

**DICCIONARI
DE SINÒNIMS
DE FRASES FETES**

M. TERESA ESPINAL

Segona edició revisada

DICCIONARI DE SINÒNIMS
DE
FRASES FETES

DICCIONARI DE SINÒNIMS DE FRASES FETES

M. Teresa Espinal

Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Publicacions
Publicacions de la Universitat de València
Publicacions de l'Abadia de Montserrat
Barcelona / València, 2006

© M. Teresa Espinal, 2004
Primera edició, gener de 2004
Segona edició, juny de 2006

© Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Publicacions
ISBN 84-490-2441-2

© Publicacions de la Universitat de València
ISBN 84-370-6413-9

© Publicacions de l'Abadia de Montserrat
ISBN 84-8415-813-6

Tractament informàtic de la base de dades:
Doc6.Consultors en recursos d'informació - Mallorca, 272 - 08037 Barcelona

Imprès a Novagràfik, S. L. - Pol. Ind. Foinvasa - Vivaldi, 5 - 08110 Montcada i Reixac
Dipòsit legal: B. 19.544-2006

És rigorosament prohibida, sense l'autorització escrita dels titulars del «copyright», sota les sancions establertes a la llei, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic i la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec públics.

Per a la Marina i la Meritxell

A Víctor Sánchez de Zavala, in memoriam

*Desperta mot, somou la llum deixada
darrera el cortinatge dels conceptes.*

MIQUEL ARIMANY, «Ofici de poeta»,
Poesia 1938-83, Barcelona, 1985.

(...)
agafa la punta
d'aquest mot que t'encisa
-so només de primer, després un inici d'idea
que en desprens amb sorpresa
com un fruit ignorat sota clofolla
(...)

MIQUEL ARIMANY, «Agafa, agafa't, gira», *op. cit.*

SUMARI

INTRODUCCIÓ	9
Justificació d'un diccionari conceptual	9
Estructura del diccionari	11
Gestació	12
Finançament	13
Agraïments	13
BASES LINGÜÍSTIQUES DEL DSFF I CRITERIS D'ELABORACIÓ	15
Justificació del que constitueixen frases fetes o expressions lexicalitzades	15
Conceptes	20
Forma de les expressions lexicalitzades	23
Categoria gramatical	29
Definicions	33
Fonts de les definicions i dels exemples	35
Exemples	37
Notes d'ús	37
Sinònims i altres relacions lèxiques	40
Variants dialectals	43
Marcatge dialectal	43
Mots clau	44
INSTRUCCIONS PER AL MANEIG DEL DICCIONARI I DE LA GUIA GRÀFICA	48
INSTRUCCIONS PER AL MANEIG DEL CD-ROM	53
SIGLES, ABREVIATURES I SÍMBOLS UTILITZATS EN EL DICCIONARI	57
Sigles corresponents a fonts lexicogràfiques	57
Abreviatures de categories gramaticals, relacions semàntiques i altres	58
Abreviatures de marcatge dialectal	58
Símbols	59
ANNEX 1. LLISTAT DE CONCEPTES HOMÒNIMS	61
ANNEX 2. LLISTAT DE CONCEPTES POLISÈMICS	62
ANNEX 3. LLISTAT DE MOTS CLAU HOMÒNIMS	68

ANNEX 4. LLISTAT DE MOTS NO REGISTRATS A L'IEC	71
Anglicisme	72
Arabisme	72
Latinismes	72
DSFF. ENTRADES CONCEPTUALS	73
DSFF. ÍNDEX ALFABÈTIC DE FRASES FETES A CONCEPTES	1393

INTRODUCCIÓ

Justificació d'un diccionari conceptual¹

Aquest *Diccionari de Sinònims de Frases Fetes* (a partir d'ara DSFF) és un diccionari conceptual d'expressions lexicalitzades, atès que sota conceptes agrupa informació gramatical i lingüística referida a expressions lexicalitzades de naturalesa gramatical diversa, allò que en la gramàtica tradicional s'han anomenat genèricament *locucions i frases fetes*. Per informació gramatical s'ha entès el conjunt de propietats que dona compte de la manera com es construeix una expressió lexicalitzada: propietats sintàctiques, semàntiques, lèxiques, morfològiques i fonètiques, si escau. Per informació lingüística s'ha entès el conjunt d'informacions complementàries que en certes ocasions acompanya la descripció d'una expressió lexicalitzada: propietats dialectals (marcatge dialectal d'una expressió i variants dialectals), normatives, etimològiques, etc.

Si ens fixem en allò que hereta respecte a altres diccionaris de la lexicografia catalana, en primer lloc, aquesta obra manté l'estructura d'un diccionari de sinònims, inspirada en el *Diccionari de Sinònims* de M. Franquesa (1971) (a partir d'ara Fr), obra que en ocasions proporciona una certa informació gramatical d'expressions lexicalitzades, però sempre a partir d'un lligam conceptual que relaciona les diverses expressions llistades sota una mateixa entrada. En segon lloc, el DSFF proporciona la informació gramatical i lingüística referida a cada expressió lexicalitzada (bàsicament, la definició o les definicions, i l'exemple o els exemples que il·lustren el seu ús, però també el marcatge dialectal, si escau, i circumstancialment la variant dialectal), segons ha estat registrada a les fonts lexicogràfiques consultades.

Si ens fixem en allò que innova respecte a altres diccionaris, haurem de parlar tant d'aspectes relacionats amb la seva macroestructura com amb la seva microestructura.

Primerament, aquesta obra és un diccionari conceptual, que posa a disposició dels usuaris més de 5.500 entrades conceptuals. En aquest sentit s'assembla a un diccionari ideològic, quant a la naturalesa conceptual de les entrades, tot i que difereix dels diccionaris ideològics ha-

1. Algunes de les idees que aquí s'exposen havien estat esbossades en dos articles ja publicats:

Espinal, M. T. (2000), «Sobre les expressions lexicalitzades», *Els Marges*, 67, 7-31.

Espinal, M. T. (2003), «Una entrada lèxica. El cas del verb *parlar*», *Llengua & Literatura*, 14, 371-414.

Per a la realització d'aquest pròleg també s'han consultat:

Bosque, I. (2001), «Bases para un diccionario de restricciones léxicas», *Moenia*, 7, 11-52.

Cabré, M. T. (coord.) (1994), *Caplletra*, 17, València. [Volum monogràfic sobre lexicografia].

Calatayud, J. V., X. Luna (1995), «Fonts per a l'estudi de la fraseologia catalana», *Caplletra*, 18, 221-231.

Himmelmann, N. (en premsa), «Lexicalization and grammaticization: opposite or orthogonal?», a W. Bisang, N.

Himmelmann i B. Wiemer (eds.), *Grammaticalization and lexicalization*, Berlín, Mouton de Gruyter.

Mendívil, J. L. (1999), *Las palabras disgregadas. Sintaxis de las expresiones idiomáticas y los predicados complejos*, cap. 1 «Consideraciones previas: idiomatidad y fijación», Saragossa, Prensas Universitarias de Zaragoza, 17-48.

Morvay, K. (1995), «Problemes de fraseologia i fraseografia catalanes», *Caplletra*, 18, 211-220.

Nunberg, G., I. Sag, T. Wasow (1994), «Idioms», *Language*, 70, 491-538.

bituals en el fet que no estableix agrupacions sistemàtiques entre mots aïllats que formen part d'un o de diversos camps semàntics emparentats; el DSFF aprofita les entrades conceptuals per indicar relacions semàntiques i lèxiques de naturalesa diversa entre expressions lexicalitzades. No és ni un diccionari de la llengua, ni un diccionari temàtic, ni un diccionari tradicional de locucions i frases fetes, ni un diccionari de construcció i règim, ni tampoc un diccionari de restriccions lèxiques.

Difereix dels diccionaris de la llengua en el fet que proporciona informació d'expressions lexicalitzades a partir del concepte o dels conceptes associats a aquella expressió, però no a partir d'algun dels mots (generalment el darrer o el que es considera més característic) de l'expressió. Difereix dels diccionaris temàtics quant al mode d'organització d'aquestes expressions lexicalitzades, que en aquesta obra no s'agrupen entorn d'àrees d'interès temàtic (per exemple, les parts del cos, la vestimenta, les relacions socials, etc.), sinó entorn de mots que actuen a mode d'esquer conceptual. Difereix dels diccionaris tradicionals de locucions i frases fetes en tant que allò que té d'innovador és l'associació entre conceptes i expressions lexicalitzades, i no ofereix una simple disposició vertical, alfabètica, d'aquestes expressions, amb la qual cosa les distintes formes que pot adquirir una mateixa expressió lexicalitzada no suposen un obstacle en la seva cerca. Finalment, difereix dels diccionaris de construcció i règim, perquè aquí s'han exclòs de forma genèrica les informacions relatives al règim sintàctic d'unitats lèxiques aïllades, fonamentalment verbs, però també difereix dels diccionaris que analitzen les restriccions semàntiques que els predicats imposen als seus arguments, perquè d'expressions lexicalitzades n'hi ha que tenen naturalesa predicativa, però n'hi ha moltes altres que no són predicats.

Segonament, com a diccionari de frases fetes, el DSFF innova en el fet que inclou un CD-ROM que posa a disposició de l'usuari la informació de què consta la base de dades a partir de la qual s'ha confeccionat aquesta obra. Amb aquest suport òptic l'usuari podrà fer múltiples cerques que complementen l'obra impresa (vg. més endavant les instruccions per al maneig del CD-ROM, per a més detalls).

Tercerament, aquest diccionari innova en tant que proporciona informació gramatical i lingüística d'expressions lexicalitzades de categories gramaticals molt diverses, en total 15.500 expressions. Cal notar que, tradicionalment, els diccionaris de la llengua han tractat les expressions lexicalitzades de forma circumstantial i indirecta, especificant per a les entrades d'alguns mots aquells altres mots amb els quals coocorren sovint, de vegades de manera fixa. Al DSFF no s'assumeix que l'usuari ja coneix les expressions lexicalitzades aquí descrites, punt que és bàsic en la justificació de la macroestructura de l'obra com a diccionari conceptual.

Al DSFF s'ha entès de forma genèrica per *frase feta* qualsevol expressió supralèxica que constitueix una forma lingüística estereotipada del català, estructura sintagmàtica fixada al lèxic de la llengua, tant si s'ha considerat locució, frase feta o modisme, d'acord amb la lexicologia i la lexicografia tradicionals. L'important és que allò que determina que una seqüència supralèxica esdevingui frase feta és un ús en la llengua relativament fix, de manera que es dona almenys una de les dues condicions següents: (a) el significat de l'expressió lexicalitzada no es pot compondre simplement a partir del significat literal de les seves parts, i / o (b) la forma morfològica o sintàctica de l'expressió lexicalitzada és altament fossilitzada.

En quart lloc, aquesta obra difereix dels diccionaris de locucions i frases fetes existents en la lexicografia catalana, en la quantitat i el tipus d'informació que es dona de cadascuna de les expressions lexicalitzades recollides. Al DSFF no es defineixen ni s'exemplifiquen mots, només es defineixen cadenes de restriccions combinatòries particulars entre mots que els parlants nadius perceben de forma natural, no estadística, com a expressions fixades i, com que la informació associada amb una expressió lexicalitzada pot diferir en funció del concepte amb el qual s'associa, les 15.500 expressions estan registrades en més de 18.850 fitxes distintes.

Cal tenir present que la informació que el DSFF dóna d'aquestes expressions lexicalitzades és alhora intensional i extensional: és intensional perquè es defineix el contingut semàntic de les expressions lexicalitzades en funció d'una determinada relació conceptual i, a més, perquè proporciona referències creuades de naturalesa conceptual amb altres expressions lexicalitzades; és extensional perquè exemplifica l'ús de cada expressió, i alhora dóna orientacions que unes vegades restringeixen els paradigmes de mots que poden aparèixer al lema i altres restringeixen la classe lèxica dels arguments seleccionats. Les notes (tal com es comentarà més endavant) introdueixen restriccions (lèxiques, morfològiques, sintàctiques, semàntiques i discursives) que limiten l'extensionalitat de l'expressió (vg. més avall les bases lingüístiques del DSFF, per a més detalls sobre els diferents tipus de notes d'ús que s'han introduït).

En cinquè lloc, aquest diccionari innova en l'especificació de diverses relacions de sentit i múltiples referències creuades a altres expressions lexicalitzades. Aquestes relacions de sentit han estat agrupades en dos blocs; d'una banda, les relacions de sinonímia i, de l'altra, les relacions semàntiques d'antonímia, inversió argumental i extensió (vg. més avall les bases lingüístiques del DSFF, per a més detalls). Així mateix, respecte a altres diccionaris de locucions i frases fetes, aquest innova en la mesura que introdueix certa informació relativa a variació lingüística, ja siguin variants formals o variants dialectals (quan s'ha disposat de coneixement directe d'aquesta variació).

Finalment, i no per això menys important, el DSFF innova en tant que és un diccionari d'ús de la llengua catalana, fonamentalment del català contemporani. Per això, a banda d'incloure exemples per a cada frase feta, en algunes ocasions acompanyats de notes que informen sobre l'ús amb mots altres que els integrants a la forma d'entrada, també informa d'aquelles expressions lexicalitzades, no registrades en cap de les obres lexicogràfiques consultades, que han estat recollides per l'equip redactor, ja sigui de la llengua oral, ja sigui de la llengua literària. Aquestes expressions de nou encuny duen la marca ■ que les identifica a l'inici a l'entrada.² Com a diccionari d'ús, també informa de la presència en la forma de l'expressió de mots que no són registrats al *Diccionari de la Llengua Catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (a partir d'ara IEC) o de possibles variants formals (ja siguin normatives o no normatives) que adquireix una expressió concreta.

En ser un diccionari d'ús, descriptiu de les propietats gramaticals i lingüístiques que tenen les expressions lexicalitzades en català, el DSFF surt a la llum amb el desig que sigui una obra útil en l'ensenyament, en la traducció i, en general, en l'ús escrit de la llengua, alhora que hom confia que també serà d'interès en el camp de la recerca lexicològica i en la preparació de futures obres lexicogràfiques.

Estructura del diccionari

El DSFF es presenta en suport paper i en suport òptic. En paper, el DSFF s'organitza en dues parts: una part conceptual, que constitueix el cos central del diccionari, i una part documental, que consta d'un índex alfabètic de totes les expressions lexicalitzades descrites a la primera part, amb remissió al concepte o als conceptes en què s'han descrit.

La part conceptual del diccionari consta d'entrades conceptuals, ordenades alfabèticament, les quals, al seu torn, contenen una relació alfabètica d'expressions lexicalitzades que

2. Noteu que amb aquest símbol només s'encapçalen les frases fetes que no s'han trobat a cap obra lexicogràfica de les que s'han buidat o consultat. Aquelles que són poc documentades lexicogràficament, perquè només s'han trobat com a part d'un exemple o com a part d'una definició d'una altra expressió, no duen el registre de cap font lexicogràfica, però tampoc no són marcades amb el símbol ■ a l'inici.

es relacionen semànticament amb aquell concepte. Cada expressió lexicalitzada va seguida de la categoria gramatical de l'expressió, de la definició o de les definicions, i de la font o les fonts de les definicions, si escau. A continuació hi ha un o diversos exemples, seguits de notes d'ús i de la font o les fonts dels exemples, si escau. Després s'introdueixen les expressions lexicalitzades que mantenen relació de sinonímia amb l'expressió d'entrada i, a continuació, s'afegeixen les expressions lexicalitzades que constitueixen variants formals de l'entrada o que hi estan relacionades per antonímia, per inversió argumental o per extensió. Finalment, s'introdueixen, si fa al cas, variants dialectals i també informació relativa al marcatge dialectal de la forma d'entrada, així com informació diversa respecte a la naturalesa morfològica de l'expressió (si és mot compost o reduplicatiu), a la naturalesa normativa d'algun mot component de l'expressió (si és mot no registrat a l'IEC) i a la naturalesa etimològica d'algun mot component de l'expressió (si és llatí, anglicisme o arabisme).

El DSFF, en CD-ROM, ofereix la possibilitat d'accedir a la informació gramatical i lingüística que és a la base d'aquest diccionari per un mitjà que proporciona un suport òptic important. La incorporació d'una eina electrònica a un diccionari n'augmenta granment la versatilitat i n'incrementa les possibilitats de consulta i de cerca (vg. més endavant les instruccions per al maneig del CD-ROM).

Gestació

La motivació principal per a la creació del DSFF nasqué a partir d'una doble observació. La primera, que els diccionaris de la llengua catalana existents només inclouen un nombre molt limitat d'expressions lexicalitzades, sovint seleccionat arbitràriament a partir d'algun dels mots clau que les constitueixen. Així, per exemple, només cal comparar la setantena llarga de frases fetes formades a partir del verb *parlar* que es registren al DSFF, amb les tres subentrades lexicalitzades del *Diccionari de la Llengua Catalana* de l'IEC i les cinc del *Gran Diccionari de la Llengua Catalana* de l'Enciclopèdia Catalana (a partir d'ara EC).

La segona, que a un usuari de la llengua (sigui algú en l'etapa d'aprenentatge lingüístic, un traductor o un escriptor, per donar tres casos distints) li resulta, en general, poc útil accedir a llistats alfabètics d'expressions lexicalitzades, si no disposa d'una guia conceptual que en faciliti la cerca. Així, si pensem en frases fetes formades a partir del verb *parlar*, té segurament més sentit que *parlar alt de*, *parlar d'ovella* i *mossegar de llop* i *parlar per les butxaques* es trobin relacionades respectivament amb conceptes del tipus: <lloar>, <hipòcrita> i <xerrar>, com es fa al DSFF, que no pas que siguin únicament llistades en un índex alfabètic el maneig del qual pressuposa sovint el coneixement de la forma de les expressions. Al DSFF l'índex que trobareu al final de l'obra en paper així com els índexs que trobareu al CD-ROM han estat concebuts simplement com a eines complementàries de cerca lexicogràfica.

Aquesta doble motivació per a un DSFF de la llengua catalana es va anar configurant quan a final dels anys setanta em vaig incorporar a la Universitat Autònoma de Barcelona i vaig ensenyar-hi llengua catalana fins ben entrada la dècada dels vuitanta.

La idea de fer un diccionari, però, no es va poder concretar fins que l'obtenció d'un finançament puntual a l'inici dels noranta em va permetre fer un primer disseny del format i del contingut que havia de tenir una base de dades conceptual que permetés posteriorment de compondre un diccionari de sinònims de frases fetes de la llengua catalana. Finalment, la incorporació del Grup de Gramàtica Teòrica de la Universitat Autònoma de Barcelona, del qual sóc membre, al Centre de Referència en Enginyeria Lingüística de la Generalitat de Catalunya, va garantir l'embranchada econòmica necessària per a portar a terme el projecte DSFF.

Finançament

Aquesta obra no s'hauria pogut realitzar sense l'obtenció d'un finançament regular durant el període 1997-2002, el qual va permetre de crear la base de dades conceptual de locucions i frases fetes que és a la base del DSFF i tirar endavant la recerca bàsica que ha acompanyat un projecte de lingüística aplicada com aquest. Les entitats que han col·laborat econòmicament al llarg d'aquesta etapa són: la Generalitat de Catalunya (el Centre de Referència en Enginyeria Lingüística i la Direcció General de Recerca, acció especial núm. 2001ACES00050), el Ministerio de Ciencia y Tecnología (PB96-1199-C04-02, BFF2000-0403-C02-01, acció especial núm. BFF2001-4353-E), la Universitat Autònoma de Barcelona i la Caixa de Catalunya.

Per a l'edició del diccionari han arribat a un acord de col·laboració diverses institucions: Departament de la Presidència de la Generalitat de Catalunya, Direcció General de Política Lingüística del Govern de les Illes Balears, Publicacions de l'Abadia de Montserrat i els serveis de publicacions de la Universitat de València i de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Agraïxo a totes aquestes institucions l'aportació econòmica realitzada perquè el DSFF pugui finalment sortir a la llum.

Agraïments

L'elaboració d'una obra d'aquesta naturalesa no és gairebé mai feina d'una sola persona. Sempre hi ha un equip de persones que directament o indirecta participen en la consecució dels objectius fixats en el projecte i és a aquestes persones a qui vull expressar en aquest punt el meu agraïment.

En primer lloc, als membres del Grup de Gramàtica Teòrica de la Universitat Autònoma de Barcelona, perquè sense l'estímul intel·lectual que suposa treballar en un entorn com el que jo he tingut la sort de tenir aquesta obra no hauria arribat al final. Són, per ordre alfabètic: Sergi Balari, Anna Bartra, Eulàlia Bonet, Josep Maria Brucart, Teresa Cabré, Anna Gavarró, M. Lluïsa Hernanz, Núria Martí, Joan Mascaró, Jaume Mateu, Carme Picallo, Pilar Prieto, Gemma Rigau, Yolanda Rodríguez, Jaume Solà, Teresa Vallverdú, Xavier Villalba i M. Teresa Ynglès.

En segon lloc, vull expressar el meu agraïment a tots els col·laboradors contractats al llarg de la realització del projecte. Són, per ordre alfabètic: Míriam Brunés, Mariona Ferrer, Montserrat Guillén, David Hidalgo, Irma Vallès i Xavier Villalba. A tots ells, però molt especialment a David Hidalgo i a Irma Vallès, que han treballat intensament en la darrera etapa del projecte, els agraïxo l'interès i la implicació personal en el projecte.

En tercer lloc, vull agrair l'assessorament lingüístic que en moments concrets m'han proporcionat de forma desinteressada: Ignacio Bosque, Teresa Cabré, Daniel Casals, Joan Mascaró, Josep Massot, Gemma Rigau, Xavier Villalba i M. Teresa Ynglès.

En quart lloc, estic profundament agraïda a les persones que m'han ajudat en la programació i en els processos informàtics. En la primera etapa, a Ramon Piqué i, en la segona —molt més complexa—, a Loli Marín.

En cinquè lloc, voldria expressar el meu agraïment a totes aquelles persones a qui he consultat, en qualitat d'informants: Avel·lina Sunyer (Emp.); Zulema Borràs i Jordi Fortuny (Men.); M. Antònia Puigròs, Joan Rosselló Munar i Joana Rosselló (Mall.); Maria Farré Ros-sich (Nord-occ.); Maria Conca, Maria Josep Cuenca, Manel Pérez Saldanya i Pelegrí Sancho (Val.); Laia Amadas, Teresa Barenys, Eulàlia Bonet, Albert Branchadell, Teresa Cabré, Daniel Casals, Maria Farré Farré, Caterina Hernández, Joaquim Martí, Núria Martí, Jaume Mateu, Miquel Pons, Gemma Rigau, Núria Santamaria, Jaume Solà i M. Carme Vallès (Or.).

També expresso el meu reconeixement a Joan Fontcuberta, a Biel Mesquida i a Josep M. Riera pel seu interès a veure publicat el diccionari; a Daniel Casals, que s'avingué a corregir pulcrament l'original, i als impulsors d'aquesta edició, Carlos Alonso i Josep Massot, sense l'ajut dels quals el DSFF no fóra com és.

Finalment, desitjo expressar l'agraïment més afectuós al Miquel, a la Meritxell i a la Marina, que han aguantat un dia sí i l'altre també els neguits i les absències, i que s'han hagut de disputar el temps amb les paraules. A la meva mare, li agraeixo els ànims i l'interès que sempre ha mostrat per la meva feina.

M. TERESA ESPINAL
Sant Cugat del Vallès, 3 de març de 2003

BASES LINGÜÍSTIQUES DEL DSFF I CRITERIS D'ELABORACIÓ

Justificació del que constitueixen frases fetes o expressions lexicalitzades

La fraseologia, les expressions idiomàtiques o idiotismes, els modismes, les locucions i les frases fetes són diferents termes amb els quals hom s'ha referit en la gramàtica tradicional a les unitats lexicogràfiques introduïdes en aquest diccionari. Des del punt de vista de la teoria gramatical, les expressions lexicalitzades descrites al DSFF són parells de forma-significat llistats fora del nucli de la gramàtica, atès que mostren propietats que no es poden explicar pels principis generals que regulen el funcionament de les llengües. Des del punt de vista de la lexicografia, les expressions lexicalitzades descrites al DSFF són associacions de forma-significat llistades de forma específica, atès que tenen un ús particular i que s'adopten d'una manera fixa.

Així, la noció de lexicalització s'associa a fossilització, a reducció en la productivitat, a reestructuració (sintàctica, prosòdica, semàntica, etc.), a aparició de noves unitats de processament i, en definitiva, a creació d'un nou lexema a partir de dos o més mots de la llengua que continuen existint independentment. En un procés de lexicalització un mot comença a formar part d'una col·locació reduïda, o combinació restringida amb un altre mot, i, més endavant, forma una expressió fixa amb aquest element; sovint aquest procés va acompanyat d'un canvi semàntic, consistent en la introducció d'un significat metafòric estès que s'associa al conjunt de l'expressió, per tant, no determinat directament per cap component de l'expressió. Aquest significat estès pot arribar a anul·lar el significat literal del conjunt de l'expressió o d'algun mot component de l'expressió.

Segons això que s'acaba de dir, és perfectament legítim parlar de tipus i de graus de lexicalització. Hi ha, d'una banda, el tipus no composicional, en què el significat conceptual d'una expressió supralèxica no es deriva dels significats de les seves parts (en tenim un exemple a *de pa sucats amb oli* <mediocre, vulgar>),³ i, de l'altra, el tipus composicional (o parcialment composicional), caracteritzat pel fet que les parts, encara que només sigui un dels mots components de l'expressió, tenen un significat que contribueix d'una manera més o menys directa al significat de l'expressió supralèxica (per exemple, *acabar els torrons* <arruïnar-se, despacientar>). El primer tipus mostra el grau més absolut de lexicalització; el segon tipus, en canvi, mostra graus diversos segons que la construcció requereixi un argument referencial (per exemple, *eixugar la butxaca* (a algú) <arruïnar>), o admeti la modificació o la quantificació d'algun constituent (per exemple, *d'antuvi* <primerament>), o contingui algun tipus de transferència referencial pròpia de les expressions amb significat metafòric (per exemple, *fer-se-li un nus a la gola* (a algú) <emocionar-se>). Com més propietats d'aquesta naturalesa manifesti una expressió, més lexicalitzada serà.

S'ha pres el determini de quines expressions calia registrar al DSFF en funció del criteri de la no-composicionalitat del significat de l'expressió supralèxica o del criteri de la seva fi-

3. A partir d'aquest punt els angles s'usen per a indicar el concepte o els conceptes als quals s'ha associat una expressió lexicalitzada.

xació morfosintàctica. Segons això, s'ha inclòs al DSFF qualsevol expressió supralèxica amb estructura sintagmàtica (d'alguna de les categories sintàctiques següents: O, SV, SN, SD, SQ, SA, SP, SAdv, SCoord i SConj), que constitueix una forma lingüística estereotipada del català.

- i) Atenent el primer criteri, és a dir, una lexicalització més semàntica que sintàctica, no s'han introduït: *aixecar el llit*, *aixecar el braç*; però sí aquelles expressions que tenen associat un sentit figurat: *aixecar la llebre* <advertir, suggerir, sospita>, *aixecar la camisa* (a algú) <embacinar, enganyar>. No hi ha: *veure-hi*, *sentir-hi*, els quals lexicalitzen usos intransitius de verbs bàsicament transitius; però sí: *tocar-hi* <encertat, endevinar, intel·ligent>, *caure-hi* <adonar-se, encertar, endevinar, recordar>, perquè aquí la construcció del verb amb un determinat pronom feble va lligada a un significat metafòric concret.
- ii) Atenent una lexicalització més sintàctica que semàntica, s'han introduït: *de per vida* <perpètuament> (perquè no és legítim de dir *per de vida*), *en venda* <venda> (perquè no existeix *de venda*), *pagant altri* <gratis> (per l'ús del pronom indefinit *altri*), etc.

Cal notar que, atenent la categoria sintàctica d'aquestes expressions supralèxiques, algunes tenen estructura oracional (*caure-li l'ànima als peus* (a algú) <decebre's>, *què hi farem* <resignació>); altres tenen estructures sintagmàtiques verbals (*no tocar quarts ni hores* <boig, irreflexiu, toix>, *fer-se fonedís* <esfumarse>), nominals (*home de palla* <substitut, testaferró>, *arc de Sant Martí* <arc>), nominals amb un determinant definit (*l'any de la Mariacastanya* <mai>, *justa la fusta* <exactament>), adjectivals (*curt de gambals* <estúpid, toix>, *alt com un Sant Pau* <alt>), preposicionals (*amb tot* <malgrat>, *a carretades* <abundament>), adverbials (*com un carreter* <exageradament>, *ben bé* <almenys, certament>), o quantificadores (*mig mig* <mitjanament>, *un fart de* <excés>); altres mostren una estructura sintagmàtica coordinant (*a poc a poc i bona lletra* <reflexivament>, *o ara o mai* <immediatament>, *ni poc ni gaire* <gens>) o de tipus conjuntiu (*si de cas* <atzar, condició>, *i ara* <desaprovació, sorpresa>, *ni a la de tres* <mai>). Algunes expressions tenen la peculiaritat d'ésser construïdes amb una forma verbal fixada (*Déu n'hi do* <bastant, ponderació>, *ves per on* <desaprovació, estranyesa, sorpresa>, *va com va* <relativament>), mentre la majoria admet la construcció amb diverses formes flectives. Algunes entrades mostren una total lexicalització, en el sentit que no admeten en absolut cap mena d'especificador o d'adjunt (*de debò* <autèntic, efectivament, seriosament, verament>), mentre que altres admeten modificacions adverbials o quantificacions a l'interior de la seva estructura (*posar 'tots' els pèls de punta* <esfereir>). Algunes mostren clarament el seu caràcter convencional, de producte històric d'una comunitat i, per tant, introdueixen elements amb reminiscències socioculturals de la societat que usa la llengua (*Déu vos guard* <salutació>, *fer Pasqua abans de Rams* <anticipar, embaràs>), mentre que moltes altres són neutres en aquest sentit. Algunes expressions són predicats, en el sentit gramatical del terme, unitats complexes que imposen restriccions sintàctiques i semàntiques sobre els arguments que requereixen (*donar mal temps* (a algú) <molestar>, *viure a les costelles* (d'algú) <aprofitar-se>, *a l'extrem* (de fer alguna cosa) <límit>), mentre que moltes altres no imposen aquesta mena de requisits (*és tard i vol ploure* <exhortació, tard>, *no et fot* <enuig, sorpresa>, *la mare del Tano quan era gitano* <esglai, indignació, sorpresa>). Així arribem a la idea que al DSFF el problema de la composicionalitat es tracta de dues maneres distintes: d'una banda, descriu les propietats gramaticals i lingüístiques de les expressions que no tenen un significat determinat composicionalment a partir de les seves parts i, de l'altra, dóna compte de la selecció d'arguments per part del conjunt de la construcció lexicalitzada.

Noteu, així mateix, que:

- S'han inclòs alguns mots compostos (*cul-de-sac* <atzucac, problema>, *seixanta-nou* <coit>, etc.) i alguns mots amb estructura reduplicativa (*bitllo-bitllo* <pagar>, *ping-pong* <tennis>, etc.), els quals des d'un punt de vista morfològic tenen propietats de mot, més que no pas d'unitat supralèxica. Aquesta inclusió s'ha realitzat per dos motius, un de formal i un de conceptual. D'una banda, l'ús del guionet en els compostos té un grau important d'arbitrarietat i, de l'altra, alguns d'aquests compostos és convenient de relacionar-los conceptualment amb seqüències lexicalitzades que, precisament perquè a la llengua escrita s'usen sense guionet i amb espai entre els components, s'han considerat locucions; així, *demà passat* <futur> és convenient de relacionar-la amb *després-demà*. També cal considerar el fet que el desplaçament semàntic que mostren alguns d'aquests compostos i reduplicatius no fa sinó apropar-los de forma significativa a les expressions lexicalitzades que constitueixen la resta del diccionari.
- No s'han introduït onomatopeies del tipus *cloc-cloc*, perquè simplement designen tipus de sorolls; però, en canvi, s'han inclòs expressions com *nyic-i-nyac* <renyina>, *zim-zam* <vaivé>, les quals denoten conceptes semàntics específics.
- S'han inclòs expressions com *tot terreny* <vehicle>, perquè els diccionaris encara no recullen aquesta expressió com a mot compost independent. No s'han inclòs al DSFF expressions com *malcriat* o *malparit*, perquè les fonts lexicogràfiques consultades les recullen com a mots compostos amb entrada pròpia i, en canvi, sí que s'ha inclòs *mal educat*, perquè les fonts encara no el consideren com a mot independent. En aquest sentit, cal dir que algunes de les locucions nominals que hi ha al DSFF estan en procés d'esdevenir mot compost (ex: *cafè amb llet*, *pa amb tomàquet*, etc.). Prova d'aquesta afirmació tenim el fet que, morfològicament, s'observa una diferència entre mots compostos i expressions lexicalitzades. En els noms compostos la marca de plural s'afegeix sovint al darrer component lèxic (*marededéus*, *malànimes*), mentre que en les locucions i expressions ja lexicalitzades, o en procés de lexicalització, coexisteixen diverses formes de plural: en el primer component lèxic, en el darrer o en el nucli i el modificador de l'expressió nominal (*mans de morter / mà de morters* <maça>, *cafès amb llet / cafè amb llets* <cafè>, *pa amb tomàquet / pa amb tomàquets* <pa>, *caps de turc* <acusat>, *homes de palla* <substitut, testafarro>, *Setmanes Santes* <Pasqua>, *males pècores* <dolent>).
- S'han inclòs expressions com *fer estrany* <estranyar>, *fer ferma* (alguna cosa) <collar, lligar>, perquè, tot i que semblen casos de descomposició lèxica, la construcció sintàctica és peculiar (noteu que el verb *fer* va seguit d'un adjectiu); en canvi, en general no s'han introduït casos típics de descomposició lèxica (*fer fàstic*, *fer por*, *passar ànsia*), els quals mostren una construcció productiva en la llengua, consistent en un verb lleuger seguit de nom. S'ha inclòs *fer xixines* (d'alguna cosa) <emiscolar> i *fer xixines* (d'algú) <burlar-se, escarmentar>, per la diferència semàntica que aporta el tipus d'argument regit.
- S'han inclòs algunes seqüències que es coneixen amb el nom de col·locacions: seqüències d'unitats lèxiques que freqüentment coocorren juntes en l'eix de les combinacions sintagmàtiques i que, per aquest motiu, constitueixen unitats en procés de lexicalització morfosintàctica. Alguns exemples d'aquestes restriccions lèxiques són: *barra de torrons* <torró>, *presa de xocolata* <xocolata>, *vell xaruc* <vell>, etc. Ara, el DSFF no és, pròpiament, un diccionari de col·locacions, en el sentit que no dóna informació relativa a la freqüència d'ús d'una determinada combinació, simplement

dóna compte del fet que, entre els mots que, per exemple, es poden combinar i que són seleccionats per l'adjectiu *xaruc*, *vell* és el que els parlants conceben de forma més natural.

Aplicant els mateixos criteris que s'han esmentat en iniciar aquesta secció, és a dir, la fixació morfosintàctica i la no-composicionalitat:

- S'han exclòs del DSFF verbs de règim, malgrat que manifestin un desplaçament semàntic respecte al significat original del verb. Així doncs, no s'han introduït verbs que regeixen preposicions com: *cagar-se en*, *desfer-se per*, *pecar de*, etc. Contrastant amb aquests verbs, s'han inclòs alguns noms, preposicions i adjectius que regeixen complements preposicionals, com: *dret a*, *com a*, *enfront de*, *cosa de*, *prop de*, etc., perquè aquestes construccions tenen un reconeixement molt desigual als diccionaris de la llengua.
- S'han exclòs també les perífrasis verbals. Per tant, no s'han introduït expressions construïdes de forma productiva amb *haver de*, *acabar de*, *arrencar a* seguides d'infinitiu, ni tampoc expressions formades amb *continuar*, *anar*, etc. seguides de gerundi, si no és que són lexicalitzades a la llengua (*anar fent* <salutació, subsistir>).
- S'han exclòs les expressions amb verbs copulatius o pseudocopulatius en què el nom, l'adjectiu o el participi que funciona com a atribut o terme predicatiu està deslligat morfosintàcticament dels verbs *ésser*, *estar*, *semblar*, *anar*, etc. Tenint en compte aquest punt, no s'han introduït: *estar amb els braços plegats*, *anar amb les mans a les butxaques*, *semblar encantat de la vida o ésser dur d'orella*, perquè poden prescindir dels verbs copulatius; però sí *amb els braços plegats* <gandulejant>, *amb les mans a les butxaques* <inactiu>, *encantat de la vida* <feliç> i *dur d'orella* <sord>. En canvi, les expressions *estar pet*, *estar gat* <embriac>, *semblar xinès* <incomprensible>, *estar dejú* (d'alguna cosa), *anar a estones* <variable> no es podien introduir altrament que amb especificació del verb.
- S'han exclòs les expressions amb verbs lleugers o verbs de suport (*fer*, *passar*, *posar*, *tenir*, etc.) seguits d'un nominal (singular o plural, definit o indefinit), en les quals el verb actua simplement de comodí o recipient verbal per al significat aportat pel complement nominal i en les quals el significat de tota l'expressió es compon fàcilment a partir de les seves parts. Segons això, no s'han introduït expressions com *fer pipí*, *fer badalls*, *passar ànsia*, *tenir memòria*, etc. Només s'han introduït aquelles expressions verbals amb verbs lleugers en què el significat no és composicional: *fer guardiola* <estalviar>, *passar la maroma* <trampejar>, *tenir lloc* <acomplir-se, esdevenir-se>, *posar anys* <envellir>, etc.
- S'han exclòs expressions verbals causatives en què l'aportació semàntica que afegeix *fer* és la d'un verb causatiu, deslligable de la resta de l'expressió. Per aquest motiu no s'han considerat frases fetes: *fer anar-se'n* (= *fer que se'n vagi*), *fer posar els cabells de punta* (a algú) (= *fer que a algú se li posin els cabells de punta*), *fer córrer la veu* (= *fer que la veu corri*), *fer sortir cabells blancs* (= *fer que a algú li surtin cabells blancs*); però sí *fer anar* (alguna cosa) <bellugar>, *posar els cabells de punta* (a algú) <espantar; horroritzar>, *córrer la veu* <comentar-se, difondre's>, *sortir cabells blancs* <envellir>, i també *fer caure* (algú) *de l'escambell* <suplantar>, *fer sortir els cabells blancs* (a algú) <anguniejar, mortificar>, *fer passar* (algú) *amb raons* <ajornar, entretenir>, *fer anar* (algú) *com una baldufa* <dominar>, perquè aquestes expressions, amb el valor especificat entre angles, requereixen el verb *fer* causatiu.

- S'han exclòs frases verbals amb estructures comparatives, en què el nucli verbal accepta força processos de substitució. Tot fa pensar que en aquests casos allò que està realment lexicalitzat és pròpiament l'estructura comparativa, sense el verb amb significat vague. Per tant, no s'han introduït: *anar carregat com un ase*, *ésser com cal*, *ésser sord com una tàpia*; però sí *carregat com un ase* <carregat>, *com cal* <adequadament, bo, bé (adv.)>, *sord com una tàpia* <sord>. Així mateix, s'han introduït al DSFF les expressions comparatives *més llarg que un dia sense pa* <inacabable, llarg>, *alegre com un picarol* <alegre>, *bo com el pa* <bo>, i també les expressions verbals *caure com una bomba* <commocionar, sorprendre>, *assemblar-se com un ou i una castanya* <diferenciar-se>, *dormir com un soc* <dormir>, *cantar com una calàndria* <confessar, refilar>, *deixar (algú) com un drap brut* <criticar, injuriar>, *parlar com un carreter* <malparlat>, etc., perquè en aquests casos la llengua restringeix fortament el verb de cada expressió comparativa.
- S'han exclòs les expressions preposicionals formades per una preposició seguida d'un determinant i un adjectiu femení que denota una ciutat o un lloc concret, expressions que solen significar una manera de vestir, un estil de cuinar, etc. (*a la romana*, *a la francesa*, *a l'americana*, *a la cubana*, *a la bolonyesa*, *a la gallega*, etc.), perquè aquesta és una construcció molt productiva a la llengua catalana. En canvi, sí que s'han mantingut altres construccions similars com *al caliu*, *a la brasa*, *a la planxa*, etc., perquè el paradigma en aquest cas no és productiu.
- S'ha exclòs del DSFF la majoria de mots compostos de la llengua, perquè generalment aquests ja tenen entrada independent als diccionaris de la llengua i, per tant, s'ha considerat que la formació d'un mot compost és el pas següent en el procés de lexicalització d'una expressió supralèxica.
- S'ha exclòs, com a criteri general, fraseologia específica de llenguatges d'especialitat. En aquest sentit, s'ha tendit a evitar d'introduir noms de plantes, de malalties, d'eines, etc.: *menta d'aigua* (planta), *colze de tennista* (afecció), *peu de rei* (aparell), etc. En aquest mateix sentit no s'han introduït: *arma atòmica*, *arma automàtica*, *arma bacteriològica*, *casa d'abelles*, *casa apiari*, *molí d'aigua*, *molí d'oli*, *molí de foc*, *molí de sang*, *molí de vent*, *pa de barra*, *pa de llet*, etc., perquè són sintagmes que simplement denoten tipus d'armes, de molins o de pans, i, d'altra banda, sovint constitueixen fraseologia que no és ni tan sols pròpia d'una llengua concreta. En canvi, s'han inclòs aquelles expressions que posen de manifest un desplaçament semàntic important quant a l'objecte denotat: *arma blanca* <arma, punxant, tallant>, *bistec rus* <hamburguesa>, *mal lleig* <càncer>, *casa de barrets* <bordell, desordre>, *casa de caritat* <hospici>, *pa de pessic* <pastís>, etc. Així mateix, també s'han inclòs *vidre d'augment* <lupa>, perquè no fa referència a un tipus de vidre, sinó a la funció que té, i casos com *mar brava*, *mar llisa* <mar>, etc., perquè no són tipus de mar, sinó estats de la mar.
- S'han exclòs refranys, els quals solen associar-se no tant amb conceptes com amb continguts proposicionals. De vegades, però, el límit entre un i altre tipus d'expressió és desdibuixat. Generalment, s'ha seguit el *Diccionari Català-Valencià-Balear* d'A. M. Alcover i F. de B. Moll (a partir d'ara A-M) a l'hora de decidir si una expressió és frase feta o refrany. Ocasionalment, hem inclòs alguna expressió que a l'A-M es recull com a refrany (*o tots moros o tots cristians* <igualtat>), però això només s'ha fet atenent la seva similitud estructural amb altres expressions que alguna altra de les obres buidades, per exemple el *Diccionari de Locucions i Frases Fetes* de J. Raspall i J. Martí (a partir d'ara R-M), recull com a locució lexicalitzada (*o tots frares o tots lladres* <indistinció>, *o tots lladres o tots serenos* <igualtat, indistinció>). S'ha indi-

- cat convenientment el cas d'aquells sintagmes lexicalitzats que són en el seu origen fragments d'un refrany. Aquest és el cas del SV *ésser el cul d'en Jaumet* <bellugadís>, que prové del refrany *el cul d'en Jaumet, que no sap seure ni estar dret* (A-M).
- S'ha tendit a excloure del DSFF locucions completament llatines que hom reserva per a un ús formal de la llengua: *a posteriori*, *in situ*, *ipso facto*, etc. En canvi, s'han introduït aquelles expressions llatines que s'han incorporat en l'ús de la llengua a un mot genuïnament català i que han format amb aquest mot una nova expressió lexicalitzada: *caçar* (algú) *in fraganti* <enxampar>, *entonar el mea culpa* <penedir-se>, etc., i també aquelles expressions llatines més comunes en l'ús oral de la llengua: *Ave Maria* <salutació>, *persona non grata* <indesitjable, refusat>, etc.

Fins aquí la justificació d'allò que en aquest diccionari s'ha entès que constitueix una expressió lexicalitzada. A l'apartat següent es fa un resum de les pautes seguides en la tria conceptual.

Conceptes

Hem concebut el DSFF bàsicament com un diccionari conceptual perquè partíem del convenciment que el coneixement d'una expressió lexicalitzada depèn de la capacitat d'establir certs lligams conceptuals.

Els criteris usats en la tria de conceptes han estat els següents:

El concepte semàntic s'ha obtingut a partir de la definició que es dona de l'expressió lexicalitzada a les obres lexicogràfiques consultades. Sempre que ha estat possible, el concepte és una síntesi de la definició. Aquest criteri ha permès de distingir, per exemple, entre conceptes que denoten activitats, processos o estats: <abandonar>, <abandonar-se> i <abandonat>. De vegades, s'arriba a donar el cas que el concepte coincideix amb un dels mots clau de l'expressió (*poruc com una llebre* es troba sota el concepte <poruc>), tot i que aquesta coincidència és casual.

De vegades ha estat necessari combinar la informació provinent de fonts lexicogràfiques amb la introspecció. Sempre que ha estat possible, s'ha recorregut al diccionari Fr com a font lexicogràfica orientativa a l'hora de decidir quin concepte era el més adequat per a cada frase feta.

El fet que una mateixa expressió lexicalitzada es trobi sota dos o més conceptes diferents pot indicar:

- a) Que la frase feta és polisèmica i que, per tant, té més d'un significat. Així, *a bona hora* es troba sota el concepte <oportunament>, quan significa 'a hora oportuna, a temps oportú', i també es troba sota el concepte <tard>, quan significa 'massa tard, en moment inadequat'.
- b) Que la frase feta té un sol significat que és associable a més d'un concepte. Així, *a foc lent*, que significa 'amb poc de foc / [coure un aliment] amb un foc molt fluixet i durant una estona llarga', es troba sota els conceptes <coccíó> i també sota <lentament>. *Baixada de bandera*, que significa 'acció i efecte de posar el taxímetre al preu mínim fixat abans de començar el trajecte', es troba sota <taxímetre>, però també sota <lliure> (en el seu valor antònim).

S'ha intentat que el concepte no sigui excessivament vague, semànticament parlant, tot i que hi ha casos en què la remissió a un concepte molt genèric és ineludible. Aquest és el cas, per exemple, dels conceptes <molt> i <temps>.

S'ha procurat que el concepte s'adeqüi, en la mesura del que és possible i convenient, a la categoria gramatical de la frase feta o de l'expressió lexicalitzada. Així com a criteri general:

- a) Les expressions nominals (SN, SD, alguns SQ) solen tenir noms com a concepte: *advocat del diable* <defensor>, *el ball de sant Vito* <malaltia>, *una dutxa d'aigua freda* <decepció>. Algunes expressions, però, a manca d'una solució millor, s'associen amb altres tipus de conceptes: *article de fe té* <indubtable>, *el centre de l'univers* <egocèntric>, *una vegada per sempre* <definitivament>, etc.
- b) Les expressions adjectivals (SA) solen tenir adjectius o participis com a concepte: *agafat amb pinces* <inconsistent>, *passat de rosca* <eixelebrat, boig>, *relatiu a* <referent>, *vell verd* <obsquè, pervertit>. Algunes expressions, però, a manca d'una solució millor, han requerit l'associació amb altres tipus de conceptes. Així, alguna locució conjuntiva que té com a nucli un adjectiu s'ha relacionat amb un concepte en gerundi: *atès que* <considerant>.
- c) Les expressions verbals (SV) solen tenir verbs i, en el seu defecte, adjectius o noms abstractes com a concepte: *acabar com el rosari de l'aurora* <fracassar>, *fer-se'n set pedres* <destret, perjudicat>, *ésser cosa fina* <excel·lent>, *gastar facúndia* <eloqüent>, *afluixar la llengua* <indiscreció>, etc.
- d) Les expressions adverbials (SAdv) solen tenir adverbis com a concepte: *com qui no vol la cosa* <dissimuladament>, *tot rient rient* <tranquil·lament>. No obstant això, en alguns casos hom ha optat per una altra solució: un nom abstracte, *així com aixà* <manera>; una conjunció, *ara bé* <però>; un gerundi, *atenent que* <considerant>, un adjectiu o participi, *com a mosques* sota <nombrós>, etc.
- e) Les expressions preposicionals (SP), segons la frase feta en qüestió, tenen associat un concepte de la categoria nom, *a armes* <defensa>; un adjectiu o participi, *a anys llum* <allunyat>; un gerundi, *a capgirells* <tomballant>; un adverbi, *a cara descoberta* <descaradament>, o una preposició, *a bord* <dins>.
- f) En el cas de les expressions lexicalitzades de naturalesa oracional, quantificadora, coordinant o conjuntiva (O, SQ, SCoord, SConj), també ha estat més difícil trobar un criteri uniforme a l'hora d'identificar el tipus de concepte òptim i en cada cas concret s'ha adoptat una solució adequada a cada locució particular.

Al DSFF distingim dos tipus distints de multiplicitat semàntica: l'homonímia i la polisèmia.

- a) S'han introduït mots-conceptes homònims. En general, s'ha seguit el diccionari de l'IEC per indicar mots, usats com a conceptes, de grafia igual que, per raons etimològiques o gramaticals, hom ha de considerar entrades independents. Els conceptes homònims es distingeixen ja sigui per números, ja sigui per la categoria gramatical del concepte, quan aquesta és diferent. Així, ha estat necessari distingir entre <costejar¹ (v. tr.)> i <costejar² (v. tr.)>, i entre <circular (f.)> i <circular (v. intr.)>, entre altres. (Vg. l'annex 1 que conté el llistat de conceptes homònims emprats al DSFF)
- b) S'han introduït mots-conceptes polisèmics. En general, s'ha seguit l'IEC per a indicar les accepcions de diferents entrades conceptuals, quan aquestes accepcions són rellevants a l'hora d'agrupar semànticament les expressions lexicalitzades que apareixen sota un determinat concepte. Les diverses accepcions es presenten en l'ordre en què es disposen a l'IEC, tot i que en algunes ocasions ha estat necessari seguir més de prop els diccionaris de la llengua de l'EC. Així, el concepte <infant> té dos valors, d'una banda, el valor de 'nen, nena, noi petit', sota el qual es troben les locucions *de*

curta edat i de mamella, i, de l'altra, el valor de 'soldat que guerreja a peu', sota el qual es troba la locució nominal *soldat de peu*. (Vg. l'annex 2 que conté el llistat de conceptes polisèmics emprats al DSFF amb les definicions rellevants per a entendre les frases fetes que hi estan associades).

De vegades, s'han recollit conceptes que no apareixen a l'IEC, però que, o bé apareixen a altres diccionaris, <quiròfan> (EC), o bé són de formació fàcilment predictable a partir de la informació que conté l'IEC: <benparlar>, <extraïble>, <malinterpretar>, <vitalíciament>, <voltaire>, etc. En algunes ocasions, el DSFF recorre a conceptes amb una accepció que és usual en la llengua, però que encara no és registrada a l'IEC; per exemple, <aforament>, amb el significat de 'concurrència de persones en un espectacle, acte, etc.'

Com a criteri general, les entrades conceptuals no tenen marques de flexió. Així, la majoria no té morfemes de gènere, nombre, persona, temps, mode, etc. De vegades, però, la necessitat de proporcionar un lligam conceptual adequat entre la forma de l'expressió, la seva definició i la categoria gramatical ha motivat que s'optés per una solució distinta:

a) El DSFF conté els següents conceptes en nombre plural marcat:

afores	genitals
calçotets	junts
desiguals	parts
diners	pessigolles
enraonies	queviures
extrems	recursos
finances	reis
ganyotes	ulleres

b) El DSFF conté els següents conceptes en gènere femení marcat:

assistenta	parlada
embarassada	prenyada
extingida	

En algunes ocasions les entrades conceptuals del DSFF duen clíctic, segons la naturalesa pronominal del concepte verbal: <ajocar-se>, <anar-se'n>, <assemblar-se>, <veure-hi>, etc.

En general al DSFF hom ha tendit a evitar els conceptes amb valor figurat; per això, només s'han establert relacions conceptuals amb conceptes figurats quan s'ha cregut convenient que una determinada expressió lexicalitzada es pogués trobar sota aquell valor conceptual. Aquests valors s'han introduït per mitjà de l'abreviatura (fig.). Els conceptes que contenen accepcions figurades són els següents (indiquem entre parèntesis quan es tracta d'un valor no registrat, o no registrat com a figurat, a l'IEC):

abatre	avançat	desbocar-se
ablanir	burxar	descompondre's
agut	caliu	desencaminar (no IEC)
aixafat	cansat	desencaminar-se (no IEC)
apogeu	càrrec	desencaminat (no IEC)
aprofundir	centre	desenterrar
arrelar	clau	desorientar-se (no IEC)
arrelat	coincidir	desorientat (no IEC)
asserenar-se	declinar	destacar

divagant	íntegre	picant (no IEC)
divagar	justificar	porcada (no IEC)
encarrilar	l·limar	pregon
encarrillar-se	malparat (no IEC)	rapat (no IEC)
encarrilat	malparit (no IEC)	recular
enfonsar	mortificar	reposar-se
ensarronar	obrir	sec
extraviar-se	obtús	sorprendre
extrem	orientar (no IEC)	titella
fiscalitzar	orientat (no IEC)	traspuar
fomentar	pagar	trontollar
gall	paràsit (no IEC)	
il·luminar-se	perdut (no IEC)	

Només s'ha indicat (fig.), sense definició del valor figurat del concepte, quan és un valor registrat a l'IEC. Per contra, ha estat necessari introduir la definició del valor figurat, just després de l'especificació (fig.), en dos casos:

- Quan és un valor figurat no recollit a l'IEC; així, <paràsit> duu la definició 'dit de la persona que viu a costa d'una altra', perquè l'IEC no recull aquesta accepció.
- Quan el valor figurat interacciona amb una polisèmia conceptual. En aquestes situacions, el DSFF introdueix definicions per al valor literal i per al figurat. Així, <assestrenar-se> té la definició corresponent al valor literal de 'posar-se serè el temps' i la que correspon al valor figurat de 'tranquil·litzar-se', cadascuna associada amb expressions lexicalitzades distintes.

El DSFF conté alguns conceptes usats en el seu valor antònim. Aquest valor s'indica per mitjà de l'abreviatura ANT, introduïda just després de descriure les expressions lexicalitzades que corresponen a un concepte o a un valor del concepte pres en sentit literal (vg. el concepte <acudir> a la guia gràfica per al maneig del diccionari). Així, *deixar refredar* (alguna cosa), que significa 'no fer (una cosa) en el moment oportú', es troba sota el concepte <ajornar>, però també com a antònim d'<actuar>; ara, com que <actuar> és un concepte polisèmic, *deixar refredar* (alguna cosa) s'ha introduït just després de descriure les expressions lexicalitzades associades a la primera accepció d'<actuar>, la que significa: '(v. tr.) posar en acció o moció'. Semblantment, *camí de carro* es troba sota <camí>, però també sota el valor antònim d'<asfaltat>, perquè el significat de la locució és 'camí no asfaltat'. Com a criteri general, només s'han relacionat expressions lexicalitzades amb el valor antònim de determinats conceptes, quan s'ha considerat que el fet d'establir aquesta relació conceptual havia de permetre reflectir un dels significats més bàsics de l'expressió.

Forma de les expressions lexicalitzades

Al DSFF la forma d'entrada o lema d'una expressió lexicalitzada sempre està relacionada amb una entrada conceptual.

S'ha tendit a mantenir la forma d'entrada respecte a la qual coincideixen el major nombre de fonts lexicogràfiques consultades. Per això, algunes expressions lexicalitzades, aparentment semblants, tenen associades formes d'entrada distintes: *de pa beneit* <bonhomíós> vs. *ésser de pasta d'agnus* <bondadós>.

No obstant el que s'ha dit en el punt anterior, en alguns casos s'ha modificat la forma d'entrada que proposen les fonts lexicogràfiques consultades. Així, s'ha omès el verb en frases fetes que apareixen a les fonts lexicogràfiques amb algun verb copulatiu o pseudoatributiu, però que admeten igualment altres verbs de contingut vague. D'aquesta manera, no s'ha introduït *estar amb els braços plegats*, *estar amb les mans a les butxaques*, *estar encantat de la vida*, etc., tal com proposen algunes fonts, sinó *amb els braços plegats* <gandulejant>, *amb les mans a les butxaques* <inactiu> i *encantat de la vida* <feliç>.

En aquells casos en què les fonts lexicogràfiques consultades difereixen sobre la forma d'entrada d'una mateixa expressió, hom ha optat per reduir la forma als elements mínims comuns entre les diverses fonts. Així, si bé d'una banda l'IEC i el R-M coincideixen a registrar la forma verbal *ésser un cap de trons* i de l'altra tant el Fr com l'EC proposen *cap de trons*, el DSFF ha optat per aquesta última forma, que es troba descrita sota els conceptes <desassenyat, eixelebrat, frívol>.

De vegades ha calgut normalitzar la grafia d'algunes expressions d'acord amb les normes ortogràfiques vigents: *a collibè*, *a corre-cuita*, etc. Quan s'ha donat el cas que una mateixa expressió s'ha trobat transcrita de diferents maneres a les diferents obres lexicogràfiques: *anar cuadret* (EC, IEC, Fr 1998), *anar cua dreta* (IEC, R-M, Fr 1971), s'ha decidit entrar l'expressió amb la forma més coherent amb les altres frases sinònimes o antònimes (en aquest cas, *anar cua dreta*).

En la forma d'entrada de les expressions lexicalitzades s'ha evitat l'ús de signes d'admiració i d'interrogació: *què tal*, *com anem*, etc. Només s'han usat aquests signes en els exemples.

En la forma d'entrada de les expressions s'ha tingut cura d'aspectes com la flexió dels mots clau, i la presència o l'absència de determinants, perquè sovint aquestes diferències van associades a conceptes distints: *al llarg* <longitudinalment> vs. *a la llarga* <futur>, *perdre el son* <desvetllar-se> vs. *fer perdre la son* (a algú) <preocupar>. També és interessant el contrast entre *fer festa* <festivar, treballar>, *fer festa* (d'alguna cosa) <agradar, agrair, satisfet> i *fer festes* (a algú) <acariciar, afalagar>.

Cal notar que en la forma d'entrada de les expressions lexicalitzades s'ha respectat l'ordre bàsic del català. Així, en el cas d'expressions en què el subjecte forma part de la frase feta s'ha establert l'ordre VOS, és a dir, primer el verb seguit de l'objecte i finalment el subjecte: *emportar-se* (alguna cosa) *el vent* <oblidat> (vg. l'exemple *El vent s'emporta els mals records*).

Al DSFF s'ha introduït informació referida al nombre i al tipus d'arguments que requereix una expressió lexicalitzada per mitjà d'expressions indefinides, introduïdes entre parèntesis a la forma d'entrada. Aquestes expressions indefinides aporten allora informació sintàctica i semàntica respecte a la frase feta. Per exemple, *estar* (d'algú o d'alguna cosa) *fins al capdamunt* <avorrir, cansat>, *endur-se* (algú) *al llit* <seduir>, (d'algun lloc) *estant* <des, lloc>, *donar* (algun temps) *de coll* (a algú) <termini>, etc.

L'expressió indefinida entre parèntesis adopta diferents formes amb l'objectiu d'aconseguir precisió semàntica. Al DSFF s'han fet les distincions següents:

- a) (algú): per a referir-se a ésser animats, tant persones com animals. També s'usa per a referir-se a una cosa personificada (institució, grup, etc.).
- b) (alguna cosa): per a referir-se a éssers no animats, objectes en un sentit genèric del terme, etc.
- c) (fer alguna cosa): per a referir-se a un esdeveniment, acció, etc. En algun cas excepcional s'ha introduït (haver fet alguna cosa), per tal d'indicar que el complement s'usa només en forma perfectiva: *tenir a glòria* (haver fet alguna cosa) <enorgullir-se>.
- d) (algun lloc): per a referir-se a locatius.

- e) (algun temps): per a referir-se a temporals que denoten períodes.
- f) (algun moment): per a referir-se a temporals que denoten moments puntuals.
- g) (algun dia): per a referir-se a alguna data.
- h) (tants): per a referir-se a una quantitat indeterminada.

Referent a les expressions indefinides cal tenir en compte les qüestions següents:

- a) Si la locució té un objecte directe (O) i un complement preposicional (P), l'ordre pot ser VOP o VPO: *dur* (alguna cosa) *de cap* <planejar, projectar, proposar-se> vs. *donar a llum* (alguna cosa) <publicar>. S'ha col·locat l'objecte directe en forma d'expressió indefinida immediatament en posició postverbal, quan la frase feta admet en aquesta posició un complement nominal no pronominalitzat: *portar* (alguna cosa) *a col·locació* <aduir, parlar>. Sol donar-se el cas que si una frase feta admet un objecte en aquesta posició postverbal, també l'admet en posició final. Com a criteri general, s'ha procurat que el primer exemple reflecteixi clarament aquesta posició de l'objecte directe. Quan el complement només s'usa en forma pronominal, aquesta peculiaritat s'ha indicat per mitjà d'una nota: *fer* (algú) *amb arròs* <escarmentar> '(Només s'usa amb el complement en forma pronominal)'
- b) S'ha col·locat l'objecte directe en forma d'expressió indefinida en posició final, quan l'expressió lexicalitzada només admet aquest ordre: *deixar de mà* (alguna cosa) <desentendre's>. Quan al DSFF s'ha col·locat una expressió indefinida corresponent a l'objecte directe en posició final és que és difícil, si no impossible, d'admetre aquesta expressió immediatament en posició postverbal.
- c) Tant la presència com l'omissió d'expressions indefinides aporten informació semàntica sobre la naturalesa de l'argument d'una determinada construcció. Així, al DSFF s'ha distingit entre: *apretar de comptes* (algú) <obligar>, *batre en bretxa* (alguna cosa) <desbaratar, enderrocar> i *trobar a faltar* <enyorar, faltar>; el primer amb un argument que ha de ser animat, el segon amb un argument que ha de ser inanimat i el tercer, sense especificar, amb un argument que tant pot ser animat com inanimat.
- d) S'ha evitat al màxim d'especificar subjectes per mitjà d'expressions indefinides. Només s'han esmentat aquells subjectes que transgredirien les restriccions imposades pel predicat, si aquest s'usés en sentit literal. Així, s'ha entrat *ésser de bona fusta* (algú) <robust, sa>, perquè, tot i que el predicat *de bona fusta* requeriria un subjecte inanimat (alguna cosa) en el seu valor literal, en el sentit metafòric de la frase feta només es construeix amb un subjecte animat (algú). Semblantment, s'ha entrat *té pebrots* (alguna cosa) <enuig>, perquè, en el sentit figurat propi de la frase feta, el subjecte és necessàriament no animat. Això no obstant, no ha calgut mencionar el subjecte en aquells casos en què hi ha algun element característic de l'expressió lexicalitzada (algun tret morfològic o algun complement) que exclou directament la interpretació literal:
 1. En un grup de frases fetes s'observa la presència d'un canvi de gènere o de nombre en algun dels mots components de l'expressió lexicalitzada: *ésser un paperina* <manipulable>, *ésser un bala perduda* <disbauxat, eixelebrat, rebel>, *ésser un barres tristes* <macilent, trist>. Vegeu el contrast entre aquestes expressions, que no requereixen l'especificació del subjecte, atès que introduir una expressió indefinida constituiria informació redundant en la forma d'entrada, i frases com *ésser un nervi* (algú) i *ésser un as* (algú) <excel·lent, geni, inútil>, que necessiten l'especificació del subjecte, atès que no hi ha cap altre element de la frase feta que indiqui que s'usa en un valor figurat.

2. En un altre grup de frases fetes s'observa la presència d'un complement de la frase feta que impossibilita la interpretació literal o composicional. Així, a *ésser un barret de rialles* <rialler> i *ésser un manat de nervis* <nerviós> la presència del complement fa innecessari d'especificar-hi el subjecte (algú).
- e) En casos en què el subjecte és oracional, si aquesta informació és previsible a partir de la resta d'informació gramatical de la frase feta, també s'ha evitat d'especificar-lo. Així, el DSFF introdueix *passar-li pel cap* (a algú) <acudir-se, pensar>, en detriment de la forma *passar-li pel cap* (fer alguna cosa, a algú).
- f) Cal comentar, com a cas excepcional en l'especificació del subjecte per mitjà d'expressions indefinides, el cas de les locucions *no tenir fre* (algú o alguna cosa) <actiu, desenfrenat, insaciable>, *no tenir aturador* (algú o alguna cosa) <imparable> i *no tenir ni fre ni aturador* (algú o alguna cosa) <imparable>. Noteu que aquestes locucions presenten una paradoxa. D'una banda, els predicats d'aquestes frases, en el seu sentit literal, requereixen un subjecte inanimat (alguna cosa). El fet que en el seu sentit figurat admetin un subjecte animat (algú), contravenint els requisits lèxics del predicat, fa pensar que s'hauria d'especificar (algú). Però, de l'altra, com que en el seu sentit figurat aquests verbs també admeten un subjecte no animat, ha resultat necessari indicar les dues possibilitats a la forma d'entrada, ja que una de les dues canvia les exigències semàntiques del predicat i l'altra no.
- g) Com a criteri general només hem especificat els complements d'una preposició quan la naturalesa semàntica d'aquest complement és fortament restringida. Així, s'ha introduït *al pic de* <mig>, perquè l'expressió indefinida complement pot ser indistintament (algun moment), (algun temps) o (alguna cosa), i s'ha introduït *a recer de* <protegit>, perquè el complement de la preposició és indistintament (algú) o (alguna cosa); en canvi, s'ha introduït *a càrrec* (d'algú) <pagador, responsable>, *a comptar* (d'algun moment) <des> i *al punt* (de fer alguna cosa) <extrem>, perquè els complements d'aquestes locucions són fonamentalment d'un sol tipus semàntic.
- h) Pel que fa a l'objecte indirecte, algunes expressions lexicalitzades restringeixen aquest argument a la forma de pronom clític, si bé unes altres admeten que aquest argument adopti tant una forma pronominal com una no pronominal. Així, s'ha introduït *aplanar-li les costures* (a algú) <apallissar, bastonejar> però no *aplanar les costures* (a algú); s'ha inclòs *caure-li la cara de vergonya* (a algú) <avergonyar-se> però no *caure la cara de vergonya* (que és la forma registrada a l'EC i al R-M), perquè sense alguna forma de clític datiu, aquestes seqüències són malformades. Contrastant amb aquest cas, altres expressions lexicalitzades, *aixecar la camisa* (a algú) <embacinar, enganyar> i *afaitar els diners* (a algú) <robar>, s'han entrat sense el clític datiu a la forma d'entrada, perquè, tot i que aquestes expressions seleccionen un objecte indirecte o complement datiu, aquest pot adoptar indistintament formes pronominalitzades i formes no pronominalitzades. Aquesta alternança s'ha tendit a reflectir amb els exemples *Aixecava la camisa als seus pares sempre que podia. / Que no ho veus que prenen aixecar-te la camisa! Sigues més espavilat.*
- i) A diferència de les expressions lexicalitzades amb el clític *li*, en les expressions lexicalitzades amb el clític *hi* i amb el clític *en* no s'ha introduït cap expressió indefinida que dupliqui el pronom, per dos motius. Primer, si *hi* ha el complement ple, aquest sol aparèixer en posició perifèrica, com a complement dislocat a la dreta o a l'esquerra de l'oració, i segon, aquest complement mai no denota ni un lloc concret, ni un moment concret, ni una cosa concreta. Per tant, és per raons sintàctiques i semàntiques que s'han tractat diferent els objectes directes i indirectes i els complements de règim d'una banda, de la resta de complements de l'altra.

- j) Com a criteri general, els complements comitatius d'un predicat verbal no s'han especificat a la forma d'entrada de la locució per mitjà d'una expressió indefinida. Així, s'ha entrat *prendre contacte* <comunicar-se> i no *prendre contacte* (amb algú). La informació sobre un possible complement comitatiu, tanmateix, sovint es pot inferir a partir de la informació realment especificada a la definició o als exemples. Només s'ha especificat el comitatiu a la forma d'entrada, quan la seva presència és necessària per a marcar el valor lexicalitzat de l'expressió. Així, *no parlar* (amb algú) <malavingut>, que significa 'no fer-se amb algú, no tenir-hi tractes', ha d'especificar el complement preposicional, per tal de distingir-se de la forma no lexicalitzada *no parlar*, la qual, sense el comitatiu, significa 'no dir res'. Fins i tot hi ha el cas d'expressions lexicalitzades en què la presència o l'absència del comitatiu indueix valors semàntics distints: *ficar-se al llit* <enllitar-se> vs. *ficar-se al llit* (amb algú) <fornicar>.
- k) Quan les expressions indefinides van precedides d'una preposició feble, aquesta s'ha col·locat dins els parèntesis: (a algun lloc) *falta gent* <instar>, *a caprici* (d'algú) <capriciosament>, etc.; en canvi, quan van precedides per preposicions fortes, com que aquestes són considerades en aquest diccionari mots clau (és a dir, mots de la forma d'entrada per mitjà dels quals es poden fer cerques en la versió electrònica del DSFF), s'han indicat fora dels parèntesis: *girar-se contra* (algú) <enfrentar-se>, *estendre un vel sobre* (alguna cosa) <oblidar>, etc.
- l) Quan a la forma d'entrada apareix un adjectiu que ha de concordar en gènere i nombre amb un dels seus complements, si aquest complement és una expressió indefinida, aleshores s'ha fet concordar amb aquesta expressió indefinida. Així, s'ha introduït *donar-li* (alguna cosa) *mastegada* (a algú) <facilitar> però no *donar-li* (alguna cosa) *mastegat* (a algú). L'exemple il·lustra que la concordança també pot ser en nombre: *Els has de donar els temes mastegats perquè no es perdin*. Noteu, així mateix, el contrast entre: *deixar mort* (algú) <espantar, fatigar, sorprendre> vs. *deixar morta* (alguna cosa) <oblidar>.

Pel que fa a la forma dels temps verbals en les expressions de naturalesa verbal o oracional, la forma bàsica adoptada és amb el verb en infinitiu, excepte en el cas d'aquelles expressions lexicalitzades en una forma verbal determinada: *beneït sia Déu* <agraïment, resignació>, *sigui com sigui* <indefectiblement>, etc. En aquells casos en què la frase feta mostra un ús verbal defectiu (restringit, per exemple, a la primera, la segona o la tercera persones, singular i/o plural, d'un(s) temps verbal(s) específic(s)), la frase feta s'ha introduït en una forma conjugada i s'ha donat informació complementària referent a altres persones gramaticals i a altres temps verbals admesos per mitjà de notes d'ús (vg. més endavant l'apartat corresponent). Així, *no mata* <mediocre> duu la nota: '(Només s'usa en tercera persona del present o del pretèrit imperfet d'indicatiu)'.

Algunes frases fetes s'han introduït en forma perfectiva, perquè s'ha considerat que estan lexicalitzades en aquesta forma. En aquests casos el verb *haver* de la forma d'entrada no és llistat als mots clau que componen aquella expressió: *haver menjat llengua* <xerraire>, *no haver inventat la pólvora* <toix>, etc. (vg. més endavant l'apartat dedicat a mots clau).

Al DSFF les oracions subordinades que una expressió lexicalitzada conté s'han expressat de maneres diferents en funció dels criteris següents:

- a) Casos en què el verb de la subordinada sempre va en infinitiu: *no saber on dar-les* <desorientat, espavilat, ignorant>, *no saber a quina carta quedar-se* <indecís>, etc.
- b) Casos en què el verb de la subordinada sol anar en infinitiu, però opcionalment també admet un verb modal conjugat. La forma d'entrada és en infinitiu. Així, *no saber a quin sant encomanar-se* <perplex> il·lustra per mitjà d'un exemple la possibilitat

d'incorporar-hi un verb modal: *Després del que li ha passat, ara no sap a quin sant es pot encomanar.*

- c) Casos en què el verb de la subordinada pot anar en infinitiu, però també en present o en pretèrit imperfet, d'acord amb les lleis que regulen la correspondència de temps verbals entre l'oració principal i l'oració subordinada. La forma d'entrada de la frase feta és en infinitiu i els exemples il·lustren la possible coaparició amb altres temps verbals. Aquest és el cas de *no saber on posar els peus* <satisfet>.
- d) Casos en què el verb de la subordinada no pot anar en infinitiu, però en canvi admet el present, l'imperfet i excepcionalment també altres temps verbals, en totes les persones. La forma d'entrada de la frase feta és amb el verb de la subordinada en tercera persona del singular del temps en què sol usar-se més sovint. Així, s'ha introduït: *no saber quina mosca l'ha picat* <estranyesa>, *no saber on té la cara* <ignorant, inepte>, *no saber quin Déu deté* (algú) <contenir-se>, etc.

Algunes expressions lexicalitzades requereixen la presència de clítics pronominals. Quan s'han introduït clítics a la forma d'entrada, la forma bàsica escollida ha estat la tercera persona del singular: *haver-lo mossegat el gos d'en Mandra* <peresós>, *acabar-se-li la corda* (a algú) <impacientar-se>, etc. Quan l'expressió és restringida a un pronom de primera o de segona persones, s'ha entrat en aquesta forma. Vegeu els contrastos entre *Déu el perdoni* <compassió> i *Déu em perdoni* <disculpa>, o entre *Déu vos guard* <salutació> i *Déu me'n guard* <rebuig, sorpresa, temor>.

Altres expressions lexicalitzades s'han registrat amb altres clítics pronominals. Un cas recurrent a les llengües romàniques, també freqüent en català, és la lexicalització amb el pronom femení *la* o *les*: *abillar-la* <adinerat>, *armar-la* <esvalotar, provocar>, *acabar-les* (a algú) <assotar>, *tenir-se-les* <barallar-se>, etc., o amb el pronom *ho*: *matar-ho* <acabar>, *passi-ho bé* <comiat>, etc.

En el cas de les locucions comparatives, s'ha fet la distinció entre expressions adjectivals (casos en què semànticament hi ha un adjectiu objecte de la comparació, que apareix a la forma d'entrada, malgrat que sovint es pot ometre, tal com s'especifica per mitjà d'una nota d'ús entre parèntesis després dels exemples), i expressions adverbials (casos en què no és possible la inserció de cap adjectiu a la forma d'entrada): *ràpid com un gat entre brases* <ràpid> vs. *com un carreter* <exageradament>.

Noteu també que, mentre que algunes expressions lexicalitzades mostren una total lexicalització morfosintàctica, en el sentit que no admeten que s'afegeixi cap mena de quantificador o d'adjunt en l'expressió, altres admeten una gamma de modificacions i/o de quantificacions. Aquesta possibilitat s'ha il·lustrat al DSFF per mitjà d'exemples i de les indicacions que contenen les notes d'ús. Així, *posar els pèls de punta* (a algú) <esfereir> duu la nota '(Sovint s'usa amb la forma *posar tots els pèls de punta* (a algú))', *tocar moltes tecles* <esforçar-se, especialitzar-se, ocupar-se> duu la nota '(També s'usa amb les formes *tocar totes les tecles* i *tocar massa tecles*)', etc.

En la forma d'entrada de la locució ha calgut introduir modificadors quan aquests són imprescindibles per a la bona formació de l'expressió lexicalitzada, altrament s'han omès. Així s'ha introduït *de bona gana* <volenterosament> i *de mala gana* <desgrat>, perquè la locució *de gana* no existeix; però, en canvi, ha calgut introduir *de grat* <volenterosament> i no *de bon grat*, perquè aquesta expressió no requereix la presència del modificador per a ser ben formada. Al DSFF la informació relativa a l'ús lliure d'una expressió amb determinats modificadors s'ha inclòs per mitjà d'una nota d'ús després dels exemples. Així *de grat* duu la nota '(També s'usa amb el modificador *bon* en posició pronominal)' i *d'antuvi* duu la nota '(També s'usa amb les formes *de bell antuvi* i *de primer antuvi*)'.

Les expressions lexicalitzades que contenen un numeral que pot ésser substituït per altres tenen una sola forma d'entrada, amb un numeral, i una nota d'ús que informa sobre les possibilitats de combinació amb altres mots de la mateixa categoria. Així, *tenir set vides, com els gats* <fort, vigorós> duu la nota '(També s'usa amb el numeral *nou*)' i *per quins cinc sous* <pregunta> duu la nota '(També s'usa amb el numeral *set*)'.

Les expressions lexicalitzades que inclouen minimitzadors (amb *ni* o sense *ni*) han estat introduïdes en la forma en què han coincidit el major nombre d'obres lexicogràfiques consultades. Així, s'ha introduït, d'una banda, *no tenir un clau* i, de l'altra, *no tenir ni una malla* <pobre>. Això no obstant, per mitjà dels exemples s'ha tendit a exemplificar les diferents formes en què es pot usar una determinada expressió.

Algunes expressions lexicalitzades són termes de polaritat, cosa que vol dir que són expressions sensibles semànticament a algun tipus de modalitat. Algunes d'aquestes expressions requereixen la presència explícita d'un marcador negatiu; aquest és el cas de *no valer una escopinada* <menyspreable>, que només es pot usar en contextos negatius i, per això, s'ha introduït amb el mot *no*. Altres expressions lexicalitzades requereixen la presència d'un element que les legítimi i aquest element pot ser el marcador negatiu *no*, però també pot ser-ho un context condicional o interrogatiu. Aquest és el cas *no cansar-s'hi* <desinteressar-se, esforçar-se>, que s'ha introduït amb el marcador negatiu *no* perquè mai no es pot usar directament en un entorn propi d'una frase declarativa afirmativa. Finalment, hi ha el cas d'aquelles expressions lexicalitzades que es poden construir en frases declaratives, alhora que també poden aparèixer en altres contextos legitimadors de termes de polaritat. Aquest és el cas de l'expressió verbal *pintar-hi* <figurar, representar>, l'ús de la qual es posa de manifest per mitjà de diversos exemples.

Categoria gramatical

Les expressions lexicalitzades contingudes al DSFF són expressions supralèxiques (tret del cas específic dels compostos i dels reduplicatius) amb una estructura sintagmàtica fixada. La categoria gramatical, de naturalesa sintàctica, corresponent a l'estructura sintagmàtica de cada expressió lexicalitzada es dona en cursiva al costat de la forma d'entrada.

Al DSFF s'observa una correspondència directa entre la forma d'entrada d'una expressió i la seva categoria gramatical. Aquesta és determinada pel seu nucli i, com que el nucli pot ser un nom, un adjectiu, una preposició, un verb no flexionat, un verb flexionat, un adverbi, un determinant definit o un possessiu, un quantificador (determinant indefinit o altra mena de quantificadors), una conjunció coordinant o una conjunció no coordinant, les expressions lexicalitzades estan associades a alguna de les categories sintàctiques següents: SN, SA, SP, SV, O, SAdv, SD, SQ, SCoord i SConj (vg. el llistat de sigles, abreviatures i símbols utilitzats en el diccionari).

Noteu, doncs, que la categoria fa referència a la categoria sintagmàtica d'una expressió lexicalitzada, determinada en funció dels elements constituents d'aquesta expressió, i que, per tant, no fa referència a la funció sintàctica que una expressió té en una oració. Així, l'expressió *l'endemà* <endemà, futur> és registrada com a S(intagma) D(eterminant), perquè sempre es construeix amb un determinant definit, malgrat que funciona, d'acord amb la gramàtica i la lexicografia tradicionals com a locució adverbial. Semblantment, *per tal com* <perquè> és registrada com a S(intagma) P(reposicional), atenen el fet que el nucli és la preposició feble *per* i, en canvi, ignorant el fet que als diccionaris de la llengua es trobi documentada com a locució conjuntiva, que té un funcionament sintàcticament similar a la conjunció *perquè*.

Constitueixen sintagmes nominals (SN) aquelles expressions lexicalitzades amb alguna de les combinacions següents:

- a) Nom o pronom seguit de complement del nom (adjectiu, sintagma preposicional, oració subordinada de relatiu), i / o precedit d'un modificador: *acció directa* <enfrentament>, *bon Nadal* <felicítació, Nadal>, *acció de gràcies* <agraïment>, *aire, que vol dir vent* <despatxar>, *això mateix* <exactament>, *gran res de* <molt>, etc.
- b) Interjecció seguida de nom: *ai cabàs* <sorpresa>, *vatua déna* <enuig, sorpresa>, etc.
- c) Reduplicatiu: *barrija-barreja* <barreja>, *baliga-balaga* <eixelebrat, informal>, *raurau* <gana, remordiment>, etc.
- d) Mots compostos: *seixanta-nou* <coit>, etc.
- e) Locucions prepositives que tenen com a nucli un nom: *enfront de* <davant, malgrat>, etc.

Constitueixen sintagmes adjectivals (SA) aquelles expressions lexicalitzades amb alguna de les combinacions següents:

- a) Adjectiu o participi passat seguit d'un complement i/o precedit d'un modificador: *apte per a tots els públics* <apte>, *agafat amb pinces* <inconsistent>, *agarrat a la seva* <obstinat>, *ben mirat* <considerant>, *políticament incorrecte* <incorrecte>, *mai no vist* <extraordinari, insòlit>, etc.
- b) Adjectiu o participi passat nucli d'una estructura comparativa: *alegre com un gínjol* <alegre>, *aixafat com una coca* <aixafat, esclafat>, *més content que unes pasqües* <content>, etc.
- c) Locucions conjuntives que tenen com a nucli un participi passat: *atès que* <considerant>, *posat que* <condició>, etc.
- d) Locucions prepositives que tenen com a nucli un adjectiu o participi present: *avinent de* <prop>, *dret a* <devers>, *referent a* <referent>, etc.
- e) Interjecció seguida d'un adjectiu: *ai las* <lament>, etc.

Constitueixen sintagmes prepositives (SP) aquelles expressions lexicalitzades amb alguna de les combinacions següents:

- a) Preposició seguida de sintagma nominal: *a aferrapilla* <barallant-se>, *a baix preu* <barat>, *a cau d'orella* <arran, confidencialment, suaument>, etc.
- b) Preposició seguida de sintagma coordinant: *a bots i empentes* <precipitadament>, *amb penes i treballs* <difícilment>, etc.
- c) Preposició seguida de sintagma determinant: *a l'espera de* <esperant>, *amb el cap alt* <altiu, dignament>, etc.
- d) Preposició seguida de sintagma quantificador: *a una veu* <simultàniament, unànimement>, *amb prou feines* <difícilment, quasi>, etc.
- e) Preposició seguida de sintagma verbal: *a veure* <aclariment>, *a tocar* (d'algun lloc) <prop>, *per a servir-lo* <oferiment>, etc.
- f) Preposició seguida de preposició o sintagma preposicional: *a sobre* <demés>, *cap al tard* <capvespre>, *arran de* <prop, subsegüent>, *llevat de* <excepte>, etc.
- g) Preposició seguida d'adverbi: *amb tant* <aleshores>, *d'abans* <antiquat>, *per aquí* <rebuig>, etc.
- h) Locucions conjuntives que tenen com a nucli una preposició: *amb que* <condició>, *malgrat que* <malgrat>, *mitjançant que* <condició>, *segons que* <conformement, dependent>, etc.

- i) També s'han etiquetat com a sintagmes preposicionals les expressions: *tot d'un plegat* <sobtadament>, *tot d'un tros* <bo>, *tot d'una* <sobtadament>, *tot d'una peça* <integralment, sencer, unitat> i *tot d'una que* <immediatament, seguidament>, perquè el mot *tot* (adverbi) que precedeix la preposició s'ha considerat un especificador del SP, de vegades optatiu (com en el cas de *tot d'un plegat* i *tot d'una peça*, tal com s'indica en nota d'ús) i en altres casos obligatori (com a *tot d'un tros* i a *tot d'una que*).

Constitueixen sintagmes verbals (SV) aquelles expressions lexicalitzades que tenen com a nucli un verb no flexionat i que no tenen el subjecte com a part integrant de l'expressió o frase feta: *ésser història* <passat>, *acabar la corda* <aturar-se, callar>, *anar a la seva* <independent>, etc. Les expressions formades amb el verb *haver-hi* seguit de sintagma nominal o de sintagma quantificador, atenent la seva naturalesa impersonal, s'han considerat també expressions verbals.

S'han considerat oracions tant aquelles expressions lexicalitzades que tenen com a nucli un verb flexionat, com aquelles que tenen el subjecte lexicalitzat en la forma de la locució. Com a exemples del primer cas, en què la flexió verbal actua com a element vertebrador de l'oració, el DSFF conté: *és veritat* <atenuació, concessió, record>, *ja era hora* <impaciència>, etc. Com a exemples del segon, en què l'expressió lexicalitzada requereix una determinada expressió nominal o quantificadora en funció de subjecte, es pot esmentar: *anar-se-li'n la bola* (a algú) <desvariejar, divagar>, *aclarir-se el cel* <asserenar-se, desennuviar-se>, *anar cadascú pel seu camí* <dissentir>, etc.

Constitueixen sintagmes adverbials (SAdv) aquelles expressions lexicalitzades amb alguna de les combinacions següents:

- Adverbi seguit de sintagma preposicional: *abans d'hora* <anticipadament>, *mai de la vida* <mai>, etc.
- Adverbi seguit d'una oració subordinada de relatiu, com ara *allà on Jesucrist va perdre l'espardenya* <lluny>, o d'altre tipus, *avall, que fa baixada* <ànim, directament>, *tant si plou com si fa sol* <indefectiblement>, etc.
- Adverbi que modifica un altre adverbi: *ara pla* <desaprovació>, *ben bé* <almenys, certament>, *davant davall* <desordenat>, *encara ara* <encara>, *tal com raja* <improvisadament>, etc.
- Reduplicatius: *daixo-daixo* <tranquil·lament>, *tal·là-tal·lera* <aproximadament>, etc.
- Mots compostos: *abans-d'ahir* <passat>, *dellà-ahir* <passat>, etc.
- Locucions conjuntives que tenen com a nucli un adverbi: *així que* <consegüentment, immediatament>, *encara que* <encara>, *ja que* <car (conj.)>, etc.
- Locucions preposicionals que tenen com a nucli un adverbi: *allèn de* <demés, enllà>, *engir de* <aproximadament>, *relativament a* <referent>, etc.
- Expressions comparatives introduïdes amb l'adverbi *com*: *com a mosques* <nombrós>, *com aquell qui diu* <exemple>, *com Déu vol* <descuradament, desordenadament>, *com més va, més* <millor>, *com pa beneit* <fàcilment>, *com un diable* <intensament>, etc.
- Expressions que tenen com a nucli sintàctic un verb en gerundi: *tot rient rient* <tranquil·lament>, *guardant que* <depenent>, *tocant a* <prop, referent, relativament>, etc.

Constitueixen sintagmes determinants (SD) aquelles expressions lexicalitzades amb alguna de les combinacions següents:

- Article definit seguit de sintagma nominal: *el barri xino* <prostitució>, *el darrer cartutx* <oportunitat>, *el negoci d'en Robert amb les cabres* <ruïna>, *la mare que el va parir* <enuig, sorpresa>, etc.

- b) Article definit seguit de sintagma quantificador: *els deu mil de dalt* <societat>, *les quatre barres* <senyera>, *el primer son* <son>, etc.
- c) Article definit seguit de sintagma coordinant: *la flor i nata de* <millor, selecte>, *les mil i una* <història>, etc.
- d) Adjectiu demostratiu seguit de sintagma nominal: *aquest món* <vida>.
- e) Adjectiu possessiu seguit de sintagma nominal: *nostra Senyora* <Verge>.
- f) Interjecció seguida de sintagma determinant: *alto el foc* <armistici>, *vatua l'olla* <enuig, sorpresa>, etc.
- g) Expressions superlatives: *el millor de cada casa* <gentalla>, *el més...sobre la faç de la terra* <màxim>, etc.
- h) Article definit seguit d'oració de relatiu o de sintagma preposicional: *la que l'espera* <feinada, reprimenda>, *el què diran* <enraonies>, *les de Caïm* <angúnia, dificultat>, etc.

Constitueixen sintagmes quantificadors (SQ) aquelles expressions lexicalitzades amb alguna de les combinacions següents:

- a) Quantificador (*altre, cada, cadascú, dues, mig, molt, primer, un*, etc.) seguit de sintagma nominal (nom o pronom amb els seus complements): *cada dia* <constantment>, *dues pedres* <desembaràs, menyspreu>, *mig món* <multitud>, *moltes gràcies* <gratitud>, *poca cosa* <insignificança, quantitat>, *primer ministre* <president>, *tal vegada* <probablement>, *tot altre* <altre>, *tot Cristo* <tothom>, *un amàs de* <molt>, etc.
- b) Quantificador seguit d'adjectiu: *primer vinent* <proper, vinent>.
- c) Quantificador seguit d'adverbi: *massa poc* <merescut>.
- d) Quantificador seguit de quantificador: *tres quarts del mateix* <semblant>.
- e) Quantificador seguit de conjunció, la qual encapçala una oració subordinada: *bé prou que* <certament>.
- f) Quantificador seguit de sintagma determinant: *tot el sant dia, tota la vida* <sempre>, etc.
- g) Quantificador seguit de sintagma preposicional: *cent per cent* <enterament>, *gens per això* <no>, *més de cent vegades* <repetidament>, *tant de gust salutació*, *tercer en discòrdia* <àrbitre>, etc.
- h) Interjecció seguida de quantificador: *oi més* <addicionalment>, *tururut dotze hores* <desaparició>, etc.
- i) Expressions comparatives en què el nucli és un quantificador de grau: *menys...que* <desigualtat, inferioritat>, *més que un diable* <intensament>, etc.
- j) Expressions interrogatives o exclamatives del tipus: *què tal* <salutació>, *qui-sap-lo* <intensament, molt>, *quin greu* <llàstima>, *quin pebre li fa coure es cul* <intromissió>, etc.
- k) Quantificadors juxtaposats: *no res no res* <involuntàriament>.

Constitueixen sintagmes coordinants (SCoord) aquelles expressions lexicalitzades amb alguna de les combinacions següents:

- a) Sintagmes coordinats amb la conjunció *i*: *alts i baixos* <desigualtat, fluctuació>, *clar i net* <clarament>, *a cents i a milers* <quantitat>, *ací caic i allà m'alce* <dificultosa-ment>, *ací i allà* (d'algun lloc) <arreu>, *més i més* <progressivament>, *anar per lla-na i tornar esquilat* <perjudicat>, *el món i la bolla* <totalitat, tothom>, etc.

- b) Sintagmes juxtaposats (amb coma o sense): *Jesús, Maria, Josep* <esglai>, *d'ací d'allà* <moviment>, *ací em cau, allà em penja* <descurosament>, *mig en plata mig en quartos* <confusament, indefinit>, *pam més pam menys* <aproximadament>, etc.
- c) Sintagmes coordinats amb la conjunció *o*: *de llevant o de ponent* <indefectiblement>, *així o aixà* <manera>, *la bossa o la vida* <intimidació>, *més o menys* <aproximadament>, *o caixa o faixa* <risc>, *parlo jo o passa un carro* <desatendre>, etc.
- d) Sintagmes coordinats amb la conjunció *ni*: *gens ni mica* <gens>, *xica ni mica* <gens>, *ni més ni menys* <exactament>, *no fer ni deixar fer* <impedir>, *no li hi va ni li hi ve res* (a algú) <indiferent>, etc.
- e) Sintagmes coordinats amb la conjunció *però*: *curt de llengua però llarg d'ungles* <espavilat>.
- f) Expressions correlatives: *adés...adés* <alternativament, vegada>, *ara...ara* <alternativament, vegada>, *mig...mig* <mig>, *no només...sinó* <només>, *tan aviat...com* <alternativament>, etc.
- g) Mots compostos amb la conjunció *i*: *estira-i-arronsa* <negociació>.

Constitueixen sintagmes conjuntius (SConj) aquelles expressions lexicalitzades amb alguna de les combinacions següents:

- a) Locucions conjuntives que tenen com a nucli una conjunció: *bé que* <encara>, *com que* <causa>, *puix que* <car (conj.)>, *sinó que* <contràriament>, etc.
- b) Conjunció copulativa seguida d'un adverbi, SP, SN, SV, O, etc.: *i ara* <desaprovació, sorpresa>, *i amb molta honra* <satisfet>, *ni a la de tres* <mai>, *i encara gràcies* <sort>, *o sigui* <aclariment, equivalència>, *i jo que et crec* <incredulitat>, etc.
- c) Conjunció causal seguida d'un adverbi: *perquè sí* <injustificadament, volença>.
- d) Conjunció condicional seguida d'oració: *si a Déu plau* <desig>.

Definicions

Totes les expressions lexicalitzades descrites al DSFF incorporen com a part de la seva informació gramatical, i just després d'esmentar la seva naturalesa sintàctica, una o diverses definicions. En el cas que se n'especifiqui més d'una, s'ha intentat que la primera definició sigui la que més s'adequa a la forma d'entrada i a la categoria gramatical de la locució o frase feta, ja sigui una definició pròpia, ja sigui una definició extreta d'alguna font lexicogràfica.

S'ha intentat evitar que les definicions siguin altres locucions. Si apareixien locucions a les definicions lexicogràfiques, sovint s'han eliminat de la definició i s'han introduït a l'apartat d'expressions sinònimes. En el cas que una locució sigui l'única definició amb font que s'ha trobat a les obres lexicogràfiques consultades, s'ha mantingut la definició de la font i s'hi ha adjuntat una definició pròpia per tal de donar més informació sobre l'expressió lexicalitzada objecte d'anàlisi. Així, *faltar-li un bull* (a algú) <boig> té com a definició documentada lexicogràficament 'no ésser-hi tot', però, com que aquesta és alhora una expressió lexicalitzada sinònima de l'expressió que es descriu, s'ha afegit una segona definició pròpia: 'dit per a referir-se a algú que ha perdut la raó'.

També s'ha intentat evitar que la definició no sigui únicament el concepte o que no sigui idèntica al concepte sota el qual es troba l'expressió lexicalitzada. En aquests casos també s'hi ha adjuntat una definició pròpia, per tal de donar informació més completa de l'expressió objecte de descripció. Així, *estrènyer-se el cinturó* té com a definició de la font lexicogràfica R-M 'estalviar', exactament coincident amb el concepte sota el qual es troba associa-

da l'expressió al DSFF; per això, s'hi ha afegit una segona definició que completi la descripció de l'expressió objecte d'anàlisi: 'guardar una part del diner de què hom disposa'.

En relació amb aquelles expressions que només s'han trobat documentades al Fr, sota algun dels conceptes que formen part d'aquell corpus, però sense cap definició o exemple, al DSFF s'ha optat per introduir com a primera definició de l'expressió lexicalitzada el concepte amb font Fr i, a continuació, s'ha afegit una segona definició pròpia. Aquest és el cas de *nua-se-li el cor* (a algú), que el Fr registra sota el concepte <entristir-se>, sense cap definició. El que s'ha fet al DSFF, per tal d'indicar que l'expressió apareix documentada al Fr, ha estat mantenir el concepte amb font Fr com a primera definició i afegir una definició pròpia: 'posar-se molt trist' <entristir-se> o 'commoure's molt de pena o de pietat' <commoure's>.

En alguns casos s'ha optat per partir de la definició que les obres lexicogràfiques donen d'una determinada expressió, atenent el fet que cadascuna de les parts pot associar-se amb conceptes diferents. Aquest és el cas de *no veure-hi més enllà del nas*, definida a l'IEC com 'ésser curt de gambals o excessivament ingenu'; al DSFF s'ha dividit aquesta definició en dues parts, la primera ('ésser curt de gambals'), associada al concepte <toix>, i la segona ('ésser excessivament ingenu'), associada al concepte <ingenu>, de manera que s'ha tractat l'expressió objecte d'anàlisi com una expressió polisèmica, amb dos significats.

En els casos de definicions amb font lexicogràfica s'ha intentat mantenir de forma fidel el redactat de la font d'on s'ha extret l'expressió lexicalitzada. Quan ha estat necessari modificar de manera significativa la definició, per tal d'adaptar-la a la forma d'entrada del DSFF, ja no se n'ha especificat la font.

Algunes de les modificacions més freqüents que s'han introduït a les definicions, tot mantenint la font lexicogràfica, han estat les següents:

- a) Els clítics pronominals, els pronoms possessius i els pronoms forts que apareixen en les definicions lexicogràfiques sense un antecedent immediat han estat substituïts per expressions indefinides que, a diferència de les expressions indefinides afegides a les formes d'entrada de les locucions, no van entre parèntesis. Així, *anar darrere* (d'alguna cosa), que es defineix a l'IEC com 'ambicionar-la', ha estat definida al DSFF com 'ambicionar alguna cosa', tot mantenint-ne la font. Així mateix, la definició de *clavar un juli* (a algú) <pegar> ha sofert la modificació de 'pegar-li' a 'pegar a algú'; la definició d'*ésser a les mans* (d'algú) <possessió> ha sofert la modificació d'*estar en el seu poder*' a '*estar en el poder d'algú*', i la definició de *viure a les costelles* (d'algú) <aprofitar-se> ha passat de '*viure a despeses d'ell*' a '*viure a despeses d'algú*'.
- b) Els elements pronominals de les definicions que substitueixen algun mot de la forma d'entrada de l'expressió lexicalitzada han estat substituïts per la paraula en qüestió. Així, la definició de l'IEC de *saber manejar la llengua* <eloqüent> ha canviat de '*saber-la fer servir per a expressar els pensaments*' a '*saber fer servir la llengua per a expressar els pensaments*'.
- c) S'han introduït algunes modificacions relatives a qüestions com l'ús de *per* i *per a*, o l'ús de majúscules o minúscules, amb la finalitat de reduir al màxim la coexistència de criteris normatius i estilístics diferents que podien aflorar a partir de les fonts lexicogràfiques consultades. S'ha tendit a aplicar els criteris de Joan Coromines sobre *per* i *per a*, tant si les definicions tenen font com si no.
- d) S'ha afegit informació breu per tal d'adequar la definició a la categoria gramatical de l'expressió. Així, l'expressió *anar com un esperitat* <ràpid>, com que a la font lexicogràfica R-M és registrada com una locució adverbial i no com un SV, que és la forma d'entrada escollida al DSFF, té una definició modificada lleugerament amb l'afegiment del verb (*anar*) a l'inici de la definició: '*(anar) furient, veloç, veloçment*'.

En algun cas excepcional ha estat necessari introduir entre parèntesis un aclariment referit a algun dels mots que formen part de la definició amb font. Aquest és el cas de la definició de l'A-M corresponent a l'expressió *a costes i despeses* (d'algú) <convidat>, que ha passat de 'pagant algú el llaït ocasional' a 'pagant algú el llaït (despesa) ocasional', perquè el mot *llaït* no és registrat a l'IEC.

- e) Així, si bé l'expressió *a la defensiva* <previngut> és entrada a les fonts lexicogràfiques com un SV (*estar a la defensiva*), al DSFF, atenent el fet que es pot adjuntar a verbs de naturalesa semàntica molt diversa, s'ha introduït com un SP i aquesta decisió ha comportat que s'indiqués per mitjà de claudàtors la informació que es podia ometre de les definicions documentades a les obres lexicogràfiques consultades: '[estar] alerta i a punt de defensar-se / [estar] prest a defensar-se', la primera del R-M i la segona de l'IEC.
- f) S'ha actualitzat l'ortografia de definicions de l'A-M, quan calia fer-ho.

Fonts de les definicions i dels exemples

La font de les definicions i dels exemples s'ha indicat, per mitjà de les sigles corresponents, just després de les definicions i dels exemples (vg. més endavant el llistat de sigles corresponents a les fonts lexicogràfiques utilitzades).

D'aquestes fonts, cal distingir les obres lexicogràfiques i els treballs monogràfics que han estat objecte d'un buidatge sistemàtic, i aquelles altres que s'han consultat per tal de completar i contrastar la informació gramatical i lingüística que s'ha proporcionat per a cada entrada.

- a) Obres lexicogràfiques buidades:
 - Enciclopèdia Catalana, *Diccionari de la Llengua Catalana*, Barcelona, 1982, tercera edició ampliada i actualitzada de 1993.
 - Enciclopèdia Catalana, *Diccionari Castellà-Català*, Barcelona, 1985, segona edició de 1989.
 - Franquesa, M., *Diccionari de Sinònims*, Pòrtic, Barcelona, 1971, sisena edició de 1991.
 - IEC, *Diccionari de la Llengua Catalana*, Edicions 3i4, Edicions 62, Ed. Moll, Enciclopèdia Catalana, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1995.
 - Raspall, J. - J. Martí, *Diccionari de Locucions i de Frases Fetes*, Edicions 62, Barcelona, 1984, quarta edició de 1989.

Articles monogràfics:

- Bladas, Ò. (1997), «Expressions lexicalitzades: anàlisi i comparació», *Els Marges*, 59, 23-44.
 - Bastardas i Parera, J. (2000), *Substantius usats en sentit figurat com a qualificadors de persona*, «Treballs de la Societat Catalana de Llengua i Literatura», 2, Barcelona.
 - Mariner, S. (1975), «El femení d'indeterminació», *Estudis Estructurals de Català*, Barcelona, pàg. 43-74.
- b) Obres lexicogràfiques consultades:
 - Abril, J., *Diccionari de Frases Fetes Català-Castellà Castellà-Català*, Edicions 62, Barcelona, 1996.
 - Alcover, A. M. – F. de B. Moll, *Diccionari Català-Valencià-Balear*, 10 vols., Editorial Moll, Palma de Mallorca, 1980-1988.
 - Balbastre, J., *Nou Recull de Modismes i Frases Fetes. Català-castellà / castellà-català*, Editorial Pòrtic, Barcelona, 1977.

- Centre d'Estudis del Bages, *Aspectes de la Llengua Catalana al Bages*, Edició a cura de Dolors Font i Rotchés, Òmnium Cultural, Manresa, 1997.
- Coromines, J., *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*, 9 vols., Curial, Barcelona, 1980-1991.
- Enciclopèdia Catalana, *Gran Diccionari de la Llengua Catalana*, Barcelona, 1998.
- Enciclopèdia Catalana i Universitat Politècnica de Catalunya, *Diccionari d'Economia i Gestió*, Barcelona, 2001.
- Fabra, P., *Diccionari General de la Llengua Catalana*, Edhasa, Barcelona, 1932, vint-i-vuitena edició de 1992.
- Franquesa, M., *Diccionari de Sinònims*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, segona edició revisada, actualitzada i ampliada de 1998.
- *Gran Enciclopèdia Catalana*, 15 vols., Barcelona, 1970-1980.
- Institut d'Estudis Catalans, *Portal de Dades Lingüístiques*. <http://pdl.iecat.net>
- Peris, A., *Diccionari de Locucions i Frases Llatines*, Enciclopèdia Catalana, El Callidoscopi, Barcelona, 2001.
- Perramón, S., *Proverbis, Dites i Frases Fetes de la Llengua Catalana*, Ed. Millà, Barcelona, 1979.
- Pey, S., *Diccionari de Sinònims i Antònims*, Teide, Barcelona, 1970, quarta edició revisada de 1977.
- Raspall, J. - J. Martí, *Diccionari de Locucions i de Frases Fetes*, Edicions 62, Barcelona, 1996, segona edició de 1997.
- Riera Jaume, A., *Així Xerram a Mallorca*, Hora Nova, Mallorca, 1999.
- Termcat. <http://>

Articles monogràfics:

- *Miscel·lània en Homenatge a Àngel Servet i Martí (1920-1989)*, «Locucions populars», Manresa, 1991, pàg. 84.
- Solà, J. – M. R. Lloret – J. Mascaró – M. Pérez Saldanya (eds.), *Gramàtica del Català Contemporani*, 3 vols., Barcelona, 2002, cap. 8 de morfologia, «Altres elements lèxics» de M. Lorente, i caps. 6, 13, 15, 24 de sintaxi, «Els pronoms» de J. Todolí, «El SV, I: Verb i arguments verbals» de J. Rosselló, «Els complements adjunts» de G. Rigau, i «La negació» de M. T. Espinal.

La informació estadística referida a les obres bàsiques objecte de buidatge i de consulta és la següent:

- a) S'ha extret informació de l'EC en un 58.5% de les fitxes que constitueixen la base de dades creada per a la confecció del DSFF.
- b) S'ha extret informació del R-M en un 36.9% de les fitxes.
- c) S'ha extret informació de l'IEC en un 34.5% de les fitxes.
- d) S'ha extret informació del Fr en un 26.7% de les fitxes.
- e) S'ha extret informació de l'A-M en un 25% de les fitxes.

Un 8.2% de fitxes ha estat registrat per l'equip redactor a partir de la llengua oral o de la llengua escrita, però no consta en cap de les obres lexicogràfiques consultades. Tal com s'ha dit més amunt, aquestes fitxes duen la marca ■ al marge esquerre de la forma d'entrada.

Exemples

S'ha introduït almenys un exemple per a cada expressió lexicalitzada entrada al DSFF. Els exemples permeten il·lustrar els contextos lingüístics en què se sol usar una expressió lexicalitzada, sigui quina sigui la seva naturalesa sintàctica.

Alguns exemples tenen font lexicogràfica i altres són de l'equip de redacció. Quan l'exemple s'ha extret d'una obra lexicogràfica, se n'ha esmentat la font (vg. més endavant el llistat de sigles corresponents a les fonts lexicogràfiques utilitzades).

S'ha procurat:

- Que almenys el primer exemple es correspongui exactament a la forma d'entrada de l'expressió lexicalitzada.
- Que almenys el primer exemplifiqui adequadament la posició dels complements introduïts per mitjà d'expressions indefinides.
- Que els exemples il·lustrin adequadament les notes d'ús.

Noteu que en els exemples amb font A-M no s'ha especificat l'obra de la qual s'han extret. Així, *camp clos* <camp> té l'exemple *Seria més prest content d'entrar en lliça, en camp clos, a tota ultrança, amb deu cavallers* amb font (A-M), sense esmentar l'obra literària de la qual prové (i. e., *Tirant lo Blanc*).

En el cas d'expressions lexicalitzades amb marcatge dialectal (mallorquí, menorquí, valencià, etc.), s'ha procurat que els exemples reflecteixin el dialecte en qüestió. Això no obstant, de vegades el marcatge dialectal respon simplement a informació que proporciona l'A-M en relació amb l'expressió lexicalitzada objecte de descripció, cosa que no vol dir que l'exemple sigui necessàriament d'aquella varietat dialectal. Així, *cama d'aranya*, que té marcatge dialectal '[Mall. (A-M)]', és il·lustrada amb dos exemples, dels quals només el segon, obtingut directament d'un parlant natiu, és mallorquí; el primer, amb font R-M, és del dialecte central.

S'ha actualitzat l'ortografia d'alguns exemples de l'A-M, quan calia fer-ho. S'ha tendit a aplicar els criteris de Joan Coromines sobre *per* i *per a* als exemples, tant si tenen font com si no. En general s'ha respectat la puntuació de les obres buidades, llevat d'alguna excepció.

El tema del canvi i de la caiguda de les preposicions, com que és un fenomen general de la llengua, no s'ha reflectit per mitjà de cap nota d'ús i únicament ha quedat il·lustrat per mitjà d'exemples. Així, l'expressió *en cas de* <suposant> té dos exemples: *En cas de bombardeig aneu al refugi. / Jo haig de marxar; en cas que vingui algú, digues que tornaré d'ací a tres dies* (EC, R-M), un que coincideix amb la forma d'entrada i un segon que reflecteix el fenomen de la caiguda de la preposició.

Notes d'ús

En algunes ocasions s'ha completat la informació que proporcionen els exemples amb notes relatives a l'ús d'una expressió lexicalitzada. Aquestes notes solen informar de certs canvis que pot mostrar la forma d'entrada, o lema d'una expressió lexicalitzada, els quals afecten els mots clau components de l'expressió (cosa que exclou el determinant definit, els pronoms febles, les preposicions febles i les conjuncions *i*, *o*, *ni*, *que*).

Amb la introducció de notes d'ús s'evita la multiplicació de fitxes molt similars que hom trobaria sota un mateix concepte.

Quan a les notes d'ús es fa referència a noms, verbs, adjectius i quantificadors, aquests s'han introduït en forma no flectiva. En el cas dels verbs, cal dir, a més, que aquests es pre-

senten en forma no pronominal, malgrat que a la locució hagin d'ésser usats en forma pronominal. Només se n'exceptuen els verbs que ja tenen una entrada pronominal a l'IEC (p. e., *emportar-se*, *endur-se*).

Quan a les notes d'ús es fa referència a diversos noms, verbs, adjectius, quantificadors, adverbis, etc., aquests s'ordenen alfabèticament, separats per comes.

Quan a les notes d'ús es parla de:

- a) possessius, es fa referència a: *meu, teu, seu*, etc.
- b) numerals, es fa referència a adjectius numerals cardinals: *un, dos, tres*, etc.
- c) numerals ordinals, es fa referència a: *primer, segon, tercer*, etc.
- d) demostratius, es fa referència a: *aquest, aquell*, etc.
- e) modificadors, es fa referència als adjectius *bon, gran*, etc., i a l'adverbi *ben*.
- f) quantificadors, es fa referència a: *bastant, força, més, molt, prou*, etc.

Quan hi ha diferents indicacions referides a l'ús d'una expressió (és a dir, notes d'ús combinades), aquestes s'ordenen de més generals a més específiques. Així, *no venir-li amb històries* (a algú) <molestar> duu dues notes d'ús: '(Ocasionalment, s'usa en contextos afirmatius. També es fa servir amb el verb *anar* i amb el nom *romanço*)'.

Quan hi ha diverses indicacions sobre els mots que componen una expressió, aquestes s'ordenen per l'ordre en què apareixen els mots a l'expressió lexicalitzada, d'esquerra a dreta. Així, *caure de nassos* <caure> té com a nota d'ús '(També s'usa amb el verb *fotre* i amb els noms *bigoti* i *morro*)'; *portar un pet* <embriac> té la nota '(També s'usa amb el verb *dur* i amb el modificador *bon* en posició pronominal)'; i *home d'edat avançada* <vell> duu la nota '(També s'usa amb els noms *dona, senyor, gent* i *persona*, i amb el quantificador *molt* en posició preadjectival)'.

Les notes s'introdueixen fonamentalment per a informar dels usos següents:

- a) Del temps verbal o de la persona gramatical amb què sol construir-se una determinada expressió lexicalitzada. Així, *pots comptar* (alguna cosa) <adonar-se, incredulitat, probable, suposar> té com a primera nota d'ús '(Només s'usa en les segones i en les terceres persones del present d'indicatiu)'. *Si és així que* <suposant> té com a nota d'ús '(L'oració subordinada ha d'anar en mode indicatiu)'. *Ho porta el plano* <assumpció> duu la nota '(També s'usa en pretèrit imperfet)'.

Noteu també que, si bé algunes expressions lexicalitzades s'han entrat en forma perfectiva, perquè sempre s'usen en aquesta forma (*no haver sortit de l'ou* <inexperimentat, jove>), algunes altres que es poden usar en diversos temps verbals requereixen una nota d'ús respecte a l'ús freqüent en la forma perfectiva; així, *caure del cel* <esdevenir-se, inesperat, oportú, providencial> duu la nota '(S'usa normalment en forma perfectiva)'.

- b) De la possible construcció amb altres verbs del mateix camp semàntic que el que apareix al lema. Així, una expressió verbal com *anar de boca en boca* <comentar-se, divulgar-se> té la nota '(També s'usa amb els verbs de moviment *córrer, passar*, etc.)'; *veure* (algú o alguna cosa) *amb bons ulls* <agradar, aprovar> té la nota '(També s'usa amb el verb *mirar*)'; i *petar-se de riure* <riure> duu la nota '(També s'usa amb els verbs *esclatar, partir, rebentar, trencar* i amb el castellanisme *tronxar*)'. La restricció referent al camp semàntic només s'ha deixat de seguir en el cas d'un verb vague semànticament com és *fotre*, el qual apareix a moltes notes d'ús en substitució de verbs de classes semàntiques molt diverses.

- c) Del tipus de verb amb què sol construir-se una expressió preposicional. Així, *a força de braços* <braç> té com a nota d'ús '(S'usa normalment amb els verbs *agafar, dur, portar*, etc.)'.

S'ha tendit a no introduir notes d'ús respecte als verbs amb què es poden combinar les locucions de les categories SN, SD, SA o SQ, pel fet que solen ser classes molt obertes de verbs. No obstant això, s'ha intentat reflectir la combinació amb diversos verbs per mitjà d'exemples.

- d) De la possible construcció amb altres noms del mateix camp semàntic que el que apareix al lema. Així, *caure del ruc* <adonar-se, desenganyar-se> té com a nota d'ús '(També s'usa amb els noms *ase* i *burro*)'.

S'han relacionat per mitjà de notes d'ús noms com: *caixa / capsa, mos / mossada, panxa / ventre, pas / passa, punt / punta, volt / volta*, etc., que sovint alternen en les expressions lexicalitzades.

En alguna ocasió, el canvi de nom suposa també un canvi en el nombre gramatical; així, *tirar-li* (alguna cosa) *per la cara* (a algú) <esbrincar, retreure> té com a nota d'ús '(També s'usa amb els noms *bigoti, morro* i *nas* en plural)'.

- e) De la possible construcció amb adjectius del mateix camp semàntic que el que apareix al lema. Així, *dret com un all* <dret (adj.), vigorós> té com a nota d'ús '(També s'usa amb l'adjectiu *test*)'.
- f) De la possible combinació amb modificadors o quantificadors optatius en determinades posicions internes a l'expressió lexicalitzada. Així, *de matí* <matí> té una primera nota que informa de l'ús amb modificadors '(També s'usa amb els modificadors *bon, gran*, etc. en posició prenominal)'; *ballar-la magra* <pobre> duu la nota '(També s'usa amb els quantificadors *bastant, molt*, etc. en posició preadjectival)'.
- g) De la possible combinació amb determinats adverbis. Així, *no haver sortit de l'ou* <inexperimentat, jove> duu la nota '(Sovint s'usa amb l'adverbi *encara*)'.
- h) De la possible combinació amb adjectius numerals. Així, *d'un en un* <individualment, successivament> duu la nota '(S'usa el mateix numeral com a complement de les dues preposicions)'; *en primer lloc* <primerament, principalment> té com a nota d'ús '(També s'usa amb els altres numerals ordinals)'.
- i) De la possible combinació amb determinats pronoms i adjectius possessius. Com a criteri general les expressions lexicalitzades que inclouen una forma possessiva s'han entrat amb els possessius en tercera persona del singular, alhora que una nota d'ús informa de la combinació amb altres formes del possessiu. Així, *a imatge i semblança seva* <semblant> duu la nota '(També s'usa amb les altres formes del possessiu)'.

Noteu que, quan les expressions lexicalitzades admeten canvis en els pronoms febles que inclouen, aquest ús no s'ha indicat per mitjà d'una nota, perquè els pronoms febles, a diferència dels possessius, no han estat considerats mots clau (vegeu més endavant l'apartat dedicat als mots clau). Així, *Déu me'n guard* <rebuig, sorpresa, temor> no duu cap nota referida a l'ús amb altres formes pronominals (*Déu te'n guard, Déu nos en guard*, etc.), cosa que queda reflectida en els exemples.

Quan cal indicar l'existència de restriccions en relació amb l'ús de formes pronominals, aleshores s'ha recorregut a una nota: *bon profit li faci* <indiferència, maledicció> duu la nota '(Només s'usa amb els pronoms de segona i de tercera persones)'.

- j) De la possible combinació amb una altra preposició forta. Així, s'han unificat totes aquelles locucions que alternen les preposicions *damunt* i *sobre*: *caure-li a sobre* (a algú) <desagradar> té com a nota d'ús '(També s'usa amb la forma *caure-li al damunt* (a algú))'.
- k) De l'opcionalitat dels complements d'una expressió lexicalitzada. Així, *estar al cas* (d'alguna cosa) <atendre, entendre, informat> té com a nota d'ús '(El complement és opcional)'.

Al DSFF no s'ha especificat per mitjà de nota d'ús l'opcionalitat del complement indirecte, perquè és un fet general de la llengua.

- l) De la possible omisió d'algun dels mots que formen part de l'expressió lexicalitzada. Un cas il·lustratiu és el d'expressions comparatives, en què sovint es pot ometre l'adjectiu nucli de l'expressió. Així, *vermell com un pebrot* <enrojolat, ruboritzat, vermell> té com a nota d'ús '(També s'usa ometent l'adjectiu)'.
 - m) De les restriccions semàntiques imposades sobre els complements que s'especifiquen a la forma d'entrada per mitjà d'expressions indefinides. Així, *donar a llum* (alguna cosa) <publicar> duu la nota '(Només s'usa amb noms que fan referència a obres escrites com a complement)'.
 - n) De les restriccions semàntiques que imposa l'expressió lexicalitzada sobre material lingüístic extern a l'expressió. Així, *de posar i treure* <vestit> duu la nota '(S'usa com a complement de noms que denoten peces de vestir)'.
 - o) Dels canvis de forma que afecten mots clau. Així, *tenir molta barra* <desvergonyit> duu la nota '(També s'usa amb les formes *tenir barra* i *tenir una barra* en contextos emfàtics)'.
 - p) Dels contextos en què sol usar-se l'expressió lexicalitzada. Així, *i doncs* <aleshores> duu la nota '(Només s'usa seguida d'oracions interrogatives)'; *no venir-li amb gaites* (a algú) <importunar> duu una primera nota que fa referència als contextos '(Ocasionalment, s'usa en contextos afirmatius)'; *ànima vivent* <ningú> duu la nota '(S'usa en contextos negatius)'; *ésser una bona peça* (algú) <malèvol> duu la nota '(S'usa normalment en contextos irònics)'.
 - q) De les correlacions entre expressions lexicalitzades. Així, *d'una banda* <alternativa-ment> duu la nota '(S'usa normalment en correlació amb la locució *d'altra banda*)'.
 - r) De la transcripció fonètica corresponent a algunes expressions lexicalitzades en català oriental central. S'afegeix la transcripció fonètica, segons els símbols de l'Alfabet Fonètic Internacional, entre claudàtors. Així, *és clar* <certament> duu la nota '(Noteu la pronunciació [əs'kla])'.
 - s) De la possibilitat que una frase feta verbal que té com a nucli el verb *tenir* es pugui construir com una locució preposicional encapçalada amb la preposició *amb* o amb la preposició *sense*, si és negativa. Així, *tenir un nus a la gola* <emocionat> duu la nota '(També s'usa amb la forma *amb un nus a la gola*)'; *no tenir cap ni peus* (alguna cosa) <absurd> duu la nota '(També s'usa amb la forma *sense cap ni peus*)'.
- Aquest últim cas no s'ha de confondre amb un altre fenomen, més general a la llengua, consistent en la simple substitució de l'adverbi *no* per la preposició *sense* en qualsevol estructura negativa. Per exemple, gairebé totes les expressions amb l'estructura *no saber...* es poden construir també amb l'estructura *sense saber...*, però aquest fet ni tan sols s'ha esmentat al DSFF, perquè no és un tret específic d'expressions lexicalitzades particulars.
- t) De la possibilitat que una frase feta verbal que té com a nucli el verb *tenir* es pugui construir com una locució preposicional encapçalada amb la preposició *de*. Així, *tenir la paraula abundant* <eloqüent, retòric> duu la nota '(També s'usa amb la forma *de paraula abundant*)'.

Sinònims i altres relacions lèxiques

El DSFF incorpora informació relativa a les relacions paradigmàtiques que una expressió lexicalitzada qualsevol manté amb altres expressions lexicalitzades de la llengua catalana.

S'ha distingit entre:

- a) Relacions de sinonímia.
- b) Altres relacions lèxiques.

La sinonímia i també la resta de relacions lèxiques s'estableixen entre expressions, no entre els conceptes amb els quals es relacionen aquestes expressions (consulteu l'índex alfabètic de frases fetes de la segona part del DSFF per saber el concepte o conceptes en què s'ha descrit cadascuna d'elles). Així, dues expressions lexicalitzades poden ser sinònimes entre si, malgrat que els conceptes sota els quals es troben aquestes expressions no ho siguin. Així, *a mitges* <imperfectament> es relaciona per sinonímia amb *en part* <parcialment>, tot i que els conceptes no són sinònims.

Semblantment, dues expressions que es trobin sota el mateix concepte o sota conceptes sinònims no necessàriament han de ser sinònimes entre si. Així, d'una banda, *jugar amb foc* i *tenir una hora bèstia* es troben totes dues sota el concepte <imprudent>, tot i que no són sinònimes entre si. De l'altra, *ésser un ninot* (algú) <manejable> no és sinònima de *deixar-se passar les rodes per damunt* <manipulable>, malgrat que els conceptes són sinònims. En aquest cas les expressions es relacionen per extensió (vg. més endavant en aquest mateix apartat).

Totes les expressions que apareixen com a sinònimes o com a relacions lèxiques d'una frase feta del DSFF (excepte les variants formals) tenen una entrada independent al diccionari.

Pel que fa a les relacions de sinonímia, cal tenir presents les consideracions següents:

- a) El DSFF inclou tant sinònims totals com parcials. Un cas de sinonímia total és la relació entre *el darrer viatge* i *el viatge sense tornada* <mort (f.)>. Un cas de sinonímia parcial és la relació entre *enviar* (algú) *a fregir raves* <desfer-se> i *enviar* (algú o alguna cosa) *a passeig* <desempallegar-se>, perquè ho són únicament quan tenen com a objecte o complement directe un ésser animat.
- b) S'ha procurat que el primer sinònim que encapçala una enumeració comparteixi la mateixa categoria gramatical de l'expressió que es descriu i que sigui el més proper semànticament a l'expressió d'entrada. Així, *anar llampat* <córrer> es relaciona amb la següent enumeració d'expressions sinònimes: *córrer que se les pela*, *a tota vela*, *a tota castanya* i *a tota pastilla*, de les quals només la primera és una expressió verbal.
- c) No totes les expressions que s'esmenten com a sinònimes d'una locució han de ser sinònimes entre si. Només ho són respecte a l'expressió lexicalitzada que serveix d'entrada.
- d) Pot donar-se el cas que les expressions sinònimes tinguin usos sintàctics o discursius diferents i que, per tant, no puguin intercanviar-se en un determinat context sintàctic. Així, si bé *com que* 'essent així que / expressió usada per a indicar allò que és causa d'algun esdeveniment' i *per això* 'per aquesta causa' s'associen totes dues al concepte <causa> i es relacionen per sinonímia, la primera encapçala la proposició que expressa la causa i la segona, la proposició que expressa la conseqüència.
- e) De vegades s'han introduït com a sinònimes expressions que tenen usos sociolingüístics diferents. Així, *fer l'amor* <copular> es relaciona per sinònima amb *fotre un clau* (a algú), tot i que s'usen en registres diferents, com a variants estilístiques no coincidents; *a tota brida* <ràpidament> és sinònima de *a tota merda* <veloçment>, malgrat que aquestes expressions també s'usen en nivells de formalitat diferents.

En l'apartat de relacions lèxiques s'inclouen relacions paradigmàtiques entre expressions lexicalitzades diferents de la sinonímia. L'ordre en què es disposen és en primer lloc les variants formals, en segon lloc les expressions antònimes, en tercer lloc les expressions que introdueixen la inversió d'algun argument i en quart lloc les expressions relacionades per extensió.

Pel que fa a aquestes relacions lèxiques, cal tenir presents les consideracions següents:

- a) S'ha entès per variant formal (v.f.) qualsevol canvi efectuat en la forma de l'expressió lexicalitzada, que no afecti la naturalesa lèxica dels mots clau de l'expressió d'entrada i que no aportin una diferència semàntica significativa. Algunes d'aquestes variants formals usades pels parlants són acceptades normativament, mentre que altres no ho són. Els canvis més freqüents són:
- Canvis de gènere o de nombre en algun dels mots de l'expressió. Quan una expressió se sotmet a canvis de nombre predictibles en la llengua, aquests no s'han indicat explícitament per mitjà de cap nota d'ús. Així, el fet que *mala llengua* <destructor, difamador, malparlat> es pugui usar en plural, si de cas, queda reflectit en algun exemple. Si s'ha optat per introduir una expressió lexicalitzada en un determinat gènere o nombre, és perquè s'ha considerat que l'expressió està lexicalitzada en aquell gènere o nombre, i s'ha indicat per mitjà d'alguna variant formal la forma alternativa de l'expressió, si escau. Així, *paraules gruixudes* <insult, paraulota, reneç> remet a *paraula gruixuda* (v.f.). *De totes maneres* <indefectiblement> està associada a *de tota manera* (v.f.). *Viure de l'aire del cel* <subsistir> remet a *viure dels aires del cel* (v.f.).
 - Canvis d'ordre en els mots clau. Així, *l'Esperit Sant* <trinitat> té com a variant formal *el Sant Esperit*.
 - Canvis en l'ús dels determinants definits, perquè no són considerats mots clau. Així, *a càrrec* (d'algú) <responsable> té com a variant formal *al càrrec* (d'algú).
 - Canvis en l'ús de preposicions febles, perquè no són considerades mots clau. Així, *de dia en dia* <constantment, diàriament> té com a variant formal *dia a dia*.
 - Canvis en l'ús de pronoms febles, perquè no són considerats mots clau. Així, *haver-n'hi per a llogar cadires* <curiós, divertit, extraordinari, increïble> té com a variant formal *haver-n'hi per a llogar-hi cadires*. *Passar-la prima* <pobre> remet a *passar-ho prim*. *Passar-se-la bé* <divertir-se> té les variants: *passar-s'ho bé* i *passar-ho bé*.
- b) S'ha entès per antonímia (ant.) aquella relació que abasta diferents tipus d'oposició entre expressions lexicalitzades, tant oposició amb gradació com oposició sense gradació. Així, *anar a més* <prosperar> és antònima d'*anar a menys* <empobrir-se>; *a l'abast* (d'algú) <entenedor> s'oposa a *semblar xinès* <incomprensible>; *viure d'il·lusions* <esperançat, fantasiejar> s'oposa a *tocar de peus a terra* <pràctic, realista>. Quant a oposició entre expressions lexicalitzades que no denota gradació, es pot esmentar la relació entre *obrir els ulls a la llum* <nèixer> i *tancar els ulls a la llum* <morir>; *a la vista* (d'algú) <visible> i *d'amagat* (d'algú) <amagant-se, ocultament>.
- c) S'ha entès per inversió (inv.) aquella relació d'oposició que s'estableix entre expressions lexicalitzades que es caracteritza per mostrar algun tipus d'inversió argumental. Així, *deixar* (algú) *tirat* <abandonar, desatendre, desemparar> s'oposa per inversió argumental a *quedar tirat* <abandonat, desatès, desemparat>, atès que l'objecte de la primera es correspon amb el subjecte de la segona; *fer el salt* (a algú) <adulterar, enganyar> s'oposa per inversió a *portar banyes* <enganyat> i a *anar carregat de front* <infidelitat>, perquè l'objecte indirecte de la primera es correspon amb el subjecte de

les altres dues; *anar a remolc* (algú) <dependre> s'oposa per inversió a *portar* (algú) *a remolc* <dominar>, ja que el subjecte de la primera correspon a l'objecte de la segona.

- d) S'ha entès per extensió (p.ext.) un conjunt ampli de relacions semàntiques entre expressions lexicalitzades que abasta des de relacions de causa-efecte (*tenir el bec groc* <inexpert> i *pagar l'aprenentatge* <perjudicat>), relacions entre expressions una de les quals denota un procés i l'altra, un estat (*deixar-se passar les rodes per damunt* <manipulable> i *ésser un titella* (algú) <manejable>; *dormir com un sant* <dormir> i *ésser un angelet* <innocent>), relacions entre expressions una de les quals denota una activitat i l'altra, un mode (*viure com un sàtrapa* <gaudir> i *a cor què vols* <regaladament>; *pesar les paraules* <reflexionar> i *amb peus de plom* <cautament>), relacions entre expressions que semànticament codifiquen diferències de matís (*viure la vida* <gaudir> i *viure al dia* <despreocupar-se>; (a algun lloc) *s'ha dit* i (a fer alguna cosa) *s'ha dit* <instar>; *a bona hora* <oportunament> i *ja era hora* <impaciència>), etc.

Noteu que les expressions relacionades per extensió es poden trobar sota el mateix concepte o sota conceptes diferents. Així mateix, noteu que algunes de les expressions relacionades per extensió són intercanviables en el mateix context sintàctic, mentre que algunes altres no són intercanviables sintàcticament, com bé indica la informació gramatical continguda a la definició i a l'exemple.

- e) S'ha indicat com una relació lèxica la que s'estableix entre algunes expressions lexicalitzades i els refranys dels quals provenen. Així, *ésser el cul d'en Jaumet* <bellugadís> conté l'especificació 'Del refrany: «El cul d'en Jaumet, que no sap seure ni estar dret» (A-M)'

Variants dialectals

S'han considerat variants dialectals expressions lexicalitzades sinònimes de la forma d'entrada, respecte a les quals es disposa d'informació que s'usen en àmbits geogràfics distints del català oriental central. La font principal d'aquesta informació ha estat lexicogràfica, el *Diccionari Català-Valencià-Balear*, però també la consulta efectuada a parlants nadius.

Noteu que, en aquest apartat, només es fa referència a variants geogràfiques, no a variants estilístiques, ni tampoc a diferències de registre. La informació dialectal és més aviat excepcional, atès que la seva introducció no ha constituït un objectiu central del DSFF.

D'aquestes variants s'ha tendit a entrar com a fitxes independents aquelles que presenten canvis que afecten els mots clau continguts en l'expressió d'entrada. Així, *agafar un gat* té com a variant dialectal *agafar un moix* (Mall., Men.) i aquesta segona té entrada independent perquè conté canvis de mots clau. En canvi, *ésser de l'ull del vent* té com a variant dialectal *ésser de s'ull des vent* (Mall.), però aquesta segona no és entrada independentment, perquè no conté cap canvi que afecti els mots clau de l'expressió de partida.

Marcatge dialectal

La informació lingüística de les expressions lexicalitzades descrites al DSFF inclou, si escau, dades relatives al marcatge dialectal de l'expressió d'entrada, a la naturalesa morfològica de l'expressió d'entrada (quan és una expressió amb estructura de mot compost o de reduplicatiu) i a la naturalesa lèxica de l'expressió d'entrada (quan conté un mot no registrat a l'IEC, un arcaisme, un llatinisme, un anglicisme o un arabisme).

En el cas que l'expressió d'entrada sigui marcada dialectalment, s'ha especificat l'àmbit geogràfic d'ús. Així, la locució *amb so cavall d'en Cama i sa mula d'en Taló* <caminant> té una marca dialectal seguida de la font lexicogràfica d'on s'ha obtingut aquesta informació: '[Mall.(A-M)]'.

A continuació del marcatge dialectal, s'ha introduït, si escau, informació referida a la naturalesa morfològica d'una expressió lexicalitzada. Aquesta informació només s'ha afegit en el cas que sigui un mot compost o un reduplicatiu. Així, *no res menys* <malgrat> és marcat '[Compost]' i *barrim-barram* <barroerament> duu la marca '[Reduplicatiu]'.

En aquest apartat s'indica explícitament si una forma d'entrada conté mots no registrats a l'IEC (castellanismes, dialectalismes, etc.), algun llatinisme, algun anglicisme, etc. Així, *estar com un llum de carburo* duu la marca '[carburo: mot no registrat a l'IEC]', *ull a la birulè* duu la marca '[birulè: mot no registrat a l'IEC]', *trobar (algú) in fraganti* duu la marca '[in fraganti: llatinisme]' i *veu en off* especifica '[off: anglicisme]'.

Al CD-ROM s'especifica en aquest apartat '[frase feta nova]', en comptes del símbol ■ que apareix a l'edició en paper, quan l'expressió lexicalitzada que s'introdueix com a lema no s'ha trobat documentada a cap obra lexicogràfica de les que s'han consultat.

Mots clau

Al llarg d'aquest pròleg s'ha fet referència en diverses ocasions a la noció de *mot clau*. Per *mot clau* s'entén cadascun dels mots que componen una expressió lexicalitzada, excepció feta del determinant definit, dels pronoms febles, de les preposicions febles, de les conjuncions copulatives i completives, i de les expressions indefinides entrades entre parèntesis.

L'existència d'un camp de mots clau, en el qual es llisten, per a cada expressió lexicalitzada, els mots components de l'expressió, sense especificació de marques de flexió nominal o verbal, ofereix la possibilitat que es puguin fer cerques per mots clau, ja sigui de forma aïllada, ja sigui en combinació amb informació continguda en altres camps (vg. les instruccions per al maneig del CD-ROM).

El camp de mots clau disposa linealment i en l'ordre en què apareixen a la forma d'entrada, separats per comes, els mots clau d'una expressió lexicalitzada. Al camp de mots clau, tots els mots, excepte els noms propis, s'han registrat amb minúscula inicial (tot i que l'existència de majúscules no és pertinent a l'hora de fer cerques).

Pel que fa a la forma en què s'han registrat els mots clau, cal tenir present que s'ha seguit fonamentalment l'IEC, encara que en algunes ocasions s'ha seguit l'EC o l'A-M. Així, en algunes ocasions l'expressió lexicalitzada conté un mot clau no registrat a l'IEC. Entre aquests mots hi ha bàsicament castellanismes i dialectalismes (alguns registrats a l'A-M i / o a l'EC), però també algun llatinisme, un anglicisme i un arabisme. Aquestes fitxes s'han marcat convenientment al camp de marcatge dialectal, però també s'han recollit a l'annex 4, llistat de mots no registrats a l'IEC.

A l'hora de determinar la forma dels mots clau s'han tingut en compte els criteris següents:

- a) Els noms s'han introduït en singular, excepte en els casos en què les fonts lexicogràfiques tendeixen a introduir el nom en plural com a entrada independent. Així, *a batzegades* <intermitentment> té com a mot clau 'batzegada', però *a rossegons* <arrossegant-se> té com a mot clau 'rossegons'.

Els noms comuns derivats, per exemple, els diminutius, s'han considerat mots clau independents. Així, *donar peixet* (a algú) <avantatge, complaure, facilitat> es

troba a partir dels mots clau 'donar, peixet'. En alguna ocasió l'ús de diminutius dóna lloc a canvis de significat importants: *ésser un àngel* <bonàs, dòcil> vs. *ésser un angelet* <innocent>.

- b) Els adjectius s'han introduït sense cap tipus de flexió, ni de gènere ni de nombre, exceptuant els casos en què les obres lexicogràfiques registren una nominalització de l'adjectiu. Així, *a la regalada* <còmodament, regaladament> té com a mot clau 'regalat', que és un participi passat adjectivat, però *a la desbandada* <dispersant-se> hi té 'desbandada', que és un adjectiu nominalitzat.

Els participis de passat amb valor adjectival han estat introduïts com a adjectius, malgrat que no sempre es registren com a entrades independents a l'IEC. Així, *amarat de suor* <suat> té com a mots clau 'amarat, suor'.

Els participis que formen part de construccions passives també s'han registrat com a adjectius combinats amb el verb 'ésser'. Així, *aviat és dit* <incredulitat> té com a mots clau 'aviat, ésser, dit' i *ésser tingut de* <obligat> té com a mots clau 'ésser, tingut'.

Ara bé, aquells participis de passat que formen part de formes verbals perfectives han estat introduïts en infinitiu. Així, *haver begut oli* <perdut> té com a mots clau 'beure, oli'.

- c) Els adverbis *bé* i *ben* i els adjectius *bo* i *bon* s'han tractat com a mots clau diferents d'acord amb els diccionaris de la llengua, que els registren com a entrades independents.
- d) Els verbs s'han introduït en infinitiu i sense clítics, perquè aquesta és la forma bàsica d'entrada que tenen als diccionaris de la llengua. Així, *assentar-se-li malament* (a algú) <desagradar, indigestar-se> té com a mots clau 'assentar, malament'.

Només aquells verbs registrats a l'IEC amb un clíctic pronominal tenen clíctic al camp de mots clau. Aquest és el cas, entre altres, dels verbs 'ajocar-se, assemblar-se, emportar-se, endur-se', etc. Així, *endur-se* (alguna cosa) *amb els ulls* <desitjar> té els mots clau 'endur-se, ull', però *anar-se'n a can Pistras* fracassar> té els mots 'anar, can, Pistras'.

- e) De vegades s'han pres decisions unificadores respecte a la forma d'alguns mots clau. Així, s'ha registrat 'caldre' i no 'caler', 'carbassa' i no 'carabassa', 'cargol' i no 'caragol', 'doldre' i no 'doler', 'ésser' i no 'ser', 'valer' i no 'valdre', etc. Així mateix, s'han introduït com a mots clau formes verbals com: 'saber', 'treure', 'veure' i no 'sebre', 'traure', 'vore', etc. Així, l'expressió *traure suc de les pedres* <beneficiar-se> té els mots clau: 'treure, suc, pedra'.
- f) Les diferents paraules que componen els mots compostos han estat tractades com a mots clau independents. Així, *estira-i-arrosa* <negociació> té com a mots clau 'estirar, arrossar', *cul-de-sac* <atzucac, problema> té com a mots clau 'cul, sac'. En canvi, els reduplicatius han estat tractats com a mots simples. Així, *zum-zum* <remor> té com a únic mot clau 'zum-zum'.

Pel que fa als compostos que tenen *ben* o *mal* com a primer element, només hem tractat aquestes unitats com a mots clau independents quan la lexicalització no és ben establerta a la llengua. Així, al DSFF es pot accedir a *mal entranyat* <dolent, cruel>, a partir dels mots 'mal², entranyat'; semblantment, es pot accedir a *mal viatge* <enuig>, a partir dels mots 'mal³, viatge'. Noteu que tant l'IEC com l'EC reflecteixen que aquestes locucions encara no estan fixades del tot com a mots compostos en tant que, al costat de les entrades *malentranyat* i *malviatge*, donen informació de les expressions que ens ocupen sota les entrades *entranyat* i *viatge*, respectivament. Pel mateix criteri, s'ha entrat l'expressió *mala ànima* <dolenteria, malèvol, maligne>, la qual té els mots clau 'mal³, ànima', perquè, a pesar del fet que no és registrada a l'IEC, encara consta sota *ànima* als diccionaris de l'EC.

- g) En el cas de mots clau homònims s'han numerat els diferents valors rellevants en les expressions contingudes al diccionari (vg. l'annex 3, llistat de mots clau homònims, per a conèixer el valor gramatical de cada mot). Així, els mots clau de *no hi ha dret* <injust> són 'no, haver¹, dret¹', la qual cosa indica que es tracta del valor impersonal d'"haver" i del valor de 'dret' com a nom masculí.

L'homonímia dels mots clau s'ha resolt generalment seguint l'IEC. Però cal notar que l'homonímia de mots clau d'aquest diccionari no és necessàriament coincident amb la de l'IEC o la de l'EC. Això és així per dos motius: primer, perquè es dona el cas que no sempre és rellevant en aquest diccionari una homonímia registrada a la lexicografia tradicional (per exemple, 'ca' té quatre entrades a l'IEC, de les quals només ha calgut mantenir-ne tres al DSFF) i, segon, perquè de vegades convé distingir categorialment valors que no són registrats com a entrades independents a les obres lexicogràfiques (per exemple, 'tal' té una sola entrada a l'IEC però quatre valors al DSFF, segons que sigui nom masculí, pronom, adverbi o adjectiu; 'part' té dos valors (m.) i (f.) a l'IEC, mentre que el recull d'expressions lexicalitzades d'aquest diccionari ha requerit introduir un tercer valor (prep.), que descriu J. Coromines al *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*). Un altre exemple que il·lustra aquesta no coincidència entre l'homonímia de l'IEC i la d'aquest diccionari és el cas del mot 'crac': a l'IEC es registra com a mot homònim amb dues entrades, una corresponent a l'onomatopeia del soroll que fa una cosa quan es trenca i la segona corresponent al valor de persona d'escassa vàlua, mentre que al DSFF també s'ha registrat una homonímia nominal, però entre el valor de persona d'escassa vàlua (vg. *ésser un crac* <insignificant>) i l'anglicisme que registra l'EC de persona extraordinària (vg. *ésser un crac* <destacat>).

No s'han considerat mots clau:

- Els mots que componen les expressions indefinides que s'introdueixen entre parèntesis a la forma d'entrada entre parèntesis. Així, *deixar sec* (algú) <matar> només té els mots clau 'deixar, sec'.
- Les preposicions febles: *a, amb, de, en* i *per*. Així, *a cent per hora* <ràpidament> té els mots clau 'cent, hora'. En canvi, s'han considerat mots clau les preposicions fortes: *des, entre, sense, sobre, sota*, etc.
- Els articles o determinants definits, i també els articles personals: *el / la / els / les / en / na*. Així, *abaixar el diapasó* <modest, parlar> té els mots clau 'abaixar, diapasó'. En canvi, s'han considerat mots clau altres determinants, com són els demostratius, els possessius, els numerals, els quantificadors, etc.
- Les conjuncions coordinants *i* i *o*. Així, *a compte i risc* (d'algú) <pagador, responsable> té com a mots clau 'compte, risc', *a cara o creu* <arriscadament, atzar> té com a mots clau 'cara, creu'.

L'únic cas en què una vocal és registrada com a mot clau és quan en l'expressió denota el nom d'una lletra. Per exemple, *posar els punts sobre les is* <puntualitzar> té registrats els mots clau 'posar, punt, sobre, i', *no saber fer una «o» amb un cul de got* <inepte, toix> té els mots clau 'no, saber, fer, un², o, cul, got'.

S'han introduït com a mots clau altres conjuncions amb més contingut semàntic com *però* (que denota un valor adversatiu), *ni* (que denota un valor negatiu), etc.

- La conjunció completiva *que*. Així, *esperar que plogui* <tardar> té com a mots clau 'esperar, ploure'. Només s'ha registrat com a mot clau la conjunció *que* en dues locucions: *amb que* <condició> i *que...que* <conjuntament>, per tal d'evitar la presència de locucions a les quals no es pugui accedir des del camp de mots clau.

A diferència de la conjunció, el pronom relatiu *que* s'ha considerat mot clau. Així, *fer un fred que pela* <fred> té els mots clau 'fer, un², fred, que¹, pelar'.

Amb aquest apartat relatiu als mots clau acaba pròpiament la descripció de les bases lingüístiques que han guiat la confecció del DSFF i els criteris seguits en la seva elaboració. A continuació es donen les instruccions per al maneig del diccionari en paper i en CD-ROM.

INSTRUCCIONS PER AL MANEIG DEL DICCIONARI I GUIA GRÀFICA⁴

La primera part del DSFF s'organitza en articles conceptuals, escrits en majúscula i negreta, els quals apareixen ordenats alfabèticament. En el cas de conceptes homònims s'indica en rodona i entre parèntesis la categoria gramatical del concepte. En el cas de conceptes polisèmics es numeren les diverses accepcions del concepte.

Cadascun d'aquests articles conté una relació alfabètica de les expressions lexicalitzades que s'han associat a aquella entrada conceptual.

Cada expressió lexicalitzada apareix en rodona negreta, seguida de la categoria gramatical de l'expressió en cursiva i de la definició o de les definicions en rodona. La separació entre definicions distintes s'ha realitzat per mitjà de barres inclinades /. La font o les fonts de les definicions es troben a continuació en rodona, separades per comes i entre parèntesis. Quan el lema d'una expressió lexicalitzada conté informació referida als arguments que requereix, aquesta informació es disposa linealment a la posició sintàctica adequada en rodona i entre parèntesis. Quan ha estat necessari afegir o substituir informació a les definicions extretes de fonts lexicogràfiques, aquesta informació s'ha introduït entre parèntesis (generalment, al principi o al final de la definició). Quan ha estat necessari ometre informació de les definicions extretes de fonts lexicogràfiques, s'han usat claudàtors.

En línia a part es dona un o diversos exemples, en cursiva, seguits primer, si escau, d'una o diverses notes d'ús, en rodona i entre parèntesis, i després de la font o les fonts dels exemples, en rodona, separades per comes i entre parèntesis. La separació entre exemples distints s'ha realitzat per mitjà de barres inclinades /. Quan a l'interior d'una nota d'ús es fa referència a un o a diversos mots de la llengua, aquests van en cursiva. Quan a l'interior d'una nota d'ús s'afegeix una transcripció fonètica, hom recorre als símbols de l'Alfabet Fonètic Internacional disposats dins claudàtors.

Si hi ha una sola font per a més d'una definició o exemple, vol dir que totes les definicions o els exemples són de la mateixa font. Si hi ha més d'una font, aquestes s'han separat per comes, segons l'ordre de presentació. Si no es menciona cap font, vol dir que les definicions o els exemples són propis. Si es combina una o més fonts lexicogràfiques amb una font pròpia, aquesta s'indica per mitjà d'un asterisc. Així, si consultem la guia gràfica, sota <divertir-se> la frase feta *passar-se-la bé* conté dues definicions (Fr, *), la primera amb font Fr i la segona pròpia; sota el concepte <rebutjar> la frase feta *donar carbassa* (a algú) conté tres exemples (*, *, R-M), els dos primers propis i el darrer amb font R-M (vg. més endavant l'apartat de sigles corresponents a fonts lexicogràfiques).

En línia a part, introduïdes pel símbol →, en rodona negreta, s'enumeren algunes expressions lexicalitzades que mantenen relació de sinonímia amb l'expressió d'entrada. En línia a part, introduïdes pel símbol ▷, en rodona negreta, s'enumeren algunes expressions lexicalitzades que constitueixen variants formals de la forma d'entrada o que hi estan relacionades per antonímia, per inversió argumental o per extensió. El nom de cada tipus de relació consta després de cada expressió en rodona i entre parèntesis.

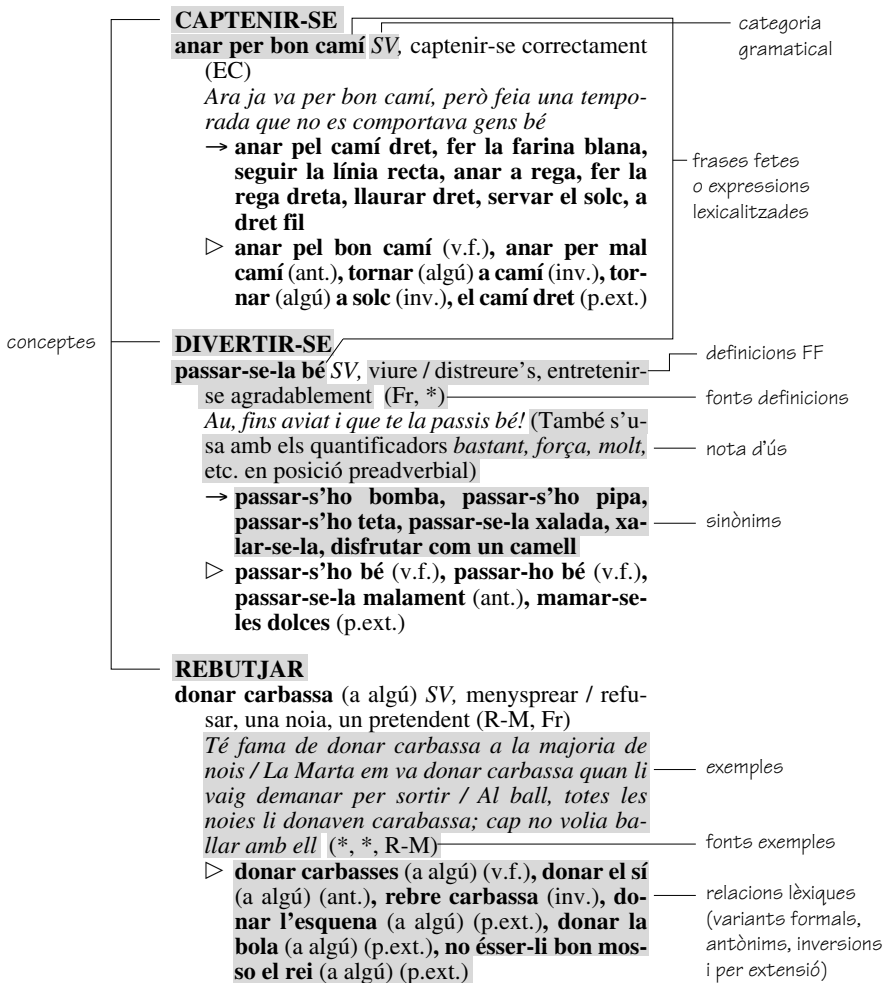
4. Com a model d'aquesta guia gràfica s'ha utilitzat la que apareix al *Gran Diccionari de la Llengua Catalana*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1998.

En el cas que a l'apartat de sinònims i al de relacions lèxiques s'enumerin diverses expressions, aquestes apareixen separades per comes, llevat del cas que alguna de les expressions lexicalitzades que s'enumeren ja contingui una coma en la seva puntuació interna, aleshores s'usa punt i coma per separar els membres d'una enumeració.

En línia a part, introduïdes pel símbol ●, en rodona negreta, s'introdueixen, si fa al cas, algunes variants dialectals de la forma d'entrada, especificant en rodona i entre parèntesis (si hom ha tingut accés a aquesta informació) el lloc on s'usa la variant esmentada.

Finalment, en línia a part, en rodona i entre claudàtors, es proporciona, si escau, informació relativa al marcatge dialectal de la forma d'entrada (lloc on s'ha registrat el seu ús i font lexicogràfica del marcatge, si escau, o si es tracta d'un arcaisme), així com informació diversa respecte a la naturalesa morfològica de l'expressió (si és un mot compost o reduplicatiu), a la naturalesa normativa d'algun mot component de l'expressió (si és un mot no registrat a l'IEC) i a la naturalesa etimològica d'algun mot component de l'expressió (si és un llatanisme, anglicisme o arabisme).

Heus ací una mostra d'entrades amb indicacions referents al seu contingut:

Mostra d'entrada conceptual que conté informació dialectal i normativa:

CAVALCAT
a becoll *SP*, eixancat damunt el coll i les espatlles d'un altre (A-M)
Se'l carregà a becoll,... i cap a Maó s'ha dit (A-M)
 → **a collibè**
 ● **a mecoll** (Mall.) ————— variant dialectal
 [Men. (A-M), becoll: mot no registrat a l'IEC] ————— indicació normativa

marcatge dialectal de la FF —————
 font del marcatge —————

Mostra d'entrada conceptual que conté una expressió no documentada a les obres lexicogràfiques consultades:

DENEGAR
 ■ **una altra volta serà, germanet** *O*, es diu per a denegar a algú allò que demana, sia almoïna, sia un favor, etc.
Aquí no donem caritat; ho sento, una altra volta serà, germanet!
 ● **a una altra porta, en donen dos** (Bal.) [Val.]

marca de FF —————
 no documentada a les obres lexicogràfiques consultades —————

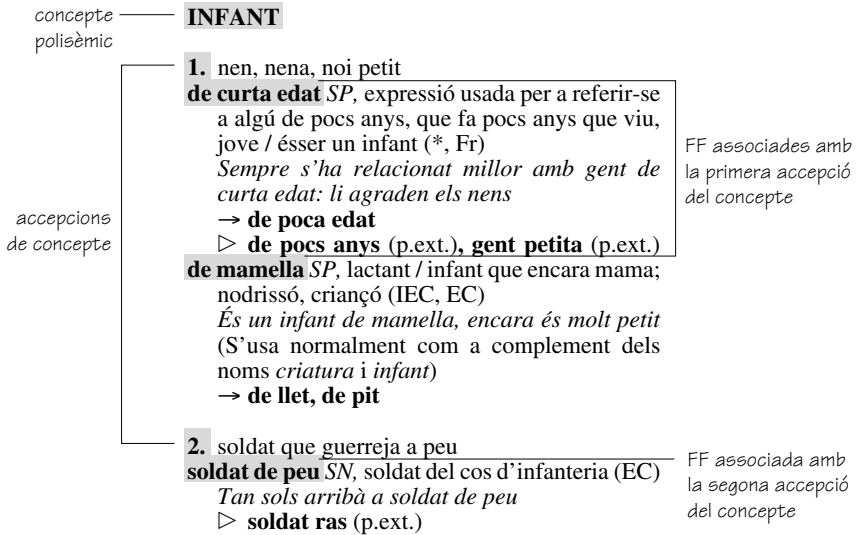
Mostra d'entrades que il·lustren l'homonímia conceptual:

RETRET (m.) ————— valor nominal del concepte
mira qui parla *O*, expressió per a indicar que allò que algú retreu d'altri se li pot retreure a ell mateix / exclamació amb què hom vol indicar que aquell que parla o ha parlat de defectes d'altri pateix dels mateixos defectes (IEC, EC)
Que dius que jo sóc intransigent? Mira qui parla! El rei de la intransigència (També s'usa amb el verb *guaitar* i ometent el verb principal)
 ▷ **clavar** (alguna cosa) **per la cara** (a algú) (p.ext.)

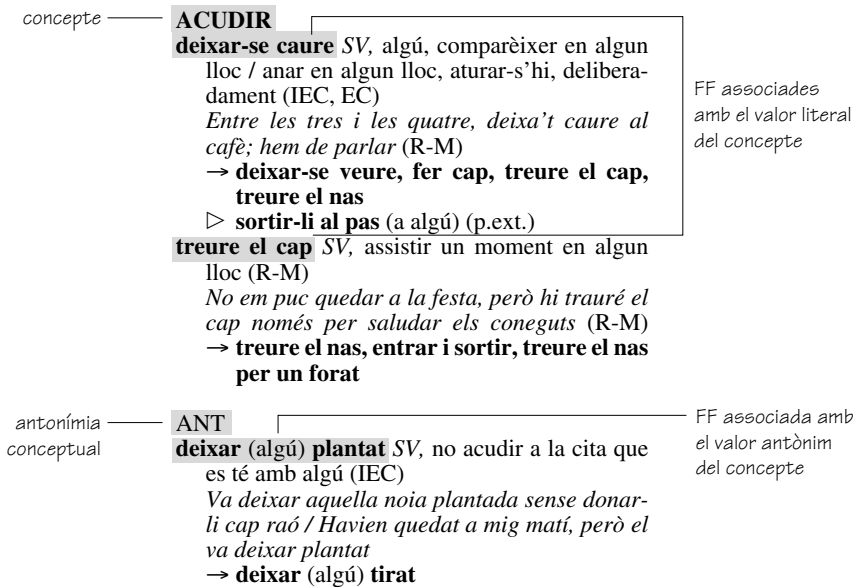
conceptes homònims —————

RETRET (adj.) ————— valor adjectival del concepte
cuca de forat *SN*, persona tímida, retreta (IEC)
Sembla que s'amagui de la gent; és un cuca de forat (R-M)
 → **aranya de forat**
 ▷ **ocell de gàbia** (p.ext.)

Mostra d'entrades que il·lustren la polisèmia conceptual:

Mostra d'entrades que il·lustren l'antonímia conceptual:

Mostra d'entrada conceptual que conté una expressió en el valor figurat del concepte:

concepte figurat AGUT
(fig.)
tenir-ne de bones SV, tenir bons acudits (EC)
Aquell professor és molt ocurrent, en té de bones
 → **tenir-ne una per dir**
 ▷ **ésser un bon peix** (p.ext.), **dir-ne de totes**
 (p.ext.)

INSTRUCCIONS PER AL MANEIG DEL CD-ROM

El CD-ROM conté la base de dades que s'ha fet servir per a generar la versió impresa del DSFF i el lector del programa que gestiona la base de dades.⁵

En introduir el CD-ROM al lector de l'ordinador, caldrà que executeu el fitxer *setup.exe* del CD. Seguiu tots els passos que us sol·licita, sense fer cap modificació, fins a la pantalla:⁶

Inmagic DB/SearchWorks 5.2 Run-time

->Choose Destination Location

Cal que trieu:

c:\sinonims

en comptes de:

c:\Program Files\Inmagic\DB/SearchWorks

Torneu a seguir tots els passos sense introduir canvis.

Un cop instal·lat el CD, a *Inicio* -> *Programas* hi ha dos grups nous:

— *Diccionari de sinònims de frases fetes*

— *Inmagic Applications*

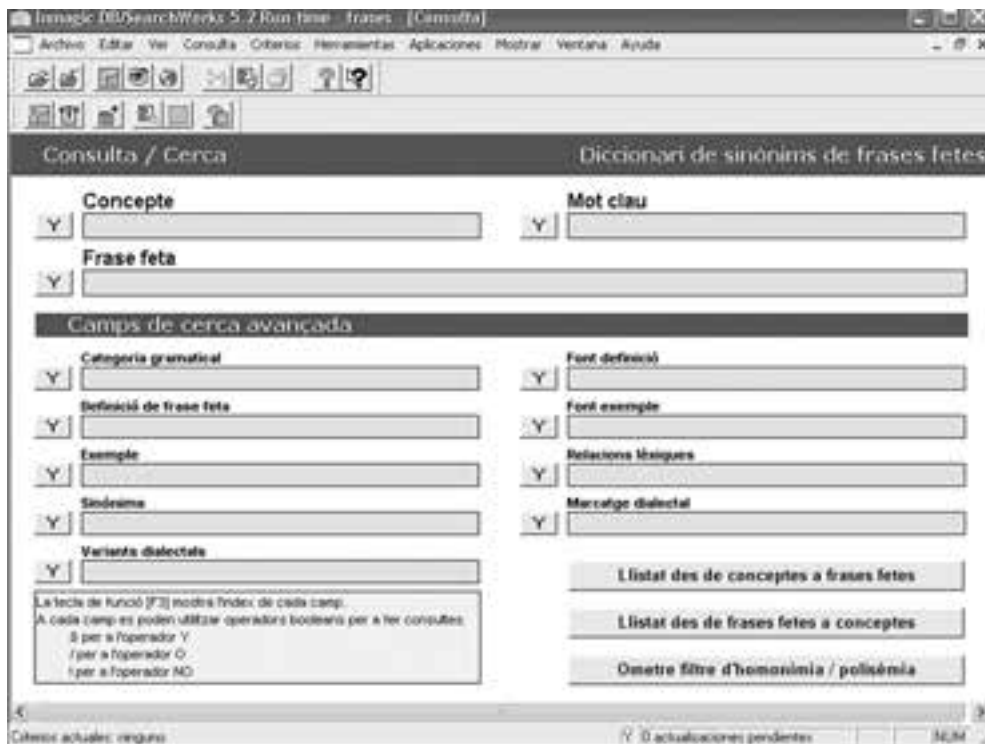
En activar el primer, s'obrirà el menú del diccionari.

5. La consulta al diccionari per mitjà del CD-ROM es fa en català, tot i que el programa triat per a gestionar la base de dades (*Inmagic*) té les instruccions en castellà.

6. Aquest procés pot durar alguns segons.

La barra del menú que hi ha a la part superior de la pantalla conté les ordres de les tasques del programa gestor de la base de dades. El botó d’*Ajuda* envia a la guia del funcionament bàsic del menú de cerca. El botó de *Consulta / Cerca* permet accedir a la pantalla següent:

La pantalla es divideix en dues parts. A la part superior hi ha les opcions de cerca bàsica amb els camps de consulta més comuns: cerca per concepte, per frase feta i / o per mot clau. A la part inferior hi ha les opcions de cerca avançada, les quals permeten buscar informació per mitjà d’altres camps continguts a la base de dades: cerca per categoria gramatical, cerca per definició de frase feta, per font de la definició, per exemple, per font de l’exemple, per sinònims, per relacions lèxiques, per variants dialectals i / o per marcaatge dialectal. (Per obtenir més informació referida al contingut de cadascun d’aquests camps, vg. l’apartat corresponent d’aquesta introducció).

El procediment de cerca és idèntic per a qualsevol dels camps. Cal col·locar el cursor en el camp objecte de cerca. Un cop fet això hi ha dues formes d’executar la cerca. La primera s’obté prement la tecla de funció [F3], opció que obre una finestra desplegable que mostra tots els registres d’aquell camp ordenats alfabèticament. Un cop oberta aquesta finestra es poden seleccionar tants registres com es vulgui, i a mesura que se seleccionin s’aniran copiant en el camp en el qual es vol fer la cerca. Així, si és una cerca per conceptes aquesta funció permet seleccionar registres de conceptes, si és una cerca per frase feta permet seleccionar registres de frases fetes, etc.

La segona forma de cercar consisteix a teclejar qualsevol paraula o combinació de paraules en el camp escollit. Un cop executada l’ordre de cerca amb la tecla de retorn o d’intro, s’obtenen totes les fitxes que contenen els paràmetres de cerca indicats en el camp.

Els operadors booleans que hi ha a l’esquerra de cada camp permeten relacionar els registres

de diversos camps. Dins de cada camp també es poden utilitzar els operadors (& per a l'operador Y, / per a l'operador O i ! per a l'operador NO) per a fer cerques més complexes.

En qualsevol camp també és possible fer cerques per mots tallats o per fragments d'una seqüència. Per a fer aquest tipus de cerca només cal afegir un asterisc al final del fragment de mot que hom vol cercar. Aquesta opció pot ser especialment útil en el camp de cerca per concepte per trobar simultàniament tots els conceptes d'una mateixa família. Per exemple, si s'escriu <abandon*>, el resultat de la cerca seran els conceptes <abandonar, abandonar-se, abandonat> i totes les frases fetes que aquests conceptes tenen associats. En el camp de cerca per frase feta aquesta opció pot ser útil per trobar totes les expressions lexicalitzades que tenen aquella determinada combinació de lletres en la forma d'entrada. Per exemple, si s'escriu 'boca d*', el resultat de la cerca seran totes les frases fetes que contenen aquest fragment en la seva forma d'entrada. Al camp de mots clau aquesta opció permet, entre altres possibilitats, anul·lar una possible homonímia. Així, si bé la base de dades distingeix frases fetes que contenen entre un dels seus mots 'alt¹: (m.)', 'alt²: (adv.)' o 'alt³: (adj.)', aquesta distinció es pot anul·lar escrivint 'alt*' (amb el benentès que aquesta cerca també donarà com a resultat les frases formades amb els mots clau 'alta', 'altar', 'altesa', 'alto', 'altre', 'altri', 'altura').

Quan l'objecte de cerca és algun concepte o mot clau que té associat homonímia o polisèmia, apareix una finestra que obre la possibilitat de triar algun dels seus possibles valors. Si no voleu que s'activi aquesta opció, haureu de clicar el botó de la pantalla de consulta / cerca on diu [Ometre filtre d'homonímia / polisèmia].

Els resultats de les cerques es poden visualitzar per mitjà de dues presentacions diferents: en el mateix format que té el DSFF o per mitjà de fitxes. Per defecte, surt el format DSFF; per a obtenir el format de fitxes, cal clicar la lupa que trobareu a les icones de navegació. Per exemple, si cerqueu el concepte <abandonar>, el resultat pot mostrar-se d'alguna de les maneres següents:

ABANDONAR

deixar (algú) a l'estacada SV, abandonar algú en un perill, en una dificultat, etc. (EC)
Quan erem al mig del bosc, el monitor va deixar els nois a l'estacada, perquè s'espavinessin sols / El va saber inquietar-se i em va deixar a l'estacada perquè jo rebés totes les queixes
 (°, R-M)
 → **deixar (algú) tirat**
 ▷ **quedar a l'estacada** (m.)

deixar (algú o alguna cosa) a una banda SV, deixar, abandonar (EC)
Sempre deixa els amics a una banda per anar amb la seva xicota
 → **deixar (algú o alguna cosa) de banda**
 ▷ **no deixar (alguna cosa) de la mà** (ant.)

deixar (algú o alguna cosa) de banda SV, deixar, abandonar (EC)
Deixa els prejudicis de banda i accepta-ho / Emporta't el que és necessari, deixa de banda la roba que no utilitzaràs i la maleta no et pesarà tant
 → **deixar (algú o alguna cosa) a una banda, a part**
 ▷ **no deixar (alguna cosa) de la mà** (ant.), **posar (alguna cosa) de banda** (p. ant.)

deixar dormir (alguna cosa) SV, no ocupar-se d'alguna cosa (EC)
Ha deixat dormir el negoci i ara li va tot malament / Ja que has començat les gestions, no deixis dormir l'afar i ve's moixint
 (°, R-M)
 → **deixar (alguna cosa) entaïre, deixar jeure (alguna cosa), deixar de les mans (alguna cosa)**
 ▷ **no deixar (alguna cosa) de la mà** (ant.)

deixar els llibres SV, deixar l'estudi / abandonar els estudis (EC, EC)
Ha deixat els llibres a mig curs

Criterios actualiz.: sin nombre. Contienen 13 registros 0 actualizaciones pendientes ALUM

En la presentació en format DSFF el resultat de la cerca sempre mostra entrades conceptuals ordenades alfabèticament. Les expressions lexicalitzades resultants de la cerca apareixen ordenades alfabèticament sota cada concepte. La barra d'informació inferior dóna el nombre de registres resultants de la cerca realitzada. En aquest cas la visualització dels diferents registres s'obté desplaçant la barra de la dreta de la pantalla, com si es tractés d'un processador de textos.

En la presentació per fitxes només es visualitzen els camps que contenen informació. Això significa que no tots els registres resultants d'una cerca contenen els mateixos camps a l'hora de visualitzar-los per mitjà de les fletxes que trobareu a les icones de navegació. Noteu també que la barra d'informació de la part inferior de la pantalla dóna el nombre de registres que s'han trobat en aquella cerca i, per tant, hi haurà tantes fitxes com registres. Si voleu tornar al format DSFF, tanqueu la finestra.

Una de les utilitats que pot resultar més interessant en l'ús del CD-ROM és la possibilitat de fer cerques combinades. Així, per exemple, es pot buscar si a la base de dades hi ha alguna frase feta que estigui associada al concepte <ajudar> i que consti del mot clau 'mà' i, de nou, el resultat de la cerca es pot obtenir en format DSFF o en fitxes. En el primer cas s'obté aquella part de l'entrada <ajudar> que conté el mot clau 'mà'. En el segon cas s'obtenen tres registres que es visualitzen com a fitxes: *allargar la mà* (a algú), *donar la mà* (a algú) i *donar un cop de mà* (a algú). El resultat de la cerca destaca les dues unitats de la cerca combinada.

SIGLES, ABREVIATURES I SÍMBOLS UTILITZATS EN EL DICCIONARI

Sigles corresponents a fonts lexicogràfiques

- (A-M): Alcover, A. M. – F. de B. Moll, *Diccionari Català-Valencià-Balear*, 10 vols., Editorial Moll, Palma de Mallorca, 1980-1988.
- (B): Balbastre, J., *Nou Recull de Modismes i Frases Fetes. Català-castellà / castellà-català*, Editorial Pòrtic, Barcelona.
- (EC): Enciclopèdia Catalana, *Diccionari de la Llengua Catalana*, Barcelona, 1982, tercera edició ampliada i actualitzada de 1993.
Enciclopèdia Catalana, *Gran Diccionari de la Llengua Catalana*, Barcelona, 1998.
Enciclopèdia Catalana, *Diccionari Castellà-Català*, Barcelona, 1985, segona edició de 1989.
- (ECe): Enciclopèdia Catalana i Universitat Politècnica de Catalunya, *Diccionari d'Economia i Gestió*, Barcelona, 2001.
- (F): Fabra, P., *Diccionari General de la Llengua Catalana*, Edhasa, Barcelona, 1932, vint-i-vuitena edició de 1992.
- (Fr): Franquesa, M., *Diccionari de Sinònims*, Pòrtic, Barcelona, 1971, sisena edició de 1991.
Franquesa, M., *Diccionari de Sinònims*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1998.
- (GEC): *Gran Enciclopèdia Catalana*, 15 volums, Barcelona, 1970-1980.
- (IEC): Institut d'Estudis Catalans, *Diccionari de la Llengua Catalana*, Edicions 3i4, Edicions 62, Ed. Moll, Barcelona, 1995.
- (P): Peris, A., *Diccionari de Locucions i Frases Llatines*, Enciclopèdia Catalana, El Callidoscopi, Barcelona, 2001.
- (PDL): Institut d'Estudis Catalans, *Portal de Dades Lingüístiques*. <http://pdl.iecat.net>
- (R-M): Raspall, J. - J. Martí, *Diccionari de Locucions i de Frases Fetes*, Edicions 62, Barcelona, 1984, quarta edició de 1989.
Raspall, J. - J. Martí, *Diccionari de Locucions i de Frases Fetes*, Edicions 62, Barcelona, 1996, segona edició de 1997.
- (R): Riera Jaume, A., *Així Xerram a Mallorca*, Hora Nova, Mallorca, 1999.
- (SP): Perramón, S., *Proverbis, Dites i Frases Fetes de la Llengua Catalana*, Ed. Millà, Barcelona, 1979.
- (T): Termcat. <http://www.termcat.es/cercaterm>

Abreviatures de categories gramaticals, relacions semàntiques i altres

adj.	adjectiu	p.ext.	per extensió
adv.	adverbi	pop.	[cançó] popular
ant.	antonímia	prep.	preposició
ANT	valor antònim del concepte	pron.	pronom
aprox.	aproximadament	SA	sintagma adjectival
conj.	conjunció	SAdv	sintagma adverbial
esp.	especialment	SConj	sintagma conjuntiu
etc.	etcètera	SCoord	sintagma coordinat
euf.	eufemisme	SD	sintagma determinant
f.	[substantiu] femení	SN	sintagma nominal
fam.	familiar, familiarment	SP	sintagma preposicional
fig.	valor figurat del concepte	SQ	sintagma quantificador
interj.	interjecció	SV	sintagma verbal
inv.	inversió	v.	verb
iròn.	[emprat] irònicament	v.f.	variant formal
m.	[substantiu] masculí	v. intr.	verb intransitiu
met.	metafora, metafòric	v. tr.	verb transitiu
O	oració	vg.	vegeu
per ex.	per exemple		

Abreviatures de marcatge dialectal

Barc.	Barcelona	Mall.	Mallorca i mallorquí
Bal.	Balears i baleàric	Men.	Menorca i menorquí
Camp de Tarr.	Camp de Tarragona	Or.	català oriental (català central)
Cast.	Castelló	Occ.	català (nord)occidental
Cat.	Catalunya	Pir-or	pirinenc-oriental
Eiv.	Eivissa	Ross.	Rosselló
Emp.	Empordà	Tarr.	Tarragona
Gir.	Girona	Val.	València i valencià

Símbols

- * Definició o exemple que no prové de cap obra lexicogràfica, en combinació amb algun altre que està documentat
- Expressió lexicalitzada respecte a la qual no s'ha trobat cap mena d'informació a les obres lexicogràfiques consultades
- Expressions lexicalitzades relacionades amb la frase feta d'entrada per sinonímia
- ▷ Expressions lexicalitzades relacionades amb la frase feta d'entrada per variant de forma, antonímia, inversió argumental i extensió semàntica
- Expressions lexicalitzades que són variants dialectals respecte a l'expressió d'entrada
- () S'usen els parèntesis per a indicar:
 - a) les notes d'ús,
 - b) els arguments, en la forma d'entrada de les expressions lexicalitzades i, de vegades també en les definicions,
 - c) la relació lèxica (amb abreviatura) que hi ha entre determinades locucions i la locució d'entrada,
 - d) la categoria sintàctica (abreujada) d'un concepte, en els casos en què cal distingir entre conceptes homònims,
 - e) la informació afegida a les definicions o exemples amb font, i
 - f) la font de la informació referent al marcatge dialectal de l'expressió d'entrada.
- [] S'usen els claudàtors per a indicar:
 - a) la informació que se suprimeix de la definició o exemple d'una font lexicogràfica,
 - b) la transcripció fonètica, i
 - c) la informació referent al marcatge dialectal d'una expressió, així com a la seva naturalesa morfològica o a altres aspectes lèxics específics.

ANNEX 1. Llistat de conceptes homònims

baix (m.) baix (adj.)	ésser (v. intr.) ésser (m.)	poder (v. tr.) poder (m.)
bé (m.) bé (adv.)	explotar (v. tr.) explotar (v. intr.)	retret (m.) retret (adj.)
cantant (m.) cantant (v. tr.)	fi (f.) fi (adj.)	saber (v. tr.) saber (m.)
car (conj.) car (adj.)	just (adv.) just (adj.)	salut (m.) salut (f.)
circular (f.) circular (v. intr.)	menjar (v. tr.) menjar (m.)	sol (m.) sol (adj.)
costejar ¹ (v. tr.) costejar ² (v. tr.)	mort (f.) mort (adj.)	vestir (v. tr.) vestir (m.)
dret (m.) dret (adj.)	part (m.) part (f.)	

ANNEX 2. Llistat de conceptes polisèmics

actuar

1. (v. tr.) posar en acció o moció
2. (v. intr.) obrar, exercir funcions pròpies del seu càrrec
3. (v. intr.) representar o executar una obra escènica

aixafat

1. deformat, aplanat
2. (fig.) que ha perdut la força física o moral

apte

1. bo, propi, per disposició natural o adquirida, per a fer alguna cosa
2. que és apropiat

ascendir

1. (v. intr.) procedir d'un grau, d'una dignitat, d'un càrrec, etc., inferior a un altre de superior
2. (v. tr.) donar, concedir, un ascens (a algú)

asserenar-se

1. posar-se serè el temps
2. (fig.) tranquil·litzar-se

assistir

1. (v. intr.) estar present
2. (v. tr.) estar prop (d'algú) per prestar-li concurs, ajut

atendre

1. (v. intr.) fer atenció, estar atent, posar cura en alguna cosa
2. (v. tr.) tenir en compte, en consideració; tenir atencions (envers algú)

aturat

1. que no es mou
2. de poc esperit per a fer les coses, de poca empresa

avançar

1. moure's endavant
2. anar endavant, progressar

avançat

1. que ha avançat, que va endavant en l'espai o en el temps
2. (fig.) que avança, ultrapassa

avenir-se

1. acordar-se, entendre's bé, coincidir, en els gustos, les opinions, la manera de fer, etc.
2. conformar-se a fer una cosa

aviat

1. al cap de poc temps, d'aquí a poc temps
2. al començament d'un espai de temps
3. encara no és el moment

avorrir

1. tenir aversió (a algú o a alguna cosa)
2. agafar aversió (a algú o a alguna cosa)
3. causar (a algú) tedi, avorriment

avorrit

1. ésser objecte d'aversió
2. que causa tedi o avorriment
3. que sent tedi o avorriment

baralla

1. acció de barallar-se
2. joc complet de cartes

bo

1. que resulta adequat a un fi assenyalat
2. que excel·leix en el seu gènere
3. que és bondados

callar

1. (v. intr.) no parlar, no dir res, guardar silenci
2. (v. tr.) servir silenci (sobre alguna cosa), deixar de dir

cansat

1. fatigat
2. (fig.) enfastidit

canviar

1. (v. tr.) treure (alguna cosa) i posar-ne una altra al seu lloc
2. (v. intr.) esdevenir altre, diferent, sofrir una transformació

capgirar-se

1. girar de manera que allà on hi havia el cap hi hagi els peus
2. canviar el curs (d'alguna cosa)

cara

1. part anterior del cap d'una persona
2. part anterior d'una cosa

casolà

1. que pertany a l'interior de la casa, de la família, domèstic
2. que s'està molt a casa; afecte als deures o als plaers de la casa

cedir

1. (v. tr.) donar, transferir, renunciant al dret propi
2. (v. intr.) cessar de resistir, renunciar a oposar la pròpia força, la raó, etc.

cel

1. part de l'espai que ens apareix com una volta sobre nostre circumscrita per l'horitzó
2. regió superior que l'home considera com a sojorn de Déu

centre

1. punt del mig
2. nucli urbà
3. (fig.) allò entorn de què gira una cosa
4. (fig.) lloc on convergeixen diverses activitats

clau

1. peça de metall que, introduint-la en el forat d'un pany i fent-la girar, posa en moviment el mecanisme del pany i serveix així per a obrir i tancar
2. (fig.) allò que dóna o impedeix l'entrada, el domini, etc.

coincidir

1. trobar-se en el mateix lloc de l'espai
2. ocórrer al mateix temps
3. (fig.) dirigir-se envers una finalitat o un objectiu comuns diverses opinions, idees, accions, etc.

complir

1. executar completament (una cosa promesa, desitjada, manada, etc.)
2. fer el propi deure, les pròpies obligacions
3. atènyer (una edat determinada)

criar

1. alletar, nodrir (un infant, un cadell)
2. fer cria (de bèsties)

delicat

1. sensible a les menors impressions exteriors
2. dotat d'una gran finesa d'apreciació, capacitat de fer les distincions més subtils

desatendre

1. no prestar l'atenció deguda (a una cosa), no tenir-ne cura, no ocupar-se'n, negligir-la
2. no fer cas (d'un consell, d'una recomanació, etc.)
3. no tenir (envers algú) les atencions, les consideracions, els miraments, que caldria

desatès

1. mancat de l'atenció deguda
2. ignorat (un consell, una recomanació, etc.)

desbocar-se

1. un cavall o una haveria, posar-se a córrer abrivadament desobeint el fre
2. (fig.) anar-se'n de la llengua dient paraules inconvenients, injurioses

desfer-se

1. desembarassar-se, desempallegar-se
2. fondre's, esvair-se, dissoldre's, reduir-se a miques

desorientat

1. que ha perdut l'orientació
2. (fig.) que no està segur de com són les coses, d'allò que ha de fer

destacar

1. que excel·leix
2. (fig.) fer ressaltar

disposar

1. (v. tr.) posar, arranjar, establir en un cert ordre
2. (v. intr.) algú, fer el que vol d'algú altre

doblat

1. fet doble
2. proveït de diàlegs en una altra llengua

dolent

1. inclinat a fer mal; que causa perjudici
2. dit d'una cosa que no té les qualitats desitjables

dret (adj.)

1. recte, que d'un extrem a l'altre no presenta cap canvi de direcció
2. en posició vertical
3. situat, respecte a una persona, a la banda oposada a la del cor
4. partit, ideologia o política de tendència conservadora
5. endret, anvers

emmutir

1. (v. tr.) fer callar
2. (v. intr.) esdevenir mut
3. (v. intr.) restar sense dir un mot

encara

1. denota que en tal moment una cosa continua tenint lloc
2. denota que una cosa té lloc malgrat els obstacles que s'hi oposen

errar

1. (v. intr.) anar a l'atzar, d'una banda a l'altra
2. (v. tr.) equivocar, no encertar

extrem

1. que, en una direcció donada, es troba en el darrer lloc, a l'últim de tot
2. (fig.) que està a l'últim grau, a un alt grau

faltar

1. mancar, ésser de menys en algú o en alguna cosa, ésser-ne absent
2. fer actes contraris a alguna cosa; mancar a la consideració deguda, fer alguna falta envers algú

fons

1. superfície sòlida sobre la qual hi ha aigua
2. cabal

forçar

1. fer cedir a la força, constrènyer per força
2. portar a un grau, a un tant, excessiu, a fer un esforç excessiu

indocumentat

1. que no té o no porta cap document oficial amb què pugui identificar la seva personalitat
2. no documentat

infant

1. nen, nena, noi petit
2. soldat que guerreja a peu

íntegre

1. sencer
2. (fig.) d'una probitat perfecta, no corruptible

invertir

1. posar en una direcció oposada, col·locar en un ordre oposat
2. esmerçar (diners) en béns no fungibles, esp. els dedicats a la producció

just (adj.)

1. conforme a la justícia
2. que s'adapta exactament a allò a què està destinat, exacte quant a pes, mida o mesura

justificar

1. provar que alguna cosa és real, certa
2. (fig.) presentar un justificant

lleuger

1. de poc pes
2. que es mou amb rapidesa i facilitat, àgil, veloç, no gens feixuc
3. mancat de formalitat, rigor, reflexió, consistència, etc.

mantenir-se

1. romandre en el mateix estat
2. disposar dels mitjans necessaris per a viure

marxar

1. la tropa, caminar amb un cert pas, en un cert ordre
2. partir, anar-se'n

murmurar

1. dir en veu baixa
2. enraonar dient mal d'algú

ningú

1. (pron.) cap persona
2. (m. i f.) persona de cap valor

nota

1. cadascun dels sons d'una composició musical
2. advertiment, aclariment, explicació o comentari introduït al peu de la pàgina
3. indicació donada per un mestre sobre l'aplicació o el comportament d'un alumne o per un cap sobre el zel, o la capacitat, dels seus subordinats

núvol

1. (m.) agregat de diminutes gotes d'aigua o de partícules de glaç, suspeses en l'aire
2. (adj.) es diu del temps quan el cel està cobert o ple de núvols

obrir

1. fer accessible (allò que està tancat o clos) llevat o movent allò que ho tanca o clou, separant dues parts juntes
2. (fig.) donar començament (a alguna cosa), posar en marxa

organisme

1. entitat biològica unicel·lular o pluricel·lular, animal o vegetal, normalment capaç de fer un cicle vital complet (néixer, créixer i reproduir-se)
2. conjunt de persones organitzat o constituït d'una manera conscientment apta per a una finalitat social o política

pagar

1. satisfer un deute
2. (fig.) pagar les conseqüències d'una acció en què han intervingut d'altres

pendent

1. que és per resoldre
2. inclinat, que fa baixada

perdre's

1. esgarriar-se, errar el camí
2. desaparèixer, esvanir-se

perdut

1. que no es pot trobar
2. (fig.) sense escapatòria, sense esperances de salvació

pesat

1. feixuc, que fa sentir el seu pes
2. molest, enfadós, que un voldria treure's de sobre
3. molt lent en els seus moviments

picar

1. prendre una mica d'un menjar
2. donar cops

presa

1. acció de prendre, d'agafar o d'emparar-se d'alguna cosa
2. connexió a una canonada principal de la xarxa de distribució d'aigües

provar

1. (v. tr.) sotmetre una persona o cosa a certes experiències per apreciar-ne el que val, per veure si va bé, si és com cal, etc.
2. (v. intr.) alguna cosa, resultar beneficiosa a algú, fer-li bé, anar-li bé

públic

1. (adj.) de què pot fer ús tothom
2. (m.) els qui assisteixen en un espectacle o que participen en determinades afecions; clientela

publicar

1. fer públic, portar a coneixement de tothom
2. editar una obra per difondre-la entre el públic

realista

1. relatiu o pertanyent al realisme, als realistes
2. que solament l'interessen les coses reals, no les imaginàries

recular

1. caminar endarrere; tornar endarrere, retrocedir, retrogradar
2. (fig.) desistir

referent

1. (adj.) que fa referència a
2. (m.) realitat extralingüística a la qual es fa referència

reflex

1. (m.) activitat involuntària, automàtica i estereotipada del sistema nerviós que determina una resposta a través d'un òrgan a un impuls que té el seu origen en un receptor extern o intern, tant visceral com osteoarticular o muscular
2. (m.) llum reflectida, imatge produïda per reflexió

reprendre

1. continuar (alguna cosa que havia estat interrompuda)
2. adreçar (a algú) paraules de censura, de

blasme, desaprovant el que ha fet o dit, renyar

representar

1. executar en públic (una obra de teatre, un espectacle, etc.)
2. interpretar un paper
3. substituir (algú) en l'exercici dels seus drets, en l'acompliment dels seus deures, fent quelcom en lloc seu, pel seu compte

retreure

1. recordar, esmentar (quelcom que volem que es recordi, que es tingui en consideració)
2. esmentar a algú (alguna cosa que ha fet i que es considera censurable) amb intenció de fer-li'n retret

sec

1. mancat d'humitat, d'aigua o vapor d'aigua, sense suc
2. (fig.) molt magre, que té molt poca carn o molt poc greix

segurament

1. amb seguretat
2. probablement

sorprendre

1. agafar, atrapar (algú) arribant d'improvís
2. descobrir
3. (fig.) una cosa inesperada, colpir l'ànima (d'algú)

temps

1. forma mental que assumeix l'experiència de la durada i de la successió
2. estat de l'atmosfera

terra

1. part sòlida de la terra (en contraposició a l'aire i a l'aigua)
2. superfície de la terra
3. sòl vegetal

tocar

1. posar en contacte una part del cos amb algú o alguna cosa
2. fer sonar

tòpic

1. (adj.) dit del producte que s'aplica exteriorment, damunt la pell o regió del cos afectada
2. (m.) argument general que s'aplica a tots els casos anàlegs

tractament

1. manera de tractar (algú o alguna cosa)
2. conjunt de mitjans higiènics, farmacològics i quirúrgics que es posen en pràctica per a guarir o alleujar una malaltia

trampejar

1. (v. intr.) fer trampes
2. (v. tr.) procedir enginyant-se a trobar els mitjans d'anar superant les circumstàncies adverses, de tirar endavant malgrat aquestes

vagar

1. errar a la ventura
2. tenir temps

vell

1. de molta edat

2. dit d'una cosa que ha durat, que ha servit, llarg temps (oposat a «nou»)

vendre's

1. deixar-se subornar; abandonar les pròpies conviccions, alienar la pròpia llibertat, etc., per diners
2. tenir venda

verd

1. del color de l'herba tendra o d'un color consemblant més o menys clar
2. dit de la fruita que no ha acabat de madurar

viu

1. que té vida; que viu, no mort
2. prompte, amatent, a copsar, a concebre, a ginyar, les coses; extraordinàriament despert

xerraire

1. inclinat a xerrar
2. que xerra (dir, contar, alguna cosa, indiscretament, mancant a la reserva deguda)

ANNEX 3. Llistat de mots clau homònims

alt ¹ : (m.)	canal ¹ : (m.)	coure ¹ : (m.)
alt ² : (adv.)	canal ² : (f.)	coure ² : (v. tr.)
alt ³ : (adj.)		
	cap ¹ : (m.)	crac ¹ : (m.) ‘d’escassa vàlua’
altre ¹ : (pron.)	cap ² : (adj.)	crac ² : (m.) ‘extraordinari’
altre ² : (adj.)	cap ³ : (prep.)	
		curt ¹ : (adv.)
arriar ¹ : (v. tr.) ‘fer que segueixi o acceleri la marxa’	car ¹ : (conj.)	curt ² : (adj.)
arriar ² : (v. tr.) ‘abaixar’	car ² : (adj.)	
	cau ¹ : (m.) ‘forat’	deu ¹ : (f.)
baix ¹ : (m.)	cau ² : (m.) ‘joc’	deu ² : (adj.)
baix ² : (adv.)		
baix ³ : (adj.)	cert ¹ : (adv.)	dir ¹ : (v. tr.)
	cert ² : (adj.)	dir ² : (m.)
banzim-banzam ¹ : (adv.)		dit ¹ : (m.)
banzim-banzam ² : (m.)	clar ¹ : (adv.)	dit ² : (adj.)
	clar ² : (adj.)	
bé ¹ : (m.)		do ¹ : (m.) ‘nota musical’
bé ² : (adv.)	clau ¹ : (m.)	do ² : (m.) ‘qualitat natural’
bé ³ : (conj.)	clau ² : (f.)	
		dret ¹ : (m.)
beure ¹ : (v. tr.)	com ¹ : (adv.)	dret ² : (adj.)
beure ² : (m.)	com ² : (conj.)	
		dur ¹ : (adj.)
bot ¹ : (m.) ‘cuir’	conill ¹ : (m.)	dur ² : (v. tr.)
bot ² : (m.) ‘salt’	conill ² : (adj.)	
		ésser ¹ : (v. intr.)
brut ¹ : (adv.)	cor ¹ : (m.) ‘òrgan’	ésser ² : (m.)
brut ² : (adj.)	cor ² : (m.) ‘conjunt de persones que canten plegades’	extra ¹ : (m.)
		extra ² : (adj.)
ca ¹ : (m.)	costa ¹ : (f.) ‘mitjançant; despesa’	ferm ¹ : (adv.)
ca ² : (f.)	costa ² : (f.) ‘terreny, pendent’	ferm ² : (adj.)
ca ³ : (interj.)		
call ¹ : (m.) ‘pas estret’		
call ² : (m.) ‘durícia’		

fet ¹ : (m.)	mallà ¹ : (f.) ‘xarxa’	part ¹ : (m.)
fet ² : (adj.)	mallà ² : (f.) ‘moneda’	part ² : (f.)
		part ³ : (prep.)
fi ¹ : (f.)	massa ¹ : (f.)	pas ¹ : (m.)
fi ² : (adj.)	massa ² : (adj.)	pas ² : (adv.)
fluix ¹ : (m.)	mateix ¹ : (pron.)	passa ¹ : (f.) ‘pas’
fluix ² : (adv.)	mateix ² : (adj.)	passa ² : (f.) derivat nominal del verb <i>passar</i>
fluix ³ : (adj.)	menjar ¹ : (v. tr.)	passat ¹ : (m.)
fora ¹ : (adv.)	menjar ² : (m.)	passat ² : (adj.)
fora ² : (prep.)		
fort ¹ : (m.)	mig ¹ : (m.)	patrip-patrap ¹ : (adv.)
fort ² : (adv.)	mig ² : (adv.)	patrip-patrap ² : (m.)
fort ³ : (adj.)	mig ³ : (adj.)	
fosc ¹ : (adv.)	mitjà ¹ : (m.)	pengim-penjam ¹ : (adv.)
fosc ² : (adj.)	mitjà ² : (adj.)	pengim-penjam ² : (m.)
	moix ¹ : (m.)	
gat ¹ : (m.)	moix ² : (adj.)	pau ¹ : (m.)
gat ² : (adj.)		pau ² : (f.)
	moll ¹ : (m.) ‘substància tova’	Pau ³ : nom propi
haver ¹ : (v. tr.) <i>haver de</i> i im- personal	moll ² : (adj.)	perquè ¹ : (conj.)
haver ² : (v. tr.) ‘esdevenir pos- seïdor’	molt ¹ : (adv.)	perquè ² : (m.)
	molt ² : (adj.)	
just ¹ : (adv.)	mort ¹ : (f.)	pesar ¹ : (m.)
just ² : (adj.)	mort ² : (adj.)	pesar ² : (v. tr.)
lent ¹ : (f.)	negar ¹ : (v. tr.) ‘dir que no’	pic ¹ : (m.) ‘cim’
lent ² : (adj.)	negar ² : (v. tr.) ‘asfixiar’	pic ² : (m.) ‘cop’
llarg ¹ : (m.)	net ¹ : (adv.)	pilot ¹ : (m.) ‘munt de coses’
llarg ² : (adv.)	net ² : (adj.)	pilot ² : (m.) ‘conductor’
llarg ³ : (adj.)		
	nou ¹ : (f.)	pinta ¹ : (f.) ‘estri per a penti- nar-se’
llufa ¹ : (f.) ‘ventositat’	nou ² : (adj.) numeral	pinta ² : (f.) ‘aspecte’
llufa ² : (f.) ‘tros de drap o de paper’	nou ³ : (adj.)	
	oi ¹ : (m.)	pinjó ¹ : (m.) ‘llavor’
lluir ¹ : (v. tr.)	oi ² : (interj.)	pinjó ² : (m.) ‘roda dentada’
lluir ² : (v. intr.)		
	papa ¹ : (m.)	pla ¹ : (m.)
mal ¹ : (m.)	papa ² : (f.)	pla ² : (adv.)
mal ² : (adv.)		pla ³ : (adj.)
mal ³ : (adj.)		
		plata ¹ : (f.) ‘safata’
		plata ² : (f.) ‘argent’

plegat ¹ : (m.)	sa ¹ : (adj.) possessiu	tant ¹ : (m.)
plegat ² : (adj.)	sa ² : (adj.)	tant ² : (pron.)
		tant ³ : (adv.)
poc ¹ : (pron.)	saber ¹ : (v. tr.)	tant ⁴ : (adj.)
poc ² : (adv.)	saber ² : (m.)	
poc ³ : (adj.)		tip ¹ : (m.)
	salut ¹ : (m.)	tip ² : (adj.)
poder ¹ : (v. tr.)	salut ² : (f.)	
poder ² : (m.)		tol·le-tol·le ¹ : (adv.)
	seguit ¹ : (m.)	tol·le-tol·le ² : (m.)
poll ¹ : (m.) ‘animal’	seguit ² : (adj.)	
poll ² : (m.) ‘arbre’		tort ¹ : (m.)
	serrar ¹ : (v. tr.) ‘tallar amb una serra’	tort ² : (adv.)
pols ¹ : (m.) ‘batec arterial’	serrar ² : (v. tr.) ‘estrènyer’	tort ³ : (adj.)
pols ² : (f.)		
pols ³ : (m.) ‘pólvores’	set ¹ : (f.)	tos ¹ : (f.)
	set ² : (adj.)	tos ² : (adj.)
primer ¹ : (pron.)		
primer ² : (adv.)	seu ¹ : (f.)	tot ¹ : (pron.)
primer ³ : (adj.)	seu ² : (adj.)	tot ² : (adv.)
		tot ³ : (adj.)
quant ¹ : (pron.)		
quant ² : (adv.)	si ¹ : (m.) ‘part interna’	totxo ¹ : (m.)
quant ³ : (adj.)	si ² : (pron.)	totxo ² : (adj.)
	si ³ : (conj.)	
que ¹ : (pron.)		trast ¹ : (m.) ‘filet de metall dels instruments de corda’
que ² : (conj.)	sol ¹ : (m.) ‘astre’	trast ² : (m.) ‘moble’
	sol ² : (adj.)	
rajada ¹ : (f.) ‘peix’		tret ¹ : (m.)
rajada ² : (f.) ‘acció de rajar’	son ¹ : (m.)	tret ² : (prep.)
	son ² : (adj.)	tret ³ : (adj.)
ras ¹ : (m.)		
ras ² : (adv.)	sopar ¹ : (v. intr.)	un ¹ : (pron.)
ras ³ : (adj.)	sopar ² : (m.)	un ² : (adj.)
roc ¹ : (m.) ‘roca’	tal ¹ : (m.)	upa ¹ : (f.) ‘moviment d’alçar’
roc ² : (m.) ‘en el joc d’es-cacs, torre’	tal ² : (pron.)	
Roc ³ : nom propi	tal ³ : (adv.)	upa ² : (f.) ‘categoria’
	tal ⁴ : (adj.)	

ANNEX 4. Llistat de mots no registrats a l'IEC

aferrapilla (A-M)	em	pito (A-M)
ahí (A-M)	encalat (A-M)	plan
alberenc (A-M)	enformatjat (A-M)	plano
am	ensec (A-M)	plasta
aparès (A-M, EC)	enterro (A-M)	potosí (A-M)
apretar (A-M)	esclatabufetes	primo
assiento (A-M)	esperonatjada (A-M)	puto (A-M, EC)
badana (A-M)	estrellar (A-M)	quarto (A-M)
baixiner	farra	quimbambes
bategot (A-M)	folla	rafa (A-M)
batiar (A-M)	gandaina (A-M)	redar (A-M)
becoll (A-M)	ganso (A-M, EC)	roi (A-M)
berlandina (A-M)	golfo	roat (A-M)
bernoi	guai	santiamén (A-M)
bingo (EC)	horada (A-M)	sària (A-M)
birulè (A-M)	joli (A-M)	sèrio (A-M)
bombero	lloros	sofja (A-M)
bronca (A-M)	malfart (A-M)	tanto (A-M)
cagaelàstics (EC)	menos (A-M)	tena (A-M)
canto	modo (A-M)	tirurany (A-M)
capullo	moneia (A-M)	tonto (A-M)
caradura	mu (A-M)	tope
carburo	nefas (A-M, EC)	toris (A-M)
catapumba	oruga (A-M)	tragar (A-M)
catxasser (A-M)	palmar	trago (A-M)
caudí (EC)	pamparruana (A-M)	trapau (A-M)
cossari (A-M)	pam-pam (A-M)	tubo
covo (A-M)	panfonteta (A-M)	tutia
cuba (A-M)	pànxing	viruta
cucurell (A-M)	parranda (A-M)	xanco (A-M)
darent	patada (A-M)	xena (A-M)
déna (EC)	patrip-patrap (A-M)	xerrim-xerram (A-M)
dèneu (A-M)	pavo (A-M)	xerrima-xerrama (A-M)
destemps (A-M)	pillo (A-M)	xino (A-M)
diego (A-M)	pinco (A-M)	xulo
disfrutar (A-M)	pinyo (A-M)	
donsaire	pistonada (EC)	

Anglicisme

off

Arabisme

fatifat

Llatinismes

agnus

Ave Maria

Ave Maria Puríssima

grosso modo

in albis

in fraganti

mea culpa

nefas

oremus

per càpita

persona non grata

quid

quònim

sine qua non

súmmum

tol-le-tol-le

Via Crucis

vis

DICCIONARI DE SINÒNIMS
DE
FRASES FETES

ENTRADES CONCEPTUALS

A

ABALTIR-SE

fer petar una becaina *SV*, dormir una estoneta, generalment sense anar al llit (Fr)

És bo de fer petar una becaina després d'un dinar copiós (També s'usa amb la forma *fer petar la becaina*)

→ **fer una becaina, fer un sobec, donar un sobec**

ABANDONAR

deixar (algú) **a l'estacada** *SV*, abandonar algú en un perill, en una dificultat, etc. (IEC)

Quan eren al mig del bosc, el monitor va deixar els nois a l'estacada, perquè s'espavillessin sols / Ell va saber esquitllar-se i em va deixar a l'estacada perquè jo rebés totes les queixes (*, R-M)

→ **deixar** (algú) **tirat**

▷ **quedar a l'estacada** (inv.)

deixar (algú o alguna cosa) **a una banda** *SV*, deixar, abandonar (IEC)

Sempre deixa els amics a una banda per anar amb la seva xicotota

→ **deixar** (algú o alguna cosa) **de banda**

▷ **no deixar** (alguna cosa) **de la mà** (ant.)

deixar (algú o alguna cosa) **de banda** *SV*, deixar, abandonar (IEC)

Deixa els prejudicis de banda i accepta-ho / Emporta't el que és necessari, deixa de banda la roba que no utilitzaràs i la maleta no et pensarà tant

→ **deixar** (algú o alguna cosa) **a una banda, a part**

▷ **no deixar** (alguna cosa) **de la mà** (ant.), **posar** (alguna cosa) **de banda** (p.ext.)

deixar dormir (alguna cosa) *SV*, no ocupar-se d'alguna cosa (IEC)

Ha deixat dormir el negoci i ara li va tot malament / Ja que has començat les gestions, no deixis dormir l'afer i vés insistint (*, R-M)

→ **deixar** (alguna cosa) **enlaire, deixar jeure** (alguna cosa), **deixar de mans** (alguna cosa)

▷ **no deixar** (alguna cosa) **de la mà** (ant.)

deixar els llibres *SV*, deixar l'estudi / abandonar els estudis (IEC, EC)

Ha deixat els llibres a mig curs

▷ **no tocar** (alguna cosa) (p.ext.)

deixar estar (alguna cosa) *SV*, abandonar / desistir, renuncia a alguna cosa (R-M, *)

Deixa estar l'odi que sents i refés la teva vida / Volia estudiar per advocat, però ho ha deixat estar (*, R-M)

→ **deixar córrer** (alguna cosa), **tirar la tovallola**

▷ **fer per manera de** (ant.)

■ **deixar** (algú) **tirat** *SV*, abandonar, deixar, desentendre's

Va deixar el xicot tirat pocs dies abans del casament

→ **deixar** (algú) **a l'estacada**

▷ **quedar tirat** (inv.), **deixar** (algú) **llest** (p.ext.)

fer creu i ratlla *SV*, no voler saber res més d'algú o d'alguna cosa (IEC)

En afers tan poc clars com aquest, no m'hi embolicaré mai més; hi faig creu i ratlla; m'he escarmentat / S'ha cansat de provar d'aprendre a tocar el piano i ha fet creu i ratlla (R-M)

→ **fer la creu a, sac i peres**

fer la creu a *SV*, no voler saber res més / acomiadar-se d'alguna cosa per sempre, formar el propòsit de no acostar-s'hi mai més (IEC, A-M)

En aquella sala de cine s'hi està tan incòmode que no vull anar-hi més; ja li he fet la creu / A aquell noi ja li he fet la creu, és un groller insuportable / Ha fet una creu a aquella empresa, ara que ja té una feina nova (També s'usa amb la forma *fer una creu a*) (R-M, R-M, *)

→ **fer creu i ratlla a**

▷ **rentar-se'n les mans com Pilat** (p.ext.)

girar l'espatlla (a algú) *SV*, abandonar, no voler escoltar ni prestar ajut (A-M)

S'hi va enfrontar i des d'aleshores li va girar l'espatlla

→ **girar l'esquena** (a algú), **girar el cul** (a algú), **tombar-se d'esquena a**

▷ **girar les espatlles** (a algú) (v.f.)

no tocar (alguna cosa) *SV*, no fer d'una cosa l'ús o l'abús que suposa establir-hi contacte (EC)

Fa un any que no he tocat cap llibre (EC)

▷ **deixar els llibres** (p.ext.)

penjar els hàbits *SV*, deixar voluntàriament una activitat habitual (R-M)

Abans, cada diumenge tenia una parada de segells a la Plaça Reial, però ja ha penjat els hàbits (R-M)

ABANDONAR-SE

deixar-se anar *SV*, abandonar-se / afluixar-se per negligència, cessar de tenir-se l'esment que pertoca (R-M, A-M)

Fa un quant temps que es deixa anar; va mal afaitat i ple de llànties (R-M)

▷ **deixat de la mà de Déu** (p.ext.)

ABANDONAT

a l'abandó *SP*, en estat d'abandó / sense que ningú tingui cura d'algú o d'alguna cosa (IEC, *)
Ha deixat tota la hisenda a l'abandó; és tota plena d'herba / Tenia la casa a l'abandó. Li mancava l'esma per a fer res (R-M)

→ **deixat de la mà de Déu**

▷ **en abandó** (v.f.), **sense ordre ni concert** (p.ext.)

anar a la deriva *SV*, anar sense govern, emportat pel vent o per un corrent (EC)

La nau anava a la deriva perquè tota la tripulació estava mig morta

→ **anar en roda, anar a la ronsa**

▷ **anar a pic** (p.ext.), **anar a fons** (p.ext.), **sortir de mare** (p.ext.)

anar de racó *SV*, estar abandonat, no ésser tingut en consideració (A-M)

No m'agrada anar de racó. M'estimo més que em tinguin en compte a l'hora de prendre decisions

▷ **anar pels racons** (v.f.), **deixar** (algú o alguna cosa) **de racó** (inv.), **en segon terme** (p.ext.)

anar en roda *SV*, anar sense govern, desordenats, els vaixells (EC)

Anàvem en roda, a mercè de les ones de la mar

→ **anar a la deriva, anar a la ronsa**

▷ **anar a pic** (p.ext.), **anar a fons** (p.ext.)

créixer com els arbres de la Rambla *SV*, criar-se abandonat, sense cura de cap superior (EC)
Aquest nen ha crescut com els arbres de la Rambla, perquè els seus pares van morir quan era encara un nadó

→ **criar-se a la dula**

▷ **pujar com els arbres de la Rambla** (p.ext.)

■ **criar rovell** *SV*, dit d'una cosa que es té abandonada

La moto criarà rovell. Ara sempre agafa el cotxe per desplaçar-se

▷ **no menjar-se** (alguna cosa) **les rates** (ant.)

criar-se a la dula *SV*, anar a lloure, criar-se amb tota llibertat, sense vigilància superior de ningú (A-M)

Aquest xicot s'ha criat a la dula; per això té una educació més aviata escassa

→ **créixer com els arbres de la Rambla**

▷ **anar a la dula** (p.ext.), **a lloure** (p.ext.) [Tortosa, Val. (A-M)]

deixat de la mà de Déu *SA*, desordenat, abandonat / [ésser] molt desgraciat (EC)

Aquell llogarret era deixat de la mà de Déu; només hi havia deu cases miserioses (R-M)

→ **ànima en pena, a l'abandó, al caire de l'abisme, de mala mort**

▷ **deixar de les mans** (alguna cosa) (inv.), **deixar de mà** (alguna cosa) (p.ext.), **deixar-se anar** (p.ext.)

quedar a l'estacada *SV*, quedar abandonat en un perill, en una dificultat, etc.

Va quedar a l'estacada quan la seva dona va saber que ell patia una greu malaltia (També s'usa amb els verbs *estar, restar*, etc.)

→ **quedar tirat**

▷ **deixar** (algú) **a l'estacada** (inv.), **no voler quedar per llavor** (p.ext.)

■ **quedar tirat** *SV*, restar abandonat, sol

Ha quedat tirada a la carretera per culpa d'una avaria al cotxe / La seva xicota se'n va anar amb un altre i ell es va quedar tirat

→ **quedar a l'estacada**

▷ **deixar** (algú) **tirat** (inv.), **quedar per llavor** (p.ext.)

ABANS

de primer moment *SP*, previ a qualsevol altra cosa (R-M)

De primer moment, obre la correspondència; després ja faràs les factures (R-M)

→ **d'antuvi, primer que res**

■ **fer cosa** (d'alguns temps) *SV*, expressió equivalent a «fa un cert temps»

Fa cosa de dos mesos que es va separar de la dona / Feia cosa d'un any que no em trucava i aquest dia va comparèixer a casa

▷ **temps enrere** (p.ext.), **temps ha** (p.ext.)

temps enrere *SN*, en el temps passat; abans (EC)

La història que t'he explicat és de temps enrere

→ **ça enrere, a l'antigor, en altre temps, en aquell temps, en l'antic, en temps primer, temps era temps, temps ha**

▷ **de poc temps** (ant.), **fer anys i panys** (p.ext.)

ABARATINT-SE

a la baixa *SP*, quan baixa el preu (R-M)

És perillós comprar accions a la baixa si no tenen garantia molt sòlida / Caldria que els preus anessin a la baixa; tot és massa car (R-M)

▷ **a l'alça** (ant.)

ABASTABLE

a l'abast de *SP*, en disposició d'ésser abastat per algú (o per alguna cosa) (IEC)

Deixa-li el got a l'abast de la mà per si té set a la nit / Tots els cotxes que passaven per aquella cruïlla eren a l'abast d'un radar que controlava la velocitat / Sempre té el telèfon mòbil a l'abast (El complement és opcional) (R-M, *, *)

→ **a mà, a tir**

▷ **a tret** (p.ext.)

ABASTAR

donar abast (a algú) *SV*, una provisió de farina, oli, etc., abastar al sosteniment d'una població, etc. (IEC)

Les ONG donaven abast als afectats per l'huracà / Aquests camions d'aigua donaran abast al poble durant tres dies

tenir (alguna cosa) **a la punta dels dits** *SV*, estar a punt d'obtenir o abastar quelcom (R-M)

Per dos punts no vaig guanyar les oposicions; es pot dir que vaig tenir la plaça a la punta dels dits, aquesta vegada (R-M)

→ **a tocar, arran de nas**

▷ **tenir** (alguna cosa) **a la butxaca** (p.ext.)

ANT

no donar l'abast *SV*, no poder fer el que hom es proposa perquè es va molt atrafegat

Eren quatre a despatxar; però hi havia tants de compradors, que no podien donar l'abast / Érem molts, però no donàvem l'abast (IEC, EC)

→ **no tenir prou mans**

▷ **no donar a l'abast** (v.f.), **donar recapte** (a alguna cosa) (ant.), **anar escanyat** (d'alguna cosa) (p.ext.)

no tenir prou mans *SV*, no poder, no gosar, fer el que hom es proposa (IEC)

Hi havia tanta gent, que el cambrer no tenia prou mans per a servir a tothom / Si tingués prou mans, voldria acabar la feina que m'han encarregat avui mateix (R-M, *)

→ **no donar l'abast**

ABATRE

(fig.)

■ **deixar** (algú) **fet caldo** *SV*, deixar algú aixafat, desfet, moralment

Aquella desgràcia va deixar tothom fet caldo

→ **deixar** (algú) **fet pols**, **donar l'estocada** (a algú)

▷ **estar fet caldo** (algú) (inv.)

■ **deixar** (algú) **fet pols** *SV*, deixar algú aixafat, desfet, moralment

El seu divorci va deixar el fill fet pols

→ **deixar** (algú) **fet caldo**, **donar l'estocada** (a algú)

▷ **estar fet pols** (algú) (inv.)

ABATUT

ànima en pena *SN*, persona infeliç (EC)

Semblar una ànima en pena / Camina com una ànima en pena, sense ganes de viure (IEC, *)

→ **ésser una ruïna** (algú), **no tenir esma**

▷ **encantat de la vida** (ant.), **anar com un gos perdut** (p.ext.), **dur les ombres mortes** (p.ext.), **mort de gana** (p.ext.)

barres a pit *SN*, avergonyit / estar capbaix (R-M, IEC)

Davant d'aquells retrets es va quedar barres a pit sense saber què respondre / Va retirar-se

barres a pit perquè va haver de sentir-s'ho dir tot (R-M)

→ **amb el cap cot, amb el cap baix**

▷ **ésser un barres tristes** (p.ext.)

dur les ombres mortes *SV*, tenir aspecte d'abatut (IEC)

Aquesta setmana ha tingut molta feina i duu les ombres mortes

→ **estar fet pols** (algú)

▷ **ànima en pena** (p.ext.)

■ **estar fet caldo** (algú) *SV*, estar molt afectat i mancat de vitalitat per por, fam, etc.

Estic fet caldo per la mort de la Cristina

→ **estar fet pols** (algú)

▷ **deixar** (algú) **fet caldo** (inv.), **estar d'humor negre** (p.ext.)

■ **estar fet pols** (algú) *SV*, estar molt afectat i mancat de vitalitat per por, fam, etc.

No he menjat res en tot el dia i estic fet pols / Quan va saber la mala notícia va quedar feta pols (També s'usa amb el verb *quedar*)

→ **dur les ombres mortes, no tenir esma, estar fet caldo** (algú)

▷ **deixar** (algú) **fet pols** (inv.), **tocar fons** (p.ext.), **estar d'humor negre** (p.ext.)

■ **fet un flam** *SA*, dit per a referir-se a algú que està aixafat, desfet, moralment o físicament

Està fet un flam per la mort dels seus pares / Amb tanta febre, ha quedat fet un flam / L'accident de trànsit ha deixat el conductor fet un flam

→ **fet una coca, fet una merda**

▷ **estar d'humor negre** (p.ext.)

no tenir esma *SV*, estar molt afectat i mancat de vitalitat per por, fam, etc. / sense aptesa per a reaccionar instintivament (*, R-M)

Estava tan trist que no tenia esma ni per a sortir al carrer / Va arribar molt cansat; sense esma es va deixar caure al llindar (També s'usa amb la forma *sense esma*) (*, R-M)

→ **estar fet pols** (algú), **ànima en pena**

▷ **perdre l'esma** (p.ext.)

● **no tenir eima** (Mall.)

■ **tocar fons** *SV*, estar molt abatut per algun motiu

Després d'aquella desgràcia, jo ja pensava que havia tocat fons, però les coses van empitjorar / Aquella empresa ha tocat fons: els seus dies estan comptats

▷ **estar fet pols** (algú) (p.ext.)

ABDICAR

deposar la corona *SV*, renunciar a regnar (IEC)

El rei, pressionat pels enrenous socials, va deposar la corona

▷ **pujar al tron** (ant.)

ABELLIR

menjar pels ulls *SV*, despertar-se l'apetit per allò que es veu, per la presentació més que per la substància que té (A-M)

És una persona que menja pels ulls i sempre se serveix més menjar del que es pot acabar
→ **venir-li de gust** (a algú), **menjar** (alguna cosa) **amb els ulls**

▷ **entrar pels ulls** (p.ext.), **menjar** (alguna cosa) **amb els ulls** (p.ext.), **menjar-se** (algú o alguna cosa) **amb els ulls** (p.ext.)

■ **sortir-li dels collons** (a algú) *SV*, tenir ganes de *No em fotis presses, ho faré quan em surti dels collons! Ara no em ve de gust*
→ **sortir-li dels ous** (a algú)

■ **sortir-li dels ous** (a algú) *SV*, tenir ganes de *Si li surt dels ous, hi anirà. Però, jo crec que no hi anirà*
→ **sortir-li dels collons** (a algú)

venir-li de gust (a algú) *SV*, tenir ganes de (R-M) *Em vindria de gust un plat de macarrons per dinar*

▷ **a repèl** (ant.), **fer puput** (a algú) (ant.), **ésser repelós** (a fer alguna cosa) (ant.)

ABELLIR-SE

abellir-se-li el cor (a algú) *O*, abellir-se / venir de grat, despertar un desig o apetit (IEC, *)

A la fi el cor se li abellí a fer-ho (IEC)

▷ **dir-li** (alguna cosa) **el cor** (a algú) (p.ext.), **estar en disposició** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

ABLANIR

(fig.)

posar (algú) **com un guant** *SV*, ablanir algú, fer-li perdre la irritació o la rebel·lia (A-M)

Li va tirar amorettes una bona estona fins que va aconseguir posar-la com un guant

ABORDAR

entrar en matèria *SV*, començar a tractar de la matèria o assumpte proposat (A-M)

Deixem les vaguetats i entrem en matèria

▷ **parlem-ne** (p.ext.), **ja és hora de** (p.ext.), **a veure** (p.ext.)

rompre el glaç *SV*, fer la primera acció per començar quelcom / iniciar una conversa, uns tractes, unes negociacions, etc. que ningú no gosava començar (R-M, IEC)

Ningú no volia presentar-se com a voluntari per a aquella feina, però quan en Pere va rompre el glaç s'oferiren els altres cinc que feien falta (També s'usa amb el verb *trencar* i amb el nom *gel*) (R-M)

→ **rompre el foc**

▷ **posar fil a l'agulla** (p.ext.), **fer el primer pas** (p.ext.)

ABORDATGE

a l'**abordatge** *SP*, expressió usada per a manar que una nau ha d'ésser abordada

Van prendre el vaixell a l'abordatge / Quan el capità va cridar a l'abordatge, tots els pirates

van saltar a l'altre vaixell i van combatre amb els mariners (EC, *)

→ **a l'atac**

ABRAÇAR

penjar-se-li al coll (a algú) *SV*, abraçar algú / cenyir amb els braços algú, estrènyer-lo entre els braços (EC, *)

Quan la va veure se li va penjar al coll / Es penja al coll del seu germà gran cada vegada que el veu, s'avenen molt

saltar al coll (d'algú) *SV*, abraçar-se impulsivament

Només sentir que obria la porta, ha saltat al coll del seu pare / De seguida que l'ha vist, li ha saltat al coll

→ **tirar-se al coll** (d'algú)

■ **tirar-se a sobre** (d'algú) *SV*, abraçar-se a algú impulsivament, lliurar-s'hi per ésser abraçat *La Montse es tira a sobre de son pare així que arriba de la feina, se l'estima molt* (També s'usa amb la forma *tirar-se al damunt* (d'algú))

→ **tirar-se als braços** (d'algú)

tirar-se al coll (d'algú) *SV*, abraçar-se impulsivament a algú (R-M)

El primer dia que el varen anar a veure al pensionat, se'ls va tirar al coll plorant i dient que volia marxar amb ells (R-M)

→ **tirar-se als braços** (d'algú), **saltar al coll** (d'algú)

tirar-se als braços (d'algú) *SV*, lliurar-se als braços d'algú per ésser abraçat (EC)

És molt carinyosa; sempre que ens veu se'ns tira als braços / Tan bon punt baixà del tren, els seus fills se li llançaren als braços emocionats (També s'usa amb el verb *llançar*) (*, R-M)

→ **tirar-se al coll** (d'algú), **tirar-se a sobre** (d'algú)

ABRIC

abric tres quarts *SN*, peça de vestir que té mànigues, més o menys cenyida o ampla, que arriba fins a sobre els genolls, generalment cordada al davant / **abric** que arriba aproximadament fins a mitja cuixa (*, T)

Va comprar-se un abric tres quarts de pell
▷ **màniga tres quarts** (p.ext.)

ABRIGALL

d'abric *SP*, cadascuna de les peces de vestir que serveixen per a protegir-se del fred (T)

Si surts a fora posa't roba d'abric, que fa molt fred / És una botiga on venen peces d'abric

▷ **roba de pare i mare** (p.ext.)

ABRIGAT

ja ha arribat el fred de Rússia *O*, es diu referint-se a algú que va molt abrigat quan encara no fa fred (A-M)

Ja ha arribat el fred de Rússia! Encara és estiu i aquest ja va amb màniga llarga

▷ **anar a la fresca** (ant.), **anar en mànigues de camisa** (ant.)

[Emp. (A-M)]

ABSÈNCIA

no quedar-ne rastre *O*, no haver-hi cap indici (d'algú o) d'alguna cosa, no quedar cap senyal de la seva existència (A-M)

De tot això, no en queda rastre / Del seu bon humor i de la seva simpatia, ja no en queda ni rastre / Ni rastre de les cinc noies desaparegudes (També s'usa amb la forma *ni rastre*) (A-M, *, *)

→ **no haver-n'hi rastre**

▷ **ni raça ni pols** (p.ext.)

no tenir un pèl de *SV*, no ésser gens... / no tenir-ne res, estar completament lliure de tal o tal defecte (R-M, A-M)

És estrany que hagi callat, perquè no té un pèl de tímid / No saps que no en tinc un pèl, de criatura? (També s'usa amb el verb *haver*) (R-M, A-M)

→ **no tenir cap pèl de**

ABSENT

brillar per la seva absència *SV*, una persona o una cosa, no ésser present on la seva absència ha d'ésser notada (IEC)

La festa ha estat molt lluïda, tot i que les autoritats han brillat per la seva absència; no hi havia ni un sol regidor (R-M)

▷ **en absència de** (p.ext.)

en absència de *SP*, durant el temps en què algú o alguna cosa és absent

En absència del batlle per raons justificades, el tinent d'alcalde esdevé alcalde en funcions / En absència d'arròs, els donarem pasta

→ **a manca de**

▷ **brillar per la seva absència** (p.ext.), **trobar a faltar** (p.ext.)

no posar els peus (a algun lloc) *SV*, no anar mai a un lloc (A-M)

No posaré mai més els peus en aquella casa / Si possessis els peus més sovint en aquesta casa, sabries quins són els problemes que tenim / Quan va ser l'última vegada que vas posar els peus en un teatre?

▷ **fer un salt** (a algun lloc) (ant.), **arrossegar el cul** (per algun lloc) (ant.), **no veure-li el pèl** (p.ext.)

no veure-li el pèl (a algú) *SV*, no veure aquella persona en molt de temps, o en el temps oportú, quan calia que es deixés veure (A-M)

Fa tres dies que no li veiem el pèl! / Li has vist mai el pèl a en Jaume? / Mai que li vegis el pèl, dóna-li records

▷ **no posar els peus** (a algun lloc) (p.ext.)

ABSOLDRE

■ **perdonar la vida** (a algú) *SV*, eximir d'una pena, d'un càstig, etc.

El jutge li va perdonar la vida, malgrat que era un dels principals sospitosos

▷ **deure la vida a** (inv.), **salvar la vida** (a algú) (p.ext.)

ABSOLUTAMENT

a peus junts *SP*, sense dubtar / absolutament, sense reserves; es diu especialment de l'acte de creure o d'obeir (R-M, A-M)

És excessivament complidor; ja a peus junts tot el que li manen / Sempre ha complert a peus junts les seves obligacions. Per això ningú no el pot acusar de res (R-M)

→ **a ulls clucs, sense reserves**

ABSORBIR

no deixar parar (algú) **un instant** *SV*, ocupar algú contínuament (IEC)

Mai no em deixa parar un instant, acapara la meva atenció les vint-i-quatre hores del dia (Només s'usa amb el complement en forma pronominal)

▷ **deixar respirar** (algú) (ant.), **deixar viure** (algú) (ant.), **deixar** (algú) **en pau** (ant.), **robar-li el temps** (a algú) (p.ext.)

ABSORT

■ **viure als llimbs** *SV*, badar, estar absort

Sembla que visqui als llimbs, mai no s'assabenta del que passa

→ **estar als llimbs, venir de l'hort, baixar de la figuera**

ABSTENIR-SE

guardar-se (d'alguna cosa) **com d'escaldar-se** *SV*, abstenir-se d'alguna cosa absolutament / tenir molt d'esment a evitar-la (R-M, A-M)

Que li ho digui jo? Me'n guardaré com d'escaldar-me; es posaria furios / Volen que sigui jo qui presenti l'escrit de protesta, però me'n guardaré com d'escaldar-me (R-M)

→ **guardar-se** (d'alguna cosa) **com de caure**

ABSTINÈNCIA

fer divendres *SV*, fer abstinència de carn (R-M)

L'Església ha modificat les normes de fer divendres / Malgrat que no hi està obligada, és tan religiosa que sempre fa divendres (R-M)

→ **fer magre**

▷ **romandre barres altes** (p.ext.), **castigar el cos** (p.ext.)

fer magre *SV*, fer abstinència de carn (EC)

Els divendres de Quaresma era obligatori fer magre / Segons la seva religió, ara li toca fer magre; no pot menjar gens de carn (R-M, *)

→ **fer divendres**

- ▷ **romandre barres altes** (p.ext.), **castigar el cos** (p.ext.)

ABSTRACTAMENT

en abstracte *SP*, d'una manera abstracta (IEC)
Les matemàtiques només s'entenen en abstracte

- ▷ **en concret** (ant.), **en teoria** (p.ext.)

ABSURD

no anar enlloc *SV*, no conduir a res (IEC)

Tot això que ha dit no va enlloc, perquè no té proves (R-M)

- **no treure cap a res, no tenir cap ni centener, no tenir seguida, no tenir entrellat, no poder-se agafar ni amb pinces, no poder-se agafar per enlloc, no haver-hi per on agafar** (algú), **no poder-se agafar per enlloc**

no tenir cap ni centener *SV*, no conduir a res / (alguna cosa) ésser absurda, inexplicable (R-M, IEC)

El que ells proposen no té cap ni centener; no crec que solucionéssim res / En la seva carta exposa unes qüestions sense cap ni centener, totalment al marge de l'assumpte tractat (També s'usa amb la forma *sense cap ni centener*) (R-M, *)

- **no anar enlloc, no tenir cap ni peus** (alguna cosa), **no tenir entrellat**

no tenir cap ni peus (alguna cosa) *SV*, ésser un disbarat / (alguna cosa) ésser mal feta, absurda, inexplicable (IEC, EC)

Busca uns altres arguments per justificar-ho perquè aquests no tenen cap ni peus / Això que dius no té ni cap ni peus! / Ha presentat un projecte sense cap ni peus, que no es pot tenir en consideració per absurd (També s'usa amb la forma *sense cap ni peus*) (*, *, R-M)

- **no tenir ordre ni concert, no tenir cap ni centener, no tenir solta ni volta, no tenir cara ni ulls** (alguna cosa), **no haver-hi ordre ni concert, no poder-se agafar per enlloc, no poder-se agafar ni amb pinces, no treure cap a carrer**

- ▷ **tocar-hi** (ant.), **tenir cara i ulls** (alguna cosa) (ant.)

no tenir entrellat *SV*, no tenir sentit (R-M)

Res del que diu no té entrellat; no entendràs mai què vol dir (R-M)

- **no tenir solta ni volta, no tenir cap ni centener**

no tenir molla ni crostó *SV*, no tenir sentit (R-M)

Res d'allò que va dir no tenia molla ni crostó; era una tirallonga de paraules buides (R-M)

- **no tenir solta ni volta**

no tenir seguida *SV*, no dur enlloc / alguna cosa, no conduir cap a on hom voldria; que no segeix l'ordre causa-efecte de les coses (R-M, *)

Aquesta conversa no té seguida; estem parlant

molta estona sense arribar a cap conclusió (R-M)

- **no dur enlloc, no anar enlloc**

no tenir solta ni volta *SV*, no significar res / sense cap raó, sense cap motiu raonable (R-M, EC)

Aquesta cançó no té solta ni volta; ni la lletra ni la música no valen res / Diu coses sense solta ni volta i la gent no se'l pren seriosament (També s'usa amb les formes *no tenir solta, sense solta ni volta i sense solta*) (R-M, *)

- **no tenir entrellat, no tenir cap ni peus** (alguna cosa), **no tenir cap ni centener, no tenir molla ni crostó, no poder-se agafar per enlloc, no poder-se agafar ni amb pinces, sense fonament, no tenir suc ni bruc**

- ▷ **sense més sal ni més oli** (p.ext.), **sense to ni so** (p.ext.)

no treure cap a carrer *SV*, ésser molt desbaratat, irracional (A-M)

Tot això que diu no treu cap a carrer; la qüestió s'ha de resoldre per altres mitjans (R-M)

- **no treure cap a res, no treure nas a res, no treure portal a carrer, ésser fora del cas, no fer al propòsit, no venir al propòsit, no tenir cap ni peus** (alguna cosa)

■ **pensat amb el cul** *SA*, dit per a referir-se a una cosa mal pensada, absurda, no gens reeixida
Això que dius sembla pensat amb el cul: és una idea que no hi ha per on agafar-la

- ▷ **fet amb el cul** (p.ext.), **pensar amb els peus** (p.ext.)

ABUNDÀNCIA

amollar (alguna cosa) **com els burros els pets** *SV*, fer alguna cosa en gran abundància (A-M)
Amolla les bromes com els burros els pets: vigila que no et toqui el rebre

- **fer** (alguna cosa) **com els burros els pets, llançar** (alguna cosa) **com els burros els pets, ventar** (alguna cosa) **com els burros els pets**

en vols de *O*, expressió usada per a indicar que hi ha gran abundància d'alguna cosa (IEC)

Quan li van demanar els caps de comarca, en vols de disbarats! / Vam anar a buscar bolets. En vols de rovellons i llenegues! / Sempre que es discuteixen, en voleu de crits i de rences! / En volen de disgustos, amb uns nois com aquests! (S'usa normalment en les segones i en les tercers persones del present d'indicatiu) (*, *, IEC,*)

- ▷ **un cúmulo de** (p.ext.), **una mar de** (p.ext.)

fer (alguna cosa) **com els burros els pets** *SV*, fer alguna cosa en gran abundància (A-M)

Faig això com els burros els pets, més de trenta vegades al dia!

- **llançar** (alguna cosa) **com els burros els pets, ventar** (alguna cosa) **com els burros**

els pets, amollar (alguna cosa) **com els burros els pets**

llançar (alguna cosa) **com els burros els pets** *SV*, fer alguna cosa en gran abundància (A-M) *Aquest noi llança els renecs com els burros els pets: en ma vida havia sentit algú parlar tan malament*

→ **fer** (alguna cosa) **com els burros els pets, ventar** (alguna cosa) **com els burros els pets, amollar** (alguna cosa) **com els burros els pets**

país de cucanya *SN*, gran abundància de tot, xauxa (IEC)

Aquest no és cap país de cucanya on tot es troba resolt; cal treballar ferm i esforçar-se per obtenir el necessari (R-M)

→ **terra de cucanya, la terra de Xauxa**

temps de vaques grasses *SN*, el temps de l'abundància / expressió, d'origen bíblic, que hom usa per a indicar una època de prosperitat (R-M, EC)

No et pensis que som al temps de vaques grasses i que tot va en gran! / Els analistes diuen que d'aquí a un temps passarem una època de vaques grasses (També s'usa amb els noms any, època, etc.) (R-M, *)

▷ **temps de vaques magres** (ant.), **temps difícils** (ant.), **any d'esplets** (p.ext.), **bon any** (p.ext.), **segle d'or** (p.ext.)

terra de cucanya *SN*, xauxa / lloc on hi ha una gran abundància i on tothom pot viure regaladament sense treballar (EC, *)

Amèrica sembla terra de cucanya, tal com ens la pinten a les pel·lícules

→ **país de cucanya, la terra de Xauxa**

un cúmül de *SQ*, munt / molts, un gran nombre (IEC, *)

Al mig del carrer hi ha un cúmül de persones que no sé pas què miren

→ **un munt de, una pila de, un grapat de, un pilot de, un fotimer de**

▷ **en vols de** (p.ext.)

ventar (alguna cosa) **com els burros els pets** *SV*, fer alguna cosa en gran abundància (A-M)

Venta les crítiques com els burros els pets: no hi ha ningú que se n'escapi

→ **fer** (alguna cosa) **com els burros els pets, llançar** (alguna cosa) **com els burros els pets, amollar** (alguna cosa) **com els burros els pets**

ABUNDANT

anar fort *SV*, expressió usada per a indicar que hom té una quantitat suficient i fins i tot excessiva d'alguna cosa / que té poderosos mitjans (en riquesa, en homes, etc.) (*, A-M)

Com que has tret la rifa, vas molt fort / Carai, sí que va fort! En poc temps s'ha comprat un cotxe de luxe i una torre! (A-M, *)

→ **anar sobrat** (d'alguna cosa)

▷ **tenir més** (alguna cosa) **que un gos puces** (p.ext.), **tenir més** (alguna cosa) **que un gat puces** (p.ext.)

anar-ne cega la terra *O*, haver-hi molta abundància d'alguna cosa (A-M)

Aquesta planta no coneixies? Si en va cega la terra! Abunda més que la farigola (R-M)

→ **haver-n'hi per a donar i per a vendre** [Emp. (A-M)]

■ **anar sobrat** (d'alguna cosa) *SV*, expressió usada per a indicar que hom té una quantitat suficient i fins i tot excessiva d'alguna cosa —*Voleu més llibres d'anatomia a la biblioteca?* —*No, tranquil, n'anem sobrats* (També s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival)

→ **anar fort**

▷ **tenir més** (alguna cosa) **que un gos puces** (p.ext.), **tenir més** (alguna cosa) **que un gat puces** (p.ext.)

haver-hi una estesa (d'alguna cosa) *SV*, haver-hi molt d'alguna cosa (R-M)

A sobre el llit, hi havia una estesa de roba / Ens pensàvem no trobar maduixes, però n'hi ha una estesa que dona bo de veure (*, R-M)

→ **haver-n'hi per a donar i per a vendre**

haver-hi una pesta (d'alguna cosa) *SV*, (haver-hi) abundor excessiva d'una cosa indesitjable (EC)

Enguany hi ha una pesta de mosquits / Aquest estiu no es pot viure de mosques: n'hi ha una pesta (Fr, EC)

▷ **una barbaritat de** (p.ext.)

haver-n'hi més que un foc no en cremaria *SV*, abundar / (de persones o de coses) haver-n'hi en gran abundància, especialment de coses perjudicials, molestes, etc. (R-M, EC)

No heu trobat aparells d'aquesta marca? Doncs, al costat de casa n'hi ha més que un foc no en cremaria; tots són del mateix tipus / D'actors per a la prova, n'hi havia més que un foc no en cremaria (R-M, *)

→ **haver-n'hi per a donar i per a vendre** [Emp. (A-M)]

haver-n'hi per a donar i per a vendre *SV*, abundar / haver-n'hi, d'una cosa, en abundància (R-M, EC)

De problemes, n'hi ha per a donar i per a vendre / Enguany hi haurà bona anyada de fruita; hi haurà préssecs per a dar i per a vendre; els arbres n'estan carregats (També s'usa amb les formes *tenir-ne per a donar i per a vendre, haver-n'hi per a dar i per a vendre i tenir-ne per a dar i per a vendre*) (*, R-M)

→ **tenir** (d'alguna cosa) **per a vendre, haver-n'hi més que un foc no en cremaria, tenir set deus** (d'alguna cosa), **anar-ne cega la terra, haver-n'hi per a pa i per a sal, haver-hi una estesa** (d'alguna cosa), **per un tubo**

▷ **haver-n'hi per donar i per vendre** (v.f.), sense mai acabar (p.ext.)

haver-n'hi per a pa i per a sal *SV*, abundar / de persones o de coses, haver-n'hi en gran nombre (R-M)

Pren més préssecs; enguany n'hi ha per a pa i per a sal; no tinguis por de deixar el camp buit! / De candidats per a la plaça no ens en falten, n'hi ha per a pa i per a sal (R-M, *)

→ **haver-n'hi per a donar i per a vendre**

▷ **haver-n'hi per pa i per sal** (v.f.)

haver-n'hi per al pare i per a la mare *SV*, en gran quantitat, en abundància (A-M)

Comentaris, n'hi havia per al pare i per a la mare..., i suposicions...oh! / De gent al vostre servei, n'hi ha per al pare i per a la mare; no us queixareu pas!

▷ **haver-n'hi pel pare i per la mare** (v.f.)

ABUNDANTMENT

a balquena *SP*, abundantament. Molt (R-M)

Els veremadors han collit raïm a balquena / L'any passat no hi havia bolets, però enguany n'hi ha a balquena; et cansaràs de collir-ne (R-M)

→ **a gavadals, a dojo, a dolls, a la baldor, a manta, a betzef, a grapats, a palades, a trompons, a manats, a desdir, a cents, a cabassos, a piles, a carretades, a raig, bona cosa** (d'alguna cosa), **a centenars, a munts, a la plena, a caramull, a doll fet**
▷ **gens ni mica** (ant.), **ni una iota** (ant.), **a forfollons** (p.ext.)

a bondó *SP*, en abundància / d'una manera abundant (IEC, *)

En aquella zona hi ha margallons a bondó
→ **a betzef**

a cabassats *SP*, en gran quantitat (R-M)

Guanya diners a cabassats / Sembla que no tinguin diners, perquè porten una vida molt austera, però en tenen a cabassats (IEC, *)

→ **a cabassos, a balquena, a manats**

a cabassos *SP*, en gran quantitat (R-M)

Amb l'especulació de terrenys han fet diners a cabassos (R-M)

→ **a cabassats, a centenars, a balquena, a betzef, a piles, a manats, a cents i milers, a milers**

a coves *SP*, en gran abundància / d'una manera abundant (A-M, *)

En aquella biblioteca hi havia llibres a coves / Queia aigua a coves

→ **a dojo, a carretades, a grapats, a cabassos, en abundància**

a discreció *SP*, en la quantitat que cadascú vol / tant com se'n vol (EC, IEC)

Al banquet no hi mancava res; hi havia tota mena de menjars i begudes i en podies prendre a discreció / El metge digué al malalt que no podia beure a discreció (R-M)

→ **a balquena, a dojo, a munts, a gavadals**
a dojo *SP*, abundantament / en una gran abundància o quantitat (R-M, *)

No encertàvem on eren els bolets, però després en vàrem trobar a dojo; vàrem omplir els cistells / En alguns pobles manca l'aigua, mentre que en d'altres n'hi ha a dojo (R-M)

→ **a balquena, a dolls, a punta pala, a mansalva, a munts, a doll fet**

a doll fet *SP*, d'una manera abundant

Sa mare plorava a doll fet (A-M)

→ **a doll, a balquena, a dojo**

a dolls *SP*, en abundància / d'una manera abundant (R-M, *)

L'aigua sortia a dolls per totes les esquerdes del dipòsit / La gent hi va comparèixer a dolls (També s'usa amb la forma *a bell doll*) (R-M, EC)

→ **a doll fet, a balquena, a dojo, a raig i roi, a raig, a raig fet, en gran nombre, en orri**

▷ **a doll** (v.f.)

a grapats *SP*, en grans quantitats (EC)

Amb aquest negoci guanya els diners a grapats; té molta sort / Despendre els diners a grapats (R-M, EC)

→ **a balquena, a cabassos, a punta pala, a mansalva, a centenars, a manats, a muntó, a milers, a cents i milers**

▷ **a mans plenes** (p.ext.)

a palades *SP*, en gran quantitat, en abundància (A-M)

N'hauríem pogut agafar a palades, d'ametlles, però ja en teníem prou / Es doblers vos entraran a palades (R-M, A-M)

→ **a balquena, a manta, en abundància**

a raig fet *SP*, abundantament / copiosament, en gran abundància (R-M, A-M)

Li sortia la sang a raig fet / Plovia a raig fet (R-M)

→ **a raig, a dojo, a dolls, a balquena, en abundància, a raig i roi**

en abundància *SP*, abundantament, en gran quantitat (A-M)

Va nevar en abundància / N'hi havia en gran abundància (També s'usa amb l'adjectiu *gran* en posició prenominal)

→ **a bondó, en quantitat, a manats, a la plena**

ABUNDAR

ploure truites *O*, haver-hi abundor (R-M)

Ha vingut en aquest país amb la pretensió de fer-se ric; doncs, que no es pensi que aquí hi plouen truites; tot costa esforç (R-M)

→ **lligar els gossos amb llonganisses**

tenir més (alguna cosa) **que un gat puces** *SV*, tenir molt d'alguna cosa (A-M)

Aquest home té més diners que un gat puces
→ **tenir més** (alguna cosa) **que un gos puces**

▷ **anar fort** (p.ext.), **anar sobrat** (d'alguna cosa) (p.ext.)

tenir més (alguna cosa) **que un gos puces** *SV*, tenir molt d'alguna cosa (A-M)

A casa teva, hi tens més llibres que un gos puces / Aquesta criatura, de cabells, en té més que un gos puces; costa molt de pentinar-la / Tenc més feines que un ca puces (També s'usa amb el nom *ca*) (*, *, A-M)

→ **tenir més** (alguna cosa) **que un gat puces**
▷ **anar fort** (p.ext.), **anar sobrat** (d'alguna cosa) (p.ext.)

tenir (d'alguna cosa) **per a vendre** *SV*, (d'alguna cosa) tenir-ne o haver-n'hi molt, més del que es necessita (A-M)

Pujava molt malaltís, però ara ha fet un canvi i té salut per vendre / De delit, en tenen per a vendre (També s'usa amb la forma *haver-n'hi per a vendre*) (R-M, A-M)

→ **haver-n'hi per a donar i per a vendre**
▷ **tenir** (d'alguna cosa) **per vendre** (v.f.)

tenir set deus (d'alguna cosa) *SV*, tenir abundància d'alguna cosa (IEC)

Té set deus de simpatia / No tinguis por de no trobar-ne; n'hi ha set deus, d'aquest paper (També s'usa amb el verb *haver*) (*, R-M)
▷ **un bé de Déu de** (p.ext.)

ABUNDOSAMENT

a betzef *SP*, abundosament, molt (R-M)

Aquella nit els lladres van robar rellotges i jotes a betzef / Les peres s'han acabat, però de pomes, n'hi ha encara a betzef, si en vols (*, R-M)

→ **a balquena, a la plena**

a caramull *SP*, en abundància / d'una manera abundosa (R-M, *)

En el seu escrit hi ha faltes a caramulls; el corrector tindrà feina / Un plat d'arròs a caramull (R-M, IEC)

→ **a balquena**

▷ **a caramulls** (v.f.)

a carretades *SP*, en gran quantitat, suficient per a carregar-ne carros (R-M)

Enguany l'hortalissa ha anat molt bé; hi haurà tomàquets a carretades (R-M)

→ **a balquena**

▷ **una carretada de** (p.ext.)

a desdir *SP*, en gran quantitat; tant com es pugui desitjar / en quantitat extraordinària (R-M, IEC)

Si vas a la festa podràs menjar tant com vulguis; sempre serveixen a desdir (R-M)

→ **a balquena, en abundància**

a feixos *SP*, en abundància / d'una manera abundosa, en gran quantitat (Fr, *)

Va recollir castanyes a feixos

→ **a palades, a munts**

a forfolllons *SP*, en gran quantitat (R-M)

La gent va acudir a forfolllons a veure l'espectacle; no se sabia com col·locar-la ordenadament / Entren i surten a forfolllons (R-M, EC)

→ **a carretades, en gran nombre**

▷ **a balquena** (p.ext.)

a gavadals *SP*, en gran quantitat / d'una manera abundosa (R-M, *)

Aquesta gent llença els diners a gavadals; es veu que no els costa gaire de guanyar-los / Ha fet diners a gavadals (R-M, EC)

→ **a balquena, a dojo, en abundància, a muntó**

a la baldor *SP*, en gran quantitat (R-M)

Pots collir tantes pomes com vulguis; ja veus que n'hi ha a la baldor, no les acabaràs pas! / De fruita, n'hi ha a la baldor / En aquest bosc van trobar bolets a la baldor (R-M, A-M, *)

→ **a balquena, a desdir, en abundància, a la plena**

a la plena *SP*, abundosament / en gran quantitat (R-M, *)

No es conformen amb poc, tot ho volen en quantitat, a la plena (R-M)

→ **a balquena, a betzef, a la baldor, en abundància**

■ **a mansalva** *SP*, d'una manera abundosa

Hi havia flors a mansalva

→ **a dojo, a grapats, a punta pala**

■ **a punta pala** *SP*, d'una manera abundosa

Hi havia samarretes de tots colors a punta pala

→ **a dojo, a grapats, a mansalva**

a raig de bot *SP*, copiosament, en gran abundància (A-M)

Va nevar a raig de bot; feia temps que no veia una nevada com aquella

→ **a raig, a raig fet, a raig i roi**

a senalles *SP*, en gran quantitat (EC)

Quan ha de fer règim, menja plats d'arròs bullit a senalles

→ **a cabassos, a palades**

a tentipotenti *SP*, en gran abundància o intensitat; en el grau màxim / fins a no poder més (A-M, IEC)

Tothom va poder menjar a tentipotenti; sobrava de tot / Beveu-ne a tentipotenti, que ningú no es constrenyi / El ciclista corria a tentipotenti per guanyar l'etapa (R-M, A-M, R-M)

→ **a més no poder, sobre manera**

a tot drap *SP*, sense limitació / amb gran abundància, sense restriccions (R-M, *)

Menja l·laminadures a tot drap i li faran mal (R-M)

→ **a tot past, a discreció de**

a trompons *SP*, en abundància / en gran abundància / en gran quantitat (R-M, EC, *)

Menja i beu a trompons, sempre està afamat / Tenia diners a trompons (R-M, EC)

→ **a balquena, a raig, en abundància**

com pluja menuda *SAdv*, amb molta abundància (IEC)

Va recollir bolets com pluja menuda

→ **a dojo, a cabassos**

d'allò més *SP*, en gran quantitat, molt (IEC)

Era d'allò més avorrit / De llibres i revistes en té d'allò més (R-M, IEC)

→ **bona cosa de**

en orri *SP*, en gran abundància (EC)

El vi va anar en orri tota la vetlla; no l'estalviaven pas (R-M)

→ **a balquena, a dolls, a dojo**

● **a orri** (Urgell, Tortosa, Maestrat, Val., Elx)

en quantitat *SP*, en gran quantitat (IEC)

Si no es compra en quantitat, no fan descompte, per poca cosa (R-M)

→ **a dojo**

▷ **a l'engròs** (p.ext.)

ABUSAR

■ **anar passat** *SV*, haver pres drogues o haver begut en excés

Quan surt i va a les discoteques sempre va passat

→ **fotre's fins al cul** (d'alguna cosa), **estar coHocat** (algú)

arrabassar-li un ronyó (a algú) *SV*, fer pagar a algú molts de diners o fer-li lliurar una cosa que li sap molt de greu amollar (A-M)

Li va fer pagar el deute amb la seva col·lecció de segells; i això, per ell, va ser com si li arrabassessin un ronyó

carregar els neulers (a algú) *SV*, donar a un altre la part més dura d'una empresa / encarregar a algú per burla una feina absurda / fer assumir a algú la càrrega més enutjosa en un afer, etc. (R-M, A-M, IEC)

Sempre fuig de la feina difícil i carrega els neulers al seu germà, que és de molt bona fe i mai no protesta (R-M)

→ **fer-ne el bon Jesús** (d'algú), **posar-li l'albarda** (a algú)

▷ **pujar-li a l'esquena** (a algú) (p.ext.)

fer-ne el bon Jesús (d'algú) *SV*, abusar de la bondat d'algú / abusar-ne per excés de bondat d'ell (R-M, A-M)

És tan bo que no sap negar res a ningú i tothom en fa el bon Jesús / Sempre en fa el bon Jesús i ell no n'ha acabat la paciència / Ai, Senyor! Per massa home de bé, tothom ne fa el bon Jesús (R-M, R-M, A-M)

→ **carregar els neulers** (a algú), **pujar-li a cavall** (a algú)

■ **fotre's fins al cul** (d'alguna cosa) *SV*, haver pres drogues o haver begut en excés

En Marc es va fotre fins al cul de drogues (També s'usa amb el verb *ficar*)

→ **anar passat, estar coHocat** (algú)

penjar la llufa (a algú) *SV*, fer-ne alguna a algú, abusant de la seva confiança, sense que se n'adoni / fer-li'n alguna abusant de la seva confiança, de la seva candidesa (IEC, EC)

Saps que ahir, sortint del ple, van penjar la llufa a l'alcalde? / Li ha penjat una bona llufa a l'Esteve, fent servir el seu cotxe sense dema-

nar-li permís (També s'usa amb la forma *penjar una bona llufa* (a algú))

→ **posar la llufa** (a algú)

▷ **pujar-li a l'esquena** (a algú) (p.ext.)

posar la llufa (a algú) *SV*, fer-ne alguna a algú, abusant de la seva confiança, sense que se n'adoni (IEC)

Els de l'últim curs posen la llufa als més petits, que acaben d'entrar a l'escola

→ **penjar la llufa** (a algú), **penjar un bon flocc** (a algú)

▷ **pujar-li a l'esquena** (a algú) (p.ext.)

posar-li l'albarda (a algú) *SV*, abusar de la paciència (d'algú) (EC)

No em deixaré posar l'albarda / És de bona pasta, per això sempre li posen l'albarda i li encarreguen les pitjors feines (EC, *)

→ **carregar els neulers** (a algú)

■ **prendre** (algú) **pel pito del sereno** *SV*, fer fer a algú tot el que hom vol

Sempre el prenen pel pito del sereno, abusen de la seva candidesa

→ **tenir** (algú) **pel pito del sereno, fer anar** (algú) **com el pito del sereno, fer anar** (algú) **com una baldufa, fer ballar** (algú) **com un putxinel·li**

[pito: mot no registrat a l'IEC]

si li'n doneu com el dit (a algú), **se'n pren com la mà** *O*, expressió per a indicar que algú és propens a abusar de la llibertat que li donen (EC)

No els deixeu venir cada dia a sopar, perquè el Joan és d'aquells que si li'n doneu com el dit, se'n pren com la mà / Alerta, que a aquest si li'n dones com el dit, se'n prendrà com el braç (A l'oració principal també es pot usar el verb *agafar* i el nom *braç*. El verb de l'oració principal també pot conjugar-se en futur)

ACABALAT

nedar en l'abundància *SV*, posseir molts béns / estar dins una gran abundància d'alguna cosa, especialment de riqueses (R-M, EC)

És un illús; es pensa que amb aquest negoci en poc temps nedarà en l'abundància, però s'equivoca (R-M)

→ **nedar en la prosperitat, viure en l'abundància, ballar-la grassa, anar gros**

▷ **lligar els gossos amb llonganisses** (p.ext.)

viure en l'abundància *SV*, estar dins una gran abundància d'alguna cosa, especialment de riqueses (EC)

Gràcies a l'herència de l'oncle poden viure en l'abundància

→ **nedar en l'abundància, nedar en la prosperitat**

▷ **viure en l'estretor** (ant.)

ACABAMENT

a final de *SP*, dit per a denotar l'última part d'una cosa, especialment d'un període de temps

A final de setmana et trucaré / Hauríem d'aver acabat el projecte a final d'any / Es van casar a final de primavera

→ **a les acaballes de, a la darrerria de**

▷ **a finals de** (v.f.), **a principi de** (ant.), **a començament de** (ant.), **a mitjan** (p.ext.), **a mig** (p.ext.), **cua d'any** (p.ext.)

a les rerialles de SP, acaballes / quan falta poc per acabar-se quelcom (IEC, *)

Vam arribar a les rerialles de l'obra i no vaig entendre res de res (El complement és opcional)

→ **a les acaballes de, a la darrerria de**

al cap del carrer SP, (expressió usada per a) concloure una discussió, acabar-la (R-M)

Tu volies venir, però dius que t'ho va impedir el temps? Doncs, no en parlem més; ja som al cap del carrer (S'usa normalment amb els verbs *arribar, ésser*, etc.) (R-M)

▷ **ja n'hi ha prou** (p.ext.), **ja està bé** (p.ext.), **passar l'esponja** (p.ext.), **conte acabat** (p.ext.), **bona nit i tapa't** (p.ext.)

al llevant de taula SP, en el moment d'acabar un àpat (IEC)

Al llevant de taula va anunciar que es volien casar

▷ **aixecar-se de taula** (p.ext.), **llevant de taula** (p.ext.)

i santa bona Maria SConj, expressió que dona quelcom per acabat (R-M)

No cal dubtar més; fem això que hem acordat i santa bona Maria; del que passi després ja en parlarem (R-M)

→ **i santes pasqües, conte acabat**

i santes pasqües SConj, expressió que dona quelcom per acabat (R-M)

Si tant t'ho demanen, vés-hi, i santes pasqües!; així ja hauràs complert d'una vegada (R-M)

→ **i santa bona Maria, conte acabat, bona nit i tapa't**

per rebat SP, com a acabament (IEC)

Després del concert van cantar, per rebat, unes cançons populars (Fr)

punt i a part SCoord, dit per a indicar que no es vol parlar més d'un tema

No en vull parlar més, punt i a part

→ **i punt, i prou**

ACABAR

acabar amb sol SV, significa que acabarem una cosa relativament aviat (A-M)

No et preocupis que acabarem amb sol

▷ **d'hora** (p.ext.), **al caient del sol** (p.ext.), **al capvespre** (p.ext.)

[Vila-real (A-M)]

■ **acabar el motlle SV**, d'algú o d'alguna cosa, perdre'n la mena

De noies a qui agradi fer de mestresses de casa, avui dia ja se n'està acabant el motlle /

Se n'ha acabat el motlle d'aquells préssecs que preniem abans; els d'ara no valen res

→ **trencar el motlle, perdre-se'n el motlle**

acabar-se la candela O, acabar-se el termini per a obtenir o per a fer alguna cosa (EC)

Volies inscriure't a la competició? Doncs, ja s'ha acabat la candela; ahir era l'últim dia / No cal que hi vagis que no t'admetran: s'ha acabat la candela (R-M)

▷ **fer tard** (p.ext.), **fer salat** (p.ext.), **arribar a misses dites** (p.ext.), **tancar caixa** (p.ext.)

arribar a terme SV, realitzar-se o acabar-se alguna cosa

Està previst que les obres arribin a terme a final de mes / Està convençut que la idea arribarà a bon terme (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal)

→ **arribar a bona fi**

▷ **portar** (alguna cosa) **a terme** (inv.), **prendre carn** (p.ext.)

donar l'última mà (a alguna cosa) SV, finalitzar quelcom / acabar alguna cosa, completar-la (R-M, EC)

Aviat acabarà l'obra, diu que li falta donar l'última mà al pròleg / Demà donarà la darrera mà al conte i el lliurarà al diari (També s'usa amb l'adjectiu *darrer*) (R-M, *)

→ **donar cap** (a alguna cosa)

▷ **fer uns tocs** (p.ext.), **treball de llima** (p.ext.)

eixir a cap (d'alguna cosa) SV, pervenir a acabar alguna cosa (IEC)

Finalment, han eixit a cap d'aquest treball penós

→ **donar cap** (a alguna cosa), **sortir-se'n**

▷ **eixir amb rosa** (d'alguna cosa) (p.ext.)

enterrar el carnaval SV, terminar la festa del carnaval (IEC)

I amb el lliurament dels premis a les millors disfresses van enterrar el carnaval

→ **enterrar la sardina**

fer net (d'alguna cosa) SV, desfer-se d'alguna cosa, consumir-la, totalment (IEC)

Tenien molta gana i han fet net de tot el que hi havia a taula (El complement es pot ometre) (R-M)

→ **passar-ne els taps, no deixar florir** (alguna cosa), **no veure's** (alguna cosa) **als dits**

matar-ho SV, donar per acabat un afer o discussió / deixar córrer per sempre (R-M, IEC)

Com que la raó és una mica de tots dos, val més matar-ho i no cal que discuti més / Matem-ho aquí! No se'n parli més (R-M, *)

→ **tallar caps, haver-se acabat el bròquil**

▷ **girar full** (p.ext.), **ja n'hi ha prou** (p.ext.), **ja està bé** (p.ext.)

no deixar florir (alguna cosa) SV, gastar alguna cosa aviat (R-M)

Si els regales una capsa de galetes veuràs com no les deixen florir; la mainada de seguida hi saltarà a sobre (R-M)

→ **passar-ne els taps, no veure's** (alguna cosa) **als dits**

passar-ne els taps *SV*, acabar-s'ho tot (F)

Tant de menjar que hi havia i els convidats en van passar els taps (R-M)

→ **no deixar florir** (alguna cosa), **fer net** (d'alguna cosa)

▷ **passar-se'n els taps** (v.f.)

perdre-se'n el motlle *SV*, (d'algú o d'alguna cosa) perdre'n la manera, la mena (A-M)

Sembla que en aquesta empresa hagin perdut el motlle de gent responsable / D'aquests homes tan honrats ja se n'ha perdut el motlle (Sovint s'usa en forma perfectiva) (, A-M)*

→ **trencar el motlle, acabar el motlle**

▷ **ésser un cas com un cabàs** (p.ext.)

posar ratlla (a alguna cosa) *SV*, posar límit o terme a alguna cosa (EC)

Hem de posar ratlla a aquests comportaments destructors

→ **posar terme** (a alguna cosa)

▷ **tallar curt** (p.ext.); **tornar-se'n al llit, que això és la lluna** (p.ext.)

posar terme (a alguna cosa) *SV*, donar fi a alguna cosa, fer que s'acabi, que no continuï (EC)

Hem de posar terme a aquesta situació (EC)

→ **posar ratlla** (a alguna cosa)

▷ **tallar curt** (p.ext.); **donar cap** (a alguna cosa) (p.ext.); **sortir al pas** (d'alguna cosa) (p.ext.); **tornar-se'n al llit, que això és la lluna** (p.ext.)

tallar caps *SV*, resoldre de manera expeditiva (R-M)

Aquesta qüestió ja fa massa temps que dura; no us entindreu mai; val més que talleu caps i ho deixeu definitivament / Mira, la cosa millor és tallar caps i no parlar-ne més (R-M)

→ **matar-ho**

▷ **fer punt** (p.ext.)

tenir bon acaball *SV*, acabar bé

Finalment, el segrest ha tingut bon acaball

▷ **tenir mal acaball** (ant.)

tenir mal acaball *SV*, tenir una mala fi, un mal acabament (IEC)

No discutíu d'aquesta manera; les renyines tenen mal acaball (R-M)

→ **tornar-se aiguapoll**

▷ **tenir bon acaball** (ant.)

■ **trencar el motlle** *SV*, es diu per a indicar que s'ha acabat un tipus d'individu o de cosa que existia en un temps anterior

Amb tu, van trencar el motlle, noi: ets únic / Han tret un nou disseny de texans que ha trencat el motlle dels que hi havia fins ara

→ **perdre-se'n el motlle, acabar el motlle**

▷ **ésser d'allò que no hi ha** (p.ext.), **fet a la seva** (p.ext.)

ACABAR-SE

cremar en es verd *SV*, estar a les acaballes, especialment un termini (A-M)

Recordeu que es termini per a pagar-ho ja crema en es verd (També s'usa amb la forma cremar en es blau)

▷ **cremar des verd** (v.f.)

[Mall., Men. (A-M)]

ACABAT

conte acabat *SN*, es diu per a acabar una qüestió (R-M)

*Doncs, si ell ho vol, tu li ho tornes, i conte acabat; no cal discutir més / Per mi, això és aigua passada, conte acabat (R-M, *)*

→ **i santes pasqües, i santa bona Maria, bona nit i tapa't**

▷ **al cap del carrer** (p.ext.)

dat i beneït *SCoord*, una cosa, haver-se acabat, no admetre possibilitats de rectificació, de revisió, etc. / haver-se resolt (IEC, R-M)

Va arribar tard a la reunió, quan ja tot era dat i beneït; ni tan sols va poder votar (R-M)

▷ **arribar a misses dutes** (p.ext.), **arribar als anissos** (p.ext.), **fer tard** (p.ext.)

dur (alguna cosa) **a la butxaca** *SV*, tenir alguna cosa feta, acabada, haver-la aconseguida (IEC)

Ja duc el projecte a la butxaca, em pensava que mai no l'acabaria

→ **tenir** (algú o alguna cosa) **al cove, tenir** (algú o alguna cosa) **al pot, tenir** (algú o alguna cosa) **al sac**

▷ **ésser al sac** (inv.)

haver-se acabat el bròquil *SV*, expressió que indica que s'ha arribat a la fi de qualque cosa / expressió dita autoritàriament per donar per acabada una conversa, unes objeccions, etc. (R-M, IEC)

No cal discutir més; s'ha acabat el bròquil! Ja n'hi ha prou, de barallar-se! (R-M)

→ **matar-ho**

▷ **girar full** (p.ext.)

no cantar-se'n gall ni gallina *SV*, d'algú o d'alguna cosa, haver-se acabat i no quedar-ne gens ni mica / no haver-n'hi rastre (A-M, R-M)

*Aquella maltempsada passà i, sortosament, de fa anys que no se'n canta gall ni gallina / No em diguis que vols formatge, perquè s'ha acabat; no se'n canta ni gall ni gallina (R-M, *)*

▷ **no cantar-ne gall ni gallina** (v.f.)

peix al cove *SN*, expressió que indica la consecució o acabament de quelcom (R-M)

Recollirem tots els retalls i desarem les eines, i peix al cove!, per avui ja haurem acabat / Peix al cove! Ja ens en podem anar. Demà continuarem la feina (R-M)

▷ **ja n'hi ha prou** (p.ext.), **ja està bé** (p.ext.)

plegar els bòlits *SV*, estar acabat / es diu de qui està irremissiblement perdut en un afer, etc. (R-M, *)

Pobre home, ja ha plegat els bòlits; no farà mai més res de bo (R-M)

→ **haver begut oli, estar acabat** (algú)

▷ **anar-se'n amb la cua entre comes** (p.ext.), **ésser home a l'aigua** (p.ext.)

tenir (alguna cosa) **a terra** SV, tenir alguna cosa llesta, acabada, tret del mig (A-M)

Ja tinc el projecte a terra; només falta que tot surti com estava previst

▷ **tenir** (alguna cosa) **entre cap i coll** (p.ext.)

tenir (alguna cosa) **entre cap i coll** SV, tenir alguna cosa quasi llesta, envant d'acabada (A-M)

Tenia aquell projecte entre cap i coll. Ja estava pràcticament acabat

▷ **tenir** (alguna cosa) **al teler** (ant.), **en embrió** (ant.), **tenir** (alguna cosa) **a terra** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

tornar-se'n al llit, que això és la lluna SV, donar un afer per acabat (R-M)

Creu-me, no en trauràs res; torna-te'n al llit, que això és la lluna; val més que ho deixis córrer (R-M)

▷ **posar ratlla** (a alguna cosa) (p.ext.), **posar terme** (a alguna cosa) (p.ext.)

■ **tururut sant Pere** SN, expressió de burla sobre la fi de quelcom

No en parlem més d'aquesta polèmica, prou, tururut sant Pere!

→ **ja n'hi ha prou, no en parlem més, sac i peres**

ACALAR-SE

parar esqueneta (a algú) SV, acalar-se presentant l'esquena en disposició de rebre-hi el pes d'algú que s'hi posa damunt (A-M)

Quan es va trencar el peu, en Jaume va parar esqueneta a la Maria perquè no podia caminar

→ **fer esqueneta** (a algú), **fer espatlleta** (a algú), **fer canca** (a algú)

ACALORAMENT

cop de calor SN, síndrome que apareix generalment en individus que fan exercicis físics pesats, vestits inadequadament, en ambients molt calorosos (IEC)

Després de tant caminar he tingut un cop de calor i m'he hagut de refrescar

▷ **cop de sol** (p.ext.), **entrar-li el sol al cap** (a algú) (p.ext.)

ACAMPANT

en bivac SP, acampant a l'aire lliure (R-M)

Es quedaven en bivac a qualsevol lloc on els sorprenia la nit (R-M)

▷ **a camp ras** (p.ext.)

ACAPARAMENT

la part del lleó SD, la part més grossa o millor en un repartiment, donada o presa per un abús de poder (EC)

Han plegat el negoci i l'Enric s'ha adjudicat la part del lleó, l'altre s'ha quedat a la misèria

▷ **la major partida** (p.ext.)

ACARICIAR

fer festes (a algú) SV, (fer un) afalac, carícia amb què hom tracta de guanyar l'afecte d'algú (EC)

El gat sempre fa festes a la mestressa quan li dona menjar / És molt afectuós amb els nens, li encanta fer-los festes

▷ **fer manetes** (p.ext.)

fer xeres (a algú) SV, fer alegrois, demostracions de goig o de simpatia, a algú

Deixa'm anar a fer quatre xeres a la mare, que està una mica trista (A-M)

→ **fer festes** (a algú)

menjar-se (algú) **a festes** SV, acaronar algú extremosament / besar algú, acariciar-lo, extremosament (A-M, EC)

De seguida que en Jesús veu la Montse se li menja a festes

→ **menjar-se** (algú) **a petons**

ACARICIAR-SE

fer manetes SV, donar-se les mans amorosament (IEC)

No sabia que festegessin, però avui els he vistos que feien manetes / Es veu que estan molt enamorats; tot el dia fan manetes (R-M)

▷ **fer festes** (a algú) (p.ext.)

ACCEDIR

donar el sí (a algú) SV, concedir el que ens demanen (IEC)

Va donar el sí al seu fill perquè pogués anar a la festa / Volia comprar-se una moto i no va parar fins que el seu pare li va donar el sí (*, R-M)

→ **fer-li gràcia** (d'alguna cosa, a algú)

▷ **donar-li llargues mans** (a algú) (p.ext.)

ACCEPTACIÓ

ja és de raó O, exclamació amb què s'accepta sense reserves allò que un altre diu (A-M)

S'ha pres un mes de vacances? Ja és de raó

▷ **estar d'acord amb** (p.ext.), **venir-hi bé** (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

ACCEPTAR

■ **agafar** (alguna cosa) **a bon any** SV, acceptar alguna cosa

Tot ho hem d'anar agafant a bon any / Sap agafar els contratemps a bon any

→ **prendre's** (alguna cosa) **bé**

agafar-se les coses tal com vénen SV, prendre's les circumstàncies tot acceptant-les

Si no sap agafar-se les coses tal com vénen, patirà molt

→ **prendre's les coses tal com són**

portar la seva creu *SV*, cadascú haver de suportar allò que li ha tocat viure, patir, etc.

Té un sogre que és un plom. A cadascú li toca portar la seva creu / Tots hem de portar la nostra creu (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **arrossegar la cadena**

▷ **parar l'esquena** (p.ext.), **abaixar el cap** (p.ext.), **arronsar les espatlles** (p.ext.), **ajudar (algú) a portar la creu** (inv.)

posar-se-li bé (a algú) *SV*, rebre bé (R-M)

Sembla que tot el que li has dit se li ha posat bé; està molt content / Et creïes que no acceptaria el regal, i, en canvi, se li ha posat bé / Se li ha posat bé, la broma a la Glòria (R-M, R-M, *)

→ **fer-li peça** (a algú)

prendre (algú o alguna cosa) **en grat** *SV*, prendre, acceptar, amb gust (EC)

Us demano que prengueu en grat els meus presents (EC)

→ **prendre la bona voluntat**

▷ **amb molt de gust** (p.ext.), **de grat** (p.ext.), **venir-li de gust** (p.ext.)

prendre la bona voluntat *SV*, acceptar quelcom de bon grat per l'atenció amb què és ofert (R-M)

És un petit obsequi; però pren la bona voluntat (R-M)

→ **prendre** (algú o alguna cosa) **en grat**

▷ **amb bona voluntat** (p.ext.), **amb molt de gust** (p.ext.), **de grat** (p.ext.)

prendre's (alguna cosa) **amb rialles** *SV*, prendre alguna cosa alegrement, sense enfadar-s'hi (A-M)

El seu avi li va ensenyar que per ser feliç s'ha via de prendre les coses amb rialles

→ **amb la rialla a la boca**

▷ **prendre's** (alguna cosa) **malament** (ant.), **donar-se bon temps** (p.ext.), **prendre's les coses tal com són** (p.ext.), **prendre's** (alguna cosa) **bé** (p.ext.), **estar de bona lluna** (p.ext.)

prendre's (alguna cosa) **bé** *SV*, no fer objecció (R-M)

Jo diria que és de les persones que es prenen les coses bé / Tenien por que s'enfadés si li canviaven la feina, però s'ho va prendre bé i no va protestar (També s'usa amb el verb *agafar*, i amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. o l'expressió *d'allò més* en posició preadverbial) (*, R-M)

→ **agafar** (alguna cosa) **a bon any**

▷ **prendre's** (alguna cosa) **a bé** (v.f.), **prendre's** (alguna cosa) **malament** (ant.), **prendre's** (alguna cosa) **a mal** (ant.), **prendre's** (alguna cosa) **amb rialles** (p.ext.), **prendre's** (alguna cosa) **amb filosofia** (p.ext.)

prendre's les coses tal com són *SV*, prendre's les circumstàncies tot acceptant-les

T'has de prendre les coses tal com són, però sense capficar-t'hi

→ **agafar-se les coses tal com vénen**

▷ **prendre's** (alguna cosa) **amb rialles** (p.ext.)

tòrcer el coll *SV*, acceptar un argument (IEC)

Després d'escoltar les meves raons va tòrcer el coll. Per fi, va acceptar el meu projecte

→ **doblegar-hi el coll**

▷ **abaixar el cap** (p.ext.), **arronsar les espatlles** (p.ext.)

veure (alguna cosa) **de bon ull** *SV*, intuir la natura, la bondat, etc., d'una cosa, d'un afer, etc. (EC)

Els meus amics van veure allò que vaig fer de bon ull / Els meus pares van veure de bon ull que jo marxés d'excursió amb els meus amics / El pare no veu de bon ull l'amistat del seu fill amb aquell estranger; li sembla una persona poc recomanable (*, *, R-M)

→ **estar en condicions** (de fer alguna cosa)

▷ **veure** (alguna cosa) **de mal ull** (ant.), **ésser repelós** (a fer alguna cosa) (ant.), **mirar** (algú o alguna cosa) **de bon ull** (p.ext.), **veure** (algú o alguna cosa) **amb bons ulls** (p.ext.)

ACCESSIBLE

de bona treta *SP*, expressió usada per a indicar que un lloc és fàcilment accessible

És una casa de bona treta; fa de fàcil arribar-hi / Tenim una barca de bona treta

▷ **de mala treta** (ant.)

ACCIDENTALMENT

de passada *SP*, tot tractant d'altres coses, sense detenir-s'hi gaire (IEC)

Ella anava a París i es trobava de passada a Figueres / No puc dir-te si era ell, perquè jo anava de pressa i el vaig veure de passada (EC, *)

→ **de pas**

▷ **al vol** (p.ext.), **d'esquitllada** (p.ext.), **de llampada** (p.ext.)

per accident *SP*, per casualitat, per cas fortuït (IEC)

Si s'ha perdut la carta, deu ser per accident, perquè estic segur d'haver escrit bé l'adreça (R-M)

→ **per casualitat**

ACCIDENTAR-SE

■ **trencar-se coll i barres** *SV*, fer-se mal, accidentar-se

Fent aquestes bestieses us trencareu coll i barres. Aneu amb compte

→ **trencar-se la nou del coll**

▷ **fotre's un pinyo** (p.ext.)

[Moianès]

ACCIÓ

bona obra *SN*, acció bona que cal fer cada dia segons la llei escolta, coneguda normalment per les inicials b.o. (EC)

En l'escoltisme has de mirar de fer cada dia una bona obra / Aquesta setmana he ensenyat a nedar un company; ha estat la meva b.o. (També s'usa amb la forma *b.o.*)

→ **obra de misericòrdia**

ACLARIMENT

a veure *SP*, expressió que serveix per a expressar curiositat de veure el que succeeix o succeirà, la temença que s'esdevingui una cosa o que deixi d'esdevenir-se una altra que es desitja

A veure si sou capaç de citar-me cap museu... / A veure, jo no tinc cap ganes d'anar-hi; això que quedi ben clar (A-M, *)

▷ **entrar en matèria** (p.ext.), **això és** (p.ext.), **és a dir** (p.ext.)

això és *O*, es diu introduint un aclariment del que s'ha afirmat abans / serveix per a introduir una ampliació o formulació més explícita del que s'ha dit abans (R-M, A-M)

No m'ha assegurat que vindrà, però que si ve, serà puntual. Això és: si a l'hora de marxar ell no és aquí, no cal que l'esperem / Anirem al cinema si compliu el que m'heu promès; això és, si acabeu de fer els deures (R-M)

→ **és a dir**

▷ **a veure** (p.ext.)

com si diguéssim *SAdv*, posant per comparació el que s'afirma / fórmula que serveix per a acompanyar una afirmació que pot semblar o és poc exacta (R-M, IEC)

La porta era, com si diguéssim, gairebé tan alta com aquest sostre (R-M)

→ **com aquell qui diu, per dir-ho així**

és a dir *O*, això significa, això vol dir, això és / expressió amb què hom introdueix una explicació o un aclariment d'un concepte expressat anteriorment, això és (IEC)

Allà et diran que ho facis d'una manera i aquí, que ho facis d'una altra. És a dir, tu mateixa hauràs de decidir com solucionaràs aquest problema

→ **o sigui, com si diguéssim, vull dir, és a saber**

▷ **més ben dit** (p.ext.), **millor dit** (p.ext.), **a veure** (p.ext.)

és a saber *O*, fórmula per a entrar en el detall d'una cosa (EC)

Les ciències naturals, és a saber, la física, la química, etc., no les estudiarem en aquest trimestre / Hi ha dues respostes possibles, a saber, la b i la d (També s'usa amb la forma *a saber*)

→ **és a dir**

■ **o sigui** *SConj*, locució conjuntiva que denota aclariment

Vull que treguis bones notes, o sigui que has de treballar molt (També s'usa amb la forma *o sia*)

→ **és a dir**

▷ **és a saber** (p.ext.), **més ben dit** (p.ext.), **millor dit** (p.ext.)

que diguéssim *O*, fórmula que serveix per a acompanyar una afirmació que pot semblar o és poc exacta / expressió amb què hom completa una frase anterior negativa per a ponderar-la (IEC, EC)

No volia gaires castanyes i li'n van donar vora la mitja dotzena, un grapat que diguéssim / No ha estat la meva millor acció, que diguem (També s'usa amb la forma *que diguem*)

→ **com si diguéssim, per dir-ho així, com aquell qui diu**

què va haver dit *O*, emfasitza l'oportunitat (o no) d'una afirmació / exclamació amb què s'introdueix l'exposició de les conseqüències d'una paraula o frase pronunciada abans (R-M, A-M)

Ella va proposar anar a fer un piscolabis i, què va haver dit!, tothom va deixar la feina al moment / Els vaig explicar la història i què vaig haver dit! Tots començaren a recriminar-me el que jo havia fet (R-M, *)

▷ **Déu l'ajudi** (p.ext.), **Déu meu** (p.ext.)

vull dir *O*, expressió amb què hom introdueix una explicació o un aclariment d'un concepte expressat anteriorment, això és

La presència de nucli és el tret més característic de les cèl·lules, vull dir, de les cèl·lules eucariotes

→ **és a dir, com si diguéssim**

▷ **millor dit** (p.ext.), **més ben dit** (p.ext.)

ACLARIR

fer clar *SV*, aclarir, explicar (IEC)

Has de fer clar el tercer punt perquè no l'entenen

→ **posar** (alguna cosa) **en clar, treure** (algú) **de dubtes, fer llum**

▷ **fer cinc cèntims** (d'alguna cosa, a algú) (p.ext.)

fer llum *SV*, il·luminar, aclarir (R-M)

Aquest document pot fer llum sobre els orígens de la nostra llengua / Les petjades faran llum sobre l'autor del crim (R-M)

→ **fer clar, posar** (alguna cosa) **en clar**

passar comptes *SV*, reptar algú, retreure-li (alguna cosa) / aclarir una qüestió (EC, R-M)

Qualsevol dia passarem comptes amb aquest poca-solta, i li ensenyarem de no falsejar les coses / Els danys que m'ha causat, no els hi perdono pas: ja passarem comptes (R-M, IEC)

→ **passar-li factura** (a algú)

▷ **posar capítol de culpes** (p.ext.)

posar (alguna cosa) **en clar** *SV*, fer entenedor, aclarir / aclarir o explicar clarament (un afer) (R-M, EC)

Va posar aquell afer en clar / No s'ha pogut posar en clar com s'ho va fer per sortir de la casa, tancada com era (També s'usa amb el verb *deixar*) (*, R-M)

→ **fer clar, treure** (algú) **de dubtes, fer llum**
▷ **treure** (alguna cosa) **en clar** (p.ext.)

treure (algú) **de dubtes** *SV*, aclarir / fer adquirir a algú certesa sobre allò de què dubtava (R-M, EC)

Amb aquella explicació va treure els alumnes de dubtes

→ **fer clar, posar** (alguna cosa) **en clar**
▷ **treure** (algú) **de dubte** (v.f.), **sortir de dubtes** (inv.)

ACLARIR-SE

fer ull *SV*, aclarir-se el cel deixant-se veure un tros de cel sense núvols (A-M)

Per fi ha fet ull i ha sortit una mica el solet
→ **treure ull, obrir ull, aixecar-se el temps, aixecar-se el dia, esportellar-se el cel, aclarir-se el cel**

▷ **cobrir-se el cel** (ant.), **serè com un ull de gat** (p.ext.)

obrir ull *SV*, aclarir-se el cel deixant-se veure un tros de cel sense núvols (A-M)

El cel ja obre ull / Es va obrir ull al cel i així passava un raig de claror

→ **treure ull, fer ull, aixecar-se el temps, aixecar-se el dia, esportellar-se el cel, aclarir-se el cel**

▷ **serè com un ull de gat** (p.ext.)

treure ull *SV*, aclarir-se el cel deixant-se veure un tros de cel sense núvols (A-M)

Xiques, me pareix que ja no plou. Ja trau ull (A-M)

→ **obrir ull, fer ull, aixecar-se el temps, aixecar-se el dia, esportellar-se el cel, aclarir-se el cel**

▷ **serè com un ull de gat** (p.ext.)

ACOLLIR

allargar-li els braços (a algú) *SV*, manifestar una actitud acollidora (R-M)

Era insensat pensar que després d'haver perjudicat tant el seu oncle, aquest, a la primera ocasió, li allargaria els braços / Esperava que després de tants anys d'aquell fet, se n'havia oblidat i li allargaria els braços, però no fou així (R-M)
→ **fer una bona arribada** (a algú)

▷ **tancar les portes** (a algú) (ant.), **donar hospitalitat** (a algú) (p.ext.), **centre d'acolliment** (p.ext.)

ACOLLIT

tenir casa franca *SV*, tenir dret a habitar gratuïtament un edifici o una part de l'edifici (EC)

Els refugiats tindran casa franca

→ **tenir casa oberta, tenir taula parada, trobar taula parada**

▷ **donar casa franca** (a algú) (inv.), **obrir la casa** (a algú) (inv.)

ACOLORIR-SE

■ **trencar el color** *SV*, embrunir-se lleugerament la pell per efecte del sol

Hauries d'anar a la platja per trencar el color
▷ **prendre el sol** (p.ext.), **estar a l'ull del sol** (p.ext.)

ACOMIADAR

donar comiat (a algú) *SV*, despatxar / invitar algú a anar-se'n / desfer-se d'algú perquè no es necessiten o no es volen més els seus serveis (R-M, EC, *)

Van donar comiat a molts treballadors per raons que desconeixem

→ **treure** (algú) **al carrer**

fer el compte (a algú) *SV*, engegar algú, donar-li comiat (EC)

Van fer el compte a l'Oriol el mes passat / Ja no treballa en aquella casa; ja fa dues setmanes que li van fer el compte (*, R-M)

→ **treure** (algú) **al carrer, donar el passaport** (a algú), **donar comiat** (a algú)

ACOMIADAR-SE

açar veles *SV*, acomiadar-se / partir d'un lloc, acomiadant-se (Fr, *)

Es va enfadar amb mi i va açar veles

→ **llevar àncores, tocar el dos**

dir adéu (a algú) *SV*, acomiadar-se / adreçar a algú paraules o gestos, convinguts pel costum, que expressen auguris, afecte, respecte, quan hom se n'acomiaa (Fr, *)

Es van dir adéu amb una abraçada molt emotiva, sense paraules

→ **prendre comiat** (d'algú), **donar l'arreveure** (a algú)

▷ **fer adéu** (a algú) (p.ext.)

donar l'arreveure (a algú) *SV*, prendre comiat / adreçar a algú paraules o gestos, convinguts pel costum, que expressen auguris, afecte, respecte, quan hom se n'acomiaa (IEC, *)

Dóna l'arreveure als teus amics i anem cap a casa

→ **prendre comiat** (d'algú), **llevar àncores, dir adéu** (a algú)

▷ **fer adéu** (a algú) (p.ext.)

fer adéu (a algú) *SV*, fer un gest de comiat / fer un gest de comiat movent la mà, el braç, etc. (IEC, EC)

Darrere la finestra, feia adéu amb la mà (IEC)

▷ **donar l'arreveure** (a algú) (p.ext.), **dir adéu** (a algú) (p.ext.)

llevar àncores *SV*, marxar / partir d'un lloc, acomiadant-se (R-M, *)

Van llevar àncores el dia tres de maig

→ **alçar veles, tocar el dos**

prendre comiat (d'algú) *SV*, dir adéu / adreçar a algú paraules o gestos, convinguts pel costum, que expressen auguris, afecte, respecte, quan hom se n'acomia (R-M, *)

Ha vingut a prendre comiat dels seus amics perquè demà marxarà (R-M)

→ **donar l'arreveure** (a algú), **dir adéu** (a algú)

▷ **agafar els trastets** (p.ext.), **agafar els trepants** (p.ext.), **alçar veles** (p.ext.), **fotre el camp** (p.ext.), **posar-se en camí** (p.ext.), **tocar el dos** (p.ext.)

ANT

anar-se'n a la francesa *SV*, anar-se'n, marxar, sense dir adéu (IEC)

Després de tota la setmana de ser amb nosaltres van anar-se'n a la francesa; no van dir ni adéu / Se'n va anar a la francesa, com si fos mut / Té el costum de marxar a la francesa (També s'usa amb el verb *marxar*) (R-M, EC, *)

▷ **mal educat** (p.ext.)

ACOMODAR-SE

prendre (algú) **pel seu vent** *SV*, acomodar-se a la manera d'ésser d'algú (R-M)

Ja sabem tots que té un caràcter estrany, però si se'l pren pel seu vent és força tractable (R-M)

→ **seguir la veta** (a algú)

▷ **fer cara a tots els vents** (p.ext.)

ACOMODAT

de bona família *SP*, [ésser] d'una família considerada, distingida, de bona reputació (EC)
Es nota que és de bona família, perquè menja el marisc amb forquilla i ganivet

→ **de bona capa, d'upa, de posició, home de recapte**

▷ **de bona condició** (p.ext.)

de casa bona *SP*, dit d'una persona que és benestant

Surt amb un xicot de casa bona

→ **de bona família, de bona capa, d'upa, de posició, home de recapte**

▷ **de bona casa** (v.f.), **de mitja capa** (ant.)

tenir on posar la mà *SV*, tenir recursos suficients (R-M)

Sempre fa el ploricó quan li cal pagar, però jo sé que té on posar la mà; quan fa el pobre no te'l creguis (R-M)

→ **anar calent d'armilla, portar un roc a la faixa, tenir un roc a la faixa, tenir a on agafar, tenir coure, tenir el ronyó clos, tenir un bon passar, estar arreglat** (algú)

▷ **tenir on posar mà** (v.f.), **no tenir on caure mort** (ant.), **no tenir trast que parar** (ant.), **passar la mà per la paret** (ant.)

tenir un bon passar *SV*, tenir mitjans per a viure còmodament (A-M)

No et preocupis més pels teus fills, tenen un bon passar i bona salut

→ **tenir on posar la mà**

▷ **mamar-se-les dolces** (p.ext.)

ACOMODATICI

deixar-se anar *SV*, seguir el corrent / adaptar-se a la moda, al costum del moment, etc. (R-M, *)

No sap reaccionar contra les imposicions dels altres; es deixa anar; no vol maldecaps / Cal que tinguis més personalitat i que no et deixis anar

→ **seguir el corrent**

▷ **deixar-se dur per** (p.ext.), **deixar-se dur pel corrent** (p.ext.)

dir amén a tot *SV*, aprovar-ho tot, donar a tot la seva aquiescència (IEC)

De vegades sembla que no tingui prou personalitat, diu amén a tot

→ **dir amén, bo d'agombolar**

▷ **seguir la veta** (a algú) (p.ext.), **ésser un ti-tella** (algú) (p.ext.), **ésser un ninot** (algú) (p.ext.), **abaixar el cap** (p.ext.)

● **fer amén amén** (Mall., Men.)

escolà d'amén *SN*, persona que no té criteri propi o llibertat per a manifestar-lo, i que diu o fa allò que diu o mana un altre / persona que sempre és del parer d'un altre (A-M, EC)

És el seu escolà d'amén: a tot li diu que sí (R-M)

▷ **portar la lliurea** (d'algú) (p.ext.)

[Cat., Bal. (A-M)]

fer amén amén *SV*, assentir, realment o fingida, a tot el que un altre diu (A-M)

Fes-li amén amén i no hi tindràs problemes

→ **dir amén, dir amén a tot**

[Mall., Men. (A-M)]

ACOMPANYANT

dama de companyia *SN*, dona que té el càrrec d'acompanyar habitualment una persona (EC)

És una dama de companyia / Ha deixat l'esposa a casa amb els fills i ha assistit a l'acte amb una senyora de companyia (També s'usa amb el nom *senyora*)

▷ **dama d'honor** (p.ext.)

ACOMPANYAR

navegar de conserva *SV*, dues o més naus, dues o més persones, fer la mateixa ruta (IEC)

Les dues naus sempre han navegat de conserva per ajudar-se mútuament en cas de perill

▷ **navegar en conserva** (v.f.)

ACOMPANYAT

en companyia (d'algú) *SP*, acompanyat per algú

Ha anat al cinema en companyia de la seva

germana / No entris a la seva habitació, que està en companyia (El complement és opcional)

→ **en unió** (d'algú)

▷ **estar com Josep i Maria** (p.ext.)

ACOMPLERT

tal dit, tal fet *SCoord*, expressió per a indicar que quelcom s'ha esdevingut tal com s'havia predit (EC)

Et vaig prometre que et regalaria un cadell; doncs, tal dit, tal fet: aquí el tens / Va dir que qualsevol dia marxaria a l'estranger, i tal dit, tal fet; inesperadament va desaparèixer del poble (R-M)

→ **dit i fet**

ACOMPLIR

donar cap (a alguna cosa) *SV*, acabar alguna cosa / executar-la (R-M, IEC)

No ha pogut donar cap al projecte per falta de diners / Amb moltes de dificultats han aconseguit donar cap a la reconstrucció de l'edifici (R-M)

→ **portar** (alguna cosa) **a cap, portar** (alguna cosa) **a terme, donar l'última mà** (a alguna cosa), **eixir a cap** (d'alguna cosa)

▷ **posar terme** (a alguna cosa) (p.ext.)

portar (alguna cosa) **a cap** *SV*, executar un projecte, una idea, realitzar-lo (IEC)

Porta les seves idees a cap amb molta cura de no equivocar-se / Si porta a cap el seu projecte es considerarà feliç; hi ha posat molt d'interès (*, R-M)

→ **donar cap** (a alguna cosa), **portar** (alguna cosa) **a terme, portar** (alguna cosa) **a compliment**

portar (alguna cosa) **a terme** *SV*, executar un projecte, una idea, realitzar-lo / acabar alguna cosa (IEC, EC)

Vol portar el projecte a terme abans de final d'any / Han dut a terme una investigació que semblava inacabable (També s'usa amb el verb *dur*) (*, R-M)

→ **portar** (alguna cosa) **a cap, donar cap** (a alguna cosa), **portar** (alguna cosa) **a compliment**

▷ **arribar a terme** (inv.)

ACOMPLIR-SE

anar com un trabuquet *SV*, una cosa, anar molt bé, acomplir-se amb correcció, exactitud, pulcritud (IEC)

Les obres del pavelló van com un trabuquet i s'acabaran segons el calendari previst / Des de l'organització, tot està previst perquè vagi com un trabuquet (També s'usa amb el nom *tirabuquet*)

tenir lloc *SV*, acomplir-se, realitzar-se (IEC)

L'última revolució espanyola va tenir lloc el

juliol de 1936 / Va tenir lloc una reunió per debatre aquests temes (Fr, *)

→ **tenir efecte**

▷ **donar lloc** (a alguna cosa) (inv.), **caure del cel** (p.ext.)

ACONSEGUIR

agafar peix *SV*, aconseguir el resultat o el guany esperat / aconseguir allò que hom es proposava (R-M, EC)

Amb preguntes molt dissimulades procura agafar peix, però tothom està alerta i no en podrà treure res / No fa mai res desinteressadament; sempre procura agafar peix (R-M)

→ **sortir-se amb la seva, treure foc**

▷ **pescar en aigua tèrbola** (p.ext.), **treure estella** (d'alguna cosa) (p.ext.), **agafar el peix per la cua** (p.ext.)

ésser-li la boca mesura (a algú) *O*, assolir tots els desitjos / poder demanar el que vulgui (R-M, IEC)

Ningú no li ha negat mai res; la boca li és mesura; té tot el que demana (R-M)

▷ **a cor què vols** (p.ext.), **a boca què vols** (p.ext.)

guanyar el capítol *SV*, aconseguir allò que es disputava entre molts (Fr)

Amb la seva habitual habilitat ha guanyat el capítol (R-M)

▷ **perdre el capítol** (ant.), **sortir-se amb la seva** (p.ext.)

ANT

■ **fer pala** *SV*, no haver aconseguit allò que se cercava

He anat a la discoteca a lligar i he fet pala [Val.]

ACONSEGUIT

dur (alguna cosa) **a la butxaca** *SV*, tenir alguna cosa feta, acabada, haver-la aconseguida (IEC)

Duc el curs a la butxaca. Em fa l'efecte que per fi l'he aconseguit aprovar

→ **tenir** (alguna cosa) **a la butxaca, tenir** (algú o alguna cosa) **al cove, tenir** (algú o alguna cosa) **al pot, tenir** (algú o alguna cosa) **al sac**

▷ **ésser al sac** (inv.), **ficar-se** (alguna cosa) **a la butxaca** (p.ext.)

tenir (alguna cosa) **a la butxaca** *SV*, tenir alguna cosa feta, acabada, haver-la aconseguida / estar segur d'aconseguir-ho (*, R-M)

Ha sollicitat el nomenament i es pot dir que ja el té a la butxaca; no hi ha ningú més idoni que ell (R-M)

→ **dur** (alguna cosa) **a la butxaca, tenir** (alguna cosa) **a mig coll, tenir** (alguna cosa) **pit avall, tenir** (alguna cosa) **coll avall, tenir** (algú o alguna cosa) **al cove, tenir** (algú o alguna cosa) **al pot, tenir** (algú o alguna cosa) **al sac**

- ▷ **ficar-se** (alguna cosa) **a la butxaca** (p.ext.), **tenir les de guanyar** (p.ext.), **dur les de guanyar** (p.ext.), **tenir** (alguna cosa) **a la punta dels dits** (p.ext.)

tenir (algú o alguna cosa) **al cove** SV, haver aconseguit, gairebé del tot, algú o alguna cosa

La teva mare, ja la tens al cove, l'has convençuda perquè s'apunti a fer gimnàstica

- **tenir** (algú o alguna cosa) **al pot**, **tenir** (algú o alguna cosa) **al sac**, **tenir** (alguna cosa) **a la butxaca**, **dur** (alguna cosa) **a la butxaca**

tenir (algú o alguna cosa) **al pot** SV, haver aconseguit, gairebé del tot, algú o alguna cosa

Tens tan bones referències que ja tens la feina al pot / Amb els teus encants segur que ja tens l'Enric al pot

- **tenir** (algú o alguna cosa) **al cove**, **tenir** (algú o alguna cosa) **al sac**, **tenir** (alguna cosa) **a la butxaca**, **dur** (alguna cosa) **a la butxaca**

■ **tenir** (algú o alguna cosa) **al sac** SV, haver aconseguit, gairebé del tot, algú o alguna cosa
Aquest noi té al sac totes les noies del barri, perquè és un xicot molt ben plantat / Aquest aprovat en filosofia ja el tens al sac

- **tenir** (algú o alguna cosa) **al pot**, **tenir** (algú o alguna cosa) **al cove**, **tenir** (alguna cosa) **a la butxaca**, **dur** (alguna cosa) **a la butxaca**

- ▷ **ésser al sac** (inv.)

ACONSELLAR

donar-li un camí (a algú) SV, donar una idea, una solució (IEC)

No sé què fer, dona'm un camí / M'ha demanat que li donés camí en la seva crítica situació; però jo no sé què dir-li (També s'usa amb la forma donar-li camí (a algú)) (, R-M)*

- ▷ **prendre consell** (d'algú) (inv.), **prendre parer** (d'algú) (inv.)

ACONSELLAR-SE

prendre consell (d'algú) SV, aconsellar-se / deixar-se aconsellar per algú (Fr, *)

Vam prendre consell del meu pare, perquè acostuma a tenir raó

- **prendre parer** (d'algú)

- ▷ **donar-li un camí** (a algú) (inv.), **per consell** (d'algú) (p.ext.)

prendre parer (d'algú) SV, aconsellar-se / deixar-se aconsellar per algú (Fr, *)

Vam prendre parer d'aquell professor a l'hora de decidir el nostre futur acadèmic

- **prendre consell** (d'algú)

- ▷ **donar-li un camí** (a algú) (inv.)

ACONSELLAT

per consell (d'algú) SP, seguint la recomanació d'algú

Ha decidit acceptar la feina per consell de la seva millor amiga

- ▷ **a consell** (d'algú) (v.f.), **prendre consell** (d'algú) (p.ext.)

ACONTENTAR

fer ses calces a un i ses sabates a un altre SV, voler acontentar o atendre a dues coses oposades (A-M)

En Marià fa ses calces a un i ses sabates a un altre; sempre intenta fer content a tothom

- ▷ **dir-ne per a tots els gustos** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

ACORD

a l'uníson SP, en conformitat de sentiments, concordadament (EC)

Sempre ho decideixen tot a l'uníson

- **a l'una, per unanimitat, a una veu, per aclamació**

- ▷ **de comú acord** (p.ext.)

de concert (amb algú) SP, de mútua conformitat (A-M)

*Ho ha decidit de concert amb els seus col·legues / Va anar de concert amb son germà per comprar un regal a la seva mare / Obrar, diverses persones, de concert (EC, *, EC)*

- **a l'una, de mancomú**

- ▷ **estar d'acord amb** (p.ext.)

està dit O, expressió que conclou una decisió (R-M)

*Voleu sortir a les sis? Doncs, està dit!; a les sis tothom a punt / Cal que hi anem demà? Està dit; ja em diràs a quina hora hi he de ser (R-M, *)*

- **d'acord, està bé**

estar d'acord amb SV, haver-hi acord entre diferents persones, entendre's, consentir, reconèixer (amb altres) (IEC)

Estic d'acord amb el viatge que proposes / Estem d'acord amb la Joana (També s'usa amb els verbs anar, restar, etc. El complement és opcional)

- **estar en intel·ligència, a l'una, de concert amb, de mancomú, venir-hi bé**

- ▷ **no compondre** (amb alguna cosa) (ant.), **posar** (algú) **d'acord** (p.ext.), **ésser de raó** (p.ext.), **de comú acord** (p.ext.)

mercat comú SN, acord d'integració econòmica pres entre diversos països (EC)

No tots els països d'Europa formen part del mercat comú

■ **venir-hi bé** SV, estar d'acord amb alguna cosa
Amb el que ella decidís, ell hi venia bé

- **estar d'acord amb**

- ▷ **fer joc** (amb alguna cosa) (p.ext.), **estar a to** (amb alguna cosa) (p.ext.), **ésser de raó** (p.ext.)

ACORDAR

arribar a vènit SV, arribar a l'acord (IEC)

Finalment, després de moltes hores de discussió van arribar a vènit

→ **posar** (algú) **d'acord, fer barrina, fer tec, posar-se d'intel·ligència**

fer barrina *SV*, cloure un tracte (IEC)

No em pensava que féssim barrina amb un home que partia de tantes exigències (R-M)

→ **arribar a vènit, fer tec**

▷ **donar la mà** (a algú) (p.ext.), **estar en intel·ligència** (p.ext.)

fer tec *SV*, arribar a un acord (IEC)

Van discutir molta estona, però en l'últim moment van fer tec i tothom va sortir satisfet de la reunió

→ **arribar a vènit, fer barrina, posar** (algú) **d'acord, posar-se d'intel·ligència**

posar (algú) **d'acord** *SV*, haver-hi acord entre diferents persones, entendre's, consentir, reconèixer (amb altres) (IEC)

A veure si aconseguim posar aquests senyors d'acord / Aquest diplomàtic ha aconseguit posar d'acord els diferents bàndols del conflicte / Ens hem de posar d'acord d'una vegada, ja no podem perdre més temps / Sempre ens posem d'acord, no tenim mai problemes de disconformitats

→ **arribar a vènit, fer tec, posar-se en avinença, fer conxorxa, caure-hi de pla, lligar caps, posar-se d'intel·ligència**

▷ **estar d'acord amb** (p.ext.), **fer un braç i un cor** (amb algú) (p.ext.)

ACORDAR-SE

■ **lligar caps** *SV*, posar-se d'acord

Cal que lliguem caps, per tal que tot estigui llest per a la setmana vinent

→ **posar** (algú) **d'acord**

posar-se al diapasó (d'algú) *SV*, conformar-se a la manera de veure, de sentir, d'algú (IEC)

Mentre no li falti treball està d'acord de posar-se al diapasó de qui sigui (R-M)

▷ **posar-se en avinença** (p.ext.)

posar-se d'intel·ligència *SV*, acord / haver-hi acord entre diferents persones, entendre's, consentir, reconèixer amb altres (Fr, *)

Sempre es posen d'intel·ligència, estan molt ben avinguts

→ **posar-se en avinença, fer conxorxa, posar** (algú) **d'acord, arribar a vènit, fer tec**

▷ **estar en intel·ligència** (p.ext.)

posar-se en avinença *SV*, posar-se d'acord / haver-hi acord entre diferents persones, entendre's, consentir, reconèixer (amb altres) (IEC, *)

S'han posat en avinença per a fer-li una festa sorpresa el dia del seu aniversari

→ **posar-se d'intel·ligència, fer conxorxa, posar** (algú) **d'acord**

▷ **posar-se al diapasó** (d'algú) (p.ext.)

ACORRALAT

entre dos focs *SP*, [estar] en un dilema (R-M)

Entre el pare i el germà, ell no sabia a qui donar la raó; estava entre dos focs / Estava entre dos focs: fes el que fes seria criticat (R-M)

→ **entre l'espasa i la paret, entre les banyes d'un toro, entre l'enclusa i el martell entre l'enclusa i el martell** *SP*, escapatòria / sense escapatòria (Fr, *)

Per fi van posar els delinqüents entre l'enclusa i el martell i els van poder detenir

→ **entre l'espasa i la paret, entre dos focs, entre les banyes d'un toro, en perill de veure's com un ou entre dues pedres entre l'espasa i la paret** *SP*, [estar] en un dilema / [estar] en una situació de la qual és difícil sortir-se (R-M, IEC)

Si m'exigiu que contesti ara mateix,estic entre l'espasa i la paret; això són coses que cal meditar amb temps (R-M)

→ **entre dos focs, entre l'enclusa i el martell, entre les banyes d'un toro**

▷ **tres són curtes i quatre són llargues** (p.ext.)

entre les banyes d'un toro *SP*, en una situació compromesa i difícil (R-M)

Dubta abans de prendre aquella resolució; està entre les banyes d'un toro; mal si ho fa, mal si no ho fa / Ara es troba entre les banyes d'un toro i no sap com sortir-se'n (R-M)

→ **entre dos focs, entre l'espasa i la paret, entre l'enclusa i el martell**

ésser al pot *SV*, estar mal agafat, haver perdut, estar indefens (A-M)

Han descobert la seva estafa i ja és al pot, no pot fugir

▷ **ésser en el pot** (v.f.)

estar amb l'aigua fins al coll *SV*, trobar-se en una situació desesperada / trobar-se en un gran destret, estar a punt de sucumbir a dificultats econòmiques (R-M, IEC)

Tot li ha anat malament; està amb l'aigua fins al coll i no troba qui li faci crèdit. Tindrà feina a sortir-se'n / Té tanta feina que es troba amb l'aigua fins al coll, necessita un cop de mà per a sortir-se'n (També s'usa amb el verb trobar i amb la forma *estar aigua a coll*) (R-M, *)

→ **ésser home a l'aigua, estar fins a la nou del coll, estar endeutat fins al coll, estar a l'última pregunta, estar a les tres pedretes, arribar a les tres pedretes**

▷ **estar amb aigua fins a coll** (v.f.), **negar-se amb poca aigua** (p.ext.), **a cavall de l'euga blanca** (p.ext.)

estar fins a la nou del coll *SV*, estar ensorrat, en-trampat / estar enmig de grans dificultats (R-M, A-M)

Ara sí que està fins a la nou del coll; no sé pas si podrà pagar tots els deutes que té (R-M)

→ **estar amb l'aigua fins al coll, estar endeutat fins al coll**

ACOSTAR-SE

fer-se ençà *SV*, acostar-se / posar-se a prop, apropar-se, aproximar-se (IEC, *)

Remei, fes-te ençà, que no et veig prou bé (IEC)

▷ **fer-se enllà** (ant.)

ACOSTUMAR-SE

posar-hi call *SV*, acostumar-se a una cosa que de primer repugnava / acostumar-se a una feina a força de repetició (A-M, R)

D'entrada no en sabia, però ara ja hi ha posat call

▷ **tenir-hi call** (p.ext.); **fer tres coses: fàstic, vòmit i pudor** (a algú) (p.ext.); **fer nassos** (a alguna cosa) (p.ext.); **estar curat d'espants** (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

prendre el corrent *SV*, habitar-se / prendre el costum, l'habitud d'alguna cosa, de fer alguna cosa (R-M, *)

Al començament estava molt desorientat, però a mesura que va avançant en la feina ja ha pres el corrent i ara ho domina perfectament (R-M)

▷ **tenir esversada** (alguna cosa) (p.ext.), **seguir el corrent** (p.ext.)

ACOSTUMAT

estar curat d'espants *SV*, estar acostumat a experiències esp. desagradables, no venir de nou un perill, una adversitat, etc. (IEC)

Ho podré afrontar, ja sóc gran i estic curat d'espants

▷ **tenir-hi la mà trencada** (p.ext.), **posar-hi call** (p.ext.)

tenir per costum (fer alguna cosa) *SV*, fer una cosa repetidament (A-M)

*Viatjà, com tenia per costum, entorn les quincaïlleries de fama / Tinc per costum arribar puntual (També s'usa amb el verb haver) (A-M, *)*

→ **de costum**

ACOVARDIR

tallar les ales (a algú) *SV*, desanimar / llevar l'ànim de fer alguna cosa a algú (R-M, *)

Tants contratemps han tallat les ales al seu pare / Tantes contrarietats seguides li han tallat les ales; ha quedat molt aclaparat i sense cap illusió / Tan entusiasmada que estava amb el projecte i ara li han tallat les ales, insinuant-li que no seria realitzat (, R-M, R-M)*

→ **trencar les ales** (a algú)

▷ **posar la por al cos** (a algú) (p.ext.)

trencar les ales (a algú) *SV*, llevar l'ànim de fer alguna cosa a algú (IEC)

Han trencat les ales a molts aspirants a aquell programa / En Jordi volia aprendre a pilotar un avió, però els seus amics li van trencar les ales en explicar-li els perills de l'aviació

→ **tallar-li les ales** (a algú)

▷ **posar la por al cos** (a algú) (p.ext.)

ACOVARDIR-SE

amagar el cap sota l'ala *SV*, perdre el coratge

En veure que potser li tocaria parlar en públic va amagar el cap sota l'ala i se'n va anar sense fer soroll

▷ **amb el cap sota l'ala** (p.ext.)

arronsar-se-li el llombrígol (a algú) *O*, tenir por, acovardir-se / agafar algú molta por (R-M, EC)

La missió que li encarregaven era perillosa; sols de pensar-hi se li arronsava el llombrígol. Val a dir que no era gens valent (També s'usa amb el nom melic) (R-M)

→ **cagar-se a les calces, posar-se-li els collons per corbata** (a algú)

▷ **abaixar la cresta** (p.ext.), **arronsar-se d'espantilles** (p.ext.), **no tenir-les totes** (p.ext.)

negar-se en poca aigua *SV*, descoratjar-se, acovardir-se, a la menor dificultat, veure dificultats invencibles on no n'hi ha / retre's o considerar-se impotent davant dificultats petites (IEC, A-M)

La seva amenaça et fa témer?, per què et negues en poca aigua?; planta-li cara i veuràs com rectificarà / No et desanimis a les primeres contrarietats; no siguis d'aquells que s'ofeguen en poca aigua (També s'usa amb el verb ofegar i amb la preposició dins) (R-M)

→ **ofegar-se en un got d'aigua, ofegar-se en el test de les gallines, perdre les forces, ofegar-se en dos dits d'aigua**

▷ **caure-li les ales del cor** (a algú) (p.ext.), **estar amb l'aigua fins al coll** (p.ext.)

■ **posar-se-li els collons per corbata** (a algú) *O*, sentir por, acovardir-se

Quan va saber que el seu pare estava molt enfadat amb ell, se li van posar els collons per corbata

→ **cagar-se a les calces, arronsar-se-li el llombrígol** (a algú)

▷ **tenir els collons per corbata** (p.ext.)

ACOVARDIT

amb el cap sota l'ala *SP*, acovardit / dit per a referir-se a qui ha perdut el coratge, a qui té por (R-M, *)

En sentir que li portaven la contrària es va quedar amb el cap sota l'ala, sense gosar replicar / Anava amb el cap sota l'ala perquè temia haver d'afrontar la situació (S'usa normalment amb els verbs anar, quedar, etc.) (R-M)

→ **com un gat xurriaquejat**

▷ **amagar el cap sota l'ala** (p.ext.)

com un gat xurriaquejat *SAdv*, [estar] molt acovardit (A-M)

Des que el van amenaçar de despatxar-lo va com un gat xurriaquejat: no gosa queixar-se per res

→ **amb el cap sota l'ala**

■ **tenir els collons per corbata** *SV*, estar molt acovardit

Estava tan espantat que tenia els collons per corbata / Quan va haver d'anar a parlar amb el seu cap, els tenia per corbata, perquè li té por (També s'usa amb la forma tenir-los per corbata)

→ **tenir cagalló, tenir el cor com una llentilla**

▷ **posar-se-li els collons per corbata** (a algú) (p.ext.)

tenir un coret com una llentia *SV*, estar molt acovardit (A-M)

Havia passat tanta por que, en aquells moments, tenia un coret com una llentia

→ **tenir el cor com una llentilla**

[Mall. (A-M)]

ACREDITAT

de marca *SP*, expressió que hom aplica als productes que porten una marca, especialment quan és coneguda, acreditada (EC)

*Va demanar vi de marca i li va costar caríssim / La roba de marca és més cara i, sovint, el gènere és el mateix que el de la resta de roba / Només consumeix productes de bona marca (També s'usa amb el modificador bon en posició prenominal) (R-M, *, *)*

▷ **denominació d'origen** (p.ext.)

ACROBÀCIA

salt mortal *SN*, salt acrobàtic, el salt que fa hom fent una volta en l'aire abans de recobrar la posició primitiva (EC)

Aquella gent del circ feia salts mortals amb una gran facilitat

ACTE

cop d'efecte *SN*, acció espectacular i inesperada (R-M)

Aquell atemptat va ser un cop d'efecte per a cridar l'atenció

→ **cop de mà**

cop de mà *SN*, acte ràpid, atrevit, etc., per a la consecució de quelcom / acció de curta durada efectuada per sorpresa i amb audàcia (IEC, EC)

El robatori d'aquest banc ha estat un cop de mà molt ben preparat (R-M)

→ **cop d'efecte**

ACTITUD

en actitud de *SP*, en una postura o posició del cos que correspon a una determinada disposició de l'individu

La difunta, en actitud de dormir, jeia amb

*pàhlida bella / Estava agenollada, en actitud de pregària (A-M, *)*

▷ **estar en condicions** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

ACTIU

en activitat *SP*, funcionant, movent-se, actuant

*Volcà en activitat / És gran i creu que s'ha de mantenir en activitat per a no perdre definitivament les forces (S'usa normalment amb els verbs estar, mantenir, tenir, etc.) (EC, *)*

→ **estar en acció**

▷ **en vaga** (ant.), **en marxa** (p.ext.)

ésser un corcò de treball *SV*, ésser incansable en el treball (IEC)

En Miquel és un corcò de treball: es passa moltes hores a l'oficina (També s'usa amb la forma ésser molt corcò)

→ **ésser un argent viu**

▷ **treballar com un corcò** (p.ext.), **de nervi** (p.ext.), **llarg de mans** (p.ext.)

estar d'alta *SV*, que obra o pot obrar / expressió usada per a indicar que algú treballa o pot treballar (R-M, *)

Ha tornat del servei militar i torna a estar d'alta a l'empresa (R-M)

→ **en actiu**

▷ **de baixa** (ant.), **donar d'alta** (algú) (p.ext.)

no caldre-li esperons per a córrer (a algú) *O*, ésser molt actiu (A-M)

Fa moltes activitats i no li calen esperons per a córrer, perquè sempre va de bòlit

→ **anar en dansa**

▷ **ànima freda** (ant.)

no criar teranyines *SV*, no estar aturat mai, ésser molt actiu (A-M)

En Quim mai no criarà teranyines, sempre està enfeinat

→ **anar en dansa**

▷ **ànima freda** (ant.), **tenir nervi** (p.ext.)

no tenir fre (algú o alguna cosa) *SV*, no reprimir-se, seguir avalotadament els propis impulsos (A-M)

*Aquest home no té fre / La dimissió de l'equip de govern ja no té fre (Només s'usa amb éssers animats i amb noms que denoten accions com a subjecte. També s'usa amb la forma sense fre) (IEC, *)*

→ **no tenir aturador** (algú o alguna cosa), **no tenir ni fre ni aturador** (algú o alguna cosa)

▷ **de nervi** (p.ext.)

ACTUAL

d'actualitat *SP*, expressió emprada per a referir-se a temes, notícies, etc., actuals

Avui en el debat tractarem temes d'actualitat

▷ **d'última hora** (p.ext.), **plat del dia** (p.ext.)

d'ara *SP*, actual / expressió que denota que algú o alguna cosa és actual (Fr, *)

A mi m'agrada la música d'ara

→ **d'avui, del temps**

▷ **en curs** (p.ext.), **de l'última fornada** (p.ext.), **de l'any** (p.ext.)

d'avui *SP*, expressió que denota que algú o alguna cosa és actual

Els joves d'avui han de tenir estudis i ser espavilats per a poder trobar feina

→ **d'ara**

▷ **de l'última fornada** (p.ext.), **del dia** (p.ext.)

de moda *SP*, modern / expressió que hom aplica a allò que és moda (R-M, *)

És un restaurant de moda; sempre és ple de gent / Aquest color s'ha posat de moda (R-M, EC)

→ **del moment, del dia, estar en voga**

▷ **passat de moda** (ant.)

del moment *SP*, actual / expressió que denota que algú o alguna cosa és actual (Fr, *)

La Maria és una dona del moment, capaç d'adaptar-se a les exigències de la vida moderna

→ **d'ara, del dia**

▷ **en curs** (p.ext.), **de l'última fornada** (p.ext.)

del temps *SP*, actual, modern / expressió que denota que algú o alguna cosa és actual (A-M, *)

Tres espases, l'una del temps, les altres antigues (A-M)

→ **d'ara**

▷ **de l'any** (p.ext.), **fruita del temps** (p.ext.)

el mes que corre *SD*, mes (any, etc.) actual (EC)

El mes que corre les coses ens han anat millor que el mes passat / Començarem el projecte a finals de l'any que corre (També s'usa amb el nom any)

en curs *SP*, present / dit per a referir-se a alguna cosa que té lloc en un període actual (Fr, *)

La moneda en curs és l'euro, ja no és la pesseta / La pesseta va ser la moneda en curs fins l'any 2002

▷ **d'ara** (p.ext.), **del moment** (p.ext.)

ACTUALITZAR

treure les arnes (d'alguna cosa) *SV*, desempolsar / renovar, revigoritzar, etc. (R-M, *)

Si voleu que vinguin els socis cal que comenceu traient les arnes d'aquest reglament tan antiquat / Per revifar la Institució hem d'estar disposats a treure'n les arnes; altrament és millor la seva dissolució (R-M)

▷ **al corrent** (inv.)

ACTUALITZAT

al corrent *SP*, no estar endarrerit en els pagaments deguts, en una feina / fer o haver fet una cosa endarrerida (IEC, EC)

Aquest compte fa temps que no es repassa; cal posar-lo al corrent i veure la liquidació actual / M'agrada estar sempre al corrent en la feina, perquè així no s'acumula (S'usa normal-

ment amb els verbs *estar, posar, tenir*, etc.) (R-M, *)

→ **al dia**

▷ **treure les arnes** (d'alguna cosa) (inv.)

al dia *SP*, [posar] al corrent / no estar endarrerit en una feina; fer o haver fet una cosa endarrerida (IEC, *)

Posar els llibres, la correspondència al dia / He faltat alguns dies a classe, però ara ja estic al dia amb els apunts (S'usa normalment amb els verbs *estar, posar, tenir*, etc.) (IEC, *)

→ **al corrent**

ACTUALMENT

al present *SP*, en el moment en què ens trobem (R-M)

Anys endarrere era malvist que una dona portés pantalons; al present, aquesta moda és acceptada totalment / Al present les perspectives econòmiques no pinten gaire bé (R-M)

→ **avui dia**

▷ **de present** (v.f.), **ara per ara** (p.ext.)

als nostres dies *SP*, en el temps, en l'època present

Als nostres dies, cada vegada se saben més casos de violència domèstica

→ **el dia d'avui**

▷ **en els nostres dies** (v.f.)

ara com ara *SAdv*, en el moment present / mentre no canvien les coses (R-M, IEC)

Ell diu que ara com ara no té cap notícia dels seus parents que havien de venir de França / La situació, ara com ara, no crec que canviï (R-M)

→ **el dia d'avui**

▷ **de moment** (p.ext.), **ara per ara** (p.ext.)

avui dia *SAdv*, en la nostra època, en el temps que correm (A-M)

Avui dia les modes són molt lliures: tothom va com vol / Avui dia tot és més car / Avui dia les coses han canviat molt (R-M, EC, *)

→ **en el dia d'avui**

▷ **avui en dia** (v.f.)

d'un temps a aquesta banda *SP*, d'un quant temps ençà / des de fa un cert temps fins ara (IEC, *)

D'un temps a aquesta banda s'han encarit molt els llibres / D'un quant temps a aquesta banda és molt difícil trobar feina (R-M, *)

→ **d'ençà** (d'algun moment)

el dia d'avui *SD*, actualment, en el temps, l'època, presents (EC)

En el dia d'avui treballa de mestra en una escola privada, però no sé què farà l'any vinent / Mestre Joanot... pintarà el retaule que el dia d'avui està posat a l'església de Sant Pere (*, A-M)

→ **avui dia, els nostres dies, ara com ara**

▷ **el dia de demà** (p.ext.)

en l'actualitat *SP*, en el moment en què ens trobem

En l'actualitat l'atur és un problema gravíssim

→ **ara per ara, en l'actualitat**

ACTUANT

■ **estar en acció** *SV*, estar mobilitzat, actuant, movent-se

És una entitat que sempre està en acció perquè no deixa d'organitzar actes lúdics i xerrades / Han constituït una associació que es diu «Dones en acció»

→ **estar en moviment, en activitat**

▷ **estar en funcionament** (p.ext.), **en marxa** (p.ext.), **entrar en acció** (p.ext.), **en joc** (p.ext.)

ACTUAR

1. (v. tr.) posar en acció o moció

■ **entrar en acció** *SV*, començar a actuar, a moure's

Va entrar en acció per aconseguir el que volia

→ **entrar en joc, entrar en escena**

▷ **posar** (algú o alguna cosa) **en acció** (inv.), **posar** (algú o alguna cosa) **en moviment** (inv.), **estar en acció** (p.ext.), **entrar en servei** (p.ext.)

ANT

■ **deixar refredar** (alguna cosa) *SV*, no fer (una cosa) en el moment oportú (EC)

Has fet tard, has deixat refredar l'entusiasme que el director tenia per a contractar-te / Ja que has arribat a un acord amb els compradors, val més que no ho deixis refredar i cloeu el tracte (, R-M)*

▷ **no trobar el moment** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

2. (v. intr.) obrar, exercir funcions pròpies del seu càrrec

■ **fer el paper de** *SV*, fingir-se tal o tal cosa, obrar com si ho fos (A-M)

No suporta les visites, però fa el paper d'amfitrió amable a la perfecció i ningú no se n'adona

→ **fer-se passar per**

▷ **fer el seu paper** (p.ext.)

3. (v. intr.) representar o executar una obra escènica

■ **calçar el coturn** *SV*, ésser actor o actriu / compondre, recitar, tragèdies (R-M, IEC)

La il·lusió de la Marta és d'arribar a calçar el coturn; està boja pel teatre / Té molt bones qualitats per a calçar el coturn; és bon actor (R-M)

▷ **estar en escena** (p.ext.)

■ **estar en escena** *SV*, un actor, estar posseït del seu paper, tenir constantment l'actitud, la fisonomia, etc., del personatge que representa (IEC)

En Jaume està en escena, representa el seu personatge de manera impecable

▷ **calçar el coturn** (p.ext.)

ACUDIR

■ **deixar-se caure** *SV*, algú, comparèixer en algun lloc / anar en algun lloc, aturar-s'hi, deliberadament (IEC, EC)

Entre les tres i les quatre, deixa't caure al cafè; hem de parlar (R-M)

→ **deixar-se veure, fer cap, treure el cap, treure el nas**

▷ **sortir-li al pas** (a algú) (p.ext.)

■ **treure el cap** *SV*, assistir un moment en algun lloc (R-M)

No em puc quedar a la festa, però hi trauré el cap només per saludar els coneguts (R-M)

→ **treure el nas, entrar i sortir, treure el nas per un forat**

ANT

■ **deixar** (algú) **plantat** *SV*, no acudir a la cita que es té amb algú (IEC)

Va deixar aquella noia plantada sense donar-li cap raó / Havien quedat a mig matí, però el va deixar plantat

→ **deixar** (algú) **tirat**

ACUDIR-SE

■ **encendre-se-li la llumeta** (a algú) *O*, oferir-se sobtosament a l'esperit una idea, un pensament, una resposta

Se li va encendre la llumeta i va recordar el nom de la persona que l'havia atès tan correctament

→ **venir-li a esment** (a algú), **venir-li a la memòria** (a algú), **venir-li al cap** (a algú)

■ **passar-li pel cap** (a algú) *SV*, acudir-se alguna cosa a algú (IEC)

A en Joan, li ha passat pel cap vendre's el cotxe

→ **passar-li per la barretina** (a algú), **venir-li l'acudit** (de fer alguna cosa, a algú)

■ **passar-li per la barretina** (a algú) *SV*, passar pel cap, acudir una idea (A-M)

Ara li ha passat per la barretina comprar-se un cotxe nou, però no sé com ho farà perquè no té ni un duro / Sempre vol fer el que li passa per la barretina; no escolta ningú (, R-M)*

→ **passar-li pel cap** (a algú), **passar-li per la vena** (a algú)

■ **tenir** (alguna cosa) **a flor de llavis** *SV*, (tenir alguna cosa) a punt de sortir de la boca (EC)

Sempre té una cançó a flor de llavis (EC)

→ **tenir** (alguna cosa) **a la punta de la llengua**

■ **tenir-ne una per dir** *SV*, tenir acudits (R-M)

Si vols que t'ho digui, em cansa una mica, això que sempre en tingui una per dir / En

Joan sempre en té una per dir; això fa que l'apar d'excursió amb ell sempre resulta divertit (També s'usa amb la forma tenir-ne una per explicar) (R-M)

→ **tenir-ne de bones**

▷ **dir sempre l'última paraula** (p.ext.), **venir-li a boca** (a algú) (p.ext.), **dir-ne una de les seves** (p.ext.)

venir-li a boca (a algú) SV, acudir-se-li de dir (a algú) / ocórrer-se a dir (Fr, IEC)

No li va venir a boca res per excusar-se i va acotar el cap / Davant les seves amenaces no em va venir a boca de recordar-li les seves responsabilitats / Sempre diu el primer que li ve a boca; hauria de pensar millor el que diu (R-M, R-M,)*

→ **venir-li a esment** (a algú), **venir-li a la llengua** (a algú)

▷ **venir-li a la boca** (a algú) (v.f.), **venir-li a la memòria** (a algú) (p.ext.), **venir-li a la ment** (a algú) (p.ext.), **venir-li al cap** (a algú) (p.ext.), **tenir-ne una per dir** (p.ext.)

venir-li a esment (a algú) SV, acudir al pensament (IEC)

Ara, m'ha vingut a esment que t'haig de donar un encàrrec

→ **venir-li a boca** (a algú), **venir-li a la llengua** (a algú), **encendre-se-li la llumeta** (a algú)

▷ **venir-li a la memòria** (a algú) (p.ext.), **venir-li al cap** (a algú) (p.ext.), **venir-li a la ment** (a algú) (p.ext.)

venir-li a la llengua (a algú) SV, acudir-se-li alguna cosa a algú, voler dir-la

Li vaig dir tot el que em va venir a la llengua (EC)

→ **venir-li a boca** (a algú), **venir-li a esment** (a algú)

▷ **venir-li a la memòria** (a algú) (p.ext.), **venir-li al cap** (a algú) (p.ext.), **venir-li a la ment** (a algú) (p.ext.)

venir-li a la memòria (a algú) SV, acudir-se-li alguna cosa a algú, voler dir-la

M'han vingut a la memòria dues rondalles més que em va explicar el meu avi

→ **venir-li al cap** (a algú), **venir-li a la ment** (a algú), **encendre-se-li la llumeta** (a algú)

▷ **quedar en blanc** (ant.), **quedar in albis** (ant.), **venir-li a boca** (a algú) (p.ext.), **venir-li a esment** (a algú) (p.ext.), **venir-li a la llengua** (a algú) (p.ext.)

venir-li a la ment (a algú) SV, acudir-se-li alguna cosa a algú, voler dir-la

Ara, no em ve a la ment com es deia aquell personatge / No li va venir al pensament d'avisar-lo que organitzaven una festa (També s'usa amb el nom pensament)

→ **venir-li a la memòria** (a algú), **venir-li al cap** (a algú)

▷ **venir-li a esment** (a algú) (p.ext.), **venir-li**

a boca (a algú) (p.ext.), **venir-li a la llengua** (a algú) (p.ext.)

venir-li al cap (a algú) SV, acudir-se-li alguna cosa a algú, voler dir-la

M'ha vingut al cap que demà tens l'entrevista. Te'n recordes, oi? / És massa impulsiu i sempre diu el primer que li ve al cap

→ **venir-li a la memòria** (a algú), **venir-li a la ment** (a algú), **encendre-se-li la llumeta** (a algú)

▷ **venir-li a esment** (a algú) (p.ext.), **venir-li a boca** (a algú) (p.ext.), **venir-li a la llengua** (a algú)

■ **venir-li l'acudit** (de fer alguna cosa, a algú) O, acudir-se sobtosament una idea, una proposta, un pensament

Li ha vingut l'acudit de saltar per sobre el foc i se li han socarrimat els pantalons

→ **passar-li pel cap** (a algú), **passar-li per la vena** (a algú)

ACUDIT

tenir-ne de bones SV, tenir bons acudits (EC)

En Pere és molt divertit i sempre en té de bones per explicar

→ **tenir-ne una per dir**

ACUMULAR

fer feix SV, acumular circumstàncies desfavorables (R-M)

Les presses de l'editorial i la quantitat de feina a fer feien feix i dificultaven la realització del llibre (R-M)

→ **tot fa feix**

tot fa farcell O, carregar-se / dit d'allò que ve a fer més feixuga, a augmentar, una cosa a suportar, a endurar (R-M, *)

Pobre home, està aclaparat; li han passat moltes coses i tot fa farcell; no sap com sortir-se'n (R-M)

→ **tot fa feix**

ACUSAR

assenyalar (algú) amb el dit SV, acusar / inculpar, incriminar, davant de tothom (R-M, *)

En aquell país tenen una ment tancada i assenyalen qualsevol dona divorciada amb el dit / D'ençà de la malifeta tothom l'assenyala amb el dit i ha perdut molts amics / La gent l'assenyala amb el dit sense saber prou les causes de la seva acció (, R-M, R-M)*

▷ **en evidència** (p.ext.), **penjar un miracle** (a algú) (p.ext.), **posar-li** (alguna cosa) **al damunt** (a algú) (p.ext.), **prendre** (algú) **de tema** (p.ext.), **prendre** (algú) **de cap d'esquila** (p.ext.)

portar (algú) **a la barra** SV, fer comparèixer algú davant un tribunal de justícia / dur algú al tribunal (IEC, A-M)

Ha portat el seu marit a la barra perquè la

maltractava / Finalment van aconseguir proves i van poder portar el delinqüent a la barra (També s'usa amb el verb dur)

▷ **tirar la pedra i amagar la mà** (p.ext.), **braç secular** (p.ext.)

tirar la pedra i amagar la mà *SCoord*, acusar algú per mitjans indirectes (Fr)

Quan parla d'ella sempre tira la pedra i amaga la mà

▷ **tirar la primera pedra** (p.ext.), **portar** (algú) **a la barra** (p.ext.)

tirar la primera pedra *SV*, ésser el primer a acusar algú / acusar públicament (IEC, R-M)

El seu germà mateix va ser qui li va tirar la primera pedra descobrint l'afer del contraban en què estava involucrat (R-M)

▷ **tirar la pedra i amagar la mà** (p.ext.)

ACUSAT

cap de turc *SN*, persona a qui hom fa acusacions de les quals no és responsable (IEC)

És el cap de turc i rep tots els cops / L'han agafat de cap de turc i ara el faran fora de la feina

▷ **prendre** (algú) **de cap d'esquila** (p.ext.), **tenir** (algú) **de cap d'esquila** (p.ext.)

ADAM

el primer pare *SD*, Adam / expressió usada per a referir-se al primer home, Adam (EC, *)

Tots som fills del primer pare

ADAPTABLE

ésser un tot terreny (algú) *SV*, dit per a referir-se a algú que s'adapta a qualsevol situació o circumstància

Aquest home és un tot terreny: pot treballar en qualsevol feina, perquè sap fer de tot / Aquest nen és tot terreny: s'adapta a totes les circumstàncies i a tothom (També s'usa amb la forma ésser tot terreny (algú))

▷ **tocar moltes teclès** (p.ext.), **home de molts oficis** (p.ext.)

tot li és pàtria (a algú) *O*, dit de qui no es fa estrany enlloc, no té aprensió de res, etc. (IEC)

A en Pere tot li és pàtria, es troba bé arreu / La veritat és que a casa nostra tot ens és pàtria, qualsevol cosa ens està bé

→ **en el seu element, en el seu ambient, fer a tot**

ADAPTAR

adaptar (alguna cosa) **al llit de Procrustes** *SV*, escurçar alguna cosa o allargar-la a voluntat forçant-la (P)

Van adaptar aquella novel·la al llit de Procrustes, perquè era massa llarga

portar (alguna cosa) **a la pantalla gran** *SV*, adaptar una vida, història, novel·la, biografia, etc., al cinema

Han portat la seva vida a la pantalla gran

ADAPTAR-SE

ballar al so que toquen *SV*, obrar de manera diferent segons les circumstàncies (A-M)

Sap ballar al so que toquen i això li permetrà no haver de patir en situacions difícils

→ **ballar segons el so**

ballar segons el so *SV*, acomodar-se a les circumstàncies (IEC)

És molt astut i sap ballar segons el so; així no renyeix mai amb ningú (R-M)

→ **fer cara a tots els vents, posar-se al diapàs** (d'algú), **ballar al so que toquen, saber viure**

▷ **nedar entre dues aigües** (p.ext.)

ésser cavall de bona barra (algú) *SV*, adaptar-se a qualsevol cosa, especialment en el menjar (EC)

És cavall de bona barra, qualsevol cosa que li posis per menjar li sembla bé

▷ **ésser de bona dent**

▷ **ésser una llima** (algú) (p.ext.)

fer a tot *SV*, aprofitar tot allò que es presenta i acontentar-se amb qualsevol cosa, encara que no sigui allò que hom voldria (A-M)

Per en Joan no et preocupis: ell es fa a tot i tant li és una cosa com una altra

→ **tot li és pàtria** (a algú)

fer cara a tots els vents *SV*, canviar d'actitud segons les circumstàncies (R-M)

Amb tal de salvar els seus interessos particulars fa cara a tots els vents; tan aviat diu que és d'un partit com d'un altre (R-M)

→ **girar-se a tots els vents, ballar segons el so**

▷ **fer tots els papers de l'auca** (p.ext.), **nedar entre dues aigües** (p.ext.), **prendre** (algú) **pel seu vent** (p.ext.)

saber viure *SV*, saber adaptar-se als usos del món, manegar-se en la vida, etc. (IEC)

No té prejudicis i sap encarar les contrarietats, sap viure

→ **ballar segons el so**

▷ **viure la vida** (p.ext.), **viure bé** (p.ext.)

seguir el corrent *SV*, adaptar-se a la moda o (al) costum del moment (R-M)

No vol fer-se remarcar i moltes coses les fa sense convicció, només per seguir el corrent (R-M)

→ **deixar-se anar**

▷ **seguir la corrent** (v.f.), **deixar-se dur pel corrent** (p.ext.), **deixar-se dur per** (p.ext.), **prendre el corrent** (p.ext.)

tirar i amollar *SCoord*, mantenir-se ferm i cedir alternativament (A-M)

Perquè (a) poc a poc tirant i amollant pogués avenir-los (A-M)

ADDITIONALMENT

a més de *SP*, expressió usada per a indicar que una acció, un esdeveniment, un fet, etc., suc-

ceeix afegit a un altre / afegit a quelcom / encara (EC, R-M, IEC)

Diu que, a més del passatge, s'ha de pagar una taxa de luxe / És una dona feïnera i, a més, té molt bon caràcter (El complement és opcional) (R-M)

→ **oi més, per a més inri, ultra que, per afegiment, a part de, d'altra part, per paga**
▷ **a més a més de** (v.f.), **de més de** (v.f.), **de més a més de** (v.f.)

■ **a part de** SP, d'una manera addicional

A part de saber anglès també parla francès i japonès / Va venir tota la meua família; i, a part, tots els meus amics (El complement és opcional)

→ **a més de, d'altra banda, d'altra part**
oi més SQ, indica afegit a allò que s'ha dit / a més d'això (R-M, EC)

Cal fer ben aviat la correspondència i les factures, oi més cal telefonar reclamant totes les comandes; ja ens podem afanyar / Se'm va espantllar el cotxe i vaig perdre les claus, oi més (R-M, *)

→ **a més de, amb tot això**

per a més inri SP, expressió usada per a indicar que una acció, un esdeveniment, un fet, etc., succeeix afegit a un altre

La tarda que plovia vaig rellicar i, per a més inri, vaig anar a parar damunt d'un toll d'aigua / En Sergi em va insultar i, per a més inri, va marxar de l'habitació amb un cop de porta (IEC, *)

→ **a més de, ultra que, per afegiment, amb tot això**

▷ **per més inri** (v.f.), **omplir la mesura** (p.ext.)

per afegiment SP, a més, encara (EC)

Li van pegar i, per afegiment, li van prendre els llibres / El van insultar i, per afegiment van bastonejar-lo (IEC, EC)

→ **a més de, per a més inri**

▷ **omplir la mesura** (p.ext.)

ultra que SP, a més que / expressió usada per a indicar que una acció, un esdeveniment, un fet, etc., succeeix afegit a un altre (A-M, *)

Ultra que ha estudiat molt aquest any, també ha estat treballant en una fàbrica totes les tardes

→ **a més de, per a més inri**

ADDUIR

portar (alguna cosa) **a col·lació** SV, sortir a parlar d'alguna cosa, adduir-la (IEC)

Tenia interès a portar a col·lació tot el que havia significat per al seu país el règim que havia viscut durant tants d'anys (R-M)

→ **treure** (alguna cosa) **a rotlle**

▷ **treure** (alguna cosa) **en roda** (p.ext.), **fer raons** (p.ext.)

ADELITAR-SE

menjar més amb els ulls que amb la boca SV, fruir més per l'aspecte i la pulcritud d'un menjar que pel gust (EC)

Aquest noi menja més amb els ulls que amb la boca i no sap el que es perd

→ **menjar-se** (algú o alguna cosa) **amb els ulls**
menjar-se (algú o alguna cosa) **amb els ulls** SV, mirar una cosa o persona molt fixament, àvidament, amb una gran atenció (EC)

Cada cop que entrava es menjava la Maria amb els ulls / Quan vaig a la carnisseria sempre menjo amb els ulls; compro aquells aliments que tenen un millor aspecte (També s'usa amb la forma **menjar-se** (algú o alguna cosa) **amb la vista**)

→ **menjar més amb els ulls que amb la boca, anar-se-li'n els ulls darrere** (a algú)

▷ **menjar** (alguna cosa) **amb els ulls** (p.ext.), **menjar pels ulls** (p.ext.), **entrar pels ulls** (p.ext.)

ADEQUADAMENT

com cal SAdv, correctament, adequadament / com ha d'ésser una cosa o persona (R-M, IEC)

Seu com cal i no et gronxis amb la cadira / Aquesta palanca no funciona com cal; s'ha d'arreglar / A casa de la tia Lola, comporteu-vos tal com cal (R-M, R-M, *)

→ **com Déu mana, a consciència, amb propietat**

▷ **com Déu vol** (ant.), **tocat i posat** (p.ext.)
en avinentesa SP, [estar] a punt, a mà (IEC)

El nou projecte ja està en avinentesa perquè el cap de la secció se'l miri

→ **a punt d'orgue, a punt de solfa**

▷ **a punt** (p.ext.)

en fatxa SP, en actitud adequada a un fi determinat (Fr)

Cal que tot estigui en fatxa quan arribin els visitants; pengeu tots els quadres al seu lloc (S'usa normalment amb els verbs *estar, posar*, etc.) (R-M)

→ **com cal**

ADEQUAT

■ **al punt** SP, dit per a referir-se a un estat (de cocció, de temperatura, de maduresa) adequat
No vol el bistec ni massa cuit, ni poc fet, al punt / Els macarrons han quedat al punt, són boníssims

▷ **en saó** (p.ext.)

com posar oli a un llum SAdv, ésser un remei ràpid i radical / ésser un remei ràpid i molt eficaç (A-M, EC)

Li vaig dir que si no aprovava no tindria vacances i va ser com posar oli a un llum: va posar-se a estudiar immediatament

→ **com qui posa oli a un llum**

▷ **com posar oli en un llum** (v.f.)

com un guant *SAdv*, adequat. De manera perfecta (R-M)

Va provar d'encaixar la peça i hi anava com un guant; ni feta a mida / Em va com un guant que hagi vingut; necessito un expert en llengua italiana (Normalment s'usa amb el verb *anar*) (R-M)

→ **a meravella, anar que ni pintat, com l'anell al dit, ni fet d'encàrrec, oli en un llum, anar al pèl, anar al punt, venir bé** (a algú)

▷ **estar-li escrit** (a algú) (p.ext.), **a mida** (p.ext.)

en forma *SP*, com cal, segons la norma (EC)
Un argument en forma (EC)

→ **a punt d'orgue, a punt de solfa**

ésser del cas *SV*, adir-se / ésser propi, adequat, a la situació, a les circumstàncies (R-M, IEC)

Això és del cas / Tot el que tu alegues no és del cas; es tracta d'una altra qüestió (IEC, R-M)

→ **fer al cas, ésser la nata, venir al cas, venir a tomb, venir a tall**

▷ **ésser fora del cas** (ant.), **bon senyal** (p.ext.)

ésser la nata *SV*, ésser la cosa millor, la més adequada / ésser excel·lent en algun aspecte, per a algun fi (IEC, EC)

Corns i esquelles i lates de petroli que són la nata per moure talabastaix (A-M)

→ **ésser del cas, la flor i nata de**

fer al cas *SV*, ésser propi, adequat a la situació, a les circumstàncies (IEC)

Això que dius fa al cas / Res del que deia en el seu discurs feia al cas / Això no fa al cas; no cal retreure-ho (*, *, R-M)

→ **ésser del cas, venir a tomb, venir al cas, fer el fet** (a algú), **venir a tall**

▷ **ésser fora del cas** (ant.), **no fer al propòsit** (ant.), **no venir al propòsit** (ant.), **tocar-hi** (p.ext.), **bon senyal** (p.ext.)

ni fet a mida *SConj*, adequat / oportú, adequat per al moment (R-M, *)

Aquesta tauleta hi va justa, aquí; ni feta a mida / Això és el que jo necessitava; ni fet a mida; sembla que m'hagin endevinat el pensament; és un aparell perfecte (R-M)

→ **ni fet d'encàrrec**

▷ **a prova** (p.ext.)

ni fet d'encàrrec *SConj*, adequat / oportú, adequat per al moment (R-M, *)

Aquest vestit et ve a la mida, ni fet d'encàrrec / He comprat una butaca, ni feta d'encàrrec, és del mateix color de les cortines / El quadre que li van regalar li venia que ni fet d'encàrrec, ara que havia de decorar el pis nou (*, R-M, *)

→ **com un guant, ni fet a mida**

▷ **ni fet per encàrrec** (v.f.)

ADÉU

bon vent i barca nova *SCoord*, expressió de comiat a una persona o a una cosa que no ens sap

greu de veure anar-se'n, de perdre / expressió d'adéu a una persona no grata (IEC, Fr)

No et vull veure més per aquí, bon vent i barca nova!

→ **bon vent, bon viatge**

▷ **bon vent i la barca nova** (v.f.)

● **bon vent et pegue al cul i en popa que no s'encalle** (Vinaròs); **bon vent i foc al cul** (Emp., Garrotxa); **bon vent i oratge, i mar per córrer** (Men.); **bon vent i que duri** (Mall.); **bon vent i que no torni** (Mall.)

fins a una altra *SP*, expressió de comiat (R-M)
Adéu! Fins a una altra! Aquesta trobada ha estat molt interessant (R-M)

→ **a reveure, ja ens veurem**

ÀDHUC

fins i tot *SCoord*, expressió que emfasitza una afirmació / emfasitza el caràcter sorprenent o extraordinari d'una inclusió: ultra altres coses

(o persones, accions, circumstàncies, etc.), també; i encara, àdhuc (R-M, IEC)

Va anar tothom a felicitar-lo, fins i tot el seu oponent / Es mostrà comprensiu, amable fins i tot (R-M, IEC)

→ **i tot**

i tot *SConj*, emfasitza una afirmació / àdhuc / fins, inclusivament (R-M, IEC, EC)

Ha vingut ell i tot / Vaig estar molt malalt: em van extremunciar i tot (Fr, EC)

→ **fins i tot**

▷ **a excepció de** (ant.)

ADIAMENT

a dia adiat *SP*, en un dia fixat d'abans (A-M)
Hem de quedar a dia adiat (També s'usa amb la forma *a dia diat*)

→ **a dia cert, a dia sabut**

a dia cert *SP*, en un dia fixat d'abans / el dia prefixat per a fer alguna cosa (A-M, EC)

El jutge els va citar a dia cert perquè compareguessin davant seu

→ **a dia sabut, a dia adiat**

a dia sabut *SP*, en un dia fixat d'abans / el dia prefixat per a fer alguna cosa (A-M, EC)

Ens trobarem a dia sabut

→ **a dia cert, a dia adiat**

d'avui en quinze *SP*, al cap de quinze dies a partir d'avui (IEC)

Vindran a dinar d'avui en quinze (També s'usa amb la forma *de demà en quinze*)

▷ **d'avui en vuit** (p.ext.)

d'avui en vuit *SP*, al cap de vuit dies a partir d'avui (IEC)

Recorda que d'avui en vuit s'inaugura l'exposició / D'avui en vuit celebrarem el seu aniversari amb tota la família (També s'usa amb la forma *de demà en vuit*) (R-M, *)

▷ **d'avui en quinze** (p.ext.), **la setmana entrant** (p.ext.), **d'aquí a** (p.ext.)

ADIANT

venir de totes quatre potes *SV*, venir al cas, ésser molt adient (A-M)

Això que m'acabes de dir sí que ve de totes quatre potes. Ara ho entenc tot

→ **venir al cas, com l'anell al dit**

ADINERAT

abillar-la *SV*, tenir diners (IEC)

Té, ara es compra un cotxe nou: es nota que l'abilla!

→ **anar calent d'armilla, tenir coure, ballar-la grassa**

anar folrat d'armilla *SV*, tenir molts diners (R-M)

Ell rai! Va folrat d'armilla i no sent la crisi / Ja ha plegat el negoci, però, ara, folrat d'armilla, s'ha posat a viure com els potentats (També s'usa ometent el verb) (R-M)

→ **anar calent d'armilla, anar cosit de bitllets, anar cosit d'or, tenir bon ronyó, tenir el ronyó cobert**

▷ **anar fluix d'armilla** (ant.), **no arribar-li els cordons** (a algú) (ant.), **no poder tirar pilota a l'olla** (ant.), **no tenir un clau** (ant.), **no tenir un cèntim** (ant.), **no tenir una creu per a tapar-se un ull** (ant.)

tenir diners llargs *SV*, tenir molts diners (IEC)

Si es proposa comprar la casa, ho farà perquè té diners llargs; no li ve de milions

→ **anar calent d'armilla, tenir el ronyó cobert**

▷ **tenir diner llarg** (v.f.)

tenir quartos *SV*, tenir diners, ésser ric (A-M)

Aquesta gent té quartos encara que no ho sembli (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició prenominal)

→ **anar cosit de bitllets, tenir coure**

▷ **no tenir blanca** (ant.), **tenir necessitat** (ant.), **viure en l'estretor** (ant.)

tenir un bon racó *SV*, tenir guardats diners abundants (A-M)

Tenen un bon racó per quan vulguin marxar de viatge

→ **tenir un roc a la faixa, tenir un bon bosot, tenir una bona moma**

▷ **tenir un racó** (p.ext.), **fer un racó** (p.ext.), **fer bossa** (p.ext.)

tenir una bona moma *SV*, tenir diners estalviats

Tracta'l bé, que té bona moma

→ **tenir un bon racó, tenir un bon bossot**

ADIR-SE

estar a to (amb alguna cosa) *SV*, (estar) en consonància amb una cosa (Fr)

Aquest comentari final no ha estat a to amb la resta del discurs / Podies haver-te estalviat l'última frase, no ha estat a to (El complement és opcional)

→ **fer joc** (amb alguna cosa)

▷ **venir-hi bé** (p.ext.)

fer joc (amb alguna cosa) *SV*, adir-se / adaptar-se amb alguna cosa, combinar-s'hi harmònicament (IEC, A-M)

Aquest quadre fa joc amb el color de la paret on l'has penjat / Aquests dos colors no fan joc (El complement és opcional) (*, EC)

→ **estar a to** (amb alguna cosa)

▷ **venir-hi bé** (p.ext.), **de conjunt** (p.ext.)

ADMÈS

tenir cabuda (a algun lloc) *SV*, cabre a algun lloc / ésser admès, acceptat (IEC, *)

Les obres d'artistes joves tenen cabuda en aquest museu / Les persones amb iniciativa sempre han tingut cabuda en aquesta associació

tenir casa oberta *SV*, ésser ben rebut (R-M)

És un xicot molt atent i complidor, es guanya la simpatia de tothom i a tot arreu té casa oberta / En aquell llogaret tothom l'estima molt i té casa oberta vagi on vagi (R-M)

→ **tenir la porta oberta, tenir entrada a, tenir casa franca, tenir taula parada**

▷ **persona non grata** (ant.)

tenir entrada *SV*, ésser admès (R-M)

Festejaven per la finestra perquè no tenia entrada a la casa / Aquesta mercaderia no té entrada / Qui no demostrï que posseeix els requisits principals no tindrà entrada al concurs / Amb la incorporació d'aquest país a la Unió Europea els seus productes comercials tindran bona entrada (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (EC, IEC, *, *)

→ **tenir casa oberta**

▷ **persona non grata** (ant.), **donar entrada** (a algú) (inv.)

tenir la porta oberta *SV*, ésser ben rebut, admès (R-M)

Si compleixes bé els teus compromisos sempre tindràs la porta oberta a tot arreu (R-M)

→ **tenir casa oberta**

▷ **persona non grata** (ant.)

ADMETRE

donar entrada (a algú) *SV*, deixar entrar (R-M)

Donar entrada a algú en una escola, en una acadèmia, en una associació / Li han donat entrada a l'assemblea (IEC, EC)

▷ **tenir entrada** (inv.)

posar-se a la raó *SV*, ésser raonable, convenir / avenir-se a admetre en tot o en part allò que l'adversari sostenia; deixar de barallar-se o de disputar (R-M, A-M)

Les seves pretensions són exagerades; hem de procurar que es posi a la raó (R-M)

→ **posar-se a to, posar-se en bon terreny, venir a la raó, entrar en raó**

▷ **no entrar a corral** (ant.)

venir a la raó *SV*, avenir-se a admetre en tot o en

part allò que l'adversari sostenia; deixar de barallar-se o de disputar (A-M)

Ha costat, però finalment ha vingut a la raó i no es vendrà la casa per anar-se'n de lloguer

→ **posar-se a la raó, entrar en raó**

▷ **posar** (algú) **en raó** (inv.), **no entrar a corral** (ant.)

ADMINISTRAR

dur el maneig (d'alguna cosa) *SV*, dur la direcció, l'administració d'alguna cosa (IEC)

Duu el maneig de la casa amb molts escrúpols / Duu el maneig d'aquest afer amb molt d'entusiasme

▷ **tenir els cordons de la bossa** (p.ext.), **estar a cobert** (p.ext.)

saber comptar *SV*, administrar bé / saber mirar els interessos propis (R-M, IEC)

No crec que emprengui cap negoci nou; sap comptar i veu que el temps no és propici / No es deixarà enganyar; sap comptar i tria bé el que l'interessa (R-M)

▷ **fer números** (p.ext.), **consultar amb la bossa** (p.ext.)

ADMIRABLE

ésser una benedicció (algú) *SV*, (ésser algú) motiu de joia, de benestar, de prosperitat (EC)

Aquest noi és una benedicció per a la seva mare perquè, un cop vídua, és qui més la cuida

→ **ésser una joia** (algú), **ésser un tresor** (algú), **ésser un sol** (algú)

ADMIRACIÓ

mai no ho hauria dit *O*, expressió que denota una gran admiració, sorpresa, estranyesa, davant un fet (EC)

Que en Joan és revisor de trens? Mai no ho hauria dit

→ **qui ho havia de dir**

▷ **no ho hauria dit mai** (v.f.)

reina santíssima *SN*, exclamació de sorpresa, de neguit, etc. / exclamació d'admiració (R-M, EC)

Aquí dalt t'enfiles? Reina santíssima! Pots caure! / Reina santíssima!, quanta gent hi ha a la plaça! / Que ja sap nedar? Reina santíssima! Però si encara és molt petit! (R-M, R-M, *)

→ **verge santíssima, Maria santíssima, Mare de Déu santíssima, Déu meu, Mare de Déu Senyor**

ADMIRAR

posar (algú) **sobre el pedestal** *SV*, admirar molt algú (EC)

Fins ara l'havia posat sobre el pedestal, però ara que ja el coneix comença a veure-li els defectes (També s'usa amb la forma *posar* (algú) *sobre un pedestal*)

→ **posar** (algú) **sobre les estrelles, posar** (algú) **a les estrelles, posar** (algú) **dalt del cel, posar** (algú) **als núvols, posar** (algú) **fins al cel, posar** (algú) **sobre el pinacle, posar** (algú) **dalt del candelero**

▷ **caure-li del pedestal** (a algú) (ant.), **tenir** (algú) **sobre el pedestal** (p.ext.)

■ **tenir** (algú) **sobre el pedestal** *SV*, sentir admiració per algú

Tenia en Gerard sobre el pedestal i que li mentís el va decebre molt (També s'usa amb la forma *tenir* (algú) *sobre un pedestal*)

→ **tenir** (algú) **pels núvols, besar la terra que trepitja**

▷ **posar** (algú) **sobre el pedestal** (p.ext.), **estar molt** (d'algú) (p.ext.), **tenir** (algú) **en bon concepte** (p.ext.)

ADMIRAR-SE

veure visions *SV*, sorprendre's molt (R-M)

En veure'ls entrar junts, em vaig quedar veient visions; tots sabem que fa poc que no es dirigien la paraula (R-M)

▷ **quedar de pedra** (p.ext.), **restar com qui veu visions** (p.ext.), **deixar** (algú) **com qui veu visions** (p.ext.)

ADMIRAT

fer rotlle *SV*, fer-se escoltar, considerar per la gent (R-M)

És un home molt respectat; sempre que ve a fer una conferència fa rotlle / És erudit en Història dels països orientals. En el darrer Congrés de Cultura Indoxinesa la seva aportació ha fet rotlle (També s'usa amb la forma *fer rotlle*) (*, R-M)

▷ **fer rotlle** (a algú) (inv.), **do de gents** (p.ext.)

fer uns ulls com unes taronges *SV*, obrir molt els ulls de sorpresa, d'admiració, per vigilància (IEC)

Quan li ha dit el preu ha fet uns ulls com unes taronges, perquè era molt car / El noi no havia vist mai cap xinès i es mirava aquell que tenia al davant fent uns ulls com unes taronges (*, R-M)

→ **posar uns ulls com unes taronges, obrir uns ulls com unes taronges**

▷ **quedar amb un pam de nas** (p.ext.), **fer-li pampallugues els ulls** (a algú) (p.ext.)

quedar de pedra *SV*, romandre sense paraula a causa d'una gran sorpresa, d'una gran admiració, etc. / indicant una gran sorpresa (EC, IEC) *Amb la petició de divorci ha quedat de pedra / La sorpresa ha sigut tan gran que ha quedat petrificat* (També s'usa amb els verbs *restar, romandre*, etc. i amb l'adjectiu *petrificat*)

→ **quedar d'una peça, quedar sense paraula, restar amb la boca oberta, quedar amb un peu enlaire**

- ▷ **deixar** (algú) **de pedra** (inv.), **caure d'esqueua** (p.ext.), **perdre la paraula** (p.ext.), **veure visions** (p.ext.), **quedar fred** (p.ext.)

restar amb la boca oberta *SV*, (quedar) sorprès (R-M)

Els infants restaven amb la boca oberta davant l'actuació de l'equilibrista (R-M)

→ **quedar amb un pam de nas**, **quedar amb un peu enlaire**

- ▷ **deixar** (algú) **amb la boca oberta** (inv.)

ADOBAR

posar un bon pedaç (a alguna cosa) *SV*, adobar alguna cosa, arreglar-la, posar-la en més bon estat (A-M)

Cal posar un bon pedaç a aquesta taula perquè les potes ballen

- ▷ **tapar forats** (p.ext.)

ADOBAT

ANT

tenir el fil cru *SV*, restar interiorment crua una peça de cuir adobada (EC)

Aquesta peça de pell té el fil cru

ADOLESCÈNCIA

l'edat de la poca-solta *SD*, adolescència (referint-se al comportament) (EC)

Canvia de parer tot sovint perquè està a l'edat de la poca-solta / L'edat de la poca-solta és una de les èpoques més difícils de suportar

→ **l'edat del pavo**

- ▷ **sentir olor de sabatot** (p.ext.)

■ **l'edat del pavo** *SD*, dit per a referir-se al comportament d'un adolescent

No sap ben bé què vol fer a la vida, està a l'edat del pavo / Sembla que estiguis a l'edat del pavo, vols fer el favor de centrar-te i no fer més ximpleries?

→ **l'edat de la poca-solta**

[pavo: mot no registrat a l'IEC]

ADOLORIT

tenir el cap carregat *SV*, tenir el cap adolorit (EC)

Tinc el cap carregat: aquesta migranya no m'acaba de marxar mai

→ **tenir el cap espès**

tenir el cap espès *SV*, tenir el cap adolorit (EC)

Tenia el cap espès, així que vaig haver de marxar cap a casa

→ **tenir el cap carregat**

ADONANT-SE

ANT

■ **jugant jugant** *SAdv*, sense tenir en compte el que ha passat o el que hom ha dit

Jugant jugant s'han fet les dues i encara no tinc el dinar preparat

→ **com si res**

- ▷ **fer** (alguna cosa) **jugant** (p.ext.)

ADONAR-SE

caure del ruc *SV*, adonar-se, a la fi, d'una cosa que no es comprenia / adonar-se d'alguna cosa, deduir-la (Fr, EC)

Ara caic del ruc! Ja veig com haig de solucionar aquest problema de probabilitat / Per fi ha caigut de l'ase i s'ha adonat que l'enganyaven (També s'usa amb els noms *ase* i *burro*)

→ **caure-hi**, **obrir els ulls**

- ▷ **tenir els ulls al clatell** (ant.), **dur una bena als ulls** (ant.), **tenir una bena als ulls** (ant.)

caure-hi *SV*, reeixir a comprendre alguna cosa, a recordar-la, a endevinar el fi dissimulat amb què és dita o feta (EC)

—Aquí hi ha un error. —És veritat, ara hi caic / Aquest matí hi he caigut, ara ja entenc el que em vas explicar ahir!

→ **caure del ruc**, **filar-hi**

- ▷ **d'efectes retardats** (p.ext.)

obrir els ulls *SV*, hom, veure el que fins aleshores, enganyat, obcecat, etc., no sabia veure / descobrir allò que s'ignorava (IEC, A-M)

Vaig obrir els ulls i em vaig adonar de tot el que havia ocorregut / Fins que no va rebre aquella carta no va obrir els ulls; aleshores va comprendre tot l'engany (*, R-M)

→ **caure-li la bena dels ulls** (a algú), **caure del ruc**

- ▷ **tenir pega als ulls** (ant.), **tenir pa a l'ull** (ant.), **tenir teranyines als ulls** (ant.), **tenir una bena als ulls** (ant.), **tenir una lleganya a l'ull** (ant.)

pots comptar (alguna cosa) *O*, fer-se càrrec, adonar-se (de com deu ésser una cosa) (A-M)

Pots comptar quina alegria han tingut en tornar-se a veure després de tants anys. (Només s'usa en les segones i en les terceres persones del present d'indicatiu. Sovint s'usa precedida de l'adverbi *ja*. El complement es pot ometre) (R-M)

→ **pots pensar** (alguna cosa)

- ▷ **fer-se càrrec de** (p.ext.)

tirar-se la partida *SV*, adonar-se d'una cosa, preveure-la o comprendre-la malgrat que estigués dissimulada (A-M)

Tot d'una es va tirar la partida i va descobrir tot l'engany

→ **menjar-se la partida**

veure (alguna cosa) **d'una hora lluny** *SV*, adonar-se aviat (R-M)

Ja vam veure d'una hora lluny que la seva intenció era quedar-s'ho tot / Es veu d'una hora lluny que vol semblar simpàtic (EC, R-M)

→ **veure de lluny** (alguna cosa), **veure's d'u-**

na llegua lluny, conèixer (algú o alguna cosa) **d'una hora lluny**
veure moros a la costa *SV*, adonar-se del perill o creure que n'hi ha (A-M)
Va veure moros a la costa i no va voler moure's d'on era per por
 → **veure's la pedregada a sobre**
 ▷ **haver-hi moros a la costa** (p.ext.)

ANT

tenir pega als ulls *SV*, no veure allò que està ben prop i ben visible (A-M)
Aparta't! No veus que ve un cotxe? Que tens pega als ulls? (R-M)
 ▷ **obrir els ulls** (ant.), **tenir bona pupilla** (ant.), **tenir vista** (ant.), **tenir la vista llarga** (ant.), **tenir molta parpella** (ant.)

ADOPTAR

fer-se seu (algú) *SV*, adoptar / acollir algú i adoptar-lo com a propi (Fr, *)
Des del dia que van acollir el nadó se l'han fet seu (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

ADORAR

retre culte a *SV*, adorar, tributar alt honor a algú o a alguna cosa
Retre culte a la veritat / Retre culte a Déu (A-M, EC)
 ▷ **fer honor a** (p.ext.), **retre bandera a** (p.ext.), **retre homenatge a** (p.ext.), **viure en la contemplació** (p.ext.)
servir Déu *SV*, donar culte o adoració a Déu (EC)
Sor Teresa va servir Déu durant tota la seva vida
 ▷ **servent de Déu** (p.ext.), **viure en la contemplació** (p.ext.)

ADORMIR-SE

agafar el son *SV*, començar a dormir (R-M)
Quan no puc agafar el son de seguida que em fico al llit, ja no dormo fins a la matinada / Al meu infant li costa molt agafar el son (R-M)
 → **encetar el son, aclarar els ulls**
caure atroncat de son *SV*, començar a dormir (Fr)
Sense adonar-se'n, ha caigut atroncat de son
 → **caure rodó, caure de son**
 ▷ **dormir com un tronc** (p.ext.)
caure rodó *SV*, adormir-se ràpidament a causa de la fatiga
Estava tan cansat que va arribar a casa i va caure rodó al sofà
 → **caure atroncat de son**
cloure l'ull *SV*, adormissar-se / adormir-se / començar a dormir (R-M, IEC, *)
Està cansat; tan aviat com s'asseu ja clou l'ull (R-M)
 → **pesar figures**
encetar el son *SV*, començar a dormir (R-M)

Quan va començar a tronar tot just encetava el son i ja no va poder adormir-se fins molt tard (R-M)

→ **agafar el son**

▷ **trencar el son** (p.ext.), **pesar figures** (p.ext.), **fer un son** (p.ext.), **el primer son** (p.ext.), **a prim son** (p.ext.)

pesar figures *SV*, endormiscar-se i fer capcinades / fer becaines (R-M, IEC)

Asseguda en la seva cadira baixa, l'àvia ja anava pesant figures; no estava acostumada a vetllar fins tan tard / Dos vigilants que no fan altra feina que seure i pesar figures tota la nit (R-M, A-M)

→ **fer una becaina, cloure l'ull, trencar el son**
 ▷ **encetar el son** (p.ext.)

ADORMIT

enganxar-se-li el llençol a les anques (a algú) *O*, no despertar-se d'hora, llevar-se tard per excés de son o per peresa (A-M)

Va arribar tard perquè se li va enganxar el llençol a les anques / Vinga, lleva't, o és que se t'ha aferrat el llençol a les anques? (També s'usa amb els verbs *aferrar* i *agafar*)

▷ **tenir el llangardaix amarrat a l'esquena** (p.ext.), **ésser un manta** (p.ext.), **ésser un feina-fuig-mandra-no-em-deixis** (p.ext.)

tenir una son que no s'hi veu *SV*, tenir una son desmesurada

Aquesta nit ha dormit molt poc i ara té una son que no s'hi veu / Tinc una son que no m'hi veig / Va anar a dormir d'hora perquè tenia una son que no s'hi veia (*, EC, *)

→ **tenir una son de boig**

ADOSSAT

esquena per esquena *SN*, adossats / recolzats d'esquena l'un amb l'altre (R-M, *)

Ens vam trobar esquena per esquena a l'ascensor, i no ens vam veure fins que vam sortir-ne / Anàvem asseguts al tren esquena per esquena (R-M)

→ **d'esquena**

▷ **cara a cara** (ant.)

ADQUIRIR

mamar (alguna cosa) **amb la llet** *SV*, adquirir una tendència des de la infància / rebre alguna cosa des de petit / adquirir una habitud, una qualitat, etc., des de la primera infància (R-M, IEC, EC)

Aquesta afecció al teatre l'ha mamada amb la llet; es pot dir que va néixer entre bastidors / Hem mamat amb la llet la nostra llengua (R-M, EC)

→ **xuclar** (alguna cosa) **amb la llet**

▷ **venir-ne de mena** (p.ext.), **venir de família** (p.ext.)

prendre possessió (d'alguna cosa) *SV*, executar

algun acte que mostri l'exercici del dret, ús o lliure disposició d'allò que hom comença a posseir (EC)

Va prendre possessió de tots els poders

▷ **donar possessió** (d'alguna cosa, a algú) (inv.), **presa de possessió** (p.ext.)

xuclar (alguna cosa) **amb la llet SV**, adquirir un sentiment, una opinió, etc., des de la infància (IEC)

Aquella criatura va xuclar l'odi amb la llet / Aquesta manera de fer li ve de família, la va xuclar amb la llet (S'usa amb noms que denoten maneres de fer, opinions, sentiments com a complement i amb la forma *xuclar* (alguna cosa) **amb la llet materna**)

→ **mamar** (alguna cosa) **amb la llet**

ADREÇA

amb domicili a SP, dit per a introduir l'adreça d'algú o d'una entitat o empresa

Joan Prat, amb domicili al passeig dels Tíllers número 4 de la Garriga, sollicita la renovació del document

raó social SN, la firma que adopta una casa de comerç per a les cartes, lletres, valors, etc., i que és el nom amb què l'entitat es coneix i designa públicament (A-M)

Raó social d'una casa / Si voleu més informació sobre els llocs que es poden visitar, adreceu-vos a la raó social de la nostra entitat (EC, *)

ADREÇANT-SE

a l'atenció (d'algú) **SP**, en un sobre, en una nota escrita, etc., amb destinació a (algú) (IEC)

A l'atenció del senyor president / A l'atenció de Josep Riu

ADREÇAR-SE

adreçar la paraula (a algú) **SV**, parlar a algú (EC)

Quan adreço la paraula al seu cosí, ell abaixa la mirada / Li vaig adreçar la paraula per comentar-li el tema del robatori dels diners / No dirigeix la paraula al seu cunyat des de fa mesos (També s'usa amb el verb *dirigir*)

▷ **dir-li** (alguna cosa) **a boca** (a algú) (p.ext.)

ADRET

sa i condret SCoord, format i desenvolupat (R-M)

És un xicot sa i condret que sembla més gran del que és (R-M)

→ **dret i fet**

▷ **dret i igual** (p.ext.)

ADULACIÓ

cant de sirena SN, seguit de paraules falses, aduadores (IEC)

Tota aquesta parrafada m'ha semblat un cant de sirena / Quan em vol demanar un favor, em ve amb cants de sirena

▷ **no venir-li amb musiques** (a algú) (p.ext.)

ADULAR

donar sabó (a algú) **SV**, fer elogis interessats d'algú per a obtenir-ne beneficis / ensabonar-lo, adular-lo (A-M, EC)

Dóna sabó a la infermera sempre que la veu

→ **llepar el cul** (a algú), **rentar la cara** (a algú), **fer la gara-gara** (a algú), **posar sabó** (a algú), **fer la pilota** (a algú), **fer la cort** (a algú), **passar la mà per l'esquena** (a algú), **fer la barbata** (a algú), **fer els entorns** (a algú), **doblegar l'esquena**

fer el cul gros (a algú) **SV**, adular algú, dedicar-s'hi servilment (A-M)

Sempre fa el cul gros als professors per tal d'aconseguir unes bones qualificacions

→ **fer la pilota** (a algú), **llepar el cul** (a algú), **doblegar l'esquena**, **besar el cul** (a algú)

[Val. (A-M)]

fer la garseta (a algú) **SV**, elogiar excessivament algú, adular-lo (A-M)

Va fer la garseta al seu xicot, perquè cedís i li comprés un anell amb brillants

→ **fer la pilota** (a algú), **fer la bona** (a algú)

[Mall. (A-M)]

■ **fer la pilota** (a algú) **SV**, adular algú per aconseguir-ne un favor

Fa la pilota a la professora perquè l'aprovi sense tenir els coneixements necessaris / No cal que em facis la pilota perquè no et penso deixar el cotxe

→ **donar sabó** (a algú), **llepar el cul** (a algú), **fer el bus** (a algú), **fer la gara-gara** (a algú), **rentar la cara** (a algú), **fer l'aleta** (a algú), **fer la garseta** (a algú), **fer la rosca** (a algú), **fer els entorns** (a algú), **fer el cul gros** (a algú)

▷ **ésser un pilota** (p.ext.)

fer la rosca (a algú) **SV**, adular algú per aconseguir-ne un favor (IEC, *)

Deixa de fer la rosca i treballa una mica més

→ **fer la pilota** (a algú), **fer la cort** (a algú), **passar la mà per l'esquena** (a algú), **fer la barbata** (a algú), **fer la garangola** (a algú), **fer la gara-gara** (a algú)

▷ **ésser un pilota** (p.ext.)

■ **fer punts SV**, adular algú per a aconseguir-ne alguna cosa

Es passa el dia darrere el seu cap, ja farà punts, ja! / Sembla que faci punts per obtenir un augment de sou

→ **fer la pilota** (a algú), **passar la mà per l'esquena** (a algú), **fer la barbata** (a algú), **fer la garangola** (a algú), **fer mèrits**

▷ **donar punts** (a algú) (inv.)

llepar el cul (a algú) **SV**, adular / adular baixament algú, afalagar-lo servilment per guanyar-se la seva voluntat (R-M, *)

Sap molt de llepar el cul per tal d'obtenir el que vol / Llepa el cul al seu cap perquè no sap fer res més (R-M, *)

- **fer el cul gros** (a algú)
- ▷ **ésser un pilota** (p.ext.)
- posar sabó** (a algú) *SV*, fer elogis interessats d'algú per obtenir-ne beneficis (A-M)
- Si poses sabó al teu director, segur que aconseguiries que et doni festa dijous*
- **donar sabó** (a algú), **llepar el cul** (a algú), **rentar la cara** (a algú), **fer la gara-gara** (a algú), **fer la pilota** (a algú), **fer la cort** (a algú), **passar la mà per l'esquena** (a algú), **fer la barbata** (a algú), **fer els entorns** (a algú), **doblegar l'esquena**

ADULT

de mig temps *SP*, de mitja edat, a mitjan punt de la durada normal (A-M)

Vaig conèixer gent de mig temps que era molt interessant

→ **home de mitjana edat**

▷ **home de temps** (p.ext.)

haver passat les quatre creus *SV*, complir els quaranta anys (R-M)

No vol que sigui dit, però ja ha passat les quatre creus; li deu faltar poc per complir els quaranta-cinc anys (R-M)

→ **tenir les quatre creus**

▷ **passades les quatre creus** (p.ext.)

haver tombat la cinquantena *SV*, tenir complerts cinquanta anys (EC)

En Joan ja deu haver tombat la cinquantena, per això ja li comencen a sortir cabells blancs (També s'usa amb el nom *quarantena*)

▷ **home de mitjana edat** (p.ext.)

home de mitjana edat *SN*, (persona que viu en una) època de la vida intermèdia entre la joventut i la vellesa, sol ésser comptada entre els quaranta anys i els cinquanta-cinc (EC)

És un home de mitjana edat, deu tenir quaranta anys (També s'usa amb els noms *dona*, *gent* i *persona*)

→ **de mig temps**

▷ **haver tombat la cinquantena** (p.ext.),

home de bona edat (p.ext.), **home d'edat**

avançada (p.ext.), **home de temps** (p.ext.)

major d'edat *SA*, d'edat legal d'emancipació de tota tutela / persona, que pel fet d'haver arribat a la majoritat, gaudeix de la plenitud de drets per a tots els actes de la vida civil i política (R-M, IEC)

Fins que no siguis major d'edat no podràs tenir cap negoci ni establiment al teu nom (R-M)

▷ **menor d'edat** (ant.), **majoria d'edat** (p.ext.),

donar la clau de la casa (a algú) (p.ext.), **donar la clau i el duro** (a algú) (p.ext.)

passades les quatre creus *SA*, passats els quaranta anys (IEC)

No vol que sigui dit, però, passades les quatre creus, l'activitat disminueix (R-M)

▷ **haver passat les quatre creus** (p.ext.), **tenir les quatre creus** (p.ext.)

posar (algú) **de llarg** *SV*, dit de quan una noia és presentada en societat segons vell costum de les classes altes (R-M)

S'organitza un ball cada any quan es posen de llarg les filles del socis en complir divuit anys (R-M)

▷ **entrar en el món** (p.ext.)

tenir les quatre creus *SV*, tenir quaranta anys (A-M)

Ja té les quatre creus i hauria de començar a replantejar-se què vol fer amb la seva vida, perquè a partir dels quaranta és molt més difícil trobar feina

→ **haver passat les quatre creus**

▷ **passades les quatre creus** (p.ext.)

ADULTERAR

■ **fer banyes** (a algú) *SV*, enganyar la parella, mancant a la fidelitat conjugal

Des que va fer banyes al seu marit, ell ja no hi ha tornat a confiar mai més / Li fot banyes amb la veïna de dalt (També s'usa amb les formes *fotre banyes* (a algú) i *fotre les banyes* (a algú))

→ **fer el salt** (a algú)

▷ **portar banyes** (inv.), **anar carregat de front** (inv.), **tenir una relliscada** (amb algú) (p.ext.)

fer el salt (a algú) *SV*, enganyar el marit o la muller / ésser infidel (al cònjuge) (R-M, EC)

Fa el salt a la seva dona des que es van casar / La seva dona li havia fet el salt amb un bordegàs del poble / Ell no ho sap, però la seva dona li fa el salt (*, Fr, EC)

→ **posar banyes** (a algú), **fer banyes** (a algú)

▷ **portar banyes** (inv.), **anar carregat de front** (inv.), **ficar-se al llit** (amb algú) (p.ext.)

posar banyes (a algú) *SV*, enganyar el marit o la dona / la seva parella, enganyar-lo mancant a la fidelitat conjugal (R-M, IEC)

Diuen que posa banyes a la dona amb la secretària des de fa tres anys / Les males llengües diuen que posa banyes al marit, però ningú no ho pot confirmar (*, R-M)

→ **fer el salt** (a algú), **fer banyes** (a algú)

▷ **posar les banyes** (a algú) (v.f.), **portar banyes** (inv.), **anar carregat de front** (inv.), **tenir una relliscada** (amb algú) (p.ext.)

tenir una relliscada (amb algú) *SV*, cometre adulteri / [acció de] caure en falta, en pecat (sobretot aplicat a dones moralment lleugeres) (*, A-M)

Va tenir una relliscada amb aquella noia i la seva dona mai no li ho perdonà / Aquesta noia va tenir una relliscada (També s'usa amb el nom *patinada*) (*, A-M)

▷ **posar banyes** (a algú) (p.ext.), **fer banyes** (a algú) (p.ext.)

ADUST

amorós com una romeguera SA, es diu d'una persona adusta, poc amable (A-M)

Mai no hi he tingut una conversa gaire llarga, és un home amorós com una romeguera

→ **eixut com una esponja, ésser com una ortiga, dolç com una gatosa**

cara de pocs amics SN, la (cara) d'aspecte anti-pàtic (R-M)

No m'atreveixo a preguntar l'adreça a aquest home; ja cara de pocs amics / Quina cara de pocs amics que fa!; deu estar enfadat per alguna cosa (R-M)

→ **cara de jutge, cara de tres déus, cara de vinagre**

▷ **home de pocs amics** (p.ext.), **cara de fàstics** (p.ext.), **fer mala cara** (a algú) (p.ext.)

cara de tres déus SN, la cara que mostra severitat (R-M)

Era panxut i ferreny, amb cara de tres déus; no feia gens de goig haver de parlar-li (També s'usa amb el numeral *set*) (R-M)

→ **cara de jutge, cara de pocs amics, semblar una paret sense arrebossar, cara de prunes agres, cara de vinagre, pagar amb la cara**

■ **eixut com una esponja** SA, dit per a referir-se a algú de geni eixut, aspre

Vaig mirar de tenir-hi una conversa informal, però és eixut com una esponja

→ **ésser com una ortiga, amorós com una romeguera**

ésser com una ortiga SV, ésser aspre, poc tractable (A-M)

El veí del primer pis és com una ortiga: mai no parla i ni tan sols saluda / Camina molt tibat: sembla una ortiga (També s'usa amb la forma *semblar una ortiga*)

→ **tenir un geni com una ortiga, eixut com una esponja, dolç com una gatosa, amorós com una romeguera**

tenir un geni com una ortiga SV, ésser aspre, poc tractable (A-M)

Aquest noi té un geni com una ortiga: hauria d'intentar tractar millor la gent

→ **ésser com una ortiga**

ADVERSAMENT

a l'orsa SP, de manera adversa / fer cara a l'adversitat (R-M)

Hi ha moments de la vida en què cal anar a l'orsa; no ens hem de rendir a les dificultats / És un home valent que quan cal sap anar a l'orsa / Sabia que actuava a l'orsa, però creia que valia la pena (S'usa normalment amb el verb *anar*) (R-M)

→ **plantar cara** (a alguna cosa), **fer cara** (a alguna cosa), **agafar el bou per les banyes**

▷ **amagar el cap sota l'ala** (ant.)

ADVERSITAT

bufar vent contrari O, haver-hi circumstàncies adverses (R-M)

Per a aconseguir això que vols, hauràs d'esperar una miqueta perquè ara bufa vent contrari / Abans que no bufi vent contrari, ell s'aprofita de fer una fortuneta (*, R-M)

▷ **girar-se la truita** (p.ext.)

ironia del destí SN, esdeveniment contrari al que era d'esperar (R-M)

Per ironia del destí, el qui m'havia d'informar era el meu mateix adversari; com hi podia confiar? (R-M)

→ **ironia de la sort**

la llei de Murphy SD, expressió que serveix per a indicar que han succeït una sèrie d'esdeveniments adversos

Vaig tenir pana amb el cotxe i vaig arribar tard a la feina. No falla: és la llei de Murphy

▷ **ploure sobre mullat** (p.ext.)

ADVERTIMENT

alerta mosques SN, exclamació d'amenaça i advertiment / interj. d'amenaça o reny / expressió que s'usa com a advertència i cop d'atenció (A-M, A-M, R)

Noltros som noltros, i alerta [a] mosques! (A-M) [Mall., Men. (A-M)]

ja cal que es calci O, expressió amb què hom adverteix d'un perill, esp. amenaçant (IEC)

Només passa la prova un cinc per cent, ja cal que es calci / Li van dir que si es casava amb aquell home ja calia que es calcés

→ **ja es pot arremangar, jugar-se-la, ja te n'aniràs a penedir a Roma**

▷ **no anar-se'n a penedir a Roma** (p.ext.)

■ **ja es pot arremangar** O, expressió amb què hom adverteix d'un perill, especialment amenaçant

N'ha fet cada una! Ja es pot arremangar

→ **ja cal que es calci, ja te n'aniràs a penedir a Roma**

■ **ja s'ho trobarà** O, expressió usada per a advertir que les accions que un hom emprèn poden tenir mal fi

Es pensa que m'ha enganyat, però ja s'ho trobarà, a la llarga tot se sap / Jo ja t'he avisat. Si continues així, ja t'ho trobaràs!

→ **ja cal que es calci, jugar-se-la, ja te n'aniràs a penedir a Roma**

ja te n'aniràs a penedir a Roma O, es diu en to d'avís o amenaça a algú que vol fer la seva voluntat sense escoltar consell ni mirar si el que vol fer és lícit o no (A-M)

Tu, ara vés fent, que ja te n'aniràs a penedir a Roma

→ **ja cal que es calci, ja s'ho trobarà, ja es pot arremangar**

▷ **no anar-se'n a penedir a Roma** (p.ext.) [Mall. (A-M)]

■ **jugar-se-la** *SV*, expressió usada com a advertiment

Si no estudies, te la jugues, perquè no aprovaràs

→ **ja cal que es calci, ja s'ho trobarà**

no val a badar *O*, expressió per a advertir que cal obrar amb precaució, amb compte (EC)

Està ple de trampes, no val a badar

▷ **no s'hi val a badar** (v.f.)

toc d'atenció *SN*, advertiment fet a algú per desviar-lo d'una conducta inconvenient (EC)

Fes-li un toc d'atenció (EC)

▷ **cridar l'atenció** (a algú) (p.ext.)

ADVERTIR

aixecar la llebre *SV*, despertar l'atenció sobre un afer fent així que altres puguin aprofitar-se'n (IEC)

No diguis on hem amagat el botí. Si aixeques la llebre, anirem tots a la presó (També s'usa amb el verb *alçar*)

→ **alçar la caça**

bufar-li (alguna cosa) **a l'orella** (a algú) *SV*, advertir, recordar, suggerir, a algú alguna cosa (IEC)

Sort que em va bufar aquell canvi a l'orella; perquè, si no, mai no ho hauria esbrinat / Ho ha sabut perquè algú li va bufar a l'orella i el va alertar (*, R-M)

▷ **passar** (alguna cosa) **per alt** (ant.)

cridar (algú) **a l'ordre** *SV*, fer senyals per tal que la gent mantingui l'ordre

El delegat sindical cridà a l'ordre els assembleïstes / Hi havia tant d'enrenou que el president es va veure obligat a cridar els assistents a l'ordre (*, EC)

→ **cridar l'atenció** (d'algú)

cridar l'alto (a algú) *SV*, avisar, advertir, fer notar, etc., alguna cosa a algú / oposar-se a l'acció d'algú (*, R-M)

Hauràs de cridar l'alto a la teva filla

→ **parar els peus** (a algú), **cridar l'atenció** (d'algú)

cridar l'atenció (d'algú) *SV*, fer senyal a algú, fer remarcar (R-M)

Heu de cridar l'atenció dels traductors sobre la transcripció dels noms estrangers (R-M)

→ **posar** (algú) **en guàrdia**, **alçar la caça**, **fer el reclam**, **cridar l'alto** (a algú), **cridar** (algú) **a l'ordre**

posar (algú) **en guàrdia** *SV*, prevenir algú per tal que vigili (R-M)

Sort que un amic el va posar en guàrdia sobre les intencions d'aquell desconegut que pretenia estafar-lo / Es van posar en guàrdia davant el possible perill imminent (R-M, *)

→ **posar** (algú) **en remull**, **cridar l'atenció** (d'algú)

▷ **estar en guàrdia** (inv.), **anar amb el roc a la faixa** (inv.)

AEROPORT

torre de control *SN*, construcció en un aeroport en la qual són reunits tots els serveis de radio-navegació i de telecomunicacions que permeten de regular el trànsit dels avions que entren i surten (EC)

Haurem de posar-nos en contacte amb la torre de control de París, perquè haurem de fer un aterratge forçós

AFABLEMENT

amb bona cara *SP*, afablement / amb ànim acollidor, complagut (R-M, *)

Ens han rebut amb bona cara; no han fet esment de les desavinences passades / Vés-hi amb bona cara, encara que no et faci cap gràcia (R-M)

→ **amb els braços oberts**

amb els braços oberts *SP*, amb ànim acollidor, complagut / [acollir algú o alguna cosa] amb gran complaença (EC, IEC)

Aquell acord fou rebut amb els braços oberts per tothom / Sempre que vaig a casa seva m'acullen amb els braços oberts: són la gent més amable que he conegut mai (S'usa normalment amb els verbs *acceptar*, *acollir*, *rebre*, etc.) (R-M, *)

→ **amb bona cara, amb molt de gust, de bona gana**

▷ **plegar-se de braços** (p.ext.), **fer una bona arribada** (a algú) (p.ext.)

AFAITAR

fer la barba (a algú) *SV*, tallar la barba o afeitarella (IEC)

En aquesta perruqueria fan la barba bé de preu / Es veu que avui s'ha fet la barba; la té molt més curta / Anava a un barber que li feia la barba com a ell li agradava (*, R-M, *)

▷ **fer les cames** (a algú) (p.ext.)

màquina d'afaitar *SN*, aparell elèctric que permet d'afaitar o d'afaitar-se en sec (EC)

Li van regalar una màquina d'afaitar

▷ **maquineta d'afaitar** (p.ext.)

maquineta d'afaitar *SN*, aparell per a afeitatar que consisteix en un mànec en l'extrem del qual s'encasta una fulla d'afaitar o un ganivet d'un sol viu (EC)

Ha anat a comprar fulles de recanvi per a la maquineta d'afaitar

▷ **màquina d'afaitar** (p.ext.)

AFALAGAR

afalagar l'oïda (a algú) *SV*, dir coses que resultin agradoses (R-M)

Afalagava l'oïda al seu fill perquè creia que així li donava més seguretat / Li agrada que li afalaguin l'oïda parlant-li dels seus èxits (*, R-M)

→ **passar la mà per l'esquena** (a algú), **donar-li una ditada de mel** (a algú)

ballar-li l'aigua als ulls (a algú) *SV*, afalagar algú amb abelliments / afalagar algú (Fr, IEC)
Li ballava l'aigua als ulls contínuament

→ **passar la mà per l'esquena** (a algú), **ballar-li l'aigua damunt** (a algú)

ballar-li l'aigua davant (a algú) *SV*, procurar complaure algú, afalagar-lo (A-M)
«Som un pobre estudiant / que no puc aprendre de lletra; / vos ne sou causa, amoreta, / que em ballau l'aigo davant» (cançó pop. de Manacor) (A-M)

→ **ballar-li l'aigua als ulls** (a algú)
[Barc., Mall. (A-M)]

donar-li una ditada de mel (a algú) *SV*, afalagar algú amb bones paraules, amb elogis, etc. (A-M)
Va donar-li una ditada de mel perquè l'acompanyés a casa amb cotxe / No em donis tantes ditades de mel i col·labora més en les tasques de casa, home! (També s'usa amb els quantificadors *massa, molt, tant*, etc. en posició post-verbal)

→ **afalagar l'oïda** (a algú)

▷ **fer l'aleta** (a algú) (p.ext.), **fer la gara-gara** (a algú) (p.ext.)

fer el bus (a algú) *SV*, humiliar-se fent reverències adulatories (R-M)

Va negar-se a fer el bus al cap de la colla i l'en van treure / Davant d'aquell home sempre s'ha d'estar fent el bus i no tothom està disposat a rebaixar-se tant (R-M)

→ **portar la lliurea** (d'algú), **llepar el cul** (a algú), **doblegar l'esquena davant** (d'algú), **arrossegar-se als peus** (d'algú), **arrossegar-se com un cuc, besar els peus** (a algú), **corbar el cos, corbar l'esquena, vinclar l'esquena**

▷ **passar la mà per l'esquena** (a algú) (p.ext.)

fer el tato (a algú) *SV*, fer l'aleta (a algú) / afalagar insistentment (algú) per guanyar-li la voluntat, abellir-lo a fer una cosa, recaptar-ne un favor (A-M)

Ja fa temps que en Joan fa el tato a la Maria, li deu voler demanar alguna cosa

→ **fer la cort** (a algú), **fer l'aleta** (a algú), **fer la garangola** (a algú), **donar sabó** (a algú), **fer la rosca** (a algú), **posar sabó** (a algú), **fer la gara-gara** (a algú), **fer punts**

▷ **fer mèrits** (p.ext.)

fer festes (a algú) *SV*, fer, a algú, alegrois, demostracions de goig o de simpatia (A-M)

Tot era fer festes a la criatura perquè rigués (EC)

▷ **menjar-se** (algú) **a petons** (p.ext.), **fer manetes** (p.ext.)

fer l'aleta (a algú) *SV*, afalagar insistentment (algú) per guanyar-li la voluntat, abellir-lo a fer una cosa, recaptar-ne un favor (IEC)
Fa l'aleta al seu cap perquè l'ascendeixi / Deu voler que el seu oncle el faci hereu perquè li fa l'aleta molt ostensiblement (*, R-M)

→ **fer la pilota** (a algú), **fer la cort** (a algú), **passar la mà per l'esquena** (a algú), **fer la barbeta** (a algú), **fer la garangola** (a algú), **fer la gara-gara** (a algú), **donar sabó** (a algú), **fer la rosca** (a algú), **posar sabó** (a algú), **fer punts**

▷ **donar-li una ditada de mel** (a algú) (p.ext.)

fer la barbeta (a algú) *SV*, adular algú, afalagar-lo per tal d'obtenir-ne algun favor (IEC)

Quan ell comença a fer la barbeta a algú, és que li vol demanar algun favor (R-M)

→ **tocar la barbeta** (a algú), **passar la mà per l'esquena** (a algú), **fer la pilota** (a algú), **fer la cort** (a algú), **fer la garangola** (a algú), **fer la gara-gara** (a algú), **donar sabó** (a algú), **fer la rosca** (a algú), **fer punts, posar sabó** (a algú)

fer la bona (a algú) *SV*, afalagar / adular algú per aconseguir-ne un favor (R-M, *)

Per més que li facis la bona ell no cedirà ni un dels seus avantatges a favor teu / Si vols que et doni res, li hauràs de fer la bona (R-M, *)

→ **passar la mà per l'esquena** (a algú), **fer la pilota** (a algú), **fer la garangola** (a algú), **fer la gara-gara** (a algú), **fer la torniola** (a algú), **fer la garseta** (a algú)

fer la cort (a algú) *SV*, afalagar algú per obtenir la seva benvolença, els seus favors (IEC)

Feia la cort a la seva tia perquè li donés el braçalet de pedres precioses

→ **fer el tato** (a algú), **passar la mà per l'esquena** (a algú), **fer la barbata** (a algú), **fer la pilota** (a algú), **fer la garangola** (a algú), **fer la gara-gara** (a algú), **donar sabó** (a algú), **fer la rosca** (a algú), **posar sabó** (a algú)

fer la gara-gara (a algú) *SV*, tractar de plaure, d'atreure's l'afecte, la benvolença, etc. (d'algú) amb afalacs, llagots, compliments (IEC)
Fa la gara-gara al seu pare perquè la perdoni / Sap que l'ha fet enfadar i ara li fa la gara-gara per contentar-lo / No ho deia pas de cor, sinó només per fer-me la gara-gara (*, R-M, EC)

→ **passar la mà per l'esquena** (a algú), **fer la cort** (a algú), **fer la pilota** (a algú), **fer la garangola** (a algú), **fer la torniola** (a algú), **donar sabó** (a algú), **fer la rosca** (a algú), **fer els entorns** (a algú)

▷ **donar-li una ditada de mel** (a algú) (p.ext.)

fer la garangola (a algú) *SV*, anar entorn a algú, tractar-lo amablement i amb habilitat per induir-lo a fer allò que es vol d'ell (A-M)

Ell sap obtenir tot allò que es proposa perquè es dedica a fer la garangola a qui convingui i els vanitosos sempre hi cauen (R-M)

→ **passar la mà per l'esquena** (a algú), **fer la barbata** (a algú), **fer la cort** (a algú), **fer la**

- pilota** (a algú), **fer la gara-gara** (a algú), **donar sabó** (a algú), **fer la rosca** (a algú), **fer punts, posar sabó** (a algú)
- ▷ **fer la puta Ramoneta** (a algú) (p.ext.)
 - **fer sa garangola** (a algú) (Mall., Men.)
- fer la torniola** (a algú) *SV*, anar entorn d'algú procurant agradant-li o convèncer-lo per obtenir-ne quelcom (A-M)
Només cal que faci la torniola al seu pare per a aconseguir el que vulgui
 → **fer la gara-gara** (a algú), **passar la mà per l'esquena** (a algú), **fer la barbata** (a algú), **fer la cort** (a algú), **fer la pilota** (a algú), **donar sabó** (a algú), **fer la rosca** (a algú), **fer punts, posar sabó** (a algú), **fer els troncs** (a algú)
- passar la mà per l'esquena** (a algú) *SV*, amoixar algú, fer-lo content, etc. / lloar-lo, afalagar-lo (IEC)
Quan li convé, passa la mà per l'esquena a qui sigui / Aquest sap molt de passar la mà per l'esquena quan l'interessa obtenir quelcom (*, R-M)
 → **fer la gara-gara** (a algú), **fer l'aleta** (a algú), **rentar la cara** (a algú), **afalagar l'oïda** (a algú), **fer la barbata** (a algú), **fer el bus** (a algú), **fer la bona** (a algú), **fer la garangola** (a algú), **passar la mà per la cara** (a algú), **remenar la cua**
- ▷ **llepar el cul** (a algú) (p.ext.), **doblegar l'esquena** (p.ext.)
- passar la mà per la cara** (a algú) *SV*, afalagar / amoixar algú, fer-lo content, lloar-lo, etc. (R-M, *)
Mira si en sap, de passar la mà per la cara als companys de departament / No cal que em passis la mà per la cara, que no em convenceràs (*, R-M)
 → **passar la mà per l'esquena** (a algú)
- remenar la cua** *SV*, afalagar / amoixar algú, fer-lo content, lloar-lo, etc. (R-M, *)
No cal que hi vagi a remenar la cua perquè no és home sensible a l'afalac i no en traurà res (R-M)
 → **passar la mà per l'esquena** (a algú)
- rentar la cara** (a algú) *SV*, adular algú (IEC)
Quan vol obtenir quelcom, sap molt de rentar la cara a la gent (R-M)
 → **passar la mà per l'esquena** (a algú), **fer la gara-gara** (a algú)
- ▷ **rentar-li la cara amb un drap brut** (a algú) (p.ext.), **rentar-li sa cara amb un pedaç eixut** (a algú) (p.ext.)
- tocar la barbata** (a algú) *SV*, adular algú, afalagar-lo per tal d'obtenir-ne favors (EC)
Toca la barbata al seu pare quan vol demanar-li diners / Ja sabeu que és molt vanitós; aquell que sàpiga tocar-li la barbata podrà obtenir-ne tot el que voldrà (*, R-M)
 → **fer la barbata** (a algú)

AFAMAT

- acabar el pa primer que la talent** *SV*, patir o passar gana (Fr)
Els artistes sempre acaben el pa primer que la talent
 → **anar amb la panxa prima, anar prim de ventre**
- ▷ **acabar primer el pa que la gana** (p.ext.)
 - **acabar primer es pa que sa talent** (Mall.)
- anar amb la panxa prima** *SV*, anar mal alimentat (A-M)
Hi ha molta gent que és pobra i que va amb la panxa prima
 → **mossegar-se els punys, tenir la panxa encastada a l'esquena, acabar el pa primer que la talent, penjar les barres al sostre**
- ▷ **anar panxa prima** (v.f.)
- anar prim de ventre** *SV*, patir o passar gana / no menjar prou per a la gana que té (Fr, A-M)
Els gats del carrer sempre van prim de ventre
 → **tenir el ventre buit, mossegar-se els punys, tenir la panxa encastada a l'esquena, anar amb la panxa prima, acabar el pa primer que la talent, penjar les barres al sostre, no fer cap pet que pudi, dur es ventre aferrat a s'esquena**
- caure-li l'ànima** (a algú) *O*, deixar-se sentir molt la fam o la debilitat (A-M)
No havia dinat i notava com l'ànima li queia
 → **tenir la panxa encastada a l'esquena, anar prim de ventre, mossegar-se els punys**
- dur es ventre aferrat a s'esquena** *SV*, estar molt magre o tenir molta fam (A-M)
Parau taula, que duc es ventre aferrat a s'esquena
 → **anar prim de ventre, tenir la panxa a l'esquena, tenir la panxa encastada a l'esquena**
 [Mall. (A-M)]
- menjar-se els blens dels llums** *SV*, tenir molta gana
Té tanta gana que es menjaria els blens dels llums
 → **menjar-se un bou amb banyes, córrer la rata pel ventre**
- menjar-se un bou amb banyes** *SV*, fórmula hiperbòlica que s'aplica al qui és molt menjador o destructor de propietats, malgastador, etc. / tenir molta gana (A-M, *)
Tinc tanta gana que em menjaria un bou amb banyes (S'usa generalment en condicional)
 → **menjar-se els blens dels llums, córrer la rata pel ventre, tenir les dents llargues**
- ▷ **menjar-se un bou amb les banyes** (v.f.)
- mossegar-se els punys** *SV*, tenir fam (IEC)
L'avitualament no arribava; feia dos dies que els assetjats es mossegaven els punys; en aquelles condicions no resistirien gaire temps (R-M)

→ **menjar-se ses ungles, tenir la panxa encastada a l'esquena, anar prim de ventre, caure-li l'ànima** (a algú), **badar la boca al vent**

sentir un buit a l'estómac *SV*, afamat / tenir gana (Fr, *)

Fa moltes hores que no ha menjat res i sent un buit a l'estómac

→ **caure-li l'ànima** (a algú), **córrer la rata pel ventre**

▷ **tenir un budell buit** (p.ext.)

tenir el ventre buit *SV*, afamat / notar sensació de buidor a l'estómac (Fr, *)

Fa moltes hores que no ha menjat res, té el ventre buit / No li agrada fer esport amb el ventre buit / Té la panxa buida perquè encara no ha esmorzat / No li agrada sortir de casa, de bon matí, amb la panxa buida (També s'usa amb les formes *amb el ventre buit, tenir la panxa buida i amb la panxa buida*)

→ **tenir el pap buit, córrer la rata pel ventre, fer badalls i creuetes, tenir un budell buit, anar prim de ventre**

▷ **tenir el ventre ple** (ant.)

tenir el ventrell enrajolat *SV*, tenir molta gana (R-M)

Són les quatre i encara no hem dinat; ja tenim el ventrell enrajolat; jo no puc aguantar més (R-M)

→ **tenir mal de cor, tenir un budell buit**

tenir la panxa a l'esquena *SV*, patir fam (R-M)

Tots teníem la panxa a l'esquena; no pots imaginar-te la gana que ens feien passar (També s'usa amb el nom *ventre*) (R-M)

→ **dur es ventre aferrat a s'esquena, tenir la panxa encastada a l'esquena, anar prim de ventre, penjar les barres al sostre**

▷ **cantar els goigs de sant Prim** (p.ext.)

tenir la panxa encastada a l'esquena *SV*, tenir molta fam (A-M)

La majoria d'habitants del Tercer Món tenen la panxa encastada a l'esquena / Van passar molts dies sense gaire menjar i tenien la panxa aferrada a l'esquena (També s'usa amb la forma *tenir la panxa aferrada a l'esquena*)

→ **mossegar-se els punys, penjar les barres al sostre, dur es ventre aferrat a s'esquena**

▷ **tenir la panxa a l'esquena** (p.ext.)

tenir les dents esmolades *SV*, estar disposat a menjar molt (IEC)

Haurem de preparar una gran quantitat de menjar perquè aquests nois tenen les dents esmolades / Al dinar de Nadal van venir amb les dents esmolades (També s'usa amb la forma *amb les dents esmolades*)

→ **tenir bona dent, tenir les dents llargues, tenir bona barra, menjar com una llima, tenir bon païdor, tenir un bon davallant, ésser una llima** (algú)

tenir mal de cor *SV*, notar sensació de buidor a l'estómac (R-M)

No he desdejuntat i ara tinc mal de cor; però gairebé és hora de dinar i m'esperaré sense prendre res (R-M)

→ **córrer la rata pel ventre, tenir el ventrell enrajolat, tenir les dents llargues, tenir un budell buit**

tenir una fam que no s'hi veu *SV*, tenir una fam exagerada

Fa tanta estona que no ha menjat res que té una fam que no s'hi veu

→ **tenir una gana que alça, tenir una gana que l'aixeca, tenir la panxa encastada a l'esquena**

AFANYAR-SE

anar a preu fet *SV*, (anar) de pressa, sense parar (EC)

Ja veuràs com passarà sense aturar-se ni un moment a parlar; sempre va a preu fet, sempre té pressa / Noi, vas a preu fet; acabaràs aviat la feina (R-M)

→ **anar per feina**

▷ **fer estaries** (ant.), **a pinyó fix** (p.ext.)

doblar el camí *SV*, fer un camí en la meitat del temps acostumat o fer el doble camí en un mateix temps (EC)

Fent aquest recorregut en cotxe hem doblat el camí; hem arribat molt abans del que hauríem trigat anant a peu

▷ **doblar camí** (v.f.), **fer camí** (p.ext.), **fer via** (p.ext.), **passar camí** (p.ext.)

donar-se ànsia *SV*, afanyar-se / donar-se pressa, apressar-se (IEC, *)

Si no et dones ànsia perdrem l'avió

→ **donar-se brasa, posar-se les piles**

donar-se brasa *SV*, passar ànsia (a fer una cosa) (IEC)

Va, si et dones brasa encara podràs acabar d'hora (R-M)

→ **donar-se aire, donar-se ànsia, anar per feina, posar-se les piles**

▷ **de pressa** (p.ext.)

fer camí *SV*, avançar, no entretenir-se en alguna feina (EC)

Haurem de fer camí si volem acabar aquesta feina

→ **fer via, passar camí, cuitar camí, tirar milles**

▷ **doblar el camí** (p.ext.)

no cremar llum *SV*, no entretenir-se (R-M)

No dius que ens espera a les tres? Doncs, vinga, no cremem llum; què hi fem aquí xerrant? (R-M)

→ **fer camí, fer via** (a fer alguna cosa), **tirar pel dret**

passar camí *SV*, anar directament, avançar (R-M)

Si ho fem així passarem camí: guanyarem molt de temps

→ **fer via, fer camí**

▷ **doblar el camí** (p.ext.)

passar (alguna cosa) **per aigua** *SV*, met., fer una cosa de pressa i malament (A-M)

Quan no té temps de fer una cosa, la passa per aigua i santes pasqües

▷ **passar via** (p.ext.)

AFARTAR-SE

donar-se un maig (de fer alguna cosa) *SV*, prendre un panxó d'alguna cosa, afartar-se'n (A-M)
Se n'ha donat un maig, de ballar

→ **fer-se un maig** (de fer alguna cosa)

fer a tots vents *SV*, menjar amb excés (A-M)

Ahir vaig fer a tots vents en aquell dinar de feina i avui tinc molt mal d'estómac

▷ **fer bona taula** (p.ext.), **menjar com un bou** (p.ext.), **treure el ventre de mal any** (p.ext.)

fer-se un fart (de fer alguna cosa) *SV*, fer quelcom fins a associar-se'n o cansar-se'n / excés en qualsevol acció (*, R-M)

Per poder acabar d'hora, s'han fet un fart de treballar / S'han fet un fart de riure (R-M, *)

→ **fer-se un tip** (de fer alguna cosa), **fer-se un panxó** (de fer alguna cosa), **fer-se un tacó** (de fer alguna cosa)

fer-se un maig (de fer alguna cosa) *SV*, prendre un panxó d'alguna cosa, afartar-se'n (A-M)

Se n'ha fet un maig, de cantar

→ **donar-se un maig** (de fer alguna cosa), **fer-se'n un tip** (de fer alguna cosa)

AFAVORINT

a favor de *SP*, en utilitat de / en benefici, en utilitat, en defensa, etc., d'algú o d'alguna cosa / ésser un factor favorable (IEC, EC, EC)

Ell sempre parla a favor dels pobres / Aquests arguments militen a favor de la nostra tesi / Estic a favor seu / Estem a favor de fer una nova votació (R-M, EC, *, *)

→ **en benefici de, en suport de, en profit de, en pro de, en bé de**

▷ **en favor de** (v.f.), **en contra de** (ant.), **en defensa de** (p.ext.)

en benefici de *SP*, afavorint algú o alguna cosa
Tot ho han fet en benefici dels damnificats / El jurat ha decidit, en benefici de les lletres catalanes, atorgar un accèssit (EC, *)

→ **en profit de, en pro de, en bé de, a favor de, en suport de**

en pro de *SP*, afavorint algú o alguna cosa / ésser un factor favorable (*, EC)

Cal treballar sense descans en pro de la nostra cultura / El que tu dius milita en pro del que jo he dit fa un moment (R-M, *)

→ **en benefici de, a favor de, en suport de, en profit de, en bé de**

▷ **a la pro de** (v.f.), **en contra de** (ant.), **en nom de** (p.ext.)

AFAVORIR

■ **deixar** (algú) **arreglat** *SV*, deixar en herència molts diners o propietats

L'han deixat arreglat amb aquella herència. Si ingressa els diners al banc, pot passar-se tota la vida vivint dels interessos (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal)

▷ **estar arreglat** (algú) (inv.)

donar punts (a algú) *SV*, atorgar mèrits (R-M)

Fer les coses d'aquesta manera sempre dona punts / És molt puntual a la seva feina i això li dona punts als ulls de l'empresa (*, R-M)

▷ **fer mèrits** (inv.), **fer punts** (inv.)

fer el joc (a algú) *SV*, afavorir l'acció del membre del propi equip que està en millor posició (EC)

El davanter va fer el joc al seu company d'equip i aquest va marcar gol

■ **tenir el melic grillat** (en algú) *SV*, expressió usada per a fer referència al fet que algú mostra un favoritisme especial per una altra persona

Com que té el melic grillat en aquells nebots, tot el que fan li pareix bé

▷ **ésser l'aleta del cor** (d'algú) (inv.), **ballar-li en l'ull** (a algú) (p.ext.)

[Val.]

AFAVORIT

estar en favor (d'algú) *SV*, gaudir del favor d'algú (IEC)

Li fan un descompte a les entrades dels espectacles perquè està en favor del propietari del teatre

guanyar-se les voluntats (d'algú) *SV*, disposar la gent al seu favor (IEC)

Quan fa discursos es guanya sempre les voluntats de la gent

AFECCIONAT

estar boig (per alguna cosa) *SV*, que sent una passió fora de raó per qualque cosa (A-M)

Les meves germanes estan boges pel futbol
→ **tenir un deliri** (per alguna cosa)

▷ **agafar-la per** (p.ext.), **agafar-li fort** (per algú o alguna cosa, a algú) (p.ext.), **ésser gormand** (d'alguna cosa) (p.ext.)

AFECTAR

fer aparès (alguna cosa) *SV*, aparencar, simular / fer veure allò que no és; fingir (F, A-M)

Fa aparès que no oïa, així com serp sorda (A-M)

▷ **fer aparers** (alguna cosa) (v.f.)

[aparès: mot no registrat a l'IEC]

tocar el punt sensible (a algú) *SV*, dir o fer a algú alguna cosa que l'afecta molt (R-M)

Com que sovint el telenotícies toca el punt sensible a la gent, la Pietat no mira gaire la televisió / Parlant-li del seu fill li has tocat el

punt sensible; ja has vist quina cara de satisfacció feia (*, R-M)

→ **tocar la fibra sensible** (a algú), **tocar la corda sensible** (a algú)

▷ **tocar el voraviu** (a algú) (p.ext.)

AFECTUÓS

dolç com un sucre SA, dit per a referir-se a algú de caràcter amable

En Joan està dolç com un sucre avui, segur que deu voler alguna cosa de nosaltres

→ **dolç com la mel, dolç com un arrop, més dolç que la mel, ésser tot mel** (algú)

AFEGIR

tot fa feix O, acumular circumstàncies desfavorables / dit d'allò que ve a fer més feixuga, a augmentar, una cosa a suportar, a endurar (R-M, IEC)

La feina, la malaltia, la pressa, tot fa feix, i fa de mal sortir-se'n (Només s'usa en present i pretèrit imperfecte d'indicatiu) (R-M)

→ **fer feix, tot fa farcell**

AFEIXUGAR

tot fa feix O, dit d'allò que ve a fer més feixuga, a augmentar, una cosa a suportar, a endurar / comentari que hom afegeix per indicar que un fet, una circumstància, etc., ve a fer més feixuga una cosa a suportar, a endurar (IEC, EC)

En aquesta feina tot fa feix, no tenim ni un minut de descans (Només s'usa en present i en pretèrit imperfecte d'indicatiu)

AFER

bona xeixa SN, bon assumpte / assumpte en què hom hi surt guanyant (R-M, *)

Bona xeixa, la que duu entre mans aquest advocat! S'hi farà ric / No et deixis perdre aquesta bona xeixa; en pots treure molts de guanys (R-M)

→ **bon negoci, negoci rodó, cosa bona**

▷ **mal negoci** (ant.)

■ **cosa bona** SN, bon assumpte

Cosa bona, si el primer dia ja hem guanyat tants diners; això vol dir que és un negoci rendible

→ **bona xeixa**

intriga amorosa SN, afer amorós secret i il·lícit (IEC)

Va demanar-li el divorci després de descobrir que el seu home tenia una intriga amorosa amb la veïna del tercer pis

→ **intriga galant**

intriga galant SN, intriga amorosa / afer amorós secret i il·lícit (IEC, *)

Manté una intriga galant amb l'amic del seu marit

→ **intriga amorosa**

AFERRAR-SE

aferrar-se d'ungla SV, agafar-se fort / fer tot el possible per sostenir-se, per no caure (R-M, A-M)

D'ençà que aquell home el va afavorir, s'hi ha aferrat d'ungla de tal manera que l'home ja no sap què fer per desempallegar-se'n / S'aferrava d'ungla per aquelles penyes (R-M, A-M)

→ **arrapar-se com una llagasta, agafar-se com una paparra**

▷ **penjar-se a l'esquena** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

arrapar-se com una llagasta SV, enganxar-se / agafar-se fort; ésser apegalós (R-M, *)

Aquest gos el segueix a tot arreu, s'arrapa com una llagasta / No hi ha manera d'alliberar-nos d'aquest home; sempre el tenim al costat arrapat com una llagasta (*, R-M)

→ **aferrar-se d'ungla, enganxar-se com una paparra, apegar-se com una llapassa**

enganxar-se com una llagasta SV, agafar-se fort; ésser empalagós (R-M)

Encara que no el convidis, ell s'afegeix al grup i s'enganxa com una llagasta; ja no te'n pots desempallegar / S'agafa com una llagasta a la primera persona que li fa una miqueta de cas (També s'usa amb el verb *agafar*) (R-M, *)

→ **aferrar-se d'ungla, agafar-se com una paparra**

enganxar-se com una paparra SV, agafar-se fort; ésser apegalós (R-M)

Jo volia anar a passeig tot sol, però el vaig trobar i com (que) sempre s'enganxa com una paparra, el vaig tenir al meu costat tota la tarda / Aquest gat s'agafa com una paparra, és molt falder (També s'usa amb el verb *agafar*) (R-M, *)

→ **aferrar-se d'ungla, agafar-se com una llagasta, apegar-se com una llapassa**

AFERRISSADAMENT

a estiracabells SP, expressió que denota la manera com diferents persones es disputen l'obtenció d'alguna cosa prenent-se-la de les mans els uns dels altres / disputar per obtenir una cosa (EC, R-M)

Hi havia rebaixa de roba i les dones anaven a estiracabells per comprar els millors trossos / Volia aconseguir aquell disc i el buscava a estiracabells (Sovint s'usa amb el verb *anar*) (R-M, *)

▷ **a rapis** (p.ext.)

amb dents i ungles SP, valent-se de tots els mitjans (R-M)

Vol obtenir el càrrec per damunt de tot i s'hi dedicarà amb dents i ungles / Va treballar amb dents i ungles per tal d'obtenir el càrrec que ara ocupa / Tot i les crítiques, ell va de-

fensar la seva proposta amb dents i ungles i se'n va sortir (R-M, R-M, *)

→ **a totes**

▷ **contra vent i marea** (p.ext.), **defensar** (algú o alguna cosa) **a peu i a cavall** (p.ext.)

amb totes les armes *SP*, amb aferissament

Havia defensat amb totes les armes el dret a la democràcia

AFÍ

■ **ànima bessona** *SN*, persona que té afinitats amb algú altre

Aquell noi és la seva ànima bessona, perquè sempre estan d'acord en tot

→ **ànima germana, esperit afí**

▷ **gent del seu braç** (p.ext.), **del mateix motlle** (p.ext.), **poder-se donar la mà** (p.ext.)

ànima germana *SN*, persona que té afinitats amb algú altre

Creu que tothom té una ànima germana

→ **esperit afí, ànima bessona**

▷ **gent del seu braç** (p.ext.), **del mateix motlle** (p.ext.), **poder-se donar la mà** (p.ext.)

esperit afí *SN*, persona que té afinitats amb algú altre

S'avé amb en Pere en tot, és el seu esperit afí

→ **ànima germana, ànima bessona**

▷ **poder-se donar la mà** (p.ext.)

AFIBLALL

tancador de pressió *SN*, conjunt de dues petites peces metàl·liques circulars, l'una amb una espiga central i l'altra amb un encaix, les quals, cosides cadascuna en un dels costats d'una peça de vestir, hom fa encaixar a pressió per tal de cordar-la

Com que els pantalons li van amples de cintura, hi cosirem un tancador de pressió perquè li quedin més ajustats

→ **botó de pressió**

AFICIONAR-SE

■ **agafar-la per** *SV*, interessar-se de forma exagerada per alguna cosa

Ara l'ha agafada per estudiar basc

→ **agafar-li fort** (per algú o alguna cosa, a algú)

▷ **estar boig** (per alguna cosa) (p.ext.)

■ **agafar-li fort** (per algú o alguna cosa, a algú) *SV*, agafar una gran afició per algú o alguna cosa

Li ha agafat fort per la Maria: n'està ben enamorat / Porta uns dies que sembla que li ha agafat fort pel cinema, no para d'anar a veure pel·lícules

→ **agafar-la per**

▷ **estar boig** (per alguna cosa) (p.ext.)

AFIGURAR-SE

córrer-li pel cap (a algú) *SV*, tenir una idea vaga, imprecisa, d'alguna cosa (EC)

Em corre pel cap que l'examen és a les deu (EC)

▷ **ficar-se-li al cap** (a algú) (p.ext.), **ésser un dir** (p.ext.)

AFIRMACIÓ

poc o molt *SCoord*, afirmació restringida, indicant una quantitat incerta / indica una afirmació restringida, sense precisar (A-M, EC)

Poc o molt, alguna cosa hi hem sortit guanyant / Teniu faves? Poques o moltes, bé en tinc (*, EC)

que Déu em castigui si *O*, expressió emprada per a reforçar una afirmació (IEC)

Que Déu em castigui si no és veritat que t'he vingut a veure aquest matí i no hi eres / Que Déu em castigui si dic mentida

→ **que el diable se m'emporti si**

AFLIGIR

clavar un clau al cor (a algú) *SV*, causar a algú una gran aflicció (IEC)

La discussió amb el seu marit li va clavar un clau al cor / Amb aquella notícia en Joan va clavar un clau al cor dels seus pares; els va ben disgustar

▷ **tenir un clau al cor** (inv.), **clavar-se-li al cor** (a algú) (p.ext.)

ésser un clau *SV*, ésser quelcom un motiu de gran aflicció, una pena forta (EC)

Per l'Imma és un clau haver-se quedat sense feina / Aquest reuma meu és un clau que no em deixa viure (*, R-M)

▷ **fer la garseta** (a algú) (p.ext.), **fer la guitza** (a algú) (p.ext.), **fer la punyeta** (a algú) (p.ext.), **ésser un pal** (algú o alguna cosa) (p.ext.)

fer plorar les pedres *SV*, ésser molt llastimos (R-M)

Era una escena exageradament dramàtica que feia plorar les pedres (R-M)

→ **trencar el cor** (a algú)

▷ **fer plorar pedres** (v.f.)

trencar el cor (a algú) *SV*, despertar un viu sentiment de compassió / commoure molt de pena o pietat / produir una gran pena, un dolor moral intens (IEC, A-M, EC)

Els gemecs del ferit trencaven el cor i tothom va córrer a ajudar-lo / Li ha trencat el cor que el nen plorés / Amb aquelles males notícies se li ha trencat el cor (També s'usa amb els verbs *partir i rompre*) (R-M, *, *)

→ **arribar-li al cor** (a algú), **tocar el cor** (a algú)

▷ **travessar-se-li el cor** (a algú) (p.ext.), **rosegat-li el cor** (a algú) (p.ext.)

AFLIGIR-SE

beure un calze d'amargor *SV*, (patir) dolor o aflicció molt intensa (EC)

Tota la família va beure un calze d'amargor amb l'estafa que van patir / Quan el seu fill es va morir sobtadament, van beure un calze d'amargura (També s'usa amb la forma *beure un calze d'amargura*)

→ **passar els set calzes d'amargura, beure un calze de dolor**

beure un calze de dolor SV, (patir) dolor o aflicció molt intensa (EC)

Amb la mort de la seva dona, ha begut un calze de dolor

→ **beure un calze d'amargor, plorar gotes de sang**

clavar-se-li al cor (a algú) SV, produir alguna cosa molt sofriment o compassió (EC)

La mort de la seva mare se li va clavar al cor i va trigar molt temps a superar-ho

▷ **travessar-se-li el cor** (a algú) (p.ext.), **encongir-se-li el cor** (a algú) (p.ext.), **arribar-li al cor** (a algú) (p.ext.), **clavar un clau al cor** (a algú) (p.ext.)

encongir-se-li el cor (a algú) O, produir una gran impressió de dolor, amb tendència al plor, despertar un viu sentiment de compassió

Veient aquella salvatjada, se m'encongia el cor (EC)

→ **lligar-se-li el cor** (a algú), **travessar-se-li el cor** (a algú), **nuar-se-li el cor** (a algú)

▷ **clavar-se-li al cor** (a algú) (p.ext.), **sagnar-li el cor** (a algú) (p.ext.)

passar els set calzes d'amargura SV, passar moltes tribulacions (IEC)

Amb la mort del seu fill va passar els set calzes d'amargura

→ **passar una marfuga**

▷ **passar els set calzes de l'amargura** (v.f.)

passar una marfuga SV, passar una tribulació (IEC)

Passa una marfuga: se li ha mort la mare fa pocs dies

→ **passar els set calzes d'amargura**

AFLIGIT

acompanyar (algú) **en el sentiment** SV, participar en els sentiments de dolor d'algú per una mort propera a aquesta persona

Acompanyo aquella pobra família en el sentiment. Acaben de passar una gran tragèdia

→ **donar el condol** (a algú)

▷ **rebre el condol** (inv.)

donar el condol (a algú) SV, participar en els sentiments de dolor d'algú per una mort propera a aquesta persona

Sempre és molt emotiu el moment de donar el condol a la gent

→ **acompanyar** (algú) **en el sentiment**

▷ **rebre el condol** (inv.)

rebre el condol SV, ésser objecte de les manifestacions de condol dels qui assisteixen en un enterrament o un funeral (EC)

Quan va morir el meu pare, vaig rebre el condol de tots els meus familiars i amics (També s'usa amb el nom *dol*)

▷ **donar el condol** (a algú) (inv.)

rosegar-li el cor (a algú) SV, estar molt afligit (EC)

La pena que li ha produït la mort del seu pare li rosega el cor (Només s'usa amb els noms *disgust, pena*, etc. com a subjecte)

→ **tenir una pena al cor**

▷ **anar-li la processó per dins** (a algú) (p.ext.), **trencar el cor** (a algú) (p.ext.), **no guanyar** (per a alguna cosa) (p.ext.)

tenir un clau al cor SV, tenir un sentiment dolorós (R-M)

D'ençà de la mort del seu fill té un clau al cor que no li deixa fruir ni d'un moment de joia (R-M)

→ **tenir clavada una espina al cor**

▷ **clavar un clau al cor** (a algú) (inv.)

tenir una espina clavada al cor SV, afligir-se / tenir un sofriment o un remordiment (Fr, *)

D'ençà d'aquell fracàs, tinc una espina clavada al cor / Des que ens vam barallar tinc una espina al cor (Sovint s'omet l'adjectiu) (EC, *)

→ **tenir un clau al cor**

▷ **tenir clavada una espina al cor** (v.f.)

tenir una pena al cor SV, estar molt afligit (EC)

Aquest noi té una pena al cor. Haurem de mirar d'animar-lo

→ **rosegar-li el cor** (a algú), **anar alís, amb el cap baix, amb el cap cot, amb el cap jup**

▷ **anar-li la processó per dins** (a algú) (p.ext.), **no guanyar** (per a alguna cosa) (p.ext.)

■ **tou com una figa** SA, dit per a referir-se a qui se sent colpit dolorosament per una desgràcia, un mal, etc.

Avui està tou com una figa, així que millor que no li discuteixis res, que encara es posarà a plorar (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **estar d'humor negre**

AFÒNIC

haver vist el llop SV, quedar sense veu / es diu d'un que està enrogallat (R-M, A-M)

No puc telefonar; fa dos dies que he vist el llop; no se'm sent gens quan parlo (R-M)

→ **no tenir veu**

no tenir veu SV, tenir la veu molt dèbil o desafinada, que no permet cantar (A-M)

Aquest matí han estat parlant i han decidit ajornar el concert perquè no tenen veu / Estava sense veu a causa del refredat (També s'usa amb la forma *sense veu*)

→ **haver vist el llop**

▷ **veu de tro** (ant.), **estar en veu** (ant.), **enfosquir-se-li la veu** (a algú) (p.ext.), **trencar-se-li la veu** (a algú) (p.ext.)

AFORAMENT

mitja entrada *SQ*, reducció en el nombre de persones que hom espera en un espectacle, acte, afer, etc.

Anit al Romea, només hi havia mitja entrada / Només he tingut mitja entrada a la classe d'aviu. Que fan vaga els estudiants? (EC, *)

▷ **una bona entrada** (ant.)

una bona entrada *SQ*, (gran) concurrència en un espectacle (SP)

Amb l'espectacle de màgia el teatre va registrar una bona entrada

▷ **mitja entrada** (ant.), **fet taquilla** (p.ext.)

AFORES

a camp obert *SP*, fora poblat, on no hi ha bosc ni tanques (IEC)

Després de moltes marrades vam sortir a camp obert / La cursa se celebrarà a camp obert (EC, *)

→ **fora vila, als encontorns** (d'algun lloc), **a camp ras**

als encontorns (d'algun lloc) *SP*, al voltant de la població

Viu als encontorns de la urbanització

→ **als afores** (d'algun lloc), **a camp obert, fora vila, als envions** (d'algun lloc)

▷ **a l'encontorn** (d'algun lloc) (v.f.)

fora vila *SP*, fora del nucli de població, al camp (IEC)

Les atraccions de la festa major d'enguany s'han emplaçat fora vila, a l'era de Can Castells

→ **a camp obert, a camp ras, als afores** (d'algun lloc), **als encontorns** (d'algun lloc)

▷ **a ciutat** (ant.)

AFORTUNADAMENT

bon goig que *SN*, expressa la necessitat d'acontegar-se amb quelcom determinat / contents podríem estar si (R-M, IEC)

Encara que no en sàpiga gaire, bon goig que ens ajudi, pobre noi!, podem avançar una mica més / Només vaig trobar-hi l'aprenent; però bon goig! vaig poder explicar-li el que volia (El complement es pot ometre) (R-M)

→ **encara gràcies que, encara sort que, encara bo que, sort que, ventura que**

en bona hora *SP*, sortosament / amb bon auguri (R-M, A-M)

En bona hora ha rebut auxili; el necessita de debò (R-M)

→ **per sort, gràcies a Déu, en bona hora ho digui**

▷ **en mala hora** (ant.)

en bona hora ho digui *O*, fórmula per a expressar satisfacció i bon auguri per una cosa que s'afirma (A-M)

Sa meva nina, en bona hora ho digui, no ha estat malalta mai (A-M)

→ **gràcies a Déu, en bona hora, per sort** [Mall. (A-M)]

encara bo que *SA*, locució que denota que el mal, el dany, etc., ha estat menor que no hauria pogut ésser (IEC)

Encara bo que hi érem, perquè si no, no sé el que hauria succeït! / Encara bo que el varen poder assistir / Encara bo que ha trobat feina! / No ha tingut febre durant el refredat, encara bo! (El complement és opcional) (A-M, A-M, *, *)

→ **encara gràcies que, encara sort que, bon goig que**

[Emp. (A-M)]

encara gràcies que *SN*, expressió amb què hom manifesta satisfacció perquè les coses han succeït o han anat tal com desitjava

Encara gràcies que no s'ha cremat jugant amb foc / Encara gràcies que té la família al seu costat! / —Només s'ha fet mal al braç.

—Per la duresa de l'accident, encara gràcies (El complement és opcional)

→ **encara bo que, encara sort que, bon goig que**

encara sort que *SN*, sortosament / expressió amb què hom manifesta satisfacció perquè les coses han succeït o han anat tal com desitjava (R-M, *)

Vaig perdre el relloige pel camí; encara sort que un noi que venia al meu darrere me'l va recollir / Encara sort que ha pogut arribar a l'hora avui / Ha caigut però no s'ha fet mal, encara sort (El complement és opcional) (R-M, *, *)

→ **encara bo que, encara gràcies que, bon goig que**

gràcies a Déu *SN*, per sort, benauradament / expressió amb què hom manifesta satisfacció perquè per fi s'ha esdevingut alguna cosa que havia esperat llargament, perquè no ha arribat a esdevenir-se alguna cosa que temia, etc. (EC) *Gràcies a Déu, tinc bona gana / Gràcies a Déu! Ja temíem haver de marxar sense veure't / Gràcies a Déu que no li ho has dit* (*, R-M, EC)

→ **per sort, en bona hora, en bona hora ho digui, per fortuna, ja era hora, en nom de Déu**

i bo que *SConj*, sortosament

I bo que heu pogut sortir sans i estalvis de l'accident!

→ **encara gràcies que, encara sort que, encara bo que**

per fortuna *SP*, sortosament / per bona sort (IEC, A-M)

Per fortuna, avui la botiga ha tancat més tard i he pogut anar a comprar-li el regal. Si no, s'hauria quedat sense

→ **per sort, gràcies a Déu, en bona hora, en bona hora ho digui**

per sort *SP*, per casualitat feliç (A-M)

Per sort, hem acabat tota la feina a temps
→ **gràcies a Déu, en bona hora, en bona hora ho digui, per fortuna, sort que, ventura que, per ventura**

AFORTUNAT

donar gràcies a Déu *SV*, expressió usada per a indicar que hom pot felicitar-se d'alguna cosa, que ha tingut sort dins la desgràcia, etc. (EC)
Dóna gràcies a Déu que el teu pare no ho hagi sabut / S'ha mort, però podem donar gràcies a Déu que no ha patit gens (EC)

eixir-li el sol a mitjanit (a algú) *O*, tenir una sort inesperada / succeir a algú un esdeveniment molt favorable, tenir una sort inesperada / tenir algú una bona sort inesperada (R-M, A-M, EC)
Li ha tocat la loteria, li ha eixit el sol a mitjanit / Estava a punt de plegar el taller, quan li han fet una comanda de milions; a ell sí que li ha sortit el sol a mitjanit! (També s'usa amb el verb *sortir*) (*, R-M)

→ **tenir bona estrella, tenir el sant de cara, tenir la bona, tenir llet**

▷ **pondre-se-li el sol al migdia** (a algú) (ant.), **pondre-se-li el sol** (a algú) (ant.)
[Val. (A-M)]

ésser fill de la polla rossa *SV*, ésser molt sortat, tenir bona vida, lliure de preocupacions (A-M)
No tinguís por que a ell li posin inconvenients; és fill de la polla rossa; tot li surt bé / No estudia mai i ho aprova tot amb molt bones notes. D'això se'n diu ésser fill de la polla rossa! (R-M, *)

→ **pondre-li totes** (a algú), **mamar-se-les dolces, no haver vist mai es frare darrere sa porta, tenir bona estrella, tenir el sant de cara, tenir la bona, tenir llet**

[Val. (A-M)]

mamar-se-les dolces *SV*, no haver-se d'afanyar gaire o gens per a gaudir d'un avantatge, d'un profit (IEC)

Si va a treballar a l'estranger, no et creguis que se les mamarà dolces; haurà de suportar molts inconvenients / El meu oncle se les mama dolces: no treballa i cobra ajuts de tot arreu (R-M, *)

→ **pondre-li totes** (a algú), **ésser fill de la polla rossa, tenir bona estrella, tenir el sant de cara, tenir la bona, tenir llet**

néixer amb el pa sota l'aixella *SV*, comportar, el naixement d'un infant, l'existència dels mitjans que li calen per a viure; néixer a casa rica
La seva carrera professional ha estat un èxit, sembla com si hagués nascut amb el pa sota l'aixella (També s'usa amb les formes *néixer amb un pa sota l'aixella, néixer amb el pa sota el braç i néixer amb un pa sota el braç*)

→ **néixer amb la flor al cul, portar un pa sota l'aixella**

néixer amb la flor al cul *SV*, ésser sortós en tot (R-M)

És un home que només té el mèrit d'haver nascut amb la flor al cul; no té capacitat per a res, i tot li surt bé (També s'usa ometent el verb i amb la forma *néixer amb una flor al cul*) (R-M)

→ **pondre-li totes** (a algú), **néixer en bona estrella, néixer amb el pa sota l'aixella**

néixer en bona estrella *SV*, néixer amb bona sort (A-M)

Tan bon punt va acabar els estudis de seguida va trobar feina i mai no ha estat a l'atur. Va néixer en bona estrella (També s'usa amb la forma *néixer amb estrella*)

→ **néixer amb la flor al cul**

▷ **néixer en mala estrella** (ant.)

no haver vist mai es frare darrere sa porta *SV*, vol dir que no han vist les coses tristes i les misèries que es veien antigament (A-M)

¿De què us queixeu si no heu vist mai es frare darrere sa porta? (Sovint s'usa amb l'adverbi *encara*)

→ **ésser fill de la polla rossa**

[Mall. (A-M)]

■ **passar una bona ratxa** *SV*, passar per una fase favorable

Vam tenir mala sort, però ara estem passant una bona ratxa

→ **tenir una bona ratxa, estar de sort**

▷ **passar per una bona ratxa** (v.f.), **passar una mala ratxa** (ant.), **tenir una mala ratxa** (ant.)

pondre-li totes (a algú) *O*, resoldre's tot favorablement a algú (R-M)

Té raó de viure ben satisfet; fins ara totes li ponen; és l'home de la sort (R-M)

→ **mamar-se-les dolces, néixer amb la flor al cul, ésser fill de la polla rossa, tenir bona estrella, venir-li de cara** (a algú), **estar de sort**

▷ **al cel** (p.ext.)

portar un pa sota l'aixella *SV*, néixer a casa rica / comportar, el naixement d'un infant, l'existència dels mitjans que li calen per a viure (A-M, EC)

El Joan no ha tingut mai cap problema perquè va néixer portant un pa sota l'aixella: la seva família és molt rica / Abans es deia que els nens, quan naixien, portaven un pa sota el braç, però molta gent creu que, ara, no és així (També s'usa amb la forma *portar un pa sota el braç* i amb el verb *dur*)

→ **néixer amb el pa sota l'aixella, néixer amb la flor al cul**

tenir bona estrella *SV*, tenir bona sort (R-M)
Aquesta noia té bona estrella; tot li surt bé (R-M)

→ **pondre-li totes** (a algú), **eixir-li el sol a mitjanit** (a algú), **ésser fill de la polla ros-**

sa, tenir el sant de cara, tenir la bona, tenir llet, estar de sort

- ▷ tenir mala estrella (ant.), venir-li de cara (a algú) (p.ext.)

tenir el sant de cara SV, estar de sort (IEC)

Té el sant de cara, de seguida que ha acabat la carrera ha trobat feina

→ **eixir-li el sol a mitjanit** (a algú), **ésser fill de la polla rossa, tenir bona estrella, tenir la bona, tenir llet, estar de sort**

- ▷ **venir-li de cara** (a algú) (p.ext.)

tenir la bona SV, estar de sort / tenir bona sort (R-M, *)

En l'àmbit professional té la bona últimament, aquesta setmana ja ha rebut diverses ofertes de feina / Avui tot ho esguerro; es veu que no tinc la bona (*, R-M)

→ **eixir-li el sol a mitjanit** (a algú), **ésser fill de la polla rossa, tenir bona estrella, tenir el sant de cara, tenir llet, estar de sort**

tenir llet SV, (tenir) sort (EC)

Mira que té llet; sempre guanya quan juguem a les cartes / Has aprovat l'examen perquè has tingut molta llet (També s'usa amb els quantificadors *força, molt*, etc. en posició prenominal i amb la forma *tenir una llet* amb valor intensiu) (*, EC)

→ **tenir bona estrella, tenir el sant de cara, tenir la bona, estar de sort, eixir-li el sol a mitjanit** (a algú), **ésser fill de la polla rossa**

- ▷ **quina llet** (p.ext.)

■ **tenir més sort que el qui porten a penjar i se li trenca la corda** SV, tenir molta sort

Has tornat a aprovar sense estudiar. Tens més sort que el qui porten a penjar i se li trenca la corda (També s'usa ometent el segon terme de la coordinació)

→ **tenir més sort que els penjats**

- ▷ **tenir més sort que un gos que s'ofega** (ant.)

[Val.]

■ **tenir més sort que els penjats** SV, tenir molta sort

Miquel té més sort que els penjats: li ha tocat la loteria tres voltes

→ **tenir més sort que el qui porten a penjar i se li trenca la corda**

- ▷ **tenir més sort que un gos que s'ofega** (ant.)

[Val.]

■ **tenir una bona ratxa** SV, passar per una fase favorable

En pocs mesos s'ha canviat el cotxe i ha pogut comprar-se una casa. Té una bona ratxa

→ **passar una bona ratxa**

- ▷ **tenir una mala ratxa** (ant.), **passar una mala ratxa** (ant.)

■ **tocar-li la loteria** (a algú) O, ésser afortunat per algun motiu

Quan el vaig conèixer, em va tocar la loteria
→ **treure la rifa sense posar-hi**

- ▷ **tocar-li la grossa** (a algú) (ant.)

treure la rifa sense posar-hi SV, tenir una sort extraordinària, fer un bon negoci casualment i sense haver-s'hi arriscat (A-M)

Aquest noi ha tret la rifa sense posar-hi, casant-se amb aquesta noia / Amb aquest tema que m'han demanat he tret la rifa (També s'usa ometent el complement preposicional)

→ **tocar-li la loteria** (a algú)

AFRONTAMENT

■ **a l'abordatge** SP, expressió usada per a suggerir que alguna qüestió, situació o problema ha d'ésser abordat

Vinga! Va! A l'abordatge!

AFRONTAR

agafar el bou per les banyes SV, acarar-se a una situació adversa / arriscar-se fins a l'extrem (*, R-M)

No sabia com sortir d'aquella situació i va agafar el bou per les banyes; va denunciar l'actuació del Consell, tot i que sabia que ell també en seria expulsat / Preferí agafar el bou per les banyes, que no pas haver de suportar la injustícia (R-M)

→ **anar a l'orsa, plantar cara** (a alguna cosa), **fer cara a, fer front** (a alguna cosa)

- ▷ **amagar el cap sota l'ala** (ant.)

■ **donar guerra** SV, afrontar les adversitats, les contrarietats

S'estima la vida i pensa donar guerra durant molt de temps / La seva àvia sempre es queixa dels mals que té, però encara donarà molta guerra (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició prenominal)

estar a les dures i a les madures SV, estar disposat a afrontar totes les situacions, favorables o adverses (A-M)

És un bon amic, sempre està a les dures i a les madures / Em tindràs sempre al costat, a les dures i a les madures

→ **estar a les bones i a les males, estar a les verdes i a les madures**

- ▷ **fidel com un gos** (p.ext.)

fer cara a SV, presentar la cara, resistir, oposar-se coratjosament o desvergonyidament a una persona o cosa (IEC)

Encara és capaç de fer cara a l'adversitat
→ **plantar cara** (a alguna cosa), **agafar el bou per les banyes, fer front** (a alguna cosa)

fer front (a alguna cosa) SV, afrontar, fer cara a (IEC)

Aquest hivern caldrà fer front a noves dificultats; a més a més del fred, l'encariment del combustible / Va fer front a la malaltia amb molta serenor (R-M, *)

→ **plantar cara** (a alguna cosa), **agafar el bou per les banyes, fer cara a**

▷ **fer-se fort** (p.ext.)

plantar cara (a alguna cosa) *SV*, enfrontar-se, oposar resistència / presentar la cara, resistir, oposar-se coratjosament o desvergonyidament (a una cosa) (R-M, EC)

Sempre ha sabut plantar cara als problemes

→ **fer cara a, anar a l'orsa, agafar el bou per les banyes, fer front** (a alguna cosa)

AFUSELLAR

passar-ne els taps *SV*, matar (algú), sobretot afusellant-lo (A-M)

On són les víctimes? Porteu-me-les, que les vull conèixer abans de passar-ne els taps (A-M)

→ **passar** (algú) **per les armes**

▷ **passar-se'n els taps** (v.f.)

passar (algú) **per les armes** *SV*, afusellar / executar una sentència de mort segons la llei militar (IEC, R-M)

Van passar el condemnat per les armes / Demà passaran per les armes tots els presoners / Els dos militars acusats de desertió foren passats per les armes al mateix campament (*, *, R-M)

→ **passar-ne els taps**

▷ **cosir** (algú) **a bales** (p.ext.), **fer foc** (p.ext.), **passar** (algú) **a tall d'espasa** (p.ext.), **passar** (algú) **a fil d'espasa** (p.ext.), **portar** (algú) **al pal** (p.ext.)

AGAFANT-SE

de braçet *SP*, l'avantbraç de l'un repenjat en l'avantbraç de l'altre (EC)

Són un matrimoni que sempre passen de braçet cada vespre per prendre la fresca (R-M)

→ **a braç, fer braçet**

▷ **de parella** (p.ext.)

AGAFAR

fer la tisora *SV*, en la lluita, agafar amb les cames el cos, el coll, etc., de l'adversari (EC)

Es volia escapar però el policia li va fer la tisora i el va retenir mentre l'emmanillava

fer presa de *SV*, agafar algú o alguna cosa violentament / agafar amb la mà, amb les dents, etc. (A-M, EC)

La guineu va fer presa del conill

▷ **donar falconada** (p.ext.), **pegar falconada** (p.ext.)

posar l'arpa damunt de *SV*, agafar una cosa violentament / agafar (Fr, IEC)

És un golafre: abans que ens n'adonéssim ja havia posat l'arpa damunt dels pastissos i ja se'ls havia menjat tots

→ **posar la grapa sobre, posar les ungles damunt** (algú)

posar la grapa sobre *SV*, apoderar-se d'algú (o d'alguna cosa) violentament, agafar-lo (A-M)

No facis ximpleries que, si en Jaume et posa la grapa sobre, et descarregarà un sermó que no l'oblidaràs mai / Va posar la grapa sobre el pastís i no el va deixar ni tastar a la resta de convidats

→ **posar l'arpa damunt de, posar les ungles damunt** (algú)

▷ **posar la grapa a sobre** (v.f.)

prendre peu *SV*, agafar, prendre, reeixir (EC)

La neu no ha pres peu (EC)

AGAFAR-SE

donar-se la mà *SV*, agafar-se la mà (EC)

Es van donar la mà per ajudar-se a pujar

▷ **donar-se les mans** (v.f.), **fer braçet** (p.ext.)

fer braçet *SV*, anar dues persones amb l'avantbraç d'una descansant damunt l'avantbraç de l'altra (A-M)

No té les cames gaire fortes i quan passeja ha de fer braçet al seu acompanyant / Caminava pel passeig fent braçet amb dues dames

→ **de braçet**

▷ **donar-se la mà** (p.ext.)

AGANAT

córrer la rata pel ventre *O*, tenir gana (IEC)

A mitja tarda sempre li corre la rata pel ventre / Quan li corre la rata ja no té espera i ha d'anar a menjar alguna cosa encara que falti poc per l'hora de dinar (També s'usa amb la forma *córrer la rata*) (*, R-M)

→ **tenir mal de cor, tenir el ventre buit, sentir un buit a l'estómac, menjar-se els blens dels llums, menjar-se un bou amb banyes, tenir un budell buit**

estar en boca *SV*, estar amb apetit de menjar (IEC)

A quina hora farem el sopar? Jo ja estic en boca

▷ **fer boca** (p.ext.)

fer badalls i creuetes *SV*, no poder menjar suficientment (R-M)

No ha volgut treballar mai i ara tot és fer badalls i creuetes; no té ni per a menjar (R-M)

→ **penjar les barres al sostre, ballar els goigs de sant Prim, tenir el ventre buit, badar la boca al vent, tenir la panxa a l'esquena, no fer cap pet que pugui**

obrir primer la boca que els ulls *SV*, tenir gana tan bon punt hom es desperta (EC)

És un golafre, obre primer la boca que els ulls

▷ **tenir set de Terrassa, que menjant passa** (p.ext.); **entrar en gana** (p.ext.)

roncar-li els budells (a algú) *O*, algú, tenir gana (IEC)

Li han roncà els budells a mitja classe perquè no havia tingut temps d'esmorzar

▷ **fam canina** (p.ext.), **fam de llop** (p.ext.)

tenir les dents llargues *SV*, tenir ganes de menjar quelcom / tenir molta gana (R-M, IEC)

*Mentre contemplava l'aparador de la pastisseria, tenia les dents llargues; s'ho hauria menjat tot / Van arribar de l'excursió amb les dents llargues (També s'usa amb la forma amb les dents llargues) (R-M, *)*

→ **fer venir aigua a la boca, tenir bona dent, tenir les dents esmolades, tenir mal de cor**
tenir set d'engrunes *SV*, tenir ganes de menjar (A-M)

Aquests últims dies té set d'engrunes, ja es recupera de la malaltia

→ **tenir set de Terrassa, que menjant passa**
tenir set de Terrassa, que menjant passa *SV*, tenir ganes de menjar (A-M)

Ara té set de Terrassa, que menjant passa

→ **tenir set d'engrunes**

▷ **obrir primer la boca que els ulls** (p.ext.)

tenir un budell buit *SV*, tenir gana (R-M)

Després de sopar encara tenia un budell buit i va menjar una poma / Se'n va anar a dormir amb un budell buit (També s'usa amb la forma amb un budell buit)

→ **córrer la rata pel ventre, tenir el ventre buit**

▷ **sentir un buit a l'estómac** (p.ext.)

tenir un racó al ventre *SV*, estar sempre amb gana de menjar (A-M)

No se sent mai tip: sempre té un racó al ventre

▷ **ésser un sac de mal profit** (p.ext.)

tenir una gana que alça *SV*, gana / tenir una gana desmesurada (Fr, *)

No ha dinat i ara té una gana que alça

→ **tenir una gana que l'aixeca, tenir una fam que no s'hi veu**

■ **tenir una gana que l'aixeca** *SV*, tenir una gana exagerada

Porto des de les cinc del matí llevat i encara no he menjat res. Tinc una gana que m'aixeca

→ **tenir una gana que alça, tenir una fam que no s'hi veu**

AGENOLLAR-SE

donar de genolls en terra *SV*, posar-se de genolls en terra / col·locar-se amb els genolls doblegats sobre una superfície i suportant el pes del cos (A-M, *)

Va donar de genolls en terra i li ho va demanar

→ **ficar els genolls en terra, posar-se de genolls en terra**

▷ **donar del genoll en terra** (v.f.)

ficar els genolls en terra *SV*, agenollar-se / col·locar-se amb els genolls doblegats sobre una superfície i suportant el pes del cos (IEC, *)

Es va ficar de genolls en terra i li va demanar de casar-s'hi

→ **donar de genolls en terra, posar-se de genolls en terra**

▷ **caure als peus** (d'algú) (p.ext.)

■ **posar-se de genolls en terra** *SV*, col·locar-se amb els genolls doblegats sobre una superfície i suportant el pes del cos

Va posar-se de genolls en terra per poder netejar bé tots els racons

→ **donar de genolls en terra, ficar els genolls en terra**

▷ **de genolls** (p.ext.), **de genollons** (p.ext.), **caure als peus** (a algú) (p.ext.)

AGENOLLAT

de genollons *SP*, amb els genolls doblegats sobre una superfície i suportant el pes del cos (IEC) *Anava de genollons recollint les olives d'una olivera a l'altra / Plorant i de genollons li demanà el perdó (R-M)*

→ **de genolls**

▷ **a genollons** (v.f.), **posar-se de genolls en terra** (p.ext.)

de genolls *SV*, agenollat, suplicant / amb els genolls doblegats sobre una superfície i suportant el pes del cos (R-M, EC)

*Pregava devotament de genolls / Quan vam entrar a l'església, vam trobar-la resant de genolls i amb les mans juntes / Es va posar de genolls i li va demanar si es volia casar amb ella (EC, *, *)*

→ **de genollons, a mans juntes**

▷ **posar-se de genolls en terra** (p.ext.)

AGENT

actor social *SN*, individu, grup o institució que es troba a l'origen d'una acció (IEC)

La comissió de festes ha estat l'actor social de la trobada de sardanistes

ÀGIL

lleuger com una daina *SA*, molt àgil o veloç (A-M)

*Aquest és molt calmos, però el seu germà és lleuger com una daina / Quan li convé va lleuger com una daina / Corre com una daina (També s'usa ometent l'adjectiu) (R-M, *, *)*

→ **lleuger com una mostela**

lleuger com una mostela *SA*, molt àgil o veloç (A-M)

Es capaç d'anar a l'escola en deu minuts: la veritat és que és lleuger com una mostela

→ **lleuger com una daina, ràpid com una llebre, ràpid com un gat entre brases**

AGITAR-SE

anar com unes debanadores *SV*, agitar-se / estar inquiet (R-M, *)

El seu pensament anava com unes debanadores i no aconseguia fixar les idees / Tot ell anava com unes debanadores de nerviós que estava (R-M)

▷ **ésser un feix de nervis** (p.ext.), **ésser un sac de nervis** (p.ext.), **ésser un manat de nervis** (p.ext.)

anar en dansa *SV*, agitar-se (R-M)

Quan ell hi és, tot va en dansa; tot ho vol canviar o remoure (R-M)

▷ **anar i venir** (p.ext.)

fer es bategot *SV*, fer estiraments agitats (A-M)

Un gras nedava amb carabasses i feia el bategot perquè no en sabia (A-M)

[Mall. (A-M), bategot: mot no registrat a l'IEC]

AGONIA

angoixa de la mort *SN*, agonia / estat de transició entre la vida i la mort (Fr, *)

Sembla que ara el malalt ja ha sortit de l'angoixa de la mort

→ **basca de la mort**

▷ **els últims moments** (p.ext.)

basca de la mort *SN*, agonia / estat de transició entre la vida i la mort (IEC, *)

Ja no tenia coneixement; era la basca de la mort; però encara va viure una hora / La basca de la mort li fou terriblement dolorosa (R-M)

→ **angoixa de la mort**

▷ **aclucar els ulls** (p.ext.)

AGONITZAR

cremar en el verd *SV*, agonitzar / estar en els darrers moments de la vida (R-M, *)

No passarà d'aquesta nit; ja està cremant en el verd; no hi sent ni parla / Em van dir que l'avi ja cremava en el blau; m'afanyaré per poder-lo veure abans que es mori (També s'usa amb la forma *cremar en el blau*) (R-M)

→ **fer ses darreres, estar a les últimes, estar a les acaballes**

▷ **aclucar els ulls** (p.ext.)

estar a les últimes *SV*, estar en situació extrema / estar a punt de morir (R-M, A-M)

Quan van portar-lo a l'hospital ja estava a les últimes; no van poder-lo salvar / D'aquesta no se'n sortirà; està a les últimes / Aquest televisor estar a les últimes; aviat petarà del tot i ja no el podem fer servir (R-M, R-M, *)

→ **estar a les acaballes, cremar en el verd, fer ses darreres, arribar a les tres pedretes, tenir les hores comptades, estar a les tres pedretes**

▷ **estar als últims** (v.f.)

estar a ses darreres *SV*, estar en l'agonia (A-M)

En Joan està a ses darreres: no passarà de demà

→ **fer ses darreres, estar a les acaballes, estar acabat** (algú), **a les portes de la mort**

[Mall.]

fer ses darreres *SV*, agonitzar / estar en una situació extrema, estar a punt de morir (R-M, *)

Ja està fent les darreres; el metge diu que no arribarà a la nit (R-M)

→ **estar a les últimes, estar a les acaballes, cremar en el verd, estar a ses darreres, fer ses darreres esperonetjades**

▷ **fer els darrers** (v.f.)

[Mall., Men. (A-M)]

fer ses darreres esperonetjades *SV*, agonitzar / estar en una situació extrema, estar a punt de morir (R, *)

Probablement, morirà demà mateix: està fent ses darreres esperonetjades

→ **fer ses darreres**

[Mall., esperonetjada: mot no registrat a l'IEC]

AGOSARAT

no tenir por de frares ni grameneres *SV*, (algú) estar ben segur d'ell mateix i de la raó que l'assisteix / ésser molt agosarat (A-M)

Si vol aconseguir aquell lloc de treball, no hi haurà res que l'aturi, perquè no té por de frares ni grameneres

→ **no espantar** (algú) **vent ni aigua**

▷ **no tenir-les totes** (ant.), **tenir més por que un dragó** (ant.)

[Mall. (A-M)]

AGRADABLE

de bon pair *SP*, locució per a indicar que alguna cosa és o resulta agradable

Les classes d'aquest professor fan de bon pair / Les bones notícies sempre són de bon pair (S'usa com a complement dels verbs *ésser* i *fer*)

▷ **de mal pair** (ant.), **tenir un bon païdor** (p.ext.)

ésser el cel (per algú) *SV*, agradable / alguna cosa, ésser molt agradable per algú (Fr, *)

Aquest indret és el cel per mi, hi estic molt a gust

▷ **ésser un cel** (algú) (p.ext.), **estar com qui està en el cel** (p.ext.)

ésser mitja vida *SV*, plaure, satisfer (R-M)

Aquest airet tan fresc és mitja vida; aquí es respira més bé que a ciutat / L'anada a muntanya és mitja vida; hom hi fa salut (R-M)

→ **ésser una benedicció**

▷ **donar bo de** (p.ext.)

ésser un cel (algú) *SV*, agradable / apel·latiu afectuós aplicat a persones agradables, encantadores, etc. (Fr, *)

Ets un cel, sempre em tractes tan bé!

→ **ésser un sol** (algú), **fer enamorar pedres, ésser un tresor** (algú), **ésser un bé de Déu, ben parit**

▷ **ésser una arracada** (algú) (ant.), **ésser el cel** (per algú) (p.ext.), **ésser el cel** (d'algú) (p.ext.)

fer bo de *SV*, ésser molt agradable als sentits (A-M)

Fa bo de mirar la florida dels ametllers / Ja us vaig veure ahir a l'ofici, a tu i a la teva dona; fèieu molt bo (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival. El complement és opcional) (R-M, A-M)

→ **fer goig**

llit de roses *SN*, circumstàncies favorables / situació molt plaent en què algú es troba (R-M, EC) *Fins ara ha estat per a ell llit de roses; ja veurà, més endavant les dificultats que trobarà / No us penséssiu que a la vida tot és llit de roses* (R-M)

→ **camí de roses**

▷ **llit d'espines** (ant.), **pinyons pelats** (p.ext.)

més dolç que la mel *SA*, de caràcter amable, dòcil i pacífic

És molt amable, és més dolç que la mel

→ **més dolç que l'arrop, dolç com la mel, dolç com un arrop, dolç com un sucre**

saber bo (a algú) *SV*, ésser agradable / alguna cosa, agradar a algú (IEC, *)

Què li darem que li sàpiga bo? (IEC)

→ **saber bé** (a algú)

▷ **donar bo de** (p.ext.)

AGRADAR

agafar-se amb un ham (en alguna cosa) *SV*, es diu referint-se a una cosa que agrada molt, que atreu extraordinàriament (A-M)

S'ha agafat amb un ham en els compliments i va més estufat que un indiots / Si possessin una botiga de dolços al costat de casa, m'hi agafaria amb un ham, perquè m'encanten

▷ **ésser pecat mortal** (p.ext.)

assentar-se-li bé (a algú) *SV*, agradar / rebre bé (Fr, *)

Que li diguin coses boniques sempre se li assenta bé / Aquell arrambatge no se li havia assentat gens bé (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial) (*, Fr)

→ **posar-se-li bé** (a algú)

▷ **assentar-se-li malament** (a algú) (ant.)

caure en gràcia (a algú) *SV*, ésser persona del grat d'algú, ésser-li simpàtic (EC)

Va caure en gràcia a un promotor i el va contractar / És ben cert que més val caure en gràcia que ser graciosos (*, R-M)

→ **caure en grat** (a algú), **caure-li a l'ull** (a algú), **fer-li peça** (a algú), **entrar-li per l'ull dret** (a algú), **caure bé** (a algú), **fer el pes** (a algú)

▷ **caure en desgràcia** (p.ext.)

caure en grat (a algú) *SV*, ésser agradable a algú (EC)

El gosset va caure en grat a una noia que mirava l'aparador i va a entrar a comprar-lo / Li ha caigut tan en grat, que no li negarà res / A la festa, va caure en grat (*, EC, *)

→ **caure en gràcia** (a algú), **caure-li a l'ull** (a algú), **fer-li peça** (a algú), **entrar-li per l'ull dret** (a algú), **caure bé** (a algú)

caure-li a l'ull (a algú) *SV*, agradar molt des del primer moment, resultar agradable, simpàtic / agradar molt, una persona o una cosa, des del primer moment de veure-la (A-M, EC)

És molt capriciosa, si un vestit li cau a l'ull se l'ha de comprar sense remei / Si algú li cau a l'ull, l'ha de conèixer (R-M, *)

→ **caure en grat** (a algú), **caure en gràcia** (a algú), **entrar-li per l'ull dret** (a algú), **plaire a l'ull** (a algú), **pegar en l'ull** (a algú), **fer el pes** (a algú), **fer-li peça** (a algú), **ballar-li l'aigua als ulls** (a algú), **ballar-li en l'ull** (a algú)

▷ **robar-li el cor** (a algú) (inv.)

donar bo de *SV*, causar satisfacció, ésser plaent (IEC)

A l'estiu dona bo de seure a l'ombra d'aquests plàtans / A aquestes hores de la nit dona bo de passejar pels carrers solitaris (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival. El complement és opcional) (R-M)

→ **ésser una benedicció**

▷ **saber bo** (a algú) (p.ext.), **ésser mitja vida** (p.ext.)

entrar-li per l'ull dret (a algú) *SV*, agradar molt (algú) des del primer moment de veure'l / agradar molt des del primer moment, resultar agradable, simpàtic (IEC, A-M)

No t'esforçis, si la casa no li entra per l'ull dret, no la comprarà (R-M)

→ **fer-li peça** (a algú), **caure en grat** (a algú), **caure en gràcia** (a algú), **caure-li a l'ull** (a algú), **fer el pes** (a algú), **ballar-li l'aigua als ulls** (a algú), **ballar-li en l'ull** (a algú)

entrar pels ulls *SV*, captar l'atenció per mitjans visuals (R-M)

Els textos escolars, ara, són molt il·lustrats; entren pels ulls / Aquells plats tan ben preparats entren pels ulls (R-M)

▷ **menjar pels ulls** (p.ext.), **menjar-se** (algú o alguna cosa) **amb els ulls** (p.ext.)

fer bon ventrell (a algú) *SV*, agradar, donar gust, ésser plaent (A-M)

Tot això que ell està fent em fa bon ventrell; es comporta amb molta consideració (També s'usa amb el nom *ventre*) (R-M)

▷ **fer-li mal ventrell** (a algú) (ant.)

fer el pes (a algú) *SV*, satisfer / ésser complet, satisfactori, tenir totes les qualitats convenients (R-M, A-M)

Aquest tipus de faldilla fa el pes a totes les noies joves / Si aquest autor no t'agrada prou, tria'n un altre que et faci el pes / Aquesta gent no m'acaba de fer el pes (Sovint s'usa com a complement del verb aspectual *acabar de*) (*, R-M, *)

→ **fer-li peça** (a algú), **entrar-li per l'ull dret** (a algú), **caure-li a l'ull** (a algú), **caure en gràcia** (a algú)

▷ **no ésser sant de la seva devoció** (ant.), **fer caure la balança** (p.ext.), **tenir prou** (p.ext.), **fer prou** (p.ext.)

fer festa (d'alguna cosa) *SV*, estar satisfet d'una cosa, esp. que potser un altre menysprea (IEC)

Fan festa de qualsevol joguina / Doneu el pastís a la quitxalla, que en faran festa (, EC)*

→ **fer festa major, fer festa grossa**

fer goig (a algú) *SV*, abellir a algú la seva adquisició o obtenció / abellir-li, desitjar, algú o alguna cosa (IEC)

*Si aquest vestit no et fa goig, queda-te'n un altre / Si et fa goig en Joan, per què no li ho dius? / No em fa goig que surtin fins tan tard: un dia tindran un disgust / Són un tipus de sabates que no fan goig a ningú (IEC, EC, *, *)*

→ **fer-li peça** (a algú), **fer gràcia** (a algú), **fer patxoca** (a algú)

▷ **estar mort per** (inv.)

fer gràcia (a algú) *SV*, algú o alguna cosa, plaure, esp. per la seva gràcia o gràcies / atreure algú, abellir-li, algú o alguna cosa (IEC, EC)

Sobretot em va fer gràcia l'agilitat amb què es movia / Aquest home em fa molt poca gràcia / Això que ha insinuat no em fa gens de gràcia (També s'usa amb els quantificadors molt, poc, etc. en posició prenominal) (EC)

→ **fer goig** (a algú)

▷ **caure en gràcia** (a algú) (p.ext.)

fer-li peça (a algú) *SV*, agradar / satisfer (IEC, R-M)

Si això et fa peça, queda-t'ho! / Ella volia aquella catifa, però al seu marit no li feia peça perquè la trobava massa fosca (EC, R-M)

→ **entrar-li per l'ull dret** (a algú), **caure-li a l'ull** (a algú), **fer el pes** (a algú), **caure en gràcia** (a algú)

■ **fer patxoca** (a algú) *SV*, abellir a algú l'obtenció o adquisició d'alguna cosa

El que ven fa patxoca als més joves, sobretot / És una mena de roba que no fa patxoca a ningú / De les camises que s'ha emprovat, la que li fa més patxoca és la blanca / No m'acaba de fer patxoca aquest abric, no me'l compro (També s'usa amb els quantificadors bastant, força, més, molt, etc. en posició prenominal)

→ **fer goig** (a algú)

fer-se llepadís (d'alguna cosa) *SV*, trobar molt gust en alguna cosa (Fr)

L'estofat era molt bo; ell se'n va fer llepadís

→ **llepar-se'n els dits, llepar-se'n els bigotis, fer bon ventrell** (a algú)

fer tropa *SV*, tenir algú presència agradable / fer-se admirar pel seu aspecte o tarannà ufanós, exuberant, reeixit (R-M, IEC)

Ja us vaig veure al teatre; tan mudats, fèieu tropa / El seu oncle és molt elegant; fa tropa (R-M)

→ **fer patxoca, fer goig**

▷ **alegrar la vista** (a algú) (p.ext.)

llepar-se'n els bigotis *SV*, trobar alguna cosa molt gustosa, molt bona (EC)

És una sopa per llepar-se'n els bigotis; no n'he menjada mai de tan bona / Quina xocolatada més bona! N'hi havia per llepar-se'n els

*bigotis / Ha cuinat un peix exquisit, te'n lleparàs els llavis! (També s'usa amb el nom llavi) (R-M, R-M, *)*

→ **llepar-se'n els dits, fer-se llepadís** (d'alguna cosa), **llepar-se'n els llambrots, fer bon ventrell** (a algú)

▷ **fer llepadits** (d'alguna cosa) (p.ext.), **fer bresques** (d'alguna cosa) (p.ext.)

llepar-se'n els dits *SV*, trobar molt gustosa, molt bona, una cosa (IEC)

Era una menja desconeguda per nosaltres, però ens en llepàvem els dits / He fet una confitura! Us en llepareu els dits / He fet un negoci que te'n lleparàs els dits (R-M, EC, A-M)

→ **llepar-se'n els bigotis, fer bon ventrell** (a algú), **fer-se llepadís** (d'alguna cosa), **llepar-se'n els llambrots**

▷ **fer llepadits** (d'alguna cosa) (p.ext.), **fer bresques** (d'alguna cosa) (p.ext.)

llepar-se'n els llambrots *SV*, trobar quelcom bo (SP)

Tasteu això i us en llepareu els llambrots (EC)

→ **llepar-se'n els dits, llepar-se'n els bigotis mirar** (algú o alguna cosa) **de bon ull** *SV*, mirar algú o alguna cosa amb complaença, amb simpatia / estar ben predisposat envers ell, estar-hi a favor / causar-nos bona impressió, disposar-nos el seu aspecte, el que en sabem, etc., a favor seu (A-M, EC, IEC)

Aquest noi sempre mira el meu xicot de mal ull / Han presentat la sollicitud i els han mirat de bon ull

→ **veure** (algú o alguna cosa) **amb bons ulls**

▷ **mirar** (algú o alguna cosa) **de mal ull** (ant.), **veure** (alguna cosa) **de bon ull** (p.ext.), **tenir** (algú) **en bon concepte** (p.ext.)

pegar en l'ull (a algú) *SV*, agradar molt a algú, fer-li goig, ésser-li grat (A-M)

Aquell noi ens va pegar en l'ull: ens va agradar des del primer moment

→ **caure-li a l'ull** (a algú), **plaure a l'ull** (a algú)

plaure a l'ull (a algú) *SV*, agradar molt a algú, fer-li goig, ésser-li grat (A-M)

Aquell infant plagué a l'ull a tota la família

→ **caure-li a l'ull** (a algú), **pegar en l'ull** (a algú)

prendre gust (a fer alguna cosa) *SV*, recrear-se / distreure's, fruit, fent alguna cosa (R-M, *)

Sembla que prengui gust a fer enfadar el seu company / Està convençuda que el seu veí pren gust a fer soroll a la nit perquè ella no pugui dormir

→ **trobar gust** (a fer alguna cosa)

saber bé (a algú) *SV*, ésser agradable / alguna cosa, agradar a algú (IEC, *)

Li sap bé que parlis amb ella, es nota amb la cara que fa

→ **saber bo** (a algú)

tenir-li el cor robat (a algú) *SV*, estar enamorat, estimar / algú o alguna cosa, agradar-li molt a algú (R-M, *)

No ho pots negar, aquesta noia et té el cor robat; no en mires d'altra / Aquella dona em té el cor robat / Aquesta joguina és preciosa, em té el cor robat (R-M, EC, *)

▷ **robar-li el cor** (a algú) (inv.), **estar mort per** (inv.)

tenir un deliri (per alguna cosa) *SV*, estimar alguna cosa amb passió ardent, estar-hi obsessionat / tenir una faldera per alguna cosa (A-M, EC) *Des que està embarassada té un deliri per la xocolata / Sempre ha tingut un gran deliri per la literatura medieval* (També s'usa amb el modificador *gran* en posició prenominal i ometent el quantificador *un*)

→ **estar boig** (per alguna cosa), **tenir un feble** (per alguna cosa)

venir-li de gust (a algú) *SV*, tenir ganes de (R-M) *Després de menjar, sempre em ve de gust tren-car el son* (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. en posició postverbal)

→ **venir-li en grat** (a algú)

▷ **a repèl** (ant.), **fer puput** (a algú) (ant.), **ésser repelós** (a fer alguna cosa) (ant.), **prendre** (algú o alguna cosa) **en grat** (p.ext.)

veure (algú o alguna cosa) **amb bons ulls** *SV*, mirar algú o alguna amb complaença, amb simpatia / veure-ho amb aprovació (A-M, IEC) *Veig la teva proposta amb bons ulls / No veuen els seus amics amb bons ulls / Veu amb bons ulls que estalviï per a comprar-se un cotxe* (També s'usa amb el verb *mirar*)

→ **mirar** (algú o alguna cosa) **de bon ull**

▷ **mirar** (algú o alguna cosa) **amb mals ulls** (ant.), **veure** (alguna cosa) **de bon ull** (p.ext.)

AGRAÏMENT

a Déu sien dades *O*, frase de cortesia que hom contesta quan algú li dona les gràcies (EC) *—Gràcies per tot el que has fet per la meva filla. —A Déu sien dades*

→ **de res, no es mereixen**

▷ **Déu t'ho pagui** (p.ext.)

acció de gràcies *SN*, expressió, manifestació d'agraïment, especialment a la divinitat o a un intercessor davant aquesta (EC)

Després de l'acció de gràcies ja vam poder marxar

■ **beneït sia Déu** *O*, dit per a expressar agraïment

Per fi plou, beneït sia Déu!

→ **lloat sia Déu**

▷ **gràcies a Déu** (p.ext.)

Déu t'ho pagui *O*, expressió de regraciament per una almoïna o acte de caritat de què s'és objecte / expressió emprada per a regraciar una almoïna, un favor (R-M, IEC)

Moltes gràcies per portar-me a casa amb cotxe, Déu t'ho pagui / Déu li ho pagui, li estic molt agraïda per haver-me ajudat / Estic molt satisfet de la vostra col·laboració; Déu us ho pagui (S'usa normalment amb els pronoms de segona i de tercera persones) (*, *, R-M)

▷ **a Déu sien dades** (p.ext.)

en agraïment (d'alguna cosa) *SP*, per agrair alguna cosa

Li van retre un homenatge en agraïment de la seva tasca

▷ **en reconeixença** (d'alguna cosa) (p.ext.)

■ **en vida de tots** *SP*, dit com a continuació de la locució «en vida teva» per tancar una fórmula d'agraïment

—Per molts anys, Mercè! —Gràcies, en vida teva. —En vida de tots

▷ **per molts anys** (p.ext.), **en vida teva** (p.ext.)

■ **en vida teva** *SP*, dit com a resposta a una felicitació d'aniversari per a expressar el desig de poder continuar celebrant plegats els futurs natalicis

—Per molts anys! —Gràcies. En vida teva

▷ **per molts anys** (p.ext.), **en vida de tots** (p.ext.)

gràcies a Déu *SN*, expressió emprada per a manifestar que ens felicitem d'alguna cosa / expressió pietosa amb què hom atribueix a Déu alguna cosa que considera com un bé (IEC, EC)

Gràcies a Déu, ja no corre perill (EC)

→ **mercè a Déu**

▷ **beneït sia Déu** (p.ext.), **a la fi** (p.ext.)

lloat sia Déu *O*, exclamació d'agraïment, de satisfacció / expressió de regraciament per un esdeveniment favorable (R-M, IEC)

A la fi han arribat al cim sense cap contratemps; lloat sia Déu!, tant que ens han fet patir! (També s'usa amb el participi *alabat*) (R-M)

→ **beneït sia Déu**

mercè a Déu *SN*, gràcies a Déu / expressió emprada per a manifestar que ens felicitem d'alguna cosa (IEC, *)

Mercè a Déu pels seus dons / Mercè a Déu estic treballant (EC, *)

→ **gràcies a Déu**

■ **no es mereixen** *O*, expressió usada per a indicar que no és necessari l'agraïment

—Moltíssimes gràcies! —No es mereixen

→ **no s'ho val, vostè les té totes, de res, a Déu sien dades**

▷ **moltes gràcies** (p.ext.)

no s'ho val *O*, expressió amb la qual hom respon a qui li dona les gràcies per un favor que li han fet (EC)

—Gràcies per deixar-me la bicicleta. —No s'ho val, de vegades també em deixes la teva, oi?

→ **no es mereixen, de res**

quan seré frare et daré un sant *O*, es diu per a expressar humorísticament la intenció de correspondre amb algun obsequi a un favor que s'acaba de rebre (A-M)

I tant que estic content pel favor que m'has fet! Quan seré frare et daré un sant!

■ **vostè les té totes** *O*, expressió usada per a indicar que no és necessari l'agraïment
—*M'ha fet un gran favor, moltes gràcies.*
—*Vostè les té totes* (També s'usa amb la forma *tu les tens totes*)
→ **no es mereixen**

AGRAIR

fer festa (d'alguna cosa) *SV*, estar satisfet d'una cosa, esp. que potsers un altre menysprea (IEC)
Són molt pobres i faran festa de tot allò que els donaràs (R-M)

▷ **fer honor** (a alguna cosa) (p.ext.)

haver grat (a algú) *SV*, estar agraït a algú, demostrar-li gratitud (EC)

Cal haver grat a tothom per la seva presència a la reunió a la qual han estat convocats

▷ **sentir grat** (a algú) (p.ext.), **saber grat** (a algú) (p.ext.)

tenir coneguda (a algú) *SV*, agrair a algú un servei o un benefici, remunerar-l'hi (A-M)

Tinc coneguda a en Joan, per allò que va fer per mi

[Manacor (A-M)]

AGRAÏT

saber grat (a algú) *SV*, estar agraït a algú, demostrar-li gratitud (EC)

Els fills mai no saben grat als seus pares per tot el que han fet per ells al llarg de la vida

▷ **sentir grat** (a algú)

▷ **haver grat** (a algú) (p.ext.)

sentir grat (a algú) *SV*, estar agraït a algú, demostrar-li gratitud (EC)

En Maties sempre ha sentit grat als seus oncles per tots els favors que li han fet / Ja no senten grat ni a Déu ni als pares (*, EC)

→ **saber grat** (a algú)

▷ **haver grat** (a algú) (p.ext.)

AGRESSIU

parlar granat *SV*, parlar amb energia i en to agressiu (A-M)

Quan es posa a parlar granat és que està molt enfadat

▷ **tenir les dents esmolades** (p.ext.)

tenir les dents esmolades *SV*, estar disposat a disputar-se aferrissadament (IEC)

Sempre té les dents esmolades, disposat a discutir / Sabia que l'anirien a trobar i ja els esperava amb les dents esmolades, amb ganes de moure brega (També s'usa amb la forma *amb les dents esmolades*) (*, R-M)

→ **tenir les dents llargues**

AGREUJAR-SE

■ **anar per mal** *SV*, esdevenir, posar-se, pitjor; estar a punt de morir

El seu pare és a l'hospital i va per mal

→ **anar per mal camí**

▷ **anar per bé** (ant.), **alçar el cap** (ant.), **anar a mal** (p.ext.), **entre la vida i la mort** (p.ext.), **estar acabat** (algú) (p.ext.), **estar leri-leri** (p.ext.)

AGRUPAT

a flotes *SP*, formant diversos grups (EC)

Anaven a flotes (EC)

▷ **en flota** (p.ext.)

a rua feta *SP*, formant filera o colla nombrosa (IEC)

Van anar-hi tots junts, a rua feta

→ **a rues**

a rues *SP*, aplegats en colles / formant filera o colla nombrosa (R-M, IEC)

Tornant de l'aplec la gent passava a rues pel meu carrer, que quedava ple de banda a banda / A les festes, els joves corrien a rues davant dels braus (R-M)

→ **a rua feta**

en flota *SP*, reunits en grup, formant grup (EC)

Anar, córrer, jugar en flota / Poseu-vos en flota per fer l'exercici (EC, *)

▷ **a flotes** (p.ext.)

AGUANTAR-SE

posar-s'hi fulles *SV*, sortir perjudicat (R-M)

Li sap greu que li hagin retret el seu mal comportament davant de tothom. Que s'hi posi fulles; per què ho feia? (R-M)

→ **posar-s'hi la mà, fer-se repicar**

▷ **que el bombin** (p.ext.), **que el penguin** (p.ext.), **ja s'ho farà** (p.ext.)

posar-s'hi la mà *SV*, sortir perjudicat / suportar una contrarietat, una conseqüència desagradable (R-M, *)

Es queixa del mal resultat de les seves gestions? Doncs ja s'hi pot posar la mà. A veure si una altra vegada prendrà més temps per a estudiar bé les coses (R-M)

→ **posar-s'hi fulles, fer-se repicar**

AGUT

(fig.)

tenir-ne de bones *SV*, tenir bons acudits (EC)

Aquell professor és molt ocurrent, en té de bones

→ **tenir-ne una per dir**

▷ **ésser un bon peix** (p.ext.), **dir-ne de totes** (p.ext.)

AIGUA

aigua de sang *SN*, (dit de l'aigua) que es treu a força de braços o que costa molt de pouar (A-M)

Aquesta gent no tenen aigua corrent a les cases. Us ben asseguro que beveu aigua de sang
aigua del Carme SN, nom amb què és conegut popularment l'alcohol de melissa compost (EC)

L'aigua del Carme no es pot beure en excés, perquè puja al cap

▷ **cobrar el coneixement** (p.ext.)

aigua oxigenada SN, peròxid d'hidrogen, líquid inestable usat en solució aquosa com a decolorant i antisèptic (EC)

S'ha fet mal al genoll. Haurem de posar-li aigua oxigenada per desinfectar la ferida

aigües moixes SN, aigües somes i mortes (IEC)

Les aigües d'un estany són aigües moixes; no en beguis pas gens, quan et banyis

→ **aigua morta**

jocs d'aigua SN, moviments diversos i variats de raigs d'aigua en un brollador (EC)

És bonic de veure els jocs d'aigua de les fonts de Montjuïc

AIGUALIR

amarar el vi SV, aigualir el vi (EC)

Té per costum amarar el vi perquè no li pugui al cap (També s'usa amb altres noms que denoten líquids cervesa, xampany, etc.)

AIGUAT

cop d'aigua SN, aiguat fort i repentí (A-M)

Aquell cop d'aigua ha fet malbé gran part de les collites

→ **cop de pluja, ram d'aigua, espetec d'aigua, bàtec d'aigua, grup d'aigua**

AÏLLAMENT

torre de vori SN, isolament intel·lectual a què hom se sotmet, ignorant voluntàriament els problemes socials o polítics que l'envolten (EC)

Molts poetes es tanquen a la seva torre de vori per trobar la inspiració intel·lectual

▷ **vida d'anacoreta** (p.ext.)

AÏLLAR-SE

fer vida de gos SV, viure apartat del tracte social i en unes condicions pròpies de la gent primitiva (A-M)

Està acostumat a fer vida de gos perquè no li agrada el tracte amb la gent

→ **viure com una ostra, viure com un ós**

▷ **a soles** (p.ext.), **enterrar-se en vida** (p.ext.), **aranya de forat** (p.ext.), **vida d'anacoreta** (p.ext.), **portar una vida de gos** (p.ext.)

AÏLLAT

a quatre vents SP, aïllat de tots costats (EC)

Una casa a quatre vents, aïllada de tots costats / Una teulada a quatre vents (IEC, EC)

■ **fora d'òrbita** SAdv, aïllat en un medi, en un ambient

Va passar tres anys a l'estranger i quan va tornar es va trobar una mica fora d'òrbita

▷ **fora de combat** (p.ext.), **més sol que la una** (p.ext.)

AÏRRAR-SE

bullir-li la sang (a algú) O, irritar-se / ésser excitat, agitat per una passió, una emoció, etc. / sentir-se endut per una passió, sobretot d'ira o d'amor (R-M, IEC, EC)

Diu que no hi ha res que li faci bullir la sang com la injustícia (R-M)

→ **bullir-li la sang a les venes** (a algú), **encendre-se-li la sang** (a algú), **perdre els estreps, sortir de polleguera, pujar-li la sang al cap** (a algú), **bullir d'indignació, estar que mossega, regirar-se-li la bilis** (a algú), **escalfar-se-li el cap** (a algú)

▷ **bullir-li les sangs** (a algú) (v.f.), **encendre-li la sang** (a algú) (p.ext.)

bullir-li la sang a les venes (a algú) O, esdevenir irat, enutjar-se fortament (Fr)

Últimament s'enfada per no res, de seguida li bull la sang a les venes

→ **bullir-li la sang** (a algú), **encendre-se-li la sang** (a algú), **treure foc pels queixals, pujar-li la sang al cap** (a algú), **sortir-li els ulls d'òrbita** (a algú), **sortir-li els ulls de la cara** (a algú), **bullir d'indignació, estar que bufa, estar que mossega**

eixir-se de fogó SV, perdre la paciència (A-M)
Quan va arribar a casa i va veure tota la feina que hi havia per a fer va eixir-se de fogó

→ **sortir de fogó, enfilar-se per les parets, perdre els nervis**

▷ **treure** (algú) **de fogó** (inv.)

enfilarse per les parets SV, irritar-se fortament (R-M)

En saber que no l'havien admès a les oposicions, s'enfilava per les parets; vàrem tenir feina a calmar-lo (R-M)

→ **enfilarse com una carbassera, perdre els estreps, eixir-se de fogó, pujar a corró, perdre els papers**

perdre el bel SV, perdre la contenció, la serenitat (R-M)

En oír que l'atacaven, ja no s'ha pogut contenir, ha perdut el bel i s'ha posat a insultar-los (R-M)

→ **perdre els estreps, perdre els papers**

pujar a corró SV, aïrrar-se / enfadar-se molt (A-M, R-M)

Tant i tant l'han molestat, que a la fi ha pujat a corró i els ha tret de casa seva (R-M)

→ **enfilarse per les parets**

pujar-li la sang al cap (a algú) O, irritar-se fortament / deixar-se endur per un excés passional, perdre el seny / venir a algú un excés d'ira (R-M, IEC, A-M)

En sentir-se humiliat pel seu director, li va pujar la sang al cap i el va començar a insultar
 → **bullir-li la sang** (a algú), **bullir-li la sang a les venes** (a algú), **pujar-li la mosca al nas** (a algú), **sortir-li els ulls d'òrbita** (a algú), **sortir-li els ulls de la cara** (a algú), **escalfar-se-li el cap** (a algú)

▷ **pujar-li les sangs al cap** (a algú) (v.f.)
sortir de fogó SV, perdre la continència, especialment per ira (IEC)

Quan li prohibiren de fer la festa que tant havia preparat, va sortir de fogó i els va insultar (R-M)

→ **perdre els estreps, eixir-se de fogó, sortir de mare, perdre els papers**

▷ **treure** (algú) **de fogó** (inv.)

sortir de mare SV, irritar-se, exaltar-se molt / exaltar-se molt, exasperar-se (IEC, EC)

En oir que l'acusaven d'una cosa que no havia fet, va sortir de mare i va insultar-los a tots (També s'usa amb el verb *eixir*) (R-M)

→ **perdre els estreps, sortir de fogó, sortir de polleguera, perdre els papers**

▷ **treure** (algú) **de mare** (inv.)

sortir de polleguera SV, irritar-se fortament (R-M)

Va sortir de polleguera perquè jo havia arribat tard / No em facis sortir de polleguera, que veuràs quin temperament gasto / Si vols veure'l sortir de polleguera, porta-li la contrària. No ho pot suportar

→ **perdre els estreps, sortir de mare, sortir de to, tallar claus, perdre els papers**

▷ **treure** (algú) **de polleguera** (inv.), **estar fora de polleguera** (p.ext.)

sortir de to SV, perdre's la contenció (R-M)

Estava tan indignat que realment va sortir de to i va causar molt mala impressió amb els seus exabruptes (R-M)

→ **perdre els estreps, sortir de polleguera, perdre els papers**

tallar claus SV, irritar-se fortament (R-M)

En veure que li havia sortit malament l'estratagem a i que el descobriren, tallava claus; semblava boig (R-M)

→ **sortir de polleguera**

treure el geni SV, enfadar-se / manifestar una gran indignació, irritació (R-M, *)

És un home molt tractable, però quan treu el geni també sap de cridar (R-M)

→ **treure foc pels queixals, bullir-li la sang** (a algú), **treure salivera**

▷ **tenir mals arrambatges** (p.ext.), **cop de geni** (p.ext.)

treure foc pels queixals SV, irritar-se en extrem / manifestar una gran indignació, irritació (R-M, EC)

Quan el vaig trobar, treia foc pels queixals; acabaven de prendre-li la cartera i estava irritadíssim (R-M)

→ **treure foc pels ulls, bullir-li la sang** (a algú), **bullir-li la sang a les venes** (a algú), **perdre els nervis, sortir-li els ulls d'òrbita** (a algú), **sortir-li els ulls de la cara** (a algú), **estar que mossega, estar que trina, bullir d'indignació**

treure salivera SV, estar vivament irritat (IEC)

Es va enfadar tant que treia salivera

→ **treure foc pels queixals, treure foc per la boca, treure foc pels ulls, treure el geni, bullir-li la sang** (a algú)

AÏRAT

fet un gall SA, enfurismat, molt irritat / enrabiar-se algú (*, SP)

Va arribar de la feina fet un gall, no sé pas què li devia haver passat

→ **fet una fúria, fet una fera, fet un toro**

▷ **posar-se com un gall** (p.ext.)

fet una fera SA, enfurismat, molt irritat / enfurir-se (*, EC)

Va arribar de la feina fet una fera perquè s'havia discutit amb el director / Quan li ho vaig explicar, es va posar fet una fera

→ **fet una fúria, fet un gall, fet un toro, rabiós com un bitxo, empipat com una mona**

fet una fúria SA, irat / enfurismat, molt irritat (R-M, EC)

Ens va rebre fet una fúria, perquè hi vam arribar massa tard / L'hi va prendre de les mans d'una revolada feta una fúria (R-M, EC)

→ **fet una fera, fet un gall, fet un toro, empipat com una mona**

▷ **posar-se com una fúria** (p.ext.), **posar-se com un gall de panses** (p.ext.), **estar negre** (p.ext.), **ésser un bronques** (p.ext.)

AIRE

fer un aire que talla SV, l'aire, fer com si tallés de tan penetrant, de tan subtil (IEC)

Fa un aire que talla i porta poca roba, agafarà un refredat

massa d'aire SN, gran extensió d'aire en la qual les propietats físiques de l'aire, la temperatura i la humitat varien poc en sentit horitzontal / volum molt gran d'aire les propietats físiques del qual són relativament uniformes (EC)

L'home del temps diu que s'apropa una intensa massa d'aire

AIREJAR-SE

prendre l'aire SV, airejar-se / sortir d'un lloc amb el propòsit d'airejar-se (Fr, *)

Et convé prendre l'aire per a no capficar-te en els problemes / Anirem a prendre l'aire i, de passada, collirem espàrrecs (S'usa normalment com a complement dels verbs *anar* i *sortir*)

▷ **estirar les cames** (p.ext.), **airejar les idees** (p.ext.), **canviar d'aires** (p.ext.)

prendre la fresca SV, estar en un indret fresc (EC)

Es va posar a la terrassa a prendre la fresca
→ **a la fresca**

AIXAFAR-SE

fer-se una coca *SV*, esclafar-se / esclafar-se, deformar-se per efecte d'un cop violent (R-M, A-M)

S'ha assegut damunt del barret, que s'ha fet una coca (R-M)

→ **fer-se una truita**

▷ **fet una coca** (p.ext.)

fer-se una truita *SV*, una cosa, aixafar-se completament (IEC)

Amb l'accident el cotxe s'ha fet una truita / Vigileu a no fer cap truita amb els tomàquets i les peres!

→ **fer-se una coca**

▷ **fet una truita** (p.ext.)

AIXAFAT

1. deformat, aplanat

fet una truita *SA*, aixafat / romput o aplanat per efecte d'una pressió violenta o d'un cop (R-M, *)

Ha deixat el vestit de qualsevol manera i ha quedat fet una truita, tot ben arrugat / T'has assegut damunt del barret; el deus haver deixat fet una truita (*, R-M)

→ **fet una merda, fet una coca, aixafat com una coca**

▷ **fer-se una truita** (p.ext.)

2. (fig.) que ha perdut la força física o moral

■ **aixafat com una coca** *SA*, mancat de la força física o moral, el vigor, el delit, etc.

Com que ha estat tot el dia caminant i no hi està avesat, ha quedat aixafat com una coca / A causa de la febre està com una coca (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **fet una coca**

fet una coca *SA*, [algú, estar] aixafat, desfet, per una causa física o moral (malaltia, cansament, etc.) (IEC)

Està fet una coca després de l'esforç que ha fet / Estic fet una coca de tant anar amunt i avall / Té el fill fet una coca / El recorregut, com que era molt llarg, ha deixat l'excursionista fet una coca

→ **fet un flam, fet una merda, aixafat com una coca**

▷ **fer-se una coca** (p.ext.)

fet una merda *SA*, dit per a referir-se a algú que està aixafat, desfet, moralment

Està fet una merda des que la seva dona va morir / El primer dia de la feina va arribar fet una merda, completament desmoralitzat / La malaltia i els nervis m'han deixat fet una merda (*, *, EC)

→ **fet una coca, fet un flam, fet un cromó**

AIXECAR-SE

alçar bandera *SV*, convocar gent de guerra, fer-se cap d'una rebel·lió, d'un moviment d'opinió, etc. (IEC)

Quan saben d'alguna injustícia, són els primers a alçar bandera a favor dels perjudicats / Ell ha alçat bandera contra l'absolutisme (R-M)

▷ **alçar la cresta** (p.ext.), **alçar-se en armes** (p.ext.)

posar-se de peus a terra *SV*, llevar-se / qui està ajagut, assegut, posar-se dret, alçar-se, etc. (R-M, *)

En sentir aquell terrabastall va posar-se de peus a terra i corregué a veure què passava (R-M)

→ **saltar del llit, saltar de peus a terra, botar del llit**

AIXÍ

a aquest pas *SP*, d'aquesta manera / essent així (R-M, *)

No tinguis tanta por a l'aigua; a aquest pas no aprendràs mai a nedar / Cal que milloris en la feina; a aquest pas no te'n sortiràs (R-M)

▷ **d'aquesta manera** (p.ext.)

d'aquesta manera *SP*, així / segons això, essent així (IEC, EC)

Vine al més aviat possible. D'aquesta manera tindrem temps d'enllestir-ho del tot

→ **així i aixà, així i així**

▷ **a aquest pas** (p.ext.)

AIXÒ

això i això *SCoord*, tal i tal cosa / en substitució d'una relació que es dona per sabuda (R-M, IEC)

Sempre està explicant això i això...; no calla mai i m'atabala / Aniré a casa seva i li diré això i això (R-M, IEC)

→ **això i allò**

això i allò *SCoord*, tal i tal cosa / expressió que s'usa en substitució d'una relació que es dona per coneguda (R-M, *)

Es va haver d'empassar això i allò, un munt de despropòsits

→ **la tresca i la verdesca, això i això**

això i allò i allò altre *SCoord*, això / expressió que s'usa en substitució d'una relació que es dona per coneguda (Fr, *)

T'explicaré això i allò i allò altre perquè quedis ben satisfet

→ **la tresca i la verdesca**

la tresca i la verdesca *SCoord*, això i allò i allò altre / expressió que s'usa en substitució d'una relació que es dona per coneguda (EC, *)

He de pintar les parets, col·locar els mobles, canviar les cortines, etc., la tresca i la verdesca, tot això que veus

→ **això i allò, això i allò i allò altre**

AJAGUT

a bocons *SP*, boca per avall / ajagut amb la cara a terra, mirant a terra (IEC, *)

Per fer aquell exercici gimnàstic, calia que ens poséssim ajaguts a bocons

→ **de cara a terra, de bocadents, de bocaterrosa, de boca a terra, de panxa a terra, boca per avall**

▷ **de bocons** (v.f.), **de sobines** (ant.)

boca per amunt *SN*, ajagut de cara al cel (IEC)

Va caure boca per amunt; el cop se'l va donar a l'esquena / Cada matí, boca per amunt, feia alguns exercicis de gimnàstica (R-M)

→ **de cara enlaire, de panxa enlaire, cap per amunt, de cara amunt**

▷ **boca amunt** (v.f.), **boca per avall** (ant.)

boca per avall *SN*, ajagut de cara a terra (IEC)

Per fer aquest exercici cal que us poseu boca per avall i aixequu els braços enlaire

→ **a bocons, de bocadents, de bocaterrosa, de boca a terra, de cara a terra, de panxa a terra**

▷ **boca avall** (v.f.), **boca per amunt** (ant.)

■ **cap per amunt** *SN*, ajagut amb la cara amunt *Posa't de cap per amunt i així reposaràs més bé*

→ **boca per amunt, de sobines, de cara amunt, de cara enlaire, de panxa enlaire**

▷ **de cap per amunt** (v.f.), **de bocaterrosa** (ant.), **de bocadents** (ant.), **al dret** (p.ext.)

d'esquena *SP*, [posar-se o estar] amb l'esquena aplicada a terra, al llit, etc., o amb l'esquena girada a alguna cosa (A-M)

Té costum de dormir d'esquena / Posa't d'esquena, que reposaràs millor (EC, *)

de boca a terra *SP*, ajagut amb la cara a terra *Prenia el sol de boca a terra perquè tenia l'esquena molt blanca*

→ **de panxa a terra, de cara a terra, de bocaterrosa, a bocons, boca per avall, de bocadents, de panxa a terra**

▷ **de cara amunt** (ant.)

de bocadents *SP*, de cara a terra / ajagut mirant a terra (R-M, *)

Va restar molta estona de bocadents damunt la sorra / Jeure en terra de bocadents (R-M, IEC)

→ **de bocaterrosa, boca per avall, a bocons, de cara a terra, de panxa a terra, de boca a terra**

▷ **de sobines** (ant.), **caure de memòria** (p.ext.), **cap per amunt** (ant.)

de bocaterrosa *SP*, boca avall / ajagut mirant a terra (EC, *)

Va ensopegar i va caure de panxa a terra; i així, de bocaterrosa, va romandre qui sap l'estona / Dormir de bocaterrosa (R-M, EC)

→ **de bocadents, a bocons, boca per avall, de boca a terra, de cara a terra, de panxa a terra**

▷ **de sobines** (ant.), **d'esquena** (ant.), **caure de memòria** (p.ext.)

de cara a terra *SP*, ajagut amb la cara a terra *El metge li va dir que s'estirés a la llitera de cara a terra*

→ **de boca a terra, de panxa a terra, de bocaterrosa, a bocons, boca per avall, de bocadents**

▷ **de panxa enlaire** (ant.), **de cara amunt** (ant.), **de cara enlaire** (ant.)

de cara amunt *SP*, ajagut amb la cara amunt *Estira't de cara amunt que, si no, només et bronzejaràs de l'esquena*

→ **de panxa enlaire, de cara enlaire, cap per amunt, boca per amunt**

▷ **de cara a terra** (ant.), **de boca a terra** (ant.), **com un llangardaix** (p.ext.), **d'esquena** (p.ext.)

■ **de cara enlaire** *SP*, ajagut amb la cara amunt *Gira't i estira't de cara enlaire, que és més saludable per a la columna*

→ **de panxa enlaire, de cara amunt, cap per amunt, boca per amunt**

▷ **de cara a terra** (ant.), **al dret** (p.ext.), **d'esquena** (p.ext.)

■ **de panxa a terra** *SP*, ajagut amb la cara a terra

Els lladres van dir al dependent que s'estigués de panxa a terra tota l'estona

→ **de boca a terra, de cara a terra, de bocaterrosa, a bocons, de bocaterrosa**

▷ **de panxa enlaire** (ant.)

de panxa enlaire *SP*, ajagut boca amunt (R-M) *Va restar un moment de panxa enlaire damunt la sorra mirant els estels / Li agrada d'estirar-se de panxa enlaire per prendre el sol* (R-M)

→ **de sobines, de cara enlaire, boca per amunt, cap per amunt, d'esquena**

▷ **de panxa a terra** (ant.), **de cara a terra** (ant.), **de bocadents** (ant.), **a bocons** (ant.)

de sobines *SP*, ajagut boca amunt (IEC) *Estava de sobines i s'entretenia mirant com es gronxaven les fulles damunt del seu cap* (R-M)

→ **de panxa enlaire, cap per amunt**

▷ **a bocons** (ant.), **de bocadents** (ant.), **de bocaterrosa** (ant.)

AJEURE'S

tirar-se al llit *SV*, ajeurar-se al llit per poc temps sense despullar-se (EC)

Fas cara d'estar molt cansada. Tira't al llit una estona i ja et cridaré a l'hora de dinar

▷ **estirar els ossos** (p.ext.), **anar-se'n al llit** (p.ext.)

AJOCAR-SE

ajocar-se aviat com les gallines *SV*, anar a dormir molt d'hora, al vespre

Arriba molt cansat i s'ajoca aviat com les gallines

→ **anar-se'n a dormir com les gallines**

▷ **a jóc** (p.ext.)

anar-se'n a dormir com les gallines *SV*, anar a dormir molt d'hora, al vespre

Se n'ha anat a dormir com les gallines, avui, després de sopar / Com que sempre es lleva molt d'hora, se'n va a dormir amb les gallines (També s'usa amb la forma *anar-se'n a dormir amb les gallines*)

→ **anar-se'n al llit com les gallines, ajocar-se aviat com les gallines**

▷ **a jóc** (p.ext.)

anar-se'n al llit *SV*, anar a dormir / anar a jeure al llit, especialment per dormir (IEC, EC)

Me'n vaig al llit, que demà m'haig de llevar molt d'hora

→ **donar part a la nit, posar els ossos de pla**

▷ **saltar del llit** (ant.), **tirar-se al llit** (p.ext.)

donar part a la nit *SV*, anar-se'n a dormir (A-M)

Mira; no allarguem més la conversa i anem a donar part a la nit, demà ens hem de llevar d'hora (R-M)

→ **anar-se'n al llit, anar a donar menjar a les puces**

▷ **aclucar els ulls** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

posar els ossos de pla *SV*, anar-se'n al llit / anar a jeure al llit, especialment per dormir (A-M, *)

Ja és hora de posar els ossos de pla

→ **anar-se'n al llit**

[Mall. (A-M)]

AJORNABLE

no caure de sa post *SV*, no ésser cosa urgent / significa no ésser de tanta urgència (A-M, R)

No cau de sa post, ja ho farem un altre dia [Mall. (A-M)]

tenir espera (alguna cosa) *SV*, ésser ajornable (IEC)

Vine a veure l'espectacle de focs artificials, que el que fas té espera / Aquesta qüestió no té espera; cal resoldre-la tot seguit (*, R-M)

▷ **córrer pressa** (ant.)

AJORNAMENT

demà serà un altre dia *O*, expressió emprada per a manifestar que hom espera o preveu que les coses canviïn / expressió que indica que hom espera o preveu que les circumstàncies canviïn i, en funció d'això, proposa alguna activitat, la solució d'algun problema, etc. (IEC, EC)

No insisteixis; avui no en trauràs res perquè està amoïnat; demà serà un altre dia; ja tornarem / Aquesta nit no podem quedar-nos; demà serà un altre dia (R-M)

→ **ja en parlarem**

un altre dia, germà *SQ*, fórmula per a excusar-se de donar almoïna (R-M)

No hi ha la mestressa; un altre dia, germà (R-M)

→ **Déu us empari**

AJORNAR

deixar refredar (alguna cosa) *SV*, no fer (una cosa) en el moment oportú (IEC)

Mira! Serà millor que ara deixem refredar aquest tema. Ja en parlarem més endavant

→ **dormir-hi**

▷ **guanyar temps** (p.ext.)

donar allargs a *SV*, diferir alguna cosa, retardar-ne l'execució, el compliment (IEC)

Va donant allargs a l'assumepte perquè no sap com solucionar-lo / Dóna allargs a la Maria perquè encara no ho té fet (R-M, *)

→ **reduir** (alguna cosa) **en allargs**

▷ **donar allargues a** (v.f.), **anar-se'n en allargs** (p.ext.), **en suspens** (p.ext.)

dormir-hi *SV*, ajornar una decisió / esperar l'endemà o un altre dia per a resoldre-ho (R-M, IEC)

No ens precipitem a contestar; val més dormir-hi i després ho resoldrem (S'usa fent referència a maldecaps, problemes, preocupacions, etc.)

→ **jeure-hi, consultar** (alguna cosa) **amb el coixí, deixar refredar** (alguna cosa)

fer passar (algú) **amb raons** *SV*, ajornar la solució de quelcom (R-M)

No li publiquen l'article; el fan passar amb raons / Encara no m'han adobat l'aparell de ràdio; cada cop que vaig a veure el tècnic em fa passar amb raons (R-M)

guanyar temps *SV*, obtenir un ajornament que convé (IEC)

No li telefonis, encara; ens cal guanyar temps per acabar l'informe abans que ell no vingui; l'avisarem d'aquí un parell de dies / Tant de bo no vingúes avui; guanyaríem temps (R-M)

▷ **deixar refredar** (alguna cosa) (p.ext.)

jeure-hi *SV*, esperar l'endemà o un altre dia per resoldre un problema, una preocupació, etc. (EC)

No et preocupis per acabar la feina ràpid. Més val que hi jegis durant uns quants dies (S'usa fent referència a maldecaps, problemes, preocupacions, etc.)

→ **dormir-hi**

no veure el moment (de fer alguna cosa) *SV*, deixar per a un altre moment l'execució d'alguna cosa, diferir

M'agrada tant la feina que faig, que mai no veig el moment de plegar / Mai no veig l'hora d'anar a la perruqueria perquè no m'agrada gens anar-hi (També s'usa amb la forma *no veure l'hora* (de fer alguna cosa))

→ **no trobar el moment** (de fer alguna cosa)

posar en sal *SV*, deixar d'ocupar-se d'alguna cosa un moment (Fr)

Posa en sal això de pintar el cotxe, ara hem de fer altres coses més urgents

reduir (alguna cosa) **en allargs** *SV*, restar sense compliment amb contínues dilacions (IEC)

Sempre redueixes els treballs en allargs i mai no els arribes a presentar a l'hora

→ **donar allargs a**

▷ **anar-se'n en allargs** (p.ext.)

AJORNAR-SE

anar-se'n en allargs *SV*, (alguna cosa) restar sense compliment amb contínues dilacions (IEC)
Em sembla que aquest plet se n'anirà en allargs; no el veurem mai acabat / Quan una qüestió se'n va en allargs, sol acabar malament (R-M)

▷ **donar allargs a** (p.ext.), **reduir** (alguna cosa) **en allargs** (p.ext.)

AJORNAT

en suspens *SP*, sense realitzar / diferida la resolució (R-M, EC)

Van deixar en suspens aquella qüestió espinesa (R-M)

→ **ésser enlaire**

▷ **ésser al sac** (ant.), **donar allargs a** (p.ext.), **estar a quinze i ratlla i la pilota encalada** (p.ext.)

AJUDA

ésser cent cavalls (a algú) *SV*, ésser una gran ajuda (IEC)

Els llibres que m'has portat em seran cent cavalls, gràcies

▷ **fer el fet** (a algú) (p.ext.)

AJUDANT

ésser el braç dret (d'algú) *SV*, secundar algú, suplir-lo / ésser el seu principal instrument / ésser el seu auxiliar indispensable (R-M, IEC)
Si faltés ell, no sé com ens ho fariem; és el braç dret del director / La Laura és el seu braç dret, sempre l'ajuda en tot, i, sense ella, la Marta no podria fer el que fa (R-M, *)

→ **ésser la mà dreta** (d'algú), **ésser un desembaràs** (algú)

ésser la mà dreta (d'algú) *SV*, ésser l'ajuda principal d'algú / ésser el seu principal col·laborador, auxiliar, etc. (Fr, EC)

El director general és la mà dreta del ministre / La Núria té una germana que és la seva mà dreta, sense ella no podria exercir el càrrec que té (EC, *)

→ **ésser el braç dret** (d'algú)

ésser un desembaràs (algú) *SV*, ésser una persona en qui hom pot descansar, per la feina / ésser algú desembarassat de manera que hom hi pot confiar, hi pot descansar (Fr, EC)

En Pere és un desembaràs, va organitzar-nos molt ràpidament el despatx

→ **ésser el braç dret** (d'algú)

AJUDAR

ajudar (algú) **a portar el feix** *SV*, socórrer, ajudar algú (SP)

Va ajudar el seu avi a portar el feix tot el temps que va poder

→ **ajudar** (algú) **a portar la creu**

ajudar (algú) **a portar la creu** *SV*, compartir les penes d'algú, els seus treballs, etc. (IEC)

Sempre es dedica a escoltar els altres i a ajudar-los a portar la creu (Només s'usa amb el complement en forma pronominal)

→ **ajudar** (algú) **a portar el feix**

▷ **treure** (algú) **de pena** (p.ext.), **portar la seva creu** (inv.)

allargar la mà (a algú) *SV*, ajudar o afavorir (R-M)

És dels qui allarguen la mà a qui ho necessita / Ho havia perdut tot; sort d'uns bons amics que li van allargar la mà quan més necessitat n'estava / Sempre que podrem allargarem la mà, però tu posa de la teva part tot el que puguis (*, R-M, R-M)

→ **fer costat** (a algú), **donar la mà** (a algú)

▷ **els bons oficis** (p.ext.), **pagar atxes** (a algú) (p.ext.)

donar la mà (a algú) *SV*, prestar ajut a algú (IEC)

Va donar la mà al seu germà perquè necessitava ajuda / Tot sol no se n'hauria sortit, sort que li han donat la mà i ha pogut reeixir (*, R-M)

→ **donar un cop de mà** (a algú), **allargar la mà** (a algú), **fer valença** (a algú), **fer costat** (a algú), **donar una empenta** (a algú)

▷ **els bons oficis** (p.ext.), **posar mà** (a alguna cosa) (p.ext.)

donar un cop de mà (a algú) *SV*, portar a algú momentàniament ajut / ajudar en una feina, en una acció (IEC, EC)

Dóna'm un cop de mà a aixecar aquesta caixa, que pesa molt, si us plau! / Si no li fots un cop de mà, no se'n sortirà (També s'usa amb el verb *fotre*)

→ **fer espatlleta** (a algú), **donar la mà** (a algú), **donar una empenta** (a algú)

▷ **demanar quart i ajuda** (a algú) (inv.), **posar la mà** (en alguna cosa) (p.ext.), **salvar la vida** (a algú) (p.ext.)

donar una empenta (a algú) *SV*, donar l'impuls decisiu o l'ajuda definitiva a qualcú perquè faci una cosa (A-M)

Van donar una empenta a la seva filla en els estudis / Si li dones una empenta per a trobar feina, segur que ho aprofitarà i treballarà eficientment

→ **donar la mà** (a algú), **donar un cop de mà** (a algú)

▷ **treure la cuca del forat amb les mans dels altres** (inv.), **els bons oficis** (p.ext.)

fer costat (a algú) *SV*, acompanyar, protegir (R-M)

Vol presentar una queixa contra un organisme oficial i té dues persones importants que li faran costat (R-M)

→ **fer companyia** (a algú), **allargar la mà** (a algú), **fer valença** (a algú), **donar la mà** (a algú)

- ▷ **guardar les espatlles** (p.ext.), **treure la cara** (per algú) (p.ext.), **alçar la veu a favor de** (p.ext.)
- fer escaleta** (a algú) *SV*, ajudar algú a pujar, a enfilarse (IEC)
Van haver de fer escaleta al seu germà petit, perquè pogués saltar la paret
→ **fer espatlleta** (a algú), **fer esqueneta** (a algú)
- ▷ **els bons oficis** (p.ext.), **fer cadireta** (p.ext.)
- fer espatlleta** (a algú) *SV*, ajudar / ajudar a l'enaltiment d'algú (R-M, *)
*Ha arribat a tenir una bona posició social, però li han fet espatlleta molts amics / Ha fet espatlla a la seva fillastra perquè treballés a l'empresa (També s'usa amb el nom espatlla) (R-M, *)*
→ **servir-li d'escambell** (a algú), **donar un cop de mà** (a algú), **fer escaleta** (a algú), **fer esqueneta** (a algú)
- ▷ **cobrir les espatlles** (a algú) (p.ext.), **guardar les espatlles** (a algú) (p.ext.)
- fer esqueneta** (a algú) *SV*, ajudar un altre a progressar / ajudar algú a assolir els seus propòsits (R-M, EC)
No trobaràs ningú disposat a fer-te esqueneta desinteressadament / En aquest afer, si no em fas esqueneta, no sé pas com podré reeixir (R-M, IEC)
→ **fer espatlleta** (a algú), **servir-li d'escambell** (a algú), **fer escaleta** (a algú)
- fer-li el pont de plata** (a algú) *SV*, facilitar a algú la superació de les dificultats que troba (A-M)
La Loli ens fa el pont de plata quan tenim problemes amb l'ordinador
→ **treure les castanyes del foc** (a algú)
- ▷ **donar-li** (alguna cosa) **mastegada** (a algú) (p.ext.), **portar-li** (alguna cosa) **amb safata** (a algú) (p.ext.), **salvar la vida** (a algú) (p.ext.)
- fer valença** (a algú) *SV*, ajudar algú / assistir, protegir, prestar ajut a algú (IEC, *)
Fa valença als més desprotegit sempre que tenen problemes / Sempre que es fica en embolics, el seu germà li fa valença i se'n surt bé, sort en té
→ **fer costat** (a algú), **donar la mà** (a algú)
- posar-hi l'espatlla** *SV*, aportar ajut personal / prestar esforç, ajut / prestar suport, ajudar, defensar, protegir (R-M, IEC, EC)
*A darrera hora tots hi van posar l'espatlla i la feina va quedar feta / L'Anna va posar-hi el muscle, en aquella ONG ecologista, i ja han salvat més de cent espècies d'aus (També s'usa amb la forma posar-hi el muscle) (R-M, *)*
▷ **a l'esquena** (p.ext.)
- salvar la vida** (a algú) *SV*, fer que algú surti d'un perill segur o imminent de mort / ajudar algú en alguna cosa (A-M, *)
M'has salvat la vida, perquè necessitava algú que em substituís urgentment

- ▷ **salvar la vida** (inv.), **deure la vida a** (inv.), **perdonar la vida** (a algú) (p.ext.), **fer-li el pont de plata** (a algú) (p.ext.), **donar un cop de mà** (a algú) (p.ext.), **treure les castanyes del foc** (a algú) (p.ext.)
- servir-li d'escambell** (a algú) *SV*, coadjuvar a l'enaltiment d'algú / ajudar a enlairar algú (R-M, IEC)
El seu germà està molt ben relacionat i li ha servit d'escambell en la carrera política (R-M)
→ **fer esqueneta** (a algú), **donar la mà** (a algú), **fer espatlleta** (a algú), **fer escaleta** (a algú)
- treure** (algú) **de pena** *SV*, alliberar algú d'una inquietud, preocupació, etc. (IEC)
Per a treure la seva família de pena, calen molts diners. Per això hem muntat aquesta recollida al poble
▷ **ajudar** (algú) **a portar la creu** (p.ext.)
- treure** (algú) **del fang** *SV*, treure algú d'una situació difícil (A-M)
El seu pare l'havia tret del fang en més d'una ocasió
→ **treure les castanyes del foc** (a algú)
- ▷ **treure la cuca del forat amb les mans dels altres** (inv.)

ANT

- no moure un dit** *SV*, no fer res per ajudar algú que està en una situació difícil (EC)
Els amics es van sorprendre que no pogués un dit per evitar que li enderroquessin la casa / No va moure ni un dit en senyal de protesta / No mou un peu que no sigui en benefici propi (També s'usa amb el nom peu)
→ **fer es moro**

AJUDAR-SE

- anar a tornajorns** *SV*, ajudar-se mútuament (Fr)
És bo que els amics vagin a tornajorns. Tot-hom necessita algú que l'ajudi

AJUDAT

- treure la cuca del forat amb les mans dels altres** *SV*, fer una cosa difícil o perillosa valent-se de l'esforç d'altri (A-M)
Sempre necessita ajuda. És dels qui treu la cuca del forat amb les mans dels altres
▷ **donar una empena** (a algú) (inv.), **treure** (algú) **del fang** (inv.)

AJUNTAMENT

- la casa consistorial** *SD*, edifici on té les seves sessions el consell municipal (A-M)
Amb l'escola vam fer una visita a la casa consistorial de la ciutat
→ **la casa de la vila, la casa de la ciutat, la casa del comú, la casa gran**
- la casa de la ciutat** *SD*, seu de l'administració municipal (IEC)

Tots els plens se celebren a la casa de la ciutat
→ **la casa gran, la casa de la vila, la casa del comú, la casa consistorial**

la casa de la vila *SD*, seu de l'administració municipal (IEC)

En les festes oficials posen domossos als balcons de la casa de la vila (R-M)

→ **la casa de la ciutat, la casa gran, la casa del comú, la casa consistorial**

▷ **tinent d'alcalde** (p.ext.)

la casa del comú *SD*, seu de l'administració municipal (IEC)

El pregó de la festa major de Corró d'Avall es farà a la casa del comú de les Franqueses del Vallès

→ **la casa gran, la casa de la vila, la casa de la ciutat, la casa consistorial**

▷ **la casa comú** (v.f.)

la casa gran *SD*, la casa consistorial / edifici on té les seves sessions el consell municipal (R-M, *)

Avui hi ha reunió d'entitats a la casa gran per parlar de la propera festa major (R-M)

→ **la casa de la vila, la casa de la ciutat, la casa del comú, la casa consistorial**

AJUNTAR-SE

posar-se al costat (d'algú) *SV*, unir-se o ajuntar-se a algú, o passar a formar part d'algun grup
Posar-se al costat dels vencedors (EC)

→ **fer un braç i un cor** (amb algú)

▷ **fer pinya** (p.ext.), **fer capelleta** (p.ext.), **fer lliga** (p.ext.), **fer rotlle a part** (p.ext.)

AJUPIR-SE

fer espatlleta (a algú) *SV*, posar l'espatlla bé perquè hi pugui un altre (IEC)

Era tan baixeta que entremig de tanta gent no veia els de dalt de l'escenari. Per sort, son pare li va fer espatlleta

→ **fer esqueneta** (a algú), **parar esqueneta** (a algú), **fer escaleta** (a algú), **fer upa** (a algú)

fer esqueneta (a algú) *SV*, doblegar l'esquena per ajudar a enfilarse algú / ajupir-se parant l'esquena perquè un altre hi pugui (R-M, IEC)

Feu esqueneta al nen perquè pugui saltar el mur / Si em fas esqueneta podré arribar dalt del marge (*, R-M)

→ **fer espatlleta** (a algú), **parar esqueneta** (a algú), **fer escaleta** (a algú), **fer canca** (a algú)

AJUSTADAMENT

com l'anell al dit *SAdv*, d'una manera ajustada / ajustar-se bé, escaure-hi (*, R-M)

Aquestes faldilles li van com l'anell al dit (S'usa amb els verbs *anar, caure, venir*, etc.)

→ **com un quant, anar que ni pintat, anar al pèl, anar al punt**

▷ **com anell al dit** (v.f.)

AJUSTAR

deixar empès *SV*, deixar tancat incompletament / deixar ajustat (A-M, *)

No tanquis, deixa empès / Pots entrar sense sa clau; està empès (També s'usa amb la forma *estar empès*) (*, A-M)

▷ **tancar** (alguna cosa) **de cop** (p.ext.)

[Mall.]

AJUSTICIAR

donar garrot (a algú) *SV*, ajusticiar / aplicar la pena capital per mitjà del garrot (A-M, EC)

Ell va ser l'últim a qui van donar garrot

→ **portar** (algú) **al pal**

▷ **fer la ganyota** (inv.), **treure del món** (algú) (p.ext.)

portar (algú) **al pal** *SV*, penjar algú, donar-li garrot (IEC)

Volen portar aquell home al pal pel crim que va cometre fa dos anys

→ **donar garrot** (a algú)

▷ **passar** (algú) **per les armes** (p.ext.)

AJUT

cop de mà *SN*, ajut, treball que hom fa circumstancialment per ajudar un altre (EC)

Si no pots acabar-ho, digues-ho a la Maria, que ara no té feina i li pots demanar un cop de mà

▷ **donar un cop de mà** (en alguna cosa, a algú) (p.ext.), **els bons oficis** (p.ext.), **cop de coll** (p.ext.)

AL-LUDIR

posar (alguna cosa) **en escena** *SV*, fer al·lusió algú a algun esdeveniment en una obra de teatre (EC)

Aquell personatge va posar una nova intriga en escena

→ **treure** (alguna cosa) **a escena**

treure (alguna cosa) **a escena** *SV*, fer al·lusió algú a algun esdeveniment en una obra de teatre (EC)

Cal treure aquells motius a escena; si no, el públic no entendreà per què actua així aquest personatge

→ **posar** (alguna cosa) **en escena**

ALACAIGUT

estar cloc-piu *SV*, dit dels ocells que van alacai-guts i arrupits (EC)

Tenim l'ocellet que està cloc-piu. L'haurem de portar al veterinari / Ha deixat de cantar i va cloc-piu (També s'usa amb el verb *anar*)

● **estar cop-piu** (Mall., Men.)

ALARMA

estat d'alarma *SN*, situació d'excepció decretada pel govern d'un estat, el qual suspèn determinades garanties i llibertats personals (EC)

L'estat d'alarma en aquella ciutat ja fa massa temps que dura

▷ **estat d'alerta** (p.ext.)

falsa alarma *SN*, alarma donada sense motiu ver / alarma causada per un perill irreal, inexistent (IEC, EC)

Li feia mal el braç i el van dur a l'hospital pensant-se que podia ser un infart; gràcies a Déu, va ser una falsa alarma

toc d'alarma *SN*, alarma / avís o senyal fet en cas de perill (EC, *)

Van fer sonar un toc d'alarma per avisar-nos

via fora *SN*, crit d'alarma per a fer sortir la gent i reunir-se en cas de perill (EC)

Puja fum per l'ull de l'escala. Via fora!

ALARMAR

tocar a foc *SV*, fer sonar un instrument d'alarma per avisar que hi ha un incendi (EC)

Si hi hagués un incendi a l'escola, cal que algú toqui a foc. Així avisareu nens i mestres del perill

→ **tocar a sometent**

▷ **tocar de foc** (v.f.), **tocar foc** (v.f.)

tocar a sometent *SV*, una campana, una corneta, etc., fer sentir els sons indicadors d'un perill
Van tocar a sometent per avisar-nos del perill que corriem

→ **tocar a foc**

ALBA

a l'aurora *SP*, en veure's la primera claror del dia (R-M)

És bonic de veure a l'aurora els prats coberts de rosada (R-M)

→ **a punta d'alba, a punta de dia, a punta de sol, a trenc d'alba, a trenc de dia, al cant del gall, al gall cantant, al primer llustre, al rompent de l'alba**

▷ **de matí** (p.ext.)

a punta d'alba *SP*, a l'hora que comença a clarejar / quan comença a fer claror, però abans de sortir el sol (R-M, EC)

A punta d'alba canten les aloses (R-M)

→ **a punta de dia, a punta de sol, a l'aurora, a trenc d'alba, a trenc de dia, al cant del gall, al gall cantant, al primer llustre, al rompent de l'alba**

▷ **apuntar l'alba** (p.ext.), **de matí** (p.ext.)

a punta de dia *SP*, a l'hora que comença a veure's claror de dia / en iniciar-se el dia (R-M, IEC)

A punta de dia les fulles són totes humides de rosada de la nit (R-M)

→ **a l'alba, a punta de sol, a punta d'alba, a trenc d'alba, al cant del gall, a l'aurora, a punta de dia, a trenc de dia, al gall cantant, al primer llustre, al rompent de l'alba**

▷ **de matí** (p.ext.)

a punta de sol *SP*, quan comença a fer claror del dia però encara no es veu el sol / a l'hora que surt el sol (A-M, R-M)

Amb la il·lusió del viatge, els menuts es varen despertar a punta de sol i van començar a revolucionar la casa (R-M)

→ **a punta de dia, a punta d'alba, a l'aurora, a trenc d'alba, a trenc de dia, al cant del gall, al gall cantant, al primer llustre, al rompent de l'alba**

▷ **a puntes de sol** (v.f.), **a sol eixit** (p.ext.), **de matí** (p.ext.)

a trenc d'alba *SP*, a l'hora que es veu la primera llum del dia / en començar a clarejar el dia (R-M, IEC)

Tenien pressa i van voler marxar a trenc d'alba, sense desdejunar-se (R-M)

→ **al rompent de l'alba, a punta de dia, a trenc de dia, a l'aurora, a punta d'alba, a punta de sol, a trenc de dia, al cant del gall, al gall cantant, al primer llustre**

▷ **al trenc de l'alba** (v.f.), **al sol eixit** (p.ext.), **trencar l'alba** (p.ext.)

a trenc de dia *SP*, quan comença a fer-se de dia (EC)

En Joan es lleva sempre a trenc de dia

→ **a trenc d'alba, a l'aurora, a punta d'alba, a punta de dia, a punta de sol, al cant del gall, al gall cantant, al primer llustre, al rompent de l'alba**

▷ **a trenc del dia** (v.f.), **al trenc de dia** (v.f.), **al trenc del dia** (v.f.), **de matí** (p.ext.)

al cant del gall *SP*, a la primera claror del dia / de bon matí (R-M, A-M)

Els pagesos solen llevar-se al cant del gall, quan tot just llustreja el dia (R-M)

→ **a trenc d'alba, al gall cantant, a punta de dia, a punta d'alba, a l'aurora, a punta de sol, a trenc de dia, al primer llustre, al rompent de l'alba**

▷ **a cant de gall** (v.f.), **de matí** (p.ext.)

al gall cantant *SP*, en cantar el gall, a la matinalda / en començar a clarejar el dia (R-M, *)

És una dona molt activa; es lleva al gall cantant i tot el dia trafiqueja per casa (R-M)

→ **al cant del gall, a punta de dia, a punta d'alba, a l'aurora, a punta de sol, a trenc d'alba, a trenc de dia, al primer llustre, al rompent de l'alba**

al primer llustre *SP*, en veure's la primera claror del dia (R-M)

La mar, al primer llustre, té un encant difícil de descriure (R-M)

→ **a trenc d'alba, a l'aurora, a punta d'alba, a punta de dia, a punta de sol, a trenc de dia, al cant del gall, al gall cantant, al rompent de l'alba**

▷ **de matí** (p.ext.)

al rompent de l'alba *SP*, a les primeres clarors del dia / en començar a clarejar el dia (R-M, EC)

Els tres viatgers empengueren la marxa al rompent de l'alba; encara llüen les estrelles (R-M)

→ **a trenc d'alba, a l'aurora, a punta d'alba, a punta de dia, a punta de sol, a trenc de dia, al cant del gall, al gall cantant, al primer llustre**

▷ **de matí** (p.ext.), **trencar l'alba** (p.ext.)
de matinada *SP*, a les primeres hores del dia (R-M)

Vam sortir de matinada cap a la muntanya; encara no s'hi veia ben clar (R-M)

→ **a les petites, a hores petites, de jorn**

▷ **de llevada** (p.ext.), **néixer el dia** (p.ext.)

ALBADA

a la sortida del sol *SP*, quan surt el sol / a l'hora que surt el sol (A-M, *)

Ens vam trobar a la sortida del sol

→ **a sol ixent**

▷ **a sol eixit** (p.ext.), **sortir el sol** (p.ext.)

a sol ixent *SP*, a l'hora que surt el sol / a la sortida del sol, o a la part per on surt el sol (R-M, A-M)

L'espectacle del mar a sol ixent és d'una gran bellesa / Li agrada observar el cel a sol ixent (R-M, *)

→ **a la sortida del sol**

▷ **a sol colgant** (ant.), **a sol ponent** (ant.), **al sol eixit** (p.ext.), **sortir el sol** (p.ext.)

al sol eixit *SP*, tot seguit que ha sortit el sol / immediatament després de sortir el sol (A-M, EC)

E nós vinguem al sol eixit (A-M)

▷ **a sol eixit** (v.f.), **a sol post** (ant.), **a sol colgat** (ant.), **a sol ixent** (p.ext.), **a trenc d'alba** (p.ext.), **a punta de sol** (p.ext.), **a la sortida del sol** (p.ext.)

de jorn *SP*, a les primeres hores del dia, aviat del matí (IEC)

Molt de jorn han sortit cap a esquiar (R-M)

→ **de matinada**

el sol crema la lluna *O*, es diu quan a la sortida del sol encara no s'ha post la lluna (A-M)

Van anar a dormir quan el sol crema la lluna [Emp. (A-M)]

ALBERG

centre d'acolliment *SN*, lloc on s'alberga gent (EC)

Com que aquell nen es va quedar sense pares, el van albergar en un centre d'acolliment / L'edifici seria destinat a ser un centre d'acollida (També s'usa amb el nom *acollida*)

▷ **donar hospitalitat** (a algú) (p.ext.), **allargar-li els braços** (a algú) (p.ext.)

ALBERGAR

donar hospitalitat (a algú) *SV*, albergar / acollir bé, donar tot el que faci falta per a proporcionar una bona estada (Fr, *)

Era membre d'aquella ONG que donava hospitalitat als desvalguts

▷ **obrir la casa** (a algú) (p.ext.), **centre d'a-**

colliment (p.ext.), **allargar-li els braços** (a algú) (p.ext.)

obrir la casa (a algú) *SV*, albergar / acollir algú a casa (Fr, *)

Obre la casa a tots els amics dels seus fills
→ **donar casa franca** (a algú)

▷ **tancar les portes** (a algú) (ant.), **tenir casa franca** (inv.), **donar hospitalitat** (a algú) (p.ext.), **fer una bona arribada** (a algú) (p.ext.)

ALBIRAR

estendre la vista *SV*, dirigir la vista al lluny (EC)

Estén la vista fins a l'horitzó

▷ **seguir** (algú o alguna cosa) **amb la vista** (p.ext.)

ALÇADA

a nivell de *SP*, a igual altitud o pla que un punt determinat (R-M)

Fan una presa al riu a nivell del poble (R-M)

→ **a l'alçada de, a l'altura de**

ALCALDE

tinent d'alcalde *SN*, el qui fa les funcions del batlle en absència d'aquest / en els municipis de més de dos mil habitants, regidor de l'ajuntament nomenat per l'alcalde per a exercir funcions delegades (Fr, EC)

Durant alguns anys, la meua tia va ser tinent d'alcalde

▷ **la casa de la vila** (p.ext.)

ALÇAR

fer canca (a algú) *SV*, fer esglaó amb la cama flectada posant l'altre genoll a terra, o amb les mans, per ajudar algú a pujar a cavall, a enfilarse en algun lloc, etc. (EC)

Un dels nois feia canca i els altres s'enfilaven per mirar per dalt de la paret (També s'usa amb les formes *fer canqueta* (a algú), *fer cancaneta* (a algú) i *fer cascaneta* (a algú)) (R-M)

→ **fer esqueneta** (a algú), **fer escaleta** (a algú), **parar esqueneta** (a algú)

fer upa (a algú) *SV*, alçar una criatura enlaire (EC)

Fes upa al teu fill, que vol arribar a encistellar la pilota

→ **fer espatlleta** (a algú)

ALÇAR-SE

perdre terra *SV*, alçar-se sobre el paviment per efecte d'una força elevadora (EC)

Quan l'avió perdia terra es va adonar que havia oblidat una maleta al taxi

▷ **prendre terra** (inv.)

ALÇÀRIA

a mig aire (d'alguna cosa) *SP*, a mitja alçària (IEC)

A mig aire de la casa hi havia una inscripció / És a dalt o a baix? A mig aire (El complement és opcional) (R-M, IEC)
▷ **a la meitat de** (p.ext.)

ALCAVOTA

mare postissa SN, alcavota / mitjancera, encobridora, d'amors il·lícits (A-M, *)

La dona vestida de negre els va fer de mare postissa

▷ **aguantar la capa** (p.ext.), **aguantar l'espelma** (p.ext.), **fer de dona vella** (p.ext.) [Borriona (A-M)]

ALCOHOL

esperit de vi SN, alcohol etílic (IEC)

T'has de desinfectar aquesta ferida amb esperit de vi / Fa falta esperit i cotó fluix, a la farmaciola (També s'usa ometent el complement preposicional)

ALEATÒRIAMENT

a l'atzar SP, d'una manera aleatòria

Agafeu una carta a l'atzar (EC)

▷ **a cara o creu** (p.ext.), **a palletes** (p.ext.), **a parells o senars** (p.ext.)

ALEGRAR

dilatar el cor (d'algú) SV, alegrar / donar plena satisfacció als desigs o a les afeccions d'algú (Fr, *)

Amb el seu bon caràcter dilatava el cor de tots els presents

→ **omplir-li el cor** (a algú)

▷ **eixamplar-se-li el cor** (a algú) (inv.), **aixecar l'ànim** (a algú) (p.ext.), **eixamplar-li el cor** (a algú) (p.ext.)

ALEGRAR-SE

ballar amb un peu SV, saltar de content / estar molt content, fer grans mostres d'alegria (R-M, *)

Quan va saber que li havien donat el premi ballava amb un peu; gairebé no ho podia creure / Sempre que el veuen, ballen d'un peu / En aquell temps, amb un tall de llonganissa, aquella gent ballaven amb un peu (R-M, *, *)

→ **saltar d'alegria**

▷ **content com unes pasqües** (p.ext.), **estar de festa** (p.ext.)

● **ballar per un peu** (Emp., Moianès), **ballar d'un peu** (Men.)

fer festa grossa SV, estar molt satisfet (R-M)
La mare ha fet un pastís per postres i tots hem fet festa grossa (R-M)

→ **fer festa** (d'alguna cosa), **fer festa major**

▷ **fregar-se les mans** (p.ext.), **estar de festa** (p.ext.), **haver-hi altar fumats i missa de tres** (p.ext.)

fer festa major SV, estar molt satisfet (R-M)

La mare ha fet un pastís per postres i tots hem fet festa major (R-M)

→ **fer festa** (d'alguna cosa), **fer festa grossa**

▷ **estar de festa** (p.ext.)

[Penedès (A-M)]

saltar d'alegria SV, alegrar-se / estar molt content, fer grans mostres d'alegria (Fr, *)

Quan va saber que havia aprovat va saltar d'alegria

→ **ballar amb un peu, engreixar-se de content**

▷ **eixamplar-se-li el cor** (a algú) (p.ext.), **content com unes pasqües** (p.ext.), **no cabre a la pell** (d'alguna cosa) (p.ext.)

ALEGRE

alegre com un gínjol SA, molt alegre o eixerit (A-M)

Sempre està de bon humor i cantant: és alegre com un gínjol / Estava com un gínjol després d'haver rebut aquella bona notícia (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **alegre com un picarol, alegre com un pinsà, més content que un gínjol, trempat com un gínjol, alegre com unes castanyoles**

alegre com un picarol SA, [ésser] molt alegre, garlaire / [ésser] de natural alegre (R-M, EC)

Sempre el sents parlar i riure; és alegre com un picarol. No està mai malhumorat / Estava com un picarol perquè havia aprovat les oposicions (També s'usa ometent l'adjectiu) (R-M, *)

→ **alegre com un pinsà, més content que unes pasqües, alegre com un gínjol, boig de content, boig d'alegria, més content que un gos amb un os, més trempat que un gínjol, alegre com unes castanyoles**

alegre com un pinsà SA, es diu d'una persona de caràcter molt alegre i rioler (A-M)

Des que ha entrat en aquesta nova feina, està alegre com un pinsà: se'l veu feliç / És com un pinsà, sempre està de bon humor (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **alegre com un picarol, més content que unes pasqües, alegre com un gínjol, alegre com unes castanyoles**

alegre com unes castanyoles SA, molt alegre (A-M)

Des que sap que serà pare, està alegre com unes castanyoles

→ **alegre com un gínjol, alegre com un picarol, alegre com un pinsà**

amb la rialla a la boca SP, amb expressió molt alegre, amb gran afabilitat (A-M)

Em va anunciar, amb la rialla a la boca, que es casava el mes següent

→ **riure-li els ulls** (a algú), **prendre's** (alguna cosa) **amb rialles**

▷ **amb el cap cot** (ant.), **amb el cap baix** (ant.), **amb el cap jup** (ant.), **estar de bona**

lluna (p.ext.), **estar d'humor** (p.ext.), **tenir el riure fàcil** (p.ext.), **de rialla fàcil** (p.ext.)

boig d'alegria SA, alegre / molt content (Fr, *)

Li ha tocat la rifa i està boig d'alegria

→ **més content que unes pasqües, trempat com un orgue, boig de content, alegre com un picarol**

no tenir mala hora mai SV, estar sempre de bon humor (A-M)

Sempre explica acudits i anècdotes, no té mala hora mai

▷ **tenir un mal dia** (ant.), **tenir un bon dia** (p.ext.), **estar d'humor** (p.ext.)

riure-li els ulls (a algú) O, estar alegre, content, de bon humor

Sempre estava de bon humor i li reien els ulls

→ **riure-li les orelles** (a algú), **amb la rialla a la boca**

riure-li les orelles (a algú) O, ésser molt alegre, de bon humor (Fr)

És molt divertit, sempre li riuen les orelles

→ **riure-li els ulls** (a algú)

▷ **estar de bona lluna** (p.ext.), **estar d'humor** (p.ext.)

tenir els alegrois SV, estar molt alegre (IEC)

Avui té els alegrois perquè ha rebut bones notícies / Li han promès dur-lo a la festa i ara té els alegrois; és com un infant (R-M)

▷ **estar d'humor** (p.ext.), **no cabre a la seva pell** (p.ext.)

tremprat com un orgue SA, estar molt bé, de bon humor, xalest (A-M)

Prop d'ell tothom s'hi sent bé; és trempat com un orgue / Se'l veu trempat com un orgue: deu ser que li van bé les coses (R-M, *)

→ **alegre com un picarol, trempat com un all, més trempat que un pèsol, trempat com un pèsol**

▷ **temprat com uns orgues** (v.f.)

ALEGREMENT

prendre's (alguna cosa) **amb rialles** SV, prendre alguna cosa alegrement, sense enfadar-s'hi (A-M)

Es va prendre aquella mala notícia amb rialles

→ **amb la rialla a la boca**

▷ **prendre's** (alguna cosa) **malament** (ant.), **donar-se bon temps** (p.ext.), **prendre's** (alguna cosa) **bé** (p.ext.), **estar de bona lluna** (p.ext.)

ALERTA

estat d'alerta SN, estat de l'organisme causat per l'espera d'una situació imminent (EC)

L'estat d'alerta d'aquell país ha estat provocat per la contaminació / El metge el va posar en estat d'alerta pel tema de la seva bronquitis

▷ **estat d'alarma** (p.ext.)

tocar ferro SV, prevenir-se contra la mala sort (IEC)

Dius que no t'ha succeït cap desgràcia anant amb cotxe? Toca ferro! No fos cas que en sortint d'aquí tinguessis un accident / Ara, per sort, les coses marxen bé. Toca ferro, que durí! (R-M)

→ **tocar fusta**

▷ **cridar el mal temps** (ant.), **no cridar** (p.ext.)

ALERTAR

alçar la caça SV, cridar l'atenció sobre un afer (R-M)

Ho planegen secretament; tenen por que algú alci la caça i faci fracassar llur projecte / Tenies raó que no era de confiança: ha alçat la caça sobre els nostres propòsits (R-M)

→ **aixecar la llebre, cridar l'atenció** (d'algú)

ALESHORES

amb tant SP, amb això, aleshores (EC)

Amb tant, ens n'anàrem a València (EC)

▷ **amb això** (p.ext.)

i doncs SConj, simultàniament a alguna cosa, l'ús d'aquesta expressió serveix per a interrogar-se sobre els esdeveniments futurs

I doncs, que també veniu? / Se'ns acaba d'espatllar l'únic cotxe que teníem. I doncs, què farem ara? (Només s'usa seguida d'oracions interrogatives) (EC)

▷ **en aquest cas** (p.ext.)

● **idò** (Mall.)

ALGORISME

regla de tres SN, algorisme utilitzat en la resolució de problemes de proporcionalitat (EC)
El resultat d'aquest problema l'aconsegueixo jo amb una regla de tres

ALGÚ

no sé qui O, algú que hom no coneix (IEC)

A l'últim ho va donar a no sé qui / M'ha dit que vindria no sé qui (Fr, *)

→ **qui sap qui**

▷ **un no sé què** (p.ext.)

qui sap qui O, expressió usada per a referir-se a una persona que desconeixem

Les claus, les té qui sap qui i, ara, no podem marxar perquè no podem tancar el pavelló

→ **no sé qui**

ALGUN

uns quants SQ, un cert nombre (de) / alguns (IEC, EC)

En tinc uns quants de molt bons / De tovalloles, en té unes quantes de molt maques (IEC, *)

ALHORA

a l'encop SP, a un mateix temps / conjuntament, sense diferència de temps (R-M, *)

Provem de fer el salt a l'encop! / Nos hi podem casar tots dos a l'encop (R-M, A-M)

→ **a la vegada, al mateix temps, d'una vegada, de cop, d'un cop**

[Ross., Conflent (A-M)]

a la vegada *SP*, simultàniament / tot alhora (R-M, IEC)

Telefona i escriu a la vegada (EC)

→ **al mateix temps, a l'encop, a l'una**

al mateix temps *SP*, aprofitant l'ocasió (R-M)

He de sortir a comprar i al mateix temps aniré a correus / Aniré de vacances a París i al mateix temps miraré de trobar aquell llibre que em vas recomanar (R-M)

→ **a la vegada, de passada, de camí**

de camí *SP*, de passada / a la vegada, aprofitant l'ocasió (R-M, *)

Ja que escrius als teus pares, de camí, dóna'ls records de part meua

→ **de passada, al mateix temps, de pas**

ALIAR-SE

fer conxorxa *SV*, fer un acord entre dues o més persones per obrar en benefici propi o en perjudici d'altri

Sempre fa conxorxa amb algú per tal de sortir-ne beneficiat

→ **posar (algú) d'acord, posar-se en avinença, posar-se d'intel·ligència**

▷ **portar-se bé** (amb algú) (p.ext.)

ALIE

no ésser d'aquest món *SV*, estar distret o allunyat de les coses temporals, de les preocupacions socials (A-M)

Que no ets d'aquest món, tu, o és que no m'escotes? / Amb les barbaritats que diu no sembla d'aquest món (També s'usa amb el verb semblar)

ALIMENTAR-SE

fer vida (d'alguna cosa) *SV*, prendre d'aliment (R-M)

És molt auster; fa vida de verdures i fruita i no beu sinó aigua / Està ben sa i sols fa vida de peix i fruita (R-M)

▷ **viure de l'aire del cel** (p.ext.)

ALL

cabeça d'alls *SN*, bulb d'alls

Amb un cabeça d'alls, ja en tenim prou / Li va anar a buscar tres cabeces d'alls de les que té penjades al porxo

▷ **rest d'alls** (p.ext.), **forc d'alls** (p.ext.), **gra d'all** (p.ext.)

forc d'alls *SN*, trena d'alls composta de dues cames unides per un extrem (A-M)

El forc d'alls era penjat darrere la porta del rebost

→ **rest d'alls**

▷ **cabeça d'alls** (p.ext.), **forc de cebes** (p.ext.)
gra d'all *SN*, cadascun dels grills o alls que formen la cabeça (A-M)

Dóna'm un gra d'all. Hi fregaré la torrada de pa

▷ **cabeça d'alls** (p.ext.)

ALLÀ

allà d'enllà (d'algun lloc) *SAdv*, a l'altra banda (A-M)

Allà d'enllà oviro serres i més serres (El complement és opcional) (A-M)

→ **enllà d'enllà** (d'algun lloc), **allà dellà** (d'algun lloc)

[Emp. (A-M)]

allà dellà (d'algun lloc) *SAdv*, a l'altra banda (IEC)

Passejarem allà dellà de la pineda / Vés-te'n i ens trobarem allà dellà (El complement és opcional)

● **enllà d'enllà** (d'algun lloc) (Emp.), **allà d'enllà** (d'algun lloc) (Emp.)

enllà d'enllà (d'algun lloc) *SAdv*, a l'altra banda (A-M)

Es perden enllà d'enllà dels camps (El complement és opcional) (A-M)

→ **allà dellà** (d'algun lloc), **allà d'enllà** (d'algun lloc), **al lluny, al dellà** (d'algun lloc), **allí enllà** (d'algun lloc)

[Emp. (A-M)]

ALLARGAR

allargar la processó *SV*, fer massa llarga una conversa, un procés, una activitat qualsevol (A-M)

Aquest professor sempre fa les classes massa llargues. Li agrada sobremanera d'allargar la processó

▷ **més llarg que la Pàssia** (p.ext.), **més llarg que la vida perdurable** (p.ext.), **més llarg que una processó** (p.ext.)

ALLARGASSAT

de llarg a llarg *SP*, en tota l'extensió, d'un extrem a l'altre (A-M)

Va ensopegar i va caure de llarg a llarg al mig del carrer / De llarg a llarg l'estenen en la fossa / Ella contà tota la traïció de llarg a llarg (R-M, A-M, A-M)

▷ **caure tan llarg com és** (p.ext.)

ALLERAR-SE

permetre's la llibertat (de fer alguna cosa) *SV*, [usat en sentit d'excusa, quan hom ho diu parlant d'ell mateix] actuar extralimitant-se en l'ús d'un dret; abusar (EC)

M'he permès la llibertat d'obrir-te la carta (EC)

→ **prendre's la llibertat** (de fer alguna cosa), **permetre's el luxe** (de fer alguna cosa)

- ▷ **donar la llibertat** (de fer alguna cosa, a algú) (inv.), **ésser lliure** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

ALLETAR

donar (algú) **a dida** *SV*, deixar (un infant) a una dida perquè el criï (IEC)

Com que no li podia donar el pit, va donar el seu fill a dida

- ▷ **mare de llet** (p.ext.)

donar el pit (a algú) *SV*, aplicar el mugró de la mamella a la boca de l'infant o animal petit perquè mami (A-M)

Donar el pit a una criatura (F)

- ▷ **de pit** (p.ext.), **pujada de la llet** (p.ext.)

ALLEUGERIR

treure un pes de sobre (a algú) *SV*, alleugerir / (fer) sentir-se alleujat (R-M, IEC)

Ha tret un pes de sobre als seus pares en explicar-los que no estava embarassada / En dir-me que demà no hi ha examen, m'has tret un pes de sobre perquè no estic prou preparat / Explicant els seus problemes s'han tret un pes de sobre (També s'usa amb la forma *treure un pes del damunt* (a algú)) (*, R-M, *)

- ▷ **buidar el pap** (p.ext.), **descarregar el cor** (p.ext.), **deixar respirar** (algú), **deixar viure** (algú) (p.ext.)

ALLEUJAR

deixar respirar (algú) *SV*, deixar de molestar algú

Necessita que estigui per ell contínuament i no deixa respirar mai a ningú / Si deixéssiu respirar la secretària potser faria la feina ben feta / Deixa'l respirar, que no veus que el molestes? (S'usa generalment en contextos negatius i en oracions amb el verb en mode imperatiu)

- **deixar viure** (algú), **deixar** (algú) **en pau**, **deixar estar** (algú)

- ▷ **respirar tranquil** (inv.), **treure un pes de sobre** (a algú) (p.ext.)

deixar viure (algú) *SV*, deixar de molestar algú

Ara que el nen ha crescut ja deixa viure / Deixi'l viure, home, que sempre li mana coses! (S'usa generalment en contextos negatius i amb el verb en mode imperatiu)

- **deixar respirar** (algú), **deixar** (algú) **en pau**, **deixar estar** (algú)

- ▷ **no viure ni deixar viure** (ant.), **treure un pes de sobre** (a algú) (p.ext.)

ALLEUJAT

eixamplar-se-li el pit (a algú) *O*, sentir-se alleujat (R-M)

Quan he estat molt de temps fora, quan torno a casa se m'eixampla el pit d'alegria / Se'm va eixamplar el pit quan vaig saber que no era un tumor maligne (R-M, *)

- **eixamplar-se-li el cor** (a algú), **respirar a plens pulmons**

ALLIBERAR

rompre el jou (d'algú) *SV*, alliberar / fer que algú esdevingui lliure (Fr, *)

Li han romput el jou i ha fugit ben lluny

- **rompre les cadenes** (d'algú)

rompre les cadenes (d'algú) *SV*, alliberar / fer que algú esdevingui lliure (Fr, *)

Li han romput les cadenes i ja ha comès un altre delictes

- **rompre el jou** (d'algú)

treure (algú) **de les arpes** (d'algú) *SV*, alliberar algú del poder d'algú altre (IEC)

Van poder treure l'empresari de les arpes dels segrestadors ahir a la matinada

- ▷ **caure a les mans** (d'algú) (inv.), **caure a les arpes del llop** (inv.)

ALLIBERAT

respirar a plens pulmons *SV*, sentir-se alliberat / sentir-se lliure, jovial, esponjat (R-M, EC)

Un cop em va ser acceptada la dimissió, vaig respirar a plens pulmons; s'havia acabat la responsabilitat en un afer tan tèrbol (R-M)

- **respirar tranquil**, **eixamplar-se-li el pit** (a algú)

respirar tranquil *SV*, sentir-se alliberat, lliure, jovial, esponjat

Quan m'ho van explicar detalladament vaig respirar tranquil; no era res greu (R-M)

- **respirar a plens pulmons**

- ▷ **deixar respirar** (algú) (inv.)

ALLIÇONAT

aprendre la lliçó *SV*, estar alliçonat per altri (R-M)

Ha après bé la lliçó i sap com reaccionar a cada nova situació / No en trauràs res en clar; té ben apresada la lliçó i no dirà res que son pare no vulgui (*, R-M)

- **tenir apresada la lliçó**, **treure lliçó de**

tenir apresada la lliçó *SV*, estar alliçonat per altri (R-M)

Té apresada la lliçó i sap molt bé què ha de contestar / No en trauràs res en clar; té ben apresada la lliçó i no dirà res que son pare no vulgui (També s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (R-M)

- **saber la lliçó**, **aprendre la lliçó**

- ▷ **saber més que l'oli ranci** (p.ext.)

ALLISTAR

cridar (algú) **a les armes** *SV*, cridar a prestar servei militar (IEC)

Han cridat en Pere a les armes tot i ser molt jove / A la seva mare, no li fa gaire gràcia que hagin cridat el seu fill sota les armes (També s'usa amb la forma *cridar* (algú) *sota les armes*)

- **cridar** (algú) **a files**
- ▷ **entrar en caixa** (inv.), **fer el soldat** (p.ext.), **servei militar** (p.ext.)

ALLITAMENT

xarop de llençol *SN*, estada en el llit per a guarir-se d'una malaltia, especialment de refredat (IEC)

Estàs constipat? Xarop de llençol te convé

- ▷ **ficar-se al llit** (p.ext.), **guardar llit** (p.ext.), **fer llit** (p.ext.), **llit de dolor** (p.ext.)
- [Mall., Men. (A-M)]

ALLITAR-SE

fer llit *SV*, estar allitat / estar en el llit per malalt (IEC, A-M)

Fa tres setmanes que fa llit a conseqüència d'una caiguda (R-M)

→ **ficar-se al llit**, **guardar llit**

- ▷ **deixar el llit** (ant.), **llit de dolor** (p.ext.), **xarop de llençol** (p.ext.)

guardar llit *SV*, estar allitat (R-M)

Per un simple refredat ha guardat llit dos dies (R-M)

→ **fer llit**, **ficar-se al llit**

- ▷ **llit de dolor** (p.ext.), **xarop de llençol** (p.ext.)

ALLOTJAMENT

mitja pensió *SQ*, allotjament i menjar per una part de dia (A-M)

Només hem pagat mitja pensió / Els nens estan a mitja pensió a l'escola (*, EC)

- ▷ **a tot estar** (p.ext.), **pensió completa** (p.ext.), **anar d'hotel** (p.ext.)

panxa plena i llençol net *SCoord*, amb l'alimentació i habitació de franc (A-M)

En aquell hostal busquen un cambrer. Ofereixen panxa plena i llençol net, a més d'un sou

→ **menjat i vestit**, **menjat i begut**, **tenir taula parada**

- ▷ **fer la vida** (a algú) (p.ext.), **de franc** (p.ext.)
- [Mall. (A-M)]

pensió completa *SN*, allotjament i menjar per tot un dia (A-M)

Haurem de pagar pensió completa / Vam estar a l'hotel a pensió completa

- ▷ **a tot estar** (p.ext.), **mitja pensió** (p.ext.), **anar d'hotel** (p.ext.)

ALLOTJAR-SE

■ **anar d'hotel** *SV*, allotjar-se en un hotel

Com que s'ho poden permetre, anar d'hotel durant totes les vacances?

- ▷ **anar de càmping** (p.ext.), **mitja pensió** (p.ext.), **pensió completa** (p.ext.)

■ **anar de càmping** *SV*, allotjar-se en un càmping

Els agrada viatjar i van de càmping perquè així coneixen gent

- ▷ **anar d'hotel** (p.ext.)

fer alberg (a algun lloc) *SV*, anar a posar, a viure (IEC)

El viatge era molt pesat i vàrem fer alberg dues nits en fondes de poble (R-M)

- ▷ **fer nit** (a algun lloc) (p.ext.), **fer alto** (a algun lloc) (p.ext.)

ALLUNYAR-SE

fer-se enllà *SV*, allunyar-se, amb relació a aquell qui parla (Fr)

Fes-te enllà, que no em deixes veure la televisió

- ▷ **fer-se ençà** (ant.), **deixar lloc a** (p.ext.), **fer lloc a** (p.ext.)

posar terra per enmig *SV*, fugir, anar-se'n procurant anar molt lluny (A-M)

Després del mal que havia fet va decidir posar terra per enmig per tal que ningú no el trobés

- ▷ **fotre el camp** (p.ext.), **agafar el farcell** (p.ext.), **tocar el dos** (p.ext.), **guardar les distàncies** (p.ext.)

ALLUNYAT

■ **a anys llum** *SP*, expressió usada per a indicar que alguna cosa és encara molt allunyada de la realitat, del seu final o de tal com hauria d'ésser

El model actual encara és a anys llum d'oferir una solució als problemes plantejats / La vacuna de la sida semblava a anys llum

- ▷ **a les beceroles** (p.ext.)

racó de món *SN*, lloc apartat (R-M)

Aquest racó de món on m'ha tocat viure és molt desagradable / Ha deixat un pis molt cèntric perquè era vell i ha anat a viure en un racó de món, a vint minuts del centre de la ciutat, però en una casa nova / Va néixer en un racó de món (*, R-M, *)

→ **cul de món**

- ▷ **en els confins de la terra** (p.ext.), **més lluny que ses Cabrelles des Sol** (p.ext.)

ALMENYS

ben bé *SAdv*, del tot, sense faltar-hi res, pel cap baix, sense por d'exagerar (EC)

N'ha caçat ben bé mitja dotzena / D'allò ja ben bé dos mesos (R-M, EC)

→ **pel cap baix**, **tirant curt**, **com a mínim**, **de bon compte**

- ▷ **a tot estirar** (ant.), **com a màxim** (ant.), **pel cap alt** (ant.)

com a mínim *SAdv*, no menys de la quantitat indicada / almenys (R-M, IEC)

Cal plantar, com a mínim, un centenar de pins / Eren com a mínim quinze (R-M, *)

→ **pel cap baix**, **si més no**, **tirant curt**, **ben bé**, **de bon compte**, **si res més no**

- ▷ **com a màxim** (ant.), **en tot cas** (p.ext.)
- de bon compte** *SP*, almenys / no menys de la quantitat indicada (EC, *)

Li han caigut les taronges que duia; de bon compte n'ha perdudes set o vuit, o més / A la conferència hi havia de bon compte cinc-cents persones (R-M, EC)

→ **si més no, com a mínim, tirant curt, ben bé, pel cap baix**

▷ **a tot estirar** (ant.), **com a màxim** (ant.), **pel cap alt** (ant.)

en tot cas *SP*, per si no fos així

Ja ho deu saber, però, en tot cas, aviseu-lo

→ **si més no, tota vegada, tot i així**

▷ **com a mínim** (p.ext.)

pel cap baix *SP*, no menys del nombre indicat (R-M)

Van entrar, pel cap baix, una vintena de barques curulles de pesca; jo mai no n'havia vistes tantes en un sol matí / Hi havia pel cap baix uns tres mil visitants. L'exposició fou un èxit (R-M)

→ **de bon compte, com a mínim, tirant curt, ben bé**

▷ **pel cap alt** (ant.), **a tot estirar** (ant.), **com a màxim** (ant.), **per compte** (p.ext.)

quant menys *SAdv*, almenys / encara que no sigui més que (R-M, *)

Ja que no voleu que m'hi estigui tot el mes, deixeu-me quant menys que m'hi passi una setmana (R-M)

→ **si altra cosa no, si més no**

▷ **quant més** (ant.)

si altra cosa no *SConj*, almenys / encara que no sigui més que (R-M, *)

Si altra cosa no, és un home molt conscient de la seva responsabilitat (R-M)

→ **si més no, quant menys**

si més no *SConj*, almenys / encara que no sigui més que (R-M, *)

És el seu sant; hauries d'escriure-li, o, si més no, telefonar-li / Digueu-me, si més no, qui us ho ha dit (R-M, EC)

→ **si altra cosa no, quant menys, com a mínim, si res més no, en tot cas**

si res més no *SConj*, almenys / encara que no sigui més que (R-M, *)

No l'acompanyis, si no pots, però si res més no, explica-li bé per on ha de passar (R-M)

→ **si més no, com a mínim**

tirant curt *SAdv*, pel cap baix / no menys del nombre indicat (EC, *)

Tirant curt, vindran dues-cents persones

→ **pel cap baix, ben bé, com a mínim, de bon compte**

▷ **tirant llarg** (ant.), **tirant curt** (p.ext.)

ALMOINA

allargar la mà (a algú) *SV*, ésser caritatiu, generós (IEC)

Sempre que pot allarga la mà a favor dels més pobres

→ **fer caritat, fer almoina**

ALT

alt com un campanar *SA*, alt / es diu d'una persona molt alta (R-M, *)

És alt com un campanar: treu un pam a tots els seus companys de classe / De petit, semblava que no creixeria, però va fer-se com un campanar; és el més alt dels germans (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

→ **alt com un sant Pau, alt com un castell, alt com un gànguil, alt com un paller, alt com un pinco, alt com un sant Gem, alt com una perxa, més alt que sant Cristòfol, alt com un pi, més alt que un pi**

▷ **llarg i prim com un gànguil** (p.ext.), **haver-n'hi una penca** (d'algú) (p.ext.)

alt com un castell *SA*, [ésser] molt alt (A-M) *El Borni era el seu matxo, alt com un castell* (A-M)

→ **alt com un sant Pau, alt com un campanar, alt com un gànguil, alt com un paller, alt com un pinco, alt com un sant Gem, alt com una perxa, més alt que sant Cristòfol**

▷ **llarg i prim com un gànguil** (p.ext.)

alt com un gànguil *SA*, comparança usada vulgarment per a designar una persona molt alta i prima (A-M)

Li treu un cap al seu pare, és alt com un gànguil

→ **alt com un sant Pau, alt com un campanar, alt com un castell, alt com un paller, alt com un pinco, alt com un sant Gem, alt com una perxa, més alt que sant Cristòfol, llarg i prim com un gànguil**

alt com un paller *SA*, alt i gros (R-M)

Era fàcil trobar-lo entre la gent perquè era alt com un paller / L'haguessis vist quan era jove! Era com un paller; el més alt i fornit de tota la rodalia (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

→ **alt com un sant Pau, alt com un campanar, alt com un castell, alt com un gànguil, alt com un pinco, alt com un sant Gem, alt com una perxa, més alt que sant Cristòfol**

▷ **llarg i prim com un gànguil** (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

alt com un pi *SA*, es diu d'una persona molt alta (A-M)

En Marc és alt com un pi, es nota que és jugador de bàsquet (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **més alt que un pi, alt com un campanar, alt com un pinco**

alt com un pinco *SA*, es diu d'una persona molt alta (A-M)

Aquest noi és alt com un pinco: serviria per a jugar a bàsquet

→ **alt com un sant Pau, alt com un campanar, alt com un castell, alt com un gànguil, alt com un paller, alt com un sant**

Gem, alt com una perxa, alt com una girafa, més alt que sant Cristòfol, més alt que un pi, alt com un pi

▷ **llarg i prim com un gànguil** (p.ext.)

[Emp. (A-M), pinco: mot no registrat a l'IEC]
alt com un sant Gem SA, es diu d'una persona de gran estatura (A-M)

Ell no és baix, però el seu germà és alt com un sant Gem

→ **alt com un sant Pau, alt com un campanar, alt com un castell, alt com un gànguil, alt com un paller, alt com un pinco, alt com una perxa, més alt que sant Cristòfol**

▷ **llarg i prim com un gànguil** (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

alt com un sant Pau SA, es diu d'una persona molt alta (A-M)

No veieu que passa son pare! És alt com un sant Pau! / No sé per què sempre m'havia imaginat que era un home baixet i em va sorprendre veure que és com un sant Pau (També s'usa ometent l'adjectiu) (, R-M)*

→ **alt com un paller, alt com una perxa, alt com un campanar, alt com un castell, alt com un gànguil, alt com un pinco, alt com un sant Gem, alt com una girafa, més alt que sant Cristòfol**

▷ **llarg i prim com un gànguil** (p.ext.), **haver-n'hi una penca** (d'algú) (p.ext.)

■ **alt com una girafa SA**, es diu d'una persona molt alta

Els companys de classe li diuen que és alt com una girafa / Aquest noi és com una girafa (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **alt com un sant Pau, alt com una perxa, alt com un pinco, ésser una girafa**

alt com una perxa SA, alt / es diu d'una persona molt alta (R-M, *)

És alt com una perxa: s'ha d'ajupir per passar per les portes / Aquest noi no para de créixer; és com una perxa; ja li passa dos dits, al seu pare (També s'usa ometent l'adjectiu) (, R-M)*

→ **alt com un sant Pau, alt com un campanar, alt com una girafa, alt com un castell, alt com un gànguil, alt com un paller, alt com un pinco, alt com un sant Gem, més alt que sant Cristòfol, ésser una girafa**

▷ **llarg i prim com un gànguil** (p.ext.)

[Barc. (A-M)]

ésser una girafa SV, ésser una persona molt alta
El teu germà és una girafa, podria dedicar-se al bàsquet

→ **alt com una girafa, alt com una perxa haver-n'hi una penca** (d'algú) SV, dit d'una persona alta i prima (IEC)

No me l'imaginava tan alt; n'hi ha una penca, d'aquest home! (R-M)

▷ **alt com un campanar** (p.ext.), **alt com un sant Pau** (p.ext.)

més alt que sant Cristòfol SA, expressió que s'aplica a un home molt alt (A-M)

És més alt que sant Cristòfol; gairebé fa dos metres

→ **alt com un sant Pau, alt com un campanar, alt com un castell, alt com un gànguil, alt com un paller, alt com un pinco, alt com un sant Gem, alt com una perxa**

▷ **llarg i prim com un gànguil** (p.ext.)

[Vinaròs (A-M)]

més alt que un pi SA, es diu d'una persona molt alta (A-M)

Ha crescut molt i ara és més alt que un pi

→ **alt com un pi, alt com un campanar, alt com un pinco**

ALTAMENT

en alt grau SP, molt / en l'expressió més alta (R-M, *)

*Estaven preparats en alt grau en totes les disciplines de l'astronàutica / Un home eloqüent en alt grau / Van intervenir tots dos al debat, però ell va fer una explicació en més alt grau (També s'usa amb els quantificadors més, molt, etc. en posició preadjectival) (R-M, EC, *)*

→ **al màxim, en grau superlatiu**

▷ **a fons** (p.ext.), **per pitjor** (p.ext.)

en grau superlatiu SP, en l'expressió més alta (R-M)

Era orgullós en grau superlatiu; no n'he conegut d'altre que ho fos més que ell (R-M)

→ **al màxim, en alt grau**

un món SQ, moltíssim / en alt grau (A-M, *)

Aquesta casa m'agrada un món (A-M)

ALTERAR-SE

parar boig SV, sortir de l'estat normal, torbar-se, commoure's, agitar-se-li vivament l'ànim a algú

*Noi, si continues així, pararàs boig / Pararé boig amb tants crits com feu! (EC, *)*

→ **haver-n'hi per a tornar-se boig**

▷ **perdre els nervis** (p.ext.)

ALTERNANT

dia per altre SN, un dia sí, un dia no / cada dos dies (R-M, EC)

No puc venir cada dia, però vindré dia per altre (R-M)

→ **un dia sí un dia no, un dia sí i un altre no, un dia part altre**

▷ **un dia sí i l'altre també** (p.ext.), **un dia no i l'altre tampoc** (p.ext.), **dia per altre i dos arreu** (p.ext.)

un dia sí un dia no SCoord, cada dos dies (EC)

Cal que es prengui aquestes pastilles un dia sí un dia no durant dos mesos (També s'usa amb la forma dia sí dia no)

- **un dia part altre, un dia sí i un altre no**
 ▷ **un dia sí i un dia no** (v.f.)

ALTERNAR

fer la bàscula *SV*, decantar-se alternativament a l'un i a l'altre de dos partits contraris, de dues opinions, etc. (IEC)

No acaba mai de decidir-se; ara fa la bàscula entre les dues solucions / És un cagadubtes; sempre fa la bàscula; no es decideix mai per res (R-M)

- ▷ **nedar entre dues aigües** (p.ext.), **posar** (alguna cosa) **en dubte** (p.ext.)

ALTERNATIVAMENT

adés...adés *SCoord*, introdueix expressions distributives (EC)

Adés plorava, adés reia (Fr)

- **tan aviat...com, ara...ara, ara...adés, d'aquí a aquí...d'aquí a aquí, una vegada...una vegada**

ara...adés *SCoord*, introdueix expressions distributives (EC)

Ara guanyant, adés perdent (EC)

- **ara...ara, tan aviat...com, adés...adés, d'aquí a aquí...d'aquí a aquí, una vegada...una vegada**

ara...ara *SCoord*, introdueix proposicions distributives (EC)

Ara plora, ara riu (Fr)

- **tan aviat...com, adés...adés, ara...adés, d'aquí a aquí...d'aquí a aquí, una vegada...una vegada**

d'altra banda *SP*, en cert aspecte considerat per oposició amb un altre

D'una banda és un noi molt simpàtic, però d'altra banda també penso que és una mica fals (S'usa normalment en discursos en què prèviament s'ha usat la locució *d'una banda*. També s'usa amb la forma *de l'altra*)

- **per altre vent, per altra part**

▷ **per altra banda** (v.f.), **d'una banda** (p.ext.)

d'aquí a aquí...d'aquí a aquí *SCoord*, correlació que distribueix accions diferents dimanant d'una mateixa situació / unes vegades..., altres vegades (R-M, A-M)

És molt voluble; d'aquí a aquí et saluda, d'aquí a aquí no et diu res / D'aquí a aquí juguen bé, d'aquí a aquí juguen malament (R-M, EC)

- **adés...adés, ara...adés, ara...ara, tan aviat...com, una vegada...una vegada**

[Solsona, Cardona, Gironella, Llofríu (A-M)]

d'una banda *SP*, en cert aspecte considerat per oposició amb un altre (A-M)

D'una banda és un noi molt intel·ligent, però de l'altra de vegades no sap reaccionar davant d'algunes situacions (S'usa normalment en correlació amb la locució *d'altra banda*)

- ▷ **per una banda** (v.f.), **d'altra banda** (p.ext.)

per altre vent *SP*, per altra banda, en altre lloc, d'altra manera (A-M)

Hi ha la gent que és partidària de fer la carretera i per altre vent la gent que hi està en desacord

- **d'altra banda**

tan aviat...com *SCoord*, unes vegades..., altres vegades (EC)

Tan aviat plora com riu (EC)

- **adés...adés, ara...adés, ara...ara, d'aquí a aquí...d'aquí a aquí, una vegada...una vegada**

un dia part altre *SQ*, cada dos dies / un sí i l'altre no, alternant (A-M)

Des que iniciaren el festeig es veien un dia part altre / Sembren la terra un any part altre (També s'usa amb els noms *any, mes, setmana*, etc.)

- **un dia sí un dia no, un dia sí i un altre no, dia per altre**

▷ **un dia part altre i dos arreu** (p.ext.)

un dia sí i un altre no *SCoord*, cada dos dies (EC)

Anava a passejar al parc un dia sí i un altre no (També s'usa amb la forma *un dia sí i l'altre no* i amb els noms *any, mes, setmana*, etc.)

- **un dia part altre, un dia sí un dia no**

▷ **un dia sí i l'altre també** (p.ext.), **un dia no i l'altre tampoc** (p.ext.)

una vegada...una vegada *SCoord*, alternativa / correlació usada per a introduir expressions distributives (Fr, *)

Van anar parlant una vegada un, una vegada l'altre

- **tan aviat...com, ara...ara, ara...adés, adés...adés, d'aquí a aquí...d'aquí a aquí**

ALTIU

amb el cap alt *SP*, altiu / molt ple de vanitat (R-M, *)

D'ençà que no és el gerent, no va amb el cap alt com abans, que gairebé ni saludava / Amb el cap ben alt li va dir que estava despatxat (S'usa preferentment amb el verb *anar* i amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (R-M, *)

- **amb la cua dreta, més estufat que un indiot, estufat com un paó, tenir un rei al cos, tindre un rei a la panxa, semblar el Déu de la terra, amb el coll dret, no cabre al món, pensar-se tocar el cel amb un dit, pujar-li els fums al cap** (a algú), **tenir fums**

amb la cua dreta *SP*, molt ple de vanitat

Sempre camina amb la cua dreta; no sé qui es pensa que és. (S'usa normalment amb verbs de moviment i també *estar, quedar*, etc.) (R-M)

- **amb el cap alt, amb el coll dret, semblar el Déu de la terra**

com un indiot *SAdv*, estufat / molt ple de vanitat (R-M, *)

Sempre es passeja com un indiot, tibat i sense dignar-se a saludar ningú (R-M)

→ **més estufat que un indiot, estufat com un paó**

estufat com un paó SA, molt ple de vanitat (A-M)

Des que li han concedit el premi va estufat com un paó (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **més estufat que un indiot, com un indiot, tibat com un rave, amb el cap alt, amb el coll dret, semblar el Déu de la terra, no cabre al món, pensar-se tocar el cel amb un dit, pujar-li els fums al cap** (a algú), **tenir fums, més inflat que un calàpet**

fer-se dir sí senyor SV, algú, fer-se tractar com a superior / ésser molt orgullós (*, A-M)

El nou encarregat es fa dir sí senyor, manté massa les distàncies amb la resta de treballadors

→ **tenir un rei al cos**

▷ **d'igual a igual** (ant.), **tractar** (algú) **de tu** (ant.)

més estufat que un indiot SA, molt vanitos (A-M)

Des que és catedràtic es passeja més estufat que un indiot: ja no saluda ningú

→ **com un indiot, estufat com un paó, amb el cap alt, semblar el Déu de la terra, amb el coll dret, no cabre al món, pensar-se tocar el cel amb un dit, pujar-li els fums al cap** (a algú), **tenir fums, ésser un pet bufat, dur molt de vent a sa flauta**

▷ **posar-se com un gall** (p.ext.)

no mirar cap ni cara SV, ésser altiu / tenir pretensions, altivar-se (Fr, *)

Des que va guanyar aquell premi no mira cap ni cara

→ **tenir un rei al cos, tindre un rei a la panxa, semblar el Déu de la terra, no cabre al món, pensar-se tocar el cel amb un dit, tenir fums, més estufat que un indiot, estufat com un paó, amb el coll dret, amb el cap alt, amb la cua dreta**

▷ **mirar** (algú) **de dalt a baix** (p.ext.)

tenir un rei al cos SV, (algú) no admetre traves, limitacions, a la seva voluntat / ésser molt orgullós, no admetre imposicions de ningú (IEC, A-M)

No esperis pas que ell t'ho porti; té un rei al cos i no vol molestar-se per ningú (R-M)

→ **fer-se dir sí senyor, semblar el Déu de la terra, no cabre al món, pensar-se tocar el cel amb un dit, pujar-li els fums al cap** (a algú), **tenir fums, amb el coll dret, més estufat que un indiot, amb el cap alt, estufat com un paó**

● **tindre un rei a la panxa** (Val.)

[Cat. (A-M)]

tindre un rei a la panxa SV, ésser molt orgullós, no admetre imposicions de ningú (A-M)

En Jaume té un rei a la panxa, no creu ningú i fa sempre la seva

→ **semblar el Déu de la terra, no cabre al món, pensar-se tocar el cel amb un dit, pujar-li els fums al cap** (a algú), **tenir fums, més estufat que un indiot, amb el cap alt, estufat com un paó, amb el coll dret**

● **tenir un rei al cos** (Cat.)

[Val. (A-M)]

ALTIVAR-SE

agafar fums SV, agafar, molta vanitat, envanir-se, infatuar-se

Quins fums que ha agafat (També s'usa amb els quantificadors *molt, tant, un*, etc. en posició pronominal) (EC)

→ **pujar-li els fums al cap** (a algú), **pujar-li al cap** (a algú)

▷ **tenir fums** (p.ext.), **gastar fums** (p.ext.)

ALTRAMENT

d'altra manera SP, si no fos així / si no és així, si no fos per això (IEC, EC)

És segur que vindrà; d'altra manera, ja ens hauria avisat / M'han convidat: d'altra manera, no hi aniria pas (R-M, EC)

en canvi SP, no així sinó altrament, contràriament (IEC)

No té gens de memòria; en canvi, és molt perspicax / És molt baix; en canvi, té una gran agilitat (R-M)

→ **en escanvi**

en escanvi SP, contràriament / no així sinó altrament, contràriament (R-M, *)

Ell és molt estudiós; en escanvi, el seu germà ha sortit poc treballador

→ **en canvi**

ALTRE

tot altre SQ, altra cosa (R-M)

En aquest conjunt el color blau t'anirà més bé que tot altre / Aquesta classe de cola enganxa millor que tota altra (R-M)

▷ **tot altre que** (p.ext.), **altre que** (p.ext.), **tots altres** (p.ext.), **els altres** (p.ext.)

AMABLE

com un guant SAdv, amable / de caràcter amable, dòcil i pacífic (R-M, *)

Sempre està de mal humor, però avui estava com un guant / Ens pensàvem que ens rebria a crits, però el vàrem trobar suau com un guant; va ésser extraordinàriament amable (R-M)

→ **dolç com un arrop**

dolç com la mel SA, molt dolç / dit per a referir-se a algú molt dolç o amable (A-M, *)

Abans era bastant antipàtic, però ara s'ha tornat dolç com la mel

→ **dolç com un sucre, més dolç que la mel, ésser tot mel** (algú)

▷ **dolç com a mel** (v.f.)

dolç com un arrop SA, [ésser] de caràcter amable / dit del caràcter dòcil i pacífic (R-M, IEC)
De bon principi ens va escridassar però després va ésser dolç com un arrop i ens va demanar disculpes / Va ésser dolç com un arrop, tal com és habitual en ell (També s'usa amb la forma *dolç com l'arrop*) (R-M)

→ **més dolç que l'arrop, dolç com un sucre, més dolç que la mel, com un guant, ésser tot mel** (algú)

[Val. (A-M)]

ésser tot mel (algú) SV, ésser una persona molt suau de tracte, molt amable (A-M)

És un home tot mel (IEC)

→ **dolç com la mel, dolç com un sucre, dolç com un arrop, més dolç que l'arrop**

fer bona cara (a algú) SV, acollir amablement (R-M)

És un botiguer que sempre fa bona cara a tothom i té molta paciència / Aquell bon home fa bona cara a tothom; és molt afectuós (R-M)

→ **fer un bon paper** (a algú)

▷ **fer mala cara** (a algú) (ant.)

més dolç que l'arrop SA, molt dolç / de caràcter amable, dòcil i pacífic (A-M, *)

El Marçal sembla una mica esquerp, però quan el coneixes t'adones que és més dolç que l'arrop

→ **més dolç que la mel, dolç com un arrop, ésser tot mel** (algú)

[Val. (A-M)]

AMAGANT-SE

a l'ombra SP, de manera dissimulada / fora de la vista de la gent (R-M, IEC)

Tota aquesta conspiració s'ha fet a l'ombra i amb la màxima cautela / Són perseguits i han de treballar a l'ombra per tal de salvar llurs ideals (R-M, *)

→ **a la quieta, d'amagat** (d'algú), **tenir** (alguna cosa) **entre cendres**

▷ **treball de sapa** (p.ext.)

al darrere (d'algú) SP, fora de la presència d'algú / sense que algú s'assabenti d'alguna cosa (R-M, *)

Des de la feina, truça a la seva xicota al darrere del seu cap / És un home que sempre fa bona cara a tothom, però és un hipòcrita que al darrere critica i bescanta tant com pot (El complement és opcional) (*, R-M)

→ **d'amagat** (d'algú)

d'amagat (d'algú) SP, procurant sostreure's a l'atenció de la gent / amagant-se, ocultament (R-M, IEC)

Va fer-ho d'amagat d'ell / Sabia que l'esperaven a l'entrada i va sortir d'amagat per una porta del darrere (El complement és opcional) (IEC, R-M)

→ **de sotamà, d'incògnit, a furt, d'amagatotis, d'esquitllentes, a l'ombra, d'es-**

quitllada, d'amagatons, sense sabuda (d'algú), **d'estranguis, en celat, al darre-**
re (d'algú), **tenir** (alguna cosa) **entre cen-**
dres

▷ **a sabuda** (d'algú) (ant.), **a cient** (d'algú) (ant.), **a la vista** (d'algú) (ant.), **cau d'orella** (p.ext.), **mirar** (algú o alguna cosa) **de reüll** (p.ext.)

d'amagatons SP, procurant no ésser descobert (R-M)

D'amagatons va robar les cireres del veí (R-M)

→ **d'amagat** (d'algú), **d'amagatotis, d'es-**
quitllada, d'esquitllentes, d'estranguis

d'amagatotis SP, procurant no ésser descobert (R-M)

Ho tenien prohibit, però hi van entrar d'amagatotis (R-M)

→ **d'amagat** (d'algú), **d'amagatons, d'es-**
quitllada, d'esquitllentes, d'estranguis

d'esquitllentes SP, esquitllant-se, amb cautela per a no ésser vist (EC)

Passava d'esquitllentes / Ha aprofitat que badava per fugir d'esquitllentes (EC, *)

→ **d'esquitllada, d'amagat** (d'algú), **d'amagatotis, d'amagatons, d'estranguis**

AMAGAR

anar amb embuts SV, parlar sense sinceritat, amagant la veritat (IEC)

Sempre vas amb embuts, digues-me d'una vegada què vols / Com que sempre ve amb embuts, quan telefona per preguntar com estem, ja pensem que ens vol demanar un favor (També s'usa amb el verb *venir*)

▷ **sense embuts** (ant.), **clar i català** (ant.), **clar i llampant** (ant.), **parlar clar** (ant.), **amb segones intencions** (p.ext.), **parlar fosc** (p.ext.), **fugir d'estudi** (p.ext.)

AMAGAT

al fons d'un pou SP, molt amagat (IEC)

Serà molt difícil d'clarir-ho perquè la veritat és al fons d'un pou; qui podrà assegurar-ho? / La veritat és al fons d'un pou (R-M, IEC)

tenir (alguna cosa) **entre cendres** SV, tenir alguna cosa amagada (IEC)

Tot aquell afer el tenen entre cendres; no n'han volgut parlar mai més / És una qüestió que sempre ha estat tinguda entre cendres per tots els germans (R-M)

→ **a l'ombra, d'amagat** (d'algú)

▷ **haver-hi gat amagat** (p.ext.), **haver-hi gat en sac** (p.ext.), **tirar terra damunt** (d'alguna cosa) (p.ext.)

AMAINAR

caure el vent O, minvar, cessar (EC)

Quan va caure el vent, vam sortir a navegar

→ **anar de mancada**

▷ **a la callada** (p.ext.), **caure la mar** (p.ext.)

AMAINAT

a la callada *SP*, el fet de callar, esp. el vent (F)

A la callada del vent plourà (F)

▷ **caure el vent** (p.ext.)

AMANIDA

ensalada russa *SN*, plat compost de patates i diverses verdures cuites, tallades a trossos petits, i amanit generalment amb salsa maionesa (EC)

Avui per primer plat tenim ensalada russa (També s'usa amb el castellanisme *ensaladilla*)

AMANSIT

més bla que un cotó *SA*, [estar] molt amansit, sense irritació (A-M)

Amb sa repassada d'ahir ara està més bla que un cotó

→ **més dòcil que un xai, tou com la cera, com una cera**

▷ **dolç com una gatosa** (ant.), **no tenir sang a les venes** (p.ext.), **no tenir sang** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

AMARG

amarg com el fel *SA*, molt amarg (R-M)

Aquestes taronges són amargues com el fel; no ens les podem pas menjar / Aquesta ametlla és amarga com el fel. Quin mal gust de boca m'ha deixat! (R-M)

▷ **dolç com la mel** (ant.), **dolç com un arrop** (ant.), **dolç com un sucre** (ant.)

AMATENT

fer el cap viu *SV*, estar alerta, amatent (IEC)

Ja cal que facis el cap viu si no vols perdre cap detall de la història que t'explicaré

→ **anar alerta, ésser tot ulls**

▷ **estar a l'aguait** (p.ext.), **estar en guàrdia** (p.ext.)

AMBDÓS

l'un i l'altre *SCoord*, ells dos conjuntament (R-M)

És estrany que no siguin aquí; l'un i l'altre sabien prou bé l'hora de la reunió / Tenien dos fills: perderen l'un i l'altre (R-M, EC)

AMBICIÓ

altesa de mires *SN*, desig desordenat d'aconseguir honors, dignitats, fama, poder o qualsevol cosa que afalaga l'amor propi

Com que té altesa de mires, està estalviant per fer la seva pròpia empresa / És la seva altesa de mires que el fa semblar orgullós

▷ **ésser un trepa** (p.ext.)

AMBICIONAR

menjar-s'ho tot en un dia *SV*, no tenir contenció (R-M)

No sap moderar-se en res; s'ho menjarà tot en un dia; la seva ambició no té límits; no té espera (R-M)

→ **voler agafar la lluna amb les dents, voler-s'ho menjar tot**

▷ **menjar poc i pair bé** (ant.)

picar alt *SV*, pretendre coses de molta categoria / tenir pretensions excessives (R-M, A-M)

Noi, trobo que piques alt; no crec pas que obtinguis els teus propòsits / No es conforma amb el càrrec que li ofereixen; pica més alt; vol ésser cap de secció (També s'usa amb els quantificadors *bastant, més, molt*, etc. en posició preadverbial) (R-M)

→ **voler alt, voler abastar el cel amb la mà, voler abastar el cel amb les dents, voler-s'ho menjar tot, demanar la lluna, pixar alt, alçar el diapasó**

▷ **picar per alt** (v.f.), **abaixar veles** (ant.) **repicar i anar a la processó** *SCoord*, voler fer a un mateix temps coses que són incompatibles / fer alhora, pretesament, dues coses incompatibles (IEC, EC)

Has d'escollir entre dirigir l'obra i fer de protagonista; voler repicar i anar a la processó no pot ser. Dedicat bé a una sola cosa / Voler repicar i anar a la processó no pot ser (R-M, EC)

→ **voler beure i bufar, voler la mare i els pardalets, voler estar a l'hort i a la vinya**

voler alt *SV*, ambicionar / pretendre coses de molta categoria, tenir pretensions excessives (R-M, *)

No es conforma amb poca cosa; ell vola alt / No ha acceptat el lloc que li oferien perquè li sembla poca cosa; ell vola més alt (També s'usa amb els quantificadors *bastant, molt, més*, etc. en posició preadverbial) (R-M)

→ **picar alt, voler abastar el cel amb les dents, voler abastar el cel amb la mà, voler-s'ho menjar tot, pixar alt**

▷ **abaixar veles** (ant.)

voler abastar el cel amb la mà *SV*, ambicionar molt (R-M)

Voler enamorar aquesta noia és una tasca ben complicada; és voler abastar el cel amb la mà / No es conforma amb el que té, vol agafar el cel amb la mà (També s'usa amb la forma *voler agafar el cel amb la mà*)

→ **picar alt, volar alt, voler abastar el cel amb les dents, voler-s'ho menjar tot, pixar alt**

voler abastar el cel amb les dents *SV*, ambicionar molt (R-M)

Està descontent perquè el negoci no li dóna beneficis de seguida; voldria abastar el cel amb les dents; no vol reconèixer que tot costa (També s'usa amb la forma *voler agafar el cel amb les dents*) (R-M)

→ **picar alt, volar alt, voler abastar el cel**

amb la mà, voler-s'ho menjar tot, pixar alt, voler la mare i els pardalets

voler agafar la lluna amb les dents *SV*, pretendre l'impossible (IEC)

Pretendre aquell càrrec sense tenir cap preparació és voler agafar la lluna amb les dents (R-M)

→ **voler tocar el cel amb la mà, voler-s'ho menjar tot, demanar la lluna, menjar-s'ho tot en un dia**

voler beure i bufar *SV*, pretendre més del que es pot abastar, o coses incompatibles (R-M)

No sap limitar-se a les seves possibilitats; voldria beure i bufar i resulta que tot ho fa a mitges (R-M)

→ **repicar i anar a la processó, voler estar a l'hort i a la vinya, voler la mare i els pardalets**

▷ **voler bufar i beure** (v.f.)

voler estar a l'hort i a la vinya *SV*, voler aconseguir-ho tot (R-M)

Li sembla que tot és possible; voldria estar a l'hort i a la vinya i això no pot ser. Que s'ho agafi amb calma (R-M)

→ **voler beure i bufar, repicar i anar a la processó, voler la mare i els pardalets**

voler la mare i els pardalets *SV*, voler-ho tot (R-M)

No esperis que et doni participació en els beneficis; aquest vol la mare i els pardalets. És ambició en extrem (R-M)

→ **voler abastar el cel amb les dents, voler beure i bufar, repicar i anar a la processó, voler estar a l'hort i a la vinya**

voler-s'ho menjar tot *SV*, tenir molta ambició (R-M)

És d'aquells que s'ho volen menjar tot i es donen de l'èxit dels altres (R-M)

→ **picar alt, volar alt, voler abastar el cel amb la mà, voler abastar el cel amb les dents, voler agafar la lluna amb les dents, voler treure pols de sota l'aigua, voler tocar el cel amb la mà, menjar-s'ho tot en un dia**

▷ **menjar poc i pair bé** (ant.)

voler tocar el cel amb la mà *SV*, pretendre coses impossibles (IEC)

Té el defecte de voler sempre tocar el cel amb la mà i no mira de posar-se a la realitat (R-M)

→ **voler agafar la lluna amb les dents, demanar la lluna, voler treure pols de sota l'aigua**

▷ **menjar poc i pair bé** (ant.)

voler treure pols de sota l'aigua *SV*, obtenir impossibles / voler obtenir una cosa impossible d'aconseguir (R-M, *)

Aspirar a un lloc de treball com aquest és voler treure pols de sota l'aigua; sigues més modest i conforma't amb menys (R-M)

→ **voler-s'ho menjar tot, voler tocar el cel amb la mà**

AMBICIÓS

de volada *SP*, ambició / important, de condició elevada (R-M, *)

És un artista de volada / És un poeta d'alta volada i té molt merescuda la distinció que li han atorgat / Ha fet un discurs d'una gran volada, ha estat molt interessant (També s'usa amb les formes d'alta volada, de gran volada, de molta volada i d'una gran volada) (*, R-M, *)

→ **d'altura, de pes, de talla, de categoria**

ésser una garsa *SV*, (ésser una) persona que no pensa sinó a arrebregar per a si béns, avantatges, etc. (IEC)

La meva germana és una garsa, només mira per ella i s'ha quedat amb totes les possessions de la família

→ **ésser un trepa**

▷ **ésser un rata** (p.ext.)

AMBIENTAT

■ **en el seu ambient** *SP*, expressió usada per a indicar que algú es troba en la situació que més s'adapta als seus gustos, inclinacions, aptituds, etc.

Es nota que està en el seu ambient perquè només fa que dir bestieses (S'usa amb les altres formes del possessiu. Es fa servir normalment amb els verbs *estar, trobar, viure*, etc.)

→ **com el peix a l'aigua, a gust, tot li és pàtria** (a algú)

▷ **fora del seu ambient** (ant.)

en el seu element *SP*, [trobar-se] còmode / algú, trobar-se en la situació que més s'adapta als seus gustos, inclinacions, aptituds, etc. (R-M, IEC)

Gaudeix quan pot parlar de música; es troba en el seu element (S'usa normalment amb els verbs *estar, trobar, viure*, etc.) (R-M)

→ **com el peix a l'aigua, a gust, tot li és pàtria** (a algú)

▷ **fora del seu element** (ant.)

AMBIGU

home de dos vents *SN*, home que fa dues cares, que fingeix una cosa davant algú i una altra davant els de l'altra banda / de dues cares (A-M, EC)

No pots estar mai segur de què vol dir realment. És un home de dos vents / És una persona de dos vents (També s'usa amb els noms *dona, gent i persona*) (*, EC)

→ **tenir dues cares, fer dues cares**

▷ **home llis** (ant.), **fer la puta i la Ramoneta** (p.ext.), **fer dues cares** (p.ext.), **fer el doble joc** (a algú) (p.ext.)

AMBIGÜITAT

doble sentit *SN*, ambigüitat / es diu per a referir-se a alguna cosa que es pot interpretar amb dues significacions diferents (Fr, *)

Una frase de doble sentit / Sempre diu les coses amb doble sentit / És un gest amb doble sentit

AMBULATORI

centre d'assistència primària *SN*, unitat d'atenció primària en alguns sistemes de sanitat pública (IEC)

Si et trobes molt malament haurem d'anar al centre d'assistència primària, al CAP

▷ **metge de capçalera** (p.ext.), **centre de salut** (p.ext.), **casa de socors** (p.ext.)

AMENAÇA

el quarto de les rates *SD*, lloc imaginari que hom esmenta per fer por als infants, amenaçant-los que hi seran tancats si el seu comportament no és correcte

Si no et portes bé, et tancarem al quarto de les rates

▷ **l'home del sac** (p.ext.)

[quarto: mot no registrat a l'IEC]

ja cal que es calci *O*, expressió amb què hom adverteix d'un perill, esp. amenaçant (IEC)

Ja cal que et calcis, si no ho acabes a l'hora, perquè el director té molta mala jeia

→ **ja s'ho trobarà, pobre d'ell, jugar-se-la, ja te n'aniràs a penedir a Roma**

▷ **ja t'ho diran de misses** (p.ext.), **ja et trobaré** (p.ext.), **ja vindrà la festa del nostre carrer** (p.ext.), **me la pagaràs** (p.ext.), **no anar-se'n a penedir a Roma** (p.ext.)

ja et trobaré *O*, expressió que indica un desig de revenja (R-M)

No m'ho vols deixar, oi? Ja et trobaré! Quan em demanis alguna cosa, jo faré igual (R-M)

→ **ja vindrà la festa del nostre carrer; me la pagaràs; ja t'arranjaré, jo**

▷ **ja cal que es calci** (p.ext.)

ja t'ho diran de misses *O*, es diu per a amenaçar algú amb càstigs futurs per la seva mala conducta (A-M)

Tu vés fent el teu caprici i no compleixis a la feina; ja t'ho diran de misses! (R-M)

▷ **ja cal que es calci** (p.ext.), **fer (algú) amb arròs** (p.ext.)

ja vindrà la festa del nostre carrer *O*, es diu en to d'amenaça, com dient «ja ens veurem, ja vindrà l'ocasió de venjar-me!» (A-M)

Ara sempre es fiquen amb mi, però ja vindrà la festa del nostre carrer!

→ **ja et trobaré**

▷ **ja cal que es calci** (p.ext.)

■ **jugar-se-la** *SV*, expressió utilitzada com a amenaça

Torna'm els diners que em deus ben aviat, perquè te l'estàs jugant

→ **ja cal que es calci, ja s'ho trobarà**

l'home del sac *SD*, personatge imaginari que hom esmenta per fer por als infants amenaçant-los que se'ls endurà dins el seu sac (EC)

Si no et portes bé cridaré l'home del sac / Que vols que avisem l'home del sac? Doncs, comporta't correctament (EC, *)

▷ **el quarto de les rates** (p.ext.)

mans enlaire *SN*, comminació perquè posi les mans enlaire una persona que hom vol capturar com a garantia que no atacarà (EC)

Mans enlaire; tenen dret a romandre en silenci! Qualsevol cosa que diguin podrà ésser utilitzada en contra seva davant d'un tribunal...

pobre d'ell *SA*, es diu per a amenaçar algú

Pobre d'ell si s'atreveix a perjudicar-te / Pobre de tu! si expliques aquest secret a algú / Pobres d'ells que m'aixafin la sorpresa! (També s'usa amb els pronominals de segona i de tercera persones)

→ **ja cal que es calci**

punt negre *SN*, [existir una] circumstància poc clara o amenaçadora (R-M)

En la història d'aquest home hi havia un punt negre que ell no revelarà mai i que ens resulta inassequible / En les seves explicacions hi havia un punt negre / Aquesta carretera té un punt negre (R-M, *, *)

→ **punt negre a l'horitzó**

punt negre a l'horitzó *SN*, expressió per a indicar una situació amenaçadora (IEC)

Aquest assumpte que em proposes no m'agrada, hi ha un punt negre a l'horitzó / La seva proposta suposa un punt negre a l'horitzó, ja cal que estiguem alerta

→ **punt negre**

sabràs dos i dos quants fan *O*, expressió d'amenaça amb què hom indica a un altre que en tocarà les conseqüències (EC)

Si continues molestant-me d'aquesta manera, sabràs dos i dos quants fan! (S'usa en les segones i en les terceres persones)

▷ **te donaré un sis que pareixerà un dotze** (p.ext.), **fer (algú) amb arròs** (p.ext.), **dir quants fan quinze** (a algú) (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

si t'agafo, no tindràs fred *O*, es diu en to d'amenaça, com volent dir que li donarà una tupada forta, que el calfarà (A-M)

Si t'agafo, no tindràs fred! Tu creus que m'has vies de tirar tots els apunts per terra?

→ **te donaré un sis que pareixerà un dotze; ja t'arranjaré, jo; si t'agafo, t'espello**

▷ **fer (algú) amb arròs** (p.ext.)

■ **si t'agafo, t'espello** *O*, es diu per a amenaçar algú

Me l'has feta molt grossa. Si t'agafo, t'espello

→ **si t'agafo, no tindràs fred**

[Albesa]

te donaré un sis que pareixerà un dotze *O*, es diu per a amenaçar algú de pegar-li fort (A-M)

Es seu marit cridava tot sovint: «Te donaré un sis que pareixerà un dotze» i ella es posava a plorar

→ **si t'agafo, no tindràs fred; ja t'arranjaré, jo**

▷ **sabràs dos i dos quants fan** (p.ext.), **fer (algú) amb arròs** (p.ext.), **dir quants fan quinze** (a algú) (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

AMENAÇAR

alçar la mà (a algú) *SV*, amenaçar com qui va a pegar / alçar la mà amenaçant de pegar (R-M, IEC)

El dia que va alçar la mà a la seva filla, la dona el va treure de casa / Més d'una vegada m'he contingut d'alçar-li la mà, perquè es mereixia això i molt més per la seva insolència / Té un geni que Déu n'hi do: m'ha alçat la mà més d'una vegada (També s'usa amb el verb aixecar) (*, R-M, R-M)

▷ **posar la por al cos** (a algú) (p.ext.)

dir quants fan quinze (a algú) *SV*, amenaçar amb represions o càstigs (A-M)

Hauré de dir quants fan quinze a la meua filla si continua comportant-se d'aquesta manera / Deixa'm enllestir això que ens porten, i ja et diré quants fan quinze (*, A-M)

▷ **sabràs dos i dos quants fan** (p.ext.), **te donaré un sis que pareixerà un dotze** (p.ext.)

ensenyar les dents (a algú) *SV*, enfrontar-se, amenaçar / fer cara a algú (R-M, IEC)

Si t'ensinya les dents, ja cal que corregeixis el teu comportament, perquè sempre compleix les seves amenaces

→ **treure les ungles** (a algú), **ensenyar les ungles** (a algú), **fer veure la cara del llop** (a algú), **veure's les cares**

▷ **posar la por al cos** (a algú) (p.ext.), **esmol·lar-se les dents** (p.ext.)

ensenyar les ungles (a algú) *SV*, mostrar-se agressiu / donar proves de valor, de decisió, de voler-se defensar o de voler atacar (R-M, A-M)

Es va posar furiós i va ensenyar les ungles a tots els assistents, els va amenaçar de no presentar-se a les eleccions si no s'assegurava un mínim de vots (També s'usa amb el verb mostrar)

→ **treure les ungles** (a algú), **ensenyar les dents** (a algú), **fer veure la cara del llop** (a algú)

fer veure la cara del llop (a algú) *SV*, posar cara ferrenya, amenaçar (A-M)

Em venia a demanar diners, però li he fet veure la cara del llop i no m'ha dit res

→ **ensenyar les dents** (a algú), **ensenyar les ungles** (a algú), **treure les ungles** (a algú)

passar-li farina al cul (a algú) *SV*, tenir algú en gran por d'ésser tuptat o renyat (A-M)

Nen, si continues fent enfadar la teva àvia, et passaré farina al cul

▷ **clavar un juli** (a algú) (p.ext.), **tocar-li el crostó** (a algú) (p.ext.)

treure les ungles (a algú) *SV*, mostrar-se agressiu (R-M)

És incapaç de treure les ungles a ningú; és una persona molt pacífica / Si no et portes bé, et traurà les ungles i et vigilarà de molt a prop; tingues en compte que sempre compleix les seves amenaces (R-M, *)

→ **ensenyar les ungles** (a algú), **ensenyar les dents** (a algú), **fer veure la cara del llop** (a algú)

AMENAÇAT

penjar d'un fil *SV*, estar en perill imminent / dependre d'un factor ínfim (A-M, R-M)

Diu el metge que la seva vida penja d'un fil; esperem que se salvi! / Si ho deixem a mans d'una sola persona, l'èxit que esperem es pot dir que penja d'un fil; qui ens respon que ho farà com cal? (R-M)

AMÈRICA

el nou continent *SD*, Amèrica / expressió usada per a referir-se al continent americà (EC, *)

Colom va descobrir el nou continent

→ **el nou món**

▷ **l'antic continent** (p.ext.)

el nou món *SD*, Amèrica / expressió usada per a referir-se al continent americà (EC, *)

El descobriment del nou món va suposar canvis importants per a la Península Ibèrica

→ **el nou continent**

AMETLLA

ametlla queixalera *SN*, ametlla fàcil de trencar (IEC)

Si no són ametlles queixaleres no en vull, perquè si no em fan mal les dents, després

AMIC

companyia d'espardenya *SN*, companyia que es dissol per qualsevol motiu d'egoisme (A-M)

Més val que renunciïs a aquesta companyia d'espardenya. Ja veus que no te'n pots confiar

▷ **gent de la briva** (p.ext.), **gent de l'ungla** (p.ext.), **home de mal recapte** (p.ext.), **home de pocs amics** (p.ext.)

la seva gent *SD*, la gent més propera

Sempre s'ha pogut confiar de la seva gent / La seva gent confia en ell plenament (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **els seus**

AMISTAT

menjar en el mateix plat *SV*, ésser molt amics (IEC)

En Marc i en Francesc ja fa anys que es coneixen i mengen en el mateix plat

→ **matar-se ses puces plegats**

▷ **menjar al mateix plat** (v.f.)

AMISTOSAMENT

a les bones *SP*, per mitjans d'avinença / amistosament, per la persuasió, no recorrent a mitjans restrictius (R-M, IEC)

Heu de procurar resoldre aquesta qüestió a les bones, sense recórrer a la coacció / Si no ho vols fer a les bones, ho hauràs de fer a les males (R-M)

→ **de bé a bé**

▷ **a bones** (v.f.), **a les males** (ant.)

AMO

■ **amo i senyor** *S*Coord, home que té domini absolut sobre algú o alguna cosa

Es va fer amo i senyor de les terres quan va morir el seu pare. Ara és ell qui fa i desfà

→ **dona i madona, senyora i majora**

AMOÏNAR-SE

■ **criar pedres al fetge** *SV*, preocupar-se, tenir disgust per alguna cosa

No siguis tan patidor o criaràs pedres al fetge / És molt tranquil, no criarà mai pedres al fetge

→ **posar-se pedres al fetge, fer-se mala sang, posar-se a les pedretes**

donar-se mal temps *SV*, amoïnar / preocupar-se greument per alguna cosa (R-M, *)

No cal donar-te mal temps pensant què pot passar; el més probable és que tot vagi bé (R-M)

→ **fer-se mala sang**

▷ **donar-se bon temps** (ant.), **donar mal temps** (a algú) (p.ext.)

posar-se pedres al fetge *SV*, preocupar-se / tenir disgust d'alguna cosa o preocupar-se'n (R-M, A-M)

Ui, és molt patidor; per qualsevol contrarietat es posa pedres al fetge (R-M)

→ **fer-se mala sang, criar pedres al fetge, posar-se a les pedretes, buidar-se el cap**

▷ **posar-se'n pedres en el fetge** (v.f.), **no posar-se cap pedra al fetge** (ant.), **tirar-se** (alguna cosa) **a les espatlles** (ant.), **ésser la darrera puça que el pica** (ant.), **fer perdre la son** (a algú) (inv.)

AMOLLAR

arriar (alguna cosa) **en banda** *SV*, deixar anar totalment un cap que era fermat o que hom aguantava amb les mans (IEC)

Va arriar la corda en banda / Vam haver d'arriar en banda aquella corda perquè algú hauria pogut prendre mal

AMONESTAR

tirar (algú) **trona avall** *SV*, fer les proclames matrimonials a l'església / publicar des de la trona les amonestacions (dels qui volen casar-se) / fer des de la trona les publicades dels qui s'han de casar (R-M, IEC, A-M)

Avui els han tirat trona avall; és la primera amonestació i compten casar-se el mes que ve, tot seguit que s'hagi fet la tercera / No sabia pas que es casaven tan aviat; avui el capellà els ha tirats trona avall (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal) (R-M)

AMOR

amor cortès *SN*, concepció de les relacions amoroses, enteses com un vassallatge feudal al servei de la dama (IEC)

En aquest poema apareix el concepte d'amor cortès

▷ **fina amor** (p.ext.)

amor platònic *SN*, amor que exclou conscientment la relació sexual (EC)

La Maria és el meu amor platònic

▷ **mal d'amor** (p.ext.)

fina amor *SN*, amor extrema (EC)

La fina amor és la que dura per a tota la vida

▷ **amor cortès** (p.ext.)

AMORAL

no tenir consciència *SV*, obrar malament, sense cap mena d'escrúpol / no tenir escrúpols, obrar malament per mal instint (IEC)

Ha aconseguit ser president de la companyia perquè no ha tingut consciència i s'ha aprofitat de molts companys / És un home sense consciència; per tal d'enriquir-se, no repara en injustícies (També s'usa amb la forma *sense consciència*) (*, R-M)

→ **no tenir escrúpols**

▷ **a consciència** (ant.), **fer vida de porc** (p.ext.)

no tenir escrúpols *SV*, obrar malament, per mal instint / sense inquietuds de consciència (*, R-M)

Ha arribat tan amunt en la carrera professional perquè no té escrúpols / No hi vulguis tenir tractes; és un home sense escrúpols i et perjudicarà (També s'usa amb la forma *sense escrúpols*) (*, R-M)

→ **no tenir consciència**

AMPLIFICADOR

en contrafase *SP*, dit del muntatge de dos tubs de dos transistors emprat correntment com a amplificador de potència (EC)

Cal fer un muntatge en contrafase per amplificar la potència de l'aparell de música

AMUNT

per amunt *SP*, per a indicar vagament un indret més elevat (IEC)

Ells van anar per amunt però nosaltres ens vam quedar al peu de la muntanya / Són per amunt cercant bolets (R-M, IEC)

▷ **per avall** (ant.)

ANALFABET

el negre l'embarassa *O*, es diu d'algú que no sap llegir (A-M)

Llegeix-li el document tu mateix perquè, a ell, el negre l'embarassa

▷ **saber de lletra** (ant.)

ANALITZAR

passar (algú o alguna cosa) **pel sedàs** *SV*, fer o ésser objecte d'observació o crítica minuciosa / analitzar amb detall, controlar (R-M, IEC)

Va passar tot aquell informe pel sedàs / Abans d'admetre algú a la seva penya, el passen pel sedàs; s'informen bé de qui és i de tots els detalls que poden saber de la seva vida (), (R-M)*

▷ **mirar** (alguna cosa) **amb quatre ulls** (p.ext.)

ANANT

de camí *SP*, caminant / tot passant (R-M, IEC)

El vaig trobar de camí cap a la Universitat (R-M)

→ **de passada**

ANAR

fer un salt (a algun lloc) *SV*, anar per poc temps a un indret (Fr)

Aquest cap de setmana farem un salt a Rupit

→ **fer una escapada** (a algun lloc)

▷ **no posar els peus** (a algun lloc) (ant.)

fer una escapada (a algun lloc) *SV*, anar per poc temps a un indret (Fr)

Aquest cap de setmana hem fet una escapada a un balneari per relaxar-nos

→ **fer un salt** (a algun lloc)

▷ **anar de vega** (p.ext.)

ANAR-SE'N

agafar el camí de la porta *SV*, anar-se'n d'una casa (IEC)

*Aquell qui no estigui content, ja pot agafar el camí de la porta; aquí tothom es tracta igual / Si no t'agrada aquesta feina és millor que agafis el camí de la porta / Devien ser les cinc de la tarda quan va agafar el camí de la porta (R-M, R-M, *)*

→ **agafar el portant, agafar la porta, passar la porta, agafar el farcell**

agafar el farcell *SV*, marxar de casa

Es va barallar amb els seus pares i va agafar el farcell

→ **agafar el camí de la porta, agafar els trastets, agafar els trapeus**

▷ **posar terra per enmig** (p.ext.)

agafar el pallet i les eines *SV*, anar-se'n / marxar d'un lloc (R-M, *)

Mireu, es fa tard i la vostra reunió no s'acaba mai; jo agafo el pallet i les eines perquè a casa m'esperen (R-M)

→ **agafar el portant, prendre els tapins**

agafar el portant *SV*, anar-se'n / marxar d'un lloc (EC, *)

Quan va veure que ningú no l'escoltava, va agafar el portant i no va comparèixer més per allà / Ho sento molt, però jo agafo el portant: no aguento més aquesta situació (R-M)

→ **agafar el camí de la porta, agafar els trepants, fotre el camp, tocar pirandó, tocar el dos, tocar el dengue, tocar el corn, agafar el pallet i les eines, agafar els trastets**

▷ **prendre la fugida** (p.ext.)

agafar els trapeus *SV*, anar-se'n, en llenguatge familiar (A-M)

Saps què? Agafa els trapeus i comença a córrer

→ **tocar el dos, tocar els trapeus, agafar els trastets, agafar el farcell**

▷ **agafar el trapau** (v.f.)

[trapau: mot no registrat a l'IEC]

agafar els trastets *SV*, anar-se'n / marxar d'un lloc (IEC, *)

Li va dir que si no estava content amb les condicions que li proposava, que ja podia agafar els trastets, que no farien cap tracte / L'amo, cansat de la seva informalitat, li va dir que ja podia agafar els trastets (R-M, EC)

→ **agafar el portant, agafar els trapeus, agafar els trepants, agafar el farcell**

▷ **prendre comiat** (d'algú) (p.ext.)

agafar els trepants *SV*, anar-se'n / marxar d'un lloc (R-M, *)

Si no estàs bé en aquesta casa, ja pots agafar els trepants i cercar-te'n una de millor (R-M)

→ **agafar els trastets, agafar el portant, alçar veles, prendre els tapins**

▷ **prendre comiat** (d'algú) (p.ext.)

agafar la porta *SV*, anar-se'n d'un lloc, sobretot si és amb indignació o a contracor (A-M)

Es va aixecar enfadada i va agafar la porta, el va deixar palplantat allà al mig (També s'usa amb el verb prendre)

→ **agafar el camí de la porta, passar la porta**

agafar la via en pas *SV*, posar-se a caminar, marxar; anar-se'n (A-M)

Va agafar la via en pas i ja no va tornar a aparèixer

→ **posar-se en camí**

[Pineda (A-M)]

aixecar el camp *SV*, anar-se'n, plegar (R-M)

Crec que és el moment d'aixecar el camp, perquè aquí no som ben rebuts

→ **fotre el camp, plegar el ram, plegar veles**

alçar veles *SV*, anar-se'n / partir d'un lloc, marxar (Fr, *)

De cop i volta, van alçar veles sense dir adéu

→ **plegar veles, llevar àncores, tocar el dos, agafar els trepants, donar vela, fer-se a la vela**

deixar (algú) **amb la paraula a la boca** SV, anar-se'n sense escoltar algú (Fr)

Enmig de la discussió, va deixar la seva dona amb la paraula a la boca / Estava cansat de sentir sempre la mateixa història i el va deixar amb mitja paraula a la boca (També s'usa amb la forma *deixar* (algú) *amb mitja paraula a la boca*)

▷ **tocar el corn** (p.ext.), **deixar** (algú) **plantat** (p.ext.), **fer cas omís de** (p.ext.)

donar vela SV, anar-se'n en general una cosa o persona (A-M)

Em sembla que donarà vela: fa temps que no s'hi troba a gust

→ **alçar veles, fer-se a la vela, llevar àncores**

envelar-li SV, anar-se'n, començar a caminar (IEC)

A les cinc de sa dematinada ja li hem envelat cap a Ciutat / No li envelis encara. Queda una estona més amb naltros (A-M, *)

→ **fer-se a la vela**

[Mall. (A-M)]

escampar la boira SV, sortir d'un lloc foragitat per algú a qui hom fa nosa (IEC)

Jo escampo la boira, perquè aquí hi haurà bufetades / Au! Escampa la boira, que aquí fas nosa

→ **fotre el camp, tocar el dos, pirar-se-les**
▷ **enviar** (algú) **a escampar la boira** (inv.), **vés-te'n a escampar la boira** (inv.)

fer mutis SV, marxar de l'escena teatral (R-M)

Després de dir això, el personatge farà mutis pel fons (R-M)

fer-se a la vela SV, anar-se'n / anar-se'n en general una cosa o persona (IEC, *)

Jo ja he acabat i em faig a la vela. Fins demà
→ **donar vela, alçar veles, llevar àncores, envelar-li**

fotre el camp SV, partir, anar-se'n, fugir (EC)

Ja m'he cansat de tots vosaltres: foto el camp! / Van fúmer el camp sense dir-nos res i no sé on van anar (També s'usa amb el verb *fúmer*) (EC, R-M)

→ **agafar el portant, tocar pirandó, escampar la boira, aixecar el camp, plegar el ram, plegar veles, alçar veles, llevar àncores, pirar-se-les**

▷ **prendre comiat** (d'algú) (p.ext.), **posar terra per enmig** (p.ext.)

■ **girar en rodó** SV, girar-se completament respecte a les persones amb qui s'està i anar-se'n
Després d'aquells comentaris va girar en rodó

→ **girar l'esquena, girar cua**

girar l'esquena SV, anar-se'n / fer mitja volta per anar-se'n, fugir, etc. (A-M, EC)

Quan va saber que venia en Joan va girar l'esquena immediatament. Va marxar tan ràpid que es va descuidar el barret

→ **girar cua, girar l'espatlla, girar cara, donar les espatlles** (a algú), **girar en rodó**
llevar àncores SV, marxar / anar-se'n en general una cosa o persona (R-M, *)

Veig que els firaires ja han llevat àncores; no queda cap parada (R-M)

→ **alçar veles, fotre el camp, donar vela, fer-se a la vela**

passar la porta SV, anar-se'n d'un lloc, sobretot per comiat o imposició d'altri (A-M)

Mira, deixa el que estaves fent i passa la porta, estàs acomiadat

→ **agafar el camí de la porta**

▷ **fer passar la porta** (a algú) (p.ext.), **agafar la porta** (p.ext.)

plegar el ram SV, anar-se'n, plegar (R-M)

No ho demanis més; plega el ram i vés-te'n (R-M)

→ **aixecar el camp, fotre el camp, prendre els tapins**

posar-se en camí SV, disposar-se a marxar / emprendre una caminada (R-M, IEC)

Tot seguit d'haver rebut el telegrama van posar-se en camí per tal d'arribar-hi a l'hora prevista (R-M)

→ **agafar la via en pas**

▷ **prendre comiat** (d'algú) (p.ext.), **tirar la via** (d'algun lloc) (p.ext.)

prendre els tapins SV, anar-se'n / marxar d'un lloc (IEC, *)

Vinga, no vull discutir més, pren els tapins. Ja tornaràs quan estiguis de més bon humor (També s'usa amb el verb *agafar*)

→ **agafar el pallet i les eines, agafar els trepans, plegar el ram**

prendre la mar SV, començar una navegació (IEC)

Ja fa estona que han pres la mar

→ **fer-se a la mar, prendre vela, anar en mar, donar vela, fer-se a la vela**

tocar a anar-se'n SV, arribar el moment d'anar-se'n, de fugir (EC)

Vinga, recolliu els estris que toquen a anar-se'n (També s'usa amb la forma *tocar a fugir*)

→ **tocar pirandó, tocar soletes**

tocar el corn SV, anar-se'n sense dir res (R-M)

Quan ens n'hem adonat ja havia tocat el corn; no sabem on ha anat (R-M)

→ **agafar el portant, aixecar el vol**

▷ **deixar** (algú) **amb la paraula a la boca** (p.ext.)

tocar el dengue SV, anar-se'n / fugir ràpidament, resoltament (R-M, *)

A mitja funció va tocar el dengue sense dir res; es devia avorrir (R-M)

→ **agafar el portant, tocar el trot, tocar els trapeus**

tocar el dos SV, anar-se'n / marxar d'un lloc (IEC, *)

Abans que ningú [no] veïés que havien trencat la peixera, van tocar el dos dissimuladament (R-M)

→ **agafar el portant, aixecar el vol, tocar soletes, tocar pirandó, agafar els trapeus, gira cua, girar cara, fer-se fonedís, fer-se escapadís, plegar veles, alçar veles, escampar la boira, tocar el trot, pirar-se-les**

▷ **prendre comiat** (d'algú) (p.ext.); **campi qui pugui** (p.ext.); **deixar el camp lliure** (a algú) (p.ext.); **posar terra per enmig** (p.ext.); **toca el dos, que el tres ja és fora** (p.ext.)

tocar el trot *SV*, anar-se'n ràpidament, resoltament (A-M)

Quan es van discutir ella va agafar el trot i el va deixar amb la boca oberta

→ **tocar el dos, tocar pirandó, tocar soletes, tocar el dengue**

tocar els trapeus *SV*, anar-se'n, en llenguatge familiar (A-M)

Seria que els hostes haurien tocat el trapau? (A-M)

→ **agafar els trapeus, tocar el dengue, tocar pirandó**

▷ **tocar el trapau** (v.f.)

[trapau: mot no registrat a l'IEC]

tocar pirandó *SV*, anar-se'n, escapar-se (EC)

A les cinc tocarem pirandó, que a casa ja ens esperen (R-M)

→ **agafar el portant, aixecar el vol, tocar el dos, tocar el trot, tocar a anar-se'n, tocar els trapeus, fotre el camp**

▷ **tocar el pirandó** (v.f.), **campi qui pugui** (p.ext.)

tocar soletes *SV*, anar-se'n de pressa (IEC)

En veure'l, van tocar soletes

→ **tocar el dos, tocar el trot, tocar a anar-se'n**

ANARQUIA

el país de Xauxa *SD*, on cadascú fa el que vol (R-M)

Cal comportar-se bé i complir les normes de la casa; altrament això seria el país de Xauxa (R-M)

→ **el país de l'olla, olla de cols, la terra de Xauxa, can Garlanda**

olla de cols *SN*, [haver-hi] enrenou, confusió / [ésser] ple de desordre (R-M, A-M)

Aquella empresa semblava una olla de cols! Tothom feia el que volia, per això es van arruïnar / Es va donar que estava en una olla de cols i va decidir fer la seva

→ **el país de Xauxa, olla de grills, mercat de Calaf**

[Cat. (A-M)]

ANCA

galta del cul *SN*, natja / cadascuna de les dues masses carneses de la part inferior i posterior del tronc, entre la cuixa i la cintura del cos humà (IEC, *)

M'ha sortit un blau a la galta del cul

ANCORAR

donar fons (a alguna cosa) *SV*, fondejar una embarcació / (una nau) ancorar-la (A-M, EC)
Vam donar fons a la nau al port de Santa Maria

▷ **prendre vela** (ant.), **fer peu d'ànec** (p.ext.), **estar a l'àncora** (p.ext.), **estar en roda** (p.ext.)

ANCORAT

estar a l'àncora *SV*, estar amb l'àncora o les àncores clavades (IEC)

No es preocupi, el vaixell està a l'àncora

▷ **donar fons** (a alguna cosa) (p.ext.), **fer peu d'ànec** (p.ext.), **estar en roda** (p.ext.)

estar en roda *SV*, estar fondejat un vaixell amb una o més àncores de vira, presentant sempre la proa a la part d'on ve el vent (EC)

El vaixell estava en roda: aturat

▷ **donar fons** (a alguna cosa) (p.ext.), **estar a l'àncora** (p.ext.)

ANDRÒMINA

ésser una carraca *SV*, (ésser un) objecte atrotinat i inútil, andròmina (EC)

Aquest aparell és una carraca: millor que el llencis i que en compris un de nou

→ **estar fet pols, cafetera russa**

▷ **tenir els dies comptats** (p.ext.), **mals endreços** (p.ext.)

ANESTESIAT

ANT

de viu en viu *SP*, en estat conscient, sense anestèsia (EC)

Li efectuaren una primera cura de viu en viu (EC)

▷ **cura de moro** (p.ext.)

ÀNGEL

esperit angèlic *SN*, àngel / missatger sobrenatural de Déu, ésser espiritual intermediari entre Déu i l'home (IEC, *)

Ha vingut un esperit angèlic i se l'ha endut cap al cel. No pateixis, estarà bé

→ **esperit celeste**

▷ **esperit infernal** (ant.), **esperit maligne** (ant.), **drac infernal** (ant.), **àngel caigut** (ant.), **mal esperit** (ant.)

esperit celeste *SN*, àngel / missatger sobrenatural de Déu, ésser espiritual intermediari entre Déu i l'home (IEC, *)

El prenen per boig perquè afirma que ha vist un esperit celeste / Aquest llibre reflexiona sobre els esperits celestials (També s'usa amb l'adjectiu *celestial*)

→ **esperit angèlic**

▷ **esperit infernal** (ant.), **esperit maligne** (ant.), **drac infernal** (ant.), **àngel caigut** (ant.), **mal esperit** (ant.)

ANGLE

■ **en angle** *SP*, formant angle

Clava aquests dos llistons en angle

en quadratura *SP*, dit de la situació de dos astres del sistema solar les longituds astronòmiques dels quals difereixen en 90° (EC)

Aquests dos astres estan en quadratura

ANGÚNIA

això no és viure *O*, es diu d'un estat o situació d'angúnia, d'excés de treballs, de preocupacions, etc. (A-M)

Sempre està estudiant i això no és viure. Hauria de sortir a distreure's

▷ **deixar viure** (algú) (ant.), **anar a tope** (p.ext.), **no viure ni deixar viure** (p.ext.)

■ **les de Caïm** *SD*, expressió usada per a referir-se a les angúnies, dificultats, etc., que hom ha patit

Ha passat les de Caïm per aconseguir treure's la carrera (S'usa normalment amb els verbs *passar, patir, sofrir*, etc.)

→ **mal trago, mal pas, mal bocí**

▷ **passar-la negra** (p.ext.), **fer sortir els cabells blancs** (a algú) (p.ext.)

ANGUNIEJAR

fer sortir els cabells blancs (a algú) *SV*, provar la paciència (EC)

Els meus alumnes em fan sortir els cabells blancs

→ **fer mudar la pell** (a algú)

▷ **fer sortir cabells blancs** (a algú) (v.f.), **les de Caïm** (p.ext.)

● **fer eixir els cabells verds** (a algú) (Cast., Val.)

ANHEL

somni daurat *SN*, anhel / desig vehement (R-M, *)

Avui es pot dir que ha aconseguit el seu somni daurat

ANHELAR

trencar-se-li l'alè (a algú) *O*, interrompre la respiració (EC)

De tan nerviós que estava se li trencava l'alè

→ **perdre l'alè**

▷ **aguantar-se l'alè** (p.ext.), **perdre el plor** (p.ext.)

ANIHLACIÓ

rentat de cervell *SN*, acció psicològica sistemàtica exercida sobre una persona per tal d'anihilar-ne les idees, les conviccions i els capteniments i substituir-los per altres (IEC)

Algunes sectes fan un rentat de cervell a les persones simpatitzants per aconseguir tenir més adeptes (També s'usa amb la forma *rentada de cervell*)

▷ **rentar el cervell** (a algú) (p.ext.), **ficar-li** (alguna cosa) **al cap** (a algú) (p.ext.), **menjar-li l'olla** (a algú) (p.ext.), **ficar-li** (alguna cosa) **al pap** (a algú) (p.ext.), **girar-li el cervell** (a algú) (p.ext.)

ÀNIM

avall que fa baixada *SAdv*, expressió que encoratja a prosseguir una determinació / expressió que s'usa per a donar ànims a algú (R-M, *)

No hem quedat que hi aniríem tots? Doncs, avall, que fa baixada! / Ja trobaràs un home que et convingui més, avall que fa baixada / Saps què? miraré d'agafar-me les preocupacions d'una altra manera i avall que fa baixada (R-M, *, *)

→ **som-hi; som-hi, que no ha estat res**

endavant les atxes *SAdv*, expressió per a indicar la voluntat de prosseguir en una acció malgrat les dificultats, o la resignació que vagi endavant una cosa que voldríem evitar (IEC)

És igual que em costi molt, he pres el termini d'estudiar filologia. Endavant les atxes!

→ **pit i fora**

▷ **navegar amb qualsevol vent** (p.ext.), **tirar endavant** (p.ext)

estat d'ànim *SN*, estat psíquic de l'individu condicionat per les circumstàncies que l'envolten d'una part i, de l'altra, per la seva situació intrapsíquica (IEC)

Acostuma a tenir un estat d'ànim alegre

▷ **tenir un bon dia** (p.ext.), **tenir un mal dia** (p.ext.), **estar d'humor** (p.ext.), **estar de mal humor** (p.ext.)

■ **sant tornem-hi** *O*, ho diuen en anar a reprendre una feina després de descansar

Vinga! Ja hem descansat prou. Sant tornem-hi!

→ **tornem-hi; tornem-hi, llop, a fer salts; tornem-hi, que no ha estat res**

▷ (a fer alguna cosa) **s'ha dit** (p.ext.)

som-hi *O*, expressió d'encoratjament a fer quelcom / invitació o conformitat que hom fa o dóna a altri a fi de començar plegats alguna activitat / es diu per a excitar els altres a cooperar (R-M, EC, A-M)

Ja és hora de començar, nois! Som-hi! (R-M)

→ **som-hi, que no ha estat res; avall que fa baixada**

▷ **demà serà un altre dia** (p.ext.); **donar forces** (a algú) (p.ext.); (a fer alguna cosa) **s'ha dit** (p.ext.); (a fer alguna cosa) **falta gent** (p.ext.); **amb un altre ai ne sortirem** (p.ext.); **tornem-hi, llop, a fer salts** (p.ext.)

■ **som-hi, que no ha estat res** *O*, invitació o conformitat que hom fa o dóna a altri a fi de començar plegats alguna activitat

Ja heu descansat una mica? Doncs, som-hi, que no ha estat res, només ens queda la meitat del camí / Ara que ja s'ha acabat l'hora del

pati, tornem cap a classe. Som-hi, que no ha estat res!

→ **tornem-hi, que no ha estat res; som-hi; tornem-hi; avall que fa baixada; vinga, que no ha estat res; tornem-hi, llop, a fer salts**

▷ (a fer alguna cosa) **s'ha dit** (p.ext.), (a fer alguna cosa) **falta gent** (p.ext.)

tornem-hi, llop, a fer salts *O*, ho diuen en anar a reprendre una feina després de descansar (A-M)

Vinga ja n'hi ha prou de descansar. Tornem-hi, llop, a fer salts!

→ **sant tornem-hi; som-hi, que no ha estat res; vinga, que no ha estat res**

▷ **som-hi** (p.ext.)

tornem-hi, que no ha estat res *O*, es diu per a marcar la represa d'una tasca / expressió que indica la necessitat de prosseguir en alguna acció / es diu per a fer el senyal de reprendre una feina després d'una estona de descans (R-M, R-M, A-M)

Tornem-hi, que no ha estat res! Cal tornar a provar-ho, fins que quedi bé! / S'han acabat les vacances, demà ja hem d'anar a treballar. Tornem-hi, que no ha estat res (També s'usa en segona persona del singular i del plural) (R-M, *)

→ **vinga, que no ha estat res; som-hi, que no ha estat res; tornem-hi; sant tornem-hi**

▷ (a fer alguna cosa) **s'ha dit** (p.ext.), (a fer alguna cosa) **falta gent** (p.ext.)

■ **vinga, que no ha estat res** *O*, es diu per a fer el senyal de reprendre una feina després d'una estona de descans

Després d'aquest ensurt t'has de recuperar ben aviat, vinga, que no ha estat res / Ha estat un contratemps, però, vinga, ànims, que no ha estat res (També s'usa amb la forma *vinga, ànims, que no ha estat res*)

→ **tornem-hi, que no ha estat res; tornem-hi, llop, a fer salts; som-hi, que no ha estat res**

ANIMACIÓ

dibuixos animats *SN*, tècnica cinematogràfica que permet de realitzar una pel·lícula a partir d'un seguit de dibuixos correctament disposats i fotografiats per a donar sensació de moviment en ésser projectats en una sèrie d'instantànies d'un moviment continuat (IEC)

La pel·lícula de dibuixos animats comença a les cinc de la tarda

ANIMADVERSIÓ

tenir-li el dit ficat a l'ull (a algú) *SV*, tenir animadversió a algú (IEC)

Aquest veí em té el dit ficat a l'ull des que li vaig trencar un vidre (També s'usa amb les

formes *tenir-li el dit a l'ull* (a algú) i *tenir-li el dit posat a l'ull* (a algú))

→ **estar a mata-degolla, no poder veure** (algú), **prendre-la** (amb algú)

▷ **posar el dit a l'ull** (a algú) (p.ext.)

ANIMAL

animal de càrrega *SN*, animal equí que s'usa, generalment a les granges, per a traslladar o arrossegar una càrrega d'un lloc a un altre *Necessitem un animal de càrrega per a treballar* (També s'usa amb els noms *ase, cavall, mul, ruc*, etc.)

→ **motor de sang**

animal de companyia *SN*, animal domèstic que amb la seva presència acompanya una persona (EC)

Em sento molt sol; m'hauré de comprar un animal de companyia / Vol ser veterinari perquè li encanten els animals de companyia

▷ **gos falder** (p.ext.), **gos pigall** (p.ext.)

animal de sella *SN*, bèstia destinada a ésser cavalcada amb sella (cavall, mul, ase, etc.) (EC) *Agafarem un animal de sella per anar fins a la masia* (També s'usa amb els noms *ase, cavall, mul, ruc*, etc.)

motor de sang *SN*, animal que mou una màquina (EC)

Aquesta arada no es pot moure sense l'ajuda d'un motor de sang, necessitem un cavall o un bou

→ **animal de càrrega**

ANIMAR

aixecar l'ànim (a algú) *SV*, infondre valor, esperança / encoratjar, avivar algú (R-M, *)

La trucada d'en Ramon va aixecar l'ànim a la Maria / Estava francament abatut; res no li aixecava l'ànim / Després de la desgràcia que li ha succeït, li costarà molt d'aixecar l'ànim (*, R-M, R-M)

→ **aixecar la moral** (a algú)

▷ **eixugar els plors** (d'algú) (p.ext.), **dilatar el cor** (d'algú) (p.ext.), **omplir-li el cor** (a algú) (p.ext.)

aixecar la moral (a algú) *SV*, animar / encoratjar, avivar algú (Fr, *)

L'Anna ha aixecat la moral al seu xicot en regalar-li un rellotge / Trobar-me'l i veure que tot li va bé m'ha alçat la moral (També s'usa amb el verb *alçar*)

→ **aixecar l'ànim** (a algú), **donar ales** (a algú), **donar anses** (a algú)

donar anses (a algú) *SV*, encoratjar / donar coratge, ànim, a algú (IEC, *)

L'augment de sou va donar anses al cap de secció / No li donis anses, que prou que s'exalta sol (*, R-M)

→ **donar ales** (a algú), **donar copets a l'esquena** (a algú), **aixecar la moral** (a algú)

donar vida a SV, infondre a algú o alguna cosa força, vigoria, fer que es pugui sostenir (A-M)
Aquest quadre necessita que li donis vida amb alguna pinzellada de color / Ja és molt vellet i el sol li dóna vida (R-M)

▷ **ésser l'ànima de** (p.ext.), **tornar de mort a vida** (p.ext.)

ANIMAR-SE

agafar ales SV, sentir-se amb més capacitat o coratge per a fer quelcom (R-M)

Aquell primer èxit li va fer agafar ales i es va llançar de ple a la seva tasca / Després de tants d'elogis del que havia fet, va agafar ales per continuar l'obra pictòrica (R-M)

→ **alçar el cap, revestir-se de valor, cordar-se les calces, agafar pit, lligar-se bé les espardenytes**

▷ **abaixar la cresta** (ant.), **afluixar-se-li les femelles** (a algú) (ant.), **donar ales** (a algú) (inv.), **veure's les orelles** (p.ext.)

alçar el cap SV, recobrar l'ànim el qui estava abatut / tenir força i coratge (IEC, R-M)

Tot li va en contra, però ja vindrà el dia que podrà alçar el cap / Espero que aquest noi un dia alci el cap / Des que va parlar amb ella que va començar a aixecar el cap (També s'usa amb el verb *aixecar*) (R-M, R-M, *)

→ **agafar ales, treure el cap de l'aigua, tornar-li els ossos a lloc** (a algú), **passar de mort a vida, tornar de mort a vida**

▷ **no fer res de bo** (ant.), **abaixar la cresta** (ant.)

■ **anar-hi SV**, posar-hi coratge, posar-hi ganes
Els jugadors hi anaven

cordar-se les calces SV, agafar pit, coratge (IEC)
S'ha cordat les calces i ha començat un nou negoci / Aquell qui vulgui tractar amb aquest home, ja cal que es cordi bé les calces, perquè haurà de suportar moltes incomoditats (També s'usa amb el modificador *bé* en posició post-verbal) (*, R-M)

→ **agafar ales, revestir-se de valor, agafar pit, lligar-se bé les espardenytes**

revestir-se de valor SV, animar-se / sentir-se amb més capacitat o coratge per a fer quelcom (Fr, *)

S'ha revestit de valor i ho ha confessat tot
→ **agafar ales, cordar-se les calces**

tornar de mort a vida SV, ressorgir / sentir-se reviuir després d'un greu perill o d'una situació molt anguniosa (R-M, A-M)

Amb les rialles dels infants, aquella casa sempre tan trista ha tornat de mort a vida (R-M)

▷ **donar vida a** (p.ext.)

ANIMAT

estar d'humor SV, estar animat (R-M)

Avui està d'humor / Ahir no va voler parlar amb ningú; tenia moltes coses a resoldre i no

estava d'humor / Sempre està de bon humor (També s'usa amb el modificador *bon* en posició pronominal) (EC, R-M, *)

→ **estar de bona gaita, estar de bona jeia, estar de bona lluna, tenir la bona**

▷ **no tenir mala hora mai** (p.ext.), **estat d'ànim** (p.ext.)

estar de bona jeia SV, estar animat

Quan està de bona jeia, fa riure tota la colla
→ **estar de gaita, tenir bona lluna**

▷ **estar de mala jeia** (ant.)

estar de gaita SV, estar alegre, de bon humor / estar animat (R-M, *)

Portava uns dies molt trist, però avui està de gaita (També s'usa amb el modificador *bon* en posició pronominal)

→ **tenir bona lluna**

▷ **estar de mala gaita** (ant.)

■ **tenir un bon dia SV**, expressió usada per a fer referència a l'estat d'ànim, sensacions, etc., favorables d'algú amb relació a un dia determinat
Avui l'han fet fix a la feina i s'ha promès amb la xicota. Té un bon dia

→ **tenir bona lluna**

▷ **tenir un mal dia** (ant.), **tenir un dia dolent** (ant.), **estar d'humor** (p.ext.), **no tenir mala hora mai** (p.ext.), **estat d'ànim** (p.ext.)

ANIVELLAT

a nivell de SP, anivellat / situat a la mateixa altura (R-M, EC)

Col·loca el quadre nou a nivell del que ja tenim / En Quim ha arribat a nivell de son germà, fan la mateixa alçada / Mira que les finestres estiguin a nivell (El complement es pot ometre) (*, *, EC)

→ **a ras de**

▷ **a peu pla** (p.ext.), **arran de** (p.ext.)

a peu pla SP, sense cap desnivell / al mateix nivell (R-M, IEC)

Estic cansat de viure en un pis; m'agradaria trobar una casa a peu pla i en un carrer tranquil / Tinc la casa a peu pla i no em cal de pujar escales / Viuen a peu pla (R-M, R-M, *)

→ **terra a terra**

▷ **a nivell de** (p.ext.)

a ras de SP, al mateix nivell de (R-M)

Han posat un fil elèctric a ras del balcó; això és un perill (R-M)

→ **a nivell de**

▷ **al ras de** (v.f.), **arran de** (p.ext.)

ANIVERSARI

cap d'any SN, primer aniversari d'un fet / aniversari (R-M, IEC)

Dilluns serà el cap d'any de la inauguració de la biblioteca del barri / Avui és el cap d'any de l'arribada a Itàlia / Demà és el segon cap d'any del casament d'en Pere (R-M, R-M, Fr)

les noces d'argent *SD*, celebració del vint-i-cinquè aniversari d'un casament, d'una ordenació sacerdotal, d'una entitat, d'un nomenament, etc. (IEC)

Van fer les noces d'argent al gener i per celebrar-ho se'n van anar de viatge als Estats Units / Enguany són les meves bodes d'argent / Van celebrar les noces de plata convidant els seus amics a dinar / Van celebrar les bodes de plata amb un sopar íntim (També s'usa amb els noms *boda i plata*)

▷ **les noces d'or** (p.ext.), **les noces de diamant** (p.ext.), **les noces de platí** (p.ext.)

les noces d'or *SD*, celebració del cinquantè aniversari d'un casament, d'una ordenació sacerdotal, d'una entitat, d'un nomenament, etc. (IEC)

Quan facin les noces d'or ho celebraran fent la volta al món / Aquest any l'agrupació sardanista fa les bodes d'or (També s'usa amb el nom *boda*)

▷ **les noces d'argent** (p.ext.), **les noces de diamant** (p.ext.), **les noces de platí** (p.ext.)

les noces de diamant *SD*, celebració del seixantè aniversari d'un casament, d'una ordenació sacerdotal, d'una entitat, d'un nomenament, etc. (IEC)

L'empresa aviat farà les noces de diamant i s'organitzarà una gran festa (També s'usa amb el nom *boda*)

▷ **les noces d'argent** (p.ext.), **les noces d'or** (p.ext.), **les noces de platí** (p.ext.)

les noces de platí *SD*, celebració del setanta-cinquè aniversari d'un casament, d'una ordenació sacerdotal, d'una entitat, d'un nomenament, etc. (IEC)

La Facultat de Dret va fer les noces de platí el mes passat però aquest fet va passar desapercebut (També s'usa amb el nom *boda*)

▷ **les noces d'argent** (p.ext.), **les noces d'or** (p.ext.), **les noces de diamant** (p.ext.)

ANOMENADA

conèixer (algú) **de nom** *SV*, haver sentit parlar d'algú, però no haver-lo vist encara mai (EC)
Coneix el secretari de nom, però encara no hi ha parlat / El conec de nom, però no sé quina cara fa

▷ **conèixer** (algú) **de vista** (p.ext.)

ANOMENAR

gastar el nom (d'algú) *SV*, cridar algú contínuament amb el seu nom / expressió usada, generalment en futur, per a manifestar la freqüència amb què algú anomena una altra persona, especialment parlant amb ella (IEC, EC)

No gastis el nom de la teva germana. Para de cridar-la! / Ja vinc, no cal que em gastis el nom / Em gastaràs el nom si el dius tantes vegades / Que em vols gastar el nom de tant cridar-me?

posar-se (algú) **a la boca** *SV*, anomenar algú / designar, esmentar-lo pel seu nom (R-M, *)

No li té cap simpatia i si alguna vegada se'l posa a la boca, és per bescantar-lo (R-M)

→ **tenir** (algú o alguna cosa) **sempre a la boca**

ANÒNIM

a la penombra *SP*, en l'absència de fama, de publicitat, de glòria; passant desapercebut

Ell era el cervell rector, però preferia roman-dre a la penombra (EC)

→ **conservar l'anònim**

▷ **estar en voga** (ant.), **passar a la història** (ant.), **fer-se un nom** (p.ext.)

conservar l'anònim *SV*, (algú) no donar a conèixer el seu nom (IEC)

L'autora desitja conservar l'anònim (IEC)

→ **a la penombra**

ANORMAL

contra natura *SP*, contra el que es considera com a exigít per la natura humana (IEC)

Vol ésser original i s'esforça a fer coses contra natura (R-M)

→ **no ésser de bon ésser**

no ésser de bon ésser *SV*, ésser anormal, perillós / ésser un indicati desfavorable (R-M, *)

No pot dormir sense somnífers i això no és de bon ésser; caldrà que ho digui al metge / No és de bon ésser que no sopi mai res (R-M)

→ **contra natura**

▷ **mal senyal** (p.ext.)

ANOTAR

prendre nota (d'alguna cosa) *SV*, anotar, considerar atentament una cosa per recordar-la (EC)

Pren nota de tot el que et diré (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal)

→ **prendre raó** (d'alguna cosa)

▷ **prendre declaració** (a algú) (p.ext.)

prendre raó (d'alguna cosa) *SV*, prendre nota d'alguna cosa, informació atenta (A-M)

Haurem de prendre raó de tot el que diu, perquè és molt interessant

→ **prendre nota** (d'alguna cosa)

▷ **prendre declaració** (a algú) (p.ext.)

ANSIEJAR

donar-se mal cor *SV*, afligir-se, tenir ànsia (IEC)

No et donis mal cor pensant que li ha succeït quelcom de greu. Segurament és un simple retard (R-M)

→ **fer-se mala sang**

▷ **donar-se mal de cor** (v.f.), **estar en capella** (p.ext.), **estar no sé com** (p.ext.), **anar-li la processó per dins** (a algú) (p.ext.)

estar en capella *SV*, esperar amb ànsia el resultat d'un afer, estar a punt de passar un mal pas, etc. (IEC)

Ja està en capella; s'ha de presentar demà a les oposicions i està molt nerviós (R-M)

→ **estar dins un foc**

▷ **estar en remull** (p.ext.), **donar-se mal cor** (p.ext.), **posar-se a punt** (p.ext.)

ANTANY

ça enrere *SAdv*, temps enrere / en el temps passat; abans (IEC, *)

Diuen que ça enrere aquí mateix hi havia un castell; però ni els vells se'n recorden (R-M)

→ **temps ha**, **temps enrere**, **en altre temps**, **temps era temps**

ANTECEDENT

punt de partida *SN*, el lloc des d'on es parteix o es posa algú o alguna cosa en moviment; fig., allò que es pren com a antecedent i fonament per a una activitat (A-M)

El punt de partida de la seva anàlisi fou l'ocupació de l'illa

ANTERIORMENT

més amunt *SAdv*, anteriorment (en un escrit, en una relació) (EC)

Com he dit més amunt... (EC)

→ **damunt dit**

▷ **més avall** (ant.)

una vegada *SQ*, locució que hom utilitza en començar una narració, un conte, etc., indicant un cert temps passat, una època distinta de l'actual (EC)

Una vegada era un rei... (IEC)

ANTIÀCID

sal de fruita *SN*, antiàcid efervescent compost de bicarbonat sòdic i àcid cítric (EC)

Com que havia menjat massa va haver de prendre una cullerada de sal de fruita

ANTIC

d'anys *SP*, expressió emprada per a indicar que alguna cosa és antiga o té molts anys

És una casa vella, d'anys

→ **de temps**

▷ **d'abans** (p.ext.)

de gran res abans *SP*, de molt de temps abans (A-M)

La qual ja les sabia de gran res abans (A-M)

▷ **temps ha** (p.ext.)

■ **de l'any de la catapumba** *SP*, d'un temps molt antic; antiguesa immemorial; en un temps remot indeterminat

És un balanç de l'any de la catapumba, ja el pots llençar

→ **de l'any de la picor**, **de l'any de la Mariacastanya**, **de l'any de la Quica**

[catapumba: mot no registrat a l'IEC]

de l'any de la Mariacastanya *SP*, en temps remotíssim, antany (R-M)

Encara guarda tot un armari ple de roba de l'any de la Mariacastanya, que ja no li servirà mai més / Aquests mobles són de l'any de la Mariacastanya i tenen un gran valor (R-M)

→ **de l'any de la neu**, **de l'any de les tàperes**, **de l'any tirurany**, **de l'any de la picor**, **de l'any vuit**, **de quan Judes era fadrí i sa mare festejava**, **de l'avior**, **de l'any de la Quica**, **del temps d'Adam**, **de l'any de la catapumba**

▷ **temps era temps** (p.ext.), **al temps que les bèsties parlaven** (p.ext.), **de temps immemorial** (p.ext.)

de l'any de la neu *SP*, (d'un) temps molt passat i imprecís (R-M)

És una història de l'any de la neu, que va passar qui sap quan!

→ **de l'any de la Mariacastanya**, **de l'any de la picor**, **de l'any de les tàperes**, **de l'avior**, **de l'any tirurany**, **de l'any vuit**, **de l'any de la Quica**, **del temps d'Adam**

de l'any de la picor *SP*, (d'un) temps molt antic; antiguesa immemorial / en un temps remot indeterminat (A-M, IEC)

Qui se'n recorda, d'aquell fet! Parles de l'any de la picor! Tots els protagonistes ja deuen ser morts (R-M)

→ **de l'any de la Mariacastanya**, **de l'avior**, **de l'any de la neu**, **de l'any de la Quica**, **de l'any de les tàperes**, **de l'any tirurany**, **de l'any vuit**, **del temps d'Adam**, **de l'any de la catapumba**

▷ **de temps immemorial** (p.ext.), **al temps que les bèsties parlaven** (p.ext.)

■ **de l'any de la Quica** *SP*, d'un temps remot indeterminat

Aquestes sabates són de l'any de la Quica, són molt antiquades

→ **de l'any de la Mariacastanya**, **de l'any de la picor**, **de l'any de la neu**, **de l'any de les tàperes**, **de l'any tirurany**, **de l'any vuit**, **de l'avior**, **del temps d'Adam**, **de l'any de la catapumba**

de l'any de les tàperes *SP*, (d'un) temps molt passat i imprecís (R-M)

Aquest castell ja està enrunat des de l'any de les tàperes. El volien reconstruir, però no comencen mai (R-M)

→ **de l'any de la Mariacastanya**, **de l'any de la neu**, **de l'any de la picor**, **de l'any de la Quica**, **de l'any tirurany**, **de l'any vuit**, **de l'avior**, **del temps d'Adam**

de l'any tirurany *SP*, en temps remotíssim (R-M)

Conserva unes fotografies del poble de l'any tirurany

→ **de l'any de la neu**, **de l'any de la Mariacastanya**, **de l'any de la picor**, **de l'any de la Quica**, **de l'any de les tàperes**, **de l'any vuit**, **de l'avior**, **del temps d'Adam**

[tirurany: mot no registrat a l'IEC]

de l'any vuit *SP*, molt antic (R-M)

Porta un barret de l'any vuit que ja ni se sap de quin color és / Les seves idees són de l'any vuit: per això no ens entén / Aquests vestits són de l'any vuit; es consideren de gran valor (També s'usa amb el numeral *tretze*) (R-M, R-M, *)

→ **de l'any de la Mariacastanya, de l'antigor, de l'any de la neu, de l'any de la picor, de l'any de la Quica, de l'any de les tàperes, de l'any tirurany, de l'avior, del temps d'Adam**

de l'avior *SP*, que forma part del passat, antic *Tot això són coses de l'avior* (EC)

→ **de l'any de la neu, de l'any de la picor, de l'any de la Mariacastanya, de l'any de la picor, de l'any de la Quica, de l'any de les tàperes, de l'any tirurany, de l'any vuit, del temps d'Adam**

de llarga mà *SP*, de fa molt temps (IEC)

És una qüestió discutida de llarga mà; els meus pares ja me'n parlaven (R-M)

→ **temps ha**

▷ **de temps immemorial** (p.ext.)

■ **de quan els buscallers parlaven** *SP*, d'un temps molt passat i imprecís

Aquest refrany és de quan els buscallers parlaven. No sabia dir-te quant de temps fa que es diu

→ **de quan Judes era fadrí i sa mare festejava**

de quan Judes era fadrí i sa mare festejava *SP*, (alguna cosa) ésser molt antiga (A-M)

Això que ara retreu és de quan Judes era fadrí i sa mare festejava; ja no se'n recorda ningú (R-M)

→ **de quan els buscallers parlaven, de l'any de la Mariacastanya**

▷ **aquell temps, de la palla en feien fems i dels fems en feien palla** (p.ext.); **al temps que les bèsties parlaven** (p.ext.)

[Llofriu (A-M)]

de temps *SP*, expressió emprada per a indicar que alguna cosa és antiga o té molts anys

És una amistat de temps

→ **d'anys**

▷ **d'abans** (p.ext.)

de vell *SP*, que ven mercaderies de segona mà, usades (EC)

He anat a una llibreria de vell a veure si trobava la primera edició de «Solitud»

▷ **de segona mà** (p.ext.)

del temps d'Adam *SP*, de fa molt de temps / [ésser] molt antic, vell (R-M, IEC)

Duia un abric del temps d'Adam que li venia llarg fins als peus / Això que s'ha posat a sobre sembla del temps d'Adam (R-M, *)

→ **de l'any de la picor, de l'any de la Mariacastanya, de l'any de la neu, de l'any de la Quica, de l'any de les tàperes, de l'any tirurany, de l'any vuit, de l'avior**

fer malves *SV*, ésser una cosa oblidada, que pertany al passat

De què parles! Tot aquell afer ja fa malves; ningú ja no se'n recorda (R-M)

→ **caure-li de la memòria** (a algú), **tenir** (algú o alguna cosa) **en l'oblit**

▷ **restar en l'oblit** (p.ext.), **jaure en oblit** (p.ext.)

fer olor de naftalina *SV*, expressió amb què hom fa referència a institucions, a ideologies, etc., massa tancades, que no evolucionen (EC)

Aquesta institució en aquests moments fa olor de naftalina, no té cap mena de sentit que continuï existint

més vell que el cagar *SA*, [ésser] molt vell o molt conegut (R-M)

Ui! Això és més vell que el cagar / Es pensa que ha inventat qui sap què, i el seu sistema és més vell que el cagar (R-M)

→ **més vell que l'anar a peu, més vell que el cagar ajupit, més vell que Adam, més vell que Matusalem, més vell que el mal pa, més vell que el pixar a terra, més vell que el pixar ajupit, més vell que els camins, més vell que l'arna**

més vell que el pixar a terra *SA*, [ésser] molt vell o molt conegut / ésser una cosa molt antiga (R-M, A-M)

Què vols ensenyar-nos? Això és més vell que el pixar a terra / Va treure uns llibres més vells que el pixar a terra (R-M, *)

→ **més vell que el cagar ajupit, més vell que Adam, més vell que el pixar ajupit, més vell que el cagar, més vell que el mal pa, més vell que els camins, més vell que l'escopir a terra**

▷ **més vell que el pixar en terra** (v.f.), **més vell que pixar a terra** (v.f.)

més vell que el pixar ajupit *SA*, [ésser] molt vell o molt conegut / ésser una cosa molt antiga (R-M, A-M)

Això que m'expliques ja ho sabia. És més vell que el pixar ajupit

→ **més vell que el pixar a terra, més vell que Adam, més vell que el cagar, més vell que el cagar ajupit, més vell que el mal pa, més vell que el pixar a terra, més vell que els camins, més vell que l'anar a peu, més vell que l'arna, més vell que la picor**

vell com els camins *SA*, vell, antic (R-M)

Això que et sembla que has descobert és vell com els camins; tothom està assabentat d'aquesta feta (R-M)

→ **més vell que els camins**

ANTICIPADAMENT

a compte *SP*, com a part d'una quantitat a pagar o a cobrar (EC)

Va encarregar uns mobles i va donar la meitat de preu a compte / Ens lliurarà tots els llibres

si deixem a compte una petita quantitat de llur cost / M'ha deixat tres mil pessetes a compte (R-M, R-M, EC)

→ **a la bestreta**

▷ **per endavant** (p.ext.), **contra reembors** (p.ext.)

a la bestreta *SP*, anticipadament / amb anticipació (R-M, *)

La norma d'aquella casa és que els encàrrecs es paguin a la bestreta i ells fan la tramesa per paquet postal / Vaig pagar-li a la bestreta tot el que li vaig comprar (R-M)

→ **a compte**

▷ **per endavant** (p.ext.), **contra reembors** (p.ext.)

abans d'hora *SAdv*, abans del moment oportú o que cal / abans del temps, del moment, assenyalat, oportú o habitual (R-M, EC)

No us preocupeu abans d'hora; espereu fins a saber el resultat / S'ha presentat abans d'hora (R-M, EC)

→ **per endavant**

▷ **amb temps** (p.ext.), **cantar victòria** (p.ext.)

amb temps *SP*, mitjançant transcurso de temps; amb un espai de temps anticipat (A-M)

Notifiqueu-m'ho amb temps (EC)

▷ **abans d'hora** (p.ext.), **per endavant** (p.ext.)

per endavant *SP*, anticipadament / abans del temps, del moment, assenyalat, oportú o habitual (IEC, *)

Hauràs de pagar l'encàrrec per endavant; és norma de la casa / Donar les gràcies per endavant / Si volies entrades per al concert, m'ho hauries hagut de dir per endavant, ara ja no se'n troben / Si fas la feina de demà, això que tindràs per endavant (R-M, EC, *, *)

→ **abans d'hora**

▷ **a la bestreta** (p.ext.), **a compte** (p.ext.), **amb temps** (p.ext.), **contra reembors** (p.ext.)

ANTICIPAR

fer Pasqua abans de Rams *SV*, anticipar les coses, esp. tenir comerç carnal abans del matrimoni / tenir relacions sexuals abans del matrimoni (Fr, A-M)

Diuen que els han fet casar perquè han fet Pasqua abans de Rams (R-M)

▷ **tenir relacions** (amb algú) (p.ext.), **de penal** (p.ext.), **fer ballar els gegants abans de Corpus** (p.ext.)

ANTICIPAR-SE

cantar victòria *SV*, assegurar haver vençut una dificultat, un perill, abans que això s'hagi produït (IEC)

Creu que cantar victòria abans de signar el contracte porta mala sort / No cantem victòria abans d'hora; encara no sabem si les coses sortiran bé

→ **engegar les campanes al vol**

▷ **ja veurem com acabaran ses misses** (ant.), **abans d'hora** (p.ext.)

■ **engegar les campanes al vol** *SV*, donar una cosa per feta quan encara no és segura

Els jugadors han engegat les campanes al vol quan encara han de jugar el partit de tornada

→ **cantar victòria**

guanyar (algú) **per mà** *SV*, anticipar-se a l'acció d'un altre / anticipar-se a un altre en la consecució d'alguna cosa (R-M, EC)

Volia comprar un terreny, però l'han guanyat per mà; fa dos dies que l'han venut (R-M)

→ **passar al davant** (d'algú), **prendre-li** (alguna cosa) **dels dits** (a algú)

▷ **guanyar** (algú) **per la mà** (v.f.), **segar-li l'herba sota els peus** (a algú) (p.ext.)

passar al davant (d'algú) *SV*, anticipar-se / anticipar-se a dir o a fer el que algú anava a dir o a fer (R-M, *)

Jo volia parlar d'aquell assumpte, però ell m'ha passat al davant (R-M)

→ **treure-li** (alguna cosa) **de la boca** (a algú), **guanyar** (algú) **per mà**

▷ **segar-li l'herba sota els peus** (a algú) (p.ext.)

treure-li (alguna cosa) **de la boca** (a algú) *SV*, anticipar-se a dir el que algú anava a dir (IEC) *M'ha tret les paraules de la boca / Té raó; és un ingrát; m'ho ha tret de la boca, perquè jo també anava a dir-ho / M'ho ha tret de la boca; anava a dir justament que no val la pena d'entrar-hi* (*, R-M, R-M)

→ **passar al davant** (d'algú)

ANTIESTÈTIC

de mal gust *SP*, de gust poc refinat, incorrecte / expressió emprada per a indicar que alguna cosa és llejta, especialment una obra artística (R-M, *)

Aquest edifici és de mal gust / Sempre va vestida de mal gust; porta uns colors que no s'adiuen gens (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. en posició preadjectival i amb la forma *tenir mal gust*) (EC, R-M)

▷ **de gust** (ant.), **no tenir cap gràcia** (p.ext.), **fer pega** (p.ext.), **tenir el gust al cul i el cul de vacances** (p.ext.)

ANTIGAMENT

a l'antigor *SP*, molts anys endarrere (R-M)

M'hauria agradat viure a l'antigor, al temps dels grecs / Li agraden els vestits que eren moda a l'antigor (R-M)

→ **en altre temps**, **en aquell temps**, **en l'antic**, **en temps primer**, **temps enrere**, **temps era temps**, **temps ha**

al temps que les bèsties parlaven *SP*, en temps fabulós, remot (R-M)

Això ben segur que passava al temps que les bèsties parlaven, perquè és del tot inversemblant (R-M)

▷ **de l'any de la Mariacastanya** (p.ext.); **de l'any de la picor** (p.ext.); **aquell temps, de la palla en feien fems i dels fems en feien palla** (p.ext.); **de quan Judes era fadrí i sa mare festejava** (p.ext.)

aquell temps, de la palla en feien fems i dels fems en feien palla SCoord, es diu replicant a algú que retreu «aquell temps», o sia, els temps passats (A-M)

A l'època de la guerra la padrina anava a fer la bugada al riu. Ui! En aquell temps, de la palla en feien fems i dels fems en feien palla. Les coses eren molt diferents aleshores

▷ **de quan Judes era fadrí i sa mare festejava** (p.ext.), **al temps que les bèsties parlaven** (p.ext.)

d'antic SP, des de temps antic (EC)

És un vi elaborat d'antic al Penedès

▷ **en l'antic** (p.ext.)

en altre temps SP, en el temps passat, abans (EC)
En altre temps, aquesta música tan estrident no hauria agradat (R-M)

→ **temps ha, temps enrere, ça enrere, a l'antigor, en aquell temps, en l'antic, en temps primer, temps era temps**

▷ **fer anys i panys** (p.ext.)

en aquell temps SP, en el temps d'allò de què es parla (A-M)

El segle passat les dones sempre es vestien fal·dilles, perquè en aquell temps era malvist que portessin pantalons

→ **a l'antigor, en altre temps, en l'antic, en temps primer, temps enrere, temps era temps, temps ha**

▷ **fer anys i panys** (p.ext.)

en l'antic SP, en temps passat i llunyà (IEC)

En l'antic hi havia moltes creences i supersticions que ara ja s'han perdut

→ **anys i panys, a l'antigor, en altre temps, en aquell temps, en temps primer, temps enrere, temps era temps, temps ha**

▷ **d'antic** (p.ext.)

en temps primer SP, antigament, fa molt de temps (A-M)

En temps primer, les dones no podien votar

→ **a l'antigor, en altre temps, en aquell temps, en l'antic, temps enrere, temps era temps, temps ha**

temps enrere SN, en el temps passat; abans (EC)
Temps enrere els matrimonis entre un home i una dona de raça diferent eren malvistos

→ **ça enrere, a l'antigor, en altre temps, en aquell temps, en l'antic, en temps primer, temps era temps, temps ha**

▷ **fer anys i panys** (p.ext.)

temps era temps O, abans, en un temps anterior a l'actual, fa molts anys (IEC)

Temps era temps que ací hi havia viscut un home amb fama de bruixot (R-M)

→ **temps ha, ça enrere, a l'antigor, en altre temps, en aquell temps, en l'antic, en temps primer, temps enrere**

▷ **de l'any de la Mariacastanya** (p.ext.)

temps ha O, fa temps, al temps passat (R-M)

En aquest carrer hi havia temps ha un herbolari que ara ha desaparegut / Anys ha aquest espai que ocupa la plaça havia estat el cementiri del poble (També s'usa amb la forma anys ha) (R-M, *)

→ **temps era temps, en altre temps, ça enrere, de llarga mà, a l'antigor, en altre temps, en aquell temps, en l'antic, en temps primer, temps enrere, fer anys i panys**

▷ **dies ha** (p.ext.), **de temps immemorial** (p.ext.), **de gran res abans** (p.ext.), **fer cosa** (d'algun temps) (p.ext.)

ANTINATURAL

contra natura SP, contra el que es considera com a exigít per la natura humana (IEC)

La comunitat científica assistent al congrés debaté la conveniència de realitzar alguns experiments contra natura

→ **no ésser de bon ésser**

ANTIPÀTIC

fer mala cara (a algú) SV, rebre de mal grat (R-M)

A tothom fa mala cara; és un home molt poc tractable (R-M)

→ **fer un mal paper** (a algú), **fer-se odiós, fer-se malveure**

▷ **fer bona cara** (a algú) (ant.), **cara de pocs amics** (p.ext.)

fer-se malveure SV, fer-se antipàtic / fer coses que reporten mala fama, antipaties, etc. (Fr, EC)
Sempre es fa malveure i després es queixa perquè no té amics

→ **fer-se odiós, fer mala cara** (a algú)

fer-se odiós SV, fer-se antipàtic (Fr)

Tira uns estirabots que no pot evitar de fer-se odiós a tothom

→ **fer-se malveure, fer mala cara** (a algú)

ANTIQUAT

■ **d'abans** SP, expressió emprada per a referir-se a un objecte o costum d'un temps passat
Aquesta és com les cases d'abans / És un aparell de televisió dels d'abans

▷ **d'anys** (p.ext.), **de temps** (p.ext.)

de l'antigalla SP, a la moda de l'antigor (IEC)
Treu-te aquests pantalons, que són de l'antigalla

→ **de l'antigor, del temps d'Adam**

de l'antigor SP, a la moda o manera antiga (F)
Portes un barret de l'antigor. Com és que t'agrada anar tan antiquada?

→ **de l'antigalla, del temps d'Adam, de l'any vuit**

del temps d'Adam *SP*, de fa molt de temps / [ésser] molt antic, vell (R-M, IEC)

Portes un vestit del temps d'Adam i no pots anar així a la festa, val més que te'l treguis / Aquesta mena de roba és del temps d'Adam. No sé com no se n'adona

→ **de l'antigalla, de l'antigor**

fer olor de naftalina *SV*, expressió amb què hom fa referència a institucions, a ideologies, etc., massa tancades, que no evolucionen (EC)

Aquesta manera de pensar ja fa olor de naftalina

passat de moda *SA*, [caure] en desacord amb la moda actual / propi de temps passats, antics (A-M, *)

Un abric passat de moda / És un passat de moda / Aquesta cançó està passada de moda

▷ **a la moda** (ant.), **de moda** (ant.), **fora d'ús** (p.ext.), **a l'antiga** (p.ext.)

ANUNCIAR

tocar a morts *SV*, sonar les campanes per anunciar la defunció d'algú / tocar les campanes amb un so greu per anunciar la mort d'algú (A-M, EC)

Van tocar a morts pel difunt

▷ **tocar de mort** (v.f.), **toc de morts** (p.ext.), **toc d'ànimes** (p.ext.)

ANUS

el forat del cul *SD*, anus / orifici del final del canal digestiu, a través del qual l'animal expulsa les matèries fecals (EC, *)

El forat del cul no s'ensenya

→ **l'ull del cul, l'ull negre, l'ull que no s'hi veu, la porta falsa**

l'ull del cul *SD*, el forat del cul / orifici del final del canal digestiu, a través del qual l'animal expulsa les matèries fecals (R-M, *)

Del forat del cul, també se'n diu l'ull del cul (R-M)

→ **l'ull negre, l'ull que no s'hi veu, el forat del cul, la porta falsa**

l'ull negre *SD*, anus / orifici del final del canal digestiu, a través del qual l'animal expulsa les matèries fecals (A-M, *)

Aquest nen té l'ull negre encetat, quan el canviis ja cal que li posis crema

→ **l'ull que no s'hi veu, el forat del cul, l'ull del cul, la porta falsa**

l'ull que no s'hi veu *SD*, anus / orifici del final del canal digestiu, a través del qual l'animal expulsa les matèries fecals (A-M, *)

Tenia irritat l'ull que no s'hi veu

→ **l'ull negre, el forat del cul, l'ull del cul, la porta falsa**

la porta falsa *SD*, anus / expressió usada per a re-

ferir-se de manera familiar i irònica a l'anus (Fr, *)

Se li ha escapat un pet per la porta falsa

→ **el forat del cul, l'ull del cul, l'ull negre, l'ull que no s'hi veu**

ANVERS

la cara de dalt *SD*, sobre / part superior d'alguna cosa (Fr, *)

Aquesta roba és més bonica per la cara de dalt que del revés

→ **la cara bona, la cara real, el costat bo**
▷ **la cara de sota** (ant.)

ANY

any de gràcia *SN*, any / any de l'era cristiana, o sigui, any comptat a partir del naixement de Jesucrist (EC, *)

Tal fet va succeir l'any 1300, any de gràcia

→ **any del Senyor**

any de plor *SN*, primer any de viduïtat (IEC)

Va passar l'any de plor sense sortir al carrer, pràcticament

▷ **de dol** (p.ext.)

any del Senyor *SN*, any de l'era cristiana, o sigui, any comptat a partir del naixement de Jesucrist (EC)

El personatge del qual parlem va morir l'any 1425, any del Senyor

→ **any de gràcia**

any nou *SN*, els primers dies de l'any amb relació a l'any que s'acaba (IEC)

Es nota que som a any nou, tothom es fa bons propòsits i està animat

→ **entrada d'any**

▷ **Cap d'Any** (p.ext.), **a principi de** (p.ext.)

Cap d'Any *SN*, primer dia de l'any (IEC)

Per Cap d'Any hem d'acabar-nos els torrons de Nadal (R-M)

▷ **cua d'any** (p.ext.), **entrada d'any** (p.ext.), **casament de cap d'any** (p.ext.), **les calendes de gener** (p.ext.), **any nou** (p.ext.), **a principi de** (p.ext.)

cua d'any *SN*, darrer dia de l'any (IEC)

Ens vam conèixer el dia de cua d'any

▷ **Cap d'Any** (p.ext.), **a final de** (p.ext.)

entrada d'any *SN*, any nou / els primers dies de l'any amb relació a l'any que s'acaba (EC, *)

L'entrada d'any sempre és un esdeveniment festiu

→ **any nou**

▷ **Cap d'Any** (p.ext.)

entre any *SP*, durant l'any, en algun dels dies que no són ni cap d'any ni cua d'any (IEC)

Va començar a trobar-se malament entre any

▷ **al llarg de** (p.ext.)

ANYADA

any de comiat *SN*, any de temps que hom donava al masover quan el treia de la masia (EC)

Em sembla que ens volen fer fora de la masia, però ens hauran de donar l'any de comiat

APAGAR

matar puces *SV*, trepitjar el caliu de les fogueres per apagar les espurnes que hi queden (A-M)
No donaven la nit de Sant Joan per acabada fins que no mataven puces
[Valls (A-M)]

APAIVAGAR

acabar la festa en pau *SV*, es diu per a recomanar que s'acabi bé una cosa que s'hi ha començat (A-M)

A veure si ens deixeu acabar la festa en pau, amb tant de soroll

→ **tenir la festa en pau**

▷ **fora raons** (p.ext.), **posar sordina** (p.ext.)

caure la mar *O*, minvar, cessar (EC)

Quan ha caigut la mar, la platja de seguida s'ha omplert de banyistes

▷ **caure el vent** (p.ext.), **mar llisa** (p.ext.), **bona mar** (p.ext.), **mar bonança** (p.ext.), **mar calma** (p.ext.), **mar plana** (p.ext.)

tenir la festa en pau *SV*, es diu per a recomanar que s'acabi bé una cosa que s'hi ha començat (A-M)

No us baralleu ara. Tinguem la festa en pau! / Ara no et posis a plorar, tu. A veure si podem tenir la festa en pau!

→ **acabar la festa en pau**

▷ **fora raons** (p.ext.), **posar sordina** (p.ext.)

tirar aigua al foc *SV*, procurar apaivagar odís o rancors (A-M)

No li agraden els conflictes. És d'aquelles persones que intenten tirar aigua al foc, quan hi ha discussions

▷ **tirar llenya al foc** (ant.), **atiar el foc** (ant.), **posar llenya al foc** (ant.), **afegir llenya al foc** (ant.)

[Barc., Emp. (A-M)]

APALLISSAR

amidar-li l'esquena (a algú) *SV*, apallissar / donar assots a algú (R-M, *)

Si l'atrapen mentre pren la fruita de la caixa li amidaran l'esquena (R-M)

→ **prendre-li la mida de l'esquena** (a algú), **amidar-les** (a algú), **mesurar-les** (a algú), **aplanar-li les costures** (a algú), **tocar-li el cul** (a algú), **donar llenya** (a algú), **arribar-li a l'esquena** (a algú), **espolsar-li l'esquena** (a algú), **acanar-les** (a algú)

▷ **tastar el garrot** (inv.), **tocar-li el crostó** (a algú) (p.ext.), **tocar-li l'esquena** (a algú) (p.ext.)

aplanar-li les costures (a algú) *SV*, bastonejar, pegar (IEC)

És un pillastre; si l'agafo li aplanaré les costures (R-M)

→ **amidar-li l'esquena** (a algú), **arribar-li a l'esquena** (a algú), **espolsar-li l'esquena** (a algú), **tocar-li la badana** (a algú), **fer negre** (a algú)

arribar-li a l'esquena (a algú) *SV*, apallissar / donar assots a algú (R-M, *)

Fa enfadar tant el seu pare que algun dia li arribarà a l'esquena (R-M)

→ **amidar-li l'esquena** (a algú), **espolsar-li l'esquena** (a algú), **prendre-li la mida de l'esquena** (a algú), **acanar-les** (a algú), **amidar-les** (a algú), **mesurar-les** (a algú), **aplanar-li les costures** (a algú)

▷ **tocar-li el crostó** (a algú) (p.ext.)

clavar llenya (a algú) *SV*, apallissar / donar una pallissa a algú (Fr, *)

Són a la presó perquè van clavar llenya a un home pel simple motiu que era àrab / Es van clavar llenya els uns als altres i van arribar a casa amb ferides greus (També s'usa amb el verb *fotre*)

→ **donar llenya** (a algú), **donar tacó** (a algú), **clavar un juli** (a algú), **donar un jaco** (a algú), **donar un juli** (a algú), **posar llis** (a algú), **posar negre** (algú), **fer un vestit de blavet** (a algú), **fer-li una cara nova** (a algú), **rompre la crisma** (a algú)

▷ **rebre llenya** (inv.), **tastar el garrot** (inv.), **un gec de llenya** (p.ext.), **un gipó de llenya** (p.ext.), **un fart de llenya** (p.ext.), **una mà de llenya** (p.ext.)

clavar un juli (a algú) *SV*, apallissar / donar una pallissa a algú (R-M, *)

Els veïns van clavar un juli a un lladregot que acabava de robar a una botigueta del carrer / Entre tots es proposaren agafar el culpable i clavar-li un juli per veure si escarmentava / Li van fotre un juli i va haver de ser ingressat a l'hospital (També s'usa amb el verb *fotre*) (*, R-M, *)

→ **donar un juli** (a algú), **donar un jaco** (a algú), **clavar llenya** (a algú), **donar tronç** (a algú), **donar llenya** (a algú), **fer negre** (a algú), **fer un vestit de blavet** (a algú), **fer-li una cara nova** (a algú), **posar llis** (a algú), **rompre la crisma** (a algú)

▷ **un fart de juli** (p.ext.)

deixar la cara com un mapa (a algú) *SV*, apallissar i deixar la cara malmesa

La policia va deixar la cara com un mapa als manifestants que va detenir / A aquest noi el que li convé és que li deixin la cara com un mapa; sempre ha fet el que ha volgut (*, R-M)

→ **fer-li una cara nova** (a algú), **repartir hòsties**

▷ **desfer la cara** (a algú) (p.ext.), **girar-li la cara** (a algú) (p.ext.), **clavar-li els cinc dits a la cara** (a algú) (p.ext.), **girar-li la cara en rodó** (a algú) (p.ext.), **fer sortir** (algú) **del mapa** (p.ext.)

donar llenya (a algú) *SV*, apallissar / donar una pallissa a algú (R-M, *)

En el desallotjament, alguns agents van donar llenya als ocupants il·legals que es resistien a sortir de l'edifici / Hi ha dos xicots que s'estan donant llenya sota el pont; anem a descompartir-los (, R-M)*

→ **clavar llenya** (a algú), **donar tronc** (a algú), **donar tacó** (a algú), **donar un jaco** (a algú), **donar un juli** (a algú), **fer-li una cara nova** (a algú), **rompre la crisma** (a algú), **amidar-li l'esquena** (a algú), **fer un vestit de blavet** (a algú)

▷ **rebre llenya** (inv.), **rebre més bastó que el burro de la terraire** (inv.), **un gec de llenya** (p.ext.), **un gipó de llenya** (p.ext.), **un fart de llenya** (p.ext.), **una mà de llenya** (p.ext.)

donar tacó (a algú) *SV*, apallissar / donar una pallissa a algú (R-M, *)

Van donar tacó al seu veí perquè tenia una ideologia oposada a la seva / Dos desconeguts van agafar-lo i li van donar tacó fins que es van cansar (, R-M)*

→ **clavar llenya** (a algú), **donar llenya** (a algú), **posar llis** (algú), **posar negre** (algú), **donar un jaco** (a algú), **clavar un juli** (a algú), **donar un juli** (a algú)

▷ **un fart de tacó** (p.ext.)

donar tronc (a algú) *SV*, apallissar / donar una pallissa a algú (R-M, *)

Van donar tronc a un noi perquè sospitaven que els havia robat / Entre quatre homes li van donar tronc; va quedar baldat (, R-M)*

→ **donar llenya** (a algú), **clavar llenya** (a algú), **ventar un jaco** (a algú), **clavar un juli** (a algú), **donar un jaco** (a algú), **donar un juli** (a algú)

donar un jaco (a algú) *SV*, pegar una pallissa a algú (IEC)

Va sentir com donaven un jaco a una noia a mitjanit i va avisar la policia / Va escapar-se corrent perquè ja sabia que si l'atrapaven li donarien un jaco / Li ha donat un jaco terrible (, R-M, A-M)*

→ **ventar un jaco** (a algú), **donar un juli** (a algú), **clavar un juli** (a algú), **espolsar-li l'esquena** (a algú), **donar llenya** (a algú), **donar tacó** (a algú), **fer un vestit de blavet** (a algú), **fer-li una cara nova** (a algú), **posar llis** (a algú)

donar un juli (a algú) *SV*, apallissar / ferir de cops nombrosos i violents (Fr, *)

Un dels germans va donar un juli a l'altre
→ **clavar un juli** (a algú), **donar un jaco** (a algú), **donar llenya** (a algú), **clavar llenya** (a algú), **tocar-li la badana** (a algú), **donar tacó** (a algú), **fer un vestit de blavet** (a algú), **fer-li una cara nova** (a algú), **posar llis** (a algú)

▷ **un fart de juli** (p.ext.)

espolsar-li l'esquena (a algú) *SV*, pegar a algú, tupar-lo (A-M)

Els botiguers van espolsar-li l'esquena al lladre que els havia robat fruita i verdura

→ **amidar-li l'esquena** (a algú), **aplanar-li les costures** (a algú), **arribar-li a l'esquena** (a algú), **fer un vestit de blavet** (a algú), **tocar-li la badana** (a algú), **acanar-les** (a algú), **amidar-les** (a algú), **mesurar-les** (a algú), **donar un jaco** (a algú)

▷ **tocar-li el crostó** (a algú) (p.ext.)

fer-li una cara nova (a algú) *SV*, copejar algú, apallissar-lo (IEC)

Aquells bandarres li van fer una cara nova i el van deixar en un estat deplorable

→ **donar llenya** (a algú), **posar llis** (a algú), **clavar llenya** (a algú), **clavar un juli** (a algú), **donar un jaco** (a algú), **donar un juli** (a algú), **repartir hòsties**, **posar llis** (a algú), **deixar la cara com un mapa** (a algú), **inflar-li els morros** (a algú)

▷ **tastar el garrot** (inv.), **desfer la cara** (a algú) (p.ext.), **clavar-li els cinc dits a la cara** (a algú) (p.ext.)

fer negre (algú) *SV*, pegar a algú molt fort, deixar-lo assenyalat de cops (A-M)

L'han fet negre i després li han robat la cartera i el rellotge (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal)

→ **posar negre** (algú), **fer un vestit de blavet** (a algú), **aplanar-li les costures** (a algú), **clavar un juli** (a algú)

▷ **ull de vellut** (p.ext.)

fer sortir (algú) **del mapa** *SV*, apallissar / donar una pallissa a algú (R-M, *)

No l'inquietis, amb el geni que té és capaç de fer-te sortir del mapa d'un revés (Només s'usa amb el complement en forma pronominal) (R-M)

▷ **deixar la cara com un mapa** (a algú) (p.ext.)

fer un vestit de blavet (a algú) *SV*, apallissar algú / donar una pallissa a algú fins a deixar-lo cobert de morats (IEC, *)

Una colla de malfactors van fer un vestit de blavet a aquell pobre captaire / El van trobar quan robava i li van fer un vestit de blavet que li servirà d'escarment per sempre més (, R-M)*

→ **fer negre** (algú), **espolsar-li l'esquena** (a algú), **rompre la crisma** (a algú), **clavar llenya** (a algú), **clavar un juli** (a algú), **donar llenya** (a algú), **donar un jaco** (a algú), **donar un juli** (a algú)

▷ **ull de vellut** (p.ext.)

posar llis (algú) *SV*, apallissar algú / donar una pallissa a algú (IEC, *)

El van esperar en un carreró fosc i entre tots dos el van posar llis; el van deixar baldat / S'hi va encarar i els altres el van deixar llis (Normalment té el complement en forma pronominal. També s'usa amb el verb *deixar*.) (R-M, *)

→ **posar negre** (algú), **fer-li una cara nova** (a algú), **clavar llenya** (a algú), **donar tacó** (a algú), **clavar un juli** (a algú), **donar llenya** (a algú), **donar un jaco** (a algú), **donar un juli** (a algú), **fer** (d'algú) **una coca anar calent** (inv.)

▷ **posar negre** (algú) *SV*, pegar a algú molt fort, deixar-lo assenyalat de cops (A-M)
El van posar negre fins que va delatar els seus companys (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal)

→ **fer negre** (algú), **posar llis** (algú), **clavar llenya** (a algú), **donar tacó** (a algú), **posar** (algú) **com un Cristo**

▷ **prendre-li la mida de l'esquena** (a algú) *SV*, bastonejar algú, tupar-lo fort (A-M)

Si no et portes bé, et prendré la mida de l'esquena i després ploraràs

→ **amidar-li l'esquena** (a algú), **arribar-li a l'esquena** (a algú), **amidar-les** (a algú), **mesurar-les** (a algú), **donar llenya** (a algú), **acananar-les** (a algú)

▷ **tocar-li el crostó** (a algú) (p.ext.)

▷ **rompre la crisma** (a algú) *SV*, esgalabrar. Pegar molt fort (R-M)

Després de discutir verbalment van rompre la crisma a l'adversari (També s'usa amb el verb *trencar*)

→ **donar llenya** (a algú), **fer un vestit de blavet** (a algú), **clavar llenya** (a algú), **clavar un juli** (a algú), **donar un jaco** (a algú), **donar un juli** (a algú)

▷ **tocar-li el cul** (a algú) *SV*, apallissar / (a un infant) castigar-lo pegant-li a les anques (R-M, EC)
Ep, marrec! Si trenques això et tocaré el cul i ploraràs! (R-M)

→ **tocar-li la badana** (a algú), **amidar-li l'esquena** (a algú)

▷ **tocar-li la badana** (a algú) *SV*, tupar / donar una pallissa a algú (A-M, *)

Porta't bé, si no vols que et toquin la badana o que et deixin sense dinar. Aquests no van amb contemplacions (R-M)

→ **espolsar-li l'esquena** (a algú), **aplanar-li les costures** (a algú), **tocar-li el cul** (a algú), **donar un juli** (a algú)

[badana: mot no registrat a l'IEC]

▷ **ventar un jaco** (a algú) *SV*, donar una pallissa a algú

Va ventar un jaco al nen que va veure les estrelles / Me li ventà un jaco (*, A-M)

→ **donar un jaco** (a algú), **espolsar-li l'esquena** (a algú), **donar tronc** (a algú), **clavar llenya** (a algú), **clavar un juli** (a algú), **donar llenya** (a algú), **donar un juli** (a algú)

APALLISSAT

▷ **anar calent** *SV*, haver estat apallissat / resultar apallissat (R-M, EC)

Van haver-hi trompades i més d'un se'n va anar calent a casa seva / Si em torna a empiapar anirà calent (R-M, EC)

→ **portar llenya a sobre**

▷ **posar calent** (algú) (inv.), **posar llis** (algú) (inv.), **com una festa de carrer** (p.ext.)

▷ **rebre del carpó** *SV*, ésser apallissat (R-M)

És la segona vegada que rep del carpó per haver-se embolicat en baralles dels altres (R-M)

→ **tocar-li el rebre** (a algú), **rebre llenya**, **portar llenya a sobre**, **rebre més bastó que el burro de la terraire**

▷ **tocar-li el crostó** (a algú) (inv.), **tastar el garrot** (p.ext.)

▷ **rebre llenya** *SV*, [acte de] rebre cops forts, que fan mal (A-M)

Després de ser atracats van rebre llenya

→ **rebre del carpó**, **tocar-li el rebre** (a algú), **rebre més bastó que el burro de la terraire**, **portar llenya a sobre**

▷ **donar llenya** (a algú) (inv.), **clavar llenya** (a algú) (inv.), **tastar el garrot** (p.ext.), **com una festa de carrer** (p.ext.)

▷ **tocar-li el rebre** (a algú) *O*, ésser apallissat (R-M)

Li va tocar el rebre sense tenir-hi cap culpa; els altres es van escapar del càstig (R-M)

→ **rebre del carpó**, **rebre llenya**

▷ **tocar-li el crostó** (a algú) (p.ext.)

APANYAR-SE

■ **arreglar-se-les** *SV*, posar els mitjans per aconseguir alguna cosa o per vèncer les dificultats
Arregla-te-les per venir avui a sopar

→ **endegar-se-les**, **combinar-s'ho**, **compondre-s'ho**, **muntar-se-les**, **enginyar-se-les**, **apanyar-s'ho**, **arranjar-s'ho**, **manegar-s'ho**, **fer-s'ho venir bé**, **sortir-se'n**, **fer la viu-viu**, **passar la maroma**, **sortir-se'n**, **pintar-se sol**, **fer-s'ho**

▷ **arreglar-s'ho** (v.f.)

▷ **pintar-se sol** *SV*, saber fer bé alguna cosa, no necessitar ningú (A-M)

Mestre Melcion per forjar sabates se pinta tot sol (També s'usa amb les formes *pintar-se tot sol* i *pintar-se a soles*) (A-M)

→ **arreglar-se-les**, **manegar-s'ho**

APARCAMENT

▷ **zona blava** *SN*, part d'una via urbana, senyalitzada, en què l'estacionament de vehicles és regulat per un horari (IEC)

Quan anem a Granollers sempre aparquem en zona blava

▷ **zona de càrrega i descàrrega** *SN*, cadascun dels sectors d'una població, degudament senyalitzats, on en determinades hores del dia i determinats dies de la setmana l'estacionament és reservat als camions i a d'altres vehicles per tal d'efectuar les operacions de càrrega i descàrrega (EC)

No aparquis a la zona de càrrega i descàrrega, que et posaran una multa

APAREDAR

tancar (algú o alguna cosa) **a pedra i a calç** *SV*, tancar algú (o alguna cosa) entre parets (Fr) *Tancaren totes les finestres a pedra i a calç* (Fr)

▷ **entre quatre parets** (p.ext.)

APARÈIXER

deixar-se veure *SV*, aparèixer en públic, presentar-se a algú, visitar-lo (EC)

Podries deixar-te veure per la facultat / No es va deixar veure a la meua festa d'aniversari

→ **deixar-se caure, treure el cap**

▷ **donar senyals de vida** (p.ext.)

donar senyals de vida *SV*, manifestar-se com a viva una persona, un animal, una cosa (A-M) *Només donen senyals de vida quan necessiten diners / Fa temps que no donen senyals de vida i no en sabem res*

▷ **deixar-se veure** (p.ext.), **prendre contacte** (p.ext.)

prendre cos *SV*, formar-se, esdevenir real (R-M)

Entre tots els que escoltaven aquell home, va prendre cos una sospita: podia ésser un estafador (R-M)

→ **prendre carn**

▷ **entrar en joc** (p.ext.), **entrar en escena** (p.ext.)

revestir la forma de *SV*, aparèixer / mostrar-se una cosa sota forma visible (Fr, *)

Darrere aquella muntanya es revesteix la forma d'una església romànica / Revestir la forma humana (*, EC)

▷ **a la vista** (d'algú) (p.ext.)

treure el cap *SV*, fer-se visible / començar (algú o alguna cosa) a sortir (R-M, EC)

Les tres primeres flors aviat trauran el cap, que ja s'acaba l'hivern / Ja han tret el cap els actors de l'obra / No s'hi va estar gaire: no va fer més que treure el cap (R-M, R-M, Fr)

→ **deixar-se veure, deixar-se caure**

APARELLAR

armar (alguna cosa) **en cors** *SV*, disposar convenientment (un vaixell mercant) per a accions de guerra (EC)

Cal que armem el vaixell en cors perquè saltarem d'aquí una hora

▷ **en peu de guerra** (p.ext.)

APARELLAT

de dos en dos *SP*, fent parella / en grups de dos (R-M, EC)

Poseu-vos de dos en dos i entreu afilerats a classe (R-M)

→ **de parella**

▷ **de dos per dos** (v.f.), **dos a dos** (v.f.)

de parella *SP*, l'un al costat de l'altre (R-M)

Ell i ella van anar de parella tota la tarda / Jugàrem de parella un partit de tennis (R-M)

→ **de dos en dos**

▷ **de bracet** (p.ext.), **a quatre ulls** (p.ext.), **de costat** (p.ext.)

APARENÇA

de fantasia *SP*, dit d'un objecte de molta aparença i poc valor; dit del dibuix o de l'estampat d'un teixit, generalment vistós, que no respon a cap dels models clàssics / dit d'un adornament capriciós que té aparença i poc valor (IEC, EC)

Li va regalar un collar de perles de fantasia que fa molt d'efecte / Unes arracades de fantasia / Roba de fantasia (R-M, EC, EC)

→ **d'imitació**

molt soroll de boixets i poques puntes *SCoord*, molta aparença i poca realitat o moltes paraules i pocs fets (A-M)

Havia anunciat a tothom que reformaria tot l'edifici, i en definitiva només l'ha fet pintar. Ha fet molt soroll de boixets i poques puntes (R-M)

→ **molts boixets i poques puntes, molta fressa i poca endreça, moltes bufes i pocs trons**

molta fressa i poca endreça *SCoord*, es diu quan trona molt i no arriba a ploure, o quan es fa molt de soroll o preparatiu i no es fa res de profit (A-M)

Sempre se'l veu atrafegat i mai no resol cap afer. Fa molta fressa i poca endreça / Promet moltes coses; però al capdavant molta fressa i poca endreça, perquè no fa res (R-M, *)

→ **molts boixets i poques puntes, molt soroll de boixets i poques puntes, moltes bufes i pocs trons**

moltes bufes i pocs trons *SCoord*, més paraules que fets / molt de renou i escàs resultat, o moltes paraules i pocs fets (R-M, A-M)

No realitza mai cap dels projectes que ens anuncia amb tanta propaganda; moltes bufes i pocs trons, aquest xicot! (R-M)

→ **molta fressa i poca endreça, molt soroll de boixets i poques puntes**

▷ **tota la resta són violes** (p.ext.), **tenir molta boca** (p.ext.)

[Men. (A-M)]

molts boixets i poques puntes *SCoord*, molta aparença i poca realitat, o moltes paraules i pocs fets (A-M)

Va prometre molts beneficis, però tot plegat han estat molts boixets i poques puntes. No n'hem tret ni cinc, del negoci

→ **molt soroll de boixets i poques puntes, molta fressa i poca endreça, moltes bufes i pocs trons**

[Barc., Ripoll (A-M)]

tenir bon color *SV*, tenir (algú o) (una cosa) bona aparença (EC)

Aquesta fruita té bon color, la compraré / El teu fill té bon color, fa la impressió que ja està millor de la malaltia

→ **fer bona cara, fer bona fila, tenir bona estampa**

▷ **tenir mal color** (ant.)

tenir mal color *SV*, tenir (una cosa) mala aparença (EC)

Aquest menjar té mal color, és millor que no te'l mengis

→ **fer mala cara, fer mala fila**

▷ **tenir bon color** (ant.)

tenir mala estampa *SV*, algú, tenir una mala presència / figura total d'una persona o un animal (*, EC)

Et convé dormir més hores, tens mala estampa

→ **fer mala fila**

▷ **tenir bona estampa** (ant.)

APARENTAR

no haver trencat mai cap plat ni cap olla *SV*, es diu d'una persona aparentment inofensiva (A-M)

Creu-t'ho, que no ha trencat mai cap plat ni cap olla. Sembla bona persona, però jo tinc les meves reserves (Sovint s'usa amb l'adverbi encara)

→ **no haver trencat cap plat**

semblar Déu i tot lo món *SV*, semblar una gran cosa i no ésser-ho (A-M)

Semblen Déu i tot lo món, però estan carregats de deutes

▷ **tenir molta terra a l'Havana** (p.ext.), **semblar el Déu de la terra** (p.ext.)

tenir els diners en un racó de boca *SV*, dir o fer veure que es tenen molts diners, no tenir-ne (A-M)

No t'ho creguis pas que tenen tants diners. Tot plegat és pura aparença. Tenen els diners en un racó de boca

→ **treure més al sol que no hi ha a l'ombra** [Emp. (A-M)]

tenir més a l'ombra que al sol *SV*, tenir possibilitat o capacitat per a fer més d'allò que es veu o que s'ha fet (A-M)

T'has d'esforçar més, noi. Tens més a l'ombra que al sol. No siguis tan mandrós

▷ **treure més al sol que no hi ha a l'ombra** (inv.)

tenir molta terra a l'Havana *SV*, simular grandeses o avantatges / bravejar de ric, pretendre d'ostentar riquesa (R-M, A-M)

Si vols fer-ne cas, té molta terra a l'Havana, però en realitat tot el que diu són fanfarronades (R-M)

→ **treure més al sol que no hi ha a l'ombra**

▷ **semblar Déu i tot lo món** (p.ext.)

tenir un aire de *SV*, (tenir una) aparença, aspecte; actitud o posat expressius d'una qualitat personal o emoció (F)

Té un aire de bona persona i és un criminal / L'Albert té un aire de ser responsable i educat

(S'usa normalment amb noms que denoten actituds, oficis, i, en general, atributs de persones, com a complement. També s'usa amb les formes *tenir l'aire de* i *tenir tot l'aire de*) (Fr, *)

→ **fer cara de, tenir vena de**

treure més al sol que no hi ha a l'ombra *SV*, voler aparentar més del que és real (R-M)

Hi ha gent que treu més al sol que no hi ha a l'ombra; i a l'hora de la veritat resulta que tot és fatxenderia (R-M)

→ **tenir molta terra a l'Havana, tenir els diners en un racó de boca**

▷ **treure al sol més del que hi ha a l'ombra** (v.f.), **tenir més a l'ombra que al sol** (inv.)

APARENTMENT

de cara a la galeria *SP*, només per quedar bé, esp. davant l'opinió pública (IEC)

En realitat la situació és greu, però de cara a la galeria s'ha de fer com si tot anés perfectament

→ **de cara enfora, de casa enfora, de portes enfora**

▷ **de portes endins** (ant.)

■ **de cara enfora** *SP*, segons els judicis exteriors que condueixen a determinar un judici sobre el caràcter d'una persona, un acte, etc.

De cara enfora es fa el valent, però per dins no les té totes

→ **de portes enfora, de casa enfora, per fora, de cara a la galeria**

de portes enfora *SP*, des de l'exterior / davant de gent que pot aprovar o desaprovar allò que hom fa en públic, opinió pública (R-M, *)

No es pot jutjar el comportament de les persones; de portes enfora tot pot semblar diferent de com és en realitat / De portes enfora tot semblava que havia de rullar; ara que ho hem vist a fons ens adonem de com anàvem errats (R-M)

→ **de cara enfora, de casa enfora, de cara a la galeria**

▷ **de portes endins** (ant.)

en aparença *SP*, segons els judicis exteriors que condueixen a determinar un judici sobre el caràcter d'una persona, un acte, etc.

En aparença no és gaire llest / En aparença no semblava que fos un estafador (EC, *)

→ **per fora**

▷ **d'aparença** (v.f.)

pel que es veu *SP*, segons sembla (R-M)

Pel que es veu, pare i fill no s'avenen (R-M)

→ **segons es veu, a la traça**

▷ **a bon compte** (p.ext.)

per fora SP, segons els judicis exteriors que condueixen a determinar un judici sobre el caràcter d'una persona, un acte, etc.

Per fora sembla feliç, però la processó va per dintre

→ **en aparença, de cara enfora**

APARTAMENT

casa cuina SN, habitatge elemental construït al fons d'un cós o un solar, generalment només de planta baixa i a vegades amb un sol pis (IEC)
S'ha traslladat a viure en una casa cuina

APARTAR

■ **deixar lloc a SV**, deixar lliure una porció d'espai, fer per manera que algú o alguna cosa pugui passar per algun lloc

Deixeu lloc als militars, que puguin passar / Deixeu lloc a l'ambulància!

→ **fer lloc a, fer pas a, deixar pas a**

▷ **fer-se enllà** (p.ext.)

deixar pas a SV, donar a algú o alguna cosa possibilitat o facilitat de passar

Arracona't al voral i deixa pas a l'ambulància / Deixa'm pas que tinc pressa

→ **fer pas a, obrir pas a, fer lloc a, deixar lloc a, donar pas** (a algú)

fer el molinet SV, fer un moviment de rotació amb un bastó, una espasa o un sabre per mantenir apartat l'adversari i parar els seus cops / fer un moviment de rotació ràpid amb els braços (EC)

Aquell cavaller va fer el molinet amb l'espasa per despistar l'adversari / Feia el molinet amb els braços perquè ningú no se li acostés

▷ **fer molinets** (v.f.)

fer lloc a SV, deixar lliure una porció d'espai, fer per manera que algú (o alguna cosa) hi pugui passar, s'hi pugui encabir, etc. (EC)

Feu lloc al pare; perquè pugui passar / Feu lloc, si us plau, que pugui passar aquest senyor / Els autos van fer lloc perquè passés l'ambulància (*, R-M, R-M)

→ **fer pas a, deixar pas a, fer un forat a, deixar lloc a, fer carrer a**

▷ **fer-se enllà** (p.ext.), **fer exemples** (p.ext.)

fer pas a SV, facilitar el pas / deixar espai per passar (R-M, *)

Fes pas al camió de bombers perquè porta les sirenes enceses / Fes-me pas que vull entrar

→ **deixar pas a, fer lloc a, deixar lloc a, donar pas a, fer carrer a, obrir pas a, fer vores** (a algú)

■ **fer un forat a SV**, obrir un espai en algun lloc per a algú o alguna cosa

Fes un forat al prestatge perquè també hi han de cabre les meves coses / Asseu-te bé al sofà i fes-hi un forat perquè hi pugui seure la teva germana

→ **fer lloc a, fer vores** (a algú)

fer vores (a algú) *SV*, apartar-se per deixar pas a algú (A-M)

Calia fer vores perquè poguessin passar les autoritats / L'Ibo, tot rotllejant-la de prop, li feia vores (*, A-M)

→ **fer un forat a, fer pas a**

▷ **fer les vores** (a algú) (v.f.)

[Gir., Garrotxa, Berguedà (A-M)]

obrir pas a SV, deixar lloc suficient a algú (o a alguna cosa) perquè pugui passar (A-M)

Obre pas a la teva germana perquè pugui passar / Va obrir pas al camió de bombers

→ **deixar pas a, fer carrer a, fer pas a**

▷ **obrir-se call** (inv.)

posar (alguna cosa) **de banda SV**, (posar) separatament / posar a part, separar (R-M, *)

Posa aquest got de banda, que està trencat / Poso de banda tot el que hagi d'endur-te (*, R-M)

→ **posar** (alguna cosa) **en decant, a part**

▷ **posar** (alguna cosa) **a banda** (v.f.), **deixar** (algú o alguna cosa) **de banda** (p.ext.)

treure (algú o alguna cosa) **del mig SV**, apartar, allunyar, algú o alguna cosa que destorba (IEC)

Van treure molta gent del mig, perquè no feien el que havien de fer / No volien cedir fins que no poguessin treure del mig els seus contrincants; volien el triomf absolut / El va treure del mig i el va fer fora de l'empresa perquè no li queia bé / Treu aquestes sabates del mig del corredor, que encara ens faràs caure (*, R-M, *, *)

→ **treure's** (algú o alguna cosa) **del davant, treure's** (algú o alguna cosa) **de sobre**

APASSIONAT

ésser un volcà (algú) *SV*, ésser d'un caràcter impetuós, apassionat en alt grau (IEC)

Quina empenya que porta: és un volcà! / És molt impacient, és un volcà (EC, *)

→ **tenir les sangs calentes, ésser de la flamarada, bullir-li la sang a les venes** (a algú)

tenir les sangs calentes SV, tenir un caràcter ardent / ésser molt apassionat (IEC, A-M)

Sempre es pren tot el que fa molt seriosament i amb molta passió: té les sangs calentes

→ **ésser de sangs calentes, ésser un volcà** (algú), **ésser de la flamarada, deixar-se dur per**

▷ **tenir la sang calenta** (v.f.), **sang freda** (ant.)

APÀTIC

no sentir pena ni glòria SV, ésser insensible, no reaccionar davant els esdeveniments favorables o adversos (A-M)

És una persona molt racional i no s'emociona gairebé mai. Davant de les desgràcies o bones notícies no sent pena ni glòria

- **no dir-li res** (a algú), **no fer fred ni calor** (a algú), **ni li va ni li ve** (a algú)
- ▷ **tenir un cor de suro** (p.ext.), **tenir la sang de peix** (p.ext.)

APEDAÇAR

- posar genolls** *SV*, (uns pantalons) apedaçar-los de la part dels genolls (EC)
Vaig posar genolls a aquells pantalons vells
 ▷ **cul de gallina** (p.ext.), **cul de vella** (p.ext.)

APEGALÓS

- apegar-se com una llapassa** *SV*, fer-se pesat (IEC)
Ultimament la Sandra s'apega a en Pere com una llapassa
 → **arrapar-se com una llagasta, enganxar-se com una paparra**

- ésser una paparra** *SV*, (ésser una) persona molt enganxosa, difícil d'esquivar (EC)
Aquell és una paparra: no te'l pots treure de sobre (IEC)
 → **ésser un plom** (algú), **ésser una arracada** (algú), **ésser un plasta**
 ▷ **ésser un paparra** (v.f.), **ésser un ull de poll** (algú) (p.ext.)

- parèixer el capellà de les roques** *SV*, locució emprada per a referir-se a les persones extremament solícites en les salutacions (EC)
Sempre que ens saluda és extremament efusiu, pareix el capellà de les roques
 ▷ **ésser un plasta** (p.ext.)

APENAT

- sagnar-li el cor** (a algú) *O*, estar algú molt adolorit a causa d'una ferida moral (EC)
Després d'aquella discussió a en Jordi li sagnava el cor
 → **tenir la boca amarga, plorar gotes de sang**
 ▷ **encongir-se-li el cor** (a algú) (p.ext.), **nuar-se-li el cor** (a algú) (p.ext.)

APERITIU

- **fer el vermut** *SV*, prendre alguna beguda o altra substància aperitiva, abans del dinar o del sopar
Hem quedat abans de dinar per anar a fer el vermut a un bar del port on fan unes tapes molt bones
 → **fer l'aperitiu**
 ▷ **patates xips** (p.ext.)

- fer l'aperitiu** *SV*, prendre una beguda o altra substància aperitiva, abans del dinar o del sopar (A-M)
El nombre de persones que feia l'aperitiu era escàs / El diumenge solem anar a fer l'aperitiu a la plaça de l'ajuntament i ho aprofitem per a prendre el sol una miqueta (A-M, *)
 → **fer el vermut**
 ▷ **patates xips** (p.ext.)

APETIT

- fer boca** *SV*, desvetllar l'apetit (IEC)
Menja unes olives per fer boca abans de dinar (R-M)
 ▷ **estar en boca** (p.ext.), **entrar en gana** (p.ext.), **fer ensalivar** (p.ext.)
 ■ **fer gana** *SV*, desvetllar l'apetit
Hem anat a fer una passejadeta per fer gana
 → **fer ventrell, obrir la gana**
 ▷ **entrar en gana** (p.ext.)

- fer ventrell** *SV*, fer gana / desvetllar l'apetit (A-M, *)
Vam fer una passejada per fer ventrell i després vam dinar amb més gana
 → **fer gana, obrir la gana**
obrir la gana *SV*, despertar l'apetit; fer gana (A-M)
Un passeig d'aquests obre sa gana / L'olor del guisat li ha obert la gana (A-M, *)
 → **fer ventrell, fer gana**
 ▷ **entrar en gana** (inv.)

APETITÓS

- fer ensalivar** *SV*, ésser molt apetitós, despertar la gana (EC)
Aquests macarrons fan ensalivar (EC)
 → **fer saliva** (a algú), **fer venir salivera** (a algú)
 ▷ **fer boca** (p.ext.), **ésser pecat mortal** (p.ext.)

APLAUDIR

- batre de mans** *SV*, aplaudir / batre una mà contra l'altra, per cridar algú, per aplaudir o manifestar satisfacció o complaença, etc. (Fr, *)
L'eufòria era tan gran que, cada vegada que el cantant sortia a l'escenari, el públic batia de mans durant molta estona
 → **picar de mans**
picar de mans *SV*, fer soroll picant una mà contra l'altra significant complaença / batre una mà contra l'altra, per cridar algú, per aplaudir o manifestar satisfacció, etc. (R-M, EC)
A la fi de l'obra tothom va picar de mans amb gran entusiasme (R-M)
 → **batre de mans**
 ▷ **picar de peus** (ant.), **fer ballmanetes** (p.ext.), **fer mamballetes** (p.ext.)

APLICAR-SE

- **agafar-se** (alguna cosa) **a la brava** *SV*, prendre's alguna cosa amb gran voluntat, esforç, entusiasme, energia
La Montserrat s'agafa la carrera a la brava (També s'usa amb el verb *prendre* i amb els quantificadors *molt, tan*, etc. davant del complement preposicional)
 → **agafar-se** (alguna cosa) **a la valenta, prendre's** (alguna cosa) **a dents, prendre's** (alguna cosa) **a pit, agafar-se** (alguna cosa) **a la tremenda**

■ **agafar-se** (alguna cosa) **a la tremenda** *SV*, prendre's alguna cosa amb gran punyia; amb gran voluntat i esforç

Relaxa't. T'ho agafés tot a la tremenda i acabars malament dels nervis (També s'usa amb el verb *prendre* i amb els quantificadors *molt*, *tan*, etc. davant del complement preposicional)

→ **agafar-se** (alguna cosa) **a la valenta**, **prendre's** (alguna cosa) **a dents**, **prendre's** (alguna cosa) **a pit**, **agafar-se** (alguna cosa) **a la brava**

agafar-se (alguna cosa) **a la valenta** *SV*, (prendre's alguna cosa) amb gran punyia / amb gran voluntat i esforç (IEC, EC)

Sempre s'agafa les coses a la valenta / Vam discutir una mica, però ell s'ho va agafar tan a la valenta que d'ençà d'aquell dia no em saluda (També s'usa amb el verb *prendre* i amb els quantificadors *molt*, *tan*, etc. davant del complement preposicional) (*, R-M)

→ **prendre's** (alguna cosa) **a pit**, **agafar-se** (alguna cosa) **a la tremenda**, **agafar-se** (alguna cosa) **a la brava**, **prendre's** (alguna cosa) **a dents**

▷ **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca** (ant.)

APNEA

aguantar-se l'alè *SV*, estar una estona sense respirar (IEC)

S'aguanta l'alè durant molta estona. És capaç de creuar la piscina per sota l'aigua un parell de vegades seguides

▷ **tenir l'alè llarg** (p.ext.), **trencar-se-li l'alè** (a algú) (p.ext.)

APOCAT

anar orella baix *SV*, apocar-se / estar mancat d'energia interior, de coratge davant les dificultats o perills (R-M, *)

Després de la reprimenda que ha rebut va orella baix i no gosa dir res / Ha fracassat en el seu propòsit i va orella baix (R-M)

→ **abaixar la cresta**, **tenir poc esperit**, **mancat d'esperit**

▷ **abaixar el cap** (p.ext.), **amb el cap cot** (p.ext.)

APODERAR-SE

fer presa en *SV*, emparar-se / prendre possessió violentament, apoderar-se (R-M, *)

La histèria féu presa en els qui restaren a les fosques (R-M)

▷ **fer cop** (p.ext.)

APODERAT

per poders *SP*, dit del matrimoni en què una de les parts, o ambdues, celebren l'acte públic contractual per mitjà d'un apoderat (EC)

Es va celebrar el matrimoni per poders, abans

d'embarcar la noia cap a Cuba (S'usa com a complement dels noms *casament*, *matrimoni* i *noces*)

▷ **capítols matrimonials** (p.ext.)

APOGEU

(fig.)

al pinacle (d'alguna cosa) *SP*, al punt màxim

Arribar al pinacle de la glòria (EC)

▷ **al pic de** (p.ext.)

APOPLEXIA

cop de sang *SN*, congestió cerebral brusca / denominació popular de l'apoplexia i de diversos estats inflamatoris, erupcions de la pell, taques vermelloses, etc., que hom atribueix a una aflluència sobtada de la sang (IEC, EC)

Va ingressar a l'hospital a causa d'un cop de sang

▷ **cop de sangs** (v.f.)

APOSTAR

entaular diners *SV*, jugar-se diners (EC)

Cada vegada que van al cafè entaulen diners; a vegades tota la setmanada (R-M)

▷ **col·locar diners** (p.ext.)

fer vaca *SV*, apostar una quantitat dues persones plegades (Fr)

Vàrem fer vaca en aquella juguesca

→ **jugar messions**, **posar messions**

jugar messions *SV*, fer una juguesca (IEC)

Vols que juguem messions, a veure qui guanya?

→ **posar messions**, **fer vaca**

posar messions *SV*, fer una juguesca, apostar (EC)

Què et sembla si posem messions? A veure qui guanya!

→ **jugar messions**, **fer vaca**

APÒSTOL

soldat de Crist *SN*, apòstol o propagandista de la religió cristiana (EC)

Ara s'ha tornat un soldat de Crist i va predicant la fe cristiana

▷ **orador sagrat** (p.ext.)

APRECIACIÓ

a coneguda (d'algú) *SP*, segons l'apreciació de / a la manera de veure o d'apreciar (IEC, A-M)

A coneguda dels entesos, aquest quadre no val més de mil pessetes (Fr)

→ **a parer** (d'algú), **a opinió** (d'algú), **a judici** (d'algú)

a judici (d'algú) *SP*, segons el judici de / a la manera de veure o d'apreciar d'algú (IEC, *)

A judici de la mestra el nen va copiar l'exercici del seu company

→ **a parer** (d'algú), **a opinió** (d'algú), **a coneguda** (d'algú)

APRECIAR

estar molt (d'alguna cosa) *SV*, estimar, apreciar, admirar (EC)

N'estava molt d'aquell cotxe (També s'usa amb els quantificadors bastant, força, més, una mica, etc.)

→ **tenir** (algú o alguna cosa) **en estima**, **tenir** (algú o alguna cosa) **en gran valor**

tenir (algú) **en bon concepte** *SV*, pensar bé d'algú / pensar que algú és bo, honrat, etc. (R-M, *)

Al poble, el tenen en molt bon concepte i tot-hom l'aprecia (R-M)

→ **tenir** (algú o alguna cosa) **en estima**, **pensar bé** (d'algú)

▷ **tenir** (algú) **en mal concepte** (ant.), **mirar** (algú o alguna cosa) **de bon ull** (p.ext.), **tenir** (algú) **sobre el pedestal** (p.ext.)

tenir (algú o alguna cosa) **en estima** *SV*, considerar de molt de valor (A-M)

L'enyorava perquè tenia en Jaume en estima / Sempre havia tingut aquella herència en gran estima / El tinc en molta estima (També s'usa amb l'adjectiu *gran* o amb els quantificadors *força, molt*, etc. en posició prenominal) (*, *, EC)

→ **tenir** (algú) **en bon concepte**, **tenir** (algú o alguna cosa) **en gran valor**, **estar molt** (d'alguna cosa)

▷ **tenir** (algú o alguna cosa) **en menys** (ant.), **tenir un feble** (per algú) (p.ext.)

■ **tenir** (algú o alguna cosa) **en gran valor** *SV*, considerar de molt de valor

Tenia tots aquells records en gran valor / Tenia el seu professor en gran valor

→ **tenir** (algú o alguna cosa) **en estima**, **estar molt** (d'alguna cosa)

APRENDRE

prendre patró de *SV*, treure experiència (R-M)

Cal prendre patró dels resultats d'una mala conducta; sempre s'acaba malament (R-M)

→ **prendre model de**, **treure lliçó de**

▷ **prendre per patró** (v.f.)

APRENT

gat de mar *SN*, noi aprenent de mariner (Fr)

L'altre dia vaig conèixer un gat de mar que em va explicar moltes coses interessants sobre l'art de la navegació

→ **gat de nau**, **noi de bord**

▷ **llop de mar** (p.ext.), **gent de mar** (p.ext.)

noi de bord *SN*, aprenent de mariner o de pescador (IEC)

Avisa el noi de bord que vingui a ajudar-me a llevar l'àncora / Ell és el nou xiquet de bord (També s'usa amb la forma *xiquet de bord*)

→ **gat de mar**, **gat de nau**

▷ **gent de mar** (p.ext.)

APRESSADAMENT

a corre-corrents *SP*, amb gran pressa. Corrent (R-M)

Ens ho ha demanat a darrera hora i ara ho hem hagut d'enllestir a corre-corrents; ho vol de seguida / Com que deixa les coses per al darrer moment, tot ho ha de fer a corre-corrents (R-M)

→ **a corre-cuita**, **a tot córrer**, **a més córrer**, **a cremadent**, **a cuita-corrents**, **amb una esgarrapada**, **de pressa**, **a marxés forçades**, **amb presses**

▷ **a poc a poc** (ant.), **barrim-barram** (p.ext.), **córrer amb les cames al cul** (p.ext.), **corre que correràs** (p.ext.)

a corre-cuita *SP*, apressadament / amb presses, sense dedicar a alguna cosa el temps degut (R-M, EC)

Va sentir-se molt malament i el metge va haver d'anar-hi a corre-cuita (R-M)

→ **a corre-corrents**, **a cuita-corrents**, **a tot córrer**, **a més córrer**, **a cremadent**, **amb una esgarrapada**, **a pas de frare convidat**, **de pressa**, **en un temps rècord**, **amb presses**

▷ **a poc a poc** (ant.), **de qualsevol manera** (p.ext.)

a cremadent *SP*, apressadament / amb pressa, precipitadament / a corre-cuita (R-M, *, EC) *Romancegen tot el dia i després han de fer la feina a cremadent i de qualsevol manera. Més valdria que la fessin amb calma / Sempre menja a cremadent* (R-M, EC)

→ **a corre-corrents**, **a corre-cuita**, **de pressa**, **a tot córrer**, **a més córrer**, **amb una esgarrapada**, **a degolla**, **a cuita-corrents**, **a marxés forçades**, **amb presses**

▷ **a pas de tortuga** (ant.)

a cuita-corrents *SP*, amb gran pressa (R-M)

Només teníem dues hores de parada en aquella població i com que vam voler veure els edificis més importants vam haver de fer-ho a cuita-corrents / Així que sentiren l'explosió, van fugir a cuita-corrents (R-M, *)

→ **a corre-corrents**, **a corre-cuita**, **a tot córrer**, **a més córrer**, **a cremadent**, **amb una esgarrapada**, **a degolla**

▷ **a pas de bou** (ant.), **cames ajudeu-me** (p.ext.), **córrer amb les cames al cul** (p.ext.)

a marxés forçades *SP*, sense perdre temps / fent més camí, en un determinat temps, del que hom acostuma a fer en les marxés, o fent jornades de marxa més llargues de les habituals (R-M, EC)

S'acosta el dia de la inauguració i tots hem de treballar a marxés forçades si volem tenir-ho enllestit a temps / Anàvem a marxés forçades perquè s'havia d'acabar la feina en tres dies (R-M)

- a tota marxa, a tot gas, a tot vent, a tot estrop, de pressa, a corre-corrents, a corre-cuita, a tot córrer, a més córrer, a cremadent, amb una esgarrapada, contra rellotge
- ▷ forçar el pas (p.ext.)
- a més córrer** *SP*, corrent molt / corrent al més ràpidament que hom pot (R-M, IEC)
Han fugit a més córrer carrer amunt (R-M)
- a corre-corrents, a tot córrer, a corre-cuita, a cremadent, amb una esgarrapada, cames ajudeu-me, d'arrapa i fuig, corre que correràs, a cuita-corrents, a marxés forçades, amb presses
- ▷ a pas de formiga (ant.), córrer amb les cames al cul (p.ext.)
- a tot córrer** *SP*, apressadament / al més ràpidament que hom pot (Fr, *)
Va venir a tot córrer dient-me que li preparés ben ràpid el sopar que havia de sortir
- a més córrer, a corre-corrents, a corre-cuita, a cremadent, amb una esgarrapada, cames ajudeu-me, d'arrapa i fuig, a cuita-corrents, a marxés forçades, amb presses, amb una grapada
- ▷ a pas de tortuga (ant.)
- amb presses** *SP*, apressadament / ràpidament, sense dedicar a alguna cosa el temps degut (R-M, *)
No vull que ho feu amb presses; poseu-vos-hi aviat i feu-ho a poc a poc (R-M)
- a corre-corrents, a corre-cuita, a tot córrer, a més córrer, a cremadent, amb una esgarrapada, a camades, cames ajudeu-me, d'arrapa i fuig
- ▷ amb parsimònia (ant.)
- amb una grapada** *SP*, de pressa i de qualsevol manera / en un instant, en un temps molt curt (IEC, A-M)
Nos vestíem amb una grapada / Ha arribat tard i ha menjat amb dues grapades / Com que s'ha llevat tard, s'ha vestit amb quatre grapades (També s'usa amb els numerals *dos* i *quatre*) (A-M, *, *)
- amb una esgarrapada, a corre-corrents, a corre-cuita, a tot córrer, a més córrer, a cremadent
- d'arrapa i fuig** *SP*, sense mirament / de pressa, precipitadament (R-M, A-M)
Tot ho fa d'arrapa i fuig i deixa les coses impresentables; li has de dir que s'hi miri més (R-M)
- a tot córrer, a més córrer, amb una esgarrapada, de pressa i corrents, amb presses
- ▷ de qualsevol manera (p.ext.)
[Vinaròs (A-M)]
- en una correguda** *SP*, anant de pressa, en poca estona (IEC)
Aniré a comprar en una correguda i així podré anar al cinema amb tu / Vés-hi en una correguda (IEC, EC)

→ en una corredissa, en un bot, amb una esgarrapada, a corre-corrents, a corre-cuita, a tot córrer, a més córrer, a cremadent

APRESSAR

donar pressa (a algú) *SV*, instar algú perquè actuï ràpidament (A-M)

Dóna pressa a en Ramon, perquè, si bada, perdrà el tren

→ **menar-li pressa** (a algú), **fotre canya** (a algú)

■ **fotre canya** (a algú) *SV*, instar algú perquè actuï ràpidament

Si no foteu canya a la gent, no acabarem la feina pel dia que l'hem de tenir / Va molt lent: fum-li més canya (També s'usa amb el verb *fúmer* i amb els quantificadors *força*, *massa*, *més*, *molt*, etc. en posició prenominal)

→ **donar pressa** (a algú), **menar-li pressa** (a algú)

menar-li pressa (a algú) *SV*, encomanar a algú que faci alguna cosa de pressa (IEC)

Mena-li pressa a acabar el treball, perquè, si no, trigarà massa dies a lliurar-lo

→ **donar pressa** (a algú), **fotre canya** (a algú)

APRESSAR-SE

anar a cercar foc *SV*, fer les visites molt ràpides, o anar molt de pressa (A-M)

El doctor sempre va a cercar foc

→ **anar amb el foc a la cua**, **calar-se-li foc** (a algú), **anar més camí**

▷ **restar a covar la cendra** (ant.), **escalfar cadires** (ant.)

■ **anar a la idea** *SV*, fer el que cal sense entretenir-se

No discutí més sobre la manera com s'ha de resoldre aquest problema i aneu a la idea. Resoleu-lo d'una vegada!

→ **anar al gra**, **anar per feina**, **posar la directa**

▷ **gronxar-s'hi** (ant.)

anar amb el foc a la cua *SV*, anar molt de pressa (A-M)

Té tanta feina que sempre va amb el foc a la cua

→ **tenir cagarines**, **anar més camí**, **anar a cercar foc**, **calar-se-li foc** (a algú)

▷ **restar a covar la cendra** (ant.)

[Emp. (A-M)]

anar més camí *SV*, anar més de pressa (EC)

El cotxe cada vegada anava més camí

→ **anar amb el foc a la cua**, **anar a cercar foc**

anar per feina *SV*, fer el que cal sense entretenir-se en altres coses (IEC)

No badis i anem per feina; tot això ha de quedar llest avui mateix / No és moment d'entretenir-se; cal anar per feina (R-M)

→ **anar a la idea, donar-se aire, donar-se brasa, no fer-se dir** (alguna cosa) **dues vegades, fer via, donar-se ànsia, tirar pel dret, tallar caps**

▷ **el sol colgat serà vespre** (ant.)

calar-se-li foc (a algú) *O*, **apressar-se** / **anar molt de pressa** o **tenir molta pressa** (R-M, *)

Sempre va que se li cala foc; no té ni un moment per atendre ningú / Deixa'l, deixa'l, que se li cala foc (R-M)

→ **anar amb el foc a la cua, anar a cercar foc**

cuïtar el pas *SV*, **caminar més ràpidament** (EC)

Cal que cuitem el pas si volem arribar al cinema

→ **cuïtar camí, posar la directa, forçar el pas**

donar-se aire *SV*, **cuïtar a fer alguna cosa** (IEC)

Cal donar-se aire, altrament aquesta feina no s'acabarà mai / Apa, noi! Dóna't aire, que farem tard / Apa, dóna't aire, que ja són les set (R-M, R-M, Fr)

→ **anar per feina, donar-se brasa, no fer-se dir** (alguna cosa) **dues vegades, passar via, tirar pel dret**

donar-se ànsia *SV*, **apressar-se** / **donar-se pressa, afanyar-se** (Fr, *)

Ja cal que et donis ànsia si vols que arribem al cinema

→ **anar per feina, donar-se brasa, no fer-se dir** (alguna cosa) **dues vegades, posar-se les piles**

▷ **el sol colgat serà vespre** (ant.)

fer via *SV*, **apressar-se a fer una cosa** / **anar de pressa a fer una cosa, estar-s'hi poc** (IEC, EC)

Fes via a llegir aquest llibre / Cal fer via per arribar al refugi abans del vespre (També s'usa amb els quantificadors *força, molt*, etc. en posició pronominal) (EC, R-M)

→ **passar via, anar per feina, passar camí, fer camí, tirar pel dret, tirar endavant, tallar caps, tirar milles, guanyar temps**

▷ **arribar i moldre** (p.ext.), **doblar el camí** (p.ext.), **cuïtar camí** (p.ext.)

forçar el pas *SV*, **apressar-se caminant** / **anar més ràpid** (Fr, *)

Cal que forcem el pas una mica, si volem arribar abans que es faci fosc

→ **cuïtar el pas**

▷ **a marxés forçades** (p.ext.)

no fer-se dir (alguna cosa) **dues vegades** *SV*, **apressar-se a fer quelcom** / **apressar-se a fer alguna cosa al primer mot** (R-M, IEC)

Quan és l'hora de plegar, no s'ho fa dir dues vegades; de seguida ho té tot recollit (També s'usa amb els grups verbals *fer-se repetir, haver de dir* i *haver de repetir*) (R-M)

→ **donar-se aire, anar per feina, donar-se ànsia**

■ **posar la directa** *SV*, **anar molt de pressa a fer o a dir les coses**

A en Jaume, quan posa la directa, no hi ha qui l'aturi. Sempre va molt accelerat

→ **cuïtar el pas, fer camí, tocar la llesta, tirar milles, anar a la idea**

tocar la llesta *SV*, **anar de pressa, apressar-se** (A-M)

Tothom tocava la llesta per anar-se'n a missa

→ **posar la directa**

APRESSAT

tenir cagarines *SV*, **es diu de qui va molt de pressa** (IEC)

Anna, no el torbis. Que no veus que té cagarines per marxar? (També s'usa amb el nom *cagarrines*)

→ **anar amb el foc a la cua**

▷ **anar cagant llets** (p.ext.), **no parar quiet** (p.ext.), **tenir el diable al cos** (p.ext.), **tenir puces** (p.ext.)

APRIMAR

■ **deixar** (algú) **amb la pell i l'os** *SV*, **deixar algú molt magre**

La malaltia havia deixat aquella criatura amb la pell i l'os

▷ **quedar amb la pell i l'os** (inv.), **ésser un sac d'ossos** (algú) (p.ext.), **no tenir més que la pell i l'os** (p.ext.), **no tenir més que ossos** (p.ext.), **no tenir sinó la pell i l'os** (p.ext.), **semblar un esquelet** (p.ext.), **ésser un carquinyoli** (algú) (p.ext.)

APRIMAR-SE

buidar-se com un calàpet *SV*, **tornar molt magre, especialment per diarrea** (A-M)

Aquesta noia es buida com un calàpet: cada dia que passa la veig més prima

▷ **ésser un sac d'ossos** (algú) (p.ext.), **perdre les carns** (p.ext.), **no tenir més que la pell i l'os** (p.ext.), **semblar un esquelet** (p.ext.), **ésser un carquinyoli** (algú) (p.ext.), **sec com un os** (p.ext.), **anar com un canal** (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

perdre les carns *SV*, **aflaquir-se** / **tornar-se prim** (IEC, *)

Amb aquell desengany, va perdre les carns / L'excés de treball i la mala alimentació li han fet perdre les carns; abans estava molt més gras (*, R-M)

▷ **perdre carn** (v.f.), **posar carn** (ant.), **buidar-se com un calàpet** (p.ext.), **ésser un sac d'ossos** (algú) (p.ext.), **no tenir més que la pell i l'os** (p.ext.), **no tenir més que ossos** (p.ext.), **semblar un esquelet** (p.ext.), **ésser un carquinyoli** (algú) (p.ext.)

APROFITANT-SE

■ **a expenses** (d'algú) *SP*, **expressió usada per a indicar que algú viu amb les despeses de manteniment pagades per algú altre**

Viu a expenses del seu amic

- **a despesa** (d'algú), **a coll** (d'algú), **sobre les espatlles** (d'algú), **viure a les costelles** (d'algú), **penjar-se a l'esquena** (d'algú)
- ▷ **a costa de** (p.ext.), **a l'ombra** (d'algú) (p.ext.)

APROFITAR

aprofitar ses caigudes *SV*, aprofitar les ocasions així com es presenten / aprofitar astutament les ocasions que es presenten (A-M, R)

Hauries de sebre aprofitar ses caigudes [Mall. (A-M)]

clavar mossegada (en alguna cosa) *SV*, aprofitar l'ocasió de beneficiar-se (R-M)

Van clavar mossegada en aquell afer, per veure si en podien treure algun profit / Quan van saber que aquelles terres eren en venda, més d'un va clavar-hi mossegada pensant que les podrien valorar (*, R-M)

- ▷ **aquesta és la seva** (p.ext.), **buscar petroli** (p.ext.)

fer dos tirs amb una pedra *SV*, obtenir dos resultats amb una sola gestió (A-M)

Ha anat a la biblioteca perquè havia de tornar un llibre i perquè volia visitar una amiga seva que hi treballa de becària. Així ha fet dos tirs amb una pedra

- **matar dos pardals d'un tret, matar dos pardals amb una pedra**

fer feix de tot *SV*, aprofitar-ho tot, no deixar res (A-M)

Aquest noi fa feix de tot: no desaprofita res del que li donen

- **fer feix de tota llenya, fer niu de tota brossa, fer paret de tota pedra, no deixar res per verd, ésser una aranya**

fer feix de tota llenya *SV*, treure profit de tot (R-M)

Ell va progressant i, no se sap com, fa feix de tota llenya (R-M)

- **fer niu de tota brossa, fer feix de tot, fer paret de tota pedra, no deixar res per verd**

fer niu de tota brossa *SV*, treure profit de tot / aprofitar-ho tot, saber fer economies (R-M, A-M)

S'ho ha guanyat tot ell; treballa molt i fa niu de tota brossa (R-M)

- **fer feix de tota llenya, fer feix de tot, fer paret de tota pedra, no deixar res per verd**

fer paret de tota pedra *SV*, es diu del qui ho aprofita tot, que no deixa perdre res (A-M)

Ningú no ho diria, però fa paret de tota pedra: és molt estalviador

- **fer niu de tota brossa, fer feix de tota llenya, fer feix de tot, no deixar res per verd**

- ▷ **de tota pedra fer paret** (v.f.)

matar dos pardals amb una pedra *SV*, obtenir dos resultats amb una sola acció (A-M)

Ha baixat a Barcelona perquè havia d'anar al metge i, de passada, ha comprat els regals de Nadal. Ha matat dos pardals amb una pedra

- **matar dos pardals d'un tret, fer dos tirs amb una pedra**

matar dos pardals d'un tret *SV*, obtenir dos resultats d'una sola gestió (R-M)

Quan vaig a comprar el pa, passo pel quiosc a buscar el diari i, així, mato dos pardals d'un tret / Ja que surts, pots passar a casa del sastre i recollir el meu vestit; i si té el teu a punt per emprovar-te'l, d'un tret mataràs dos pardals (També s'usa amb la forma matar dos pardals d'un sol tret) (, R-M)*

- **matar dos pardals amb una pedra, fer dos tirs amb una pedra**

no deixar res per verd *SV*, agafar-ho, aprofitar-ho tot sense excepcions (IEC)

A més dels llibres que li donaven, encara ha escorcollat els que quedaven a la pila; no deixa res per verd, aquest! (R-M)

- **fer feix de tot, fer feix de tota llenya, fer niu de tota brossa, fer paret de tota pedra**

no perdre cala *SV*, no perdre cap ocasió, aprofitar íntegrament el temps (A-M)

Cantant cantant no perd cala (A-M)

[Mall. (A-M)]

treure partit (d'alguna cosa) *SV*, obtenir un bon resultat / treure profit d'alguna cosa, saber-la fer servir per a l'obtenció d'un fi (R-M, EC)

Aquest negatiu és molt borrós per a fer-ne còpies, però provaré de treure'n partit; ja veurem què en surt (R-M)

- **fer el fet** (a algú), **treure el suc** (d'alguna cosa), **sucar-hi, mullar-hi**

- ▷ **traure suc de les pedres** (p.ext.)

APROFITAR-SE

acostar-se al sol que més escalfa *SV*, cercar els puixants per treure profit d'algú o d'alguna cosa (SP)

No et pensessis pas que surt amb aquella noia amb bones intencions. És dels qui s'acosten al sol que més escalfa i, quan li hagi fet gastar tots els diners, la deixarà

- ▷ **treure-li el suc** (a algú) (p.ext.), **buscar la perduda** (p.ext.)

agafar peix *SV*, aconseguir allò que hom es proposava; induir algú a fer quelcom en profit nostre o a imitació nostra (EC)

L'Antoni ha agafat peix. Ha aconseguit que tots li vagin al darrere

- **sortir-se amb la seva, treure foc**

- ▷ **pecar en aigua tèrbola** (p.ext.), **treure estella** (d'alguna cosa) (p.ext.), **agafar el peix per la cua** (p.ext.)

buscar la perduda *SV*, aprofitar-se de les circumstàncies (R-M)

És molt llest; sempre busca la perduda i de tot treu profit / Sembla que no es mogui, però busca la perduda, i sap aprofitar les bones ocasions (R-M)

▷ **estar a la que salta** (p.ext.), **fer el paquet** (p.ext.), **ésser una aranya** (p.ext.), **clavar mossegada** (en alguna cosa) (p.ext.), **acosar-se al sol que més escalfa** (p.ext.)

donar el peu i prendre la mà SCoord, treure avantatge (R-M)

Et prometrà moltes coses, però ell sempre dona el peu i pren la mà; ben segur que et tocarà perdre-hi / No et facis il·lusions, que no ha regalat mai res; és dels qui donen el peu i prenen la mà (R-M)

ésser una aranya SV, saber treure guany de tot / no deixar escapar cap avinentesa de guany, saber-se aprofitar de tot (R-M, EC)

*Adoba coses inservibles i les torna a vendre; és una aranya; de tot treu benefici / La Maria és una aranya: a partir de cordills fa collarets sorprenents (R-M, *)*

→ **fer feix de tot, no perdre pistonada**

▷ **buscar la perduda** (p.ext.), **segur molt terrer** (p.ext.), **ésser una espurana** (algú) (p.ext.), **mirar-ho tot pel forat d'un ral** (p.ext.)

fer el paquet SV, treure bon guany aprofitant-se de les circumstàncies / aprofitar-se en un afer, traient-ne un gros guany (R-M, Fr)

Tenia un càrrec molt important i sense control de cap mena; si no fos un home tan digne, hauria pogut fer el paquet (R-M)

→ **untar-se les mans, sucari-hi, untar-se els dits**

▷ **buscar la perduda** (p.ext.), **munyir la vaca** (p.ext.)

menjar olla de cabró SV, viure a l'esquena d'altri a canvi de serveis deshonestos (R-M)

No ha tingut mai escrúpols, per això menja olla de cabró / Per no voler treballar ha triat la vergonya de menjar olla de cabró (R-M)

▷ **menjar pa de cony** (p.ext.), **ésser de la vida** (p.ext.), **fer cantonades** (p.ext.)

[Val. (A-M)]

menjar pa de cony SV, viure dels guanys obtinguts amb el comerç carnal de la muller, de la filla, etc. (R-M)

És un desgraciat que menja pa de cony (R-M)

▷ **menjar olla de cabró** (p.ext.)

mullar-hi SV, treure algun profit d'una cosa (Fr)

És un negoci que dona molt, però són molts els que hi mullen (Fr)

→ **sucar-hi, treure partit** (d'alguna cosa), **treure estella** (d'alguna cosa)

▷ **mullar-hi sa coca** (p.ext.)

munyir la vaca SV, treure tot el profit possible d'algú o d'alguna cosa (IEC)

Quan va ser alcalde va munyir la vaca i ara ningú no confia en ell

→ **treure el suc** (d'alguna cosa), **treure-li el suc** (a algú)

▷ **no ficar-se res a la butxaca** (ant.), **fer el paquet** (p.ext.), **la gallina dels ous d'or** (p.ext.)

no perdre pistonada SV, aprofitar qualsevol avinentesa en la consecució d'alguna cosa (EC)
Aquesta noia no perd pistonada, aprofita qualsevol avinentesa per ascendir professionalment
→ **ésser una aranya**

[pistonada: mot no registrat a l'IEC]

penjar-se a l'esquena (d'algú) SV, valer-se de l'esforç d'un altre en benefici propi (R-M)
Tota la vida no ha fet altra cosa que penjar-se a l'esquena dels parents i, amb l'excusa de la seva poca salut, s'ha fet mantenir (R-M)

→ **penjar-se al coll** (d'algú), **viure a les costelles** (d'algú), **a expenses** (d'algú)

pescar en aigua tèrbola SV, treure profit d'una situació anormal / aprofitar-se d'una situació de desordre / aprofitar-se, per a copsar quelcom, de les conteses dels altres, de les agitacions polítiques, etc. (R-M, Fr, IEC)

Va fer una fortuna durant la guerra especulant amb queviures; és d'aquells que saben pescar en aigua tèrbola (R-M)

→ **treure sang d'un cos mort**

▷ **agafar peix** (p.ext.)

posar (algú o alguna cosa) **en joc** SV, utilitzar algú o alguna cosa amb alguna finalitat determinada i en profit propi (EC)

Va posar en joc el seu soci perquè ell no volia donar la cara / En veure's descobert va posar en joc tota la seva astúcia per a escapolar-se de la gent (, R-M)*

▷ **en joc** (inv.), **posar** (algú o alguna cosa) **en acció** (p.ext.)

segarr molt terrer SV, treure tot el profit possible d'una cosa (A-M)

Va intentar segarr molt terrer arran de la situació creada i ara se'n penedeix

▷ **ésser una aranya** (p.ext.)

sucar-hi SV, participar en una cosa traient-ne un profit o un benefici (EC)

*Quan una cosa promet ésser un bon negoci, tothom procura sucari-hi / S'ha ficat a la comissió per a poder sucari-hi (EC, *)*

→ **mullar-hi, fer el paquet, treure partit** (d'alguna cosa), **treure estella** (d'alguna cosa), **treure nyapa** (d'alguna cosa)

treure estella (d'alguna cosa) SV, obtenir benefici / treure algun guany d'alguna cosa / treure'n profit (R-M, IEC, EC)

Ha estat molt poc temps treballant-hi, però n'ha tret estella / No voldrà saber res d'aquesta feina, hi ha massa control i no podrà treure'n estella. Vol que tot li doni molt de guany (R-M)

→ **guanyar-hi l'estona, treure nyapa** (d'alguna cosa), **treure el suc** (d'alguna cosa),

treure partit (d'alguna cosa), **sucar-hi**, **mullar-hi**

▷ **treure estelles** (d'alguna cosa) (v.f.), **agafar feix** (p.ext.)

■ **treure-li el suc** (a algú) *SV*, aprofitar-se de l'experiència, del saber fer, etc., d'algú
Quan vaig parlar amb aquell escriptor li vaig treure el suc, perquè explicava un munt de coses interessants / Mentre jo m'he encarregat de fer les gestions, m'han tret tot el suc (També s'usa amb la forma *treure-li tot el suc* (a algú))

→ **traure-li la cera de l'orella** (a algú)

▷ **treure el suc** (d'alguna cosa) (p.ext.), **acostar-se al sol que més escalfa** (p.ext.)

treure nyapa (d'alguna cosa) *SV*, sortir beneficiat / treure profit d'alguna cosa (R-M, EC)
Ha deixat aquell treball, però ja n'ha tret nyapa durant molt de temps; ara ja deu tenir prou diners (R-M)

→ **treure estella** (d'alguna cosa), **treure partit** (d'alguna cosa), **sucar-hi**

▷ **arrencar un bon nap** (d'alguna cosa) (ant.)

treure sang d'un cos mort *SV*, tenir habilitat per a treure profit de les coses més poc propícies a donar-ne (A-M)

El personatge d'aquella sèrie d'acció era capaç de treure sang d'un cos mort per poder escapar del perill

→ **pescar en aigua tèrbola**, **traure suc de les pedres**

viure a les costelles (d'algú) *SV*, viure a despeses d'algú / ésser mantingut o tenir les despeses de manteniment pagades per algú (A-M, *)

Viu a les costelles d'aquell infeliç, que sempre es conforma de pagar

→ **a expenses** (d'algú), **penjar-se a l'esquena** (d'algú)

▷ **portar** (algú) **a les costelles** (inv.)

ANT

no ficar-se res a la butxaca *SV*, no treure cap profit d'una cosa / no treure de quelcom un profit injust (IEC, R-M)

Va trobar car el meu treball, i t'asseguro que no em vaig ficar res a la butxaca; li vaig cobrar el més just / Si creus que des que té el nou càrrec es fica res a la butxaca, hauries de donar-ne proves (R-M, *)

→ **no treure res a carregador**, **no poder-ne tirar cap tros a l'olla**, **perdre l'estona**

▷ **munyir la vaca** (ant.), **omplir-se les butxaques** (ant.), **tenir les mans netes** (p.ext.)

no poder-ne tirar cap tros a l'olla *SV*, no treure'n, d'una cosa, gens de profit material (EC)
Si no l'ajudem una mica, no en podrà tirar cap tros a l'olla i tindrà dificultats per tirar la família endavant (També s'usa amb les formes *no tirar-ne cap tros a l'olla* i *no posar-ne cap tros a l'olla*)

→ **no ficar-se res a la butxaca**, **no treure res a carregador**

no treure res a carregador *SV*, no treure cap profit d'un treball, d'una empresa, etc. (IEC)
Ha treballat molt conscienciosament, però no ha tret res a carregador; l'han pagat amb un rebufl (R-M)

→ **no ficar-se res a la butxaca**, **no poder-ne tirar cap tros a l'olla**, **perdre l'estona**

APROFITAT

no menjar-se (alguna cosa) **les rates** *O*, ésser ben utilitzat (R-M)

Tot el que va guanyar l'any passat, no se li ho menjaran les rates, no! Ja ho ha invertit en un negoci molt estable / Els seus esforços no se'ls menjaran les rates, prou que se'n beneficia (R-M)

▷ **criar rovell** (ant.)

APROFUNDIR

(fig.)

anar a cercar les últimes raons *SV*, aprofundir / intentar esbrinar la veritat sobre alguna cosa (Fr, *)

Cal anar a cercar les últimes raons, si volem treure'n bones conclusions

→ **cavar fondo**

anar a fons *SV*, aprofundir / estudiar, analitzar alguna cosa amb molt deteniment (R-M, *)

Les seves paraules semblen inofensives, però si vas a fons en descobreixes la mala intenció / Val més que no vagis a fons en tot aquest afer; tindríes massa sorpreses desagradables (R-M)

→ **cavar fondo**

▷ **a fons** (p.ext.)

cavar fondo *SV*, profunditzar / intentar esbrinar la veritat sobre alguna cosa (R-M, *)

Aquesta explicació no em sembla suficient; s'ha de cavar fondo i arribar a conèixer l'origen de la seva actitud / Cal que cavem fondo, si volem esbrinar les causes que ens han dut al fracàs (R-M)

→ **anar a fons**, **anar a cercar les últimes raons**

▷ **a fons** (p.ext.)

posar les mans fins als colzes (en alguna cosa) *SV*, prendre d'alguna cosa sense reserva, endinsar-se en un afer (IEC)

Cal que poseu les mans fins als colzes en aquest negoci, si voleu que surti bé

→ **posar-se fins als colzes** (en alguna cosa)

▷ **lligar-se les mans** (p.ext.)

APROPIAR-SE

fer casa santa *SV*, quedar-s'ho tot (R-M)

Si el deixen intervenir en el negoci, aviat farà casa santa; té molta traça a apropiar-se dels béns aliens (R-M)

→ **ficar** (alguna cosa) **al cove**, **fer-se amo** (d'alguna cosa), **plantar la bandera** (a algun lloc), **fer-se l'amo de l'auca**

fer-se amo (d'alguna cosa) *SV*, apropiari-se / apoderar-se d'alguna cosa (R-M, *)

T'has fet amo d'aquesta cadira i has de saber que l'he anada a buscar per a mi / S'ha fet amo de moltes coses que de fet no eren per a ell (R-M)

→ **fer-se seva** (alguna cosa), **fer-se l'amo de l'auca**, **fer casa santa**, **plantar la bandera** (a algun lloc)

▷ **fer-se l'amo** (d'alguna cosa) (v.f.)

fer-se l'amo de l'auca *SV*, tenir o prendre el poder absolut sobre qualche cosa o sobre qualche gent (A-M)

Però què es pensa? Fa dos dies que ha arribat i ja s'ha fet l'amo de l'auca!

→ **fer-se amo** (d'alguna cosa), **fer casa santa**

fer-se seva (alguna cosa) *SV*, apoderar-se d'alguna cosa (EC)

El gendre s'ha fet seva tota la finca / Ara que ja s'ha fet seu aquell argument podrà convèncer l'auditori (S'usa amb les altres formes del possessiu) (Fr, *)

→ **fer-se amo** (d'alguna cosa), **ficar** (alguna cosa) **al cove**

▷ **prendre-li** (alguna cosa) **de les mans** (a algú) (p.ext.)

ficar (alguna cosa) **al cove** *SV*, apropiari-se / prendre alguna cosa en propietat o possessió (R-M, *)

Si fica això al cove, ja no ho recuperaràs mai més / No li deixis massa llibertat d'acció; ell tot ho fica al cove i aviat manaria més que tu (*, R-M)

→ **fer casa santa**, **fer-se seva** (alguna cosa)

tirar-se-li a sobre (a algú) *SV*, apropiari-se / prendre a algú tot quant té (R-M, *)

Devia molts diners i els creditors se li van tirar a sobre de les finques (R-M)

→ **llevar-li la capa** (a algú)

▷ **prendre-li** (alguna cosa) **de les mans** (a algú) (p.ext.)

APROVACIÓ

ben fet *SA*, expressió d'aprovació del comportament d'algú (R-M)

L'has renyat? Ben fet!, així s'escarmentarà / T'has negat a treballar més hores? Ben fet! Al cap i a la fi ja fas les que et corresponen (R-M)

→ **ben xafat**, **massa poc**

ben xafat *SA*, ben dit, ben parlat / es diu per a mostrar aprovació per allò que algú acaba de dir (IEC, A-M)

Ben xafat! Així s'ha de parlar; dient les coses clares! / Ben xafat!; admiro la teva sinceritat a dir sempre el que penses / Quan el director va acabar el discurs el meu avi no es va poder estar de dir «ben xafat!» (R-M, R-M, *)

→ **ben fet**

APROVAR

dir amén *SV*, aprovar / aprovar-ho tot, donar a tot la seva aquiescència (R-M, *)

A tot el que li han proposat ha dit amén; no ha fet cap objecció (R-M)

→ **dir amén a tot**

▷ **trobar pèls** (en alguna cosa) (ant.), **trobar pegues** (en alguna cosa) (ant.), **trobar tatxes** (en alguna cosa) (ant.), **riure-li les gràcies** (a algú) (p.ext.)

● **fer amén amén** (Men.)

dir amén a tot *SV*, aprovar-ho tot, donar a tot la seva aquiescència (IEC)

Demana-li el que vulguis, que sempre diu amén a tot

→ **dir amén**

▷ **trobar pèls** (en alguna cosa) (ant.), **trobar pegues** (en alguna cosa) (ant.), **trobar tatxes** (en alguna cosa) (ant.), **seguir la veta** (a algú) (p.ext.), **ésser un titella** (algú) (p.ext.), **ésser un ninot** (algú) (p.ext.), **abaixar el cap** (p.ext.)

● **fer amén amén** (Men.)

donar un bill d'indemnitat (a algú) *SV*, aprovar, ratificar, tot el que algú ha fet (IEC)

Fa dos mesos que ha començat aquesta feina i ja han donat un bill d'indemnitat a en Marc

→ **donar un vot de confiança** (a algú)

▷ **donar carta blanca** (a algú) (p.ext.), **donar llargues mànigues** (a algú) (p.ext.), **donar via lliure a** (p.ext.)

riure-li les gràcies (a algú) *SV*, aprovar algú en tot (R-M)

Sempre liriu les gràcies; es nota que vol aconseguir alguna cosa d'ell / Està acostumat que li riguin totes les gràcies i no pot suportar cap censura (També s'usa amb la forma *riure-li totes les gràcies* (a algú)) (*, R-M)

▷ **dir amén** (p.ext.)

tenir (alguna cosa) **per bé** *SV*, aprovar / veure alguna cosa amb aprovació, amb complaença, amb simpatia, etc. (IEC, *)

Ho tingué tot per bé / El jutge va tenir per bé que s'inclogués aquella prova al sumari (*, R-M)

→ **veure** (algú o alguna cosa) **amb bons ulls**, **no tenir res a dir**

▷ **trobar taps** (en alguna cosa) (ant.)

veure (algú o alguna cosa) **amb bons ulls** *SV*, veure (algú o) alguna cosa amb aprovació (IEC)

Els meus pares no veuen aquest noi amb bons ulls / La seva decisió és vista amb bons ulls per tota la família / Sempre se l'ha mirada amb bons ulls (També s'usa amb el verb *mirar*)

→ **mirar** (algú o alguna cosa) **de bon ull**, **tenir** (alguna cosa) **per bé**

▷ **trobar taps** (en alguna cosa) (ant.), **tenir la pia** (p.ext.)

APROXIMADAMENT

a barrisc *SP*, sense mesurar, sense pesar, sense comptar (IEC)

Vam comprar una caixa de taronges i un sac de patates a barrisc perquè ens va semblar que resultava barat / Va serrar la fusta per a la taula a barrisc i ara no li serveix / Tallar la carn a barrisc (R-M, R-M, IEC)

→ **a ull, al ras**

▷ **a pes** (ant.), **a lloure** (ant.), **a grapats** (p.ext.)

■ **a grosso modo** *SP*, sense entrar en detalls, aproximadament

A grosso modo, això va ser el que va succeir; més endavant ja entrarem en detalls / Li va contar grosso modo el que havia passat (La forma culta és *grosso modo*) (*, P)

→ **a grans trets, en poques paraules**

[grosso modo: llatíisme]

a la ratlla de *SP*, aproximadament / amb curta diferència, aproximadament (R-M, *)

No vaig comptar tots els autos, però n'hi havia a la ratlla d'un centenar, perquè l'aparcament era gairebé ple / M'ha costat a la ratlla de cent duros (S'usa seguida d'un numeral) (R-M, EC)

→ **a la vora de, més o menys, poc ençà poc enllà**

■ **a la vora de** *SP*, amb curta diferència, aproximadament

Vaig comprar-ne a la vora de mil, per estar segur que no me'n faltarien (S'usa seguida d'un numeral)

→ **a la ratlla de, entorn de**

▷ **passa de** (p.ext.)

a ull *SP*, sense comptar, pesar, mesurar / sense comptar ni mesurar, només calculant per la vista en conjunt (IEC, EC)

No val la pena d'entretenir-te a comptar-ho; calcula-ho a ull, més o menys / He comprat una remesa de patates a bell ull (També s'usa amb el modificador *bell* en posició prenominal) (R-M, A-M)

→ **a barrisc, al ras, més o menys**

▷ **a l'ull** (v.f.), **a pes** (ant.), **a lloure** (ant.), **a granel** (p.ext.)

al ras *SP*, en conjunt, sense comptar detalladament (A-M)

Enguany, la collita, mirada al ras, sembla bona (Fr)

→ **a ull, a barrisc**

com és ara *SAdv*, semblant a / si fa no fa com, aproximadament com (IEC, EC)

Ha fet coses espantoses com és ara fugir de casa amb els estalvis dels seus pares / El teu germà petit és com ara l'Enric, d'alt (Sovint s'omet el verb) (*, R-M)

→ **si fa no fa, poc més poc menys, poc més poc manco**

cosa de *SN*, aproximadament / d'una quantitat o mesura aproximada (IEC, *)

No triguís; puc esperar-te cosa de deu minuts i prou / Hi trobarem cosa de mil persones / Fa cosa d'un any (S'usa seguida d'un numeral) (R-M, R-M, Fr)

→ **prop de**

▷ **més o menys** (p.ext.)

engir de *SAdv*, aproximadament / expressió usada per a denotar que una indicació de quantitat o de temps té només un valor aproximat (IEC, *)

Arribarà engir de les dues de la tarda (R-M)

→ **poc ençà poc enllà, entorn de, per les engires de**

entorn de *SN*, aproximadament / expressió usada per a denotar que una indicació de quantitat o de temps té només un valor aproximat (Fr, *)

Entorn de dues roves / Entorn de mitjanit / Entorn d'aquella hora, varen apagar els llums (S'usa normalment en posició preoracional) (Fr, IEC, *)

→ **pels volts de, engir de, a la vora de**

més o menys *SCoord*, aproximadament / indica una afirmació restringida, sense precisar (R-M, *)

Procura que el paper sigui més o menys d'aquesta mida; no ve d'un centímetre / Això que t'he explicat és més o menys el que va dir de tu (R-M, *)

→ **poc ençà poc enllà, ben just, engir de, a ull, a la ratlla de, poc o molt, prop de**

▷ **digues-li com vulguis** (p.ext.); **digues-li naps, digues-li cols** (p.ext.); **cosa de** (p.ext.)

pam més pam menys *SCoord*, aproximadament / amb curta diferència (R-M, *)

Crec que a la festa, pam més pam menys, érem tants com l'any passat, un centenar (R-M)

→ **poc ençà poc enllà, poc més poc menys, poc més poc manco**

pels volts de *SP*, expressió usada per a denotar que una indicació de quantitat o de temps té només un valor aproximat (EC)

Pels volts de les vuit / Va arribar pels volts de mitjanit (Fr, *)

→ **pels voltants de, per les engires de, prop de, entorn de**

▷ **als volts de** (v.f.)

per extensió *SP*, per aproximació, similitud, etc. *Aquest concepte també seria aplicable, per extensió, a moltes altres situacions*

▷ **de retop** (p.ext.), **associació d'idees** (p.ext.)

poc dalt o baix *SCoord*, més o menys, amb poca diferència (A-M)

Els dilluns poc dalt o baix, aniré a segar l'herba (A-M)

→ **poc més poc menys**

[Alacant (A-M)]

poc ençà poc enllà *SCoord*, amb curta diferència, aproximadament (IEC)

*Diu que seran una vintena, poc ençà poc enllà / Arribaran pels volts de Nadal poc ençà poc enllà / Resten cinc dies per a arribar-hi, poc çà poc lla (També s'usa amb la forma poc çà poc lla) (R-M, R-M, *)*

→ **poc més poc menys, pam més pam menys, a la ratlla de, engir de, més o menys, si fa no fa, taHà-taHera, poc més poc manco**

▷ **poc enllà poc ençà** (v.f.); **digues-li naps, digues-li cols** (p.ext.); **digues-li com vulguis** (p.ext.)

poc més poc manco *SCoord*, més o menys, amb poca diferència (A-M)

Resten vint dies poc més poc manco per acabar el curs

→ **poc més poc menys, poc ençà poc enllà, com és ara, pam més pam menys, poc o molt**

poc més poc menys *SCoord*, amb curta diferència, aproximadament / més o menys, amb poca diferència (IEC, A-M)

M'ha dit poc més poc menys el mateix que em dius tu (R-M)

→ **poc ençà poc enllà, com és ara, pam més pam menys, poc o molt, poc més poc manco**

▷ **poc més o menys** (v.f.)

● **poc dalt o baix** (Alacant)

poc o molt *SCoord*, afirmació restringida, indicant una quantitat incerta / indica una afirmació restringida, sense precisar (A-M, EC)

Poc o molt, alguna cosa vaig entendre del seu discurs en anglès

→ **més o menys, poc més poc menys, poc més poc manco**

prop de SP, d'una quantitat aproximada (EC)

Té prop de vint anys / Li ha costat prop de mil pessetes / Fa prop d'una setmana (EC, EC, Fr)

→ **pels volts de, cosa de**

▷ **més o menys** (p.ext.)

si fa no fa *SConj*, aproximadament / amb curta diferència (R-M, *)

*És un home si fa no fa alt com jo, però més magre / La Maria és si fa no fa de la meua edat (R-M, *)*

→ **poc ençà poc enllà, un si és no és, com és ara**

▷ **si fa o no fa** (v.f.), **tres quarts del mateix** (p.ext.)

taHà-taHera *SAdv*, poc més o menys; si fa o no fa / més o menys, si fa no fa, mig mig (A-M, EC) *TaHà-taHera, tots els homes són iguals / D'aquí a una hora taHà-taHera arribarem a Sant Jaume de Frontanyà (A-M)*

→ **poc ençà poc enllà**

● **taHlot-taHera** (Vendrell)

[Reduplicatiu]

un si és no és *SQ*, semblant / amb curta diferència (R-M, *)

El seu vestit m'ha semblat un si és no és com el teu; però pots ser un xic més fosc (R-M)

→ **si fa no fa**

▷ **un si és o no és** (v.f.), **un no sé què** (p.ext.), **tres quarts del mateix** (p.ext.)

APTE

1. bo, propi, per disposició natural o adquirida, per a fer alguna cosa

no ésser manxol *SV*, ésser expert, poder valer-se / ésser apte per a fer una cosa, no ésser impotent per a repel·lir una agressió, etc. (R-M, EC) *No t'amoinis per si fa bé la feina o no, perquè no és manxol. S'espavila prou bé*

→ **no ésser coix ni manxol, pensar-se-les totes**

▷ **ésser un zero a l'esquerra** (ant.)

tenir ull *SV*, tenir aptitud especial per a comprendre una cosa o per a fer-la correctament (A-M)

Té ull per a les matemàtiques / Hem estat molt bé en aquest hotel; ha tingut bon ull a indicarnos-el / En Marc té molt ull per a entendre aquesta mena de problemes (També s'usa amb el modificador bon o amb el quantificador molt en posició prenominal) (, R-M, *)*

→ **tenir cop d'ull**

▷ **tenir mal ull** (ant.) **tenir nas** (p.ext.), **tenir orella** (p.ext.), **tenir molta pargella** (p.ext.)

2. que és apropiat

■ **apte per a tots els públics** *SA*, expressió usada per a referir-se a aquells espectacles, pel·lícules, etc., que es poden veure a qualsevol edat

Vaig anar a veure una pel·lícula apta per a tots els públics, perquè anava amb el meu germà, que és menor d'edat (També s'usa ometent l'adjectiu)

APTITUD

do de llengües *SN*, facilitat extraordinària per a aprendre de parlar diverses llengües (EC)

Té el do de llengües, parla perfectament l'anglès només amb un any d'estudi

ull clínic *SN*, aptitud per a apreciar exactament les malalties / aptitud d'un bon metge per a apreciar quasi intuïtivament una malaltia, per a fer diagnòs ràpides i precises (IEC, EC)

Per ser metge s'ha de tenir ull clínic / Els metges s'ho miren tot amb ull clínic

→ **ull mèdic**

ull mèdic *SN*, aptitud per a apreciar exactament les malalties / aptitud d'un bon metge per a apreciar quasi intuïtivament una malaltia, per a fer diagnòs ràpides i precises (IEC, EC)

Hi ha mares que tenen ull mèdic envers els seus fills / Si estudies medicina ja t'adonaràs que cal analitzar-ho tot amb ull mèdic

→ **ull clínic**

ARA

a hores d'ara *SP*, en aquests moments (IEC)

Ha marxat molt de matí i a hores d'ara ja deu haver arribat a casa seva / A hores d'ara ja deu haver arribat a Nova York (R-M, EC)

→ **ara per ara**

▷ **a l'hora d'ara** (v.f.)

ara per ara *SAdv*, actualment / en aquest moment si més no (R-M, IEC)

Aviat haurém de posar-nos els abrics, però ara per ara encara no fa gaire fred / Ara per ara el que més preocupa els economistes és com resoldre la crisi / Estigues tranquil, que per ara va tot bé (R-M, *, R-M)

→ **a hores d'ara, en aquest moment, en l'actualitat**

▷ **per ara** (v.f.), **ara com ara** (p.ext.), **al present** (p.ext.)

ara si mai *SAdv*, en aquest moment oportú / o ara o mai (R-M, EC)

Si vols solucionar aquesta qüestió, fes-ho ara si mai; és el millor moment perquè ells hi estan ben disposats / Presentant-hi ara si mai, a l'examen; en cap altra ocasió no tindràs tantes de facilitats (R-M)

→ **o ara o mai**

en aquest moment *SP*, expressió usada per a indicar que alguna cosa està a punt d'esdevenir-se (EC)

En aquest moment acaba d'anar-se'n / En aquest moment esdevé molt greu la qüestió de la contaminació atmosfèrica (EC, R-M)

→ **ara per ara, en l'actualitat**

ARBITRÀRIAMENT

de fet *SP*, expressió que indica que en una causa hom actua arbitràriament, sense respectar allò que el dret prescriu (s'oposa a l'expressió «de dret») (EC)

Els tirans governen de fet, però no de dret (A-M)

▷ **de dret** (ant.)

ÀRBITRE

tercer en discòrdia *SQ*, persona nomenada entre àrbitres o pèrits perquè decideixi en discòrdia de llurs dictàmens (EC)

Sempre em toca ésser el tercer en discòrdia i decidir qui té raó

ARBRE

arbre de la vida *SN*, arbre del paradís terrestre que devia preservar l'home de la mort si servava la seva innocència (IEC)

Adam i Eva no podien menjar els fruits de l'arbre de la vida

→ **arbre de la ciència del bé i del mal**

▷ **jardí de l'Edèn** (p.ext.)

arbre de Nadal *SN*, avet o arbre similar que es guarneix per Nadal amb llums i objectes

lluents / avet o arbre similar que, guarnit amb llums i objectes lluents, és un dels elements decoratius de Nadal més importants de les llars occidentals (IEC, EC)

Al carrer Major hi han instal·lat un arbre de Nadal / Han decorat un xiprer de la plaça com a arbre de Nadal

ARC

arc d'Igualada *SN*, arc lluminós de les colors del prisma, produït per la refracció i reflexió dels raigs del sol en les gotes de pluja (A-M)

Ha plogut i hem pogut veure l'arc d'Igualada

→ **arc de sant Martí**

● **arc de Sant Joan** (Durro)

[Calaf (A-M)]

arc de sant Joan *SN*, arc lluminós de les colors del prisma, produït per la refracció i reflexió dels raigs del sol en les gotes de pluja (A-M)

Des d'on eren es podia contemplar l'arc de sant Joan

→ **arc de sant Martí**

● **arc d'Igualada** (Calaf)

[Durro (A-M)]

arc de sant Martí *SN*, arc lluminós que presenta, en bandes concèntriques, els colors de l'espectre, format per refracció i reflexió de la llum del sol en les gotes de pluja i que apareix al costat del cel oposat al sol (IEC)

Després de ploure vam poder veure l'arc de sant Martí / Té una colecció de fotografies d'arcs de sant Martí de diversos països

→ **arc iris, arc del cel**

▷ **arc suís** (p.ext.), **arc del dimoni** (p.ext.)

● **arc d'Igualada** (Calaf), **arc de sant Joan** (Durro)

arc de triomf *SN*, monument típic de l'arquitectura romana, d'un arc o de tres (IEC)

Algunes ciutats encara conserven un arc de triomf

arc del cel *SN*, arc lluminós que presenta, en bandes concèntriques, els colors de l'espectre, format per refracció i reflexió de la llum del sol en les gotes de pluja i que apareix al costat del cel oposat al sol (IEC)

Des de la terrassa, quan surt el sol després de ploure es pot veure molt bé l'arc del cel

→ **arc de sant Martí, arc iris**

arc del dimoni *SN*, arc secundari concèntric a l'arc de sant Martí i de coloració més dèbil que aquest (A-M)

L'aire era molt net i al costat de l'arc de sant Martí es podia distingir l'arc del dimoni

→ **arc suís**

▷ **arc de sant Martí** (p.ext.)

arc iris *SN*, arc lluminós que presenta, en bandes concèntriques, els colors de l'espectre, format per refracció i reflexió de la llum del sol en les gotes de pluja i que apareix al costat del cel oposat al sol (IEC)

Sempre que veia l'arc iris després d'un tempesta es quedava meravellat / A tots els quadres d'aquell artista apareixien arcs iris

→ **arc de sant Martí, arc del cel**

arc suís *SN*, arc secundari concèntric a l'arc de sant Martí i de coloració més dèbil que aquest (A-M)

No sempre que es veu l'arc de sant Martí es pot distingir l'arc suís: cal que l'aire sigui molt net

→ **arc del dimoni**

▷ **arc de sant Martí** (p.ext.)

ARCA

arca de Noè *SN*, segons el Gènesi, nau que construí Noè per manament de Déu per poder-se salvar del diluvi ell i tota la seva família, ensem amb una parella d'animals de cada espècie (EC)

A l'arca de Noè hi havia una parella d'animals de cada espècie / De petita, la Meritxell tenia una arca de Noè embuatada en la qual s'introduïen animalons de roba

l'arca de l'aliança *SD*, en el judaisme, mena de cofre de fusta d'acàcia revestit d'or que contenia les taules de la llei i era considerat el lloc especial de la presència de Déu entre el seu poble (EC)

La pel·lícula versa sobre l'arca de l'aliança i la llei sagrada que conté

▷ **les taules de la llei** (p.ext.)

ARDENT

tenir les sangs calentes *SV*, tenir un caràcter ardent / ésser molt apassionat (IEC, A-M)

No m'estranya que s'hagin barallat; tots dos tenen les sangs calentes i aviat s'exalten (R-M)

→ **ésser de geni viu, ésser de sangs calentes, ésser un volcà** (algú), **ésser de la flamarda**

▷ **tenir la sang calenta** (v.f.), **sang freda** (ant.)

ARGUMENT

cavall de batalla *SN*, allò sobre què i en què cal insistir, discutir, etc. / cosa sobre la qual algú insisteix contínuament en una qüestió molt disputada (R-M, IEC)

La normalització de la llengua catalana és el cavall de batalla de la nostra cultura (R-M)

▷ **bomba de rellotgeria** (p.ext.)

ARISTOCRÀCIA

alta societat *SN*, expressió amb què hom designa el conjunt de grups minoritaris de la societat que resulten més afavorits per l'estructura econòmica actual d'aquesta (EC)

La gent de l'alta societat es va reunir en aquella festa

→ **el gran món**

▷ **de sang noble** (p.ext.), **tenir sang blava** (p.ext.)

el gran món *SD*, l'alta societat / expressió amb què hom designa el conjunt de grups minoritaris de la societat que resulten més afavorits per l'estructura econòmica actual d'aquesta (R-M, *)

Va entrar a formar part del gran món quan va ser nomenat «sir» per la reina d'Anglaterra

→ **alta societat**

ARISTÒCRATA

tenir la sang blava *SV*, (tenir) ascendència aristocràtica / (ésser de) llinatge noble (EC, R-M)

Aquest noi té la sang blava: és príncep / Tot i la seva aparença vulgar, és de sang blava: la seva mare era duquesa i el seu pare comte / Es vanta d'ésser de família de sang blava (També s'usa amb la forma *de sang blava*) (*, *, R-M)

→ **tenir molts pergamins, de sang noble, d'alt rang, de títol**

▷ **alta societat** (p.ext.)

ARISTOCRÀTIC

d'alt rang *SP*, aristocràtic / d'importància, d'alta categoria social (Fr, *)

No sé si és comte o baró, però segur que és d'alt rang

→ **tenir la sang blava, d'upa, de posició**

d'upa *SP*, d'importància, d'alta categoria social (EC)

No tots els qui apareixen a la premsa rosa són gent d'upa

→ **d'alt rang, de posició**

de posició *SP*, aristocràtic / d'importància, d'alta categoria social (Fr, *)

La princesa del conte es va enamorar d'un noi que no era de posició i s'havien de veure d'amagat

→ **d'upa, d'alt rang**

de sang noble *SP*, de llinatge noble, ascendència aristocràtica

Ésser de sang noble / La gent de sang noble sempre té privilegis de cara a la societat (EC, *)

→ **de títol, tenir molts pergamins, tenir la sang blava**

▷ **alta societat** (p.ext.)

ARMA

arma blanca *SN*, arma de mà que fereix amb la punta o amb el tall, com l'espasa, la daga, el sabre, etc. (IEC)

L'atracador va ferir la víctima amb una arma blanca

▷ **espasa nua** (p.ext.), **arma de xoc** (p.ext.), **arma de tret** (p.ext.), **arma de foc** (p.ext.)

arma de foc *SN*, arma que es carrega amb una substància explosiva i es dispara en inflamar-se aquesta: fusell, pistola, canó, etc. (Fr)

Aneu alerta, perquè duu una arma de foc / Ahir vaig anar a veure una col·lecció d'armes de foc, hi havia moltes classes de pistoles i fusells

→ **boca de foc**

▷ **boca d'artilleria** (p.ext.), **arma de xoc** (p.ext.), **arma blanca** (p.ext.), **arma de tret** (p.ext.)

arma de tret SN, arma feta per a ésser llançada, com la sageta, la javelina, etc. (IEC)

Vull comprar-me una arma de tret per anar a caçar

▷ **arma de xoc** (p.ext.), **arma blanca** (p.ext.), **arma de foc** (p.ext.)

arma de xoc SN, arma que fereix copejant (Fr)

La víctima va morir a causa d'un cop al cap ocasionat per una arma de xoc

▷ **arma blanca** (p.ext.), **arma de tret** (p.ext.), **arma de foc** (p.ext.)

armes parlants SN, armes que representen simbòlicament el nom de la família, de la ciutat, etc. (IEC)

A l'escut de l'entrada de la casa, hi ha representades les armes parlants de la família

▷ **escut d'armes** (p.ext.)

boca de foc SN, qualsevol arma que carrega amb pólvora / fusell, canó, etc. (EC, IEC)

El castell està guardat per vuit boques de foc: quatre canons i quatre metralladores / Les boques de foc defensaven la caserna de qualsevol intent d'atac (R-M)

→ **arma de foc**

▷ **boca d'artilleria** (p.ext.)

d'efecte retardat SP, dit de les espoletes, dels artefactes, etc., en els quals, o a causa dels quals, l'explosió s'esdevé després d'un interval, més o menys llarg i preestablert, d'haver estat actiuats o excitats (EC)

Aquells artefactes que van disparar eren d'efecte retardat

→ **de retard**

de retrocàrrega SP, dit de les armes de foc que són carregades per la culata o per la part posterior del canó (EC)

Mai no he disparat amb una arma de retrocàrrega

el cos del delictes SD, objecte material amb el qual o sobre el qual ha estat comès un delictes / persona o cosa en la qual o amb la qual ha estat comès un delictes (IEC, EC)

Aquest cinturó ha estat el cos del delictes

ARMARI

armari de lluna SN, armari mirall (EC)

Comprarem un armari de lluna per a l'habitació d'en Joan

ARMAT

armat fins a les dents SA, [anar] completament armat / portar al damunt moltes armes, anar molt armat (R-M, EC)

*Les nacions voldrien la pau, però van armades fins a les dents; qui ho entén? / Els atacadors anaven armats fins a les dents / Armat fins a les dents, aquell soldat va lluitar fins al final / Van combatre armats fins a les dents (R-M, *, *, *)*

▷ **a mà armada** (p.ext.)

en armes SP, armat per lluitar (A-M)

Davant l'amenaça d'invasió, tot el poble estava en armes esperant l'enemic / Poble en armes (, EC)*

→ **en peu de guerra**

▷ **alçar-se en armes** (p.ext.), **a mà armada** (p.ext.)

en peu de guerra SP, disposat a la guerra / [estar] preparat a fer la guerra (R-M, IEC)

*Tres nacions en peu de guerra esperaven el moment decisiu d'atacar-se mútuament / L'exèrcit estava en peu de guerra, preparat per al moment d'obrir el combat / Van posar en peu de guerra una trentena d'homes (R-M, R-M, *)*

→ **en armes**

▷ **alçar-se en armes** (p.ext.), **armar** (alguna cosa) **en cors** (p.ext.)

ARMISTICI

alto el foc SD, suspensió temporal de les hostilitats entre bàndols bel·ligerants, armistici (IEC)

Les negociacions per arribar a un alto el foc han començat aquest matí (IEC)

ARQUEJAR

fer pont SV, formar com un arc o una arcada a certa distància del sòl / desviar-se de la línia horitzontal (IEC, *)

La barra de les cortines és massa llarga i fa pont

→ **fer rafal**

▷ **fer panxa** (alguna cosa) (p.ext.)

fer rafal SV, fer pont les branques dels arbres d'un caminal, en una carretera, etc. (EC)

Les branques dels arbres d'aquell caminet feien rafal

→ **fer pont**

ARRABASSAR

prendre-li (alguna cosa) **de les mans** (a algú) SV, prendre amb afany alguna cosa a algú

Li prenen la fruita de les mans / Li van prendre de les mans tots els quadres exposats i per això va quedar molt agraïda amb els responsables de la galeria

→ **prendre-li** (alguna cosa) **dels dits** (a algú)

▷ **fer-se seva** (alguna cosa) (p.ext.), **tirar-se-li a sobre** (a algú) (p.ext.), **llevar-li la capa** (a algú) (p.ext.)

prendre-li (alguna cosa) **dels dits** (a algú) SV, agafar alguna cosa a algú amb afany, aplicat especialment a un producte molt comprat per la gent / impedir que un altre empengui o

prosegueixi una feina posant-se hom a fer-la en comptes d'ell (IEC, EC)

La fruita que vols vendre és tan bona que te la prendran dels dits; de seguida l'hauràs acabada / Quan ha sabut que el diari parlava d'ell me l'ha pres dels dits / Li agafaven els exemplars dels dits (També s'usa amb els verbs *agafar, estirar, treure*, etc.) (R-M, EC, *)

→ **prendre-li** (alguna cosa) **de les mans** (a algú)

▷ **no veure's** (alguna cosa) **als dits** (inv.), **llevar-li la capa** (a algú) (p.ext.)

ARRACONAR

fer vores (a algú) *SV*, apartar-se d'algú (R-M)
Des que han sortit aquestes fotografies a la revista, tothom fa vores a la Maria / D'ençà que va donar aquell escàndol, tothom li fa vores; no té cap amic / Diuen que està embolicat en qüestions escandaloses; val més que li fem vores (*, R-M, R-M)

→ **deixar** (algú o alguna cosa) **de racó, fer el buit a, deixar** (algú o alguna cosa) **de banda**

ARRACONAT

en segon terme *SP*, dit per a referir-se a algú (o alguna cosa) de qui (o de què) no fa cas ningú, que ha quedat relegat a un lloc secundari
Aquell pobre noi sempre restava en segon terme (EC)

▷ **anar de racó** (p.ext.), **ésser plat de segona taula** (algú) (p.ext.), **deixar** (algú o alguna cosa) **de banda** (p.ext.)

ARRAN

a boca de canó *SP*, molt a prop (R-M)

Tot i que el tenia a boca de canó, va tirar i no el va tocar / Cercava la ploma, la tenia a boca de canó i no la veia (R-M)

→ **a tret de canó, a tocar** (d'algun lloc), **frec a frec, sota el nas**

a cau d'orella *SP*, ran de l'orella / tocant mateix a l'orella / [parlar amb qualcú] aplicant-li la boca a l'orella (R-M, IEC, A-M)

Li has de parlar a cau d'orella si vols que et senti (S'usa normalment amb els verbs *dir, murmurar, parlar*, etc.) (IEC)

→ **parlar a l'orella**

▷ **bufar-li** (alguna cosa) **a l'orella** (a algú) (p.ext.)

a cremadent *SP*, molt ran, quasi fregant (A-M)

Li ha passat la bala a cremadent (A-M)

→ **frec a frec, a frec de**

[Reus (A-M)]

a tret de canó *SP*, molt a prop

Li va tirar la pedra i aquesta li va passar a tret de canó, gairebé el toca

→ **a boca de canó, a tocar** (d'algun lloc), **frec a frec, sota el nas, a tir**

frec a frec *SN*, arran / gairebé tocant (R-M, IEC)
L'avió va passar frec a frec de la torre de control

→ **a cremadent, a boca de canó, a tret de canó**

ARRANJAR

posar (alguna cosa) **al punt** *SV*, arranjar, preparar, una cosa, perquè accompli la seva funció (EC)

Cal posar el cotxe al punt si volem marxar de viatge

▷ **posada al punt** (p.ext.)

ARRANJAR-SE

combinar-s'ho *SV*, arranjar-se / arranjar les coses de manera que reïxin (Fr, *)

Va poder combinar-s'ho per a cuidar els fills i no perdre la feina

→ **compondre-s'ho, arreglar-se-les, endegar-se-les, enginyar-se-les, muntar-se-les, apanyar-s'ho, arranjar-s'ho, fer-s'ho**

compondre-s'ho *SV*, arranjar les coses de manera que reïxin (IEC)

Ja s'ho compondrà per poder venir a la teva festa

→ **combinar-s'ho, manegar-s'ho, arreglar-se-les, endegar-se-les, enginyar-se-les, muntar-se-les, fer-s'ho**

▷ **compondre-se-les** (v.f.)

fer-s'ho venir bé *SV*, arranjar les coses segons la pròpia conveniència (R-M)

Durant la conversa va fer-s'ho venir bé per reclamar-li el que li devia / No sé com li ho diré, però ja m'ho faré venir bé (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial i amb la forma *fer-s'ho anar bé*) (R-M)

→ **arreglar-se-les, endegar-se-les, muntar-se-les, enginyar-se-les**

sortir-se'n *SV*, algú, salvar-se, de compromisos, dificultats, entrebancs, etc., que el destrenyen, sortir aïrós d'una empresa difícil, desistir-se'n (IEC)

La seva situació era difícil, però se'n va sortir molt bé / Aquesta tasca no és gens fàcil: no sé pas com me'n sortiré (IEC, Fr)

→ **treure's les mosques del nas, arreglar-se-les, endegar-se-les, muntar-se-les, enginyar-se-les, eixir a cap** (d'alguna cosa), **sortir del pas, ventar el cop**

▷ **no fer res de bo** (ant.); **no sortir-ne, de s'aguller** (ant.); **eixir amb rosa** (d'alguna cosa) (p.ext.); **salvar la vida** (p.ext.)

ARRANJAT

ben pastat *SA*, haver arranjat arbitràriament alguna cosa (R-M)

Abans de la reunió ja ho tenien ben pastat per tal de fer dimitir la junta (També s'usa amb

els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. encapçalant la locució) (R-M)

ARRAUXADAMENT

- **a rauxes** *SP*, unes vegades sí i d'altres no
Aquest noi actua sempre a rauxes, de vegades el veus de molt bon humor i d'altres gasta una mala llet increïble
→ **a llunes, a dies, a rampells, a estonades, a batzegades**

ARRAUXAT

- no haver-hi per on agafar** (algú) *SV*, ésser desraonat (R-M)
Aquest xicot no hi ha per on agafar-lo; tan aviat sembla molt atent, com no saluda ningú (R-M)
→ **cap calent, cap buit, tenir un cargol fluix, no anar enlloc**
▷ **tenir llunes** (algú) (p.ext.)

ARREGLAR

- fer marro clos** *SV*, arreglar totalment, portar a bon terme una cosa (A-M)
En Toni-Tro, que ja es pensava haver fet marro clos i que ja tenia la Seu plena d'ous (A-M)
→ **preparar el jaç**
▷ **posar** (algú o alguna cosa) **a to** (p.ext.), **tornar les aigües a mare** (p.ext.), **dur** (alguna cosa) **a bon port** (p.ext.)
[Mall. (A-M)]

ARREGLAR-SE

- compondre's com un monyo de novençana** *SV*, vestir-se bé i adornar-se molt (A-M)
Va compondre's com un monyo de novençana perquè volia anar molt mudada a la cerimònia
→ **vestir bé**
▷ **consultar el mirall** (p.ext.), **fer la toaleta** (a algú)
● **posar-se com un cabell de nina** (Mall.)
[Val. (A-M)]

ARREGLAT

- **estar decent** *SV*, estar arreglat, estar degudament vestit per a rebre una visita
—*Hola, que puc entrar a l'habitació? Que estàs decent?* —*Sí, passa, passa...*
▷ **estar visible** (p.ext.)

ARREL

- pa d'arrels** *SN*, conjunt d'arrels amb la terra on estan fixades (Fr)
Has de tallar la planta amb el pa d'arrels sencera

ARRELAR

- (fig.)
fer presa en *SV*, emparar-se / prendre possessió violentament, apoderar-se (R-M, *)

El temporal era terrible i el terror va fer presa en tots els tripulants de l'avió (R-M)

▷ **fer cop** (p.ext.)

ARRELAT

- (fig.)
que només es deixa amb la creu *O*, consubstancial / es diu d'un vici, hàbit, etc., que es té molt arrelat (R-M, *)
L'hàbit de fumar és un vici que només es deixa amb la creu
→ **que només es deixa amb la mortalla, que no es deixa sinó amb la mortalla**
que només es deixa amb la mortalla *O*, consubstancial / es diu d'un vici, hàbit, etc., que es té molt arrelat (R-M, *)
El seu mal caràcter és dels que només es deixen amb la mortalla. Tota la vida ha estat intractable (R-M)
→ **que només es deixa amb la creu, que no es deixa sinó amb la mortalla**

ARRENDAMENT

- a bona o mala collita** *SP*, expressió usada per a indicar que el preu d'un arrendament ha d'ésser el mateix un any abundós que en un any estèril (IEC)
Li agradaria arrendar aquells terrenys a bona o mala collita

ARRENGLERAR-SE

- fer cua** *SV*, esperar torn / posar-se en fila (R-M, *)
Les criatures feien cua a la font del jardí (IEC)
▷ **fer la cadena** (p.ext.), **en fila** (p.ext.), **en fila índia** (p.ext.), **en línia** (p.ext.)
fer la cadena *SV*, posar-se en fila per passar-se l'un a l'altre galledes d'aigua en un incendi, cabassos, pedres, paquets, etc. (IEC)
Com que eren molta gent van poder fer la cadena i van buidar el camió en un moment
▷ **en cadena** (p.ext.), **fer cua** (p.ext.), **en fila** (p.ext.), **en fila índia** (p.ext.), **en línia** (p.ext.)

ARRENGLERAT

- en barra** *SP*, en les representacions heràldiques, dit de les peces llargues o mobles col·locats en la direcció pròpia de la barra (EC)
Els mobles estaven col·locats en barra
▷ **en línia** (p.ext.)
en línia *SP*, disposat formant una línia (R-M)
Van fer posar en línia tots els cotxes i els van revisar un per un / Homes i dones desfilaven en línia davant el ferretre / S'ha comprat uns patins en línia, per patinar per la Vila Olímpica (R-M, R-M, *)
→ **en fila, en filera, en fila índia**
▷ **en barra** (p.ext.), **en bateria** (p.ext.), **fer cua** (p.ext.), **fer cadena** (p.ext.)

ARREPAPAR-SE

posar-s'hi bé *SV*, col·locar-se amb comoditat (R-M)

Quan arribo a casa després de la feina, m'agrada posar-m'hi bé / Apa, no t'hi posis tan bé, que ja és hora de marxar; ja reposaràs a casa (R-M, *)

▷ **com a cal sogre** (p.ext.)

ARREPLEGAR

fer vores *SV*, acostar amb una forca cap al centre de l'era la palla que durant la batuda s'ha escampat per les vores, a fi de tornar-la a batre (A-M)

Després de la batuda calia fer vores

▷ **parar tesa** (p.ext.), **cap d'era** (p.ext.)

[Cerdanya, Pallars, Segarra (A-M)]

ARREU

a destra i sinistra *SP*, a dreta i esquerra / per totes bandes (R-M, *)

Estava furios i bastonejava a destra i sinistra sense reparar en ningú / Al circ hi ha gent a destra i sinistra (R-M)

→ **a tort i a dret, a l'un costat i a l'altre** (d'algun lloc)

▷ **a destra i a sinistra** (v.f.)

a l'un costat i a l'altre (d'algun lloc) *SCoord*, a totes bandes / arreu, a tots els llocs (R-M, *)
Volia comprar una revista anglesa, però l'ha cercada a l'un costat i a l'altre i enlloc no la tenien (El complement és opcional) (R-M)

→ **a tot arreu, per totes bandes, de levant fins a ponent, pertot arreu, ençà i enllà** (d'algun lloc), **ací i allà** (d'algun lloc), **deçà i dellà** (d'algun lloc), **en tot lloc, ça i lla** (d'algun lloc), **a destra i sinistra**

▷ **en l'un costat i en l'altre** (d'algun lloc) (v.f.), **en l'un costat i en l'altre costat** (d'algun lloc) (v.f.), **a un costat i a l'altre costat** (d'algun lloc) (v.f.)

a tort i a dret *SCoord*, a tots els llocs (R-M)

Va escampar invitacions a tort i a dret; tothom en tenia / En aquell bateig els padrins llança-ven confits a tort i a dret (R-M)

→ **ací i allà** (d'algun lloc), **a destra i sinistra, ça i lla** (d'algun lloc)

a tot arreu *SP*, a tots els llocs (R-M)

De roba com aquesta, en trobaràs a tot arreu (R-M)

→ **pertot arreu, arreu arreu, en tot lloc, a l'un costat i a l'altre** (d'algun lloc), **ençà i enllà** (d'algun lloc), **ací i allà** (d'algun lloc), **per totes bandes, ça i lla** (d'algun lloc), **deçà i dellà** (d'algun lloc), **ençà i enllà** (d'algun lloc)

a tot vent *SP*, arreu. Obertament (R-M)

En lloc de callar-s'ho, ho cridava a tot vent, com si fos una gran cosa. (S'usa normalment amb els verbs *dir, parlar*, etc.) (R-M)

→ **a banderes desplegadas, a la clara, amb tota la boca**

▷ **arreu arreu** (p.ext.)

ací i allà (d'algun lloc) *SCoord*, en aquest lloc i en aquell (R-M)

La roba es veia escampada ací i allà sense cap ordre / Aquell infant entremaliat deixava les seves joguines ací i allà (També s'usa amb la forma *aquí i allà* (d'algun lloc). El complement és opcional) (R-M)

→ **per totes bandes, pertot arreu, a l'un costat i a l'altre** (d'algun lloc), **a tort i a dret, a tot arreu, ça i lla** (d'algun lloc), **deçà i dellà** (d'algun lloc), **en tot lloc, ençà i enllà** (d'algun lloc), **arreu arreu**

amunt i avall *SCoord*, alternativament en una direcció i en l'oposada, àdhuc en un pla horitzontal (IEC)

No pot parar mai; tot el dia va amunt i avall per tota la casa i tot ho remena / Es passejava amunt i avall / A causa de la feina viatja amunt i avall (R-M, R-M, *)

→ **d'una banda a l'altra, d'ací d'allà, d'un costat a l'altre**

▷ **fer anar** (algú) **com una pilota** (p.ext.), **fer voltar** (algú) **com una baldufa** (p.ext.)

arreu arreu *SAdv*, per tots els llocs (R-M)

Van escampar el blat arreu arreu, sense calcular quantitat / Van fer la crida arreu arreu; per això s'hi aplegà tanta gent, a la convocatòria (R-M)

→ **per totes bandes, ací i allà** (d'algun lloc), **a tot vent, ça i lla** (d'algun lloc), **a tot arreu, pertot arreu, deçà i dellà** (d'algun lloc), **en tot lloc, ençà i enllà** (d'algun lloc), **de tot arreu**

▷ **enlloc del món** (ant.), **en tot el món** (ant.), **a tot vent** (p.ext.)

arreu del món *SAdv*, arreu / a tot el món (Fr, *)
Arreu del món es parlen moltes llengües diferents

→ **sota la capa del cel, sota la capa del sol, baix de la capa de Déu, de levant fins a ponent**

▷ **enlloc del món** (ant.), **en tot el món** (ant.)

baix de la capa de Déu *SAdv*, en tot el món (A-M)
No n'hi havia d'altre baix de la capa de Déu (També s'usa amb la preposició *davall*)

→ **sota la capa del cel, sota la capa del sol, arreu del món, de levant fins a ponent**

ça i lla (d'algun lloc) *SCoord*, a un lloc i un altre (R-M)

No recull mai les seves coses; tot ho deixa ça i lla escampat (El complement és opcional) (R-M)

→ **arreu arreu, ací i allà** (d'algun lloc), **per totes bandes, pertot arreu, a l'un costat i a l'altre** (d'algun lloc), **a tort i a dret, a tot arreu, deçà dellà** (d'algun lloc), **en tot lloc, ençà i enllà** (d'algun lloc)

d'ací i d'allà *SCoord*, de totes les bandes (IEC)
D'ací i d'allà han arribat lletres d'adhesió a l'homenatge / Al Congrés hi assisteix gent d'ací i d'allà (R-M)

→ **de tot arreu, amunt i avall, d'una banda a l'altra**

d'una banda a l'altra *SP*, d'un lloc a l'altre / pertot arreu (R-M, *)

Anava d'una banda a l'altra preguntant pel seu amic (S'usa normalment amb els verbs de moviment *agitar, anar, moure*, etc.) (R-M)

→ **d'ací i d'allà, amunt i avall, d'un costat a l'altre, de llevant fins a ponent, de banda a banda**

de banda a banda *SP*, de l'un costat a l'altre / d'un lloc a l'altre (EC, *)

El vent feia que el cotxe anés de banda a banda de la carretera. (S'usa normalment amb els verbs de moviment *agitar, anar, moure*, etc.)

→ **d'un costat a l'altre, d'una banda a l'altra**

de llevant fins a ponent *SP*, en tota la terra (R-M)

La pau hauria de regnar sempre de llevant fins a ponent, en tot el món / A la metròpoli hi ha gent de llevant i de ponent (R-M, *)

→ **de tot arreu, a l'un costat i a l'altre** (d'algun lloc), **arreu del món, baix de la capa de Déu, d'una banda a l'altra, sota la capa del cel**

de porta en porta *SP*, d'una casa a l'altra, sobretot per captar o demanar alguna cosa (A-M)

Surten a replegar almoïna de porta en porta (A-M)

▷ **de porta a porta** (v.f.), **tocar a totes les portes** (p.ext.), **trucar a totes les portes** (p.ext.)

de tot arreu *SP*, general, de tots els llocs (R-M)

La contaminació és un problema de tot arreu i molt difícil de solucionar / La manca de solidesa del valor de la moneda és de tot arreu, encara que en uns països és més notable que en d'altres (R-M)

→ **arreu arreu, d'ací i d'allà, de llevant fins a ponent**

deçà i dellà (d'algun lloc) *SCoord*, a un costat i a l'altre de, a totes bandes de (IEC)

Hi havia sorra deçà i dellà del riu / Hi havia llibres escampats deçà i dellà (El complement és opcional) (IEC)

→ **arreu arreu, en tot lloc, pertot arreu, a l'un costat i a l'altre** (d'algun lloc), **ençà i enllà** (d'algun lloc), **ací i allà** (d'algun lloc), **per totes bandes, ça i lla** (d'algun lloc), **a tot arreu**

en tot lloc *SP*, arreu / per tots els llocs, per totes bandes (Fr, *)

Déu és en tot lloc (F)

→ **a tot arreu, arreu arreu, pertot arreu, a l'un costat i a l'altre** (d'algun lloc), **ençà i enllà** (d'algun lloc), **ací i allà** (d'algun

lloc), **per totes bandes, ça i lla** (d'algun lloc), **deçà i dellà** (d'algun lloc)

▷ **a tot lloc** (v.f.), **enlloc del món** (ant.), **en tot el món** (ant.)

ençà i enllà (d'algun lloc) *SCoord*, a totes bandes (R-M)

S'ha cansat d'anar ençà i enllà, i no els ha trobats enlloc / Mirar ençà i enllà (El complement és opcional) (R-M, IEC)

→ **arreu arreu, en tot lloc, pertot arreu, a l'un costat i a l'altre** (d'algun lloc), **ací i allà** (d'algun lloc), **per totes bandes, ça i lla** (d'algun lloc), **deçà i dellà** (d'algun lloc), **a tot arreu**

per totes bandes *SP*, arreu / a tots els llocs (Fr, *)

He buscat la teva arracada per totes bandes i no l'he trobada enlloc

→ **a tot arreu, arreu arreu, en tot lloc, pertot arreu, a l'un costat i a l'altre** (d'algun lloc), **ençà i enllà** (d'algun lloc), **ací i allà** (d'algun lloc), **ça i lla** (d'algun lloc), **deçà i dellà** (d'algun lloc), **per tots costats**

▷ **de totes bandes** (v.f.)

per tots costats *SP*, a tots els llocs

La ciutat era assetjada per tots costats (EC)

→ **per totes bandes, pertot arreu**

pertot arreu *SAdv*, per totes bandes / a tots els llocs (IEC, *)

Han estat pertot arreu (IEC)

→ **a tot arreu, arreu arreu, en tot lloc, pertot arreu, a l'un costat i a l'altre** (d'algun lloc), **ençà i enllà** (d'algun lloc), **ací i allà** (d'algun lloc), **per totes bandes, ça i lla** (d'algun lloc), **deçà i dellà** (d'algun lloc), **per tots costats**

▷ **a banda i banda** (d'algun lloc) (p.ext.)

sota la capa del cel *SP*, en aquest món (IEC)

És el pocavergonya més gran que hi ha sota la capa del cel / No hi ha ningú sota la capa del cel que m'estimi més que a tu (També s'usa amb la preposició *baix de*) (EC, *)

→ **sota la capa del sol, baix de la capa de Déu, arreu del món, de llevant fins a ponent**

▷ **la faç de la terra** (p.ext.)

sota la capa del sol *SP*, en tot el món / expressió utilitzada en frases negatives o que contenen un superlatiu i que significa en tot el món (A-M, EC)

No hi ha ningú sota la capa del sol que ho sàpiga (També s'usa amb la preposició *baix de*)

→ **sota la capa del cel, baix de la capa de Déu, arreu del món**

▷ **la faç de la terra** (p.ext.)

trobar-se (algú) **fins a la sopa** *SV*, trobar-se algú pertot arreu

En Pere la segueix a tot arreu, per això ella se'l troba fins a la sopa

▷ **trobar-se** (algú) **fins a les sopes** (v.f.), **ésser car de veure** (ant.), **fer-se trobadis** (p.ext.)

ARRIBAR

anar a espetegar (a algun lloc) *SV*, arribar a un indret sense voler-ho (EC)

Aniràs a espetegar a l'hospital (EC)

→ **anar a raure** (a algun lloc), **anar a parar** (a algun lloc), **anar a petar** (a algun lloc)

anar a parar (a algun lloc) *SV*, arribar / anar a algun lloc sense voler-ho, empès per la ventura (R-M, *)

La pilota va anar a parar al carrer / No entenc on vols anar a parar amb aquest preàmbul / No sé com això ha anat a parar a les meves mans (EC, R-M, *)

→ **anar a raure** (a algun lloc), **anar a espetegar** (a algun lloc), **anar a petar** (a algun lloc), **fer cap** (a algun lloc)

anar a petar (a algun lloc) *SV*, anar a algun lloc sense voler-ho, empès per la ventura

Finalment, ha anat a petar en aquell racó de mala mort (EC)

→ **anar a parar** (a algun lloc), **anar a raure** (a algun lloc), **anar a espetegar** (a algun lloc)

anar a raure (a algun lloc) *SV*, anar a algun lloc sense voler-ho empès per la ventura (IEC)

Tenir por d'anar a raure a l'hospital / No podia haver anat a raure a millors mans / El collaret que havia regalat a la seva mare va anar a raure a casa de la veïna (EC, EC, *)

→ **anar a espetegar** (a algun lloc), **anar a parar** (a algun lloc), **anar a petar** (a algun lloc), **fer cap** (a algun lloc)

fer cap (a algun lloc) *SV*, arribar a un destí / arribar fins a (R-M, EC)

Se'ns ha escapat el canari i qui sap on farà cap / Aquest camí fa cap a la masia (R-M, EC)

→ **anar a parar** (a algun lloc), **anar a raure** (a algun lloc)

ARRISCADAMENT

a cara o creu *SP*, arriscadament / amb risc, d'una manera arriscada (EC, *)

Jugar-se la vida a cara o creu en una empresa / Li agraden molt els esports d'aventura. Viu a cara o creu (EC, *)

a l'aventura *SP*, exposant-se a tot allò que pugui sobrevenir (R-M)

És molt inquiet i fantasiós; li agrada d'anar a l'aventura per trobar noves emocions (R-M)

→ **a la bona de Déu**

▷ **a la ventura** (p.ext.), **cavaller de fortuna** (p.ext.)

ARRISCANT-SE

a risc de *SP*, [estar] en perill o en ocasió imminent d'alguna cosa (A-M)

Posar-se a risc de prendre mal / A risc d'incendi, cal prendre totes les mesures de seguretat (EC, *)

→ **en perill de**

ARRISCAR-SE

abocar tot el cabàs (a alguna cosa) *SV*, arriscar-se fins a l'extrem (R-M)

Abocà tot el cabàs a l'empresa que li encarregaren / Si vols sortir airós d'aquesta empresa, ja cal que hi aboquis tot el cabàs, no planyis esforços (R-M)

→ **jugar fort**, **jugar-se el tot pel tot**, **posar tota la carn a la graella**

anar-hi *SV*, arriscar-se a perdre alguna cosa en un negoci, afer, etc. / haver-hi perill de perdre allò que s'anomena (*, R-M)

En aquesta prova hi va el seu futur professional / En aquesta reunió hi va el futur de l'empresa (R-M, EC)

→ **jugar-s'hi** (alguna cosa)

anar-li-hi el cap (a algú) *O*, anar-hi la vida / haver-hi perill de mort si no es resol d'una manera o altra (EC, *)

Li hi anava el cap en aquella partida / En aquella mena de negocis ens hi va el cap

→ **anar-li-hi la vida** (a algú), **arriscar la pell**, **jugar-se el cap**, **anar-li-hi la pell** (a algú), **anar-li-hi el coll** (a algú)

anar-li-hi el coll (a algú) *O*, arriscar-se fins a l'extrem

És una tasca perillosa, li hi va el coll / M'hi aniria el coll que ell és el culpable

→ **jugar-se el coll**, **anar-li-hi la pell** (a algú), **anar-li-hi el cap** (a algú)

arriscar la pell *SV*, córrer algun risc

En aquesta pel·lícula el protagonista arrisca la pell més d'una vegada / Quan s'embranca en nous negocis, sempre hi risca la pell (També s'usa amb el verb *riscar*)

→ **anar-li-hi el cap** (a algú)

▷ **tenir la vida avorrida** (p.ext.)

fer un vaitot *SV*, posar tots els recursos o mitjans dels quals hom disposa, tot el seu esforç, en una empresa (IEC)

Per salvar la situació cal fer un vaitot; no planyis sacrificis / No ens queda altre remei que fer un vaitot; és la darrera oportunitat (R-M)

→ **fer l'impossible**, **jugar-se el tot pel tot**, **jugar-se la camisa**, **jugar-se les cartes**, **jugar-s'ho tot a una sola carta**, **posar tota la carn a la graella**

ficar-se a la gola del llop *SV*, posar-se en perill extrem

Fent tractes amb aquell individu t'has ficat a la gola del llop, és un indesitjable

▷ **portar (algú) cap al llop** (inv.), **posar la carn a la boca del llop** (inv.), **veure l'orella al llop** (p.ext.), **en perill** (p.ext.)

■ **fotre's de cap a la piscina** *SV*, fer una acció que comporta algun tipus de risc

No sabia com se'n sortiria d'un negoci tan arriscat com aquell, però va fotre's de cap a la piscina i, per sort, tot li va anar bé

→ **tirar-se a la piscina**

jugar fort SV, arriscar-se molt

Va jugar fort i va perdre molts diners

→ **abocar tot el cabàs** (a alguna cosa), **jugarse el tot pel tot**, **jugarse les cartes**, **posar tota la carn a la graella**

▷ **jugars'hi** (alguna cosa) (p.ext.)

■ **jugars'hi** (alguna cosa) SV, arriscar-se a perdre alguna cosa en un negoci, afer, etc.

En aquesta actuació, s'hi juga el prestigi

→ **anar-hi**

▷ **jugar fort** (p.ext.)

jugars'ho tot a una sola carta SV, arriscar-ho tot (R-M)

No t'ho juguis tot a una sola carta; ja saps que tens altres mitjans de reeixir (R-M)

→ **posar-ho tot sobre una carta**, **fer un vaitot**, **jugarse la camisa**, **jugarse el tot pel tot**, **jugarse les cartes**

▷ **jugarse l'última carta** (p.ext.)

jugarse el cap SV, arriscar-se en grau extrem

Es juga el cap amb cada salt mortal que fa

→ **jugarse el coll**, **jugarse la pell**, **jugarse la vida**, **anar-li-hi el cap** (a algú)

jugarse el coll SV, arriscar-se en grau extrem

Fent aquesta feina, cada dia es juga el coll

→ **jugarse el cap**, **jugarse la pell**, **jugarse la vida**, **anar-li-hi el coll** (a algú)

jugarse el sol abans de néixer SV, arriscar / jugar en gran (A-M, *)

Aquest amic teu sempre es juga el sol abans de néixer. Si continua així ho perdrà tot

→ **jugarse el sol abans que surti**

▷ **capaç de jugarse les claus de sant Pere** (p.ext.)

jugarse el sol abans que surti SV, ésser jugador en extrem (R-M)

Que si és jugador? Es juga el sol abans que surti; no n'he conegut cap de més enviciat que ell (R-M)

→ **jugarse el sol abans de néixer**

▷ **capaç de jugarse les claus de sant Pere** (p.ext.)

jugarse el tot pel tot SV, arriscar-se fins a l'extrem / actuar decididament en una situació definitiva o irreversible / esforçar-se fins a l'extrem per aconseguir una cosa (R-M, IEC, EC)

Hi ha moments en què cal jugar-se el tot pel tot; no es pot vacil·lar (R-M)

→ **jugarse les cartes**, **jugar fort**, **abocar tot el cabàs** (a alguna cosa), **posar tota la carn a la graella**, **jugars'ho tot a una sola carta**, **posar-ho tot sobre una carta**, **jugarse la camisa**, **fer un vaitot**

▷ **o caixa o faixa** (p.ext.)

jugarse l'última carta SV, emprar el darrer mitjà que ens resta per a obtenir quelcom (IEC) *S'ha jugat l'última carta: ha invertit tots els estalvis en el negoci* (També s'usa amb l'adjectiu darrer)

▷ **posar-ho tot sobre una carta** (p.ext.), **jugars'ho tot a una sola carta** (p.ext.), **última carta** (p.ext.), **el darrer cartutx** (p.ext.)

jugarse la camisa SV, arriscar-ho tot / jugars'ho tot (R-M, IEC)

Per afavorir el seu equip seria capaç de jugar-se la camisa (R-M)

→ **jugarse les cartes**, **jugars'ho tot a una sola carta**, **jugarse el tot pel tot**, **posar tota la carn a la graella**, **fer un vaitot**

jugarse la pell SV, posar-se en perill extrem (R-M)

En firmar aquell manifest es va jugar la pell; sort que tot va acabar bé (R-M)

→ **jugarse la vida**, **jugarse el coll**, **jugarse el cap**, **anar-li-hi la pell** (a algú), **córrer el risc de**

▷ **temptar el diable** (p.ext.), **jugarse amb foc** (p.ext.), **jugarse amb la salut** (d'algú) (p.ext.), **voler rebre** (p.ext.), **tenir la mort a la gola** (p.ext.)

jugarse la vida SV, arriscar-se en extrem / exposar-se a perdre la vida / posar-se o estar en perill greu de morir (R-M, IEC, A-M)

Cada dia es juga la vida en els exercicis de trapezi (R-M)

→ **jugarse la pell**, **jugarse el coll**, **jugarse el cap**, **anar-li-hi la vida** (a algú), **córrer el risc de**

▷ **temptar el diable** (p.ext.), **tenir la vida a l'encant** (p.ext.), **tenir la mort a la gola** (p.ext.)

jugarse les cartes SV, arriscar-ho tot (R-M)

No vull suportar més els seus atacs de sotamà, qualsevol dia m'hi jugaré les cartes i a veure si ho acabo (R-M)

→ **jugarse el tot pel tot**, **jugar fort**, **jugarse la camisa**, **jugars'ho tot a una sola carta**, **posar-ho tot sobre una carta**, **fer un vaitot**

mullar-se el cul SV, arriscar-se, comprometre's (IEC)

Deixa que hi vagi ell a protestar; que es mulli el cul alguna vegada! / Que no es pensi que les coses vénen soles! Si aquest home ha fet una fortuna és perquè moltes vegades s'ha hagut de mullar el cul en situacions no gens fàcils (R-M)

▷ **no prendre candela** (en alguna cosa) (ant.), **posar-se fins als colzes** (en alguna cosa) (p.ext.)

posar el cascavell al gat SV, arriscar-se a una acció perillosa (Fr)

Qui el denunciarà? Qui s'arriscarà a posar el cascavell al gat? / Bastaria explicar tot el que fa el secretari perquè fos destituït del càrrec; però és un home molt important i ningú no gosa posar el cascavell al gat, de por de les represàlies (*, R-M)

→ **treure la cara**

▷ **treure les castanyes del foc** (a algú) (p.ext.)

posar-ho tot sobre una carta *SV*, arriscar en una empresa tot allò que hom posseeix / arriscar-ho tot d'un cop en una empresa (Fr, IEC)

Posar-ho tot sobre una carta és perillós perquè et pots quedar sense res, però de vegades cal fer-ho

→ **jugar-s'ho tot a una sola carta, jugar-se el tot pel tot, jugar-se les cartes**

▷ **jugar-se l'última carta** (p.ext.)

posar tota la carn a la graella *SV*, arriscar en una empresa tot allò que hom posseeix (IEC) *Si vol poder sortir d'aquesta situació tan difícil, caldrà que posi tota la carn a la graella; sense un gran esforç no ho aconseguirà* (R-M)

→ **fer un vaitot, jugar-se el tot pel tot, abocar tot el cabàs** (a alguna cosa), **tirar-s'hi de cap, jugar fort, jugar-se la camisa**

temptar el diable *SV*, exposar-se a un perill (R-M)

No deixis els diners a la vista de tothom qui entra, això és temptar el diable; que no te n'hagis de penedir (R-M)

→ **voler rebre, jugar amb foc, temptar Déu**

▷ **jugar-se la pell** (p.ext.), **jugar-se la vida** (p.ext.)

tirar-s'hi de cap *SV*, emprendre quelcom de manera decidida / llançar-se a una empresa arriscada, difícil (R-M, IEC)

Si tens confiança en aquest negoci que et proposem, tira-t'hi de cap; no dubtis més (R-M)

→ **tirar sense engaltar, posar tota la carn a la graella**

▷ **tirar pel dret** (p.ext.), **picar de cap** (p.ext.)

■ **tirar-se a la piscina** *SV*, fer una acció que comporta algun tipus de risc

No sabia com aniria el negoci, però jo em vaig tirar a la piscina i, finalment, tot ha sortit bé (També s'usa amb el verb *llançar*)

→ **fotre's de cap a la piscina**

treure la cara *SV*, arriscar-se / estar disposat a arriscar-se en alguna acció perillosa, un assumpte complicat, etc. (R-M, *)

És un assumpte molt delicat i no sé qui serà capaç de treure la cara per tirar-lo endavant (R-M)

→ **posar el cascavell al gat**

▷ **fer-se càrrec de** (p.ext.)

voler rebre *SV*, algú, donar ocasió que li facin quelcom de desagradable (IEC)

Continua portant la moto sense carnet, em sembla que vol rebre

→ **temptar el diable, jugar amb foc**

▷ **jugar-se la pell** (p.ext.)

ANT

no prendre candela a un enterro *SV*, no arriscar-se a intervenir en un assumpte que no importa (A-M)

Aquest és dels qui no prenen candela a un enterro

→ **no prendre candela** (en alguna cosa)

▷ **mullar-se el cul** (ant.), **ficar-se on no el demanen** (ant.)

[Mall. (A-M), enterro: mot no registrat a l'IEC]

ARRISSAT

cap d'escarola *SN*, cap amb cabells curts i caragolats / de cabells molt arrissats (IEC, EC) *La Mercè s'ha fet la permanent i ha sortit amb un cap d'escarola que no sé què sembla de tan crespat / Per disfressar-se s'ha fet un cap d'escarola i molt voluminós* (R-M)

▷ **tenir el cap com un estornell** (p.ext.)

ARROGÀNCIA

do de pit *SN*, tot l'esforç o l'arrogància que hom pot posar en l'obtenció d'un propòsit (EC) *Va parlar amb un do de pit tot despectiu*

▷ **aires de suficiència** (p.ext.)

ARROGANT

no poder-se-li ficar un pinyó al cul (a algú) *O*, es diu per a significar que una persona és molt orgullosa / es diu d'una persona molt orgullosa o satisfeta d'ella mateixa (R-M, A-M)

És molt vanitos, no se li pot ficar un pinyó al cul / No t'estranyi que t'hagi contestat així.

No se li pot ficar un pinyó al cul (R-M)

→ **tibat com un rave, estufat com un paó**

ARROMANGAT

amb els braços arromangats *SP*, [anar] amb les mànigues arromangades (IEC)

Tenia calor i anava amb els braços arromangats

ARRÒS

arròs blanc *SN*, arròs sense espècies / arròs bullit i, opcionalment, colat (A-M, *)

Avui per sopar menjarem arròs blanc amb salsa de tomàquet i un ou ferrat

ARROSSEGANT

a ròssec *SP*, arrossegant / indica el sistema de transport de llenya arrossegant-la pel bosc, per manca de camí (IEC, A-M)

Emportar-se alguna cosa a ròssec / El sac pesa molt, si no te'l pots carregar, porta'l a ròssec; no hi ha res de delicat / El va dur a ròssec de la sorra a l'aigua (S'usa normalment amb els verbs *dur*, *emportar-se*, *pescar*, *portar*, *traginar*, etc.) (IEC, R-M, R-M)

● **de rossec** (Mall., Men.)

[Ribes, Berguedà, Maestrat, Cast. (A-M)]

anar a peu rossec *SV*, caminar arrossegant els peus (IEC)

No vagis a peu rossec, fa desmanegat, posa't dret i camina bé (També s'usa amb el verb *caminar*)

de rossec *SP*, arrossegant / movent algú o alguna cosa estirant-la sense aixecar-la de terra (IEC, *)

No duguis l'abric de rossec, que l'embrutaràs (S'usa normalment amb els verbs dur, emportar-se, pescar, portar, traginar, etc.) (IEC)

● **a ròssec** (Ribes, Berguedà, Maestrat, Cast.) [Mall., Men. (A-M)]

ARROSSEGANT-SE

a rossegons *SP*, arrossegant-se / movent-se sense aixecar-se de terra, fregant-se amb el terra (R-M, *)

S'ha acostumat tant a caminar a rossegons, que no es decideix a anar dempeus / Aquesta mainada van tot el dia a rossegons per terra (R-M, EC)

→ **de quatre grapes, a rebolcons**

▷ **anar de cul de cul** (p.ext.)

ARROSSEGAR-SE

anar de cul de cul *SV*, moure's fregant el cul per terra, com solen fer els infants quan encara no saben caminar (A-M)

Era una criatura inquieta. Encara no sabia caminar i es movia per tota la casa anant de cul de cul

▷ **a rossegons** (p.ext.)

ARRUGA

pota de gall *SN*, arrugues divergents que es formen a l'angle extern dels ulls (Fr)

Es fa gran, cada dia té més potes de gall

ARRUGAT

■ **arrugat com una pansa** *SA*, dit per a referir-se a algú que ja té moltes arrugues a la cara
Era molt vella i estava arrugada com una pansa: el temps no perdona

■ **fet una merda** *SA*, arrugat o aplanat per efecte d'una pressió violenta o d'un cop
Sempre deixa la roba feta una merda sobre el llit, no li costaria gens plegar-la i desar-la a l'armari

→ **fet una truita, fet un cromó, aixafat com una coca**

ARRUÏNAR

■ **deixar** (algú) **a l'escapça** *SV*, deixar algú sense gens de diners

Amb tants deutes va deixar els fills a l'escapça

→ **deixar** (algú) **al mig del carrer, deixar** (algú) **amb la camisa a l'esquena, deixar** (algú) **en pilotes, deixar** (algú) **sense camisa, llevar-li la pell** (a algú), **deixar** (algú) **sense un cèntim, prendre el pa** (a algú)

▷ **quedar a l'escapça** (inv.), **fer saltar la banca** (p.ext.)

deixar (algú) **al mig del carrer** *SV*, llevar a algú tots els mitjans de vida (IEC)

Tants deutes han deixat en Joan al mig del carrer / Els creditors l'han deixat al mig del carrer; un cop tot liquidat no li queda per a viure (, R-M)*

→ **deixar** (algú) **a l'escapça, deixar** (algú) **amb la camisa a l'esquena, deixar** (algú) **en pilotes, deixar** (algú) **escurat, deixar** (algú) **sense camisa, llevar-li la pell** (a algú), **deixar** (algú) **sense un cèntim**

▷ **quedar al mig del carrer** (inv.)

deixar (algú) **amb la camisa a l'esquena** *SV*, prendre-ho tot a algú (IEC)

La crisi va deixar molts empresaris amb la camisa a l'esquena

→ **deixar** (algú) **sense camisa, deixar** (algú) **a l'escapça, deixar** (algú) **al mig del carrer, deixar** (algú) **en pilotes, deixar** (algú) **escurat, llevar-li la pell** (a algú)

▷ **restar amb la camisa a l'esquena** (inv.)

■ **deixar** (algú) **en pilotes** *SV*, deixar algú sense gens de diners

Van deixar els socis en pilotes i van haver de començar de zero el negoci

→ **deixar** (algú) **sense camisa, deixar** (algú) **a l'escapça, deixar** (algú) **al mig del carrer, deixar** (algú) **amb la camisa a l'esquena, deixar** (algú) **escurat, llevar-li la pell** (a algú)

▷ **quedar en pilotes** (inv.)

■ **deixar** (algú) **escurat** *SV*, deixar algú sense diners

Aquella crisi de la borsa va deixar més d'un home de negocis escurat

→ **deixar** (algú) **sense un cèntim, deixar** (algú) **en pilotes, deixar** (algú) **al mig del carrer, deixar** (algú) **amb la camisa a l'esquena, deixar** (algú) **sense camisa, llevar-li la pell** (a algú), **escurar les butxaques** (a algú)

▷ **quedar escurat** (inv.)

deixar (algú) **sense camisa** *SV*, prendre-ho tot a algú

Amb el divorci, va deixar el seu marit sense camisa / Va anar al casino i el van deixar sense camisa

→ **deixar** (algú) **amb la camisa a l'esquena, deixar** (algú) **a l'escapça, deixar** (algú) **al mig del carrer, deixar** (algú) **en pilotes, deixar** (algú) **escurat, llevar-li la pell** (a algú)

▷ **quedar sense camisa** (inv.)

eixugar la butxaca (a algú) *SV*, deixar algú sense diners (IEC)

El preu elevat dels carburants eixugava la butxaca als professionals del transport / Les grans despeses que ha fet per renovar el local li han eixugat la butxaca (, R-M)*

→ **deixar** (algú) **sense un cèntim, escurar les butxaques** (a algú), **castigar la butxaca, xuclar la sang** (a algú), **llevar-li la pell** (a algú)

▷ **omplir-se les butxaques** (p.ext.)

escurar les butxaques (a algú) *SV*, deixar sense diners / fer despendre a algú tot el diner que porta / prendre els diners a algú (R-M, IEC, EC)
Aquests xerraires només serveixen per a escurar les butxaques dels incauts (R-M)

→ **eixugar la butxaca** (a algú), **deixar** (algú) **escurat**, **deixar** (algú) **sense un cèntim**, **castigar la butxaca**, **xuclar la sang** (a algú)

▷ **escurar la butxaca** (a algú) (v.f.), **clavar l'ungla** (a algú) (p.ext.), **omplir-se les butxaques** (p.ext.)

llevar-li la pell (a algú) *SV*, despullar algú del que té (IEC)

Aquella crisi li va llevar la pell, es va quedar sense res

→ **eixugar la butxaca** (a algú), **deixar** (algú) **a l'escapça**, **deixar** (algú) **al mig del carrer**, **deixar** (algú) **amb la camisa a l'esquena**, **deixar** (algú) **en pilotes**, **deixar** (algú) **escurat**, **deixar** (algú) **sense camisa**

prendre el pa (a algú) *SV*, fer perdre els mitjans de subsistència a algú (IEC)

Aquesta botiga nova i tan ben instal·lada prendrà el pa a l'adroguer de la cantonada; ben segur que encara vendrà menys i haurà de plegar / Si l'acomien, prendrà el pa de la seva família (R-M, *)

→ **deixar** (algú) **a l'escapça**

▷ **assegurar el pa** (a algú) (ant.)

ARRUÏNAR-SE

acabar els anissos *SV*, acabar els diners o els mitjans de fer quelcom / quedar-se sense un cèntim (*, SP)

Hem de vigilar amb les despeses perquè se'n acabaran els anissos i no podrem anar de vacances

→ **acabar els torrons**

acabar els torrons *SV*, acabar els diners o els mitjans de fer quelcom (R-M)

S'ha donat molt bona vida, però ara que se li han acabat els torrons s'haurà de posar a treballar / Amb aquest mal negoci se m'han acabat els torrons. I jo que pensava fer-m'hi milionari! / Si continueu així, se us acabaran els torrons (R-M, R-M, *)

→ **acabar els anissos**, **perdre bous i esquelles**

▷ **eixugar la butxaca** (a algú) (p.ext.)

anar a la misèria *SV*, arruïnar-se, perdre's (R-M)
A causa de la pedregada tots els camps han anat a la misèria (R-M)

▷ **anar a mal borràs** (p.ext.)

anar a mal borràs *SV*, algú, anar malament, molt avall en la fortuna (IEC)

Si aquest home ha anat a mal borràs, és per culpa del joc (R-M)

→ **anar de corcoll**, **fer la fi d'en cagaèstics**, **anar a menys**, **anar per portes**

▷ **anar de mal borràs** (v.f.), **anar aigua avall** (p.ext.), **anar a la misèria** (p.ext.)
anar de corcoll *SV*, anar malament; encaminar-se a la ruïna (IEC)

La crisi era general i moltes indústries anaven de corcoll (R-M)

→ **anar a mal borràs**, **ballar de capoll**

anar per portes *SV*, arruïnar-se, reduir-se a no res (A-M)

El crèdit de la casa, d'aquesta feta se'n va anar per portes (A-M)

→ **anar a mal borràs**

ballar de capoll *SV*, arruïnar-se / anar malament, en decadència, a la ruïna (R-M, IEC)

Tenir un sou tan pobre em fa ballar de capoll

→ **anar de corcoll**

▷ **ballar el capoll** (v.f.), **ballar-la grassa** (ant.), **anar a menys** (p.ext.)

deixar-hi els ossos *SV*, morir a algun lloc o arruïnar-se en alguna empresa (A-M)

Ha treballat molt per aixecar l'empresa, però finalment hi ha deixat els ossos (S'usa referint-se a afers, negocis, etc.)

→ **deixar-hi la camisa**, **deixar-hi les ungles**, **deixar-hi les dents**

▷ **agafar-se els dits** (p.ext.)

deixar-hi la camisa *SV*, arruïnar-se / arruïnar-se en alguna empresa (R-M, *)

Creia poder guanyar molt en aquell negoci, però va ser ben al revés, hi va deixar la camisa (S'usa referint-se a afers, negocis, etc.) (R-M)

→ **deixar-hi els ossos**, **deixar-hi les ungles**, **deixar-hi les dents**, **perdre bous i esquelles**, **quedar sense camisa**

▷ **deixar** (algú) **sense camisa** (inv.), **agafar-se els dits** (p.ext.)

fer es tres culs *SV*, arruïnar-se; en general, acabar-se, consumir-se en qualsevol sentit (A-M)

S'empresa no funcionava i va fer es tres culs
→ **donar els tres cops de cul**, **fer la fi d'en cagaèstics**, **fer els ous en terra**

[Men. (A-M)]

fer la fi d'en cagaèstics *SV*, acabar malament algú / acabar malament en la fortuna (R-M, EC)

Aquest no té gens de compte amb el negoci i farà la fi d'en cagaèstics; ho perdrà tot (R-M)

→ **anar a mal borràs**, **fer es tres culs**

[cagaèstics: mot no registrat a l'IEC]

perdre bous i esquelles *SV*, perdre-ho tot (IEC)

Va emprendre un negoci amb els diners d'haver-se venut la hisenda, i ara ha perdut bous i esquelles; haurà de treballar per altri / Va jugar-se els diners a la ruleta i va perdre bous i esquelles (R-M)

→ **perdre dents i queixals**, **perdre la camisa**, **acabar els torrons**, **deixar-hi les dents**, **deixar-hi la camisa**, **deixar-hi les ungles**, **amb les mans al cap**

- ▷ **perdre bou i esquelles** (v.f.), **perdre el bou i les esquelles** (v.f.), **donar els tres cops de cul** (p.ext.), **dur** (alguna cosa) a **malbarat** (p.ext.)

perdre dents i queixals *SV*, empobrir-se / perdre-ho tot, quedar-se sense res (R-M, *)

Si no hi vas alerta, en aquest negoci, pots perdre-hi dents i queixals (R-M)

- **perdre bous i esquelles, deixar-hi les dents**

perdre la camisa *SV*, arruïnar-se / tornar-se molt pobre (R-M, *)

No va parar de jugar fins que va perdre la camisa; ara no li queda cap finca (R-M)

- **perdre bous i esquelles, quedar escurat, quedar sense camisa**

- ▷ **deixar** (algú) **sense camisa** (p.ext.)

ARRUÏNAT

ésser home a l'aigua *SV*, estar perdut, sense esperances de salvació (IEC)

Si li falla aquest crèdit, és home a l'aigua, no podrà sortir-se'n / Si no pren mesures dràstiques per tirar la botiga endavant, és home a l'aigua (R-M, *)

- **ésser al sac, estar amb l'aigua fins al coll**

- ▷ **haver begut oli** (p.ext.), **arribar a les tres pedretes** (p.ext.), **estar a les tres pedretes** (p.ext.)

estar a l'última pregunta *SV*, estar en situació econòmica extremadament dolenta / trobar-se en una situació extrema (A-M, R-M)

M'ha dit que està a l'última pregunta; demà farà suspensió de pagaments (R-M)

- **estar endeutat fins al coll, estar a la tercera pregunta, estar a la sopa, estar amb l'aigua fins al coll**

estar a la sopa *SV*, estar arruïnat o mancat accidentalment de diners (IEC)

No pot comprar-se el cotxe perquè està a la sopa

- **estar a l'última pregunta, estar a la tercera pregunta**

estar a la tercera pregunta *SV*, estar en situació econòmica extremadament dolenta (A-M)

Amb tots aquests deutes l'empresa està a la tercera pregunta, a un pas de la fallida / La família està a la quarta pregunta a causa de l'última crisi econòmica (També s'usa amb el numeral ordinal *quart*)

- **estar a l'última pregunta, estar a la sopa**

estar amb l'aigua fins al coll *SV*, trobar-se en una situació desesperada / trobar-se en un gran destret, estar a punt de sucumbir a dificultats econòmiques / estar molt apurat, impotent per vèncer el perill o les dificultats (R-M, IEC, A-M)

No pot pagar ni els treballadors ni les matèries primeres que entren a la fàbrica, està amb l'aigua fins al coll / Em trobo amb l'aigua fins

al coll i, de moment, no sé com sortir-me'n (També s'usa amb el verb *trobar* i amb la forma *estar aigua a coll*)

- **ésser home a l'aigua, estar fins a la nou del coll, estar endeutat fins al coll, estar a l'última pregunta**

- ▷ **estar amb aigua fins al coll** (v.f.)

hereu de la casa cremada *SN*, [ésser] el fill d'una casa arruïnada (EC)

Creia que amb la botiga es faria milionari i, mira'l ara, és l'hereu de la casa cremada

- ▷ **hereu del Mas-cremat i de la Torre-baixinera** (p.ext.)

quedar a l'escapça *SV*, quedar-se sense gens de diners (IEC)

El negoci no li ha sortit com volia i ara ha quedat a l'escapça (També s'usa amb els verbs *estar*, *restar*, etc.)

- **quedar escurat**

- ▷ **deixar** (algú) **a l'escapça** (inv.)

quedar al mig del carrer *SV*, romandre desproveït de tot, sense recursos econòmics (A-M) *Generós com és, ha anat donant a tothom que li demanava; i ara s'ha quedat al mig del carrer; i sol com un mussol perquè ningú no li diu res* (R-M)

- **quedar escurat, quedar com un jonc de fulles**

- ▷ **deixar** (algú) **al mig del carrer** (inv.)

quedar com un jonc de fulles *SV*, fórmula utilitzada amb el significat d'arruïnar-se / quedar o estar molt despulat, mancat de tot (R-M, A-M) *Ha volgut fer negocis estrafolaris i ara ha quedat com un jonc de fulles; no té absolutament res* (També s'usa amb els verbs *estar*, *restar*, etc.) (R-M)

- **quedar escurat, quedar al mig del carrer, quedar en pilotes, quedar plomat**

quedar en pilotes *SV*, arruïnar-se / quedar arruïnat, mancat de tot (R-M, *)

Tants de diners que tenia, i s'ha quedat en pilotes (També s'us amb el verb *estar*) (R-M)

- **quedar escurat, quedar com un jonc de fulles**

- ▷ **deixar** (algú) **en pilotes** (inv.)

quedar escurat *SV*, arruïnar-se / quedar arruïnat, mancat de tot (R-M, *)

Va anar gastant diners sense mirament fins que va quedar escurat; ara no té ni el just per a viure / Després d'haver comprat els regals de Nadal, està escurat (També s'usa amb el verb *estar* i amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (R-M, *)

- **quedar al mig del carrer, quedar a l'escapça, quedar com un jonc de fulles, quedar plomat, quedar en pilotes, restar amb la camisa a l'esquena, perdre la camisa**
- ▷ **deixar** (algú) **escurat** (inv.), **anar de cul per terra** (p.ext.), **donar els tres cops de cul** (p.ext.)

quedar plomat *SV*, arruïnar-se / quedar arruïnat, mancat de tot (R-M, *)

Va voler jugar a la ruleta i va quedar plomat en la sola nit. No sé de què viurà, ara / Per culpa de les apostes, va quedar ben plomat (També s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (R-M, *)

→ **quedar escurat, quedar com un jonc de fulles**

quedar sense camisa *SV*, tornar-se molt pobre (IEC)

Amb totes les penúries de la guerra es van quedar sense camisa (També s'usa amb el verb *restar*)

→ **restar amb la camisa a l'esquena, deixar-hi la camisa, perdre la camisa**

▷ **deixar** (algú) **sense camisa** (inv.)

restar amb la camisa a l'esquena *SV*, tornar-se molt pobre (IEC)

Eren d'una família benestant i ara resten amb la camisa a l'esquena / Si jugues tant a la borsa, potser un dia et quedaràs amb la camisa a l'esquena; ja cal que tinguis compte (També s'usa amb la forma *restar amb la camisa* i amb els verbs *anar* i *quedar*) (*, R-M)

→ **quedar sense camisa, quedar escurat**

▷ **deixar** (algú) **amb la camisa a l'esquena** (inv.)

ARRUPIR-SE

arronsar-se com un cuc *SV*, estar molt encongit (A-M)

En aquella casa feia tant de fred que tothom quan dormia s'arronsava com un cuc

→ **arrufar-se com un pollet**

arrufar-se com un pollet *SV*, contreure's, arrupir-se molt (A-M)

És molt fredoluc i no és gens estrany veure'l arrufat com un pollet en un racó a prop del foc

→ **arronsar-se com un cuc**

ART

arts liberals *SN*, arts en què obra més esp. la intel·ligència (IEC)

A l'antiguitat, els savis defensaven la formació de l'individu en les arts liberals

arts majors *SN*, tradicionalment, la pintura, l'escultura i l'arquitectura (en oposició a les anomenades arts menors) (EC)

La pintura és considerada una de les arts majors

▷ **arts menors** (p.ext.), **belles arts** (p.ext.)

arts menors *SN*, tradicionalment, l'argenteria, la ceràmica, la marqueteria, l'enquadernació, el gravat, l'ebenisteria, el mosaic, etc. (en oposició a les anomenades arts majors) (EC)

L'enquadernació és considerada una de les arts menors

▷ **arts majors** (p.ext.), **belles arts** (p.ext.)

arts plàstiques *SN*, conjunt de les arts format pel dibuix, compreses també la pintura i l'escultura (EC)

La dansa li costa, les arts plàstiques li van més bé

▷ **belles arts** (p.ext.)

belles arts *SN*, arts que tenen per objecte l'expressió de la bellesa mitjançant el color, la forma, el so, el llenguatge, el moviment: pintura, escultura, arquitectura, música, poesia, dansa (IEC)

Li agradaria estudiar belles arts

▷ **arts menors** (p.ext.), **arts majors** (p.ext.), **arts plàstiques** (p.ext.)

l'art per l'art *SD*, actitud que defensa la validesa de la finalitat de l'art per ell mateix, enfront de les diferents menes de compromís o d'alienació (EC)

L'art per l'art és una premissa defensada per diversos corrents culturals

obra d'art *SN*, resultat de l'aplicació d'una activitat artística (EC)

La Pedrera és una obra d'art

▷ **galeria d'art** (p.ext.)

ARTICLE

article de fons *SN*, article de proporcions aproximadament constants, sense firma i sempre en el mateix indret, que expressa l'opinió oficial del diari (Fr)

Sempre llegeixo els articles de fons del diari

ARTICULAT

tenir joc *SV*, ésser articulat, no ésser degudament fix (R-M)

La pota d'aquesta cadira té joc; si no s'arregla es pot trencar / El pom d'aquesta porta té joc; caldrà adobar-lo (R-M)

▷ **fer el joc** (p.ext.)

ARTILLERIA

tren d'artilleria *SN*, conjunt de soldats, vehicles, animals, etc., per a transportar l'artilleria (IEC)

Aquests vehicles pesats formen part del tren d'artilleria

▷ **boca d'artilleria** (p.ext.)

ASCENDENT

■ **en alça** *SP*, ascendent, que ascendeix

La cotització d'aquests valors és en alça

▷ **en baixa** (ant.)

ASCENDIR

1. (v. intr.) procedir d'un grau, d'una dignitat, d'un càrrec, etc., inferior a un altre de superior

obrir-se camí *SV*, aconseguir una bona situació social (R-M)

Ha treballat molt per obrir-se camí i, malgrat les circumstàncies desfavorables, ho ha acon-

seguit / Amb molts d'esforços ha sabut obrir-se camí a la vida, i ara hi té una bona posició (R-M)

→ **fer-se un lloc, fer-se un nom, obrir-se call, obrir-se pas**

▷ **ganyar terreny** (p.ext.)

2. (v. tr.) donar, concedir, un ascens (a algú)

fer escaleta (a algú) *SV*, ajudar a l'enaltiment d'algú / ascendir d'un grau, una dignitat, un càrrec, etc., inferior a un altre de superior amb l'ajuda d'algú (R-M, *)

El seu germà li ha fet escaleta des del ministeri per tal que obtingués aquest càrrec (R-M)

→ **fer espatlleta** (a algú), **fer esqueneta** (a algú), **servir-li d'escambell** (a algú)

ASFALTAT

ANT

camí de carro *SN*, camí ample, que hi poden passar carros / camí no asfaltat (A-M, *)

A mi em van dir que s'hi podia arribar bé, però allò era un camí de carro

▷ **camí de cabres** (p.ext.)

ASIL

casa de misericòrdia *SN*, institució benèfica per a acollir desemparats / hospici per a pobres, desvalguts (R-M, IEC)

A la casa de misericòrdia hi ha un gran nombre de vells que encara tenen família però que no en són atesos (R-M)

→ **casa de caritat, casa de beneficència, centre d'acolliment**

▷ **l'olla dels pobres** (p.ext.)

centre d'acolliment *SN*, centre destinat a l'atenció social temporal, en règim residencial, de transeünts o de persones que han sofert alguna emergència o amb problemes familiars greus (IEC)

El transeünt va accedir a passar la nit en un centre d'acolliment / Durant les nevades, els centres d'acollida s'omplien a vessar (També s'usa amb el nom *acollida*)

→ **casa de misericòrdia, casa de caritat, casa de beneficència**

ASPECTE

cop d'ull *SN*, bona aparença (R-M)

Aquest xalet té cop d'ull perquè és molt ben acabat per fora, però de dintre no està gaire ben distribuït / Avui la majoria de coses les fan perquè tinguin cop d'ull, però es descuida la qualitat / L'espectacle oferia un cop d'ull corderador / Oferir una cosa un cop d'ull agradable (R-M, R-M, Fr, IEC)

▷ **fer bona fila** (p.ext.), **fer bona pinta** (p.ext.), **tenir bona pinta** (p.ext.)

fer bona cara *SV*, tenir bon aspecte / (tenir) la

cara plena i de bon color, indicadora de bona salut (R-M, A-M)

El descans t'ha anat d'allò més bé, fas bona cara / Avui fas més bona cara; es veu que et trobes més bé (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, més, molt*, etc. en posició preadjectival)

→ **tenir bon color, lluir-li el pèl** (a algú), **fer una altra cara, tenir una altra cara**

▷ **fer mala cara** (ant.), **fer bona fila** (p.ext.)

■ **fer bona pinta** *SV*, tenir bon aspecte

Aquest menjar fa bona pinta; em ve gana només de mirar-lo / Aquest home no fa bona pinta

→ **tenir bona pinta, fer bona fila**

▷ **fer mala pinta** (ant.), **cop d'ull** (p.ext.)

fer cara de *SV*, semblar / aparèixer, presentar-se com a probable (R-M, *)

S'està ennuvolant; fa cara de ploure, aquesta tarda / Pel que m'ha dit, fa cara de no voler sortir de casa, avui (R-M)

→ **tenir pinta de**

▷ **fer-ne la cara** (p.ext.)

fer mala cara *SV*, tenir mal aspecte (R-M)

Aquest menjar fa mala cara; em sembla que no el tastaré / Hauries d'anar al metge, fas mala cara

→ **tenir mal color**

▷ **fer bona cara** (ant.), **fet un cromó** (p.ext.)

fer mala fila *SV*, tenir mal aspecte

Avui fas mala fila, que no has dormit bé?

→ **tenir mala estampa, tenir mal color**

▷ **fer bona fila** (ant.), **fer mala cara** (p.ext.)

■ **fer pinta de** *SV*, aparèixer, presentar-se com a probable

Aquest nen fa pinta de fer moltes malifetes / Fa pinta de tenir ganes de venir amb nosaltres; per què no li ho preguntes? / Fa pinta de lladre

→ **tenir pinta de, fer cara de**

lluir-li el pèl (a algú) *O*, tenir bon aspecte (R-M)

D'ençà que menja a casa vostra, li llueix el pèl; abans, devia passar gana (R-M)

→ **fer bona cara**

▷ **cara de bon any** (p.ext.)

tenir bona estampa *SV*, algú, tenir una bona presència / figura total d'una persona o animal (*, EC)

Es nota que es cuida perquè té bona estampa

→ **fer bona fila, tenir bon color, tenir bona planta**

▷ **tenir mala estampa** (ant.)

■ **tenir bona pinta** *SV*, tenir bon aspecte

Aquest pastís té bona pinta. Dius que l'has fet tu sol? / Aquest grup de gent no té bona pinta / Fa bona olor i té molt bona pinta (També s'usa amb els quantificadors *bastant, molt*, etc. en posició preadjectival)

→ **fer bona pinta**

▷ **tenir mala pinta** (ant.), **cop d'ull** (p.ext.)

- **tenir pinta de** *SV*, aparèixer, presentar-se com a probable
Aquesta noia té pinta de treballar moltíssim / Té pinta de ser molt bo aquest plat que ens has preparat / Té pinta de bona persona
→ **fer pinta de, fer cara de**
- **tenir una altra cara** *SV*, millorar l'aspecte
Des que l'has rentat, aquest cotxe té una altra cara
→ **fer una altra cara, fer bona cara**

ASSABENTAR

- fer-li entenent** (alguna cosa, a algú) *SV*, fer saber, participar / donar a conèixer, fer a saber, comunicar (IEC, A-M)
Per molt que ho intentis, no aconseguiràs fer-li entenent què va succeir
→ **fer saber** (alguna cosa, a algú), **fer sabedor** (algú, d'alguna cosa)
▷ **donar-li entenent** (alguna cosa, a algú) (p.ext.)
- fer sabedor** (algú, d'alguna cosa) *SV*, fer saber, comunicar / fer conèixer, donar notícia (R-M, EC)
Us haig de fer sabedor que demà me'n vaig de viatge (R-M)
→ **fer avinent** (alguna cosa, a algú), **fer saber** (alguna cosa, a algú), **fer-li entenent** (alguna cosa, a algú)
▷ **tenir notícia de** (inv.), **dir** (alguna cosa) **davant davant** (p.ext.)
- fer saber** (alguna cosa, a algú) *SV*, comunicar, donar notícia (EC)
Avui faré saber la nova notícia a tothom
→ **donar part** (d'alguna cosa, a algú), **fer sabedor** (algú, d'alguna cosa), **donar llengua** (d'alguna cosa, a algú), **fer-li entenent** (alguna cosa, a algú), **fer avinent** (alguna cosa, a algú)
▷ **bufar-li** (alguna cosa) **a l'orella** (a algú) (p.ext.), **fer cinc cèntims** (d'alguna cosa, a algú) (p.ext.), **fer aparès** (alguna cosa) (p.ext.)
- posar** (alguna cosa) **de manifest** *SV*, mostrar clarament, fer palès (IEC)
Va posar la informació de manifest / Va posar de manifest la seva explicació sobre els fets
→ **deixar** (alguna cosa) **en evidència, posar** (alguna cosa) **al descobert**
▷ **quedar de manifest** (inv.)

ASSABENTAR-SE

- arribar a orelles** (d'algú) *SV*, alguna cosa, arribar a oïda d'algú (IEC)
Ha arribat a orelles d'algú d'aquí que et cases. Quin dia?
→ **venir a orelles** (d'algú)
▷ **haver nassada** (d'alguna cosa) (inv.), **tenir fums** (d'alguna cosa) (inv.)
- prendre esment** (d'alguna cosa) *SV*, adquirir consciència, notícia d'alguna cosa (IEC)

Abans de decidir les sancions, prengué esment de l'actitud de cada inculpat a l'hora de cometre el crim (R-M)

- **fer-se càrrec** (d'alguna cosa), **fer-se a la idea** (d'alguna cosa), **prendre consciència** (d'alguna cosa)
- ▷ **tenir esment** (d'alguna cosa) (p.ext.)

ASSABENTAT

- a cient** (d'algú) *SP*, a sabuda de, a coneixença de / tenint coneixement d'alguna cosa (EC, R-M)
El pare ho ha venut a cient de l'hereu, perquè abans li ho ha volgut consultar / Actià arriscadament a cient dels seus socis (R-M)
→ **a sabuda** (d'algú), **a coneixença** (d'algú)
▷ **d'amagat** (d'algú) (ant.)
- al corrent** (d'alguna cosa) *SP*, [estar] assabentat del que passa (IEC)
No cal que em diguis res; els teus germans ja m'han posat al corrent de la situació (S'usa normalment amb els verbs *estar, posar*, etc. El complement és opcional) (R-M)
→ **en antena, estar al cas** (d'alguna cosa)
▷ **fer cinc cèntims** (d'alguna cosa, a algú) (inv.)
- amb coneixement de causa** *SP*, sabent tot el referent a una qüestió / [obrar, parlar,] sabent bé el que hom fa o diu (R-M, IEC)
Vol actuar amb coneixement de causa i demana tota mena de referències (S'usa normalment amb els verbs *actuar, fer, obrar, parlar*, etc.) (R-M)
→ **a cient**
▷ **per misses a dir** (ant.)
- en antena** *SP*, [estar] al corrent / assabentat del que passa (R-M, *)
És inútil que li demanis la seva opinió; no està mai en antena; no sap de què es tracta / L'han posat en antena de les noves condicions laborals (S'usa normalment amb els verbs *estar i posar*) (R-M, *)
→ **al corrent** (d'alguna cosa), **estar al cas** (d'alguna cosa)
- haver nassada** (d'alguna cosa) *SV*, tenir notícia d'alguna cosa / haver-ne notícia, pressentiment (Fr, IEC)
Ja n'he hagut nassada que se n'anava (EC)
→ **tenir fums** (d'alguna cosa)
▷ **arribar a orelles** (d'algú) (inv.), **venir a orelles** (d'algú) (inv.)
- tenir esment** (d'alguna cosa) *SV*, adonar-se d'alguna cosa, tenir-ne notícia (A-M)
Quan vaig tenir esment d'aquella notícia, vaig començar a emprendre accions legals (També s'usa amb el verb *haver*)
▷ **prendre esment** (d'alguna cosa) (p.ext.)
- tenir fums** (d'alguna cosa) *SV*, saber alguna cosa vagament, però amb fonament / tenir indicis d'alguna cosa (Fr, IEC)

No va voler anar a la reunió perquè tenia fums del tema que tractarien i era una qüestió que ell volia eludir (R-M)

→ **haver nassada** (d'alguna cosa)

▷ **tenir fum** (d'alguna cosa) (v.f.), **arribar a orelles** (d'algú) (inv.), **venir a orelles** (d'algú) (inv.)

tenir llengua (d'alguna cosa) SV, tenir informació (R-M)

A través d'un amic vaig tenir llengua de tot el que havia succeït; però ells no me n'havien dit res (R-M)

→ **tenir notícia de**

▷ **donar llengua** (d'alguna cosa, a algú) (inv.)

tenir notícia de SV, estar assabentat (R-M)

Aleshores encara no tenien notícia d'aquest complex arqueològic / Quan vaig anar-li a presentar la meva dimissió, ell ja en tenia notícia / Quan va presentar la seva obra no tenia notícia que algú el volia denunciar per plagi (EC, R-M, *)

→ **tenir llengua** (d'alguna cosa)

▷ **tenir notícies de** (v.f.), **fer sabedor** (algú, d'alguna cosa) (inv.)

ANT

no estar-ne capaç (d'alguna cosa) SV, no tenir notícia d'alguna cosa

No n'estic gens capaç d'això (També s'usa amb els quantificadors *gaire, gens*, etc. en posició preadjectival) (A-M)

▷ **fer-se capaç** (d'alguna cosa) (ant.)

[Bagà (A-M)]

ASSALTAR

donar l'escalada SV, escalar una fortalesa / atacar una fortalesa aplicant escales als murs (Fr, *)

Donar l'escalada als murs de la ciutat assetjada (Fr)

ASSASSINAR

fer el paquet (a algú) SV, matar algú (R-M)

Els terroristes han afirmat que faran el paquet a tots els empresaris que no paguin l'impost revolucionari / El jutge ha rebut un anònim on l'amenacen que, si condemna els tres que són acusats, qualsevol dia li faran el paquet (*, R-M)

→ **treure del món** (algú), **donar mort** (a algú), **fer-li la pell** (a algú)

ASSEDEGAT

escanyat de set SA, tenir la gola molt seca per la set / estar molt assedegat (A-M, *)

Va arribar escanyat de set al cim i es va beure tota l'aigua que jo portava

→ **tenir la gola seca, tenir la boca seca, tenir la llengua aferrada al paladar**

▷ **matar de set** (algú) (inv.)

tenir la boca seca SV, estar molt assedegat

He estat corrent durant una bona estona i ara tinc la boca seca

→ **escanyat de set, tenir la gola seca, tenir la llengua aferrada al paladar**

tenir la gola seca SV, assedegat / estar molt assedegat (Fr, *)

Tinc la gola seca. Em dones aigua, si et plau?

→ **tenir la boca seca, escanyat de set, tenir la llengua aferrada al paladar**

tenir la llengua aferrada al paladar SV, estar molt assedegat (A-M)

Després de córrer tants quilòmetres, tenia la llengua aferrada al paladar

→ **tenir la gola seca, tenir la boca seca, escanyat de set, tenir més set que la calç**

tenir més set que la calç SV, estar molt assedegat (A-M)

En Joan va arribar de la caminada dient que tenia més set que la calç

→ **tenir la llengua aferrada al paladar**

[Urgell, Segarra (A-M)]

ASSEGUANÇA

a tercers SP, dins l'assegurança d'automòbils, assegurança que es fa càrrec de la responsabilitat per danys causats a terceres persones a causa de la circulació (EC)

Tinc el cotxe a tercers / L'assegurança a tercers és la més econòmica

▷ **a tot risc** (p.ext.)

a tot risc SP, assegurança que garanteix qualsevol contingència que pugui ocórrer a un vehicle i als seus ocupants (T)

Ha contractat una assegurança a tot risc / Té el cotxe assegurat a tot risc

▷ **a tercers** (p.ext.)

la carta verda SD, certificat internacional d'assegurança d'automòbils que acredita l'existència d'una assegurança de responsabilitat civil vàlida per a qualsevol dels estats adherits a aquest règim per conveni (EC)

Fa temps, quan sortíem a l'estranger, havíem d'aconseguir la carta verda per poder treure el cotxe del país

ASSEGUAR

donar fe (d'alguna cosa) SV, assegurar plenament / assegurar una cosa que hom ha vist (R-M, EC)

Puc donar fe que tot ha succeït tal com aquest home diu (R-M)

▷ **posar les mans al foc** (p.ext.), **posar Déu per testimoni** (p.ext.), **jugar-s'hi el coll** (p.ext.)

donar penyora (a algú) SV, obligar-se / obligar-se per una promesa, comprometre's (R-M, *)

Va donar penyora a la senyora del seu amor / Et dono penyora que ho faré tal com m'has demanat / Em van donar penyora que em

reservarien entrades per al dijous (*, R-M, R-M)

dur (alguna cosa) **a bon port** *SV*, fer arribar a un estat segur, treure de perill (EC)

Va posar-se al capdavant de l'empresa i la va dur a bon port, la va treure de la crisi (També s'usa amb els verbs *menar* i *portar*)

→ **portar la nau a port**

▷ **arribar a port** (inv.), **tornar les aigües a mare** (p.ext.), **fer marro clos** (p.ext.)

jugar-s'hi (alguna cosa) *SV*, assegurar plenament (R-M)

N'està molt segur; s'hi jugaria el que fos / Em jugo qualsevol cosa que de tot això no en sap res (*, R-M)

→ **jugar-s'hi el coll, jugar-s'hi un peix, posar les mans al foc**

jugar-s'hi el coll *SV*, assegurar plenament (R-M)

S'hi jugaria el coll que va ser en Joan i no en Roc qui va robar els diners / Es juga el coll que demà no hi haurà ningú a esperar l'ambaixador, fora dels seus subalterns (*, R-M)

→ **jugar-s'hi** (alguna cosa), **jugar-s'hi un peix, jugar-se qualsevol cosa, posar les mans al foc**

▷ **donar fe** (d'alguna cosa) (p.ext.)

jugar-s'hi un peix *SV*, assegurar / expressió usada en sentit de probabilitat per a manifestar la certesa, la garantia, la seguretat, etc., que hom té d'alguna cosa (R-M, *)

M'hi jugo un peix que això no és fet d'ell; és incapaç de redactar un titular (R-M)

→ **jugar-s'hi** (alguna cosa), **jugar-s'hi el coll, jugar-se qualsevol cosa, posar les mans al foc**

jugar-se qualsevol cosa *SV*, assegurar plenament (R-M)

Em jugo qualsevol cosa que de tot això no en sap res (R-M)

→ **posar les mans al foc, jugar-s'hi un peix, jugar-s'hi el coll**

▷ **jugar-s'hi qualsevol cosa** (v.f.), **poder pujar-hi de peus** (p.ext.)

ASSEGURAR-SE

sondar el terreny *SV*, assegurar-se de l'estat d'una cosa abans d'obrar o de prendre una determinació (EC)

Abans de començar aquest negoci, és millor que sondis el terreny i t'asseguris que te'n pots sortir bé (També s'usa amb el verb *sondejar*)

→ **mirar de quin costat ve el vent, mirar de quin costat bufa el vent, prendre el pols** (a alguna cosa)

sortir de dubtes *SV*, assegurar-se de la veritat d'una cosa (Fr)

Després de sentir moltes opinions ha sortit de dubtes / Per sortir de dubte val més preguntar-ho directament als interessats (També s'usa

amb el verb *eixir* i amb el nom en singular, opcionalment precedit del quantificador *un*) (*, R-M)

→ **treure el gat del sac**

▷ **sortir del dubte** (v.f.), **tenir** (alguna cosa) **en quarantena** (ant.), **posar** (alguna cosa) **en dubte** (ant.)

ASSEGUT

a la gatzeneta *SP*, ajupit sobre els talons / assegut sobre els talons, arronsant les cames de manera que les natges descansin sobre els talons / arronsant les cames de manera que les natges toquin els talons (R-M, Fr, IEC)

No et posis a la gatzeneta, que et cansaràs; val més que per aquesta feina t'agenollis o t'asseguis a terra / Uns jugadors estaren dempeus i uns altres al davant a la gatzeneta (R-M)

ASSEMBLAR-SE

assemblar-se com els testos i les olles *SV*, ésser de la mateixa mena (R-M)

No cregueu que us afavorirà més l'un que l'altre; s'assemblen com els testos i les olles, i reaccionen exactament de la mateixa manera (R-M)

→ **com dues gotes d'aigua, fer ali, ésser de família, ésser de la mateixa estofa**

▷ **ésser el retrat** (d'algú) (p.ext.)

calçar el mateix peu *SV*, ésser del mateix tarannà (R-M)

En qüestió de diners calcen el mateix peu; pare i fill són l'avarícia personificada (R-M)

→ **calçar els mateixos punts, fer ali**

▷ **trobar sabata de son peu** (p.ext.), **coixejar del mateix peu** (p.ext.)

calçar els mateixos punts *SV*, ésser del mateix tarannà (R-M)

Tots dos són molt xerraires, calcen els mateixos punts

→ **calçar el mateix peu, fer ali**

▷ **coixejar del mateix peu** (p.ext.)

dar-se un esguard *SV*, tenir una retirança (amb algú) (IEC)

Aquelles germanes com més grans es feien més es daven un esguard / No és que s'assemblin gaire, però sí que es donen un esguard (*, R-M)

→ **tenir un aire** (amb algú), **tenir tirada** (a algú), **tenir una retirada** (a algú)

donar un rampeu (a algú) *SV*, assemblar-se a algú, especialment en mèrit, valor, etc. (EC)

Aquest professor dona un rampeu al de l'any passat. A més, tots dos tenen una manera de fer semblant / No és pas igual que el seu pare, però li dona un bon rampeu (També s'usa amb el modificador *bon* en posició pronominal) (*, Fr)

→ **tenir un aire** (amb algú)

ésser de la mateixa estofa *SV*, ésser l'un digne de l'altre, assemblar-se (R-M)

Tots els membres de la família són de la mateixa estofa; no pots fiar-te de cap (R-M)

→ **fer ali, poder-se donar la mà, assemblar-se com els testos i les olles**

ésser el retrat (d'algú) *SV*, assemblar-se molt a algú (IEC)

Aquesta nena és el retrat de sa mare / Mira la fotografia, aquesta nena és el viu retrat de la seva padrina (També s'usa amb la forma *ésser el viu retrat* (d'algú)) (EC, *)

→ **ésser l'estampa** (d'algú), **ésser la còpia** (d'algú), **ésser la imatge** (d'algú), **semblar dues gotes d'aigua**

▷ **assemblar-se com els testos i les olles** (p.ext.)

ésser fill de son pare *SV*, semblar molt al pare o a la mare (A-M)

Fan els mateixos gestos, és fill de son pare / La petita té els ulls rodons de la mare, és ben bé filla de sa mare (També s'usa amb els modificadors *ben* i *ben bé* en posició postverbal i amb el sintagma *sa mare*)

→ **ésser l'estampa** (d'algú), **ésser la còpia** (d'algú), **tenir molt** (d'algú)

▷ **venir-ne de mena** (p.ext.), **venir de família** (p.ext.)

ésser l'estampa (d'algú) *SV*, assemblar-se molt a algú (IEC)

El fill és l'estampa del seu pare, però és molt més ros / És la teva mateixa estampa (R-M, EC)

→ **ésser el retrat** (d'algú), **ésser la còpia** (d'algú), **ésser la imatge** (d'algú), **ésser fill de son pare, semblar dues gotes d'aigua, fet i pastat, fet i plantat**

ésser la còpia (d'algú) *SV*, d'algú, assemblar-se-li molt (Fr)

Aquesta noia és la còpia de sa germana gran (EC)

→ **ésser l'estampa** (d'algú), **ésser el retrat** (d'algú), **ésser la imatge** (d'algú), **ésser fill de son pare, semblar dues gotes d'aigua**

ésser la imatge (d'algú) *SV*, assemblar-se molt a algú (IEC)

El nen és la imatge del seu pare / Aquest nen és la viva imatge del seu avi (Sovint s'usa amb la forma *ésser la viva imatge* (d'algú)) (EC, *)

→ **ésser l'estampa** (d'algú), **ésser la còpia** (d'algú), **ésser el retrat** (d'algú), **semblar dues gotes d'aigua**

fer ali *SV*, ésser del mateix tarannà (R-M)

Aquests dos fan ali; els agrada el soroll i el moviment / L'un i l'altre fan ali; ambdós són molt afeccionats a la pesca (R-M)

→ **calçar el mateix peu, poder-se donar la mà, assemblar-se com els testos i les olles, ésser de la mateixa estofa, calçar els mateixos punts**

fet i pastat *SCoord*, dit de dues o més persones que s'assemblen molt, especialment en la ma-

nera de fer / assemblar-se-li molt, tenir la seva mateixa cara o el seu mateix aspecte (*, Fr) *Aquest noi és son pare fet i pastat / És fet i pastat com el seu germà, tant de cara com de caràcter* (R-M)

→ **fet i plantat; tallats pel mateix patró; ésser l'estampa** (d'algú); **si m'embrutes, t'emmascaro**

fet i plantat *SCoord*, dit de dues o més persones que s'assemblen molt, especialment en la manera de fer / assemblar-se molt a (*, R-M) *És fet i plantat com el seu avi; però serà més alt* (R-M)

→ **fet i pastat, tallats pel mateix patró, ésser l'estampa** (d'algú)

poder-se donar la mà *SV*, dues persones, ésser l'una digna de l'altra, patir dels mateixos defectes, tenir els mateixos gustos, etc. (IEC) *Aquests dos poden donar-se la mà en qüestió de feina; són tan ganduls l'un com l'altre* (R-M)

→ **ésser de la mateixa estofa, fer ali, coixenjar del mateix peu**

▷ **ànima germana** (p.ext.), **esperit afí** (p.ext.), **ànima bessona** (p.ext.)

semblar dues gotes d'aigua *SV*, assemblar-se moltíssim dues o més persones (EC)

Aquests nens semblen dues gotes d'aigua; semblen germans / Aquestes noies són com dues gotes d'aigua (També s'usa amb el verb *ésser*)

→ **ésser la còpia** (d'algú), **ésser el retrat** (d'algú), **ésser l'estampa** (d'algú), **ésser la imatge** (d'algú), **com dues gotes d'aigua**

tenir molt (d'algú) *SV*, assemblar-se / tenir grans semblances amb algú (Fr, *)

Aquest minyó té molt del seu pare (Fr)

→ **tenir un aire** (amb algú), **ésser fill de son pare**

tenir tirada (a algú) *SV*, assemblar-se / tenir certa semblança amb algú (R-M, *)

Aquest noi té més tirada a la mare que al pare (R-M)

→ **tenir un aire** (amb algú), **tenir una retirada** (a algú), **dar-se un esguard**

tenir un aire (amb algú) *SV*, assemblar-se / tenir certa semblança amb algú (R-M, *)

Té un aire amb tu, té una semblança amb tu (IEC)

→ **tenir tirada** (a algú), **tenir molt** (d'algú), **tenir una retirada** (a algú), **donar un rampeu** (a algú), **dar-se un esguard**

▷ **tenir un aire** (d'algú) (v.f.), **tenir un aire** (a algú) (v.f.)

tenir una retirada (a algú) *SV*, assemblar-se / tenir certa semblança amb algú (R-M, *)

Aquest xicot té una retirada al seu oncle / Tu i en Gabriel teniu una retirada / Tenen una retirada; es veu de seguida que són parents (També s'usa amb el nom *retirança*) (A-M, A-M, R-M)

→ **tenir un aire** (amb algú), **tenir tirada** (a algú), **dar-se un esguard**

ASSENTIR

donar la raó (a algú) *SV*, dir que és cert allò que algú afirma / trobar justificat el que diu, el que ha fet, etc. / concedir o reconèixer que parla o pensa d'acord amb la veritat, amb la justícia / reconèixer com a justificat a algú el que diu, el que ha fet, etc. (R-M, IEC, A-M, EC)

Després de quatre hores de discussió aferrissada, en Joan va donar la raó a la Maria / Es queixava de la poca puntualitat i tothom li va donar la raó; passava un quart de l'hora prevista (, R-M)*

▷ **té raó** (p.ext.), **donar pel seguit** (a algú) (p.ext.)

estar d'acord amb *SV*, haver-hi acord entre diferents persones, entendre's, consentir, reconèixer (amb altres) (IEC)

Estic d'acord amb tu en tot el que dius (També s'usa amb els verbs anar, restar, etc. El complement és opcional)

→ **estar en intel·ligència, venir-hi bé**

▷ **posar** (algú) **d'acord** (p.ext.), **ésser de raó** (p.ext.), **a l'una** (p.ext.), **de concert** (amb algú) (p.ext.), **de mancomú** (p.ext.)

seguir la veta (a algú) *SV*, assentir exteriorment a allò que l'altre diu / no contrariar algú en allò que diu, que fa, etc. (Fr, IEC)

Està molt content amb el nou secretari; és un xicot que li sap seguir la veta i que sempre li dona la raó (R-M)

→ **donar per la banda** (a algú), **fer el joc** (a algú), **seguir el joc** (a algú), **seguir el corrent** (a algú), **donar peixet** (a algú), **prendre** (algú) **pel seu vent**

▷ **donar corda** (a algú) (p.ext.), **dir amén a tot** (p.ext.), **donar aula** (a algú) (p.ext.)

ASSENYAT

assentar-se-li el cap (a algú) *O*, adquirir seny / posar seny, enteniment (R-M, IEC)

Si no se li assenta el cap, va per mal camí / Ja fóra hora que assentés el cap

→ **posar seny**

▷ **tenir el cap ben posat** (p.ext.), **recobrar el seny** (p.ext.), **entrar en raó** (p.ext.)

■ **de seny** *SP*, dit per a referir-se a algú que té en bon ús les facultats mentals

És una dona de seny (S'usa normalment com a complement dels noms dona, home, gent i persona)

▷ **de poc seny** (ant.), **posar seny** (p.ext.)

estar en bon seny *SV*, tenir en bon ús les facultats mentals (A-M)

L'avi encara està en bon seny, cosa que fa que malauradament s'adoni de la seva malaltia (També s'usa amb el verb ésser)

→ **saber amb quina mà se senya**

▷ **estar fora de seny** (ant.), **no estar en son seny** (ant.)

posar seny *SV*, adquirir enteniment (A-M)

*Vejam quan posarà seny, aquest noi! / Des que té xicota ha posat enteniment, ha buscat una feina estable i s'ha tornat més responsable (També s'usa amb el nom enteniment) (EC, *)*

→ **assentar-se-li el cap** (a algú)

▷ **recobrar el seny** (p.ext.), **entrar en raó** (p.ext.), **sentit comú** (p.ext.), **edat de discreció** (p.ext.), **de seny** (p.ext.)

saber amb quina mà se senya *SV*, tenir recte criteri, obrar amb coneixement

És molt responsable, sap amb quina mà se senya

→ **estar en bon seny**

▷ **ésser persona** (p.ext.), **parlar com un home** (p.ext.)

■ **tenir el cap ben posat** *SV*, tenir seny

Li agrada aquell noi perquè té el cap ben posat / Ningú no sap per què va fer aquella ximpleria, sempre havia tingut el cap molt ben posat (També s'usa amb el quantificador molt en posició preadverbial)

▷ **tenir el cap als peus** (ant.), **cap sense cervell** (ant.), **cap de trons** (ant.), **cap boig** (ant.), **fer servir el cap** (p.ext.), **assentar-se-li el cap** (a algú) (p.ext.), **mirar prim** (p.ext.), **cap clar** (p.ext.)

ASSEQUIBLE

a bones aigües *SP*, a bon preu, en bones condicions d'adquisició (A-M)

Si jo en trobava, de blat, a bones aigües, en compraria (A-M)

[Mall. (A-M)]

a tret *SP*, que pot ésser tocat, abordat fàcilment (R-M)

Cal que li parlis del teu projecte; si el tens a tret, aprofita l'ocasió (S'usa normalment amb els verbs estar, posar, tenir, etc.) (R-M)

→ **a tir**

▷ **a l'abast de** (p.ext.), **a boca de canó** (p.ext.)

ASSERENAR-SE

1. **posar-se** serè el temps

aclarir-se el cel *O*, desennuvolar-se o desemboïrar-se, fer-se més clar i transparent el cel (A-M)

Després de la tempesta, el cel es va aclarir ràpidament (També s'usa amb el verb esclarir)

→ **aclarir-se el temps, aixecar-se el dia, esportellar-se el cel, aixecar-se el temps, fer ull, treure ull, obrir ull**

▷ **tapar-se el cel** (ant.), **allisar-se el cel** (ant.), **cobrir-se el cel** (ant.)

aclarir-se el temps *O*, asserenar-se / desennuvolar-se o desemboïrar-se, fer-se més clar i transparent el cel (Fr, *)

A mig matí ha deixat de ploure i s'ha aclarit el temps (També s'usa amb el verb *esclarir*)

→ **aixecar-se el temps, assentar-se el temps, aclarir-se el cel, aixecar-se el dia**

aixecar-se el dia *O*, asserenar-se un dia que ha començat núvol, plujós, etc. (IEC)

Abans de les onze ja s'ha aixecat el dia

→ **aixecar-se el temps, aclarir-se el temps, esportellar-se el cel, fer ull, treure ull, obrir ull, aclarir-se el cel, obrir-se el temps, assentar-se el temps**

▷ **tapar-se el cel** (ant.), **cobrir-se el temps** (ant.), **serè com un ull de gat** (p.ext.)

aixecar-se el temps *O*, asserenar-se un dia que ha començat núvol, plujós, etc. (IEC)

Sort que si s'aixeca el temps, podran sortir les barques / Ara plou massa; si el temps s'aixeca podem continuar l'excursió / No s'ha aixecat el temps fins a la tarda (R-M, R-M, *)

→ **aixecar-se el dia, aclarir-se el temps, esportellar-se el cel, fer ull, treure ull, obrir ull, aclarir-se el cel, obrir-se el temps, assentar-se el temps**

▷ **cobrir-se el temps** (ant.), **aixecar una tempesta** (ant.), **serè com un ull de gat** (p.ext.)

assentar-se el temps *O*, mudar-se, el temps, de tempestuós, variable, en bo, fix (EC)

Pel que sembla, el temps s'assentarà aquest cap de setmana, després de tants dies

→ **aixecar-se el dia, aixecar-se el temps, obrir-se el temps, aclarir-se el temps**

▷ **córrer un temps** (ant.)

esportellar-se el cel *O*, obrir-se els núvols (Fr)

Després de la pluja el cell s'ha esportellat

→ **aixecar-se el dia, aixecar-se el temps, fer ull, treure ull, obrir ull, aclarir-se el cel**

▷ **cobrir-se el cel** (ant.), **serè com un ull de gat** (p.ext.)

obrir-se el temps *O*, asserenar-se, alçar-se (A-M)

Després d'un bon xàfec, el temps es va obrir a poc a poc

→ **aixecar-se el temps, aixecar-se el dia, assentar-se el temps**

▷ **cobrir-se el temps** (ant.), **serè com un ull de gat** (p.ext.)

2. (fig.) tranquil·litzar-se

entrar en raó *SV*, deixar una actitud equivocada / quedar exempt de torbament (R-M, *)

Després de tants desastres, ha entrat en raó, i ara duu una vida molt tranquil·la / Només ha estat un accident sense danys personals. Calma't i entra en raó (R-M, *)

→ **recobrar el seny**

▷ **posar** (algú) **en raó** (inv.), **assentar-se-li el cap** (a algú) (p.ext.), **posar seny** (p.ext.)

recobrar el seny *SV*, quedar exempt de torbament

Quan va recobrar el seny, es feia creus del que havia passat

→ **entrar en raó, tornar en si**

▷ **perdre el seny** (ant.), **assentar-se-li el cap** (a algú) (p.ext.), **posar seny** (p.ext.), **sentit comú** (p.ext.)

ASSIDU

arrossegar el cul (per algun lloc) *SV*, anar molt per algun lloc, ésser-ne concurrent, assidu (A-M)

Li agrada molt de llegir; arrossega el cul per la biblioteca / Sempre rossega el cul pels mateixos llocs; per això ja el coneixen quan hi va (També s'usa amb el verb *rossegar*) (R-M, *)

▷ **no posar els peus** (a algun lloc) (ant.), **cul de cafè** (p.ext.), **cul de taverna** (p.ext.), **fer passeres** (d'algun lloc) (p.ext.), **cul d'església** (p.ext.)

ASSISTÈNCIA

assistent social *SN*, persona que exerceix professionalment el servei social o treball social (EC)

A mi m'agradaria ser assistent social, perquè m'encanta ajudar les persones

casa de socors *SN*, institució d'assistència mèdica per a accidentats (IEC)

Hauries d'anar a la casa de socors perquè et mirin aquesta ferida / Demanen que s'installi una casa de socors a la platja

▷ **Creu Roja** (p.ext.), **centre de salut** (p.ext.), **centre d'assistència primària** (p.ext.), **primers auxilis p.ext.**

Seguretat Social *SN*, conjunt d'estructures, de normes i d'activitats per mitjà de les quals l'Administració pública ofereix al ciutadà assistència en cas de malaltia, de desocupació, etc. (IEC)

Tothom necessita una feina que cotitzi a la Seguretat Social / Tens Seguretat Social?

▷ **donar d'alta** (algú) (p.ext.), **donar de baixa** (algú) (p.ext.)

ASSISTENTA

dona de fer feines *SN*, dona que treballa fent feines domèstiques i que cobra generalment per hores (IEC)

La dona de fer feines ve dos cops per setmana / M'ha despertat la senyora de fer feines (També s'usa amb el nom *senyora*)

ASSISTIR

1. (v. intr.) estar present

fer acte de presència *SV*, comparèixer / presentar-se, mostrar-se, un moment en un lloc (EC)

Demà hem de fer acte de presència al Jutjat / La dona hi ha anat, però el marit no hi ha fet acte de presència (R-M)

→ **fer cos present**

fer cos present *SV*, assistir a una reunió sense intervenir-hi activament (A-M)

A la reunió del dijous només hi faré cos present

→ **fer acte de presència**

▷ **convidat de pedra** (p.ext.)

2. (v. tr.) estar prop (d'algú) per prestar-li concurs, ajut

donar la mà (a algú) *SV*, prestar ajut a algú (IEC)
Dóna la mà a qui ho necessita / Em va donar la mà quan necessitava ajut

→ **donar un cop de mà** (a algú), **allargar la mà** (a algú), **fer valença** (a algú), **fer costat** (a algú)

▷ **els bons oficis** (p.ext.)

donar un cop de mà (a algú) *SV*, portar a algú momentàniament ajut / ajudar en una feina, en una acció (IEC, EC)

Donà un cop de mà a la senyora gran perquè pogués travessar el carrer / Podries donar un cop de mà al teu germà, que et necessita? / Em canso, dóna'm un cop de mà / Fotem-li un cop de mà a acabar-ho (També s'usa amb el verb *fotre*) (*, *, EC, *)

→ **fer espallleta** (a algú), **donar la mà** (a algú)

▷ **demanar quart i ajuda** (a algú) (inv.), **posar la mà** (en alguna cosa) (p.ext.), **salvar la vida** (a algú) (p.ext.)

tancar els ulls (a algú) *SV*, assistir algú en el moment de la seva mort / assistir-lo als seus darrers moments (A-M, EC)

Va tancar els ulls al seu estimat i tot seguit es va prendre el beuratge que l'havia de dur a la mort / La seva millor amiga fou qui li tancà els ulls / Va ser capaç de cloure els ulls al seu avi (També s'usa amb el verb *cloure*) (*, R-M, *)

▷ **els últims moments** (p.ext.)

ASSOCIAMENT

associació d'idees *SN*, procés d'idees despertades successivament per semblança d'unes amb les altres / fenomen psíquic pel qual una idea és la causa de l'aparició espontània d'altres idees a la ment, a conseqüència d'una sèrie de connexions recíproques (A-M, EC)

Despertava en mi sense dubte una associació d'idees / Mirava com plovia i, per una associació d'idees, s'imaginava que la seva vida fluïa com l'aigua (A-M, *)

▷ **per extensió** (p.ext.)

ASSOCIAR-SE

fer lliga *SV*, associar-se per fer triomfar certs principis, per aconseguir un fi comú (EC)

Cal que fem lliga per convèncer els professors que canviïn les dates dels exàmens

→ **fer causa comuna**, **fer pinya**, **fer capeleta**

▷ **posar-se al costat** (d'algú) (p.ext.), **fer vaca** (p.ext.), **fer paria** (p.ext.)

fer paria *SV*, anar junts, a parts iguals, en un joc, en un negoci, etc. (IEC)

Han fet paria i m'han guanyat

→ **fer vaca**, **a mitges**

▷ **fer lliga** (p.ext.)

fer vaca *SV*, en el joc o en altres negocis, fer companyia amb un altre, a base de repartir-se els guanys per parts iguals, anar a mitges (EC)

Cada vegada que tu i jo volem fer vaca, tot ens surt al revés; mai no ens podem repartir cap guany (R-M)

→ **fer paria**, **a mitges**

▷ **fer lliga** (p.ext.)

ASSOCIAT

en associació (amb algú) *SP*, unint-se com a socis amb algú en algun afer, empresa, etc.

Va muntar un bufet d'advocats en associació amb un company de la facultat / Treballen en associació

▷ **en col·laboració** (amb algú) (p.ext.), **en companyia** (d'algú) (p.ext.)

en companyia (d'algú) *SP*, associat a / units com a companys, participant (R-M, *)

Ha obert una botiga de discos en companyia del seu germà / Són tres cosins que han emprès aquest negoci en companyia / Els dos germans han obert una botiga en companyia (El complement és opcional) (*, R-M, R-M)

▷ **en associació** (amb algú) (p.ext.), **en comú** (p.ext.)

ASSOLELLAR

batre el sol *O*, arribar els raigs del sol a algun lloc (A-M)

El sol batia sobre la terrassa amb una força inesperada

→ **pegar el sol**, **petar el sol**, **tocar el sol**

pegar el sol *O*, arribar a algun lloc els raigs del sol (A-M)

Aquí hi pega el sol tota la tarda, per això fa tanta calor

→ **batre el sol**, **petar el sol**, **tocar el sol**

petar el sol *O*, arribar a algun lloc els raigs del sol (A-M)

Com peta avui el sol. No sé si aguantaré sense poder-me banyar una estona a la piscina

→ **pegar el sol**, **batre el sol**, **tocar el sol**

▷ **sota un sol de justícia** (p.ext.)

■ **tocar el sol** *O*, arribar els raigs del sol

Avui ens posarem bruns, perquè ens toca el sol de ple

→ **petar el sol**, **pegar el sol**, **batre el sol**

▷ **cop de sol** (p.ext.)

ASSOLELLAR-SE

entrar-li el sol al cap (a algú) *O*, produir una congestió en el cervell l'acció directa del sol (EC)

Vaig estar massa estona a la platja i em va entrar el sol al cap

▷ **cop de sol** (p.ext.), **cop de calor** (p.ext.)

prendre el sol *SV*, estar sota els raigs del sol / estar en un lloc on toca el sol (A-M, *)

Cada dia ha pres el sol una estona i ara està ben bronzejada / Fas mala cara, per què no vas a prendre el sol una mica ?

▷ **estar negre** (p.ext.), **posar-se negre** (p.ext.), **trencar el color** (p.ext.)

ASSOLELLAT

al sol *SP*, a lloc on arriba la claror i calor directa (del sol) (A-M)

Posa't al sol a veure si agafes una miqueta de color

→ **estar a l'ull del sol**

▷ **sol i ombra** (p.ext.), **sota un sol de justícia** (p.ext.)

estar a l'ull del sol *SV*, estar exposat de ple a la claror directa del sol (A-M)

No m'estranya que hagi agafat una insolació, si ha estat a l'ull del sol tot el dia

→ **al sol**

▷ **estar a ull de sol** (v.f.), **sota un sol de justícia** (p.ext.), **trencar el color** (p.ext.)

sota un sol de justícia *SP*, [fer] un sol molt fort (A-M)

Ballaven sardanes sota un sol de justícia

▷ **fer un sol de justícia** (p.ext.), **al sol** (p.ext.), **estar a l'ull del sol** (p.ext.), **petar el sol** (p.ext.)

ASSOSSEGAR

posar (algú) **en raó** *SV*, assossegar els qui disputen o es barallen, de manera que cadascun accepti allò que hi ha de just en les pretensions de l'adversari (A-M)

Vaig arribar a casa seva i tots dos s'estaven barallant. Vaig haver de posar-los en raó / Van posar els dos adversaris en raó

▷ **entrar en raó** (inv.), **venir a la raó** (inv.)

ASSOTAR

■ **acanar-les** (a algú) *SV*, donar assots a algú
Em va clavar la bronquina i després me les va acanar

→ **amidar-les** (a algú), **mesurar-les** (a algú), **arribar-li a l'esquena** (a algú), **amidar-li l'esquena** (a algú), **espolsar-li l'esquena** (a algú), **prendre-li la mida de l'esquena** (a algú)

■ **amidar-les** (a algú) *SV*, donar assots a algú
Haurem d'amidar-les-hi per a donar-li un bon escarment

→ **acanar-les** (a algú), **arribar-li a l'esquena** (a algú), **amidar-li l'esquena** (a algú), **espolsar-li l'esquena** (a algú), **prendre-li la mida de l'esquena** (a algú), **mesurar-les** (a algú)

■ **mesurar-les** (a algú) *SV*, donar assots a algú
Si no ens diu el que volem que ens digui, les hi haurem de mesurar per coaccionar-lo

→ **amidar-les** (a algú), **acanar-les** (a algú), **arribar-li a l'esquena** (a algú), **amidar-li l'esquena** (a algú), **espolsar-li l'esquena** (a algú), **prendre-li la mida de l'esquena** (a algú)

ASSUMIR

fer-se seva (alguna cosa) *SV*, obligar-se / algú, prendre sobre si mateix una obligació, una responsabilitat (R-M, *)

*S'ha fet seu el problema dels minusvàlids i lluita per solucionar-lo / Després de tants anys de treballar-hi ens hem fet nostre el projecte (També s'usa amb les altres formes del possessiu) (R-M, *)*

▷ **donar crèdit a** (p.ext.), **donar la cara** (en alguna cosa) (p.ext.), **treure la cara** (en alguna cosa) (p.ext.)

ASSUMPCIÓ

■ **ho porta el plano** *O*, es diu d'algun fet o esdeveniment que es dona per suposat

Que els cosins arribaran tard ho porta el plano, no són mai puntuals (També s'usa en pretèrit imperfecte)

→ **ja se sap**

▷ **ésser de calaix** (p.ext.), **anar de callada** (p.ext.)

[plano: mot no registrat a l'IEC]

ja se sap *O*, es dona per suposat (R-M)

Quan quelcom no interessa, ja se sap, es dona qualsevol excusa per no fer-ho (R-M)

→ **ho porta el plano**

▷ **què hi farem** (p.ext.), **ésser de calaix** (p.ext.)

ASTRONAU

nau espacial *SN*, astronauc / vehicle destinat a la navegació extratmosfèrica (EC, *)

M'agradaria muntar en una nau espacial i recórrer tot l'univers (També s'usa ometent l'adjectiu)

ASTÚCIA

traces i manyes *SCoord*, [amb els seus] enginys o habilitats (A-M)

Amb les seves traces i manyes sap sortir-se de tots els entrebancs / No t'hi capfiquis: té traces i manyes de sobres per fer-ho correctament (R-M)

▷ **enginyar-se-les** (p.ext.), **donar-se manya** (p.ext.)

ASTUT

ésser un bon escolà *SV*, astut / ésser viu, despert, deseixit (Fr, *)

Sempre s'espavila solet, és un bon escolà / Quin escolà està fet, aquest! (, Fr)*

→ **ésser un bon peix, més llest que la tinya, més viu que una mostela**

ésser un bon peix *SV*, ésser una persona astuta, sagaç, que la sap llarga (IEC)

Val més que no intentis ensabonar-lo, és un bon peix

→ **ésser un punt (algú), saber-la llarga, ésser un bon escolà**

▷ **tenir-ne de bones** (p.ext.)

ésser un gat vell *SV*, (ésser una) persona de molta experiència, que sap tots els trucs, que difícilment hom pot enganyar (IEC)

No l'enganyaràs pas: és un gat vell (També s'usa amb la forma *ésser gat vell*)

→ **saber-la llarga, pensar-se-les totes**

▷ **ésser un passerell** (ant.), **tenir anys d'ofici** (p.ext.)

ésser un punt (algú) *SV*, ésser capaç de qualsevol cosa, etc. (IEC)

No et refiïs de l'Esteve, que és un punt / L'Aurora és un bon punt, és una interessada (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal)

→ **ésser un bon peix, saber-la llarga, ésser un puta**

ésser un puta *SV*, ésser molt astut (R-M)

Fixa't si és un puta que ha fet veure que no estava al corrent de res / No l'enganyaràs pas, és molt puta (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *molt*, etc. en comptes de *un* i ometent el quantificador) (R-M, *)

→ **ésser un punt (algú), ésser una arna, ésser una bona pua (algú), ésser una mala pua (algú), ésser una mala puta, tenir puteria, més pillo que un gat negre, més pòlissa que un gat negre**

ésser una arna *SV*, ésser astut (R-M)

No vulguis tractes amb aquesta agència; el director és una arna que especula tant com pot (R-M)

→ **ésser un puta, ésser una bona pua (algú), ésser una mala pua (algú), ésser una vespa, més puta que les gallines, tenir puteria**

ésser una bona pua (algú) *SV*, ésser astut / ésser una persona astuta, múrria, que s'enginya per enganyar (R-M, *)

No cal que m'ho diguís, que és una bona pua; per això s'ha fet ric / Ja és una bona pua, en Pere (R-M, EC)

→ **ésser un puta, ésser una mala pua (algú), ésser una vespa, ésser una arna, més llest que la tinya, més pillo que un gat negre, més pòlissa que un gat negre, més viu que una mostela**

▷ **cavaller d'indústria** (p.ext.)

■ **ésser una mala pua** (algú) *SV*, ésser una persona astuta, múrria, que s'enginya per enganyar *Com que el sap tractar, aconsegueix d'ell tot el que vol. És una mala pua*

→ **ésser una bona pua (algú), ésser un puta, ésser una arna, ésser una vespa, més puta que les gallines, tenir puteria, ésser una mala puta, més traïdor que un gat negre**

ésser una mala puta *SV*, (ésser una) persona dolenta, astuta (EC)

Amb els seus tripijocs ha trobat la manera d'evitar de pagar alguns impostos; és una mala puta! / Està fet un mala puta, no et refiïs ni un pèl d'ell!

→ **ésser una mala pua (algú), ésser un puta, més puta que les gallines, més traïdor que un gat negre, tenir puteria**

▷ **ésser un mala puta** (v.f.)

ésser una vespa *SV*, (ésser una) persona astuta, múrria, que s'enginya per enganyar (A-M) *I aquell fadrí que era una vespa* (A-M)

→ **ésser un puta, ésser una arna, ésser una bona pua (algú), ésser una mala pua (algú), més puta que les gallines, tenir puteria, ésser un escurçó**

▷ **més viu que una mostela** (p.ext.)

més llest que la tinya *SA*, [ésser] molt llest, molt astut (R-M)

No n'hi passa ni una; és més llest que la tinya (R-M)

→ **ésser una bona pua (algú), més viu que una mostela, saber molt de llatí, ésser un bon escolà, més llest que una daina, viu com la tinya**

més pillo que un gat negre *SA*, [ésser] molt astut (A-M)

Aquest noi és més pillo que un gat negre: no hi ha manera d'enganyar-lo

→ **murri com una guilla, més pòlissa que un gat negre, ésser un puta, ésser una bona pua (algú)**

▷ **més viu que una mostela** (p.ext.)

[pillo: mot no registrat a l'IEC]

més pòlissa que un gat negre *SA*, [ésser] molt astut (A-M)

Vigila amb la Maria, que és més pòlissa que un gat negre i et podria entabanar

→ **murri com una guilla, més pillo que un gat negre, ésser un puta, ésser una bona pua (algú)**

més puta que les gallines *SA*, [ésser] molt astut (R-M)

L'ha deixat amb la paraula a la boca; és més puta que les gallines (R-M)

→ **ésser una arna, ésser una mala pua (algú), ésser una vespa, tenir puteria, ésser una mala puta, més traïdor que un gat negre**

▷ **més viu que una mostela** (p.ext.)

més traïdor que un gat negre *SA*, [ésser] molt astut (A-M)

El Joan és més traïdor que un gat negre: ahir em va convèncer perquè l'ajudés a fer el treball i l'he acabat fent jo sol

→ **murri com una guilla, més puta que les gallines, ésser una mala pua** (algú), **ésser una mala puta**

més viu que una mostela SA, es diu d'una persona o animal molt entenet, de gran capacitat de comprensió (A-M)

No li passa res desapercebut, és més viu que una mostela / L'Ariadna és més viva que una mostela, té una gran capacitat de comprensió

→ **viu com una centella, més llest que la tinya, ésser una bona pua** (algú), **saber molt de llatí, ésser un bon escolà**

▷ **ésser una vespa** (p.ext.), **més pillo que un gat negre** (p.ext.), **més puta que les gallines** (p.ext.), **tenir puteria** (p.ext.), **murri com una guilla** (p.ext.)

perdre's de vista SV, ésser molt llest (R-M)

No crec que el puguis enganyar; aquest noi es perd de vista

→ **pensar-se-les totes, saber-la llarga**

saber-la llarga SV, tenir molta experiència i astúcia / ésser astut, sagaç (IEC, EC)

A ell no el podràs enganyar, la sap llarga / Para d'insistir, que la saps molt llarga! (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival)

→ **perdre's de vista, ésser un bon peix, ésser un gat vell, pensar-se-les totes, tenir molta lletra menuda, ésser un punt** (algú)

▷ **saber més que l'oli ranci** (p.ext.), **amb bones paraules** (p.ext.)

saber molt de llatí SV, ésser molt astut (A-M)
Sap molt de llatí i aconsegueix sempre el que vol

→ **més llest que la tinya, més viu que una mostela, saber molta lletra menuda, tenir molta lletra menuda**

▷ **amb bones paraules** (p.ext.)

tenir puteria SV, ésser molt astut (R-M)

Aquell amic teu té puteria; no l'enganyaran pas / Aconsegueix el que vol perquè actua amb puteria (També s'usa amb la forma *amb puteria*) (R-M, *)

→ **ésser un puta, ésser una arna, ésser una mala pua** (algú), **ésser una vespa, més puta que les gallines, ésser una mala puta**

▷ **més viu que una mostela** (p.ext.), **tenir mala idea** (p.ext.)

ATABALAMENT

■ **mal de cap** SN, fatiga o mareig causat per sorolls, preocupacions, etc.

Després d'explicar-me les seves històries, sempre acabo amb mal de cap

▷ **rodar-li el cap** (a algú) (p.ext.)

ATABALAR

carregar-li el cap (a algú) SV, atabalar / fatigar el cervell, marejar, amb sorolls (R-M, *)

No em carreguis més el cap parlant-me d'això (R-M)

→ **omplir-li el cap** (a algú), **escalfar-li el cap** (a algú), **inflar el cap** (a algú), **inflar el coco** (a algú)

▷ **tenir el cap carregat** (inv.)

escalfar-li el cap (a algú) SV, atabalar / fatigar el cervell d'algú amb sorolls, xerramenca, crits, etc. (Fr, *)

No m'escalfis el cap que avui no estic per orgues!

→ **carregar-li el cap** (a algú), **omplir-li el cap** (a algú), **inflar el cap** (a algú), **inflar el coco** (a algú)

fer ballar el cap (a algú) SV, atabalar algú / fatigar algú, atorrallar-lo amb sorolls, preguntes, etc. (IEC, *)

Amb aquells arguments contradictoris feien ballar el cap a la Marta, que ja no sabia què pensar / Calla una estona i no em facis ballar més el cap

→ **fer ballar el paraigua** (a algú), **portar** (algú) **de cap**

■ **fer ballar el paraigua** (a algú) SV, fatigar algú, atorrallar-lo amb sorolls, preguntes, etc. *Feien ballar el paraigua a la professora perquè li feien moltes preguntes alhora / No cri-deu tant, que em feu ballar el paraigua*

→ **fer ballar el cap** (a algú), **inflar el cap** (a algú)

■ **inflar el cap** (a algú) SV, fatigar el cervell d'algú amb sorolls, xerramenca, crits, etc.

Amb els seus comentaris xenòfobs infla el cap a tothom / Va estar parlant molta estona fins a inflar-me el cap

→ **carregar-li el cap** (a algú), **escalfar-li el cap** (a algú), **fer ballar el paraigua** (a algú), **omplir-li el cap** (a algú), **inflar el coco** (a algú)

■ **inflar el coco** (a algú) SV, fatigar el cervell d'algú amb sorolls, xerramenca, crits, etc.

Para d'inflar el coco a ton germà amb la teva xerrameca

→ **inflar el cap** (a algú), **carregar-li el cap** (a algú), **escalfar-li el cap** (a algú)

omplir-li el cap (a algú) SV, atabalar a algú, contentant-li, explicant-li, etc., un munt de coses / parlar amb insistència forçant l'atenció de qui escolta (IEC, R-M)

Tanta xerrameca m'omple el cap; calla (R-M)

→ **carregar-li el cap** (a algú), **posar un cap com tres quartans** (a algú), **posar el cap com un timbal** (a algú), **inflar el cap** (a algú), **escalfar-li el cap** (a algú), **rompre el cap** (a algú)

▷ **tenir el cap com un bombo** (inv.), **cloquejar-li el cap** (a algú) (inv.)

posar el cap com un timbal (a algú) SV, marejar (algú) a força de parlar (EC)

La Mireia posa el cap com un timbal al seu

marit quan li explica els problemes de la feina / Calla, que m'estàs posant el cap com un tabal! (També s'usa amb les formes *posar el cap com un tabal* (a algú) i *posar un cap com un tabal* (a algú))

→ **omplir-li el cap** (a algú), **posar un cap com tres quartans** (a algú), **posar un cap com un bombo** (a algú)

▷ **tenir el cap com un timbal** (inv.)

posar un cap com tres quartans (a algú) *SV*, marejar algú a força de parlar (IEC)

Amb tantes explicacions m'ha posat un cap com tres quartans (R-M)

→ **omplir-li el cap** (a algú), **posar el cap com un timbal** (a algú), **posar un cap com un bombo** (a algú)

posar un cap com un bombo (a algú) *SV*, marejar algú a força de parlar

Parlava tan de pressa que m'ha posat un cap com un bombo

→ **posar el cap com un timbal** (a algú), **posar un cap com tres quartans** (a algú), **rompre el cap** (a algú)

▷ **tenir el cap com un bombo** (inv.)

ATABALAR-SE

perdre la carta de navegar *SV*, atabalar-se / torbar-se, atordir-se, de manera que no se sap què fer, què dir (Fr, *)

Quan es posa molt nerviosa perd la carta de navegar i ja no sap què ha de fer

→ **perdre el cap**, **rodar-li el cap** (a algú)

▷ **no saber on toca** (p.ext.)

rodar-li el cap (a algú) *O*, desorientar-se / torbar-se, atordir-se, de manera que no se sap què fer, què dir (R-M, *)

Després de tantes provatures ja li roda el cap i no sap quin sistema és el millor / Em dieu tantes coses d'un plegat, que em feu rodar el cap (R-M, EC)

→ **perdre la carta de navegar**

▷ **mal de cap** (p.ext.)

ATABALAT

no saber on toca *SV*, estar atabalat, atordit, que no sap què dir, què fer, com captenir-se

Està molt nerviós i no sap on toca; no hi ha manera d'entendre's amb ell / Estava tan agitat que no sabia ni on tocava / Ha passat la nit delirant, però ara ja sap on toca i està ben serè (R-M, *, R-M)

▷ **perdre la carta de navegar** (p.ext.)

no saber què es diu *SV*, estar molt atabalat, destarotat (IEC)

L'acaben d'acomiar de la feina i, en aquests moments, no sap què es diu / Estava tan nerviós que no sabia què es deia / Estàs atabalat i no saps què et dius, asserena't! (També s'usa amb la forma *no saber el que es diu*)

→ **no saber què es fa, no saber què es pesca, no saber què s'empatolla**

no saber què es fa *SV*, estar molt atabalat, destarotat (IEC)

Vol ocupar-se de tantes coses alhora que no sap què es fa / Quan es posava nerviós, no sabia el que es feia / Com pots treballar tantes hores seguides? Descansa una mica, que aviat ja no sabràs què et fas! (També s'usa amb la forma *no saber el que es fa*)

→ **no saber què es diu, no saber què es pesca, no saber què s'empesca**

no saber què es pesca *SV*, estar molt atabalat, destarotat (IEC)

Quan s'atabala, no sap què es pesca / Quan es va adonar que havia tingut un accident, va baixar del cotxe tan atabalat que no sabia què es pescava / No t'hi capfiquis perquè després no saps què et pesques (També s'usa amb la forma *no saber el que es pesca*)

→ **no saber què es fa, no saber què es diu, no saber què s'empatolla, no saber què s'empesca**

sortir-li fum del cap (a algú) *O*, estar atabalat (R-M)

Li van fer tantes recomanacions que al pobre xicot ja li sortia fum del cap i no sabia per on començar la feina (R-M)

→ **tenir el cap com un timbal, tenir el cap com un bombo**

tenir el cap com un bombo *SV*, sentir mareig o malestar a causa d'una insistència molesta, generalment sorollosa (IEC)

Tinc el cap com un bombo de sentir el soroll de la màquina excavadora / Va sortir de la discoteca amb el cap com un bombo (També s'usa amb la forma *amb el cap com un bombo*)

→ **tenir el cap com un timbal, sortir-li fum del cap** (a algú), **cloquejar-li el cap** (a algú)

▷ **posar un cap com un bombo** (a algú) (inv.), **omplir-li el cap** (a algú) (inv.), **tenir el cap espès** (p.ext.), **tenir el cap carregat** (p.ext.)

tenir el cap com un timbal *SV*, sentir mareig o malestar a causa d'una insistència molesta, generalment sorollosa (IEC)

A la reunió cridaven tant que ara tinc el cap com un timbal; encara no sé què han dit / Vaig sortir de la prova amb el cap com un timbal (També s'usa amb la forma *amb el cap com un timbal*) (R-M, *)

→ **tenir el cap com un bombo, sortir-li fum del cap** (a algú)

▷ **posar el cap com un timbal** (a algú) (inv.), **tenir el cap espès** (p.ext.)

ATAC

un ram de SQ, començament d'una malaltia; atac incipient, simptomàtic d'altres de més greus (A-M)

L'avi ha tingut un ram de feridura / Un ram de bogeria (S'usa amb els noms *bogeria*, *feridura*, etc. com a complement de la preposició) (A-M, EC)

ATACABLE

a tirar *SP*, [posar-se] en situació de poder ésser atacat, impugnat, refutat, etc. (A-M)

Es va posar a tir de totes les possibles crítiques

▷ **en descobert** (p.ext.), **a pit descobert** (p.ext.), **a boca de canó** (p.ext.), **entre les potes dels cavalls** (p.ext.)

ATACAR

clavar les dents (a algú) *SV*, atacar / escometre contra algú (R-M, *)

Quan va tenir ocasió, va clavar les dents al veí perquè la hi tenia jurada / Estava foll d'ira i no sabia a qui clavar les dents per desfogar-se; va posar-se a insultar el conserge (*, R-M)

▷ **tirar pedres contra** (p.ext.), **escopir-li a la cara** (a algú) (p.ext.)

girar-s'hi *SV*, atacar algú del qual era atacat (Fr)

No t'hi giris, que en sortiràs perdent (Fr)

→ **tornar-s'hi**, **tornar el cop** (a algú), **tornar-li la pilota** (a algú)

prendre l'ofensiva *SV*, començar un atac contra algú (EC)

De seguida va prendre l'ofensiva contra les paraules que acabava de dir l'advocat defensor

▷ **a la defensiva** (p.ext.)

tirar pedres contra *SV*, atacar / escometre, arremetre, contra algú o alguna cosa (R-M, *)

Parli amb qui parli, sempre ha de tirar pedres contra algú del partit contrari (R-M)

→ **tirar-les amb bala**

▷ **clavar les dents** (a algú) (p.ext.)

tirar-se-li a sobre (a algú) *SV*, atacar / atacar, venir abrivadament, hostilment damunt algú (R-M, *)

Un home va tirar-se-li a sobre per fer-lo caure, però ell va repellir l'agressió / A la nit i amb traïdoria els delinqüents se li tiraren a sobre i li prengueren els diners (R-M)

→ **caure-li al damunt** (a algú), **caure sobre l'enemic**

ATACAT

entre les potes dels cavalls *SP*, a mercè dels atacs (R-M)

Està entre les potes dels cavalls; tothom l'ataca i el critica

▷ **entre les potes del cavall** (v.f.), **arrossegar** (algú) **pel fang** (inv.), **a tir** (p.ext.)

ATALLAR

fer drecera *SV*, guanyar temps anant per un camí més directe / abreuçar el camí (R-M, IEC)

Si passem bosc a través farem drecera / Si passem pel carrer gran farem drecera (R-M, EC)

▷ **fer marrada** (ant.), **marrar el camí** (ant.), **fer volta** (ant.), **pel dret** (p.ext.)

ATAPEÏT

a pic de mall *SP*, molt estrets, atapeïts (A-M)

La sala era ben plena; hi érem a pic de mall; ja no hi cabia ningú més (R-M)

→ **estrets com arengades al barril, estret com les sardines al barril, pitjats com anxoves en el barril, ple de gom a gom** [Men. (A-M)]

ATENCIÓ

a l'atenció (d'algú) *SP*, en un sobre, en una nota escrita, etc., amb destinació a (algú) (IEC)

La carta s'adreçava «a l'atenció del director»

ull viu *SN*, crit d'atenció (R-M)

Noi, ull viu!; que ara et toca pujar a tu i t'estan passant al davant / I tu, ull viu!; a veure si també rebràs / Estaré ull viu perquè no em passi per alt la data del seu aniversari (R-M, R-M, *)

▷ **fer el cap viu** (p.ext.), **un pam d'ulls** (p.ext.)

ATENDRE

1. (v. intr.) fer atenció, estar atent, posar cura en alguna cosa

aixecar la ullera *SV*, dirigir l'atenció (R-M)

Sembla que no faci cas de res, però quan aixeca la ullera cap allò que li interessa, no se li escapa cap detall (R-M)

→ **posar els cinc sentits** (en alguna cosa), **posar esment** (en alguna cosa)

▷ **girar els ulls** (a algú) (p.ext.)

anar alerta *SV*, anar, estar, etc., amb vigilància, atenció (IEC)

Cal anar alerta si es volen fer bé les coses / Està ben alerta perquè ho vol fer molt bé (També s'usa amb el verb *estar* i amb el modificador *ben* o els quantificadors *força*, *molt*, etc. en posició prenominal)

→ **fer el cap viu, obrir els ulls, no treure l'ull de sobre a, amb compte**

dreçar les orelles (a alguna cosa) *SV*, posar molt d'esment a allò que hom diu (EC)

Calla i dreça les orelles (També s'usa amb el modificador *bé* en posició postverbal. El complement és opcional)

→ **obrir l'orella** (a alguna cosa), **parar orella** (a alguna cosa), **posar esment** (en alguna cosa)

▷ **dreçar l'orella** (a alguna cosa) (v.f.), **llevar-se les lleganyes** (p.ext.)

llevar-se les lleganyes *SV*, posar-se a mirar o a considerar bé les coses (A-M)

Lleveu-vos les lleganyes i presteu atenció, perquè això que ara us mostraré és molt important

→ **obrir els ulls**

▷ **dreçar les orelles** (a alguna cosa) (p.ext.), **estar al cas** (d'alguna cosa) (p.ext.)

mirar-s'hi *SV*, fer alguna cosa posant-hi molta cura, procurant que sigui perfecta (EC)

Si s'hi mira una mica, segur que li sortirà bé
→ **amb compte**

ANT

parlar en xinès *SV*, dir coses que els altres no volen entendre / algú, parlar sense aconseguir l'atenció dels oients (R-M, *)

Aquelles recomanacions que els feia, era parlar-los en xinès; ningú no en feia cas / Semblava que parlés en xinès, ningú no l'escoltava (R-M, *)

▷ **parlar xinès** (v.f.)

2. (v. tr.) tenir en compte, en consideració; tenir atencions (envers algú)

donar orgue (a algú) *SV*, tractar algú cerimoniosament o amb consideració (A-M)

He vist que donaves orgue a la Nieves Carolí, tractant-la com una senyora (A-M)

→ **tractar** (algú) **com un senyor**, **fer barrejada** (a algú), **tenir consideracions**, **no deixar tocar de peus a terra** (algú)

▷ **fer cara** (a algú) (p.ext.)

estar al cas (d'alguna cosa) *SV*, atendre alguna cosa (IEC)

Estigues al cas, que la nena no plori / Torna-ho a repetir, si no et sap greu; quan ho deies no estava al cas; ara t'escolto (El complement és opcional) (*, R-M)

→ **fer-se càrrec de**, **en antena**, **tenir** (algú o alguna cosa) **en compte**, **tenir l'ull en**

▷ **llevar-se les lleganyes** (p.ext.)

fer cabal (d'alguna cosa) *SV*, donar importància (R-M)

Fes cabal dels seus consells / De les seves amenaces, no en facis cabal (*, IEC)

→ **fer cas de**, **fer calendari de**, **parar orella** (a alguna cosa), **fer basa** (d'alguna cosa), **fer estat** (d'alguna cosa)

▷ **fer-se quinze unces** (d'alguna cosa) (ant.), **fer-se tres unces** (d'alguna cosa) (ant.)

fer calendari de *SV*, fer cabal d'algú o d'alguna cosa, posar-hi atenció (A-M)

Hauriem de fer calendari dels consells que ens donen els nostres professors a l'hora d'estudiar / Fa calendari dels amics que té

→ **fer cas de**, **fer cabal** (d'alguna cosa), **fer estat** (d'alguna cosa)

[Cat., Val. (A-M)]

fer cara (a algú) *SV*, prestar atenció a algú (A-M)

En Jaume només fa cara a la Lluïsa, a la resta de nosaltres ni ens saluda

▷ **donar orgue** (a algú) (p.ext.)

fer cas de *SV*, considerar com a important, digne de posar-hi esment (IEC)

Sempre fa cas dels seus consells / El cridàvem, però ell no en feia cas i seguia avall (També s'usa amb el modificador *gran* o amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. en posició prenominal) (*, R-M)

→ **fer cabal** (d'alguna cosa), **fer calendari de**, **parar orella** (a alguna cosa)

▷ **fer cas omís de** (ant.)

fer els honors (a algú) *SV*, atendre els invitats / a una casa, fer-hi agradable l'estada als invitats / rebre algú i atendre'l agradablement, atentament (R-M, IEC, EC)

La filla gran ajudava els seus pares a fer els honors; és molt atenta (R-M)

→ **retre els honors** (a algú)

▷ **tenir consideracions** (p.ext.), **no deixar tocar de peus a terra** (algú) (p.ext.)

no deixar tocar de peus a terra (algú) *SV*, tractar molt bé algú, no deixar-li arribar cap molèstia i procurar-li tots els gusts; tractar-lo extremadament bé, no permetre que tingui cap disgust ni incomoditat (A-M)

No deixava tocar de peus a terra el seu avi. Sempre estava per ell

→ **donar orgue** (a algú), **tractar** (algú) **com un senyor**

▷ **tenir consideracions** (p.ext.), **fer els honors** (a algú) (p.ext.)

no treure l'ull de sobre a *SV*, no cessar de mirar algú o alguna cosa / estar alerta (A-M, *)

No treu l'ull de sobre als fills / No va treure la vista de sobre la bossa perquè no la hi robessin mentre passejava pel mercat (També s'usa amb el verb *llevar*, amb els noms *mirada* o *vista* i amb la preposició *damunt*)

→ **tenir l'ull en**, **anar alerta**

▷ **fixar els ulls en** (p.ext.)

obrir l'orella (a alguna cosa) *SV*, mostrar-se disposat a acollir una proposició (IEC)

Ell de seguida va obrir l'orella a la petició d'aquells homes i va fer que fossin atesos / És molt comprensiu i va obrir l'orella a les sollicituds dels seus dependents (S'usa normalment amb noms com ara *petició*, *proposició*, *proposta*, etc.) (R-M)

→ **dreçar les orelles** (a alguna cosa), **posar esment** (en alguna cosa), **parar orella** (a alguna cosa)

parar orella (a alguna cosa) *SV*, donar importància (R-M)

Procura no parar orella a les xafarderies (R-M)

→ **fer cas de**, **fer cabal** (d'alguna cosa), **obrir l'orella** (a alguna cosa), **dreçar les orelles** (a alguna cosa)

posar els cinc sentits (en alguna cosa) *SV*, posar la màxima atenció i cura (R-M)

És una persona que posa els cinc sentits en tot allò que fa / Aquesta feina requereix que hi

posis els cinc sentits perquè és una màquina molt perillosa i pots fer-te mal (*, R-M)

→ **aixecar la ullera, posar esment** (en alguna cosa), **prendre esment** (en alguna cosa), **passar** (alguna cosa) **per tots els alambins, amb compte**

▷ **pensar amb els peus** (ant.), **filar prim** (p.ext.), **afinar el tret** (p.ext.), **amb els cinc sentits** (p.ext.)

posar esment (en alguna cosa) *SV*, posar atenció en alguna cosa, fixar-s'hi (IEC)

Cal que poseu esment en tot el que diuen els professors, perquè després podria sortir a l'examen

→ **prendre esment** (en alguna cosa), **parar esment** (en alguna cosa), **aixecar la ullera, posar els cinc sentits** (en alguna cosa), **obrir l'orella** (a alguna cosa), **dreçar les orelles** (a alguna cosa)

prendre (algú o alguna cosa) **en compte** *SV*, considerar, tenir present, no oblidar (EC)

Cal prendre aquesta gent en compte / Això, heu de prendre-ho en compte (*, IEC)

→ **tenir** (algú o alguna cosa) **en compte, tenir present**

prendre (algú o alguna cosa) **en consideració** *SV*, prestar atenció, fer cabal (EC)

Sempre prenen en Jaume en consideració: es nota que li tenen aprecí

→ **tenir** (algú o alguna cosa) **en compte, tenir** (algú o alguna cosa) **en consideració**

▷ **donar el to** (a alguna cosa) (p.ext.)

prendre esment (en alguna cosa) *SV*, fixar-se atentament, posar atenció en alguna cosa (EC)

Si no prens esment en tot allò que els teus pares et diuen, acabaràs malament

→ **posar esment** (en alguna cosa), **parar esment** (en alguna cosa), **posar els cinc sentits** (en alguna cosa), **mirar** (alguna cosa) **amb quatre ulls**

■ **retre els honors** (a algú) *SV*, fer agradable l'estada a algú, rebre'l i atendre'l agradablement, atentament

Van retre els honors a l'homenatjat

→ **fer els honors** (a algú)

▷ **tenir consideracions** (p.ext.)

tenir consideracions *SV*, tractar amb atenció (EC)

És molt atent, sempre té consideracions envers tothom / Em va fer sentir molt bé en aquella reunió perquè va tenir moltes consideracions amb nosaltres (També s'usa amb els quantificadors *molt, poc*, etc. en posició prenominal)

→ **donar orgue** (a algú), **tractar** (algú) **com un senyor**

▷ **fer cas omís de** (ant.), **fer els honors** (a algú) (p.ext.), **retre els honors** (a algú) (p.ext.), **no deixar tocar de peus a terra** (algú) (p.ext.)

tenir (algú o alguna cosa) **en compte** *SV*, considerar, no oblidar (EC)

Val la pena tenir la seva opinió en compte / Abans de comprar-ho cal que tinguis en compte la seva utilitat; pensa-t'hi bé / Tingues tots els veïns en compte a l'hora de convocar-los per a la reunió (*, R-M, *)

→ **no perdre** (algú o alguna cosa) **de vista, estar al cas** (d'alguna cosa), **tenir l'ull en, tenir present, prendre** (algú o alguna cosa) **en compte, estar al cas** (d'alguna cosa)

▷ **no caure en un sac foradat** (inv.), **de cara a** (p.ext.)

tenir l'ull en *SV*, tenir esment en alguna cosa, prestar-hi atenció, vigilància (A-M)

Els vigilants van tenir l'ull en els presos durant tota la nit / Vaig tenir l'ull en el meu cotxe tot el matí

→ **estar al cas** (d'alguna cosa), **tenir** (algú o alguna cosa) **en compte, fixar els ulls en, no treure l'ull de sobre a, clavar els ulls damunt, clavar els ulls en, posar els ulls damunt**

▷ **tenir ull en** (v.f.)

ATENENT

per amor de *SP*, atenen a, per raó de / per atenció a (EC)

Hi ha hagut moltes cancel·lacions per amor del temps que ha fet durant tot el juliol

▷ **per mor de** (v.f.), **per raó de** (p.ext.)

ATENT

ésser tot ulls *SV*, posar tota l'atenció en la mirada (IEC)

L'espectacle era meravellós i érem tot ulls contemplant-lo (R-M)

→ **anar amb set ulls i set orelles**

▷ **ésser tot orelles** (p.ext.)

estar a la que salta *SV*, vigilar / estar atent per a aprofitar qualsevol ocasió (R-M, EC)

No li passa res desapercebut, sempre està a la que salta (R-M)

→ **estar a l'aguait, obrir els ulls**

▷ **buscar la perduda** (p.ext.), **estar a l'expectativa** (d'alguna cosa) (p.ext.)

estar a les calces *SV*, prestar atenció al que es diu (A-M)

Sempre està a les calces quan li parlo: escolta i pren nota de tot el que li dic

▷ **amb atenció** (p.ext.)

[Llofriu (A-M)]

estar en tot *SV*, estar atent a tot allò que passa, es diu, etc.

Tracta molt bé la gent que el rodeja, cuida molt els detalls, està en tot

▷ **tenir més ulls que un covo d'alatxa** (p.ext.)

obrir uns ulls com uns gots *SV*, estar atent o vigilant (A-M)

Has d'estar molt atent i obrir uns ulls com uns gots si vols arribar a descobrir el que succeeix

allà / Aquests nois són dels que baden uns ulls com un gots (També s'usa amb el verb *badar*)

→ **obrir uns ulls com uns salers, fer uns ulls com unes taronges, posar uns ulls com unes taronges, obrir uns ulls com unes taronges**

obrir uns ulls com uns salers *SV*, estar molt atent o vigilant (A-M)

No volia que se li escapés, així que va obrir uns ulls com uns salers / Baden uns ulls com uns salers perquè tenen una gran curiositat per saber què passa (També s'usa amb el verb *badar*)

→ **obrir uns ulls com uns gots, fer uns ulls com unes taronges, posar uns ulls com unes taronges, obrir uns ulls com unes taronges**

■ **posar-se a l'aguait** *SV*, posar-se a vigilar, estar atent

Des del moment que li van ordenar que es posés a l'aguait, va estar atent tota l'estona

→ **posar-se a la posta**

▷ **posar-se en aguait** (v.f.), **estar a l'expectativa** (d'alguna cosa) (p.ext.), **estar a l'aguait** (p.ext.), **estar a les escoltes** (p.ext.)

ATENTAMENT

amb atenció *SP*, atentament / d'una manera atenta (Fr, *)

Escolteu amb atenció tot el que us explicaran

→ **amb els cinc sentits**

▷ **estar a les calces** (p.ext.)

amb els cinc sentits *SP*, conscientment / posant-hi tota l'atenció possible / [fer-la] amb gran esment, amb la més gran atenció (R-M, IEC, A-M)

Tot ho fa amb els cinc sentits, per això sap greu quan les coses no li surten bé / Has actuat amb tots els sentits; ho ha fet deliberadament (També s'usa amb les formes *amb tots els sentits, amb tots els cinc sentits i amb tots els seus cinc sentits*) (*, R-M)

→ **a consciència, amb atenció**

▷ **amb els peus** (ant.), **posar els cinc sentits** (en alguna cosa) (p.ext.)

ANT

damunt damunt *SAdv*, superficialment / sense detenir gaire l'atenció en alguna cosa (R-M, *)

Vaig llegir-ho damunt damunt i no ho recordo exactament (R-M)

→ **dessús dessús, per alt, per alt enllà, per sobre**

dessús dessús *SAdv*, sense detenir gaire l'atenció en alguna cosa

Solament en vull parlar dessús dessús (A-M)

→ **damunt damunt, per sobre, per alt enllà, per alt**

per alt *SP*, damunt damunt, sense detenir gaire l'atenció (A-M)

Ho he contat per alt / He llegit aquest llibre per alt per alt (També s'usa amb la forma *per alt per alt*) (A-M)

→ **damunt damunt, dessús dessús**

● **per alt enllà** (Torelló, Figueres)

[Solsona, Cardona, Gironella, Costa de Llevant (A-M)]

per alt enllà *SP*, damunt damunt, sense detenir gaire l'atenció (A-M)

Les coses fetes per alt enllà no serveixen / He vist el museu, però molt per alt enllà perquè era fosc / Fullejant l'obra per alt enllà (A-M)

→ **damunt damunt, dessús dessús**

● **per alt** (Solsona, Cardona, Gironella, Cosa de Llevant)

[Torelló, Figueres (A-M)]

ATENUACIÓ

és veritat *O*, fórmula concessiva amb què reconeixem la certesa d'allò que s'afirma / expressió emfàtica de caràcter correctiu o atenuatiu (A-M, EC)

És veritat que s'havia equivocat, però cada dia, s'hi esforçava més / Tenia bones qualitats, és ver, però.. (També s'usa amb l'adjectiu *ver*) (*, EC)

ATERRAR

prendre terra *SV*, posar-se damunt la terra algú o alguna cosa que ve volant (un ocell, una aeronau, etc.) (EC)

A causa d'una avaria, van haver de prendre terra abans d'hora

▷ **perdre terra** (inv.), **tren d'aterratge** (p.ext.)

ATERRATGE

tren d'aterratge *SN*, conjunt d'elements que permeten a un avió de dur a terme les operacions d'envol i d'aterratge (IEC)

El tren d'aterratge estava avariats i l'avió va haver de fer un aterratge d'emergència

▷ **prendre terra** (p.ext.)

ATÈS

no caure en un sac foradat *SV*, no ésser desatès una cosa, no deixar d'ésser tinguda en compte (A-M)

Les teves necessitats no cauran en un sac foradat, t'ho prometem (També s'usa amb la forma *no caure en sac foradat*)

▷ **tenir** (algú o alguna cosa) **en compte** (inv.), **no voler quedar per llavor** (p.ext.)

no faltará qui toc matines *O*, es diu per a indicar que no quedarà desatès un treball, un assumpte, etc. (A-M)

Tranquil, ja hi haurà qualcú que farà sa feina, no faltará qui toc matines

[Mall. (A-M)]

no voler quedar per llavor *SV*, no voler quedar desatès o oblidat; no voler deixar de participar en una cosa (A-M)

Aquell nen des que ha tingut un germanet no vol quedar per llavor: tota l'estona està cridant l'atenció

- ▷ **no caure en un sac foradat** (p.ext.), **quedar a l'estacada** (p.ext.)

ATIPAR

fer paret *SV*, tenir molta substància, força alimentícia (A-M)

Un bon plat d'arròs fa molta paret / Aquest menjar no fa paret (També s'usa amb el modificador *bon* o amb el quantificador *molt* en posició prenominal) (A-M, *)

- ▷ **fer coixí** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

ATIPAR-SE

omplir el buc *SV*, menjar i beure (EC)

En aquella festa hem omplert el buc de mala manera i ara ja no tenim gana de sopar

→ **omplir el sac, omplir el pap**

- ▷ **treure el ventre de guerxesa** (p.ext.), **treure el ventre de pena** (p.ext.), **treure el ventre de mal any** (p.ext.), **treure el ventre de lloc** (p.ext.), **tenir el buc ple** (p.ext.)

omplir el sac *SV*, atipar-se, omplir-se la panxa (A-M)

Van omplir tant el sac que es van acabar tot el menjar

→ **omplir el pap, omplir el buc**

- ▷ **treure el ventre de guerxesa** (p.ext.), **treure el ventre de pena** (p.ext.), **treure el ventre de mal any** (p.ext.), **treure el ventre de lloc** (p.ext.), **tenir el sac ple** (p.ext.)

■ **posar-se les botes** *SV*, menjar abundantment i de manera desacostumada

Hi havia molt de menjar i ens vam posar les botes / Tot el que hi havia per menjar era tan bo que ens hem fotut les botes (També s'usa amb el verb *fotre*)

treure el ventre de guerxesa *SV*, menjar abundantment i de manera desacostumada / sado-llar la fam (A-M, EC)

Avui, al dinar de casament traurem el ventre de guerxesa

→ **treure el ventre de pena, treure el ventre de mal any, eixir de mal any, treure el ventre de lloc**

- ▷ **omplir el sac** (p.ext.), **omplir el buc** (p.ext.)

treure el ventre de lloc *SV*, atipar-se excessivament (A-M)

Ahir va treure el ventre de lloc i ara té molt mal de panxa

→ **treure el ventre de mal any, treure el ventre de guerxesa**

- ▷ **omplir el sac** (p.ext.), **omplir el buc** (p.ext.), **no poder dir fava** (p.ext.)

treure el ventre de pena *SV*, saciar la fam (IEC)

Si es pot quedar de mosso en aquella mastia, podrà treure el ventre de pena perquè menjarà molt bé (R-M)

→ **treure el ventre de mal any, treure el ventre de guerxesa, treure el ventre de lloc, eixir de mal any**

- ▷ **omplir el pap** (p.ext.), **omplir el sac** (p.ext.), **omplir el buc** (p.ext.)

ATIPAT

tenir el buc ple *SV*, haver-se atipat molt

He menjat molt, tinc el buc ple

→ **tenir el sac ple, tenir el pap ple**

- ▷ **omplir el buc** (p.ext.)

tenir el pap ple *SV*, que s'ha atipat molt a l'hora de menjar

Havia menjat tres plats i postres i ja tenia el pap ple

→ **tenir el sac ple, tenir el buc ple, tenir el ventre ple**

- ▷ **tenir el pap buit** (ant.), **omplir el pap** (p.ext.)

tenir el sac ple *SV*, haver-se atipat molt de menjar

Encara falten les postres, però jo ja tinc el sac ple; no m'hi cap res més

→ **tenir el pap ple, tenir el buc ple**

- ▷ **omplir el sac** (p.ext.)

ATONIR

deixar (algú) **com qui veu visions** *SV*, deixar algú atònit, meravellat

La visita del seu oncle ha deixat el xicot com qui veu visions. Què li deu haver explicat?

→ **deixar** (algú) **amb la boca oberta, deixar** (algú) **amb un peu enlaire, deixar** (algú) **clavat en terra, deixar** (algú) **d'una peça**

- ▷ **restar com qui veu visions** (inv.), **veure visions** (p.ext.)

ATÒNIT

mudar de color *SV*, alterar-se el color de la cara / sorprendre's, quedar atònit, etc. (R-M, *)

En veure's descobert va mudar de color; no sabia què dir per dissimular (R-M)

quedar de pedra *SV*, sorprendre's en gran manera (R-M)

Va quedar de pedra quan va rebre aquella notícia tan sorprenent / Quan el va veure, va quedar petrificat (També s'usa amb els verbs *restar*, *romandre*, etc. i amb l'adjectiu *petrificat*)

→ **quedar sense paraula, quedar sense resposta, quedar mort, quedar parat, quedar verd, quedar amb un peu enlaire, quedar d'una peça, quedar glaçat**

- ▷ **deixar** (algú) **de pedra** (inv.), **quedar fred** (p.ext.)

restar com qui veu visions *SV*, restar atònit, meravellat (IEC)

Quan ha obert el regal ha restat com qui veu visions (També s'usa amb el verb *quedar*)

▷ **deixar** (algú) **com qui veu visions** (inv.), **veure visions** (p.ext.)

ATORDIR

■ **carregar-li el cap** (a algú) *SV*, produir pertorbació a l'organisme l'alcohol, el tabac, etc. *Aquesta beguda li ha carregat el cap i ara es troba malament*

→ **pujar-li al cap** (a algú), **fer anar el cap en roda** (a algú)

ATORDIR-SE

cloquejar-li el cap (a algú) *O*, atordir o atordir-se algú (EC)

Amb tants sorolls em cloquejava el cap / No li diguis tantes coses a la vegada, que li faràs cloquejar el cap, l'atabalaràs (EC, R-M)

→ **tenir el cap com un bombo**

▷ **omplir-li el cap** (a algú) (inv.)

perdre el cap *SV*, perdre el domini de si mateix / torbar-se mentalment (R-M, IEC)

Davant d'aquells insults va estar a punt de perdre el cap, però va saber-se contenir / Mi-reu de no perdre el cap en cap circumstància; penseu que ben segur que intentaràn provocar-vos (També s'usa amb el nom *testa*) (R-M)

→ **perdre l'oremus, perdre el timó, perdre el món de vista, perdre el seny, perdre els estreps, perdre la carta de navegar**

perdre l'oremus *SV*, desorientar-se, perdre la memòria o l'esment d'allò que cal fer o dir (EC)

Amb tantes preguntes li varen fer perdre l'oremus i ja no sabia què dir (R-M)

→ **perdre el cap, perdre el timó, perdre el món de vista, perdre el seny**

▷ **no saber què s'empatolla** (p.ext.)

[oremus: llatinisme]

perdre la carta de navegar *SV*, no saber ja on s'és en un afer, etc. (IEC)

Amb tant d'enrenou, vaig perdre la carta de navegar

→ **no saber per on navega, no saber per quin mar navega, perdre el cap**

▷ **saber la carta de navegar** (ant.), **anar de mal en pitjor** (p.ext.)

ATORDIR

tenir el cap carregat *SV*, tenir el cap poc clar (EC)

Amb tanta confusió tenia el cap carregat

→ **tenir el cap espès**

▷ **carregar-li el cap** (a algú) (inv.), **tenir el cap com un bombo** (p.ext.)

tenir el cap espès *SV*, no tenir claredat mental (R-M)

No em vinguis amb més música, perquè ja tinc el cap espès de tant de soroll / Sempre que fa mal temps tinc el cap espès (R-M)

→ **tenir el cap carregat**

▷ **tenir el cap com un timbal** (p.ext.), **tenir el cap com un bombo** (p.ext.)

ATORROLLAT

no saber què s'empatolla *SV*, expressió usada per a referir-se a un individu que diu o fa coses sense solta, embrollades, empescades, etc. *No li facis cas, està nerviós i no sap què s'empatolla / De cop i volta va començar a cridar i a dir renecs, no sabia què s'empatollava / Si no saps què t'empatolles, deixa de parlar* (També s'usa amb la forma *no saber el que s'empatolla*)

→ **no saber què s'empesca, no saber què es pesca, no saber què es diu**

▷ **perdre l'oremus** (p.ext.)

no saber què s'empesca *SV*, expressió usada per a referir-se a un individu que diu o fa coses sense solta, embrollades, empescades, etc.

Quan està molt cansat, no sap què s'empesca / Quan va sonar la sirena d'emergència va fugir tan esverat que no sabia què s'empescava / Estàs nerviós i no saps què t'empesques (També s'usa amb la forma *no saber el que s'empesca*)

→ **no saber què es pesca, no saber què s'empatolla, no saber què es fa**

ATRACAR

atracar de la volta *SV*, permetre a un vaixell de vela, la bordada que fa, fer proa a un punt determinat (A-M)

Vam atracar de la volta cap a Barcelona

▷ **envestir la platja** (p.ext.), **prendre terra** (p.ext.), **tocar port** (p.ext.), **volta d'en terra** (p.ext.)

envestir la platja *SV*, abordar a la platja / atracar (Fr, IEC)

El vaixell ha envestit la platja a mitjanit

→ **prendre terra, tocar port**

▷ **atracar de la volta** (p.ext.)

prendre terra *SV*, arribar una nau a terra / apropar-se a la costa un vaixell o altra embarcació després d'haver-se'n fet enfora / atracar, desembarcar (R-M, A-M, EC)

Les barques van prendre terra abans de migdia (També s'usa amb el verb *agafar*) (R-M)

→ **envestir la platja, tocar port, fer port** (a algun lloc), **prendre port** (a algun lloc)

▷ **atracar de la volta** (p.ext.)

tocar port *SV*, arribar a port una nau (R-M)

No havien de tocar port fins al cap de deu dies de navegació, però van tenir una avaria i l'endemà van tornar en terra / Després de dos dies de navegar, la nau va tocar port (R-M)

→ **prendre port** (a algun lloc), **fer port** (a algun lloc), **envestir la platja, prendre terra**

▷ **atracar de la volta** (p.ext.), **fer escala** (a algun lloc) (p.ext.)

ATRACCIÓ

autos de xoc *SN*, atracció de fira consistent en una pista per on circulen autos elèctrics petits i fàcilment maniobrables que poden topar entre ells sense malmetre's gràcies a unes bandes de goma o cautxú que els protegeixen (IEC)

És festa major i els autos de xoc són l'atracció més visitada

muntanyes russes *SN*, atracció de fira que consisteix en unes vagonetes que circulen a gran velocitat per unes vies amb forts desnivells / via amb una sèrie de baixades i pujades, per on, en els parcs d'atraccions, es fa desfil·lar una vagoneta ocupada per viatgers que s'hi volen divertir (IEC, A-M)

Ha pujat a les muntanyes russes i s'ha marejat / Vull anar al parc d'atraccions per pujar a les muntanyes russes

ATRACTIU

■ **tenir ganxo** *SV*, algú, ésser atractiu per als altres

És un noi que no és guapo, però té ganxo. Per això tantes noies li van al darrere

ATRAFEGAT

anar a esclatabufetes *SV*, fer alguna cosa amb la màxima intensitat, amb el màxim esforç / fer moltes coses i apressadament (R, *)

No pot ser fer feina d'aquesta manera: sempre anam a esclatabufetes

→ **anar de bòlit**

[Mall., esclatabufetes: mot no registrat a l'IEC]

anar de bòlit *SV*, atrafegar-se / estar molt atrafegat (R-M, *)

Aquests dies no em demanis res: vaig de bòlit de tanta feina que tinc (R-M)

→ **anar de cucurulla, anar de cul, ballar de capoll, anar escopetejat, treure el fetge per la boca, no saber on girar-se, anar a tope, anar a esclatabufetes**

▷ **anar escanyat** (d'alguna cosa) (p.ext.)

anar de cucurulla *SV*, atrafegar-se / estar molt atrafegat (R-M, *)

Mana tantes coses a la vegada que fa anar de cucurulla a tothom (R-M)

→ **anar de bòlit, anar de cul, ballar de capoll, anar escopetejat, treure el fetge per la boca, no saber on girar-se, anar a tope**

anar de cul *SV*, estar molt atrafegat (EC)

Si no aprens a distribuir-te bé la feina, sempre aniràs de cul i no faràs res del que et proposes (R-M)

→ **anar de bòlit, anar de cucurulla, ballar de capoll, anar escopetejat, treure el fetge per la boca, no saber on girar-se, anar a tope**

anar escopetejat *SV*, no disposar d'un moment de respir en la feina (IEC)

Comença a estar cansat d'anar escopetejat, necessita unes vacances / Ha sortit escopetejat, no sé ben bé on ha anat (També s'usa amb els verbs de moviment *entrar, sortir*, etc.)

→ **anar de bòlit, anar de cucurulla, anar de cul, treure el fetge per la boca, no saber on girar-se, anar a tope, no veure-hi de cap ull**

▷ **anar amb un coet al cul** (p.ext.)

ballar de capoll *SV*, atrafegar-se / estar molt atrafegat (R-M, *)

Quan és hora de plegar tothom balla de capoll per sortir ben aviat (R-M)

→ **anar de bòlit, anar de cul, anar de cucurulla**

treure el fetge per la boca *SV*, estar molt atrafegat (EC)

Amb aquest nou càrrec en Joan està que treu el fetge per la boca

→ **anar escopetejat, anar de bòlit, anar de cucurulla, anar de cul, no saber on girar-se, no veure-hi de cap ull**

ATRAPAT

caure a la ratera *SV*, deixar-se enxampar (R-M)

Els lladres han caigut a la ratera perquè els policies havien preparat una bona estratègia

→ **caure a les arpes del llop, caure-hi com sa mosca dins es brou, caure-hi com sa mosca dins sa mel**

caure a les arpes del llop *SV*, caure en una situació perillosa / caure a les mans de qui vol fer algun dany, trobar-se sobtadament en un perill greu (R-M, IEC)

Cercant qui l'ajudaria ha caigut a les arpes del llop; l'empresa que pretén ajudar-lo ja ha fet ensorrar-se altres com ell / Si ha acceptat l'encàrrec, ha caigut a les arpes del llop; més d'un hi ha deixat la pell (R-M)

→ **caure a la ratera, caure a les mans** (d'algú), **haver begut oli**

▷ **treure** (algú) **de les arpes** (d'algú) (inv.)

caure a les mans (d'algú) *SV*, estar sota la discreció d'algú (R-M)

Caiqué a les mans de l'exèrcit / És molt bon professor, però si caus a les seves mans et cansaràs de fer problemes / Vigila que no caiquis a les grapes dels usurers; si vols un préstec, demana'l a una entitat oficial (També s'usa amb els noms *grapa* i *urpa*) (*, R-M, R-M)

→ **caure a les arpes del llop, a discreció** (d'algú)

▷ **caure a mans** (d'algú) (v.f.), **caure en mans** (d'algú) (v.f.), **caure en les mans** (d'algú) (v.f.), **treure** (algú) **de les arpes** (d'algú) (inv.)

caure-hi com sa mosca dins es brou *SV*, caure de ple dins un perill, inadvertidament (A-M)
Li van fer una broma i hi va caure com sa

mosca dins es brou (També s'usa amb la forma *caure-hi com una mosca en es brou*)

→ **caure-hi com sa mosca dins sa mel, caure a la ratiera**

[Mall. (A-M)]

caure-hi com sa mosca dins sa mel *SV*, caure de ple dins un perill, inadvertidament, com una mosca quan es deixa enganxar per la mel (A-M)
Li van preparar un parany i hi va caure com sa mosca dins sa mel

→ **caure-hi com sa mosca dins es brou, caure a la ratiera**

[Mall. (A-M)]

ésser al sac *SV*, no tenir sortida / estar perdut, atrapat, mort (R-M, EC)

Amb la jugada que li han fet ja és al sac; no té escapadòria (Sovint l'adverbi *ja* modifica la locució) (R-M)

→ **ésser home a l'aigua, estar arreglat** (algú)

ATREURE

fer tro *SV*, atribuir a quelcom molta importància / una cosa, atreure fortament l'atenció de la gent (R-M, IEC)

Les seves declaracions a la premsa han fet tro; tothom les comenta (R-M)

→ **fer crit**

▷ **fer forrolla** (p.ext.), **fer soroll** (p.ext.)

ATREVIR-SE

fer l'ardidesa (de fer alguna cosa) *SV*, atrevir-se a / tenir valor, sentir-se capaç de fer alguna cosa (IEC, *)

Ha fet l'ardidesa d'anar-hi sense avisar ningú perquè l'ajudés

→ **veure's amb cor** (de fer alguna cosa)

posar el cascavell al gat *SV*, encarregar-se d'una temptativa perillosa o molt compromesa (R-M)
Necessitem algú que vulgui fer d'esquer per a atrapar-lo, algú que posi el cascavell al gat / Tothom aprovà tirar endavant aquella acció arriscada, però ningú no es veia amb cor de posar el cascavell al gat (*, R-M)

→ **treure la cara**

▷ **treure les castanyes del foc** (a algú) (p.ext.)

tenir cor (de fer alguna cosa) *SV*, tenir coratge / tenir valor, sentir-se capaç de fer-la (R-M, A-M)
Si tots m'acompanyeu, tinc cor de fer-li verbalment la sollicitud / Ell no va tenir cor de donar-li la mala notícia i va enviar-li una altra persona / Sé que ho necessita i no tinc cor de dir-li que no li ho puc deixar (R-M)

→ **veure's amb cor** (de fer alguna cosa), **bastar-li cor** (a algú), **tenir pit, tenir collons** (de fer alguna cosa)

▷ **no tenir boca** (ant.), **no tenir ulls per a veure** (alguna cosa) (ant.)

tenir pit *SV*, tenir coratge, gosar fer alguna cosa (A-M)

Ha tingut pit per a pujar dalt del cim sense oxigen / Antoni Mates... no tindrà pit per procedir contra mi (*, A-M)

→ **tenir cor** (de fer alguna cosa), **tenir collons** (de fer alguna cosa), **bastar-li cor** (a algú)

▷ **home de pit** (p.ext.)

veure's amb cor (de fer alguna cosa) *SV*, tenir coratge, gosar / atrevir-se a fer una cosa àrdua / veure-se'n capaç / tenir valor, sentir-se capaç de fer alguna cosa (R-M, Fr, IEC, A-M)

Dius que és fàcil, però jo no em veig amb cor de fer-ho (R-M)

→ **tenir cor** (de fer alguna cosa), **fer l'ardidesa** (de fer alguna cosa)

▷ **fer compte** (de fer alguna cosa) (p.ext.), **en cor** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

ATREVIT

tenir molt de tupè *SV*, ésser molt atrevit, desvergonyit (IEC)

El teu germà té molt de tupè; és molt agosarat

→ **tenir molta cara, tenir un morro que se'l trepitja**

tenir pebrots (de fer alguna cosa) *SV*, ésser molt valent, molt agosarat (R-M)

En Gerard va tenir pebrots de fer allò sense pensar-s'ho dues vegades / Mira que en Miquel té pebrots! És un noi a qui no li fa por res (El complement és opcional)

→ **tenir nassos** (de fer alguna cosa), **tenir ous** (de fer alguna cosa), **tenir collons** (de fer alguna cosa), **tenir gànquils, tenir ronyons, tenir bigotis**

▷ **tenir els pebrots** (de fer alguna cosa) (v.f.), **home de pit** (p.ext.)

ATRIBUIR

posar (alguna cosa) **en boca** (d'algú) *SV*, atribuir allò que hom ha dit a una altra persona

No posis en boca de la meva mare coses que ella no t'ha dit en cap moment

▷ **posar-li un capçal** (a algú) (p.ext.), **carregar el mort** (a algú) (p.ext.)

ATROTINAT

■ **estar fet pols** *SV*, alguna cosa, estar feta malbé, espatllada, per l'ús

Aquest cotxe ja no tira: està fet pols

→ **tocar valsos, tenir els dies comptats, ésser una carraca, fet una llàstima**

▷ **en bon estat** (ant.), **semblar la barca del mal temps** (p.ext.)

ATUPADA

■ **xarop d'estopa** *SN*, reprensió, reny, càstig

Si no et comportes bé, rebràs xarop d'estopa

→ **xarop de bastó, xarop de freixe, xarop de**

reblanir, xarop de gaiato

▷ **mals tractes** (p.ext.)

ATUR

salari social *SN*, prestacions socials rebudes, principalment mitjançant els sistemes de la seguretat social, pels assalariats sense consideració a llur aportació al procés productiu, però atenent al conjunt de necessitats que té el treballador i la seva família (EC)

Sort que cobro el salari social. Si no fos així, no sé com podria fer front a tantes despeses

ATURAR

cridar l'alto (a algú) *SV*, oposar-se a l'acció d'algú (R-M)

S'atribueix uns drets que no té; li haurem de cridar l'alto (R-M)

→ **parar els peus** (a algú), **cridar l'atenció** (d'algú), **barrar-li el pas** (a algú), **posar fre a**

parar el carro *SV*, atallar algú que parla massa o inconvenientment (R-M)

Para el carro, noi! Això que acabes de dir no t'ho consento de cap manera / Vinga! pareu el carro i continueu la feina / Si estava enfadat, només deixava de dir renecs quan li deien que parés el carro (R-M, *, *)

▷ **parar els peus** (a algú) (p.ext.), **ja n'hi ha prou** (p.ext.), **retenir la llengua** (p.ext.), **frenar la llengua** (p.ext.)

parar els peus (a algú) *SV*, oposar-se a l'actitud o l'actuació d'algú (EC)

Para els peus a ton germà o acabarà amb totes les existències en un tres i no res / Començava a fer i desfer al seu grat i li han hagut de parar els peus / Si no li pares els peus, després ja no el podràs controlar / Atura-li els peus perquè s'està agafant molta confiança (També s'usa amb el verb *aturar*) (*, R-M, EC, *)

→ **barrar-li el pas** (a algú), **cridar l'alto** (a algú), **posar fre a**, **a ratlla**

▷ **parar el carro** (p.ext.)

posar-se al paire *SV*, maniobrar una embarcació de vela per tal que resti al paire (EC)

Arribats a aquell port ens vam posar al paire

▷ **estar al paire** (inv.)

tallar curt *SV*, posar promptament terme a una cosa (IEC)

Quan hi ha massa abusos s'ha de tallar curt; no es pot condescendir / Si no talles curt ara mateix, després potser ja no ho podràs deturar (R-M)

→ **tallar caps**

▷ **posar ratlla** (a alguna cosa) (p.ext.), **posar terme** (a alguna cosa) (p.ext.), **sortir al pas** (d'alguna cosa) (p.ext.), **tallar** (algú) **en sec** (p.ext.)

tirar la regna *SV*, fer aturar el cavall o altre animal en què es cavalca (A-M)

Van tirar la regna per poder veure millor el paisatge que els envoltava

▷ **no aturar regna** (ant.), **girar la regna** (p.ext.)

ATURAR-SE

acabar la corda *SV*, deixar de fer una activitat

Després d'aquells esforços van acabar la corda / Una passa després de creuar la meta se li ha acabat la corda, estava cansadíssim

→ **deixar estar** (alguna cosa), **fer punt**

aturar-se en rodó *SV*, aturar-se sobtadament, sense vacil·lacions (EC)

Ens vam haver d'aturar en rodó perquè hi havia un tronc que tallava el pas (També s'usa amb el verb *parar*)

→ **en sec**

fer alto (a algun lloc) *SV*, fer una parada (R-M)

Quan es faci de nit farem alto al primer poble que trobarem / Ja és hora de fer alto; portem més de mil quilòmetres seguits / Hem fet un alto cada tres hores (També s'usa amb la forma *fer un alto* (a algun lloc)) (R-M, R-M, *)

▷ **fer durada** (a algun lloc) (p.ext.), **fer temps** (a algun lloc) (p.ext.), **fer escala** (a algun lloc) (p.ext.), **fer nit** (a algun lloc) (p.ext.), **fer alberg** (a algun lloc) (p.ext.)

fer escala (a algun lloc) *SV*, aturar-se un cert temps en el decurs del viatge. Es diu pròpiament d'una nau (Fr)

Anirem a París però farem escala a Lió / Aquest vaixell no fa escala a Nàpols; passa de llarg (Fr, R-M)

→ **fer port** (a algun lloc)

▷ **fer durada** (a algun lloc) (p.ext.), **fer temps** (a algun lloc) (p.ext.), **tocar port** (p.ext.), **prendre port** (a algun lloc) (p.ext.), **fer alto** (a algun lloc) (p.ext.), **fer nit** (a algun lloc) (p.ext.)

fer port (a algun lloc) *SV*, aturar-se en un port determinat (A-M)

A la nit van fer port a Barcelona

→ **prendre port** (a algun lloc), **tocar port**, **fer escala** (a algun lloc), **prendre terra**

fer punt *SV*, cessar en una activitat (EC)

Haurem de fer punt: parem de treballar per avui

→ **deixar estar** (alguna cosa), **acabar la corda**

prendre port (a algun lloc) *SV*, aturar-se en un port determinat (A-M)

És un creuer que només pren port a les ciutats més importants de la Mediterrània

→ **fer port** (a algun lloc), **tocar port**, **prendre terra**

▷ **fer escala** (a algun lloc) (p.ext.)

ATURAT

1. que no es mou

en fatxa *SP*, fent bracejar les veles d'una nau de manera que unes rebin el vent per la cara de

proa i les altres per la cara de popa, per tal que la nau es mantingui aturada (IEC)

Han posat en fatxa la nau

▷ **estar al paire** (p.ext.), **navegar a la capa** (p.ext.)

estar al paire *SV*, restar una embarcació aturada amb les veles esteses, a causa de la calma (EC)
No feia vent; així que vam estar al paire durant dues hores (També s'usa amb els verbs *quedar, restar, trobar*, etc.)

▷ **posar-se al paire** (inv.), **navegar a la capa** (p.ext.), **en fatxa** (p.ext.)

punt mort *SN*, posició de la palanca, del pedal o d'altre dispositiu d'accionament d'un canvi de marxés en la qual l'arbre primari no comunica cap moviment a l'arbre secundari / posició de dues peces articulades en què l'una no pot donar impuls a l'altra (EC, A-M)

És perillós baixar pendents en punt mort

→ **temps mort**

temps mort *SN*, temps durant el qual una acció mecànica, pneumàtica, elèctrica, etc., és interrompuda o deixa de produir efectes. En el cicle de funcionament d'un motor, el temps mort és anomenat també «punt mort» (EC)
Aquella màquina estava en temps mort

→ **punt mort**

2. de poc esperit per a fer les coses, de poca empresa

ésser un bleada *SV*, dit d'una persona no gens espavilada, mancada de vigor, de tremp (EC)
No en farem res, de tu: ets un bleada acabat (També s'usa amb la forma *ésser molt bleada*)

(EC)

→ **ésser un fava, ésser un lluç, ésser un pallús** (algú), **ésser un figa, ésser un figa blana, ésser un figa tova, ésser neula**

▷ **ésser una bleada** (algú) (v.f.), **bleada assolada** (p.ext.), **ésser un mussol** (p.ext.)

ésser un enze *SV*, dit de la persona aturada, mancada d'iniciativa i d'enteniment (EC)

És un enze, no fa mai res bé / Ets molt enze (També s'usa amb la forma *ésser molt enze*) (*, EC)

→ **ésser un pallús** (algú)

▷ **fer l'enze** (p.ext.)

ésser un estaferm (algú) *SV*, (ésser una) persona aturada, inútil, que fa nosa (EC)

El meu germà és un estaferm: porta dos anys sense fotre res de profit a la vida

→ **ésser un estaquirot** (algú), **ésser un mort, ésser un trasto** (algú)

ésser un estaquirot (algú) *SV*, (ésser una) persona aturada que fa nosa o que no fa el que hauria de fer / (ésser un) home aturat, ensopit (A-M, Fr)
No hi ha res que el faci moure: és un estaquirot / Sembles un estaquirot, no serveixes per res! (També s'usa amb el verb *semblar*) (EC, A-M)

→ **ésser un estaferm** (algú), **ésser un mort, ésser un trasto** (algú), **ésser un pallús** (algú)

▷ **ésser un mussol** (p.ext.)

ésser un fava *SV*, s'usa de preferència aplicat a una dona aturada, que sembla estar sempre com enfavada / (ésser) fleuma (Fr, EC)
Aquest noi és un fava: no hi ha manera d'espavilar-lo

→ **ésser un bleada, ésser un lluç, ésser un figa, ésser un figa blana, ésser un figa tova, ésser neula**

ésser un lluç *SV*, (ésser) curt, parat, que no és espavilat o deseixit (EC)

No pren mai la iniciativa per a res, és un lluç

→ **ésser un bleada, ésser un fava**

ésser un pallús (algú) *SV*, dit de la persona aturada, curta de gambals (EC)

Aquest xicot és un pallús, a veure quan s'espavila una mica

→ **curt de gambals, ésser un bleada, ésser un estaquirot** (algú), **ésser un enze**

mancat d'esperit *SA*, mancat d'energia interior, de coratge davant les dificultats o perills

No té prou empenya per fer aquesta feina, és tímid i mancat d'esperit

→ **pobre d'esperit, tenir poc esperit, no tenir esperit, anar orela baix**

no saber-se mocar *SV*, ésser molt ignorant i poc deseixit (R-M)

Com vols que ell t'ho solucioni, si no se sap ni mocar! No té ni coneixements ni traça (R-M)

→ **no saber on té la cara, no saber ni la «a», no saber fer una «o» amb un cul de got, no saber-se treure la pasta dels dits**

ATZAR

a cara o creu *SP*, sorteig / procediment emprat per a decidir (alguna cosa) a l'atzar consistent a llançar una moneda enlaire (R-M, EC)

Ho resoldrem a cara o creu; qui traurà cara començarà / S'ho jugaren tot a cara o creu / Fer-ho a cara o creu (R-M, R-M, Fr)

▷ **a palletes** (p.ext.), **a parells o senars** (p.ext.), **a l'atzar** (p.ext.), **a la sort** (p.ext.)

a l'endeví *SP*, mirant d'endevinar, d'encertar alguna cosa (R-M)

No sabia a quina casa vivia i vaig trucar a l'endeví; per sort, vaig encertar-ho; ell mateix va obrir-me la porta (R-M)

→ **a les palpentes**

▷ **a la ventura** (p.ext.)

a palletes *SP*, [jugar-se alguna cosa] a l'atzar / sorteig (R-M, *)

Per saber qui escombraria, les tres noies s'ho van fer a palletes / Van jugar-se l'única entrada que quedava per al teatre a palletes (R-M, *)

→ **treure busques, fer busques**

▷ **a l'atzar** (p.ext.), **a cara o creu** (p.ext.), **a la sort** (p.ext.)

a parells o senars *SP*, [jugar alguna cosa] a l'atzar / sorteiant (R-M, *)

Si no estàs conforme amb la teva part, fem-nos-la a parells o senars. Jo trio senars / Vols que ens ho juguem a parells o senars? (R-M, *)

▷ **a cara o creu** (p.ext.), **a l'atzar** (p.ext.), **a la sort** (p.ext.)

estar en les mans de Déu *SV*, ésser cosa de l'atzar *S'ha cansat ràpidament. Que acabi la cursa està en les mans de Déu*

▷ **estar en la mà de Déu** (v.f.), **estar en mans de Déu** (v.f.), **beneït sia Déu** (p.ext.)

la ruleta russa *SD*, joc d'atzar que consisteix a posar una sola bala en el tambor d'un revòlver i disparar una persona, o alternativament diverses, apuntant-se a la templa (IEC)

Qui sobrevivia a la ruleta russa era considerat un heroi

▷ **volar-se el cap** (p.ext.)

per ventura *SP*, per atzar, especialment usat per a significar que el contingut de la proposició no és pas cert (EC)

Que ets ric per ventura? Doncs per què li dones tants diners? / Pregunta-li si per ventura no ha trobat el meu llibre (EC, *)

→ **per atzar, tal vegada, per sort, per casualitat**

qui l'encerta l'endevina *O*, expressió per a indicar que hom comença una cosa sense saber si l'acabarà amb èxit o no hi reeixirà (EC)

Tria la casella número tres i, mira, qui l'encerta l'endevina, pots fer guanyes el premi

→ **si l'encerto, l'endevino**

si de cas *SConj*, si tal cosa s'esdevenia, si ho creieu convenient (IEC)

Si de cas penses venir la setmana entrant, avisa'm / Si de cas ve, no li digueu que ja he arribat (R-M, IEC)

→ **posat que, si és cas que**

▷ **si per cas** (v.f.)

si és cas que *SConj*, si tal cosa s'esdevenia, si creieu convenient (EC)

Si és cas que el veig, ja li ho comentaré (L'oració subordinada ha d'anar en mode indicatiu)

→ **si de cas**

▷ **en aquest cas** (p.ext.)

si l'encerto, l'endevino *O*, expressió per a indicar que hom comença una cosa sense saber si l'acabarà amb èxit o no hi reeixirà (EC)

Jo vaig continuar fent-ho, si l'encerto, l'endevino; no sabia exactament com ho volien, però, per sort, va quedar bé (R-M)

→ **qui l'encerta l'endevina**

ATZUCAC

carreró que no passa *SN*, atzucac, cul-de-sac / carreró sense sortida, (EC, *)

Posar algú en un carreró que no passa / No té sortida, és en un carreró que no passa (EC, *)

→ **cul-de-sac**

cul-de-sac *SN*, carreró sense sortida, atzucac (EC)

Vam entrar amb el cotxe en un cul-de-sac i vam haver de fer marxa enrere

→ **carreró que no passa**

[Compost]

AUDIÈNCIA

hora punta *SN*, franja horària de major audiència d'un suport televisiu o radiofònic (T)

Emeten aquell programa en hora punta. Per això ha aconseguit aquests índexs d'audiència tan desmesurats

▷ **hores punta** (v.f.)

AUGMENTAR

créixer com els bolets *SV*, augmentar en gran nombre

Des que s'ha ampliat el termini de la convocatòria, les sol·licituds han crescut com els bolets

→ **sortir com els bolets**

créixer com una bola de neu *SV*, augmentar ràpidament / augmentar d'una manera progressiva (Fr, IEC)

La seva fama creix com una bola de neu / Si no ho atures, aquesta mentida créixerà com una bola de neu i perjudicarà tot el veïnat (EC, *)

→ **fer tornes**

▷ **reduir** (alguna cosa) **a zero** (ant.)

fer tornes *SV*, resultar abundant per a repartir, una quantitat donada / augmentar o créixer, no minvar / una cosa, no minvar, ans augmentar o créixer (R-M, Fr, IEC)

Malgrat la sequera, aquesta planta fa tornes i aviat l'haurém de trasplantar / Aquesta classe d'arròs no hi ha manera que faci tornes (*, EC)

→ **créixer com una bola de neu**

▷ **fer torna** (v.f.)

prendre cos *SV*, augmentar de volum (EC)

La cervesa va prendre cos

▷ **tenir cos** (p.ext.)

AULA

aula magna *SN*, sala destinada a la celebració de lliçons o de cerimònies solemnes en les quals intervenen el cos acadèmic i els alumnes (EC)

La reunió de presentació del curs es farà a l'aula magna de la Facultat de Farmàcia

▷ **sala d'actes** (p.ext.)

AURORA

aurora boreal *SN*, aurora polar que es produeix a l'hemisferi nord (IEC)

Els meus pares van anar al Pol Nord per veure l'aurora boreal

▷ **el sol de mitjanit** (p.ext.)

AUTÈNTIC

de debò *SP*, autèntic / no fals ni falsificat (R-M, *)

Això no és xampany de debò; és vi gasejat
(R-M)

→ **de veritat, de bo**

▷ **de per riure** (ant.)

AUTOBÚS

cotxe de línia SN, autocar que fa un servei regular de transport de viatgers / vehicle automòbil d'ús interurbà destinat al transport col·lectiu de persones i que fa regularment viatges entre dos punts fixos (T, *)

Si no t'afanyes perdràs el cotxe de línia (També s'usa amb el nom *auto*)

▷ **mitjà de transport** (p.ext.)

AUTÒCTON

de casa SP, del lloc del qual es parla, del país mateix on es troba una cosa; no foraster o estranger

Hauríem de comprar nous de casa i no de les que vénen de Califòrnia

→ **de la terra**

▷ **de fora** (ant.), **casa nostra** (p.ext.)

de la terra SP, del lloc del qual es parla / del país mateix on una cosa es troba; no foraster o estranger (R-M, A-M)

Aquests tres no són de la terra; són estrangers que fa anys que viuen ací / Deu ser foraster: no sembla de la terra / Formatge de la terra (R-M, EC, EC)

→ **de casa**

▷ **de fora** (ant.)

AUTOESTIMA

amor propi SN, amor a si mateix / estima de si mateix que porta a no deixar-se ultrapassar pels altres, a no fer un mal paper, etc. (R-M, IEC)

Té un excés d'amor propi i això fa que s'ofengui fins per una broma innocent / No li diguis res; el seu amor propi no tolera cap observació / Sembla mentida que s'hagi deixat trepitjar d'aquesta manera pel seu germà, que no té amor propi? (R-M, R-M, *)

→ **punt d'honor**

AUTOMATISME

pilot automàtic SN, sistema de govern automàtic d'embarcacions, aeronaus, coets, etc., capaç d'efectuar maniobres de correcció necessàries i, en el cas, de les aeronaus, de mantenir l'altitud de vol (EC)

Ara volem amb el pilot automàtic

AUTÒNOMAMENT

per si mateix SP, per la pròpia virtut o força (EC)

Ha aconseguit la feina per si mateix

▷ **de si mateix** (v.f.), **pel seu compte** (p.ext.), **per lliure** (p.ext.), **anar sense caminadors** (p.ext.)

AUTONOMIA

comunitat autònoma SN, ens territorial, dotat d'autonomia política, en què s'organitzen les regions i les nacions de l'Estat espanyol per a l'exercici del dret a l'autogovern (IEC)

La Comunitat Autònoma de Catalunya necessita més competències per autogovernar-se a ple dret

AUTORITAT

les forces vives SD, les persones i corporacions capaces d'intervenir i contribuir a resoldre problemes d'interès col·lectiu / conjunt de persones, de grups i d'institucions que fomenten i controlen l'activitat, especialment l'econòmica, en una població, una comarca o un país (A-M, EC)

Les forces vives de la ciutat es reuneixen periòdicament per analitzar la situació econòmica

▷ **vaca sagrada** (p.ext.), **els deu mil de dalt** (p.ext.), **la plana major** (p.ext.)

portar la firma SV, tenir poders específics de representació d'una empresa (IEC)

Porta la firma, per això els busca els màxims beneficis per a l'empresa

→ **tenir firma**

tenir firma SV, tenir poders específics de representació d'una empresa (IEC)

Has de parlar amb ell, que és qui té firma

→ **portar la firma**

▷ **en cap** (p.ext.)

vaca sagrada SN, persona que frueix de prestigi per l'autoritat indiscutible que té en una matèria, pel seu poder simbòlic, etc. (IEC)

No et riguis d'ell perquè és una vaca sagrada / Les vaques sagrades de l'empresa han exigit que, encara que demà sigui un dia festiu, anem a la feina

→ **home de pes**

▷ **ésser un sant baró**, (p.ext.), **les forces vives** (p.ext.), **els deu mil de dalt** (p.ext.)

AUTORITZAR

donar carta blanca (a algú) SV, donar ple poder a algú de fer alguna cosa / deixar (a algú) tota la llibertat per a obrar (IEC, EC)

El director ha donat carta blanca al secretari per tal que ho resolgui al seu gust (R-M)

→ **donar llargues mànigues** (a algú), **donar eixamples** (a algú), **donar llum verd a**, **donar via lliure a**

▷ **tenir carta blanca** (inv.), **deixar el camp lliure** (a algú) (p.ext.), **donar un bill d'indemnitat** (a algú) (p.ext.)

donar llargues mànigues (a algú) SV, donar a algú facultats completes per a fer alguna cosa / donar amplies atribucions (IEC, R-M)

Tu vés donant llargues mànigues a aquest treballador, que ja veuràs com t'enreda / Aquest

agent és molt actiu, però no li donis llargues mànigues perquè s'embolica en negocis insegurs i et podria perjudicar (*, R-M)

→ **donar carta blanca** (a algú), **donar exemples** (a algú), **donar-li llargues mans** (a algú)

▷ **donar un bill d'indemnitat** (a algú) (p.ext.)

AUTORITZAT

tenir carta blanca *SV*, estar autoritzat per a obrar amb tota llibertat (A-M)

Tenia carta blanca per fer i desfer / Té carta blanca per arribar a l'hora que vulgui (A-M, *)

→ **tenir llum verd**

▷ **no ésser qui** (ant.), **donar carta blanca** (a algú) (inv.)

AUTOSERVEI

bufet lliure *SN*, autoservei en què per un preu fix es poden tastar totes les menges disposades en un bufet (IEC)

No m'agrada anar a dinar a un bufet lliure, prefereixo que em serveixin

AUTOSUFICIENT

anar amb les calces ben cordades *SV*, tenir coneixement, poder-se governar sense ajuda d'altri (A-M)

No cal que el renyis, que ja va amb les calces ben cordades (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial)

→ **saber-se cordar les calces, cordar-se bé les calces, poder anar a missa sense rosaris**

[Emp. (A-M)]

poder anar a missa sense rosaris *SV*, poder defensar-se sol, no necessitar ajut de ningú (A-M)

Aquest noi pot anar a missa sense rosaris: ja sap valer-se per si mateix

→ **saber-se cordar les calces, cordar-se bé les calces, anar amb les calces ben cordades**

AUXILI

primers auxilis *SQ*, assistència i tractament d'emergència que hom dona en cas d'accident, de desastre o de malaltia (IEC)

La setmana que ve comencem un curset de primers auxilis a la Creu Roja

▷ **casa de socors** (p.ext.), **Creu Roja** (p.ext.)

AVALL

aigua baixant *SN*, més avall en un pendent (R-M)

El prat del meu germà és el primer que es troba aigua baixant des de l'altre costat d'aquest turó / Una peça de terra que és aigua baixant (R-M, Fr)

per avall *SP*, expressió per a indicar vagament un indret menys elevat (IEC)

Si aneu per avall trobareu el riu i no podreu passar / Són per avall cercant una font / Per avall, potser en trobarem, de bolets (R-M, IEC, EC)

▷ **per amunt** (ant.)

AVALOT

■ **xafarranxo de combat** *SN*, avalot, desordre, barreja de gent o de coses en moviment desordenat i sorollós

Aquesta classe és un xafarranxo de combat. Haurem de prendre mesures perquè els alumnes rebels es portin bé

▷ **can seixanta** (p.ext.), **casa de bojós** (p.ext.), **ésser un galliner** (p.ext.)

AVANÇANT

davant davant *SAdv*, movent-se una persona o cosa davant una altra i en la mateixa direcció d'aquesta (A-M)

Jesús parlava dolçament mig recolzat en una barca; ...la multitud, davant davant, des de les roques la seguia (A-M)

▷ **de cara a** (p.ext.)

AVANÇAR

1. moure's endavant

cuitar camí *SV*, avançar camí / caminar més ràpidament (EC, *)

Hem de procurar cuitar camí si no volem que se'ns faci fosc abans d'arribar (R-M)

→ **cuitar el pas, passar camí, fer camí, fer llegua per hora, anar en vençó**

▷ **desfer el camí** (ant.), **fer via** (p.ext.)

fer camí *SV*, avançar, no entretenir-se en alguna feina (EC)

Ens toca fer camí si hi volem arribar abans que es faci fosc

→ **passar camí, cuitar camí, fer llegua per hora, anar en vençó, posar la directa, tirar milles**

▷ **desfer el camí** (ant.), **doblar el camí** (p.ext.)

guanyar temps *SV*, avançar / obtenir un avantatge (R-M, *)

No cal que l'esperem ací; per guanyar temps hem quedat que aniria directament a l'estació / És millor, per guanyar temps, que tu aparquis l'auto mentre jo trec les entrades del cinema (R-M)

→ **guanyar terreny, fer via**

▷ **perdre temps** (ant.)

guanyar terreny *SV*, obtenir un avantatge / avançar, fer-se avant (IEC, EC)

En la segona volta ha guanyat terreny a tots els altres corredors (IEC)

→ **guanyar temps**

▷ **perdre terreny** (ant.)

passar camí *SV*, anar directament, avançar (R-M)
Per aquest corriol passarem camí; guanyarem mitja hora (R-M)

→ **cuïtar camí, fer camí, fer llegua per hora**
 ▷ **desfer el camí** (ant.), **doblar el camí** (p.ext.)

■ **tirar milles** *SV*, avançar d'una manera àgil per arribar abans a algun lloc
Haurem de tirar milles si volem arribar a la cabanya abans no es faci fosc / Au, tira milles! Que si no, no arribarem mai
 → **fer via, fer camí, posar la directa**

2. anar endavant, progressar

fer el seu camí *SV*, seguir endavant / anar al fi que es proposa sense distreure's per res (R-M, IEC)

Malgrat les dificultats ell va fent el seu camí i segurament serà un bon metge / Aconseguirà el que es proposi. Ella fa el seu camí i no es preocupa pels comentaris que pugui fer la gent (També s'usa amb les altres formes del possessiu) (R-M, *)

→ **anar endavant, tirar endavant, fer el seu curs**

fer un gran pas *SV*, fer un progrés considerable (A-M)

A casa nostra la indústria ha fet un gran pas en aquests darrers anys (R-M)

→ **guanyar terreny**

▷ **fer un pas endarrere** (ant.), **fer un pas endavant i dos endarrere** (ant.), **obrir-se camí** (p.ext.), **obrir-se pas** (p.ext.), **obrir-se call** (p.ext.), **un pas de gegant** (p.ext.)

AVANÇAT

1. que ha avançat, que va endavant en l'espai o en el temps

a l'avançada *SP*, més avançat (R-M)

Quatre exploradors anaven a l'avançada per temptejar el terreny (R-M)

▷ **a les avançades** (v.f.), **al front de** (p.ext.)

2. (fig.) que avantatja, ultrapassa

cap calent *SN*, persona que s'avara fàcilment, que té opinions polítiques avançades (IEC)
Ningú no hauria dit que en Gerard faria això perquè sembla un pusi!lànime, però en el fons és un cap calent

▷ **ésser de la crosta de dalt** (p.ext.)

AVANTATGE

donar peixet (a algú) *SV*, afliuixar en un joc perquè l'adversari guanyi punts que altrament no guanyaria (IEC)

Dóna peixet a qui ha quedat últim perquè s'animi

▷ **donar-li** (alguna cosa) **mastegada** (a algú) (p.ext.), **portar-li** (alguna cosa) **amb safata**

ta (a algú) (p.ext.), **donar-li quinze i falta** (a algú) (p.ext.)

AVANTATJAR

anar al davant de *SV*, avantatjar / portar avantatge, superar (Fr, *)

En qüestió de notes, l'Anna va al davant de la Núria, sempre treu les millors / La setmana passada les accions de Telefónica anaven al davant de les altres empreses del sector

→ **passar al davant** (d'algú), **mullar-li el nas de saliva** (a algú), **passar la mà per la cara** (a algú), **deixar** (algú) **darrere, fer la pols** (a algú)

▷ **anar fort** (en alguna cosa) (p.ext.)

fer ombra (a algú) *SV*, superar, eclipsar / enfosquir els mèrits, la fama, etc., d'algú, amb els propis (R-M, IEC)

És molt vanitós i no vol que ningú li faci ombra en cap de les seves actuacions (R-M)

→ **fer la pols** (a algú)

▷ **passar al davant** (d'algú) (p.ext.)

mullar-li el nas de saliva (a algú) *SV*, avantatjar algú, ésser-li superior (A-M)

No comparis l'Andreu amb el seu germà; li mulla el nas de saliva deu mil vegades; és força més llest (R-M)

→ **fer la pols** (a algú), **passar la mà per la cara** (a algú), **anar al davant de**

passar la mà per la cara (a algú) *SV*, avantatjar algú, guanyar-lo, ésser-li superior en algun aspecte (EC)

És molt hàbil, passa la mà per la cara a tots els companys / Tu en saps molt, però ell encara et passa la mà per la cara (*, R-M)

→ **fer la pols** (a algú), **mullar-li el nas de saliva** (a algú), **portar** (algú) **a vendre, anar al davant de**

portar (algú) **a vendre** *SV*, ésser més sagaç que algú (R-M)

Ell es té per molt més llest, però el seu soci el portaria a vendre tantes vegades com ell volgués; és molt més intel·ligent que no ell (R-M)

→ **fer la pols** (a algú), **passar la mà per la cara** (a algú)

▷ **portar** (algú) **venut** (p.ext.)

tenir cama *SV*, tenir guanyat un de dos jocs que cal guanyar per a guanyar una partida (IEC)
Ell té cama, però no perdís l'esperança de guanyar la partida

AVANTATJÓS

bon partit *SN*, es diu d'una persona que representa un gran avantatge en el cas de contreure-hi matrimoni / parella econòmicament avantatjosa (EC, R-M)

Ha trobat un bon partit: diuen que ell és propietari d'un bé de Déu de jornals / Té molts diners; és bon partit per a la Maria (R-M, *)

▷ **de casa bona** (p.ext.), **home de profit** (p.ext.)

de quinze i falta *SCoord*, expressa el gran avantatge que una cosa porta a una altra (A-M)
Va ésser una actuació de quinze i falta; ens va reportar molts beneficis

▷ **donar-li quinze i falta** (a algú) (p.ext.)

posar-se en bon terreny *SV*, posar-se en una situació avantatjosa, enraonada, etc. (IEC)

S'ha posat en bon terreny a l'hora de negociar el preu i hi ha sortit guanyant

▷ **posar-se en mal terreny** (ant.)

sortir a compte *SV*, ésser avantatjosa alguna cosa, treure'n un profit (IEC)

Ens surt a compte de treballar a les nits / No surt a compte anar-hi per aquest altre camí /

Li ha sortit molt a compte anar-hi d'hora, perquè així ha estat el primer (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició postverbal) (*, R-M, *)

→ **pagar la pena, valer la pena**

AVANTER

obrir el pas *SV*, ésser el primer o dels primers en una desfilada

Li va tocar obrir el pas a la desfilada de diumenge

→ **obrir la marxa**

AVANTGUARDA

nova onada *SN*, la generació jove d'avantguarda (EC)

La nova onada d'estudiants és molt combativa

AVAR

ésser amic de santa creu *SV*, ésser avar, estimar massa els diners (A-M)

L'Albert no et deixarà els diners que li demanes perquè és amic de santa creu

→ **ésser del puny estret, estret d'armilla, més estret que una fulla de pi**

▷ **amic de donar** (ant.)

ésser de la confraria de l'estalvi *SV*, (ésser) avar (R-M)

No comptis que et doni res per a la festa; és de la confraria de l'estalvi / Sembla estrany, tants de diners que té i que sigui tan de la confraria de l'estalvi (R-M)

→ **ésser del puny estret, estret d'armilla, no donar ni la merda que caga, ésser del puny clos, ésser un rata, fer cent nusos a un doblor**

▷ **ésser llarg en el donar** (ant.)

ésser de Vilatenim *SV*, ésser avar (A-M)

El padri de la criatura és de Vilatenim i no sé si li podran fer pagar el convit; no dona un duro ni per equivocació (R-M)

→ **ésser del puny estret, estret d'armilla** [Emp., Garrotxa (A-M)]

ésser del puny clos *SV*, ésser avar (R-M)

Mai no ens convida a prendre res. És del puny clos, aquest

→ **ésser del puny estret, ésser de la confraria de l'estalvi, tenir-los ben agarrats, ésser un ronyós**

▷ **ésser llarg en el donar** (ant.)

ésser del puny estret *SV*, ésser avar, gasiu (IEC)

Estic segur que no farà cap donatiu; és del puny estret; tothom ho sap (R-M)

→ **ésser de la confraria de l'estalvi, ésser amic de santa creu, ésser un rata, ésser de Vilatenim, més estret que una fulla de pi, més estret que l'abril, ésser del puny clos, tenir-los ben agarrats**

▷ **ésser llarg en el donar** (ant.), **arrencar-se un queixal** (p.ext.), **mirar-ho tot pel forat d'un ral** (p.ext.)

ésser un ronyós *SV*, (ésser) avar, gasiu, mesquí (EC)

El teu marit és un ronyós: mai no es gasta ni un duro en tu i ni en els teus fills. Tot ho vol per a ell (També s'usa amb la forma *ésser molt ronyós*)

→ **ésser un tinyós, ésser del puny clos**

ésser un tinyós *SV*, (ésser) gasiu, avar (EC)

És un tinyós: no hi ha manera que convisca a res

→ **ésser un ronyós**

▷ **ésser un tinyeta** (p.ext.)

estret d'armilla *SA*, avar / que té ben guardats els diners i no els deixa anar (R-M, *)

És molt bon home, però estret d'armilla; no li demanis mai diners, perquè serà inútil (R-M)

→ **ésser de Vilatenim, ésser amic de santa creu, ésser de la confraria de l'estalvi, no donar ni la merda que caga**

fer cent nusos a un doblor *SV*, tenir els diners molt estrets; pensar-hi molt abans de gastar-los / es diu d'una persona molt mesquina i avara (A-M, R)

No és un malgastador. Al contrari, fa cent nusos a un doblor (També s'usa amb la forma *fer cent nusos a un diner*)

→ **ésser de la confraria de l'estalvi**

▷ **gratar-se la butxaca** (ant.), **fer equilibris** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

més estret que l'abril *SA*, [ésser] molt avar (A-M)

No cal que li demanis favors perquè segurament et dirà que no: és més estret que l'abril

→ **ésser del puny estret, més estret que una fulla de pi**

més estret que una fulla de pi *SA*, [ésser] molt avar (A-M)

Aquest noi mai no convida ningú, és més estret que una fulla de pi

→ **ésser del puny estret, ésser amic de santa creu, partir un diner per quatre, no menjar per no cagar, ésser un rata, més estret que l'abril**

[Segarra, Urgell (A-M)]

no donar ni la merda que caga *SV*, ésser molt avar (R-M)

És molt mesquí; no dona ni la merda que caga (R-M)

→ **no menjar per no cagar, estret d'armilla, ésser de la confraria de l'estalvi**

▷ **no tenir res seu** (ant.)

no menjar per no cagar *SV*, ésser molt avar (R-M)

No cal que li vagis a manllevar res que no t'ho donarà: no menja per no cagar / Sembla estrany que pugui viure tan aferrat als seus béns. No menja per no cagar (R-M)

→ **no donar ni la merda que caga, més estret que una fulla de pi, partir un diner per quatre**

partir un diner per quatre *SV*, ésser molt avar (A-M)

El pare...partiria un diner per quatre parts, i anava en un pam de llengua, darrere encontrar un gendre que li fera bullir l'olla / No li demanis que et deixi ni un duro perquè parteix un diner per quatre (A-M, *)

→ **més estret que una fulla de pi, no menjar per no cagar**

[Val. (A-M)]

tenir-los ben agarrats *SV*, ésser avar, tenir ben guardats els doblers (A-M)

Li agrada tenir-los ben agarrats. Mai no convidava ningú a res

→ **ésser del puny clos, ésser del puny estret**

● **tenir-los ben aferrats** (Mall.)

[Cat., Val. (A-M)]

AVARIA

■ **tenir pana** *SV*, tenir una avaria a l'automòbil (detenció anormal en el funcionament del motor, etc.)

Vam arribar tard perquè veníem amb el cotxe i vam tenir pana

AVENINT-SE

a l'una *SP*, unidament (IEC)

Si no anem tots a l'una, no aconseguirem res (R-M)

→ **a l'uníson, en bloc, de mancomú, de concert** (amb algú), **fer ali**

▷ **estar d'acord amb** (p.ext.), **tirar d'un coll** (p.ext.)

AVENIR-SE

1. acordar-se, entendre's bé, coincidir, en els gustos, les opinions, la manera de fer, etc.

ésser cul i camisa *SV*, avenir-se, ajuntar-se (R-M)

No es deixen mai; són cul i camisa (R-M)

→ **ésser cul i merda, ésser la corda i el poal, ésser tap i carbassa, ésser carn i ungla, fer cambra i cuina**

▷ **parlar amb els ulls** (p.ext.)

● **ésser cul i braga** (Tortosa)

ésser la corda i el poal *SV*, anar junts i d'acord (R-M)

No trobareu mai l'un sense l'altre; són la corda i el poal; no es desparem (R-M)

→ **ésser cul i camisa, ésser carn i ungla, ésser cul i merda, ésser tap i carbassa, ésser cul i braga, fer ali, estar a partir-se un pinyó, fer olla comuna**

▷ **ésser corda i poal** (v.f.)

estar a partir-se un pinyó *SV*, avenir-se fins en les coses més ínfimes / ésser molt amics, tenir gran intimitat (R-M, A-M)

Estic a partir-me un pinyó amb el Joan. Ens entenem molt bé / Sostenen molt bones relacions; estan a partir-se un pinyó (*, R-M)

→ **fer ali, fer olla comuna, ésser la corda i el poal**

▷ **no parlar** (amb algú) (ant.)

estar com Josep i Maria *SV*, viure feliços en el matrimoni (A-M)

Des que es van casar estan com Josep i Maria. Sembla que mai no tinguin baralles matrimonials

→ **portar-se bé** (amb algú)

▷ **estar a matar** (ant.), **fer companyia** (a algú) (p.ext.), **en companyia** (d'algú) (p.ext.)

estar en intel·ligència *SV*, avenir-se dues o més persones, entendre's, estar d'acord en la manera de pensar

En Pere està en intel·ligència amb l'Anna / Estan en perfecta intel·ligència (També s'usa amb els adjectius *bon, perfecte*, etc. en posició prenominal) (*, EC)

→ **estar d'acord amb, fer olla comuna**

▷ **fer barrina** (p.ext.), **posar-se d'intel·ligència** (p.ext.)

fer ali *SV*, anar a l'una / avenir-se dues o algunes persones, pel seu geni, o entendre's i ajudar-se mútuament per a realitzar algun propòsit (EC, A-M)

En això com en tot fan ali, no decidiran res l'un sense l'altre; són sempre d'acord / Sempre han fet ali; no es barallen mai (R-M)

→ **fer bona gavella, estar a partir-se un pinyó, fer l'un per l'altre, menjar en el mateix plat, partir-se el pa i la sal, a l'una, fer companyia** (a algú), **no haver-hi pa partit, fer cambra i cuina, ésser la corda i el poal**

[Olot, Emp. (A-M)]

fer barrina *SV*, avenir-se en discutir un tracte (Fr)

Hem passat hores i hores deliberant, però finalment hem fet barrina

→ **arribar a vènit, fer tec**

▷ **donar la mà** (a algú) (p.ext.), **estar en intel·ligència** (p.ext.)

fer bona gavella *SV*, fer bona parella / fer bona companyia amb algú, avenir-s'hi bé, entendre-s'hi (EC, A-M)

Aquests dos treballen junts en moltes coses; fan bona gavella / Aquests dos fan bona gavella; sempre van plegats / Aquest és un moixot; no fa gavella amb ningú (R-M, A-M, A-M)

→ **fer ali, fer l'un per l'altre, fer olla comuna**
fer cambra i cuina *SV*, ésser molt amics, anar molt units (A-M)

Aquest parell fan cambra i cuina: van junts a tot arreu

→ **fer ali, ésser carn i unglà, ésser cul i camisa**

[Mall. (A-M)]

fer companyia (a algú) *SV*, tenir la mateixa opinió que una altra persona / fer-li suport (IEC, EC)

Al final del judici, tant el fiscal com l'advocat defensor van fer companyia a la víctima / Ell és dels que sempre tot ho critiquen i el seu germà li fa companyia / En aquella discussió, ell em va fer companyia (, R-M, EC)*

→ **fer costat** (a algú), **fer ali, fer olla comuna**
 ▷ **braç a braç** (p.ext.), **estar com Josep i Maria** (p.ext.)

fer l'un per l'altre *SV*, avenir-se / fer bona parella (R-M, *)

Fan l'un per l'altre, aquest matrimoni; són un parell de tranquils (R-M)

→ **fer ali, fer bona gavella**

▷ **com a bons germans** (p.ext.)

fer olla comuna *SV*, anar molt avinguts, estar en bona intel·ligència dues o més persones (A-M)
Aquest parell fan olla comuna: estan d'acord en tot

→ **estar en intel·ligència, ésser la corda i el poal, estar a partir-se un pinyó, fer companyia** (a algú), **fer bona gavella**

[Mall. (A-M)]

menjar en el mateix plat *SV*, avenir-se / ésser molt amics (R-M, EC)

En Pere i l'Anna mengen en el mateix plat i es donen molt suport l'un a l'altre / En aquesta colla mengen tots en el mateix plat

→ **fer ali, no haver-hi pa partit**

▷ **menjar al mateix plat** (v.f.)

no haver-hi pa partit *SV*, (entre dues persones) estar molt ben avinguts (R-M)

Entre ells no hi ha pa partit; s'ajuden en tots els aspectes (R-M)

→ **fer ali, partir-se el pa i la sal, menjar en el mateix plat**

▷ **no parlar** (amb algú) (ant.)

partir-se el pa i la sal *SV*, avenir-se, compartir (R-M)

Ara han renyit, però no fa gaire que encara es partien el pa i la sal; sempre havien estat molt amics (R-M)

→ **fer ali, no haver-hi pa partit**

posar-se en avinença *SV*, posar-se d'acord / haver-hi acord entre diferents persones, entendre's, consentir (IEC, *)

Quan han de prendre una decisió es posen en avinença ràpidament

→ **posar-se en bon terreny, posar-se d'intel·ligència, posar (algú) d'acord**

▷ **posar-se al diapasó** (d'algú) (p.ext.)

■ **tenir química** *SV*, tenir una bona relació amb algú, entendre-s'hi molt bé

Es nota que en David té química amb la Mireia. Quan estan junts sembla que no hi hagi ningú més / Hi ha química entre tots nosaltres.

Aquest és el secret de la nostra amistat / En Pere és molt sociable: té bona química amb tothom (També s'usa amb el verb haver i amb el modificador bon en posició prenominal)

→ **portar-se bé** (amb algú)

2. conformar-se a fer una cosa

caure-hi de pla *SV*, avenir-se (R-M)

Vaig dir-li que volia els deu duros; va caure-hi de pla, i de seguida me'ls va donar / Li han proposat el projecte, però ell no hi cau de pla; hi troba moltes dificultats (A-M, R-M)

→ **posar (algú) d'acord**

[Maresme (A-M)]

AVENTURER

cavaller de fortuna *SN*, aventurer que va pel món cercant riqueses, anomenada (IEC)

No té cap ofici ni treball concret; és un cavaller de fortuna que va d'ací d'allà cercant negocis fabulosos / Sempre ha passat com un cavaller de fortuna; anant d'un lloc a l'altre a descobrir bons negocis (R-M)

▷ **cavaller salvatge** (p.ext.), **cavaller errant** (p.ext.), **ocell de pas** (p.ext.), **a l'aventura** (p.ext.)

AVERANY

cridar el mal temps *SV*, fer mals averanys / portar algú mala sort o desgràcia amb allò que diu o fa (R-M, EC)

Amb aquesta mena de discursos, em sembla que esteu cridant el mal temps / No cridis el mal temps; si tothom està tranquil i d'acord, què vols témer? / Dius que la collita serà dolenta enguany? No cridis el mal temps (, R-M, R-M)*

▷ **tocar ferro** (ant.), **ésser de mal averany** (p.ext.), **portar mal giny** (p.ext.), **ocell de mal temps** (p.ext.), **ocell de mal averany** (p.ext.)

AVERGONYIR

donar una bufetada (a algú) *SV*, fer un gran menyspreu a algú (IEC)

El professor va donar una bufetada a aquell alumne en dir-li, davant de la resta de la classe, que no sabia la lliçó

→ **donar un miquel** (a algú), **clavar un miquel** (a algú), **clavar un moc** (a algú)

- ▷ **posar** (algú) **en evidència** (p.ext.), **posar** (algú) **en ridícul** (p.ext.)

AVERGONYIR-SE

abaixar el cap *SV*, sentir vergonya (R-M)

Fill meu, que no hagi mai d'abaixar el cap pel teu comportament / Les males accions del seu marit li feren abaixar el cap (També s'usa amb el verb *acotar*) (R-M)

→ **abaixar el front, caure-li la cara de vergonya** (a algú)

abaixar el front *SV*, sentir vergonya, reconèixer-se culpable / humiliar-se, declarar-se vençut o culpable, etc. (R-M, EC)

És un home honrat que mai no ha hagut d'abaixar el front per res (També s'usa amb el verb *acalar*) (R-M)

→ **abaixar el cap, caure-li la cara de vergonya** (a algú)

caure-li la cara de vergonya (a algú) *O*, passar molta vergonya (EC)

No sé com no li cau la cara de vergonya de tornar al poble després del que va fer / És un cínic; a un altre li hauria caigut la cara de parlar així (També s'usa amb la forma *caure-li la cara* (a algú)) (R-M)

→ **abaixar el cap, abaixar el front**

▷ **tornar-se de tots colors** (p.ext.)

no saber on ficar-se *SV*, avergonyir-se, sentir-se confús (R-M)

Quan va comprendre el mal efecte que havien causat les seves paraules, no sabia on ficar-se; se sentia realment confús / T'has posat vermell i no sàbies on ficar-te, oi? (També s'usa amb els verbs *fotre* i *posar*) (R-M, *)

→ **voler fondre's**

▷ **anar-se'n amb la cua entre cames** (p.ext.), **tornar-se de tots colors** (p.ext.)

voler fondre's *SV*, avergonyir-se / sentir molta vergonya (R-M, *)

En veure que havia comès l'error de criticar el gerent davant seu mateix, es volia fondre; no sabia com arreglar-ho (R-M)

→ **no saber on ficar-se**

▷ **tornar-se de tots colors** (p.ext.)

AVERGONYIT

amb el cap baix *SP*, locució emprada per a assenyalar que algú sent vergonya

A la reunió l'han escridassat; n'ha sortit amb el cap baix (S'usa normalment amb verbs de moviment i també *estar*, *quedar*, etc.)

→ **amb el cap cot, anar-se'n amb la cua entre cames, barres a pit**

▷ **amb el cap alt** (ant.), **amb el front alt** (ant.)

amb el cap cot *SP*, locució emprada per a assenyalar que algú sent vergonya

Després de perdre el banyador a dins de la piscina es va quedar amb el cap cot (S'usa

normalment amb verbs de moviment i també *estar*, *quedar*, etc.)

→ **amb el cap baix, barres a pit, anar-se'n amb la cua entre cames**

▷ **amb el cap alt** (ant.), **amb el front alt** (ant.)

anar-se'n amb la cua entre cames *SV*, anar-se'n avergonyit, moix / (anar-se'n) escorregut (R-M, EC)

Després de la reprimenda de l'encarregat se n'ha anat amb la cua entre cames, sense gosar ni disculpar-se / Va sortir del despatx del director amb la cua entre cames i tots vam saber que l'havien acomiadat (També s'usa amb els verbs de moviment *fugir*, *marxar*, *sortir*, etc.) (R-M, *)

→ **amb el cap cot, amb el cap baix**

▷ **anar-se'n amb la cua entre les cames** (v.f.), **anar cua dreta** (ant.), **no saber on ficar-se** (p.ext.), **amb les mans al cap** (p.ext.), **plegar els bòlits** (p.ext.)

AVESAT

tenir-hi call *SV*, estar avesat a una cosa, haver-li perdut la repugnància (A-M)

Hi té call, deixa que ho faci ell

▷ **tenir-hi la mà trencada** (p.ext.), **posar-hi call** (p.ext.), **tenir** (alguna cosa) **per la punta dels dits** (p.ext.), **tenir el cul pelat** (de fer alguna cosa) (p.ext.), **tenir esversada** (alguna cosa) (p.ext.)

[Bal. (A-M)]

AVIAT

1. al cap de poc temps, d'aquí a poc temps

a poc estant *SP*, al cap de poc, al poc temps (A-M)

Que els de la vila a poc estant los desempararen (A-M)

abans de gaire *SAdv*, aviat, dins de poc temps (R-M)

La setmana passada va venir a demanar-me un llibre i ja veuràs com abans de gaire tornarà per demanar-me una altra cosa / Abans de gaire tot canviarà (R-M, EC)

→ **en breu**

al més aviat *SP*, avançant-se al temps previst (R-M)

Va dir que no podria venir fins a fi de mes, o al més aviat, el dia 25 / Començarem les classes al més aviat el dia 10 de setembre (R-M)

→ **al màxim**

▷ **al més tard** (ant.)

■ **al més aviat possible** *SP*, de seguida, tan prest com es pugui

Vine al més aviat possible

→ **com més aviat millor**

com més aviat millor *SAdv*, tan aviat com sigui possible (R-M)

*Demà a la tarda vine com més aviat millor; tindrem molta feina / Anirem al recital com més aviat millor, perquè segurament s'omplirà el teatre i restarà gent d'empeus / Canvia les pastilles dels frens del cotxe com més aviat millor perquè les tens gastades (R-M, R-M, *)*

→ **al més aviat possible**

d'un dia a l'altre *SP*, en un temps pròxim / en un curt espai de temps (R-M, IEC)

Estan esperant d'un dia a l'altre la seva arribada / D'un dia a l'altre ha de ploure: aquest vent i aquesta humitat ho anuncien (R-M)

→ **d'avui a demà, d'un moment a l'altre**

▷ **en breu** (p.ext.)

d'un moment a l'altre *SP*, molt aviat / expressió usada per a indicar que alguna cosa està a punt d'esdevenir-se (IEC, EC)

Han d'arribar d'un moment a l'altre

→ **d'un dia a l'altre, d'avui a demà**

d'una hora lluny *SP*, aviat, a l'instant, clarament, immediatament (EC)

D'una hora lluny em vaig adonar que ell ja venia cap aquí. Té una manera tan sorollosa de caminar!

→ **a l'instant, al moment**

de seguida *SP*, molt aviat, de pressa / sense tardar (R-M, IEC)

Vull arribar-me de seguida a casa dels pares, perquè a les set he d'ésser al despatx (R-M)

→ **en un salt, amb quatre gambades, en un bot, en un moment, en un tranc, en un vol, en un volt, en una corredissa, de mantinent, a l'acte, tot seguit, de continent, a la carrera**

▷ **a la primera** (p.ext.), **d'una vegada** (p.ext.)

en breu *SP*, d'aquí a poc temps (IEC)

En breu inauguraran aquesta nova escola (R-M)

→ **abans de gaire**

▷ **d'un dia a l'altre** (p.ext.)

2. al començament d'un espai de temps

a primera hora *SP*, a les primeres hores del dia, de la jornada / al començament del dia o de la part del dia que hom expressa (R-M, EC)

Demà, a primera hora, cal arreglar tot això abans que s'hagi d'obrir la botiga / Et telefonaré demà a primera hora de la tarda (R-M, EC)

▷ **a última hora** (ant.), **de llevada** (p.ext.), **de matí** (p.ext.)

d'hora *SP*, a una hora relativament poc avançada, aviat (EC)

*Procura venir d'hora i sortirem a sopar junts / Sol dinar d'hora / Les nevades han començat de bona hora (També s'usa amb el modificador bon en posició pronominal i amb la forma d'horeta) (R-M, EC, *)*

▷ **a les quaranta** (ant.), **a les quinze** (ant.), **a les talúries** (ant.), **a tres quarts de quinze**

(ant.), **acabar amb sol** (p.ext.), **de matí** (p.ext.)

● **per hora** (Emp.)

no ésser cap hora *SV*, és molt dematí, molt aviat (A-M)

Encara no és cap hora per llevar-se / No era pas cap hora quan es van aixecar de taula, no entenc per què van arribar tard a teatre

→ **no ésser encara una hora ni una altra**

3. encara no és el moment

sa figa encara no és madura *O*, es diu per a significar que encara no és temps de fer allò que algú proposa (A-M)

Espera, sa figa encara no és madura

[Mall. (A-M)]

AVIDAR-SE

guanyar-se la vida *SV*, treballar a sou, guanyar per a viure (IEC)

No es farà ric amb la feina que té, però es guanya la vida (També s'usa amb el modificador bé en posició postverbal) (R-M)

→ **basquejar-se la vida, afanyar-se la vida, campar-se-la, anar tirant, procurar pel davallador, guanyar-se el pa, guanyar-se les garrofes, viure la vida, doblegar l'esquena, guanyar-se les mongetes**

▷ **viure amb l'esquena dreta** (ant.), **viure de l'aire** (ant.), **tenir el pa assegurat** (p.ext.), **guanyar-se el pa amb la suor del seu front** (p.ext.), **mitjans de vida** (p.ext.)

AVINENT

caure bé (a algú) *SV*, ésser còmode, avinent (a algú) (A-M)

Qualsevol dia que vos caiga bé (També s'usa amb els quantificadors bastant, força, molt, etc. en posició preadverbial) (A-M)

▷ **caure malament** (a algú) (ant.), **anar malament** (a algú) (ant.), **caure tort** (a algú) (ant.)

venir-li dreta mà (a algú) *SV*, ésser avinent (R-M)

Si et ve dreta mà, quan tornis a casa passa per la llibreteria; hi tinc un llibre demanat; ja el deuen haver rebut (R-M)

→ **venir bé** (a algú)

▷ **venir-li a remà** (a algú) (ant.), **anar malament** (a algú) (ant.), **de passada** (p.ext.)

AVÍS

toc d'atenció *SN*, toc de corneta amb què la tropa o la policia avisa la gent perquè es retirï abans d'imposar l'ordre per la força (EC)

La policia va donar el toc d'atenció

toc de retreta *SN*, tocada de corneta indicadora de l'hora de retreta (EC)

Érem fent instrucció i va sonar el toc de retreta

▷ **toc de diana** (ant.), **toc de queda** (p.ext.), **batre's en retreta** (p.ext.)

AVISAR

dir (alguna cosa) **davant davant** SV, dir alguna cosa anticipadament, per fer saber una cosa en temps oportú (A-M)

Si aquest carabassot teu no s'assenta, t'ho dic davant davant!..., amb un garrot te rompré una espalla / T'ho dic davant davant, si no me fas cas, t'ho trobaràs (A-M, *)

▷ **fer avinent** (alguna cosa, a algú) (p.ext.), **fer sabedor** (algú, d'alguna cosa) (p.ext.) [Mall. (A-M)]

fer avinent (alguna cosa, a algú) SV, informar / fer conèixer, donar notícia a algú (R-M, *)
Us faig avinent que s'ha acordat fer la reunió el dia deu / Avui ens ha fet avinent els destins de cadascú (R-M)

→ **fer sabedor** (algú, d'alguna cosa), **fer saber** (alguna cosa, a algú)

▷ **dir** (alguna cosa) **davant davant** (p.ext.)

fer sogall SV, alçar des d'una barca un sogall encès per fer senyals als de terra (EC)

Vam haver de fer sogall per alertar els de terra que el nostre veler s'estava enfonsant

AVORRIR

1. tenir aversió (a algú o a alguna cosa)

dur (algú) **a l'ull** SV, tenir malvolença a algú, no poder-lo sofrir (A-M)

Quan duu algú a l'ull, ja no hi ha manera que se'l miri amb bons ulls

→ **dur** (algú) **dins els ulls**, **no tenir ulls amb què pugui veure** (algú), **no poder veure** (algú), **prendre-la** (amb algú)

▷ **prendre** (algú) **de tema** (p.ext.)

dur (algú) **dins els ulls** SV, tenir malvolença a algú, no poder-lo sofrir (A-M)

Sempre va dur el seu fill petit dins els ulls; el gran era el seu preferit

→ **dur** (algú) **a l'ull**, **no poder sofrir**, **no poder dragar** (algú), **tenir** (algú) **entre ulls**

estar (d'algú o d'alguna cosa) **fins al capdamunt** SV, arribar al màxim; estar cansat de suportar / estar granment cansat, fastiguejat (R-M, IEC)
Jo no suportó més les seves impertinències. N'estic fins al capdamunt. Me'n vaig / N'he quedat fins al capdamunt d'aquest règim tan estricte! (També s'usa amb el verb *quedar*) (R-M, *)

→ **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins a la punta dels cabells**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins al coll**, **tenir els nassos plens de**, **tenir els collons plens de**, **tenir el bot ple de**, **tenir el pap ple de**, **estar confitat de**

▷ **dur molt de ventre** (d'algú) (p.ext.), **estar que bufa** (p.ext.)

mirar (algú o alguna cosa) **amb mals ulls** SV, tenir malvolença, mirar algú o alguna cosa amb aversió (A-M)

Sempre va mirar els meus amics amb mals ulls / Des que em va conèixer que em mira amb mals ulls (També s'usa amb el verb *veure*)

→ **mirar** (algú o alguna cosa) **de mal ull**, **tenir-li palletes** (a algú)

▷ **veure** (algú o alguna cosa) **amb bons ulls** (ant.), **ésser el dolent de la pel·lícula** (inv.)

mirar (algú) **de cua d'ull** SV, tenir prevenció, malvolença (envers algú) (IEC)

La ciutat sencera mirava aquell nouvingut de cua d'ull / Si em vols creure, mira de cua d'ull aquest col·lega teu; és molt poc lleial (*, R-M)

→ **mirar** (algú) **de reüll**, **mirar** (algú) **malament**, **no fiar-se ni de la seva ombra**, **anar l'ull al bou**

▷ **tapar-li el cap** (a algú) (p.ext.)

mirar (algú o alguna cosa) **de mal ull** SV, estar disposat desfavorablement / tenir malvolença, mirar algú o alguna cosa amb aversió (IEC, A-M)

Aquell home sempre mira el meu fill de mal ull / Es mira de mal ull totes les meves propostes. Creu que mai no estaré prou capacitat per a fer aquesta feina

→ **mirar** (algú o alguna cosa) **amb mals ulls**

▷ **mirar** (algú o alguna cosa) **de bon ull** (ant.)

■ **negar el bon dia** (a algú) SV, enfadar-se amb algú i deixar de parlar-li, no voler-hi tractes
La meva tia nega el bon dia a sa mare des de fa dies. No s'avenen gens

→ **negar el salut** (a algú), **no mirar la cara** (a algú), **retirar la paraula** (a algú)

no mirar la cara (a algú) SV, tenir aversió a algú, no voler-hi tractes / tenir-li aversió, quimera (R-M, IEC)

Eren molt amics, però ara no es miren la cara; no sabem per què (R-M)

→ **negar el bon dia** (a algú), **no passar-li de les dents** (a algú), **no poder veure** (algú), **no voler peres** (amb algú)

no passar des coll avall (a algú) SV, no poder suportar algú

Aquest al·lot no m'ha passat mai des coll avall
→ **no poder dragar** (algú)

no passar-li de les dents (a algú) SV, no poder posar afecte a algú, tenir-hi aversió (IEC)

D'ençà que em va dir mal del meu amic, no em passa de les dents; és un home molt fals (R-M)

→ **no baixar-li pel coll** (a algú), **no passar-li del coll** (a algú), **tenir** (algú o alguna cosa) **entrevassat**, **no poder dragar** (algú), **no mirar la cara** (a algú), **tenir-li palletes** (a algú)

▷ **no voler peres** (amb algú) (p.ext.)

no passar-li del coll (a algú) SV, (algú o alguna cosa) no ésser agradable / ésser antipàtica, caure molt tort (IEC, A-M)

La nova administradora no li passa del coll, a l'encarregat / Aquest tipus d'assumptes no em

passen del coll: no és gens agradable haver d'enfrontar-m'hi

→ **no passar-li de les dents** (a algú), **no baixar-li pel coll** (a algú), **tenir** (algú o alguna cosa) **entrevassat, tenir-li palletes** (a algú)
no poder dragar (algú) *SV*, no poder suportar algú, tenir-li gran aversió (IEC)

Ja fa temps que no es poden dragar l'un a l'altre i ni tan sols ho dissimulen / No el puc dragar aquell fanfarró / No el puc dragar: el tinc entrevassat (R-M, Fr, IEC)

→ **no poder tragar, no poder pair, tenir** (algú o alguna cosa) **entrevassat, no passar-li de les dents** (a algú), **dur** (algú) **dins els ulls, no poder veure** (algú o alguna cosa) **ni en pintura, tenir-li palletes** (a algú), **no passar des coll avall** (a algú)
no poder encobeir *SV*, no poder sofrir, suportar, algú o alguna cosa (EC)

No puc encobeir anar al cinema amb en Lluís. No pot callar ni un moment / No pot encobeir que li diguin mentides

→ **no poder sofrir, no poder tragar, no poder pair, no tenir ulls amb què pugui veure** (algú), **tenir** (algú o alguna cosa) **entrevassat, no poder veure** (algú o alguna cosa) **ni en pintura**

no poder pair *SV*, sentir aversió / no conformar-se (R-M)

No el puc pair, aquell botifler! / És mestre de música i els seus alumnes no el poden pair; segons diuen, té mal caràcter / Ho sento, però no podré pair la mala passada que em vas fer (EC, R-M, R-M)

→ **no poder dragar** (algú), **no poder sofrir, no poder tragar, no poder encobeir, no poder veure** (algú o alguna cosa) **ni en pintura, tenir** (algú o alguna cosa) **entrevassat, tenir-li palletes** (a algú)

no poder sofrir *SV*, veure algú (o alguna cosa) amb molt de disgust, no poder-hi conviure (A-M)

No puc sofrir els catalans que, per esnobisme, parlen el castellà / No pot sofrir que el renyin (Fr, EC)

→ **no poder veure** (algú), **no poder encobeir, no poder pair, no poder tragar, dur** (algú) **dins els ulls, tenir-li palletes** (a algú), **no poder veure** (algú o alguna cosa) **ni en pintura, no entrar-li** (a algú)

no poder tragar *SV*, no poder suportar algú (o alguna cosa), tenir-li gran aversió (EC)

No puc tragar la teva germana. No puc evitar-ho, em cau malament / No trago aquesta assignatura (També s'usa amb la forma *no tragar*)

→ **no poder dragar** (algú), **no poder encobeir, no poder pair, no poder sofrir, tenir-li palletes** (a algú)

[tragar: mot no registrat a l'IEC]

no poder veure (algú) *SV*, tenir una forta aversió a algú (IEC)

Jo no els puc veure, els hipòcrites / No pot veure el seu veí perquè fa soroll fins ben tard / Van tenir una discussió molt forta i ara no es poden veure (Fr, *, R-M)

→ **tenir** (algú o alguna cosa) **entrevassat, no poder sofrir, no poder veure** (algú o alguna cosa) **ni en pintura, dur** (algú) **a l'ull, no mirar la cara** (a algú), **tenir** (algú) **entre ulls, tenir-li palletes** (a algú)

▷ **no voler peres** (amb algú) (p.ext.)

no poder veure (algú o alguna cosa) **ni en pintura** *SV*, sentir aversió / tenir un gran odi a algú o a alguna cosa (R-M)

No puc veure l'adroguer ni en pintura, perquè és un estafador / T'he de confessar que no puc veure les telenovel·les sud-americanes ni en pintura / Els pagesos no poden veure, ni en pintura, el clergat (*, *, A-M)

→ **no poder veure** (algú o alguna cosa) **ni pintat, no poder veure** (algú) **tenir** (algú o alguna cosa) **entrevassat, no poder dragar** (algú), **tenir-li bola** (a algú), **tenir-li palletes** (a algú), **no poder pair, no poder sofrir, no entrar-li** (a algú)

no poder veure (algú o alguna cosa) **ni pintat** *SV*, tenir molt d'odi o repugnància a algú o a alguna cosa (A-M)

No puc veure en Pere ni pintat, des que ens va fer aquella mala passada

→ **no poder veure** (algú o alguna cosa) **ni en pintura, no poder veure** (algú o alguna cosa) **ni pintat en paret**

no poder veure (algú o alguna cosa) **ni pintat en paret** *SV*, tenir molt d'odi o repugnància a algú o a alguna cosa (A-M)

No pot veure la seva sogra ni pintada en paret

→ **no poder veure** (algú o alguna cosa) **ni pintat, no poder veure** (algú o alguna cosa) **ni en pintura**

no tenir ulls amb què pugui veure (algú) *SV*, no poder sofrir algú, tenir-li gran malvolença (A-M)

No tinc ulls amb què pugui veure la Maria. El seu comportament em posa molt nerviós

→ **dur** (algú) **a l'ull, tenir-li bola** (a algú), **no poder encobeir**

portar-la votada (a algú) *SV*, tenir malvolença envers algú (Fr)

Des que em va donar aquella mala resposta que la hi porto votada

→ **tenir-la votada** (a algú), **tenir-la jurada** (a algú)

▷ **prendre** (algú) **de cap d'esquila** (p.ext.), **tenir** (algú) **de cap d'esquila** (p.ext.)

portar-li mala voluntat (a algú) *SV*, avorrir / tenir malvolença envers algú (Fr, *)

Ja fa temps que li porto mala voluntat a en Joan per allò que em va fer; no li ho perdonaré mai

→ **portar-li votada** (a algú), **tenir-la jurada** (a algú)

tenir (algú) **de cap d'esquila** *SV*, agafar malvolença a algú (IEC)

L'han tingut de cap d'esquila durant molt de temps; sempre el culpaven de tot

→ **tenir** (algú) **de cap d'inxà**

▷ **cap de turc** (p.ext.), **tenir-la votada** (a algú) (p.ext.), **portar-la votada** (a algú) (p.ext.), **prendre** (algú) **de cap d'esquila** (p.ext.), **prendre** (algú) **de tema** (p.ext.)

● **tenir** (algú) **de cap d'esquira** (Emp.)

tenir (algú) **de cap d'inxà** *SV*, tenir malvolença a algú (A-M)

A l'escola tenien en Josep de cap d'inxà i els seus companys li feien bromes pesades

→ **tenir** (algú) **de cap d'esquila**, **prendre** (algú) **de cap d'inxà**

tenir (alguna cosa) **en fàstic** *SV*, tenir avorrida alguna cosa (IEC)

Té el curs en fàstic / No vol fer els exercicis d'anglès; sembla que els tingui en fàstic; diu que l'avorreixen (*, R-M)

→ **tenir** (algú o alguna cosa) **entrevessat**, **entre cap i coll**

▷ **fer ois** (a algú) (p.ext.)

tenir (algú o alguna cosa) **entrevessat** *SV*, sentir aversió (R-M)

Tinc entrevessat aquest autor; no puc suportar res del que escriu / No em parlis del seu cosí; el tinc entrevessat; ja me n'ha fetes massa / Tinc aquesta assignatura entrevessada (R-M, R-M, *)

→ **no poder dragar** (algú), **no poder pair**, **no poder veure** (algú), **no passar-li del coll** (a algú), **dur** (algú) **en vençó**, **no passar-li de les dents** (a algú), **posar-se de través** (a algú), **tenir** (alguna cosa) **en fàstic**, **prendre-la** (amb algú), **entre cap i coll**

▷ **treure's els ulls** (p.ext.)

tenir (algú) **entre ulls** *SV*, tenir malvolença a algú (A-M)

Tinc el seu marit entre ulls. No el puc veure
→ **dur** (algú) **dins els ulls**, **no poder veure** (algú)

[Val. (A-M)]

tenir-li bola (a algú) *SV*, tenir aversió, antipatia a algú (EC)

No puc evitar tenir-li bola, a la Maria. És tan desagradable! / Jo el considero molt bona persona i no entenc que tu li tinguis tanta bola; què t'ha fet? (També s'usa amb els quantificadors *molt*, *tant*, etc. en posició prenominal) (*, R-M)

→ **no tenir ulls amb què pugui veure** (algú), **no poder veure** (algú o alguna cosa) **ni en pintura**

▷ **prendre** (algú) **de tema** (p.ext.)

tenir-li palletes (a algú) *SV*, sentir aversió / tenir malvolença a algú, mirar-lo de mal ull (R-M, A-M)

No vol tractes amb la Mercè; li té palletes d'ençà d'aquella discussió (R-M)

→ **mirar** (algú o alguna cosa) **amb mals ulls**, **no passar-li de les dents** (a algú), **no passar-li del coll** (a algú), **no poder dragar** (algú), **no poder pair**, **no poder sofrir**, **no poder veure** (algú), **no poder veure** (algú o alguna cosa) **ni en pintura**, **no poder tragar**
▷ **tenir-li palleta** (a algú) (v.f.)

2. agafar aversió (a algú o a alguna cosa)

prendre (algú) **de tema** *SV*, agafar tírria (a algú) (EC)

El mestre m'ha pres de tema (EC)

→ **prendre-la** (amb algú), **prendre** (algú) **de cap d'esquila**

▷ **tenir-li bola** (a algú) (p.ext.), **dur** (algú) **a l'ull** (p.ext.), **tenir** (algú) **de cap d'esquila** (p.ext.)

renegar l'amistat (d'algú) *SV*, abominar l'amistat / enfadar-se amb algú (EC, *)

Vaig renegar l'amistat d'en Joan, perquè ja n'estava fart

→ **retirar la paraula** (a algú)

3. causar (a algú) tedi, avorriment

clavar una lata (a algú) *SV*, enfastidir, molestar, fer-se pesat, algú, amb la seva xerrameca, fent soroll, etc. (EC)

Sense adonar-se va clavar una lata a la senyora que estava asseguda al seu costat a dins l'autobús (També s'usa amb la forma *clavar la lata* (a algú))

→ **donar una lata** (a algú), **clavar la llauna** (a algú), **clavar la tabarra** (a algú), **donar la llauna** (a algú), **donar la tabarra** (a algú), **donar taba** (a algú)

▷ **engegar el disc** (p.ext.), **col·locar el disc** (p.ext.)

donar una lata (a algú) *SV*, enfastidir amb un parlament llarg / enfastidir, molestar, fer-se pesat, algú, amb la seva xerrameca, fent soroll, etc. (A-M, EC)

Va ser un pregó massa llarg, va donar una lata a tots els assistents a l'acte (També s'usa amb la forma *donar la lata* (a algú))

→ **clavar una lata** (a algú), **clavar la llauna** (a algú), **clavar la tabarra** (a algú), **donar la tabarra** (a algú), **donar taba** (a algú)

■ **fer pal** (a algú) *SV*, causar avorriment, tedi, a algú

Aquesta assignatura és d'aquelles que fa pal a tothom / Em fa pal venir a casa teva / Ens fa un pal increïble organitzar aquest sopar! (També s'usa amb la forma *fer un pal* (a algú))

▷ **ésser un pal** (algú o alguna cosa) (p.ext.)

AVORRIR-SE

avorrir-se com una ostra *SV*, sentir gran tedi (A-M)

Em vaig avorrit com una ostra en aquella reunió; tothom parlava d'una manera lenta i monòtona

→ **divertir-se com un gos amb un joc de bitlles, ensopir-se com un lluç**

▷ **ensopit com una ostra** (p.ext.), **cara de fàstic** (p.ext.)

divertir-se com un gos amb un joc de bitlles SV, no divertir-se gens (A-M)

Li van regalar un joc tan complicat que no va saber com s'hi jugava. En resum, que es va divertir com un gos amb un joc de bitlles

→ **avorrir-se com una ostra, ensopir-se com un lluç**

▷ **divertir-se com un gos amb un os** (ant.) [Puigcerdà (A-M)]

ensopir-se com un lluç SV, avorrir-se en gran manera

Si no decidim aviat on anem, ens ensopirem com un lluç

→ **avorrir-se com una ostra, divertir-se com un gos amb un joc de bitlles**

AVORRIT

1. ésser objecte d'aversió

caure-li de l'ull (a algú) SV, deixar d'ésser estimat; començar a ser objecte de malvolença (A-M)

La Gemma va caure-li de l'ull i ara ja no la suporta

→ **caure-li des retalet** (a algú)

■ **caure-li de s'ase** (a algú) SV, caure en desgràcia, perdre la simpatia d'algú

Quan vaig saber com era en realitat em va caure de s'ase

→ **caure-li des retalet** (a algú), **caure-li des cavall** (a algú)

[Men.]

■ **caure-li des cavall** (a algú) SV, caure en desgràcia, perdre la simpatia d'algú

Va caure-li des cavall a partir del moment que va saber que l'havia estat enganyant

→ **caure-li des retalet** (a algú), **caure-li de s'ase** (a algú)

[Inca]

caure-li des retalet (a algú) SV, caure en desgràcia, perdre la simpatia d'algú (A-M)

En sebre que l'enganava amb una altra, li va caure des retalet

→ **caure-li de l'ull** (a algú), **caure-li de s'ase** (a algú), **caure-li des cavall** (a algú)

▷ **caure de l'escambell** (p.ext.)

[Men. (A-M)]

ésser l'ovella negra SV, ésser una persona per la qual els altres senten aversió

El seu tercer fill va ser l'ovella negra de la família

▷ **ésser l'ase dels cops** (p.ext.)

2. que causa tedi o avorriment

■ **ésser un llaua** SV, algú o alguna cosa, ésser molt avorrit

En Pep no surt mai: és un llaua!

→ **ésser un pal** (algú o alguna cosa)

■ **ésser un pal** (algú o alguna cosa) SV, ésser molt avorrit

Les classes d'aquest professor són un pal / Aquest paio és un pal; més val que no te l'escoltis gaire

→ **ésser un llaua, ésser un plom** (algú), **ésser un plasta**

▷ **fer pal** (a algú) (p.ext.), **ésser un clau** (p.ext.)

3. que sent tedi o avorriment

■ **cara de fàstic** SN, dit per a referir-se a aquella cara que mostra avorriment

Va passar tota la pel·lícula amb cara de fàstic; es nota que es va avorrit molt

▷ **cara de Pasqua** (ant.), **cara de Divendres Sant** (p.ext.), **cara de circumstàncies** (p.ext.), **cara de mal atzar** (p.ext.), **avorrir-se com una ostra** (p.ext.)

no saber on s'ha de fermap l'ase SV, estar desvagat sense poder-se entretenir (IEC)

Està a l'hospital amb la cama enguixada i no sap on s'ha de fermap l'ase: s'avorreix, però no hi pot fer res / Quan va estar de baixa, no sabia on fermap l'ase (També s'usa amb la forma no saber on fermap l'ase)

▷ **ensopit com una ostra** (p.ext.)

tenir por que les barres caiguin SV, es diu del qui es posa recolzat a una taula i amb les barres sobre les mans (A-M)

Treu-te les mans de la cara; no tinguis por que les barres caiguin, no

[Pineda (A-M)]

AVORTAMENT

mal part SN, expulsió del fetus quan encara no és viable

Va tenir un mal part i com que li costa de superar-ho va a un psicòleg

▷ **eixir de mare** (p.ext.)

AVORTAR

eixir de mare SV, avortar / expulsar el fetus quan encara no és viable (EC, *)

Eixir de mare és sempre traumàtic (També s'usa amb el verb sortir)

▷ **mal part** (p.ext.)

B

BABAU

ésser un bajoca *SV*, (ésser un) beneïtot, persona de poc seny (A-M)

El teu amic és un bajoca: no entenc com ha pogut passar de curs, fent les coses de la manera que les fa

→ **ésser un carnús** (algú)

▷ **ésser un ninot** (algú) (p.ext.), **ésser un ti-tella** (algú) (p.ext.)

fer el paper de beneït *SV*, obrar com si fos curt d'enteniment (A-M)

Va fer el paper de beneït perquè no li demanessin responsabilitats

→ **fer el paper de mussol**

fer el paper de mussol *SV*, actuar com si fos curt d'enteniment (A-M)

A vegades sembla que faci el paper de mussol; no m'explico que li costi tant d'entendre les ordres

→ **fer el paper de beneït**

no veure un bou a tres passes *SV*, no adonar-se de res, no preveure (R-M)

*Has de prevenir-lo perquè és molt innocent i no veuria un bou a tres passes / Que vols dir que veu un bou a tres passes, aquest? És més ric del que em pensava (R-M, *)*

→ **no allargar gaire, no veure-hi dos dits de lluny, no trobar aigua a mar, no veure-hi més enllà del nas**

▷ **no veure-hi de cap ull** (p.ext.)

BADAR

mirar d'on ve el vent *SV*, badocar, estar distret perdent el temps (A-M)

Com que sempre mira d'on ve el vent, sovint no sap on es deixa les coses

→ **fer el tato**

[Emp. (A-M)]

quedar amb un pam de boca oberta *SV*, admirar-se, sorprendre's / expressió emprada per a ponderar la badoqueria (R-M, IEC)

*No havien vist mai la font lluminosa de Montjuïc i es van quedar amb un pam de boca oberta / Sempre està amb un pam de boca oberta (També s'usa amb els verbs *estar, restar, etc.*) (R-M, *)*

→ **quedar amb un pam de nas, quedar amb un peu enlaire**

▷ **deixar** (algú) **amb un pam de boca oberta** (inv.)

BADOC

dormir a la palla *SV*, ésser molt badoc / no tenir la menor sospita d'un mal que ens afecta, d'un perill que ens amenaça (Fr, IEC)

Volen fer-ho sense que el seu germà ho sàpi-ga; però es pensen que ell dorm a la palla i és ben al revés; està al corrent de tot (R-M)

→ **jeure a la palla, estar a la lluna, ésser un pregadéu de rostoll, fer el gegant**

fer el gegant *SV*, fer el taujà, el badoc (A-M)

Sempre que li pregunten alguna cosa a classe, fa el gegant: sembla que mai no pari atenció en les coses que es diuen

→ **dormir a la palla**

BADOCAR

fer el tato *SV*, fer el badoc, badocar (A-M)

Passejava per la fira fent el tato

→ **mirar d'on ve el vent**

fixar els ulls en *SV*, aplicar la vista insistentment en algú o alguna cosa i aïllar-se, no prestar cap interès o atenció a res del voltant

*El nen havia fixat els ulls en un videojoc de l'aparador de la botiga de joguines / Ja fa estona que ha fixat la vista en una noia molt guapa (També s'usa amb les formes *fixar la mirada en i fixar la vista en*)*

BAIARD

lilit de cossos *SN*, baiard per a portar-hi els cossos (IEC)

Sortosament no ha calgut cap lilit de cossos en aquest accident

→ **lilit de morts**

lilit de morts *SN*, baiard per a portar-hi els morts (IEC)

Aquest lilit de morts no es pot utilitzar, una vara s'ha trencat

→ **lilit de cossos**

BAIX (m.)

banc de sorra *SN*, baix format per sorra, quasi a flor d'aigua, on poden encallar fàcilment les embarcacions (EC)

És perillós navegar per aquí, perquè hi ha el perill d'encallar-se en un banc de sorra

BAIX (adj.)

esquitx d'home *SN*, un home molt menut / un home molt petit o insignificant (R-M, A-M)

És un esquitx d'home i ell voldria sobresortir a tot arreu / Aquell esquitx d'home és impossible que faci mal a ningú / Aquell esquitx d'home és impossible que se'l vegi enlloc (R-M, *, *)

→ **tap de barral**, **ésser un esquitx** (algú)

▷ **escanyat de llet** (p.ext.)

ésser un tap (algú) *SV*, (ésser una) persona molt petita i gruixuda (A-M)

El meu oncle era un tap. Tothom se sorprenia quan el veia al costat del seu fill, que feia gairebé dos metres

→ **tap de barral**, **tap de bassa**, **petit com un tap de cossi**, **ésser un bolet** (algú), **ésser un nap** (algú), **ésser una baldufa** (algú)

no alçar un pam de terra *SV*, tenir poca estatura / ésser molt baix (R-M, *)

El pare era molt alt, però cap dels fills no alcen un pam de terra; són menuts com l'àvia / El fill que esperen no deurà aixecar un pam de terra, perquè tots dos són ben baixets (També s'usa amb el verb *aixecar*) (R-M, *)

→ **no fer l'alçada de tres ous**, **tap de barral**

no fer l'alçada de tres ous *SV*, ésser molt petit (A-M)

Si jugués a bàsquet hauria de fer de base, ja que no fa l'alçada de tres ous

→ **no aixecar un pam de terra**

[Manacor (A-M)]

tap de barral *SN*, [ésser] baix, desnerit (IEC)

Vol jugar a bàsquet i és un tap de barral; no el voldran a cap equip, tan baix / Si no menja mèl, aquest noi serà un tap de barral (R-M, EC)

→ **tap de bassa**, **tap de cossi**, **tap de pica**, **esquitx d'home**, **ésser un tap** (algú), **no aixecar un pam de terra**

tap de bassa *SN*, persona molt petita (IEC)

Encara és un tap de bassa i ja vol manegar-ho tot / No va passar les proves de mosso d'esquadra perquè és un tap de bassa

→ **tap de barral**, **tap de cossi**, **ésser un tap** (algú)

▷ **com un cuc d'aglà** (p.ext.), **homenet de colzada** (p.ext.)

tap de cossi *SN*, persona molt petita i gruixuda (A-M)

En Manel, pobret, és un tap de cossi

→ **tap de bassa**, **tap de barral**, **tap de pica**, **ésser un tap** (algú)

■ **tap de pica** *SN*, dit per a referir-se a persona molt petita

Aquest nin és un tap de pica i ja no creixerà

→ **tap de bassa**, **tap de barral**, **tap de cossi** [Mall.]

BAIXAMAR

marea baixa *SN*, quan és al nivell mínim (EC)

Als matins sempre hi ha marea baixa; per això hi ha més gent a la platja

▷ **marea alta** (ant.), **mar plena** (ant.), **marea sortint** (p.ext.)

BALADREJAR

alçar la casa a l'aire *SV*, trastornar-ho tot. Causar un daltabaix / fer molts de crits, moure un escàndol dins d'una casa (R-M, A-M)

Quan va saber que li havíem trencat la figurata xinesa, va alçar la casa a l'aire, irriadíssim / No facis tant de trull. No importa aixecar sa casa a l'aire (També s'usa amb el verb *aixecar*) (R-M, *)

→ **moure un sacramental**, **moure un escàndol**

▷ **esvalotar el galliner** (p.ext.), **esverar el galliner** (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

BALADRER

boca de trons *SN*, ésser molt cridaner / ésser un baladrer (R-M, IEC)

És una boca de trons. Es pensa que així té més raó / Parla cridant, és una boca de trons (R-M, *)

▷ **boca de tro** (v.f.)

BALANÇ

estat de comptes *SN*, relació dels assentaments efectuats en un llibre comptable en un període determinat i amb indicació del saldo corresponent (EC)

Va presentar l'estat de comptes a tots els socis que van voler veure les liquidacions (R-M)

→ **compte d'explotació**

▷ **llibre de caixa** (p.ext.), **fer la caixa** (p.ext.), **tancar caixa** (p.ext.), **balança comercial** (p.ext.), **rendició de comptes** (p.ext.)

BALANCEJANT

balandrim-balandram *SAdv*, balandrejant / fent un balanceig, especialment en caminar (IEC, *)

Feia vent i tot anava balandrim-balandram, dalt de la barca / Els braços li penjaven balandrim-balandram (R-M, IEC)

→ **banzim-banzam**

▷ **zim-zam** (p.ext.)

[Reduplicatiu]

banzim-banzam *SAdv*, fent un moviment de balanceig

El gronxador anava banzim-banzam, tan amunt, que marejava (R-M)

→ **balandrim-balandram**

▷ **pengim-penjam** (p.ext.)

[Reduplicatiu]

pengim-penjam *SAdv*, deixant-se anar indolentment a un costat i a l'altre, sense gens de gràcia ni de vivacitat (EC)

Estava fatigat i caminava pengim-penjam /

Duia la camisa pengim-penjam, li sortia per tots els costats (EC, *)

▷ **banzim-banzam** (p.ext.)
[Reduplicatiu]

BALBUCEJAR

fer botiges SV, una persona: parlar balbuç (A-M)
Ton germanet fa botiges, per això no se l'entén quan parla
→ **fer embuts**
[Val. (A-M)]

BALL

ball de barraló SN, ball d'ambient vulgar (R-M)
En aquella barriada ens crèiem trobar-hi un ball de barraló i ens va sorprendre veure una sala moderníssima i un públic ben correcte / Allò era un ball de barraló, no m'hi trobava gens bé (R-M)

→ **ball de patacada**

ball de cornuts SN, ball cantat humorístic d'homes sols, sovint disfressats amb banyes de moltó al cap, en nombre imparell, que es ballava a les comarques septentrionals catalanes per carnestoltes o per la matança del porc (IEC)
La setmana que ve, per Carnestoltes, anirem al ball de cornuts

ball de patacada SN, ball que se celebra en locals de baixa categoria (EC)

Això sembla un ball de patacada; quina mena de gent més grollera (R-M)

→ **ball de barraló**

▷ **ball de la patacada** (v.f.)

BALLADOR

ballar més que el gegant de la ciutat SV, ésser molt ballador (A-M)
Per la festa major, els seus avis ballen més que el gegant de la ciutat

BALLAR

ballar de capoll SV, ballar una baldufa cap per avall (IEC)

Fes-la ballar de capoll

→ **ballar de corcoll**

brandar-la SV, ballar o fer altres moviments vius (A-M)

Mira com la branden! (A-M)

→ **moure l'esquelet**

[Penedès (A-M)]

■ **moure l'esquelet** SV, moure's al ritme de la música

Vull que sortim una estoneta aquesta nit a moure l'esquelet, que fa molt de temps que no em portes a ballar

→ **brandar-la**

BANC

casa de canvi SN, establiment per a canviar-hi moneda (R-M)

A la cantonada hi ha una casa de canvi que no tanca ni els diumenges, en atenció als turistes que volen bescanviar moneda / No vagis a la casa de canvi de la frontera perquè fan mals tractes (R-M)

▷ **casa de canvis** (v.f.)

taula de canvi SN, institució destinada al canvi, al dipòsit i a la transferència de monedes / lloc on els canviadors posaven les monedes i feien el canvi manual d'unes monedes per altres (IEC, EC)

Vinga, no em demanis diners a mi i vés a la taula de canvi per treure'n del teu compte

BANCARROTA

fer un pet com una bufa SV, fer bancarrota (A-M)
La nostra empresa anava perfectament fins que, sense esperar-nos-ho, va fer un pet com una bufa i ens van acomiadar a tots
[Emp. (A-M)]

pujar-se'n al cel SV, fer bancarrota / cessar de fer els seus pagaments un comerç (A-M, *)

Aquella tenda ja se n'ha pujat al cel

→ **fer bancarrota, fer fallida**

▷ **anar-se'n al cel** (p.ext.), **el negoci d'en Robert amb les cabres** (p.ext.), **anar-se'n al cel** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

suspensió de pagaments SN, situació d'insolvència transitòria d'una persona natural o jurídica, que pot ésser aixecada si l'actiu és superior al passiu, o que pot conduir en cas contrari a la fallida (IEC)

L'empresa es va declarar en suspensió de pagaments

▷ **donar els tres cops de cul** (p.ext.), **fer fallida** (p.ext.), **fer bancarrota** (p.ext.)

BANDEREJAR

fer la bandera SV, una prostituta, passejar en cerca de client

Moltes prostitutes fan la bandera a prop del camp de futbol

▷ **ésser de la vida** (p.ext.), **fer cantonades** (p.ext.)

BANY

cambrà de bany SN, habitació especialment agençada per a poder-se banyar (IEC)

Ha entrat a la cambrà de bany fa una hora i encara no n'ha sortit / El pis té una bona cambrà de bany / La casa té tres quartos de bany (També s'usa amb el castellanisme *cuarto* davant la preposició)

BANYADOR

vestit de bany SN, peça o conjunt de peces que hom es posa per banyar-se (EC)

Poseu-vos els vestits de bany, que anem cap a la piscina

BARALLA

1. acció de barallar-se

haver-hi altar fumat i missa de tres *SV*, irònicament, haver-hi grans baralles o conflictes (A-M)

A causa de les seves paraules, hi va haver altar fumat i missa de tres

▷ **armar bronquina** (p.ext.), **armar escàndol** (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

2. joc complet de cartes

joc de cartes *SN*, el conjunt, la totalitat, de les cartes per a jugar un joc

Vull que canviem el joc de cartes, perquè crec que aquesta baralla està marcada. Fixeu-vos que sempre guanya el mateix

BARALLANT-SE

a aferrapilla *SP*, lluitant i empentejant-se molts per apoderar-se de qualque cosa (A-M)

Sa gent anava a aferrapilla per aconseguir entrades d'aquell concert

→ **a estiracabells**

[Mall. (A-M), aferrapilla: mot no registrat a l'IEC]

a les males *SP*, per procediment no amigable / per força, violentament / violentament, amb coerció (R-M, IEC, EC)

A les males no aconseguiràs res (EC)

▷ **a males** (v.f.), **a les bones** (ant.), **com el gat i la rata** (p.ext.), **com es ca i com es moix** (p.ext.)

com el gat i la rata *SAdv*, [estar] barallats o mal avinguts (A-M)

Cada dia es barallen, sempre estan com el gat i la rata

→ **com gat i gos, com es ca i com es moix**

▷ **a les males** (p.ext.)

com es ca i com es moix *SCoord*, [estar] barallats o mal avinguts / [estar] barallant-se contínuament (A-M, R)

Tot lo dia estan com es ca i com es moix / Ja hi tornam esser! No teniu consol... me conformaria que fóssiu com es ca i es gat (També s'usa amb la forma *com es ca i es gat*) (*, R)

→ **com el gat i la rata, com gat i gos, arrencar-se es monyo**

▷ **a les males** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

com gat i gos *SAdv*, [estar] en enemistat permanent / [estar] renyint sempre (R-M, IEC)

Ara s'han calmat una mica, però abans que tu arribessis estaven com gat i gos / Els dos germans es barallen com gat i gos / Aquella parella viuen com gat i gos

→ **com el gat i la rata, nyic-i-nyac, picar-se les crestes, tirar-se els plats pel cap**

▷ **com el gat i el gos** (v.f.), **com gats i gossos** (v.f.), **estar de punta** (p.ext.), **estar a mata-degolla** (p.ext.)

● **com es ca i es moix** (Mall.)

BARALLAR-SE

anar de rebot *SV*, anar en desacord, començar a barallar-se (A-M)

No estaven d'acord en aquell assumpte i van anar de rebot

→ **posar-se de punta**

[Emp. (A-M)]

arrencar-se es monyo *SV*, barallar-se les dones (A-M)

S'arrencaven es monyo per aquell home, perquè totes dues n'estaven enamorades

→ **estirar-se es monyo, arribar a les mans, tirar-se els plats pel cap, tirar-se els trastos pel cap, treure's els ulls, com es ca i com es moix**

[Bal. (A-M)]

arribar a les mans *SV*, batre's a cops / començar a anar a cops / pegar-se dues persones o més (R-M, IEC, EC)

Vàrem tallar la discussió per evitar que arribessin a les mans / Després d'insultar-se van venir a les mans i els van haver de descompartir (També s'usa amb el verb *venir*) (R-M)

→ **estirar-se es monyo, arrencar-se es monyo**

estirar-se es monyo *SV*, barallar-se les dones (A-M)

En es mercat hi havia dues dones que s'estiraven es monyo, perquè volien comprar lo mateix (També s'usa amb el verb *arrabassar*)

→ **arrencar-se es monyo, arribar a les mans, tirar-se els plats pel cap, tirar-se els trastos pel cap, treure's els ulls**

[Bal. (A-M)]

haver-se-les *SV*, discutir, disputar, etc., sobre alguna cosa (IEC)

Quan li va reclamar el deute, va haver-se-les amb el creditor / Aquells dos se les han hagut (També s'usa amb el verb *heure*) (R-M, *)

→ **tirar-se els plats pel cap, tenir-se-les, picar-se les crestes, tenir raons** (amb algú), **a estiracabells**

▷ **prendre-la** (amb algú) (p.ext.)

picar-se les crestes *SV*, esbatussar-se / barallar-se amb paraules picants (R-M, IEC)

A la fi de la reunió dos dels assistents van començar a picar-se les crestes per coses personals, i sort que els van descompartir (R-M)

→ **treure's els ulls, haver-se-les, com gat i gos**

posar-se de punta *SV*, renyir, enemistar-se (EC)

Aquest parell sempre es posen de punta; no hi ha manera que es portin bé

→ **trencar el plat bonic, partir peres, anar de rebot**

▷ **estar de punta** (p.ext.)

tenir-se-les *SV*, discutir-se, barallar-se (EC)

Els treballadors se les van tenir amb el seu cap / El Joan i la Maria se les van tenir durant la reunió: els vam haver de separar

→ **haver-se-les, tenir raons** (amb algú), **tirar-se els trastos pel cap**

▷ **prendre-la** (amb algú) (p.ext.), **voler guerra** (p.ext.)

tirar-se els plats pel cap *SV*, barallar-se, desavenir-se, dit sobretot d'una parella / barallar-se marit i muller o dues persones que anaven molt unides (EC, A-M)

No s'avenien i van tirar-se els plats pel cap

→ **tirar-se els trastos pel cap, haver-se-les, dir-s'ho tot, esitrar-se es monyo, arrencar-se es monyo, com gat i gos**

tirar-se els trastos pel cap *SV*, barallar-se dos amics, dos casats, etc., discutir-se molt fort (EC)

Aquest matrimoni es passa el dia tirant-se els trastos pel cap

→ **tirar-se els plats pel cap, tenir-se-les, tenir raons** (amb algú), **estirar-se es monyo, arrencar-se es monyo**

treure's els ulls *SV*, criticar-se, ofendre's mútuament / barallar-se amb gran odi, fent-se tot el mal que poden (R-M, A-M)

No els poseu al mateix grup de treball; no lliuen gens i per qualsevol cosa es traurien els ulls / No sé què fer-ne d'aquests dos fills meus; tot el dia es treuen els ulls; ningú no diria que són germans (R-M)

→ **picar-se les crestes, estirar-se es monyo, arrencar-se es monyo**

▷ **tenir** (algú o alguna cosa) **entrevassat** (p.ext.)

BARALLAT

estar de cul al marge *SV*, estar barallats (A-M)

En Pere i la Maria estan de cul al marge: no volen parlar l'un amb l'altre des que van tenir aquella discussió tan forta

→ **estar de punta**

▷ **no parlar** (amb algú) (p.ext.)

[Borredà (A-M)]

estar de punta *SV*, enemistats / estar renyit amb algú (R-M, EC)

No hi ha manera que treballin l'un al costat de l'altre. Sempre estan de punta i es molesten tant com poden / Ells dos estan de punta. Quan un diu «a» l'altre diu «b» (R-M)

→ **estar a mata-degolla, estar de cul al marge**

▷ **com gat i gos** (p.ext.), **posar-se de punta** (p.ext.)

BARAT

a baix preu *SP*, per poc valor monetari (R-M)

La fruita que fora de temps va tan cara pot comprar-se a baix preu quan n'és la tempora-

da / Com que pensava plegar, aquell botiguer ho venia tot a baix preu (R-M)

→ **a bon preu, a cap preu, a bon mercat, a un preu llençat, per quatre xavos, a cap diner, a qualsevol preu, a un preu irrisori, a vil preu, tirat de preu**

▷ **baix de preu** (v.f.)

a bon mercat *SP*, a baix preu, barat / a un preu molt baix, que redueix o permet reduir les despeses (IEC, *)

A l'engròs es pot comprar la fruita a bon mercat (R-M)

→ **a baix preu, a bon preu, a cap preu, a qualsevol preu, a un preu irrisori, a un preu llençat, a vil preu, tirat de preu**

a bon preu *SP*, barat / a un preu molt baix, que redueix o permet reduir les despeses (R-M, *) *M'ho va donar a bon preu; altrament, no li ho hauria comprat* (R-M)

→ **a baix preu, a bon mercat, a cap preu, a cap diner, a qualsevol preu, a un preu irrisori, a un preu llençat, a vil preu, tirat de preu**

▷ **vendre** (alguna cosa) **a parts de rosari** (p.ext.)

a cap diner *SP*, per poc valor monetari / anar a preu molt baix o no valer gairebé res (*, EC) *Tenen els tomàquets a cap diner, pobres paguesos! / Últimament les cireres van a cap diner / Si esperes a finals de temporada, això t'ho vendran per cap diner; ho rebaixen molt* (*, *, R-M)

→ **a baix preu, a bon preu, a un preu llençat, a cap preu, per quatre xavos, no valer cap diner, anar a redar, anar llençat per cap diner** (v.f.), **donar** (alguna cosa) **per un diner** (p.ext.)

a cap preu *SP*, molt barat / [donar, vendre] gairebé per res (R-M, IEC)

Tan car que costava aquest article al principi de la temporada, i ara es ven a cap preu; la gent no en fa cas / Aquell disc que abans era molt car, ara el donen a cap preu (R-M, *)

→ **a baix preu, a qualsevol preu, a bon mercat, a bon preu, a un preu irrisori, a un preu llençat, a vil preu, tirat de preu, a puntades de peu, per cap diner**

▷ **a sota preu** (p.ext.), **donar** (alguna cosa) **per un diner** (p.ext.), **a meitat de preu** (p.ext.)

■ **a qualsevol preu** *SP*, molt barat

Com que necessiten diners, es vendran la casa vella a qualsevol preu / S'ha després de les joies a qualsevol preu perquè necessitaven diners

→ **a cap preu, a baix preu, a bon mercat, a bon preu, a cap preu, a un preu irrisori, a un preu llençat, a vil preu, tirat de preu, a puntades de peu**

▷ **donar** (alguna cosa) **per un diner** (p.ext.)

a sota preu *SP*, a un preu més baix que el de compra (EC)

Ho hem comprat a sota preu

▷ **a cap preu** (p.ext.), **a un preu llençat** (p.ext.), **d'ocasió** (p.ext.), **d'oferta** (p.ext.), **a meitat de preu** (p.ext.)

a un preu irrisori *SP*, (a un) preu extremadament baix (A-M)

Vam comprar unes gambes fresquíssimes a un preu irrisori al port de Palamós (També s'usa amb la forma *a preu irrisori*)

→ **a baix preu, a bon mercat, a bon preu, a cap preu, a qualsevol preu, a un preu llençat, a vil preu, tirat de preu**

a un preu llençat *SP*, barat / molt barat (Fr, *)

Vaig comprar dues faldilles a un preu llençat

→ **a baix preu, a bon mercat, a bon preu, a cap preu, a qualsevol preu, a un preu irrisori, a vil preu, tirat de preu, a puntades de peu, a cap diner**

▷ **a sota preu** (p.ext.)

a vil preu *SP*, barat / molt barat (Fr, *)

Es va vendre les joies a vil preu

→ **a baix preu, a bon mercat, a bon preu, a cap preu, a qualsevol preu, a un preu irrisori, a un preu llençat, tirat de preu**

anar a redar *SV*, anar molt barat, gairebé regalat (A-M)

Avui tot va a redar (A-M)

→ **anar llençat, no valer cap diner, a cap diner**

[Llofriu (A-M), redar: mot no registrat a l'IEC]

anar llençat *SV*, ésser alguna cosa molt barata

Aquest jersei anava llençat i el vaig comprar / Pel febrer els articles de pell van llençats (*, EC)

→ **anar a redar, no valer cap diner, a cap diner**

■ **de baix cost** *SP*, de poc valor monetari

És un cotxe de baix cost; val la pena de comprar-lo

→ **de poc cost**

de poc cost *SP*, barat / de poc valor monetari (Fr, *)

És un producte de poc cost i, per tant, bastant assequible

→ **de baix cost**

de quatre xavos *SP*, dit per a referir-se a alguna cosa de poc valor, barata, que val pocs diners *Un vestit de quatre xavos* (També s'usa amb el nom *ral*)

→ **tirat de preu**

no valer cap diner *SV*, anar a un preu molt baix o no valer gairebé res (EC)

Compra peix a la parada de l'Enriqueta que no val cap diner

→ **a cap diner, anar a redar, anar llençat**

per quatre xavos *SP*, per pocs diners; barat (Fr)

Avui dia, per quatre xavos tens un ordinador

(També s'usa amb els noms *cèntim, duro, ral*, etc.)

→ **tirat de preu, per un tros de pa, a cap diner**

per un tros de pa *SP*, a canvi d'una cosa de poc valor (IEC)

Tant que en demanaven i ara t'ho donarien per un tros de pa (IEC)

→ **per quatre xavos**

▷ **tenir un tros de pa** (p.ext.)

rebentar preus *SV*, vendre molt barat (IEC)

A les rebaixes, els grans magatzems poden rebentar preus

▷ **rebentar els preus** (v.f.)

sortir a compte *SV*, ésser avantatjosa alguna cosa, treure'n un profit (IEC)

Ens ha sortit a compte comprar-ne més quantitat perquè ens han fet el deu per cent de descompte (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició postverbal) (R-M)

▷ **d'ocasió** (p.ext.), **d'oferta** (p.ext.)

■ **tirat de preu** *SA*, extremadament barat

Per dues-centes mil pessetes aquest cotxe està tirat de preu. Val la pena que te'l compris / Aquest pis està tirat. Jo me'l compraria, si fos de tu (També s'usa amb el complement preposicional *omès*)

→ **a bon mercat, a baix preu, a bon preu, a cap preu, a qualsevol preu, a un preu irrisori, a un preu llençat, a vil preu, de quatre xavos, per quatre xavos**

▷ **a meitat de preu** (p.ext.)

BARBA

barba florida *SN*, barba blanca (IEC)

És ben jove i ja té barba florida

BARBOTEJAR

fer embuts *SV*, no parlar clar / parlar d'una manera confusa o incompleta (R-M, IEC)

De tan nerviós que estava feia embuts i no acabava de contestar bé (R-M)

→ **fer botiges**

▷ **menjar-se les paraules** (p.ext.), **lligar-se-li la llengua** (a algú) (p.ext.), **llengua de pedaç** (p.ext.), **trencar les paraules** (p.ext.), **parlar entre dents** (p.ext.), **llengua de draps** (p.ext.)

menjar-se les paraules *SV*, no pronunciar clarament (R-M)

Quan dicta no l'entén ningú perquè es menja les paraules i s'ha d'endevinar què ha dit / Que no has dinat, que et menges les paraules? Parla clar, home! / Vocalitza bé, si et plau, que sembla que et mengis els mots (També s'usa amb el nom *mot*) (R-M, R-M, *)

▷ **parlar entre dents** (p.ext.), **fer embuts** (p.ext.), **fer una explicació de gall dindi** (p.ext.), **no treure's les paraules de la boca** (p.ext.)

parlar entre dents *SV*, articular confusament les paraules / parlar de manera que no s'entengui el que hom diu / parlar obrint molt poc la boca, de manera poc intel·ligible, generalment per estar irritat, disgustat, molt preocupat, etc. (R-M, IEC, A-M)

Es nota que està enfadat, perquè parla entre dents / Ha dit alguna cosa entre dents, però no l'he entès (També s'usa amb els verbs *botzinar, dir*, etc.)

→ **dir** (alguna cosa) **amb mitja boca**

▷ **fer embuts** (p.ext.), **menjar-se les paraules** (p.ext.)

BARCA

cloasca de nou *SN*, embarcació molt petita i inconsistent / embarcació molt petita (R-M, IEC)

Vàrem passar por en aquella cloasca de nou, quan la mar va esvalotar-se; per sort, va resistir / Ens férem a la mar en una cloasca de nou, però el bon temps ajudà que tot anés bé (R-M)

tren de barques *SN*, conjunt de barques enganxades amb cordes o amb cadenes per a conduir coses per un riu o bé per a formar un pont (EC)
Cal fer un tren de barques al riu

BARCELONA

cap i casal de Catalunya *SCoord*, Barcelona / expressió usada per a referir-se a Barcelona (Fr, *)

Barcelona, cap i casal de Catalunya, acull la col·lecció més important de Miró (També s'usa amb la forma *el cap i casal*)

→ **la ciutat comtal, la pubilla, la ciutat d'en Nyoca**

la ciutat comtal *SD*, nom donat a la ciutat de Barcelona per la seva condició de ciutat residencial dels comtes de Barcelona (GEC)
La ciutat comtal, Barcelona (IEC)

→ **cap i casal de Catalunya, la pubilla, la ciutat d'en Nyoca**

la ciutat d'en Nyoca *SD*, manera despectiva de designar una població, esp. Barcelona (IEC)
Dissabte vam anar a visitar el Port Vell de la ciutat d'en Nyoca

→ **la ciutat comtal, cap i casal de Catalunya, la pubilla**

la pubilla *SD*, nom familiar que es dona a la ciutat de Barcelona per considerar-la la germana major de les poblacions de Catalunya (A-M)
Barcelona és la pubilla, no ho sabies?

→ **la ciutat comtal, cap i casal de Catalunya, la ciutat d'en Nyoca**

BARDA

tanca viva *SN*, barda / dit per a refeir-se a una cleda feta de barres de fusta entrecruades per a tancar de nit el bestiar (IEC, *)

Ja has coblocat la tanca viva a l'entrada de l'hort?

BARRA-SEC

begut de cara *SA*, sec de cara, de poques carns (IEC)

Es nota que passa per una mala època: està molt begut de cara; potser és que no menja com Déu mana (També s'usa amb l'adjectiu *xuclat* i amb la forma *begut de galtes*)

→ **xuclat de galtes, xuclat de queixos, begut de carns, eixut de carns, tenir les galtes xuclades, no tenir cara per a senyar-se, cara de pito**

▷ **cara de pa de ral** (ant.), **cara de pa de quilo** (ant.)

■ **cara de pito** *SN*, sec de cara, de poques carns
Des que va estar malalt li ha quedat una cara de pito... A veure si recupera una mica de pes
→ **begut de cara**

▷ **cara pito** (v.f.), **cara de pa de ral** (ant.), **cara de pa de quilo** (ant.)
[pito: mot no registrat a l'IEC]

BARREJA

barrija-barreja *SN*, barreja de coses heterogènies, que no lliguen entre elles (Fr)
Va abocar les caixes de qualsevol manera i va fer-se una barrija-barreja tal que no es podia trobar res (R-M)

→ **farrigo-farrago, poti-poti**

[Reduplicatiu]

farrigo-farrago *SN*, barreja de coses heterogènies, que no lliguen entre elles (Fr)
Rumia abans d'escriure perquè has fet un farrigo-farrago que no entén ningú

→ **barrija-barreja, poti-poti**

[Reduplicatiu]

poti-poti *SN*, barreja de persones o de coses en desordre (Fr)

Amb el que hi havia a la nevera ha fet un poti-poti, com si fos un plat combinat

→ **barrija-barreja, farrigo-farrago**

[Reduplicatiu]

BARREJAR

■ **fer samfaina** *SV*, combinar coses que no lliguen

Aquesta americana fa samfaina amb aquests pantalons

▷ **fer pega** (p.ext.)

BARROER

■ **ésser butxaca enllà** *SV*, ésser desmanegat, fer les coses barroerament, amb pocs miraments
Aquells xicots són butxaca enllà / Tu ets una mica butxaca enllà: fas les coses de qualsevol manera, barrip-barrap

▷ **tocat i posat** (ant.)

[Moianès]

ésser un patrip-patrap *SV*, (ésser una) persona que enraona molt i sense solta (A-M)

No és més que un patrip-patrap / El teu cosí no vigila què diu, és un patrip-patrap i sempre acaba ofenent algú (A-M, *)

[patrip-patrap: reduplicatiu no registrat a l'IEC]

■ **menjar com un carreter** *SV*, no tenir bones maneres a l'hora de menjar

Té la boca oberta mentre mastega, menja com un carreter / Queixala abans d'empassar-se el menjar que té dins la boca, menja com un carreter

→ **menjar com un porc, afartar-se com un porc**

BARROERAMENT

a arraps *SP*, barroerament / malament, d'una manera barroera (R-M, *)

Aquesta feina no es pot fer a arraps, és molt delicada (R-M)

→ **de qualsevol manera, patrip-patrap**

▷ **a sac** (p.ext.)

■ **a la brava** *SP*, de qualsevol manera, sense embuts

No s'ho va pensar ni dues vegades i li ho va dir a la brava / Sempre fa les coses a la brava, hauria d'aprendre a ser més curós

→ **sense embuts, de qualsevol manera, barrip-barrap**

barrim-barram *SAdv*, sense miraments / amb un moviment atropellat, trafegós (R-M, IEC)

Ho va agafar barrim-barram i ho va trencar tot (R-M)

→ **de qualsevol manera, barrim-barrap, patrip-patrap**

▷ **a corre-corrents** (p.ext.)

[Reduplicatiu]

barrip-barrap *SAdv*, barroerament, atrafegadament (EC)

Aquest noi és un bèstia: sempre fa les coses barrip-barrap

→ **barrim-barram, de qualsevol manera, patrip-patrap, de bursada, a la brava**

[Reduplicatiu]

BARRUT

cara de suro *SN*, la (cara) que expressa desvergonyiment, que no torna vermella per res (A-M)

En Joan és un cara de suro, demana favors a tothom i ell mai no en vol fer als altres

→ **ésser un barra, ésser un galtes, ésser un penques, ésser un caradura**

ésser un fresc *SV*, dit del qui actua en profit propi sense importar-li si perjudica algú altre (EC)

És un fresc: només va a la seva i vetlla pels seus propis interessos (També s'usa amb la forma *ésser molt fresc*)

→ **ésser un galtes, ésser un cara, ésser un caradura, ésser un penques**

▷ **anar per llana i tornar tos** (p.ext.)

■ **per la cara** *SP*, expressió usada per a indicar que algú fa alguna cosa però no pels seus mèrits

No pots pretendre que et donin aquella feina per la cara: has de fer alguns mèrits

→ **per la seva bona cara, per la seva cara bonica, pel morro**

▷ **amb tot el morro** (p.ext.)

per la seva bona cara *SP*, sense motiu / [fer alguna cosa a algú, però] no pels seus mèrits (R-M, Fr)

L'ha col·locat en aquesta feina per la seva bona cara i no pels seus mèrits / Si ha vingut a veure'm no ha estat per la meua bona cara, sinó perquè li interessava que li fes un favor (També s'usa amb les altres formes del possessiu) (*, R-M)

→ **per la seva cara bonica, per la cara, pel morro**

▷ **perquè sí** (p.ext.)

■ **per la seva cara bonica** *SP*, expressió usada per a indicar que algú fa alguna cosa però no pels seus mèrits

Si creu que l'aprovaran per la seva cara bonica, ho té clar. Ja cal que s'hi esforci (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **per la seva bona cara, per la cara, pel morro**

▷ **amb tot el morro** (p.ext.)

tenir collons (de fer alguna cosa) *SV*, tenir coratge, gosadia, barra, etc. (EC)

Però com pot tenir collons d'anar a casa seva després del que li va fer? / Va tenir els sants collons de tornar a demanar-me diners quan encara no m'havia tornat els que em devia (També s'usa amb la forma *tenir els sants collons* (de fer alguna cosa). El complement és opcional)

→ **tenir pebrots** (de fer alguna cosa), **tenir nassos** (de fer alguna cosa), **tenir ous** (de fer alguna cosa), **tenir la barra** (de fer alguna cosa), **tenir les penques** (de fer alguna cosa), **tenir la cara gruixuda** (de fer alguna cosa)

▷ **tenir els collons** (de fer alguna cosa) (v.f.), **tenir molta cara** (p.ext.)

tenir el morro (de fer alguna cosa) *SV*, ésser desaprofuit (R-M)

Va tenir el morro de presentar-se a l'examen sense haver-se mirat res, i a sobre va treure millor nota que jo

→ **tenir la cara gruixuda** (de fer alguna cosa), **tenir la cara** (de fer alguna cosa), **tenir les penques** (de fer alguna cosa)

▷ **tenir morro** (de fer alguna cosa) (v.f.)

tenir la cara gruixuda (de fer alguna cosa) *SV*, no avergonyir-se, ésser cínic (R-M)

Jo ho sé del cert i ell ha tingut la cara gruixuda de negar que ho hagi fet (El complement preposicional és opcional) (R-M)

→ **tenir la cara** (de fer alguna cosa), **tenir el morro** (de fer alguna cosa)

tenir les penques (de fer alguna cosa) *SV*, ésser caradur / atrevir-se a fer alguna cosa poc correcta (R-M, *)

Ha tingut les penques de presentar-se a la festa sense que l'hi haguessin convidat

→ **tenir la cara** (de fer alguna cosa), **tenir la barra** (de fer alguna cosa), **tenir el morro** (de fer alguna cosa)

▷ **tenir moltes penques** (p.ext.)

tenir nassos (de fer alguna cosa) *SV*, tenir barra / atrevir-se a fer alguna cosa poc correcta (IEC, *) *Aquell paio va tenir nassos d'agafar-me el cotxe sense demanar-me'l / Mira que té nassos en Jaume! Ara, a sobre, em demana diners* (El complement és opcional)

→ **tenir pebrots** (de fer alguna cosa), **tenir la cara** (de fer alguna cosa), **tenir collons** (de fer alguna cosa), **tenir ous** (de fer alguna cosa)

▷ **tenir els nassos** (de fer alguna cosa) (v.f.)

■ **tenir ous** (de fer alguna cosa) *SV*, atrevir-se a fer alguna cosa poc correcta

Tindrà ous de demanar-me el cotxe després d'haver-me'l tornat d'aquella manera l'altra vegada? (El complement és opcional)

→ **tenir pebrots** (de fer alguna cosa), **tenir collons** (de fer alguna cosa), **tenir nassos** (de fer alguna cosa)

▷ **tenir els ous** (de fer alguna cosa) (v.f.)

tenir pebrots (de fer alguna cosa) *SV*, tenir collons / atrevir-se a fer alguna cosa poc correcta (EC, *) *En Joan va tenir pebrots de demanar-me que li passés les preguntes de l'examen / L'Albert té pebrots! És un barrut i tothom ho sap; ningú no se'n pot refiar* (També s'usa amb la forma *tenir els sants pebrots* (de fer alguna cosa). El complement és opcional)

→ **tenir la cara gruixuda**, **tenir la cara** (de fer alguna cosa), **tenir collons** (de fer alguna cosa), **tenir ous** (de fer alguna cosa)

▷ **tenir els pebrots** (de fer alguna cosa) (v.f.)

■ **tenir un morro que se'l trepitja** *SV*, atrevir-se a fer quelcom poc correcte

Quan va arribar a aquella casa, va obrir la nevera i es va posar a menjar com si fos a casa seva. Té un morro que se'l trepitja

→ **tenir molta cara**, **tenir molt de tupè**, **tenir molt morro**

▷ **pel morro** (p.ext.)

■ **tenir unes galtes** *SV*, atrevir-se a fer quelcom poc correcte

A veure si compleix a la feina perquè corre la brama que té la unes galtes! (Només s'usa en contextos emfàtics)

→ **tenir uns collons**, **tenir uns nassos**, **tenir uns ous**, **tenir uns pebrots**

■ **tenir uns collons com un toro** *SV*, ésser molt barrut

El teu fill té uns collons com un toro: mai no paga el que deu

→ **tenir uns collons**, **tenir uns nassos**, **tenir uns ous**, **tenir uns pebrots**

■ **tenir uns nassos** *SV*, atrevir-se a fer quelcom poc correcte

Té uns nassos! No sé com pot comportar-se de manera tan grollera (Només s'usa en contextos emfàtics)

→ **tenir uns ous**, **tenir uns pebrots**, **tenir uns collons**, **tenir unes galtes**, **tenir un collons com un toro**

■ **tenir uns ous** *SV*, atrevir-se a fer quelcom poc correcte

Mai no respecta la gent gran. Té uns ous! (Només s'usa en contextos emfàtics)

→ **tenir uns collons**, **tenir uns nassos**, **tenir uns pebrots**, **tenir unes galtes**, **tenir uns collons com un toro**

■ **venir amb les penques** (de fer alguna cosa) *SV*, aprofitar-se dels altres essent un barrut i un desvergonyit

I encara ve amb les penques de voler cobrar sense haver treballat!

→ **tenir les penques** (de fer alguna cosa)

▷ **ésser un penques** (p.ext.)

BASE

al peu de SP, a la base de quelcom / tocar la part baixa d'una cosa (R-M, IEC)

Han posat un rètol al peu de l'antena per prevenir del perill / Al bell peu de la muntanya (També s'usa amb el modificador *bell* en posició prenominal) (R-M, *)

de soca-rel SP, des de la base

Aquell roure, el vent el va arrencar de soca-rel (IEC)

BÀSICAMENT

a base de SP, prenent com a fonament (EC)

Segueix una dieta a base de peix

BASQUEJAR

■ **fer escudella** *SV*, fer fàstic

Veure com té el terra de la cuina ple de porqueria fa escudella

▷ **fer tiretes** (p.ext.)

fer tiretes *SV*, fer esforços per vomitar (R-M)

Li ha fet mal el dinar i ara fa tiretes (R-M)

▷ **fer ois** (a algú) (p.ext.), **treure les tripes per la boca** (p.ext.), **canviar la pesseta** (p.ext.), **fer escudella** (p.ext.)

BASTANT

Déu n'hi do *O*, expressió per a manifestar la conformació, la suficiència, etc. (IEC)

Déu n'hi do la gent que s'ha matriculat al curs de música! / Amb tan poc temps com has tingut per a escriure la novel·la, és prou bona.

Déu n'hi doret com t'ha sortit! (També s'usa amb la forma *Déu n'hi doret*) (R-M, *)

més aviat *SAdv*, més exactament / tirant a (R-M, IEC)

El seu vestit no és rosat; és més aviat groc / És alt, més aviat ros, i té unes dents molt blanques (S'usa normalment seguida d'un adjectiu o d'un adverbi) (R-M, IEC)

BASTONEJAR

aplanar-li les costures (a algú) *SV*, pegar / bastonejar, pegar (R-M, IEC)

A aquest xicot li haurem d'aplanar les costures, a veure si així escarmenta

→ **amidar-li l'esquena** (a algú), **arribar-li a l'esquena** (a algú), **espolsar-li l'esquena** (a algú), **tocar-li la badana** (a algú), **fer negre** (a algú)

BASTONEJAT

rebre més bastó que el burro de la terraire *SV*, rebre molts cops, ésser víctima de moltes bastonades (A-M)

Quan era petit el meu pare em maltractava: vaig rebre més bastó que el burro de la terraire
→ **rebre del carpó**, **rebre llenya**, **tastar el garrot**

▷ **donar llenya** (a algú) (inv.)

BATALLA

batalla arrencada *SN*, amb la host ordenada per combatre / en ordre de batalla (A-M, R-M)

Es van presentar batalla arrencada al peu de la muntanya, ben formats i equipats / El film presenta els soldats ianquis batalla arrencada a punt d'atacar (R-M)

→ **en batalla**, **en ordre de batalla**, **línia de batalla**

▷ **en formació** (p.ext.)

camp de l'honor *SN*, camp de batalla (EC)

Li van comunicar que el seu marit havia mort al camp de l'honor

▷ **soldat desconegut** (p.ext.)

en batalla *SP*, tropa disposta en forma apta per combatre, presentant un front extens i de poc gruix (A-M)

Les tropes estaven en batalla, en qualsevol moment podien començar a lluitar

→ **en ordre de batalla**, **batalla arrencada**, **línia de batalla**

▷ **en formació** (p.ext.), **entrar en lliça** (p.ext.)

en ordre de batalla *SP*, tropa disposta en forma apta per combatre, presentant un front extens i de poc gruix (A-M)

L'exèrcit és en ordre de batalla

→ **en batalla**, **línia de batalla**, **batalla arrencada**

▷ **en formació** (p.ext.), **estar sobre les armes** (p.ext.), **posar** (algú) **en línia** (p.ext.)

fet d'armes *SN*, batalla, acció de guerra / combat (A-M, EC)

Sempre li agrada contar els fets d'armes que va viure durant la guerra / Relata aquella acció d'armes com si l'hagués viscuda fa poc (També s'usa amb el nom acció)

▷ **fer armes contra** (p.ext.)

línia de batalla *SN*, disposició de les tropes apta per a les operacions de combat (EC)

Cal que l'exèrcit ocupi la línia de batalla per atacar

→ **batalla arrencada**, **en batalla**, **en ordre de batalla**

▷ **línia de foc** (p.ext.), **a primera línia** (p.ext.), **posar** (algú) **en línia** (p.ext.)

línia de foc *SN*, sèrie de fortificacions i de destacaments, de poblacions, camps, etc., exposada a l'acció ofensiva de l'enemic (EC)

És normal que el ferissin perquè es trobava en plena línia de foc

▷ **línia de batalla** (p.ext.)

teatre d'operacions *SN*, zona geogràfica on es desenvolupa el conjunt d'una campanya bèl·lica (EC)

El seu marit va morir en el teatre d'operacions

▷ **bateig de foc** (p.ext.)

BATALLÓ

batalló disciplinari *SN*, batalló format amb soldats condemnats a alguna pena (IEC)

Mai no hauria dit que ell formaria part d'un batalló disciplinari

BATEC

trip-trap *SN*, mot amb què hom denota el fet de bategar fort el cor (EC)

Quin trip-trap al cor en traspasar la porta! / Aviseu-la que arribaran tard, si no tindrà un trip-trap / El retard en el veredict li va provocar un trip-trap (EC, *, *)

▷ **zub-zub** (p.ext.)

[Reduplicatiu]

BATERIA

tren d'artilleria *SN*, conjunt de soldats, vehicles, animals, etc., per a transportar l'artilleria (IEC)

Fa molta impressió veure passar pel teu davant tot el tren d'artilleria

▷ **boca d'artilleria** (p.ext.)

BATRE

cap d'era *SN*, persona que dirigeix la batuda (IEC)

Hem de preguntar al cap d'era quin dia toca fer la batuda del nostre blat

▷ **fer vores** (p.ext.)

BATUDA

parar tesa *SV*, parar batuda en l'era (EC)

Després de segar, pararem tesa per separar el gra de la palla

▷ **fer vores** (p.ext.)

BATUT

a punt de neu *SP*, en batre una clara d'ou, moment en què aquesta té més consistència, més cos (IEC)

Heu de batre les clares fins que estiguin a punt de neu

BÉ (m.)

la terra promesa *SD*, bé esperat llargament (EC)

Esperaven la concessió de l'indult com si fos la terra promesa (També s'usa amb la forma *la terra de promissió*)

▷ **la terra de Xauxa** (p.ext.)

BÉ (adv.)

a consciència *SP*, sense frau, honradament / fet bé, sense frau (R-M, IEC)

Sempre encarrego al mateix operari les peces delicades; és un home que treballa a consciència; ho fa bé i de pressa (R-M)

→ **com cal, com Déu mana**

a meravella *SP*, meravellosament, excel·lentment (IEC)

El vestit li anava a meravella; semblava fet a mida (R-M)

→ **de perles, com un guant, de primera**

▷ **de meravella** (v.f.)

a punt de solfa *SP*, a punt de poder-se servir d'alguna cosa, de fer el seu servei / així com cal, en l'estat que pertoca (IEC, A-M)

Ja tens la rentadora reparada, ja torna a estar a punt de solfa / El treball ha quedat a punta de solfa, només cal passar-lo en net (També s'usa amb la forma *a punta de solfa*)

→ **a punt**

anar com una seda *SV*, anar perfectament / un afer, no trobar el menor obstacle (R-M, IEC)

L'operació ha anat com una seda i ella es recuperà aviat / Després de passar pel taller, el cotxe va com una seda

→ **anar sobre rodes, anar vent en popa, anar la nata**

▷ **com cal** (p.ext.)

anar la nata *SV*, anar[-hi] molt bé, ésser[-hi] molt adequat (A-M)

Com va el negoci? Va la nata

→ **anar com una seda, anar sobre rodes**

com ça *SAdv*, gallicisme per tal com cal / bé, com cal (R-M, EC)

Fa dies que no estic gaire com ça; tinc algun rodament de cap / No anar com ça una cosa / No estar com ça (R-M, EC, *)

→ **com cal**

com cal *SAdv*, correctament, adequadament / com ha d'ésser una cosa o persona (R-M, IEC)

Creien que es quedaria sord, però hi sent com cal / El mecanisme d'aquest aparell funciona com cal

→ **com ça**

▷ **anar com una seda** (p.ext.), **en bon estat** (p.ext.)

de collons *SP*, molt bé (IEC)

M'he quedat parada: canta de collons / Qui el va parir: va fer una interpretació de collons / Si n'és de refotut: quan vol juga de collons (IEC, *, *)

→ **de puta mare, de nassos, de conya**

▷ **de colló** (v.f.)

de conya *SP*, molt bé

Ho hem passat de conya / Ja tenen les entrades per al concert: s'ho han passat de conya (EC, *)

→ **de puta mare, de nassos, de collons, de primera**

■ **de nassos** *SP*, molt bé

El teu fill escriu de nassos: hauria de presentar-se a algun certamen literari

→ **de collons, de puta mare, de conya, de perles, de primera**

de perles *SP*, molt bé, extremadament encertat o adequat (A-M)

Aquell entrepà que em vas preparar em va venir de perles, perquè tenia moltíssima gana

→ **a meravella, de primera, de nassos**

de primera *SP*, molt bé (IEC)

Aquest color hi va de primera; l'has encertat (R-M)

→ **a meravella, de perles, de nassos, de conya**

■ **de puta mare** *SP*, molt bé

L'ordinador nou va de puta mare / Em va de puta mare que em portis directament el paquet a casa

→ **de nassos, de collons, de conya**

en bones condicions *SP*, sense cap defecte ni tara

És un pis que està en bones condicions, si volem ja hi podem anar a viure / Aquest cotxe no està en bones condicions / Busca't un pis en condicions (També s'usa amb la forma *en condicions*) (*, EC, *)

→ **en bon estat**

▷ **en males condicions** (ant.), **a prova** (p.ext.)

BEAT

pixar aigua beneïta *SV*, ésser molt devot (IEC)

Tot el dia és a l'església, pixa aigua beneïta (R-M)

→ **cul de sagristia, rata de sagristia**

BEBÈ

bebè bombolla *SN*, bebè nascut en un medi totalment estèril (IEC)

Va ser un bebè bombolla

bebè proveta *SN*, bebè concebut per fecundació externa (IEC)

Han fet un reportatge molt interessant sobre el primer bebè proveta

BEGUT

anar de mitges mosques *SV*, haver begut un poc més del que calia, sense arribar a emborratxar-se (A-M)

Va beure molt i anava de mitges mosques

→ **tenir els alegrois**

▷ **anar de mosques** (p.ext.)

[Ciutadella (A-M)]

BELL

bella com una fada *SA*, posseir una bellesa meravellosa (IEC)

La seva xicoteta era bella com una fada / En el quadre l'havia pintada bonica com una fada, però, en realitat, no ho era (També s'usa amb les formes com una fada i bonica com una fada)

→ **bonic com un sol, bonic com un pom de flors, estar com un tren**

▷ **de fada** (p.ext.)

ben plantat *SA*, ben proporcionat / de bell aspecte físic (EC)

El seu pare era un home ben plantat, més alt que ell i més robust / Aquell noi és molt ben plantat, és alt i fa molt exercici físic / Busquen una dona ben plantada perquè impressioni els clients (R-M, *, *)

→ **bon mosso, ben tallat, ben parit, tenir bona planta, ben fet**

bon mosso *SN*, expressió que hom aplica a una persona jove ben plantada (EC)

Quan el vaig conèixer era jove i bon mosso; ara, amb els anys, sembla més baix / Tenia dues filles, però només la petita era bona mosso (R-M, *)

→ **ben plantat**

■ **de calendari** *SP*, dit per a referir-se a algú o alguna cosa que resulta molt bell a la vista *Aquesta posta de sol és de calendari; per què no hi fem una fotografia?*

→ **de postal**

▷ **de pel·lícula** (p.ext.), **fer goig** (p.ext.)

de fada *SP*, bell / expressió usada per a referir-se a alguna cosa que posseeix una gran bellesa (Fr, *)

Té un cos de fada / Té una veu de fada, un rostret de fada (EC, *)

▷ **bella com una fada** (p.ext.)

■ **de postal** *SP*, dit per a referir-se a algú o alguna cosa que resulta molt bell a la vista

Aquest paisatge és de postal: em quedaria una bona estona contemplant-lo

→ **de calendari**

▷ **de pel·lícula** (p.ext.), **fer goig** (p.ext.)

en flor *SP*, en l'estat de major perfecció, bellesa, etc. (EC)

Com volarien mos besos per sos llaviets en flor! / Semblava un món en flor, i l'ànima n'era jo (A-M)

ésser un serafí *SV*, (ésser una) persona de gran bellesa; es diu especialment dels infants (A-M)

El seu fill és un serafí, de bonic que és / La Rosa no era un serafí (*, A-M)

→ **bonic com un pom de flors, bonic com un sol**

valer ulls per mirar *SV*, ésser (una persona o) una cosa molt bella (A-M)

Aquesta casa val ulls per mirar: és preciosa i està molt ben arreglada

→ **fer de bon veure, ésser una joia**

▷ **alegrar la vista** (a algú) (p.ext.)

BELLUGADÍS

■ **anar de dansaire** *SV*, dit de qui es mou molt, que va amunt i avall molestant

No pot estar quiet, va de dansaire

→ **cul de mal assiento, tenir es cul amb puntes**

[Camp de Túria]

cul de mal assiento *SN*, belluguet / no seure mai, estar sempre en moviment (R-M, A-M)

Este xiquet és un cul de mal assiento: no s'està mai quiet / No para mai; és un cul de mal seient. No sap estar assegut tranquil·lament (Al Principat també s'usa amb el mot *seient*) (*, R-M)

→ **ésser el cul d'en Jaumet, no tenir cul per a seure, ésser un argent viu, semblar que el cul no li cap damunt la cadira, ésser un tràfec** (algú), **anar de dansaire**

[Val. (A-M), assiento: mot no registrat a l'IEC]

ésser el cul d'en Jaumet *SV*, ésser persona molt bellugadissa / no estar mai quiet / es diu d'un infant o d'altra persona molt bellugadissa, que no està quieta mai (R-M, IEC, A-M)

Noi, estigues quiet d'una vegada! Ets el cul d'en Jaumet / Com que és molt nerviós, sembla el cul d'en Jaumet (També s'usa amb el verb *semblar*) (R-M, *)

→ **tenir es cul amb puntes, tenir el cul rodó, no tenir cul per a seure, cul de mal assiento, ésser un tràfec** (algú), **no poder parar, semblar que el cul no li cap damunt la cadira**

▷ **Del refrany:** «El cul d'en Jaumet, que no sap seure ni estar dret» (A-M), **ésser el cul del Jaumet** (v.f.), **tenir puces** (p.ext.), **picar-li el cul** (a algú) (p.ext.)

ésser un argent viu *SV*, no estar quiet, bellugar-se contínuament (IEC)

Aquest nen no para mai quiet, és un argent viu (També s'usa amb la forma *ésser com un argent viu* i amb el verb *semblar*)

→ **haver mamat llet de cabra, cul de mal assiento, ésser un nervi** (algú), **tenir el diable al cos, ésser un remolí** (algú), **ésser un tràfec** (algú), **no poder parar**

ésser un tràfec (algú) *SV*, dit de la persona inquieteta que vol intervenir en tot, que no sap estar-se sense fer una cosa o altra (EC)

Aquesta nena és un tràfec: no pot estar-se mai quieta i callada

→ **ésser un argent viu, ésser el cul d'en Jaumet, no poder parar, haver mamat llet de cabra, cul de mal assiento**

haver mamat llet de cabra *SV*, ésser una criatura inquieta i entremaliada (IEC)

És inútil demanar-li que estigui quiet; ha mamat llet de cabra, aquest xicot! No para un moment (R-M)

→ **ésser un argent viu, no tenir cul per a seure, ésser un tràfec** (algú), **no poder parar**

no poder parar *SV*, no estar mai quiet (IEC)

Encara que estigui assegut no pot parar. Sempre es mou

→ **ésser un tràfec** (algú), **ésser el cul d'en Jaumet, tenir agulles a sa cadira, haver mamat llet de cabra, no tenir cul per a seure**

▷ **ésser un llamp** (algú), (p.ext.)

no tenir cul per a seure *SV*, no parar un moment assegut / no seure mai, estar sempre en moviment (R-M, A-M)

Trasteja d'un cap de dia a l'altre; no té cul per a seure, aquesta bona dona / Aquesta nena no té cul: no és capaç d'estar-se quieta cinc minuts seguits (També s'usa amb la forma *no tenir cul*) (R-M, *)

→ **ésser el cul d'en Jaumet, cul de mal assiento, haver mamat llet de cabra, tenir es cul amb puntes, no poder parar, tenir el cul rodó, semblar que el cul no li cap damunt la cadira, no poder parar**

▷ **tenir agulles a sa cadira** (p.ext.)

[Men. (A-M)]

semblar que el cul no li cap damunt la cadira *SV*, es diu d'una persona molt bellugadissa (A-M)

Sembla que el cul no li cap damunt la cadira; a veure quan para quiet

→ **no tenir cul per a seure, tenir es cul amb puntes, tenir el cul rodó, ésser el cul d'en Jaumet, cul de mal assiento**

▷ **seu amb so cul com ses senyores** (p.ext.), **tenir agulles a sa cadira** (p.ext.)

[Eiv. (A-M)]

seu amb so cul com ses senyores *O*, ho diuen a qui no està mai en posa, qui sempre es belluga (A-M)

No sap estar aturat. Seu amb so cul com ses senyores

▷ **semblar que el cul no li cap damunt la cadira** (p.ext.), **tenir agulles a sa cadira** (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

tenir el cul rodó *SV*, no seure mai, estar sempre en moviment (A-M)

Seu d'una vegada: sembla que tinguis el cul rodó

→ **ésser el cul d'en Jaumet, no tenir cul per a seure, semblar que el cul no li cap damunt la cadira, tenir es cul amb puntes**

● **tenir es cul redó** (Mall.)

tenir es cul amb puntes *SV*, no seure mai, estar sempre en moviment (A-M)

No pot fer una hora assegut; té es cul amb puntes

→ **tenir el cul rodó, ésser el cul d'en Jaumet, no tenir cul per a seure, semblar que el cul no li cap damunt la cadira, anar de dansaire**

▷ **tenir es cul de punta** (v.f.)

[Men. (A-M)]

BELLUGAR

fer anar (alguna cosa) *SV*, bellugar / fer moure (una cosa, especialment una part del cos) desplaçant-la lleugerament (EC, *)

Quan balla fa anar els peus que és una meravella

BELLUGAR-SE

estirar-se es galindons *SV*, caminar aviat, bellugar-se molt per anar a un lloc, per obtenir una cosa, etc. (A-M)

S'alhota, que està dins ca-seua, i qui la vol veure, s'ha d'estirar es galindons per anar-hi (A-M)

→ **remenar es galindons**

[Mall. (A-M)]

fer la figa la figa *SV*, moure's una cosa per insuficiència d'estabilitat, per fluixedat (A-M)

Aquest gerro fa la figa la figa i si no aneu amb compte caurà

[Emp. (A-M)]

BELLUGUET

ésser un llamp (algú) *SV*, moure's, actuar, amb una gran rapidesa (EC)

Aquest nen és un llamp: no para quiet

▷ **no poder parar** (p.ext.)

ésser un remolí (algú) *SV*, algú, no estar mai quiet (IEC)

Aquesta mosseta és un remolí

→ **ésser un tràfec** (algú), **ésser un argent viu, no parar quiet**

BENASTRUGANÇA

córrer bons aires *O*, haver-hi bones impressions / córrer bones notícies (R-M, IEC)

Aquest és un bon moment; corren bons aires (R-M)

▷ **córrer mals aires** (ant.), **córrer la veu** (p.ext.), **cop de sort** (p.ext.)

BENA VINENÇA

braç a braç *SN*, ben avinguts / de costat, amb familiaritat, amb confiança (R-M, IEC)

En totes les tasques, ells sempre han anat braç a braç; són del mateix parer en la majo-

ria de les qüestions / Treballaven braç a braç
(R-M, *)

▷ **com a bons germans** (p.ext.), **fer companyia** (a algú) (p.ext.), **colze a colze** (p.ext.)

BENCOSSAT

ésser un bon pernil (algú) *SV*, ésser una dona molt ben feta de cos (A-M)

Aquella model era un bon pernil

→ **estar com un tren, estar com un Déu, tenir bona planta**

tenir bona planta *SV*, (estar) ben proporcionat (R-M)

Aquest noi té bona planta: es nota que va al gimnàs / És jove i de bona planta; fa molt de goig / L'amic que m'has presentat és de bona planta (També s'usa amb els quantificadors *força, molt*, etc. en posició preadjectival i amb la forma *de bona planta*) (*, R-M, R-M)

→ **estar com un tren, ésser un bon pernil** (algú), **ben plantat, ben tallat, ben parit**

▷ **fer de bon veure** (p.ext.)

BENEDICCIÓ

Déu te faci un sant *O*, es diu com a benedicció als fills, néts, deixebles o altres subordinats quan saluden un superior besant-li la mà (A-M)

Quan li va fer besamans, l'avi li va contestar «Déu et faci un sant»

→ **Déu el beneeixi**

BENEFICÈNCIA

obra pia *SN*, institució de beneficència de caràcter religiós (IEC)

El difunt ha deixat els seus béns a l'obra pia

BENEFICI

benefici brut *SN*, resultat de restar a les vendes netes, més altres ingressos, els costos de producció corresponents, les despeses comercials, les d'administració i les amortitzacions (ECe)

El benefici brut d'aquesta operació financera ha estat de 18.000 euros

▷ **benefici net** (ant.)

benefici net *SN*, benefici de què s'han deduït totes les despeses (benefici brut menys les despeses financeres (IEC, ECe)

Calcula el benefici net del concert

▷ **benefici brut** (ant.)

BENEFICIANT

en bé de SP, beneficiant / afavorint algú o alguna cosa (R-M, *)

El mestre ho deia en bé del noi, però els pares no el van voler escoltar / En bé d'una correcta governabilitat (R-M, *)

→ **en benefici de, en profit de, a favor de, en pro de**

▷ **a bé de** (v.f.), **pel bé de** (v.f.)

en profit de SP, beneficiant / afavorint algú o alguna cosa (R-M, *)

Ho van fer en profit de la campanya contra el càncer / Tot ho van fer en profit de la Maria / Sempre actua en profit seu (R-M, *, *)

→ **en benefici de, a favor de, en bé de, en pro de, en suport de**

▷ **a profit de** (v.f.), **en nom de** (p.ext.)

BENEFICIAR

redundar en benefici de *SV*, resultar en benefici d'algú o d'alguna cosa / fer bé, fer beneficis a (EC, *)

Aquella declaració va redundar en benefici de l'acusat

▷ **redundar en dany de** (ant.)

BENEFICIAR-SE

■ **escombrar cap a casa** *SV*, actuar en benefici propi

Recordava que la seva mare, abans de morir, sempre li deia que escombrés cap a casa i que pensés en el seu germà petit

→ **escombrar cap a dintre, portar l'aigua al seu molí, fer anar l'aigua al seu molí**

escombrar cap a dintre *SV*, actuar en benefici propi (R-M)

No esperis que t'afavoreixi en res, aquest home; és dels que escombren cap a dintre; sols procura per a ell (R-M)

→ **escombrar cap a casa, portar l'aigua al seu molí, fer anar l'aigua al seu molí**

fer anar l'aigua al seu molí *SV*, atreure cap a si el profit d'alguna cosa (A-M)

Ho explica a la seva manera, sempre fa anar l'aigua al seu molí

→ **portar l'aigua al seu molí, escombrar cap a casa, escombrar cap a dintre**

[Barc. (A-M)]

fer negoci *SV*, obtenir guanys d'alguna cosa (IEC)

Si en lloc de comprar-te un cotxe agafes taxis, encara hi faràs negoci perquè t'estalviaràs el pàrquing i les reparacions (R-M)

▷ **fer forrolla** (p.ext.), **fer l'agost** (p.ext.), **bon negoci** (p.ext.), **negoci rodó** (p.ext.), **encendre la candela** (p.ext.), **fer oli amb dues bigues** (p.ext.)

guanyar-hi l'estona *SV*, obtenir benefici / obtenir bon profit d'un negoci (R-M, A-M)

Si t'ho pots fer tu mateix, hi guanyaràs l'estona perquè ell t'ho cobrarà molt car / Amb aquesta caminada que hem fet avui hi hem guanyat l'estona; segur que ens ha fet profit (R-M, *)

→ **treure estella** (d'alguna cosa)

portar l'aigua al seu molí *SV*, procurar que les coses s'esdevinguin en profit propi (IEC)

No han permès que ell intervingués en aquell tracte, perquè ja saben que portaria l'aigua al

seu molí i no faria res en benefici dels altres / No sap aprofitar-se de la situació i dur l'aigua al seu molí (També s'usa amb el verb *dur*) (R-M, *)

→ **escombrar cap a dintre, escombrar cap a casa, fer anar l'aigua al seu molí**

traure suc de les pedres *SV*, treure profit de les coses més poc profitoses (A-M)

Sap aprofitar totes les ocasions perquè sap traure suc de les pedres

→ **treure sang d'un cos mort**

▷ **treure el suc** (d'alguna cosa) (p.ext.), **treure partit** (d'alguna cosa) (p.ext.)

[Val. (A-M)]

treure el suc (d'alguna cosa) *SV*, explotar alguna cosa / treure'n algun guany, algun profit (R-M, *)

És un bon negoci per qui sap treure'n el suc, però no és gens fàcil de tirar endavant (També s'usa amb el quantificador *tot* en posició postverbal i amb la forma *treure-li el suc* (a alguna cosa)) (R-M)

→ **treure estella** (d'alguna cosa), **treure partit** (d'alguna cosa), **munyir la vaca**

▷ **treure suc** (d'alguna cosa) (v.f.), **treure-li el suc** (a algú) (p.ext.), **traure suc de les pedres** (p.ext.)

treure partit (d'alguna cosa) *SV*, obtenir benefici / treure profit d'alguna cosa, saber-la fer servir a l'obtenció d'un fi (R-M, IEC)

Ell sí que ha sabut treure partit de la seva situació a l'empresa; era encarregat de comprar i cobrava moltes comissions dels proveïdors (R-M)

→ **treure estella** (d'alguna cosa), **treure el suc** (d'alguna cosa), **sucar-hi**, **treure nyapa** (d'alguna cosa), **mullar-hi**

BENEFICIAT

■ **sortir-hi guanyant** *SV*, sortir beneficiat d'alguna acció

Millor que facis les coses tal com t'he dit; creu-me, hi sortiràs guanyant

▷ **sortir-hi perdent** (ant.)

BENEIR

imposar les mans (a algú) *SV*, consagrar o beneir algú en certes cerimònies (IEC)

Li va imposar les mans sobre el cap (IEC)

BENEIT

beneit del cabàs *SA*, completament ximple, beneit del tot / [ésser] curt de coneixement, no tenir caràcter (EC, R-M)

Per l'edat que té sembla que ja no hauria de fer ximpleries d'adolescents, però és un beneit del cabàs! / Ets un beneit del cabàs! On vas amb aquest temps que fa? No veus que la festa no es farà, plovent? (, R-M)*

→ **més beneit que una espardenya, ésser un**

pastanaga, ésser un babau cistella, tros de quòniam, tros de suro, ésser albercoc ésser albercoc *SV*, ésser beneit (EC)

Aquest noi no n'encerta ni una. És albercoc!

→ **ésser un pastanaga, beneit del cabàs, més beneit que una espardenya**

ésser un babau de cistella *SV*, ésser un beneitot (A-M)

A veure si madura una mica, perquè és un babau de cistella

→ **beneit del cabàs, ésser un pastanaga**

[Or. (A-M)]

ésser un pastanaga *SV*, (ésser) beneitó, persona de poc seny (EC)

En Guillem és un pastanaga: tothom li pren el pèl

→ **ésser albercoc, beneit del cabàs, ésser un babau cistella**

fer l'enze *SV*, fer l'orni, el beneit (EC)

Para de fer l'enze; posem-nos seriosos

→ **fer el pau, fer el mico**

▷ **ésser un enze** (p.ext.), **fer l'orni** (p.ext.), **fer el bèstia** (p.ext.), **fer l'animal** (p.ext.)

més beneit que el pa de munició *SA*, [ésser] molt beneitot (A-M)

És més beneit que el pa de munició! Ens va fer riure tot es sopar

→ **més beneit que una espardenya, més tonto que un cabàs de llops**

[Mall. (A-M)]

més tonto que un cabàs de llops *SA*, [ésser] molt beneitot (A-M)

Aquest no canviarà mai, sempre li prenen el pèl. És més tonto que un cabàs de llops

→ **més beneit que el pa de munició**

[Gandesa (A-M), tonto: mot no registrat a l'IEC]

xafar-se les orelles *SV*, ésser molt beneit (A-M)

Aquest noi es xafa les orelles; tothom li pren el pèl

BENESTANT

cara d'agost *SN*, [tenir, fer.] cara de benestant (IEC)

Des que li ha tocat la loteria fa cara d'agost

de bona capa *SP*, [gent] de casa bona, de bona posició social (A-M)

Són una família de bona capa

→ **de bona família, de casa bona, de bona condició**

▷ **de mitja capa** (ant.)

[Val. (A-M)]

donar-se bon verd *SV*, donar-se bona vida, procurar-se totes les comoditats (A-M)

Els qui busquen eixes condicions de donar-se bon verd / S'ha passat un any donant-se bon verd i li ha anat de conya (A-M, *)

→ **viure bé, ésser al món, estar bé, estar com el porc a l'estaca**

[Val. (A-M)]

ésser al món *SV*, viure bé / viure alleradament (R-M, *)

Anirà a fer un viatge de plaer; aquest sí que és al món (R-M)

→ **viure bé, donar-se bon verd**

estar a cobert *SV*, en comerç, tenir en dipòsit una suma suficient per a assegurar-se contra les pèrdues o per a fer front a les obligacions / tenir en dipòsit una suma suficient per a assegurar-se les pèrdues o per a fer cara a les obligacions (IEC, EC)

Aquest mes el nostre negoci està a cobert perquè hem facturat molt

▷ **dur el maneig** (d'alguna cosa) (p.ext.), **tenir un racó** (p.ext.)

estar arreglat (algú) *SV*, estar en bona posició econòmica (R-M)

No et diré que sigui molt ric, però sí que està arreglat; té dues bones finques de regadiu / Amb aquest nou càrrec a l'empresa guanya el doble: està arreglat (R-M, *)

→ **tenir on posar la mà, estar bé, estar com el porc a l'estaca**

▷ **no tenir on caure mort** (ant.), **viure de renda** (p.ext.)

estar bé *SV*, estar en bona situació econòmica, ésser ric (A-M)

Després d'haver-ho passat molt malament econòmicament, sembla que ara ja estan bé / És gent que està molt bé (També s'usa amb el verb *anar* i amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial) (*, A-M)

→ **viure bé, estar arreglat** (algú), **donar-se bon verd, estar com el porc a l'estaca** [Emp., Bal. (A-M)]

estar com el porc a l'estaca *SV*, estar en molt bona situació, fruit de tots els avantatges o privilegis (A-M)

En Joan està com el porc a l'estaca, no té preocupacions de cap mena i ara se'n va de vacances a Cuba

→ **lluir-li el pèl** (a algú), **estar arreglat** (algú), **donar-se bon verd, estar bé**

estar com un rei *SV*, estar molt bé, amb gran comoditat, amb abundància de benestar (A-M)

A casa teva hi estic com un rei; ja hi vindré més sovint

▷ **com a cal sogre** (p.ext.)

estar dalt la roda *SV*, estar en molt bona posició econòmica i social (A-M)

A partir del moment que vaig ascendir a la feina vaig aconseguir estar dalt la roda

fer pans de crostons els arbres *O*, haver-hi abundor (R-M)

Que no es pensi que els arbres fan pans de crostons, aquí; cal que treballi de valent, si vol guanyar-se la vida (R-M)

→ **lligar els gossos amb llonganisses**

lligar els gossos amb llonganisses *SV*, granejar / gaudir de gran abundància i benestar (R-M, EC)

Ve d'un poble molt miserios i li sembla que ací lliguem els gossos amb llonganisses, però ja ho anirà veient i es desenganyarà / Però que us penseu que aquí lliguem els gossos amb llonganisses; cal que evitem malversaments / En aquella casa passen per una bona època i fermen els gossos amb llonganisses (També s'usa amb el verb *fermar*) (R-M, R-M, *)

→ **nedar en l'abundància, ploure truites, fer pans de crostons els arbres**

▷ **tirar de veta** (p.ext.), **no mocar-se amb mitja màniga** (p.ext.)

lluir-li el pèl (a algú) *O*, palesar-se en el vestir, en el tren de vida, etc., en el benestar, la prosperitat, d'algú / ésser patent una millora substancial, especialment en la seva fortuna (IEC, EC)

D'ençà que treballa en aquesta empresa i guanya més diners li llueix el pèl

→ **estar com el porc a l'estaca**

viure bé *SV*, viure alleradament (IEC)

Ell sí que viu bé, té tots els diners que vol de l'herència del seu pare i no s'ha de preocupar de res / Des que s'ha casat amb ell, viu força bé (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial)

→ **ésser al món**

▷ **fer vida de burgès** (p.ext.), **fer vida de canonge** (p.ext.), **fer la vida del canot** (p.ext.), **lluir-li el pèl** (a algú) (p.ext.)

ANT

de mitja capa *SP*, gent de no gaire bona posició (A-M)

Els seus pares no volien que sortís amb aquell xicot perquè era de mitja capa

▷ **de bona capa** (ant.), **de casa bona** (ant.) [Val. (A-M)]

BENESTAR

benestar social *SN*, situació d'una societat en què les persones i els grups que la formen tenen cobertes les necessitats bàsiques, gaudeixen de les màximes possibilitats de desenvolupament personal i no estan subjectes a discriminació (IEC)

Ell reivindica benestar social per al seu país

▷ **l'estat de benestar** (p.ext.), **nivell de vida** (p.ext.)

l'estat de benestar *SD*, sistema en què l'Estat assegura el benestar dels ciutadans mitjançant serveis socials / tipus d'actuació estatal destinada a produir béns i serveis no rendibles per al sector privat (IEC, EC)

En aquest país encara s'ha de millorar molt l'estat de benestar

▷ **benestar social** (p.ext.)

BENEVOLENCIA

en gràcia (d'algú) *SP*, tenint la gràcia, la simplicitat d'algú / tenir la benevolència d'algú (*, R-M)

No és gaire eficient, però està en gràcia dels seus superiors i li dissimulen les falles / Estava en gràcia davant el rei (S'usa normalment amb el verb *estar*. El complement és opcional) (R-M, EC)

▷ **tenir el pare alcalde** (p.ext.)

BENEVOLENT

tenir la pia *SV*, mirar amb benevolència (R-M)

Tu demana-li per plegar, si no et trobes bé; avui té la pia i el trobaràs disposat a concedir-t'ho (R-M)

→ **tenir la mà blana**

▷ **veure** (algú o alguna cosa) **amb bons ulls** (p.ext.)

BENHUMORAT

estar d'humor *SV*, estar en bona disposició per a fer alguna cosa

Avui jaestic d'humor per anar-hi / Noestic d'humor per cuinar, sortim a dinar a fora / Si no estàs de bon humor, explica'm per què, però no em cridis d'aquesta manera (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal)

→ **estar de filis, tenir la bona, estar de bona gaita, estar de bona jeia, estar de bona lluna, estar de gana, estar de gaita**

▷ **estar de mal humor** (ant.), **no tenir mala hora mai** (p.ext.), **riure-li les orelles** (a algú), **amb la rialla a la boca** (p.ext.), **tenir els alegrois** (p.ext.)

estar de bona lluna *SV*, estar de bon humor / estar animat (IEC, *)

Avui està de bona lluna

→ **tenir la bona, tenir bona lluna, estar de gaita, estar d'humor**

▷ **estar de mala lluna** (ant.), **no estar de filis** (ant.), **riure-li les orelles** (a algú) (p.ext.), **amb la rialla a la boca** (p.ext.), **prendre's** (alguna cosa) **amb rialles** (p.ext.)

estar de gaita *SV*, estar alegre, de bon humor (R-M)

En aquell moment ell estava de gaita i jo no gaire; no li vaig admetre la broma / No estava de gaita per a llegir / Només es pot parlar amb ell quan està de bona gaita (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (R-M, EC, *)

→ **estar d'humor, tenir bona lluna, estar de gana, estar de bona lluna, tenir la bona, estar de bona jeia**

▷ **estar de mala gaita** (ant.), **no estar per orgues** (ant.)

[Mall. (A-M)]

estar de gana *SV*, en bona disposició de salut i d'humor (A-M)

Dalt s'era de Galiana diuen que hi fa bon estar; també hi fa bon festejar, si la jove està de gana (Cançó pop. Mall.) (A-M)

→ **estar d'humor, estar de gaita**

▷ **estar de mala gana** (ant.), **no estar de filis** (ant.)

tenir bona jeia *SV*, tenir bon caràcter

Acostuma a tractar molt bé els seus clients, té bona jeia (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival)

→ **ésser de bona jeia**

▷ **tenir mala jeia** (ant.), **ésser de mala llet** (ant.), **bo d'agombolar** (p.ext.)

tenir bona lluna *SV*, estar de bon humor (IEC)

Avui li pots demanar el que vulguis perquè té bona lluna i serà condescendent

→ **estar de gaita, estar de bona lluna, tenir la bona, estar de bona jeia, tenir un bon dia**

▷ **tenir mala lluna** (ant.)

tenir la bona *SV*, estar de bon humor / estar animat (R-M, *)

Si hi vas avui et rebrà bé perquè ara en vinc i veig que té la bona; ha estat molt amable (R-M)

→ **estar de bona lluna, estar de gaita, tenir bona lluna**

BENINTENCIONAT

■ **de bon rotllo** *SP*, expressió usada per a indicar que hi ha bones intencions en el que hom fa, diu, etc.

Ep! De bon rotllo! Que jo no vull problemes / Escolta, no t'enfadis, que t'ho dic de bon rotllo / Sempre li agrada anar de bon rotllo amb la gent (S'usa normalment amb els verbs *anar*, *dir*, etc.)

▷ **de mal rotllo** (ant.), **bon rotllo** (p.ext.)

BENPARLAR

■ **deixar bé** (algú) *SV*, parlar bé d'algú

Sempre deixa bé els seus veïns / Després de treballar-hi el va deixar bé (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. en posició preadverbial)

→ **dir bé** (d'algú)

▷ **deixar malament** (algú) (ant.)

dir bé (d'algú) *SV*, benparlar / parlar correctament d'algú (EC, *)

Ell sempre ha dit bé del seu company / Sempre diu el bé de tothom (EC, *)

→ **deixar bé** (algú), **parlar bé de**

▷ **dir mal** (d'algú) (ant.), **parlar malament de** (ant.)

BENVIURE

fer vida de burgès *SV*, viure sense treballar / viure folgadoament (A-M, Fr)

Fa vida de burgès, no treballa i es pot permetre el que vol

→ **fer vida de canonge, viure com un burgès, viure com un rei, viure com un canonge**
 ▷ **viure bé** (p.ext.), **fer la vida del canot** (p.ext.)

fer vida de canonge SV, fer vida tranquil·la, regulada / (fer) vida molt còmoda / viure regaladament (IEC, A-M, Fr)

Ha arribat als noranta anys ple de salut perquè ha fet vida de canonge

→ **fer vida de burgès, viure com un canonge, mamar-se-les dolces, viure com un rei, viure com un burgès**

▷ **viure bé** (p.ext.), **fer la vida del canot** (p.ext.)

BERENAR

fer quatre hores SV, berenar a la tarda (A-M)

Vinga, nens, al jardí! Que ja toca fer quatre hores. Segur que teniu gana

[Garrotxa (A-M)]

BESAR

fer l'amistat (a algú) SV, besar la mà en senyal de respecte / saludar els pares, els avis, etc., besant-los la mà (R-M, IEC)

Abans era costum de fer l'amistat als pares i als avis, en lloc de besar-los a la cara / Té per costum de fer l'amistat als avis (R-M)

→ **fer manetes** (a algú), **fer besmans** (a algú)

fer manetes (a algú) SV, besar la mà (R-M)

Vés a fer manetes a l'avi / És un nadó tan bufó que tothom li fa manetes (R-M, *)

→ **fer l'amistat** (a algú)

BESAR-SE

donar-se el bec SV, besar-se / dues persones, donar-se un petó als llavis (EC, *)

La Maria i en Joan estan molt enamorats i no paren de donar-se el bec

BESCANTAT

tenir mala premsa SV, tenir mala fama. Despertar opinió desfavorable (R-M)

No sé per què té mala premsa si és un noi asenyat, eficaç i intel·ligent / Els gitanos sempre havien tingut mala premsa i ara es tendeix a rehabilitar-ne la imatge (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival) (R-M)

▷ **tenir bona premsa** (ant.), **tenir malnom** (p.ext.)

tenir malnom SV, (tenir un) sobrenom, nom que es dona a algú per escarni o per burla (A-M)
Era un home que pel seu caràcter geniüt tenia mal nom

▷ **tenir nom** (ant.), **tenir mala premsa** (p.ext.), **de mala vida** (p.ext.), **ésser un tal**

i un qual (p.ext.), **ésser un tal per qual** (p.ext.)

BESCANVIANT

a barata SP, mitjançant un bescanvi (R-M)

El comerç primitiu es feia a barata; la gent bescanviava tota mena d'objectes i espècies / Venia els seus productes a barata / Vendrà blat a barata o per diners (R-M, R-M, IEC)

▷ **a tornajournals** (p.ext.)

a tornajournals SP, pagant-se recíprocament amb el treball de cada u (R-M)

No poden llogar jornalers i s'avenen amb els pagesos veïns per ajudar-se en la feina a tornajournals / Oncle i nebot treballen les terres respectives a tornajournals (R-M)

▷ **a barata** (p.ext.)

BESOTEJAR

menjar-se (algú) **a petons** SV, besar algú repetidament / besar algú, acariciar-lo, extremsament (Fr, EC)

Quan ha vist el seu nebot petit ha corregut cap a ell i se l'ha menjat a petons / Es menjaria el nét a besades (També s'usa amb els noms *bes* i *besada*)

→ **menjar-se** (algú) **a festes**

▷ **fer festes** (a algú) (p.ext.)

BEURE

aixecar el colze SV, beure vi en excés / beure molt de vi (Fr, IEC)

Em sembla que has aixecat el colze i ara ja no saps el que et dius / Últimament alça el colze massa sovint (També s'usa amb el verb *alçar*)

→ **beure més que una esponja**

aixecar la ullera SV, beure amb el porró (Fr)

Ja ets gran i pots aprendre a aixecar la ullera

→ **beure a galet**

beure a galet SV, traguejar a raig, sense aplicar els llavis / beure fent caure a la boca el líquid sense tocar amb els llavis el recipient, com ara un porró, un càntir, etc. (R-M, IEC)

Diuen que «qui no és català, en beure a galet la pitrera es tacarà» / Beveu a galet: no morregeu / Si tens set, puja a la taula i beu a galet (R-M, EC, *)

→ **beure a raig, beure a regal, aixecar la ullera**

▷ **beure al galet** (v.f.), **beure a broc d'ampolla** (p.ext.), **beure a xerric** (p.ext.), **beure a popet** (p.ext.)

beure a morro SV, beure aplicant els llavis en el punt d'on brolla el líquid (el galet del càntir, el broc de l'ampolla, etc.) (EC)

Si no sap traguejar dona-li un got, que no hagi de beure a morro / El porró no és per beure a morro, sinó per beure a galet / A en Joan li agrada sempre beure a morro (R-M, R-M, *)

→ **beure a morrull, beure a broc d'ampolla, beure amorrat**

beure a raig *SV*, beure sense aplicar els llavis / beure fent caure a la boca el líquid sense tocar amb els llavis el recipient, com ara un porró, un càntir, etc. (R-M, IEC)

Si no saps beure a raig, demana un got / S'ha begut tota l'ampolla a raig (R-M, *)

→ **beure a galet, beure a regal**

▷ **baure a broc d'ampolla** (p.ext.)

beure a regal *SV*, beure a galet / beure fent caure a la boca el líquid sense tocar el recipient amb els llavis, com ara un porró, un càntir, etc. (A-M, *)

Com que beu el vi a regal; sempre va amb la camisa tacada

→ **beure a galet, beure a raig**

[Conca de Tremp (A-M)]

beure més que una esponja *SV*, beure molt (R-M) *Aquest home beu més que una esponja, no acaba mai la set* (R-M)

→ **aixecar el colze**

▷ **beure més que un clot d'arena** (p.ext.)

fer una copa *SV*, beure una copa, un got de vi, de licor, etc. (EC)

Podríem anar a fer una copa abans d'entrar a la discoteca (També s'usa amb la forma *fer la copa*)

→ **fer el toc**

▷ **fer un cafè** (p.ext.), **fer el tronera** (p.ext.), **ésser un tronera** (p.ext.), **matar la set** (p.ext.)

■ **matar la set** *SV*, beure una miqueta per fer passar la set

Què voleu per matar la set abans de dinar?

▷ **matar la gana** (p.ext.), **matar el cuc** (p.ext.), **fer una copa** (p.ext.)

remullar la boca *SV*, beure / engolir un líquid (EC, *)

Aquests refrescos aniran bé per a remullar la boca / Vaig un moment a remullar-me la boca

→ **remullar la gola**

remullar la gola *SV*, beure vi (Fr)

Per a celebrar bé el teu aniversari primer hem de remullar la gola

→ **remullar la boca**

BEVEDOR

cul de cafè *SN*, dit d'una persona que freqüenta assíduament el cafè / passar-hi llargues estones / home que concorre amb excessiva assiduitat a la taverna (EC, IEC, A-M)

El teu fill no farà res de bo: és un cul de cafè

→ **cul de taverna**

▷ **cul d'església** (p.ext.), **arrossegar el cul** (per algun lloc) (p.ext.), **rossegar el cul** (p.ext.)

cul de taverna *SN*, dit de la persona que freqüenta assíduament la taverna / passar-hi llargues estones / home que concorre amb excessiva assiduitat a la taverna (EC, IEC, A-M)

Aquest home no et treballarà mai; és un cul de taverna; es passa tot el dia bevent i jugant a cartes (R-M)

→ **cul de cafè**

▷ **cul d'església** (p.ext.), **arrossegar el cul** (per algun lloc) (p.ext.)

ésser de la tòria *SV*, ésser molt bevedor (EC) *Li encanta el vi; és de la tòria aquest*

→ **ésser un clot d'arena** (algú), **ésser un colador** (algú)

ésser un clot d'arena (algú) *SV*, ésser un gran bevedor (EC)

Bevent, és un clot d'arena; no sé com pot engolir tant de líquid (R-M)

→ **ésser un colador** (algú), **ésser de la tòria, beure més que un clot d'arena, beure com un clot d'arena**

ésser un colador (algú) *SV*, ésser un gran bevedor / beure en excés / beure molt (Fr, R-M, IEC) *Aquest home és un colador, no sé pas on li cap la quantitat de vi que s'empassa* (R-M)

→ **ésser un clot d'arena** (algú), **ésser de la tòria**

▷ **aixecar el colze** (p.ext.)

BÍBLIA

el Nou Testament *SD*, nom donat a la segona part de la Bíblia, que conté els escrits composts durant el primer segle després de Crist, els quals testimonien la nova aliança segellada per Crist (EC)

El Nou Testament és un text sagrat

▷ **l'Antic Testament** (p.ext.)

el text sagrat *SD*, la Bíblia / conjunt dels llibres canònics de l'Antic i el Nou Testament (EC, *) *Per entendre els seus poemes cal conèixer molt bé el text sagrat*

→ **la sagrada escriptura, els llibres sagrats, la santa escriptura**

els llibres sagrats *SD*, cadascuna de les obres que formen la Santa Escriptura o Bíblia (A-M) *En un prestatge a part, hi tenien els llibres sagrats*

→ **la santa escriptura, la sagrada escriptura, el text sagrat**

l'Antic Testament *SD*, nom donat pels cristians a la primera part de la Bíblia, que conté els escrits composts abans de Crist, els quals testimonien aquesta aliança (EC)

Hem de llegir l'Antic Testament per a la classe de religió (També s'usa amb l'adjectiu *vell*)

▷ **el Nou Testament** (p.ext.)

la sagrada escriptura *SD*, la Bíblia / conjunt dels llibres canònics de l'Antic i el Nou Testament (EC, *)

Tots els nens que fareu la primera comunió aquest any us hauríeu de comprar la sagrada escriptura

→ **el text sagrat, els llibres sagrats, la santa escriptura**

la santa escriptura *SD*, la Bfblia / conjunt dels llibres canònics de l'Antic i el Nou Testament (A-M, *)

El capellà va començar la missa llegint un versicle de la santa escriptura

→ **la sagrada escriptura, els llibres sagrats, el text sagrat**

▷ **les santes escriptures** (v.f.)

BIJUTERIA

cul de bòtil *SN*, pedra preciosa falsa; tros de vidre de color que imita una pedra fina (A-M)

Ens vol fer creure que és molt rica, però se veu d'una hora lluny que es collaret que porta és de cul de bòtil

→ **cul de got**

[Mall., Men. (A-M)]

cul de got *SN*, pedra preciosa falsa; tros de vidre de color que imita una pedra fina (A-M)

Porta un anell amb un brillant imponent; males llengües asseguruen que és un cul de got, però prou que es veu que és autèntic / T'han estafat ben bé: això és un cul de got i no pas un brillant (R-M)

→ **cul de bòtil, cul de tassó**

cul de tassó *SN*, pedra preciosa falsa; tros de vidre de color que imita una pedra fina (A-M)

Me volia vendre un cul de tassó com si fos un robí autèntic

→ **cul de got**

[Mall. (A-M)]

BILLAR

per taula *SP*, manera de jugar al billar consistent a tocar la bola en una de les bandes de la taula (EC)

Li agrada jugar al billar per taula

BITLLET

paper moneda *SN*, bitllets de banc utilitzats com a mitjà de pagament (EC)

Em va pagar tots els objectes amb paper moneda / Si portes la targeta de crèdit, el paper moneda no és imprescindible

▷ **targeta de crèdit** (p.ext.), **targeta mone-der** (p.ext.), **casa moneda** (p.ext.), **mone-der electrònic** (p.ext.)

BIXEST

any de traspàs *SN*, any bixest / any civil que consta de 366 dies, anomenat «any bixest» o «any bissextil» (IEC, EC)

*Cada quatre anys hi ha un any de traspàs, en què el mes de febrer té un dia més / Un any de traspàs consta de 366 dies (R-M, *)*

BLA

tou com la cera *SA*, fàcilment manejable. Molt tou (R-M)

Aquest material és tou com la cera

→ **tou com una figa, tou com una anxova**

BLANC

■ **blanc com el cotó** *SA*, molt blanc

Aquest detergent deixa la roba blanca com el cotó

→ **blanc com el paper d'escriure, blanc com la llet, blanc com la neu, blanc com un borraló de neu, blanc com una satalia, blanc com una tofa de neu**

blanc com el paper d'escriure *SA*, molt blanc (A-M)

El mur és blanc com el paper d'escriure

→ **blanc com la neu, blanc com la llet, blanc com el cotó**

▷ **negre com la pega** (ant.)

blanc com la llet *SA*, molt blanc (R-M)

Tenia la pell blanca com la llet; mai no havia vist un cutis tan delicat (R-M)

→ **blanc com la neu, blanc com un glop de llet, blanc com una satalia, blanc com el paper d'escriure, blanc com el cotó**

▷ **negre com l'atzabeja** (ant.), **negre com una móra** (ant.)

blanc com la neu *SA*, molt blanc (R-M)

La roba estesa al sol queda blanca com la neu, sobretot si és rentada amb aigua de la muntanya / Tenia les mans blanques com la neu (R-M, EC)

→ **blanc com una satalia, blanc com la llet, blanc com un borraló de neu, blanc com un glop de llet, blanc com el paper d'escriure, blanc com el cotó**

▷ **negre com el carbó** (ant.), **negre com un fumall** (ant.)

blanc com un borraló de neu *SA*, molt blanc (R-M)

La núvia portava un vestit blanc com un borraló de neu

→ **blanc com la neu, blanc com una tofa de neu, blanc com un glop de llet, blanc com el cotó**

▷ **negre com el quitrà** (ant.), **negre com un tió** (ant.)

blanc com un glop de llet *SA*, molt blanc (R-M)

Com que no ha anat a la platja està blanc com un glop de llet i sembla que estigui malalt / Es va quedar com un glop de llet, de l'ensurt (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **blanc com la llet, blanc com la neu, blanc com un borraló de neu**

▷ **negre com el sutge** (ant.), **negre com un pecat** (ant.)

blanc com una satalia *SA*, molt blanc (A-M)

Vaig deixar tota la roba blanca com una satalia

→ **blanc com la llet, blanc com la neu, blanc com una tofa de neu, blanc com el cotó**

▷ **negre com una satalia** (ant.)

blanc com una tofa de neu *SA*, blanc / molt blanc (Fr. *)

Té els cabells blancs com una tofa de neu, ja és molt vell (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **blanc com un borralló de neu, blanc com una satalia, blanc com el cotó**

▷ **negre com fum de guerrer** (ant.), **tofa de neu** (p.ext.)

més blanc que un paper d'escriure SA, es diu d'una cosa molt blanca (A-M)

Li han pintat la casa i li han deixat les parets més blanques que un paper d'escriure

→ **blanc com el paper d'escriure**

BLASFEMAR

cargolar un renec SV, renegar recalcant bé els mots o l'expressió (EC)

Sempre que li parlen de temes que no li agraden, cargola un renec / Quan s'enfada cargola renecs (També s'usa amb la forma *cargolar renecs*)

→ **renegar com un carreter, renegar com un oriol, renegar com una ratapinyada**
▷ **ésser una boca d'infern** (p.ext.), **mala llengua** (p.ext.)

renegar com un oriol SV, malparlar / flastomar molt, amb irritació (R-M, A-M)

Quan se li va trencar la corda renegava com un oriol; tothom reia de veure'l tan enfadat (R-M)

→ **renegar com una ratapinyada, cargolar un renec, renegar com un carreter, parlar com un carreter**

▷ **ésser una boca d'infern** (p.ext.), **mala llengua** (p.ext.)

renegar com una ratapinyada SV, flastomar molt, amb irritació (A-M)

En Pere renega com una ratapinyada, troba els defectes de tot i de tothom

→ **renegar com un oriol, cargolar un renec, renegar com un carreter, parlar com un carreter**

▷ **mala llengua** (p.ext.), **ésser una boca d'infern** (p.ext.)

BLASMAR

tir-li quatre fàstics (a algú) SV, blasmar algú greument (Fr)

Va dir-li quatre fàstics al mig de la plaça

→ **dir quatre coses ben dites** (a algú), **dir-ne una de fresca** (a algú), **tirar-li llatinades** (a algú), **dir-li el nom del porc** (a algú), **dir fàstics** (d'algú)

▷ **clavar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú) (p.ext.), **fer-li petar** (alguna cosa) **per la cara** (a algú) (p.ext.), **tirar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú) (p.ext.), **deixar** (algú) **com un drap brut** (p.ext.)

tirar-li llatinades (a algú) SV, proferir blasmes i frases molestes / proferir paraules de blasme contra un vici o defecte (R-M, IEC)

El va tenir una bona estona dins del despatx i sentíem com li tirava llatinades; el pobre va sortir tot confús; no s'esperava aquells insults (R-M)

→ **dir-li quatre fàstics** (a algú)

▷ **dir-li el nom del porc** (a algú) (p.ext.)

BLAT

blat de moro SN, el gra de la planta herbàcia anual de la família de les gramínies (*Zea mays*), de tija o canya dreta i nuosa acabada en plomall i de fulles alternes lanceolades d'un verd intens, anomenada també «moresc», «panís» i «dacsà» (EC)

Donar blat de moro a les gallines (EC)

BLAU

ull de vellut SN, ull voltat d'un morat a conseqüència d'una contusió (IEC)

Com és que tens aquest ull de vellut? —És que m'hi he donat un cop (R-M)

→ **ull a la funerala**

▷ **fer negre** (algú) (p.ext.), **fer un vestit de blavet** (a algú) (p.ext.)

BO

1. que resulta adequat a un fi assenyalat

la cara real SD, la cara bona d'una cosa, la superfície que està a la vista (A-M)

D'aquesta peça de roba, quina és la cara real?

→ **la cara bona, el costat bo, la cara de dalt**

2. que excel·leix en el seu gènere

bona firma SN, amb garantia d'origen (R-M)

Aquesta obra és una bona firma; per això la demanen tant / Aquest quadre és una bona firma; es pot pagar bé / Ens van servir un vi de bona firma (R-M, R-M, *)

▷ **de qualitat** (p.ext.), **de primera** (p.ext.)

de bon encuny SP, cosa de bona, de la millor qualitat (A-M)

Té l'esperit sacerdotal de bon encuny

de bona estofa SP, de primera classe, molt bo en el seu gènere

Aquests mobles són de bona estofa (EC)

→ **de qualitat, de primera**

▷ **de mala estofa** (ant.), **de munició** (ant.), **més dolent que l'aigua de bacallà podrit** (ant.), **de confiança** (p.ext.)

de collons SP, molt bo, que està molt bé (IEC)

S'ha fet una casa de collons / Au, lleva't, que fot un dia de collons (R-M, IEC)

→ **de nassos, de puta mare, de l'hòstia, de conya**

▷ **de colló** (v.f.)

de confiança SP, de bona qualitat / de primera classe, molt bo en el seu gènere (R-M, *)

És un embotit de confiança; no hi ha adulteració / Te'l pots comprar tranquil, és un aparell de confiança (R-M)

→ **de qualitat**

▷ **de bona estofa** (p.ext.)

de conya *SP*, ésser fantàstic, molt bo (IEC)
Aquests pastissos que fas són de conya, agrada a tothom

→ **de nassos, de puta mare, de l'hòstia, de collons, de pebrots**

de mèrit *SP*, que té mèrit, que mereix estimació (A-M)

Un escriptor de mèrit (EC)

▷ **de qualitat** (p.ext.)

de nassos *SP*, molt bo (IEC)

És una casa de nassos: gran, ventilada i gai-rebé nova

→ **de puta mare, de collons, de l'hòstia, de pebrots, de conya**

de pebrots *SP*, de collons / molt bo, que està molt bé (EC, *)

S'ha comprat un aparell de música de pebrots

→ **de collons, de puta mare, de nassos, de conya**

de pinyol vermell *SP*, de gran qualitat / de gran qualitat o intensitat (IEC, A-M)

El vi que beurem per sopar és de pinyol vermell: és molt preuat arreu del món occidental / Un sermó d'aquells de pinyol vermell (*, A-M)

■ **de puta mare** *SP*, molt bo, que està molt bé
S'ha comprat un cotxe nou de puta mare

→ **de collons, de l'hòstia, de nassos, de conya**

de qualitat *SP*, bo / de primera classe, molt bo en el seu gènere (Fr, *)

La tela d'aquest vestit és de qualitat

→ **de primera, de bona estofa, de confiança, de patent, ésser cosa fina**

▷ **de munició** (ant.), **més dolent que l'aigua de bacallà podrit** (ant.), **de mèrit** (p.ext.)

ésser cosa bona *SV*, ésser molt bo

Aquest meló és cosa bona (EC)

→ **ésser cosa fina, de qualitat**

■ **més bo que el vi de missa** *SA*, dit per a referir-se a quelcom molt saborós

Aquell plat que ens va preparar era més bo que el vi de missa

→ **fondre's dins la boca, tenir bon paladar**

no tenir preu *SV*, tenir molt de valor (R-M)

Aquest fill que tenim no té preu: ens treu unes notes boníssimes

→ **valer un imperi**

▷ **no ésser pagat amb diners** (p.ext.)

3. que és bondados

ben entranyat *SA*, que té bon cor (Fr)

És un noi ben entranyat, li pots demanar qual-sevol favor i te'l fa

→ **com cal, d'or, de cap de brot, bon jan, bona ànima, de pa d'àngel, de pa de pessic, tenir bones entranyes, ésser una bellíssima persona, ésser un bona peça** (algú), **ésser un tros de pa** (algú)

▷ **mal entranyat** (ant.)

■ **ben parit** *SA*, dit d'algú que és bona persona; que té un caràcter agradable

L'Àlex és un noi ben parit, sempre que pot ajuda els altres / D'ell te'n pots fiar, és molt ben parit

→ **ésser un cel** (algú), **ésser un sol** (algú), **ésser un tresor** (algú)

bo com el pa *SA*, algú, ésser d'una gran bondat (IEC)

Es queixa de son pare i per cert que el pobre home és bo com el pa; es desviu per tots els fills / És bo com el pa, tot ho donaria per ajudar altri (R-M)

→ **ésser un tros de pa** (algú), **bon jan, més bo que el pa, més bo que el pa de fleca, més bo que el pa blanc, tenir un bon fons, tenir bon cor, ésser de pasta d'agnus, ésser un sac de bondat, ésser pa i mel**

▷ **dolent com la tinya** (ant.)

bon home *SN*, expressió usada per a referir-se a una bona persona

És un bon home, mai no faria mal a ningú

→ **bon jan, bona ànima, home de bé**

bon jan *SN*, [ésser] bona persona / home de geni bo, que a tot diu que sí (R-M, EC)

Veig que el teu oncle és un bon jan; d'altres al seu lloc s'haurien enfadat, mentre que ell s'ho ha pres rient / Per marit, tenia un bon jan (R-M, *)

→ **bo com el pa, bon home, ben entranyat, bona moxa, bona ànima**

▷ **ésser una arracada** (algú) (ant.), **no haver trencat mai cap plat ni cap olla** (p.ext.)

■ **bon natural** *SN*, persona bona, de tarannà bondados

El seu bon natural va ser millorat amb una educació excel·lent

▷ **ésser una bellíssima persona** (p.ext.)

■ **bona moxa** *SN*, expressió usada per a referir-se a una noia o dona que és bona persona

Li agradava aquella xicota per jove, era una bona moxa / Volia una bona moxa per a casar-s'hi

→ **bon jan, bona ànima**

▷ **no haver trencat mai cap plat ni cap olla** (p.ext.)

com cal *SAdv*, com ha d'ésser una cosa o persona (IEC)

Aquest home és com cal i, si li ho expliques bé, veuràs com et donarà tota mena de facilitats / Sembla poc responsable, però és com cal / És una persona com cal: hi pots confiar plenament (R-M, R-M, *)

de pa d'àngel *SP*, molt bona persona (R-M)

Crida, crida, però en el fons és de pa d'àngel; es desviu per tothom (R-M)

→ **ésser un tros de pa** (algú), **ben entranyat**

de pa de pessic *SP*, molt bona persona (R-M)

Pobre senyor, no s'enfada mai; és de pa de pessic (R-M)

→ **ésser un tros de pa** (algú), **ben entranyat**

ésser un tros de pa (algú) *SV*, algú, ésser d'una gran bondat / ésser una persona de gran bondat, excessivament bona (IEC, A-M)

El capità té molt mal geni, però el tinent és un tros de pa i si pot fer un favor no el nega mai / L'única persona que em va voler ajudar va ésser el tros de pa d'en Pere (R-M, *)

→ **ésser de bona pasta** (algú), **més bo que el pa, de pa de pessic, de pa d'àngel, de pa beneit, no fer mal sinó al pa que menja, bo com el pa, bona ànima, ben entranyat, ésser pa i mel, ésser un sant, tenir un cor d'or, més bo que un tros de pa**

▷ **ésser un tros de carn batejada** (p.ext.)

ésser una bellíssima persona *SV*, ésser ple de bones qualitats morals (EC)

La Xènia és una bellíssima persona, ja veuràs com t'agradarà

→ **ben entranyat**

▷ **ésser una bona pinta** (ant.), **bon natural** (p.ext.)

ésser una bona peça (algú) *SV*, dit d'una persona de qualitats i, sobretot, de capteniments bons (EC)

Eren si fa no fa tan bones peces com jo (A-M)

→ **ben entranyat**

▷ **ésser una mala peça** (algú) (ant.)

fer bona farina *SV*, portar-se bé, obrar així com cal (A-M)

Aquesta noia sí que fa bona farina: és responsable i prudent

→ **fer la farina blanca, fer la farina blana, fer bondat, fer bonda, fer un bon paper**

▷ **fer mala farina** (ant.)

fer la farina blanca *SV*, portar-se bé, obrar així com cal (A-M)

Aquest nen fa la farina blanca: el pots deixar sol i es porta molt bé

→ **fer bona farina, fer la farina blana, fer bondat, fer bonda**

▷ **fer mala farina** (ant.)

incapaç de fer mal a una mosca *SA*, expressió que hom aplica a una persona de molt bon cor (EC)

És impossible que la Carme s'hagi posat d'aquesta manera que dius. Si és incapaç de fer mal a una mosca / En Jaume no és capaç de fer mal a una mosca: és de molt bona fe (També s'usa amb la forma *no ésser capaç de fer mal a una mosca*)

→ **no fer mal a una mosca, incapaç de matar una mosca**

▷ **fer morir una figuera** (ant.), **no haver trencat mai cap plat ni cap olla** (p.ext.)

més bo que el pa *SA*, ésser una persona molt bona (A-M)

Sempre l'enreden perquè és més bo que el pa
→ **bo com el pa, ésser un tros de pa** (algú), **ésser pa i mel, més bo que un tros de pa**

▷ **més dolent que Calet** (ant.), **més dolent que el fred tardà** (ant.), **més dolent que el**

mal lladre (ant.), **més dolent que la pesta** (ant.), **més dolent que la tinya** (ant.), **més dolent que carn de xinxa** (ant.), **més dolent que un gat borni** (ant.)

més bo que el pa blanc *SA*, ésser una persona molt bona (A-M)

La meua mare és més bona que el pa blanc, es preocupa per tothom

→ **més bo que el pa de fleca, més bo que el pa, bo com el pa, ésser pa i mel, més bo que un tros de pa**

▷ **més dolent que Calet** (ant.), **més dolent que el fred tardà** (ant.), **més dolent que el mal lladre** (ant.), **més dolent que la pesta** (ant.), **més dolent que la tinya** (ant.), **més dolent que carn de xinxa** (ant.), **més dolent que un gat borni** (ant.)

més bo que el pa de fleca *SA*, ésser una persona molt bona (A-M)

En Francesc és més bo que el pa de fleca, és un noi molt complidor i sempre que el necessites, pots comptar amb ell

→ **més bo que el pa blanc, bo com el pa, més bo que el pa, ésser pa i mel, més bo que un tros de pa**

▷ **més dolent que Calet** (ant.), **més dolent que el fred tardà** (ant.), **més dolent que el mal lladre** (ant.), **més dolent que la pesta** (ant.), **més dolent que la tinya** (ant.), **més dolent que carn de xinxa** (ant.), **més dolent que un gat borni** (ant.)

■ **més bo que un tros de pa** *SA*, es diu d'una persona molt bona

El meu germà és més bo que un tros de pa: mai no discuteix amb ningú

→ **més bo que el pa, més bo que el pa de fleca, més bo que el pa blanc, ésser un tros de pa** (algú)

no fer mal a una mosca *SV*, ésser incapaç de fer mal a ningú / dit d'una persona de molt bon cor (R-M, IEC)

No crec que ell hagi fet una cosa semblant, perquè el conec molt bé i sé que no faria mal a una mosca; és extremadament bo / És incapaç de fer mal a una mosca / No gosaria fer mal a una mosca, encara que li donessin diners (S'usa en contextos negatius i sovint en mode condicional) (R-M, *, *)

→ **no fer mal sinó al pa que menja, incapaç de fer mal a una mosca**

▷ **fer morir una figuera** (ant.)

no fer mal ni al pa *SV*, bo / ésser una persona molt bona (Fr, *)

Aquest noi és tan pacífic i bo que no faria mal ni al pa (S'usa en contextos negatius i sovint en mode condicional)

→ **no fer mal a una mosca, ésser un tros de pa, bo com el pa**

▷ **fer morir una figuera** (ant.), **no haver trencat mai cap plat ni cap olla** (p.ext.)

no fer mal sinó al pa que menja *SV*, ésser inca-paç de fer mal a ningú (R-M)

És un bonàs; no fa mal sinó al pa que menja / No em crec res del que expliquen d'ell; si no fa mal sinó al pa que menja / No et preocupis que mai no et farà res que et perjudiqui. És una persona que no fa mal sinó al pa que menja (R-M, R-M, *)

→ **no fer mal ni al pa, ésser un tros de pa** (algú)

tenir bones entranyes *SV*, (ésser) de bons sentiments (IEC)

En Pere té bones entranyes: no ha fet mai mal a ningú / És un home de bones entranyes (També s'usa amb la forma *de bones entranyes*) (*, IEC)

→ **ésser de bona teia** (algú), **ben entranyat**

▷ **tenir males entranyes** (ant.)

tenir un cor d'or *SV*, bo / una persona, ésser d'una gran bondat, de bon geni, pacífic, de bon natural (Fr, *)

Té un cor d'or / Tens un cor d'or, perquè intentes ajudar la gent sempre que pots (Fr, *)

→ **ésser un sant, ésser un tros de pa** (algú)

tot d'un tros *SP*, sense malícia (R-M)

Com que és un home tot d'un tros, s'ho va creure tal com li ho deien (R-M)

→ **ésser un bona fe**

▷ **pobre d'esperit** (p.ext.)

valer més diners que no pesa *SV*, bo / algú, ésser d'una gran bondat (Fr, *)

Aquesta noia val més diners que no pesa, és tan bona persona com bona professional

→ **bo com el pa, ésser un tros de pa, bon jan, més bo que el pa blanc**

BOCA

boca d'enfornador *SN*, boca molt gran (Fr)

Té un nas molt gros i una boca d'enfornador

→ **boca de rap, boca de drac, boca de calaix**

▷ **boca de pinyó** (ant.), **boca petonera** (ant.)

boca de calaix *SN*, boca molt gran (Fr)

La presentadora de l'informatiu té la boca de calaix

→ **boca d'enfornador, boca de rap, boca de drac**

▷ **boca de pinyó** (ant.), **boca petonera** (ant.)

boca de drac *SN*, es diu d'una boca molt gran (Fr)

Té la boca de drac i quan badalla se li veu la campaneta

→ **boca de rap, boca de calaix, boca d'enfornador**

▷ **boca de pinyó** (ant.), **boca petonera** (ant.)

boca de pinyó *SN*, boca molt petita / boca molt petita i bonica (Fr, A-M)

Té els ulls negres i la boca de pinyó (També s'usa amb el diminutiu *boqueta*)

→ **boca petonera**

▷ **boca de rap** (ant.), **boca de drac** (ant.), **boca de calaix** (ant.), **boca d'enfornador** (ant.)

boca de rap *SN*, es diu d'una boca molt gran (Fr)

El cantant dels Rolling Stones té una boca de rap

→ **boca de drac, boca de calaix, boca d'enfornador**

▷ **boca de pinyó** (ant.), **boca petonera** (ant.)

boca petonera *SN*, boca molt petita (Fr)

Té el nas gros però com que té la boca petonera encara se li veu més gros

→ **boca de pinyó**

▷ **boca de rap** (ant.), **boca de drac** (ant.), **boca de calaix** (ant.), **boca d'enfornador** (ant.)

BOCAMOLL

bec moll *SN*, qui no sap callar res / bocamoll (R-M, IEC)

Si et penses que et guardarà el secret, vas llest! Tothom el coneix per bec moll (R-M)

→ **llarg de llengua, moll de boca**

▷ **bec eixut** (ant.)

flux de boca *SA*, indiscret / bocamoll / dit per a referir-se a algú que no sap callar el que cal (R-M, IEC, *)

No se li pot confiar cap secret; és massa flux de boca i aviat l'escamparia (R-M)

→ **flux de llengua, llarg de llengua, moll de boca**

▷ **afluixar la llengua** (p.ext.)

flux de llengua *SA*, [ésser] indiscret / no saber callar el que cal (R-M, IEC)

Voldrien que jo fos flux de llengua i els ho contés tot, però no sabran res de mi (R-M)

→ **flux de boca, llarg de llengua, flux de molles**

▷ **afluixar la llengua** (p.ext.)

flux de molles *SA*, que xerra massa (EC)

És massa flux de molles; no se li pot confiar res

→ **flux de boca, flux de llengua, no saber tenir res al pap, llarg de llengua**

llarg de llengua *SA*, dit per a referir-se a algú que no sap callar el que cal / excidir-se de paraules (*, EC)

No li expliquis cap secret, que aquest és llarg de llengua

→ **flux de llengua, bec moll, flux de boca, tenir la llengua llarga, moll de boca**

llengua faràs *O*, ah, que no t'hi atreveixes (SP)

Dius que vols anar-te'n de viatge tot sol? Llengua faràs!

moll de boca *SA*, indiscret / que tot ho xerra / bocamoll (R-M, IEC, EC)

Si vols que tot el poble ho sàpiga, explica-ho a ell. És moll de boca (També s'usa amb la forma *moll de llengua*)

→ **flux de boca, bec moll, llarg de llengua**

- **parlar perquè té boca** *SV*, expressió usada per a indicar que algú sempre emet la seva opinió, fins i tot quan no la hi demanen
En Jaume realment parla perquè té boca! Sempre hi ha de dir la seva!
- valent de dents** *SA*, que fingeix valentia (R-M)
Sí, és molt valent de dents; si l'escoltes, tot ho cremaria; però en realitat no és capaç ni de defensar els seus drets obertament / Que el veus aquell valent de dents? Ara crida molt i a l'hora de la veritat no té coratge per a res (R-M)
- ▷ **fer el pinxo** (p.ext.), **tenir molta boca** (p.ext.), **home de paraules** (p.ext.)

BODEGÓ

- natura morta** *SN*, gènere pictòric que té com a tema exclusiu objectes inanimats de diversa índole: fruita, flors, instruments de música, gerros, llibres, etc. (EC)
Li agrada pintar natures mortes, més que no pas retrats de persones

BOICOTEJAR

- fer el buit** a *SV*, boicotejar / coaccionar o punir una determinada persona o entitat (Fr, *)
Van fer el buit a les accions del grup juvenil en prometre-li ajuda i no donar-li'n / Una manera de pressionar un país és acorralar-lo econòmicament i fer-li el buit

BOIG

- boig rematat** *SA*, que mostra indicis de bogeria; boig fins a l'extrem
Ha passat d'un terrat a l'altre saltant, està boig rematat
→ **estar com un llum de carburo, estar malament del cap, viure en un altre món, boig com una cabra**
- estar com un llum** *SV*, estar sonat / dit per a referir-se a algú que ha perdut la raó (R-M, *)
El pobre home, hi ha dies que està com un llum; altres vegades, en canvi, respon bé al que li diuen (R-M)
→ **estar tocat del bolet, estar sonat, estar com un llum de carburo, estar com un llum de ganxo, no girar rodó, estar fora de seny, estar tarat** (algú)
- **estar com un llum de carburo** *SV*, dit per a referir-se a algú que ha perdut la raó
És massa vell i ja està com un llum de carburo
→ **estar com un llum, estar com un llum de ganxo, boig rematat, estar fora de seny, estar tarat** (algú)
- [carburo: mot no registrat a l'IEC]
- **estar com un llum de ganxo** *SV*, dit per a referir-se a algú que ha perdut la raó
Pobre, no hi toca. Està com un llum de ganxo
→ **estar com un llum, estar com un llum de carburo, no tocar quarts ni hores, estar fora de seny, estar tarat** (algú)

- estar malament del cap** *SV*, expressió usada per a indicar que algú ha perdut la raó
Per a en Quimet, la mili va ser un trauma i des que va tornar que està malament del cap / Està molt malament del cap i tothom el pren com a cap de turc (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial)
→ **estar fora de seny, estar tarat** (algú), **faltar-li un bull** (a algú), **boig rematat, no tocar dalt ni baix**
- **estar per tancar-lo** *SV*, dit per a referir-se a algú que no està en bon ús de les seves facultats mentals
Aquell home ja està per tancar-lo; no trigarà a estar tancat en un manicomi
→ **estar perquè el tanquin**
▷ **parlar sol** (p.ext.), **casa de bojós** (p.ext.), **casa d'innocents** (p.ext.), **casa de salut** (p.ext.)
- **estar perquè el tanquin** *SV*, dit per a referir-se a algú que no està en bon ús de les seves facultats mentals
No para de dir coses que no tenen solta ni volta: està perquè el tanquin
→ **estar per tancar-lo**
▷ **parlar sol** (p.ext.), **casa de bojós** (p.ext.), **casa d'innocents** (p.ext.), **casa de salut** (p.ext.)
- estar sonat** *SV*, no tenir el cap sa
Està sonat; jo el tancaria al manicomi / Últimament, fa moltes ximpleries, sembla que estigui ben sonat (També s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival)
→ **estar tocat de l'ala, no ésser-hi tot, estar torrat** (algú), **estar com un llum, no girar rodó, estar fora de seny, estar tarat** (algú)
- **estar tarat** (algú) *SV*, no tenir el cap sa
Des que se li va morir la dona està tarat: no té el cap gens sa / Està ben tarat perquè fa coses sense gaire sentit (També s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival)
→ **estar com un llum, estar com un llum de carburo, estar com un llum de ganxo, estar malament del cap, estar sonat, estar tocat del bolet, estar tocat de l'ala, estar torrat** (algú)
- estar tocat de l'ala** *SV*, no tenir el cap sa, haver perdut l'enteniment (EC)
No li'n facis cas, està tocat de l'ala / Està ben tocat de l'ala; sols diu despropòsits (També s'usa amb el verb *semblar*, amb el modificador *ben* en posició preadjectival i amb la forma *estar tocat*) (R-M)
→ **estar tocat del bolet, estar tocat del cap, no ésser-hi tot, estar sonat, estar torrat** (algú), **tenir un perdigó a l'ala, no girar rodó, estar fora de seny, estar tarat** (algú), **estar tocat des boll**
▷ **tocar-se de l'ala** (p.ext.)

estar tocat del bolet *SV*, no tenir el cap sa, haver perdut l'enteniment / que té incompletes les facultats mentals (EC, A-M)

Està tocat del bolet: és boig / Fa unes coses tan fora de raó, que sembla tocat del bolet (També s'usa amb el verb *semblar*, amb el modificador *ben* en posició preadjectival i amb la forma *estar tocat*) (*, R-M)

→ **estar tocat del cap, estar tocat de l'ala, no ésser-hi tot, estar com un llum, faltarli un bull com a les guixes** (a algú), **tenir un perdigó a l'ala, estar fora de seny, estar tarat** (algú), **estar tocat des boll**

▷ **tocar-se del bolet** (p.ext.)

estar tocat del cap *SV*, boig / expressió usada per a indicar que algú ha perdut la raó (IEC, *)
S'ha d'estar tocat del cap per fer una cosa així / S'ha d'estar ben tocat del cap per engegar a passeig tot el que tenia (També s'usa amb el verb *semblar*, amb el modificador *ben* en posició preadjectival i amb la forma *estar tocat*)

→ **estar tocat del bolet, estar tocat de l'ala, no ésser-hi tot, estar fora de seny**

estar tocat des boll *SV*, expressió usada per a indicar que algú obra sense reflexió, sense mirar el que fa

Creïen que estava tocat des boll perquè li agradava botar des tren abans que s'aturàs
→ **estar tocat del bolet, estar tocat de l'ala** [Mall.]

■ **estar torrat** (algú) *SV*, expressió usada per a indicar que algú ha perdut la raó

Està torrat de fa temps: no sap el que es diu / Si ha fet aquesta bestiesa és que està ben torrat (També s'usa amb el verb *anar* i amb el modificador *ben* en posició preadjectival)

→ **estar tocat de l'ala, no ésser-hi tot, estar sonat, estar tarat** (algú)

faltar-li un bull (a algú) *O*, no ésser-hi tot / dit per a referir-se a algú que ha perdut la raó (IEC, *)

Aquest xicot diu coses que no són normals; li falta un bull (R-M)

→ **faltar-li un bull com a les guixes** (a algú), **tocar valsos, tenir una durícia al cervell, tenir el cap a llossar, no ésser-hi tot, estar malament del cap**

faltar-li un bull com a les guixes (a algú) *O*, faltar a algú una mica d'enteniment (A-M)

Fa aquestes ximpleries perquè li falta un bull com a les guixes (R-M)

→ **faltar-li un bull** (a algú), **estar tocat del bolet, passat de rosca, tenir un perdigó a l'ala, tocar timbals**

no ésser-hi tot *SV*, no tenir el seny complet (EC)

Des que la dona el va deixar, no hi és tot / Aquesta dona no hi és tot (*, EC)

→ **estar sonat, estar tocat de l'ala, estar tocat del bolet, estar tocat del cap, estar torrat** (algú), **faltar-li un bull** (a algú)

no girar rodó *SV*, no tenir el cap clar, no pensar encertadament (A-M)

No sap què es diu. No li facis gaire cas, perquè no gira rodó (També s'usa amb el verb *voltar*)

→ **estar com un llum, estar sonat, estar tocat de l'ala, no tocar quarts ni hores**

[Emp. (A-M)]

no tocar dalt ni baix *SV*, no tenir prou criteri (R-M)

No facis cas del seu parer; és un infeliç que no toca dalt ni baix (R-M)

→ **no tocar quarts ni hores, viure en un altre món, estar malament del cap, tocar campanes**

no tocar quarts ni hores *SV*, no tenir el coneixement clar / desvariejar, tornar-se boig (R-M, EC)

Era una mica maniàtic de tota la vida, però, el que és ara, ja no toca quarts ni hores (R-M)

→ **no tocar dalt ni baix, viure en un altre món, estar com un llum de ganxo, passat de rosca, tocar campanes, no girar rodó**

parlar sol *SV*, fer coses de boig (A-M)

Parla sol; jo crec que l'haurien de tancar / Parla tot sol, però no ha fet mal a ningú, de moment (També s'usa amb la forma *parlar tot sol*)

▷ **estar per tancar-lo** (p.ext.), **estar perquè el tanquin** (p.ext.)

■ **passat de rosca** *SA*, que ha perdut la raó

Ja fa tres anys que està passat de rosca. Estem esperant que l'ingressin en un hospital psiquiàtric

→ **faltar-li un bull com a les guixes** (a algú), **no tocar quarts ni hores**

tenir el cap a llossar *SV*, no tenir prou enteniment (R-M)

Sempre surt amb estirabots; té el cap a llossar; no sap què diu (R-M)

→ **faltar-li un bull** (a algú), **tenir un perdigó a l'ala, tenir una arrel de boig**

tenir un perdigó a l'ala *SV*, estar un xic tocat del cap, ésser una mica boig (EC)

Des que els segrestadors la van alliberar, té un perdigó a l'ala

→ **estar tocat del bolet, estar tocat de l'ala, tenir una arrel de boig, tenir el cap a llossar, faltar-li un bull com a les guixes** (a algú)

tenir una arrel de boig *SV*, bogejar / mostrar indicis de bogeria (R-M, EC)

No t'estranyi si fa coses fora de lloc; té una arrel de boig i ningú no el pot reprimir (R-M)

→ **tenir un perdigó a l'ala, tenir el cap a llossar**

[Gir., Barc., Tar. (A-M)]

tocar campanes *SV*, no tenir el discerniment clar (R-M)

Per com parlava vaig veure que tocava campanes; res no tenia sentit (R-M)

→ **no tocar quarts ni hores, no tocar dalt ni baix, tocar timbals, tocar valsos, perdre el cap**

▷ **pixar fora de test** (p.ext.)

tocar timbals *SV*, dir despropòsits, desbarrar / haver perdut la raó (R-M, *)

Fa dies que toca timbals; no sé què li passa, però no diu res que tingui sentit (R-M)

→ **faltar-li un bull com a les guixes** (a algú), **tocar valsos, tocar campanes**

▷ **tocar-hi** (ant.)

tocar valsos *SV*, tenir poc enteniment. Desbarrar / haver perdut la raó (R-M, *)

No facis cas del que diu; no veus que a vegades sembla que toqui valsos? (R-M)

→ **faltar-li un bull** (a algú), **tocar timbals, tocar campanes**

viure en un altre món *SV*, haver perdut la raó

No li facis cas, parla sol perquè viu en un altre món

→ **no tocar dalt ni baix, no tocar quarts ni hores, boig rematat**

BOIRA

boira de borra *SN*, boira de la qual cau una precipitació inapreciable en forma de gotes finíssimes (EC)

Aquí, als matins, sempre hi ha boira de borra

→ **boira pixanera, boira ploranera, boira roinera**

boira pixanera *SN*, boira que es resol en ruixim o pluja finíssima / boira de la qual cau una precipitació apreciable en forma de gotes finíssimes (IEC, EC)

Per aquesta boira pixanera no cal suspendre l'excursió; fa una mica de vent i tot seguit s'aclearirà / Aquesta boira pixanera ens refrescarà una mica (R-M)

→ **boira ploranera, boira roinera, boira de borra**

▷ **xim-xim** (p.ext.), **cama d'aranya** (p.ext.)

boira ploranera *SN*, boira que es resol en ruixim o pluja finíssima / boira de la qual cau una precipitació apreciable en forma de gotes finíssimes (IEC, EC)

La boira ploranera ho deixa tot ben mullat

→ **boira pixanera, boira roinera, boira de borra**

▷ **xim-xim** (p.ext.)

boira roinera *SN*, boira que es resol en ruixim o pluja finíssima / boira de la qual cau una precipitació apreciable en forma de gotes finíssimes (IEC, EC)

Fa tres setmanes que tenim aquesta boira roinera

→ **boira pixanera, boira ploranera, boira de borra**

▷ **xim-xim** (p.ext.)

BOIRADA

banc de boira *SN*, boira compacta que s'estén horitzontalment al llarg d'alguns centenars de metres (IEC)

A aquesta vall sempre hi ha un banc de boira a les primeres hores del matí

▷ **banc de núvols** (p.ext.)

BÒLID

estel fugaç *SN*, meteor igni que apareix com un estel movent-se ràpidament i apagant-se tot seguit (IEC)

Es va complir el desig que havia demanat a l'estel fugaç

▷ **pluja d'estels** (p.ext.), **llumenetes de sant Elm** (p.ext.), **foc de sant Elm** (p.ext.)

BOMBA

còctel Molotov *SN*, artefacte incendiari llancívul consistent en una ampolla de líquid inflamable entorn del coll de la qual hom embolcalla un manyoc de draps xops del mateix combustible, els quals, una vegada encesos, en trencar-se el recipient n'inflamen la resta (EC)

Un còctel Molotov va entrar per la finestra i va provocar un incendi dins la casa / En aquella revolta es van tirar molts còctels Molotov

BONANÇA

bon temps *SN*, temps suau, en què no fa fred, ni plou, ni fa vent / [ésser] agradable el temps (A-M, EC)

Té ganes que faci bon temps per estrenar un vestit de primavera / Portem unes setmanes de bon temps

→ **fer bo, temps dolç**

▷ **mal temps** (ant.), **l'estiuet de sant Martí** (p.ext.), **fer bo** (p.ext.)

l'estiuet de sant Martí *SD*, bonança que sol haver-hi pels volts de sant Martí / sèrie d'alguns dies de bon temps i relativa calor que se sol esdevenir després dels primers freds, al voltant de la festa de Sant Martí (11 de novembre) (R-M, EC)

Feia més fred a les primeries de novembre que no pas ara, a les acaballes; deu ser l'estiuet de sant Martí (R-M)

▷ **bon temps** (p.ext.), **primavera d'hivern** (p.ext.), **fer bo** (p.ext.), **temps dolç** (p.ext.)

BONÀS

ésser de bona teia (algú) *SV*, ésser de bons sentiments

Era un home de bona teia / Podia fer amb ell el que volgués perquè era de molt bona teia (També s'usa amb el verb *semblar* i amb el quantificador *molt* en posició preadjectival) (EC, *)

→ **bona ànima, tenir bones entranyes, ésser un àngel, ésser un jan Farina**

ésser un àngel *SV*, persona molt bona, de molt bon cor (A-M)

Aquest home és un àngel: és molt bona persona i mai no discuteix amb ningú

→ **ésser de bona teia** (algú), **ésser un jan Farina**

▷ **ésser una arracada** (algú) (ant.)

ésser un jan Farina *SV*, ésser excessivament bo, amb bondat que gairebé és beneitura (A-M)

Tothom li pren el pèl: és un jan Farina

→ **ésser de bona teia** (algú), **ésser un àngel**

BONDADÓS

ésser de pasta d'agnus *SV*, una persona, ésser d'una gran bondat / ésser de bon geni, pacífic, de bon natural (IEC, EC)

No et preocupis, t'ajudarà, és de pasta d'agnus

→ **ésser tot cor**, **ésser un sac de bondat**, **tenir bon cor**, **bo com el pa**, **de pa beneit**

▷ **tenir mal cor** (ant.)

[agnus: llatíisme]

ésser tot cor *SV*, ésser molt sensible / caritatiu (IEC, EC)

Ho entendreà, és tot cor

→ **ésser de pasta d'agnus**, **tenir bon cor**, **ésser un sac de bondat**, **home de bé**, **ésser un gran cor** (algú)

▷ **tenir mal cor** (ant.), **no tenir cor** (ant.)

■ **ésser un gran cor** (algú) *SV*, dit per a indicar que algú és molt bondadós

Que en Màrius era un gran cor, no ho negaran ni els seus detractors

→ **ésser tot cor**, **tenir un gran cor**, **tenir bon cor**, **ésser un bona fe**

ésser un sac de bondat *SV*, ésser molt bondadós (EC)

No pateixis, ell mai no et farà res dolent; és un sac de bondat

→ **ésser tot cor**, **ésser de pasta d'agnus**, **ésser un bona fe**, **tenir bon cor**, **bo com el pa**, **home de bé**, **ésser un bona fe**

▷ **ésser un sac de malícia** (ant.)

tenir bon cor *SV*, bondadós / una persona, ésser d'una gran bondat, de bon geni, pacífic, de bon natural (Fr, *)

La mare de la Marina diu que la seva filla té bon cor, que no és capaç de fer mal a ningú (També s'usa amb les formes *tenir molt cor* i *tenir molt bon cor*)

→ **ésser tot cor**, **ésser de pasta d'agnus**, **ésser un sac de bondat**, **bo com el pa**, **ésser un gran cor** (algú), **tenir un bon fons**, **tenir un gran cor**

▷ **tenir mal cor** (ant.)

tenir el cor bla *SV*, ésser molt bondadós

En Jaume té el cor bla: no té gens de malícia / És de cor bla, és dels que si li donessin una bufetada pararia l'altra galta (També s'usa amb la forma *de cor bla*)

→ **tenir el cor moll**, **tenir un cor tendre**

tenir el cor moll *SV*, ésser de caràcter molt bondadós

Té el cor moll: el podràs convèncer / És una persona de cor moll, per això tothom li pren el pèl (També s'usa amb la forma *de cor moll*)

→ **tenir el cor bla**, **tenir un cor tendre**

tenir un bon fons *SV*, tenir bondat (R-M)

El seu aspecte és adust i esquerp, però té un bon fons i aviat posa afecte a tothom (R-M)

→ **tenir un gran cor**, **tenir bon cor**, **bo com el pa**

▷ **tenir un mal fons** (ant.)

■ **tenir un gran cor** *SV*, dit per a indicar que algú és molt bondadós

En Pere té un gran cor: sempre ha intentat fer el bé

→ **ésser un gran cor** (algú), **tenir un bon fons**, **tenir bon cor**

BONDADOSAMENT

a fi de bé *SP*, amb bona intenció (R-M)

El seu amic va avisar-lo a fi de bé, però ell no va voler escoltar-lo i encara es va ofendre / Encara que la seva intervenció no conduí a cap bon resultat, ell actuà a fi de bé / Dir-ho a fi de bé (R-M, R-M, EC)

▷ **anar per bé** (p.ext.), **de bé a bé** (p.ext.)

de bé a bé *SP*, bonament, en bona harmonia, sense exercir cap violència (EC)

Jo li ho vaig dir de bé a bé, sense recriminar-lo, però ell es va ofendre molt / Ho arreglarem de bé a bé (R-M, A-M)

→ **a les bones**

▷ **a fi de bé** (p.ext.)

BONDAT

fer bonda *SV*, portar-se bé (IEC)

Si fas bonda durant tot l'any, els Reis et portaran moltes joguines

→ **fer bondat**, **fer bona farina**, **fer la farina blanca**, **fer la farina blana**, **anar a rega**, **fer la rega dreta**

fer bondat *SV*, comportar-se bé, esp. un infant (IEC)

Mira de fer bondat i de no saltar-te el règim: tens la salut massa delicada per fer excessos

→ **fer bonda**, **fer bona farina**, **fer la farina blanca**, **fer la farina blana**, **anar a rega**, **fer la rega dreta**

▷ **no tenir part sana** (ant.)

BONESA

bona fe *SN*, bona intenció (EC)

La bona fe és una virtut

▷ **mala fe** (ant.), **de bona fe** (p.ext.), **ésser un bona fe** (p.ext.)

BONHOMIÓS

bona ànima *SN*, persona de bons sentiments (EC)

Vivia de la caritat d'una bona ànima que l'havia apadrinat, però que desconeixia

→ **ésser un tros de pa** (algú), **ésser de bona teia** (algú), **ben entranyat**, **bon home**, **bon jan**, **bona mozza**, **home de bé**, **ésser un bona fe**

▷ **mala ànima** (ant.)

de bona fe *SP*, sense malícia (R-M)

Ell sempre ho fa tot de bona fe i no pensa que els altres el poden enganyar / Sempre obra de bona fe / T'ho dic de bona fe (R-M, EC, *)

→ **ésser un bona fe**

▷ **de mala fe** (ant.), **bona fe** (p.ext.)

de pa beneit *SP*, bonatxàs / expressió usada per a referir-se a una persona de gran bondat, excessivament bona (R-M, *)

No s'enfada mai; és de pa beneit, aquest home (R-M)

→ **ésser un tros de pa** (algú), **ésser un bona fe**, **ésser de pasta d'agnus**

ésser un bona fe *SV*, ésser candi / estar mancat de malícia / manca de malícia (R-M, *, IEC)

És un bona fe i tothom se n'aprofita (R-M)

→ **ésser un gran cor** (algú), **ésser un sac de bondat**, **bona ànima**, **de pa beneit**, **de bona fe**, **tot d'un tros**

▷ **ésser un mala fe** (ant.), **ésser de bona pasta** (algú) (p.ext.), **bona fe** (p.ext.), **amb el cor a la mà** (p.ext.), **amb el lliri a la mà** (p.ext.)

BONIC

alegrar la vista (a algú) *SV*, ésser d'aspecte agradable / fer veure una cosa molt agradable (*, A-M)

Sempre que ve aquella noia ens alegra la vista, és tan bonica! / L'Antònia alegra la vista als paletes cada vegada que passa per davant seu

→ **fer de bon veure**

▷ **fer goig** (p.ext.), **valer ulls per mirar** (p.ext.), **fer patxoca** (p.ext.), **fer tropa** (p.ext.)

bonic com un pom de flors *SA*, d'aspecte bell i sa (R-M)

Té una filla bonica com un pom de flors / Els cinc germans eren com un pom de flors. Quin goig que feien plegats! (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

→ **bonic com un sol**, **bella com una fada**, **ésser un serafi**

▷ **lleig com un drac** (ant.), **lleig com una nit de trons** (ant.)

bonic com un sol *SA*, comparança que s'aplica a persona o cosa molt bella, o brillant o dotada d'alguna qualitat extraordinària (A-M)

El fill de l'Edu i la Maica és bonic com un sol / S'ha casat amb una noia com un sol; és tan bonica com intelligent i bona / Era una criatura bonica com el sol (També s'usa ometent l'adjectiu i amb la forma *bonic com el sol*) (*, R-M, *)

→ **bonic com un pom de flors**, **bella com una fada**, **ésser un serafi**

▷ **lleig com un mal esperit** (ant.)

fer de bon veure *SV*, (ésser) d'aspecte agradable (A-M)

La seva àvia ha de ser gran, però tot i així fa de bon veure. Com que sempre va tan elegant! (També s'usa amb la forma *ésser de bon veure*)

→ **fer goig**, **alegrar la vista** (a algú), **valer ulls per mirar**

▷ **tenir bona planta** (p.ext.), **ben fet** (p.ext.)

fer goig *SV*, fer bo de mirar per la seva ufana, la seva bellesa, etc. / causar satisfacció, ésser plaent, de mirar algú o alguna cosa per la seva ufana, bellesa, etc. (IEC, EC)

Fa goig, la Rosa, amb aquest pentinat / Han reformat l'edifici de la universitat i ara sí que fa goig: l'han deixat molt bé / Els camps fan goig de veure, tan verds! (Sovint s'usa seguida de la preposició *de* i dels verbs *escoltar*, *sentir* i *veure*) (EC, *, EC)

→ **fer bo de**, **fer de bon veure**, **fer patxoca**, **fer tropa**

▷ **alegrar la vista** (a algú) (p.ext.), **de calendari** (p.ext.), **de postal** (p.ext.)

■ **fer gràcia** *SV*, causar satisfacció, ésser plaent, de mirar algú o alguna cosa per la seva ufana, bellesa, etc.

Aquesta criatura, de la manera que l'han guarnida, fa gràcia, és realment bonica (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició prenominal)

→ **fer goig**

■ **tenir el seu què** *SV*, ésser bonic, plaent a la vista

—*T'agrada aquesta faldilla?* —*Home, té el seu què!* / —*Tu trobes atractiu en Pere?* —*Home, té el seu què*

→ **tenir la seva gràcia**

▷ **no tenir cap gràcia** (ant.)

■ **tenir la seva gràcia** *SV*, ésser bonic o plaent a la vista

Quan vaig veure el vestit a la botiga no em va agradar; però ara que te l'has posat veig que té la seva gràcia

→ **tenir el seu què**

▷ **no tenir cap gràcia** (ant.)

BONÍSSIM

vi de la bóta del racó *SN*, el millor vi / el vi més vell o millor del celler (R-M, IEC)

Sempre que anem a veure l'avi, ens dóna vi de la bóta del racó que guarda per a les diades (R-M)

BORDADA

volta d'en terra *SN*, bordada en la qual una embarcació fa proa a la costa (EC)

Ja tornem cap al port: el vaixell fa la volta d'en terra

- ▷ **volta de fora** (inv.), **atracar de la volta** (p.ext.)

volta de fora SN, bordada en la qual una embarcació s'allunya de terra (EC)

L'embarcació va començar la volta de fora

- ▷ **volta d'en terra** (inv.), **fer-se a la mar** (p.ext.)

BORDELL

casa de barrets SN, prostíbul / lloc on s'exerceix la prostitució (IEC, *)

Aquella senyora tan correcta que sempre saluda, ningú no diria que regenta una casa de barrets; sembla una burgesa dedicada a una llar modèlica / Aquell barri era ple de cases de barrets (R-M)

- **casa de tolerància, casa de cites, casa de putes, casa de dones, casa de murrangues, casa pública**

casa de mala nota SN, prostíbul / lloc on s'exerceix la prostitució (IEC, *)

Després de sortir de la botiga s'ha dirigit a la casa de mala nota que hi ha als afores del poble

- **casa de cites, casa de tolerància, casa de putes, casa de barrets, casa de dones**

casa de putes SN, prostíbul / lloc on s'exerceix la prostitució (IEC, *)

Aquell carrer és ple de cases de putes (R-M)

- **casa de barrets, casa de murrangues, casa de dones, casa de cites, casa de mala nota, casa pública**

casa de tolerància SN, prostíbul / lloc on s'exerceix la prostitució (IEC, *)

Les cases de tolerància han estat tancades per disposició oficial, però la prostitució continua existint (R-M)

- **casa de barrets, casa de putes, casa de mala nota, casa pública, casa de murrangues**

casa pública SN, bordell / prostíbul, lloc on s'exerceix la prostitució (Fr, *)

Els veïns protesten perquè no volen una casa pública al barri

- **casa de barrets, casa de tolerància, casa de murrangues, casa de putes**

BORSA

mercat de valors SN, borsa de valors (EC)

Les meves accions han pujat al mercat de valors

- ▷ **jugar a la borsa** (p.ext.), **cartera de valors** (p.ext.)

BOTIGA

casa de comerç SN, empresa dedicada al comerç (EC)

Aquest noi ve d'una família de botiguers, per això té una casa de comerç

- ▷ **casa de modes** (p.ext.)

casa de modes SN, botiga on hom ven aquestes modes (EC)

A la casa de modes del carrer major hi arriben vestits de les millors marques / Treballa en una botiga de modes (També s'usa amb el nom botiga)

- ▷ **casa de comerç** (p.ext.)

BOTÓ

botons de puny SN, joc de botons dobles per a cordar els punys de les camises (IEC)

Li ha regalat un joc de botons de puny

BOXA

marcar un cop SV, en la boxa, indicar un cop sense donar-lo, per tal de desorientar el contrincant (EC)

Aquell boxejador va marcar un cop per tal de despistar el seu rival

pes lleuger SN, categoria determinada pel pes de l'atleta, existent en determinats esports, com l'halterofília i la boxa (EC)

Vam anar a veure un combat de la categoria de pes lleuger

- ▷ **pes ploma** (p.ext.), **pes mosca** (p.ext.)

pes mosca SN, aplicat als boxejadors, (un dels) noms que els donen segons el nombre de quilos o lliures que pesa cada individu (A-M)

Vam anar a veure un combat de boxa de la categoria de pes mosca

- ▷ **pes lleuger** (p.ext.), **pes ploma** (p.ext.)

pes ploma SN, aplicat als boxejadors, (un dels) noms que els donen segons el nombre de quilos o lliures que pesa cada individu (A-M) *Si et dediquessis a la boxa, hauries lluitar sota la categoria de pes ploma*

- ▷ **pes mosca** (p.ext.), **pes lleuger** (p.ext.)

BRAÇ

a força de braços SP, sense valer-se de bèsties, de carros, de màquines, etc. (IEC)

Va pujar el moble a força de braços (S'usa normalment amb els verbs agafar, dur, portar, etc.)

- **a pes de braços**

en braços SP, de manera que hom suspèn algú o alguna cosa damunt ambdós braços oberts endavant (IEC)

*Prendre un nen desmaiàt en braços / L'ha pres en braços i ha marxat de pressa (S'usa normalment amb els verbs dur, portar, prendre, etc.) (EC, *)*

- **a força de braços, a pes de braços, a plec de braç, a braç**

BRAÇAL

braç de riu SN, part d'un riu que se separa del curs principal / part d'un riu que se separa del curs principal i forma un curs secundari que hi corre més o menys paral·lel fins a reunir-s'hi de nou o desembocar a la mar (IEC, EC)

Ha anat a nedar al braç del riu

- ▷ **braç mort** (p.ext.)

BRAGUETA

■ **portar la farmàcia oberta** *SV*, portar la bragueta del pantaló abaixada

Quan li vam dir a en Daniel que portava la farmàcia oberta es va posar vermell com un tomàquet / Ja feia estona que duïa la farmàcia oberta sense adonar-se'n (També s'usa amb el verb *dur*)

→ **tenir la farmàcia oberta**

■ **tenir la farmàcia oberta** *SV*, portar la bragueta del pantaló abaixada

Vigila, que tens la farmàcia oberta i encara veurem de quin color portes els calçotets / S'hi va acostar amb la farmàcia oberta (També s'usa amb la forma *amb la farmàcia oberta*)

→ **portar la farmàcia oberta**

BRANDAR

llançar les campanes al vol *SV*, ventar les campanes (IEC)

Van llançar les campanes al vol per anunciar la mort del difunt

→ **engegar les campanes al vol**

BREC

cotxe familiar *SN*, brec / turisme en què s'ha augmentat el volum destinat a l'equipatge per augmentar-ne la capacitat o col·locar una tercera filera de seients (EC, T)

Si viatgen sovint amb tots els fills, sempre és millor i més còmode un cotxe familiar

▷ **mitjà de transport** (p.ext.)

BRÈTOL

ésser un marrà *SV*, que no és de fiar, que fa porcades (EC)

No te'n refiïs pas, d'ell, que és un marrà (També s'usa amb la forma *ésser molt marrà*)

→ **ésser un monstre**

▷ **ésser un gitano** (p.ext.)

BRETOLADA

puntada de peu *SN*, mal tracte (R-M)

El que li ha dit és una puntada de peu; em sembla que no s'ho mereixia / El van destituir, i això va ser per ell una puntada de peu que no ha oblidat mai més (R-M)

→ **mala jugada, mala passada**

▷ **punyalada a l'esquena** (p.ext.)

BREU

durar de Nadal a Sant Esteve *SV*, durar molt poc temps (IEC)

Ha agafat afecció a la pintura; però pots comptar que li durarà de Nadal a Sant Esteve; de tot es cansa aviat (R-M)

→ **foc d'encenalls, més curt que una cua de conill, més curt que el dia de sant Tomàs, foc de palla**

▷ **vist i no vist** (p.ext.)

foc d'encenalls *SN*, engrescament de poca durada / cosa de durada curta, esp. si al començament porta molta força o esplendor i s'extingeix aviat (R-M, IEC)

El seu entusiasme va ésser foc d'encenalls; l'endemà ja ni se'n recordava (R-M)

→ **foc de palla, de quatre dies, durar de Nadal a Sant Esteve**

foc de palla *SN*, dit d'un afecte, d'un capteniment, de breu durada (IEC)

El seu amor ha estat foc de palla; la seva relació es va acabar de seguida

→ **foc d'encenalls, de quatre dies, durar de Nadal a Sant Esteve**

BREUMENT

amb quatre pinzellades *SP*, amb breuetat

Amb quatre pinzellades l'autor descriu un complicat estat anímic (Sovint s'usa amb els verbs *descriure, dir, explicar, etc.*) (EC)

→ **en quatre ratlles, en una paraula, a grans trets**

▷ **dir quatre mots** (p.ext.), **en compendi** (p.ext.)

■ **en quatre ratlles** *SP*, escrit breument

Us en faré un resum en quatre ratlles i ho entendreu millor (Sovint s'usa amb els verbs *descriure, dir, explicar, etc.*)

→ **amb quatre pinzellades, en una paraula**

en una paraula *SP*, resumint / de la manera més breu que es pot dir (R-M, A-M)

En una paraula em va explicar tot el que havia succeït / T'escric en quatre mots per dir-te que arribaré amb l'avió de les tres (Sovint s'usa amb els verbs *descriure, dir, explicar, etc.* També s'usa amb les formes *en dues paraules, en quatre mots, en quatre paraules i en un mot*) (*, R-M)

→ **en poques paraules, a fi de comptes, en quatre ratlles, amb quatre pinzellades, a grans trets**

▷ **dir quatre mots** (p.ext.), **estalviar paraules** (p.ext.)

BRINDAR

beure a la salut (d'algú) *SV*, beure dues o més persones a l'encop després d'un xoc de copes (com a prova d'amistat, pel bé assolit, en senyal de bon desig, etc.), brindar (EC)

Acabat el parlament del padrí vàrem beure a la salut del nounat / Tots begueren a la salut dels homenatjats / A la festa vam beure a la salut dels organitzadors perquè ens ho vam passar molt bé / Vam beure a la salut dels nvis (R-M, R-M, *, *)

BROMA

de bòlit *SP*, per berba / no seriosament (A-M, *)

L'hi vaig dir de bòlit i s'ho va ben creure (A-M)

→ **de broma, de conya**

de broma *SP*, no seriosament (IEC)

Cal saber si ho deia de broma o seriosament / Ho diu de broma / Tot el que li comenta s'ho agafa de broma (R-M, EC, *)

→ **de per riure, de conya, de bòlit, de part de riure**

▷ **de per broma** (v.f.), **fer cagarella** (p.ext.), **estar de taba** (p.ext.)

de conya *SP*, no seriosament (EC)

Sempre estàs de conya, tu (IEC)

→ **de broma, de bòlit**

▷ **fer-li la petaca** (a algú) (p.ext.), **estar de taba** (p.ext.)

fer-li la petaca (a algú) *SV*, fer la broma consistent a doblegar un llençol pel mig de tal manera que hom no es pot ficar al llit si no és des-fent-lo abans (EC)

Que els seus nebots li fessin la petaca no se li va posar gens bé

▷ **de conya** (p.ext.)

BROMEJANT■ **de part de riure** *SP*, no seriosament

Ho ha dit de part de riure

→ **de broma**

▷ **de debò** (ant.)

BROMEJAR**estar de taba** *SV*, tenir ganes de bromejar (A-M)

No li facis gaire cas, que està de taba

→ **fer cagarella**

▷ **de broma** (p.ext.), **de conya** (p.ext.)

fer cagarella *SV*, fer broma (IEC)

Ben segur que si van al ball de disfresses, sortiran tots tres a fer cagarella, com cada carnaval; tothom els espera per riure / A aquesta colla els agrada molt de fer cagarella; sempre estan de broma (R-M)

→ **estar de taba**

▷ **de broma** (p.ext.)

BROMISTA**anar de plaga** *SV*, fer el plaga / trobar en tot un motiu de broma, no prendre's res seriosament (A-M, *)

En Carlets... no es casaria mai perquè era una criatura que només anava de plaga (A-M)

→ **fer el plaga, dur molta pell morta, ésser de la broma, ésser de la pell d'en Carnestoltes, ésser un gat de frares**

dur molta pell morta *SV*, ésser molt amic de fer bromes (R-M)

Ui!, si l'escoltes ja estàs arreglat! Duu molta pell morta, aquest noi! No parla mai seriosament (R-M)

→ **fer el plaga, anar de plaga, ésser de la broma, ésser de la pell d'en Carnestoltes, ésser un gat dels frares**

▷ **ésser de la broma** (p.ext.)

ésser de la broma *SV*, ésser alegre, faceciós, jocós / amic de plasereries (IEC, R-M)

Ell és de la broma i sempre ens fa riure / Si ell ve a la festa ja riurem perquè és molt de la broma (També s'usa amb els quantificadors *força, massa, molt*, etc. en posició postverbal) (*, R-M)

→ **anar de plaga, dur molta pell morta, ésser de la pell d'en Carnestoltes, ésser un gat dels frares**

▷ **dur molta pell morta** (p.ext.)

ésser de la pell d'en Carnestoltes *SV*, ésser un plaga (R-M)

Sap fer tota mena de papers; és de la pell d'en Carnestoltes (R-M)

→ **ésser un gat dels frares, fer el plaga, anar de plaga, dur molta pell morta, ésser de la broma**

ésser un gat dels frares *SV*, (ésser) bromista / ésser alegre, faceciós, jocós (R-M, *)

Si va amb vosaltres ho passareu molt bé, perquè és un gat dels frares, aquest xicot; no para de fer facecies / És un gat dels frares que no m'agrada gens; si no és el centre de l'atenció no es troba bé amb nosaltres (R-M)

→ **ésser de la pell d'en Carnestoltes, fer el plaga, anar de plaga, dur molta pell morta, ésser de la broma**

▷ **ésser un gat de frares** (v.f.), **ésser un barret de rialles** (p.ext.)

fer el plaga *SV*, trobar en tot un motiu de broma, no prendre's res seriosament

De vegades em cansa perquè només sap fer el plaga i considero que hi ha temes que cal prendre's seriosament

→ **anar de plaga, ésser un gat dels frares, dur molta pell morta, ésser de la pell d'en Carnestoltes, ésser de la broma**

▷ **riure's del mort i del qui el vetlla** (p.ext.)

BROTAR**començar a tenir caps** *SV*, (el blat, l'ordi, etc.) tenir brins (EC)

Aquest blat ja comença a tenir caps, treu brins (IEC)

BRUIXERIA**màgia negra** *SN*, pràctica de màgia que pretén de sotmetre els mals esperits i les forces sobrenaturals malèfiques per tal de fer-ne els instruments d'empreses homicides (EC)

Li fan por les persones que practiquen la màgia negra

▷ **missa negra** (p.ext.), **màgia blanca** (p.ext.), **mal d'ull** (p.ext.), **mal donat** (p.ext.)

BRUSCAMENT**a cops de puny** *SP*, barroerament / d'una manera barroera, matussera (R-M, *)

Aquestes cadires es veu que són fetes a cops de puny i de seguida es desencolen (R-M)
→ **de qualsevol manera**

■ **a raig** *SP*, d'una manera brusca, sense reflexionar

Li va dir a raig que no era el seu pare i això l'ha traumatitzada / No té miraments: comunica els diagnòstics a raig

→ **a sac, pel broc gros, sense engaltar**

▷ **pensar-s'hi** (ant.)

■ **a sac** *SP*, d'una manera brusca

Si fas les coses tan a sac, mai no et sortiran bé / No pots engaltar-les a sac; has de ser més subtil

→ **a raig**

▷ **a arraps** (p.ext.), **de qualsevol manera** (p.ext.)

pel broc gros *SP*, sense mirament ni mesura / [dir alguna cosa] sense embuts, tal com raja (R-M, EC)

Quan ha de reprendre algú ho fa pel broc gros; és extremadament groller (R-M)

→ **sense engaltar, sense embuts, a boca de canó, a raig, tal com raja**

▷ **a rajaploma** (p.ext.)

sense engaltar *SP*, sense miraments (R-M)

Va posar-se-li al davant, i sense engaltar li va anar formulant totes les queixes que tenia d'ell (S'usa normalment amb els verbs *dir, formular, etc.*) (R-M)

→ **a boca de canó, a raig, pel broc gros, tal com raja, a la desfeta, a la descosida**

▷ **pensar-s'hi** (ant.)

BRUT

anar com el rei porc *SV*, anar molt brut (A-M)

Sempre va com el rei porc, amb quatre parracs plens de taques i forats / Sempre anava just el rei porc: ara se posaria un vestit nou i dins mitja hora era pitjor que un tap de pica (*, A-M)

→ **anar com una piotxa, brut com un porc, brut com una aranya**

[Mall. (A-M)]

anar com una piotxa *SV*, anar molt brut, desendreçat, amb el cabell embullat (IEC)

Vés a rentar-te i a canviar-te de roba, que vas com una piotxa i així no vull que t'asseguis al sofà

→ **anar com el rei porc, brut com un porc, brut com una aranya**

brut com el drap de la cuina *SA*, fórmula de comparació per a expressar la brutor (A-M)

No s'ha adonat que la cadira era tota untada d'oli i l'abric li ha quedat brut com el drap de la cuina

→ **més brut que un fregall, més brut que una soll**

▷ **net com un mirall** (ant.)

brut com un picaportes *SA*, brut / fórmula de comparació per a expressar la brutor (Fr, *)

Anar brut com un picaportes / Vas tan brut com un picaportes, vés-te a rentar (A-M, *)

→ **brut com un porc, brut com una aranya, brut com una guilla, brut com una guineu, brut com una xinxa**

▷ **ésser un pollós** (p.ext.)

brut com un porc *SA*, [anar] molt brut (A-M)

Va brut com un porc: fa una setmana que no es dutxa / Després de treballar al jardí tot el matí, va quedar com un porc (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **més brut que una guilla, més brut que un fregall, més brut que una soll, brut com un picaportes, anar com el rei porc, brut com una guineu, més brut que un porc, brut com una aranya, brut com una guilla, brut com una guineu, anar com una piotxa**

▷ **fer vida de porc** (p.ext.)

brut com una aranya *SA*, brut / molt brut (R-M, *)

Va tornar de l'escola brut com una aranya: havia estat jugant per terra / No pots sortir així de casa; vas brut com una aranya; ja cal que et rentis de cap a peus (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

→ **més brut que una guilla, brut com un picaportes, brut com un porc, brut com una guilla, brut com una guineu, brut com una xinxa, anar com el rei porc, anar com una piotxa**

brut com una barba de galliner *SA*, fórmula de comparació per a expressar la brutor (A-M)

Van organitzar una festa al garatge i va quedar brut com una barba de galliner / Aquesta setmana he tingut els pintors a casa i me l'han deixada bruta com una barba de galliner

→ **més brut que una soll, brut com una paella**

brut com una guilla *SA*, [anar] molt brut (IEC)

On vas tan ple de pols? Vas brut com una guilla! / És desagradable d'estar amb ell perquè sempre va com una guilla (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

→ **brut com una aranya, brut com un picaportes, brut com un porc, brut com una guineu, brut com una xinxa**

▷ **pudent com una guilla** (p.ext.)

brut com una guineu *SA*, brut / fórmula de comparació per a expressar la brutor (R-M, *)

Va deixat i brut com una guineu; no pot presentar-se enlloc (R-M)

→ **més brut que una guilla, brut com un porc, brut com un picaportes, brut com una aranya, brut com una guilla, brut com una xinxa, més brut que un porc**

brut com una paella *SA*, fórmula de comparació per a expressar la brutor (A-M)

Aquest cuiner sempre porta el cap brut com una paella

→ **més brut que una soll, brut com un porc, fet un llardó**

brut com una xinxa SA, brut / fórmula de comparació per a expressar la brutor (R-M, *)

Va sempre brut com una xinxa: no hi ha manera que es canviï regularment de roba / Al darrere del taulell hi havia una dona que anava com una xinxa; no vaig voler comprar res en aquella botiga (, R-M)*

→ **més brut que una guilla, brut com un picaportes, brut com un porc, brut com una aranya, brut com una guilla, brut com una guineu**

ésser un carnús (algú) SV, (ésser un) home brut, deixat (EC)

És un carnús: hauria de vigilar més el seu aspecte físic

→ **ésser un marrà, ésser un pollós, ésser un gitano**

■ **ésser un gitano SV**, expressió usada per a referir-se a algú que és molt deixat o brut

És un gitano: sempre va brut i malvestit / Sempre va fet un gitano, podria rentar-se una mica! (També s'usa amb la forma ésser molt gitano)

→ **ésser un carnús** (algú), **ésser un marrà, ésser un pollós**

ésser un marrà SV, porc, dit d'una persona molt bruta (EC)

No es renta mai: és un marrà (També s'usa amb la forma ésser molt marrà)

→ **ésser un carnús** (algú), **ésser un pollós, ésser un gitano**

ésser un pollós SV, dit d'una persona mancada de netedat, bruta (EC)

Aquest nen és un pollós: no hi ha manera que es renti

→ **ésser un carnús** (algú), **ésser un marrà, ésser un gitano, fer vida de porc**

▷ **brut com un picaportes** (p.ext.)

ésser un porc SV, que és brut, físicament o moralment (EC)

Aquest nen és un porc: no es renta mai

fer vida de porc SV, viure dins la brutícia (A-M)

No es renta mai: fa vida de porc

→ **ésser un pollós**

▷ **brut com un porc** (p.ext.)

■ **fet una merda SA**, dit per a referir-se a algú o alguna cosa que està brut

Quan torna de l'escola aquest nen sempre està fet una merda / Aquesta casa està feta una merda: a veure si un dia ens hi posem i la netegem / No sé on es va posar que va deixar la roba feta una merda

més brut que un fregall SA, fórmula de comparació per a expressar la brutor (A-M)

Neteja la teva habitació, que la tens més bruta que un fregall!

→ **més brut que una soll, brut com el drap de cuina**

▷ **net com una patena** (ant.)

més brut que un porc SA, [anar] molt brut (A-M)

Va sempre més brut que un porc, porta tota la roba plena de taques i forats

→ **brut com un porc, més brut que una guilla, brut com una guineu**

més brut que una guilla SA, [ésser] molt brut (A-M)

Mai no es dutxa ni s'arregla: sempre va més brut que una guilla

→ **brut com una xinxa, brut com un porc, brut com una guineu, més brut que un porc**

més brut que una soll SA, fórmula de comparació per a expressar la brutor (A-M)

Té el pis més brut que una soll. No sé pas com hi pot viure

→ **brut com una barba de galliner, brut com un porc, brut com una paella, brut com el drap de la cuina**

▷ **net com una plata** (ant.)

portar dol SV, tenir les ungles brutes (EC)

En Xavier és un porc, sempre porta dol; a veure quan es neteja les ungles / Quan era petit, s'embrutava les mans sovint i sempre duia dol (També s'usa amb el verb dur)

▷ **ungles de dol** (p.ext.)

ungles de dol SN, ungles plenes de brutícia negra en la part no adherida a la pell (EC)

És un deixat: sempre va ple de llànties i amb les ungles de dol

▷ **portar dol** (p.ext.)

BRUTÍCIA

cort de porcs SN, expressió usada per a referir-se a un lloc on hi ha molta brutícia

Després de la festa la casa era una cort de porcs, hi havia menjar i confeti pertot arreu / Aquella casa sembla una cort de porcs / Els lavabos d'aquell bar semblaven una cort (També s'usa simplement amb el nom cort) (, IEC, *)*

BUFETADA

flist-flast SN, onomatopeia que imita el soroll de dues bufetades que hom venta l'una darrere l'altra (EC)

Amb un flist-flast el nen va callar de cop

→ **pif-paf**

[Reduplicatiu]

pif-paf SV, onomatopeia que reproduïx el soroll de dues bufetades donades l'una darrere l'altra, de dos cops de puny, etc. (EC)

Em va clavar un pif-paf que em va tirar a terra

→ **fliit-flait**

▷ **clavar un juli** (a algú) (p.ext.)

[Reduplicatiu]

BUFETEJAR

■ **clavar-li els cinc dits a la cara** (a algú) SV, donar una bufetada a algú

S'estaven discutint i li va clavar els cinc dits a la cara

→ **marcar-li els cinc dits a la cara** (a algú), **estampar-li els cinc dits a la cara** (a algú), **trencar la cara** (a algú), **girar-li la cara** (a algú)

▷ **parar la galta** (inv.), **deixar la cara com un mapa** (a algú) (p.ext.), **fer-li una cara nova** (a algú) (p.ext.)

desfer la cara (a algú) *SV*, bufetejar algú (R-M)
Un grup de joves va desfer la cara a un immigrant quan sortia d'una discoteca / Es va abraonar damunt d'aquell que l'insultava i li va desfer la cara (*, R-M)

→ **trencar la cara** (a algú)

▷ **deixar la cara com un mapa** (a algú) (p.ext.), **fer-li una cara nova** (a algú) (p.ext.)

estampar-li els cinc dits a la cara (a algú) *SV*, bufetejar algú fortament (EC)

Li va estampar els cinc dits a la cara abans que l'altre pogués fer-se enllà / La seva mare va estampar-li els cinc dits a la cara (R-M, *)

→ **marcar-li els cinc dits a la cara** (a algú), **plantar-li els cinc dits a la cara** (a algú), **posar-li els cinc dits a la cara** (a algú), **trencar la cara** (a algú)

▷ **parar la galta** (inv.)

girar-li la cara (a algú) *SV*, expressió emprada per a indicar l'efecte d'un cop molt fort a la cara (EC)

Em va girar la cara d'una bufetada

→ **girar-li la cara en rodó** (a algú)

▷ **parar la galta** (inv.), **deixar la cara com un mapa** (a algú) (p.ext.)

■ **girar-li la cara en rodó** (a algú) *SV*, expressió emprada per a indicar l'efecte d'un cop molt fort a la cara

Si no calla li giraré la cara en rodó i ja veuràs com tanca la boca de cop

→ **girar-li la cara** (a algú)

▷ **deixar la cara com un mapa** (a algú) (p.ext.), **fer-li una cara nova** (a algú) (p.ext.)

marcar-li els cinc dits a la cara (a algú) *SV*, bufetejar algú fortament (EC)

És un insolent; es mereix que de tant en tant li marquin els cinc dits a la cara / Va marcar els cinc dits a la cara del seu fill

→ **posar-li els cinc dits a la cara** (a algú), **estampar-li els cinc dits a la cara** (a algú), **omplir-li la cara de dits** (a algú), **tocar-li el crostó** (a algú)

▷ **parar la galta** (inv.)

omplir-li la cara de dits (a algú) *SV*, bufetejar algú fortament i repetidament (EC)

Més d'una vegada li han omplert la cara de dits, per desvergonyit / Aquells bandarres em van omplir la cara de dits: eren quatre contra un (R-M, *)

→ **marcar-li els cinc dits a la cara** (a algú), **plantar-li els cinc dits a la cara** (a algú)

plantar-li els cinc dits a la cara (a algú) *SV*, bufetejar algú fortament (EC)

El va fer enfadar i li va plantar els cinc dits a la cara / Estava de mal humor i va plantar els cinc dits a la cara de la seva criatura

→ **marcar-li els cinc dits a la cara** (a algú), **posar-li els cinc dits a la cara** (a algú), **estampar-li els cinc dits a la cara** (a algú), **omplir-li la cara de dits** (a algú)

▷ **parar la galta** (inv.)

posar-li els cinc dits a la cara (a algú) *SV*, donar una bufetada a algú (IEC)

És un home molt impertinent i més d'una vegada ha merescut que li possessin els cinc dits a la cara (R-M)

→ **marcar-li els cinc dits a la cara** (a algú), **estampar-li els cinc dits a la cara** (a algú), **tocar-li el crostó** (a algú)

▷ **parar la galta** (inv.)

repartir hòsties *SV*, repartir bufetades, cops (R-M)

No t'hi acostis que reparteix hòsties (R-M)

→ **deixar la cara com un mapa** (a algú), **fer-li una cara nova** (a algú)

▷ **raig d'hòsties** (p.ext.)

BUGADERIA

cuina de colar *SN*, habitació on es feia la bugada (IEC)

Has de dur la jaqueta a la cuina de colar

[Val.]

BUIDAR

emportar-se fins els claus de les parets *SV*, deixar una casa despollada del tot (IEC)

Van robar a la casa dels veïns i es van emportar fins els claus de les parets

→ **no deixar un clau a la paret**

▷ **emportar-se fins els claus de la paret** (v.f.)

BUIT

de buit *SP*, sense res (R-M)

Ens crèiem que havíem adquirit molts coneixements en aquell cursset, però vam sortir de buit; fou totalment ineficaç (R-M)

BULLÍCIA

mercat de Calaf *SN*, nom que hom dóna a un lloc on hi ha gran confusió o moviment de gent / lloc on hi ha molt de soroll o moviment de gent (Fr, A-M)

Aquest lloc és un mercat de Calaf, no hi ha qui s'hi entengui, de tant de soroll com hi ha

→ **ésser un galliner, olla de grills, olla de cols, olla de bruixes, torre de Babel**

BULLIMENT

al bany maria *SP*, procediment de cocció o escalfament que consisteix a posar el que es vol coure o escalfar dins un recipient i aquest dins un altre ple d'aigua, que és el que rep directament l'acció del foc (IEC)

Ho has de bullir al bany maria

BULLIR**arrencar el bull** *SV*, començar a bullir (IEC)*L'aigua ja ha arrencat el bull / Fes-li arrencar el bull i després treu-lo del foc* (*, R-M)→ **esclatar el bull**▷ **fer xup-xup** (p.ext.), **faltar-li un bull** (a alguna cosa) (p.ext.)**esclatar el bull** *O*, començar a bullir (A-M)*Has d'esperar que esclati el bull per tirar-hi la pasta*→ **arrencar el bull**▷ **fer xup-xup** (p.ext.), **faltar-li un bull** (a alguna cosa) (p.ext.)**faltar-li un bull** (a alguna cosa) *O*, no haver bullit prou (IEC)*La pasta ha quedat un pèl crua, li falta un bull*▷ **fer xup-xup** (p.ext.), **arrencar el bull** (p.ext.), **esclatar el bull** (p.ext.)**fer xup-xup** *SV*, bullir lentament / bull lent d'un líquid (suc d'un guisat, llet, etc.) posat al foc / soroll que fa una cosa que bull suaument (Fr, IEC, EC)*Després que ho hagi barrejat i hagi fet xup-xup un moment, ja ho pots treure del foc / Has de deixar que el brou faci xup-xup durant cinc minuts / Al cap d'una estona de fer xup-xup l'estofat, ja es pot servir* (R-M, R-M, *)▷ **arrencar el bull** (p.ext.), **faltar-li un bull** (a alguna cosa) (p.ext.), **esclatar el bull** (p.ext.)**BURILLA**■ **buscar petroli** *SV*, fer burilles*Què? Busques petroli? Deixa't el nas, que fa molt lleig que facis això*→ **fer mandonguilles, fer macarrons**▷ **fer setze** (p.ext.)■ **fer macarrons** *SV*, fer burilles*Si fas macarrons, et quedarà el nas ample quan siguis gran*→ **fer mandonguilles, buscar petroli**▷ **fer setze** (p.ext.)**fer mandonguilles** *SV*, fer burilles (IEC)*La mare li tenia prohibitíssim que fes mandonguilles perquè li feia molt de fàstic*→ **fer macarrons, buscar petroli**▷ **fer setze** (p.ext.)**BURLAR-SE****beu-te aquest ou, que l'altre es cou** *O*, expressió que hom diu burlescament al qui ha rebut un cop o ha sofert un fracàs o decepció / dit per a recalcar un insult (EC, R-M)*Si això no ha estat res! Beu-te aquest ou, que l'altre es cou / Et pensaves que ell no t'ho re- trauria? Doncs, beu-te aquest ou, que l'altre es cou! Te l'ha ben clavada* (*, R-M)**fer babarotes** (a algú) *SV*, fer ganyotes davant d'algú per riure-se'n (EC)*Fer babarotes a l'església i als seus sagraments**ministres / En Joaquim no para de fer-me babarotes i em posa nerviós* (A-M, *)▷ **fer pam i pipa** (p.ext.)**fer pam i pipa** *SV*, fer un gest burlesc consistent a posar les mans esteses amb el polze de l'una tocant el nas i el polze de l'altra tocant el cap del dit petit de la primera i a moure repetidament els altres dits (IEC)*Sort que no va veure que per darrere li feia pam i pipa mentre parlava / Ella em va ensenyar a fer pam i pipa* (R-M, *)▷ **fer babarotes** (a algú) (p.ext.)**fer xixines** (d'algú) *SV*, fer d'algú tot el que es vol; abusar-ne; fer-ne burla grossera (A-M) *Va descriure la seva amiga d'una manera tan grollera que en va fer xixines*→ **prendre la mida** (a algú), **posar-li l'albarda** (a algú), **prendre el número** (a algú), **prendre el pèl** (a algú)▷ **fer xixina** (d'algú) (v.f.)**posar-li l'albarda** (a algú) *SV*, carregar algú o abusar de la seva paciència / burlar-se d'algú (A-M, *)*En Jordi li va posar l'albarda i en Josep s'ho va prendre tan malament que ara no es parla*→ **fer xixines** (d'algú), **prendre la mida** (a algú), **prendre el número** (a algú), **prendre el pèl** (a algú)**prendre el número** (a algú) *SV*, fer algú objecte de burla / burlar-se d'algú (R-M, IEC)*Deixa de prendre el número al professor i treballa més a classe / Ja n'hi ha prou de prendre'ns el número! Ens heu fet venir per no res i encara us en burleu* (*, R-M)→ **prendre el pèl** (a algú), **fer xixines** (d'algú), **posar-li l'albarda** (a algú), **prendre la mida** (a algú)▷ **aixecar la camisa** (a algú) (p.ext.)**prendre el pèl** (a algú) *SV*, burlar-se (d'algú) / fer-lo objecte de burla (IEC, *)*Deixa de prendre el pèl al teu pare, que et pen- ses que no se n'adona que li aixequés la cami- sa? / T'estan enganyant; no et deixis prendre el pèl; després riurien a les teves costes* (*, R-M)→ **prendre el número** (a algú), **prendre la mida** (a algú), **fer xixines** (d'algú), **posar-li l'albarda** (a algú), **amagar l'ou** (a algú)**prendre la mida** (a algú) *SV*, burlar-se d'algú sense que se n'adoni (A-M)*No para de prendre la mida a sa mare / Em sembla que aquest et pren la mida, noi! / De- via haver-hi algun tranquil que els prenía la mida* (*, Fr, A-M)→ **prendre el pèl** (a algú), **prendre el núme- ro** (a algú), **posar-li l'albarda** (a algú), **fer xixines** (d'algú)**BURLETA****riure's d'un enterrament** *SV*, ésser molt burleta, riure's de les coses més serioses (A-M)

L'Anna sempre es riu d'un enterrament, que vagi amb compte perquè de segons qui no et pots burlar

→ **riure's del mort i de qui el vetlla, riure's del ball i dels músics, riure's del ball i dels sonadors, riure's del sant i de la festa**

riure's del ball i dels músics *SV*, burleta / ésser molt burleta, riure's de les coses més serioses (Fr, *)

Nosaltres sempre ens riem del ball i dels músics quan no hi ha cap altra diversió a la festa

→ **riure's del ball i dels sonadors, riure's del mort i de qui el vetlla, riure's d'un enterrament, riure's del sant i de la festa**

riure's del ball i dels sonadors *SV*, ésser molt burleta, riure's de les coses més serioses (A-M)

L'Eusebi ara s'està rient del ball i dels sonadors, mira quina cara de burleta que posa

→ **riure's del ball i dels músics, riure's del mort i de qui el vetlla, riure's d'un enterrament, riure's del sant i de la festa**

riure's del mort i de qui el vetlla *SV*, ésser burleta en extrem, riure's de les coses més serioses / burlar-se de tothom (IEC, EC)

No el coneixes bé si creus que li faran efecte els teus renys. És un fresc i es riu del mort i de qui el vetlla / T'estic parlant seriosament, perquè sempre et burlas del mort i de qui el vetlla? (També s'usa amb els verbs burlar i fotre) (R-M, *)

→ **riure's d'un enterrament, riure's del sant i de la festa, riure's del ball i dels sonadors, riure's del ball i dels músics, fúmer-se'n de la virolla**

▷ **riure's del mort i del qui el vetlla** (v.f.), **riure's de la virolla** (p.ext.), **fer el plaga** (p.ext.)

riure's del sant i de la festa *SV*, ésser molt burleta, riure's de les coses més serioses (A-M)

Hi ha gent que es riu del sant i de la festa, es burlen de tothom

→ **riure's del mort i de qui el vetlla, riure's d'un enterrament, riure's del ball i dels músics, riure's del ball i dels sonadors**

BURXAR

(fig.)

fer nyic-nyic *SV*, burxar / incitar algú a descobrir, a revelar, quelcom (R-M, *)

Tant i tant va fer nyic-nyic, que va aconseguir que renyissin marit i muller (R-M)

▷ **fer la guitza** (p.ext.), **buscar les pessigolles** (a algú) (p.ext.), **buscar ronya al cove** (p.ext.)

BUS

home granota *SN*, bus amb escafandre autònom / nedador subaquàtic calçat amb grans aletes

de goma i equipat amb escafandre autònom, ulleres especials, etc. (IEC, EC)

Sis homes granota s'han llançat al mar per a col·laborar en les tasques de rescat

BUSCA-RAONS

amic de baralles *SN*, busca-raons / persona inclinada a cercar motius de discussió, de disputa (Fr, *)

El teu germà és massa amic de baralles, algun dia prendrà mal de debò i se'n penedirà quan sigui massa tard

▷ **gent de pau** (ant.)

BUSCANT

a l'encontre *SP*, intentant de trobar algú o alguna cosa / [anar, venir, etc. a trobar algú, anar-li]

en direcció contrària fins a ajuntar-s'hi (*, EC)

Està a punt d'arribar; vés-li a l'encontre i ajuda'l a portar els paquets (S'usa normalment amb els verbs *anar, ésser, sortir, venir*, etc.) (R-M)

→ **sortir-li al pas** (a algú), **sortir-li a carrera** (a algú)

a la recerca de *SP*, cercant, mirant de trobar / cercar quelcom amb especial interès (*, R-M)

Aquests homes van a la recerca d'una entrada subterrània que, segons la llegenda, conduïa al castell / Anava a la recerca de la felicitat perduda / Viatja a la recerca de la pau espiritual (Només s'usa amb verbs de moviment *anar, marxar, sortir, viatjar*, etc.) (R-M, EC, *)

→ **en cerca de, a la descoberta de, a la percaça de, anar a la caça de, en persecució de**

BUSCAR

buscar una agulla en un paller *SV*, cercar una cosa molt difícil de trobar / fer una recerca infructuosa, perdre el temps / dit per a denotar la impossibilitat de trobar una cosa (A-M, IEC, EC)

Voler saber qui ha llançat el crit, entre aquesta multitud, és buscar una agulla en un paller / Trobar el rellogte que havia perdut al mar era cercar una agulla en un paller (S'usa com a complement del verb *ésser* i també amb la forma *cercar una agulla en un paller*) (R-M, *)

[Barc., Olot, Bàscara, Vinaròs (A-M)]

BUSSEJANT

a pulmó lliure *SP*, manera de bussejar sense escafandre (IEC)

És un expert que es capbussa i busseja a pulmó lliure (S'usa normalment amb els verbs *bussejar, nedar, submergir*, etc.)

BUTXACA

butxaca sarronera *SN*, butxaca gran, exterior, d'un gec (EC)

Deixa les coses a la butxaca sarronera

C

CABAL

tesor públic *SN*, cabals de què disposa l'estat; erari (EC)

L'Estat espanyol ha fet una inversió en art amb fons del tresor públic

▷ **lletra del tresor** (p.ext.)

CABALER

fadrí extern *SN*, fadristerm / germà de l'hereu, cabaler (IEC, *)

No et confonguis, l'hereu és en Joan i el fadrí extern és en Jaume

CABARET

café cantant *SN*, café concert / café on eren presentats números de música o de cant en una tarima o en un petit escenari (EC, *)

Aquest vespre anirem al café cantant més important de Barcelona

→ **café concert**

▷ **café teatre** (p.ext.)

café concert *SN*, café on eren presentats números de música o de cant en una tarima o en un petit escenari (EC)

Aquest cantant va debutar en un café concert de les Rambles

→ **café cantant**

▷ **café teatre** (p.ext.)

CABELLERA

mata de cabells *SN*, cabellera / conjunt dels cabells d'una persona, especialment quan són molts i llargs (IEC, *)

Té una bona mata de cabells, se'ls cuida molt

▷ **mata de cabell** (v.f.)

CAÇADOR

de presa *SP*, rapinyaire / rapaç, àvid a agafar la presa (EC, *)

A veure si aconseguim ensinistrar un gos de presa / Els lleons són animals de presa

CAÇAR

caçar (algú) **a l'abeurada** *SV*, sistema de caçar animals en el punt on solen anar a beure (IEC)

Es dediquen a caçar pardals a l'abeurada / Demà anirem a caçar a l'abeurada (, IEC)*

caçar (algú) **a l'encesa** *SV*, caçar a la nit, amb fanals o falles enceses amb què s'enlluernen els aucells o els peixos i són agafats fàcilment (A-M)

Cacen perdus a l'encesa / Per a caçar a l'encesa s'ha de ser un expert

▷ **pescar** (algú) **a l'encesa** (p.ext.)

fer carn *SV*, un animal carnívor, fer una presa (IEC)

El lleó va fer carn d'aquella zebra indefensa

ANT

fer pala *SV*, no ferir, no fer blanc en disparar; no arribar a caçar res, el caçador (A-M)

—Xe! Vicent, com ha anat la cacera? —Malament, he fet pala

→ **fer pinya, no fer nyec, fer diego, fer porra, fer pota**

fer porra *SV*, els caçadors, no matar res quan surten a caçar (IEC)

*Tant que van caminar, i van fer porra; no van dur ni un trist conill / Últimament quan va a caçar fa porra (R-M, *)*

→ **fer pinya, no fer nyec, fer diego, fer pota, fer pala**

CADÀVER

el cos del delictes *SD*, persona o cosa en la qual o amb la qual ha estat comès un delictes (EC)

No van trobar el cos del delictes fins al cap d'uns mesos quan era en un estat de descomposició avançat

▷ **les restes mortals** (p.ext.), **les despulles mortals** (p.ext.)

■ **les despulles mortals** *SD*, cos o part d'un mort

Les despulles mortals del president assassinat ja han arribat al tanatori

→ **les restes mortals**

▷ **la despulla mortal** (v.f.), **el cos del delictes** (p.ext.)

les restes mortals *SD*, allò que resta del cos humà després de mort (IEC)

Finalment van repatriar les restes mortals de tots els passatgers que viatjaven en l'avió accidentat

→ **les despulles mortals**

▷ **el cos del delictes** (p.ext.)

CADIRA

cadira de rodes *SN*, seient amb rodes als costats usat per al transport de malalts o d'impedits (IEC)

S'ha comprat una cadira de rodes que té un mecanisme especial per a pujar i baixar graons

cadira elèctrica *SN*, artifici en forma de seient emprat per a executar els condemnats a mort mitjançant una descàrrega elèctrica (EC)

El crim que va cometre va ésser tan cruel que el van condemnar a la cadira elèctrica

▷ **pena de mort** (p.ext.), **cambra de gas** (p.ext.), **pena capital** (p.ext.)

CAFÈ

■ **aigua de bledes** *SN*, dit d'un cafè mal preparat, fluix

No m'agrada anar a aquell local perquè sempre fan un cafè que sembla aigua de bledes

→ **aigua de castanyes**

aigua de castanyes *SN*, dit d'un cafè mal preparat, fluix (SP)

Aquest cafè és aigua de castanyes. No me'l penso prendre!

→ **aigua de bledes**

cafè amb llet *SN*, beguda feta barrejant cafè i llet, que sol servir-se en una tassa gran o en vas / beguda obtinguda per la mescla de llet amb un raig de cafè (T, *)

Sucar galetes al cafè amb llet / A mitja tarda em ve de gust un bon cafè amb llet (EC, *)

▷ **llet i cafè** (v.f.)

cafè irlandès *SN*, cafè amb whisky i nata (IEC)

L'Anna sempre demana un cafè irlandès després dels àpats / Va prendre un bon cafè irlandès

CAIENT

caure aplomat *SV*, tenir un caient (una cortina, un vestit, un objecte) correcte (EC)

Els domassos queien aplomats (EC)

→ **tenir cos**

tenir cos *SV*, tenir un caient adequat

Aquesta roba té cos per a fer-te un vestit jaqueta / Aquesta roba no té cos; per fer-ne un abric és massa prima (*, R-M)

→ **caure aplomat**

CAIXA

caixa de cabals *SN*, recipient on hom guarda diners, documents, objectes de valor, etc. (EC)

A casa hauríem de tenir una caixa de cabals per a guardar-hi les joies que ens va donar l'àvia

→ **caixa forta**

caixa forta *SN*, recipient blindat on es guarden diners i objectes de valor (IEC)

Guarda les joies i els diners a la caixa forta

→ **caixa de cabals**

▷ **cambra cuirassada** (p.ext.)

CAIXER

caixer automàtic *SN*, màquina que permet de realitzar operacions bancàries mitjançant un document personal amb codi magnètic o una clau d'accés / aparell dotat d'un sistema interactiu que permet al client d'una institució bancària de realitzar un cert nombre d'operacions de caixa amb una targeta magnètica o llibreta d'estalvis, introduint-hi un codi numèric personal (T, *)

Necessito diners per a pagar el sopar, hauríem de buscar un caixer automàtic per treure'n

CALAMARSA

bateig del cel *SN*, caiguda de pedra / calamarsa (R-M, IEC)

Em sembla que avui tindrem bateig del cel. Aquesta nuvolada és de pedra / El bateig del cel fa molt de mal a l'agricultura (R-M)

→ **pedregada seca**

pedregada seca *SN*, pedregada de calamarsa sola, sense pluja (EC)

Aquell dia va caure una bona pedregada seca

→ **bateig del cel**

CALAMITÓS

ésser un cadàver ambulat *SV*, ruïna / estar físicament o moralment del tot decaïgut, haver perdut gairebé tot el vigor, la bellesa, les bones qualitats (Fr, *)

Des que va morir la seva filla, és un cadàver ambulat: no se n'ha recuperat mai

→ **no ésser l'ombra d'un mateix, no ésser ni l'ombra del que era, aguantar-se per miracle, ésser una ruïna** (algú)

no ésser l'ombra d'un mateix *SV*, ruïna / estar físicament o moralment del tot decaïgut, haver perdut gairebé tot el vigor, la bellesa, les bones qualitats (Fr, *)

Davant d'una situació com aquesta, qualsevol persona és l'ombra d'un mateix: són emocions massa colpidores

→ **ésser una ruïna** (algú), **ésser un cadàver ambulat, no ésser ni l'ombra del que era, aguantar-se per miracle**

CALAR

fer calada *SV*, tirar les xarxes de pescar al mar (Fr)

Fer calada és un dels sistemes més usats per a pescar

CALAT

ésser sobre la proa *SV*, un vaixell, ésser més calat del que és normal sobre la proa (IEC)

Una característica d'aquest vaixell és que és sobre la proa

CALB

■ **calb com un pom d'escala** *SA*, dit per a referir-se a algú que ja no té cabells al cap o que s'està quedant sense

Des que va complir els trenta que s'està quedant calb com un pom d'escala

→ **calb com una bola de billar**

- **calb com una bola de billar** SA, dit per a referir-se a algú que ja no té cabells al cap o que s'està quedant sense

Com a resultes del tractament es va quedar calb com una bola de billar

→ **calb com un pom d'escala**

- cap pelat** SN, calb / cap sense cabells (R-M, *)

El conec de lluny estant; mira: és aquell cap pelat de la tercera cadira / El protagonista de la pel·lícula era un cap pelat molt agressiu / A aquell futbolista, li diuen «lo cap pelat» (R-M, R-M, *)

CALÇ

- calç viva** SN, la calç encara no amarada (EC)

Haurem de fer servir calç viva

CALÇOTETS

- calçots blancs** SN, calçotets / calces de tela, de cotó o de llana que porten els homes dessota els pantalons (IEC, *)

Té uns calçots blancs per estrenar

CALCULAR

- consultar amb la bossa** SV, examinar l'estat pecuniari abans de fer una despesa, de començar una empresa (IEC)

Abans de decidir on anirem de viatge cal consultar amb la bossa / No facis cap despesa considerable sense abans consultar-ho amb la bossa (R-M)

→ **fer números**

▷ **passar comptes** (p.ext.)

- fer números** SV, calcular / examinar l'estat pecuniari abans de fer una despesa, de començar una empresa (R-M, *)

M'agradaria molt comprar-ho, però abans he de fer números; no vull gastar massa (R-M)

→ **consultar amb la bossa**

CALDRE

- ésser cas** (de fer alguna cosa) SV, és l'ocasió de (EC)

És cas de veure si podem ajudar-la / Què és cas de demanar-li'n, si ja els ha acabats! (Només s'usa en tercera persona del singular) (IEC)

→ **ésser qüestió** (de fer alguna cosa), **tot ésser** (fer alguna cosa)

- ésser qüestió** (de fer alguna cosa) SV, caldre fer alguna cosa / caldre, ésser allò que interessa / ésser imprescindible, caldre (IEC, A-M, EC)

És qüestió de llevar-se a l'hora (Només s'usa en tercera persona del singular) (EC)

→ **tot ésser** (fer alguna cosa), **ésser cas** (de fer alguna cosa), **ésser cosa** (de fer alguna cosa)

▷ **arribar l'hora de** (p.ext.), **fer pensament** (de fer alguna cosa) (p.ext.), **valer més que** (p.ext.), **ésser a temps** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

- fer-li falta** (a algú) SV, caldre, ésser necessari (IEC)

Abans de marxar agafa tots els estris que et fan falta; que no et trobis sense eines / Ens fa falta un diccionari d'autoritats (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. en posició prenominal) (R-M, EC)

→ **fer-li menester** (a algú), **fer-li fretura** (a algú)

- fer-li menester** (a algú) SV, ésser-li, algú o alguna cosa, útil o imprescindible a algú / caldre-li, ésser-li necessària (EC, IEC)

Ha perdut el ribot i ara li fa menester per acabar la feina / Si no et faig menester me'n vaig (R-M, EC)

→ **fer-li falta** (a algú), **fer-li fretura** (a algú), **haver de menester**, **fer-li peça** (a algú)

- tot ésser** (fer alguna cosa) O, només cal, només és necessari fer tal cosa

Acabarem de seguida, tot és posar-s'hi / És un malentès, tot és parlar-ne i fareu les paus (S'usa seguida d'un verb que indica el començament d'una acció. Només s'usa en tercera persona del singular)

→ **ésser qüestió** (de fer alguna cosa), **ésser cas** (de fer alguna cosa)

CALENT

- a cremadent** SP, [s'ho menjà] essent encara calent, sense esperar que refredés (A-M)

S'ho va menjar a cremadent (A-M)

- calent com un torró** SA, ben escalfat, protegit del fred / es diu d'una cosa, especialment d'una habitació, una casa, etc., que és ben escalfada (IEC, EC)

Aquí dins estem calents com un torró / Amb la nova calefacció, tenim la casa calenta com un torronet (També s'usa amb el diminutiu *torronet*) (IEC, EC)

- com un foc** SAdv, calent / expressió usada per a indicar que algú o alguna cosa estan molt calents (R-M, *)

Es veu que té febre; té el front com un foc (R-M)

- tenir caliu** SV, estar, la terra, calenta del sol (IEC)

Quan es feia de nit a l'estiu, li agradava anar al parc a estirar-se a sobre de la gespa i notava que la terra tenia caliu

CALIU

(fig.)

- a l'escalf de SP**, inspirat per, ambientat en (R-M) *Aquells qui no han pogut viure a l'escalf d'una família unida no podran guardar gaire bon record de la infantesa* (R-M)

→ **al caliu de**

cedra viva *SN*, caliu / dit d'una afecció d'una pasió, etc., sols aparentment extingida (R-M, *)
En aquell vellet encara hi havia la cendra viva dels seus entusiasmes de joventut / Li ha restat sempre al cor la cendra viva de l'odi que li tenia mentre vivia (R-M)

CALLADAMENT

a la callada *SP*, sense parlar, sense dir res / calladament (R-M, IEC)

Ens pensàvem que ens avisaria, però va marxar a la callada / Fou una grata sorpresa perquè ho preparà tot a la callada (R-M)

→ **a la sorda, sense dir fes-te ençà ni fes-te enllà, sense moure soroll, sense estrèpit, a les sotges, guardar silenci, no desplegar els llavis**

▷ **no dir ni ase ni bèstia** (p.ext.), **callar i fer la seva** (p.ext.)

callar i fer la seva *SCoord*, obrar calladament, vencent els obstacles i seguint la pròpia voluntat (EC)

A en Manel li agrada callar i fer la seva perquè pensa que és la millor manera de solucionar les coses / No facis cas del que ell et digui. Callem i fem la nostra (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

▷ **a la callada** (p.ext.)

sense dir fes-te ençà ni fes-te enllà *SP*, sense dir res (R-M)

S'ho va voler emprendre tot sol, sense dir fes-te ençà ni fes-te enllà; devia tenir por que li ho traiguéssim del cap (R-M)

→ **a la callada**

sense estrèpit *SP*, sense pompa, sense les solemnitats de dret (EC)

Van solucionar llurs desavinences sense estrèpit; tot va quedar en família (R-M)

→ **a la callada**

▷ **sense moure soroll** (p.ext.)

sense moure soroll *SP*, silenciosament, discretament (R-M)

Sense moure soroll, ha fet una gran obra en bé del seu poble; molta gent encara no ho sap (R-M)

→ **a la callada, a la sorda**

▷ **sense estrèpit** (p.ext.)

CALLAR

1. (v. intr.) no parlar, no dir res, guardar silenci
acabar la corda *SV*, callar qui parlava durant molta estona (R-M)

No acaba mai la corda; parlaria hores seguides / Com que no acaba mai la corda, tothom se'l treu de sobre (R-M)

▷ **descabdellar fil** (ant.), **parlar pels descosits** (ant.), **donar corda** (a algú) (inv.), **fer muts** (p.ext.), **fer moixoní** (p.ext.), **tenir corda per estona** (p.ext.)

acopar el bec *SV*, callar / abstenir-se de parlar (EC, *)

Acopa el bec, no et vull tornar a sentir!

→ **tancar el bec**

callar com en missa *SV*, no motar, no declarar res (A-M)

Ell es pensava que jo callaria com en missa, però no em vaig poder estar de dir-li-ho tot

→ **callar com un mort, guardar silenci, no dir mot**

▷ **no poder-li treure mot** (a algú) (inv.), **no poder-li arrencar un mot** (a algú) (inv.)

callar com un mort *SV*, no dir absolutament res (IEC)

Jo et prometo callar com un mort / Va callar com un mort tota l'estona, estava acovardit i per això no es va atrevir a dir res (A-M, *)

→ **callar com en missa, no dir mot, no badar boca, ésser una tomba** (algú), **florir-se el pa a la boca** (d'algú)

▷ **frenar la llengua** (p.ext.)

cosir-se la boca *SV*, imposar-se silenci (R-M)

De tot el que has vist val més que te'n cusis la boca; no convé propalar-ho (R-M)

→ **fer moixoní, florir-se el pa a la boca** (d'algú), **ésser una tomba** (algú)

donar fil (a algú) *SV*, callar per deixar parlar algú / deixar-lo dir, com hom fa d'aquell del qual no cal fer cap cas digui el que digui, faci el que faci, etc. (Fr, EC)

Després d'un discurs molt llarg va donar fil als altres ponents

→ **frenar la llengua**

▷ **fer punt rodó** (p.ext.)

ésser una tomba (algú) *SV*, saber callar, sobretot a l'hora de guardar secrets

Li pots explicar el que sigui perquè sap guardar molt bé els secrets, és una tomba

→ **callar com un mort, cosir-se la boca, guardar silenci**

fer el mut *SV*, no dir paraula (IEC)

Quan li fa una pregunta i ell fa el mut, es posa de mal humor

→ **fer l'ofici dels muts, fer muts, guardar silenci**

fer l'ofici dels muts *SV*, callar / abstenir-se de parlar (R-M, *)

Ja sabíem qui tenia la culpa però vàrem fer l'ofici dels muts; no vàrem voler acusar ningú (R-M)

→ **fer el mut, fer muts**

fer moixoní *SV*, callar / abstenir-se de parlar (IEC, *)

Vinga, a fer moixoní! Ja és hora de dormir i molesteu els altres amb la vostra xerrameca / Fes moixoní, si no, rebràs! (R-M, EC)

→ **fer muts, fer muts i a la gàbia, cosir-se la boca, ficar-se la llengua a la butxaca, ficar-se la llengua dins el cul, frenar la llengua, no badar boca**

▷ **obrir la boca** (ant.), **acabar la corda** (p.ext.)

fer muts *SV*, callar / abstenir-se de parlar (IEC, *)
Per entendre el que us dic heu de fer muts / Si veus que protesten, no insisteixis, val més fer mutis (També s'usa amb la forma *fer mutis*) (*, R-M)

→ **fer muts i a la gàbia**, **fer l'ofici dels muts**, **fer moixoní**, **fer el mut**

▷ **acabar la corda** (p.ext.)

fer muts i a la gàbia *SV*, callar / abstenir-se de parlar (IEC, *)

Si et sembla que s'ha d'enfadar perquè li dius això, fes muts i a la gàbia; no l'amoïnis (R-M)

→ **fer moixoní**, **fer muts**, **fer punt**

▷ **fer muts a la gàbia** (v.f.)

fer punt *SV*, deixar de parlar d'una qüestió determinada (EC)

Un cop dit això ja podem fer punt. No cal discutir-ho més (R-M)

→ **fer punt rodó**, **fer muts i a la gàbia**

fer punt rodó *SV*, no passar avant, cessar en sec de parlar (A-M)

Quan li van dir això va fer punt rodó i ni ella ni nosaltres no vam tornar a dir res en tota la vetllada

→ **fer punt**

▷ **donar fil** (a algú) (p.ext.)

ficar-se la llengua a la butxaca *SV*, callar / abstenir-se de parlar (R-M)

Tots a ficar-se la llengua a la butxaca. Ja n'hi ha prou de protestar / En aquell moment no hauries d'haver parlat, el més convenient hauria estat ficar-se la llengua a la butxaca (R-M, *)

→ **ficar-se la llengua dins el cul**, **fer moixoní**, **frenar la llengua**

ficar-se la llengua dins el cul *SV*, callar / abstenir-se de parlar (EC, *)

El que has de fer és ficar-te la llengua dins el cul, perquè no tens ni mica de raó / No diguis més ximpleries i fot-te la llengua dins el cul (També s'usa amb el verb *fotre* i amb la forma *ficar-se la llengua al cul*)

→ **ficar-se la llengua a la butxaca**

[Val., Vallès, Penedès (A-M)]

florir-se el pa a la boca (d'algú) *O*, ésser molt callat / guardar-se bé el secret (R-M, A-M)

És molt discret i molt callat; se li floriria el pa a la boca. No hi ha por que et descobreixi (R-M)

→ **cosir-se la boca**, **callar com un mort**

frenar la llengua *SV*, evitar parlar massa (R-M)

No sap frenar la llengua i moltes vegades resulta indiscret / Frena la llengua, noi! (R-M, EC)

→ **retenir la llengua**, **ficar-se la llengua a la butxaca**, **fer moixoní**

▷ **anar-se'n de la boca** (ant.), **afluixar la llengua** (ant.), **no dir mot** (p.ext.), **no obrir boca** (p.ext.), **callar com un mort** (p.ext.), **parar el carro** (p.ext.)

guardar silenci *SV*, callar / abstenir-se de parlar (A-M, *)

Guardeu silenci, que vol parlar el professor
 → **callar com en missa**, **fer el mut**, **no dir mot**, **passar** (alguna cosa) **en silenci**, **ésser una tomba** (algú), **a la callada**

▷ **rompre el silenci** (ant.), **no poder-li treure mot** (a algú) (inv.), **no poder-li arrancar un mot** (a algú) (inv.)

mossegar-se els llavis *SV*, retenir-se per no dir allò que es pensa / retenir-se el riure, el parlar, de despit, de ràbia (R-M, IEC)

Aquella insinuació mereixia una resposta dura; però ell va preferir mossegar-se els llavis i no donar-se per akludit (R-M)

→ **mossegar-se la llengua**, **empassar-se la saliva**

▷ **tirar llamps i pestes** (ant.), **anar-se'n de la llengua** (ant.), **no desplegar els llavis** (p.ext.), **mesurar les paraules** (p.ext.)

mossegar-se la llengua *SV*, reprimir-se de parlar, abstenir-se'n malgrat les ganes (A-M)

Va haver de mossegar-se la llengua per no dir el que pensava ja que hauria quedat malament

→ **mossegar-se els llavis**, **empassar-se la saliva**

▷ **tirar llamps i pestes** (ant.), **anar-se'n de la llengua** (ant.), **engegar** (alguna cosa) **l'una darrere l'altra** (ant.), **mesurar les paraules** (p.ext.)

no badar barres *SV*, callar, no dir cap paraula / estar callat (A-M, R)

Aquest no bada barres: no hi ha manera que digui res

→ **no badar boca**, **no desplegar els llavis**, **no dir mot**, **no dir ni mu**, **no obrir boca**

[Mall. (A-M)]

no badar boca *SV*, no parlar, ésser molt callat / no dir res, romandre callat (R-M, IEC)

En tota l'estona que va estar amb nosaltres, no va badar boca; no li hem sentit la veu / Si badés boca de tant en tant, la gent el coneixeria / Vols dir que badarà boca avui? / Estudiava hores seguides sense badar boca (R-M, *, *, *)

→ **no dir ni piu**, **fer moixoní**, **no dir ni ase ni bèstia**, **haver perdut la llengua**, **callar com un mort**, **no dir mot**, **no dir ni piu**, **no obrir boca**, **no piular**, **no badar barres**

▷ **obrir la boca** (ant.)

no desplegar els llavis *SV*, no obrir els llavis, restar en silenci (EC)

És molt poc participatiu: no va desplegar els llavis en tot el debat

→ **no obrir boca**, **no badar barres**, **tancar el bec**, **a la callada**

▷ **obrir la boca** (ant.), **mossegar-se els llavis** (p.ext.)

no dir «bèstia, què fas» *SV*, no parlar quan caldria parlar (A-M)

Quan treballa s'ho pren tan a la valenta que no diu «bèstia, què fas

→ **no dir ni ase ni bèstia**

no dir mot *SV*, no dir res / romandre callat (IEC, *)

Més val no dir mot i esperar que ells es manifestin / En tot el sopar no va dir mot / Quan el va veure no li va dir ni un mot / No va dir paraula en tota la reunió (També s'usa amb el nom *paraula*) (R-M, *, *, *)

→ **no badar boca, no dir ni ase ni bèstia, no dir ni piu, guardar silenci, no badar barres, tancar el bec, no obrir boca, callar com un mort, no piular, callar com en missa**

▷ **frenar la llengua** (p.ext.)

no dir ni ase ni bèstia *SV*, (romandre) sense saludar, sense proferir cap paraula (EC)

En marxar, no va dir ni ase ni bèstia; pots estava enfadat / És un mal educat: quan entra no diu ase ni bèstia / Tothom exposava el seu parer, però ell va estar sense dir ase ni bèstia; com si no tingués llengua (*, *, R-M)

→ **no badar boca, no dir mot, no dir ni mu, no dir ni piu, no dir «bèstia, què fas»**

▷ **a la callada** (p.ext.), **no tornar mot** (p.ext.)

■ **no dir ni mu** *SV*, abstenir-se de parlar

Ell sabia que a mi m'ho havien explicat tot, però no va dir ni mu

→ **no dir ni piu, no dir ni ase ni bèstia, no badar barres, tancar el bec**

[mu: mot no registrat a l'IEC]

no dir ni piu *SV*, no dir res / abstenir-se de parlar (IEC, *)

No va dir ni piu durant tota la tarda, volia demostrar-nos que estava enfadat / Si vols quedar bé no diguis ni piu quan et demanin el parer / Va estar ben quiet, sense dir ni piu en tota la tarda; és un nen molt pacífic (*, *, R-M)

→ **no badar boca, no dir mot, no dir ni mu, no dir ni ase ni bèstia, no piular, tancar el bec**

▷ **no sentir-se ni un piu** (p.ext.)

no obrir boca *SV*, no dir res / abstenir-se de parlar (IEC, *)

Si no estàs segur de què vols dir, val més que no obris boca i deixis dir als altres

→ **no obrir els llavis, no desplegar els llavis, no badar boca, no dir mot, frenar la llengua, no badar barres, tancar el bec**

▷ **obrir la boca** (ant.)

no obrir els llavis *SV*, no parlar / abstenir-se de parlar (IEC, *)

No va obrir els llavis en tota la reunió / Si m'has de renyar, no obris els llavis que ja sé que la culpa és meva (EC, *)

→ **no desplegar els llavis, no obrir boca, no badar boca, tancar el bec**

▷ **obrir la boca** (ant.)

no piular *SV*, no dir res, callar / abstenir-se de parlar (F, *)

Per més que el renyin, ell no piula; no contestava mai (R-M)

→ **no badar boca, no dir ni piu, no dir mot**

no poder piular *SV*, no tenir dret a parlar o no tenir avinentesa de fer-ho / no tenir dret a parlar donat allò de què es parla (EC, IEC)

Estaven parlant del pressupost i jo no podia piular perquè no en tinc ni idea, de números

→ **no tenir veu ni vot**

no tenir llengua *SV*, no dir res absolutament / expressió usada quan roman callat algú, especialment un nen, que hauria de respondre a una pregunta, dir alguna cosa (A-M, EC)

Apa, contesta: que no tens llengua? (EC)

→ **haver perdut la llengua, haver-se empassat la llengua**

▷ **fer córrer la llengua** (ant.), **quedar sense llengua** (p.ext.), **lligar-se-li la llengua** (a algú) (p.ext.)

no tenir res a dir *SV*, excusar-se de parlar / no fer cap comentari (R-M, *)

Sobre aquest punt no tinc res a dir; no vull publicitat / No tinc res a dir referent a aquest tema, perquè no el domino / Sobre aquesta qüestió, no tinc res a dir (R-M, *, *)

→ **no tornar mot, tenir** (alguna cosa) **per bé**

▷ **tenir** (alguna cosa) **a dir** (ant.), **haver-hi** (alguna cosa) **a dir** (ant.)

no tenir veu ni vot *SV*, no tenir cap paper en alguna cosa, haver de callar (R-M)

Tu no intervinguis en les coses d'aquesta família; nosaltres no hi tenim veu ni vot; que facin el que vulguin / No val la pena d'anar-hi; al cap i a la fi no hi tenim ni veu ni vot (R-M)

→ **no poder piular**

no tornar mot *SV*, no tornar resposta (IEC)

El van insultar obertament, però ell no va tornar mot ni es va immutar / I com son germà lo hi hagué dit, lo rei no li tornà mot (R-M, A-M)

→ **no tenir res a dir**

▷ **no dir ni ase ni bèstia** (p.ext.), **no saber què dir** (p.ext.)

■ **parla quan les gallines pixin** *O*, es diu a un menor perquè calli, quan intervé en una conversa d'adults

Nen, parla quan les gallines pixin! A veure quan aprens a callar quan toca!

posar-se un glop d'aigua dins sa boca *SV*, abstenir-se de parlar (A-M)

Per dir ximpleries, millor posar-se un glop d'aigo dins sa boca

→ **tancar el bec**

[Mall. (A-M)]

retenir la llengua *SV*, evitar de parlar massa (R-M)

Si saps retenir la llengua a temps hi sortiràs guanyant; ell no pot sofrir que li contestin amb objeccions (R-M)

→ **frenar la llengua, quedar-se** (alguna cosa) **al pap, empassar-se la saliva**
 ▷ **anar-se'n de la llengua** (ant.), **anar-se'n de la boca** (ant.), **afluixar la llengua** (ant.), **deslligar-li la llengua** (a algú) (inv.), **estirar la llengua** (a algú) (p.ext.), **perdre els estreps** (p.ext.), **mesurar les paraules** (p.ext.), **parar el carro** (p.ext.)
romandre barres altes SV, no poder parlar ni fer allò que un esperava (A-M)
Hauràs de romandre barres altes
 [Mall. (A-M)]

2. (v. tr.) servir silenci (sobre alguna cosa), deixar de dir

■ **deixar-se** (alguna cosa) **al pap** SV, estar-se de dir alguna cosa

Va parlar molt però encara es va deixar moltes coses al pap / Va deixar-se al pap el tema més ariscat

→ **quedar-se** (alguna cosa) **al pap, deixar** (alguna cosa) **al tinter**

▷ **cantar clar** (ant.)

guardar (alguna cosa) **al pap** SV, mantenir una cosa sense dir-la, sense manifestar-la (A-M)

Si continues guardant el secret al pap reben-taràs / No podia guardar al pap aquella bona notícia i la va escampar a tort i a dret

→ **portar** (alguna cosa) **al pap, tenir** (alguna cosa) **al pap**

guardar-s'ho calent SV, tenir secreta una cosa (A-M)

El senyor rector el coneixia, mes s'ho va guardar calent fins després de la missa (A-M)

→ **tenir-s'ho calent**

passar (alguna cosa) **en silenci** SV, no parlar d'alguna cosa (EC)

És una persona de fiar, passa els secrets en silenci / En Jaume va passar sota silenci la informació que sabia referent a les inversions de l'empresa (També s'usa amb la forma *passar* (alguna cosa) *sota silenci*)

→ **guardar silenci**

portar (alguna cosa) **al pap** SV, mantenir una cosa sense dir-la, sense manifestar-la (A-M)

Com si en portés una al pap i no gosés etzibar-la / Per la cara que fa, duu alguna cosa al pap, però no sé què és (També s'usa amb el verb *dur*) (A-M, *)

→ **tenir** (alguna cosa) **al pap, guardar** (alguna cosa) **al pap**

▷ **buidar el pap** (ant.)

quedar-se (alguna cosa) **al pap** SV, deixar de dir / estar-se de dir alguna cosa (R-M, IEC)

S'ha quedat alguna cosa al pap; estic segur que no ens ho ha explicat tot / Tenia ganes de dir-li-ho, però en trobar-me amb tanta gent m'ho he quedat al pap / Ha dit tot el que sabia; estic segur que no s'ha quedat res al pap (*, R-M, R-M)

→ **deixar** (alguna cosa) **al tinter, deixar-se** (alguna cosa) **al pap, retenir la llengua**

▷ **donar gust a la boca** (ant.)

tenir (alguna cosa) **al pap** SV, mantenir una cosa sense dir-la, sense manifestar-la (A-M)

Tenia alguna cosa al pap ja feia massa dies, però no la deia / Si hagués estat valent li hauria dit tot el que tenia al pap, però va callar

→ **portar** (alguna cosa) **al pap, guardar** (alguna cosa) **al pap**

tenir-s'ho calent SV, tenir secreta una cosa (A-M)

Encara que ho sabés, s'ho tindria calent

→ **guardar-s'ho calent**

CALLAT

bec eixut SN, poc parlador (EC)

En Xavi mai no diu res de res, és un bec eixut

→ **eixut de paraules**

▷ **bec moll** (ant.), **ésser un mussol** (p.ext.)

de poques paraules SP, poc parlador, no dir més que les coses indispensables (A-M)

M'agrada la gent de poques paraules i que vagi directament a la qüestió / És home de poques paraules; no saps mai ben bé el que pensa (R-M)

→ **eixut de paraules**

▷ **de moltes paraules** (ant.), **tenir la paraula fàcil** (ant.), **tenir la paraula abundant** (ant.), **no saber-se treure les paraules de la boca** (p.ext.), **no tenir paraules** (p.ext.)

haver perdut la llengua SV, perdre les ganes o el delit de parlar / expressió usada quan roman callat algú, especialment un nen, que hauria de respondre una pregunta, dir alguna cosa (A-M, EC)

Des que va perdre el pare, ha perdut la llengua, no parla ni amb els de casa / Tractant-se de defensar el seu veí, ha perdut la llengua; no ens vol dir res en favor seu (*, R-M)

→ **haver-se-li menjat la llengua** (a algú), **haver-se empassat la llengua, no tenir llengua, no badar boca, haver-se-li menjat llengua el gat** (a algú)

▷ **haver menjat llengua** (ant.), **quedar tallat** (p.ext.), **no saber-se treure les paraules de la boca** (p.ext.)

haver-se empassat la llengua SV, expressió usada quan roman callat algú, especialment un nen, que hauria de respondre a una pregunta, dir alguna cosa (EC)

Que t'has empassat la llengua? T'he preguntat quina hora és i encara no m'has contestat

→ **haver-se-li menjat la llengua** (a algú), **haver perdut la llengua, no tenir llengua, haver-se-li menjat la llengua el gat** (a algú)

▷ **haver menjat llengua** (ant.), **lligar-se-li la llengua** (a algú) (p.ext.)

■ **haver-se-li menjat la llengua** (a algú) SV, algú, especialment un nen, romandre callat

quan hauria de respondre una pregunta o dir alguna cosa

Fa tres dies que no diu res, sembla que se li hagin menjat la llengua

→ **haver-se empassat la llengua, haver perdut la llengua, haver-se-li menjat la llengua el gat** (a algú)

■ **haver-se-li menjat la llengua el gat** (a algú)
O, algú, especialment un nen, romandre callat quan hauria de respondre una pregunta o dir alguna cosa

Aquest nen mai no diu res, sembla que se li hagi menjat la llengua el gat

→ **haver-se empassat la llengua, haver perdut la llengua, haver-se-li menjat la llengua** (a algú)

▷ **donar la llengua al gat** (p.ext.)

no tenir paraules *SV*, no poder expressar-se degudament (R-M)

És molt bon xicot, però com que no té paraules, sembla poc desimbolt (R-M)

▷ **de poques paraules** (p.ext.)

■ **quedar sense llengua** *SV*, expressió usada quan algú roman callat, especialment un nen, que hauria de respondre a una pregunta, dir alguna cosa

Ha quedat sense llengua després del sermó que li ha fotut / No em respons? Que t'has quedat sense llengua?

▷ **no tenir llengua** (p.ext.)

CALMA

a poc a poc *SP*, locució amb què hom tracta de frenar algú, de procurar que no s'excedeixi (EC)

A poc a poc! Més val arribar-hi tard, que no arribar-hi (EC)

▷ **tranquil·litat i bons aliments** (p.ext.), **a poc a poc i bona lletra** (p.ext.), **tot ho farém** (p.ext.)

bona mar *SN*, mar tranquil·la, no agitada (EC)

Avui és un bon dia per a sortir a pescar, fa bona mar

→ **mar podrida, mar plana, mar calma, mar llisa**

▷ **mala mar** (ant.), **mar arrissada** (ant.), **mar brava** (ant.), **mar desfeta** (ant.), **mar enorme** (ant.), **mar grossa** (ant.), **mar de capa** (ant.), **mar de llamp** (ant.), **mar de fora** (p.ext.), **mar de lleva** (p.ext.), **mar de lluny** (p.ext.), **mar llarguera** (p.ext.)

mar bonança *SN*, mar tranquil·la, no agitada (A-M)

Només es posa a l'aigua quan hi ha mar bonança

→ **mar podrida, mar plana, mar calma, bona mar, mar llisa**

▷ **mala mar** (ant.), **mar grossa** (ant.), **mar vella** (p.ext.), **caure la mar** (p.ext.)

mar calma *SN*, mar tranquil·la, no agitada (A-M)
Amb la mar calma, l'aigua és més neta

→ **mar podrida, mar plana, mar bonança, bona mar, mar llisa, una bassa d'oli**

▷ **mala mar** (ant.), **mar grossa** (ant.), **mar vella** (p.ext.), **caure la mar** (p.ext.)

mar plana *SN*, mar sense onades, que constitueix el grau 0 de l'escala de Douglas (EC)

Quan la mar és plana no li agrada, prefereix veure grans ones

→ **mar podrida, mar bonança, bona mar, mar llisa**

▷ **mala mar** (ant.), **mar arrissada** (ant.), **mar grossa** (ant.), **mar vella** (p.ext.), **caure la mar** (p.ext.)

mar podrida *SN*, mar completament plana i transparent (EC)

Avui el mar fa goig de veure perquè hi ha una mar podrida

→ **mar bonança, mar calma, mar plana, mar llisa**

mar vella *SN*, estat de la mar quan les ones són conseqüència d'un vent ja calmat (EC)

Avui hi ha mar vella; sembla que faci bona mar però no és així

→ **mar de lluny, mar de lleva, mar de fora, mar llarguera, mar de fons**

▷ **mar bonança** (p.ext.), **mar calma** (p.ext.), **mar plana** (p.ext.)

CALMAR

fora raons *SP*, es diu per a donar per acabada una discussió, per a indicar que cal posar-se d'acord o no parlar més de la qüestió (A-M)

Vinga! Fora raons! Ja n'hi ha prou de seguir discutint sobre aquest tema!

▷ **tenir la festa en pau** (p.ext.), **acabar la festa en pau** (p.ext.)

CALMAT

no fer un alè d'aire *SV*, no córrer gens de vent (IEC)

Surt a fora el terrat, que no fa un alè d'aire i s'hi està molt bé

CALMÓS

no tenir sang a les venes *SV*, ésser excessivament plàcid, no indignar-se per res / mancar d'energia (EC, IEC)

Ja li pots dir el que vulguis, que no s'immuta; no té sang a les venes / Mai no diu res davant de les ofenses: sembla que no tingui sang a les venes (R-M, *)

→ **no tenir sang, ésser fet de pasta de coca bamba, tenir sang d'aigua, tenir sang d'orxata, tenir sang de nap, tenir sang de peix**

▷ **més bla que un cotó** (p.ext.)

semblar que vagi a cercar la mort *SV*, anar molt a poc a poc / anar, actuar, amb lentitud extrema (IEC, EC)

Apressa't! Sembla que vagis a cercar la mort (També s'usa amb el verb *buscar* i amb les

formes semblar que va a cercar la mort i semblar que va a la mort) (R-M)

→ **gastar cera**

▷ **anar com un esperitat** (ant.)

tenir el fetge gros SV, no preocupar-se / suportar, tolerar, impassiblement qualsevol cosa, ésser molt calmos, despreocupat, tranquil, etc. (R-M, EC)

Sempre es pren la feina amb molta calma: té el fetge gros

→ **tenir sang de peix, tenir més fetge que una rajada**

▷ **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca** (p.ext.), **tenir un ventrell que tot ho paeix** (p.ext.)

CALMOSAMENT

■ **amb la calma** SP, locució amb què hom recomana de fer o de prendre les coses calmosament

—*Vinga! Afanya't, que farem tard!* —*Amb la calma, que no jo no tinc pressa*

→ **tranquil·litat i bons aliments**

CALOR

dies forts SN, temps o dies de temperatures excessivament altes, males de sofrir (A-M)

Està fent uns dies forts; haurem de posar l'aire condicionat

→ **temps fort**

temps de fer ous SN, temps molt calorós (A-M)

Aquest agost segur que serà temps de fer ous

temps fort SN, temps o dies de temperatures excessivament altes, males de sofrir (A-M)

Darrerament fa un temps fort: fa una calor insuportable

→ **dies forts**

CALORÓS

coure-s'hi ous O, fer molta calor (R-M)

Ara s'està fresc aquí; quan hi toca el sol s'hi couen ous / A les golfes d'aquesta casa al migdia, s'hi couen ous (R-M)

→ **ésser un forn**

ésser un forn SV, ésser un lloc extremament calorós

Aquesta casa és un forn! (EC)

→ **coure-s'hi ous**

▷ **ésser un foc etern** (p.ext.)

CALÚMIA

fals testimoni SN, delictes consistent a violar el deure de veracitat que tenen l'obligació d'observar els testimonis i els perits en llurs declaracions davant els jutges o els tribunals (EC)

Aquesta afirmació és un fals testimoni; em consta que ell no va fer això que li imputen / Va voler defensar-se amb un fals testimoni, però no se'n sortí / Algú havia comès un fals testimoni perquè les dues versions dels fets

eren diferents (També s'usa amb el nom *testimoniatge*) (R-M, R-M, *)

→ **mala veu**

mala veu SN, calúmnia / imputació greu i falsa contra algú (R-M, *)

Quan va arribar al poble va córrer la mala veu que era un estafador; però aquesta afirmació no té cap fonament (R-M)

→ **fals testimoni**

CALUMNIAR

penjar la llufa (d'alguna cosa, a algú) SV, atribuir falsament a algú fets reprovables (R-M)

Han penjat la llufa del frau a un dels vicegerents / Li van penjar la llufa d'una estafa que no havia fet i no s'ha pogut treure la mala anomenada (*, R-M)

→ **penjar un bon flocc** (a algú), **carregar el mort** (a algú), **posar-li un capell** (a algú), **posar-li** (alguna cosa) **al damunt** (a algú)

▷ **penjar un miracle** (a algú) (p.ext.)

penjar un bon flocc (a algú) SV, imputar falsament quelcom (R-M)

Amb aquest comentari, han penjat un bon flocc a la Laia / No el crec capaç de fer cap mal; li han penjat un bon flocc, acusant-lo a ell (*, R-M)

→ **penjar la llufa** (d'alguna cosa, a algú), **posar-li un capell** (a algú)

posar-li un capell (a algú) SV, inculpar injustament / allevar una calúmnia a algú (R-M, EC)

Fa anys que li van posar un capell relacionant-lo amb un afer vergonyós; per més innocent que sigui ja no es pot treure la mala anomenada / M'han posat un capell de trampós (R-M, EC)

→ **posar-li un capçal** (a algú), **penjar la llufa** (d'alguna cosa, a algú), **penjar un bon flocc** (a algú), **posar-li un gipó** (a algú)

posar-li un gipó (a algú) SV, posar una calúmnia a algú (A-M)

Com a revenja li han posat un gipó

→ **posar-li un capell** (a algú)

CAMBRA

cambra de gas SN, local hermèticament tancat on hom injecta gasos tòxics per a asfíxiar (IEC)

En l'excursió van poder observar com era una cambra de gas d'un camp d'extermini nazi

▷ **pena de mort** (p.ext.), **cadira elèctrica** (p.ext.)

CAMÍ

camí de cabres SN, camí gairebé intransitable (IEC)

Ens va dur per aquell camí de cabres, però finalment vam fer el cim

→ **camí de guineu**, **camí de mala petja**

▷ **camí de carro** (p.ext.), **terra de mala petja** (p.ext.)

camí de carro *SN*, camí ample, que hi poden passar carros / camí no asfaltat (A-M, *)

Vam anar amb el cotxe per un camí de carro i vam fer malbé les rodes

▷ **camí de cabres** (p.ext.)

camí de guineu *SN*, camí / camí gairebé intransitable (Fr, *)

Per arribar fins a la casa has de caminar mitja hora per un camí de guineu

→ **camí de cabres**

camí de mala petja *SN*, camí accidentat, perillós / camí on fa de mal caminar (R-M, IEC)

Anàvem per camins de mala petja i els peus ens feien mal de topar amb el pedruscall / El carro es movia ací i allà quan passava per aquell camí de mala petja (R-M)

→ **camí de cabres, de mal trepig**

▷ **de bon trepig** (ant.), **terra de mala petja** (p.ext.)

camí de ronda *SN*, camí practicat al llarg del mur d'una plaça forta o de la zona marítima o terrestre com a servitud per a la vigilància de la costa (IEC)

Passegen pel camí de ronda

camí mort *SN*, camí abandonat i gairebé esborrat, envaït per la vegetació o aixaragallat (EC)

Vam passar per un camí mort; aquell paisatge resultava realment desolador

▷ **camí perdut** (p.ext.)

camí perdut *SN*, camí que, obert per les circumstàncies transitòries, però restant marcat i ben visible, no mena enlloc (EC)

S'arriba en aquella casa abandonada per un camí perdut

▷ **camí mort** (p.ext.)

CAMINADOR

tenir bon camatge *SV*, ésser molt caminador (A-M)

Aquest noi té bon camatge; li encanta fer excursions

→ **tenir bona cama, tenir bona gamba, tenir bona garra**

tenir bona cama *SV*, ésser bon caminador (IEC)

Enviem-hi en Martí, que té bona cama i aviat hi arribarà / Ell té cama i no es cansa tan d'hora (Sovint s'usa sense l'adjectiu) (R-M, *)

→ **tenir bona garra, tenir bon camatge, tenir bona gamba**

▷ **tenir bones cames** (v.f.)

tenir bona gamba *SV*, tenir bona cama / ésser molt caminador (IEC, *)

Li costa cansar-se quan passeja, té bona gamba

→ **tenir bona cama, tenir bona garra, tenir bon camatge**

tenir bona garra *SV*, ésser caminador (IEC)

Mira si té bona garra, que no el vaig poder seguir, el vaig perdre de vista ben aviat

→ **tenir bona cama, tenir bona gamba, tenir bon camatge**

CAMINANT

a cavall de les cames *SP*, [anar] a peu / traslladant-se d'un lloc a un altre mitjançant els propis peus, sense l'ús de cap vehicle (EC, *)

Van arribar cansats d'una tirada tan llarga a cavall de les cames; són gent de poc caminar (Només s'usa amb verbs de moviment *anar, arribar, entrar, fugir, sortir, tornar, venir*, etc.) (R-M)

→ **amb el cavall de sant Francesc, a peu, a pota, a taló**

▷ **a cavall de** (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

a peu *SP*, caminant / traslladant-se d'un lloc a un altre mitjançant els propis peus, sense l'ús de cap vehicle (IEC, *)

No és gaire lluny i val més anar-hi a peu des de l'estació / Hi va anar a peu i va tornar a cavall (Només s'usa amb els verbs de moviment *anar, arribar, entrar, fugir, sortir, tornar, venir*, etc.) (R-M, EC)

→ **a pota, amb el cavall de sant Francesc, a cavall de les cames, a taló, carregar-se les cames a coll, posar-se ses cames dalt des coll**

▷ **a cavall** (ant.)

a pota *SP*, caminant / traslladant-se d'un lloc a un altre mitjançant els propis peus, sense l'ús de cap vehicle (R-M, *)

Se li va espavillar la moto i va haver de tornar a pota / És molt esportiu i sempre va a la feina a pota (Només s'usa amb els verbs de moviment *anar, arribar, entrar, fugir, sortir, tornar, venir*, etc.) (R-M)

→ **a peu, amb el cavall de sant Francesc, a cavall de les cames, a taló**

a taló *SP*, caminant / traslladant-se d'un lloc a un altre mitjançant els propis peus, sense l'ús de cap vehicle (R-M, *)

Se'ns va acabar la gasolina i ens va tocar anar a taló fins a l'estació de servei més pròxima; cap auto no es va parar per pujar-nos-hi (Només s'usa amb verbs de moviment *anar, arribar, entrar, fugir, sortir, tornar, venir*, etc.) (R-M)

→ **a pota, a peu, amb el cavall de sant Francesc, a cavall de les cames**

amb el cavall de sant Francesc *SP*, traslladant-se d'un lloc a un altre mitjançant els propis peus, sense l'ús de cap vehicle / [anar] a peu (*, EC)

Va anar-hi en bicicleta, però va tornar amb el cavall de sant Francesc / Si hi vols anar ho hauràs de fer amb el cavall de sant Francesc (Només s'usa amb els verbs de moviment *anar, arribar, entrar, fugir, sortir, tornar, venir*, etc.)

→ **a peu, a cavall de les cames, a pota, a taló, carregar-se les cames a coll, amb so cavall d'en Cama i sa mula d'en Taló,**

amb so cavall d'en Punta, posar-se ses cames dalt des coll

▷ **en el cavall de sant Francesc** (v.f.)

amb so cavall d'en Cama i sa mula d'en Taló SP, [anar] a peu / traslladant-se d'un lloc a un altre mitjançant els propis peus, sense l'ús de cap vehicle (A-M, *)

He vengut de ca nostra amb so cavall d'en Cama i sa mula d'en Taló (Només s'usa amb els verbs de moviment *anar, arribar, entrar, fugir, sortir, tornar, venir*, etc.)

→ **amb el cavall de sant Francesc, amb so cavall d'en Punta**

[Mall. (A-M)]

amb so cavall d'en Punta SP, [anar] a peu / traslladant-se d'un lloc a un altre mitjançant els propis peus, sense l'ús de cap vehicle (A-M, *)

Ha arribat amb so cavall d'en Punta (Només s'usa amb els verbs de moviment *anar, arribar, entrar, fugir, sortir, tornar, venir*, etc.)

→ **amb el cavall de sant Francesc, amb so cavall d'en Cama i sa mula d'en Taló**

[Mall. (A-M)]

en marxa SP, caminant / havent començat a caminar (R-M, *)

En marxa, som-hi! / Cal posar-nos en marxa tot seguit després de dinar / A les cinc de la matinada els excursionistes es van posar en marxa (*, R-M, R-M)

→ **carregar-se les cames a coll**

▷ **posar-se ses cames dalt des coll** (p.ext.)

tris-tras SN, onomatopeia amb què hom designa un caminar seguit, deliberat, devers un punt concret (EC)

Tot tris-tras vam anar cap a casa la Maria [Reduplicatiu]

CAMINAR

anar al pas SV, caminar a poc a poc / (anar) amb el moviment ordinari, sense augmentar la velocitat normal del caminar (Fr, A-M)

Nosaltres anàvem al pas, però ell es va posar a córrer per arribar primer (També s'usa amb els verbs de moviment *caminar, marxar*, etc.) (R-M)

caminar aigua a coll SV, caminar amb l'aigua arribant fins al coll (IEC)

La inundació ens va fer caminar aigua a coll

caminar com un ànec SV, caminar de tort de tort i amb moviments laterals molt pronunciats (A-M)

És molt atractiu però camina com un ànec i perd tot l'encant

carregar-se les cames a coll SV, posar-se a caminar / anar caminant / haver de posar-se a caminar perquè no queda altre remei (Fr, R-M, *)

Se li ha escapat el darrer autobús i no li queda altre remei que carregar-se les cames a coll cap a casa seva (R-M)

→ **amb el cavall de sant Francesc, a peu, en marxa**

▷ **carregar-se les cames al coll** (v.f.)

● **posar-se ses cames dalt des coll** (Mall., Men.)

[Val. (A-M)]

cuitar camí SV, avançar camí / caminar més ràpidament (EC, *)

Hauríem de cuitar camí per arribar-hi al més aviat possible

→ **anar en vençó**

doblar el camí SV, fer un camí en la meitat del temps acostumat o fer el doble camí en un mateix temps (EC)

Hem doblat el camí: normalment el fem en mitja hora i avui l'hem fet en un quart

▷ **doblar camí** (v.f.), **fer camí** (p.ext.), **fer via** (p.ext.), **passar camí** (p.ext.)

donar una volta SV, passejar / fer una passejada curta i que acaba en el mateix lloc on ha estat començada (R-M, *)

Millor que anem a donar una volta i així descansem una estona

→ **donar un tomb, fer una volta, fer un tomb, donar una bornada**

fer vila SV, passar pels carrers cèntrics de la població (A-M)

Avui ens ve de gust fer vila, així podrem veure com han adornat el centre de la ciutat / Han tancat el centre de la població al trànsit rodat perquè es pugui fer poble (També s'usa amb la forma *fer poble*)

▷ **de poble** (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

no guanyar per a sabates SV, haver de caminar molt (A-M)

Si hem de fer aquest camí tan llarg no guanyarem per a sabates

passar camí SV, caminar / traslladar-se a peu d'un lloc a un altre (R-M, *)

Haureu de passar camí fins al fons de la vall; no és lluny (R-M)

→ **fer camí**

▷ **doblar el camí** (p.ext.)

posar-se ses cames dalt des coll SV, anar a peu perquè no queda altre remei / disposar-se a caminar, a anar a peu (A-M, R)

Si ha perdut es tren, li toca posar-se ses cames dalt des coll (També s'usa amb la forma *posar-se ses cames damunt es coll*)

→ **amb el cavall de sant Francesc, a peu**

▷ **en marxa** (p.ext.)

● **carregar-se les cames a coll** (Val.)

[Mall. (A-M)]

tancar la marxa SV, anar al darrere de tot / caminar a la cua d'un grup / anar a la cua / ésser el darrer o dels darrers en una desfilada (R-M, Fr, IEC, EC)

A la fi del festival desfilaran els gimnastes i tancaran la marxa nois i noies de les escoles,

amb llurs banderetes de paper / Aquells homes muntats a cavall eren els qui cloïen la marxa (També s'usa amb el verb *cloure*) (R-M, *)

▷ **obrir la marxa** (ant.), **tancar la llista** (p.ext.), **fer la capa** (p.ext.)

CAMISA

camisa de força *SN*, camisa de roba resistent oberta per darrere i amb mànigues llargues i tancades, que es lliguen a l'esquena d'un malalt mental per tal de subjectar-lo quan pateix un accés d'agressivitat (IEC)

Li van haver de posar una camisa de força, perquè els volia matar

CAMP

camp clos *SN*, camp on tenien lloc els duels judicials, els tornejos (IEC)

Seria més prest content d'entrar en lliça, en camp clos, a tota ultrança, amb deu cavallers (A-M)

terra campà *SN*, terra sense arbres, destinada únicament a la producció de cereals, anomenada també «terra de sembradura» (EC)

Aquest terreny és terra campà, les verdures les conrearem més enllà

terreny de joc *SN*, en el futbol i en altres esports, camp de joc (EC)

Hi havia onze jugadors per equip en el terreny de joc

CAMPANA

el seny major *SD*, la campana gran (EC)

Ara mateix sona el seny major

CAMPANADA

toc d'oració *SN*, repic de campanes que es fa al capvespre o també al migdia, que invita els fidels a saludar la Mare de Déu («toc de l'àngelus») o a pregar pels difunts («toc d'ànimes») (EC)

En aquella vila quan sona el toc d'oració la gent es dirigeix cap a l'església

▷ **toc d'ànimes** (p.ext.), **toc de morts** (p.ext.)

CAMPANEIG

toc d'ànimes *SN*, toc de campanes per fer oració pels difunts (EC)

Va sonar el toc d'ànimes i tots vam anar a l'església a pregar pels que ens havien deixat
→ **toc de morts**

▷ **toc d'oració** (p.ext.), **tocar a morts** (p.ext.)

toc de morts *SN*, campaneig que anuncia la mort o el funeral d'algu (EC)

Vam sentir el toc de morts durant cinc minuts seguits

→ **toc d'ànimes**

▷ **toc de mort** (v.f.), **toc d'oració** (p.ext.), **tocar a morts** (p.ext.)

CAMPANEJAR

engegar les campanes al vol *SV*, tocar / fer tocar les campanes, sonar (Fr, *)

Van engegar les campanes al vol per tal d'anunciar aquell esdeveniment

→ **lançar les campanes al vol**

CAMPAR

passar la vida *SV*, deixar transcórrer el temps de la pròpia existència (A-M)

Vol passar la vida fent feines per a ajudar la gent / Ens ha tocat passar la vida com puguem

→ **anar tirant, anar fent, anar passant, fer la viu-viu**

▷ **passar la trista vida** (p.ext.)

CANAL

braç de mar *SN*, canal format per una porció de mar que entra terra endins (IEC)

Era impressionant veure com el braç de mar entrava dins la terra / Venien davant Constantinoble, que no hi havia mas un braç de mar al mig (*, A-M)

CÀNCER

en terra caiga i mal no faça *SCoord*, imprecació que es diu vulgarment entre gent supersticiosa en anomenar el càncer, perquè hi ha la creença que la persona que anomena aquesta malaltia la contreu (A-M)

—*La Pepita ha mort de càncer. —En terra caiga i mal no faça*

mal dolent *SN*, càncer / creixement tumoral dels teixits de caràcter maligne i perturbador de les funcions biològiques normals (IEC, *)

Va morir de mal dolent

→ **mal lleig**

mal lleig *SN*, càncer / creixement tumoral dels teixits de caràcter maligne i perturbador de les funcions biològiques normals (IEC, *)

Li van diagnosticar un mal lleig

→ **mal dolent**

CANÇÓ

non-non *SN*, cançó per a fer adormir els infants (EC)

Ara cantarem non-non perquè el nen s'adormi

▷ **fer non-non** (p.ext.)

[Reduplicatiu]

CÀNDID

ésser de bona pasta (algú) *SV*, ésser de bon caràcter / ésser de bon geni, pacífic, de bon natural (R-M, EC)

És de tan bona pasta que mai no s'enfada / Sembla de bona pasta, però té cops de geni, de tant en tant (També s'usa amb el verb *semblar* i amb el quantificador *molt* en posició preadjectival) (R-M, *)

- **ésser un tros de pa** (algú)
 ▷ **ésser un bona fe** (p.ext.)
ésser un albat *SV*, ésser candi (R-M)
No té gens de malícia; és un albat, se li pot fer creure tot (R-M)
 → **pobre d'esperit, tros de carn batejada**
 ▷ **ésser un bon element** (algú) (ant.), **ésser un escurçó** (ant.), **ésser una mala puta** (ant.)
ésser un pau *SV*, (ésser una) persona taujana, sense malícia, excessivament crèdula (EC)
No es pot ésser un pau i deixar-se enredar d'aquesta manera / Es creurà qualsevol cosa que li diguis perquè és una paula (També s'usa amb la forma *ésser una paula*)
 → **beure a galet**
 ▷ **ésser un bon element** (algú) (ant.), **ésser un escurçó** (ant.), **ésser una mala puta** (ant.), **mamar-se el dit** (p.ext.), **amb el lliri a la mà** (p.ext.)
mamar-se el dit *SV*, badar, ésser extremadament ingenu / ésser crèdul, càndid, com un infant (R-M, EC)
Es pensa que ens mamem el dit, però en sabem més del que es pensa
 → **tenir llana al clatell, no veure-hi més enllà del nas**
 ▷ **mamar-se els dits** (v.f.), **ésser un pau** (p.ext.)
no haver trencat cap plat *SV*, es diu de la persona que, per la seva aparença, hom diria que és incapaç de fer cap malifeta (IEC)
En Joan sembla que encara no hagi trencat cap plat, però no te'n refiïs, perquè té molta malícia (Sovint s'usa amb l'adverbi *encara*)
 → **no haver trencat mai cap plat ni cap olla**
 ▷ **gata maula** (p.ext.), **mosca morta** (p.ext.), **no tenir cap ceba que li cogui als ulls** (p.ext.)

CANDORÓS

- **amb el lliri a la mà** *SP*, sincer, ingenu, innocent, que no té malícia
Li prenen el pèl perquè va a tot arreu amb el lliri a la mà
 ▷ **ésser un bona fe** (p.ext.), **ésser un pau** (p.ext.)

CANELLA

- séc de la cama** *SN*, la part davantera de la cama, que forma angle sortit (A-M)
M'he donat un cop al séc de la cama [Or., Occ.]

CANÓ

- boca d'artilleria** *SN*, canó / peça d'artilleria que consta essencialment d'un tub de llargària relativament gran respecte al seu calibre, que acaba a la recambra i inclou la tanca i els mecanismes de foc i de punteria, la curenya o l'a-

fust, el sistema de recuperació i, en les peces terrestres, el tren de rodatge (IEC, *)

El camió era tan petit que només hi podien transportar una boca d'artilleria / En aquella fàbrica es construeixen boques d'artilleria

- ▷ **boca de foc** (p.ext.), **arma de foc** (p.ext.), **tren d'artilleria** (p.ext.)

CANSAR

- **deixar** (algú) **fet caldo** *SV*, deixar algú aixafat, desfet, físicament
L'entrenament va deixar l'atleta fet caldo
 → **deixar** (algú) **fet pols**, **deixar mort** (algú)
 ▷ **estar fet caldo** (algú) (inv.)
 ■ **deixar** (algú) **fet pols** *SV*, deixar algú aixafat, desfet, físicament
Aquell atemptat va deixar el veïnat fet pols / El partit de futbol de després de la costellada l'ha deixada feta pols
 → **moldre els ossos** (a algú), **deixar mort** (algú), **deixar** (algú) **fet caldo**
 ▷ **estar fet pols** (algú) (inv.)

CANSAR-SE

- suar la cansalada** *SV*, cansar-se / fatigar-se molt (R-M, *)
Va voler pujar al cim de totes maneres i va suar la cansalada perquè no estava habituat a caminar (R-M)
 → **suar la carcanada, suar fel, suar sang i aigua, suar la gota negra, treure la moca, suar la gota gorda, suar el sagí, perdre l'alè, suar sa freixura**
suar la carcanada *SV*, cansar-se molt (R-M)
Per poder arribar els primers vàrem córrer tant que vàrem suar la carcanada (R-M)
 → **suar la cansalada, suar la gota negra, treure el fetge per la boca, perdre l'alè**

CANSAT

1. fatigat
cansat com un ase *SA*, [estar] molt cansat (A-M)
Avui me trob cansat com un ase, no tenc eima de fer res
 → **no poder dir pruna**
 [Mall., Men. (A-M)]
 ■ **estar fet caldo** (algú) *SV*, estar molt cansat
Sempre estic fet caldo després dels entrenaments de natació
 → **estar fet pols** (algú), **treure un pam de llengua, estar fet puré** (algú), **no poder amb la seva ànima**
 ▷ **deixar** (algú) **fet caldo** (inv.)
 ■ **estar fet papilla** (algú) *SV*, estar molt cansat
Després de treballar tota la setmana sense pràcticament descansar, estava fet papilla
 → **estar fet puré** (algú), **estar fet pols** (algú), **anar amb un pam de llengua fora**

■ **estar fet pols** (algú) *SV*, estar molt afectat i mancat de vitalitat per cansament
Hem caminat tanta estona que estic fet pols / Després d'una reunió de sis hores tots estàvem fets pols (També s'usa amb el verb *quedar*)

→ **estar fet puré** (algú), **estar fet papilla** (algú), **estar fet caldo** (algú), **no poder amb la seva ànima**

▷ **deixar** (algú) **fet pols** (inv.), **amb els braços caiguts** (p.ext.)

■ **estar fet puré** (algú) *SV*, estar molt afectat i mancat de vitalitat per cansament
Aquest matí estic fet puré: aquesta nit no he descansat gens

→ **estar fet pols** (algú), **estar fet caldo** (algú), **estar fet papilla** (algú)

més mort que viu *SA*, [estar] molt afectat i mancat de vitalitat per cansament, por, fam, etc. (IEC)

Després de l'excursió va arribar a casa més mort que viu

→ **mig mort**

mig mort *SA*, extenuat / [estar] molt afectat i mancat de vitalitat per cansament, por, fam, etc. (R-M, IEC)

El primer dia de feina va arribar a casa mig mort / Van voler fer l'ascensió en dues hores i van arribar dalt mig morts, va ser un esforç massa dur (*, R-M)

→ **més mort que viu**

no aguantar-se dret *SV*, (no poder) mantenir-se sense caure, sense cedir (EC)

En Joaquim, quan va tornar de colònies, no s'aguantava dret

▷ **carregar-se de cames** (p.ext.)

plegat en dos *SA*, extremadament cansat (R-M)
Després d'aquella caminada vaig quedar plegat en dos; només pensava a poder seure (R-M)

sense alè *SP*, cansat / mancat de vitalitat per cansament (R-M, *)

Ell tot sol va voler tragar els equipatges, però va arribar a dalt sense alè (R-M)

→ **anar amb un pam de llengua fora, no poder dir fava, no poder dir bufa**

tenir els ossos mòlts *SV*, estar extremadament cansat o molt copejat (A-M)

Després de la carrera tenia els ossos mòlts
→ **tenir els ossos capolats, no tenir cap os sencer**

▷ **moldre els ossos** (a algú) (inv.), **carregar-se de cames** (p.ext.)

2. (fig.) enfatidit

estar (d'algú o d'alguna cosa) **fins a les celles** *SV*, estar molt cansat d'alguna persona o cosa, tenir-ne gran enuig (A-M)

No m'atabalis més, n'estic fins a les celles, de tu! / Estic fins a les celles d'haver-me de que-

dar a fer hores extres a la feina / N'he quedat fins a les celles de sentir-te a dir mentides (També s'usa amb el verb *quedar*)

→ **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins al coll**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins als ulls**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins a la punta dels cabells**

▷ **dur molt de ventre** (d'algú) (p.ext.)

estar (d'algú o d'alguna cosa) **fins al capdamunt** *SV*, arribar al màxim; estar cansat de suportar / estar granment cansat, fastiguejat (R-M, IEC)
Ha hagut d'aguantar tantes impertinències de tothom que ja n'està fins al capdamunt / N'estic fins al capdamunt, de tu! / N'he quedat fins al capdamunt, de tant soroll! (També s'usa amb el verb *quedar*) (R-M, EC, *)

→ **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins a la punta dels cabells**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins al coll**, **tenir els nassos plens de**, **tenir els collons plens de**, **tenir el bot ple de**, **tenir el pap ple de**, **estar confitat de**

▷ **dur molt de ventre** (d'algú) (p.ext.), **estar que bufa** (p.ext.), **una i oli** (p.ext.)

estar (d'algú o d'alguna cosa) **fins al coll** *SV*, estar cansat de suportar, tip (R-M)

Estic fins al coll d'aquesta feina; voldria que me la canviessin / N'està fins al coll, de treure-li les castanyes del foc / Estic fins a la nou del coll d'aquest nen (També s'usa amb la forma *estar* (d'algú o d'alguna cosa) *fins a la nou del coll* i amb el verb *quedar*) (R-M, *, *)

→ **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins a les celles**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins als ulls**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins al capdamunt**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins a la punta dels cabells**

▷ **més tip** (d'alguna cosa) **que Tarragona de peix** (p.ext.)

estar (d'algú o d'alguna cosa) **fins als ulls** *SV*, estar cansat de suportar / estar tip d'alguna cosa / estar cansat d'alguna cosa, extremadament fastiguejat (R-M, IEC, A-M)

Sempre rondina sense motiu; tots estem d'ell fins als ulls; tant de bo el canviessin de secció / Estem fins als ulls d'aguantar les seves impertinències (R-M, *)

→ **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins al coll**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins a les celles**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins a la punta dels cabells**

tenir el bot ple de *SV*, estar cansat, fart de sofrir, de suportar alguna cosa (IEC)

Va marxar de casa perquè tenia el bot ple de discussions / Finalment, els pagesos van revoltar-se perquè ja en tenien el bot ple de tanques repressions

→ **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins al capdamunt**, **tenir el buc ple de**, **tenir els nassos plens de**

tenir el pap ple de *SV*, estar tip, cansat, irritat, d'algú o d'alguna cosa (EC)

Ja tinc el pap ple de sentir sempre les mateixes queixes; aviat ho resoldré / En té el pap ple, de les xafarderies dels veïns, ja no els fa cas / En tenim el pap ple d'ella i els seus comentaris (R-M, *, *)

→ **tenir el buc ple de, tenir el sac ple de, estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins al capdamunt, tenir els nassos plens de**

CANT

gori-gori *SN*, cant fúnebre dels enterraments (IEC)

L'enterrament es va cloure amb el gori-gori (Sovint té un ús despectiu)

[Reduplicatiu]

CANTANT (m.)

veus blanques *SN*, veu que té una tessitura dins els límits de les veus de soprano i de contralt, i que és pròpia dels nens i les dones (IEC)

Aquesta cançó ha estat interpretada per un cor de veus blanques

CANTANT (v. tr.)

a cor *SP*, cantant o sonant al mateix temps (EC)

Van cantar aquella cançó a cor i va quedar molt bonica

▷ **en cor** (v.f.), **a veus** (p.ext.)

a veus *SP*, dit de la peça polifònica que és escrita o que hom interpreta amb altres veus que acompanyen la melodia / [cantar més d'una persona] entonant un dels cantors notes musicals diferents de les dels altres (EC, A-M)

És una peça destinada a ésser cantada a veus / Una missa a dues (a tres, a quatre) veus (També s'usa amb els numerals *dos, tres* i *quatre* en posició prenominal) (*, A-M)

▷ **a cor** (p.ext.)

CANTAR

galejar la veu *SV*, cantar molt bé i amb gran domini dels recursos fònics (A-M)

Maria Callas galejava la veu a la «Traviata» com ningú

→ **juglar la veu**

▷ **agafar el to** (p.ext.), **cantar com una calàndria** (p.ext.)

juglar la veu *SV*, cantar molt bé i amb gran domini dels recursos fònics (A-M)

Aquest tenor juga la veu de meravella

→ **galejar la veu**

▷ **agafar el to** (p.ext.), **cantar com una calàndria** (p.ext.)

CANVI

salt qualitatiu *SN*, canvi radical en l'evolució d'una situació o d'un comportament (IEC)

El llenguatge constitueix un gran salt qualitatiu en la cadena evolutiva humana (IEC)

CANVIANT

en canvi (d'alguna cosa) *SP*, en compensació / per a neutralitzar l'efecte d'una cosa amb una altra que produeix un efecte en sentit contrari (EC, *)

Li han donat un pis en canvi de l'actual / Tu li has donat la pilota; i ell, què t'ha donat en canvi? (Sovint es pot ometre el complement) (EC)

→ **en escanvi** (d'alguna cosa)

▷ **a canvi** (d'alguna cosa) (v.f.), **en detriment de** (p.ext.)

CANVIAR

1. (v. tr.) treure (alguna cosa) i posar-ne una altra al seu lloc

canviar d'aires *SV*, canviar de clima, d'ambient (EC)

Els aires de marina no li proven, haurà de canviar d'aires (IEC)

canviar de camisa *SV*, canviar d'idees, de partit, o de conducta segons les pròpies conveniències (IEC)

És un oportunista; a cada canvi de govern canvia de camisa / Són molts els polítics que canvien de camisa quan els convé mantenir el poder / Ha mudat de camisa més d'una vegada (També s'usa amb el verb *mudar*) (R-M, R-M, *)

→ **canviar de color, fer un canvi de front, navegar a tots els vents, seguir el vent, girar-se d'allà on ve el vent, mudar de bandera**

canviar de color *SV*, canviar de partit polític (R-M)

Ara ha canviat de color; era conservador i ara diu que és d'extrema esquerra (R-M)

→ **canviar de camisa, navegar a tots els vents, girar-se d'allà on ve el vent, seguir el vent, mudar de bandera**

canviar de disc *SV*, canviar de conversa / passar algú a parlar d'una altra cosa, canviar de conversa, sobretot quan és insistent i enutjosa (R-M, EC)

Sempre repeteixes les mateixes idees, canvia de disc

→ **girar full, trencar de conversa, canviar el xip, passar carta**

▷ **canviar el disc** (v.f.), **col·locar el disc** (p.ext.), **engegar el disc** (p.ext.)

canviar de rosca *SV*, passar a una altra qüestió *No vull parlar més d'aquest tema, canviem de rosca*

→ **girar full, canviar el xip, trencar de conversa**

■ **canviar el xip** *SV*, passar a una altra qüestió *Hem parlat de geologia, ara, canviarem el xip i us explicaré les fases de la fotosíntesi*

→ **canviar el disc, canviar de rosca, girar full, trencar de conversa**

▷ **canviar de xip** (v.f.)

canviar la proa *SV*, canviar el rumb (IEC)

Quan van arribar a l'altura de les Illes Balears van canviar la proa

fer un canvi de front *SV*, canviar brusquement d'opinió, de partit (IEC)

Ja no parla com abans, contra aquella colla; ha fet un canvi de front; ara els alaba (R-M)

→ **canviar de camisa, canviar de color, navegar a tots els vents, girar-se d'allà on ve el vent, seguir el vent**

girar (algú) **com una mitja** *SV*, fer canviar radicalment algú de manera d'ésser o de pensar (A-M)

El fet de conèixer aquella noia el va girar com una mitja, ara és més amable amb tothom / La nena... no sé el que li passa, se m'ha girat com una mitja (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal) (*, A-M)

▷ **ésser un altre home** (p.ext.), **canviar de pell** (p.ext.)

girar full *SV*, canviar de tema, en una conversa / passar a una altra qüestió / passar d'una idea a una altra, canviar de conversa, de pensaments, etc. (Fr, IEC, EC)

No vull parlar més d'això; girem full; explica'm la reunió d'ahir / Si et parla de política, val més que giris full, s'apassiona excessivament / Oblida-te'n i gira pàgina (També s'usa amb el nom *pàgina*) (R-M, R-M, *)

→ **canviar el disc, canviar de rosca, trencar de conversa, passar carta**

girar-se d'allà on ve el vent *SV*, canviar de partit o de manera d'obrar, segons les conveniències (A-M)

De vegades sembla que no tingui un criteri ferm: es gira d'allà on ve el vent

→ **seguir el vent, navegar a tots els vents, canviar de color, fer un canvi de front, canviar de camisa**

mudar de bandera *SV*, mudar de partit, d'opinió, etc. (IEC)

Tot sovint muda de bandera, és molt voluble

→ **canviar de camisa, canviar de color**
▷ **seguir la bandera** (d'algú) (ant.), **anar d'extrem a extrem** (p.ext.), **mudar la pell** (p.ext.)

navegar a tots els vents *SV*, canviar de partit o de manera d'obrar, segons les conveniències (A-M)

Navega a tots els vents: només fa les coses pel seu propi interès

→ **seguir el vent, girar-se d'allà on ve el vent, canviar de color, fer un canvi de front, canviar de camisa**

repensar-s'hi *SV*, canviar d'idea / mudar d'intenció després d'haver-hi reflexionat (Fr, EC)

Anava a fer-ho, però m'hi vaig repensar (EC)

seguir el vent *SV*, canviar de partit o de manera d'obrar, segons les conveniències (A-M)

En Pere segueix el vent, sempre actua segons les seves pròpies conveniències

→ **girar-se d'allà on ve el vent, navegar a tots els vents, canviar de color, fer un canvi de front, canviar de camisa**

trencar de conversa *SV*, canviar de tema (R-M)

Quan van veure venir l'interessat, van trencar de conversa tement que pogués escoltar-los (R-M)

→ **girar full, canviar de rosca, canviar el xip, passar carta, sortir amb un ciri trencat**

2. (v. intr.) esdevenir altre, diferent, sofrir una transformació

anar d'extrem a extrem *SV*, passar brusquement d'una actitud, una opinió, etc., a la contrària (EC)

Pot estar rient i al cap de cinc minuts pot començar a plorar: va d'extrem a extrem

→ **anar d'un extrem a l'altre, mudar la pell**
▷ **mudar de bandera** (p.ext.)

anar d'un extrem a l'altre *SV*, passar brusquement d'una actitud, una opinió, etc., a la contrària (EC)

Va d'un extrem a l'altre, o és molt simpàtica o és molt desagradable / Passa d'un extrem a l'altre amb facilitat, tant plora com riu (També s'usa amb el verb *passar*)

→ **anar d'extrem a extrem**

bufar nous vents *O*, canviar l'estat de les coses completament

Sembla que, finalment, bufen nous vents i després de tant buscar trobarem feina

→ **girar-se la truita, mudar-se els daus**

▷ **córrer mals aires** (p.ext.)

canviar de pell *SV*, transformar-se / tornar-se tot un altre (R-M, *)

Per més que el sermonegin no canviarà de pell; sempre serà un cínic (R-M)

→ **girar la pell, ésser un altre home, girar-se el solc, mudar la pell, mudar de pèl, no ésser el mateix**

▷ **girar** (algú) **com una mitja** (p.ext.)

ésser un altre home *SV*, (algú) haver canviat molt en les seves qualitats, actituds, en el seu aspecte, etc. (EC)

Des que li han augmentat el sou és un altre home / Des que ha tornat d'Austràlia, en Pere és un altre home: ha canviat molt (EC, *)

→ **ésser un home nou, canviar de pell, girar-se el solc, mudar de pèl, mudar la pell, girar la pell, no ésser el mateix**

▷ **girar** (algú) **com una mitja** (p.ext.)

■ **ésser un home nou** *SV*, algú, haver canviat molt en les seves qualitats, actituds, en el seu aspecte, etc.

Des que em van operar, sóc un home nou / La Maria és com un home nou des que s'ha tret aquest pes de sobre (També s'usa amb la forma *ésser com un home nou*)

→ **ésser un altre home**

fer un tomb *SV*, expressió usada per a indicar que alguna cosa experimenta un canvi en la seva marxa

El temps ha fet un tomb (EC)

girar la pell *SV*, tornar-se tot un altre (IEC)

Per avenir-se a viure en aquelles condicions, hauria de girar la pell; tal com és ell, no s'hi adaptarà / Si no gira la pell, no el voldrà ningú; és un impertinent (R-M)

→ **mudar la pell, canviar de pell, ésser un altre home, girar-se el solc, mudar de pèl, no ésser el mateix**

girar-se el solc *O*, canviar de manera de parlar o obrar (A-M)

Abans l'Anna procurava per en Jaume, però ara s'ha girat el solc i només mira per ella (També s'usa amb el verb *tòrcer*)

→ **canviar de pell, mudar de pèl, mudar la pell, girar la pell, no ésser el mateix, ésser un altre home**

girar-se la truita *O*, canviar radicalment l'estat de les coses, especialment la situació política / canviar de dalt a baix l'estat de les coses (EC)
Els governants que abusen del seu poder han de tenir por que es giri la truita i els en demanin comptes / Tothom confia que aviat es giri la truita, pel que fa a la situació econòmica, i que l'atur es redueixi (R-M, *)

→ **fer-se un capgirell, girar-se l'oració per passiva, mudar-se els daus, bufar nous vents**

▷ **bufar vent contrari** (p.ext.), **no ésser-hi a temps ni el combregar** (p.ext.)

mudar de pèl *SV*, canviar, algú, de condició, de manera d'ésser o de pensar (IEC, EC)

D'ençà que s'ha casat ha mudat de pèl; sembla tot un altre / L'ha afectat molt la mort del seu germà i ha mudat de pèl completament (R-M)

→ **mudar la pell, girar la pell, girar-se el solc, canviar de pell, ésser un altre home, no ésser el mateix**

mudar de so *SV*, canviar de manera d'expressar-se o d'obrar (A-M)

Si no muda de so no hi haurà ningú que el vulgui cuidar quan sigui gran

mudar la pell *SV*, canviar radicalment de manera d'ésser o de sentir / canviar de manera de ser i de procedir (Fr, A-M)

Durant la seva estada a l'estranger ha mudat la pell; quina diferència de tracte, ara! (R-M)

→ **girar la pell, mudar de pèl, girar-se el solc, canviar de pell, ésser un altre home, no ésser el mateix, anar d'extrem a extrem**

▷ **mudar de bandera** (p.ext.)

mudar-se els daus *O*, canviar l'estat de les coses, les circumstàncies (A-M)

Ara és ric i pot donar-se molts gustos, però si es muden els daus, ell que no ha treballat mai,

patirà molt / No te'n refiïs de l'actual situació; pot ser que es mudin els daus (R-M)

→ **girar-se la truita, bufar nous vents, pondre-se-li el sol** (a algú)

no ésser el mateix *SV*, expressió usada per a manifestar que una persona ha fet un gran canvi, que el seu aspecte, el seu comportament, etc., no és igual que abans (EC)

Fa pocs anys hi pujava com aquell qui res, però ja no sóc el mateix / Com ha canviat! Diries que no és el mateix / La nostra relació ja no és la mateixa: s'ha refredat moltíssim (EC, *)

→ **ésser un altre home, mudar de pèl, mudar la pell, girar la pell, girar-se el solc, canviar de pell**

CANVIAT

qui l'ha vist i qui el veu *SCoord*, remarca la diferència d'aspecte o estat (R-M)

En Josep, dius? Qui l'ha vist i qui el veu! Tan fort i sa que semblava, i ara, tan desmillorat, pobre noi! / Era pobre com una rata i ara, qui l'ha vist i qui el veu, està cobert de diners (R-M)

CAP

ni un mal *SConj*, expressió usada per a indicar la manca absoluta d'alguna cosa / gens ni mica de pa, cap vestit, etc. (EC, IEC)

No tenia ni un mal tros de pa per a matar el cuc / No tenia ni un mal vestit per a mudar-se (S'usa en contextos negatius seguida d'un nom) (Fr, *)

→ **ni un per remei**

ni un per remei *SConj*, cap absolutament (IEC)
He buscat sobres per tots els calaixos i no n'he trobat ni un per remei; no sé on vaig entaforar-los (S'usa en contextos negatius. També apareix amb la forma *ni per remei*)

→ **ni poc ni molt, gens ni mica, ni poc ni gens, ni un mal**

▷ **ni per un remei** (v.f.), **no haver-n'hi ni per a començar** (p.ext.)

CAPACITAT

personalitat jurídica *SN*, capacitat que ostenta una persona jurídica per a ésser subjecte de totes les relacions de dret, exceptuades les pròpies de la natura humana (EC)

La Universitat Autònoma de Barcelona és una entitat amb personalitat jurídica

▷ **persona jurídica** (p.ext.)

tenir fusta de *SV*, ésser de natural... / tenir qualitats o capacitats per a ésser tal o tal cosa (R-M, *)

Tots els d'aquella família tenen fusta d'artista; hi ha dos músics i tres pintors / Té fusta de pintor, per què no s'hi dedica? (S'usa normalment amb noms que denoten oficis ar-

tesanals o artístics després de la preposició) (R-M, *)

→ **tenir vena de**

▷ **venir-ne de mena** (p.ext.)

tenir vena de SV, (tenir) tirada a una activitat que requereix inspiració, capacitat creadora (EC)
Té vena de músic (S'usa normalment amb noms que denoten oficis artesanals o artístics després de la preposició) (EC)

→ **tenir fusta de**

CAPARRUT

no entrar a corral SV, (no) entrar en raó, deixar-se convèncer o accedir al que altri demana (A-M)

Tots estaven d'acord, però ell no volia entrar a corral / Aquest homo no vol entrar a corral / És molt caparrut: per molt que prediquis no el faràs entrar a corral (Fr, A-M, A-M)

▷ **posar-se a la raó** (ant.), **venir a la raó** (ant.), **entrar en raó** (ant.)

[Mall. (A-M)]

CAPÇANA

gorra de cop SN, gorra de palla, amb un sortint de secció semicircular tot al voltant per a evitar de rebre cops al cap / lligadura de palla, pròpia dels infants, amb un sortint de secció semicircular tot al voltant per a evitar de rebre cops al cap; capçana (IEC, EC)

Hauríem de tenir una gorra de cop per al nen, perquè és molt entremaliat i, si cau, pot prendre mal

CAPDAMUNT

al capdamunt de SP, al grau més alt, al rang més elevat (EC)

Al capdamunt de tot / És al capdamunt de l'empresa / En un any l'han ascendit dos cops i ja és al capdamunt (El complement és opcional) (EC, *, *)

→ **al cim de**

▷ **al màxim** (p.ext.)

CAPDAVANT

a primera línia SP, al davant de tot (R-M)

Ell sempre figura a primera línia en totes les activitats culturals (R-M)

→ **al capdavant de, al davant de, al front de**

CAPDAVANTER

a l'avantguarda de SP, obrint camí en qualsevol activitat (R-M)

París sempre va a l'avantguarda de la moda femenina / Aquella companyia és a l'avantguarda del teatre contemporani (El complement és opcional) (R-M)

→ **al capdavant de**

▷ **al davant de** (p.ext.), **a l'avançada de** (p.ext.)

CAPEJAR

navegar a la capa SV, manera de navegar consistent a maniobrar de forma que l'embarcació no avanci pràcticament gens (T)

Naveguen a la capa per resistir el temporal

→ **posar-se a la capa**

▷ **estar al pare** (p.ext.), **en fatxa** (p.ext.)

CAPELLÀ

capellà de missa d'onze SN, capellà de carrera curta, poc instruït (A-M)

Aquest religiós no en sap gaire, de parlar; es nota que és capellà de missa d'onze

▷ **capellà llis** (p.ext.)

capellà de missa i olla SN, capellà de no gaires estudis i sense càrrecs de responsabilitat (Fr)

El mossèn del poble és un capellà de missa i olla

▷ **capellà llis** (p.ext.)

pastor d'ànimes SN, sacerdot, esp. el bisbe, el papa (IEC)

Tenia una forta vocació religiosa, volia ser pastor d'ànimes

▷ **servent de Déu** (p.ext.)

CAPFICAR-SE

■ **menjar-se el coco** SV, posar-se consirós, preocupar-se greument per alguna cosa

Com que havia tingut una enganxada a la feina, es va passar el dia menjant-se el coco, pensant que potser l'acomiadarien

→ **trencar-se el cap, buidar-se el cap, escalfar-se el cap, donar voltes** (a alguna cosa), **trencar-se les banyes**

▷ **menjar-li el coco** (a algú) (p.ext.)

CAPFICAT

entre cap i coll SP, amb l'atenció fixada en alguna cosa / tenir l'atenció fixada (en un pensament, un propòsit, etc.) (*, EC)

Aquell assumpte se li ha ficat entre cap i coll / Té entre cap i coll una noia que va conèixer a l'autobús i no se la treu del cap

ésser com un mussol SV, ésser capficat i silencios (A-M)

La Marta és com un mussol: es passa el dia preocupada / Què et passa? Sembles un mussol, tan quiet! (També s'usa amb la forma semblar un mussol)

CAPGIRAR

fer anar el de dalt a baix SV, capgirar / pertorbar l'ordre de les coses (R-M, *)

Quan es posa a fer neteja fa anar el de dalt a baix; després no sap on ha desat les coses (R-M)

▷ **a tres quarts de quinze** (p.ext.)

CAPGIRAR-SE

1. girar de manera que allà on hi havia el cap hi hagi els peus

fer el pi *SV*, posar-se de cap per avall amb les mans a terra i els peus enlaire

Avui a gimnàstica he après a fer el pi

→ **fer s'arbre, fer l'arbre de la cama, fer la vertical**

▷ **fer l'arbreforc** (p.ext.)

● **fer es pi** (Mall.)

fer l'arbre de la cama *SV*, posar-se amb les mans en terra i tot el cos descansant verticalment damunt elles, amb les cames cap amunt (A-M)

Es van passar tota la tarda intentant fer l'arbre de la cama i només ho va aconseguir la Marina

→ **fer s'arbre, fer el pi, fer la vertical**

▷ **fer l'arbreforc** (p.ext.)

fer la figuereta *SV*, posar-se de mans en terra i cames enlaire (IEC)

Miraven el seu company com feia la figuereta

→ **fer la vertical**

■ **fer la vertical** *SV*, posar-se de cap per avall amb les mans a terra i els peus enlaire

Les seves companyes de classe la van ajudar a aprendre a fer la vertical

→ **fer el pi, fer l'arbre de la cama, fer la figuereta**

▷ **fer l'arbreforc** (p.ext.)

fer s'arbre *SV*, posar-se amb les mans en terra i tot el cos descansant verticalment damunt elles, amb les cames cap amunt (A-M)

Ets ablots jugaven a fer s'arbre

→ **fer l'arbre de la cama, fer el pi**

▷ **fer l'arbreforc** (p.ext.)

[Men. (A-M)]

2. canviar el curs (d'alguna cosa)

girar-se l'oració per passiva *O*, evolucionar els esdeveniments de manera que prenguin un camí contrari al que seguien abans / invertir els termes, capgirar (A-M, R-M)

Abans era ell qui manava, però ara s'ha girat l'oració per passiva i ha de fer el que li manen (R-M)

→ **girar-se la truita**

CAPGIRAT

cap per avall *SN*, persona o cosa posada en posició inversa de la normal / en posició invertida (A-M, EC)

Procura no posar aquest paquet cap per avall; hi ha una figura molt trencadissa / Les ampolles de xampany deixa-les cap per avall / Si vols que les roses conservin el seu color un cop tallades, les has de penjar cap per avall (R-M, R-M, *)

→ **de sotsobre**

▷ **de cap per avall** (v.f.), **cap per amunt** (inv.), **fer l'arbreforc** (p.ext.)

de sotsobre *SP*, de cap per avall / en posició invertida (EC, *)

Cal tornar-ho a col·locar tot, perquè està tot de sotsobre

→ **cap per avall**

CAPITAL

capital mort *SN*, cabal que no dóna cap benefici / capital que no dóna cap benefici, que hom no fa treballar (A-M, EC)

Aquesta empresa té molt de capital mort

▷ **cartera de valors** (p.ext.)

valor nominal *SN*, en un títol o efecte nobiliari, el valor que hi consta en representació d'una part alquota de capital, emprèstit, etc., en contraposició al valor a què hom el cotitza en el mercat, o valor efectiu (EC)

El valor nominal d'aquell xec era molt elevat

CAPMÀS

fer un capmàs *SV*, englobar en un sol preu, pes, etc. / establir a ull un preu global per a un conjunt de coses de diferent valor que es tracta de baratar totes plegades (R-M, IEC)

M'ho va cobrar tot junt fent un capmàs (R-M)

→ **uns amb altres**

uns amb altres *SN*, compensant diferents valors, pesos, etc., entre ells (R-M)

Uns amb altres, els llibres em van costar cinc-centes pessetes cada un / Són productes de qualitats i preus diferents, però uns amb altres m'han sortit bé de preu (R-M, *)

→ **fer un capmàs, tot junt, tot plegat**

CAPRICIÓS

permetre's el luxe (de fer alguna cosa) *SV*, permetre's el privilegi de, el caprici de (IEC)

Ell es pot permetre el luxe de refusar els diners / La setmana passada em vaig permetre el luxe de llevar-me tard (IEC)

→ **permetre's la llibertat** (de fer alguna cosa), **prendre's la llibertat** (de fer alguna cosa)

CAPRICIOSAMENT

a caprici (d'algú) *SP*, segons el propi desig, d'una manera capritxosa / sense subjecció a cap norma constant (*, R-M)

Ho hem fet a caprici de la Marta / Aquesta vegada ha vist ben bé que no es pot obrar a caprici i que cal reflexionar i estudiar les qüestions (El complement és opcional) (*, R-M)

→ **a gust** (d'algú), **a lloure**

a lloure *SP*, en llibertat, lliurement, sense subjecció / d'una manera capritxosa (EC, *)

Fa i desfà a lloure / Ja que no vol consells de ningú, que ho decideixi a son lloure i que no demani ajuda després / Sempre fa les coses a lloure, perquè li vénen de gust (També s'usa amb la forma *a son lloure*) (EC, *, *)

→ **a gust** (d'algú), **a caprici** (d'algú), **a la dula, al seu grat, a voluntat** (d'algú)

▷ **criar-se a la dula** (p.ext.)

CAPRITXOSAMENT

a rampells *SP*, de manera discontinua / d'una manera capritxosa / obeint a un desig sobtat, arrauyat, capriciós (R-M, EC, *)

Tot ho fa a rampells; no té mesura per a res; és un capriciós / L'Anna actua a rampells, després es penedeix del que ha fet sense pensar (R-M, *)

→ **a rauxes**

▷ **per instint** (p.ext.)

CAPTA

llevant de taula *SN*, costum d'anar una colla a les cases en el moment que acaben de dinar, per recollir almoines (F)

Ara és l'hora del llevant de taula

▷ **passar el plat** (p.ext.)

CAPTAR

passar el barret *SV*, sol·licitar una almoina, gratificació, etc., fer un acapte

Van cantar al mig de la Rambla i després van passar el barret

→ **passar el plat, passar el platet**

passar el plat *SV*, fer un acapte o collecta (IEC, EC)

Els músics van passar el plat després de la seva actuació / Es van posar a cantar al mig del carrer i després van passar el platet (També s'usa amb el diminutiu *platet*)

→ **passar el barret**

▷ **passar la bacina** (p.ext.), **llevant de taula** (p.ext.)

passar la bacina *SV*, sol·licitar una almoina, gratificació, etc., fer un acapte

Dos escolanets passen la bacina cada diumenge a missa

▷ **passar el plat** (p.ext.)

CAPTENIMENT

en situació *SP*, al lloc que li correspon (R-M)

És una persona molt discreta i sempre sap mantenir-se en situació / M'agrada perquè en els moments difícils està en situació (R-M)

▷ **posar** (algú) **al seu lloc** (p.ext.)

CAPTENIR-SE

a dret fil *SP*, captenint-se correctament

Les idees rebudes dels avantpassats li serviren de crosses per a fer camí a dret fil, enllà de la vida (A-M)

→ **anar per bon camí, anar pel camí dret, seguir la línia recta**

anar per bon camí *SV*, captenir-se correctament (EC)

Ara ja va per bon camí, però feia una temporada que no es comportava gens bé

→ **anar pel camí dret, fer la farina blana, seguir la línia recta, anar a rega, fer la rega dreta, llaurar dret, servir el solc, a dret fil**

▷ **anar pel bon camí** (v.f.), **anar per mal camí** (ant.), **tornar** (algú) **a camí** (inv.), **tornar** (algú) **a solc** (inv.), **el camí dret** (p.ext.)

anar per mal camí *SV*, extraviar-se, malejar-se / captenir-se malament (R-M, EC)

Si es passa la vida al cafè i no vol treballar, va per mal camí; serà un perdulari (R-M)

→ **tirar per mal cap, prendre mala vereda, dur el viatge tort, llaurar tort, ésser un alatrencat**

▷ **anar pel mal camí** (v.f.), **anar per bon camí** (ant.), **anar pel camí dret** (ant.), **seguir la línia recta** (ant.), **torçar** (algú) **del camí dret** (inv.), **portar** (algú) **pel mal camí** (inv.), **fer mala farina** (p.ext.), **sortir del solc** (p.ext.)

baixar de to *SV*, algú, parlar, captenir-se amb menys arrogància, sobergueria (IEC)

Quan li van donar la feina anava amb aires de superioritat però, ara que ha vist les dificultats que comporta, ha baixat de to

▷ **pujar de to** (p.ext.)

dur el viatge tort *SV*, anar malament, servir mala conducta (A-M)

El van advertir dient-li que les persones que duen el viatge tort no prosperen a la vida

→ **anar per mal camí, llaurar tort, ésser un alatrencat**

ésser un alatrencat *SV*, que no segueix el camí dret / captenir-se malament (EC, *)

No li agrada que surti amb ell perquè diu que és un alatrencat

→ **anar per mal camí, dur el viatge tort**

fer bonda *SV*, portar-se bé (IEC)

Els nens han fet bonda, no han fet cap malifeta durant l'estona que han estat aquí

→ **fer bondat, fer bona farina, fer la farina blanca, fer la farina blana, anar a rega, fer la rega dreta**

fer bondat *SV*, comportar-se bé, esp. un infant (IEC)

Si feu bondat, us donarem un caramel

→ **fer bonda, fer bona farina, fer la farina blanca, fer la farina blana, anar a rega, fer la rega dreta**

▷ **no tenir part sana** (ant.)

fer la farina blana *SV*, portar-se bé forçosament (Fr)

El metge li ha dit que ha de fer règim: ha de fer la farina blana si vol tornar a ésser el d'abans / Ens va tocar de fer la farina blana si volíem aconseguir el que volíem

→ **fer bona farina, fer la farina blanca, fer bonda, fer bondat**

▷ **fer mala farina** (ant.)

fer mala farina *SV*, portar-se malament (A-M)

Sempre que deixen la Roser amb els avis fa mala farina / Se l'ha de vigilar contínuament perquè no faci mala farina: si et descuides et fa una malifeta

→ **fer-ne una de les seves, fer un mal paper**

▷ **fer bona farina** (ant.), **fer la farina blana** (ant.), **anar per mal camí** (p.ext.)

fer-ne de tots colors *SV*, comportar-se malament / fer coses de tota mena, sense mirar prim, sense reprimir-se (R-M, *)

Ara s'ha corregit, però de jove en feia de tots colors; la seva família estava desesperada / N'ha fetes de tots colors (R-M, EC)

→ **fer-ne de verdes i de madures, fer les mil i una, fer-ne de totes**

▷ **fer-ne de tot color** (v.f.), **fer un mal paper** (p.ext.), **fer paperots** (p.ext.)

fer un bon paper *SV*, actuar així com cal / captènnir-se adequadament en tal o tal circumstància, comportar-se bé (A-M, *)

En aquell afer, ella va fer un bon paper (També s'usa amb la forma *fer bon paper*)

(EC)

→ **fer bona farina, quedar bé**

▷ **fer un mal paper** (ant.), **fer la rega dreta** (p.ext.), **anar a rega** (p.ext.)

fer un mal paper *SV*, captènnir-se malament, no comportar-se d'una manera correcta

Ha fet un mal paper perquè no ha complert amb el que havia promès (També s'usa amb la forma *fer mal paper*)

→ **fer mala farina, fer paperots, fer un paper d'estrassa**

▷ **fer un bon paper** (ant.), **fer-ne de tots colors** (p.ext.)

servar el solc *SV*, mantenir-se dins el ben obrar (A-M)

Evitava les temptacions i servava el solc

→ **anar per bon camí, llaurar dret**

▷ **sortir del solc** (ant.), **entrar en solc** (p.ext.)

CAPTIU

en captivitat *SP*, privat de la llibertat

Tenir un ocell en captivitat / El Floquet de neu viu en captivitat al zoo de Barcelona (EC, *)

CAPTIVAR

guanyar-se el cor (d'algú) *SV*, conquerir la voluntat d'altri / captivar-li la simpatia, l'afecte (Fr, EC)

Es va guanyar el cor de la Maria fent-li tots aquells regals

→ **robar-li el cor** (a algú), **ballar-li l'aigua als ulls** (a algú), **ballar-li en l'ull** (a algú)

▷ **donar-li encantalls** (a algú) (p.ext.)

robar-li el cor (a algú) *SV*, tenir algú sotmès per l'amor, atreure'l irresistiblement (A-M)

En Jordi em va robar el cor el primer dia que el vaig veure

→ **guanyar-se el cor** (d'algú)

▷ **tenir-li el cor robat** (a algú) (inv.), **caure-li a l'ull** (a algú) (inv.)

CAPVESPRE

a boca de fosc *SP*, en començar a fer-se de nit (IEC)

A boca de fosc les barques surten a pescar i tornen a la matinada / Ens trobarem a boca de fosc vora la font (R-M, *)

→ **a entrada de fosc, cap al tard, a hora foscant**

▷ **a boca de nit** (p.ext.)

a entrada de fosc *SP*, a les darreres hores de la tarda / quan comença a enfosquir (R-M, IEC)

A ple sol, aquestes flors estan closes, però a entrada de fosc s'obren i durant tota la nit exhalen una aroma deliciosa / Van arribar al poble a entrada de fosc (R-M, EC)

→ **a boca de fosc, cap al tard, a hora foscant, a posta de sol, a hora baixa, al primer foscant, a sol post, al capvespre, a la caiguda del sol**

▷ **entre dos foscants** (p.ext.), **a encesa de llums** (p.ext.), **a entrada de nit** (p.ext.), **a ranvespre** (p.ext.)

a hora baixa *SP*, quan comença a enfosquir el dia / cap a la posta de sol (R-M, IEC)

Els ratpenats solen sortir a hora baixa, quan el sol ja no enlluerna (R-M)

→ **a entrada de fosc, a posta de sol, a sol baix**

▷ **al caient de** (p.ext.)

a hora foscant *SP*, quan comença a enfosquir el dia (R-M)

No surtis sola per aquests carrers a hora foscant; hi ha molt poc enllumenat i hom no sent gaire segur (R-M)

→ **a entrada de fosc, a la caiguda del sol, al capvespre, a boca de fosc**

a la caiguda del dia *SP*, al capvespre / en pondre's el sol (EC, *)

La festa va començar a la caiguda del dia

→ **a la caiguda del sol, al caient del sol, cap al tard**

a la caiguda del sol *SP*, en pondre's el sol / a la posta del sol (R-M, IEC)

Té per costum de passejar des de després de dinar fins a la caiguda del sol. És un bon exercici (R-M)

→ **a la caiguda del dia, al caient del sol, a entrada de fosc, a posta de sol, a hora foscant**

a posta de sol *SP*, quan el sol es pon (R-M)

A posta de sol els ocells es van retirant i s'ajouquen a les branques o dins dels nius (R-M)

→ **a entrada de fosc, a la caiguda de sol, a hora baixa, a sol ponent, a sol colgant**

▷ **a la posta de sol** (v.f.), **posta de sol** (p.ext.)

a sol baix *SP*, en el moment en què el sol es a punt de pondre's / el sol quan ja és a prop de la posta (*, A-M)

Ens trobarem a sol baix

→ **a sol colgant, a sol ponent, a hora baixa**

▷ **a sol alt** (ant.)

a sol colgat *SP*, immediatament després de prendre's el sol (EC)

A sol colgat, sortirem a prendre alguna cosa
→ **a sol post**

▷ **al sol eixit** (ant.)

a sol post *SP*, immediatament després de prendre's el sol (EC)

Aquestes flors només es baden a sol post; són nocturnes (R-M)

→ **a entrada de fosc, a sol colgat**

▷ **al sol eixit** (ant.)

a toc d'oració *SP*, en vesprejar / al capvespre (R-M, EC)

Recollia el ramat a toc d'oració i tornava a casa que ja era vespre / Sempre surt de treballar a toc d'oració (R-M, *)

→ **a entrada de fosc**

▷ **al toc d'oració** (v.f.). **Del refrany: «A toc d'oració, les minyones a racó»**

al caient del sol *SP*, quan el sol ja se'n va a la posta (A-M)

Ens trobem cada tarda a la plaça al caient del sol per a fer petar la xerrada

→ **a la caiguda del dia, al caient de, a la caiguda del sol**

▷ **acabar amb el sol** (p.ext.)

al capvespre *SP*, a la fi del dia (R-M)

Fa tres dies que al capvespre s'enuvola; acabarà plovent (R-M)

→ **a entrada de fosc, cap al tard, a hora foscant, al caient del sol**

▷ **acabar amb el sol** (p.ext.)

al primer foscant *SP*, en iniciar-se el crepuscle vespertí (EC)

Tallava llenya dins del bosc fins al primer foscant, quan gairebé ja no s'hi veia (R-M)

→ **a entrada de fosc, a hora foscant**

▷ **entre dos foscants** (p.ext.)

cap al tard *SP*, després de post el sol, al capvespre / cap a l'acabament del dia (IEC, EC)

No és mai a casa fins cap al tard, a l'hora de sopar (R-M)

→ **a entrada de fosc, al capvespre, a la caiguda del dia, a hora de fosc**

entre dos foscants *SP*, a entrada de fosc / quan comença a fer fosca, a venir la nit (EC, *)

Van arribar a casa entre dos foscants; encara s'hi veia una mica (R-M)

→ **entre dos llustres, entre dues fosques, entre dues llums**

▷ **al primer foscant** (p.ext.)

entre dos llustres *SP*, a entrada de fosc / quan comença a fer fosca, a venir la nit (A-M, *)

Arribarem entre dos llustres

→ **entre dos llustres**

[Vilabertran (A-M)]

entre dues fosques *SP*, quan comença a fer fosca, a venir la nit (A-M)

Sovint surt a passejar entre dues fosques

→ **entre dos foscants, entre dues llums**

entre dues llums *SP*, a l'hora del crepuscle / quan comença a fer fosca, a venir la nit (A-M, *)

No li agradava conduir entre dues llums (També s'usa amb la forma *a dues llums*)

→ **entre dos foscants, entre dues fosques**

CAPVUITADA

tots els sants tenen capvuitada *O*, disculpa adreçada a algú en el moment de felicitar-lo, amb retard, amb motiu de la seva onomàstica

Fa una setmana va ser el teu sant. Felicitats!

Tots els sants tenen capvuitada

→ **tots els sants tenen vuitada**

tots els sants tenen vuitada *O*, es diu per a justificar el retard en la felicitació per la festa del nom d'algú / expressió que hom diu per a justificar el retard en la felicitació per l'onomàstica d'algú (A-M, EC)

Ja sé que el teu sant va ser abans-d'ahir, però tots els sants tenen vuitada

→ **tots els sants tenen capvuitada**

CAQUI

de color de merda d'oca *SP*, caqui, de color lleig / color groguenc (R-M, IEC)

Quan s'enfada se li remou la bilis i se li posa un color de merda d'oca a la cara que fa angúnia de veure / M'agraden els colors nets i clars; res de color de merda d'oca, que són confosos / Quina cara de merda d'oca que fa avui! No es deu trobar bé / No m'agrada el seu jersei de color de merda d'oca (R-M, R-M, R-M, *)

▷ **de color de catxumbo** (p.ext.), **de color de gos com fuig** (p.ext.)

CAR (conj.)

del moment que *SP*, ja que / essent així que (R-M, *)

Del moment que t'ho diu, és que vol de debò que hi vagis / Del moment que ho diu ho farà (R-M, IEC)

→ **atès que, ja que**

ja que *SAdv*, essent així que (R-M)

Ja que vols venir, afanya't / Ja que en portes, dóna-me'n (R-M, IEC)

→ **puix que, com que, atès que, vist que, del moment que**

puix que *SConj*, atès que, com que / introdueix una proposició indicadora de la causa suficient de l'acció expressada per la proposició principal (EC, *)

Puix que ell ho ha manat, caldrà fer-ho (EC)

→ **ja que, atès que, vist que**

vist que *SA*, essent així que (R-M)

Vist que no hi tens cap interès, ho plantejaré a un altre soci (R-M)

→ **atès que, per tal com, ja que, puix que**

CAR (adj.)

a pes d'or *SP*, molt car, a un preu molt elevat (EC)

Els fan pagar la cocaïna a pes d'or / Hi ha molt poca fruita, enguany; l'haurem de pagar a pes d'or; quan hi ha mala anyada tot s'en-careix (EC, *)

→ a preu d'or, **costar un ull de la cara**

a preu d'or *SP*, a un preu molt alt (EC)

En aquella regió africana l'aigua va a preu d'or

→ a pes d'or

can Pispá *SN*, dit d'un lloc on roben amb el preu (SP)

Aquesta botiga és can Pispá, no hi tornaré més
→ **cova de lladres**

▷ **clavar l'ungla** (a algú) (p.ext.)

com un foc *SAdv*, [ésser] molt car, de preu excessivament elevat (A-M)

Vaig demanar preu d'una arqueta japonesa i costava com foc; no l'he pas poguda comprar / Aquest jersei és car com a foc (També s'usa amb la forma *com a foc*) (R-M, *)

→ **costar un ronyó, costar un ull de la cara, costar el bec i les ungles**

costar el bec i les ungles *SV*, **costar molt car** (R-M)

S'ha comprat una casa molt gran, però li ha costat el bec i les ungles (R-M)

→ **costar un ronyó, costar el pebre, costar un bon pessic, costar un censal, valer un potosí, costar un sentit, costar un ull de la cara, costar una porrada, costar una ronyonada, com un foc**

▷ **ésser una sagnia** (p.ext.)

● **costar es bec de ses ungles** (Mall.)

costar el pebre *SV*, **costar molt, ésser molt car** (A-M)

Aquestes arracades em van costar el pebre, així que ja cal que te les posis / D'on me trobava ben afaitat era de sa bossa, perquè la funció m'havia costat del pebre (*, A-M)

→ **costar un ull de la cara, costar un sentit, costar un ronyó, valer un credo, costar el bec i les ungles, costar un bon pessic, costar un censal, valer un potosí, costar una porrada, costar una ronyonada**

▷ **un preu prohibitiu** (p.ext.)

● **costar del pebre** (Mall.)

costar es bec de ses ungles *SV*, **costar molt car**

Aquest moble li ha costat es bec de ses ungles

→ **costar un ronyó**

[Men. (A-M)]

costar un bon pessic *SV*, **costar molt, ésser molt car**

L'anell de prometatge li va costar un bon pessic

→ **costar el bec i les ungles, costar el pebre, costar un censal, valer un potosí, costar un ronyó, costar un sentit, costar un ull de la cara, costar una porrada, costar una pasta gansa**

▷ **clavar un bon pessic** (a algú) (inv.)

costar un censal *SV*, ésser molt car (R-M)

Aquella escultura costa un censal / Ha comprat un quadre que li ha costat un censal; val a dir que és d'una bona firma (*, R-M)

→ **costar un ull de la cara, costar el bec i les ungles, costar el pebre, costar un bon pessic, valer un potosí, costar un ronyó, costar un sentit, costar una porrada, costar una ronyonada**

costar un colló *SV*, ésser molt car (R-M)

M'ha costat un colló, així que tracteu-ho bé / El creuer que han fet val un colló (També s'usa amb el verb *valer*) (R-M, *)

→ **costar un ull de la cara, costar un colló de mico, costar un ou, costar una porrada, costar una pasta gansa**

■ **costar un colló de mico** *SV*, ésser molt cara una cosa

Aquest cotxe li deu haver costat un colló de mico / Aquests abrics de pell valen un colló de mico (També s'usa amb el verb *valer*)

→ **costar un colló, costar un ull de la cara, costar un ou, costar una porrada, costar una pasta gansa**

■ **costar un ou** *SV*, ésser molt car

Em vull comprar un cotxe descapotable, però tots costen un ou / El vestit de la núvia val un ou (També s'usa amb el verb *valer*)

→ **costar un colló, costar un ull de la cara, costar un colló de mico, costar una porrada, costar una pasta gansa**

costar un ronyó *SV*, ésser molt cara una cosa (IEC)

Aquest cotxe segur que costa un ronyó / S'ha comprat una casa que li ha costat un ronyó; val a dir que és molt ben construïda, però no és gaire gran (També s'usa amb el verb *valer*) (*, R-M)

→ **costar un ull de la cara, costar un sentit, costar una ronyonada, costar el bec i les ungles, costar es bec de ses ungles, com un foc, costar el pebre, costar un bon pessic, costar un censal, valer un potosí, costar una porrada, valer un credo**

▷ **un preu prohibitiu** (p.ext.), **picar fort** (p.ext.)

costar un sentit *SV*, **costar molts diners / costar molt cara** (alguna cosa) (IEC, EC)

No ha estat contenta fins que el seu marit li ha comprat un collar de perles que costa un sentit; no sé per què és tan exigent / Aquella casa va valer un sentit (També s'usa amb el verb *valer*) (R-M, *)

→ **costar un ronyó, costar un ull de la cara, costar el bec i les ungles, costar el pebre, costar un bon pessic, costar un censal, valer un potosí, costar una porrada, costar una ronyonada, valer un credo**

▷ **un preu prohibitiu** (p.ext.)

costar un ull de la cara *SV*, ésser molt cara una cosa (IEC)

Aquesta perla li ha costat un ull de la cara (També s'usa amb el verb *valer* i amb la forma *costar un ull*)

→ **costar un ronyó, costar un ou, costar un colló, costar un colló de mico, costar el bec i les ungles, costar el pebre, costar un bon pessic, costar un censal, valer un potosí, costar un sentit, costar una porrada, valer un credo, a preu d'or, com un foc**

▷ **un preu prohibitiu** (p.ext.)

■ **costar una pasta gansa** *SV*, costar molt, ésser molt car

Aquest cotxe et deu haver costat una pasta gansa, perquè és dels models cars

→ **costar un bon pessic, costar un colló, costar un colló de mico, costar un ou**

[ganso: mot no registrat a l'IEC]

costar una porrada *SV*, ésser molt car (R-M)

Si vol anar i tornar en avió li costarà una porrada; no crec que ho faci gaire sovint (R-M)

→ **costar un colló, costar un ou, costar un ronyó, costar un sentit, costar un ull de la cara, costar un colló de mico, valer un potosí, valer una fortuna**

■ **costar una ronyonada** *SV*, ésser molt cara una cosa

Aquest pis enmig del passeig de Gràcia ens va costar una ronyonada

→ **costar un ronyó, costar el bec i les ungles, costar el pebre, costar un censal, costar un sentit**

cova de lladres *SN*, expressió emprada per a referir-se a aquell lloc on es venen objectes o s'ofereixen serveis a un preu molt alt

Aquell establiment és una cova de lladres; els preus hi són posats arbitràriament i mai no se sap quant s'ha de pagar. Estafen el públic (R-M)

→ **can Pispa**

▷ **clavar un bon pessic** (a algú) (p.ext.), **ficar les ungles** (a algú) (p.ext.)

ésser cara la vida *O*, trobar molt cars els productes o articles de primera necessitat d'un lloc concret

Un país en què la vida és cara (IEC)

▷ **estar pels núvols** (p.ext.)

estar pels núvols *SV*, ésser car, inabastable (R-M)

El preu dels pisos està pels núvols; en pocs temps s'ha doblat / Si és que tot està pels núvols. No sé quant haurem de guanyar per a poder viure dignament / Els preus dels productes bàsics van pels núvols en aquest país (També s'usa amb el verb *anar*) (R-M, R-M, *)

▷ **ésser cara la vida** (p.ext.)

fer-se'n l'estella *SV*, (alguna cosa) costar cara (Fr)

D'aquests pantalons va fer-se'n l'estella, però li han durat molts anys

→ **fer-se'n un ronyó, costar un ull de la cara, costar el pebre**

▷ **pujar més el farciment que el gall** (p.ext.)

fer-se'n un ronyó *SV*, car / alguna cosa, costar cara (Fr, *)

Ja cal que valoris el penjoll que t'ha regalat perquè se n'ha fet un ronyó

→ **fer-se'n l'estella, fer-se'n** (d'alguna cosa)

picar fort *SV*, ésser car / es diu d'algú que fa pagar cara la cosa que ha creat (R-M, *)

Volia comprar una pintura flamenca per al rebedor; però el quadret que jo mirava pica fort; és massa per al meu pressupost / Aquest restaurant sí que pica fort; es fa valer el que cuina (R-M, *)

▷ **pagar una fortuna** (p.ext.), **costar un ronyó** (p.ext.)

un preu prohibitiu *SQ*, preu excessivament alt, que impedeix comprar (A-M)

Aquests pantalons tenen un preu prohibitiu, no em puc permetre pas de comprar-los / Han posat la roba a un preu prohibitiu

▷ **costar el pebre** (p.ext.), **costar un ull de la cara** (p.ext.), **costar un sentit** (p.ext.), **costar un ronyó** (p.ext.), **valer un credo** (p.ext.)

valer un credo *SV*, ésser molt car (A-M)

El xalet que ha comprat val un credo / La cadeneteta que em vas regalar ja sé que no val un credo, però la portaré sempre en senyal del nostre amor

→ **costar un ull de la cara, costar un sentit, costar un ronyó, valer una fortuna**

▷ **un preu prohibitiu** (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

valer un potosí *SV*, valer molts diners

Això val un potosí / El banquet del casament va valer un potosí / La casa nova li ha costat un potosí (També s'usa amb el verb *costar*) (A-M, *, *)

→ **costar un ull de la cara, costar el bec i les ungles, costar el pebre, costar un bon pessic, costar un censal, costar un ronyó, costar un sentit, costar una porrada**

[potosí: mot no registrat a l'IEC]

valer una fortuna *SV*, valer molt (EC)

Aquest pis en ple centre de Barcelona val una fortuna / Aconseguir que aquesta actriu intervingués a la pel·lícula, li devia costar una fortuna (També s'usa amb el verb *costar*)

→ **valer un credo, costar una porrada**

▷ **pagar una fortuna** (inv.)

CARA

1. part anterior del cap d'una persona

cara d'agost *SN*, [tenir, fer,] cara de benestant (IEC)

Es nota que és l'amo amb la cara d'agost que té cara de cul *SN*, cara ampla i rodona (R-M)

Que has vist quina cara de cul que té! / Se'n riuen de la seva cara de cul / Ep! Tu, cara cul! Vine cap a aquí que t'he de dir quatre coses!

(També s'usa amb la forma *cara cul*) (R-M, R-M, *)

→ **cara de pa, cara de pa de ral, cara de lluna plena, cara de pa de quilo**

▷ **cara cul** (v.f.)

cara de lluna plena SN, cara ampla i rodona (A-M)

Des que s'ha engraixat fa cara de lluna plena

→ **cara de pa, cara de pa de ral, cara de cul, cara de pa de quilo**

■ **cara de pa de quilo** SN, cara ampla i rodona

S'ha engraixat, ara fa una cara de pa de quilo!

→ **cara de pa de ral, cara de pa, cara de lluna plena, cara de cul**

▷ **cara de pito** (ant.), **begut de cara** (ant.), **xuclat de galtes** (ant.)

cara de pa de ral SN, cara ampla i rodona (A-M)

Fas la mateixa cara de pa de ral que ton pare, es nota que us alimenteu bé!

→ **cara de pa, cara de lluna plena, cara de pa de quilo, cara de cul**

▷ **cara de pito** (ant.), **begut de cara** (ant.), **xuclat de galtes** (ant.), **tenir galtes de pa de ral** (p.ext.)

cara de rosa SN, bonica i d'aspecte juvenívol i sa (Fr)

Mira quin noi més maco i quina cara de rosa que té

→ **cara de bon any, cara de maig**

2. part anterior d'una cosa

al dret SP, al costat o cara considerats normals en la posició d'un objecte relativament al seu ús (R-M)

T'ho mires al revés; al dret hi ha un dibuix molt bonic / Si ho poses al dret no fa tan bonic com si ho poses al revés (R-M)

▷ **del dret** (v.f.), **al revés** (ant.), **a l'inrevés** (ant.), **cap per amunt** (p.ext.), **de cara enlaire** (p.ext.)

el costat dret SD, cara / dret, anvers, la superfície que està a la vista, la cara de dalt d'una cosa (Fr, *)

Gira la moneda i ensenya-me'n el costat dret

CARÀCTER

■ **manera de ser** SN, expressió usada per a referir-se a aquells trets particulars d'una persona que distingeixen el seu caràcter

Té una manera de ser que no m'agrada gens / No li facis cas; és la seva manera de ser

▷ **a la seva manera** (p.ext.)

CARACTERÍSTICA

constant personal SN, tret o peculiaritat persistent en el curs de l'actuació d'una persona (IEC)

El dramatisme en les seves obres és una constant personal

CARAGRÒS

cara d'àngel bufador SN, persona que té les galtes bufarelles (A-M)

És baixet i té cara d'àngel bufador / Sempre ha fet cara d'àngel bufador

→ **tenir galtes de trompeter, tenir galtes de pa de ral**

tenir galtes de ferro SV, (tenir la) galta molt plena (IEC)

És un home alt i gros, té galtes de ferro

→ **tenir galtes de pa de ral, tenir galtes de formatge, tenir galtes de pa torrat, tenir galtes de trompeter**

tenir galtes de trompeter SV, ésser caragròs (R-M)

És un home que té galtes de trompeter; de tan gras sembla que bufi (R-M)

→ **tenir galtes de pa de ral, tenir galtes de pa tou, tenir galtes de formatge, tenir galtes de ferro, cara d'àngel bufador**

ANT

no tenir cara per a senyar-se SV, tenir la cara molt petita (IEC)

Aquella dona és tan menuda que no té cara per a senyar-se / Amb aquest pentinat l'han deixat sense cara per a senyar-se (També s'usa amb la forma *sense cara per a senyar-se*)

▷ **begut de cara** (p.ext.), **xuclat de galtes** (p.ext.)

[Vallès, Penedès (A-M)]

CARA-RODÓ

cara de pa SN, cara ampla i rodona (A-M)

Se nota que sou germans, tots teniu sa mateixa cara de pa

→ **cara de pa de ral, cara de lluna plena, cara de cul, cara de pa de quilo**

[Mall. (A-M)]

CARCOMPRAR

pagar el gust i les ganex SV, pagar més del just (R-M)

Per fer un vestit a mida, fan pagar el gust i les ganex; he optat per comprar-me'l confeccionat (R-M)

→ **pagar una fortuna**

pagar una fortuna SV, pagar molt (EC)

Han pagat una fortuna per l'entrada d'aquest pis

→ **pagar el gust i les ganex**

▷ **valer una fortuna** (inv.), **picar fort** (p.ext.)

CARDENAL

príncep de l'Església SN, cardenal / qualsevol dels prelats que, juntament amb el Papa, componen el sacre collegi, representen l'església romana i formen el conclave per a l'elecció del Papa (EC, *)

El príncep de l'Església va fer un manifest públic / Ara passa el Papa seguit de tot de prínceps de l'Església

▷ **sacre collegi** (p.ext.)

CARDENALICI**sacre collegi** *SN*, collegi cardenalici (EC)*Tot de membres del sacre collegi es reuniren per triar un nou Papa*▷ **príncep de l'Església** (p.ext.)**CARGOL****clau de rosca** *SN*, cargol / tija cilíndrica o cònica amb un sortint o filet de secció rectangular, triangular, etc. que dibuixa sobre la seva superfície una hèlice contínua, i que es fixa en el cos on penetra encaixant dins les espirals en buit que ella mateixa s'obre o que porta una peça dita «femella» (IEC, *)*Per a collar aquesta estructura necessiteu, com a mínim, un clau de rosca***CARGOLAR-SE****prendre volta** *SV*, cargolar-se una corda sobre ella mateixa (EC)*La corda va prendre volta***CARISMA****do de gent** *SN*, gràcia especial, conjunt de qualitats amb què una persona es guanya la benvolença, la simpatia de la gent que tracta (EC)
El polític que surt al diari guanyarà les eleccions pel seu do de gent▷ **fer rotlle** (p.ext.)**CARISMÀTIC****fer rotlle** *SV*, fer-se escoltar o respectar, tenir prestigi / fer-se escoltar, considerar, etc., per la gent (A-M, EC)*És d'aquelles persones que fa rotlle, perquè té carisma quan parla* (També s'usa amb la forma *fer rotllo*)▷ **fer rotlle** (a algú) (inv.), **do de gent** (p.ext.)**CARITAT****l'olla dels pobres** *SD*, pràctica caritativa que tenia lloc a les ciutats, pobles, convents, en període de fam o escassetat (EC)*Ja no hi ha costum de fer l'olla dels pobres*▷ **casa de beneficència** (p.ext.), **casa de caritat** (p.ext.), **casa de misericòrdia** (p.ext.), **menjar de farda** (p.ext.)**CARITATIU****allargar la mà** (a algú) *SV*, ésser caritatiu, generós (IEC)*Demana-li-ho a ell, és dels qui acostuma a allargar la mà*→ **fer caritat, fer almoïna****CARN****bistec tàrtar** *SN*, carn picada de bou o de vedella, adobada amb rovell d'ou, ceba trinxada i espècies, que es menja crua (IEC)*Al restaurant demanaré bistec tàrtar, que allí el fan molt bo*▷ **bistec rus** (p.ext.), **bistec alemany** (p.ext.)**cap de mort** *SN*, part de la carn de bou compresa entre la falda i la sofraja i que correspon al davant de la cuixa (EC)*Posa'm sis talls de cap de mort*▷ **tapa plana** (p.ext.), **tall rodó** (p.ext.)**carn d'olla** *SN*, plat compost de carn, pilota, verdura, llegums, embotits i altres ingredients, bullits a l'olla (IEC)*Només mengem carn d'olla per Nadal***carn morta** *SN*, carn que ha perdut la sensibilitat a causa d'una lesió, un cop, etc. (EC)*Va tenir un accident i va perdre la sensibilitat a la cuixa, ja la hi podies picar que no se'n sentia; era carn morta*▷ **pell morta** (p.ext.), **carn viva** (p.ext.)**carn viva** *SN*, la carn pròpiament dita (per oposició a pell) (IEC)*El tall era tan profund que es veia la carn viva*▷ **carn morta** (p.ext.), **sang viva** (p.ext.)**filet bord** *SN*, carn de les llonzes del coll, molt melosa però poc vistosa, que es menja com a bistec o guisada*Cuinava filet bord amb bolets*→ **filet de pobre**

[Reus]

filet de pobre *SN*, carn de les llonzes del coll, molt melosa però poc vistosa, que es menja com a bistec o guisada (IEC)*De segon plat hi ha filet de pobre guisat amb pèsols i pastanaga*● **filet bord** (Reus)**tall rodó** *SN*, peça de carn d'un animal, llarga i rodona, destinada principalment a rostits (EC)*Posa'm quatre-cents grams de tall rodó*▷ **cap de mort** (p.ext.), **tapa plana** (p.ext.)**tapa plana** *SN*, carn dels animals bovins corresponent a la part posterior de la meitat superior de la cuixa, entre el cap de mort i el tall rodó de la cuixa (EC)*Posa'm quatre talls primets de tapa plana*▷ **cap de mort** (p.ext.), **tall rodó** (p.ext.)**CARRAU****xerric-xerrac** *SN*, instrument de fusta amb una llengüeta que, en fer giravoltar la peça on va fixada, bat successivament les dents d'una roda dentada fixada al mànec, i produeix així un seguit de sorolls secs i desagradables (IEC)
No facis anar el xerric-xerrac que em fas mal de cap

[Reduplicatiu]

CÀRREC

(fig.)

a compte (d'algú) *SP*, a càrrec de / expressió emprada per a denotar la responsabilitat d'algú respecte a alguna cosa o acció (R-M, *)

Això ho faig a compte de la propietària, que m'ho ha demanat (R-M)

→ **en nom** (d'algú)

▷ **per compte** (d'algú) (v.f.), **pel compte** (d'algú) (v.f.)

amb càrrec a SP, fent un càrrec a (IEC)

Això ho pagarem amb càrrec al compte corrent de l'empresa

▷ **a càrrec** (d'algú) (p.ext.)

de nom SP, revestit d'un càrrec sense exercir-lo
És president de nom perquè està exiliat i no pot exercir

estar ben col·locat (algú) *SV*, tenir una bona col·locació / tenir un bon càrrec (EC, *)

Ara és un dels vicepresidents de l'empresa. Està ben col·locat gràcies a la seva esposa, que és la germana del propietari (També s'usa amb els quantificadors bastant, força, molt, etc. en posició preadverbial)

▷ **estar mal col·locat** (algú) (ant.)

estar mal col·locat SV, tenir una mala col·locació / tenir un mal càrrec (EC, *)

Al principi estava mal col·locat, però com que s'esforçava anava adquirint més responsabilitats fins que va tenir un bon càrrec

▷ **estar ben col·locat** (algú) (ant.)

prendre possessió (d'alguna cosa) *SV*, executar algun acte que mostri l'exercici del dret, ús o lliure disposició d'allò que hom comença a posseir (EC)

*Prendre possessió d'un càrrec / El nou conseller va prendre possessió davant del president (EC, *)*

▷ **donar possessió** (d'alguna cosa, a algú) (inv.), **presa de possessió** (p.ext.)

presa de possessió SN, acte de prendre possessió d'un càrrec, de drets o de béns (IEC)

La directora general va celebrar amb els seus companys la presa de possessió com a consellera

▷ **prendre possessió** (d'alguna cosa) (p.ext.)

CARREGAR

tenir (alguna cosa) **a carregador SV**, tenir alguna cosa en un lloc on pot anar bestiar, un carro, un vehicle, etc., per a emportar-se-la (IEC)
Ja té totes les maletes a carregador, les té a prop del cotxe, a punt per a marxar

CARREGAT

a braç SP, sostenint el pes d'una persona o cosa amb els braços / de manera que la persona o la cosa que hom porta recolzi damunt l'avantbraç formant angle amb el braç superior o que en pengi / dur una persona, especialment un infant, damunt un braç (*, EC, A-M)
Va haver de portar l'estufa a braç perquè no hi va trobar cap carretó (Sovint s'usa amb els verbs dur, portar, etc.)

→ **a plec de braç, de bracet, en braços**

▷ **al braç** (v.f.), **a coll** (p.ext.), **fer cadireta** (p.ext.)

carregat a seny SA, carregat fins a dalt, fins al màxim (A-M)

L'ascensor anava carregat a seny; per això es va aturar (Es pot ometre l'adjectiu)

▷ **carregat com un ase** (p.ext.)

carregat com un ase SA, [anar] molt carregat / portar algú una càrrega feixuga (R-M, EC)
Se m'ha espatllat l'auto i he hagut d'anar carregat com un ase amb les maletes fins a casa / Quan he tornat del mercat anava carregat com un ruc: al cistell no hi cabia res més (També s'usa amb el nom ruc) (R-M)

▷ **carregat a seny** (p.ext.), **semblar que vagi a la guerra del tap** (p.ext.)

■ **semblar que vagi a la guerra del tap SV**, carregat amb molt d'embalum

On vas amb tants paquets? Sembla que vagis a la guerra del tap

▷ **carregat com un ase** (p.ext.)

CARREGÓS

haver-n'hi un tip SV, ésser carregós (R-M)

D'aquesta feina n'hi ha un tip; ja n'estic cansat / N'hi ha un tip, d'aquest xicot: tot el sant dia plora (R-M, IEC)

→ **haver-n'hi un feix, fer més nosa que una busca dins un ull**

CARRER

carrer gran SN, carrer major / carrer principal d'una població d'estructura urbana tradicional (IEC, *)

El mercat setmanal està instal·lat al carrer gran del poble

→ **carrer major**

carrer major SN, carrer principal d'una població d'estructura urbana tradicional (EC)

La passada de l'Ascensió de Granollers recorre el carrer major de dalt a baix

→ **carrer gran**

via pública SN, carrer, plaça, camí, etc., per on transita o circula el públic (IEC)

Durant la campanya electoral van prometre que pavimentarien de nou tota la via pública

CARRETERA

camí ral SN, camí públic de més trànsit utilitzat per a les comunicacions abans de la construcció de les carreteres (IEC)

Tingues l'honor de trepitjar aquest camí ral encatifat de flors de Corpus

CARTA

carta partida SN, carta amb dues expedicions fetes sobre el mateix full, traçant entremig abans de separar-les les lletres «a», «b», «c» o qualsevol dibuix a fi d'evitar les falsificacions (IEC)

El cavaller va enviar al seu adversari una carta partida

▷ **quatre ratlles** (p.ext.), **quatre mots** (p.ext.)

quatre mots *SQ*, es diu fam. per a designar una carta (Fr)

M'ha dit que li escriguï quatre mots quan arribi a Estats Units (S'usa normalment com a complement dels verbs *escriure*, *fer*, *rebre*, etc.)

→ **quatre ratlles**

▷ **cop de ploma** (p.ext.), **carta partida** (p.ext.)

CARTENIR

tenir car *SV*, cartenir, prear / estimar molt alguna cosa (IEC, A-M)

Tingueu car aquest llibre perquè en queden pocs de tan antics

▷ **tenir en car** (v.f.)

CARVENDRE

clavar l'ungla (a algú) *SV*, cobrar més del que cal / cotnar, fer pagar excessivament per una cosa (A-M, EC)

És un advocat que clava l'ungla; resulta car, però és eficient / Aquell marxant de la fira em va ben clavar l'ungla (R-M, EC)

→ **ficar les ungles** (a algú), **clavar una acanada** (a algú)

▷ **clavar les ungles** (v.f.), **escurar les butxaques** (a algú) (p.ext.), **can Pispa** (p.ext.)

clavar un bon pessic (a algú) *SV*, cobrar car

En aquella botiga acostumen a clavar un bon pessic als passants / Per l'ordinador li van clavar un bon pessic, però n'està satisfet (També s'usa amb el verb *fotre*)

→ **clavar una acanada** (a algú)

▷ **costar un bon pessic** (inv.), **cova de lladres** (p.ext.)

clavar una acanada (a algú) *SV*, fer pagar excessivament per una cosa

A aquesta botiga claven una acanada a tothom qui hi entra / Li clavaren una acanada / En comprar el cotxe li van fotre una acanada (També s'usa amb el verb *fotre* i amb el modificador *bon* en posició prenominal) (*, EC, *)

→ **clavar l'ungla** (a algú), **clavar un bon pessic** (a algú), **ficar les ungles** (a algú)

ficar les ungles (a algú) *SV*, cobrar més del que cal (A-M)

En aquell botiga sempre fiquen les ungles a tothom

→ **clavar l'ungla** (a algú), **clavar una acanada** (a algú)

▷ **cova de lladres** (p.ext.)

CAS

cas de casos *SN*, cas extraordinari, poc probable (Fr)

Ahir em va passar un cas de casos; vols que te l'expliqui?

▷ **d'una i bona** (p.ext.)

CASA

a ca *SP*, expressió usada per a referir-se al lloc on viu algú

A ca l'Andreu / A ca l'Albert / El trobareu a cal ferrer (IEC, EC, *)

→ **a casa** (d'algú)

a casa (d'algú) *SP*, expressió usada per a referir-se al lloc on viu algú

Érem aquell dia a casa de l'oncle, a casa l'oncle / Ja hem arribat a casa / Són a casa de la Joana (Sovint s'omet la preposició *de* i també tot el complement) (IEC, IEC, EC)

→ **a ca**

▷ **a fora** (ant.)

casa barata *SN*, designació del tipus de casa per a obrers construïda amb la intervenció dels poders públics a partir de la segona meitat del segle XIX en els països de gran desenvolupament industrial (EC)

Viu en una casa barata, al sud de la ciutat

casa de camp *SN*, casa situada fora poblat (IEC)

Passaran el pont de la Puríssima a la casa de camp de l'Ametlla

▷ **casa pairal** (p.ext.), **casa de pagès** (p.ext.), **casa de recreu** (p.ext.), **a fora** (p.ext.)

casa de recreu *SN*, casa que no és habitada tot l'any, situada fora de poblat (Fr)

Fes les maletes que demà anirem a la casa de recreu

▷ **casa pairal** (p.ext.), **casa de camp** (p.ext.), **casa de pagès** (p.ext.)

casa pairal *SN*, casa on habiten o han habitat els pares o els progenitors del llinatge d'una persona (EC)

Les cases pairals acostumen a ser grans i espaioses

▷ **casa de camp** (p.ext.), **casa de pagès** (p.ext.), **casa de recreu** (p.ext.)

palau de fades *SN*, es diu d'una casa molt bella (Fr)

Això és un palau de fades. No em diguis que tu vius aquí?

ANT

■ **a fora** *SP*, dit per a referir-se a un lloc que no és la casa o l'espai familiar d'algú

No són a casa seva, han anat a dinar a fora / Abans tenien un negoci familiar però ara treballen a fora

▷ **a casa** (d'algú) (ant.)

CASADOR

per merèixer *SP*, que no ha contret compromís matrimonial / lliure de compromís matrimonial / expressió aplicada a la persona, especialment a la noia, en estat de casar-se i lliure de compromís matrimonial (R-M, IEC, EC)

Té una filla casada, una de promesa i una per merèixer (EC)

▷ **quedar per a vestir sants** (p.ext.), **quedar per tia** (p.ext.)

CASAL

casa de cultura *SN*, institució municipal de cultura (IEC)

A la casa de cultura trobaràs tota la informació sobre el concurs de literatura

CASAMENT

nit de noces *SN*, la primera nit que els cònjuges passen junts després de casar-se

Van passar la nit de noces tancats en l'auto-car que els va portar a Viena, on van anar de viatge de noces (També s'usa amb la forma *nit de casament*)

▷ **lluna de mel** (p.ext.), **pa de noces** (p.ext.), **llit nupcial** (p.ext.)

CASAR-SE

conduir (algú) **a l'altar** *SV*, amb relació a una dona, casar-s'hi (IEC)

Ha tingut molts festejadors, però encara no ha sorgit qui la condueixi a l'altar (R-M)

■ **donar el sí** (a algú) *SV*, acceptar de contreure matrimoni

Quan va donar el sí a en Xavier, es va emocionar / En Francesc i la Marta es van donar el sí a la capella de la Sagrada Família

→ **donar paraula de casament**

donar paraula de casament *SV*, la (paraula) que es dóna i s'accepta recíprocament de contraure casament, i per la qual queden obligats els qui la donen (A-M)

Van donar paraula de casament davant de familiars i amics

→ **donar el sí** (a algú)

fer l'esclafit *SV*, casar-se / unir-se en matrimoni amb algú (IEC, *)

Diumenge, na Joana farà s'esclafit, se casarà amb en Pep / Lo que s'ha d'empenyorar, que se venga! que es faça s'esclafit, verbo matrimoni! (S'usa en contextos irònics) (*, A-M)

→ **fer un cop de cap**

▷ **unir-se en matrimoni** (p.ext.), **prendre estat** (p.ext.)

● **fer s'esclafit** (Mall.)

■ **fer un cop de cap** *SV*, dues persones, prendre el determini de casar-se

En Ramon i la Gemma finalment han fet un cop de cap; ja era hora, perquè feia més de vuit anys que festejaven

→ **fer l'esclafit**

▷ **unir-se en matrimoni** (p.ext.), **prendre estat** (p.ext.)

prendre estat *SV*, casar-se / unir-se en matrimoni amb algú (R-M, *)

Ja és hora que pensis a prendre estat; ja ets prou gran i de bones noies no en falten (R-M)

→ **unir-se en matrimoni**, **prendre marit**, **prendre muller**

▷ **fer l'esclafit** (p.ext.), **fer un cop de cap** (p.ext.)

prendre muller *SV*, casar-se / un home, casar-se amb una dona (IEC, *)

Va trigar molts anys a prendre muller, tothom es pensava que ja no es casaria (També s'usa amb el nom *esposa*) (R-M)

→ **prendre estat**, **unir-se en matrimoni**

▷ **prendre marit** (inv.)

unir-se en matrimoni *SV*, unir-se legítimament marit i muller

S'han unit en matrimoni acompanyats de tota la família i dels millors amics

→ **prendre estat**, **prendre marit**, **prendre muller**

▷ **fer l'esclafit** (p.ext.), **fer un cop de cap** (p.ext.)

CASCADA

salt d'aigua *SN*, caiguda de l'aigua d'un corrent allà on hi ha un desnivell brusc / desnivell natural o artificial, brusc i important, d'un curs d'aigua. És anomenat també *sallent* (IEC, EC)

Van anar a Sant Miquel del Fai a veure els salts d'aigua

CASINO

casa de joc *SN*, establiment autoritzat per a la pràctica de jocs d'atzar / lloc on es juga diners (IEC, R-M)

Actualment les cases de joc són tolerades a gairebé tot Europa / D'escoles no, que no n'hi veus gaires, però de cases de joc, n'han omplert la ciutat (R-M)

CASOLÀ

1. que pertany a l'interior de la casa, de la família, domèstic

d'estar per casa *SP*, casolà / expressió usada per a indicar que alguna cosa (roba, menjar, etc.) és molt casolana (R-M, *)

El vam trobar amb una bata d'estar per casa, descolorida i gastada, i ell estava tot confós de presentar-se així / Roba d'estar per casa / En aquell restaurant fan menjars d'estar per casa; però hi vaig perquè conec la cuinera (R-M, EC, *)

▷ **de cada dia** (p.ext.), **de qualsevol manera** (p.ext.), **de batalla** (p.ext.), **d'esport** (p.ext.)

2. que s'està molt a casa; afecte als deures o als plaers de la casa

de casa seva *SP*, [persona] que espontàniament es dedica al govern de la casa i surt poc (EC) *La Maria és bastant de casa seva, per això surt tan poc* (També s'usa amb les altres formes del possessiu i amb la forma *de sa casa*)

→ **ésser de casa**

▷ **dona de casa** (p.ext.)

ésser de casa *SV*, ésser pertanyent o afecionat a la casa / tenir el seu plaer més gran a estar a casa amb la família (R-M, IEC)

Aquest home és de casa: sempre li fa mandra anar a visitar algun amic / No surt mai; és tan de casa que enlloc no gaudeix com entre les seves quatre parets / El seu marit és molt de casa; no surt mai al vespre (També s'usa amb els quantificadors *molt* o *tan* en posició post-verbal) (R-M, R-M, Fr)

→ **de casa seva**

▷ **no caure-li les teulades damunt** (a algú) (ant.), **no caure-li la casa a sobre** (a algú) (ant.), **ocell de gàbia** (p.ext.)

ocell de gàbia *SN*, persona que surt poc de casa (R-M)

La seva malaltia l'ha retingut a casa més de dos mesos i ell, que no és ocell de gàbia, ja frisa per poder sortir / No siguis tan ocell de gàbia i anima't a sortir amb nosaltres! (R-M)

▷ **no caure-li les teulades damunt** (a algú) (ant.), **no caure-li la casa a sobre** (a algú) (ant.), **aranya de forat** (p.ext.), **cuca de forat** (p.ext.), **ésser de casa** (p.ext.)

CÀSTIG

treballs forçats *SN*, treballs que es fan com a càstig d'un delicte en els presidis / treballs a què estan obligats alguns condemnats per raó d'un delicte i que formen part de la condemna amb què han estat castigats (IEC, EC)

Està condemnat a cinquanta anys de treballs forçats

xarop de bastó *SN*, càstig corporal / pallissa, atupada (R-M, EC)

Els nostres avis deien que la millor pedagogia és el xarop de bastó; s'escandalitzarien de la nostra tolerància amb els infants (R-M)

→ **xarop de freixe, xarop d'estopa, xarop de reblanir, xarop de gaiato, mà dura**

xarop de freixe *SN*, càstig corporal (R-M)

Aquest noi no obeirà si no és amb xarop de freixe (R-M)

→ **xarop de bastó, xarop d'estopa, xarop de reblanir, xarop de gaiato**

CASTIGAR

picar la cresta (a algú) *SV*, reprendre algú / renyar (algú), acovardir-lo (R-M, EC)

Van haver de picar la cresta a la Maria / Li haurem de picar la cresta si continua comportant-se amb aquest desvergonyiment; tots els clients es queixen (*, R-M)

→ **clavar un juli** (a algú), **cantar les veritats** (a algú), **cridar l'atenció** (a algú), **estirar les orelles** (a algú), **tocar-li el crostó** (a algú), **picar-li els dits** (a algú), **tocar-li l'esquena** (a algú), **traure-li la puça de l'orella** (a algú)

▷ **tirar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú) (p.ext.), **estar barres obertes** (p.ext.)

picar-li els dits (a algú) *SV*, reprendre algú / castigar algú perquè escarmentí (R-M, EC)

Si torna a anar-se'n abans que sigui l'hora, li haureu de picar els dits, a veure si s'esmena (R-M)

→ **picar la cresta** (a algú), **tocar-li l'esquena** (a algú), **clavar una lliçó** (a algú), **donar una lliçó** (a algú), **deixar** (algú) **escaldat, traure-li la puça de l'orella** (a algú), **deixar** (algú) **arreglat**

tocar-li l'esquena (a algú) *SV*, renyar algú severament (Fr)

Et portes molt malament i quan arribi la teva mare et tocarà l'esquena

→ **cantar-li les quaranta** (a algú), **tocar-li el crostó** (a algú), **picar la cresta** (a algú), **picar-li els dits** (a algú), **donar-li per a pères** (a algú)

▷ **fer-li petar** (alguna cosa) **per la cara** (a algú) (p.ext.)

traure-li la puça de l'orella (a algú) *SV*, castigar algú perquè s'avesi a complir la seva obligació (A-M)

Al soldat, li van traure la puça de l'orella perquè no havia seguit les normes establertes al quarter

→ **picar-li els dits** (a algú), **picar la cresta** (a algú), **deixar** (algú) **escaldat**

CASTIGAT

carregar-se-la *SV*, ésser castigat severament (A-M)

Se l'ha carregat sense motiu / Si no fas el que t'ha dit el teu pare, te la carregars; ja saps que ho ha dit molt seriosament / Ja el van avisar que se la carregaria si no es presentava a l'hora indicada (*, R-M, R-M)

→ **caure-li un bon paquet** (a algú), **dur-se'n les encarregades, caure-li el pèl** (a algú)

▷ **carregar-se-les** (v.f.), **carregar les culpes** (a algú) (inv.), **carregar les cabres** (a algú) (inv.), **carregar els neulers** (a algú) (inv.), **carregar el mort** (a algú) (inv.)

■ **caure-li el pèl** (a algú) *O*, ésser castigat severament

Quan esbrinin que va ser ell qui va trencar la finestra, li caurà el pèl

→ **carregar-se-la, caure-li un bon paquet** (a algú)

■ **caure-li un bon paquet** (a algú) *O*, ésser castigat severament

Com que el van enxampar copiant a l'examen, li va caure un bon paquet

→ **carregar-se-la, no anar-se'n de buit, caure-li el pèl** (a algú)

▷ **armar un vol** (a algú) (inv.), **clavar un vol** (a algú) (inv.), **moure un vol** (a algú) (inv.), **tocar-li l'esquena** (a algú) (inv.),

buscar-se-la (p.ext.), **sentir-ne de tots colors** (p.ext.)

estar a la vergonya *SV*, estar exposat a la contemplació de la gent com a delinqüent (A-M) *En aquella època, si algú cometia adulteri, estava a la vergonya durant molt de temps*

▷ **posar** (algú) **a la vergonya pública** (inv.), **treure** (algú) **a la vergonya** (inv.)

no anar-se'n a penedir a Roma *SV*, ésser castigat immediatament (A-M)

Porta't malament, que no te n'aniràs a penedir a Roma, no. T'hauré de castigar

→ **no haver d'anar a Roma per la penitència**

▷ **ja cal que es calci** (p.ext.), **ja te n'aniràs a penedir a Roma** (p.ext.)

no haver d'anar a Roma per la penitència *SV*, ésser castigat immediatament (A-M)

Si els teus pares s'adonen del que vas fer, no hauràs d'anar a Roma per la penitència! Et castigaran prou severament

→ **no anar-se'n a penedir a Roma**

passar per les baquetes *SV*, patir un càstig consistent a rebre cops amb les baquetes / aplicar el càstig de baquetes (*, EC)

Com a càstig, va passar per les baquetes

CASUALMENT

al vol *SP*, fent referència a la manera d'assabentar-se d'alguna cosa, de copsar-ne el sentit, etc., tenir lloc amb una gran llestesa, sense necessitat d'una expressió clara d'allò que hom pervé a saber o entendre (EC)

Això que t'he dit són paraules caçades al vol; no sé fins a quin punt poden relacionar-se amb aquesta qüestió / Vaig pescar-lo al vol perquè ara ja no té horari fix a la feina (S'usa normalment amb els verbs *agafar, atrapar, caçar, copsar, pescar*, etc.) (R-M, *)

→ **d'esquitllada**

▷ **de passada** (p.ext.), **de pas** (p.ext.)

per atzar *SP*, casualment / de manera ocasional, incidentalment (R-M, *)

Ja que surts, si per atzar trobes el meu germà, digues-li que el vull veure abans del vespre (R-M)

→ **per ventura, per casualitat, per carambola, per sort, per incidència, per miracle, per xamba**

per carambola *SP*, de retop, indirectament (IEC) *Aquest fullotó va arribar a les meves mans per carambola; ni el buscava, ni sabia que existís / Vaig guanyar la partida per carambola* (R-M, *)

→ **per xamba, per atzar, per incidència per casualitat** *SP*, per causa desconeguda (R-M) *Fa temps que volia demanar-te noves del teu amic Josep, i avui, per casualitat, l'he trobat pel carrer / Ens hem trobat per casualitat / S'han vist per casualitat* (R-M, IEC, EC)

→ **per atzar, per accident, per miracle, per xamba, per ventura**

per incidència *SP*, de manera ocasional / incidentalment (R-M, IEC)

Aquell document del qual ningú no feia cas va resultar, per incidència, una peça cabdal del procés (R-M)

→ **per atzar, per casualitat, per carambola per miracle** *SP*, miraculosament / d'una manera casual (R-M, *)

Es va estimar per la pedrera i per miracle no es va matar / No n'hem trobat ni un per miracle (R-M, EC)

→ **per atzar, per casualitat**

▷ **de miracle** (v.f.)

per sort *SP*, casualment / de manera ocasional, incidentalment (Fr, *)

Ens vam trobar per sort, perquè no ens ho esperàvem cap dels dos

→ **per xamba**

per xamba *SP*, casualment / de manera ocasional, incidentalment (Fr)

Ha guanyat per xamba (IEC)

→ **per atzar, per carambola, per casualitat, per sort**

CATALANISTA

ésser de la ceba *SV*, ésser catalanista convençut / dit despectivament dels catalanistes (IEC, R-M)

Als catalanistes ens diuen que som de la ceba / Que als catalans fermes ens anomenin de la ceba és ja un tòpic / Aquesta família és molt de la ceba (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició postverbal) (R-M, *, *)

▷ **fer país** (p.ext.)

CATALUNYA

■ **casa nostra** *SN*, expressió usada per a referir-se a Catalunya

Darrerament s'han establert moltes empreses estrangeres a casa nostra / Són millors les nous de casa nostra que no pas les de Califòrnia

▷ **de casa** (p.ext.)

● **ca nostra** (Mall.)

■ **fer país** *SV*, acció de manifestar les tradicions i els costums catalans, especialment a l'exterior de Catalunya

Sempre que surt fora de Catalunya li agrada fer país i explica la raó de ser del nacionalisme català

▷ **ésser de la ceba** (p.ext.)

CATEGORIA

■ **a l'alçada de** *SP*, dit per a expressar una comparació d'igualtat pel que fa a qualitat, categoria, etc.

Els escriptors d'aquest país són a l'alçada dels narradors europeus / Diu que vol comprar-se un cotxe a l'alçada del seu càrrec / No

estic a l'alçada dels meus contrincants; per això més val que em retiri

→ **a l'altura de, a nivell de, no restar a la saga** (d'algú)

▷ **no arribar-li a la sola de la sabata** (a algú) (ant.), **no compondre** (amb alguna cosa) (ant.), **deixar** (algú) **darrere** (p.ext.)

a l'altura de SP, dit per a expressar una comparació d'igualtat pel que fa a qualitat, categoria, etc. / grau de progrés (*, A-M)

Els nostres jugadors estan a l'altura dels anglesos / Li han donat un càrrec important, però no està a l'altura i no sabrà exercir-lo com cal (El complement és opcional) (IEC, R-M)

→ **a l'alçada de, a nivell de**

▷ **donar la talla** (p.ext.)

■ **a nivell de SP**, dit per a expressar una comparació d'igualtat pel que fa a qualitat, categoria, etc.

Els actors d'aquesta pel·lícula, realitzada amb pocs recursos, estan a nivell dels millors artistes / Ha pronunciat un discurs a nivell de la seva arrogància i estúpidesa

→ **a l'alçada de, a l'altura de**

▷ **al nivell de** (v.f.)

CATEGÒRIC

dir (alguna cosa) **en rodó SV**, dir alguna cosa decididament, sense vacillar ni pal·liar-la (EC)

Dir quatre coses en rodó / Ell va dir en rodó que no hi aniria / Ell es va negar en rodó a deixar-los veure els plànols; vol tenir-los intriguats (També s'usa amb el verb *negar*) (*, *, R-M)

CATEGÒRICAMENT

a seques SP, sense cap afegit, sense més detalls o particularitats (IEC)

Va dir-me això a seques; no s'hi va esplaiar gaire

→ **ras i curt**

▷ **a les seques** (v.f.)

en absolut SP, d'una manera absoluta, terminant (IEC)

Li ha prohibit en absolut de tornar-hi (Només s'usa en contextos negatius) (EC)

→ **de cap manera**

ras i curt SCoord, sense donar lloc a rèplica (R-M)

Li va contestar, ras i curt, que no calia que comptés més amb ell (R-M)

→ **a seques, clar i ras**

sense reserves SP, categòricament / sense cap afegit, sense més detalls o particularitats (Fr, *)

Ho va afirmar sense reserves

→ **a peus junts, a ulls clucs**

CAURE

anar de corcoll SV, caure d'esquena / caure (R-M, IEC)

Va entrebancar-se i va anar de corcoll sobre l'empedrat / S'ha fet molt mal. Ha relliscat i ha anat de corcoll (R-M)

→ **caure de memòria, caure de corcoll, caure de clatell**

anar de costelles SV, caure de costat en terra (IEC)

Ha ensopegat i ha anat de costelles, però no s'ha fet mal / Va relliscar amb una pell de plàtan i va anar de costelles en plena calçada (R-M)

anar de morros per terra SV, caure de cara (Fr)
Em va empènyer i vaig anar de morros per terra

→ **caure de nassos, caure de morros per terra, caure de nas a terra, caure de trompis, caure de vint ungles, besar en terra**

▷ **trencar-se el nas** (p.ext.)

anar de quatre SV, caure de morros posant les mans a terra (A-M)

Només pujar la bici, ja va anar de quatre

▷ **de quatre grapes** (p.ext.)

[Val. (A-M)]

anar de trompis SV, caure de cara o donar-s'hi un gran cop / caure per efecte d'una ensopegada (R-M, Fr)

Mira per on vas o cauràs de trompis

→ **caure de trompis, trencar-se el nas, caure de morros per terra**

▷ **topar de morros** (p.ext.)

anar per terra SV, caure / moure's, una cosa, amb un moviment de translació de dalt a baix, de vegades rodolant (Fr, *)

S'ha entrebancat i ha anat per terra / És normal que, quan els nens aprenen a caminar, vagin per terra tot sovint / Sense voler va tocar el gerro de les flors i el va fer anar per terra

→ **de rodolons**

▷ **anar a terra** (v.f.), **perdre peu** (p.ext.)

besar en terra SV, caure en terra (A-M)

Em va donar un cop al cap i vaig besar en terra

→ **caure de morros, caure de nassos, caure de morros per terra**

caure aplomat SV, una persona, un objecte, caure verticalment / una persona, un animal, caure com fulminat (EC)

Caigué aplomat des d'un tercer pis / En pegar-li al cap caigué aplomat (EC)

→ **caure com un sac, caure com un sac de patates, caure com un mort**

caure ben llarg SV, caure sense contorsions i quedar estirat en terra

Es va entrebancar i va caure ben llarg al mig de la plaça de la Porxada

→ **caure tot pla, deixar-se anar, caure tan llarg com és**

caure com un sac SV, desplomar-se / una persona, un animal, caure com fulminat (IEC, *)

Va fer quatre passes i va caure com un sac; havia perdut el coneixement / En abraçar la

- mare va caure com un sac; la debilitat i l'e-moció el traïren* (R-M)
 → **caure com un mort, caure com un sac de patates, caure aplomat**
- caure com un sac de patates SV**, caure sense resistència, com un mort (Fr)
Estava tan cansat que va caure com un sac de patates sobre el sofà
 → **caure com un sac, caure com un mort, caure aplomat**
- caure de clatell SV**, caure cap enrere pegant en terra amb la part posterior del cap (A-M)
Va caure de clatell i no va poder tornar a aixecar-se
 → **caure de memòria, anar de corcoll, caure de corcoll**
- caure de corcoll SV**, caure / caure cap enrere (IEC, *)
Ahir vas caure de corcoll i et vas fer molt mal, ara has de fer repòs
 → **anar de corcoll, caure de clatell, caure de memòria**
- caure de memòria SV**, caure d'esquena pegant de cap a terra (IEC)
Va caure de memòria i té un gran bony a la closca del cap / El van empènyer i va caure de memòria (R-M, *)
 → **anar de corcoll, caure de corcoll, caure de clatell**
 ▷ **de sobines** (p.ext.)
- caure de morros per terra SV**, caure de cara
T'entrebançaràs amb el cordill de l'esparde-nya i cauràs de morros per terra / El canbrer va xocar contra una cadira i es va fotre de morros per terra, pobre! (També s'usa amb el verb fotre)
 → **caure de nassos, caure de nas a terra, caure de trompis, caure de vint ungles, anar de morros per terra, anar de trompis**
 ▷ **topar de morros** (p.ext.)
- caure de nas a terra SV**, caure amb la cara tocant a terra
Es va entrebançar i va caure de nas a terra
 → **caure de nassos, caure de trompis, caure de vint ungles, anar de morros per terra, caure de morros per terra**
 ▷ **trencar-se el nas** (p.ext.)
- caure de nassos SV**, caure de cara (Fr)
Aquesta pelada és perquè ahir va caure de nassos / Fent el ximple, es va fotre de nassos / S'ha entrebanecat i ha caigut de bigotis / Va entrebançar-se i va caure de morros (També s'usa amb el verb fotre i amb els noms bigoti i morro) (*, *, *, R-M)
 → **caure de trompis, caure de vint ungles, anar de morros per terra, caure de morros per terra, caure de nas a terra, besar de nas**
 ▷ **trencar-se el nas** (p.ext.), **topar de morros** (p.ext.)
- caure de pernes enlaire SV**, caure de cap (Fr)
El vas empènyer i va caure de pernes enlaire
- caure de trompis SV**, (caure) per terra, com a resultat d'una ensopegada o d'una empena / caigut de cara a terra (EC, R-M)
Sortint de casa seva corria tant que va caure de trompis / L'Anna va ensopegar i va caure de trompis; ara porta el braç embenat (R-M, *)
 → **anar de trompis, caure de nassos, caure de vint ungles, anar de morros per terra, caure de morros per terra, caure de nas a terra, caure de nassos**
- caure de vint ungles SV**, anar de cara a terra (R-M)
Després de fer moltes tentines va caure de vint ungles tan llarg com era. Tothom reia (R-M)
 → **caure de trompis, anar de trompis, caure de nassos, caure de trompis, anar de morros per terra, caure de morros per terra, caure de nas a terra**
- caure tan llarg com és SV**, caure sense contorsions i quedar estirat en terra
A l'últim graó ha caigut tan llarg com és / I en aquell moment va caure tan llarg com era / Es va entrebançar i va caure tan llarga com era
 → **caure ben llarg, deixar-se anar, caure tot pla**
 ▷ **de llarg a llarg** (p.ext.)
- caure tot pla SV**, caure com un sac, sense fer contorsions (EC)
Va relliscar i va caure tot pla al mig de la carretera
 → **caure ben llarg, deixar-se anar, caure tan llarg com és**
- deixar-se anar SV**, caure (una persona o un animal) en terra
De l'ensurt que va tenir es va deixar anar i va picar de genolls a terra
 → **caure ben llarg, caure tot pla, caure tan llarg com és**
- fer llenya SV**, un castell humà, perdre l'equilibri i caure en carregar-se o descarregar-se / en l'argot casteller, caure un castell i, per extensió, caure diverses vegades una colla (IEC, EC)
Han aconseguit carregar el castell però han fet llenya quan el començaven a descarregar / El castell dels xiquets de Valls va fer llenya, però gràcies a Déu no hi va haver cap ferit
- **fotre's de lloros SV**, caure en terra
Com que no mirava on trepitjava, es va fotre de lloros i es va fer mal
 → **fotre's de lloros per terra**
 [lloros: mot no registrat a l'IEC]
- **fotre's de lloros per terra SV**, caure en terra
Si no mires per on vas, et fotràs de lloros per terra
 → **fotre's de lloros**
 [lloros: mot no registrat a l'IEC]
- trencar-se la nou del coll SV**, fer una caiguda aparatosa (IEC)

Ha caigut escales avall i s'ha trencat la nou del coll. Ara va enguixat d'un braç i una cama i està tot ple de blaus

→ **trencar-se coll i barres**

▷ **fotre's un pinyo** (p.ext.)

CAUSA

a causa de SP, motivat per / per raó de, com a conseqüència de (R-M, IEC)

Ha quedat coix a causa de la caiguda / No vam venir a causa de la pluja (R-M, EC)

→ **per culpa de, pel fet de, amb motiu de, per amor de**

▷ **per causa de** (v.f.), **per raó de** (p.ext.), **per torna** (p.ext.)

com que SConj, essent així que / expressió usada per a indicar allò que és causa d'algun esdeveniment (R-M, *)

Com que no em vas dir res, vaig pensar que no hi vindries / Com que no arribaves me n'he anat (R-M, EC)

→ **pel fet de, per això, atès que**

ésser la culpa (d'alguna cosa) O, ésser la causa d'alguna cosa (EC)

Si no hem vingut més aviat la culpa és de la pluja (EC)

→ **tenir la culpa** (d'alguna cosa)

ésser la mare dels ous SV, ésser la causa, origen, llavor / (ésser la) causa, la raó, d'una cosa (R-M, IEC)

Tot el seu descontentament prové del fet que guanya poc; aquesta és la mare dels ous; no té cap altre motiu / La desídia és la raó del seu acomiadament: n'és la mare dels ous (S'usa normalment amb un pronom demostratiu femení o neutre com a subjecte) (R-M, *)

→ **la pedra angular, ésser el pot de la confitura**

▷ **la poma de la discòrdia** (p.ext.)

la poma de la discòrdia SD, allò que és causa de contesta i de discòrdia entre persones i col·lectivitats / allò que determina el desacord entre persones o col·lectivitats que abans anaven acordes (EC, A-M)

Llançar la poma de la discòrdia / La poma de la discòrdia entre ells dos sempre és la mateixa: decidir quin canal de televisió volen veure (EC, *)

▷ **ésser l'esca del pecat** (p.ext.), **ésser la mare dels ous** (p.ext.), **la pedra angular** (p.ext.)

pel fet de SP, expressió usada per a indicar la causa d'alguna cosa

Pel fet de ser com és el van acomiadar de la feina / No va voler venir pel fet que en Pere hi assistiria

→ **a causa de, com que**

per això SP, per aquesta causa (R-M)

Feia poc que se li havia mort el pare; per això no tenia ganes de sortir a sopar (R-M)

→ **per ço, com que**

per amor de SP, causat per / per causa de, per culpa de (R-M, A-M)

Per amor d'això que has dit ens veiem obligats a absentar-nos durant uns dies / Veus? Has caigut per mor de voler córrer massa! (A-M, R-M)

→ **per culpa de, a causa de**

▷ **per mor de** (v.f.)

per ço SP, per aquesta causa / locució adverbial, té valor causal, equivalent a «per això», «per aquesta causa» (EC, A-M)

Ha caminat un munt d'hores, per ço està tan cansat

→ **per això**

per ço que SP, locució-conjunció que serveix per a introduir una oració causal (si el verb està en indicatiu) o final (si el verb està en subjuntiu) (A-M)

Per totes estes raons e per ço que ell era també cap de son llinatge (A-M)

→ **per ço car, per ço com**

per culpa de SP, causat per / a causa de / expressió usada per a indicar la causa d'algun esdeveniment o fet (R-M, EC, *)

No va poder arribar a l'hora per culpa de la pluja, que feia els carrers intransitables (R-M)

→ **per amor de**

▷ **a conseqüència de** (p.ext.), **per motius de** (p.ext.), **per raó de** (p.ext.), **a causa de** (p.ext.)

per motius de SP, expressió usada per a indicar allò que explica alguna cosa (EC)

No he pogut anar-hi per motius de salut (EC)

→ **per raó de**

▷ **per culpa de** (p.ext.)

per obra i gràcia (d'algú) SP, mitjançant la intervenció d'algú

Va poder fer estudis per obra i gràcia d'un seu oncle / L'ésser humà té defectes i virtuts per obra i gràcia del Senyor (EC, *)

→ **per obra de, gràcies a, per gràcia** (d'algú), **mercès a**

■ **per poca cosa SP**, per una causa poc convincent, poc important

S'ha enfadat per poca cosa (També s'usa amb la forma *per poqueta cosa*)

▷ **amb poca cosa** (p.ext.)

tenir la culpa (d'alguna cosa) SV, haver estat, algú o alguna cosa, la causa que s'hagi esdevingut (alguna cosa) (EC)

La neu té la culpa de totes aquestes catàstrofes que estan succeint aquest hivern

→ **ésser la culpa** (d'alguna cosa)

CAUTAMENT

amb peus de plom SP, [procedir] cautament, reflexionant el que hom fa / prevenir-se (IEC, R-M)

Si no saps amb qui tractes, vés amb peus de plom; no et deixis enredar (S'usa normalment amb els verbs *anar, obrar, parlar*, etc.) (R-M)

→ amb cautela, amb compte, amb seny de bèstia vella, anar l'ull al bou, afinar el tret, guardar la mà a la faixa, posar els peus plans, anar amb els peus plans, anar amb sabates de feltre, saber on posar els peus

▷ **pesar les paraules** (p.ext.), **mesurar les paraules** (p.ext.), **a poc a poc i bona lletra** (p.ext.)

amb seny de bèstia vella *SP*, procedint cautament, reflexionant el que hom fa / prevenir-se (*, R-M)

En certes qüestions, s'ha d'anar amb seny de bèstia vella i no precipitar-se (S'usa normalment amb els verbs *actuar, anar, obrar, parlar, etc.*) (R-M)

→ amb cautela, amb peus de plom, anar amb els peus plans, anar amb sabates de feltre

▷ **pesar les paraules** (p.ext.)

CAUTELÓS

anar amb sabates de feltre *SV*, obrar amb molt de secret i cautela (A-M)

Amb aquesta noia millor que vagis amb sabates de feltre, que sempre es dedica a esbombar-ho tot

→ anar amb els peus plans, amb peus de plom, amb seny de bèstia vella

CAUTELOSAMENT

a peu de gat *SP*, sense fer soroll, cautelosament (R-M)

El cap de secció sempre entra a l'oficina a peu de gat, com si esperés sorprendre'ns en algun mancamment (R-M)

→ amb cautela, d'esquitllentes

▷ **de puntetes** (p.ext.)

amb cautela *SP*, expressió usada per a indicar que algú actua amb prudència davant un perill probable

Els membres d'aquesta xarxa ilegal van obrar amb cautela fins que van cometre l'error que ha permès descobrir-los (S'usa normalment amb els verbs *anar, obrar, etc.*)

→ amb peus de plom, amb seny de bèstia vella, a peu de gat, d'esquitllentes

d'esquitllentes *SP*, esquitllant-se, amb cautela per a no ésser vist (EC)

Va marxar d'esquitllentes perquè no el veies-sin

→ amb cautela, a peu de gat

CAUTERI

pedra infernal *SN*, nitrat d'argent emprat com a càustic (A-M)

Van tocar aquell bosc amb la pedra infernal i no en va quedar ni un sol arbre amb vida / El metge li va tancar la ferida amb la pedra infernal

CAUTERITZAR

donar foc (a algú) *SV*, aplicar un ferro roent amb fins curatius a algú (A-M)

Dóna foc al cavall perquè no se li infecti la ferida

CAVALCADA

els tres tombs *SD*, els tres giravolts que feia amb el cavall el capdavanter de la comitiva de la cavalcada del dia de sant Antoni, anomenada per això «els Tres Tombs» (EC)

El dia dels tres tombs es porten els animals a beneir

CAVALCAR

carregar les calces a la mula *SV*, pujar damunt de la mula, cavalcar-la (A-M)

Va carregar les calces a la mula tota la tarda i després no podia ni seure / Vaig passar-me tota la tarda carregant-li les calces a la mula

▷ **a cavall de** (p.ext.)

[Gaià (A-M)]

CAVALCAT

a becoll *SP*, eixancat damunt el coll i les espatlles d'un altre (A-M)

Se'l carregà a becoll,... i cap a Maó s'ha dit (A-M)

→ a collibè

● **a mecoll** (Mall.)

[Men. (A-M), becoll: mot no registrat a l'IEC]

a collibè *SP*, seient cama ací cama allà, damunt del coll o les espatlles d'algú (R-M)

Li agrada molt que el pugui a collibè i que vagin corrent pel pati; es fa un tip de riure, tan menu! / Ell em portava a collibè (R-M, IEC)

→ a la xirinxina, a cavall de, a coll, cama ací cama allà

▷ **a collibè** (v.f.)

● **a becoll** (Men.)

a la xirinxina *SP*, seient cama ací cama allà damunt del coll o les espatlles d'algú (R-M)

Als menuts els agrada molt anar a la xirinxina, i que se'ls faci saltar i córrer / Està assegut a la xirinxina (R-M, *)

→ a collibè, a coll, cama ací cama allà

al be *SP*, a collibè / seient cama ací cama allà, damunt del coll o les espatlles d'algú (IEC, *)

Els pares portaven els seus fills petits al be perquè poguessin veure l'espectacle

→ a collibè, a la xirinxina

cama ací cama allà *SCoord*, eixarrancat / seient eixarrancat damunt algú o alguna cosa (R-M, *)

Anava cama ací cama allà sobre una de les garbes que omplien el carro / Cama ací cama allà de la paret (R-M, IEC)

→ a cavall de, a la xirinxina, a collibè

■ **tenir una cama aquí i l'altra allà** *SV*, estar eixarrancat damunt algú o alguna cosa

Per muntar a cavall has de tenir una cama aquí i l'altra allà
→ **tenir un peu aquí i l'altre allà**

CAVALLAR

picar-se la mar *O*, (al mar) alçar-hi, el vent, petites onades (IEC)

Es va picar la mar, per això els socorristes van alçar la bandera groga / La mar s'ha picat: millor que no ens banyem avui

▷ **mar arriçada** (p.ext.)

CAVALLER

cavaller errant *SN*, cavaller que recorria el món per redreçar torts, protegir els febles, desafiar cavallers cèlebres en honor a la seva dama, etc. (IEC)

Va escriure una novel·la que explicava la vida d'aquell cavaller errant tan famós

▷ **cavaller salvatge** (p.ext.), **cavaller de fortuna** (p.ext.)

cavaller salvatge *SN*, durant l'edat mitjana, personatge extravagant pel seu vestit i la manera d'expressar-se que, com els joglars, viatjava de cort en cort al servei de reis i magnats (IEC)

Avui et contaré la història d'un cavaller salvatge

▷ **cavaller errant** (p.ext.), **cavaller de fortuna** (p.ext.)

CAVALLERÓS

portar-se com un senyor *SV*, comportar-se molt cavallerosament, molt cortesament, amb molta urbanitat

Sempre l'ha tractada molt bé, s'ha portat com un senyor

→ **quedar com un senyor**

▷ **portar-se com un príncep** (p.ext.), **portar-se bé** (amb algú) (p.ext.), **ésser tot un senyor** (p.ext.)

CAVALLÓ

esquena d'ase *SN*, acabament d'un mur, d'una paret, etc., formant declivi a un costat i a l'altre de la línia més alta o cresta (IEC)

Van saltar la paret per l'esquena d'ase

▷ **canvi de rasant** (p.ext.)

CAVIL·LAR

arrufar el front *SV*, cavillar / contreure el front en senyal de disgust o de preocupació (Fr, *)

Si el cotxe no té solució, no arrufis més el front, ja en comprarem un altre

→ **arrufar les celles**

▷ **escalfar-se el cap** (p.ext.)

arrufar les celles *SV*, contreure la part inferior del front en senyal de disgust o de preocupació (A-M)

Vinga, no t'hi capfiquis més, deixa d'arrufar les celles i vés a distreure't

→ **arrufar el front**

▷ **trencar-se el cap** (p.ext.), **escalfar-se el cap** (p.ext.)

escalfar-se el cap *SV*, fatigar-se mentalment estudiant alguna cosa (IEC)

Sempre s'escalfa el cap intentant trobar solucions a tots els problemes i després no li serveix de res

→ **trencar-se el cap, donar voltes** (a alguna cosa), **menjar-se el coco**

▷ **assecar-se-li el cervell** (a algú) (p.ext.), **tenir por que les barres caiguin** (p.ext.), **arrufar el front** (p.ext.), **arrufar les celles** (p.ext.)

trencar-se el cap *SV*, fatigar-se estudiant o pensant, cercant la solució d'un problema (R-M, EC)

Es trencava el cap per saber qui era / No cal trencar-nos el cap per endevinar qui ho ha fet; no ho sabrem mai (També s'usa amb el verb rompre) (Fr, R-M)

→ **buidar-se el cap, escalfar-se el cap, donar voltes** (a alguna cosa), **trencar-se les banyes, espremer-se el cervell, cremar-se els ulls**

▷ **rumiar la mostra** (p.ext.), **fer perdre la son** (a algú) (p.ext.), **assecar-se-li el cervell** (a algú) (p.ext.), **tenir por que les barres caiguin** (p.ext.), **arrufar les celles** (p.ext.)

CAVITAT

capada de moro *SN*, a Mallorca i a Menorca, cavitat o fornicula oberta a la roca o dins una cova artificial prehistòrica (IEC)

Miraven una fotografia d'una capada de moro

CEBA

forc de cebes *SN*, trena de cebes composta de dues cames unides per un extrem (A-M)

En aquella casa no hi havia menjar, només un forc de cebes

→ **rest de cebes**

▷ **forc d'alls** (p.ext.)

CEC

no veure sol ni lluna *SV*, ésser cec / estar privat del sentit de la vista (A-M, *)

No sap que m'he posat davant seu, no veu sol ni lluna

→ **no veure-hi gota**

▷ **paper-hi** (ant.), **no veure** (algú o alguna cosa) **ni blanc ni negre** (p.ext.), **no veure-hi tres dalt d'un ruc** (p.ext.)

CEDIR

1. (v. tr.) donar, transferir, renunciant al dret propi **donar la dreta** (a algú) *SV*, cedir la preferència / cedir a algú el costat dret, posar-se a la seva

- esquerra, especialment per a fer-li honor (R-M, EC)
Sempre acostuma a resoldre-ho tot ell sol, per això m'estranya que aquesta vegada hagi donat la dreta al seu soci (R-M)
 ▷ **donar el braç a tòrcer** (p.ext.)
- donar part** (a algú) *SV*, cedir a algú una porció d'una cosa que es distribueix (A-M)
Com que havia guanyat molts diners, va donar part a la seva família
 → **fer part** (a algú)
- fer lloc a** *SV*, deixar d'existir o d'actuar alguna persona o alguna cosa i ésser substituïda per una altra (EC)
Va dimitir i així va fer lloc al nou candidat
- fer part** (a algú) *SV*, cedir a algú una porció d'una cosa que es distribueix (A-M)
Quan li va tocar la loteria, va fer part als seus amics
 → **donar part** (a algú)
- fer una capa mal tallada** *SV*, fer una transacció, una avenença en què cadascú cedeix una part dels seus drets (A-M)
Els nets van fer una capa mal tallada de l'herència de la seva àvia perquè se'n beneficiés una cosina
 ▷ **deixar-se tallar la capa** (p.ext.), **deixar-se tallar un pam de sa capa** (p.ext.)
- perdre la mà** *SV*, en certs jocs de cartes o de fitxes, deixar la preferència, el primer en l'ordre, a un altre dels jugadors (EC)
Jugant timbes de cartes, sempre perdo la mà. Mira que tinc mala sort
- posar** (alguna cosa) **a les mans** (d'algú) *SV*, procurar a algú la possessió d'alguna cosa (IEC)
Va posar el seu cotxe a les mans del seu fill / Ha deixat els discs a les mans del seu germà (També s'usa amb el verb *deixar*)
 ▷ **ésser a les mans** (d'algú) (inv.), **tenir** (algú o alguna cosa) **a les seves mans** (inv.)
2. (v. intr.) cessar de resistir, renunciar a oposar la pròpia força, la raó, etc.
- abaixar veles** *SV*, moderar-se, cedir a l'adversari / cedir (en una discussió, una baralla, etc.) (IEC, EC)
Com que li ho manava el seu cap ha hagut d'abaixar veles i obeir (També s'usa amb els verbs *amainar*, *arriar*, etc.)
 → **plegar veles**, **abatre bandera**, **baixar bandera**, **ajupir l'esquena**, **pegar-se un cop a sa barra**, **abaixar el cap**, **abaixar calces**
 ▷ **abaixar la cresta** (p.ext.), **afluixar la corda** (p.ext.)
- abatre bandera** *SV*, cedir, cessar de resistir al que un altre mana o demana (A-M)
Van comprendre que el seu parer no seria acceptat i van abatre bandera abans de fer-lo públic / Com que no tenien res a fer en aquell
- assumpte van decidir abatre bandera / Abans de barallar-s'hi va preferir rendir bandera* (També s'usa amb el verb *rendir*) (R-M, *, *)
 → **baixar bandera**, **abaixar veles**, **ajupir l'esquena**
 ▷ **abatre banderes** (v.f.), **afluixar la corda** (p.ext.)
- afluixar la corda** *SV*, aminorar la tensió en un tracte o situació / disminuir la severitat o l'esforç (R-M, EC)
Afluixa la corda, però sense que et prenguin el pèl / Tots dos són intransigents; ni l'un ni l'altre no volen afluixar la corda i continuen renyits / Si no afluixeu la corda l'un i l'altre, no arribareu pas a cap acord (*, R-M, R-M)
 → **afluixar les regnes**, **baixar del burro**, **donar el braç a tòrcer**
 ▷ **ficar la banya en un forat** (ant.), **abaixar veles** (p.ext.), **baixar bandera** (p.ext.), **abatre bandera** (p.ext.)
- afluixar les regnes** *SV*, deixar de dominar / regir amb menys severitat, donar un xic de llibertat (R-M, EC)
Sempre ha tingut el fill sota el seu domini, però ja és hora que afluixi les regnes i li deixi més llibertat (R-M)
 → **afluixar la corda**
 ▷ **fermar curt** (algú) (ant.), **collar els cargols** (algú) (ant.)
- ajupir l'esquena** *SV*, cedir a una força major (R-M)
Moltes vegades les circumstàncies t'obliguen a ajupir l'esquena, tant si t'agrada com si no / Malgrat el seu caràcter brusc i dominant, va haver d'ajupir l'esquena davant les censures dels seus superiors (R-M)
 → **doblegar l'esquena**, **abatre bandera**, **abaixar veles**, **plegar veles**, **abaixar el cap**
- baixar bandera** *SV*, cedir, rendir-se / cedir, cessar de resistir (R-M, EC)
Van comprendre que el seu parer no seria acceptat i van baixar bandera abans de fer-lo públic / Abans de discutir prefereix abaixar bandera (També s'usa amb el verb *abaixar*) (R-M, *)
 → **abatre bandera**, **abaixar veles**, **plegar veles**
 ▷ **posar peu fiter** (ant.), **afluixar la corda** (p.ext.)
- baixar del burro** *SV*, abandonar una actitud de tossuderia (R-M)
Quan discuteixen, sempre és ell qui ha de baixar del burro / Està convençut que té raó i no vol baixar del burro; haureu de cedir vosaltres (També s'usa amb el nom *ruc*) (*, R-M)
 → **afluixar la corda**, **donar el braç a tòrcer**
 ▷ **posar-se de cul a la paret** (ant.)
- caure de fluix** *SV*, cedir o declarar per distracció una cosa que un altre demana amb astúcia (A-M)

Havia promès que no ho diria, però quan li ho van demanar amb insistència va caure de fluix

→ **donar el braç a tòrcer**

[Llofriu (A-M)]

donar el braç a tòrcer *SV*, deixar-se convèncer (R-M)

D'ells dos, qui donarà el braç a tòrcer serà en Miquel / Cap dels dos no vol donar el braç a tòrcer; són tossuts (, R-M)*

→ **afluixar la corda, baixar del burro, abaixar el cap, doblegar l'esquena, caure de fluix**

▷ **posar peu fiter** (ant.), **donar la dreta** (a algú) (p.ext.)

fer la farina blana *SV*, baixar la veu, ablanir-se; obeir o sotmetre's per por / obeir per obligació, per por, sotmetre's (A-M, IEC)

De tot d'una em va donar un mal arrambatge; però quan va veure que jo l'amenaçava, va fer la farina blana (A-M)

▷ **passar per l'adreçador** (p.ext.)

pegar-se un cop a sa barra *SV*, haver-se d'afluixar d'una cosa, no poder-la obtenir (A-M)

Si no queda més remei, me pegaré un cop a sa barra. Què hi farem!

→ **pegar-se un toc en es morros, abaixar veles, plegar veles**

[Mall. (A-M)]

plegar veles *SV*, moderar-se, desistir d'allò que hom pretenia, cedir a l'adversari (EC)

Com que ja vaig veure que aquell adversari era més fort que jo, vaig plegar veles de bon començament

→ **abaixar veles, ajupir l'esquena, tirar el barret al foc, plegar banderes, quedar en terra, pegar-se un cop a sa barra, baixar bandera**

CEL

1. part de l'espai que ens apareix com una volta sobre nostre circumscrita per l'horitzó

cel ras *SN*, cel llis, molt clar, sense núvols (A-M)

La nit es presentava ben clara amb un meravellós cel ras / Vam dormir a cel ras

▷ **cel cobert** (ant.), **estar rodó el cel** (ant.), **la volta del cel** (p.ext.)

2. regió superior que l'home considera com a sojorn de Déu

el regne de Déu *SD*, el domini de Déu sobre la creació (A-M)

Aquest fet no és possible en el regne de Déu

→ **el regne del cel, el sojorn dels justos**

▷ **foc etern** (ant.), **nit eterna** (ant.), **pena eterna** (ant.), **mort eterna** (ant.)

el regne del cel *SD*, expressió dels Evangelis que constitueix el primer nucli de la predicació de Jesús: la bona nova de la proximitat del regne

anunciat pel segon Isaïes i pel salm 96, que havia de començar pel judici de les nacions i per l'alliberament del poble (EC)

Al regne del cel tothom és bo

→ **el regne de Déu, el sojorn dels justos**

▷ **foc etern** (ant.), **nit eterna** (ant.), **pena eterna** (ant.), **mort eterna** (ant.)

el sojorn dels justos *SD*, destí de les persones que practiquen els deures de la religió, el cel (IEC)

Espera anar al sojorn dels justos

→ **el regne de Déu, el regne del cel**

▷ **el sojorn dels justos** (v.f.), **foc etern** (ant.), **nit eterna** (ant.), **pena eterna** (ant.), **mort eterna** (ant.)

les altures *SD*, el cel; les posicions jeràrquiques molt elevades (A-M)

Al Déu de les altures (A-M)

CELEBRACIÓ

Cap d'Any *SN*, celebració del primer dia de l'any (IEC)

*M'han assegurat que vindran a celebrar el Cap d'Any amb nosaltres / El va conèixer per Cap d'Any, a la festa que es va fer al pavelló d'esports (R-M, *)*

▷ **casament de Cap d'Any** (p.ext.)

CELEBRAR

cantar victòria *SV*, celebrar una victòria, gloriar-se'n (EC)

*Tots cantaven victòria / L'entrenador va dir als jugadors que no cantessin victòria perquè encara quedava un partit (EC, *)*

▷ **abans d'hora** (p.ext.), **repicar les campanes** (p.ext.)

llançar les campanes al vol *SV*, celebrar un esdeveniment faust amb grans manifestacions d'alegria, satisfacció, etc. (IEC)

Ja podeu llançar les campanes al vol; ens han donat la subvenció (R-M)

→ **ventar les campanes, repicar les campanes, volar les campanes**

repicar les campanes *SV*, celebrar amb alegria

Si ho aconseguí ja podeu fer repicar les campanes (IEC)

→ **ventar les campanes, llançar les campanes al vol, volar les campanes**

▷ **repicar campanes** (v.f.), **haver-hi altar fumat i missa de tres** (p.ext.), **cantar victòria** (p.ext.)

ventar les campanes *SV*, celebrar amb alegria (R-M)

Ja poden ventar les campanes, que hem obtingut allò que volíem i que no gosàvem esperar (R-M)

→ **llançar les campanes al vol, volar les campanes, repicar les campanes**

volar les campanes *SV*, celebrar amb alegria (R-M)

Si li aproven el curs ja podrà volar les campanes, després dels entorpiments que ha trobat! (R-M)

→ **ventar les campanes, llançar les campanes al vol, repicar les campanes**

CEMENTIRI

fossa comuna *SN*, en un cementiri, lloc on enterren els morts que no tenen una concessió de terreny (IEC)

Van enterrar el famós compositor arruïnat a la fossa comuna

CENA

l'Última Cena *SD*, àpat que féu Jesús abans de la Passió, en el qual instituí l'eucaristia (EC) *Jesús va aprofitar l'Última Cena per rentar els peus als seus deixebles per darrera vegada* (També s'usa amb les formes *l'Últim Sopar* i *el Darrer Sopar*)

→ **el Sant Sopar**

CENSURA

cop d'estisores *SN*, censura / exercici del control i de la repressió dels continguts de determinats missatges, comportaments, etc. (R-M, *)

Moltes tertúlies consisteixen en cops d'estisores al comportament d'aquells qui no hi són presents / La comissió encarregada aplicà cop d'estisores a l'obra, perquè la considerà immoral (R-M)

CENTRALETA

quadre manual *SN*, equip de commutació d'una central telefònica manual amb el qual l'operadora efectua la connexió entre les línies d'abonats i estableix les comunicacions telefòniques (IEC)

Per a poder ésser teleoperador, cal aprendre a utilitzar el quadre manual

CENTRE

1. punt del mig

al mig de *SP*, en el punt equidistant dels extrems (R-M)

El perfil del rei era al mig de la moneda / Al mig del jardí, hi havia una font / Al bell mig de la plaça / Era un medalló amb una rosa d'es-malt al mig (També s'usa amb el modificador *bell* en posició prenominal. El complement es pot ometre) (*, *, IEC, R-M)

▷ **el rovell de l'ou** (p.ext.)

2. nucli urbà

■ **punt neuràlgic** *SN*, ésser el centre d'alguna cosa

La Rambla és el punt neuràlgic de Barcelona

▷ **el rovell de l'ou** (p.ext.), **plaça major** (p.ext.)

3. (fig.) allò entorn de què gira una cosa

■ **ésser el rei de la casa** *SV*, es diu d'una persona quan és el centre d'atenció, especialment d'un nucli familiar

M'agrada estar malaltó, perquè és l'únic moment en què sóc el rei de la casa / Avui semblava el rei de la casa, però normalment passa desapercebut (També s'usa amb el verb *semblar*)
▷ **ésser el rei de la festa** (p.ext.), **cridar l'atenció** (p.ext.)

■ **ésser el rei de la festa** *SV*, es diu d'una persona quan és el centre d'atenció

Tots els seus companys l'admiren, sempre és el rei de la festa (També s'usa amb el verb *semblar*)

▷ **ésser el rei de la casa** (p.ext.), **cridar l'atenció** (p.ext.)

4. (fig.) lloc on convergeixen diverses activitats

el rovell de l'ou *SD*, la part central i més important d'una cosa (EC)

Unes platges que són el rovell de l'ou de la Mediterrània (EC)

▷ **punt neuràlgic** (p.ext.), **al mig de** (p.ext.)

CENYIR

anar de bolina *SV*, anar proa a vent / posició del vaixell respecte al vent en què aquell rep aquest en una direcció que forma un angle de sis quartes, o menys, amb la proa (IEC, EC) *Anàvem de bolina per tal de superar el temporal / Feia molta estona que navegaven de bolina* (També s'usa amb el verb *navegar* i amb la forma *anar de borina*)

CERCANT

en cerca de *SP*, cercant, mirant de trobar (IEC)

Anava en cerca d'un grup d'amics per anar d'excursió / Va marxar de casa en cerca d'aventures (Només s'usa amb verbs de moviment *anar, marxar, sortir, viatjar*, etc.) (R-M, EC)

→ **a la percaça de, a la recerca de, anar a la caça de, a la descoberta de, anar a l'encalç** (d'algú)

▷ **a la cerca de** (v.f.)

CERCAR

anar a la caça de *SV*, procurar aconseguir o obtenir quelcom (o algú) (R-M)

Fa temps que anava a la caça d'aquest segell per completar una sèrie / Va a la caça d'un marit milionari (R-M, *)

→ **anar a l'encalç** (d'algú), **anar a la saga** (d'alguna cosa), **a la cerca de, a la recerca de, a la percaça de, en persecució de**

▷ **anar a caça de** (v.f.)

CERCAVILA

albada general *SN*, passeig de colles fent música pels carrers (IEC)

L'albada general va començar després de benedir i hi va participar molta gent

retreta militar *SN*, festa nocturna en què recorren els carrers tropes amb fanals, torxes, músiques, etc. (IEC)

La retreta militar va passar pels carrers més centrals de la vila

CERT

més segur que figues seques *SA*, es diu per a ratificar una afirmació donant-la com a molt certa (A-M)

Si ha dit que sí, que vindrà, és més segur que figues seques

→ **posaria la mà al foc i no em cremaria** [Emp. (A-M)]

poder pujar-hi de peus *SV*, dit per a assegurar la veritat o la certesa d'una assertió / poder obrar ben confiadament, sense cap mena de recel (EC)

Ja hi podeu pujar de peus, perquè el conec i sé que ell no ho ha fet

→ **posar les mans al foc, tenir** (alguna cosa) **pit avall**

▷ **jugar-se qualsevol cosa** (p.ext.), **anar a missa** (p.ext.), **ésser faves comptades** (p.ext.)

tan cert com *SA*, expressió que ratifica una afirmació (R-M)

Ho farà vulgui que no. Tan cert com em dic Enric (R-M)

→ **tan cert com tu i jo ara som aquí**

tan cert com s'ha dit missa avui *SA*, fórmula de jurament, per afirmar amb gran intensitat una cosa (A-M)

Tan cert com s'ha dit missa avui que jo no he robat es doblers des calaix

→ **tan cert com tu i jo ara som aquí, tan cert com ara és de dia**

[Mall. (A-M)]

tan cert com tu i jo ara som aquí *SA*, dit per a afirmar amb gran intensitat una cosa

El vaig veure a casa d'ella, tan cert com tu i jo ara som aquí

→ **tan cert com, posaria la mà al foc i no em cremaria, com dos i dos fan quatre, com dos i dos són quatre, tan cert com s'ha dit missa avui**

▷ **tan cert com ara plouen figues** (ant.)

CERTAMENT

a fe *SP*, fórmula per a afirmar de manera rotunda i emfàtica / segons la veritat (IEC, R-M)

M'han promès que m'ajudarien econòmicament. A fe! / M'ha sorprès el que dius d'ell; a fe que no m'esperava que fos així / A fe que és veritat! / A bona fe que ho ha dit! (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (*, R-M, EC, *)

→ **a fe de Déu, a fe de cristià, a fe de món, per ma fe, en veritat, de veritat**

▷ **en fe** (v.f.)

a fe de cristià *SP*, expressió amb què signifiquem ésser veritat el que diem (IEC)

A fe de cristià t'explicaré un problema que vaig tenir

→ **a fe, a fe de món, a fe de Déu, per ma fe**

a fe de Déu *SP*, fórmula per a afirmar de manera rotunda i emfàtica (IEC)

A fe de Déu que mai no havia vist res semblant (R-M)

→ **a fe, a fe de món, a fe de cristià, per ma fe, com hi ha Déu, com hi ha món**

a fe de món *SP*, fórmula per a afirmar de manera rotunda i emfàtica (IEC)

A fe de món que és cert tot el que t'explico

→ **a fe de Déu, a fe, a fe de cristià, per ma fe amb seguretat** *SP*, d'una manera certa

Amb seguretat serem puntuals / Ha afirmat que es presentaria al càrrec amb tota seguretat (També s'usa amb el quantificador *tot* en posició prenominal)

→ **a cop segur, de segur**

bé prou que *SQ*, certament / amb tota veritat (Fr, *)

Bé prou que ho saps / Això prou que ho faré (També s'usa amb la forma *prou que*) (EC, Fr)

→ **Déu ho sap**

ben bé *SAdv*, exactament / justament, precisament (R-M, *)

És ben bé allò que em vas dir; no t'has equivocat / S'hi assembla, però no és ben bé així / És així? No ben bé (R-M, *, *)

Déu ho sap *O*, expressió emprada per a reforçar una afirmació (IEC)

T'he esperat dues hores i no has aparegut, Déu ho sap / Déu sap que desitjo que en Quim es recuperi ben aviat (També s'usa amb una completiva en comptes del pronom *ho*)

→ **bé prou que, per ma fe**

▷ **Déu sap** (p.ext.)

és clar *O*, expressió amb què hom dona per certa, assegurada, la cosa que es diu (IEC)

És clar que vindrà, dona, no t'amoïnis (Noteu la pronunciació [ə's'kla])

→ **i tant**

▷ **tu mateix** (p.ext.)

ja ho crec *O*, exclamació per a intensificar l'afirmació d'una cosa (A-M)

Ja ho crec que t'agradaria venir al teatre! (A-M)

per ma fe *SP*, fórmula de jurament o d'afirmació rotunda i emfàtica (EC)

Per ma fe que hi aniré

→ **a fe, a fe de Déu, a fe de cristià, a fe de món, Déu ho sap**

sens dubte *SP*, de manera indubtable / amb certesa o molt probablement (R-M, EC)

Que si estarà content d'aquest resultat? Sens dubte. No podia esperar-lo millor / Sens dubte, arribarà aquest vespre (R-M, IEC)

→ **del cert, de ciència certa, de llarg, no cal dir que, a cop segur**

▷ **no haver-hi dubte** (p.ext.)

CERTESA

com hi ha Déu *SAdv*, exclamació que ratifica enèrgicament una afirmació (EC)

Aleshores va cridar enfurismat: —No entraràs més a casa meua, com hi ha Déu / Com hi ha Déu que ho farà! (R-M, EC)

→ **com hi ha món, a fe de Déu, com hi ha un Déu al cel**

▷ **per descomptat** (p.ext.)

com hi ha un Déu al cel *SAdv*, (expressió) destinada a afirmar enèrgicament la certesa d'allò que hom diu (A-M)

Com hi ha un Déu al cel que el que diu és veritat

→ **com hi ha Déu, com hi ha món, primer faltirà el sol que**

primer faltirà el sol que *O*, es diu per a afirmar la seguretat absoluta d'un fet a venir (A-M)

Primer faltirà el sol que no et faltará al respecte

→ **com hi ha un Déu al cel**

CERTIFICAR

donar fe (d'alguna cosa) *SV*, fer constar / certificar alguna cosa (R-M, IEC)

El notari ha de donar fe que t'has presentat a l'hora convinguda per al concurs (R-M)

→ **fer fe** (d'alguna cosa)

fer fe (d'alguna cosa) *SV*, ésser suficients, per ells mateixos, una declaració o un escrit, perquè hom cregui allò que afirmen (EC)

Faig fe que tot el que ha dit és veritat / Va fer fe que allò havia succeït tal com ell ho havia explicat (R-M, *)

→ **donar fe** (d'alguna cosa)

posar les mans al foc *SV*, testimoniar allò de què hom es creu segur / expressió usada en sentit de probabilitat per a manifestar la certesa, la garantia, la seguretat, etc., que hom té d'alguna cosa (IEC, EC)

Posaria les mans al foc que això ho ha fet amb tota intenció / Ell ho diu, però jo no hi posaria les mans al foc / Puc posar les mans al foc que no ha estat ell qui ha robat els diners (R-M, EC, *)

→ **jugar-se qualsevol cosa, poder pujar-hi de peus, jugar-s'hi el coll, posaria la mà al foc i no em cremaria, jugar-s'hi un peix, jugar-s'hi** (alguna cosa)

▷ **posar la mà al foc** (v.f.), **donar fe** (d'alguna cosa) (p.ext.), **posar Déu per testimoni** (p.ext.), **del cert** (p.ext.)

posaria la mà al foc i no em cremaria *SCoord*, ho diu el qui està molt segur d'una cosa (A-M)

Posaria la mà al foc i no em cremaria que ell diu la veritat / M'ha dit que vindria, n'estic se-

gura; posaria sa mà en es foc i no em cremaria (Sovint s'omet el segon terme de la coordinació)

→ **posar les mans al foc, més segur que figures seques, tan cert com tu i jo ara som aquí**

▷ **posaria les mans al foc i no em cremaria** (v.f.), **una veritat com un puny** (p.ext.), **una veritat com un temple** (p.ext.), **una veritat com una catedral** (p.ext.), **una veritat com una casa de pagès** (p.ext.), **com dos i dos fan quatre** (p.ext.)

● **posaria sa mà en es foc i no em cremaria** (Mall.)

CERTIFICAT

fe de baptisme *SN*, certificació de baptisme (EC)

Entre aquells documents havia d'haver-hi la fe de baptisme

▷ **fe de vida** (p.ext.), **fe de mort** (p.ext.)

fe de mort *SN*, certificació del jutjat o d'altra autoritat que afirma que una determinada persona és morta (A-M)

Des de Barcelona enviaren una fe de mort falsificada (A-M)

▷ **fe de baptisme** (p.ext.), **fe de vida** (p.ext.)

fe de vida *SN*, certificat expedit per l'autoritat competent que acredita l'existència d'una persona (EC)

Havien perdut la seva fe de vida i no constava enlloc

▷ **fe de baptisme** (p.ext.), **fe de mort** (p.ext.)

CESSAR

caure el vent *O*, minvar, cessar (EC)

El vent ha caigut i la mar està calmada

→ **anar de mancada**

▷ **a la callada** (p.ext.), **caure la mar** (p.ext.)

deixar estar (alguna cosa) *SV*, deixar de fer alguna cosa

Deixeu estar les rancúnies i anem per feina / Deixa estar de trucar-me cada dos per tres

→ **fer punt, acabar la corda**

plegar gàbies *SV*, cessar en una activitat (R-M)

Val més que pleguem gàbies perquè aquest negoci ens arruïnarà (R-M)

→ **plegar veles, amainar veles**

plegar veles *SV*, cessar en un negoci o afer (R-M)

Si veiem que el mercat no està prou animat, plegarem veles i tornarem cap a casa / Si no superem la competència en la relació qualitat-preu haurem de plegar veles (R-M, *)

→ **plegar gàbies, plegar el ram, plegar banderes**

CESSIÓ

cessió de béns *SN*, abandó que un deutor fa als seus creditors d'allò que posseeix (IEC)

Ha deixat les seves propietats en cessió de béns

CICATRITZAR

tenir bona carnadura *SV*, tenir facilitat per a cicatritzar (A-M)

Si tens bona carnadura d'aquí a una setmana ja et traurem els punts perquè la ferida haurà cicatritzat

→ **tenir bona pelladura**

▷ **tenir mala carnadura** (ant.)

tenir bona pelladura *SV*, tenir facilitat per a cicatritzar (A-M)

L'avi tenia bona pelladura, es feia un tall i l'endemà ja el tenia curat

→ **tenir bona carnadura**

▷ **tenir mala pelladura** (ant.)

ANT

tenir mala carnadura *SV*, tenir dificultat per a cicatritzar (A-M)

Trigarà a curar-se-li la ferida perquè és vell i té mala carnadura

→ **tenir mala pelladura**

▷ **tenir bona carnadura** (ant.)

tenir mala pelladura *SV*, tenir dificultat per a cicatritzar (A-M)

Tens mala pelladura i t'hi haurem de donar un punt per a ajudar a cicatritzar

→ **tenir mala carnadura**

▷ **tenir bona pelladura** (ant.)

CIM

dalt de tot (d'algun lloc) *SP*, al cim, a la part més alta (IEC)

Pujarem fins a dalt de tot / Dalt de tot del campanar (IEC)

CINEMA

d'art i assaig *SP*, denominació de certes sales especialitzades en l'exhibició de films en versió original i íntegra d'obres de qualitat (EC)

És realitzador de cinema d'art i assaig / Li agrada veure pel·lícules d'art i assaig, i després participar en un cinefòrum / Aquesta és una sala d'art i assaig

▷ **versió original** (p.ext.)

el setè art *SD*, art cinematogràfic (EC)

Es diu que el cinema és el setè art

▷ **la pantalla gran** (p.ext.)

la pantalla gran *SD*, dit per a referir-se al cinema

És una estrella de la pantalla gran / Va ésser un actor que va passar per la pantalla gran

→ **teló blanc**

▷ **el setè art** (p.ext.), **la pantalla petita** (p.ext.)

sessió contínua *SN*, dit per a referir-se a aquelles projeccions de cinema que es representen de manera continuada

Prefereix anar al cinema diumenge a la tarda perquè fan sessió contínua

CINISME

humor negre *SN*, tipus d'humor que sol accentuar els aspectes violents, cíncics i àdhuc satànics de les coses, les situacions, els caràcters (EC)

Ningú no acaba de suportar el seu humor negre. Sembla que li agradi fer mal a la gent amb la paraula

CINQUANTENARI

les noces d'or *SD*, celebració del cinquantè aniversari d'un casament, d'una ordenació sacerdotal, d'una entitat, d'un nomenament, etc. (IEC)

L'any vinent fan cinquanta anys de casats; celebraran les noces d'or / No tothom pot dir que ha arribat a celebrar les bodes d'or (També s'usa amb el nom *boda*)

▷ **les noces d'argent** (p.ext.), **les noces de diamant** (p.ext.), **les noces de platí** (p.ext.)

CINTURÓ

cinturó de seguretat *SN*, banda de tela forta que, col·locada abraçant la cintura i sovint encreuant el pit dels passatgers d'un avió o d'un automòbil, evita, en cas de moviments bruscos i d'accidents, que siguin llançats fora del seient (IEC)

Ja t'has posat el cinturó de seguretat? / Des que s'utilitzen més sovint els cinturons de seguretat no hi ha hagut tants morts en els accidents de trànsit (També s'usa amb la forma *cinyell de seguretat*)

CIRCUIT

circuit tancat *SN*, sistema de transmissió d'imatges de televisió en el qual la càmera de presa de vistes és connectada al receptor mitjançant un cable coaxial (EC)

El tècnic va haver de venir a arreglar el televisor, perquè tenia un problema en el circuit tancat

CIRCULAR (f.)

carta oberta *SN*, carta adreçada a un particular que és publicada al mateix temps en els diaris perquè tothom se n'assabenti (IEC)

Fa temps que tinc ganes d'escriure una carta oberta al propietari d'aquesta empresa química tan contaminant

CIRCULAR (v. intr.)

anar de mà en mà *SV*, passar d'una persona a l'altra (R-M)

Aquests apunts han anat de mà en mà per tota la classe. Tothom se n'ha servit / Els documents van passar de mà en mà fins arribar al

darrer membre de l'equip de direcció (També s'usa amb el verb *passar*) (R-M, *)

→ **passar per moltes mans**

passar per moltes mans *SV*, passar del poder d'un al d'un altre successivament (EC)

És una joia de l'antiguitat amb molt de valor i ha passat per moltes mans

→ **anar de mà en mà**

CIRCUMSTÀNCIA

d'una i bona *SP*, expressió per a referir-se a una circumstància difícil, perillosa, etc. / [deslliurar-se] de quelcom greu (*, R-M)

Ens vàrem escapar d'una i bona, perquè tot seguit d'haver marxat va haver-hi un incendi (S'usa normalment amb els verbs *escapar*, *fugir*, *salvar*, *sortir*, etc.) (R-M)

▷ **d'una i de bona** (v.f.), **d'una de bona** (v.f.), **cas de casos** (p.ext.)

entre pitos i flautes *SP*, entre una circumstància i una altra (A-M)

Entre pitos i flautes no hi va poder anar

[pito: mot no registrat a l'IEC]

CITA

■ **dia i hora** *SCoord*, dit per a concertar una cita
Truca a l'ambulatori per a demanar dia i hora per mi, si us plau / En aquella perruqueria s'ha de concertar dia i hora; sempre ho tenen molt ple de gent / S'encarrega d'atendre el públic i de donar dia i hora a qui vol una visita guiada pel museu

CIUTADÀ

■ **de ciutat** *SP*, expressió usada per a indicar que algú és nascut en una gran ciutat

Perquè és de ciutat ja es pensa que és qui sap qui!

▷ **de poble** (ant.), **de províncies** (ant.)

CIUTAT

a ciutat *SP*, dit per a indicar que algú o alguna cosa es troba a la ciutat

Viure a ciutat / Al poble, només hi dormen i treballen, fan vida social a ciutat (EC, *)

▷ **a pagès** (ant.), **a fora** (ant.), **fora vila** (ant.)

CLAR

clar com la llum del dia *SA*, molt clar (R-M)

Tot el que ha dit ha estat clar com la llum del dia / La seva actitud sempre ha estat clara com la llum del dia / El que dius és una evidència, és clar com la llum del dia (R-M, R-M, *)

→ **clar com l'aigua, més clar que l'aigua, més clar que la llum del dia, tan cert com la llum, tan cert com la claror de dia**

ésser diners comptats *SV*, ésser molt clara una cosa, no presentar perills ni problemes (EC)

La meva nova feina són diners comptats; no tindrè cap dificultat per a adaptar-m'hi

→ **ésser diners segurs**

▷ **ésser faves comptades** (p.ext.)

ésser diners segurs *SV*, ésser molt clara una cosa, no presentar perills ni problemes (EC)
Aquests encàrrecs són diners segurs per a mi: no tindrè cap problema a l'hora de realitzar-los

→ **ésser diners comptats**

més clar que la llum del dia *SA*, expressió que serveix per a expressar la claredat amb què algú percep o concep alguna cosa

Ho entén tot, ho té més clar que la llum del dia

→ **més clar que l'aigua, clar com la llum del dia, clar com l'aigua, tan cert com la llum, tan cert com la claror de dia**

CLARA

el blanc de l'ou *SD*, clara / matèria albuminosa transparent que, en solució col·loidal, volta el rovell de l'ou (EC, *)

En Guillem és ben estrany: només es menja el blanc de l'ou

▷ **vermell d'ou** (p.ext.)

CLARAMENT

a la vista (d'algú) *SP*, d'una manera clara, sense amagar-se'n

Amb aquestes declaracions del polític, la veritat ha quedat a la vista de tothom / El màgic féu expressament el truc a la vista (El complement és opcional) (*, R-M)

→ **a plena llum**

▷ **d'amagat** (d'algú) (ant.), **posar** (alguna cosa) **de manifest** (p.ext.)

a plena llum *SP*, d'una manera clara, sense amagar-se'n

Ho ha fet a plena llum i sense dissimular gens (R-M)

→ **a la vista** (d'algú), **a banderes desplegadas**

▷ **a pit descobert** (p.ext.)

al viu *SP*, amb gran vivesa o força d'expressió (A-M)

M'han pintat ben al viu els perills d'aquest viatge (A-M)

clar i català *SCoord*, sense subterfugis (R-M)

Doncs, si no ho vols fer, digues-li que no clar i català (S'usa normalment amb els verbs *contestar*, *dir*, *parlar*, *respondre*, etc.) (R-M)

→ **a la clara, clar i llampant, clar i ras, clar i net, parlar clar**

▷ **anar amb embuts** (ant.), **amb mitges tintes** (ant.)

clar i net *SCoord*, sense subterfugis / amb tota claredat (R-M, EC)

Li va contestar clar i net que no el volia rebre (S'usa normalment amb els verbs *contestar*, *dir*, *parlar*, *respondre*, etc.) (R-M)

→ **a la clara, net i cru, net i pelat, sense embuts, clar i català, clar i ras, de barra a barra, parlar clar**

▷ **net i clar** (v.f.), **amb mitges tintes** (ant.), **ben net** (p.ext.)

clar i ras *SCoord*, de manera que no deixa lloc a dubtes (R-M)

Creu-me, val més que li diguis clar i ras que penses fer; que ho sàpigas del cert / Puc dir clar i ras que no et conec (S'usa normalment amb els verbs *contestar, dir, parlar, respondre*, etc.) (R-M, EC)

→ **a la clara, ras i curt, clar i català, clar i net de llis** *SP*, fàcilment, sense subterfugis / sense amagar res (R-M, EC)

Explica-li-ho de llis; no cal que cerquis atenuants (R-M)

→ **a la clara, de pla**

▷ **amb tota la boca** (p.ext.)

de pla *SP*, clarament, sense dissimul (A-M)

Va admetre de pla que havia tingut por durant la tempesta

→ **de llis, a la clara**

dir al pa pa i al peix peix *SV*, dir les coses així com són, parlar clar (A-M)

No tinguis por de dir-ho explícitament, digues al pa pa, i al peix peix

→ **dir al pa pa i al vi vi, dir les coses pel seu nom**

dir al pa pa i al vi vi *SV*, dir les coses tal com són, parlar clar

Mira, serà millor que li diguem al pa pa i al vi vi, perquè si comencem amb circumloquis no ens aclarirem

→ **dir al pa pa i al peix peix**

▷ **dir pa al pa i vi al vi** (v.f.)

dir les coses pel seu nom *SV*, parlar sense subterfugis / ésser explícit (R-M, *)

Per a no causar més confusions, val la pena dir les coses pel seu nom

→ **dir al pa pa i al peix peix, dir tot el que fa al cas**

dir-ne una de fresca (a algú) *SV*, dir a algú les veritats desagradables a la cara (A-M)

En va dir una de fresca i des d'aleshores ja no li han parlat més: qui diu les veritats perd les amistats (També s'usa amb les formes *dir-ne quatre de fresques* (a algú) i *dir-ne unes quantes de fresques* (a algú))

→ **dir quatre mots** (a algú), **dir quatre berlandines** (a algú)

dir (alguna cosa) **tot ras** *SV*, dir una cosa sense subterfugis / clarament, sense eufemismes ni dissimuls (IEC, A-M)

Penso dir-li el perquè tot ras / Li ho penso dir tot ras perquè després no hi hagi cap malentès

→ **sense embuts, parlar clar, no tenir pèls a la llengua**

en una paraula *SP*, sense subterfugis (R-M)

Li va dir, en una paraula, que el considerava un traïdor (També s'usa amb les formes *en dues paraules, en quatre mots, en quatre paraules i en un mot*) (R-M)

→ **a la clara**

▷ **amb tota la boca** (p.ext.)

net i cru *SCoord*, amb tota claredat (IEC)

Li vaig dir net i cru que el seu comportament no m'agrada, i es va ofendre molt (R-M)

→ **a la clara, clar i net, net i pelat, sense embuts, nu i cru**

net i pelat *SCoord*, amb tota claredat, sense embuts (IEC)

Dir-ho net i pelat al seu mateix pare va ser molt violent; atenuem-ho un xic (R-M)

→ **a la clara, net i cru, clar i net, nu i cru**

nu i cru *SCoord*, sense subterfugis (R-M)

Li va dir nu i cru que no volia treballar amb ell (R-M)

→ **a la clara, net i pelat, net i cru**

sense embuts *SP*, sense subterfugis (R-M)

Digues, sense embuts, quant necessites. Sigues franc / M'agrada que em diguin les coses sense embuts. (S'usa normalment amb els verbs *dir, parlar*, etc.) (R-M, *)

→ **clar i català, llis i ras, pel broc gros, clar i net, net i cru, parlar clar, a la clara, dir** (alguna cosa) **tot ras, parlar en plata, de barra a barra, a la brava, tal com surt, tal com sona, a la cara, amb tota la boca, a pit descobert, a boca plena**

▷ **anar amb embuts** (ant.), **dir quatre mots** (a algú) (p.ext.), **amb mitges tintes** (ant.), **no tenir la llengua arrendada** (p.ext.), **sense reserves** (p.ext.)

CLAREJANT

a punta d'alba *SP*, a l'hora que comença a clarejar / quan comença a fer claror, però abans de sortir el sol (R-M, EC)

Ahir em vaig haver de llevar a punta d'alba

→ **a punta de dia, a punta de sol, a l'aurora, a trenc d'alba, a trenc de dia, al cant del gall, al gall cantant, al primer llustre, al rompent de l'alba**

▷ **apuntar l'alba** (p.ext.)

CLAREJAR

alçar-se el dia *O*, veure's la primera claror del dia *Partirem en alçar-se el dia; hi ha moltes hores de camí* (R-M)

→ **rompre el dia, clarejar el dia, apuntar el dia, apuntar l'alba, despuntar el dia, esclarir-se el dia, fer-se clar, fer-se de dia, néixer el dia, trencar l'alba**

▷ **caure el sol** (ant.)

apuntar el dia *O*, sortir el sol, començar a haver-hi claror (EC)

Sortirem d'excursió en apuntar el dia

→ **apuntar l'alba, clarejar el dia, fer-se de dia, rompre el dia, alçar-se el dia, despuntar el dia, esclarir-se el dia, fer-se clar, néixer el dia, trencar l'alba, rompre el dia, sortir el sol**

apuntar l'alba *O*, començar a sortir el sol (A-M)

Continuarem l'excursió quan apunti l'alba, passarem la nit aquí, ja podeu acampar

→ **trencar l'alba, alçar-se el dia, apuntar el dia, clarejar el dia, despuntar el dia, esclarir-se el dia, fer-se clar, fer-se de dia, néixer el dia, rompre el dia**

▷ **pondre's el sol** (ant.), **a punta d'alba** (p.ext.)

clarejar el dia *O*, sortir el sol, començar a haver-hi claror (EC)

Es lleva tan bon punt clareja el dia

→ **rompre el dia, apuntar el dia, fer-se de dia, alçar-se el dia, apuntar l'alba, despuntar el dia, esclarir-se el dia, fer-se clar, néixer el dia, trencar l'alba, sortir el sol**

despuntar el dia *O*, començar a donar claror el sol (A-M)

El gall canta quan desputa el dia

→ **alçar-se el dia, apuntar el dia, apuntar l'alba, clarejar el dia, esclarir-se el dia, fer-se clar, fer-se de dia, néixer el dia, trencar l'alba, rompre el dia**

esclarir-se el dia *O*, fer-se de dia, clarejar (IEC)

Vam arribar de la festa molt tard, ja s'esclaria el dia

→ **fer-se clar, néixer el dia, alçar-se el dia, apuntar el dia, apuntar l'alba, clarejar el dia, despuntar el dia, fer-se de dia, trencar l'alba, rompre el dia**

fer-se clar *SV*, fer-se de dia / veure's la primera claror del dia (EC, *)

Es lleva quan es fa clar

→ **fer-se de dia, alçar-se el dia, apuntar el dia, apuntar l'alba, clarejar el dia, despuntar el dia, esclarir-se el dia, néixer el dia, trencar l'alba, rompre el dia**

▷ **fer-se fosc** (ant.)

fer-se de dia *SV*, clarejar / veure's la primera claror del dia (R-M, *)

A l'estiu es fa de dia molt aviat / No hem anat a dormir i hem vist com es feia de dia (R-M)

→ **fer-se clar, rompre el dia, alçar-se el dia, apuntar el dia, apuntar l'alba, clarejar el dia, despuntar el dia, esclarir-se el dia, néixer el dia, trencar l'alba, sortir el sol**

▷ **fer-se de nit** (ant.), **tombar el dia** (ant.)

néixer el dia *O*, clarejar / veure's la primera claror del dia (Fr, *)

Sortirem de viatge quan neixi el dia

→ **fer-se clar, alçar-se el dia, apuntar el dia, apuntar l'alba, clarejar el dia, despuntar el dia, esclarir-se el dia, fer-se de dia, trencar l'alba, rompre el dia**

▷ **pondre's el sol** (ant.), **de matinada** (p.ext.)

rompre el dia *O*, veure's la primera claror del dia (R-M)

Abans de rompre el dia han sortit cap a l'estació per poder agafar el primer tren / S'aixeca

quan trenca el dia (També s'usa amb el verb *trencar*) (R-M, *)

→ **alçar-se el dia, fer-se de dia, apuntar el dia, apuntar l'alba, clarejar el dia, despuntar el dia, esclarir-se el dia, fer-se clar, néixer el dia, trencar l'alba**

■ **sortir el sol** *O*, veure's la primera claror del dia

Es lleva quan surt el sol

→ **apuntar el dia, clarejar el dia, fer-se de dia**

▷ **caure el sol** (ant.), **a la sortida del sol** (p.ext.), **a sol ixent** (p.ext.)

trencar l'alba *O*, clarejar / veure's la primera claror del dia, començar a haver-hi claror (Fr, *)
Molt abans de trencar l'alba, veïllava l'amo en Climent / Si ho fas quan trenqui l'alba t'hi veuràs més, amb llum natural (També s'usa amb el verb *rompre*) (A-M, *)

→ **apuntar l'alba, alçar-se el dia, clarejar el dia, despuntar el dia, esclarir-se el dia, fer-se clar, fer-se de dia, néixer el dia, rompre el dia**

▷ **a trenc d'alba** (p.ext.), **al rompent d'alba** (p.ext.)

CLARIANA

marieta de l'ull blau *SN*, clariana que en dies plujosos apareix a l'horitzó i sol assenyalar la fi del mal temps (Fr)

Si veus la marieta de l'ull blau vol dir que el mal temps s'acaba

▷ **ull de cel** (p.ext.)

ull de cel *SN*, clariana / petit espai serè entre núvols (Fr, *)

Enmig de tota aquella massa de núvols es va obrir un ull de cel (Sovint s'omet el complement preposicional)

▷ **marieta de l'ull blau** (p.ext.)

CLAROBSCUR

mitja tinta *SQ*, to intermediari entre el clar i l'obscur, la llum i l'ombra (IEC)

Aquesta mitja tinta de l'aigua dona relleu i vida al primer terme del quadre (R-M)

CLAROR

a la claror (d'alguna cosa) *SP*, amb l'ajuda o servint-se de la claror produïda per un astre, per un objecte, pel foc, etc. (EC)

Dibuixar a la claror d'una espelma / Miràvem el jardí a la claror de la lluna (EC)

sol malalt *SN*, claror esgrogueïda i blanquinosa del sol / claror poc intensa, esgrogueïda (A-M, EC)

No podem anar a la platja si continua fent aquest sol malalt

→ **sol mort, sol trist**

sol mort *SN*, claror i escalfor fluixa del sol (EC)

Aquest sol mort no escalfa gens

→ **sol trist, sol malalt**

sol trist *SN*, claror poc intensa, esgrogueïda (EC)
Fa un dia lleig amb aquest sol trist
 → **sol mort, sol malalt**

CLASSIFICAT

cap de sèrie *SN*, atleta o equip esportiu objecte d'una classificació preferent abans d'iniciar-se una competició (EC)
L'Enric és el cap de sèrie número dos en aquest torneig

CLATELL

entre cap i coll *SP*, a la base del crani (IEC)
Li tirà el llibre entre cap i coll / Li ha tirat la pilota entra cap i coll / Li han donat un cop entre cap i coll que encara li fa mal (Fr, EC, *)

CLATELLADA

fer-li estrena (a algú) *SV*, donar un cop al clatell a algú quan li han tallat els cabells (IEC)
Avui s'ha tallat els cabells, fes-li estrena
 ▷ **fer-li l'estrena** (a algú) (v.f.)

CLAU

1. peça de metall que, introduint-la en el forat d'un pany i fent-la girar, posa en moviment el mecanisme del pany i serveix així per a obrir i tancar

boca de reg *SN*, clau lateral d'una canonada principal de la xarxa de distribució d'aigües d'una població que forneix l'aigua necessària per a regar carrers (IEC)

La boca de reg estava mal tancada i l'aigua degotava / Creu que abans de construir en aquells carrers s'haurien d'instalar les boques de regatge (També s'usa amb la forma *boca de regatge*)

▷ **boca d'incendis** (p.ext.)

clau falsa *SN*, clau feta d'amagat per a obrir la casa o la caixa d'altri / clau que serveix per a obrir o forçar un pany del qual hom no té la clau veritable (IEC, EC)

Els lladres van fer una clau falsa per poder entrar al xalet

clau mestra *SN*, clau que obre un determinat nombre de panys d'un mateix tipus de mecanisme les claus dels quals no obren més que el seu pany (EC)

Necessito la clau mestra per poder obrir totes les habitacions de l'hotel

2. (fig.) allò que dona o impedeix l'entrada, el domini, etc.

claus de sant Pere *SN*, claus simbòliques amb què ha d'ésser oberta la porta del Paradís als humans mitjançant el perdó dels pecats (EC)
Si et continues portant tan malament, mai no guanyaràs les claus de sant Pere
 → **claus del cel**

claus del cel *SN*, claus simbòliques amb què ha d'ésser oberta la porta del Paradís als humans mitjançant el perdó dels pecats (EC)

Aquest noi s'ha guanyat les claus del cel amb el seu comportament; mai ningú no s'havia portat tan bé amb mi

→ **claus de sant Pere**

■ **el quid de la qüestió** *SD*, ésser el punt essencial d'algun assumpte
Ara per fi sembla que hem arribat al quid de la qüestió; a veure si centrem una mica el tema

▷ **pedra filosofal** (p.ext.)

[quid: llatinisme]

CLAVÍCULA

ansa del coll *SN*, clavícula / os llarg i parió articular per un extrem amb l'omòplat i per l'altre amb l'estern (IEC, *)

En l'accident es va trencar l'ansa del coll

▷ **nansa del coll** (v.f.)

COBEJAR

acabar primer el pa que la gana *SV*, cobejar molt (R-M)

Ja veureu com no s'accontentarà amb la indemnització que li oferiu; aquest acaba primer el pa que la gana; no en té mai prou / El teu germà acaba primer el pa que la gana, i això el perdrà (R-M)

▷ **acabar el pa primer que la talent** (p.ext.)

COBEJÓS

■ **ésser un trepa** *SV*, es diu de qui desitja fortament o immoderadament la possessió d'una cosa, i fa el que sigui per tal d'aconseguir-ho
L'actual gerent de l'empresa és un trepa: trepitjaria els companys per aconseguir el que vol (També s'usa amb la forma *ésser molt trepa*)

→ **ésser una garsa**

▷ **altesa de mires** (p.ext.)

COBERT

sota sostre *SP*, a cobert / en un lloc protegit, emparat contra alguna cosa (EC, *)

Gràcies a Déu, vaig poder dormir sota sostre / Aquell dia plovia, però els obrers van poder treballar sota sostre

→ **sota teulat**

▷ **a cobert de** (p.ext.)

sota teulat *SP*, dins una casa (EC)

Gràcies a Déu que hem pogut dormir sota teulat aquests dies que ha fet tant de fred (També s'usa amb el nom *teulada*)

→ **sota sostre**

▷ **a aixopluc de** (p.ext.)

COBERTA

a coberta *SP*, expressió usada per a denotar que algú es troba a la plataforma que, fixa sobre els

baus, s'estén horitzontalment al llarg de tota o gairebé tota l'eslora i la mànega d'un vaixell
Des que naveguem per la Mediterrània cada nit l'ha passada a coberta

▷ **a bord** (p.ext.)

COBRABLE

a la vista *SP*, dit del dipòsit o del compte bancari totalment exigible, en contraposició a l'exigible a un termini determinat, i de la lletra de canvi que té com a venciment el dia de la seva presentació al deutor (IEC)

Aquesta lletra és a la vista; per tant, l'has de pagar al moment en què te la presentin o en el terme d'un dia / A la vista has de signar el que el secretari et durà (R-M)

COBRAR

tocar diners *SV*, pervenir diners a algú / cobrar diners (IEC)

Si no paga és perquè no vol; em consta que no fa gaire que va tocar diners d'una herència (R-M)

→ **tocar-ne de calents**

▷ **anar calent d'armilla** (p.ext.), **anar fluix d'armilla** (p.ext.), **manejar el diner** (p.ext.)

tocar-ne de calents *SV*, pervenir diners a algú (R-M)

Ara n'han tocat de calents; acaben de vendre's la terra, i els l'han pagada molt bé (R-M)

→ **tocar diners**

▷ **manejar el diner** (p.ext.)

COBRAR-SE

pagar-se del tros *SV*, cobrar-se un deute retenint-se diners o gèneres que es manegen, pertanyents al deutor (A-M)

O em tornes tot el que em deus o qualsevol dia vinc al teu hort i em pago del tros / Vol cobrar tot el gènere i, si no, amenaça de pagar-se del mateix tros, tot quedant-se'n una part (També s'usa amb la forma *pagar-se del mateix tros*)

COBRELLIT

tapadura del llit *SN*, conjunt de roba que serveix per a tapar el llit (IEC)

Estic fent una tapadura del llit preciosa per a la meva filla

▷ **joc de llit** (p.ext.)

COCCIÓ

a foc lent *SP*, amb poc de foc / [coure un aliment] amb un foc molt fluixet i durant una estona llarga (EC, T)

Deixa que l'arròs es cogui a foc lent i estarà llest per dinar / Això ha de bullir a foc lent

▷ **a foc viu** (ant.), **fer xup-xup** (p.ext.), **al bany maria** (p.ext.)

a foc viu *SP*, amb molt de foc / [coure un aliment] amb un foc molt fort i durant una estona curta (EC, T)

El dinar ja fa estona que està fet. Per escalfar-te'l, posa la paella a foc viu

▷ **a foc lent** (ant.)

a la brasa *SP*, cuit damunt les brases (R-M)

A ple bosc vàrem fer carn a la brasa sobre branquillons de pi, i va ser gustosíssima / Són molt bons els pebrots a la brasa (R-M)

▷ **al caliu** (p.ext.), **a l'ast** (p.ext.), **a la petarrellada** (p.ext.)

a la llosa *SP*, dit del sistema de cocció i del menjar fet damunt una llosa de llicorella, prèviament escalfada i sovint untada i preparada amb certs ingredients (EC)

Fer cargols a la llosa (EC)

▷ **a la petarrellada** (p.ext.)

a la petarrellada *SP*, manera de coure els aliments posant-los sobre una rajola i cobrint-los de llenya encesa (EC)

Caragols a la petarrellada / Castanyes, piñyes, a la petarrellada / Vam fer carn a la petarrellada (IEC, IEC, *)

▷ **a la llosa** (p.ext.), **a la brasa** (p.ext.)

a la planxa *SP*, dit de la carn o peix cuits sobre la planxa de les cuines de ferro o sobre un tros de planxa de ferro posada sobre el foc de la cuina (EC)

Avui per sopar farem pit de pollastre a la planxa i una mica d'amanida

al bany maria *SP*, procediment de cocció o escalfament que consisteix a posar el que es vol coure o escalfar dins un recipient i aquest dins un altre ple d'aigua, que és el que rep directament l'acció del foc (IEC)

Has de fer la melmelada al bany maria / Escalfa les farinetes del menut al bany maria

▷ **a foc lent** (p.ext.)

al caliu *SP*, cuit entre la cendra calenta / coure (un aliment) colgant-lo entre les brases i la cendra (R-M, EC)

Els codonys ben madurs són molt bons cuits al caliu / De postres menjarem pomes al caliu (R-M)

→ **a la brasa**

COENT

coent com una ceba *SA*, coent / excessivament picant (R-M, *)

Aquesta escalivada és coent com una ceba; l'has guardada massa dies i ha fermentat (R-M)

→ **com un foc**

com un foc *SAdv*, coent / excessivament picant (R-M, *)

Vàrem demanar una sopa bullabessa i era com un foc; devien fer-la amb bitxo (R-M)

→ **coent com una ceba**

com una brasa *SAdv*, coent / que produeix una sensació anàloga a la d'una cremada, que cou (Fr, *)

Encès com una brasa (EC)

COEXISTÈNCIA

coexistència pacífica *SN*, fórmula de política i de diplomàcia internacional que propugna l'existència simultània d'estats de sistemes sociopolítics antagònics i el rebuig de la guerra com a mitjà per a resoldre llurs diferències (IEC)
Aquests dos països de règims oposats van pactar una coexistència pacífica de, com a mínim, vint-i-cinc anys
 ▷ **ordre públic** (p.ext.)

COHESIÓ

esperit d'equip *SN*, sentiment de treball col·lectiu (IEC)
Per aquesta feina busquen algú amb esperit d'equip

COINCIDIR

1. trobar-se en el mateix lloc de l'espai
trobar-se (algú) **fins a la sopa** *SV*, trobar-se algú pertot arreu i molt sovint
Cada cop que vaig al mercat el veig. Me'l trobo fins a la sopa
 ▷ **trobar-se** (algú) **fins a les sopes** (v.f.), **ésser car de veure** (ant.), **fer-se trobadís** (p.ext.)

2. ocórrer al mateix temps
fer un bisbe *SV*, dir dues persones alhora una mateixa expressió casualment (IEC)
Vàrem respondre tots dos alhora, fent un bisbe: «No el coneixem» (R-M)

3. (fig.) dirigir-se envers una finalitat o un objectiu comuns diverses opinions, idees, accions, etc.

tenir punts de contacte *SV*, dues persones o dues coses, tenir alguna cosa en comú (IEC)
Els programes electorals d'aquelles dues formacions polítiques tenen punts de contacte / Aquests informes tenen punts de contacte en dos subapartats / Quan duien dos mesos vivint junts es van adonar que no tenien prou punts de contacte i es van separar (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició postverbal)
 ▷ **estar en relació amb** (p.ext.)

COIT

acte carnal *SN*, coit / expressió usada per a referir-se a les relacions sexuals (A-M, *)
Tothom torna carn e sang en aquell acte carnal (A-M)
 → **acte sexual, unió carnal**
 ▷ **acte conjugal** (p.ext.), **comerç carnal** (p.ext.)

acte conjugal *SN*, el coit dins el matrimoni (A-M)
Els nuvis es van preparar per al seu primer acte conjugal / Els van concedir la nullitat del

matrimoni perquè no s'havia consumat l'acte conjugal

▷ **acte carnal** (p.ext.)

acte sexual *SN*, coit / expressió usada per a referir-se a les relacions sexuals (EC, *)

Hi ha persones que creuen que l'acte sexual ha de ser només per procrear

→ **acte carnal, unió carnal**

▷ **seixanta-nou** (p.ext.), **fer l'amor** (p.ext.), **jeure junts** (p.ext.), **fer una proposició deshonest** (a algú) (p.ext.), **comerç carnal** (p.ext.)

comerç carnal *SN*, relacions sexuals (A-M)

Es guanyen la vida fent comerç carnal

▷ **unió carnal** (p.ext.), **acte sexual** (p.ext.), **acte carnal** (p.ext.),

seixanta-nou *SN*, nom amb què és conegut l'acte sexual consistent en l'estimulació recíproca dels genitals de cadascun dels dos amants per la boca de l'altre (EC)

La pràctica del seixanta-nou no està ben vista per l'església catòlica, perquè no està destinada a la reproducció

▷ **acte sexual** (p.ext.)

[Compost]

unió carnal *SN*, coit / relacions sexuals (Fr, *)

La Laura no és partidària de la unió carnal sense amor

→ **acte sexual, acte carnal**

▷ **comerç carnal** (p.ext.)

COIXEJANT

a peu coix *SP*, posant solament un peu terra / (anar, saltar) amb un peu enlaire sense tocar a terra (R-M, IEC)

Van fer una cursa a peu coix i va guanyar-la aquell vailet tan menudet / Jugar a peu coix / Els més petits s'entretenien a saltar a peu coix (S'usa normalment amb els verbs de moviment *anar, caminar, saltar*, etc.) (R-M, IEC, *)

COIXEJAR

plantar guixes *SV*, caminar coixejant (R-M)

Té una mena de caminar que sembla que planti guixes; i això que no té cap defecte a les cames (R-M)

→ **plantar fesols**

COL·LABORANT

en col·laboració (amb algú) *SP*, treballant en comú amb algú

Han organitzat la cursa en col·laboració amb el Club d'Atletes / Estan en col·laboració

▷ **en associació** (amb algú) (p.ext.)

COL·LECTIVAMENT

en massa *SP*, formant una massa, una multitud compacta de persones o de coses / en gran quantitat (EC)

Van venir tots en massa / Després de la sanció a la Maria hi va haver protestes en massa per part dels seus companys (EC, *)

→ **en bloc**

▷ **d'un en un** (ant.), **en plural** (p.ext.)

COLADOR

colador xinès *SN*, colador de forats petits, de forma cònica (EC)

Necessitem un colador xinès per a la cuina del bar

COLGAR-SE

anar-se'n al llit com les gallines *SV*, anar a dormir molt aviat, al vespre (R-M)

Se n'ha anat al llit com les gallines, ben d'hora / La gent de muntanya solen matinar molt, però van al llit com les gallines / Està acostumat a anar-se'n al llit amb les gallines, i quan són les onze de la nit ja no s'aguanta dret (També s'usa amb la forma *anar-se'n al llit amb les gallines*) (*, R-M)

→ **anar-se'n a dormir com les gallines**

▷ **a jòc** (p.ext.)

CÒLIC

recargolament de tripes *SN*, dolor breu i fortísim als intestins, anomenat també torçó o còlic intestinal (EC)

Se li deu haver posat malament alguna cosa que ha menjat perquè diu que té recargolament de tripes / Pateix recargolament de budells (També s'usa amb els noms *budell*, *panxa* i *ventre*, el primer en plural i els altres en singular)

→ **cargolament de ventre**

COLLADOR

clau anglesa *SN*, clau de boca ajustable per cargol i cremallera / eina de muntatge d'acer dur consistent en un mànec rígid acabat per un cap o per tots dos en una obertura de forma i de dimensions adequades als cargols o a les femelles que hom vol collar o afliuixar (T, *)

Sense la clau anglesa no hauríem pogut desmuntar la prestatgeria metàl·lica / Passa-li la clau anglesa al mecànic

COLLAR

fer ferma (alguna cosa) *SV*, collar sòlidament una peça, etc. (EC)

Va fer ferm el clau, perquè sempre se sortia / Va fer ferm el pany de la porta

COLLIR

collir arreu *SV*, collir sense deixar res (IEC)

Amb pocs dies, han collit arreu per tots els camps

COLÒNIA

aigua de colònia *SN*, aigua d'olor amb essències de cítrics / aigua d'olor a base, principalment,

d'essències de cítrics (bergamota i llimona), utilitzada com a perfum i com a cosmètic. També és anomenada simplement «colònia» (IEC, EC)

Després de dutxar-se sempre es posa aigua de colònia

▷ **aigua d'olor** (p.ext.)

COLOR

en color *SP*, que té o presenta colors variats (IEC) *M'agraden més les fotografies en color / Té un televisor en color* (IEC)

▷ **en colors** (v.f.), **en blanc i negre** (ant.)

COLPEJAR

posar (algú) **com un Cristó** *SV*, posar algú en estat deplorable a força de cops o ferides (A-M) *Un grup d'allots li va dir que posarien en Jaume com un Cristó si xerrava més del compte* (També s'usa amb el verb *deixar*)

→ **posar calent** (algú), **posar negre** (algú) [Mall. (A-M)]

COLPEJAR-SE

trencar-se el nas *SV*, donar-se un gran cop a la cara (R-M)

No facis equilibris, que un dia et trencaràs el nas contra aquesta barana (R-M)

→ **anar de trompis**

▷ **anar de morros per terra** (p.ext.), **caure de nassos** (p.ext.), **caure de nas a terra** (p.ext.)

COLPEJAT

rebre una nata *SV*, (rebre un) cop donat a la cara o al clatell (A-M)

Vaig rebre una nata perquè m'ho mereixia

▷ **clavar una nata** (a algú) (inv.), **donar una nata** (a algú) (inv.), **tastar el garrot** (p.ext.)

tastar el garrot *SV*, rebre garrotades (EC)

Aquella colla de caps rapats li van fer tastar el garrot / El lladre va tastar el garrot quan els botiguers el van atrapar

→ **rebre més bastó que el burro de la terraire**

▷ **amidar-li l'esquena** (a algú) (inv.), **clavar llenya** (a algú) (inv.), **fer-li una cara nova** (inv.), **rebre del carpó** (p.ext.), **rebre llenya** (p.ext.), **rebre una nata** (p.ext.)

COLZE

l'os de la música *SD*, el colze / part posterior de l'articulació del braç i l'avantbraç (R-M, *) *No t'has donat mai un cop a l'os de la música? És dels més dolorosos que pots donar-te al braç* (R-M)

▷ **l'os de l'alegria** (p.ext.)

COM

a l'igual de *SP*, d'una manera igual a la de, de la mateixa manera que (EC)

Ell, a l'igual de tots els altres, també es va commoure en saber la desgràcia / Vol ésser arquitecte a l'igual del seu pare / Aquest cotxe funciona a l'igual dels quatre per quatre (R-M, R-M, *)

→ **a tall de, a manera de**

▷ **a l'estil de** (p.ext.)

a tall de SP, a la manera de / amb una aparença, una funció, una finalitat, etc., semblant a la d'algú o alguna cosa (IEC, *)

Porta l'abric sobre les espatlles a tall de capa / Un pagès vestit a tall de senyor / Feia servir un roc a tall de martell (R-M, Fr, EC)

→ **a manera de, a l'igual de**

▷ **amb caràcter de** (p.ext.), **a l'estil de** (p.ext.), **en qualitat de** (p.ext.)

COMANDAMENT

comandament a distància SN, instrument que actua a distància damunt els mecanismes d'un aparell o d'un sistema per modificar-ne alguna característica i per permetre el control del seu funcionament (T)

Passa'm el comandament a distància, que vull canviar de canal (Sovint només s'usa el nom *comandament*)

quadre de comandament SN, conjunt d'indicadors i d'altres instruments que són disposats a la vista del pilot d'una aeronau o del conductor d'un vehicle automòbil i que li permeten de controlar el vehicle (IEC)

No sap què indica el llumet taronja del quadre de comandament

→ **taula de comandament, taula de control, taula d'instruments**

taula d'instruments SN, quadre de comandament / conjunt d'indicadors i d'altres instruments que són disposats a la vista del pilot d'una aeronau o del conductor d'un vehicle automòbil i que li permeten de controlar el vehicle (EC, *)

S'ha fos una bombeta que il·luminava la taula d'instruments / Han hagut de reparar el tauler d'instruments (També s'usa amb la forma *tauler d'instruments*)

→ **quadre de comandament, taula de control, taula de comandament**

taula de comandament SN, quadre de comandament / conjunt d'indicadors i d'altres instruments que són disposats a la vista del pilot d'una aeronau o del conductor d'un vehicle automòbil i que li permeten de controlar el vehicle (EC, *)

Prem el botó groc de l'esquerra de la taula de comandament i després apuja la palanca del costat (També s'usa amb la forma *tauler d'instruments*)

→ **quadre de comandament, taula de control, taula d'instruments**

taula de control SN, quadre de comandament / conjunt d'indicadors i d'altres instruments que

són disposats a la vista del pilot d'una aeronau o del conductor d'un vehicle automòbil i que li permeten de controlar el vehicle (EC, *)

La taula de control indicava que l'avió perdia altura (També s'usa amb la forma *tauler de control*)

→ **quadre de comandament, taula de comandament, taula d'instruments**

COMBAT

arts marciais SN, nom genèric de diverses formes de combat sense armes, d'origen oriental i que se centren en tres de fonamentals: judo, karate i taekwondo / qualsevol de les formes de combat sense armes, d'origen oriental (EC, IEC)

Li agradaria saber arts marciais per poder-se defensar si l'ataquen

bateig de foc SN, primer combat d'un soldat (IEC)

Va fer la mili, però amb l'esperança que mai no hagués de fer el bateig de foc a cap guerra

▷ **teatre d'operacions** (p.ext.), **fer les primeres armes** (p.ext.)

xafarranxo de combat SN, acció de desembarassar la coberta d'una embarcació de guerra i preparar les armes i els estris de combat (EC)

Vinga, xafarranxo de combat! Tothom al seu lloc i preparats per a combatre l'enemic

COMBATRE

entrar en foc SV, entrar en combat amb armes de foc (EC)

A la nit, van entrar en foc i la lluita encara dura

→ **entrar en lliça, lliurar batalla**

▷ **deixar el camp lliure** (a algú) (ant.), **batre's en retreta** (ant.), **encreuar les espases** (p.ext.)

entrar en lliça SV, prendre part a una batalla o lluita, començar a combatre (A-M)

Tirant lo Blanc va entrar en lliça contra el cavaller misteriós

→ **entrar en foc, rompre una llança, lliurar batalla, agafar les armes**

▷ **batre's en retreta** (ant.), **en batalla** (p.ext.)

estar sobre les armes SV, estar prompte a combatre (IEC)

Saben el que han de fer, estan sobre les armes

▷ **en ordre de batalla** (p.ext.)

fer les primeres armes SV, combatre per primera vegada (IEC)

El seu avi havia fet les primeres armes en aquella guerra

▷ **bateig de foc** (p.ext.)

lliurar batalla SV, entaular una batalla (IEC)

Tots tres cavallers van lliurar batalla contra Tirant lo Blanc / Van lliurar combat al mig del bosc (També s'usa amb el nom *combat*)

→ **entrar en lliça, rompre una llança, entrar en foc, fer armes contra**

▷ **batre's en retreta** (ant.)

mesurar les forces *SV*, combatre / combatre per a demostrar qui és el més fort (Fr, *)

Mesura les forces davant els teus contrincants / Els dos cavallers van mesurar les seves forces a la lliça (També s'usa amb la forma *mesurar les seves forces* i amb les altres formes del possessiu)

→ **fer punts**

rompre una llança *SV*, trencar la llança en una topada amb l'adversari en un torneig, una lluita, etc. (EC)

Els dos cavallers van pujar als cavalls i van rompre una llança: el vencedor fou nomenat millor cavaller del torneig

→ **lliurar batalla, entrar en lliça**

rompre una llança contra *SV*, sortir a combatre algú (o alguna cosa) (EC)

Amb aquelles declaracions el president va rompre una llança contra el feixisme / El president va rompre una llança contra l'alcalde

▷ **rompre una llança a favor de** (ant.), **fer la guerra a** (p.ext.)

COMBREGAR

rebre Déu *SV*, combregar / rebre el sagrament de l'eucaristia (EC, *)

Va anar a l'església per rebre Déu

▷ **el cos de Jesucrist** (p.ext.), **el sant sagrament** (p.ext.)

COMENÇAMENT

a entrada (d'algun temps) *SP*, al començament de / quan comença la primera part d'una cosa, especialment d'un període de temps (R-M, *)

Les orenetes marxen a entrada d'hivern / A entrada del curs, els infants van contents a l'escola (R-M)

→ **a l'entrant** (d'algun temps), **a començament de, a principi de**

▷ **a l'entrada** (d'algun temps) (v.f.), **a la darrerria de** (ant.), **a les acaballes de** (ant.), **al punt** (d'algun moment) (p.ext.)

a l'entrant (d'algun temps) *SP*, al començament d'un període de temps (EC)

A l'entrant del mes de maig (EC)

→ **a entrada** (d'algun temps), **a començament de, a principi de**

▷ **a entrants de** (v.f.), **a la darrerria de** (ant.), **a les acaballes de** (ant.), **al punt** (d'algun moment) (p.ext.)

a l'inici de *SP*, al punt en què comença quelcom / als primers moments (R-M, *)

A l'inici de la primavera encara fa fred / Van discutir-se a l'inici de la festa i van anar-se'n / A l'inici, no hi havia gaires espectadors (El complement és opcional) (R-M, *, *)

→ **al començament de, a l'origen de, al principi de**

a l'origen de *SP*, al començament / als primers moments (EC, *)

A l'origen de la nostra relació les coses eren diferents

→ **al començament de, a l'inici de, al principi de**

a la primera paraula *SP*, des del començament d'una intervenció oral o escrita

Encara no havia acabat la frase que l'altre, a la primera paraula, ja havia dit que sí

d'entrada *SP*, des del començament (IEC)

D'entrada ja se'ns va advertir que no tindriem vacances / D'entrada li vaig dir que era un pocavergonya (R-M, EC)

→ **d'antuvi, d'arribada, de bon començament, de moment**

▷ **de primera intenció** (p.ext.)

COMENÇAR

aixecar-se el teló *O*, començar un espectacle, una funció

Tots els actors ja estan en els seus llocs, doncs que s'aixequi el teló!

enfilat l'agulla *SV*, encetar un tema de conversació (EC)

Haurem d'enfilat l'agulla per començar a parlar dels diners

→ **posar fil a l'agulla**

■ **entrar en servei** *SV*, començar a funcionar

Els nous semàfors entraran en servei la setmana vinent

▷ **posar** (alguna cosa) **en servei** (inv.), **entrar en acció** (p.ext.), **fer servir** (p.ext.), **en servei** (p.ext.)

fer el primer pas *SV*, fer la primera acció per a començar quelcom / començar una tasca que hom emprèn (R-M, IEC)

Ja heu fet el primer pas, ara cal perseverar en el vostre propòsit (R-M)

→ **prendre el vol**

▷ **rompre el glaç** (p.ext.), **rompre el foc** (p.ext.), **obrir camí** (a alguna cosa) (p.ext.)

fer les primeres armes (en alguna cosa) *SV*, fer per primera vegada una cosa / arriscar-se a una cosa nova / ésser a l'inici d'un art, d'una professió, etc., i per això ésser encara inexpert, arriscar-se a una cosa nova (R-M, IEC, EC)

Amb aquest llibre fa les primeres armes en poesia (R-M)

→ **fer les seves caravanes, entrar en el món**

fer les seves caravanes *SV*, emprendre una cosa per primera vegada / fer els primers passos penibles en una carrera, empresa, servei, etc. (R-M, IEC)

El conec molt bé; va fer les seves caravanes com a arquitecte a l'empresa d'un amic meu (També s'usa amb les altres formes del possessiu) (R-M)

→ **fer les primeres armes** (en alguna cosa)

obrir camí (a alguna cosa) *SV*, facilitar una acció o esdeveniment (R-M)

El descobriment del radi va obrir camí a una nova era científica / Aquesta model va ser la primera a dur minifaldilla, va obrir camí (R-M, *)

→ **obrir pas** (a alguna cosa), **obrir la porta** (a alguna cosa)

▷ **obrir el camí** (a alguna cosa) (v.f.), **fer el primer pas** (p.ext.), **rompre el foc** (p.ext.)

■ **posar** (alguna cosa) **en marxa** SV, fer que comenci, engegar alguna cosa

Posa el ventilador en marxa, si et plau / Demà posarem en marxa el nou programa de ràdio

→ **posar** (algú o alguna cosa) **en moviment**, **posar** (alguna cosa) **en funcionament**, **posar** (alguna cosa) **en dansa**

posar fil a l'agulla SV, començar un treball / iniciar una actuació, començar una obra (A-M, EC)

No cal pensar-hi més; posem fil a l'agulla i tirem endavant / I resolgué posar fil a l'agulla aquell mateix dia (R-M, A-M)

→ **posar mans a l'obra**, **enfilat l'agulla**, **posar-se a la feina**, **posar mà** (a alguna cosa)

▷ **rompre el glaç** (p.ext.), **en marxa** (p.ext.), **fot-li** (p.ext.)

posar mà (a alguna cosa) SV, posar-se a fer quelcom (R-M)

Va posar mà al pinzell i va començar el quadre a l'instant (R-M)

→ **posar fil a l'agulla**, **posar mans a l'obra**

▷ **posar la mà** (a alguna cosa) (v.f.)

posar mans a l'obra SV, emprendre una tasca / emprendre un treball, una activitat, etc. (R-M, EC)

Cal posar mans a l'obra tot seguit; no podem perdre temps / Apa, nois, mans a l'obra, que és tard i vol ploure! (Es pot ometre el verb posar) (R-M, EC)

→ **posar fil a l'agulla**, **posar-se a la feina**, **posar mà** (a alguna cosa), **posar mà** (a alguna cosa), **tirar hams a la mar**

▷ **posar mà a l'obra** (v.f.), **fot-li** (p.ext.), **anar en dansa** (p.ext.)

posar-se a la feina SV, emprendre decididament quelcom (R-M)

Si voleu obtenir la concessió, cal posar-vos a la feina tot seguit, car els tràmits són molt llargs (R-M)

→ **posar mans a l'obra**, **posar mà** (a alguna cosa), **posar fil a l'agulla**

▷ **fot-li** (p.ext.)

prendre carrera SV, començar / iniciar o començar a executar uns estudis, un negoci, etc. (Fr, *)

Ja té divuit anys i encara no ha pres carrera de treballar

→ **prendre el vol**

▷ **entrar en el món** (p.ext.)

prendre el senyal SV, executar en temps oportú les feines del camp / començar alguna feina del camp, com sembrar, segar, batre, etc., o

començar alguna fase de la cria, l'explotació, etc., d'un animal, especialment iniciar la temporada de desmamar o de munyir les ovelles (R-M, EC)

Aquestes olives no s'aguantaran gaire bé; les has salades sense prendre el senyal; recorda que cal fer-ho durant la lluna vella / A totes les granges ja han pres el senyal (R-M, *)

→ **prendre el signe**

prendre el signe SV, començar alguna feina del camp, com sembrar, segar, batre, etc., o començar alguna fase de la cria, l'explotació, etc., d'un animal, especialment iniciar la temporada de desmamar o de munyir les ovelles (EC)

Ja ha començat la temporada: és l'hora de prendre el signe

→ **prendre el senyal**

prendre el vol SV, començar / començar a existir per tal o tal cosa (Fr, *)

Ahir va prendre el vol el nou programa de televisió

→ **prendre carrera**, **prendre naixement**, **fer el primer pas**, **prendre peu**

▷ **en marxa** (p.ext.)

prendre naixement SV, començar a existir per tal o tal cosa (A-M)

L'empresa prendrà naixement a l'octubre / Han pres divers naixement les malalties i en prendran d'aquí avant (*, A-M)

→ **fer el primer pas**, **fer les seves caravanes**, **prendre el vol**, **prendre peu**

▷ **en marxa** (p.ext.), **agafar volada** (p.ext.)

prendre peu SV, originar-se / començar a existir per tal o tal cosa (R-M, *)

S'ignora on va prendre peu el problema / El foc ha pres peu a la pinassa (R-M, EC)

→ **prendre naixement**, **prendre el vol**

rompre el foc SV, iniciar decididament una acció (A-M)

Si esteu ben decidits, haureu de rompre el foc i iniciar accions legals contra l'empresa

→ **rompre el glaç**

▷ **fer el primer pas** (p.ext.), **obrir camí** (a alguna cosa) (p.ext.)

▷ **fer el primer pas** (p.ext.), **obrir camí** (a alguna cosa) (p.ext.)

▷ **fer el primer pas** (p.ext.), **obrir camí** (a alguna cosa) (p.ext.)

▷ **fer el primer pas** (p.ext.), **obrir camí** (a alguna cosa) (p.ext.)

▷ **fer el primer pas** (p.ext.), **obrir camí** (a alguna cosa) (p.ext.)

▷ **fer el primer pas** (p.ext.), **obrir camí** (a alguna cosa) (p.ext.)

▷ **fer el primer pas** (p.ext.), **obrir camí** (a alguna cosa) (p.ext.)

▷ **fer el primer pas** (p.ext.), **obrir camí** (a alguna cosa) (p.ext.)

▷ **fer el primer pas** (p.ext.), **obrir camí** (a alguna cosa) (p.ext.)

COMENÇAT

a mig SP, ésser ja començada una cosa (R-M)

A mig dinar va arribar un parent (S'usa seguida d'un nom) (R-M)

▷ **al bo de** (p.ext.), **al mig de** (p.ext.)

▷ **al bo de** (p.ext.), **al mig de** (p.ext.)

▷ **al bo de** (p.ext.), **al mig de** (p.ext.)

▷ **al bo de** (p.ext.), **al mig de** (p.ext.)

▷ **al bo de** (p.ext.), **al mig de** (p.ext.)

▷ **al bo de** (p.ext.), **al mig de** (p.ext.)

▷ **al bo de** (p.ext.), **al mig de** (p.ext.)

ANT

el més calent és a l'aiguera O, restar sense executar / no haver-hi res fet d'un afer que hauria d'ésser avançat (R-M, EC)

Ens ha dit que a les tres tot fóra a punt. Són dos quarts i encara el més calent és a l'aiguera

/ Pel que fa al treball de final de carrera el més calent és a l'aiguera (El verb només s'u-

/ Pel que fa al treball de final de carrera el més calent és a l'aiguera (El verb només s'u-

/ Pel que fa al treball de final de carrera el més calent és a l'aiguera (El verb només s'u-

/ Pel que fa al treball de final de carrera el més calent és a l'aiguera (El verb només s'u-

sa en present i en pretèrit imperfect d'indicatiu (R-M, *)

COMENTAR-SE

anar de boca en boca *SV*, circular (una nova), ésser (quelcom) objecte d'enraonies (IEC)

La notícia de l'accident va de boca en boca i tothom la comenta (També s'usa amb els verbs de moviment *córrer*, *passar*, etc.) (R-M)

→ **córrer el rumor, córrer la veu, córrer la brama, anar en boca de tothom, córrer com una reguera de pólvora, escampar-se com una reguera de pólvora, escampar-se com una taca d'oli**

▷ **veus volanderes** (p.ext.), **bum-bum** (p.ext.), **rum-rum** (p.ext.)

anar en boca de tothom *SV*, ésser esmentat per tothom (EC)

Va en boca de tothom que ha deixat el seu marit per un home més jove

→ **anar a llengües de la gent, córrer el rumor, córrer la veu, córrer la brama, anar de boca en boca**

▷ **el dir de la gent** (p.ext.), **el què diran** (p.ext.), **bum-bum** (p.ext.), **rum-rum** (p.ext.), **vent de boca** (p.ext.), **llegenda urbana** (p.ext.)

córrer el rumor *O*, ésser comentat, córrer la notícia, ésser dit

Corre el rumor que us caseu, és veritat?

→ **córrer la veu, córrer la brama, anar en boca de tothom, anar de boca en boca**
▷ **donar veus** (d'alguna cosa) (p.ext.)

córrer la brama *O*, córrer la notícia, ésser dit / ésser comentat / la notícia dir-se (EC, R-M, IEC)

Ahir corria la brama que s'apujaria el pa, però no és cert (R-M)

→ **córrer la veu, córrer el rumor, anar en boca de tothom, anar de boca en boca**
▷ **donar veus** (d'alguna cosa) (p.ext.)

córrer la veu *O*, ésser comentat (R-M)

Corre la veu que aquesta casa és posada en venda. No sé si és veritat / Corre la veu que és un espia (R-M, EC)

→ **córrer la brama, córrer el rumor, anar en boca de tothom, anar de boca en boca**
▷ **llançar veus** (d'alguna cosa) (p.ext.), **donar veus** (d'alguna cosa) (p.ext.), **córrer mals aires** (p.ext.), **córrer bons aires** (p.ext.)

COMERÇ

lliure canvi *SN*, situació econòmica en què no hi ha impediments al comerç internacional, de manera que aquest no queda distorsionat per barreres aranzelàries o de cap altra mena, imposades pels governs (IEC)

Aquests països són una zona de lliure canvi

▷ **lliure comerç** (p.ext.)

lliure comerç *SN*, forma o organització del tràfic mercantil en la qual la circulació de les mercaderies és establerta segons les decisions individuals (EC)

Es dedica al lliure comerç

▷ **lliure canvi** (p.ext.)

mercat negre *SN*, comerç il·legal de mercaderies prohibides o racionades / intercanvi il·legal o clandestí de mercaderies la circulació de les quals és prohibida o racionada (IEC, EC)

Va aconseguir caviar en el mercat negre, però li va costar caríssim

▷ **tràfic de blanques** (p.ext.)

COMIAT

a reveure *SP*, expressió de comiat temporal / fórmula de comiat d'una separació que hom pot preveure breu (R-M, EC)

Me'n vaig per pocs dies. A reveure! / Ens acomiadarem amb un afectuós a reveure! (R-M)

→ **fins a una altra, ja ens veurem**

▷ **fins ara** (p.ext.)

bon vent *SN*, es diu quan algú se'n va i volem expressar que no ens sap greu que se'n vagi / expressió de comiat adreçada a algú o a alguna cosa que no sap greu que se'n vagi o que es perdi (A-M, EC)

M'acaben d'anunciar que el director general se n'ha anat de la reunió. Bon vent!

→ **bon vent i barca nova, bon viatge**

● **bon vent et pegue al cul i en popa que no s'encalle** (Vinaròs); **bon vent i foc al cul** (Emp., Garrotxa); **bon vent i oratge, i mar per córrer** (Men.); **bon vent i que duri** (Mall.); **bon vent i que no torni** (Mall.)

bon vent i que duri *SCoord*, es diu quan algú se'n va i volem expressar que no ens sap greu que se'n vagi (A-M)

Au, vés-te'n i no tornis: bon vent i que duri

● **bon vent et pegue al cul i en popa que no s'encalle** (Vinaròs); **bon vent i foc al cul** (Emp., Garrotxa); **bon vent i oratge, i mar per córrer** (Men.); **bon vent i que no torni** (Mall.)

[Mall. (A-M)]

bon vent i que no torni *SCoord*, es diu quan algú se'n va i volem expressar que no ens sap greu que se'n vagi (A-M)

Ben bé si no el veim més. Bon vent i que no torni

● **bon vent et pegue al cul i en popa que no s'encalle** (Vinaròs); **bon vent i foc al cul** (Emp., Garrotxa); **bon vent i oratge, i mar per córrer** (Men.); **bon vent i que duri** (Mall.)

[Mall. (A-M)]

bon viatge *SN*, expressió per a manifestar a algú desig de bona travessia quan parteix (A-M)

Que tot et vagi molt bé i bon viatge!

▷ **bones vacances** (p.ext.)

bona i santa nit *SN*, fórmula de salutació usada durant la nit, especialment quan hom s'acomiada fins al dia següent (EC)

Bé, me'n vaig a dormir, bona i santa nit!

→ **bona nit i bona hora, bona nit, bona nit que Déu nos do**

bona nit *SN*, fórmula de salutació usada durant la nit, especialment quan hom s'acomiada fins al dia següent (EC)

Bona nit, pare. Me'n vaig a dormir (R-M)

→ **bona nit i bona hora, bona nit que Déu nos do, bona i santa nit**

▷ **bon dia i bona hora** (ant.), **bon dia** (ant.)

bona nit cargol *SN*, expressió usada quan es vol donar per acabada una conversa (IEC)

Ja hem parlat prou de la història d'en Pere, bona nit cargol

→ **bona nit viola**

bona nit i bona hora *SCoord*, fórmula de salutació usada durant la nit, especialment quan hom s'acomiada fins al dia següent (EC)

Ja m'ha agafat son i me'n vaig a dormir; bona nit i bona hora (R-M)

→ **bona nit, bona nit que Déu nos do, bona i santa nit**

▷ **bon dia** (ant.), **bon dia i bona hora** (ant.)

bona nit que Déu nos do *O*, fórmula de salutació usada durant la nit, especialment quan hom s'acomiada fins al dia següent (EC)

Tinc molta son, bona nit que Déu nos do

→ **bona nit i bona hora, bona i santa nit, bona nit**

▷ **Déu ens do bon dia** (ant.)

bona nit viola *SN*, expressió usada quan es vol donar per acabada una conversa (IEC)

Ja estic cansada de parlar sobre la immigració, bona nit viola

→ **bona nit cargol**

■ **bones vacances** *SN*, expressió usada per a acomiadar-se d'algú que se'n va de vacances o que les comença

Vinga, bones vacances; ens tornem a veure el setembre

▷ **bon viatge** (p.ext.), **bon Nadal** (p.ext.)

Déu el beneeixi *O*, quan algú va a emprendre una cosa difícil o d'èxit dubtós, és costum saludarlo amb alguna frase de les moltes que serveixen per a expressar-li el desig de bona sort o de veure'l protegit per la providència en els seus propòsits (A-M)

Espero que sigui molt feliç, Déu el beneeixi! / Demà se'n van cap a l'Everest? Que Déu els beneixi (També s'usa amb la forma *que Déu el beneixi*)

→ **vés en nom de Déu**

Déu us empari *O*, fórmula d'excusa per a no donar almoïna / expressió amb què hom dóna comiat a un captaire sense fer-li almoïna (R-M, EC)

Tots els pobres que truquen a la seva porta són acomiadats amb un «Déu us empari»; no

dóna mai almoïna (També s'usa amb la forma *que Déu us empari*) (R-M)

→ **un altre dia, germà**

▷ **Déu vos empari** (v.f.)

estigui bo *O*, fórmula de comiat (R-M)

Ja se m'ha fet tard, l'he de deixar; estigui bo; fins a un altre dia / Bé, nois; me'n vaig, estigieu bons (Només s'usa en l'imperatiu) (R-M)

→ **visqueu molts anys**

▷ **salut i gràcia, i un duro en la faixa** (p.ext.); **salut i pessetes** (p.ext.)

fins ara *SP*, expressió de comiat per mitjà de la qual s'indica la intenció de tornar de seguida

Bé, me'n vaig, i torno de seguida. Fins ara!

▷ **fins després** (p.ext.), **fins més tard** (p.ext.), **a reveure** (p.ext.), **ja ens veurem** (p.ext.), **fins aviat** (p.ext.)

fins aviat *SP*, expressió de comiat per mitjà de la qual s'indica el desig de tornar-se a veure aviat

Espero que estigieu bé i fins aviat!

▷ **fins ara** (p.ext.), **fins després** (p.ext.), **fins més tard** (p.ext.)

fins després *SP*, expressió de comiat per mitjà de la qual s'indica la intenció de veure algú al cap d'una estona

Bé, jo me n'he d'anar: fins després!

→ **fins més tard, a reveure, ja ens veurem**

▷ **fins ara** (p.ext.), **fins aviat** (p.ext.)

fins més tard *SP*, expressió de comiat per mitjà de la qual s'indica la intenció de veure algú al cap d'una estona

Ens n'anem perquè hem d'anar a comprar, fins més tard!

→ **fins després, a reveure, ja ens veurem**

▷ **fins ara** (p.ext.)

ja ens veurem *O*, fórmula de comiat d'una separació que hom pot preveure breu / no deixarem de veure'ns (*, IEC)

Haig d'anar-me'n perquè, si no, perdré l'autobús. Ja ens veurem

→ **a reveure, fins a una altra**

▷ **fins ara** (p.ext.)

passi-ho bé *O*, expressió de cortesia utilitzada per a acomiadar-se d'algú (IEC)

Passi-ho bé, senyor Mas, fins demà (R-M)

→ **que vagi bé**

■ **que vagi bé** *O*, expressió utilitzada per a acomiadar-se d'algú

—*Au, doncs, fins demà!* —*Que vagi bé!*

→ **passi-ho bé**

vés en nom de Déu *O*, es diu en acomiadar qualcú (A-M)

Vés en nom de Déu (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu) (A-M)

→ **Déu el beneeixi**

visqueu molts anys *O*, fórmula de salutació, d'acomiadament (IEC)

Estic content d'haver-vos retrobat. Cuideu-vos i visqueu molts anys (També s'usa en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu) → **estigui bo**

▷ **salut i gràcia, i un duro en la faixa** (p.ext.); **salut i pessetes** (p.ext.)

COMICITAT

vis còmica *SN*, força còmica, capacitat de provocar la rialla, comicitat (EC)

Aquest actor té molta vis còmica; amb un sol gest ja fa riure (R-M)

COMISSIÓ

a comissió *SP*, expressió usada per a indicar que un agent cobra un tant proporcional a les transaccions efectuades

Un venedor a comissió cobra un tant per cent de les vendes que efectua

▷ **tant per cent** (p.ext.)

COMITÈ

en consell *SP*, fent pública alguna cosa perquè altra gent la sàpiga

Aquest afer serà discutit en consell / Van posar el pla hidrològic en consell (IEC, *)

▷ **entrar en consell** (p.ext.), **en petit comitè** (p.ext.)

en petit comitè *SP*, expressió usada per a referir-se a una reunió de poques persones / un curt nombre de persones, reunir-se (*, IEC)

En aquesta colla no hi ha gaire bon ambient, les decisions es prenen sempre en petit comitè (Sovint s'usa amb els verbs *decidir, reunir, trobar*, etc.)

▷ **en consell** (p.ext.)

COMMEMORACIÓ

cap de mes *SN*, commemoració que es fa d'un difunt en complir-se el mes de la seva mort (A-M)

Van celebrar el cap de mes de la mort del president amb una missa i una desfílada impresionant

el dia dels morts *SD*, dia que l'Església fa commemoració dels qui han mort en la fe i que hom espera que siguin acollits per Déu en la glòria (EC)

El dia abans del dia dels morts sempre anem al cementiri

Tots Sants *SQ*, festa en commemoració de tots els sants, que hom celebra l'1 de novembre (EC)

La seva família dedica el matí de Tots Sants a portar un ram de flors a les tombes dels seus avantpassats

■ **un minut de silenci** *SQ*, espai de temps destinat a commemorar, a recordar públicament una persona morta

Es va fer un minut de silenci per les víctimes del atemptat terroristes / Abans de començar

el partit es va fer un minut de silenci per la mort de l'expresident del club (S'usa normalment amb els verbs *celebrar, dedicar, fer*, etc. També s'usa amb la forma *cinc minuts de silenci*)

COMMEMORAR

fer l'any (d'alguna cosa) *SV*, (d'un fet) fer un any que s'esdevingué (EC)

Aviat farà l'any que va morir l'avi (També s'usa amb els noms *dia, mes i setmana* precedits d'un numeral)

COMMINACIÓ

mans enlaire *SN*, comminació perquè posi les mans enlaire una persona que hom vol capturar, com a garantia que no atakarà (EC)

Mans enlaire, estan detinguts!

COMMOCIONAR

caure com una bomba *SV*, produir sorpresa, commoció / produir gran emoció o consternació / sobrevenir sobtadament (R-M, A-M, IEC) *La decisió de condemnar a mort els processats ens va caure com una bomba / La mort sobtada del president de l'associació de veïns va caure com una bomba entre tots els habitants del poble* (R-M, *)

→ **caure-li entre cap i coll** (a algú)

▷ **venir de nou** (a algú) (p.ext.), **fer cop** (p.ext.), **fer sensació** (p.ext.)

COMMOURE

arribar-li a l'ànima (a algú) *SV*, commoure / emocionar, vivament (R-M, *)

Aquell dolor era irresistible, li arribava a l'ànima / Aquell espectacle de tanta misèria m'ha arribat a l'ànima (R-M)

→ **arribar-li al cor** (a algú), **tocar el cor** (a algú), **tocar el punt sensible** (a algú), **fer plorar les pedres, moure** (algú) **a compassió, ablanir** (algú) **com la cera, tocar la corda sensible** (a algú)

▷ **punt flac** (p.ext.)

arribar-li al cor (a algú) *SV*, commoure, emocionar, vivament (IEC)

Les teves llàgrimes em van arribar al cor

→ **arribar-li a l'ànima** (a algú), **tocar el cor** (a algú), **trencar el cor** (a algú), **tocar el punt sensible** (a algú), **fer plorar les pedres, moure** (algú) **a compassió, ablanir** (algú) **com la cera, tocar la fibra sensible** (a algú)

▷ **clavar-se-li al cor** (a algú) (p.ext.), **fins al moll de l'os** (p.ext.), **punt flac** (p.ext.)

moure (algú) **a compassió** *SV*, excitar / causar compassió a algú (Fr, *)

Aquelles imatges movien la gent a compassió / Aquesta desgràcia tampoc no et mou a compassió? (*, EC)

→ **arribar-li al cor** (a algú), **arribar-li a l'ànima** (a algú)

■ **tocar el punt sensible** (a algú) *SV*, provocar una emoció, un sentiment de compassió, de tendresa, d'admiració, etc.

La pel·lícula va directa a tocar el punt sensible dels espectadors / Amb aquest comentari em va tocar el punt sensible

→ **arribar-li al cor** (a algú), **arribar-li a l'ànima** (a algú), **tocar el cor** (a algú), **tocar-li la corda sensible** (a algú)

▷ **punt flac** (p.ext.)

COMMOURE'S

fer un bot *SV*, sobresaltar-se / l'esperit, experimentar una commoció violenta (R-M, IEC)
Quan va saber que havia guanyat el premi va fer un bot i es va quedar sense poder dir res / Ja va fer un bot, ja, quan van retreure-li allò (R-M, IEC)

→ **fer-li un salt el cor** (a algú)

nuar-se-li el cor (a algú) *O*, entristir-se / commoure's molt de pena o de pietat (Fr, *)

Quan li han comunicat la mala notícia, se li ha nuat el cor i no ha pogut reprimir les llàgrimes / Al pit, lo cor se'm nua d'haver-vos-ho de dir / En saber que el germà de la seva amiga s'havia mort, se li va lligar el cor (També s'usa amb el verb *lligar*) (*, A-M)

→ **nuar-se-li la gola** (a algú), **travessar-se-li el cor** (a algú)

▷ **sagnar-li el cor** (a algú) (p.ext.)

travessar-se-li el cor (a algú) *O*, commoure molt de pena o pietat (A-M)

Se li va travessar el cor quan va saber la mala notícia

→ **encongir-se-li el cor** (a algú), **nuar-se-li el cor** (a algú)

▷ **clavar-se-li al cor** (a algú) (p.ext.), **trencar el cor** (a algú) (p.ext.)

COMMOVEDOR

fer plorar les pedres *SV*, commovedor / emocionar fortament (Fr, *)

Aquell poema que vas llegir era tan bonic que feia plorar les pedres i tot

→ **arribar-li a l'ànima** (a algú), **arribar-li al cor** (a algú)

▷ **fer plorar pedres** (v.f.)

● **fer plorar ses pedres** (Mall.)

CÒMODAMENT

a la regalada *SP*, amb tota comoditat, a tot plaer (IEC)

Vol viure a la regalada i gasta tant que per més que guanyi mai no tindrà diners (S'usa normalment amb els verbs *beure, menjar, viure, etc.*) (R-M)

→ **a plaer, a boca què vols, a cor què vols, amb comoditat**

▷ **anar al cel amb cotxe** (p.ext.), **a gust** (p.ext.)

a plaer *SP*, segons el plaer (d'algú) (R-M)

Creia que tenia molta sort perquè no tothom podia viatjar a plaer com ell / Vivia a tot plaer en un lloc deliciós, en una gran casa (També s'usa amb la forma *a tot plaer*) (*, R-M)

→ **a cor què vols, a la regalada, estar com qui està en el cel, a boca què vols, amb comoditat**

amb comoditat *SP*, sense inconvenients ni molèsties

Li agrada viure amb comoditat / Li agrada veure una pel·lícula amb comoditat / Quan ha de menjar, vol seure a taula amb comoditat

→ **a plaer, a la regalada, com a cal sogre**

▷ **a gust** (p.ext.)

com a cal sogre *SAdv*, amb tota la franquesa i comoditat, sense compliments (EC)

El vaig trobar repapat com a cal sogre, a la sala d'espera del dentista (R-M)

→ **amb comoditat**

▷ **estar com un rei** (p.ext.), **fer pànxing** (p.ext.), **posar-s'hi bé** (p.ext.), **a gust** (p.ext.), **com si fos a casa seva** (p.ext.)

CÒMODE

a gust *SP*, còmodament / sense sentir la menor molèstia (R-M, *)

Ell se sent a gust entre la gent que parla de música / Em vaig trobar a gust amb els teus amics; són molt simpàtics (R-M)

→ **a plaer, com el peix a l'aigua, en el seu element, en el seu ambient, quedar a pler**

▷ **deixar-se anar** (p.ext.), **a la regalada** (p.ext.), **com a cal sogre** (p.ext.), **amb comoditat** (p.ext.), **trobar-s'hi** (p.ext.)

com el peix a l'aigua *SAdv*, [estar] còmode / [sentir-se] satisfet i còmode (R-M)

En aquell ambient estava com el peix a l'aigua; sempre havia desitjat formar part d'aquella colla / En la nova ocupació que tinc m'hi trobo com el peix a l'aigua; m'hi passen les hores que no me n'adono / Hi viu com un peix a l'aigua (També s'usa amb la forma *com un peix a l'aigua*) (R-M, R-M, *)

→ **en el seu element, a gust, en el seu ambient**

▷ **com peix a l'aigua** (v.f.), **com un peix al rostoll** (ant.), **al cel** (p.ext.)

ésser com un llit de roses *SV*, còmode / ésser una cosa molt còmoda (Fr, *)

El sofà era com un llit de roses, si s'hi estirava algú, de seguida s'hi quedava adormit (També s'usa amb la forma *semblar un llit de roses*)

→ **com el peix a l'aigua**

■ **quedar a pler** *SV*, estar a gust com a resultat d'una acció, en sentit merament fisiològic

Fins que no es pren es medicament per a s'arura no queda a pler (També s'usa amb el modificador *ben* en posició postverbal)

→ **a gust**

[Mall.]

- **trobar-s'hi** *SV*, sentir-se còmode davant la possibilitat que s'esdevingui un estat de coses futur
Ja s'hi troba fent de cap de departament, en té moltes ganes

▷ **a gust** (p.ext.)

COMODÍ

- **mot crossa** *SN*, expressió per a referir-se a un mot que s'utilitza de forma espontània i maquina en la parla

Al llarg del seu discurs ha utilitzat «d'acord» i «eh» més de cent vegades: són els seus mots crossa / Sempre usa la paraula «bueno» com a mot crossa

COMPADIT

ésser de plànyer *SV*, merèixer compassió / ésser digne de compassió (A-M, EC)

És de plànyer: aguanta tot el que volen fer-li / És de plànyer amb tantes desgràcies com li passen últimament (R-M, *)

COMPARACIÓ

en esguard de *SP*, en relació, en comparació / comparant amb algú o alguna cosa (A-M, *)

Aquest treball, en esguard del que va fer el teu germà, no té importància; és molt elemental (R-M)

→ **en comparació de, en esguardament de**

▷ **a esguard de** (v.f.), **relativament a** (p.ext.), **per damunt de** (p.ext.)

en vist *SP*, comparat amb (R-M)

La feina que tu tens, en vist la que tinc jo, és deu vegades més pesada / La teva lletra, en vist la seva, és perfecta (R-M, EC)

→ **en esguard de, en comparació de**

COMPARANT

al costat de *SP*, relativament a / comparant alguna cosa amb una altra (R-M, *)

Aquest quadre, al costat de l'altre, resulta car / Això no és res al costat del que ell et donaria (R-M, IEC)

→ **per contrast amb, en comparació de, per comparació a**

▷ **per oposició a** (p.ext.)

al respecte de *SP*, en proporció o comparació amb tal o tal cosa (A-M)

Al respecte meu, hauries de pagar el doble de contribució / Al respecte del menjador aquesta taula és massa petita (A-M, *)

→ **en comparació de**

[Montblanc (A-M)]

en comparació de *SP*, comparat amb

La Terra és petita en comparació del Sol / La

teva desgràcia no és res en comparació de la seva (IEC, EC)

→ **en esguard de, en esguardament de, en vist, al costat de, al respecte de**

▷ **relativament a** (p.ext.), **tocant a** (p.ext.), **per damunt de** (p.ext.)

en esguardament de *SP*, en relació, en comparació / comparant amb algú o alguna cosa (A-M, *)

Qui és ell en esguardament de la catedràtica?

→ **en esguard de, en comparació de**

▷ **a esguardament de** (v.f.)

COMPARTIR

ajudar (algú) **a portar la creu** *SV*, compartir les penes d'algú, els seus treballs, etc. (IEC)

Parla-me'n i t'ajudaré a portar la creu (Només s'usa amb el complement en forma pronominal)

→ **ajudar** (algú) **a portar el feix**

▷ **treure** (algú) **a portar de pena** (p.ext.), **portar la seva creu** (inv.)

anar a guany i a pèrdues *SV*, compartir els beneficis, les pèrdues i els danys en un afer o en un negoci

Pel que fa a la botiga, anaven a guany i a pèrdues / Anar amb algú a guany i a pèrdues (*, IEC)

▷ **partir-se el bacallà** (p.ext.)

fer compares i comares *SV*, posar-se d'acord per tal de beneficiar-se de quelcom (R-M)

Sempre fan compares i comares a l'hora de repartir-se els beneficis

→ **partir-se el bacallà**

partir-se el bacallà *SV*, posar-se d'acord a beneficiar-se de quelcom (R-M)

Fan veure que pensen diferent, però bé que es posen d'acord per partir-se el bacallà en tots els afers que toquen (R-M)

→ **fer compares i comares**

▷ **anar a guany i a pèrdues** (p.ext.), **com a bons germans** (p.ext.), **fer parts** (p.ext.)

COMPASSAR

mesurar les paraules *SV*, conformar a una mesura determinada, moderar (IEC)

Més val que a partir d'ara mesuris les paraules, perquè ja saps que és molt susceptible respecte a aquest tema (També s'usa amb el modificador *bé* en posició postverbal, amb la forma *mesurar les seves paraules* i amb les altres formes del possessiu)

→ **pesar les paraules**

▷ **amb peus de plom** (p.ext.), **quedar curt** (p.ext.), **mossegar-se els llavis** (p.ext.), **mossegar-se la llengua** (p.ext.), **retenir la llengua** (p.ext.)

COMPASSAT

a compàs de *SP*, [moure's o obrar] rítmicament / obeint a un ritme (A-M, *)

Sempre van a compàs de la música / Cantar a compàs / Ballaven a compàs, sense perdre el ritme ni trepitjar-se (El complement és opcional) (*, EC, *)

→ **anar a temps**

▷ **al compàs de** (v.f.)

COMPASSIÓ

Déu el faci bo *O*, expressió amb què afectem de compadir qui creiem que està en un error, es capté equivocadament, etc. (IEC)

S'està equivocant amb aquests aires de superioritat que gasta, Déu el faci bo (També s'usa amb la forma que *Déu el faci bo*)

→ **Déu l'empari**

▷ **Déu el perdoni** (p.ext.)

Déu el perdoni *O*, expressió que hom diu per a indicar que no vol venjar-se de l'ofensa que li han fet (EC)

Déu el perdoni, per això que ha fet! / M'ha decebut molt en Joan, però no penso castigar-lo per això; que Déu el perdoni (També s'usa amb la forma que *Déu el perdoni*)

▷ **Déu el faci bo** (p.ext.)

Déu l'empari *O*, per a deixar per inútil algú que hom considera curt d'enteniment, que es capté equivocadament, etc. (EC)

Aquest noi és molt curt. Déu l'empari! (També s'usa amb la forma que *Déu l'empari*)

→ **Déu el faci bo**

tocar el cor (a algú) *SV*, desvetllar, a algú, un sentiment de pietat, tendresa, compassió, penediment (IEC)

El reportatge sobre la leucèmia va tocar el cor de molts telespectadors i tot seguit van augmentar les donacions econòmiques destinades a fomentar-ne la investigació

valga'm Déu *O*, expressió d'esglai, de gran sorpresa, de compassió, etc. (IEC)

Se li ha mort el marit? Valga'm Déu! I ara que farà tota sola i amb tres criatures petites? (També s'usa amb la forma *valga'm Déu, val*)

COMPASSIU

■ **ésser un gran cor** (algú) *SV*, expressió usada per a indicar que algú és molt compassiu

Aquesta noia és un gran cor: donaria tots els diners que té per al tercer món

→ **tenir un gran cor, tenir bon cor, tenir el coll moll, tenir el cor bla, tenir el cor moll**

tenir bon cor *SV*, expressió usada per a indicar que algú és molt compassiu

Els seus alumnes s'aprofiten que té bon cor; és una persona excel·lent / L'ha perdonat perquè té molt cor (També s'usa amb les formes *tenir molt cor* i *tenir molt bon cor*) (R-M, *)

→ **tenir el coll moll, tenir un gran cor, ésser un gran cor** (algú), **tenir el cor bla, tenir el cor moll**

tenir el coll moll *SV*, ésser molt compassiu (R-M)

Els seus alumnes s'aprofiten que té el coll moll; és una persona excel·lent / No el compadeixis tant, que ell s'ho ha buscat; tens el coll massa moll; ell mereix més severitat (També s'usa amb el quantificador *massa* en posició preadjectival) (R-M)

→ **tenir bon cor, tenir el cor moll, ésser un gran cor** (algú), **tenir el cor bla, tenir un gran cor**

tenir el cor bla *SV*, ésser molt compassiu (Fr) *Recull tots els animals que troba al carrer: té el cor bla / És un home de cor bla, per això mai no serà cruel amb ningú* (També s'usa amb la forma *de cor bla*)

→ **tenir el cor moll, ésser un gran cor** (algú), **tenir bon cor, tenir el coll moll, tenir un gran cor, de carn, de carn i ossos, tenir un cor tendre**

▷ **tenir el cor de pedra** (ant.), **tenir la mà blana** (p.ext.)

tenir el cor moll *SV*, ésser de caràcter molt compassiu (IEC)

Segur que et perdona, és un home que té el cor moll / És una dona de cor moll: molt compassiva (També s'usa amb la forma *de cor moll*)

→ **tenir el cor bla, ésser un gran cor** (algú), **tenir bon cor, tenir el coll moll, tenir un gran cor, de carn, de carn i ossos**

▷ **tenir el cor de pedra** (ant.), **tenir el cor dur** (ant.)

■ **tenir un gran cor** *SV*, expressió usada per a indicar que algú és molt compassiu

Té un gran cor: sempre dóna diners als pobres

→ **ésser un gran cor** (algú), **tenir bon cor, tenir el coll moll, tenir el cor bla, tenir el cor moll, tenir un cor tendre**

COMPENSACIÓ

en compensació (d'alguna cosa) *SP*, per a neutralitzar l'efecte d'una cosa amb una altra que produeix un efecte en sentit contrari

En compensació d'aquell dóna'm esperit de divinació / En compensació em van donar un ram de flors (El complement és opcional) (A-M, *)

→ **en contrapartida** (d'alguna cosa), **en esmena** (d'alguna cosa), **en retorn** (d'alguna cosa), **en escanvi** (d'alguna cosa)

▷ **en revenja** (d'alguna cosa) (p.ext.)

en contrapartida (d'alguna cosa) *SP*, com a compensació

En contrapartida del seu mal comportament em va fer un regal / L'empresa el va traslladar a una altra factoria, però en contrapartida li va augmentar el sou (El complement és opcional)

→ **en compensació** (d'alguna cosa), **en esmena** (d'alguna cosa)

en escanvi (d'alguna cosa) *SP*, en compensació / per a neutralitzar l'efecte d'una cosa amb una altra que produeix un efecte en sentit contrari (EC, *)

En escanvi d'aquella equivocació, li van tornar seixanta euros / És molt baix; en escanvi, té una gran agilitat (, R-M)*

→ **en canvi** (d'alguna cosa), **en compensació** (d'alguna cosa)

en esmena (d'alguna cosa) *SP*, com a reparació a un tort

En esmena dels seus errors / Donà a la dita comtessa, en esmena de la mort de son marit, deu castells (IEC, A-M)

→ **en compensació** (d'alguna cosa), **en contrapartida** (d'alguna cosa)

per contrapartida *SP*, com a compensació (R-M)

Ha fet molts favors al seu cosí i per contrapartida no n'ha rebut més que disgustos (R-M)

→ **en contrapartida** (d'alguna cosa)

premi de consolació *SN*, en la loteria i altres jocs d'atzar, petita compensació que s'adjudica a qui no ha obtingut cap dels premis (EC)

Quan vam anar a aquell concurs no vam guanyar, però ens van donar un premi de consolació (També s'usa amb el nom regal)

COMPETÈNCIA

guerra de preus *SN*, nom donat a la lluita competitiva consistent en la fixació de preus baixos, per assegurar-se un cert nivell de producció i la supremacia en el mercat (EC)

Abans els forns de pa dels pobles feien una guerra de preus

COMPETENT

en bones mans *SP*, a cura d'una persona competent, interessada, etc. (EC)

He deixat l'assumpte en bones mans; jo crec que m'ho resoldrà aviat / Hem deixat la casa en bones mans (R-M, EC)

COMPETICIÓ

final de consolació *SN*, competició entre els esportistes o els equips que no s'han classificat en els primers llocs (EC)

Van organitzar una final de consolació per als equips de futbol que no s'havien classificat / Els perdedors de les semifinals del Mundial jugaran el partit de consolació per al tercer i quart llocs (També s'usa amb els noms partit, prova i torneig)

COMPETINT

a rapis *SP*, a qui primer agafi alguna cosa (IEC)

Els nois van llançar-se a rapis sobre la safata de pastissos / No m'agrada que donin a rapis els caramels; és millor que els reparteixin (R-M)

▷ **a estiracabells** (p.ext.)

COMPETIR

fer punts *SV*, mesurar-se les forces mútuament (R-M)

Ja era d'esperar que guanyés en Joan; abans han fet punts i ja s'ha vist qui era el més fort / Volen fer punts per veure qui és millor en natació (R-M)

→ **mesurar les forces**

▷ **fer passos per** (p.ext.)

COMPLAGUT

donar-se grat *SV*, sentir-se bé amb algú, trobar plaer en la seva companyia o trobar plaer, gust, satisfacció en alguna cosa (EC)

Es dona grat de treballar en un ofici com el seu
→ **tenir grat de**

tenir grat de *SV*, sentir-se bé amb algú, trobar plaer en la seva companyia o trobar plaer, gust, satisfacció en alguna cosa (EC)

És tan gentil que té grat de tothom (També s'usa amb el verb haver) (EC)

→ **donar-se grat de**

COMPLAURE

■ **dir-ne per a tots els gustos** *SV*, complaure tothom amb el que es diu

A la reunió en va dir per a tots els gustos; així tothom va quedar content

▷ **fer ses calces a un i ses sabates a un altre** (p.ext.)

donar greix (a algú) *SV*, proporcionar satisfacció / complaure algú en una cosa que li abelleix (R-M, Fr)

No vull que comenci a donar greix al veïnat / Si deixes traslluir que estàs enfadat pel que han dit de tu, encara els donaràs greix perquè és el que pretenen: que t'enfadies (A-M, R-M)
→ **desfer-se** (per algú)

▷ **donar ales** (a algú) (p.ext.)

donar peixet (a algú) *SV*, tàctica de simular a favorir l'adversari (R-M)

Donava peixet a la nova secretària perquè agafés confiança / Amb totes aquelles facilitats li donava peixet perquè es confiés i així poder-lo enredar (, R-M)*

→ **donar per la banda** (a algú), **seguir la veta** (a algú)

▷ **perdonar la vida** (p.ext.)

donar per la banda (a algú) *SV*, accedir per tal d'accontentar (R-M)

Sempre dona per la banda al seu cap perquè no l'acomia de la feina / No li convé renyir amb el seu amic i sempre li dona per la banda, tant si té raó com no (, R-M)*

→ **seguir la veta** (a algú), **donar peixet** (a algú), **seguir el joc** (a algú)

fer el joc (a algú) *SV*, anar a favor d'algú indirectament, facilitar-li la consecució dels propòsits (IEC)

Fa el joc al seu company d'equip perquè així hi sortiran tots guanyant / No vol renyir amb el seu amic i li fa el joc, però espera l'ocasió de dir clarament que pensa (, R-M)*

→ **seguir la veta** (a algú), **seguir el corrent** (a algú), **seguir el joc** (a algú)

■ **portar-se bé** (amb algú) *SV*, tractar algú correctament

En Xavier s'ha portat bé amb la Maria, per primera vegada en la seva vida / Quan va estar malalta, tots els amics s'hi van portar molt bé (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial)

→ **pagar en bona moneda**

▷ **portar-se com un senyor** (p.ext.), **portar (algú) amb palmes d'or** (p.ext.)

seguir el corrent (a algú) *SV*, complaure / no contrariar algú en allò que diu, que fa, etc. (R-M, *)
No li sap seguir el corrent i tot el dia discuteixen (R-M)

→ **seguir la veta** (a algú), **fer el joc** (a algú), **seguir el joc** (a algú)

▷ **seguir la corrent** (a algú) (v.f.), **portar la contrària** (a algú) (ant.), **donar pel seguit** (a algú) (p.ext.)

seguir el joc (a algú) *SV*, simular conformitat amb les accions d'algú (R-M)

L'emoció del misteri féu que li seguís el joc fins al final. Després prou que se'n penedí / No sabia bé què pretenia aquell home en proposar-li un negoci tan estrany, però li seguia el joc per veure com acabaria tot allò (R-M)

→ **seguir la veta** (a algú), **fer el joc** (a algú), **donar per la banda** (a algú), **seguir el corrent** (a algú)

COMPLAURE'S

caure-li la bava (a algú) *O*, complaure's en la consideració de quelcom / sentir una gran complaença veient o sentint alguna cosa (R-M, IEC)
En veure la seva filla acabada de néixer li queia la bava / Mentre mirava l'exposició li queia la bava (*, R-M)

▷ **llepar-se'n els bigotis** (p.ext.), **boig de content** (p.ext.)

llepar-se'n els bigotis *SV*, trobar molt gust en alguna cosa / fer-se'n un llepadits, sentir-ne gran plaer, trobar-la molt gustosa (Fr, A-M)

Amb el fricandó que fa l'àvia us en llepareu els bigotis / Us en llepareu els llavis, amb aquest pastís (També s'usa amb el nom *llavi*)

▷ **caure-li la bava** (a algú) (p.ext.)

posar greix *SV*, trobar gust en una cosa (IEC)
Vaig posar greix llegint aquell llibre d'aventures

→ **trobar gust** (a fer alguna cosa)

▷ **donar greix** (a algú) (inv.)

COMPLET

no faltar ni un punt ni una coma (en alguna cosa) *O*, contenir tots els elements o parts de què ha d'ésser constituït

És un document molt ben elaborat, no hi falta ni un punt ni una coma

COMPLETAMENT

a fons *SP*, profundament, més enllà de les aparències o els detalls, d'una manera no gens superficial o limitada / [estudiar-lo] profundament, fins a les raons íntimes (EC, A-M)

Aquesta qüestió cal estudiar-la a fons; no la podrem resoldre lleugerament / No el conec a fons (R-M, EC)

→ **fil per randa, en cos i ànima, cent per cent**

▷ **anar a fons** (p.ext.), **cavar fondo** (p.ext.)

a pèl i a repèl *SCoord*, completament / enterament, totalment (R-M, *)

S'han fet un tip de criticar-lo a pèl i a repèl; tothom hi ha intervingut (R-M)

▷ **del tot** (p.ext.)

a ple *SP*, plenament, d'una manera plena, completa (A-M)

Informar a ple de la malaltia (A-M)

→ **de tot en tot, sense faltar-hi res**

▷ **de totes totes** (p.ext.)

amb tots els quatre quartos *SP*, [fer alguna cosa] d'una manera completa, sense restriccions o atenuants (A-M)

Va encertar la resposta amb tots els quatre quartos

→ **de ple**

d'un cap a l'altre *SP*, tot, enterament / en tota l'extensió (R-M, *)

He visitat la ciutat d'un cap a l'altre; sols em falta veure el port / He remogut la casa d'un cap a l'altre i no he trobat l'anell que he perdut (R-M)

→ **pam a pam, al llarg, de cap a cap, del tot, de llarg a llarg**

de cap a cap *SP*, en tota l'extensió / d'un extrem a l'altre, totalment (R-M, IEC)

Diu que en menys d'una hora ha llegit el llibre de cap a cap / Vam recórrer l'illa de cap a cap (R-M)

→ **d'un cap a l'altre, del tot, de cap a peus, de dalt a baix, de llarg a llarg, pam a pam**

de cap a peus *SP*, totalment, del principi a la fi (IEC)

En poca estona es van aprendre la lliçó de cap a peus, i això que era llarga / A la frontera van escorcollar de cap a peus dos homes que devien semblar sospitosos (R-M)

→ **de cap a cap, de dalt a baix, del tot, fins a les ungles del peu**

▷ **de solemnitat** (p.ext.)

de dalt a baix *SP*, d'un cap a l'altre / totalment, d'un extrem fins a l'altre (IEC, EC)

L'escala, l'heu d'escombrar de dalt a baix / M'ho ha volgut explicar de dalt a baix, tal com ha succeït (IEC, R-M)

→ **del tot, de cap a peus, pam a pam**

▷ **de solemnitat** (p.ext.)

de mig a mig *SP*, totalment / enterament, completament; directament i sense obstacles (R-M, *)

- Va tirar-li una pedra i el va encertar de mig a mig / Em vaig equivocar de mig a mig* (R-M, EC)
 → **de ple, de ple a ple, de pla en pla, del tot, de totes totes**
- de pla** *SP*, completament, sense restricció (A-M)
Seguirà el seu consell de pla
 → **de pla en pla**
- de pla en pla** *SP*, completament / enterament, totalment; directament i sense obstacles (R-M, *)
Es va deixar enganyar de pla en pla; no va veure que aquell home era un pillet (R-M)
 → **de mig a mig, de pla**
- de ple a ple** *SP*, totalment / directament i sense obstacles (R-M, A-M)
Tirava contra l'ampolla i l'ha encertada de ple a ple / En aquella terrassa hi tocava el sol de ple a ple (R-M, EC)
 → **de ple, de mig a mig**
- de tot en tot** *SP*, enterament / de totes maneres, absolutament (R-M, A-M)
Van voler assabentar-lo de tot en tot perquè no hi hagués cap malentès algun dia (R-M)
 → **del tot, a ple**
- de tot punt** *SP*, completament / d'una manera completa (A-M, *)
Quan veig aquella noia el meu cor defalleix de tot punt / Si el que mana és foll o de tots punts inapte a regir... (, Fr)*
 ▷ **de tots punts** (v.f.)
- **de totes totes** *SP*, enterament, completament, totalment
Em fa l'efecte que es va equivocar de totes totes. Hauria d'anar més en compte amb el que diu
 → **de mig a mig, del tot, per complet**
 ▷ **a ple** (p.ext.)
- del tot** *SP*, en tota la dimensió / enterament, completament (R-M, EC)
La zona de l'est va quedar del tot destruïda pel bombardeig / Això que m'has explicat no és del tot cert (R-M, *)
 → **d'un cap a l'altre, de dalt a baix, de cap a cap, de cap a peus, de mig a mig, de soca-rel, de tot en tot, de totes totes, per complet, a fons, fins al moll de l'os**
 ▷ **a pèl i a repèl** (p.ext.), **amb tots els ets i uts** (p.ext.)
- en absolut** *SP*, d'una manera absoluta, terminant (IEC)
No ho faré en absolut (Només s'usa en contextos negatius) (IEC)
 → **de cap manera**
- girar en rodó** *SV*, girar fent mitja volta (EC)
Vam girar en rodó i vam marxar per allà on havíem vingut / Es va girar en rodó i em va somriure
 → **fer la volta**
- pam a pam** *SN*, en tota l'extensió, minuciosament (EC)

Ho hem escorcollat pam a pam i no hem trobat res / Conèixer la ciutat pam a pam / Van registrar el local pam a pam i no van trobar l'arracada que havies perdut (R-M, EC, *)
 → **d'un cap a l'altre, de cap a cap, de dalt a baix**

▷ **pam per pam** (v.f.)

per complet *SP*, completament / enterament, totalment, plenament (IEC, *)

La casa, després del sisme, va quedar enrundada per complet (R-M)

→ **del tot, de totes totes**

ple a seny *SA*, completament ple / ple fins a dalt, fins al màxim (IEC, A-M)

Aquell autobús anava ple a seny (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **ple de gom a gom**

rompre en escruix (alguna cosa) *SV*, (rompre) amb ruptura completa, amb separació de les parts (EC)

La ventada ha romput en escruix la soca de l'arbre (EC)

sense faltar-hi res *SP*, complet / plenament, d'una manera plena, completa (R-M, *)

Van discutir tot el document, sense faltar-hi res, i aviat es van posar d'acord / Van parar la taula, sense faltar-hi res (R-M, *)

→ **amb tots els ets i uts, a ple**

tallar (alguna cosa) *en rodó* *SV*, tallar una cosa de manera que se separi completament de l'altra a què estava adherida / en tota l'extensió del perímetre d'una cosa, d'una persona (EC, A-M)

Li van tallar el braç en rodó

COMPLICACIÓ

embolica que fa fort *O*, expressió per a indicar que una situació, allò que hom explica, etc., es complica més / afegir una complicació a una altra (IEC, R-M)

Ja érem massa gent per anar amb quatre cotxes i ara encara se'n presenten dos més. Embolica que fa fort! / Quan vam arribar tots, ja t'ho pots imaginar amb el mal ambient que hi ha, embolica que fa fort! (R-M, *)

COMPLICAR

desparar un altar per parar-ne un altre *SV*, expressió que es refereix a una complicació que en provoca una altra (R-M)

Soluciona com puguis la qüestió de la casa, però no t'empenyoris el camp; despararies un altar per parar-ne un altre (R-M)

→ **despullar un sant per vestir-ne un altre, fer un forat per tapar-ne un altre, destapar un forat per tapar-ne un altre**

despullar un sant per vestir-ne un altre *SV*, expressió per a referir-se a una complicació que en provoca una altra / privar algú o alguna cosa d'allò que li pertany per aplicar-ho a l-

guna altra persona o cosa que no en té pas més necessitat (R-M, IEC)

Si vols utilitzar aquest armari per als llibres, et faltirà lloc per a posar-hi la roba; despulls un sant per vestir-ne un altre (R-M)

→ **desparar un altar per parar-ne un altre, destapar un forat per tapar-ne un altre, fer un forat per tapar-ne un altre**

▷ **com posar un pegat en un banc** (p.ext.)

destapar un forat per tapar-ne un altre *SV*, cobrir una necessitat creant-ne una altra (A-M)

Fent això no solucionem el problema perquè destapem un forat per tapar-ne un altre

→ **fer un forat per tapar-ne un altre, despullar un sant per vestir-ne un altre, desparar un altar per parar-ne un altre**

▷ **tapar forats** (ant.)

donar joc *SV*, crear situacions difícils de resoldre (R-M)

Em sembla que la manera de fer d'aquest home ens donarà joc; fins ara només cerca complicacions (R-M)

▷ **embolicar el credo** (p.ext.), **embolicar la troca** (p.ext.)

embolicar el credo *SV*, complicar les coses (R-M)

Ara que tots ja estan d'acord, no hi vagis tu a embolicar el credo amb les teves objeccions (R-M)

→ **embolicar la troca**

▷ **donar joc** (p.ext.), **ploure sobre mullat** (p.ext.)

embolicar la troca *SV*, complicar les coses (IEC)

Ja han tornat a embolicar la troca / A mesura que passa el temps s'embolica la troca, ho hem de resoldre ben aviat / Li agrada molt d'embullar la troca; on és ell sempre hi ha raons (També s'usa amb els verbs *embullar* i *enredar*) (*, *, R-M)

→ **embolicar el credo, embolicar el marro, fer cofisimofis, confondre les espècies**

▷ **donar joc** (p.ext.), **ploure sobre mullat** (p.ext.)

fer un forat per tapar-ne un altre *SV*, es diu per a referir-se a una complicació que en provoca una altra / fer un mal per reparar-ne un altre (R-M, IEC)

Si demanes un préstec per pagar el que deus, quedaràs igualment endeutat; faràs un forat per tapar-ne un altre (R-M)

→ **destapar un forat per tapar-ne un altre, despullar un sant per vestir-ne un altre, desparar un altar per parar-ne un altre**

▷ **tapar forats** (ant.), **com posar un pegat en un banc** (p.ext.)

COMPLICAR-SE

anar mal dades *SV*, anar una cosa malament / desavenir-se, renyir (*, R-M)

Quan vaig veure que anaven mal dades, vaig marxar de la reunió, car no m'agraden les renyines / Quan les coses vénen mal dades, és millor anar amb compte (També s'usa amb el verb *venir*) (R-M, *)

▷ **ballar-hi el diable** (p.ext.), **mar de fons** (p.ext.)

ficar-se en dibuixos *SV*, complicar-se en afers perillosos i de poc profit (R-M)

S'ha volgut ficar en dibuixos i ara no sap com sortir-se'n / El més sensat és restar a l'expectativa; creu-me, no et fiquis en dibuixos, que pots complicar-te la vida (R-M)

→ **ficar-se en llibres de cavalleries**

ficar-se en llibres de cavalleries *SV*, complicar-se en afers perillosos i de poc profit / ficar-se en coses que no importen a qui s'hi fica (R-M, A-M)

Sempre es fica en llibres de cavalleries i no sap com sortir-se de les situacions (R-M)

→ **ficar-se en dibuixos**

COMPLICAT

buscar una agulla en un paller *SV*, cercar una cosa molt difícil de trobar / fer una recerca infructuosa, perdre el temps / dit per a denotar la impossibilitat de trobar una cosa (A-M, IEC, EC)

Pretendre descobrir el culpable és buscar una agulla en un paller; no en traureu l'aigua clara / Volia trobar la seva mare biològica, però sabia que era cercar una agulla en un paller (S'usa com a complement del verb *ésser* i també amb la forma *cercar una agulla en un paller*) (R-M, *)

[Barc., Olot, Bàscara, Vinaròs (A-M)]

■ **de pinyol vermell** *SP*, dit per a referir-se a alguna cosa molt complicada

Tenc un panorama de pinyol vermell

[Mall.]

ésser peluda (alguna cosa) *SV*, difícil, ple de complicacions (EC)

Aquest assumpte és pelut, perquè hi ha diversitat d'opinions (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. en posició preadjectival i amb els noms *afer*, *assumpte*, *problema*, *tema*, etc. com a subjecte)

▷ **tenir-ho pelut** (inv.), **tenir-ho malparat** (inv.)

■ **tenir-ho negre** *SV*, ésser difícil o complicat d'aconseguir alguna cosa

Si et penses que aconseguiràs passar el curs sense estudiar, ho tens negre

→ **tenir-ho pelut, tenir-ho malparat**

■ **tenir-ho pelut** *SV*, ésser difícil o complicat aconseguir alguna cosa

Ho té pelut per guanyar les eleccions / Si vol anar-se'n de viatge, ara mateix ho té pelut perquè no disposa de diners

→ **tenir-ho malparat, tenir-ho negre**

▷ **ésser peluda** (alguna cosa) (inv.)

tenir més bemolls que un orgue *SV*, presentar moltes dificultats (A-M)

Aquest problema té més bemolls que un orgue, costa molt de resoldre

▷ **tenir més bemolls que un orgue** (v.f.)
[Vinaròs (A-M)]

CÒMPLICE

de complicitat (amb algú) *SP*, expressió usada per a indicar que algú ha cooperat amb algú altre en un delictes

Ha comès l'homicidi de complicitat amb el veí
▷ **de connivència** (amb algú) (p.ext.)

de connivència (amb algú) *SP*, expressió usada per a indicar l'existència d'una entesa secreta entre dues persones o més

Obrar de connivència amb algú / L'encarregat ha actuat de connivència amb ella per aconseguir que no l'acomiadessin / Ho han fet de connivència (S'usa normalment amb els verbs *actuar, obrar*, etc.) (EC, *, *)

▷ **de complicitat** (amb algú) (p.ext.)

COMPLICITAT

fer l'ullet (a algú) *SV*, clucar un ull tenint obert l'altre, cosa que se sol fer com a senyal a algú, per indicar-li alguna cosa sense parlar / tancar i obrir ràpidament un ull tenint obert l'altre (EC, IEC)
Mentre provocava la Maria, feia l'ullet a la Mireia perquè li seguís el joc / Em va fer l'ullet i el vaig entendre de seguida / Li semblava que li havia fet l'ull, però, en realitat, tenia un tic a la parpella (També s'usa amb el nom *ull*) (*, R-M, *)

→ **picar l'ullet** (a algú)

picar l'ullet (a algú) *SV*, fer senyals tancant un ull / tancar i obrir ràpidament un ull tenint obert l'altre (R-M, IEC)

A les reunions sempre es dedica a picar l'ullet als seus col·laboradors més pròxims / Mira com li pica l'ullet per dir-li que és l'hora de marxar (*, R-M)

→ **fer l'ullet** (a algú)

■ **tu ja m'entens** *O*, expressió usada per a manifestar-se complicitat dues persones que parlen

Farem una festa..., tu ja m'entens, d'aquelles que no s'obliden / Demà toca veure'ns a les nou; ja m'enteneu / El que vull dir és que en Josep no és tan bona persona com sembla. Jo ja m'entenc (S'usa en present d'indicatiu)

COMPLIDOR

ésser esclau de la seva boca *SV*, ésser complidor de la paraula donada (Fr)

Si t'ho ha dit ho farà, és esclau de la seva boca (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **ésser esclau de la seva paraula, tenir paraula de rei**

ésser esclau de la seva paraula *SV*, ésser molt escrupolós en el compliment de les promeses (A-M)
Si ho ha promès, ho farà perquè és esclau de la seva paraula

→ **ésser esclau de la seva boca**

▷ **tenir paraula de marxant** (ant.)

tenir paraula *SV*, complir els compromisos / complir allò que hom ha promès / que no falta a la prometença feta (R-M, EC, IEC)

Pots estar ben segur que tot ho farà tal com t'ha dit; és un home que té paraula. Si t'ho ha dit, estigues segur que ho farà; és home de paraula / És una persona de paraula; sempre respon d'allò que promet (També s'usa amb la forma de *paraula*) (R-M)

→ **quedar bé, tenir paraula de rei, aguantar la paraula**

▷ **tenir paraula de marxant** (ant.), **tenir paraula de mercader** (ant.), **tenir cara i ulls** (p.ext.), **faltar a la seva paraula** (ant.), **trencador de fe** (ant.), **tenir poca paraula** (ant.), **de paraula** (p.ext.)

tenir paraula de rei *SV*, (algú) ésser molt complidor de les seves promeses, o que en haver donat un preu o dit una cosa ja no torna arere per rectificar (A-M)

No et preocupis, és molt complidor, té paraula de rei

→ **ésser esclau de la seva paraula, tenir paraula**

▷ **tenir paraula de marxant** (ant.), **tenir paraula de sastre** (ant.), **tenir poca paraula** (ant.), **tenir bon dinar** (p.ext.)

COMPLIMENT

en compliment de *SP*, executant completament una prometença, un desig, un manament, etc.
Demana que se'l respectés en compliment del dret de lliure pensament

per pura fórmula *SP*, sense convicció (A-M)

Ho va fer per pura fórmula, per res més / Li han escrit només per fórmula, però ja saben que és inútil que el convidin, perquè no ha volgut venir mai (També s'usa amb la forma *per fórmula*) (*, R-M)

→ **per compliment, per compromís**

▷ **sortir del pas** (p.ext.)

COMPLIMENTAR

desfer-se en compliments *SV*, fer una manifestació excessiva de respecte, compliments, etc. / manifestar, algú, sense cap contenció, un moviment o un estat de l'ànim (*, EC)

Sempre es desfà en compliments, pot arribar a resultar massa embafador

▷ **parlar bé de** (p.ext.), **desfer-se en elogis** (p.ext.)

fer besamos (a algú) *SV*, saludar algú acostant la seva mà als llavis fent acció de voler-la besar (IEC)

Feien besamans a la seva àvia cada vegada que la veien

→ **fer l'amistat** (a algú)

COMPLIR

1. executar completament (una cosa promesa, desitjada, manada, etc.)

aguantar la paraula *SV*, mantenir el que s'ha dit (R-M)

Ho va prometre i aguanta la paraula malgrat que ara no està en condicions favorables / Estigues ben segur que si t'ho va prometre aguantarà la paraula; és un home molt complidor (R-M)

→ **mantenir la paraula, tenir la paraula**

▷ **faltar a la seva paraula** (ant.), **trencar la paraula** (ant.), **donar la seva paraula** (a algú) (p.ext.), **engatjar la seva paraula** (p.ext.)

cobrir l'expedient *SV*, sortir del compromís (R-M)

De tot el que va prometre sols ha fet quatre coses sense importància per cobrir l'expedient i accontentar-nos (R-M)

→ **sortir del pas, quedar bé**

fer el seu paper *SV*, complir algú la funció que li han encomanada, sobretot si conté quelcom de ficció, d'engany (A-M)

No pateixis pel Joan: farà el seu paper i no ens deixarà plantats

▷ **fer comèdia** (p.ext.), **fer el paper de** (p.ext.), **mantenir la paraula** (p.ext.), **fer el paper** (p.ext.)

fer honor (a alguna cosa) *SV*, complir allò a què s'ha compromès de paraula, per escrit (IEC)

Va prometre-li fer un viatge i ha fet honor a la seva paraula, marxen demà / Amb el pagament fa honor a la seva firma (S'usa normalment amb els noms *firma, paraula, signatura*, etc. com a complement)

▷ **tenir paraula de marxant** (ant.), **faltar a la seva paraula** (p.ext.)

fer la santa voluntat (d'algú) *SV*, complir el que algú altre ha demanat o exigít amb impaciència o irritació

Tothom ha de fer la teva santa voluntat / Fes-me la santa voluntat d'arribar puntual (IEC, *)

mantenir la paraula *SV*, complir la paraula donada (EC)

Tal com li havia promès, no li va comentar res sobre aquell problema, va mantenir la paraula / Tot i els problemes que va tenir per a realitzar el projecte, va mantenir la pròpia paraula i el va acabar (També s'usa amb el possessiu *propi* en posició prenominal)

→ **aguantar la paraula**

▷ **fer el seu paper** (p.ext.), **donar la seva paraula** (a algú) (p.ext.), **engatjar la seva paraula** (p.ext.)

quedar bé *SV*, complir els compromisos contrets, comportar-se educadament / obrar d'acord amb l'obligació o amb la correcció en el tracte amb altri (IEC, EC)

No els conec gaire, però com que m'inviten a la boda, encara que no hi vagi, els faré un regalet per quedar bé / Si li portes flors quedaràs molt bé (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial) (R-M, EC)

→ **sortir del pas, fer un bon paper, quedar com un senyor, tenir paraula, cobrir l'expedient**

▷ **quedar malament** (ant.)

quedar com un senyor *SV*, complir degudament / complir els compromisos contrets, comportar-se educadament (R-M, *)

Sense esperar que li demanessin explicacions va disculpar-se i va quedar com un senyor / Si portes postres al sopar quedaràs com un senyor (R-M, *)

→ **quedar bé, portar-se com un senyor, fer un bon paper** (a algú)

2. fer el propi deure, les pròpies obligacions

fer la farina blana *SV*, captenir-se dòcilment, fer bondat (IEC)

Per poder anar de vacances amb els amics va haver de fer farina blana

→ **fer bona farina, fer la farina blanca, fer bonda, anar per bon camí, fer bondat**

▷ **fer mala farina** (ant.)

sortir del pas *SV*, actuar per compromís (R-M)

Semblava obligat a regalar-li alguna cosa i per sortir del pas li ha comprat uns llibres (R-M)

→ **cobrir l'expedient, quedar bé**

▷ **per pura fórmula** (p.ext.)

3. atènyer (una edat determinada)

fer els anys *SV*, arribar (algú) a la data en què es compleixen anys de la seva naixença (EC)

Tu fas els anys dos dies després que jo / Faig els anys el 27 de gener / Jo faig els anys el febrer i tu? (També s'usa amb un numeral en posició prenominal) (R-M, EC, *)

▷ **fer anys** (v.f.), **haver doblegat** (tants anys) (p.ext.)

haver doblegat (tants anys) *SV*, (tant o tants anys) haver-los complerts (IEC)

No em qüestionis el que et dic que ja he doblegat cinquanta anys i tinc més experiència que tu

▷ **fer els anys** (p.ext.)

COMPONDRE'S

compondre's com un monyo de novençana *SV*, vestir-se bé i adornar-se molt (A-M)

Va compondre's com un monyo de novençana per anar al casament de la seva germana, perquè volia estar molt bonica

→ **vestir bé**

▷ **consultar el mirall** (p.ext.), **fer la toaleta** (a algú) (p.ext.)

● **posar-se com un cabell de nina** (Mall.) [Val. (A-M)]

posar-se com un cabell de nina *SV*, vestir-se bé i empolainar-se

Sempre se posa com un cabell de nina abans de sortir

▷ **fer la toaleta** (a algú) (p.ext.)

● **compondre's com un monyo de novena** (Val.) [Mall.]

COMPORTAMENT

■ **saber estar** *SN*, manera de comportar-se adequada per a cada circumstància

El seu saber estar és admirable / Als actes de societat sempre demostra un saber estar exquisit

COMPORTAR-SE

■ **anar del pal** (d'alguna cosa) *SV*, comportar-se segons una actitud que es valora negativament
L'Eloi va del pal de sortir cada cap de setmana; haurà de centrar-se una mica si es vol treure els estudis / —Tu prens drogues? —No, jo no vaig d'aquest pal

seguir la línia recta *SV*, no separar-se de la regla, del deure (IEC)

Recorda, fill, has de seguir la línia recta sempre

→ **anar per bon camí**, **anar pel camí dret**, **llaurar dret**, **a dret fil**

▷ **anar per mal camí** (ant.), **sortir del solc** (ant.), **com Déu mana** (p.ext.)

tenir vena de *SV*, comportar-se d'una determinada manera

Té vena de boig (A-M)

→ **tenir un aire de**

▷ **fer cara de** (p.ext.)

COMPOSICIÓ

taula de muntatge *SN*, taula de cristall, il·luminada per sota, utilitzada per a muntar els textos o les il·lustracions que després passaran a la placa o al cilindre (IEC)

Comprova la taula de muntatge per veure com podem coblocar el text i les il·lustracions

COMPRAR

anar a plaça *SV*, anar al mercat públic per comprar (A-M)

Tenia la nevera buida perquè encara havia d'anar a plaça / Hem anat a plaça a comprar mongetes, però eren pansides

▷ **anar a la plaça** (v.f.)

comprar (alguna cosa) **a condició** *SV*, comprar (una mercaderia) sota la reserva de poder-la tornar (IEC)

Quan vol sabates per als seus fills sempre les compra a condició

comprar gat en sac *SV*, adquirir una cosa sense conèixer-la (A-M)

Això et passa per comprar gat en sac, ara tens un cotxe nou que no val res

fer fira *SV*, **firar-se** / comprar alguna cosa a la fira, al mercat, en una botiga, etc., per a algú (IEC, *)

Avui al mercat he fet fira / Han discutit molta estona, però no han fet fira; per pocs diners no s'hanavingut (R-M)

▷ **no guanyar** (per a alguna cosa) (p.ext.)

COMPENDRE

■ **filar-hi** *SV*, arribar a comprendre, encertar
Si no em dones alguna pista més, no hi filo

→ **caure-hi**

lligar caps *SV*, establir les relacions existents entre diferents coses que semblaven inconnexes (IEC)

Aleshores va lligar caps, però abans no ho entenia / Després que vaig llegir el seu darrer article vaig lligar caps; era evident la seva hostilitat envers la democràcia (R-M)

→ **treure** (alguna cosa) **en clar**

▷ **perdre el fil** (d'alguna cosa) (ant.)

posar-se al lloc (d'alguna cosa) *SV*, considerar el que faria si fos algú altre (A-M)

Posa't al lloc de l'acusat i veuràs com el teu punt de vista canvia / Procuo posar-me al seu lloc però tot i així no el comprenc / Poseu-vos en mon lloc; ¿què faríeu vós? (*, *, A-M)

→ **posar-se en el cas** (d'algú)

tenir cop d'ull *SV*, comprendre fàcilment les coses / veure-hi just, discernir amb promptitud (Fr, EC)

Té cop d'ull. Per no haver-ho fet mai, se n'ha sortit prou bé / Deixo que m'aconselli perquè té bon cop d'ull (També s'usa amb el modificador *bon* en posició pronominal)

→ **tenir ull**

treure (alguna cosa) **en clar** *SV*, aclarir o explicar clarament (un afer) (EC)

El que he tret en clar de la reunió és que no tenim diners per a continuar el projecte / No n'he tret res en clar, de la classe d'ahir

→ **treure l'aigua neta** (d'alguna cosa), **lligar caps**, **treure'n** (alguna cosa) **en net**, **treure l'entrellat** (d'alguna cosa), **treure el gat del sac**, **treure el cap del fil** (d'alguna cosa), **treure l'aigua clara** (d'alguna cosa)

▷ **posar** (alguna cosa) **en clar** (p.ext.)

COMPENSIÓ

■ **ja et dic jo** que *O*, expressió usada per a manifestar consol i comprensió envers algú

No et preocupis, ja et dic jo que tot tindrà solució

COMPROMÈS

lligat de mans *SA*, estar compromès, estar reduït a la impotència

No podem venir perquè vénen els sogres a sopar, em sap greu però estic lligat de mans / En Pere no té poder de decisió en aquest afer, està lligat de mans

→ **lligat de peus i mans, lligar-se les mans, tenir les mans lligades**

▷ **lligar de mans** (algú) (inv.)

persona de compromís *SN*, persona que pot comprometre o ésser compromesa si no és tractada com cal (IEC)

Quan parlis amb ella has de seguir les normes de protocol perquè és una persona de compromís

■ **quedar en evidència** *SV*, haver quedat evidents les faltes o els defectes d'algú

Ha quedat en evidència amb els seus comentaris

→ **quedar malament, quedar retratat**

tenir les mans lligades *SV*, estar impedit d'obrar; tenir un motiu que no permet de fer una cosa, de dir una cosa / tenir un impediment per obrar com hom voldria (IEC, EC)

Fins que el meu cap de secció no prengui una decisió, tinc les mans lligades

→ **lligat de mans, lligar-se les mans**

▷ **tenir les mans lliures** (ant.)

COMPROMETRE

agafar (algú) **pel mot** *SV*, valer-se d'allò que algú diu per comprometre'l a realitzar-ho / exigir a algú de complir la paraula (R-M, IEC)

Va dir que m'ajudaria a acabar el treball i el vaig agafar pel mot; n'hi he donat la meitat a fer / Si t'ha promès de donar-te dos dies de festa, agafa'l pel mot i digues que els acceptes (També s'usa amb el verb *prendre* i sol dur el complement en forma pronominal) (R-M)

▷ **agafar** (algú) **del mot** (v.f.), **agafar** (algú) **al mot** (v.f.), **prendre-li la paraula** (a algú) (p.ext.)

■ **deixar retratat** (algú) *SV*, fer evidents les faltes o els defectes d'algú, fer-lo quedar malament *Amb el que va dir et va deixar retratat / Els veïns van deixar ben retratat l'administrador de finques amb les seves queixes* (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal i també amb el modificador *ben* en posició preadjectival)

→ **posar** (algú) **en evidència**

▷ **quedar retratat** (inv.), **deixar** (algú) **escladat** (p.ext.)

posar (algú) **en evidència** *SV*, fer evidents les faltes o els defectes d'algú, fer-lo quedar malament (EC)

M'ha posat en evidència davant de tothom / Va deixar la Maria en evidència davant dels seus companys (També s'usa amb el verb *deixar*) (R-M, *)

→ **treure-li els drapets al sol** (a algú), **deixar retratat** (algú), **posar** (algú) **a la picota**

▷ **donar una bufetada** (a algú) (p.ext.)

COMPROMETRE'S

donar la seva paraula (a algú) *SV*, prometre alguna cosa seriosament

Ho farà perquè em va donar la seva paraula / Se'n fia perquè, quan li dóna la seva pròpia paraula, la compleix (També s'usa amb les altres formes del possessiu i amb l'adjectiu possessiu *propi* en posició prenominal)

→ **engatjar la seva paraula**

▷ **tenir la paraula** (d'algú) (inv.), **mantenir la paraula** (p.ext.), **lligar-se les mans** (p.ext.), **retirar la paraula** (p.ext.), **trencar la paraula** (p.ext.), **posar Déu per testimoni** (p.ext.), **aguantar la paraula** (p.ext.)

engatjar la seva paraula *SV*, lligar amb una promesa, amb una convenció (EC)

Engatjar, algú, la seva paraula en un tracte / En un dinar de negocis, va engatjar la seva paraula i ara l'ha de complir (EC, *)

→ **donar la seva paraula** (a algú)

▷ **aguantar la paraula** (p.ext.), **mantenir la paraula** (p.ext.)

lligar-se les mans *SV*, privar-se de la llibertat d'obrar amb una prometença (IEC)

Amb aquell casament es va lligar les mans

→ **lligat de mans, tenir les mans lligades**

▷ **lligar-se de mans** (v.f.), **donar la seva paraula** (a algú) (p.ext.), **lligar les mans** (a algú) (p.ext.), **lligar de mans** (algú) (p.ext.), **posar-se fins als colzes** (en alguna cosa) (p.ext.), **posar les mans fins als colzes** (en alguna cosa) (p.ext.)

quedar bé *SV*, complir els compromisos contrets, comportar-se educadament / obrar d'acord amb l'obligació o amb la correcció en el tracte amb altri (IEC, EC)

Si t'ha promès que ho farà, no temis; quedarà bé; és una persona molt formal (R-M)

→ **tenir paraula, fer un bon paper**

▷ **quedar malament** (ant.)

COMPROMÍS

paraula d'honor *SN*, prometença formal que no es pot trencar sense deshonra (A-M)

M'ha donat paraula d'honor que ho farà / Paraula d'honor que mai no t'he pres res / Segur que ens farà aquest favor; tenim la seva paraula d'honor (EC, *, *)

▷ **per Déu i tots els sants** (p.ext.), **per ma vida** (p.ext.), **a salva fe** (p.ext.)

COMPROVAR

passar llista *SV*, comprovar, amb la llista al davant, si no manca cap de les persones, de les coses, anotades (IEC)

Abans d'enviar el gènere, cal passar llista de tot el que han demanat; no et descuidis de res (R-M)

▷ **posar falta** (a algú) (p.ext.), **passar revisita a** (p.ext.)

posar (alguna cosa) **en clar** *SV*, fer entenedor, aclarir / aclarir o explicar clarament (un afer) (R-M, EC)

Posaren aquell assumpte en clar / Va voler posar en clar com havia aconseguit recollir la seva fortuna (*, R-M)

▷ **treure** (alguna cosa) **en clar** (p.ext.), **treure el gat del sac** (p.ext.)

prendre la lliçó (a algú) *SV*, fer dir la lliçó a algú per veure si la sap (EC)

La mare prenia la lliçó al fill per comprovar si anava ben preparat a l'examen

COMPTABILITAT

compte d'exploació *SN*, compte que recull el resum dels ingressos i les despeses de l'any, en tot allò que és propi de l'activitat de l'empresa / relació comptable que recull totes les entrades i sortides resultants de l'activitat de l'empresa en el procés de producció i comercialització (ECe, EC)

El cap de comptabilitat s'encarrega del compte d'exploació de l'empresa

→ **estat de comptes**

▷ **llibre de caixa** (p.ext.), **balança comercial** (p.ext.)

full de càlcul *SN*, programa utilitzat per a la gestió comptable de conjunts de dades (EC)

El millor per dur la comptabilitat d'una empresa és fer servir un full de càlcul

llibre de caixa *SN*, registre on hom consigna les entrades i les sortides de diners amb indicació de la data de l'operació (EC)

Ell és qui s'encarrega de portar el llibre de caixa del supermercat

▷ **compte d'exploació** (p.ext.), **estat de comptes** (p.ext.), **fer la caixa** (p.ext.), **tancar caixa** (p.ext.), **balança comercial** (p.ext.)

tinguda de llibres *SN*, art de portar els llibres de comptabilitat (IEC)

La Celi s'encarrega de la tinguda de llibres

▷ **tenidor de llibres** (p.ext.), **portar els llibres** (p.ext.)

COMPTABILITZAR

fer la caixa *SV*, fer l'inventari de la tresoreria en un moment determinat (IEC)

Recorda't a les nou d'apagar els llums de l'aparador i fer la caixa

→ **tancar caixa**

▷ **fer caixa** (v.f.), **passar comptes** (p.ext.), **llibre de caixa** (p.ext.), **estat de comptes** (p.ext.), **ballar-li els números** (a algú) (p.ext.)

portar els comptes *SV*, anotar les quantitats a pagar i a cobrar (EC)

La Maria porta els comptes de l'empresa / Duu els comptes en una botiga de roba (També s'usa amb el verb *dur*)

→ **portar els llibres, tenir els cordons de la bossa**

▷ **rendició de comptes** (p.ext.)

portar els llibres *SV*, estar encarregat de registrar aquelles operacions, dades o actes en els llibres respectius (A-M)

Portar els llibres en una casa de comerç / Porta els llibres d'una sabateria (També s'usa amb el verb *dur*) (Fr, *)

→ **portar els comptes**

▷ **tinguda de llibres** (p.ext.), **tenidor de llibres** (p.ext.)

tancar caixa *SV*, liquidar / fer l'inventari de la tresoreria en un moment determinat (R-M, *)

Sempre és a mi a qui toca de tancar caixa; tan poc que m'agrada comptar diners! (R-M)

→ **fer la caixa**

▷ **passar comptes** (p.ext.), **llibre de caixa** (p.ext.), **estat de comptes** (p.ext.)

COMPTABLE

tenidor de llibres *SN*, persona que té al seu càrrec els llibres de comptabilitat d'un negociant, d'una empresa pública o privada (IEC)

Sempre segueix els consells del tenidor de llibres i no estira més el braç que la màniga

▷ **tinguda de llibres** (p.ext.), **portar els llibres** (p.ext.)

COMPTANT

a compte i a bescompte *SCoord*, ben o mal comptat (R-M)

No pateixis pel preu; a compte i a bescompte, sempre ens avindrem / A compte i a bescompte el negoci els ha donat guanys considerables (R-M)

▷ **a comptes i a bescomptes** (v.f.), **comptat i debatut** (p.ext.)

COMPTAR

comptar a cents i a milers com els rajolers *SV*, comptar exageradament, augmentant les quantitats arbitràriament (A-M)

Sempre en posa de més; compta a cents i a milers com els rajolers

→ **comptar com un rajoler**

[Vallès (A-M)]

comptar com un rajoler *SV*, comptar exagerant les xifres arbitràriament (EC)

Apa, que vigiles a l'hora de fer càlculs; comptes com un rajoler! / No deixis que faci la suma ell perquè compta com els rajolers (També s'usa amb la forma *comptar com els rajolers*)

→ **comptar a cents i a milers com els rajolers**

fer el compte de la vella *SV*, treure comptes de manera deficient o rudimentària / desglossar per partides (A-M, R-M)

No sé comptar-ho mentalment; fem el compte de la vella; jo et pago el que et dec i ara tu pa-

*ga'm això que m'has comprat / Ell s'entén si fa el compte de la vella / En Caselles no té gaires estudis, per això multiplica fent el compte de la vella (R-M, R-M, *)*

passar comptes SV, escatir el que hem de pagar a algú o n'hem de rebre (IEC)

Vinc a passar comptes; fa temps que et dec els treballs que vas fer a casa i vinc a pagar-te (R-M)

▷ **fer la caixa** (p.ext.), **tancar caixa** (p.ext.), **rendició de comptes** (p.ext.)

COMPTE

compte corrent SN, compte obert / contracte de dipòsit irregular entre una entitat bancària i el client o creditor, pel qual la primera s'obliga a custodiar els diners rebuts, es compromet a tenir-los sempre a disposició del client i a admetre ingressos i pagaments, sempre que aquests últims no excedeixin el saldo del compte (IEC, T)

No tenia prou diners al compte corrent per fer aquell pagament

▷ **llibreta d'estalvis** (p.ext.)

compte rodó SN, compte sense fraccions (IEC)
*Ell no tenia canvi i m'ha descomptat vint-i-cinc pessetes; així hem fet compte rodó; he pagat, doncs, tres-centes pessetes justes / Compte rodó: els dos telèfons mòbils m'han costat dos-cents euros (R-M, *)*

llibreta d'estalvis SN, document expedit per una caixa d'estalvis o institució bancària que acredita el saldo a favor de l'imposant i recull totes les operacions realitzades (EC)

Va anar al banc a obrir una llibreta d'estalvis / La llibreta d'estalvis que té només li dona un 1% d'interès

▷ **compte corrent** (p.ext.)

COMÚ

del domini públic SP, propietat del comú (R-M)
Aquest jardí ha passat a ser del domini públic com a parc infantil / Els béns del domini públic cal que siguin ben administrats (R-M)

▷ **de domini públic** (v.f.)

COMUNA

can Felip SN, lavabo / lloc on es fan les defecacions (Fr, *)

Ara no pot parlar per telèfon, és a can Felip
→ **lloc comú, lloc excusat**

▷ **anar a can Felip** (p.ext.)

■ **el senyor Roca** SD, lloc on es fan les defecacions

Se m'ha posat malament el menjar i no paro d'anar a veure el senyor Roca / Em fa mal la panxa: crec que hauré d'anar a visitar el senyor Roca

→ **can Felip**

▷ **anar a cal senyor Roca** (p.ext.)

COMUNAMENT

en comunitat (amb algú) SP, compartint un mateix lloc amb algú altre

Pensa sempre que vius en comunitat amb altra gent i no pots fer el que vulguis / Viuen amb altres famílies en comunitat

COMUNICACIÓ

mitjà de comunicació de massa SN, mitjà a través del qual es realitza la transmissió de significats culturals dirigida a un gran públic, i del qual són formes típiques la premsa, la ràdio, la televisió i la cinematografia (IEC)

Treballa com a publicista per a un mitjà de comunicació de massa / Tots els mitjans de comunicació s'han fet ressò del naixement del fill del president (També s'usa amb les formes mitjà de comunicació i mitjà de comunicació de masses)

paraula de Déu SN, manera com Déu es comunica en la creació, en la història i en la seva manifestació personal, que culmina en Jesucrist, testimoniada d'una manera especial en la Bíblia (EC)

Que ens hem de comportar d'aquesta manera és la paraula de Déu

relacions públiques SN, conjunt d'activitats d'una empresa o d'una entitat de caràcter públic ordenades a influir en l'opinió pública per tal d'atreure els individus o altres entitats com a possibles nous clients, seguidors, etc. (EC)
El Departament de Relacions Públiques d'aquesta empresa funciona molt bé / L'Albert estudia relacions públiques

COMUNICADOR

relacions públiques SN, persona que s'ocupa de les activitats de relacions públiques d'un establiment turístic, destinades a establir i mantenir un clima de confiança i de relació positiva entre l'empresa i els seus públics / en una empresa o entitat, persona responsable d'atreure nous clients, seguidors, etc. (T, *)

El seu germà és el relacions públiques de la discoteca / Gràcies al relacions públiques d'aquesta empresa han aconseguit molts clients

COMUNICANT

en comunicació (amb algú) SP, posant-se en contacte amb algú altre, per tal de fer-li conèixer alguna cosa

De seguida entrarem en comunicació amb l'enviada especial a Jerusalem que ens informarà dels últims esdeveniments / Ells dos han entrat en comunicació

→ **en contacte** (amb algú)

COMUNICAR

donar part (d'alguna cosa, a algú) SV, comunicar alguna cosa a algú / donar avis, especial-

ment a una persona revestida d'autoritat (IEC, A-M)

A les notícies han donat part de l'accident del tren

→ **fer saber** (alguna cosa, a algú), **donar llengua** (d'alguna cosa, a algú)

fer saber (alguna cosa, a algú) *SV*, comunicar, donar notícia (EC)

Aquesta nit faré saber als meus pares que estic embarassada / Han anat a fer-li saber que s'han casat / Els sindicats han fet saber que el dia 20 de juny hi haurà vaga general (, R-M, *)*

→ **donar part** (d'alguna cosa, a algú), **fer saber** (algú, d'alguna cosa), **donar llengua** (d'alguna cosa, a algú), **fer-li entenent** (alguna cosa, a algú), **fer avinent** (alguna cosa, a algú)

▷ **bufar-li** (alguna cosa) **a l'orella** (a algú) (p.ext.), **fer cinc cèntims** (d'alguna cosa, a algú) (p.ext.), **fer aparès** (alguna cosa) (p.ext.)

COMUNICAR-SE

prendre contacte *SV*, comunicar-se amb algú / entrar en relació, en comerç d'idees, d'interessos, etc., amb algú (IEC, *)

Els supervivents de l'accident ferroviari van prendre contacte amb els seus familiars gràcies als telèfons mòbils / Cal que prenguem contacte amb el centre de dades

▷ **en contacte** (amb algú) (p.ext.), **presa de contacte** (p.ext.), **donar senyals de vida** (p.ext.)

COMUNISTA

països de l'est *SN*, l'Europa oriental i una part de l'Àsia / països de l'est d'Europa que fins a la dècada dels 90 tenien un sistema d'organització social comunista (EC, *)

Els cotxes dels països de l'est no són tan moderns ni tan luxosos com els de la resta de països d'Europa

▷ **l'antic continent** (p.ext.)

CÒNCAU

fer bassa *SV*, una post, un plafó o una fusta qualsevol, tenir una cara còncaua (IEC)

S'ha de portar a reparar aquesta taula, que fa bassa

▷ **fer panxa** (alguna cosa) (ant.)

CONCEDIR

donar-li llargues mans (a algú) *SV*, concedir ampla llibertat (A-M)

Li van donar llargues mans a partir de la majoria d'edat

→ **donar la llibertat** (de fer alguna cosa), **donar eixamples** (a algú), **donar llargues mànigues** (a algú)

▷ **donar el sí** (a algú) (p.ext.)

fer-li gràcia (d'alguna cosa, a algú) *SV*, fer do d'alguna cosa a algú, concedir-la-hi (EC)

El rei li féu gràcia de viles i castells

→ **donar el sí** (a algú)

CONCEPTE

com a SAdv, en concepte de / d'acord amb la condició que s'expressa (R-M, *)

Era miserable la xifra que s'aprovà de donar com a ajut als damnificats / Dóna-li mil pessetes com a paga i senyal (R-M, EC)

→ **en concepte de, en qualitat de**

CONCERT

doble concert *SN*, concert per a dos solistes i orquestra (EC)

Aquell dia al Palau de la Música ens van oferir un doble concert de les millors àries de l'òpera «Tosca»

CONCESSIÓ

carta de franquesa *SN*, concessió efectuada pel sobirà o senyor jurisdiccional, als habitants d'alguna vila o lloc, d'un determinat estatut jurídic que reconeixia, bé unes garanties de llibertat civil i política, bé l'exempció de càrregues i tributs (EC)

Ja fa temps que aquesta vila disposa d'una carta de franquesa

▷ **carta de franquícia** (p.ext.), **carta de poblament** (p.ext.)

carta de franquícia *SN*, concessió feta pel sobirà o pel senyor d'un lloc perquè arrelhi la població existent en una localitat i s'eviti l'emigració (IEC)

Aquell municipi gaudeix de carta de franquícia

▷ **carta de franquesa** (p.ext.), **carta de poblament** (p.ext.)

carta de poblament *SN*, concessió feta pel sobirà o pel senyor d'un lloc amb la finalitat d'atreure-hi pobladors (IEC)

Tenim documentada una carta de poblament que va fer el senyor feudal l'any 1350

▷ **carta de franquícia** (p.ext.), **carta de franquesa** (p.ext.)

és veritat *O*, fórmula concessiva amb què reconeixem la certesa d'allò que s'afirma / expressió emfàtica de caràcter correctiu o atenuatiu (A-M, EC)

És veritat, tens raó; res era el que semblava a primer cop d'ull / És ver, anàvem errats (També s'usa amb l'adjectiu ver)

→ **té raó**

CONCLOURE

treure'n (alguna cosa) **en net** *SV*, arribar a una conclusió / concloure'n alguna cosa (R-M, IEC)

*M'ha dit coses tan diverses que no he pogut treure'n en net res de concret / D'aquell assumpte, se n'ha tret alguna cosa en net? (R-M, *)*

→ **treure** (alguna cosa) **en clar**, **treure l'aigua clara** (d'alguna cosa), **treure l'entrellat** (d'alguna cosa), **posar** (alguna cosa) **en clar**

CONCLUSIÓ

en fi *SP*, com a conclusió final

En fi, no en parlem més / En fi: ja ho faré! (R-M, EC)

→ **en conclusió**, **a fi de comptes**

▷ **per fi** (p.ext.), **per acabar** (p.ext.)

fet i fet *SCoord*, expressió que avalua un resultat (R-M)

És una bona màquina, però, fet i fet, no dóna gaires més rendiments que l'altra / No hi pensis més, fet i fotut, si la decisió que han pres és injusta, tu no hi pots fer res (També s'usa amb les formes *fet i fotut* i *fet i fomut*) (R-M, *)

→ **a fi de comptes**, **al capdavant**, **al cap i a la fi**, **tot plegat**

▷ **preu per preu** (p.ext.)

CONCO

quedar per a vestir sants *SV*, quedar solter (IEC)

No sortia mai de casa ni volia conèixer ningú; no és estrany que s'hagi quedat per vestir sants (R-M)

→ **quedar per tia**

▷ **quedar per vestir sants** (v.f.), **per merèixer** (p.ext.)

CONCRETAMENT

en concret *SP*, en el cas pràctic (IEC)

Considerant-los de primer en abstracte i després en concret (IEC)

→ **en especial**, **en particular**

▷ **en abstracte** (ant.), **a la pràctica** (p.ext.)

és a saber *O*, fórmula per a entrar en el detall d'alguna cosa (IEC)

Les estacions de l'any, és a saber, la primavera, l'estiu, la tardor i l'hivern, constitueixen un cicle de la natura (També s'usa amb la forma *a saber*)

→ **és a dir**

▷ **o sigui** (p.ext.)

sense anar més lluny *SP*, limitant-se al present (R-M)

Hi ha molta gent que no és nascuda aquí i s'adapta perfectament al nostre tarannà; sense anar més lluny, aquí tens aquest mestre que ha vingut de Salamanca i ja és capaç de donar classes en català (R-M)

▷ **per exemple** (p.ext.), **ni més ni menys** (p.ext.)

CONCRETAR

anar a pams *SV*, detallar / puntualitzar i dir les coses clarament (R-M, *)

Ells es comprometen a organitzar una festa, però, anem a pams, en què ha de consistir, aquesta festa? Que no sigui una bretolada /

No vulguis córrer tant. Anem a pams: digues-me cosa per cosa tot el que necessites per a l'excursió (R-M)

→ **posar els punts sobre les is**, **posar les coses al seu lloc**

anar al gra *SV*, atendre a la part substancial d'un assumpte, prescindint de les coses secundàries (EC)

No perdem el temps en suposicions; anem al gra i tractem directament de la qüestió / Em posa nerviós aquesta mania que té d'anar al gra per tal d'evitar una anàlisi acurada de les coses (R-M)

→ **anar als fets**, **anar a la idea**, **deixar-se d'històries**, **deixar-se de raons**, **deixar-se de ximpleries**

▷ **fer estaries** (ant.), **tornar la pilota a joc** (p.ext.)

anar als fets *SV*, anar a l'essencial, a l'important (EC)

Prou divagar: anem als fets! (EC)

→ **anar al gra**, **deixar-se d'històries**, **deixar-se de raons**, **deixar-se de ximpleries**

▷ **anar al fet** (v.f.), **fer estaries** (ant.)

deixar-se d'històries *SV*, concretar / prescindir de les coses secundàries per atendre la part substancial d'un assumpte (R-M, *)

En un cas greu cal deixar-se d'històries i buscar una solució ràpida / No donis més voltes a aquest assumpte tan desagradable, deixa't de romanços (També s'usa amb el nom *romanço*) (R-M, *)

→ **deixar-se de ximpleries**, **deixar-se de raons**, **deixar-se d'orgues**, **deixar-se d'hòsties**, **anar als fets**, **anar al gra**

▷ **no estar per històries** (p.ext.), **conte de la vora del foc** (p.ext.)

deixar-se de raons *SV*, prescindir de les coses secundàries per atendre la part substancial d'un assumpte

No cal que em donis tantes explicacions, deixa't de raons i vés al gra

→ **deixar-se d'històries**, **deixar-se de ximpleries**, **deixar-se d'orgues**, **deixar-se d'hòsties**, **anar als fets**, **anar al gra**

deixar-se de ximpleries *SV*, prescindir de les coses secundàries per atendre la part substancial d'un assumpte

No miris més la televisió, deixa't de ximpleries i estudia més / Hem de deixar-nos de bestieses i actuar ràpidament (També s'usa amb el nom *bestiesa*)

→ **deixar-se d'històries**, **deixar-se de raons**, **deixar-se d'orgues**, **deixar-se d'hòsties**, **anar als fets**, **anar al gra**

▷ **no estar per històries** (p.ext.)

tornar la pilota a joc *SV*, puntualitzar / precisar, anar al concret d'alguna cosa (R-M, *)

Mira, no divaguis i tornem la pilota a joc / Quan li parlava de l'assumpte, em fugia d'es-

tudi; he hagut de tornar la pilota a joc sovint (R-M)

- ▷ **fugir d'estudi** (p.ext.), **anar al gra** (p.ext.), **reprendre el fil** (d'alguna cosa) (p.ext.)

CONCURS

jocs florals *SN*, certamen literari que fou instituit a Tolosa (Llenguadoc) per a premiar les més altes virtuts poètiques (EC)

S'ha presentat a molts jocs florals però mai no ha guanyat cap premi

- ▷ **flor natural** (p.ext.), **reina de la festa** (p.ext.)

CONDEMNÀ

cadena perpètua *SN*, pena màxima de presó, que té una durada de trenta anys

Condemnat a cadena perpètua (EC)

- ▷ **pena de mort** (p.ext.), **pena capital** (p.ext.), **pena de la vida** (p.ext.)

cadira elèctrica *SN*, artifici en forma de seient emprat per a executar els condemnats a mort mitjançant una descàrrega elèctrica (EC)

Aquell assassí fou condemnat a morir a la cadira elèctrica

- ▷ **pena de mort** (p.ext.), **pena capital** (p.ext.), **cambra de gas** (p.ext.)

cambra de gas *SN*, local hermèticament tancat on hom injecta gasos tòxics per a asfixiar (IEC)

El van condemnar a morir a la cambra de gas per assassinar

- ▷ **pena de mort** (p.ext.), **pena capital** (p.ext.)

mort eterna *SN*, condemna a l'infern (A-M)

Per tot el mal que ha fet en vida serà condemnat a mort eterna

→ **foc etern, nit eterna, pena eterna**

- ▷ **el regne de Déu** (ant.), **el regne del cel** (ant.), **el sojorn dels justos** (ant.)

pena capital *SN*, pena màxima dintre qualsevol ordenament, que priva de la vida el delinqüent (EC)

Va ser declarat culpable i condemnat a pena capital

→ **pena de mort, pena de la vida, última pena**

- ▷ **cadira elèctrica** (p.ext.), **cambra de gas** (p.ext.), **cadena perpètua** (p.ext.)

pena de la vida *SN*, dany consistent a fer morir (A-M)

Van declarar pena de la vida per als acusats

→ **pena de mort, pena capital**

- ▷ **cadena perpètua** (p.ext.)

pena de mort *SN*, condemna a mort / càstig consistent en la privació de la vida del reu / pena màxima dintre qualsevol ordenament, que priva de la vida el delinqüent (R-M, A-M, EC)

Li han donat la pena de mort gràcies al recurs presentat pel seu advocat / Va ser condemnat a pena de mort (R-M, *)

→ **última pena, pena capital, pena de la vida**

- ▷ **cambra de gas** (p.ext.), **cadira elèctrica** (p.ext.), **cadena perpètua** (p.ext.)

CONDEMNAR

condemnar (algú) **en contumàcia** *SV*, condemnar algú en un judici sense que hi sigui present (IEC)

Va ésser condemnat en contumàcia

demanar el cap (d'algú) *SV*, demanar la mort d'algú (IEC)

Hi va haver un avalot demanant el cap de l'assassí; però la condemna no fou a mort com volien / Els revoltats van demanar el cap del president (R-M, *)

CONDEMNAR-SE

anar a l'infern *SV*, damnar-se / condemnar-se a les penes eternes (EC, *)

Aniràs a l'infern, si continues comportant-te tan malament amb les persones

- ▷ **anar al cel** (ant.)

tirar coces al caliu *SV*, anar a l'infern / condemnar-se a les penes eternes (A-M, *)

Portant aquesta vida tan disbauxada el que fa és tirar coces al caliu

→ **anar a l'infern**

[Barc. (A-M)]

CONDICIÓ

a condició de *SP*, si concorre la circumstància que s'expressa (R-M)

A condició d'anar-hi, rentaré els plats / Et deixaré anar de vacances a condició que no siguin a la platja; el mar no et convé (*, R-M)

→ **sota condició de, sota reserva de, mitjançant que, sempre que, amb el benentès que**

- ▷ **amb la condició de** (v.f.)

amb el benentès que *SP*, amb la condició que, restant ben entès que (EC)

Accepto la invitació amb el benentès que seré jo qui pagarà / Amb el benentès que anem a esmorzar junts, et faré un regal (IEC, *)

→ **a condició de**

amb que *SP*, en el cas que / amb la condició que, només que (R-M, EC)

Ho entendre de seguida amb que li donis una explicació raonable / Vindria tot seguit amb que li proporcionéssiu un vehicle (R-M, EC)

condició sine qua non *SN*, condició sense la qual la convenció, la venda, etc., no tindrà lloc (IEC)

Que vinguis a la festa és condició sine qua non perquè et donem el regal

- ▷ **no tenir altre remei** (p.ext.)

[sine qua non: llatíisme]

donat cas que *SA*, suposant que s'esdevingui (EC)

Donat cas que han de venir demà, ja no cal escriure'ls; els ho direm de paraula / Donat cas que arribi a les deu, digueu-li-ho (R-M, EC)

→ **posat que, posat cas que, en cas de, si de cas, suposat que**

- ▷ **en aquest cas** (p.ext.)

en cas de SP, en el supòsit que / suposant que s'esdevingui (R-M, EC)

En cas de guerra tancaràn la frontera (IEC)

→ **donat cas que, posat cas que, posat que, si de cas, suposat que, mai que, si és així que, mai per mai que**

▷ **en aquest cas** (p.ext.)

en tant que SP, en la mesura que / en la proporció que (R-M, *)

En tant que hi hagi gent, no podran tancar la botiga / En tant que actuaràs així de bé et mantindran al teu lloc, estigues-ne segur (R-M)

→ **en la mesura de, sempre que**

mai que SAdv, si alguna vegada (R-M)

Mai que et convingui telefonar, esperant que t'instal·lin el teu, pots utilitzar el telèfon de casa / Mai que tinguis alguna dificultat, truca'm (R-M, *)

→ **mai per mai que, en cas que**

mitjançant que SP, a condició que / si concorre la circumstància que s'expressa (A-M, *)

Hi aniré mitjançant que tu vinguis també

→ **a condició de**

posat cas que SA, suposant que succeís que / suposant que s'esdevingui (A-M, EC)

T'ho deixo al calaix; posat cas que t'ho demanin, els ho pots donar / Posat cas que ell vingui, avisa'm (R-M, IEC)

→ **donat cas que, posat que, en cas de, si de cas, suposat que**

posat que SA, suposant que, en el cas que (EC)

Posat que demà plogui, naturalment, no sortirem / Ho faré, posat que hi estigui d'acord (R-M, IEC)

→ **donat cas que, suposat que, en cas de, si de cas, posat cas que, si és així que**

sempre que SAdv, condicionadament / si (R-M, EC)

No hi ha cap inconvenient que ho facis, sempre que ens avisis per endavant / Hi anirem demà, sempre que no plogui (S'usa generalment amb el verb en subjuntiu) (R-M, EC)

→ **a condició de, en tant que**

si de cas SConj, si tal cosa s'esdevenia, si ho creieu convenient (IEC)

Si de cas plou, no vinguis (Fr)

→ **donat cas que, suposat que, en cas de, posat que, posat cas que**

▷ **si per cas** (v.f.)

sota condició de SP, sota reserva / si concorre la circumstància que s'expressa (IEC, *)

L'han posat en llibertat, però sota condició de presentar-se cada quinze dies / Bateig sota condició (IEC)

→ **sota reserva de, a condició de**

sota reserva de SP, condicionat a / si concorre la circumstància que s'expressa (R-M, *)

Fa passar aquell alumne de curs sota reserva d'estudiar més l'any següent / Li ha deixat el llibre, sota reserva que l'ha de tornar abans

de les vacances / Li han deixat aquell aparell sota reserva (El complement preposicional es pot ometre) (*, R-M, *)

→ **a condició de, sota condició de**

suposat que SA, donant per cert, tenint present (A-M)

Suposat que no vinguis, avisa'm

→ **donat cas que, posat que, en cas de, si de cas, posat cas que**

CONDICIONADOR

aire condicionat SN, aire tractat per un condicionador; per ext. el mateix aparell / instal·lació que permet regular la temperatura d'un espai tancat (IEC, T)

Podries posar en marxa l'aire condicionat? Em moro de calor

CONDICIONALMENT

amb reserves SP, condicionalment / d'una manera condicional, sota certes condicions (Fr, *)

Ho accepto, però amb reserves / Va accedir d'anar-hi, tot i que amb reserves (EC, *)

▷ **sense reserves** (ant.)

CONDICIONAT

a reserva de SP, condicionat a / depenent d'algu o d'alguna cosa (IEC, *)

No va manifestar les seves intencions a reserva de l'actitud dels aliats davant la guerra / Sempre actuava a reserva de la seva mare

▷ **a l'espera de** (p.ext.), **estar a l'expectativa** (d'alguna cosa) (p.ext.)

CONDIMENT

finès herbes SN, assortiment de plantes aromàtiques com l'all, l'estragó, el julivert, etc., que s'utilitza per a adobar alguns plats o aliments (IEC)

Quan vagis al supermercat, compra un pot de fines herbes / Formatge a les fines herbes (*, IEC)

CONDIMENTAT

en escabetx SP, adob fet amb vi o vinagre, fulles de llorer i altres ingredients, per a assaonar el peix i altres menges (IEC)

Tonyina en escabetx / Sardines en escabetx (IEC, EC)

▷ **en conserva** (p.ext.)

CONDOL

angelets al cel SN, expressió de condol que s'adreça als pares que han perdut un infant (IEC)

Pobra criatura! Segur que està amb els angelets al cel!

donar el condol (a algu) SV, expressar el sentiment de dolor a algu per alguna mort propera a aquesta persona

Va donar el condol a en Josep Anton per la mort de la seva mare

→ **acompanyar** (algú) **en el sentiment**

▷ **rebre el condol** (inv.)

rebre el condol *SV*, ésser objecte de les manifestacions de condol dels qui assisteixen en un enterrament o un funeral (EC)

El que menys em va agradar és haver de rebre el condol / Va rebre el dol de les persones més properes al mort (També s'usa amb el nom *dol*)

▷ **donar el condol** (a algú) (inv.)

CONDOLDRE'S

acompanyar (algú) **en el sentiment** *SV*, expressar el sentiment de dolor a algú per alguna mort propera a aquesta persona

T'acompanyo en el sentiment / Senyor Joan, l'acompanyo en el sentiment per la mort de la seva mare (EC, *)

→ **donar el condol** (a algú)

▷ **acompanyar** (algú) **amb el sentiment** (v.f.), **rebre el condol** (inv.)

CONDRET

dret i igual *S*Coord, sense malformació (R-M)

Quin infant tan dret i igual! (R-M)

▷ **sa i condret** (p.ext.)

CONEGUT

a veus plenes *SP*, amb coneixement de tothom (IEC)

Es van casar a veus plenes, tot el poble els va felicitar

de renom *SP*, dit per a referir-se a algú que té una certa anomenada, que és conegut

És un arquitecte de renom perquè ha fet obres importants

→ **de nota, tenir nom**

▷ **ésser un ningú** (ant.)

del domini públic *SP*, conegut de tothom (R-M)

Ja és del domini públic que ha cessat en el càrrec / Allò que ell pretén és del domini públic: ho deixa veure ben clar (R-M)

▷ **de domini públic** (v.f.)

ésser camí fressat *SV*, conegut / alguna cosa, ésser ja coneguda (R-M, *)

Aquest negoci és camí fressat; jo vull trobar-ne un de poc explotat / Aquest tipus d'argument és camí fressat; m'agradaria més d'escriure un tema ben original (R-M)

→ **tenir** (alguna cosa) **vista i coneguda**

ésser de casa *SV*, ésser de confiança (R-M)

Pots parlar confiadament al seu davant perquè és de casa; som amics de tota la vida / No cal que facis compliments, ja saps que ets de casa

→ **ésser com de casa**

ésser el secret de l'ametller *SV*, sabut de tothom / cosa que se suposa o es presenta com a secreta i que en realitat és coneguda de molta gent (R-M, A-M)

No volia dir-nos que fa companyia amb un fabricant de botons, i tothom ho sap; és el secret de l'ametller! (R-M)

→ **ésser el secret de la sària, sebre-ho es nins que van a dur oli**

▷ **Del refrany: «ésser el secret de N'Ametller, que el sap un de cada carrer»** (A-M)

ésser el secret de la sària *SV*, cosa que es suposa o es presenta com a secreta i que en realitat és coneguda de molta gent (A-M)

No cal que m'ho expliquis perquè aquest tema és el secret de la sària; ja el coneix tothom

→ **ésser el secret de l'ametller, sebre-ho es nins que van a dur oli**

[Val. (A-M), sària: mot no registrat a l'IEC (vg. sària)]

passat per aigua *SA*, inactual / conegut de tothom (R-M, *)

Sempre ens duu informacions passades per aigua; i ell es pensa que és dels primers a conèixer-les (R-M)

→ **tenir un pam de barba** (alguna cosa)

tenir un pam de barba (alguna cosa) *SV*, ésser vella (R-M)

Fins ara no ho has sabut? Si ja té un pam de barba aquesta notícia! Ja m'ho van dir el mes passat (També s'usa amb el numeral *tres* en comptes d'*un* i amb noms abstractes que denoten afer, informació, notícia, etc. com a subjecte) (R-M)

→ **més vell que l'anar a peu, passat per aigua**

CONEIXEDOR

ésser de l'art *SV*, ésser entès en una determinada professió o una determinada activitat (EC)

Tant n'Arche com en Sarasate són de l'art, i motiu tenen de sebre (A-M)

→ **ésser intel·ligent** (en alguna cosa)

[Mall., Men. (A-M)]

tenir esversada (alguna cosa) *SV*, ésser pràctic en l'ús d'alguna cosa (EC)

L'escala és perillosa per qui no la té esversada (També s'usa amb el modificador *ben* o amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, *prou*, etc. en posició preadjectival) (A-M)

▷ **tenir** (algú o alguna cosa) **apamat** (p.ext.),

tenir-hi la mà trencada (p.ext.), **tenir** (alguna cosa) **per la mà** (p.ext.), **conèixer**

tots els pèls i senyals (d'alguna cosa)

(p.ext.), **tenir-hi call** (p.ext.)

CONEIXEMENT

a coneixença (d'algú) *SP*, essent sabut o conegut per algú / informar-se, tenir notícia, d'un fet (*, EC)

Són persones d'algun mal vici, això és a coneixença dels cònsols (A-M)

→ **a judici** (d'algú), **a sabuda** (d'algú), **a cient** (d'algú)

▷ **sense sabuda** (d'algú) (ant.)

a **sabuda** (d'algú) *SP*, sabent alguna cosa algú / sabent-ho ell (R-M, IEC)
Ha entrat a la finca a sabuda dels propietaris; té permís (R-M)
 → **a cient** (d'algú)
 ▷ **d'amagat** (ant.), **sense sabuda** (d'algú) (ant.)

CONÈIXER

afinar-li la tela (a algú) *SV*, veure quina és la intenció oculta d'algú (A-M)

La Laia la coneix bé, més d'una vegada li ha afinat la tela

→ **veure-li la tela** (a algú)

conèixer (algú) **de nom** *SV*, haver sentit parlar d'algú, però no haver-lo vist encara mai (EC)
Conec l'amo de l'empresa de nom, però mai no l'he vist

▷ **conèixer** (algú) **de vista** (p.ext.)

conèixer (algú) **de vista** *SV*, conèixer algú per haver-lo vist algun cop / no haver-lo tractat mai, però haver-lo vist alguna vegada o moltes vegades (IEC, EC)

Coneix el presentador dels informatius de vista perquè és del seu poble

▷ **conèixer** (algú) **de nom** (p.ext.)

conèixer tots els pèls i senyals (d'alguna cosa) *SV*, conèixer alguna cosa amb tots els detalls
Pregunta-li-ho a en Pau, que coneix tots els pèls i senyals d'aquesta màquina i t'explicarà com funciona / Aquest periodista sap tots els pèls i senyals del casament de la filla del president (També s'usa amb el verb *saber*)

→ **saber la prima** (d'alguna cosa)

▷ **treure el cap del fil** (d'alguna cosa) (p.ext.), **treure l'aigua clara** (d'alguna cosa) (p.ext.), **treure l'entrellat** (d'alguna cosa) (p.ext.), **tenir esversada** (alguna cosa) (p.ext.)

ésser de la coneixença (d'algú) *SV*, ésser conegut d'algú (IEC)

És de la coneixença dels meus pares / Aquella persona no és de la nostra coneixença (*, IEC)

posar les mans fins als colzes (en alguna cosa) *SV*, adquirir coneixença certa d'una cosa, tocar-la amb les mans / prendre d'alguna cosa sense reserva, endinsar-se en un afer (A-M, IEC)

Va posar les mans fins als colzes en aquell afer, per això tot li va anar bé

saber amb qui es juga els diners *SV*, conèixer la importància de l'oponent, o d'aquells amb qui cal relacionar-se (R-M)

No vull ingressar en aquesta societat fins a saber amb qui em jugo els diners; necessito tenir-ne més referències (R-M)

▷ **saber com les gasta** (p.ext.)

saber com les gasta *SV*, conèixer les reaccions d'algú (R-M)

No li parlaré del projecte; ja sé com les gasta; ho desbarataria tot (R-M)

→ **saber de quin mal pateix, saber de quin peu salta, saber quin peu calça, tenir presa la mida** (a algú)

▷ **no saber de quina pasta és** (ant.), **saber amb qui es juga els diners** (p.ext.)

saber de quants de punts se calça *SV*, conèixer algú bé, sobretot en l'aspecte de l'enteniment o de la moral / conèixer fins on arriba la seva capacitat (A-M)

D'una lleço lluny ja sabia quin pa l'associava i de quants de punts se calçava (A-M)

→ **saber de quin peu salta, saber quin peu calça**

● **sebre de quants de punts se calça** (Mall., Men.)

saber de quin mal pateix *SV*, conèixer les peculiaritats o defectes d'algú o de quelcom (R-M)
Com que ja sé de quin mal pateix, no li demanarem diners, potser així estarà conforme amb la reforma del local / No t'espantis, és molt aprensiu i exagera; jo sé de quin mal pateix (R-M)

→ **tenir** (algú o alguna cosa) **apamat, saber de quin peu es dol, saber quin peu calça, saber la flaca** (d'algú), **saber com les gasta, tenir presa la mida** (a algú), **saber de quin peu coixeja, saber de quin peu salta**

▷ **veure's el gep** (p.ext.), **veure's les banyes** (p.ext.)

saber de quin peu coixeja *SV*, saber quin és el caràcter d'algú, especialment quins són els seus defectes (EC)

El conec moltíssim i ja sé de quin peu coixeja

→ **saber de quin peu es dol, saber de quin mal pateix, saber quin peu calça, saber de quin peu salta, saber la flaca** (d'algú), **tenir** (algú o alguna cosa) **apamat, tenir presa la mida** (a algú)

▷ **veure's les banyes** (p.ext.)

saber de quin peu es dol *SV*, conèixer les peculiaritats d'algú o d'alguna cosa / saber quin és el seu caràcter, especialment quins són els seus defectes (R-M, EC)

Tots sabem de quin peu es dol; és excessivament pretensios i per això no suporta que el contradiguin / L'ha tractat tant que, només en veure-la, ja sap de quin peu es dol (També s'usa amb el verb *conèixer*) (R-M, *)

→ **saber de quin mal pateix, saber de quin peu coixeja, saber quin peu calça, saber de quin peu salta, saber la flaca** (d'algú), **tenir** (algú o alguna cosa) **apamat, tenir presa la mida** (a algú)

saber de quin peu salta *SV*, saber quin és el caràcter d'algú o les seves intencions (A-M)
Després de trenta anys de matrimoni ja sap de quin peu salta el seu marit

→ **saber de quin peu es dol, saber de quin peu coixeja, saber de quin mal pateix, saber la flaca** (d'algú), **saber quin peu calça, tenir** (algú o alguna cosa) **apamat, tenir presa la mida** (a algú), **saber com les gasta, saber de quants de punts se calça**
saber la flaca (d'algú) *SV*, conèixer els defectes o punts vulnerables d'algú / conèixer bé el seu caràcter i els seus defectes (R-M, A-M)

Si el vols fer content, convida'l a sopar en un bon restaurant; ja li saps la flaca; es predisposarà a accedir a tot el que sollicitis (També s'usa amb el verb *conèixer*) (R-M)

→ **saber de quin mal pateix, saber de quin peu coixeja, saber de quin peu es dol, saber de quin peu salta, saber quin peu calça, tenir** (algú o alguna cosa) **apamat, tenir presa la mida** (a algú)

saber la prima (d'alguna cosa) *SV*, conèixer alguna cosa detalladament (R-M)

De tot el que va precipitar la dimissió del seu pare en sap la prima / De tot el que va succeir abans de tancar la fàbrica, en Martí en sap la prima. Ell era al despatx del director (R-M)

→ **conèixer tots els pèls i senyals** (d'alguna cosa)

saber (alguna cosa) **per les ungles** *SV*, saber alguna cosa bé (A-M)

Ho sabia tot per les ungles, perquè li ho havien explicat molt detalladament

→ **saber** (alguna cosa) **pel cap dels dits**

saber quin pa hi donen *SV*, tenir experiència de les dificultats o dels sofriments que cal passar en alguna situació o circumstància (EC)

No va a la festa gaire content perquè ja sap quin pa hi donen

→ **saber el pa que s'hi dóna, haver menjat a set hostals i begut a deu tavernes**

saber quin peu calça *SV*, conèixer bé algú / saber quin és el seu caràcter, especialment quins són els seus defectes (EC, *)

Abans de proposar-li aquest acord, procura saber quin peu calça; has d'estar segur que és una persona formal (R-M)

→ **saber de quin mal pateix, saber de quin peu es dol, saber de quin peu coixeja, saber de quin peu salta, saber la flaca** (d'algú), **tenir** (algú o alguna cosa) **apamat, tenir presa la mida** (a algú), **saber com les gasta, saber de quants de punts se calça**
 ▷ **saber de quin peu calça** (v.f.), **no saber de quina pasta és** (ant.)

saber tots els racons *SV*, conèixer una casa, uns terrenys, i fig., una organització (A-M)

Sap tots els racons de casa seva / Sap tots els racons del partit socialista (També s'usa amb el verb *conèixer*)

sentir dir (alguna cosa) *SV*, tenir coneixement d'allò que es comenta sobre aquesta cosa, d'allò que se'n diu (IEC)

He sentit dir que vindràs de vacances amb nosaltres

→ **sentir parlar** (d'alguna cosa)

▷ **sentir a dir** (alguna cosa) (v.f.)

sentir parlar (d'alguna cosa) *SV*, tenir un coneixement superficial d'alguna cosa (IEC)

Heu sentit parlar de l'energia solar? / Què ha passat exactament? He sentit parlar d'alguna cosa, però en desconec els detalls (IEC, *)

→ **sentir dir** (alguna cosa), **saber el vent i no saber el torrent, sentir tocar campanes i no saber on**

▷ **sentir a parlar** (d'alguna cosa) (v.f.)

tenir (algú o alguna cosa) **apamat** *SV*, haver mesurat, conèixer les peculiaritats d'algú o d'alguna circumstància / conèixer molt bé / conèixer a fons (R-M, IEC)

Ja té el projecte ben apamat / Aquest negoci no pot fallar; ja el tenim ben apamat i totes les pegues estan previstes / Ja fa temps que té ben apamada la seva nova secretària (També s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (*, R-M, *)

→ **saber de quin mal pateix, saber de quin peu coixeja, saber de quin peu es dol, saber de quin peu salta, saber la flaca** (d'algú), **saber quin peu calça, tenir presa la mida** (a algú), **tenir l'ham agafat**

▷ **tenir esversada** (alguna cosa) (p.ext.), **tenir** (alguna cosa) **pel cap dels dits** (p.ext.)

tenir coneguda (amb algú) *SV*, conèixer aquella persona, tenir-hi relació (A-M)

Tens coneguda amb en Tal? —N'hi tenc poca / Si vostès tenen coneguda amb s'alcalde (A-M)

▷ **tenir franquesa** (p.ext.), **tenir molta coneguda** (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

tenir esment (d'alguna cosa) *SV*, adonar-se d'alguna cosa, tenir-ne notícia (A-M)

Avisa'm quan tinguis esment de la importància de l'accident / Quan en va haver esment, ja no hi podia fer res (També s'usa amb el verb *haver*)

▷ **prendre esment** (d'alguna cosa) (p.ext.)

tenir franquesa *SV*, tenir amistat o coneixença suficient amb algú per a poder parlar-li francament, sense encongiments, sense compliments, sense reserves, etc. (IEC)

Tenia franquesa amb ell com per a poder parlar-li sincerament / L'hi demanaré a ell, li tinc prou franquesa (També s'usa amb el quantificador *prou* en posició prenominal)

▷ **tenir coneguda** (amb algú) (p.ext.)

tenir l'ham agafat *SV*, tenir el fil d'un assumpte, posseir-ne el secret o la pista (A-M)

Sobre aquest tema ja tenim l'ham agafat. No us amoïneu, tot anirà bé

→ **tenir** (algú o alguna cosa) **apamat**

tenir molta coneguda *SV*, conèixer molta gent, estar molt relacionat (A-M)

És un noi que té molta coneguda; tothom el saluda pel carrer

▷ **tenir coneguda** (amb algú) (p.ext.)

tenir notícia de *SV*, estar assabentat (R-M)

Quan vaig anar a presentar-li la meva dimissió, ell ja en tenia notícia (R-M)

→ **tenir llengua** (d'alguna cosa)

▷ **tenir notícies de** (v.f.), **fer sabedor** (algú, d'alguna cosa) (inv.)

tenir presa la mida (a algú) *SV*, saber les peculiaritats d'algú (R-M)

Ja li tenen ben presa la mida i saben que és un babau; mira com l'han ensorrat! (R-M)

→ **saber de quin mal pateix, saber de quin peu coixeja, saber de quin peu es dol, saber de quin peu salta, saber la flaca** (d'algú), **saber quin peu calça, tenir** (algú o alguna cosa) **apamat, saber com les gasta**

tenir (alguna cosa) **vista i coneguda** *SV*, no ésser cap novetat (R-M)

Tinc aquella recepta vista i coneguda; no em ve pas de nou llegir-la / Tot el que dius ja ho sé; ja ho tinc vist i conegut; jo esperava una altra solució (*, R-M)

→ **ésser camí fressat**

treure l'entrellat (d'alguna cosa) *SV*, desxifrar l'enigma, adquirir coneixença clara, resoldre un misteri / arribar a conèixer una cosa complicada (A-M, Fr)

He intentat treure l'entrellat d'aquella novel·la tan complicada, però encara no me n'he sortit

→ **treure** (alguna cosa) **en clar, treure l'aigua clara** (d'alguna cosa)

▷ **estar a la raó** (p.ext.), **al fons de** (p.ext.)

veure-li la tela (a algú) *SV*, veure quina és la intenció oculta d'algú (A-M)

La seva intenció és regalar-li un gat pel seu aniversari, li veig la tela

→ **afinar-li la tela** (a algú)

CONÈIXER-SE

fer-se coneixents *SV*, fer coneixença mútua dues o més persones (EC)

Aquell va ser el dia que en Pere i la Maria es van fer coneixents

CONFECIONAT

fet exprés *SA*, dit per a referir-se a alguna cosa que s'ha confeccionat expressament / confeccionar expressament (*, R-M)

Aquest armari és fet exprés; no en tenien cap d'aquesta mida / Dui unes sabates fetes exprés; perquè té els peus plans (R-M)

CONFERÈNCIA

roda de premsa *SN*, conferència de premsa (IEC)

El Govern ofereix una roda de premsa després de cada reunió

▷ **roda informativa** (p.ext.), **taula rodona** (p.ext.)

CONFESSAR

buidar el sac *SV*, dir tot el que cal / confessar-se (R-M, IEC)

Es penedia d'haver comès el crim i va buidar el pap de seguida / Si l'interroguen amb traça, li faran buidar el sac sense dificultat (*, R-M)

→ **buidar el pap, cantar com una calàndria cantar com una calàndria** *SV*, confessar-ho tot (R-M)

El primer lladre interrogat va cantar com una calàndria i així van poder agafar els altres / Malgrat la promesa de no obrir boca, els maltractaments físics el van fer cantar com una calàndria (R-M)

→ **buidar el pap**

cantar (alguna cosa) **de pla** *SV*, confessar la veritat (A-M)

Ho ha cantat tot de pla / S'ha espantat davant la seva amenaça i ha cantat de pla els noms dels col·laboradors / Ha dit de pla la contrasenya (També s'usa amb el verb *dir*)

→ **confessar** (alguna cosa) **de pla, confessar** (alguna cosa) **de ple, cantar** (alguna cosa) **de ple**

cantar (alguna cosa) **de ple** *SV*, declarar (una cosa) sense amagar-ne res

El testimoni va cantar-ho tot de ple / L'amenaçaven de torturar-lo si no cantava de ple

→ **cantar** (alguna cosa) **de pla, confessar** (alguna cosa) **de pla, confessar** (alguna cosa) **de ple**

confessar (alguna cosa) **de pla** *SV*, declarar (una cosa) sense amagar-ne res

Va confessar-ho tot de pla / Ha confessat de pla tots els noms dels implicats als últims atraments

→ **cantar** (alguna cosa) **de pla, confessar** (alguna cosa) **de ple, cantar** (alguna cosa) **de ple**

confessar (alguna cosa) **de ple** *SV*, declarar (una cosa) sense amagar-ne res (EC)

Si no ho confessa tot de ple, el mataran / A la fi va confessar de ple (*, EC)

→ **cantar** (alguna cosa) **de ple, confessar** (alguna cosa) **de pla**

fer bugada *SV*, parlar, comentar temes privats (IEC)

Són molt amigues, es passen el dia fent bugada

→ **passar bugada, fer dissabte**

fer cantar (algú) *SV*, fer confessar algú, declarar, etc. (IEC)

La policia va fer cantar el detingut / Van tenir-lo lligat fins que el van fer cantar

→ **tocar el botet** (a algú), **escurar-li la cassola** (a algú), **ficar-li els dits a la boca** (a algú), **treure-li** (alguna cosa) **del pap** (a algú)

▷ **prendre declaració** (a algú) (p.ext.)

fer dissabte *SV*, confessar / parlar, comentar temes privats (EC, *)

Va fer dissabte de tots els crims que havia comès
→ **fer bugada, passar bugada**

passar bugada *SV*, parlar, comentar temes privats / aclarir una qüestió (IEC, R-M)

Quan es presenti l'ocasió passarem bugada de la seva actuació i haurà de donar-nos explicacions (R-M)
→ **fer bugada, fer dissabte**

CONFESSAR-SE

netejar la consciència *SV*, deslliurar-se (algú) del pecat per mitjà de la confessió (EC)

Cal netejar la consciència abans de fer la primera comunió

→ **descarregar la consciència, posar-se bé amb Déu, reconciliar-se amb Déu**

▷ **tenir la consciència bruta** (p.ext.), **tenir la consciència neta** (p.ext.)

obrir-li el pit (a algú) *SV*, confiar-se / manifestar-se clarament, revelar els pensaments o sentiments íntims (R-M, A-M)

Va anar a trobar el seu germà i li va obrir el pit perquè pogués aconsellar-lo (R-M)

→ **obrir-li el cor** (a algú)

▷ **descarregar la consciència** (p.ext.), **descarregar el cor** (p.ext.)

posar-se bé amb Déu *SV*, reconciliar-se amb Déu, netejar la consciència / deslliurar-se del pecat per mitjà de la confessió (A-M, *)

Abans d'aquella operació tan perillosa va voler posar-se bé amb Déu per si no sobrevivia (R-M)

→ **reconciliar-se amb Déu, netejar la consciència**

reconciliar-se amb Déu *SV*, apropar-se als sagraments, confessar-se (EC)

Germans; és hora que ens reconciliem amb Déu

→ **posar-se bé amb Déu, netejar la consciència**

CONFIADAMENT

a cegues *SP*, confiadament / sense desconfiar, amb credulitat (Fr, *)

La feina que li proposaven li agradava tant, que la va acceptar a cegues, sense fer-se explicar els detalls del contracte / Anar a cegues en un afer / Va emparaular una cita a cegues a través d'internet (R-M, EC, *)

→ **a ulls clucs, de cap**

▷ **a les palpentes** (p.ext.)

a ulls clucs *SP*, admetent allò que hom afirma o proposa sense escatir-ho, sense valorar-ne l'autenticitat, sense mirar els riscos que hom pot córrer (IEC)

Accepta a ulls clucs tot el que el seu amic li proposa; li té plena confiança (R-M)

→ **a peus junts, a cegues, sense reserves**

▷ **a les palpentes** (p.ext.)

amb el cor a la mà *SP*, [comportar-se, parlar,] sense dissimulació (IEC)

No es malfia de ningú; sempre va amb el cor a la mà / No es pot anar amb el cor a la mà, perquè la gent se n'aprofita / És una mica ingènua perquè té el cor a la mà (També s'usa amb la forma *tenir el cor a la mà*) (R-M, R-M, *)

→ **de bona fe**

CONFIAR

deixar (alguna cosa) **en les mans** (d'algú) *SV*, confiar / confiar alguna cosa a algú (Fr, *)

Deixa-ho en les mans d'en Pere, que és una persona de confiança / Jo no podia acabar-ho; per això ho he posat en mans d'un altre que ho farà molt aviat, tal com tu necessites (També s'usa amb el verb *posar*) (*, R-M)

▷ **deixar** (alguna cosa) **en mans** (d'algú) (v.f.), **ésser a les mans** (d'algú) (inv.), **de confiança** (p.ext.)

deixar es bens amb es llop *SV*, confiar persones o coses a l'esment d'algú que n'és enemic o que procurarà perjudicar-les (A-M)

Deixar-li diners a en Jaume és deixar es bens amb es llop, no saps si te'ls tornarà

→ **del llop fer-ne pastor**

[Men. (A-M)]

■ **donar un vot de confiança** (a algú) *SV*, donar un grau de confiança elevat a algú

Dóna un vot de confiança a en Francesc, sembla un bon xicot / Encara no el conec gaire, però li donaré un vot de confiança, perquè sembla una persona molt responsable

→ **donar un bill d'indemnitat** (a algú)

fer compte (d'algú) *SV*, comptar amb algú (IEC)

Puc fer compte de tu demà? / No facis compte d'ell car no voldrà ajudar-te (EC, R-M)

→ **fer paga** (d'alguna cosa)

▷ **fer comptes** (d'algú) (v.f.)

fer un acte de fe *SV*, confiar en algú sense necessitat de basar-se en la raó o l'experiència

Hauries de fer un acte de fe en ella i en el projecte que tan il·lusionadament ha confeccionat. S'haurien de tirar endavant les reformes que s'hi plantegen

tenir la paraula (d'algú) *SV*, comptar amb el que algú ens ha promès

Tinc la paraula del meu germà que vindran quan puguin per a ajudar-nos

▷ **donar la seva paraula** (a algú) (inv.), **prendre-li la paraula** (a algú) (p.ext.)

CONFIAR-SE

descarregar el cor *SV*, deixar desbordar algú els sentiments (EC)

Aquell secret li pesava; va descarregar el cor parlant amb la seva germana (R-M)

▷ **buidar el pap** (p.ext.), **obrir-li el cor** (a algú) (p.ext.), **obrir-li el pit** (a algú)

(p.ext.), **posar-se la mà al pit** (p.ext.),
treure un pes de sobre (a algú) (p.ext.),
descarregar la consciència (p.ext.)

posar-se a les mans (d'algú) *SV*, confiar-se a la cura de (IEC)

Posar-se a les mans del metge (IEC)

▷ **posar-se en mans** (d'algú) (v.f.)

CONFIAT

beure a raig *SV*, ésser excessivament confiat, crèdul (IEC)

Va beure a raig la mentida que li va dir

→ **beure a galet**

del llop fer-ne pastor *SV*, confiar persones o coses a l'esment d'algú que n'és enemic o que procurarà perjudicar-les (A-M)

Aquest, del llop, en fa pastor; hauria de vigilar a qui confia els seus diners

→ **deixar es bens amb es llop**

[Emp. (A-M)]

CONFIDENCIALMENT

a cau d'orella *SP*, confidencialment / comunicat en confidència (R-M, *)

Són rumors no confirmats, però tothom se'ls diu a cau d'orella perquè hi donen crèdit (S'usa normalment amb els verbs *dir*, *murmurar*, *parlar*, etc.) (R-M)

→ **en secret, amb reserva, parlar a l'orella, anar de consell**

▷ **d'amagat** (d'algú) (p.ext.), **bufar-li** (alguna cosa) **a l'orella** (a algú) (p.ext.)

amb reserva *SP*, confidencialment / comunicat en confidència (R-M, *)

Tothom parlava d'aquell afer, per bé que amb reserva; no gosaven fer-ho públicament / M'ho va confirmar amb gran reserva (També s'usa amb l'adjectiu *gran* en posició prenominal) (R-M, F)

→ **a cau d'orella**

▷ **amb reserves** (v.f.), **sense reserves** (ant.)

en confiança *SP*, com a confidència (R-M)

Això t'ho he dit en confiança i espero que no ho divulgaràs / T'explicaré en confiança quina és la situació real de la família (R-M)

→ **en secret, en privat**

▷ **nòs amb nòs** (p.ext.)

en privat *SP*, confidencialment / com a confidència (R-M, *)

És una cosa molt greu i me la va dir en privat (R-M)

→ **en confiança, en secret**

entre nosaltres *SP*, sense dir alguna cosa a d'altres / expressió amb què hom indica que allò que diu és confidencial (IEC, EC)

Entre nosaltres, val a dir que no té gens de gust; ha decorat la casa horrorosament / Que això sigui dit entre nosaltres / Que això quedi entre nosaltres (R-M, IEC, *)

→ **en secret, nòs amb nòs**

CONFIRMACIÓ

■ **no cal que ho diguis** *O*, expressió usada per a confirmar el que s'ha dit anteriorment

—El meu xicot és molt intel·ligent. —No cal que ho diguis!

→ **i tant, oi tant**

pla bé *SAdv*, prou / expressió que afirma i pondera (IEC, *)

No cal que el cridis; pla bé que vindrà, quan ens vegi (R-M)

→ **i tant, ves si no**

som o no som *SCoord*, expressió que reclama la confirmació d'una paraula donada o afirmació feta (R-M)

De primer vas dir que tu te n'ocuparies; i ara què? Som o no som? Que te'n vols desentendre? (R-M)

ves si no *O*, expressió que refuta una negació a vegades implícita (R-M)

Naturalment que vindré demà amb vosaltres; ves si no! Tant que m'agrada la muntanya! (R-M)

→ **i tant, pla bé**

▷ **tu mateix** (p.ext.)

vol dir que *O*, expressió amb la qual hom demana confirmació d'allò que ha arribat a saber (EC)

*Així, vol dir que ja has plegat de treballar? / —L'atenció al públic comença a les vuit del matí. —Voleu dir? (El complement es pot ometre) (EC, *)*

CONFITURA

cabell d'àngel *SN*, confitura en fils que es fa amb la polpa d'una espècie de carabassa (IEC)

Per berenar, he menjat una pasta de cabell d'àngel

▷ **de cabell d'àngel** (p.ext.)

CONFONDRE

confondre el cul amb les tèmpestes *SV*, no tenir idees clares (R-M)

No confonguis el cul amb les tèmpestes; una cosa és parlar bé i una altra cosa ben diferent és fer un discurs enfarfegat de tòpics (R-M)

→ **prendre la «a» per la b, confondre la gimnàstica amb la magnèsia, confondre els ous amb els cargols**

confondre els ous amb els cargols *SV*, no tenir idees clares (R-M)

Aquest, quan diu que tots els anarquistes són terroristes, confon els ous amb els cargols; que tingui compte a parlar (R-M)

→ **prendre la «a» per la «b», confondre la gimnàstica amb la magnèsia, confondre el cul amb les tèmpestes**

confondre la gimnàstica amb la magnèsia *SV*, no tenir idees clares (R-M)

Perquè són gent de tracte molt planer, ell considera que són poc importants, i això és confondre la gimnàstica amb la magnèsia (R-M)

→ **prendre la «a» per la «b», confondre els ous amb els cargols, confondre el cul amb les tèmpestes**

contestar glorificat a matines *SV*, prendre una cosa per una altra (R-M)

És molt despistat i sovint contesta glorificat a matines

→ **prendre la «a» per la «b»**

▷ **tocar glorificat a matines** (p.ext.), **anar de glorificat a matines** (p.ext.)

prendre la «a» per la «b» *SV*, equivocar-se / confondre les coses o les idees / prendre una cosa per altra / equivocar-se en el judici d'una cosa, confondre una cosa amb una altra (R-M, A-M, IEC, EC)

És molt distret, no escolta mai amb atenció i després resulta que ha pres la «a» per la «b» (R-M)

→ **contestar glorificat a matines, confondre el cul amb les tèmpestes, confondre els ous amb els cargols, confondre la gimnàstica amb la magnèsia, creuar-se-li els cables** (a algú)

▷ **anar errat de comptes** (p.ext.)

CONFONDRE'S

■ **creuar-se-li els cables** (a algú) *O*, dir o fer una cosa per una altra; confondre's a l'hora de parlar sobre alguna cosa o a l'hora de fer una cosa *Se li van creuar els cables i va dir el contrari del que volia*

→ **dir una cosa per una altra** (a algú), **prendre la «a» per la «b»**

fer-li dos els ulls (a algú) *O*, fer els ulls, a algú, una impressió visual falsa o poc exacta (EC) *Dius que m'has vist al ball? Els ulls et deuen haver fet dos, perquè no he sortit de casa!* (EC)

CONFORMANT-SE

pobret i alegret *SCoord*, sense ambició (R-M)

Va vivint del producte del seu hort, pobret i alegret, ell diu que no necessita cap altra cosa (R-M)

CONFORMAR-SE

deixar-se dur pel corrent *SV*, obrar en consonància amb les opinions o els costums predominants (EC)

Et deixes dur pel corrent. Si el món on vius no t'agrada, procura canviar-lo / No et deixis portar pel corrent, actua! (També s'usa amb la forma *deixar-se portar pel corrent*)

▷ **contra corrent** (ant.), **seguir el corrent** (p.ext.), **caure-li tot bé** (a algú) (p.ext.), **estar-li tot bé** (a algú) (p.ext.), **deixar-se dur per** (p.ext.), **deixar-se anar** (p.ext.)

fer-se repicar *SV*, suportar una contrarietat, una conseqüència desagradable (EC)

Ahir no va voler venir; doncs, avui, que es faci repicar, no anirem a cercar-lo (R-M)

→ **fer-se batre, fer-se fotre, posar-s'hi fulles, posar-s'hi la mà**

girar-se a tots els vents *SV*, canviar d'actitud segons les circumstàncies / conformar-se al curs dels esdeveniments, sigui el que sigui (R-M, IEC)

No té cap ideal polític; es gira a tots els vents i treu el que pot de la situació (R-M)

→ **fer cara a tots els vents**

haver d'espinyar-se-les *SV*, haver de restar algú sense una cosa que volia o desitjava (EC)

Hi ha qui es creu que han de caçar les llebres amb so de tabals; però ara se les hauran d'espinyar (A-M)

→ **haver-se'n d'estrènyer el cap**

▷ **pintar-se** (alguna cosa) **a l'oli** (p.ext.), **tenir les de perdre** (p.ext.)

plorar amb un ull *SV*, no doldre's gaire de quelcom (R-M)

Plora amb un ull l'expropiació de la casa, perquè l'han compensat amb un solar molt bo i ben situat (R-M)

posar-se al diapasó (d'algú) *SV*, conformar-se a la manera de veure, de sentir, d'algú (IEC)

És extremament dòcil; no li costa gens de posar-se al diapasó de qualsevol que li sembla superior (R-M)

→ **ballar segons el so**

▷ **posar-se en avinença** (p.ext.)

CONFORME

d'acord *SP*, expressió de conformitat / amb aquella unió que resulta d'una manera comuna de sentir, de pensar o d'obrar (R-M, IEC)

Ho vols així? D'acord! Ja ho faré (R-M)

→ **està bé, està dit**

està bé *O*, expressió que indica conformitat (R-M)

Cal anar-hi demà? Està bé; ja em diràs a quina hora / Vols que demà vingui? Va bé, vindrà a les nou del matí (També s'usa amb la forma *va bé*) (R-M, *)

→ **d'acord, està dit**

venir bé (a algú) *SV*, estar d'acord amb alguna cosa (R-M)

Si ve bé a tothom, farem la reunió divendres / Vam proposar-li d'anar al teatre plegats, però a ell no li va venir bé / Si us va bé, veniu a sopar a les nou (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial i amb els verbs *anar, estar*, etc.)

→ **veure de bon ull**

CONFORMEMENT

segons que *SP*, d'acord, en consonància amb tal o tal fet

Segons que ha informat el ministre (EC)

→ **tal com**

CONFORMITAT

Àngela Maria *SN*, conformitat; això és! (SP)

—Això només s'ha fundat pels ignorants. —Àngela Maria! (També s'usa amb les formes Àngela i Àngela bona Maria) (A-M)

que sigui el que Déu vulgui *O*, paciència / per a indicar que deixem en mans de Déu les coses que han de succeir (A-M, *)

M'agradaria que em regalés una rosa per Sant Jordi, però que sigui el que Déu vulgui / L'estimarem igual tant si és una nena com si és un nen, serà el que Déu voldrà (També s'usa amb formes de futur *serà el que Déu vulgui* i *serà el que Déu voldrà*)

→ **beneït sia Déu, Déu dirà, Déu proveirà**

■ **té raó** *O*, expressió usada per a indicar conformitat

—*Ha dit a l'Anna que s'ha de comprar un cotxe. —Té raó, té raó* (S'usa normalment en les segones i en les terceres persones del present d'indicatiu)

→ **és veritat**

▷ **dir raó** (p.ext.), **donar la raó** (a algú) (p.ext.)

CONFRONTAT

en confrontació amb *SP*, en oposició amb / opo-sant-se a (IEC, *)

Has d'estudiar aquests mots en confrontació amb aquells altres / Els dos amics estan en confrontació (El complement és opcional)

CONFÚS

perdre els mistos *SV*, quedar confús, sense paraula, sense saber què dir (A-M)

Quan li han dit la mala nova ha perdut els mistos

→ **no saber a quin sant encomanar-se, no saber què dir**

▷ **quedar sense paraula** (p.ext.)

tenir la llengua grossa *SV*, parlar sense claredat, confusament (A-M)

Aquest professor és difícil de seguir perquè té la llengua grossa

CONFUSAMENT

a patolls *SP*, atropellament / a grups confusos, desordenats (R-M, IEC)

Han arribat a patolls / Van dirigir-se a la sortida a patolls (EC, *)

→ **a borbolls, a borbollons, a borbollades, a forfollons**

▷ **de qualsevol manera** (p.ext.), **fet i deixat estar** (p.ext.)

mig en plata mig en quartos *SCoord*, inconcretament / parlant confusament (R-M, *)

M'ho ha anat dient, mig en plata mig en quartos, perquè no gosava parlar clar (R-M)

▷ **amb mitges tintes** (p.ext.)

CONFUSIÓ

mercat de Calaf *SN*, nom que hom dóna a un lloc on hi ha gran confusió o moviment de gent /

lloc on hi ha molt de soroll o moviment de gent (Fr, A-M)

Això sembla el mercat de Calaf amb tanta gent entrant i sortint / Era una mena de mercat de Calaf, amb tant de soroll

→ **ésser un galliner, olla de grills, olla de cols, olla de bruixes, torre de Babel**

CONGENIAR

ésser cul i merda *SV*, avenir-se molt / ésser inseparables; es diu principalment dels amics que sempre van plegats, i més encara d'aquells qui van sempre junts per a mal fi (IEC, A-M)

Sempre estan d'acord en tot: són cul i merda / Els veuràs junts a tot arreu fent de les seves, són cul i merda (També s'usa amb el verb *semblar*)

→ **ésser carn i unglà, ésser tap i carbassa, ésser cul i camisa, ésser la corda i el poal**

● **ésser cul i braga** (Tortosa)

CONGÈNIT

de naixement *SP*, congènit / existent a la naixença o des de la naixença (IEC, *)

Té problemes auditius de naixement (També s'usa amb el nom *naixença*)

▷ **de natura** (p.ext.), **de mena** (p.ext.), **portar** (alguna cosa) **a la sang** (p.ext.), **des del ventre de sa mare** (p.ext.)

CONGESTIÓ

cop de sang *SN*, congestió cerebral brusca / denominació popular de l'apoplexia i de diversos estats inflamatoris, erupcions de la pell, taques vermelloses, etc., que hom atribueix a una aflluència sobtada de la sang (IEC, EC)

Va morir d'un cop de sang / La seva mare té tot el costat esquerre paràlitzat a conseqüència d'un cop de sang

▷ **cop de sangs** (v.f.)

CONGESTIONAT

vermell com un bitxo *SA*, expressió per a indicar que una persona està molt vermella de cara (A-M)

Quan s'enfada, crida i es posa vermell com un bitxo / Estava com un bitxo (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **vermell com un pebrot, vermell com un tomàquet, encendre's com un llucquet**

CONGRÉS

cambra baixa *SN*, congrés dels diputats (EC)

El congrés dels diputats també s'anomena cambra baixa

▷ **cambra alta** (p.ext.)

CONJECTURAR

dir una dita *SV*, arriscar una afirmació (R-M)

*A veure si saps qui he trobat a l'estació avui?
Digues una dita; no crec que ho encertis* (R-M)

CONJUGAL

de coixí SP, conjugal / dit per a referir-se a afers que formen part de l'àmbit de la parella (Fr, *)
En els assumptes de coixí d'una parella, millor no ficar-s'hi

CÒNJUGE

la seva meitat SD, un cònjuge, especialment la muller, respecte a l'altre (EC)
En Joan sempre porta la seva meitat a tots els sopars de feina (També s'usa amb els possessius *meu i teu*)
▷ **la seva mitja taronja** (p.ext.)

CONJUNT

en rassa SP, sense triar (EC)
De tots aquests carracs que tenim en rassa, només en podrem fer servir la meitat
→ **en conjunt**
▷ **a centenars** (p.ext.), **a piles** (p.ext.), **a munts** (p.ext.)

CONJUNTAMENT

a l'una SP, unidament (IEC)
En aquell partit polític tots van a l'una / Hem d'anar tots a l'una, si no volem fracassar / Solen fer les coses a l'una (R-M, EC, *)
→ **a l'uníson, en bloc, de mancomú, de concert** (amb algú), **fer ali**
▷ **estar d'acord amb** (p.ext.), **tirar d'un coll** (p.ext.)

a quatre mans SP, dit de les peces per a piano o per a d'altres instruments de teclat que poden ésser interpretades per dues persones en un mateix instrument (EC)

Una peça de piano a quatre mans / Van tocar a quatre mans una bona estona (IEC, *)

al mateix temps SP, conjuntament, sense diferència de temps; ensems (A-M)
Hi han anat al mateix temps / Tots parlen en un mateix temps (També s'usa amb la forma *a un mateix temps*) (*, A-M)
→ **a un temps**

de mancomú SP, mancomunadament / amb acord pres conjuntament (IEC, *)
Els estudiants i els obrers van lluitar de mancomú per reivindicar els seus drets
→ **a l'una, de concert** (amb algú), **de comú acord**

en bloc SP, tot junt. Conjuntament / en conjunt, globalment (R-M, EC)
Tots els treballadors han anat en bloc a queixar-se al director del mal comportament del capatàs / Compran una partida de mercaderies en bloc (R-M, IEC)
→ **en massa, a l'una**
▷ **en plural** (p.ext.)

en comú SP, plegats, conjuntament (IEC)
Han treballat en comú molts anys pel mateix ideal i continuaran fent-ho (R-M)
▷ **en companyia** (d'algú) (p.ext.)

en pes SP, completament; sense faltar ningú / tots, sense mancar-n'hi ni un (IEC, EC)
Hi anirem tots en pes / La ciutat en pes demanava l'amnistia (IEC, EC)

fer causa comuna SV, actuar conjuntament per uns mateixos objectius (IEC)
Uns i altres fan causa comuna contra la droga (IEC)
→ **fer pinya, fer capelleta**
▷ **de comú acord** (p.ext.), **de mancomú** (p.ext.)
que...que SCoord, els uns...els altres / d'una cosa i altra (EC, *)
Que vells que nous, n'hi havia ben bé un miler (EC)

CONJUNTAT

de conjunt SP, locució que serveix per a indicar que alguna cosa s'adapta a una altra, que s'hi adiu, que s'hi combina harmònicament
Buscava una brusa que li fes de conjunt amb una faldilla que s'havia comprat temps enrere
▷ **fer joc** (amb alguna cosa) (p.ext.)

CONNATURAL

de natura SP, expressió usada per a indicar que algú està determinat pel conjunt de condicions de la seva naturalesa
Si no és intel·ligent de natura, malament! / És prim de natura (A-M, *)
→ **de mena**

▷ **per natura** (v.f.), **de naixement** (p.ext.), **portar** (alguna cosa) **a la sang** (p.ext.), **portar** (alguna cosa) **a dins** (p.ext.), **que no es compra ni es ven** (p.ext.), **des del ventre de sa mare** (p.ext.)

portar (alguna cosa) **a dins SV**, tenir un sentiment o aptitud connatural (R-M)
Porta la sensibilitat artística a dins i la sap transmetre / Vol estudiar música; ho porta a dins de tota la vida; és la seva màxima aspiració / Sempre li ha agradat molt organitzar i dirigir; ho porta a dins (*, R-M, R-M)

→ **portar** (alguna cosa) **a la sang, que no es compra ni es ven**
▷ **no poder fer-hi més** (p.ext.), **de naixement** (p.ext.), **de natura** (p.ext.)

portar (alguna cosa) **a la sang SV**, tenir un sentiment o aptitud natural (R-M)

Tots els seus avantpassats foren aventurers; i ell també porta a la sang el desig de viatges fantàstics (R-M)
→ **portar** (alguna cosa) **a dins, que no es compra ni es ven**

▷ **no poder fer-hi més** (p.ext.), **de naixement** (p.ext.), **de mena** (p.ext.), **de natura** (p.ext.)

CONNECTOR

pinces de cocodril *SN*, petites pinces de boca dentada i tancades per una molla que permeten de connectar ràpidament i provisionalment conductors, cables, aparells, etc. (EC)

Vam fer servir les pinces de cocodril per connectar aquells dos aparells

CONNEXIÓ

en estrella *SP*, dit de la connexió d'aparells o enrotllaments polifàsics consistent a unir un extrem de cadascun dels enrotllaments o borns corresponents a cada fase a un punt comú, i l'altre extrem a la fase corresponent (EC)

He hagut d'instal·lar un sistema elèctric en estrella perquè l'aparell funcionés

en línia *SP*, dit de la màquina o la unitat informàtica que és controlada per una altra o pel sistema i que mentre dura aquesta situació pot establir-hi connexió operativa sense intervenció externa (IEC)

Ja podeu consultar diversos diccionaris en línia

en paral·lel *SP*, dit de la disposició d'una sèrie d'elements, generadors, etc., similars, tal que els borns de la mateixa polaritat o homòlegs són connectats entre ells (EC)

L'electricista va instal·lar un circuit en paral·lel

▷ **en sèrie** (p.ext.)

en sèrie *SP*, dit de la disposició d'un conjunt d'elements, generadors, etc., similars, de tal manera que formen un sol camí per al corrent i que, per tant, són travessats tots ells pel mateix corrent (EC)

Bombetes connectades en sèrie

▷ **en paral·lel** (p.ext.)

en triangle *SP*, dit de la connexió poligonal en cas particular d'un sistema trifàsic (EC)

Va instal·lar un sistema elèctric en triangle

presa de terra *SN*, conductor que hom posa en contacte íntim amb el sòl a fi d'establir una connexió entre certes parts metàl·liques d'una instal·lació i terra, i protegir així la instal·lació (EC)

Haurem d'instal·lar una presa de terra

▷ **presa de corrent** (p.ext.)

CONQUISTAR

fer-se seu (algú) *SV*, convèncer / guanyar-se el voler d'una persona (R-M, *)

Des de les primeres paraules s'ha fet seu tot l'auditori (També s'usa amb les altres formes del possessiu) (R-M)

→ **ficar-se** (algú) **a la butxaca**

guanyar-se el cor (d'algú) *SV*, conquistar la voluntat d'altri / captivar-li la simpatia, l'afecte (Fr, EC)

Es va guanyar el cor del públic amb les seves bones interpretacions / La tractava tan bé que de seguida es va guanyar el seu cor

→ **robar-li el cor** (a algú), **ballar-li l'aigua als ulls** (a algú), **ballar-li en l'ull** (a algú)

CONREU

de cultiu *SP*, dit per a referir-se al conjunt de treballs destinats a prendre cura de la terra i de les plantes, i a la terra i plantes destinades a l'explotació agrícola

Ha anat a comprar terra de cultiu

→ **de conreu**

▷ **de regadiu** (p.ext.), **de secà** (p.ext.), **peça de terra** (p.ext.)

CONSAGRACIÓ

els sants olis *SD*, oli d'oliva consagrat que hom destina a diverses cerimònies (EC)

Per a l'extremunció cal fer ús dels sants olis

CONSAGRAR

alçar Déu *SV*, alçar, elevar, l'hòstia i el calze després de la consagració (EC)

El capellà va alçar Déu i tots els presents ens vàrem haver de posar drets (També s'usa amb els verbs *aixecar*, *elevar*, *llevar*, etc.)

CONSCIÈNCIA

ésser una consciència *SV*, ésser (una cosa) de tal manera que remordeix la consciència (EC)

Des que ens vam barallar amb la Marta, aquest tema és una consciència / Després de tants anys de ser al club, l'acomiadament d'aquell jugador és una consciència

→ **ésser un cas de consciència, fer consciència**

fer consciència *SV*, provocar (alguna cosa) el sentiment de culpabilitat o de llàstima (IEC)

Feia consciència veure aquelles criatures demanant caritat / Fa consciència veure'l tan trist (IEC, EC)

→ **ésser una consciència**

fur de l'ànima *SN*, judici de la consciència / els dictats de la consciència (EC, A-M)

A l'últim moment, el fur de l'ànima va impedir que cometés el crim

→ **fur intern, fur de la consciència, tribunal de la consciència**

▷ **for d'ànima** (v.f.)

fur de la consciència *SN*, judici de la consciència (EC)

El fur de la consciència no li permetia fer allò

→ **fur intern, tribunal de la consciència, fur de l'ànima**

fur intern *SN*, judici de la consciència (IEC)

El fur intern li prohibia fer el que desitjava

→ **tribunal de la consciència, fur de la consciència, fur de l'ànima**

tribunal de la consciència *SN*, judici de la consciència / recte judici que l'home es forma sobre les pròpies accions (Fr, EC)

El tribunal de la consciència em dicta que això no s'ha de fer

→ **fur de la consciència, fur intern, fur de l'ànima**

CONSCIENCIACIÓ

presa de consciència *SN*, procés d'adquisició de consciència

Hem d'aconseguir la presa de consciència dels problemes més punyents per part de la societat, si volem aconseguir un món més just

▷ **prendre consciència** (d'alguna cosa) (p.ext.)

CONSCIENCIAR-SE

fer-se a la idea (d'alguna cosa) *SV*, conscienciar-se d'alguna cosa, adquirir-ne notícia

Fes-te a la idea que demà s'acaben les vacances i has de tornar a la feina

→ **prendre consciència** (d'alguna cosa), **prendre esment** (d'alguna cosa), **posar-se bé amb Déu, fer-se comptes** (d'alguna cosa)

posar-se bé amb Déu *SV*, preparar-se per a una empresa difícil o perillosa (A-M)

Abans de descendir aquell barranc es va posar bé amb Déu

→ **fer-se a la idea** (d'alguna cosa)

■ **prendre consciència** (d'alguna cosa) *SV*, conscienciar-se d'alguna cosa, adquirir-ne notícia

Amb aquell fracàs va prendre consciència de la gravetat de la situació

→ **fer-se a la idea** (d'alguna cosa), **prendre esment** (d'alguna cosa)

▷ **presa de consciència** (p.ext.), **fer-se capaç** (d'alguna cosa) (p.ext.)

prendre esment (d'alguna cosa) *SV*, assabentar-se / adquirir consciència, notícia d'alguna cosa (R-M, IEC)

Ha obrat impulsivament, sense prendre esment de la veritable situació / Quan en va prendre esment ja era massa tard (R-M, EC)

→ **fer-se càrrec** (d'alguna cosa), **fer-se a la idea** (d'alguna cosa), **prendre consciència** (d'alguna cosa)

▷ **tenir esment** (d'alguna cosa) (p.ext.)

CONSCIENTMENT

a cient *SP*, conscientment, amb plena coneixença (EC)

Sempre fa les coses a cient; per això es pensa que mai no s'equivoca

→ **plena consciència, amb coneixement de causa**

en consciència *SP*, d'acord amb els dictats de la consciència (EC)

Va obrar en consciència a l'hora d'escollir entre les diverses opcions

→ **segons bona consciència, per esguard de consciència, amb plena consciència**

per esguard de consciència *SP*, d'acord amb els dictats de la consciència (EC)

No ho va fer per esguard de consciència

→ **segons bona consciència, en consciència**
segons bona consciència *SP*, d'acord amb els dictats de la consciència (EC)

Obrava segons bona consciència, sense tenir en compte els prejudicis de la societat

→ **per esguard de consciència, en consciència**

CONSECUTIU

en cadena *SP*, seguidament, l'un darrere l'altre / en successió continuada (IEC, EC)

Per mitjà de l'energia atòmica es provoquen explosions en cadena que poden tenir límits imprevisibles / Reacció en cadena / Per a la millora de la producció han decidit treballar en cadena (R-M, EC, *)

→ **en sèrie**

▷ **de confecció** (p.ext.), **fer la cadena** (p.ext.)

CONSECUTIVAMENT

a continuació *SP*, consecutivament / just després (R-M, *)

Va parlar el president i a continuació va ser llegida la memòria / Primer es presentaren al públic tots els actors i a continuació interpretaren l'obra (R-M)

→ **tot seguit, de continent, en acabat de, al darrere de**

▷ **a poc d'espai** (p.ext.)

CONSEGÜENTMENT

així que *SAdv*, de manera que / expressió de conseqüència o finalitat (IEC, *)

Vas molt malament, així que espavila't / Plovia molt; així que va agafar un taxi per a no mullar-se (IEC, *)

→ **de manera que, per tant, per consegüent, així doncs**

de contracop *SP*, de retop / a conseqüència d'una acció dirigida a un altre efecte (EC, *)

Si aquesta casa se'n va per terra, de contracop també hauran de plegar les cases filials / Si els jugadors només estan pendents d'atacar, els faran un gol de contracop / Si l'empresa plega, de contracop també hauran de plegar altres cases (IEC, *, EC)

→ **de rebot, de retop, de retruc per carambola**

de retop *SP*, a conseqüència d'una acció dirigida a un altre efecte / venint a topar / després de topar (R-M, IEC, EC)

Va enfadar-se molt amb els responsables i de retop ens va escridassar a nosaltres, que no en sabíem res / La pedra el va ferir de retop (R-M, EC)

→ **de rebot, per carambola, de retruc**

▷ **de resultes de** (p.ext.), **a conseqüència de** (p.ext.), **per extensió** (p.ext.), **per taula** (p.ext.)

en conseqüència *SP*, resultant d'una causa (R-M)

S'ha ferit en una mà; en conseqüència no podrà donar el recital de piano que tenia programat / No tinc diners; en conseqüència, no us puc ajudar (R-M, IEC)

→ **per consegüent**

per consegüent *SP*, com a conseqüència / resultant d'una causa (IEC, *)

No ens donaran les vacances fins al dia quinze, per consegüent jo perdre el passatge que tenia reservat per al dia cinc (R-M)

→ **en conseqüència, per tant, així doncs, així que, per regla de tres**

■ **per regla de tres** *SP*, com a conseqüència, per tal causa, en atenció a això

Són dos quarts de vuit i plega de treballar a les set. Per regla de tres, ja hauria de ser a casa (També s'usa amb la forma *per aquesta regla de tres*)

→ **per tant, per consegüent**

per tant *SP*, com a conseqüència / per tal causa, en atenció a això (R-M, IEC)

Diu que vindran ells dos; per tant, amb tu i jo serem quatre (R-M)

→ **per consegüent, així doncs, així que, per regla de tres**

CONSELLER

eminència grisa *SN*, conseller íntim que actua a l'ombra (EC)

Aquell polític no hauria tirat endavant sense l'eminència grisa que té al seu costat

▷ **persona de consell** (p.ext.)

ésser el braç dret (d'algú) *SV*, (ésser) la persona que ajuda més eficaçment algú, que li és un auxiliar necessari / ésser el seu principal instrument (A-M, IEC)

Ell és el braç dret del president / Ell no fa mai res sense consultar-ho al seu cosí, que és el seu braç dret (*, R-M)

▷ **persona de consell** (p.ext.)

CONSENTIR

donar fil (a algú) *SV*, deixar algú dir, deixar-lo fer, etc., com hom fa amb aquell del qual no cal fer cap cas digui el que digui, faci el que faci, etc. (EC)

Si no donés fil no abusarien tant de la seva confiança (R-M)

→ **obrir la mà**

▷ **donar corda** (a algú) (p.ext.)

no fer dos mots (a alguna cosa) *SV*, no posar cap objecció a alguna cosa (A-M)

Mai te farà dos mots a res que li diguis: sempre diu que sí

[Mall. (A-M)]

obrir la mà *SV*, deixar de ser rigorós / moderar el rigor (R-M, IEC)

En aquest aspecte el govern ha obert la mà; hi ha massa permissivitat (R-M)

→ **donar fil** (a algú)

▷ **cloure la mà** (ant.)

pagar els esquellots *SV*, avenir-se a servir de bur-la (R-M)

A més d'haver-me fet perdre tant de temps, encara vol que li deixi el cotxe i jo vagi a peu a casa! Això sí que seria pagar els esquellots! (R-M)

→ **ésser cornut i pagar el beure, pregar i pagar, quedar cul batut i cara alegre**

pregar i pagar *SCoord*, admetre una situació abusiva a profit d'un altre (R-M)

És ell qui et deu el favor, i encara espera que tu t'hi rebaixis? Això seria pregar i pagar; no cedeixis pas (R-M)

→ **pagar els esquellots, quedar cul batut i cara alegre, ésser cornut i pagar el beure**

quedar cul batut i cara alegre *SV*, avenir-se a ésser perjudicat o burlat (R-M)

No té altra sortida que acceptar el pacte que li proposen, tot i que el perjudica molt; quedarà cul batut i cara alegre perquè encara els haurà de donar les gràcies (R-M)

→ **pagar els esquellots, pregar i pagar, ésser cornut i pagar el beure**

CONSENTIT

ésser un pet aviciat *SV*, ésser un infant molt consentit (R-M)

Aques nen és un pet aviciat: li ho deixen fer tot (També s'usa amb la forma *ésser un pet viciat*) (R-M)

→ **fill de papà**

fill de papà *SN*, nen o jove consentit, a qui els seus pares i altres familiars pròxims han concedit tota mena de facilitats i capritxos

Es comporta com un fill de papà / Li permeten tots els capritxos, és un fill de papà / Mai no s'ha hagut d'esforçar per a res perquè és un fill de papà i li ho han donat tot ben mastegat / Està fet un fill de papà

→ **ésser un pet aviciat**

CONSEQÜÈNCIA

a conseqüència de *SP*, per efecte de la causa indicada / com a conseqüència o resultat de (R-M, IEC)

No pot moure el braç a conseqüència de la caiguda / A conseqüència de l'ensurt de l'accident, va patir un avortament / Ha mort a conseqüència d'una caiguda / A conseqüència d'haver esquiat set hores seguides va tenir una tendinitis (R-M, *, EC, *)

→ **de resultes de, arran de**

▷ **de retop** (p.ext.), **per torna** (p.ext.)

així doncs *SAdv*, per tal causa, en atenció a alguna cosa

Tenim pressa, així doncs no ens facis esperar (EC)

→ **per tant, per consegüent, així que**

▷ **doncs bé** (p.ext.)

de forma que *SP*, expressió de conseqüència o finalitat

Escriu-ho amb un bolígraf vermell de forma que destaquí més

→ **de manera que**

de manera que *SP*, com a conseqüència / expressió de conseqüència o finalitat (R-M, IEC)

Ja hem rebut la invitació, de manera que hi haurem d'anar / Es disfressà de manera que ningú no pogués reconèixer-lo / Li ho explicà amb gràcia, de tal manera que ho entengués (IEC, EC, *)

→ **de forma que, així que**

de resultes de *SP*, com a conseqüència de / com a resultat (R-M, A-M)

De resultes d'aquella visita tot es va arreglar / De resultes d'aquella caiguda restà coix tota la vida (R-M, EC)

→ **a conseqüència de, arran de**

▷ **de retop** (p.ext.), **en virtut** (d'alguna cosa) (p.ext.)

doncs bé *SConj*, introduint una conseqüència que tal volta podia ésser posada en dubte, objectada, etc. (IEC)

Vam deixar-ho tot net. Doncs bé, algú ho ha tocat / Ho heu entès tots, oi? Doncs bé, ell diu que no ho pot acceptar (EC, *)

▷ **així doncs** (p.ext.)

en virtut (d'alguna cosa) *SP*, per l'acció de (EC)

Li van donar el premi en virtut de la tasca realitzada al llarg de la seva vida / En virtut de l'article 3 de l'Estatut, el català és llengua pròpia de Catalunya

▷ **per virtut** (d'alguna cosa) (v.f.), **de resultes de** (p.ext.), **en atenció a** (p.ext.)

CONSERVA

de servir *SP*, [fruita] que es conserva llarga temporada sense podrir-se o tornar-se dolenta (A-M)

Fruita de servir / Tomàquets de servir (IEC)

▷ **en conserva** (p.ext.)

en conserva *SP*, dit per a referir-se a aquell producte alimentari, la conservació del qual és assegurada per l'envasament en un recipient estanc i pel tractament amb calor o qualsevol altre mètode autoritzat, a fi d'acabar amb els enzims, microorganismes o llurs toxines

Faves en conserva / Pebrots en conserva (IEC, EC)

▷ **de servir** (p.ext.), **en escabetx** (p.ext.)

CONSERVADOR

de dretes *SP*, relatiu o pertanyent a la dreta política (IEC)

És un partit de dretes

▷ **de dreta** (v.f.), **d'esquerres** (ant.), **la dreta** (p.ext.)

fer olor de naftalina *SV*, expressió amb què hom fa referència a institucions, a ideologies, etc., massa tancades, que no evolucionen (EC)

El nom mateix d'aquella penya ja feia olor de naftalina (EC)

CONSERVAR-SE

conservar-se com una rosa en remull *SV*, conservar-se molt bé una persona, encara que tingui molta edat (A-M)

La seva àvia es cuida molt, per això es conserva com una rosa en remull

→ **no passar els anys** (per a algú), **no passar el temps** (per algú), **portar bé els anys**

▷ **fresc com una rosa** (p.ext.)

no passar els anys (per algú) *O*, no semblar que es torni vell, tenir l'aspecte més juvenívola del que l'edat faria esperar

Noia, estàs com sempre. Per tu no passen els anys

→ **no passar el temps** (per algú), **conservar-se com una rosa en remull, portar bé els anys**

▷ **sortir cabells blancs** (ant.)

CONSIDERABLE

de consideració *SP*, considerable / important, que cal tenir en compte (IEC, *)

En aquest punt de la xarxa viària cada diumenge es forma un embús de consideració / Sembla que té una malaltia de consideració; és més greu del que semblava de primer moment (*, R-M)

→ **d'importància**

▷ **de por** (p.ext.), **de cavall** (p.ext.)

CONSIDERANT

a aquest efecte *SP*, amb vista de realitzar això que hom diu, perquè sigui així (EC)

Pretenia acabar la carrera en un any menys; a aquest efecte, es passava les nits estudiant (IEC)

→ **al dit efecte, a l'efecte**

▷ **per aquest efecte** (v.f.)

a l'efecte de *SP*, amb vista a realitzar això que hom diu, perquè sigui així (EC)

Cal fer-ho bé a l'efecte de poder vendre-ho a bon preu / Signo aquest certificat a l'efecte que tramiteu els documents (R-M, *)

→ **a aquest efecte, al dit efecte**

▷ **a efecte de** (v.f.)

al dit efecte *SP*, amb vista a realitzar això que hom diu, perquè sigui així (EC)

Volia aconseguir comprar aquell cotxe de totes totes; al dit efecte es va passar tot un any estalviant

→ **a aquest efecte, a l'efecte**

▷ **pel dit efecte** (v.f.), **a dit efecte** (v.f.)

atenent que *SAdv*, considerant que, tenint en compte que, d'acord amb (IEC)

Atenent que és fora de Barcelona, no podrà comparèixer a la cita (IEC)

→ **atès que, tenint esguard de**

atès que *SA*, considerant que, tenint en compte que, d'acord amb / considerant que, havent esguard que (IEC, EC)

No l'han volgut denunciar atès que és un infeliç que no sap el que fa / Atès que prestà servei durant dos anys, li pertoca una indemnització considerable / Atès que no hi podia assistir tothom, la reunió ha estat suspesa (R-M, IEC, EC)

→ **atenent que, vist que, puix que, tenint esguard de, com sigui que, ja que, com que**

ben mirat *SA*, considerant bé alguna cosa / si es mira bé / si ho pensem bé (R-M, IEC, EC)

No cal que els critiqui perquè, ben mirat, ell també es comporta de manera semblant / Hi vaig, però ben mirat no hi hauria d'anar (R-M, EC)

→ **a fi de comptes**

com sigui que *SConj*, pel fet que, ja que / perquè (causal) (EC, *)

Com sigui que ells van fer tard, vaig entrar-hi jo sol / Com sigui que ells no comparegueren, ho vam haver de fer nosaltres tots sols / Com sigui que se n'ha d'assabentar tard o d'hora, val més dir-li-ho (EC, IEC, *)

→ **per tal com, atès que**

■ **de cara a** *SP*, considerant alguna cosa, dirigint-hi els esforços

És una ONG que treballa de cara als més pobres

→ **en atenció a, en consideració a**

▷ **tenir** (algú o alguna cosa) **en compte** (p.ext.)

en atenció a *SP*, en consideració a / considerant algú o alguna cosa (Fr, *)

En atenció al que dèiem abans mireu la pàgina 15 / Distribueixen l'ajuda en atenció als més perjudicats per la catàstrofe

→ **per esguard de, en contemplació de, de cara a**

▷ **en virtut** (d'alguna cosa) (p.ext.), **en honor** (a alguna cosa) (p.ext.)

en consideració a *SP*, considerant alguna cosa

En consideració als seus serveis, als seus mèrits / Han fet un homenatge en consideració a les víctimes de l'accident (IEC, *)

→ **per esguard de, en vista de, de cara a**

▷ **per consideració a** (v.f.), **en honor** (a alguna cosa) (p.ext.), **tenir** (algú o alguna cosa) **en consideració** (p.ext.)

en contemplació de *SP*, en atenció a / considerant algú o alguna cosa (EC, *)

En contemplació d'aquest tema, ja no hi tinc res més a dir

→ **per esguard de, en atenció a**

▷ **per contemplació de** (v.f.)

en honor (a alguna cosa) *SP*, respectant algú o alguna cosa, no faltant-hi

En honor als desitjos del difunt / En honor a la veritat cal dir que en Joaquim sempre s'havia portat malament amb la seva muller / L'Ajuntament de Sant Quirze convocà una manifestació en honor a les víctimes del terrorisme

▷ **fer honor a** (p.ext.), **en consideració a** (p.ext.), **en atenció a** (p.ext.), **en nom de** (p.ext.), **en reconeixença** (d'alguna cosa) (p.ext.)

en vista de *SP*, considerant, atenent (IEC)

En vista de la complicació que això implica, val més no fer-ho / En vista de l'èxit, han ampliat els seus plans (R-M, EC)

→ **tenint esguard de, per esguard de, en consideració a**

▷ **amb vista de** (v.f.)

per cara de *SP*, en atenció d'algú o d'alguna cosa / per consideració de (R-M, A-M)

Ha pogut entrar per cara del Sr. Garcia

→ **gràcies a, mercès a, per la bona cara** (d'algú)

per esguard de *SP*, tenint consideració a / per consideració, en atenció a una cosa (R-M, A-M)

No el vol acomiadar del treball per esguard del seu pare, que era un home molt estimat a l'empresa / Ho va fer per esguard de la seva situació, que era molt dramàtica (R-M, *)

→ **tenint esguard de, segons esguard de, en consideració a, en atenció a, en vista de**

per la bona cara (d'algú) *SP*, en consideració a algú, responent aquest d'alguns fets

M'ho han donat de seguida per la bona cara del meu amic Pere; altrament, hauria hagut d'esperar-me vuit dies (R-M)

→ **per cara de**

segons esguard de *SP*, per consideració, en atenció a una cosa / considerant alguna cosa (A-M, *)

Va actuar segons esguard de la situació en què havien quedat les criatures i no va dubtar a acollir-los a casa seva

→ **tenint esguard de, per esguard de**

▷ **en funció** (d'alguna cosa) (p.ext.)

tenint esguard de *SAdv*, considerant que... (IEC)

Tenint esguard de la situació delicada, s'ha decidit a no interferir en l'assumpte / Tenint esguard que és un pobre vell no l'han obligat a treballar com els altres (També s'usa amb la forma *havent esguard de*) (*, R-M)

→ **atenent que, atès que, en vista de, per esguard de, segons esguard de**

CONSIDERAR

no perdre (alguna cosa) **de vista** *SV*, tenir present, considerar (R-M)

No perdís aquestes raons de vista / Cal no perdre de vista els motius que l'han conduït a la situació actual (*, R-M)

▷ **tenir present** (p.ext.)

posar (alguna cosa) **en l'actiu** (d'algú) *SV*, tenir en compte alguna cosa a algú (IEC)

Ahir vaig posar aquest llibre en el meu actiu per fer-lo servir com a referència en el treball que faig

→ **tenir** (algú o alguna cosa) **en compte**

prendre (alguna cosa) **a bona part** *SV*, prendre alguna cosa bé, en bon sentit (A-M)

Com vos sou bo, prendreu en bona part que se us doni algun avís

▷ **prendre** (alguna cosa) **en mala part** (ant.)

prendre (algú o alguna cosa) **en compte** *SV*, considerar, no oblidar (EC)

Pren-los en compte i després et prendran en compte ells a tu / Pren en compte que demà hi ha la reunió de veïns

→ **tenir present, tenir** (algú o alguna cosa) **en compte, prendre** (algú o alguna cosa) **en consideració**

▷ **entrar en compte** (p.ext.)

prendre (algú o alguna cosa) **en consideració** *SV*, prestar atenció, fer cabal (EC)

Cal prendre aquesta demanda en consideració

→ **tenir** (algú o alguna cosa) **en compte, tenir** (algú o alguna cosa) **en consideració**

▷ **donar el to** (a alguna cosa) (p.ext.)

tenir (algú o alguna cosa) **en compte** *SV*, considerar, no oblidar (EC)

Hem de tenir tots els detalls en compte / Cal que tinguem en compte aquest fet / Aquest detall, l'heu de tenir en compte / Tenint en compte que plou, agafeu el paraigua (, EC, IEC, *)*

→ **tenir present, prendre** (algú o alguna cosa) **en compte, tenir** (algú o alguna cosa) **en consideració, posar** (alguna cosa) **en l'actiu** (d'algú)

▷ **deixar** (algú o alguna cosa) **de banda** (ant.), **de cara a** (p.ext.), **entrar en compte** (p.ext.)

tenir (alguna cosa) **en consideració** *SV*, prestar atenció, fer cabal (EC)

Cal tenir tots els factors en consideració a l'hora de prendre una determinació

→ **prendre** (algú o alguna cosa) **en consideració, tenir** (algú o alguna cosa) **en compte**

▷ **en consideració a** (p.ext.), **mirar prim** (p.ext.)

tenir (alguna cosa) **per a si mateix** *SV*, considerar / formular un pensament sense arribar a pronunciar-lo en veu alta (IEC, *)

Tenia totes aquelles cabòries per a si mateix / Té per a si mateix que és una bona persona / Jo tinc per a mi que és boig (També s'usa amb la forma tenir (alguna cosa) per a si) (, *, IEC)*

→ **dir** (alguna cosa) **entre si mateix, dir** (alguna cosa) **per a si mateix**

treure (alguna cosa) **a rotlle** *SV*, fer que es tingui en consideració, que se'n parli, etc. (IEC)

A la propera reunió de veïns hem de treure a rotlle la derrama pendent (S'usa normalment amb els noms problema, qüestió, tema, etc. com a complement del verb)

→ **portar** (alguna cosa) **a col·lació**

▷ **entrar en consell** (inv.), **fer raons** (p.ext.)

CONSIGNA

mot d'ordre *SN*, consigna verbal de reconeixement entre militars de missions concretes, composta del sant i senya i la contrasenya (EC)

Per poder entrar al campament, cal saber el mot d'ordre, que és el senyal convingut (R-M)

→ **sant i senya**

▷ **paraula clau** (p.ext.)

sant i senya *SCoord*, contrasenya / mots que serveixen al sentinella per a identificar, sobretot durant la nit, els qui s'apropen al lloc de guàrdia (R-M, IEC)

Ningú no tenia accés al lloc de reunió si no donava el sant i senya; temien la intrusió d'algun espia / Després d'haver donat el sant i senya, en van obrir la porta (R-M)

→ **mot d'ordre**

▷ **paraula clau** (p.ext.), **paraula de pas** (p.ext.)

CONSIGNAR

posar falta (a algú) *SV*, consignar la no-assistència a un lloc, especialment a classe, d'algú que té el deure d'assistir-hi (EC)

Han posat falta als qui han fet campana / El professor ha passat llista i t'ha posat falta (, EC)*

▷ **passar llista** (p.ext.)

CONSISTENT

■ **tenir cos** *SV*, ésser molt consistent, alguna cosa

Aquest article té cos; presenta uns arguments molt consistents

CÒNSOL

cònsol de catalans *SN*, cònsol d'ultramar representant dels interessos del comerç català (IEC)

Durant molts anys havia estat cònsol de catalans

▷ **cònsol de mar** (p.ext.), **cònsol de llotja** (p.ext.)

cònsol de llotja *SN*, cònsol de mar / qualsevol dels dos magistrats que a les ciutats i a les viles mercantils catalanes exercien la jurisdicció, en la primera instància, sobre les causes marítimes i mercantils, juntament amb els defensors de la mercaderia, les corporacions de mercaders (IEC, *)

Aquesta situació ha de ser resolta pel cònsol de llotja

→ **cònsol de mar**

- ▷ **cònsol de la llotja** (v.f.), **cònsol de catalans** (p.ext.), **consolat de mar** (p.ext.)

cònsol de mar *SN*, qualsevol dels dos magistrats que a les ciutats i a les viles mercantils catalanes exercien la jurisdicció, en la primera instància, sobre les causes marítimes i mercantils, juntament amb els defensors de la mercaderia, les corporacions de mercaders (IEC)

Abans les causes marítimes les duia el cònsol de mar

→ **cònsol de llotja**

- ▷ **cònsol de la mar** (v.f.), **cònsol de catalans** (p.ext.), **consolat de mar** (p.ext.)

CONSOLAR

eixugar els plors (d'algú) *SV*, alleujar la pena, el dolor, d'algú

És la que eixuga els plors de tota la colla / La Núria eixuga les llàgrimes de tothom: escolta totes les desgràcies (També s'usa amb el nom *llàgrima*)

- ▷ **aixecar l'ànim** (a algú) (p.ext.)

CONSOLIDAR-SE

prendre cos *SV*, augmentar la importància de quelcom (R-M)

De quan n'ha canviat la direcció, la producció ha pres cos / Aquesta associació cada dia va prenent més cos; esdevé la més important del seu gènere (R-M)

→ **agafar volada**

CONSTANTMENT

cada dia *SQ*, constantment / molt sovint, contínuament, constantment, sempre (R-M, *)

Cada dia s'intensifica la importància del català en l'ensenyament (R-M)

→ **de dia en dia, a diari, un dia sí i l'altre també, dia per altre i dos arreu**

- ▷ **cada dos per tres** (p.ext.)

de dia en dia *SP*, progressivament. Constantment / l'un darrere l'altre (R-M, EC)

Les coses s'encareixen de dia en dia; hi ha una gran diferència de preus cada dos o tres mesos (R-M)

→ **cada dia, dia per altre i dos arreu**

- ▷ **dia a dia** (v.f.)

CONSTEL·LACIÓ

l'Óssa Major *SD*, constel·lació boreal pròxima al pol, que consta de cinquanta-sis estels, dels quals set són principals i molt brillants

A muntanya és fàcil de veure l'Óssa Major

- ▷ **l'Óssa Menor** (p.ext.)

l'Óssa Menor *SD*, constel·lació boreal que conté vint estels, set d'ells molt visibles, un dels quals és l'estrella polar (A-M)

Mira cap al cel que intentarem trobar l'Óssa Menor

- ▷ **l'Óssa Major** (p.ext.), **l'estel polar** (p.ext.), **l'estel del nord** (p.ext.)

CONSTIPAT

■ **carregat de pit** *SA*, estar refredat dels pulmons o dels bronquis

Em sento carregat de pit, dec haver agafat un refredat

→ **tenir el pit carregat, refredat com una sopa, fet una sopa**

tenir el pit carregat *SV*, estar refredat dels pulmons o dels bronquis (EC)

Millor que et quedis a casa i no surtis perquè tens el pit carregat / Aquesta criatura està amb el pit carregat (També s'usa amb la forma *amb el pit carregat*)

→ **refredat com una sopa, fet una sopa, carregat de pit**

- ▷ **cop d'aire** (p.ext.), **carregar-se de pit** (p.ext.)

CONSTRÈNYER-SE

posar el peu a rotlle *SV*, fer bondat, posar-se dintre de la llei (A-M)

Aquesta situació no pot continuar així, hauran de posar el peu a rotlle ben aviat / És una escola molt severa que fa posar el peu a rotlle i no admet la indisciplina (*, R-M)

→ **passar per l'adreçador**

- ▷ **apretar els dogals** (a algú) (inv.), **a rotlle** (p.ext.)

CONSTRUCCIÓ

claper de gegants *SN*, restes de construccions ciclòpies (IEC)

Al poble del costat diuen que s'hi conserva un claper de gegants

CONSTRUCTOR

mestre d'aixa *SN*, fuster constructor de naus / menestral que a les drassanes de vaixells de fusta treballa aquesta i projecta i construeix tota mena d'embarcacions (IEC, EC)

Coneix molt bé el món dels vaixells perquè el seu avi era mestre d'aixa

mestre de cases *SN*, professional que, sota la direcció d'un arquitecte o sense, dirigeix els paletes i els manobres (R-M)

Fa de mestre de cases en aquesta construcció, però després d'acabada no té cap feina assegurada (R-M)

→ **mestre d'obres, mestre de paleta**

mestre de paleta *SN*, mestre de cases / professional que, sota la direcció d'un arquitecte o sense, dirigeix els paletes i els manobres (A-M, *)

Treballa com a mestre de paleta

→ **mestre de cases, mestre d'obres**

CONSTRUÏNT-SE

en obres *SP*, en construcció, en reparació, etc.

*La plaça del poble està en obres / Tinc la cuina en obres (EC, *)*

▷ **en fàbrica** (p.ext.), **a mig fer** (p.ext.)

CONSUBSTANCIAL

que no es deixa sinó amb la mortalla *O*, es diu d'un vici, hàbit, etc., que es té molt arrelat (A-M)

Fumar és d'aquells vicis que no es deixen sinó amb la mortalla

→ **que només es deixa amb la creu, que només es deixa amb la mortalla**

CONSULTA

precis i preguntes *SCoord*, darrera part d'una assemblea, conferència, etc., dedicada a interpellar el qui ha presidit l'acte (EC)

Ara és el torn de precis i preguntes

→ **torn obert de preguntes**

▷ **ordre del dia** (p.ext.)

■ **torn obert de paraules** *SN*, darrera part d'una assemblea, conferència, etc., dedicada a interpellar el qui ha presidit l'acte, a exposar altres opinions no previstes en l'ordre del dia de la reunió, etc.

Ara farem un torn obert de paraules perquè la gent pugui resoldre els seus dubtes / L'assemblea de socis va acabar amb el torn obert de paraules

→ **precis i preguntes**

CONSULTAR

prendre consell (d'algú) *SV*, consultar algú / demanar el parer, l'opinió, d'algú sobre un partit a prendre (IEC, *)

Pren consell del teu germà, que ja ha passat per aquesta situació (IEC)

→ **prendre parer** (d'algú)

▷ **donar-li un camí** (a algú) (inv.), **per consell** (d'algú) (p.ext.)

CONSUM

hora punta *SN*, en la utilització d'energia, hores de màxim consum d'electricitat (EC)

La meva mare sempre em diu que no parli en hora punta per telèfon perquè és més car

▷ **hores punta** (v.f.)

CONSUMAR

estrenar el matrimoni *SV*, consumir el matrimoni / tenir el primer acte carnal els cònjuges (Fr, *)

Es van casar i van estrenar el matrimoni a Canàries, lloc on van fer el viatge de nuvis

→ **consumar el matrimoni**

▷ **fer l'amor** (p.ext.), **bodes sordes** (p.ext.)

portar (alguna cosa) **a acompliment** *SV*, consumir / executar un projecte, una idea, realitzar-lo (Fr, *)

Va portar els seus projectes a acompliment

→ **portar** (alguna cosa) **a terme, portar** (alguna cosa) **a cap**

CONSUMIR

menjar-se (algú o alguna cosa) **de viu en viu** *SV*, causar gran despesa a algú, consumir els seus recursos / consumir-ne les forces, la salut, el patrimoni (A-M)

El negoci familiar s'ha menjat de viu en viu tot el patrimoni que tenien i ara s'han arruïnat / El càncer que patia se la menjava de viu en viu

→ **menjar-se viu** (algú, alguna cosa)

menjar-se viu (algú, alguna cosa) *SV*, dit d'alguna cosa (malaltia, despeses, deutes) que consumeix una persona

*Una despesa excessiva, qui l'ocasiona, etc., menjar-se viu algú / Les obligacions lligades al nou càrrec se'l mengen viu (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal) (IEC, *)*

→ **menjar-se** (algú o alguna cosa) **de viu en viu**

CONSUMIR-SE

fondre's com una candela *SV*, consumir-se ràpidament (A-M)

Les postres eren tan delicioses que s'han fos com una candela, s'han acabat ben de pressa

→ **fer ull, fondre's com la sal en aigua**

CONTEMPLAR

mirar (algú o alguna cosa) **de dret en dret** *SV*, mirar fixament (Fr)

Mirava el paisatge de dret en dret, perquè volia captar-ne la bellesa

→ **mirar** (algú o alguna cosa) **de fit a fit, afitorar** (algú) **amb els ulls, passar** (alguna cosa) **per la vista, passar els ulls** (per alguna cosa)

CONTENIR-SE

mossegar-se els llavis *SV*, retenir-se per no dir allò que es pensa / retenir-se el riure, el parlar, de despit, de ràbia (R-M, IEC)

Jo t'aconsello que et mosseguis els llavis; sempre ets tu sol qui dona la cara (R-M)

→ **mossegar-se la llengua, retenir la llengua, empassar-se la saliva**

▷ **tirar llamps i pestes** (ant.), **anar-se'n de la llengua** (ant.), **mesurar les paraules** (p.ext.)

mossegar-se la llengua *SV*, reprimir-se per no parlar (EC)

Quan té ganes d'insultar algú no es mossega la llengua; diu tot el que li passa pel cap (R-M)

→ **mossegar-se els llavis, retenir la llengua, empassar-se la saliva**

▷ **tirar llamps i pestes** (ant.), **anar-se'n de la llengua** (ant.), **engegar** (alguna cosa)

l'una darrere l'altra (ant.), **mesurar les paraules** (p.ext.)

no saber quin Déu deté (algú) *SV*, expressió que hom usa per a manifestar que no es decideix a actuar violentament tot i tenir motius per a fer-ho (EC)

Quan algun client li diu que no el pot pagar, no sap quin Déu el deté / L'hauria d'haver estomacat; no sé quin Déu m'ha detingut / No sabem quin Déu va detenir la Maria a l'hora de marxar de viatge

retenir la llengua *SV*, evitar de parlar massa (R-M)

És una persona que sap retenir la llengua i mai no xerra més del compte

→ **mossegar-se la llengua**, **mossegar-se els llavis**, **empassar-se la saliva**

▷ **anar-se'n de la llengua** (ant.), **afluixar la llengua** (ant.), **deslligar-li la llengua** (a algú) (inv.), **tenir les dents llargues** (ant.), **estirar la llengua** (a algú) (p.ext.), **perdre els estreps** (p.ext.), **mesurar les paraules** (p.ext.)

CONTENT

anar cua dreta *SV*, sentir-se satisfet de si mateix / anar satisfet, confiat de si mateix (R-M, IEC)

D'ençà de l'èxit obtingut va cua dreta i es pensa que tothom l'admira / Va guanyar el primer premi i ara va cuadret (També s'usa amb la forma *anar cuadret*) (R-M, *)

→ **no veure-hi de cap ull**, **engreixar-se de content**

▷ **anar coa baixa** (ant.), **anar-se'n amb la cua entre cames** (ant.), **fregar-se les mans** (p.ext.), **amb el coll dret** (p.ext.)

● **anar coa dreta** (Mall.)

boig de content *SA*, content / molt content (Fr, *)

La Laura està boja de contenta perquè l'han agafat per a una nova feina

→ **boig d'alegria**, **alegre com un picarol**

▷ **caure-li la bava** (a algú) (p.ext.)

cara de bon any *SN*, la cara que mostra alegria, optimisme, satisfacció / mostrar-se satisfet (*, R-M)

Quan vaig veure que tenia cara de bon any, ja vaig endevinar que les coses li anaven bé (R-M)

→ **cara de Pasqua**

▷ **cara de pomes agres** (ant.), **cara de Divendres Sant** (ant.), **cara de mal atzar** (ant.), **cara de mal conhort** (ant.), **lluïr-li el pèl** (a algú) (p.ext.), **cara de maig** (p.ext.)

cara de Pasqua *SN*, la (cara) que mostra alegria / cara de satisfacció / la (cara) que expressa alegria i optimisme (R-M, IEC, A-M)

Quina cara de Pasqua feren tots quan se'ls parlà de fer festa! / Fa cara de Pasqua; es nota que està content / Té cara de bona Pasqua perquè ja pocs dies que ha tingut un fill

(També s'usa amb la forma *cara de bona Pasqua*) (R-M, *, *)

→ **cara de bon any**

▷ **cara de pasqües** (v.f.), **cara de pomes agres** (ant.), **cara de fàstic** (ant.), **cara de Divendres Sant** (ant.), **cara de mal atzar** (ant.), **cara de mal conhort** (ant.), **cara de maig** (p.ext.)

caure-li la bava (a algú) *O*, complaure's en la consideració de quelcom / sentir una gran complaença veient o sentint alguna cosa (R-M, IEC)

Quan mira els seus nêts li cau la bava; n'està joiós (R-M)

▷ **llepar-se'n els bigotis** (p.ext.), **boig de content** (p.ext.)

content com un gos amb un os *SA*, content / expressió usada per a indicar que algú està molt content, satisfet (R-M, *)

En rebre aquella notícia es va posar content com un gos amb un os (R-M)

→ **més content que un gos amb un os**, **content com un nen amb sabates noves**

▷ **divertir-se com un gos amb un os** (p.ext.)

■ **content com un nen amb sabates noves** *SA*, expressió usada per a indicar que algú està molt content

Des que li han dit que anirà de vacances a la platja, està content com un nen amb sabates noves

→ **content com un gos amb un os**

▷ **divertir-se com un gos amb un os** (p.ext.)

content com unes pasqües *SA*, expressió usada per a expressar una gran alegria (EC)

Des que té feina està content com unes pasqües, cada dia arriba a casa cantant / Últimament sembla que tot li va més o menys bé perquè està alegre com unes pasqües (També s'usa ometerint l'adjectiu i amb la forma *alegre com unes pasqües*)

→ **més content que unes pasqües**

▷ **saltar d'alegria** (p.ext.), **ballar amb un peu** (p.ext.)

engreixar-se de content *SV*, sentir molta satisfacció (R-M)

Si li dius que ha guanyat el concurs s'engreixarà de content / Quan li van anunciar la victòria, es va engreixar de content (R-M)

→ **no veure-hi de cap ull**, **anar cua dreta**, **saltar d'alegria**

estar de festa *SV*, estar molt content (A-M)

En Joan, des que li van dir que seria pare, està de festa

→ **més content que un gínjol**

▷ **ballar amb un peu** (p.ext.), **fer festa grossa** (p.ext.), **fer festa major** (p.ext.)

fregar-se les mans *SV*, mostrar-se satisfet / sentir satisfacció per una cosa que està a punt d'esdevenir-se i de la qual espera treure profit (R-M, EC)

Amb la perspectiva d'aquells guanyats, ja es fregava les mans / Em sembla molt incorrecte que et freguis les mans per la seva derrota (R-M)

▷ **anar cua dreta** (p.ext.), **fer festa grossa** (p.ext.)

més alegre que una missa amb orgue SA, [estar] molt content (A-M)

Des que sap que serà pare està més alegre que una missa amb orgue

→ **més content que un gat amb dues rates, més content que un gínjol, més content que un gos amb un os, més content que unes pasqües**

més content que un gat amb dues rates SA, locució que serveix per a expressar que un té gran alegria (A-M)

La Cristina està més contenta que un gat amb dues rates perquè li han admès el projecte / Li han comprat una joguina nova i ara està més content que un gat amb una rata (També s'usa amb la forma *més content que un gat amb una rata*)

→ **no cabre a la seva pell** (algú), **més content que un gos amb un os, més content que un gat amb un lleu, més alegre que una missa amb orgue, més content que un gínjol, més content que unes pasqües**

més content que un gínjol SA, molt content, eixerit, trempat (IEC)

La Núria i l'Antònia vénen més contentes que un gínjol perquè han aprovat les proves d'accés al mòdul de formació

→ **no cabre a la seva pell, estar de festa, més alegre que una missa amb orgue, més content que un gat amb dues rates, més content que un gos amb un os, més content que unes pasqües**

▷ **més eixerit que un pèsol** (p.ext.)

més content que un gos amb un os SA, [estar] molt content, satisfet (EC)

Des que li van comprar un ordinador està més contenta que un gos amb un os

→ **més content que un gat amb dues rates, content com un gos amb un os, més content que un gat amb un lleu, més alegre que una missa amb orgue, més content que un gínjol, més content que unes pasqües, alegre com un picarol**

▷ **divertir-se com un gos amb un os** (p.ext.)

més content que unes pasqües SA, molt content / expressió usada per a expressar una gran alegria (R-M, IEC)

Li van donar dos duros, i el pobre vailet va marxar més content que unes pasqües / L'han fet fix a la feina i està més alegre que unes pasqües (També s'usa amb l'adjectiu *alegre*) (R-M, *)

→ **boig d'alegria, content com unes pasqües, alegre com un picarol, alegre com**

un pinsà, més alegre que una missa amb orgue, més content que un gat amb dues rates, més content que un gínjol, més content que un gos amb un os

no cabre a la pell (d'alguna cosa) SV, sentir-se molt satisfet / estar molt content i fer-ne demostració / estar orgullós d'alguna cosa, ple de satisfacció (R-M, EC, EC)

Quan va guanyar el premi, no cabia a la pell de satisfacció / Va arribar que no cabia a la pell: estava molt content (S'usa normalment amb els noms *alegria, goig, satisfacció*, etc. com a complement de la preposició. El complement es pot ometre) (R-M, *)

→ **no cabre a la seva pell**

▷ **saltar d'alegria** (p.ext.)

no cabre a la seva pell SV, estar ple d'orgull, de satisfacció (IEC)

Quan li van donar el premi no cabia a la seva pell; estava molt content (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **no veure-hi de cap ull, no cabre a la pell** (d'alguna cosa), **més content que un gínjol**

▷ **tenir els alegrois** (p.ext.)

no veure-hi de cap ull SV, estar boig de satisfacció / estar molt content (IEC, EC)

No hi veu de cap ull de tan feliç que està d'haver guanyat a la rifa / Tothom l'afalagava per haver guanyat la cursa, i ell no s'hi veia de cap ull; no s'ho hauria esperat (R-M)

→ **no saber on posar els peus, engreixar-se de content, anar cua dreta, no cabre a la seva pell, no saber on posar els peus**

tenir bon vi SV, reaccionar bé quan s'està embriac / estar de bon humor després de beure molt de vi (R-M, A-M)

Ha begut molt, però té bon vi; no para de fer broma

▷ **tenir mal vi** (ant.)

CONTESTADOR

bústia de veu SN, servei de telefonia que consisteix a emmagatzemar, en un centre servidor, els missatges de veu adreçats a un abonat absent, i a permetre que aquest abonat, trucant al centre servidor i marcant un codi numèric d'identificació, recuperi els missatges (EC)

Vaig tenir el telèfon mòbil apagat molta estona i quan el vaig connectar de nou tenia un munt de missatges a la bústia de veu

→ **contestador automàtic**

CONTESTAR

clavar un miquel (a algú) SV, donar una resposta desagradable (R-M)

La discussió es va acabar quan l'Anna va clavar un miquel a la seva mare i se'n va anar de casa / Va reaccionar fotent-li un miquel (També s'usa amb el verb *fotre*)

→ **clavar un moc** (a algú), **donar un miquel** (a algú), **donar mico** (a algú), **donar pota** (a algú)

▷ **rebre un miquel** (inv.)

tenir molta llengua *SV*, dir algú més que no farà, parlar més que no deuria, no callar per desvergonyiment, irreverència, etc. (IEC)

Tens molta llengua! Sempre has de dir l'última paraula

→ **tenir la llengua llarga, llengua llarga**

▷ **dir sempre l'última paraula** (p.ext.)

CONTINENT

terra ferma *SN*, porció gran de terra, que no és illa, que se té amb un continent / terra d'extensió considerable, continental (A-M, EC)

Després de tantes hores d'anar amb barca, quan he tocat terra ferma he tingut rodaments de cap (R-M)

▷ **alta mar** (ant.), **mar gran** (ant.), **terra endins** (p.ext.)

CONTÍNUAMENT

a cada instant *SP*, tothora / d'una manera contínua, sense interrupció (R-M, *)

A cada instant destorba el seu pare preguntant-li coses / Ell menjava un caramel rere l'altre i a cada instant li n'oferia un, però ella els rebutjava / Li preguntava a cada instant quina hora era (R-M, *, *)

→ **a cada punt, a cada moment, quart i moment, tot temps, cada dos per tres**

▷ **a cada pas** (p.ext.)

a carrera feta *SP*, l'un darrere l'altre (R-M)

Quan van saber el preu, la gent hi anava a carrera feta; es van cansar de vendre, aquells firaires / Aquest llibre es ven a carrera feta; tothom el demana / Aquell museu era visitat a carrera feta pels turistes que arribaven a la ciutat (R-M)

→ **a corrua feta, de continu, a raig fet**

▷ **de carrera** (p.ext.)

a corrua feta *SP*, sense parar (R-M)

Aquesta font té l'aigua molt bona i la gent ve a buscar-ne a corrua feta; sempre hi ha algú / La pel·lícula tingué un gran èxit: la gent anava a veure-la a corrua feta (R-M)

→ **a carrera feta, a raig fet**

▷ **corrua feta** (v.f.), **en corrua feta** (v.f.)

a raig fet *SP*, incessantment (R-M)

La gent hi acudia a raig fet; hi havia cua per entrar / L'home parlava a raig fet; tant, que atabalava (R-M)

→ **a carrera feta, a corrua feta, de continu, a raig**

adés adés *SAdv.* de manera contínua / a cada moment (R-M, IEC)

Adés adés li demanava diners; no en tenia mai prou (R-M)

de continu *SP*, sense parar / sense interrupció (R-M, EC)

En aquest aeroport arriben avions de continu, dia i nit (R-M)

→ **a carrera feta, a raig fet, sense parar**

▷ **d'una tirada** (p.ext.), **a tot past** (p.ext.), **d'una tirada** (p.ext.)

sense parar *SP*, continuament, sempre (R-M)

És un xicot que protesta sense parar, de tot i de tothom (R-M)

→ **nit i dia**

▷ **a pinyó fix** (p.ext.), **per moments** (p.ext.)

CONTINUAR

no aturar regna *SV*, no aturar-se anant a cavall (A-M)

Fugí i no aturà regna fins passada la barca d'Amposta (A-M)

▷ **tirar la regna** (ant.), **girar la regna** (p.ext.)

passar endavant *SV*, continuar, prosseguir (A-M)

Hem de passar endavant i prosseguir amb les nostres vides; malgrat tot / Van patir una mala època, però van passar avant (També s'usa amb la forma *passar avant*)

→ **tirar endavant**

▷ **navegar amb qualsevol vent** (p.ext.)

reprendre el fil (d'alguna cosa) *SV*, continuar des d'on s'ha interromput (R-M)

Va semblar que es desorientava, però tot seguit va reprendre el fil del tema que estava exposant (R-M)

→ **tornar a prendre el cap del fil** (d'alguna cosa)

▷ **perdre el fil** (d'alguna cosa) (ant.), **tallar el fil** (a algú) (inv.), **tornar la pilota a joc** (p.ext.)

tornar a prendre el cap del fil (d'alguna cosa) *SV*, continuar el discurs o tema interromput (IEC)

En haver respost la pregunta, el diputat va tornar a prendre el cap del fil del seu discurs / Les interrupcions fan que després costi reprendre el cap del fil de la conversa (També s'usa amb la forma *reprendre el cap del fil* (d'alguna cosa))

→ **reprendre el fil** (d'alguna cosa)

▷ **perdre el fil** (d'alguna cosa) (ant.), **tallar el fil** (a algú) (inv.)

CONTRA

en contra de *SP*, oposició / expressió usada per a indicar oposició (R-M, *)

Va prendre la determinació que li plaïa, en contra de totes les opinions expressades / Estar en contra de prendre aquest tipus de mesures / Està en contra meu (El complement és opcional) (R-M, *, *)

→ **enfrent de**

▷ **a favor de** (ant.), **en pro de** (ant.), **en suport de** (ant.), **en oposició de** (p.ext.), **contra corrent** (p.ext.), **a despit de** (p.ext.), **a baix** (p.ext.)

CONTRAATACAR

tornar-s'hi *SV*, fer a algú allò que ell ens fa a nosaltres / contraatacar algú que ha atacat primer (IEC, EC)

Quan se sent atacat sempre s'hi torna

→ **girar-s'hi**, **tornar el canvi** (a algú), **tornar el cop** (a algú), **tornar-li la pilota** (a algú), **tornar les pilotes al joc** (a algú), **fer la pau**, **retre mal per mal**, **cobrar-s'ho**, **prendre venjança**

▷ **fer el xau-xau** (p.ext.)

CONTRACLAROR

de besllum *SP*, posat l'objecte entre la llum i l'ull (R-M)

Ho he vist de besllum i no he pogut apreciar bé el color (R-M)

→ **a contraclaror**, **a contrallum**

CONTRACTE

per obra i servei *SP*, contracte de treball de durada determinada per a realitzar obres o serveis determinats, amb autonomia i substantivitat pròpia dins de l'activitat de l'empresa, l'execució dels quals, encara que limitada en el temps, és en principi de durada incerta (T)

M'han fet un contracte per obra i servei, de manera que no tinc cap vincle estable amb aquella empresa

rabassa morta *SN*, contracte de conreu emfitèutic establert com a arrendament d'un tros de terra per a conrear-hi vinya, amb la condició que el contracte restava dissolt en haver mort dos terços dels primers ceps plantats. És anomenat també establiment «a primers ceps» (EC)

Vam arrendar aquelles terres com a rabassa morta

un preufet de mans i recapte *SQ*, contracte en què l'obrer està obligat a fornir el treball i els materials (EC)

Els propietaris i treballadors han acordat un preufet de mans i recapte (També s'usa amb la forma *un preu fet de mans i recapte*)

CONTRADIENT

esperit de contradicció *SN*, disposició constant a contradir / sistemàticament disconforme (IEC, R-M)

No t'hi posaràs mai d'acord; és un esperit de contradicció; mai no accepta el parer dels altres / A casa tenim un esperit de contradicció: el petit no està mai conforme amb res (R-M)

CONTRADIR

fer la contra (a algú) *SV*, anar contra la opinió d'algú, contra la consecució del que vol o desitja (IEC)

És un contestatari i per això sempre fa la contra a tothom

→ **portar la contrària** (a algú), **portar la contra** (a algú)

▷ **trobar pèls** (en alguna cosa) (p.ext.), **trobar tatxes** (en alguna cosa) (p.ext.), **trobar pegues** (en alguna cosa) (p.ext.)

portar la contra (a algú) *SV*, anar contra l'opinió d'algú, contra la consecució del que vol o desitja (IEC)

Li agrada portar la contra a tothom / Duu la contra perquè li agrada crear polèmica (També s'usa amb el verb *dur*)

→ **fer la contra** (a algú), **portar la contrària** (a algú)

▷ **trobar pèls** (en alguna cosa) (p.ext.), **trobar tatxes** (en alguna cosa) (p.ext.), **trobar pegues** (en alguna cosa) (p.ext.)

portar la contrària (a algú) *SV*, contradir / anar contra l'opinió d'algú, contra la consecució del que vol o desitja (R-M, *)

Porta la contrària al seu pare perquè té ganes de discutir / Sempre es porten la contrària; si l'un diu blanc, l'altre diu negre / Sempre que pot, duu la contrària a la seva mare (També s'usa amb el verb *dur*) (*, R-M, *)

→ **portar la contra** (a algú), **fer la contra** (a algú)

▷ **seguir el corrent** (a algú) (ant.), **donar pel seguit** (a algú) (ant.), **trobar pèls** (en alguna cosa) (p.ext.), **trobar tatxes** (en alguna cosa) (p.ext.), **trobar pegues** (en alguna cosa) (p.ext.), **contra corrent** (p.ext.)

CONTRADIR-SE

dir-ne una de cada color *SV*, dir coses que no lliuen (R-M)

El que ens ha explicat no té gaire sentit, n'ha dit una de cada color / Ens volia desorientar i ens en deia una de cada color; sort que ja estàvem ben assessorats i no va poder enganyar-nos (*, R-M)

→ **dir-ne una de freda i una de calenta**

dir-ne una de freda i una de calenta *SV*, es diu de qui parla contradictòriament, que després de dir una cosa en diu una altra de contrària / adés una cosa, adés la contrària (A-M, IEC) *Mai no sabràs com pensa, perquè en diu una de freda i una de calenta* (També s'usa amb la forma *dir-ne de fresques i de calentes*) (R-M)

→ **dir-ne una de cada color**

▷ **fer-ne una de freda i una de calenta** (p.ext.)

CONTRAFIL

a contrafil *SP*, en direcció contrària a la dels fils, venes o les fibres d'una matèria (IEC)

Si desfàs el jersei a contrafil, podràs utilitzar la mateixa llana per refer-lo

CONTRAPÈL

a contrapèl *SP*, en direcció contrària a la inclinació natural del pèl (EC)

Li agradava de passar-se la mà a contrapèl per la cara / Afaitar algú a contrapèl (R-M, EC)

→ **a repèl**

▷ **a pèl** (ant.)

a repèl *SP*, en direcció contrària a la inclinació natural del pèl

Afaitar-se a repèl (EC)

→ **a contrapèl**

▷ **a pèl** (ant.)

CONTRARI

el revers de la medalla *SD*, l'oposat en qualitats o circumstàncies / l'oposat en bellesa, bonesa, etc. (R-M, IEC)

És un noi estudiós i formal, però el seu germà és el revers de la medalla; no he vist xicot més eixelebrat (R-M)

→ **l'altra cara de la moneda**

▷ **ésser els dos pols** (p.ext.)

■ **l'altra cara de la moneda** *SD*, un aspecte que s'hauria de tenir en compte per oposició amb un altre

És molt bona persona, l'altra cara de la moneda és que és un despistat / Uns vint cotxes s'han vist implicats en un accident en cadena a l'autopista a causa de la boira. L'altra cara de la moneda és que no hi ha hagut ferits ni morts

→ **el revers de la medalla**

CONTRÀRIAMENT

al contrari *SP*, de manera oposada (R-M)

No creguis que ens fas nosa, al contrari: ens pots ajudar molt, si vols / Ell és avar, i ella, al contrari, malgastadora / Creus que t'odia? Ben al contrari, està boig per tu (També s'usa amb els modificadors *ans* i *ben* davant de la preposició) (R-M, EC, *)

→ **al revés, per contra**

al contrari de *SP*, d'una manera contrària

Ell, al contrari de tu, sempre fa el que li manen / Al contrari del que fa la resta de gent de la seva edat, a en Manel li agrada quedar-se els caps de setmana a casa estudiant (EC, *)

→ **a diferència de**

▷ **contra corrent** (p.ext.)

al revés de *SP*, de manera oposada (R-M)

Tot anava al revés del que el meu pare volia / Ell, al revés de tu, és un noi molt assenyat / Si jo dic una cosa, ell sempre diu al revés; no vol mai donar-me la raó / No és gaire simpàtic; al revés, jo diria que és bastant antipàtic (El complement és opcional) (*, *, R-M, *)

→ **al contrari de, per contra**

ans al contrari *SAdv*, d'una manera contrària

No vull perjudicar-te, ans al contrari, m'agradaria fer el possible per ajudar-te

→ **sinó que**

▷ **en canvi** (p.ext.)

contra corrent *SP*, en direcció contrària a la del moviment de l'aigua / en direcció contrària de la majoria de la gent, etc.) (EC, *)

Aquests peixos van riu amunt, contra corrent / Caminava contra corrent pel carrer més transitat de Nova York / És una noia que sempre neda contra corrent; li agrada anar contra les normes establertes

▷ **al contrari de** (p.ext.)

en canvi *SP*, no així sinó altrament, contràriament (IEC)

A ell li agrada molt la música; en canvi, la seva dona prefereix el cinema (R-M)

→ **per contra**

▷ **ans el contrari** (p.ext.)

en contraposició amb *SP*, estant (dues coses) en completa oposició

El que deia estava en contraposició amb el que acabava de fer (El complement és opcional)

→ **en oposició amb, en contradicció amb**

▷ **en contraposició a** (v.f.), **a diferència de** (p.ext.)

per contra *SP*, al contrari / de manera oposada (IEC, *)

Ahir vaig sortir fins tard, per contra, avui tornaré més d'hora

→ **al revés de, en canvi**

▷ **sinó que** (p.ext.)

sinó que *SConj*, ans. Introdueix una afirmació en oposició a allò que hom acaba de negar (EC)

No ens va contestar res del que li preguntàvem, sinó que semblava desitjar que ens n'arregésim / No ho rebutgem pas, sinó que ho acceptem molt agraïts (R-M, EC)

→ **ans al contrari**

▷ **per contra** (p.ext.)

CONTRARIAT

cara llarga *SN*, cara de la persona apesurada, decebuda, greument contrariada (IEC)

Ens va rebre amb cara llarga; vàrem comprendre que la nostra visita no li agradava gens (R-M)

→ **cara de pomes agres, cara estirada, cara de prunes agres**

▷ **cara de Divendres Sant** (p.ext.), **cara de mal conhort** (p.ext.), **cara de mal atzar** (p.ext.)

CONTRARIETAT

■ **me cago en déna** *O*, exclamació de contrarietat

Això està mal fet! Me cago en déna! / Me cago en Déu, no hi ha dret que passin aquestes coses! (També s'usa amb el nom *Déu*. De vegades es pronuncia [ˈkazu])

→ **me cago en l'ou, me cago en la mar salada, os pedrer, os pedreta, me cago en l'olla, la mare del Tano quan era gitano** [déna: mot no registrat a l'IEC]

me cago en l'olla *O*, expressió de contrarietat (R-M)

De tan lluny que venim, i ara diuen que han suspès la festa; me cago en l'olla! Què farem, ara? (De vegades es pronuncia ['kazu]) (R-M)

→ **me cago en l'ou, me cago en ronda, os pedrer, os pedreta, me cago en déna, me cago en la mar salada**

me cago en l'ou *O*, expressió de contrarietat (R-M)

Me cago en l'ou! Ens hem deixat el pa! Ara no en tindrem per a dinar! (De vegades es pronuncia ['kazu]) (R-M)

→ **me cago en ronda, me cago en l'olla, me cago en déna, me cago en la mar salada**

■ **me cago en la mar salada** *O*, exclamació de contrarietat

Me cago en la mar salada! Per què ho has fet d'aquesta manera? (De vegades es pronuncia ['kazu])

→ **me cago en l'ou, me cago en déna, me cago en l'olla, me cago en ronda, os pedrer, la mare del Tano quan era gitano**

me cago en ronda *O*, expressió de contrarietat (R-M)

Ara se m'ha trencat la corda. Me cago en ronda! Com ho farem per treure la galleda del pou? (De vegades es pronuncia ['kazu]) (R-M)

→ **me cago en l'olla, me cago en l'ou, me cago en la mar salada, os pedreta**

no fotis *O*, expressió usada per a indicar sorpresa o contrarietat (IEC)

Al final s'ha quedat ell amb la casa? No fotis. No és pas el que els fills esperaven (També s'usa amb la resta de formes del present de subjuntiu)

→ **jo et fot**

■ **os pedreta** *SN*, exclamació usada per a manifestar contrarietat, fastig, queixa, desacord, etc.

Ai! Os pedreta! Ja és la tercera vegada que em passa una cosa així. Ja n'hi ha prou!

→ **os pedrer, me cago en déna, me cago en l'olla, me cago en ronda**

CONTRASENYA

paraula clau *SN*, paraula que serveix per a caracteritzar el context en què surt / senya que hom dóna a una persona perquè sigui reconeguda, o li sigui reconeguda, permesa, alguna cosa, per exemple l'accés a un sistema informàtic (EC, *)
L'ordinador de la feina sempre em demana una paraula clau per entrar al programa / Cada setmana canvia el mot clau (També s'usa amb el nom *mot*)

▷ **mot d'ordre** (p.ext.), **sant i senya** (p.ext.)

■ **paraula de pas** *SN*, senya que hom dóna a una persona perquè sigui reconeguda, o li sigui reconeguda, permesa, alguna cosa, per exemple, l'accés a un sistema informàtic

Cal introduir una paraula de pas per entrar a la base de dades. És per qüestions de seguretat

→ **paraula clau**

▷ **sant i senya** (p.ext.)

CONTRASTANT

per contrast amb *SP*, contrastant, comparant alguna cosa amb una altra

Vaig obtenir una nota mitjana alta, per contrast amb la resta d'estudiants

→ **per oposició a, al costat de**

▷ **per comparació a** (p.ext.)

per oposició a *SP*, per contrast amb / contrastant, comparant alguna cosa amb una altra (EC, *)

L'elecció, per oposició al concepte tradicional d'hereu, recau en el fill petit (EC)

→ **per contrast amb**

▷ **al costat de** (p.ext.)

CONTRATEMPS

revés de fortuna *SN*, contratemps / circumstància, generalment imprevista, que interromp una acció, que va contra allò que hom esperava, perjudicial (IEC, *)

A veure si aconseguim superar aquest revés de fortuna i podem tirar endavant

→ **cop de gràcia**

▷ **cop de sort** (ant.)

CONTROL

taula de control *SN*, taula o moble on hi ha els dispositius electrònics adequats per tal de regular els diferents elements que intervenen en un enregistrament o en una emissió de ràdio o de televisió (IEC)

La televisió local ha canviat la taula de control que utilitzava per una de més moderna (També s'usa amb la forma *tauler de control*)

▷ **taula de mescles** (p.ext.)

CONTROLAR

■ **moure els fils** *SV*, ésser el qui mana en un afer, una empresa, etc.

És ell qui mou els fils de l'empresa. No hi ha ningú per sobre seu

→ **tallar el bacallà, remenar les cireres, portar la batuta, portar la bandera, menar la dansa**

portar (alguna cosa) **a la punta de l'espasa** *SV*, portar alguna cosa amb tot rigor, sense fer concessions / portar-ho al peu de la lletra (EC, A-M)

Porta els comptes a la punta de l'espasa, sap exactament tot el que passa a l'empresa amb els diners

→ **al peu de la lletra**

- ▷ **portar** (alguna cosa) **a punta d'espasa** (v.f.)

CONTROLAR-SE

empassar-se la saliva *SV*, contenir una reacció violenta / suportar en silenci, sense protestar, una ofensa, una extorsió, etc. (R-M, EC)

Era una persona d'edat avançada i vaig haver d'empassar-me la saliva, però em vaig quedar amb les ganes de cantar-les-hi clares (R-M)

→ **mossegar-se la llengua**, **mossegar-se els llavis**, **retenir la llengua**

- ▷ **empassar-se saliva** (v.f.), **engegar** (alguna cosa) **l'una darrere l'altra** (ant.)

CONVÈNCER

donar-li entenet (alguna cosa, a algú) *SV*, fer comprendre alguna cosa a algú, convèncer-l'en / fer entendre, persuadir (IEC, A-M)

Entre tots li vàrem donar entenet d'anar a cal metge / Per molt que li diguis, no li donaràs entenet que ho faci (R-M, IEC)

→ **fer-li cabre** (alguna cosa) **al cap** (a algú)

- ▷ **fer-li entenet** (alguna cosa, a algú) (p.ext.), **voler dir** (p.ext.)

dur (algú) **a cavalcador** *SV*, fer entendre la raó a algú (IEC)

Està ben entestat en una posició equivocada, però amb paciència crec que el durement a cavalcador / De vegades costa portar la gent a cavalcador i cal esmerçar-hi molt de temps (També s'usa amb el verb *portar*) (R-M, *)

▷ **menjar-li l'olla** (a algú) (p.ext.)

dur (algú) **a escoltar es sermó** *SV*, induir algú hàbilment a fer allò que espontàniament o per propi gust no hauria fet (R)

M'hi han duit a escoltar es sermó (També s'usa amb la forma *dur* (algú) *a sentir es sermó*) (R)

[Mall.]

fer callar (algú) *SV*, en una discussió, convèncer algú / en una discussió, deixar-lo sense arguments, convèncer-lo (IEC, EC)

Amb els motius que tenia i ben argumentats per força l'havia de fer callar

▷ **tancar la boca** (a algú) (p.ext.)

fer-li cabre (alguna cosa) **al cap** (a algú) *SV*, fer entendre alguna cosa a algú, convèncer-l'en *Fins que no m'ha fet cabre aquesta idea al cap, no ha parat / M'ha estat molt difícil fer-li cabre al cap que te'n vas*

→ **ficar-li** (alguna cosa) **al pap** (a algú), **donar-li entenet** (alguna cosa, a algú)

- ▷ **no cabre-li al cap** (a algú) (p.ext.), **ficar-li** (alguna cosa) **coll avall** (a algú) (p.ext.)

ficar-li (alguna cosa) **al cap** (a algú) *SV*, fer comprendre (Fr)

Qui t'ha ficat aquesta idea al cap? Qui ha tingut la traça de convèncer-te? / Li ha ficat al cap que la millor solució és casar-se / Qui us

ha fotut al cap que havíem quedat a les sis, quan jo us esperava a les set? (També s'usa amb el verb *fotre*)

→ **ficar-li** (alguna cosa) **al pap** (a algú), **omplir-li el cap** (d'alguna cosa, a algú)

- ▷ **treure-li** (alguna cosa) **del cap** (a algú) (ant.), **menjar-li l'olla** (a algú) (p.ext.), **menjar-li el coco** (a algú) (p.ext.), **ficar-li** (alguna cosa) **coll avall** (a algú) (p.ext.), **inflar el cap** (a algú) (p.ext.)

ficar-li (alguna cosa) **al pap** (a algú) *SV*, fer creure, entendre (R-M)

Li han ficat al pap que ell pot ésser president i ja no pensa en altra cosa (R-M)

→ **fer-li cabre** (alguna cosa) **al cap** (a algú), **ficar-li** (alguna cosa) **al cap** (a algú)

- ▷ **ficar-li** (alguna cosa) **coll avall** (a algú) (p.ext.), **rentat de cervell** (p.ext.)

ficar-se (algú) **a la butxaca** *SV*, convèncer algú / guanyar-se el voler d'una persona (R-M, *) *Sap ficar-se els clients a la butxaca de seguida / Amb les seves paraules se'm va ficar a la butxaca i vaig acabar fent el que ell volia* (També s'usa amb el verb *fotre*)

→ **fer-se seu** (algú), **dur** (algú) **a cavalcador**

- ▷ **tenir** (algú) **a la butxaca** (p.ext.)

■ **menjar-li el coco** (a algú) *SV*, convèncer algú a base d'insistència

En Lluc li va menjar el coco a en David perquè anés a Londres i al final ho va aconseguir

→ **menjar-li l'olla** (a algú), **inflar el cap** (a algú), **omplir-li el cap** (d'alguna cosa, a algú), **inflar el coco** (a algú)

- ▷ **ficar-li** (alguna cosa) **al cap** (a algú) (p.ext.), **menjar-se el coco** (p.ext.)

■ **menjar-li l'olla** (a algú) *SV*, convèncer algú a base d'insistència

Li han menjat l'olla perquè estudiï dret, quan ell realment volia fer belles arts

→ **menjar-li el coco** (a algú), **inflar el cap** (a algú), **omplir-li el cap** (d'alguna cosa, a algú)

- ▷ **ficar-li** (alguna cosa) **al cap** (a algú) (p.ext.), **dur a cavalcador** (p.ext.), **fer-li perdre el cor** (a algú) (p.ext.), **bufar-li** (alguna cosa) **a l'orella** (a algú) (p.ext.), **rentat de cervell** (p.ext.)

parlar amb llengua de plata *SV*, solucionar algun afer oferint diners, no necessàriament amb sentit de suborn (R-M)

No volien vendre la casa; però el comprador ha parlat amb llengua de plata; l'ha pagada tan bé, que s'hi han avingut (R-M)

▷ **fer córrer la bruixa** (p.ext.)

posar (alguna cosa) **davant dels ulls** (d'algú) *SV*, fer comprendre alguna cosa a algú, convèncer-l'en (A-M)

Va posar les seves raons davant dels ulls de la Maria i la'n va convèncer

treure (algú) **de dubtes** *SV*, aclarir / fer adquirir a algú certesa sobre allò de què dubtava (R-M, EC)

Amb aquell argument van treure tothom de dubtes / Sort que tu m'has tret de dubtes; ara ja sé quina actitud em cal prendre (També s'usa amb la forma *treure d'un dubte*) (*, R-M)

▷ **treure** (algú) **de dubte** (v.f.), **sortir de dubtes** (inv.)

CONVÈNCER-SE

sortir de dubtes *SV*, adquirir algú certesa sobre allò de què dubtava (EC)

Pregunta-li-ho: així sortirem de dubtes d'una vegada! / Ha sortit de dubtes i ara ja sap quina decisió ha de prendre (També s'usa amb el verb *eixir* i amb el nom en singular, opcionalment precedit del quantificador *un*) (EC, *)

→ **treure el gat del sac**

▷ **sortir del dubte** (v.f.), **treure** (algú) **de dubtes** (inv.)

CONVENIENT

fer el seu cas *SV*, (algú) fer allò que li convé (R-M)

Si tenen pressa, que facin el seu cas; que tornin un altre dia (R-M)

▷ **anar a la seva** (p.ext.)

pagar la pena *SV*, compensar l'esforç (R-M)

Anar de rebaixes, de vegades paga la pena / No paga la pena collir aquesta fruita tarada; no val res (*, R-M)

→ **valer la pena, sortir a compte**

▷ **no valer el tret** (ant.), **no pagar el tret** (ant.)

valer la pena *SV*, tenir prou importància per a justificar la molèstia que algú es pren en alguna cosa / expressió usada per a indicar que alguna cosa té valor o mèrit, és prou bona o interessant per a compensar els inconvenients que presenta, etc. (A-M, EC)

Encara que aquest treball no sigui ben pagat, val la pena de fer-lo perquè és molt interessant (R-M)

→ **pagar la pena, sortir a compte**

▷ **no valer el tret** (ant.), **no pagar el tret** (ant.)

CONVENIR

caure bé (a algú) *SV*, ésser còmode, avinent (a algú) (A-M)

Mai no cau bé anar a treballar en dissabte / Quan et caigui bé en parlem (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial)

→ **venir bé** (a algú)

▷ **caure malament** (a algú) (ant.), **caure tort** (a algú) (ant.)

ésser cosa (de fer alguna cosa) *SV*, convenir, ésser oportú (EC)

Seria cosa de fer-los veure que han de treballar (Només s'usa en tercera persona del singular) (EC)

→ **venir bé** (a algú), **ésser qüestió** (de fer alguna cosa)

estar d'acord amb *SV*, haver-hi acord entre diferents persones, entendre's, consentir, reconèixer (amb altres) (IEC)

Tots els membres del jurat estan d'acord amb el fiscal / Tots hi estan d'acord (El complement és opcional)

→ **posar-se a to**

▷ **posar** (algú) **d'acord** (p.ext.), **ésser de raó** (p.ext.), **de comú acord** (p.ext.)

■ **fer bé** (de fer alguna cosa) *SV*, ésser oportú, convenient

Faràs bé d'anar al metge i que et miri aquest genoll

▷ **venir bé** (a algú) (p.ext.)

no tenir res a dir *SV*, convenir en quelcom / no tenir res a objectar (R-M, IEC)

Em sembla bona la decisió que has pres, no hi tinc res a dir

→ **tenir** (alguna cosa) **per bé, no tornar mot**

▷ **tenir** (alguna cosa) **a dir** (ant.), **haver-hi** (alguna cosa) **a dir** (ant.)

posar-se a to *SV*, acordar-se / avenir-se a admetre en tot o en part allò que l'adversari sostenia, deixar de barallar-se o de disputar (R-M, *)

No li ha costat gens posar-se a to; i mira que és tossut / No em creia convèncer-lo, però de seguida s'ha posat a to i hem pogut entendre'ns (R-M)

→ **posar-se a la raó, estar d'acord amb**

venir bé (a algú) *SV*, ésser adequat, útil o eficaç / (alguna cosa) ésser oportuna, convenient, ajustar-se a una mesura, a una forma determinada (R-M, IEC)

Ha vingut bé que vinguessis / Ara no em ve bé d'anar-hi / Aquest clau no va bé; és massa llarg (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial i amb els verbs *anar, estar*, etc.) (*, EC, R-M)

→ **venir al cas, com un guant, venir-li dreta mà** (a algú), **caure bé** (a algú), **anar al pèl, venir bé** (a algú)

▷ **anar malament** (a algú) (ant.), **fer bé** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

CONVENT

casa professa *SN*, casa de religiosos que viuen en comunitat (EC)

L'actual institut d'educació secundària havia estat, fa alguns anys, una casa professa

▷ **casa d'oració** (p.ext.), **casa de Déu** (p.ext.), **casa del Senyor** (p.ext.)

CONVERSA

xiu-xiu *SN*, conversa tinguda en veu molt baixa, per tal que els circumstants no puguin sentir el que hom diu (IEC)

Se sentia el xiu-xiu que venia del confessionari / A mi parla'm alt, que tothom ho senti: no em vinguis amb xiu-xius (Fr, IEC)

▷ **soroll de fons** (p.ext.)

[Reduplicatiu]

CONVERSAR

■ **arreglar el món** *SV*, tenir una conversa sobre qüestions transcendentals o intrascendentals

Després de sopar es van posar a arreglar el món i van estar parlant fins ben entrada la matinada

▷ **fer sobretaula** (p.ext.), **fer un pou** (p.ext.), **fer-la petar** (p.ext.), **passar el rosari** (p.ext.), **de sobretaula** (p.ext.)

donar aula (a algú) *SV*, donar conversa (IEC)

És una persona molt oberta: sempre dóna aula a tothom

→ **donar taba** (a algú)

▷ **donar corda** (a algú) (p.ext.), **seguir la veta** (a algú) (p.ext.)

donar taba (a algú) *SV*, donar conversa llarga (EC)

Dóna taba a tothom qui veu; no pararia mai de parlar, aquest noi

→ **donar aula** (a algú)

▷ **agafar la taba** (p.ext.), **tenir taba** (p.ext.), **menar taba** (p.ext.)

estar a raons *SV*, enraonar, conversar (IEC)

En Jaume vol comprar aquell cotxe i ja fa més d'una hora que està a raons amb el venedor

→ **prendre's a raons**, **practicar de raons**

▷ **estar amb raons** (v.f.)

fer-la petar *SV*, conversar de coses intrascendentals (EC)

Cada matí, quatre o cinc vellets s'asseuen en aquest banc i la fan petar (EC)

→ **fer petar la xerrada**, **fer petar la claca**, **moure xerra**, **trencar nous**, **passar el canet**, **fer petar el queixal**

▷ **fer sobretaula** (p.ext.), **de sobretaula** (p.ext.), **arreglar el món** (p.ext.)

fer petar la claca *SV*, entretenir-se enraonant / conversar de coses intrascendentals (IEC, EC)

Fa una bona estona que fan petar la claca i no es recorden que és hora de sopar (R-M)

→ **fer-la petar**, **fer petar la xerrada**, **fer petar el queixal**, **passar el canet**, **moure xerra**, **trencar nous**

■ **fer sobretaula** *SV*, conversar sobre qüestions transcendentals o intrascendentals, encara entaulats després d'haver fet un àpat

El dia de Sant Esteve, aprofitant que ens reunim tota la família, acostumem a fer sobretaula fins a les set de la tarda

▷ **de sobretaula** (p.ext.), **fer-la petar** (p.ext.), **passar el rosari** (p.ext.), **arreglar el món** (p.ext.)

fer un pou *SV*, dos o més, estar llarga estona parlant a peu dret (IEC)

Sempre que es troben fan un pou; no acaben mai d'acomodar-se / Feia temps que no ens vàiem; per això vam fer un pou; ens havíem d'explicar moltes coses (R-M)

▷ **arreglar el món** (p.ext.)

passar el canet *SV*, conversar / conversar de coses intrascendentals (R-M, *)

Als pobles sol haver-hi rotllos de dones que prenen el sol i passen el canet mentre cusen o fan mitja; són unes xerrades inacabables (R-M)

→ **fer-la petar**, **fer petar la claca**, **fer petar la xerrada**, **moure xerra**, **trencar nous**, **fer petar el queixal**

passar el rosari *SV*, assistir a una reunió on cadascú conta les seves penes (R-M)

Allà van començar a passar el rosari de la vida de tots, i els haguérem d'escoltar fins a la fi (R-M)

▷ **de sobretaula** (p.ext.), **fer sobretaula** (p.ext.), **arreglar el món** (p.ext.)

passar paraules *SV*, intercanviar-se paraules, conversar (A-M)

Passaven paraules mentre esperaven l'arribada del tren

prendre's a raons *SV*, posar-se a conversar (EC)

Quan surt el tema de la política es prenen a raons i estarien xerrant hores i hores

→ **estar a raons**

CONVEX

fer panxa (alguna cosa) *SV*, una porció d'una panxa, desviar-se de la vertical sortint enfora / un marge, paret, mur, etc., «fan panxa» quan tenen una part de superfície que es desvia de la línia vertical o recta i forma una convexitat (IEC, A-M)

Les veles fan panxa quan el vent les infla (A-M)

▷ **fer bassa** (ant.)

CONVIDAR

fer el gest *SV*, pagar la consumició, pagar (IEC)

Quan vaig adonar-me'n, ella ja havia fet el gest / En Pere és un garrepa: quan hem anat a dinar junts no ha fet mai el gest (IEC, *)

CONVIDAT

a costes i despeses (d'algú) *SP*, pagant algú el llaüt (despesa) ocasional (A-M)

Atorgats a costes i despeses de dita ciutat / Va fer el viatge a costes i despeses de l'oncle (A-M, *)

→ **a despesa** (d'algú)

▷ **a despesa** (p.ext.), **a costa de** (p.ext.)

a despesa (d'algú) *SP*, pagant algú el llaüt (despesa) ocasional (A-M)

Vam dinar a despesa d'en Pere perquè celebràvem el seu natalici

→ **a costes i despeses** (d'algú)

▷ **a despeses** (d'algú) (v.f.), **a les despeses** (d'algú) (v.f.), **a despesa** (p.ext.)

CONVINCENT

fer ballar un mort *SV*, treure a ballar una noia que va feixuga i balla malament (A-M)
Li agrada tant ballar que per moure's al ritme de la música faria ballar un mort

CONVINGUT

estar dit *SV*, estar convingut (IEC)
Estava dit que farien pont i ara no els donen festa

CONVIVÈNCIA

ordre públic *SN*, situació de respecte de les normes establertes per la societat que permeten la convivència social (EC)
Una de les finalitats de tota bona societat és mantenir l'ordre públic / El Govern va mobilitzar l'exèrcit per restablir l'ordre públic
 ▷ **coexistència pacífica** (p.ext.)

CONVULSIVAMENT

a borbolls *SP*, formant borbolls / formant grumolls (EC, *)
La sang li rajava a borbolls (EC)
 ▷ **a glops** (p.ext.), **a flotons** (p.ext.)

COOPERAR

donar un cop de mà (a algú) *SV*, portar a algú momentàniament ajut / ajudar en una feina, en una acció (IEC, EC)
Em pots donar un cop de mà en la redacció del projecte? / La Isabel va donar un cop de mà al Pere perquè aprovés l'examen de química orgànica / Si no li dones un cop de mà no podrà muntar la roda perquè no ho ha fet mai i no en sap / Si li fotem un cop de mà, segur que ens ho agrairà (També s'usa amb el verb *fotre*) (*, *, R-M, *)

→ **fer espatlleta** (a algú), **donar la mà** (a algú), **donar una empenta** (a algú)

▷ **demanar quart i ajuda** (a algú) (inv.), **posar la mà** (en alguna cosa) (p.ext.), **salvar la vida** (a algú) (p.ext.)

posar la mà (en alguna cosa) *SV*, cooperar en alguna cosa / ajudar en una obra feta en comú (IEC, *)

Des que ha posat la mà en la gestió del diari, la comptabilitat funciona molt bé / Ha quedat molt ben polit, però és que també hi ha posat la mà un amic nostre que en sap molt (*, R-M)
 ▷ **donar un cop de mà** (a algú) (p.ext.)

tirar d'un coll *SV*, obrar conjuntament i amb bon acord dues o més persones (A-M)

Si tirem d'un coll, les coses ens sortiran millor
 ▷ **a l'una** (p.ext.)

COORDINADAMENT

en equip *SP*, [treballar] coordinadament / fent coordinadament amb altres persones una activitat (IEC, *)

M'agrada aquesta feina perquè treballem en equip / Sempre prenen les decisions en equip

COP

cop de gràcia *SN*, cop que es dóna amb alguna arma per acabar de matar qui està greument ferit / cop amb què hom mata un ferit per evitar que pateixi més (R-M, EC)

Li va donar el cop de gràcia amb l'espasa
 ▷ **fora de combat** (p.ext.), **donar l'estocada** (a algú) (p.ext.)

cop sec *SN*, cop fort donat sobtadament (EC)
Amb un cop sec va partir el tronc

■ **mal tanto** *SN*, dit per a referir-se a un cop que hom dóna, sigui a algú altre o a si mateix, i que ocasiona algun dany físic
Ahir em vaig donar un mal tanto al colze i encara em fa una mica de mal / Li van fotre un mal tanto i ara va amb el braç enguixat
 [tanto: mot no registrat a l'IEC]

COPIAR

tallar (alguna cosa) **amb el mateix patró** *SV*, fer alguna cosa de la mateixa manera que una altra (A-M)
Aquí tallen les coses amb el mateix patró que en el poble veí

COPIOSAMENT

a raig i roll *SP*, copiosament, en gran abundància / sense mesura (A-M, *)

Vam guanyar doblers a raig i roll / Sa fira... ha crescut una cosa fora mida d'estuferera, fantasia, fanfàrria i raig i roi (*, A-M)

→ **a raig de bot**, **a raig**, **a raig fet**, **a dolls**
 ▷ **a raig i a roll** (v.f.)
 [Mall. (A-M)]

COPSANT

al vol *SP*, copsant o entenent ràpidament alguna cosa / entendre ràpidament (*, R-M)

És molt llest, tot ho atrapa al vol, no cal repetir-li-ho / Encarrega l'afer a l'Enric; ell ho caça al vol i de seguida hi trobarà solució / No n'està segur perquè ho ha agafat al vol / Ha estat una explicació molt feixuga, però en Joan ho ha entès tot al vol (S'usa normalment amb els verbs *agafar*, *atrapar*, *caçar*, *copsar*, *pescar*, etc.) (R-M, R-M, *, *)

COPSAR

conèixer-s'hi *SV*, notar, experimentar, algú els efectes d'alguna cosa (EC)

He fet canviar els frens del cotxe i s'hi coneix / La Maria fa dos mesos que fa règim i ja s'hi coneix a l'hora de posar-se la roba

COPULAR

consumar el matrimoni *SV*, tenir el primer acte carnal els cònjuges (R-M)

Com que no es coneixien quan es van casar, van trigar a consumir el matrimoni / Es van casar contra llur voluntat i diuen que no van consumir el matrimoni (, R-M)*

→ **estrenar el matrimoni**

donar pel cul (a algú) *SV*, practicar el coit anal (IEC)

El violador va donar pel cul a la víctima

▷ **prendre pel cul** (inv.), **fotre un clau** (a algú) (p.ext.), **muntar-s'ho** (amb algú) (p.ext.)

fer-ho (a algú) *SV*, forma eufèmica per a designar l'acte sexual / tenir relacions sexuals amb algú (A-M, *)

Va fer-ho a una dona casada / En Quim s'ho va fer amb la Miranda

→ **muntar-s'ho** (amb algú), **jeure junts, fotre un clau** (a algú), **ficar-se al llit** (amb algú), **tenir relacions** (amb algú)

fer l'amor *SV*, tenir relacions sexuals (IEC)

No tothom pensa que, per fer l'amor, un home i una dona han de ser casats / El soldà estava embriac i ja no recordava amb quina de les seves concubines havia fet l'amor aquella nit (R-M)

→ **jeure junts, fotre un clau** (a algú), **tenir relacions** (amb algú)

▷ **viure com Josep i Maria** (ant.), **estrenar el matrimoni** (p.ext.), **acte sexual** (p.ext.), **bodes sordes** (p.ext.), **endur-se** (algú) **al llit** (p.ext.)

fotre un clau (a algú) *SV*, tenir relacions sexuals un home amb una dona / unir-se carnalment dues persones (R-M, *)

En Joan ha fotut un clau a la dona de son germà / En llenguatge vulgar fotre un clau significa unir-se carnalment (, R-M)*

→ **muntar-s'ho** (amb algú), **fer-ho** (a algú), **fer l'amor**

▷ **donar pel cul** (a algú) (p.ext.), **prendre pel cul** (p.ext.)

jeure junts *SV*, tenir relacions sexuals (EC)

Van jeure junts per primer cop ara fa un mes i ja l'ha deixat embarassada (També s'usa amb l'adjectiu plegat)

→ **fer l'amor, fer-ho** (a algú), **muntar-s'ho** (amb algú), **tenir relacions** (amb algú)

▷ **acte sexual** (p.ext.)

■ **muntar-s'ho** (amb algú) *SV*, tenir relacions sexuals amb algú

Va muntar-s'ho amb la dona del cap de la seva empresa / Va muntar-s'ho amb el marit de la seva millor amiga

→ **fer-ho** (a algú), **jeure junts, fotre un clau** (a algú), **anar-se'n al llit** (amb algú)

▷ **donar pel cul** (a algú) (p.ext.), **prendre pel cul** (p.ext.)

prendre pel cul *SV*, practicar el coit anal (IEC)

Diu que li agradaria prendre pel cul algun dia, que s'ha de provar tot

▷ **donar pel cul** (a algú) (inv.), **posar-s'hi bé** (p.ext.), **fotre un clau** (a algú) (p.ext.), **muntar-s'ho** (amb algú) (p.ext.)

■ **tenir relacions** (amb algú) *SV*, tenir relacions sexuals amb algú

La seva àvia creia que no era bo tenir relacions amb el promès abans de casar-s'hi

→ **fer-ho** (amb algú), **fer l'amor, jeure junts**

▷ **viure com Josep i Maria** (ant.), **fer Pasqua abans de Rams** (p.ext.)

ANT

viure com Josep i Maria *SV*, viure la vida matrimonial sense usar del matrimoni (Fr)

Aquest matrimoni viu com Josep i Maria: no mantenen relacions sexuals

▷ **tenir relacions** (amb algú) (ant.), **fer l'amor** (ant.)

CORATJÓS

bastar-li cor (a algú) *O*, tenir valor / tenir valor o coratge suficients (R-M, A-M)

No cal que l'acompanyis a enfrontar-se amb aquell subjecte; a ell li basta cor per anar-hi sol i sortir-ne aïros (R-M)

→ **tenir cor** (de fer alguna cosa), **tenir pit**

▷ **bastar-li el cor** (a algú) (v.f.), **no tenir boca** (ant.)

■ **home de pit** *SN*, dit per a referir-se a algú que és valent, que té coratge

Va prendre l'arma a l'atracador, és un home de pit! (També s'usa amb els noms dona i persona)

→ **cor de lleó**

▷ **tenir pit** (p.ext.), **tenir pebrots** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

no témer Déu ni el diable *SV*, no témer ningú (IEC)

No té por de res, no tem Déu ni el diable / Després d'una experiència com la guerra, no tem ni Déu ni el diable

→ **no espantar** (algú) **vent ni aigua, ésser del ronyó clos, ésser un lleó**

CORBAT

de ganxo *SP*, de forma corbada (A-M)

Aquell home tenia un nas de ganxo

fer gep *SV*, una cosa, presentar un sortint corb (IEC)

Hem de canviar la fusta perquè aquesta fa gep

CORNAMUSA

noia verda *SN*, sac de gemecs / instrument musical tradicional consistent en un bot de cuir al qual hom insufla l'aire per mitjà d'un tub petit i del qual pengen tres o quatre tubs, l'un dels quals, proveït de forats, fa la melodia i els altres fan el bordó (EC, *)

Hi havia un home al mig del carrer que tocava la noia verda

→ **sac de gemecs**

[Plana de Vic (A-M)]

sac de gemecs *SN*, cornamusa / instrument musical tradicional consistent en un bot de cuir al qual hom insufla l'aire per mitjà d'un tub petit i del qual pengen tres o quatre tubs, l'un dels quals, proveït de forats, fa la melodia i els altres fan el bordó (EC, *)

La melodia s'ha de tocar amb el sac de gemecs

→ **noia verda**

CORNUT

marit còmode *SN*, marit que tolera l'adulteri de la seva dona (IEC)

No sé com en Josep tolera que la seva dona vagi amb altres homes; s'ha tornat un marit còmode

▷ **anar carregat de front** (p.ext.), **portar banyes** (p.ext.)

CORPULENT

carregat d'espalltes *SA*, espatllut / tenir les espalltes grosses (R-M, EC)

És un home alt i gros, carregat d'espalltes, que sempre camina mirant a terra / Fer gimnàstica va molt bé als qui són carregats d'espalltes (R-M)

▷ **home de pa i tros** (p.ext.)

ésser un carnús (algú) *SV*, (ésser un) home gros de còrpora i curt d'enteniment (A-M)

Aquest home és un carnús: es nota que es passa el dia carregant i descarregant objectes pesants

→ **ésser un elefant, ésser una galiassa** (algú) [Ribagorça, Pla de Llobregat, Floresta (A-M)]

ésser un elefant *SV*, (ésser una) persona molt corpulenta (A-M)

El teu marit sempre ha estat molt corpulent. És un elefant

→ **ésser una galiassa** (algú), **ésser un carnús** (algú), **ésser un Hèrcules, gros com un campanar**

ésser una galiassa (algú) *SV*, (ésser una) persona corpulenta o voluminosa / (ésser una) persona o bèstia molt grossa i feixuga (A-M, EC)

Aquesta dona és una galiassa; jo no podria amb ella a sobre

→ **ésser un elefant, ésser un carnús** (algú)

tros d'home *SN*, dit d'un home corpulent, alt i ben plantat (EC)

*Es va quedar parat en veure aquell tros d'home que li passava dos pams d'alçària / En veure aquell tros de dona, se'n va enamorar (També s'usa amb el nom dona) (R-M, *)*

→ **home de pa i tros, ésser un Hèrcules**

CORRALÓ

carrer de galtes *SN*, format pels laterals de les cases (R-M)

El carrer era fosc i estret, un carrer de galtes, sense cap entrada; només hi donaven els cos-

tats de les cases / Per anar des d'aquest carrer a la carretera s'ha de passar per un carrer de galtes estret i solitari (R-M)

CORRECCIONAL

casa de correcció *SN*, institució judicial disciplinària per a menors / casa on són reeducats els infants delinqüents (R-M, IEC)

A la casa de correcció, encara hi aprenué altres arts per a pitjors malifetes (R-M)

CORRECTAMENT

com Déu mana *SAdv.* degudament, correctament / degudament, com ha de ser (R-M, IEC)

Estigues quiet! Comporta't com Déu mana i no facis tanta comèdia / Si fessis les coses com Déu mana no et trobaries tan atrapat ara (R-M)

→ **com cal, a consciència, en regla, amb propietat**

▷ **com Déu vol** (ant.), **seguir la línia recta** (p.ext.)

fer santament *SV*, molt bé (referint-se a accions intel·lectuals o morals) (A-M)

Has fet santament abstenint-te d'anar-hi (També s'usa amb el quantificador molt en posició preadverbial) (EC)

CORRECTE

tenir cara i ulls (alguna cosa) *SV*, estar molt bé, ésser bo de veure (alguna cosa) (IEC)

Els plànols d'aquest edifici tenen cara i ulls / Això sí que és un treball fet amb cara i ulls / Aquest text no té cara ni ulls, refes-lo! (També s'usa amb la forma *amb cara i ulls*)

▷ **no tenir cap ni peus** (alguna cosa) (ant.), **no haver-hi per on agafar** (alguna cosa) (ant.)

CORREGIR

fer anar dret (algú) *SV*, fer que no es desviï de la regla que traça el deure (IEC)

Feia anar dret el seu fill perquè fos un home bo i correcte / Té molt bon caràcter però no aconsegeix de fer anar drets els seus dependents (, R-M)*

→ **fer llaurar dret** (algú)

▷ **pujar dret** (p.ext.), **tocar-li el crostó** (a algú) (p.ext.), **esmenar la plana** (a algú) (p.ext.)

fer llaurar dret (algú) *SV*, fer procedir algú com cal / complir amb exactitud allò que cal o és manat (EC, R-M)

No s'ha subjectat mai a cap disciplina i costarrà fer-lo llaurar dret (R-M)

→ **fer anar dret** (algú)

▷ **tocar-li el crostó** (a algú) (p.ext.), **esmenar la plana** (a algú) (p.ext.)

posar (algú o alguna cosa) **a to** *SV*, fer que una persona o una cosa tingui el comportament o el funcionament que se n'espera (IEC)

*El van haver de posar a to per a la prova / Ens cal posar el rellotge a to (IEC, *)*

▷ **fer marro clos** (p.ext.)

CORREGIR-SE

veure's les banyes *SV*, reconèixer els propis defectes / adonar-se d'un error i fer-ne esmena (R-M, IEC)

Té de bo que és un home que sap veure's les banyes i no li dol rectificar amb convé (R-M)

→ **saber on li cou, veure's el gep**

▷ **veure una palla en els ulls dels altres i no veure la biga en els seus** (ant.), **saber de quin peu coixeja** (p.ext.), **saber de quin mal pateix** (p.ext.)

CORREGUDA

córrer bous *SN*, fet de córrer bous / fer-los córrer esquivant-ne les envestides (EC, IEC)

El córrer bous d'aquella ciutat és molt famós i hi participa molta gent (També s'usa amb el nom compost correbou)

▷ **córrer bou** (v.f.)

CORRENT

aigua viva *SN*, aigua corrent / és la que brolla naturalment / l'aigua que raja, que flueix (IEC, A-M, EC)

És una finca molt gran i té dos pous d'aigua viva; no s'assequen ni estiu ni hivern / Tenim aigua viva a tots els pisos (R-M, IEC)

▷ **aigua morta** (ant.)

bossa d'aire *SN*, corrent d'aire descendent que es troba freqüentment a sotavent de les muntanyes o damunt les superfícies fredes / terme obsolet, conservat al llenguatge popular, per a indicar la turbulència tèrmica o dinàmica (IEC, EC)

Una bossa d'aire fred és la causa de la baixada de temperatures d'aquesta setmana / Ja cal que ens abriguem; l'home del temps diu que s'apropen bosses d'aire

CORRENTS

a brida abatuda *SP*, [anar] molt de pressa, volant (IEC)

Haviem de moure'ns a brida abatuda, hi havíem d'ésser molt d'hora

→ **a tota brida, a esperons batuts, a tota merda, ràpid com un llamp, a camades, a tota hòstia, a tota velocitat**

▷ **a pas de tortuga** (ant.), **a pas de bou** (ant.)

a camades *SP*, a passes llargues / a grans passes, corrents (R-M, IEC)

*Caminava a camades pel corredor de casa / És un home alt i prim, que camina a camades. No el coneixes? (R-M, *)*

→ **a gambades, a grans passes, a brida abatuda, a tota merda, amb presses**

a esperons batuts *SP*, [córrer] veloçment / [córrer, fugir] galopant (R-M, IEC)

Quan va veure que el perseguien va fugir a esperons batuts / Ja veuràs com de seguida tornarà a ésser aquí, sempre va a fer els encàrrecs corrent a esperons abatuts, no sap anar al pas (S'usa normalment amb els verbs anar, córrer, fugir, etc. i també amb la forma a esperons abatuts) (, R-M)*

→ **a brida abatuda, a tota brida, ràpid com un llamp, a tota merda**

a grans passes *SP*, corrents / ràpidament, veloçment, molt de pressa (Fr, *)

Sempre camina a grans passes quan va pel carrer, ningú no el pot seguir

→ **a camades, a gambades**

a la carrera *SP*, corrents / molt de pressa (R-M, *)

Ens han dit que és molt urgent i que cal anar-hi a la carrera aquest mateix matí / Fes-ho a la carrera o no hi seràs a temps (R-M)

→ **de seguida**

a la vela *SP*, [anar] molt de pressa, córrer (IEC)

Es van conèixer la setmana passada i avui ja es casen, van a la vela / On vas tan a la vela? / Ja sabem que fan brodar, a la vela, cobertors de taula (S'usa normalment amb el verb anar) (, A-M, A-M)*

→ **a tota vela**

▷ **a tota marxa** (p.ext.)

a més córrer *SP*, corrent molt / corrent al més ràpidament que hom pot (R-M, IEC)

Va marxar a més córrer perquè ningú no el veiés escapar

→ **a corre-corrents, a tot córrer, a corre-corrents, a corre-cuita, a més córrer, a cremadent, amb una esgarrapada, amb les cames al cul, a camades, cames ajudeu-me, d'arrapa i fugi, corre que correràs**

▷ **a pas de formiga** (ant.)

a tot córrer *SP*, veloçment / corrent al més ràpidament que hom pot (R-M, IEC)

El lladre es va escapar a tot córrer (R-M)

→ **a més córrer, a corre-corrents, corre que correràs**

a tota vela *SP*, [anar] molt de pressa, córrer (EC)

Si volem arribar a temps, haurem d'anar a tota vela; no podem entretenir-nos gens / Aquesta mossa sempre va a tota vela, sembla que se li escapi el tren

→ **a la vela, a rem i vela, a tot estrop, a tot gas, a tot vent, a tota brida, a tota llet, a tota marxa, anar llampat, deixar endarrerar el vent**

corre que correràs *O*, corrent sense aturar-se (EC)

*Va agafar por i corre que correràs fins que va arribar a casa / Vaig anar fins a la feina corre que correràs (R-M, *)*

→ **a tot córrer, a més córrer, cametes em valguen, cames ajudeu-me**

▷ **a corre-corrents** (p.ext.)

CÓRRER

anar llampat *SV*, anar molt de pressa, com un llamp, decidit (IEC)

No m'agrada que condueixi ell perquè sempre va llampat

→ **córrer que se les pela, a tota vela, a tota castanya, a tota pastilla**

córrer amb les cames al cul *SV*, córrer molt (R-M)

Com que l'empaitaven corria amb les cames al cul / Corre amb les cames al cul perquè vol guanyar els altres atletes / Varen fugir amb les cames al cul pendent avall (També s'usa amb els verbs de moviment *escapar, fugir*, etc.) (R-M)

→ **córrer a carrera oberta, tocar-se el cul amb els talons, tocar-li el cul les cames** (a algú), **ensenyar els talons, sortir per cames**

▷ **campi qui pugui** (p.ext.), **a corre-corrents** (p.ext.), **a més córrer** (p.ext.)

córrer com un boig *SV*, locució emprada per a indicar que algú corre o condueix ràpidament o perillosament

Quan condueix corre com un boig, qualsevol dia tindrà un accident de trànsit (També s'usa amb els verbs de moviment *anar i conduir*)

→ **córrer que se les pela**

deixar endarrere el vent *SV*, anar molt de pressa / anar a una gran velocitat (IEC, EC)

Amb aquesta moto deixarem endarrere el vent
→ **córrer més que el vent, tallar el vent, ràpid com el vent, a tota vela**

picar soleta *SV*, anar-se'n de pressa (A-M)

Va picar soleta perquè no l'enxampessin

→ **prendre soleta**

prendre soleta *SV*, anar-se'n de pressa (A-M)

Van prendre soleta cap al cinema perquè, si no, no trobarien entrades

→ **picar soleta**

▷ **prendre soletes** (v.f.)

tallar el vent *SV*, anar a gran velocitat (A-M)

Va tan ràpid que talla el vent

→ **deixar endarrere el vent, córrer més que el vent**

■ **tocar-li el cul les cames** (a algú) *O*, fugir corrents, molt de pressa

Es va espantar tant que les cames li tocaven el cul: va fugir corrents com si es calés foc

→ **córrer amb les cames al cul, tocar-se el cul amb els talons, ensenyar els talons**

tocar-se el cul amb els talons *SV*, córrer molt, a carrera oberta (A-M)

Van fugir tocant-se el cul amb els talons

→ **córrer amb les cames al cul, ensenyar els talons, tocar-li el cul les cames** (a algú)

▷ **tocar-se amb els talons el cul** (v.f.)

CORRESPONDRE

estar d'acord amb *SV*, haver-hi acord entre diferents persones, entendre's, consentir, reconèixer (amb altres) (IEC)

Estic d'acord amb les idees del Joan (El complement és opcional)

→ **estar en intel·ligència, a l'una, de concert amb, de mancomú, venir-hi bé**

▷ **posar** (algú) **d'acord** (p.ext.), **ésser de raó** (p.ext.), **de comú acord** (p.ext.)

CORRESPONSAL

enviat especial *SN*, periodista encarregat de recollir, al mateix lloc on s'esdevé, informacions referents a un fet determinat (EC)

Immediatament ens posarem en contacte amb el nostre enviat especial perquè ens expliqui els darrers esdeveniments ocorreguts / Els enviats especials a un conflicte bèl·lic corren perill de mort

CORREU

a correu seguit *SP*, aplicat a la manera de contestar una carta, el mateix dia en què es rep (IEC)

És estrany que encara no m'hagi contestat perquè acostuma a escriure a correu seguit

→ **pel primer correu**

apartat de correus *SN*, modalitat del servei de correus per la qual la correspondència no es reparteix a domicili, sinó que es reserva a l'oficina de correus a disposició de l'usuari (IEC)

Perquè la carta entri al sorteig, l'has d'enviar a l'apartat de correus número 251 de Barcelona (També s'usa amb la forma *apartament de correus*)

pel primer correu *SP*, aplicat a la manera de contestar una carta, el mateix dia en què es rep (IEC)

Avui ha rebut una carta i vol contestar-la pel primer correu

→ **a correu seguit**

per correu *SP*, mitjançant el servei de correus (EC)

Envia-m'ho per correu, que arribarà més ràpid

CORREUS

casa de correus *SN*, oficina principal del servei de correus d'una població (EC)

Falten pocs dies perquè acabin les obres de reforma de la casa de correus

CORROMPRE'S

dedicar-se a la mala vida *SV*, dedicar-se a la prostitució, a negocis bruts, etc. (IEC)

Venia droga, es dedicava a la mala vida

→ **donar-se a la briva, donar-se a la mala vida, donar-se a la boja**

▷ **de mala vida** (p.ext.), **dona de mala vida** (p.ext.)

donar l'ànima al diable *SV*, fer amb (el diable) un pacte segons el qual hom li abandona l'ànima després de la mort a canvi d'obtenir riqueses, plaers, poder (IEC)

Donaria l'ànima al diable en vida per poder fer la volta al món

→ **vendre's l'ànima al diable**

donar-se a la mala vida *SV*, dedicar-se a la prostitució, a negocis bruts, etc. (EC)

Durant tres anys va estar ficat en el món de la prostitució; diguem que es va donar a la mala vida

→ **dedicar-se a la mala vida, donar-se a la briva, donar-se a la boja**

▷ **de mala vida** (p.ext.), **dona de mala vida** (p.ext.)

vendre's l'ànima al diable *SV*, deixar-se corrompre / fer amb (el diable) un pacte segons el qual hom li abandona l'ànima després de la mort a canvi d'obtenir riqueses, plaers, poder (R-M, EC)

És una noia sense escrúpols, es vendria l'ànima al diable per a tenir més diners i luxes / Diuen que s'ha venut l'ànima i ha traït els seus amics (També s'usa ometent el complement al diable) (, R-M)*

→ **donar l'ànima al diable**

CORRUPCIÓ

no haver-hi un pam de net *SV*, ésser ple de negocis bruts, de tripijocs / estar ple d'irregularitats, d'immoralitats, etc. (EC)

En aquest afer no hi ha un pam de net; tothom ha volgut treure'n profit fos com fos / Aparentment són molt estrictes en l'aplicació de la llei, però en llur negoci no hi ha un pam de net; tot és corrupció (R-M)

→ **no haver-hi un pam de terra ferma**

no haver-hi un pam de terra ferma *SV*, expressió usada per a indicar que hom no es pot fiar de ningú

En aquesta empresa no hi ha un pam de terra ferma. Tots són una colla d'hipòcrites

→ **no haver-hi un pam de net**

[Urgell, Segarra (A-M)]

CORSARI

anar en cors *SV*, fer de corsari (EC)

Quan era petit, somiava que anava en cors (També s'usa amb les formes entrar en cors i sortir a cors)

→ **fer el cors**

fer el cors *SV*, fer de corsari (EC)

Tenia un avantpassat que feia el cors

→ **anar en cors**

CORT

casa del rei *SN*, a la corona catalanoaragonesa, conjunt de funcionaris que depenien directament del sobirà i generalment l'acompanyaven en els seus desplaçaments (EC)

El sobirà sempre viatja amb la casa del rei a tot arreu

CORTEJAR

■ **tirar els trastos** (a algú) *SV*, intentar seduir algú amb insistència i de manera evident

No para de tirar els trastos a la Maria / A en Xavier li agrada la Núria i sempre li està tirant els trastos, però ella es resisteix

→ **tirar amorettes** (a algú), **tirar floretes** (a algú), **dir amorettes** (a algú), **tirar la canya** (a algú)

■ **tirar la canya** (a algú) *SV*, intentar seduir algú amb insistència i de manera evident

Va passar-se tota la nit tirant-me la canya i al final vam acabar al llit

→ **tirar els trastos** (a algú), **tirar amorettes** (a algú), **tirar floretes** (a algú), **dir amorettes** (a algú)

CORTÈS

ben educat *SA*, que té urbanitat (EC)

Es defineix com un noi ben educat i sincer / El teu germà és molt ben educat, sap parlar, però també sap escoltar quan convé

→ **de bones maneres**

▷ **mal educat** (ant.), **fer un bon paper** (a algú) (p.ext.), **tenir món** (p.ext.)

de bon to *SP*, ésser considerat correcte (R-M)

*Ell creu que no és de bon to saludar agitant la mà / El comentari que ha fet el president no ha estat gaire de bon to (R-M, *)*

→ **de bon gust**

▷ **de mal to** (ant.), **de mal gust** (ant.)

de bones maneres *SP*, cortès / molt ben educat, que té urbanitat (Fr, *)

És un home de bones maneres; es nota que ve d'una família d'aristòcrates

→ **ben educat**

▷ **tenir pocs modors** (ant.), **ésser un pagès** (ant.), **de cortesia** (p.ext.), **fer un bon paper** (a algú) (p.ext.), **tenir món** (p.ext.), **ésser tot un home** (p.ext.)

CORTESAMENT

■ **de compliment** *SP*, seguint les normes d'urbanitat

Com que feia alguns dies que no anava a la feina, li va fer una trucada de compliment per saber què li passava

→ **de cortesia**

▷ **per compliment** (p.ext.), **tornar la visita** (a algú) (p.ext.)

de cortesia *SP*, seguint les normes d'urbanitat

No ens quedarem gaire estona; serà només una visita de cortesia / Li ha regalat un obsequi de cortesia / Li ha fet una trucada de cortesia / Li ha fet una consulta de cortesia perquè se senti útil

→ **de compliment**

▷ **per cortesia** (p.ext.), **de bones maneres** (p.ext.)

CORTESIA

de res *SP*, expressió de cortesia que respon a un regreïament / expressió per a llevar valor a la

cosa de què hom rep un regraciament (IEC, EC)

—*Adéu i moltes gràcies.* —*De res; no es mereixen* (R-M)

→ **no s'ho val, no es mereixen, a Déu sien dades**

▷ **moltes gràcies** (p.ext.)

si és servit *SConj*, es diu després de lliurar allò que ens han demanat / fórmula de cortesia amb què hom invita algú a menjar, a beure, a acceptar alguna cosa (R-M, EC)

Aquí té l'horari que m'ha demanat; si és servit / Si sou servits, us convidem a esmorzar / Ara mateix em poso a dinar; si sou servits, podeu fer-ho amb mi (També s'usa amb la forma *si sou servits*) (*, A-M, R-M)

▷ **servidor de vostè** (p.ext.), **oferir els seus respectes** (a algú) (p.ext.)

COSÍ

cosí prim *SN*, fill del cosí del pare o de la mare (EC)

En Joan és un cosí prim meu; però m'hi relaciono més que no pas amb els cosins germans / Amb l'Albert som cosins primos; és fill d'una cosina de la meva mare (R-M)

nebot valencià *SN*, fill d'un cosí o d'una cosina (EC)

Fins que el meu cosí no es decideixi a tenir cap criatura, no tindrè cap nebot valencià

▷ **oncle valencià** (inv.)

oncle valencià *SN*, cosí del pare o de la mare (IEC)

El meu germà es diu igual que el nostre oncle valencià / Hem convidat a sopar la nostra tia valenciana (També s'usa amb el nom *tia*)

▷ **nebot valencià** (inv.)

COSIR

collir un punt d'una mitja *SV*, aplegar amb l'agulla, etc., els (punts) que s'han escorregut (EC)

Ja n'ha après, ha collit un punt d'una mitja, sola, sense ajut (També s'usa amb la forma *collir els punts d'una mitja*)

▷ **donar quatre punts** (a alguna cosa) (p.ext.), **fer mitja** (p.ext.)

donar punts (a algú) *SV*, cosir / en cirurgia, cosir una sutura (A-M, *)

Van haver de donar punts al ferit / A causa del tall que es va fer, li van haver de donar trenta punts de sutura (També s'usa amb un numeral en posició prenominal)

donar quatre punts (a alguna cosa) *SV*, cosir / unir amb punts, fets amb fil, peces de roba (EC, *)

Donar quatre punts a un descosit / Si dones quatre punts al coll de la brusa et tornarà a quedar com nova (També s'usa amb la forma *donar punts* (a alguna cosa)) (EC, *)

▷ **collir un punt d'una mitja** (p.ext.)

màquina de cosir *SN*, màquina que permet de cosir amb una gran rapidesa i uniformitat (EC)

A casa seva té una màquina de cosir i pot confeccionar roba per a tota la família

COSTA

a trenc d'onades *SP*, arran de mar (IEC)

Vaig quedar-me a trenc d'onades, perquè l'aigua del mar era molt freda

▷ **a trenc d'onada** (v.f.), **alta mar** (ant.), **mar gran** (ant.)

COSTEJAR¹ (v. tr.)

anar terra terra *SV*, navegar costejant i molt a prop de la vorera / (anar) molt a prop de la costa, costejant (A-M, EC)

Anàvem terra terra per la costa de Llanerxes / Navegar terra terra (També s'usa amb el verb *navegar*) (*, EC)

COSTEJAR² (v. tr.)

ANT

tancar l'aixeta *SV*, posar fi a una cosa, esp. parlant de diners o de béns que es donen a algú (IEC)

Hem gastat massa, a partir d'ara haurem de tancar l'aixeta

▷ **afluixar la mosca** (ant.), **gratar-se la bossa** (ant.), **treure la bossa** (ant.), **mirar prim** (p.ext.)

COSTÓS

costar més el mall que l'enclusa *O*, valer més l'accessori que el principal (R-M)

Si et fas adobar l'abric et costarà més el mall que l'enclusa; val més que te'n compres un de nou (R-M)

→ **valer més el farciment que el gall, valer més la salsa que el peix, valer més el suc que la perdiu, pujar més el suc que la perdiu**

ésser una sagnia *SV*, (ésser una) cosa que costa molt i continuadament; despesa molt reiterada i contínua (A-M)

Aquesta situació és una sagnia, costa arribar a final de mes havent de pagar una hipoteca tan alta / Si han de pagar totes aquestes despeses, ja serà una bona sagnia per a la caixa de la societat (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (*, EC)

▷ **costar el bec i les ungles** (p.ext.)

COSTUM

usos i costums *SCoord*, conjunt de les pràctiques habituals d'una col·lectivitat que creen costum (IEC)

Els usos i costums d'aquest poble han quedat registrats en el llibre que s'acaba d'editar

COTITZACIÓ

a la par *SP*, dit de la cotització de dues monedes quan la seva relació de canvi és equivalent a la relació entre els seus continugts d'or / dit del valor de cotització o emissió d'un títol, quan aquest coincideix amb el seu valor nominal (IEC, EC)

Aquests valors havien pujat dos enters, però ara tornen a estar a la par / Les accions es compren a la par (R-M, IEC)

COTITZAR

■ **donar d'alta** (algú) *SV*, inscriure en la seguretat social

Quan li van fer el nou contracte el van donar d'alta de la Seguretat Social

▷ **Seguretat Social** (p.ext.)

COTNAR

clavar l'ungla (a algú) *SV*, cobrar més del que cal / cotnar, fer pagar excessivament per una cosa (A-M, EC)

Sempre clava l'ungla als seus clients

→ **ficar les ungles** (a algú), **clavar una acanada** (a algú)

▷ **clavar les ungles** (v.f.), **escurar les butxaques** (a algú) (p.ext.)

ficar les ungles (a algú) *SV*, cobrar més del que cal (A-M)

Es dedica a ficar les ungles als seus clients, per això ningú no va a comprar a la seva botiga

→ **clavar l'ungla** (a algú), **clavar una acanada** (a algú)

▷ **cova de lladres** (p.ext.)

COTÓ

cotó fluix *SN*, cotó descruat, blanquejat i dispat en napa, per a usos sanitaris (IEC)

Necessito un mica de cotó fluix per a taponar-li l'hemorràgia del nas

COTXE

cotxe de plaça *SN*, cotxe de punt, de lloguer, que s'estacionava a la plaça o en un indret determinat (EC)

Antigament hi havia cotxes de plaça; actualment ja no n'hi ha

→ **cotxe de punt**

▷ **mitjà de transport** (p.ext.)

cotxe de punt *SN*, els (cotxes) que tenen un lloc determinat on situar-se a disposició de qui els necessita / amb parada fixa (A-M, R-M)

Hi havia antigament un servei de cotxes de punt, de cavalls, que feien el servei dels taxis actuals (R-M)

→ **cotxe de plaça**

▷ **mitjà de transport** (p.ext.)

cotxe familiar *SN*, brec / turisme en què s'ha augmentat el volum destinat a l'equipatge per

augmentar-ne la capacitat o col·locar una tercera filera de seients (EC, T)

Ens hem comprat un cotxe familiar, i així hi podem cabre tots

▷ **mitjà de transport** (p.ext.)

estar motoritzat *SV*, posseir un automòbil, etc., per als desplaçaments propis (IEC)

Algú de vosaltres que estigui motoritzat em pot portar al mig de la ciutat, si us plau?

COURE

coure-li la ceba a la gola (a algú) *O*, revenir a algú un disgust fora de temps. Es diu principalment del qui retreu una cosa quan ja no és oportú parlar-ne (A-M)

Des del moment que t'ha retret aquell error és que li cou la ceba a la gola

fer xup-xup *SV*, coure's lentament, amb poc foc (Fr)

Aquest guisat l'has de deixar deu minuts fent xup-xup (EC)

▷ **a foc lent** (p.ext.)

passar (alguna cosa) **pel forn** *SV*, coure superficialment (Fr)

Passa el pa pel forn, que serà més bo / Passa pel forn aquest bacallà perquè ja és fred i així no es pot menjar

passar (alguna cosa) **per la paella** *SV*, fregir lleugerament (R-M)

Cal passar la cansalada per la paella / Ja és cuït, però cal passar-ho per la paella per escalfar-ho / Aquesta llonza no la coquis gaire; passa-la per la paella (*, R-M, EC)

■ **passar** (alguna cosa) **per la planxa** *SV*, coure superficialment

Passa el tall de carn per la planxa perquè es faci una mica, però no gaire

passar (alguna cosa) **per les graelles** *SV*, coure superficialment (Fr)

Li agrada la carn força crua, així que només passa-la per les graelles

COVARD

■ **covard com una gallina** *SA*, dit per a referir-se a una persona molt covarda

Mai no pot veure una pel·lícula de por sense-ra: és covard com una gallina

→ **ésser un gallina, més poruc que una llebre, poruc com una llebre**

ésser un caganer *SV*, (ésser) molt covard o pusillànime (A-M)

Aquest noi és un caganer; li poses una pel·lícula de por i ja no pot dormir a les nits

→ **ésser un gallina, ésser un caguetes, ésser un petaner, ésser un colló** (algú), **ésser un cagat, tenir un cor de gallina**

▷ **ésser un lleó** (ant.)

ésser un cagat *SV*, (ésser) covard, que per no res s'intimida, amb qui no es pot comptar per a res que impliqui un risc, un esforç, etc. (EC)

El teu amic és un cagat, no es va atrevir a encarar-se a aquells nois (També s'usa amb la forma *ésser molt cagat*)

→ **ésser un gallina, ésser un caguetes, ésser un petaner, ésser un colló** (algú), **ésser un caganer, pobre d'esperit, més poruc que una llebre, poruc com una llebre, tenir un cor de gallina**

▷ **ésser un lleó** (ant.)

ésser un caguetes *SV*, (ésser un) home covard, pusil·lànim (A-M)

Jo sóc un caguetes, no m'atreveixo ni a anar a Port Aventura / En Pere és un caguetes. Si sent un soroll a fora, no surt per res del món

→ **ésser un gallina, ésser un petaner, tenir un cor de gallina, ésser un colló** (algú), **ésser un caganer, ésser un cagat, més poruc que una llebre, poruc com una llebre**

▷ **ésser un lleó** (ant.)

ésser un colló (algú) *SV*, (ésser) mancat d'energia; covard (EC)

El teu germà petit és un colló: no es va atrevir a saltar (També s'usa amb la forma *ésser colló* (algú))

→ **ésser un caguetes, ésser un gallina, ésser un petaner, tenir un cor de gallina, ésser un caganer, ésser un cagat, pobre d'esperit**

ésser un gallina *SV*, (ésser una) persona covarda (IEC)

En Joan és un gallina, no arribarà mai enlloc amb la seva covardia i poca empenta (També s'usa amb la forma *ésser molt gallina*)

→ **ésser un caguetes, ésser un petaner, tenir un cor de gallina, ésser un colló** (algú), **ésser un caganer, ésser un cagat, més poruc que una llebre, poruc com una llebre, covard com una gallina**

▷ **ésser un lleó** (ant.)

ésser un petaner *SV*, (ésser un) covard / dit per a referir-se a algú que per no res s'intimida, amb qui no es pot comptar per a res que impliqui un risc, un esforç, etc. (A-M, *)

Si no fas el que et dic, tothom pensarà que ets un petaner

→ **ésser un gallina, ésser un caguetes, tenir un cor de gallina, ésser un colló** (algú), **ésser un caganer, ésser un cagat**

ésser una gallina banyada *SV*, ésser molt covard (R)

Ets una gallina banyada: no ets gens atrevit [Mall.]

pobre d'esperit *SA*, estar mancat d'energia interior, de coratge davant les dificultats o (els) perills (A-M)

Davant d'aquell ensurt, ell va tenir una reacció de pobre d'esperit i va anar-se'n ben de pressa / D'en Joan, no n'esperem grans gestes: és pobre d'esperit

→ **tenir un cor de gallina, ésser un colló** (algú), **ésser un cagat**

tenir un cor de gallina *SV*, (ésser un) home covard, pusil·lànim (A-M)

L'Aurora té un cor de gallina, li fa por enfrontar-se als problemes

→ **ésser un gallina, ésser un caguetes, ésser un petaner, ésser un colló** (algú), **ésser un caganer, ésser un cagat, tenir poc esperit, pobre d'esperit**

▷ **cor de lleó** (ant.)

CREADOR

l'ésser suprem *SD*, expressió amb què hom designa la realitat primera i última, l'ésser que fonamenta tots els éssers i la mateixa existència del món i que dona a la història el seu sentit darrer (EC)

No es podria imaginar el món sense l'existència de l'ésser suprem

→ **el suprem faedor, l'ésser necessari**

CREAR

donar vida a *SV*, fer, compondre una obra que abans no existia

L'escultor donarà vida a una de les seves obres en un acte obert a tothom / Aquella pintura dona vida a la Mare de Déu

CREC

botó de pressió *SN*, conjunt de dues petites peces metàl·liques circulars, l'una amb una espiga central i l'altra amb un encaix, les quals, cosides cadascuna en un dels costats d'una peça de vestir, hom fa encaixar a pressió per tal de cordar-la (EC)

La faldilla es cordava amb un botó de pressió

→ **tancador de pressió**

CRÈDIT

a crèdit *SP*, ajornant el pagament, fiant (R-M)

Saben que és bon pagador i, encara que no disposi de tot l'import, li donaran la màquina a crèdit / Avui gairebé ningú no paga al comptat allò que compra; tothom ho paga a crèdit (R-M)

→ **a fiar, a terminis, a termes, a espera**

▷ **al comptat** (p.ext.), **pagar** (alguna cosa) **amb blat vell** (p.ext.), **pagar** (alguna cosa) **amb palla vella** (p.ext.)

a fiar *SP*, sense fer pagar a l'acte (R-M)

Vendre a fiar és perillós si no coneixes prou els clients (S'usa normalment amb els verbs *comprar, vendre*, etc.) (R-M)

→ **a crèdit, a espera**

a termes *SP*, (dit per a referir-se a la) modalitat de crèdit al consum per la qual el pagament d'una compra es fa efectiu, en una part o en la totalitat, a poc a poc, per mitjà de successius lliuraments que són determinats al moment d'efectuar-se l'operació (IEC)

Tot ho paga a termes; així li és més fàcil poder comprar les coses de més preu (R-M)

→ **a terminis, a crèdit, a espera**

▷ **a terme** (v.f.)

a terminis *SP*, ajornant el pagament / (dit per a referir-se a la) modalitat de crèdit al consum per la qual el pagament d'una compra es fa efectiu, en una part o en la totalitat, a poc a poc, per mitjà de successius lliuraments que són determinats al moment d'efectuar-se l'operació (R-M, IEC)

He adquirit a terminis una parcel·la a la costa / Paga el pis a terminis (R-M, *)

→ **a termes, a crèdit, a espera**

▷ **a termini** (v.f.), **al comptat** (p.ext.)

targeta de crèdit *SN*, targeta que permet d'obtenir béns i serveis sense desemborsament immediat de diners en efectiu (IEC)

Des de principis d'any, té una targeta de crèdit nova

▷ **targeta moneder** (p.ext.), **paper moneda** (p.ext.), **moneder electrònic** (p.ext.)

CRÈDUL

beure a galet *SV*, ésser excessivament confiat, crèdul / creure-s'ho tot (IEC, EC)

L'estan enredant i ell beu a galet; no se n'adona / Tu també beus a galet; com vols que el que t'he dit sigui veritat? (R-M)

→ **tenir llana al clatell, combregar amb rodes de molí, beure a raig, ésser un pau, combregar a la cuina, portar llana al clatell, mamar-se el dit, tenir bona barra, no papar-ne ni una, no rascar-ne ni una, no veure-hi més enllà del nas**

▷ **fer beure a galet** (algú) (p.ext.), **aixecar la camisa** (a algú) (p.ext.)

bon home *SN*, simple, crèdul (EC)

No tingueu por que ell s'adoni de res: és un bon home (EC)

combregar a la cuina *SV*, ésser excessivament crèdul (A-M)

De debò t'ho has cregut? Que combregues a la cuina?

→ **combregar amb rodes de molí, beure a galet, ésser un pau, mamar-se el dit, portar llana al clatell, tenir bona barra, tenir llana al clatell, tenir un bon davallant, ésser un tros de carn batejada**

combregar amb rodes de molí *SV*, creure coses absurdes / creure coses inversemblants (Fr, IEC)

Ja faré el que em dius però no em donis raons tan inversemblants o potser et penses que combrego amb rodes de molí? / Sempre pretén fer-me combregar amb rodes de molí; pensa que em creuré qualsevol cosa

→ **beure a galet, tenir bona barra, tenir un bon davallant, tenir llana al clatell, combregar a la cuina, ésser un pau, mamar-**

se el dit, portar llana al clatell, ésser un tros de carn batejada

creure (alguna cosa) **de flux** *SV*, creure sense fonament / ésser crèdul (Fr)

Creu tot el que li diuen de flux; se'l pot enganyar fàcilment

→ **creure** (alguna cosa) **de lleuger**

ésser un pau *SV*, (ésser una) persona taujana, sense malícia, excessivament crèdula (EC)
No siguis un pau i desconfia una mica del que et diuen! / Aquesta noia és una paula, no té gens de malícia (També s'usa amb la forma *ésser una paula*)

→ **beure a galet, tenir bona barra, tenir un bon davallant, tenir llana al clatell, combregar a la cuina, mamar-se el dit, portar llana al clatell, combregar amb rodes de molí, gat apostòlic, simple d'esperit**

mamar-se el dit *SV*, badar, ésser extremadament ingenu / ésser crèdul, càndid, com un infant (R-M, EC)

Vols fer-los creure tot això? Que et penses que es mamen el dit? Sàpigues que estan suficientment informats (R-M)

→ **beure a galet, tenir bona barra, tenir un bon davallant, tenir llana al clatell, combregar a la cuina, ésser un pau, portar llana al clatell, combregar amb rodes de molí, no veure-hi més enllà del nas, no rascar-ne ni una**

▷ **mamar-se els dits** (v.f.)

portar llana al clatell *SV*, ésser fàcil d'enganyar, ésser excessivament crèdul (IEC)

Aquest noi porta llana al clatell, es creu totes les coses absurdes que li diuen

→ **beure a galet, tenir bona barra, tenir un bon davallant, tenir llana al clatell, combregar a la cuina, ésser un pau, mamar-se el dit, combregar amb rodes de molí**

tenir bona barra *SV*, ésser excessivament crèdul (IEC)

Té bona barra i, si no vigila, li prendran el pèl més d'una vegada / És clar que s'ho ha cregut! Té tan bona barra, que per exagerada que sigui la cosa se l'empassa fàcilment (També s'usa amb el quantificador *tan* en posició preadjectival) (*, R-M)

→ **beure a galet, tenir un bon davallant, tenir llana al clatell, combregar a la cuina, ésser un pau, mamar-se el dit, portar llana al clatell, combregar amb rodes de molí**

tenir llana al clatell *SV*, ésser fàcil d'enganyar, ésser excessivament crèdul (IEC)

No creguis que, pel fet de no tenir instrucció, aquests pagesos tenen llana al clatell; són ben murrís (També s'usa amb els quantificadors *força, massa, molt*, etc. en posició postverbal) (R-M)

→ **beure a galet, tenir bona barra, tenir un bon davallant, tenir llana al clatell, com-**

bregar a la cuina, ésser un pau, mamar-se el dit, portar llana al clatell, combregar amb rodes de molí, pobre d'esperit
 ▷ **tenir llana en el clatell** (v.f.)

tenir un bon davallant *SV*, creure-s'ho tot (IEC)
No li expliquis mentides, que té un bon davallant i se les creurà totes

→ **tenir bona barra, tenir un bon davallant, tenir llana al clatell, combregar a la cuina, ésser un pau, mamar-se el dit, portar llana al clatell, combregar amb rodes de molí**

CREIXA

marea alta *SN*, quan el flux (del mar) arriba al nivell màxim (EC)

Aquí té lloc el fenomen de la marea alta; a les nits pràcticament no queda platja

→ **mar plena**

▷ **marea baixa** (ant.), **marea entrant** (p.ext.)

CREIXEMENT

de cultiu *SP*, dit per a referir-se a la tècnica de laboratori que té per finalitat d'obtenir i manejar quantitats elevades de microorganismes per poder-los estudiar o extreure'n substàncies que interessin, com antibiòtics, proteïnes, polisacàrids, etc.

Per a créixer, aquests microorganismes necessiten un altre medi de cultiu

CRÉIXER

créixer com una carbassera *SV*, créixer molt i ràpidament / créixer molt de pressa (A-M, EC)

Aquest nen està creixent com una carbassera; ben aviat serà tan alt com son pare

→ **enfilarse com una carbassera, pujar com una carbassera**

▷ **fer una estirada** (p.ext.)

enfilarse com una carbassera *SV*, créixer molt en poc temps (IEC)

Aquest noi s'enfila com una carbassera; per la seva edat és molt alt (També s'usa amb la forma *enfilarse com un carabasser*) (R-M)

→ **pujar com una carbassera, créixer com una carbassera**

fer-se gran *SV*, (un nen) créixer (EC)

Ja s'ha fet gran, és tot un homenet / Aquest nen cada dia es fa més gran (També s'usa amb el quantificador *més* en posició preadjectival) (*, EC)

→ **fer-se un home**

fer-se un home *SV*, créixer, un noi, arribar a l'edat adulta (EC)

Feia temps que no vèiem en Pere i ja s'ha fet un home

→ **fer-se gran**

▷ **fer el canvi** (p.ext.), **ja és una dona** (p.ext.)

fer una estirada *SV*, créixer, es diu especialment d'una persona (Fr)

La teva cosina ha fet una estirada que ni la co-neixeries

▷ **créixer com una carbassera** (p.ext.)

posar les dents *SV*, començar a treure dents un infant (A-M)

El nostre fill ja posa les dents

▷ **posar dents** (v.f.)

posar pèl *SV*, sortir-li el pèl a un animal

Posar pèl un animal / El nostre gos està en l'època de posar pèl (EC, *)

pujar com una carbassera *SV*, créixer molt en poc temps (IEC)

Aquest xicot puja com una carbassera; mira com ha crescut / Puges com una carbassera; cada dia creïxes més (R-M)

→ **enfilarse com una carbassera, créixer com una carbassera**

CREMAR

enfilarse com una carbassera *SV*, encendre's fàcilment / fer-se amunt molt de pressa (IEC, A-M)

Aquests cartrons cremaran com si res; el foc s'enfilarsà com una carbassera

CREPUSCLE

entre dos llustres *SP*, expressió que designa els moments del crepuscle en què a penes hi ha claror de dia / crepuscle del matí o del vespre (IEC, Fr)

És bonic veure venir les barques entre dos llustres, quan els llums del port comencen a encendre's (R-M)

→ **entre dos foscants**

▷ **pondre's el sol** (p.ext.), **caure el sol** (p.ext.)

● **entre dos llostres** (Vilabertran)

CREU

l'arbre de la creu *SD*, creu en què fou crucificat Jesucrist (IEC)

Mireu Jesús, clavat a l'arbre de la creu!

CREUAR-SE

tallar la proa *SV*, una nau, passar pel davant d'una altra / anar un vaixell en direcció d'un altre passant per davant aquest, o sia per la part de proa (IEC, A-M)

Els que anaven al vaixell que va tallar la proa ens van saludar

CREURE

donar crèdit a *SV*, creure el que diuen (R-M)

Això li passa per donar crèdit a la gent; no havia de fiar-se'n i anar-hi ell mateix a veure-ho / Ets massa confiat; dones crèdit a tot el que et diuen (R-M)

→ **creure** (alguna cosa) **de lleuger, donar escolta** (a algú), **donar orella** (a alguna cosa), **prestar l'orella a**

▷ **de flux** (p.ext.), **fer-se seva** (alguna cosa) (p.ext.)

donar escolta (a algú) *SV*, creure el que diuen / prestar atenció, crèdit, al que diu (R-M, IEC) *Si sempre dones escolta a tothom, pots caure en molts errors* (R-M)

→ **donar crèdit a**, **donar orella** (a alguna cosa)

donar orella (a alguna cosa) *SV*, escoltar favorablement (IEC)

Ha donat orella a informacions falses i per això ha comès errors (R-M)

→ **donar crèdit a**, **donar escolta** (a algú), **prestar l'orella a**

fer basa (d'alguna cosa) *SV*, considerar important o cert / tenir molta importància als ulls de la gent (R-M, A-M)

Fa basa del que menys importància té / D'això que t'ha dit, no cal fer-ne basa perquè potser no és exactament el que ha passat / No facis basa de les seves paraules; empra sovint un to amenaçant (*, R-M, R-M)

→ **fer paga** (d'alguna cosa), **fer estat** (d'alguna cosa), **fer cabal** (d'alguna cosa)

fer estat (d'alguna cosa) *SV*, fer cabal d'alguna cosa, fer-ne cas, tenir-la en compte / tenir per cert, fer-hi atenció (A-M, R-M)

Jo faig més estat de l'honest que de l'útil / Ja ningú feia estat de les antigues murmuracions / Del que t'hagi pogut dir, no en facis estat; diu el que vol (A-M, A-M, R-M)

→ **fer basa** (d'alguna cosa), **fer paga** (d'alguna cosa), **fer cabal** (d'alguna cosa), **fer calendari de**

prestar l'orella a *SV*, escoltar favorablement (EC)

Presta-li bé l'orella quan et parla / Presta orella a tot el que et digui, perquè és un home molt expert / Algú ja l'havia avisat que no prestés orella a aquell subjecte perquè era un trampós, i encara es va deixar enredar (També s'usa amb el modificador *bé* en posició post-verbal) (*, R-M, R-M)

→ **donar orella** (a alguna cosa), **donar crèdit a**

▷ **prestar orella a** (v.f.)

tenir (alguna cosa) **a mig coll** *SV*, creure que és segura l'obtenció de quelcom (R-M)

Ha tingut un disgust perquè no li han donat permís per a fer el viatge; ja el tenia a mig coll (R-M)

→ **tenir** (alguna cosa) **coll avall**

tenir (alguna cosa) **coll avall** *SV*, creure tenir segura alguna cosa / veure-la segura (R-M, IEC)

Tenia la matrícula d'honor coll avall, però el professor la va donar a un altre alumne / Li havien promès la col·locació i ja la tenia coll avall, però l'han donada a un altre (*, R-M)

→ **tenir** (alguna cosa) **a mig coll**

CREURE'S

creure (alguna cosa) **de lleuger** *SV*, creure fàcilment, sense fonament (EC)

A mi no em diguis mentides, que jo no em crec les coses de lleuger: m'agrada estar ben informat

→ **creure** (alguna cosa) **de flux**, **donar crèdit a**, **empassar-se-la**, **empassar-se la bola**

■ **empassar-se-la** *SV*, creure fàcilment, sense fonament

El vam enganyar i va empassar-se-la de ple

→ **creure** (alguna cosa) **de lleuger**, **empassar-se la bola**

empassar-se la bola *SV*, creure fàcilment (A-M)

Li he dit una mentida i s'ha empassat la bola sense sospitar res / No li he pogut fer empassar la bola (*, A-M)

→ **creure** (alguna cosa) **de lleuger**, **empassar-se-la**

CRIADA

dona de fer feines *SN*, dona que treballa fent feines domèstiques i que cobra generalment per hores (IEC)

La dona de fer feines ha plegat, n'haurem de buscar una altra / Està molt contenta de la senyora de fer feines (També s'usa amb el nom *senyora*)

CRIAR

1. alletar, nodrir (un infant, un cadell)

donar (algú) **a dida** *SV*, deixar (un infant) a una dida perquè el criï (IEC)

La meva dona no pot criar; haurem de donar el petit a dida (Fr)

▷ **mare de llet** (p.ext.)

2. fer cria (de bèsties)

fer armada *SV*, comprar animals joves per tornar-los a vendre un cop criats (IEC)

Es dediquen a fer armada de porcells

CRIDANER

boca de trons *SN*, ésser molt cridaner (R-M)

És una boca de trons, molt bon home però per qualsevol cosa crida i engega paraulotes (R-M)

→ **tenir bons pulmons**

▷ **boca de tro** (v.f.), **ésser un bronques** (p.ext.)

tenir bons pulmons *SV*, tenir una veu forta, tenir capacitat de cridar molt (EC)

Abans, als pobles, triaven un home que tingués bons pulmons per a fer de nunci, el qual anava pels carrers tocant una trompeta i cridant els avisos d'interès públic / Aquell nen té uns bons pulmons: se'l sent de lluny (També s'usa amb la forma *tenir uns bons pulmons*) (R-M, *)

→ **boca de trons**

CRIDANT

a crits *SP*, cridant / fent crits, parlant molt alt (R-M, *)

*Si em vols creure a mi, no li parlis a crits; els renys no li agraden i encara t'obeirà menys / Aquell mestre no era estimat pels seus deixebles perquè sempre els parlava a crits (S'usa normalment amb els verbs *dir*, *enraonar*, *parlar*, etc.) (R-M)*

▷ **en veu baixa** (ant.)

a plena veu *SP*, amb veu forta / amb tota la potència de la veu (R-M, EC)

*Ho va dir a plena veu sense guardar-se dels indiscrets que el podien oir / Hi ha coses que no es poden dir a plena veu, perquè algú es pot ofendre / Perquè la sentís, li ho va explicar a plena veu (R-M, R-M, *)*

→ **en veu alta**

▷ **en veu baixa** (ant.), **a cau d'orella** (ant.), **veu de tro** (p.ext.), **a mitja veu** (p.ext.)

en veu alta *SP*, amb veu forta / amb una veu natural, audible per tots els presents (IEC, EC)

Ho va sentir tothom perquè ho va dir en veu alta al mig de la sala / Llegir en veu alta (R-M, EC)

→ **a plena veu**

▷ **a alta veu** (v.f.), **en veu baixa** (ant.), **a mitja veu** (ant.), **a sota veu** (ant.), **de baix en baix** (ant.), **baix-baix** (ant.), **a cau d'orella** (ant.), **veu de tro** (p.ext.), **amb tota la boca** (p.ext.)

CRIDAR

aixecar la veu *SV*, parlar fort, deixar-se sentir molt (A-M)

*No tolera que el pare aixequi la veu a la mare / Més d'un cop li han hagut d'aixecar la veu per reptar-lo / No cal que m'aixequis la veu per dir-me això / No li agrada alçar la veu, però de vegades és l'única manera d'imposar-se als alumnes (També s'usa amb el verb *alçar*) (*, R-M, R-M, *)*

→ **alçar el diapasó**

▷ **abaixar la veu** (ant.), **abaixar el diapasó** (ant.), **abaixar el to** (ant.)

alçar el Cristo *SV*, cridar molt, amb indignació (A-M)

*Va alçar el Cristo perquè ningú no li feia cas / Va aixecar el Cristo perquè la dependentia no li volia canviar la jaqueta que havia comprat de rebaixes (També s'usa amb el verb *aixecar*)*

→ **armar un Cristo**, **muntar un Cristo**, **posar-se com un gall de panses**

▷ **posar-se com un gall** (p.ext.), **clavar crits** (a algú) (p.ext.)

alçar el diapasó *SV*, cridar, elevar el to de veu (R-M)

Bé, per a dir-me això, no cal que alcis el diapasó; ja et sento / Si vols que t'escolti, no alcis el diapasó, que no n'hi ha per tant (R-M)

→ **moure fressa**, **aixecar la veu**

▷ **abaixar el diapasó** (ant.), **abaixar la veu** (ant.), **abaixar el to** (ant.)

cridar com un boig *SV*, cridar molt i escandalosament

*Quan va veure l'aranya, va posar-se a cridar com un boig (També s'usa amb el verb *xisclar* i amb l'adjectiu *ximple*)*

▷ **perdre el bel** (p.ext.), **a plens pulmons** (p.ext.), **arrencar els ais** (p.ext.)

fer el tro *SV*, esclatar en plors i crits / fer gran excés de plors, de crits, de demostracions de ràbia, etc. (IEC, A-M)

Va fer el tro a causa del seu estat de desesperació

→ **tocar l'orgue**

● **fer es tro** (Bal.)

lladrar a la lluna *SV*, cridar contra algú que no es digna a escoltar algú altre, contra qui no podem fer res / escridassar algú que, per la seva posició, no se sent afectat, contra el qual hom no pot fer res (IEC, EC)

No cal que cridis perquè no et vol escoltar, lladres a la lluna

→ **donar cops d'espasa a l'aire**, **tirar aigua al mar**

▷ **en va** (p.ext.)

moure fressa *SV*, fer sorolls de crits (IEC)

No moguis fressa, parla més fluixet que despertaràs el nen

→ **alçar el diapasó**, **moure xivarri**, **moure un escàndol**, **moure un sacramental**

tenir trencat el tel de la llengua *SV*, parlar molt i amb veu estrident (R-M)

*Noi, que tens trencat el tel de la llengua? No cridis tant, home! / No la sents? Té ben trencat el tel de la llengua; és la que fa més xivarri. Quina manera de xerrar! (També s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (R-M)*

▷ **tenir el tel de la llengua trencat** (v.f.), **perdre el bel** (p.ext.)

CRIDÒRIA

ésser un galliner *SV*, haver-hi una gran cridòria que fa que no s'entenguin els uns amb els altres (IEC)

Aquí no hi ha qui s'entengui: això és un galliner, tothom crida

→ **mercat de Calaf**, **semblar que maten el porc**, **olla de grills**

▷ **no sentir-se ni un piú** (ant.), **sentir-se voler una mosca** (ant.), **no sentir-se ni una mosca** (ant.)

haver-hi uns crits d'Israel *SV*, haver-hi molts crits de baralla o discussions violentes (A-M)

A casa en Pere constantment s'estan barallant. Quan hi vaig de visita, sempre hi ha uns crits d'Israel

▷ **olla de grills** (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

olla de grills *SN*, [ésser] un enrenou i una confusió / en un lloc, tothom, enraonar sense enten-

dre's / haver-hi, en un lloc, un gran xivarri, perquè tothom parla alhora (R-M, IEC, EC) *Aquesta classe sembla una olla de grills, calleu d'una vegada!*

→ **orgue de gats, mercat de Calaf, torre de Babel, olla de bruixes, olla de cargols, olla de cols, ésser un galliner**

▷ **haver-hi uns crits d'Israel** (p.ext.)

semblar que maten el porc *SV*, haver-hi una gran cridòria

En aquella casa cada vegada que discuteixen sembla que maten el porc / Els veïns han sortit a l'escala a veure què passava al primer pis, perquè semblava que matessin el porc

→ **olla de grills, ésser un galliner**

torre de Babel *SN*, lloc on parlen molts sense entendre's / lloc o situació on hi ha una confusió de gent i llengües diverses (IEC, P)

Aquest bar sembla la torre de Babel, és ple de gom a gom i no hi ha qui s'entengui

→ **olla de grills, mercat de Calaf**

CRIM

crim de guerra *SN*, acte contra les lleis, els acords o els costums de guerra (EC)

Va cometre un crim de guerra i això mai no li fou perdonat / Va ser jutjat i condemnat per crims de guerra

crim passional *SN*, crim ocasionat per la passió amorosa, eròtica, o influït per ella (EC)

L'assassinat de la Maria va ser un crim passional; el seu marit la va matar perquè sabia que ella tenia un amant

CRISANTEM

ram de Tots Sants *SN*, nom de diverses espècies cultivades del gènere «Chrysanthemum» (A-M)

Demà, 1 de novembre, portarem un ram de Tots Sants al cementiri

CRISI

estat de setge *SN*, estat de crisi que permet l'alteració transitòria del règim constitucional ordinari (EC)

Les revoltes populars van provocar la instauració de l'estat de setge / Mentre duri l'estat de setge, no es pot sortir al carrer entre les deu de la nit i les sis del matí / Es van alterar algunes parts de la constitució d'aquell país, perquè es trobava en estat de setge

▷ **estat de guerra** (p.ext.), **toc de queda** (p.ext.)

CRISTIÀ

fills de l'Església *SN*, els cristians (IEC)

Va ser un emperador que va perseguir molts fills de l'Església

CRIT

■ **a l'atac** *SP*, crit que es llança abans d'entrar en batalla

Vinga, a l'atac! Que no quedi ni un sol enemic amb vida! (S'usa normalment amb els verbs *anar, passar, tornar*, etc.)

→ **a armes, a l'abordatge**

▷ **desperta ferro** (p.ext.)

desperta ferro *O*, crit de guerra dels almogàvers, que llançaven abans d'entrar en batalla al mateix temps que ferien de grans cops les pedres amb els ferros de les llances (A-M)

Els almogàvers començaren l'atac sota el crit de «desperta ferro!»

▷ **a l'atac** (p.ext.), **a armes** (p.ext.)

tolle-tohle *SN*, clamor d'indignació contra algú o alguna cosa (IEC)

Va armar llavors tal tolle-tohle contra nosaltres (A-M)

[tolle-tohle: llatíisme, reduplicatiu]

CRITICAR

deixar (algú) **a l'altura del betum** *SV*, omplir algú d'improperis, denigrar-lo

Sempre deixa la seva dona a l'altura del betum / El van criticar fins a deixar-lo a l'alçada del betum (També s'usa amb la forma *deixar* (algú) *a l'alçada del betum*)

→ **deixar** (algú) **com un drap brut, posar** (algú) **com un pedaç brut, deixar** (algú) **com un porc, deixar** (algú) **verd, posar** (algú) **a parir, tallar-li una capa** (a algú), **parlar malament de**

▷ **deixar** (algú) **pels núvols** (ant.), **deixar** (algú) **com un rebrec** (p.ext.)

deixar (algú) **com un drap brut** *SV*, omplir algú d'improperis, denigrar-lo (IEC)

Va deixar la veïna com un drap brut / Estava furios contra aquell home i el va deixar com un drap brut / Té el mal costum de posar tothom com un drap brut (També s'usa amb el verb *posar*) (*, R-M, *)

→ **posar** (algú) **com un pedaç brut, arrossegar** (algú) **pel fang, dir-li quatre fàstics** (a algú), **deixar** (algú) **com un porc, deixar** (algú) **verd, posar** (algú) **a parir, tallar-li una capa** (a algú), **deixar malament** (algú)

▷ **posar** (algú) **dalt del candeler** (ant.), **posar** (algú) **dalt del cel** (ant.), **posar** (algú) **als núvols** (ant.), **quedar com un drap brut** (inv.), **dir-li quatre fàstics** (a algú) (p.ext.), **tractar** (algú) **com un drap brut** (p.ext.)

■ **deixar** (algú) **com un porc** *SV*, omplir algú d'improperis, denigrar-lo

Amb poca estona, van deixar el seu cap com un porc / Quan se'n va anar el van deixar com un porc

→ **deixar** (algú) **com un drap brut, deixar** (algú) **a l'altura del betum, deixar** (algú) **verd, posar** (algú) **a parir, tallar-li una capa** (a algú)

- ▷ **deixar** (algú) **pels núvols** (ant.), **quedar com un porc** (inv.), **deixar** (algú) **com un rebrec** (p.ext.)
- **deixar** (algú) **verd** *SV*, criticar, insultar, algú *Quan va marxar el van deixar verd / Sempre deixen verd tothom* (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal i també amb el modificador *ben* en posició preadjectival)
- **deixar** (algú) **a l'altura del betum**, **deixar** (algú) **com un porc**, **deixar** (algú) **com un drap brut**, **posar** (algú) **a parir**, **tallar-li una capa** (a algú), **parlar malament de**, **deixar malament** (algú)
- ▷ **deixar** (algú) **arreglat** (p.ext.), **deixar** (algú) **llest** (p.ext.)
- fer bugada** *SV*, parlar, comentar temes privats (IEC)
- Aquest parell es passen el dia fent bugada: segur que ara mateix estan criticant algú*
- **passar bugada**, **fer tiretes** (d'algú), **trencar nous**
- ▷ **portar farcells** (d'algú) (p.ext.), **portar partets** (d'algú) (p.ext.), **no deixar part sana** (d'algú) (p.ext.)
- fer córrer les tisores** *SV*, murmurar / retallar, criticar (A-M, R-M)
- És una tertúlia on es fa córrer les tisores sense parar; tothom qui hi va en surt criticat / No et refiïs d'aquell parell, que quan tu no hi ets fan anar les estisores i et critiquen sense pietat* (També s'usa amb el verb *anar* i amb el nom *estisores*) (R-M, *)
- **tallar vestits**, **passar bugada**, **trencar nous**
- ▷ **no deixar part sana** (d'algú) (p.ext.)
- fer tiretes** (d'algú) *SV*, fer sàtira cruel d'algú, crítica despietada (A-M)
- Quan es posen a fer tiretes d'algú no tenen aturador: el critiquen amb crueltat*
- **dir fàstics** (d'algú), **dir mal** (d'algú), **dir penjaments** (d'algú), **fer bugada**, **no deixar part sana** (d'algú)
- ▷ **passar bugada** (p.ext.), **xiular-li les orelles** (a algú) (p.ext.)
- no deixar part sana** (d'algú) *SV*, deixar algú molt malparat, sobretot per la murmuració (A-M)
- Aquestes críticaires quan es reuneixen no deixen part sana de ningú del veïnat*
- **fer tiretes** (d'algú)
- ▷ **fer bugada** (p.ext.), **fer córrer les tisores** (p.ext.)
- parlar malament de** *SV*, parlar contra algú (o alguna cosa) (R-M)
- Tots l'hem sentit parlar malament del seu soci, i moltes vegades sense cap raó / Sempre parla malament del seu cotxe; es veu que no li ha donat gaire bon resultat* (R-M, *)
- **prendre** (algú) **de tema**, **deixar** (algú) **a l'altura del betum**, **deixar** (algú) **verd**, **dir fàstics** (d'algú), **dir mal** (d'algú), **dir penjaments** (d'algú)
- ▷ **parlar bé de** (ant.), **parlar alt de** (ant.), **tirar** (alguna cosa) **per terra** (p.ext.), **xiular-li les orelles** (a algú) (p.ext.)
- portar farcells** (d'algú) *SV*, portar notícies injurioses o malèvoles respecte d'algú (A-M)
- Sempre porta farcells dels altres, segur que a mi també em deixa verd*
- **portar partets** (d'algú)
- ▷ **fer bugada** (p.ext.), **passar bugada** (p.ext.), **m'ha dit un ocellet que** (p.ext.)
- **portar partets** (d'algú) *SV*, portar notícies injurioses o malèvoles respecte d'algú
- És d'aquelles veïnes xafarderes que va per la vida portant partets: tot ho xerra*
- **portar farcells** (d'algú)
- ▷ **fer bugada** (p.ext.), **passar bugada** (p.ext.), **m'ha dit un ocellet que** (p.ext.)
- posar** (algú) **a parir** *SV*, criticar (algú) granment (IEC)
- El públic ha posat l'equip a parir perquè ha fet un mal partit / Quan ha marxat, l'han posat a parir per la seva manca de responsabilitat* (També s'usa amb la forma *fotre* (algú) *a parir*)
- **deixar** (algú) **verd**, **deixar** (algú) **a l'altura del betum**, **deixar** (algú) **com un porc**, **deixar** (algú) **com un drap brut**, **posar** (algú o alguna cosa) **en solfa**
- posar** (algú o alguna cosa) **en solfa** *SV*, comentar jocosament una cosa o persona, fer-ne burla (A-M)
- Com que havia estat mare soltera, els veïns l'havien posat en solfa més d'una vegada / La seva manera de parlar, sempre la posen en solfa* (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal)
- **posar** (algú) **a parir**
- posar tatxes** (a alguna cosa) *SV*, retreure defectes, inconvenients, a alguna cosa (A-M)
- No para de posar tatxes a tot el que li proposen / Si ell t'hi ha de donar el vistiplau, pren-t'ho amb calma perquè sempre fica tatxes a tot* (També s'usa amb el verb *ficar*)
- ▷ **trobar tatxes** (en alguna cosa) (inv.), **tirar** (alguna cosa) **per terra** (p.ext.)
- prendre** (algú) **de tema** *SV*, fer objecte de comentaris maliciosos o malintencionats a algú (R-M)
- Quan un poble agafa algú de tema, ja no para de criticar-lo mai / No sé per què heu de prendre de tema aquesta pobra dona que no us ha fet res* (*, R-M)
- **prendre** (algú) **de cap d'esquila**, **parlar malament de**
- ▷ **anar a llengües de la gent** (inv.), **assenyalar** (algú) **amb el dit** (p.ext.)
- tallar vestits** *SV*, murmurar, xerrar en desprestigi d'altri (A-M)

És d'aquelles dones que sempre talla vestits
→ **fer córrer les tisores, tallar-li una capa** (a algú), **trencar nous**

trobar pèls als ous *SV*, cercar pretextes fútils / fer objeccions immotivades, ésser excessivament crític (EC, R-M)

És molt difícil acontentar-lo; és d'aquells que troben pèls als ous; mai no és res del seu gust (R-M)

→ **trobar pèls** (en alguna cosa), **trobar pegues** (en alguna cosa), **trobar tatxes** (en alguna cosa)

trobar pèls (en alguna cosa) *SV*, trobar defectes, coses a objectar, en tot (IEC)

Tu trobes pèls en tot, no hi ha res que et sembli bé / Fa de mal treballar amb algú que en tot troba pèls; no es pot resoldre mai res (*, R-M)

→ **trobar pèls als ous, trobar pegues** (en alguna cosa), **trobar tatxes** (en alguna cosa), **treure pols de sota l'aigua**

▷ **posar pèls** (en alguna cosa) (inv.), **buscar ronya al cove** (p.ext.), **cercar cinc peus al gat** (p.ext.), **tirar** (alguna cosa) **per terra** (p.ext.), **trobar barra de cap** (p.ext.)

CRITICAT

anar a llengües de la gent *SV*, ésser objecte de comentaris, murmuracions, generals (EC)

L'única cosa que ha aconseguit amb la seva actitud és anar a llengües de la gent; tothom el critica / Era un rumor que anava a llengües de tot el poble (També s'usa amb les formes *anar a llengües de tothom* i *anar a llengües de tot el poble*) (R-M, *)

→ **passar per les baquetes**

▷ **prendre** (algú) **de tema** (inv.), **xiular-li les orelles** (a algú) (p.ext.)

passar per les baquetes *SV*, ésser objecte de la curiositat o crítica públiques / no poder evadir la curiositat, els comentaris, els retrets, etc., de la gent que hi ha en un indret (R-M, IEC)

La gent d'aquest poble és molt tafanera; cap foraster no s'escapa de passar per les baquetes; el repassen de cap a peus (R-M)

→ **anar a llengües de la gent**

CRU

en floca *SP*, dit per a referir-se a qualsevol matèria tèxtil abans de ser manufacturada

Van comprar seda en floca, per després fer-se un vestit

▷ **en brut** (p.ext.), **en pèl** (p.ext.)

CRUEL

ésser un botxí *SV*, (ésser una) persona que castiga sense pietat, que tortura, que turmenta, que fa sofrir, algú (EC)

Aquest home és un botxí: no té pietat de ningú

→ **ésser un hiena, ésser un Neró, ésser un pirata, ésser un tigre**

ésser un cafre *SV*, (ésser una) persona bàrbara, brutal (EC)

No et barallis amb ell, perquè és un cafre i et farà mal (També s'usa amb la forma *ésser molt cafre*)

→ **ésser un bèstia bruta**

ésser un hiena *SV*, (ésser una) persona cruel (EC)

Aquest noi és un hiena: no hi ha res que el commogui ni el faci ésser una mica més piadós

→ **ésser un botxí, ésser un Neró, ésser un pirata, ésser un tigre**

▷ **ésser un bèstia bruta** (p.ext.)

ésser un mal cor (algú) *SV*, de sentiments cruels (R-M)

Era un mal cor; no li feia llàstima ningú / En Joaquim és un mal cor: no em pensava que fos tan cruel (R-M, *)

→ **mal entranyat, no tenir cor, tenir mal cor**

▷ **mal cor** (p.ext.)

ésser un monstre *SV*, (ésser una) persona repugnant per la seva extrema lletjor, crueltat, etc. (EC)

És un monstre d'avarícia (EC)

▷ **ésser un bèstia** (p.ext.)

ésser un Neró *SV*, (ésser un) home cruel, despòtic, etc. (EC)

No aconseguiràs mai que tingui pietat de tu, aquest individu és un Neró

→ **ésser un botxí, ésser un hiena, ésser un pirata, ésser un tigre**

ésser un pirata *SV*, (ésser una) persona molt cruel o que menysprea els drets dels altres (A-M)

Amb aquest home millor que no t'hi facis, és un pirata

→ **ésser un tigre, ésser un botxí, ésser un hiena, ésser un Neró**

ésser un tigre *SV*, (ésser una) persona molt cruel (EC)

És un tigre, no s'apiada de ningú

→ **tenir cor de tigre, ésser un pirata, ésser un botxí, ésser un hiena, ésser un Neró**

▷ **ésser un bèstia bruta** (p.ext.)

mal entranyat *SA*, de sentiments cruels / descasat, sense pietat (R-M, EC)

És tan mal entranyat que gaudeix amb el mal dels altres (R-M)

→ **tenir males entranyes, ésser un mal cor** (algú)

▷ **ben entranyat** (ant.)

no tenir cor *SV*, ésser dur de sentiments, poc o gens sensible a l'amor i a la pietat (EC)

És el dolent de la pel·lícula. Que no ho veus, que no té cor? / Les persones sense cor no poden entendre el sofriment dels altres (També s'usa amb la forma *sense cor*) (*, R-M)

→ **no tenir entranyes, ésser un mal cor** (algú), **tenir mal cor, dur de cor**

▷ **ésser tot cor** (ant.), **tenir el cor dur** (p.ext.)

no tenir entranyes *SV*, no tenir sentiments, compassió (EC)

Calia no tenir entranyes per a no commoure's davant d'aquella desgràcia / La guerra no té entranyes / Hi ha persones sense entranyes que turmenten les bestioles (També s'usa amb la forma *sense entranyes*) (IEC, EC, R-M)
→ **no tenir cor, no tenir sang a l'ull, tenir males entranyes**

no tenir sang a l'ull *SV*, no tenir compassió / no tenir pietat, obrar sense misericòrdia (A-M)
El jutge no va tenir sang a l'ull i el va condemnar a la pena màxima
→ **no tenir entranyes, no tenir sang de cristià**

no tenir sang de cristià *SV*, tenir mals sentiments, no tenir pietat (A-M)
Aquell entrenador no té sang de cristià: és molt dur amb els jugadors de l'equip
→ **no tenir sang a l'ull**

tenir cor de tigre *SV*, ésser molt cruel (A-M)
Aquest professor té cor de tigre; no té compassió dels seus pobres alumnes
→ **ésser un tigre**

tenir mal cor *SV*, (tenir un) esperit insensible a l'amor o a la pietat (A-M)
No em pensava que tingúes tan mal cor; li va estafar la meitat del sou (També s'usa amb els quantificadors *molt, tan*, etc. en posició post-verbal)

→ **tenir males entranyes, ésser un mal cor** (algú), **no tenir cor**
▷ **tenir bon cor** (ant.), **ésser de pasta d'agnus** (ant.), **ésser tot cor** (ant.)

tenir mala sang *SV*, tenir mals sentiments, no tenir pietat (IEC)
Els que cremen contenidors i fan destrosses al mobiliari urbà tenen mala sang / Va actuar amb mala sang (També s'usa amb la forma *amb mala sang*)

→ **tenir mala bava, tenir mala llet, tenir mala idea**

tenir males entranyes *SV*, ésser cruel (R-M)
No aconseguiràs entendre-lo; té males entranyes, no sap què és compassió / No tinguis males entranyes de fer sofrir aquest animaló; no et fa llàstima? (També s'usa amb la forma *de males entranyes*) (R-M)
→ **tenir mal cor, fer morir una figura**

CRUOLTAT

mal cor *SN*, dolenteria / acte propi d'una persona dolenta, mala intenció (R-M, *)
Ha tingut el mal cor de deixar-los patir de gana (R-M)
→ **mala ànima, mala bava, mala llet, mala jeia, mala hòstia, mala fe, mala idea**
▷ **ésser un mal cor** (algú) (p.ext.)

CRUENTAMENT

a sang i a foc *SCoord*, matant i destruint / de manera violenta, arrasadora (R-M, A-M)

El poble va ser pres a sang i a foc per l'exèrcit invasor / Van assetjar a sang i a foc els habitants (R-M)

→ **a mata-degolla, a degolla**
▷ **a foc i a sang** (v.f.), **a sang i foc** (v.f.)

CRUÏLLA

■ **quatre camins** *SQ*, cruïlla, encreuament de dos carrers, camins, etc.

Quan arribis als quatre camins, agafa el trencall de la dreta
→ **quatre cantons**

quatre cantons *SQ*, cruïlla, encreuament de dos carrers, camins, etc. (IEC)

Els quatre cantons del Call (IEC)
→ **quatre camins**

CRUSPIR

menjar (alguna cosa) **a dos queixos** *SV*, menjar ràpidament, voraçment (IEC)

Amb deu minuts s'ha menjat el primer i el segon plat, menja a dos queixos / Ha menjat les postres a set queixos (També s'usa amb el numeral *set*)

→ **menjar** (alguna cosa) **en quatre bocinades, menjar com un trabuc, menjar com un ogre, menjar com un llop**
▷ **menjar com un ocellot** (ant.), **menjar com un pardalet** (ant.), **menjar com les gallines** (ant.)

CUA

fer la roda *SV*, desplegar la cua fent un ventall ocells com ara el paó, el colom i el gall dindi (EC)

Fotografia els paons ara que fan la roda

CUIDAR

donar recapte (a alguna cosa) *SV*, tenir cura d'alguna cosa (IEC)

Té una gran capacitat de treball i dona recapte a tot el que li encarreguem / Hi ha tantes coses a fer que no puc donar recapte a tot (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (*, EC)

→ **posar esment** (en alguna cosa), **posar els cinc sentits** (en alguna cosa)
▷ **donar l'abast** (ant.)

CUIDAR-SE

fer salut *SV*, fer alguna activitat saludable, estar-se en un lloc on la naturalesa afavoreix la salut (IEC)

Fa salut en un balneari de la Garriga
▷ **prendre les aigües** (p.ext.), **en forma** (p.ext.), **cura de salut** (p.ext.)

CUINA

cuina econòmica *SN*, aparell escalfador de ferro per a aprofitar millor la calor, que sol constar

de forn, dipòsit d'aigua i dos o més fogons (IEC)

Aquest menjar el courem amb la cuina econòmica

CUIT

ANT

■ **menjar** (alguna cosa) **de verd en verd** *SV*, menjar-se alguna verdura o hortalissa quan encara no és cuita

Li agrada menjar les mongetes de verd en verd

CULEJAR

fer culs *SV*, pesar més un vehicle del darrere que del davant, per efecte de la mala distribució desigual de la càrrega (A-M)

Aquesta caravana fa culs. Hauríem d'aturar-nos i distribuir millor el pes

[Barc. (A-M)]

CULMINACIÓ

en ple *SP*, al moment culminant o a un lloc important (R-M)

En ple estiu / Va arribar en plena sessió movent soroll (EC, R-M)

→ **al bo de, al pic de, al fort de, al ple de**

▷ **en el ple de** (v.f.), **a ple** (v.f.)

CULMINANT

al bo de *SP*, al moment culminant d'un esdeveniment / ja començada (alguna cosa) / al mig de, ja començada una cosa (R-M, IEC, EC)

Ha pedregat al bo de la florida i els arbres ja no faran fruit / Anar-se'n al bo de la reunió (R-M, EC)

→ **al pic de, al millor de, al ple de, al fort de, en ple**

▷ **a mig** (p.ext.), **al mig de** (p.ext.), **al punt dolç** (p.ext.)

al fort de *SP*, al moment culminant d'algun esdeveniment / part forta d'una cosa, moment que ateny la màxima intensitat (R-M, EC)

Ell ha entrat al fort de la discussió i no se'n sap avenir; no es pensava que s'enfadessin tant / Al fort de la tempestat / El dependent es va posar malalt al fort de la temporada de rebaixes (R-M, EC, *)

→ **al bo de, al pic de, en ple**

al millor de *SP*, al moment més important d'algun esdeveniment (R-M)

Va ser llàstima perquè es va posar a ploure al millor de la festa (R-M)

→ **al bo de**

al ple de *SP*, al moment de la màxima intensitat d'una cosa (R-M)

Durant la temporada d'estiu, al ple de l'allau turística, és molt difícil trobar allotjament als hotels de la costa / Mai no s'ha de regar al ple

del dia / Fins al ple del sol no va voler sortir de casa (R-M, *, *)

→ **al bo de, al pic de, en ple**

▷ **a la plena de** (v.f.), **al punt dolç** (p.ext.)

estar que bufa (alguna cosa) *SV*, tenir un afer, una situació, etc., un caire dolent, haver arribat en un punt crucial, culminant (EC)

La qüestió del petroli està que bufa; cal solucionar-la / Si arribes a les set a la reunió de veïns, la cosa ja estarà que bufa (R-M, *)

→ **estar que trina** (alguna cosa)

CULMINAR

omplir la mesura *SV*, arribar a l'últim límit d'una cosa / arribar al límit, a l'extrem (IEC, EC)

L'ha renyat molt severament, i per omplir la mesura l'ha castigat sense anar al cine (R-M)

▷ **per afegiment** (p.ext.), **per a més inri** (p.ext.)

CULPABLE

tenir cua de palla *SV*, no estar exempt de culpa en alguna cosa, no deixar d'ésser mereixedor de censura, en algun afer, etc. / donar-se algú per alludit davant una imputació que no li és feta directament (IEC, EC)

Quan has condemnat l'actitud dels dissidents, ell s'ha ofès visiblement; es veu que té cua de palla; en alguna mesura hi deu haver intervingut / Per la cara que ha posat, m'ha semblat que son germà té cua de palla (R-M)

→ **tenir la camisa bruta, tenir les mans brutes**

▷ **tenir la cua de palla** (v.f.)

tenir la camisa bruta *SV*, tenir culpa (R-M)

No li agrada que li facin preguntes sobre el seu passat; deu tenir la camisa bruta i té por de descobrir-se (R-M)

→ **tenir les mans brutes, tenir cua de palla**

▷ **tenir la consciència bruta** (p.ext.)

tenir la consciència bruta *SV*, estar en pecat / algú, saber que té la culpa d'alguna cosa, saber que ha obrat malament (EC, *)

Des que va robar aquells productes als grans magatzems té la consciència bruta

▷ **tenir la consciència neta** (ant.), **donar-se cops al pit** (p.ext.), **descarregar la consciència** (p.ext.), **netejar la consciència** (p.ext.), **tenir la camisa bruta** (p.ext.), **tenir les mans brutes** (p.ext.)

tenir les mans brutes *SV*, tenir culpa / haver fet guany il·lícit en un afer (R-M, IEC)

Si va acceptar que el despatxessin juntament amb els altres, és que també devia tenir les mans brutes. Si hagués estat innocent, hauria protestat (R-M)

→ **tenir la camisa bruta, tenir cua de palla**

▷ **tenir les mans netes** (ant.), **tenir la consciència bruta** (p.ext.), **embrutar-se les mans** (p.ext.)

CULPAR

carregar el mort (a algú) *SV*, haver d'endurar culpes no del tot pròpies / carregar la responsabilitat o els inconvenients d'una cosa a algú (IEC, A-M)

No saben qui ha trencat els vidres; han carregat el mort al noi del sabater (R-M)

→ **endossar el mort** (a algú), **carregar els neuers** (a algú), **carregar les cabres** (a algú), **fer-li un capçal** (a algú), **posar-li un capçal** (a algú), **penjar la llufa** (d'alguna cosa, a algú), **donar les encarregades** (a algú)

▷ **pagar els plats trencats** (inv.), **abrigar-se amb capa d'altri** (p.ext.)

carregar les culpes (a algú) *SV*, inculpar / fer assumir el pes d'una culpa a algú (Fr, *)

Ha carregat les culpes al company de taula / No li carreguis més les culpes / Sempre es carrega les culpes el germà petit (*, EC, *)

→ **carregar les cabres** (a algú), **carregar els neuers** (a algú)

▷ **carregar-se-la** (inv.)

donar les encarregades (a algú) *SV*, atribuir a algú la culpa d'una cosa (IEC)

Moltes vegades es dona les encarregades de qualsevol fet a persones que no hi tenen cap relació (R-M)

→ **carregar el mort** (a algú), **endossar el mort** (a algú), **carregar les cabres** (a algú)

▷ **dur-se'n les encarregades** (inv.)

endossar el mort (a algú) *SV*, atribuir la culpa d'alguna cosa a algú (EC)

Havia estat jo qui havia trencat la figureta de porcellana, a la botiga, i vaig endossar el mort a un noi que tenia al costat

→ **carregar el mort** (a algú), **donar les encarregades** (a algú), **carregar les culpes** (a algú), **carregar les cabres** (a algú)

penjar un miracle (a algú) *SV*, imputar a algú un fet delictiu o reprehensible (A-M)

Ja han tornat a penjar un miracle a la Pepita, pobre dona! / Ara veig que és ell el qui el va matar. —També fa estona que jo li he penjat aquest miracle (També s'usa amb els determinants *aquest, el, etc.* en comptes d'*un*) (*, A-M)

→ **posar-li** (alguna cosa) **al damunt** (a algú), **fer-li un capçal** (a algú)

▷ **penjar la llufa** (d'alguna cosa, a algú) (p.ext.), **assenyalar amb el dit** (p.ext.)

CULTE

flors de maig *SN*, culte especial a la Verge Maria en tots els dies de maig (IEC)

No volem perdre tradicions tan boniques com la celebració de les flors de maig

→ **el mes de Maria**

■ **tenir estudis** *SV*, tenir un conjunt de coneixements com a fruit d'estudi, de lectures, etc.; disposar de titulació acadèmica

Volia que els seus fills tinguessin estudis i es guanyessin bé la vida

▷ **donar estudis** (a algú) (inv.), **donar carrera** (a algú) (inv.), **saber de lletra** (p.ext.), **ésser un pou de ciència** (p.ext.), **ésser un Sèneca** (p.ext.), **no ésser cap frare llec** (p.ext.), **ésser un caparràs** (p.ext.)

CULTISME

mot savi *SN*, mot manllevat a una llengua clàssica / cultisme (IEC, EC)

Havia de trobar un mot savi a cada paràgraf del text

▷ **llengua sàvia** (p.ext.)

CULTIU

■ **de conreu** *SP*, dit per a referir-se al conjunt de treballs destinats a prendre cura de la terra i de les plantes, i a la terra i plantes destinades a l'explotació agrícola

Abans aquest parc d'atraccions era tot terres de conreu

→ **de cultiu**

▷ **de regadiu** (p.ext.), **de secà** (p.ext.), **peça de terra** (p.ext.)

CULTURAL

■ **setmana cultural** *SN*, setmana no lectiva destinada principalment a la celebració d'activitats culturals

Durant la setmana cultural de l'institut, volem muntar un taller de teatre

CUNYAT

■ **germà polític** *SN*, germà o germana del cònjuge *Quan em vaig casar, en Pere va passar a ser el meu germà polític / La Joana és la meva germana política*

▷ **fill polític** (p.ext.), **pare polític** (p.ext.)

CURANT-SE

en tractament *SP*, dit per a indicar que algú està sotmès a un procés de cura, teràpia, medicació, etc.

Des que està en tractament, el seu estat de salut ha millorat (S'usa normalment amb els verbs *estar, posar, etc.*)

▷ **posar-se bé** (p.ext.), **posar-se bo** (p.ext.), **en convallescència** (p.ext.)

CURAR

agafar (alguna cosa) **amb pinces** *SV*, tractar amb cura (R-M)

Aquest gerro és massa delicat; l'haurem d'agafar amb pinces si no volem que se'ns trenqui / Cal agafar aquests documents amb pinces (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal) (R-M, *)

▷ **amb compte** (p.ext.), **com una relíquia** (p.ext.)

donar recapte (a alguna cosa) *SV*, tenir cura d'alguna cosa (IEC)

Vol donar recapte a totes les coses i va ben atabalada (També s'usa amb el modificador *bon* en posició pronominal)

→ **posar esment** (en alguna cosa), **posar els cinc sentits** (en alguna cosa)

▷ **no donar l'abast** (ant.)

mirar-s'hi *SV*, fer alguna cosa posant-hi molta cura, procurant que sigui perfecta (EC)

En aquest treball s'hi ha mirat molt i ha tret bona nota

→ **amb compte**

posar els cinc sentits (en alguna cosa) *SV*, posar la màxima atenció i cura (R-M)

Sempre posa els cinc sentits en tots els projectes, és molt bon professional

→ **posar esment** (en alguna cosa), **donar recapte** (a alguna cosa), **passar** (alguna cosa) **per tots els alambins, amb compte**

▷ **pensar amb els peus** (ant.), **afinar el tret** (p.ext.)

posar esment (en alguna cosa) *SV*, curar / posar atenció en alguna cosa, fixar-s'hi (Fr, *)

Posa esment en les coses que fa el teu fill, cal que estiguis més per ell

→ **donar recapte** (a alguna cosa), **posar els cinc sentits** (en alguna cosa)

CURAR-SE

posar-se bé *SV*, refer-se de salut (R-M)

No tenia gana, però amb l'aire de muntanya s'ha posat bé; ara està molt fort (R-M)

→ **posar-se bo, treure faves d'olla**

▷ **en tractament** (p.ext.), **cobrar forces** (p.ext.), **posar-se a to** (p.ext.), **deixar el llit** (p.ext.), **veure's les orelles** (p.ext.)

CURIÓS

haver-n'hi per a llogar cadires *SV*, expressió per a ponderar com és de curiós, d'increïble, d'inaudit, quelcom (IEC)

N'hi havia per a llogar cadires; mitjançant la música el domador féu adormir un lleó (R-M)

→ **poder-s'hi llogar cadires**

▷ **haver-n'hi per a llogar-hi cadires** (v.f.), **haver-n'hi per llogar cadires** (v.f.), **haver-n'hi per llogar-hi cadires** (v.f.)

poder-s'hi llogar cadires *O*, expressió per a indicar com és de curiós, d'increïble, d'inaudit, quelcom (IEC)

Uff!, que increïble!, s'hi poden llogar cadires amb això que m'has explicat

→ **haver-n'hi per a llogar cadires**

CURIOSITAT

■ **què s'hi cou** *O*, expressió usada per a expressar curiositat davant d'alguna qüestió o d'algun tema

M'agradaria saber què s'hi cou en aquella habitació, no paro de sentir murmuris i això em posa nerviós

▷ **quin sant s'ha trencat el coll** (p.ext.)

CURSA

contra rellotge *SP*, dit de la prova, generalment ciclista, en la qual el corredor, tot sol, intenta de recórrer una distància en el mínim temps possible (EC)

Ara toquen les proves contra rellotge / Avui comença la primera contra rellotge del Tour de França / A la Volta a Catalunya hi ha dues etapes contra rellotge

▷ **volta ciclista** (p.ext.)

cursa de relleus *SN*, en la natació, prova per equips, de quatre nedadors cadascun, consistent a recórrer una distància determinada dividida en fraccions, cadascuna de les quals és recorreguda per un nedador (EC)

És molt bon nedador, però el que millor fa és la cursa de relleus

▷ **prova de resistència** (p.ext.)

prova de resistència *SN*, proves de fons / prova que es practica en llargues distàncies o de llarga durada (EC, T)

Vam fer una prova de resistència per tal de saber qui suportava millor una cursa de fons

▷ **cursa de relleus** (p.ext.)

volta ciclista *SN*, cursa de bicicletes que té lloc en diverses etapes, amb un recorregut semblant a una circumferència o volta (EC)

Després de dinar connectaran durant una bona estona amb la volta ciclista

▷ **contra rellotge** (p.ext.)

CURSAR

donar curs (a alguna cosa) *SV*, deixar anar o fer marxar alguna cosa perquè segueixi el seu curs (EC)

Donar curs a una instància (IEC)

▷ **fer el seu curs** (inv.), **seguir el seu curs** (inv.), **donar lloc** (a alguna cosa) (p.ext.)

CURT

de curt *SP*, vestint faldilles curtes / portar faldilles curtes (*, IEC)

És un casament sense luxe; les senyores hi miran de curt / Ara és moda anar de curt (S'usa normalment amb els verbs *anar*, *posar* i *vestir*) (R-M, *)

▷ **de llarg** (ant.)

més curt que el dia de sant Tomàs *SA*, de poca llargària, o durada (R-M)

Va ser una xerrada més curta que el dia de sant Tomàs; no va durar ni cinc minuts (R-M)

→ **més curt que una cua de conill, durar de Nadal a Sant Esteve**

▷ **més llarg que un dia sense pa** (ant.), **més llarg que un dejuni** (ant.), **més llarg que**

una processó (ant.), **més llarg que la Quaresma** (ant.), **més llarg que la Pàssia** (ant.)
més curt que una cua de conill SA, curtíssim / de poca llargària, o durada (R-M, *)

Ens ha fet un parlament més curt que una cua de conill (R-M)

→ **més curt que el dia de sant Tomàs, durar de Nadal a Sant Esteve**

▷ **més llarg que un dia sense pa** (ant.), **més llarg que un dejuni** (ant.), **més llarg que**

una processó (ant.), **més llarg que la Quaresma** (ant.), **més llarg que la Pàssia** (ant.)

CUSTODIAT

sota clau SP, tancat amb clau (R-M)

Era un document de molta importància i sempre el tenia sota clau (R-M)

▷ **en dipòsit** (p.ext.)

D

DADA

aparat crític *SN*, conjunt de dades de caràcter històric, arxivístic, diplomàtic, filològic, bibliogràfic, etc., destinades a fonamentar científicament les circumstàncies que concorren en un text narratiu o en un document (IEC)
Entendràs més bé el text si tens l'aparat crític al costat

base de dades *SN*, conjunt de dades organitzades segons una estructura coherent, i accessibles des de més d'un programa o aplicació, de manera que qualsevol d'elles pot ésser extreta del conjunt i actualitzada, sense afectar per això ni l'estructura ni les altres dades (EC)

Necessitem elaborar una base de dades per tal de poder sistematitzar i ordenar tanta informació

DALT

al cim de *SP*, damunt / a l'extrem més alt, a la part superior (EC, *)

Van arribar al cim de l'Everest / Al bell cim de la muntanya (També s'usa amb el modificador *bell* en posició prenominal. El complement és opcional)

→ **al capdamunt de**

▷ **a sobre de** (p.ext.)

DAMA

dama d'honor *SN*, senyora que acompanya una princesa per servir-la i fer-ne més visible la dignitat; qualsevol de les noies escollides per a acompanyar la reina d'uns jocs florals o d'un concurs de bellesa (IEC)

No ha aconseguit prou vots per ser la pubilla, però serà dama d'honor / Sempre havia dit que li agradaria ser dama d'honor al casament de la seva millor amiga

▷ **dama de companyia** (p.ext.), **reina de la festa** (p.ext.)

dama de companyia *SN*, dona que té el càrrec d'acompanyar habitualment una persona (EC)
Antigament les dones de l'aristocràcia sempre tenien una dama de companyia (També s'usa amb el nom *senyora*)

▷ **dama d'honor** (p.ext.)

reina de la festa *SN*, dama o donzella que presideix uns jocs florals (EC)

Aquell any, la Maria fou la reina de la festa

▷ **dama d'honor** (p.ext.), **jocs florals** (p.ext.)

DAMUNT

a cavall de *SP*, muntat sobre una cavalcadura, o, en sentit figurat, sobre alguna cosa (R-M)

Corria a cavall de la bicicleta (R-M)

→ **a collibè, cama ací cama allà, a coll**

▷ **carregar les calces a la mula** (p.ext.), **a cavall de les cames** (p.ext.), **a la geneta** (p.ext.)

a flor de *SP*, a la superfície de (IEC)

Es veuen unes taques negres a flor d'aigua, com si fos petroli (R-M)

→ **a l'ensurada**

a sobre de *SP*, damunt / a part més alta que l'ocupada per un altre objecte (IEC)

El llibre és a sobre de la taula / Som a 10 de desembre: ja tenim el Nadal a sobre / Nois, us he deixat els vostres llibres al damunt de la taula / Quin vici teniu a deixar-vos la roba al damunt del llit, de qualsevol manera! (El complement es pot ometre. També s'usa amb la forma *al damunt de*) (*, IEC, R-M, R-M)

→ **al dessobre de**

▷ **a sota de** (ant.), **al dessota de** (ant.), **al cim de** (p.ext.)

al cim de *SP*, damunt / a la part superior (EC, *)

Deixa el llibre al cim de la taula (També s'usa amb el modificador *bell* en posició prenominal) (EC)

al dessobre de *SP*, sobre / a part més alta que l'ocupada per un altre objecte (Fr, *)

Posa-ho al dessobre de la taula, que ja ho desarré després / El jersey és al prestatge i al dessobre hi ha la bufanda (El complement és opcional)

→ **a sobre de**

▷ **a sota de** (ant.), **al dessota de** (ant.)

part damunt (d'algun lloc) *SP*, més amunt (IEC)

Ell té la casa part damunt del pont, passat el poble / Els armaris s'han de netejar sovint de part damunt (El complement és opcional) (R-M, IEC)

▷ **part davall** (d'algun lloc) (ant.)

DANYANT

en detriment de *SP*, causant dany, perjudici, material o moral a algú o alguna cosa

En detriment de la salut / Ha parlat en detriment seu / Va acceptar el risc de treballar amb actors desconeguts en detriment de la seva reputació d'actriu d'elit (EC, *, *)

→ **en perjudici de**

▷ **en canvi** (d'alguna cosa) (p.ext.), **en comptes de** (p.ext.)

DANYAR

fer mal (a algú) *SV*, fer accions perjudicials / causar dany (R-M, A-M)

No ha volgut fer mal a ningú (R-M)

→ **fer la llei** (a algú), **fer mal joc** (a algú)

▷ **voler mal** (a algú) (p.ext.), **tocar-li el viu** (a algú) (p.ext.), **tocar l'honor** (d'algú) (p.ext.)

redundar en dany de *SV*, resultar en dany d'algú o d'alguna cosa / causar perjudici (EC, *)

Els problemes ecològics que no es resolguin ara redundaran en dany de les generacions futures

▷ **redundar en benefici de** (ant.)

tirar la pedra i amagar la mà *SCoord*, perjudicar algú i després dissimular-ho / causar perjudici ocultament, fingint no causar-ne / causar un dany i tenir molta cura d'amagar-ho (Fr, A-M, EC)

Sempre fa el mateix, tira la pedra i amaga la mà, no te'n pots refiar

DANYAR-SE

tallar-se el bastó *SV*, fer-se mal un a ell mateix (A-M)

Si continua així, només aconseguirà tallar-se el bastó

→ **ésser enemic de si mateix**, **tirar-se pedres a la pròpia teulada**, **tirar-se terra al damunt**, **cavar la pròpia fossa**, **tirar-se terra als ulls**

DANYÓS

mala herba *SN*, danyós / que causa dany, nociu, perjudicial, damnós (R-M, *)

L'enveja és mala herba; cal bandejar-la si no volem entorpir-nos la feina els uns als altres (R-M)

DARRER

d'última hora *SP*, darrer / del darrer moment (R-M, *)

És a la seva cambra estudiant; fa el repàs d'última hora perquè demà té un examen / Aquest és el número d'última hora de la revista (També s'usa amb l'adjectiu *darrer*) (R-M)

ésser de cal si en queda *SV*, ésser el darrer (A-M)

Aquests poemes que he escrit són de cal si en queda; són els darrers que escriuré en tota la meua vida

[Penedès (A-M)]

tancar la marxa *SV*, anar al darrere de tot / caminar a la cua d'un grup / anar a la cua / ésser el darrer o dels darrers en una desfilada (R-M, Fr, IEC, EC)

Després dels gegants tancarà la marxa una corrua de gent / Els nens que caminen més lentament es perdran si no hi ha cap monitor que clogui la marxa (També s'usa amb el verb *cloure*) (R-M, *)

▷ **obrir la marxa** (ant.), **fer la capa** (p.ext.)

DARRERAMENT

d'un temps a aquesta banda *SP*, d'un quant temps ençà / des de fa un cert temps fins ara (IEC, *)

D'un temps a aquesta banda s'ha tornat més reservat

→ (d'algun temps) **a aquesta part, d'ençà** (d'algun moment)

DARRERE

al darrere (d'alguna cosa) *SP*, a la part posterior / dit per a referir-se al cantó oposat on és algú o alguna cosa (R-M, *)

Al darrere de la catedral hi ha el mercat / És un retrat del seu fill amb una dedicatòria molt emotiva al darrere (El complement és opcional) (*, R-M)

DATA

dia per dia *SN*, en igual data / exactament a l'any, al mes (R-M, IEC)

És casual que pare i fill nasquessin dia per dia: el quinze de maig / Tornarem d'aquí a un mes dia per dia (R-M, EC)

▷ **tal dia com avui** (p.ext.)

tal dia com avui *SQ*, avui fa anys / en un dia d'un any passat d'igual data que el present (IEC)

Tal dia com avui, fa tres anys, va caure una gran nevada / Tal dia com avui em vaig casar / Tal dia com avui va arribar de l'exili (R-M, EC, *)

▷ **dia per dia** (p.ext.)

DAU

dau carregat *SN*, dau que té més pes en un costat i cau, per tant, més sovint per aquest costat (EC)

Als casinos sovint es juga amb daus carregats, i això està penalitzat per la llei

→ **dau fals, dau de milloria**

dau de milloria *SN*, dau que té més pes en un costat i cau, per tant, més sovint per aquest costat (EC)

No et refiïs d'ell jugant als daus, perquè m'han dit que utilitza un dau de milloria

→ **dau fals, dau carregat**

dau fals *SN*, dau que té més pes en un costat i cau, per tant, més sovint per aquest costat (EC)

Juga amb un dau fals; per això sempre guanya

→ **dau carregat, dau de milloria**

DAVALL

■ **a sota de** *SP*, a part més baixa que l'ocupada per un altre objecte

Vaig trobar les claus a sota de la taula

→ **al dessota de**

▷ **a sobre de** (ant.), **al dessobre de** (ant.)

part davall (d'algun lloc) *SP*, més avall (IEC)

Part davall d'aquell turó trobareu el refugi / Escombren el carrer de part davall, tocant a la plaça. (El complement és opcional) (R-M, *)

▷ **part damunt** (d'algun lloc) (ant.)

DAVANT

a les barbes (d'algu) *SP*, al davant d'algu, sense cap mena de consideració / al davant mateix d'un / [fer-ho o dir-ho] en la seva presència, sense amagar-se'n (R-M, IEC, A-M)

A les barbes de Mahoma beuen a doll lo vi blanc / És molt ingenu i no va comprendre que es reien d'ell a les barbes (El complement és opcional) (A-M, R-M)

→ **a la cara** (d'algu), **als nassos** (d'algu), **al davant de**, **davant dels nassos** (d'algu), **a les dents i ulls** (d'algu)

▷ **a la barba** (d'algu) (v.f.)

al davant de *SP*, en presència, personalment / essent davant, essent present (R-M, *)

Sempre diu les coses al davant de la persona afectada / Parla molt malament de l'Enric, però estic segur que, moltes coses, no gosaria dir-les-hi al davant (El complement és opcional) (*, R-M)

→ **a la cara** (d'algu), **a les barbes** (d'algu), **als nassos** (d'algu), **davant dels nassos** (d'algu), **a les dents i ulls** (d'algu)

▷ **a davant de** (v.f.)

als nassos (d'algu) *SP*, al davant d'algu / estant algu present (R-M, *)

Van robar la fruita als nassos del vigilant del camp; i no els va veure / Ho féu tot als nassos del director / Li ho van tirar als nassos (El complement és opcional) (R-M, R-M, *)

→ **a la cara** (d'algu), **davant dels nassos** (d'algu), **a les barbes** (d'algu), **al davant de**, **a les dents i ulls** (d'algu)

cara a cara *SN*, l'un davant l'altre / manifestament, enfront l'un de l'altre (R-M, IEC)

Es van trobar cara a cara quan menys s'ho esperaven sense saber què dir-se (R-M)

→ **barba a barba**, **nas a nas**, **fit a fit**, **davant per davant de**, **tu per tu**, **front a front**, **vis a vis**

▷ **cara per cara** (v.f.), **esquena per esquena** (ant.), **cos a cos** (p.ext.)

davant dels nassos (d'algu) *SP*, gairebé podent-ho tocar (R-M)

Estava davant dels nassos d'en Joan, però aquest, com que és miop, no el veia / Ho tenia davant dels nassos i no hi havia manera que ho trobés (S'usa normalment amb els verbs

ésser, tenir, trobar, etc. El complement és opcional)

→ **a la vista** (d'algu), **als nassos** (d'algu), **davant dels ulls** (d'algu), **a les barbes** (d'algu), **al davant de**, **a la cara** (d'algu), **a les dents i ulls** (d'algu), **sota el nas**

▷ **davant els nassos** (d'algu) (v.f.), **davant del nas** (d'algu) (v.f.), **davant el nas** (d'algu) (v.f.)

davant dels ulls (d'algu) *SP*, present, davant de / tenir a la vista, poder veure (tal cosa o tal altra) / tenir a la vista (R-M, A-M, IEC)

El van castigar davant dels ulls del seu pare / Això és intolerable davant dels ulls de tothom / El tens davant dels ulls i encara no el veus? (S'usa normalment amb els verbs *ésser, tenir, trobar*, etc.)

→ **davant dels nassos** (d'algu), **en presència** (d'algu), **a les dents i ulls** (d'algu), **sota el nas**

▷ **davant els ulls** (d'algu) (v.f.)

davant per davant de *SAdv*, l'un davant de l'altre / donant-se la cara una persona o una cosa amb l'altra (IEC, EC)

La meva botiga és davant per davant del seu taller / Després d'un any de no saber res l'un de l'altre, es van trobar davant per davant inesperadament (El complement és opcional) (*, R-M)

→ **cara a cara**, **enfront de**, **en dret** (d'algun lloc)

▷ **fer cara a** (p.ext.)

de primer *SP*, al davant de tot (R-M)

De primer anaven els gegants, després, els capgrossos (R-M)

→ **al capdavant de**, **al front de**

en dret (d'algun lloc) *SP*, davant / donant-se la cara una persona o una cosa amb l'altra (R-M, *)

En dret de l'estació veuràs una fàbrica de paper; és allà / La nau va naufragar en dret de Sant Pol / Surt per aquella porta: en dret hi ha el pi de què et parlava (El complement es pot ometre) (R-M, EC, EC)

→ **davant per davant de**

en presència (d'algu) *SP*, davant / essent davant, essent present (R-M, *)

Tota la baralla es va produir en presència dels veïns (R-M)

→ **sota l'esguard** (d'algu), **davant dels ulls** (d'algu), **a la cara** (d'algu), **a la faç** (d'algu), **a les dents i ulls** (d'algu)

▷ **a la presència** (d'algu) (v.f.)

enfront de *SN*, davant / donant-se la cara una persona o una cosa amb l'altra (EC, *)

Es van asseure un enfront de l'altre / L'escola és enfront de l'ajuntament (IEC, *)

→ **davant per davant de**

▷ **fer ara a** (p.ext.)

sota l'esguard (d'algu) *SP*, davant / essent davant, essent present (R-M, *)

Jugaven en un racó del parc, sota l'esguard de l'avi (R-M)

→ **en presència** (d'algú)

tenir (algú o alguna cosa) **als ulls** *SV*, tenir a la vista, poder veure (algú) (tal cosa o tal altra) (A-M)

No sé com no se n'havia adonat si ho tenia als ulls / El tenia als ulls i no el reconeixia

→ **tenir** (algú o alguna cosa) **davant els ulls**

tenir (algú o alguna cosa) **davant els ulls** *SV*, tenir a la vista, poder veure (tal cosa o tal altra) (A-M)

Ho té davant els ulls, però no hi ha manera que ho vegi / Tenia el marit davant els ulls i el buscava més enllà

→ **tenir** (algú o alguna cosa) **als ulls**

■ **vis a vis** *SN*, manifestament, enfront l'un de l'altre

Ens vam entrevistar asseguts vis a vis / Això es resoluria millor vis a vis

→ **cara a cara, barba a barba, nas a nas, fit a fit**

[vis: llatinisme]

DEBAT

taula rodona *SN*, debat públic d'un tema amb diversos participants en què ningú no presideix ni dirigeix / en una assemblea, col·loqui, etc., diàleg en què diversos ponents o conferencians exposen llurs idees en condicions d'igualtat, sota el guiatge d'un moderador (IEC, EC)

Demà a la Casa de Cultura Sant Francesc de Granollers fan una taula rodona sobre la drogaddicció

▷ **posar** (alguna cosa) **sobre la taula** (p.ext.), **taula universal** (p.ext.)

DEBATRE

posar (alguna cosa) **sobre la taula** *SV*, suscitar una qüestió a resoldre, a considerar, etc. (IEC) *Vinga! Posem sobre la taula els problemes que teniu i intentem solucionar-los! / Posarem la qüestió damunt la taula al final de la reunió* (També s'usa amb la forma *posar* (alguna cosa) *damunt la taula*)

→ **posar** (alguna cosa) **sobre el tapet**

▷ **entrar en consell** (p.ext.), **taula rodona** (p.ext.), **taula universal** (p.ext.)

DÈBIL

ésser un figa blana *SV*, (ésser un) home fluix o excessivament delicat (A-M)

Aquest home és un figa blana: a la més mínima es posa a plorar, no sap defensar-se

→ **ésser un figa, ésser un figa molla, ésser un figaflor, ésser neula, home moll, ésser un figa tova, de sucre, més delicat que un gla d'ase, delicat com una unglia d'ase, ésser un bleda, ésser un fava**

ésser un figaflor *SV*, (ésser un) home fluix o excessivament delicat (A-M)

És un figaflor: no sap fer front a les adversitats (També s'usa amb la forma *ésser molt figa flor*)

→ **ésser un figa blana, ésser un figa molla, ésser un figa, ésser neula, home moll, ésser un figa tova, de sucre, més delicat que un gla d'ase, delicat com una unglia d'ase**

ésser un tifa *SV*, dit d'una persona que no defensa cap opinió, ni fa cap acte que exigeixi una certa fermesa de caràcter, valentia, despreocupació, etc. (EC)

És un tifa: mai no diu el que pensa. Sembla que no tingui personalitat

→ **mitja merda, mitja tita, ésser poca cosa** (algú)

▷ **tenir els collons ben posats** (ant.)

fluix com una estopa *SA*, fluixot, mancat de vigor (A-M)

Gimo era un pobrús, esgarrat..., fluix com una estopa, revellit i alitrenat (A-M)

→ **ésser neula, ésser poca cosa** (algú)

fort com un all bruixat *SA*, irònic, dèbil (A-M)

Vol fer creure que és resistent, però en realitat és fort com un all bruixat: no té gens de força

▷ **dret com un all** (ant.)

■ **mitja merda** *SQ*, dit per a referir-se a una persona que no defensa cap opinió, ni fa cap acte que exigeixi una certa fermesa de caràcter, valentia, preocupació, etc.

No li tinguis por, si és un mitja merda!

→ **mitja tita, ésser un tifa, ésser poca cosa** (algú)

■ **mitja tita** *SQ*, dit per a referir-se a una persona que no defensa cap opinió, ni fa cap acte que exigeixi una certa fermesa de caràcter, valentia, preocupació, etc.

Què t'has cregut, mitja tita? / El teu germà és un mitja tita. A veure quan aprèn a defensar-se una mica millor

→ **mitja merda, ésser un tifa, ésser poca cosa** (algú)

no pujarà a galliner *O*, es diu d'un pollet malaltís i d'un infant dèbil (A-M)

Aquest pollet no pujarà a galliner

[Mall. (A-M)]

tenir el ventre a l'esquena *SV*, estar molt dèbil per escassetat de menjar (A-M)

Aquesta noia hauria de menjar més, perquè ja té el ventre a l'esquena / Molts nens d'aquell país tenen la panxa a l'esquena a causa de la crisi (També s'usa amb el nom *panxa*)

▷ **dur es ventre aferrat a s'esquena** (p.ext.), **ésser un carquinyoli** (algú) (p.ext.)

DEBILITAT

costat feble *SN*, allò per què o en què algú o alguna cosa falla, és vulnerable, defectuosa, etc. (EC)

Atacar algú pel seu costat feble / Bé que sembla impossible, també té el seu costat feble (IEC, EC)

→ **punt flac, punt feble, el taló d'Aquihles** (d'algú)

▷ **tocar-li el viu** (a algú) (p.ext.), **tocar la cama del mal** (p.ext.)

mal de cor *SN*, defalliment, sensació de buidor a l'estómac, produïts per la gana (IEC)

Fa moltes hores que no ha menjat res i té mal de cor

→ **cori-mori**

punt feble *SN*, allò per què o en què algú o alguna cosa falla, és vulnerable, defectuosa, etc. (EC)

La nansa és el punt feble de les gerres / S'ha enfadat perquè li han tocat un punt feble (EC, *)

→ **punt flac, costat feble, el taló d'Aquihles** (d'algú)

▷ **tocar-li el viu** (a algú) (p.ext.), **tenir un feble** (per alguna cosa) (p.ext.), **tocar la cama del mal** (p.ext.)

DEÇÀ

al deçà de *SP*, expressió usada per a indicar la posició on és algú o alguna cosa respecte a alguna altra cosa

Al deçà de la muntanya hi ha una pineda (IEC)

DECADENT

en baixa *SP*, decadent / expressió usada per a indicar que alguna cosa decau (Fr, *)

La seva riquesa darrerament està en baixa

→ **en decadència**

▷ **en alça** (ant.), **anar de capa caiguda** (p.ext.), **anar de caiguda** (p.ext.), **anar de baixa** (p.ext.)

en decadència *SP*, dit per a referir-se a algú o alguna cosa que decau

Defensen la continuïtat de vells costums que estan en decadència

→ **en baixa**

▷ **anar de capa caiguda** (p.ext.), **anar de caiguda** (p.ext.), **anar de baixa** (p.ext.)

DECAIGUT

aguantar-se per miracle *SV*, ruïna / estar del tot decaigut físicament o moralment, haver perdut gairebé tot el vigor, la bellesa, les bones qualitats (Fr, *)

Aquest home s'aguanta per miracle: no és la persona vigorosa de fa uns anys

→ **ésser una ruïna** (algú), **no ésser l'ombra d'un mateix, no ésser ni l'ombra del que era, ésser un cadàver ambulat**

ésser una ruïna (algú) *SV*, estar físicament o moralment del tot decaigut, no ésser ni una ombra del que era / (ésser una) persona molt decaigu-

da, que ha perdut gairebé tot el vigor, la bellesa, les bones qualitats (EC, A-M)

Aquest home és una ruïna, no és ni ombra del que era (IEC)

→ **ànima en pena, no tenir cera en les orelles**
▷ **no quedar-li sang a les butxaques** (a algú) (p.ext.)

no ésser ni l'ombra del que era *SV*, ruïna / estar físicament o moralment del tot decaigut, haver perdut gairebé tot el vigor, la bellesa, les bones qualitats (Fr, *)

Es nota que ha passat una depressió molt forta: no és ni l'ombra del que era

→ **no ésser l'ombra d'un mateix, ésser una ruïna** (algú), **ésser un cadàver ambulat, aguantar-se per miracle**

no tenir cera en les orelles *SV*, no poder alçar-se d'un mal estat, d'una depressió física, moral, econòmica (A-M)

Des que se li va morir el pare, no té cera en les orelles; no es relaciona amb la gent i no parla amb ningú

→ **ésser una ruïna** (algú)

[Val. (A-M)]

DECAMPAR

llevar el camp *SV*, alçar les tendes d'un campament (IEC)

Al matí llevarem el camp / Abans del migdia hem d'alçar el camp, ja cal que us afanyeu! (També s'usa amb el verb *alçar*)

DECANDIR-SE

adormir-se-li les sangs (a algú) *O*, perdre energia vital (A-M)

No heu de deixar que les sangs se'ns adormin

▷ **perdre l'esma** (p.ext.), **perdre les forces** (p.ext.)

DECANTAR

posar (alguna cosa) **en decant** *SV*, decantar una cosa, posar-la a un costat, guardar-la / separar, posar de banda (EC, A-M)

Hauriem de posar aquest tema en decant / Hem de posar en decant la qüestió

[Val. (A-M)]

DECAURE

anar a l'orsa *SV*, anar malament una cosa (EC)

Aquesta empresa va a l'orsa; hauran de fer suspensió de pagaments

→ **anar aigua avall, anar per terra, a la biorxa**

▷ **anar en orsa** (v.f.)

anar a mal borràs *SV*, decaure / anar en decadència (R-M, *)

Aquesta família anirà a mal borràs; ningú no treballa ni posa interès en res / Tan bé que havia començat la festa i a la fi tot ha anat a mal borràs (R-M)

- **anar de mal en pitjor, ballar de capoll, anar-se'n a terra, anar al baix, anar a mal, anar l'orgue malparat, anar el carro pel pedregar, ficar-s'hi la bruixa, anar-se'n al dimoni, anar al botavant, anar de cantó**
- ▷ **anar aigua avall** (p.ext.), **anar de gambirot** (p.ext.)
- anar a menys** *SV*, decaure, passar a un estat inferior (A-M)
Des que aquella multinacional ha comprat l'empresa, la qualitat dels productes ha anat a menys / La qualitat d'aquest vi ha vingut a menys; han volgut industrialitzar-lo i l'han hagut de manipular (També s'usa amb el verb *venir*) (*, R-M)
- **anar al baix, anar de caiguda, anar de baixa, anar de capa caiguda, anar de cul enre**
- ▷ **anar a més** (ant.), **tornar-se aigua poll** (p.ext.), **anar de cul per terra** (p.ext.), **anar aigua avall** (p.ext.)
- anar al baix** *SV*, decaure, minvar / anar en decadència, de mal en pitjor (R-M, IEC)
En aquesta comarca l'agricultura ha anat al baix i han augmentat les indústries (R-M)
- **venir a menys, anar a mal borràs, anar de baixa, anar de caiguda, anar de capa caiguda, anar de cul al marge**
- ▷ **al baix** (p.ext.)
- anar de baixa** *SV*, decaure / anar en decadència (R-M, *)
Cap al final del film l'interès va de baixa; és avorrit (R-M)
- **en decadència, anar a menys, anar al baix, anar de caiguda, anar de capa caiguda, baixar de to**
- ▷ **anar a la baixa** (v.f.), **en decadència** (p.ext.), **en baixa** (p.ext.), **cap per avall** (p.ext.)
- anar de caiguda** *SV*, estar en decadència (IEC)
La festa major dels pobles cada any que passa més va de caiguda; perd tot l'encant local / Les festes populars van de caiguda (R-M, IEC)
- **anar a menys, anar de mal en pitjor, en decadència, anar al baix, anar de capa caiguda, anar de baixa**
- ▷ **en decadència** (p.ext.), **en baixa** (p.ext.)
- **anar de capa caiguda** *SV*, passar gradualment d'un estat bo a un estat d'imperfecció, d'adversitat, de dissolució
Des que va morir l'avi, l'empresa va de capa caiguda / El negoci està de capa caiguda i no sap com remuntar-lo (També s'usa amb els verbs *estar, quedar*, etc.)
- **anar a menys, anar al baix, anar de caiguda, anar de baixa, anar de mal en pitjor, anar de cul al marge, anar de cantó**
- ▷ **en decadència** (p.ext.), **en baixa** (p.ext.), **anar ala baixa** (p.ext.), **no fer de son prou** (p.ext.), **no fer res de bo** (p.ext.), **anar-se'n a perdre oli** (p.ext.), **anar-se'n a la pífia** (p.ext.)
- anar de cul al marge** *SV*, anar malament d'interessos o de qualsevol negoci (A-M)
El meu negoci darrerament va de cul al marge; no en traiem cap benefici
- **anar al baix, anar de capa caiguda, anar de cul enre, anar de cul per terra**
- [Val. (A-M)]
- anar de cul enre** *SV*, decaure, anar perdent prestigi, força, diners, etc. (EC)
Aquesta empresa, des que té un nou gerent, va de cul enre / Semblava que amb el nou negoci faria diners, però va de cul endarrere (També s'usa amb els adverbis *arrere* i *endarrere*)
- **anar a menys, anar de cul al marge**
- anar de cul per terra** *SV*, decaure / anar malament d'interessos o de qualsevol negoci (R-M, *)
Tenia moltes pretensions quan el negoci era fort, però ara que ha anat de cul per terra, està ben moix (R-M)
- **anar-se'n en orri, anar de cul al marge**
- ▷ **quedar escurat** (p.ext.), **caure de cul** (p.ext.), **anar per terra** (p.ext.), **anar-se'n a terra** (p.ext.), **anar a menys** (p.ext.), **cap per avall** (p.ext.)
- anar de mal en pitjor** *SV*, empitjorar, perdre-hi (R-M)
Aquest hotel va de mal en pitjor; abans servien millor (R-M)
- **anar a mal borràs, fugir del foc i caure a les brases, anar de caiguda, ballar de capoll, anar de capa caiguda, anar a mal, tombar per mal, ésser pitjor el remei que la malaltia**
- ▷ **perdre la carta de navegar** (p.ext.), **perdre el quest** (p.ext.), **no tenir remei** (p.ext.), **cap per avall** (p.ext.)
- anar-se'n a terra** *SV*, decaure / tenir un mal resultat, fer-se malbé alguna cosa (R-M, *)
És llàstima que aquesta indústria se'n vagi a terra; era la més característica del país (R-M)
- **anar a mal borràs**
- ballar de capoll** *SV*, arruïnar-se / anar malament, en decadència, a la ruïna (R-M, IEC)
Aquest restaurant ja balla de capoll; qualsevol dia tancarà (R-M)
- **anar de mal en pitjor, anar a mal borràs**
- ▷ **ballar el capoll** (v.f.), **ballar-la grassa** (ant.), **anar a menys** (p.ext.)

DECEBEDOR

ésser un goig sense alegria *SV*, (ésser una) esperança frustrada / expressió per a manifestar frustració (IEC, EC)

Anava a casar-s'hi i s'ha desfet el casament: ha estat un goig sense alegria (EC)

→ **una dutxa d'aigua freda**

▷ **tenir un goig sense alegria** (p.ext.)

haver-n'hi per a tirar el barret al foc SV, expressió per a indicar que hom sent una forta contrarietat (IEC)

Això que t'ha passat és ben empipador, n'hi ha per a tirar el barret al foc! (També s'usa amb la forma *haver-n'hi per a tirar la barretina al foc*)

→ **només faltava aquesta**

només faltava aquesta O, expressió utilitzada per a indicar que hom sent una forta decepció *Se m'ha espatllat el cotxe a Tagamanent; només faltava aquesta!* / *Hi he d'anar caminant i a sobre plou, només faltava això* (També s'usa amb condicional i amb la forma *només faltava això*)

→ **haver-n'hi per a tirar el barret al foc, el que faltava per al duro, només caldria, no caldria sinó**

▷ **per l'amor de Déu** (p.ext.)

DECEBRE

■ **deixar** (algú) a l'escapça SV, deixar algú amb les il·lusions frustrades, deixar burlat, o sense obtenir allò que es desitjava, o sense entendre allò que calia

L'actor va deixar el públic a l'escapça amb aquell monòleg tan avorrit / Amb les seves paraules el va deixar a l'escapça

→ **tirar-li una galleda d'aigua freda** (a algú), **deixar** (algú) **amb un pam de nas**

▷ **quedar a l'escapça** (inv.), **deixar** (algú) **amb les ganes** (p.ext.)

deixar (algú) **amb un pam de nas** SV, defraudar / expressió emprada per a ponderar la decepció (R-M, IEC)

Amb aquella resposta tan buida de continguts, va deixar la professora amb un pam de nas / Mentre discutien ell s'ho va endur tot i els va deixar amb un pam de nas (*, R-M)

→ **deixar** (algú) a l'escapça

▷ **quedar amb un pam de nas** (inv.)

quedar malament SV, incomplir els compromisos contrets / obrar en desacord amb l'obligació o amb la correcció en el tracte amb altri (R-M, EC)

Va comprometre's a fer-me unes obres, però ha quedat malament; és poc honest (R-M)

→ **quedar com un porc**

▷ **quedar bé** (ant.), **quedar retratat** (p.ext.)

sortir-li carbassa (a algú) SV, decebre / algú o alguna cosa, no respondre a les esperances que havia fet concebre (Fr, *)

M'ha fet una mala jugada, aquesta amiga m'ha sortit carbassa

tirar-li una galleda d'aigua freda (a algú) SV, desanimar / deixar algú amb les il·lusions frustrades o sense obtenir allò que es desitjava (R-M, *)

Amb la seva crítica va tirar-me una galleda d'aigua freda; no vaig tenir esma de continuar (R-M)

→ **deixar** (algú) a l'escapça

▷ **rebre una galleda d'aigua freda** (inv.), **una dutxa d'aigua freda** (p.ext.)

DECEBRE'S

caure-li l'ànima als peus (a algú) O, tenir un gran desengany / decebre's, desil·lusionar-se (algú) (IEC, EC)

En veure que li caldria viure en aquella casa tan rònega, li va caure l'ànima als peus / Si voleu que us sigui franc, m'ha caigut l'ànima als peus; em creia que el grup s'ocuparia de coses més transcendents (R-M)

→ **rebre una galleda d'aigua freda**

▷ **caure-li les ales del cor** (a algú) (p.ext.)

fallar-li els comptes (a algú) O, sortir malament un compte, donar un mal resultat (EC)

Amb el fill gran tot va anar bé, però amb el petit m'han fallat els comptes

→ **no sortir-li els comptes** (a algú), **sortir-li els comptes torts** (a algú), **no trobar-hi el compte**

no sortir-li els comptes (a algú) O, obtenir un resultat inferior a l'esperat / sortir malament els comptes, donar un mal resultat (R-M, EC) *Ell volia quedar-se a París, però no li han sortit els comptes, perquè li han donat ordre de tornar de seguida* (R-M)

→ **fallar-li els comptes** (a algú), **no trobar-hi el compte, sortir-li els comptes torts** (a algú)

no trobar-hi el compte SV, sortir malament, donar un mal resultat que no s'esperava / sortir malament un compte, donar un mal resultat (A-M, EC)

Van iniciar un negoci, però van haver de cancel·lar-lo perquè no hi trobaven el compte

→ **no sortir-li els comptes** (a algú), **sortir-li els comptes torts** (a algú), **fallar-li els comptes** (a algú)

■ **rebre una galleda d'aigua freda** SV, rebre una forta decepció

Quan vaig saber la notícia va ser com rebre una galleda d'aigua freda

→ **caure-li l'ànima al peus** (a algú), **tenir un goig sense alegria**

▷ **tirar-li una galleda d'aigua freda** (a algú) (inv.), **una dutxa d'aigua freda** (p.ext.)

sortir-li els comptes torts (a algú) O, sortir malament, donar un mal resultat (EC)

Amb aquesta empresa m'han sortit els comptes torts

→ **no sortir-li els comptes** (a algú), **fallar-li els comptes** (a algú), **no trobar-hi el compte, ballar-li els números** (a algú)

tenir un goig sense alegria SV, veure frustrada una esperança (R-M)

Quan ens van dir que no podrien venir a celebrar la victòria, vam tenir un goig sense alegria / Tant que esperava el retorn del fill i ha vingut malalt; ha tingut un goig sense alegria (També s'usa amb la forma *tenir goig sense alegria*) (*, R-M)

- **rebre una galleda d'aigua freda**
- ▷ **ésser un goig sense alegria** (p.ext.)

DECEBUT

anar-se'n amb la cua entre cames *SV*, (anar-se'n) sense haver aconseguit res del que hom es proposava (EC)

Quan va saber la nota de l'examen se'n va anar amb la cua entre cames, havia estudiat molt però va suspendre / Va marxar amb la cua entre cames després que ella li digués que no el volia veure mai més (També s'usa amb els verbs de moviment *fugir, marxar, sortir*, etc.)

- **anar-se'n amb un dit en es cul i s'altre a s'orella**

- ▷ **anar-se'n amb la cua entre les cames** (v.f.), **anar cua dreta** (ant.), **quedar-se els pixats dins lo ventre** (p.ext.), **plegar els bòlits** (p.ext.), **arronsar les espatlles** (p.ext.)

anar-se'n amb un dit en es cul i s'altre a s'orella *SV*, anar-se'n mal satisfet, haver rebut un gran desengany (A-M)

Pensava que aconseguiria lo que volia, però se'n va anar amb un dit en es cul i s'altre a s'orella

- **anar-se'n amb la cua entre cames, anar-se'n cul batut i cara alegre**

- ▷ **amb el cap cot** (p.ext.), **amb el cap sota l'ala** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

cara estirada *SN*, cara de la persona apesurada, decebuda, greument contrariada (IEC)

Després d'aquella trucada de telèfon es va quedar amb la cara estirada

- **cara de pomes agres, cara llarga, cara de prunes agres**

cara llarga *SN*, cara de la persona apesurada, decebuda, greument contrariada (IEC)

Va posar cara llarga, quan va veure que el regal no era el que ell esperava

- **cara de pomes agres, cara estirada, cara de prunes agres**

- ▷ **cara de Divendres Sant** (p.ext.), **cara de mal conhort** (p.ext.), **cara de mal atzar** (p.ext.)

quedar a l'escapça *SV*, qui percaça quelcom, no obtenir-ne res, restar amb les il·lusions frustrades / romandre burlat, o sense obtenir allò que es desitjava, o sense entendre allò que calia (IEC, A-M)

Va anar a l'entrevista amb moltes il·lusions, però va quedar a l'escapça perquè no el van

contractar (També s'usa amb els verbs *estar, restar*, etc.)

- **quedar a la lluna de València, pintar-se** (alguna cosa) **a l'oli**

- ▷ **deixar** (algú) **a l'escapça** (inv.), **quedar amb les ganes** (p.ext.), **quedar amb la mel a la boca** (p.ext.)

quedar a la lluna de València *SV*, frustrar-se un desig o una esperança (R-M)

A última hora ens han dit que no fariem el viatge i ens hem quedat a la lluna de València (R-M)

- **quedar amb un pam de nas, quedar a l'escapça**

■ **quedar amb els pixats al ventre** *SV*, quedar fresc, no obtenir allò que esperava o pretenia *Volia anar de festa, però al final no li hi van deixar anar: es va quedar amb els pixats al ventre*

- **quedar amb un pam de nas**

- **quedar-se els pixats dins lo ventre** (Val.)

quedar amb un pam de nas *SV*, veure's frustrat / quedar decebut (R-M, *)

Quan els van dir que havien fet tard i que l'autocar ja era fora, es van quedar amb un pam de nas (També s'usa amb el verb *restar*) (R-M)

- **quedar a l'escapça, quedar a la lluna de València, quedar amb els pixats al ventre**

- ▷ **deixar** (algú) **amb un pam de nas** (inv.)

quedar-se els pixats dins lo ventre *SV*, quedar fresc, no obtenir allò que esperava o pretenia (A-M)

Des que va començar la nova feina tot li va sortir malament i es va haver de quedar els pixats dins lo ventre / Ella es va casar amb un altre i l'Andreu es va quedar amb els pixats dins lo ventre

- **quedar amb els pixats al ventre**

- ▷ **anar-se'n amb la cua entre cames** (p.ext.)

[Val. (A-M)]

DECEPCIÓ

una dutxa d'aigua freda *SQ*, efecte descoratjador provocat per un fet o una notícia sobtats / impressió descoratjadora provocada per una notícia o un esdeveniment inesperats (IEC, EC)

Va rebre una dutxa d'aigua freda quan li van confirmar que no havia superat les proves / Noi, què m'has dit: ha estat una dutxa d'aigua freda! (També s'usa amb la forma *una dutxa freda*) (IEC, EC)

- **ésser un goig sense alegria**

- ▷ **rebre una galleda d'aigua freda** (p.ext.), **tírar-li una galleda d'aigua freda** (a algú) (p.ext.)

DECIDIDAMENT

a peu ferm *SP*, sense moure's, resoludament / sense recular un pas (R-M, IEC)

El va esperar a peu ferm que sortís de la casa i el va emprendre allà mateix / Romangué a peu ferm afrontant la violència de la discussió (R-M)

→ **fort i ferm, fort i no et moguis, amb resolució**

■ **a qualsevol preu** *SP*, amb decisió, sense cap mena de dubte o vacil·lació

No cal que li ho diguis dues vegades, ho faria a qualsevol preu

→ **costi el que costi**

toHe-toHe *SAdv*, sense dilació ni restricció (A-M)

L'amo en Xec..., toHe-toHe, va haver de fer lo que es senyor li deia (A-M)

[toHe-toHe: llatinisme, reduplicatiu]

DECIDIR

fer caure la balança *SV*, resoldre / fer decidir alguna cosa (R-M, *)

No es decidien a vendre la casa, però els oferriren tants diners, que això féu caure la balança (També s'usa amb el verb aspectual *acabar de* i amb els verbs *decantar, inclinar, tombar*, etc. com a complement) (R-M)

→ **fer la balança**

▷ **fer el pes** (a algú) (p.ext.), **a la balança** (p.ext.)

fer la balança *SV*, fer decidir

No sabia decidir-se encara; però el que li vaig dir va acabar de fer la balança / La seva opinió va acabar de fer la balança en la decisió presa (Sovint s'usa com a complement del verb aspectual *acabar de*) (IEC, EC)

→ **fer caure la balança**

▷ **fer el pes** (p.ext.)

passar el Rubicó *SV*, prendre partit o fer un gest decisiu que obliga a una línia de conducta determinada (EC)

Si vull que el problema se solucioni, hauré de passar el Rubicó

→ **prendre partit**

prendre partit *SV*, fer un determini (R-M)

Després de saber què passava, vaig prendre partit de dir-ho a l'interessat; no podia suportar que el perjudiquessin / No sé quin partit prendre (R-M, IEC)

→ **passar el Rubicó**

▷ **partit pres** (p.ext.), **prendre part** (p.ext.)

tenir la paraula *SV*, tenir dret de decidir (R-M)

Nosaltres hem fet la proposta; ara, ells tenen la paraula; poden acceptar o refutar / Ja saps que el teu pare té l'última paraula sobre si pots anar d'excursió o no; quan arribi li ho preguntarem (També s'usa amb la forma *tenir l'última paraula*) (R-M, *)

DECIDIR-SE

fer un cop de cap *SV*, prendre una determinació, decidir-se / decidir-se, prendre una resolució (IEC, EC)

Si t'interessa la proposició, fes un cop de cap i accepta-la; no t'hi pensis més / Estava avorrit de tot, fins que va fer un cop de cap i va marxar a un altre país (R-M)

→ **fer un pensament**

▷ **o caixa o faixa** (p.ext.)

fer un pensament *SV*, prendre una decisió (IEC)

Ja és molt tard; ací estem tots molt bé però és hora de fer un pensament; hem d'anar-nos-en / M'ha pregat que faci un pensament sobre la qüestió de l'adquisició de la casa (R-M)

→ **fer pensament** (de fer alguna cosa), **fer un cop de cap**

posar peu fiter *SV*, prendre una determinació enèrgica i inalterable; posar-se enèrgic per a resistir o per a obtenir una cosa / estar decidit a no canviar d'opinió (A-M, R)

En Joan ha posat peu fiter i se vol casar amb na Maria

[Mall.]

tirar el dau *SV*, decidir-se, vencent la vacil·lació (R-M)

No ho pensis més; tira el dau i endavant; ja veuràs com tot anirà bé (R-M)

▷ **agafar pit** (p.ext.)

tirar la capa al toro *SV*, decidir-se, arriscar-se / prendre una decisió enèrgica, obrar amb resolució, prescindir de miraments / decidir-se a obrar sense por del perill i de les conseqüències (R-M, A-M, A-M)

Va dubtar molt, però ja ha tirat la capa al toro i està ben disposat a seguir fins al final / Quan em trobo davant de dificultats, sempre tiro la capa al toro (R-M, *)

tirar-se al carrer *SV*, prendre una determinació inusitada (R-M)

No tinc costum de gastar tant en espectacles, però avui m'he tirat al carrer perquè la cosa s'ho val (R-M)

DECIDIT

d'empenta *SP*, decidit / que no dubta a l'hora de prendre resolucions (R-M, *)

És un xicot d'empenta; res no l'atura, quan es decideix a fer quelcom (S'usa normalment com a complement dels noms *dona, gent, home*, etc.) (R-M)

→ **d'empresa, de nervi**

▷ **no tenir empenta** (ant.), **tenir poca empenta** (ant.), **no tenir-les totes** (ant.), **home de profit** (p.ext.), **menjar-s'ho tot** (p.ext.)

d'empresa *SP*, que no dubta a l'hora de prendre resolucions / emprenedor / home, o dona, o gent, etc., emprenedors (*, R-M, IEC)

Les dificultats no l'espanten; és d'empresa i està disposat a lluitar per obtenir el que vol / És un home d'empresa; sempre intenta fer el que desitja (S'usa normalment com a complement dels noms *dona, home i gent*) (R-M, *)

→ **d'empenta, de nervi**

tirar pel dret *SV*, obrar sense miraments, resoldament, ésser expeditiu / actuar sense dubtar, anant directament a l'objectiu (IEC)

L'admira perquè és una persona decidida, que no dubta de res i sap tirar pel dret / Si volen saber-ho tot, jo aniré pel dret; no cal dis-fressar les qüestions (També s'usa amb el verb *anar*) (*, EC)

→ **tirar pel camí del mig**

▷ **tirar al dret** (v.f.), **deixar de sembrar per por dels ocells** (ant.), **no estar en mar ni en terra** (ant.), **tallar caps** (p.ext.), **no entendre's de romanços** (p.ext.), **tirar sense engaltar** (p.ext.), **tirar-s'hi de cap** (p.ext.)

DECISIÓ

tornem-hi *O*, exclamació que hom usa per a manifestar decisió i ordre de reprendre una acció (EC)

Ja hem esmorzat. Vinga! Tornem-hi!

→ **sant tornem-hi; tornem-hi, que no ha estat res; som-hi; som-hi, que no ha estat res**

DECLARACIÓ

professió de fe *SN*, declaració pública que algú fa dels seus principis / declaració d'adhesió d'una persona o d'una comunitat a una determinada religió (IEC, EC)

El seu llibre és una professió de fe

requesta d'amor *SN*, declaració amorosa (IEC)

Li ha fet una requista d'amor a la llum de la lluna, és molt romàntic

▷ **requerir d'amors** (algú) (p.ext.), **petició de mà** (p.ext.)

DECLARAT

ANT

■ **en negre** *SP*, sense pagar impostos

Aquesta part te la pagarem en negre i així no t'haurem de retenir l'IRPF

▷ **diner negre** (p.ext.), **en metàl·lic** (p.ext.), **de maljust** (p.ext.)

DECLINAR

(fig.)

anar de cantó *SV*, desequilibrat / passar gradualment d'un estat bo a un estat d'imperfeció, d'adversitat, de dissolució (R-M, *)

Si tu no hi ets per vigilar, tot anirà de cantó, a l'hora de la feina (R-M)

→ **anar a mal borràs, anar a mal, anar de capa caiguda**

DECRÈPIT

ésser més de l'altre món que d'aquest *SV*, ésser a punt de morir / decaure (*, R-M)

Ha perdut la memòria i les forces; ja és més de l'altre món que d'aquest (R-M)

→ **ésser com un cos sense ànima, no ésser d'aquest món, tenir una cama al calaix,**

tenir una cama al fossar, a les portes de la mort

▷ **anar-se'n a l'altre món** (p.ext.)

tenir una cama al calaix *SV*, ésser molt vell, decrepít (IEC)

Té una malaltia molt greu, ja té una cama al calaix (També s'usa amb la forma *tenir un peu al calaix*)

→ **tenir una cama al fossar, tenir un peu a la tomba, ésser més de l'altre món que d'aquest**

DEFALLIMENT

cobriment de cor *SN*, defallença / fet de perdre les forces físiques o morals (R-M, *)

El diari d'avui duia la notícia que a un treballador li agafà un cobriment de cor quan li comunicaven la notícia que l'acomiadaven de l'empresa / Es va posar tan nerviós que ens creiem que tindria un cobriment de cor (R-M, *)

cori-mori *SN*, defalliment produït per la gana / debilitat produïda per la falta d'aliment (IEC, A-M)

Com que només havia pres xocolata, tenia un cori-mori que li feia fer badalls / Ell tenia cori-mori d'haver estat tres dies sense menjar i es va desmaià (A-M, *)

→ **mal de cor**

[Reduplicatiu]

DEFALLIR

no aguantar-se dret *SV*, no suportar, no resistir una força contrària física o moral

En Pere no s'aguantava dret després de la mala notícia

→ **fer-li figa** (a algú)

DEFECAR

donar de ventre *SV*, defecar / expel·lir els excrements (A-M, *)

No parava de donar de ventre perquè no se li havia posat bé el menjar

→ **anar de ventre, fer de ventre, buidar el ventre, evacuar el ventre**

evacuar el ventre *SV*, defecar / expel·lir els excrements (IEC, *)

Fa tres dies que no evacua el ventre, s'haurà de purgar

→ **donar de ventre, fer de ventre, anar de ventre**

fer de ventre *SV*, defecar / expel·lir els excrements (EC, *)

Tinc ganes de fer de ventre. On és el lavabo?

→ **anar de ventre, descarregar el ventre, fer de cos, anar de cambra, anar de calces, fer les seves feines, anar a pagar el sastre, anar a can Felip, buidar el ventre, donar de ventre, evacuar el ventre, anar llatí**

fer les necessitats *SV*, defecar / expel·lir els excrements (EC, *)

Li convé fer les necessitats / Ha d'anar a fer les seves necessitats (També s'usa amb les formes del possessiu en posició pronominal)

→ **fer les seves feines, anar a pagar el sastre**
 ▷ **tenir una necessitat** (p.ext.), **fer-s'ho a sobre** (p.ext.)

DEFECTUÓS

■ **en mal estat** *SP*, amb algun defecte o tara
M'han portat un menjar en mal estat i l'he hagut de tornar

→ **en males condicions, mal deixat**
 ▷ **en bon estat** (ant.), **no poder passar** (p.ext.), **no poder anar** (p.ext.)

■ **en males condicions** *SP*, amb algun defecte o tara

Me'l van vendre en males condicions i vaig tornar a la botiga a protestar

→ **en mal estat, mal deixat**
 ▷ **en bones condicions** (ant.), **no poder passar** (p.ext.), **no poder anar** (p.ext.)

tenir bony o bua *SV*, patir d'un o altre defecte (IEC)

De sis bous n'hi ha tres que tenen bony o bua (A-M)
 [Mall. (A-M)]

DEFENSA

a armes *SP*, crit que hom fa per fer prendre les armes per tal de defensar-se d'un atac (EC)

Ens ataquen! A armes!

→ **a l'atac**
 ▷ **a les armes** (v.f.), **desperta ferro** (p.ext.)

en legítima defensa *SP*, circumstància eximent de la responsabilitat criminal que neix del dret que té la persona a defensar-se o a actuar en defensa dels seus parents o d'altres persones que són objecte d'una agressió injusta (EC)
És lícit de matar en legítima defensa / Quan van anar contra el meu pare, vaig haver d'actuar en legítima defensa (EC, *)

DEFENSANT

en defensa de *SP*, manifestant-se a favor d'algú o d'alguna cosa contra els qui l'ataquen

En defensa de la nostra llibertat / Posar-se en defensa / Escriure en defensa pròpia (El complement és opcional) (EC)

▷ **donar la cara** (per algú) (p.ext.), **mostrar la cara** (per algú) (p.ext.), **rompre una llança a favor de** (p.ext.), **rompre una llança en defensa de** (p.ext.), **treure la cara** (per algú) (p.ext.), **a favor de** (p.ext.)

DEFENSAR

alçar la veu a favor de *SV*, parlar a favor d'algú (o d'alguna cosa) (IEC)

Tothom el condemnava, només tres van alçar

la veu a favor / Va alçar la veu pel seu fill perquè creia que era innocent (També s'usa amb la forma *alçar la veu per* i amb el verb *aixecar*) (R-M, *)

→ **treure la cara** (per algú), **rompre una llança a favor de**

▷ **en defensa de** (p.ext.), **aixecar la veu** (p.ext.)

defensar (algú o alguna cosa) **a capa i espasa** *SV*, defensar algú o alguna cosa amb obstinació / utilitzar tots els mitjans (*, R-M)

Va defensar el seu argument a capa i espasa / Ell va ser l'únic amic que el va defensar a capa i espasa; tots els altres aviat el van deixar en mans dels detractors / Va sostenir el seu punt de vista a capa i espasa (També s'usa amb el verb *sostenir*) (*, R-M, *)

→ **defensar** (algú o alguna cosa) **a peu i a cavall**

defensar (algú o alguna cosa) **a peu i a cavall** *SV*, utilitzar tots els mitjans / defensar (algú o) alguna cosa amb obstinació (R-M, IEC)

Defensaria el seu amic a peu i a cavall / Aquesta tesi la pots defensar a peu i a cavall perquè ningú no te la pot rebatre / Va sostenir la seva opinió a peu i a cavall (També s'usa amb el verb *sostenir*) (*, R-M, *)

→ **defensar** (algú o alguna cosa) **a capa i espasa**

▷ **contra vent i marea** (p.ext.), **amb dents i ungles** (p.ext.)

donar la cara (per algú) *SV*, sortir a la defensa d'algú (IEC)

Com que era el més gran, va donar la cara pels seus germans i va dir que ells no havien comès el robatori

→ **treure la cara** (per algú), **mostrar la cara** (per algú), **alçar la veu a favor de**

▷ **en defensa de** (p.ext.)

mostrar la cara (per algú) *SV*, respondre d'algú, sortir a la seva defensa (IEC)

En Jaume va mostrar la cara per l'Anna i va aconseguir que no la castiguessin

→ **donar la cara** (per algú), **treure la cara** (per algú), **alçar la veu a favor de**

▷ **en defensa de** (p.ext.)

posar l'espasa al servei (d'algú) *SV*, posar-se al servei d'algú, defensar algú (EC)

En aquell debat vaig posar l'espasa al servei del Joan, perquè jo creia que tenia raó

→ **rompre una llança en defensa de, rompre una llança a favor de**

rompre una llança a favor de *SV*, sortir en defensa d'algú o d'alguna cosa manifestant-se a favor seu contra els qui l'ataquen / sostenir una discussió, etc., amb algú, a favor d'algú (EC, IEC)

En aquell debat tots els membres de la taula van rompre una llança a favor dels drets humans i la tolerància / Vaig rompre una llan-

ça a favor de la Maria / Va rompre una llança per l'Albert (També s'usa amb la forma rompre una llança per)

→ **rompre una llança en defensa de, posar l'espasa al servei** (d'algú), **alçar la veu a favor de**

▷ **rompre una llança contra** (ant.), **en defensa de** (p.ext.)

rompre una llança en defensa de *SV*, sortir en defensa d'algú o d'alguna cosa manifestant-se a favor seu contra els qui l'ataquen (EC)

És una campanya que romp una llança en defensa dels qui pateixen la sida / Va rompre una llança en defensa de la solidaritat

→ **rompre una llança a favor de, posar l'espasa al servei** (d'algú), **alçar la veu a favor de**

▷ **en defensa de** (p.ext.), **fer la guerra a** (p.ext.)

treure la cara (per algú) *SV*, sortir a la defensa d'algú (IEC)

Quan l'atacaven, ha tret la cara per ell

→ **donar la cara** (per algú), **mostrar la cara** (per algú), **alçar la veu a favor de**

▷ **fer costat** (a algú) (p.ext.), **en defensa de** (p.ext.)

treure (algú) **pels cabells** *SV*, defensar algú encara que no tingui defensa possible (A-M)

Ja n'embullà de fil per treure en Lerroux i es lerrouxistes pes cabells (A-M)

DEFENSAR-SE

defensar la seva capa *SV*, defensar els drets propis (A-M)

No li has de retreure res, defensava la seva capa / Tu defensa la teva capa i no et fiquis on no et demanen (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **guardar la seva capa**

guardar la seva capa *SV*, defensar els drets propis (A-M)

Tenia dret a reclamar el que demanava, guardava la seva capa (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **defensar la seva capa**

saber ventar-se les mosques *SV*, saber contestar als atacs, a les insídies, etc. / saber-se defensar o alliberar de perills i dificultats (R-M, A-M)

Ell tot sol va saber ventar-se les mosques; no va caldre que ningú l'ajudés a defensar-se / No calia que defensés la seva germana petita, prou que sabia espolsar-se les mosques! (També s'usa amb el verb *espolsar*) (R-M, *)

→ **treure's les mosques del nas, ventar el cop**

▷ **fer-li cara** (a algú) (p.ext.)

vendre cara la seva pell *SV*, defensar-se a ultrança (Fr)

Tots dos cavallers venien cara la seva pell, però, finalment, el vencedor va perdonar la

vida al vençut (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **vendre cara la seva vida**

vendre cara la seva vida *SV*, defensar-se a ultrança (Fr)

Va fer patir el contrincant de valent, va vendre cara la seva vida / Jo venc cara la meua vida, així que, si vols discutir amb mi, prepara't bé (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **vendre cara la seva pell**

DEFENSOR

advocat del diable *SN*, defensor d'una mala causa (IEC)

Sempre li agrada fer d'advocat del diable

síndic de greuges *SN*, persona nomenada per a la defensa dels drets i de les llibertats dels ciutadans (IEC)

Va escriure una carta al síndic de greuges per a manifestar-li la seva queixa / És el síndic de greuges de la Universitat Autònoma de Barcelona

DEFICIENT

per defecte *SP*, dit d'una mesura realitzada fent aproximacions successives al valor exacte mitjançant valors estrictament inferiors a aquest (EC)

A vegades convé més pecar per defecte que per excés (A-M)

▷ **per excés** (ant.)

DEFICITARI

en números vermells *SP*, expressió emprada per a referir-se a un compte bancari que està en negatiu

No li demanis diners perquè està en números vermells / Abans d'arribar a final de mes ja està en números vermells

→ **en descobert**

DEFINITIU

causar estat *SV*, una resolució especialment administrativa, esdevenir definitiu, sense possibilitats d'ésser objecte de recurs (IEC)

T'han denegat la petició i ara ja ha causat estat, ja és massa tard per a reclamar

cop de gràcia *SN*, allò que és decisiu, definitiu, per a aconseguir un resultat (EC)

El ram de flors que has regalat a la meua àvia ha estat el cop de gràcia per a guanyar-te-la
▷ **la prova del nou** (p.ext.)

en net *SP*, fent referència a un escrit, un dibuix, etc., en la forma correcta i definitiva (IEC)
L'esberrany, posa'l en net / Ja pots passar-ho en net (S'usa normalment amb els verbs *fer, passar, posar, tenir, etc.*) (IEC, EC)

▷ **a net** (v.f.), **en brut** (ant.)

■ **la prova del nou** *SD*, la prova determinant o definitiva per a treure l'entrellat d'alguna cosa
Ja ho tenim gairebé acabat; només falta que

hi fem la prova del nou i ja estarà tot llest per ésser presentat davant del tribunal

▷ **cop de gràcia** (p.ext.)

DEFINITIVAMENT

en definitiva *SP*, d'una manera definitiva (EC)
Hem de resoldre en definitiva el problema del desfalc / El que t'ha dit, en definitiva, és el mateix que et vaig suggerir ahir; no és cap novetat (*, R-M)

→ **una vegada per totes, en resum, tot plegat, a fi de comptes**

■ **un cop per tots** *SQ*, de manera definitiva

A veure si un cop per tots aconseguim d'entendrestir la feina

→ **una vegada per totes**

▷ **d'un cop per tots** (v.f.)

una vegada per sempre *SQ*, definitivament / d'una manera definitiva, posant fi a una cosa, a un afer, sense donar lloc a tornar-hi (EC, *)
T'ho dic una vegada per sempre (EC)

→ **una vegada per totes**

▷ **d'una vegada per sempre** (v.f.)

una vegada per totes *SQ*, definitivament / d'una manera definitiva, posant fi a una cosa, a un afer, sense donar lloc a tornar-hi (IEC, *)

Hem d'acabar una vegada per totes amb la corrupció de l'estat

→ **en definitiva, una vegada per sempre, d'una vegada, un cop per tots**

▷ **d'una vegada per totes** (v.f.)

DEFORMAR-SE

prendre un mal gest *SV*, perdre la forma normal (R-M)

Has penjat malament la jaqueta i ara ha pres un mal gest. Potser planxant-la es dissimularà (R-M)

DEFRAUDAT

quedar a la lluna de València *SV*, frustrar-se un desig o una esperança (R-M)

Es va suspendre la representació i ens vàrem quedar a la lluna de València, ben decebuts de no poder veure l'espectacle (R-M)

→ **quedar amb un pam de nas, quedar a l'escapça**

DEFUGINT

sense comentaris *SP*, expressió usada per a esquivar, eludir, defugir, una qüestió

Quan va sortir de l'edifici tots els periodistes li feien preguntes, però ell es va limitar a dir: —Sense comentaris

→ **sant Pere era bon home**

DEFUGIR

fugir del born *SV*, defugir una baralla, una conversa (IEC)

Ell té molta traça a provocar disputes, però

sempre fuig del born; no hi ha por que rebí mai cap trompada / Sempre que hi ha discussions fuig del born (R-M)

→ **rentar-se'n les mans com Pilat**

▷ **fugir de la crema** (p.ext.)

tancar els ulls (a alguna cosa) *SV*, no voler veure alguna cosa o percebre-la / procurar no veure quelcom / no voler veure alguna cosa o conèixer-la (IEC, A-M, EC)

Tancar els ulls a l'evidència / Per més optimista que siguis no pots tancar els ulls a la dificultat que aquest canvi representa (EC, R-M)

→ **aclucar-se d'ulls**

DEGOLLAR

llevar el cap (a algú) *SV*, matar / fer morir algú, occir (Fr, *)

Aquell assassí va llevar el cap a un munt de persones

→ **llevar la vida** (a algú)

▷ **tòrcer el coll** (a algú) (p.ext.)

tallar el coll (a algú) *SV*, degollar (algú), decapitar-lo (EC)

A l'edat mitjana tallaven el coll a la gent al mig d'una plaça

▷ **segar la vida** (a algú) (p.ext.), **donar mort** (a algú) (p.ext.), **tòrcer el coll** (a algú) (p.ext.)

DEGOTAMENT

gota a gota *SN*, sistema d'administració, mesurada i lenta, d'un líquid medicinal, bé en el recete, bé dins un vas sanguini (IEC)

Aquestes oliveres reben aigua amb el sistema de regatge gota a gota / El van operar ahir i encara porta el gota a gota / Els presseguers es reguen amb el gota a gota

DEGUSTACIÓ

a tast *SP*, expressió usada per a referir-se a aquells productes alimentaris que poden ésser degustats abans d'ésser venuts / deixar tastar alguna cosa (*, R-M)

Venen els melons a tast; si no surt bo el que tatxen es pot canviar per un altre / En aquell mercat havien parat una taula de síndries i les venien a tast (S'usa normalment amb els verbs *comprar* i *vendre*) (R-M)

→ **a tatx**

DEIXAR

deixar (algú o alguna cosa) **a una banda** *SV*, deixar, abandonar (IEC)

Deixa a una banda tot el que ha passat fins ara i comença novament

→ **deixar** (algú o alguna cosa) **de banda**

▷ **no deixar** (alguna cosa) **de la mà** (ant.)

DEIXAT

anar amb una sabata i una espadenya *SV*, vestir o obrar descuidadament (R-M)

Sempre va amb una sabata i una espadenya: no té gens de cura de la seva imatge / Si pintes la porta, i les finestres, no, aniràs amb una sabata i una espadenya; faràs molt mal efecte (*, R-M)

→ **anar deixat, pengim-penjam**

- **fer es gambirot** *SV*, moure's d'una manera deixada

Aquest nin fa es gambirot

[Mall.]

- **fer xena** *SV*, ésser descurós en el vestir

Aquest home fa xena. Li haurem de dir que cal que es dutxi i que es canviï la camisa cada dia

→ **anar deixat, fer norris**

[xena: mot no registrat a l'IEC]

DEIXONDIT

- **saber on es colga el dimoni** *SV*, ésser molt deixondit i saber moltes coses difícils (A-M)

És molt espavilat, és dels qui sap on es colga el dimoni

→ **saber on s'ajoca el diable, pensar-se-les totes, saber on jeu la llebre**

DEJÚ

- **amb l'estómac buit** *SP*, locució emprada per a indicar que algú no ha pres aliments des del començament del dia

Per què no anem a menjar alguna cosa, que jo encara estic amb l'estómac buit? / Tenia molta gana perquè tenia l'estómac buit (També s'usa amb la forma *tenir l'estómac buit*)

→ **en dejú, tenir el pap buit, com el dia de néixer**

- **com el dia de néixer** *SAdv*, dejú / sense haver menjat res (R-M, *)

Tinc una gana que m'alça! Ja veieu l'hora que és i encara estic com el dia de néixer! Vaig a desdejunar-me (R-M)

→ **amb l'estómac buit, fer badalls i creuetes**

- **en dejú** *SP*, estant dejú / sense haver menjat res des del començament del dia (IEC, *)

No fumo mai en dejú / Me n'he de prendre dues cullerades en dejú (IEC, EC)

→ **amb l'estómac buit, tenir el pap buit**

- **fer badalls i creuetes** *SV*, estar en dejú / estar sense haver menjat res des del començament del dia (A-M, *)

Era migdia i feia badalls i creuetes

→ **com el dia de néixer**

- **tenir el pap buit** *SV*, no haver menjat (IEC)

Avui no he esmorzat i tinc el pap buit / Si vas a treballar amb el pap buit, no tindràs força per a res (També s'usa amb la forma *amb el pap buit*) (*, R-M)

→ **tenir el ventre buit, amb l'estómac buit, en dejú**

▷ **tenir el pap ple** (ant.)

DEJUNAR

- **romandre barres altes** *SV*, quedar sense menjar (A-M)

Si no t'aixeques prest, romandràs barres altes tot lo dia

▷ **fer magre** (p.ext.), **fer divendres** (p.ext.) [Mall. (A-M)]

DEJUNI

- **a pa i aigua** *SP*, no prendre altre aliment que pa i aigua, sia per càstig imposat, sia per penitència voluntària (A-M)

Abans a les presons els tenien a pa i aigua

DELATAR

- **m'ha dit un ocellet que** *O*, això ho diuen als infants per desorientar-los sobre la manera com s'ha sabut alguna malifeta o cosa amagada d'ells (A-M)

M'ha dit un ocellet que qui ha trencat el gerro de les flors has estat tu, és veritat?

▷ **portar partets** (d'algú) (p.ext.), **portar farcells** (d'algú) (p.ext.)

DELEGAT

- **en nom** (d'algú) *SP*, per encàrrec de, obrant en lloc de (IEC)

Vinc a demanar-li-ho en nom del president (IEC)

→ **per encàrrec** (d'algú)

DELEROSAMENT

- **a cremadent** *SP*, amb delit, sense returades (parlant de menjar) (A-M)

Es coneix que t'agraden molt els ous ferrats: te'ls menges a cremadent (A-M)

DELIBERACIÓ

- **el pro i el contra** *SCoord*, deliberar / la part favorable i la part desfavorable d'un assumpte, una idea, una decisió, etc. (Fr, *)

Abans de decidir cal que pensis el pro i el contra per estar segura de la teva opció / Cal que sospeseu els pros i els contres d'aquesta decisió (A-M, IEC)

DELIBERADAMENT

- **a dretcient** *SP*, amb plena consciència / deliberadament (R-M, IEC)

No creguis que és un fet casual; ell ha obrat a dretcient; ja ho tenia tot previst / La decisió, l'ha presa a dretcient; n'havia calculat les conseqüències (R-M)

→ **a gratcient, a dretes, a propòsit, a posta, de pensa acordada, amb plena consciència, amb intenció, a gratcient, a vici**

▷ **sense voler** (ant.), **com si tinguera la roba en lo Grau** (ant.)

- **a posta** *SP*, intencionadament / deliberadament, expressament (R-M, EC)

*Va excusar-se dient que no ho havia fet a posta, però el cas és que el mal ja era irreversible / Ho va dir a posta per a fer-lo empipar (R-M, *)*

→ **a propòsit, a dretcient, a gratcient, a dretes, amb intenció, a vici**

▷ **sense voler** (ant.)

amb plena consciència *SP*, deliberadament / d'una manera deliberada, intencionada, expressament (R-M, *)

No els heu d'enganyar; els heu de dir la veritat per tal que puguin actuar amb plena consciència (R-M)

→ **a dretcient, de pensa acordada, a cient, en consciència**

▷ **per inèrcia** (ant.)

de pensa acordada *SP*, deliberadament / d'una manera deliberada, intencionada, expressament (IEC, *)

Ho ha fet de pensa acordada; abans ja havia examinat totes les possibilitats (R-M)

→ **a dretcient, amb plena consciència**

▷ **de pura pensa** (ant.)

DELIBERAR

entrar en consell *SV*, posar-se a la raó, deliberar, admetre discussió (A-M)

Va entrar en consell el tema dels residus tòxics del riu

▷ **treure** (alguna cosa) **a rotlle** (inv.), **en consell** (p.ext.), **posar** (alguna cosa) **sobre la taula** (p.ext.), **posar** (alguna cosa) **sobre el tapet** (p.ext.), **fer raons** (p.ext.)

DELICADAMENT

amb gust *SP*, expressió usada per a denotar refinament, delicadesa, etc.

Va decorar la casa amb gust

▷ **de bon gust** (p.ext.)

DELICAT

1. sensible a les menors impressions exteriors
de sucre *SP*, extremament delicat / molt delicat (R-M, IEC)

Per qualsevol cosa plora; és de sucre, aques-ta noia! (R-M)

→ **de mira'm i no em toquis, ésser un figa, ésser un figa tova, ésser un figa blana, ésser un figa molla**

▷ **de fira** (p.ext.), **més delicat que unglad'ase** (p.ext.), **delicat com una unglad'ase** (p.ext.)

2. dotat d'una gran finesa d'apreciació, capaç de fer les distincions més subtils

de bon gust *SP*, d'una gran delicadesa o refinament / considerat bell, correcta (*, R-M)

És una dona de bon gust: sempre sap el que és adequat a la situació / Ha estat de bon gust felicitar la seva esposa amb un ram de flors; ell

*ho ha graït / A l'hora de decorar el menjador va tenir bon gust (També s'usa amb els quantificadors bastant, força, molt, etc. en posició preadjectival i amb la forma tenir bon gust) (R-M, R-M, *)*

→ **de bon to**

▷ **de mal gust** (ant.), **de mal to** (ant.), **tenir bon paladar** (p.ext.), **tenir el paladar fi** (p.ext.), **amb gust** (p.ext.)

DELICIÓS

ésser mel i mantega *SV*, ésser una cosa deliciosa (A-M)

És boníssim, mel i mantega!

→ **ésser mel i mató**

ésser mel i mató *SV*, ésser una cosa deliciosa (A-M)

Aquest pastís és mel i mató, això explica que tothom en vulgui repetir

→ **ésser mel i mantega**

DELICTE

alta traïció *SN*, nom donat a diverses figures delictives, previstes en el codi militar i en el dret constitucional, que tenen la característica comuna de violació del deure de fidelitat a la pàtria (EC)
L'havien acusat d'alta traïció i per això el van fer fora de l'exèrcit

DELINQUINT

amb les mans a la pasta *SP*, [sorprenre algú] al moment de cometre un delictes / atrapar-lo in fraganti (R-M, EC)

Té molta picardia i ja procura que no el trobin amb les mans a la pasta; ningú no el pot acusar amb proves / Sorprengueren el lladre amb les mans a la pasta (S'usa normalment amb els verbs atrapar, enxampar, sorprendre, trobar, etc.) (R-M, Fr)

→ **en flagrant delictes, atrapar** (algú) **al jaç, trobar** (algú) **in fraganti, atrapar** (algú) **a l'encesa, caçar** (algú) **in fraganti, enxampar** (algú) **in fraganti, pescar** (algú) **in fraganti, trobar** (algú) **in fraganti, agafar** (algú) **amb els pixats en el ventre**

en flagrant delictes *SP*, en el moment de cometre un delictes (EC)

El van trobar en flagrant delictes per casualitat (S'usa normalment amb els verbs agafar, atrapar, enxampar, trobar, etc.)

→ **amb les mans a la pasta, atrapar** (algú) **a l'encesa, caçar** (algú) **in fraganti, enxampar** (algú) **in fraganti, pescar** (algú) **in fraganti, trobar** (algú) **in fraganti, agafar** (algú) **amb els pixats en el ventre, trobar** (algú) **amb els pixats al ventre**

DELINQUIR

embrutar-se les mans *SV*, participar en un negoci o un afer fraudulent, delictiu, poc honest, etc. (IEC)

Suposo que no et vols embrutar les mans participant en aquest negoci fraudulent del teu germà, oi?

▷ **tenir les mans brutes** (p.ext.)

DELIR-SE

fer-se-li les dents llargues (a algú) *O, delir-se / desitjar / sentir desig molt intens de menjar o beure una cosa molt agradable al gust* (EC, R-M, *)

No parlis del convit, que se'ns faran les dents llargues; ja voldriem ésser-hi / Quan estava menjant aquell pastís deliciós, a la Maria, se li feien les dents llargues (R-M, *)

→ **fer-se-li la boca aigua** (a algú), **fer venir aigua a la boca** (a algú)

DEMANAR

alçar el dit *SV*, alçar el braç destacant l'índex, en una reunió, una classe, etc., per demostrar adhesió a allò que el qui parla proposa, per demanar la paraula, etc. (EC)

Van demanar dos voluntaris i van alçar el dit més d'una dotzena / Jo vaig alçar el dit perquè volia dir-hi la meua / Aixequen la mà els que estiguen a favor d'aquest candidat (També s'usa amb el verb *aixecar* i amb els noms *mà* i *braç*) (R-M, R-M, *)

▷ **demanar la paraula** (p.ext.)

allargar la mà (a algú) *SV*, demanar diners, béns, etc., especialment estenent la mà amb el palmell cap amunt (EC)

Quan necessita diners sempre allarga la mà als turistes

→ **parar la mà** (a algú), **demanar caritat** (a algú), **passar el plat**

▷ **pobre de Jesucrist** (p.ext.), **semblar que se li hagi fet la boca un frare** (a algú) (p.ext.), **ajuntar les mans** (p.ext.)

demanar (alguna cosa) **a crits** *SV*, demanar alguna cosa amb gran insistència (IEC)

Aquest problema demana atenció a crits: si no ens hi posem, l'empresa farà fallida / Amb aquesta actitud, el nen demana afecte a crits

▷ **penjar-se a les orelles** (d'algú) (p.ext.), **necessitar** (alguna cosa) **com el pa que es menja** (p.ext.)

demanar caritat (a algú) *SV*, sol·licitar una almoïna, gratificació, etc., fer un acapte

Abans era ric i ara demana caritat / Des que es va quedar sense feina, demana caritat a tothom qui passa pel carrer

→ **parar la mà** (a algú), **allargar la mà** (a algú)

▷ **fer caritat** (inv.), **fer almoïna** (inv.), **pobre de Jesucrist** (p.ext.)

demanar compte (d'alguna cosa, a algú) *SV*, exigir l'explicació de les causes, de les raons, etc., d'un esdeveniment (EC)

Per a posar-se al dia, va demanar compte a la

seua secretària del que havia passat l'última setmana

→ **cridar** (algú) **a capítol**

▷ **retre compte** (d'alguna cosa, a algú) (inv.)

demanar la lluna *SV*, voler l'impossible / demanar una cosa que no es pot donar / expressió usada per a indicar que algú demana una cosa molt difícil o impossible d'obtenir (R-M, IEC, EC)

Noi, tu demanes la lluna. No podem pas complaure les teves pretensions (R-M)

→ **voler tocar el cel amb la mà, voler agafar la lluna amb les dents, picar alt**

▷ **fer veure la lluna en un cove** (a algú) (p.ext.), **la quadratura del cercle** (p.ext.)

fer el cantussol *SV*, un infant, demanar alguna cosa ploriquejant (IEC)

El teu germà petit, fent el cantussol, va aconseguir que el portessin al parc d'atraccions

→ **fer el ploricó, fer el somicó**

fer el favor (de fer alguna cosa) *SV*, forma polida de demanar alguna cosa / fórmula de cortesia usada, generalment en forma imperativa, per a demanar alguna cosa (IEC, EC)

Feu el favor: no crideu tant, mainada! / Que em pots fer el favor de venir un moment? / Faci el favor, següi / Fes el favor de dur-me fins a casa, que estic molt cansada / Vols fotre el fotut favor de callar? (S'usa en infinitiu, després d'un verb modal, i en mode imperatiu. També es troba amb la forma *fer el fotut favor* (de fer alguna cosa) i amb el verb *fotre*) (R-M, EC, EC, *, *)

▷ **si us plau** (p.ext.), **per favor** (p.ext.)

fer el ploricó *SV*, voler inspirar compassió / tractar, ponderant les pròpies misèries, fretura, etc., d'inspirar compassió i obtenir, així, quelcom (R-M, IEC)

És una dona que sempre fa el ploricó i sempre demana una cosa o altra, però em consta que no passa necessitat (R-M)

→ **fer el pobre, fer el cantussol, fer el somicó**

fer el pobre *SV*, pidolar sense tenir-ne necessitat

Els qui fan el pobre sovint són els qui viuen millor (R-M)

→ **fer el ploricó**

parar la mà (a algú) *SV*, demanar almoïna, favors, gratificació, etc. / admetre diners en recompensa d'un favor, etc. (R-M, IEC)

En sortir de l'hotel, tots els cambrers corrien a parar la mà al peu de la porta; eren altres temps (R-M)

→ **allargar la mà** (a algú), **passar el plat, demanar caritat** (a algú)

▷ **pobre de Jesucrist** (p.ext.), **semblar que se li hagi fet la boca un frare** (a algú) (p.ext.)

passar el plat *SV*, sol·licitar una almoïna, gratificació, etc. / fer un acapte (R-M, IEC)

Des que va perdre la feina, ara fa cinc anys, s'ha dedicat a passar el plat pels carrers / Diuen que serà entrada gratuïta; això no vol dir que no passin el platet (També s'usa amb el diminutiu *platet*) (*, R-M)

→ **parar la mà** (a algú), **allargar la mà** (a algú)

penjar-se a les orelles (d'algú) *SV*, es diu de qui demana amb insistència (IEC)

Com que no feien cas del que demanava, va penjar-se a les orelles del secretari i no va parar fins que ho va obtenir / Quan es proposa una cosa, es penja a les orelles de qui sigui fins que l'aconsegueix; és molt tossut (R-M)

→ **demanar** (alguna cosa) **a críts**

requerir d'amors (algú) *SV*, demanar a algú que accepti l'amor del demandant (IEC)

L'escuder ha requerit d'amors la filla del senyor

▷ **requesta d'amor** (p.ext.)

tocar a totes les portes *SV*, sol·licitar l'ajut de tots (A-M)

Ja havia tocat a totes les portes i ningú no la podia ajudar

→ **trucar a la porta** (d'algú), **trucar a totes les portes**

▷ **de porta en porta** (p.ext.)

trucar a la porta (d'algú) *SV*, sol·licitar l'ajut d'algú, de tots (EC)

Ha trucat a la porta de casa seva, però no l'han volgut ajudar

→ **trucar a totes les portes, tocar a totes les portes**

▷ **demanar quart i ajuda** (a algú) (p.ext.)

trucar a totes les portes *SV*, sol·licitar l'ajut d'algú, de tots (EC)

Està desesperat perquè ja ha trucat a totes les portes i cap familiar no el vol ajudar

→ **trucar a la porta** (d'algú), **tocar a totes les portes**

▷ **demanar quart i ajuda** (a algú) (p.ext.), **de porta en porta** (p.ext.)

DEMANDA

a demanda (d'algú) *SP*, demanda / demanat per algú (Fr, *)

Va comprar-ho a demanda de la seva germana
→ **a petició** (d'algú), **a requesta** (d'algú), **a prec** (d'algú), **a sol·licitud** (d'algú)

a instàncies (d'algú) *SP*, demanat per algú

Va actuar així a instàncies del seu cap / Ho féu a instàncies meves (*, IEC)

→ **a petició** (d'algú)

a petició (d'algú) *SP*, demanat per (R-M)

L'actriu va sortir dues vegades a saludar, a petició del públic (R-M)

→ **a requesta** (d'algú), **a requeriment** (d'algú), **a instàncies** (d'algú), **a súplica** (d'algú), **a prec** (d'algú), **a sol·licitud** (d'algú), **a demanda** (d'algú)

a prec (d'algú) *SP*, dit per a expressar la demanda d'algú

A prec d'un admirador, va repetir la cançó / Ho va fer a prec meus (*, IEC)

→ **a petició** (d'algú), **a demanda** (d'algú), **a súplica** (d'algú)

▷ **a prec** (d'algú) (v.f.), **si us plau** (p.ext.), **per favor** (p.ext.)

a requeriment (d'algú) *SP*, a requesta de / essent requerit per algú (IEC, *)

Va haver de deixar el pis a requeriment del propietari

→ **a petició** (d'algú), **a requesta** (d'algú)

a requesta (d'algú) *SP*, essent requerit per algú (R-M)

A requesta dels socis, va haver de presentar la liquidació / Ho ha fet a requesta meua (R-M, EC)

→ **a petició** (d'algú), **a requeriment** (d'algú), **a demanda** (d'algú)

a sol·licitud (d'algú) *SP*, essent requerit per algú

L'orquestra, a sol·licitud de l'auditori, interpretà una peça de Mozart / Va haver de lliurar els documents a sol·licitud d'una de les parts implicades en el procés (R-M, *)

→ **a petició** (d'algú), **a demanda** (d'algú)

a súplica (d'algú) *SP*, essent requerit per algú

Ho va acabar a súplica de la seva mare, perquè estic segur que per ell no ho hauria fet

→ **a petició** (d'algú), **a prec** (d'algú)

▷ **si us plau** (p.ext.), **per favor** (p.ext.)

DEMANDAR

■ **tirar** (algú) **pels tribunals** *SV*, demandar algú, posar un plet contra algú

El va amenaçar de tirar-lo pels tribunals si no resolvia aquell afer ràpidament (Només s'usa amb el complement en forma pronominal)

▷ **danys i perjudicis** (p.ext.)

DEMÉS

a més de *SP*, endemés (A-M)

M'ha donat un paquet, una maleta, a més d'una bossa / Deien que qui entrava en aquell castell ja no en sortia i que, a més, hi havia fantasmes (El complement és opcional)

→ **allèn de**, **ultra això**, **per postres**, **a sobre**, **així mateix**, **d'altra part**, **al costat de**

▷ **a més a més de** (v.f.), **de més de** (v.f.), **de més a més de** (v.f.)

a sobre *SP*, a més (quan una circumstància negativa s'afegeix a una altra) (IEC)

Va arribar tard i, a sobre, es va enfadar (IEC)

→ **per postres**, **a més de**, **per coronar la festa**, **per fi de festa**, **per acabar-ho d'adobar**

així mateix *SAdv*, d'igual manera / de la mateixa manera, ultra això; també (R-M, IEC)

Vam comprar molts llibres de ciència i així mateix alguns d'art (R-M)

→ **a més de**

allèn de *SAdv*, ultra, a més de (IEC)

Allèn de menjar, és necessari dormir molt per a tenir bona salut

→ **a més de, ultra això**

■ **per acabar-ho d'adobar** *SP*, per acabar d'espatllar una cosa

Quin dia més desastrós! Primer em posen una multa per excés de velocitat, després arribo tard a la feina i, per acabar-ho d'adobar, deixo la porta de casa mal tancada i m'entren a robar

→ **per postres, a sobre, per coronar la festa, per fi de festa**

per coronar la festa *SP*, per acabar d'arreglar o d'espatllar una cosa (A-M)

Ha tingut una topada amb el cotxe i, per coronar la festa, quan ha arribat a casa s'ha adonat que havia perdut les claus

→ **per fi de festa, a sobre, per postres, per acabar-ho d'adobar**

per fi de festa *SP*, per acabar d'arreglar o d'espatllar una cosa (A-M)

Té pulmonia gàstrica i, per fi de festa, mal de queixal (A-M)

→ **per coronar la festa, a sobre, per postres, per acabar-ho d'adobar**

per postres *SP*, a més (quan una circumstància negativa s'afegeix a una altra)

Se li va punxar una roda del cotxe i, per postres, quan l'anava a canviar es va adonar que no portava el gat

→ **a sobre, a més de, per coronar la festa, per fi de festa, per acabar-ho d'adobar**

ultra això *SP*, a més del que s'ha dit. També (R-M)

Té dues grans hisendes; ultra això, és accionista d'una empresa molt important (R-M)

→ **a més de, allèn de**

DEMORAR-SE

fer tard *SV*, no arribar o no actuar en temps oportú / no ésser, no comparèixer, etc., en el temps oportú / arribar amb retard (R-M, IEC, EC)

S'ho van prendre amb tanta calma, que quan ells van arribar tothom ja era fora; van fer tard (R-M)

→ **fer salat, arribar als anissos, arribar a misses dïtes**

▷ **quedar en terra** (p.ext.), **perdre el tren** (p.ext.), **perdre temps** (p.ext.), **acabar-se la candela** (p.ext.), **dat i beneït** (p.ext.), **trobar un ganxo** (p.ext.), **trobar una romeguera** (p.ext.)

DEMOSTRAR

fer fe (d'alguna cosa) *SV*, testimoniar, servir de prova (IEC)

El testimoni va fer fe que l'acusat era innocent / Ell en pot fer fe perquè ho va presenciar tot (, R-M)*

→ **donar fe** (d'alguna cosa)

fer-li entrar (alguna cosa) **pels ulls** (a algú) *SV*, fer comprendre una cosa amb evidència (A-M, EC)

Li vaig fer entrar la meva hipòtesi pels ulls

→ **ficar-li** (alguna cosa) **pels ulls** (a algú), **fer-li tocar** (alguna cosa) **amb la mà** (a algú), **fer veure** (alguna cosa, a algú)

fer-li tocar (alguna cosa) **amb la mà** (a algú) *SV*, donar proves evidents d'alguna cosa a algú (IEC)

Si no em fan tocar el projecte amb la mà, no m'ho creuré / No ho creien fins que els ho van fer tocar amb la mà; ells mateixos van veure les liquidacions (, R-M)*

→ **fer-li entrar** (alguna cosa) **pels ulls** (a algú), **fer veure** (alguna cosa, a algú)

fer veure (alguna cosa, a algú) *SV*, demostrar / fer comprendre una cosa amb evidència (EC, *)

Li he fet veure el seu error / No li puc fer veure que les coses van anar d'aquesta manera (EC, Fr)

→ **fer-li entrar** (alguna cosa) **pels ulls** (a algú), **fer-li tocar** (alguna cosa) **amb la mà** (a algú), **ficar-li** (alguna cosa) **pels ulls** (a algú)

ficar-li (alguna cosa) **pels ulls** (a algú) *SV*, fer comprendre una cosa amb evidència (A-M)

Ens va ficar la seva teoria pels ulls i ens va semblar bé / Em va ficar pels ulls la seva hipòtesi sobre el que podia haver succeït i me'l vaig creure

→ **fer-li entrar** (alguna cosa) **pels ulls** (a algú), **fer-li tocar** (alguna cosa) **amb la mà** (a algú), **fer veure** (alguna cosa, a algú)

▷ **reblar el clau** (p.ext.)

posar (alguna cosa) **de manifest** *SV*, mostrar clarament, fer palès (IEC)

La meua pregunta va posar la seva mala llet de manifest / Aquesta resposta posa de manifest la seva ignorància (, EC)*

→ **deixar** (alguna cosa) **en evidència, posar** (alguna cosa) **al descobert**

▷ **quedar de manifest** (inv.)

reblar el clau *SV*, insistir en la demostració d'una cosa fins a deixar-la ben clara / refermar amb noves proves, raons, etc. (Fr, IEC)

Va estar reblant el clau fins que va convèncer tothom

▷ **no deixar** (alguna cosa) **de la mà** (p.ext.), **ficar-li** (alguna cosa) **pels ulls** (a algú) (p.ext.)

DEMOSTRAT

■ **quedar de manifest** *SV*, quedar demostrat clarament

Ha quedat de manifest la seva manca de voluntat

▷ **posar** (alguna cosa) **de manifest** (inv.)

DEMPEUS

a peu dret *SP*, mantenint-se dret sobre els peus; dempeus (EC)

No hi havia prou seients i vàrem haver d'estar tota l'estona a peu dret al darrere de tot / Bona quantitat de gent hagué d'escoltar el concert a peu dret; la sala era plena de gom a gom (R-M)

→ **en peus**

en peus *SP*, dempeus, dret, descansant solament sobre els dos peus (EC)

Ens va tenir en peus tota la nit com a càstig
→ **a peu dret**

DENEGAR

a bona porta t'agafa la fam *O*, es diu per a denegar a algú allò que demana, sia almoïna, sia un favor, etc. (A-M)

—*Que em pots deixar diners una temporada?*

—*A bona porta t'agafa la fam, no et puc ajudar*

▷ **a bon sant t'encomanes** (p.ext.)

● **a l'altra porta, que aquesta no s'obre** (Or., Occ.); **a una altra porta, en donen dos** (Bal.)

[Val. (A-M)]

a l'altra porta, que aquesta no s'obre *O*, es diu per a denegar a algú allò que demana, sia almoïna, sia un favor, etc. (A-M)

Un xicot es va acostar a la porta del seu cotxe per demanar-li caritat i li va contestar: a l'altra porta, que aquesta no s'obre

→ **no haver-n'hi de cuits**

● **a una altra porta, en donen dos** (Bal.); **a bona porta t'agafa la fam** (Val.)

[Or., Occ. (A-M)]

a una altra porta, en donen dos *O*, es diu per a denegar a algú allò que demana, sia almoïna, sia un favor, etc. (A-M)

Ara vols que et faci un favor? A una altra porta, en donen dos

● **a l'altra porta, que aquesta no s'obre** (Or., Occ.); **a bona porta t'agafa la fam** (Val.); **una altra volta serà, germanet** (Val.)

[Bal. (A-M)]

cloure la mà (a algú) *SV*, es diu per a denegar a algú allò que demana, sia almoïna, sia un favor, etc.

El Govern ha clos la mà en matèria d'autonomia

▷ **obrir la mà** (a algú) (ant.), **allargar la mà** (a algú) (ant.), **fer caritat** (ant.)

■ **una altra volta serà, germanet** *O*, es diu per a denegar a algú allò que demana, sia almoïna, sia un favor, etc.

Aquí no donem caritat; ho sento, una altra volta serà, germanet!

● **a una altra porta, en donen dos** (Bal.)
[Val.]

DENS

poder-se tallar *SV*, ésser molt intens, molt espès (EC)

Aquest brou es pot tallar / El vi que ens van servir tenia tant cos que es podia tallar (Es diu referint-se a noms que denoten líquids) (EC, *)

DENSIFICAR-SE

prendre cos *SV*, créixer la densitat (R-M)

Si hi barreges més farina, la pasta prendrà cos (R-M)

▷ **donar cos** (a algú) (inv.)

DENT

dent de llet *SN*, cadascuna de les dents, de la primera dentició dels vertebrats, destinades a caure i a ésser substituïdes per unes altres de permanents (EC)

Al Rogeret li ha sortit ja la primera dent de llet / Té càries en un queixal de llet (També s'usa amb el nom *queixal*)

dents d'all *SN*, les dents massa grosses (A-M)
Li diuen que s'assembla a un conill perquè té les dents d'all

→ **dents de fava, dents de cavall**

▷ **dents de rata** (ant.)

dents de cavall *SN*, les dents massa grosses (A-M)
Té unes dents de cavall que sembla que quan parla t'hagi de mossegar

→ **dents de fava, dents d'all**

▷ **dents de rata** (ant.)

dents de fava *SN*, les (dents) que són molt grosses (Fr)

Tens les dents de fava com el teu pare; en canvi, la teva mare té dents de rata

→ **dents de cavall, dents d'all**

▷ **dents de rata** (ant.)

dents de rata *SN*, dentetes menudes (Fr)

Ha deixat marcades al formatge la forma de les seves dents de rata

▷ **dents d'all** (ant.), **dents de cavall** (ant.), **dents de fava** (ant.)

DENTICLE

dents de rata *SN*, dentetes menudes (Fr)

Té la boca molt gran, però en canvi té dents de rata

▷ **dents d'all** (ant.), **dents de cavall** (ant.), **dents de fava** (ant.)

DENUNCIAR

portar (algú) **a la barra** *SV*, fer comparèixer algú davant un tribunal de justícia / dur algú al tribunal (IEC, A-M)

Van portar en Pere a la barra per robatori / El van dur a la barra acusat d'estafador (També s'usa amb el verb *dur*)

▷ **tirar la pedra i amagar la mà** (p.ext.), **braç secular** (p.ext.)

DEPENDRE

anar a remolc (d'algú) *SV*, no obrar sinó per inspiració, o per incitació d'algú (EC)

En Xavier sempre va a remolc del cap de la secció, en depèn totalment

▷ **portar** (algú) **a remolc** (inv.)

ésser a les mans (d'algú) *SV*, sota la direcció o cura d'algú / dependre de la seva voluntat (R-M, A-M)

Els documents són a les mans del tresorer / Els diners, a les mans del teu germà, estan molt més segurs que a les teves / A les mans d'un metge em sento més segur (També s'usa amb els verbs *estar* i *quedar*, i ometent el verb)

▷ **ésser en les mans** (d'algú) (v.f.), **ésser en la mà** (d'algú) (v.f.), **ésser en mans** (d'algú) (v.f.), **ésser a mans** (d'algú) (v.f.), **deixar** (alguna cosa) **en les mans** (d'algú) (inv.)

DEPENDENT

amb reserva (d'alguna cosa) *SP*, fórmula referida a un acord emprada per a expressar l'adhesió a la generalitat dels seus conceptes però no a tots (IEC)

El candidat no es va voler pronunciar sobre els pactes de govern que faria amb reserva dels resultats a les urnes

▷ **amb la reserva** (d'alguna cosa) (v.f.), **en funció** (d'alguna cosa) (p.ext.)

guardant que *SAdv*, observant tal o tal regla

Guardant que hi vagis o no, ell actuarà; ja ho veuràs (R-M)

→ **segons que**

segons que *SP*, observant tal o tal regla / expressa un sentit de subordinació a la realitat de dues o més coses igualment possibles (R-M, EC)

Jo actuaré diferentment segons que em demani o no disculpes / Segons que siguis bo o dolent, així et tractarà (R-M, EC)

→ **guardant que**

DEPILAR

■ **fer les cames** (a algú) *SV*, arrencar el pèl o fer-lo caure de les cames

Sempre li fan les cames al mateix preu / S'ha de fer les cames cada mes perquè aviat li torna a sortir pèl / Ja s'ha fet una cella, ara li falta l'altra (També s'usa amb els noms *aixella*, *bigoti*, *cella*, etc.)

▷ **fer la barba** (a algú) (p.ext.)

DEPRIMIT

no quedar-li sang a les butxaques (a algú) *O*, quedar en gran depressió moral (A-M)

Després de la mort del seu marit no li quedava sang a les butxaques

▷ **ésser una ruïna** (algú) (p.ext.)

DERROTAR

posar (algú) **en vençó** *SV*, vèncer / deixar algú sense la capacitat de combatre (A-M, *)

Avui fa un any que va posar l'enemic en vençó

→ **deixar** (algú) **fora de combat**, **deixar** (algú) **fora de joc**, **posar-li el peu al coll** (a algú)

DES

(d'alguns temps) **a aquesta part** *SP*, des de fa un període de temps

De vuit dies a aquesta part / D'un mes a aquesta part no he anat cap vegada al cinema (EC, *)

→ **d'un temps a aquesta banda**, **d'ençà** (d'alguns moments)

a comptar (d'alguns moments) *SP*, prenent com a base (una hora, un dia, un mes, etc., concret) (EC)

La llei vigirà a comptar del dia u de juny (EC)

→ **a partir de**

a datar (d'alguns dies) *SP*, a partir d'un dia determinat / des d'aquell dia (R-M, IEC)

A datar d'avui hi haurà un nou horari de trens (R-M)

→ **a partir de**

a partir de *SP*, prenent com a punt de partida allò que s'indica (R-M)

Hi ha lloc per a deu persones; a partir d'aquest nombre no podem admetre ningú més / A partir d'aquell dia tot va canviar (R-M, EC)

→ **d'ençà** (d'alguns moments), **a comptar** (d'alguns moments), **a datar** (d'alguns dies)

d'ençà (d'alguns moments) *SP*, des de / prenent com a base (una hora, un dia, un mes, etc., concret) (R-M, *)

D'ençà del dijous no l'he vist més / D'ençà que és fora / Ens varen presentar en una conferència a la qual assistírem per molt distinta causa, i d'aleshores ençà ens hem fet amics (R-M, IEC, R-M)

→ **a partir de**, **a comptar** (d'alguns moments), (d'alguns temps) **a aquesta part**

▷ (d'alguns moments) **ençà** (v.f.)

de part de darrere *SP*, per darrere, des de darrere (IEC)

De part de darrere la veu dels actors no se sent gaire bé (També s'usa amb la forma *de part d'arrere*)

(d'alguns llocs) **estant** *SP*, precedit de la preposició «de» o «des de» i una indicació de lloc, reforça el significat de «des de», expressant el lloc relativament llunyà des del qual es veu, es fa, se sent, etc., alguna cosa / [algú, veure, sentir etc., alguna cosa] estant ell en aquest lloc (A-M, IEC)

D'aquí estant es veu Montserrat / De dalt estant el poble sembla molt petit / De lluny estant no et coneixia (IEC, EC, *)

DESABRIGAT

anar a la fresca *SV*, anar vestit lleugerament, amb poca roba (EC)

Anava a la fresca i per això es va refredar /

Amb aquest temps que fa no es pot anar tan a la fresca; es pot agafar un refredat (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, massa, molt, tan*, etc. en posició postverbal) (*, R-M)

→ **anar lleuger de roba, anar prim de roba**
 ▷ **ja ha arribat el fred de Rússia** (ant.), **anar en cos de camisa** (p.ext.), **anar en mànigues de camisa** (p.ext.), **tenir fogots** (p.ext.)

anar en cos de camisa *SV*, (anar) sense portar de cintura per amunt cap peça de vestir que cobreixi la camisa (IEC)

Fa tanta calor, que a l'oficina tothom va en cos de camisa (R-M)

→ **anar en mànigues de camisa**

▷ **anar a la fresca** (p.ext.), **anar lleuger de roba** (p.ext.), **anar prim de roba** (p.ext.)

anar en mànigues de camisa *SV*, anar sense americana, gec o altra peça de vestir les mànigues de la qual cobreixin les de la camisa (IEC)

En aquesta oficina no deixen anar en mànigues de camisa; obliguen a dur americana (R-M)

→ **anar en cos de camisa**

▷ **ja ha arribat el fred de Rússia** (ant.), **anar a la fresca** (p.ext.), **anar lleuger de roba** (p.ext.), **anar prim de roba** (p.ext.)

DESACOLLIR

tancar les portes (a algú) *SV*, no rebre algú / refusar de rebre'l / no admetre'l (IEC, EC, R-M) *Tancaven les portes als nouvinguts / Vist el seu mal comportament, tots els amics li han tancat les portes; ara es troba ben sol* (També s'usa amb la forma *tancar totes les portes* (a algú)) (*, R-M)

→ **tancar-li la porta pels nassos** (a algú), **donar les portes pels ulls** (a algú), **tirar-li la porta pels nassos** (a algú)

▷ **donar casa franca** (a algú) (ant.), **obrir la casa** (a algú) (ant.), **fer una bona arribada** (a algú) (ant.), **allargar els braços** (a algú) (ant.)

DESACONSELLAR

treure-li (alguna cosa) **del cap** (a algú) *SV*, fer desistir algú d'alguna cosa (IEC)

No li trauran aquesta idea del cap perquè és molt tossut / Per més que fan no li poden treure del cap el projecte de viatjar a Àfrica central (*, R-M)

▷ **ficar-li** (alguna cosa) **al cap** (a algú) (ant.), **trencar la girada** (a algú) (p.ext.), **treure's** (alguna cosa) **del cap** (p.ext.), **fer-li perdre el cor** (a algú) (p.ext.)

DESACORD

alça, Manela *SN*, expressió exclamativa usada per a denotar sorpresa, admiració, desacord, etc.

Que vaig ser jo qui t'ho va dir? Alça, Manela! Això sí que és un bon disbarat

→ **ara pla, ai mare**

ballar-hi el diable *O*, haver-hi dissensions (R-M)

No es comprèn que no hagin acordat res; segurament hi balla el diable, encara que no vulguin deixar traslluir les discrepàncies (R-M)

→ **ficar-s'hi la bruixa, córrer mals aires, mar de fons, mal rotllo, pocs i malavintants**

▷ **anar mal dades** (p.ext.)

estar lluny (de fer alguna cosa) *SV*, no creure alguna cosa, no pensar-la, etc., en absolut (EC)

Estic lluny de pensar això que dius (S'usa normalment amb els verbs *creure, pensar*, etc. com a complement de la preposició) (EC)

▷ **ésser repelós** (a fer alguna cosa) (p.ext.)

■ **mal rotllo** *SN*, dit per a indicar que hi ha un ambient de desacord o tensió entre les persones que formen un grup o comunitat

Per la manera com es miren, es nota que entre ells hi ha mal rotllo / Ostres, que no vols venir a la festa? Mal rotllo, sense tu no ens ho passarem bé

→ **mala maror, mal viatge, mal negoci, so-roll de fons, ballar-hi el diable**

▷ **bon rotllo** (ant.), **de mal rotllo** (p.ext.)

mira qui parla *O*, expressió per a indicar que allò que algú retreu d'altri se li pot retreure a ell mateix / exclamació amb què volem indicar que aquell qui acaba de parlar de defectes d'altri pateix dels mateixos (IEC, A-M)

—*Ahir no vas anar a la reunió, eh? —Mira qui parla! Tu tampoc, pel que m'han dit / Dius que sóc dormilega? Qui parla! Cada dia fas tard a l'oficina* (També s'usa amb el verb *guaitar* i ometent el verb principal) (*, R-M)

→ **ves per on**

ni somiar-ho *SConj*, nega terminantment una proposició (R-M)

Et penses que tomarà? Ni somiar-ho; està massa enfadat / Que ell et concedeixi això, ni ho somiïs / Ni ho somiïs, que et regalarà un cotxe! (S'usa en contextos negatius) (R-M, EC, *)

→ **i ara, ni pensar-hi**

■ **per aquí no hi passo** *O*, expressió usada per a indicar el nostre desacord envers alguna cosa *No em diguis que no em puc queixar perquè per aquí no hi passo*

→ **no et fot**

▷ **què s'ha cregut** (p.ext.), **què s'ha pensat** (p.ext.)

DESAFIAMENT

requesta de batalla *SN*, desafiament / acció de provocar algú a un combat, a una lluita, etc. (IEC, *)

Li ha fet una requesta de batalla i ell ha acceptat

▷ **requerir de batalla** (algú) (p.ext.)

DESAFIAR

llançar el guant (a algú) *SV*, llançar el guant en senyal de desafiament / desafiar algú a un duel (IEC, EC)

Va llançar el guant al seu rival perquè volia lluitar / Li va llançar el guant per tal de veure qui acabaria primer la feina (*, R-M)

requerir de batalla (algú) *SV*, provocar algú al combat (EC)

El cavaller va requerir de batalla el seu rival
▷ **requista de batalla** (p.ext.)

DESAFINAR

fer un gall *SV*, desafinar cantant (R-M)

El tenor va fer un gall a mitja romança (R-M)
→ **sortir de to**

sortir de to *SV*, cantar sense afinació (R-M)

En aquesta represa de la melodia, has sortit de to; fixa't bé que hi ha un si bemoll (R-M)
→ **fer un gall**

DESAFORTUNAT

dur merda a l'espardenya *SV*, tenir mala sort (R-M)

No puc obtenir mai allò que em proposo; sembla que dugui merda a l'espardenya / Últimament porta merda a l'espardenya, tot li surt malament / La parella l'ha deixat, l'han acomiadat de la feina... Duu merda a la sabata (També s'usa amb el verb *portar* i amb el nom *sabata*) (R-M, *, *)

→ **tenir pega, haver trepitjat merda**

■ **passar una mala ratxa** *SV*, passar per una fase desfavorable

Intenta anar amb compte amb què li dius perquè està passant una mala ratxa i està molt susceptible

→ **tenir una mala ratxa, tenir la negra, tenir mala estrella, tenir pega, estar de pega**

▷ **passar per una mala ratxa** (v.f.), **passar una bona ratxa** (ant.), **tenir una bona ratxa** (ant.)

pondre-se-li el sol (a algú) *O*, deixar de tenir sort (R-M)

Amb la mort del seu padrí es pot dir que se li ha post el sol; ja no tindrà ajut de ningú (R-M)
→ **mudar-se els daus, pondre-se-li el sol al migdia** (a algú)

▷ **eixir-li el sol a mitjanit** (a algú) (ant.)

pondre-se-li el sol al migdia (a algú) *O*, morir-se-li el principal protector o succeir-li una altra desgràcia que el perjudica molt / passar a algú una desgràcia, morir-se-li algú estimat o protector (A-M, EC)

Sense el seu pare per fer-se'n càrrec es pot dir que se li ha post el sol al migdia: ara s'haurà d'espavilar sense l'ajuda de ningú

→ **mudar-se els daus, pondre-se-li el sol** (a algú)

▷ **pondre-se-li el sol a migdia** (a algú) (v.f.), **eixir-li el sol a mitjanit** (a algú) (ant.)

[Vallès (A-M)]

semblar que es sol és sortit per sa mala banda *SV*, començar el dia sota mals signes, amb esdeveniments desgraciats (A-M)

Avui sembla que es sol és sortit per sa mala banda, primer m'he adormit i després, quan venia cap a sa feina, he patit un accident de trànsit [Eiv. (A-M)]

sempre cau soldat *O*, se diu d'una persona que sempre és perseguida de la mala sort (A-M)
Quan no té un braç trencat, li ha sortit un nervi fora de lloc, sempre cau soldat

▷ **qui no té un all, té una ceba** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

tenir es sant d'esquena *SV*, tenir la fortuna adversa (R)

Quina mala sort! Ja torn tenir es sant d'esquena (R)

→ **tenir la negra**

[Mall.]

tenir la negra *SV*, no tenir sort

Aquest ja és el tercer accident laboral que ha patit en pocs mesos, té la negra

→ **tenir pega, tenir una mala ratxa, passar una mala ratxa, tenir es sant d'esquena**

▷ **tocar-li la grossa** (a algú) (p.ext.)

tenir mal dau *SV*, no tenir sort (R-M)

Pobre xicot, ha tingut mal dau; anava a guanyar, però poc abans d'acabar la cursa se li ha espatllat el motor (R-M)

→ **tenir pega**

▷ **no eixugar per sol que faci** (p.ext.)

tenir una mala ratxa *SV*, passar per una fase desfavorable

Aquest equip té una mala ratxa, últimament, perquè ja fa alguns partits que no marca cap gol

→ **tenir la negra, tenir mala estrella, tenir pega, estar de pega, passar una mala ratxa**

▷ **tenir una bona ratxa** (ant.), **passar una bona ratxa** (ant.), **caure en desgràcia** (p.ext.)

DESAGRADABLE

caure-li agre (a algú) *SV*, ésser desagradable, donar disgust (A-M)

Aquella discussió dels seus pares li va caure agre

→ **caure-li avall** (a algú), **fer-li mal ventrell** (a algú), **saber greu** (a algú)

caure-li avall (a algú) *SV*, ésser desagradable, donar disgust (A-M)

Que el negoci fracassés li va caure avall

→ **caure-li agre** (a algú), **fer-li mal ventrell** (a algú), **saber greu** (a algú)

dur de pair *SA*, difícil d'admetre (R-M)

La mort és una de les contrarietats més dures de pair (R-M)

▷ **mal bocí** (p.ext.), **entre cap i coll** (p.ext.)

fer de mal veure *SV*, no fer cap bon efecte a aquell qui ho veu fer (EC)

No parlis amb la boca plena que fa de mal veure

→ **fer mal efecte**

fer mal efecte *SV*, ésser desagradable a l'esguard (R-M)

Fa mal efecte aquell abric penjat a l'entrada; sembla un home amagat (R-M)

→ **semblar una altra cosa, fer mal d'ulls, fer de mal veure**

▷ **fer mala espina** (a algú) (p.ext.)

no baixar-li pel coll (a algú) *SV*, desagradable / no ésser agradable algú o alguna cosa a algú (Fr, *)

Quan el va conèixer, no li va baixar pel coll / Aquesta situació d'angoixa no li baixa pel coll

→ **no passar-li del coll** (a algú), **no passar-li de les dents** (a algú)

no saber a pinyons *SV*, no tenir bon gust, no ésser gens agradable (A-M)

Jo faré tal cosa que no us sabrà a pinyons / Aquest menjar que ens has preparat avui no sap a pinyons precisament. Començaré a pensar que no ets una bona cuinera (A-M, *)

→ **tenir mal paladar**

▷ **fondre's dins la boca** (ant.)

no tenir cap gràcia *SV*, (alguna cosa) ésser desplaent, molesta, etc. (IEC)

Aquests crits que fas no tenen cap gràcia (També s'usa amb els quantificadors *cap mena de, gens de i gota de*)

→ **fer-li mal ventrell** (a algú)

▷ **tenir la seva gràcia** (ant.), **tenir el seu que** (ant.)

semblar una altra cosa *SV*, tenir aspecte repulsiu o grotesc (R-M)

Tan escabellat i emmascarat, semblava una altra cosa; gairebé feia por (R-M)

→ **fer mal efecte**

tenir mal paladar *SV*, tenir mal sabor (R-M)

Podrà ser de molt bona qualitat aquest formatge, però, per mi, té mal paladar / És un vinet molt fluix, però no té mal paladar; per a tot beure ja va bé (R-M)

→ **no saber a pinyons**

▷ **tenir bon paladar** (ant.)

vida de moros *SN*, vida molt carregosa o desagradable (A-M)

Ha envellit molt de pressa perquè ha portat una vida de moros

→ **vida de negres**

▷ **món de mones** (p.ext.)

vida de negres *SN*, vida molt carregosa o desagradable (A-M)

He portat una vida de negres / El meu avi va tenir una vida de negres

→ **vida de moros**

▷ **món de mones** (p.ext.)

DESAGRADAR

assentar-se-li malament (a algú) *SV*, algú, rebre malament alguna cosa que ha dit algú altre *Aquella ordre se li assentà malament / El que li has dit se li ha assentat molt malament* (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial) (EC, *)

→ **caure malament** (a algú), **posar-se-li malament** (a algú), **prendre** (alguna cosa) **de través, caure tort** (a algú), **saber greu** (a algú), **posar-se-li com una patada al cul** (a algú)

▷ **assentar-se-li bé** (a algú) (ant.)

caure-li a sobre (a algú) *SV*, resultar desplaent (a algú) (R-M)

Aquesta feina li cau a sobre; bé prou que es veu que treballa per força / Haver d'anar a aquesta reunió em cau al damunt; avui estic molt cansat (També s'usa amb la forma *caure-li al damunt* (a algú)) (R-M)

→ **caure-li de les mans** (a algú), **caure-li dels dits** (a algú)

▷ **caure-li sobre** (a algú) (v.f.)

caure-li de les mans (a algú) *SV*, cansar, enfastidir (EC)

Aquesta feina em cau de les mans; no m'agrada gens de fer-la / Tot li cau de les mans; és incapaç d'illusionar-se amb res / Caure un llibre de les mans (R-M, R-M, IEC)

→ **caure-li dels dits** (a algú), **caure-li a sobre** (a algú)

▷ **a repèl** (p.ext.)

caure-li dels dits (a algú) *SV*, desplaure / resultar desplaent a algú (R-M, *)

Aquesta mena de feines li cauen dels dits; no sap com posar-s'hi

→ **caure-li de les mans** (a algú), **caure-li a sobre** (a algú)

▷ **a repèl** (p.ext.)

caure malament (a algú) *SV*, desplaure, ofendre / ésser desagradable, donar disgust (a algú) (R-M, A-M)

En Xavi cau malament als pares de la seva xicota i els vol fer canviar d'opinió / Li ha caigut malament que li diguessis tot allò; s'ha enfadat molt (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial) (*, R-M)

→ **assentar-se-li malament** (a algú), **posar-se-li malament** (a algú), **caure tort** (a algú), **saber greu** (a algú)

▷ **caure bé** (a algú) (ant.)

caure tort (a algú) *SV*, desplaure, ofendre (algú) (R-M)

Amb aquest comportament segur que caurà tort als seus sogres / Tot el que li diràs li cau tort; ell no suporta que ningú li faci cap observació (*, R-M)

→ **posar-se de través** (a algú), **assentar-se-li malament** (a algú), **posar-se-li malament** (a algú), **caure malament** (a algú)

esgarrifar les dents (a algú) *SV*, produir una sensació desagradable com d'esgarrifança, generalment per efecte d'un soroll estrident o pel contacte d'aliments aspres (A-M)

Deixa de gratar això, que esgarrifa les dents
→ **esmussar les dents** (a algú), **fer guiscar les dents** (a algú), **fer les dents llargues** (a algú)

esmussar les dents (a algú) *SV*, produir una sensació desagradable com d'esgarrifança, generalment per efecte d'un soroll estrident o pel contacte d'aliments aspres (A-M)

Aquella llimona em va esmussar les dents de tan agre que era

→ **esgarrifar les dents** (a algú), **fer guiscar les dents** (a algú), **fer les dents llargues** (a algú)

fer guiscar les dents (a algú) *SV*, produir una sensació desagradable com d'esgarrifança, generalment per efecte d'un soroll estrident o pel contacte d'aliments aspres (A-M)

Sempre que escriu a la pissarra fa guiscar les dents a tothom

→ **fer les dents llargues** (a algú), **esmussar les dents** (a algú), **esgarrifar les dents** (a algú)

fer les dents llargues (a algú) *SV*, produir una sensació desagradable com d'esgarrifança, generalment per efecte d'un soroll estrident o pel contacte d'aliments aspres (A-M)

Era un albercoc tan aspre que em va fer les dents llargues

→ **fer guiscar les dents** (a algú), **esmussar les dents** (a algú), **esgarrifar les dents** (a algú)

fer mal a la vista *SV*, expressió usada per a indicar que alguna cosa desagradada a la vista

La seva combinació de vestuari fa mal a la vista

→ **fer mal d'ulls**, **ferir la vista**

▷ **fer mal a les orelles** (p.ext.), **fer ploure** (p.ext.)

fer puput (a algú) *SV*, produir peresa / no venir de gust, resultar desagradable (A-M, *)

Em fa puput haver d'anar a escola / Si pogués no hi aniria, a veure-lo: me fa un puput haver-li de fer cas (També s'usa amb la forma *fer un puput* (a algú)) (A-M, *)

▷ **venir-li de gust** (a algú) (ant.)

[Mall.]

no entrar-li (a algú) *SV*, sentir aversió. Desplaure (R-M)

Aquests costums calcats de l'estranger no m'entren; a mi, dona'm les nostres festes tradicionals / Les matemàtiques no m'entren (R-M, EC)

→ **tenir** (algú o alguna cosa) **entrevessat**, **no poder veure** (algú o alguna cosa) **ni en pintura**, **no poder sofrir**

no ésser sant de la seva devoció *SV*, no ésser simpàtic, no inspirar confiança a algú / no ésser-li simpàtic, no agradar-li (EC, IEC)

Aquell escriptor tan polèmic no és sant de la seva devoció / Aquell cantant no és el sant de

la meva devoció; el seu estil no m'agrada (També s'usa amb les altres formes del possessiu) (*, R-M)

▷ **fer el pes** (a algú) (ant.)

no fer goig *SV*, inspirar desconfiança algú o alguna cosa, esperar-ne alguna cosa desagradable, enutjosa, etc. (EC)

No fa goig veure'l tan begut / El seu gest no m'ha fet gens de goig: malfia-te'n! (També s'usa amb els quantificadors *gaire*, *gens*, etc. en posició prenominal) (*, EC)

▷ **fer mal d'ulls** (p.ext.)

no voler *SV*, refusar / molestar alguna cosa a algú (EC, *)

És una criatura que no vol crits (EC)

posar-se de través (a algú) *SV*, no ésser admes fàcilment (R-M)

Aquestes actituds es posen de través a qualsevol / Aquest home, amb la seva rialleta imperipient, sempre se m'ha posat de través; no li tinc cap simpatia (*, R-M)

→ **tenir** (algú o alguna cosa) **entrevessat**, **caure tort** (a algú), **entre cap i coll**

▷ **prendre** (alguna cosa) **de través** (p.ext.)

posar-se-li malament (a algú) *SV*, desplaure, ofendre (R-M)

Se li va posar malament el fet que l'acusessin sense proves (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. en posició preadverbial)

→ **caure malament** (a algú), **assentar-se-li malament** (a algú), **caure tort** (a algú), **saber greu** (a algú), **posar-se-li com una patada al cul** (a algú)

DESALENAR-SE

perdre l'alè *SV*, restar gairebé sense poder respirar com a resultat d'un esforç violent, d'una forta emoció, etc. (IEC)

Els pobres nois, per l'afany de vèncer, en aquella cursa van perdre l'alè (R-M)

→ **trencar-se-li l'alè** (a algú), **suar la carcanada**, **suar la cansalada**, **treure el fetge per la boca**, **treure la freixura per la boca**

▷ **perdre el plor** (p.ext.)

DESAMIGAR-SE

negar el pa i la sal (a algú) *SV*, no voler tenir tractes amb algú / negar l'amistat (R-M, EC)

A partir d'aquell dia va negar el pa i la sal al seu fill i no en va voler saber res més / D'ençà de la discussió que van tenir amb els seus pares, els ha negat el pa i la sal. Mai més no han volgut saber-ne res (*, R-M)

→ **retirar la paraula** (a algú)

DESANIMAR

tirar la botifarra per terra (a algú) *SV*, desanimar / torbar l'alegria a algú, donar-li un disgust enmig d'una satisfacció (R-M, *)

Estàvem molt contents, però el mal temps ens va tirar la botifarra per terra

→ **aixafar-li la guitarra** (a algú), **espatllar la festa** (a algú), **esguerrar el marro** (a algú), **tirar la barraca a terra** (a algú)

DESANIMAT

amb el cap sota l'ala *SP*, [trobar-se] sense força, sense ànim (EC)

Després d'aquella mala notícia es va quedar amb el cap sota l'ala tot el dia / Anima't home! Que sembla que vagis amb el cap sota l'ala (S'usa normalment amb els verbs *anar*, *quedar*, etc.)

→ **amb el cap baix, amb el cap cot, amb el cap jup, anar coa baixa**

▷ **anar-se'n amb un dit en es cul i s'altre a s'orella** (p.ext.), **anar-se'n cul batut i cara alegre** (p.ext.)

anar coa baixa *SV*, estar desanimat i poc satisfet de si mateix, per haver sofert un fracàs, un desengany, etc. (A-M)

Després d'aquest desengany anirà coa baixa una temporada

→ **anar alís, amb el cap sota l'ala, estar cop-piu, anar per la corda fluixa**

▷ **anar cua dreta** (ant.)

[Mall., Men. (A-M)]

estar cop-piu *SV*, estar desanimat i poc satisfet de si mateix, per haver sofert un fracàs, un desengany, etc.

Està cop-piu per sa mort de son pare (També s'usa amb el verb *anar*)

→ **anar coa baixa, anar alís**

● **estar cloc-piu**

[Mall., Men.]

sense vida *SP*, esmorteït / sense vitalitat, sense contingut (R-M, *)

És un bon dibuixant però el seu color és sense vida, fred (R-M)

→ **sense nervi, sense ànima, sense esperit**

tenir el dia sis *SV*, algú, estar en un estat d'ànim que no és bo per a res, que no se'n pot treure res (IEC)

Avui té el dia sis, és un d'aquells dies que no té ganes de fer res

→ **no estar de filis, tenir un mal dia**

▷ **tenir un bon dia** (ant.)

■ **tenir un mal dia** *SV*, expressió usada per a fer referència a l'estat d'ànim, sensacions, etc., desfavorables d'algú en un dia determinat

Avui no et fiquis amb ella, perquè té un mal dia i de seguida es posa a plorar (També s'usa amb la forma *tenir una mala hora*)

→ **tenir un dia dolent, tenir el dia sis, tenir un dia tonto**

▷ **tenir un bon dia** (ant.), **no tenir mala hora mai** (ant.), **tenir dies** (algú) (p.ext.), **tenir una hora bèstia** (p.ext.), **estat d'ànim** (p.ext.)

DESAPAREGUT

no haver-n'hi rastre *SV*, no haver-hi cap indici (d'algú o) d'alguna cosa, no quedar cap senyal de la seva existència (A-M)

No n'hi ha rastre, d'aquelles cases / De la segrestada, no n'hi ha ni rastre / Ni rastre, dels diners del robatori al banc (També s'usa amb la forma *ni rastre*)

→ **no quedar-ne rastre**

▷ **haver-n'hi tan poc com mosques blanques** (p.ext.), **ni raça ni pols** (p.ext.)

DESAPAREIXER

aixecar el vol *SV*, fugir, desaparèixer furtivament d'un lloc (IEC)

Si em vols creure a mi, aixeca el vol abans no arribi l'amo / Abans que els cerquessin, els dos estafadors ja havien alçat el vol (També s'usa amb el verb *alçar*) (R-M)

→ **fer-se fonedís, prendre el vol, tocar pirandó, tocar el dos, fugir de la crema, fer-se escapadís, remuntar el vol, tocar el corn**

▷ **marxar en un cavall blanc** (p.ext.)

■ **desaparèixer del mapa** *SV*, perdre's, desaparèixer completament en poc temps

El vèiem cada dia; però un bon dia, de cop i volta, va desaparèixer del mapa i no el vam tornar a veure / Fa un parell d'anys que està desaparegut del mapa

→ **desfer-se com la sal en l'aigua**

desfer-se com la sal en l'aigua *SV*, perdre's, desaparèixer en poc temps (A-M)

No saben res d'ell, s'ha desfet com la sal en l'aigua / Fa dies que no veiem la veïna del tercer pis, s'ha fos com la sal en l'aigua (També s'usa amb el verb *fondre*)

→ **fer-se fonedís, fer-se escapadís, desaparèixer del mapa**

fer fonedís *SV*, fer desaparèixer (EC)

Va fer fonedís tot el que sobrava

→ **fer perdedís**

fer perdedís *SV*, deixar perdre alguna cosa, fer-ho fonedís (A-M)

El mag va fer perdedís el colom / Va fer perdedís tota la gent perquè volia que ens quedéssim sols (IEC, *)

→ **fer fonedís**

prendre el vol *SV*, anar-se'n, fugir, desaparèixer una persona o cosa (A-M)

Per seguretat, el cantant va prendre el vol abans que el públic l'hagués aplaudit (També s'usa amb el verb *agafar*)

→ **remuntar el vol, aixecar el vol, fer-se fonedís, fer-se escapadís**

DESAPARICIÓ

tururut dotze hores *SQ*, subratlla que quelcom pot donar-se per perdut / fórmula usada per a indicar que ja és massa tard, que ja ha passat

l'oportunitat, que ja no hi ha allò que s'esperava trobar (R-M, A-M)

Vaig anar a la gàbia, i tururut dotze hores!, l'ocell ja havia volat (A-M)

→ **tururut sant Pere, tururut pa amb oli, tururut viola, bona nit cargol, bona nit viola**

■ **tururut pa amb oli** *SN*, fórmula usada per a indicar que ja és massa tard, que ja ha passat l'oportunitat, que ja no hi ha allò que s'esperava trobar

Vaig deixar les bosses a la sorra mentre em banyava i, tururut pa amb oli, algú les va robar

→ **tururut sant Pere, tururut dotze hores, tururut viola, bona nit cargol, bona nit viola**

tururut sant Pere *SN*, expressió de burla sobre la fi de quelcom

Quan vaig cercar el meu paraigua, tururut sant Pere, ja havia volat

→ **bona nit i bona hora, tururut dotze hores, tururut pa amb oli, tururut viola, bona nit cargol, bona nit viola**

DESAPASSIONADAMENT

a sang freda *SP*, conscientment, premeditadament / sense precipitacions passionals, amb plena reflexió o amb visió clara (IEC, A-M)
Va explicar sense alterar-se, a sang freda, com havia comès l'assassinat / Després d'asserenar-se, va actuar a sang freda

▷ **a sang calenta** (ant.)

DESAPLICAR-SE

prendre's (alguna cosa) **a la fresca** *SV*, no ocupar-se / sense immutar-se per alguna cosa (R-M, IEC)

La seva situació preocuparia a qualsevol altre, però ell tot s'ho pren a la fresca i està ben tranquil / No s'ha capficat gaire amb el divorci dels seus pares, s'ho ha pres a la fresca (També s'usa amb el verb *agafar*) (R-M, *)

→ **tirar-s'ho tot a l'esquena, tirar-se** (alguna cosa) **a l'esquena, tirar-se** (alguna cosa) **al darrere, no alçar el ventrell** (d'algú), **posar-se el món per barret, tirar-se** (alguna cosa) **a les espatlles, no posar-se cap pedra al fetge, posar-se de panxa al sol**

▷ **agafar-se** (alguna cosa) **a la valenta** (ant.), **prendre's** (alguna cosa) **a pit** (ant.), **prendre's** (alguna cosa) **a dents** (ant.), **a la lleugera** (p.ext.), **prendre's** (alguna cosa) **a raons** (p.ext.), **tenir el fetge gros** (p.ext.), **tenir un fetge de rajada** (p.ext.)

DESAPRENSIU

no tenir manies *SV*, dit d'una persona que no té escrúpols / sense escrúpols (*, R-M)

En Joan no té manies a l'hora de perjudicar els altres si ell pot pujar de categoria / Ell no cerca més que el seu propi benefici; és un home sense manies que aprofita totes les ocasions de guany, tant si són lícites com si no (També s'usa amb la forma *sense manies*) (*, R-M)

▷ **mirar prim** (ant.), **filar prim** (ant.), **tenir molt morro** (p.ext.), **tenir molta cara** (p.ext.)

DESAPROFITAR

arrenca un bon nap (d'alguna cosa) *SV*, dit irònicament de no treure cap profit d'alguna cosa / expressió usada per a indicar que hom no n'ha tret cap profit o no tant com n'esperava (IEC, EC)

Ja veuràs com n'arrencarem un bon nap de la collita, si continua plovent tan fort / Ha tret un bon nap del negoci, perquè creia que obtindria més guanys i no ha estat així / Jo sí que he arrencat un bon nap, aquest mes; resulta que he treballat sense cobrar (El complement preposicional és opcional) (*, *, R-M)

→ **perdre l'estona**

▷ **treure nyapa** (d'alguna cosa) (ant.), **pin-tar-se** (alguna cosa) **a l'oli** (p.ext.)

comptar les bigues *SV*, no fer res de profit (R-M)
Ha passat moltes hores comptant les bigues i li hauria valgut més aplicar-se a l'estudi (R-M)

▷ **perdre el temps** (p.ext.)

no eixugar per sol que faci *SV*, no reeixir en res, tenir mala sort o mal resultat en tot allò que s'emprèn / es diu per a indicar que una persona o cosa no té remei ni solució (A-M)

Té una actitud que no eixugarà per sol que faci, no veu mai les bones ocasions / Ara tenia una bona oportunitat de col·locar-se, però no eixuga mai per sol que faci; l'ha deixada perdre (També s'usa amb l'adverbi *mai* en posició postverbal) (*, R-M)

▷ **tenir mal dau** (p.ext.), **tenir mala estrella** (p.ext.), **estar de pega** (p.ext.)

perdre el pa i el paneret *SV*, no ocupar-se en res de profit / perdre el temps i el treball; esforçar-se inútilment (R-M, A-M)

Els dos nois grans aprofiten el temps estudiant, però el petit perd el pa i el paneret; no fa mai res de bo (R-M)

→ **perdre el temps, perdre es temps i sa llavor**

[Men. (A-M)]

perdre el tren *SV*, perdre una ocasió favorable (EC)

Tenia l'oportunitat d'agafar aquella feina, però ara ja ha perdut el tren / Si ara deixes escapar una oportunitat com aquesta podràs el tren, i ho lamentaràs tota la vida (*, R-M)

→ **quedar en terra**

▷ **fer tard** (p.ext.), **fer marrada** (p.ext.)

perdre l'estona *SV*, no treure cap profit d'un afer (R-M)

Em posa nerviosa veure com perd l'estona d'aquesta manera

→ **perdre el temps, caçar mosques**

quedar en terra *SV*, perdre l'oportunitat de fer quelcom (R-M)

Quedarem en terra si no ens afanyem / Ja saps que hem de marxar a les sis en punt; a veure si t'adorms i et quedes en terra (*, R-M)

→ **perdre el tren, fer marrada**

▷ **fer tard** (p.ext.)

DESAPROVACIÓ

ara pla *SAdv*, exclamació de sorpresa, de desaprovació; renoi! (EC)

Ningú no té auto disponible? Ara pla! Com hi anirem, doncs? / No ha vingut ningú? Ara pla! Com ens ho farem? / Ara pla!, no podem anar d'excursió perquè l'autobús s'ha avariat (R-M, EC, *)

→ **alça, Manela; ves per on; i ara; com hi ha Déu**

com hi ha Déu *SAdv*, expressió de sorpresa i desaprovació (R-M)

Com hi ha Déu! Sí que anirem bé si aquestes fan el que diuen! (R-M)

→ **on s'és vist, com s'entén, ara pla**

i ara *SConj*, exclamació que denota negació davant una pregunta, una petició sorprenents / exclamació usada per a expressar desaprovació, refús (EC, IEC)

Després de perseguir-nos volen ajut?, i ara! / Que et deixi la moto, dius? I ara! (EC, IEC)

→ **on s'és vist, alça Manela, ni somiar-ho, ara pla, ves per on, com s'entén**

ves per on *O*, expressió de sorpresa i desaprovació (R-M)

D'aquesta manera, creus que això està ben fet? Ves per on! / Ara diu que no en sabia res! Ves per on!

→ **mira qui parla, ara pla, i ara**

DESAPROVAR

arrufar el nas *SV*, mostrar-se disconforme / manifestar desgrat, desaprovació / manifestar desaprovació, disgust (R-M, IEC, EC)

Quan li varen dir de qui es tractava, va arrufar el nas; tenia molt males referències d'aquell subjecte / No cal que arrufis el nas, que és una persona ben com cal / Va olorar el perfum i va arrufar el nas (R-M, R-M, *)

→ **arrufar les celles, arronsar les celles**

▷ **tocar l'ase** (p.ext.), **fer escarafalls** (d'alguna cosa) (p.ext.)

arrufar les celles *SV*, manifestar desgrat, desaprovació (EC)

Quan li van preguntar què li havia semblat l'espectacle, va arrufar les celles

→ **arrufar el nas, arronsar les celles**

▷ **tocar l'ase** (p.ext.), **fer escarafalls** (d'alguna cosa) (p.ext.)

tocar l'ase *SV*, aplicar la llengua a la part anterior del paladar i abaixar-la de cop produint un so que expressa contrarietat / fer petar la llengua contra les dents i el paladar en senyal de desaprovació (IEC, R-M)

No va contestar, però va girar el cap tot tocant l'ase i ja vam veure que no podríem comptar amb ell / No toquis l'ase i fes-ho (R-M, EC)

▷ **arrufar el nas** (p.ext.), **arrufar les celles** (p.ext.)

trobar taps (en alguna cosa) *SV*, trobar inconvenients (R-M)

És molt primmirat i troba taps a tot arreu / No ha volgut firmar l'acta perquè hi troba taps; diu que està mal expressada / A tot trobes taps, tu (*, R-M, EC)

→ **trobar pèls** (en alguna cosa), **trobar pegues** (en alguna cosa), **trobar tatxes** (en alguna cosa), **ésser el pont dels ases**

▷ **tenir** (alguna cosa) **per bé** (ant.), **veure** (algú o alguna cosa) **amb bons ulls** (ant.), **posar taps** (en alguna cosa) (inv.), **tenir sempre un sis o un as** (p.ext.)

DESASSEDEGAR

donar una salut d'aigua (a algú) *SV*, donar una quantitat mínima d'aigua, la indispensable perquè el qui la rep no es mori de set (A-M) *Sense que ningú la veiés, va donar una salut d'aigua al pres que tenien lligat al mig de la plaça / Voldria veure't esquerdat de set i no et donaria una salut d'aigua* (*, A-M)

DESASSENYAT

anar fora de corda *SV*, anar desencaminat / anar fora de seny, ple d'exaltació passional, principalment d'ira, però també d'alegria, d'entusiasme, etc. (R-M, IEC)

No té cap motiu per comportar-se així, va fora de corda

→ **anar en revolt, treure els peus de solc**

▷ **anar fora corda** (v.f.), **pixar fora de test** (p.ext.) **anar errat de comptes** (p.ext.)

cap boig *SN*, expressió usada per a referir-se a una persona sense seny, que no ha arribat a l'estat de maduresa mental / no tenir seny (*, IEC) *És un cap boig, no fa mai els treballs, com vol aprovar?*

→ **cap calent, cap de trons, cap desgavellat, cap fluix, cap verd, cap de pardals, cap buit, cap de fer petar brases**

▷ **tenir el cap ben posat** (ant.)

cap buit *SN*, [ésser] poc assenyat / sense seny (R-M, IEC)

Si pensa això és que és un cap buit

→ **cap de trons, cap boig, cap fluix, no haver-hi per on agafar** (algú), **cap sense barret**

▷ **cap de fer petar brases** (p.ext.)

cap calent *SN*, expressió usada per a referir-se a una persona sense seny, que no ha arribat a l'estat de maduresa mental / no tenir seny (*, IEC)
Sembla un cap calent, però quan el coneixes t'adones que només és l'aparença

→ **cap boig, cap de pardals, cap de trons, cap fluix, no haver-hi per on agafar (algú), cap sense barret**

cap de grill *SN*, cap buit, persona de poc seny (A-M)

Es teu cosí és un cap de grill, sempre fa beneïtures

→ **ésser un cascavell** (algú)

▷ **cap de grills** (v.f.)

[Mall. (A-M)]

cap de pardals *SN*, expressió usada per a referir-se a una persona sense seny, que no ha arribat a l'estat de maduresa mental / no tenir seny (*, IEC)

Sembla un cap de pardals perquè li expliques les coses un miler de vegades i encara no les entén

→ **cap boig, cap de trons, cap fluix, cap calent, ésser un capsigrany**

cap de trons *SN*, expressió usada per a referir-se a una persona sense seny, que no ha arribat a l'estat de maduresa mental / no tenir seny (*, IEC)

Té exàmens i en lloc de concentrar-se a estudiar només pensa a sortir amb els amics, és un cap de trons

→ **cap boig, cap verd, cap buit, cap desgavellat, cap fluix, cap lleuger, ésser un mal cap** (algú)

▷ **tenir el cap ben posat** (ant.)

cap desgavellat *SN*, expressió usada per a referir-se a una persona sense seny, que no ha arribat a l'estat de maduresa mental / no tenir seny (*, IEC)

Ha fet un avançament en un revolt molt tancat on no es veïen els cotxes que venien de cara, és un cap desgavellat

→ **cap boig, cap verd, cap de trons, cap lleuger, ésser un capsigrany, cap sense barret**

cap fluix *SN*, expressió usada per a referir-se a una persona sense seny, que no ha arribat a l'estat de maduresa mental / no tenir seny (*, IEC)

De dia és una noia molt responsable però quan surt de nit actua com si fos un cap fluix

→ **cap boig, cap calent, cap de pardals, cap de trons, cap lleuger, cap buit**

cap lleuger *SN*, (expressió usada) per a indicar el poc seny, la lleugeresa en les obres (A-M)
El teu germà és un cap lleuger, no para de fer ximpleries i algun dia ho pagarà

→ **coix de l'ala, cap fluix, cap desgavellat, cap de trons, ésser un capsigrany, ésser un cascavell** (algú)

cap verd *SN*, persona sense seny / cap sense seny, que no ha arribat a l'estat de maduresa mental (IEC, A-M)

No posaràs mai seny; ets un cap verd (R-M)

→ **cap de trons, cap desgavellat, cap boig, ésser un capsigrany, ésser un cascavell** (algú)

coix de l'ala *SA*, expressió usada per a referir-se a una persona sense seny, que no ha arribat a l'estat de maduresa mental / no tenir seny (*, R-M)

Diu unes coses tan insensates que sembla que sigui coix de l'ala / És coix de l'ala, sempre explica històries que no tenen sentit (R-M)

→ **cap lleuger, faltar-li un bull** (a algú), **ésser un capsigrany, tenir un perdigó a l'ala**

de poc seny *SP*, assenyat (ant.) / dit per a referir-se a algú que no té en bon ús les facultats mentals (Fr, *)

És un home de poc seny (Només s'usa com a complement dels noms *dona, home, persona*, etc.)

▷ **de seny** (ant.)

ésser un capsigrany *SV*, (ésser una) persona de poc seny, no gens entenimentada (EC)

En Jordi és un capsigrany. No fa les coses que hauria de fer una persona de la seva edat

→ **coix de l'ala, cap verd, cap lleuger, cap desgavellat, cap de pardals, ésser un cascavell** (algú)

ésser un cascavell (algú) *SV*, ésser lleuger, de poc seny (IEC)

Ton germà és un cascavell, fa massa bogeries i algun dia li'n passarà alguna de grossa

→ **ésser un capsigrany, cap verd, cap lleuger, cap de grill**

faltar-li un bull (a algú) *O*, tenir poc seny o enteniment (IEC)

Mira com balla, li falta un bull, si el veiés la seva mare! / Et falta un bull, tu creus que t'has d'enfilat allà dalt per agafar un tros de paper?

→ **faltar-li un cargol** (a algú), **mancar-li una roda** (a algú), **tenir un cargol fluix, tenir el quint pis per llogar, coix de l'ala, no tenir dos dits de front, no tenir dos dits de seny, tenir un perdigó a l'ala, tenir un ull de poll al cervell**

■ **faltar-li un cargol** (a algú) *O*, no tenir el seny complert

Que et falta un cargol? Creus que és gaire assenyat sortir amb la pluja que cau i sense paraigües? Agafaràs un bon refredat!

→ **faltar-li un bull** (a algú), **tenir un cargol fluix, tenir el cap als peus**

mancar-li una roda (a algú) *O*, mancar un xic de seny a algú (A-M)

Al teu germà li manca una roda; hauria de centrar-se una mica

→ **faltar-li un bull** (a algú), **no tenir dos dits de front, no tenir dos dits de seny, tenir un ull de poll al cervell**

no tenir dos dits de front *SV*, tenir poc coneixement / obrar d'una manera molt poc assenyada (R-M, EC)

Això ha fet? Doncs, aquest noi no té dos dits de front! Podia haver provocat una desgràcia / L'Anna no té dos dits de front, és una eixelebrada / Qualsevol que tingui dos dits de front sap veure que això és fals / Vols dir que té dos dits de front? (R-M, *, *, *)

→ **mancar-li una roda** (a algú), **faltar-li un bull** (a algú), **no tenir dos dits de seny, no tenir trot ni galop, no tocar-hi, tenir el cap als peus**

▷ **treure els peus de solc** (p.ext.)

no tenir dos dits de seny *SV*, actuar de manera poc assenyada (IEC)

No té dos dits de seny: és dels qui se'n va de viatge sense saber on passarà la nit / Si hagués tingut dos dits de seny no hauria fet tantes ximpleries en una nit / Creus que té dos dits de seny si condueix havent begut? (També s'usa amb el nom *enteniment*)

→ **no tenir dos dits de front, mancar-li una roda** (a algú), **faltar-li un bull** (a algú), **no tenir trot ni galop, no tocar-hi, tenir el cap ple de vent**

▷ **treure els peus de solc** (p.ext.)

no tenir trot ni galop *SV*, no tenir seny, ésser insensat (A-M)

Durant l'època que va estar a l'atur no tenia cap obligació i la seva vida no tenia trot ni galop

→ **no tenir dos dits de seny, no tenir dos dits de front**

no tocar-hi *SV*, mancar el seny (EC)

Ja no hi toca gaire / No li facis cas, que no hi toca gaire (EC, *)

→ **no tenir dos dits de front, no tenir dos dits de front, tenir el cap als peus, tenir el cap ple de serradures, tenir un ull de poll al cervell**

tenir el cap als peus *SV*, no pensar assenyadament (R-M)

Amb això que ha fet prova que té el cap als peus; no ho ha meditat prou (R-M)

→ **no tenir dos dits de front, no tocar-hi, tenir el cap ple de serradures, tenir el quint pis per llogar, tenir un cargol fluix, faltar-li un cargol** (a algú)

▷ **tocar-hi** (ant.), **tenir el cap ben posat** (ant.), **pensar amb els peus** (p.ext.)

tenir el cap ple de serradures *SV*, no tenir seny, ésser irreflexiu (IEC)

Mira quines ximpleries que fa, té el cap ple de serradures

→ **tenir el cap als peus, no tocar-hi, tenir el quint pis per llogar, tenir un cargol fluix,**

tenir un ull de poll al cervell, tenir el cap ple de vent, no tenir res al cap

tenir el cap ple de vent *SV*, tenir molt poc seny (A-M)

Ha de madurar, de moment encara té el cap ple de vent

→ **tenir molt de vent al cap, tenir el quint pis per llogar, no tenir dos dits de seny, tenir el cap ple de serradures, no tenir res al cap**

■ **tenir el pis mal moblat** *SV*, expressió usada per a referir-se a una persona sense seny, que no ha arribat a l'estat de maduresa mental

Darrerament no el veig gaire centrat: té el pis mal moblat. A veure si es posa a fer alguna cosa de profit

→ **tenir el pis no gaire ben moblat**

■ **tenir el pis no gaire ben moblat** *SV*, expressió usada per a referir-se a una persona sense seny, que no ha arribat a l'estat de maduresa mental

Aquesta noia té el pis no gaire ben moblat: sembla que no estigui bé del cap

→ **tenir el pis mal moblat**

tenir el quint pis per llogar *SV*, no tenir seny (R-M)

Tan aviat diu una cosa com l'altra; té el quint pis per llogar; mai no ha tingut enteniment ni formalitat (R-M)

→ **tenir un pis per llogar, faltar-li un bull** (a algú), **tenir el cap ple de serradures, tenir el cap als peus, tenir un cargol fluix, tenir un perdigó a l'ala, tenir el cap ple de vent, tindre'n poc en la cambra de dalt**

tenir molt de vent al cap *SV*, tenir molt poc seny (A-M)

Té molt de vent al cap; pots ser perquè encara és massa jove

→ **tenir el cap ple de vent, tenir un cargol fluix, cap de vent, no tenir res al cap**

▷ **cap buit** (p.ext.)

tenir un cargol fluix *SV*, no tenir el seny complert (R-M)

Fa unes coses tan fora de raó que sembla que tingui un cargol fluix (R-M)

→ **faltar-li un bull** (a algú), **faltar-li un cargol** (a algú), **tenir el quint pis per llogar, tenir el cap als peus, tenir el cap ple de serradures, tenir molt de vent al cap, tenir un pis per llogar, no haver-hi per on agafar** (algú)

tenir un perdigó a l'ala *SV*, ésser poc assenyat (R-M)

Només cerca de fer-se remarcar i fa tot d'extravagàncies; pobre home, té un perdigó a l'ala (R-M)

→ **tenir un ull de poll al cervell, tenir el quint pis per llogar, coix de l'ala, faltar-li un bull** (a algú)

tenir un pis per llogar *SV*, no tenir el seny complert (A-M)

No li facis gaire cas, té un pis per llogar

→ **tenir el quint pis per llogar, tenir un ull de poll al cervell, tenir un cargol fluix, tindre'n poc en la cambra de dalt**

tenir un ull de poll al cervell *SV*, no tenir prou seny / tenir poc seny (R-M, A-M)

Amb tot això que fa demostra que té un ull de poll al cervell; no ho faria cap persona sensata / Encara ha de madurar molt; té ulls de poll al cervell (També s'usa amb la forma *tenir ulls de poll al cervell*) (R-M, *)

→ **tenir un perdigó a l'ala, faltar-li un bull (a algú), tenir el cap ple de serradures, no tocar-hi, mancar-li una roda (a algú), tenir un pis per llogar**

tindre'n poc en la cambra de dalt *SV*, tenir poc seny (A-M)

No li facis gaire cas; en té poc a la cambra de dalt

→ **tenir un pis per llogar, tenir el quint pis per llogar**

[Val. (A-M)]

DESASSETJAR

alçar el setge *SV*, desassetjar / deixar d'assetjar (Fr, *)

Al cap de mig any van alçar el setge de la ciutat (També s'usa amb els verbs *aixecar, llevar*, etc.)

DESASTRE

pitjor que taca d'oli *SA*, ésser una desgràcia o un mal difícil de remeiar (A-M)

La seva solució va ser pitjor que taca d'oli: encara va empitjorar el problema

→ **boci de mal pair**

▷ **os de mal rosegat** (p.ext.), **oli m'hi ha caigut** (p.ext.), **fer més mal que un porc solt** (p.ext.)

DESATENDAR

llevar el camp *SV*, alçar les tendes d'un campament (IEC)

Era el moment de llevar el camp, perquè s'apropava l'exèrcit enemic / Van alçar el camp a primera hora (També s'usa amb el verb *alçar*)

DESATENDRE

1. no prestar l'atenció deguda (a una cosa), no tenir-ne cura, no ocupar-se'n, negligir-la

com si tal cosa *SAdv*, impassible / sense donar importància (R-M, *)

L'amenaçaren d'expulsar-lo de la classe, però ell com si tal cosa; no en va fer cas / Ja li pots dir el que vulguis, la seva habitació es quedarà com si tal cosa; no l'endreçarà pas /

Quan li diuen que ajudi en les feines de casa sempre fa com si tal cosa (R-M, *, *)

▷ **fer l'orni** (p.ext.)

deixar jeure (alguna cosa) *SV*, no ocupar-se d'alguna cosa (EC)

Va deixar jeure aquell negoci perquè darrerament no funcionava gaire bé (S'usa normalment amb noms que denoten afers, negocis, etc. com a complement)

→ **deixar dormir** (alguna cosa), **deixar de les mans** (alguna cosa)

▷ **deixar de les mans** (alguna cosa) (ant.), **no deixar** (alguna cosa) **de la mà** (ant.)

no estar per camàndules *SV*, no estar disposat a atendre a coses insignificants o que no interessin

No estic per camàndules / Té molta feina i no està per camàndules (IEC, *)

→ **no estar per solfes, no estar per comèdies, no estar per orgues**

▷ **no venir-li amb camàndules** (a algú) (p.ext.)

no estar per solfes *SV*, no estar disposat a atendre a coses insignificants o que no interessin (A-M)

Com que va just de temps, no està per solfes (També s'usa amb els quantificadors *gaire, gens*, etc. en posició postverbal)

→ **no anar de solfes, no estar per brocs, no estar per comèdies, no estar per històries, no estar per orgues, no estar per camàndules**

no mirar cara ni ulls *SV*, desatendre / expressió emprada per a indicar que una acció es duu a terme sense cap mirament ni respecte, desconsideradament (Fr, *)

En aquella guarderia no miren cara ni ulls, haurien d'anar més en compte amb les criatures petites / Ell sempre fa el que més li convé, sense mirar cara ni ulls; no té cap atenció (*, R-M)

→ **no mirar cap ni cara, a la babalà, parlo jo o passa un carro**

▷ **treure (algú) a puntades de peu** (d'algun lloc) (p.ext.)

■ **parlo jo o passa un carro** *SCoord*, dit per a expressar enuig quan hom no és escoltat

Silenci, si us plau. Parlo jo o passa un carro? Hi ha algú que m'escolti?

→ **no mirar cara ni ulls**

▷ **fer orelles de mercader** (p.ext.)

tancar l'orella (a alguna cosa) *SV*, no voler sentir alguna cosa, entendre-la / no accedir-hi, no fer-ne cas (IEC, EC)

L'empresa tanca l'orella a tot el que sigui petició d'augment de salari / Tancar l'orella a la calúmnia (S'usa amb noms del tipus *queixa, petició*, etc. com a complement) (R-M, EC)

→ **tapar-se les orelles**

▷ **fer el sonso** (p.ext.), **fer el paper de met** (p.ext.)

2. no fer cas (d'un consell, d'una recomanació, etc.)

entrar-li per una orella i sortir-li per l'altra (a algú) *SCoord*, es diu d'allò que hom no vol atendre / alguna cosa, no retenir-la, no fer-ne cap cas (R-M, IEC)

Tot el que li aconsellen li entra per una orella i li surt per l'altra (R-M)

→ **escoltar** (alguna cosa) **amb orelles de ruc, fer orelles de marxant**

▷ **fer el sord** (p.ext.), **ja poden dir missa** (p.ext.), **que diguin missa** (p.ext.), **tant se li'n dóna** (a algú) (p.ext.)

escoltar (alguna cosa) **amb orelles de ruc** SV, no voler atendre (R-M)

Escolta els consells dels seus pares amb orelles d'ase / Tot ho escolta amb orelles de ruc, com si res no anés per ell (També s'usa amb el nom ase) (*, R-M)

→ **fer l'orni, entrar-li per una orella i sortir-li per l'altra** (a algú), **fer orelles de mercader, fer l'orella sorda, fer orelles de marxant, fer orelles de cònsol, taparse les orelles**

fer cas omís de SV, desatendre / no mostrar atenció ni concedir importància als consells o recomanacions d'algú (Fr, *)

Fer cas omís d'algú / Li ha dit molts cops que ha de respectar els senyals de trànsit, però en fa cas omís (IEC, *)

▷ **fer cas de** (ant.), **tenir consideracions** (p.ext.), **ja poden dir missa** (p.ext.), **que diguin missa** (p.ext.), **deixar** (algú) **amb la paraula a la boca** (p.ext.)

fer l'orella sorda SV, (algú) fer el sord, fingir que no sent allò que li diuen, fer com si no ho sentís (A-M)

M'ho va avisar però jo vaig fer l'orella sorda: ara me'n penedeixo

→ **fer orelles de mercader, fer orelles de marxant, fer orelles de cònsol, escoltar** (alguna cosa) **amb orelles de ruc**

▷ **fer orelles sordes** (v.f.)

fer orelles de cònsol SV, desatendre / algú, fingir que no sent allò que li diuen, fer com si no ho sentís (R-M, *)

Ja li hem reclamat tres vegades el que li vam deixar, però ell fa orelles de cònsol; tinc por que no ens ho tornarà mai més (R-M)

→ **fer orelles de mercader, fer l'orella sorda, fer orelles de marxant, fer orelles de parret, escoltar** (alguna cosa) **amb orelles de ruc**

fer orelles de marxant SV, desatendre / algú, fingir que no sent allò que li diuen, fer com si no ho sentís (R-M, *)

Van demanar-li una invitació, però va fer orelles de marxant i no els la va donar (R-M)

→ **fer el sord, fer orelles de mercader, fer l'orella sorda, fer orelles de cònsol, en-**

trar-li per una orella i sortir-li per l'altra (a algú), **escoltar** (alguna cosa) **amb orelles de ruc**

▷ **fer el sonso** (p.ext.), **tant se li'n dóna** (a algú) (p.ext.)

fer orelles de mercader SV, (algú) fer el sord, fingir que no sent allò que li diuen, fer com si no ho sentís (A-M)

No cal que t'hi escarrassis: sempre fa orelles de mercader a tot el que li diuen

→ **fer l'orella sorda, fer orelles de marxant, fer orelles de cònsol, escoltar** (alguna cosa) **amb orelles de ruc**

▷ **parlo jo o passa un carro** (p.ext.)

■ **ja poden dir missa** O, expressió usada quan volem donar a entendre que no tindrem en compte el que dirà algú

Ja poden dir missa els meus pares, que jo penso fer aquest viatge; tant si ho volen com si no
→ **que diguin missa**

▷ **entrar-li per una orella i sortir-li per l'altra** (a algú) (p.ext.), **fer cas omís** (p.ext.)

■ **que diguin missa** O, expressió usada quan volem donar a entendre que no tindrem en compte el que dirà algú

Que diguin missa els de la companyia: jo penso que és una bona idea i penso tirar-la endavant

→ **ja poden dir missa**

▷ **entrar-li per una orella i sortir-li per l'altra** (a algú) (p.ext.), **fer cas omís** (p.ext.)

3. no tenir (envers algú) les atencions, les consideracions, els miraments, que caldria

deixar (algú) **plantat** SV, no fer cas (R-M)

Sempre deixen en Miquel plantat i per això es queixa / Sense esperar que acabés d'explicar el viatge, el varen deixar plantat i se'n van anar (*, R-M)

→ **deixar** (algú) **tirat**

▷ **deixar** (algú) **amb la paraula a la boca** (p.ext.)

■ **deixar** (algú) **tirat** SV, no prestar l'atenció deguda a algú

Els lampistes van deixar en Josep tirat en no presentar-se a arreglar les canonades

→ **deixar** (algú) **plantat, deixar** (algú) **a l'estacada**

▷ **quedar tirat** (inv.)

falsejar la cara (a algú) SV, fer com aquell qui no veu o no coneix algú (EC)

Ens vam creuar pel carrer i em va falsejar la cara, i això que havíem estat veïns durant més de deu anys / Quan el va veure venir, no li falsà gens la cara, sinó que l'esperà de bon grat (També s'usa amb el verb *falsar*)

→ **falsejar la vista** (a algú)

falsejar la vista (a algú) SV, fer com qui no veu algú / fer de no veure algú, evitar-ne la mirada (IEC, A-M)

Quan he passat prop d'ell, ha falsejat la vista, com si no em veiés (R-M)

→ **falsejar la cara** (a algú)

no dir «bèstia, què fas» *SV*, no parlar quan caldria parlar (A-M)

En cap moment del dia no va dir «bèstia, què fas», com si estigués enfadat / Vam estar de costat molta estona, però va marxar sense dir «bèstia, què fas aquí»; com si mai no ens ha guéssim conegut (, R-M)*

→ **no dir ni ase ni bèstia**

DESATENT

home de pocs brocs *SN*, home que no va de compliment ni contemplacions (A-M)

No és cap mala persona, però és eixut i un home de pocs brocs (També s'usa amb els noms dona, gent i persona)

→ **no mirar cap ni cara, no tenir parent ni amic**

▷ **no tenir parent ni amic** (p.ext.), **de mal to** (p.ext.), **mal educat** (p.ext.), **companyia d'espardenya** (p.ext.)

DESATENTAMENT

a tort i a través *SCoord*, sense cap mirament ni respecte, de qualsevol manera

Quan va desfer la maleta va deixar la roba a tort i a través per tota l'habitació

DESATÈS

1. mancat de l'atenció deguda

a l'abandó *SP*, abandonat, mancat de cura, d'atenció (EC)

Ha deixat els fills a l'abandó (IEC)

→ **deixat de la mà de Déu, al caire de l'abisme**

al caire de l'abisme *SP*, al punt en què és imminent la caiguda en el mal, en quelcom d'abominable (EC)

Si seguim amb tanta contaminació aviat el món estarà al caire de l'abisme

→ **deixat de la mà de Déu, a l'abandó**

▷ **estar al caire** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

■ **quedar tirat** *SV*, algú, quedar-se sense l'atenció deguda

Més d'un client va quedar tirat en no rebre el servei adequat / Feia cua per a comprar les entrades i s'ha quedat tirat perquè s'han esgotat abans d'hora

→ **quedar a l'estacada**

▷ **deixar** (algú) **tirat** (inv.)

2. ignorat (un consell, una recomanació, etc.)

brams d'ase no pugen al cel *O*, dita per a denotar que el que algú diu no mereix d'ésser atès (IEC)

És un rondinaire, no li feu cas, brams d'ase no pugen al cel

DESAVENIR-SE

dir-s'ho tot *SV*, barallar-se dues o més persones fins a l'extrem de no voler dirigir-se mai més la paraula

En Miquel i la Maria ja s'ho han dit tot; no crec que tornin a sortir junts

→ **tirar-se els plats pel cap**

▷ **partir peres** (p.ext.)

■ **estar a matar** *SV*, tenir mala relació dues o més persones, renyir

Darrerament,estic a matar amb el meu pare; no sé què passa que sempre ens estem discutint

→ **portar-se a matar, portar-se malament** (amb algú)

▷ **portar-se bé** (amb algú) (ant.), **estar com Josep i Maria** (ant.), **prendre-la** (amb algú) (p.ext.)

■ **portar-se a matar** *SV*, tenir mala relació dues o més persones, renyir

Millor que no els convidis tots dos a la festa perquè es porten a matar

→ **estar a matar, portar-se malament** (amb algú)

▷ **portar-se bé** (amb algú) (ant.)

■ **portar-se malament** (amb algú) *SV*, tenir mala relació dues o més persones, renyir

Em porto malament amb els oncles i ja ve de lluny

→ **portar-se a matar, estar a matar**

▷ **portar-se bé** (amb algú) (ant.), **no parlar** (amb algú) (p.ext.)

tirar cadascú pel seu cantó *O*, desavenir-se, renyir (R-M)

Ja fa temps que van tirar cadascú pel seu cantó; ara tenen negocis diferents i gairebé ni se saluden (R-M)

→ **partir peres, anar cadascú pel seu camí, tirar cadascú pel seu camí, anar cadascú pel seu costat**

DESAVINENÇA

haver-hi preguntes i respostes *SV*, haver-hi discussions, desavinences (A-M)

En aquesta família sempre hi ha preguntes i respostes, perquè no s'avenen gaire

▷ **soroll de fons** (p.ext.), **mala maror** (p.ext.)

DESAVINENT

caure malament (a algú) *SV*, ésser incòmode, mal avinent (a algú) (A-M)

Sempre cau malament haver de treballar a deshores / Aquesta hora em cau bastant malament perquè he d'anar al dentista, pots donar-me'n una altra? (També s'usa amb els quantificadors bastant, força, molt, etc. en posició preadverbial)

→ **anar malament** (a algú), **caure tort** (a algú)

▷ **caure bé** (a algú) (ant.)

caure tort (a algú) *SV*, ésser incòmode, mal aivinent (a algú) / caure malament a algú, disgustar-lo (A-M)

A la tarda no puc venir, em cau tort / Cau tort haver de fer aquesta feina per dilluns; és massa just

→ **caure malament** (a algú), **anar malament** (a algú)

▷ **caure bé** (a algú) (ant.)

venir-li a remà (a algú) *SV*, desavinent / venir molt malament de fer una cosa (R-M, IEC)

Avui no et portaré el diari perquè passo per un altre carrer i anar al quiosc em ve a remà / Li va a remà anar-hi tan d'hora (També s'usa amb el verb *anar* i amb les formes *venir-li molt a remà* (a algú) i *venir-li a rremà* (a algú)) (R-M, *)

▷ **venir-li dreta mà** (a algú) (ant.), **a contrapèl** (p.ext.)

DESBARATAR

aixafar-li la guitarra (a algú) *SV*, desbaratar a algú els seus plans, els seus propòsits (IEC)

Li han ben aixafat la guitarra, ja no pot anar-se'n de vacances / El mal temps els va xafar la guitarra (També s'usa amb el verb *xafar*)

→ **espatllar la festa** (a algú), **tirar la botifarra per terra** (a algú), **esqueixar la grua** (a algú), **aigualir la festa** (a algú)

batre en bretxa (alguna cosa) *SV*, espatllar, desbaratar, un projecte, un argument, una teoria, etc.

Batre en bretxa una doctrina / Batre en bretxa uns raonaments (IEC, EC)

espatllar la festa (a algú) *SV*, desbaratar / torbar l'alegria a algú, donar-li un disgust enmig d'una satisfacció (Fr, *)

Va espatllar la festa als seus amics en dir-los que se n'anava a viure a fora / Nosaltres estàvem de molt bon humor i ara vens tu i ens portes males notícies. Que ens vols esguerrar la festa? (També s'usa amb el verb *esguerrar*)

→ **aigualir la festa** (a algú), **aixafar-li la guitarra** (a algú), **tirar la botifarra per terra** (a algú), **esqueixar la grua** (a algú), **dissipar la il·lusió** (d'algú), **esguerrar el marro** (a algú)

esqueixar la grua (a algú) *SV*, desbaratar un projecte / espanyar el pla a algú, desbaratar-li els projectes / importunar (IEC, A-M, R-M)

Ara que ens hem posat d'acord no vinguis a esqueixar la grua amb retrets i dubtes / Ara sí que m'han esqueixat la grua! (R-M, A-M)

→ **ensorrar la barraca a terra** (a algú), **fer la guitza** (a algú), **espatllar la festa** (a algú), **aixafar-li la guitarra** (a algú)

▷ **cagar-s'hi la mosca** (p.ext.)

DESBARRAR

no tocar enlloc *SV*, no encertar; pensar o dir despropòsits (A-M)

Aquest noi no toca enlloc: no fa res més que dir bestieses

→ **pixar fora de test**

DESBOCAR-SE

1. un cavall o una haveria, posar-se a córrer abri-vadament desobeint el fre

perdre els estreps *SV*, anar-se'n el genet involuntàriament els peus dels estreps / treure, el genet, involuntàriament els peus dels estreps i no poder-los-hi tornar a ficar (IEC, EC)

Quan va començar a galopar el genet va perdre els estreps

2. (fig.) anar-se'n de la llengua dient paraules inconvenients, injurioses

anar-se'n de la boca *SV*, dir allò que convenia callar (IEC)

No ho haurien descobert si algú no se n'hagués anat de la boca (R-M)

→ **afluixar la llengua**, **anar-se'n de la llengua**

▷ **frenar la llengua** (ant.), **retenir la llengua** (ant.), **quedar curt** (ant.), **guardar un secret** (ant.), **fer una planxa** (p.ext.), **desenterrar morts** (p.ext.), **engegar-les sense engaltar** (p.ext.), **estirar la llengua** (a algú) (p.ext.)

anar-se'n de la llengua *SV*, dir alguna cosa que convenia callar (IEC)

Sempre se'n va de la llengua i un dia això li portarà greus problemes

→ **anar-se'n de la boca**, **perdre els estreps**, **pujar de to**, **afluixar la llengua**, **dir-ne una de fresca** (a algú), **engegar-ne una de fresca** (a algú)

▷ **anar-se'n de llengua** (v.f.), **mossegar-se la llengua** (ant.), **mossegar-se els llavis** (ant.), **retenir la llengua** (ant.), **quedar curt** (ant.), **dir-ne de tots colors** (a algú) (p.ext.), **dir-ne de verdes i de madures** (a algú) (p.ext.)

dir-ne de totes *SV*, parlar sense mirament, sigui veritat o no allò que es diu (R-M)

És un ximple; fa de mal parlar amb ell perquè en diu de totes i a vegades compromet (R-M)

→ **clavar-les pels descosits**, **dir-ne de tots colors**, **engegar-les sense engaltar**, **dir-ne de verdes i de madures**, **dir-les pels descosits**, **engegar-les pels descosits**

▷ **dir-ne de totes** (a algú) (p.ext.), **tenir-ne de bones** (p.ext.)

dir-ne de verdes i de madures *SV*, dir coses de tota mena, sense mirar prim, sense reprimir-se (A-M)

No va parar de parlar i en va dir de verdes i de madures

→ **dir-ne de tots colors**, **dir-ne de totes**, **engegar-les sense engaltar**

- ▷ **dir-ne de verdes i de madures** (a algú) (p.ext.)

engegar-les sense engaltar *SV*, parlar sense miraments (R-M)

Més val que parlis tu, perquè ell les engega sense engaltar i pot esguerrar la negociació / Les fot sense engaltar i ni se n'adona (També s'usa amb el verb *fotre*) (R-M, *)

- **dir-ne de totes, dir-ne de verdes i de madures, tirar-les amb bala**

- ▷ **anar-se'n de la boca** (p.ext.), **engegar** (alguna cosa) **l'una darrere l'altra** (p. ext.), **afluixar la llengua** (p.ext.), **com aquell qui no diu res** (p.ext.)

tirar-les amb bala *SV*, atacar fort / parlar sense miraments (R-M, *)

No li ho diguis tan directament; tu les tires amb bala i l'ofendràs; modera't una mica (R-M)

- **tirar pedres contra, engegar-les sense engaltar**

- ▷ **passar de la ratlla** (p.ext.)

DESBORDAR-SE

sortir de mare *SV*, desbordar-se / un riu, etc., vessar les seves aigües per damunt de les vores (EC, *)

Amb les pluges el riu ha sortit de mare i ha inundat tots els conreus (També s'usa amb el verb *eixir*. S'usa normalment amb els noms *riu, riera, torrent*, etc. com a subjecte)

DESCALÇ

a peu descalç *SP*, sense calçat / amb els peus descalços (R-M, A-M)

Corria a peu descalç i es va clavar una punxa / Els pescadors rarament van calçats; acostumen d'anar a peu descalç (R-M)

- **a peu nu**

- ▷ **a soleta de mitja** (p.ext.)

a peu nu *SP*, descalç / amb els peus descalços (Fr, *)

Li agradava caminar a peu nu per la platja

- **a peu descalç**

a soleta de mitja *SP*, sense sabates, calçat només amb mitges o mitjons (A-M)

La Maria, a soleta de mitja, passejava pel jardí / Sempre va a soleta de mitja per tota la casa

- ▷ **en soleta de mitja** (v.f.), **a peu descalç** (p.ext.)

DESCAMINAR-SE

perdre el camí *SV*, errar el camí, no retrobar-lo / esgarriar-se, errar el camí (IEC, EC)

Es van desorientar i van perdre el camí

- **marrar el camí, perdre sa tramuntana de vista**

- ▷ **sortir a camí** (ant.), **no saber on té la mà dreta** (p.ext.)

DESCANSADAMENT

de panxa enlaire *SP*, sense fer res / [estar] ociós (R-M, IEC)

És un mandrós; creu que tot el dia s'ha de poder estar de panxa enlaire sense atendre la feina (R-M)

- **amb els braços pelgats**

- ▷ **matar-s'hi** (ant.)

DESCANSAR

estirar els ossos *SV*, jeure / sortir a caminar, a passejar, per descansar (R-M, *)

Ja és hora d'anar a estirar els ossos; ja hem treballat prou / Me'n vaig a estirar els ossos que avui ja he treballat molt (R-M)

- **estirar les cames**

- ▷ **fer pànxing** (p.ext.), **tirar-se al llit** (p.ext.)

fer diumenge *SV*, descansar / fer les activitats pròpies d'un diumenge (Fr, *)

Avui he fet diumenge: m'he llevat tard, per esmorzar he menjat xocolata desfeta, he anat a missa i he tingut un dinar familiar

- ▷ **fer pànxing** (p.ext.), **esperar postes de sol i caps de setmana** (p.ext.), **fer dilluns** (p.ext.)

■ **fer pànxing** *SV*, no fer res, descansar

Després d'anar de bòlit tota la setmana, va estar fent pànxing tota la tarda de dissabte

- ▷ **estirar els ossos** (p.ext.), **fer diumenge** (p.ext.), **fer el mandra** (p.ext.)

[pànxing: mot no registrat a l'IEC]

fer un alè *SV*, descansar d'una preocupació / quedar descansat, alliberat (R, *)

No ho saps bé s'alè que faré en tenir-ho llest / Deus haver fet un bon alè en veure que estaves aprovat (També s'usa amb la forma *fer un bon alè*)

- **quedar a pler**

[Mall.]

DESCANSAT

■ **quedar a pler** *SV*, quedar descansat, alliberat

Li he pegat quatre crits i he quedat a pler (També s'usa amb el modificador *ben* en posició postverbal)

- **fer un alè**

[Mall.]

DESCANTELLAR

desenterrar morts *SV*, parlar inoportunament de coses passades i oblidades (EC)

Té el do de desenterrar morts quan no toca: és molt inoportú

- **parlar de dogal a casa del penjat, tocar a morts**

- ▷ **fer una planxa** (p.ext.), **anar-se'n de la boca** (p.ext.), **afluixar la llengua** (p.ext.)

DESCARADAMENT

a cara descoberta *SP*, descaradament, sense reprimir-se d'obrar davant els altres (A-M)

Va ser sincera i va dir-li tot el que pensava d'ell a cara descoberta

→ **a la cara, a pit descobert**

a la descarada *SP*, amb descaradura (EC)

Sempre actua a la descarada; és un mal educat

→ **amb tot el morro**

a la descoberta *SP*, obertament / descaradament, sense reprimir-se d'obrar davant els altres (R-M, A-M)

No s'amaga de fer-ho; ho diu a la descoberta, sense cap mena de mirament / A la reunió general va criticar-lo a la descoberta (R-M, *)

→ **a la cara, a cara descoberta**

▷ **a la descarada** (p.ext.), **amb tot el morro** (p.ext.)

■ **amb tot el morro** *SP*, expressió usada per a indicar que algú obra o parla amb descaradura, que és molt barrut

Es va presentar amb tot el morro a una festa on no l'havien convidat

→ **a la descarada**

▷ **per la seva cara bonica** (p.ext.), **per la cara** (p.ext.), **pel morro** (p.ext.), **a la descoberta** (p.ext.)

de barra a barra *SP*, descaradament / d'una manera clara, descarada i rotunda (R-M, *)

No té miraments, i s'ha negat de barra a barra a fer-li el favor que demanava / Va mentir de barra a barra (S'usa normalment amb els verbs *enganyar*, *mentir* i *negar*) (R-M, *)

→ **a la clara, a la cara**

▷ **de barra en barra** (v.f.)

DESCARAT

■ **ésser un caradura** *SV*, que obra o que parla amb descaradura

És un caradura i no té respecte per la gent gran (També s'usa amb la forma *ésser molt caradura*)

→ **ésser un barra, ésser un galtes, ésser un penques, cara de suro, ésser un cara, ésser un fresc**

[caradura: mot no registrat a l'IEC]

■ **pel morro** *SP*, expressió usada per a indicar que algú fa alguna cosa però no pels seus mèrits *Sempre pretén que li donin diners pel morro i ell mai no convida ningú* (També s'usa amb la forma *per tot el morro*)

→ **per la seva bona cara, per la seva cara bonica, per la cara**

▷ **amb tot el morro** (p.ext.), **tenir un morro que se'l trepitja** (p.ext.)

tenir la cara (de fer alguna cosa) *SV*, atrevir-se a fer alguna cosa poc correcta (R-M)

Tot i no haver treballat en el projecte, va tenir la cara de dir a tothom que n'era un col·laborador

→ **tenir la barra** (de fer alguna cosa), **tenir les penques** (de fer alguna cosa), **tenir gal-**

tes (de fer alguna cosa), **tenir la cara gruixuda** (de fer alguna cosa), **tenir nassos** (de fer alguna cosa)

▷ **tenir cara** (de fer alguna cosa) (v.f.), **tenir molta cara** (p.ext.), **tenir bigotis** (p.ext.)

■ **tenir molt morro** *SV*, no tenir vergonya, tenir gosadia per a fer o dir coses ofensives

Té molt morro; es va presentar a la festa sense haver estat convidat / T'ha demanat diners? És que té un morro! (També s'usa amb les formes *tenir morro* i *tenir un morro* en contextos emfàtics)

→ **tenir moltes penques, tenir molta cara, tenir molta barra, tenir la pell gruixuda, tenir un morro que se'l trepitja**

▷ **no tenir manies** (p.ext.)

DESCARGOLAR

treure volta *SV*, desfer una corda que està cargolada sobre ella mateixa, donant-li una rotació de sentit invers a aquell en què està cargolada (EC)

Feu treure volta a les cordes que s'han entortolligat (També s'usa amb el verb *llevar*)

DESCARREGAT

de buit *SP*, sense portar càrrega, sense passatgers (IEC)

El camió va tornar de buit / El metro anava de buit (R-M, IEC)

en buit *SP*, dit del funcionament d'una màquina, un motor, un aparell, etc., sense càrrega (EC) *La força d'aquesta màquina en buit és el doble de la força que té quan porta una càrrega*

DESCAVALCAR

baixar del cavall *SV*, descavalcar / desmuntar d'un cavall (Fr, *)

Necessitava ajuda per baixar del cavall

▷ **baixar de cavall** (v.f.), **derrocar** (algú) **del cavall** (p.ext.)

derrocar (algú) **del cavall** *SV*, desmuntar / fer baixar algú de cavall (Fr, *)

Curial lo ferí de tal virtut que del cavall lo derrocà (A-M)

▷ **baixar del cavall** (p.ext.)

DESCENTRAT

estar a tres quarts de quinze *SV*, descentrat / estar completament distret d'allò que fa al cas (R-M, *)

Sempre està a tres quarts de quinze / Li costa molt concentrar-se i de vegades està a tres quarts de quinze (EC, *)

→ **tenir el cap a tres quarts de quinze, estar als llimbs**

DESCOBRIR

descobrir el marro *SV*, descobrir la intenció / descobrir allò que algú portava ocult (R-M, EC)

Li preparaven un engany, però ell va descobrir el marro / Va intentar passar droga per la frontera, però els duaners li van descobrir el marro (R-M, *)

→ **menjar-se la partida**

▷ **treure** (alguna cosa) **a la llum** (p.ext.), **bufar-li** (alguna cosa) **a l'orella** (a algú) (p.ext.), **posar** (alguna cosa) **al descobert** (p.ext.)

obrir-li els ulls (a algú) SV, fer veure coses noves (R-M)

La insistència amb què els altres intentaven aquell negoci li va obrir els ulls i s'hi va llançar de ferm; ha estat la seva sort (R-M)

→ **llevar-li la bena dels ulls** (a algú)

▷ **tapar-li els ulls** (a algú) (ant.)

posar (alguna cosa) **al descobert** SV, mostrar alguna cosa clarament, fer palès

Va posar les seves intencions al descobert / S'ha posat al descobert una xarxa il·legal de prostitució

→ **posar** (alguna cosa) **de manifest, fer aparès** (alguna cosa)

▷ **tirar terra damunt** (alguna cosa) (ant.), **fer mentir** (alguna cosa) (p.ext.), **descobrir el marro** (p.ext.)

posar (alguna cosa) **de manifest** SV, mostrar clarament, fer palès (IEC)

Aquell incident va posar les seves intencions de manifest / En aquella situació es posa de manifest la solidaritat de tots els afectats per la riuada (*, R-M)

→ **deixar** (alguna cosa) **en evidència, posar** (alguna cosa) **al descobert, fer aparès** (alguna cosa)

▷ **quedar de manifest** (inv.), **a la vista** (d'algú) (p.ext.), **a plena llum** (p.ext.), **fer mentir** (alguna cosa) (p.ext.)

tocar la cama del mal SV, descobrir on és la falla d'una qüestió / descobrir la veritat sobre algú o alguna cosa, allò en què flaqueja (R-M, EC)

Quan toqui la cama del mal, sabrà per on orientar aquesta qüestió

▷ **punt feble** (p.ext.), **punt flac** (p.ext.), **costat feble** (p.ext.), **el taló d'Aquil·les** (d'algú) (p.ext.)

treure (alguna cosa) **a la llum** SV, fer que es vegi quelcom que estava amagat (R-M)

Va treure aquell secret a la llum / Després de molt investigar, van tenir la satisfacció de treure a la llum uns documents del segle XII que tothom creia perduts (*, R-M)

→ **treure el vel, treure** (algú o alguna cosa) **de l'oblit**

▷ **tirar terra damunt** (alguna cosa) (ant.), **sortir a la llum** (inv.), **descobrir el marro** (p.ext.)

treure el vel SV, fer que se sàpiga alguna cosa
Ha tret el vel que hi havia sobre el passat del seu marit i ha descobert coses inquietants

→ **treure** (alguna cosa) **a la llum**

▷ **estendre un vel sobre** (alguna cosa) (ant.)
treure la careta (a algú) SV, descobrir el fingiment (R-M)

Cal treure la careta a tots aquells que s'emparren en la llei per fer negocis il·licits / Gràcies a aquests informes li han tret la careta i l'han expedientat (També s'usa amb el verb *llevar*) (R-M)

▷ **llevar-se la careta** (inv.), **çaçar** (algú) **infragantí** (p.ext.)

DESCOBRIR-SE

descobrir-se el pastís O, descobrir-se l'engany (R-M)

Aquests dos ho han embolicat tot; si es descobreix el pastís ho pagaran car, perquè han perjudicat molta gent (R-M)

→ **veure-se-li el llautó** (a algú)

ensenyar el llautó (a algú) SV, deixar veure l'engany (R-M)

Quan es trobi en una situació compromesa, com que no sabrà com sortir-se'n, ensenyarà el llautó

→ **ensenyar la ceba** (a algú), **ensenyar la pota** (a algú), **ensenyar l'orella** (a algú)

▷ **veure-se-li el llautó** (a algú) (p.ext.), **llevar-se la careta** (p.ext.), **treure la pota** (p.ext.), **respirar per la ferida** (p.ext.)

ensenyar l'orella (a algú) SV, revelar involuntàriament una intenció amagada (IEC)

Ha ensenyat l'orella quan ha dit que ell no podia col·laborar amb nosaltres per manca de temps. Tots sabem que això és mentida (R-M)

→ **ensenyar el llautó** (a algú), **ensenyar la ceba** (a algú), **ensenyar la pota** (a algú), **ensenyar les cartes** (a algú)

▷ **veure-se-li el llautó** (a algú) (p.ext.), **treure la pota** (p.ext.), **respirar per la ferida** (p.ext.)

ensenyar la ceba (a algú) SV, revelar-se l'engany (R-M)

Es fa passar per demòcrata però ensenya la ceba quan parla defensant posicions totalitàries (R-M)

→ **ensenyar el llautó** (a algú), **ensenyar la pota** (a algú), **ensenyar l'orella** (a algú), **ensenyar les cartes** (a algú)

▷ **veure-se-li el llautó** (a algú) (p.ext.), **llevar-se la careta** (p.ext.), **treure la pota** (p.ext.), **respirar per la ferida** (p.ext.)

ensenyar la pota (a algú) SV, fer o dir quelcom que revela un defecte propi, una mala inclinació, etc. (IEC)

Amb aquesta intervenció al debat ha ensenyat la pota; ara ja hem pogut saber quina mena d'home és (També s'usa amb el verb *mostrar*) (R-M)

→ **ensenyar el llautó** (a algú), **ensenyar la ceba** (a algú), **ensenyar l'orella** (a algú), **ensenyar les cartes** (a algú)

- ▷ **veure-se-li el llautó** (a algú) (p.ext.), **treure la pota** (p.ext.), **respirar per la ferida** (p.ext.)

ensenyar les cartes (a algú) *SV*, revelar les pròpies intencions (R-M)

Sense demanar-li-ho ha ensenyat les cartes; ara ja sabem amb quina intenció ens ha convocat (R-M)

- **abatre les cartes**, **ensenyar l'orella** (a algú), **ensenyar el llautó** (a algú), **ensenyar la ceba** (a algú), **ensenyar la pota** (a algú)

- ▷ **veure-se-li el llautó** (a algú) (p.ext.), **treure la pota** (p.ext.), **a cartes vistes** (p.ext.)

llevar-se la careta *SV*, cessar de fingir / (algú) descobrir els seus veritables sentiments, les seves intencions, etc. (R-M, IEC)

Amb aquella resposta tan categòrica es va llevar la careta; per fi va revelar les seves intencions (R-M)

- **treure's la màscara**, **veure-se-li el llautó** (a algú), **respirar per la ferida**

- ▷ **treure la careta** (a algú) (inv.), **ensenyar el llautó** (a algú) (p.ext.), **ensenyar la ceba** (a algú) (p.ext.)

sortir a la llum *SV*, aparèixer, manifestar-se, descobrir-se, alguna cosa secreta amagada (EC)

Algun dia sortiran a la llum totes les seves estafes (EC)

- **saltar la llebre**

- ▷ **treure** (alguna cosa) **a la llum** (inv.)

treure la pota *SV*, fer o dir quelcom que revela un defecte o una mala inclinació de la persona (EC)

Ens va intentar enganyar sobre les seves intencions, però al final va treure la pota

- **veure-se-li el llautó** (a algú)

- ▷ **ensenyar la pota** (a algú) (p.ext.), **ensenyar l'orella** (a algú) (p.ext.), **ensenyar el llautó** (a algú) (p.ext.), **ensenyar la ceba** (a algú) (p.ext.), **ensenyar les cartes** (a algú) (p.ext.)

veure-se-li el llautó (a algú) *O*, deixar veure o endevinar allò que hi ha de fals o de dolent sota una bona aparença (A-M)

Ell assegurava que havia exercit de professor d'història, però aviat se li va veure el llautó; ni era professor, ni sabia història (R-M)

- **descobrir-se el pastís**, **treure la pota**

- ▷ **ensenyar el llautó** (a algú) (p.ext.), **ensenyar l'orella** (a algú) (p.ext.), **ensenyar la ceba** (a algú) (p.ext.), **ensenyar la pota** (a algú) (p.ext.), **ensenyar les cartes** (a algú) (p.ext.), **respirar per la ferida** (p.ext.)

DESCOFAT

en cabells *SP*, amb el cap descobert (A-M)

Lo senyor rei... en una cadira real assegut, en cabells, vestit d'una roba de carmesí (A-M)

DESCOMPASSADAMENT

a empentes *SP*, descompassadament / de qualsevol manera, sense mirar-s'hi gaire, descuradament (R-M, *)

Ho fa tot a empentes / No té gens de paciència; tot ho fa a empentes i malament (EC, R-M)

- **a bots i empentes**, **a cops i empentes**

- ▷ **a empentes i rodolons** (p.ext.)

DESCOMPENDRE'S

(fig.)

perdre els estreps *SV*, perdre la contenció, la paciència, el control de si mateix (EC)

Va perdre els estreps a causa de la beguda i va començar a renegar contra tothom de la festa

- **perdre el cap**, **perdre el seny**, **perdre el timó**, **perdre el món de vista**, **perdre el bel**, **perdre l'oremus**, **perdre el compàs**, **perdre la paciència**, **anar-se'n de la llengua**

DESCOMPTAR-SE

fer un compte com una maça *SV*, equivocar-se en el càlcul de quantitats (A-M)

Li vam encarregar la comptabilitat i va fer un compte com una maça: vam haver de contractar un comptable perquè hi posés ordre

- ▷ **perdre el compte** (p.ext.)

perdre el compte *SV*, descomptar-se a causa d'una circumstància aliena (R-M)

No enraonis; m'has distret i m'has fet perdre el compte; ara no sé quantes cullerades hi he posat (R-M)

- ▷ **fer un compte com una maça** (p.ext.)

DESCONCERTANT

■ **ésser de por** (algú) *SV*, algú, fer alguna cosa inconcebible, increïble, exagerada; adoptar una actitud fora del que és ordinari

Jaume, ets de por: cada dia em sorprens més amb el teu comportament

- **ésser un cas com un cabàs**, **ésser un cas** (algú)

■ **ésser un cas** (algú) *SV*, algú, fer alguna cosa inconcebible, increïble, exagerada; adoptar una actitud fora del que és ordinari

Aquesta noia és un cas: no en va aprovar cap al juny i ara s'ho ha tret tot amb un notable

- **ésser un cas com un cabàs**, **ésser la pera** (algú), **ésser de por** (algú), **ésser la pera llimonera** (algú)

- ▷ **ésser un trasto** (algú) (p.ext.), **ésser una calamitat** (algú) (p.ext.), **ésser de por** (algú) (p.ext.), **ésser un desastre** (algú) (p.ext.), **fins les criatures ho saben** (p.ext.)

ésser un cas com un cabàs *SV*, algú, fer alguna cosa inconcebible, increïble, exagerada; adoptar una actitud fora del que és ordinari

Aquest xicot és un cas com un cabàs; ja no saben, a casa seva, com tractar-lo; tot el que fan per ell és inútil / Aquest noi és un cas com un cabàs, no vol estudiar per res del món (R-M)

→ **ésser un cas** (algú), **ésser la pera** (algú), **ésser de por** (algú)

▷ **ésser un trastó** (algú) (p.ext.), **ésser una calamitat** (algú) (p.ext.), **ésser un desastre** (algú) (p.ext.), **fer-ne una com un cabàs** (p.ext.), **ésser el bo del cas** (p.ext.), **ésser un cas perdut** (p.ext.)

DESCONCERTAR

posar (algú) **en roda** *SV*, fer dubtar, vacil·lar / posar algú en el cas de no saber què fer / posar-lo en confusió, en situació difícil o enutjosa (R-M, IEC, A-M)

L'advocat fiscal volia posar el testimoni en roda / Notícies tan divergents sobre el mateix esdeveniment posen en roda la població (, R-M)*

▷ **portar** (algú) **de cap** (p.ext.)

tenir cops amagats *SV*, actuar de forma inesperada (R-M)

*Qui s'havia pensat que aquest noi fos tan bon actor? Té cops amagats! / És un home que té cops amagats; sembla molt seriós i és un plaga / Li agraden els homes amb cops amagats (També s'usa amb les formes amb cops amagats i amb un cop amagat) (R-M, R-M, *)*

▷ **deixar** (algú) **parat** (p.ext.)

DESCONEGUT

ésser un ningú *SV*, ésser una persona menyspreable, de vàlua nul·la (especialment en l'ordre intel·lectual o moral) (A-M)

*Vostè és un ignorant, un ningú, un explotador indigna / Abans de realitzar aquesta pel·lícula era un ningú i ara és molt famós (També s'usa amb la forma ésser un no ningú) (A-M, *)*

→ **ésser un crac**

▷ **de renom** (ant.), **no ésser ningú** (per algú) (p.ext.), **conill de guix** (p.ext.)

■ **música celestial** *SN*, dit per a indicar que alguna cosa és desconeguda per algú

Això que m'expliques em sona a música celestial, no tinc ni idea de què em parles / Aquell teorema per mi és com música celestial

no saber de quina pasta és *SV*, no saber quin és el caràcter d'algú (EC)

Vigila amb aquest noi, que no saps de quina pasta és / No em coneixes, no saps de quina pasta sóc / No sabia com reaccionaries perquè no sabia de quina pasta eres

▷ **saber quin peu calça** (ant.), **saber com les gasta** (ant.)

DESCONEIXEMENT

■ **ni idea** *SConj*, expressió usada per a manifestar el nostre desconeixement sobre algun tema

No tinc ni idea de què m'estàs parlant / —Saps alguna cosa de la festa de dijous? —Ni idea (S'usa en contextos negatius)

▷ **no saber què es manega** (p.ext.)

taula rasa *SN*, en el llenguatge escolàstic, expressió aplicada a l'ànima o a la ment per a significar (en oposició a l'innatisme) que no posseeix cap idea amb anterioritat a l'experiència i independentment d'ella (EC)

La ment d'un nen és una taula rasa

DESCONEIXEMENT

sense sabuda (d'algú) *SP*, ignorant algú alguna cosa / sense ell saber-ho (R-M, IEC)

Segur que han fet això sense sabuda del pare (R-M)

→ **d'amagat** (d'algú)

▷ **a sabuda** (d'algú) (ant.), **a coneixença** (d'algú) (ant.)

DESCONÈIXER

no conèixer el color (d'alguna cosa) *SV*, no veure mai quelcom o veure-ho rarament / no veure alguna cosa ni per remei (R-M, EC)

Pastissos, dius? No en conec el color! Ja fa molts anys que no puc menjar-ne; estic a règim (R-M)

→ **no saber quin gust té**

▷ **no poder beure'n en carbassa** (p.ext.)

no saber d'on surten les misses *SV*, no saber de quina font surten els recursos per a fer alguna cosa costosa (A-M)

En aquesta empresa, no sabem d'on surten les misses / Era un soci del negoci, però no sabia d'on sortien les misses

no saber què es manega *SV*, desconèixer la situació (R-M)

*No saben què es manega en aquestes reunions mig clandestines de la junta / El tenien intrigat perquè no sabia què es manegaven / No ho facis tu perquè no saps què et manegues, deixa que ho faci algú altre (R-M, *, *)*

→ **no saber on es toca**

▷ **estar dejú** (d'alguna cosa) (p.ext.), **ni idea** (p.ext.)

no saber quin gust té *SV*, desconèixer quelcom (R-M)

*Passo les vacances a casa; encara no sé quin gust té anar de viatge; sempre m'ha tocat quedar-me / No sabia quin gust tenia estar-se uns dies sense fer res (R-M, *)*

→ **no conèixer el color** (d'alguna cosa)

■ **viure als llimbs** *SV*, no estar gens informat tocant a una qüestió, ignorar notícies conegudes de tothom, etc.

Aquest sempre viu als llimbs; mai no llegeix el diari

→ **estar als llimbs, baixar de la figuera**

DESCONFIAR

a bon sant t'encomanes *O*, expressió emprada per a indicar a algú que no es refiï d'algú altre / dit a algú per prevenir-lo que no es refiï d'algú altre (IEC, EC)

Li has preguntat l'adreça a la meva germana? A bon sant t'encomanes! Ella no té gaire memòria / —Esta vesprada tronarà. Podries vindre a fer-me companyia. —A bon sant t'encomanes! Jo tinc molta por a les tempestes

▷ **a bona porta t'agafa la fam** (p.ext.)

anar venut *SV*, no poder-se fiar d'allò que s'ha d'emprar, de les persones que l'envolten, etc. (IEC)

*Amb aquests freus vas venut / Aniria venut si jo ara descobrís que alguns companys de la feina estan implicats en un afer il·legal (També s'usa amb el verb *estar* i amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (EC, *)*

guardar-se un roc a la faixa *SV*, estar a la defensiva / obrar amb gran precaució, procedir cautament (R-M, *)

Sempre vas de bona fe, però ell es guarda un roc a la faixa; no es queda mai sense contestar els malintencionats (R-M)

→ **anar amb el roc a la faixa, guardar la mà a la faixa, a la defensiva**

mirar (algú) de cua d'ull *SV*, tenir prevenció, malvolença (envers algú) (IEC)

Tothom mirava el nou governador de cua d'ull; ningú no confiava en ell / Tothom mirava de cua d'ull aquell foraster que rondava pel poble feia tres dies (, R-M)*

→ **mirar (algú) de reüll, mirar (algú) malament, no fiar-se ni de la seva ombra, anar l'ull al bou**

▷ **tapar-li el cap** (a algú) (p.ext.)

mirar (algú) malament *SV*, tenir en mal concepte (R-M)

Al despatx miren la secretària malament perquè es rumoreja que té un afer amb el director / Tothom el mira malament d'ençà del desfalc que va fer (, R-M)*

→ **mirar (algú) de cua d'ull, mirar (algú) de reüll**

▷ **tapar-li el cap** (a algú) (p.ext.)

no cridar *SV*, no donar una cosa per segura (R-M)

Et sembla que podràs acabar la feina a l'hora, però no cridis / Dius que aquesta tarda podràs treballar tranquil·lament, però no cridis massa, que encara pot venir algú a destorbar-te / Avui ho has encertat, però no cridis gaire perquè no saps què passarà demà (, R-M, *)*

▷ **tocar ferro** (p.ext.)

no fiar-se ni de la seva ombra *SV*, desconfiar excessivament (Fr)

Va quedar tan escarmentat que ara no es fia ni de la seva ombra (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **mirar (algú) de reüll, mirar (algú) de cua d'ull, anar l'ull al bou**

tapar-li el cap (a algú) *SV*, perdre la confiança a algú / perdre-li la confiança o el bon concepte, abandonar-lo per impossible (R-M, A-M)

Eren molt amics, però d'ençà que li va ocultar aquella feta, que li ha tapat el cap; ja no se'n fia gens / Després del que m'ha fet jo li tapo el cap; no és gens com cal (R-M)

▷ **mirar (algú) de reüll** (p.ext.), **mirar (algú) de cua d'ull** (p.ext.), **mirar (algú) malament** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

DESCONSIDERADAMENT

caigui qui caigui *O*, sense contemplacions ni respecte (A-M)

Hem d'enderrocar l'edifici caigui qui caigui, no podem tenir en compte els problemes de tothom

→ **passi el que passi, peti qui peti, surti el que surti**

▷ **a cops de colze** (p.ext.)

passi el que passi *O*, desconsideradament / sense contemplacions ni respecte (Fr, *)

Passi el que passi, encara que hàgim d'acomodar molts treballadors, la fàbrica tanca el mes que ve

→ **caigui qui caigui, peti qui peti, surti el que surti**

peti qui peti *O*, desconsideradament / sense importar a algú les conseqüències d'alguna cosa (Fr, *)

*Defensarem fins al final els nostres drets, peti qui peti / No sé com els ho explicarem, però tancarem l'empresa peti qui peti (R-M, *)*

→ **caigui qui caigui, passi el que passi, surti el que surti**

▷ **a cops de colze** (p.ext.)

DESCONSIDERAR

no donar un diner de *SV*, considerar algú o alguna cosa perduda / no tenir-lo en consideració (A-M, *)

No hauria donat un diner de tu / No donaria un diner d'un home com ell / No donaries un diner d'aquell cotxe

→ **no donar-ne dos duros de**

▷ **no donar un diner per** (v.f.)

DESCONSIDERAT

no mirar cap ni cara *SV*, no servir respecte ni mirament a ningú (R-M)

Ell no va mirar cap ni cara; va dir tot el que li va semblar al davant de tothom / Sempre ha estat igual, no mira cap ni cara; tracta a tothom igualment (R-M)

- **no mirar cara ni ulls, no tenir parent ni amic, home de pocs brocs**
- ▷ **mirar prim** (ant.)
- no tenir parent ni amic** *SV*, no tenir cap consideració a ningú / ésser dur de cor, no sentir-se del mal d'altri (R-M, A-M)
- És recte fins a l'exageració; quan està exercint el seu càrrec, no té parent ni amic; tothom ha de complir* (R-M)
- **no mirar cap ni cara, home de pocs brocs**
- ▷ **no tenir amic ni parent** (v.f.), **home de pocs brocs** (p.ext.)
- pujar-li a cavall** (a algú) *SV*, dominar algú, fer-lo cedir fàcilment / abusar d'ell, tractar-lo despectivament o amb massa confiança (EC, A-M)
- Ha perdut tot el respecte a la seva mare, fins i tot li puja a cavall*
- **pujar-li a l'esquena** (a algú)
- quedar malament** *SV*, ésser desconsiderat / obrar en desacord amb l'obligació o amb la correcció en el tracte amb altri (R-M, EC)
- Sempre hi quedem malament perquè no recordem quin és el dia del seu aniversari / Fa temps que em va fer un gran favor i ara que em necessita no puc quedar-hi malament* (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. o amb el modificador *ben* en posició preadverbial) (*, R-M)
- **quedar com un porc**
- ▷ **quedar bé** (ant.), **ésser el dolent de la pel·lícula** (p.ext.)

DESCONTENT

- cara de pomes agres** *SN*, cara de no estar gens satisfet / la (cara) d'aspecte descontent (IEC, R-M)
- Tens cara de pomes agres; que potser t'ha anat malament l'examen? / Es veu que la reunió ha estat agitada i no es deuen haver posat d'acord, perquè torna amb la cara de pomes agres* (R-M)
- **cara llarga, cara de mal atzar, cara de mal conhort, cara de prunes agres, cara de circumstàncies, amb un pam de morros, cara estirada**
- ▷ **cara de bon any** (ant.), **cara de Pasqua** (ant.), **dur molt de ventre** (d'algú) (p.ext.), **de festa** (p.ext.)
- cara de prunes agres** *SN*, [estar] descontent / cara de no estar gens satisfet (Fr. *)
- Des que sap que ha suspès l'examen en Jordi ja cara de prunes agres*
- **cara llarga, cara de mal atzar, cara de mal conhort, cara de pomes agres, amb un pam de morros, cara estirada**
- ▷ **dur molt de ventre** (d'algú) (p.ext.)

DESCONTROLAR-SE

- escapar-se-li de les mans** (a algú) *SV*, perdre el control d'alguna cosa quan hom ja creia haver-ho aconseguit (EC)

Pensava que podria sol amb el projecte, però se li ha escapat de les mans / Es volia comprar aquell pis, però al final se li'n va anar de les mans (També s'usa amb el verb *anar*)

▷ **escapar-se-li de la mà** (a algú) (v.f.)

perdre l'oremus *SV*, algú, perdre el control de si mateix (Fr)

L'Enric va perdre l'oremus i va començar a xisclar al mig del carrer com si estigués tocat de l'ala

→ **perdre els estreps, perdre els papers, perdre el cap, perdre el compàs**

▷ **perdre els oremus** (v.f.), **ha perdut el calendari** (p.ext.)

[oremus: llatíisme]

DESCORATJAR-SE

abaixar la cresta *SV*, perdre coratge (IEC)

Mentre es consideri el més fort, no tinguis por que abaixi la cresta / És una dona molt forta: no abaixa la cresta fàcilment (R-M)

→ **afluixar-se-li les femelles** (a algú), **anar orel·la baix, arronsar-se d'espatlles**

▷ **alçar la cresta** (ant.), **alçar el cap** (ant.), **agafar ales** (ant.), **abaixar veles** (p.ext.)

afluixar-se-li les femelles (a algú) *O*, perdre entesa o força (R-M)

Estava decidit a protestar, però quan va ser l'hora se li van afuixar les femelles i no va gosar dir res (R-M)

→ **abaixar la cresta**

▷ **agafar ales** (ant.)

caure-li les ales del cor (a algú) *O*, descoratjar-se sobtadament / esvair-se tota la il·lusió, sofrir un desengany molt gros (IEC, A-M)

En veure que l'havien deixat sol, li van caure les ales del cor; se sentia impotent de seguir endavant (R-M)

→ **perdre les forces**

▷ **caure-li l'ànima als peus** (a algú) (p.ext.), **negar-se en poca aigua** (p.ext.)

ofegar-se en dos dits d'aigua *SV*, neguitejar-se per dificultats aparents o que no tenen importància, o bé no saber sortir-se'n (IEC)

No facis cas de com rondina, que sempre s'ofega en dos dits d'aigua / És una mica bleada perquè de seguida es nega en dos dits d'aigua (També s'usa amb el verb *negar*)

→ **ofegar-se en el test de les gallines, ofegar-se en un got d'aigua**

ofegar-se en el test de les gallines *SV*, espantar-se fàcilment, deixant-se vèncer per dificultats petites (A-M)

No li podem donar tanta responsabilitat, perquè s'ofega en el test de les gallines

→ **ofegar-se en un got d'aigua, negar-se en poca aigua, ofegar-se en dos dits d'aigua**

ofegar-se en un got d'aigua *SV*, descoratjar-se fàcilment / neguitejar-se per dificultats aparents o que no tenen importància, o bé no saber

sortir-se'n / no saber deseixir-se de dificultats insignificants (R-M, IEC, EC)

La seva amenaça et fa témer? Per què t'ofegues en un got d'aigua? Planta-li cara i veuràs com rectificàrà / No t'ofeguis dins un got d'aigua, que sempre has tingut molt de coratge! (També s'usa amb el verb *negar* i amb la forma *ofegar-se dins un got d'aigua*) (R-M, *)

→ **negar-se en poca aigua, ofegar-se en el test de les gallines, ofegar-se en dos dits d'aigua**

perdre l'esma *SV*, descoratjar-se / perdre el coratge (R-M, *)

Quan va sentir que l'acusaven va perdre l'esma i ni tan sols se sabia defensar (R-M)

→ **perdre les forces**

▷ **no tenir esma** (p.ext.), **adormir-se-li les sangs** (a algú) (p.ext.)

perdre les forces *SV*, afeblir-se / esdevenir feble (R-M, *)

Creu-me, anima't; no perdís les forces i continua lluitant pel teu propòsit / Em faig vell: perdo les forces (R-M, EC)

→ **caure-li les ales del cor** (a algú), **negar-se en poca aigua, perdre l'esma**

▷ **adormir-se-li les sangs** (a algú) (p.ext.)

DESCORTÈS

de mal to *SP*, d'una manera poc educada, descortesa, grollera

És de mal to parlar amb la boca plena / Aquesta manera de rebre't trobo que és de molt mal to (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival) (*, IEC)

→ **de mal gust**

▷ **de bon to** (ant.), **de bon gust** (ant.), **home de pocs brocs** (p.ext.)

■ **fer un lleig** (a algú) *SV*, tenir una descortesia o indelicadesa envers algú

Va fer un lleig a en Pere, dient-li que no acceptava la seva invitació

→ **fer un mal paper** (a algú)

fer un mal paper (a algú) *SV*, actuar així com caldria no actuar, obrar malament (A-M)

L'encarregat sap que véns de part meva: així doncs, no facis un mal paper, que m'hi jugo el prestigi (També s'usa amb la forma *fer mal paper* (a algú))

→ **fer mala cara** (a algú), **fer un lleig** (a algú)

▷ **fer un bon paper** (a algú) (ant.)

DESCURADAMENT

a la bona de Déu *SP*, de qualsevol manera, a l'abandó / [fer alguna cosa] no seguint cap norma, pla, etc., deixant-se anar a l'atzar (A-M, IEC)

Encara no sé com li han viscut, aquests arbres; els va plantar a la bona de Déu, sense atendre al temps favorable ni adobar la terra (R-M)

→ **a la babalà**

així com així *SAdv*, sense gran atenció / de qualsevol manera, a la babalà (A-M, EC)

Aquestes coses no es fan així com així, no (A-M)

→ **de qualsevol manera, a la babalà, a la lleugera**

com Déu vol *SAdv*, [alguna cosa, anar] de qualsevol manera (IEC)

Hi ha un desordre espantós, en aquella casa; tot va com Déu vol / Aquesta empresa va com Déu vol! (R-M, EC)

→ **de qualsevol manera, fet i deixat estar, tot cau i tot penja**

▷ **com Déu mana** (ant.)

de qualsevol manera *SP*, sense mirament (R-M)

Tot ho fa de qualsevol manera i després es queixa que no li queda bé (R-M)

→ **tal com raja; de bursada; a cops de puny; barrim-barram; a tort i a dret; fet i deixat estar; a arraps; barrip-barrap; com Déu vol; a la brava; de mala manera; a les males; a mal so; així com així; allà va, que trona**

▷ **a corre-cuita** (p.ext.), **d'estar per casa** (p.ext.), **d'arrapa i fuig** (p.ext.), **a sac** (p.ext.)

fet i deixat estar *SCoord*, fet de qualsevol manera, sense mirament (A-M)

Aquest treball està fet i deixat estar: no està gens ben redactat

→ **de qualsevol manera, com Déu vol, fet amb el cul, no tenir nas a la cara** (alguna cosa)

▷ **pensat i fet** (p.ext.), **a patolls** (p.ext.)

■ **patrip-patrap** *SAdv*, fet sense posar-hi la cura deguda

Mira-t'hi més a fer els llaços i no els facis patrip-patrap, que queden molt lletjos i no els vendrem

→ **barrip-barrap, barrim-barram, a arraps** [patrip-patrap: reduplicatiu no registrat a l'IEC]

tal com cau *SAdv*, sense mirament (R-M)

Ell no té gens de compte amb el parlar; tot ho diu tal com cau i a vegades resulta impertinent (R-M)

→ **de qualsevol manera, tal com raja, tal com surt, tal com sona**

tot cau i tot penja *SCoord*, tot està descuidat, enmig de gran indiferència (A-M)

En aquesta casa tot cau i tot penja, convé fer-hi dissabte

→ **com Déu vol**

[Mall. (A-M)]

DESCUROSAMENT

ací em cau, allà em penja *SCoord*, amb descuirança, sense mirament (A-M)

L'Antònia, d'ençà que és casada, va tota ací em cau allà em penja (A-M)

→ **pengim-penjam; allà va, que trona**
[Montblanc (A-M)]

DESDENTEGAT

tenir queixals de gall *SV*, desdentegat / a algú, mancar-li totes les dents o la major part de les dents (Fr, *)

Aquest nen té queixals de gall, per això encara menja farinetes

DESDENYAR

■ **caçar-s'hi** *SV*, expressió usada per a menysprear alguna cosa

Allò que va dir era per caçar-s'hi / Si em toca fer això, m'hi cago

DESDIR-SE

fer de la boca cul *SV*, no complir la paraula donada / faltar a la paraula donada (R-M, A-M) *Promet molt, però al capdavant sempre fa de la boca cul / Em va assegurar que m'ajudaria a fer aquest treball i ara ha fet de la boca cul* (R-M)

→ **tirar enrere, fer-se enrere, trencar la paraula, tornar enrere**

[Val., Mall., Men. (A-M)]

fer-se enrere *SV*, desdir-se / desfer un compromís (R-M, *)

Hem quedat que pagaries tu; ara no et facis enrere (R-M)

→ **retirar la paraula, girar-se enrere, tirar enrere, fer de la boca cul, girar cua, tornar enrere**

girar cua *SV*, desdir-se, desistir (EC)

Primer em va defensar, però després va girar cua

→ **fer-se enrere, girar-se enrere**

■ **girar-se enrere** *SV*, desfer un compromís

Si ara es gira enrere, quedarà malament

→ **fer-se enrere, tirar enrere, girar cua**

retirar la paraula *SV*, desfer un compromís (R-M)

Havia dit que ho compraria, però ara ha retirat la paraula i no vol saber-ne res (R-M)

→ **fer-se enrere, tornar enrere, trencar la paraula, tirar enrere**

▷ **donar la seva paraula** (a algú) (p.ext.)

tirar enrere *SV*, desdir-se / desfer un compromís (R-M, *)

Creien que tirarien enrere la seva opinió / Va dir que ell se n'encarregaria i ara s'ha tirat enrere / Va dir que ell mateix ho faria i ara es tira endarrere; es veu que no s'hi atreveix (També s'usa amb l'adverbi *endarrere*) (*, *, R-M)

→ **fer-se enrere, girar-se enrere, retirar la paraula, fer de la boca cul**

tornar enrere *SV*, deixar de complir allò que s'havia promès o començat de fer / desdir-se hom del que prometé, de la paraula donada (A-M, IEC)

No era gaire complidor perquè més d'una vegada tornava enrere i no acabava els projectes començats / Et vaig dir que t'ho donaré i no me'n torno endarrere; estigues segur que ho tindràs / Va prometre que per al seu aniversari li regalaria una bicicleta i ha tornat arrere (També s'usa amb els adverbis *arrere* i *endarrere*) (*, R-M, *)

→ **retirar la paraula, fer-se enrere, tirar enrere, trencar la paraula, fer de la boca cul**

trencar la paraula *SV*, deixar de complir un tracte (R-M)

No té formalitat; s'havia compromès a comprar-ho i ara ha trencat la paraula / És un mentider: ha trencat la paraula donada (R-M, *)

→ **retirar la paraula, fer de la boca cul, tornar enrere**

▷ **aguantar la paraula** (ant.), **donar la seva paraula** (a algú) (p.ext.)

DESEIXIR-SE

ventar el cop *SV*, defensar-se / sortir airós d'una empresa difícil (R-M, *)

No va necessitar de ningú per ventar el cop; tot sol se'n va sortir molt bé (R-M)

→ **saber ventar-se les mosques, treure's les mosques del nas, sortir airós** (d'alguna cosa), **sortir del pas, sortir-se'n**

▷ **ventar els cops** (v.f.)

DESEMBARÀS

■ **dues pedres** *SQ*, expressió usada per a engegar algú

Que fem tard? Dues pedres! Que s'esperi, que ell mai no és puntual amb nosaltres

→ **que el bombin**

▷ **dos pedres** (v.f.), **vés dient** (p.ext.)

DESEMBUTXACAR

gratar-se la butxaca *SV*, despendre diners (IEC)

Li ha tocat gratar-se la butxaca i donar diners per fer-me un regal / És un garrepa: mai no es grata la butxaca

→ **afluixar la bossa, gratar-se la bossa, afuixar la moma, afuixar els cordons, afuixar l'armilla, treure la bossa, afuixar la mosca, allargar els cordons**

DESEMPALLEGAR-SE

donar-li el vent per escampat (a algú) *SV*, desempallegar-se d'algú; no fer-ne cas / acomiadar algú amb evasives (R-M, A-M)

Feia dies que m'amoïnava amb la mateixa història, fins que li vaig donar el vent per escampat i m'ha deixat tranquil (R-M)

▷ **treure's** (algú o alguna cosa) **del davant** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

endossar el mort (a algú) *SV*, fer fer a algú una gestió, una feina, que tothom eludeix (EC)
Li ha endossat el mort a la Júlia i ha estat la manera de desempallegar-se'n / Si compres a les rebaixes mira que no t'endossin un mort amb l'excusa que és barat i després no sàpigues què fer-ne (També s'usa amb la forma *endossar un mort* (a algú)) (*, R-M)

→ **carregar el mort** (a algú), **carregar el gegant** (a algú)

engegar (algú o alguna cosa) **a dida** *SV*, desentendre's d'algú o d'alguna cosa de mala manera / despatxar algú de mala manera. Desfer-se'n / expulsar de mala manera, amb paraules despectives o violentes (*, R-M, EC)

Va arribar a fer-se tan pesat que vàrem acabar per engegar-lo a dida sense contemplacions / Vaig engegar el cotxe a dida, perquè cada dos per tres l'havíem de dur al mecànic (R-M, *)

→ **engegar** (algú o alguna cosa) **al carall, engegar** (algú) **a tomar vent, treure** (algú) **de casa, engegar** (algú o alguna cosa) **a can PiStraus, tancar-li la porta pels nasos** (a algú), **enviar** (algú o alguna cosa) **a dida, engegar** (algú) **a la quinta força**

▷ **treure's** (algú o alguna cosa) **del davant** (p.ext.)

■ **engegar** (algú) **a fregir espàrrecs** *SV*, despatxar algú de mala manera. Desfer-se'n

Si et molesta, engega'l a fregir espàrrecs i ja veuràs com et deixa en pau

→ **engegar** (algú) **a fregir raves, engegar** (algú) **a la pífia, engegar** (algú) **on es fan les arengades pudentes, enviar** (algú) **on es fan les arengades pudentes**

engegar (algú o alguna cosa) **a rodar** *SV*, desentendre's (d'algú o) d'una cosa, no voler-ne saber res (IEC)

Si es posa impertinent l'engegarem a rodar; que no ens amoïni més / Quan estic nerviós ho engegaria tot a rodar (R-M, *)

→ **enviar** (algú o alguna cosa) **al diable, enviar** (algú) **a mal viatge, enviar** (algú o alguna cosa) **a rodar, enviar** (algú o alguna cosa) **a la porra, engegar** (algú) **a mal viatge, engegar** (algú) **al botavant, enviar** (algú) **al botavant**

▷ **tirar el barret al foc** (p.ext.)

enviar (algú o alguna cosa) **a la porra** *SV*, desentendre's d'algú o d'alguna cosa de mala manera / treure's algú del davant de mala manera (*, IEC)

Ha enviat a la porra el venedor de llibres que passa per casa seva cada dissabte al migdia / Jo enviaria la feina a la porra i canviaria d'empresa

→ **enviar** (algú o alguna cosa) **al diable, engegar** (algú o alguna cosa) **a rodar, engegar** (algú) **a mal viatge**

▷ **treure's** (algú o alguna cosa) **del davant** (p.ext.)

enviar (algú o alguna cosa) **a passeig** *SV*, despatxar / desentendre's d'algú o d'alguna cosa de mala manera (Fr, *)

Com que li deia mentides tot sovint, la va enviar a passeig / Jo enviaria el cotxe a passeig i me'n compraria un de nou / Així que va tenir una nova feina, va engegar el seu cap a passeig

→ **engegar** (algú o alguna cosa) **a passeig, enviar** (algú) **a la quinta força, enviar** (algú) **on es fan les arengades pudentes, enviar** (algú) **a fregir raves, vés-te'n a passeig, engegar** (algú) **a fregar, tirar** (alguna cosa) **per portes**

enviar (algú o alguna cosa) **al diable** *SV*, engegar algú o alguna cosa, desentendre-se'n, rebutjar iradament en una conversa allò que l'altre diu, etc. / enviar a mal viatge una persona o cosa; desitjar-li tota mala ventura o desentendre's d'ella / treure's algú del davant (EC, A-M, IEC)

Va enviar aquella feina al diable perquè se n'havia cansat / El vaig engegar al diable perquè era un pesat

→ **enviar** (algú o alguna cosa) **a la porra, engegar** (algú o alguna cosa) **al diable, enviar** (algú) **a l'infern, engegar** (algú) **a mal viatge, enviar** (algú o alguna cosa) **a rodar, que una puta et bufi el cul, vés-te'n a la merda**

passar la patata calenta (a algú) *SV*, desempallegar-se d'una dificultat / desentendre's d'un problema o d'una qüestió incòmoda i delegar-la a una altra persona (R-M, *)

Es va comprometre a solucionar el cas i, ara que s'ha complicat, vol passar la patata calenta a una altra persona perquè no sap com sortir-se'n (R-M)

→ **passar la pilota** (a algú), **carregar el mort** (a algú), **carregar els neulers** (a algú)

■ **passar la pilota** (a algú) *SV*, desentendre's d'un problema o d'una qüestió incòmoda i delegar-la a una altra persona

Quan no sap com solucionar els problemes, sempre ens passa la pilota a nosaltres

→ **passar la patata calenta** (a algú), **carregar el mort** (a algú), **carregar els neulers** (a algú)

treure's (algú o alguna cosa) **de sobre** *SV*, quedar lliure d'una nosa o molèstia (R-M)

Quan hom li demana una cosa un xic complicada, s'ho treu de sobre i ho encarrega a un altre / Com que era un treballador poc eficaç, se'l va treure del damunt (També s'usa amb la forma *treure's* (algú o alguna cosa) **del damunt**) (R-M, *)

→ **treure racons, treure's** (algú o alguna cosa) **del davant, treure** (algú) **de casa, treure** (algú o alguna cosa) **del mig**

treure's (algú o alguna cosa) **del davant** *SV*, enllestir una feina / desfer-se d'una persona molesta (R-M)

M'afanyo per si puc treure'm del davant aquest pilot de còpies a fer / Sense cap mirament, se'l va treure del davant; hauria d'ésser més gentil (R-M)

→ **treure's** (alguna cosa) **d'entre mans, llevar de carrera, treure's** (algú o alguna cosa) **de sobre, treure** (algú o alguna cosa) **del mig**

DESEMPARAR

■ **deixar** (algú) **tirat** *SV*, deixar algú sense empara, sense assistència o ajut

El cotxe va deixar en Jaume tirat a mig camí i va haver de continuar a peu

→ **deixar** (algú) **a l'estacada**

▷ **quedar tirat** (inv.)

DESEMPARAT

no saber a quina porta trucar *SV*, no saber a qui recórrer (R-M)

Ha abusat tant dels amics que ja no sap a quina porta trucar, tots se'l treuen de sobre / Estava perdut, no sabia a quina porta trucar

→ **no tenir parent ni darent, no tenir parent ni benvolent, no saber a quina paret tocar**

▷ **tancar-se-li les portes** (a algú) (p.ext.)

no tenir parent ni benvolent *SV*, estar molt sol, no tenir ningú disposat a ajudar, a protegir (A-M)

En aquell moment em vaig adonar que no tenia parent ni benvolent; que ningú no podia ajudar-me

→ **no tenir parent ni darent, no saber a quina porta trucar**

no tenir parent ni darent *SV*, estar desemparat / estar molt sol, no tenir ningú disposat a ajudar, a protegir (R-M, *)

No pot recórrer a ningú; no té parent ni darent que el puguin ajudar (R-M)

→ **no tenir parent ni benvolent, no saber a quina porta trucar**

[darent: mot no registrat a l'IEC]

quedar al mig del carrer *SV*, (quedar) sense protecció (R-M)

Si segueix amb aquesta actitud es quedarà al mig del carrer / Diuen que és molt jugador i que qualsevol dia es trobarà al mig del carrer, perquè ho haurà perdut tot (També s'usa amb el verb *trobar*) (*, R-M)

→ **quedar tirat**

■ **quedar tirat** *SV*, algú, quedar-se sense empara, assistència o ajut

Se m'ha espatllat el cotxe al mig de l'autopista i m'he quedat tirat

→ **quedar al mig del carrer**

▷ **deixar** (algú) **tirat** (inv.)

sol com un arbre sense fulles *SA*, [quedar] molt sol o desemparat (A-M)

Quan el va deixar la seva xicota es va quedar sol com un arbre sense fulles (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **sol i vern, més sol que la una, més sol que una ostra, sol com un mussol, sol com un pregadéu de rostoll, sol com una òliba tancar-se-li les portes** (a algú) *O*, negar-se-li a algú tot ajut, etc. (IEC)

Des que el van fer fora de la feina d'aquella manera, se li han tancat les portes professionalment parlant (També s'usa amb la forma *tancar-se-li totes les portes* (a algú))

▷ **haver-hi camp per córrer** (ant.), **no saber a quina porta trucar** (p.ext.)

DESEMPAT

la bona *SD*, en alguns jocs de pilota, jugada de desempat d'una partida (EC)

Juguem a deu i la bona (EC)

DESEMPOBRIR-SE

eixir de mal any *SV*, espassar-se la fam o sortir de la misèria (A-M)

Va viure sempre a l'espera d'un bon encàrrec per eixir de mal any, però no va ser així

→ **treure el ventre de mal any, sortir de mal any**

[Val. (A-M)]

treure el ventre de mal any *SV*, espassar-se la fam o sortir de la misèria (A-M)

Ai, a veure quin dia podrem treure el ventre de mal any! / Si les coses rullen com fins ara, aviat traurem el ventre de mal any

→ **eixir de mal any**

▷ **treure faves d'olla** (p.ext.)

[Cat., Bal. (A-M)]

DESENCADENANT

no moure un dit sense que *SV*, no fer res sense que passi tal cosa

És tan bonica que no mou un dit sense que tots els companys la vulguin complaure / El noi no mou un peu que sa mare no l'escridassi / Sense moure un dit, ha aconseguit tenir tothom en contra (També s'usa amb el nom *peu*) (*, EC, *)

DESENCAMINAR

(fig.)

■ **portar** (algú) **pel mal camí** *SV*, fer que algú es captngui malament, que segueixi una orientació moralment condemnable, que s'extravii, etc.

Aquest noi està portant el meu fill pel mal camí; la veritat és que em preocupa molt la seva actitud

→ **torçar** (algú) **del camí dret**

▷ **anar per mal camí** (inv.)

torçar (algú) **del camí dret** *SV*, desencaminar / fer que algú es captngui malament, que segueixi una orientació moralment condemnable, que s'extravii, etc. (Fr, *)

La Laia va torçar en Jaume del camí dret i va fer que deixés la carrera

→ **portar** (algú) **pel mal camí**

▷ **anar per mal camí** (inv.), **anar pel camí dret** (inv.), **el camí dret** (p.ext.)

DESENCAMINAR-SE

(fig.)

prendre mala vereda *SV*, anar per mal camí / captenir-se malament (IEC, *)

Amb la droga va prendre mala vereda i mai més no ha tornat a ser la persona que era

→ **anar per mal camí**, **anar fora de camí**, **llaurar tort**

sortir del solc *SV*, deixar d'obrar bé (A-M)

Des que ha conegut aquest noi ha sortit del solc

▷ **servar el solc** (ant.), **seguir la línia recta** (ant.), **entrar en solc** (ant.), **anar per mal camí** (p.ext.)

tirar per mal cap *SV*, seguir una orientació moralment condemnable (IEC)

Si no canvia de costums, el teu germà tira per mal cap

→ **anar per mal camí**, **llaurar tort**

DESENCAMINAT

(fig.)

anar en revolt *SV*, anar desencaminat / estar equivocacat, errar (R-M, *)

Per tot el que diu es veu que va en revolt; ha pres una resolució ben equivocada (R-M)

→ **anar fora de corda**, **anar fora de camí**, **anar per mal camí**

▷ **anar errat de comptes** (p.ext.), **pixar fora de test** (p.ext.)

anar fora de camí *SV*, estar equivocacat, errar / obrar erradament (R-M, IEC)

Si penses que vindran, vas fora de camí; jo sé que no s'hi atreviran / Has pres una decisió fora de camí, n'estàs segur que ho vols fer? (També s'usa ometent el verb) (R-M)

→ **anar per mal camí**, **prendre mala vereda**, **anar en revolt**, **llaurar tort**

▷ **anar pel camí dret** (ant.), **anar per bon camí** (ant.), **pixar fora de test** (p.ext.), **anar errat de comptes** (p.ext.)

anar per mal camí *SV*, seguir una orientació moralment condemnable (IEC)

Si fas cas d'aquests mals consells, aniràs per mal camí / Si continua amb aquests nois tan perillosos, tirarà per mal camí (També s'usa amb el verb *tirar*) (R-M, *)

→ **anar fora de camí**, **prendre mala vereda**, **tirar per mal cap**, **anar en revolt**

▷ **anar pel camí dret** (ant.), **anar per bon**

camí (ant.), **portar** (algú) **pel mal camí** (inv.), **torçar** (algú) **del camí dret** (inv.), **sortir del solc** (p.ext.), **en pecat** (p.ext.), **el camí dret** (p.ext.)

DESENCERT

mala nota *SN*, circumstància denigrant (R-M)

La seva actitud ha estat una mala nota (R-M)

▷ **bona nota** (ant.), **mal pas** (p.ext.)

DESENCERTADAMENT

amb mal peu *SP*, [començar] de manera desencertada (EC)

Va entrar amb mal peu en aquella empresa i per això l'han acomiadat (S'usa amb verbs que denoten l'inici d'una acció *aixecar*, *començar*, *llevar*, etc. i també amb el verb *fer*)

→ **amb el peu esquerre**, **llevar-se per la mala espona**, **llevar-se amb l'altre peu**

▷ **amb bon peu** (ant.)

DESENCERTAR

no fer-ne una de condreta *SV*, no actuar encertadament / no fer res bé (R-M, A-M)

Té poc encert; no en fa una de condreta / Pobre, mai no l'ensopega; no en fa una de condreta / Ho fan tot de mala manera, no me'n fan cap de condreta (R-M, *, *)

→ **clavar-ne una al mall i una altra a l'enclusa**, **clavar-ne una al mall i dues a l'enclusa**, **no tirar-ne una en el solc**, **ésser un desastre** (algú), **ésser un patata**, **no fer cosa bona**

[Mall. (A-M)]

DESENDREÇAT

deixar la merda allà on es caga *SV*, ésser desordenat (R-M)

És un malendreçat de mena, és del qui deixa la merda allà on es caga / Acaba de penjar un quadre i allà on caga deixa la merda; no ha recollit cap eina / Estic fart d'aquest desordre! En Manel allà on caga deixa la merda (*, R-M, *)

▷ **ésser grec** (p.ext.)

ésser grec *SV*, brut i desordenat; desendreçat (A-M)

Eixa casa és grega; està molt i molt desendreçada / Eixe carrer és molt grec (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició prenominal) (*, A-M)

→ **ésser una olla**

▷ **deixar la merda allà on es caga** (p.ext.) [Val. (A-M)]

DESENFRENADAMENT

a regna solta *SP*, [anar] sense traves, lliurement / corrent sense ésser refrenat (R-M, A-M)

Anava a regna solta pel costat del riu / Anava a regna solta; no hi havia ningú més al

jardí / El cavall galopava a regna solta
(R-M, R-M, *)
→ **en llibertat**

DESENFRENAT

no tenir fre (algú o alguna cosa) *SV*, inaturable / no aturar-se davant cap obstacle (R-M, *)
Quan s'enfada no té fre i diu molts renecs / Han emprès una carrera sense fre cercant la riquesa; van adelerats provant mil negocis / La situació que s'ha creat no té fre: no pot acabar bé de cap manera (Només s'usa amb éssers animats i amb noms que denoten accions com a subjecte. També s'usa amb la forma *sense fre*) (*, R-M, *)

→ **no tenir aturador** (algú o alguna cosa), **no tenir ni fre ni aturador** (algú o alguna cosa)

▷ **de nervi** (p.ext.)

DESENGANXAT

enganxat amb saliva dejuna *SA*, ésser de molt fàcil desadherir / enganxat amb un mitjà ineficaç (IEC, EC)

La taula és a punt de desllorigar-se; deu estar enganxada amb saliva dejuna (R-M)

▷ **aguantar-se per un fil** (p.ext.), **aguantar-se per un pèl** (p.ext.)

DESENGANY

món de mones *SN*, expressió amb què hom manifesta un cert desengany del món, per les tribulacions, falsedats, etc., que s'hi esdevenen (EC) *Estic fart de la falsedat d'aquesta gent. Quin món de mones!*

▷ **vida de moros** (p.ext.), **vida de negres** (p.ext.)

DESENGANYAR

donar mico (a algú) *SV*, donar un desengany / frustrar les expectatives a algú (R-M, *)

Van donar mico a la Laia en dir-li que no li publicarien la novel·la / Esperava obtenir la plaça de conserge, però li han donat mico perquè l'han concedida a un altre (*, R-M)

▷ **pintar-se** (alguna cosa) **a l'oli** (p.ext.)

ensenyar de viure (a algú) *SV*, ensenyar la manera de tenir vida còmoda, de no tenir fracassos, de no deixar-se enganyar o supeditar, etc. (A-M)

És un bona fe, però ja li ensenyaran de viure
→ **obrir-li els ulls** (a algú)

llevar-li la bena dels ulls (a algú) *SV*, desenganyar algú / fer veure la realitat a algú (IEC, *)
Li va llevar la bena dels ulls i així va entendre tot el que passava / En revelar-li les intencions d'aquell home, li van treure la bena dels ulls, perquè ella li tenia tota la confiança (També s'usa amb el verb *treure*) (*, R-M)

→ **obrir-li els ulls** (a algú)

▷ **tapar-li els ulls** (a algú) (ant.), **dur una**

ben a als ulls (inv.), **tenir una bena als ulls** (inv.)

obrir-li els ulls (a algú) *SV*, fer veure la veritat a algú / fer veure la realitat a algú (EC, R-M)
Li han hagut d'obrir els ulls, perquè ell tenia tanta confiança en el seu secretari, que no en dubtava gens / Li fa banyes. Algú li hauria d'obrir el ulls / Fins que no va rebre aquella carta no va obrir els ulls; aleshores va comprendre tot l'engany (R-M, *, R-M)

→ **llevar-li la bena dels ulls** (a algú), **ensenyar de viure** (a algú)

▷ **obrir els ulls** (a algú) (inv.)

DESENGANYAR-SE

baixar del burro *SV*, desenganyar-se / veure o comprendre allò que abans no vèiem per ignorància, per engany, per obcecació, etc. (R-M, *)
Estava ben obcecat, però ara ja ha baixat del burro i ha vist ben clar que l'enganyaven (També s'usa amb el nom *ruc*) (R-M)

→ **caure del ruc, obrir els ulls**

caure del ruc *SV*, desenganyar-se / veure o comprendre allò que abans no vèiem per ignorància, per engany, per obcecació, etc. (R-M, *)
Millor que caiguis del ruc i vegis que t'està ensarronant / Va ben enganyat; un dia o altre caurà del burro i ho veurà ben clar (També s'usa amb els noms *ase* i *burro*) (*, R-M)

→ **baixar del burro, obrir els ulls**

caure-li la bena dels ulls (a algú) *O*, desenganyar-se / veure o comprendre allò que abans no vèiem per ignorància, per engany, per obcecació, etc. (R-M, *)

Quan li caigui la bena dels ulls i ho comprengui tot, es penedirà d'haver-los cregut (R-M)

→ **obrir els ulls**

▷ **dur una bena als ulls** (ant.), **tenir una bena als ulls** (ant.), **posar-se una bena davant els ulls** (inv.)

obrir els ulls *SV*, hom, veure el que fins aleshores, enganyat, obcecat, etc., no sabia veure / veure o comprendre allò que abans no vèiem per ignorància, per engany, per obcecació, etc. (IEC, A-M)

Fins que no li han demostrat que el seu marit l'enganyava amb una altra dona, no ha obert els ulls / Li han hagut d'obrir els ulls, perquè ell tenia tanta confiança en el seu secretari que no en dubtava gens (*, R-M)

→ **caure-li la bena dels ulls** (a algú), **caure del ruc, baixar del burro**

▷ **obrir-li els ulls** (a algú) (inv.)

posar-se tranquil i fer-se retratar *SCoord*, expressió per a indicar que no cal comptar amb allò de què es parla de fer (R-M)

Esperes que t'ho doni? Doncs, posa't tranquil i fes-te retratar, perquè ell no en té cap intenció (R-M)

→ **fer-li un nus a la cua a**

DESENNUVOLAR-SE

aclarir-se el cel *O*, desennuvolar-se o desemboirar-se, fer-se més clar i transparent el cel (A-M)

Vinga, anem a la platja, que comença a aclarir-se el cel

→ **aixecar-se el dia, aixecar-se el temps, fer ull, treure ull, obrir ull, esportellar-se el cel**

▷ **tapar-se el cel** (ant.), **allisar-se el cel** (ant.), **cobrir-se el cel** (ant.)

DESENROGALLAR-SE

■ **aclarir-se el coll** *SV*, fer un cop de tos per cessar d'estar enrogallat

Va haver d'interrompre un moment el seu discurs per aclarir-se el coll / Sense dir res, va aclarir-se el coll perquè els altres notessin la seva presència

→ **aclarir-se la veu, escurar-se el coll**

▷ **estar en veu** (p.ext.)

aclarir-se la veu *SV*, fer la veu més distinta (IEC)

Ara que s'ha aclarit la veu, es percep més clarament tot el que diu

→ **aclarir-se el coll**

▷ **enfosquir-se-li la veu** (a algú) (ant.), **escurar-se el coll** (p.ext.), **estar en veu** (p.ext.)

DESENSELLAT

a l'empèl *SP*, sense sella (IEC)

Muntar un cavall a l'empèl (Fr)

→ **a pèl**

a pèl *SP*, sella (ant.) / sense sella (Fr, *)

En aquell moment no va trobar cap sella i va muntar el cavall a pèl

→ **a l'empèl**

DESENTAULAR-SE

aixecar-se de taula *SV*, entaular-se (ant.) / deixar d'estar assegut al voltant d'una taula (Fr, *)

L'últim que s'aixequi de taula que la despari! / Va demanar permís per alçar-se de taula (També s'usa amb el verb *alçar*)

▷ **asseure's a taula** (ant.), **posar-se a taula** (ant.), **desparar taula** (p.ext.), **al llevant de taula** (p.ext.)

DESENTENDRE'S

alucrar-se d'ulls *SV*, no voler saber o veure quelcom (R-M)

Com que no li interessa aquest tema, s'acluca d'ulls i ja no hi pensa més

→ **fer cas omís** (a alguna cosa)

▷ **fer cas omís de** (p.ext.), **deixar** (algú o alguna cosa) **de racó** (p.ext.)

amagar el cap sota l'ala *SV*, no afrontar situacions adverses

Com que la seva mare sempre li ha tret les castanyes del foc, està acostumat a amagar el cap sota l'ala

▷ **amb el cap sota l'ala** (p.ext.), **agafar el bou per les banyes** (ant.), **anar a l'orsa** (ant.)

anar-se'n d'una carta *SV*, desentendre's / defugir la responsabilitat d'alguna cosa (R-M, *)
Quan no vols respondre, sempre te'n vas d'una carta, tu (R-M)

→ **fer l'orni, rentar-se'n les mans com Pilat, fer el distret, fer el paperot**

aquesta albarda per a un altre ase *O*, expressió per a indicar que no volem admetre una feina massa pesada (IEC)

Si em demanes que aixequi aquestes caixes, et diré aquesta albarda per a un altre ase

▷ **fugir de fam o de feina** (p.ext.)

arronsar-se d'espatlles *SV*, desentendre's / defugir la responsabilitat d'alguna cosa (IEC, *)

Com que tu ja li ho soluciones tot, ell s'arronsa d'espatlles / Davant d'aquesta injustícia no podem arronsar-nos d'espatlles. Cal fer quelcom (*, R-M)

→ **rentar-se'n les mans com Pilat, abaixar la cresta**

▷ **arronsar-se el llombrígol** (p.ext.)

deixar córrer (alguna cosa) *SV*, no donar importància (a alguna cosa) (R-M)

Faci el que faci, deixa-ho córrer; no t'hi enfadis (R-M)

▷ **de més grosses n'han passades** (p.ext.), **no serà tant** (p.ext.), **no arribar la sang al riu** (p.ext.), **de més grosses se n'han vist** (p.ext.)

deixar de mà (alguna cosa) *SV*, desentendre's / no voler intervenir o deixar d'intervenir en alguna cosa, prescindir-ne (R-M, *)

No pots deixar de mà la secció de vendes; cal que la controlis més / Els darrers capítols han estat deixats de mà i per això són mal acabats (R-M)

▷ **posar mà** (a alguna cosa) (ant.), **deixat de la mà de Déu** (p.ext.)

■ **donar pel seguit** (a algú) *SV*, donar la raó a algú sense estar-hi d'acord i sense oposar-s'hi
Per a no discutir, sempre donava pel seguit a la seva dona / No em donis pel seguit, argumenta el que penses i fes-m'ho entendre; ja saps que no m'agrada la indiferència

▷ **portar la contrària** (a algú) (ant.), **seguir el corrent** (a algú) (p.ext.), **donar la raó** (a algú) (p.ext.)

engegar (algú o alguna cosa) **a can Pistras** *SV*, desentendre's d'algú o d'alguna cosa de mala manera. Desfer-se'n

No cridis perquè si l'atabales t'engegarà a can Pistras / En època d'exàmens engegaria la carrera a can Pistras

→ **engegar** (algú o alguna cosa) **a dida, engegar** (algú o alguna cosa) **a la merda, engegar** (algú) **a la quinta forca, engegar** (algú o alguna cosa) **a parir panteres, enviar** (algú) **a porgar fum**

- **engegar** (algú o alguna cosa) **a la porra** *SV*, desentendre's d'algú o d'alguna cosa de mala manera

Havia de tenir massa paciència amb ell i el va engegar a la porra / Va engegar la feina a la porra per aquella noia

- **enviar** (algú o alguna cosa) **a la porra, enviar** (algú o alguna cosa) **a la merda, enviar** (algú o alguna cosa) **a parir pantes, engegar** (algú o alguna cosa) **a pastar fang, engegar** (algú o alguna cosa) **al diable**

engegar (algú) **a mal viatge** *SV*, engegar algú, expulsar-lo de mala manera, maleint-lo (A-M) *S'han discutit i l'ha engegat a mal viatge*

- **enviar** (algú) **a mal viatge, enviar** (algú o alguna cosa) **al diable, enviar** (algú o alguna cosa) **a la porra, engegar** (algú o alguna cosa) **a rodar, fes-te frare, engegar** (algú) **a cagar**

engegar (algú o alguna cosa) **a passeig** *SV*, desentendre's d'algú o d'alguna cosa de mala manera / despatxar algú de mala manera. Desfer-se'n / expulsar de mala manera, amb paraules despectives o violentes (*, R-M, EC)

El va engegar a passeig sense voler escoltar-lo / Va engegar la moto a passeig perquè ja n'estava tip (R-M, *)

- **enviar** (algú) **a fregar, enviar** (algú o alguna cosa) **a passeig, engegar** (algú) **a cagar, tancar-li la porta pels nassos, engegar** (algú) **a la quinta forca, vés-te'n a passeig**

- **engegar** (algú o alguna cosa) **a pastar fang** *SV*, desentendre's d'algú o d'alguna cosa de mala manera

Engegaria el seu marit a pastar fang, quan l'insultat / Ho engegaria tot a pastar fang en moments com aquests

- **enviar** (algú o alguna cosa) **a pastar fang, vés-te'n a pastar fang, engegar** (algú o alguna cosa) **a la porra, enviar** (algú o alguna cosa) **a dida**

engegar (algú o alguna cosa) **a prendre pel sac** *SV*, desentendre's d'algú o d'alguna cosa de mala manera / aviar algú que és molest / expressió amb què hom engega, rebutja (algú), li desitja mal, etc. (*, R-M, EC)

Si no canvia de manera d'actuar l'engegaran a prendre pel sac / En moments així ho engegaria tot a prendre pel sac (R-M, *)

→ **engegar** (algú o alguna cosa) **a prendre pel cul, engegar** (algú) **a tomar vent, enviar** (algú) **a escampar la boira, engegar** (algú) **a fer piles, enviar** (algú) **a cagar**

engegar (algú) **al botavant** *SV*, treure's algú del davant sense cap reclamació (IEC)

Quan ha fet la reclamació l'han engegat al botavant sense fer-ne cap cas (R-M)

- **enviar** (algú) **al botavant, engegar** (algú o alguna cosa) **a rodar, enviar** (algú o algu-

na cosa) **a la porra, engegar** (algú o alguna cosa) **al carall**

engegar (algú o alguna cosa) **al diable** *SV*, desentendre's d'algú o d'alguna cosa de mala manera / despatxar algú de mala manera (*, R-M) *Quan torni a venir el mateix home, engega'l al diable; ja estic tip de la seva insistència / Quan tenim problemes, ho engegaria tot al diable* (R-M, *)

- **enviar** (algú o alguna cosa) **al diable, engegar** (algú o alguna cosa) **a la porra, enviar** (algú o alguna cosa) **a dida, enviar** (algú) **a l'inferrn**

enviar (algú) **a la pífia** *SV*, enviar algú a mal viatge, engegar-lo iradament (A-M)

Va enviar el seu germà a la pífia per pesat

- **engegar** (algú) **a la fresca, engegar** (algú) **a la pífia, enviar** (algú) **a fregir espàrrecs, engegar** (algú) **a parlar amb els gegants**

enviar (algú o alguna cosa) **a rodar** *SV*, desentendre's (d'algú o) d'alguna cosa, no voler-ne saber res més (EC)

Ho va enviar tot a rodar per aquella noia / Enviaria la família a rodar quan veig que no m'entenen

- **enviar** (algú o alguna cosa) **al diable, enviar** (algú) **a mal viatge, engegar** (algú o alguna cosa) **a rodar, tirar-ho tot a rodar, engegar** (algú o alguna cosa) **a pastar fang, tirar** (algua cosa) **per portes**

fer el desentès *SV*, fer algú com aquell que no sent o no entén el que hom li diu, com aquell que no veu (algú o alguna cosa), no donar-se per alludit (EC)

No facis el desentès i escolta el que et diré, que és molt important

- **fer l'orni, fer el sord, fer l'angelot, fer el sonso, com aquell qui no hi sent**

fer el distret *SV*, no prestar atenció en un afer i desentendre-se'n

A l'hora de baixar les escombraries sempre fas el distret / S'ha fet el distret per tal de no haver d'anar-hi ell

- **fer l'orni, anar-se'n d'una carta, fer el paperot, sentir ploure, sentir els quarts i les hores no**

▷ **fugir d'estudi** (p.ext.), **de cop descuit** (p.ext.), **en descuit** (p.ext.)

fer el pagès *SV*, fer com aquell qui no entén una cosa (IEC)

Els avisaven que per allí no es podia passar, però ells feien el pagès i seguien endavant (R-M)

- **fer el sord, com qui sent ploure, fer el paper del borinot**

fer el paper de met *SV*, fer el paper de qui no s'adona de res / fingir, algú, per conveniència que no està al cas de res, fer el beneit (IEC, EC)

Quan li parlen fa el paper de met, però és molt llest i tot ho cull (R-M)

→ **fer el desentès, fer el pagès, com qui sent ploure, fer el paper del borinot**

▷ **tancar l'orella** (a alguna cosa) (p.ext.)

fer el paper del borinot SV, fer veure que no entenem allò que ens diuen; fer el desentès (A-M)

Li vaig fer una bona oferta, però em va fer el paper del borinot: encara espero que em contesti

→ **fer el pagès, fer el paper de met**

fer el paperot SV, desentendre's / no prestar atenció en un afer i desentendre-se'n (R-M, *)

Quan li ho van preguntar, va fer el paperot i no va contestar res en concret (R-M)

→ **fer l'orni, anar-se'n d'una carta, fer el distret**

fer el sord SV, no voler atendre / fingir no oir, o obrar sense atendre allò que altri diu (R-M, A-M)

Dues de les entitats invitades a col·laborar han fet el sord; no faran cap aportació a l'obra proposada / Un no sap si s'espera perquè el timbre no sona o perquè els servents fan el sord (R-M, A-M)

→ **fer el desentès, fer orelles de paret, fer orelles de marxant, fer el pagès, fer l'angelot, sentir els quarts i les hores no, com qui no hi sent, com qui sent ploure, tenir les orelles a cal ferrer**

▷ **entrar-li per una orella i sortir-li per l'altra** (a algú) (p.ext.)

fer l'angelot SV, fer el sord o el desentès / fingir no oir o obrar sense atendre allò que altri diu (IEC, *)

Quan és l'hora d'assumir els compromisos que promet, fa l'angelot

→ **fer el desentès, fer el sord, sentir ploure, sentir els quarts i les hores no**

fer l'orni SV, fer el desentès / algú, fer com aquell que no sent o no entén el que hom li diu, com aquell que no veu algú o alguna cosa, no donar-se per al·ludit (R-M, *)

Aquesta vegada no li valdrà fer l'orni perquè no marxarem que no ens hagi dit sí o no / No facis l'orni, que ja sé que has estat tu (R-M)

→ **fer el desentès, fer el paperot, com qui sent ploure, fer el suc, fugir de fam i de feina, fer el distret, com aquell qui no hi sent, escoltar** (alguna cosa) **amb orelles de ruc, anar-se'n d'una carta, fugir d'estudi**

▷ **fer l'enze** (p.ext.), **com si tal cosa** (p.ext.), **com si res** (p.ext.), **com aquell qui res** (p.ext.)

■ **fer orelles de paret** SV, fingir no oir, desentendre's

Feia orelles de paret a tot el que jo li proposava / Ell sempre m'havia anat fent orelles de paret

→ **fer el sord, fer orelles de cònsol, tenir les orelles a cal ferrer**

[Moianès]

fugir de fam i de feina SV, defugir tota obligació (IEC)

Últimament no sé què li passa, fuig de fam i de feina / No fugis de fam i de feina, que ja sé que has estat tu / Ell no t'ho farà pas perquè sempre fuig de fam i feina (*, R-M, *)

→ **fer l'orni, tirar-se** (alguna cosa) **a l'esquena, no cansar-s'hi**

▷ **rentar-se'n les mans com Pilat** (p.ext.), **aquesta albarda per a un altre ase** (p.ext.), **espolsar-se les puces de damunt** (p.ext.), **tirar-se les puces de damunt** (p.ext.)

girar l'espatlla (a algú) SV, abandonar, no voler escoltar ni prestar ajut (A-M)

Molts amics seus ara li han girat l'espatlla per desavinences polítiques

→ **girar l'esquena** (a algú), **girar el cul** (a algú), **rentar-se'n les mans com Pilat, tombar-se d'esquena a**

▷ **girar les espatlles** (a algú) (v.f.)

i passa que t'he vist SConj, expressió usada per a desfer-se d'algú o d'alguna cosa que és molesta, desagradable

Faré el que pugui per arreglar-li el vestit, i passa que t'he vist. No li penso fer cap més favor (S'usa a mode de conclusió, per a tancar l'enunciat, i només en segona persona del singular de l'imperatiu)

▷ **i va que xuta** (p.ext.)

no anar de solfes SV, no estar disposat a atendre a coses insignificants o que no interessin (A-M)

Està atabalat i no va de solfes

→ **no estar per solfes, no estar per comèdies, no estar per punyetes, no estar per contempcions**

no estar per brocs SV, no voler complicacions / es diu de qui no es vol embolicar en un afer, en una discussió, etc. (R-M, IEC)

Jo prefereixo pagar-ho ara; jo no estic per brocs; després es pot apujar (També s'usa amb els quantificadors *gaire, gens*, etc. en posició postverbal) (R-M)

→ **no entendre's de raons, no estar per històries, no estar per orgues, no estar per comèdies, no estar per a solfes, no entendre's de romanços**

▷ **rentar-se'n les mans com Pilat** (p.ext.), **altra feina hi ha** (p.ext.)

no estar per comèdies SV, no voler fer cas (R-M)

Mira, ara no m'atabalis que no estic per comèdies i no em ve de gust escoltar els teus sermons (També s'usa amb els quantificadors *gaire, gens*, etc. en posició postverbal)

→ **no entendre's de raons, no estar per brocs, no estar per galindaines, no estar per històries, no anar de solfes, no estar per a**

- solfes, no entendre's de romanços, no estar per camàndules**
- ▷ **altra feina hi ha** (p.ext.)
- no estar per contemplacions** *SV*, es diu de qui no es vol embolicar en un afer, en una discussió, etc.
- Tinc molt mal de cap i no estic per contemplacions* (També s'usa amb els quantificadors *gaire, gens*, etc. en posició postverbal)
- **no estar per punyetes, no estar per històries, no estar per orgues, no estar per galindaines, no anar de solfes**
- no estar per galindaines** *SV*, es diu de qui no es vol embolicar en un afer, en una discussió, etc.
- Quan no tenia diners, estava tan preocupat pels seus problemes que no estava per galindaines*
- **no estar per històries, no venir-li amb galindaines** (a algú), **no estar per comèdies, no estar per contemplacions, no estar per punyetes**
- ▷ **altre feina hi ha** (p.ext.)
- no estar per històries** *SV*, no voler fer cas / es diu de qui no es vol embolicar en un afer, en una discussió, etc. (R-M, *)
- El pare no estava per històries: no el va voler escoltar i el va bufetejar / Li demanaven que s'esperés a cobrar a fi d'any; però ell no està per romanços i ho ha reclamat judicialment* (També s'usa amb el nom *romanço* i amb els quantificadors *gaire, gens*, etc. en posició postverbal) (*, R-M)
- **no estar per brocs, no estar per orgues, no estar per comèdies, no estar per galindaines, no estar per contemplacions, no estar per punyetes, no estar per galindaines, no estar per contemplacions, no estar per punyetes, no estar per a solfes**
- ▷ **no venir-li amb històries** (a algú) (p.ext.), **deixar-se de ximpleries** (p.ext.), **deixar-se d'històries** (p.ext.), **altra feina hi ha** (p.ext.)
- no estar per orgues** *SV*, desentendre's de quelcom / es diu de qui no vol embolicar-se en un afer, una discussió, etc. (R-M, EC)
- A mi no m'emboliquis en aquesta qüestió, que no estic per orgues* (També s'usa amb els quantificadors *gaire, gens*, etc. en posició postverbal) (R-M)
- **no estar per històries, no estar per brocs, no estar per contemplacions, no estar per punyetes, no estar per camàndules**
- ▷ **altra feina hi ha** (p.ext.)
- no estar per punyetes** *SV*, es diu de qui no es vol embolicar en un afer, en una discussió, etc.
- Ara està nerviós i no està per punyetes, comenta-li-ho més tard* (També s'usa amb els quantificadors *gaire, gens*, etc. en posició postverbal)
- **no estar per contemplacions, no estar per històries, no estar per orgues, no estar per galindaines, no anar de solfes no venir-li amb galindaines** (a algú) *SV*, es diu de qui no es vol embolicar en un afer, en una discussió, etc.
- No em vinguis amb galindaines tan d'hora del matí! / No em vinguis amb galindaines que no tinc ganes de discutir, avui* (També s'usa amb el verb *anar*)
- **no venir-li amb històries** (a algú), **no estar per galindaines, no venir-li amb retòriques** (a algú)
- ▷ **raons de peu de banc** (p.ext.), **raons forades** (p.ext.)
- no voldria pas ésser** (algú) *O*, no voldria pas trobar-me en la situació d'algú (EC)
- No voldria pas ésser ell en aquests moments; ho deu estar passant molt malament*
- **no voler estar en la pell** (d'algú)
- **passar** (d'algú o d'alguna cosa) **olímpicament** *SV*, no fer cas de ningú, obrar amb independència, segons la pròpia intenció i conveniència
- Passa dels seus pares olímpicament; mai no els fa cas / Passa olímpicament del que pensi la gent, per això sempre va vestit com li dóna la gana*
- ▷ **anar a la seva bola** (p.ext.), **passar per damunt de** (p.ext.)
- per a tu faràs** *O*, expressió usada per a recordar a algú la responsabilitat dels seus actes i alhora desentendre-se'n / es diu per a remarcar a algú la responsabilitat dels seus actes (*, R-M)
- No et poses l'abric amb aquest fred? Per a tu faràs! A veure si agafes una pulmonia! / Per a ell farà, si va amb aquests amics!* (També s'usa en tercera persona del singular del futur d'indicatiu) (R-M, *)
- **tu mateix, del seu pa farà sopes, anar el pollastre** (per a algú)
- ▷ **per tu faràs** (v.f.)
- posar-se de panxa al sol** *SV*, desentendre's de tot, inhibir-se / inhibir-se d'una tasca, etc. (R-M, EC)
- Ell no vol cap preocupació; ja fa temps que s'ha posat de panxa al sol i no s'interessa per res ni per ningú* (R-M)
- **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca**
- ▷ **de panxa enlaire** (p.ext.)
- prendre's** (alguna cosa) **a raons** *SV*, no voler parlar amb algú o d'alguna cosa (R-M)
- Es pren aquest tema a raons*
- ▷ **passar de llarg** (p.ext.), **passar de llis** (p.ext.), **fugir d'estudi** (p.ext.), **no ficar-se en raons** (p.ext.), **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca** (p.ext.)
- que el bombin** *O*, expressió emprada per a engegar algú (IEC)
- Ja li he canviat tres vegades el regal. Si ara no li agrada, que el bombin!* (Només s'usa amb

formes pronominals de segona i de tercera persones)

→ **dues pedres, que una puta et bufi el cul**
▷ **posar-s'hi fulles** (p.ext.), **sant Pere era bon home** (p.ext.)

rentar-se'n les mans com Pilat SV, defugir la responsabilitat d'alguna cosa / disculpar-se, eludir la responsabilitat d'una cosa / declinar-ne la responsabilitat / declarar-se innocent d'una cosa, eludir-ne la responsabilitat (IEC, EC, EC, P) *Ell no vol cap responsabilitat del que hagi pogut passar durant la seva absència; se'n renta les mans com Pilat / De tot el que em dius, me'n rento les mans* (El segon terme de la comparació és opcional) (*, EC)

→ **tombar-se d'esquena a, girar l'espatlla** (a algú), **anar-se'n d'una carta, fugir del born**

▷ **al marge de** (p.ext.), **fer la creu a** (p.ext.), **no estar per brocs** (p.ext.), **fugir de fam i de feina** (p.ext.)

sentir els quarts i les hores no SV, fer el sord, sentir només allò que li convé (a algú) (A-M) *Em fa molta ràbia que només sentis els quarts i les hores no, vols prestar atenció al que et dic?*

→ **fer el distret, fer el sord, fer l'angelot**

▷ **Del refrany: «El sord de Benissanó, que sentia els quarts i les hores no»** (A-M)

[Val. (A-M)]

tapar-se les orelles SV, no voler fer cas, desoir (R-M)

Jo prou que li ho vaig demanar, però ell sempre es va tapar les orelles i no va voler fer-ho mai (R-M)

→ **tancar l'orella** (a alguna cosa), **escoltar** (alguna cosa) **amb orelles de ruc, tombar-se d'esquena a, fer cas omís de**

tirar-ho tot a rodar SV, maleir alguna cosa o desentendre-se'n, no voler saber-ne res (A-M) *Va tirar-ho tot a rodar el darrer any de carrera / Tan bé que duia el negoci i ara, per un malentès, ho ha llançat tot a rodar* (També s'usa amb el verb *llançar*) (*, R-M)

→ **enviar** (algú o alguna cosa) **a rodar**

tombar-se d'esquena a SV, desentendre's / desinteressar-se d'algú o d'alguna cosa (R-M, *) *Ja li poden dir coses per fer-lo interessar en el treball, però ell s'hi tomba d'esquena; no vol saber-ne res* (També s'usa amb el verb *girar*) (R-M)

→ **rentar-se'n les mans com Pilat, girar l'esquena** (a algú), **girar l'espatlla** (a algú), **tirar-se** (alguna cosa) **a l'esquena**

tu mateix SN, es diu per a indicar que es deixa a la responsabilitat d'algú allò que aquell vulgui fer (R-M)

Tu mateix! Si no vols seguir els meus consells ja t'ho trobaràs / No vols estudiar? Tu mateix! (*, R-M)

→ **per a tu faràs**

vés al cony de ta mare O, expressió vulgar per a desentendre's d'algú que molesta (R-M)

Prou! No m'empipis més; véu al cony de ta mare! / Ja està bé! Véu al cony de ta mare i no em parlis més! (R-M)

→ **vés-te'n a fer punyetes, vés-te'n a la merda, vés-te'n a la porra**

■ **vés-te'n a escampar la boira O**, expressió usada per a engegar algú de mala manera, per a desentendre-se'n

Deixa de molestar-me, vés-te'n a escampar la boira / Véu a escampar la boira i deixa'm una estoneta sola (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu. Sovint s'ometen els clítics)

→ **vés-te'n a passeig, vés-te'n al botavant, vés-te'n a fregar, vés-te'n a rodar**

▷ **escampar la boira** (inv.)

vés-te'n a la porra O, emprat en forma imperativa per a engegar algú de mala manera

Li va dir: «vés-te'n a la porra» i el va deixar / A la porra, si no vols el quadre! (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu. Sovint s'ometen els clítics i també el verb principal)

→ **vés-te'n al diable, vés-te'n a passeig, véu al cony de ta mare**

vés-te'n a passeig O, emprat en forma imperativa per a engegar algú de mala manera

Ja t'he dit que jo no ho puc resoldre, no m'atabalis més i vés-te'n a passeig (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu. Sovint s'ometen els clítics i també el verb)

→ **vés-te'n al diable, vés-te'n a la porra, enviar** (algú o alguna cosa) **a passeig, engegar** (algú o alguna cosa) **a passeig**

vés-te'n al diable O, expressió amb què hom envia algú o alguna cosa al diable (EC)

No m'hi vull preocupar més, vés-te'n al diable / Al diable, no hi vull perdre més temps (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu. Sovint s'ometen els clítics i també el verb)

→ **vés-te'n a la porra, vés-te'n a passeig, vés-te'n a fer punyetes, vés-te'n a la merda**

DESENTERRAR

(fig.)

treure (algú o alguna cosa) **de l'oblit SV**, tornar a donar actualitat (R-M)

La seva tasca de treure de l'oblit les velles cançons populars mereix tots els elogis / El director va treure aquell actor de l'oblit des del moment en què li va donar el paper protagonista (També s'usa amb el verb *sostreure*) (R-M, *)

→ **treure** (alguna cosa) **a la llum**

- ▷ **relegar** (algú o alguna cosa) **a l'oblit** (ant.), **deixar** (algú o alguna cosa) **en l'oblit** (ant.)

DESENTONAR

fer mal a la vista *SV*, expressió usada per a indicar que alguna cosa desagrada a la vista

Han fet una combinació de colors a la casa nova que fa mal a la vista

→ **fer mal d'ulls, ferir la vista**

- ▷ **fer mal a les orelles** (p.ext.), **fer ploure** (p.ext.)

fer mal d'ulls *SV*, desentonar, no lligar (EC)

Quin mal d'ulls que fan, aquestes cortines! / Aquesta combinació de colors fa mal d'ulls

→ **fer mal a la vista, fer mal efecte, ferir la vista**

- ▷ **fer mal als ulls** (v.f.), **fer ploure** (p.ext.)

fer ploure *SV*, es diu d'aquell que canta o fa quelcom malament (R-M)

Si canta amb aquesta veu tan rogallosa farà ploure (R-M)

- ▷ **fer mal a les orelles** (p.ext.)

DESENVOLUPANT-SE

a mig fer *SP*, no acabat de desenvolupar-se (R-M)

Ha volgut arrencar les patates i encara són a mig fer; haurien crescut molt més / La mescla és a mig fer; hem d'esperar algun dia més (R-M)

- ▷ **en curs de** (p.ext.), **en camí de** (p.ext.)

en camí de *SP*, encara sense acabar, però desenvolupant-se

Els sorolls que produeix la fàbrica van en camí de desaparèixer amb la incorporació de mesures correctores / Després de ser en l'internat està en camí de corregir la seva actitud

→ **en procés de, en via de, en curs de**

- ▷ **a mig fer** (p.ext.)

en curs de *SP*, en la fase de desenvolupament, d'evolució

La sollicitud està en curs de tramitació (El complement és opcional)

→ **en procés de, en via de, en camí de, en marxa, anar en dansa**

- ▷ **en embrió** (p.ext.), **en projecte** (p.ext.), **en germen** (p.ext.), **en gestació** (p.ext.), **a mig fer** (p.ext.)

en marxa *SP*, en curs d'acció (R-M)

Ara el projecte ja està en marxa; cal veure com resultarà / Tenen un negoci en marxa / Les màquines noves ja estan en marxa (S'usa normalment amb els verbs *estar, mantenir, tenir*, etc.) (R-M, R-M, *)

→ **estar en moviment, en tràmit, anar en dansa, estar en funcionament, en servei, en curs de**

- ▷ **estar en acció** (p.ext.), **posar fil a l'agulla** (p.ext.), **prendre naixement** (p.ext.), **prendre el vol** (p.ext.), **en activitat** (p.ext.)

en procés de *SP*, encaminat, en curs d'execució
Les obres estan en procés de licitació (El complement és opcional)

→ **en via de, en curs de, en camí de**

- ▷ **en embrió** (p.ext.)

en via de *SP*, [estar] encaminat, en curs de funcionament (A-M)

El problema ja està en via de solucionar-se (EC)

→ **en procés de, en curs de, en camí de**

- ▷ **en vies de** (v.f.)

DESENVOLUPAR-SE

fer el canvi *SV*, un jove, créixer, desenvolupar-se / una dona, tenir la primera menstruació (*, IEC)
Que gran que veig la Montse, ja deu haver fet el canvi

- ▷ **canviar la veu** (p.ext.), **fer-se un home** (p.ext.)

fer el seu curs *SV*, desenvolupar-se normalment una cosa, anar com de costum

Et posaràs bo quan la malaltia hagi fet el seu curs

→ **seguir el seu curs, anar endavant, fer el seu camí**

- ▷ **donar curs** (a alguna cosa) (inv.)

seguir el seu curs *SV*, desenvolupar-se normalment una cosa, anar com de costum (EC)

El creixement de la planta ha de seguir el seu curs, no vulguis que creixi en dos dies

→ **fer el seu curs, anar endavant, tirar endavant**

- ▷ **donar curs** (a alguna cosa) (inv.)

DESENVOLUPAT

ANT

ésser verd *SV*, no estar encara del tot desenvolupat

El tema és verd per a tractar-lo a fons, hauriem de deixar passar el temps a veure què passa / El projecte encara està molt verd per a fer-lo públic (També s'usa amb el verb *estar* i amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadjectival)

→ **a mig fer**

- ▷ **el més calent és a l'aiguera** (p.ext.), **ésser enlaire** (p.ext.)

DESEQUILIBRAR-SE

perdre peu *SV*, deixar de tocar a terra tot caminant (R-M)

Caminava tan arran del marge que va perdre peu i va caure a baix / Aquest camí ple de mates és perillós, perquè hi és fàcil perdre peu (R-M)

- ▷ **anar per terra** (p.ext.)

DESERTAR

abandonar la bandera *SV*, desertar / abandonar mancanc al deure (un lloc, un partit, una causa, etc.) (EC, *)

Aquell soldat és un traïdor, va abandonar la bandera

penjar els hàbits *SV*, abandonar la vida religiosa / abandonar la carrera eclesiàstica (IEC, A-M) *El capellà que ens casà ha penjat els hàbits* (R-M)

→ **deixar els hàbits**

▷ **entrar en religió** (ant.), **prendre hàbit** (ant.), **rebre l'hàbit** (ant.), **vestir l'hàbit** (ant.)

DESESMAT

anar de bòlit *SV*, desesmat / algú, perdre la facultat de saber què es fa (Fr, *)

Vaig de bòlit amb totes les coses que he de fer per demà

→ **no saber on toca, perdre la carta de navegar**

▷ **anar escanyat** (d'alguna cosa) (p.ext.)

no saber on toca *SV*, desesmat / perdre la facultat de saber què es fa (Fr, *)

Amb tanta feina, darrerament ja no sap on toca / Atura't i reflexiona perquè em fa l'efecte que no saps on toques

→ **no saber de què se les heu, no saber on té la mà dreta, anar de bòlit**

▷ **perdre la carta de navegar** (p.ext.)

perdre la carta de navegar *SV*, desesmat / perdre la facultat de saber què es fa (Fr, *)

Ha perdut la carta de navegar perquè li han encarregat massa feina per a demà

→ **anar de bòlit, no saber on toca**

DESESPERADAMENT

a la desesperada *SP*, amb gran pressa o impaciència (A-M)

No t'ho prenguis a la desesperada, que ja hi trobarem remei / Actuà a la desesperada, perquè estava convençut que tenia possibilitats de sortir-se'n (R-M)

DESESPERANÇAR

segar les esperances (a algú) *SV*, desesperançar / fer que algú perdi les esperances, que deixi d'esperar que s'esdevingui o succeeixi allò que desitja (Fr, *)

La tempesta va segar-me les esperances de poder anar d'excursió

▷ **tirar la barraca a terra** (a algú) (p.ext.)

treure-li (alguna cosa) **del cap** (a algú) *SV*, fer desistir algú d'alguna cosa (IEC)

Li van intentar treure aquella idea del cap, perquè podia resultar perillosa per a ell

▷ **ficar-li** (alguna cosa) **al cap** (a algú) (ant.), **trencar la girada** (a algú) (p.ext.), **treure's** (alguna cosa) **del cap** (p.ext.), **fer-li perdre el cor** (a algú) (p.ext.)

DESESPERANÇAT

veure-ho negre *SV*, presentar-se difícil una qüestió o afer / veure-ho tot difícil i ple d'obstacles

insuperables, poc probable / veure-ho tot difícil o ple de perills, de malaurena (R-M, IEC, EC)

Ho veig negre que puguin venir; estan massa enfeïnats / Aquests joves ho veuen tot negre (També s'usa amb el quantificador molt en posició preadjectival i amb la forma *veure-ho tot negre*)

▷ **veure** (alguna cosa) **de color de rosa** (ant.), **veure's negre** (p.ext.), **veure-se les negres** (p.ext.)

DESESPERAR-SE

arrabassar-se es cabells *SV*, manifestar desesperació o gran disgust (R)

S'arrabassava es cabells en sebre que aquella finca hauria pogut ser per a ell

→ **arrencar-se els cabells**

[Mall. (A-M)]

arrencar-se els cabells *SV*, desesperar-se / sentir ràbia o remordiment (R-M, *)

Quan va saber que havia perdut l'oportunitat de guanyar uns milions, s'arrencava els cabells (R-M)

→ **estirar-se els cabells, picar-se el cap, tallar claus, tirar-se de cap a les parets, donar-se al diable, pegar-se tocs al cap**

▷ **mossegar-se els dits** (p.ext.)

● **arrabassar-se es cabells** (Mall.)

caure-li el món a sobre (a algú) *O*, sentir-se extremament desgraciat, acabat, fracassat, etc.

Últimament li cau el món a sobre per poca cosa

→ **ensorrar-se-li el món** (a algú)

donar-se al diable *SV*, desesperar-se, impacientar-se excessivament / estar desesperat i fer manifestacions de desesperació (IEC, A-M)

Va veure que havia fet una mala compra i després es donava al diable, per no haver-ho pensat més detingudament (També s'usa amb la forma *donar-se a tots els diables* i amb el nom *dimoni*) (R-M)

→ **picar-se el cap, donar-se al moro, tirar-se de cap a les parets, arrencar-se els cabells**

▷ **donar-se per la pell** (p.ext.), **fer-se mala sang** (p.ext.)

donar-se per la pell *SV*, sentir-se fracassat, desesperat (R-M)

En aquella situació s'hauria donat per la pell; estava desorientat i no veia la manera de sortir-se'n (R-M)

→ **picar-se el cap**

▷ **donar-se al diable** (p.ext.)

ensorrar-se-li el món (a algú) *O*, sentir-se extremament desgraciat, acabat, fracassat, etc. (EC)

Quan li van denegar el préstec se li va ensorrar el món; no tenia altra sortida / N'estava molt de la seva muller; i quan va morir se li va ensorrar el món (També s'usa amb el verb *ensonsar*) (R-M)

→ **caure-li el món a sobre** (a algú)

estirar-se els cabells *SV*, sentir ràbia o remordiment (R-M)

S'estirava els cabells quan pensava en la manera com havia ficat la pota a la reunió de feina
→ **arrencar-se els cabells, picar-se el cap, tallar claus, tirar-se de cap a les parets, pegar-se tocs pel cap**

pegar-se tocs pel cap *SV*, desesperar-se davant un fet inevitable (A-M)

Quan no entenia el que passava, es pegava tocs pel cap

→ **picar-se el cap, arrencar-se els cabells, estirar-se els cabells, tirar-se de cap a les parets**

picar-se el cap *SV*, desesperar-se / sentir ràbia o remordiment (R-M, *)

Quan va veure que s'havia equivocat, es picava el cap; no es consolava d'haver comès aquell error tan greu (R-M)

→ **tirar-se de cap a les parets, arrencar-se els cabells, estirar-se els cabells, donar-se al diable, donar-se per la pell, tallar claus, pegar-se tocs pel cap**

tallar claus *SV*, desesperar-se / sentir ràbia o remordiment (R-M, *)

En veure que mai no aconseguiria aprovar aquella assignatura, el pobre noi tallava claus; estava veritablement desesperat

→ **picar-se el cap, arrencar-se els cabells, estirar-se els cabells, tirar-se de cap a les parets**

tirar-se de cap a les parets *SV*, desesperar-se / sentir ràbia o remordiment (R-M, *)

Quan va veure que havia errat el premi per un sol número, es tirava de cap a les parets (També s'usa amb la forma *tirar-se de cap contra les parets*) (R-M)

→ **picar-se el cap, arrencar-se els cabells, estirar-se els cabells, tallar claus, donar-se al diable, pegar-se tocs pel cap**

DESESPERAT

rosegar-se els punys (de fer alguna cosa) *SV*, estar en gran desesperació d'impotència de fer quelcom (EC)

No podia fer res per ajudar-lo, per això estava que em rosegava els punys

→ **mossegar-se els dits** (de fer alguna cosa)

▷ **mossegar-se els punys** (de fer alguna cosa) (p.ext.), **perdre la paciència** (p.ext.), **plorar llàgrimes de sang** (p.ext.)

tenir un dogal al coll *SV*, estar en un destret, en una situació desesperada (A-M, EC)

El personatge de la pel·lícula estava constantment en una situació desesperada, sempre tenia un dogal al coll / Està amb el dogal al coll; no sap com sortir-se dels seus deutes (També s'usa amb la forma *amb el dogal al coll*) (*, R-M)

▷ **ésser home a l'aigua** (p.ext.)

DEFALCAR

untar-se els dits *SV*, apropiari-se fraudulentament una part dels béns que administra, especialment diners (EC)

El vam tenir treballant per a nosaltres durant molt de temps, però el vam acomiadar perquè s'untava els dits amb els nostres diners

→ **untar-se les mans, omplir-se les butxaques, fer el paquet, fer farcell**

▷ **tirar amb pólvora d'altri** (p.ext.), **fer córrer els dits** (p.ext.)

untar-se les mans *SV*, obtenir beneficis il·legals / manejant diners quedar-se'n il·lícitament / apropiari-se algú fraudulentament una part dels béns que administra, especialment diners (R-M, IEC, EC)

Molts càrrecs administratius són una temptació per a untar-se les mans impunement / S'ha servit de la seva posició per a untar-se les mans (R-M)

→ **untar-se els dits, omplir-se les butxaques, fer el paquet, fer farcell**

▷ **tirar amb pólvora d'altri** (p.ext.)

DEFASAT

haver passat a la història *SV*, perdre actualitat / haver deixat d'esdevenir-se o d'ésser usual (R-M, EC)

No retreguis més les seves renyines, que ja han passat a la història; ara són ben amics / Això de besar la mà als pares ja ha passat a la història / Aquestes idees han passat a la història (R-M, R-M, *)

▷ **passar de moda** (p.ext.), **fora d'ús** (p.ext.)

haver passat de moda *SV*, perdre actualitat / deixar d'ésser moda (R-M, EC)

Hi ha balls molt bonics que han passat de moda, i és llàstima / El realisme social ha passat de moda (R-M, EC)

→ **anar a la baixa**

▷ **ésser moda** (ant.), **haver passat a la història** (p.ext.), **fora d'ús** (p.ext.)

■ **perdre el tren** *SV*, quedar endarrerit respecte als corrents, les circumstàncies, etc. del moment

Mentre ha tingut el càrrec de directiu ha perdut el tren pel que fa al tracte amb el client / Si no et poses al dia en la teva feina ràpidament, perdràs el tren

DESFAVORABLE

en contra de *SP*, expressió usada per a indicar oposició / ésser un factor desfavorable (*, EC)

Tot el que es va dir a la reunió militava en contra de les meves idees / El seu objectiu és actuar en contra dels qui donen suport als terroristes

→ **fer mal so**

▷ **a favor de** (ant.), **en pro de** (ant.), **en su-**

port de (ant.), **en oposició de** (p.ext.), **contra corrent** (p.ext.), **a despit de** (p.ext.)
posar-se en mal terreny *SV*, posar-se en una situació desavantatjosa, desenraonada, etc. (IEC)
S'ha posat en mal terreny per a decidir res
 ▷ **posar-se en bon terreny** (ant.)
tocar-li la grossa (a algú) *O*, sobrevenir una cosa molt desfavorable a algú (EC)
Amb aquest fill tan irresponsable els ha tocat la grossa
 ▷ **tocar-li la loteria** (a algú) (ant.), **tenir la negra** (p.ext.)

DESFAVORIR

■ **deixar** (algú) **arreglat** *SV*, deixar algú irremissiblement perdut en un afer, etc.
Quan li van treure aquells diners del banc el van deixar arreglat / Van deixar els passatgers ben arreglats, quan van suspendre el vol (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal i també amb el modificador *ben* en posició preadjectival)
 → **deixar** (algú) **llest**
 ▷ **estar arreglat** (algú) (inv.), **deixar** (algú) **verd** (p.ext.)
 ■ **deixar** (algú) **llest** *SV*, deixar algú irremissiblement perdut en un afer, etc.
Amb les seves paraules el va deixar llest / Amb la suspensió de pagaments han deixat alguns proveïdors ben llestos (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal i també amb el modificador *ben* en posició preadjectival)
 → **deixar** (algú) **arreglat**
 ▷ **estar llest** (inv.), **deixar** (algú) **verd** (p.ext.), **deixar** (algú) **tirat** (p.ext.)

DESFAVORIT

■ **caure del pedestal** *SV*, entrar dins una fase desfavorable
Amb aquell mal negoci va caure del pedestal i ja no es va tornar a recuperar mai més
 → **caure en desgràcia**
caure en desgràcia *SV*, perdre la consideració d'algú / perdre la gràcia o el favor d'algú (R-M, EC)
Va caure en desgràcia del director general i ja no el van ascendir més / A la feina, va caure en desgràcia i des d'aleshores no ha tornat a ser feliç (R-M, *)
 ▷ **caure en gràcia** (a algú) (p.ext.), **oli m'hi ha caigut** (p.ext.), **tenir una mala ratxa** (p.ext.)
rosegar l'os *SV*, fer la feina més feixuga, copsar la part de menys profit, etc. (IEC)
Com que va ser l'últim d'integrar-se al grup de treball, ha de rosegar l'os i fer el que li manin
 ▷ **rosegar els ossos** (v.f.), **carregar el mort** (a algú) (p.ext.), **os dur de rosegar** (p.ext.)

DESFER-SE

1. **desembarassar-se**, **desempallegar-se**
anar-se'n d'una carta *SV*, en els jocs de cartes, desfer-se d'una carta sense estar-hi obligat (IEC)
En l'última partida me'n vaig anar d'una carta
 ■ **enviar** (algú) **a cagar** *SV*, despatxar violentament. Desfer-se d'algú
Va enviar el seu xicot a cagar perquè era un mentider / Com que era un gandul i no rendia prou a la feina, el van enviar a cagar
 → **engegar** (algú) **a cagar**, **enviar** (algú o alguna cosa) **a dida**, **enviar** (algú) **a l'infern**, **engegar** (algú) **a mal viatge**, **engegar** (algú o alguna cosa) **a prendre pel sac**
 ■ **enviar** (algú) **a fer piles** *SV*, despatxar de mala manera. Desfer-se d'algú
Ha enviat la secretària fer piles perquè està tip que sempre arriba tard a la feina / Si no el vols veure més, envia'l a fer piles
 → **engegar** (algú) **a fer piles**, **enviar** (algú) **al botavant**, **engegar** (algú) **on es fan les arengades pudentes**
enviar (algú) **a fer trons** *SV*, desfer-se d'una persona molesta (R-M)
Sempre em venia a contar xafarderies i el vaig enviar a fer trons; no m'interessen les coses dels altres (R-M)
 → **engegar** (algú) **a parlar amb els gegants**, **enviar** (algú) **a fregir espàrrecs**, **enviar** (algú) **a porgar fum**
 ■ **enviar** (algú) **a fregir raves** *SV*, despatxar algú de mala manera. Desfer-se'n
Va enviar el seu nét a fregir raves perquè no parava de fer soroll / Envia'l a fregir raves i treu-te'l de sobre
 → **engegar** (algú) **a fregir raves**, **enviar** (algú) **a fregir espàrrecs**, **enviar** (algú) **on es fan les arengades pudentes**, **enviar** (algú) **a fregar**, **enviar** (algú o alguna cosa) **a passeig**, **enviar** (algú o alguna cosa) **a parir panteres**
enviar (algú) **a mal viatge** *SV*, desfer-se d'una persona molesta (R-M)
Va enviar el seu xicot a mal viatge perquè ja era la segona vegada que li pegava / Quan et vingui a molestar, envia'l a mal viatge! No li tinguis tanta consideració (*, R-M)
 → **engegar** (algú) **a mal viatge**, **engegar** (algú) **a parlar amb els gegants**, **enviar** (algú) **a l'infern**, **engegar** (algú o alguna cosa) **a rodar**, **enviar** (algú o alguna cosa) **a rodar**
enviar (algú) **a porgar fum** *SV*, desfer-se d'una persona molesta (R-M)
Van anar a reclamar i no els van voler atendre; els van enviar a porgar fum, per bé que amb bones paraules (R-M)

→ **enviar** (algú) **a la quinta forca, enviar** (algú) **a fer trons, engegar** (algú o alguna cosa) **a can PISTRAUS**

▷ **treure's** (algú o alguna cosa) **del davant** (p.ext.)

■ **enviar** (algú) **on es fan les arengades pudentes** SV, despatxar algú de mala manera. Desfer-se'n

Si et fa nosa la seva presència, envia'l on es fan les arengades pudentes i no et molestarà més

→ **engegar** (algú) **on es fan les arengades pudentes, engegar** (algú) **a fregir raves, enviar** (algú) **a fregir raves, engegar** (algú) **a fregir espàrrecs, enviar** (algú) **a fregir espàrrecs, enviar** (algú o alguna cosa) **a passeig**

2. **fondre's**, **esvaïr-se**, **dissoldre's**, **reduir-se** a miques

fer ull SV, desfer-se, destruir-se completament (A-M)

Me contestà que no tenia res perquè tot el que era seu havia fet ull com una candela que crema cap avall (A-M)

→ **fondre's com una candela**

[Mall. (A-M)]

fer-se una coca SV, deformar-se per efecte de la calor

Amb la calor el gelat s'ha fet una coca (R-M)

DESFILANT

en processó SP, desfilant ordenadament, formant processó (A-M)

Hi pugem es dematí en processó (A-M)

▷ **en fila** (p.ext.), **en fila índia** (p.ext.), **a corrua feta** (p.ext.), **en corrua** (p.ext.), **fer la capa** (p.ext.)

DESFILAR

passar revista a SV, passar, una autoritat o personatge, davant les tropes que li reten honors (EC)

El coronel va passar revista a les seves tropes

DESFOGAR-SE

abocar-ho tot SV, dir tot allò que es retenia

No sé si he estat oportú, però no he aguantat més i ho he abocat tot (R-M)

→ **rebotar el bot, treure la verinada, fer la verinada, buidar el sac**

rebotar el bot SV, dir tot allò que es retenia / cessar de retenir-se, esclatar (R-M, IEC)

Ell va callant, però vindrà dia que rebotarà el bot i ja el sentirem! (R-M)

→ **abocar-ho tot, treure la verinada, fer la verinada, buidar el sac**

treure la verinada SV, desfogar-se / dir tot allò que es retenia (R-M, *)

Fa massa temps que pren paciència; però vindrà dia que traurà la verinada i ja el sentirem! (R-M)

→ **fer la verinada, rebotar el bot, abocar-ho tot, buidar el pap, buidar el sac, donar gust a la boca**

[Mall. (A-M)]

DESGANAT

ésser de mal pedreny SV, tenir mal estómac (A-M)

Aquesta criatura és de mal pedreny, no hi ha manera que mengi

→ **ésser de poca vida, mastegar cera**

▷ **ésser de bon pedreny** (ant.), **ésser de bona dent** (ant.), **ésser de plat** (ant.), **ésser un sac de mal profit** (p.ext.)

ésser de poca vida SV, ésser poc menjador / ésser de físic insignificant, o poc menjador (R-M, IEC)

És un noi de poca vida; amb mig plat de vianda ja en té prou (R-M)

→ **ésser de mal pedreny**

▷ **ésser de vida** (ant.)

mastegar cera SV, menjar sense delit, amb poc gust (A-M)

Em preocupa aquest nen, no menja. Li doni el que li doni sempre sembla que mastegui cera / M'escarrasso molt cuinant, però el meu home sembla que mastegui cera

→ **ésser de mal pedreny**

▷ **fer bresques** (d'alguna cosa) (ant.), **fer llepadits** (d'alguna cosa) (ant.)

[Emp. (A-M)]

perdre el remuc SV, perdre la gana un animal remugant (EC)

Aquest bou ha perdut el remuc (IEC)

DESGASTAR

fer tornar (alguna cosa) **coa d'all** SV, fer malbé alguna cosa per l'ús

L'han fet tornar coa d'all, en aquest vestit, de tant de dur-lo

[Mall.]

DESGASTAT

tenir massa boca SV, fer-se, una eina, vella per efecte del desgast (IEC)

Aquesta eina té massa boca i ja no serveix

DESGRÀCIA

cop de gràcia SN, desgràcia que acaba d'arruïnar algú, materialment o moralment (Fr)

Ja no estava gens content de la casa i això que li han fet ara ha estat el cop de gràcia; no vol pas treballar-hi més (R-M)

→ **revés de fortuna**

▷ **cop de sort** (ant.), **mal tanto** (p.ext.)

la caixa de Pandora SD, font de desgràcies / deixar escapar tots els mals (P)

Des que vam dir allò, vam destapar la caixa de Pandora; han succeït tot de desgràcies (S'usa normalment com a complement dels verbs *destapar*, *obrir*, etc.)

mal negoci *SN*, situació en què hom surt perjudicat

Mal negoci, si té càncer!

→ **mal rotllo**

oli m'hi ha caigut *O*, es diu quan s'ha caigut en una desgràcia o esdeveniment molt dolorós o de gran perill (A-M)

Amb aquesta assignatura oli m'hi ha caigut; no hi ha manera que me la tregui

▷ **pitjor que taca d'oli** (p.ext.), **caure en desgràcia** (p.ext.)

passar-ne una de grossa *SV*, passar un fort malestar, angúnia

N'ha passada una de grossa: hi ha hagut un terratrèmol a Taiwan que ha causat moltes víctimes / Aquests nens en passen una de grossa, amb la mare malalta / Li n'ha passada una de grossa (*, *, EC)

→ **passar-ne de seques i de verdes, passar-ne de verdes i de madures, passar-ne de totes, passar-ne de tots colors, passar-li un cas com un cabàs** (a algú)

▷ **ésser un infern** (p.ext.)

ploure sobre mullat *SV*, afegir més inconvenients on ja n'hi ha / venir un contratemps, un treball, etc. sobre un altre (R-M, IEC)

Ja està prou amoïnada per haver perdut la clau; si ara li fas retrets perquè arriba tard, serà ploure sobre mullat i agafarà una enrabiada que no hi haurà qui pugui suportar-lo (R-M)

▷ **reblar el clau** (p.ext.), **la llei de Murphy** (p.ext.), **embolicar el credo** (p.ext.), **embolicar la troca** (p.ext.), **passar-li un cas com un cabàs** (a algú) (p.ext.), **dur-se'n les encarregades** (p.ext.)

revés de fortuna *SN*, contratemps / circumstància, generalment imprevista, que interromp una acció, que va contra allò que hom esperava, perjudicial (IEC, *)

Enguany hem tingut un revés de fortuna en les collites que gairebé ens ha arruïnada

→ **cop de gràcia**

▷ **cop de sort** (ant.)

DESGRACIADAMENT

per desgràcia *SP*, per mala sort, per accident contrari al desig (EC)

Per desgràcia, em va caure i se'm va rompre (IEC)

DESGRACIAT

caure en desgràcia *SV*, perdre la consideració d'algú / perdre la gràcia o el favor d'algú (R-M, EC)

El mecenes es va enfadar amb el pintor i l'artista va caure en desgràcia

▷ **caure en gràcia** (a algú) (p.ext.), **oli m'hi ha caigut** (p.ext.), **tenir una mala ratxa** (p.ext.)

ésser el pot de la pega (algú) *SV*, ésser molt maleduc (EC)

Aquest bon xicot és el pot de la pega; tot li surt malament (R-M)

→ **haver nascut en divendres, néixer en mala estrella, aixafar merda**

estar de pega *SV*, no tenir sort (R-M)

Avui he estat de pega / Darrerament sembla que estiguem de pega; res ens surt com desitjàvem (Fr, *)

→ **tenir mala ratxa, tenir pega, passar una mala ratxa**

▷ **estar de sort** (ant.), **no eixugar per sol que faci** (p.ext.)

haver nascut en divendres *SV*, ésser malsortat (A-M)

Ara que ja havien superat les dificultats econòmiques tenen problemes de salut. Han nascut en divendres, pobres!

→ **néixer en mala estrella, ésser el pot de la pega** (algú)

mort de gana *SA*, dit per a referir-se a una persona malsortada, infeliç, que és poc digna moralment o socialment

Si no s'espavila una mica més, sempre serà un mort de gana; no progressarà mai / Ha vingut el mort de gana del teu germà, perquè li deixis diners (També s'usa amb la forma *mort de fam*) (R-M, EC)

→ **pobre desgraciat, pobre home, un qualsevol, pobre diable**

▷ **ànima en pena** (p.ext.)

néixer en mala estrella *SV*, ésser malsortat (A-M)

Sembla que hagi nascut en mala estrella: últimament té un problema rere l'altre

→ **tenir mala estrella, haver nascut en divendres, ésser el pot de la pega** (algú)

▷ **néixer amb mala estrella** (v.f.), **néixer en bona estrella** (ant.)

■ **pobre desgraciat** *SA*, infeliç, pobre home *És un pobre desgraciat, ja és la tercera vegada que recau en les drogues*

→ **pobre llàtzer, mort de gana, pobre home, un qualsevol, pobre diable**

▷ **no ésser ningú** (p.ext.), **pobre de Jesucrist** (p.ext.), **pobre vergonyant** (p.ext.)

pobre home *SN*, de poca entitat (R-M)

No cal que l'amenaceu; és un pobre home que no entén res i no us ho pot dir / És un pobre home, no en facis cas (R-M, EC)

→ **pobre desgraciat, mort de gana, un qualsevol, pobre llàtzer, pobre diable**

▷ **no ésser ningú** (p.ext.)

tenir mala estrella *SV*, tenir mala sort (IEC)

Aquell pobre noi té mala estrella; tot li surt malament

→ **néixer en mala estrella, tenir mala ratxa, passar una mala ratxa, tenir més sort que un gos que s'ofega, tenir més sort que un gat que es nega**

▷ **tenir bona estrella** (ant.), **no eixugar per sol que faci** (p.ext.)

tenir pega *SV*, no tenir sort (R-M)

Ahir res no em va sortir com jo esperava; vaig tenir pega (R-M)

→ **tenir mal dau, tenir la negra, estar de pega, dur merda a l'espardenya, haver trepitjat merda, tenir mala ratxa, passar una mala ratxa, aixafar merda, tenir més sort que un gos que s'ofega, tenir més sort que un gat que es nega**

un qualsevol *SQ*, persona poc digna, moralment o socialment (EC)

Ell és un qualsevol, ho ha deixat tot per anar a viure amb una dona de la vida / Preferia que ella passés per una qualsevol a donar ell un pas d'enamorat / Amb quin dret me la tracta com una qualsevol si vostè ha sigut la seva perdició (*, A-M, A-M)

→ **mort de gana, pobre home, pobre desgraciat**

▷ **no ésser ningú** (p.ext.)

DESGRAT

a contracor *SP*, vencent un sentiment de repugnància; de mal grat (IEC)

Ben a contracor va haver de dir que aquella gent no els podia ajudar en aquella qüestió; no era cosa factible / Molt a contracor la mare castigà el seu fill (R-M)

→ **de mala gana, per força, de mal cor, a repèl, a contrapèl, de mal grat, a desgrat de**

▷ **de grat** (ant.), **amb molt de gust** (ant.), **venir-li a remà** (a algú) (p.ext.), **fer-se costa amunt** (a algú) (p.ext.), **venir coster** (a algú) (p.ext.), **per obligació** (p.ext.), **de rebufada** (p.ext.), **a contratemps** (p.ext.)

a desgrat de *SP*, contra la voluntat, de mala gana. Malgrat algun impediment / de mal grat (R-M, IEC)

En Joaquim va dir que sí, a desgrat del seu germà i de tots els qui s'hi oposaven / Van prendre aquella decisió a desgrat dels seus companys / Fer quelcom a desgrat sempre deixa mal record; no dóna cap satisfacció / A desgrat de les inconveniències del son germà; van anar a la platja (El complement és opcional) (R-M, R-M, R-M, *)

→ **a despit de, a pesar de, a contracor, de mal talent, de mal grat**

▷ **en desgrat de** (v.f.), **de cor** (ant.), **de rebufada** (p.ext.), **a contratemps** (p.ext.)

a repèl *SP*, contra la voluntat / ésser desagradable de fer alguna cosa, sentir aversió o repugnància de fer-la (R-M, EC)

Aquella ordre tan a deshora li venia a repèl i la va complir rondinant / Ho va fer a repèl; es veia d'una hora lluny que no tenia ganes d'acabar la feina (R-M, *)

→ **a contrapèl, a contracor, venir-li a remà** (a algú)

▷ **de grat** (ant.), **de cor** (ant.), **venir-li de gust** (a algú) (ant.), **caure-li de les mans** (a algú) (p.ext.), **caure-li dels dits** (a algú) (p.ext.), **venir coster** (a algú) (p.ext.), **ésser repelòs** (a fer alguna cosa) (p.ext.)

de mal talent *SP*, desgrat / vencent un sentiment de repugnància (Fr, *)

Anirà a casament de mal talent perquè no li agraden les cerimònies religioses

→ **de mal grat, a contracor, a desgrat de**

▷ **a mal talent** (v.f.)

de mala gana *SP*, contra la voluntat / amb repugnància (R-M, IEC)

Si has de fer-ho de mala gana, més val que no ho facis / Ho fa tot de mala gana (R-M, EC)

→ **a contracor, a desgrat de, de mal grat, de mal cor, de rebufada**

▷ **de bona gana** (ant.), **amb molt de gust** (ant.), **de cor** (ant.), **de grat** (ant.), **de gust** (ant.)

fer-se costa amunt (a algú) *SV*, una cosa, resultar molesta o difícil (IEC)

Tornar a la feina després de les vacances es fa costa amunt per a moltes persones

→ **venir coster** (a algú), **venir costa amunt** (a algú), **fer-se-li una muntanya** (a algú)

▷ **a contracor** (p.ext.)

per força *SP*, contra voluntat / per necessitat, encara no volent (IEC, A-M)

Si no ho has fet de grat, ho hauràs de fer per força / Vaig haver de menjar per força perquè no tenia gana (EC, *)

→ **a contracor, per obligació**

▷ **a la força** (v.f.), **per compromís** (p.ext.)

venir costa amunt (a algú) *SV*, una cosa, resultar molesta o difícil (IEC)

Això ve costa amunt en aquest moment / Aquell encàrrec li venia costa amunt, però el va complir

→ **fer-se costa amunt** (a algú), **venir coster** (a algú), **fer-se-li una muntanya** (a algú)

venir coster (a algú) *SV*, costar de fer / resultar difícil o molesta (una cosa) (R-M, EC)

Un treball com aquest ve coster a tothom / Després de la discussió que ambdós havien tingut, els venia coster de tornar a relacionar-se / No se li pot demanar cap favor; tot li ve coster de fer (*, R-M, R-M)

→ **fer-se-li una muntanya** (a algú), **fer-se costa amunt** (a algú), **venir costa amunt** (a algú)

▷ **a repèl** (p.ext.), **a contracor** (p.ext.)

venir-li a remà (a algú) *SV*, venir molt malament de fer una cosa a algú (IEC)

Li venia molt a remà haver de doblegar l'esquena / L'hi va anar a remà, per això els va fer tan mala cara (També s'usa amb el verb *anar* i amb les formes *venir-li molt a remà* (a algú) i *venir-li a rremà* (a algú)) (EC, *)

→ **a repèl**

▷ **a contracor** (p.ext.)

DESHORA

a altra hora *SP*, a una hora inusitada / a una hora anormal (R-M, EC)

Mai no podem dinar junts perquè sempre ve a altra hora, quan ja hem acabat / Se n'han anat a dormir a altra hora (R-M, EC)

→ **a deshora, en mala hora, a tres quarts de quinze, a les tantes**

a deshora *SP*, a una hora intempestiva; no a l'hora convenient / a una hora intempestiva, quan no és el moment oportú (R-M, IEC)

Pateix de l'estómac perquè sempre menja a deshora i capriciosament (R-M)

→ **a destemps, en mal punt, en mala hora, a tres quarts de quinze, a les tantes, a altra hora, fora d'hora, fora de temps, a les tardúries, amb retard**

▷ **a l'hora** (ant.), **a bona hora** (ant.), **a punt** (ant.)

fora d'hora *SAdv*, a deshora / a una hora intempestiva, no a l'hora convenient (IEC, *)

No és recomanable menjar fora d'hora

→ **a deshora, fora de temps, a destemps**

▷ **fora d'hores** (v.f.), **fora hora** (v.f.)

DESIDUALITZAR

■ **caure-li del pedestal** (a algú) *SV*, deixar d'admirar o de tenir idealitzat algú

Aquell professor em va caure del pedestal, quan vaig veure que tractava tan malament els alumnes

▷ **posar** (algú) **sobre el pedestal** (ant.)

DESIG

així sia *O*, locució usada per a indicar el desig que una cosa s'esdevingui o que s'esdevingui d'una determinada manera

Va demanar-li al geni de la llàntia que s'acabés la pobresa al món i ell li va contestar: «Així sia fet»

▷ **pels segles dels segles** (p.ext.)

amb l'ajuda de Déu *SP*, esperant que quelcom pugui complir-se / expressió emprada per a manifestar que esperem que una cosa serà o s'esdevindrà sense cap obstacle (R-M, IEC) *Ara ja ha acabat la carrera i amb l'ajuda de Déu l'any vinent es casarà / Demà amb l'ajuda de Déu a primera hora partirem cap a Alemanya / Potser amb l'auxili de Déu ho aconseguirem, però no serà fàcil* (També s'usa amb la forma *amb l'auxili de Déu*) (R-M, R-M, *)

→ **amb l'auxili de Déu, si Déu vol, si a Déu plau, Déu volent**

bon profit *SN*, expressió amb què hom s'adreça a qui està menjant o acaba de menjar (IEC)

Ja dineu? Bon profit! / —Voleu acompanyar-nos a dinar? —No, gràcies, bon profit (R-M)

→ **que aprofiti, que vagi de gust**

● **bon prou vos faça** (Eiv.)

bon prou vos faça *O*, bon profit us faci / expressió amb què hom s'adreça a qui està menjant o acaba de menjar (A-M, *)

Bon prou vos faça aquest dinar que hem preparat

→ **bon profit, que aprofiti, que vagi de gust** [Eiv. (A-M)]

desitjar la pau dels gegants (a algú) *SV*, s'expressa aquest desig als casats de fresc, perquè és fama que el gegant i la geganta són el matrimoni més ben avingut i que viu més en pau de Barcelona (A-M)

Que s'acaben de casar? Doncs els desitjo la pau dels gegants

Déu ho faci *O*, expressió del desig que quelcom s'acompleixi / invocació a Déu perquè disposi els esdeveniments així com els desitjam (R-M, A-M)

Nevarà, dius? Déu ho faci! Tant que convindria, per fer revenir les deus / —Espero que siguis molt feliç. —Déu ho faci / Déu faci que siguis molt feliç (També s'usa amb una completiva en comptes del pronom *ho*) (R-M, *, *)

→ **Déu ho vulgui, Déu t'escolti, tant de bo, plagui a Déu que**

▷ **Déu me'n guard** (p.ext.), **Déu hi faci més que nosaltres** (p.ext.)

Déu ho vulgui *O*, expressa el desig que quelcom s'acompleixi / expressió emprada per a reforçar la manifestació d'un desig (R-M, IEC)

El metge diu que el ferit se salvarà; Déu ho vulgui, però ha perdut molta sang / Déu vulgui que no hi hagi més víctimes a causa d'aquests aiguats (També s'usa amb una completiva en comptes del pronom *ho*) (R-M, *)

→ **Déu t'escolti, Déu ho faci, tant de bo, plagui a Déu**

▷ **Déu me'n guard** (p.ext.), **voler de Déu** (p.ext.)

Déu l'ajudi *O*, per a invocar l'assistència divina en favor d'un que està malalt, o que és absent, o en general que dubtam de la seva bona sort (A-M)

Li costarà molt tornar a caminar, Déu l'ajudi

→ **Déu l'empari, Déu l'acompanyi i l'àngel bo, Déu el beneeixi**

▷ **què va haver dit** (p.ext.)

Déu l'empari *O*, per a invocar l'assistència divina en favor d'un que està malalt, o que és absent, o en general que dubtam de la seva bona sort (A-M)

Està molt malalt, Déu l'empari / Déu us empari i que us recupereu ben aviat (També s'usa amb la forma *que Déu l'empari*)

→ **Déu l'ajudi, Déu l'acompanyi i l'àngel bo, Déu el beneeixi**

Déu t'escolti *O*, expressió del desig que s'esdevingui allò que un altre diu / expressió emprada per a reforçar la manifestació d'un desig (R-M, IEC)

Et sembla que cobrarem les mesades endarrerides? Déu t'escolti! Jo no en tinc gaires esperances (També s'usa amb la forma *que Déu t'escolti*) (R-M)

→ **Déu ho vulgui, Déu ho faci, tant de bo, plagui a Déu que**

ja hi firmaria *O*, expressió que formula la conformitat i el desig que quelcom s'acompleixi (R-M)

Ja hi firmaria, que tot l'any fos primavera! (R-M)

→ **que més voldria, tant de bo**

ni mai que *SConj*, lamentació per quelcom que ha succeït, o que es preveu / expressió introductòria d'una exclamació amb la qual hom manifesta el desig que no s'esdevingui, o que no s'hagués esdevingut, alguna cosa (R-M, EC)

Ni mai que hagués sortit de casa, avui! Tot ho esguerro / Ni mai que torni, aquell temps tan difícil! / Ni mai que t'hagués conegut! (R-M, EC)

→ **en mala hora**

plagui a Déu que *O*, expressa el desig que quelcom succeeixi (R-M)

Plagui a Déu que puguem veure aviat acabat tot aquest afer! (R-M)

→ **tant de bo, Déu ho vulgui, Déu ho faci, Déu t'escolti**

■ **que aprofiti** *O*, es diu per a desitjar a algú que mengi a gust

Veig que encara estàs dinant, que aprofiti

→ **que vagi de gust, bon profit, bon prou vos faça**

què més voldria *O*, expressió que indica el desig que s'acompleixi quelcom (R-M)

Què més voldria que poder passar una temporada a la muntanya!, però tinc massa feina i no puc anar-me'n / He tret un excel·lent del curs i ara estic treballant, què més vols! (Només s'usa en condicional i en present d'indicatiu) (R-M, *)

→ **ja hi firmaria**

▷ **les ganes** (p.ext.)

que vagi de gust *O*, es diu per a desitjar a algú que mengi a gust (R-M)

Veig que ja estàs esmorçant. Que vagi de gust. Jo també ho faré ara / —Estic molt suada, vaig a dutxar-me. —Que vagi de gust (R-M, *)

→ **bon profit, que aprofiti, bon prou vos faça**

si a Déu plau *SConj*, per a manifestar que hom confia de no trobar cap obstacle perquè una cosa s'esdevingui o es faci (EC)

Nevarà, si a Déu plau

→ **si Déu vol, amb l'ajuda de Déu, Déu volent**

si Déu vol *SConj*, esperançant que es pugui realitzar quelcom / expressió emprada per a expressar que esperem que una cosa serà o s'esdevindrà sense cap obstacle (R-M, IEC)

No t'amoïnis; si Déu vol, et posaràs bo aviat i podràs reprendre les teves ocupacions / La mare es posarà bona, si Déu vol (R-M, *)

→ **amb l'ajuda de Déu, si a Déu plau, Déu volent**

▷ **Déu l'acompanyi i l'àngel bo** (p.ext.), **voler de Déu** (p.ext.)

tant de bo *SAdv*, exclamació amb què s'expressa el viu desig que una cosa s'esdevingui (IEC)

Tant de bo que demà faci un bon sol! / Tant de bo plogué tota la nit! / Espero treure'm la carrera en quatre anys, tant de bo! (R-M, EC, *)

→ **Déu ho vulgui, Déu ho faci, Déu t'escolti, plagui a Déu que, ja hi firmaria**

DESIGUALS

sant Joan i la carbasseta *SCoord*, dit de dues persones que van plegades i tenen estatures molt diferents (IEC)

La Marta i l'Eulàlia semblen sant Joan i la carbasseta, una tan petita i l'altra tan alta

→ **sant Roc i la carbasseta**

sant Roc i la carbasseta *SCoord*, dit de dues persones que van plegades i tenen estatures molt diferents (IEC)

Aquests dos germans semblen sant Roc i la carbasseta

→ **sant Joan i la carbasseta**

DESIGUALTAT

alts i baixos *SCoord*, desigualtats en alçària d'un terreny, d'un camí (IEC)

Vàrem passar per uns alts i baixos que ens varen deixar capolats / Aquest terreny té molts alts i baixos / No m'agrada passar en cotxe per aquell camí perquè té molts alts i baixos i em marejo (R-M, R-M, *)

menys...que *SQ*, expressió de comparació que denota desigualtat en qualitat o en quantitat

Estem enfadats perquè tenim menys entrades que vosaltres

▷ **més...que** (ant.), **tan...com** (p.ext.), **tant com** (p.ext.), **per damunt de** (p.ext.)

més...que *SQ*, expressió de comparació que denota desigualtat en qualitat o en quantitat

Han vingut més alumnes que l'any passat

▷ **menys...que** (ant.), **tan...com** (p.ext.), **tant com** (p.ext.)

■ **no tenir color** *SV*, ésser molt evident la desigualtat entre dues coses o dues persones

Aquest partit no té color: és claríssim que

guanyarà el Barça! / Entre el treball de la Maria i el de la Gemma no hi havia color: es notava d'una hora lluny que la Gemma s'hi havia esforçat molt més (També s'usa amb la forma *no haver-hi color*)

DESIL·LUSIONAR

dissipar la il·lusió (d'algú) *SV*, deslliurar algú de la il·lusió (IEC)

La pluja ha fet dissipar la il·lusió d'anar a la platja als turistes

→ **aigualir la festa** (a algú), **espatllar la festa** (a algú)

DESINTERÈS

altra feina hi ha *O*, expressió per a mostrar manca d'interès en alguna cosa (R-M)

Tot el que em dius no m'importa: altra feina hi ha! / *Altra feina hi ha que asseure's a mirar el programa de la Mari Pau* (També s'usa amb la forma *altra feina tinc*) (R-M, *)

▷ **no estar per brocs** (p.ext.), **no estar per comèdies** (p.ext.), **no estar per galindaines** (p.ext.), **no estar per històries** (p.ext.), **no estar per orgues** (p.ext.)

qualsevol diria *O*, treu importància a una persona o a un fet (R-M)

Més d'una vegada ha dit que no vol que el tutegem; qualsevol diria que és un personatge important, l'infel·lic! / *Diu que nosaltres tenim més sort que ell perquè vivim més a prop de Barcelona. Qualsevol diria!* (R-M, *)

▷ **qui ho diria** (p.ext.), **què s'ha cregut** (p.ext.)

DESINTERESSADAMENT

per amor a l'art *SP*, sense guany personal (R-M)

En aquesta feina cal treballar per amor a l'art, perquè no reporta cap benefici / *Ho fa per amor a l'art, no perquè cobri diners* / *Es dedica a cantar per amor a l'art* (R-M, *, *)

→ **per la glòria**

▷ **per interès** (ant.), **de franc** (p.ext.)

per la glòria *SP*, [treballar] sense esperar cap guany material d'alguna cosa (IEC)

Aquí tots treballem per la glòria, ho fem de manera voluntària / *Ho fa per la glòria, no pas per cap tipus de remuneració monetària* → **per amor a l'art**

DESINTERESSAR

importar-li un pito (a algú) *SV*, tenir un interès o una importància mínima, no interessar gens (A-M)

M'importa un pito si t'emboliques amb un altre o no, però pren precaucions (També s'usa amb el numeral tres)

→ **importar-li un rave** (a algú), **no donar-se-li'n un clau** (a algú)

[pito: mot no registrat a l'IEC]

■ **importar-li un rave** (a algú) *SV*, no tenir cap interès en alguna cosa

M'importa un rave el que facis amb la teva vida, però a mi deixa'm en pau

→ **importar-li un pito** (a algú), **no donar-se-li'n un clau** (a algú)

no donar-se-li'n un clau (a algú) *O*, no tenir cap interès en alguna cosa (IEC)

No se me'n dona un clau, d'això que dius (Fr)

→ **importar-li un rave** (a algú), **importar-li un pito** (a algú)

DESINTERESSAR-SE

fer-se quinze unces (d'alguna cosa) *SV*, no preocupar-se d'alguna cosa, no importar-li gens, ésser-li tot igual (A-M)

Jo no en faria quinze unces del que t'hagi dit: és un envejós

▷ **fer cabal** (d'alguna cosa) (ant.), **tirar-se** (alguna cosa) a **l'esquena** (p.ext.)

● **fer-se tres unces** (d'alguna cosa) (Mall.) [Men. (A-M)]

fer-se tres unces (d'alguna cosa) *SV*, no preocupar-se d'alguna cosa, no importar-li gens, ésser-li tot igual (A-M)

Me'n faig tres unces del que opinin: no me'ls penso escoltar

▷ **fer cabal** (d'alguna cosa) (ant.)

● **fer-se quinze unces** (d'alguna cosa) (Men.)

[Mall. (A-M)]

no cansar-s'hi *SV*, mandrejar / no preocupar-se gens d'una cosa (R-M, *)

És un dels que no s'hi cansen; si no el vigileu, no us farà la feina / *No s'hi ha cansat gaire fent el treball* / *T'hi has cansat, oi?* / *Tens molta barra de presentar-me aquest text: si a penes està esbossat!* (R-M, *, *)

→ **tirar-s'ho tot a l'esquena**, **tirar-se** (alguna cosa) a **l'esquena**, **fugir de fam i de feina**

▷ **fer el seu poder** (ant.), **voler-ho tot mastegat** (p.ext.)

tirar-se (alguna cosa) a **l'esquena** *SV*, prendre's la feina, una obligació, les responsabilitats, etc., a la lleugera, no posar-hi interès (EC) *Quan és l'hora de sortir amb els amics, es tira els deures a l'esquena. No s'hi esforça gens* / *Té la sort de saber tirar-se els problemes a l'esquena* (S'usa normalment amb els noms *feina*, *obligació*, *problema*, *responsabilitat*, etc. com a complement)

→ **prendre's** (alguna cosa) a **la fresca**, **tirar-s'ho tot a l'esquena**, **fugir de fam i de feina**, **tombar-se d'esquena** (a alguna cosa), **tirar-se** (alguna cosa) a **les espatlles**, **no cansar-s'hi**

▷ **rompre's l'esquena** (ant.), **fer-se quinze unces** (d'alguna cosa) (p.ext.)

DESISTIR

aixecar el camp *SV*, anar-se'n, plegar (R-M)

En veure que ningú no feia cas d'ell, va optar per aixecar el camp i anar a una altra banda (R-M)

→ **plegar el ram, tancar la botiga, plegar veles**

cagar-se a les calces *SV*, desistir, per por, de fer alguna cosa arriscada (IEC)

De primer cridaven molt, però en veure's atacats es cagaren a les calces i ja no van dir res (R-M)

→ **cagar-se de por**

■ **deixar** (algú o alguna cosa) **per impossible** *SV*, desistir que algú faci alguna cosa o desistir a fer alguna cosa

He intentat fer que se centrés una mica en els estudis, però ja el deixo per impossible / Deixo la carrera per impossible perquè no me'n surto
→ **deixar** (algú o alguna cosa) **per inútil**

■ **deixar** (algú o alguna cosa) **per inútil** *SV*, desistir que algú faci alguna cosa o desistir a fer alguna cosa

L'he intentat fer sortir del seu error, però ja el deixo per inútil / Per molt que m'hi he esforçat, no he aconseguit aprovar: ja deixo aquesta assignatura per inútil
→ **deixar** (algú o alguna cosa) **per impossible**

estripar les cartes *SV*, rendir-se, desistir (R-M)

Em posen tantes pegues que em vénen ganes d'estripar les cartes; però després m'animo i torno a insistir en el projecte (R-M)

→ **tirar el barret al foc, tirar la tovallola**

pegar-se un toc a la barra *SV*, desistir d'una cosa (IEC)

S'ha pegat un toc a la barra: no li ha agradat l'ambient de l'associació i ha decidit allunyar-se'n

→ **tirar el barret al foc**

plegar banderes *SV*, en senyal de desfeta, de desistir d'una empresa, etc. (IEC)

Més val que pleguem banderes, perquè ja està vist que no podem convèncer aquesta gent de llogar-nos el local (R-M)

→ **plegar el ram, vendre la casa i anar a lloguer, plegar veles, arriar la bandera, abaixar calces**

plegar el ram *SV*, cessar en un negoci o propòsit / desistir en un intent, deixar un ofici, una ocupació, etc. (R-M, EC)

Aquest botiguer haurà de plegar el ram; es pot dir que ja no té parròquia (R-M)

→ **aixecar el camp, tancar la botiga, vendre la casa i anar a lloguer, plegar banderes, plegar veles**

quedar en terra *SV*, no realitzar allò que hom es proposava (R-M)

Tots els seus companys van exercir la carrera però ell es va quedar en terra; mai no es va decidir a obrir un despatx (R-M)

→ **plegar veles**

tancar la botiga *SV*, plegar / no insistir en alguna cosa (R-M, *)

Si vols convèncer-nos d'acompanyar-te al viatge, ja pots tancar la botiga; no ens convenceràs pas (R-M)

→ **deixar córrer** (alguna cosa), **plegar el ram, aixecar el camp**

tirar el barret al foc *SV*, renunciar, irritat, a prosseguir una acció / descoratjar-se, deixar córrer alguna empresa, etc., per causa d'una contrarietat (R-M, EC)

Si continuen molestant-lo i no col·laboren amb ell, acabarà tirant el barret al foc i ho deixarà tot empantanegat / Tot li surt tan de revés, que n'hi hauria per tirar el barret al foc! (També s'usa amb la forma *tirar la gorra al foc*) (R-M, EC)

→ **plegar veles, estripar les cartes, pegar-se un toc a la barra, tirar la tovallola**

▷ **engegar** (algú o alguna cosa) **a rodar** (p.ext.)

treure's (alguna cosa) **de la barretina** *SV*, desistir / treure's del cap / no insistir en alguna cosa (R-M, EC, *)

Hauràs de treure't de la barretina això d'estudiar, perquè nosaltres no ens ho podem permetre

→ **deixar córrer** (alguna cosa), **treure's** (alguna cosa) **del cap**

▷ **no deixar** (alguna cosa) **de la mà** (ant.)

treure's (alguna cosa) **del cap** *SV*, desistir / no insistir en alguna cosa (R-M, *)

Treu-te del cap aquest projecte perquè és molt perillós (R-M)

→ **deixar córrer** (alguna cosa), **treure's** (alguna cosa) **de la barretina**

▷ **treure-li** (alguna cosa) **del cap** (a algú) (p.ext.)

DESITJAR

anar-se-li'n el cor cap a (a algú) *O*, tenir desig (d'alguna cosa), voler-la amb vehemència / tenir gran desig d'algú o d'alguna cosa (EC, *)
El cor se me'n va cap a aquell cotxe / El cor se me n'anava cap a aquell actor / El cor se me'n va cap enllà

→ **anar-se-li'n els ulls darrere** (a algú)

▷ **endur-se** (alguna cosa) **amb els ulls** (p.ext.)

anar-se-li'n els ulls darrere (a algú) *O*, tenir gran desig d'alguna cosa, mirar-la amb ganes d'obtenir-la (A-M)

Se me n'anaven els ulls darrere d'aquell pastís que feia tan bona pinta

→ **endur-se** (alguna cosa) **amb els ulls, anar-se-li'n el cor cap a** (a algú), **menjar-se** (algú o alguna cosa) **amb els ulls**

encendre-se-li els ulls (a algú) *O*, mirar una cosa o una persona molt fixament, àvidament, amb gran atenció o desig

Quan se la mirava se li encenien els ulls

→ **menjar-se** (algú o alguna cosa) **amb els ulls**, **endur-se** (alguna cosa) **amb els ulls** **endur-se** (alguna cosa) **amb els ulls** *SV*, tenir gran desig d'alguna cosa, mirar-la amb ganes d'obtenir-la (A-M)

S'endua el menjar amb els ulls; devia tenir una gana el pobre!

→ **anar-se-li'n els ulls darrere** (a algú), **encendre-se-li els ulls** (a algú), **deixar-hi els ulls**

▷ **anar-se-li'n el cor cap a** (a algú) (p.ext.), **ficar-se-li al cap** (a algú) (p.ext.)

esperar el messies *SV*, esperar algú o alguna cosa amb gran desig o il·lusió / desitjar intensament una cosa (A-M, Fr)

Li agradaria casar-se amb ella, però espera el messies perquè està promesa amb un altre i és del tot improbable que trenqui el prometatge

→ **esperar** (algú o alguna cosa) **com els jueus el messies**, **esperar** (algú o alguna cosa) **com qui espera el messies**

▷ **esperar** (algú o alguna cosa) **amb candelletes** (p.ext.)

esperar postes de sol i caps de setmana *SV*, esperar amb delit les hores de lleure, els dies de festa (EC)

Al Manelic li agrada ben poc treballar, sempre espera postes de sol i caps de setmana

→ **voler postes de sol i caps de setmana**

▷ **fer diumenge** (p.ext.)

estar mort per *SV*, estar molt enamorat d'algú, desitjar algú o alguna cosa freturosament (EC) *Està mort per la Marina / Està mort per comprar-se un cotxe nou*

→ **estar seny a perdre**, **estar boig** (per algú), **tenir un deliri per**

▷ **fer goig** (a algú) (inv.), **tenir-li el cor robat** (a algú) (inv.), **a mort** (p.ext.)

fer-se-li la boca aigua (a algú) *O*, sentir desig molt intens de menjar o beure una cosa molt agradable al gust (A-M)

Amb l'olor d'aquests préssecs se'm fa la boca aigua

→ **fer venir aigua a la boca** (a algú), **fer-se-li les dents llargues** (a algú)

▷ **venir-li de gust** (a algú) (p.ext.)

fer vots per *SV*, desitjar granment algú o alguna cosa / desitjar una cosa bona a algú (*, Fr) *Ha fet vots per capità / Faig vots per l'èxit de la teva missió / Fer vots per la guarició d'una persona, desitjar vivament que es guareixi* (*, Fr, IEC)

menjar-se (algú o alguna cosa) **amb els ulls** *SV*, mirar una cosa o una persona molt fixament, àvidament, amb gran atenció o desig (A-M) *Es va adonar que la desitjava perquè se la menjava amb els ulls / Es menjava tot el que hi havia a la botiga de queviures amb els ulls* (També s'usa amb la forma *menjar-se* (algú o alguna cosa) *amb la vista*)

→ **encendre-se-li els ulls** (a algú), **beure's** (algú o alguna cosa) **amb els ulls**, **anar-se-li'n els ulls darrere** (a algú)

no veure el moment (de fer alguna cosa) *SV*, desitjar l'execució prompta d'alguna cosa (IEC) *Sé que avui hi ha arròs per a dinar i com que m'agrada tant no veig el moment d'acabar aquest informe / Tinc tanta gana que no veig l'hora d'arribar a casa i dinar* (També s'usa amb la forma *no veure l'hora* (de fer alguna cosa))

→ **no veure l'hora i el punt** (de fer alguna cosa)

no veure l'hora i el punt (de fer alguna cosa) *SV*, tenir gran desig de fer alguna cosa (A-M)

S'avorria tant que no veia l'hora i el punt d'anar-se'n

→ **no veure el moment** (de fer alguna cosa)

posar-li la mel a la boca (a algú) *SV*, fer desitjar quelcom anticipant-ne les excel·lències / despertar a algú les ganes d'una cosa i no permetre-li que en frueixi, fer-lo delit (R-M, EC) *Li van dir que l'obsequiarien amb un viatge a Itàlia, i, després de posar-li la mel a la boca, se n'han desdit / Va posar-li la mel als llavis en dir-li que li regalaria un collaret amb un diamant i finalment li'n va comprar un de bijuteria* (També s'usa amb la forma *posar-li la mel als llavis* (a algú)) (R-M, *)

▷ **quedar amb la mel a la boca** (inv.), **deixar** (algú) **amb la mel a la boca** (p.ext.), **prometre el món i la bolla** (a algú) (p.ext.), **fer venir aigua a la boca** (a algú) (p.ext.)

■ **tenir un feble** (per alguna cosa) *SV*, tenir una debilitat per alguna cosa

La Núria té un feble pels dolços

→ **tenir un deliri** (per alguna cosa)

▷ **punt feble** (p.ext.)

venir-li de gust (a algú) *SV*, tenir ganes de (R-M)

Després de la fruita no em ve de gust menjar dolços. Ara em vindria de gust, en canvi, poder dormir una estona / Després de dinar li ve molt de gust fer la migdiada (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. en posició postverbal) (R-M, *)

→ **venir-li en grat** (a algú), **menjar pels ulls**

▷ **fer-se-li la boca aigua** (a algú) (p.ext.)

venir-li en grat (a algú) *SV*, ésser agradable (A-M)

Li venia en grat anar al cinema / No em ve gens en grat d'anar-hi (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. en posició postverbal)

→ **venir-li de gust** (a algú)

▷ **venir de grat** (a algú) (v.f.)

vol i dol *SCoord*, tenir desig i por d'una cosa al mateix temps / tenir ensems desig i por d'una cosa (IEC, EC)

No sap si acceptar aquella feina, li agrada molt, però hi troba alguns inconvenients, vol i dol

voler postes de sol i caps de setmana *SV*, esperar amb delit les hores de lleure, els dies de festa (EC)

Sempre vol postes de sol i caps de setmana i, en canvi, hauria de treballar més

→ **esperar postes de sol i caps de setmana**

DESLIGAT

■ **deixar-se anar els cabells** *SV*, treure el llaç, goma o cinta que recollia els cabells per dur-los solts

Laura, si et deixes anar els cabells, estaràs més bonica / Amb els cabells deixats anar se li fan molts embolics (També s'usa amb la forma *deixats anar*, la qual denota els cabells)

▷ **trossar-se el cabell** (ant.), **cua de cavall** (p.ext.)

DESLLIURAR-SE

fugir de la crema *SV*, escapar d'un mal que els altres han sofert (R-M)

Ell és l'únic que ha fugit de la crema; la resta de la família són al llit engripats (R-M)

→ **salvar-se de la crema**

▷ **aixecar el vol** (p.ext.)

salvar-se de la crema *SV*, ésser exceptuat d'una situació adversa (IEC)

Ell és l'únic que s'ha salvat de la crema; la resta de la família són al llit engripats / Tots aquells que hi havien intervingut foren sancionats, però ell, per sort, va salvar-se de la crema; encara no sap per què no el van castigar (R-M)

→ **fugir de la crema**

▷ **aixecar el vol** (p.ext.)

DESLLORIGADOR

pedra filosofal *SN*, clau d'una qüestió; desllorigador (EC)

Cal trobar la pedra filosofal. Un cop encertem la font del problema, la solució serà fàcil d'oferir

▷ **el quid de la qüestió** (p.ext.), **la quinta essència** (p.ext.)

DESLLUÏT

■ **passat per aigua** *SA*, es diu per a referir-se a un fet, esdeveniment, etc., decebedor, que ha perdut lluïment

Com que va fer molt de fred i molt de vent, l'acte que havia organitzat l'associació de veïns va ésser passat per aigua

▷ **aigualir la festa** (a algú) (p.ext.)

DESMAI

cobriment de cor *SN*, defallença / fet de perdre les forces físiques o morals (R-M, *)

En rebre la notícia va tenir un cobriment de cor i van haver de retornar-lo / Si li donen tants disgustos, qualsevol dia tindrà un cobriment de cor (R-M, *)

▷ **mala gana** (p.ext.), **pèrdua dels sentits** (p.ext.)

mala gana *SN*, desmai, acubament (A-M)

Li ha agarrat una mala gana (A-M)

▷ **cobriment de cor** (p.ext.)

[Benassal, Val. (A-M)]

pèrdua dels sentits *SN*, desmai / el fet de perdre les forces físiques durant una estona breu (Fr, *)
La seva pèrdua dels sentits va preocupar tots els presents a la sala

▷ **perdre els sentits** (p.ext.), **cobriment de cor** (p.ext.)

DESMAIAR-SE

caure en basca *SV*, desmaiar-se / sofrir una síncope, perdre la força vital (R-M, *)

Feia estona que havia caigut en basca i no re-venia (R-M)

→ **perdre el món de vista, perdre el coneixement, perdre els esperits, perdre els sentits, perdre sa tramuntana de vista, caure rodó**

▷ **tornar en si** (ant.)

caure rodó *SV*, caure completament i sense oscil·lacions; caure feixugament (A-M)

Va tenir una baixada de tensió i quan ningú no s'ho esperava va caure rodó a terra; va estar inconscient ben bé dos minuts

→ **caure en basca, perdre el coneixement, perdre el món de vista, perdre els esperits, perdre els sentits**

▷ **tornar en si** (ant.)

perdre el coneixement *SV*, desmaiar-se / sofrir una síncope, perdre la força vital (IEC, *)

Amb la caiguda va perdre el coneixement i va estar una bona estona sense retornar-se / Ens vàrem espantar molt perquè sobtadament va perdre el coneixement (R-M)

→ **perdre els sentits, caure en basca, perdre el món de vista, perdre els esperits, perdre sa tramuntana de vista, caure rodó**

▷ **cobrar el coneixement** (ant.), **tornar en si** (ant.), **no ésser d'aquest món** (p.ext.)

perdre el món de vista *SV*, desmaiar-se, perdre els sentits / sofrir una síncope, perdre la força vital (R-M, *)

Li va rodar el cap i va perdre el món de vista; sort que no va arribar a caure (R-M)

→ **perdre el coneixement, perdre sa tramuntana de vista, perdre els esperits, perdre els sentits, caure en basca, caure rodó**

▷ **tornar en si** (ant.)

perdre els esperits *SV*, desmaiar-se, perdre la força vital (EC)

Quan va rebre aquella mala notícia va perdre els esperits

→ **perdre el coneixement, perdre el món de vista, perdre els sentits, perdre sa tramuntana de vista, caure en basca, caure rodó**

▷ **tornar en si** (ant.)

perdre els sentits *SV*, desmaiar-se, perdre la sensibilitat (A-M)

Van trobar estirat a terra un home que havia perdut els sentits i el van auxiliar (R-M)

→ **perdre el coneixement, perdre el món de vista, perdre sa tramuntana de vista, caure en basca, caure rodó**

▷ **recobrar els sentits** (ant.), **tornar en si** (ant.), **pèrdua dels sentits** (p.ext.), **no ésser d'aquest món** (p.ext.)

perdre sa tramuntana de vista *SV*, perdre els sentits, desmaiar-se / sofrir una síncope, perdre la força vital (A-M, *)

En aquell local feia molta calor i va perdre sa tramuntana de vista

→ **perdre el món de vista, perdre el coneixement, perdre els esperits, perdre els sentits, caure en basca**

▷ **tornar en si** (ant.)

[Mall. (A-M)]

DESMAIAT

no ésser d'aquest món *SV*, haver perdut el coneixement (R-M)

El cop va ser tan fort que durant una bona estona no era d'aquest món; no sabia què em passava (R-M)

▷ **perdre el coneixement** (p.ext.), **perdre els sentits** (p.ext.)

DESMANTELLAT

■ **no quedar un clau a la paret** *O*, algun lloc, quedar buit perquè n'han tret els objectes que habitualment l'ocupen

Després de la visita dels lladres, no queda un clau a la paret en aquella casa

▷ **no deixar un clau a la paret** (inv.)

DESMEMORIAT

anar-se'n del cap *SV*, perdre la memòria, especialment a causa de l'edat

Ja és molt vell i a vegades se'n va del cap i no coneix ni la seva família / Ja és ben trist que una persona tan valenta se'n vagi del cap, ara que és gran (R-M, *)

▷ **tenir una memòria d'elefant** (ant.), **tenir una memòria de mosquit** (p.ext.)

tenir una memòria de mosquit *SV*, tenir poca memòria

No es recorda mai de l'aniversari de la seva parella, té una memòria de mosquit / No sap el dia que viu, té una memòria de mosquit

▷ **tenir una memòria d'elefant** (ant.)

DESMENTIMENT

de ca *SConj*, negació desmentint (R-M)

Diuem que han treballat molt? I ca!, jo veig la mateixa pila de feina per fer (R-M)

→ **ni de noves; ca, barret; i un colló de mico, i un be negre amb potes rosses**

▷ **i jo que et crec** (p.ext.)

ni de noves *SConj*, expressió de desmentiment / ni pensar-hi! Es diu per a intensificar la negació (R-M, A-M)

Dius que ja pot estar content amb el que li has donat? Ni de noves!, ell no en té mai prou (S'usa en contextos negatius) (R-M)

→ **ni de lluny; ca, barret; i ca; ni de molt; ni de bon tros**

● **ni noves** (Mall.)

[Men. (A-M)]

DESMENTIR

fer mentider (algú, d'alguna cosa) *SV*, sostenir o demostrar que menteix / dir que algú ha parlat falsament (IEC, A-M)

Això que dic és cert, i ningú no me'n farà mentider (EC)

→ **fer mentir** (algú, d'alguna cosa)

fer mentir (algú, d'alguna cosa) *SV*, fer algú mentider d'alguna cosa / sostenir o demostrar que menteix (IEC, EC)

La realitat de vegades fa mentir els refranys / Això fa mentir el proverbi que diu... / L'han fet mentir de les barbaritats comeses (IEC, EC, *)

→ **fer mentider** (algú, d'alguna cosa)

▷ **posar** (alguna cosa) **al descobert** (p.ext.), **posar** (alguna cosa) **de manifest** (p.ext.)

DESMEREIXEDOR

no guanyar l'aigua que beu *SV*, no merèixer paga (A-M)

En Bartomeu no guanya l'aigua que beu. De fet, té un sou molt bo i no fa res en tot el sant dia [Cat. (A-M)]

DESMESURADAMENT

amb bogeria *SP*, d'una manera desmesurada *Les maduixes m'agraden amb bogeria / L'estimava amb bogeria* (EC, *)

→ **com una mala cosa, una cosa de no dir, amb deliri**

▷ **en excés** (p.ext.)

en excés *SP*, passant del just / de manera que ultrapassa els límits normals o deguts (R-M, A-M) *Ha begut en excés i ara li roda el cap / L'has renyat en excés; al cap i a la fi és un infant / L'odiava en excés* (R-M, R-M, *)

→ **fora mesura, ultra mesura, sobre manera, en demesia, a l'excés, amb excés, de mala manera, en extrem, més del compte, una cosa per demés**

▷ **de més** (p.ext.), **amb bogeria** (p.ext.), **amb escriu** (p.ext.)

DESMESURAT

de por *SP*, grandíssim, moltíssim (IEC)

Hi havia una gentada de por, un desgavell de por (IEC)

→ **de l'hòstia, de ca l'ample, de cal Déu, fer por, del diable, de tots els déus, de campionat**

- ▷ **de consideració** (p.ext.), **de cavall** (p.ext.), **de mort** (p.ext.)

de set soles *SP*, locució que reforça el nom que acompanya, que generalment té sentit pejoratiu (IEC)

És un ruc de set soles! (IEC)

del diable *SP*, qualificació que hom aplica a alguna cosa extraordinària, desmesurada (EC)
A causa de l'accident s'ha creat un embús del diable / Han armat un escàndol de cent mil diables! (També s'usa amb les formes de cent mil diables, de mil diables i de tots els diables) (*, EC)

▷ **de por**

▷ **de consideració** (p.ext.)

ésser un cavall desfermat *SV*, ésser desmesurat en els hàbits, no obeir sinó la pròpia llei (EC)
Aquesta noia és un cavall desfermat, no hi ha qui pugui dominar-la

→ **no tenir mesura**

no tenir mesura *SV*, ésser desmesurat en els hàbits / sense moderació (*, EC)

No tenia mesura a l'hora de demostra-li el seu afecte / Feia donatius sense mesura (També s'usa amb la forma sense mesura) (*, EC)

→ **no tenir mida, ésser un cavall desfermat**

▷ **amb mesura** (ant.), **amb excés** (p.ext.), **ultra mesura** (p.ext.), **fora mesura** (p.ext.), **no tenir fi** (p.ext.)

DESMILLORAT

■ **fet un cromó** *SA*, expressió usada per a referir-se a algú que està molt desmillorat, amb mal aspecte

El vaig trobar fet un cromó; la malaltia l'ha deixat molt dèbil i desmillorat

→ **fet una merda**

▷ **fer mala cara** (p.ext.)

DESNERIT

ésser un avortí *SV*, desnerit / estar poc fet corporalment, minsament desenvolupat (Fr, *)

Té divuit anys, però és un avortí: sembla un nen de dotze anys

→ **ésser un gastament** (algú), **com un cuc d'aglà**

ésser un gastament (algú) *SV*, (ésser una) persona petita, raquíca, molt flaca (A-M)

És un gastament d'home (A-M)

→ **ésser un avortí, ésser una mòmia** (algú), **ésser poca cosa** (algú), **com un cuc d'aglà**

[Emp., Vallès, Barc. (A-M)]

mico filós *SN*, persona desnerida, d'aspecte ridícul (A-M)

Creus que em pots parlar d'aquesta manera, mico filós? / Com que és una persona que gairebé passa desapercebuda, sembla un mico filós

→ **mitja tita, mitja cerilla, ésser poca cosa** (algú)

■ **mitja tita** *SQ*, escanyolit, de complexió feble
T'atreveixes a amenaçar-me, mitja tita? / És un mitja tita i un covard

→ **mitja merda, mitja cerilla, ésser poca cosa** (algú), **mico filós**

▷ **prim com una neula** (p.ext.)

DESOBEIR

fer cas omís de *SV*, desobeir / no obeir una ordre, un manament, etc. (Fr, *)

Sempre fa cas omís de les ordres que li donen

→ **passar per sobre de**

▷ **fer cas de** (ant.)

posar-se les sabates a retaló *SV*, desobeir, resistir-se a fer allò que altrí mana (A-M)

Mai no fa el que li manen, sempre es posa les sabates a retaló

▷ **abaixar el cap** (ant.), **alçar la cresta** (p.ext.)

DESOCUPAR-SE

deixar de les mans (alguna cosa) *SV*, deixar d'ocupar-se d'alguna cosa (EC)

Va deixar de les mans el seu negoci de cosmètics durant molt de temps

→ **deixar jeure** (alguna cosa), **deixar dormir** (alguna cosa)

▷ **no deixar** (alguna cosa) **de la mà** (ant.), **fer-se càrrec de** (ant.), **deixat de la mà de Déu** (inv.)

DESOCUPAT

els sense feina *SD*, desocupat / part de la població que no té una ocupació, que es troba a l'atur (EC, *)

La crisi augmenta el nombre dels sense feina (EC)

▷ **població activa** (ant.), **classe passiva** (p.ext.)

DESOIR

ésser sord (a alguna cosa) *SV*, desoir / fingir no oir, o obrar sense atendre allò que altrí diu (Fr, *)

És sord a tots els consells que li donen / És sord a la veu de la consciència i per això les coses li surten malament

→ **fer el sord, tancar l'orella** (a alguna cosa), **fer orelles de marxant**

fer orelles de marxant *SV*, desatendre / algú, fingir que no sent allò que li diuen, fer com si no ho sentís (R-M, *)

Sempre que li demanen que ajudi en les feines de casa fa orelles de marxant per tal de deslliurar-se de fer-les

→ **fer el sord, fer orelles de mercader, fer l'orella sorda, fer orelles de cònsol, entrar-li per una orella i sortir-li per l'altra** (a algú), **ésser sord** (a alguna cosa), **escoltar** (alguna cosa) **amb orelles de ruc**

▷ **fer el sonso** (p.ext.), **tant se li'n dóna** (a algú) (p.ext.)

sentir ploure *SV*, desoir, desentendre's (R-M)

No t'escarrassis a explicar-ho; per ell és sentir ploure: no hi posa atenció (R-M)

→ **fer el distret, fer l'angelot**

tancar l'orella (a alguna cosa) *SV*, no voler fer cas. Desoir (R-M)

Tanca l'orella a tot el que no estigui d'acord amb el que ell fa / Quan no vol escoltar, tanca l'orella i ja està (El complement es pot ometre) (R-M, *)

→ **tapar-se les orelles, ésser sord** (a alguna cosa)

▷ **fer el sonso** (p.ext.), **fer el paper de met** (p.ext.)

DESOLAR

passar (alguna cosa) **a foc i a ferro** *SV*, desolar / matar-ho i destruir-ho tot (Fr, *)

Després que passessin aquell territori a foc i a ferro vam venir nosaltres i ho vam reconstruir (S'usa amb noms que denoten campaments, ciutats, territoris, etc. com a complement)

→ **passar** (alguna cosa) **a foc i a flama, passar-ho tot a sang i a foc, posar** (alguna cosa) **a foc i a flama**

▷ **fer abat de** (p.ext.)

passar (alguna cosa) **a foc i a flama** *SV*, matar-ho i destruir-ho tot (A-M)

Van passar la contrada a foc i a flama i no va quedar-ne res (S'usa amb noms que denoten campaments, ciutats, territoris, etc. com a complement)

→ **passar-ho tot a sang i a foc, passar** (alguna cosa) **a foc i a ferro, posar** (alguna cosa) **a foc i a flama**

▷ **fer abat de** (p.ext.)

passar-ho tot a sang i a foc *SV*, tractar la gent o les coses d'una manera destructora, sense pietat, sense respectar res (A-M)

Ho passaren tot a sang i a foc i el poble va desaparèixer (També s'usa amb la forma *passar-ho a foc i a sang*)

→ **passar** (alguna cosa) **a foc i a flama, passar** (alguna cosa) **a foc i a ferro, posar** (alguna cosa) **a foc i a flama**

▷ **fer abat de** (p.ext.)

DESOLAT

no guanyar (per a alguna cosa) *SV*, expressió per a indicar que hom sofreix alguna cosa amb gran freqüència (EC)

En aquesta casa, no guanyem per a disgustos (Només s'usa amb noms que denoten disgustos, maldecaps, etc. com a complement de la preposició)

▷ **tenir una pena al cor** (p.ext.), **rosegar-li el cor** (a algú) (p.ext.)

DESORDENADAMENT

a borbolls *SP*, tumultuosament i amb intermitències (IEC)

La gent sortia a borbolls (EC)

→ **a borbollons, a borbollades, a patolls, a forfolions, a onades**

a la grega *SP*, de manera confusa, en desordre (A-M)

No té gens de compte; tot ho fa a la grega i li surt de qualsevol manera / Actua a la grega (R-M, *)

→ **de qualsevol manera, no haver-hi ordre ni concert, no tenir ordre ni concert**

a patolls *SP*, atropelladament / a grups confusos, desordenats (R-M, IEC)

Els reclutes sortien a patolls de la caserna (Fr)

→ **a borbolls, a borbollons, a borbollades, a salts i a bots, a forfolions**

▷ **de qualsevol manera** (p.ext.)

com Déu vol *SAdv*, [anar] de qualsevol manera, sense ordre ni esment de ningú (A-M)

Viuen com Déu vol / Van passar un cap de setmana molt relaxat, van anar així com Déu vol (També s'usa amb la forma *així com Déu vol*)

→ **de qualsevol manera**

de qualsevol manera *SP*, desordenadament / sense cap ordre (R-M, *)

Ho va trobar tot escampat per la taula de qualsevol manera (R-M)

→ **com Déu vol, dessús dejús, a la grega**

▷ **en ordre** (ant.), **no haver-hi ordre ni concert** (p.ext.), **no tenir ordre ni concert** (p.ext.), **a patolls** (p.ext.), **a rajaploa** (p.ext.), **a cops i empentes** (p.ext.)

dessús dejús *SAdv*, desgavellat / sense cap ordre (EC, *)

Sempre fa les coses dessús dejús

→ **damunt davall, de qualsevol manera**

DESORDENAT

a tres quarts de quinze *SP*, de manera desordenada (R-M)

En aquesta casa tot va a tres quarts de quinze; no hi ha cap ordre / Té els papers a tres quarts de quinze i no troba res del que li he demanat (R-M, *)

→ **no haver-hi ordre ni concert, no tenir ordre ni concert**

▷ **fer anar el de dalt a baix** (p.ext.)

anar en orri *SV*, anar o estar de qualsevol manera, desordenadament, no gens bé (A-M)

En aquesta casa tot va en orri, no hi ha manera de trobar res al seu lloc / Si no hi poses més interès, la teva hisenda anirà en orri; no en trauràs cap benefici mai / Està en orri, desordenat i brut (També s'usa amb el verb *estar*) (*, R-M)

→ **en doina**

● **anar a orri** (Val.), **anar en orris** (Barc., Tarr.)

[Emp., Vic, Tortosa, Bal. (A-M)]

damunt davall *SAdv*, sense cap ordre / desgavellat (R-M, EC)

Hem de canviar de pis i ho tenim tot damunt davall a punt d'empaquetar-ho (R-M)

→ **dessús dejús**

en doina SP, [ésser] tret del seu lloc i posat en moviment, fet anar d'una part a l'altra (IEC) *No és gens endreçat, tot ho té en doina; per això mai no troba el que busca* (R-M)

→ **en renou, damunt davall, no haver-hi ordre ni concert, no tenir ordre ni concert, no haver-hi pany que tanqui, no haver-hi pany que servi**

▷ **estar a condret** (ant.), **tenir** (alguna cosa) **en condret** (ant.)

en renou SP, fora de lloc i en moviment (R-M) *Vol canviar els mobles de lloc i tot ho té en renou / Fer-ho anar tot en renou* (R-M, EC)

→ **en doina, no haver-hi ordre ni concert, no tenir ordre ni concert**

ésser una olla SV, haver-hi molt desordre, manca d'organització, etc. (EC)

Aquella botiga és una olla; no saben ni el que tenen / El programa de la festa era una olla (R-M, Fr)

→ **olla de grills, olla de cargols, olla de cols, ésser grec, niu de puputs, can penja-i-despenja**

no haver-hi ordre ni concert SV, anar tot malament / haver-hi un gran desordre (R-M, EC) *En aquella casa no hi havia ordre ni concert; tothom volia manar / A la rereguarda no hi havia ordre ni concert / Treballa sense ordre ni concert* (També s'usa amb la forma *sense ordre ni concert*) (R-M, EC, EC)

→ **no tenir ordre ni concert, no haver-hi pany que tanqui, no haver-hi rei ni roc, en doina, no tenir cap ni peus** (alguna cosa), **en renou, a tres quarts de quinze, a la grega, no haver-hi pany que servi, niu de puputs**

▷ **de qualsevol manera** (p.ext.)

no haver-hi pany que servi SV, no haver-hi ordre ni concert, anar tot en doina / haver-hi un gran desordre (EC, *)

En aquella casa estan molt desorganitzats, no hi ha pany que servi (També s'usa amb la forma *no haver-hi pany que servi ni romana que tregui*)

→ **no haver-hi ordre ni concert, en doina no haver-hi pany que tanqui** SV, anar tot malament (R-M)

Com vols que el negoci progressi? Si no hi ha pany que tanqui! Tot va de qualsevol manera (R-M)

→ **no haver-hi ordre ni concert, no haver-hi pany que servi, en doina**

no haver-hi rei ni roc SV, no haver-hi manera d'arreglar quelcom; anar tot malament / no haver-hi regit, no existir l'autoritat, l'ordre, a tal o tal lloc (es diu per a fer referència al rei i al roc o torre del joc d'escacs) (R-M, A-M)

Aquí no hi ha rei ni roc i si no provem d'entendre'ns no arreglarem res (R-M)

→ **no haver-hi ordre ni concert, no tenir ordre ni concert**

no tenir ordre ni concert SV, anar tot malament / haver-hi un gran desordre (R-M, EC)

Aquest escrit que m'has presentat no té ordre ni concert (També s'usa amb la forma *sense ordre ni concert*)

→ **no haver-hi ordre ni concert, no haver-hi pany que tanqui, no haver-hi rei ni roc, en doina, no tenir cap ni peus** (alguna cosa), **en renou, a tres quarts de quinze, a la grega**

▷ **de qualsevol manera** (p.ext.)

DESORDRE

ca la Quica SN, lloc on hi ha desordre, on la gent no s'entén, on tothom mana i no mana ningú (A-M) *Això és ca la Quica; es nota que els pares són de vacances*

→ **can Seixanta, can Xauxa, can Taps, can Pixa, can penja-i-despenja**

[Barc. (A-M)]

can Garlanda SN, on tot és desordre (R-M)

Tot era ple d'entrebancs, caixes, paquets i mobles fora de lloc; era can Garlanda (R-M)

→ **can Seixanta, can Taps, casa de bojós, can Xauxa, el país de Xauxa**

■ **can Pixa** SN, un lloc on tothom fa el que vol, on no hi ha autoritat ni ordre establert *Això és can Pixa; algú haurà de venir i posar-hi ordre*

→ **can Seixanta, ca la Quica, can Xauxa, el país de l'olla**

can Seixanta SN, lloc on tothom fa el que vol, on hi ha un gran desordre, un gran desgavell / un lloc on tothom fa el que vol, on no hi ha autoritat ni ordre establert (IEC, EC)

Allò és can Seixanta; ja cal que procureu organitzar-ho una mica més bé (R-M)

→ **can Garlanda, can Xauxa, can Taps, can Pixa, casa de barrets, ca la Quica, can penja-i-despenja, el país de l'olla**

▷ **xafarranxo de combat** (p.ext.)

can Taps SN, on tot és desordre (R-M)

Aquesta oficina és can Taps. Tothom hi fa el que vol (R-M)

→ **can Garlanda, can Seixanta, ca la Quica, casa de barrets**

■ **can Xauxa** SN, lloc on tothom fa el que vol, on hi ha un gran desordre, un gran desgavell, on no hi ha autoritat ni ordre establert *Això és can Xauxa; necessiten algú que els organitzi*

→ **can Seixanta, ca la Quica, can Pixa, can Garlanda**

casa de barrets SN, lloc on hi ha molt de desordre / lloc on regna un gran desordre, on tothom fa el que li sembla (R-M, IEC)

Això sembla una casa de barrets; ningú no fa el que li encarreguen / Aquella biblioteca era una casa de barrets: cap llibre no era al seu lloc (R-M)

→ **can Seixanta, casa de putes, can Taps, casa de bojós, cort de porcs, olla de bruixes, olla de cargols, olla de grills**

casa de bojós SN, desordre / lloc on regna un gran desordre, on tothom fa el que li sembla (Fr, *)
Endreça el menjador, que sembla una casa de bojós

→ **olla de cargols, can Garlanda, casa de barrets, casa de putes**

▷ **xafarranxo de combat** (p.ext.)

casa de putes SN, lloc on regna un gran desordre, on tothom fa el que li sembla (IEC)
Aquí no hi ha qui s'hi entengui; sembla una casa de putes (R-M)

→ **casa de barrets, casa de bojós, olla de bruixes, olla de cargols, olla de grills**

cort de porcs SN, expressió usada per a referir-se a un lloc on hi ha un gran desordre
La teva habitació sembla una cort de porcs / Té la cuina feta una cort (També s'usa simplement amb el nom cort)

→ **olla de grills, olla de cargols, casa de barrets, can penja-i-despenja**

el país de l'olla SD, on cadascú fa el que vol (R-M)
Ell no es subjecta a normes; li caldria viure al país de l'olla, on tot va de qualsevol manera (R-M)

→ **el país de Xauxa, can Seixanta, can Pixa**

farrigo-farrago SN, conjunt de coses mal ordenades, inconnexes, mal compreses (IEC)
La teva habitació és un farrigo-farrago, ja cal que l'ordenis abans que arribi la tieta [Reduplicatiu]

niu de puputs SN, enrenou, confusió, lloc ple de desordre / tenir, una cosa o un lloc, molt desordre (*, Fr)
A veure quan endreces la teva habitació, que sembla un niu de puputs!

→ **olla de cols, ésser una olla, no haver-hi ordre ni concert, can penja-i-despenja**

olla de bruixes SN, [haver-hi] gran confusió (R-M)
Aquella oficina és una olla de bruixes; no hi aclariràs mai res com cal (R-M)

→ **olla de cargols, mercat de Calaf, olla de grills, olla de cols, casa de barrets, casa de putes**

olla de cargols SN, [ésser] un enrenou i una confusió (R-M)
Cridaven, gesticulaven, anaven d'un costat a l'altre; allò era una olla de cargols (R-M)
→ **olla de grills, orgue de gats, olla de bruixes, olla de cols, ésser una olla, casa de bojós, cort de porcs, casa de barrets, casa de putes**

olla de cols SN, [haver-hi] enrenou, confusió / [ésser] ple de desordre (R-M, A-M)

*Me'n vaig anar d'avorrit; allò era una olla de cols; no era possible entendre'ns / Vés a endreçar la teva habitació, que sembla una olla de cols! / És un despistat, és una olla de cols! (R-M, *, *)*

→ **olla de grills, olla de cargols, poti-poti, mercat de Calaf, olla de bruixes, ésser una olla, niu de puputs**

[Cat. (A-M)]

olla de grills SN, [ésser] un enrenou i una confusió (R-M)

Allò era una olla de grills; mai no havia assistit a una reunió tan esvalotada (R-M)

→ **olla de cols, olla de cargols, olla de bruixes, ésser una olla, cort de porcs, casa de barrets, casa de putes**

poti-poti SN, desgavell, desori (EC)

Malgrat el poti-poti que hi ha hagut, la festa ha anat molt bé (IEC)

→ **olla de cols**

[Reduplicatiu]

DESORGANITZAT

ésser una olla SV, haver-hi molt desordre, manca d'organització, etc. (EC)

Aquesta agència d'informació és una olla; no saben què duen entre mans; no et solucionaran res (R-M)

▷ **ésser una olla** (algú) (p.ext.)

DESORIENTAR-SE

(fig.)

perdre el nord SV, desorientar-se, esgarriar-se / perdre l'orientació, deixar de veure clar el que cal fer (IEC, EC)

Des que va morir la seva esposa ha perdut el nord i no té esma de viure

→ **perdre la carta de navegar, perdre el quest, perdre el rumb, perdre l'esma, perdre sa tramuntana de vista**

▷ **sense nord** (p.ext.)

perdre el quest SV, perdre tota noció del camí que cal seguir per a la consecució de quelcom (IEC)
Les companyies que té li faran perdre el quest; són uns baliga-balagues (R-M)

→ **perdre el nord, perdre la carta de navegar, perdre l'esma**

▷ **anar de mal en pitjor** (p.ext.)

perdre el rumb SV, extraviar-se / deixar de veure clar el que cal fer (R-M, *)

Planeja bé aquesta investigació i segueix una línia concreta; si divagues d'un procediment a l'altre, és fàcil que perdís el rumb i no sabràs com sortir-te'n / Camina ben dret i no perdís el rumb (R-M)

→ **anar a la deriva, perdre el nord**

perdre l'esma SV, perdre la facultat de l'orientació, de saber per on es va o què es fa (IEC)

Es va trobar a les fosques, però no va perdre l'esma i va saber trobar la porta / Un petit canvi en el sistema de selecció li féu perdre l'esma (R-M)

→ **perdre el nord, perdre el quest, perdre la carta de navegar, perdre sa tramuntana de vista**

perdre la carta de navegar *SV*, perdre el nord, romandre desorientat (EC)

Està molt bé conèixer tots els ambients i saber com és el món que ens envolta, però alerta a perdre la carta de navegar, perquè molts es queden enredats i no saben com tornar al seu lloc (R-M)

→ **no saber per on navega, perdre el quest, no saber per quin mar navega, perdre el nord, anar a la deriva, perdre l'esma**

▷ **saber la carta de navegar (ant.), anar de mal en pitjor** (p.ext.)

perdre sa tramuntana de vista *SV*, perdre el nord, l'orientació (A-M)

Aquest perd sa tramuntana de vista fàcilment

→ **perdre el rumb, perdre l'esma, perdre el nord, perdre el camí**

[Mall. (A-M)]

DESORIENTAT

1. que ha perdut l'orientació

no saber on té la mà dreta *SV*, estar desorientat (EC)

S'ha perdut, no sap on té la mà dreta / Quan vam anar a la torre dels oncles ens vam perdre per la urbanització; no sabíem on teníem la mà dreta

→ **no saber quina és la mà dreta**

▷ **perdre el camí** (p.ext.), **sortir a camí** (p.ext.)

no saber quina és la mà dreta *SV*, estar desorientat (EC)

Quan ens perdem al bosc no sabem quina és la mà dreta / Es van perdre i no sabien quina era la mà dreta

→ **no saber on té la mà dreta**

2. (fig.) que no està segur de com són les coses, d'allò que ha de fer

a cegues *SP*, amb ofuscació, sense reflexionar (R-M)

Sempre actuava a cegues; li mancava el sentit de la responsabilitat (R-M)

→ **a les palpentes, no saber per on navega**

a les palpentes *SP*, sense cap mena d'orientació (R-M)

En aquesta qüestió vaig a les palpentes; no m'han donat cap mena de referència que em pugui orientar (R-M)

→ **a cegues, a l'endeví, anar venut, no saber per quin mar navega**

▷ **a la bona de Déu** (p.ext.), **a ulls clucs** (p.ext.), **a cegues** (p.ext.)

anar a la deriva *SV*, anar sense direcció (R-M)
Els seus afers van a la deriva; no té prou capacitat per a dominar-los (R-M)

→ **perdre el quest, perdre la carta de navegar, perdre el rumb**

anar de gambirot *SV*, estar sense orientació / anar malament (*, R-M)

Abans el vèiem molt content, però fa una temporada que em sembla que va de gambirot, perquè està molt preocupat pel negoci (R-M)

→ **sense nord**

▷ **amb els braços caiguts** (p.ext.), **anar a mal borràs** (p.ext.)

anar venut *SV*, estar desorientat per falta de pràctica o d'experiència en una cosa (IEC)

No li van explicar com funciona la màquina nova i ara va venut i no la sap engegar (També s'usa amb el verb estar i amb el modificador ben en posició preadjectival)

→ **no saber a quina paret tocar, no saber on fer cap, a les palpentes**

▷ **veure-se'n un bull** (p.ext.)

ésser una olla (algú) *SV*, pensar, obrar, etc., absurdament (IEC)

En Pere és una olla des que alterna les dues feines

→ **ésser un desastre** (algú)

▷ **ésser una olla** (p.ext.), **estar si ve no ve** (p.ext.)

no saber a quina paret tocar *SV*, no saber com resoldre una qüestió greu (R-M)

*Les coses s'han anat complicant i ara el pobre home ja no sap a quina paret tocar; ha utilitzat tots els mitjans que tenia, sense cap resultat positiu / Amb la crisi, s'havia quedat endeutat i no sabia a quina paret tocar (R-M, *)*

→ **no saber on fer cap, no saber on dar-les, anar venut, no saber a quina porta trucar**

▷ **veure-se'n un bull** (p.ext.), **no saber per quin cap posar-s'hi** (p.ext.)

■ **no saber on dar-les** *SV*, no saber on anar

No sabia on dar-les, estava ben desorientat / Camina amunt i avall sense saber on dar-les

→ **no saber on té la mà dreta, no saber on fer cap**

▷ **no saber on dar-la** (v.f.)

no saber on fer cap *SV*, estar desorientat / no saber com resoldre una qüestió greu (R-M, *)

*Ja ho ha provat tot i tot li ha fallat; ja no sap on fer cap per trobar la solució / No sabia on havia de fer cap, després del que li havia dit / No sé què haig de fer, no sé on fer cap (R-M, *, *)*

→ **no saber a quina paret tocar, no saber on dar-les, anar venut**

no saber per on navega *SV*, desorientar-se / anar perdut en un assumpte, un afer, etc. (R-M, *)

*Pel que diu es veu ben bé que en aquesta qüestió no sap per on navega; no té idea de res / Durant aquella època de la seva vida, no sabia per on navegava / Semblava que no sabies per on navegaves (R-M, *, *)*

→ **perdre la carta de navegar, no saber per quin mar navega, a cegues**

▷ **sense tímó** (p.ext.)

no saber per quin mar navega SV, desorientar-se / anar perdut en un assumpte, un afer, etc. (Fr, IEC)

No sap per quin mar navega, no coneix el terreny de les finances i necessita assessorament / Deixa'm ajudar-te, que no saps per quin mar navegues / No sabien per quin mar navegaven, necessitaven algú que els orientés (També s'usa amb la forma no saber per quines aigües navega)

→ **no saber per on navega, perdre la carta de navegar, a les palpentes, no saber on té la mà dreta**

▷ **no saber per quina mar navega** (v.f.)

sense nord SP, sense orientació (R-M)

Va per la vida sense nord; no sap què vol ni es proposa cap fi (R-M)

→ **sense tímó, anar de gambirot, perdre el nord**

▷ **a la bona de Déu** (p.ext.), **a la ventura** (p.ext.)

sense tímó SP, sense orientació. Sense propòsit (R-M)

Per la vida no es pot anar sense tímó; cal estar preparat per circumstàncies molt adverses (R-M)

→ **sense nord**

▷ **perdre el tímó** (p.ext.), **a la bona de Déu** (p.ext.), **no saber per on navega** (p.ext.)

tocar glorificat a matines SV, anar desorientat (R-M)

No està mai al corrent de res; sempre toca glorificat a matines; no n'encerta ni una (R-M)

▷ **glorificat, toca matines** (v.f.); **contestar glorificat a matines** (p.ext.)

DESPACIENTAR

acabar els calés SV, acabar la paciència, no poder aguantar més (R-M)

Aquest noi acaba els calés amb les seves impertinències / Amb la seva impertinència m'ha acabat els calés i no m'he pogut aguantar de contestar-li (També s'usa amb la forma acabar els quartos) (R-M)

→ **acabar els torrons, acabar la paciència, cremar-li les sangs** (a algú)

acabar els torrons SV, acabar la paciència / no poder aguantar més (R-M, *)

Prou de discussions; ja he acabat els torrons, me'n vaig de casa / Aquesta espera tan llarga ens ha acabat els torrons; ja no tenim ni ganes de veure'l (, R-M)*

→ **acabar els calés, acabar la paciència, cremar-li les sangs** (a algú), **perdre la paciència, acabar-se-li la corda** (a algú)

DESPARAR

desparar taula SV, desguarnir la taula dels utensilis necessaris per a menjar (A-M)

Després de dinar em fa mandra desparar taula perquè em ve molta son

▷ **parar taula** (ant.), **aixecar-se de taula** (p.ext.)

DESPATXAR

■ **aire, que vol dir vent** SN, expressió usada per a despatxar algú de mala manera

Mira, les coses a casa meva són així i prou, i si no t'agrada, ja saps: aire, que vol dir vent

→ **que una puta et bufi el cul, arri allà**

clavar-li la porta pels nassos (a algú) SV, tancar la porta quan algú anava a entrar / acomiadar (algú) violentament, amb poca educació (IEC, EC)

Li va clavar la porta pels nassos i li va dir que no tornés mai més a casa seva / Li va clavar la porta pels morros i li va dir que no el volia veure mai més (També s'usa amb el verb fotre i amb els noms bigoti i morro)

→ **tancar-li la porta pels nassos** (a algú), **tirar** (algú) **escales avall**, **treure** (algú) **a empentes** (d'algun lloc), **ventar-li la porta pels nassos** (a algú), **treure** (algú) **a puntades de peu** (d'algun lloc), **clavar una puntada de peu al cul** (a algú)

▷ **clavar-li la porta pels nassos** (a algú) (v.f.)

■ **clavar una puntada de peu al cul** (a algú) SV, despatxar algú de mala manera

L'empresari va clavar una puntada de peu al cul als últims treballadors que havien entrat a la fàbrica / Duia quatre anys treballant per a ells i ara li han clavat una puntada de peu al cul

→ **donar una puntada de peu al cul** (a algú), **ventar-li la porta pels nassos** (a algú), **clavar-li la porta pels nassos** (a algú)

donar comiat (a algú) SV, despatxar / desfer-se d'algú perquè no es necessiten o no es volen més els seus serveis (R-M, *)

La vaga fou provocada pel fet d'haver-se donat comiat a dos treballadors de l'empresa (R-M)

→ **treure** (algú) **al carrer**, **donar el passaport** (a algú), **donar la llaua** (a algú), **fer el compte** (a algú)

donar el passaport (a algú) SV, desfer-se d'algú (IEC)

Van donar el passaport a la mainadera perquè no donava el menjar als nens a l'hora que tocava / Van veure que aquell mosso no els convenia i li van donar el passaport a la primera ocasió (, R-M)*

- **treure** (algú) **al carrer, donar una puntada de peu al cul** (a algú), **fer el compte** (a algú), **donar comiat** (a algú), **treure** (algú) **de casa, donar les dimissòries** (a algú)
- ▷ **donar els passaports** (a algú) (v.f.)
- donar la llauna** (a algú) *SV*, despatxar, acomiadar algú (IEC)
Han donat la llauna als treballadors que van fer vaga / És un dropo; ja li han tornat a donar la llauna perquè no complia amb la feina (*, R-M)
- **treure** (algú) **al carrer, treure** (algú) **de casa, donar comiat** (a algú), **donar les dimissòries** (a algú)
- donar una coça al cul** (a algú) *SV*, tractar de mala manera, i especialment pagar amb ingratitud els favors rebuts (A-M)
Va donar una coça al cul a en Joan i li va demanar que mai més li tornés a dirigir la paraula
- **pegar una coça al cul** (a algú), **donar una puntada de peu al cul** (a algú)
- donar una puntada de peu al cul** (a algú) *SV*, acomiadar algú violentament, amb poca educació
Va donar una puntada de peu al cul a la secretària perquè no li feia bé la feina
- **clavar una puntada de peu al cul** (a algú), **donar el passaport** (a algú), **engegar** (algú) **a cagar, treure** (algú) **amb una puntada de peu al cul** (d'algun lloc), **donar una coça al cul** (a algú), **pegar una coça al cul** (a algú)
- ▷ **treure** (algú) **de casa** (p.ext.)
- engegar** (algú) **a cagar** *SV*, despatxar violentament. Desfer-se d'algú (R-M)
Es va posar tan pesat que l'engegaren a cagar / Sempre engega els venedors que passen casa per casa a cagar (R-M, *)
- **engegar** (algú o alguna cosa) **al carall, donar una puntada de peu al cul** (a algú), **enviar** (algú) **a cagar, engegar** (algú o alguna cosa) **a passeig, enviar** (algú o alguna cosa) **a la porra**
- engegar** (algú) **a fregir raves** *SV*, despatxar algú de mala manera. Desfer-se'n (R-M)
Ja pots engegar a fregir raves a tots els qui vinguin a fer preguntes indiscretes (R-M)
- **engegar** (algú o alguna cosa) **a fer punyetes, que una puta et bufi el cul, vés-te'n a fregir raves, engegar** (algú) **a tomar vent, enviar** (algú) **a fregir raves, engegar** (algú) **a fregir espàrrecs, enviar** (algú) **on es fan les arengades pudentes**
- engegar** (algú) **a la fresca** *SV*, expulsar de mala manera, amb paraules despectives o violentes (A-M)
Va engegar la seva mare a la fresca quan li va demanar que l'ajudés a desparar taula
- **enviar** (algú) **a la pífia, enviar** (algú) **a fer la mà**
 [Pir-or., Or. (A-M)]
- engegar** (algú) **a la pífia** *SV*, expulsar de mala manera, amb paraules despectives o violentes (A-M)
Va engegar-me a la pífia, quan li vaig demanar explicacions
- **engegar** (algú) **a la fresca, enviar** (algú) **a la pífia, engegar** (algú) **a fregir espàrrecs, enviar** (algú) **a escampar la boira**
- engegar** (algú) **a parlar amb els gegants** *SV*, enviar algú a mal viatge per beneït o poca-solta (A-M)
Vaig engegar en Jaume a parlar amb els gegants perquè m'estava molestant
- **enviar** (algú) **a mal viatge, enviar** (algú) **a la pífia, enviar** (algú) **a fer pessigolles als gegants, enviar** (algú) **a fer trons**
- engegar-li els gossos** (a algú) *SV*, despatxar algú de mala manera. Desfer-se'n (R-M)
Tan bon punt va començar a parlar ja li van engegar els gossos; tots el van esbrincar fins a fer-lo marxar (R-M)
- **tancar-li la porta pels nassos** (a algú), **clavar-li la porta pels nassos** (a algú), **treure's** (algú o alguna cosa) **del davant**
- **engegar** (algú) **on es fan les arengades pudentes** *SV*, despatxar algú de mala manera. Desfer-se'n
Mira, engega en Sergi on es fan les arengades pudentes, si et molesta
- **enviar** (algú) **on es fan les arengades pudentes, engegar** (algú) **a fregir espàrrecs, enviar** (algú) **a fer pessigolles als gegants, enviar** (algú) **a fer piles**
- ensenyar-li la porta** (a algú) *SV*, despatxar sense contemplacions / manar a algú que se'n vagi (Fr, A-M)
No li va agradar la minyona i li va ensenyar la porta de seguida / Es van posar a discutir i de cop li va mostrar la porta (També s'usa amb el verb *mostrar*)
- **treure** (algú) **de casa, fer passar la porta** (a algú)
- enviar** (algú) **a escampar la boira** *SV*, despatxar / expulsar algú de mala manera, amb paraules despectives o violentes (Fr, *)
Van discutir i en Lluís va enviar en Xavi a escampar la boira / L'estava atabalant massa i el va enviar a escampar la boira
- **engegar** (algú) **a la pífia, engegar** (algú o alguna cosa) **a prendre pel sac, enviar** (algú o alguna cosa) **a fer punyetes**
- ▷ **escampar la boira** (inv.)
- enviar** (algú) **a fer pessigolles als gegants** *SV*, engegar algú a dida, per molest o inoportú (A-M)
Vaig enviar el meu germà petit a fer pessigolles als gegants perquè volia estar a soles amb la meva xicota

→ **engegar** (algú) **a parlar amb els gegants, engegar** (algú) **on es fan les arengades pudentes, enviar** (algú) **a fregir espàrrecs**

■ **enviar** (algú) **a fregir espàrrecs** *SV*, despatxar algú de mala manera. Desfer-se'n
Va enviar el seu germà a fregir espàrrecs perquè no parava de molestar-la / Quan es posa d'aquesta manera l'engegaria a fregir espàrrecs

→ **enviar** (algú) **a fregir raves, engegar** (algú) **a fregir espàrrecs, enviar** (algú) **on es fan les arengades pudentes, enviar** (algú) **a la piffa, enviar** (algú) **a fer pessigolles als gegants, enviar** (algú) **a fer trons**

■ **enviar** (algú) **a l'infern** *SV*, expulsar algú de mala manera, amb paraules despectives o violentes

Si no vols que t'atabali més, envia'l a l'infern / Té facilitat per enviar la gent a l'infern de seguida

→ **enviar** (algú) **a mal viatge, enviar** (algú o alguna cosa) **al diable, enviar** (algú) **al botavant, enviar** (algú) **a cagar, enviar** (algú o alguna cosa) **a la porra, vé's-te'n a l'infern**

enviar (algú o alguna cosa) **a la porra** *SV*, desentendre's d'algú o d'alguna cosa de mala manera / despatxar algú de mala manera. Desfer-se'n (*, R-M)

*Ja feia temps que tenia ganes d'enviar-lo a la porra, i per fi avui he pogut trobar motiu per a despatxar-lo / Ho enviaria tot a la porra quan et poses d'aquesta manera (R-M, *)*

→ **enviar** (algú o alguna cosa) **al diable, engegar** (algú) **a cagar, engegar** (algú) **a mal viatge, tancar-li la porta pels nassos** (a algú), **engegar** (algú o alguna cosa) **a la porra, enviar** (algú) **a l'infern**

▷ **treure's** (algú o alguna cosa) **del davant** (p.ext.)

enviar (algú) **al botavant** *SV*, treure's algú del davant de mala manera (EC)

Quan vegis que es posa pesat, envia'l al botavant

→ **engegar** (algú) **al botavant, enviar** (algú) **a la quinta forca, enviar** (algú) **a l'infern, enviar** (algú) **a fer piles, engegar** (algú o alguna cosa) **a rodar, pegar una coça al cul** (a algú)

■ **fúmer els llibres al foc** *SV*, desfer-se d'algú o d'alguna cosa que molesta o decep

Sense marit i amb la filla drogoaddicta, n'hi ha per fúmer els llibres al foc / Si les coses no canvien, em sembla que fumerà els llibres al foc

pegar una coça al cul (a algú) *SV*, tractar de mala manera, i especialment pagar amb ingratitud els favors rebuts (A-M)

No em van donar cap tipus de justificació. Em

van pegar una coça al cul i em van dir que no tornés mai més

→ **donar una puntada de peu al cul** (a algú), **donar una coça al cul** (a algú), **enviar** (algú) **al botavant**

que una puta et bufi el cul *O*, expressió per a despatxar algú de mala manera (R-M)

Ja en tinc prou, que una puta et bufi el cul! Jo no t'aguanto més (R-M)

→ **vé's-te'n a rodar; engegar** (algú) **a fregir raves; engegar** (algú) **a fer piles; enviar** (algú o alguna cosa) **al diable; enviar** (algú) **a fregar; que el bombin; que el pengin; aire, que vol dir vent; arri allà**

tirar (algú) **escales avall** *SV*, despatxar violentament (R-M)

En oir aquella proposició tan absurda que feia, el van tirar escales avall sense voler saber-hi res (R-M)

→ **clavar-li la porta pels nassos** (a algú), **tirar** (algú o alguna cosa) **per portes, treure** (algú) **amb una puntada de peu al cul** (d'algun lloc), **treure** (algú) **a empentes** (d'algun lloc), **ventar-li la porta pels nassos** (a algú)

tirar (algú o alguna cosa) **per portes** *SV*, despatxar violentament (R-M)

*Ja estaven tips i en acabar el contracte que hi tenien el van tirar per portes sense contemplacions / Tiraria el cotxe per portes quan es posa a funcionar tan malament (R-M, *)*

→ **tancar-li la porta pels nassos** (a algú), **tirar** (algú) **escales avall, ventar-li la porta pels nassos** (a algú)

toca el dos, que el tres ja és fora *O*, es diu per a expulsar qualcú o recomanar-li que se'n vagi (A-M)

Aquí ja hi fas nosa. Toca el dos, que el tres ja és fora! (També s'usa amb la forma *toca el dos*)

→ **toca el dos, que el tres t'espera**

▷ **tocar el dos** (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

■ **toca el dos, que el tres t'espera** *O*, es diu per a expulsar algú o recomanar-li que se'n vagi
Aquí ja hi ets de més. Toca el dos, que el tres t'espera! (També s'usa amb la forma *toca el dos*)

● **toca el dos, que el tres ja és fora** (Emp.)

treure's (algú o alguna cosa) **del davant** *SV*, desfer-se d'una persona molesta / enllestir una feina (R-M)

*Sense deixar que parlés, se'l va treure del davant amb un rebuf / Abans de dos dies he de treure'm del davant aquesta feina, perquè me n'he d'anar a fora una temporada / Li agrada treure's la feina del davant ràpidament (R-M, R-M, *)*

→ **tancar-li la porta pels nassos** (a algú), **engegar-li els gossos** (a algú), **treure** (algú o alguna cosa) **del mig**

- ▷ **donar-li el vent per escampat** (p.ext.), **engegar** (algú o alguna cosa) **a dida** (p.ext.), **enviar** (algú) **a porgar fum** (p.ext.), **enviar** (algú o alguna cosa) **a la porra** (p.ext.)
- **vés-te'n a fer piles** *O*, emprat en forma imperativa per a engegar algú de mala manera
T'han aconsellat moltes vegades, si no vols seguir els seus consells, vés-te'n a fer piles (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu. Sovint s'ometen els clítics)
→ **vés-te'n al diable, vés-te'n a cagar, vés-te'n a fregir raves, vés-te'n a parir panteres**
- **vés-te'n a fregar** *O*, emprat en forma imperativa per a engegar algú de mala manera
He desfet i refet aquest dibuix molts cops; si no t'agrada, vés-te'n a fregar (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu. Sovint s'ometen els clítics i també el verb principal)
→ **vés-te'n al diable, vés-te'n a dida, vés-te'n a fregir raves, vés-te'n a parir panteres, vés-te'n a fregir espàrrecs, engegar** (algú) **a fregar, vés-te'n a escampar la boira**
- **vés-te'n a parir panteres** *O*, emprat en forma imperativa per a engegar algú de mala manera
Mira, vés-te'n a parir panteres i a mi no m'atabalis més / No vull saber res més d'ell, a parir panteres! (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu. Sovint s'ometen els clítics i també el verb principal)
→ **vés-te'n a fer piles, vés-te'n a la merda, vés-te'n a fer punyetes, vés-te'n a fregar, vés-te'n a cagar**
- vés-te'n a passeig** *O*, emprat en forma imperativa per a engegar algú de mala manera
No vull saber res més de tu, vés-te'n a passeig / Vés a passeig i quan t'hagis calmat, torna (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu. Sovint s'ometen els clítics i també el verb)
→ **vés-te'n a la porra, vés-te'n al diable, vés-te'n al botavant, engegar** (algú o alguna cosa) **a passeig, vés-te'n a la quinta forca, fes-te frare, vés-te'n a escampar la boira**
- vés-te'n a rodar** *O*, expressió usada per a despatxar violentament. Desfer-se d'algú
No suportó que m'empipis més. Véus-te'n a rodar! (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu. Sovint s'ometen els clítics)
→ **vés-te'n a fer punyetes, vés-te'n al diable, engegar** (algú o alguna cosa) **a la merda, vés-te'n a fregir espàrrecs, vés-te'n**

al botavant, que una puta et bufi el cul, vés-te'n a escampar la boira

- **vés-te'n al botavant** *O*, emprat en forma imperativa per a engegar algú de mala manera
Si d'aquesta manera no t'agrada, vés-te'n al botavant (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu. Sovint s'ometen els clítics)
→ **vés-te'n al diable, vés-te'n a passeig, vés-te'n a dida, vés-te'n a rodar, vés-te'n a escampar la boira**

DESPECTIU

cony de SN, qualificació despectiva donada a una persona o a una cosa (EC)

Què vol, aquest cony de beneit? / Ja torna a sonar el cony de telèfon (EC, *)

- ▷ **tros de quòniam** (p.ext.), **tros d'ase** (p.ext.), **tros d'animal** (p.ext.), **tonto del cul** (p.ext.)

DESPENTINAT

fet una coca SA, cap molt esbullat, despentinat (A-M)

Tot i haver anat a la perruqueria, té el cap fet una coca / S'ha passat una hora davant el mirall, però va feta una coca (S'usa fent referència a l'estat dels cabells)

→ **tenir el cap com un estornell**

[Emp. (A-M)]

tenir el cap com un estornell SV, tenir el cap molt poblat de cabells i aquests eriçats i en desordre (A-M)

Hauria d'anar al barber, perquè té el cap com un estornell i no fa bona impressió als clients

→ **fet una coca**

▷ **cap d'escarola** (p.ext.)

DESPERT

no poder aclucar l'ull SV, no poder dormir (EC)

Aquesta nit no ha pogut aclucar l'ull perquè ha fet la vetlla (També s'usa amb la forma *no poder tancar l'ull*)

→ **passar la nit en blanc, passar la nit en clar**

▷ **fer el sereno** (p.ext.), **aclucar els ulls** (p.ext.), **dormir amb un ull obert** (p.ext.)

DESPESA

cost de la vida SN, despeses necessàries en un determinat moment per a mantenir un cert nivell de vida (EC)

El cost de vida actualment és molt elevat

▷ **nivell de vida** (p.ext.), **qualitat de vida** (p.ext.), **tren de vida** (p.ext.)

DESPIETADAMENT

sense quarter SP, sense compassió (R-M)

Van sostenir una lluita sense quarter; va ser una veritable matança (R-M)

- **a degolla, a mata-degolla**
- ▷ **donar quarter** (a algú) (ant.)

DESPIETAT

dur de cor *SA*, mancat de sentiments humanitaris / [ésser] despietat / que té el cor dur (*, R-M, A-M)

No creia que fos tan dur de cor per no perdonar el seu fill / És dur de cor i no atindrà a les teves raons (R-M)

- **cor de pedra, no tenir cor, tenir el cor dur, tenir el cor de pedra**
- ▷ **dur de pell** (p.ext.)

DESPISTAR-SE

■ **perdre pistonada** *SV*, tornar-se despistat, perdre l'atenció en alguna cosa, desconcertar-se *No recordava l'aniversari de la seva dona i va pensar que perdía pistonada*

- ▷ **perdre pistonades** (v.f.), **caure-hi** (ant.), **ja ho diré demà** (p.ext.), **anar-se-li'n de la memòria** (p.ext.), **ésser un calaix de sastre** (algú) (p.ext.)

[pistonada: mot no registrat a l'IEC]

DESPISTAT

ésser un calaix de sastre (algú) *SV*, (ésser una) persona amb una gran varietat de coneixements, però confusos i desordenats (EC)

Aquest noi és un calaix de sastre

- ▷ **perdre pistonada** (p.ext.)

DESPIT

ni ganes *SConj*, expressió usada com a resposta de despit a una negativa / exclamació amb què hom manifesta menyspreu per alguna cosa que li neguen, que no pot fer, etc. (IEC, EC)

No vols acompanyar-me a fer aquesta comanda? Ni ganes! Ja hi aniré sol! —Aniràs al cicle de cinema de terror que faran a Sitges? —No, ni ganes! No m'agrada passar por (R-M, *)

- **ni parlar-ne, de cap manera, ni per pensament**
- ▷ **ni de bon tros** (p.ext.), **Déu me'n guard** (p.ext.), **ni regalat** (p.ext.)

DESPLAENT

a contrapèl *SP*, contra la pròpia inclinació o voluntat (R-M)

Això que m'encarregues de fer em ve a contrapèl; mai no m'ha agradat fer d'intermediari en assumptes aliens / Sabia que era culpable i l'ha hagut de defensar a contrapèl / Vaig haver d'anar-hi a contrapèl (R-M, *, *)

- **a contracor, a repèl, venir-li a remà** (a algú)

no tenir cap gràcia *SV*, (alguna cosa) ésser desplaent, molesta, etc. (IEC)

Aquestes històries que t'empesques no tenen cap gràcia (També s'usa amb els quantificadors *cap mena de, gens de i gota de*) (EC)

- **fer-li mal ventrell** (a algú)
- ▷ **tenir la seva gràcia** (ant.), **tenir el seu què** (ant.)

DESPLAURE

caure-li la casa a sobre (a algú) *O*, desplaure de viure a casa a causa de la seva tristesa, de la seva solitud, etc. (IEC)

Va sortir a passejar perquè la casa li queia a sobre (EC)

- **fer de mal estar**

fer de mal estar *SV*, estar-se malament a algun lloc (EC)

Aquesta casa fa de mal estar (EC)

- **caure-li la casa a sobre** (a algú)

- ▷ **fer de bon estar** (ant.)

prendre (alguna cosa) **de través** *SV*, prendre alguna cosa malament, en mal sentit / prendre-la malament, interpretant-la erradament (IEC, EC)

Sempre pren els comentaris de través / S'ha pres de través l'anul·lació del sopar d'aniversari

- **assentar-se-li malament** (a algú)

- ▷ **saber greu** (a algú) (inv.), **posar-se de través** (a algú) (p.ext.)

DESPLEGAT

a l'ample *SP*, locució emprada en diverses operacions tèxtils per a indicar que la tela és tractada completament desplegada i plana (EC)

Vam estendre la tela damunt del terra a l'ample

DESPLOMAR-SE

caure com un mort *SV*, desplomar-se, caure sense resistència

Ha caigut com un mort perquè s'ha desmaiat

- **caure com un sac, caure com un sac de patates, caure plomat**

DESPOSSEIR

prendre-li (alguna cosa) **dels dits** (a algú) *SV*, ésser, algú, desposseït d'una cosa o d'allò que ja estava a punt d'aconseguir, en circumstàncies inversemblants, per ingenuïtat, distracció, etc. (EC)

Em va prendre el càrrec dels dits / Ja gairebé tenia el contracte fet, però l'altre ha estat més llest i li ha pres dels dits la col·locació / Et deixaries prendre dels dits com si res tots els nostres cabals / Es va distreure i li van agafar dels dits els millors seients per a veure el concert (També s'usa amb els verbs *agafar, estirar, treure*, etc.) (*, R-M, EC, *)

- **prendre-li** (alguna cosa) **de les mans** (a algú), **guanyar** (algú) **per mà**

DESPOSSEÏT

■ **els sense terra** *SD*, dit per a referir-se als camperols sud-americans que no són propietaris de terrenys cultivables

Els sense terra lluiten, a l'Amèrica del Sud, per a aconseguir algunes hectàrees de terra conreable

DESPRENDRE'S

treure racons *SV*, desprendre's d'allò que és inútil (R-M)

Dóna aquells llibres al preu que sigui; cal treure racons; ja està vist que no tenen venda / A casa amb prou feines hi cabem; ens cal treure racons i fer-nos més espai (R-M)

→ **treure's** (algú o alguna cosa) **de sobre**

DESPREOCUPADAMENT

a l'atzar *SP*, sense propòsit ni direcció precisa (R-M)

Abans d'emprendre un negoci nou, estudia bé les circumstàncies, no vagis a l'atzar (R-M)

→ **a la bona de Déu, a cegues, a so de bernoï, a la ventura**

a la bona de Déu *SP*, sense propòsit ni direcció precisa / [fer alguna cosa] no seguint cap norma, pla, etc., deixant-se anar a l'atzar (R-M, IEC)

Va marxar a l'estranger a la bona de Déu, sense contracte de treball ni seguretat d'allotjament / Li agradava d'agafar l'automòbil i partir a la bona de Déu (R-M)

→ **a la ventura, a l'atzar, a l'endeví, a l'aventura, a so de bernoï**

▷ **sense timó** (p.ext.), **sense nord** (p.ext.), **a les palpentes** (p.ext.), **a la mercè de** (p.ext.)

a la ventura *SP*, sense propòsit ni direcció determinada / [anar] sense objecte determinat, a allò que surti, que l'atzar us té reservat (R-M, IEC)

Diu que es relaxa si es posa a caminar a la ventura per la muntanya (R-M)

→ **a la bona de Déu, a l'atzar**

▷ **a l'aventura** (p.ext.)

a so de bernoï *SP*, a l'atzar, a la bona de Déu (A-M)

Li va comentar a so de bernoï que es casava i l'altra ho va escampar per tot el poble

→ **a l'atzar, a la bona de Déu**

[Penedès (A-M), bernoï: mot no registrat a l'IEC]

DESPREOCUPAR-SE

anar el pollastre (per a algú) *O*, es diu per a remarcar algú la responsabilitat dels seus actes (R-M)

Si no ho fa d'aquesta manera, el pollastre anirà per a ell, no per a tu / Crec que has pres una determinació equivocada, però, per a tu va el pollastre! ja veurem el resultat (S'usa normalment en present, en futur i en condicional) (*, R-M)

→ **per a tu faràs, del seu pa faràs sopes**

del seu pa faràs sopes *O*, haver d'atendre's a les conseqüències dels propis actes / es diu a algú per a indicar que té llibertat per a obrar, però que ell sofrirà les conseqüències de la seva manera d'actuar (R-M, A-M)

Si vol vendre's la casa, no t'hi amoinis; del seu pa faràs sopes! / Del teu pa faràs sopes (Només s'usa en les segones i en les terceres persones) (R-M, A-M)

→ **per a tu faràs, anar el pollastre** (per algú)

espolsar-se les puces de damunt *SV*, procurar alliberar-se de les feines, molèsties o preocupacions (A-M)

Demana-li-ho, però ja veuràs com et dirà alguna excusa per a no fer-ho perquè és dels que s'espolsa les puces de damunt / L'alcalde es volgué espolsar les puces i llevar-se la càrrega de damunt / Es va espolsar les puces dient que ell no n'era el responsable (També s'usa amb les formes *espolsar-se les puces* i *espolsar-se les puces de sobre*) (*, A-M, *)

→ **tirar-se les puces de damunt, prendre's** (alguna cosa) **a la fresca, tirar-s'ho tot a l'esquena**

▷ **fugir de fam i de feina** (p.ext.)

no alçar el ventrell (d'algú) *SV*, no preocupar-se per quelcom (R-M)

Això no m'alça el ventrell; no en vull fer cas / Tot i que les coses no li van bé, no alça el ventrell: continua igual d'animada que sempre

→ **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca, no posar-se cap pedra al fetge**

▷ **alçar el ventrell** (a algú) (ant.)

no passar des coll avall (a algú) *SV*, (alguna cosa) no preocupar gens, no ésser considerada gens important (A-M)

Això no me traurà sa son, no me passa des coll avall

→ **tirar-se** (alguna cosa) **a les espatlles**

[Mall. (A-M)]

no posar-se cap pedra al fetge *SV*, prendre-s'ho tot amb calma, no preocupar-se per res / suportar, tolerar, impassiblement qualsevol cosa, ésser molt calmos, despreocupat, tranquil, etc. (IEC, EC)

Tot li va malament, però ell no es posa cap pedra al fetge; diu que ja se'n sortirà (R-M)

→ **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca, no alçar el ventrell** (d'algú)

▷ **posar-se pedres al fetge** (ant.), **no tenir pedres al fetge** (p.ext.), **tenir el fetge gros** (p.ext.), **tenir la sang de peix** (p.ext.), **tenir un fetge de rajada** (p.ext.)

posar les ànsies sota el coixí *SV*, no preocupar-se / deixar anar les preocupacions (R-M, *)

Ell sempre està tranquil; posa les ànsies sota el coixí / Després de posar ses ànsies sota des coixí, es va adormir (R-M, *)

→ **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca**

▷ **no dormir sempre que es té son** (ant.), **no**

dormir totes les hores que es té son (p.ext.)

● **posar ses ànsies sota d'es coixí** (Llofriú)
posar-se el món per barret SV, despreocupar-se de tot (R-M)

No se li'n dona res del que la gent pugui dir d'ell; es posa el món per barret (R-M)

→ **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca, riure's de la virolla, fúmer-se'n de la virolla**

prendre's (alguna cosa) **a la fresca** SV, no preocupar-se / (estar) sense immutar-se per alguna cosa (R-M, IEC)

No patirà mai dels nervis, sempre es pren les coses a la fresca / És poc formal i té fama de prendre's la feina a la fresca (També s'usa amb el verb *agafar*)

→ **tirar-se** (alguna cosa) **a l'esquena, tirar-se** (alguna cosa) **a les espatlles, ésser un fresc, posar-se de panxa al sol, posar les ànsies sota el coixí, espolsar-se les puces de damunt, tirar-se les puces de damunt**
▷ **agafar-se** (alguna cosa) **a la valenta** (ant.), **prendre's** (alguna cosa) **a pit** (ant.), **prendre's** (alguna cosa) **a dents** (ant.), **a la lleugera** (p.ext.), **prendre's** (alguna cosa) **a raons** (p.ext.), **tenir el fetge gros** (p.ext.), **tenir un fetge de rajada** (p.ext.)

riure's de la virolla SV, prendre un assumpte amb despreocupació (A-M)

L'han amenaçat de despatxar-lo, però, com que té suficient per a viure, se'n riu de la virolla

→ **posar-se el món per barret, fúmer-se'n de la virolla, riure's del món i de la bolla**

▷ **riure's del mort i de qui el vetlla** (p.ext.)

riure's del món i de la bolla SV, no preocupar-se de l'opinió dels altres, de les convencions socials / no tenir prejudicis, despreocupar-se del que diran (A-M, EC)

Confia en Déu amb tot el teu cor, riu-te del món i de la bolla / En Joan és un fresc, es riu del món i de la bolla (També s'usa amb la forma *riure's del món*) (A-M, *)

→ **riure's de la virolla**

tirar-s'ho tot a l'esquena SV, ésser despreocupat en extrem, no amoïnar-se per res / no preocupar-se gens d'una cosa (EC)

No aconseguiràs pas que es neguitegi: s'ho tira tot a l'esquena (EC)

→ **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca, tirar-se** (alguna cosa) **a les espatlles, tirar-se** (alguna cosa) **al darrere, tirar-se** (alguna cosa) **a l'esquena, no cansar-s'hi, tirar-se les puces de damunt, espolsar-se les puces de damunt**

tirar-se (alguna cosa) **a les espatlles** SV, no fer cabal d'alguna cosa, menysprear-ho, oblidar-se'n fàcilment, no preocupar-se'n (A-M)

És massa patidora, s'ho hauria de tirar a les espatlles i viure més tranquil·la

→ **tirar-s'ho tot a l'esquena, prendre's** (alguna cosa) **a la fresca, tirar-se** (alguna cosa) **al darrere, no passar des coll avall** (a algú), **tirar-se** (alguna cosa) **a l'esquena**

▷ **posar-se pedres al fetge** (ant.)

tirar-se (alguna cosa) **al darrere** SV, despreocupar-se de quelcom (R-M)

No fa cas de ningú; tots els consells que li pugués donar se'ls tira al darrere (R-M)

→ **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca, tirar-s'ho tot a l'esquena, tirar-se** (alguna cosa) **a les espatlles**

tirar-se les puces de damunt SV, procurar alliberar-se de les feines, molèsties o preocupacions (A-M)

No li agraden les responsabilitats, sempre es tira les puces de damunt / Es va tirar les puces explicant que aquella tasca l'havia de fer un altre (També s'usa amb la forma *tirar-se les puces*)

→ **espolsar-se les puces de damunt, prendre's** (alguna cosa) **a la fresca, tirar-s'ho tot a l'esquena**

▷ **fugir de fam i de feina** (p.ext.)

viure al dia SV, despreocupar-se del futur / supe-ditat al moment present (R-M)

Aquells que viuen al dia perillen de no poder fer front a les necessitats inesperades / No li agrada de mirar al futur: viu sempre al dia (R-M)

▷ **viure la vida** (p.ext.), **viure bé** (p.ext.)

■ **viure la vida** SV, viure alegrement, sense tenir en compte ni les obligacions i deures ni les inquietuds de cada dia

En Jesús viu la vida, no es capfica mai per res

→ **mamar-se-les dolces, ésser còmode** (algú)

▷ **deixar-se anar** (p.ext.)

DESPREOCUPAT

ésser un fresc SV, que no s'immuta fàcilment (EC)

En Xavier és un fresc: sempre va a l'escola sense fer els deures (També s'usa amb la forma *ésser molt fresc*)

→ **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca, ésser còmode** (algú), **fresc com una rosa, fresc com la rosada**

▷ **mala voluntat** (p.ext.)

fresc com la rosada SA, molt fresc / que no s'immuta fàcilment (R-M, *)

Ell rai! És fresc com la rosada; fa el que li sembla i mai no avisa (R-M)

→ **fresc com una rosa, ésser un fresc**

mamar-se-les dolces SV, passar-s'ho molt bé amb abundància i poc esforç (A-M)

L'han jubilat als cinquanta i li han pagat una bona indemnització; ara no fa res ni té cap preocupació; se les mames dolces

→ **viure la vida**

▷ **pondre-li totes** (a algú) (p.ext.), **passar-se-la bé** (p.ext.)

no tenir manies *SV*, comportar-se sense preocupar-se de les conveniències socials / sense miraments (*, R-M)

Ha menjat el pollastre amb els dits, no té manies / Es va arremangar i es va posar a fregar sense manies al davant de tots; no li va fer cap vergonya (També s'usa amb la forma sense manies) (, R-M)*

▷ **estar carregat de punyetes** (ant.), **estar carregat d'hòsties** (ant.), **estar carregat d'històries** (ant.)

tenir la consciència feta amb eixamples *SV*, ésser poc escrupolós de consciència (A-M)

Aquest noi té la consciència feta amb eixamples; mai no es preocupa de res

▷ **tenir la consciència molt ampla** (p.ext.) [Penedès (A-M)]

tenir més fetge que una rajada *SV*, ésser molt tranquil o despreocupat, no perdre la calma per res (EC)

Tothom atabalat pels exàmens i ell allà, impassible; té més fetge que una rajada

→ **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca, tenir el fetge gros, tenir un fetge de rajada, ésser còmode** (algú), **tenir la sang de peix, no tenir pedres al fetge**

DESPRÉS

a llarg tret *SP*, després d'haver passat temps (R-M)

Ara et sembla car, però a llarg tret et semblarà barat per l'estalvi que et permetrà fer (R-M)

→ **a la llarga, tard o d'hora, a llarg terme, a llarg termini, a carrera llarga**

a poc d'espai *SP*, seguidament / un poc després (R-M, IEC)

Els representants dels partits polítics obrien la manifestació, i a poc d'espai seguia una multitud en silenci (R-M)

→ **a poc instant de, en una poca d'hora**

▷ **a poc espai** (v.f.), **en acabat de** (p.ext.), **a continuació** (p.ext.)

al cap (d'algun temps) *SP*, havent transcorregut o finalitzat un període / a la fi (d'un espai de temps) (R-M, IEC)

Li van telefonar, però ell no va anar-hi fins al cap de tres hores / És una feina molt entretinguda i només puc fer-ne tres al cap del dia / Al cap de cinc dies tornà (R-M, R-M, Fr)

▷ **amb el temps** (p.ext.), **més tard** (p.ext.)

al cap darrer *SP*, a la fi / expressió usada per a indicar que una cosa té lloc després d'un procés llarg o dificultós, d'una espera llarga o intensa, etc. (R-M, *)

Al cap darrer la pluja minvà i poguérem sortir del portal on ens havíem aixoplugat (R-M)

→ **al cap i a la fi, al cap i a l'últim, per fi, després de tot**

● **as cap darrer** (Mall.)

en acabat de *SP*, després / més tard, seguint una altra cosa en situació, ordre, etc. (A-M, *)

En acabat de dinar, vine a rentar els plats / En acabat que hages escombrat, frega / En acabat del sopar, vam veure una pel·lícula / En acabat, el plantàrem al punt més alt del turó (El complement és opcional) (*, *, *, A-M)

→ **així que, tot seguit, un cop, una vegada en una poca d'hora** *SP*, en poca estona, al cap de poc temps (A-M)

I després, en una poca d'hora se n'anà a dormir / A poca d'hora d'arribar, va haver de tornar a anar-se'n (També s'usa amb les formes a poca d'hora i en poca d'hora)

→ **a poc d'espai, a poc instant de**

més tard *SAdv*, algun temps després (EC)

No és aquí encara: vindrà més tard / Més tard de les tres (EC)

▷ **al cap** (d'algun temps) (p.ext.)

un cop *SQ*, immediatament després, com a conseqüència natural (EC)

Un cop enllestit, vindrem / Un cop en Jordi s'acabi les postres, sortirem de casa (EC, *)

→ **una vegada, tot seguit, així que, en acabat de, tan bon punt**

una vegada *SQ*, immediatament després, com a conseqüència natural

Una vegada estiguis llest, avisa'm / Una vegada que ens hàgim vist les cares, tot canviarà (EC, *)

→ **un cop, tot seguit, així que, en acabat de, tan bon punt**

DESPRÈS

donar gust comptar *SV*, ésser esplèndid (EC)

Dóna gust tenir un amic com ell, perquè sempre dóna sense comptar

→ **amic de donar**

DESPRESTIGIAR

tirar (alguna cosa) **per terra** *SV*, desfer el prestigi, concepte o situació de quelcom (R-M)

Ens va tirar per terra la idea que li vàrem exposar, i de retop, el viatge que se'n derivava (R-M)

▷ **tirar** (alguna cosa) **a terra** (v.f.), **anar per terra** (inv.), **trobar pèls** (en alguna cosa) (p.ext.), **posar tatxes** (a alguna cosa) (p.ext.), **parlar malament de** (p.ext.)

DESPRESTIGIAR-SE

caure de l'escambell *SV*, perdre algú la consideració en què era tingut / perdre la importància, la influència (R-M, IEC)

En ésser coneguda l'actuació que havia tingut, tan desfavorable a l'empresa, va caure de l'escambell i va perdre tota l'estima que abans li tenien / Havia estat molt considerat, però d'ençà que beu ha caigut de l'escambell (R-M)

→ **caure del candeler, caure de la banca**

- ▷ **fer caure** (algú) **de l'escambell** (inv.), **cobrir-se de glòria** (p.ext.), **cobrir-se de merda** (p.ext.), **caure des retaulat** (a algú) (p.ext.)

caure de la banca SV, perdre posició (R-M)

Amb el canvi de l'empresari es pot dir que aquest xicot ha caigut de la banca perquè l'han tret del bon càrrec que tenia (R-M)

- **caure de l'escambell**, **caure del candeler**
- ▷ **cobrir-se de glòria** (p.ext.), **cobrir-se de merda** (p.ext.)

caure del candeler SV, perdre la importància, la influència (IEC)

S'ha comportat indignament; per a molts ja ha caigut del candeler (R-M)

- **caure de l'escambell**, **caure de la banca**
- ▷ **cobrir-se de glòria** (p.ext.), **cobrir-se de merda** (p.ext.)

DESPREVIINGUT

jeure al jaç SV, estar despreviungut / estar descuidat (IEC)

Ell porta males intencions i hem de procurar que no ens trobi jaient al jaç; estiguem alerta (R-M)

- **estar a la lluna**, **pensar en les musaranyes**
- ▷ **atrapar** (algú) **al jaç** (inv.)

DESPROTEGIT

a pit descobert SP, sense protecció (R-M)

Avançaven a pit descobert contra l'enemic (R-M)

- **en descobert**
- ▷ **a tir** (p.ext.)

en descobert SP, sense protecció contra el foc de l'enemic (IEC)

Varen lluitar en descobert, sense poder atrinxerar-se / Aquells gladiadors lluitaven en descobert (R-M)

- **a pit descobert**
- ▷ **a tir** (p.ext.)

sense abric SP, sense cap protecció (R-M)

Va haver de romandre sense abric al bell mig del bosc; no hi havia ni una pobra barraca (R-M)

- ▷ **a l'abric de** (ant.), **a cobert de** (ant.), **a la intempèrie** (p.ext.)

DESPROVEÏT

amb la roba de l'esquena SP, sense cap element de previsió o de recanvi; sense res més que el vestit que es duu posat (A-M)

Anava de ciutat en ciutat amb la roba de l'esquena; sense els mitjans necessaris per a viure (S'usa normalment amb els verbs *anar*, *estar*, *trobar*, etc.)

- **amb la roba que porta**, **amb les mans buides**, **amb les mans al cap**
- ▷ **amb una sabata i una espadenya** (p.ext.)

amb la roba que porta SP, sense cap element de previsió o de recanvi; sense res més que el vestit que es duu posat (A-M)

El vam trobar amb la roba que porta; sense res (S'usa normalment amb els verbs *anar*, *estar*, *trobar*, etc.)

- **amb la roba de l'esquena**, **amb les mans buides**, **amb les mans al cap**

▷ **amb una sabata i una espadenya** (p.ext.)

amb les mans al cap SP, amb les mans buides, sense posseir res (A-M)

Va arribar a Barcelona amb les mans al cap; i ara ha posat un negoci i s'està fent d'or (S'usa normalment amb verbs de moviment i també amb el verb *quedar*)

- **amb les mans darrere**, **amb una mà al davant i una altra al darrere**, **amb les mans buides**, **amb la roba de l'esquena**, **amb la roba que porta**

amb les mans buides SP, anar sense res, no posseir allò que s'esperava posseir (A-M)

Va posar un negoci, però en va sortir amb les mans buides; no li va anar bé (S'usa normalment amb verbs de moviment i també amb el verb *quedar*)

- **amb les mans al cap**, **amb la roba de l'esquena**, **amb la roba que porta**, **amb les mans darrere**, **amb una mà al davant i l'altra al darrere**

anar escanyat (d'alguna cosa) SV, anar molt just (de temps, de diners, etc.) (IEC)

Fa tantes activitats que sempre ha de córrer perquè va escanyat de temps / Darrerament, com que guanya menys, està escanyat de diners (També s'usa amb el verb *estar*. El complement és opcional)

- **anar just** (d'alguna cosa)

▷ **venir més just que la pell del nas** (inv.); **anar de bòlit** (p.ext.); **no donar l'abast** (p.ext.); **anar curt de calés** (p.ext.); **anar fluix d'armilla** (p.ext.); **arribar a final de mes** (p.ext.); **viure d'aire**, **com els camaleons** (p.ext.)

DESPULLAT

a pèl SP, despullat de vestits, sense la indumentària, els complements o l'acompanyament habituals (IEC)

Quan era petit es banyava a pèl al mar

- **nu de pèl a pèl**, **en pilotes**, **en conill**, **tal com Déu l'ha fet**, **en pilota picada**, **no dur un fil de roba**, **anar amb el vestit d'Adam**, **anar amb el vestit d'Eva**, **tal com Déu el va portar al món**, **nu i cru**
- ▷ **en pèl** (v.f.), **al pèl** (v.f.)

en conill SP, nu / despullat de vestits, sense la indumentària, els complements o l'acompanyament habituals (IEC, *)

Dos xicots es banyaven en conill dintre el rec del camp de pereres (R-M)

→ a pèl, en pilota picada, en pilotes, no dur un fil de roba, nu de pèl a pèl, tal com Déu l'ha fet, tal com Déu el va portar al món

■ en pilota picada *SP*, despullat de vestits, sense la indumentària, els complements o l'acompanyament habituals

Es va posar vermella perquè el va veure en pilota picada

→ en pilotes, a pèl, nu de pèl a pèl, no dur un fil de roba, nu i cru, en conill, tal com Déu l'ha fet, tal com Déu el va portar al món

en pilotes *SP*, despullat / despullat de vestits, sense la indumentària, els complements o l'acompanyament habituals (IEC, *)

Anava en pilotes per casa

→ a pèl, nu de pèl a pèl, no dur un fil de roba, nu i cru, en pilota picada, en conill, tal com Déu l'ha fet, anar amb el vestit d'Adam, anar amb el vestit d'Eva, tal com Déu el va portar al món

no dur un fil de roba *SV*, estar o quedar despullat, tot nu (A-M)

Quan va sortir a l'escenari no duia un fil de roba / Els personatges dels quadres d'aquest pintor apareixen sempre sense un fil de roba (També s'usa amb la forma sense un fil de roba)

→ a pèl, nu de pèl a pèl, en pilotes, en pilota picada, en conill, tal com Déu l'ha fet, tal com Déu el va portar al món

nu de pèl a pèl *SA*, completament mancat de vestit (A-M)

Es passejava nu de pèl a pèl per les Rambles / Els lladres li ho van prendre tot i el van deixar de pèl a pèl (També s'usa ometent l'adjectiu) (, R-M)*

→ a pèl, nu i cru, en pilotes, en pilota picada, en conill, tal com Déu l'ha fet, tal com Déu el va portar al món, no dur un fil de roba

■ tal com Déu el va portar al món *SAdv*, despullat de vestits, sense la indumentària, els complements o l'acompanyament habituals *Va sortir de la dutxa tal com Déu el va portar al món i em vaig tapar els ulls perquè em moria de vergonya / Es passejava per la platja tal com Déu l'havia portat al món*

→ tal com Déu l'ha fet, a pèl, en conill, en pilota picada, en pilotes, no dur un fil de roba, nu de pèl a pèl, anar amb el vestit d'Adam, anar amb el vestit d'Eva

tal com Déu l'ha fet *SAdv*, nu / despullat de vestits, sense la indumentària, els complements o l'acompanyament habituals (R-M, *)

Es passejava pel carrer tal com Déu l'ha fet / En aquell quadre hi havia pintada una dona tal com Déu l'ha feta i per això no van voler exhibir-lo (, R-M)*

→ tal com Déu el va portar al món, a pèl, en conill, en pilota picada, en pilotes, no dur un fil de roba, nu de pèl a pèl, anar amb el vestit d'Adam, anar amb el vestit d'Eva

DESRAÓ

raons de peu de banc *SN*, raons inconsistents, que no proven, que no són vàlides (A-M)

No utilitzis raons de peu de banc per convèncer-me, perquè així no en trauràs res

→ raons foradades, raons del pont de Lleida

▷ no venir-li amb galindaines (a algú) (p.ext.), no venir-li amb històries (a algú) (p.ext.), no venir-li amb martingales (a algú) (p.ext.), no venir-li amb musiques (a algú) (p.ext.), no poder-se agafar per enlloc (p.ext.)

raons del pont de Lleida *SN*, raons inconsistents, que no proven, que no són vàlides (A-M)

Fent servir raons del pont de Lleida, no convenceràs ningú

→ raons de peu de banc, raons foradades

▷ no poder-se agafar per enlloc (p.ext.)

raons foradades *SN*, raons inconsistents, que no proven, que no són vàlides (A-M)

Tot això són raons foradades: no em convenen ni demostren res

→ raons de peu de banc, raons del pont de Lleida

▷ no venir-li amb galindaines (a algú) (p.ext.), no venir-li amb històries (a algú) (p.ext.), no venir-li amb martingales (a algú) (p.ext.), no venir-li amb musiques (a algú) (p.ext.), no poder-se agafar per enlloc (p.ext.)

DESRAONAT

no haver-hi per on agafar (algú) *SV*, ésser desraonat (R-M)

De vegades, no hi ha per on agafar en Joan. Et contesta d'una manera que és com si haguess perdut la raó

→ cap calent, cap buit, tenir un cargol fluix, no anar enlloc

▷ tenir llunes (algú) (p.ext.)

no tenir seguida *SV*, obrar desraonablement (A-M)

Això que fa no té seguida, és il·lògic i desraonat

→ no dur enlloc

DESSAGNAR-SE

anar com un canal *SV*, tenir hemorràgia molt abundant (EC)

No li parava de sortir sang; anava com un canal

▷ fer sang (a algú) (p.ext.)

DESTACAR

1. que excel·leix

■ **anar per nota** *SV*, expressió usada per a referir-se a algú que excel·leix, que destaca; que té intenció de destacar

En Joan va per nota; se li veu d'una hora lluny / Com que va per nota, s'esforça molt a la feina

→ **voler ésser oli sobre aigua**

▷ **cridar l'atenció** (p.ext.), **anar fort** (en alguna cosa) (p.ext.)

cridar l'atenció *SV*, donar-se importància (R-M)

Tot ho faria per cridar l'atenció; vol que tothom estigui pendent d'ell (R-M)

→ **fer-se veure, donar la nota, dur la balla, pintar la cigonya, fer-se notar**

▷ **ésser el rei de la casa** (p.ext.), **ésser el rei de la festa** (p.ext.)

■ **donar la nota** *SV*, ésser el centre d'atenció

Dóna la nota sempre que pot / Si no dóna la nota perquè tothom se'l miri, no és feliç

→ **donar un espectacle, cridar l'atenció, fer-se veure, fer-se notar**

▷ **donar la campanada** (p.ext.), **ferir la vista** (p.ext.)

donar-se a conèixer *SV*, evidenciar-se / mostrar-se algú, involuntàriament, com és (R-M, EC)

Amb aquest fet s'ha donat a conèixer; ara ja sabem com pensa / Val més callar i no donar-se a conèixer protestant per tan poca cosa (R-M)

→ **fer-se conèixer, cridar l'atenció**

dur la balla *SV*, cridar l'atenció, dur-ho tot en renou (IEC)

Sempre és ell qui duu la balla; tot ho posa en moviment, tot ho remou i és qui més crida / Aquest nen sempre ha de dur la balla; i només perquè li facin cas (R-M, *)

→ **cridar l'atenció**

estar dalt de tot *SV*, (ésser) en un lloc destacat (EC)

Ningú no ho hauria dit, però ara està a dalt de tot de la llista del departament

→ **al cim de**

▷ **dur la borromba** (ant.), **ésser un trumfo** (algú) (p.ext.), **ésser un as** (algú) (p.ext.), **ésser algú** (p.ext.), **ésser una patum** (algú) (p.ext.)

fer crit *SV*, tenir fama (IEC)

Hi ha moltes coses que arriben a fer crit i que ben aviat passen de moda i són arraconades (R-M)

→ **fer tro, fer forrolla, fer soroll, fer cop, fer època**

▷ **fer tronar i ploure** (p.ext.), **deixar ratlles fetes** (p.ext.)

fer època *SV*, cridar l'atenció, tenir importància i influència / tenir, una cosa, molta ressonància i referència (IEC, EC)

Aquest llibre farà època; és un tema molt interessant i original / Aquella manera de vestir va fer època (R-M, *)

→ **fer crit, fer ratlla, deixar ratlles fetes**
▷ **fer escola** (p.ext.), **fer furor** (p.ext.), **fer sensació** (p.ext.)

fer tronar i ploure *SV*, atribuir a quelcom molta importància (R-M)

Aquell xicot valia tots els diners del món; de segur que un cop acabada la carrera faria tronar i ploure (A-M)

▷ **fer crit** (p.ext.)

voler ésser oli sobre aigua *SV*, voler ésser el primer, ocupar el lloc principal (A-M)

En qualsevol assumpte que fem, ella vol ésser oli sobre aigua: ha de tenir el paper més destacat

→ **anar per nota**

2. (fig.) fer ressaltar

posar (alguna cosa) **en relleu** *SV*, fer ressortir o ressaltar (EC)

Volia posar el seu mèrit en relleu / Li agrada posar en relleu la seva intervenció en aquell afer, perquè va ser molt profitosa

→ **posar** (alguna cosa) **en valor**

▷ **posar** (alguna cosa) **de relleu** (v.f.)

DESTACAT

ésser un crac *SV*, persona que destaca molt en la seva especialitat (crack) (EC)

És un crac en el món de les finances

→ **ésser un bèstia** (en alguna cosa), **de primera línia, fora de concurs, ésser una joia** (algú), **ésser un as** (algú), **ésser un trumfo** (algú), **ésser una espasa** (algú), **primera figura, ésser un primera espasa, ésser un atxa** (algú)

▷ **vella glòria** (p.ext.), **fora de sèrie** (p.ext.)

■ **ésser una atxa** (algú) *SV*, ésser molt bo

Ton pare és una atxa fent glosses

→ **ésser un crac, ésser un as** (algú), **ésser una espasa** (algú)

vella glòria *SN*, persona posseïdora d'honors, glòria, per la seva actuació, les seves accions, gestes, etc., de temps anterior (EC)

A la reunió, hi han convidat una vella glòria, però no n'han revelat el nom / Han fet un sopar d'homenatge a les velles glòries del club (*, EC)

▷ **ésser un crac** (p.ext.), **passar a la història** (p.ext.), **passar a la posteritat** (p.ext.)

DESTINACIÓ

amb destinació (a algun lloc) *SP*, locució emprada per a fer referència al lloc on és tramesa alguna cosa o es dirigeix algú

Per arribar a Cardedeu has d'agafar el tren de rodalies amb destinació a Sant Celoni

▷ **en direcció** (a algun lloc) (p.ext.)

DESTINAT

si és de Déu que *SConj*, si està destinat (R-M)

No cal desesperar-se; si és de Déu que se salvarà, se salvarà (R-M)

→ **estar escrit**

DESTITUIR

donar la bola (a algú) *SV*, treure algú del càrrec que exerceix (IEC)

Aviat donaran la bola a en Joan / La seva actuació dintre la junta no satisfà ningú; aviat procuraran donar-li la bola i posar-n'hi un altre (*, R-M)

→ **donar les dimissòries** (a algú)

▷ **treure** (algú) **al carrer** (p.ext.), **treure** (algú) **de casa** (p.ext.)

donar les dimissòries (a algú) *SV*, privar algú d'un càrrec / despatxar, privar d'un càrrec (IEC, EC)

Va donar les dimissòries al responsable d'aquell malentès / La va fer tan grossa que li van donar les dimissòries immediatament

→ **donar la bola** (a algú), **donar el passaport** (a algú), **donar la llaua** (a algú)

▷ **donar dimissòries** (v.f.), **treure** (algú) **al carrer** (p.ext.)

treure (algú) **de casa** *SV*, despatxar / manar a un criat, a un treballador, etc., que se'n vagi (Fr, *)
Els amos de la torre van treure de casa tots els criats

→ **donar el passaport** (a algú), **donar la llaua** (a algú), **treure's** (algú o alguna cosa) **de sobre**, **engegar** (algú o alguna cosa) **a dida**, **ensenyar-li la porta** (a algú), **fer passar la porta** (a algú), **treure** (algú) **al carrer**

▷ **donar la bola** (a algú) (p.ext.), **donar una puntada de peu al cul** (a algú) (p.ext.)

DESTORB

haver-hi un sis o un as *SV*, sempre hi ha un destorb (IEC)

Cada vegada que volem anar tots d'excursió al Montseny hi ha un sis o un as. O plou o a algú de la colla no li va bé

▷ **força major** (p.ext.)

DESTORBAR

aixafar-li la guitarra (a algú) *SV*, esguerrar un projecte / desbaratar a algú els seus plans, els seus propòsits, etc. / vèncer algú, superar-lo o posar-lo en mala situació (R-M, IEC, A-M)
Si el tren no ve a l'hora ens aixafarà la guitarra perquè no arribarem a temps a l'aeroport / Una visita inoportuna ens va aixafar la guitarra / Perquè no calleu!, m'esteu aixafant la guitarra perquè no em deixeu concentrar / Si ell ve, ens xafarà la guitarra (També s'usa amb el verb *xafar*) (R-M, EC, *, *)

→ **espatllar la festa** (a algú), **tirar la botifar-**

ra per terra (a algú), **fer la punyeta** (a algú), **aigualir la festa** (a algú)

estar enmig, com el dijous *SV*, estar enmig d'un grup, d'un lloc de trànsit, etc. (EC)

La Maria i en Jaume intenten festejar, però el seu germanet sempre està enmig, com el dijous / Aparta't, que estàs al mig, com el dijous (També s'usa amb els verbs *quedar*, *restar*, etc. i amb la forma *estar al mig, com el dijous*)

→ **fer nosa**

▷ **posar-se enmig, com el dijous** (p.ext.)

fer la garseta (a algú) *SV*, fastiguejar / importunar algú, destorbar-lo de reeixir (R-M, *)

Mentre escrivia, uns veïns li feien la garseta asajant amb uns instruments estridents; va haver de plegar / No li facis sa garseta! (R-M, *)

→ **fer la guitza** (a algú), **fer la santíssima** (a algú), **tocar la pera** (a algú), **fer la murga** (a algú)

▷ **ésser un clau** (p.ext.)

● **fer sa garseta** (Mall.)

■ **fer la griva** (a algú) *SV*, importunar algú, destorbar-lo de reeixir

Deixa de fer la griva a la nena!

→ **fer la guitza** (a algú), **fer la llesca** (a algú), **tocar les pilotes** (a algú), **fer la murga** (a algú)

[Moianès]

fer la guitza (a algú) *SV*, importunar algú, destorbar-lo de reeixir (IEC)

Des que té el nou càrrec no para de fer la guitza als seus antics companys / Tenia un veí que sempre li feia la guitza demanant-li coses (*, R-M)

→ **fer la llesca** (a algú), **fer la punyeta** (a algú), **fer la santíssima** (a algú), **fer la garseta** (a algú), **fer l'arquet** (a algú), **fer la griva** (a algú), **esqueixar la grua** (a algú), **fer els comptes** (a algú), **fer la tinyeta** (a algú), **fer posar de punta** (a algú)

▷ **fer nyic-nyic** (p.ext.), **ésser un clau** (p.ext.)

fer la llesca (a algú) *SV*, destorbar algú de reeixir (IEC)

Les goteres del teatre van fer la llesca a la companyia que havia d'actuar aquella nit / Amb els seus cants em fa la llesca, perquè no em deixa concentrar a la feina (*, R-M)

→ **fer la guitza** (a algú), **fer la griva** (a algú), **fer posar de punta** (a algú)

fer la punyeta (a algú) *SV*, molestar algú, fastiguejar-lo, importunar-lo / impedir-li de fer allò que volia (IEC, EC)

Li agrada de fer la punyeta als seus germans (R-M)

→ **fer la guitza** (a algú), **aixafar-li la guitarra** (a algú), **fer la tinyeta** (a algú), **fer la murga** (a algú), **tocar el voraviu** (a algú)

▷ **ésser un clau** (p.ext.)

fer la tinyeta (a algú) *SV*, molestar / forma eufemística de «fer la punyeta» (Fr, *)

No parava de fer la tinyeta al seu germà petit
→ **fer la guitzeta** (a algú), **tocar la pera** (a algú), **fer la punyeta** (a algú)

posar la proa (a algú) *SV*, proposar-se perjudicar algú (A-M)

Em va costar molt acabar de fer el treball perquè em posaves la proa trucant-me cada deu minuts (També s'usa amb la forma *posar la proa damunt* (algú))

→ **portar la proa** (a algú)

posar-se enmig, com el dijous *SV*, posar-se enmig d'un grup, d'un lloc de trànsit, etc. (EC)
Sempre es posa enmig com el dijous i molesta / Ja t'has tornat a posar al mig, com el dijous (També s'usa amb la forma *posar-se al mig, com el dijous*)

→ **fer nosa**

▷ **estar enmig, com el dijous** (p.ext.)

robar-li el temps (a algú) *SV*, ocupar el temps d'algú inútilment / fer-l'hi perdre (R-M, IEC)
Sempre rep visites inoportunes que sols serveixen per a robar-li el temps i no li deixen atendre la seva feina / Aquelles trobades robaven el temps de la Maria (R-M, *)

▷ **perdre el temps** (p.ext.), **no deixar parar** (algú) **un instant** (p.ext.)

DESTRE

tenir mà *SV*, tenir molta habilitat o moltes maneres d'actuar (A-M)

Té mà a fer l'arròs, li surt boníssim / Té molta mà per a fer ocells de paper (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal o amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc.) (*, EC)

→ **ésser un manetes, tenir bones mans, tenir manetes, tenir mans de plata**

▷ **tenir-hi la mà trencada** (p.ext.), **treballar com una fada** (p.ext.)

DESTRENYER

fer veure els ulls verds (a algú) *SV*, (fer) passar un gran destret (R-M)

És molt exigent i ens fa veure els ulls verds per acontentar-lo (R-M)

▷ **veure's verd** (inv.), **passar-la magra** (inv.)

DESTRET

entre l'enclusa i el martell *SP*, destret / sense escapatòria (Fr, *)

Estavem entre l'enclusa i el martell i van decidir rendir-se i entregar-se a les autoritats

→ **entre l'espasa i la paret, entre dos focs, entre les banyes d'un toro, en perill de, veure's com un ou entre dues pedres**

entre l'espasa i la paret *SP*, [estar] en un dilema / [estar] en una situació de la qual és difícil sortir-se (R-M, IEC)

Si em fas triar entre una cosa i l'altra em poses entre l'espasa i la paret, ja ho saps?

→ **entre l'enclusa i el martell, veure's com un ou entre dues pedres**

▷ **tres són curtes i quatre són llargues** (p.ext.)

fer-se'n set pedres *SV*, passar-ho molt malament (EC)

Des que el van operar se'n fa set pedres, ho passa molt malament (També s'usa amb el numeral *deu*)

→ **passar-la negra, passar el pelegrí, passar els set calzes d'amargura**

passar-la negra *SV*, passar molts contratemps (R-M)

Si no saps nedar, quan durant el servei militar t'obliguin a travessar un riu, com em van fer a mi, la passaràs negra (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival) (R-M)

→ **passar-la magra, veure-se'n de totes, cagar-la ben amarga, veure-se'n de tots colors, passar-les putes, passar-ne de seques i de verdes, veure's negre, fer-se'n set pedres, passar-la**

▷ **passar-les negres** (v.f.), **fer veure els ulls verds** (a algú) (inv.), **les de Caïm** (p.ext.)

passar-les putes *SV*, passar moltes contrarietats / trobar-se en destret (R-M, Fr)

En aquesta casa sempre les passen putes / En Pere ha patit molt en aquesta vida: com que els seus pares eren molt pobres, les ha passades molt putes per poder progressar (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival)

→ **passar-la negra, passar-les morades, veure-se'n de totes, veure-se'n de tots colors**

▷ **passar-la puta** (v.f.)

passar-ne de seques i de verdes *SV*, passar un fort malestar, angúnia

Després de la guerra en van passar de seques i de verdes

→ **passar-ne de verdes i de madures, passar-ne una de grossa, passar-la negra, passar-ne de totes, passar-ne de tots colors**

passar-ne de totes *SV*, passar un fort malestar, angúnia

Es va quedar vídua molt jove amb dues criatures de bolquers. N'ha passat de totes

→ **veure-se'n de totes, passar-ne de tots colors, passar-ne una de grossa, veure'n de verdes i de madures, passar-ne de seques i de verdes**

passar-ne de tots colors *SV*, passar un fort malestar, angúnia

Ahir me'n van passar de tots colors / N'ha passat de tots colors / No ho ha tingut gens fàcil, n'ha passades de tots colors (*, EC, *)

→ **veure-se'n de tots colors, passar-ne una de grossa, passar-ne de totes, passar-ne**

de verdes i de madures, veure'n de verdes i de madures, passar-ne de seques i de verdes, passar-la

passar-ne de verdes i de madures *SV*, passar un fort malestar, angúnia

Durant el viatge en van passar de verdes i de madures; en tenen un feix per a contar / Van anar com a corresponsals a un país en guerra i en van passar de verdes i de madures (R-M, *)

→ **passar-ne de tots colors, veure'n de verdes i de madures, passar-ne de seques i de verdes, passar-ne una de grossa**

veure'n de verdes i de madures *SV*, passar un fort malestar, angúnia

Des que es va quedar a l'atur n'ha vist de verdes i de madures per poder pagar la hipoteca

→ **passar-ne de de tots colors, passar-ne de totes, passar-ne de verdes i de madures, veure'n de blanques i de negres**

veure's com un ou entre dues pedres *SV*, veure's en gran estretor o dificultat (A-M)

Quan va veure que al banc hi tenia números vermells es va veure com un ou entre dues pedres / Quan es va veure com un ou entre dues pedres, ens va demanar ajuda

→ **entre l'espasa i la paret, entre l'enclusa i el martell**

▷ **veure's verd** (p.ext.)

veure's verd *SV*, trobar-se en dificultats / algú, trobar-se en una situació perillosa, compromesa, etc., de difícil sortida (R-M, IEC)

Té tan mala lletra que m'he vist verd per a llegir la seva carta (R-M)

→ **veure-se'n un bull, veure's negre**

▷ **fer veure els ulls verds** (a algú) (inv.), **veure's com un ou entre dues pedres** (p.ext.), **tenir un dogal al coll** (p.ext.)

veure-se'n de totes *SV*, passar molts contratemps (R-M)

Durant l'estança en aquella illa, va veure-se'n de totes; sembla mentida que vagi suportar tantes calamitats (R-M)

→ **passar-la negra, veure-se'n de tots colors, ballar-la negra, passar-les putes, cagar-la ben amarga, passar-ne de totes, passar el pelegrí, veure'n de blanques i de negres**

▷ **veure'n de totes** (v.f.), **sempre balla amb sa més lletja** (p.ext.)

veure-se'n de tots colors *SV*, passar tribulacions (R-M)

Va voler complaure'l i va veure-se'n de tots colors; van ésser unes gestions difícils i no gens agradables (R-M)

→ **passar-la negra, veure-se'n de totes, ballar-la, passar-les putes, cagar-la ben amarga, passar-ne de tots colors, veure'n de blanques i de negres, passar-les morades, veure-se'n un esbull**

▷ **veure'n de tots colors** (v.f.)

veure-se'n un bull *SV*, tenir molta feina per sortir d'una dificultat / veure-s'hi embullat, trobar-hi dificultats serioses / trobar-se en un afer difícil, no saber com desistir-se d'un afer, d'una dificultat (R-M, A-M, IEC)

Em va deixar sol amb el personal a fi que jo distribuís la feina; era una cosa nova per a mi i vaig veure-me'n un bull; no sabia com fer-ho / Se'n veuria un bull si a més de sa feina hagués d'atendre als mil i un quefers domèstics (R-M, A-M)

→ **veure's negre, veure's verd, veure-se'n un esbull**

▷ **no saber a quina paret tocar** (p.ext.), **anar venut** (p.ext.)

DESTRIAR

separar el gra de la palla *SV*, destriar / desglossar, triar, seleccionar (R-M, *)

Fes-ne un resum; separa el gra de la palla i veuràs que del seu discurs queda ben poca cosa de substàncios (R-M)

DESTROSSAR

fer malbé (alguna cosa) *SV*, espatllar / malmetre, alterar el bon estat d'alguna cosa (R-M, *)

No conserva gens les coses; tot ho fa malbé (R-M)

→ **passar** (alguna cosa) **a la trampa, deixar** (alguna cosa) **feta pols**

▷ **fer miques** (alguna cosa) (p.ext.), **fer trosos** (alguna cosa) (p.ext.)

fer tiretes (d'algú) *SV*, destrossar algú / fer morir algú violentament, occir (A-M, *)

Els assassins van fer tiretes d'aquell pobre noi

→ **fer-li la pell** (a algú)

no deixar canya dreta *SV*, fer una gran destrossa / destruir-ho tot, no perdonar res (IEC, A-M)

La pluja i la ventada no van deixar canya drete; els camps han quedat arrasats / L'exèrcit enemic no deixà canya drete; atacà amb totes les seves forces (R-M)

→ **no deixar pedra sobre pedra**

▷ **no quedar canya drete** (inv.)

[Men. (A-M)]

DESTROSSAT

■ **fet una merda** *SA*, dit per a referir-se a alguna cosa que ha quedat destrossada

La casa està feta una merda des del terratrèmol / Va deixar el cotxe fet una merda després de l'accident

→ **fet una coca**

▷ **fet una truita** (p.ext.)

no quedar canya drete *O*, quedar tot destruït, destrossat

Després de les inundacions no ha quedat canya drete en tota la regió

→ **no quedar pedra sobre pedra**

▷ **no deixar canya drete** (inv.)

DESTRUIR

fer abat de *SV*, abatre, destruir, fer desaparèixer (EC)

*Els invasors van fer abat de tots els monuments significatius del poble / Sense cap mirament va fer abat de tots els quadres que guardava / Els delinqüents van fer un abat de les joies de la casa (També s'usa amb la forma fer un abat de) (R-M, R-M, *)*

→ **fer pols** (alguna cosa), **fer pleta** (d'alguna cosa), **no deixar pedra sobre pedra**

▷ **passar-ho tot a sang i a foc** (p.ext.), **passar** (alguna cosa) **a foc i a flama** (p.ext.), **passar** (alguna cosa) **a foc i a ferro** (p.ext.), **posar** (alguna cosa) **a foc i a flama** (p.ext.)

fer cendres (alguna cosa) *SV*, destruir alguna cosa (IEC)

Els teus arguments van fer cendres la meva teoria

→ **fer pols** (alguna cosa)

fer pleta (d'alguna cosa) *SV*, destruir quelcom / fer malbé alguna cosa, tractar-la de qualsevol manera, sense mirament; destruir-la (R-M, A-M)

És una casa antiga i molt bonica, però aviat en faran pleta per aixecar-hi un bloc de pisos (R-M)

→ **fer abat de**

▷ **fer pits i llonzes** (d'alguna cosa) (p.ext.) [Mall. (A-M)]

fer pols (alguna cosa) *SV*, esmicolar alguna cosa en fragments diminuts, destruir-la / destruir alguna cosa, reduir-la a no-res (IEC, A-M)

Sempre ha desitjat fer pols l'obra dels seus contrincants (R-M)

→ **fer abat de**, **fer xixines** (d'alguna cosa), **deixar** (alguna cosa) **feta pols**, **fer farina**, **fer miques** (alguna cosa), **fer peces** (alguna cosa), **fer cendres** (alguna cosa)

▷ **fer trinquis** (p.ext.), **fer-se puré** (p.ext.)

menjar-se viu (algú) *SV*, destruir algú, desfer-se'n

*És menjaria vius els qui el contradiuen / Si continua amb aquella trepa se'l menjaran viu (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal) (EC, *)*

no deixar pedra sobre pedra *SV*, enderrocar completament / no deixar cap element de construcció sencer; deixar completament destruït (IEC, A-M)

L'atac va ser furient; no van deixar pedra sobre pedra, d'aquell castell (També s'usa amb la forma no deixar pedra damunt pedra) (R-M)

→ **no deixar canya dreta**, **fer abat de**, **batre en bretxa** (alguna cosa), **tirar a terra** (alguna cosa)

▷ **no quedar pedra sobre pedra** (inv.)

DESÚS

fora d'ús *SAdv*, retirat de l'ús / que no s'usa (R-M, IEC)

Cal deixar fora d'ús aquesta cafetera perquè no tanca prou bé (R-M)

→ **en desús**

▷ **en ús** (ant.), **fora de servei** (p.ext.)

DESVALORAR

tirar-se (alguna cosa) **pel cap** *SV*, desvalorar una mercaderia (R-M)

Hi havia tanta abundor de tomàquets i enciams que s'ho tiraven pel cap; mai no havien venut a un preu tan baix (R-M)

DESVARIEJAR

■ **anar-se-li'n la bola** (a algú) *O*, dir o pensar coses, que en relació amb el tema objecte d'una conversa o d'un discurs, són desraonades o inconnexes

A aquest professor de vegades se li'n va la bola i diu alguna ximpleria

→ **anar-se-li'n la perola** (a algú), **anar-se'n de l'olla**, **fer cadufs**

■ **anar-se-li'n la perola** (a algú) *O*, dir o pensar coses, que en relació amb el tema objecte d'una conversa o d'un discurs, són desraonades o inconnexes

De vegades se me'n va la perola i pego a la gent

→ **anar-se-li'n la bola** (a algú), **anar-se'n de l'olla**

DESVERGONYIR-SE

plantar cara (a algú) *SV*, oposar-se a algú, fer-hi resistència, tractar-lo agressivament / enfrontar-se, oposar resistència (A-M, R-M)

Malgrat la prepotència de l'adversari, li va plantar cara amb gosadia (R-M)

→ **fer-li cara** (a algú)

▷ **pujar-li a l'esquena** (a algú) (p.ext.), **alçar la cresta** (p.ext.)

pujar de to *SV*, parlar o comportar-se amb sobergueria / parlar o obrar amb arrogància, amb desvergonyiment (R-M, Fr)

En totes les reunions ell puja de to, com si tothom l'hagués de distingir més que als altres (R-M)

→ **anar-se'n de la llengua**

▷ **tenir fums** (p.ext.), **baixar de to** (p.ext.)

DESVERGONYIT

cara de suro *SN*, la (cara) que expressa desvergonyiment, que no es torna vermella per res (A-M)

Mira, cara de suro, no siguis tan desvergonyit i porta't més bé

→ **ésser un barra**, **ésser un galtes**, **ésser un penques**, **ésser un caradura**, **ésser un cara**

dir-ne de verdes i de madures *SV*, ésser desvergonyit en el parlar / expressió que indica que hom ha dit molts penjaments a algú, que

l'ha atacat amb paraules molt ofensives (Fr, EC)

En Joan és un desvergonyit, en diu de verdes i de madures

→ **anar-se'n de la llengua, dir-ne de tots colors**

▷ **dir-ne de verdes i de madures** (a algú) (p.ext.)

ésser un barra *SV*, desvergonyit / no tenir vergonya, tenir gosadia per a fer o dir coses ofensives (Fr, *)

Aquest home és un barra. Sempre intenta que el convidin i mai no paga res

→ **tenir molta barra, cara de suro, ésser un caradura, ésser un galtes, ésser un penques, ésser un cara, tenir la pell gruixuda**

■ **ésser un cara** *SV*, ésser un desvergonyit, un descarat, no immutar-se per cap retret

Aquest home és un cara, sempre marxa sense pagar

→ **ésser un galtes, ésser un caradura, ésser un barra, ésser un fresc, cara de suro**

ésser un galtes *SV*, ésser un desvergonyit, un descarat, no immutar-se per cap retret (EC)

És un galtes: sempre aconsegueix que algú el convidi a sopar i mai no paga res a ningú

→ **ésser un cara, ésser un caradura, ésser un barra, ésser un fresc, tenir galtes** (de fer alguna cosa), **ésser un penques, cara de suro**

ésser un penques *SV*, ésser un fresc, un tranquil·lès / ésser un desvergonyit i un barrut que s'aprofita dels altres (A-M, EC)

És un penques: s'ha inventat una excusa per entrar al concert de franc i no pagar entrada / EL Ramon està fet un bon penques: sempre li fan la feina els altres (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal i amb la forma *ésser molt penques*)

→ **tenir moltes penques, ésser un galtes, cara de suro, ésser un caradura, ésser un barra, ésser un cara, ésser un fresc**

▷ **venir amb les penques** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

llarg de llengua *SA*, dit per a referir-se a algú que contesta descaradament / excedir-se de paraules (*, IEC)

El van acomiadar per llarg de llengua / No li confïessis pas cap secret; és llarg de llengua i de seguida ho descobriria (*, R-M)

→ **flux de llengua, flux de boca, flux de molles, tenir la llengua llarga, tenir llengua, llengua llarga**

tenir galtes (de fer alguna cosa) *SV*, atrevir-se a fer quelcom poc correcte / ésser un desvergonyit, un descarat, no immutar-se per cap retret (R-M, EC)

Després d'haver estat despatxat de la casa,

encara va tenir galtes de tornar-hi. No té vergonya (R-M)

→ **tenir la cara** (de fer alguna cosa), **ésser un galtes, tenir la barra** (de fer alguna cosa), **tenir la cara gruixuda** (de fer alguna cosa)

▷ **tenir les galtes** (de fer alguna cosa) (v.f.), **tenir molta cara** (p.ext.)

tenir la barra (de fer alguna cosa) *SV*, atrevir-se a fer alguna cosa poc correcta

Va tenir la barra de comparèixer a la festa sense haver-hi estat invitat / Tingué la barra d'agafar el tall més gros / Té la santa barra d'arribar tard i dir que per a ell la puntualitat no és important (També s'usa amb la forma *tenir la santa barra* (de fer alguna cosa)) (IEC, EC, *)

→ **tenir la cara** (de fer alguna cosa), **tenir la cara gruixuda** (de fer alguna cosa), **tenir collons** (de fer alguna cosa), **tenir les penques** (de fer alguna cosa), **tenir galtes** (de fer alguna cosa)

▷ **tenir molta barra** (p.ext.)

tenir la cara gruixuda (de fer alguna cosa) *SV*, no immutar-se per cap retret (IEC)

Ha tingut la cara gruixuda de demanar-me més diners / Com us heu atrevit a portar-vos tan malament!, es nota que teniu la cara gruixuda

→ **tenir la barra** (de fer alguna cosa), **tenir galtes** (de fer alguna cosa), **tenir les penques** (de fer alguna cosa), **tenir la cara** (de fer alguna cosa), **tenir collons** (de fer alguna cosa)

tenir la pell gruixuda *SV*, no avergonyir-se, ésser cínic / no avergonyir-se pels retrets de què hom s'ha fet mereixedor (R-M, EC)

Tenen la pell gruixuda; els pots dir lladres i ni s'immuten (R-M)

→ **tenir molta cara, tenir molta barra, tenir moltes penques, tenir molta cara, ésser un barra, tenir molt morro**

tenir les penques (de fer alguna cosa) *SV*, ésser caradur / atrevir-se a fer alguna cosa poc correcta (R-M, *)

No va tornar-me els diners que li vaig deixar i ara té les penques de demanar-me'n altra vegada (R-M)

→ **tenir la cara** (de fer alguna cosa), **venir amb les penques** (de fer alguna cosa), **tenir la barra** (de fer alguna cosa), **tenir galtes** (de fer alguna cosa), **tenir la cara gruixuda** (de fer alguna cosa), **tenir collons** (de fer alguna cosa)

▷ **tenir penques** (de fer alguna cosa) (v.f.), **tenir moltes penques** (p.ext.)

tenir llengua *SV*, contestar descaradament (R-M)

Ben segur que ho va fer ell! Però si li ho dius,

encara voldrà tenir llengua (R-M)

→ **llarg de llengua**

▷ **tenir molta llengua** (p.ext.)

tenir més por que vergonya *SV*, ésser ensem amb tímid i desvergonyit (A-M)

El teu fill té més por que vergonya; quan agafa confiança a la gent és un pocavergonya

■ **tenir molta barra** *SV*, no tenir vergonya, tenir gosadia per a fer o dir coses ofensives

El teu germà té molta barra, es pensa que sempre pot disposar de nosaltres perquè el portem en cotxe / No m'ho puc creure, ja té barra, ja! (També s'usa amb les formes *tenir barra* i *tenir una barra* en contextos emfàtics)

→ **tenir moltes penques, tenir molta cara, ésser un barra, tenir molt morro, tenir la pell gruixuda**

▷ **tenir la barra** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

■ **tenir molta cara** *SV*, no tenir vergonya, tenir gosadia per a fer o dir coses ofensives

Té molta cara; millor que no li donis tot el que et demana (També s'usa amb les formes *tenir cara* i *tenir una cara* en contextos emfàtics)

→ **tenir moltes penques, tenir la pell gruixuda, tenir un morro que se'l trepitja, tenir molt morro, tenir molta barra, ésser un cara, tenir molt de tupè**

▷ **tenir bigotis** (p.ext.), **tenir galtes** (de fer alguna cosa) (p.ext.), **tenir collons** (de fer alguna cosa) (p.ext.), **no tenir manies** (p.ext.), **tenir la cara** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

tenir moltes penques *SV*, tenir atreviment desvergonyit (EC)

En Joan té moltes penques, diu que vindrà puntual i sempre arriba tard i ens fa esperar / Aquest sí que té penques / Quines penques que té / Va venir amb unes penques! (També s'usa amb les formes *tenir penques*, *tenir unes penques* i *amb unes penques* en contextos emfàtics)

→ **tenir molta barra, tenir molta cara, tenir molt morro, ésser un penques, tenir la pell gruixuda**

▷ **tenir les penques** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

■ **tenir uns collons** *SV*, atrevir-se a fer quelcom poc correcte

Mira que presentar-se al seu sopar d'aniversari després del que havia passat entre ells. Té uns collons! (Només s'usa en contextos emfàtics)

→ **tenir uns ous, tenir uns nassos, tenir uns pebrots, tenir unes galtes, tenir uns collons com un toro**

■ **tenir uns pebrots** *SV*, atrevir-se a fer quelcom poc correcte

Està repetint curs i encara treu males notes. Té uns pebrots, aquest nen! (Només s'usa en contextos emfàtics)

→ **tenir uns collons, tenir uns nassos, tenir unes galtes, tenir uns ous, tenir uns collons com un toro**

DESVESTIT

anar a la fresca *SV*, anar vestit lleugerament, amb poca roba (EC)

Si va a la fresca, el teu fill caurà malalt / Vas massa a la fresca i agafaràs una pulmonia (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *força*, *massa*, *molt*, *tan*, etc. en posició postverbal)

→ **anar lleuger de roba, anar prim de roba**

▷ **ja ha arribat el fred de Rússia** (ant.), **anar en cos de camisa** (p.ext.), **anar en mànigues de camisa** (p.ext.), **tenir fogots** (p.ext.)

anar lleuger de roba *SV*, desvestit / anar amb poca roba (Fr, *)

Els convidats més conservadors es van escandalitzar perquè les criatures anaven lleugeres de roba (També s'usa amb el diminutiu *lleugeret*)

→ **anar prim de roba, anar a la fresca**

▷ **anar en cos de camisa** (p.ext.), **anar en mànigues de camisa** (p.ext.), **tenir fogots** (p.ext.)

anar prim de roba *SV*, desvestit / anar amb poca roba (Fr, *)

Vas massa prima de roba i et constiparàs

→ **anar lleuger de roba, anar a la fresca**

▷ **anar en cos de camisa** (p.ext.), **anar en mànigues de camisa** (p.ext.)

DESVESTLLAR

fer fugir la son (a algú) *SV*, treure les ganes de dormir (A-M)

Em vaig prendre un cafè després de sopar i em va fer fugir la son: em va costar moltíssim d'adormir-me

→ **trencar el son** (a algú)

▷ **perdre el son** (inv.)

trencar el son (a algú) *SV*, desvetllar / treure les ganes de dormir a algú (R-M, *)

No feu soroll, que el nen dorm i si li trenqueu el son després costarà de fer-lo dormir una altra vegada (R-M)

→ **fer fugir la son** (a algú)

▷ **perdre el son** (inv.)

DESVESTLLAR-SE

perdre el son *SV*, desvetllar-se / desensonyar-se, despertar-se i no poder tornar a adormir-se (R-M, *)

Quan hi ha claror a la cambra perdo el son; em cal dormir ben a les fosques (R-M)

▷ **perdre la son** (v.f.), **trencar el son** (a algú) (inv.), **fer fugir la son** (a algú) (p.ext.), **no dormir sempre que es té son** (p.ext.)

DESNETLLAT

fer el sereno *SV*, no dormir a la nit; estar desvetllat (A-M)

He fet el sereno tota la nit a causa de la calor

→ **fer la vetlla**

▷ **no poder aclucar l'ull** (p.ext.)

DESVIAR

passar carta *SV*, girar full, passar a tractar d'un altre assumpte (A-M)

No en vull parlar més, passem carta i no perdem més el temps

→ **girar full, canviar de disc, trencar de conversa**

DESVIAR-SE

fer marrada *SV*, passar per un camí més llarg que el camí dret (R-M)

Si passes pel bosc faràs marrada; val més que vagis pel costat del canyar (R-M)

→ **fer volta**

▷ **fer drecera** (ant.), **pel dret** (ant.), **marrar el camí** (p.ext.)

fer panxa (alguna cosa) *SV*, una porció d'una paret, desviar-se de la vertical sortint enfora / un marge, paret, mur, etc., «fan panxa» quan tenen una part de superfície que es desvia de la línia vertical o recta i forma una convexitat (IEC, A-M)

S'ha de fer una paret nova, perquè aquesta fa panxa

▷ **fer pont** (p.ext.)

■ **fer volta** *SV*, passar per un camí més llarg que el camí dret

Anant per aquí estem fent volta; millor que triem el camí més curt si hi volem arribar abans que es faci fosc / Si anem per les rondes trigarem menys, però farem volta

→ **fer marrada**

▷ **fer drecera** (ant.), **pel dret** (ant.)

sortir de mare *SV*, abandonar el seu curs normal, lògic o previsible (IEC)

El cotxe ha sortit de mare i ha envaït l'altre carril, per sort no ha provocat cap accident / Les coses van eixir de mare quan ell va abandonar l'empresa (També s'usa amb el verb *eixir*)

▷ **tornar les aigües a mare** (ant.), **anar a la deriva** (p.ext.)

DESVIAT

anar fora de camí *SV*, anant sense seguir el camí (A-M)

Fa estona que van fora de camí; espero que no es perdin

▷ **anar fora camí** (v.f.), **per aquelles ando-les** (p.ext.)

DESVINCLAR-SE

no tenir-hi verd ni sec (amb algú) *SV*, no tenir res a veure amb algú (A-M)

No em relacionis amb ella, perquè jo amb la Maria no hi tinc verd ni sec

▷ **estar en relació amb** (ant.), **com de la nit al dia** (p.ext.)

[Solsona, Cardona (A-M)]

DESVINCLAT

al marge de *SP*, marginat, deslligat d'alguna cosa / sense participació en alguna cosa, bé voluntàriament bé per la voluntat d'altri (R-M, EC)

No pots quedar-te al marge de les preocupacions de la teva família; has d'interessar-t'hi / Durant tota la discussió, ell s'ha mantingut al marge (El complement és opcional) (R-M, EC)

→ **a part de**

▷ **rentar-se'n les mans com Pilat** (p.ext.)

DESVIURE'S

perdre el cul per *SV*, desfer-se per algú o per alguna cosa (IEC)

En Pere ha perdut el cul per connectar-se a internet i es passa el dia davant de l'ordinador / En Jaume perd el cul per la Maria

▷ **matar-s'hi** (p.ext.), **no viure** (p.ext.)

DETALL

el com, el quan i el perquè *SCoord*, tots els detalls

Vull saber el com, el quan i el perquè d'aquest fet (EC)

→ **el com i el quan, el què i el com**

▷ **amb tots els ets i uts** (p.ext.)

el com i el quan *SCoord*, tots els detalls

Està obsessionat, vol saber el com i el quan de totes les coses que fa la seva dona

→ **el què i el com; el com, el quan i el perquè**

▷ **amb tots els ets i uts** (p.ext.)

el què i el com *SCoord*, tots els detalls (IEC)

És tafaner de mena; vol saber el què i el com de tot el que fem

→ **el com i el quan; el com, el quan i el perquè**

▷ **el com i el què** (v.f.), **per menut** (p.ext.), **amb tots els ets i uts** (p.ext.)

DETALLADAMENT

a boca plena *SP*, amb totes les paraules, sense suprimir res d'allò que es vol dir (A-M)

Li ho va dir tot a boca plena (S'usa normalment amb els verbs *dir*, *parlar*, etc.)

→ **amb tots els ets i uts**

amb pèls i senyals *SP*, de manera minuciosa / [conèixer-la (o descriure-la)] amb tots els detalls (R-M, EC)

Li va descriure tota la casa amb pèls i senyals; semblava que ell mateix ja l'havia vista / Va explicar l'assassinat amb tots els pèls i se-

nyals (S'usa normalment amb els verbs *conèixer, descriure, explicar, narrar, saber*, etc. i també amb la forma *amb tots els pèls i senyals*) (R-M, *)

→ **amb tots els ets i uts, per menut, pèl per pèl, cosa per cosa, de cosa en cosa, en detall, espès i menut, fil per randa, per peces menudes, fil per agulla, punt per agulla**

▷ **per sobre** (ant.)

amb tots els ets i uts *SP*, amb tots els detalls, sense faltar-hi res (IEC)

Li van exigir que expliqués amb tots els ets i uts el que havia succeït (S'usa normalment amb els verbs *conèixer, descriure, explicar, narrar, saber*, etc.) (R-M)

→ **fil per randa, per menut, amb pèls i senyals, sense faltar-hi res, cosa per cosa, de cosa en cosa, en detall, espès i menut, pèl per pèl, per peces menudes, a boca plena**

▷ **per sobre** (ant.); **cent per cent** (p.ext.); **el què i el com** (p.ext.); **el com, el quan i el perquè** (p.ext.); **el com i el quan** (p.ext.); **del tot** (p.ext.); **al peu de la lletra** (p.ext.)

cosa per cosa *SN*, detalladament, una cosa després de l'altre i sense deixar-ne cap (EC)

Torna-li a explicar cosa per cosa perquè em sembla que no ho ha entès i no ho farà bé / Vés-ho empaquetant tot cosa per cosa (R-M, EC)

→ **de cosa en cosa, en detall, amb pèls i senyals, amb tots els ets i uts, en detall, espès i menut, fil per randa, pèl per pèl, per peces menudes, punt per punt, mot a mot**

de cosa en cosa *SP*, detalladament, una cosa després de l'altra i sense deixar-ne cap (EC)

Cal embolicar-ho tot de cosa en cosa

→ **cosa per cosa, en detall, amb pèls i senyals, amb tots els ets i uts, espès i menut, fil per randa, pèl per pèl, per peces menudes**

en detall *SP*, de manera minuciosa (R-M)

Demà m'ho podràs explicar en detall; ara tinc molta pressa i no puc aturar-me. (S'usa normalment amb els verbs *conèixer, descriure, explicar, narrar, saber*, etc.) (R-M)

→ **per menut, fil per randa, de cosa en cosa, cosa per cosa, amb pèls i senyals, amb tots els ets i uts, espès i menut, pèl per pèl, per peces menudes**

▷ **amb deteniment** (p.ext.)

espès i menut *SCoord*, molt detalladament (R-M)

No ens podem precipitar; abans de decidir-nos n'hem de parlar espès i menut (S'usa normalment amb els verbs *conèixer, descriure, explicar, narrar, saber*, etc.) (IEC)

→ **amb pèls i senyals, amb tots els ets i uts, cosa per cosa, de cosa en cosa, en detall,**

fil per randa, pèl per pèl, per peces menudes

fil per randa *SN*, amb tots els detalls, minuciosament (IEC)

Com que nosaltres no vam poder anar a veure la comèdia, ell ens la va explicar fil per randa (S'usa normalment amb els verbs *contar, dir, explicar, narrar, recordar*, etc.) (R-M)

→ **fil per agulla, per menut, per peces menudes, punt per agulla, a fons, en detall, amb pèls i senyals, amb tots els ets i uts, cosa per cosa, de cosa en cosa, espès i menut, pèl per pèl**

▷ **per sobre** (ant.), **al peu de la lletra** (p.ext.)

pas a pas *SN*, detalladament / menudament, minuciosament (R-M, *)

Va seguir pas a pas les vicissituds d'aquella família (R-M)

→ **per menut**

pèl per pèl *SN*, amb tot detall (A-M)

M'ho va contar tot pèl per pèl (S'usa normalment amb els verbs *conèixer, descriure, explicar, narrar, saber*, etc.)

→ **amb pèls i senyals, amb tots els ets i uts, cosa per cosa, de cosa en cosa, en detall, espès i menut, fil per randa, per peces menudes, mot a mot, punt per punt**

per peces menudes *SP*, detalladament, amb tots els detalls (EC)

Cal explicar-ho tot per peces menudes perquè ho entenguin bé (S'usa normalment amb els verbs *contar, discutir, explicar, narrar*, etc.)

→ **fil per randa, per menut, amb pèls i senyals, amb tots els ets i uts, cosa per cosa, de cosa en cosa, en detall, pèl per pèl**

▷ **per sobre** (ant.)

ANT

a l'engròs *SP*, deixant de banda els detalls (EC)

No sé pas ben bé com va anar: només m'ho han explicat a l'engròs (EC)

→ **per sobre, en gros**

▷ **en termes generals** (p.ext.)

de puntetes *SP*, sense entrar en gaires detalls

La Maria va passar de puntetes sobre l'assumpte del finançament

→ **per sobre**

en gros *SP*, sense atendre als detalls (IEC)

Explicat així, en gros, sembla no tenir importància, però en té molta (R-M)

→ **per sobre, a l'engròs**

per sobre *SP*, sense aprofundir en detalls

Li vaig explicar per sobre, però ella ja ho va entendre / No sé exactament de què es tracta; m'ho han explicat per damunt i no me n'he fet càrrec / No se sap l'assignatura ni per damunt (També s'usa amb la forma *per damunt*) (*, R-M, EC)

→ **damunt damunt, en gros, dessús dessús, a l'engròs, de puntetes**

- ▷ **amb tots els ets i uts** (ant.), **fil per agulla** (ant.), **fil per randa** (ant.), **per menut** (ant.), **per peces menudes** (ant.), **punt per agulla** (ant.), **en termes generals** (p.ext.), **a grans trets** (p.ext.)

DETALLISTA

al detall *SP*, en petites quantitats (IEC)

És un establiment que no ven al detall; només ven als majoristes (R-M)

→ **a la menuda**

- ▷ **a l'engròs** (ant.), **al major** (ant.)

DETERIORAT

fet una llàstima *SA*, [estar] molt deteriorat o en estat deplorable (A-M)

El teu cotxe està fet una llàstima a veure si el cuides una mica més / Va estar sol tot el cap de setmana i va posar la casa feta una llàstima
→ **estar fet pots**

DETERMINAT

passar-li pels collons (a algú) *SV*, voler fer alguna cosa tant sí com no, encara que sigui contra la voluntat o la raó d'altri / donar-li la gana de fer alguna cosa (*, EC)

A cada moment fa el que li passa pels collons, no sé de què es queixa

→ **passar-li pels pebrots** (a algú), **donar-li la gana** (a algú)

■ **passar-li pels pebrots** (a algú) *SV*, voler fer alguna cosa tant sí com no, encara que sigui contra la voluntat o la raó d'altri

No fot ni cas als seus pares; sempre fa el que li passa pels pebrots

→ **passar-li pels collons** (a algú), **donar-li la gana** (a algú)

DETESTAR

prendre (algú) **de cap d'esquila** *SV*, fer objecte algú de comentaris maliciosos o malintencionats / agafar-li malvolença (R-M, IEC)

Els companys de l'oficina l'han pres de cap d'esquila i totes les culpes i equivocacions les hi atribueixen (R-M)

→ **prendre** (algú) **de cap d'inxa**, **prendre** (algú) **de tema**

- ▷ **cap de turc** (p.ext.), **prendre-la** (amb algú) (p.ext.), **tenir-la votada** (a algú) (p.ext.), **portar-la votada** (a algú) (p.ext.), **assenyalar** (algú) **amb el dit** (p.ext.), **tenir** (algú) **de cap d'esquila** (p.ext.)

prendre (algú) **de cap d'inxa** *SV*, tenir malvolença a algú / fer objecte algú de comentaris maliciosos o malintencionats (A-M, *)

Des del principi del curs el van prendre de cap d'inxa i li feien la punyeta contínuament

→ **prendre** (algú) **de cap d'esquila**, **tenir** (algú) **de cap d'inxa**

- ▷ **prendre-la** (amb algú) (p.ext.)

DETINGUDAMENT

amb deteniment *SP*, considerant una cosa atentament

Ho hem estudiat amb deteniment (EC)

- ▷ **en detall** (p.ext.)

DETRACTAR

arrossegar (algú) **pel fang** *SV*, difamar algú greument / denigrar algú greument (IEC)

Sempre arrossega la gent pel fang; no es pot anar pel món criticant tothom d'aquesta manera / Li té un odi implacable i sempre que parla d'ell l'arrossega pel fang (*, R-M)

→ **deixar** (algú) **com un drap brut**, **arrossegar** (algú) **pel llot**, **tirar grapats de llot** (a algú)

- ▷ **posar** (algú) **als núvols** (ant.), **posar** (algú) **a les estrelles** (ant.), **posar** (algú) **dalt del candeler** (ant.), **posar** (algú) **dalt del cel** (ant.), **posar** (algú) **fins al cel** (ant.), **posar** (algú) **sobre el pinacle** (ant.), **entre les potes dels cavalls** (inv.)

arrossegar (algú) **pel llot** *SV*, difamar algú greument (IEC)

No li agrada gens aquell barri perquè arrosseguen tothom pel llot / Em pensava que era un bon amic seu, però l'arrossega pel llot (*, R-M)

→ **arrossegar** (algú) **pel fang**, **cobrir** (algú) **de llot**, **tirar grapats de llot** (a algú)

- ▷ **posar** (algú) **als núvols** (ant.)

deprimir la reputació (d'algú) *SV*, detractar / rebaixar la reputació d'algú (Fr, *)

Fent comentaris d'aquest tipus deprimeixes la reputació del teu germà

- ▷ **deprimir l'orgull** (d'algú) (p.ext.)

llevar-li la pell (a algú) *SV*, difamar algú / criticar (IEC, R-M)

Són hipòcrites; li fan bona cara, però quan no hi és present li lleven la pell / Està convençut que l'aprecien molt; però ens consta que sempre que poden li lleven la pell (R-M)

→ **tirar grapats de llot** (a algú)

rosegar els ossos morts *SV*, malparlar d'una persona difunta (Fr)

No el critiquis més, estàs rosegant els ossos morts

DETRACTOR

mala llengua *SN*, detractors / persona que detracta, que rebaixa la reputació d'una altra (R-M, *)

Com que és mala llengua, qui sap quins comentaris farà de tot el que ha sentit ací!; ens deixarà ben malament / Les males llengües diuen que s'han fet rics enganyant l'un i l'altre; parlen per enveja / Segons males llengües, estan a punt de divorciar-se (R-M, EC)

→ **llengua d'escorpí**, **llengua verinosa**, **llen-**

gua de ganivet, llengua serpentina, llengua viperina

DÉU

Déu nostre Senyor SN, títol donat a l'Antic Testament a Jahvè i que la tradició cristiana, a partir ja dels escrits del Nou Testament, aplica indistintament a Déu i a Crist (EC)

Déu nostre Senyor sempre està amb nosaltres / Nostre Senyor és present a tot arreu (També s'usa ometent el nom *Déu*)

Déu Pare SN, Déu, en tant que progenitor, creador. En el cristianisme, primera persona de la Trinitat (EC)

Senyor, Déu Pare omnipotent, escolteu les nostres súpliques

→ **Pare etern**

el suprem faedor SD, Déu / ésser suprem, creador de l'univers (EC, *)

Nosaltres creiem en el suprem faedor

→ **l'ésser suprem**

l'ésser necessari SD, Déu / ésser sobrehumà concebut com a exercint el seu poder sobre el món o una part del món i al qual és degut el culte dels homes (EC, *)

A casa creiem en l'ésser necessari

→ **l'ésser suprem**

l'ésser suprem SD, expressió amb què hom designa la realitat primera i última, l'ésser que fonamenta tots els éssers i la mateixa existència del món i que dona a la història el seu sentit darrer (EC)

Creien que era un càstig de l'ésser suprem

→ **el suprem faedor, l'ésser necessari**

Pare etern SN, Déu, en tant que progenitor, creador. En el cristianisme, primera persona de la Trinitat (EC)

Pare etern, escolteu les nostres pregàries

→ **Déu Pare**

DEURE

■ **deixar a deure SV**, fórmula que s'usa per a indicar el fet de no pagar

Va deixar a deure 50 euros

→ **quedar a deure**

▷ **estar endeutat fins al coll** (p.ext.), **tenir més deutes que el govern** (p.ext.)

el camí dret SD, regla que traça el deure (EC)

Sigues honrat i no deixis el camí dret (EC)

▷ **anar per bon camí** (p.ext.), **torçar** (algú) **del camí dret** (p.ext.), **anar pel camí dret** (p.ext.)

quedar a deure SV, no pagar / deure una part del deute original, després de pagar-ne una part (R-M, Fr)

Aquell home ha marxat de la dispesa i ha quedat a deure els darrers dos mesos (R-M)

→ **deixar a deure**

▷ **quedar cabals** (ant.), **estar endeutat fins al coll** (p.ext.), **tenir més deutes que el govern** (p.ext.), **quitament i espera** (p.ext.)

DEUTE

càrregues personals SN, serveis que un ciutadà deu a l'estat (IEC)

Això es compta com a càrregues personals

deute d'honor SN, deute contret en el joc (EC)

Un deute d'honor sempre s'ha de saldar

DEVALUAT

no valer ni cinc cèntims SV, ésser una cosa, presumptament de vàlua, mancada, en realitat, de valor

Després de l'accident el cotxe no valia ni cinc cèntims / L'havien estafada perquè aquell collaret no valia ni cinc (També s'usa amb la forma *no valer ni cinc*)

→ **no valer un rave, no valer un pito**

▷ **no tenir preu** (ant.), **valer més or que no pesa** (ant.)

DEVERS

dret a SA, dirigint-se a (R-M)

Sortint de l'escola vés dret a la biblioteca i ens trobarem a mig camí / Adéu-siau, me'n vaig dret a casa (R-M, IEC)

→ **en direcció** (a algun lloc)

▷ **dret a dret a** (v.f.)

en direcció (a algun lloc) SP, devers / dirigint-se a algun lloc (R-M, *)

Aquest tren va en direcció a Barcelona (R-M)

→ **dret a, de cara a, en sentit**

▷ **amb destinació** (a algun lloc) (p.ext.)

■ **en sentit SP**, dirigint-se a algun lloc

Ara estem conduint en sentit Terrassa

→ **en direcció** (a algun lloc)

DEVOCIONARI

llibre d'hores SN, nom medieval de devocionari / el (llibre) que conté l'ofici religiós de les diferents hores canòniques (Fr, A-M)

Com a bon fidel, té molta cura del seu llibre d'hores

DEVOLUCIÓ

en retorn (d'alguna cosa) SP, com a devolució o restitució d'alguna cosa

En retorn del seu favor, l'he convidat a sopar / Ell m'ha explicat matemàtiques i jo en retorn llatí (El complement es pot ometre)

→ **en compensació** (d'alguna cosa), **en recompensa** (d'alguna cosa)

▷ **per retorn** (d'alguna cosa) (v.f.)

DEVOT

cul d'església SN, dit d'una persona que va molt sovint a l'església / passar-hi llargues estones / persona que va massa a l'església (EC, IEC, A-M)

És un cul d'església; es passa el dia tancat al monestir resant

→ **cul de sagristia, rata de sagristia**

▷ **cul de taverna** (p.ext.), **cul de cafè** (p.ext.),

- arrossegar el cul** (per algun lloc) (p.ext.),
frequèntar els sagraments (p.ext.)
[Barc., Tarr. (A-M)]
- cul de sagristia** *SN*, devot / persona beata, que fa ostentació de devoció i religiositat; molt ficada a l'església (Fr, *)
Hi va cada dia, és un cul de sagristia
→ **rata de sagristia, pixar aigua beneïta, cul d'església**
- ▷ **frequèntar els sagraments** (p.ext.)
- pixar aigua beneïta** *SV*, ésser molt devot (IEC)
Pixa aigua beneïta, però no es comporta com un bon cristià (R-M)
→ **cul de sagristia, rata de sagristia, cul d'església**
- ▷ **entrar a missa com els gossos** (ant.)
- rata de sagristia** *SN*, persona beata, que fa ostentació de devoció i religiositat / molt ficat a l'església (EC, R-M)
Si, és catòlic practicant, però no es pot dir que sigui rata de sagristia; és un esperit molt obert (R-M)
→ **cul de sagristia, pixar aigua beneïta, cul d'església**
- ▷ **ésser de la crosta de dalt** (ant.)
- servent de Déu** *SN*, persona de santa vida, especialment persona consagrada al servei de Déu (bisbe, monjo, etc.) (EC)
Vol dedicar la seva vida a ésser un servent de Déu (També s'usa amb el nom *Crist*)
- ▷ **servir Déu** (p.ext.), **pastor d'ànimes** (p.ext.), **verge consagrada** (p.ext.), **ésser tot de Déu** (p.ext.), **temorós de Déu** (p.ext.)

DIA

- a ple dia** *SP*, quan és ben de dia (A-M)
Sempre es posa a dormir a ple dia
→ **al fil del dia, a ple migjorn, de part de dia, a migdia, de bell de dia, gran dia, gran hora de dia, dia clar, a sol alt**
- ▷ **al ple del dia** (v.f.), **a plena nit** (ant.), **a les negres de nit** (ant.), **a nit closa** (ant.)
- a ple migjorn** *SP*, dia / dit per a indicar la part del dia al volt del migdia (Fr, *)
Es va llevar tard, a ple migjorn
→ **a ple dia, a migdia, al fil del dia, de bell de dia**
- ▷ **a les negres de nit** (ant.), **a nit closa** (ant.), **a plena nit** (ant.)
- al fil del dia** *SP*, quan és de dia ben clar (A-M)
Hi vam arribar al fil del dia
→ **a ple dia, a ple migjorn, a migdia, de bell de dia, gran dia, gran hora de dia, dia clar, a sol alt**
- ▷ **a les negres de nit** (ant.), **a nit closa** (ant.), **a plena nit** (ant.)
- cap de mes** *SN*, els darrers dies del mes (IEC)
Sort que s'acosta el cap de mes i cobraré, perquè estic escurat
▷ **dies entrants** (ant.)
- cap de setmana** *SN*, període de temps que comprèn des de divendres al vespre fins a diumenge a la nit, durant el qual bona part de la població que treballa descansa (T)
Els caps de setmana treballo en una pastisseria; no podré venir d'excursió
- de bell de dia** *SP*, quan és de dia ben clar (A-M)
Jugaven a pilota de bell de dia, que és quan més fort pica el sol
→ **a ple migjorn, de part de dia, a migdia, al fil del dia, a ple dia, dia clar, a sol alt**
- de dia** *SP*, propi de durant el dia (R-M)
Aquestes papallones són de dia, però s'assemblen molt a una altra varietat nocturna / Malgrat el retard que duiem, encara vam poder arribar de dia i donar una volta abans de sopar (R-M)
→ **de part de dia, entre dia, de matí**
- ▷ **de nit** (ant.), **de vespres** (p.ext.), **de sol a sol** (p.ext.)
- de part de dia** *SP*, durant el dia (IEC)
Aquesta feina cal fer-la de part de dia, quan hi ha claror; ara ja és massa fosc per a recollir les ametlles / Van cometre l'atracament de part de dia (R-M)
→ **de dia, a ple dia, de bell de dia**
- ▷ **de part de nit** (ant.)
- de sol a sol** *SP*, des que surt el sol fins que es pon (IEC)
El pagès treballa de sol a sol totes les èpoques de l'any (R-M)
→ **tot el sant dia**
- ▷ **de dia** (p.ext.)
- dia hàbil** *SN*, dia que és utilitzable per a les actuacions judicials i administratives (IEC)
Has de deixar passar un dia hàbil per a realitzar aquesta gestió / Si vols anar a fer els tràmits a l'ajuntament, truca-hi abans i pregunta'ls l'horari i quins són els dies hàbils / Els terminis administratius solen ser de quinze dies hàbils
- dies entrants** *SN*, primers dies d'un mes (EC)
Els dies entrants sempre són els que anem millor de diners
▷ **cap de mes** (ant.), **la setmana entrant** (p.ext.)
- dies ha** *O*, ja fa dies (SP)
Dies ha vingué a veure'm, però jo no hi era
→ **l'altre diassa**
- ▷ **temps ha** (p.ext.)
- entre dia** *SP*, durant el dia (R-M)
Avui ja és fosc, però si una altra vegada véns entre dia podràs veure el jardí / A mi m'agrada més conduir entre dia que no pas de nits (R-M)
→ **de dia**
- ésser clar** *SV*, ésser de dia (EC)
Quan sigui clar ens llevarem
▷ **ésser fosc** (ant.)
- gran dia** *SN*, tard al matí, ja entrat el dia / entrat el dia (Fr, IEC)

Els soldats van entrar a la ciutat gran dia
→ **gran hora de dia, a ple dia, al fil del dia, dia clar**

▷ **gran nit** (ant.), **de matí** (p.ext.)

gran hora de dia SN, ben entrat el dia (IEC)

Arribarem a gran hora de dia

→ **gran dia, a ple dia, al fil del dia**

▷ **gran hora de la nit** (ant.)

quants en tenim O, frase interrogativa que serveix per a demanar la data del dia d'avui
Si avui no és 29, quants en tenim?

→ **quin dia som**

quin dia som O, frase interrogativa que serveix per a demanar la data del dia d'avui

—*Ara no recordo si avui és 23 o 24, quin dia som?* —*Som 23* (També s'usa amb els noms *hora i mes*)

→ **quants en tenim**

DIABLE

àngel caigut SN, el dimoni / en la religió cristiana, l'esperit del mal, el dimoni (A-M, *)

Aquí a casa no volem saber res de l'àngel caigut

→ **esperit maligne, esperit infernal, drac infernal, mal esperit, àngel rebel**

▷ **esperit celeste** (ant.), **esperit angèlic** (ant.)

drac infernal SN, es diu principalment del diable (A-M)

Sempre que li volem fer por li diem que el vindrà a buscar el drac infernal / Porta't bé o vindrà el dragó infernal (També s'usa amb el nom *dragó*)

→ **esperit maligne, esperit infernal, àngel caigut, mal esperit, àngel rebel**

▷ **esperit celeste** (ant.), **esperit angèlic** (ant.)

esperit infernal SN, dimoni (IEC)

Aquest dibuix abstracte recorda la figura d'un esperit infernal / No creu en l'existència dels esperits infernals

→ **esperit maligne, drac infernal, àngel caigut, mal esperit, àngel rebel**

▷ **esperit celeste** (ant.), **esperit angèlic** (ant.)

esperit maligne SN, dimoni (IEC)

Si no et portes bé vindrà l'esperit maligne i se t'endurà

→ **drac infernal, esperit infernal, àngel caigut, mal esperit, àngel rebel**

▷ **esperit angèlic** (ant.), **esperit celeste** (ant.)

mal esperit SN, dimoni (A-M)

Aquí tenim por del mal esperit

→ **esperit maligne, esperit infernal, drac infernal, àngel caigut**

▷ **esperit celeste** (ant.), **esperit angèlic** (ant.)

DIAGONALMENT

en banda SP, dit de les peces llargues posades en la direcció diagonal pròpia de la banda, i dels mobles col·locats en aquesta mateixa direcció (EC)

La taula del menjador és en banda

→ **en diagonal, en faixa**

▷ **en pal** (p.ext.)

DIÀLEG

parlem-ne O, expressió per a indicar la voluntat de diàleg, de no precipitar un tracte, de no donar per definitiu un judici, una afirmació, etc. (IEC)

És una oferta de treball interessant, parlem-ne!

→ **a veure**

▷ **entrar en matèria** (p.ext.)

DIANA

toc de diana SN, diana / toc a punta de dia per a despertar els soldats (EC, *)

Quan donen el toc de diana tothom ha de llevar-se

▷ **toc de retreta** (ant.), **tocar diana** (p.ext.)

DIÀRIAMENT

a diari SP, cada dia / molt sovint, contínuament, constantment, sempre (A-M, *)

A diari va i ve de Manresa amb tren

→ **un dia sí i l'altre també, dia per altre i dos arreu, cada dia**

▷ **de tant en tant** (p.ext.), **de temps en temps** (p.ext.)

cada dia SQ, constantment / molt sovint, contínuament, constantment, sempre (R-M, *)

Cada dia, els preus dels aliments són més cars

→ **de dia en dia, a diari, un dia sí i l'altre també, dia per altre i dos arreu**

▷ **cada dos per tres** (p.ext.)

de dia en dia SP, progressivament. Constantment / l'un darrere l'altre (R-M, EC)

La repressió augmentava de dia en dia (EC)

→ **cada dia, dia per altre i dos arreu**

▷ **dia a dia** (v.f.)

dia per altre i dos arreu SCoord, molt sovint / molt sovint; un dia sí i l'altre també (R-M, EC)

Que si li agrada el cine? Hi aniria dia per altre i dos arreu si podia! (R-M)

→ **a diari, cada dia, un dia part altre i dos arreu**

▷ **dia per altre** (p.ext.)

un dia part altre i dos arreu SCoord, cada dia o quasi cada dia (A-M)

Des que s'exilià escrivia un dia part altre i dos arreu

→ **un dia sí i l'altre també, dia per altre i dos arreu**

▷ **un dia part altre** (p.ext.)

un dia sí i l'altre també SCoord, contínuament, sempre (EC)

Un dia sí i l'altre també el veiem sortir marejat de la taverna / A les vacances ens ha plogut un dia sí i l'altre també (R-M)

→ **dia per altre i dos arreu, a diari, cada dia**

- ▷ **un dia sí l'altre també** (v.f.), **un dia no i l'altre tampoc** (ant.), **dia per altre** (p.ext.), **un dia sí i un altre no** (p.ext.)

DIARREA

cambres clares SN, evacuació freqüent i anormal, diarrea (EC)

Les cambres clares són la conseqüència d'haver digerit malament alguna cosa

- ▷ **anar fluxiu de ventre** (p.ext.)

DIARREIC

anar com un canal SV, tenir diarrea molt abundant (EC)

Estic malament de l'estómac, vaig com un canal

- **anar com un raig de càntir, anar llatí, tenir el ventre fluxiu, anar-se'n com el broc d'un càntir, perdre la clau del cul**

- ▷ **buidar-se com un calàpet** (p.ext.)

anar com un raig de càntir SV, tenir diarrea (A-M)

Deu haver menjat alguna cosa que li ha posat malament, perquè anava com un raig de càntir

- **anar com un canal, anar llatí, anar-se'n com el broc d'un càntir, perdre la clau del cul, tenir el ventre fluxiu**

[Emp. (A-M)]

anar fluxiu de ventre SV, evacuar amb molt freqüència (IEC)

Aquests dies va fluxiu de ventre / No saben com aturar-li el fluxiu de ventre; fa dos dies que s'està medicant (*, R-M)

- **tenir el ventre fluxiu, tenir cagarines**

- ▷ **cambres clares** (p.ext.)

anar llatí SV, tenir diarrea, o almenys, no patir d'estrenyiment (A-M)

Des que pren dues prunes i un got d'aigua abans d'esmorçar, va llatí i no té cap problema per anar de ventre

- **anar com un raig de càntir, anar com un canal, anar-se'n com el broc d'un càntir, perdre la clau del cul, tenir el ventre fluxiu**

anar-se'n com el broc d'un càntir SV, tenir diarrea persistent (R-M)

Les cireres verdes li han fet mal de ventre i ara se'n va com el broc d'un càntir / No pot sortir de casa perquè se'n va com el broc del càntir (També s'usa amb la forma *anar-se'n com el broc del càntir*) (R-M, *)

- **tenir el ventre fluxiu, anar com un canal, anar com un raig de càntir, anar llatí, perdre la clau del cul**

perdre la clau del cul SV, tenir diarrea (A-M)

No mengis tantes prunes en dejú, que podràs la clau del cul / El Xavier ha perdut la clau del cul; no para d'anar a l'excusat / No es troba gaire bé: ha perdut la clau del cul (També s'usa amb la forma *perdre la clau*) (*, R-M, R-M)

- **tenir el ventre fluxiu, anar com un raig de càntir, anar com un canal, anar llatí, anar-se'n com el broc d'un càntir**

tenir cagarines SV, (anar) fluxiu de ventre / tenir diarrea persistent (EC, *)

Tinc cagarines, perquè se m'ha posat malament el sopar (També s'usa amb el nom *cagarrines*)

- **tenir el ventre fluxiu, anar fluxiu de ventre**

tenir el ventre fluxiu SV, tenir diarrea persistent
Fa una setmana que té el ventre fluxiu. Haurà d'anar al metge i medicar-se perquè, si no, pot ser dolent

- **anar-se'n com el broc d'un càntir, anar com un canal, perdre la clau del cul, anar com un raig de càntir, anar llatí, tenir cagarines, anar fluxiu de ventre**

DICTADURA

cop de sabre SN, dictadura militar (R-M)

Hi ha situacions que no es poden arranjar amb un cop de sabre; cal solucionar les causes del malestar social / Encara hi ha qui pensa que els països funcionen bé amb cop de sabre (R-M)

- ▷ **mà dura** (p.ext.), **estat de guerra** (p.ext.), **cop de força** (p.ext.), **cop d'estat** (p.ext.), **estat de prevenció** (p.ext.)

DIDA

mare de fusta SN, dida / dona que alleta l'infant d'una altra (A-M, *)

La seva mare de fusta encara se l'estima molt

- **mare de llet**

- ▷ **dida seca** (p.ext.)

- **mare petita** (Olot)

[Sort (A-M)]

mare de llet SN, nodrissa / dida / dona que alleta l'infant d'una altra (R-M, IEC, *)

La seva mare de llet era una bona pagesa del Penedès, que ell estimava gairebé tant com la mare pròpia / La senyora Antònia fou la seva mare de llet (R-M)

- ▷ **dida seca** (p.ext.), **de llet** (p.ext.)

- **mare petita** (Olot), **mare de fusta** (Sort)

mare petita SN, dida / dona que alleta l'infant d'una altra (A-M, *)

Aquell nen continua mantenint una bona relació amb la seva mare petita després de tant de temps

- **mare de llet**

- ▷ **dida seca** (p.ext.)

- **mare de fusta** (Sort)

[Olot (A-M)]

DIETA

a dieta SP, expressió que indica el seguiment d'un règim en el menjar i el beure consistent en el control dels aliments ingerits diàriament o setmanalment

Estic a dieta perquè m'haig d'aprimar per una qüestió de salut / El metge l'ha posat a dieta perquè excedeix de molt el seu pes ideal / Tinc la mare a dieta a causa d'una gastroenteritis (S'usa amb els verbs estar, posar, tenir, etc.)

→ a règim, a ració

DIFAMACIÓ

llengua d'escurçó *SN*, mala llengua / propensió a la maldiença (A-M, *)

*Està content quan pot perjudicar algú; té llengua d'escurçó i tant li fa dir veritats com calúmnies / Sempre diu mal dels altres, té una llengua d'escurçó / Amb la seva llengua de serp, sempre fa mal a la gent (També s'usa amb el nom serp) (R-M, *, *)*

→ **llengua d'escorpí, llengua verinosa, mala llengua, llengua de destral, llengua de foc, llengua de ganivet, llengua serpentina, llengua viperina**

llengua d'infern *SN*, llenguatge ple de blasfèmies; flastomador (A-M)

Si segueix tenint aquesta llengua d'infern, li haurem de rentar la boca amb sabó

→ **mala llengua, llengua d'escurçó**

llengua de destral *SN*, mala llengua / llenguatge ple de blasfèmies, de calúmnies, etc. / calumniar (A-M, *, R-M)

Té llengua de destral; de tothom malparla (R-M)

→ **llengua d'escorpí, mala llengua, llengua verinosa, llengua d'escurçó, llengua de foc**

llengua de foc *SN*, mala llengua / llenguatge ple de blasfèmies, de calúmnies, etc. (A-M, *)

Té una llengua de foc. Intenta que les seves paraules no t'afectin

→ **llengua d'escorpí, mala llengua, llengua verinosa, llengua d'escurçó, llengua de destral**

llengua de verí *SN*, mala llengua / llenguatge ple de blasfèmies, de calúmnies, etc. (A-M, *)

Amb la seva llengua de verí és capaç de fer molt de mal

→ **mala llengua, llengua d'escurçó**

llengua esmolada *SN*, propensió a la maldiença *Té una llengua esmolada; sempre dient coses dolentes a la gent*

→ **llengua d'escorpí, llengua de ganivet, llengua verinosa**

▷ **fer córrer la llengua** (p.ext.)

■ **llengua viperina** *SN*, propensió a la maldiença

Aquesta noia té una llengua viperina que deu n'hi do

→ **llengua d'escurçó, mala llengua, llengua d'escorpí, llengua verinosa, llengua serpentina**

▷ **fer córrer la llengua** (p.ext.)

DIFAMADOR

ésser un serpeta *SV*, dit d'una persona malèvola i difamadora (EC)

Tot el barri sabia que aquell home era un serpeta i ningú ja no es creia res del que deia

→ **mala llengua, llengua serpentina, llengua viperina**

llengua d'escorpí *SN*, detractor / persona maldient, que malparla traïdorament (R-M, *)

El seu cosí és llengua d'escorpí; parla malament de tothom (R-M)

→ **mala llengua, llengua verinosa, llengua d'escurçó, llengua de ganivet, llengua esmolada, llengua viperina**

llengua d'escurçó *SN*, persona maldient, que malparla traïdorament / llengua que malparla traïdorament o fent molt de mal moral al proïsme (IEC, A-M)

Aquest noi és llengua d'escurçó; sempre malparla de tothom (També s'usa amb el nom serp)

→ **llengua d'escorpí, llengua verinosa, llengua de ganivet, llengua serpentina, llengua viperina, mala llengua**

llengua de ganivet *SN*, persona maldient (A-M)

Aquest xicot és un llengua de ganivet: no para de parlar malament de tothom

→ **llengua d'escurçó, llengua d'escorpí, mala llengua, llengua esmolada**

llengua esmolada *SN*, persona maldient

Està fet un llengua esmolada, mai no parla bé de la gent

→ **llengua d'escorpí, llengua de ganivet, llengua verinosa**

▷ **fer córrer la llengua** (p.ext.)

llengua serpentina *SN*, persona maldient (IEC)

Està fet un bon llengua serpentina el teu germà, sempre està criticant els seus amics

→ **llengua d'escurçó, mala llengua, llengua viperina, ésser un serpeta**

llengua verinosa *SN*, difamador / persona que té propensió a la maldiença (Fr, *)

Millor que no et prenguis malament tot el que diu, perquè aquest noi és una llengua verinosa

→ **llengua d'escorpí, mala llengua, llengua d'escurçó, llengua esmolada, llengua viperina**

llengua viperina *SN*, llengua que parla molt maliciosament, amb malvolença (A-M)

És molt xafarder i a més té una llengua viperina

→ **llengua d'escurçó, mala llengua, llengua d'escorpí, llengua verinosa, llengua serpentina, ésser un serpeta**

▷ **fer córrer la llengua** (p.ext.)

mala llengua *SN*, persona maldient (IEC)

La seva germana és una mala llengua, només sap maldir de la seva família / Males llengües diuen que ho ha fet ell (, IEC)*

→ **llengua d'escorpí, llengua verinosa, llengua d'escurçó, llengua de ganivet, llengua**

gua serpentina, llengua viperina, ésser un serpetà

- ▷ ésser un sedasser (p.ext.), la gaseta del barri (p.ext.)

DIFAMAR

cobrir (algú) **de llot** *SV*, difamar greument (algú) (EC)

Van cobrir el seu company de llot i li van fer la vida impossible tant com van poder / Després de cobrir-lo de llot, el van abandonar

→ **arrossegar** (algú) **pel llot, tirar grapats de llot** (a algú), **dir foc i flamada** (d'algú)

dir foc i flamada (d'algú) *SV*, dir mil penjaments o insolències d'algú (A-M)

No entenc com s'hi ha pogut casar, si en deia foc i flamada, d'ell!

→ **dir penjaments** (d'algú), **dir mal** (d'algú), **dir fàstics** (d'algú), **cobrir** (algú) **de llot, posar** (algú) **com un pedaç brut, tirar grapats de llot** (a algú)

[Val. (A-M)]

posar (algú) **com un pedaç brut** *SV*, malfamar algú, dir-li o dir-ne grans penjaments (A-M)

Va posar l'Albert com un pedaç brut, però després li va demanar perdó / El va deixar com un pedaç brut perquè abans l'havia ofès (També s'usa amb el verb *deixar*)

→ **deixar** (algú) **com un drap brut, deixar** (algú) **a l'altura del betum, dir foc i flamada** (d'algú)

tirar grapats de llot (a algú) *SV*, difamar greument (EC)

Es dediquen a tirar grapats de llot a la gent. Sempre estan calumniant

→ **cobrir** (algú) **de llot, arrossegar** (algú) **pel llot, arrossegar** (algú) **pel fang, llevar-li la pell** (a algú), **dir foc i flamada** (d'algú)

DIFERÈNCIA

anar-hi un negre d'ungla (d'alguna cosa a una altra) *O*, **haver-hi una diferència** petitíssima, insignificant (A-M)

De savi a boig hi va un negre d'ungla (A-M)

→ **haver-hi un negre d'ungla** (d'alguna cosa a una altra)

de bon tros *SP*, amb una gran diferència (IEC) *Val més que li parlis tu que el coneixes de bon tros més que jo / És de bon tros molt més difícil, aquest exercici / És de bon tros millor que el seu germà* (Només s'usa seguida d'adverbis comparatius de superioritat. També s'usa amb la forma *d'un bon tros*) (R-M, IEC, EC)

→ **de molt**

▷ **ni de bon tros** (ant.)

de molt *SP*, expressió que indica que hi ha una gran diferència o distància entre una cosa i una altra (IEC)

La tempesta va superar de molt les previsions de l'home del temps

→ **de bon tros**

▷ **amb molt** (v.f.), **ni de molt** (ant.)

haver-hi un negre d'ungla (d'alguna cosa a una altra) *SV*, **haver-hi una diferència** petitíssima, insignificant (A-M)

De l'amor a l'odi hi ha un negre d'ungla

→ **anar-hi un negre d'ungla** (d'alguna cosa a una altra), **haver-hi un cabell** (d'alguna cosa a una altra)

▷ **haver-hi un tret** (d'alguna cosa a una altra) (ant.)

haver-hi un tret (d'alguna cosa a una altra) *SV*, distància / **haver-hi una gran diferència** entre dues coses (Fr, *)

Hi ha un tret d'una cosa a l'altra / Del que diu al que fa hi ha un gran tret / De la teoria a la realitat hi ha un gran tret (També s'usa amb els modificadors *bon* o *gran* en posició prenominal) (*, EC, Fr)

▷ **haver-hi un cabell** (d'alguna cosa a una altra) (ant.), **haver-hi un negre d'ungla** (d'alguna cosa a una altra) (ant.)

DIFERENCIAR-SE

assemblar-se com un ou i una castanya *SV*, **diferenciar-se** / es diu de dues coses que són diferents (R-M, *)

Això dius que és una còpia de Picasso? Doncs s'hi assembla com un ou i una castanya; ningú no la reconeixeria com a tal (R-M)

→ **com de la nit al dia**

▷ **assemblar-se com un ou a una castanya** (v.f.), **altra cosa** (p.ext.)

DIFERENT

altra cosa *SQ*, molt diferent (EC)

Altra cosa era el port d'aquell temps (EC)

▷ **com de la nit al dia** (p.ext.), **assemblar-se com un ou i una castanya** (p.ext.), **no és tot u això que allò** (p.ext.)

altre que *SQ*, diferent de (EC)

Tota vocal altra que «a» (EC)

▷ **tot altre que** (p.ext.), **no altre que** (p.ext.)

com d'un mort a un viu *SAdv*, **haver-hi gran diferència** entre una cosa o persona i una altra (A-M)

Pel que fa a destresa amb les eines, entre ells hi ha com d'un mort a un viu

→ **com de la nit al dia**

▷ **com dues gotes d'aigua** (ant.)

com de la nit al dia *SAdv*, molt diferents / expressió comparativa usada per a indicar que dues persones o dues coses difereixen molt l'una de l'altra (R-M, IEC)

Els criteris d'ambdós són com de la nit al dia; no coincideixen en res / Entre la seva actitud i la teva hi ha una diferència com de la nit al dia (R-M, EC)

→ **com d'un mort a un viu, assemblar-se com un ou a una castanya, estar als antípodes**

- ▷ **com la nit i el dia** (v.f.), **com dues gotes d'aigua** (ant.), **no tenir-hi verd ni sec** (amb algú) (p.ext.), **altra cosa** (p.ext.), **ésser els dos pols** (p.ext.)

ésser farina d'altre sac SV, ésser cosa de molt diferent classe de la que es parlava (A-M)

Això que dius ara és farina d'altre sac; no té res a veure amb el que dèiem abans

- **ésser figures d'un altre paner, ésser figures d'altre sostre**

ésser figures d'altre sostre SV, es diu per a significar: «Això és una altra cosa, això és molt diferent del que pensàvem o del que dèiem» (A-M)

Això que em dius són figures d'altre sostre

- **ésser farina d'altre sac**

- **ésser figures d'un altre paner** (Or., Occ., Val., Men.)

[Mall. (A-M)]

ésser figures d'un altre paner SV, tractar-se d'una altra qüestió / això muda d'espècie, és tot altre del que hom deia (R-M, IEC)

Està bé que reclamin més sou, però voler que es canviï l'horari, són figures d'un altre paner; no ho aconseguiran fàcilment (També s'usa amb la forma *ésser figures d'altre paner*) (R-M)

- **ésser farina d'altre sac, haver-hi biaix, no ésser igual manjar que tocar l'orgue**

- ▷ **tenir a veure amb** (ant.), **aquesta figa no és per a aquest paner** (p.ext.)

- **ésser figures d'altre sostre** (Mall.)

[Or., Occ., Val., Men. (A-M), Mall.]

ésser l'ovella negra SV, algú, no ésser vist amb bons ulls a causa de les característiques que el diferencien dels altres

Com que era artista, els veïns consideraven que era l'ovella negra de l'escala

haver-hi biaix SV, haver-hi diferència entre dues coses (R-M)

D'això que tu dius a allò que ell afirma hi ha biaix; són coses ben diferents / Entre les dues propostes hi ha molt de biaix (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició prenominal) (R-M, *)

- **ésser figures d'un altre paner**

■ **haver-hi coses i coses** SV, haver-hi coses diferents d'altres coses, d'una altra mena

En aquella botiga hi ha coses i coses; no tot val la pena / Al mercat hi ha préssecs i préssecs, compra els de Lleida (També s'usa amb altres noms que denoten tant entitats físiques com abstractes. Cal usar el mateix nom en els dos termes de la coordinació)

- ▷ **haver-hi persones i persones** (p.ext.)

haver-hi persones i persones SV, haver-hi persones diferents d'altres persones, d'una altra mena

Afortunadament no tothom és igual; hi ha persones i persones / Haver-hi dones i dones / A l'escola hi ha alumnes i alumnes (També s'u-

sa amb altres noms que denoten éssers animals. Cal usar el mateix nom en els dos termes de la coordinació) (*, IEC, *)

- ▷ **haver-hi coses i coses** (p.ext.)

no és tot u això que allò O, això és tota altra cosa que allò (EC)

Comparant els discursos dels dos candidats, no és tot u això que allò

- ▷ **no tenir res a veure** (amb alguna cosa) (p.ext.), **altra cosa** (p.ext.)

no ésser igual manjar que tocar l'orgue O, diferent / ésser molt diferents dues coses (Fr, *)

Això que em dius és molt diferent del que em deies ahir, no és igual manjar que tocar l'orgue

- **ésser figures d'un altre paner**

- ▷ **manjar i tocar l'orgue** (p.ext.)

DIFERENTMENT

a diferència de SP, d'una manera diferent

A diferència de la Dolors, en Gerard no vol casar-se

- **al contrari de**

- ▷ **en contraposició amb** (p.ext.)

DIFÍCIL

costar Déu i ajuda SV, costar molt i molt / costar molta pena o treball, ésser molt difícil (IEC, A-M)

Costa Déu i ajuda dissuadir-lo del seu intent (També s'usa amb la forma *costar Déu i ajut*) (IEC)

- **caldre Déu i ajut**

- ▷ **ésser bufar i fer ampolles** (ant.), **ésser com donar palla a la mula** (ant.), **ésser pa i nous** (ant.), **ésser pa sucat amb oli** (ant.), **feina de negres** (p.ext.), **treball de benedictí** (p.ext.)

de mal (fer alguna cosa) SP, difícil de fer (IEC)

Això fa de mal dir / Amb aquesta llana el jersèi és de mal fer / Aquesta fusta és de molt mal treballar (S'usa com a complement dels verbs *ésser i fer*) (EC, *, *)

- ▷ **de bon** (fer alguna cosa) (ant.), **de mal pelar** (p.ext.), **fer-se costerut** (a algú) (p.ext.)

de mal pelar SP, [resultar] difícil de fer (R-M)

Aquesta qüestió és de mal pelar; no sé com podrem solucionar-la / Aquest problema fa de mal pelar / És un afer de mal pelar (Sovint s'usa com a complement dels verbs *ésser i fer*) (R-M, *, *)

- **dur de rosegar, ésser peluda** (alguna cosa)

- ▷ **de mal** (fer alguna cosa) (p.ext.)

dur de rosegar SA, difícil de passar (R-M)

Li serà dur de rosegar que l'hagin destituït (R-M)

- **os dur de rosegar, dur de pelar, ésser un os, de mal pelar**

ésser com l'orgue de Sollana, que sempre li falta una tecla o altra SV, ésser una cosa difícil

de posar així com cal, d'enllestir-se, d'estar a punt (A-M)

La resolució d'aquest tema és com l'orgue de Sollana, que sempre li falta una tecla o altra; mai no acaba d'estar enllestit (També s'usa amb la forma semblar l'orgue de Sollana, que sempre li falta una tecla o altra)

[Val. (A-M)]

ésser peluda (alguna cosa) *SV*, difícil, ple de complicacions (EC)

És un tema pelut / Era un assumpte molt pelut (També s'usa amb els quantificadors bastant, força, molt, etc. en posició preadjectival i amb els noms afer, assumpte, problema, tema, etc. com a subjecte) (, EC)*

→ **de mal pelar**

▷ **tenir-ho pelut** (inv.), **tenir-ho malparat** (inv.)

ésser un os *SV*, ésser una qüestió difícil, desagradable, etc. (IEC)

Aquesta assignatura és un os; no hi ha ningú que l'estudiï de gust / Aquesta assignatura és l'os de la carrera (També s'usa amb la forma ésser l'os) (R-M)

→ **dur de rosegar, os dur de rosegar, ésser el pont dels ases**

▷ **ésser una maria** (ant.), **rosegar l'os** (p.ext.)

fer-se costerut (a algú) *SV*, esdevenir de mal fer, difícil (una cosa) (EC)

Aquest arranjament s'ha fet molt costerut (IEC)

→ **fer-se-li una muntanya** (a algú)

▷ **de mal** (fer alguna cosa) (p.ext.)

fer-se-li una muntanya (a algú) *SV*, semblar difícil alguna cosa a algú (R-M)

Només pensa en el viatge que ha d'emprendre; anar a una terra tan llunyana se li fa una muntanya; està preocupat (R-M)

→ **fer-se costa amunt** (a algú), **venir coster** (a algú), **venir costa amunt** (a algú), **fer-se costerut** (a algú)

haver-hi pena de la vida *SV*, comportar difícilment o perill (R-M)

*Els dies de pluja hi ha pena de la vida a cercar un taxi; no se'n troba cap de lliure / Quan hi ha boira, hi ha pena de la vida a anar amb auto / Amb gent així hi ha pena de la vida (R-M, R-M, *)*

→ **pena de mort**

os dur de rosegar *SN*, [ésser] una qüestió difícil, desagradable, etc. (IEC)

Que el fessin fora de la feina d'aquella manera ha estat un os dur de rosegar / Aquesta assignatura és un os dur, s'ha d'esforçar molt per aprovar-la (El complement preposicional és opcional)

→ **ésser un os, dur de rosegar, os de mal rosegar**

▷ **rosegar l'os** (p.ext.), **donar més faena que un porc solt** (p.ext.)

tenir-ho malparat *SV*, trobar-se en situació difícil (R-M)

Vol intentar entrar a treballar en aquella fàbrica, però ara ho té malparat, perquè suprimen personal (R-M)

→ **tenir mala peça al teler, tenir-ho pelut, tenir-ho negre**

▷ **ésser peluda** (alguna cosa) (inv.)

tenir mala peça al teler *SV*, trobar-se en una situació difícil (IEC)

Si algú els denuncia, tenen mala peça al teler; no s'escaparan d'una bona multa (R-M)

→ **tenir-ho malparat**

veure's negre *SV*, posat en gran dificultat (A-M)

Em veig negre per a cobrar-li el que em deu / Em vaig veure negre per a sortir-me'n (Fr, EC)

→ **veure's verd**

▷ **veure-ho negre** (p.ext.), **feina de negres** (p.ext.)

DIFÍCILMENT

amb penes i treballs *SP*, penosament / gairebé no (R-M, *)

El camí era difícil i vàrem arribar al cim amb penes i treballs / Amb penes i treballs vaig poder fer-li-ho entendre / Amb penes i treballs vam reeixir (R-M, Fr, EC)

→ **a males penes, amb prou feines, a empentes i rodolons, a dures penes**

DIFICULTAR

embolicar el marro *SV*, embullar les coses, dificultar els assumptes / dificultar les coses (A-M, EC)

Sempre es dedica a embolicar el marro / S'ha embolicat el marro de mala manera; ara ja no es parlen

→ **embolicar la troca, confondre les espècies**

[Vallès, Penedès (A-M)]

fer nosa *SV*, destorbar / obstruir, dificultar o privar d'obrar, de funcionar, etc. (R-M, EC)

Si aquest paquet fa nosa per passar, ja el podeu treure / Aquesta taula fa nosa per a passar (R-M, EC)

→ **estar enmig, com el dijous; posar-se enmig, com el dijous**

posar pèls (en alguna cosa) *SV*, obstruir, dificultar o privar d'obrar, de funcionar, etc.

Posa pèls al projecte perquè no vol que es dugui a terme / Sempre posa molts pèls a tot (També s'usa amb el quantificador molt en posició prenominal)

→ **posar taps** (en alguna cosa), **posar bastons a les rodes**

▷ **fer pas** (a alguna cosa) (ant.), **trobar pèls** (en alguna cosa) (inv.)

posar taps (en alguna cosa) *SV*, dificultar / obstruir, dificultar o privar d'obrar, de funcionar, etc. (Fr, *)

Posar taps a una empresa / Sembla que li agradi posar taps a tots els projectes proposats pels altres / El director ha posat molts taps a les seves idees i ara mai no proposa cap projecte (També s'usa amb el quantificador molt en posició prenominal) (Fr, *, *)

→ **posar pèls** (en alguna cosa), **posar bastons a les rodes**

▷ **fer pas** (a alguna cosa) (ant.), **trobar taps** (en alguna cosa) (inv.)

DIFICULTAT

bocí de mal empassar *SN*, [ésser] difícil d'admetre / qüestió difícil, desagradable (R-M, EC)

Quan li van donar el cessament, fou bocí de mal empassar, fins i tot va caure malalt / Aquest contratemps és un bocí de mal empassar / Quin bocí de mal empassar, aquest disgust! (R-M, *, *)

→ **bocí de mal pair, os de mal rosegar, mal bocí**

▷ **nus gordià** (p.ext.)

bocí de mal pair *SN*, [ésser] difícil d'admetre / qüestió difícil, desagradable (R-M, EC)

Arruïnar-se va ser un bocí de mal pair

→ **bocí de mal empassar, os de mal rosegar, pitjor que taca d'oli, mal bocí**

▷ **nus gordià** (p.ext.)

cercle viciós *SN*, situació sense sortida en la qual les possibles solucions no poden ésser obtingudes sinó per mitjà d'aquestes mateixes solucions / raonament que es basa en una premissa que suposa la conclusió que ha d'ésser demostrada (EC, IEC)

L'explicació ha caigut en un cercle viciós

→ **carreró sense sortida, ésser un peix que es mossega la cua**

ésser el pont dels ases *SV*, dificultat que es troba en alguna ciència, on s'encallen molts i es desanimen a continuar endavant (EC)

Aquesta part de l'assignatura de matemàtiques és el pont dels ases; la majoria dels alumnes s'hi queden encallats (R-M)

→ **ésser un os**

ésser un peix que es mossega la cua *SV*, ésser un cercle viciós / situació sense sortida en la qual les possibles solucions no poden ésser obtingudes sinó per mitjà d'aquestes mateixes solucions (EC, *)

No troba feina perquè no sap anglès i no en pot aprendre perquè no té diners, és un peix que es mossega la cua (També s'usa amb la forma *ésser el peix que es mossega la cua*)

→ **cercle viciós**

▷ **carreró sense sortida** (p.ext.)

estar ben posat *SV*, ironitza sobre el fet de tenir dificultats (R-M)

Si ha de posar-se a casa els fills del seu germà, estarà ben posat, pobre home!: no li bas-

tarà pas el sou / Ja estem ben posats, ja, amb el fill que tenim (R-M, *)

→ **estar fresc** (algú)

estar fresc (algú) *SV*, trobar-se en dificultats o molèsties / estar en una situació difícil, difícilosa de resoldre (R-M, EC)

Estàs fresc si creus que et trucarà per demanar-te perdó / Si el vols esperar que acabi, estàs ben fresc! És capaç de trigar dues hores (Sovint s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (*, R-M)

→ **estar llest, estar ben posat, estar arreglat** (algú), **estar cuit** (algú), **estar acabat** (algú)

■ **les de Caïm** *SD*, expressió usada per a referir-se a les angúnies, dificultats, etc., que hom ha patit

Vam patir les de Caïm amb la malaltia de la Gemma; afortunadament ara ja s'ha recuperat (S'usa normalment amb els verbs *passar, patir, sofrir*, etc.)

→ **mal trago, mal pas, mal bocí**

▷ **passar-la negra** (p.ext.)

no haver-se'n vist mai de més fresques *SV*, trobar dificultats inesperades / ho diu el qui es troba en una situació estranya, nova per a ell, de la qual veu difícil sortir (R-M, A-M)

El van deixar sol a menar la barca i no se n'havia vist mai de més fresques; no sabia què fer amb els remes (També s'usa amb la forma *no haver-se'n vist mai de tan fresques*) (R-M)

→ **no haver-se'n vist mai de tan verdes**

no haver-se'n vist mai de tan verdes *SV*, no haver-se trobat mai en semblants circumstàncies o dificultats / no haver-se trobat mai en tals circumstàncies, en tal perill, en tals dificultats (IEC, A-M)

Ara ha de cuidar la seva mare malalta, no se n'ha vist mai de tan verdes

→ **no haver-ne vist mai de més fresques**

nus gordià *SN*, dificultat que no pot ésser resolta d'una manera normal (EC)

Aquest problema té un bon nus gordià

▷ **bocí de mal pair** (p.ext.), **bocí de mal empassar** (p.ext.), **os de mal rosegar** (p.ext.)

os de mal rosegar *SN*, qüestió difícil, desagradable

El divorci dels seus pares va ser un os de mal rosegar

→ **bocí de mal empassar, bocí de mal pair, os dur de rosegar, mal bocí**

▷ **pitjor que taca d'oli** (p.ext.), **nus gordià** (p.ext.)

temps difícils *SN*, temps en què es viu malament / temps de grans dificultats per a guanyar-se la vida o per a portar avant alguna empresa (IEC, A-M)

Després de divorciar-se del seu marit, va passar uns temps difícils abans no va refer la seva vida

→ **temps de vaques magres**

▷ **temps difícil** (v.f.)

trobar barra de cap *SV*, trobar una gran resistència / trobar resistència forta (IEC, A-M)
Ara sí que hem trobat barra de cap; aquest impediment és insalvable si no renovem tots els mitjans / Ell estava decidit a tirar endavant el projecte, però ha trobat barra de cap i l'ha hagut de deixar (R-M)

▷ **trobar taps** (en alguna cosa) (p.ext.), **trobar pèls** (en alguna cosa) (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

DIFICULTÓS

costar el bec i les ungles *SV*, ésser molt difícil d'executar o d'obtenir / costar molt, presentar grans dificultats (R-M, A-M)

Aquesta carrera segur que costa el bec i les ungles poder-la acabar / Que no cregui poder acabar la carrera fàcilment; el darrer curs li costarà el bec i les ungles (*, R-M)

● **costar es bec de ses ungles** (Mall.)

costar es bec de ses ungles *SV*, costar molt (A-M)

Aquest canvi li costarà es bec de ses ungles
→ **costar el bec i les ungles**

[Men. (A-M)]

■ **feina de negres** *SN*, tasca o treball que resulta difícil

El pentinat de la núvia era feina de negres / Aquella tasca era de negres (També s'usa ometent el nom *feina*)

→ **treball de benedictí**

▷ **costar Déu i ajuda** (p.ext.), **caldre Déu i ajut** (p.ext.), **veure's negre** (p.ext.)

DIFICULTOSAMENT

a empentes i rodolons *SP*, amb entrebancs i dificultats (IEC)

La seva situació financera era molt difícil, però va anar tirant a empentes i rodolons fins a poder posar aquest taller que ara li va força bé / Encara que a empentes i rodolons, va aconseguir d'acabar la carrera / Hi han arribat a empentes i rodolons (R-M, R-M, EC)

→ **amb penes i treballs; amb prou feines; aquí caic, allà m'aixeco**

▷ **de tomballons** (p.ext.), **a empentes** (p.ext.)

a males penes *SP*, tot just; a penes / penosament (A-M, R-M)

Se'ns va trencar una ballesta del cotxe i a males penes vam poder arribar al poble més proper / A males penes podia viure, aquell home: no tenia ni diners ni treball (R-M)

→ **amb penes i treballs, amb prou feines, a dures penes**

ací caic i allà m'alce *SCoord*, caminant difícilment i amb freqüents ensopegades (A-M)
Els metges han assegurat que després de la rehabilitació podrà caminar normalment, però de moment va ací caic i allà m'alce

→ **aquí caic, aquí m'aixeco**

● **ara caic, ara m'aixeco** (Barc.), **ara caic, ara m'aixec** (Bal.)

[Cast.]

amb prou feines *SP*, difícilment / gairebé no (IEC, *)

Té el peu ferit i amb prou feines aconseguí aixecar-lo / Eren tants, que amb prou feines els hem poguts comptar (R-M, EC)

→ **a males penes, amb penes i treballs, a dures penes**

aquí caic, aquí m'aixeco *SCoord*, caminant difícilment i amb freqüents ensopegades / anar fent, amb alternatives bones i dolentes (*, EC)

Quan va acabar la universitat, va estar una temporada aquí caic, aquí m'aixeco abans de trobar una feina / És una feina que em costa molt; la vaig fent aquí caic, allà m'aixeco, però penso sortir-me'n (També s'usa amb les formes *aquí caic, allà m'aixeco* i *allí caic, aquí m'aixeco*) (*, R-M)

→ **ara caic, ara m'aixeco**

● **ací caic i allà m'alce** (Cast.); **ara caic, ara m'aixec** (Bal.)

ara caic, ara m'aixeco *SCoord*, caminant difícilment i amb freqüents ensopegades (A-M)
Precisament ara comença a caminar però ho fa ara caic, ara m'aixeco / És un desgarbat, sempre va ara caic, ara m'aixec

→ **aquí caic, aquí m'aixeco**

▷ **fer esses** (p.ext.), **fer tentines** (p.ext.)

● **ara caic, ara m'aixec** (Bal.); **ací caic i allà m'alce** (Cast.)

DIFONDRE

cridar (alguna cosa) **als quatre vents** *SV*, esbombar / parlar d'alguna cosa perquè arribi a coneixement de molts; fer públic esment (R-M, *)
Va cridar que l'estimava als quatre vents / Ja podeu cridar als quatre vents que la festa serà la més lluïda de l'any / Són uns triomfalistes. Criden als quatre vents la seva minsa victòria (*, R-M, R-M)

→ **donar veus** (d'alguna cosa), **donar bombo** (a alguna cosa), **treure** (alguna cosa) **en roda, fer esquella** (d'alguna cosa), **a so de trompeta**

▷ **fer tam-tam** (p.ext.)

donar bombo (a alguna cosa) *SV*, donar difusió / parlar d'alguna cosa perquè arribi a coneixement de molts (R-M, *)

Han donat bombo a les paraules del ministre; volen convèncer l'opinió pública (R-M)

→ **cridar** (alguna cosa) **als quatre vents**

donar veus (d'alguna cosa) *SV*, difondre (una cosa) / parlar-ne perquè arribi a coneixement de molts (IEC, EC)

Hem donat veus del perill per tal que la gent prengui les mesures que cregui necessàries /

Els amos d'aquesta casa han donat veus per vendre-la (*, R-M)

→ **llançar veus** (d'alguna cosa), **cridar** (alguna cosa) **als quatre vents, fer esquella** (d'alguna cosa)

▷ **córrer el rumor** (p.ext.), **córrer la brama** (p.ext.), **córrer la veu** (p.ext.), **fer tam-tam** (p.ext.)

fer-se eco (d'alguna cosa) *SV*, servir de propalador de pensaments o fets aliens (R-M)

Tots els diaris s'han fet eco de la proposta per l'augment de la tarifa de transport públic / La televisió no s'ha fet eco de la nostra victòria electoral (R-M)

→ **fer-se ressò** (d'alguna cosa)

▷ **fer eco** (inv.), **respirar per boca d'altri** (p.ext.)

llançar veus (d'alguna cosa) *SV*, parlar d'alguna cosa perquè arribi a coneixement de molts (EC)

Van llançar veus de la festa que se celebraria en honor dels guanyadors

→ **donar veus** (d'alguna cosa), **fer esquella** (d'alguna cosa)

▷ **córrer la veu** (p.ext.), **fer tam-tam** (p.ext.)

posar (alguna cosa) **en circulació** *SV*, destinar a l'ús públic (R-M)

Han posat uns nous bitllets en circulació / Han posat en circulació uns nous segells de tema floral (EC, R-M)

▷ **entrar en circulació** (inv.), **veure la llum** (alguna cosa) (inv.), **sortir al carrer** (inv.), **sortir a llum** (inv.), **posar** (alguna cosa) **en vigor** (p.ext.), **posar** (alguna cosa) **en ús** (p.ext.), **en circulació** (p.ext.), **posar** (alguna cosa) **en òrbita** (p.ext.)

treure (alguna cosa) **en roda** *SV*, fer públic esment (R-M)

Va treure aquell assumpte en roda / Tot allò que hem parlat avui, no cal treure-ho en roda, són qüestions d'ordre familiar i no cal esbombar-les (*, R-M)

→ **cridar** (alguna cosa) **als quatre vents, fer córrer** (alguna cosa)

DIFONDRE'S

córrer la veu *O*, ésser comentat (R-M)

Corre la veu que demà passat hi haurà vaga de tramvies (R-M)

→ **córrer la brama, córrer el rumor, anar en boca de tothom, anar de boca en boca**

▷ **llançar veus** (d'alguna cosa) (p.ext.), **donar veus** (d'alguna cosa) (p.ext.), **córrer mals aires** (p.ext.), **córrer bons aires** (p.ext.)

DIFÓS

veure la llum (alguna cosa) *SV*, estar destinat a la difusió (R-M)

Des que la nova llei d'adopció va veure la

llum, les sollicituds per a acollir un nen han augmentat considerablement (R-M)

→ **sortir a llum**

▷ **posar** (alguna cosa) **en circulació** (inv.)

DIFUNT

al cel lo vegem *O*, es diu piadosament en anomenar una persona difunta / es diu per a expressar el desig de retrobar-se amb un difunt proper (A-M, *)

El meu marit, al cel lo vegem, sempre va fer el possible perquè els meus fills tinguessin un plat de sopa a casa

▷ **al cel sia** (p.ext.), **tant de bé li ha fet Déu** (p.ext.), **en pau descansi** (p.ext.), **Déu el tingui al cel** (p.ext.), **Déu el tingui a la glòria** (p.ext.)

DIGERIR

caure bé (a algú) *SV*, fer bon profit a la digestió (A-M)

La verdura sempre cau bé / Aquestes postres li han caigut molt bé, a la Maria (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial)

→ **posar-se-li bé** (a algú), **assentar-se-li bé** (a algú), **fer profit** (a algú), **fer bon ventrell** (a algú)

▷ **caure malament** (a algú) (ant.)

fer bon ventrell (a algú) *SV*, (un menjar) assentar-se bé (EC)

Les pomes sempre fan bon ventrell a tothom

→ **posar-se-li bé** (a algú), **fer-se llepadís** (d'alguna cosa), **llepar-se'n els dits, llepar-se'n els bigotis, caure bé** (a algú), **assentar-se-li bé** (a algú), **fer profit** (a algú)

▷ **assentar-se-li malament** (a algú) (ant.), **caure malament** (a algú) (ant.), **posar-se-li bé** (a algú) (ant.)

DIGESTIU

sal de fruita *SN*, antiàcid efervescent compost de bicarbonat sòdic i àcid cítric (EC)

Quan he fet un àpat molt pesat, sempre prenc una mica de sal de fruita. Així no sento cremor a l'estómac

DIGNAMENT

amb el cap alt *SP*, sense avergonyir-se / [anar] amb dignitat, sense haver-se d'avergonyir del comportament propi (IEC, EC)

Ell pot anar a tot arreu amb el cap alt perquè no ha comès cap indignitat / Malgrat la fallida del banc, en Roger és un directiu que pot anar amb el cap ben alt / La seva família no té cap deute amb ningú, pot anar amb el cap ben alt (S'usa preferentment amb el verb *anar* i amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (R-M, *, *)

→ **amb el front alt**

▷ **amb el cap baix** (ant.), **amb el cap cot** (ant.)

amb el front alt *SP*, sense avergonyir-se (IEC)

Va amb el front alt perquè ha pogut rescatar de l'incendi les persones atrapades a dins de la casa / Pots dir amb el front ben alt que tot el que tens t'ho has guanyat amb el propi esforç (S'usa normalment amb verbs de moviment i també *estar*, *quedar*, etc. També s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (*, R-M)

→ **amb el cap alt**

▷ **amb el cap baix** (ant.), **amb el cap cot** (ant.)

DIGNE

tenir ulls a la cara *SV*, tenir dignitat (R-M)

Si tingués ulls a la cara es guardaria bé de malparlar del seu cosí que sempre l'ha ajudat; però no té vergonya / Com que no té ulls a la cara, no m'estranya que t'hagi enganyat així (R-M)

→ **tenir cara i ulls**

DIGNITAT

amor propi *SN*, sentit de dignitat (R-M)

Si tingués amor propi no tornaria mai més en aquella casa on l'han insultat / He d'aconsellir-ho, encara que sigui per amor propi (R-M)

→ **punt d'honor**

DILACIÓ

Déu ajut quan *O*, expressió emprada per a manifestar que una cosa ha de trigar a realitzar-se / expressió que indica que una cosa ha de tardar a esdevenir-se o s'esdevindrà difícilment (IEC, EC)

Fas bé de demanar el subsidi, però Déu ajut quan te'l concediran / Diuen que aprovaran aquesta nova llei, però Déu ajut quan! / Déu ajut quan vindran (R-M, R-M, EC)

→ **vés a saber, qui sap**

■ **ja en parlarem** *O*, expressió que indica que alguna cosa ha de tardar a esdevenir-se o s'esdevindrà difícilment

De moment et quedes en aquest departament i, del trasllat, ja en parlarem! / Ara tinc molta pressa, demà ja en parlarem

→ **demà serà un altre dia**

▷ **ja ho trobarem** (p.ext.), **al collir les figues ens veurem** (p.ext.)

ja ho trobarem *O*, expressió usada per a indicar que hom està d'acord a cloure un compte, a cobrar un deute més tard / expressió per a proposar un cobrament (IEC, R-M)

No tinc canvi per a tornar-te; no m'ho paguis, ja ho trobarem un altre dia (R-M)

▷ **al collir les figues ens veurem** (p.ext.), **ja en parlarem** (p.ext.)

no trobar el moment (de fer alguna cosa) *SV*, deixar per a un altre moment l'execució d'alguna cosa, diferir

Fa dies que vull anar al cinema, però no trobo el moment de fer-ho / Treballant tantes hores, no troba mai l'hora d'anar a comprar (També s'usa amb la forma *no trobar l'hora* (de fer alguna cosa))

→ **no veure el moment** (de fer alguna cosa)

▷ **deixar refredar** (alguna cosa) (p.ext.)

DILAPIDADOR

■ **ésser un mà foradada** *SV*, ésser un dilapidador, malgastador; no saber conservar els béns que es posseeixen, excedir-se en les despeses

El teu fill és un mà foradada: es gasta tot el que guanya i mai no arriba a final de mes

→ **ésser un afonacases, tenir la mà foradada, ésser un hereu escampa, no fundar cap missa d'onze, tenir la butxaca foradada**

▷ **ésser un mans foradades** (v.f.)

DILIGÈNCIA

anades i vingudes *S*Coord, passos, diligències (IEC)

Estic cansat d'anades i vingudes a diferents oficines sense que m'arreglin res / Per a trobar el regal he hagut de fer anades i vingudes, però la sorpresa que ha tingut ha valgut l'esforç (R-M, *)

→ **fer passos per**

▷ **anar i venir** (p.ext.)

DILIGENT

arribar al molí i fer farina *S*Coord, arribar a un lloc per a fer una cosa, i fer-la tot seguit, sense perdre temps ni esperar gens (A-M)

Va venir amb tots els estris que necessitava per arreglar la porta i de seguida va tenir la feina feta, va ser arribar al molí i fer farina / El mecànic en un instant va saber què li passava al cotxe, va ser arribar i fer farina (Només s'usa en infinitiu i també amb la forma *arribar i fer farina*)

▷ **dít i fet** (p.ext.)

● **arribar i moldre** (Barc., Vallès, Ripollès), **arribar i fènyer** (Val.), **arribar i seure** (Mall.), **arribar i empènyer** (Men.)

[Gir. i Llofriu (A-M)]

DILUVIAR

ploure a bots i barrals *SV*, fer un gran xàfec (IEC)

No vam voler sortir de casa perquè plovia a bots i barrals

→ **caure aigua per l'amor de Déu, ploure a semalades, descarregar els núvols**

▷ **ploure a bots i a barrals** (v.f.), **aixecar tempesta** (p.ext.), **cordnada de sant Francesc** (p.ext.)

DIMONI

àngel rebel *SN*, dimoni / l'esperit del mal, el dimoni (EC, *)

La Mariona té por a l'àngel rebel

→ **esperit infernal, drac infernal, mal esperit, esperit maligne, àngel caigut**

DINER

al comptat *SP*, pagant al moment de la compra (IEC)

No vol deutes ni ajornaments; tot ho vol pagar al comptat / Venda al comptat (R-M, IEC)

→ **en efectiu, bitllo-bitllo, trinco-trinco, en metàl·lic, diner viu, diners comptants**
 ▷ **toquem i toquem** (p.ext.), **a terminis** (p.ext.), **a crèdit** (p.ext.), **a l'acte** (p.ext.), **al moment** (p.ext.), **de cop** (p.ext.), **a espera** (p.ext.)

diner crida diner *O*, expressió que indica que posseir prou diners és la base per a fer-ne més (EC)

Per a posar un negoci cal tenir una bona base econòmica; el diner crida diner

→ **diner fa diner**

▷ **diners criden diners** (v.f.)

diner fa diner *O*, expressió que indica que posseir prou diners és la base per a fer-ne més (EC)

—Com pot ser que s'hagi canviat el cotxe?

—Mira, diner fa diner

→ **diner crida diner**

▷ **diners fan diners** (v.f.)

diner negre *SN*, diner no declarat, de procedència il·legal o fraudulenta / diners no declarats al fisc (EC, IEC)

Dirigeix una empresa dedicada a blanquejar diner negre i qualsevol dia el trobarem a la presó

▷ **fer compares i comares** (p.ext.), **en negre** (p.ext.), **treball de sapa** (p.ext.)

diners tiradors *SN*, diners disponibles per a gastar-los sense necessitat (Fr)

Té guardats 500 euros com a diners tiradors / Quan tingui deu mil pessetes tiradores em compraré aquell aparell de fotografia (També s'usa especificant una quantitat de diners) (*, Fr)

en efectiu *SP*, en diner comptant o en paper moneda (IEC)

Jo li donava un taló, però es va estimar més cobrar en efectiu per no haver d'anar al banc (R-M)

→ **al comptat, en metàl·lic, diner viu, diners comptants**

en metàl·lic *SP*, en diner de curs legal; en efectiu (EC)

Com ho pagarà, en metàl·lic o amb targeta de crèdit?

→ **en efectiu, al comptat, diner viu, diners comptants**

▷ **en negre** (p.ext.), **en espècies** (p.ext.)

provisió de fons *SN*, remissió de fons que el lliurador d'una lletra fa al lliurat perquè aquest l'atengui al venciment (IEC)

En Pere ha demanat una provisió de fons al banc / El jutge li va fer deixar 6.000 euros de provisió de fons si volia la llibertat condicional

una milionada *SQ*, quantitat extraordinàriament gran de diners (EC)

Ha fet molts diners: una milionada / Els que es dedicaven al contraban de tabac van fer una milionada (EC, *)

DINERS

■ **diner de plàstic** *SN*, targeta intel·ligent no personalitzada, emesa per un banc o una societat autoritzada, en què el portador emmagatzema diner electrònic per tal de pagar productes i serveis

No porto diners en metàl·lic: hauré de pagar amb diner de plàstic

→ **targeta moneder, moneder electrònic**

diners de nous *SN*, A Menorca, estrenes amb què els padrins, els avis, els oncles, etc., obsequien la gent menuda de la família la diada de Nadal (EC)

En Tomàs va donar diners de nous an en Mi-quelet

[Men. (A-M)]

moneder electrònic *SN*, targeta intel·ligent no personalitzada, emesa per un banc o una societat autoritzada, en què el portador emmagatzema diner electrònic per tal de pagar productes i serveis sense haver-se d'identificar (T)

Sempre pago amb el moneder electrònic, perquè m'és més còmode

→ **targeta moneder, diner de plàstic**

▷ **targeta de crèdit** (p.ext.), **paper moneda** (p.ext.)

targeta de crèdit *SN*, targeta que permet d'obtenir béns i serveis sense desemborsament immediat de diners en efectiu (IEC)

Pagaré amb targeta de crèdit

▷ **targeta moneder** (p.ext.), **paper moneda** (p.ext.), **moneder electrònic** (p.ext.)

targeta moneder *SN*, targeta intel·ligent no personalitzada, emesa per un banc o una societat autoritzada, en què el portador emmagatzema diner electrònic per tal de pagar productes i serveis sense haver-se d'identificar (T)

Faré el pagament amb la targeta moneder / Cada vegada s'usa més la targeta moneder en detriment del paper moneda

→ **moneder electrònic, diner de plàstic**

▷ **targeta de crèdit** (p.ext.), **paper moneda** (p.ext.)

DINS

a bord *SP*, dins d'un vaixell, dins d'una aeronau (IEC)

Dormir a bord / Quan serem a bord (IEC)

▷ **de bord** (p.ext.), **a coberta** (p.ext.)

de bord *SP*, del vaixell, de l'aeronau (IEC)

Els homes de bord / Els instruments de bord (IEC, EC)

▷ **a bord** (p.ext.)

DIPÒSIT

fossa sèptica *SN*, dipòsit, habitualment enterrat, on hom condueix l'aigua fecal per a fer-la fermentar i liquidar abans de llençar-la en un pou mort o en una claveguera (EC)

Vindrà un camió cisterna a buidar els excrements de la fossa sèptica

→ **pou mort, pou negre, pou cec, pou sec**

pou cec *SN*, cavitat destinada a fer-hi anar les aigües residuals / excavació subterrània revestida d'obra de fàbrica impermeable, feta per a recollir les aigües residuals de les cases quan no existeixen clavegueres (IEC, EC)

A Can Jaume Colomer aviat taparan el pou cec perquè els faran clavegueram

→ **pou sec, pou mort, pou negre, fossa sèptica**

pou mort *SN*, excavació subterrània revestida d'obra de fàbrica impermeable, feta per a recollir les aigües residuals de les cases quan no existeixen clavegueres (EC)

Convé que vinguin a buidar el pou mort abans que s'ompli massa i faci pudor

→ **pou sec, pou cec, pou negre, fossa sèptica**

pou negre *SN*, cavitat destinada a fer-hi anar les aigües residuals / excavació subterrània revestida d'obra de fàbrica impermeable, feta per a recollir les aigües residuals de les cases quan no existeixen clavegueres (IEC, EC)

Ahir va venir un camió cisterna a buidar el pou negre

→ **pou cec, pou mort, fossa sèptica, pou sec**

pou sec *SN*, cavitat destinada a fer-hi anar les aigües residuals / excavació subterrània revestida d'obra de fàbrica impermeable, feta per a recollir les aigües residuals de les cases quan no existeixen clavegueres (IEC, EC)

Sense clavegueram cal que construïm un pou sec

→ **pou mort, pou cec, pou negre, fossa sèptica**

DIR

bufar-li (alguna cosa) **l'orella** (a algú) *SV*, parlar a algú en veu baixa o aconsellant-li alguna cosa d'amagat (A-M)

Li ha bufat la resposta a l'orella / Va bufar el resultat a l'orella de la seva amiga i aquesta aprovarà / A mig de l'examen ha bufat la pregunta 2 a la Isabel (També s'usa amb la forma *bufar* (alguna cosa, a algú))

▷ **fer saber** (alguna cosa, a algú) (p.ext.), **a cau d'orella** (p.ext.)

buidar el pap *SV*, dir tot el que es vol dir / desfogar-se parlant / dir tot allò que hom pensa d'un determinat afer (IEC, A-M, EC)

Feia temps que volia buidar el pap i no podia; avui, per fi, ho ha explicat tot / Ha callat molt, però a la fi ha buidat el pap / Volia saber tota la veritat, i li va fer buidar el pap (R-M, EC, *)

→ **buidar el sac, donar gust a la boca, treure la verinada, fer la verinada, no deixar-ne ni una al païdor, no quedar-ne ni una al païdor**

▷ **portar** (alguna cosa) **al pap** (ant.), **quedar curt** (ant.), **treure-li** (alguna cosa) **del pap** (a algú) (inv.), **descarregar el cor** (p.ext.), **treure** (alguna cosa) **del pap** (p.ext.), **portar-ne una al pap i una altra al sac** (p.ext.)

deixar caure (alguna cosa) *SV*, insinuar / dir en públic (una cosa) per veure quin efecte fa (R-M, IEC)

Com qui no diu res va deixar caure que pensa comprar un pis per a cada filla; vol decidir els gendres a casar-se (R-M)

→ **deixar anar** (alguna cosa)

▷ **parlar amb mitges paraules** (p.ext.)

■ **no deixar-ne ni una al païdor** *SV*, dir-ho tot, no deixar res sense dir

Explica-ho tot sense descuidar-te res. No en deixis ni una al païdor

→ **no quedar-ne ni una al païdor, buidar el pap, donar gust a la boca**

▷ **quedar curt** (ant.), **treure** (alguna cosa) **del pap** (p.ext.), **portar-ne una al pap i una altra al sac** (p.ext.), **no descalçar-se** (p.ext.)

no quedar-ne ni una al païdor *O*, dir-ho tot / no deixar res sense dir (Fr, A-M)

El delinqüent ho ha explicat detalladament als policies, no se n'ha quedat ni una al païdor

→ **buidar el pap, no deixar-ne ni una al païdor**

▷ **portar-ne una al pap i una altra al sac** (p.ext.)

treure (alguna cosa) **del pap** *SV*, dir alguna cosa (Fr)

Va treure aquella informació del pap i es va quedar tan ample

▷ **treure-li** (alguna cosa) **del pap** (a algú) (inv.), **no deixar-ne ni una al païdor** (p.ext.), **buidar el pap** (p.ext.)

DIRECCIÓ

a pèl *SP*, en la direcció en què el pèl s'inclina naturalment (IEC)

Sempre s'afaita a pèl perquè si no se li irrita la cara

▷ **en pèl** (v.f.), **al pèl** (v.f.), **a repèl** (ant.), **a contrapèl** (ant.)

centre d'operacions *SN*, lloc des del qual es dirigeixen les operacions militars (EC)

Vam anar al centre d'operacions a demanar l'anul·lació d'aquell càstig / Des del centre d'operacions es van coordinar les maniobres d'infanteria

■ **de cara a SP**, dirigint-se a algun lloc
Per fi Barcelona viu de cara al mar

→ **en direcció** (a algun lloc)

del costat de SP, en direcció de / cap a (IEC, *)
Se n'ha anat del costat de Barcelona (Fr)

la rosa dels vents SD, cercle dividit en trenta-dues parts iguals que indiquen els quatre punts cardinals i vint-i-vuit d'intermedis, és a dir, els trenta-dos rumbos de l'horitzó (EC)

A la paret de l'habitació hi ha penjat un pòster de la rosa dels vents

DIRECTAMENT

avall que fa baixada SAdv, sense pensar-s'ho gaire

Quan va arribar a la cruïlla no sabia cap a on havia de girar. Finalment va decidir continuar cap a l'esquerra i avall que fa baixada / No t'ho pensis més i accepta la feina d'una vegada, avall que fa baixada

camí dret SN, directament / sense volteres ni aturades (IEC, *)

En saber la desgràcia va anar camí dret a la casa del seu amic / Vés camí dret a dur això al teu pare. No t'entretenguis més. (S'usa normalment amb el verb *anar*) (R-M)

→ **de cara a, de dret a, carrera dreta cap a, carrera oberta cap a, de cap, cap dret, de dret en dret, dreta via**

camp a través SN, sense seguir camí / travessant llocs despoblats i fora de camí (IEC, EC)

Per què no anem al poble camp a través?

▷ **camp a través** (v.f.), **a través de** (p.ext.)

cap dret SP, en direcció recta (EC)

Cal seguir cap dret i no té pèrdua

→ **tot dret, de dret a, camí dret, carrera dreta cap a, carrera oberta cap a, de cap, de dret a, de dret en dret, dreta via**

carrera dreta cap a SN, anar de dret cap a algun lloc (IEC)

Ha anat carrera dreta cap a la feina / Vers ell anàs carrera dreta (S'usa normalment amb el verb *anar*) (*, A-M)

→ **camí dret, carrera oberta cap a, cap dret, de cap, de dret a, de dret en dret, dreta via**

carrera oberta cap a SN, tot dret i de pressa, sense vacil·lacions ni returades (A-M)

Van fugir carrera oberta cap a la muntanya / En veu davallar tres carrera oberta (El complement es pot ometre) (*, A-M)

→ **carrera dreta cap a, camí dret, cap dret, de cap, de dret a, de dret en dret, dreta via**

clar i llampant SCoord, sense subterfugis (R-M)

El que jo penso, us ho diré clar i llampant: aquesta mena d'ambient no m'agrada gens ni

mica (S'usa normalment amb els verbs *contestar, dir, parlar, respondre*, etc.) (R-M)

→ **a la clara, clar i català, de net a net, llis i ras, de barra a barra**

▷ **anar amb embuts** (ant.)

[Bal. (A-M)]

com un tret SAdv, sense desviar-se, directament (R-M)

Aquest camí va com un tret del poble a l'estació (R-M)

→ **tot dret**

de barra a barra SP, directament / sense subterfugis (R-M, *)

No va esperar d'escriure-li; li ho va dir de barra a barra (R-M)

→ **a la cara, sense embuts, clar i llampant, de ras en ras, de sec a sec, clar i net**

de cap SP, directament / sense volteres ni aturades (R-M, *)

Si passes per aquest carrer sortiràs de cap a la plaça (R-M)

→ **tot dret, camí dret, cap dret, carrera dreta cap a, carrera oberta cap a, de dret a, de dret en dret, dreta via**

de dret a SP, en línia recta a, sense entretenir-se ni distreure's, pel camí més curt (EC)

Molt decidit va anar de dret a la casa / Anar, algú, de dret al seu negoci / Si fas tants pecats aniràs de dret a l'infern! (S'usa normalment amb el verb *anar*) (R-M, IEC, EC)

→ **tot dret, cap dret, camí dret, carrera dreta cap a, carrera oberta cap a, de cap, de dret en dret, dreta via**

de dret en dret SP, directament / en línia recta a, sense entretenir-se ni distreure's, pel camí més curt (R-M, *)

S'adreçà de dret en dret a la porta (R-M)

→ **tot dret, camí dret, cap dret, carrera dreta cap a, carrera oberta cap a, de cap, de dreta a, dreta via**

de net a net SP, sense subterfugis (R-M)

El metge no el va voler enganyar, li va dir de net a net que el seu cas era greu (R-M)

→ **a la clara, clar i llampant, llis i ras, de barra a barra, de ras en ras, de sec a sec**

de pet SP, directament, tot seguit (EC)

Quan li van dir que allà trobaria el que cercava, se n'hi va anar de pet; no va entretenir-se gens / Si no fas bondat, aniràs de pet a l'infern / Si et portes malament, t'enviaré de pet al llit sense sopar (R-M, EC, *)

→ **tot dret**

de ple SP, totalment / d'una manera directa (R-M, IEC)

Ara el sol toca de ple a la meva finestra (R-M)

→ **de ple a ple, del tot**

de ras en ras SP, sense contemplacions (A-M)

Li va escriure de ras en ras tot el que pensava

→ **de barra a barra, de sec a sec, clar i llampant, de net a net, llis i ras**

de sec a sec *SP*, cara a cara, de front, sense amagar-se ni retirar-se (A-M)

El va insultar de sec a sec

→ **de barra a barra, de ras en ras, clar i llampant, de net a net, llis i ras**

dreta via *SN*, directament, sense volteres ni aturades (A-M)

Va venir dreta via de Barcelona

→ **camí dret, cap dret, carrera dreta cap a, carrera oberta cap a, de cap, de dret, de dret en dret**

llis i ras *SCoord*, sense subterfugis (R-M)

Val més que li contis llis i ras tot el que t'ha passat, i jo crec que ho voldrà comprendre; aprecia la sinceritat (R-M)

→ **a la clara, sense embuts, clar i llampant, de net a net, de barra a barra, de ras en ras, de sec a sec, amb tota la boca**

▷ **ras i llis** (v.f.)

DIRIGENT

cap gros *SN*, qui té un càrrec superior (R-M)

Aquest home és un cap gros de l'empresa, un dels principals accionistes / Si el coneixes, no tindràs problemes: és un cap gros del taller (R-M)

→ **peix gros**

▷ **tallar el bacallà** (p.ext.), **la plana major** (p.ext.)

la plana major *SD*, conjunt de dirigents i càrrecs principals d'un partit polític, d'una corporació, etc. (EC)

*La plana major estudiava les tàctiques apropiades per a rebutjar els atacs dels enemics / La plana major del poble es va reunir per a discutir sobre la discoteca que molestava els veïns (R-M, *)*

▷ **cap gros** (p.ext.), **peix gros** (p.ext.), **home de pes** (p.ext.), **home de valor** (p.ext.), **les forces vives** (p.ext.), **els deu mil de dalt** (p.ext.)

DIRIGINT

al capdavant de *SP*, al davant d'un grup, d'un moviment, etc. (R-M)

*S'ha originat una protesta contra l'estat deficiënt d'aquella escola i els mestres van al capdavant / Anava al capdavant de la colla / Es posà al capdavant del grup / Era al capdavant (El complement és opcional) (R-M, Fr, EC, *)*

→ **al davant de, a primera línia, al front de, de primer, a l'avantguarda de**

al davant de *SP*, dirigint / locució emprada per a referir-se a la direcció d'un moviment, d'un grup, d'una empresa, etc. (R-M, *)

Al davant d'aquesta empresa hi ha un bon professional / Aquesta orquestra ha guanyat molt d'ençà que té al davant un bon director (El complement és opcional) (, R-M)*

→ **al capdavant de, a primera línia, al front de**

▷ **a l'avantguarda de** (p.ext.)

al front de *SP*, encapçalant un grup o acció (R-M)
Han posat el fill gran al front de tot el negoci (R-M)

→ **al capdavant de, al davant de, de primer, a primera línia**

▷ **a l'avançada** (p.ext.)

DIRIGINT-SE

de cara a *SP*, dirigint-se a / dirigint-se cap a un punt determinat (R-M, *)

El pendent baixa pel nord de cara al riu (R-M)

→ **camí dret, en direcció** (a algun lloc)

▷ **davant davant** (p.ext.)

DIRIGIR

dur la balla *SV*, ésser capdavanter (R-M)

A en Joan li agrada dur la balla en tot

→ **portar la batuta, menar la dansa, portar el rem, portar el timó, portar la bandera, portar les regnes, tenir el timó, tenir les regnes**

▷ **dur la doma** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

fer i desfer *SCoord*, obrar amb llibertat completa, sense discussió (A-M)

L'únic que aquí pot fer i desfer és el gerent / Aquell fa i desfà al seu gust (R-M, EC)

→ **portar la batuta, remenar les cireres, tenir la paella pel mànec, ésser de l'olla, remenar l'olla, tallar i cosir**

▷ **tenir les mans lliures** (p.ext.)

menar la dansa *SV*, dirigir un afer (Fr)

Aquest programa el dirigirà ell, li agrada menar la dansa

→ **portar la batuta, portar la bandera, portar el rem, portar el timó, portar les regnes, tenir el timó, dur la balla, tenir les regnes, ésser l'amo del ball**

portar el rem *SV*, dirigir / ésser el cap, el guia, d'alguna cosa (R-M, *)

Si el fill gran deixa la fàbrica, a veure qui portarà el rem, perquè el pare ja no se'n cuida i l'altre fill és un tarambana que tan aviat és aquí com volta pel món (R-M)

→ **portar la batuta, menar la dansa, dur la balla, portar el timó, portar la bandera, portar les regnes, tenir el timó, tenir les regnes**

portar el timó *SV*, governar / dirigir la conducta d'algú o d'alguna cosa (R-M, *)

A l'oficina, és ella qui porta el timó / És una bona dona, però no sap portar el timó de la casa; no se sap organitzar la feina / En aquella entitat no se sap qui mena el timó! (També s'usa amb els verbs dur i menar) (, R-M)*

→ **portar la batuta, tenir el timó, portar la bandera, tenir les regnes, menar la dan-**

sa, ésser de l'olla, portar el rem, portar les regnes

▷ prendre el timó (p.ext.), dur la doma (p.ext.)

portar la bandera SV, ésser el guia, el cap d'alguna cosa (IEC)

*En qualsevol activitat cultural del seu barri, sempre és ell qui porta la bandera; no es cansa mai de treballar pels altres / Duu la bandera de la defensa dels drets humans des de fa anys (També s'usa amb el verb dur) (R-M, *)*

→ portar la batuta, portar el timó, menar la dansa, tenir les regnes, tenir el timó, dur la balla, portar el rem, portar les regnes, tenir el timó

portar la batuta SV, governar, dirigir (R-M)

*No es conforma d'ocupar un segon lloc; en tot vol portar la batuta i ésser la figura central / Duia la batuta del comunisme al seu país (També s'usa amb el verb dur) (R-M, *)*

→ portar les calces, portar les regnes, portar el timó, portar la bandera, portar el rem, fer i desfer, dur la balla, portar la veu cantant, remenar les cireres, menar la dansa, tenir les regnes, tenir el timó

portar la veu cantant SV, portar la iniciativa / ésser el qui parla pels altres o hi té la iniciativa (IEC, EC)

*En aquests casos molts no saben què han de fer, però sempre hi ha algú que porta la veu cantant i proposa solucions / De tot el grup, qui duu la veu cantant és ell (També s'usa amb el verb dur) (R-M, *)*

→ portar la batuta

portar les regnes SV, governar / ésser el cap, el guia, d'alguna cosa (R-M, *)

*És massa jove, encara, per portar les regnes d'un negoci tan important com aquell / Portar les regnes de l'estat / El capità duu les regnes de l'equip (També s'usa amb el verb dur) (R-M, EC, *)*

→ portar la batuta, menar la dansa, dur la balla, portar el rem, portar el timó, portar la bandera, tenir el timó, tenir les regnes

posar-se al davant (d'alguna cosa) SV, prendre la direcció d'un afer o qüestió / prendre-la pel seu compte, assumir-ne la direcció i responsabilitat (R-M, A-M)

És un home molt eficient i ara s'ha posat al davant d'una secció / Ha volgut posar-se al davant de la comissió per seguir-ne bé tots els treballs (R-M)

→ prendre el timó

▷ anar al davant (d'alguna cosa) (p.ext.), posar-se les calces (d'algú) (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

tenir el timó SV, portar la direcció (Fr)

A ell sempre li ha agradat tenir el timó. Proposa'l per al càrrec

→ portar el timó, tenir les regnes, portar la batuta, portar la bandera, menar la dansa, dur la balla, portar el rem, portar les regnes

▷ prendre el timó (p.ext.)

tenir les regnes SV, portar la direcció (Fr)

Qui té les regnes del negoci és el seu soci perquè té la majoria de les accions

→ portar les regnes, portar la batuta, portar la bandera, tenir el timó, portar el timó, dur la balla, menar la dansa, portar el rem

DIRIGIR-SE

anar a la volta (d'algun lloc) SV, prendre una embarcació el rumb o direcció d'aquell lloc (A-M)

Anam-nos-ne a la volta de Venècia (A-M)

→ tirar a la volta (d'algun lloc), fer proa, posar proa

encaminar els seus passos SV, encaminar-se (IEC)

L'assassí encaminarà els seus passos vers la casa de la que havia de ser la següent víctima (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

fer proa SV, la nau, dirigir-se vers una determinada direcció / dirigir-se el vaixell en tal o tal direcció (IEC, A-M)

Després de visitar Mallorca faran proa cap a Menorca / La més petita deia que li agradava fer proa a la mar perquè la barca feia saltirons / Li agradava fer proa al vent perquè notava l'aire a la cara

→ posar proa, anar a la volta (d'algun lloc), tirar a la volta (d'algun lloc)

posar proa SV, la nau, dirigir-se vers una determinada direcció / dirigir-se el vaixell en tal o tal direcció (IEC, A-M)

El vaixell va posar proa al port de Barcelona / Han posat proa cap a Amèrica aquest matí

→ fer proa, anar a la volta (d'algun lloc), tirar a la volta (d'algun lloc)

tirar a la volta (d'algun lloc) SV, prendre una embarcació el rumb o direcció d'aquell lloc (A-M)

Tira a la volta del port de Marsella

→ anar a la volta (d'algun lloc), fer proa, posar proa

tirar la via (d'algun lloc) SV, dirigir-se a tal o tal lloc (A-M)

Volgueren tirar la via de la muntanya

▷ posar-se en camí (p.ext.)

DISBARAT

■ **dir-la de l'alçada d'un campanar** SV, dir grans disbarats

Va dir-la de l'alçada d'un campanar i després volia que la perdonéssim

→ dir-ne una de grossa, dir-ne una de l'alçada d'un campanar, dir-la grossa

- ▷ **fer-la grossa** (p.ext.), **fer-la de l'alçada d'un campanar** (p.ext.), **sortida d'emblanquinador** (p.ext.), **sortida de bombero** (p.ext.)
- **dir-la grossa SV**, dir grans disbarats
Va dir-la grossa i ara se'n penedeix / No m'es-tranya que en Pere no et parli perquè l'has dit ben grossa (També s'usa amb el modificador *ben* o amb el quantificador *molt* en posició preadjectival)
- **dir-ne una de grossa, dir-la de l'alçada d'un campanar, dir-ne una de l'alçada d'un campanar, ficar-se de peus a la galleda**
- ▷ **fer-ne una de grossa** (p.ext.), **fer-la grossa** (p.ext.)
- **dir-ne una de bombero SV**, dir grans disbarats
Amb ell rius molt perquè sempre en diu una de bombero: no para de dir disbarats
- **dir-ne una de grossa, dir-ne una de l'alçada d'un campanar, dir-ne una de les seves**
- [bombero: mot no registrat a l'IEC]
- **dir-ne una de grossa SV**, dir grans disbarats
Ayui n'ha dit una de grossa: ha anunciat als treballadors que faran pont quan, en realitat, hauran d'anar a la fàbrica
- **dir-la grossa, dir-la de l'alçada d'un campanar, dir-ne una de l'alçada d'un campanar, ficar-se de peus a la galleda, dir-ne una de les seves, dir-ne una de bombero**
- ▷ **fer-ne una de grossa** (p.ext.), **fer-la grossa** (p.ext.)
- **dir-ne una de l'alçada d'un campanar SV**, dir grans disbarats
En va dir una de l'alçada d'un campanar; va dir que el seu pare mai no l'havia estimada / És una exagerada, sempre en diu de l'alçada d'un campanar (També s'usa amb la forma *dir-ne de l'alçada d'un campanar*)
- **dir-la de l'alçada d'un campanar, dir-ne una de grossa, dir-la grossa, dir-ne una de les seves, dir-ne una de bombero**
- ▷ **fer-ne una de l'alçada d'un campanar** (p.ext.), **cagar-la** (p.ext.)
- **dir-ne una de les seves SV**, dir grans disbarats
Sempre ha de dir-ne una de les seves per crear mala maror a casa
- **dir-ne una de grossa, dir-ne una de l'alçada d'un campanar, dir-ne una de bombero**
- ▷ **fer-ne una de les seves** (p.ext.), **sortida d'emblanquinador** (p.ext.), **sortida de bombero** (p.ext.), **tenir-ne una per dir** (p.ext.)
- ésser un cas de consciència SV, dit d'un acte, d'un fet, etc., la legitimitat del qual és dubtosa / fet concret, real o fictici, entorn del qual hom

no acaba de veure clar quin és el comportament que li exigeixen els principis que professa (IEC, EC)

És un cas de consciència de casar aquella noia amb aquell brètol / Acomiadar aquell treballador és un cas de consciència (IEC, *)

▷ **no tenir nom** (p.ext.)

fer-la blava SV, fer quelcom inconvenient / fer-la grossa, fer-la com un cove (R-M, IEC)

Aquesta vegada sí que l'ha feta blava; no crec pas que pugui justificar la seva actuació (S'usa en pretèrit indefinit, en pretèrit perfet, en futur i en condicional) (R-M)

→ **fer-la com un cove, fer-la grossa, fer-ne una de crespà, fer-la bona, fer un mal cuinat, fer-ne una com un cove, fer-la de l'alçada d'un campanar, fer-la d'ase i seca**

▷ **fer una planxa** (p.ext.)

fer-la bona SV, fer quelcom desencertat / fer un bon disbarat (R-M, IEC)

Ara sí que l'has feta bona! Has criticat el fill davant del seu pare / Demà, prepareu-vos, que la farem bona a la festa / La farem bona si hi anéssim / Ahir, sí que la vam fer bona! (S'usa en pretèrit indefinit, en pretèrit perfet, en futur i en condicional. També s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (R-M, *, *, *)

→ **fer-la grossa, fer-la blava, fer un mal cuinat, fer-ne una de bona, fer-ne de totes, fer bon catxo, fer una planxa, fer-ne una de crespà, fer-la de l'alçada d'un campanar, fer-la d'ase i seca**

fer-la com un cove SV, fer quelcom inconvenient / fer inconscientment un disbarat (R-M, EC)

L'he feta com un cove; he equivocat les adreces de dues cartes i totes dues persones es coneixen (S'usa en pretèrit indefinit, en pretèrit perfet, en futur i en condicional) (R-M)

→ **fer-la blava, bollar-la, cagar-la, espifiar-la, fer una patinada, fer-ne una de bona, fer-ne una de crespà, fer-ne una com un cove, fer-la de l'alçada d'un campanar, fer-la d'ase i seca**

fer-la d'ase i seca SV, fer una cosa malament i encara amb agravants / fer un gran disbarat o una cosa molt irracional (A-M)

Quin disbarat! L'has fet d'ase i seca

→ **fer un mal cuinat, fer-la blava, fer-la bona, fer-la com un cove, fer-la grossa** [Mall. (A-M)]

fer-la grossa SV, fer quelcom inconvenient / fer un disbarat o una malifeta important (R-M, A-M)

La va fer grossa, dient aquell comentari / La van fer tan grossa que no gosava tornar a casa per por que el castiguessin (S'usa en pretèrit indefinit, en pretèrit perfet, en futur i en condicional i també amb els modificadors *ben*

o *tan*, o amb els quantificadors *molt*, *força*, etc. en posició preadjectival) (*, R-M)

→ **fer-la blava**, **fer-ne una de crespa**, **fer-la de l'alçada d'un campanar**, **fer-ne una de grossa**, **fer-la bona**, **fer un mal cuinat**, **fer bon catxo**, **fer-ne una de bona**, **fer-la d'ase i seca**

▷ **cagar-la** (p.ext.), **dir-ne una de grossa** (p.ext.), **dir-la grossa** (p.ext.)

fer-ne una com un cove *SV*, fer inconscientment un disbarat (EC)

Va fer-ne una com un cove i ara es penedeix de com es va comportar

→ **fer-la com un cove**, **fer-la blava**, **bollar-la**, **cagar-la**, **espifiar-la**, **fer una patinada**, **fer-ne una de bona**, **fer-ne una de crespa**, **fer-ne una com un cabàs**

fer un mal cuinat *SV*, cometre un gros disbarat (IEC)

Aquest matí ha fet un mal cuinat, ha trencat el gerro de porcellana xinesa que tenien al rebedor

→ **fer-la bona**, **fer-la blava**, **fer-la grossa**, **fer-la d'ase i seca**

▷ **prendre** (algú) **en un mal llatí** (p.ext.)

■ **sortida d'emblanquinador** *SN*, acció o dita completament fora de propòsit, contrària a la raó *Apa, que tens cada sortida d'emblanquinador! / Sempre et surt amb alguna sortida d'emblanquinador. Té cada idea!*

→ **sortida de to**, **sortida de bombero**

▷ **dir-la de l'alçada d'un campanar** (p.ext.), **dir-ne una de les seves** (p.ext.)

■ **sortida de bombero** *SN*, acció o dita completament fora de propòsit, contrària a la raó *Té cada sortida de bombero que n'hi ha per a pixar-se de riure / Sembla molt intel·ligent, però de vegades té unes sortides de bombero!*

→ **sortida d'emblanquinador**, **sortida de to**

▷ **dir-la de l'alçada d'un campanar** (p.ext.), **dir-ne una de les seves** (p.ext.)

[bombero: mot no registrat a l'IEC]

■ **sortida de to** *SN*, expressió usada per a referir-se a un comentari que no ve a tomb, que no té cap relació amb el que s'està dient

Té cada sortida de to! L'altre dia estàvem parlant de la mort d'aquell noi i de sobte comença a explicar-nos un acudit

→ **sortida d'emblanquinador**, **sortida de bombero**

▷ **sortir de to** (p.ext.)

DISBAUXAT

ésser un bala perduda *SV*, no tenir rectitud de conducta (R-M)

No podran retenir-lo a casa; és un bala perduda; no es pren res seriosament (R-M)

→ **ésser un pendó** (algú), **ésser un tronera**, **ésser un mal cap** (algú), **donar-se a la boja**

▷ **fill pròdig** (p.ext.)

ésser un calavera *SV*, (ésser un) home llibertí / (ésser un) home disbauxat (A-M, EC)

Ets un calavera. A veure quan et centres una mica

→ **ésser un pendó** (algú), **ésser un cràpula**
▷ **ésser un sant** (ant.)

ésser un cràpula *SV*, (ésser una) persona que viu en la disbauxa (IEC)

El teu fill és un cràpula: no estudia, tampoc no treballa i surt de festa cada nit

→ **ésser un pendó** (algú), **ésser un calavera**

ésser un mal cap (algú) *SV*, ésser una persona perduda, disbauxada (IEC)

La seva dona n'estava tipa perquè era un mal cap. A ell, li agradava molt la beguda i les dones

→ **ésser un bala perduda**, **ésser un tronera**, **cap sense barret**, **cap de trons**

ésser un pendó (algú) *SV*, (ésser una) persona de conducta dissoluta (EC)

Aquest home és un pendó: no para de sortir, de beure i d'anar amb dones

→ **ésser un calavera**, **ésser un cràpula**, **ésser un bala perduda**, **donar-se a la boja**, **dona fàcil**

ésser un tronera *SV*, (ésser una) persona disbauxada (EC)

El teu fill és un tronera: cada dia surt a la discoteca i arriba molt tard (També s'usa amb la forma ésser molt tronera)

→ **fer el tronera**, **ésser un bala perduda**, **ésser un mal cap** (algú)

▷ **cap de trons** (p.ext.), **fer una copa** (p.ext.), **anar de copes** (p.ext.)

fer el tronera *SV*, persona que surt de gresca i va a dormir molt tard (IEC)

Es passa tot el cap de setmana fent el tronera i dilluns no hi ha qui el llevi per anar a treballar

→ **ésser un tronera**

▷ **fer una copa** (p.ext.), **anar de copes** (p.ext.)

DISC

disc de llarga durada *SN*, disc de trenta-tres revolucions per minut (IEC)

El disc de llarga durada s'està quedant anti-quat / Ara escoltarem l'últim llarga durada d'aquesta cantant de pop (També s'usa amb la forma llarga durada)

DISCIPLINAT

anar a rega *SV*, guardar la disciplina, fer bondat (A-M)

Fa una temporada que el petit va a rega / Amb el caràcter que té, fa anar a rega els seus fills

→ **fer la rega dreta**, **anar per bon camí**, **fer bona**, **fer bondat**, **anar pel camí dret**, **llaurar dret**

▷ **ésser de mal plec** (algú) (ant.), **fer un bon paper** (p.ext.)

fer la rega dreta *SV*, guardar la disciplina, fer bondat (A-M)

Tant ne pertocava a llurs fills i filles si no feien la rega dreta (A-M)

→ **anar a rega, anar per bon camí, fer bona, fer bondat, anar pel camí dret, llaurar dret**

▷ **ésser de mal plec** (algú) (ant.), **fer un bon paper** (p.ext.)

DÍSCOL

ésser de mal plec (algú) *SV*, algú, ésser difícil de governar (IEC)

No és gens dòcil, al contrari, és de mal plec

→ **ésser de por** (algú)

▷ **anar a rega** (ant.), **fer la rega dreta** (ant.), **dòcil com un xai** (ant.), **ésser un paperina** (ant.), **ésser un bala perduda** (p.ext.)

DISCONFORMITAT

besa'm el cul *O*, expressió grossera amb què es manifesta a qualcú la disconformitat amb el que ha fet o dit (A-M)

Que t'ajudi a fer els deures, quan tu mai no mous un dit per ajudar-me? Besa'm el cul!

→ **puja aquí dalt, puja aquí dalt i balla, puja aquí dalt i veuràs ta mare com fila, puja ahí i voràs ma mare**

● **besa'm el cul i vine a casa** (Olot)

besa'm el cul i vine a casa *SCoord*, es diu parlant d'aquells que volen que els facin favors i que els facin així com volen, encara que causin molèstia a qui els fa (A-M)

Si penses que et faré cap favor, vas llest; besa'm el cul i vine a casa

→ **besa'm el cul, puja aquí dalt, puja aquí dalt i balla**

[Olot (A-M)]

puja aquí dalt *O*, expressió per a significar que hom no està disposat a creure o a fer quelcom (R-M)

Pretens que ho faci tot sol? Puja aquí dalt! Si no vols ajudar-me, plego (R-M)

→ **besa'm el cul, besa'm el cul i vine a casa, botifarra de pagès, puja ahí i voràs ma mare**

■ **puja aquí dalt i balla** *SCoord*, expressió per a significar que hom no està disposat a creure o a fer quelcom

Que vols que t'ajudi a tu, que mai no mous un dit per ningú? Puja aquí dalt i balla!

→ **besa'm el cul, besa'm el cul i vine a casa, botifarra de pagès, puja ahí i voràs ma mare, per aquí**

DISCONTÍNUAMENT

a estones *SP*, una estona sí i una altra no. D'una manera discontinua (R-M)

Aquest treball el faig a estones; no sé pas quan l'acabaré (R-M)

→ **a estonades, amb punts i amb hores, a estones perdudes**

▷ **a intervals** (p.ext.)

a flotons *SP*, de manera discontinua (R-M)

L'aigua rajava a flotons, tan aviat s'estroncava com ens mullava tots (R-M)

→ **a glops**

▷ **a borbolls** (p.ext.)

amb punts i amb hores *SCoord*, a petites estones, discontinuament (R-M)

Si pogués dedicar tardes senceres en aquesta feina, aviat l'acabaria, però em toca fer-la amb punts i amb hores, i em sembla que s'eternitzarà (R-M)

→ **a estones**

segons com *SP*, de manera discontinua (R-M)

La màquina va bé i de pressa, però segons com, s'encalla (R-M)

→ **a dies, a estonades, a llunes**

▷ **a batzegades** (p.ext.), **a la millor** (p.ext.)

DISCORDANT

ésser un niu de raons *SV*, suscitar raons, discòrdies (EC)

Aquest contracte serà un niu de raons i d'embolics / La intervenció a la zona en conflicte és un niu de raons, els aliats no es posen d'acord a l'hora d'actuar (EC, *)

→ **teia de la discòrdia**

teia de la discòrdia *SN*, algú o allò que suscita o atia discòrdies (IEC)

No comencis a criticar que ja et coneixem i sabem que ets la teia de la discòrdia

→ **ésser un niu de raons**

DISCÒRDIA

ficar-s'hi la bruixa *O*, posar-se discòrdies entre algunes persones (A-M)

Em sembla que s'hi ha ficat la bruixa en tot aquest enrenou (R-M)

→ **ballar-hi el diable**

[Vallès (A-M)]

posar mal *SV*, ésser causa de discòrdia (IEC)

Els dos nois jugaven ben tranquils, i ha vingut aquest altre a posar mal; sempre busca baralla (R-M)

→ **posar foc, buscar raons, armar bronquina, cercar bregues, encendre foc, moure guerra, punyir el vesper, sembrar la zitzània, posar la zitzània**

DISCRECIÓ

a discreció (d'algú) *SP*, a decidir i obrar segons judici d'algú / llibertat de decidir i obrar segons el seu propi judici (R-M, IEC)

El director deixava que actuessin a discreció dels treballadors (El complement és opcional) (R-M)

→ **a voluntat** (d'algú), **a lloure**

▷ **a la discreció** (d'algú) (v.f.), **retre's a discreció** (p.ext.)

DISCRET

cada ocell al seu niu *O*, locució emprada per a expressar que algú és discret

És dels que pensen que cada ocell al seu niu
→ **cadascú a casa seva, dóna recapte a casa teva**

cadascú a casa seva *SQ*, expressió usada per a indicar que és convenient tenir discreció

No m'expliquis el que han fet o han deixat de fer. Cadascú a casa seva
→ **cada ocell al seu niu, dóna recapte a casa teva**

fer el seu fet *SV*, fer allò que ha de fer, treballar en els propis afers (EC)

Hauria de fer el seu fet i deixar d'entremetre's en els assumptes aliens / Si fas el teu fet en aquesta feina, mai no et diran res
→ **no prendre candela** (en alguna cosa)

▷ **ficar-se en brocs** (ant.), **ficar-se on no el demanen** (ant.), **ficar el nas allà on no el demanen** (ant.), **ficar-se en tot** (ant.), **ficar-se on no li importa** (ant.)

DISCULPA

Déu em perdoni *O*, excusa per haver dit una inconveniència / expressió que hom usa com a fórmula d'excusa quan diu alguna inconveniència, un reneç, etc. (R-M, EC)

*M'ha semblat, Déu em perdoni, que no estava bé del cap, aquell noi / Ai, Déu ens perdoni si ens hem equivocat fent-lo fora de casa! (Només s'usa amb el pronom de primera persona del singular i del plural) (R-M, *)*
→ **Déu no m'ho tingui en compte, Déu no m'ho tingui en retret**

Déu no m'ho tingui en compte *O*, expressió que hom usa com a fórmula d'excusa quan diu alguna inconveniència, un reneç, etc. (EC)

Perdoneu, he dit un disbarat, Déu no m'ho tingui en compte / Déu no li ho tingui en compte. Mira que n'arriba a dir de ximpleries!

→ **Déu em perdoni, Déu no m'ho tingui en retret**

Déu no m'ho tingui en retret *O*, frase que hom diu després de dir-ne una altra que pot semblar vanaglòria (EC)

Sóc el millor de la meva promoció; Déu no m'ho tingui en retret

→ **Déu no m'ho tingui en compte, Déu em perdoni**

no hi fa res *O*, expressió usada per a indicar que s'accepten les disculpes

—*Perdona que no t'hagi trucat. —No hi fa res*
→ **no s'ho val**

▷ **tant se val...com** (p.ext.)

DISCURSEJAR

dir quatre mots *SV*, parlar breument / fer un parlament curt (IEC, A-M)

Havia de fer una conferència d'una hora i la

va enllestir dient quatre mots / L'alcaldeessa va dir quatre paraules a l'acte d'inauguració (També s'usa amb el nom paraula)

▷ **amb quatre pinzellades** (p.ext.), **en una paraula** (p.ext.), **escriure quatre mots** (p.ext.)

DISCUSSIÓ

dades i rebudes *SCoord*, imputacions i rèpliques entre persones que discuteixen (A-M)

Se passen tot lo dia discutint i no veig que amb tantes dades i rebudes solucionin res

● **dades i tomades** (Emp., Mall.)

[Men. (A-M)]

dades i tomades *SCoord*, imputacions i rèpliques entre persones que discuteixen (A-M)

Va ésser molt divertit sentir les dades i tomades d'aquella inesperada i absurda discussió (R-M)

● **dades i rebudes** (Men.)

[Emp., Mall. (A-M)]

orgue de gats *SN*, discussió en què tothom parla i ningú s'entén / discussió, reunió, etc. en què tothom enraona i ningú no s'entén (Fr, IEC)

Aquella casa sempre és un orgue de gats perquè pare i fill es porten molt malament
→ **orgue de raons**

poll poll, puça puça *SCoord*, discussions entes-tades (R-M)

Són inaguantables; sempre estan poll poll, puça puça; no paren mai de discutir el mateix tema (R-M)

DISCUTIBLE

anar a gustos *SV*, ésser una cosa discutible, no subjecta a un criteri tancat (A-M)

Tot va a gustos, com les indians (A-M)

▷ **per a tots els gustos** (p.ext.)

DISCUTIDOR

tenir les dents llargues *SV*, estar disposat a disputar-se aferrissadament (IEC)

Té les dents llargues, discuteix per qualsevol cosa (També s'usa amb la forma amb les dents llargues)

→ **tenir les dents esmolades**

▷ **retenir la llengua** (ant.), **tenir la llengua llarga** (p.ext.)

DISCUTINT

que si això, que si allò *SCoord*, es diu per a referir-se a una forma de discussió llarga, feixuga i sense resultats

No pareu de discutir; que si això, que si allò; calleu d'una vegada! (R-M)

→ **que si són verdes, que si són madures; que tomba, que gira**

que si són verdes, que si són madures *SCoord*, es diu per a referir-se a qui discuteix llargament / frase que al·ludeix despectivament a co-

ses dites per algú, que es consideren xafarde-ries o enraonies / es diu per a referir-se a una forma de discussió llarga, feixuga i sense re-sultats (R-M, EC, *)

Van estar tota la tarda que si són verdes, que si són madures, però no van acordar res de concret (R-M)

→ **que tomba, que gira; que si això, que si allò; que si naps, que si cols; ara per naps, ara per cols; per sí o per no**

que tomba, que gira *S*Coord, locució amb què expressem d'una manera poc clara que algú parla insistentment per convèncer algú altre, per obtenir alguna cosa, etc. / es diu per a referir-se a qui discuteix llargament / es diu per a referir-se a una forma de discussió llarga, feixuga i sense resultats (A-M, R-M, *)

Han començat que tomba, que gira, i en veure que s'allargaven tant les discussions me n'he anat cap a casa (R-M)

→ **que si són verdes, que si són madures; que si això, que si allò; que si naps, que si cols**

▷ **que gira, que tomba** (v.f.); **pensar-s'hi** (p.ext.)

DISCUTIR

anar de preguntes i respostes *SV*, perdre el temps amb discussions inútils (A-M)

Sempre anem de preguntes i respostes, perquè no ens posem d'acord; però avui no podem perdre el temps

▷ **perdre el temps** (p.ext.), **no venir-li amb gaites** (a algú) (p.ext.), **no venir-li amb històries** (a algú) (p.ext.)

posar (alguna cosa) **sobre el tapet** *SV*, discutir / suscitar una qüestió a resoldre, a considerar, etc. (Fr, *)

M'estranya que hagi posat sobre el tapet el conflicte bèl·lic, no li agrada discutir sobre aquest tema

→ **posar** (alguna cosa) **sobre la taula**

▷ **practicar de raons** (p.ext.), **entrar en consell** (p.ext.)

posar (alguna cosa) **sobre la taula** *SV*, suscitar una qüestió a resoldre, a considerar, etc. (IEC) *Amb aquest debat, s'ha posat la qüestió sobre la taula / Els polítics han posat damunt la taula el tema de la immigració* (També s'usa amb la forma *posar* (alguna cosa) *damunt la taula*)

→ **posar** (alguna cosa) **sobre el tapet**

▷ **taula rodona** (p.ext.), **practicar de raons** (p.ext.), **entrar en consell** (p.ext.), **taula universal** (p.ext.)

rompre una llança a favor de *SV*, sostenir una discussió, etc., amb algú, a favor d'algú (o d'alguna cosa) (IEC)

Cal rompre una llança a favor dels desvalguts / Hem de rompre una llança a favor del paísos del tercer món / Vaig rompre una llança per la

Maria perquè creia que tenia raó (També s'usa amb la forma *rompre una llança per*)

→ **rompre una llança en defensa de, alçar la veu a favor de**

tenir quatre paraules (amb algú) *SV*, discutir / dues o més persones de divers parer, bescanviar arguments sobre una qüestió, un assumpte, etc. (R-M, *)

Vaig tenir quatre paraules amb el meu pare i vaig decidir marxar de casa / D'ençà que van tenir quatre paraules referents a l'herència, no s'han saludat mai més (També s'usa amb la forma *tenir algunes paraules* (amb algú)) (*, R-M)

▷ **cantar-les clares** (p.ext.), **cantar les veritats** (p.ext.), **cantar-li la canya** (a algú) (p.ext.), **dir quatre berlandines** (a algú) (p.ext.), **dir quatre mots** (a algú) (p.ext.), **dir-li dos i dos quants fan** (a algú) (p.ext.)

tenir una agafada *SV*, discutir violentament (R-M)

Des que vaig tenir una agafada amb ella que no em parla / Amb motiu de la revisió de comptes van tenir una agafada forta; van estar a punt de pegar-se (*, R-M)

→ **tenir raons** (amb algú), **tenir una enganxada**

■ **tenir una enganxada** *SV*, discutir violentament

Vaig tenir una enganxada amb la Maria / Aquells dos germans van tenir una enganxada per culpa de l'herència i des de llavors no s'han parlat mai més

→ **tenir una agafada**

DISCUTIR-SE

haver-hi raons *SV*, haver-hi discussió, paraules de desacord, de baralla (A-M)

Si dius això hi haurà raons / Va haver-hi raons a l'hora de repartir-se l'herència de la tia (EC, *)

→ **haver-hi un sagramental**

▷ **tenir raons** (amb algú) (p.ext.)

tenir raons (amb algú) *SV*, tenir discussió, disputes amb algú (A-M)

La veïna del primer pis va tenir raons amb la del segon i ara no es parlen / Sempre es tenen raons

→ **tenir-se-les, haver-se-les, tirar-se els trastos pel cap, tenir una agafada**

▷ **haver-hi raons** (p.ext.)

DISGUSTAR

aigualir la festa (a algú) *SV*, torbar desagradablement qualsevol circumstància / torbar l'alegria a algú, donar-li un disgust enmig d'una satisfacció (R-M, A-M)

El teu amic té la gràcia d'aigualir la festa sempre que pot (R-M)

→ **aixafar-li la guitarra** (a algú), **espatllar la festa** (a algú), **esguerrar el marro** (a algú),

tirar la barraca a terra (a algú), **ensorrar la barraca a terra** (a algú), **dissipar la il·lusió** (d'algú)

▷ **passat per aigua** (p.ext.)

fer-li mal ventrell (a algú) *SV*, donar disgust, no ésser agradable (A-M)

Les seves bromes em fan mal ventrell: les trobo de molt mal gust

→ **saber greu** (a algú), **no tenir cap gràcia, caure-li avall** (a algú), **caure-li agre** (a algú)

▷ **fer bon ventrell** (a algú) (ant.), **tenir un ventrell que tot ho paeix** (inv.), **dur molt de ventre** (d'algú) (p.ext.)

matar (algú) **a disgustos** *SV*, causa un gran disgust o molts disgustos a algú, decebre'l enormement
Un fill ven droga i l'altre el relacionen amb una xarxa de prostitució, mataran la seva mare a disgustos

→ **portar** (algú) **pel camí de l'amargura, fer eixir els ulls verds** (a algú), **fer ballar els ulls verds** (a algú), **fer veure els ulls verds** (a algú), **fer tornar els ulls verds** (a algú)

■ **portar** (algú) **pel camí de l'amargura** *SV*, no portar més que disgustos

Aquest fill petit porta els seus pares pel camí de l'amargura en el tema dels estudis

→ **matar** (algú) **a disgustos, fer eixir els ulls verds** (a algú), **fer ballar els ulls verds** (a algú), **fer veure els ulls verds** (a algú), **fer tornar els ulls verds** (a algú)

saber greu (a algú) *SV*, rebre un disgust (R-M)
La desatenció amb què el reberen era manifestat i això li va saber greu / Em sap greu que s'hagi comportat així amb mi; crec que no m'ho mereixia (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició pronominal) (R-M)

→ **fer-li mal ventrell** (a algú), **caure-li avall** (a algú), **caure-li agre** (a algú), **assentar-se-li malament** (a algú), **caure malament** (a algú), **posar-se-li malament** (a algú), **posar-se-li com una patada al cul** (a algú)

▷ **prendre** (alguna cosa) **de través** (inv.), **quin greu** (p.ext.), **quina llàstima** (p.ext.)

DISGUSTAT

dur molt de ventre (d'algú) *SV*, estar molt cansat d'algú o disgustat (A-M)

Duc molt de ventre del meu cosí des que em va fallar d'aquella manera

▷ **fer-li mal ventrell** (a algú) (p.ext.), **cara de pomes agres** (p.ext.), **cara de prunes agres** (p.ext.), **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins a les celles** (p.ext.), **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins al capdamunt** (p.ext.)

tenir la boca amarga *SV*, que produeix una sensació de disgust, que expressa aflicció (EC)
Després de la discussió amb l'Olga, tinc la boca amarga

→ **sagnar-li el cor** (a algú)

▷ **mossegar-se els punys** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

DISMINUCIÓ

cada dia...menys *SQ*, dit per a indicar que una acció o un fet s'esdevé o es realitza menys en comparació amb un temps anterior pel que fa a la intensitat o a la quantitat

Cada dia estudia menys / Cada vegada va menys a missa / Cada setmana treballa menys i té por que el negoci no s'enfonsi (També s'usa amb la forma *cada setmana...menys*)

→ **cada vegada...menys**

▷ **cada dia...més** (ant.)

DISMINUIR

■ **anar a menys** *SV*, anar minvant, decaure
La intensitat de la seva malaltia ha anat a menys i ara es troba millor / La febre ja ve a menys (També s'usa amb el verb *venir*)

→ **anar de baixa, anar de mancada**

▷ **pujar de to** (ant.), **pujar de punt** (ant.)

anar de baixa *SV*, minvar / anar minvant, decaure (R-M, *)

L'epidèmia ja va de baixa; hi ha molt pocs casos / La febre està de baixa des d'ahir; gairebé ja no en té (També s'usa amb el verb *estar*) (R-M)

→ **anar de mancada, anar a menys**

▷ **anar a la baixa** (v.f.)

treure's anys del damunt *SV*, rejuvenir-se / declarar tenir menys anys d'edat que els veritables (IEC, *)

Quan li pregunten l'edat, es treu anys del damunt, per semblar més jove (També s'usa amb la forma *treure's anys de sobre*)

→ **amagar-se els anys, treure's anys**

▷ **portar bé els anys** (p.ext.)

DISPARANT

■ **a foc viu** *SP*, dit per a expressar que algú ha disparat una arma de foc o que algú ha estat ferit o mort a trets

Els van assassinar a foc viu

▷ **cosir** (algú) **a bales** (p.ext.), **fer foc** (p.ext.)

DISPARAR

cosir (algú) **a bales** *SV*, omplir (algú) de ferides amb bales (EC)

Va cosir el segrestador a bales

▷ **a foc viu** (p.ext.), **passar** (algú) **per les armes** (p.ext.), **volar el cap** (a algú) (p.ext.)

fer foc *SV*, disparar una arma de foc (EC)

Heu de fer foc quan us faci un senyal

▷ **tir a discreció** (p.ext.), **a foc viu** (p.ext.), **passar** (algú) **per les armes** (p.ext.), **volar el cap** (a algú) (p.ext.)

posar (alguna cosa) **al punt de dalt** *SV*, posar alguna arma a punt de disparar (IEC)

Eren els més ràpids a posar els canons al punt de dalt

tirar d'una passa (a algú) *SV*, disparar contra algú des de molt a prop (A-M)

Tirant d'una passa a la presa és fàcil encertar
→ **tirar de gola** (a algú)

tirar de gola (a algú) *SV*, disparar contra algú des de molt a prop (A-M)

No m'estranya que encertés, perquè va tirar de gola al porc senglar
→ **tirar d'una passa** (a algú)

DISPERSAMENT

a l'esgarriada *SP*, en dispersió (IEC)

El llop va fer anar les ovelles a l'esgarriada
→ **a la desbandada**

DISPERSANT-SE

a la desbandada *SP*, desbandant-se / separant-se desordenadament (EC, *)

Fugir a la desbandada / Quan han vist el foc, els animals han marxat a la desbandada / Els viatgers del tren han anat a la desbandada des del moment que els vagons han descarrilat (S'usa normalment amb els verbs *anar, fugir, marxar*, etc.) (IEC, *, *)
→ **a l'esgarriada**

DISPERSAR-SE

rompre els rengs *SV*, cessar d'estar en rengs / cessar d'estar en files (IEC, *)

Quan es va acabar la cerimònia van rompre els rengs
→ **rompre files**

rompre files *SV*, cessar d'estar en files (IEC)

Després del discurs els soldats van rompre files (També s'usa amb el verb *trencar*)
→ **rompre els rengs**
▷ **rompre les files** (v.f.), **obrir les files** (p.ext.)

DISPONIBLE

a tota la voluntat (d'algú) *SP*, en tot allò que vulgui, sense limitació del desig d'algú (A-M)

L'artista va donar la seva obra a tota la voluntat de la fundació que gestionava el museu / Liure-us lo castel de Lorenz a tota vostra voluntat (*, A-M)
▷ **a totes les voluntats** (d'algú) (v.f.)

ésser roba de genovesos *SV*, estar una cosa a disposició de tothom, com si no tingués amo (A-M)

Aquelles terres són roba de genovesos, no pertanyen a ningú
▷ **terra de ningú** (p.ext.)
[Val. (A-M)]

DISPOSAR

1. (v. tr.) posar, arranjar, establir en un cert ordre
preparar el jaç *SV*, disposar les coses per a la consecució d'un fi (IEC)

Ell ha fet l'estafa, però són uns altres que han preparat el jaç des de l'estranger / Entre tots tres han preparat el jaç i han comès l'atemptat (R-M)

→ **fer marro clos, posar hams, tirar hams a la mar, trempar l'orgue**

2. (v. intr.) algú, fer el que vol d'algú altre

tenir (algú) **a la butxaca** *SV*, tenir algú a la seva disposició, fer-ne el que hom vol (EC)

No pateixis pel director: el tinc a la butxaca i farà el que li digui / Fa molt de temps que té aquest noi ficat a la butxaca (També s'usa amb la forma *tenir* (algú) *ficat a la butxaca*)
→ **tenir** (algú) **al puny, dur** (algú) **al palmell de la mà, tenir** (algú) **al palmell de la mà, tenir** (algú o alguna cosa) **a les seves mans**
▷ **ficar-se** (algú) **a la butxaca** (p.ext.)

DISPOSAT

amb un peu enlaire *SP*, disposat a marxar (R-M)

En Lluís sempre està amb un peu enlaire; li agrada molt córrer món / Sempre el trobaràs amb una cama enlaire; viatja molt i està pocs dies a casa seva (També s'usa amb els verbs *estar, trobar*, etc. i amb la forma *amb una cama enlaire*) (R-M)

→ **a punt de marxa, tenir un peu a l'estrep**
▷ **tindre la roba en lo Grau** (p.ext.), **fer les maletes** (p.ext.), **arranjar el sarró** (p.ext.), **preparar l'alforja** (p.ext.)

dir-li (alguna cosa) **el cor** (a algú) *O*, sentir-se disposat (R-M)

No t'esforcis a llevar-te; no ho facis fins que el cor t'ho digui; encara estàs feble (R-M)
▷ **abellir-se-li el cor** (a algú) (p.ext.)

estar a tot i a totes *SV*, estar disposat a tot (R-M)

No es vol deixar perdre l'herència per res del món; ell estarà a tot i a totes per tal de no cedir els seus drets (R-M)
→ **fer-se a tot i a totes**

▷ **anar a tope** (p.ext.), **anar a totes** (p.ext.)
[Val. (A-M)]

■ **estar en condicions** (de fer alguna cosa) *SV*, estar en capacitat, tenir l'aptitud o les condicions necessàries per a fer alguna cosa

Ara ja està en condicions de poder acabar el que havia començat; abans no / En el seu estat, no està en condicions d'anar d'excursió / Deixa-li-ho fer a ell, que tu no estàs en condicions (El complement és opcional)

→ **estar en disposició** (de fer alguna cosa), **estar en el cas** (de fer alguna cosa), **estar en estat** (de fer alguna cosa), **veure** (alguna cosa) **de bon ull, a punt d'orgue**
▷ **veure** (alguna cosa) **de mal ull** (ant.), **en actitud de** (p.ext.)

estar en disposició (de fer alguna cosa) *SV*, estar en capacitat, tenir l'aptitud o les condicions necessàries (A-M)

No està en disposició de llevar-se encara / Està en disposició de cursar estudis superiors / Sembla en disposició d'aconseguir-ho (També s'usa amb el verb *semblar*) (IEC, EC, *)

→ **estar en condicions** (de fer alguna cosa), **estar en el cas** (de fer alguna cosa), **estar en estat** (de fer alguna cosa)

▷ **ésser repelós** (a fer alguna cosa) (ant.), **abellir-se-li el cor** (a algú) (p.ext.)

fer-se a tot i a totes *SV*, estar decidit a una cosa difícil o perillosa (A-M)

Aquest noi es fa a tot i a totes: no hi ha res que l'espanti

→ **estar a tot i a totes**

▷ **anar a tope** (p.ext.), **anar a totes** (p.ext.) [Val. (A-M)]

tenir l'arrencada *SV*, estar diposat a fer quelcom (R-M)

Fa tres dies que no toca la feina, però avui té l'arrencada i és capaç de no parar fins que l'acabi (R-M)

DISPOSICIÓ

a discreció (d'algú) *SP*, disposició / segons el voler d'algú (Fr, *)

Han deixat la resolució a discreció del cap de l'empresa; allò que ell decideixi serà acceptat pel consell (El complement és opcional)

→ **a la discreció** (d'algú), **a voluntat** (d'algú), **a lloure**, **a la volença** (d'algú), **caure a les mans** (d'algú)

▷ **a la discreció** (d'algú) (v.f.), **retre's a discreció** (p.ext.)

a la disposició (d'algú) *SP*, per ésser utilitzat o resolt segons voler d'algú (R-M)

Tot allò que es refereix a l'organització s'ha deixat a la disposició del secretari; ell és qui ho ha d'indicar / Resolgué abandonar la solució del problema a la disposició de les persones més expertes (R-M)

→ **a les ordres** (d'algú), **al manar** (d'algú), **a discreció** (d'algú), **a la volença** (d'algú), **a la mercè de**

▷ **a disposició** (d'algú) (v.f.)

a la volença (d'algú) *SP*, per ésser utilitzat o resolt segons voler d'algú / trobar-se a la seva disposició (*, IEC)

Va quedar a la volença dels seus oncles / Ell és el seu superior i ha d'estar a la seva volença (S'usa normalment amb els verbs *deixar*, *estar*, *quedar*, *romandre*, *tenir*, etc.)

→ **a la disposició** (d'algú), **al manar** (d'algú), **a discreció** (d'algú)

a les ordres (d'algú) *SP*, sota l'autoritat d'algú (R-M)

És un xicot molt independent i no vol lligar-se a les ordres de ningú; amb el seu caràcter fa bé de treballar pel seu compte (R-M)

→ **a la disposició** (d'algú), **al manar** (d'algú)

▷ **al servei de** (p.ext.)

al manar (d'algú) *SP*, segons el voler d'algú / sota l'autoritat d'algú (R-M, *)

Tot va quedar al manar d'aquell nou encarregat / Tots són al meu manar (R-M, A-M)

→ **a les ordres** (d'algú), **a la disposició** (d'algú), **a la volença** (d'algú)

en tàndem *SP*, dit de la disposició de dos o més animals, màquines, elements mecànics, etc., l'un darrere l'altre, de manera que combinen els seus efectes (IEC)

Tinc les màquines col·locades en tàndem, així es complementen i fan més força

▷ **en parella** (p.ext.)

DISPOSITIU

caixa negra *SN*, aparell blindat que enregistra les dades tècniques del vol d'un avió per tal que en resti constància en cas d'accident (IEC)
En trobar la caixa negra de l'avió van descobrir les causes del sinistre

DISPOST

■ **dona fàcil** *SN*, dit per a referir-se a aquelles dones que no presenten oposició a les pretensions sexuals d'un home

Té fama de dona fàcil; per això la gent que la coneix li manca tant al respecte

→ **ésser una fresca**, **ésser un pendó** (algú)

▷ **amor lliure** (p.ext.), **posar-s'hi bé** (p.ext.)

■ **posar-s'hi bé** *SV*, posar-se en disposició de mantenir relacions sexuals

A la discoteca, quan els nois la festegen ella s'hi posa bé / És un noi a qui totes les noies li van al darrere i ell s'hi posa bé

▷ **fer-se l'estret** (ant.), **fer l'amor** (p.ext.), **prendre pel cul** (p.ext.), **ésser una fresca** (p.ext.), **dona fàcil** (p.ext.)

DISPUTANT-SE

a estiracabells *SP*, expressió que denota la manera com diferents persones es disputen l'obtenció d'alguna cosa prenent-se-la de les mans els uns dels altres / molt cercat (EC, R-M)

Ja fa dos anys que a aquesta noia se la disputen, a estiracabells, els hereus de can Rigau i ca n'Oliva / Aquest llibre és un exemplar rar; va a estiracabells (Sovint s'usa amb el verb *anar*) (*, R-M)

→ **a ferrapilla**, **haver-se-les**

DISSENSIÓ

pocs i malavinguts *SCoord*, es refereix a les persones que són en poc nombre i estan desunides per divergències d'opinions (A-M)

Quina família, pocs i malavinguts!

→ **tants caps tants barrets**, **ballar-hi el diable**

tants caps tants barrets *SCoord*, cadascú amb opinió distinta / expressió que indica, referint-se a diferents persones, la disparitat de conve-

niències, propòsits, etc., entre cadascuna i les altres / tants parers, tantes opinions, etc., com persones (R-M, IEC, EC)

Èrem quinze, tanmateix tants caps tants barrets: cadascú opinava de manera diferent (R-M)

→ **anar cadascú pel seu camí, tirar cadascú pel seu camí, pocs i malavinguts**

DISSENTIR

anar cadascú pel seu camí *O*, ésser d'opinions discordants, obrar amb independència l'un de l'altre, esp. els qui haurien d'anar d'acord (IEC)

Sembla mentida que siguin parella, cadascú va pel seu camí

→ **tirar cadascú pel seu camí, tants caps tants barrets, tirar cadascú pel seu cantó**
▷ **trencar el plat bonic** (p.ext.)

tirar cadascú pel seu camí *O*, ésser d'opinions discordants, obrar amb independència l'un de l'altre, esp. els qui haurien d'anar d'acord (IEC)

En aquesta colla cadascú tira pel seu camí, sembla mentida que s'arribin a posar d'acord

→ **anar cadascú pel seu camí, tants caps tants barrets, tirar cadascú pel seu cantó**

DISSIMULADAMENT

a les sotges *SP*, de manera dissimulada / en silenci; sense parlar ni fer soroll (R-M, A-M)

Ningú no s'havia adonat que ell s'anava fent l'amo de tot. Havia procurat actuar a les sotges per no despertar sospites (R-M)

→ **a la callada, a la sorda**

▷ **a la sotja** (v.f.)

[Men. (A-M), sotja: mot no registrat a l'IEC]

amb bones paraules *SP*, amb dissimulació (R-M)
Ho heu sentit? Amb bones paraules gairebé l'ha tractat de lladre; no sé com no s'ha ofès / Amb bones paraules li he exposat la meva oposició al seu projecte (R-M)

▷ **tenir mà esquerra** (p.ext.), **saber molt de llatí** (p.ext.), **saber-la llarga** (p.ext.)

com qui no vol la cosa *SAdv*, fingint manca d'interès (EC)

Ho ha deixat anar com qui no vol la cosa / El va insultar com qui no vol la cosa, amb una indirecta, però ja li ho va haver dit (EC, *)

→ **com si res, com aquell qui no diu res, com aquell qui no fa res, com aquell qui res, com qui no hi veu, no res no res**

▷ **de cop descuit** (p.ext.), **en descuit** (p.ext.), **tirar-s'ho tot a l'esquena** (p.ext.)

com si res *SAdv*, dissimuladament / expressió usada per a denotar que hom fa l'orni (R-M, *)
Ell caminava com si res dues passes endarreja per a poder escoltar què deien / En Joan l'havia perjudicat molt, però ell jeia com si res (R-M, *)

→ **com aquell qui res, com qui no vol la cosa**
▷ **fer l'orni** (p.ext.)

d'esquitllada *SP*, esquitllant-se / amb cautela per a no ésser vist (IEC, *)

Ho va agafar d'esquitllada, quan no el mirava ningú (R-M)

→ **d'amagat** (d'algú), **d'esquitllentes, d'amagatons, d'amagatotis**

d'esquitllentes *SP*, escapolint-se, dissimuladament (R-M)

Quan va saber que el cercaven va procurar sortir d'esquitllentes per la porta del darrere (R-M)

→ **d'esquitllada, d'amagatons, d'amagatotis, d'estranguis, mirar** (algú o alguna cosa) **de reüll, mirar** (algú o alguna cosa) **de cua d'ull**

de sotamà *SP*, dissimuladament / d'amagat d'algú en un afer que l'afecta, en què intervé (R-M, IEC)

Ell diu que no, però jo sé que de sotamà els ajuda / Li va fer arribar de sotamà una capsa de cigars (R-M, EC)

→ **d'amagat** (d'algú), **en secret, d'estranguis**

▷ **per sotamà** (v.f.), **per sota mà** (v.f.), **a banderes desplegadas** (ant.), **a cartes vistes** (ant.), **a la destapada** (ant.), **de contraban** (p.ext.), **treball de sapa** (p.ext.)

DISSIMULANT

com aquell qui no diu res *SAdv*, es diu d'aquells individus que actuen amb dissimulació

Ella feia que no amb el cap, però com aquell qui no diu res s'anava bevent el vi / Com qui no diu res, va agafar una poma, se la va posar a la butxaca i no la va pagar (També s'usa amb les formes *com aquell que no diu res i com qui no diu res*)

→ **com aquell qui res, com qui no vol la cosa, com aquell qui no fa res**

com aquell qui no fa res *SAdv*, sense que els altres s'adonin d'alguna acció; actuant amb dissimulació

Ell com aquell qui no fa res ha anat pujant de categoria fins arribar a ser un alt càrrec de l'empresa / Com qui no fa res, es va acabar les postres i se'n va anar del restaurant sense pagar (També s'usa amb les formes *com aquell que no fa res i com qui no fa res*)

→ **com aquell qui res, com qui no vol la cosa, com aquell qui no diu res, com aquell qui no hi sent**

com aquell qui no hi sent *SAdv*, es diu d'aquells individus que actuen amb dissimulació

Ell ha continuat com aquell qui no hi sent, però ja l'ha entès, la indirecta, ja / No ha volgut respondre la pregunta i ha fet com aquell qui no hi sent (També s'usa amb les formes *com aquell que no hi sent i com qui no hi sent*)

→ **com aquell qui no fa res, com qui no hi veu, com si li diguessis Llúcia, fer l'orni, fer el sord, fer el desentès**

com aquell qui res *SAdv*, dissimulant / expressió usada per a denotar que hom fa l'orni (R-M, IEC)

Sentia que el cridaven, però ell, com aquell qui res, se'n va anar per un altre costat / Va despistar al vigilant i, com aquell que res, va accedir al cinema sense entrada (També s'usa amb les formes *com aquell que res i com qui res*) (R-M, *)

→ **com si tal cosa, com si res, com qui no vol la cosa, com aquell qui no fa res, com aquell qui no diu res, com qui no hi veu**

▷ **fer l'orni** (p.ext.)

com qui no hi veu *SAdv*, actuant amb dissimulació

Ha travessat el carrer i, com qui no hi veu, ha passat pel seu costat sense saludar-lo

→ **com qui no vol la cosa, com aquell qui res, com aquell qui no hi sent**

DISSIMULAR

amagar ses ungles com es moixos *SV*, dissimular la mala intenció o les males obres (A-M)

No et refiïs d'ell ni un pèl, que és des qui amaga ses ungles com es moixos

→ **tirar la pedra i amagar la mà, amagar l'ou** (a algú), **anar amb ham**

▷ **tenir cara d'ovella i urpes de llop** (p.ext.) [Mall. (A-M)]

fer com qui no ho veu *SV*, dissimular / tolerar, deixar passar, quelcom aparentant no veure-ho (Fr, *)

Ha fet com qui no ho veu, però s'ha adonat de la situació / Mentre explicava la lliçó hi havia un grup que parlava, però ell ha continuat com qui no ho veu, sense cridar-los l'atenció (El verb *fer* es pot ometre)

→ **fer els ulls grossos, fer el dissimulat, fer el suec, fer orelles de marxant, fer el paper de met**

▷ **mirar** (algú o alguna cosa) **de reüll** (p.ext.)

fer el dissimulat *SV*, fer com aquell qui no s'adona d'una cosa (IEC)

Quan l'ha cridat ha fet el dissimulat i ha continuat caminant

→ **fer el sord, fer com qui no ho veu, fer el suec, fer els ulls grossos, fer el paper de met, fer el met, fer el pagès, fer el pau**

fer el suec *SV*, no fer cas, dissimular (R-M)

Ahir ja et varen avisar; no cal que ara facis el suec com si no ho sabessis / Sempre que li demanen ajuda es fa el suec: és un mandrós (R-M, *)

→ **fer l'orni, fer com qui no ho veu, fer el dissimulat, fer els ulls grossos, fer el paper de met, fer l'angelot, fer el met, fer-se el longuis, fer el pagès, fer el pau**

fer els ulls grossos *SV*, tolerar, deixar passar, quelcom aparentant no veure-ho / fingir no veure allò que altri fa i que caldria evitar (IEC, A-M)

S'ha adonat que l'altre no li deia tota la veritat però ha fet els ulls grossos, creu que és cosa d'ells dos

→ **fer com qui no ho veu, fer el dissimulat, fer el suec**

fer la puta i la Ramoneta *SV*, actuar amb duplicitat (R-M)

No sabràs mai com pensa ni què es proposa, perquè sap fer la puta i la Ramoneta per tal de quedar bé amb tothom i no comprometre's / No te'n refiïs gens; fa la puta i la Ramoneta (R-M)

→ **jugar a la puta i a la Ramoneta, ésser un puta manyac, fer el doble joc** (a algú), **anar amb ham, tirar la pedra i amagar la mà**

▷ **tenir dues cares** (p.ext.), **home de dos vents** (p.ext.), **fer la puta Ramoneta** (a algú) (p.ext.)

fer-se el longuis *SV*, dissimular / amagar, no deixar endevinar (els veritables sentiments, les intencions) (IEC, *)

El culpable és en Joan, encara que ara es faci el longuis

→ **fer el suec**

▷ **fer el sord** (p.ext.), **tirar la pedra i amagar la mà** (p.ext.)

guardar les aparences *SV*, dissimular / dissimular una realitat que no interessa de manifestar (R-M, *)

Pare i fill estan renyits, però en públic procuren guardar les aparences (També s'usa amb el modificador *bé* en posició postverbal) (R-M)

→ **salvar les aparences, salvar les formes**

▷ **anar-li la processó per dins** (a algú) (p.ext.)

■ **jugar a la puta i a la Ramoneta** *SV*, actuar amb duplicitat

Canvia constantment d'opinió, com si jugués a la puta i a la Ramoneta

→ **fer la puta i la Ramoneta, fer el doble joc** (a algú)

posar-se la màscara *SV*, algú, dissimular els seus sentiments, fingir, obrar amb dissimul

No li cau gens bé, però s'ha posat la màscara per entrevistar-se amb ell, tal com el seu pare volia

→ **fer el paperot**

▷ **treure's la màscara** (ant.)

salvar les aparences *SV*, amagar el mal sota l'aparença de bé / dissimular una realitat que no interessa de manifestar (IEC, EC)

Per salvar les aparences han dit que se'n van, però el cert és que els han trets de casa / A mi em preocupa molt poc salvar les aparences; el

que m'angoixa és que el nostre fill s'hagi quedat sense feina (R-M)

→ **guardar les aparences, salvar les formes**

▷ **fer veure** (alguna cosa) (p.ext.)

salvar les formes *SV*, amagar el mal sota l'aparença de bé, dissimular una realitat que no interessa de manifestar

El casament va servir per a salvar les formes

→ **salvar les aparences, guardar les aparences**

▷ **anar-li la processó per dins** (a algú) (p.ext.)

DISSIMULAT

gata maula *SN*, persona que sap dissimular les seves intencions afectant aires de quieta, d'innocent, etc. (EC)

És una gata maula, es fa la ingènua, però és molt múrria

→ **gata moixa**

▷ **mosca balba** (p.ext.), **mosca morta** (p.ext.)

gata moixa *SN*, persona que afecta aires de quieta, d'innocent, etc. sense ésser-ho (Fr)

És una gata moixa, fa veure que mai no ha trencat cap plat, però s'ha ficat en més d'un embolic

→ **gata maula**

▷ **mosca morta** (p.ext.)

mosca morta *SN*, persona que té més malícia o gosadia de la que aparenta amb les maneres, el posat, etc., quan és davant algú (IEC)

És una mosca morta. Primer diu que no gosa fer-ho, però sempre ho acaba fent i bé (També s'usa amb el diminutiu *mosqueta*)

▷ **gata maula** (p.ext.), **gata moixa** (p.ext.)

DISSORT

■ **mal tanto** *SN*, expressió usada per a referir-se a una dissort, desgràcia o cop funest

Fa cosa d'un any va tenir un mal tanto i encara no se n'ha refet / Vigila no vagis amb aquella colla de mafiosos, que encara et fotran un mal tanto

▷ **cop de sort** (ant.), **cop de gràcia** (p.ext.)

[tanto: mot no registrat a l'IEC]

DISSORTAT

aixafar merda *SV*, tenir mala sort (R-M)

Sempre aixafes merda. No n'encertes ni una / Les coses et van malament. Aixafes merda / Últimament sembla que xafi merda perquè res no li acaba de sortir com voldria (També s'usa amb el verb *xafar*) (R-M, R-M, *)

→ **haver trepitjat merda, tenir pega, ésser el pot de la pega** (algú)

anar ala baixa *SV*, anar malament de salut, de riquesa, de sort, etc. / anar malament de salut o econòmicament (EC, R)

Darrerament vaig una mica ala baixa i no me'n surt (També s'usa amb el verb *estar*)

→ **tenir un perdigó a l'ala, anar a coca ca-liu, anar coa baixa**

▷ **anar ales baixes** (v.f.), **anar de capa caiguda** (p.ext.)

[Bal. (A-M)]

de mala memòria *SP*, expressió que hom aplica a un personatge que ha deixat a la posteritat un mal record (EC)

No vull recordar-me d'aquell dictador de mala memòria

→ **de trista memòria**

▷ **de bona memòria** (ant.), **de gloriosa memòria** (ant.)

de trista memòria *SP*, expressió que hom aplica a un personatge que ha deixat a la posteritat un mal record (EC)

És un personatge de trista memòria

→ **de mala memòria**

▷ **de bona memòria** (ant.), **de gloriosa memòria** (ant.)

estar de pega *SV*, no tenir sort (R-M)

Sempre que anem a la muntanya estem de pega de trobar mal temps (R-M)

→ **tenir mala ratxa, tenir pega, passar una mala ratxa**

▷ **estar de sort** (ant.), **no eixugar per sol que faci** (p.ext.), **haver trepitjat merda** (p.ext.), **sempre balla amb sa més lletja** (p.ext.)

haver trepitjat merda *SV*, tenir mala sort (R-M)

Sembla que hakis trepitjat merda perquè no n'encertes ni una / Tot li sortia malament; era un dia d'aquells en què s'ha trepitjat merda (*, R-M)

→ **tenir pega, aixafar merda, dur merda a l'espardenya**

▷ **estar de pega** (p.ext.)

sempre balla amb sa més lletja *O*, es diu d'una persona que sempre és perseguida de la mala sort / perseguir algú la mala sort (R, A-M)

Té mala sort: sempre li toca ballar amb sa més lletja (R)

▷ **pondre-li totes** (ant.), **veure-se'n de totes** (p.ext.), **estar de pega** (p.ext.)

[Cat., Bal. (A-M)]

tenir més sort que un gat que es nega *SV*, tenir mala sort (A-M)

Últimament tot li surt malament. Té més sort que un gat que es nega

→ **tenir mala estrella, tenir pega**

● **tenir més sort que un gos que s'ofega** (Val.)

[Mall. (A-M)]

tenir més sort que un gos que s'ofega *SV*, tenir molt mala sort (A-M)

Cada vegada que passa per aquell carrer se li punxa una roda, té més sort que un gos que s'ofega

→ **tenir mala estrella, tenir pega**

- ▷ **tenir més sort que els penjats** (ant.), **tenir més sort que el qui porten a penjar i se li trenca la corda** (ant.)

- **tenir més sort que un gat que es nega** (Mall.)

[Val. (A-M)]

tenir un perdigó a l'ala *SV*, anar malament de salut, de riquesa, de sort, etc. (EC)

Pel que fa a la salut, aquest noi té un perdigó a l'ala

→ **anar ala baixa**

DISSUADIR

fer-li perdre el cor (a algú) *SV*, dissuadir / induir a algú a desistir d'un propòsit, persuadir-lo de no fer alguna cosa (Fr, *)

Finalment l'han fet canviar d'opinió i li han fet perdre el cor de presentar-se a les eleccions

- ▷ **treure-li** (alguna cosa) **del cap** (a algú) (p.ext.), **menjar-li l'olla** (a algú) (p.ext.)

DISTÀNCIA

haver-hi gran carrera (d'algun lloc a un altre) *SV*, haver-hi una gran distància d'un lloc a un altre (IEC)

De l'estació de tren a casa teva hi ha gran carrera

→ **haver-n'hi un bon tros** (d'algun lloc a un altre), **haver-hi un tret** (d'algun lloc a un altre)

haver-hi un tret (d'algun lloc a un altre) *SV*, distància / ésser gran la distància entre dos punts de l'espai (Fr, *)

D'ací a casa encara hi ha un tret / De la Facultat al Rectorat hi ha un bon tret (També s'usa amb els modificadors *bon* o *gran* en posició pronominal) (EC, *)

→ **haver-hi gran carrera** (d'algun lloc a un altre), **haver-n'hi un bon tros** (d'algun lloc a un altre)

DISTANCIAR-SE

guardar les distàncies *SV*, evitar la familiaritat o el contacte excessiu amb algú altre, especialment amb una persona de rang diferent (EC)

No abusa de la seva confiança, sap guardar les distàncies (També s'usa amb el verb *mantenir* i amb el modificador *bé* en posició post-verbal)

- ▷ **a distància** (p.ext.), **posar terra per enmig** (p.ext.)

DISTINGIR-SE

cridar l'atenció *SV*, significar-se / estar clarament per sobre de la resta (R-M, *)

El seu llibre crida l'atenció per la singularitat del tema / La pel·lícula crida l'atenció per la nova tècnica del color que s'hi aplica / Les de-

claracions dels líders sindicals criden l'atenció per la seva contundència (R-M, R-M, *)

- ▷ **ferir la vista** (p.ext.)

DISTINGIT

d'etiqueta *SP*, mudat segons unes normes socials determinades (R-M)

La invitació específica que cal vestir d'etiqueta per a assistir a la inauguració / El ball d'etiqueta l'interpretaran conjuntament les dues orquestres a mitjanit (R-M, *)

→ **de vint-i-un botó**

- ▷ **de patacada** (ant.), **de categoria** (p.ext.), **de festa** (p.ext.)

de bona condició *SP*, expressió emprada per a indicar que algú ocupa una posició alta o distingida dins la societat

Tindràs l'honor de parlar amb un home de bona condició, compte amb les coses que dius (Sovint s'omet el modificador *bon*)

→ **d'alt nivell**

- ▷ **de baixa condició** (ant.), **gent de poc braç** (ant.), **de bona família** (p.ext.)

de bona família *SP*, [ésser] d'una família distingida, de bona reputació (IEC)

Quan era jove, com que era de bona família i no tenia responsabilitats, podia viatjar sovint

→ **de casa bona**

- ▷ **gent de poc braç** (ant.), **de bona condició** (p.ext.)

de casa bona *SP*, dit d'una persona que es capté amb distinció

Amb aquell abric sembla una senyora de casa bona

→ **de bona família**

- ▷ **de bona casa** (v.f.), **gent de poc braç** (ant.)

de classe *SP*, distingit / dit per a indicar que algú és d'una categoria superior a la mitjana social (R-M, *)

És un pintor de classe; ha tingut molts premis aquí i a l'estranger (R-M)

→ **de categoria, de talla, de pes**

■ **ésser tot un home** *SV*, tenir les maneres, la distinció, la noblesa que escau a una persona d'alt rang

És tot un home, sempre ens ofereix alguna cosa quan ens convida a casa seva / És tota una dona; això sí que és saber estar en el seu lloc

→ **ésser tot un senyor**

- ▷ **de bones maneres** (p.ext.)

DISTRACCIÓ

ara es lleva *O*, expressió per a significar que algú badava / expressió que marca una decisió tardana, una manca d'atenció (R-M)

Fa tres dies que en parlem i ara es lleva, aquest! No sap mai de què va / Mira!, ara es lleva!; demana dues entrades quan ja totes són venudes (R-M)

- **baixar de l'hort, venir de l'hort**
- ▷ **estar als llimbs** (p.ext.)

DISTRET

- **baixar d'Arbeca** *SV*, no estar al corrent del que passa; ignorar una notícia coneguda de tothom

La Sílvia sempre diu que en Xavier baixa d'Arbeca, perquè mai no s'assabenta de què passa

- **baixar de l'hort, venir de l'hort, baixar de la figuera**

- estar a la lluna** *SV*, no atendre / estar molt distret (R-M, IEC)

No sap mai de què li parlen; està a la lluna (R-M)

- **tenir el cap a tres quarts de quinze, estar als llimbs, tenir les orelles a cal ferrer, estar al cel de les oques, estar a la lluna de València, jeure al jaç, estar en el tercer cel, venir de l'hort, baixar de la figuera, tenir el cap a la lluna**

- ▷ **tenir els ulls al clatell** (p.ext.)

- estar a la lluna de València** *SV*, estar molt distret (IEC)

Quan li parlen sempre sembla que estigui a la lluna de València

- **estar a la lluna, estar al cel de les oques, estar als núvols, pensar en les musaranyes, no saber quin dia menja pa, ésser un pregadéu de rostoll, tenir el cap a la lluna**

- ▷ **quedar en blanc** (p.ext.)

- estar al cel de les oques** *SV*, no atendre, badar (R-M)

És inútil que reclamis la seva atenció; sempre està al cel de les oques; és un distret (R-M)

- **estar a la lluna, estar a la lluna de València, estar als llimbs, estar als núvols, tenir les orelles a cal ferrer**

- estar als llimbs** *SV*, badar / estar molt distret (R-M, *)

No sents què et diuen? Contesta, home, sempre estàs als llimbs! (R-M)

- **estar a la lluna, venir de l'hort, baixar de la figuera, estar als núvols, viure als llimbs, estar a tres quarts de quinze, estar al cel de les oques, venir de la lluna**

- ▷ **ara es lleva** (p.ext.), **fixar els ulls en** (p.ext.)

- estar als núvols** *SV*, estar molt distret, badar

Els savis tenen fama d'estar sempre als núvols / Avui no sé què et passa que estàs als núvols, no escoltes el que t'explico (EC, *)

- **estar als llimbs, estar al cel de les oques, estar a la lluna de València, pensar en les musaranyes, tenir el cap a tres quarts de quinze, tenir les orelles a cal ferrer, ésser un pregadéu de rostoll**

- ▷ **fixar els ulls en** (p.ext.)

- estar en el tercer cel** *SV*, estar badocant sense prestar atenció a allò que caldria prestar-n'hi (A-M)

Ja li pots anar dient, que no t'escolta: està en el tercer cel / Quan va a la universitat sempre està en el quart cel; per això després no sap què respondre quan li pregunten (També s'usa amb el numeral ordinal *quart*)

- **estar a la lluna**

- fixar els ulls en** *SV*, aplicar la vista insistentment en algú o alguna cosa i aïllar-se, no prestar cap interès o atenció a res de l'exterior

No t'ha sentit, fa estona que ha fixat els ulls en l'horitzó i sembla que estigui molt lluny d'aquí / Ha fixat la mirada en aquell quadre i s'ha oblidat de la resta del món (També s'usa amb les formes *fixar la mirada en* i *fixar la vista en*)

- **tenir la mirada perduda**

- ▷ **estar als núvols** (p.ext.), **estar als llimbs** (p.ext.)

- no saber quin dia menja pa** *SV*, estar molt fora de la realitat, no saber de què va (A-M)

En Xavier no sap quin dia menja pa: li parlo i sembla que no m'escolti / Estàs distret, que no saps quin dia menges pa?

- **estar a la lluna de València, tenir el cap a tres quarts de quinze**

- **pensar en la mona de Pasqua** *SV*, estar molt distret, no posar atenció al que diuen o fan

Es passa el dia pensant en la mona de Pasqua: no fa cas de res del que li dic

- pensar en les musaranyes** *SV*, estar distret / no posar atenció al que diuen o fan (A-M, *)

Sempre està pensant en les musaranyes: mai no està pel que cal

- **jeure al jaç, estar a la lluna de València, estar als núvols, tenir el cap a tres quarts de quinze**

- quedar en blanc** *SV*, quedar sense res, sense entendre res / no seguir la il·lació d'un tema (IEC, *)

No sé si no s'ha explicat prou bé o si no l'he sabut entendre, el cas és que m'he quedat en blanc / Els nervis van fer que es quedés en blanc en ple examen de selectivitat (També s'usa amb el verb *estar*) (R-M, *)

- **restar a les fosques, quedar-se in albis**

- ▷ **estar a la lluna de València** (p.ext.)

- **tenir el cap a la lluna** *SV*, estar completament distret d'allò que fa al cas

Avui no em facis gaire cas, perquè tinc el cap a la lluna i no sé el que em dic

- **tenir el cap a tres quarts de quinze, estar a la lluna, estar a la lluna de València**

- tenir el cap a tres quarts de quinze** *SV*, estar completament distret d'allò que fa al cas (IEC)

No t'escarrassis, que no t'escolta. Té el cap a tres quarts de quinze; qui sap en què pensa! (R-M)

→ **tenir el cap a la lluna, estar a la lluna, estar a tres quarts de quinze, pensar en les musaranyes, estar als núvols, no saber quin dia menja pa**

▷ **comptar les bigues** (p.ext.), **mirar d'on ve el vent** (p.ext.), **perdre el fil** (d'alguna cosa) (p.ext.)

■ **tenir la mirada perduda** *SV*, aplicar la vista insistentment en una cosa i aïllar-se, no prestar cap interès o atenció a res de l'exterior

Tenia la mirada perduda i no sentia res del que li deien

→ **fixar els ulls en**

tenir les orelles a cal ferrer *SV*, no atendre (R-M)

No sents què et dic? Que tens les orelles a cal ferrer? (R-M)

→ **estar a la lluna, estar als núvols, estar al cel de les oques**

venir de l'hort *SV*, no estar al corrent del que passa (IEC)

Escolta'm!, sembla que vinguis de l'hort. Si estàs tan distret, no entendràs res del que t'explico

→ **estar a la lluna, baixar de la figuera, ara es lleva, venir de la lluna, estar als llimbs, viure als llimbs, baixar d'Arbeca**

venir de la lluna *SV*, fórmula que s'usa per a indicar que algú sembla o està distret / estar en dejú o ignorant d'allò que els altres saben sense dificultat (*, A-M)

Ep!, que no em respons? Que véns de la lluna, tan distret?

→ **venir de l'hort, baixar de la figuera, estar als llimbs**

DISTREURE'S

comptar les bigues *SV*, distreure's durant una conversa, absorbit per una idea (Fr)

Em sembla que no m'escoltes, que comptes les bigues?

→ **mirar d'on ve el vent**

▷ **perdre el temps** (p.ext.), **tenir el cap a tres quarts de quinze** (p.ext.)

fugir-li es conill (a algú) *SV*, perdre per distracció la continuïtat d'allò que estava dient o escoltant (R-M)

Ara li ha fugit es conill (R-M)

→ **perdre el fil** (d'alguna cosa)

[Mall.]

mirar d'on ve el vent *SV*, badocar, estar distret perdent el temps (A-M)

Com que camina mirant d'on ve el vent, ensopega més d'un cop

→ **comptar les bigues**

▷ **tenir el cap a tres quarts de quinze** (p.ext.)

perdre el fil (d'alguna cosa) *SV*, no seguir la il·lució d'un tema (R-M)

Va deixar durant un moment d'escoltar el conferenciant i va perdre el fil; després ja no va saber a què es referia / Vaig deixar d'escoltar dos capítols i ja n'he perdut el fil (El complement és opcional) (R-M)

→ **fugir-li es conill** (a algú)

▷ **lligar caps** (ant.), **reprenre el fil** (d'alguna cosa) (ant.), **tornar a prendre el cap del fil** (d'alguna cosa) (ant.), **trencar-li les oracions** (a algú) (p.ext.), **tenir el cap a tres quarts de quinze** (p.ext.)

DISTRIBUCIÓ

a portell *SP*, manera de col·locar peces o elements en rengles, per tal que les posicions dels elements d'una fila corresponguin als punts mitjans dels buits entre dos elements de les files immediates (IEC)

Plantar arbres a portell (IEC)

DIT

dits com botifarres *SN*, dits molt gruixuts (EC)

En Joan té uns dits com botifarres / La mala circulació de la sang fa que tingui els dits com botifarrons (També s'usa amb el nom *botifarró*)

▷ **dits de pianista** (ant.), **dits de cosidora** (ant.)

dits de cosidora *SN*, dits llargs i prims (EC)

Aquesta nena, tan petita, i ja té dits de cosidora

→ **dits de pianista**

▷ **dits com botifarres** (ant.)

dits de pianista *SN*, dits llargs i prims (EC)

Té dits de pianista, llarguíssims

→ **dits de cosidora**

▷ **dits com botifarres** (ant.)

DITA

■ **dita popular** *SN*, locució o frase que es diu comunament, sentència d'ús general

Si no saps què significa aquesta dita popular, busca-la al diccionari / Hi ha una dita popular que sentència: «dos no es barallen si un no vol»

▷ **frase feta** (p.ext.)

DIUMENGE

el dia del Senyor *SD*, traducció literal de l'expressió llatina «dies dominica» amb què era conegut el dia de la resurrecció de Jesús i de la qual derivà el mot «diumenge» (EC)

Ens trobarem el dia del Senyor per anar a la missa major

→ **el dia dominical**

el dia dominical *SD*, diumenge / setè dia de la setmana, destinat al repòs i dedicat especialment al culte del Senyor en les religions cristianes (A-M, *)

Ens reunirem el dia dominical en sortir de l'església

→ **el dia del Senyor**

DIVAGANT

(fig.)

amb mitges tintes *SP*, (amb) paraules o accions no gens precises dictades per una cautela excessiva / no definir, dissimular (IEC, R-M) *Digues-li ben clar el motiu del teu refús; no li vagis amb mitges tintes / Mai no puntualitza quin és el seu parer; parla amb mitges tintes per no comprometre's a favor d'uns o altres* (S'usa normalment amb els verbs *anar, sortir, venir, exposar, parlar*, etc.) (R-M)

→ **fer embuts, parlar amb mitges paraules**

▷ **sense embuts** (ant.), **clar i net** (ant.) **clar i català** (ant.), **mig en plata mig en quartos** (p.ext.), **tractes prenyats** (p.ext.)

DIVAGAR

(fig.)

anar de glorificat a matines *SV*, parlant, anar d'una cosa a l'altra (SP)

Li costa seguir el fil de la seva exposició perquè va de glorificat a matines

→ **fugir d'estudi, saltar d'una cosa a l'altra, anar-se'n de santificat a matines**

▷ **contestar glorificat a matines** (p.ext.)

■ **anar-se-li'n la bola** (a algú) *O*, dir o pensar coses, que, en relació amb el tema objecte d'una conversa o d'un discurs, són desraonades o inconnexes

Quan fa un discurs tothom l'escolta fins que se li'n va la bola i comença a parlar de la joventut / Ahir mentre parlaves se te'n va anar la bola i vas dir coses sense sentit

→ **anar-se-li'n la perola** (a algú), **anar-se'n de l'olla, fugir d'estudi**

■ **anar-se'n de l'olla** *SV*, sortir del tema, respondre fora de propòsit

Quan no sap què dir se'n va de l'olla parlant de coses que no tenen res a veure amb el tema pertinent (També s'usa amb la forma **anar-se-li'n l'olla** (a algú))

→ **anar-se-li'n la bola** (a algú), **anar-se-li'n la perola** (a algú)

■ **enrotllar-se com una persiana** *SV*, deixar anar la pensa, el discurs, d'un costat a l'altre, especialment allunyant-se de l'afer que es tracta

Aquest professor s'enrotlla com una persiana; mai no va al gra

→ **fugir d'estudi**

escopir fora de sa trona *SV*, extralimitar-se; sortir de la qüestió o de les pròpies atribucions (A-M)

Sempre que l'entrevisten escup fora de sa trona, mai no contesta amb precisió lo que li demanen

→ **fugir d'estudi, pixar fora de test, perdre el fil** (d'alguna cosa)

[Mall. (A-M)]

fugir d'estudi *SV*, divagar / dir un discurs anant d'un costat a l'altre, especialment allunyant-se de l'afer que es tracta (Fr, *)

Limiteu-vos a l'assumpte que tractem: no vulgueu fugir d'estudi! / Quan parla fuig d'estudi, li costa molt centrar-se en un tema (Fr, *)

→ **pixar fora de test, escopir fora de sa trona, perdre el fil** (d'alguna cosa), **anar-se-li'n la bola** (a algú), **enrotllar-se com una persiana, saltar d'una cosa a l'altra, anar de glorificat a matines**

▷ **no treure cap a res** (p.ext.), **parlar de dogal a casa del penjat** (p.ext.), **sortir amb un ciri trencat** (p.ext.), **tocar a morts** (p.ext.)

perdre el fil (d'alguna cosa) *SV*, no seguir la il·lació d'un tema (R-M)

Limiteu-vos a explicar l'assumpte que us preguntem, no perdeu el fil (El complement és opcional)

→ **pixar fora de test, fugir d'estudi**

▷ **saltar d'una cosa a l'altra** (p.ext.), **fer volar coloms** (p.ext.)

pixar fora de test *SV*, sortir del tema, respondre fora de propòsit / fugir de la qüestió (IEC, EC)

Ara pixa fora de test, el que comenta no té res a veure amb el que deia abans

→ **perdre el fil** (d'alguna cosa), **fugir d'estudi**

▷ **pixar fora del test** (v.f.)

saltar d'una cosa a l'altra *SV*, anar de l'una a l'altra sense transició (IEC)

En el seu discurs ha saltat d'una cosa a l'altra i ha demostrat poca cohesió

→ **fugir d'estudi, anar de glorificat a matines, anar-se'n de santificat a matines**

▷ **perdre el fil** (d'alguna cosa) (p.ext.)

DIVERGIR

estar als antípodes *SV*, pensar o actuar d'una manera totalment oposada a la d'un altre (EC)

Les meves idees estan als antípodes de les d'en Joan

→ **ésser els dos pols, com de la nit al dia**

▷ **tenir a veure amb** (ant.)

DIVERS

de tots colors *SP*, de les més variades característiques (R-M)

Va comprar plantes de tots colors: d'interior, d'exterior, amb flor, sense flor... / N'hi havia de tots colors

→ **per a tots els gustos**

▷ **haver-n'hi ulls mireu** (p.ext.)

- **per a tots els gustos** *SP*, de característiques variades

Té amics per a tots els gustos / De bombons, n'hi havia per a tots els gustos / De plantes, n'hi havia per a tots els gustos, en aquell hivernacle

→ **de tots colors**

- ▷ **anar a gustos** (p.ext.), **haver-n'hi ulls mi-reu** (p.ext.)

DIVERSIÓ

de gresca *SP*, [anar a passejar] fent demostracions d'alegria, cantant, movent soroll, etc. (A-M)

No és cosa de gresca / Quina taulada de companys de gresca que hem de ser, veureu! (A-M)

- ▷ **armar gresca** (p.ext.)

DIVERSITAT

cadascú l'enfila a la seva manera *O*, es diu per a indicar la diversitat de parers, de maneres de veure les coses, que es troba sempre entre diferents persones (A-M)

Mira, no jutgis la seva opció perquè cadascú l'enfila a la seva manera

→ **cadascú per on l'enfila, cadascú l'enfila per on pot, cadascú l'enfila per on vol**

cadascú l'enfila per on pot *O*, es diu per a indicar la diversitat de parers, de maneres de veure les coses, que es troba sempre entre diferents persones (A-M)

No critiquem que es dediqui a fer de fuster perquè cadascú l'enfila per on pot

→ **cadascú per on l'enfila, cadascú l'enfila a la seva manera, cadascú l'enfila per on vol**

cadascú l'enfila per on vol *O*, es diu per a indicar la diversitat de parers, de maneres de veure les coses, que es troba sempre entre diferents persones (A-M)

Deixa'l estar i que decideixi què vol fer, cadascú l'enfila per on vol

→ **cadascú per on l'enfila, cadascú l'enfila a la seva manera, cadascú l'enfila per on pot**

cadascú per on l'enfila *O*, segons el criteri, mania o afecció de cadascú (R-M)

Un vol fer una carrera de lletres i l'altre vol fer una carrera de ciències; cadascú per on l'enfila / El gran és caçador; el petit prefereix pescar; cadascú per on l'enfila; no hi ha res a dir (R-M)

→ **cadascú l'enfila a la seva manera, cadascú l'enfila per on pot, cadascú l'enfila per on vol**

- ▷ **cadascú per on les enfila** (v.f.)

calaix de sastre *SN*, conjunt de coses diverses i desordenades (IEC)

Aquest apartat es diu «calaix de sastre» perquè hi he posat tot allò que no he pogut classificar / Aquella llibreta era un calaix de sastre

on el professor anotava els pensaments de tota mena que li venien al cap

DIVERTIR-SE

anar a córrer-la *SV*, rondar / rondar per divertir-se (R-M, *)

Quan acaben la feina els agrada anar a córrer-la fins ben entrada la nit / M'agradaria anar a córrer-la amb els companys, però demà m'he de llevar d'hora (R-M)

→ **anar de borina, anar de ronda, anar de vega, córrer món, córrer la gandaina, anar de tronc, xalar-se-la**

anar de borina *SV*, anar a divertir-se (R-M)

No saben estar-se a casa, cada nit van de borina (R-M)

→ **anar a córrer-la, anar de marxa, anar de ronda**

■ **anar de farra** *SV*, sortir amb l'objectiu de divertir-se

Com que hem acabat els exàmens, aquesta nit anem de farra amb els companys de la facultat (També s'usa amb el verb *sortir*)

→ **anar de marxa, anar de copes, anar de parranda**

[farra: mot no registrat a l'IEC]

anar de marxa *SV*, sortir amb l'objectiu de divertir-se

M'han dit que aquest dijous aniran de marxa / Han sortit de marxa a Sabadell (També s'usa amb el verb *sortir*)

→ **anar de ronda, anar de borina, anar de copes, anar de farra, anar de parranda**

- ▷ **anar de vega** (p.ext.)

■ **anar de parranda** *SV*, sortir amb l'objectiu de divertir-se

Cada nit se'n va de parranda amb els col·legues i arriba a les tantes de la matinada (També s'usa amb el verb *sortir*)

→ **anar de farra, anar de marxa, anar de copes**

[parranda: mot no registrat a l'IEC]

anar de ronda *SV*, sortir amb l'objectiu de divertir-se

Ahir a la nit vaig anar de ronda amb uns quants amics; però feia massa fred i vam tornar de seguida a casa (R-M)

→ **anar a córrer-la, anar de marxa, anar de borina**

anar de tronc *SV*, anar junts i avinguts a divertir-se (R-M)

S'han separat de la colla i ells tres van de tronc fins a la matinada (R-M)

→ **anar a córrer-la**

■ **divertir-se com un gos amb un os** *SV*, entretenir-se agradablement

Amb la joguina nova, el nen es divertia com un gos amb un os

- ▷ **divertir-se com un gos amb un joc de bitlles** (ant.), **content com un gos amb un os**

(p.ext.), **més content que un gos amb un os** (p.ext.), **content com un nen amb sabates noves** (p.ext.)

donar-se bon temps *SV*, viure alegrement, divertir-se (A-M)

Intenta donar-te bon temps i deixa de preocupar-te per totes aquestes coses nefastes

▷ **donar-se mal temps** (ant.), **mamar-se-les dolces** (p.ext.), **prendre's** (alguna cosa) **amb rialles** (p.ext.)

fer el fadrinatge *SV*, divertir-se com se suposa que fan els fadrins (IEC)

Deixa'l sortir. Està en l'època de fer el fadrinatge, que es diverteixi

moure borina *SV*, fer gresca, gatzara (IEC)

L'Enric no para de moure borina a classe, per això sempre el castiguen

▷ **armar gresca** (p.ext.)

passar-se-la bé *SV*, viure / distreure's, entretenir-se agradablement (Fr, *)

Au, fins aviat i que te la passis bé! (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial)

→ **passar-s'ho bomba, passar-s'ho pipa, passar-s'ho teta, passar-se-la xalada, xalar-se-la, disfrutar com un camell**

▷ **passar-s'ho bé** (v.f.), **passar-ho bé** (v.f.), **passar-se-la malament** (ant.), **mamar-se-les dolces** (p.ext.)

xalar-se-la *SV*, distreure's, entretenir-se agradablement

Mira aquests, com se la xalen! / Com te la xales, tu, ara que ets sol! (A-M, EC)

→ **anar a córrer-la, passar-se-la bé, passar-s'ho bomba, passar-s'ho pipa, passar-s'ho teta, passar-se-la xalada**

DIVERTIT

ésser un pallaso *SV*, dit de la persona que pel seu capteniment poc seriós i inconsistent no mereix ésser tinguda sinó com un objecte de divertiment (EC)

No te'l prenguis mai seriosament, aquest home és un pallaso

▷ **plaga de la parròquia** (p.ext.)

haver-n'hi per a llogar cadires *SV*, haver-hi motiu de gran diversió o entreteniment (A-M)

En les improvisacions que feia, n'hi havia per a llogar cadires

→ **haver-n'hi per a sucar-hi pa**

▷ **haver-n'hi per a llogar-hi cadires** (v.f.), **haver-n'hi per llogar cadires** (v.f.), **haver-n'hi per llogar-hi cadires** (v.f.)

haver-n'hi per a sucar-hi pa *SV*, ésser, una cosa, molt divertida (EC)

Em preguntes per l'espectacle que va fer? N'hi havia per a sucar-hi pa

→ **haver-n'hi per a llogar cadires**

plaga de la parròquia *SN*, home extremadament divertit, que fa riure molt la gent (A-M)

Ja ho ha vist, un plaga de la parròquia que ens fa riure tot el dia (A-M)

→ **fer riure un mort**

▷ **plaga de parròquia** (v.f.), **ésser un pallaso** (p.ext.)

DIVÍ

de dalt *SP*, expressió amb què s'indica que alguna cosa és d'origen diví

Un càstig que ve de dalt (EC)

el dit de Déu *SD*, el poder o la intervenció de Déu (EC)

Creuen que se salvà per intervenció del dit de Déu

paraula de Déu *SN*, manera com Déu es comunica en la creació, en la història i en la seva manifestació personal, que culmina en Jesucrist, testimoniada d'una manera especial en la Bíblia (EC)
Això és paraula de Déu

DIVISIÓ

el teló d'acer *SD*, expressió que indica les fronteres que hi havia entre l'URSS i els altres països comunistes de l'Europa Oriental, de l'una banda, i el bloc occidental, de l'altra (EC)

Va haver-hi un gran canvi a partir del moment que va caure el teló d'acer (També s'usa amb la forma *el teló de ferro*)

DIVULGANT

a so de trompeta *SP*, [publicar una cosa] ben alt perquè tothom ho sàpiga (Fr)

La meva cosina va dir que es casava a so de trompeta (S'usa amb els verbs *anunciar, difondre, dir, divulgar, escampar, estendre, publicar*, etc.)

→ **fer córrer** (alguna cosa), **cridar** (alguna cosa) **als quatre vents**

▷ **a so de trompetes** (v.f.)

DIVULGAR

fer córrer (alguna cosa) *SV*, divulgar / fer públic esment, fer arribar a un gran nombre de persones (Fr, *)

M'agradaria saber qui ho ha fet córrer, això / Una part de la premsa ha fet córrer que el president està molt malalt (Fr, R-M)

→ **treure** (alguna cosa) **en roda, a so de trompeta**

fer esquella (d'alguna cosa) *SV*, difondre / parlar d'alguna cosa perquè arribi a coneixement de molts (R-M, *)

No ho diguis al Pere, que de tot fa esquella i aviat ho sabria tothom (R-M)

→ **cridar** (alguna cosa) **als quatre vents, donar veus** (d'alguna cosa), **llançar veus** (d'alguna cosa)

fer-se ressò (d'alguna cosa) *SV*, servir de divulgador d'idees o fets aliens / servir de propalador d'idees o fets aliens (IEC, EC)

Tots els mitjans de comunicació se'n feren ressò / Podeu fer ressò que organitzem un altre curs d'ofimàtica, si us plau? (IEC, *)
→ **fer-se eco** (d'alguna cosa)

DIVULGAR-SE

anar de boca en boca *SV*, circular (una nova), ésser (quelcom) objecte d'enraonies (IEC)
Pretén que la notícia sigui un secret i ha anat de boca en boca de fa dies (També s'usa amb els verbs de moviment *córrer*, *passar*, etc.) (R-M)

→ **córrer el rumor, córrer la veu, córrer la brama, anar en boca de tothom, córrer com una reguera de pólvora, escampar-se com una reguera de pólvora, escampar-se com una taca d'oli**

▷ **veus volanderes** (p.ext.), **bum-bum** (p.ext.), **rum-rum** (p.ext.)

córrer com una reguera de pólvora *SV*, estendre's molt i molt de pressa, dit especialment d'una notícia

Que li havia tocat la loteria va córrer com una reguera de pólvora

→ **escampar-se com una reguera de pólvora, escampar-se com una taca d'oli, anar de boca en boca**

▷ **créixer com la mala herba** (p.ext.)

escampar-se com una reguera de pólvora *SV*, es diu d'una notícia / estendre's molt i molt de pressa, dit especialment d'una notícia (Fr, *)

Aquest rumor s'ha escampat com una reguera de pólvora

→ **escampar-se com una taca d'oli, córrer com una reguera de pólvora, anar de boca en boca**

escampar-se com una taca d'oli *SV*, estendre's molt i molt de pressa, dit especialment d'una notícia (EC)

La notícia es va escampar com una taca d'oli; l'endemà tothom ja la coneixia / El rumor es va estendre com una taca d'oli per tot el barri (També s'usa amb el verb *estendre*)

→ **escampar-se com una reguera de pólvora, córrer com una reguera de pólvora, anar de boca en boca**

DOBLAT

1. fet doble

en **doble** *SP*, que té dos gruixos / en lloc d'una cosa, dues de plegades / de forma que dues coses iguals o de la mateixa espècie, superposades, fent-ne una de sola, reforcin mútuament llur funció (R-M, IEC, EC)

Si vols fer una còpia pots posar el full en doble, que ja és prou gran, i el paper carbó al mig / Posarem la roba del coll en doble (R-M, EC)

2. proveït de diàleg en una altra llengua

ANT

versió original *SN*, film que s'exhibeix amb l'idioma original en el que s'ha rodat / expressió usada per a referir-se a aquells films que conserven l'audiència de la seva llengua original, per contrast a aquells que s'adapten a una llengua distinta de la de l'original, amb la traducció del diàleg i el consegüent doblatge del guió parlat (T, *)

La versió original d'aquesta pel·lícula és molt millor que la doblada / Sempre vaig a veure les pel·lícules en versió original, perquè així pots adonar-te realment de la feina dels actors
▷ **d'art i assaig** (p.ext.)

DOBLEGAR

trossar-se les faldilles *SV*, arregussar-se les faldilles i portar pels dos costats la roba cap al darrere, on se subjecten els dos plec així formats (EC)

Per a portar aquest vestit, hauràs de trossar-te les faldilles

DOBLEMENT

per partida doble *SP*, doblement / d'una manera doble, dues vegades més (A-M, *)

És lo mateix que dur desgràcia per partida doble (A-M)

DÒCIL

bla de boca *SA*, es diu d'un cavall, mul, etc., que és dòcil al fre (Fr)

Vull comprar un cavall bla de boca, encara que em costi més diners

→ **moll de boca**

bo d'agombolar *SA*, que a tot s'acomoda (IEC)
Mai no porta problemes i mai no discuteix el que li diuen; és bo d'agombolar

→ **com una cera, ésser un àngel, dir amén a tot**

▷ **deixar-se dur per** (p.ext.), **ésser de bona jeia** (p.ext.), **tenir bona jeia** (p.ext.)

com una cera *SAdv.*, [ésser] dòcil, de bon manejar (IEC)

Aquest treballador és com una cera, no es queixa de res i fa tot el que li manen

→ **tou com la cera, dòcil com un xai, més dòcil que un xai, bo d'agombolar, ésser de cera** (algú), **més bla que un cotó**

dòcil com un xai *SA*, es diu d'una persona molt quieta, que no s'irrita ni es descompassa mai (A-M)

Tens un amant dòcil com un xai, es deixa dominar massa per tu / Sempre fa el que li diuen, és dòcil com un anyell (També s'usa amb el nom *anyell*)

→ **més dòcil que un xai, mansuet com un anyell, com una cera, tou com la cera, ésser un àngel, ésser un anyell**

▷ **ésser de mal plec** (algú) (ant.)

[Emp. (A-M)]

ésser de cera (algú) *SV*, ésser de caràcter blan, mancat d'energia (A-M)

Aquest home és de cera; no té prou caràcter com per plantar cara al seu amo

→ **com una cera, ésser un anyell**

▷ **dolç com una gatosa** (ant.), **com un gat vell** (ant.), **ésser un ninot** (algú) (p.ext.), **ésser un titella** (algú) (p.ext.)

ésser un àngel *SV*, dòcil / es diu d'una persona molt quieta, que no s'irrita ni es descompassa mai (Fr, *)

El teu fill és un àngel; diu que sí a tot sense causar problemes

→ **tou com la cera, dòcil com un xai, bo d'a-gombolar, ésser un anyell**

més dòcil que un xai *SA*, es diu d'una persona molt quieta, que no s'irrita ni es descompassa mai

És més dòcil que un xai, si el tractes bé, n'a-conseguiràs el que vulguis

→ **dòcil com un xai, més mansoi que un xai, tou com la cera, com una cera, ésser un anyell, més bla que un cotó**

tou com la cera *SA*, fàcilment manejable. Molt tou (R-M)

Amb ell no tindràs cap problema; és tou com la cera; extremadament dòcil i obediènt / Li feien fer el que volien: era tou com la cera (R-M)

→ **com una cera, dòcil com un xai, més dòcil que un xai, ésser un àngel, ésser un anyell, més bla que un cotó**

DOCTRINA

art poètica *SN*, obra didàctica en què són definides les característiques principals de la creació poètica i són exposades les regles que s'han d'observar en la composició poètica (IEC)
Aquest curs estudiem l'art poètica d'aquest autor llatí

arts i oficis *SCoord*, conjunt de regles teòriques i de tècniques manuals necessàries per als oficis mecànics (EC)

Farem un curs intensiu d'arts i oficis / A l'Eixample hi ha una escola d'arts i oficis

DOCUMENT

balança de pagaments *SN*, document comptable que recull totes les transaccions i transferències econòmiques efectuades en un país durant un temps determinat entre els seus residents i els residents de la resta del món (IEC)

El resultat de la balança de pagaments és positiu

▷ **balança comercial** (p.ext.)

carnet d'identitat *SN*, document nacional d'identitat (EC)

He d'anar a renovar-me el carnet d'identitat /

Ha perdut el document d'identitat (També s'usa amb la forma document d'identitat)

llibre blanc *SN*, recull d'informació relativa a una matèria d'àmbit general, publicat per una institució o un govern (IEC)

Llibre blanc de l'energia / Llibre blanc de l'ensenyament (IEC, EC)

llibre de família *SN*, llibret facilitat als qui es casen, per fer-hi constar llur situació civil i el naixement dels fills / document oficial per als qui es casen, per fer-hi constar llur situació civil, el naixement dels fills i, si escau, les defuncions (EC, *)

Per obtenir aquell document necessitava el llibre de família

paper mullat *SN*, document que no té cap valor o força legal (Fr)

A hores d'ara el primer testament ja és paper mullat perquè ha testat per segon cop

DOCUMENTAT

dur els papers ben estirats *SV*, portar la documentació així com cal, disposar dels arguments eficaços per a defensar el propi raonament (A-M)

Com que duien els papers ben estirats, els van convèncer

→ **portar els papers ben arreglats**

▷ **dur els papers banyats** (ant.), **dur es papers roats** (ant.), **dur els papers mullats** (ant.)

portar els papers ben arreglats *SV*, portar la documentació així com cal, disposar dels arguments eficaços per a defensar el propi raonament (A-M)

Com que els advocats portaven els papers ben arreglats i eren convincents, van guanyar el cas

→ **dur els papers ben estirats**

▷ **dur els papers banyats** (ant.), **dur es papers roats** (ant.), **dur els papers mullats** (ant.)

DOLÇ

dolç com la mel *SA*, molt dolç / es diu d'una cosa molt dolça (R-M, *)

M'han servit un cafè dolç com la mel. I a mi que m'agrada amarg! / Hem menjat uns préssecs dolços com la mel, grossos i sucosos (R-M)

→ **dolç com un arrop, dolç com un sucre, més dolç que la mel, més dolç que un sucre**

▷ **amarg com el fel** (ant.)

dolç com un arrop *SA*, [ésser] molt dolç / es diu d'una cosa molt dolça (R-M, *)

Aquest plàtan és dolç com l'arrop / Aquestes cireres són dolces com un arrop; les que vam menjar ahir no eren tan dolces, verdejaven (*, R-M)

→ **dolç com la mel, dolç com un sucre, més**

dolç que la mel, més dolç que un sucre, més dolç que la mel

▷ **amarg com el fel** (ant.)

dolç com un sucre SA, molt dolç / es diu d'una cosa molt dolça (R-M, *)

Aquest meló és dolç com un sucre i tendre / Aquest caramel és dolç com un sucre (R-M, EC)

→ **dolç com la mel, dolç com un arrop, més dolç que la mel, més dolç que un sucre**

▷ **amarg com el fel** (ant.)

més dolç que la mel SA, [ésser una cosa] molt dolça o agradable (A-M)

Aquest licor és més dolç que la mel

→ **dolç com la mel, més dolç que un sucre, dolç com un arrop**

més dolç que un sucre SA, es diu d'una cosa molt dolça (A-M)

Aquest pagès té una fruita més dolça que un sucre / La Maria deu estar penedida del que va dir ahir perquè avui està més dolça que un sucre

→ **més dolç que la mel, dolç com un arrop, dolç com la mel, dolç com un sucre**

DOLDRE

fer-li malícia (a algú) SV, saber molt greu que sigui, que s'hagi esdevingut, etc. (IEC)

Li fa malícia que li treguin el tema de les notes, perquè no li han anat gaire bé aquest any

▷ **saber greu** (a algú) (p.ext.)

saber greu (a algú) SV, lamentar una cosa o una situació, sentir pena que s'hagi esdevingut o s'esdevingui

Li sabia greu que el tractessin tan malament (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. en posició prenominal)

→ **caure-li avall** (a algú), **caure-li agre** (a algú), **assentar-se-li malament** (a algú), **caure malament** (a algú), **posar-se-li malament** (a algú)

▷ **fer-li malícia** (a algú) (p.ext.), **quin greu** (p.ext.), **quina llàstima** (p.ext.)

DOLDRE'S

mossegar-se els punys (de fer alguna cosa) SV, algú, penedir-se, tenir ràbia de no poder venjar-se / penedir-se rabiosament d'haver fet o d'haver deixat de fer quelcom que ja no té remei (IEC, EC)

Es mossegava els punys perquè li havien ofert el número premiat a la grossa de Nadal i no el va voler comprar (També s'usa amb el verb *rosegar*. El complement és opcional)

→ **estirar-se els cabells** (de fer alguna cosa)

▷ **rosegar-se els punys** (de fer alguna cosa) (p.ext.), **tenir la boca amarga** (p.ext.)

vessar llàgrimes de sang SV, doldre's extremament d'una cosa (Fr)

El delinqüent vessava llàgrimes de sang pels seus crims (R-M)

→ **plorar llàgrimes de sang**

DOLENT

1. inclinat a fer mal; que causa perjudici

■ **dolent com el dimoni** SA, dit per a referir-se a algú que és molt dolent

Aquest nen és dolent com el dimoni, ningú no se'n vol fer càrrec

→ **més dolent que el dimoni, dolent com la tinya**

dolent com la tinya SA, algú o alguna cosa, ésser molt dolent, causar gran perjudici (IEC)

La teva tieta és dolenta com la tinya, perjudica tothom i només mira pels seus interessos / Aquest menut és dolent com la tinya

→ **més dolent que la tinya, dolent com el dimoni, més dolent que el dimoni, pitjor que la tinya**

▷ **bo com el pa** (ant.)

dolent com una pedregada seca SA, dolent / dit per a referir-se a algú que és molt dolent (Fr, *)

El comentari que li ha fet és dolent com una pedregada seca; no faran mai les paus si no moderen el llenguatge

→ **més dolent que una pedregada**

ésser de la pell de Judes SV, ésser molt dolent moralment, o, parlant d'infants, molt entremaliat (A-M)

Aquesta colla són de la pell de Judes, a les nits es dediquen a trencar els vidres dels aparadors de les botiques de Canovelles

→ **ésser de la pell de Barrabàs, no tenir pensament bo**

ésser l'esca del pecat (algú) SV, ésser el culpable que una cosa s'hagi esdevingut / ésser molt dolent i induir els altres a fer dolenteries, males accions, etc. / ésser molt dolent i inductor al mal (F, EC, IEC)

Alguns moralistes de l'edat mitjana deien que la dona era l'esca del pecat / Aquests vailets són l'esca del pecat! No paren de fer punteria amb una pistola de balins (R-M, *)

→ **tenir els set pecats mortals, ésser la pesta** (algú)

ésser un animeta SV, home dolent, sense escrúpols per a fer qualsevol malifeta (EC)

És un animeta; no té escrúpols davant de ningú

→ **ésser un esbirro, ésser un punxa, ésser un bona pinta**

ésser un bon punt (algú) SV, ésser un home astut i de pocs escrúpols o poc de fiar (A-M)

No te'n refiïs d'ell, que és un bon punt; quan menys t'ho esperis et trairà

→ **ésser un bona pinta, ésser un bona pècora, ésser un mala pècora, ésser una mala pua** (algú), **ésser un bon element** (algú)

ésser un bona pinta SV, (ésser una) persona dolenta / es diu en contextos irònics per a denotar una persona dolenta (EC, *)

És un bona pinta el teu germà; jo el veig pel

carrer i me n'allunyo / Aquest està fet un bona pinta

→ **ésser un mala pinta, ésser una bona pècora, ésser una bona peça** (algú), **ésser un res de bo, ésser una mala pècora, ésser una mala pua** (algú), **ésser un bon punt** (algú), **tenir mala bava, ésser una bona flor** (algú), **ésser un animeta**

▷ **ésser una bellíssima persona** (ant.)

ésser un esbirro *SV*, (ésser una) persona que és de tómer per la seva duresa de cor, per la seva sagacitat (EC)

És un esbirro: no té pietat de ningú

→ **ésser un animeta, ésser un monstre**

ésser un mala sort *SV*, (ésser una) persona dolenta (R-M)

És un mala sort; tot ho fa per aterrir els altres (R-M)

→ **ésser una mala pua** (algú), **mala ànima, mala pell, mal sorge, mala bua, mala bèstia, mala cuca**

ésser un monstre *SV*, dolent / ésser una persona de mals intencions (Fr, *)

Aquest home és un monstre: sempre es dedica a fer el mal per allà on passa

→ **ésser un esbirro, ésser un escurçó, ésser un marrà**

ésser un res de bo *SV*, no ésser bona persona (A-M)

El seu marit és un res de bo / Tan res de bo és l'un com l'altre (*, A-M)

→ **no ésser res de bo** (algú), **ésser un bona pinta, ésser una bona pècora, ésser una mala pècora, ésser una mala pua** (algú), **no ésser cosa bona** (algú), **ésser un mala fe**

ésser una bona pècora *SV*, ésser una persona dolenta (IEC)

Ja és una bona pècora, ja, si dius que t'ha deixat plantada (S'usa normalment en contextos irònics)

→ **ésser una mala pècora, ésser un bona pinta, ésser una bona peça** (algú), **ésser un res de bo, ésser una mala pua** (algú), **ésser un bon punt** (algú), **ésser la pesta** (algú), **ésser una bona flor** (algú), **ésser una mala puta**

ésser una mala pècora *SV*, ésser persona de mal comportament / ésser una persona dolenta (R-M, IEC)

En Pere és una mala pècora; ho va enredar tot / La Rosa està feta una mala pècora; ho va enredar tot (S'usa referit a dones) (R-M, *)

→ **ésser una mala puta, ésser una bona pècora, ésser una mala pua** (algú), **mala pell, ésser una bona pua** (algú), **ésser un bona pinta, ésser un res de bo, ésser un bon punt** (algú), **ésser la pesta** (algú), **mala bua**

ésser una mala pua (algú) *SV*, (ésser una) persona dolenta (R-M)

L'oncle de l'Andreu és bona persona, però la tia és una mala pua que no deixa viure ningú tranquil (R-M)

→ **mala ànima, ésser una mala pècora, mala pell, ésser un mala pinta, ésser un mala sort, ésser una bona pua** (algú), **ésser un bona pinta, ésser un res de bo, ésser una bona pècora, ésser un bon punt** (algú), **ésser la pesta** (algú), **ésser de la llavor pelada**

▷ **ésser un gat dels frares** (p.ext.)

fer morir una figuera *SV*, ésser molt dolent (R-M)

La seva maldat arribaria a fer morir una figuera; hi ha poques persones tan perverses com ell (R-M)

→ **tenir males entranyes, no fer cosa bona**
▷ **incapaç de fer mal a una mosca** (ant.), **no fer mal a una mosca** (ant.), **no fer mal ni al pa** (ant.)

lleig com un pecat *SA*, persona o cosa que provoca o és causa del mal obrar d'altri (A-M)

És lleig com un pecat, fa veure que és molt bona persona però en realitat és causa del mal obrar dels altres (També s'usa amb la forma *lleig com el pecat*)

→ **negre com el pecat, més lleig que el pecat, més negre que el pecat**

mal entranyat *SA*, de sentiments cruels / descasat, sense pietat (R-M, EC)

És un mal entranyat, només sap dir mal de la seva família

→ **tenir males entranyes, ésser un mal cor** (algú)

▷ **ben entranyat** (ant.)

mal sorge *SN*, mal subjecte (IEC)

Va confiar molt en el seu soci, que va resultar un mal sorge i el va portar a la bancarrota (R-M)

→ **mala ànima, mala pell, mala bua, mala bèstia, mala cuca, ésser un mala sort**
més dolent que allò que llencen *SA*, ésser una persona molt dolenta (A-M)

Aquest vailet és més dolent que allò que llencen. Vigila que no t'ensarroni (També s'usa amb el verb *tirar*)

→ **més dolent que Caïm, més dolent que Calet, més dolent que la pesta**

[Barc. (A-M)]

més dolent que Caïm *SA*, molt dolent (P)

Aquest home és més dolent que Caïm; ben segur que anirà a l'infern

→ **més dolent que Calet, més dolent que la pesta, més dolent que la tinya, més dolent que allò que llencen**

més dolent que Calet *SA*, molt dolent

Li agrada dur-li la contrària, és més dolent que Calet

→ **més dolent que la tinya, més dolent que el fred tardà, més dolent que el mal lla-**

dre, més dolent que la pesta, més dolent que carn de xinxa, més dolent que un gat borni, més dolent que una geneta

- ▷ més bo que el pa (ant.), més bo que el pa blanc (ant.), més bo que el pa de fleca (ant.)

[Tarr. (A-M)]

més dolent que carn de xinxa SA, es diu d'una cosa o persona molt dolenta (A-M)

Ets més dolent que carn de xinxa / Arribaren a ser pitjors que carn de xinxa (*, A-M)

→ més dolent que la tinya, més dolent que Calet, més dolent que el fred tardà, més dolent que el mal lladre, més dolent que la pesta, més dolent que un gat borni, més dolent que una pedregada

- ▷ més bo que el pa (ant.), més bo que el pa blanc (ant.), més bo que el pa de fleca (ant.)

[Mall. (A-M)]

■ **més dolent que el dimoni SA**, dit per a referir-se a algú que és molt dolent

Aquest home és més dolent que el dimoni. No hi vull cap mena de tronc

→ dolent com el dimoni, dolent com la tinya, més dolent que la tinya

més dolent que el fred tardà SA, [ésser] molt dolent (R-M)

Guarda't d'aquest noi, que és més dolent que el fred tardà; només et pot portar disgustos (R-M)

→ més dolent que la tinya, més dolent que Calet, més dolent que el mal lladre, més dolent que la pesta, més dolent que carn de xinxa, més dolent que un gat borni, més dolent que una geneta, més murri que en Calces

- ▷ més bo que el pa (ant.), més bo que el pa blanc (ant.), més bo que el pa de fleca (ant.)

més dolent que el mal lladre SA, molt dolent

És més dolent que el mal lladre: no et refiis de les seves bones paraules perquè segur que et vol mal

→ més dolent que la tinya, pitjor que el mal lladre, més dolent que Calet, més dolent que el fred tardà, més dolent que la pesta, més dolent que carn de xinxa, més dolent que un gat borni, més dolent que una geneta

- ▷ més bo que el pa (ant.), més bo que el pa blanc (ant.), més bo que el pa de fleca (ant.)

[Emp. (A-M)]

més dolent que la pesta SA, [ésser] molt dolent (A-M)

Tinc una veïna més dolenta que la pesta, fa mal a tothom qui pot

→ més dolent que la tinya, més dolent que un gat borni, més dolent que Calet, més

dolent que el fred tardà, més dolent que el mal lladre, més dolent que carn de xinxa, més dolent que una geneta, més murri que en Calces

- ▷ més bo que el pa (ant.), més bo que el pa blanc (ant.), més bo que el pa de fleca (ant.)

més dolent que la tinya SA, [ésser] molt dolent (R-M)

És més dolent que la tinya i el mestre ja no sap com dominar-lo (R-M)

→ dolent com la tinya, més dolent que carn de xinxa, més dolent que la pesta, més dolent que un gat borni, més dolent que una geneta, més dolent que el fred tardà, més dolent que el mal lladre, més dolent que Calet

- ▷ més bo que el pa (ant.), més bo que el pa blanc (ant.), més bo que el pa de fleca (ant.)

més dolent que un gat borni SA, [ésser] molt dolent (A-M)

La Maria és més dolenta que un gat borni: quan et descuides t'ha fet una malifeta

→ més dolent que la tinya, més dolent que una geneta, més dolent que la pesta, més dolent que Calet, més dolent que el fred tardà, més dolent que el mal lladre, més dolent que carn de xinxa, més dolent que una pedregada

- ▷ més bo que el pa (ant.), més bo que el pa blanc (ant.), més bo que el pa de fleca (ant.)

[Tortosa, Ross. (A-M)]

més dolent que una geneta SA, [ésser] molt dolent (R)

Era més dolenta que una geneta, aquesta allota

→ més dolent que la tinya, més dolent que un gat borni, més dolent que Calet, més dolent que el fred tardà, més dolent que el mal lladre, més dolent que la pesta, més murri que en Calces

[Mall. (A-M)]

més dolent que una pedregada SA, molt dolent

Les seves solucions són més dolentes que una pedregada: sempre ho acaben d'espatllar tot

→ dolent com una pedregada seca, més dolent que carn de xinxa, més dolent que un gat borni

[Gir., Barc. (A-M)]

més lleig que el pecat SA, persona o cosa que provoca o és causa del mal obrar d'altri (A-M)

Em sembla que aquest noi que et festeja és més lleig que el pecat. Jo de tu, no li donaria massa ales

→ més negre que el pecat, negre com el pecat, lleig com un pecat

més negre que el pecat SA, persona o cosa que provoca o és causa del mal obrar d'altri (A-M)

Aquella nena és més negra que el pecat, esvera tota la classe

→ **més lleig que el pecat, negre com el pecat, lleig com un pecat**

negre com el pecat SA, persona o cosa que provoca o és causa del mal obrar d'altri (A-M)
Aquest assumpte no m'agrada gens, és negre com el pecat

→ **més negre que el pecat, lleig com un pecat, més lleig que el pecat**

no ésser cosa bona (algú) SV, ésser molt dolent (EC)

Aquest noi no és cosa bona

→ **no ésser res de bo** (algú), **ésser un res de bo**

no ésser res de bo (algú) SV, no ésser bona persona (A-M)

Aquest noi no és res de bo. Millor que no te'n refiïs

→ **ésser un res de bo, no ésser cosa bona** (algú), **no tenir part sana**

▷ **no fer cosa bona** (p.ext.)

no fer cosa bona SV, obrar sempre malament (EC)

Aquest noi no sembla una bona persona, mai no fa cosa bona

→ **fer morir una figuera, no tenir part sana**

▷ **no ésser res de bo** (algú) (p.ext.)

no tenir part sana SV, no fer bon dat, ésser molt dolent (A-M)

Aquest noi no té part sana: es passa el dia fent entremaliadures

→ **no tenir pensament bo, no fer cosa bona, no ésser res de bo** (algú)

▷ **fer bon dat** (ant.)

no tenir pensament bo SV, ésser una persona (i sobretot un infant) de males iniciatives, que només pensa i fa coses dolentes (A-M)

Aquest nen no té pensament bo, però és petit i encara es pot corregir

→ **no tenir part sana, ésser de la pell de Judes**

▷ **tenir el diable al cos** (p.ext.)

pitjor que el mal lladre SA, dolent / dit per a referir-se a una persona dolenta (Fr, *)

Tu ets pitjor que el mal lladre! Confiava en tu i m'has traït

→ **més dolent que el mal lladre**

■ **pitjor que la tinya** SA, dit per a referir-se a algú molt dolent, que causa gran perjudici
No entenc com pots anar amb aquest noi, si és pitjor que la tinya

→ **dolent com la tinya, més dolent que la tinya**

tenir els set pecats mortals SV, ésser molt dolent, tenir grans defectes (A-M)

En Joan és envejós i avar, té els set pecats mortals

→ **ésser l'esca del pecat** (algú)

2. dit d'una cosa que no té les qualitats desitjables

de munició SP, de mala qualitat (IEC)

Aquest pa sembla de munició; no hi ha qui se'l pugui empassar / És una roba de munició, però per allò que m'ha de servir ja m'està bé (R-M)

→ **més dolent que l'aigua de bacallà**

▷ **de qualitat** (ant.) **de bona estofa** (ant.), **bo per a tirar al carrer** (p.ext.), **bo per a llençar** (p.ext.)

més dolent que l'aigua de bacallà podrit SA, de mala qualitat / tenir molt mal gust (*, A-M)

Aquest vi és més dolent que l'aigua de bacallà podrit: està picat / Aquesta sopa és més dolenta que l'aigua de bacallà (També s'usa amb la forma *més dolent que l'aigua de bacallà*)

→ **de munició, més dolent que una capa esquinçada**

▷ **de qualitat** (ant.), **de bona estofa** (ant.) [Pineda (A-M)]

més dolent que una capa esquinçada SA, molt dolent

Aquesta ràdio és més dolenta que una capa esquinçada: se senten molt malament totes les emissores

→ **més dolent que l'aigua de bacallà podrit** [Barc. (A-M)]

DOLENTERIA

ésser l'esca del pecat SV, incentiu, causa o ocasió de malifetes, burles, dolenteries, etc. (IEC)

Això ha estat l'esca del pecat! (F)

▷ **la poma de la discòrdia** (p.ext.)

mala ànima SN, dolenteria / acte propi d'una persona dolenta, mala intenció (R-M, *)

Li ha tirat la pedra amb tota la seva mala ànima per tal de fer-li mal (R-M)

→ **mal cor, mala bava, mala hòstia, mala jeia, mala llet, mala fe, mala idea, mala voluntat**

mala bava SN, dolenteria / acte propi d'una persona dolenta, mala intenció (R-M, *)

Li ha contestat amb tan mala bava que hauria merescut un bon escarment / Als matins, quan es lleva gasta molta mala bava / La mala bava és un dels seus principals defectes (R-M, *, *)

→ **mala ànima, mala llet, mal cor, mala jeia, mala hòstia, mala fe, mala idea, mala voluntat**

DOLOR

colze de tennista SN, dolor localitzat al costat extern del colze, per lesió dels músculs extensors de l'avantbraç (IEC)

Va deixar de fer mitja perquè tenia colze de tennista

cop d'aire SN, estat inflamatori degut a l'acció de l'aire fred (IEC)

M'ha dit el metge que el dolor que tinc a l'esquena és un cop d'aire; que no m'amòini (R-M)

fam dolorosa *SN*, dolor a l'epigàstri que es presenta quan l'estómac és buit (IEC)
Fa moltes hores que no ha menjat i té fam dolorosa

llit d'espines *SN*, situació de dolor, de tribulació, de turment (IEC)

D'ençà que li van segrestar la filla viu en un llit d'espines

→ **corona d'espines**

▷ **lit de roses** (ant.), **ésser un infern** (p.ext.), **llit de dolor** (p.ext.), **no haver-hi rosa sense espines** (p.ext.), **vall de misèria** (p.ext.), **vall de llàgrimes** (p.ext.), **vall de dolor** (p.ext.)

recargolament de tripes *SN*, dolor breu i fortíssim als intestins, anomenat també «torçó» o «còlic intestinal» (EC)

Em va agafar un recargolament de tripes molt fort i vam haver d'anar d'urgències (També s'usa amb els noms *budell*, *panxa* i *ventre*, el primer en plural i els altres en singular)

→ **cargolament de ventre**

verge santíssima *SN*, exclamació usada per a indicar sorpresa, esglai, dolor, alegria (IEC)
S'ha quedat vídua i amb tres nens petits, verge santíssima! / *Quan s'ha tallat, ha exclamat: —Verge santa!* (També s'usa amb la forma *verge santa*)

→ **reina santíssima**, **Maria santíssima**, **Mare de Déu santíssima**, **Mare de Déu Senyor**

DOLORÓS

de viu en viu *SP*, en estat conscient, sense anestèsia (EC)

No tenia anestèsia i li va haver de fer la cura de viu en viu; no sé com ho va poder resistir, el malalt (R-M)

▷ **cura de moro** (p.ext.)

DOMICILIARI

a domicili *SP*, en el domicili de la persona que rep la mercaderia o el servei / a fer en el domicili de l'interessat (EC, R-M)

Primerament atén els clients que són a la botiga; després prepararàs els encàrrecs a domicili, i que els reparteixin tot seguit / *Els cobraments dels rebuts ja no els fan a domicili, sinó que es tramiten a través dels bancs* / *Cosidora a domicili* (R-M, R-M, EC)

DOMINANT

ésser un dictador *SV*, dominant / ésser molt dominant (Fr, *)

L'Esteve és un dictador, sempre vol que fem el que ell diu

→ **capità manaia**

DOMINAR

a ratlla *SP*, limitant l'actuació d'algú, per tal d'evitar que es deixi portar pels desitjos / limitar

l'actuació inconvenient d'algú; aturar / fer-lo romandre dins uns límits determinats (*, R-M, EC)

Una altra vegada que vinguis a la reunió amb ell, procura mantenir-lo a ratlla tu que hi tens confiança; es pren una familiaritat exagerada (S'usa normalment amb els verbs *mantenir*, *posar*, *tenir*, etc.) (R-M)

→ **parar els peus** (a algú), **posar fre a**, **posar (algú) al seu lloc**

agafar (algú) **pel coll** *SV*, agafar algú enèrgicament, llevant-li tot el poder de defensar-se (A-M)

Només podrem agafar el president pel coll quan tinguem proves de l'estafa que va cometre / *Hi havia tanta tensió entre tots dos que pensava que l'agafaria pel coll*

dur (algú) **al palmell de la mà** *SV*, poder controlar algú / poder disposar (*, R-M)

Duu els seus pares al palmell de la mà; en fa el que vol, d'ells / *L'obligarà a signar el que vulgui perquè el duu al palmell de la mà, i el domina totalment* (*, R-M)

→ **tenir** (algú) **al puny**, **tenir** (algú) **al palmell de la mà**, **tenir** (algú) **a la butxaca**

■ **fer anar** (algú) **com el pito del sereno** *SV*, fer fer a algú tot el que hom vol

Hauria de fer-se valdre molt més; tothom el porta per on vol; el fan anar com el pito del sereno / *Fan anar en Jordi com el pito del sereno perquè és molt dòcil*

→ **fer anar** (algú) **com una baldufa**, **tenir** (algú) **pel pito del sereno**, **fer anar** (algú) **com una pilota**, **prendre** (algú) **pel pito del sereno**

▷ **ésser el pito del sereno** (inv.)

[pito: mot no registrat a l'IEC]

fer anar (algú) **com una baldufa** *SV*, dominar / fer fer a algú tot el que hom vol (R-M, *)

Fa anar la Montserrat com una baldufa, li fa fer el que ell vol / *Ell ens voldria fer anar com una baldufa i no ho aconseguirà; no ens deixarem dominar* (*, R-M)

→ **fer ballar** (algú) **com una baldufa**, **fer anar** (algú) **com el pito del sereno**, **fer voltar** (algú) **com una baldufa**, **tenir** (algú) **pel pito del sereno**, **fer anar** (algú) **com una pilota**, **fer fer arri aquí arri allà** (a algú), **prendre** (algú) **pel pito del sereno**

fer anar (algú) **com una pilota** *SV*, fer anar algú d'una banda a l'altra inconsideradament, abusar-ne, servir-se'n abusivament / fer-lo anar d'un lloc a l'altre (A-M, EC)

Fa anar el seu xicot com una pilota, amb els seus dots de persuasió

→ **fer anar** (algú) **com una baldufa**, **fer anar** (algú) **com el pito del sereno**, **fer ballar** (algú) **com un putxinellí**

▷ **d'un costat a l'altre** (p.ext.), **amunt i avall** (p.ext.), **anar d'Herodes a Pilat** (p.ext.)

fer ballar (algú) *SV*, dominar / fer fer a algú tot el que hom vol (R-M, *)

Ell seria incapaç de fer cap reclamació, però el seu amic el fa ballar com vol i l'ha obligat a fer-ho / La seva promesa el fa ballar com vol, és molt dominant / Té un caràcter dominant i fa ballar tothom a la seva manera sense que ningú se n'adoni (R-M, R-M, *)

→ **fer ballar** (algú) **com una baldufa, fer ballar** (algú) **com un putxinel·li**

fer ballar (algú) **com un putxinel·li** *SV*, fer fer a algú el que hom vol (IEC)

L'Anna fa ballar la Margarida com un putxinel·li i la dominada no se n'adona (També s'usa amb el nom *titella*)

→ **fer ballar** (algú), **fer ballar** (algú) **com una baldufa, fer anar** (algú) **com una pilota, tenir** (algú) **pel pito del sereno, fer fer arri aquí arri allà** (a algú), **prendre** (algú) **pel pito del sereno**

fer ballar (algú) **com una baldufa** *SV*, dominar / fer fer a algú tot el que hom vol (R-M, IEC)

Fa ballar el seu marit com una baldufa: li fa fer tot el que vol / El director de l'empresa els volia fer ballar com una baldufa, però no va aconseguir que signessin aquells documents

→ **fer ballar** (algú) **com un putxinel·li, fer anar** (algú) **com una baldufa, fer ballar** (algú), **fer fer arri aquí arri allà** (a algú), **fer voltar** (algú) **com una baldufa**

fer es comptes (a algú) *SV*, ficar-se amb algú, voler-lo governar o aconsellar indiscretament / censurar la seva forma d'actuar (A-M, R)

Sempre vol fer es comptes a tothom: no veig per què ha de ser tan manifestar / —Lo que més m'empipa no és pagar... és que me facin es comptes. —Clar. I que a més te prenguin per beneit (*, R)

▷ **ficar el nas allà on no el demanen** (p.ext.) [Mall. (A-M)]

fer la llei (a algú) *SV*, exigir a algú el compliment d'allò que és degut (IEC)

Aquesta professora fa la llei a tota la classe

■ **fer voltar** (algú) **com una baldufa** *SV*, fer anar algú d'una banda a l'altra

Em va fer voltar com una baldufa per Badalona per trobar una tenda oberta a aquelles hores

→ **fer anar** (algú) **com una pilota, fer anar** (algú) **com una baldufa, fer ballar** (algú) **com una baldufa**

▷ **d'un costat a l'altre** (p.ext.), **amunt i avall** (p.ext.)

ficar-se (algú) **a la butxaca** *SV*, convèncer algú / guanyar-se el voler d'una persona (R-M, *)

Amb quatre atencions se l'ha ficat a la butxaca i ara n'obté tot el que li demana / Es fot tots els nois a la butxaca i els fa fer el que vol (També s'usa amb el verb *fotre*) (R-M, *)

→ **fer-se seu** (algú), **dur** (algú) **a cavalcador**

▷ **tenir** (algú) **a la butxaca** (p.ext.)

menar la dansa *SV*, dominar / dominar les situacions (Fr, *)

A l'Esteve li agrada menar la dansa a tot arreu on es fica, és molt autoritari

→ **ésser l'amo del ball, remenar l'olla, portar els pantalons**

menjar-s'ho tot *SV*, imposar-se / infondre respecte, temor, admiració (R-M, *)

Quan li toca parlar a ell, s'ho menja tot. No hi ha ningú que pugui oposar-se-li / Amb la seva tècnica implacable s'ho menja tot (R-M)

▷ **menjar-se el món** (p.ext.), **d'empenta** (p.ext.)

passar cama *SV*, (algú) fer acte de domini, imposar la seva voluntat (A-M)

Si li deixes passar cama, estàs perdut (A-M) [Mall. (A-M)]

portar (algú) **a remolc** *SV*, dominar / tenir poder o influència sobre algú; tenir la supremacia, la preponderància (Fr, *)

El pare voldria portar els fills a remolc, però mai no li fan cas / Duia tots els seus amics a remolc (També s'usa amb el verb *dur*)

▷ **anar a remolc** (d'algú) (inv.)

portar les calces *SV*, governar / la dona, dominar el marit (R-M, IEC)

En aquella casa és la dona qui porta les calces; l'home és un bonàs sense gens d'energia (R-M)

→ **portar la batuta, portar els pantalons**

▷ **ésser un calces** (ant.)

posar-li el peu al coll (a algú) *SV*, posar algú en el cas d'haver de retre's o d'acceptar les condicions que l'altre li vulgui imposar / vèncer-lo, dominar-lo (A-M, EC)

Un cop va guanyar el primer set ja li va posar el peu al coll, al seu contrincant / Li han posat el peu a la gola i ho ha d'acceptar (També s'usa amb la forma *posar-li el peu a la gola* (a algú))

▷ **tenir-li el peu al coll** (a algú) (p.ext.)

posar-se les calces (d'algú) *SV*, usurpar l'autoritat a algú / fer fer a algú el que volem (R-M, IEC)

És un home de geni i no deixa que ningú se li posi les calces ni li repliqui (R-M)

▷ **posar-se al davant** (d'alguna cosa) (p.ext.) [Emp. (A-M)]

pujar-li a cavall (a algú) *SV*, dominar algú, fer-lo cedir fàcilment / abusar d'ell, tractar-lo despectivament o amb massa confiança (EC, A-M)

Ell té moltes ganes de manar, però tu no has de deixar que et pugui a cavall; mantén la teva autoritat / Si li fas tants compliments, aquest noi et pujarà a cavall / Puja a cavall de son pare (R-M, EC, *)

→ **fer-ne el bon Jesús** (d'algú)

tallar el bacallà *SV*, dominar una situació d'una manera clara i absoluta / ésser àrbitre absolut, fer la seva voluntat sense oposició (IEC, EC)

A casa teva, qui talla el bacallà és la teva sogra; per molt que ho vulguis negar, ella n'és la mestressa

→ **tenir la paella pel mànec, remenar l'olla, remenar les cireres**

▷ **peix gros** (p.ext.), **home de pes** (p.ext.), **home de valor** (p.ext.)

tenir (algú) **a discreció** *SV*, dominar / tenir dominat algú (Fr, *)

L'exèrcit té els presoners a discreció i els ha reclusos en un camp de concentració

→ **tenir** (algú) **a la seva mercè**

▷ **sota la fèrula de** (inv.)

tenir (algú) **a la seva mercè** *SV*, dominar / tenir dominat algú (Fr, *)

Ens tens a la teva mercè, així que digues que vols i t'ho portarem (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **tenir** (algú) **a discreció**

▷ **fermar curt** (algú) (p.ext.)

■ **tenir** (algú) **al palmell de la mà** *SV*, poder controlar algú

El meu cap té tots els seus treballadors al palmell de la mà; els domina com vol

→ **tenir** (algú) **al puny, dur** (algú) **al palmell de la mà, tenir** (algú) **a la butxaca, tenir** (algú o alguna cosa) **a les seves mans**

tenir (algú) **al puny** *SV*, tenir algú completament a la nostra disposició o arbitri / poder-lo dominar (IEC, R-M)

El seu amic el té al puny i ell no gosarà fer res sense consultar-li-ho / És una mare extremadament protectora i té el fill dins del puny (També s'usa amb la forma *tenir* (algú) *dins del puny*) (R-M, *)

→ **dur** (algú) **al palmell de la mà, tenir** (algú) **al palmell de la mà, tenir** (algú) **a la butxaca, tenir** (algú o alguna cosa) **a les seves mans**

▷ **fermar curt** (algú) (p.ext.)

tenir la paella pel mànec *SV*, tenir tot el domini d'un afer / disposar a sa voluntat en un afer / tenir el predomini en un afer, una empresa, etc. (R-M, IEC, EC)

Han destituït el gerent; el que ara té la paella pel mànec és el cap de comptabilitat; li han donat totes les atribucions (R-M)

→ **tenir tots els trumfos, fer i desfer, tallar el bacallà, ésser l'amo del ball**

▷ **tenir les de guanyar** (p.ext.)

tenir-li el peu al coll (a algú) *SV*, tenir algú dominat (IEC)

L'Eva, al seu germà, li té el peu al coll; fa d'ell el que vol / La professora, als alumnes, ja els té un peu al coll (També s'usa amb les formes *tenir-li un peu al coll* (a algú) i *tenir-li el peu a la gola* (a algú))

▷ **posar-li el peu al coll** (a algú) (p.ext.)

■ **tenir** (algú) **pel pito del sereno** *SV*, fer fer a algú tot el que hom vol

Estic fart que no pugui fer el que realment vull; em tenen pel pito del sereno

→ **prendre** (algú) **pel pito del sereno, fer anar** (algú) **com el pito del sereno, fer anar** (algú) **com una baldufa, fer ballar** (algú) **com un putxinelli**

[pito: mot no registrat a l'IEC]

tenir tots els trumfos *SV*, comptar amb totes les probabilitats de guanyar (R-M)

Serà inútil que protesti; l'altre té tots els trumfos perquè pot provar que té raó; ell, en canvi, no té cap prova (R-M)

→ **tenir la paella pel mànec, dur les de guanyar, tenir les de guanyar**

▷ **amb els trumfos a la mà** (p.ext.)

tractar (algú) **a baqueta** *SV*, dominar algú brutalment (Fr)

L'amo d'aquella empresa tracta els seus treballadors a baqueta

▷ **tractar** (algú) **com un gos** (p.ext.), **deixar** (algú o alguna cosa) **de banda** (p.ext.)

DOMINAT

■ **ésser el pito del sereno** *SV*, persona que es deixa dominar, fer el que hom vol

Què et penses? Que sóc el pito del sereno i em pots fer anar per on tu vulguis? / Sembla el pito del sereno, tothom la fa anar com vol (També s'usa amb el verb *semblar*)

▷ **fer anar** (algú) **com el pito del sereno** (inv.)

[pito: mot no registrat a l'IEC]

ésser un baldragues *SV*, (ésser un) home curt de coratge, que se deixa comandar de la dona (A-M)

Aquest homo és un baldragues; sa dona el duu com vol

→ **ésser un calces**

[Mall. (A-M)]

ésser un calces *SV*, ésser (un home) dominat per la muller (EC)

En Josep diu que no vol ser un calces i que per això no es vol casar mai (També s'usa amb el nom *calçasses*)

→ **ésser un baldragues**

▷ **portar les calces** (ant.)

sota la fèrula de *SP*, [estar] sota la direcció severa, despòtica, etc., d'algú (EC)

Ens alegrem que marxí aquest director tan geniüt; així deixarem d'estar sota la fèrula dels seus disigs / La meva mare seguia atorrrollada sota la fèrula de l'oncle (R-M, A-M)

▷ **tenir** (algú) **a discreció** (inv.)

DONA

el bell sexe *SD*, el sexe femení / les dones (EC)

En algunes cultures patriarcalcs la dona és el bell sexe

→ **el sexe dèbil**

▷ **el sexe fort** (p.ext.)

el sexe dèbil *SD*, les dones (EC)

Molts homes prefereixen que les feines domèstiques les faci el sexe dèbil

→ **el bell sexe**

▷ **el sexe fort** (p.ext.)

filles d'Eva *SN*, les dones (A-M)

Totes sou filles d'Eva. Vinga! no sigueu tan primmirades! / Era un home a qui fascinaven les filles d'Eva

▷ **fills d'Adam** (p.ext.)

ja és una dona *O*, expressió emprada per a indicar que una noia ja té la menstruació (EC)

La Maria tot just ha fet onze anys i ja és una dona (També s'usa amb les formes ja és dona, ja és tota una dona i amb el diminutiu doneta)

▷ **fer-se un home** (p. ext.)

DONAR

allargar la mà (a algú) *SV*, ésser caritatiu, generós (IEC)

La meva amiga va allargar la mà en veure aquells músics pobres de carrer

→ **obrir la mà** (a algú), **fer caritat**, **fer almoïna**

▷ **allargar les mans** (a algú) (v.f.), **cloure la mà** (a algú) (ant.), **fer es pans amples** (p.ext.)

donar (alguna cosa) **en guarda** (a algú) *SV*, donar una cosa a guardar (A-M)

Durant les vacances va donar el seu cotxe en guarda a son pare, perquè estava segur que l'hi cuidaria bé / Li va donar en guarda aquells papers tan importants perquè confiava plenament en ell

▷ **tenir** (alguna cosa) **en guarda** (inv.)

fer almoïna *SV*, donar diners o altres béns a la gent que ho necessita

El va convèncer perquè fes almoïna i cedís una part de la roba que no utilitzava

→ **fer caritat**, **allargar la mà** (a algú)

▷ **demanar caritat** (a algú) (inv.)

fer caritat *SV*, donar gratuïtament, desinteressadament, diners, menjar, roba, etc., per socórrer una necessitat d'algú

És tan garrepa que quan es decideixi a fer caritat ja no hi haurà pobres

→ **fer almoïna**, **allargar la mà** (a algú)

▷ **cloure la mà** (a algú) (ant.), **demanar caritat** (a algú) (inv.)

fundar un llit *SV*, donar la suma necessària per a mantenir en un hospital un llit per a un malalt (IEC)

Ha fundat un llit a l'hospital comarcal perquè sap que aquestes accions són necessàries

obrir la mà (a algú) *SV*, ser generós / donar amb liberalitat (R-M, IEC)

És un home molt generós; sempre que veu una necessitat obre la mà per socórrer-la (R-M)

→ **allargar la mà** (a algú)

▷ **cloure la mà** (a algú) (ant.)

DONÍVOL

de faldilles *SP*, relatiu a les dones (R-M)

Disputaven entre ells i vaig comprendre que es tractava d'una qüestió de faldilles; per això no els vaig preguntar res (R-M)

DORMIDOR

agradar-li el suc de llençol (a algú) *O*, ésser molt dormilega (A-M)

Al teu germà sembla que li agrada el suc de llençol; es passa tots els matins dormint fins a les tantes / Vinga!, desperta't, que t'agrada massa el suc de llençol (També s'usa amb els quantificadors *força*, *massa*, *molt*, etc. en posició postverbal)

→ **dormir més que el guix**

▷ **de la taula al llit i del llit a la taula** (p.ext.), **fer la matinada grassa** (p.ext.)

[Vallès (A-M)]

dormir més que el guix *SV*, ésser molt dormidor (A-M)

Va a dormir d'hora i es lleva a mig matí, dorm més que el guix

→ **dormir com el guix**, **agradar-li el suc de llençol** (a algú)

DORMILEGA

dormir com un liró *SV*, dormir molt (R-M)

Tan bon punt es posa al llit ja dorm com un liró. Té el son molt fàcil (R-M)

→ **dormir com el guix**, **dormir més que el guix**

▷ **fer la matinada** (p.ext.), **prendre la matinada** (p.ext.), **fer la matinada grassa** (p.ext.), **enganxar-se-li els llençols** (a algú) (p.ext.)

DORMINT

a jóc *SP*, [ésser, anar, a casa] a dormir (IEC)

A les nou ja som a jóc cada dia / Anar a jóc a posta de sol com les gallines (S'usa amb els verbs *anar*, *ésser*, *posar*, etc.) (IEC)

▷ **ajocar-se aviat com les gallines** (p.ext.), **anar-se'n a dormir com les gallines** (p.ext.), **anar-se'n al llit com les gallines** (p.ext.)

a prim son *SP*, quan es fa la primera dormida / durant el primer son (R-M, EC)

Em trobava a prim son i em va despertar un crit que venia del carrer (R-M)

▷ **a hora de prim son** (p.ext.), **encetar el son** (p.ext.), **el primer son** (p.ext.)

DORMIR

aclucar els ulls *SV*, tancar les parpelles (R-M)

Estava tan neguitós que no he pogut aclucar els ulls en tota la nit / Al tren no puc mai aclucar els ulls (R-M)

→ **posar les ànsies sota el coixí**, **fer non-non**, **fer nones**

- ▷ **donar part a la nit** (p.ext.), **no poder aclucar l'ull** (p.ext.)
- anar a donar menjar a les puces** SV, anar a dormir / fam., anar al llit (Fr, A-M)
Vinga, vé's cap al llit que ja és hora d'anar a donar menjar a les puces / No romancegis més i vé's a dar menjar a les puces! (També s'usa amb la forma *anar a dar menjar a les puces*)
 → **donar part a la nit**
 [Blancafort (A-M)]
- anar-se'n al llit** SV, anar a dormir / anar a jeure al llit, especialment per dormir (IEC, EC)
Se n'ha anat al llit perquè estava molt cansat
 → **donar part a la nit**
 ▷ **saltar del llit** (ant.), **tirar-se al llit** (p.ext.)
- dormir amb els angelets** SV, expressió usada per a desitjar un bon son
Que passis bona nit i dormis amb els angelets / Descansa i somia amb els angelets (També s'usa amb el verb *somiar*)
 → **dormir com un angelet, dormir com un innocent, dormir com un sant**
 ▷ **estar amb els angelets** (p.ext.)
- dormir amb un ull obert** SV, dormir fluix, amb facilitat per a despertar-se (A-M)
Té el son molt lleuger, sempre dorm amb un ull obert / Com que dorm amb un ull ben obert, sap qui puja i baixa l'escala (També s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival)
 → **dormir com les llebres, dormir prim**
 ▷ **dormir com el guix** (ant.), **dormir com una pedra** (ant.), **no poder aclucar l'ull** (p.ext.)
- dormir com el guix** SV, ésser molt dormidor o dormir molt fort (A-M)
Ha pres les pastilles per dormir; dorm com el guix, així que millor que no intentis despertar-lo
 → **dormir com un soc, dormir més que el guix, dormir com un liró**
 ▷ **dormir amb un ull obert** (ant.)
- dormir com les llebres** SV, dormir amb un son lleuger, amb facilitat per a despertar-se (EC)
Cal dormir com les llebres. No et refiïs que et despertin / Com que dorm com les llebres, qualsevol soroll la desperta (R-M, *)
 → **dormir prim, dormir amb un ull obert**
 ▷ **dormir fort** (ant.), **dormir com un mort** (ant.)
- dormir com un angelet** SV, dormir amb gran tranquil·litat, sense torbacions (EC)
Ara que ja no té tos dorm com un angelet i s'aixeca descansat / Dorm com un àngel, plàcidament (També s'usa amb el nom *àngel*)
 → **dormir com un innocent, dormir com un sant, dormir amb els angelets**
 ▷ **ésser un angelet** (p.ext.)
- dormir com un bigalot** SV, dormir profundament (IEC)
Ja pots cridar que dorm com un bigalot i no es despertarà fàcilment
- **dormir com un mort, dormir com una marmota, dormir com un tronc, dormir com una pedra**
- dormir com un innocent** SV, dormir amb tranquil·litat, sense torbacions (IEC)
Com que té la consciència tranquil·la, dorm com un innocent
 → **dormir com un angelet, dormir com un sant, dormir amb els angelets**
- ▷ **tenir bona jeia** (p.ext.), **ésser un angelet** (p.ext.)
- dormir com un mort** SV, dormir molt profundament (A-M)
Com que va beure una mica de vi, després va dormir com un mort tota la nit
 → **dormir com un soc, dormir com un peix, dormir com un bigalot, dormir fort**
 ▷ **dormir com les llebres** (ant.)
- dormir com un peix** SV, dormir profundament (R-M)
Està tan cansat que dormirà com un peix (R-M)
 → **dormir com un soc, dormir pla, dormir com un mort, dormir com un tronc**
- dormir com un sant** SV, dormir plàcidament / dormir amb tranquil·litat, sense torbacions (R-M, IEC)
Mira, dorm com un sant! / Després d'haver ben sopat, va adormir-se com un sant, com qui té la consciència tranquil·la (També s'usa amb el verb *adormir*) (*, R-M)
 → **dormir com un angelet, dormir com un innocent, dormir amb els angelets**
 ▷ **tenir bona jeia** (p.ext.), **ésser un angelet** (p.ext.)
- dormir com un soc** SV, dormir profundament (IEC)
Dorm com un soc; faig soroll i no es desperta / No es despertarà amb aquest soroll, dorm com una soca (També s'usa amb la forma *dormir com una soca*) (R-M, *)
 → **dormir com una pedra, dormir com un peix, dormir com el guix, dormir com un mort, dormir com un tronc, dormir com una marmota, dormir com una rabassa, dormir pla**
- dormir com un tronc** SV, dormir profundament / dormir amb un son molt fort (IEC, EC)
Aquest noi dorm com un tronc: no el despertaria ni un terratrèmol
 → **dormir com un soc, dormir com un peix, dormir com un bigalot, dormir com una pedra**
 ▷ **caure atroncat de son** (p.ext.)
- dormir com una marmota** SV, (dormir) amb son profund (R-M)
No ens has sentit arribar perquè dormies com una marmota (R-M)
 → **dormir com un soc, dormir com un bigalot, dormir fort**

dormir com una pedra *SV*, dormir molt profundament (A-M)

Ja pots parlar fort ja, que no el despertaràs: dorm com una pedra

→ **dormir com un soc, dormir com un bigalot, dormir com un tronc**

▷ **dormir amb un ull obert** (ant.)

dormir com una rabassa *SV*, dormir molt profundament (A-M)

El volia despertar, però dormia com una rabassa i vaig deixar-ho córrer; em feia llàstima (R-M)

→ **dormir com un soc, dormir fort, dormir pla**

dormir d'un son *SV*, dormir sense interrupció (EC)

Quan em poso a dormir a les tardes sempre dormo d'un son i no hi ha qui em desperti / Ara fa dies que no dorm d'una sonada, es desperta diversos cops durant la nit (També s'usa amb el nom *sonada*)

▷ **dormir en un son** (v.f.)

dormir de memòria *SV*, dormir ajagut, boca amunt (IEC)

Sempre dorm de memòria perquè diu que així descansa més bé

dormir fort *SV*, dormir profundament, amb gran dificultat per a despertar-se (EC)

Sempre dorm fort; mai no hi ha qui el desperti

→ **dormir com un mort, dormir com una marmota, dormir com una rabassa, dormir pla**

▷ **dormir prim** (ant.)

■ **dormir-la** *SV*, dormir a conseqüència de l'embriaguesa

Ha begut molt de vi i ara està dormint-la

→ **dormir la mona, escorxar el gat**

dormir la mona *SV*, dormir a conseqüència de l'embriaguesa (IEC)

Beu sense mesura i després haurà d'anar a dormir la mona (R-M)

→ **escorxar el gat, dormir-la**

dormir més que el guix *SV*, dormir molt (R-M)

No sé com no està més gras, perquè dorm més que el guix (R-M)

→ **dormir com un liró, dormir com el guix**

dormir pla *SV*, tenir un son profund a causa del cansament / dormir profundament, seguit, com quan hom està fatigat (R-M, EC)

Encara que no tinguem bon llit, estem tan cansats que dormirem plans / Avui he dormit ben plana (També s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (R-M, *)

→ **dormir com un soc, dormir com una soca, dormir com un peix, dormir com una rabassa, dormir fort**

dormir prim *SV*, dormir amb un son lleuger, amb facilitat per a despertar-se (EC)

Últimament dorm prim i qualsevol cosa el desperta

→ **dormir com les llebres, dormir amb un ull obert**

▷ **dormir fort** (ant.)

escorxar el gat *SV*, dormir després d'haver-se embriagat / dormir per efecte de l'alcohol / passar una borratxera dormint (R-M, IEC, A-M)

Qui sap l'hora que es llevarà! Ahir va tornar borratxo i deu estar escorxant el gat! / No el despertis que està escorxant el moix, deixa'l dormir (També s'usa amb les formes *escorxar el moix, escorxar un gat, escorxar una gatera, escorxar una meula i escorxar una moneia*) (R-M, *)

→ **dormir la mona, dormir-la**

estar amb els angelets *SV*, dormir, en llenguatge infantil (Fr)

No facis soroll, que la Marina està amb els angelets (També s'usa amb el verb *ésser*)

▷ **dormir amb els angelets** (p.ext.)

fer la migdiada *SV*, fer una dormida just després de dinar / dormida que hom fa després de dinar (*, EC)

M'agrada molt fer la migdiada, perquè després de dinar sempre m'agafa una passió de son (També s'usa amb el nom *sesta*)

→ **trencar el son, fer una becaina**

fer llit a part *SV*, dormir separats un matrimoni / marit i muller, dormir separats / dormir en llits diferents dues persones, especialment conjuges, que habiten junts (R-M, IEC, EC)

Fa temps que fan llit a part i ni tan sols es dirigeixen la paraula; acabaran separant-se (R-M)

▷ **renyines de capçal** (p.ext.), **renyines de coixí** (p.ext.)

fer non-non *SV*, en llenguatge infantil, dormir (EC)

Ara aniràs a fer non-non amb la nina (R-M)

→ **fer nones, aclucar els ulls**

▷ **fer la non-non** (v.f.), **non-non** (p.ext.)

fer nones *SV*, dormir, en llenguatge infantil (R-M)

No cridis que els nens són a fer nones / Les criatures, quan arriben les nou del vespre, sempre diuen que no volen anar a fer nones

→ **fer non-non, aclucar els ulls**

▷ **fer nona** (v.f.)

fer un son *SV*, dormir una estona (IEC)

Si estàs cansat, vés a fer un son abans d'emprendre la marxa; ja et cridarem / Deixeu-me fer un son una estoneta, que aquesta nit no he pogut dormir gens (R-M)

→ **trencar el son, donar un sobec, fer un cop de cap, fer un sobec, fer una becaina**

▷ **encetar el son** (p.ext.)

fer una beca *SV*, dormir una estoneta, generalment sense anar al llit / fer una becaina, trencar el son (Fr, IEC)

En havent dinat, l'avi es posa al balancí i fa una beca; però dorm molt poca estona (R-M)

→ **fer una becaina, fer una rebeca, fer un**

sobec, donar un sobec, trencar el son, fer un cop de cap

fer una rebeca *SV*, dormir una estoneta, generalment sense anar al llit (Fr)

Després de dinar aprofito per fer una rebeca. Així em desperto més descansat i eixerit i puc fer feina tota la tarda

→ **fer una becaina, fer una beca, donar un sobec, fer un cop de cap, fer un sobec, trencar el son**

posar les ànsies sota el coixí *SV*, dormir tranquil·lament (R-M)

Ja fa una hora que ha posat les ànsies sota el coixí; dormirà d'una tirada fins a demà (R-M)

→ **aclucar els ulls**

tenir bona jeia *SV*, tenir una manera tranquil·la de dormir (A-M)

És un bebè que té bona jeia, no plora mai a les nits / Quan dorm, no hi ha res que el desperti, té molt bona jeia (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival)

▷ **tenir mala jeia** (ant.), **dormir com un sant** (p.ext.), **dormir com un innocent** (p.ext.)

tenir mala jeia *SV*, dormir bellugant-se molt (R-M)

Els dos germans no poden dormir junts, perquè el petit té mala jeia i durant tota la nit molesta l'altre / Quan dorm, té molt mala jeia (També s'usa amb els quantificadors *força, molt*, etc. en posició preadjectival) (R-M, *)

▷ **tenir bona jeia** (ant.)

DRAMA

■ **de llàgrima fàcil** *SP*, expressió usada per a referir-se a aquelles obres, pel·lícules, etc., que mostren un drama de manera exagerada

Després de dinar, sempre fan pel·lícules de llàgrima fàcil / Em vaig llegir aquell llibre que em vas recomanar i penso que és de llàgrima fàcil. A mi m'agraden llibres amb una mica més de contingut

▷ **tocar la fibra sensible** (a algú) (p.ext.)

DRECERA

camí retent *SN*, camí bo i dret (IEC)

El primer trencall després del pont és camí retent per anar al poble; hi arribaràs de seguida / Hem anat pel camí retent, i per això hem arribat abans que vosaltres (R-M)

▷ **camí de pas** (p.ext.)

DRET (m.)

dret de cuixa *SN*, dret que suposadament s'arrogaven alguns senyors territorials sobre la virginitat de la filla d'un remença el dia del seu casament (IEC)

L'amo va exercir el dret de cuixa

llibertat condicional *SN*, benefici atorgat a un penat, quan ha complert la major part de la

pena, mitjançant el qual obté la llibertat fins a la fi de la seva condemna (EC)

Ha sortit en llibertat condicional perquè ja ha complert la major part de la seva condemna

▷ **llibertat provisional** (p.ext.)

llibertat d'expressió *SN*, dret fonamental mitjançant el qual tota persona pot manifestar públicament les seves opinions i creences (EC)

La constitució preveu la llibertat d'expressió

▷ **lleï natural** (p.ext.)

llibertat provisional *SN*, llibertat concedida al processat, basant-se en els seus bons antecedents, fins que el tribunal dicti sentència (EC)

Li han donat la llibertat provisional per bon comportament

▷ **llibertat condicional** (p.ext.)

■ **tenir totes les de la llei** *SV*, tenir l'opció d'exigir allò que li és degut

Té totes les de la llei per a reclamar que li tornin els diners / És una queixa presentada amb totes les de la llei (També s'usa amb la forma *amb totes les de la llei*)

→ **amb tota l'ordre, amb raó**

tenir vot *SV*, tenir dret a votar (A-M)

En aquest tipus de decisions tots hi tenim vot

▷ **tenir veu i vot** (p.ext.)

ANT

mort civil *SN*, privació de drets civils amb què es castiga una persona, considerant-la com si no existís per a la societat / privació dels drets civils i polítics que imposa la llei a una persona i que ha variat en el transcurs de la història (A-M, EC)

Com que eren refugiats polítics, en el seu país d'origen els havien declarat en estat de mort civil

▷ **carta constitucional** (p.ext.)

DRET (adj.)

1. recte, que d'un extrem a l'altre no presenta cap canvi de direcció

dret com un all *SA*, molt dret, que manifesta tenir molt de vigor (A-M)

Des que va al gimnàs se'l veu més enèrgic; ara camina dret com un all / Quan es muda va test com un all (També s'usa amb l'adjectiu *test*)

→ **dret com un ciri**

▷ **trempat com un all** (p.ext.)

[Manresa (A-M)]

■ **dret com un cagarro** *SA*, es diu d'una cosa o persona molt dreta, molt tibada

Em va tenir en aquell lloc dret com un cagarro, durant mitja hora i sense saber què coi hi feia jo allà!

→ **dret com un rave, dret com un ciri**

dret com un ciri *SA*, enravenat / dit d'una cosa per a indicar que és molt recta (R-M, EC)

Ens va tenir més de mitja hora drets com un ciri, arrenglerats al pati fins a l'hora de plegar; i pobre del qui es mogués! (R-M)

→ **dret com un pal, dret com un rave, dret com un all, encarcerat com un ciri, dret com un fil, dret com un fus, dret com un perpal, dret com un cagarro**

dret com un fil SA, dit d'una cosa per a indicar que és molt recta (EC)

Sempre camina dret com un fil

→ **dret com un pal, dret com un ciri, dret com un fus, dret com un perpal, dret com un rave**

dret com un fus SA, dit d'una cosa per a indicar que és molt recta (EC)

Aquest arbre creix dret com un fus / Camina ert com un fus (També s'usa amb l'adjectiu *ert*) (EC)

→ **dret com un ciri, dret com un pal, dret com un rave, dret com un fil, dret com un perpal**

▷ **en candela** (p.ext.)

dret com un pal SA, aturat / dit d'una cosa per a indicar que és molt recta (R-M)

Va!, comença a caminar endavant; no et quedis dret com un pal esperant que passin els altres (També s'usa ometent l'adjectiu) (R-M)

→ **dret com un ciri, dret com un fil, dret com un fus, dret com un perpal, dret com un rave, encarcerat com un ciri**

dret com un perpal SA, comparança popular per a indicar una cosa molt recta (A-M)

Sempre va dret com un perpal

→ **dret com un fus, dret com un ciri, dret com un fil, dret com un pal, dret com un rave**

dret com un rave SA, es diu d'una cosa o persona molt dreta, molt tibada (A-M)

El sentinella estava dret com un rave / Camina dret com un rave: sembla que no vulgui saludar ningú / Restà com un rave; i no obrí boca durant una bona estona (També s'usa ometent l'adjectiu i amb la forma *test com un rave*) (EC, *, R-M)

→ **tibat com un rave, dret com un ciri, dret com un fus, dret com un fil, dret com un pal, dret com un perpal, dret com un cagarro, encarcerat com un ciri**

tibat com un rave SA, es diu d'una cosa o persona molt dreta, molt tibada (A-M)

Sempre camina tibat com un rave (També s'usa amb els adjectius *estirat* i *test*)

→ **dret com un rave**

● **tibat com un rave de llavor** (Pineda)

tibat com un rave de llavor SA, es diu d'una cosa o persona molt dreta, molt tibada (A-M)

Sempre es mou tibat com un rave de llavor

→ **tibat com un rave**

[Pineda (A-M)]

2. en posició vertical

cap per amunt SN, en posició normal, no invertida / es diu d'una persona o cosa posada en posició normal (EC)

Posa l'ampolla cap per amunt i així no perilla de vessar / Has de col·locar el pal cap per amunt; si no, caurà tota la taula (R-M)

▷ **de cap per amunt** (v.f.), **cap per avall** (inv.)

en pal SP, dit de les peces allargades o dels mobles col·locats en la direcció pròpia del pal (EC)

Vam col·locar els mobles del menjador en pal

▷ **en banda** (p.ext.)

3. situat, respecte a una persona, a la banda oposada a la del cor

a mà dreta SP, a la banda o regió de l'espai que correspon al costat dret d'algú (o d'alguna cosa) (IEC)

Gireu a mà dreta i trobareu la biblioteca de seguida / El restaurant és al segon carrer a mà dreta

▷ **a mà esquerra** (ant.)

4. partit, ideologia o política de tendència conservadora

la dreta SD, el conjunt de partits d'ideologia conservadora / el conjunt d'aquests partits i del sector d'opinió pública que els dona suport (*, IEC)

La dreta europea té un gran pes (IEC)

▷ **l'esquerra** (ant.), **de dretes** (p.ext.)

5. endret, anvers

el costat bo SD, dret, anvers / la superfície que està a la vista, la cara de dalt d'una cosa (EC, *)

Posa't la roba pel costat bo

→ **la cara bona, la cara real, la cara de dalt**

▷ **la cara dolenta** (ant.)

la cara bona SD, dret, anvers / la superfície que està a la vista, la cara de dalt d'una cosa (EC, *)

El setí té la cara bona molt brillant (EC)

→ **el costat bo, la cara real, la cara de dalt**

▷ **la cara dolenta** (ant.)

DROGAT

■ **estar col·locat** (algú) SV, haver pres drogues en excés

S'ha pres unes pastilles de droga sintètica i ara està col·locat / El va trobar dos dies i sempre anava col·locat (També s'usa amb el verb *anar*)

→ **anar passat, fotre's fins al cul** (d'alguna cosa)

DUANA

port sec SN, a les fronteres, lloc on hi ha instal·lada la duana (EC)

Abans, quan anàvem a França en cotxe ens feien aturar al port sec

DUBTAR

fer tentines *SV*, vaciHar / dubtar a prendre una decisió, a mantenir una actitud, etc. (R-M, *)
Ell no s'acaba de decidir; fa tentines entre una cosa i l'altra (R-M)

→ **mitja figa mig raïm**

▷ **estar si ve no ve** (p.ext.)

posar (alguna cosa) **en dubte** *SV*, dubtar de quelcom (R-M)

Ha posat moltes coses en dubte / Sempre poses en dubte el que dic / No ho poso en dubte perquè tu ho dius i sé que no m'enganyaries (*, EC, R-M)

→ **posar** (alguna cosa) **en qüestió**, **posar** (alguna cosa) **en quarantena**

▷ **sortir de dubtes** (ant.), **fer la bàscula** (p.ext.)

posar (alguna cosa) **en quarantena** *SV*, esperar a creure alguna cosa fins que es demostrï la seva certesa / diferir l'acceptació d'una creença en una cosa fins a assegurar-se de la seva certesa / posar una cosa en dubte, en observació per comprovar si és vertadera, autèntica, digna de fe (R-M, IEC, A-M)

Posem aquestes hipòtesis en quarantena abans de redactar l'informe / Tot això que expliquen d'ell ho haurem de posar en quarantena; em fa l'efecte que hi barregen molta fantasia / Allò del somni... calia posar-ho en quarantena (*, R-M, A-M)

→ **posar** (alguna cosa) **en dubte**

▷ **tenir** (alguna cosa) **en quarantena** (p.ext.)

posar (alguna cosa) **en qüestió** *SV*, dubtar d'alguna afirmació (R-M)

Posa el que et digui en qüestió / Si ell t'ho ha dit, no cal que ho posis en qüestió; pel càrrec que ocupa pot estar-ne ben assabentat (*, R-M)

→ **posar** (alguna cosa) **en dubte**

tenir (alguna cosa) **en quarantena** *SV*, tenir una cosa en dubte, en observació per a comprovar si és vertadera, autèntica, digna de fe (A-M)
Encara té la decisió en quarantena

▷ **posar** (alguna cosa) **en quarantena** (p.ext.), **sortir de dubtes** (p.ext.)

DUBTE

bé, bé *SAdv*, exclamació per a marcar un dubte (EC)

Abans que no vindrà? Bé, bé, ja ho veurem! (EC)

▷ **ja en parlarem** (p.ext.), **ja veurem com acabaran ses misses** (p.ext.)

Déu sap *O*, es diu quan no hi ha certesa sobre qualche cosa / expressió que denota la ignorància d'una cosa / expressió que indica dubte, indeterminació (R-M, IEC, EC)

Déu sap com s'acabarà; això tan enredat! / Ens salvarem Déu sap com / Déu sap quan acabarem! (R-M, Fr, EC)

→ **vés a saber, qui sap, de més verdes en maduren, no se sap mai**

▷ **Déu ho sap** (p.ext.)

ja en parlarem *O*, expressió que posa en dubte una afirmació rementent-se al futur (R-M)
Té molta confiança en aquest sistema de treball, però ja en parlarem, si li donarà bon resultat; jo crec que no / Diuen que faran justícia, però ja en parlarem, si ho aconseguiran (R-M)

→ **ja veurem com acabaran ses misses**

▷ **bé, bé** (p.ext.)

no...pas *SAdv*, s'usa («pas») darrere del verb d'una proposició interrogativa negativa quan hom pregunta alguna cosa de la qual pot inferir-se tal o tal conseqüència o explicació (EC)

Aquest càntir vessa: no és pas esquerdat? (EC)

qui sap *O*, expressió de dubte, o d'incertesa / locució de dubte o d'ignorància respecte d'una cosa / locució indicadora de cosa gran, bé que indeterminada, en quantitat o en intensitat (R-M, A-M, EC)

Tal com és ell, qui sap quant et demanarà que li paguis per un treball com aquest / Ja qui sap on seriem! / Vindrà la Maria demà? Qui sap, mare de Déu! (R-M, EC, *)

→ **Déu sap, vés a saber, de més verdes en maduren, Déu ajut quan, no se sap mai**

vés a saber *O*, expressió de dubte (R-M)

Vés a saber qui vindrà avui / Han marxat massa tard; ara, aneu a saber a quina hora tornaran! (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu) (*, R-M)

→ **qui sap, Déu ajut quan, Déu sap, no se sap mai**

vol dir que *O*, fórmula per a indicar dubte o incredulitat / expressió que hom diu per a consultar un altre sobre una cosa dubtosa (IEC, EC)
Vols dir que no farem tard si ens aturem a prendre una cervesa? / Vols dir que hi arribarem a temps? / —Seguirem aquest camí. —Vol dir? Jo no em voldria perdre (S'usa en les segones i en les terceres persones del present d'indicatiu) (R-M, EC, *)

DUBTÓS

ésser un cas de consciència *SV*, ésser, una cosa, moralment dubtosa (Fr)

Abans, que una dona sortís amb un home més jove era un cas de consciència, ara comença a tolerar-se

→ **ésser una consciència**

▷ **no tenir nom** (p.ext.)

fer mala olor *SV*, (alguna cosa) no ésser, probablement, el que sembla, ésser dubtosa / fer sospitar que no és com cal, correcta, honorable, legal, etc. (Fr, EC)

Que ho hagi aprovat tot sense estudiar fa mala olor, jo crec que diu una mentida

→ **fer pudor de socarrim, fer pudor de cremat**

DUEL

afèr d'honor *SN*, duel / combat singular segons les normes del codi cavalleresc (EC, *)

Va tenir lloc un afèr d'honor entre Curial i aquell cavaller

▷ **duel a primera sang** (p.ext.)

duel a primera sang *SN*, duel que cessa quan un dels adversaris és ferit (IEC)

Varen concertar un duel a primera sang; en realitat, el cas no era tan greu com per a fer-ho a mort (R-M)

▷ **afèr d'honor** (p.ext.)

DUPLICITAT

segona intenció *SQ*, intenció dissimulada diferent de la que hom aparenta tenir (IEC)

Per a entendre aquest text l'has de llegir pensant que té una segona intenció / Vaig veure que el seu comentari duia segones intencions

DUR

dur com un os *SA*, dur / es diu d'una cosa molt dura (Fr, *)

Palpant, trobàvem una cosa dura, com un os (També s'usa ometent l'adjectiu) (IEC)

→ **dur com una pedra, dur com una sola de sabata, dur com una post, més dur que una roca, més dur que una sola de sabata**

▷ **tou com una figa** (ant.), **tou com una anoxa** (ant.)

dur com una pedra *SA*, molt dur / es diu d'una cosa excessivament dura (R-M, A-M)

Ha ensopegat i s'ha fet un bon cop però no s'ha trencat cap os, és dur com una pedra / Aquest pa està dur com una roca (També s'usa ometent l'adjectiu, amb la forma *dur com la pedra* i amb els noms *roca* i *roc*)

→ **dur com un os, dur com una sola de sabata, dur com una post, més dur que una roca, més dur que una sola de sabata**

▷ **tou com una figa** (ant.), **tou com una anoxa** (ant.)

dur com una post *SA*, es diu d'una cosa molt dura (A-M)

Un bistec dur com una post (Fr)

→ **dur com un os, dur com una pedra, dur com una sola de sabata, més dur que una roca, més dur que una sola de sabata**

▷ **tou com una figa** (ant.), **tou com una anoxa** (ant.)

dur com una sola de sabata *SA*, dur / es diu d'una cosa molt dura (Fr, *)

Aquesta carn és dura com una sola de sabata / El pa està com una sola de sabata (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **dur com una pedra, dur com un os, més dur que una sola de sabata, dur com una post, més dur que una roca**

▷ **tou com una figa** (ant.), **tou com una anoxa** (ant.)

fort com una roca *SA*, es diu d'una cosa o persona molt dura (A-M)

Aquest pi, tan tendre i petit com és, és fort com una roca

més dur que una roca *SA*, es diu d'una cosa o persona molt dura (A-M)

No té compassió, és més dur que una roca / Aquesta paret és més dura que una pedra i no la podem tirar a terra (També s'usa amb el nom *pedra*)

→ **dur com un os, dur com una pedra, dur com una post, dur com una sola de sabata, més dur que una sola de sabata**

■ **més dur que una sola de sabata** *SA*, molt dur

Aquest bistec és més dur que una sola de sabata

→ **dur com una sola de sabata, dur com un os, dur com una pedra, dur com una post, més dur que una roca**

DURABLE

ésser llarg (de fer alguna cosa) *SV*, dit per fer referència a alguna cosa en la qual cal esmerçar-hi molt d'esforç i temps a poder-la fer

Aquest tapet va ser llarg de fer / Si ho començo a explicar ara demà encara hi serem, perquè és llarg de dir

→ **haver-n'hi per dies, tenir tela per estona, haver-n'hi per temps, haver-hi tela per tallar**

més llarg que la Quaresma *SA*, ésser una cosa molt llarga (A-M)

Això de corregir exàmens és pesat i és més llarg que la Quaresma

→ **més llarg que un dia sense pa, més llarg que un dejuni, més llarg que la Pàssia, més llarg que una processó**

▷ **més curt que el dia de sant Tomàs** (ant.), **més curt que una cua de conill** (ant.)

més llarg que una processó *SA*, ésser una cosa molt llarga (A-M)

Aquella reunió va ser més llarga que una processó

→ **més llarg que un dia sense pa, més llarg que un dejuni, més llarg que la Pàssia, més llarg que la Quaresma**

▷ **més curt que el dia de sant Tomàs** (ant.), **més curt que una cua de conill** (ant.), **allargar la porressó** (p.ext.)

DURADOR

durar més que foc de pinyol *SV*, ésser de molta durada (A-M)

Aquesta pel·lícula dura més que foc de pinyol

→ **més llarg que un dia sense pa, més llarg que un dejuni**

[Mall. (A-M)]

durar vida de cristians *SV*, es diu d'una cosa molt duradora (A-M)

Amb aquesta enquadrernació s'hi han lluit molt, durarà vida de cristians

→ **obra de frare**

[Mall. (A-M)]

haver-n'hi per dies *SV*, ésser quelcom llarg a resoldre (R-M)

Encara tardaran a acabar d'arreglar el pis. Amb el ritme que porten, encara n'hi ha per dies / Si hem de tornar a pintar el sostre, en tenim per dies (També s'usa amb el verb *tenir*)

→ **tenir tela per estona, haver-n'hi per temps, ésser llarg** (de fer alguna cosa), **haver-hi tela per tallar**

més llarg que la Pàssia *SA*, ésser una cosa molt llarga (A-M)

Va fer una xerrada més llarga que la Pàssia. Semblava que no s'acabava mai

→ **més llarg que un dia sense pa, més llarg que un dejuni, més llarg que una processó, més llarg que la Quaresma**

▷ **més curt que el dia de sant Tomàs** (ant.), **més curt que una cua de conill** (ant.), **allargar la processó** (p.ext.)

més llarg que la vida perdurable *SA*, es diu d'una cosa que dura massa (A-M)

Aquesta pel·lícula se m'ha fet més llarga que la vida perdurable

→ **més llarg que un dia sense pa, més llarg que un dejuni**

▷ **allargar la processó** (p.ext.)

DURAMENT

de ferm *SP*, sense afluixar, intensament (EC)

Aquella vegada s'havien barallat de ferm, però no van trigar gaire a fer les paus / Van treballar de ferm / Li va pegar de ferm (R-M, EC,*)

→ **de valent**

DURANT

al llarg de *SP*, mentre dura alguna cosa / en tota la longitud, en tota l'extensió de (R-M, IEC)

Al llarg de l'acte fou aplaudit i interromput en diverses ocasions; va fer un bon discurs / Va patir molts fracassos al llarg de la seva vida / Ha estat badallant tot al llarg de la tarda (També s'usa amb la forma *tot al llarg de*) (R-M, EC,*)

→ **en el transcurs de**

▷ **al mig de** (p.ext.), **entre any** (p.ext.)

en el transcurs de *SP*, durant / mentre dura alguna cosa, en tota la longitud, en tota l'extensió de (Fr,*)

En el transcurs de la sessió, tots els caps polítics havien d'exposar el seu posicionament pel que fa a la nova depuradora del riu Congost

→ **al llarg de**

DURAR

anar llarg *SV*, (d'alguna cosa) haver-n'hi per temps (IEC)

Si comença a parlar, anirà llarg; no sap acabar mai / Me'n vaig perquè això va llarg (R-M, Fr)

→ **haver-n'hi per estona, tenir tela per estona, haver-hi tela per tallar**

▷ **anar per llarg** (v.f.), **esperar assegut** (p.ext.)

haver-n'hi per estona *SV*, ésser quelcom llarg a resoldre / durar molt (R-M, A-M)

En aquesta reunió n'hi ha per estona, s'han de tractar temes molt importants / Em sembla que en tenim per estona, hi ha una cua llarguíssima (També s'usa amb la forma *tenir-ne per estona*)

→ **haver-n'hi per temps, tenir tela per estona, haver-hi tela per tallar, anar llarg**

▷ **trigar anys i panys** (p.ext.)

haver-n'hi per temps *SV*, ésser quelcom llarg a resoldre (R-M)

N'hi ha per temps que l'arbre torni a fer tanta ombra com feia abans de podar-lo (R-M)

→ **tenir tela per estona, haver-n'hi per dies, haver-n'hi per estona, ésser llarg** (de fer alguna cosa), **haver-hi tela per tallar**

DURÍCIA

ull de poll *SN*, durícia rodona amb una part cònca al centre que es fa als dits dels peus / superposició de capes dures de l'epidermis que envaeixen capes dèrmiques per mitjà d'una prolongació anomenada arrel (IEC, EC)

M'ha sortit un ull de poll al dit petit del peu esquerre

▷ **pell morta** (p.ext.)

E

EDAT

edat escolar *SN*, edat en què els infants estan legalment sotmesos a les obligacions escolars (IEC)

La Joana té dos fills en edat escolar

estar a la ratlla de *SV*, tenir una edat aproximada

L'edat exacta no la sé, però ja està a la ratlla dels cinquanta (IEC)

▷ **tenir** (tants) **anys ben compats** (p.ext.)

tenir l'edat de Crist *SV*, tenir trenta-tres anys (IEC)

Per molts anys, ara ja podem dir que tens l'edat de Crist

■ **tenir** (tants) **anys a cada cama** *SV*, tenir gairebé el doble d'anys dels que s'ha dit

Què dius? Que té vint anys? Sí home! Aquest noi ja té vint anys a cada cama!

tenir (tants) **anys ben comptats** *SV*, tenir anys complerts (IEC)

Té seixanta anys ben comptats (IEC)

▷ **tenir els seus dies** (p.ext.), **tenir** (tants)

anys i els de la faixa (p.ext.), **estar a la ratlla de** (p.ext.)

tenir (tants) **anys i els de la faixa** *SV*, passar de l'edat que es confessa tenir / passar de tants anys / tenir una persona els anys que diu que té ... i els que intenta amagar-se (R-M, IEC, A-M)

Menteix; no té trenta anys. Té trenta anys i els de la faixa. Ben bé en deu tenir cinc més dels que diu

→ **tenir** (tants) **anys i les dents**

▷ **tenir** (tants) **anys i la faixa** (v.f.), **tenir** (tants) **anys ben comptats** (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

tenir (tants) **anys i les dents** *SV*, sobrepassar de l'edat que es confessa tenir (R-M)

L'avi sempre deia: «tinc vint anys i les dents», i encara afegia: «i la barba a sota», però mai no ens deia la seva edat real (R-M)

→ **tenir** (tants) **anys i els de la faixa**

▷ **amagar-se els anys** (p.ext.)

tenir temps *SV*, tenir poca edat, ésser molt jove / tenir edat / es diu fent referència a l'edat d'una criatura (A-M, EC, *)

Quant de temps té aquest nen? Ja ha complert l'any? / Quant temps té, el nen? Té poc temps

(També s'usa amb el quantificador *poc* en posició prenominal) (R-M, EC)

EDICIÓ

edició de butxaca *SN*, edició econòmica i popular (IEC)

La novel·la ha sortit publicada en edició de butxaca

EDIFICI

bloc de cases *SN*, conjunt d'edificis contigus, amb parets mitgeres o comunes, que, disposats segons unes alineacions preestablertes, constitueixen una illa urbana (IEC)

Viu en aquell bloc de cases, però no sé exactament a quina

▷ **bloc de pisos** (p.ext.)

bloc de pisos *SN*, edificació construïda per molts habitatges configurats interiorment i repartits segons un o diversos tipus, que exteriorment presenten una forma regular i unitària (IEC)

En aquest solar, volen construir-hi un bloc de pisos

→ **casa de veïns, casa de pisos**

▷ **bloc de cases** (p.ext.)

casa de pisos *SN*, casa urbana en què habiten diverses famílies en diferents pisos o apartaments (T)

S'ha esfondrat una casa de pisos i no se sap si hi ha hagut víctimes

→ **casa de veïns, bloc de pisos**

casa de veïns *SN*, edifici urbà en què habiten diverses famílies en diferents pisos o apartaments (IEC)

Les famílies d'aquesta casa de veïns van molt ben avingudes

→ **casa de pisos, bloc de pisos**

▷ **casa cuina** (p.ext.)

EDITORIAL

article de fons *SN*, article de proporcions aproximadament constants, sense firma i sempre en el mateix indret, que expressa l'opinió oficial del diari (Fr)

Tots els diaris tenen un espai reservat per a un article de fons, en què la direcció del diari expressa la seva opinió sobre determinats esdeveniments

EDREDÓ

sac de dormir *SN*, mena de sac enconxat usat per a dormir en tenda de campanya o a la intempèrie (EC)

Quan aneu d'excursió emporteu-vos sempre el sac de dormir

EDUCADAMENT**ANT**

■ **de mala manera** *SP*, de manera poc educada o hostil

Li ho va demanar de mala manera i per això no va aconseguir que digués que sí

→ **a les males, de qualsevol manera**

▷ **barret en mà** (ant.), **tenir pocs modus** (p.ext.), **mala educació** (p.ext.)

EDUCAT

fer un bon paper (a algú) *SV*, actuar així com cal / ésser educat i correcte (A-M, *)

Acostuma a ser molt estúpid; però ahir, als convidats, els va fer un bon paper (També s'usa amb la forma *fer bon paper*)

→ **fer bona cara** (a algú), **quedar com un senyor**

▷ **fer un mal paper** (a algú) (ant.), **fer un paper d'estrassa** (ant.), **de bones maneres** (p.ext.), **ben educat** (p.ext.)

pujar dret *SV*, educar (ésser educat) amb rigor (R-M)

Va pujar dret el seu fill perquè s'acostumés a la disciplina / Amb uns pares tan autoritaris, per força va pujar dret

▷ **pujar com els arbres de la Rambla** (ant.), **fer anar dret** (algú) (p.ext.), **anar pel camí dret** (p.ext.)

tenir món *SV*, saber comportar-se en el tracte social (R-M)

Fa de bon tractar amb persones que tenen món; saben atenuar les situacions desagradables (R-M)

▷ **tenir pocs modus** (ant.), **de bones maneres** (p.ext.), **ben educat** (p.ext.)

EFECTE

efecte secundari *SN*, efecte no desitjat, sovint nociu / acció no desitjable, sovint de tipus nociu, produïda per un medicament o resultat de qualsevol tipus de tractament (IEC, T)

L'efecte secundari d'aquest antibiòtic és la somnolència / Un dels efectes secundaris de l'alcohol és la disminució dels reflexos

fer-li la bullida (a algú) *SV*, (alguna cosa) fer el seu efecte (IEC)

Encara li fa la bullida tot el que li vas dir ahir; està ben capficat / Encara li fa la bullida la forta reprensió que va rebre del seu pare (R-M)

→ **deixar cua**

EFECTIU

de fet *SP*, d'acord amb els fets esdevinguts i no pas amb el dret aplicable (IEC)

Al cens consten cinc mil habitants, però a l'estiu són més de deu mil de fet, perquè hi ha els estiuejants (R-M)

diner viu *SN*, diner efectiu

Ha pagat el compte amb diner viu

→ **diners comptants, al comptat, en metàl·lic, en efectiu**

diners comptants *SN*, diner efectiu (IEC)

No li agrada utilitzar les targetes i paga sempre amb diners comptants

→ **diner viu, al comptat, en metàl·lic, en efectiu**

no caure a terra *SV*, no quedar sense efecte (R-M)

Les paraules que li has dit, pots estar segur que no han caigut a terra; s'ha vist ben bé que li feien efecte (R-M)

▷ **no caure en terra** (v.f.), **caure bé** (a algú) (p.ext.)

EFECTIVAMENT

de debò *SP*, en veritat, realment, no de per riure (IEC)

—No m'ho puc creure! Segur que hi vindràs?

—Sí, de debò, hi vindré

→ **en veritat**

de fet *SP*, efectivament / locució emprada per a confirmar el que s'acaba d'afirmar (IEC, *)

Va fer bé de protestar, perquè, de fet, ell tenia raó / Jo no m'ho creia, però de fet va passar tal com us dic (R-M, *)

→ **en realitat, val a dir que, en efecte**

▷ **rient rient** (p.ext.)

en efecte *SP*, esp. per a confirmar el que s'acaba d'afirmar (IEC)

Va dir que no hi havia ningú, i, en efecte, vam veure que la sala era buida / Diu que li falta un bull; en efecte, sembla ximple! (R-M, EC)

→ **de fet, val a dir que, ja ho veus**

i tant *SConj*, expressió que afirma i pondera (R-M)

Està clar que m'agraden els préssecs! I tant!

És la fruita que prefereixo / Que si vull pastís? I tant! (R-M)

→ **oi tant, oi tal, tu mateix, és clar, ves si no, no cal que ho diguis, per descomptat, pla bé**

tu diràs *O*, es diu per a respondre una pregunta de resposta òbvia (R-M)

És clar que va acceptar la invitació! Tu diràs!

Si l'estava esperant! (R-M)

→ **tu mateix**

▷ **pots pensar** (alguna cosa) (p.ext.), **pots comptar** (alguna cosa) (p.ext.)

tu mateix *SN*, expressió que recalca que una cosa no admet dubte (R-M)

Que si em vaig mullar? Tu mateix! Ves on hauria pogut refugiar-me en plena muntanya! /

Encara em preguntes si hi penso anar? Tu mateix! Que no saps que ens hi obliguen? (R-M)

→ **tu diràs i tant**

▷ **pots pensar** (alguna cosa) (p.ext.), **pots comptar** (alguna cosa) (p.ext.), **és clar** (p.ext.), **ves si no** (p.ext.)

val a dir que *O*, s'ha de convenir / expressió amb la qual hom introdueix una observació al que acaba d'ésser dit (IEC, EC)

No us havia de sobtar tant aquella actitud d'ell. Val a dir que té tota la raó i ja us ho podíeu esperar / Ho fa sense cobrar: val a dir que la feina és interessant (R-M, EC)

→ **de fet, en efecte, no cal dir que**

▷ **per descomptat** (p.ext.)

EFEMINAT

ésser un doneta *SV*, (ésser un) home efeminat (EC)

Aquest home és un doneta; per la manera de fer sembla talment una noia

→ **ésser un faldilletes, perdre oli, tenir ploma**

ésser un faldilletes *SV*, (ésser un) home efeminat (EC)

De petit jugava sempre amb nines. Jo diria que és un faldilletes

→ **ésser un doneta, perdre oli, tenir ploma**

■ **perdre oli** *SV*, un home, tenir la feblesa, la delicadesa, les maneres, les accions, semblants a les d'una dona; ésser poc baronívol

En Jaume perd oli: és molt amanerat

→ **tenir ploma, ésser un doneta, ésser un faldilletes**

■ **tenir ploma** *SV*, un home, tenir la feblesa, la delicadesa, les maneres, les accions, semblants a les d'una dona; ésser poc baronívol *En Benjamí té ploma; jo diria que li agraden els homes / No m'agraden els nois amb ploma; m'agraden molt masculins* (També s'usa amb la forma *amb ploma*)

→ **perdre oli, ésser un doneta, ésser un faldilletes**

EFICAÇ

com qui posa oli a un llum *SAdv*, ésser un remei ràpid i radical (A-M)

Se'l pot convèncer com qui posa oli a un llum; és sempre molt senzill d'aconseguir

→ **com posar oli a un llum**

▷ **com qui posa oli en un llum** (v.f.)

oli en un llum *SN*, una cosa ésser eficaç d'una manera ràpida i oportuna / expressió usada per a indicar l'eficàcia, la rapidesa, l'oportunitat, d'un remei, d'una solució (IEC, EC)

Va acabar de prendre's el remei i oli en un llum; ja està del tot bé / Aquestes vacances et vindran com oli en un llum (R-M, EC)

→ **com un guant**

▷ **oli a un llum** (v.f.)

EFICAÇMENT

anar per la dreuera *SV*, obrar de la manera més eficaç per a fer o aconseguir ràpidament allò que hom vol (IEC)

Si vols aprovar vés per la dreuera: estudia (EC)

▷ **anar pel camí dret** (p.ext.), **anar per bon camí** (p.ext.)

EGOCÈNTRIC

■ **el centre de l'univers** *SD*, dit per a referir-se a algú que és molt egocèntric, que es creu que tot gira entorn seu

Es pensa que és el centre del món; per això sempre creu que estan parlant d'ell a totes hores

→ **el centre del món**

▷ **mirar-se el melic** (p.ext.)

■ **el centre del món** *SD*, dit per a referir-se a algú que és molt egocèntric, que es creu que tot gira entorn seu

En Miquel es creu el centre del món i que tot-hom ha d'estar per ell

→ **el centre de l'univers**

▷ **mirar-se el melic** (p.ext.)

■ **mirar-se el melic** *SV*, sentir-se a si mateix com el centre en què convergeix l'actuació pròpia o la dels altres

Aquest té feina a mirar-se el melic. Només mira per ell / Sempre es mira el melic i no s'adona que hi ha alguns temes que afecten tot el departament

▷ **el centre del món** (p.ext.), **el centre de l'univers** (p.ext.)

EGOISTA

ésser un tinyeta *SV*, (ésser una) persona que arterosament va dret al seu profit sense mirar si perjudica algú altre (EC)

En Quim és un tinyeta: sempre vetlla pels seus propis interessos

→ **fart de sopes**

▷ **ésser un tinyós** (p.ext.)

fart de sopes *SA*, persona que cerca massa la seva pròpia comoditat, sense preocupar-se de la dels altres (A-M)

No em parlis més d'aquell fart de sopes de ton germà, que només pensa en si mateix

→ **ésser un tinyeta**

EIXARRANCAT

■ **tenir un peu aquí i l'altre allà** *SV*, estar eixarrancat damunt algú o alguna cosa

Tenia un peu aquí i l'altre allà i així es passava tot el dia, muntat sobre son pare

→ **tenir una cama aquí i l'altra allà**

EIXELEBRAT

baliga-balaga *SN*, expressió usada per a referir-se a algú que obra sense reflexió

Pren les decisions sense tenir en compte els avantatges i els inconvenients, ja s'ho trobarà, és un baliga-balaga

→ **barliqui-barloqui, cap buit, cap de trons, ésser un poca substància, tarif-tarot, ésser un bala perduda, cap d'estornell**

[Reduplicatiu]

barliqui-barloqui *SN*, eixelebrat / expressió usada per a referir-se a algú que obra sense reflexió (Fr, *)

Ets un barliqui-barloqui, no penses mai en les conseqüències dels teus actes

→ **baliga-balaga, tarif-tarot, cap d'estornell**

[Reduplicatiu]

boig com una cabra *SA*, [ésser] eixelebrat, esbojarrat; estar esvalotat (IEC)

Aquest noi està boig com una cabra: no para de dir bestieses (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **cap de trons, estar com un llum, estar sonat**

▷ **fer-s'ho mirar** (p.ext.)

cap boig *SN*, [ésser] eixelebrat / expressió usada per a referir-se a algú que obra sense reflexió (IEC, *)

Sovint se salta els semàfors vermells, és un cap boig

→ **cap calent, cap de trons, cap desgavellat, cap flux, cap lleuger, cap verd, cap de pardals, cap de vent, cap sense cervell**

▷ **tenir el cap a la boja** (p.ext.)

cap buit *SN*, eixelebrat / dit per a indicar la lleugeresa en les obres, la falta de prudència, la irreflexió (Fr, *)

És un cap buit; no hi ha qui el pugui fer reflexionar (R-M)

→ **cap de vent, tenir el cap ple de pardals, baliga-balaga, ésser un poca substància**

▷ **tenir molt de vent al cap** (p.ext.), **cap de fer petar brases** (p.ext.)

cap calent *SN*, [ésser] eixelebrat / expressió usada per a referir-se a algú que obra sense reflexió (IEC, *)

És un cap calent, no para de fer bestieses durant tot el dia

→ **cap de trons, cap desgavellat, cap flux, cap lleuger, cap verd, cap de pardals, cap boig, cap sense cervell**

cap de pardals *SN*, [ésser] eixelebrat / expressió usada per a referir-se a algú que obra sense reflexió (IEC, *)

No aguantarà gaire temps a la feina, és un cap de pardals que mai no està segur enlloc (R-M)

→ **cap de trons, cap calent, cap boig, cap xarbot, cap desgavellat, cap de vent, tenir pardals al cap**

▷ **ésser un cavallot** (p.ext.), **no fer cap any de tretze mesos** (p.ext.)

cap de trons *SN*, [ésser] eixelebrat / expressió usada per a referir-se a algú que obra sense reflexió (IEC, *)

No vull confiar-li cap tasca compromesa perquè és un cap de trons i no se sap mai com actuarà (R-M)

→ **cap de pardals, cap verd, cap calent, boig com una cabra, ésser de la flamarada, cap de fer petar brases, baliga-balaga, cap xarbot, cap boig, cap desgavellat, cap flux, ésser un mal cap** (algú)

▷ **ésser un tronera** (p.ext.), **no fer cap any de tretze mesos** (p.ext.)

■ **cap de vent** *SN*, expressió usada per a referir-se a un esventat, a un eixelebrat

És un cap de vent, aquell noi!

→ **cap de pardals, cap boig, cap buit, cap flux, tenir molt de vent al cap**

cap desgavellat *SN*, [ésser] eixelebrat / expressió usada per a referir-se a algú que obra sense reflexió (IEC, *)

El seu fill és un cap desgavellat, encara no té el permís de conduir i ja agafa el cotxe

→ **cap boig, cap calent, cap de trons, cap de pardals**

cap flux *SN*, [ésser] eixelebrat / expressió usada per a referir-se a algú que obra sense reflexió (IEC, *)

És un cap flux, no reflexiona prou abans de decidir les coses

→ **cap calent, cap de trons, cap boig, cap de vent**

cap lleuger *SN*, (expressió usada) per a indicar la falta de prudència, la irreflexió (A-M)

No pensa mai en els inconvenients de les coses, és un cap lleuger

→ **ésser un poca substància, cap boig, cap calent, ésser un bala perduda**

cap verd *SN*, cap sense seny, que no ha arribat a l'estat de maduresa mental / [ésser] eixelebrat (A-M, IEC)

És un cap verd, ha pres la decisió d'anar-se'n a viure a França sense tenir en compte els inconvenients ni els avantatges

→ **cap boig, cap de trons, cap calent**

cap xarbot *SN*, eixelebrat / expressió usada per a referir-se a algú que obra sense reflexió (Fr, *)

Amb tu ens ho passem molt bé a les festes perquè ets un cap xarbot, però després hauries de ser més formal

→ **cap de trons, cap de pardals**

ésser un bala perduda *SV*, (ésser una) persona eixelebrada, poc seriosa, sense seny (EC)

De petit, quan tenia gana, robava. Era un bala perduda perquè no pensava en les conseqüències dels seus actes

→ **cap lleuger, baliga-balaga**

▷ **baliga-balaga** (p.ext.), **barliqui-barloqui** (p.ext.)

ésser un poca substància *SV*, expressió que hom utilitza per a designar una persona lleugera i de poc seny (EC)

És un poca substància / Aquest noi és un poca

- substància; hauria de centrar-se una mica i posar més seny a l'hora de fer les coses* (EC, *)
 → **baliga-balaga, cap buit, cap lleuger**
- estar com un llum** *SV*, ésser eixelebrat, esbojarrat, estar esvalotat, obrar sense reflexió
Està com un llum; sempre proposa allò més inversemblant / En Pere està com un llum, és molt esbojarrat (R-M, *)
 → **boig com una cabra, estar tocat del bolet, estar sonat**
- ▷ **fer-s'ho mirar** (p.ext.), **ésser un cavallot** (p.ext.)
- estar sonat** *SV*, que no hi és tot, tocat de l'ala / ésser eixelebrat, esbojarrat; estar esvalotat, obrar sense reflexió (EC, *)
Aquest marrec està sonat; mira que tirar-se vestit a la piscina! / Aquell està ben sonat (També s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (*, EC)
 → **estar tocat de l'ala, boig com una cabra, estar com un llum, estar torrat** (algú)
- estar tocat de l'ala** *SV*, ésser eixelebrat, esbojarrat; estar esvalotat, obrar sense reflexió
Està tocat de l'ala; cada any per Nadal es va a banyar a la platja / Està ben tocat de l'ala; sols diu despropòsits (També s'usa amb el verb *semblar*, amb el modificador *ben* en posició preadjectival i amb la forma *estar tocat*)
 → **estar tocat del bolet, estar sonat** (algú), **estar torrat** (algú)
- estar tocat del bolet** *SV*, ésser eixelebrat, esbojarrat; estar esvalotat, obrar sense reflexió / amb poc enteniment (*, R-M)
En Joan està tocat del bolet, és un esbojarrat que alegra totes les festes (També s'usa amb el verb *semblar*, amb el modificador *ben* en posició preadjectival i amb la forma *estar tocat*)
 → **estar tocat de l'ala, estar com un llum**
- ▷ **fer-s'ho mirar** (p.ext.)
- **estar torrat** (algú) *SV*, ésser eixelebrat, esbojarrat; estar esvalotat, obrar sense reflexió
Aquest està torrat; no li facis gaire cas / Fa les coses sense pensar: està ben torrat (També s'usa amb el verb *anar* i amb el modificador *ben* en posició preadjectival)
 → **estar tocat de l'ala, estar sonat**
- **fer-s'ho mirar** *SV*, ésser eixelebrat, esbojarrat, estar esvalotat
Aquest noi hauria de fer-s'ho mirar; el veig molt descentrat
 ▷ **boig com una cabra** (p.ext.), **estar com un llum** (p.ext.), **estar tocat del bolet** (p.ext.)
- **passat de rosca** *SA*, que obra sense reflexió
Mira-te'l, està una mica passat de rosca i no para de fer ximpleries
- tarit-tarot** *SN*, tal·lirot, baliga-balaga / expressió usada per a referir-se a algú que obra sense reflexió (IEC, *)
- Ets un tarit-tarot, compte perquè arribarà un dia que la gent no es refiarà de tu*
 → **baliga-balaga, barliqui-barloqui**
 [Reduplicatiu]
- tenir el cap ple de fum** *SV*, eixelebrat / tenir idees poc consistents (EC, R-M)
Ni ell mateix sap el que vol; tan aviat diu una cosa com una altra (R-M)
 → **tenir el cap ple de grills, tenir el cap ple de pardals, tenir el cap ple de vent, tenir molt de vent al cap**
- ▷ **no fer cap any de tretze mesos** (p.ext.)
- tenir el cap ple de grills** *SV*, eixelebrat / tenir idees poc consistents (EC, R-M)
Em pensava que aquest home tenia més formalitat, però veig que té el cap ple de grills. No té cap idea clara (R-M)
 → **tenir el cap ple de fum, tenir el cap ple de pardals, tenir el cap ple de vent**
- tenir el cap ple de pardals** *SV*, eixelebrat / tenir idees poc consistents (EC, *)
Tenir el cap ple de pardals és senyal d'immaduresa
 → **tenir el cap ple de fum, tenir el cap ple de grills, tenir el cap ple de vent, tenir pardals al cap, cap buit**
- tenir el cap ple de vent** *SV*, eixelebrat / tenir idees poc consistents (EC, *)
Aquesta noia té el cap ple de vent i no es concentra en els estudis
 → **tenir el cap ple de fum, tenir el cap ple de grills, tenir el cap ple de pardals, tenir molt de vent al cap**
- tenir pardals al cap** *SV*, ésser eixelebrat (EC)
La Marta té molts pardals al cap. Ja va essent hora que toqui de peus a terra i se centri una mica (També s'usa amb la forma *tenir molts pardals al cap* i amb el diminutiu *pardalet*)
 → **tenir el cap ple de pardals, cap de pardals**
- tenir un cargol fluix** *SV*, no tenir el seny complert / ésser eixelebrat, esvalotat (R-M, *)
La Isabel té un cargol fluix: és la més eixelebrada de les seves filles
 → **tenir una arrel de boig**
- tenir una arrel de boig** *SV*, obrar sense reflexió
No li cal la beguda per a passar-s'ho bé, té una arrel de boig i és tan divertit que anima tots els actes socials
 → **tenir un cargol fluix, tenir el cap a la boja**
 [Gir., Barc., Tar. (A-M)]
- tocar campanes** *SV*, obrar sense reflexió
No li facis cas; toca campanes; no hi és tot / Mira'l, ja toca campanes. No veus com balla? Ara no hi haurà qui el pari fins que s'acabi el ball (R-M, *)
 → **tocar timbals**
- tocar timbals** *SV*, dir despropòsits, desbarrar (R-M)

Sempre toca timbals. És una esbojarrada que anima totes les festes
→ **tocar campanes**

EIXERIT

anar davant del vent *SV*, avantatjar / ésser molt llest, deixondit (R-M, A-M)

Si pensen que l'enganyaran, s'equivoquen, perquè és un noi que va davant del vent i s'adonà de la trampa (R-M)

→ **pensar-se-les totes, ésser de l'ull del vent, saber què hi ha davall terra**

[Vinaròs (A-M)]

eixerit com un gínjol *SA*, molt eixerit, espavilat (IEC)

L'Anna és eixerida com un gínjol, es nota que és una nena feliç i il·lusionada

→ **eixerit com un pèsol, més eixerit que un gínjol, més eixerit que un pèsol, més trempat que un all, trempat com un all, trempat com un gínjol, viu com un alarb**

eixerit com un pèsol *SA*, molt eixerit, espavilat (IEC)

El teu fill és eixerit com un pèsol

→ **eixerit com un gínjol, més eixerit que un gínjol, més eixerit que un pèsol, més trempat que un all, trempat com un all, viu com un alarb**

▷ **fresc com un espàrrec** (p.ext.)

ésser salat (algú) *SV*, que té gràcia o agudesa (EC)

La Maria és salada per naturalesa; ja es nota, fins i tot quan camina (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadjectival)

→ **ésser molt flamenc, ésser un argent viu, més viu que la tinya, viu com un alarb**

▷ **ésser un passerell** (ant.)

ésser un bon escolà *SV*, eixerit / ésser viu, despert, deseixit (Fr, *)

Ja ets un bon escolà! (Fr)

→ **ésser un argent viu**

▷ **ésser de l'ull del vent** (p.ext.)

ésser un estornell *SV*, (ésser una) persona eixerida, molt desperta de potències (A-M)

No se n'hi escapa ni una; es coneix molt bé totes les minúcies de la feina; és un estornell (R-M)

→ **ésser una espurna** (algú), **ésser un argent viu, pensar-se-les totes**

més eixerit que un gínjol *SA*, molt content, eixerit, trempat (IEC)

Avui he parlat amb ell i trobo que ja ha superat el tràngol, l'he trobat més eixerit que un gínjol

→ **eixerit com un gínjol, eixerit com un pèsol, més eixerit que un pèsol, més trempat que un all, trempat com un all, més trempat que un gínjol, trempat com un gínjol**

més eixerit que un pèsol *SA*, molt eixerit i animós (A-M)

Només té sis anys però ja és més eixerit que un pèsol

→ **més trempat que un pèsol, eixerit com un gínjol, eixerit com un pèsol, més eixerit que un gínjol, més trempat que un all, trempat com un all, viu com una centella**
▷ **més content que un gínjol** (p.ext.)

més trempat que un all *SA*, molt trempat, xalest (A-M)

Des que li va tocar aquell premi està més trempat que un all

→ **més trempat que un pèsol, trempat com un all, eixerit com un gínjol, eixerit com un pèsol, més eixerit que un gínjol, més eixerit que un pèsol**

[Barc., Emp. (A-M)]

més viu que ses genetes *SA*, es diu d'una persona molt viva, que no es deixa enganyar o que sap enganyar els altres (A-M)

I en Joan, que és més viu que ses genetes, ho va veure tot d'una

[Mall. (A-M)]

net de clatell *SA*, [ésser] molt espavilat (IEC)

I que n'era de net de clatell el seu senyor! (A-M)

→ **saber-la llarga**

[Or. (A-M)]

pensar-se-les totes *SV*, discórrer amb llestesa i promptitud (R-M)

És un xicot que de tot se surt; se les pensa totes; no és fàcil que l'enredin / Ja veuràs com trobarà una solució adequada; se les pensa totes (R-M)

→ **saber-ne un niu, saber-la llarga, ésser un peix que es porta l'oli, saber on jeu la llebre, calçar molts punts, saber on s'ajoca el diable, perdre's de vista, anar davant del vent, ésser un gat vell, conèixer les mates que fan llentiscle**

▷ **tenir molta lletra menuda** (p.ext.)

saber-la llarga *SV*, discórrer amb certesa i promptitud; tenir experiència / tenir molta experiència i astúcia (R-M, IEC)

És un gat vell i la sap llarga / És un home que sempre triomfarà perquè la sap molt llarga, i a més, no té gaires escrúpols (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival) (*, R-M)

→ **pensar-se-les totes, calçar molts punts, saber què hi ha davall terra, ésser un gat vell, ésser un punt** (algú)

▷ **saber més que l'oli ranci** (p.ext.)

tenir la vivor de l'estornell *SV*, eixerit / ésser molt viu, deixondit, hàbil, espavilat (Fr, *)

En Joan té la vivor de l'estornell i ha trobat feina de seguida

→ **ésser un argent viu, més viu que la tinya trempat com un all** *SA*, molt trempat, ple de salut i bon humor (EC)

D'ençà que ha entrat en aquella nova feina, se'l veu trempat com un all / Se'n va anar content com un all, sense gens de por dels exàmens, com altres vegades (També s'usa amb l'adjectiu content) (, R-M)*

→ **més trempat que un all, més trempat que un gínjol, més trempat que un pèsol, trempat com un orgue, eixerit com un gínjol, eixerit com un pèsol, més eixerit que un gínjol, més eixerit que un pèsol, viu com un alarb, trempat com un pèsol**

▷ **dret com un all** (p.ext.)

[Barc., Emp. (A-M)]

viu com una centella SA, [ésser] eixerit, llest, tenir molta vivor (EC)

És viu com una centella; de seguida entén què li demanes (R-M)

→ **viu com la tinya, viu com la pólvora, més eixerit que un pèsol, més viu que l'arna, més viu que la tinya, més viu que una centella, més trempat que un pèsol, més viu que una mostela**

▷ **d'efectes retardats** (ant.)

EIXUT

en eixut SP, sense mullar-se (EC)

Vaig llevar aquella taca en eixut

→ **en sec**

▷ **en moll** (ant.)

ELÀSTIC

fer molla SV, tenir moviment elàstic (R-M)

No estiris aquest cordó, que fa molla i pot escapar-se't dels dits (R-M)

ELECCIÓ

de sac SP, [elegir] pel sistema d'insaculació (A-M)

El rei va fer una elecció de sac per escollir les persones idònies per al càrrec

→ **de sac i sort**

▷ **a sac** (v.f.)

sufragi universal SN, sufragi en què tenen el dret de vot totes les persones adultes de la comunitat (IEC)

No hi pot haver democràcia sense sufragi universal

una de dues SQ, dit per a referir-se a les situacions en què s'ha d'escollir una possibilitat entre dues opcions

Una de dues: o et quedes o vénis

ELECTRICITAT

arc voltaic SN, línia lluminosa lleugerament corba generada en saltar el corrent elèctric entre les puntes de dos electodes de carbó poc distants l'un de l'altre (IEC)

La llum de l'arc voltaic era encegadora

ELEGANT

de festa SP, vestit més ric o més nou que el dels dies ordinaris (A-M)

Un jove ben plantat, vestit de festa (S'usa com a complement de noms que fan referència a peces de roba) (A-M)

→ **de gala, de vint-i-un botó, de vint-i-un punt**

▷ **d'etiqueta** (p.ext.), **de llarg** (p.ext.), **vestit de nit** (p.ext.)

■ **ésser tot un senyor** SV, ésser molt elegant
Amb l'esmòquing, en Ramon és tot un senyor / La Maria és tota una senyora; sempre sap posar-se el vestit adequat a cada ocasió (Sovint s'omet el quantificador tot. També s'usa amb els noms dama i senyora)

→ **ésser tot un home**

▷ **tenir classe** (p.ext.)

■ **tenir classe** SV, tenir les maneres, la distinció que escau a una persona d'alt rang
Li agradava perquè era un home que tenia classe, era elegant i correcte / Tot i que tenia pocs recursos, es vestia d'una manera que semblava una dona amb classe (També s'usa amb la forma amb classe)

▷ **ésser tot un senyor** (p.ext.)

ELEGANTMENT

tenir un bell dir SV, dir les coses amb elegància (SP)

S'explica molt bé i, a més, té un bell dir

→ **parlar com un sant, parlar com un àngel**

ELEVAR

donar el to (a alguna cosa) SV, fer aparèixer alguna cosa en tal o tal grau d'elevació, de consideració, de criteri, etc. (EC)

Aquell rector va donar el to a la Universitat de Barcelona / El polític X dona el to als diaris del seu partit (S'usa amb noms que denoten societat, empresa, etc. com a complement de la preposició) (, EC)*

▷ **prendre** (algú o alguna cosa) **en consideració** (p.ext.)

ELEVAT

a vista d'ocell SP, mirat des d'un pla elevat (IEC)

Tinc unes fotografies de Barcelona preses a vista d'ocell des d'un helicòpter / A vista d'ocell aquelles terres de conreu semblen figures geomètriques dibuixades expressament (R-M)

ELIMINAR

donar de baixa (algú) SV, (eliminar) una persona d'un partit, etc. (Fr)

Hem donat de baixa en Pep a causa de l'enrenou que va provocar l'altre dia / No m'agrada el camí que ha pres darrerament la institució. Me'n dono de baixa / Va plegar d'aquella empresa i, en conseqüència, el van donar de baixa de la Seguretat Social (, R-M, *)*

▷ **donar d'alta** (algú) (ant.)

reduir (alguna cosa) **a zero** SV, eliminar alguna cosa d'algun lloc

Han aconseguit reduir l'oposició a zero / La seva fortuna i les seves influències han estat reduïdes a zero (*, EC)

▷ **créixer com una bola de neu** (ant.)

ELIT

el gran món *SD*, minoria social selecta per un concepte o altre

L'escultura que ha realitzat li ha donat entrada al gran món de les arts; la crítica l'ha elogiada molt / S'ha proposat d'arribar a entrar al gran món del teatre (R-M)

ELL

no altre que *SQ*, referit a una persona, precisament ella, ella mateixa (IEC)

No altre que ell ho va fer! (IEC)

ELOGIAR

desfer-se en elogis *SV*, expressió que s'usa quan una persona elogia algú o alguna cosa en gran manera

Es va desfer en elogis quan va veure aquell fillolèg tan admirat per ella / Quan parlava de l'obra d'aquell pintor es desfeia en lloances (També s'usa amb el nom *lloança*)

→ **parlar alt de, parlar bé de, posar** (algú) **fins al cel, posar** (algú) **als núvols, posar** (algú) **sobre el pedestal**

▷ **desfer-se en compliments** (p.ext.)

no saber on ficar (algú) *SV*, tenir en gran estima (R-M)

Parla del seu amic pintor i no sap on ficar-lo; considera que és un geni / No li toquis el seu collega; no sap on ficar-lo de tant que l'aprecia (Només s'usa amb el complement en forma pronominal) (R-M)

→ **posar** (algú) **a les estrelles**

▷ **no saber on ficar-se** (algú) (v.f.)

parlar bé de *SV*, elogiar / palesar l'excel·lència d'algú o d'alguna cosa, fer-ne elogis (R-M, *)

Reconec que tothom parla bé de mon germà, però amb mi s'ha portat molt malament / Tothom parla bé d'aquella marca de cotxes (R-M, *)

→ **parlar alt de, dir bé** (d'algú), **desfer-se en elogis, posar** (algú) **fins al cel, posar** (algú) **sobre el pedestal**

▷ **parlar malament de** (ant.), **dir fàstics** (d'algú) (ant.), **dir mal** (d'algú) (ant.), **dir penjaments** (d'algú) (ant.), **desfer-se en compliments** (p.ext.), **fer bocades** (d'alguna cosa) (p.ext.)

ELOQUËNT

ésser una boca d'or *SV*, parlar bé / dit d'un bon orador o de qui diu coses encertades (IEC, EC)

Dóna bo d'escoltar-lo; és una boca d'or (R-M)

→ **tenir un bec d'or, tenir bon bec, tenir una boca d'or, saber manejar la llengua**

gastar facúndia *SV*, exhibir una elocució fàcil i abundant

En tota l'estona no ha deixat de parlar d'ell mateix, gasta facúndia a dojo / Aquest polític gasta molta facúndia (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició pronominal)

→ **parlar com un llibre, tenir facilitat de paraula, tenir la paraula fàcil, tenir molta retòrica**

▷ **no saber-se treure les paraules de la boca** (ant.), **gastar fatxenda** (p.ext.)

saber manejar la llengua *SV*, saber fer servir la llengua per a expressar els pensaments (IEC)

Sap manejar la llengua com cap altre (Fr)

→ **tenir bona llengua, ésser una boca d'or, tenir un bec d'or, tenir bon bec, tenir una boca d'or**

▷ **no saber-se treure les paraules de la boca** (ant.)

tenir bon bec *SV*, ésser un bon parlador (IEC)

Si l'escoltes massa, segur que et convencerà perquè té bon bec i sap insistir (R-M)

→ **parlar com un llibre, tenir un bec d'or, ésser una boca d'or, tenir una boca d'or, saber manejar la llengua**

tenir bona llengua *SV*, parlar bé (A-M)

En Xavier té bona llengua; sap com fer-se entendre per la gent

→ **tenir bona paraula, tenir facilitat de paraula, saber manejar la llengua**

tenir bona paraula *SV*, ésser verbós; tenir molta facilitat per a parlar (A-M)

M'agrada seguir els debats on ell participa perquè té bona paraula

→ **tenir facilitat de paraula, tenir bona llengua**

tenir facilitat de paraula *SV*, ésser verbós, eloqüent, tenir molta facilitat per a parlar

Té facilitat de paraula, mai no es queda amb la boca oberta sense saber què dir / Et convencerà, perquè té molta facilitat de paraula (També s'usa amb els quantificadors *força, molt, etc.* en posició pronominal)

→ **tenir bona paraula, tenir bona llengua, tenir la paraula abundant, tenir la paraula fàcil, gastar facúndia, tenir molta retòrica, tenir la paraula prompta, de paraula prompta**

▷ **no saber-se treure les paraules de la boca** (ant.)

tenir la paraula abundant *SV*, ésser verbós, eloqüent, tenir molta facilitat per a parlar

Necessitem una persona que tingui la paraula abundant i poder de convicció / S'explica molt bé: és una dona de paraula abundant (També s'usa amb la forma *de paraula abundant*)

→ **tenir facilitat de paraula, tenir la paraula fàcil, de moltes paraules**

▷ **no saber-se treure les paraules de la boca** (ant.), **parlar com un llibre** (p.ext.)

tenir la paraula fàcil *SV*, ésser verbós, eloqüent, tenir molta facilitat per a parlar

Per ser venedor cal tenir la paraula fàcil / La Maria és una dona de paraula fàcil: convenç tothom amb la seva eloqüència (També s'usa amb la forma de *paraula fàcil*)

→ **tenir facilitat de paraula, tenir la paraula abundant, gastar facúndia, tenir molta retòrica, tenir la paraula prompta, de paraula prompta, tenir el tel de la llengua ben tallat**

tenir molta retòrica *SV*, tenir bella parleria i abundant (A-M)

Que parli ell, que té retòrica / Si no vigila el convencerà perquè té molta retòrica (També s'usa amb les formes *tenir retòrica* i *tenir una retòrica* en contextos emfàtics)

→ **gastar facúndia, tenir la paraula fàcil, tenir facilitat de paraula**

tenir un bec d'or *SV*, eloqüent / ésser un bon parlador (Fr, *)

Tot bon venedor ha de tenir un bec d'or

→ **tenir bon bec, ésser una boca d'or, tenir una boca d'or, saber manejar la llengua**

tenir una boca d'or *SV*, dit d'un bon orador o de qui diu coses encertades

L'acabarà convencent perquè té una boca d'or

→ **tenir un bec d'or, tenir bon bec, ésser una boca d'or, saber manejar la llengua**

ELUDIR

anar-se'n per la tangent *SV*, escapolir-se amb un subterfugi (EC)

No ha respost la meua pregunta perquè se n'ha anat per la tangent (També s'usa amb el verb *sortir*)

→ **fugir per la tangent, fugir d'estudi, sortir amb un ciri trencat**

fugir d'estudi *SV*, eludir una qüestió, un tema, que no interessa o del qual no es vol parlar / canviar de conversa per eludir un tema que no interessa (IEC, EC)

Quan li van preguntar quant li havia costat, va fugir d'estudi; no li deu convenir que ho sapiguen (R-M)

→ **fer l'orni, passar de llarg, anar-se'n per la tangent, fugir per la tangent, sortir amb un ciri trencat**

▷ **fer el distret** (p.ext.), **anar amb embuts** (p.ext.), **tornar la pilota a joc** (p.ext.), **prendre's** (alguna cosa) **a raons** (p.ext.), **sant Pere era bon home** (p.ext.), **fugida d'estudi** (p.ext.)

fugir de la crema *SV*, eludir un perill o una responsabilitat (R-M)

Havien de castigar tota la classe, però l'Andreu, que sempre fuig de la crema, ho sabia i no va comparèixer (R-M)

→ **aixecar el vol**

▷ **fugir del born** (p.ext.)

fugir per la tangent *SV*, escapolir-se amb alguna excusa o subterfugi (IEC)

No sabia què respondre'm i va fugir per la tangent parlant del temps que feia

→ **passar de llarg, anar-se'n per la tangent, fugir d'estudi**

▷ **no ficar-se en raons** (p.ext.)

girar la cara (a algú) *SV*, tombar la cara cap a l'altra banda per defugir la salutació d'algú, la seva escomesa (EC)

Giro la cara a la veïna perquè sempre diu mal de mi / Deu estar ofès: ahir vam topar-nos pel carrer i va girar-me la cara (*, EC)

→ **negar-li la cara** (a algú), **negar el bon dia** (a algú), **negar el salut** (a algú), **retirar la paraula** (a algú)

▷ **fugir** (d'algú) **com d'un empestat** (p.ext.)

negar-li la cara (a algú) *SV*, no voler saludar / negar la salutació (a algú) / enfadar-se amb algú i deixar de parlar-li, no voler-hi tractes (R-M, EC, *)

Està molt ofès amb el seu amic, però no sap negar-li la cara i continua saludant-lo (R-M)

→ **negar el bon dia** (a algú), **negar el salut** (a algú), **retirar la paraula** (a algú), **girar la cara** (a algú)

▷ **fugir** (d'algú) **com d'un empestat** (p.ext.)

passar de llarg *SV*, eludir una qüestió (R-M) *Quan li parlen del seu pare, sempre passa de llarg; no vol donar cap explicació* (R-M)

→ **fugir d'estudi, fugir per la tangent, passar de llis**

▷ **prendre's** (alguna cosa) **a raons** (p.ext.), **passar per ull** (p.ext.), **sant Pere era bon home** (p.ext.), **sortir amb un ciri trencat** (p.ext.)

passar de llis *SV*, eludir una qüestió (R-M)

Això que t'ha dit no ho pots deixar passar de llis; és massa important (R-M)

→ **passar de llarg**

▷ **prendre's** (alguna cosa) **a raons** (p.ext.)

sant Pere era bon home *O*, dit per a defugir una contesta (R-M)

Vols saber què en penso? Mira, sant Pere era bon home, jo no vull embolics (R-M)

→ **sense comentaris**

▷ **passar de llarg** (p.ext.), **fugir d'estudi** (p.ext.), **que el bombin** (p.ext.)

sortir amb un ciri trencat *SV*, desviar la conversa repentinament, encetant un assumpte diferent del que estaven tractant (A-M)

Estàvem parlant d'un tema que no li interessava i de sobte va sortir amb un ciri trencat (També s'usa amb els quantificadors *algun, cada*, etc. i amb la forma *sortir amb ciris trencats*)

→ **fugir d'estudi, anar-se'n per la tangent, trencar de conversa**

EMANCIPAR-SE

prendre el vol *SV*, emancipar-se, anar-se'n (R-M)

Als setze anys ja volia prendre el vol, però li van fer reconèixer que no tenia prou experiència (R-M)

→ **agafar ales**

EMBACINAR

aixecar la camisa (a algú) *SV*, enganyar algú abusant de la seva credulitat (IEC)

Aixecava la camisa als seus pares sempre que podia / Que no ho veus que pretenen aixecar-te la camisa! Sigues més espavilat (*, R-M)

→ **fer beure a galet** (algú), **portar** (algú) a dida

▷ **prendre el número** (a algú) (p.ext.), **fotre un gol a algú** (p.ext.)

fer beure a galet (algú) *SV*, enganyar algú abusant de la seva credulitat (IEC)

Amb aquesta teoria fan beure a galet a tothom / Que em voleu fer beure a galet? No us crec res de tot el que m'heu dit (*, R-M)

→ **aixecar la camisa** (a algú), **portar** (algú) a dida, **fregir-la** (a algú), **fer paparotes** (a algú), **donar paparotes** (a algú), **posar-li l'albarda** (a algú), **posar una capa de tonto** (a algú), **posar una capa de totxo** (a algú), **beure a popet**

▷ **beure a galet** (p.ext.)

pescar (algú) a l'encesa *SV*, enganyar algú amb falses grandeses / enganyar amb gran facilitat algú per la seva gran candidesa o curtor d'enteneniment (R-M, A-M)

Ja ha estafat a molts; els pesca a l'encesa; es presenta com un gran industrial, els promet ajuda, i, quan els té ben enlluernats i li han confiat el capital, desapareix (R-M)

→ **portar** (algú) **venut**, **portar** (algú) a dida, **ballar-li l'aigua als ulls** (a algú)

▷ **pintar-li la cigonya** (a algú) (p.ext.)

[Vallès (A-M)]

portar (algú) a dida *SV*, enganyar / enganyar algú abusant de la seva credulitat (R-M, *)

El van portar a dida i li van estafar tots els diners (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal)

→ **fer beure a galet** (algú), **aixecar la camisa** (a algú)

EMBALBIR-SE

travar-se-li la llengua (a algú) *O*, embalbir-se fins al punt de no poder parlar distintament (EC)

A mig discurs se li ha travat la llengua, però encara se n'ha sortit prou bé (També s'usa amb el verb entortolligar)

→ **lligar-se-li la llengua** (a algú)

▷ **trencar les paraules** (p.ext.), **tenir la llengua curta** (p.ext.)

EMBARÀS

■ **de penal** *SP*, expressió usada per a indicar que s'espera un fill abans de casar-se

Es van casar de penal; és a dir es van casar perquè ella s'havia quedat embarassada / Va tenir un fill de penal (També s'usa amb l'anglicisme *penalty*)

▷ **fer pasqua abans de Rams** (p.ext.)

fer Pasqua abans de Rams *SV*, esperar un fill abans de casar-se (IEC)

Si es casen precipitadament, no et pensis que han fet Pasqua abans de Rams; és que han d'anar-se'n a treballar a l'estranger i molt ben contractats / Diuen que en Joan és setmesó, però no és veritat. Els seus pares havien fet Pasqua abans de Rams (R-M, *)

▷ **esperar un fill** (p.ext.), **fer ballar els gegants abans de Corpus** (p.ext.), **de penal** (p.ext.), **anar a fira** (p.ext.)

EMBARASSADA

en estat *SP*, gestant / [estar] embarassada (R-M, IEC)

Aquella dona en estat, feu-la seure; deu estar cansada d'esperar-se dempeus (R-M)

→ **en estat interessant**, **esperar un fill**, **estar amb el ventre a les dents**

▷ **fer un ventre** (a algú) (inv.), **fer una criatura** (a algú) (inv.), **tenir faltes** (algú) (p.ext.)

■ **en estat de bona esperança** *SP*, expressió usada per a referir-se a una dona que està embarassada

La Joana desitja tenir un fill; donaria el que fos per trobar-se en estat de bona esperança

→ **en estat**, **en estat interessant**

en estat interessant *SP*, gestant / [estar] embarassada (R-M, IEC)

Diuen que la dona quan es troba en estat interessant acostuma a tenir desitjos i que cal complaure-la

→ **en estat**, **estar grossa**, **en estat de bona esperança**

esperar un fill *SV*, estar embarassada (EC)

La Maria espera un fill, està de vuit mesos / Esperen un nen (També s'usa amb els noms *criatura*, *nen*, etc.)

→ **estar grossa**, **en estat**

▷ **fer una criatura** (a algú) (inv.), **fer Pasqua abans de Rams** (p.ext.), **donar a llum** (algú) (p.ext.), **esperar l'hora** (p.ext.)

estar grossa *SV*, estar prenyada (IEC)

És un vestit que es posava quan estava grossa

→ **en estat interessant**, **esperar un fill**, **fer ventre**, **estar amb el ventre a les dents**

▷ **fer un ventre** (a algú) (inv.)

fer ventre *SV*, tenir el ventre gros per prenyat (EC)

La Maria ja fa ventre, està de cinc mesos / Pobra dona, set fills i ja torna a fer panxa! (També s'usa amb el nom *panxa*)

→ **estar grossa**, **estar amb el ventre a les dents**

- ▷ **fer un ventre** (a algú) (inv.), **femella plena** (p.ext.), **treure's el ventre** (p.ext.)
- tenir faltes** (algú) *SV*, no venir-li la regla a una dona / no venir-li la menstruació que li pertocaria (*, R-M)
- És possible que estigui embarassada perquè ha tingut faltes* (R-M)
- ▷ **en estat** (p.ext.)

EMBARBOLLAR-SE

parlar foradat *SV*, parlar sense to ni so, fora de raó (A-M)

Deixa de parlar foradat; pensa més les coses quan les dius / Aquest home no fa més que somiar, per això parla foradat, sense cap mena de fonament

→ **parlar a séc de paladar**

[Val. (A-M)]

EMBARBUSSAR-SE

lligar-se-li la llengua (a algú) *O*, parlar confusament, deixant les coses a mig dir, embullant-les, de manera que el que hom diu és amb prou feines intel·ligible / embarbussar-me, embarbussar-te, etc. (*, EC)

Se'm va lligar la llengua i no hi havia manera de dir res

→ **fer una explicació de gall dindi, travarse-li la llengua** (a algú)

- ▷ **fer embuts** (p.ext.), **haver-se empassat la llengua** (p.ext.), **no tenir llengua** (p.ext.), **no saber-se treure les paraules de la boca** (p.ext.), **trencar les paraules** (p.ext.), **tenir la llengua curta** (p.ext.)

EMBARGAR

tirar-se-li a sobre (a algú) *SV*, apropiarse / prendre a algú tot quant té (R-M, *)

El seu pare va deixar pendents molts pagaments i ara tothom se li tira a sobre (R-M)

- ▷ **prendre-li** (alguna cosa) **de les mans** (a algú) (p.ext.)

EMBOGIR

anar-se'n del cap *SV*, perdre algú les facultats mentals (R-M)

La seva malaltia fa que se'n vagi del cap fàcilment (R-M)

→ **perdre el cap, tornar-se-li aigua el cervell** (a algú)

beure's el cervell *SV*, perdre la raó (R-M)

Sembla que s'hagi begut el cervell; fa un disbarat darrere l'altre (S'usa normalment en formes perfectives) (R-M)

→ **perdre el cap, beure's el seny, perdre el senderi, perdre el seny, tocar-se de l'ala, tocar-se del bolet, trabucar-se-li l'enteniment** (a algú), **tornar-se-li aigua el cervell** (a algú)

- ▷ **girar-li el cervell** (a algú) (p.ext.)

beure's el seny *SV*, perdre la raó / fer insensateses, coses de boig (R-M, IEC)

Ha obrat tan insensatament, que no es diria sinó que s'ha begut el seny / Va començar a cridar i a fer gestos amenaçadors, semblava que s'hagués begut l'enteniment (S'usa normalment en formes perfectives i també amb el nom *enteniment*) (R-M, *)

→ **beure's el cervell, perdre el cap, perdre el senderi, perdre el seny, tocar-se de l'ala, tocar-se del bolet, trabucar-se-li l'enteniment** (a algú)

- ▷ **girar-li el cervell** (a algú) (p.ext.)

perdre el cap *SV*, no saber algú el que es fa / perdre el seny, enfollir-se, torbar-se mentalment (IEC, EC)

Del disgust d'haver-se-li mort un fill, aquesta pobra dona va perdre el cap / No entenc quines coses més estranyes fa; sembla que hagi perdut el cap (R-M)

→ **perdre el seny, perdre l'oremus, perdre el senderi, perdre la xaveta, tocar-se de l'ala, tocar-se del bolet, tocar campanes, anar-se'n del cap, beure's el cervell, beure's el seny, trabucar-se-li l'enteniment** (a algú)

- ▷ **girar-li el cervell** (a algú) (p.ext.)

perdre el senderi *SV*, enfollir / torbar-se mentalment (R-M, *)

El seu pare va perdre el senderi fa dos anys i el van haver d'ingressar en un hospital psiquiàtric / Al darrere d'aquesta noia, el pobre Joan ha perdut el senderi; ja no és el mateix (*, R-M)

→ **perdre el cap, perdre el seny, beure's el cervell, beure's el seny, tocar-se de l'ala, tocar-se del bolet, trabucar-se-li l'enteniment** (a algú)

- ▷ **girar-li el cervell** (a algú) (p.ext.)

perdre el seny *SV*, enfollir / torbar-se mentalment (R-M, *)

Va començar tenint petites manies, i de mica en mica ha anat perdent el seny; ara ja no sap ni qui és / En aquesta sala hi ha els malalts que han perdut l'enteniment, però que són pacífics; són com infants (També s'usa amb els noms *enteniment* i *raó*) (R-M)

→ **perdre el cap, perdre la xaveta, perdre el senderi, beure's el cervell, beure's el seny, tocar-se de l'ala, tocar-se del bolet, trabucar-se-li l'enteniment** (a algú), **eixir de seny**

- ▷ **girar-li el cervell** (a algú) (p.ext.)

tocar-se de l'ala *SV*, tornar-se boig, perdre l'enteniment (A-M)

A vegades diu unes coses que sembla que s'hagi tocat de l'ala; són incongruents (R-M)

→ **perdre el cap, perdre la xaveta, beure's el cervell, beure's el seny, perdre el senderi, perdre el seny, tocar-se del bolet, trabucar-se-li l'enteniment** (a algú)

- ▷ **estar tocat de l'ala** (p.ext.)

tocar-se del bolet *SV*, perdre la raó / tornar-se boig, perdre l'enteniment (R-M, A-M)

De tant de llegir ciència-ficció, s'ha tocat del bolet i li sembla veure ovnis pertot arreu (R-M)

→ **perdre el cap, beure's el cervell, beure's el seny, perdre el senderi, perdre el seny, tocar-se de l'ala, perdre la xaveta, trabucar-se-li l'enteniment** (a algú)

▷ **estar tocat del bolet** (p.ext.), **girar-li el cervell** (a algú) (p.ext.)

tornar-se-li aigua el cervell (a algú) *O*, (a algú) afluir-se-li l'enteniment (A-M)

Se li ha tornat aigua el cervell, ja no sap ni el que diu

→ **beure's el cervell, anar-se'n del cap**

trabucar-se-li l'enteniment (a algú) *O*, tornar boig, perdre l'ús de la raó (A-M)

Si continua treballant tant, encara se li trabucarà l'enteniment / No m'atabalis, que em trabuques l'enteniment / Ana Maria se li ha trabucut l'enteniment: només fa bogeries

→ **beure's el cervell, beure's el seny, perdre el cap, perdre el senderi, perdre el seny, tocar-se de l'ala, tocar-se del bolet**

EMBOGIT

estar fora de seny *SV*, no tenir el cap sa, haver perdut l'enteniment

Va matar la seva dona sense cap motiu aparent, estava fora de seny / Semblava fora de seny perquè estava en estat de xoc (També s'usa amb el verb *semblar*)

→ **estar com un llum, estar com un llum de carbuo, estar com un llum de ganxo, estar malament del cap, estar sonat, estar tocat de l'ala, estar tocat del bolet, estar tocat del cap, no estar en son seny, eixir de seny**

▷ **estar en bon seny** (ant.)

EMBOLICAR

fer cofisimofis *SV*, fer embolics, trucs, etc., en avinença (IEC)

Sempre fa cofisimofis fins que arriba a fer renyir la gent / Ja n'hi ha prou de fer cofisimofis; sembla que cerquem dificultats perquè sí (R-M)

→ **embolicar la troca**

▷ **fer cofisimofis** (v.f.), **ésser un mafiós** (p.ext.)

fer compares i comares *SV*, fer embolics, combinacions fraudulentcs (IEC)

Sempre fan compares i comares, i creen una gran confusió dins l'empresa

EMBORBOLLAR-SE

fer una explicació de gall dindi *SV*, parlar a sotragades (R-M)

Estava tan atabalat que em va fer una explicació de gall dindi; no vaig poder entendre res /

Sovint fa explicacions de gall dindi i ens quedem sense saber què diu (També s'usa amb la forma *fer explicacions de gall dindi*) (R-M)

→ **lligar-se-li la llengua** (a algú)

▷ **menjar-se les paraules** (p.ext.)

EMBORRATXAR-SE

agafar una merla *SV*, beure alcohol en excés
Va agafar una merla el dia de Sant Joan / Aquest ha agafat una bona merla (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal)

→ **aplegar un gat, agafar un gat, agafar puces, agafar un pet, agafar una bufa, agafar una mantellina, agafar una mona, agafar una paperina, agafar una pinya, agafar una pítima, agafar una sóflera**

● **agafar una mèltera** (Inca)

[Mall., Men. (A-M)]

aplegar un gat *SV*, embriagar-se / beure alcohol en excés (A-M, *)

Hi havia tanta beguda en aquella festa que vam aplegar un gat / Tenia ressaca perquè la nit anterior havia aplegat el gat (També s'usa amb la forma *aplegar el gat*)

→ **agafar un gat, agafar puces, agafar un pet, agafar una bufa, agafar una mantellina, agafar una mona, agafar una paperina, agafar una pinya, agafar una pítima, agafar una merla**

beure més que un clot d'arena *SV*, ésser un gran bevedor (EC)

Des que es va morir la seva dona beu més que un clot d'arena

→ **beure com un clot d'arena, ésser un clot d'arena** (algú)

▷ **beure més que una esponja** (p.ext.)

EMBRIAC

anar a la vela *SV*, estar embriac (IEC)

Tal com parlava, sense coherència, ja demostra que anava a la vela (R-M)

→ **estar gat, anar calent de cap, portar la biga, anar calent d'orelles, anar calent de cap, anar content**

▷ **agafar un gat** (p.ext.)

[Tarr. (A-M)]

anar calent d'orelles *SV*, haver begut massa, embriac (IEC)

Després d'un bon dinar sempre hi ha qui va calent d'orelles (R-M)

→ **anar calent de cap, estar gat, portar una mantellina, anar a la vela, anar content, borratxo com una sopa, estar pet, estar trompa, portar la biga, portar un gat, portar una mantellina, portar una pítima, tenir un gat**

▷ **agafar un gat** (p.ext.), **parlar llatí** (p.ext.)

anar calent de cap *SV*, estar embriac (R-M)

L'havien fet beure més del compte i anava ca-

lent de cap / Cada dos per tres va calent de cap; acabarà malament / L'ha acompanyat a casa perquè anava calent de cap (R-M, R-M, *)

→ **anar calent d'orelles, estar gat, anar a la vela, parlar llatí, anar a la vela, anar content, borratxo com una sopa, estar pet, estar trompa, portar la biga, portar un gat, portar una mantellina, portar una pítima, tenir un gat**

■ **anar content** SV, haver begut alcohol, estar embriac

Sempre que surto de marxa vaig content i, per això, l'endemà acostumo a tenir caparra / Només ha begut una copa de cava i ja està content (També s'usa amb el verb *estar*)

→ **estar gat, estar pet, anar a la vela, anar calent d'orelles, anar calent de cap, borratxo com una sopa, estar trompa, parlar castellà, portar la biga, portar un gat, portar una mantellina, portar una pítima, tenir un gat**

anar de mosques SV, estar embriac / anar ale-gret, estar begut (R-M, A-M)

No s'entén res del que diu; va de mosques i parla embarussat (R-M)

→ **portar una mantellina, anar a la vela, com una sopa, com un cep, dur-ne més al cap que als peus**

▷ **anar de mitges mosques** (p.ext.)

[Men. (A-M)]

borratxo com una sopa SA, completament e-bri (EC)

Està borratxo com una sopa / Va com una sopa / Després del sopar anava embriac com una sopa (També s'usa ometent l'adjectiu i amb la forma *embriac com una sopa*)

→ **gat com una sopa, fet una sopa, més gat que un cep, més gat que una sopa, anar calent d'orelles, anar calent de cap, anar content, estar gat, estar pet, estar trompa, parlar castellà, portar la biga, portar un gat, portar una mantellina**

▷ **fer tentines** (p.ext.)

■ **estar col·locat** (algú) SV, haver begut en excés *No li facis cas, ha begut massa i està col·locat / Va col·locat per culpa de l'alcohol* (També s'usa amb el verb *anar*)

→ **anar passat**

■ **estar com una cuba** SV, haver begut molt, estar molt embriac

No li facis gaire cas que ha begut molt de vi i està com una cuba

→ **estar pet, estar trompa, portar una turca** [cuba: mot no registrat a l'IEC]

estar gat SV, estar embriagat (IEC)

Cada divendres a la nit està gat, quin desastre! / Sempre que el veig, va gat (També s'usa amb el verb *anar*)

→ **fet una sopa, anar a la vela, anar calent d'orelles, estar pet, estar trompa, gat**

com una sopa, portar la biga, portar una mantellina, portar una pítima, portar-ne més al cap que als peus, anar content, anar calent de cap

▷ **agafar un gat** (p.ext.), **agafar una paperina** (p.ext.), **tenir bon vi** (p.ext.), **tenir el vi alegre** (p.ext.), **tenir el vi trist** (p.ext.), **tenir els alegrois** (p.ext.), **tenir mal vi** (p.ext.), **fer-li llumenetes els ulls** (a algú) (p.ext.), **parlar llatí** (p.ext.)

estar pet SV, estar e-bri, estar begut (EC)

De bon matí ja està pet / Ha begut massa i va pet (També s'usa amb el verb *anar*)

→ **estar gat, parlar llatí, portar-ne una de bona, anar content, anar calent d'orelles, anar calent de cap, borratxo com una sopa, estar trompa, parlar castellà, portar la biga, portar un gat, portar una mantellina, portar una pítima, portar un pet**

▷ **agafar un pet** (p.ext.), **fer esses** (p.ext.)

estar trompa SV, estar borratxo (R-M)

Tenia el bon costum de no conduir quan estava trompa / Tots tres anaven trompes i esvalotaven pel carrer (També s'usa amb el verb *anar*) (*, R-M)

→ **estar gat, portar la biga, portar-ne una de bona, anar calent de cap, anar content, borratxo com una sopa, estar pet, parlar llatí, portar un gat, portar una mantellina, portar una pítima, tenir un gat, portar una trompa, estar com una cuba**

▷ **agafar un gat** (p.ext.), **agafar una trompa** (p.ext.), **parlar castellà** (p.ext.)

fer-li llumenetes els ulls (a algú) O, brillar els ulls per efecte d'haver begut massa (A-M) *Sé que havia begut perquè li feien llumenetes els ulls*

▷ **estar gat** (p.ext.), **tenir bon vi** (p.ext.), **parlar llatí** (p.ext.), **pujar-li al cap** (a algú) (p.ext.)

fer-se-li tard abans d'hora (a algú) SV, estar embriac / haver begut alcohol en excés (A-M, *) *A en Josep, se li ha fet tard abans d'hora; té el cap ben tèrbol de tant beure*

→ **tocar el tabal de Roses**

[Penedès (A-M)]

fet una sopa SA, amb el cap espès a causa de la beguda / completament e-bri (R-M, EC)

No acostuma a beure alcohol i amb dues copes de conyac ja està fet una sopa

→ **borratxo com una sopa, gat com una sopa, més gat que una sopa, més gat que un cep, anar calent d'orelles, anar calent de cap, anar content, estar gat, estar pet, estar trompa, parlar castellà, portar la biga, portar un gat, parlar llatí**

gat com una sopa SA, molt embriac (A-M)

Va beure fins a acabar gat com una sopa: no es podia tenir dret (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ fet una sopa, més gat que una sopa, borratxo com una sopa, estar gat, més gat que un cep, anar calent d'orelles, anar calent de cap, anar content, estar pet, estar trompa, parlar castellà, parlar llatí, portar la biga, portar un gat, portar una pítima

més gat que un cep SA, molt embriagat (A-M)

És va veure més de mitja ampolla de vi i anava més gat que un cep

→ gat com una sopa, més gat que una sopa, borratxo com una sopa, fet una sopa, anar calent d'orelles, anar calent de cap, anar content, estar gat, estar pet, estar trompa, parlar castellà, parlar llatí, portar la biga, portar un gat, portar una mantellina

més gat que una sopa SA, molt embriac (A-M)

Ja li vaig dir que no barrejés licors, però no em va fer cas. Va acabar més gat que una sopa i el vam haver de portar a casa

→ fet una sopa, més gat que un cep, gat com una sopa, borratxo com una sopa, anar calent d'orelles, anar calent de cap, anar content, estar gat, estar pet, estar trompa, parlar castellà, parlar llatí, portar la biga, portar un gat, portar una mantellina

parlar castellà SV, estar embriac i parlar / estar embriac (Fr, A-M)

Va acabar la festa parlant castellà

→ parlar llatí, anar content, borratxo com una sopa, estar pet, portar un gat

▷ parlar en castellà (v.f.)

parlar llatí SV, estar embriac i parlar / estar embriac (Fr, A-M)

Mireu-lo, sempre que va al bar surt parlant llatí

→ parlar castellà, fet una sopa, anar calent de cap, portar-ne més al cap que als peus, estar pet

▷ fer-li llumenetes els ulls (a algú) (p.ext.)

portar la biga SV, estar embriagat (IEC)

Massa sovint el veiem anar carrer amunt portant la biga i que gairebé ni s'aguanta dret (R-M)

→ estar gat, portar una pítima, anar a la vela, portar-ne una de bona, estar trompa, portar un gat, portar una mantellina, portar-ne més al cap que als peus, anar calent d'orelles, anar calent de cap, anar content, borratxo com una sopa

▷ agafar un gat (p.ext.), parlar llatí (p.ext.)

portar-ne més al cap que als peus SV, embriac / haver begut molt, estar molt embriac (Fr, *)

No facis cas del que diu, en porta més al cap que als peus; ja es veu que ha begut massa / Vigila que no faci cap bestiesa perquè ja en duu més al cap que als peus (També s'usa amb el verb *dur*)

→ estar gat, parlar llatí, portar una pítima, portar la biga, portar un gat, portar una mantellina, anar calent d'orelles, anar calent de cap, anar content, borratxo com una sopa, estar pet, estar trompa

▷ agafar un gat (p.ext.)

■ **portar-ne una de bona** SV, haver begut molt, estar molt embriac

Després del sopar, com que havia begut vi, en portava una de bona / Val més que se'n vagi a dormir d'hora perquè en duu una de bona (També s'usa amb el verb *dur*)

→ estar pet, estar trompa, portar la biga, portar un gat, portar una mantellina, portar una pítima, portar-ne més al cap que als peus, anar calent d'orelles, anar calent de cap, anar content, borratxo com una sopa, estar gat, estar trompa

portar un gat SV, estar embriac / haver begut alcohol en excés (A-M, *)

El dia de cap d'any portava un gat que déu n'hi do; no s'aguantava dret / El van haver d'acompanyar a casa perquè portava un bon gat (També s'usa amb el verb *dur* i amb el modificador *bon* en posició pronominal)

→ tenir un gat, portar-ne una de bona, portar la biga, portar una mantellina, portar una pítima, portar-ne més al cap que als peus, anar calent d'orelles, anar calent de cap, anar content, borratxo com una sopa, estar gat, estar pet, estar trompa

■ **portar un pet** SV, estar en un estat d'embriaguesa

El dia de cap d'any portava un pet que no s'aguantava dret / Durant la festa de l'aniversari de la Marta, ell duia un bon pet (També s'usa amb el verb *dur* i amb el modificador *bon* en posició pronominal)

→ portar una turca, portar una merda, portar una trompa, portar una mona, estar pet

▷ agafar un pet (p.ext.), fer tentines (p.ext.)

portar una mantellina SV, estar ebri (IEC)

Aquell dia portava una mantellina que no sabia on posava els peus i es va entrebançar en sortir de la taverna (R-M)

→ estar gat, portar la biga, anar calent d'orelles, portar una pítima, portar-ne una de bona, portar un gat, portar-ne més al cap que als peus, anar calent de cap, anar content, borratxo com una sopa, estar pet, estar trompa

▷ agafar una mantellina (p.ext.)

■ **portar una merda** SV, trobar-se en un estat d'embriaguesa

Porto una merda a sobre que no sé pas com arribaré a casa / No va voler conduir perquè era conscient que duia una bona merda (També s'usa amb el verb *dur* i amb el modificador *bon* en posició pronominal)

- **portar un pet, portar una turca, portar una trompa, portar una mona**
- ▷ **agafar una merda** (p.ext.), **fer esses** (p.ext.)
- **portar una mona** SV, estar en un estat d'embraguesa
La Marta porta una mona! Ja va per la tercera copa de cava / Portava una bona mona i només feia que dir ximpleries (També s'usa amb el verb *dur* i amb el modificador *bon* en posició prenominal)
 → **portar un pet, portar una merda, portar una trompa, portar una turca**
- portar una pítima** SV, estar molt embriac (A-M)
Porta una pítima que si no l'acompanyen a casa es perdrà pel camí / A mig sopar, ja portava una bona pítima (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal)
 → **portar una mantellina, portar la biga, portar-ne més al cap que als peus, portar-ne una de bona, estar gat, portar un gat, anar calent d'orelles, anar calent de cap, anar content, borratxo com una sopa, estar pet, estar trompa**
- ▷ **agafar una pítima** (p.ext.), **parlar castella** (p.ext.)
- **portar una trompa** SV, trobar-se en un estat d'embraguesa
Aquell dia havia begut tant que portava una trompa que Déu n'hi do / Se'l va trobar a les cinc de la tarda i duia una bona trompa (També s'usa amb el verb *dur* i amb el modificador *bon* en posició prenominal)
 → **portar un pet, portar una turca, portar una merda, portar una mona, estar trompa**
- ▷ **agafar una trompa** (p.ext.)
- **portar una turca** SV, trobar-se en un estat d'embraguesa
Cada cap de setmana quan el veig porta una turca que es nota que li agrada massa això de beure / Duia una turca, que feia patir tothom! (També s'usa amb el verb *dur* i amb el modificador *bon* en posició prenominal)
 → **portar un pet, portar una merda, portar una trompa, portar una mona, estar com una cuba**
- ▷ **agafar una turca** (p.ext.)
- tenir bon vi** SV, comportar-se pacíficament, tenir bon humor, etc., quan s'està embriac (IEC)
Beu massa, però, per sort, té bon vi, i tot ho acaba cantant i fent gresca (R-M)
 → **tenir el vi alegre**
- ▷ **tenir mal vi** (ant.), **tenir el vi dolent** (ant.), **tenir el vi trist** (ant.), **fer-li llumetes els ulls** (a algú) (p.ext.)
- tenir el vi alegre** SV, posar-se alegre quan s'està embriac (R-M)
Almenys aquest home té el vi alegre i no dona cap espectacle llastimós quan s'embriga /
- Encara bo que té el vi alegre; altrament la seva dona patiria molt* (R-M)
- **tenir bon vi**
- ▷ **tenir el vi trist** (ant.), **tenir mal vi** (ant.), **tenir el vi dolent** (ant.), **estar gat** (p.ext.), **tenir els alegrois** (p.ext.)
- tenir el vi dolent** SV, estar malhumorat o irritable després de beure molt de vi
Quan beu es torna agressiu, té el vi dolent
 → **tenir mal vi**
- ▷ **tenir bon vi** (ant.), **tenir el vi alegre** (ant.), **tenir el vi trist** (p.ext.)
- tenir el vi trist** SV, posar-se trist quan s'està embriac (R-M)
Ha begut i té el vi trist / Té el vi molt trist; quan beu sempre acaba plorant i parlant de les seves penes (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival)
 ▷ **tenir el vi alegre** (ant.), **tenir bon vi** (ant.), **tenir els alegrois** (ant.), **tenir mal vi** (p.ext.), **tenir el vi dolent** (p.ext.), **estar gat** (p.ext.)
- tenir els alegrois** SV, estar un poc begut (IEC)
Ben segur que ha begut massa i ara té els alegrois (R-M)
 → **anar de mitges mosques**
- ▷ **tenir el vi trist** (ant.), **tenir mal vi** (ant.), **estar gat** (p.ext.), **tenir el vi alegre** (p.ext.)
- tenir mal vi** SV, produir efectes violents l'embraguesa / ésser provocatiu, busca-raons, etc., quan s'està embriac / tenir mal humor, comportar-se agressivament, etc., quan està embriac (R-M, IEC, EC)
Quan està embriac, no el provoquis perquè té mal vi i et pot donar un disgust (R-M)
 → **tenir el vi dolent**
- ▷ **tenir bon vi** (ant.), **tenir el vi alegre** (ant.), **tenir els alegrois** (ant.), **tenir el vi trist** (p.ext.), **estar gat** (p.ext.)
- tenir un gat** SV, estar embriac (IEC)
Avui hi ha hagut festa i ara té un gat que no s'aguanta dret (També s'usa amb la forma *tenir el gat*)
 → **portar un gat, anar calent d'orelles, anar calent de cap, anar content, borratxo com una sopa, estar gat, estar pet, estar trompa, portar la biga, portar una mantellina, portar una pítima**
- ▷ **agafar un gat** (p.ext.), **agafar un moix** (p.ext.)
- tocar el tabal de Roses** SV, estar embriac (A-M)
Ha begut tant que tocarà el tabal de Roses
 → **fer-se-li tard abans d'hora** (a algú)
 [Emp. (A-M)]
- EMBRIAGAR-SE**
- agafar puces** SV, emborratxar-se / beure alcohol en excés (A-M, *)
Ahir va agafar puces i avui està encaparrat
 → **agafar una mona, aplegar un gat, agafar**

un gat, agafar una bufa, agafar una mantellina, agafar una paperina, agafar una pinya, agafar una pítima, agafar una trompa, agafar una turca, agafar unes bones mosques, fer marrinx, agafar una merla

agafar un gat *SV*, beure alcohol en excés (R-M)

Si continues bevent, agafaràs un gat (També s'usa amb la forma *agafar el gat*) (EC)

→ **agafar una mantellina, agafar una mona, agafar una pítima, pujar-li al cap** (a algú), **agafar una paperina, agafar una pinya, agafar una turca, aplegar un gat, agafar puces, agafar un pet, agafar una bufa, agafar una merda, agafar una trompa**

▷ **estar gat** (p.ext.), **tenir un gat** (p.ext.), **aixecar el colze** (p.ext.), **anar calent d'orelles** (p.ext.), **anar a la vela** (p.ext.), **estar trompa** (p.ext.), **portar-ne més al cap que als peus** (p.ext.), **portar la biga** (p.ext.)

● **agafar un moix** (Mall., Men.)

agafar un moix *SV*, emborratxar-se / engatar-se / beure alcohol en excés (A-M, R, *)

Va beure molt de vi i va agafar un moix

→ **agafar un gat, agafar una mona, agafar una mantellina**

▷ **agafar una moixa** (v.f.), **estar gat** (p.ext.), **tenir un gat** (p.ext.), **aixecar el colze** (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

■ **agafar un pet** *SV*, tornar-se embriac en una ocasió determinada

Va barrejar vi i cervesa i va agafar un pet que el van haver d'acompanyar a casa

→ **agafar un gat, agafar una pinya, agafar una merda, aplegar un gat, agafar puces, agafar una bufa, agafar una mantellina, agafar una mona, agafar una paperina, agafar una pinya, agafar una pítima, agafar una trompa, agafar una turca, fer marrinx**

▷ **estar pet** (p.ext.), **portar un pet** (p.ext.)

agafar una bufa *SV*, tornar-se embriac en una ocasió determinada

Per Sant Joan vaig agafar una bufa que no sabia ni com em deia

→ **agafar un gat, agafar un pet, aplegar un gat, agafar puces, agafar una mantellina, agafar una bufa, agafar una mona, agafar una paperina, agafar una pinya, agafar una pítima, agafar una trompa, agafar una turca, agafar unes bones mosques, fer marrinx**

agafar una mantellina *SV*, beure alcohol en excés (R-M)

Cada nit agafa una mantellina a la taverna que ni s'aguanta dret (També s'usa amb la forma *agafar la mantellina*)

→ **agafar un gat, fer marrinx, aplegar un**

gat, agafar puces, agafar un pet, agafar una bufa, agafar una mona, agafar una paperina, agafar una pinya, agafar una pítima, agafar una trompa, agafar una turca, agafar unes bones mosques, fer marrinx

▷ **portar una mantellina** (p.ext.)

■ **agafar una merda** *SV*, tornar-se embriac en una ocasió determinada

Per cap d'any va agafar una merda que encara li dura. No pot beure tant

→ **agafar un pet, agafar un gat, agafar una bufa, agafar una mona, agafar una turca, agafar una trompa, agafar una sollera**

▷ **portar una merda** (p.ext.)

agafar una mona *SV*, beure alcohol en excés (R-M)

El meu germà va agafar una mona tan forta que gairebé va patir un coma etílic (També s'usa amb la forma *agafar la mona*)

→ **agafar un gat, aplegar un gat, agafar puces, agafar un pet, agafar una bufa, agafar una mantellina, agafar una paperina, agafar una pinya, agafar una pítima, agafar una trompa, agafar una turca, agafar unes bones mosques, fer marrinx, agafar una merla**

agafar una paperina *SV*, beure alcohol en excés (R-M)

Vaig agafar una paperina que gairebé no veia qui tenia al davant (També s'usa amb la forma *agafar la paperina*)

→ **agafar un gat, aplegar un gat, agafar puces, agafar un pet, agafar una bufa, agafar una mantellina, agafar una mona, agafar una pinya, agafar una pítima, agafar una trompa, agafar una turca, agafar unes bones mosques, fer marrinx, agafar una merla**

▷ **estar gat** (p.ext.)

agafar una pinya *SV*, embriagar-se / beure alcohol en excés (IEC, *)

En Miquel cada dia agafa una pinya; és preocupant la seva addicció a la beguda (També s'usa amb la forma *agafar la pinya*)

→ **agafar un gat, aplegar un gat, agafar puces, agafar un pet, agafar una bufa, agafar una mantellina, agafar una mona, agafar una paperina, agafar una pítima, agafar una trompa, agafar una turca, agafar unes bones mosques, fer marrinx, agafar una merla**

agafar una pítima *SV*, beure més del compte / beure alcohol en excés (Fr, *)

Ha agafat una pítima que no s'aguanta dret / L'altre dia va agafar una pítima que el van haver d'acompanyar a casa (IEC, *)

→ **agafar una mona, agafar un gat, aplegar un gat, agafar puces, agafar un pet, aga-**

far una bufa, agafar una mantellina, agafar una paperina, agafar una pinya, agafar una trompa, agafar una turca, agafar unes bones mosques, fer marrinxa, agafar una merla

▷ portar una pítima (p.ext.)

agafar una sóhlera *SV*, engatar-se / beure alcohol en excés (R, *)

Aquest és molt bevedor. Anit passada va agafar una sóhlera!

→ agafar una merla, agafar una merda

agafar una trompa *SV*, beure alcohol en excés

Va agafar una trompa fenomenal (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (EC)

→ agafar puces, agafar un gat, agafar un pet, agafar una bufa, agafar una mantellina, agafar una merda, agafar una mona, agafar una paperina, agafar una pinya, agafar una pítima, agafar una turca, agafar unes bones mosques, fer marrinxa

▷ portar una trompa (p.ext.), estar trompa (p.ext.)

agafar una turca *SV*, emborratxar-se / beure alcohol en excés (R-M, *)

El dia de l'estrena ho volgué celebrar i va agafar una turca que el va tenir un dia dormint (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal i amb la forma *agafar la turca*) (R-M)

→ agafar un gat, agafar puces, agafar un pet, agafar una bufa, agafar una mantellina, agafar una merda, agafar una mona, agafar una paperina, agafar una pinya, agafar una pítima, agafar una trompa, agafar unes bones mosques, fer marrinxa

▷ portar una turca (p.ext.)

agafar unes bones mosques *SV*, agafar una borratxera (A-M)

Sempre que va en es bar agafa unes bones mosques

→ agafar puces, agafar un gat, agafar un pet, agafar una bufa, agafar una mantellina, agafar una mona, agafar una paperina, agafar una pinya, agafar una pítima, agafar una trompa, agafar una turca, fer marrinxa

[Men. (A-M)]

aixecar el colze *SV*, beure vi en excés / beure molt de vi (Fr, IEC)

Sempre que va al bar aixeca el colze i després es penedeix d'haver begut tant (També s'usa amb el verb *alçar*)

▷ agafar un gat (p.ext.), agafar un moix (p.ext.), ésser un colador (algú) (p.ext.)

beure com un clot d'arena *SV*, beure excessivament (A-M)

Quan surt amb els vells amics de l'institut beu com un clot d'arena

→ beure més que un clot d'arena, ésser un clot d'arena (algú)

donar-se a la beguda *SV*, tenir o agafar l'hàbit de beure alcohol en excés

No recordava si la seva dona el va deixar perquè s'havia donat a la beguda o si s'havia donat a la beguda perquè la seva dona el va abandonar / De jove, ja s'havia lliurat a la beguda (També s'usa amb el verb *lliurar*)

fer marrinxa *SV*, beure excessivament, emborratxar-se (EC)

Li encanta fer marrinxa per cap d'any

→ agafar un gat, agafar puces, agafar una bufa, agafar una mantellina, agafar una mona, agafar una paperina, agafar una pinya, agafar una pítima, agafar una trompa, agafar una turca, agafar unes bones mosques

pujar-li al cap (a algú) *SV*, produir perturbacions a l'organisme els vapors forts de les begudes alcohòliques, del tabac, etc. (A-M)

El vi li ha pujat al cap (Fr)

→ agafar un gat

▷ fer-li llumenets els ulls (a algú) (p.ext.), rodament de cap (p.ext.)

EMBROLLAR

confondre les espècies *SV*, embrollar els afers (IEC)

Aclareix tot el que acabes de dir; no confonguem les espècies, que després no ens entendriem (R-M)

→ embolicar la troca, embolicar el marro

EMBRUIXAMENT

mal donat *SN*, malaltia atribuïda per la superstició a arts de bruixeria / nom popular per embuixament (R-M, Fr)

Antigament, la gent inculca creia que les malalties de decadiment, com són la tuberculosi i l'anèmia, eren un mal donat, un art de bruixeria (R-M)

▷ mal d'ull (p.ext.), màgia negra (p.ext.)

EMBULLADÍS

llengua de pedaç *SN*, llengua baldufenca, que parla embullat, com la dels infants molt petits / ho diuen d'un que xerra malament, amb pronunciació incorrecta (A-M, R)

Té una llengua de pedaç, no l'entenen quan xerra

▷ fer embuts (p.ext.), parlar en xinès (p.ext.), parlar en grec (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

EMETENT

■ a l'aire *SP*, expressió usada per a indicar que en aquests moments s'està produint una emissió televisiva o radiofònica

Cinc minuts i estem a l'aire; falta molt poquet

perquè comencem la retransmissió del programa en directe (S'usa normalment amb els verbs *estar*, *sortir*, etc.)

→ **en antena**

▷ **en directe** (p.ext.)

en antena *SP*, dit del programa que s'està transmetent / expressió usada per a indicar que en aquests moments s'està produint una emissió televisiva o radiofònica (T, *)

Vinga, que d'aquí a deu segons estarem en antena (S'usa normalment amb els verbs *estar*, *posar*, *sortir*, etc.)

→ **a l'aire**

▷ **en directe** (p.ext.)

ÈMFASI

bo i SA, anteposat a un adjectiu, adverbi o gerundi, serveix per a emfasitzar-lo / emfasitza un gerundi, un participi, un adverbi (IEC, R-M) *El va tirar a l'aigua bo i vestit / Treballaven bo i cantant / La vaig trobar bo i dormint* (S'usa seguida d'un adjectiu o d'un gerundi) (R-M, EC, *)

▷ **tot i** (p.ext.)

què us diré *O*, frase que en una narració lliga emfàticament el que s'ha explicat amb el que segueix (IEC)

I la donzella va ser rescatada del castell pel cavaller. Què us diré? Es van casar i van viure molt feliços / El seu petó féu que la Blanca-neus despertés. I què me'n direu? A partir d'allà van ser feliços (Només s'usa en futur d'indicatiu)

EMIGRAR

tindre la roba en lo Grau *SV*, estar a punt d'anar-se'n, d'emigrar (A-M)

Ja tinc la roba en lo Grau. Tot a punt per marxar

▷ **tenir un peu a l'estrep** (p.ext.), **a punt de marxa** (p.ext.), **amb un peu enlaire** (p.ext.), **fer les maletes** (p.ext.)

[Val. (A-M)]

EMINÈNCIA

cap d'ala *SN*, que excel·leix en el seu ram (IEC) *En el camp de l'arqueologia és un cap d'ala; ha fet uns descobriments importantíssims* (R-M)

→ **cap de brot, fora de sèrie, ésser un as** (algú)

cap de brot *SN*, el millor de la seva espècie, el més eminent (IEC)

És cap de brot en les ciències químiques; fins fou proposat per al premi Nobel / És un bon escriptor, digne de figurar entre els caps de brot de la literatura (R-M)

→ **cap d'ala, fora de sèrie, ésser un as** (algú)

EMMARIDAR-SE

prendre marit *SV*, casar-se / una dona, casar-se amb un home (R-M, *)

La noia no volia prendre marit en aquell mateix poble on s'havia desfet el seu primer prometge (R-M)

→ **prendre estat, unir-se en matrimoni**

▷ **prendre muller** (inv.)

EMMETZINAR

donar la bola (a algú) *SV*, emmetzinar un gos (R-M)

Hi ha molts gossos vagabunds i en algunes contrades han optat per donar-los la bola perquè són un veritable perill (R-M)

EMMIRALLAR-SE

consultar el mirall *SV*, mirar-se al mirall (IEC) *Cada matí consulta el mirall una bona estona abans de sortir de casa*

▷ **fer la toaleta** (p.ext.), **compondre's com un monyo de novençana** (p.ext.)

EMMORENIR-SE

■ **posar-se negre** *SV*, esdevenir morè com a conseqüència d'haver pres el sol

Cada estiu aprofita les vacances per posar-se negre / Com que cada diumenge va anar a la platja, al final de l'estiu s'havia posat ben negre (També s'usa amb la forma *posar-se ben negre*)

▷ **estar negre** (p.ext.), **prendre el sol** (p.ext.)

EMMUDIR

1. (v. tr.) fer callar

posar (algú) **a la muda** *SV*, fer callar algú en la discussió (A-M)

Quan discuteix sempre aconsegueix posar la gent a la muda / L'ha posat a la muda perquè ja estava cansat de sentir raons sense fonaments

→ **tancar la boca** (a algú)

▷ **posar** (algú) **en raons** (ant.)

[Ripoll (A-M)]

posar-li palla a l'esquella (a algú) *SV*, fer callar algú deixant-lo sense saber què respondre (A-M)

Aquella persona tan ponderada li posà palla a l'esquella. No sabia què dir (R-M)

→ **tancar la boca** (a algú)

Quan va començar a criticar la gent del país, aviat li van posar palla a l'esquella i va haver de callar perquè no sabé què contestar (R-M)

→ **tancar la boca** (a algú), **tapar la boca** (a algú)

retirar la paraula (a algú) *SV*, llevar el permís per a parlar en una reunió (A-M)

Com que no deia més que ximpleries li van retirar la paraula / Al ple, van retirar la paraula al cap de l'oposició perquè va començar a difamar tots els regidors

tallar la paraula (a algú) *SV*, interrompre / fer callar algú de manera incontestable (R-M, *)

Va tallar la paraula al conferenciant per exposar el seu punt de vista sobre la qüestió que tractaven / Quan li tallen la paraula ja no sap reprendre el tema / Quan ell comença a parlar, no hi ha manera de tallar-li la paraula (*, R-M, R-M)

→ **tallar** (algú) **en sec**

tancar la boca (a algú) *SV*, impedir a algú de parlar (EC)

Va tancar la boca al testimoni perquè no el delatés / Estava disposat a confessar-ho tot; però la por que el castiguessin li va tancar la boca / Amb un cop de puny, li va cloure la boca (També s'usa amb el verb *cloure*) (*, R-M, *)

→ **posar** (algú) **a la muda, tallar** (algú) **en sec**

▷ **tancar el bec** (inv.), **posar-li palla a l'esquella** (a algú) (p.ext.)

tapar la boca (a algú) *SV*, fer que hom calli / obligar algú a callar, sia per convicció, sia per força (R-M, EC)

Amb aquell comentari va tapar la boca dels qui el criticaven / Aquella resposta tan ponderada li tapà la boca. No sabia què dir (*, R-M)

→ **tancar la boca** (a algú), **posar-li palla a l'esquella** (a algú)

2. (v. intr.) esdevenir mut

no poder piular *SV*, no poder a penes parlar per un impediment físic (IEC)

Va tenir un accident i de resultes d'això no va poder piular. Afortunadament, l'emudiment va ser transitori

→ **perdre la paraula, perdre la veu**

perdre la paraula *SV*, deixar de parlar (R-M)

De ben petit va perdre la paraula, de resultes d'un accident (R-M)

→ **quedar sense paraula, perdre la veu, no poder piular**

perdre la veu *SV*, quedar-se sense poder parlar / restar afònic o deixar de tenir veu per a cantar (R-M, EC)

L'espant li va fer perdre la veu; per més que volia cridar no ho aconseguia / Davant l'estranya aparició va perdre la veu / La soprano va perdre la veu durant dos mesos (R-M, R-M, *)

→ **perdre la paraula, no poder piular**

▷ **enfosquir-se-li la veu** (a algú) (p.ext.), **trencar-se-li la veu** (a algú) (p.ext.)

3. (v. intr.) restar sense dir un mot

quedar tallat *SV*, emmudir / restar algú callat per timidesa, cohibició o a causa d'una sorpresa, etc. (Fr)

En sentir allò vaig quedar tallat i no vaig poder ni dir paraula / En veure aquella escena va quedar ben tallat i se'n va anar corrents (També s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (Fr, *)

▷ **haver perdut la llengua** (p.ext.), **restar amb la paraula a la boca** (p.ext.)

tancar el bec *SV*, (fer) silenci / abstenir-se de parlar (Fr, *)

Tanca el bec! Ja t'he sentit prou! / No tenia arguments per rebatre aquella decisió i va tancar el bec

→ **acopar el bec, no desplegar els llavis, no dir mot, no dir ni mu, no dir ni piu, no obrir boca, posar-se un glop d'aigua dins sa boca**

▷ **obrir la boca** (ant.), **tancar la boca** (a algú) (inv.)

EMMUDIT

quedar sense paraula *SV*, no poder dir res (R-M)

Per una estranya reacció que ni els metges s'expliquen es quedà sense paraula sobtadament / De resultes de l'accident va quedar dos dies sense paraula (També s'usa amb els verbs *restar, romandre*, etc.) (R-M)

→ **perdre la paraula**

▷ **perdre els mistos** (p.ext.), **no saber què dir** (p.ext.)

EMOCIONAR

ablanir (algú) **com la cera** *SV*, causar emoció; produir una gran impressió, amb tendència al plor; despertar un viu sentiment de compassió *Les pel·lícules dramàtiques l'ablaneixen com la cera* (Només s'usa amb el complement en forma pronominal)

→ **tocar el cor** (a algú), **arribar-li a l'ànima** (a algú), **arribar-li al cor** (a algú)

tocar el cor (a algú) *SV*, commoure / emocionar vivament (R-M, *)

Les seves paraules toquen el cor a tots els qui l'escoltaven / Les paraules del vell li van tocar el cor i va procurar ajudar-lo tant com li fou possible (R-M)

→ **arribar-li a l'ànima** (a algú), **arribar-li al cor** (a algú), **trencar el cor** (a algú), **tocar el punt sensible** (a algú), **ablanir** (algú) **com la cera, parlar al cor, parlar a l'ànima**

▷ **no cabre-li el cor al pit** (a algú) (p.ext.)

tocar la corda sensible (a algú) *SV*, tocar, a algú, el punt que pot obrar més vivament sobre ell / atacar (una persona o una cosa) pel punt més dèbil o més sensible (IEC, EC)

Un documental destinat a tocar la corda sensible dels telespectadors / Quan li parlen dels infants deseparats, li toquen la corda sensible i els ho donaria tot / Amb aquella fotografia que em va ensenyar em va tocar la corda sensible i em vaig posar a plorar (*, R-M, *)

→ **tocar el punt sensible** (a algú), **tocar la fibra sensible** (a algú)

▷ **tocar el voraviu** (a algú) (p.ext.)

■ **tocar la fibra sensible** (a algú) *SV*, commoure, emocionar, vivament

Un homenatge fet per a tocar la fibra sensible / Aquesta pel·lícula m'ha tocat la fibra sensible, perquè parlava d'una malaltia que jo vaig tenir
→ **arribar-li al cor** (a algú), **arribar-li a l'ànima** (a algú), **tocar el punt sensible** (a algú)

▷ **de llàgrima fàcil** (p.ext.)

trencar el cor (a algú) *SV*, produir una gran impressió de dolor, amb tendència al plor, despertar un viu sentiment de compassió (EC)
Hi havia escenes a l'obra que trencaven el cor / Aquella escena trista li ha trencat el cor / Quan vaig sentir les notícies relatives a l'accident se'm va trencar el cor (També s'usa amb els verbs *partir i rompre*) (R-M, EC, *)
→ **tocar el cor** (a algú), **fer plorar les pedres**
▷ **rosegar-li el cor** (a algú) (p.ext.)

EMOCIONAR-SE

enaiguar-se-li els ulls (a algú) *O*, omplir-se de llàgrimes (EC)

Quan li vam donar el regal se li enaiguaren els ulls d'emoció

→ **entelar-se-li els ulls** (a algú), **negar-se-li els ulls** (a algú)

■ **entelar-se-li els ulls** (a algú) *O*, omplir-se-li els ulls de llàgrimes a algú per una forta emoció
En l'homenatge se li van entelar els ulls

→ **negar-se-li els ulls** (a algú), **enaiguar-se-li els ulls** (a algú)

fer-li un salt el cor (a algú) *O*, sofrir una forta emoció sobtada (IEC)

Quan ha sabut que li havia tocat la loteria, el cor li ha fet un salt

→ **perdre l'alè, fer un bot**

▷ **bategar-li el cor** (a algú) (p.ext.), **no cabre-li el cor al pit** (a algú) (p.ext.)

fer-se-li un nus a la gola (a algú) *O*, (algú) sentir com un impediment a la gola que el priva de parlar, d'empassar-se el menjar (IEC)

Se li va fer un nus a la gola que li impedí de donar les gràcies per l'homenatge

→ **nuar-se-li la gola** (a algú), **perdre l'alè**
▷ **tenir un nus a la gola** (p.ext.), **sentir un nus a la gola** (p.ext.)

negar-se-li els ulls (a algú) *O*, llagrimejar / omplir-se-li els ulls de llàgrimes a algú per una forta emoció (R-M, *)

S'emociona fàcilment; per qualsevol cosa se li neguen els ulls / Quan li vam donar el regal se li negaren els ulls de llàgrimes (R-M, *)

→ **entelar-se-li els ulls** (a algú), **enaiguar-se-li els ulls** (a algú)

nuar-se-li la gola (a algú) *O*, fer-se un nus a la gola / algú, sentir com un impediment a la gola que el priva de parlar, a causa de l'emoció (IEC, *)

D'emoció, se'm nuà la gola / Quan va conèixer la situació dramàtica de Somàlia se li va nuar la gola (EC, *)

→ **perdre l'alè, nuar-se-li el cor** (a algú), **fer-se-li un nus a la gola** (a algú)

▷ **tenir un nus a la gola** (p.ext.), **sentir un nus a la gola** (p.ext.)

perdre l'alè *SV*, restar gairebé sense poder respirar com a resultat d'un esforç violent, d'una forta emoció, etc. (IEC)

Quan li han comunicat la bona notícia ha perdut l'alè, no sabia com reaccionar

→ **nuar-se-li la gola** (a algú), **fer-li un salt el cor** (a algú), **fer-se-li un nus a la gola** (a algú), **tenir un nus a la gola**, **sentir un nus a la gola**

posar-se-li la pell de gallina (a algú) *O*, emocionar-se / ésser colpit d'emoció (Fr, *)

Se li posa la pell de gallina quan veu el seu fill cantar

EMOCIONAT

bategar-li el cor (a algú) *O*, estar algú molt emocionat per l'alegria o la impaciència (EC)

Quan va agafar la seva filla per primer cop, li bategava el cor / De tanta emoció, li batia el cor (També s'usa amb el verb *batre*)

→ **no cabre-li el cor al pit** (a algú)
▷ **fer-li un salt el cor** (a algú) (p.ext.)

no cabre-li el cor al pit (a algú) *O*, emocionat / estar emocionat, commogut vivament (Fr, *)
Des que ha sabut que és el pare d'una nena plena de salut, el cor no li cap al pit

→ **bategar-li el cor** (a algú)

▷ **tocar el cor** (a algú) (p.ext.), **fer-li un salt el cor** (a algú) (p.ext.)

■ **sentir un nus a la gola** *SV*, sentir com un impediment a la gola que el priva de parlar, d'empassar-se el menjar

De l'emoció sentia un nus a la gola

→ **tenir un nus a la gola, perdre l'alè**

▷ **nuar-se-li la gola** (a algú) (p.ext.), **fer-se-li un nus a la gola** (a algú) (p.ext.)

tenir un nus a la gola *SV*, sentir com un impediment a la gola que el priva de parlar, d'empassar-se el menjar (IEC)

Els ulls li espurnejaven, però tenia un nus a la gola que li impedia d'expressar l'alegria que sentia / Va quedar-se amb un nus a la gola (També s'usa amb la forma *amb un nus a la gola*)

→ **sentir un nus a la gola, perdre l'alè**

▷ **nuar-se-li la gola** (a algú) (p.ext.), **fer-se-li un nus a la gola** (a algú) (p.ext.)

EMPAL-LIDIR

mudar de color *SV*, alterar-se el color de la cara (R-M)

Va mudar de color perquè estava marejat

→ **trencar-se-li el color** (a algú)

▷ **rodar-li el cap** (a algú) (p.ext.), **marejat com una coca** (p.ext.), **marejat com una sopa** (p.ext.), **rodament de cap** (p.ext.)

perdre el color *SV*, empal·lidir / alterar-se el color de la cara, normalment a causa d'un mareig, d'un ensurt, etc. (Fr, *)

Va perdre el color perquè alguna cosa se li havia posat malament

→ **tornar-se groc, tornar-se blanc**

▷ **rodar-li el cap** (a algú) (p.ext.), **marejat com una coca** (p.ext.), **marejat com una sopa** (p.ext.), **rodament de cap** (p.ext.)

tornar-se blanc *SV*, empal·lidir / alterar-se el color de la cara, normalment a causa d'un mareig, d'un ensurt, etc. (Fr, *)

Es va tornar blanc en sentir aquella mala notícia

→ **perdre el color, tornar-se groc**

▷ **rodar-li el cap** (a algú) (p.ext.), **marejat com una coca** (p.ext.), **marejat com una sopa** (p.ext.), **rodament de cap** (p.ext.)

tornar-se de mil colors *SV*, enrojolar-se i empal·lidir successivament a causa d'una emoció violenta (EC)

Quan va veure que apallissaven aquell noi es va tornar de mil colors, però un cop refet va avisar la policia (També s'usa amb el verb posar i amb el numeral cent mil)

→ **trencar-se-li el color** (a algú)

tornar-se groc *SV*, empal·lidir / alterar-se el color de la cara, normalment a causa d'un mareig, d'un ensurt, etc. (Fr, *)

Es va tornar groc a causa del mareig

→ **tornar-se blanc, perdre el color**

▷ **rodar-li el cap** (a algú) (p.ext.), **marejat com una coca** (p.ext.), **marejat com una sopa** (p.ext.), **rodament de cap** (p.ext.)

trencar-se-li el color (a algú) *O*, una emoció, una malaltia, fer perdre el color (IEC)

*En oir la mala nova se li va trencar el color i semblava que anava a desmaiar-se / Amb la notícia que li vas donar se li va trencar el color de la cara (R-M, *)*

→ **mudar de color, tornar-se de mil colors**

▷ **rodar-li el cap** (a algú) (p.ext.), **marejat com una coca** (p.ext.), **marejat com una sopa** (p.ext.), **rodament de cap** (p.ext.)

EMPAL·LIDIT

més blanc que la paret *SA*, molt esblanqueït de cara (A-M)

Sembla que estigui malalt, és més blanc que la paret

→ **blanc com el paper, groc com la cera, blanc com la paret**

EMPAQUETAR

fer les maletes *SV*, empaquetar la roba o altres objectes en previsió d'un trasllat

Marxem de vacances d'aquí a una hora i encara haig de fer les maletes / Hem de fer les maletes perquè vénen els pintors a pintar el dormitori

▷ **tindre la roba en lo Grau** (p.ext.), **tenir un peu a l'estrep** (p.ext.), **a punt de marxa** (p.ext.), **amb un peu enlaire** (p.ext.), **arranjar el sarró** (p.ext.), **preparar l'alforja** (p.ext.)

EMPARA

al caliu de SP, ambientat en (R-M)

Va créixer al caliu d'aquell esperit patriòtic que imperava a casa seva / Va formar-se al caliu d'una família que volgué acollir-lo (R-M)

→ **a l'escalf de, a l'abric de**

EMPARANT-SE

a cavall de SP, valent-se d'algú o d'alguna circumstància (R-M)

*Ja cal que s'espavili; que no es cregui que podrà anar tota la vida a cavall dels altres com fa ara / Volia viure a cavall dels seus amics / Va sortir-se'n a cavall dels arguments del seu pare (R-M, R-M, *)*

→ **a coll** (d'algú), **sobre les espatlles** (d'algú)

▷ **gràcies a** (p.ext.)

a l'empara de SP, emparant-se amb, en aplicació de (IEC)

Li agrada estar a l'empara d'aquella associació per no sentir-se tan sol / A l'empara de les lleis

→ **a l'abric de**

EMPARAT

a sopluiç SP, emparat / en un lloc protegit, emparat contra alguna cosa (R-M, *)

Va començar a ploure i sort que vàrem trobar un porxo per posar-nos a sopluiç (R-M)

→ **a cobert de, sota cobert de, a aixopluc de**

EMPARELLAT

■ **en parella SP**, amb una parella

A aquell sopar, s'hi ha d'anar en parella / Li agrada més treballar en parella que no pas sol

▷ **en tàndem** (p.ext.)

EMPASSAR-SE

■ **fer muntanyes amunt** *SV*, fer retrocedir els mocs i empassar-se'ls

Moca't i no facis més muntanyes amunt, que és cosa de porcs

→ **tirar muntanyes amunt**

▷ **fer muntanya amunt** (v.f.)

■ **tirar muntanyes amunt** *SV*, fer retrocedir els mocs i empassar-se'ls

És un nen molt mal educat, en comptes de mocar-se sempre tira muntanyes amunt

→ **fer muntanyes amunt**

▷ **tirar muntanya amunt** (v.f.)

EMPAT

en blanc SP, es diu d'un final de joc sense guanyador (R-M)

La partida ha estat en blanc; fem-ne una altra a veure qui guanya (R-M)

→ **en taules, partida sabatera**

▷ **tancar el joc** (p.ext.)

en taules *SP*, en el joc d'escacs o de dames, estat o situació en què cap dels jugadors no pot guanyar ni pot prosseguir el joc / estat del joc d'escacs o de dames en què, donada la posició de les peces, no pot guanyar la partida cap dels jugadors (A-M, EC)

El debat va acabar en taules: cap dels dos candidats va poder convèncer l'auditori / La partida d'escacs de la final del campionat va acabar en taules

→ **en blanc**

▷ **fer taules** (p.ext.)

EMPATAR

cama a cama *SN*, empatats dos jugadors / cadascun dels jugadors tenir un joc guanyat (R-M, IEC)

Primerament guanyava en Jaume, però al final han quedat cama a cama; tenen els mateixos punts (R-M)

→ **fer taules, tants a tants**

fer taules *SV*, empatar / en el joc d'escacs o de dames, donada la posició de les peces, no poder guanyar la partida cap dels jugadors (Fr, *)

Han jugat una partida de dames i han fet taules

▷ **en taules** (p.ext.), **cama a cama** (p.ext.), **tancar el joc** (p.ext.)

EMPATAT

a dos *SP*, en el joc de la pilota, expressió que indica que ambdós contendents estan iguals a trenta (EC)

En aquest moment del partit els tennistes estan a dos; el joc està molt emocionant

tants a tants *SQ*, empatats; sense deure's res mútuament / en igual nombre els uns que els altres (R-M, IEC)

Ell va fer-me un gran favor i ara l'hi he pogut fer jo; així, estem tants a tants (R-M)

→ **en paus, cama a cama**

▷ **tractes són tractes** (p.ext.)

EMPATXAT

tenir la panxa bruta *SV*, haver-se empatxat

No em trobo gaire bé, dec tenir la panxa bruta perquè fa tres dies que no vaig de ventre i tinc la llengua blanca (També s'usa amb el nom ventrell)

→ **tenir un racó**

tenir un racó *SV*, (tenir el) ventre brut, indigestió (A-M)

Has menjat massa porqueries i ara tens un racó. T'hauràs de purgar

→ **tenir la panxa bruta**

▷ **posar-se-li malament** (a algú) (p.ext.), **caure malament** (a algú) (p.ext.), **assen-**

tar-se-li malament (a algú) (p.ext.), **tornar a la boca** (p.ext.), **embaràs del ventrell** (p.ext.)

EMPENYORAMENT

can penja-i-despenja *SN*, casa de préstecs, casa d'empenyoraments (EC)

Vaig anar a can penja-i-despenja a empenyorar el collar

EMPIPADOR

ésser una gaita *SV*, resultar molest (R-M)

Aquest nou reglament és una gaita; hi ha uns canvis d'horaris absurds i desavinents (R-M)

→ **ésser una llauna**

ésser una llauna *SV*, (ésser un) fastidi, molèstia causada per una xerrameca o altra actuació persistent (A-M)

Que no vinguin quan han de venir és una llauna i tot s'endarrereix / Estudiar una matèria que no t'agrada és una llauna

→ **ésser una gaita, ésser una mort**

haver-n'hi per a tirar el barret al foc *SV*, haver-hi motiu per a irritar-se molt, per a reaccionar amb violència / dit per a expressar que hom sent una forta contrarietat / ésser una cosa granment empipadora, molesta (A-M, IEC, EC)

La seva actitud em molesta molt, n'hi ha per a tirar el barret al foc

→ **haver-n'hi per a tirar la barretina al foc, haver-n'hi per a tornar-se boig**

EMPIPAR

■ **deixar mosca** (algú) *SV*, deixar algú empipat, de mal humor, enfadat

Aquells comentaris que va fer ahir em van deixar mosca. (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt, una mica*, etc. en posició pronominal)

▷ **estar mosca** (inv.)

fer els comptes (a algú) *SV*, arreglar algú, fer-li la guitza, escalfar-lo, fer-li mal (A-M)

Faré els comptes a aquell venedor perquè, tot i no tenir proves, sap que l'ha estafat / Ja et faré els comptes, no et pensis que m'oblido de la teva jugada

→ **fer la guitza** (a algú)

[Empordà (A-M)]

fer la santíssima (a algú) *SV*, contrariar molt algú (IEC)

Semblava que ara ho fes expressament, d'escriure fora de to, per fer la santíssima al director / Cada dia li feia la santíssima de demanar-li que fes alguna cosa quan ja era hora de plegar (A-M, R-M)

→ **fer la guitza** (a algú), **tocar la pera** (a algú), **fer la garseta** (a algú), **tocar les pilotes** (a algú)

■ **fotre canya** (a algú) *SV*, empipar, molestar algú

Sempre està fotent canya a son germà; fins

que un dia es cansarà i li clavarà un bon mas-tegot (També s'usa amb el verb *fúmer* i amb els quantificadors *força*, *massa*, *més*, *molt*, etc. en posició prenominal)

→ **tocar la pera** (a algú), **inflar-li els collons** (a algú)

■ **tocar allò que no sona** (a algú) *SV*, empipar, molestar, enutjar, algú

És un expert a tocar allò que no sona, sembla que ens faci enfadar expressament

→ **tocar el voraviu** (a algú), **tocar la moral** (a algú), **tocar el botet** (a algú), **tocar els collons** (a algú), **tocar els nassos** (a algú), **tocar les pilotes** (a algú), **buscar les puces** (a algú)

▷ **tocar la pera** (a algú) (p.ext.)

tocar el voraviu (a algú) *SV*, molestar algú fent afluïció a quelcom que l'enutja, ferir-li l'amor propi / enutjar, molestar, ferir, etc. (IEC, EC) *No m'empipis més i vés a tocar el voraviu a algú altre! / Amb la teva actitud li has tocat el voraviu; no voldrà que es vegi que treballes més que ell; mira amb quina ràbia ha reprès la feina / El record del seu passat li va tocar el voraviu* (*, R-M, *)

→ **tocar-li el viu** (a algú), **tocar allò que no sona** (a algú), **tocar el botet** (a algú), **fer la punyeta** (a algú), **buscar les pessigolles** (a algú), **tocar-li l'amor propi** (a algú)

▷ **trepitjar-li l'ull de poll** (a algú) (p.ext.), **tocar la corda sensible** (a algú) (p.ext.), **tocar-li la cama del mal** (a algú) (p.ext.), **tocar el punt sensible** (a algú) (p.ext.), **tocar la moral** (a algú) (p.ext.)

■ **tocar la moral** (a algú) *SV*, molestar algú fent afluïció a quelcom que l'enutja

Sempre es dedica a tocar la moral a la gent i un dia li fotran un bon clatellot

→ **tocar allò que no sona** (a algú), **tocar el botet** (a algú)

▷ **fer posar de punta** (a algú) (p.ext.), **tocar el voraviu** (a algú) (p.ext.), **tocar la pera** (a algú) (p.ext.)

tocar la pera (a algú) *SV*, empipar, molestar (IEC) *Vés a tocar la pera a un altre! Estic preparant un projecte important i necessito tranquil·litat* (R-M)

→ **tocar els collons** (a algú), **tocar les pilotes** (a algú), **fotre canya** (a algú), **fer la santíssima** (a algú), **fer la garseta** (a algú), **fer la tinyeta** (a algú)

▷ **tocar la moral** (a algú) (p.ext.), **tocar allò que no sona** (a algú) (p.ext.)

treure (algú) **de fogó** *SV*, fer perdre la paciència (A-M)

Aquells alumnes sempre treuen el mestre de fogó / Els seus comentaris estúpids em van treure de fogó

→ **treure** (algú) **de mare**, **treure** (algú) **de botador**, **treure** (algú) **de polleguera**

▷ **sortir de fogó** (inv.), **eixir-se de fogó** (inv.)

EMPIPAT

estar mosca *SV*, estar de mal humor / estar empipat i de mal humor (IEC, *)

L'encarregat està mosca amb la Pepa perquè ha trobat molts errors en la seva feina (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, *una mica*, etc. en posició prenominal)

→ **dur la mosca**, **tenir la mosca**, **estar de morros**

▷ **deixar mosca** (algú) (inv.), **pujar-li la mosca al nas** (a algú) (p.ext.)

EMPITJORAR

acabar en punta *SV*, acabar malament, amb dissensions (R-M)

Estan molt exaltats i podria ser que la discussió acabés en punta; a veure si arribaran a barallar-se / Semblaven molt bons amics, però llurs relacions acabaren en punta (R-M)

▷ **acabar com el rosari de l'aurora** (p.ext.)

anar a mal *SV*, empitjorar, esp. els afers (IEC) *Vaig veure que, en lloc de millorar, la cosa anava a mal* (R-M)

→ **anar a mal borràs**, **anar de mal en pitjor**, **anar l'orgue malparat**, **anar de cantó**

▷ **anar per mal** (p.ext.)

anar de mal en pitjor *SV*, empitjorar, perdre-hi (R-M)

El seu estat de salut va de mal en pitjor, ara ja no pot ni llevar-se del llit

→ **anar a mal borràs**, **fugir del foc i caure a les brases**, **anar de caiguda**, **ballar de capoll**, **anar de capa caiguda**, **anar a mal**, **tombar per mal**, **ésser pitjor el remei que la malaltia**, **anar l'orgue malparat**, **anar el carro pel pedregar**

▷ **perdre la carta de navegar** (p.ext.), **perdre el quest** (p.ext.), **no tenir remei** (p.ext.)

anar l'orgue malparat *O*, anar malament una cosa, o anar pitjorant (A-M)

Quan van tindre el xiquet, ja anava l'orgue malparat i al poc de temps es van separar / Quan comença a posar-se de mal humor, ja va l'orgue malparat, no en fa una a dretes (També s'usa amb la forma *anar l'orgue malparat*)

→ **anar el carro pel pedregar**, **anar a mal**, **anar de mal en pitjor**, **anar a mal borràs** [Val. (A-M)]

anar per mal camí *SV*, empitjorar / esdevenir, posar-se, pitjor (R-M, *)

Aquesta bronquitis pot anar per mal camí; cuida't / Aquest temps va per mal camí; si continua així, no podem sortir (R-M)

→ **anar per mal**

▷ **anar pel mal camí** (v.f.), **anar per bon camí** (ant.)

baixar de to *SV*, perdre qualitat (R-M)

Cap al final, el discurs ha baixat de to; és llàstima / Abans era un jugador excel·lent; ara ha baixat de to: els anys no perdonen (R-M)

→ **anar de baixa**

ésser pitjor el remei que la malaltia *O*, aplicar una solució que, lluny de resoldre el problema, l'empitjora (IEC)

Per treure aquesta taca se t'estriparà el llibre i serà pitjor el remei que la malaltia; val més que la deixis estar (També s'usa amb el castellanisme *enfermetat*) (R-M)

→ **fugir del foc i caure a les brases, anar de mal en pitjor, valer més el remei que la malaltia**

fugir del foc i caure a les brases *S*Coord, algú, salvar-se d'un perill, d'un mal pas, etc., per a caure en un altre de pitjor (IEC)

Aquest fuig del foc i cau a les brases; li feia por passar l'hivern aquí; se n'ha anat a l'Equador i ara té les febres palúdiques / Ha canviat d'empresa perquè es pensava que milloraria la seva situació laboral, però ha sortit del foc i ha caigut a les brases: encara cobra menys (També s'usa amb la forma *sortir del foc i caure a les brases*) (R-M)

→ **anar de mal en pitjor, ésser pitjor el remei que la malaltia**

▷ **fugir del foc per caure a les brases** (v.f.)

tombar per mal *SV*, empitjorar / esdevenir, posar-se pitjor (Fr, *)

En comptes de millorar la seva situació laboral, amb la nova feina tomba per mal

→ **anar de mal en pitjor**

▷ **tombar per bé** (ant.)

■ **valer més el remei que la malaltia** *O*, aplicar una solució que és més costosa que resoldre el problema de soca-rel

Amb aquesta avaria que has tingut, valdrà més el remei que la malaltia. Em sembla que hauries d'anar pensant en un cotxe nou (També s'usa amb el castellanisme *enfermetat*)

→ **ésser pitjor el remei que la malaltia**

EMPITRAR-SE

carregar-se de pit *SV*, omplir-se-li els bronquis de secrecions (a algú) (IEC)

Quan arriba el fred sempre es carrega de pit
▷ **tenir el pit carregat** (p.ext.), **cop d'aire** (p.ext.)

EMPLEAT

tenir el cul llogat *SV*, treballar per altri / no ésser senyor de si mateix, estar subjecte a les ordres d'altri / es diu d'un que fa feina per altri (R-M, A-M, R)

Hi ha una dita que assegura que «qui té el cul llogat no seu quan vol», significat que qui treballa a les ordres d'un altre no pot disposar de si mateix (R-M)

▷ **viure de renda** (ant.), **donar pa** (a algú)

(inv.), **menjar el pa de l'ase** (p.ext.), **a sou** (p.ext.), **a soldada** (p.ext.)

● **tenir es cul llogat** (Mall.)

[Val. (A-M)]

EMPOBRIR

castigar la butxaca *SV*, perjudicar-se econòmicament (R-M)

És molt agradable anar sovint a teatre, però castiga la butxaca; ara és molt car / Tants obsequis castiguen la butxaca (R-M, EC)

→ **eixugar la butxaca** (a algú), **xuclar la sang** (a algú), **escurar les butxaques** (a algú)

▷ **afluixar la bossa** (p.ext.), **omplir-se les butxaques** (p.ext.)

deixar (algú) **sense un cèntim** *SV*, llevar a algú tot el que té, treure'n el màxim profit desposseint-lo de coses necessàries

La crisi va deixar la família sense un cèntim / Els deutes el van deixar sense ni un duro (També s'usa amb els noms *duro*, *ral* i *xavo*)

→ **deixar** (algú) **escurat**, **eixugar la butxaca** (a algú), **xuclar la sang** (a algú), **escurar les butxaques** (a algú), **deixar** (algú) **a l'escapça**, **deixar** (algú) **al mig del carrer**

▷ **no tenir un cèntim** (inv.)

xuclar la sang (a algú) *SV*, empobrir algú per enriquir-se ell / llevar a algú tot el que té, treure'n el màxim profit desposseint-lo de coses necessàries / treure-li tot quant té, treure'n el profit major, desposseint-lo de coses necessàries (Fr, IEC, A-M)

La dona va xuclar la sang al seu marit i quan l'home es va quedar sense un ral ella el va deixar

→ **castigar la butxaca, eixugar la butxaca** (a algú), **deixar** (algú) **sense un cèntim, escurar les butxaques** (a algú)

EMPOBRIR-SE

anar a menys *SV*, passar a un estat inferior de riquesa, de categoria, etc. (EC)

Des que han anat a menys, s'han tornat més sociables / És una família que ha vingut a menys; eren molt rics, però ho van perdre tot en un negoci (També s'usa amb el verb *venir*) (EC, R-M)

→ **anar a mal borràs, anar cul arrere**

▷ **anar a més** (ant.), **ballar de capoll** (p.ext.)

anar cul arrere *SV*, anar perdent diners, prestigi, força, etc. (A-M)

Aquesta casa des que se li ha mort el pare, va cul arrere / Des de fa un any el negoci va cul arrere (A-M, *)

→ **anar a menys**

caure de cul *SV*, tornar pobre (A-M)

Els negocis li han anat malament i ara ha caigut de cul

▷ **anar de cul per terra** (p.ext.)

[Llofriú (A-M)]

EMPOBRIT

a la misèria *SP*, en un estat d'extrema pobresa
Es troba a la misèria / Caigueren a la misèria
(S'usa normalment amb els verbs *estar*, *morir*,
trobar, *viure*, etc.) (F)

▷ **en la misèria** (v.f.), **més pobre que un Déu te'n do** (p.ext.), **a pa i aigua** (p.ext.)

a pa i aigua *SP*, en una situació d'extrema pobresa / empobrir algú (*, SP)

Li han embargat la casa i ara està a pa i aigua

▷ **a la misèria** (p.ext.)

EMPOLAINAR

fer la toaleta (a algú) *SV*, rentar algú, pentinar-lo, afaitar-lo, etc.

Fer algú la seva toaleta / Fes la toaleta a l'avi, que avui es troba malament i no es mourà del llit / Abans de sortir de casa, fes-te la toaleta que portes els cabells molt esbullats (EC, *, *)

▷ **consultar el mirall** (p.ext.), **compondre's com un monyo de novençana** (p.ext.), **posar-se com un cabell de nina** (p.ext.)

EMPORTAR-SE

fer cau i net (d'alguna cosa) *SV*, emportar-s'ho, esgotar-ho, tot (IEC)

Van fer cau i net de tot el que van trobar / Després del terratrèmol, la jovenalla entrava a les botigues i feia cau i net (El complement es pot ometre)

→ **no deixar un clau a la paret, fer net** (d'alguna cosa)

no deixar un clau a la paret *SV*, deixar una casa despullada del tot (IEC)

Quan els llogaters se'n van anar, no van deixar un clau a la paret / Van entrar lladres i no van deixar ni un clau a la paret: s'ho van emportar tot

→ **emportar-se fins els claus de les parets, fer cau i net** (d'alguna cosa)

▷ **no quedar un clau a la paret** (inv.), **fer net** (d'alguna cosa) (p.ext.)

EMPRENDRE

anar a matar la llúdriga *SV*, emprendre grans coses (R-M)

Pel que diu, sembla que hagi d'anar a matar la llúdriga, i al capdavant, no és capaç de res / Aquest voldria anar a matar la llúdriga, i és dels qui es queden a casa (R-M)

→ **moure el món**

▷ **menjar-se el món** (p.ext.)

moure el món *SV*, fer grans coses (R-M)

Té unes teories com si anés a moure el món, però en realitat és un fracassat (R-M)

→ **anar a matar la llúdriga**

▷ **menjar-se el món** (p.ext.)

EMPRENEDOR

estar al saltador *SV*, estar a punt d'emprendre una cosa arriscada, difícil, etc. (IEC)

En Joan s'ha fet a la idea d'emprendre una expedició a l'Himàlaia: està al saltador

■ **menjar-se el món** *SV*, tenir la intenció de fer grans coses a la vida

Tot just ha acabat la carrera i ja vol menjar-se el món; s'hauria de prendre les coses amb més calma / Reno! Quines ganes de menjar-se el món que té, aquest! (S'usa com a complement d'expressions que denoten volença)

▷ **anar a matar la llúdriga** (p.ext.), **moure el món** (p.ext.), **menjar-s'ho tot** (p.ext.)

EMPRESARI

d'empresa *SP*, persona que té qualitats, aptituds, per a dirigir un negoci, una indústria, etc. (EC)

És un home d'empresa; serà un bon cap quan tingui el seu propi negoci (S'usa normalment com a complement dels noms *dona*, *home* i *gent*)

EMPRESONAT

a l'ombra *SP*, a la presó (IEC)

El van declarar culpable i li ha tocat d'estar dos anys a l'ombra, però ara té la llibertat provisional / Es van passar sis anys a l'ombra per motius exclusivament polítics (R-M)

→ **a redossa**

▷ **en llibertat** (ant.), **entre quatre parets** (p.ext.)

a redossa *SP*, a la presó (A-M)

El van condemnar a tres anys a redossa

→ **a l'ombra**

▷ **en llibertat** (ant.)

ENAMORAMENT

mal d'amor *SN*, consumpció lenta causada per l'amor insatisfeta o excessiva (A-M)

Això que tens tu és mal d'amor

▷ **mal d'amors** (v.f.), **amor platònic** (p.ext.), **malalt d'amor** (p.ext.)

ENAMORAR

donar-li cervell de gat (a algú) *SV*, enamorar algú fortament, donar-li desig exagerat (A-M)

Estàs tan enamorat d'aquest vestit, que sembla que t'hagi donat cervell de gat (A-M)

[Pineda (A-M)]

ENAMORAT

estar enamorat fins a les calces *SV*, estar excessivament enamorat (A-M)

La Maria està enamorada fins a les calces. Mai no l'havia vist així per una persona

→ **estar seny a perdre**

[Val. (A-M)]

estar seny a perdre *SV*, estar molt enamorat (EC)

Mai no l'havia vist tan enamorat: està seny a perdre per aquella noia

→ **estar mort per, estar enamorat fins a les calces, malalt d'amor**

- **malalt d'amor** SA, que sent amor per algú
Els malalts d'amor no es curen mai, perquè l'enamorament és un sentiment molt intens
→ **estar seny a perdre**
- ▷ **mal d'amor** (p.ext.)

ENCABIR

fer lloc a SV, encabir algú o quelcom / deixar lliure una porció d'espai, fer per manera que algú hi pugui passar, s'hi pugui encabir, etc. (R-M, EC)
Al noi petit podeu fer-li lloc entre aquells dos nois que seuen al davant / Em van fer lloc perquè pogués veure bé la cavalcada / En aquest calaix farem lloc per als llegums secs (R-M, R-M, *)

→ **fer un forat a, guardar lloc a**

▷ **fer exemples** (p.ext.)

- **guardar lloc a** SV, deixar lliure una porció d'espai, fer per manera que algú o alguna cosa s'hi pugui encabir, etc.
Si arribes d'hora a classe, guarda'm lloc / En aquesta postada guardaré lloc per als llibres que compraré per Sant Jordi
→ **fer lloc a**

ENCABRITAR-SE

fer cabrioles SV, un cavall, encabritar-se (IEC)
Un noi va tirar un petard i el cavall va començar a fer cabrioles. Sort que el genet el va poder controlar i no va caure

ENCAIXADA

encaixada de mans SN, gest per mitjà del qual s'estreny la mà d'una altra persona amb la pròpia en senyal d'amistat, d'acord, etc.

Per a celebrar que havien arribat a un pacte van fer una encaixada de mans

→ **estreta de mans**

▷ **encaixar les mans** (p.ext.)

estreta de mans SN, encaixada / gest per mitjà del qual s'estreny la mà d'una altra persona amb la pròpia en senyal d'amistat, d'acord, etc. (Fr, *)

Els dos presidents van reconciliar-se amb una estreta de mans davant dels periodistes i dels fotògrafs

→ **encaixada de mans**

▷ **encaixar les mans** (p.ext.)

ENCAIXAR

donar la mà (a algú) SV, encaixar / estrenyer la mà d'una altra persona amb la pròpia en senyal d'amistat, d'acord, etc. (R-M, *)

Vaig donar la mà al president

→ **encaixar les mans**

- **encaixar les mans** SV, estrenyer la mà d'una

altra persona amb la pròpia en senyal d'amistat, d'acord, etc.

Vam encaixar les mans quan vam arribar a un acord

→ **estrenyer la mà** (a algú), **donar la mà** (a algú)

▷ **estreta de mans** (p.ext.), **encaixada de mans** (p.ext.)

toca-la O, es diu per a invitar a encaixar de mans en senyal d'estar d'acord / donem-nos les mans (R-M, IEC)

L'has pogut convèncer? Toca-la! Ningú de nosaltres no se n'havia sortit. (També s'usa en la tercera persona del singular del present de subjuntiu amb valor d'imperatiu) (R-M)

→ **xoca-la**

ENCALÇAR

anar-li al darrere (a algú) SV, perseguir algú per aconseguir-ne quelcom, per recaptar-ne la complaença, etc. (IEC)

Ja han agafat els lladres. Feia temps que els anaven darrere

→ **anar-li davant i darrere** (a algú), **anar-li a retaló** (a algú)

▷ **anar-li darrere** (a algú) (v.f.), **anar a l'encaix** (d'algú) (p.ext.), **seguir els passos** (d'algú) (p.ext.), **seguir les petjades** (d'algú) (p.ext.)

haver (algú) a **comes** SV, atrapar corrent (R-M)

No podia haver el lladre a comes / El va haver d'hora a comes perquè l'altre ja era molt lluny / L'havia d'hora a comes per donar-li la notícia (S'usa en contextos modals i també amb el verb *heure*) (*, R-M, R-M)

ENCAMINAT

anar per bon camí SV, anar ben orientat (R-M)

Les teves gestions van per bon camí; m'han dit que et concediran el crèdit / Tu vas per bon camí: aconseguiràs que es modifiqui el projecte (R-M)

→ **anar bé**

▷ **anar pel bon camí** (v.f.), **anar fora de camí** (ant.), **tornar** (algú) **a camí** (inv.), **tornar** (algú) **a solc** (inv.), **saber on posar els peus** (p.ext.), **anar per la drecera** (p.ext.), **entrar en solc** (p.ext.), **guaitar a bona finestra** (p.ext.)

ENCANTADOR

ésser un sol (algú) SV, apel·latiu afectuós aplicat a persones agradables, encantadores, etc.

El seu marit és un sol: renta els plats, passa l'escombra, va a plaça i fins i tot li porta el plat a taula

→ **ésser un cel** (algú), **ésser una joia** (algú), **ésser un tresor** (algú), **ésser una benedicció** (algú), **fer enamorar pedres**, **ésser un bé de Déu**, **ben parit**

▷ **ésser una perla** (algú) (p.ext.)

ésser un tresor (algú) *SV*, (ésser una) persona plena de simpatia, de bonat, de gràcia, etc. (EC)
Tens una secretària que és un tresor (EC)

→ **ésser una joia** (algú), **ésser un sol** (algú),
ésser un cel (algú), **ésser una benedició**
(algú), **fer enamorar pedres**, **ésser un bé de Déu, ben parit**

▷ **ésser una perla** (algú) (p.ext.)

fer enamorar pedres *SV*, ésser extraordinàriament simpàtic i fer-se estimar de tothom / agradar granment (A-M, *)

És tan agradable que fa enamorar pedres

→ **ésser una joia** (algú), **ésser un sol** (algú),
ésser un cel (algú), **ésser un tresor** (algú)

[Mall. (A-M)]

ENCANTAT

ésser un pregadéu de rostoll *SV*, ésser un encantat, tot distret, que sembla beneït (A-M)

Amb aquesta postura ets un pregadéu de rostoll

→ **dormir a la palla, estar a la lluna de València, estar als núvols**

ENCAPÇALAR

anar al davant (d'alguna cosa) *SV*, presidir, encapçalar (R-M)

L'alcalde anava al davant d'aquell projecte municipal / Hi ha un moviment de promoció musical; uns amics nostres hi van al davant amb molt d'entusiasme (També s'usa amb el verb *estar*) (R-M)

▷ **posar-se al davant** (d'alguna cosa) (p.ext.)

ENCAPRITXAR-SE

ficar-se-li al cap (a algú) *SV*, encapritxar-se / agafar un capritx (Fr, *)

Se li ha ficat al cap una noia de l'altra classe / Se'ls ha ficat al cap aquella moto tan cara i la volen comprar

→ **ficar-se-li a la barretina** (a algú)

▷ **ficar-se** (alguna cosa) **al cap** (p.ext.)

ENCARA

1. denota que en tal moment una cosa continua tenint lloc

encara ara *SAdv*, denota que una cosa continua produint un efecte malgrat el temps transcorregut d'ençà que tingué lloc (IEC)

Encara ara li dol no haver anat a l'estrena / Encara ara li sap greu! (IEC, EC)

2. denota que una cosa té lloc malgrat els obstacles que s'hi oposen

bé que *SConj*, locució de vàlua concessiva que expressa la ineficàcia d'una dificultat, tot cedint la seva realitat (A-M)

Bé que et quedis, avisa'm que no te'n vas

→ **per bé que**

per bé que, mal que

encara que *SAdv*, introdueix l'enunciació de l'obstacle malgrat el qual alguna cosa té lloc (IEC)

Encara que plougui, sortirem / Ho hauré de fer, encara que no m'agrada! / Jo crec que vindrà, encara que s'estimaria més anar a la platja (IEC, EC, R-M)

→ **mal que, ja sia que, malgrat que, si bé, per bé que, a pesar de, ni que, per més que, ara bé**

ja sia que *O*, encara / introdueix l'enunciació de l'obstacle malgrat el qual alguna cosa té lloc (IEC, *)

Ja sia que no vulgui cantar, ara ja s'ha compromès i ho haurà de fer

→ **encara que, mal que, malgrat que, per bé que**

mal que *SAdv*, malgrat que, encara que / introdueix l'enunciació de l'obstacle malgrat el qual alguna cosa té lloc (A-M, *)

Vull acabar-ho aquesta nit, per tard que sigui; mal que no hagi de dormir / Vós heu de fer això, mal que us pesi / Mal que rebentis, no et donaré un cop de mà (R-M, Fr, EC)

→ **encara que, ja sia que, malgrat que, per bé que, bé que**

ni que *SConj*, encara que / introdueix l'enunciació de l'obstacle malgrat el qual alguna cosa té lloc (EC, *)

Hi aniré ni que plougui / No ho diria ni que el matessin (Fr, EC)

→ **encara que**

per bé que *SP*, encara que / introdueix l'enunciació de l'obstacle malgrat el qual alguna cosa té lloc (IEC, *)

Sempre surt sense paraigua per bé que vegi que està a punt de ploure / Finalment ho va fer, per bé que no li agradava / Per bé que abans fossin amigues íntimes, no vol dir que ara encara ho siguin (R-M, EC, *)

→ **encara que, malgrat que, si bé, ja sia que, mal que, bé que, tot i, per més que, ara bé**

per més que *SP*, encara que / introdueix l'enunciació de l'obstacle malgrat el qual alguna cosa té lloc (A-M, *)

Per més que li ho expliquessin, no acaba d'entendre aquelles operacions matemàtiques / Per més que el torturan, no aconseguiran que digui la veritat (R-M, *)

→ **per molt que, si bé, encara que, malgrat que, per bé que**

per molt que *SP*, encara que / introdueix l'enunciació de l'obstacle malgrat el qual alguna cosa té lloc (IEC, *)

Per molt que el cridis, no vindrà

→ **per més que**

si bé *SConj*, fórmula intensiva del valor concessiu (A-M)

No calia que hi donessis dues capes de pintu-

ra, si bé cal reconèixer que així ha quedat molt més bé / Llavors estava serè, si bé no del tot (R-M, EC)

→ **per bé que, encara que, malgrat que, per més que, ara bé**

ENCARCARAT

encarcarat com un ciri *SA*, enravenat / molt rígid (R-M, EC)

Es va quedar encarcarat com un ciri i sense dir res durant una estona

→ **dret com un ciri, dret com un pal, dret com un rave**

ENCARINT-SE

a l'alça *SP*, locució que serveix per a expressar l'augment del preu d'un bé econòmic (monedes, mercaderies, lloguers, etc.)

Amb la crisi els preus van a l'alça

▷ **a la baixa** (ant.)

ENCÀRREC

en missió *SP*, amb l'encàrrec d'acomplir una missió (EC)

El govern l'ha enviat en missió a Egipte (EC)

per encàrrec (d'algú) *SP*, de la part de / demanar per algú (R-M, *)

Li han enviat un ram de flors per encàrrec del seu promès / Ha vingut a ajudar-te per encàrrec del capellà (R-M, *)

→ **en nom** (d'algú)

ENCARREGAR

donar a fer (alguna cosa, a algú) *SV*, encarregar (alguna cosa) a algú perquè la faci / lliurar una cosa a algú perquè la faci, encarregar a algú de fer-la (IEC, EC)

Ho donarem a fer a l'Ariadna / M'han donat a fer unes noves correccions

donar-li càrrec (a algú) *SV*, encarregar / confiar, encomanar, endossar a algú l'execució, la cura, d'alguna cosa (Fr, *)

Li va donar càrrec de vigilar els alumnes mentre feien l'examen

▷ **fer-se càrrec de** (inv.)

posar (alguna cosa) **en mans** (d'algú) *SV*, encarregar / confiar, encomanar, endossar, alguna cosa a algú (R-M, *)

Jo no podia acabar-ho; per això ho he posat en mans d'un altre que ho farà molt aviat, tal com tu necessites / Va deixar la campanya promocional en mans d'una empresa especialitzada (També s'usa amb el verb *deixar*) (R-M, *)

▷ **estar a les mans** (d'algú) (inv.), **portar** (alguna cosa) **entre mans** (inv.)

ENCARREGAR-SE

fer-se càrrec de *SV*, encarregar-se d'alguna cosa, ocupar-se'n / encarregar-se d'algú (EC, *)

Fes-te càrrec de la casa mentre jo estigui fora / Des que va morir el seu pare, ell s'ha fet càrrec de tota la família

→ **estar al cas** (d'alguna cosa), **portar** (alguna cosa) **a coll**

▷ **deixar de les mans** (alguna cosa) (ant.), **donar-li càrrec** (a algú) (inv.), **no deixar** (alguna cosa) **de la mà** (p.ext.), **pots pensar** (alguna cosa) (p.ext.), **pots comptar** (alguna cosa) (p.ext.), **treure la cara** (p.ext.)

ENCARREGAT

mestre de cerimònies *SN*, persona encarregada, en les recepcions o funcions rituals, d'introduir les persones i de fer seguir les parts del ritu cerimonial (EC)

Quan arribeu a la festa, el mestre de cerimònies ja us presentarà la resta de convidats

ENCARRILAR

(fig.)

donar endreça (a alguna cosa) *SV*, prendre totes les mesures per tal que reïxi (EC)

És un bon advocat i mirarà de donar endreça a aquest plet que tant t'amoïna / Malgrat les greus dificultats, va saber donar endreça a la qüestió (R-M)

▷ **tenir les de guanyar** (p.ext.), **tornar les aigües a mare** (p.ext.)

tornar (algú) **a solc** *SV*, tornar a ben obrar (EC)
Ha adquirit mals costums i ara costarà tornar-lo a solc; no sé qui serà capaç de corregir-lo (R-M)

→ **tornar** (algú) **a camí**

▷ **tornar** (algú) **al solc** (v.f.), **anar per bon camí** (inv.), **anar pel camí dret** (inv.)

ENCARRILAR-SE

(fig.)

entrar en solc *SV*, començar a obrar bé (A-M)
Volen que entri en solc i per això el volen inscriure a un internat

▷ **anar per mal camí** (ant.), **anar per mal camí** (ant.), **sortir del solc** (ant.), **servar el solc** (p.ext.), **anar per bon camí** (p.ext.)

ENCARRILAT

(fig.)

fill pròdig *SN*, personatge d'una paràbola continguda als Evangelis, que ha passat a indicar tot aquell que després d'un quant temps de mala vida o de desviament doctrinal torna, penedit, al recte camí, a la institució o persona que havia abandonat (EC)

Són els fills pròdigs de la revolució, que ara s'han calmat i porten una vida molt més tranquil·la i sedentària

▷ **anar pel camí dret** (p.ext.), **tornar** (algú) **a camí** (p.ext.), **ésser un hereu escampa** (p.ext.), **ésser un bala perduda** (p.ext.)

ENCENALL

cargols de fuster *SN*, encenalls / qualsevol dels trossos prims de fusta que es fan quan hom treballa la fusta amb el ribot o altra eina semblant i que surten enrotllats en espiral (IEC, *)
El gat s'ha ajagut entremig dels cargols de fuster

ENCENDRE

abrandar el foc *SV*, fer créixer el foc, l'incendi, etc. (IEC)

Perquè sigui una bona foguera de Sant Joan han d'abrandar el foc una mica

→ **abrandar l'incendi**

▷ **botar foc a** (p.ext.), **calar foc a** (p.ext.)

abrandar l'incendi *SV*, fer créixer el foc, l'incendi, etc. (IEC)

El vent va abrandar l'incendi i d'aquesta manera va ser més difícil apagar-lo

→ **abrandar el foc**

▷ **botar foc a** (p.ext.), **calar foc a** (p.ext.)

botar foc a *SV*, fer encendre / calar foc (A-M, EC)

No saben qui va botar foc al bosc el mes pasat, ho estan investigant

→ **calar foc a**

▷ **abrandar l'incendi** (p.ext.), **abrandar el foc** (p.ext.)

calar foc a *SV*, fer que cremi / incendiar (IEC, A-M)

El llamp va calar foc als pallers / Van calar foc a la llenya / Calar-se foc al paller (IEC, EC, EC)

→ **botar foc a**, **pegar foc a**

▷ **abrandar l'incendi** (p.ext.), **abrandar el foc** (p.ext.)

demanar foc (a algú) *SV*, demanar foc amb un encenedor, amb llumins, etc., per a poder-hi encendre alguna cosa, especialment tabac per a fumar (EC)

Demana foc a algú / Si li demanes foc, segur que te n'ofereix / No porta mai l'encenedor, sempre demana foc als altres (EC, *, *)

▷ **donar foc** (a algú) (inv.), **tenir foc** (p.ext.)

donar foc (a algú) *SV*, facilitar mitjans d'encendre un cigar, etc. / donar foc amb un encenedor, amb llumins, etc., per a poder-hi encendre alguna cosa, especialment tabac per a fumar (R-M, EC)

Sempre és ell qui dona foc a les dones que l'envolten; és molt cavallerós / Vaig perdre l'encenedor i van haver de donar-me foc més d'una vegada (També s'usa amb el verb *oferrir*) (*, R-M)

▷ **demanar foc** (a algú) (inv.), **tenir foc** (p.ext.)

pegar foc a *SV*, incendiar / fer que cremi (A-M, *)

Els qui van pegar foc al bosc van ser jutjats i condemnats

→ **calar foc a**

tenir foc *SV*, tenir foc amb un encenedor, amb llumins, etc., per a poder-hi encendre alguna cosa, especialment tabac per a fumar (EC)
Tens foc? / Em queda una cigarreta, però no tinc foc (EC, *)

▷ **donar foc** (a algú) (p.ext.), **demanar foc** (a algú) (p.ext.)

ENCENDRE'S

enfilarse com una carbassera *SV*, encendre's fàcilment / fer-se amunt molt de pressa (IEC, A-M)

Aquests materials són molt combustibles, el foc s'enfilà com una carbassera

ENCERT

bona nota *SN*, circumstància afavoridora (R-M)

Ha estat una bona nota que ens hagin ofert l'aperitiu / Ha constituït una bona nota que l'orador al·ludís als darrers esdeveniments (R-M)

▷ **mala nota** (ant.)

■ **tocat i enfonsat** *SCoord*, dit per a indicar que algú ha encertat alguna cosa

Sempre deia que això succeiria i, tocat i enfonsat, tenia raó

ENCERTADAMENT

amb bon peu *SP*, de manera encertada (R-M)

Ha començat a actuar amb bon peu; si guanya aquest plet, ja té assegurada la clientela / Has entrat amb bon peu; si continues així aviat ocuparàs un bon lloc (R-M)

▷ **amb mal peu** (ant.), **amb el peu esquerre** (ant.), **llevar-se amb l'altre peu** (ant.)

ENCERTAR

acostar-s'hi *SV*, encertar / gairebé encertar alguna cosa (Fr, *)

S'hi acostava, però no acaba de trobar la resposta correcta / L'atleta guanyador no ha superat el rècord del món, però s'hi ha acostat

▷ **anar bé** (p.ext.), **dir bé** (p.ext.)

afinar el tret *SV*, assegurar-se / intentar estar del tot segur d'alguna cosa (R-M, *)

Si penses denunciar aquest cas, ja cal que afinis el tret perquè si t'equivoques no t'ho perdonaran (R-M)

→ **anar amb els peus plans**

▷ **posar els cinc sentits** (en alguna cosa) (p.ext.), **amb peus de plom** (p.ext.)

anar bé *SV*, dur bona orientació / anar pel bon camí (R-M, IEC)

No sabem si fent això anirem bé; potser ens equivoquem / Anem bé per anar al riu? / Per aquest camí no anem bé; crec que ho hauríem d'enfocar d'una altra manera (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. en posició preadverbial) (R-M, EC, *)

→ **anar per bon camí**

▷ **dir bé** (p.ext.), **acostar-s'hi** (p.ext.)

caure-hi *SV*, encertar a comprendre alguna cosa, a recordar-la, a endevinar el fi dissimulat amb què és dita o feta (IEC)

Ostres! L'altre dia em vaig trobar una noia i no vaig recordar qui era. Ara hi caic! Anàvem a la mateixa classe a l'escola primària / M'ha saludat un jove pel carrer i no caic en qui pot ser (, IEC)*

→ **tocar-hi, filar-hi**

dir bé *SV*, parlar bé, correctament o en veritat (EC)

Direu bé si decidiu que és millor no assistir a la reunió / Bé has dit (, EC)*

▷ **anar bé** (p.ext.), **acostar-s'hi** (p.ext.)

encertar el pinyol *SV*, encertar plenament (R-M)
Assenyalant aquella causa com la principal de la derrota havia encertat el pinyol; era així mateix (R-M)

→ **posar el dit al forat, posar el dit a la llaga**

endevinar la tecla *SV*, encertar la solució d'una dificultat (A-M)

No sabiem com solucionar-ho i ell ha endevinat la tecla / Vam preguntar-li si ho sabia i va encertar la tecla (També s'usa amb el verb encertar)

fer bingo *SV*, encertar, guanyar (R-M)

Es pot ben dir que han fet bingo en comprar aquest terreny; els doblarà el valor quan s'urbanitzi (R-M)

→ **fer quinze i ratlla**

[bingo: mot no registrat a l'IEC]

fer blanc *SV*, encertar el blanc / endevinar, descobrir per casualitat (IEC, *)

Amb aquell comentari va fer blanc i la va fer reaccionar

→ **fer diana, posar el dit al forat**

▷ **fer quinze i ratlla** (p.ext.)

fer diana *SV*, encertar la diana / endevinar, descobrir per casualitat (IEC, *)

Amb aquella suposició va fer diana; va succeir el que ja preveia (R-M)

→ **fer blanc**

▷ **fer coster** (ant.), **tirar a taulat** (p.ext.), **fer quinze i ratlla** (p.ext.)

fer quinze i ratlla *SV*, encertar / fer bé alguna cosa, fer-la adequadament (R-M, *)

Aquesta vegada es pot dir que han fet quinze i ratlla; han tingut un gran èxit (R-M)

→ **fer bingo**

▷ **fer diana** (p.ext.), **fer blanc** (p.ext.)

fer set i mig *SV*, encertar, ésser ben sortat en una cosa (IEC)

Amb la seva nova feina ha fet set i mig (A-M)

■ **posar el dit a la llaga** *SV*, encertar plenament
Aquell era el motiu principal del fracàs, havia posat el dit a la llaga

→ **encertar el pinyol, posar el dit al forat**

posar el dit al forat *SV*, encertar / encertar plenament alguna cosa (R-M, *)

Tens raó; has posat el dit al forat; la veritable causa de la seva actitud és aquesta que dius (R-M)

→ **encertar el pinyol, fer blanc, posar el dit a la llaga**

senyar-se amb la mà dreta *SV*, tenir bon encert / obrar encertadament o amb bona sort (R-M, A-M)

S'ha senyat amb la mà dreta en vendre's aquella casa; ara la hi haurien expropiat per fer-hi passar una carretera (R-M)

→ **senyar-se de bona mà**

▷ **senyar-se amb la mà esquerra** (ant.)

senyar-se de bona mà *SV*, obrar encertadament o amb bona sort (A-M)

Fent aquella operació es va senyar de bona mà; tothom el va felicitar

→ **senyar-se amb la mà dreta**

tenir cop d'ull *SV*, veure-hi just, discernir amb promptitud (IEC)

Aquest metge té cop d'ull; diagnostica molt bé (També s'usa amb el modificador bon en posició prenominal) (R-M)

→ **tenir ull**

▷ **tenir mal ull** (ant.)

tenir ull *SV*, tenir aptitud especial per a comprendre una cosa o per a fer-la correctament (EC)

En Joan té ull per a copiar dibuixos / Va tenir bon ull en la tria; foren els melons més dolços de la temporada (També s'usa amb el modificador bon o amb el quantificador molt en posició prenominal) (, R-M)*

→ **tenir cop d'ull**

▷ **tenir mal ull** (ant.) **tenir nas** (p.ext.), **tenir orella** (p.ext.), **tenir molta parpella** (p.ext.)

tocar la cama del mal *SV*, descobrir on és la falla d'una qüestió / descobrir la veritat sobre algú o alguna cosa, allò en què flaqueja (R-M, EC)

Has tocat la cama del mal; tot és culpa de la poca formalitat d'aquest home (R-M)

▷ **punt feble** (p.ext.), **punt flac** (p.ext.), **costat feble** (p.ext.), **el taló d'Aquiles** (d'algú) (p.ext.)

ENCERTAT

■ **tocar-hi** *SV*, ésser encertada alguna cosa

Realment, el discurs que ha pronunciat el regidor hi toca; crec que li farà guanyar alguns vots

▷ **no tenir cap ni peus** (alguna cosa) (ant.), **fer al cas** (p.ext.), **venir al cas** (p.ext.)

ENCERTIR

posar (algú) *en segur* *SV*, (posar) en certitud d'una cosa bona (A-M)

Posà-la en segur de tot el que ella dubtava (Tirant lo Blanc) (Fr)

ENCERTIR-SE

treure el gat del sac *SV*, sortir de dubtes / algú, adquirir certesa sobre allò de què dubtava (R-M, *)

Tot el que ens diuen és molt confús i ha arribat l'hora de treure el gat del sac; hem de saber si ens enganyen o no (R-M)

→ **treure** (alguna cosa) **en clar**, **sortir de dubtes**

▷ **posar** (alguna cosa) **en clar** (p.ext.)

ENCÈS

en flames *SP*, dit per a expressar que algú o alguna cosa crema, que és en combustió

Boscs en flames / Tota la ciutat estava en flames (EC, *)

ENCOBRIR

aguantar la capa *SV*, ésser encobridor i protector d'actes no permesos que realitzen altres persones / vigilar perquè les persones que fan alguna cosa no permesa no siguin destorbades (R-M, IEC)

Si no compleixes amb les teves obligacions, jo no et penso aguantar la capa

→ **fer de lloca**

▷ **servir de pantalla** (p.ext.), **fer de pantalla** (p.ext.)

fer de lloca *SV*, encobrir / encobrir o ajudar un lladre o un criminal (Fr, *)

Si voleu entrar al despatx sense que us descobreixin, jo us faré de lloca

→ **aguantar la capa**

▷ **servir de pantalla** (p.ext.), **fer de pantalla** (p.ext.)

fer de pantalla *SV*, algú, ocultar o protegir una altra persona / persona o cosa que serveix per a ocultar-ne o protegir-ne una altra (*, A-M)

Aquests petits incidents han fet de pantalla de la veritable tragèdia (R-M)

→ **servir de pantalla**

▷ **fer de lloca** (p.ext.), **aguantar la capa** (p.ext.)

servir de pantalla *SV*, encobrir fets d'un altre (R-M)

Moltes vegades els que creiem culpables només han servit de pantalla per als vertaders responsables (R-M)

→ **fer de pantalla**

▷ **fer de lloca** (p.ext.), **aguantar la capa** (p.ext.)

ENCOLOMAR

endossar el mort (a algú) *SV*, fer fer a algú una gestió, una feina, que tothom eludeix (EC)

Va endossar al nou venedor aquella casa que ningú no havia aconseguit vendre fins aleshores (També s'usa amb la forma *endossar un mort* (a algú))

→ **carregar el mort** (a algú), **carregar el gegant** (a algú)

ENCONGIR-SE

■ **entrar-se'n** *SV*, una tela, perdre llargada o amplada contraient-se

Si no rentes el jersei nou amb aigua freda, se n'entrarà

[Val.]

ENCORATJAMENT

amb un altre ai ne sortirem *O*, ho diuen per encoratjar a fer un últim esforç per obtenir una cosa (A-M)

Vinga, que amb un altre ai ne sortirem; ja queda ben poc per acabar

▷ **som-hi** (p.ext.)

[Gir., Barc. (A-M)]

crits i amunt *SCoord*, expressió que indica geni, gosadia, coratge (A-M)

Vinga, crits i amunt! Avui hem de fer el cim

→ **pit i fora**

▷ **amunt i crits** (v.f.)

[Barc. (A-M)]

demà serà un altre dia *O*, expressió emprada per a manifestar que hom espera o preveu que les coses canviïn / expressió que indica que hom espera o preveu que les circumstàncies canviïn i, en funció d'això, proposa alguna activitat, la solució d'algun problema, etc. (IEC, EC)

No t'hi amoïnis tant i vés-te'n a dormir, que demà serà un altre dia

▷ **som-hi** (p.ext.)

pit i fora *SCoord*, exclamació que hom diu per animar o animar-se a fer una cosa (EC)

Va! Salteu sense por! Pit i fora! / Pit i fora! Ataquem l'enemic sense pietat! —crida el capità de l'exèrcit (R-M)

→ **endavant les atxes, crits i amunt**

ENCORATJAR

donar ales (a algú) *SV*, encoratjar / donar coratge, ànim, a algú (R-M, *)

La possibilitat de publicar la novel·la donava ales a la jove escriptora / Estava molt cansat, però el desig d'arribar a casa li donava ales (*, R-M)

→ **donar-li cor** (a algú), **donar anses** (a algú), **aixecar la moral** (a algú)

▷ **agafar ales** (inv.), **donar greix** (a algú) (p.ext.), **donar peix al gat** (p.ext.), **donar corda** (a algú) (p.ext.)

donar copets a l'esquena (a algú) *SV*, tustar suaument l'esquena d'algú en senyal d'encoratjament, de simpatia, de solidaritat, etc. (EC)

Va donar copets a l'esquena al seu amic perquè s'animés / El seu cosí sempre li donava

cops a l'esquena per a animar-lo (També s'usa amb el nom *cop*)

→ **donar anses** (a algú), **donar forces** (a algú)

donar forces (a algú) *SV*, donar ànim, coratge, a algú

Era capaç de donar forces a la resta del grup

→ **donar copets a l'esquena** (a algú), **donar-li cor** (a algú)

▷ **som-hi** (p.ext.)

donar-li cor (a algú) *SV*, encoratjar / donar coratge, ànim, a algú (R-M, *)

Aquelles bones dones li donaren cor per a seguir endavant (R-M)

→ **donar ales** (a algú), **donar forces** (a algú)

ENCORATJAR-SE

agafar pit *SV*, agafar coratge (R-M)

La situació era angoixosa, però va agafar pit i va poder continuar endavant / No tinguis por de res. Agafa pit, i endavant! (R-M)

→ **cordar-se les calces**, **agafar ales**, **lligar-se bé les espardenyes**, **alçar la cresta**

▷ **tirar el dau** (p.ext.), **veure's les orelles** (p.ext.), **pit i fora** (p.ext.)

alçar la cresta *SV*, fer el valent / agafar, mostrar, coratge (R-M, IEC)

Sembla acovardit, però, si les coses canvien, ja el veuràs alçar la cresta i encarar-se amb tothom (R-M)

→ **agafar pit**, **lligar-se bé les espardenyes**

▷ **abaixar la cresta** (ant.)

lligar-se bé les espardenyes *SV*, agafar coratge (R-M)

Si vol emprendre aquesta reforma, ja cal que es lligui bé les espardenyes; trobarà moltes dificultats (R-M)

→ **agafar pit**, **cordar-se les calces**, **agafar ales**, **alçar la cresta**

ENCREUAMENT

pas a nivell *SN*, encreuament d'una carretera, d'un camí, etc., amb una via de ferrocarril al mateix nivell (EC)

Vigila! Atura't al pas a nivell!

ENCREUAR

prendre la creu *SV*, classificar els fils d'ordit i passar-los per sobre o per sota de les barretes de la creu, de manera que s'encreuin entre les dites barretes (EC)

Prendre la creu és tot un art; no és simplement teixir

ENCREUAT

en creu *SP*, en forma de creu (R-M)

Aquests elements florals s'han de dibuixar en creu al centre de la pàgina, deixant quatre espais per a imprimir / Van disposar-se en creu al mig del camp (R-M)

ENCUNYAR

batre moneda *SV*, fabricar moneda (IEC)

Contínuament es bat moneda / Amb l'aparició de l'euro es va batre molta moneda (També s'usa amb els quantificadors *molt*, *poc*, etc. en posició pronominal)

▷ **casa de moneda** (p.ext.)

ENCURIOSIT

picar-li la curiositat (a algú) *O*, alguna cosa, desvetllar la curiositat a algú

Allò li va picar la curiositat de mala manera

ENDARRERE

amb la popa primera *SP*, amb la popa per davant, anant l'embarcació enrere (IEC)

Hi van arribar amb la popa primera

ENDARRERIR-SE

perdre temps *SV*, endarrerir-se / l'execució d'una cosa, restar en retard (R-M, *)

Si esteu decidits a fer-ho, no cal perdre temps i quedar-se aquí discutint; ja podeu començar / Aquesta avaria ens ha fet perdre temps (R-M, *)

▷ **guanyar temps** (ant.), **fer tard** (p.ext.), **perdre el temps** (p.ext.)

ENDARRERIT

dur la borromba *SV*, ésser el darrer d'una classe, una promoció, etc. / ésser a la cua d'una secció en una escola (R-M, IEC)

Ara és molt eficient, però, de petit, a l'escola, sempre duia la borromba; tenia les pitjors notes (R-M)

▷ **fora de sèrie** (ant.), **estar dalt de tot** (ant.), **a la cua** (d'alguna cosa) (p.ext.), **calçar pocs punts** (p.ext.)

ENDEMÀ

a l'altre dia *SP*, un dia després (R-M)

Es va posar al llit amb molta febre, però a l'altre dia ja va poder llevar-se / Es va enfurismar qui-sap-lo, però a l'altre dia tot li havia passat (R-M)

→ **l'endemà**

d'un dia per l'altre *SP*, per a l'endemà (EC)

Sempre els posa deures d'un dia per l'altre / Les feines que ha de fer són sempre d'un dia per l'altre

▷ **avui per demà** (p.ext.)

l'endemà *SD*, dia que segueix immediatament aquell del qual hom parla (IEC)

Va tornar l'endemà d'haver marxat de vacances perquè va emmalaltir

→ **a l'altre dia**

ENDEMÉS

amb tot això *SP*, de més a més (R-M)

Ja estava prou cansat i amb tot això va haver d'anar fins a l'altra part del poble / Havia

menjat quatre plats i amb tot això va voler repetir el de carn (R-M)

→ **no res menys, a més de, oi més, per a més inri**

▷ **d'altra part** (p.ext.), **per torna** (p.ext.)
d'altra banda *SP*, considerant un altre aspecte de la qüestió / altrament / a més, de més a més (R-M, IEC, EC)

No vindré amb vosaltres perquè tinc molta feina; d'altra banda, l'espectacle que aneu a veure tampoc no m'interessa gaire (R-M)

→ **d'altra part, a part de**

▷ **per altra banda** (v.f.)

d'altra part *SP*, també / en un altre aspecte / altrament, endemés (R-M, A-M, IEC)

Està bé que li deixis el llibre, però, d'altra part, li has de recomanar que no te'l perdi / Renya'l, si cal; però d'altra part encoratja'l perquè no es desanimi (R-M)

→ **a més de, d'altra banda, a part de**

▷ **per altra part** (v.f.), **amb tot això** (p.ext.)

per paga *SP*, per afegitó, endemés (del que ja s'ha dit) (A-M)

Pensant que ja eren les dues des capvespre, perquè per paga era un dia calitjós i no podia calcular s'hora per es sol (A-M)

→ **a més de**

ENDERIAR-SE

ficar-se-li al cap (a algú) *SV*, entrar una dèria a algú (EC)

Quan se li fica al cap una cosa, no hi ha qui la hi tregui / Se li ha ficat al cap que no vindrà i no vindrà per molt que intentis convèncer-lo (EC, *)

→ **ficar-se-li entre cella i cella** (a algú), **ficar-se-li una ceba al cap** (a algú), **ficar-se-li a la barretina** (a algú)

▷ **ficar-se** (alguna cosa) **al cap** (p.ext.)

ENDERROCAR

batre en bretxa (alguna cosa) *SV*, percutir un mur per obrir-hi una bretxa (EC)

Batre en bretxa un mur (IEC)

→ **no deixar pedra sobre pedra**

tirar a terra (alguna cosa) *SV*, fer caure a terra, abatre, enderrocar (EC)

Han hagut de tirar a terra aquesta casa a mig fer perquè no tenien permís d'obres / Han tirat a terra aquell casalot vell / La font ja no hi és: l'han tirada a terra (R-M, Fr, EC)

→ **no deixar pedra sobre pedra**

ENDERROCAT

no quedar pedra sobre pedra *O*, no restar cap element de construcció sencer; quedar completament destruït (A-M)

Després dels bombardejos, en aquella ciutat no va quedar pedra sobre pedra (També s'usa amb la forma *no quedar pedra damunt pedra*)

→ **no quedar canya dreta**

▷ **no deixar pedra sobre pedra** (inv.)

ENDEUTAR-SE

contreure deutes *SV*, caure en deute amb algú (EC)

Darrerament les coses no li van gaire bé en el negoci; no para de contreure deutes

ENDEUTAT

estar endeutat fins al coll *SV*, (estar) ensorrat, entrampat / tenir molts deutes (R-M, EC)

En Jaume, des que ha engegat la nova empresa, està endeutat fins al coll / No et pagarà el que t'ha comprat; estar fins al coll de deutes (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

→ **estar fins a la nou del coll, estar amb l'aigua fins al coll, tenir més deutes que el govern, estar a l'última pregunta**

▷ **deixar a deure** (p.ext.), **quedar a deure** (p.ext.)

tenir més deutes que el govern *SV*, estar endeutat (R-M)

Ja té més deutes que el govern; no t'estranyi que ningú no vulgui fer-li crèdit (R-M)

→ **estar endeutat fins al coll**

▷ **deixar a deure** (p.ext.), **quedar a deure** (p.ext.)

ENDEVINADOR

tirador de cartes *SN*, persona que practica l'endevinació mitjançant cartes de joc (EC)

Vaig anar a un tirador de cartes perquè volia que em predigués el futur

▷ **tirar les cartes** (a algú) (p.ext.), **dir la bona ventura** (a algú) (p.ext.)

ENDEVINAR

caure-hi *SV*, encertar a comprendre alguna cosa, a recordar-la, a endevinar el fi dissimulat amb què és dita o feta (IEC)

Si em continues donant més pistes potser hi caic / Ara no hi caic (*, EC)

→ **tocar-hi, filar-hi**

conèixer els coixos ajaguts *SV*, conèixer bé els homes i llur caràcter i defectes, fins i tot quan els dissimulen (A-M)

A mi no m'enganyes, que jo conec els coixos ajaguts

→ **conèixer els coixos asseguts**

● **conèixer els coixos d'asseguts** (Mall.), **conèixer els coixos sentats** (Val.), **conèixer els coixos dalt d'un carro** (Alcoi), **conèixer els coixos davall la flassada** (Eiv.)

[Manresa (A-M)]

conèixer els coixos asseguts *SV*, ésser perspicaç / conèixer bé els homes i llur caràcter i defectes, fins i tot quan els dissimulen / endevinar les males intencions de la gent (R-M, A-M, IEC)

És difícil fer-li creure una cosa per altra; coneix els coixos asseguts; no l'enganyaran (R-M)

→ **tenir nas**

▷ **conèixer-li el joc** (a algú) (p.ext.)

● **conèixer els coixos d'asseguts** (Mall.), **conèixer els coixos sentats** (Val.), **conèixer els coixos ajaguts** (Manresa), **conèixer els coixos dalt d'un carro** (Alcoi), **conèixer els coixos davall la flassada** (Eiv.)

conèixer els coixos dalt d'un carro SV, conèixer bé els homes i llur caràcter i defectes, fins i tot quan els dissimulen (A-M)

És una persona difícil d'ensarronar; coneix els coixos dalt d'un carro

→ **conèixer els coixos asseguts**

● **conèixer els coixos d'asseguts** (Mall.), **conèixer els coixos sentats** (Val.), **conèixer els coixos ajaguts** (Manresa), **conèixer els coixos davall la flassada** (Eiv.)

[Alcoi (A-M)]

conèixer els coixos davall la flassada SV, conèixer bé els homes i llur caràcter i defectes, fins i tot quan els dissimulen (A-M)

No l'enredaràs, a en Pere; coneix els coixos davall la flassada

→ **conèixer els coixos asseguts**

● **conèixer els coixos d'asseguts** (Mall.), **conèixer els coixos sentats** (Val.), **conèixer els coixos ajaguts** (Manresa), **conèixer els coixos dalt d'un carro** (Alcoi)

[Eiv. (A-M)]

endevina endevinalla O, fórmula amb què se sol començar la recitació de les endevinalles (A-M)
Endevina endevinalla, qui és el nen de la mare?

→ **endevina endevineta**

[Val. (A-M)]

endevina endevineta O, fórmula usual per a començar la recitació d'una endevinalla (EC)
Endevina endevineta, què és el que sempre és moll encara que no plougui?

● **endevina endevinalla** (Val.)

menjar-se la partida SV, endevinar allò que hi ha ocult, una intenció, etc. / endevinar un intent / adonar-se d'una cosa, preveure-la o comprendre-la malgrat estigués dissimulada (Fr, IEC, A-M)

Volien espantar-lo amb un petard, però ell va menjar-se la partida perquè havia vist els preparatius i no en va fer cas / El va enredar amb una mentida, però va menjar-se la partida (R-M)

→ **descobrir el marro, tirar-se la partida**

tenir cop d'ull SV, endevinar / encertar alguna cosa fàcilment (Fr, *)

Només amb una mirada ha endevinat quina talla de pantalons faig servir. Té cop d'ull, aquest sastre / Té bon cop d'ull i ha sabut què volíem de seguida (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal)

→ **tenir nas, tenir la vista llarga, tenir bona pupilla, tenir vista, tenir ulls a la cara, tenir molta parpella**

▷ **tenir mal ull** (ant.)

tenir nas SV, adonar-se fàcilment de les coses, endevinar-les, sospitar-les encertadament (A-M)
Fes-li'n cas; acostuma a endevinar el que s'esdevindrà; té nas (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició prenominal i amb les formes *tenir un bon nas, tenir bon nas i tenir el nas fi*) (R-M)

→ **tenir la vista llarga, conèixer els coixos asseguts, tenir cop d'ull, conèixer** (algú o alguna cosa) **d'una hora lluny, veure a venir, veure de lluny** (alguna cosa), **tenir bona pupilla, tenir vista**

▷ **tenir bons ensums** (d'algú) (p.ext.), **tenir mals ensums** (d'algú) (p.ext.), **tenir ull** (p.ext.), **sentir** (alguna cosa) **de nas** (p.ext.)

tocar-hi SV, endevinar / encertar a comprendre alguna cosa, a recordar-la, a endevinar el fi dissimulat amb què és dita o feta (Fr, *)
Saps qui ho ha fet? —No, no hi toco (Fr)

→ **caure-hi**

ENDOLAT

de dol SP, endolat / senyal exterior per a mostrar l'afflicció causada per la mort d'una persona i, en general, per una desgràcia (R-M, *)

Van arribar tots vestits de dol i molt afligits / Que vas de dol? Qui se t'ha mort? / La Maria està de dol per la mort del seu marit (S'usa normalment amb el verb *anar*) (R-M, EC, *)

▷ **any de plor** (p.ext.)

ENDOLL

presa de corrent SN, endoll, especialment la base o sòcol que hom fixa en una paret, en un aparell o una màquina, etc. (EC)

Has de saber on tens la presa de corrent, si vols endollar aquest aparell

▷ **presa de terra** (p.ext.)

ENDORMISCAR-SE

donar un sobec SV, dormir una estoneta, generalment sense anar al llit (Fr)

No és recomanable donar un sobec després de sopar perquè després no pots dormir a la nit

→ **fer una becaina, fer un sobec, fer una beca, fer un cop de cap, trencar el son, fer una rebeca, fer un son, fer petar una becaina**

■ **fer un cop de cap** SV, mig adormir-se, adormir-se un moment o una estoneta

Estava tan cansat que quan es va asseure al sofà per veure la pel·lícula va fer un cop de cap

→ **fer una becaina, donar un sobec, fer un sobec, trencar el son, fer una beca, fer una rebeca, fer un son, tancar els ulls**

fer un sobec *SV*, dormir una estoneta, generalment sense anar al llit (Fr)

M'assegurava que estava estudiant, però estic convençut que feia un sobec: tenia el cap recolzat sobre el llibre

→ **fer una becaina, donar un sobec, fer una beca, fer un cop de cap, trencar el son, fer una rebeca, fer un son, fer petar una becaina**

fer una becaina *SV*, trencar el son / fer una dormida curta, breu (IEC, *)

Durant les vacances s'ha acostumat a fer una becaina després de dinar

→ **trencar el son, fer una beca, fer un sobec, fer una rebeca, pesar figures, fer la migdiada, donar un sobec, fer un cop de cap, fer un son, fer petar una becaina, tancar els ulls**

■ **tancar els ulls** *SV*, mig adormir-se, adormir-se un moment o una estoneta

Estic ben adormida; a veure si puc tancar els ulls una estoneta

→ **trencar el son, fer una becaina, fer un cop de cap**

trencar el son *SV*, dormir una estoneta (EC)

Tot just havien trencat el son quan uns trucs a la porta el desveïllaren bruscament (R-M)

→ **fer un son, fer una becaina, fer una beca, fer la migdiada, pesar figures, donar un sobec, fer un cop de cap, fer un sobec, fer una rebeca, tancar els ulls**

▷ **encetar el son** (p.ext.)

ENDOSSAR

carregar el gegant (a algú) *SV*, carregar a algú el feix més gros de la feina, de les tribulacions, etc. (A-M)

A la feina sempre carrega el gegant als pobres becaris, per això no s'entenen

→ **carregar el mort** (a algú), **endossar el mort** (a algú)

carregar el mort (a algú) *SV*, endossar una tasca desagradable a algú / fer-li fer una gestió a algú, una feina, que tothom eludeix (R-M, EC)

Com que no sabia com sortir-se d'aquell treball, va carregar el mort al seu company perquè l'acabés / Pretenien carregar-me el mort perquè era nou a la fàbrica, però jo m'hi he negat (R-M)

→ **endossar el mort** (a algú), **carregar el gegant** (a algú), **passar la patata calenta** (a algú), **passar la pilota** (a algú)

▷ **rosegar l'os** (p.ext.)

carregar els neulers (a algú) *SV*, enganyar algú abusant de la seva candidesa (A-M)

Ha carregat els neulers al seu fill prometent-li que si li feia el favor li regalaria un joc

→ **passar la patata calenta** (a algú), **passar la pilota** (a algú)

ENDREÇAT

estar a condret *SV*, tenir alguna cosa ben arreglada, així com pertoca que estigui (A-M) *Perquè tot estigui a condret, haurem de fer un esforç / Posa'l així, el llibre, que estarà més a condret* (També s'usa amb els quantificadors *més, molt*, etc. en posició postverbal) (*, A-M)

→ **en ordre**

▷ **en doina** (ant.), **tenir** (alguna cosa) **en condret** (inv.)

[Solsona (A-M)]

tenir (alguna cosa) **en condret** *SV*, tenir alguna cosa en bon estat, ben endreçada / tenir-la ben arreglada, així com pertoca que estigui (IEC, A-M)

Té els documents en condret / Aquests papers no els tindràs mai en condret si no compres carpetes (*, R-M)

→ **en ordre**

▷ **tenir** (alguna cosa) **a condret** (v.f.), **en doina** (ant.), **estar a condret** (inv.), **en bon estat** (p.ext.)

ENDURAR

aguantar la porra *SV*, suportar amb paciència situacions desagradables / suportar les molèsties que ens ocasionen (R-M, Fr)

Quan s'enfada, sempre sóc jo a qui toca aguantar la porra

→ **aguantar el xàfec**

ENEMIC

cavall de Troia *SN*, enemic interior, parany, traïció (P)

Votar aquella candidatura va ser introduir un cavall de Troia en el departament

ENEMISTAR

posar la zitzània *SV*, enemistar / posar discòrdia entre persones que estaven en harmonia (Fr, *)

Li encanta posar zitzània i que la gent es baralli a causa dels seus comentaris / Posar, sembrar, la zitzània entre ells (*, IEC)

→ **sembrar la zitzània, posar mal, posar foc, buscar raons, armar bronquina, cercar bregues, encendre foc, moure guerra, punyir el vesper**

sembrar la zitzània *SV*, enemistar / posar discòrdia entre persones que estaven en harmonia (Fr, *)

Sembrar la zitzània entre ells (EC)

→ **posar la zitzània, posar mal, posar foc, buscar raons, armar bronquina, cercar bregues, encendre foc, moure guerra, punyir el vesper**

ENEMISTAR-SE

prendre-la (amb algú) *SV*, concebre mala voluntat contra algú (A-M)

No pot tenir cap amic; ara l'ha presa amb en

Magí i no vol sortir més amb ell / Ara l'ha presa amb mi i cada matí em renya per una cosa o altra (R-M, *)

- **dur** (algú) **a l'ull**, **prendre** (algú) **de tema**, **dur** (algú) **en vençó**, **tenir** (algú o alguna cosa) **entrevassat**, **tenir-li el dit ficat a l'ull** (a algú)
- ▷ **haver-se-les** (p.ext.), **tenir-se-les** (p.ext.), **estar a matar** (p.ext.), **prendre** (algú) **de cap d'esquila** (p.ext.), **prendre** (algú) **de cap d'inxa** (p.ext.)

ENEMISTAT

dur-se bandera negra *SV*, ésser rivals / dues persones, dur-se molt per la punta, tenir-se mútuament enemistat (R, *)

Són germans, però es duen bandera negra (També s'usa amb la forma *dur-se bandera vermella*)

- ▷ **bandera negra** (p.ext.)
- [Mall. (A-M)]

estar a mata-degolla *SV*, dues persones, dues famílies, etc., estar molt enemistades / (dues persones, dues famílies, etc.) haver-hi entre elles una gran enemistat, amb el propòsit de fer-se mútuament tot el dany possible (IEC, EC)

Fa anys que està a mata-degolla amb el seu veí a causa d'una paret mitgera / Està a mata-degolla amb tots els seus companys de misèria / Des que la Maria és la xicota d'en Ramon, ella i la Maria Àngels estan a mata-degolla (R-M, A-M, *)

- **estar de punta**, **tenir-li el dit ficat a l'ull** (a algú)
- ▷ **com gat i gos** (p.ext.)

no poder veure (algú) *SV*, tenir una forta aversió a algú (IEC)

No puc veure la Maria des que li va fer allò a en Joan

- **tenir** (algú o alguna cosa) **entrevassat**, **no poder sofrir**, **no poder veure** (algú o alguna cosa) **ni en pintura**, **dur** (algú) **a l'ull**, **no mirar la cara** (a algú), **tenir** (algú) **entre ulls**, **tenir-li palletes** (a algú), **tenir-li el dit ficat a l'ull** (a algú)
- ▷ **no voler peres** (amb algú) (p.ext.)

ENÈRGIC

de nervi *SP*, dit per a referir-se a algú que té una gran energia, una gran força de voluntat / tenir energia, força de voluntat (*, A-M)

És un home de nervi (S'usa com a complement dels nom *criatura*, *dona*, *home*, *persona*, etc.) (EC)

- **d'empresa**, **d'empenta**
- ▷ **amb nervi** (v.f.), **sense nervi** (ant.), **ànima freda** (ant.), **ésser un corcó de treball** (p.ext.), **no tenir fre** (algú o alguna cosa) (p.ext.), **no tenir ni fre ni aturador** (algú o

alguna cosa) (p.ext.), **no tenir aturador** (algú o alguna cosa) (p.ext.)

ENFADAR

- **posar negre** (algú) *SV*, fer enfadar algú
- Aquest comportament posa negre a qualsevol / Haver de fer voltes per trobar un lloc on aparcar, el posa negre* (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal)
- **fer rosegar ceba** (a algú), **fer menjar ceba** (a algú)

ENFADAR-SE

alçar es cul *SV*, donar una persona mostres d'irritació amb les paraules o amb el gest (A-M)

Va alçar es cul perquè estava indignat pel comportament de na Mireia aquells darrers dies

- **treure foc pels ulls**, **treure foc per la boca**, **perdre els nervis**
- [Men. (A-M)]

arronsar les celles *SV*, demostrar enuig, sorpresa (EC)

Quan li vaig dir el que pensava, va arronsar les celles i ja no va dir ni una paraula més

- **arrufar les celles**, **arrufar el nas**
- enfilarse com una carbassera** *SV*, irritar-se fàcilment / irritar-se molt ràpidament (A-M, EC)
- Per poca cosa s'enfila com una carbassera; no té gens de calma / No calia que t'ho prenguessis malament, t'enfiles com una carbassera de seguida!* (R-M)
- **enfilarse per les parets**

pujar-li la mosca al nas (a algú) *O*, perdre la contenció / enutjar-se fortament / sobrevenir la irritació a algú, irar-se molt (R-M, IEC, IEC)

M'he empimpat tant, que m'ha pujat la mosca al nas i l'he engegat a passeig / Vés amb compte, que ja comença a pujar-li la mosca al nas! (R-M, EC)

- **pujar-li la sang al cap** (a algú), **perdre la paciència**
- ▷ **dur la mosca** (p.ext.), **tenir la mosca** (p.ext.), **estar mosca** (p.ext.)

retirar la paraula (a algú) *SV*, enfadar-se amb algú i deixar de parlar-li

Després de la discussió d'aquell dia, l'Antoni ha retirat la paraula a l'Esteve; diu que no li parlarà mai més

- **negar el pa i la sal** (a algú), **negar el bon dia** (a algú), **negar el salut** (a algú), **negar-li la cara** (a algú), **renegar l'amistat** (d'algú), **girar la cara** (a algú)

- **sortir-li els ulls d'òrbita** (a algú) *O*, enutjar-se molt
- Cridava tant que li sortien els ulls d'òrbita*
- **sortir-li els ulls de la cara** (a algú), **treure foc pels queixals**, **bullir-li la sang a les venes** (a algú), **pujar-li la sang al cap** (a algú), **treure foc per la boca**, **treure foc**

pels ulls, estar que bufa, estar que mossega, bullir d'indignació

▷ **regirar-se-li la bilis** (a algú) (p.ext.), **tenir els ulls fora d'òrbita** (p.ext.)

■ **sortir-li els ulls de la cara** (a algú) *O*, enutjar-se molt

El van fer enfadar tant que li sortien els ulls de la cara

→ **sortir-li els ulls d'òrbita** (a algú), **treure foc pels queixals, bullir-li la sang a les venes** (a algú), **pujar-li la sang al cap** (a algú), **treure foc per la boca, treure foc pels ulls, estar que bufa, estar que mossega**

▷ **regirar-se-li la bilis** (a algú) (p.ext.)

ENFADAT

amb un pam de morros *SP*, (amb) mala cara (R-M)

Estava enfadat perquè havíem trigat a arribar i ens va rebre amb un pam de morros (R-M)

→ **cara de pomes agres, cara de prunes agres, estar de morros, fer morros**

cara de pomes agres *SN*, cara que expressa enuig o mal humor / tenir l'aspecte d'estar enutjat (*, EC)

Des que el van fer fora de la feina amb tanta mala llet, fa una cara de pomes agres que no s'aguanta

→ **cara de prunes agres, cara de mala llet, cara de circumstàncies, amb un pam de morros**

▷ **cara de bon any** (ant.), **cara de Pasqua** (ant.), **de festa** (p.ext.), **fer mala cara** (p.ext.)

dur la mosca *SV*, estar empipat (R-M)

Li deu passar alguna cosa important; perquè ja fa dies que duu la mosca

→ **tenir la mosca, estar mosca**

▷ **pujar-li la mosca al nas** (a algú) (p.ext.), **anar de mosca** (p.ext.)

■ **empipat com una mona** *SA*, expressió usada per a indicar que algú està molt enfadat, irritat

Ara no vagis a parlar amb ell, perquè està empipat com una mona i et follarà un moc / Es va posar com una mona per la broma que li vam fer / Se'n va anar emprenyat com una mona, de la reunió (També s'usa ometent l'adjectiu i amb les formes *emprenyat com una mona* i *cabrejat com una mona*)

→ **estar de morros, fet una fera, fet una fúria**

estar de morros *SV*, enfadat / estar malhumorat o irritable (R-M, *)

Està de morros perquè avui no li han sortit bé les coses / Si hi vas avui el trobaràs de morros perquè ha perdut el seu equip i no s'ho sap acabar (També s'usa ometent el verb) (*, R-M)

→ **estar de mala lluna, amb un pam de morros, fer morros, estar mosca, empipat com una mona**

■ **estar negre** *SV*, estar enfadat, irritat

Està negre, no sap com tractar el seu fill perquè li faci cas / No paren d'empipar-me. Estic ben negre (També s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival)

▷ **fet una fúria** (p.ext.), **més coent que un rave** (p.ext.), **més cremat que un caporal de realistes** (p.ext.)

estar que bufa *SV*, una persona, estar molt enutjada (IEC)

La gent està que bufa a causa de l'encariment de la vida / El representant de l'ajuntament ha intentat parlar amb els veïns, però aquests estan que bufen (R-M, *)

→ **estar que mossega, treure foc pels queixals, sortir-li els ulls d'òrbita** (a algú), **sortir-li els ulls de la cara** (a algú), **bullir-li a sang** (a algú), **bullir-li la sang a les venes** (a algú), **encendre-se-li la sang** (a algú), **estar que trina**

▷ **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins al capdamunt** (p.ext.), **fora de si** (p.ext.)

■ **estar que trina** *SV*, una persona, estar molt enutjada

Avui no li dirigeixis gaire la paraula que està que trina i segur que s'enfada amb tu

→ **estar que mossega, estar que bufa, treure foc pels queixals**

tenir la mosca *SV*, estar empipat (R-M)

No li diguis res; avui té la mosca i per qualsevol cosa es posa a rondinar / Avui el mestre té la mosca (R-M, A-M)

→ **dur la mosca, estar mosca**

▷ **tenir mosca** (v.f.), **tenir mala llet** (p.ext.), **estar de mala hostia** (p.ext.), **estar de fútris** (p.ext.), **tenir mala lluna** (p.ext.), **pujar-li la mosca al nas** (a algú) (p.ext.), **anar de mosca** (p.ext.)

ENFASTIDIR

clavar la llauna (a algú) *SV*, enfastidir, molestar, fer-se pesat, amb la seva xerrameca, fent soroll, etc.

A la sala, hi havia un nen petit que clavava la llauna a la resta dels assistents a l'acte / És una de les persones que claven la llauna cada vegada que et veuen i t'expliquen els seus problemes sense que hi tinguis interès

→ **donar la llauna** (a algú), **clavar la tabarra** (a algú), **clavar una lata** (a algú), **donar una lata** (a algú), **donar taba** (a algú), **donar la tabarra** (a algú), **donar la llauna** (a algú)

fer tres coses: fàstic, vòmit i pudor (a algú) *SV*, ésser una cosa o persona molt fastidiosa; es diu amb indignació i menyspreu a una persona que està molestant des d'estona (A-M)

Aquest individu em fa tres coses: fàstic, vòmit i pudor / Aquesta música em fa tres coses (També s'usa amb la forma fer tres coses (a algú))
→ **fer la murga** (a algú), **fer escudella** (a algú)

▷ **posar-hi call** (p.ext.)

ENFASTIDIT

estar confitat de SV, estar cansat de suportar / estar tip, cansat, d'algú o d'alguna cosa (R-M, EC)

Sempre surt a explicar el mateix i tothom ja n'està confitat; els ha acabat la paciència / Un altre cop fideus? Ja n'estic confitat! (R-M, EC)

→ **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins al capdamunt**

estar (d'algú o d'alguna cosa) **fins als nassos SV**, estar cansat d'algú o d'alguna cosa (R-M)
*Per ara no els diu res, però quan ja n'estarà fins als nassos els clavarà un bon escàndol, perquè no té gaire paciència / Està fins als nassos de les obres de davant de casa seva (També s'usa amb el verb quedar) (R-M, *)*

→ **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins als collons, estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins als ous, estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins als pebrots**

estar (d'algú o d'alguna cosa) **fins als ous SV**, estar tip d'algú o d'alguna cosa (R-M)

*No sap dir res més que n'està fins als ous de tot / En Manel està fins als ous del seu germà / N'ha quedat fins als ous, de discutir amb la seva dona (També s'usa amb el verb quedar) (R-M, *, *)*

→ **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins als collons, estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins a les pilotes, estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins als pebrots, estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins als nassos, tenir els collons plens de**

tenir el buc ple de SV, fart / estar cansat, enfastidit d'algú o d'alguna cosa (Fr, *)

Tinc el buc ple d'ell i de les seves impertinències / Ja en tinc el buc ple, de les teves mentides

→ **tenir el sac ple de, tenir el pap ple de, tenir el bot ple de**

tenir el ventrell gros SV, estar cansat de suportar quelcom (R-M)

Els va anar escoltant fins que va tenir el ventrell gros i va esclatar amb tot el seu geni a contradir-los (R-M)

→ **tenir els nassos plens de, tenir les calces plenes de, tenir els collons plens de**

▷ **tenir un ventrell que tot ho paeix** (p.ext.)

ENFEINAT

■ **anar a tope SV**, trobar-se assetjat per múltiples feines, ocupacions, necessitats, etc.

Darrerament, entre la feina i els exàmens, vaig a tope; necessito descansar

→ **anar de cul, anar escopetejat, anar de bòlit, no saber on girar-se, anar de cucurulla, no viure**

▷ **fer la vida del canot** (ant.), **això no és viure** (p.ext.)

[tope: mot no registrat a l'IEC]

■ **curt de feina SA**, dit per a referir-se a algú que no té prou temps per a acabar la feina que li encomanen, que està molt atrafegat

Últimament vaig curt de feina; tinc molt d'estret a causa de l'acumulació de feina

→ **no saber on girar-se**

no saber on girar-se SV, trobar-se assetjat per múltiples feines, ocupacions, necessitats, etc. (IEC)

*No saben on girar-se de tanta feina / Estava tan enfeinat que no sabia on girar-se (R-M, *)*

→ **no veure-hi de cap ull, anar escopetejat, anar de bòlit, anar de cul, anar de cucurulla, treure el fetge per la boca, curt de feina, anar a tope**

▷ **no saber per on girar-se** (v.f.)

tenir melics per lligar SV, estar molt atrafegat (R-M)

Des que ha tornat de vacances té melics per lligar perquè la feina se li ha acumulat / No assisteix a cap acte als quals el conviden; sempre té melics per lligar; no sap deixar la feina (Sovint s'usa amb els adverbis sempre, sovint, etc.) (, R-M)*

→ **tenir prou pa tallat**

tenir prou pa tallat SV, tenir prou feina per fer (R-M)

Si vols entretenir-te tota la tarda, ja tens prou pa tallat; t'he deixat tasca preparada per a dos dies (R-M)

→ **tenir melics per lligar**

ENFOLLIR

eixir de seny SV, enfollir / tornar-se boig, enbogar (Fr, *)

És un vell xaruc que ha eixit de seny i ja no sap ni el que es diu

→ **estar fora de seny, perdre el seny**

girar-li el cervell (a algú) SV, fer perdre l'enteniement (A-M)

La mort del seu oncle li va girar el cervell / Últimament reacciona de manera estranya davant situacions que abans hauria sabut com resoldre; se li està girant el cervell

▷ **perdre la xaveta** (p.ext.), **perdre el cap** (p.ext.), **beure's el seny** (p.ext.), **perdre el senderi** (p.ext.), **perdre el seny** (p.ext.), **tocar-se del bolet** (p.ext.), **beure's el cervell** (p.ext.), **rentat de cervell** (p.ext.)

perdre la xaveta SV, perdre el domini de si mateix (R-M)

És molt enamoradís; ara perd la xaveta per l'estanquera del davant de casa seva (R-M)

→ **perdre el cap, perdre el seny, tocar-se de l'ala, tocar-se del bolet**

▷ **girar-li el cervell** (a algú) (p.ext.)

ENFONSAR

(fig.)

donar l'estocada (a algú) *SV*, enfonsar moralment una persona

Aquella desgràcia va ser clau per donar l'estocada a en Ciset, que mai més no va tornar a alçar el cap / Només li faltava que es morís el seu germà; això li ha acabat de donar l'estocada

→ **deixar** (algú) **fet pols, deixar** (algú) **fet caldo**

▷ **cop de gràcia** (p.ext.)

ENFONSAR-SE

anar a pic *SV*, enfonsar-se una embarcació (EC)

La barca va anar a pic al nord del llac

→ **anar a fons, passar per ull**

▷ **anar a la deriva** (p.ext.), **anar en roda** (p.ext.), **fer aigües** (p.ext.), **anar a la ronsa** (p.ext.)

passar per ull *SV*, anar a fons una embarcació / un pis, una casa, esfondrar-se; una cadira, foradar-se (EC, *)

El Titànic va passar per ull a principis del segle XX / No botis, que això pot passar per ull

→ **anar a pic, anar a fons**

▷ **fer aigües** (p.ext.)

venir-se'n *SV*, un sostre, una volta, etc., enfonsar-se, caure al damunt (EC)

El sostre del menjador se'n va venir avall. Era una casa molt antiga

→ **entrar-se'n, anar-se'n a terra, caure a terra**

ENFOSQUIR-SE

caure el sol *O*, (el sol) aparèixer en descens cap a l'horitzó (A-M)

Sempre li agafa son quan cau el sol

→ **pondre's el sol, fer-se fosc**

▷ **alçar-se el dia** (ant.), **sortir el sol** (ant.), **a sol colgant** (p.ext.), **a sol ponent** (p.ext.), **entre dos llustres** (p.ext.)

pondre's el sol *O*, (el sol) ocultar-se o estar a punt d'ocultar-se darrere l'horitzó (A-M)

Quan es pongui el sol començaré a preparar el sopar

→ **caure el sol, fer-se fosc**

▷ **apuntar l'alba** (ant.), **néixer el dia** (ant.), **posta de sol** (p.ext.), **a sol ponent** (p.ext.), **a sol colgant** (p.ext.), **entre dos llustres** (p.ext.)

ENFREDORAT

bufar-se els dits *SV*, tenir molt de fred (R-M)

Ens van donar una cambra sense calefacció i

cap de les dues finestres no ajustava bé; ens bufàvem els dits; no encertàvem a ficar-nos al llit, que també era glaçat / Després de la caminada per la neu, ens hàviem de bufar els dits per entrar en calor (R-M, *)

▷ **petar de dents** (p.ext.)

ENFRONT

a l'endret de *SP*, enfront, a l'altura d'una cosa / enfront; davant per davant; a l'altura (d'una cosa) (EC, A-M)

A l'endret del monestir trobareu un alberg / Vaig posar la prestatgeria a l'endret de la finestra / A l'endret dels diccionaris trobareu les fotografies dels rebesavis / Si continueu recte, trobareu un restaurant i a l'endret hi ha el cinema (El complement és opcional)

→ **davant per davant de**

barba a barba *SN*, l'un davant de l'altre (R-M)

Quan menys ho esperaven es van trobar barba a barba en una taula del cafè (R-M)

→ **cara a cara, vis a vis, nas a nas**

davant per davant de *SAdv*, l'un davant de l'altre / donant-se la cara una persona o una cosa amb l'altra (IEC, EC)

Ell viu davant per davant de casa meua, a l'altra banda de carrer / La meua cambra és davant per davant de la seva / Les nostres cases estan davant per davant (El complement és opcional) (R-M, EC, A-M)

→ **cara a cara, enfront de, a l'endret de, en dret** (d'algun lloc)

fer cara a *SV*, estar (un edifici) davant d'un altre (EC)

La Sagrada Família fa cara a la plaça Gaudí

▷ **enfrent de** (p.ext.), **davant per davant de** (p.ext.)

fit a fit *SN*, fixament, amb la vista fixa (A-M)

Ahir, em va convidar a sopar i fit a fit em va dir que es volia casar amb mi

→ **cara a cara, vis a vis**

▷ **de fit a fit** (v.f.)

front a front *SN*, fent cara contra algú (A-M)

S'han trobat front a front i s'han dit tot el que pensaven l'un de l'altre

→ **cara a cara, tu per tu**

nas a nas *SN*, l'un davant de l'altre (R-M)

Van trobar-se nas a nas quan menys ho esperaven / Es va topar nas a nas amb el seu enemic (S'usa normalment amb els verbs *topar* i *trobar*) (R-M, EC)

→ **cara a cara, a tocar, vis a vis, barba a barba**

tu per tu *SN*, enfront l'un de l'altre (R-M)

Fa temps que no s'han vist i avui, quan s'han trobat tu per tu a casa d'un amic, no es coneixien (R-M)

→ **cara a cara, front a front**

ENFRONTAMENT

acció directa *SN*, enfrontament directe entre patrons i obrers, al marge del marc legal establert (IEC)

Els treballadors de la fàbrica van decidir obrar en acció directa perquè la llei no els emparava

què vols dir amb això *O*, expressió que hom diu a la persona que l'amenaça, que l'adverteix, etc. (EC)

—*Si no canvies d'actitud, la meva paciència s'acabarà aviat!* —*Què vols dir amb això?* / *Què voleu dir amb això?* *Que m'obligueu a venir?* (S'usa normalment en les segones i en les terceres persones del present d'indicatiu)

ENFRONTAR-SE

baixar a l'arena *SV*, acceptar la lluita, un combat (IEC)

Després dels greus insults que va sentir de la seva família va baixar a l'arena a lluitar per a defensar-los

→ **fer-li cara** (a algú)

declarar la guerra (a algú) *SV*, comunicar un estat a un altre l'existència de guerra entre ells (A-M)

Aquell estat petit ha declarat la guerra als Estats Units

▷ **agafar les armes** (p.ext.)

ensenyar les ungles (a algú) *SV*, mostrar-se agressiu / donar proves de valor, de decisió, de voler-se defensar o de voler atacar (R-M, A-M)

No pot sofrir que el contradiguin, de seguida ensenya les ungles i es barallaria amb qualsevol (També s'usa amb el verb *mostrar*) (R-M)
→ **treure les ungles** (a algú), **ensenyar les dents** (a algú)

entrar en lliça *SV*, entrar en lluita pública amb escrits, discursos, etc. (IEC)

Si m'escarneix no tindrè altra alternativa que entrar en lliça contra ell / A través del diari comarcal, els dos partits polítics han entrat en lliça (EC, *)

esmolat-se les dents *SV*, preparar-se a atacar (R-M)

Els esperaven esmolant-se les dents per acusar-los de tot el que poguessin per tal de comprometre'ls (R-M)

▷ **ensenyar les dents** (a algú) (p.ext.), **treure les ungles** (a algú) (p.ext.)

fer-li cara (a algú) *SV*, oposar-se, enfrontar-se (R-M)

No hi ha ningú que gosi fer-li cara quan es posa a cridar (R-M)

→ **plantar cara** (a algú), **parar cara** (a algú), **ensenyar les dents** (a algú), **baixar a l'arena**, **veure's les cares**, **girar-se contra** (algú)

▷ **saber ventar-se les mosques** (p.ext.), **fer-se fort** (p.ext.)

girar-se contra (algú) *SV*, enfrontar-se / oposar-se front a front (R-M, *)

Es va girar contra el que l'explotava vilment / Es va girar contra el que l'amenaçava i el va fer fugir (*, R-M)

→ **fer-li cara** (a algú)

▷ **veure's les cares** (p.ext.)

parar cara (a algú) *SV*, mostrar-se disposat a combatre o disputar amb algú que provoca a la lluita (A-M)

Sempre para cara a qualsevol que li toca l'honor; és massa impulsiu

→ **plantar cara** (a algú), **fer-li cara** (a algú)

treure les ungles (a algú) *SV*, començar a actuar amb habilitat o amb violència contra algú / dit d'una persona que passa a l'atac amb accions, paraules, etc. (A-M, EC)

No et refiïs d'aquest home tan pacient, que quan treu les ungles no és gens covard (R-M)

→ **ensenyar les dents** (a algú), **ensenyar les ungles** (a algú), **fer veure la cara del llop** (a algú)

▷ **esmolat-se les dents** (p.ext.)

veure's les cares *SV*, enfrontar-se en una qüestió personal / trobar-se una persona amb una altra per manifestar-li algun ressentiment (R-M, EC)

Ell m'ha perjudicat amb tota intenció, però ja vindrà dia que ens veurem les cares; que no esperi que l'ajudi mai més (R-M)

→ **fer-li cara** (a algú), **ensenyar les dents** (a algú)

▷ **girar-se contra** (algú) (p.ext.)

ENGALANAT

de gala *SP*, mudat, molt ben vestit / portar l'uniforme, el vestit, de més luxe, en contraposició del que es porta per diari (*, IEC)

La tropa anava de gala perquè era dia de parada / Duia un vestit de gala (R-M)

→ **de vint-i-un botó**, **de festa**

▷ **de llarg** (p.ext.), **vestit de nit** (p.ext.), **roba d'estat** (p.ext.)

ENGANY

joc brut *SN*, actuació poc correcta (R-M)

Vàrem ser víctimes d'un joc brut; confiàvem en ell i no va complir el tracte; això ens va fer quedar malament amb els nostres clients (R-M)

→ **mala jugada**, **cop baix**

▷ **jugar brut** (p.ext.), **males arts** (p.ext.), **negoci brut** (p.ext.)

males arts *SN*, mitjans reprovables (R-M)

Valent-se de les seves males arts, va fer enemistar-se tota la família i ell va aprofitar-se dels uns i dels altres / Va aconseguir aquell lloc per males arts (R-M, *)

▷ **mala art** (v.f.), **negoci brut** (p.ext.), **joc brut** (p.ext.), **fer el doble joc** (a algú) (p.ext.)

ENGANYANT

en fals *SP*, falsament / no conformement a la veritat o realitat, cercant d'enganyar (R-M, EC) *Ha declarat en fals per por de dir la veritat / Han descobert que estava en fals, no declarava tots els béns i que no pagava tots els impostos* (S'usa normalment amb els verbs *estar*, *posar*, etc.) (R-M, *)
 ▷ **de bo** (ant.)

ENGANYAR

aixecar la camisa (a algú) *SV*, enganyar algú abusant de la seva credulitat (IEC) *Em sembla que aquells llogaters van aixecar la camisa als propietaris de la finca / Tot el que explica és mentida; no et deixis aixecar la camisa, que és un farsant* (*, R-M)
 → **plantar-li la bleada al clatell** (a algú), **portar** (algú) **a dida**, **portar** (algú) **venut**, **amagar l'ou** (a algú), **posar-li l'albarda** (a algú), **fer beure a galet** (algú), **vendre la moto** (a algú)
 ▷ **beure a galet** (p.ext.), **prendre el número** (a algú) (p.ext.), **fotre un gol** (a algú) (p.ext.)

amagar l'ou (a algú) *SV*, enganyar per riure's d'algú / dissimular amb intenció d'enganyar / enganyar algú (A-M, R-M, IEC) *Sempre amaguen l'ou al professor: li prenen el pèl de mala manera / Aquest home confia molt en el seu encarregat i em fa l'efecte que aquest li amaga l'ou i fa negocis a costa d'ell / No s'hi val a amagar l'ou; les coses clares!* (*, R-M, R-M)
 → **prendre el pèl** (a algú), **aixecar la camisa** (a algú), **amagar ses ungles com es moixos**, **vendre la moto** (a algú)
 ▷ **haver-hi gat amatag** (p.ext.)
 [Gir., Vallès, Penedès (A-M)]

daurar-li la píndola (a algú) *SV*, fer acceptar una cosa desagradable mitjançant belles paraules, una compensació, etc. / dissimular la gravetat d'una cosa per fer-la més acceptable / presentar una cosa desagradable sota un aspecte favorable (IEC, A-M, EC) *Per més que li dauraven la píndola ell ja va veure que aquella feina no li convenia / Si no li daures la píndola, no acceptarà de participar en la comissió* (R-M)
 → **fer empassar la píndola** (a algú), **pintar-li la cigonya** (a algú)

dir una cosa per una altra (a algú) *SV*, dir voluntàriament un concepte per un altre, enganyar (EC) *Jo no sóc d'aquells que diuen una cosa per una altra, no l'enganyo / Mai no diu una cosa per una altra; és una noia molt sincera* (També s'usa amb les formes *dir una cosa per l'altra* (a algú) i *dir una cosa per altra* (a algú))
 → **fer veure una cosa per una altra** (a algú),

predicar el que no es creu, fer veure el blanc negre (a algú)

▷ **cridar vi i vendre vinagre** (p.ext.)
donar figures per llanternes (a algú) *SV*, donar o fer creure una cosa per una altra, enganyar (A-M) *Vigila que no t'estafi, més d'una vegada ha donat figures per llanternes*

→ **donar figures per bigues** (a algú), **donar gat per llebre** (a algú), **donar garsa per colom** (a algú), **fer veure garsa per colom** (a algú), **posar mostalla per julivert** (a algú)
 [Mall., Men. (A-M)]

donar garsa per colom (a algú) *SV*, enganyar fent creure que és tal cosa una altra cosa de qualitat inferior que se li assembla / enganyar donant una cosa per una altra o fent veure allò que no és (IEC, A-M) *Aquest venedor dona garsa per colom a tothom*

→ **donar garsa per perdiu** (a algú), **fer veure garsa per colom** (a algú), **donar figures per llanternes** (a algú), **donar gat per llebre** (a algú), **vendre garsa per colom** (a algú), **vendre garsa per perdiu** (a algú), **donar figures per bigues** (a algú)

▷ **donar garses per coloms** (a algú) (v.f.)
donar garsa per perdiu (a algú) *SV*, ensarronar / enganyar fent creure que és tal cosa una altra cosa de qualitat inferior que se li assembla / enganyar donant una cosa per una altra o fent veure allò que no és (R-M, IEC, A-M) *El venedor va donar garsa per perdiu a aquella senyora sense que ella se n'adonés / Vigila si compres cintes de música a un passavolant que no et doni garsa per perdiu*

→ **donar gat per llebre** (a algú), **donar garsa per colom** (a algú), **fer veure garsa per perdiu** (a algú), **fer veure sant Cristòfol nan** (a algú), **donar figures per llanternes** (a algú), **vendre garsa per perdiu** (a algú)

▷ **donar garses per perdius** (a algú) (v.f.)
donar gat per llebre (a algú) *SV*, ensarronar / enganyar donant una cosa per una altra o fent veure allò que no és (R-M, *) *És fàcil confondre la margarina amb la mantega, i a vegades et poden donar gat per llebre* (R-M)

→ **vendre gat per llebre** (a algú), **pintar sant Cristòfol nan** (a algú), **donar garsa per perdiu** (a algú), **pintar-li la cigonya** (a algú), **donar figures per llanternes** (a algú), **fer veure sant Cristòfol nan** (a algú), **donar garsa per colom** (a algú)

▷ **fotre un gol** (a algú) (p.ext.)

donar paparotes (a algú) *SV*, ensarronar / enganyar astutament (IEC, A-M) *Va donar paparotes a l'Eduard quan li va fer creure que si realitzava aquell encàrrec l'ascendirien de categoria*

- **fer paparotes** (a algú), **fer beure a galet** (algú)
- dur** (algú) **a escoltar es sermó** *SV*, enganyar qualcú amb mentides o embulls / convèncer algú d'una cosa que és un engany (R, *)
Per lo que dius, veig que t'han duit a escoltar es sermó. Mira que ho ets d'innocent! (També s'usa amb la forma *dur* (algú) *a sentir es sermó*)
- **portar** (algú) **a dida**
[Mall.]
- **entrar per la porta falsa** *SV*, ingressar en un lloc o en un càrrec fent ús de mitjans poc honorats, enganyant, mentint, etc.
Ara té un bon lloc en aquella empresa, però, tot sigui dit, va entrar per la porta falsa
- ▷ **entrar per la porta petita** (p.ext.), **jugar brut** (p.ext.)
- fer beure a galet** (algú) *SV*, enganyar algú abusant de la seva credulitat (IEC)
Li explica el que vol i el fa beure a galet i així ell es va enriquint (R-M)
- **aixecar la camisa** (a algú), **fer empassar la píndola** (a algú), **fregir-la** (a algú), **donar paparotes** (a algú), **posar-li l'albarda** (a algú), **fer paparotes** (a algú), **posar una capa de tonto** (a algú), **posar una capa de totxo** (a algú)
- ▷ **beure a galet** (p.ext.)
- fer dues cares** *SV*, no ésser sincer, fingir dues maneres de pensar oposades / tractar d'aconterrar alhora les dues parts contràries (A-M, IEC)
El director fa dues cares: amb nosaltres es mostra enfadat i amb els visitants, amable
- **fer el doble joc** (a algú), **anar amb ham, home de dos vents, menjar amb dos plats**
- ▷ **tenir dues cares** (p.ext.), **fer comèdia** (p.ext.)
- fer el doble joc** (a algú) *SV*, afavorir veladament els contraris / fer el joc alhora a contraris (R-M, EC)
Si continua fent el doble joc, vindrà dia que el descobriran i perdrà tot el prestigi que té (R-M)
- **fer dues cares, anar amb ham, fer la puta i la Ramoneta, jugar a la puta i a la Ramoneta**
- ▷ **tenir dues cares** (p.ext.), **males arts** (p.ext.), **home de dos vents** (p.ext.)
- fer el salt** (a algú) *SV*, enganyar el marit o la muller / ésser infidel (al cònjuge) (R-M, EC)
Fa el salt al seu marit amb un noi més jove / El marit, fins ara, no ha descobert que la dona li fa el salt (*, R-M)
- **posar banyes** (a algú), **fer banyes** (a algú)
- ▷ **portar banyes** (inv.), **anar carregat de front** (inv.), **ficar-se al llit** (amb algú) (p.ext.)
- fer empassar la píndola** (a algú) *SV*, ensarronar / fer creure a algú una cosa falsa / fer creure a

algú una falsedat, una cosa absurda (R-M, Fr, EC)

Té molta traça a fer empassar la píndola a qualsevol; sap mentir sense que se li conegui / Li va fer empassar la píndola i ell s'ho va creure tot (R-M, *)

→ **pintar-li la cigonya** (a algú), **fer beure a galet, daurar-li la píndola** (a algú), **plantar-li la bleada al catell** (a algú), **posar-li l'albarda** (a algú)

fer gabiejar (algú) *SV*, fer guarar algú, entretenir-lo amb enganys, fer-lo esperar per una cosa que desitja i que se li nega de moment (EC)

Fa gabiejar la seva neboda abans de donar-li els caramels / Em va fer gabiejar de mala manera i després no em va donar el que volia

▷ **fer passar** (algú) **amb noves** (p.ext.), **fer passar** (algú) **amb passeres** (p.ext.), **fer passar** (algú) **amb raons** (p.ext.), **fer passar** (algú) **de noves a raons** (p.ext.)

fer la patota (a algú) *SV*, enganyar / estafar o robar amb enganys (R-M, *)

Té fama de fer la patota als seus socis / Ell era molt avar, però la dona li feia la patota venent ous d'amagat (*, R-M)

→ **fer moros** (a algú)

fer la puta Ramoneta (a algú) *SV*, procurar enganyar algú amb adulacions i afalacs (A-M)
Em volia fer la puta Ramoneta, però jo no em vaig deixar ensarronar: el vaig engegar / Sempre intenta fer la puta Ramoneta, però no se n'acaba de sortir

▷ **fer la garangola** (a algú) (p.ext.), **fer la puta i la Ramoneta** (p.ext.)

fer-li la pell (a algú) *SV*, fer fracassar, enganyar (A-M)

Va fer-nos la pell i ja no vam tornar a confiar en ell mai més

→ **fregir-la** (a algú), **jugar-la** (a algú)

fer moros (a algú) *SV*, enganyar / distreure fraudulentament part d'una quantitat (R-M, *)

Aquesta noia ha fet moros a la mestressa; no hi ha dia que no es quedi algun diner (R-M)

→ **fer la patota** (a algú)

▷ **fer la barba** (a algú) (p.ext.)

fer paparotes (a algú) *SV*, ensarronar / enganyar astutament (IEC, *)

Sempre està fent paparotes a la Glòria i ella ja no se'n fia

→ **donar paparotes** (a algú), **fer beure a galet** (algú)

fer veure el blanc negre (a algú) *SV*, fer veure una cosa per una altra, enganyar / enganyar fent veure allò que no és (A-M, *)

Si hi parles, tingues molt clars els teus arguments, perquè és una d'aquestes persones que fa veure el blanc negre i et pot fer canviar d'opinió

→ **fer veure garsa per colom** (a algú), **fer**

- veure una cosa per altra** (a algú), **dir una cosa per una altra** (a algú)
- ▷ **pintar-li** (alguna cosa) **de color de rosa** (a algú) (p.ext.)
- fer veure garsa per colom** (a algú) *SV*, enganyar fent passar una cosa per una altra (EC)
Em volia fer veure garsa per colom, però no em va poder enganyar
- **donar garsa per colom** (a algú), **donar figures per llanternes** (a algú), **donar gat per llebre** (a algú), **fer veure garsa per perdiu** (a algú), **fer veure sant Cristòfol nan** (a algú), **vendre garsa per colom** (a algú), **donar figures per bigues** (a algú)
- fer veure garsa per perdiu** (a algú) *SV*, enganyar fent passar una cosa per una altra (EC)
És un mentider sempre fa veure garsa per perdiu
- **donar garsa per perdiu** (a algú), **donar gat per llebre** (a algú), **fer veure garsa per colom** (a algú), **fer veure sant Cristòfol nan** (a algú), **vendre garsa per colom** (a algú), **vendre garsa per perdiu** (a algú), **posar mostalla per julivert** (a algú)
- fer veure sant Cristòfol nan** (a algú) *SV*, pretendre de fer creure allò que no és ver; voler donar entenedent una cosa per una altra (A-M)
No m'ho crec, el que pretens és fer-me veure sant Cristòfol nan! (També s'usa amb la forma *fer veure sant Cristòfol nano* (a algú))
- **donar gat per llebre** (a algú), **donar garsa per perdiu** (a algú), **fer veure garsa per colom** (a algú), **fer veure garsa per perdiu** (a algú), **vendre garsa per perdiu** (a algú), **vendre gat per llebre** (a algú), **posar mostalla per julivert** (a algú)
- ▷ **fer veure el sant Cristòfol nan** (a algú) (v.f.)
- **pintar sant Cristòfol nan** (a algú) (Mall. i Men.)
[Cat.]
- fer veure una cosa per altra** (a algú) *SV*, enredar / enganyar fent veure allò que no és (R-M, *)
Sigues-li ben franc sobre la situació del negoci; no li facis veure una cosa per altra (R-M)
- **donar gat per llebre** (a algú), **dir una cosa per una altra** (a algú), **fer veure el blanc negre** (a algú)
- ▷ **fer veure** (alguna cosa) (p.ext.)
- fregir-la** (a algú) *SV*, fer una mala passada a algú, enganyar-lo o causar-li un perjudici que no esperava (EC)
No veu que el seu soci la hi està fregint amb els comptes que li presenta / Ai, la gata maula: ens l'ha ben fregida (R-M, EC)
- **fer beure a galet** (algú), **fer-li la pell** (a algú), **jugar-la** (a algú), **fer-la** (a algú), **pegar-la** (a algú)
- jugar brut** *SV*, actuar deslleialment / jugar, actuar, amb trampes, amb trucs il·lícits (IEC, EC)
- Va jugar brut amb aquella pobra gent; no els va dir la veritat* (R-M)
- **tirar dau fals**, **fer la patota** (a algú)
- ▷ **jugar net** (ant.), **joc brut** (p.ext.), **ensenyar les cartes** (a algú) (ant.), **entrar per la porta falsa** (p.ext.)
- jugar-la** (a algú) *SV*, fer amb malícia i engany alguna cosa que el perjudica / enganyar amb artífici, perfídia (EC, *)
Ha hagut d'inventar-se moltes mentides per a jugar-la a la seva dona / Al seu soci, la hi va ben jugar
- **fer-li la pell** (a algú), **fregir-la** (a algú)
- ▷ **mala jugada** (p.ext.)
- parar teles** (a algú) *SV*, preparar un engany / posar un parany / posar paranyes, procurar fer caure algú en engany (R-M, IEC, A-M)
Saben molt bé de parar teles per si poden convèncer algun incaut i sostreure-li diners (R-M)
- **portar** (algú) **venut**
- pintar sant Cristòfol nan** (a algú) *SV*, fer veure una cosa per una altra. Enredar / pretendre de fer creure allò que no és ver; voler donar entenedent una cosa per una altra / fer creure coses falses, deformar la veritat (R-M, A-M, R)
És molt mentider, li pintarà sant Cristòfol nan i ben segur que s'ho creurà tot
- **donar gat per llebre** (a algú), **donar figures per bigues** (a algú)
- **fer veure sant Cristòfol nan** (a algú) (Cat.)
[Mall., Men. (A-M)]
- plantar-li la bleda al clatell** (a algú) *SV*, ensarriolar / enganyar algú abusant de la seva credulitat (R-M, *)
No badis, que aquest et plantarà la bleda al clatell qualsevol dia; no és cap persona recomanable (R-M)
- **aixecar la camisa** (a algú), **fer empassar la píndola** (a algú), **fer passar la píndola** (a algú)
- portar** (algú) **a dida** *SV*, enganyar / enganyar algú abusant de la seva credulitat (R-M, *)
Fins ara no s'ha adonat que tot aquest temps l'han portat a dida entre el seu soci i el secretari. Els tenia molta confiança i no creia que l'enredessin (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal) (R-M)
- **aixecar la camisa** (a algú), **portar** (algú) **venut**, **pescar** (algú) **a l'encesa**, **dur** (algú) **a escoltar es sermó**
[Valls (A-M)]
- portar** (algú) **venut** *SV*, portar algú enganyat en una empresa, etc. (IEC)
Fins al darrer moment el va portar venut fingint-li una amistat que no sentia / Sort que li han obert els ulls i finalment s'ha adonat que el portava venut (R-M)
- **portar** (algú) **a dida**, **aixecar la camisa** (a

algú), **pescar** (algú) **a l'encesa, parar teles** (a algú)

▷ **portar** (algú) **a vendre** (p.ext.)

posar banyes (a algú) *SV*, enganyar el marit o la dona / la seva parella, enganyar-lo mancant a la fidelitat conjugal (R-M, IEC)

Diuen que posa les banyes a la seva dona amb una companya de la feina

→ **fer el salt** (a algú), **fer banyes** (a algú)

▷ **posar les banyes** (a algú) (v.f.), **portar banyes** (inv.), **anar carregat de front** (inv.), **tenir una relliscada** (p.ext.)

posar-li l'albarda (a algú) *SV*, enganyar algú / ensarronar-lo abusant de la seva credulitat (R-M, *)

És de tan bona fe que sempre li posen l'albarda. Tot s'ho creu, l'infeliç! (R-M)

→ **aixecar la camisa** (a algú), **fer beure a galet** (algú), **fer empassar la píndola** (a algú), **posar una capa de tonto** (a algú), **posar una capa de totxo** (a algú), **fer passar la píndola** (a algú)

posar mostalla per julivert (a algú) *SV*, fer prendre una cosa per una altra, enganyar (A-M)

I jo bé sé que a vós no podran posar mostalla per julivert (També s'usa amb el verb *metre*) (A-M)

→ **donar figues per llanternes** (a algú), **donar gat per llebre** (a algú), **fer veure garsa per perdiu** (a algú), **fer veure sant Cristòfol nan** (a algú), **vendre gat per llebre** (a algú), **donar figues per bigues** (a algú)

posar una capa de tonto (a algú) *SV*, enganyar algú / ensarronar-lo abusant de la seva credulitat (A-M, *)

Segur que podràs posar una capa de tonto a qualsevol despistat que vingui a la reunió

→ **posar una capa de totxo** (a algú), **posar-li l'albarda** (a algú), **fer beure a galet** (algú) [tonto: mot no registrat a l'IEC]

posar una capa de totxo (a algú) *SV*, enganyar algú / ensarronar-lo abusant de la seva credulitat (A-M, *)

Li han posat una capa de totxo i ni se n'ha adonat

→ **posar una capa de tonto** (a algú), **posar-li l'albarda** (a algú), **fer beure a galet** (algú)

[Emp. (A-M)]

rentar-li la cara amb aigua bruta (a algú) *SV*, afalagar enganyosament algú, fer-li la bona amb hipocresia (A-M)

Que no veus que li està rentant la cara amb aigua bruta? Després no para de becantar-lo

→ **rentar-li la cara amb un drap brut** (a algú)

● **rentar-li sa cara amb un pedaç eixut** (a algú) (Mall.)

[Tarr. (A-M)]

rentar-li la cara amb un drap brut (a algú) *SV*, deixar content i enganyat / adular hipòcritament (R-M, IEC)

Li ho farà creure tot; li rentarà la cara amb un drap brut i l'altre quedarà satisfet, sense endevinar-li les intencions (R-M)

▷ **gata maula** (p.ext.), **rentar la cara** (a algú) (p.ext.)

● **rentar-li sa cara amb un pedaç eixut** (a algú) (Mall.), **rentar-li la cara amb aigua bruta** (a algú) (Tarr.)

rentar-li sa cara amb un pedaç eixut (a algú) *SV*, enganyar algú fent-li veure que l'estimen o que li fan un favor mentre procuren perjudicar-lo (A-M)

Sempre l'enganen, perquè deixa que li rentin sa cara amb un pedaç eixut / No me rentaràs sa cara amb un pedaç eixut / Me rentaràs, si m'arribes, sa cara amb pedaç eixut; amb altri passes es gust i a mi em contes ses mentides (Cançó pop. Mall.) (També s'usa amb la forma *rentar-li sa cara amb pedaç eixut*) (*, *, A-M)

→ **rentar-li la cara amb un drap brut** (a algú)

▷ **gata maula** (p.ext.), **rentar la cara** (a algú) (p.ext.)

● **rentar-li la cara amb aigua bruta** (a algú) (Tarr.)

[Mall. (A-M)]

tirar dau fals *SV*, enganyar, procedir deslleialment (R-M)

Ningú no creia que ell pogués tirar dau fals; es va burlar de la confiança de tots (R-M)

→ **jugar brut, fer la patota** (a algú)

▷ **carregar els daus** (p.ext.)

vendre garsa per colom (a algú) *SV*, enganyar fent passar una cosa per una altra (EC)

Em va vendre aquell cotxe tan vell per sis mil euros; ben mirat em va vendre garsa per colom

→ **donar garsa per perdiu** (a algú), **donar garsa per colom** (a algú), **fer veure garsa per colom** (a algú), **fer veure sant Cristòfol nan** (a algú), **vendre garsa per perdiu** (a algú), **vendre gat per llebre** (a algú), **posar mostalla per julivert** (a algú)

vendre garsa per perdiu (a algú) *SV*, enganyar fent passar una cosa per una altra (EC)

En aquell mercat sempre venen garsa per perdiu; no me'n refiaria

→ **donar garsa per colom** (a algú), **donar garsa per perdiu** (a algú), **fer veure garsa per perdiu** (a algú), **fer veure sant Cristòfol nan** (a algú), **vendre garsa per colom** (a algú), **vendre gat per llebre** (a algú), **donar figues per bigues** (a algú)

▷ **vendre garses per perdius** (a algú) (v.f.)

vendre gat per llebre (a algú) *SV*, ensarronar / enganyar fent passar una cosa per una altra (R-M, *)

En aquella botiga m'han venut gat per llebre; he pagat per oli d'oliva i és de cacauet (R-M)
 → **donar gat per llebre** (a algú), **fer veure garsa per colom** (a algú), **fer veure sant Cristòfol nan** (a algú), **vendre garsa per colom** (a algú), **vendre garsa per perdiu** (a algú), **donar figues per bigues** (a algú), **posar mostalla per julivert** (a algú)

ENGANYAR-SE

enganyar (algú) **el cor** *O*, creure's capaç de quelcom i no ésser-ne (R-M)

Vol passejar durant una hora seguida, però el cor l'enganya; d'ençà que l'han operat de seguida es cansa / No et creguis que serà fàcil. El cor t'enganya; ell és molt més fort que tu (Només s'usa amb el complement en forma pronominal) (R-M)

posar-se una bena davant els ulls *SV*, no voler veure la veritat (Fr)

S'ha posat una bena davant els ulls, que no veu que aquest noi no fa per a ella?

▷ **caure-li la bena dels ulls** (a algú) (inv.), **tenir una bena als ulls** (p.ext.), **dur una bena als ulls** (p.ext.), **viure d'il·lusions** (p.ext.)

ENGANYAT

caure a la ratera *SV*, deixar-se enxampar (R-M)

L'han vigilat durant dos dies i ha caigut a la ratera; l'han agafat quan obria el calaix on havia posat els diners (R-M)

→ **caure al bertrol**, **caure al llaç**, **menjar-se l'ham**, **picar l'ham**

caure al bertrol *SV*, deixar-se enganyar (R-M)

Aquesta vegada sí que has caigut al bertrol; no veies que t'enganyaven? (R-M)

→ **caure al llaç**, **caure a la ratera**, **picar l'ham**, **menjar-se l'ham**

caure al llaç *SV*, deixar-se enganyar (R-M)

Ja ha caigut al llaç / Ha ben caigut al llaç; s'ha deixat timar per dos que es feien passar per venedors de llibres (EC, R-M)

→ **caure al bertrol**, **caure a la ratera**, **menjar-se l'ham**, **picar l'ham**

caure-hi de grapes *SV*, equivocar-se, romandre enganyat (A-M)

A l'engany que li hem preparat, hi ha caigut de grapes / Hi va caure de quatre grapes (També s'usa amb el numeral *quatre* en posició pronominal)

→ **caure-hi de quatre potes**, **caure-hi de pla**, **endur-se marro**

[Vallès, Penedès (A-M)]

caure-hi de pla *SV*, deixar-se enganyar (R-M)

No ha vist la doble intenció de la proposta i hi ha caigut de pla; l'han ben enredat (R-M)

→ **caure-hi de quatre potes**, **caure-hi de grapes**, **endur-se marro**

[Vallès, Penedès (A-M)]

caure-hi de quatre potes *SV*, deixar-se convèncer o enganyar / caure en un engany (R-M, IEC)
Li han donat qualsevol excusa i ell hi ha caigut de quatre potes; està ben convençut que ho han fet innocentment (R-M)

→ **caure-hi de grapes**, **caure-hi de pla**, **endur-se marro**

▷ **caure-hi amb les quatre potes** (v.f.)

combregar a la cuina *SV*, deixar-se enganyar ingènument (A-M)

Ara combregues a la cuina!, això no t'ho has de creure, home, que t'ha fet una broma!

→ **combregar amb rodes de molí**, **beure a galet**, **ésser un pau**, **mamar-se el dit**, **portar llana al clatell**, **tenir bona barra**, **tenir llana al clatell**, **tenir un bon davallant**

combregar amb rodes de molí *SV*, creure coses absurdes / creure coses inversemblants (Fr, IEC)

Et deus pensar que la Gemma combrega amb rodes de molí, però no és tan fàcil d'enganyar com et penses

→ **beure a galet**, **tenir bona barra**, **tenir un bon davallant**, **tenir llana al clatell**, **combregar a la cuina**, **ésser un pau**, **mamar-se el dit**, **portar llana al clatell**

endur-se marro *SV*, resultar enganyat o burlat (A-M)

Vaig endur-me marro, ja que tot el que em va dir era mentida

→ **caure-hi de grapes**, **caure-hi de pla**, **caure-hi de quatre potes**

[Val. (A-M)]

gat apostòlic *SN*, home il·lús (Fr)

No li facis tant de cas, que és un gat apostòlic

→ **ésser un pau**

[Mall., Men. (A-M)]

menjar-se l'ham *SV*, creure's una cosa falsa, deixar-se enganyar (A-M)

Li van dir que havien anat al cine en comptes de la discoteca; era mentida, però es va menjar l'ham

→ **picar l'ham**, **caure a la ratera**, **caure al bertrol**, **caure al llaç**

picar l'ham *SV*, deixar-se enganyar (R-M)

Si t'has cregut tot el que ens ha explicat has picat l'ham; és molt fals / Fa unes propostes tan seductores que molts han picat l'ham i creuen que tot serà beneficis (R-M)

→ **menjar-se l'ham**, **caure al bertrol**, **caure a la ratera**, **caure al llaç**

portar banyes *SV*, haver estat enganyat pel cònjuge / ésser un marit enganyat (IEC, EC)

Encara no fa dos anys que és casat i ja porta banyes / No volia casar-se amb una dona més jove que ell, de por que li fes portar banyes (R-M)

→ **anar carregat de front**

▷ **posar banyes** (a algú) (inv.), **fer banyes** (a algú) (inv.), **fer el salt** (a algú) (inv.), **marit còmode** (p.ext.)

ENGEGAR

bon vent et pegue al cul i en popa que no s'encalle *SCoord*, es diu quan algú se'n va i volem expressar que no ens sap greu que se'n vagi (A-M)

Que vol marxar de casa? Doncs, bon vent et pegue al cul i en popa que no s'encalle

- **bon vent i foc al cul** (Emp., Garrotxa); **bon vent i oratge, i mar per córrer** (Men.); **bon vent i que duri** (Mall.); **bon vent i que no torni** (Mall.)

[Vinaròs (A-M)]

bon vent i foc al cul *SCoord*, es diu quan algú se'n va i volem expressar que no ens sap greu que se'n vagi (A-M)

Mira, saps què penso? Que millor que se'n vagi. Bon vent i foc al cul

- **bon vent et pegue al cul i en popa que no s'encalle** (Vinaròs); **bon vent i oratge, i mar per córrer** (Men.); **bon vent i que duri** (Mall.); **bon vent i que no torni** (Mall.)

[Emp., Garrotxa (A-M)]

bon vent i oratge, i mar per córrer *SCoord*, es diu quan algú se'n va i no volem expressar que no ens sap greu que se'n vagi (A-M)

No em sap gens de greu que marxis. Bon vent i oratge, i mar per córrer (També s'usa amb la forma *bon vent i oratge*)

- **bon vent et pegue al cul i en popa que no s'encalle** (Vinaròs); **bon vent i foc al cul** (Emp., Garrotxa); **bon vent i oratge, i mar per córrer** (Men.); **bon vent i que duri** (Mall.); **bon vent i que no torni** (Mall.)

[Men. (A-M)]

engegar (algú) **a fer piles** *SV*, despatxar de mala manera. Desfer-se d'algú (R-M)

Ell volia intervenir en la discussió, però l'han engegat a fer piles; no l'han volgut escoltar (R-M)

- **engegar** (algú o alguna cosa) **a prendre pel cul, engegar** (algú o alguna cosa) **a prendre pel sac, que una puta et bufi el cul, enviar** (algú) **a fer piles, engegar** (algú o alguna cosa) **a parir panteres, enviar** (algú) **a fer la mà**

engegar (algú o alguna cosa) **a fer punyetes** *SV*, desentendre's d'algú o d'alguna cosa de mala manera / aviar algú que és molest / engegar algú de mala manera (*, R-M, EC)

Li va dir que no en volia saber res i el va engegar a fer punyetes / Quan les coses em van tan malament engegaria la feina a fer punyetes / Saps què? A fer punyetes! No vull fer aquesta tasca que m'han encarregat de rebot (R-M, *, *)

- **enviar** (algú o alguna cosa) **a pastar fang, vés-te'n a fer punyetes, enviar** (algú o alguna cosa) **a fer punyetes, engegar** (algú) **a fregir raves, engegar** (algú o alguna

cosa) **a parir panteres, engegar** (algú) **a tomar vent**

engegar (algú o alguna cosa) **a la merda** *SV*, desentendre's d'algú o d'alguna cosa de mala manera / aviar algú que és molest (*, R-M)

Li va dir que no en volia saber res i el va engegar a la merda / Com que sempre el deixava tirat, va engegar el cotxe a la merda (R-M, *)

- **engegar** (algú o alguna cosa) **al carall, vés-te'n a rodar, engegar** (algú o alguna cosa) **a can Pistras, engegar** (algú o alguna cosa) **a parir panteres, enviar** (algú o alguna cosa) **a la merda, engegar** (algú) **a la quinta forca**

■ **engegar** (algú o alguna cosa) **a parir panteres** *SV*, desentendre's d'algú o d'alguna cosa de mala manera

Vaig engegar en Pep a parir panteres perquè no parava de molestar / Aquest televisor sempre s'ha vist malament; jo l'engegaria a parir panteres

- **engegar** (algú o alguna cosa) **al carall, engegar** (algú o alguna cosa) **a fer punyetes, engegar** (algú o alguna cosa) **a can Pistras, engegar** (algú o alguna cosa) **a la merda, engegar** (algú o alguna cosa) **a prendre pel cul**

engegar (algú o alguna cosa) **a prendre pel cul** *SV*, desentendre's d'algú o d'alguna cosa de mala manera / aviar algú que és molest / expressió amb què hom engega, rebutja (algú), li desitja mal, etc. (*, R-M, EC)

El van engegar a prendre pel cul; no el necessitaven per a res / Si la carrera em continua anant tan malament, al final engegaré els estudis a prendre pel cul (R-M, *)

- **engegar** (algú o alguna cosa) **a prendre pel sac, engegar** (algú) **a fer piles, engegar** (algú o alguna cosa) **a parir panteres, engegar** (algú) **a fregar**

engegar (algú o alguna cosa) **al carall** *SV*, desentendre's d'algú o d'alguna cosa de mala manera / aviar algú que és molest (*, R-M)

El vaig haver d'engegar al carall; no parava de molestar-me / Com que les coses no anaven com jo volia, ho vaig engegar tot al carall (R-M, *)

- **engegar** (algú o alguna cosa) **a la merda, engegar** (algú) **a cagar, engegar** (algú o alguna cosa) **a dida, engegar** (algú) **al botavant, engegar** (algú) **a fregar, engegar** (algú o alguna cosa) **a parir panteres, tirar** (alguna cosa) **per portes**

■ **enviar** (algú o alguna cosa) **a dida** *SV*, desentendre's d'algú o d'alguna cosa de mala manera

Com que ja feia mesos que no cobrava, ha enviat la feina a dida / L'enviaria a dida quan es posa d'aquesta manera!

- **engegar** (algú o alguna cosa) **a dida, en-**

- viar** (algú o alguna cosa) **a fer punyetes, engegar** (algú o alguna cosa) **al diable, engegar** (algú o alguna cosa) **a pastar fang, enviar** (algú) **a cagar**
- enviar** (algú) **a fer la mà** SV, engegar algú / despatxar algú per molest o inoportú (EC, *)
Quan li vaig dir que m'ajudés en aquella feina, em va enviar a fer la mà
 → **engegar** (algú) **a fer piles, engegar** (algú) **a la fresca, enviar** (algú o alguna cosa) **a parir panteres**
- enviar** (algú o alguna cosa) **a fer punyetes** SV, desentendre's d'algú o d'alguna cosa de mala manera / engegar algú de mala manera (*, EC)
El va enviar a fer punyetes perquè és un pesat / Es va enfadar i ho va enviar tot a fer punyetes / Si aquesta vegada no li va bé d'anar-hi, a fer punyetes
 → **enviar** (algú o alguna cosa) **a pastar fang, engegar** (algú o alguna cosa) **a fer punyetes, enviar** (algú o alguna cosa) **a dida, enviar** (algú) **a escampar la boira, vés-te'n a fer punyetes**
- **enviar** (algú o alguna cosa) **a la merda** SV, desentendre's d'algú o d'alguna cosa de mala manera
Quan li vaig demanar els diners, em va enviar a la merda: és un maleducat / Vaig enviar aquells trastos a la merda perquè sempre em destorbaven
 → **engegar** (algú o alguna cosa) **a la merda, enviar** (algú) **a la quinta forca, engegar** (algú o alguna cosa) **a la porra**
- **enviar** (algú o alguna cosa) **a parir panteres** SV, desentendre's d'algú o d'alguna cosa de mala manera
Si no vols saber res més d'ell, millor que l'enviïs a parir panteres / Quan et poses d'aquesta manera, ho enviaria tot a parir panteres
 → **engegar** (algú o alguna cosa) **al carall, enviar** (algú o alguna cosa) **a fer la mà, enviar** (algú) **a fregir raves, engegar** (algú o alguna cosa) **a la porra, enviar** (algú o alguna cosa) **a pastar fang, enviar** (algú) **a fregar**
- enviar** (algú o alguna cosa) **a pastar fang** SV, desentendre's d'algú o d'alguna cosa de mala manera / engegar algú (*, IEC)
Si no calles, t'enviaré a pastar fang / Si no dona bons resultats, enviaré aquest negoci a pastar fang
 → **engegar** (algú o alguna cosa) **a fer punyetes, engegar** (algú o alguna cosa) **a pastar fang, vés-te'n a pastar fang, enviar** (algú o alguna cosa) **a rodar, enviar** (algú o alguna cosa) **a fer punyetes, enviar** (algú o alguna cosa) **a parir panteres**
- fes-te frare** O, expressió per a enviar qualcú a mal viatge (A-M)
No m'atabalis més, fes-te frare!

- **deixar** (algú) **en pau, vés-te'n a passeig, engegar** (algú) **a mal viatge**
 [Emp. (A-M)]
- tancar-li la porta pels nassos** (a algú) SV, despatxar algú de mala manera (R-M)
*Estava cansat que sempre li anés amb queixes impertinents, i un dia li va tancar la porta pels nassos de manera que no s'hi acostés mai més / Es van discutir i li va tancar la porta pels morros (També s'usa amb el nom morro) (R-M, *)*
 → **clavar-li la porta als nassos** (a algú), **tirar** (algú o alguna cosa) **per portes, treure** (algú) **a empentes** (d'algun lloc), **engegar-li els gossos** (a algú), **engegar** (algú o alguna cosa) **a passeig, engegar** (algú o alguna cosa) **a dida**
- ▷ **tancar-li la porta als nassos** (a algú) (v.f.), **fer passar la porta** (a algú) (p.ext.)
- tirar** (alguna cosa) **per portes** SV, malmetre / desentendre's d'alguna cosa, no voler-ne saber res més (R-M)
Havia començat la carrera de medicina, però se'n va cansar i ho va tirar tot per portes (R-M)
 → **enviar** (algú o alguna cosa) **a rodar, engegar** (algú o alguna cosa) **al carall, enviar** (algú o alguna cosa) **a passeig**
 ▷ **anar per portes** (inv.)
- **vés-te'n a cagar** O, locució emprada per a engegar algú de mala manera
Vés-te'n a cagar i no m'atabalis més amb preguntes sense sentit / Estic farta de sentir-vos a fer soroll, aneu a cagar! (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu. Sovint s'ometen els clítics. Es pot ometre el verb principal)
 → **vés-te'n al diable, vés-te'n a fer piles, vés-te'n a la merda, vés-te'n a parir panteres, vés-te'n a prendre pel cul, vés-te'n a prendre pel sac**
- **vés-te'n a dida** O, locució emprada per a engegar algú de mala manera
Deixa de perseguir-me i vés-te'n a dida (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu. Sovint s'ometen els clítics)
 → **vés-te'n al diable, vés-te'n a fregar, vés-te'n a la porra, vés-te'n al botavant**
- vés-te'n a fer punyetes** O, emprat en forma imperativa per a engegar algú de mala manera (EC)
Estic molt enfadat amb tu, vés-te'n a fer punyetes / A fer punyetes, ja m'espavilaré sol! (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu. Sovint s'ometen els clítics i també el verb principal)
 → **vés-te'n al diable, vés-te'n a rodar, vés-te'n a la quinta forca, vés al cony de ta**

mare, vé-s-te'n a parir panteres, engegar (algú o alguna cosa) **a fer punyetes, enviar** (algú o alguna cosa) **a fer punyetes**

■ **vé-s-te'n a fregir espàrrecs** *O*, locució emprada per a engegar algú de mala manera

Mira, ara no vinguis a molestar-me; vé-s-te'n a fregir espàrrecs / Vé-s a fregir espàrrecs i no vinguis més! (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu. Sovint s'ometen els clítics i també el verb principal)

→ **vé-s-te'n a fregir raves, vé-s-te'n a fregar, vé-s-te'n a rodar, vé-s-te'n a prendre pel sac**

■ **vé-s-te'n a fregir raves** *O*, locució emprada per a engegar algú de mala manera

Has tornat a trucar? Vé-s-te'n a fregir raves (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu. Sovint s'ometen els clítics i també el verb principal)

→ **vé-s-te'n al diable, vé-s-te'n a fregar, vé-s-te'n a fer piles, vé-s-te'n a fregir espàrrecs, engegar** (algú) **a fregir raves, vé-s-te'n a prendre pel cul**

vé-s-te'n a l'infern *O*, locució emprada per a engegar algú de mala manera

Fora de casa meva, vé-s-te'n a l'infern, mentider! (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu. Sovint s'ometen els clítics i també el verb)

→ **vé-s-te'n a la porra, vé-s-te'n al diable, vé-s-te'n a la quinta forca, enviar** (algú) **a l'infern**

■ **vé-s-te'n a la merda** *O*, locució emprada per a engegar algú de mala manera

No et vull veure mai més, vé-s-te'n a la merda / Si no t'agrada, a la merda (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu. Sovint s'ometen els clítics i també el verb)

→ **vé-s-te'n a cagar, vé-s al cony de ta mare, enviar** (algú o alguna cosa) **al diable, vé-s-te'n a parir panteres, vé-s-te'n a prendre pel cul, vé-s-te'n a prendre pel sac, vé-s-te'n a malguany**

vé-s-te'n a la porra *O*, locució emprada per a engegar algú de mala manera

És l'última vegada que em deixes plantada. Vé-s-te'n a la porra! / A la porra, no el vull! (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu. Sovint s'ometen els clítics i també el verb)

→ **vé-s-te'n al diable, vé-s-te'n a passeig, vé-s-te'n a dida, vé-s-te'n a fregir espàrrecs, vé-s-te'n a l'infern**

vé-s-te'n a la quinta forca *O*, locució emprada per a engegar algú de mala manera

Hem insistit molt, si no vols venir, vé-s-te'n a la quinta forca / Li ha dit que se n'anés a la quinta forca i que no tornés (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu. Sovint s'ometen els clítics)

→ **vé-s-te'n al diable, vé-s-te'n a fer punyetes, vé-s-te'n a l'infern, vé-s-te'n a passeig, engegar** (algú) **a la quinta forca, enviar** (algú) **a la quinta forca**

vé-s-te'n a malguany *O*, exclamació per a maleir algú enviant-lo a mala ventura (A-M)

No en vull saber res més de tu, vé-s-te'n a malguany! / Mira, no en vull saber res més, d'ell, a malguany! (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu. Sovint s'ometen els clítics)

→ **vé-s-te'n a la merda, vé-s-te'n al diable, vé-s-te'n a prendre pel sac**

vé-s-te'n a pastar fang *O*, es diu per a acomiadar algú de mala manera (A-M)

Oblida't de mi i vé-s-te'n a pastar fang! / Vé-s a pastar fang, noia! / Que vagin a pastar fang! (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu. Sovint s'ometen els clítics i també el verb principal) (*, IEC, *)

→ **enviar** (algú o alguna cosa) **a pastar fang, engegar** (algú o alguna cosa) **a pastar fang**

vé-s-te'n a prendre pel cul *O*, expressió amb què hom engega, rebutja (algú), li desitja mal, etc. / locució emprada per a engegar algú de mala manera (EC, *)

No cal que em truquis ni que em vinguis a veure, vé-s-te'n a prendre pel cul / A prendre pel cul, què s'ha cregut? (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu. Sovint s'ometen els clítics i també el verb principal)

→ **vé-s-te'n a prendre pel sac, vé-s-te'n a cagar, vé-s-te'n a la merda**

vé-s-te'n a prendre pel sac *O*, expressió amb què hom engega algú de mala manera, el rebutja, li desitja mal, etc.

A mi no em molestis més, vé-s-te'n a prendre pel sac / Me n'he cansat, a prendre pel sac! (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu. Sovint s'ometen els clítics i també el verb principal)

→ **vé-s-te'n a prendre pel cul, vé-s-te'n a cagar, vé-s-te'n a la merda, vé-s-te'n a malguany**

vé-s-te'n al diable *O*, expressió amb què hom envia algú o alguna cosa al diable (EC)

Mira, vé-s-te'n al diable, si no m'escoltes / Estic tip d'aquest noi; que se'n vagi al diable (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'impe-

ratu. Sovint s'ometen els clítics i també el verb)

→ **vés-te'n a cagar, vés-te'n a dida, vés-te'n a fregir raves, vés-te'n a fregar, vés-te'n a la porra, vés-te'n al botavant, vés-te'n a fer piles, vés-te'n a fer punyetes, vés-te'n a la quinta forca, vés-te'n a l'infern, vés-te'n a malguany**

ENEGAT

en marxa *SP*, essent en moviment un vehicle, en funcionament una màquina, etc.
No saltis del cotxe en marxa!

ENGENDRAR

anar a fira *SV*, engendrar un fill (R-M)

Aquella parella han anat a fira abans d'ha-ver-se casat / Fa dos anys que s'han casat i encara no han anat a fira (R-M)

→ **donar vida** (a algú)

▷ **esperar un fill** (p.ext.), **fer Pasqua abans de Rams** (p.ext.)

donar vida (a algú) *SV*, engendrar / fer néixer una criatura (R-M, *)

La sèrie televisiva, en què els dos germans donaven vida a un nen, va provocar un escàndol / Ell no ha conegut mai els pares que li van donar vida; es va quedar orfe als set mesos (*, R-M)

→ **anar a fira**

▷ **portar** (algú) **al món** (p.ext.), **posar** (algú) **al món** (p.ext.), **esperar un fill** (p.ext.)

ENGINYAR-SE

apanyar-s'ho *SV*, discórrer amb enginy els mitjans d'aconseguir o d'executar alguna cosa
No sé com s'ho ha apanyat per fer el treball en tan poc temps

→ **arranjar-s'ho, compondre-s'ho, enginyar-se-les, combinar-s'ho, arreglar-se-les, endegar-se-les, muntar-se-les, fer-s'ho**

▷ **apanyar-se-les** (v.f.)

arranjar-s'ho *SV*, discórrer amb enginy els mitjans d'aconseguir o d'executar alguna cosa
Tenien el vehicle espatllat, però s'ho van arranjar per tornar la mateixa nit / No sé com s'ho arranjarà per arribar a l'hora (EC, *)

→ **compondre-s'ho, apanyar-s'ho, enginyar-se-les, combinar-s'ho, donar-se manya, arreglar-se-les, endegar-se-les, muntar-se-les, fer-s'ho**

compondre-s'ho *SV*, arranjar les coses de manera que reixin (IEC)

No cal que l'ajudis: ja sap compondre-s'ho tot sol

→ **combinar-s'ho, manegar-s'ho, apanyar-s'ho, arranjar-s'ho, arreglar-se-les, endegar-se-les, enginyar-se-les, muntar-se-les, fer-s'ho**

▷ **compondre-se-les** (v.f.)

donar-se manya *SV*, enginyar-se / discórrer amb enginy els mitjans d'aconseguir o d'executar alguna cosa (IEC, *)

Em pensava que s'havia espatllat el cotxe i ell s'ha donat manya i l'ha reparat

→ **enginyar-se-les, manegar-s'ho, arranjar-s'ho**

▷ **traces i manyes** (p.ext.)

manegar-s'ho *SV*, arranjar les coses de manera que reixin

Va manegar-s'ho per a convèncer el client i vendre-li el quadre fals / No sé pas com t'ho manegues! (*, EC)

→ **compondre-s'ho, donar-se manya, arreglar-se-les, endegar-se-les, muntar-se-les, pintar-se sol, fer-s'ho**

▷ **manegar-se-les** (v.f.)

ENGOLIR

baixar coll avall *SV*, menjar / empassar-se alguna cosa (Fr, *)

No roseguis més i fes-te baixar coll avall el menjar que tens a la boca d'una vegada

ENGOLIT

no tocar voreres *SV*, ésser engolit sense ésser rosegat (A-M)

Aquest homo és molt menjador; dos plats d'arròs no li toquen voreres / Sa coca no ha tocat voreres: s'ha acabat tot d'una (A-M, *)

[Mall., Men. (A-M)]

ENGRANATGE

tren d'engranatges *SN*, sistema o conjunt de rodes dentades que, amb el moviment de rotació que reben o transmeten, contribueixen a un mateix treball (IEC)

Necessita un tren d'engranatges per a moure les plataformes

ENGREIXAR-SE

criar greix *SV*, engreixar-se, esdevenir obès (EC)

Durant les festes de Nadal, amb tants àpats com es fan, s'acostuma a criar greix

→ **posar greix, criar panxa, posar carn, posar panxa**

▷ **perdre les carns** (ant.)

criar panxa *SV*, engreixar-se / esdevenir obès (Fr, *)

Si beus tanta cervesa, criaràs panxa (IEC)

→ **posar carn, posar bons sagins, posar greix, posar panxa, criar greix**

▷ **perdre les carns** (ant.)

posar bons sagins *SV*, engreixar-se / esdevenir obès (IEC, *)

Fa molt bona vida ara, aviat posarà bons sagins

→ **posar greix, posar carn, criar panxa**

▷ **perdre les carns** (ant.)

posar carn *SV*, engreixar-se / esdevenir obès (IEC, *)

A mesura que es fa gran va posant carn; de

jove era molt prim / Durant les vacances, malgrat faci molt d'esport, sempre posa carn (R-M)

→ **posar greix, criar panxa, posar bons sàgins, criar greix**

▷ **perdre les carns** (ant.), **ésser un sac de carn** (algú) (p.ext.)

posar greix *SV*, engrèixar-se, esdevenir obès (EC)
Fa una vida tan sedentària que aviat posarà greix / Si no pares de posar greix, rebenaràs (R-M)

→ **posar carn, criar greix, posar bons sàgins, posar panxa**

▷ **perdre les carns** (ant.)

posar panxa *SV*, engrèixar-se, adquirir volum la panxa (EC)

Si no procures caminar una mica més, aviat posaràs panxa; estàs massa hores assegut (R-M)

→ **posar greix, criar panxa, criar greix**

▷ **perdre les carns** (ant.)

ENGRESCAR

omplir-li el cap de cascavells (a algú) *SV*, omplir el cap d'esperances falagueres, d'illusions, etc. (IEC)

Aquests amics sols són bons per omplir-te el cap de cascavells, però després no t'ajuden (R-M)

→ **omplir-li el cap** (d'alguna cosa, a algú), **prometre el món i la bolla** (a algú)

▷ **tenir el cap ple de pardals** (inv.), **tenir cascavells al cap** (p.ext.)

ENGRIPAT

■ **fer ulls de tita** *SV*, tenir els ulls inflats a causa de la febre o del cansament que produeix una malaltia, un refredat, una grip, etc.

Que tens febre? Fas ulls de tita

ENGUANY

de l'any *SP*, de l'any present (R-M)

Encara no hem tastat el vi de l'any; ja és hora d'encetar-lo / Vols provar aquest formatge?

És de l'any (R-M)

▷ **del temps** (p.ext.), **d'ara** (p.ext.)

ENIGMÀTIC

ésser una caixa tancada (algú o alguna cosa) *SV*, ésser una persona o cosa enigmàtiques / ésser una cosa enigmàtica, de resultat difícil de resoldre (*, A-M)

L'avenir és una caixa tancada; mai no podrem saber què passarà demà / Aquest noi és una capsa tancada, mai no acabarem d'endevinar les seves intencions (També s'usa amb el nom *capsa*) (R-M, *)

▷ **ésser una capsa de sorpreses** (p.ext.)

ENLLÀ

■ **a l'altra banda** *SP*, a la banda d'allà, al costat oposat

L'estació de tren no és en aquest barri, és a l'altra banda

→ **allèn de**

allèn de *SAdv*, a la banda d'allà

Allèn de la mar (EC)

→ **a l'altra banda**

part dellà (d'algun lloc) *SP*, més enllà

Part dellà de les muntanyes hi ha un torrent / Haurem de caminar part dellà (El complement és opcional)

→ **part enllà** (d'algun lloc)

part enllà (d'algun lloc) *SP*, més enllà (IEC)

Part enllà de la serra / Cal netejar el camí a partir del pont, part enllà (El complement és opcional) (IEC, *)

→ **part dellà** (d'algun lloc)

ENLLAGRIMAR-SE

fer-li canalera els ulls (a algú) *O*, els ulls, plorar molt (IEC)

Aquella pel·lícula era molt trista, per això els ulls li feien canalera

▷ **plorar a llàgrima viva** (p.ext.)

ENLLESTIR

arribar i empènyer *SCoord*, enllestir / enllestir una cosa al cap de poc d'haver-la començada (R-M, *)

Tot estava preparat per a la firma del document; va ésser arribar i empènyer, sense esperar-nos gens (Només s'usa en infinitiu) (R-M)

→ **dit i fet**

▷ **passar via** (p.ext.)

● **arribar i fènyer** (Val.), **arribar i moldre** (Barc., Vallès, Ripollès)

[Men. (A-M)]

arribar i fènyer *SCoord*, enllestir / enllestir una cosa al cap de poc d'haver-la començada (R-M, *)

Vàrem acabar de seguida; arribar i fènyer (Només s'usa en infinitiu) (R-M)

→ **dit i fet**

▷ **passar via** (p.ext.)

● **arribar i moldre** (Bar., Vallès, Ripollès), **arribar i empènyer** (Men.)

[Val. (A-M)]

arribar i moldre *SCoord*, enllestir una cosa al cap de poc d'haver-la començada / expressió usada per a manifestar que hom ha executat alguna cosa amb una rapidesa sorprenent (IEC, EC)

Ja ens esperaven; arribar i moldre; a les tres ja havíem acabat / Vam anar a la reunió i tot fou arribar i moldre; en un moment ja havíem finalitzat (Només s'usa en infinitiu) (R-M, *)

→ **dit i fet**

▷ **fer via** (p.ext.), **passar via** (p.ext.), **no veure's la feina als dits** (p.ext.)

- **arribar i empènyer** (Men.), **arribar i seure** (Mall.)

[Barc., Vallès, Ripollès (A-M)]

arribar i seure *SCoord*, enllestir / enllestir una feina al cap de poc d'haver-la començada (R-M, *)

Què et pensaves tu? Que era arribar i seure? (Només s'usa en infinitiu)

→ **dít i fet**

▷ **passar via** (p.ext.)

- **arribar i moldre** (Barc., Vallès, Ripollès) [Mall. (A-M)]

no veure's la feina als dits *SV*, enllestir la feina ràpidament (EC)

Aquesta noia és de les que no es veuen la feina als dits: li donis el que li donis, ho acaba de seguida

▷ **arribar i moldre** (p.ext.), **treure's** (alguna cosa) **d'entre mans** (p.ext.)

passar via *SV*, executar quelcom ràpidament; no perdre temps / fer alguna cosa de pressa (R-M, EC)

Ja veuràs com hi haurà poca gent i passarem via, a la tenda / Aquest xicot no sap passar via; no acaba mai la feina que fa / En passa molta via, dels deures (També s'usa amb els quantificadors *força*, *molt*, etc. en posició prenominal) (R-M, R-M, *)

→ **fer via, donar-se aire**

▷ **arribar i moldre** (p.ext.), **arribar i empènyer** (p.ext.), **arribar i fènyer** (p.ext.), **arribar i seure** (p.ext.), **passar** (alguna cosa) **per aigua** (p.ext.)

treure's (alguna cosa) **d'entre mans** *SV*, desfer-se d'una feina (R-M)

Va voler encarregar-se de fer-ho ell, i ara no sap com treure-s'ho d'entre mans (R-M)

→ **treure's** (algú o alguna cosa) **del davant** **treure** (alguna cosa) **d'entre mans** (a algú) (p.ext.), **portar** (alguna cosa) **entre mans** (p.ext.), **tenir** (alguna cosa) **entre mans** (p.ext.), **no veure's la feina als dits** (p.ext.)

ENLLITAR-SE

ficar-se al llit *SV*, emmalaltir / posar-se malalt i haver de guardar repòs (R-M, *)

Fa tres dies que es va ficar al llit amb molta febre / Fica't al llit un parell de dies i et passarà el refredat / T'hauries de fotre al llit perquè encara ens encomanaràs el virus (També s'usa amb els verbs *fotre* i *posar*) (R-M, Fr, *)

→ **fer llit, guardar llit**

▷ **deixar el llit** (ant.), **llit de dolor** (p.ext.)

ENLLOC

en banda *SP*, enlloc, en cap part (A-M)

Trites de patata com aquesta no es fan en banda (S'usa en frases negatives)

→ **enlloc del món, en part del món, en tot el món**

en part del món *SP*, en cap lloc (A-M)

En part del món podria trobar tants corders com a Blanes / No n'ha vist en part del món (S'usa normalment en contextos negatius) (A-M, *)

→ **enlloc del món, en tot el món, en banda en tot el món** *SP*, enlloc / en cap lloc (Fr, *)

Ha buscat el llibre que li havies demanat a totes les llibreries, però no l'ha trobat en tot el món (S'usa en frases negatives)

→ **enlloc del món, en part del món, en banda**

▷ **arreu del món** (ant.), **en tot lloc** (ant.), **arreu arreu** (ant.)

enlloc del món *SAdv*, en cap lloc (A-M)

No ha trobat el disc que volia enlloc del món (S'usa en frases negatives)

→ **en tot el món, en part del món, en banda, ni en palla ni en pols, ni en forat ni en finestra**

▷ **arreu del món** (ant.), **en tot lloc** (ant.), **arreu arreu** (ant.), **en ma vida** (p.ext.)

ni en forat ni en finestra *SCoord*, enlloc / a cap lloc (R-M, *)

Jo prou que el cercava, però no el vaig veure ni en forat ni en finestra; es devia amagar / Vàrem buscar les claus tota la tarda i no les vam trobar en forat ni en finestra (S'usa en contextos negatius) (R-M, *)

→ **ni en palla ni en pols, enlloc del món**

ni en palla ni en pols *SCoord*, enlloc / a cap lloc (R-M, *)

He passat tot el matí buscant tinta groga i no n'he trobada ni en palla ni en pols / No ho busquis més, que no ho trobaràs ni en palla ni en pols (S'usa en contextos negatius) (R-M, *)

→ **ni en forat ni en finestra, enlloc del món**

ENLLUERNAR

ballar l'aigua als ulls (a algú) *SV*, enlluernar per mitjà de reflexos (R-M)

Estan jugant amb un mirallet a ballar l'aigua als ulls des dels dos balcons / No em ballis l'aigua als ulls, que no em deixes veure el que tinc al davant (R-M)

→ **fer la rateta** (a algú), **fer lluernes** (a algú)

fer la rateta (a algú) *SV*, projectar sobre algú o sobre alguna cosa la llum reflectida per un mirall (EC)

Des del seu balcó es distreu fent la rateta als altres nois que juguen al carrer, amb un mirallet que va comprar a la fira (R-M)

→ **ballar l'aigua als ulls** (a algú), **fer lluernes** (a algú)

fer lluernes (a algú) *SV*, enlluernar per mitjà de reflexos / fer la rateta (amb un mirall, un vidre, etc.) (R-M, IEC)

S'entretenia fent lluernes a la gent amb un mirall / Aquest vidre està massa inclinat i fa lluernes; adreceu-lo (*, R-M)

→ **fer la rateta** (a algú), **ballar l'aigua als ulls** (a algú)

ENMIG

en l'endemig de SP, enmig, entre dues o més coses (EC)

Es va posar en l'endemig de tota aquella gent / De sobte, es van trobar en l'endemig (El complement és opcional)

→ **enmig de**

enmig de SN, indica coexistència o coincidència amb un conjunt de coses dissemblants (EC)

Enmig d'aquests dies de tristesa, hi ha hagut també moments d'alegria / Enmig de la gatxarra general, ell restà tota l'estona silenciós i moix (EC)

→ **al mig de, en l'endemig de**

ENNUEGAR

fer mala via SV, ennuegar-se amb un líquid (IEC)

L'aigua ha fet mala via i ha començat a tossir / No riguis quan menges, que faràs mala via

▷ **anar-li per l'altre forat** (a algú) (p.ext.)

ENNUEGAR-SE

■ **anar-li per l'altre cantó** (a algú) SV, algú, sentir-se impedida la respiració perquè el menjar, la saliva, etc., se li ha entravessat a la gola

El pinyol de préssec li va anar per l'altre cantó i es va ofegar / Estava menjant i el tall se me'n va anar per l'altre cantó; em vaig espantar perquè no podia respirar / La saliva li va anar per l'altre costat (També s'usa amb la forma **anar-li per l'altre costat** (a algú))

→ **anar-li per l'altre forat** (a algú)

■ **anar-li per l'altre forat** (a algú) SV, algú, sentir-se impedida la respiració perquè el menjar, la saliva, etc., se li ha entravessat a la gola

Estava bevent aigua i li va anar per l'altre forat, per això no parava de tossir

→ **anar-li per l'altre cantó** (a algú)

▷ **fer l'ànec** (p.ext.), **fer mala via** (p.ext.)

ENNUVOLAR-SE

allisar-se el cel O, cobrir-se d'un núvol uniforme (IEC)

S'ha allisat el cel, em sembla que plourà ben aviat

→ **cobrir-se el cel, cobrir-se el temps**

▷ **aclarir-se el cel** (ant.), **estar rodó el cel** (p.ext.)

cobrir-se el cel O, ennuvolat-se / el cel, cobrir-se de núvols (IEC, *)

Al matí feia molt bon dia però al migdia ha començat a cobrir-se el cel i durant tota la tarda ha plogut

→ **cobrir-se el temps, tapar-se el cel, allisar-se el cel**

▷ **aclarir-se el cel** (ant.), **esportellar-se el cel** (ant.), **fer ull** (ant.), **cel cobert** (p.ext.)

cobrir-se el temps O, ennuvolat-se / el cel, cobrir-se de núvols (IEC, *)

Volíem fer un pícnic a l'aire lliure però el temps es va cobrir i vam quedar-nos a casa

→ **cobrir-se el cel, tapar-se el cel, allisar-se el cel**

▷ **aixecar-se el dia** (ant.), **aixecar-se el temps** (ant.), **obrir-se el temps** (ant.), **temps trist** (p.ext.)

tapar-se el cel O, cobrir-se de núvols (IEC)

Agafa el paraigua, que s'ha tapat el cel i crec que plourà

→ **cobrir-se el cel, cobrir-se el temps**

▷ **aclarir-se el cel** (ant.), **aixecar-se el dia** (ant.), **estar rodó el cel** (p.ext.)

ENNUVOLAT

cel cobert SN, espai ple de núvols (A-M)

Avui tenim el cel cobert; millor que ho deixem per un altre dia això d'anar a la platja

→ **dia trist, estar rodó el cel**

▷ **cel ras** (ant.), **cobrir-se el cel** (p.ext.)

dia gris SN, aquell (dia) en què hi ha boira que no deixa passar bé la claror del sol / dia núvol (A-M, EC)

Fa un dia gris. Millor que deixem la sortida a la muntanya per un altre dia que avui encara ens plourà (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadjectival)

→ **dia trist, dia tonto**

■ **dia tonto SN**, dia en què el cel està cobert de núvols

Avui fa una dia tonto: no fa dia per anar a la platja / Quin dia més tonto, i això que van dir que faria bo tot el cap de setmana

→ **dia trist, dia gris**

[tonto: mot no registrat a l'IEC]

■ **dia trist SN**, dia en què el cel està cobert de núvols

Fa un dia trist; engega la llar de foc, que si plou farà fred

→ **temps trist, cel cobert, dia gris, dia tonto**

sol covat SN, sol fort però entelat de núvols (EC)

Avui fa un sol covat que molesta la vista

temps trist SN, dia en què el cel està cobert de núvols

Darrerament fa un temps trist; no ve gaire de gust sortir a passejar

→ **dia trist**

▷ **cobrir-se el temps** (p.ext.)

ENORGULLIR-SE

pujar-li al cap (a algú) SV, produir envaniment / (els honors, un càrrec, etc.) envanir-se d'aver-los aconseguit / pertorbar la raó alguna causa anímica, sobretot l'orgull, els esdeveni-

ments massa pròspers, la riquesa, etc. (IEC, EC, EC)

Els primers èxits obtinguts li han pujat al cap i ara ja es pensa ésser famós / El nou càrrec li ha pujat al cap; ara no saluda ningú (R-M)
→ **pujar-li els fums al cap** (a algú), **agafar fums**

tenir a glòria (haver fet alguna cosa) *SV*, considerar un honor / sentir-se satisfet, orgullós, d'alguna cosa que hom mateix ha fet, considerar-la motiu de satisfacció (R-M, EC)

Sempre ha tingut a glòria l'haver estat deixeble d'aquell gran músic / Tinc a glòria haver escrit aquesta novel·la (R-M, EC)

→ **tenir** (alguna cosa) **a molta honra**

tenir (alguna cosa) **a molta honra** *SV*, considerar un honor / considerar alguna cosa com a motiu d'orgull tot i que algú altre la censuri o pugui censurar-la (R-M, EC)

Tinc a molta honra haver nascut en aquest país (R-M)

→ **tenir a glòria** (haver fet alguna cosa)

ENQUADERNACIÓ

en rústica *SP*, dit del llibre enquadernat amb cobertes de paper o de cartolina (IEC)

Vigila amb aquest llibre en rústica, és més fràgil / És delicat perquè és en rústega (També s'usa amb la forma *en rústega*)

mitja pasta *SQ*, enquadernació en què solament el llom és cobert de pell (IEC)

Aquest llibre és de mitja pasta

ENRABIADA

cop de geni *SN*, reacció violenta i sobtada (EC)
Va tenir un cop de geni i va rebotar el llibre per terra / No tinguis tants cops de geni, que així no adobaràs res (R-M)

▷ **cop de sang** (p.ext.), **treure el geni** (p.ext.), **tenir males llevades** (p.ext.)

cop de sang *SN*, [tenir] una enrabiada / [tenir] un accés d'irritació o d'altra passió forta (Fr, A-M)

El cop de sang de l'altre dia encara li dura

▷ **cop de geni** (p.ext.)

ENRABIAR

fer menjar ceba (a algú) *SV*, fer enrabiatar, donar càstig a algú (A-M)

Aquestes criatures no paren de fer menjar ceba a la seva mainadera i els seus pares se'n desentenent completament

→ **fer rosegar ceba** (a algú), **posar negre** (algú)

▷ **treure** (algú) **del solc** (p.ext.), **treure** (algú) **de polleguera** (p.ext.)

fer rosegar ceba (a algú) *SV*, fer enrabiatar, donar càstig a algú (A-M)

De petit, feia rosegar ceba a la seva àvia: era molt entremaliat

→ **fer menjar ceba** (a algú), **posar negre** (algú)

▷ **treure** (algú) **del solc** (p.ext.), **treure** (algú) **de polleguera** (p.ext.)

ENRABIAR-SE

mossegar-se els punys (de fer alguna cosa) *SV*, algú, penedir-se, tenir ràbia de no poder venjar-se / penedir-se rabiosament d'haver fet o d'haver deixat de fer quelcom que ja no té remei (IEC, EC)

Com que no podia acceptar l'oferta de feina perquè se n'anava a viure a l'estranger, es mossegava els punys (També s'usa amb el verb *rosegar*. El complement és opcional)

→ **estirar-se els cabells** (de fer alguna cosa)

▷ **rosegar-se els punys** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

■ **posar-se com una fúria** *SV*, enrabiatar-se, enfadar-se molt

Es va posar com una fúria quan va saber que l'havien enredat

→ **posar-se com un gall**, **posar-se com un gall de panses**

▷ **fet una fúria** (p.ext.)

tenir males llevades *SV*, tenir rauxes de mal geni (R-M)

Sembla molt bona persona, però no cal refiar-se'n massa perquè té males llevades i aleshores es torna intractable / Adesiara té males llevades i és capaç de tot (R-M)

→ **tenir mals arrambatges**, **ésser del morro tort**

▷ **tenir llunes** (algú) (p.ext.), **cop de geni** (p.ext.)

ENRABIAT

rabiós com un bitxo *SA*, rabiüt / molt furiós (R-M, A-M)

No li diguis res, que es posa rabiós com un bitxo; de seguida s'altera / Quan el renyen es posa com un bitxo; té un geni inaguantable (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

→ **vermell com un bitxo**, **fet una fera**, **més encès que un toro**

vermell com un bitxo *SA*, molt furiós / expressió per a indicar que una persona està molt vermella de cara (A-M)

Li vaig dir que no vindria i es va posar vermell com un bitxo; ara no em dirigeix la paraula / Es tornà com un bitxo, quan l'insultaren groglerament (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

→ **rabiós com un bitxo**

ENRAONAR

practicar de raons *SV*, enraonar, conversar (A-M)

Caldrà que practiquem de raons sobre aquest tema abans de prendre una decisió

→ **estar a raons**

- ▷ **posar** (alguna cosa) **sobre la taula** (p.ext.), **posar** (alguna cosa) **sobre el tapet** (p.ext.)

ENRAONAT

saltar-li la raó pel cap (a algú) *O*, ésser evident que té tota la raó, que pensa o parla conforme a veritat (A-M)

No discuteixis més amb ell. Que no veus que li salta la raó pel cap?

→ **vessar-li la raó per damunt el cap** (a algú), **vessar-li la raó per damunt les espatlles** (a algú)

vessar-li la raó per damunt el cap (a algú) *O*, ésser evident que té tota la raó, que pensa o parla conforme a veritat (A-M)

Vaig haver de reconèixer el meu error perquè li vessava la raó per damunt el cap

→ **vessar-li la raó per damunt les espatlles** (a algú), **saltar-li la raó pel cap** (a algú)

vessar-li la raó per damunt les espatlles (a algú) *O*, ésser evident que té tota la raó, que pensa o parla conforme a veritat (A-M)

Tot el que deia era evident; li vessava la raó per damunt les espatlles

→ **vessar-li la raó per damunt el cap** (a algú), **saltar-li la raó pel cap** (a algú)

ENRAONIES

el dir de la gent *SD*, l'opinió dels altres / allò que diu la gent en general, principalment les murmuracions (R-M, EC)

Són una parella exemplar, però, segons el dir de la gent, fan coses estrafolàries; es refereixen a llurs costums orientals / Fa massa cas del dir de la gent (R-M, EC)

→ **el què diran, veus volanderes, bum-bum, rum-rum**

▷ **anar en boca de tothom** (p.ext.), **anar a llengües de la gent** (p.ext.), **llegenda urbana** (p.ext.)

el què diran *SD*, l'opinió dels altres / l'opinió d'altri en quant crítica o fiscalitza els nostres actes (R-M, A-M)

Si no fos pel què diran, ell ja s'hauria separat de la seva dona, perquè fa temps que no s'avenen gens (R-M)

→ **el dir de la gent, veus volanderes, bum-bum, rum-rum**

▷ **anar en boca de tothom** (p.ext.), **anar a llengües de la gent** (p.ext.), **bum-bum** (p.ext.), **rum-rum** (p.ext.)

■ **llegenda urbana** *SN*, expressió usada per a referir-se a aquelles enraonies que circulen de boca en boca i que acaben considerant-se com a certes *Que és un professor que sempre suspèn els seus alumnes és una llegenda urbana. En realitat no és pas tan exigent*

▷ **el dir de la gent** (p.ext.), **anar en boca de tothom** (p.ext.), **anar a llengües de la gent** (p.ext.)

ENREDADA

sopar de duro *SN*, fet de poca volada presentat com a magnífic (IEC)

Quan li vàrem preguntar com havia anat el viatge ens va explicar un sopar de duro; no en vàrem creure ni la meitat / Això és un sopar de duro. Com vols que ens ho creguem? (R-M, *)

ENREDAIRE

■ **ésser un mafiós** *SV*, ésser amic d'armar embolics

On va ell, sempre hi ha embolics: és un mafiós (També s'usa amb la forma *ésser molt mafiós*)

▷ **fer cofisimofis** (p.ext.)

ENREGISTRAMENT

presa de vista *SN*, enregistrament cinematogràfic (EC)

Vam tornar a veure la presa de vista per comprovar que tot havia estat filmat degudament

▷ **prendre vistes** (p.ext.)

ENRENOU

ésser com el pet d'en Romeu, que va fer trontollar la Seu *SV*, es diu per a referir-se a una cosa petita que provoca molt d'enrenou (R-M)

No te'n fiïs, és com el pet d'en Romeu, que va fer trontollar la Seu; sembla no res, però és capaç de capgirar-ho tot (També s'usa amb la forma *semblar el pet d'en Romeu, que va fer trontollar la Seu*) (R-M)

▷ **d'un pet fer-ne cent esquerdes** (p.ext.)

orgue de raons *SN*, persona o cosa que porta molta discussió sorollosa i confusa (A-M)

Aquesta classe és un orgue de raons: sempre hi ha problemes

→ **orgue de gats**

ENRIQUIR-SE

cobrir-se d'or *SV*, enriquir-se / fer-se molt ric (Fr, *)

Pretén cobrir-se d'or jugant a la loteria, però no ho aconseguirà mai

→ **fer-se d'or, fer-se la barba d'or, fer diners, fer l'Havana, fer-se un ronyó d'or, treure faves d'olla**

▷ **anar cosit d'or** (p.ext.)

enriquir-se amb la sang dels pobres *SV*, enriquir-se amb els diners, els béns, etc., dels pobres (IEC)

Un usurer enriquit amb la sang dels pobres (IEC)

▷ **omplir-se les butxaques** (p.ext.)

fer diners *SV*, guanyar molts diners (EC)

Ha fet diners amb la compravenda d'antiguitats / És veritat que ha fet diners però també ho és que ha treballat molt (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició prenominal) (R-M)

→ **cobrir-se d'or, fer l'Havana, fer-se d'or,**

fer-se la barba d'or, fer-se un ronyó d'or, treure faves d'olla

fer l'Havana *SV*, fer gran negoci (A-M)

Ha muntat un negoci de venda ambulant i es pensa que hi farà l'Havana; és ben illús (R-M)

→ **treure faves d'olla, fer diners, cobrir-se d'or, fer-se d'or, fer-se la barba d'or, fer-se un ronyó d'or, fer la primera pesseta**

fer la primera pesseta *SV*, guanyar molts diners, fer bons negocis (EC)

Els propietaris nous d'aquest restaurant faran la primera pesseta perquè el negoci funciona molt bé gràcies a la bona gestió de l'anterior mestressa / Va fer la primera pela treballant com a model i després va saber invertir els guanys obtinguts en un negoci (També s'usa amb el nom *pela*)

→ **fer l'Havana**

fer-se d'or *SV*, fer-se molt ric (IEC)

Amb el negoci que li va deixar el seu pare es va fer d'or

→ **cobrir-se d'or, fer-se la barba d'or, fer diners, fer l'Havana, fer-se un ronyó d'or, treure faves d'olla**

▷ **anar cosit d'or** (p.ext.)

fer-se la barba d'or *SV*, fer grans guanys (IEC)

Ha posat un hotel en un poble de la costa i s'ha fet la barba d'or; ha guanyat el que ha volgut (R-M)

→ **fer-se d'or, fer-se un ronyó d'or, cobrir-se d'or, fer diners, fer l'Havana, treure faves d'olla**

▷ **treure faves d'olla** (p.ext.)

fer-se roba *SV*, enriquir-se / esdevenir ric, fer-se ric (A-M, *)

Amb sa guerra, n'hi ha molts que s'han fet roba (A-M)

[Santanyí (A-M)]

fer-se un ronyó d'or *SV*, enriquir-se / fer grans guanys (R-M, *)

Amb ben poca feina s'ha fet un ronyó d'or; s'ha dedicat a fer d'intermediari / Amb el negoci del parc d'atraccions ell s'ha fet un ronyó d'or (També s'usa amb la forma *fer-se el ronyó d'or*) (R-M, *)

→ **fer-se la barba d'or, treure faves d'olla, cobrir-se d'or, fer diners, fer l'Havana, fer-se d'or**

▷ **tenir bon ronyó** (p.ext.), **tenir el ronyó clos** (p.ext.), **tenir el ronyó cobert** (p.ext.)

omplir-se les butxaques *SV*, obtenir guanys il·lícits (R-M)

Ara que s'ha omplert les butxaques ja vol deixar el càrrec (R-M)

→ **untar-se les mans, untar-se els dits**

▷ **no ficar-se res a la butxaca** (ant.), **castigar la butxaca** (p.ext.), **eixugar la butxaca** (a algú) (p.ext.), **escurar les butxaques** (a algú) (p.ext.), **enriquir-se amb la sang dels pobres** (p.ext.)

posar-se bé *SV*, enriquir-se / obtenir grans beneficis, restablir-se d'una situació econòmica (R-M, *)

Estava molt endeutat, però d'ençà que té el bar, s'ha posat bé; ja s'ha comprat una casa (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial) (R-M)

→ **treure faves d'olla, alçar el cap**

treure faves d'olla *SV*, obtenir grans beneficis, enriquir-se (R-M)

Té prou vista per entendre de quins afers pot treure faves d'olla (R-M)

→ **fer l'agost, fer senes, fer l'Havana, posar-se bé, fer-se la barba d'or, fer-se un ronyó d'or, cobrir-se d'or, fer diners, fer-se d'or, fer calaix**

▷ **sortir de mal any** (p.ext.), **treure el ventre de mal any** (p.ext.), **ballar-la grassa** (p.ext.), **treure diners de sota les pedres** (p.ext.)

ENROGALLAR-SE

trencar-se-li la veu (a algú) *O*, quedar sense veu / alterar-la fatigant-la, forçant-la (R-M, IEC)

Mentre llegia se li trencà la veu, però va reprendre la lectura tot seguit / Amb els crits que va fer-te se li va trencar la veu / L'emoció del moment va fer que se li trenqués la veu (R-M, *, *)

▷ **enfosquir-se-li la veu** (a algú) (p.ext.), **no tenir veu** (p.ext.), **perdre la veu** (p.ext.), **veu de regadora** (p.ext.), **veu d'aiguardent** (p.ext.)

ENROJOLAR-SE

pujar-li els colors a la cara (a algú) *O*, enrojolar-se / ruboritzar-se, tornar-se vermell per efecte de la vergonya (IEC, *)

És tan tímid que qualsevol cosa que li diguis li fa pujar els colors a la cara (També s'usa amb la forma *pujar-li els colors* (a algú)) (R-M)

→ **tornar-se de mil colors, posar-se vermell, tornar-se de tots colors**

▷ **pujar-li els colors de la cara** (a algú) (v.f.), **tenir les galtes enceses** (p.ext.), **tenir les galtes vermelles** (p.ext.), **vermell com un pebrot** (p.ext.)

tornar-se de mil colors *SV*, envermellar-se molt i tornar a perdre i recobrar la color per una impressió forta / enrojolar-se o empal·lidir successivament a causa d'una emoció violenta (A-M, EC)

Quan li va tocar fer l'exposició oral a classe es va tornar de mil colors (També s'usa amb el verb *posar* i amb el numeral *cent mil*)

→ **tornar-se de tots colors, pujar-li els colors a la cara** (a algú), **posar-se vermell, treure els colors**

▷ **tenir les galtes vermelles** (p.ext.), **tenir les galtes enceses** (p.ext.)

treure els colors *SV*, envermellir-se de cara, per vergonya, cansament, calor, etc. (A-M)

Quan vaig sentir el meu nom en veu alta, vaig treure els colors / Em va fer treure els colors dient-me aquelles coses tan boniques

→ **tornar-se de mil colors, encendre's com un llucet**

▷ **treure les colors** (v.f.)

ENROJOLAT

tenir les galtes enceses *SV*, estar enrojolat / haver-se tornat vermell, ruboritzar-se (Fr, *)

De la calor que feia, tenia les galtes enceses / Van arribar amb les galtes enceses i cridant (També s'usa amb la forma *amb les galtes enceses*)

→ **tenir una rosa a cada galta, vermell com un pebrot**

▷ **tornar-se de tots colors** (p.ext.), **pujar-li els colors a la cara** (a algú) (p.ext.), **tornar-se de mil colors** (p.ext.), **posar-se vermell** (p.ext.)

■ **tenir les galtes vermelles** *SV*, estar enrojolat, haver-se tornat vermell, ruboritzar-se

Tenia les galtes vermelles perquè tenia vergonya (També s'usa amb la forma *amb les galtes vermelles*)

→ **tenir una rosa a cada galta, vermell com un pebrot, vermell com un perdigot**

▷ **tornar-se de tots colors** (p.ext.), **pujar-li els colors a la cara** (a algú) (p.ext.), **tornar-se de mil colors** (p.ext.), **posar-se vermell** (p.ext.)

tenir una rosa a cada galta *SV*, tenir cara rosada / tenir les galtes vermelles, enceses (R-M, EC)

És una noia cepada i sana, té una rosa a cada galta i és molt riallera / Sempre la veuràs amb una rosa a cada galta (També s'usa amb la forma *amb una rosa a cada galta*) (R-M, *)

→ **tenir les galtes enceses, tenir les galtes vermelles**

vermell com un pebrot *SA*, expressió per a indicar que una persona està molt vermella de cara (A-M)

Quan el van cridar per a sortir a l'escenari es va posar vermell com un pebrot / Quan se li va declarar, es va posar com un pebrot (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **més vermell que un pebrot, vermell com un perdigot, vermell fins a les orelles, vermell com un tomàquet, vermell com una gamba, vermell fins a les orelles, encendre's com un llucet, tenir les galtes enceses**

▷ **pujar-li els colors a la cara** (a algú) (p.ext.), **tornar-se de tots colors** (p.ext.), **posar-se vermell** (p.ext.)

vermell com un perdigot *SA*, expressió per a indicar que una persona està molt vermella de cara (A-M)

De la vergonya que ha passat, s'ha posat vermell com un perdigot / De tant riure, es va posar com un perdigot (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **vermell com un pebrot, vermell com un tomàquet, vermell com un pigot, vermell com una gamba, vermell fins a les orelles, més vermell que un pebrot, més vermell que un indiote, més vermell que un tomàquet, tenir les galtes vermelles**

vermell com un pigot *SA*, expressió per a indicar que una persona està molt vermella de cara *Quan li han dit que estava molt guapa s'ha posat vermella com un pigot*

→ **vermell com un tomàquet, vermell com un perdigot, vermell com un pebrot, vermell com una gamba, vermell fins a les orelles, més vermell que un pebrot, més vermell que un indiote, més vermell que un tomàquet**

vermell com un tomàquet *SA*, es diu d'una persona o cosa envermellida de manera anormal, més vermella del que pertoca / expressió per a indicar que una persona està molt vermella de cara (A-M)

L'ha pessigat i li ha deixat el braç vermell com un tomàquet / L'ha bufetejat i li ha deixat la cara com un tomàquet; gairebé inflamada (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

→ **vermell com un pebrot, vermell com un bitxo, més vermell que un tomàquet, vermell com un perdigot, vermell com un pigot, vermell com una gamba, vermell fins a les orelles, més vermell que un pebrot, més vermell que un indiote**

■ **vermell com una gamba** *SA*, expressió per a indicar que una persona està molt vermella, especialment per efecte del sol

Quan vaig venir de la platja estava vermell com una gamba / S'ha adormit al sol i ara està com una gamba (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **vermell com un tomàquet, vermell com un pebrot, vermell com un perdigot, vermell com un pigot, vermell fins a les orelles, més vermell que un pebrot, més vermell que un indiote, més vermell que un tomàquet**

vermell fins a les orelles *SA*, enrojolar-se / expressió per a indicar que una persona està molt vermella de cara (Fr, *)

Quan li han dit que feia molt de goig s'ha posat vermell fins a les orelles

→ **vermell com un pebrot, vermell com un perdigot, vermell com un pigot, vermell com un tomàquet, vermell com una gamba, més vermell que un pebrot, més vermell que un indiote, més vermell que un tomàquet**

ENRONQUIMENT

veu de regadora SN, veu ronca (R-M)

S'ha constipat i té una veu de regadora que no el deixa cantar (R-M)

- ▷ **veu d'aiguardent** (p.ext.), **enfosquir-se-li la veu** (a algú) (p.ext.), **trencar-se-li la veu** (a algú) (p.ext.)

ENRONQUIR-SE

enfosquir-se-li la veu (a algú) O, tornar-se ronca la veu d'algú

Des que fuma tant se li ha enfosquit la veu

- ▷ **aclariar-se la veu** (ant.), **trencar-se-li la veu** (a algú) (p.ext.), **no tenir veu** (p.ext.), **perdre la veu** (p.ext.), **veu de regadora** (p.ext.), **veu d'aiguardent** (p.ext.), **perdre el bel** (p.ext.)

ENSALIVAR

fer-se-li la boca aigua (a algú) O, delir-se / sentir desig molt intens de menjar o beure una cosa molt agradable al gust (R-M, A-M)

Mirant aquells pastissos se li feia la boca aigua; se'ls hauria menjat tots (R-M)

- **fer venir aigua a la boca** (a algú), **fer-se-li les dents llargues** (a algú)

ENSARRONAR

(fig.)

donar figues per bigues (a algú) SV, donar o fer creure una cosa per una altra, enganyar (A-M)

Dóna figues per bigues, no te'n refiïs

- **donar figues per llanternes** (a algú), **donar garsa per colom** (a algú), **fer veure garsa per colom** (a algú), **vendre gat per llebre** (a algú), **posar mostalla per juli-vert** (a algú), **pintar sant Cristòfol nan** (a algú)

[Manacor (A-M)]

■ **fotre un gol** (a algú) SV, superar algú enganyant-lo

Pensàvem que podríem comptar amb el seu ajut, però ens han fotut un gol: ens han ben ensarronat / Amb aquesta ensarronada hem fotut un gol a en Josep, que sempre es creu el més llest de tots

- ▷ **aixecar la camisa** (a algú) (p.ext.), **donar gat per llebre** (a algú) (p.ext.), **passar al davant** (d'algú) (p.ext.)

■ **vendre la moto** (a algú) SV, enganyar algú abusant de la seva credulitat

Va vendre la moto a tothom dient que encara era solter / Ens va vendre la moto que la seva empresa anava molt bé i al cap de poc vam saber que havia fet fallida

- **aixecar la camisa** (a algú), **amagar l'ou** (a algú)

ENSEMS

en unió (d'algú) SP, ensem / conjuntament amb algú (Fr, *)

Hi vaig anar en unió d'ell perquè no m'agrada anar-hi sol

- **ensem amb, en companyia** (d'algú)

ENSENYAMENT

primeres lletres SQ, ensenyament primari (IEC)

És una escola de primeres lletres

ENSENYAR

treure-li la llana del clatell (a algú) SV, espavilar algú / llevar-li la ignorància, la neciesa (R-M, EC)

El viatge a l'estranger li ha tret la llana del clatell i ara sembla que ja accepta idees avançades / Perquè pugui relacionar-se amb gent d'alta categoria abans li has de treure la llana del clatell, ensenya-li bones maneres / Treballar li traurà la llana del clatell (R-M, *, *)

- ▷ **tenir llana al clatell** (inv.)

ENSENYORIR-SE

plantar la bandera (a algun lloc) SV, prendre un lloc, fer-se'n l'amo / prendre un lloc, ensenyorir-se'n, en nom de l'entitat que representa la bandera (IEC)

D'ençà que aquesta colla ha plantat la bandera en aquest bar, ja no hi ha possibilitat d'estar-hi tranquil. Semblen els amos (R-M)

- **fer-se amo** (d'alguna cosa), **fer casa santa**

ENSIBORNAR

embarcar els altres i quedar en terra SCoord, induir els altres a actuar mentre hom no participa en un afer

No facis cegament el que ell et digui: sovint embarca els altres i ell es queda en terra; no vol córrer mai cap risc (R-M)

- **capità aranya**

- ▷ **inflar el cap** (a algú) (p.ext.)

ENSINISTRAR

picar el cavall SV, ensinistrar el cavall (EC)

L'ensinistrador pica el cavall perquè faci la figura

ENSINISTRAT

saber la lliçó SV, estar ben ensinistrat (R-M)

Aquest menut ja sap la lliçó; quan truca algun cobrador diu que el pare no hi és / Noi, que bé que sap la lliçó; quan li preguntes pel seu germà resta mut (R-M)

- **tenir apresa la lliçó**

ENSONYAMENT

passió de son SN, gran necessitat de dormir que fa patir (EC)

A la Júlia, li agafa una forta passió de son quan parlem

- ▷ **tenir més son que un lladre** (p.ext.), **tenir una son de boig** (p.ext.), **caure de son** (p.ext.)

ENSONYAR-SE

caure de son *SV*, ensonyar-se / tenir unes ganes irresistibles de dormir (Fr, *)

Eren les tres de la matinada i quasi tothom queia de son

→ **caure atroncat de son**

▷ **tenir més son que un lladre** (p.ext.), **tenir una son de boig** (p.ext.), **no tenir-se dret de son** (p.ext.), **passió de son** (p.ext.)

ENSONYAT

no tenir-se dret de son *SV*, tenir moltes ganes de dormir / ensonyar-se (*, Fr)

A la conferència no es tenia dret de son i va decidir anar-se'n

→ **tenir més son que un lladre, tenir una son de boig**

▷ **caure de son** (p.ext.)

tenir més son que un lladre *SV*, tenir moltes ganes de dormir (A-M)

No dorm bé a les nits i té més son que un lladre

→ **tenir una son de boig, no tenir-se dret de son**

▷ **caure de son** (p.ext.), **passió de son** (p.ext.)

tenir una son de boig *SV*, tenir moltes ganes de dormir (A-M)

S'adormia pertot arreu, tenia una son de boig

→ **tenir més son que un lladre, no tenir-se dret de son**

▷ **caure de son** (p.ext.), **passió de son** (p.ext.)

ENSOPEGAR

anar de trompis *SV*, caure de cara o donar-s'hi un gran cop / caure per efecte d'una ensopegada (R-M, Fr)

Si no mires on poses els peus aniràs de trompis, que hi ha molt mal camí (R-M)

→ **caure de trompis, trencar-se el nas, caure de morros per terra**

▷ **topar de morros** (p.ext.)

ENSOPIT

ésser un mussol *SV*, (ésser una) persona molt ensopada, poc animada, que a penes parla, etc. (EC)

Aquest noi és un mussol: mai no parla ni diu res

▷ **ésser un argent viu** (ant.), **bec eixut** (p.ext.), **ésser un bleada** (p.ext.), **ésser un estaquirot** (algú) (p.ext.)

ENSORRAR-SE

anar-se'n a terra *SV*, caure, deixar de sostenir-se dempeus o a nivell més alt que el sòl (A-M)

Finalment aquell castell tan antic se n'ha anat a terra

→ **caure a terra, venir-se'n, entrar-se'n**

caure a terra *SV*, caure, deixar de sostenir-se dempeus o a nivell més alt que el sòl (A-M)

La casa va caure a terra de vella

→ **anar-se'n a terra, venir-se'n, entrar-se'n**

▷ **caure en terra** (v.f.)

entrar-se'n *SV*, enfonsar-se, ensorrar-se (IEC)

Quin soroll que feu: sembla que la casa se n'entra (IEC)

→ **venir-se'n, anar-se'n a terra, caure a terra**

ENSUPERBIR-SE

posar-se com un gall *SV*, enfurir-se o ensuperbir-se molt (A-M)

Quan van insultar la seva dona, es va posar com un gall i la va defensar

→ **posar-se com una fúria, posar-se com un gall de panses**

▷ **alçar el Cristo** (p.ext.), **més estufat que un indiot** (p.ext.), **fer el gall** (p.ext.), **fet un gall** (p.ext.)

ENTAULAR-SE

asseure's a taula *SV*, entaular-se / asseure's al voltant d'una taula, sobretot per menjar (Fr, *)

Asseieu-vos a taula, que soparem

→ **posar-se a taula**

▷ **aixecar-se de taula** (ant.), **parar taula** (p.ext.), **a taula** (p.ext.)

posar-se a taula *SV*, asseure's al voltant d'una taula, sobretot per menjar

Posa't a taula i comença a menjar, que es fa tard

→ **asseure's a taula**

▷ **aixecar-se de taula** (ant.), **parar taula** (p.ext.), **a taula** (p.ext.)

ENTENDRE

collir les paraules *SV*, prestar molta atenció a les paraules, adonar-se bé de llur sentit (A-M)

El president no ha explicat de manera explícita les decisions que ha pres, però els periodistes ja han collit les paraules

▷ **estar a les escoltes** (p.ext.)

estar a la raó *SV*, voler entendre la veritat o reconèixer la justícia d'una cosa (A-M)

Sempre vol estar a la raó per ser just en les seves decisions

▷ **treure l'entrellat** (d'alguna cosa) (p.ext.)

estar al cas (d'alguna cosa) *SV*, veure clara alguna cosa (R-M)

Demostres que estàs al cas de les noves orientacions / Semblava que no se l'escoltava, però ha estat al cas de tot el que deia (El complement és opcional) (R-M, *)

→ **al corrent** (d'alguna cosa), **fer-se càrrec** (d'alguna cosa)

▷ **tenir les orelles a cal ferrer** (ant.)

fer-se capaç (d'alguna cosa) *SV*, assabentar-se (R-M)

Li ha explicat moltes vegades com ha de comportar-se, però ell no se n'ha fet capaç i sempre comet incorreccions (R-M)

- **fer-se càrrec de**
- ▷ **no estar-ne capaç** (d'alguna cosa) (ant.), **prendre consciència** (d'alguna cosa) (p.ext.)
- fer-se càrrec** (d'alguna cosa) *SV*, comprendre, ésser conscient, formar-se una idea clara (d'alguna cosa) (IEC)
No sap fer-se càrrec que els infants són enjogassats / Em faig càrrec que és un problema difícil (R-M, EC)
- **estar al cas** (d'alguna cosa), **prendre esment** (d'alguna cosa), **fer-se capaç** (d'alguna cosa)
- ▷ **fer-se el càrrec** (d'alguna cosa) (v.f.)
- fer-se una composició de lloc** *SV*, (fer un) examen i consideració de la situació en què hom es troba, de les circumstàncies que l'envolten, etc., per orientar-se i actuar en conseqüència (EC)
Abans d'actuar, millor que facis una composició de lloc i analitzis bé la situació / Els tècnics no donaran el seu parer fins que no s'hagin fet una composició de lloc
- posar-se en el cas** (d'algú) *SV*, fer-se càrrec de la situació d'un altre (IEC)
Poseu-vos en el meu cas i em donareu la raó / Posa't en el seu cas i li donaràs la raó (IEC, EC)
- **posar-se al lloc** (d'algú)
- ▷ **posar-se al cas** (d'algú) (v.f.)
- tenir una idea** (d'alguna cosa) *SV*, entendre / tenir una noció d'alguna cosa (Fr, *)
Tinc una idea d'aquest tema, però no el domino / Només tenen una lleugera idea de la qüestió que es debatrà a la reunió
- **tenir un bany** (d'alguna cosa)
- ▷ **restar a les fosques** (ant.), **quedar a l'escapça** (ant.), **fer-se una idea** (d'alguna cosa) (p.ext.)
- treure l'aigua neta** (d'alguna cosa) *SV*, fer entenedor, evident (R-M)
Potser ja ha tret l'aigua neta d'aquest assumpte i, per això, ha deixat d'investigar / Ja sé que m'has explicat tot el que en saps, d'aquest assumpte, però no aconsegueixo treure'n l'aigua neta
- **treure l'aigua clara** (d'alguna cosa), **treure** (alguna cosa) **en clar**
- treure l'entrellat** (d'alguna cosa) *SV*, desxifrar l'enigma, adquirir coneixença clara, resoldre un misteri / arribar a conèixer una cosa complicada (A-M, Fr)
Per molt que intento treure l'entrellat d'aquest poema de Carles Riba, no me'n surto
- **treure** (alguna cosa) **en clar**, **treure l'aigua clara** (d'alguna cosa)
- ▷ **estar a la raó** (p.ext.), **al fons de** (p.ext.)
- valgui l'expressió** *O*, fórmula emprada per a demanar comprensió per la manera poc precisa, poc convenient, etc., com hom expressa alguna cosa (IEC)

Quan va dir «És un aturat, valgui l'expressió», es referia al fet que no tenia prou picardia / El que va proposar era una mica inútil, valgui el mot, no feia prou servei (També s'usa amb la forma *valgui el mot*)

- ▷ **per dir-ho així** (p.ext.), **valgui la comparació** (p.ext.), **per dir-ho d'alguna manera** (p.ext.)

valgui la comparació *O*, fórmula emprada per a demanar comprensió per la manera poc precisa, poc convenient, etc., com hom expressa alguna cosa (IEC)

Escriu amb la meticulositat d'Espriu, valgui la comparació / És una mena de Balzac, valgui la comparació (IEC, EC)

- ▷ **valgui l'expressió** (p.ext.)

veure clar *SV*, percebre clarament (R-M)

No et preocupis, ja veig clar què em vols dir / No acabo de veure clar aquesta qüestió. Em cal assessorar-me / Veu molt clar què vol l'Esther (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, gaire, molt*, etc. en posició preadverbial) (*, R-M, *)

ANT

quedar a l'escapça *SV*, no entendre res del que hom tracta d'aprendre o de saber / romandre burlat, o sense obtenir allò que es desitjava, o sense entendre allò que calia (IEC, A-M)

Tot i que els ho ha explicat més d'una vegada, s'han quedat a l'escapça / No van venir a classe quan ho explicava el professor i ara resulta que estan a l'escapça. No sabran com resoldre-ho (També s'usa amb els verbs *estar, restar*, etc.) (*, R-M)

→ **restar a les fosques, com si li diguessis Llúcia**

- ▷ **tenir una idea** (d'alguna cosa) (ant.), **estar a la lluna** (p.ext.)

restar a les fosques *SV*, (restar) sense entendre res / sense informació o intel·ligència d'alguna cosa (R-M, EC)

Semblava una bona pel·lícula, però com que no vaig veure la primera part es pot dir que m'he quedat a les fosques / Eren qüestions molt abstruses: he restat a les fosques (S'usa amb els verbs *estar, quedar*, etc.) (R-M, EC)

→ **quedar en blanc, quedar a l'escapça**

- ▷ **tenir una idea** (d'alguna cosa) (ant.), **quedar amb un pam de nas** (p.ext.)

tenir les orelles a cal ferrer *SV*, entendre o sentir malament allò que s'ha dit (IEC)

—*M'ho pots repetir?* —*Tenia les orelles a cal ferrer i no t'he entès prou bé*

- ▷ **estar al cas** (d'alguna cosa) (ant.)

ENTENDRE'S

parlar amb els ulls *SV*, fer-se entendre amb la mirada (IEC)

Es coneixen tant que parlen amb els ulls

▷ **ésser cul i camisa** (p.ext.)

portar-se bé (amb algú) *SV*, estar en bona relació, tractar-se amb cordialitat i harmonia / estar en bona harmonia dues o més persones, tractar-se amb cordialitat (IEC, EC)

En Pere es porta bé amb el seu germà / Cal que us porteu bé els uns amb els altres / En Joan i la Maria es porten molt bé, són una parella envejable (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial)

→ **tenir de bo** (amb algú), **estar com Josep i Maria, tenir química**

▷ **portar-se malament** (amb algú) (ant.), **portar-se a matar** (ant.), **estar a matar** (ant.), **no parlar** (amb algú) (ant.), **portar** (algú) **amb palmes d'or** (p.ext.), **fer les paus** (p.ext.), **fer conxorxa** (p.ext.)

ENTENEDOR

a l'abast (d'algú) *SP*, que pot ésser captat o obtingut / dit per a indicar que alguna explicació és assequible, entenedora per algú (R-M, *)
Són històries a l'abast de la intel·ligència infantil / Una conferència a l'abast del públic / Aquest llibre està al seu abast (R-M, EC, *)
▷ **semblar xinès** (ant.)

ENTERAMENT

cent per cent *SQ*, totalment, d'una manera completa (IEC)

M'hi penso dedicar al cent per cent i ho tindrè acabat en la data prevista / Estic cent per cent segura que seran puntuals

→ **a fons**

▷ **amb tots els ets i uts** (p.ext.), **en cos i ànima** (p.ext.)

en cos i ànima *SP*, totalment, completament / enterament, sense reserves (IEC, EC)

Fa molt de temps que s'ha dedicat en cos i ànima a les obres benèfiques / Donar-se a algú en cos i ànima (R-M, IEC)

→ **del tot, a fons, sense reserves, en tot i per tot**

▷ **amb cos i ànima** (v.f.), **de cor** (p.ext.), **cent per cent** (p.ext.)

ENTERC

posar peu fiter *SV*, posar-se ben ferm damunt els peus, de manera que sigui difícil de moure o de tombar (A-M)

El nin va posar peu fiter que no volia anar a escola

[Mall. (A-M)]

ENTERRAMENT

pompes fúnebres *SN*, conjunt de cerimònies i honors que acompanyen un difunt al cementiri (EC)

Administració de pompes fúnebres / Vam haver de trucar al servei de pompes fúnebres perquè organitzés l'enterrament com més aviat millor (EC, *)

▷ **les honres fúnebres** (p.ext.), **capella ardent** (p.ext.)

ENTERRAR

cantar el gori-gori *SV*, parodiar el cant de les absoltes (R-M)

Van anar a enterrar la sardina disfressats amb robes llargues i cantant el gori-gori (R-M)

▷ **tenir un peu a la tomba** (p.ext.), **tenir un peu al cementiri** (p.ext.)

portar (algú) **de panxa enlaire** *SV*, portar algú a enterrar (Fr)

Porten l'alcalde de panxa enlaire cap al cementiri

▷ **portar** (algú) **panxa enlaire** (v.f.), **sortir amb els peus per davant** (inv.)

ENTERRAT

donar menjar als cucs *SV*, ésser enterrat / ésser una persona morta i enterrada (R-M, *)

Cal que procurem mantenir-nos vius molts anys; massa que arribarà el dia de donar menjar als cucs! (R-M)

→ **fer malves, criar malves, podrir terra**

▷ **sortir amb els peus per davant** (p.ext.)

ENTÈS

calçar molts punts *SV*, ésser molt llest / ésser persona molt avantatjada en alguna matèria (R-M, IEC)

El volen enredar, però calça molts punts i no ho aconseguiran (R-M)

→ **pensar-se-les totes, saber-la llarga**

▷ **calçar pocs punts** (ant.)

ésser un oracle (algú) *SV*, (ésser una) persona que hom escolta per la seva autoritat en alguna matèria (EC)

Escolta'l, perquè és un oracle en matemàtiques i fa bo sentir-lo parlar sobre aquest tema

→ **ésser una enciclopèdia** (algú), **ésser un pou de ciència, ésser un Sèneca**

▷ **saber més que el llibre de les set sivelles** (p.ext.)

tenir bon paladar *SV*, tenir bon sentit estètic (R-M)

En qüestió de pintura té bon paladar; t'admiraria la col·lecció de bones reproduccions que té (R-M)

→ **tenir el paladar fi**

▷ **tenir el gust al cul i el cul de vacances** (ant.), **de bon gust** (p.ext.)

ENTESTAR-SE

ficar-se-li entre cella i cella (a algú) *SV*, tenir un ferm propòsit, una idea fixa (IEC)

Se li ha ficat entre cella i cella una nova teoria

*/ Ara se li ha posat entre cella i cella que vol comprar-se una llanxa tant sí com no (També s'usa amb el verbs *fotre* i *posar*) (*, R-M)*

→ **ficar-se-li al cap** (a algú), **ficar-se-li a la barretina** (a algú), **ficar la banya** (en alguna cosa), **ficar-se-li una ceba al cap** (a algú)

voler treure pols de sota l'aigua *SV*, obstinar-se a fer una cosa impossible / obtenir impossibles (*, R-M)

És entestat i no vol veure la dificultat del seu propòsit; vol treure pols de sota l'aigua (R-M)

→ **voler fer entrar el clau per la cabota, voler-s'ho menjar tot**

ENTITAT

persona jurídica *SN*, entitat reconeguda com a subjecte de dret i, doncs, de drets i obligacions / conjunt de persones o de béns reconegut com a subjecte de dret amb personalitat independent dels seus associats, o dels seus afavorits, que s'organitza per a la consecució d'un fi permanent (IEC, EC)

L'Òmnium Cultural es personà al judici com a persona jurídica

▷ **personalitat jurídica** (p.ext.)

ENTONAR

agafar el to *SV*, copsar el grau d'elevació d'una nota o notes musicals per a cantar o sonar d'acord amb aquesta elevació (EC)

És un geni; sempre agafa el to a la primera

▷ **donar el to** (a algú) (inv.), **galejar la veu** (p.ext.), **jugar la veu** (p.ext.), **cantar com una calàndria** (p.ext.)

donar el to (a algú) *SV*, fer sentir un so de determinada elevació perquè els músics o cantants, sentint-lo i imitant-lo, puguin graduar llur veu i llurs instruments (EC)

El director de la coral va donar el to a totes les cordes i el recital va començar

▷ **agafar el to** (inv.), **donar l'entrada** (a algú) (p.ext.)

ENTORN

a l'entorn de *SP*, situat voltant alguna cosa (R-M)

Les tropes es van situar a l'entorn del castell / A l'entorn hi ha gespa (El complement és opcional) (*, R-M)

→ **al voltant de, pels volts de, al volt de**

▷ **entorn de** (v.f.)

a la rodó *SP*, al voltant / en l'espai que hi ha al volt d'una cosa (A-M, *)

El tro es va sentir una hora a la rodó (A-M)

→ **al rodó, al voltant de**

● **tot lo rodó** (Tarr., Mall., Men.)

[Valls (A-M)]

al rodó *SP*, al voltant / en l'espai que hi ha al volt d'una cosa (A-M, *)

Al rodó de la casa hi ha un munt d'arbres /

Quan va arribar a la plaça nova, va fer una volta al rodó (El complement es pot ometre)

→ **al voltant de**

● **tot lo rodó** (Tarr., Mall., Men.), **a la rodó** (Valls)

al voltant de *SP*, en l'espai que hi ha al volt d'una cosa (IEC)

Tots érem al voltant de la taula / Al voltant d'en Joan hi havia una munió de gent / Tot-hom era al seu voltant (També s'usa amb la forma *tot al voltant de*. El complement és opcional)

→ **pels volts de, per les engires de, a l'entorn de, a la rodó, al rodó, tot lo rodó, al volt de**

tot lo rodó *SQ*, al voltant / en l'espai que hi ha al volt d'una cosa (A-M, *)

Per tot lo rodó de la casa hi havia aigua (A-M)

→ **al rodó, al voltant de**

● **a la rodó** (Valls)

[Tarr., Mall., Men. (A-M)]

ENTOSSUDIR-SE

ficar la banya (en alguna cosa) *SV*, obstinar-se, agafar una idea i no voler-se convèncer del contrari / obstinar-se a fer alguna cosa (A-M, EC) *Ha ficat la banya a fer aquell viatge i no pararà fins a aconseguir-ho / Quan ha ficat la banya, ningú no pot dissuadir-lo d'allò que es proposa* (*, R-M)

→ **ficar la banya en un forat, ficar-se-li entre cella i cella** (a algú), **ficar-se** (alguna cosa) **al barret, ficar-se** (alguna cosa) **al cap, ficar-se** (alguna cosa) **dins el carbassot**

▷ **deixar córrer** (alguna cosa) (ant.)

tancar-se a la banda *SV*, obstinar-se, no deixar-se convèncer (A-M)

Pareixia tancat a la banda, irreductible / En Joan s'havia tancat a la banda i no hi havia res a fer; ningú no el va poder fer canviar d'opinió (A-M, *)

→ **fer el bot, ficar el cap a l'olla, ficar el cap al cove, posar-se de cul a la paret**

▷ **tancar-se en banda** (v.f.)

ENTOSSUDIT

estar en cervell (d'alguna cosa) *SV*, estar entossudit en alguna cosa, dur-hi idea molt forta (A-M)

Està en cervell de voler fer tot el camí de Santiago aquest estiu, però no se'n sortirà perquè no està acostumat a caminar tant

▷ **agarrat a la seva** (p.ext.)

[Cat. (A-M)]

ENTRADA

a l'entrant (d'algun lloc) *SP*, a l'entrada de, a l'indret pel qual hom entra en un lloc (EC) *A l'entrant del carrer* (IEC)

▷ **a les portes de** (p.ext.)

a les portes de SP, expressió emprada per a denotar l'accés a un lloc

Quan van arribar a les portes del país, els van demanar el passaport i el visat / Volia anar a París, però es va quedar a les portes (El complement és opcional)

▷ **a l'entrant** (d'algun lloc) (p.ext.), **a la vora de** (p.ext.)

entrada de favor SN, entrada gratuïta (IEC)

Va poder assistir-hi gràcies a una entrada de favor que li van proporcionar (R-M)

▷ **de franc** (p.ext.)

ENTRAMPAR-SE

caure al bertró SV, caure a la trampa (IEC)

Són molt ingenus, han caigut al bertró sense cap problema

→ **caure al laç**, **caure a la ratera**, **picar l'ham**, **menjar-se l'ham**

ENTRANYABLE

de l'ànima SP, entranyable / que causa un sentiment o un afecte molt pregon, molt íntim (R-M, *)
Està desolat perquè ha perdut el seu amic de l'ànima; no s'havien separat mai / Sempre vol jugar amb el Quim; és el seu company de l'ànima (Sovint s'usa com a complement dels noms *amic*, *company*, etc.) (R-M)

▷ **del meu cor** (p.ext.)

ENTRAR

treure el nas SV, assistir un moment en algun lloc / entrar en un lloc i tornar-ne a sortir ràpidament / anar-hi sense estar-hi gaire estona (R-M, Fr, EC)

Ja el tenim aquí; ja m'estranyava que no vingues a treure el nas per saber com va la festa (R-M)

→ **treure el cap**, **deixar-se caure**, **entrar i sortir**

▷ **treure el nas per un forat** (p.ext.), **fer-hi poques puces** (a algun lloc) (p.ext.), **visita de metge** (p.ext.)

ENTRAVESSAT

entre cap i coll SP, difícil de suportar / enutjosament (R-M, EC)

Estava malalt, i aquella notícia em va caure entre cap i coll / Durant tot el sermó ens ha anat engegant llatínades entre cap i coll (IEC)

→ **tenir** (algú o alguna cosa) **entrevessat**, **posar-se de través** (a algú), **tenir** (alguna cosa) **en fàstic**

▷ **dur de pair** (p.ext.)

ENTRE

a cavall de SP, entre / dit per a indicar alguna cosa que està entre dos períodes, etapes, etc. (EC, *)
A cavall de dues èpoques (EC)

→ **a cavall entre**

■ **a cavall entre SP**, dit per a indicar alguna cosa que està entre dos períodes, etapes, etc.

És un estil a cavall entre el modernisme i el noucentisme

→ **a cavall de**

enmig de SN, indica situació dins una munió o un ajust de persones o coses (EC)

Enmig de tanta gent era difícil que ens veiéssim / Al metro, enmig de tanta gent, em vaig sentir encara més sol (IEC, EC)

→ **al mig de**, **entremig de**

ENTREBANCAR-SE

topar de morros SV, entrebancar-se de cara amb algú o alguna cosa que es troba al mig del camí

Anava llegint i va topar de morros contra un arbre / Va topar de nassos amb la paret i es va fer un trauc al cap (També s'usa amb el verb *fotre*, el grup verbal *anar a petar* i amb el nom *nas*) (EC, *)

▷ **anar de trompis** (p.ext.), **anar de trompis** (p.ext.), **caure de nassos** (p.ext.), **fotre's un pinyo** (p.ext.)

ENTREMALIAT

ésser de la pell de Barrabàs SV, ésser molt entremaliat (IEC)

Aquest nen és de la pell de Barrabàs. A l'escola es dedica a donar cops de puny als seus companys

→ **ésser de la pell del diable**, **ésser de la pell de Judes**, **ésser un bon element** (algú), **més dolent que Calet**

ésser de la pell de Judes SV, ésser molt dolent moralment, o, parlant d'infants, molt entremaliat (A-M)

Té un nen que és de la pell de Judes, no para de fer malifetes

→ **ésser un bon element** (algú), **ésser de la pell de Barrabàs**, **ésser de la pell del diable**, **no tenir pensament bo**, **més dolent que Calet**

ésser de por (algú) **SV**, ser molt entremaliat, indòcil (IEC)

Aquest marrec és de por! (IEC)

→ **ésser de mal plec** (algú), **ésser un estornell**, **ésser un trasto** (algú), **ésser un bon element** (algú)

▷ **ésser un cas** (algú) (p.ext.)

ésser un bon element (algú) **SV**, dit per a referir-se a qui fa dolenteries pròpies d'una criatura
Aquesta mosseta és un bon element, ja cal que la vigileu / Aquest marrec està fet un bon element; no para de fer dolenteries

→ **ésser una bona peça** (algú), **ésser de la pell de Judes**, **ésser de la pell de Barrabàs**, **ésser un estornell**, **ésser un trasto** (algú), **ésser de por** (algú)

▷ **haver mamat llet de cabra** (p.ext.)

ésser un estornell *SV*, (ésser una) persona molt eixerida, desperta i alhora esvalotada (EC)
Aquest noi és un estornell: no para quiet i no pot estar sense fer malifetes (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal)
 → **ésser un bon element** (algú), **ésser de por** (algú)

■ **ésser un trasto** (algú) *SV*, dit de qui fa dolenteries pròpies d'una criatura
Té un germà que és un trasto: farà tornar bojos els seus pares (També s'usa amb la forma *ésser molt trasto* (algú))
 → **ésser un bon element** (algú), **ésser de por** (algú)

▷ **fer-ne de totes** (p.ext.)

haver mamat llet de cabra *SV*, ésser una criatura inquieta i entremaliada (IEC)

No m'estranya tot el que expliques d'aquest noi; ha mamat llet de cabra / Aquest vailet ha mamat llet de cabra: mira que n'és d'entremaliat (R-M, *)

▷ **ésser un bon element** (algú) (p.ext.), **no tenir pensament bo** (p.ext.), **més dolent que Calet** (p.ext.)

més dolent que Calet *SA*, molt dolent

Aquest noi és més dolent que Calet: no para de fer entremaliadures

→ **no tenir pensament bo**, **ésser de la pell de Judes**, **ésser de la pell de Barrabàs**

▷ **haver mamat llet de cabra** (p.ext.)

[Tarr. (A-M)]

no tenir pensament bo *SV*, ésser una persona (i sobretot un infant) de males iniciatives, que només pensa i fa coses dolentes (A-M)

Aquest nen no té pensament bo, només fa que disbarats

→ **ésser de la pell de Judes**, **ésser de la pell del diable**, **més dolent que Calet**

▷ **tenir el diable al cos** (p.ext.), **haver mamat llet de cabra** (p.ext.)

ENTREMALIEJAR

fer-ne de seques i de verdes *SV*, fer coses de tota mena, sense mirar prim, sense reprimir-se

Quan era petit en feia de seques i de verdes

→ **fer-ne de verdes i de madures**, **fer-ne una de les seves**, **fer-ne de totes**, **fer les mil i una**

fer-ne de totes *SV*, fer malifetes i extravagàncies (R-M)

El seu gos n'ha fet de totes; ara li ha arrencat les millors plantes del jardí (R-M)

→ **fer-la bona**, **fer tronar i ploure**, **fer-ne una de les seves**, **fer-ne de seques i de verdes**, **fer-ne de verdes i de madures**, **fer les mil i una**, **fer-ne de tots colors**

▷ **ésser un trasto** (algú) (p.ext.)

fer-ne de verdes i de madures *SV*, fer coses de tota mena, sense mirar prim, sense reprimir-se (A-M)

A l'escola en fa de verdes i de madures, sempre és al despatx del director

→ **fer-ne de seques i de verdes**, **fer-ne de tots colors**, **fer les mil i una**, **fer-ne una de les seves**, **fer-ne de totes**

fer-ne una de bona *SV*, cometre una malifeta, una dolenteria

Ahir al vespre en van fer una de bona / A qui se li acut dir-li una mentida com aquesta; n'ha fet una de bona! (S'usa en pretèrit indefinit, en pretèrit perfet, en futur i en condicional)

→ **fer-la bona**, **fer-ne una de les seves**, **fer-la de l'alçada d'un campanar**, **fer-ne una de grossa**, **fer-ne una de l'alçada d'un campanar**, **fer-ne una de crespa**, **fer-ne una com un cabàs**

fer-ne una de les seves *SV*, entremaliadura / fer malifetes o accions poc recomanables un que sol fer-les sovint (IEC, A-M)

A la que em despisto ja n'ha fet una de les seves / M'acaben de dir que n'has fet de les teves (També s'usa amb les altres formes del possessiu i amb les formes *fer-ne alguna de les seves* i *fer-ne de les seves*) (IEC, *)

→ **fer-ne una de bona**, **fer-la de l'alçada d'un campanar**, **fer-ne una de grossa**, **fer-ne una de l'alçada d'un campanar**, **fer mala farina**, **fer-ne de seques i de verdes**, **fer-ne de totes**, **fer-ne de verdes i de madures**, **fer les mil i una**

▷ **dir-ne una de les seves** (p.ext.)

no fer-ne de bona *SV*, no fer més que malifetes (A-M)

En Pere no en fa de bona: és incapaç de comportar-se correctament

→ **no fer-ne tros**, **no tallar-ne tros**

no fer-ne tros *SV*, no fer més que malifetes (A-M)

Aquesta noia no en fa tros i la seva mare ja està ben tipa de tantes malifetes

→ **no fer-ne de bona**, **no tallar-ne tros**

no tallar-ne tros *SV*, no fer res de bo; fer males obres (A-M)

Es seu fill no en talla tros, no farà mai res de bo

→ **no fer-ne de bona**

[Mall. (A-M)]

ENTREMETEDOR

ANT

cada ocell al seu niu *O*, locució usada per a indicar que algú no s'entremet en la vida o en els afers dels altres

És un bon veí, l'ajuda si té cap problema i, si no, cada ocell al seu niu

→ **cadascú a casa seva**, **dóna recapte a casa teva**

cadascú a casa seva *SQ*, locució usada per a indicar que algú no s'entremet en la vida o en els afers dels altres

Treballen junts; però, després de la feina, cadascú a casa seva

→ **dóna recapte a casa teva, cada ocell al seu niu**

fer el seu fet *SV*, fer allò que ha de fer, treballar en els propis afers (EC)

És una persona a qui agrada fer el seu fet i no ficar-se on no la demanen

→ **no prendre candela** (en alguna cosa)

▷ **ficar-se en brocs** (ant.), **ficar-se on no el demanen** (ant.), **ficar el nas allà on no el demanen** (ant.), **ficar-se en tot** (ant.), **ficar-se on no li importa** (ant.)

ENTREMETRE'S

ficar-se en brocs *SV*, ficar-se en qüestions alienes o que no ens atenyen (R-M)

Sempre es fica en brocs. Hauria de vigilar de no ficar-se en assumptes que no l'afecten

→ **ficar-se en brocs, ficar-se on no li importa, ficar-se en tot, ficar el nas allà on no el demanen, ficar-se on no el demanen, ficar cullerada** (en alguna cosa), **ficar el nas** (en alguna cosa)

▷ **fer el seu fet** (ant.)

ficar-se en tot *SV*, algú, ficar-se en qüestions alienes o que no l'atenyen

Pregunta-li-ho a la veïna del primer pis. Com que es fica en tot, segur que ho sap / Sempre t'has de fotre en tot? Deixa'm en pau! (També s'usa amb el verb *fotre*)

→ **ficar-se on no li importa, ficar-se on no el demanen, ficar el nas allà on no el demanen, ficar-se en brocs, ficar-se en brocs, entrar pertot com el pet del dimoni, ficar-se en la vida** (d'algú), **ficar cullerada** (en alguna cosa)

▷ **fer el seu fet** (ant.), **ésser una fura** (p.ext.), **pare Manefla** (p.ext.)

ficar-se on no li importa *SV*, algú, ficar-se en qüestions alienes o que no l'atenyen

És un xafarder, sempre es fica on no li importa / Com que jo no em foto on no m'importa, demano que els altres tampoc no ho facin (També s'usa amb el verb *fotre*)

→ **ficar-se on no el demanen, ficar-se en tot, ficar el nas allà on no el demanen, ficar-se en brocs, ficar-se en brocs, ficar-se en la vida** (d'algú), **entrar pertot com el pet del dimoni, donar nassades, ficar el nas pertot arreu**

▷ **fer el seu fet** (ant.)

ENTRETANT

en l'endemig *SP*, en l'espai de temps entre dos esdeveniments o la durada d'alguna cosa / durant aqueix temps (R-M, EC)

Cal esperar que vingui, però en l'endemig podem preparar la feina (També s'usa amb les formes *en aquell endemig* i *en aquest endemig*) (R-M)

→ **de moment, en l'entretant**

▷ **en endemig** (v.f.)

ENTRETEMPS

d'entretemps *SP*, dit de la roba de vestir no tan gruixuda com la d'hivern ni tan prima com la d'estiu (IEC)

Un vestit, una americana, d'entretemps / M'he d'anar a comprar una jaqueta d'entretemps (IEC, *)

→ **de migtemps**

de migtemps *SP*, dit de la roba de vestir no tan gruixuda com la d'hivern ni tan prima com la d'estiu

Un vestit de migtemps / L'hivern no és època de dur roba de migtemps (IEC, *)

→ **d'entretemps**

ENTRETENIR

■ **fer passar** (algú) **amb cançons** *SV*, entretenir amb bones paraules, amb promeses, amb objeccions, etc.

Ens fan passar amb cançons i no ens diuen el que volem sebre

→ **fer passar** (algú) **amb noves, fer passar** (algú) **amb raons, fer passar** (algú) **amb passeres**

[Mall.]

fer passar (algú) **amb noves** *SV*, entretenir amb bones paraules, amb promeses, amb objeccions, etc. (A-M)

Fa mesos que em fan passar amb noves i no resollem res (A-M)

→ **fer passar** (algú) **amb raons, fer passar** (algú) **amb passeres, fer passar** (algú) **amb cançons**

▷ **fer gabiejar** (algú) (p.ext.), **bones paraules** (p.ext.)

[Men., Emp. (A-M)]

fer passar (algú) **amb passeres** *SV*, entretenir amb bones paraules, amb promeses, amb objeccions, etc. (A-M)

Em volia fer passar amb passeres, però jo no em vaig deixar entretenir: li vaig exigir que anés al gra

→ **fer passar** (algú) **amb raons, fer passar** (algú) **amb noves, fer passar** (algú) **de noves a raons, fer passar** (algú) **amb cançons**

▷ **fer gabiejar** (algú) (p.ext.), **bones paraules** (p.ext.)

fer passar (algú) **amb raons** *SV*, entretenir algú parlant, sobretot amb excuses o evasives (A-M)

Van fer passar la Maria amb raons, perquè no s'adonés que li estaven preparant una sorpresa / Venia disposat a aconseguir una resposta ràpida però l'han fet passar amb raons i ha hagut de tornar-se'n tal com havia vingut

→ **fer passar** (algú) **amb passeres**

▷ **fer gabiejar** (algú) (p.ext.), **bones paraules** (p.ext.)

- **fer passar** (algú) **amb noves** (Men., Emp.), **fer passar** (algú) **de noves a raons** (Olot), **fer passar** (algú) **amb cançons** (Mall.)

fer passar (algú) **de noves a raons** *SV*, entretenir amb bones paraules, amb promeses, amb objeccions, etc. (A-M)

No vull que em facin passar de noves a raons, vull tenir una resposta ara mateix!

→ **fer passar** (algú) **amb raons**, **fer passar** (algú) **amb passeres**

▷ **fer gabiejar** (algú) (p.ext.), **bones paraules** (p.ext.)

[Olot (A-M)]

ENTRETENIR-SE

despendre el temps *SV*, aplicar temps a alguna activitat, entretenir-se (A-M)

Despèn el temps fent mots encreuats

→ **passar el temps**, **perdre el temps**

estar per brocs *SV*, insistir molt en una cosa vana o capritxosa (A-M)

Si que està per brocs, jo ja l'hauria engegat! / Estar per molts brocs (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició pronominal) (*, A-M)

→ **estar de romanços**

▷ **tallar caps** (ant.)

fer estaries *SV*, entretenir-se, deturar-se algú en un lloc sense anar al seu fet (EC)

Va fer, doncs, estaries esperant-lo / Feia estaries per no entrar a casa seva / Vés-hi de seguida, i no facis estaries / Adéu!, no puc fer estaries (A-M, A-M, Fr, EC)

→ **gronxar-s'hi**, **perdre el temps**

▷ **anar a preu fet** (ant.), **anar al gra** (ant.), **anar als fets** (ant.), **fer puces** (p.ext.)

fer temps *SV*, dilatar l'espera d'alguna cosa / entretenir-se en alguna cosa secundària esperant un esdeveniment, el moment d'obrar més intensament, etc. / deixar passar el temps sense una ocupació determinada, generalment en espera d'alguna cosa (IEC, A-M, EC)

Ell ja ha acabat, però està fent temps per poder sortir amb els que pleguen més tard / Tot llegint faig temps per anar a cal metge (R-M, EC)

▷ **passar l'estona** (p.ext.), **fer puces** (p.ext.)

fer volar coloms *SV*, ocupar-se en coses inútils (R-M)

Tantes coses importants que hem de discutir i s'entreté a fer volar coloms amb teories absurdes (R-M)

▷ **perdre el fil** (d'alguna cosa) (p.ext.), **caçar mosques** (p.ext.), **perdre el temps** (p.ext.), **estar empleat en la roba dels gegants** (p.ext.)

gronxar-s'hi *SV*, entretenir-se excessivament a fer una cosa, especialment una feina, fer-la amb negligència (EC)

Fent la caixa, sempre s'hi gronxa massa

→ **ajeure-s'hi**, **fer estaries**, **fer puces**

▷ **anar a la idea** (ant.)

matar el temps *SV*, perdre el temps / ocupar el temps en coses sense importància (IEC, EC)
El viatge és molt llarg; per matar el temps m'emporto revistes per a llegir (R-M)

→ **passar el temps**, **matar l'estona**, **matar les hores**, **matar l'aranya**, **matar l'avorriment**, **passar l'estona**

matar l'aranya *SV*, entretenir-se / ocupar el temps en coses sense importància (R-M, *)
Mentre m'espero no sé què fer per matar l'aranya; no he portat ni el diari (R-M)

→ **passar el temps**, **matar el temps**, **matar l'avorriment**, **matar l'estona**, **matar les hores**, **passar l'estona**

■ **matar l'avorriment** *SV*, passar el temps amb alguna activitat

Perquè et passi el mal humor has de matar l'avorriment, truca a la teva colla i surt una estona

→ **matar el temps**, **matar l'aranya**, **matar l'estona**, **matar les hores**, **passar el temps**, **passar l'estona**

matar l'estona *SV*, perdre l'estona / ocupar el temps en coses sense importància (IEC, *)
Com que no sap com matar l'estona, ve aquí a incordiar

→ **matar el temps**, **matar les hores**, **matar l'aranya**, **matar l'avorriment**, **passar el temps**, **passar l'estona**, **fer puces**

matar les hores *SV*, perdre les hores / ocupar el temps en coses sense importància (IEC, EC)
Els avis maten les hores jugant a cartes o al dòmino

→ **matar el temps**, **matar l'estona**, **matar l'aranya**, **matar l'avorriment**, **passar el temps**, **passar l'estona**

▷ **matar hores** (v.f.), **hores mortes** (p.ext.)

parar-se en cametes de mosca *SV*, aturar-se per detalls insignificants (A-M)

Mai no avança en el seu aprenentatge perquè es para en cametes de mosca

→ **parar-se en una mosca**

▷ **tallar caps** (ant.), **estar de romanços** (p.ext.)

parar-se en una mosca *SV*, aturar-se per detalls insignificants (A-M)

Mai no arriba a cap conclusió important perquè sempre es para en una mosca

→ **parar-se en cametes de mosca**

passar el temps *SV*, aplicar el temps a alguna activitat, entretenir-se (A-M)

Diu que mentre espera el tren, per passar el temps, compta els homes que duen bigoti / Passa el temps sumant els números de les matrícules (R-M, *)

→ **matar el temps**, **matar l'aranya**, **passar l'estona**, **despendre el temps**, **matar l'a-**

ranya, matar l'avorriment, matar l'estona, matar les hores

passar l'estona *SV*, entretenir-se / aplicar el temps a alguna activitat, distreure's (R-M, *)
Molta gent sol anar a passar l'estona a la Rambla, on sempre hi ha quelcom per a badar-hi (R-M)

→ **passar el temps, matar el temps, matar l'aranya, matar l'avorriment, matar l'estona, matar les hores**

▷ **fer temps** (p.ext.)

perdre el temps *SV*, no ocupar-se en res de profit / desaprofitar el temps, no fer allò que caldria o es podria fer (R-M, EC)

Abans encara estudiava una mica, però ara només fa que perdre el temps (R-M)

→ **despendre el temps, perdre el pa i el paneret, fer la pamparruana, tocar-se la pamparruana, fer'estaries, no fer una gamba, perdre l'estona, caçar mosques, perdre es temps i sa llavor, portar taronges a València**

▷ **aprofitar el temps** (ant.), **comptar les bigues** (p.ext.), **estar de romanços** (p.ext.), **perdre temps** (p.ext.), **fer volar coloms** (p.ext.), **anar de preguntes i respostes** (p.ext.)

ENTREVISTA

presa de contacte *SN*, entrevista / acte comunicatiu que té lloc entre persones que han de parlar d'alguna cosa (Fr, *)

La seva primera presa de contacte per parlar d'aquell tema va tenir lloc la setmana passada

▷ **prendre contacte** (p.ext.)

taula rodona *SN*, subgènere de l'entrevista periodística que consisteix en una reunió de persones diverses, generalment especialistes, dirigides per un moderador, per tal de tractar d'una qüestió determinada (IEC)

Com a periodista, m'agraden els programes en què s'analitza un fet d'actualitat en una taula rodona

▷ **roda de premsa** (p.ext.)

ENTRISTIR-SE

nuar-se-li el cor (a algú) *O*, entristir-se / posar-se molt trist (Fr, *)

Se li nuava el cor veient que el seu fill marxava a la guerra / Se li ha lligat el cor a causa de la separació del seu germà (També s'usa amb el verb *lligar*)

→ **encongir-se-li el cor** (a algú), **travessar-se-li el cor** (a algú)

▷ **sagnar-li el cor** (a algú) (p.ext.)

plorar llàgrimes de sang *SV*, plorar amargament, sense consol (EC)

En Joan plora llàgrimes de sang perquè te'n vas anar sense acomiadar-te

→ **vessar llàgrimes de sang, plorar a llàgrima viva**

■ **vessar llàgrimes de sang** *SV*, plorar molt amargament, sense consol

A l'enterrament de la seva mare vessava llàgrimes de sang

→ **plorar llàgrimes de sang, plorar a llàgrima viva**

ENTRONITZAR

pujar al tron *SV*, esdevenir rei (IEC)

Quan va pujar al tron només tenia setze anys

▷ **deposar la corona** (ant.), **cenyir la corona** (p.ext.), **cenyir la diadema** (p.ext.)

ENTUMIR

carregar-se de cames *SV*, inflar-se-li les cames (a algú) (IEC)

No està acostumada a estar tanta estona dreta i s'ha carregat de cames / Se li carreguen les cames de seguida perquè té mala circulació (També s'usa amb la forma *carregar-se-li les cames* (a algú))

▷ **no aguantar-se dret** (p.ext.), **tenir els ossos molts** (p.ext.)

ENTUSIASME

tira que et toc *O*, exclamació amb què s'expressa alegria, eufòria, entusiasme per una bona notícia, per un bon resultat, etc. (A-M)

Que les coses han anat bé avui a la botiga!

Tira que et toc!

→ **tira peixet**

ENUIG

ai mare *SN*, expressió usada per a manifestar enuig (EC)

Ai mare! Mira que ets maldestre: ja has tornat a fer malbé el televisor

→ **alça, Manela; no et fot**

com s'entén *O*, expressió d'enuig causat per una afirmació inesperada / interrogació que denota sorpresa i enuig per allò que hom veu, sent, etc. (R-M, EC)

Ara em dius que no ho pots fer? Com s'entén? Si m'ho haves promès! / En Jaume ha sortit elegit president de la comissió. Com s'entén? (R-M, *)

→ **com hi ha Déu, on s'és vist, què dius, i ara**

■ **de què vas** *O*, expressió usada per a indicar enuig o indignació envers alguna cosa que algú acaba de dir o fer

Escolta, tu de què vas? Si tens alguna cosa a dir-me, me la dius a la cara / De què va, aquest mitja merda, fent-me retrets, si amb prou feines el conec? (També s'usa en tercera persona)

→ **què s'ha cregut, què s'ha pensat**

del diable *SP*, qualificació que denota enuig, menyspreu, etc. (EC)

Aquest afer del diable! (EC)

■ **la mare que el va matricular** *SD*, exclamació que s'usa per a indicar enuig, sorpresa, etc. *La mare que el va matricular, ja m'ha tornat a estafar! / La mare que l'ha matriculat, ja torna a fer tard!*

→ **la mare que el va parir, maleït siga, la mare del Tano quan era gitano, la puta d'oros**

■ **la mare que el va parir** *SD*, exclamació que s'usa per a indicar enuig, sorpresa, etc.

La mare que el va parir! Una altra vegada m'ha punxat les rodes del cotxe! / La mare que l'ha parit! No es pot confiar en ell / La mare que el va fotre, ja veurà quan l'enganxi! (També s'usa amb amb el verb *fotre* i amb la forma *qui el va parir*)

→ **la mare que el va matricular, maleït siga, la mare del Tano quan era gitano**

■ **la puta d'oros** *SD*, exclamació d'impotència

La puta d'oros! M'he descuidat totes les anotacions que tenia sobre el discurs que haig de fer

→ **mal viatge, la mare que el va matricular**

■ **llamps i trons** *SCoord*, expressió usada per a manifestar enuig

Llamps i trons! On he deixat les claus del cotxe?

→ **mal viatge, maleït siga, vatua l'olla, vatua déna**

mal viatge *SN*, expressió usada per a denotar el sentiment que ens causa un fet enutjós / expressió per a maleïr algú o alguna cosa (IEC, A-M)

Quan s'ha enrampat només ha exclamat «mal viatge!»

→ **mal rotllo, vatua déna, llamps i trons, la puta d'oros**

maleït siga *O*, exclamació d'impaciència, d'enuig davant una contrarietat (EC)

Maleït siga! Ara m'adono que he perdut el rellotge! / Maleït siga! M'he deixat les claus de casa al despatx! / Maleït sia, m'ha robat la cartera! (També s'usa amb les formes verbals *sia* i *siguí*) (R-M, R-M, *)

→ **la mare que el va parir, la mare que el va matricular, vatua l'olla, no et fot, la mare del Tano quan era gitano, mal cai-gui mort, llamps i trons**

■ **no et fot** *O*, expressió usada per a manifestar enuig

Ara que li hem comprat les entrades m'ha trucat i diu que no vindrà perquè està cansat! No et fot! / Sempre arriba tard, no et fum! (També s'usa amb el verb *fimer*)

→ **no et fum, per aquí no hi passo, ai mare, maleït siga, què s'ha cregut, què s'ha pensat**

▷ **i jo que et crec** (p.ext.), **no t'ho perdís** (p.ext.)

on s'és vist *O*, expressió de sorpresa per un inaudit (R-M)

On s'és vist que comencin la feina sense haver-se fet un pla de treball? Així no saben on van! / Encara no sap què es posarà demà per al casament? On s'és vist! Es una calamitat! (R-M, *)

→ **i ara, com hi ha Déu, com s'entén, què s'ha pensat, què dius**

què dius *O*, expressió que indica enuig davant el que un altre afirma o nega

Què dius! Que no has anat a buscar feina encara? / Què em dius! Qui t'ha pegat?

→ **com s'entén, on s'és vist**

què s'ha cregut *O*, expressió emprada per a mostrar enuig per alguna cosa que s'ha dit o fet / lleva importància a una persona (*, R-M)

Volia passar abans que els altres? Què s'ha cregut? Tots tenim tanta pressa com ell, i ens esperem / No em diguis com he de tractar la meua família. Què t'has cregut? (R-M, *)

→ **què s'ha pensat, no et fot, de què vas**

▷ **per aquí no hi passo** (p.ext.), **qualsevol diria** (p.ext.)

■ **què s'ha pensat** *O*, expressió emprada per a mostrar enuig per alguna cosa que s'ha dit o fet

Què s'ha pensat? Mira que parlar així al seu avi! / Te n'has anat sense pagar, què t'has pensat?

→ **què s'ha cregut, no et fot, on s'és vist, de què vas**

▷ **per aquí no hi passo** (p.ext.)

■ **té collons** (alguna cosa) *O*, expressió usada per a manifestar enuig, disgust, irritació, etc.

Té collons aquesta història! Sembla que no vulguin arribar mai a un acord (Només s'usa amb expressions que denoten un fet, un esdeveniment o una situació, com a subjecte. També s'usa en condicional)

→ **té pebrots** (alguna cosa), **té ous** (alguna cosa), **té nassos** (alguna cosa)

■ **té nassos** (alguna cosa) *O*, expressió usada per a manifestar enuig, disgust, irritació, etc.

Li toca la loteria i es mor al cap de dos dies sense poder-ne gaudir. Té nassos la cosa, eh! (Només s'usa amb expressions que denoten un fet, un esdeveniment o una situació, com a subjecte. També s'usa en condicional)

→ **té pebrots** (alguna cosa), **té collons** (alguna cosa), **té ous** (alguna cosa)

■ **té ous** (alguna cosa) *O*, expressió usada per a manifestar enuig, disgust, irritació, etc.

Té ous! Primer em posen una multa i ara em tallen el gas (Només s'usa amb expressions que denoten un fet, un esdeveniment o una situació, com a subjecte. També s'usa en condicional)

→ **té nassos** (alguna cosa), **té collons** (alguna cosa), **té pebrots** (alguna cosa)

■ **té pebrots** (alguna cosa) *O*, expressió usada per a manifestar enuig, disgust, irritació, etc.

Té pebrots la cosa! Cobra tots els diners i

marxa al Brasil (Només s'usa amb expressions que denoten un fet, un esdeveniment o una situació, com a subjecte. També s'usa en condicional)

→ **té nassos** (alguna cosa), **té collons** (alguna cosa), **té ous** (alguna cosa)

vatua déna *SN*, interjecció que denota sorpresa, enuig, etc. (EC)

He perdut les claus de casa. Vatua déna, ara no puc entrar-hi!

→ **vatua Déu, vatua l'olla, mal viatge, llamps i trons**

[déna: mot no registrat a l'IEC]

vatua Déu *SN*, interjecció que denota sorpresa, enuig, etc. (EC)

Vatua Déu, m'han tornat malament el canvi, al forn de pa!

→ **vatua déna, vatua l'olla**

vatua l'olla *SD*, interjecció que denota sorpresa, enuig, etc. (EC)

Vatua l'olla! M'han pres la bossa!

→ **vatua Déu, vatua déna, maleït siga, llamps i trons**

ENUMERACIÓ

què direm de O, expressió emprada per a continuar una enumeració (EC)

I què direm dels filòsofs? (EC)

ENUTJAR

tocar els collons (a algú) *SV*, importunar / enutjar, fastiguejar, molestar, etc. (R-M, EC)

Amb aquella cantarella anava tocant els collons a tothom / No em toquis els collons; deixa'm estar (R-M)

→ **tocar els ous** (a algú), **tocar la pera** (a algú), **tocar les pilotes** (a algú), **tocar els pebrots** (a algú), **tocar els nassos** (a algú), **fotre canya** (a algú), **tocar allò que no sona** (a algú)

tocar els ous (a algú) *SV*, importunar / enutjar, fastiguejar, molestar, etc. (R-M, *)

Només toques els ous a la gent i no deixes treballar (R-M)

→ **tocar els collons** (a algú), **tocar els pebrots** (a algú), **tocar els nassos** (a algú), **tocar les pilotes** (a algú)

tocar l'amor propi (a algú) *SV*, dir o fer a algú una cosa que afecta molt algú (R-M)

Amb aquest discurs sobre la solidaritat ha tocat l'amor propi a les persones que mai no han ajudat els altres / He de confessar que amb el seu comportament m'ha tocat l'amor propi (*, R-M)

→ **tocar-li la corda sensible** (a algú), **tocar el botet** (a algú), **tocar el voraviu** (a algú)

ENUTJAT

cara de mala llet *SN*, cara que expressa desacord, rebuig, enuig

Davant la decisió que van prendre, va arrufar el nas i va posar cara de mala llet

→ **cara de pomes agres, fer morros, fer el bot, fer mala cara**

▷ **ésser de mala llet** (p.ext.), **fer mala cara** (p.ext.)

fer el bot *SV*, mostrar enuig fent mala cara (R-M)

Aquest noi, quan vol una cosa i no la hi dónes, fa el bot tot un dia seguit / Fa el bot perquè la seva mare l'ha castigat sense sortir tot el dia (R-M)

→ **fer morros, cara de mala llet**

fer morros *SV*, tenir una expressió malagradosa / mostrar-se amb la cara d'estar enutjat (R-M, IEC)

Aquests dos tot el dia fan morros; no sé què els passa (R-M)

→ **estar de morros, amb un pam de morros, fer el bot, cara de mala llet, semblen una paret sense arrebossar, cara de prunes agres**

ENUTJOSAMENT

a mal so *SP*, de mala manera, enutjosament (A-M)

Si ens diuen les coses a mal so, no farem res

→ **de qualsevol manera**

ENVANIR-SE

alçar la cresta *SV*, agafar vanitat / fer el valent / agafar, mostrar, coratge (*, R-M, IEC)

És dels que alça la cresta quan menys convé / No alcis la cresta, que a l'hora de la veritat ja veurem què faràs (*, R-M)

→ **fer el gall, fer el maco**

fer-s'hi veure *SV*, envanir-se d'alguna cosa (IEC)

En aquell acte públic s'hi va fer veure molt, com a moderador

→ **fer els gegants, fer farons**

▷ **fer-se veure** (p.ext.)

pujar-li els fums al cap (a algú) *O*, tenir molta vanitat / envanir-se, infatuar-se (R-M, EC)

Per més que sentis que t'alaben, procura que no et pugin els fums al cap i no t'imaginis ésser més del que ets (R-M)

→ **pujar-li al cap** (a algú), **agafar fums**

▷ **abaixar-li els fums** (a algú) (inv.), **tenir fums** (p.ext.), **no saber acabar** (p.ext.)

ENVANIT

no saber acabar *SV*, algú, no saber estar-se d'explicar amb detalls alguna cosa que l'envaneix / donar importància (*, R-M)

Quan parla de casa seva no sap acabar; li agrada contar grandeses (R-M)

▷ **fer plat** (d'alguna cosa) (p.ext.), **pujar-li els fums al cap** (a algú) (p.ext.)

ENVASAR

■ **fer el buit** *SV*, envasar sense aire

Hem hagut de fer el buit a aquells productes per tal que es conservin millor

▷ **envasat al buit** (p.ext.)

ENVASAT

■ **envasat al buit SA**, mètode d'envasament que consisteix a eliminar totalment l'aire de l'interior d'un envàs sense reemplaçar-lo per cap altre gas, això permet augmentar la vida útil del producte que conté

És permil envasat al buit / Hem comprat uns productes envasats al buit

▷ **fer el buit** (p.ext.)

ANT

a granel SP, sense envasar, sense empaquetar (IEC)

Pots comprar la fruita a granel / Quan vagis en aquella masia compra llet a granel (EC, *)

→ **en orri, a lloure**

▷ **a pes** (p.ext.)

en orri SP, sense envasar, sense empaquetar

Comprem les olives negres en orri

→ **a granel, a lloure**

▷ **a orri** (v.f.), **a pes** (p.ext.)

ENVEJA

fer miroies (a algú) SV, fer a la vista d'algú quelcom que li despertí un desig / fer glatir / ensenyar una cosa per fer gana als altres (R-M, IEC, A-M)

No li facis miroies menjant davant d'ell coses que no pot menjar / Com si em fes miroies, canviava de vestit (R-M, A-M)

→ **fer babarotes** (a algú), **fer mirallets** (a algú)

[Olot, Emp. (A-M)]

fer venir salivera (a algú) SV, excitar granment l'apetit, un desig (IEC)

Quin bé de Déu de figues! Fan venir salivera / No parlis de maduixes, que em fas venir salivera (També s'usa amb els quantificadors *força, molt*, etc. en posició prenominal) (*, R-M)

→ **fer saliva** (a algú), **fer venir aigua a la boca** (a algú), **fer ensalivar**, **fer babarotes** (a algú), **fer denteta** (a algú)

▷ **ésser pecat mortal** (p.ext.)

qui pogués plorar amb els seus ulls O, dit amb enveja de qui es plany indègudament / es diu manifestant enveja envers una persona que és planyuda excessivament / es diu a una persona que es queixa de la seva sort, per a indicar-li que no té motiu per a queixar-se (R-M, IEC, A-M)

Sempre es queixa! Qui pogués plorar amb els seus ulls! No li falta res / Qui pogués plorar amb els teus ulls, no entenc per què et queixes (S'usa amb els possessius de segona i de tercera persones) (R-M, *)

ENVEJAR

beure's el fetge (d'algú) SV, prendre o voler prendre els béns a algú, o tenir-ne molta enveja (A-M)

En Joan se'm beuria el fetge i tot el que tinc, si pogués

→ **menjar-se el fetge** (d'algú)

fer denteta (a algú) SV, fer enveja menjant (IEC) *Gairebé fa denteta veure amb el gust que menja* (També s'usa amb els quantificadors *força, molt*, etc. en posició prenominal) (R-M)

→ **fer venir aigua a la boca** (a algú)

▷ **fer dentetes** (a algú) (v.f.), **ballar-li l'aigua als ulls** (a algú) (p.ext.)

fer-li set (a algú) SV, despertar ambició (R-M) *Sempre li ha fet set el camp que té la seva germana perquè és més bo que el seu / Aquest hort em fa molta set; no pararé fins que serà meu* (També s'usa amb els quantificadors *força, molt*, etc. en posició prenominal) (R-M, A-M)

▷ **tenir fred de peus** (inv.)

■ **posar-se-li les dents llargues** (a algú) O, envejar maliciosament la sort d'un altre *Quan li he explicat el viatge que hem fet, se li han posat les dents llargues*

ENVEJÓS

tenir fred de peus SV, engelosir-se / sentir enveja (R-M, A-M)

Les persones que tendeixen a tenir fred de peus ben segur que deuen passar molts mals moments / D'ençà que la germana gran festeja, la segona té un fred de peus que no la deixa viure; sempre ha estat gelosa (R-M)

▷ **tenir fred als peus** (v.f.), **fer-li set** (a algú) (inv.)

ENVELLIR

anar de baixa SV, estar en decadència, envellir, perdre forces (IEC)

Cap als seixanta anys començà a anar de baixa (IEC)

▷ **anar a la baixa** (v.f.), **portar bé els anys** (ant.), **en decadència** (p.ext.), **no aguantar-se els pets** (p.ext.)

entrar en anys SV, envellir / començar a ser gran (R-M, *)

Ara t'agrada molt el soroll; quan entraràs en anys demanaràs quietud (R-M)

→ **entrar en dies**

▷ **fer anys** (P.ext.)

entrar en dies SV, començar a tenir bastant edat (A-M)

Quan la gent entra en dies, ja no té ganes de viatjar / A mesura que entris en dies t'agradarà més el silenci i la tranquilitat

→ **entrar en anys, fer-se gran**

▷ **ésser de dies** (p.ext.)

fer-se gran SV, envellir / (un adult) envellir (EC, *) *La mare s'ha fet gran de cop* (EC)

→ **tornar-se gran, posar anys, entrar en dies**

posar anys SV, fer-se vell / tornar-se vell, complir anys (R-M, *)

Ara sembla massa eixelebrat, però a mesura que posi anys es tornarà més raonable / Abans jo també havia anat moltes vegades al cim de la Mola; però a mida que poso anys em costa de decidir-me / Ha anat posant anys sense adonar-se'n (R-M, R-M, *)

→ **fer-se gran, tornar-se gran**

▷ **fer anys** (p.ext.)

■ **sortir cabells blancs** O, tornar-se vell

Em comencen a sortir cabells blancs, per això ja no aguento el que aguantava abans

▷ **no passar els anys** (per algú) (ant.), **no passar el temps** (per algú) (ant.), **cap blanc** (p.ext.)

tornar-se gran SV, (un adult) envellir (EC)

L'avi s'està tornant gran a passes de gegant

→ **fer-se gran, posar anys**

ENVELLIT

estar passat (algú) SV, envellir / es diu d'una persona, especialment una dona, que té un aspecte més envellit del que li correspon per l'edat (Fr, *)

Es nota que ha tingut una vida dura perquè, per l'edat que té, està passat / Aquesta dona només té 40 anys però està passada (*, Fr)

haver de treure (algú) **a prendre el sol amb un garbell** SV, es diu d'una persona envellida (A-M)

Té molts anys, aviat l'hauran de treure al sol amb un garbell

→ **haver de treure** (algú) **en un cabasset al sol**

haver de treure (algú) **en un cabasset al sol** SV, expressió que hom diu referint-se a una persona envellida (EC)

Últimament s'ha envellit molt, l'hauran de treure en un cabasset al sol (També s'usa amb la forma *haver de treure* (algú) *en cabasset al sol*)

→ **haver de treure** (algú) **a prendre el sol amb un garbell**

▷ **haver de treure** (algú) **amb un cabasset al sol** (v.f.), **no aguantar-se els pets** (p.ext.)

haver fet atots SV, haver donat de si tot el que hom podia donar, trobar-se al davallant de la vida, perdut tot delit, tota energia / estar en plena decadència o en la impotència (IEC, A-M) *El meu avi diu que ja ha fet atots, que ja ha viscut prou i que només li queda esperar la mort*

▷ **tenir un peu a la tomba** (p.ext.), **tenir un peu al cementiri** (p.ext.), **ésser com un cos sense ànima** (p.ext.)

ENVERAR

trencar el color SV, començar una fruita a prendre color (R-M)

Les pomes ja comencen a trencar el color, però encara trigaran a ésser madures (R-M)

ENVERMELLIR-SE

encendre's com un lluquet SV, (quedar) molt irritat o sufocat (de vergonya, de passió, etc.) (A-M)

Quan li ha dit que estava molt guapa s'ha encès com un lluquet

→ **vermell com un pebrot, vermell com un bitxo, treure els colors**

flamejar-li els ulls (a algú) O, posar-se vermells els ulls

Estava a punt de posar-se a plorar perquè ja li flamejaven els ulls

→ **injectar-se-li de sang els ulls** (a algú)

injectar-se-li de sang els ulls (a algú) O, envermellir-se per una al·luència de sang (EC)

Estava tan nerviós que se li van injectar de sang els ulls. Semblava que els ulls li sortissin de les conques (També s'usa amb la forma *injectar-se-li els ulls* (a algú))

→ **flamejar-li els ulls** (a algú)

tornar-se de mil colors SV, envermellir-se molt i tornar a perdre i recobrar la color per una impressió forta / enrojolar-se i empaïdir succeïssimament a causa d'una emoció violenta (A-M, EC)

En donar-li la sorpresa es va tornar de mil colors / Quan se li va presentar a casa es va tornar de cent mil colors (També s'usa amb el verb *posar* i amb el numeral *cent mil*)

→ **tornar-se de tots colors, pujar-li els colors a la cara** (a algú), **posar-se vermell, treure els colors**

▷ **tenir les galtes enceses** (p.ext.), **tenir les galtes vermelles** (p.ext.)

ENVERMELLIT

més vermell que un tomàquet SA, es diu d'una cosa envermellida de manera anormal, més vermella del que pertoca (A-M)

Va prendre el sol en excés i ara té la pell més vermella que un tomàquet

→ **més vermell que un pebrot, més vermell que un indiot, vermell com un tomàquet**

ENVERS

amb relació a SP, envers / vers a (EC, *)

És respectuós amb relació als seus superiors (EC, *)

▷ **en relació amb** (v.f.)

ENVIDAT

ANT

haver fet atots SV, haver donat de si tot el que hom podia donar, trobar-se al davallant de la vida, perdut tot delit, tota energia / estar en plena decadència o en la impotència (IEC, A-M)

Hi ha persones grans amb molta il·lusió per a viure, però ell ha fet atos

- ▷ **tenir un peu a la tomba** (p.ext.), **tenir un peu al cementiri** (p.ext.), **ésser com un cos sense ànima** (p.ext.)

ENVOLAR-SE

aixecar el vol SV, posar-se a volar (IEC)

Les perdius van aixecar el vol inesperadament / Fixa't com aixequen el vol aquelles gavines! / Se suposa que aquesta setmana les orenetes alçaran el vol cap a una altra contrada més càlida (També s'usa amb el verb *alçar*) (R-M, R-M, *)

→ **prendre el vol, arrencar el vol**

arrencar el vol SV, començar a volar

L'avió va arrencar el vol a les tres en punt de la tarda

→ **prendre el vol, aixecar el vol**

prendre el vol SV, envolar-se, especialment una aeronau (EC)

L'avió va prendre el vol de manera puntual

→ **arrencar el vol, aixecar el vol**

▷ **prendre vol** (v.f.)

ENVOLTAR

fer roda SV, posar-se en cercle (A-M)

Vam fer roda al voltant de la foguera i ens vam posar a explicar històries de por

▷ **fer rotlle** (a algú) (p.ext.)

ENXAMPAR

atrapar (algú) **a l'encesa** SV, agafar algú en el moment que comet un delictes (A-M)

Van atrapar el lladre a l'encesa / No van vigilar si els seguien i els van atrapar a l'encesa

→ **caçar** (algú) **in fraganti, enxampar** (algú) **in fraganti, pescar** (algú) **in fraganti, agafar** (algú) **amb els pixats en el ventre, trobar** (algú) **amb els pixats al ventre, atrapar** (algú) **al jaç, amb les mans a la pasta, en flagrant delictes**

atrapar (algú) **al jaç** SV, trobar desprevingut / agafar descuidat (EC, A-M)

Van atrapar aquell noi al jaç, mentre estava intentant copiar de l'examen del seu company / El van atrapar al jaç, i no va saber reaccionar (*, R-M)

→ **agafar** (algú) **en pilotes, agafar** (algú) **amb els pixats en el ventre, trobar** (algú) **amb els pixats al ventre, amb les mans a la pasta**

▷ **jeure al jaç** (inv.)

■ **caçar** (algú) **in fraganti** SV, descobrir algú en el moment de cometre una infracció o quan no s'espera ésser vist

Van caçar el lladre in fraganti quan intentava robar els diners de la caixa

→ **enxampar** (algú) **in fraganti, pescar**

(algú) **in fraganti, sorprendre** (algú) **in fraganti, trobar** (algú) **in fraganti, amb les mans a la pasta, atrapar** (algú) **a l'encesa, agafar** (algú) **amb els pixats en el ventre, agafar** (algú) **en pilotes, en flagrant delictes**

▷ **treure la careta** (a algú) (p.ext.)

[in fraganti: llatinisme]

■ **enxampar** (algú) **in fraganti** SV, descobrir algú en el moment de cometre una infracció o quan no s'espera ésser vist

Van enxampar l'alumne in fraganti copiant l'examen del seu company i li van retirar la prova (També s'usa amb els verbs *agafar, atrapar, etc.*)

→ **caçar** (algú) **in fraganti, pescar** (algú) **in fraganti, sorprendre** (algú) **in fraganti, trobar** (algú) **in fraganti, atrapar** (algú) **a l'encesa, agafar** (algú) **amb els pixats en el ventre, agafar** (algú) **en pilotes, amb les mans a la pasta, en flagrant delictes**

▷ **prendre** (algú) **en un mal llatí** (p.ext.)

[in fraganti: llatinisme]

■ **pescar** (algú) **in fraganti** SV, descobrir algú en el moment de cometre una infracció o quan no s'espera ésser vist

Sempre em pesca in fraganti mirant-la. Ben segur que ja sap que m'agrada

→ **caçar** (algú) **in fraganti, enxampar** (algú) **in fraganti, sorprendre** (algú) **in fraganti, trobar** (algú) **in fraganti, atrapar** (algú) **a l'encesa, agafar** (algú) **amb els pixats en el ventre, agafar** (algú) **en pilotes, amb les mans a la pasta, en flagrant delictes**

▷ **prendre** (algú) **en un mal llatí** (p.ext.)

[in fraganti: llatinisme]

prendre (algú) **en un mal llatí** SV, agafar algú en una errada o falta (A-M)

El van prendre en un mal llatí i el van acomiadar

▷ **pescar** (algú) **in fraganti** (p.ext.), **enxampar** (algú) **in fraganti** (p.ext.), **fer un mal cuinat** (p.ext.)

trobar (algú) **in fraganti** SV, descobrir algú en el moment de cometre una infracció o quan no s'espera ésser vist (R-M)

Han trobat la secretària in fraganti, quan bevia el whisky del director a dins el seu despatx / L'han trobat in fraganti, just en el moment que obria el calaix del seu company (*, R-M)

→ **caçar** (algú) **in fraganti, enxampar** (algú) **in fraganti, pescar** (algú) **in fraganti, sorprendre** (algú) **in fraganti, amb les mans a la pasta, atrapar** (algú) **a l'encesa, trobar** (algú) **amb els pixats en el ventre, amb les mans a la pasta, en flagrant delictes**

[in fraganti: llatinisme]

ENYORAR

trobar a enyor *SV*, enyorar / adonar-se que algú o alguna cosa no és allà on hauria d'ésser, sentir-ne la llunyania, la pèrdua, la desaparició (IEC, *)

Des que viu a França troba a enyor els seus amics / Estava acostumat a viure prop del mar i ara ho troba a enyor / He deixat de fumar i ho trobo a enyor (*, R-M, EC)

→ **trobar a faltar**

trobar a faltar *SV*, adonar-se que (algú o alguna cosa) no és allà on hauria d'ésser, sentir la llunyania, la pèrdua, la desaparició (d'algú o d'alguna cosa) (IEC)

En un país estranger es troben a faltar moltes coses de la nostra vida quotidiana, però sobretot els amics / Si se'n va el trobaré a faltar / Tants dies d'estar sol us trobaré a mancar (També s'usa amb el verb *mancar*) (R-M, EC, R-M)
→ **trobar a enyor**

EPILÈPSIA

gran mal *SN*, denominació de l'atac d'epilèpsia quan va acompanyat de convulsions (IEC)
Aviseu un metge, és un atac de gran mal

▷ **petit mal** (p.ext.)

petit mal *SN*, tipus d'epilèpsia generalitzada amb pèrdua de la consciència, de petita duració i sense crisis convulsives (IEC)

Ha patit un atac de petit mal

▷ **gran mal** (p.ext.)

EQUILIBRI

jocs malabars *SN*, jocs en què es van llançant enlaire i tomant, de manera que no caiguin a terra, diferents boles o altres objectes / exercicis d'habilitat i destresa que hom practica com a espectacle, consistents a llançar enlaire diferents boles o altres objectes i tomar-los de manera que no caiguin a terra (IEC, EC)

Et faré una demostració de jocs malabars

EQUIPAMENT

béns d'equipament *SN*, conjunt de béns materials, tals com plantes industrials, maquinària, instal·lacions, serveis, etc., necessaris per al funcionament d'una unitat de producció (EC)
Necessitem uns béns d'equipament més sofisticats, si volem que l'empresa funcioni

EQUIPAT

a prova *SP*, expressió que denota que una cosa reuneix les condicions requerides per a l'ús a què hom la destina (EC)

—*Tu creus que es trençarà?* —*Tranquil, està fet a prova / Aquestes maletes són realment a prova, no crec que es malmetin fàcilment quan viatgen*

▷ **en bones condicions** (p.ext.), **ni fet a mida** (p.ext.)

EQUITATIVAMENT

com a bons germans *SAdv*, fraternalment / d'una manera equitativa, justa (R-M, *)

Ens ho partirem com a bons germans (Fr)

▷ **com bons germans** (v.f.), **partir-se el bacallà** (p.ext.)

EQUIVALÈNCIA

digues-li atxa *O*, expressió que indica equivalència (R-M)

D'anar-hi a peu o en bicicleta, digues-li atxa; de tota manera et cansaràs perquè fa molta pujada (R-M)

→ **digues-li naps, digues-li cols; digues-li com vulguis; tant se val...com; si fa no fa; poc ençà poc enllà**

o sigui *SConj*, locució conjuntiva que denota equivalència (EC)

La vida són quatre dies, o sigui, millor que no perdís el temps (També s'usa amb la forma *o sia*)

→ **és a dir**

EQUIVOCAR-SE

bollar-la *SV*, cometre una gran errada, equivocar-se (IEC)

Amb unes afirmacions tan contundents la va bollar

→ **fer-la com un cove, cagar-la, espifiar-la, vessar-la, ficar la pota, ficar la gamba, ficar el rem, fer-ne una com un cove**

cagar-la *SV*, espatllar un negoci, fer un disbarat (IEC)

Va invertir diners en unes accions que han perdut valor, la va cagar / Es va equivocar en contractar un comptable que després el va estafar, la va ben cagar

→ **espifiar-la, vessar-la, fer-la com un cove, bollar-la, ficar la pota, ficar la gamba, ficar el rem, fer-ne una com un cove, tren-car-se el coll**

▷ **fer-la grossa** (p.ext.), **fer-ne una de grossa** (p.ext.), **dir-ne una de l'alçada d'un campanar** (p.ext.), **fer-ne una de l'alçada d'un campanar** (p.ext.)

caure en error *SV*, equivocat / cometre un error (Fr, *)

Vas caure en error quan vas creure que aque-lles accions pujarien

→ **fer un pas fals, fer una passa falsa**

▷ **caure en l'error** (v.f.)

dir una cosa per una altra (a algú) *SV*, dir involuntàriament un concepte per un altre (EC)

El conserge m'ha dit una cosa per una altra: que la reunió començava a les sis quan en realitat l'inici s'havia fixat per a les cinc (També s'usa amb les formes *dir una cosa per l'altra* (a algú) i *dir una cosa per altra* (a algú))

→ **creuar-se-li els cables** (a algú)

escopir fora de sa trona *SV*, dir o fer despropòsits / equivocar-se, fallar a la vista dels altres (Fr, R)

Calla!, perquè escups fora de sa trona

→ **pixar fora de test, cagar fora de l'orinal, tocar el bombo, tocar l'orgue, tocar timbals**

[Mall. (A-M)]

espifiar-la *SV*, cometre un error (IEC)

No parava d'espifiar-la, per això l'han acomiadat de la feina

→ **cagar-la, errar el tret, ficar la pota, fer-la com un cove, tenir mal ull, bollar-la, vessar-la, ficar la pota, ficar la gamba, ficar el rem, ficar-se de peus a la galleda, fer-ne una com un cove, errar el cop, trencar-se el coll**

▷ **anar-se'n a la pífia** (p.ext.)

fer bon catxo *SV*, fer una cosa que no convenia o no es desitjava (A-M)

Hem fet bon catxo! (A-M)

→ **fer-la grossa, fer-la bona**

■ **fer-ne una de bombero** *SV*, fer quelcom inconvenient, cometre un error

No m'estranya que l'acomiadessin de la feina, perquè cada dia en feia una de bombero

→ **fer-ne una de bona, fer-ne una de crespa, fer-ne una de grossa, fer-ne una de l'alçada d'un campanar**

[bombero: mot no registrat a l'IEC]

fer-ne una de bona *SV*, cometre un error

N'has fet una de bona. Per què li has regalat un ram de flors, si hi té al·lèrgia? / Amb aquesta conducta, aviat en farà alguna de bona / Si no li diguéssim la veritat, en faríem una de bona (També s'usa amb la forma *fer-ne alguna de bona*)

→ **fer-la grossa, fer-ne una de grossa, fer-la bona, fer-ne una de crespa, fer-la com un cove, fer-ne una com un cove, fer-ne una de bombero**

fer-ne una de crespa *SV*, fer quelcom inconvenient / fer una grossa atzagaiada (R-M, EC)

Me n'ha tornat a fer una de crespa: ha arribat dues hores tard a la reunió

→ **fer-la blava, fer-la grossa, fer-la crespa, fer-ne una de bona, fer-la bona, fer-la com un cove, fer-ne una com un cove, fer-ne una de grossa, fer-ne una de bombero**

fer pota *SV*, espifiar / fer malament alguna cosa, cometre un error (R-M, *)

Aquesta vegada ha fet pota; no ha encertat res (R-M)

▷ **fer una planxa** (p.ext.)

[Balaguer, Valls (A-M)]

fer un pas fals *SV*, cometre un error, una falta (IEC)

En aquesta feina, cal evitar fer un pas fals, perquè sempre hi ha algú que pot aprofitar-se dels vostres errors

→ **fer una passa en fals, errar el tret, pensar fer un gran salt i haver fet una petita camada, fer una patinada, fer un mal cuinat, fer una atzagaiada, caure en error**

▷ **fer un pas en fals** (v.f.), **fer un pas endarrer** (p.ext.)

fer una atzagaiada *SV*, equivocar-se / cometre una acció irreflexiva, inconsiderada (Fr, *)

Va fer una atzagaiada a la feina i mai no la hi van perdonar

→ **fer un pas fals, fer una passa falsa**

fer una passa en fals *SV*, estar desencertat (R-M)

En aquesta qüestió heu d'evitar fer una passa en fals; ells poden aprofitar una equivocació vostra per perjudicar-vos (R-M)

→ **fer un pas fals, fer una patinada, fer un mal cuinat, fer una atzagaiada, caure en error**

■ **fer una patinada** *SV*, cometre un error

Durant el seu discurs, va fer una patinada que ningú no la hi perdonà (També s'usa amb el nom *relliscada*)

→ **fer-la com un cove, fer un pas fals, fer una passa falsa, fer-ne una com un cove**

fer una planxa *SV*, cometre una indiscreció (Fr)

Avui he fet una planxa espantosa: he confós la Maria amb una altra persona (També s'usa amb la forma *fer planxa*)

→ **ficar-se de peus a la galleda, fer-la bona, ficar el rem, ficar la pota**

▷ **fer-la blava** (p.ext.), **afliurar la llengua** (p.ext.), **anar-se'n de la boca** (p.ext.), **desenterrar morts** (p.ext.), **fer pota** (p.ext.)

ficar el rem *SV*, espifiar-la / cometre un error (R-M, *)

Ara sí que has ficat el rem; l'has pres per altre (R-M)

→ **fer una planxa, ficar-se de peus a la galleda, espifiar-la, ficar la gamba, ficar la pota, ficar-se de peus a la galleda, ficar-se de peus a l'aigua, bollar-la, cagar-la, espifiar-la, vessar-la**

■ **ficar la gamba** *SV*, dir o fer una cosa inconvenient, ridícula

Sempre que té una feina nova fica la gamba i l'acomaden / És una persona que sempre fot la gamba: diu coses que no hauria de dir (També s'usa amb el verb *fotre*)

→ **ficar la pota, ficar el rem, ficar-se de peus a la galleda, ficar-se de peus a l'aigua, bollar-la, cagar-la, espifiar-la, vessar-la**

ficar la pota *SV*, intervenir en alguna cosa desencertadament, fent o dient una bestiesa, un despropòsit (A-M)

Tothom guardava el secret, però un d'ells va ficar la pota parlant-ne amb algú que no havia de saber-ho / Quan vas dir que jo no havia anat al cinema dissabte, vas fotre la pota de

mala manera (També s'usa amb el verb *fotre*) (R-M, *)

→ **fer una planxa, ficar-se de peus a la galleda, ficar la gamba, espifiar-la, ficar el rem, ficar-se de peus a l'aigua, bollar-la, cagar-la, espifiar-la, vessar-la**

ficar-se de peus a l'aigua SV, dir o fer una cosa inconvenient, ridícula (IEC)

En dir que no el coneixia es va ficar de peus a l'aigua perquè molts els havien vist junts / És un especialista a fotre's de peus a l'aigua (També s'usa amb el verb *fotre*)

→ **ficar-se de peus a la galleda, ficar la pota, ficar la gamba, ficar el rem**

pegar de cap com els bolls SV, sofrir una equivocació grossa, cometre una falta de previsió (A-M)

Quan es va oblidar d'anar-hi, va pegar de cap com els bolls

→ **picar de cap**

[Mall. (A-M)]

pensar fer un gran salt i haver fet una petita camada SCoord, dit de qui creia fer un bon negoci i l'ha fet petit (EC)

En Joan no ho ha calculat bé, pensava fer un gran salt i ha fet una petita camada

→ **fer un pas fals**

picar de cap SV, equivocar-se per haver obrat precipitadament

En aquesta qüestió sí que has picat de cap; havies de reflexionar més abans de resoldre (R-M)

→ **pegar de cap com els bolls**

▷ **anar de boig** (p.ext.), **tirar-s'hi de cap** (p.ext.), **tirar sense engaltar** (p.ext.)

prendre la «a» per la «b» SV, equivocar-se / confondre les coses o les idees / prendre una cosa per altra / equivocar-se en el judici d'una cosa, confondre una cosa amb una altra (R-M, A-M, IEC, EC)

Reconeix, almenys, que has pres la «a» per la «b» (R-M)

→ **contestar glorificat a matines, confondre el cul amb les témpores, confondre els ous amb els cargols, confondre la gimnàstica amb la magnèsia, creuar-se-li els cables** (a algú)

▷ **anar errat de comptes** (p.ext.)

senyar-se amb la mà esquerra SV, obrar desentertadament i de manera perjudicial (A-M)

Si escull aquesta opció, serà com si se senyés amb la mà esquerra

▷ **senyar-se amb la mà dreta** (ant.)

tenir mal ull SV, no encertar (R-M)

Vas tenir mal ull en escollir aquesta catifa; els colors no s'adiuen amb la cambra / Vas tenir mal ull a anar-hi amb auto; hi hauries sortit guanyant fent el viatge en tren / Per saber l'edat d'una persona sempre he tingut molt mal ull (També s'usa amb la forma *tenir molt mal ull*) (R-M, R-M, *)

→ **espifiar-la, no rascar bola**

▷ **tenir ull** (ant.), **tenir vista** (ant.), **tenir ulls a la cara** (ant.), **tenir cop d'ull** (ant.)

tocar el bombo SV, dir o cometre un despropòsit (R-M)

Fent aquesta afirmació, sí que ha tocat el bombo; més li valia callar (R-M)

→ **pixar fora de test, tocar l'orgue, tocar timbals, escopir fora de sa trona**

tocar l'orgue SV, cometre o dir un despropòsit (R-M)

En realitat, quan es va queixar, tocava l'orgue; no hi havia motiu (R-M)

→ **pixar fora de test, tocar el bombo, tocar timbals, escopir fora de sa trona**

tocar timbals SV, dir despropòsits, desbarrar (R-M)

Em sembla que t'equivoques i toques timbals, va dir que vindria la setmana que ve i no pas demà

→ **tocar el bombo, tocar l'orgue, escopir fora de sa trona, pixar fora de test**

treure els peus de solc SV, sortir de la raó (R-M)

Contestant així, ja has tornat a treure els peus de solc / Tenia arguments de prou pes per a convèncer-los, però va treure els peus de solc i no ho aconseguí (R-M)

→ **anar fora de corda**

▷ **no tenir dos dits de front** (p.ext.), **no tenir dos dits de seny** (p.ext.)

treure's un ull pensant senyar-se SV, equivocar-se greument amb gran detriment propi / obrar en perjudici propi quan hom pensava obrar en propi benefici (Fr, A-M)

Aquest noi mai no l'encerta, sempre es treu un ull pensant senyar-se (També s'usa amb les formes *treure's els ulls pensant senyar-se* i *treure's l'ull pensant senyar-se*)

→ **errar el tret**

▷ **anar lluny d'osques** (p.ext.), **anar errat de comptes** (p.ext.), **fer coster** (p.ext.), **cavar la pròpia fossa** (p.ext.), **tirar-se pedres a la pròpia teulada** (p.ext.)

vessar-la SV, cometre un error (EC)

La va vessar dient-li que n'estava profundament enamorat / L'heu ben vessada, contestant això a l'examen! (*, IEC)

→ **cagar-la, bollar-la, espifiar-la, ficar la pota, ficar la gamba, ficar el rem**

EQUIVOCAT

anar errat de comptes SV, estar equivocat / equivocar-se (*, R-M)

Si et penses que t'ajudaran, vas errat de comptes; han dit que no volen saber res de les teves dificultats / Ell pensa que tothom el respecta i va errat de comptes (R-M)

→ **anar lluny d'osques; estar lluny de comptes; estar a tres quarts de quinze; veure-ho tot per la bragueta, com els gegants; ésser en error**

▷ **anar en revolt** (p.ext.), **anar fora de cor-**

da (p.ext.), **anar fora de camí** (p.ext.), **prendre la «a» per la «b»** (p.ext.), **fer coster** (p.ext.), **treure's un ull pensant senyar-se** (p.ext.), **errar el tret** (p.ext.)

anar lluny d'osques SV, anar errat (IEC)

Veig que, en aquest tema, va lluny d'osques, però no sé com dir-li-ho / Et penses que ho vaig dir jo i vas molt lluny d'osques; ho va dir en Joan (També s'usa amb el quantificador molt en posició postverbal) (, R-M)*

→ **anar errat de comptes; estar lluny de comptes; estar a tres quarts de quinze; veure-ho tot per la bragueta, com els gegants; ésser en error; pensar-se haver fet un ou amb dos vermells**

▷ **treure's un ull pensant senyar-se** (p.ext.), **fer coster** (p.ext.), **pixar fora de test** (p.ext.), **errar el tret** (p.ext.)

anar servit SV, estar equivoccat d'esperar alguna cosa (IEC)

Va servit si confia que l'aniràs a veure! / Vas ben servit si esperes que t'ho pagui (També s'usa amb el modificador ben en posició preadjectival) (, EC)*

▷ **esperar assegut** (p.ext.)

dur ses pòlisses banyades SV, anar errat o mal informat (A-M)

Duus ses pòlisses banyades. Això no va ser així

→ **estar lluny de comptes**

▷ **dur els papers banyats** (p.ext.)

[Men. (A-M)]

ésser en error SV, tenir per veritable el que és fals o a l'inrevés (EC)

Som en error quan pensem que això va succeir tal com ell ho va explicar / Està en error si pensa que va ser ell qui el va delatar (També s'usa amb el verb estar)

→ **estar lluny de comptes**

▷ **ésser en l'error** (v.f.)

estar lluny de comptes SV, anar errat (EC)

Pel que fa a la resolució del problema de matemàtiques, en Martí està lluny de comptes

→ **anar errat de comptes, anar lluny d'osques, ésser en error, dur ses pòlisses banyades**

tenir tort SV, no tenir raó (A-M)

Tan prest condemnen el qui té dret com el qui té tort (A-M)

▷ **tenir dret** (ant.), **tenir raó** (ant.), **a tort i a dret** (p.ext.)

veure-ho tot per la bragueta, com els gegants SV, veure les coses malament, diferents d'així com són / interpretar malament les coses, ordinàriament en sentit obscè (A-M)

Em sembla que ho veus tot per la bragueta, com els gegants, perquè les coses no van anar així; van anar d'una altra manera

→ **anar errat de comptes, anar lluny d'osques**

[Vinaròs, Val. (A-M)]

ERECCIÓ

■ **trempera matinera** SN, posar-se el membre viril en erecció quan hom es lleva
Em vaig despertar a casa de l'Eulàlia amb trempera matinera i vaig passar molta vergonya a l'hora de llevar-me / La trempera matinera no és trempera vertadera

ERÒTIC

de pit i cuixa SP, expressió emprada per a referir-se a aquells espectacles, pel·lícules o revistes d'un cert contingut eròtic

Ha anat a veure un espectacle de pit i cuixa, on actua la seva vedet preferida

ERRANT

a la ventura SP, sense objecte determinat, sense preveure el que succeirà (EC)

Va a la ventura, ha marxat amb una maleta i pocs diners, i sense tenir lloc on passar els primers dies de viatge / Han marxat a la ventura; diuen que al vespre ens trucaran per dir-nos on passaran la nit

→ **a la bona de Déu, a l'atzar, trescar la Seca i la Meca**

▷ **córrer fortuna** (p.ext.), **ocell de pas** (p.ext.), **sense nord** (p.ext.), **a l'endeví** (p.ext.), **anar pel món** (p.ext.)

ERRAR

1. (v. intr.) **anar a l'atzar, d'una banda a l'altra trescar la Seca i la Meca** SV, anar d'un lloc a l'altre, caminar molt, fer llargs viatges (A-M)
Ha vist molt de món: ja ha trescat la Seca i la Meca

→ **córrer la Seca i la Meca i la vall d'Andorra, anar de la Seca a la Meca, a la ventura, anar pel món**

▷ **ocell de pas** (p.ext.)

2. (v. tr.) equivoccar, no encertar
cagar fora de l'orinal SV, anar errat / dir o cometre un despropòsit (R-M, *)

Res del que ha dit no té referència amb la qüestió; ha cagat fora de l'orinal (R-M)

→ **pixar fora de test, escopir fora de sa tro-na**

clavar-ne una al mall i dues a l'enclusa SV, no encertar / no actuar encertadament (R-M, *)
*Pobre! Tant d'interès que hi posa; però en clava una al mall i dues a l'enclusa / Per més que s'hi esforci, sempre en clava una al mall i dues a l'enclusa (R-M, *)*

→ **clavar-ne una al mall i una altra a l'enclusa, no tirar-ne una en el solc, no fer-ne una de condrera**

clavar-ne una al mall i una altra a l'enclusa SV, no encertar / no actuar encertadament (R-M, *)
No li surt res bé; en clava una al mall i una al-

tra a l'enclusa; no reeixerà mai en cap negoci (També s'usa amb la forma *clavar-ne una al mall i l'altra a l'enclusa*) (R-M)

→ **clavar-ne una al mall i dues a l'enclusa, no tirar-ne una en el solc, no fer-ne una de condreta**

▷ **no tocar mall ni enclusa** (p.ext.)

fer coster *SV*, no encertar el blanc / no endevinar, no descobrir alguna cosa (IEC, *)

En aquesta qüestió has fet coster; no l'has pas endevinada / Si continuem amb aquests mètodes farem coster; són molt antiquats (R-M)

→ **errar el tret, fer el pa ros**

▷ **fer diana** (ant.), **anar lluny d'osques** (p.ext.), **anar errat de comptes** (p.ext.), **treure's un ull pensant senyar-se** (p.ext.)

fer el pa ros *SV*, dur un assumpte malament, per mal camí (A-M)

Però què fas? Això és fer el pa ros. Acabaràs malament

→ **fer coster**

[Men. (A-M)]

fer un mal cuinat *SV*, cometre una acció molt estúpida o dolenta (A-M)

Actuant d'aquesta manera ha fet un mal cuinat i sóc jo qui n'ha sortit perjudicat

→ **fer un pa com unes hòsties, fer una passa en fals, fer un pas fals, fer els ous en terra**

▷ **prendre** (algú) **en un mal llatí** (p.ext.), **mal pas** (p.ext.), **mal negoci** (p.ext.)

ficar-se de peus a la galleda *SV*, dir o fer una cosa inconvenient, ridícula / dir o fer alguna cosa completament fora de propòsit (IEC, EC)

Ara no et fiquis de peus a la galleda parlant de coses que no s'han d'esbombar / S'ha fotut de peus a la galleda quan li ha comentat que havia vist la seva xicota amb en Xavi (També s'usa amb els verbs *fote* i *posar*)

→ **ficar-se de peus a l'aigua, pixar fora de test, ficar la pota, fer una planxa, espifiar-la, dir-ne una de grossa, ficar el rem, ficar la gamba, dir-la grossa, fer una relliscada**

▷ **ficar els peus a la galleda** (v.f.), **fer el ridícul** (p.ext.), **no tocar pilota** (p.ext.), **no rascar bola** (p.ext.)

■ **no rascar bola** *SV*, no encertar en allò que es fa

Últimament a la feina no rasco bola, ho faig tot malament

→ **no tocar pilota, pixar fora de test, no tirar-ne una en el solc, tenir mal ull**

▷ **ficar-se de peus a la galleda** (p.ext.)

no tirar-ne una en el solc *SV*, no encertar mai / no actuar encertadament (A-M, *)

Encara que no en tiris una en el solc, no et desesperis i continua provant-ho

→ **clavar-ne una al mall i una altra a l'enclusa, clavar-ne una al mall i dues a l'en-**

clusa, no fer-ne una de condreta, no rascar bola, no tocar pilota, no fer cosa bona

no tocar pilota *SV*, no encertar en res del que es tracta (IEC)

Sempre vol intervenir, però no toca pilota; és massa tímid / Voleu dir que toca mai pilota? / Si pensés més, tocaria més pilota

→ **pixar fora de test, no rascar bola, no tirar-ne una en el solc**

▷ **ficar-se de peus a la galleda** (p.ext.)

pixar fora de test *SV*, dir o cometre un despropòsit. Anar errat / parlar sense raó, fugir de la qüestió, dir disbarats (R-M, IEC)

En aquesta qüestió ha pixat fora de test; tot el que ell aplega no té cap relació amb el cas i ofèn molta gent (R-M)

→ **cagar fora de l'orinal, no tocar enlloc, escopir fora de sa trona, ficar-se de peus a la galleda, no rascar bola, no tocar pilota, tocar el bombo, tocar l'orgue, tocar tímbrals**

▷ **pixar fora del test** (v.f.), **anar fora de camí** (p.ext.), **anar lluny d'osques** (p.ext.), **anar en revolt** (p.ext.), **anar fora de corda** (p.ext.)

ERRAT

anar lluny d'osques *SV*, anar errat (IEC)

Si et penses que va ser ell qui ho va fer, vas lluny d'osques / La teva informació no és correcta, vas molt lluny d'osques (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició postverbal)

→ **anar errat de comptes; estar lluny de comptes; estar a tres quarts de quinze; veure-ho tot per la bragueta, com els gegants; ésser en error; pensar-se haver fet un ou amb dos vermells**

▷ **treure's un ull pensant senyar-se** (p.ext.), **fer coster** (p.ext.), **pixar fora de test** (p.ext.), **errar el tret** (p.ext.)

estar a tres quarts de quinze *SV*, anar molt errat de comptes / estar molt equivocat (A-M, *)

Ja veig que no tens ni idea de com ha anat tot: estàs a tres quarts de quinze

→ **anar errat de comptes, anar lluny d'osques**

haver inventat la pólvora *SV*, creure erròniament haver inventat una cosa nova o extraordinària (EC)

Això és més vell que anar a peu, però ell es pensa que ha inventat la pólvora / Aquest instrument no és nou; ho sento però no has inventat la pólvora (També s'usa amb el verb *descobrir*) (EC, *)

→ **pensar-se haver fet un ou amb dos vermells**

pensar-se haver fet un ou amb dos vermells *SV*, creure's haver fet una gran cosa (A-M)

Se pensava haver fet un ou amb dos vermells, però anava molt errat

→ **haver inventat la pólvora, anar lluny d'osques**

[Men. (A-M)]

ERROR

fe d'errates *SN*, llista de les errates d'un llibre (IEC)

Aquest error apareix a la fe d'errates del diari (També s'usa amb la forma *fe d'errades*)

mal pas *SN*, mala acció (R-M)

Era un home ric, abans de fer aquest mal pas que l'ha dut a la presó; fou una qüestió de contraban (R-M)

▷ **mala nota** (p.ext.), **mal cap** (p.ext.), **fer un mal cuinat** (p.ext.)

nota falsa *SN*, nota equivocada produïda per una mala entonació o per l'error d'un o diversos intèrprets d'una peça musical (EC)

A l'examen de piano no et pots permetre tocar una nota falsa, perquè et poden suspendre

ESBACONAR

fer la missa (a algú) *SV*, (un animal) obrir-lo des del cap fins a la coa, per desxuiar-lo (A-M)

Va fer la missa al porc

→ **obrir** (algú) **en canal**

[Morella (A-M)]

ESBALAIR

deixar (algú) **sense paraula** *SV*, esbalair / deixar algú atònit, estupefacte, meravellar (R-M, *)

Vaig deixar els convidats sense paraula amb les meves confessions

→ **deixar** (algú) **de pedra, deixar** (algú) **sense resposta**

▷ **deixar** (algú) **sense paraules** (v.f.), **quedar sense paraula** (inv.), **no tenir paraules** (inv.), **no trobar paraules** (inv.), **perdre la paraula** (inv.), **deixar** (algú) **amb la paraula a la boca** (p.ext.), **dir-ne una de fresca** (a algú) (p.ext.)

ESBARGIR-SE

escampar la boira *SV*, passejar per distreure's / sortir d'un lloc amb el propòsit d'esbargir-se o foragitat per algú a qui hom fa nosa (R-M, EC)

M'he passat la tarda tancada a casa estudiant, me'n vaig a escampar la boira una estona / Vés una estona a escampar la boira, mentre ens fan el sopar (S'usa normalment com a complement dels verbs *anar* i *sortir*) (*, R-M)

→ **escampar els pardals, airejar les idees**

▷ **estirar les cames** (p.ext.), **prendre l'aire** (p.ext.), **prendre el sol** (p.ext.)

prendre l'aire *SV*, sortir d'un lloc amb el propòsit d'esbargir-se

Hauries de prendre l'aire i veure més sovint

els teus amics / Surto a prendre l'aire, a veure si així m'organitzo una mica les idees (S'usa normalment com a complement dels verbs *anar* i *sortir*)

→ **escampar la boira, prendre el sol**

▷ **estirar les cames** (p.ext.), **airejar les idees** (p.ext.), **canviar d'aires** (p.ext.)

ESBARJO

temps lliure *SN*, temps destinat a activitats d'oci, d'esbargiment, etc.

Hem tingut temps lliure tota la tarda / El seu temps lliure el dedica a escoltar música

▷ **fer festa** (p.ext.)

ESBATANAR

obrir (alguna cosa) **de porta en ample** *SV*, esbatanar, obrir en tota l'amplitud (A-M)

No romp ses relacions amb sa família, però està obert de porta en ample tot lo dia a parents i externs (A-M)

→ **obrir** (alguna cosa) **de bat a bat, obrir** (alguna cosa) **de pal en pal**

ESBOJARRAT

boig com una cabra *SA*, [ésser] eixelebrat, esbojarrat; estar esvalotat (IEC)

Estàs boig com una cabra, tranquil·litza't / No li facis cas, que està com una cabra (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **boig rematat, tenir el cap a la boja, tenir molt de vent al cap, cap de trons, estar com un llum, estar sonat, ésser una cabra boja**

▷ **fer-s'ho mirar** (p.ext.)

■ **ésser una cabra boja** *SV*, ésser eixelebrat, esbojarrat; estar esvalotat

En Jaume és una cabra boja. A veure quan es calma una mica i se centra més en els estudis

→ **boig com una cabra, tenir el cap a la boja**

■ **fer el bèstia** *SV*, captenir-se grollerament, immoderadament, irracionalment

Para de fer el bèstia perquè al final et faràs mal

→ **fer l'animal**

▷ **fer el mico** (p.ext.), **fer l'enze** (p.ext.)

fer l'animal *SV*, captenir-se grollerament, immoderadament, irracionalment (EC)

En Xavier ja és grandet i no para de fer l'animal

→ **fer el bèstia**

▷ **fer el mico** (p.ext.), **fer l'enze** (p.ext.), **ésser un cavallot** (p.ext.)

■ **tenir el cap a la boja** *SV*, ésser esbojarrat

Jo tenia el cap a la boja

→ **tenir molt de vent al cap, boig com una cabra, tenir una arrel de boig, ésser una cabra boja**

▷ **cap boig** (p.ext.)

[Moianès]

tenir molt de vent al cap *SV*, tenir molt poc seny (A-M)

De vegades té unes sortides que ens deixen amb la boca oberta i és perquè té molt de vent al cap

→ **tenir el cap a la boja, boig com una cobra, tenir el cap ple de fum, tenir el cap ple de vent**

ESBORRANY

en brut *SP*, en esborrany / sense elaborar definitivament (R-M, EC)

*Primer feu-ho en brut, que ja ho passareu en net / El treball encara el tinc en brut, però aviat te'n podré passar una còpia impresa (S'usa normalment amb els verbs fer, passar, posar, tenir, etc.) (EC, *)*

▷ **en net** (ant.), **en manuscrit** (p.ext.)

ESBRAVAR-SE

buidar el sac *SV*, esbravar-se dient coses que costaven de retenir (EC)

Ja feia dies que li volia dir el que pensava sobre el seu comportament: tenia ganes de buidar el sac

→ **fer la verinada, treure la verinada, buidar el pap, abocar-ho tot, rebentar el bot**

fer la verinada *SV*, desfogar-se, alleugerir-se tossint, escopint, cridant, etc. (A-M)

*El que li ha succeït és molt gros; és natural que faci la verinada escridassant tothom sense motiu; ja li passarà / Estava rabiós, però havent fet sa verinada ha quedat tranquil (R-M, *)*

→ **treure la verinada, buidar el pap, buidar el sac, abocar-ho tot, rebentar el bot, donar gust a la boca**

[Mall. (A-M)]

ESBRINAR

posar (alguna cosa) **en clar** *SV*, fer entenedor, aclarir / aclarir o explicar clarament (un afer) (R-M, EC)

El detectiu ha posat l'afer en clar / Volen posar en clar el tema dels diners robats

→ **treure'n** (alguna cosa) **en net**

treure el cap del fil (d'alguna cosa) *SV*, esbrinar l'origen d'una cosa (IEC)

No vol parar fins a treure el cap del fil i saber qui ho va dir (R-M)

→ **treure** (alguna cosa) **en clar, treure l'aigua clara** (d'alguna cosa), **treure l'entrellat** (d'alguna cosa)

▷ **conèixer tots els pèls i senyals** (d'alguna cosa) (p.ext.)

treure l'aigua clara (d'alguna cosa) *SV*, desxifrar enterament el sentit d'una cosa confusa / arribar a saber amb certitud (alguna cosa) / trobar-ne l'explicació, aclarir-ne el misteri (IEC, EC, A-M)

Hauríem de mirar de treure'n l'aigua clara / No he pogut treure l'aigua clara de quina intenció porta / Que vols dir que en traurem l'aigua clara? (, R-M, *)*

→ **treure l'aigua neta** (d'alguna cosa), **treure** (alguna cosa) **en clar, treure l'entrellat** (d'alguna cosa), **treure el cap del fil** (d'alguna cosa), **treure'n** (alguna cosa) **en net**
▷ **conèixer tots els pèls i senyals** (d'alguna cosa) (p.ext.)

● **treure-ne s'aigo clara** (Mall.)

treure l'entrellat (d'alguna cosa) *SV*, fer entenedor, evident / desxifrar l'enigma, adquirir co-neixença clara, resoldre un misteri (R-M, A-M) *És una família molt nombrosa i no acabo de treure l'entrellat del parentiu d'uns i altres (R-M)*

→ **treure** (alguna cosa) **en clar, treure l'aigua clara** (d'alguna cosa), **treure el cap del fil** (d'alguna cosa), **treure'n** (alguna cosa) **en net**

▷ **conèixer tots els pèls i senyals** (d'alguna cosa) (p.ext.), **al fons de** (p.ext.)

ESBRONCAR

clavar-li (alguna cosa) **per la cara** (a algú) *SV*, fer violentament retret d'alguna cosa a algú (IEC)

Li va clavar un bon reny per la cara / Tot el que li clavava per la cara cridant no era cert / Li va clavar pels morros que era un mentider i un fals (També s'usa el verb fotre i amb els noms bigoti, morro i nas en plural) (, R-M, *)*

→ **tirar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú), **tirar la cavalleria per sobre** (a algú), **fer-li petar** (alguna cosa) **per la cara** (a algú)
▷ **clavar-li** (alguna cosa) **a la cara** (a algú) (v.f.), **armar un vol** (a algú) (p.ext.), **clavar crits** (a algú) (p.ext.), **cantar les veritats** (p.ext.), **escopir-li a la cara** (a algú) (p.ext.)

fer-li petar (alguna cosa) **per la cara** (a algú) *SV*, fer violentament retret d'alguna cosa a algú (IEC)

Va fer-li petar una bona bronquina per la cara / Li va fer petar per la cara que no s'havia dignat a aparèixer al sopar (També s'usa amb els noms bigoti, morro i nas en plural)

→ **tirar la cavalleria per sobre** (a algú), **clavar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú), **tirar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú)
▷ **tocar-li l'esquena** (a algú) (p.ext.), **cantar les veritats** (p.ext.)

menjar-se viu (algú) *SV*, renyir fortament amb algú (R-M)

Estava furiós escridassant l'aprenent; se'l menjava viu perquè li havia trencat una eina / Estava fora de si i se'l menjava viu (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal) (R-M)

- **tirar la cavalleria per sobre** (a algú)
- ▷ **moure xivarri** (p.ext.), **fer** (algú) **amb arròs** (p.ext.)
- **tirar la cavalleria per sobre** (a algú) *SV*, escridassar algú, especialment demostrant disconformitat
- És un rondinaire: sempre tira la cavalleria per sobre al primer que veu / Vaig arribar molt tard a casa i els meus pares em van tirar la cavalleria per sobre*
- **clavar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú), **tirar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú), **fer-li petar** (alguna cosa) **per la cara** (a algú), **menjar-se viu** (algú)
- ▷ **tirar la cavalleria a sobre** (a algú) (v.f.), **engegar quatre crits** (a algú) (p.ext.), **engegar quatre fàstics** (a algú) (p.ext.)
- tirar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú) *SV*, fer violentament retret d'alguna cosa a algú (IEC)
- Et va tirar tot el que pensava per la cara* (També s'usa amb els noms *bigoti*, *morro* i *nas* en plural)
- **clavar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú), **fer-li petar** (alguna cosa) **per la cara** (a algú), **tirar la cavalleria per sobre** (a algú)
- ▷ **tirar-li** (alguna cosa) **a la cara** (a algú) (v.f.), **picar la cresta** (a algú) (p.ext.)

ESBRONCAT

- **sentir-ne de tots colors** *SV*, ésser esbronat severament
- Després de dir als seus pares que ho havia suspès tot, en va haver de sentir de tots colors, de la bronca que li va caure*
- ▷ **caure-li un bon paquet** (a algú) (p.ext.)

ESCAC

- donar escac** *SV*, posar un dels jugadors d'escacs una peça en una casa des d'on pot matar el rei, la reina, etc., de l'adversari en una sola jugada (EC)
- L'adversari em va donar escac al rei al cap de mitja hora d'iniciar el joc*
- **fer escac**
- ▷ **en escac** (p.ext.), **escac i mat** (p.ext.)
- en escac** *SP*, [estar] amenaçat el rei, en el joc d'escacs, d'ésser matat per una peça contrària en una sola jugada (EC)
- El jugador rus està a punt de guanyar perquè el rival té el rei en escac*
- ▷ **donar escac** (p.ext.), **escac i mat** (p.ext.), **fer escac** (p.ext.)
- escac i mat** *SCoord*, expressió emprada en el joc d'escacs per a indicar que el rei que està en escac no el pot eludir, i per tant la partida és acabada (EC)
- Al cap de cinc minuts ja em va dir: escac i mat!*
- ▷ **en escac** (p.ext.), **donar escac** (p.ext.), **fer escac** (p.ext.)

- fer escac** *SV*, posar un dels jugadors d'escacs una peça en una casa des d'on pot matar el rei, la reina, etc., de l'adversari en una sola jugada (EC)
- Vaig fer escac al rei i vaig haver guanyat la partida / Un cop em va fer escac ja vaig tenir la partida perduda*
- **donar escac**
- ▷ **en escac** (p.ext.), **escac i mat** (p.ext.)

ESCAIENT

- a mida** *SP*, adaptant-se a les dimensions volgudes (R-M)
- Sempre li fan els vestits a mida; no en troba de confeccionats que s'adaptin a la seva talla / El pantaló li anava a mida, però la jaqueta, no / Viatges fets a mida* (R-M, R-M, *)
- ▷ **de confecció** (ant.), **com un guant** (p.ext.)
- estar en caràcter** *SV*, ostentar bé una representació (R-M)
- L'han elegit per a aquest càrrec perquè sap molt bé com estar en caràcter / És massa bon home i a vegades no sap estar en caràcter en el càrrec que ocupa* (R-M)
- estar-li escrit** (a algú) *SV*, un vestit, una cosa que duu posada: estar-li molt bé, molt ajustat, molt adient (A-M)
- Es vestit nou t'està escrit* (A-M)
- ▷ **com un guant** (p.ext.)
- [Mall. (A-M)]

ESCALA

- ram d'escala** *SN*, tros d'escala d'un replà a l'altre / tram o tramada d'escala, entre dos replans / porció d'escala compresa entre dos replans consecutius (R-M, IEC, EC)
- En el segon ram d'escala hi ha un graó escrostonat; s'ha d'arreglar* (R-M)

ESCALAR

- donar l'escalada** *SV*, escalar / escalar els murs d'una fortalesa per assaltar-la (Fr, *)
- Donar l'escalada als murs de la ciutat assetjada* (EC)
- fer escaleta** (a algú) *SV*, ajudar a enfilar-se algú fent-li escala amb les mans (R-M)
- Va fer escaleta a aquell nen petit perquè pogués enfilar-se dalt del mur / Fes-li escaleta, que vol pujar a l'arbre per collir cireres* (*, R-M)
- **fer espatlleta** (a algú), **fer esqueneta** (a algú), **fer canca** (a algú)
- ▷ **fer cadireta** (p.ext.)

ESCALFAR-SE

- bufar-se els dits** *SV*, bufar-se els dits per escalfar-se'ls (IEC)
- Feia molt fred i, com que no tenia guants, es bufava els dits*
- ▷ **fred com el gel** (p.ext.), **pelar-se de fred** (p.ext.)

ESCANDALITZAR

donar un espectacle *SV*, provocar un escàndol, un esvalot / exhibir-se d'una manera deplorable o ridícula, que crida l'atenció desfavorablement (*, A-M)

No li prenguis les joguines perquè donarà un espectacle; deixa'l tranquil / Retiri's i no doni espectacles ni escàndols (R-M, A-M)

→ **fer un espectacle, donar la nota, fer una escena**

▷ **donar la campanada** (p.ext.)

fer anar el de dalt a baix *SV*, escandalitzar / fer molts de crits, moure un escàndol (R-M, *)

Si veu que no hem enllestit la feina, farà anar el de dalt a baix; ja li conec el mal geni (R-M)

→ **moure un sacramental**

fer mal d'ulls *SV*, suscitar impressió desfavorable / fer malpensar o provocar disgust, indignació (R-M, A-M)

Tanta ostentació fa mal d'ulls als necessitats i desperta enveja / La seva àvia deia que l'escot tan exagerat d'aquell vestit feia mal d'ulls (R-M, *)

→ **fer mal efecte**

▷ **fer mal als ulls** (v.f.), **no fer goig** (p.ext.)

■ **fer un espectacle** *SV*, provocar un escàndol, un esvalot

Comportant-se d'aquella manera va fer un espectacle. Quina vergonya que vaig passar! (També s'usa amb la forma *fer l'espectacle*)

→ **fer una escena, donar un espectacle**

▷ **haver-n'hi per a llogar cadires** (p.ext.), **donar la campanada** (p.ext.), **muntar un drama** (p.ext.)

fer una escena *SV*, escandalitzar / provocar un escàndol, un esvalot (R-M, *)

S'ha enfadat amb la seva dona i ha fet una escena davant de tothom (R-M)

→ **fer un espectacle, donar un espectacle, armar un sacramental**

▷ **muntar un drama** (p.ext.)

ESCANDALÓS

home de tro *SN*, home que fa molt de soroll, que fa parlar molt d'ell (A-M)

És un home de tro: és dels qui aixeca enraonies per allà on passa

▷ **fer-se notar** (p.ext.)

ESCÀNDOL

pedra d'escàndol *SN*, origen, motiu, d'escàndol (IEC)

Els primers biquinis a les nostres platges foren pedra d'escàndol per a molta gent / El comportament d'aquells joves cantants ha estat pedra d'escàndol per a les persones d'una certa edat (R-M)

ESCANYAR

tòrcer el coll (a algú) *SV*, escanyar algú / matarlo (IEC, EC)

L'últim cas de violència domèstica és el d'un home que ha torçut el coll a la seva exdona (També s'usa amb el verb *torçar*)

▷ **tallar el coll** (a algú) (p.ext.)

ESCANYOLIT

escanyat de llet *SA*, infant o cadell molt prim i dèbil / dit d'un infant o un cadell escanyolit per insuficiència d'alletament (A-M, EC)

Aquest gosset és escanyat de llet; pel temps que té ja hauria de ser el doble de gran / És un infant escanyat de llet: ni creix ni s'engreixa (R-M)

▷ **cara de bon any** (ant.), **ésser un carqui-nyoli** (algú) (p.ext.), **esquitx d'home** (p.ext.)

[Camp de Tarr. (A-M)]

■ **mitja cerilla** *SQ*, desnerit, que té una constitució feble

Ep! Mitja cerilla! Què m'has dit? / No li has de tenir por, és un mitja cerilla

→ **mitja merda, mitja tita, ésser poca cosa** (algú), **mico filós**

▷ **ésser de bona soca** (algú) (ant.), **prim com una neula** (p.ext.)

■ **mitja merda** *SQ*, desnerit, que té una constitució feble

Tu, mitja merda, a mi no em tornis a insultar, perquè et faig una cara nova. Em sents?

→ **mitja cerilla, ésser poca cosa** (algú)

▷ **prim com una neula** (p.ext.)

ESCAPAR-SE

fer safrà *SV*, fer una safranada (EC)

Va fer safrà durant una cap de setmana

fer-se escapadís *SV*, escapar-se / haver aconseguit escapar-se (Fr, *)

L'atractor del banc es va fer escapadís poc abans que arribés la policia

→ **fer-se escàpol**

▷ **prendre la fugida** (p.ext.)

fer-se escàpol *SV*, escapar-se / haver aconseguit escapar-se (Fr, *)

El lladre s'ha fet escàpol davant dels seus ulls sense que ell ho pogués impedir

→ **fer-se escapadís**

▷ **prendre la fugida** (p.ext.), **ensenyar els talons** (p.ext.), **ésser car de veure** (p.ext.)

passar per alt (a algú) *SV*, deixar de captar / no adonar-se d'una cosa (R-M, Fr)

Són coses que passen per alt a tothom / Procura que no et passi per alt res de tot el que allà parlaran sobre el nou projecte / Això ha dit? M'ha passat ben bé per alt (També s'usa amb els modificadors *ben i ben bé* en posició postverbal) (*, R-M, Fr)

→ **passar-li per malla** (a algú)

ESCARMENTAR

■ **clavar una lliçó** (a algú) *SV*, castigar algú perquè escarmentí

*Van clavar una lliçó a la nena perquè no tor-
nés a fer cap entremaliadura / Si li claven una
lliçó, segur que no ho tornarà a fer*

→ **donar una maneta** (a algú), **picar-li els
dits** (a algú), **donar una lliçó** (a algú), **dei-
xar** (algú) **escaldat**, **deixar** (algú) **arreglat**

- **deixar** (algú) **arreglat** SV, castigar algú per-
què escarmenti

*Després de la malifeta, el seu pare el va deixar
arreglat* (Normalment s'usa amb el comple-
ment en forma pronominal i també amb el mo-
dificador *ben* en posició preadjectival)

→ **donar una lliçó** (a algú), **clavar una lliçó**
(a algú), **picar-li els dits** (a algú)

▷ **quedar escaldat** (inv.), **deixar retratat**
(algú) (p.ext.), **clavar crits** (a algú) (p.ext.)

- **deixar** (algú) **escaldat** SV, castigar algú per-
què escarmenti

*Els companys van deixar escaldat en Pep en
tornar-li la mala passada que ell els havia fet
el dia abans / Va optar per deixar l'amo ben
escaldat* (Normalment s'usa amb el comple-
ment en forma pronominal i també amb el mo-
dificador *ben* en posició preadjectival)

→ **donar una lliçó** (a algú), **clavar una lliçó**
(a algú), **picar-li els dits** (a algú), **traure-li
la puça de l'orella** (a algú)

▷ **quedar escaldat** (inv.), **deixar retratat**
(algú) (p.ext.), **clavar crits** (a algú)
(p.ext.), **moure un vol** (a algú) (p.ext.), **ar-
mar un vol** (a algú) (p.ext.)

- donar una lliçó** (a algú) SV, escarmentar / casti-
gar o donar una forta reprensió a algú perquè
escarmenti (R-M, *)

*Amb aquestes mesures, donaran una lliçó als
conductors que cometin infraccions greus /
S'ha comportat molt malament; hauran de donar-
li una lliçó i que no provi de fer-ho més* (*,
R-M)

→ **donar una maneta** (a algú), **picar-li els
dits** (a algú), **clavar una lliçó** (a algú), **dei-
xar** (algú) **escaldat**, **deixar** (algú) **arreglat**

- **fer a miques** (algú) SV, amenaça que hom fa a
algú quan vol escarmentar-lo o renyar-lo

*Si la troben pel carrer, la faran a miques,
després de l'ensarronada que els ha fet /
Farà a miques els seus veïns, si tornen a fer
soroll a altes hores de la nit i l'arriben a des-
pertar*

→ **fer xixines** (algú), **fer** (algú) **amb arròs**

- **fer** (algú) **amb arròs** SV, amenaça que hom fa
a algú quan vol escarmentar-lo o renyar-lo
*Mira, quina una que n'has fet! Et faré amb
arròs / Si me'n torneu a fer una com aquesta,
us faig amb arròs* (Només s'usa amb el comple-
ment en forma pronominal)

→ **fer xixines** (d'algú), **fer a miques** (algú)

▷ **te donaré un sis que pareixerà un dotze**
(p.ext.); **sabràs dos i dos quants fan**
(p.ext.); **si t'agafo, no tindràs fred**

(p.ext.); **ja t'ho diran de misses** (p.ext.);
menjar-se viu (algú) (p.ext.)

- **fer xixines** (d'algú) SV, amenaça que hom fa a
algú quan vol escarmentar-lo o renyar-lo
*No continuïs fent disbarats d'aquest estil o et
faré xixines*

→ **fer** (algú) **amb arròs**, **fer a miques** (algú)

ESCARMENTAR-SE

- aprendre la lliçó** SV, escarmentar-se / fer servir
d'experiència (R-M, *)

*Has fet bé de reptar-lo davant de tothom, així
aprendrà la lliçó i no et molestarà un altre dia*
(R-M)

→ **prendre model de**, **prendre pedretes**,
treure lliçó de

- prendre model de** SV, fer servir d'experiència
(R-M)

*L'han castigat molt fortament; pren model,
que no et passi igual a tu* (El complement és
opcional) (R-M)

→ **prendre patró de**, **treure lliçó de**, **apren-
dre la lliçó**, **prendre pedretes**

- prendre pedretes** SV, prendre exemple o escar-
ment d'un fet (A-M)

*Va prendre pedretes d'aquell fet, després
d'haver-ne patit moltes vegades les conse-
qüències*

→ **prendre model de**, **aprendre la lliçó**

[Men. (A-M)]

- treure lliçó de** SV, fer servir d'experiència

*Has vist què li ha passat per ésser imprudent?
Doncs treu-ne lliçó* (R-M)

→ **aprendre la lliçó**, **prendre model de**,
prendre patró de

ESCARMENTAT

- amb les mans al cap** SP, [anar-se'n] escarmentat
/ [acabar] malparat en una disputa, discussió,
etc., o ésser desairat en una petició o pretensió
(IEC, EC)

*Semblen molt ben disposats a treballar en
equip, però tothom que ha provat de col·labo-
rar-hi n'ha sortit amb les mans al cap* (S'usa
normalment amb verbs de moviment i també
amb el verb *quedar*) (R-M)

→ **emmascarat pel cul de la paella**, **amb
una mà al davant i una altra al darrere**

▷ **anar-se'n amb la cua entre cames** (p.ext.)

- gat escaldat** SN, escarmentat / dit per a referir-se
a algú que ha pres ensenyament del que ha ex-
perimentat per no tornar a incórrer en falta, a
arriscar-se, etc. (R-M, *)

*No voldrà prendre-hi part; és gat escaldat. La
darrera vegada li va resultar molt malament i
no vol repetir el fracàs / És gat escaldat; s'hi va
fer mal un cop i ja no hi vol tornar més* (R-M)

→ **quedar escaldat**

▷ **Del refrany:** «Gat escaldat, amb aigua
tèbia en té prou» (EC)

no anar-se'n a penedir a Roma *SV*, ésser castigat per si mateix, sense haver-ho d'ésser per altri (A-M)

Tu vés fent, que no te n'aniràs a penedir a Roma, no

→ **no haver d'anar a Roma per la penitència**

▷ **ja cal que es calci** (p.ext.), **ja te n'aniràs a penedir a Roma** (p.ext.)

no anar-se'n de buit *SV*, rebre una reconvençió o escarment (R-M)

Si s'atreveix a dir-los tot això, no se n'anirà de buit; no són gent que es deixin insultar sense tornar-s'hi (R-M)

→ **caure-li un bon paquet** (a algú)

no haver d'anar a Roma per la penitència *SV*, ésser castigat per si mateix, sense haver-ho d'ésser per altri (A-M)

Si vas a dormir a casa seva, no hauràs d'anar a Roma per la penitència. Tu mateixa t'adonaràs del teu error

→ **no anar-se'n a penedir a Roma**

quedar escaldat *SV*, escarmentar-se / algú, haver pres ensenyament del que ha experimentat per no tornar a incórrer en falta, a arriscar-se, etc. (R-M, *)

D'aquella feta va quedar escaldat i no vol pas repetir-ho / En aquell negoci va quedar ben escaldat (També s'usa amb el modificador ben en posició preadjectival) (R-M, *)

→ **agafar-se els dits, gat escaldat**

▷ **deixar** (algú) **escaldat** (inv.), **quedar com un drap brut** (p.ext.), **quedar retratat** (p.ext.)

una i oli *SCoord*, es diu per a indicar que ha romàs escarmentat d'una cosa i que no tornarà a caure-hi / es diu per a significar penediment i que el fet no tornarà a passar (A-M, R)

Presentar-me a ses eleccions? No. Una i oli

▷ **i pus** (p.ext.), **i prou** (p.ext.), **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins al capdamunt** (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

ESCARNIR

fer botifarra (a algú) *SV*, fer escarni a algú doblegant un braç mentre amb l'altra mà es pica el séc interior del colze / fer un gest, d'origen obscè, alçant el braç i plegant-lo, per indicar oposició, refús, rèplica, menyspreu, etc. (R-M, EC)

L'àrbitre va expulsar el jugador per fer botifarra al públic / És un groller, i per tota contesta va fer botifarra (R-M)

→ **fer la figa** (a algú)

fer la figa (a algú) *SV*, fer escarni a algú mostrant-li el puny clos amb la punta del dit gros sortint entre el dit índex i el del mig (IEC)

De sobte, va aixecar-se, es va dirigir a la porta de la sala i abans de sortir va fer figa a tots

els que estaven reunits / Es burlaven del drapaire fent-li la figa i fugien corrent (*, R-M)

→ **fer botifarra** (a algú)

fer servir (algú) **de ninot** *SV*, fer servir algú d'objecte de burla / ésser utilitzat (algú) públicament a profit d'altri (F, R-M)

Feien servir en Miquel de ninot sense que ell se n'adonés / Fins aleshores no va adonar-se que l'havien fet servir de ninot i s'havien aprofitat de la seva bona fe / Al pobre Joan el fan servir de ninot: tothom se'n burla cruelment (*, R-M, *)

→ **penjar la llufa** (a algú), **penjar un bon flocc** (a algú)

▷ **fer el pallasso** (p.ext.), **fer el ninot** (p.ext.)

penjar la llufa (a algú) *SV*, fer objecte d'escarni (R-M)

Ha penjat la llufa als qui pensen d'una manera diferent a la seva / Li volien penjar la llufa, però amb dues paraules els ha deixat a tots amb un pam de llengua (També s'usa amb la forma *penjar una bona llufa* (a algú)) (*, R-M)

→ **penjar un bon flocc** (a algú), **fer servir** (algú) **de ninot**

penjar un bon flocc (a algú) *SV*, fer objecte de burla (R-M)

En aquell programa de televisió, penjaven un bon flocc als protagonistes de les revistes del cor / Ahir li van penjar un bon flocc; tothom es va riure de la seva manera de ballar després d'haver-l'hi obligat amb falses lloances (*, R-M)

→ **penjar la llufa** (a algú), **fer servir** (algú) **de ninot**

ESCARRÀS

ésser un esdernec de feina *SV*, esforçar-se excessivament a treballar (A-M)

És un esdernec de feina, no para mai quiet, sempre treballa

→ **ésser un escarràs de feina, ésser un ase de feina**

▷ **treballar com un negre** (p.ext.), **llarg de mans** (p.ext.)

portar una vida de gos *SV*, viure molt escarrassadament, sense poder fer altre que treballar (EC)

Porta una vida de gos; no para de treballar i no té temps d'estar amb els de casa / Duu una vida de gos, però és que ha de mantenir la seva família (També s'usa amb el verb *dur*)

→ **viure com un gos**

▷ **ésser un escarràs de feina** (p.ext.), **treballar com un negre** (p.ext.), **fer vida de gos** (p.ext.)

ESCARRASSAR-SE

anar carregat amb bala *SV*, emprar tots els mitjans necessaris (R-M)

Ja sé que és un afer difícil, però vaig carregat amb bala i molt serà que no me'n surti! (R-M)

▷ **fer l'impossible** (p.ext.)

fer mans i mànigues SV, posar tots els mitjans per aconseguir quelcom / actuar amb tots els mitjans possibles, esforçar-se molt / esforçar-se per aconseguir una cosa (R-M, IEC)

Ha fet mans i mànigues per ésser admès i ho ha aconseguit / Han fet mans i mànigues per acabar a l'hora (R-M, EC)

→ **remoure cel i terra, fer pits i llonzes, fer l'impossible, regirar-ho tot, fer l'impossible, treure tot l'estam**

matar-s'hi SV, escarrassar-se / actuar amb tots els mitjans possibles, esforçar-se molt (Fr, *)
En Joan s'hi ha matat, fent aquest treball, però tu no t'hi has esforçat gens

→ **fer el seu poder, posar-hi el coll, rompre's la cara, rompre's l'esquena, fer l'impossible, llaurar fondo, treballar a esclat de mort**

▷ **de panxa enlaire** (ant.), **perdre el cul per** (p.ext.), **no cansar-s'hi** (p.ext.), **assecar-se-li el cervell** (a algú) (p.ext.)

viure com un gos SV, viure molt escarrassadament, sense poder fer altre que treballar / portar una vida molt treballosa, escarrassar-se (EC, A-M)
El pobre viu com un gos, no fa altra cosa que treballar / Viu com un gos, no vigila què menja ni quantes hores dorm

→ **portar una vida de gos**

ESCÀS

ésser clars, com els campanars per les vinyes SV, ésser molt escassos o poc freqüents (A-M)
Rosasses d'aquesta qualitat són clares, com els campanars per les vinyes

→ **més clars que els campanars**

[Or. (A-M)]

més curt que el dia de sant Tomàs SA, escàs, de poca entitat (R-M)

Ens ha fet una ració més curta que el dia de sant Tomàs. Ens hem quedat amb gana (R-M)

▷ **tenir gust de poc** (p.ext.)

ESCAURE

anar al pèl SV, ésser adequat / de manera convenient (*, R-M)

Aquest color hi va al pèl. No en podia trobar d'altre que fos més encertat / Noi, aquest barret et va al pèl / Aquesta camisa et ve al pèl, ni feta expressament per a tu (També s'usa amb el verb *venir*) (R-M, Fr, *)

→ **anar al punt, anar que ni pintat, com l'anell al dit, com un guant, caure bé** (a algú)

▷ **anar a pèl** (v.f.), **fer pega** (ant.)

anar al punt SV, escaure / alguna cosa, ésser adequada a algú o a alguna altra cosa, contribuir a la seva bellesa (Fr, *)

El vestit et va al punt: no és ni massa gran ni massa petit / Aquesta tauleta hi va al punt, en aquesta sala (També s'usa amb el verb *venir*) (Fr, *)

→ **anar al pèl, anar que ni pintat, com l'anell al dit, com un guant**

▷ **fer pega** (ant.)

anar que ni pintat SV, anar exactament a mida, ajustant-se perfectament al cos, a la moda, etc. / escaient, bé (EC, R-M)

Aquest vestit et va que ni pintat: et queda molt bé / Em ve que ni pintat que arribis ara, perquè així puc anar a comprar tot allò que necessito / Els pantalons et van com a pintats / Aquest vestit et va pintat (També s'usa amb el verb *venir* i amb les formes *anar com a pintat* i *anar pintat*) (*, *, *, IEC)

→ **anar al pèl, anar al punt, com un guant, com l'anell al dit**

▷ **quedar-li com unes calces de capellà** (a algú) (ant.), **vestir bé** (p.ext.), **tocat i posat** (p.ext.)

caure bé (a algú) SV, escaure / venir ben adaptat al cos, de manera que faci impressió agradable a la vista (R-M, A-M)

Aquestes faldilles segur que cauen bé, no cal que te les emprovis / Aquesta brusa et cau molt bé / Aquesta pintura és massa fosca i al rebedor no hi cau bé (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. en posició preadverbial) (*, EC, R-M)

→ **anar al pèl**

▷ **caure malament** (a algú) (ant.)

ANT

quedar-li com unes calces de capellà (a algú) SV, quedar molt bé (dit irònicament) (A-M)
Aquests pantalons et queden com unes calces de capellà. Jo si fos tu, me'ls canviaria

→ **caure malament** (a algú)

▷ **anar que ni pintat** (ant.), **anar com un alarb** (p.ext.)

[Vallès (A-M)]

ESCENIFICACIÓ

posada en escena SN, escenificació / organització, distribució i direcció de tots els elements que componen una pel·lícula, una obra de teatre, etc. (EC, *)

La posada en escena d'aquella obra de teatre era espectacular

▷ **posar** (alguna cosa) **en escena** (p.ext.)

ESCEPTICISME

■ **puja aquí dalt i balla** SCoord, expressió per a significar que hom no està disposat a creure o a fer quelcom

Dius que jo serviria per cambra? Puja aquí dalt i balla. És molt mala feina i no voldria haver-la de fer

→ **puja aquí dalt, demà m'afaitaràs, i jo que et crec, planta-me-la al clatell**

● **puja aquí dalt i veuràs ta mare com fila** (Tarr.)

■ **què vols que et digui O**, expressió usada per a mostrar escepticisme

En Joan ha guanyat el premi de literatura. Què vols que et digui! Em pensava que hi hauria algú millor / Què ens augmentaran el sou? Què voleu que us digui? (S'usa normalment en les segones i en les terceres persones del present d'indicatiu)

ESCLAFAR

fer (d'algú) **una coca** *SV*, fer un esclat d'algú, esclafar-lo, deixar-lo inútil (A-M)

De tu, en faran una coca (A-M)

→ **posar llis** (algú)

▷ **fet una coca** (inv.)

ESCLAFAT

■ **aixafat com una coca** *SA*, romput o aplanat per efecte d'una pressió violenta o d'un cop *Vaig trobar-me el treball de socials aixafat com una coca sota el cul de la tieta Victòria que pesa més de cent quilos / Si has posat la brusa a sota de tot de la maleta, deu haver quedat com una coca* (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **fet una truita, fet una coca, fet una merda**

■ **fet una coca** *SA*, romput o aplanat per efecte d'una pressió violenta o d'un cop

Amb tots aquests paquets al damunt, el meu abric ja està fet una coca / Va deixar el diari fet una coca, en asseure-s'hi a sobre

→ **fet una truita, fet una merda, aixafat com una coca, fet un cromó**

▷ **fer** (d'algú) **una coca** (inv.)

ESCOLÀ

servir missa *SV*, ajudar el sacerdot que diu missa, responent a les seves oracions, abocant el vi i l'aigua en el calze, girant el missal, etc. (A-M)

L'escolà que servia missa era un marrec

▷ **dir missa** (p.ext.), **cantar missa** (p.ext.), **oir missa** (p.ext.)

ESCOLAR-SE

anar com un canal *SV*, tenir hemorràgia molt abundant (EC)

Es va fer una ferida molt profunda i anava com un canal

▷ **fer sang** (a algú) (p.ext.)

ESCOLTAR

aguantar una capa *SV*, haver d'escoltar una conversa desagradable sense poder-ne defugir (A-M)

La Clara va haver d'aguantar una capa perquè el seu marit i en Pep discutien

badar les orelles (a alguna cosa) *SV*, escoltar / escoltar atentament alguna cosa (Fr, *)

Bada bé les orelles a allò que diu, perquè el que diu és important (També s'usa amb els quantificadors *força, molt*, etc. en posició postverbal i amb les formes *badar bé les orelles* (a alguna cosa) i *badar bones orelles* (a alguna cosa). El complement és opcional)

→ **obrir les orelles** (a alguna cosa), **dreçar les orelles** (a alguna cosa), **parar orella** (a alguna cosa), **escoltar** (alguna cosa) **amb totes les seves orelles, fer orelles** (a alguna cosa)

donar orella (a alguna cosa) *SV*, escoltar / fer atenció a allò que diu algú, aplicar l'orella a oir quelcom (EC, *)

En Carles sempre dona orella a tot el que li dic

→ **parar orella** (a alguna cosa), **obrir les orelles** (a alguna cosa), **prestar l'orella** (a alguna cosa)

▷ **fer rotlle** (a algú) (p.ext.)

dreçar les orelles (a alguna cosa) *SV*, posar molt d'esment a allò que hom diu (EC)

Sempre dreça les orelles a tot el que li diem, perquè li agrada rebre bons consells / En sentir que parlaven d'ell va dreçar les orelles per saber què deien (També s'usa amb el modificador *bé* en posició postverbal. El complement és opcional) (*, R-M)

→ **obrir les orelles** (a alguna cosa), **badar les orelles** (a alguna cosa), **parar orella** (a alguna cosa), **estar a les escoltes, estar suspès dels llavis** (d'algú)

▷ **dreçar l'orella** (a alguna cosa) (v.f.), **llevar-se les lleganyes** (p.ext.)

escoltar (alguna cosa) **amb totes les seves orelles** *SV*, escoltar atentament (IEC)

Ha escoltat el discurs amb totes les seves orelles, així que ell sabia que això no ho havia dit (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **badar les orelles** (a alguna cosa), **ésser tot orelles, fer orelles** (a alguna cosa), **estar pendent dels llavis** (d'algú)

ésser tot orelles *SV*, escoltar amb interès. Atendre (R-M)

Quan va sentir que parlaven d'ell va ésser tot orelles per no deixar escapar cap paraula (R-M)

→ **obrir les orelles** (a alguna cosa), **escoltar** (alguna cosa) **amb totes les seves orelles, estar suspès dels llavis** (d'algú)

▷ **ésser tot ulls** (p.ext.)

estar a les escoltes *SV*, estar atent a collir allò que es diu (IEC)

Si estàs a les escoltes, aviat ho sabràs perquè tothom en parla (R-M)

→ **obrir les orelles** (a alguna cosa), **dreçar les orelles** (a alguna cosa)

- ▷ **estar a l'escolta** (v.f.), **collir les paraules** (p.ext.), **posar-se a l'aguait** (p.ext.)
- estar amb un pam d'orelles** *SV*, expressió emprada per a ponderar l'atenció (IEC)
Mentre els pares parlaven, el nen estava amb un pam d'orelles per assabentar-se de la conversa (També s'usa amb els verbs *quedar* i *restar*) (R-M)
- **obrir les orelles** (a alguna cosa), **parar orella** (a alguna cosa), **fer orelles de pam**
- ▷ **fer rotlle** (a algú) (p.ext.)
- estar pendent dels llavis** (d'algú) *SV*, escoltar algú amb molt d'interès (EC)
Estava pendent dels llavis del jutge per saber la sentència
- **estar suspès dels llavis** (d'algú), **escoltar** (alguna cosa) **amb totes les seves orelles**
- estar suspès dels llavis** (d'algú) *SV*, escoltar algú àvidament / escoltar-lo amb molt d'interès (IEC, EC)
No el molestis, ara està suspès dels seus llavis, deixa que l'escolti
- **estar pendent dels llavis** (d'algú), **dreçar les orelles** (a alguna cosa), **ésser tot orelles**
- fer orelles** (a alguna cosa) *SV*, escoltar amb atenció (R-M)
Feu orelles a tot el que us diguin / Si aneu a la conferència, feu orelles, que us en demanarà un resum (El complement és opcional) (*, R-M)
- **obrir les orelles** (a alguna cosa), **fer orelles de pam**, **escoltar** (alguna cosa) **amb totes les seves orelles**, **badar les orelles** (a alguna cosa)
- ▷ **fer orella** (a alguna cosa) (v.f.)
- fer orelles de pam** *SV*, escoltar amb atenció (R-M)
Ara cal que feu orelles de pam si voleu entendre la següent explicació
- **fer orelles** (a alguna cosa), **estar amb un pam d'orelles**, **obrir les orelles** (a alguna cosa)
- obrir les orelles** (a alguna cosa) *SV*, escoltar atentament (IEC)
Obre les orelles a tot el que et diré / Al mercat cal obrir les orelles per saber els preus d'uns i altres articles (També s'usa amb el modificador *bé* en posició postverbal. El complement és opcional) (*, R-M)
- **dreçar les orelles** (a alguna cosa), **fer orelles** (a alguna cosa), **parar orella** (a alguna cosa), **badar les orelles** (a alguna cosa), **donar orelles** (a alguna cosa), **fer orelles de pam**, **estar a les escoltes**, **estar amb un pam d'orelles**, **ésser tot orelles**
- ▷ **obrir l'orella** (a alguna cosa) (v.f.)
- parar orella** (a alguna cosa) *SV*, escoltar amb interès (R-M)
Mentre tu i jo parlàvem, la venedora parava orella dissimuladament / Para bé l'orella per-

què el que t'haig de dir és molt important (També s'usa amb el modificador *bé* en posició postverbal. El complement és opcional) (R-M, *)

→ **obrir les orelles** (a alguna cosa), **donar orella** (a alguna cosa), **dreçar les orelles** (a alguna cosa), **badar les orelles** (a alguna cosa), **prestar l'orella** (a alguna cosa), **estar amb un pam d'orelles**

▷ **parar orelles** (a alguna cosa) (v.f.)

prestar l'orella (a alguna cosa) *SV*, escoltar / fer atenció a allò que diu algú, aplicar l'orella a oir quelcom (EC, *)

Prestar l'orella a les paraules d'algú / Quan diguin la sentència, presta bé l'orella (També s'usa amb el modificador *bé* en posició postverbal) (IEC, *)

→ **donar orella** (a alguna cosa), **parar orella** (a alguna cosa)

▷ **prestar orella** (a alguna cosa) (v.f.)

ESCOLTAT

les parets tenen orelles *O*, haver-hi perill d'ésser escoltat / algú, poder escoltar darrere la paret (R-M, IEC)

No cridis tant, que les parets tenen orelles i potser ens sent algú

ESCOMBRAR

passar l'escombra *SV*, escombrar lleugerament (A-M)

Ajuda'm una mica, passa l'escombra pel menjador i fes els llits / Acabo de passar la fregona i el terra és moll (També s'usa amb el nom *fregona*)

▷ **treure els racons** (p.ext.), **un cop de** (p.ext.), **per sobre** (p.ext.)

ESCOMETENT

a l'encontre *SP*, [anar, venir, etc., a trobar algú, anar-li] en direcció contrària fins a ajuntar-s'hi (EC)

No s'atrevien a anar a l'encontre d'un enemic tan poderós (S'usa normalment amb els verbs *anar*, *ésser*, *sortir*, *venir*, etc.)

ESCOMETRE

caure-li al damunt (a algú) *SV*, escometre / atacar, venir abrivadament, hostilment damunt algú (R-M, *)

Li van caure al damunt dos subjectes i el van robar / A ple dia li caigueren al damunt dos delinqüents, que l'apallissaren (R-M)

→ **caure sobre l'enemic**, **tirar-se-li a sobre** (a algú)

caure sobre l'enemic *SV*, escometre l'enemic (EC)
El seu exèrcit va caure sobre l'enemic i el va vèncer

→ **caure-li al damunt** (a algú), **tirar-se-li a sobre** (a algú)

ESCOPIR

tirar capellans *SV*, esquitjar de saliva tot parlant (R-M)

És molt molest parlar amb algú que tira capellans / Quan parla de premsa tira capellans (R-M, EC)

ESCREIX

■ **ben bo** *SA*, expressió equivalent a com a mínim, si hom no es queda curt, o més

En té mig quilo ben bo / Va comprar-ne quatre quilos ben bons / El viatge va durar una hora ben bona

▷ **fer llarg** (d'alguna cosa) (p.ext.), **tirar llarg** (p.ext.)

d'escreix *SP*, més del just (R-M)

Li ho han pagat molt bé i d'escreix li han fet un bon regal / Ja pots estar content: tot això és d'escreix (R-M)

→ **de més, per torna**

de sobres *SP*, més del compte (IEC)

No t'estiguis de menjar tot el pa que vulguis; ja veus que n'hi ha de sobres / Hi ha lloc de sobres (R-M, EC)

→ **amb escreix, de llarg**

▷ **de sobra** (v.f.), **prou i massa** (p.ext.), **a bastament** (p.ext.), **a bastança** (p.ext.)

ésser llarg (en alguna cosa) *SV*, mostrar una actitud o una qualitat en escreix

En Pere és llarg en bondat / La Maria és llarga en gosadia (S'usa amb noms que denoten qualitats abstractes com a complement)

ESCRIDASSAR

clavar crits (a algú) *SV*, renyar / reprendre algú a crits (Fr, *)

Va clavar crits al seu fill, per haver arribat tan tard (També s'usa amb el verb *fotre*)

→ **clavar un vol** (a algú), **engegar quatre crits** (a algú)

▷ **clavar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú) (p.ext.), **deixar** (algú) **arreglat** (p.ext.), **alçar el Cristo** (p.ext.), **deixar** (algú) **escaladat** (p.ext.)

engegar quatre crits (a algú) *SV*, reprendre, renyar algú a crits

Li hauré d'engegar quatre crits a en Jaume quan torni, perquè ha deixat l'habitació molt desendreçada

→ **engegar quatre fàstics** (a algú), **clavar crits** (a algú)

▷ **tirar la cavalleria per sobre** (a algú) (p.ext.)

posar-se com un gall de panses *SV*, escridassar / fer crits a algú a causa d'una forta enrabiada (R-M, *)

Va posar-se com un gall de panses contra el venedor perquè li feia el pes escàs (R-M)

→ **perdre el bel, alçar el Cristo, posar-se com una fúria**

▷ **fet una fúria** (p.ext.), **ésser un bronques** (p.ext.)

ESCRIPTOR

animals de ploma *SN*, gent, la professió de la qual és o implica escriure

Van fer un programa de televisió dedicat a la literatura. Hi van convidar uns quants animals de ploma de les lletres catalanes

→ **gent de ploma**

▷ **ésser una bona ploma** (algú) (p.ext.)

ésser una bona ploma (algú) *SV*, ésser un bon escriptor (IEC)

Mercè Rodoreda és una bona ploma de la literatura catalana

▷ **animals de ploma** (p.ext.), **gent de ploma** (p.ext.), **gent de lletres** (p.ext.)

gent de lletres *SN*, escriptor / gent la vocació de la qual és o implica escriure o està relacionada amb l'escriptura, la literatura o la llengua (Fr, *)

Aquesta família són tots gent de lletres / Sempre ha estat un home de lletres (També s'usa amb els noms *dona, home, persona*, etc.)

→ **gent de ploma**

▷ **ésser una bona ploma** (algú) (p.ext.), **re-pública de les lletres** (p.ext.)

gent de ploma *SN*, gent la professió de la qual és o implica escriure (IEC)

En aquesta tertúlia tot són gent de ploma i artistes de diferents branques / És una dona de ploma: només es dedica a escriure (També s'usa amb els noms *dona i home*) (R-M)

→ **animals de ploma, gent de lletres**

▷ **ésser una bona ploma** (algú) (p.ext.)

ESCRIT

cop de ploma *SN*, escrit breu, especialment expressant una ordre (R-M)

Tu fes la denúncia, i veuràs com amb un cop de ploma ho tenen arreglat (R-M)

▷ **quatre ratlles** (p.ext.), **quatre mots** (p.ext.)

en blanc i en negre *SCoord*, escrit / dit per a indicar que està escrit, imprès (R-M, *)

Si no t'ho creus ho pots mirar; està en blanc i en negre; tots els diaris en parlen / No cal creure tot el que està en blanc i en negre; moltes vegades no és veritat (R-M)

→ **en lletres de motlle**

▷ **en blanc** (ant.)

en lletres de motlle *SP*, (en) lletra impresa / publicat (Fr, *)

Ara podrà afirmar el contrari, però les seves primeres declaracions són en lletres de motlle i no se'n podrà desdir fàcilment (També s'usa amb la forma en lletres de motllo)

→ **en blanc i en negre**

per escrit *SP*, per mitjà d'un escrit (IEC)

La tercera amonestació per escrit ja implica

una sanció greu / Comunicar per escrit una petició (R-M, EC)

▷ **en escrit** (v.f.)

quatre ratlles *SQ*, es diu fam. per a designar una carta (Fr)

He rebut quatre ratlles d'ell (S'usa normalment com a complement dels verbs *escriure*, *fer*, *rebre*, etc.) (Fr)

→ **quatre mots**

▷ **cop de ploma** (p.ext.), **carta partida** (p.ext.)

ESCRUIRE

deixar córrer la ploma *SV*, escriure sense posar-hi gran cura, allargant-se excessivament / escriure el que a un li ve al pensament (IEC)

És un bon escriptor, però a vegades deixa córrer la ploma i no mira si pot ofendre algú (R-M)

▷ **posar mà a la ploma** (p.ext.)

embrutar paper *SV*, escriure molt sense substància ni profit (A-M)

Últimament embruta paper i no aconsegueix escriure cap història bona per a publicar

escriure (alguna cosa) **amb lletres de sang** *SV*, escriure amb gran dolor o amb estil molt feridor (A-M)

Ha escrit amb lletres de sang tot el que va haver de suportar durant la guerra

→ **escriure** (alguna cosa) **amb sang**

escriure (alguna cosa) **amb sang** *SV*, escriure amb gran dolor o amb estil molt feridor (A-M)

Escriu amb sang: la manera com transmet els sentiments fa posar la pell de gallina

→ **escriure** (alguna cosa) **amb lletres de sang**

escriure fosc *SV*, escriure de manera que no s'entén allò que s'ha escrit (A-M)

Escrivia fosc, havia d'aprendre a estructurar més bé el text i a redactar amb més claredat

▷ **parlar fosc** (p.ext.)

escriure quatre mots (a algú) *SV*, escriure breument (IEC)

Hauries d'escriure-li quatre mots; com a mínim per agrair-li tot el que ha fet per tu / Va escriure quatre paraules a la seva dona, abans de deixar-la per sempre (També s'usa amb el nom *paraula*)

→ **escriure quatre ratlles** (a algú), **escriure quatre mots de lletra** (a algú)

▷ **dir quatre mots** (p.ext.)

escriure quatre mots de lletra (a algú) *SV*, escriure una carta breu (A-M)

Només arribar a Suïssa, en Miquel ens va escriure quatre mots de lletra per dir-nos que el viatge havia anat bé

→ **escriure quatre ratlles** (a algú), **escriure quatre mots** (a algú)

escriure quatre ratlles (a algú) *SV*, escriure una carta breu (A-M)

Com a mínim, escriu-nos quatre ratlles quan siguis fora. Així sabrem que estàs bé

→ **escriure quatre mots** (a algú), **escriure quatre mots de lletra** (a algú)

fer pals *SV*, fer pals com a exercici calligràfic (IEC)

Agafa la llibreta i comença a fer pals, que et convé fer calligrafia

màquina d'escriure *SN*, aparell que permet d'imprimir caràcters tipogràfics en un paper (EC)

Hem de fer el treball amb màquina d'escriure

posar mà a la ploma *SV*, posar-se a escriure (IEC)

Ha posat mà a la ploma i publicarà el nou llibre a l'estiu / Si no poso mà a la ploma, no acabaré a temps l'article (*, R-M)

→ **prendre la ploma**

▷ **deixar córrer la ploma** (p.ext.)

posar la ploma *SV*, posar-se a escriure (A-M)

Va prendre la ploma i va començar a inventar-se un conte nou

→ **posar mà a la ploma**

ESCRUPOLÓS

■ **anar amb polsos reposats** *SV*, fer les coses degudament, sense córrer, mirant-s'hi

Ja cal que aneu amb polsos reposats, que aquests materials són molt fràgils

mirar prim *SV*, ésser escrupolós en executar, en judicar, alguna cosa (IEC)

Aquesta feina és molt delicada i s'ha de mirar prim a fer-la bé (R-M)

→ **filar prim, tenir boca i no parlar**

▷ **no tenir manies** (ant.), **estar carregat de punyetes** (p.ext.), **tocat i posat** (p.ext.)

ESCRUPOLOSAMENT

a consciència *SP*, sense frau, honradament / fet bé, sense frau (R-M, IEC)

Treballa ràpid i a consciència / Sempre fa a consciència allò que li demanes (*, R-M)

→ **com cal, amb els cinc sentits**

▷ **amb justícia** (p.ext.)

ESCUDELLAM

plats i olles *SCoord*, tota mena de vaixel·la, en conjunt (R-M)

He anat a una botiga de plats i olles a comprar la vaixel·la (R-M)

ESCULPIR

treure de punts *SV*, desbastar la matèria que hom vol esculpir a partir dels punts establerts en ella, que marquen els contorns de l'escultura definitiva (EC)

Ara és el moment de treure de punts; més endavant ja començarem pròpiament l'escultura

ESCU T

escut d'armes *SN*, escut (EC)

Abans tota família benestant tenia el seu escut d'armes

▷ **armes parlants** (p.ext.)

ESDEVENIMENT

ironia de la sort *SN*, esdeveniment contrari al que era d'esperar (R-M)

Per ironia de la sort, el meu pitjor enemic va ser qui em va salvar la vida en aquella situació tan perillosa

→ **ironia del destí**

quin sant s'ha trencat el coll *O*, expressió que serveix per a demanar quin esdeveniment ha succeït / emfasitza un esdeveniment que era considerat improbable (*, R-M)

Tu per aquí? Quin sant s'ha trencat el coll? Ens pensàvem que no voldries venir mai més / Quin sant s'ha trencat el coll, avui? Quina cosa més estranya? (R-M, *)

▷ **què s'hi cou** (p.ext.), **quin pebre li fa coure els ulls** (p.ext.), **quina ceba li fa coure els ulls** (p.ext.)

[Moianès]

ESDEVENIR-SE

baixar del cel *SV*, un fet favorable, esdevenir-se impensadament (IEC)

Ha arribat una carta que baixava del cel; no esperàvem notícies seves. (S'usa normalment en forma perfectiva) (R-M)

→ **caure del cel, baixar dels núvols, caure dels núvols**

caure del cel *SV*, venir sense haver estat esperada (alguna cosa) (IEC)

Ha heretat uns diners caiguts del cel, perquè ni tan sols tenia un oncle a Amèrica que li hagués deixat la seva fortuna (S'usa normalment en forma perfectiva)

→ **baixar del cel, caure dels núvols, baixar dels núvols**

▷ **tenir lloc** (p.ext.), **cop de sort** (p.ext.)

caure dels núvols *SV*, esdevenir-se qualque cosa inesperadament / venir sense haver estat esperada (alguna cosa) (R-M, IEC)

Ha heretat una caseta caiguda dels núvols perquè ni tan sols coneixia l'oncle que s'ha mort a l'estranger (S'usa normalment en forma perfectiva) (R-M)

→ **baixar del cel, caure del cel, baixar dels núvols**

tenir efecte *SV*, realitzar-se / aconseguir-se, succeir (IEC, *)

A les tres de la tarda va tenir efecte una gran concentració d'associacions esportives / La funció de circ tindrà efecte demà la tarda (R-M, EC)

→ **tenir lloc**

tenir lloc *SV*, aconseguir-se, realitzar-se (IEC)

Va tenir lloc una gran festa al Cafè Nou / Això va tenir lloc a Barcelona (R-M, Fr)

→ **tenir efecte**

▷ **donar lloc** (a alguna cosa) (inv.), **caure del cel** (p.ext.)

ESFEREIR

posar els pèls de punta (a algú) *SV*, esfereir / (fer) venir a algú sobtadament un gran espant (IEC, A-M)

Al cinema de la cantonada han estrenat una pel·lícula de terror que posa els pèls de punta / En sentir la notícia, se li van posar tots els pèls de punta (Sovint s'usa amb la forma *posar tots els pèls de punta* (a algú))

→ **posar els cabells drets** (a algú), **posar els cabells de punta** (a algú), **gelar la sang** (a algú), **erïçar els cabells** (a algú), **deixar (algú) amb els cabells de punta**

▷ **treure (algú) de compàs** (p.ext.)

ESFORÇ

caldre Déu i ajut *O*, expressió usada per a indicar la dificultat que comporta de dur a terme un afer, els esforços que exigeix una cosa / molt d'esforç (EC, R-M)

Per arribar al cim ens va caldre Déu i ajut; fou una escalada molt dura / Hem necessitat Déu i ajut per arribar al cim! (També s'usa amb el grup verbal *haver de menester*, amb el verb *necessitar* i amb el nom *ajuda*) (R-M, EC)

→ **costar Déu i ajuda**

▷ **feina de negres** (p.ext.)

cop de coll *SN*, esforç fatigós per obtenir un resultat (A-M)

Va, un altre cop de coll i ho podem acabar / Amb un bon cop de coll enllestirem la feina (R-M)

→ **do de pit, suc de braó**

▷ **cop de mà** (p.ext.), **posar-hi el coll** (p.ext.)

Déu hi faci més que nosaltres *O*, expressió emprada per a manifestar que hom ja ha fet tot el que ha pogut per aconseguir una cosa (IEC) *Jo ja no puc preparar res més, Déu hi faci més que nosaltres / Els metges han fet tot el que han pogut. A partir d'ara, Déu hi faci més que nosaltres!*

→ **no poder fer-hi més**

▷ **Déu ho faci** (p.ext.)

do de pit *SN*, tot l'esforç o l'arrogància que hom pot posar en l'obtenció d'un propòsit (EC) *En aquesta comesa hi va posar tot el do de pit necessari*

→ **cop de coll, suc de braó**

suc de braó *SN*, esforç / esforç fatigós per obtenir un resultat (R-M, *)

Això només ho podràs obtenir amb suc de braó; és una empresa difícil / Gràcies a posar-hi suc de braó, va aconseguir el que es proposava (R-M)

→ **do de pit, cop de coll**

ESFORÇADAMENT

a la desesperada *SP*, posant-hi tot l'esforç, la rapidesa, els mitjans, etc., de què hom és capaç (IEC)

Ho ha fet a la desesperada i tot i així no se n'ha sortit

ESFORÇANT-SE

a tota màquina *SP*, al màxim possible (IEC)

Treballa a tota màquina per estalviar i comprar-se un pis

▷ **posar-hi el coll** (p.ext.)

ESFORÇAR-SE

anar a l'encalç (d'algú) *SV*, esforçar-se per atrapar algú, fig. per aconseguir-lo / anar-li darre-re, fent el mateix camí i procurant agafar-lo (IEC, A-M)

Sempre va a l'encalç d'algú, com si no pogués fer res mai sol

→ **anar a la caça de, seguir els passos** (d'algú), **en cerca de**

▷ **anar-li al darrere** (a algú) (p.ext.)

anar a la saga (d'alguna cosa) *SV*, anar al darre-re d'alguna cosa per aconseguir-la (IEC)

La Maria va a la saga d'una feina més ben pagada

→ **anar a la caça de, anar darrere** (d'alguna cosa)

▷ **anar en saga** (d'alguna cosa) (v.f.), **seguir els passos** (d'algú) (p.ext.)

donar-se basca *SV*, esforçar-se / fer un esforç que costa (Fr, *)

T'has de donar basca si vols aprovar el curs (Fr)

→ **donar-se pena**

▷ **fer per manera de** (p.ext.)

donar-se pena *SV*, esforçar-se / haver de fer algun sacrifici per obtenir una cosa (Fr, *)

Doneu-vos pena, treballeu (IEC)

→ **prendre's la pena** (de fer alguna cosa), **pagar farda**

fer de la garra pota *SV*, esforçar-se extremadament, fer tot el que es pot per obtenir una cosa (A-M)

Si vols poder sortir d'aquesta situació, has de fer de la garra pota; no planyis esforços (R-M)

→ **treure forces de flaquesa**

▷ **fer el cor fort** (p.ext.)

fer el seu poder *SV*, (algú) fer tot el que li és possible / fer tots els possibles (R-M, IEC)

Ell no hi té cap culpa; ha fet tot el seu poder, però no ha reeixit (També s'usa amb les altres formes del possessiu) (R-M)

→ **posar-hi el coll, matar-s'hi, fer l'impossible**

▷ **no cansar-s'hi** (ant.)

fer l'impossible *SV*, esforçar-se molt fins a extrems impensables

Hem fet l'impossible per aconseguir-ho

→ **fer mans i mànigues, fer pits i llonzes, tocar moltes tecles, fer el seu poder, fer un vaitot, matar-s'hi, posar-hi el coll, faria moneda falsa**

▷ **fer impossibles** (v.f.), **anar carregat amb bala** (p.ext.), **fer per manera de** (p.ext.), **faria moneda falsa** (p.ext.)

fer mèrits *SV*, fer per merèixer (EC)

Sembla que faci mèrits perquè l'expulsin (EC)

→ **fer punts, guanyar punts**

▷ **donar punts** (a algú) (inv.), **a pols** (p.ext.), **fer passos per** (p.ext.), **fer el tato** (a algú) (p.ext.)

fer pits i llonzes *SV*, esforçar-se / posar tots els mitjans per aconseguir quelcom, esforçar-se molt (R-M, *)

Si volem aconseguir acabar-ho per demà, caldrà fer pits i llonzes i no moure-us d'aquí en tota la nit, treballant (R-M)

→ **fer mans i mànigues, llaurar fondo, remoure cel i terra, regirar-ho tot, fer l'impossible, treure tot l'estam, fer trossos** (per algú)

fer-se violència *SV*, constrenyer-se amb esforç a fer quelcom (IEC)

L'avi, tot i estant malalt, va fer-se violència i va aconseguir pujar les escales

→ **posar-hi el coll, rompre's l'esquena, rompre's la cara**

fer un vaitot *SV*, posar tots els recursos o mitjans de què hom disposa, tot l'esforç, en una empresa (EC)

Va fer un vaitot per aconseguir entrar a la universitat

→ **fer l'impossible, posar tota la carn a la graella**

llaurar fondo *SV*, aplicar-se plenament, intensament, a un treball, una activitat, etc. (EC)

Per aconseguir acabar aquest projecte hem llaurat fondo

→ **fer pits i llonzes, matar-s'hi**

▷ **fer foc** (p.ext.)

pagar farda *SV*, haver de fer qualche sacrifici per obtenir una cosa (A-M)

Si vols aconseguir-ho hauràs de pagar farda

→ **donar-se pena**

▷ **treure's el pa de la boca per** (p.ext.)

[Val. (A-M)]

posar-hi el coll *SV*, posar tot l'esforç en alguna cosa (IEC)

No n'hi ha prou d'anar fent; cal posar-hi el coll, altrament no ho acabareu mai (R-M)

→ **rompre's l'esquena, rompre's la cara, prendre's (alguna cosa) a dents, fer el seu poder, treballar a esclat de mort, matar-s'hi, fer l'impossible, fer-se violència**

▷ **no cansar-s'hi** (ant.), **fer foc** (p.ext.), **a tota màquina** (p.ext.), **cop de coll** (p.ext.)

prendre's (alguna cosa) **a dents** *SV*, posar tot l'esforç / posar tota la voluntat en la consecució d'alguna cosa (R-M, EC)

No t'ho prenguis a dents, que no hi ha cap pressa d'acabar-ho (També s'usa amb el verb *agafar*) (R-M)

→ **prendre's** (alguna cosa) **a pit, agafar-se** (alguna cosa) **a la brava, agafar-se** (alguna cosa) **a la tremenda, agafar-se** (alguna cosa) **a la valenta, posar-hi el coll**

▷ **prendre** (alguna cosa) **a les dents** (v.f.), **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca** (ant.)

prendre's (alguna cosa) **a pit** *SV*, prendre amb gran punyia / posar tota la voluntat en la consecució d'alguna cosa (R-M, *)

Davant de tantes insinuacions s'ha pres a pit sortir del mal pas pels seus propis mitjans (També s'usa amb el verb *agafar*) (R-M)

→ **prendre's** (alguna cosa) **a dents, agafar-se** (alguna cosa) **a la brava, agafar-se** (alguna cosa) **a la tremenda**

▷ **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca** (ant.)

prendre's la pena (de fer alguna cosa) *SV*, esforçar-se / haver de fer algun esforç per a obtenir una cosa (Fr. *)

Pren-te la pena de llegir-lo i veuràs com t'agradarà (IEC)

→ **donar-se pena**

regirar-ho tot *SV*, fer tots els esforços per trobar o aconseguir una cosa (EC)

Vaig regirar-ho tot per aconseguir que ell pogués entrar al teu grup de teatre

→ **tocar moltes tecles, remoure cel i terra, fer pits i llonzes, fer mans i mànigues, treure tot l'estam**

remoure cel i terra *SV*, posar tots els mitjans possibles / fer tots els esforços imaginables per a obtenir una cosa (R-M, IEC)

Abans de donar-ho tot per perdut remourà cel i terra; no es conforma del que li diuen (R-M)

→ **fer mans i mànigues, tocar moltes tecles, regirar-ho tot, fer pits i llonzes, treure tot l'estam**

▷ **fer-se trossos** (per algú) (p.ext.), **faria moneda falsa** (p.ext.)

rompre's la cara *SV*, fer un gran esforç (IEC)

Tota la seva vida s'ha romput la cara pel seu germà, però no li ho ha agrait gens (R-M)

→ **rompre's l'esquena, posar-hi el coll, matar-s'hi, fer-se violència**

suar la cansalada *SV*, fer grans esforços per aconseguir alguna cosa (EC)

Hem suat la cansalada per aconseguir que el gos no estripés les cortines

→ **suar la gota negra, suar sang, suar sang i aigua, suar tinta, suar la gota gorda, veure-se-les morades, veure-se-les negres, suar-li el cul** (a algú)

suar la gota negra *SV*, fatigar-se molt en un esforç extrem (EC)

Per seguir el ritme tan accelerat del curs suava la gota negra

→ **suar la cansalada, suar sang, suar sang i aigua, suar tinta, suar la gota gorda**

suar-li el cul (a algú) *O*, costar molt de treball o fatiga a algú / costar-li molta de feina o fatiga (A-M, R)

Perquè arribi a acabar la carrera, a en Manel li suarà el cul. Li està costant molt d'esforç

→ **suar la cansalada**

● **suar-li es cul** (a algú) (Mall.)

[Cat., Val. (A-M)]

suar sang *SV*, haver-se d'esforçar molt (EC)

Per obtenir-ho vaig haver de suar sang (Fr)

→ **suar sang i aigua, suar la cansalada, suar la gota negra, suar tinta**

suar sang i aigua *SV*, passar grans treballs o fer esforços molt enutjosos (A-M)

Vaig suar sang i aigua per aconseguir-ho

→ **suar sang, suar la cansalada, suar la gota negra, suar tinta, suar la gota gorda**

suar tinta *SV*, fer un gran esforç per aconseguir quelcom (R-M)

Aquesta traducció m'ha fet suar tinta; pensa que no tenia cap diccionari al meu abast / Per acabar la porta de casa que em van encarregar he suat tinta (R-M)

→ **suar sang, suar la cansalada, suar sang i aigua, suar la gota negra, suar la gota gorda, veure-se-les morades, veure-se-les negres**

▷ **fer sortir cabells blancs** (a algú) (p.ext.)

tenir punt (a fer alguna cosa) *SV*, posar amor propi, interès a fer quelcom (R-M)

Per molt que li costi, ella té punt a fer cada dia els exercicis gimnàstics per tal de corregir la desviació de la columna vertebral (R-M)

▷ **força de voluntat** (p.ext.), **fer per manera de** (p.ext.)

tocar moltes tecles *SV*, recórrer a tots els mitjans (R-M)

Cada vegada que s'ha quedat sense feina toca moltes tecles / Ja no sap com solucionar-ho; ha tocat totes les tecles i no se'n pot sortir (També s'usa amb les formes *tocar totes les tecles* i *tocar massa tecles*) (*, R-M)

→ **fer l'impossible, regirar-ho tot, remoure cel i terra**

treballar a esclat de mort *SV*, posar el màxim esforç (R-M)

Això no es pot acabar avui mateix, a menys que es treballi a esclat de mort (R-M)

→ **posar-hi el coll, matar-s'hi**

▷ **treballar com un corcó** (p.ext.)

trencar-se el cap *SV*, esforçar-se, fatigar-se molt, en l'estudi, en la consideració, etc., d'una cosa / fatigar-se estudiant i pensant, cercant la solució d'un problema (EC)

Em vaig trencar el cap estudiant per a aquell examen i l'he aprovat / És inútil rompre's el

cap per resoldre aquest problema; hi falta una dada (També s'usa amb el verb *rompre*) (*, R-M)

→ **escalfar-se el cap, buidar-se el cap, es-prémer-se el cervell**

▷ **cremar oli** (p.ext.), **cremar-se les celles** (p.ext.), **assecar-se-li el cervell** (a algú) (p.ext.)

trencar-se les banyes *SV*, esforçar-se molt en alguna cosa, treballar-hi intensament (IEC)

Per més que s'hi trenqui les banyes no en sortirà; és una qüestió massa enredada (També s'usa amb el verb *rompre*) (R-M)

→ **trencar-se el cap, esprémer-se el cervell, menjar-se el coco**

treure forces de flaqueza *SV*, fer un gran esforç (R-M)

Tenia por de no poder suportar aquella situació, però va treure forces de flaqueza i va continuar al seu lloc (R-M)

→ **fer de la garra pota**

▷ **fer el cor fort** (p.ext.)

treure tot l'estam *SV*, arriscar-se, desempallegar-se / esforçar-se molt, fer tot el que un pot o sap per aconseguir un objecte (R-M, A-M)

La realitat és molt adversa; cal treure tot l'estam si la volem vèncer / Haurem de treure tot s'estam per a resoldre aquesta qüestió (R-M, *)

→ **fer pits i llonzes, remoure cel i terra, regirar-ho tot, fer mans i mànigues**

● **treure tot s'estam** (Mall.)

■ **veure-se-les morades** *SV*, haver d'esforçar-se en gran mesura

Se les veié morades per intentar convèncer el banc perquè li fessin un préstec

→ **veure-se-les negres, suar la gota gorda, suar tinta, suar la cansalada**

■ **veure-se-les negres** *SV*, haver d'esforçar-se en gran mesura

Se les va veure negres per poder acabar la feina a temps

→ **veure-se-les morades, suar la gota gorda, suar tinta, suar la cansalada**

▷ **veure-ho negre** (p.ext.)

voler abastar el cel amb les dents *SV*, esforçar-se inútilment, obstinar-se a aconseguir una cosa impossible (A-M)

No podràs acabar la tesi abans del juliol; trobo que el fet de proposar-t'ho és voler abastar el cel amb les dents / Sigues realista i no vulguis agafar el cel amb les dents (També s'usa amb la forma *voler agafar el cel amb les dents*)

→ **voler agafar el cel amb la mà**

ANT

ajeure-s'hi *SV*, no posar cap esforç ni diligència en un afer o en una empresa (IEC)

En lloc de resoldre els seus problemes econòmics s'hi ajeu i mira com els soluciona sa mare

→ **gronxar-s'hi, no cansar-s'hi, fer el dro-po, gratar-se la panxa**

no cansar-s'hi *SV*, mandrejar / no esforçar-se gens a fer alguna cosa (R-M, *)

Vés a saber quan t'ho acabarà; és dels qui no s'hi cansen (R-M)

→ **ajeure-s'hi**

▷ **fer el seu poder** (ant.), **posar-hi el coll** (ant.), **matar-s'hi** (p.ext.)

ESFUMAR-SE

fer-se escapadís *SV*, desaparèixer sobtadament d'un indret

Es va fer escapadís en un segon i ja no el van tornar a veure mai més

→ **fer-se fonedís, aixecar el vol, desfer-se com la sal en l'aigua, prendre el vol, tocar el dos**

fer-se fonedís *SV*, desaparèixer sobtadament d'un indret (EC)

Ha aprofitat un moment de confusió per fer-se fonedís / Tens sort perquè el bony al braç s'ha fet fonedís (EC, *)

→ **fer-se escapadís, aixecar el vol, desfer-se com la sal en l'aigua, prendre el vol, tocar el dos**

▷ **fer-se trobadís** (ant.), **ésser car de veure** (p.ext.)

ESGARGAMELLAR-SE

perdre el bel *SV*, escanyar-se de tant de cridar (A-M)

Estaven discutint i, de tant cridar, ha perdut el bel

→ **prendre el cel amb les dents, posar-se com un gall de panses**

▷ **cridar com un boig** (p.ext.), **tenir trencat el tel de la llengua** (p.ext.), **enfosquir-se-li la veu** (a algú) (p.ext.)

prendre el cel amb les dents *SV*, irritar-se molt, fer grans crits d'indignació (A-M)

Quan li van dir que ja havia fet tard, prenia el cel amb les dents; mai no l'havíem vist tan irritat (R-M)

→ **perdre el bel**

ESGARRIFANÇA

carn de gallina *SN*, erreció anormal dels fol·licles de la pell, produïda pel fred o per la por (A-M)

És una pel·lícula d'aquelles que fa posar la carn de gallina / Tinc la carn de gallina a causa del fred

→ **pell de gallina, pell anserina**

pell anserina *SN*, aspecte de la pell caracteritzat per l'erreció dels fol·licles pilosos a causa d'una impressió de fred, de por, d'emoció, etc.

Aquest soroll em fa posar la pell anserina

→ **pell de gallina, carn de gallina**

pell de gallina *SN*, aspecte de la pell caracteritzat per l'erreció dels fol·licles pilosos a causa d'u-

na impressió de fred, de por, d'emoció, etc. / pell esborronada sia pel fred, sia per la por, per l'emoció, etc. (IEC, A-M)

Fixa't quina pell de gallina! És de la impressió que em fa aquesta pel·lícula / Fa tant de fred que tinc la pell de gallina (Sovint s'usa amb les formes *tenir la pell de gallina* i *posar-se-li la pell de gallina* (a algú)) (R-M, *)

→ **pell anserina, carn de gallina**

ESGLAI

Jesús, Maria, Josep *SCoord*, expressió que indica esglai, sorpresa, etc., davant un esdeveniment

Jesús, Maria, Josep! Què és tota aquesta escampada de joguines per terra? Ja ho pots recollir tot!

→ **Mare de Déu santíssima**

▷ **Jesús, Maria i Josep** (v.f.)

■ **la mare del Tano quan era gitano** *SD*, exclamació que denota sorpresa, indignació, esglai, etc.

La mare del Tano quan era gitano! No tornis a entrar a l'habitació sense fer soroll, que no et sento i m'espanto! / La mare del Tano! Quin ensurt! (Es pot ometre *quan era gitano*)

→ **la mare que el va parir, la mare que el va matricular**

■ **Mare de Déu del Carme** *SN*, expressió que indica esglai, sorpresa, etc., davant un esdeveniment

Dius que han tingut un accident? Mare de Déu del Carme!

→ **Mare de Déu santíssima, Mare de Déu Senyor**

Mare de Déu santíssima *SN*, exclamació de sorpresa, d'esglai, de dolor, d'alegria, etc. (EC) *Mare de Déu santíssima! I dius que encara no sap que el seu fill ha tingut un accident?*

→ **reina santíssima; Maria santíssima; verge santíssima; Jesús, Maria, Josep; Mare de Déu del Carme; Mare de Déu Senyor**

■ **Mare de Déu Senyor** *SN*, expressió que indica esglai, sorpresa, etc. davant un esdeveniment

Mare de Déu Senyor! Quina desgràcia!

→ **Mare de Déu del Carme, Mare de Déu santíssima, reina santíssima, Maria santíssima, verge santíssima**

Maria santíssima *SN*, exclamació de sorpresa, d'esglai, de dolor, d'alegria, etc. (EC)

Maria santíssima! Algú hauria d'obrir-li els ulls a en Pere

→ **Mare de Déu santíssima, reina santíssima, verge santíssima, Mare de Déu Senyor**

verge santíssima *SN*, exclamació usada per a indicar sorpresa, esglai, dolor, alegria, etc. (IEC)

Verge santíssima! Quin horror! / Verge santa,

quin ensurt! No ho tornis a fer més! (També s'usa amb la forma *verge santa*)

→ **reina santíssima, Maria santíssima, Mare de Déu santíssima, Mare de Déu Senyor**

ESGLÉSIA

casa de Déu *SN*, església / edifici consagrat al culte catòlic, a un culte cristià (EC, *)

Es troben a la casa de Déu per pregar

→ **casa d'oració, casa del Senyor, lloc sagrat**

▷ **casa professa** (p.ext.)

casa del Senyor *SN*, església / edifici consagrat al culte catòlic, a un culte cristià (EC, *)

S'ha acostumat a anar cada diumenge a la casa del Senyor

→ **casa de Déu, casa d'oració**

▷ **casa professa** (p.ext.)

ESGRIMA

de capa i espasa *SP*, expressió usada per a referir-se a aquelles pel·lícules, novel·les, obres de teatre, etc., que contenen combats d'esgrima fonamentals per al desenvolupament del seu argument

Li agradaven les pel·lícules de capa i espasa / És una novel·la de capa i espasa

mestre d'armes *SN*, mestre d'esgrima / el qui ensenya l'art de l'esgrima (IEC, EC)

La seva illusió és arribar a ser mestre d'armes

sala d'armes *SN*, sala d'esgrima / local on el mestre d'armes dona les lliçons i on hom practica l'esgrima (IEC, EC)

Són a la sala d'armes practicant els exercicis que els ha explicat el mestre

ESGUERRAR

aigualir la festa (a algú) *SV*, torbar desagradablement qualsevol circumstància / torbar l'alegria a algú, donar-li un disgust enmig d'una satisfacció (R-M, A-M)

Quan vénen sempre aigualleixen la festa / Planejàvem de sortir tots junts, però l'accident que va sofrir en Pere, per bé que insignificant, ens va aigualir la festa (*, R-M)

→ **aixafar-li la guitarra** (a algú), **espatllar la festa** (a algú), **esguerrar el marro** (a algú), **tirar la barraca a terra** (a algú), **ensorrar la barraca a terra** (a algú), **dissipar la illusió** (d'algú)

▷ **passat per aigua** (p.ext.)

cagar-s'hi la mosca *O*, (en una cosa) posar-s'hi grans dificultats; esguerrar-se un assumpte per intromissió de persones o coses pertorbadores (A-M)

Quan tot semblava que anava bé, va i s'hi caga la mosca

▷ **esqueixar la grua** (a algú) (p.ext.)

ensorrar la barraca a terra (a algú) *SV*, esguerrar un propòsit (R-M)

Aquell contratemps només serví per a ensorrar la barraca a terra i endarrerir la inauguració de curs

→ **tirar la barraca a terra** (a algú), **aigualir la festa** (a algú), **esqueixar la grua** (a algú)

tirar la barraca a terra (a algú) *SV*, esguerrar un propòsit (R-M)

Després de conèixer el resultat de les eleccions hom tirà la barraca a terra i deixà la política / Ja no tindrem temps d'anar on volíem; aquesta visita tan inoportuna ens ha tirat la barraca a terra (*, R-M)

→ **ensorrar la barraca a terra** (a algú), **aigualir la festa** (a algú), **tirar la botifarra per terra** (a algú)

▷ **segar les esperances** (a algú) (p.ext.)

tirar la botifarra per terra (a algú) *SV*, esguerrar un propòsit (R-M)

Estàvem ben preparats per anar al Montseny i fer una acampada, però aquesta pluja ens ha tirat la botifarra per terra (R-M)

→ **aixafar-li la guitarra** (a algú), **espatllar la festa** (a algú), **esguerrar el marro** (a algú), **tirar la barraca a terra** (a algú)

ESLLANGUIT

ésser un gànguil (algú) *SV*, ésser molt alt i prim (Fr)

En Marc és un gànguil: el seu pes i la seva alçada no són proporcionals

→ **llarg i prim com un gànguil**, **més prim que un gànguil**

llarg i prim com un gànguil *SCoord*, persona molt alta i prima, de cames llargues (EC)

De seguida sabrà qui és perquè és llarg i prim com un gànguil / En poc temps ha crescut tant que sobrepassa el seu pare, és llarg i prim com un gànguil

→ **ésser un gànguil** (algú), **alt com un gànguil**

▷ **alt com un campanar** (p.ext.), **alt com un castell** (p.ext.), **alt com un paller** (p.ext.), **alt com un pinco** (p.ext.), **alt com un sant Gem** (p.ext.), **alt com un sant Pau** (p.ext.), **alt com una perxa** (p.ext.)

ESLLENEGAT

fer culera *SV*, una peça de vestir, acusar la forma del cul (IEC)

De tant posar-se'ls, els pantalons feien culera

ESMAPERDUT

amb els braços caiguts *SP*, [anar] amb els braços deixats anar (IEC)

Anava amb els braços caiguts, sense tenir ganes de fer res

▷ **estar fet pols** (algú) (p.ext.), **anar de gambirot** (p.ext.)

ESMENA

treball de llima *SN*, retoc / treball que es fa en una obra retocant-la (R-M, IEC)

Aquesta novel·la que has escrit és prou interessant, però hi falta treball de llima; cal retocar algunes escenes (R-M)

▷ **donar l'última mà** (a alguna cosa) (p.ext.), **salvar un error** (p.ext.), **fer uns tocs** (p.ext.)

ESMENAR

salvar un error *SV*, fer constar al peu d'un document la validesa de l'esmena (IEC)

El treball està pràcticament acabat, només resta salvar un error

▷ **peu de pàgina** (p.ext.), **fer uns tocs** (p.ext.), **treball de llima** (p.ext.)

ESMENTAR

tenir (algú o alguna cosa) **sempre a la boca** *SV*, esmentar algú o alguna cosa sovint / parlar sovint de quelcom (EC, R-M)

No pot oblidar-se del bon tracte que va rebre; sempre ho té a la boca; ha quedat tan agraït que sempre en parla / L'ha impressionat molt positivament conèixer la teva germana; sempre la té a la boca (R-M)

→ **posar-se** (algú) **a la boca**

ESMENTAT

damunt dit *SA*, esmentat abans (R-M)

El damunt dit senyor va presentar-se a reclamar l'import de la renda / L'argument damunt dit demostra la meua tesi (R-M)

→ **més amunt**

en qüestió *SP*, expressió per a indicar la persona o cosa de què hom tracta / persona o cosa de què es tracta (EC, IEC)

Els terrenys en qüestió / Aquest és el tema en qüestió / El noi en qüestió no és dolent, és l'entorn (EC, *, *)

ESMERÇAR

aprofitar el temps *SV*, despendre el temps en coses útils (EC)

Millor que aprofitis el temps si vols acabar el projecte

▷ **perdre el temps** (ant.), **perdre es temps i sa llavor** (ant.)

ESMICOLAR

fer farina *SV*, aixafar, esmicolar (R-M)

Si aquesta màquina ens caigués al damunt, ens faria farina; apartem-nos / El moble es va tombar i els plats es van fer farina (R-M, *)

→ **fer pols** (alguna cosa), **fer xixines** (d'alguna cosa)

▷ **fer-se puré** (p.ext.)

fer xixines (d'alguna cosa) *SV*, fer miques d'alguna cosa, fer-ne destrossa (EC)

El plat ha caigut a terra i se n'han fet xixines

- **fer pols** (alguna cosa), **fer miques** (alguna cosa), **fer peces** (alguna cosa)
 ▷ **fer trinquis** (p.ext.), **trencar-se en mil bocins** (p.ext.)

ESMICOLAR-SE

- **fer-se puré** *SV*, trencar-se alguna cosa en fragments molts petits, diminuts
El gerro li va caure de les mans i es va fer puré: no en va quedar ni un tros més gran que una unglà / Ha relliscat quan anava cap a la cuina, els plats han caigut a terra i han quedat fets puré
 ▷ **fer pols** (alguna cosa) (p.ext.), **fer farina** (p.ext.)

ESMICOLAT

- a bocins** *SP*, esbocinat / fet bocins, trossos (R-M, *)
Jo volia el tall sencir i me l'ha donat a bocins (També s'usa amb la forma a miques i a bocins) (R-M)
 → **a trossos, a miques**

ESMUNYEDÍS

- ésser car de veure** *SV*, no deixar-se veure sinó de tard en tard (IEC)
Ets car de veure; almenys fa tres mesos que no vénis a cap reunió de la junta (R-M)
 ▷ **trobar-se** (algú) **fins a la sopa** (ant.), **fer-se trobadís** (ant.), **perdre** (algú o alguna cosa) **de vista** (p.ext.), **fer-se escàpol** (p.ext.), **fer-se fonedís** (p.ext.), **perdre-li la pista** (a algú) (p.ext.)

ESMUNYIR-SE

- esmunyir-se com una anguila** *SV*, ésser escorredís / defugir una obligació, un compromís (R-M, EC)
Ha passat esmunyint-se com una anguila entre la gent i s'ha posat al primer rengle / Quan veu algun dels seus creditors s'esmuny com una anguila entre la gent (R-M)
 → **fer cama coixa**

ESOTERISME

- missa negra** *SN*, paròdia sacrílega de la missa catòlica / paròdia de la missa catòlica celebrada per un apòstata, per a implorar un favor al dimoni, sovint acompanyada d'actes lúbrics i àdhuc de sacrificis humans (IEC, EC)
A ells els agrada celebrar una missa negra de tant en tant
 ▷ **màgia negra** (p.ext.)

ESPAI

- espai vital** *SN*, superfície que cal a un grup, un poble, una nació, etc., per a poder viure amb les necessitats bàsiques satisfetes (IEC)
Hi ha moltes races d'indígenes que estan en reserves, però els falta espai vital

- **fer un forat** (a algun lloc) *SV*, trobar un espai de temps per fer alguna cosa
Hauries de fer un forat a la teva agenda perquè aquesta setmana vull parlar amb tu

ESPANT

- no valer tant com l'espant que ha donat** *SV*, es diu d'una persona o cosa que ha produït un gran esclai (A-M)
Trobo que no vals tant com l'espant que has donat. Ens has espantat de debò: podries haver caigut / Aquest cotxe no val tant com el regiró que m'ha donat: m'he quedat sense frens en plena autopista (També s'usa amb la forma no valer tant com el regiró que ha donat)

ESPANTAR

- deixar** (algú) **amb els cabells de punta** *SV*, espaordir de gran manera (IEC)
Al barri, la notícia d'aquell assassinat va deixar tothom amb els cabells de punta / Aquell ensurt el va deixar amb tots els cabells de punta (També s'usa amb la forma deixar (algú) amb tots els cabells de punta)
 → **posar els pèls de punta** (a algú), **erriçar els cabells** (a algú), **posar els cabells de punta** (a algú), **posar els cabells drets** (a algú)
 ▷ **estar amb els cabells de punta** (inv.)

- **deixar mort** (algú) *SV*, espaordir algú de gran manera
La caiguda de la borsa va deixar mort el president / Em va deixar mort quan va fer aquell crit enmig de la foscor (També s'usa amb el modificador ben en posició preadjectival)
 → **deixar** (algú) **sense una gota de sang a les venes**
 ▷ **quedar mort** (inv.)

- deixar** (algú) **sense una gota de sang a les venes** *SV*, aterrir / produir gran por o depressió moral a algú (R-M, *)
Aquella escena de l'obra de teatre va deixar el públic sense una gota de sang a les venes / Davant d'aquell espectacle l'horror ens va deixar sense una gota de sang a les venes (, R-M)*
 → **deixar mort** (algú), **gelar la sang** (a algú)
 ▷ **no restar-li una gota de sang a les venes** (a algú) (inv.)

- erriçar els cabells** (a algú) *SV*, causar espant
Són notícies que ericen els cabells a tothom / Se m'ericen els cabells quan recordo aquell espectacle esgarriós / La notícia de l'atemptat li va fer erriçar els cabells (, EC, *)*
 → **posar els cabells drets** (a algú), **posar els cabells de punta** (a algú), **deixar** (algú) **amb els cabells de punta, posar els pèls de punta** (a algú)
esquivar la caça *SV*, espantar la caça cridant, copejant les mates, disparant, etc., per aixecar-la

i empaitar-la cap a on són els paranys o els caçadors que esperen per a tirar-li (EC)

Esquivar la caça és el millor sistema per a emportar-se una peça cap a casa

fer el moro (a algú) *SV*, fer d'espantall, especialment a les criatures (A-M)

Sempre li ha agradat fer el moro als nens, perquè s'espantin

gelar la sang (a algú) *SV*, produir gran por o depressió moral (A-M)

Això gela la sang a qualsevol / Aquells fets esgarrifosos em van gelar la sang

→ **posar els pèls de punta** (a algú), **deixar** (algú) **sense una gota de sang a les venes**

▷ **gelar les sangs** (a algú) (v.f.), **glaçar-se-li la sang a les venes** (a algú) (p.ext.)

posar els cabells de punta (a algú) *SV*, esfereir / causar espant (R-M, *)

Es va posar a cridar de tal manera que va fer posar els cabells de punta a tot el veïnat / Aquella pel·lícula de por li va posar tots els cabells de punta (També s'usa amb la forma posar tots els cabells de punta (a algú))

→ **posar els cabells drets** (a algú), **posar els pèls de punta** (a algú), **erichar els cabells** (a algú)

▷ **estar amb els cabells de punta** (inv.), **estar amb sos cabells drets** (inv.)

posar els cabells drets (a algú) *SV*, esfereir / causar espant (R-M, *)

*La violència que emprà la policia va fer posar els cabells drets / Veure com s'esllavissava la carretera davant meu em va posar els cabells drets (R-M, *)*

→ **posar els cabells de punta** (a algú), **posar els pèls de punta** (a algú), **erichar els cabells** (a algú), **deixar** (algú) **amb els cabells de punta**

▷ **estar amb sos cabells drets** (inv.)

ESPANTAR-SE

agafar cagalló *SV*, agafar por

Amb aquella pel·lícula vaig agafar cagalló

→ **agafar cagarines**, **arronsar-se-li el llombrígol** (a algú), **cagar-se de por**, **perdre les rialles**

▷ **tenir cagalló** (p.ext.)

arronsar-se-li el llombrígol (a algú) *O*, tenir por, acovardir-se / agafar algú molta por (R-M, EC)

Quan va veure que havia de travessar una sala plena de rates, se li va arronsar el llombrígol / Se li arronsava el melic cada vegada que havia de travessar el pati a les fosques (També s'usa amb el nom melic)

→ **agafar cagalló**, **arrugar-se-li el melic** (a algú)

arrugar-se-li el melic (a algú) *O*, esporuguir-se, sentir temor (A-M)

Se li ha arrugat el melic, de tanta por que ha passat / Un metge en cirurgia... si era cridat

en ajuda d'alguna partera anguniosa, no se li arrugava el melic (, A-M)*

→ **glaçar-se-li el moll dels ossos** (a algú), **arronsar-se-li el llombrígol** (a algú)

cagar-se a les calces *SV*, desistir, per por, de fer alguna cosa arriscada (IEC)

Semblen molt valents, però quan és hora d'afrontar les adversitats es caguen a les calces (R-M)

→ **arronsar-se-li el llombrígol** (a algú), **tenir cucs**, **cagar-se de por**, **tenir el cor com una llentilla**, **posar-se-li els collons per corbata** (a algú)

▷ **alçar el cap** (ant.), **més poruc que una llebre** (p.ext.), **poruc com una llebre** (p.ext.), **no tenir-les totes** (p.ext.)

cagar-se de por *SV*, escagarrinar-se, acovardir-se / tenir molta por (R-M, IEC)

Diuen que és molt valent, però quan vam trobar-nos en perill es va cagar de por (R-M)

→ **cagar-se a les calces**, **glaçar-se-li el moll dels ossos** (a algú), **agafar cagalló**

caure d'esquena *SV*, espantar-se / agafar por a causa d'un ensurt, etc. (EC, *)

Amb aquell ensurt vaig caure d'esquena

→ **glaçar-se-li el cor** (a algú)

glaçar-se-li el cor (a algú) *O*, tenir o agafar molta por

Va sentir un soroll molt fort darrere seu i se li va glaçar el cor

→ **glaçar-se-li el moll dels ossos** (a algú), **glaçar-se-li les sangs** (a algú), **caure d'esquena**

glaçar-se-li el moll dels ossos (a algú) *O*, espantar-se / tenir o agafar molta por (Fr, *)

No em tornis a espantar d'aquesta manera. Se m'ha glaçat el moll dels ossos!

→ **cagar-se de por**, **arrugar-se-li el melic** (a algú), **glaçar-se-li el cor** (a algú), **glaçar-se-li les sangs** (a algú)

glaçar-se-li la sang a les venes (a algú) *O*, horroritzar-se / romandre aterrit, colpit d'espant (R-M, EC)

De l'ensurt, se li va glaçar la sang a les venes / Aquells crits esgarrifosos glaçaven la sang a les venes (, R-M)*

→ **glaçar-se-li les sangs** (a algú), **no restar-li una gota de sang a les venes** (a algú)

▷ **gelar la sang** (a algú) (p.ext.)

glaçar-se-li les sangs (a algú) *O*, tenir o agafar molta por

Quan ha vist entrar per la porta el seu oncle, que creia mort, se li han glaçat les sangs

→ **glaçar-se-li el moll dels ossos** (a algú), **glaçar-se-li el cor** (a algú), **glaçar-se-li la sang a les venes** (a algú)

no tocar-li la roba damunt (a algú) *O*, estar algú en gran angouxa o temor (A-M)

A en Guillem, no li toca la roba damunt, ha rebut una amenaça i té molta por

→ **no tocar-li la roba a l'esquena** (a algú)

ESPANTAT

estar amb sos cabells drets *SV*, estar espantat o pres de gran admiració / estar espaordit en una gran manera (A-M, EC)

No me'n puc avenir. Encara estic amb sos cabells drets (També s'usa amb els verbs *quedar* i *restar*)

→ **estar amb els cabells de punta**

▷ **posar els cabells de punta** (a algú) (inv.), **posar els cabells drets** (a algú) (inv.)

[Mall., Men. (A-M)]

més mort que viu *SA*, pres d'un gran espant, d'un gran temor, etc. (IEC)

Va voler fer un vol en avioneta i va baixar més mort que viu; les cames li tremolaven de la impressió (R-M)

→ **quedar mort, estar amb els cabells de punta**

▷ **amb els ulls fora del cap** (p.ext.)

no restar-li una gota de sang a les venes (a algú)

O, expressió amb què es pondera l'espant o el terror d'una persona (IEC)

La pel·lícula m'ha fet patir molt, no em resta una gota de sang a les venes (També s'usa amb el verb *quedar*)

→ **estar amb els cabells de punta, quedar mort, glaçar-se-li la sang a les venes** (a algú)

▷ **deixar** (algú) **sense una gota de sang a les venes** (inv.)

no tocar-li la roba a l'esquena (a algú) *O*, espantar-se / estar en gran angoixa o temor (EC, *)

Quan va veure aquell espectacle es va quedar que no li tocava la roba a l'esquena

→ **no tocar-li la roba damunt** (a algú), **quedar mort, agafar cagalló**

quedar mort *SV*, quedar molt sorprès o esporuguit / quedar espantat en gran manera (A-M, *)

De l'ensurt que va tenir va quedar mort i li va costar força reaccionar (També s'usa amb el verb *restar* i amb el modificador *ben* en posició preadjectival)

→ **quedar verd, més mort que viu, no restar-li una gota de sang a les venes** (a algú), **no tocar-li la roba a l'esquena** (a algú)

▷ **deixar mort** (algú) (inv.)

quedar verd *SV*, espantat / restar desagradablement espaordit (Fr, *)

Ha quedat verd a causa de les amenaces que ha rebut / Estar verd de por (També s'usa amb el verb *estar*) (*, EC)

→ **quedar mort, tenir cucs**

tenir cagalló *SV*, estar espantat, tenir por

Tinc cagalló sempre que dormo sol a casa

→ **estar amb els cabells de punta, tenir cucs, tenir els collons per corbata**

▷ **agafar cagalló** (p.ext.)

tenir cucs *SV*, estar espantat / tenir por del resultat d'alguna cosa (IEC, EC)

Quan el tren aeri va aturar-se a mig camí, tots teníem cucs però dissimulàvem la por (R-M)

→ **cagar-se a les calces, quedar verd, tenir cagalló**

tenir el cor com una lletilla *SV*, tenir por (R-M)

Mentre ells dos es barallaven, tots teníem el cor com una lletilla; temíem que es fessin mal de debò (R-M)

→ **cagar-se a les calces, tenir els collons per corbata**

● **tenir un coret com una lletia** (Mall.)

ESPAORDIT

estar amb els cabells de punta *SV*, estar espantat o pres de gran admiració / quedar espantat, espaordit (A-M, *)

Va estar amb els cabells de punta una estona, després d'aquella sorpresa / Després de rebre la notícia que hi havia un assassí per aquelles contrades em vaig quedar amb els cabells de punta (També s'usa amb el verb *quedar*)

→ **no restar-li una gota de sang a les venes** (a algú), **més mort que viu, tenir cagalló**

▷ **deixar** (algú) **amb els cabells de punta** (inv.), **posar els cabells de punta** (a algú) (inv.)

● **estar amb sos cabells drets** (Mall., Men.)

[Cat., Val., Bal. (A-M)]

ESPASA

espasa nua *SN*, espasa desembeinada (EC)

El cavaller duia l'espasa nua. Això és que volia atacar

▷ **arma blanca** (p.ext.)

ESPATLLAR

fer malbé (alguna cosa) *SV*, espatllar / malmetre, alterar el bon estat d'alguna cosa (R-M, *)

Té molt poca traça; fa malbé tot el que toca / Té unes males mans: no pot tocar res que no ho faci malbé / S'ha fet malbé la salut / El menjar que hi havia a la nevera s'ha fet malbé (R-M, Fr, EC, *)

→ **passar** (alguna cosa) **a la trampa, engegar** (alguna cosa) **a rodar, engegar** (alguna cosa) **a passeig**

▷ **cafetera russa** (p.ext.), **fer miques** (alguna cosa) (p.ext.), **fer trossos** (alguna cosa) (p.ext.), **fer mal ús** (d'alguna cosa) (p.ext.)

ESPATLLAR-SE

ficar-s'hi l'oruga *O*, espatllar-se una cosa; desfer-se una concòrdia (A-M)

El negoci anava molt bé fins que s'hi va ficar l'oruga i vam haver de tancar

→ **ficar-s'hi la bruixa**

[oruga: mot no registrat a l'IEC (vg. eruga)]

ficar-s'hi la bruixa *O*, sobrevenir-se destorbs en un afer / esguerrar-se un assumpte que anava bé (R-M, EC)

*Ja et vaig dir que s'hi ficaria la bruixa; em semblava mentida que tot pogués anar tan bé / Tot anava perfecte a la feina i s'hi va ficar la bruixa (R-M, *)*

→ **ficar-s'hi l'oruga, anar-se'n a la pífia, anar-se'n a perdre oli, anar a mal borràs, anar el carro pel pedregar**

▷ **a la biorxa** (p.ext.)

ESPATLLAT

fora de servei *SAdv*, dit d'un servei, d'una màquina, etc. que no funciona (T)

Una màquina fora de servei (IEC)

▷ **estar en funcionament** (ant.), **en servei** (ant.), **fora d'ús** (p.ext.), **en desús** (p.ext.)

tenir els dies comptats *SV*, no restar sinó un nombre limitat de dies perquè s'acabi d'espallar algun aparell

Aquesta rentadora fa massa soroll, té els dies comptats

→ **estar fet pols, tocar valsos**

▷ **cafetera russa** (p.ext.), **ésser una carraca** (p.ext.)

tocar valsos *SV*, no funcionar degudament (R-M)

Aquest rellotge toca valsos, tan aviat retarda com avança / L'auto és nou i toca valsos; quan no és una cosa que no funciona, és l'altra (R-M)

→ **estar fet pols, tenir els dies comptats**

▷ **anar avançat** (p.ext.), **a tres quarts de quinze** (p.ext.)

ESPAVILAR-SE

ells canten i ballen sols *SCoord*, dit per a indicar que algú ja s'espavila sol, sense l'ajuda de ningú

No els vulguis fer de mare, ells canten i ballen sols

endegar-se-les *SV*, trobar la manera d'aconseguir un objectiu, de sortir d'un mal pas, etc. (IEC)

Endega-te-les per arribar puntual

→ **muntar-se-les, arreglar-se-les, combinar-s'ho, compondre-s'ho, enginyar-se-les, apanyar-s'ho, arranjar-s'ho, manegar-s'ho, fer-s'ho venir bé, sortir-se'n**

▷ **endegar-s'ho** (v.f.)

enginyar-se-les *SV*, trobar la manera d'aconseguir un objectiu, de sortir d'un mal pas, etc., mostrant un enteniment viu, despert, deixondit *No sé pas com se les enginya, però sempre se'n surt / S'ho ha enginyat tan bé, que ha convençut tothom (EC)*

→ **muntar-se-les, combinar-s'ho, compondre-s'ho, apanyar-s'ho, arranjar-s'ho, donar-se manya, arreglar-se-les, endegar-se-les, manegar-s'ho, fer-s'ho venir bé, sortir-se'n, fer-s'ho**

▷ **enginyar-s'ho** (v.f.), **treure's** (alguna cosa) **del cap** (p.ext.), **traces i manyes** (p.ext.)

fer el cap viu *SV*, espavilar-se / avivar l'enteniment (R-M, *)

Vinga; fes el cap viu, que ja és hora de marxar (R-M)

→ **fer l'ull viu, treure's la son de les orelles**

ja s'ho farà *O*, expressió emprada per a indicar que algú trobarà els mitjans per aconseguir alguna cosa o per vèncer les dificultats

Si a sobre que li aclareixo els dubtes protesta per la manera que tinc de resoldre'ls, doncs, ja s'ho farà / Així que no vol que l'ajudin?

Doncs, ja s'ho farà

▷ **posar-s'hi fulles** (p.ext.)

■ **muntar-se-les** *SV*, trobar la manera d'aconseguir un objectiu, de sortir d'un mal pas, etc., mostrant un enteniment viu, despert, deixondit

Munta-te-les per tenir el treball fet demà mateix

→ **endegar-se-les, arreglar-se-les, enginyar-se-les, combinar-s'ho, compondre-s'ho, apanyar-s'ho, arranjar-s'ho, manegar-s'ho, fer-s'ho venir bé, sortir-se'n, fer-s'ho**

▷ **muntar-s'ho** (v.f.)

■ **posar-se les piles** *SV*, trobar la manera d'aconseguir un objectiu, de sortir d'un mal pas, etc., mostrant un enteniment viu, despert, deixondit

Ja cal que ens posem les piles, si volem acabar el projecte a temps

→ **donar-se ànsia, donar-se brasa**

remenar es galindons *SV*, caminar aviat, bellugar-se molt per anar a un lloc, per obtenir una cosa, etc. (A-M)

Es criats i criades ja han pitjat darrere es cotxo..., i vos assegur que los hi remenaven ben aviat en es galindons (A-M)

→ **estirar-se es galindons**

[Mall. (A-M)]

■ **saber anar pel món** *SV*, poder valer-se sol *Ja ets prou grandet, hauries de saber anar pel món / És un noi que sap anar pel món tot sol; està molt espavilat per l'edat que té*

→ **no necessitar caminadors, anar sense caminadors, anar sol**

▷ **conèixer el món** (p.ext.)

treure's la son de les orelles *SV*, deixondir-se, espavilar-se (EC)

Si no et treus la son de les orelles no faràs res de bo. Ànim! / Segons on vagi a treballar, ja li trauran la son de les orelles; li convé que se senti obligat (R-M)

→ **fer el cap viu, fer l'ull viu**

treure's les mosques del nas *SV*, saber deseixir-se / alliberar-se hàbilment dels perills o molèsties (R-M, A-M)

És un noi molt segur de si mateix i que sap treure's les mosques del nas / No cal patir per ell, que ja sap treure's les mosques i se'n sor-

tirà bé (També s'usa amb la forma *treure's les mosques*) (*, R-M)

→ **saber ventar-se les mosques, ventar el cop, sortir-se'n**

▷ **treure's la mosca del nas** (v.f.)

ESPAVILAT

curt de llengua però llarg d'angles *SCoord*, ésser poc parlador o aparentment poc viu, però saber-se aprofitar bé de les ocasions (A-M)
No tinguís por que es queixi mai, però procura revenjar-se del que li fan; és curt de llengua però llarg d'angles (R-M)

● **curt de llengua però llarg de dits** (Castelló), **curt de vista i llarg de mans** (Mall.)

[Vinaròs (A-M)]

curt de llengua però llarg de dits *SCoord*, ésser poc parlador o aparentment poc viu, però saber-se aprofitar bé de les ocasions (A-M)

Sí, sembla molt parat, però no te'n fíis; és curt de llengua però llarg de dits. Més d'una noia al ball l'ha hagut de deixar per atrevit (R-M)

● **curt de llengua però llarg d'angles** (Vinaròs), **curt de vista i llarg de mans** (Mall.)

[Cast. (A-M)]

curt de vista i llarg de mans *SCoord*, ésser poc parlador o aparentment poc viu, però saber-se aprofitar bé de les ocasions (A-M)

Pareixia una mosqueta morta, però l'han hagut d'escalivar més d'una vegada per curt de vista i llarg de mans

● **curt de llengua però llarg d'angles** (Vinaròs), **curt de llengua però llarg de dits** (Cast.)

[Mall. (A-M)]

■ **ésser molt flamenc** *SV*, dit per a referir-se a una persona d'enteniment viu, despert, deixondit

Aquest vailet és molt flamenc, està molt espavilat per la seva edat

→ **ésser salat** (algú), **ésser un argent viu, més viu que la tinya, viu com un alarb**

▷ **ésser un passerell** (ant.)

ésser salat (algú) *SV*, que té gràcia o agudesa (EC)

És un noi salat, t'ho passes molt bé al seu costat (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadjectival)

→ **ésser molt flamenc, ésser un argent viu, més viu que la tinya, viu com un alarb**

▷ **ésser un passerell** (ant.)

ésser una espurna (algú) *SV*, (ésser una) persona espavilada (EC)

És una espurna la teva filla, tan petita i tan eixerida!

→ **ésser un argent viu, més viu que la tinya, viu com un alarb, ésser un estornell**

▷ **ésser un passerell** (ant.), **ésser una aranya** (p.ext.)

■ **no deixar-ne passar ni una** *SV*, ésser despert, deixondit, d'enteniment viu, no deixar escapar cap oportunitat

Aquest no en deixa passar ni una, de tot en treu algun profit

no saber anar a missa dues vegades *SV*, ésser molt deixondit, no badar (A-M)

A en Pere no l'enganyaràs pas: no sap anar a missa dues vegades

→ **saber què hi ha davall terra, no mocar-se amb la màniga**

[Cast. (A-M)]

saber què hi ha davall terra *SV*, ésser molt deixondit, saber moltes coses (A-M)

La Mireia té resposta per a tot: sempre sap què hi ha davall terra

→ **anar davant del vent, no saber anar a missa dues vegades, saber-la llarga, conèixer les mates que fan llentiscle, saber on jeu la llebre, sentir créixer l'herba**

ANT

no saber on dar-les *SV*, no saber com resoldre una qüestió (R-M)

No sap on dar-les. Es nota que no té ni idea de com resoldre aquesta situació

→ **no saber a quina paret tocar, no saber on anar a fer vores**

▷ **no saber on dar-la** (v.f.)

ESPECIALITZACIÓ

divisió de treball *SN*, especialització de les unitats econòmiques en una feina determinada que constitueix una part d'un procés productiu complet (EC)

Amb la divisió de treball, va arribar la professionalització

▷ **divisió del treball** (v.f.)

ESPECIALITZAR-SE

ANT

tocar moltes tecles *SV*, ocupar-se en coses molt diverses / intervenir en moltes coses, participar en molts afers / ocupar-se de molts assumptes al mateix temps (R-M, IEC, Fr)

No vol especialitzar-se, de moment prefereix tocar moltes tecles / És tan inconstant que ha tocat totes les tecles; canvia de feina constantment (També s'usa amb les formes *tocar totes les tecles* i *tocar massa tecles*) (*, R-M)

▷ **ésser un tot terreny** (algú) (p.ext.), **home de molts oficis** (p.ext.)

ESPECIALMENT

en especial *SP*, especialment / de manera especial, concretament (IEC, *)

Va convidar a sopar tots els seus amics, en especial els més antics

→ **en particular, en concret**

en particular *SP*, de manera especial / concretament (R-M, IEC)

M'agrada molt la música i en particular el cant (R-M)

→ **en especial, en concret**

ESPECTACLE

café teatre *SN*, café on són presentats espectacles teatrals, especialment obres d'extensió més reduïda o, sovint, d'estructura i de mitjans diferents del teatre convencional (EC)

Vam anar a passar la vetllada a un café teatre

▷ **café cantant** (p.ext.), **café concert** (p.ext.)

ESPECTADOR

des de la barrera *SP*, sense prendre part en alguna cosa (R-M)

Ells tot ho troben malament; però és molt còmode criticar des de la barrera l'actuació dels altres (R-M)

▷ **prendre part** (en alguna cosa) (p.ext.)

ESPECULANT

de pura pensa *SP*, sense evidència / sense recolzar-se en cap dada, indicati, etc., d'esma / sense comprovació experimental, sense dades o indicis que aportin una fonamentació (R-M, IEC, EC)

Ho ha dit de pura pensa; no és pas que ho hagi comprovat per cap mitjà / Va deixar anar de pura pensa una idea, que va ésser, en canvi, molt ben aollida (R-M)

→ **a la lleugera, de cec, de flux, de lleuger de pensa acordada** (ant.), **d'esma** (p.ext.), **sense fonament** (p.ext.), **en teoria** (p.ext.)

ESPECULAR

fer calendaris *SV*, fer comptes sobre fonaments falsos o inexactes / fer càlculs, previsions, de l'avenir (A-M, EC)

No facis calendaris cercant una relació entre els dos fets que ens han exposat; podries arribar a una conclusió equivocada / Tu sempre fas calendaris per tal de trobar curioses relacions (R-M)

▷ **fer escandalls** (p.ext.), **fer raons** (p.ext.), **fer els seus càlculs** (p.ext.), **somiar despert** (p.ext.), **castells en l'aire** (p.ext.), **comptes a l'aire** (p.ext.)

[Tortosa (A-M)]

■ **fer volar coloms** *SV*, imaginar, fer suposicions servint-se dels indicis o senyals que hom té

Fer una interpretació d'aquest tipus del poema, jo crec que ja és fer volar coloms; no cal anar tan lluny en les interpretacions

jugar a la borsa *SV*, especular sobre l'alça i la baixa dels valors (IEC)

Juga a la borsa, però arrisca pocs diners

▷ **mercat de valors** (p.ext.)

ESPERA

color de verd d'espera folrat de passatemp

SN, es diu per a entretenir les il·lusions d'un infant que demana un vestit nou, una joguina, etc. (A-M)

La mare diu al seu fill que li comprarà un cotxe de color de verd d'espera folrat de passatemp. Així el nen deixa d'insistir

▷ **color de verd d'espera** (p.ext.)

color verd d'espera *SN*, color imaginari que s'atribueix irònicament a les coses que algú espera sense fonament per a esperar-les (A-M)

Aquests projectes de què parles tenen color verd d'espera: mai no arribaran a aconseguir-se

▷ **color de verd d'espera folrat de passatemp** (p.ext.), **esperar assegut** (p.ext.)

[Val. (A-M)]

encara és hora que *O*, fórmula per a expressar que algú encara continua esperant que s'esdevingui un fet

Fa tres anys que som casats i encara és hora que em digui que m'estima, com que vaig ser jo qui va fer la proposta de casar-nos! (També s'usa amb la forma *encara ara és l'hora que*)

▷ **a l'espera de** (p.ext.)

trucada en espera *SN*, servei telefònic que permet d'atendre una altra trucada sense finalitzar la trucada en curs (T)

Perdona un moment, però és que tinc una altra trucada en espera i voldria saber qui és

ESPERANÇA

demà serà un altre dia *O*, expressió emprada per a manifestar que hom espera o preveu que les coses canviïn / expressió que indica que hom espera o preveu que les circumstàncies canviïn i, en funció d'això, proposa alguna activitat, la solució d'algun problema, etc. (IEC, EC)

No et preocupis. No perdís l'esperança que demà serà un altre dia

▷ **som-hi** (p.ext.)

Déu l'acompanyi i l'àngel bo *O*, dita per a desitjar que surti bé una empresa difícil (R-M)

Això que vol fer és molt problemàtic; Déu l'acompanyi i l'àngel bo; dubto que pugui sortir-se'n (R-M)

→ **Déu l'ajudi, Déu l'empari, Déu el beneeixi**

▷ **si Déu vol** (p.ext.)

Déu volent *O*, expressió emprada per a manifestar que esperem que una cosa serà o s'esdevindrà sense cap obstacle / si no hi ha contratemps (IEC, R-M)

Marxarem el dia dos, i, Déu volent, pensem tornar el dia vuit / Déu volent, ho acabarem demà (R-M, EC)

→ **si Déu vol, sí a Déu plau, amb l'ajuda de Déu**

▷ **voler de Déu** (p.ext.)

ESPERANÇAT

veure el cel obert *SV*, trobar solució a una situació difícil / una avinentesa favorable, presentar-se per a assolir allò que ens proposem / veure amb gran satisfacció que es resol inesperadament una greu dificultat (R-M, IEC, A-M)

No sabia com sortir-me'n, però en dir-me ell que m'ajudaria ja vaig veure el cel obert (R-M)

→ **trobar sortida, sortir a camí**

▷ **obrir-se-li una porta** (a algú) (inv.), **obrir-se-li el cel** (a algú) (inv.)

viure d'il·lusions *SV*, viure amb vanes esperances (Fr)

Viu d'il·lusions perquè es pensa que li donaran la feina i no serà així

▷ **tocar de peus a terra** (ant.), **castells de vent** (p.ext.), **castells en l'aire** (p.ext.), **somiar truites** (p.ext.), **tenir el cap ple de pardals** (p.ext.), **posar-se una bena davant els ulls** (p.ext.), **tenir vent al cap** (p.ext.), **estar carregat de solfes** (p.ext.)

ESPERANT

a l'espera de *SP*, expressió usada per a indicar l'espai de temps concedit o acordat per al compliment d'un manament, d'un tracte, etc. *A l'espera de les seves notícies, el saludo cordialment / Estem a l'espera de nous esdeveniments / Vam quedar a l'espera de l'alt comissionat*

▷ **a reserva de** (p.ext.), **encara és hora que** (p.ext.), **estar a l'expectativa** (d'alguna cosa) (p.ext.), **en cartera** (p.ext.)

ESPERAR

donar temps al temps *SV*, deixar que les dificultats es resolguin per elles mateixes, pel simple passament de temps (A-M)

Ara estan molt enfadats, però donem temps al temps i ja veuràs com tornen a parlar-se / Esperem que les coses millorin una mica, temps al temps (També s'usa ometent el verb)

▷ **mantenir-se a la capa** (p.ext.)

esperar (algú o alguna cosa) **amb candeletes** *SV*, esperar amb il·lusió / esperar amb impaciència, amb delit (R-M, IEC)

Espera el dia del seu aniversari amb candeletes perquè sap que li faran un bon regal / Esperen amb candeletes que hi vagi l'avi perquè sempre els porta l·laminadures (*, R-M)

→ **esperar** (algú o alguna cosa) **com els jueus el messies, esperar** (algú o alguna cosa) **com qui espera el messies**

▷ **esperar el messies** (p.ext.)

esperar assegut *SV*, esperar sense confiança d'obtenir o que arribi allò per què s'espera (A-M) *Si voleu que plogui ja podeu esperar asseguts: l'home del temps ha dit que faria un dels estius més secs dels darrers anys* (Només s'usa

com a complement del verb *poder* i en mode imperatiu)

▷ **anar llarg** (p.ext.), **color verd d'espera** (p.ext.), **anar servit** (p.ext.), **sortir-li barba** (a algú) (p.ext.)

● **esperar d'asseguts** (Mall.), **esperar assestat** (Val.)

esperar (algú o alguna cosa) **com els jueus el messies** *SV*, esperar algú o alguna cosa amb gran desig o il·lusió / esperar algú amb gran anhel (*, Fr) *Aquí assegut ja pots anar esperant la seva arribada com els jueus el messies*

→ **esperar el messies, esperar** (algú o alguna cosa) **amb candeletes, esperar** (algú o alguna cosa) **com qui espera el messies**

esperar (algú o alguna cosa) **com qui espera el messies** *SV*, esperar algú o alguna cosa amb gran desig o il·lusió (A-M)

Esperen l'arribada de la tardor com qui espera el messies

→ **esperar** (algú o alguna cosa) **com els jueus el messies, esperar el messies, esperar** (algú o alguna cosa) **amb candeletes**

estar en capella *SV*, esperar amb ànsia el resultat d'un afer, estar a punt de passar un mal pas, etc. (IEC)

No li digueu de sortir per a res que està en capella; demà té el darrer examen de la carrera (R-M)

→ **estar dins un foc**

▷ **estar en remull** (p.ext.), **donar-se mal cor** (p.ext.), **posar-se a punt** (p.ext.)

fer antecambra *SV*, esperar ésser rebut per algú / esperar en l'antecambra / esperar a l'avantsala el moment d'ésser introduït a la peça on hi ha la persona a qui hom fa una visita, que hom vol veure (Fr, IEC, EC)

Es va enfadar perquè li van fer fer antecambra en un cas tan urgent / Va fer antecambra una bona estona abans de poder-hi parlar (També s'usa amb els noms *antesala, avantcambra i avantsala*) (R-M, *)

▷ **fer cua** (p.ext.), **sala d'espera** (p.ext.)

fer cua *SV*, esperar torn (R-M)

Per comprar les entrades vàrem fer cua mitja hora / Tothom feia cua per a comprar la coca de Sant Joan (R-M, *)

▷ **fer antecambra** (p.ext.)

fer-s'hi vell (a algun lloc) *SV*, es diu per a indicar que algú s'ha hagut o s'haurà d'esperar molt; impacientar-se per haver d'esperar en un lloc durant molta estona

Si no arriba aviat, m'hi faré vell, esperant-lo / Que ens hi hem de fer vells, aquí? (*, EC)

→ **sortir-li barba** (a algú)

mantenir-se a la capa *SV*, esperar pacientment, per pròpia conveniència (A-M)

Has de mantenir-te a la capa, sense desesperar-te

▷ **donar temps al temps** (p.ext.)

■ **sortir-li barba** (a algú) *O*, es diu per a indicar que algú s'ha hagut o s'haurà d'esperar molt
Si no t'espaviles, em faràs sortir barba
→ **fer-s'hi vell** (a algun lloc), **l'ase ja serà mort de rialles**

▷ **esperar assegut** (p.ext.)

tenir (alguna cosa) **a mig coll** *SV*, esperar alguna cosa com si fos segura (Fr)

Ja tenia a mig coll que se n'aniria de vacances i a l'últim moment li han dit que no

→ **tenir** (alguna cosa) **coll avall**

tenir (alguna cosa) **coll avall** *SV*, esperar alguna cosa com si fos segura (Fr)

Ja té coll avall que vindràs, així que ara no li facis el lleig de no assistir-hi

→ **tenir** (alguna cosa) **a mig coll**

ESPERIT

dimoni boiet *SN*, esperit inquiet i amoïnador que fa entremaliadures, propi de la superstició popular (IEC)

Segons la tradició popular el dimoni boiet es dedica a fer destralejar la gent sense to ni so

ESPERONAR

ficar esperons (a algú) *SV*, ferir el cavall amb els esperons (IEC)

El genet va ficar esperons al cavall d'una manera exagerada i l'animal es va alçar i el va fer caure a terra (Només s'usa amb noms d'animals de sella com a complement)

▷ **ficar els esperons** (a algú) (v.f.)

ESPÈS

poder-se tallar *SV*, ésser molt intens, molt espès (EC)

Ens van servir un brou que es podia tallar; mai no n'havia pres de tan substàncios / La beixamel dels canelons es podia tallar, era boníssima (Es diu referint-se a noms que denoten líquids) (R-M, *)

ESPESSIR

donar cos (a alguna cosa) *SV*, fer més densa alguna cosa

Què deuen fer per donar cos a aquest vi? / Dóna cos a les farinetes perquè tan líquides no se les menjarà

▷ **tenir cos** (inv.), **prendre cos** (inv.)

ESPIAR

les parets tenen orelles *O*, haver-hi perill d'ésser escoltat / algú, poder escoltar darrere la paret (R-M, IEC)

Parla més baix; a vegades, les parets tenen orelles i no convé que aquesta qüestió es divulgui (R-M)

mirar (algú o alguna cosa) **de cua d'ull** *SV*, mirar dissimuladament / dirigir la mirada obliquament / mirar de costat, movent la pupil·la cap a un costat de l'ull (R-M, A-M, A-M)

Aquell guàrdia de seguretat mirava tothom qui entrava al banc de cua d'ull / Feia veure que escrivia mentre observava de cua d'ull el carrer (També s'usa amb el verb *observar*) (*, R-M)

→ **mirar** (algú o alguna cosa) **de reüll**, **mirar** (algú o alguna cosa) **de biaix**, **mirar** (algú o alguna cosa) **al gairó**, **veure** (algú o alguna cosa) **d'esquitllentes**, **veure** (algú o alguna cosa) **de gairell**

no perdre (algú o alguna cosa) **de vista** *SV*, no cessar de mirar algú o alguna cosa (A-M)

No perdís de vista aquell captaire; em sembla que intenta entrar en aquella casa que està tancada (També s'usa amb la forma *no perdre* (algú o alguna cosa) *d'ull*) (R-M)

→ **seguir** (algú o alguna cosa) **amb la vista**, **no treure l'ull de sobre a**

ESPIFIADA

■ **cagada l'hemus** *SA*, expressió usada per a indicar que hom ha espatllat un negoci, ha fet un disbarat, etc.

Si confiem en una persona tan irresponsable com ell, cagada l'hemus

→ **cagada pastoreta**, **malament rai**

■ **cagada pastoret** *SA*, expressió usada per a indicar que hom ha espatllat un negoci, ha fet un disbarat, etc.

Si ja comences el curs faltant a classe, cagada pastoret; ja no seguiràs adequadament aquesta assignatura

→ **cagada l'hemus**, **malament rai**

▷ **cagada pastoreta** (v.f.)

ESPIGAT

ANT

en herba *SP*, sense espigar / es diu del blat i altres llavors quan no han arribat encara a la maduresa (R-M, IEC)

Tota la plantació era encara en herba (S'usa normalment amb els verbs *ésser*, *segar*, etc.) (R-M)

ESPINADA

biga de l'esquena *SN*, columna vertebral (IEC)

S'ha fet mal a la biga de l'esquena

→ **rosari de l'esquena**

rosari de l'esquena *SN*, espinada, columna vertebral (EC)

Està tan prim que se li marca el rosari de l'esquena; se li poden comptar les vèrtebres / Té un rosari de l'esquena que se li veu tot, de tan prim com està! (R-M, *)

→ **biga de l'esquena**

ESPIONATGE

■ **servei d'intel·ligència** *SN*, cos d'agents que a les ordres d'un govern i de forma secreta recullen dades i informes reservats tant en el mateix país com a l'estranger

El Govern dels Estats Units va demanar al servei d'intel·ligència que investigués qui havia estat el responsable de l'atemptat terrorista

ESPIRITUALMENT

de teulades en amunt *SP*, des d'un punt de vista espiritual o etern / des d'un punt de vista sobrenatural (EC, A-M)

De teulades en amunt les coses es veuen de forma diferent

▷ **de teulades en avall** (ant.)

en esperit *SP*, espiritualment, sense participació corporal (EC)

Fou arrabassat en esperit / Seré amb vosaltres en esperit (EC)

ESPLAI

centre d'esplai *SN*, centre d'esbargiment organitzat amb els monitors corresponents (IEC)

Cada dissabte a la tarda porten els fills al centre d'esplai de Corró d'Avall / Van fer una festa per celebrar els deu anys de l'esplai (Sovint només s'usa el nom *esplai*)

ESPLÈNDIDAMENT

en gran *SP*, amb esplèndidesa o grans proporcions (R-M)

Tot ho celebra en gran; li agrada presumir / Fer les coses en gran (R-M, EC)

▷ **a gran escala** (p.ext.), **tirar la casa per la finestra** (p.ext.)

portar-se com un príncep *SV*, (portar-se) d'una manera altament rica, esplèndida, abundant, generosa (A-M)

El nostre amic s'ha portat com un príncep (A-M)

▷ **portar-se com un senyor** (p.ext.)

■ **tractar** (algú) **com un rei** *SV*, tractar algú molt amablement, tenint-hi grans atencions
En aquell hotel el van tractar com un rei (També s'usa amb el nom *príncep*)

→ **tractar** (algú) **com un senyor, a cos de rei, portar** (algú) **amb palmes d'or**

▷ **tractar** (algú) **com un gos** (ant.), **tractar** (algú) **a empentes** (ant.), **tractar** (algú) **a baqueta** (ant.)

tractar (algú) **com un senyor** *SV*, tractar algú molt amablement, tenint-hi grans atencions

En aquell restaurant tenen en compte tots els detalls, tracten tothom com un senyor

→ **tractar** (algú) **com un rei, donar orgue** (a algú), **portar** (algú) **amb palmes d'or, tenir consideracions, no deixar tocar de peus a terra** (algú)

▷ **tractar** (algú) **com un gos** (ant.), **tractar** (algú) **a empentes** (ant.)

ESPLENDOR

edat d'or *SN*, període o millor època d'una cultura (EC)

El Tirant lo Blanc fou escrit durant l'edat d'or de la prosa catalana

→ **segle d'or**

▷ **edat mitjana** (p.ext.)

ESPONTÀNIAMENT

■ **sortir-li de dins** (a algú) *SV*, procedir d'un sentiment sincer

Tot el que diu li surt de dins; ho diu perquè ho pensa

→ **sortir-li de l'ànima** (a algú), **sortir-li del cor** (a algú)

sortir-li de l'ànima (a algú) *SV*, procedir d'un sentiment sincer (EC)

Al Joan li va sortir de l'ànima dir-me tot el que pensava de mi

→ **sortir-li de dins** (a algú), **sortir-li del cor** (a algú)

▷ **dir-li els quatre mots de la veritat** (a algú) (p.ext.)

■ **tal com sona** *SAdv*, sense mirament, de manera natural

Ho va dir així tal com sona: mai no té cura a l'hora de dir les coses (S'usa precedida de verbs del tipus *dir, traduir*, etc.)

→ **tal com raja, tal com cau, sense embuts**

tal com surt *SAdv*, de manera natural (R-M)

Tu parla sempre amb la veritat, tal com surt, i per força t'hauran de creure; no cal cercar arguments artificiosos / T'ho dic amb tota llibertat, tal com surt (S'usa precedida de verbs del tipus *dir, parlar*, etc.) (R-M)

→ **tal com raja, tal com cau, sense embuts, tal com sona**

ESPORÀDICAMENT

de tant en tant *SP*, alguna vegada (R-M)

M'agrada, de tant en tant, anar a passeig al port (R-M)

→ **de temps en temps, de trast en trast, de tard en tard, a vegades**

▷ **sovint i menut** (ant.), **a diari** (p.ext.), **a estones** (p.ext.), **a intervals** (p.ext.), **ara i adés** (p.ext.)

de tard en tard *SP*, a llargs intervals (IEC)

Anem al cinema solament de tard en tard: la feina no ens permet altra cosa / De tard en tard anaven a sopar junts i després al teatre (R-M, *)

→ **de temps en temps, de tant en tant, a vegades**

▷ **cada dos per tres** (ant.)

ESPRIMATXAT

alt com un gànguill *SA*, comparança usada vulgarment per a designar una persona molt alta i prima (A-M)

És alt com un gànguill, és massa prim per l'alçada que té

→ **alt com un sant Pau, alt com un campa-**

nar, alt com un castell, alt com un paller, alt com un pinco, alt com un sant Gem, alt com una perxa, més alt que sant Cristòfol, llarg i prim com un gànguil
més prim que un gànguil SA, comparança usada vulgarment per a designar una persona molt alta i prima (A-M)
Deu passar gana perquè és més prim que un gànguil
 → **no tenir més que la pell i l'os, ésser un gànguil** (algú)
 ▷ **alt com un gànguil** (p.ext.), **llarg i prim com un gànguil** (p.ext.), **ésser un carquinyoli** (algú) (p.ext.)

ESQUELLOTADA

mitja albada SQ, esquellotada / esvalot que es fa amb esquelles, corns, llaunes, etc., especialment davant la casa d'un vidu el dia que es torna a casar (IEC, *)
El dia que es va tornar a casar li van fer una mitja albada

ESQUEMÀTICAMENT

■ **amb quatre pinzellades** SP, d'una manera clara i esquemàtica
És un professor que amb quatre pinzellades et deixa clares totes les idees importants (Sovint s'usa amb els verbs *descriure, dir, explicar*, etc.)
 → **en quatre ratlles, en una paraula, a grans trets**
 ▷ **dir quatre mots** (p.ext.)

ESQUENA

d'esquena SP, [posar-se o estar] amb l'esquena aplicada a terra, al llit, etc., o amb l'esquena girada a alguna cosa (A-M)
No mirava on posava els peus i va caure d'esquena / Caminava d'esquena i, en girar-se, va topar amb ell / Estaven d'esquena i no s'havien vist
 → **esquena per esquena**
 ▷ **de cara amunt** (p.ext.), **de cara enlaire** (p.ext.)
 ■ **esquena per esquena** SN, l'un darrere l'altre d'esquena
Van lligar els detinguts a unes cadires esquena per esquena
 → **d'esquena**

ESQUERDAT

parlar castellà SV, un atuell de terrissa fer so d'esquerdat (Fr)
Aquesta gerra sembla que parla castellà, probablement està esquerdada

ESQUERP

com un gat vell SAdv, esquerp / es diu d'una persona esquarpa, ofensiva, intractable (R-M, *)

Aquest home és com un gat vell; viu lluny de la gent i no hi vol tractes (R-M)

→ **tractívol com una gatosa, dolç com una gatosa, ésser un alarb**

▷ **ésser de cera** (algú) (ant.), **com un gat de revenedora** (p.ext.)

dolç com una gatosa SA, es diu irònicament d'una persona esquarpa, ofensiva, intractable (A-M)
El nou veí és dolç com una gatosa: no parla mai amb ningú

→ **tractívol com una gatosa, amorós com una romeguera, com un gat vell, ésser com una ortiga, ésser grec**

▷ **ésser de cera** (algú) (ant.), **més bla que un cotó** (ant.)

tractívol com una gatosa SA, es diu irònicament d'una persona esquarpa, ofensiva, intractable (A-M)

Si et fa algun comentari que no t'agrada no li facis cas; és tractívol com una gatosa

→ **dolç com una gatosa, com un gat vell, home de pocs amics, ésser grec**

ESQUERRE

a mà esquerra SP, a la banda o a la regió de l'espai que correspon al costat esquerre d'algú (IEC)

A mà esquerra podem veure la Sagrada Família / Agafeu el primer corriol que trobareu a mà esquerra

▷ **a mà dreta** (ant.)

ESQUIFIT

ésser poca cosa (algú) SV, dit d'una persona feble, insignificant, físicament o de caràcter (IEC)

En Pere és poca cosa, segur que perd la baralla / És molt poqueta cosa (També s'usa amb el verb *semblar*, amb els quantificadors *molt o tan* en posició preadjectival i amb les formes *ésser poqueta cosa* (algú) i *ésser poca coseta* (algú))

→ **mitja merda, mitja tita, ésser un tifa, fluix com una estopa, mitja cerilla, mico filós, com un cuc d'aglà, ésser un gastament** (algú)

▷ **prim com una neula** (p.ext.)

ESQUITLLAR-SE

passar per ull SV, esquitllar-se, passar desapercbut (R-M)

Quan hi ha una reunió ell procura passar per ull, perquè mai no vol prendre part en les discussions (R-M)

▷ **passar de llarg** (p.ext.)

ESQUIVAR

fugir (d'algú) **com d'un empestat** SV, evitar, eludir, esquivar algú que per algun motiu no volem veure

Jo no t'he dit cap paraula ofensiva perquè fugis de mi com d'un empestat (A-M)

▷ **girar la cara** (a algú) (p.ext.), **negar-li la cara** (a algú) (p.ext.)

ESSÈNCIA

la quinta essència *SD*, nucli essencial, part més subtil d'una substància (EC)

Aquesta pintura és la quinta essència de la seva obra

▷ **pedra filosofal** (p.ext.), **punt neuràlgic** (p.ext.)

punt neuràlgic *SN*, factor vital, essencial (R-M)

Aquest és el punt neuràlgic de la nova llei; si no es compleix, ja no serveix per a res / Les seves opinions sobre la pena de mort són el punt neuràlgic del llibre (, R-M)*

▷ **ésser el pot de la confitura** (p.ext.), **la quinta essència** (p.ext.)

ESSENCIAL

ésser el pot de la confitura *SV*, ésser el punt essencial d'una qüestió (R-M)

Ell no et resoldrà res mentre no tingui la seguretat que ja no tens tractes amb l'altre advocat; aquí és el pot de la confitura: la gelosia professional (R-M)

→ **ésser la mare dels ous, la pedra angular**

▷ **punt neuràlgic** (p.ext.)

ésser el tot de *SV*, (ésser) el més important (R-M)

Fer les coses correctament és el tot d'una empresa com aquesta / Té moltes ganes de curar-se i moltes vegades això és el tot per sentir-se victoriós / La seva visita personal fou el tot, per a convèncer-me (El complement és opcional) (, R-M, R-M)*

ésser l'ànima de *SV*, allò que és, respecte a una cosa, com l'ànima respecte al cos, part essencial d'una cosa, que li dona vida, vigor, força, etc. (EC)

Ésser l'ànima d'una empresa / Parlis amb qui parlis hauràs de consultar-ho amb ella: és l'ànima de la família (EC)

▷ **donar vida a** (p.ext.)

ESSENCIALMENT

en el fons *SP*, considerant allò que és fonamental, essencial, malgrat les aparences o els detalls (EC)

En el fons no és gens ruc / En el fons és un tros de pa / En el fons té raó (EC)

en essència *SP*, essencialment, substancialment, sumàriament

Ara t'explicaré en essència què va passar de veritat

→ **en substància**

en substància *SP*, essencialment, substancialment / sumàriament (IEC, EC)

És un article molt llarg; si no el vols llegir, ja et diré en substància de què tracta / En subs-

tància, el que ens ha recomanat és molta prudència (R-M)

→ **en quatre mots**

▷ **en resum** (p.ext.)

per essència *SP*, per la naturalesa pròpia d'alguna cosa

Poden ésser dits divinals i déus no per essència mas per participació (A-M)

ÉSSER (v. intr.)

formar part de *SV*, ésser part integrant / ésser element integrant d'algú o alguna cosa (R-M, IEC)

Els qui formaven part de l'excursió no havien estat mai en aquella muntanya / Jo formava part de la colla (R-M, Fr)

ÉSSER (m.)

persona física *SN*, tot ésser humà (EC)

Tota persona física té drets / Edifici sense barres per a les persones físiques

EST

sol ixent *SN*, la part de llevant (IEC)

T'has de situar cap a sol ixent

▷ **sol colgant** (ant.), **sol ponent** (ant.)

ESTABLERT

de ritual *SP*, establert en certes circumstàncies i cerimònies / com exigeix el ritu, imposat pel costum (R-M, EC)

Com de ritual, els nuvis van tallar el pastís agafant tots dos el mànec del ganivet / Aquí és de ritual que els homes se situïn a una banda i les dones a l'altra (R-M)

▷ **de costum** (p.ext.), **de rigor** (p.ext.)

ESTABLIMENT

grans magatzems *SN*, establiment comercial gran amb distintes seccions on es venen diversos gèneres (EC)

Si vols triar sobre una varietat més gran de productes haurem d'anar a uns grans magatzems

→ **gran superfície**

mont de pietat *SN*, establiment públic que fa préstecs a interès mòdic sobre robes i joies / establiment benèfic que fa préstecs, generalment pignoratius, de béns mobles, amb interès mòdic (IEC, EC)

Avui ha anat a fer gestions al mont de pietat

▷ **casa de caritat** (p.ext.)

ESTABLIR-SE

parar botiga *SV*, posar aquests establiments en disposició de prestar servei (A-M)

Varen parar botiga i ben aviat ja tenien una bona clientela

→ **posar botiga, plantar botiga**

posar arrels *SV*, fixar l'estada en un lloc / fixar-se en un lloc (R-M, IEC)

Els va agradar tant la comarca, que hi van posar arrels i ara no pensen moure-se'n / No he nascut en aquest poblet, però hi he viscut tants d'anys que hi he posat arrels (R-M)

▷ **posar casa** (p.ext.)

posar botiga *SV*, establir una botiga, començar a operar com a botiguer (A-M)

Fa tres anys que van posar botiga i tot els va molt bé (També s'usa amb noms que fan referència a altres tipus de negoci com bufet, despatx, etc.)

→ **plantar botiga, parar botiga**

▷ **posar casa** (p.ext.), **tenir casa oberta** (p.ext.)

ESTACIONAR-SE

adormir-se sobre els llores *SV*, no continuar treballant després d'haver obtingut uns quants èxits (EC)

Després del premi de fa dos anys, no ha escrit res més; s'ha adormit sobre els llores; està completament inactiu / No t'adormis sobre els llores, que no has de viure només d'aquest guardó (També s'usa amb la forma adormir-se als llores) (R-M)

ESTAFA

negoci brut *SN*, afer en què algú obra il·legalment o amb manca d'escrúpols, tripijoc

El que ha fet als seus amics ha estat un negoci brut

▷ **males arts** (p.ext.), **mala jugada** (p.ext.), **mala passada** (p.ext.), **cavaller d'indústria** (p.ext.), **joc brut** (p.ext.)

ESTAFADOR

cavaller d'indústria *SN*, el qui viu d'expedients il·lícits (IEC)

S'ha descobert que el famós personatge és un cavaller d'indústria

▷ **ésser una bona pua** (algú) (p.ext.), **negoci brut** (p.ext.), **ésser un pirata** (p.ext.), **ésser un mafiós** (p.ext.)

ESTAFAR

fer moros (a algú) *SV*, cisar / distreure fraudulentament part d'una quantitat (IEC, *)

Aquests volen fer moros: intenten desviar fons destinats als damnificats per a la compra d'armes

→ **fer la patota** (a algú)

▷ **fer la barba** (a algú) (p.ext.), **vetllar pels descuidats** (p.ext.)

ESTALONAR

anar-li a retaló (a algú) *SV*, anar al darrere i molt a prop d'algú, gairebé calcigant-li els talons (A-M)

Volien fugir, però la policia els anava a retaló feia dies i, al final, els van agafar

→ **trepitjar els talons** (a algú), **anar-li al darrere** (a algú), **seguir els passos** (d'algú)

ESTALVI

■ **tenir un racó** *SV*, tenir diners estalviats

Deia que calia tenir un racó per si sortien imprevistos (També s'usa amb el diminutiu raconet)

▷ **tenir un bon racó** (p.ext.), **fer un racó** (p.ext.), **fer bossa** (p.ext.), **tenir una poma per a la set** (p.ext.), **estar a cobert** (p.ext.)

ESTALVIADOR

ésser una formigueta *SV*, (ésser una) persona treballadora i estalviadora, que procura arrebregar per a ella d'amagat (EC)

Aquest home és una formigueta, no gasta mai res del que guanya

→ **estalviador com una formiga**

■ **estalviador com una formiga** *SA*, és diu d'una persona treballadora i estalviadora

Ja té gairebé 12.000 euros al banc: és estalviador com una formiga

→ **ésser una formigueta**

▷ **fer un racó** (p.ext.)

■ **mirar prim** *SV*, que procura no gastar excessivament, estalviar

En Joan està acostumat a mirar prim i a vigilar què gasta / L'Anna no mira prim en les despeses, perquè és de casa bona i s'ho pot permetre

▷ **estirar més el braç que la màniga** (ant.), **estirar més els peus que la flassada** (ant.), **tenir la butxaca foradada** (ant.), **cagar gras** (ant.), **no fer cas d'un pa ni d'un penjoll** (ant.), **tancar l'aixeta** (p.ext.)

ESTALVIAR

arreplegar la cendra i escampar la farina

SCoord, estalviar coses que no valen i malgastar les que valen / estalviar coses petites i gastar-ne inútilment de grosses (Fr, A-M)

La meva germana és de les persones que arrepleguen la cendra i escampen la farina, sembla que no conegui el valor de les coses / Fa servir les pomes més maques per a fer suc i deixa les més macades; replega la cendra i escampa la farina (També s'usa amb el verb replegar)

▷ **escampar la farina i arreplegar la cendra** (v.f.), **arreplegador de segó i escampador de farina** (p.ext.)

[Cast., Val. (A-M)]

estrènyer-se el cinturó *SV*, estalviar / guardar una part del diner de què hom disposa (R-M, *)

Si volem comprar un pis, cal que siguem capaços d'estrènyer-nos el cinturó i de reduir les despeses

→ **estrènyer-se els cordons, estrènyer-se la corretja, estrènyer-se la cintura, treure els biaixos**

estrènyer-se els cordons *SV*, guardar una part del diner de què hom disposa

Hem comprat una casa i per a pagar la hipoteca ens haurem d'estrènyer els cordons

→ **estrènyer-se el cinturó, estrènyer-se la bossa, estrènyer-se la corretja**

▷ **afluixar els cordons** (ant.)

estrènyer-se la bossa *SV*, estalviar / guardar una part del diner de què hom disposa (R-M, *)
Quan hi ha crisi econòmica ens cal estrènyer la bossa i prescindir de compres superflues (R-M)

→ **estrènyer-se els cordons, estrènyer-se la corretja, treure els biaixos**

▷ **afuixar la bossa** (ant.), **gratar-se la bossa** (ant.)

estrènyer-se la cintura *SV*, estalviar / guardar una part del diner de què hom disposa (R-M, *)
Fas massa despeses; si no t'estrenys la cintura tindràs feina a arribar a cap de mes (R-M)

→ **estrènyer-se la corretja, estrènyer-se el cinturó, treure els biaixos**

estrènyer-se la corretja *SV*, estalviar / guardar una part del diner de què hom disposa (R-M)
Si et vols canviar el cotxe, t'hauràs d'estrènyer la corretja

→ **estrènyer-se la cintura, estrènyer-se la bossa, estrènyer-se els cordons, estrènyer-se el cinturó**

fer bossa *SV*, reunir diners a un fi determinat (IEC)
No vol despeses de cap mena; fa bossa per casar-se / No gasta gens perquè fa bossa per comprar-se una moto (R-M)

→ **fer un racó, fer guardiola, fer casa**

▷ **viure al dia** (ant.), **tenir un bon racó** (p.ext.), **guardar una poma per a la set** (p.ext.), **tenir un bon racó** (p.ext.)

fer ca seva *SV*, fer diners, guanyar-se bé la vida i estalviar / prosperar, fer doblers, fer carrera (A-M, R)

Aquesta gent ha fet ca seva, ja se poden retirar

→ **fer casa**

[Mall. (A-M)]

fer casa *SV*, guanyar diners i estalviar (R-M)
Sempre mira de fer casa; només pensa a recollir diners (R-M)

→ **fer bossa**

● **fer ca seva** (Mall.)

fer equilibris *SV*, intentar mantenir la condició, el nivell, la qualitat, etc., d'una cosa (IEC)
Estic cansat de tenir un sou miserable i haver de fer equilibris cada mes / Amb aquest sou s'han de fer molts equilibris per a arribar a final de mes (També s'usa amb el quantificador molt en posició prenominal) (*, IEC)

▷ **fer cent nuus a un dobler** (p.ext.), **treure els biaixos** (p.ext.)

fer guardiola *SV*, guardar diners (R-M)

No va al cine per fer guardiola; vol comprar-se uns llibres d'art que són molt cars (R-M)

→ **fer bossa, fer un racó**

▷ **guardar una poma per a la set** (p.ext.)

■ **fer pot comú** *SV*, estalviar entre tots per poder comprar alguna cosa

Si vols que comprem un aparell de música nou, haurem de fer pot comú, perquè fa una temporada que no anem gaire bé de diners

fer un racó *SV*, estalviar moneda (A-M)

Estalviem una mica: fem un racó per a quan serem vells (També s'usa amb la forma *fer racó*) (EC)

→ **fer bossa, fer guardiola**

▷ **viure al dia** (ant.), **tenir un bon racó** (p.ext.), **tenir un bon racó** (p.ext.), **estalviador com una formiga** (p.ext.)

guardar una poma per a la set *SV*, no despendre, consumir, etc., totalment una cosa prevenint una eventual necessitat futura / fer una petita reserva de diners per a un cas de necessitat (EC)

És molt mesurat en les despeses; sempre es guarda una poma per a la set; no deixa mai el seu compte al descobert / Mai no el trobaràs desprevingut en res; és dels qui guarden una poma per a les set (R-M)

→ **fer un racó**

▷ **tenir un racó** (p.ext.), **fer guardiola** (p.ext.)

treure els biaixos *SV*, cercar economies, estalviar (IEC)

Tot s'apuja tant, que quan anem a comprar ja cal que mirem de treure els biaixos i suprimir allò que és superflu (R-M)

→ **estrènyer-se la bossa, estrènyer-se la cintura, estrènyer-se el cinturó**

▷ **fer equilibris** (p.ext.)

ANT

viure al dia *SV*, gastar tot el que hom guanya sense estalviar res (EC)

Amb tan pocs diners com guanyen viuen al dia i no poden estalviar

→ **eixugar el vent tant com en plou, tirar de veta**

▷ **fer un racó** (ant.), **fer bossa** (ant.), **gastar amb compàs** (p.ext.)

ESTANC

aigua morta *SN*, aigua empantanada / és la que està aturada / aigua que no corre o que duu molt poca força de corrent (R-M, A-M, A-M)
Aquest estany és d'aigua morta; només recull els vessants de les pluges i no té desguàs / L'aigua morta de Banyoles amaga un secret / Es recomana no beure d'un lloc amb aigües mortes (R-M, *, *)

→ **aigües moixes**

▷ **aigües mortes** (v.f.), **aigua viva** (ant.)

ESTÀNDARD

■ **per defecte** *SP*, com a norma general

Sempre que engeguem l'ordinador, per defecte, ens demanarà la contrasenya

→ **com a norma general, per regla general**

ESTAT

estat civil *SN*, qualitat jurídica de la persona per la seva especial situació en l'organització jurídica i que com a tal caracteritza la seva capacitat d'obrar i l'àmbit propi del seu poder i responsabilitat (IEC)

Abans de donar-te la feina et preguntaran l'estat civil

ESTATUS

gent del seu braç *SN*, gent del mateix estat, de la mateixa posició o de la mateixa classe social, que jo, que tu, etc. (IEC)

No es relaciona amb gent del seu braç sinó del teu / No m'agrada sortir amb ells perquè no són gent del meu braç i no m'hi sento còmode (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

▷ **del mateix motlle** (p.ext.), **ànima germana** (p.ext.), **ànima bessona** (p.ext.)

ESTAVELLAR-SE

■ **fotre's un pinyo** *SV*, topar, xocar, col·lidir, caure, etc., d'una manera violenta

Es van fotre un pinyo amb el cotxe

▷ **trencar-se coll i barres** (p.ext.), **trencar-se la nou del coll** (p.ext.), **topar de morros** (p.ext.)

[pinyo: mot no registrat a l'IEC]

ESTEL

forat negre *SN*, darrer estadi de la vida d'un estel de gran massa (EC)

Amb aquest projecte es vol observar l'evolució d'un forat negre / És molt interessant l'estudi dels forats negres de l'espai

l'estel del nord *SD*, estel polar / estel alfa de la constel·lació de l'Óssa Menor, a una distància d'un grau del pol nord de l'hemisferi celest (A-M, *)

Vam pujar a la teulada per veure l'estel del nord

→ **l'estel polar**

▷ **l'Óssa Menor** (p.ext.)

l'estel polar *SD*, estel alfa de la constel·lació de l'Óssa Menor, a una distància d'un grau del pol nord de l'hemisferi celest (EC)

A veure si mirant el cel aconseguies trobar l'estel polar (També s'usa amb el nom *estrella*)

→ **l'estel del nord**

▷ **l'Óssa Menor** (p.ext.)

ESTÈRIL

sala blanca *SN*, local on les característiques de l'atmosfera són controlades exhaustivament, la qual cosa les fa especialment aptes per al mun-

tatge d'instruments d'alta tecnologia (IEC)
Els científics realitzaran l'experiment a la sala blanca

ESTERN

post del pit *SN*, estèrnium / os pla, allargat i desparió de la cintura pectoral dels vertebrats, situat en posició ventral i mitjana (R-M, *)

El van treure de sota la runa; tenia una biga sobre la post del pit que no el deixava gairebé respirar (R-M)

→ **os del pit**

▷ **caixa del pit** (p.ext.)

ESTÈRNUM

os del pit *SN*, estèrnium / os pla, allargat i desparió de la cintura pectoral dels vertebrats, situat en posició ventral i mitjana (Fr, *)

Té un os del pit molt sortit

→ **post del pit**

▷ **caixa del pit** (p.ext.)

ESTIL

■ **a l'estil de SP**, ajustant-se a la forma particular d'ésser, de fer o de procedir d'algú o d'alguna època

Li agrada vestir a l'estil de la gent rica / Encara es pentina a l'estil dels anys setanta

→ **a la moda de, a la manera de**

▷ **a l'igual de** (p.ext.)

a la manera de SP, ajustant-se a la forma particular d'ésser, de fer o de procedir d'algú / segons el seu estil, la seva manera de fer, de dir, etc., les coses (R-M, IEC)

Aquest peix, el podem cuinar a la manera dels pescadors, amb una salseta / Treballen a la manera de llurs avantpassats / Porta els comptes a la manera d'abans (R-M, EC, *)

→ **a l'estil de, a la moda de**

▷ **a la nostrada** (p.ext.)

ESTIMABLE

d'or *SP*, expressió aplicada a una cosa de gran valor, summament estimable (EC)

Té unes mans d'or / Un consell d'or (EC)

▷ **de primera** (p.ext.)

ESTIMAR

estar boig (per algú) *SV*, que sent una passió fora de raó per qualcú (A-M)

Estar boig per una dona / Estic boig per tu (EC, *)

→ **tenir un deliri** (per algú)

estar molt (d'algú) *SV*, estimar, apreciar, admirar (EC)

Està molt de la seva germana / A la feina no n'estan gaire, de tu (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, més, una mica*, etc.) (EC)

▷ **tenir** (algú) **sobre el pedestal** (p.ext.)

estimar (algú) **com la nineta dels seus ulls** *SV*, estimar aquella persona o cosa amb gran intensitat (A-M)

Estima el nét com la nineta dels seus ulls (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **estimar** (algú) **més que la nineta dels seus ulls**

▷ **ésser la nina dels ulls** (d'algú) (p.ext.)

estimar (algú) **més que la nineta dels seus ulls** *SV*, estima aquella persona o cosa amb gran intensitat (A-M)

És filla única i els seus pares l'estimen més que la nineta dels seus ulls

→ **estimar** (algú) **com la nineta dels seus ulls**

fer honor a *SV*, donar prova, amb els actes, el capteniment, etc., de l'estima en què es té alguna cosa / tenir en compte una persona o una cosa, donar prova de l'estima en què hom la té (IEC, EC)

Han fet honor a la bandera / Fer honor al seu nom / Fer honor a la veritat (IEC, IEC, EC)

▷ **portar alta la bandera de** (p.ext.), **retre culte a** (p.ext.)

tenir un deliri (per algú) *SV*, estimar algú amb passió ardent, estar-hi obsessionat / tenir una fallera per algú (A-M, EC)

Té un deliri per la xicota del seu millor amic i no sap què fer (També s'usa amb el modificador *gran* en posició prenominal)

→ **estar boig** (per algú), **tenir un feble** (per algú)

tenir un feble (per algú) *SV*, estimar / tenir una debilitat per algú (Fr, *)

En Joan té un feble per la Mercè / En Jesús té un feble per les dones, però algun dia el perjudicaran

→ **tenir un deliri** (per algú)

▷ **tenir** (algú o alguna cosa) **en estima** (p.ext.)

ESTIMAT

del meu cor *SP*, expressió per a referir-se a alguna persona o algun objecte molt estimats

Ai, filla del meu cor!, que n'ets de bonica! / Aquella era la nina del meu cor quan era petita / Pauet del meu cor, fes-me un petó / Rei del meu cor, que no li dius res a la mare?

▷ **de l'ànima** (p.ext.), **vida meva** (p.ext.)

ésser la nina dels ulls (d'algú) *SV*, ésser la persona més estimada / ésser el predilecte d'algú (IEC, EC)

Aquella noia dels rínxols d'or era la nina dels ulls del mestre / L'Estevet era la nina dels seus ulls (*, EC)

→ **ésser el cel** (d'algú), **ésser l'aleta del cor** (d'algú)

▷ **estimar** (algú) **com la nineta dels seus ulls** (p.ext.), **ballar-li en l'ull** (a algú) (p.ext.)

vida meva *SN*, epítet que es dona a la persona estimada, per a expressar que sense ella no podem viure (A-M)

Vida meva, oi que demà anirem a passejar una estona per aquell lloc tan romàntic? (També s'usa amb la forma *vida mia*)

▷ **del meu cor** (p.ext.)

ESTIMULAR

donar peix al gat *SV*, afavorir murmuracions o malvolences (R-M)

Sap que la gent és desitjosa de sensacionalisme i ell encara dona peix al gat fent revelacions indiscretes / T'agrada de donar peix al gat: la qüestió és crear malestar (R-M)

→ **tirar llenya al foc**, **afegir llenya al foc**

▷ **donar ales** (a algú) (p.ext.)

ESTIRANT

a estrebades *SP*, amb moviments sobtats i violents

Notava com el dentista li arrencava el queixal a estrebades

ESTIRAT

com un llangardaix *SAdv*, estirat / ajagut, allargassat (R-M, *)

Prenia el sol com un llangardaix / A la pinassa es posà com un llangardaix a dormir la migdiada (A-M)

▷ **de cara amunt** (p.ext.)

ESTIUEJANT

de vacances *SP*, referit al temps de repòs durant el qual cessen els estudis i les activitats laborals

Sempre van de vacances al poble natal del seu pare

▷ **fer s'estada** (p.ext.), **de festa** (p.ext.)

ESTIUEJAR

fer s'estada *SV*, estiuejar / anar a estiuejar en un indret determinat (IEC, *)

Els senyors fan s'estada a Son Saura (A-M)

▷ **fer estada** (v.f.), **de vacances** (p.ext.)

[Men. (A-M)]

ESTÓMAC

estómac d'estruç *SN*, estómac que tot ho digereix (IEC)

L'Eduard és capaç de menjar qualsevol cosa, té estómac d'estruç

→ **païdor de camell**

la boca del cor *SD*, epigàstri / part superior i mitjana de l'abdomen, que correspon a la zona de l'estómac (IEC, *)

Diu que sent com una nosa a la boca del cor que el priva de menjar (R-M)

païdor de camell *SN*, estómac sa, que ho paeix tot sense dificultat (Fr)

Té un païdor de camell, amb tot el que s'ha menjat i no ha tingut cap problema de digestió
→ **estómac d'estruc**

ESTOMACAT

portar llenya a sobre *SV*, dur o portar moltes tupa-
pades
Porta llenya a sobre perquè va amb un ull de vellut i no mou el braç esquerre per res
→ **rebre del carpó, anar calent, rebre llenya**

ESTONA

■ **estones perdudes** *SN*, els moments en què no hi ha res a fer
Amb el nou horari té moltes estones perdudes / Les estones perdudes les dedica a realitzar un trencaclosques

hores mortes *SN*, estona perduda (A-M)

Aquest any tinc moltes hores mortes / Passo hores mortes, sense fer res / Vaig estar fent la figuereta guardant equilibri les hores mortes (*, *, A-M)

▷ **matar les hores** (p.ext.)

una bella estona *SQ*, una estona llarga (IEC)

El va fer esperar una bella estona

ESTOSSEGAR

escurar-se el coll *SV*, estossegar per treure's alguna nosa, irritació, de la gola (IEC)

No li sortia la veu i es va haver d'escurar el coll

→ **aclarir-se el coll**

▷ **aclarir-se la veu** (p.ext.)

ESTOVANT-SE

en remull *SP*, [posar (tenir, estar)] dins un líquid (A-M)

He comprat un bacallà al mercat i ja l'he posat en remull per poder-nos-el menjar d'aquí a un parell de dies / No sembla que aquest enciam hagi estat en remull, està pansit / Cal posar en remull les pells perquè, a causa dels processos de conservació, perden la hidratació

ESTOVAT

com una festa de carrer *SAdv*, de mala manera, en molt mal estat (A-M)

Si t'agaf, et posaré unes anques com una festa de carrer! (A-M)

▷ **anar calent** (p.ext.), **rebre llenya** (p.ext.) [Men. (A-M)]

ESTRÀBIC

mirar contra Déu *SV*, mirar a la torta, ésser guerx (A-M)

Diuen que mira contra Déu perquè té un ull guerxo

→ **mirar contra el govern, mirar l'hort i la vinya**

ESTRANGER

a l'exterior *SP*, enllà de les fronteres del propi país (R-M)

El vi i l'oli de la nostra terra són molt estimats a l'exterior, però les lleis d'exportació no n'afavoreixen gaire la sortida (R-M)

ESTRANGULAR

tòrcer el coll (a algú) *SV*, matar algú per estrangulació (A-M)

El lladre li va tòrcer el coll i el va deixar mort a la catifa de l'habitació (També s'usa amb el verb *torçar*)

▷ **tallar el coll** (a algú) (p.ext.), **llevar el cap** (a algú) (p.ext.)

ESTRANY

de l'altre món *SP*, estrany, extraordinari (IEC)

Hèrcules va fer coses de l'altre món / A tu et sembla una cosa de l'altre món i, en realitat, no té res d'estrany / M'ho ha dit entusiasmat com si fos una cosa de l'altre món. I total, és el sistema més corrent de fer-ho (IEC, Fr, R-M)

▷ **no res de l'altre món** (ant.)

és prou que *O*, és molt estrany (A-M)

Sí que és prou que la mare no hagi vingut / Ja és prou! (També s'usa ometent el complement) (A-M)

→ **fer estrany**

■ **fora del seu ambient** *SAdv*, dit per a referir-se a algú que no està gens ambientat, que s'ha traslladat a una situació que no s'adapta gens als seus gustos, a les seves inclinacions, a les seves aptituds, etc.

No hi vol anar perquè té por de trobar-se fora del seu ambient (S'usa amb les altres formes del possessiu. Es fa servir normalment amb els verbs *estar, trobar, viure*, etc.)

→ **com un pop en un garatge, com una gallina en un garatge**

▷ **en el seu ambient** (ant.)

fora del seu element *SAdv*, estar algú no gens ambientat, traslladar-se en una situació que no s'adapta gens als seus gustos, les seves inclinacions, les seves aptituds, etc. (EC)

Es va avorrir a la festa perquè estava fora del seu element (S'usa amb les altres formes del possessiu. Es fa servir normalment amb els verbs *estar, trobar, viure*, etc.)

→ **com un pop en un garatge, com una gallina en un garatge**

▷ **en el seu element** (ant.)

tenir coses *SV*, presentar estranyeses de caràcter / tenir estranyeses, genialitats, etc. (R-M, IEC)

És molt bona persona, però a vegades té coses; reacciona incomprensiblement / Tothom té les seves coses (També s'usa amb la forma *tenir les seves coses*) (R-M, *)

▷ **tenir llunes** (algú) (p.ext.)

ESTRANYAR

deixar (algú) **de pedra** *SV*, sorprendre en gran manera (R-M)

Amb aquesta reacció tan inesperada, va deixar els seus amics de pedra / Els insults que li ha engaltat m'han deixat de pedra / Hem rebut una carta que ens ha deixat petrificats (També s'usa amb l'adjectiu *petrificat*) (*, R-M, *)

→ **deixar** (algú) **d'una peça**, **deixar** (algú) **amb la boca oberta**, **deixar** (algú) **sense paraula**, **deixar** (algú) **blau**, **deixar fred** (algú), **deixar mort** (algú), **deixar** (algú) **parat**, **deixar** (algú) **clavat en terra**, **deixar** (algú) **glaçat**, **deixar** (algú) **sense res-posta**

▷ **quedar de pedra** (inv.)

fer estrany *SV*, una cosa, causar estranyesa (IEC)

Fa estrany que no siguin aquí; ja passa de l'hora / Quan ha arribat a casa se li ha fet estrany no trobar els llums encesos / Em fa molt estrany que hagi dit això (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival) (R-M, *, Fr)

→ **és prou que**

venir de nou (a algú) *SV*, sorprendre / (alguna cosa) resultar a algú inacostumada o sorprenent (R-M, EC)

Aquell resultat li va venir de nou / El que ara us diré no ha de venir de nou a ningú / No us ha de venir de nou que aquest home no us saludí; l'altre dia es va ofendre molt del que vau dir-li / Que no ho sabies? Sembla que et vingui de nou? (*, *, R-M, EC)

▷ **caure com una bomba** (p.ext.), **deixar** (algú) **glaçat** (p.ext.), **no saber avenir-se** (d'alguna cosa) (p.ext.), **fer-se creus** (d'alguna cosa) (p.ext.), **no saber-se acabar** (alguna cosa) (p.ext.), **caure-li entre cap i coll** (a algú) (p.ext.)

ESTRANYAR-SE

caure de cul *SV*, sorprendre's en gran manera (R-M)

Quan us ho digui caureu de cul, tan increïble és (R-M)

→ **caure d'esquena**, **quedar de pedra**

fer-se creus (d'alguna cosa) *SV*, admirar-se, estranyar-se, davant quelcom d'insòlit, d'extraordinari, d'increïble (IEC)

Tothom es feia creus de tant d'atreviment / Quan ho sabrà se'n farà creus (R-M, EC)

→ **no poder-se acabar** (alguna cosa), **quedar de pedra**, **no saber avenir-se** (d'alguna cosa)

▷ **venir de nou** (a algú) (p.ext.)

no cabre-li a la barretina (a algú) *SV*, no poder comprendre, estranyar-se / no saber-se avenir d'alguna cosa (R-M, IEC)

No em cap a la barretina que ell tot sol ho hagi pogut fer (R-M)

→ **no saber-se acabar** (alguna cosa), **no ca-**

bre-li al cap (a algú), **no poder-se acabar** (alguna cosa)

no cabre-li al cap (a algú) *SV*, no poder comprendre que una cosa sigui, esdevingui / no poder comprendre, estranyar-se (IEC, R-M) *No li cap al cap que jo vulgui deixar la coblocació per treballar pel meu compte / No li cabia dins el cap que li hagués tocat la loteria* (També s'usa amb la forma *no cabre-li dins el cap* (a algú)) (R-M, *)

→ **no poder-se acabar** (alguna cosa), **no cabre-li a la barretina** (a algú)

▷ **fer-li cabre** (alguna cosa) **al cap** (a algú) (p.ext.), **semblar mentida** (p.ext.), **ésser fort** (p.ext.)

no poder-se acabar (alguna cosa) *SV*, no saber-se avenir d'alguna cosa (IEC)

No em puc acabar que t'hagin expulsat de l'escola: és inconcebible

→ **no saber-se acabar** (alguna cosa), **fer-se creus** (d'alguna cosa), **no cabre-li a la barretina** (a algú), **no saber avenir-se** (d'alguna cosa)

no saber avenir-se (d'alguna cosa) *SV*, estranyar-se granment d'alguna cosa (IEC)

No se sap avenir que l'hagi tractat com ho ha fet, el creia amb més tacte

→ **no saber-se acabar** (alguna cosa), **fer-se creus** (d'alguna cosa), **no poder-se acabar** (alguna cosa)

▷ **venir de nou** (a algú) (p.ext.)

no saber-se acabar (alguna cosa) *SV*, no saber-se avenir d'alguna cosa (IEC)

No em sé acabar que li hagin ofert una feina al Joan: si és un incompetent! / No se sabia acabar que li hagués tocat la loteria / Aquell tema em va disgustar molt i no m'ho sabia acabar

→ **fer-se creus** (d'alguna cosa), **no saber avenir-se** (d'alguna cosa), **no poder-se acabar** (alguna cosa), **no cabre-li a la barretina** (alguna cosa)

▷ **venir de nou** (a algú) (p.ext.)

ESTRANYAT

quedar de pedra *SV*, sorprendre's en gran manera (R-M)

En sentir que insultava el director a la cara es quedà de pedra (També s'usa amb els verbs *restar*, *romandre*, etc. i amb l'adjectiu *petrificat*) (R-M)

→ **fer-se creus** (d'alguna cosa)

▷ **deixar** (algú) **de pedra** (inv.), **quedar fred** (p.ext.), **caure de cul** (p.ext.)

ESTRANYESA

aquesta sí que és bona *O*, expressió per a marcar sorpresa davant un fet inesperat (EC)

Saps que diuen que l'Albert es casa? Aquesta sí que és bona!

→ **ai cabàs**

- ▷ **qui ho diria** (p.ext.), **ves per on** (p.ext.), **Déu meu** (p.ext.), **Déu del cel** (p.ext.), **aquesta sí que és blava** (p.ext.), **ésser fort** (p.ext.)

fins les criatures ho saben *O*, expressió per a significar l'estranyesa que produeix una persona que ignora una cosa ja pública (IEC)

No ho sabies? Fins les criatures ho saben

- ▷ **ésser un cas** (algú) (p.ext.)

no saber quina mosca l'ha picat *SV*, dit estranyant-se d'una acció poc justificada / expressió amb què hom mostra estranyesa davant un excés d'ira, una rauxa, etc. (R-M, EC)

No sé quina mosca l'ha picat! / Ja fa dies que no em saluden; voldria saber quina mosca els ha picat / Però, quina mosca et va picar, que et comportessis tan malament? (El complement també s'usa com a oració interrogativa directa) (, R-M, *)*

qui ho diria *O*, expressió d'estranyesa davant d'una realitat impensada / exclamació de sorpresa, d'admiració, sovint per l'esdeveniment d'un fet que abans hom judicava impossible o altament improbable (R-M, EC)

Aquest vellel que fa tentines, de jove, fou campió de natació. Qui ho diria! / Tan baixet que és i tan bon saltador. Qui ho diria! (R-M)

- ▷ **qui ho havia de dir** (p.ext.), **qualsevol diria** (p.ext.), **aquesta sí que és bona** (p.ext.), **Déu meu** (p.ext.), **no t'ho perdís** (p.ext.)

qui ho havia de dir *O*, expressió d'estranyesa davant un fet inesperat / exclamació de sorpresa, d'admiració, sovint per l'esdeveniment d'un fet que abans hom judicava impossible o altament improbable (R-M, EC)

Es van conèixer al Brasil i va resultar que eren fills del mateix poble de l'Aragó. Qui ho havia de dir! Ara són marit i muller (R-M)

→ **ves per on, mai no ho hauria dit**

- ▷ **qui ho diria** (p.ext.), **Déu del cel** (p.ext.), **no t'ho perdís** (p.ext.)

ves per on *O*, exclamació d'estranyesa (EC)

Ves per on! Ja està de tornada? (EC)

→ **qui ho havia de dir**

- ▷ **aquesta sí que és bona** (p.ext.)

vol dir que *O*, fórmula per a indicar dubte o incredulitat / expressió de dubte davant d'allò que un altre acaba de dir (IEC, EC)

Voleu dir que per aquí anem bé? El plànol no indica l'existència d'aquest bosc / —T'asseguro que és francès. —Vols dir? Sembla alemany (S'usa en les segones i en les terceres persones del present d'indicatiu) (, R-M)*

ESTRAPADA

salt de moltó *SN*, salt que fa un cavall alçant les potes del darrere per fer caure el genet per sobre del cap (EC)

El cavall fa salts de moltó

→ **salt de cabra**

ESTRATAGEMA

castell de fust *SN*, antic giny de guerra per a l'assalt de les ciutats (IEC)

Van assaltar la ciutat gràcies al castell de fust

ESTRÈNYER

serrar les dents *SV*, cloure les dents ben estret (EC)

No podia deixar de serrar les dents dels nervis que tenia

ESTRET

com figues en cofi *SAdv*, [estar] molt estrets, molt junts en un lloc petit (A-M)

Al metro estàvem com figues en cofi

→ **estret com les sardines al barril**

[Val. (A-M)]

estret com les sardines al barril *SA*, diferents persones, estar com premsades en un espai on a penes caben (IEC)

La sala era molt petita i estàvem tots estrets com les sardines al barril / A dins el metro anàvem com les sardines al barril (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **estrets com arengades al barril, pitjats com anxoves en el barril, com figues en cofi, a pic de mall**

estrets com arengades al barril *SA*, estrets / diferents persones, estar com premsades en un espai on a penes caben (R-M, *)

Al metro hi havia tanta gent que vam fer el trajecte estrets com arengades al barril / Ens hi vam poder encabir, però a la saleta estàvem tots com arengades al barril (També s'usa ometent l'adjectiu) (, R-M)*

→ **estret com les sardines al barril, pitjats com anxoves en el barril, a pic de mall**

pitjats com anxoves en el barril *SA*, molt atapeïts (A-M)

L'autobús anava tan ple que estàvem pitjats com anxoves en el barril

→ **estret com arengades al barril, estret com les sardines al barril, a pic de mall** [Cat. (A-M)]

ESTRICTAMENT

en rigor *SP*, atenint-se a allò que és just, cert, etc. / estrictament (R-M, IEC)

Va vendre's la casa, però en rigor no tenia dret de fer-ho sense comunicar-ho als llogaters / En rigor la duana no pot permetre que hom passi tabac estranger (R-M)

→ **a dreta llei, a dir veritat, si anem a mirar, a dir cert**

ESTRICTE

■ **passar pel tubo** *SV*, sotmetre's a una disciplina estricta, una persona o un animal

Si et vols aprimar, hauràs de passar pel tubo i seguir la dieta que t'ha preparat la doctora /

Tots els que havien fet el servei militar sota les ordres del general havien passat pel tubo

→ **passar per ací o per la porta**

▷ **collar els cargols** (a algú) (inv.), **pujar dret** (p.ext.)

[tubo: mot no registrat a l'IEC]

pujar dret SV, educar (ésser educat) amb rigor (R-M)

Aquest home no té instrucció, però va saber pujar dret el seu fill / Va pujar dret perquè tenia una madrastra molt severa / Son pare no ha sabut pujar drets aquests fills, i són una calamitat (, *, R-M)*

▷ **pujar com els arbres de la Rambla** (ant.), **fer anar dret** (algú) (p.ext.), **anar pel camí dret** (p.ext.), **passar pel tubo** (p.ext.), **tocat i posat** (p.ext.)

ESTRIPAT

ésser un parrac (algú) SV, es diu d'una persona que va amb els vestits esquinçats (Fr)

El meu fill és un parrac: sempre va esparracat

→ **fet un sant Llätzer**

▷ **ésser un penjat** (p.ext.)

fet un sant Llätzer SA, estripat / que va amb la roba esquinçada, estripada (Fr, *)

Va tornar de l'excursió fet un sant Llätzer (IEC)

→ **ésser un parrac** (algú)

▷ **pobre llätzer** (p.ext.)

ESTUDI

treball de camp SN, etapa d'una investigació per a obtenir dades primàries en el lloc mateix on hi ha l'objecte d'estudi, generalment per mitjà d'enquestes o de tècniques d'observació / estudi fet en el lloc mateix on hi ha l'objecte d'aquest (T, IEC)

Aviat començarà el treball de camp dels vitralls de la catedral de Barcelona / Els estudiants de geologia fan treball de camp fora de la facultat (IEC, *)

ESTUDIAR

cremar oli SV, treballar molt en alguna cosa, estudiar-la atentament (A-M)

Els dies dels exàmens crema oli i necessita menjar més

→ **escalfar-se el cap**, **cremar-se les celles**

▷ **trencar-se el cap** (p.ext.)

cremar-se les celles SV, estudiar molt / aplicar-se amb molta atenció i treball a estudiar una cosa (IEC, A-M)

Per més que et cremis les celles no arribaràs a desxifrar-ho (R-M)

→ **cremar-se els ulls**, **cremar oli**, **fer colzes**

▷ **trencar-se el cap** (p.ext.)

■ **fer colzes** SV, estudiar molt, aplicar-se amb molta atenció i treball a estudiar una cosa

M'hauré de passar tota la nit fent colzes, si

vull aprovar l'examen de demà (També s'usa amb el verb *fotre*)

→ **cremar-se les celles**

ESTUDIÓS

rata de biblioteca SN, investigador / persona molt afeccionada a freqüentar les biblioteques o, en general, a consultar llibres d'estudi (R-M, EC)
Tota la vida va ésser una rata de biblioteca; no parava de remenar llibres cercant dades per als seus treballs d'historiador (R-M)

ESTUPEFACCIÓ

Déu del cel SN, serveix per a expressar diversos afectes i sentiments: admiració, alegria, dolor, impaciència, resignació, etc. (A-M)

T'ha insultat? Déu del cel!

→ **Déu meu; alça, Manela; Mare de Déu santíssima; Maria santíssima; verge santíssima**

▷ **aquesta sí que és bona** (p.ext.), **qui ho havia de dir** (p.ext.)

Déu meu SN, serveix per a expressar diversos afectes i sentiments: admiració, alegria, dolor, impaciència, resignació, etc. (A-M)

És ben mort, Déu meu!

→ **Déu del cel, valga'm Déu, ai mare, Déu me'n guard, Mare de Déu santíssima, Maria santíssima, verge santíssima**

▷ **aquesta sí que és bona** (p.ext.), **qui ho diria** (p.ext.), **què va haver dit** (p.ext.)

ESTÚPID

coix del front SA, [ésser] poc intel·ligent (IEC)

De vegades té unes respostes que sembla que sigui coix del front

→ **baix de sostre, cap de carbassa, cervell de mosquit, curt de gambals, tenir el cap dur, no tenir dos dits de front**

curt de gambals SA, de poc enteniment o caràcter / de poca intel·ligència (R-M, IEC)

Ep, curt de gambals, què t'has cregut?

→ **tros d'animal, tenir el cap dur, coix del front, ésser un llonze, ésser un guilopo**

ésser un guilopo SV, estúpid / ésser curt d'enteniment (Fr, *)

No li encarreguis feines gaire importants, perquè és un guilopo i potser no les sabria fer

→ **ésser un llonze, curt de gambals, ésser un soca** (algú), **ésser un totxo** (algú)

ésser un llonze SV, estúpid / ésser curt d'enteniment (Fr, *)

M'has entès o què? Ets un llonze

→ **ésser un guilopo, curt de gambals, ésser un ase, ésser un totxo** (algú), **ésser un carnús** (algú)

tenir el cap dur SV, costar-li, a algú, d'entendre les coses (EC)

Per més que li ho repeteixis, no ho entendreà perquè té el cap dur (També s'usa amb el nom

testa i amb els quantificadors *bastant*, *massa*, *molt*, etc. en posició preadjectival)

→ **tenir la closca dura, curt de gambals, coix del front, dur de closca**

tros d'animal *SN*, dit d'una persona molt estúpida, molt ase (EC)

Tothom li prenía el pèl, era un tros d'animal / Tros d'animal! Què fas? Que no ho veus que et pots fer mal?

→ **tros d'ase, ésser un ase, ésser un carnús** (algú), **curt de gambals, tros de quòniam, tros de suro, com més alt més animal**

▷ **cony de** (p.ext.)

tros d'ase *SN*, dit d'una persona molt estúpida, molt ase (EC)

Com pots conduir anant begut? Que vols tenir un accident de trànsit, tros d'ase?

→ **tros d'animal, tros de quòniam, ésser un ase, tros de suro**

▷ **cony de** (p.ext.)

ESVAIR-SE

fondre's com la sal en aigua *SV*, esvaïr-se fàcilment (A-M)

En aquesta casa els diners es fonen com la sal en aigua: ens agrada massa gastar

→ **fondre's com una candela**

[Barc., Gir. (A-M)]

ESVALOT

orgue de gats *SN*, enrenou i confusió / discussió, reunió, etc. en què tothom enraona i ningú no s'entén (R-M, IEC)

Allò no era una assemblea; era un orgue de gats que no es podia resistir / Què era aquell orgue de gats que se sentia l'altre dia? (R-M, *)

→ **olla de grills, olla de cols**

ESVALOTAR

armar escàndol *SV*, esvalotar / provocar esvalot, pertorbació de l'ordre; crits i soroll de baralla o desavinença (Fr, *)

Els venedors han armat escàndol al mercat quan han decidit regalar els excedents de fruita en protesta pels preus baixos / Quan discuteixien, han armat un gran soroll (També s'usa amb els noms *brogit*, *esvalot* i *soroll* i amb el modificador *gran* en posició prenominal)

→ **armar bronquina, armar bregues, armar-la, armar un sacramental, cercar bregues, buscar raons, moure baralles, moure xivarri, moure brega, moure un escàndol, cercar bronquina, portar** (algú) **en revolta**

▷ **armar un vol** (a algú) (p.ext.), **haver-hi altar fumats i missa de tres** (p.ext.)

■ **armar-la** *SV*, provocar esvalot, pertorbació de l'ordre; crits i soroll de baralla o desavinença

Quan surt de festa sempre es dedica a armar-

la allà on va / A la festa, la va ben armar, ballant-se amb tothom

→ **armar escàndol, armar un Cristo, armar un enrenou, armar un sacramental, armar gresca, armar bregues**

■ **armar la grossa** *SV*, causar un avalot, pertorbar l'ordre amb crits, sorolls, desavinences *Tenia ganes de festa i va armar la grossa, fins i tot els veïns es van queixar*

→ **armar un Cristo, armar un sacramental, fer mullader, moure un escàndol, armar un enrenou**

■ **armar un Cristo** *SV*, causar un avalot, pertorbar l'ordre amb crits, sorolls, desavinences *Va armar un Cristo perquè no estava d'acord amb el veredicte del jurat / Com que els nens no hi volien anar, van armar un bon Cristo* (També s'usa amb els modificadors *bon*, *gran*, etc. en posició prenominal)

→ **muntar un Cristo, alçar el Cristo, armar-la, armar la grossa, moure un escàndol, armar un enrenou**

armar un enrenou *SV*, causar desordre sorollós, desgavell

A la benedicció de sant Antoni, va haver-hi alguns gossos que es van escapar i van armar un enrenou / A la reunió, els veïns van armar un gran enrenou perquè no es posaven d'acord (També s'usa amb els modificadors *bon*, *gran*, etc. en posició prenominal)

→ **armar-la, armar un Cristo, armar un sacramental, armar la grossa, armar un sidral**

armar un sacramental *SV*, esvalotar / provocar un escàndol, un esvalot; fer que un conjunt de gent cridi o es baralli (Fr, *)

Quan va saber que l'havien destituït va armar un sacramental / Els manifestants van armar un bon sacramental quan van arribar a davant de la plaça de l'ajuntament (També s'usa amb els modificadors *bon*, *gran*, etc. en posició prenominal)

→ **moure un sacramental, cercar bregues, moure xivarri, moure brega, moure raons, armar escàndol, haver-hi un sacramental, armar-la, fer una escena, armar la grossa, armar un enrenou, armar un sidral, armar-la grossa**

▷ **muntar un drama** (p.ext.), **armar gresca** (p.ext.)

■ **fer merder** *SV*, provocar enrenou, escàndol, esvalot, etc.

Els seguidors de l'equip contrari no paraven de fer merder a la grada (També s'usa amb el verb *fotre*)

→ **buscar merder, fer mullader, buscar soroll, fer soroll, moure baralles, moure xivarri**

fer mullader *SV*, (fer) raons, escàndol, entre dues persones o més (EC)

No feu mullader, que molesteu / Si fem tant mullader, els veïns es queixaran (També s'usa amb el verb *fotre* i els quantificadors *bastant, força, molt, tant*, etc. en posició prenominal) (*, EC)

→ **fer merder, armar la grossa, moure xivarri**

haver-hi un sacramental *SV*, haver-hi un esvalot, un escàndol

Després de la manifestació hi va haver un sacramental entre els que protestaven i la policia

→ **haver-hi raons, armar un sacramental, moure un sacramental**

moure un escàndol *SV*, causar un avalot, pertorbar l'ordre amb crits, sorolls, desavinences
La professora ha deixat sols els alumnes i aquests han mogut un escàndol (També s'usa amb els modificadors *bon, gran*, etc. en posició prenominal)

→ **armar escàndol, moure fressa, moure raons, armar la grossa, armar un Cristo, alçar la casa a l'aire**

moure un sacramental *SV*, causar un daltabaix / provocar un escàndol, un esvalot (R-M, IEC)

En plena reunió va moure un sacramental per qüestió del retard en el cobrament de quotes / No tenia cap motiu per moure un sacramental d'aquella manera (R-M)

→ **cercar bregues, buscar raons, moure baralles, armar bronquina, fer anar el de dalt a baix, alçar la casa a l'aire, armar un sacramental, haver-hi un sacramental, moure fressa, cercar bronquina**

moure xivarri *SV*, provocar desordre sorollós
Li agrada moure xivarri arreu on va (També s'usa amb els noms *bullícia, escàndol, esvalot, gatzara, renou, soroll*, etc.)

→ **moure raons, cercar bregues, buscar raons, buscar soroll, fer soroll, armar un sacramental, armar bronquina, armar escàndol, armar bregues, moure fressa, fer mullader**

▷ **armar gresca** (p.ext.)

■ **muntar un Cristo** *SV*, causar un avalot, pertorbar l'ordre amb crits, sorolls, desavinences
Va muntar un Cristo perquè no trobava les claus i pensava que algú les hi havia robades
→ **armar un Cristo, alçar el Cristo**

ESVALOTAT

ésser un cavallot *SV*, (ésser una) persona, especialment noia, esvalotada (EC)

Aquesta noia és un cavallot: no para mai quieta

▷ **fer l'animal** (p.ext.), **estar com un llum** (p.ext.), **cap de pardals** (p.ext.)

ESVANIR-SE

ésser fum de formatjada *SV*, esvanir-se i quedar-se reduïda a no res una cosa que tenia molta aparença (A-M)

Allò que importa és la bona qualitat de l'apa-

rell; tota la resta és fum de formatjada; no té cap importància / Aquella proposta tan arriscada només és fum de formatjada, ningú no en farà gens de cas (R-M, *)

ESVELT

ben tallat *SA*, ben fet, de bona figura (EC)

Era una noia ben tallada (EC)

→ **tenir bona planta, ben plantat, ben parit, ben fet**

ESVERAR

treure (algú) **de compàs** *SV*, treure de l'estat tranquil i serè, fer perdre l'equilibri (A-M)
Els petards el treuen de compàs (Només s'usa amb el complement en forma pronominal)

▷ **posar els pès de punta** (a algú) (p.ext.), **treure** (algú) **de polleguera** (p.ext.), **treure** (algú) **del solc** (p.ext.), **treure** (algú) **de mare** (p.ext.)

ESVERAR-SE

perdre el compàs *SV*, perdre la moderació o la serenitat (A-M)

Quan va tenir l'accident va perdre el compàs i es va atabalar

→ **perdre els estreps, perdre el seny, perdre el timó, perdre l'oremus**

▷ **treure** (algú) **de compàs** (inv.)

ETERNAMENT

pels segles dels segles *SP*, tot l'espai del temps i de l'eternitat (EC)

I això serà d'aquesta manera pels segles dels segles (També s'usa amb la forma *per tots els segles dels segles*)

▷ **així sia** (p.ext.)

ETERNITAT

la glòria celestial *SD*, el cel com a mansió dels benaventurats que gaudeixen de la presència de Déu (EC)

Les mares, amb la paciència que han de tenir amb els seus fills, es guanyen la glòria celestial (També s'usa amb la forma *la glòria del cel*)

→ **la glòria eterna**

▷ **la vida eterna** (p.ext.)

la glòria eterna *SD*, el cel com a estat dels benaventurats que gaudeixen de la presència de Déu (IEC)

Amb aquesta bona obra, s'ha guanyat la glòria eterna

→ **la glòria celestial**

▷ **la vida eterna** (p.ext.), **la llum eterna** (p.ext.)

la vida eterna *SD*, l'existència fora de la terra, posterior a la mort física (A-M)

Els va prometre la vida eterna

→ **la llum eterna**

▷ **l'altre món** (p.ext.), **la glòria eterna**

(p.ext.), **la glòria celestial** (p.ext.), **el si d'Abraham** (p.ext.), **la nit eterna** (p.ext.), **la pau eterna** (p.ext.)

ETIQUETA

marca de fàbrica *SN*, senyal posat en un objecte per a indicar l'establiment on ha estat fabricat (EC)

Aquest jersei no porta la marca de fàbrica

EUCARISTIA

el pa de vida *SD*, dit de l'eucaristia (R-M)

L'eucaristia és el pa de vida per a tots els creients que combreguen (R-M)

→ **el cos de Jesucrist**

EUROPA

l'antic continent *SD*, Europa, Àsia i Àfrica (EC)

Algunes zones de l'antic continent són molt pobres (També s'usa amb l'adjectiu *vell*)

▷ **el nou continent** (p.ext.), **països de l'est** (p.ext.)

EVACUAR

■ **anar a cal senyor Roca** *SV*, defecar, evacuar l'intestí

Disculpeu-me un moment, he d'anar a cal senyor Roca

→ **anar a can Felip**

▷ **el senyor Roca** (p.ext.)

anar a can Felip *SV*, evacuar / defecar, evacuar l'intestí (Fr, *)

No es troba gens bé de la panxa i va a can Felip cinc i sis vegades al dia / Espera'm un moment, que he d'anar a can Felip (R-M, *)

→ **anar a cal senyor Roca, anar de ventre, fer de cos, fer de ventre, anar de cos**

▷ **can Felip** (p.ext.)

anar a pagar el sastre *SV*, anar a evacuar (R-M)

Té diarrea i no para d'anar a pagar el sastre (R-M)

→ **anar de ventre, fer de ventre, fer les necessitats, fer les seves feines**

anar de calces *SV*, evacuar l'intestí / anar de diarrea (R-M, A-M)

L'home volia anar de calces i no trobava cap lloc amagat (R-M)

→ **anar de ventre, fer de cos, fer de ventre**

▷ **anar de calça** (v.f.)

[Garrotxa, Emp. (A-M)]

anar de cambra *SV*, evacuar l'intestí / tenir diarrea (R-M, A-M)

Feia dies que no havia anat de cambra i va prendre un purgant (R-M)

→ **anar de ventre, fer de ventre, descarregar el ventre**

[Barc., Tarr. (A-M)]

anar de cos *SV*, evacuar l'intestí (R-M)

En aquell poblet, per anar de cos calia utilitzar el corral de les cabres (R-M)

→ **fer de cos, plantar una estaca, anar a can Felip**

anar de ventre *SV*, evacuar l'intestí / defecar (R-M, IEC)

El metge diu que cal vigilar que vagi de ventre cada dia (També s'usa amb els modificadors *bé* i *malament* en posició postverbal) (R-M)

→ **descarregar el ventre, fer de cos, anar de cambra, anar de calces, fer les seves feines, anar a pagar el sastre, anar a can Felip, buidar el ventre, fer de ventre, donar de ventre, evacuar el ventre, anar llatí, buidar el sac**

▷ **anar dur** (ant.)

anar llatí *SV*, tenir diarrea, o almenys, no patir d'estrenyiment (A-M)

Jo normalment vaig llatí; mai no he tingut problemes de restrenyiment

→ **anar de ventre, fer de ventre**

▷ **anar dur** (ant.)

buidar el sac *SV*, defecar / expel·lir els excrements (A-M, *)

Tenia mal de panxa, però ha buidat el sac i l'hi ha passat

→ **buidar el ventre, anar de ventre, fer de cos, plantar una estaca**

buidar el ventre *SV*, defecar / expel·lir els excrements (IEC, *)

Després del gran àpat va haver d'anar a buidar el ventre

→ **anar de ventre, fer de cos, donar de ventre, buidar el sac**

descarregar el ventre *SV*, evacuar l'intestí / expel·lir els excrements (R-M, A-M)

Li cal descarregar el ventre i aquest medicament li anirà molt bé / Necessita descarregar l'estómac, però el lavabo està ocupat (També s'usa amb el nom *estómac*) (R-M, *)

→ **anar de ventre, fer de ventre, anar de cambra**

fer de cos *SV*, evacuar l'intestí / defecar (R-M, IEC)

El nen buscava un lloc amagat per a poder fer de cos

→ **anar de ventre, anar de calces, anar de cos, fer de ventre, anar a can Felip, buidar el sac, buidar el ventre, plantar una estaca**

fer les seves feines *SV*, evacuar l'intestí / defecar (R-M, A-M)

És una figura pintoresca del pessebre, el pagès que fa les seves feines en un racó (També s'usa amb les altres formes del possessiu i amb les formes *fer les feines* i *fer una feina*) (R-M)

→ **anar de ventre, fer de ventre, anar a pagar el sastre, fer les necessitats**

plantar una estaca *SV*, fer les evacuacions al bosc, al camp (Fr)

Va fer aturar la caravana perquè havia d'a-

nar a plantar una estaca i el vam haver d'esperar una bona estona

→ **fer de cos, buidar el sac, anar de cos**

tenir una necessitat *SV*, sentir la dita urgència (de defecar) (A-M)

Tinc una necessitat, atura el cotxe a l'àrea de servei, que aniré al lavabo

▷ **fer les necessitats** (p.ext.)

EVADIR

no ficar-se en raons *SV*, no admetre conversa, no voler parlar amb algú d'alguna cosa (EC)

Darrerament en Jaume no es fica en raons i mira de no parlar amb ningú sobre el que va succeir a la feina

▷ **buscar raons** (ant.), **prendre's** (alguna cosa) **a raons** (p.ext.), **fugir per la tangent** (p.ext.)

EVASIVA

fugida d'estudi *SN*, evasiva per por de comprometre's (IEC)

Odio les seves fugides d'estudi. Si no sap afrontar els problemes, com a mínim, que ho reconegui

▷ **fugir d'estudi** (p.ext.)

EVIDENCIAR

posar (algú) **a la picota** *SV*, fer evidents les faltes o els defectes d'algú; posar-lo en evidència (EC)

L'encarregat de secció va posar el dependent a la picota / Sense cap pietat el va posar a la picota davant de tothom; no va deixar de retreure-li ni la més petita falla (, R-M)*

→ **posar** (algú) **en evidència**

EVIDENT

a la vista (d'algú) *SP*, evident / de manera visible (R-M, *)

*Això se féu a la vista de tothom / Restà a la vista la seva complicitat / En aquella pel·lícula estava a la vista qui era l'assassí (El complement és opcional) (A-M, R-M, *)*

→ **a ulls veients, a plena llum, saltar a la vista**

a plena llum *SP*, de manera evident (R-M)

Els seus arguments estaven a plena llum després d'aquell raonament (S'usa amb els verbs estar, quedar, restar, etc.)

→ **a la vista** (d'algú)

▷ **posar** (alguna cosa) **de manifest** (p.ext.)

ben clar *SAdv*, evident / amb tota claredat (Fr, *)

El que el teu germà vol és ben clar, vol que juguis amb ell una estona

→ **ben net, saltar a la vista, caure pel seu propi pes**

▷ **estar cantat** (p.ext.)

ben net *SAdv*, expressió que recalca una afirmació / amb tota claredat, sense embuts (R-M, IEC)

*Els va tornar tot el que els havia pres? Ben net!, és el que calia que fessin / Això és ben net, tothom ha entès de seguida què volies dir (R-M, *)*

→ **caure pel seu propi pes**

▷ **clar i net** (p.ext.)

caure pel seu propi pes *SV*, ésser evident / ésser molt conforme a la raó, ésser una conclusió molt lògica (IEC, A-M)

*No pot ésser altrament; cau pel seu propi pes que la causa és la que tu dius / No entenc com s'entesten a discutir-li la seva explicació si tot el que diu cau pel seu propi pes / Té raó, el que diu cau pel seu pes (També s'usa amb les formes caure pel seu pes i caure de son pes) (R-M, R-M, *)*

→ **anar de callada, ben net, més clar que l'aigua**

▷ **estar cantat** (p.ext.)

clar com l'aigua *SA*, ésser evident / ésser molt clar (un afer) (R-M, EC)

*Si ha fet això que dius, és clar com l'aigua que té la intenció d'anar-se'n de la casa / Els números no surten per enlloc, és clar com l'aigua que està endeutat (R-M, *)*

→ **més clar que l'aigua, més clar que la llum del dia, clar com la llum del dia, poder-se tocar amb el dit, ésser de calaix, anar de callada**

▷ **no tenir retop** (p.ext.)

■ **ésser de calaix** *SV*, ésser molt evident

Que sortiria una pregunta sobre la revolució francesa era de calaix

→ **més clar que l'aigua, clar com l'aigua, anar de callada**

▷ **ja se sap** (p.ext.), **ho porta el plano** (p.ext.)

ésser faves comptades *SV*, resultar exacte, just / dit d'una cosa certa, que no hi cap posar en dubte / ésser una cosa molt segura, no poder fallar, no tenir rèplica (R-M, IEC, EC)

Si només té el sou que guanya, són faves comptades; no pot fer gaires despeses extraordinàries (R-M)

▷ **poder pujar-hi de peus** (p.ext.), **ésser diners comptats** (p.ext.)

més clar que l'aigua *SA*, [ésser] molt clar (un afer) (EC)

Amb les indirectes que li diu és més clar que l'aigua que li va al darrere

→ **clar com l'aigua, més clar que la llum del dia, caure pel seu propi pes, ésser de calaix**

■ **no tenir color** *SV*, ésser molt evident la desigualtat entre dues coses o dues persones

El que ell sap, en comparació amb el que sé jo, no té color / No vull competir amb tu perquè no hi ha color. Tu jugues amb avantatge i segur que em guanyaries (També s'usa amb la forma no haver-hi color)

poder-se tocar amb el dit *SV*, ésser evident (R-M)

La seva intenció es pot tocar amb el dit; sempre ha desitjat desprestigiar l'obra d'aquest arquitecte (R-M)

→ **clar com l'aigua, saltar a la vista**

saltar a la vista *SV*, una cosa, ésser evident (IEC)

Salta a la vista que aquest escrit és traduït del francès; les formes sintàctiques hi són ben visibles / Això salta als ulls, que és així com ell diu (També s'usa amb la forma *saltar als ulls*) (R-M, Fr)

→ **veure's d'una llegua lluny, a la vista** (d'algú), **poder-se tocar amb el dit, veure** (alguna cosa) **d'una hora lluny, anar de callada**

▷ **escrit a la cara** (p.ext.)

veure (alguna cosa) **d'una hora lluny** *SV*, ésser ben manifest (R-M)

Ja vàrem veure d'una hora lluny que la seva intenció era quedar-s'ho tot; no va poder engranyar-nos / Es veu d'una hora lluny que mai no has anat en bicicleta (R-M, EC)

→ **veure a venir, veure's d'una llegua lluny, saltar a la vista, veure de lluny** (alguna cosa)

veure's d'una llegua lluny *SV*, no ésser gens difícil d'adonar-se d'alguna cosa (IEC)

Es veia d'una llegua lluny que no deia la veritat (Fr)

→ **veure** (alguna cosa) **d'una hora lluny, saltar a la vista**

EVITAR

prendre's (alguna cosa) **a raons** *SV*, no voler parlar amb algú o d'alguna cosa (R-M)

Sempre es pren a raons els temes que no li interessen / Cada vegada que li ho pregunten ell es pren a raons i evita de parlar-ne (*, R-M)

▷ **passar de llis** (p.ext.), **passar de llarg** (p.ext.), **no ficar-se en raons** (p.ext.), **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca** (p.ext.)

EXACTAMENT

a la lletra *SP*, segons el sentit literal d'allò escrit o dit, reproduint-ho exactament (EC)

Va complir el que se li havia ordenat a la lletra

→ **al peu de la lletra, punt per punt**

això mateix *SN*, expressió d'afirmació / expressió emprada per a ratificar una cosa que hom ha dit (R-M, *)

—*Vols que li digui de venir demà?* —*Això mateix; serà bon dia / —Penses, doncs, que trobarem els teus amics a la plaça?* —*Això mateix / Sí, tens raó, això mateix, ell fou qui m'ho va dir i no pas en Jordi* (R-M, R-M, *)

→ **justa la fusta**

al peu de la lletra *SP*, puntualment, exactament (IEC)

Repeteix-me aquest full al peu de la lletra

→ **punt per punt, mot a mot, a la lletra**

▷ **fil per randa** (p.ext.), **amb tots els ets i uts** (p.ext.)

al punt (d'algun moment) *SP*, en el moment precís en relació amb algun esdeveniment / exactament a tal hora (R-M, A-M)

Van venir al punt de les set / Al bell punt que el vaig veure / Va arribar al punt de mitjanit, com havíem quedat (També s'usa amb el modificador *bell* en posició prenominal) (EC, IEC, *)

→ **al tombant** (d'algun moment)

▷ **al pic de** (p.ext.), **a entrada** (d'algun temps) (p.ext.), **a l'entrant** (d'algun temps) (p.ext.)

justa la fusta *SA*, expressió que es refereix a un compte exacte o a una cosa clara, encertada / aprovació o conformitat absoluta / exclamació amb què hom expressa l'aprovació o la conformitat absoluta amb allò que diu un altre (R-M, A-M, EC)

Què em donaràs per esmorzar? Justa la fusta! Precísament això que portes és el que anava a demanar-te (R-M)

→ **això mateix; set senalles, catorze anses**

▷ **ni més ni menys** (p.ext.)

més ben dit *SA*, més exactament (EC)

La Maria va fer el dinar. Més ben dit: la Maria va ajudar a fer el dinar a la seva mare

→ **millor dit**

▷ **és a dir** (p.ext.), **vull dir** (p.ext.), **o sigui** (p.ext.), **dic mentida** (p.ext.)

millor dit *SA*, més exactament (EC)

El cotxe del Miquel està espatllat, o millor dit, el cotxe del pare del Miquel

→ **més ben dit**

▷ **és a dir** (p.ext.), **vull dir** (p.ext.), **o sigui** (p.ext.), **dic mentida** (p.ext.)

ni més ni menys *SCoord*, exactament, precisament (EC)

Tot va succeir ni més ni menys com ho havien previst (R-M)

▷ **sense anar més lluny** (p.ext.), **justa la fusta** (p.ext.)

● **ni més ni pus** (Mall.)

ni més ni pus *SCoord*, ni més ni menys; exactament (A-M)

Em va portar els set llibres que li havia demanat, ni més ni pus / Això és així, ni més ni pus / M'han duit tot lo que volia, ni més ni pus

→ **ni més ni menys**

[Mall. (A-M)]

punt per punt *SN*, atenint-se exactament a allò que s'expressa (R-M)

Van explicar punt per punt tot el que els havia succeït (R-M)

→ **al peu de la lletra, mot a mot, a la lletra, cosa per cosa, pèl per pèl**

EXACTE

anar com un trabuquet *SV*, una cosa, anar molt bé, acomplir-se amb correcció, exactitud, pulcritud (IEC)

El meu rellotge va com un trabuquet / El mecanisme d'aquest aparell va com un tirabuquet (També s'usa amb el nom *tirabuquet*) (Fr, *)

→ **exacte com un rellotge**

exacte com un rellotge SA, dit per a referir-se a un aparell, un mecanisme, etc., que va bé, que funciona correctament / estar o funcionar molt bé (*, A-M)

El seu cos és exacte com un rellotge: necessita menjar i anar a dormir sempre a les mateixes hores (També s'usa ometent l'adjectiu)

EXACTITUD

una hora de rellotge SQ, (una) hora completa (A-M)

Fa una hora de rellotge que ens esperem

EXAGERACIÓ

entre poc i massa SP, expressió que denota que fugint d'un extrem s'ha caigut en l'altre (IEC) *No hi havia motiu per a tant; ja està bé que es queixés, però, entre poc i massa!; en va fer un drama!* (R-M)

▷ **Del refrany: «entre poc i massa, la mesura passa»; ésser molt bèstia** (p.ext.)

si és com el dit, hi posa el braç i tot O, es diu del qui exagera molt les coses que diu / expressió per a indicar que algú és molt propens a exagerar (A-M, EC)

En Pere és molt exagerat; si és com el dit, hi posa el braç i tot

EXAGERADAMENT

a mata-degolla SP, extremosament / d'una manera extremadament exagerada (R-M, *)

Tingues calma; no cal que t'ho prenguis a mata-degolla; tot s'arreglarà (R-M)

→ **a ultrança**

a ultrança SP, fins a les darreres conseqüències (R-M)

El defensava a ultrança, contra tot i tothom / Ha portat tot aquest afer a ultrança / Li feia confiança a tota ultrança (També s'usa amb el quantificador *tot* en posició prenominal) (R-M, *, *)

→ **a mata-degolla**

com un carreter SAdv, expressió emprada per a denotar que determinades accions s'esdevenen de manera exagerada

Fuma com un carreter / No se sap divertir si no beu com un carreter / Ha treballat com un carreter traçant els mobles d'un costat a l'altre / De l'esforç que havia fet, suava com un carreter

→ **com un lladre**

com un lladre SAdv, expressió usada per a indicar que hom menja, treballa, corre, etc., molt, extraordinàriament (EC)

Vaig divertir-me com un lladre amb l'especta-

cle / Sempre que va a dinar, s'atipa com un lladre / Treballa com un lladre per a pagar el pis (S'usa normalment amb els verbs *afatar, atipar, beure, menjar*, etc.) (EC, R-M, *)

→ **com un carreter**

▷ **ràpid com una bala** (p.ext.)

per quatre SP, en gran quantitat, molt més del que correspon a una sola persona (A-M)

Aquest menja per quatre / Xerres per quatre, ja estic cansat de sentir-te (A-M)

▷ **parlar pels descosits** (p.ext.)

EXAGERAR

afaiçonar un càntir SV, fer l'explicació o la descripció (d'una cosa) exagerant-la, embellint-la, contrafent-la, per tal de produir un determinat efecte (EC)

Aquest noi quan parla es dedica a afaiçonar un càntir, no t'l pots creure de res

▷ **tenir els ulls de multiplicar** (p.ext.)

■ **afegir-hi salsa** SV, afegir informació no pertinent, en una exposició, més enllà de la mesura justa

Ja hi ha afegit salsa. Ha dit que havia vist com un parell s'esbatussaven quan en realitat només s'escribassaven

→ **fer-hi salsa, posar-hi salsa, posar-hi més pa que formatge, posar-hi més pa que peix**

agafar el rave per les fulles SV, exagerar la importància de les coses (R-M)

No tens raó d'enfadar-te; sempre agafes el rave per les fulles, però ell no t'ho ha dit amb mala intenció / Ell m'ha dit que agafo el rave per les fulles, però estic segur que tinc raó i que no extralimito res (R-M)

→ **agafar la figa pel capoll, fer grossa festa de petit sant, d'un pet fer-ne cent esquerdes, fer d'una puça un elefant**

agafar la figa pel capoll SV, exagerar la importància de les coses / prendre una cosa per una altra, o en un sentit diferent del que té (R-M, A-M)

No cal agafar la figa pel capoll, tampoc! Bé deu haver-hi alguna solució! (R-M)

→ **agafar el rave per les fulles, fer grossa festa de petit sant, d'un pet fer-ne cent esquerdes, fer d'una puça un elefant**

carregar la tinta SV, exagerar / portar alguna cosa més enllà de la mesura justa, dels límits de la veritat, de la conveniència, del normal (R-M, *)

En aquest passatge de la novel·la ha carregat la tinta i resulta massa cru i poc natural (R-M)

→ **carregar la mà, fer-ne un gra massa, passar de la ratlla**

▷ **anar-se-li'n la mà** (a algú) (p.ext.)

comptar a cents i a milers com els rajolers SV, comptar exageradament, augmentant les quantitats arbitràriament (A-M)

Hauries de tenir més cura a l'hora de fer comptes: no pots seguir comptant a cents i a milers com els rajolers o agafaràs mala fama

→ **comptar com un rajoler**

[Vallès (A-M)]

comptar com un rajoler *SV*, comptar exagerant-ne les xifres arbitràriament (EC)

El resultat que has obtingut no és real perquè ho has comptat com un rajoler / Sempre exagera les xifres: compta com els rajolers (També s'usa amb la forma **comptat com els rajolers**)

→ **comptar a cents i a milers com els rajolers**

d'un pet fer-ne cent esquerdes *SV*, fer grans escarafalls o exagerar la importància d'una qüestió insignificant (EC)

Li agrada dramatitzar: d'un pet en fa cent esquerdes / No va tenir tanta importància com ell vol fer creure; ell és d'una manera que d'un pet fa cent esquerdes (*, R-M)

→ **fer d'una palla un paller, fer d'una puça un cavall, fer d'una puça un elefant, fer grossa festa de petit sant, agafar el rave per les fulles, agafar la figa pel capoll, fer una muntanya d'un gra de sorra**

▷ **ésser com el pet d'en Romeu, que va fer frontollar la Seu** (p.ext.)

estirar la corda *SV*, portar les coses massa enllà. Excedir-se / portar massa enllà les coses / extreure el rigor (R-M, IEC, EC)

La causa de la discussió va ser que tots dos estiraven massa la corda, s'excedien; eren massa radicals / En aquesta qüestió no es pot tibar la corda perquè la intransigència seria contraproduent (També s'usa amb el verb *tibar*) (*, R-M)

→ **fer-ne un gra massa, picar fort, passar de la ratlla**

■ **exagerar la nota** *SV*, exagerar en grau extrem *No creus que exageres la nota, no parlant-li més per una ximpleria com aquesta?*

→ **fer d'una palla un paller, fer una muntanya d'un gra de sorra**

fer bombo (d'alguna cosa) *SV*, exagerar / donar importància a una cosa més enllà de la mesura justa (Fr, *)

No facis bombo d'això i explica'm les coses tal com són, sense exageracions / No cal fer-ne tant de bombo (*, EC)

→ **fer bocades** (d'alguna cosa), **fer plat** (d'alguna cosa), **fer ufana** (d'alguna cosa)

fer d'una palla un paller *SV*, exagerar / exagerar molt (Fr, *)

Té tendència a fer d'una palla un paller. És molt exagerat

→ **d'un pet fer-ne cent esquerdes, fer d'una puça un elefant, fer d'una puça un cavall, fer grossa festa de petit sant, exagerar la nota, fer una muntanya d'un gra de sorra**

fer d'una puça un cavall *SV*, exagerar molt (A-M) *Jo no em crec res del que m'explica perquè fa d'una puça un cavall*

→ **fer d'una palla un paller, d'un pet fer-ne cent esquerdes, fer d'una puça un elefant, fer grossa festa de petit sant**

[Val. (A-M)]

fer d'una puça un elefant *SV*, exagerar / exagerar molt (Fr, *)

Si sempre fas d'una puça un elefant, arribarà un moment que ningú no es creurà el que dius

→ **fer d'una palla un paller, d'un pet fer-ne cent esquerdes, fer d'una puça un cavall, fer grossa festa de petit sant, agafar el rave per les fulles, agafar la figa pel capoll**

fer grossa festa de petit sant *SV*, donar molta importància a coses insignificants (A-M)

És una persona molt donada a exagerar: sempre fa grossa festa de petit sant

→ **d'un pet fer-ne cent esquerdes, fer d'una palla un paller, fer d'una puça un cavall, fer d'una puça un elefant, agafar el rave per les fulles, agafar la figa pel capoll**

fer-hi salsa *SV*, exagerar / afegir informació no pertinent, en una exposició, més enllà de la mesura justa (R-M, *)

Quan explica anècdotes de la mili, hi fa salsa / Ja sabem tots què va passar i no cal que hi facis tanta salsa; la cosa no té importància (També s'usa amb els quantificadors *molt, tant*, etc. en posició pronominal) (*, R-M)

→ **posar-hi més pa que formatge, posar-hi salsa, afegir-hi salsa, posar-hi més pa que peix**

fer-ne un gra massa *SV*, portar les coses massa enllà / excedir-se (R-M, EC)

No el podem excusar; ara n'ha fet un gra massa ofenent els assistents (R-M)

→ **passar de la ratlla, carregar la tinta, estirar la corda, anar-se-li'n la mà** (a algú), **fer una muntanya d'un gra de sorra**

▷ **no pujar un negre d'ungla** (ant.), **portar** (alguna cosa) a l'últim extrem (p.ext.)

fer plat (d'alguna cosa) *SV*, a una cosa, donar-hi gran importància, fer-ho valer / concedir gran importància a aquella cosa, parlar-ne molt (IEC, A-M)

Fa plat de qualsevol cosa que li hagi succeït per insignificant que sigui; no para de contar-ho a tothom / El notari feia gran plat del deute que tenien (També s'usa amb el modificador *gran* en posició pronominal) (R-M, *)

→ **fer bocades** (d'alguna cosa), **fer bombo** (d'alguna cosa), **fer ufana** (d'alguna cosa)

▷ **no saber acabar** (p.ext.), **parlar de cents i milers** (p.ext.)

fer punts de més *SV*, fer escarafalls, demostracions excessives d'un sentiment (A-M)

De tot fa punts de més: no troba res ben fet [Valls (A-M)]

fer teatre *SV*, (fer una) acció o accions de caràcter exagerat o espectacular, fetes per a impressionar (EC)

Aquest sempre fa teatre / Quan li han tret la pilota, aquell futbolista ha fet teatre i s'ha tirat a terra per fer creure a l'àrbitre que era penal (EC, *)

▷ **muntar un drama** (p.ext.)

■ **fer una muntanya d'un gra de sorra** *SV*, fer grans escarafalls o exagerar la importància d'una qüestió insignificant

Va fer una muntanya d'un gra de sorra; no crec que n'hi hagués per a posar-se així / No en facis una muntanya, d'això, tu ara? / Sempre es fa unes muntanyes! (També s'usa amb les formes *fer una muntanya* i *fer unes muntanyes*, aquesta en contextos emfàtics)

→ **d'un pet fer-ne cent esquerdes, exagerar la nota, fer d'una palla un paller, fer-ne un gra massa**

■ **muntar un drama** *SV*, mostrar-se extremament afectat per una situació quan aparentment no n'hi havia per a tant

Li va dir que havia suspès i va muntar un drama: la veritat és que no n'hi havia per a tant

▷ **fer una escena** (p.ext.), **armar un sagramental** (p.ext.), **fer teatre** (p.ext.), **fer un espectacle** (p.ext.)

no haver-hi tant per tant *SV*, no haver-hi causa suficient per a allò que es diu o es fa (A-M)

Mireu vós mateixa si hi ha tant per tant (A-M)

→ **no haver-n'hi per a tant, no serà tant**

no haver-n'hi per a tant *SV*, ésser exagerat, el cas que es fa d'alguna cosa (R-M)

No et posis així, vols dir que n'hi ha per a tant? / Si n'hi hagués per a tant tothom estaria plorant / S'ha molestat perquè li han fet una broma; trobo que no n'hi ha per tant (*, *, R-M)

→ **ésser més el soroll que les nous, no haver-hi tant per tant, no serà tant**

▷ **no haver-n'hi per tant** (v.f.), **no mata** (p.ext.), **no matar llops** (p.ext.)

portar (alguna cosa) **a l'últim extrem** *SV*, passar bruscament d'una actitud, una opinió, etc., a la contrària (EC)

Sempre porta tot allò que explica a l'últim extrem i ara ningú no se'l creu / Ha passat de no deixar sortir la seva filla fins més tard de les 12 de la nit a permetre-li anar a les discoteques fins a les tantes: ho ha portat al darrer extrem (També s'usa amb la forma *portar* (alguna cosa) *al darrer extrem*, amb el verb *dur* i ometent l'adjectiu)

→ **vessar la mesura, passar de la ratlla**

▷ **fer-ne un gra massa** (p.ext.)

posar-hi més pa que formatge *SV*, donar a quelcom més importància que no té (R-M)

Ell sempre hi posa més pa que formatge; tot ho exagera (R-M)

→ **posar-hi salsa, posar-hi més pa que peix, fer-hi salsa, afegir-hi salsa**

▷ **valer més la salsa que el peix** (p.ext.)

posar-hi més pa que peix *SV*, exagerar les coses que es conten (A-M)

Els homes quan parlen del servei militar sempre hi posen més pa que peix

→ **posar-hi més pa que formatge, afegir-hi salsa, fer-hi salsa, posar-hi salsa**

▷ **valer més la salsa que el peix** (p.ext.)

■ **posar-hi salsa** *SV*, afegir informació no pertinent, en una exposició, més enllà de la mesura justa

Quan el seu marit explica històries de la mili sempre hi posa salsa

→ **fer-hi salsa, afegir-hi salsa, posar-hi més pa que formatge, posar-hi més pa que peix**

EXAGERAT

de l'alçada d'un campanar *SP*, dit per a referir-se a un disbarat o a una malifeta important

Això és una mentida de l'alçada d'un campanar / Avui ha dit una bestiesa de l'alçada d'un campanar: tothom se n'ha rigut (S'usa com a complement dels noms *bestiesa*, *mentida*, *rucada*, *ximpleria*, etc.)

→ **gran com un temple, gran com una casa de pagès, gran com una catedral**

▷ **a l'alçada d'un campanar** (v.f.)

■ **més...que fet d'encàrrec** *SQ*, expressió usada per a indicar que algú té una propietat en grau exagerat

T'has equivocat, ets més talòs que fet d'encàrrec! / Aquest conductor és més sòmines que fet d'encàrrec, s'atura a tots els semàfors (S'usa amb adjectius o substantius adjectivats que denoten propietats pejoratives)

▷ **més...que fet per encàrrec** (v.f.), **més ruc que un paner** (p.ext.)

tenir els ulls de multiplicar *SV*, ésser exagerat, veure les coses desorbitades, més grans d'així com són (A-M)

No et creguis la meitat del que diu perquè té els ulls de multiplicar

▷ **afaïçonar un càntir** (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

EXALÇAR

posar (algú) **sobre el pedestal** *SV*, admirar molt algú (EC)

Sempre havia posat aquell home sobre el pedestal fins que es va adonar de com era realment (També s'usa amb la forma *posar* (algú) *sobre un pedestal*)

→ **posar** (algú) **sobre les estrelles, posar** (algú) **a les estrelles, posar** (algú) **dalt del cel, posar** (algú) **als núvols, posar** (algú) **fins al cel, posar** (algú) **sobre el pinacle, desfer-se en elogis, parlar bé de, posar** (algú) **a les estrelles**

- ▷ **caure-li del pedestal** (a algú) (ant.), **tenir** (algú) **sobre el pedestal** (p.ext.)

EXALTAR-SE

escalfar-se-li el cap (a algú) *O*, exaltar-se / deixar-se endur per un excés passional, perdre el seny (R-M, *)

Entre la discussió i el vi va escalfar-se-li el cap de tal manera que no el podien calmar (R-M)

- **regirar-se-li la bilis** (a algú), **bullir-li la sang** (a algú), **pujar-li la sang al cap** (a algú)

perdre els estreps *SV*, perdre la contenció, no saber retènnir-se (IEC)

De l'alegria que tenia va perdre els estreps i va començar a cridar al mig del carrer

- **perdre els papers**, **perdre l'oremus**, **perdre el bel**, **perdre els nervis**, **enfilarse per les parets**, **sortir de mare**, **sortir de polleguera**, **sortir de to**, **regirar-se-li la bilis** (a algú), **bullir-li la sang** (a algú)

- ▷ **tirar llamps i pestes** (p.ext.), **encendre-li la sang** (a algú) (p.ext.)

■ **perdre els papers** *SV*, perdre la contenció, la paciència, el control de si mateix

Els alumnes d'aquesta classe sempre em fan perdre els papers: no em fan gens de cas

- **perdre els estreps**, **perdre l'oremus**, **perdre el bel**, **enfilarse per les parets**, **sortir de fogó**, **sortir de mare**, **sortir de polleguera**, **sortir de to**, **perdre els nervis**

regirar-se-li la bilis (a algú) *O*, irritar-se fortament (R-M)

Se li va regirar la bilis i no va voler suportar més aquella impertinència; amb quatre crits els va deixar sense ganes de dir res més (R-M)

- **perdre els estreps**, **bullir-li la sang** (a algú), **escalfar-se-li el cap** (a algú)

- ▷ **sortir-li els ulls d'òrbita** (a algú) (p.ext.), **sortir-li els ulls de la cara** (a algú) (p.ext.)

sortir de polleguera *SV*, irritar-se fortament (R-M)

Va sortir de polleguera quan va saber el que havien fet els seus fills / És d'aquelles persones que em fan sortir de polleguera

- **perdre els estreps**, **sortir de mare**, **sortir de to**, **tallar claus**, **perdre els papers**

- ▷ **treure** (algú) **de polleguera** (inv.), **estar fora de polleguera** (p.ext.)

EXALTAT

cap de fer petar brases *SN*, [ésser] un exaltat / expressió usada per a referir-se a algú que té idees exaltades (R-M, *)

Això que ha fet és un disbarat; només se li acut a un cap de fer petar brases, a un ximple com ell (R-M)

- **cap boig**, **cap calent**, **cap d'estornell**

- ▷ **cap buit** (p.ext.)

ésser de la flamarada *SV*, tenir idees exaltades (IEC)

Tots els d'aquesta família són de la flamarada, si l'un és exaltat, l'altre encara ho és més (R-M)

- **ésser un volcà** (algú), **tenir les sangs calentes**

fora de si *SAdv*, fora del seu seny, alienat per una emoció, un dolor, una alegria, etc. / no poder-se contenir més (EC, IAB)

Estava fora de si i no sabia què deia; insultava tothom / Amb aquella notícia l'han deixat fora de si (S'usa normalment amb els verbs *deixar*, *estar*, *posar*, *trobar*, etc.) (R-M, *)

- **estar fora de polleguera**

- ▷ **estar que bufa** (p.ext.), **fet un toro** (p.ext.)

■ **tenir els ulls fora d'òrbita** *SV*, estar exaltat, horroritzat; tenir els ulls molt oberts i sortints, efecte sobretot de l'espant

A causa de l'ensurt tenia els ulls fora d'òrbita / Va arribar amb els ulls fora d'òrbita (També s'usa amb la forma *amb els ulls fora d'òrbita*)

- **amb els ulls fora del cap**

- ▷ **sortir-li els ulls d'òrbita** (a algú) (p.ext.)

EXAMINAR

fer-se mirar (alguna cosa) *SV*, (fer-se) observar, examinar amb els ulls (EC)

Fer-se mirar la ferida per un metge / Hauries de fer-te mirar els frens del cotxe (El complement són sempre noms que denoten possessió inalienable *braç*, *cama*, etc. i també noms que denoten possessió inalienable estesa *cartera*, *cotxe*, etc.) (EC, *)

mirar (alguna cosa) **amb quatre ulls** *SV*, una cosa, examinar-la atentament / mirar alguna cosa amb gran fixesa i atenció (Fr, A-M)

Es va mirar amb quatre ulls l'informe que li vaig presentar

- **mirar** (algú o alguna cosa) **de cara**, **passar** (alguna cosa) **per la vista**, **passar els ulls** (per alguna cosa), **prendre esment** (en alguna cosa)

- ▷ **passar** (algú o alguna cosa) **pel sedàs** (p.ext.), **prendre vistes** (p.ext.)

EXASPERAR

■ **treure el seny** (a algú) *SV*, fer perdre a algú els sentits, els nervis, etc.

Treu el seny a qualsevol fent aquest tipus de comentaris

- **treure** (algú) **de seny**, **crisar els nervis** (a algú), **encendre-li la sang** (a algú), **treure** (algú) **de botador**, **treure** (algú) **de mare**, **treure** (algú) **de polleguera**

- ▷ **perdre el seny** (inv.)

EXASPERAR-SE

donar-se al moro *SV*, exasperar-se, manifestar desesperació (A-M)

Va donar-se al moro, perquè res no li sortia com ell volia

→ **donar-se al diable, fer-se mala sang**

EXCEDIR-SE

abocar tot el cabàs (a alguna cosa) *SV*, excedir-se / despendre molt en una festa, en una celebració (R-M, *)

Volia quedar bé amb els convidats i va abocar-hi tot el cabàs; en aquella taula no hi faltava res (R-M)

→ **tirar la casa per la finestra, treure tot l'estam**

▷ **estirar més els peus que la flassada** (p.ext.), **estirar més el braç que la màniga** (p.ext.), **allargar més els peus que els llençols** (p.ext.)

anar-se-li'n la mà (a algú) *O*, excedir-se, esp. en una quantitat d'un ingredient, en preparar una mescla, etc. / excedir-se algú en donar alguna cosa (IEC, A-M)

Posat a criticar, va anar-se-li'n la mà i ho va fer sense contemplacions / Últimament se te'n va la mà amb la sal (R-M, *)

→ **escapar-se-li la mà** (a algú), **fer-ne un gra massa, passar de la ratlla, picar fort, carregar la mà**

▷ **anar-se'n de la mà** (v.f.), **carregar la tinta** (p.ext.), **passar de taca d'oli** (p.ext.)

carregar la mà *SV*, excedir-se, p. ex., en una repensió, en el preu de venda, en la quantitat d'un ingredient en preparar una mescla (IEC) *En explicar els fets va carregar la mà per fer més efecte* (R-M)

→ **anar-se-li'n la mà** (a algú), **carregar la tinta, passar de la ratlla, escapar-se-li la mà** (a algú)

escapar-se-li la mà (a algú) *O*, excedir-se, especialment en la quantitat d'un ingredient (EC)

Se li va escapar la mà en l'arròs que ens va portar. Ara en tenim tant que se'ns fa malbé

→ **anar-se-li'n la mà** (a algú), **carregar la mà**

fer botifarra *SV*, fer llarg, extralimitar-se (A-M)

Te vaig encarregar un gratat d'olives, però has fet botifarra: aquí n'hi ha més de mig quilo

→ **tirar llarg, fer llarg** (d'alguna cosa)

▷ **fer de botifarra** (v.f.), **fer curt** (d'alguna cosa) (ant.)

[Mall. (A-M)]

fer un extra *SV*, excedir-se en quelcom / gastar més d'allò degut, esperat o acostumat (R-M, *)

Aquest estiu farem un extra i viatjarem per tot Europa (També s'usa amb la forma *fer un extraordinari*)

→ **tirar la casa per la finestra, ficar l'olla gran dins de la xica**

passar de la ratlla *SV*, excedir-se, no subjectar-se als límits del dret / excedir-se, exagerar desorbitadament / una cosa, ésser excessiva, ul-

trapassar els límits de la paciència, de la tolerància, etc. (A-M, EC, IEC)

S'ha passat de la ratlla amb les seves paraules / Això passa de la ratlla: ja n'hi ha prou

→ **vessar la mesura, fer-ne un gra massa, passar-se de rosca, anar-se-li'n la mà** (a algú), **carregar la mà, passar de mida, carregar la tinta, posar** (alguna cosa) **a l'últim extrem, passar de taca d'oli, allargar més el peu que la sabata, passar de la mesura**

▷ **passar de ratlla** (v.f.), **no pujar un negre d'ungla** (ant.), **tirar-les amb bala** (p.ext.), **omplir la mesura** (p.ext.)

● **passar-se de sa retxa** (Bal.), **passar de taca d'oli**

passar de taca d'oli *SV*, excedir, ésser exagerat / una cosa, ésser inadmissible de tan exagerada (R-M, IEC)

De moment semblava que el que feia no tenia importància, però ara ja passa de taca d'oli, perquè està molestant tothom (R-M)

→ **passar de mida, passar de la ratlla**

▷ **passar-se de rosca** (p.ext.), **anar-se-li'n la mà** (a algú) (p.ext.)

passar-se de rosca *SV*, extralimitar-se / excedir-se (R-M, IEC)

Amb això que li has dit, t'has passat de rosca / Amb les seves exigències passa de rosca i té tothom descontent / Em sembla que amb això que ara dius et passes. Vigila aquesta llengua (Sovint s'omet el complement preposicional) (*, R-M, *)

→ **passar de la ratlla, picar fort**

▷ **passar de taca d'oli** (p.ext.), **allargar més el peu que la sabata** (p.ext.)

passar-se de sa retxa *SV*, excedir-se / una cosa, ésser excessiva, ultrapassar els límits de la paciència, de la tolerància, etc. (A-M, *)

Quan era jove se va passar de sa retxa i ara ho paga

→ **passar de la ratlla**

[Mall., Men. (A-M)]

picar fort *SV*, excedir-se en fer quelcom

Penso que he picat fort oferint-li els teus serveis (R-M)

→ **anar-se-li'n la mà** (a algú), **estirar la corda, passar-se de rosca, pujar més el suc que la perdiu**

pujar més el suc que la perdiu *O*, ésser més voluminosa o costosa la part accidental que la substancial d'una cosa (A-M)

Per fora és una casa molt bonica, però puja més el suc que la perdiu: en realitat no val res (També s'usa amb la forma *pujar més la salsa que la perdiu*)

→ **valer més la salsa que el peix, valer més el suc que la perdiu, valer més el farciment que el gall, costar més el mall que l'enclusa**

▷ **pujar més el suc que les perdius** (v.f.)
[Emp. (A-M)]

treure tot l'estam *SV*, excedir-se molt (R-M)
A la darrera festa que va donar a casa seva, va treure tot l'estam; jo no sé com pot sostenir tantes despeses (R-M)

→ **abocar tot el cabàs**

▷ **tirar la casa per la finestra** (p.ext.), **estirar més els peus que la flassada** (p.ext.), **estirar més el braç que la màniga** (p.ext.)

valer més el farciment que el gall *O*, haver-hi en joc mitjans desproporcionats a la importància del fi pretès (R-M)

Després de tanta propaganda, l'espectacle ens va decebre; valia més el farciment que el gall; molta presència però cap contingut / Has esmerçat massa feina en la presentació dels regals: val més el farciment que el gall (També s'usa amb el verb *costar*) (R-M)

→ **costar més el mall que l'enclusa, valer més la salsa que el peix, pujar més el suc que la perdiu, valer més el suc que la perdiu**

valer més el suc que la perdiu *O*, ésser més voluminosa o costosa la part accidental que la substancial d'una cosa (A-M)

És més bonic el paper que el que hi ha a dins del regal, val més el suc que la perdiu (També s'usa amb la forma *valer més la salsa que la perdiu*)

→ **valer més la salsa que el peix, pujar més el suc que la perdiu, valer més el farciment que el gall, costar més el mall que l'enclusa**

▷ **valer més el suc que les perdius** (v.f.)
[Emp. (A-M)]

valer més la salsa que el peix *O*, ésser més voluminosa o costosa la part accessòria que la substancial d'una cosa (A-M)

Has gastat massa diners en els papers per embolicar els regals, val més la salsa que el peix (També s'usa amb els verbs *costar* i *pujar*)

→ **valer més el farciment que el gall, valer més el suc que la perdiu, pujar més el suc que la perdiu, costar més el mall que l'enclusa**

▷ **posar-hi més pa que formatge** (p.ext.), **posar-hi més pa que peix** (p.ext.)

vessar la mesura *SV*, portar les coses a l'extrem (R-M)

No m'era gens simpàtic, però la seva impertinència ha fet vessar la mesura i ara li tinc vertadera aversió (R-M)

→ **passar de la ratlla, portar** (alguna cosa) **a l'últim extrem, passar de la mesura**

EXCEL·LÈNCIA

ésser un bé de Déu *SV*, dit per a ponderar l'abundor i l'excel·lència d'alguna cosa (IEC)
Té dues filles que són un bé de Déu; no se sap

quina de les dues és més bella / Quin bé de Déu de cireres que té aquest arbre! (R-M, EC)
→ **ésser un sol** (algú), **ésser un tresor** (algú), **ésser una joia** (algú), **ésser un cel** (algú)

EXCEL·LENT

de cap d'ala *SP*, que excel·leix en el seu ram (IEC)

Aquest cava que hem pres és de cap d'ala

→ **de cap de brot**

▷ **de pa sucats amb oli** (ant.)

de cap de brot *SP*, de primera qualitat, excel·lent (IEC)

Té una prosa de cap de brot, realment finíssima / És una marialluïsa de cap de brot, t'anirà molt bé per a fer l'aigua d'herbes que vols (IEC, *)

→ **de cap d'ala**

▷ **de pa sucats amb oli** (ant.)

■ **de l'hòstia** *SP*, molt bo, que està molt bé
S'ha construït una casa de l'hòstia, al costat de la platja i amb tota mena de luxes

→ **de puta mare, de nassos, de collons**

▷ **ésser l'hòstia** (p.ext.), **d'antologia** (p.ext.)

de marca *SP*, que excel·leix en la qualitat que es diu / que excel·leix en el seu gènere, molt notable (R-M, EC)

De jove, era un ballador de marca; no hi havia festa major que no anés a ballar-hi / Un savi de marca (R-M, EC)

→ **de primera**

de patent *SP*, de bona qualitat / molt bo en el seu gènere (R-M, *)

T'asseguro que si tastes aquest vi t'agradarà; et dic que és de patent (R-M)

→ **de primera, de qualitat**

▷ **de pa sucats amb oli** (ant.)

de primer pla *SP*, de primera classe, molt bo en el seu gènere, que excel·leix

Un escriptor de primer pla (EC)

→ **fora de sèrie, de primera línia**

▷ **de mala mort** (ant.), **de secà** (ant.), **de via estreta** (ant.), **en to menor** (ant.)

de primera *SP*, de primera classe, molt bo en el seu gènere (IEC)

Tot el que ens han servit per dinar ha estat de primera; era excel·lent (R-M)

→ **de qualitat, de primer pla, de patent, de marca, de bona estofa, ésser una perla, de mà de mestre**

▷ **d'or** (p.ext.), **bona firma** (p.ext.), **ésser per a sucari-hi pa** (p.ext.)

■ **de primera línia** *SP*, dit per a referir-se a una persona que destaca molt en la seva especialitat

Tenim un exèrcit de primera línia, preparat per atacar / Els jugadors de primera línia són molt importants en un equip

→ **de primera, de primer pla, ésser un crac, fora de sèrie, primera figura**

▷ **de mala mort** (ant.), **de secà** (ant.), **de via estreta** (ant.), **en to menor** (ant.)

el bo i millor de SD, que excel·leix en el seu gènere (R-M)

Va assistir a la festa el bo i millor del poble / Ha comprat el bo i millor de cada botiga / El grup d'en Joan és el bo i millor de la classe (R-M, *, *)

→ **la flor i nata de**

■ **ésser cosa fina SV**, ésser de bona qualitat

Aquest menjar és cosa fina / Conduir un cotxe com aquest és cosa fina

→ **ésser cosa bona, de qualitat**

▷ **ésser mamella de monja** (p.ext.)

ésser la nata SV, ésser la cosa millor, la més adequada / ésser excel·lent en algun aspecte, per a algun fi (IEC, EC)

Si va amb vosaltres el meu cosí, ho passareu molt bé, perquè ell és la nata, per a fer riure / Si vols un cotxe que corri, aquest és la nata (R-M, EC)

→ **ésser del cas, la flor i nata de**

ésser pa i mel SV, ésser excel·lent, extremadament bo (A-M)

El meu xicot és pa i mel, és massa bona persona

→ **bo com el pa, més bo que el pa, més bo que el pa blanc, més bo que el pa de fleca, ésser un tros de pa** (algú)

■ **ésser un artista SV**, dit per a referir-se a la persona que excel·leix en alguna cosa

La seva germana cus de meravella: és una artista

→ **ésser un crac, ésser un as** (algú), **ésser un trumfo** (algú)

ésser un as (algú) *SV*, (ésser una) persona que excel·leix en algun esport (A-M)

És el millor atleta del moment, és un as

→ **primera figura, ésser un trumfo** (algú), **ésser una espasa** (algú), **ésser un crac, ésser un artista, ésser un primera espasa, ésser un atxa** (algú)

▷ **estar dalt de tot** (p.ext.), **fora de sèrie** (p.ext.)

■ **ésser un món a part SV**, algú o alguna cosa, ésser excel·lent; sobresortir

Aquest cotxe és un món a part: molt millor que cap altre que he tingut / En Jaume és un món a part; conec poques persones que es preocupin tant per l'altra gent (També s'usa amb la forma *ésser un món*)

■ **ésser un primera espasa SV**, ésser persona eminent en el seu ram

El van agafar en un equip de futbol professional perquè és un primera espasa

→ **ésser una espasa** (algú), **ésser un as** (algú), **ésser un crac**

ésser un trumfo (algú) *SV*, sobresortir en alguna activitat (R-M)

Noia, fent l'arròs, ets un trumfo! T'ha sortit rebò (R-M)

→ **ésser una espasa** (algú), **ésser un as** (algú), **ésser un crac, ésser un artista**

▷ **estar dalt de tot** (p.ext.)

ésser una espasa (algú) *SV*, ésser persona eminent en el seu ram (R-M)

En qüestions d'arrendaments, aquest advocat és una espasa. Soluciona casos difícilíssims (R-M)

→ **ésser un trumfo** (algú), **ésser un as** (algú), **ésser un crac, ésser un primera espasa, ésser un atxa** (algú)

ésser una perla (algú) *SV*, (ésser una) persona excel·lent, que avantatja les altres en exquisidesa (A-M)

Aquest fill teu és una perla: treu unes notes que són una meravella

▷ **ésser una joia** (algú) (p.ext.), **ésser un tresor** (algú) (p.ext.), **ésser un sol** (algú) (p.ext.)

fora de sèrie SAdv, molt excel·lent / que és excepcional (IEC, EC)

És un fora de sèrie, s'ha tret tres carreres sense cap esforç / En la seva trajectòria com a entrenador ha promocionat tres fora de sèrie

→ **primera figura, de primera línia, cap de brot, cap d'ala, de primer pla**

▷ **dur la borromba** (ant.), **ésser un as** (algú) (p.ext.), **ésser un crac** (p.ext.), **fora de categoria** (p.ext.), **de por** (p.ext.)

no poder beure'n en carbassa SV, es diu d'una cosa excel·lent, rara (IEC)

D'aquest fruit, no en pots beure en carbassa! És raríssim / D'aquesta mena de pedres precioses, no se'n pot beure en carbassa

▷ **ésser moneda corrent** (ant.), **passar alt** (p.ext.), **mai no vist** (p.ext.)

■ **primera figura SQ**, una persona que excel·leix en algun esport

De les mans d'aquell entrenador va sortir la primera figura de natació dels anys vuitanta

→ **ésser un as** (algú), **de primera línia, fora de sèrie, ésser un crac**

EXCEL·LIR

anar fort (en alguna cosa) *SV*, ésser molt entès en alguna cosa, excel·lir-hi (EC)

Va fort en llatí, encara que no li agrada gaire / És fort en un munt de coses; gairebé sap de tot (També s'usa amb el verb *ésser* i amb els quantificadors *bastant*, *molt*, etc. en posició preadjectival. Com a complement, s'usen noms que denoten disciplines)

▷ **no ésser el seu fort** (ant.), **anar per nota** (p.ext.), **anar al davant de** (p.ext.), **ésser intel·ligent** (en alguna cosa) (p.ext.)

coronar-se de glòria SV, fer grans mereixements (R-M)

El rei Jaume I es coronà de glòria en les lluites contra els musulmans (R-M)

→ **cobrir-se de glòria**

- ▷ **cobrir-se de merda** (ant.), **emportar-se'n la palma** (p.ext.)
emportar-se'n la palma *SV*, ésser el més mereixedor (R-M)
Tots patinaven bé, però la parella russa va emportar-se'n la palma; tothom la va aplaudir molt més que als altres / A les oposicions a càtedra se n'ha emportat la palma; ha passat davant de tothom / S'han endut la palma, a l'exhibició de balls de saló llatins (També s'usa amb el verb *endur-se*) (R-M, R-M, *)
 → **fer la pols** (a algú), **fer ratlla, deixar ratlles fetes**
 ▷ **coronar-se de glòria** (p.ext.), **donar cent voltes a** (p.ext.), **fer la pols** (a algú) (p.ext.)

ANT

- no ésser el seu fort** *SV*, no excel·lir, no destacar en alguna cosa
Cuinar no és el seu fort, això és claríssim. Només cal veure com li ha sortit avui el dinar / El seu fort són les matemàtiques (També s'usa amb les altres formes del possessiu. Ocasionalment, s'usa en contextos afirmatius) (*, EC)
 ▷ **anar fort** (en alguna cosa) (ant.)

EXCÈNTRIC

- **sortir-li els ulls d'òrbita** (a algú) *O*, fer una cara estranya, tenir un aspecte fora del normal
Va quedar tan sorprès que li sortien els ulls d'òrbita
 ▷ **tenir els ulls fora d'òrbita** (p.ext.)
 ■ **tenir els ulls fora d'òrbita** *SV*, fer una cara estranya, tenir un aspecte fora del normal
És un home que té els ulls fora d'òrbita; sembla que no estigui bé del cap (També s'usa amb la forma *amb els ulls fora d'òrbita*)
 ▷ **sortir-li els ulls d'òrbita** (a algú) (p.ext.)

EXCEPCIONAL

- a part** *SP*, separat dels altres o com a excepció (A-M)
Té un caràcter a part; no pots comparar-lo amb ningú / És un cas a part, tothom pensa que no volta rodó (R-M, *)
 ▷ **ésser fora del cas** (p.ext.)
fora de categoria *SAdv*, excepcional / dit d'algú que és excepcional (Fr, *)
Pau Casals —escrivia una revista austríaca— no és el primer violoncel·lista del nostre temps: és fora de categoria (Fr)
 → **fora de concurs**
 ▷ **fora de sèrie** (p.ext.)
fora de concurs *SAdv*, excepcional / dit d'algú que és excepcional (Fr, *)
Aquest és un metge fora de concurs, li pots tenir plena confiança que no s'equivoca mai en els diagnòstics
 → **fora de categoria, ésser un crac**

- fora de sèrie** *SAdv*, extraordinari / que és excepcional (R-M, EC)
És un escriptor fora de sèrie, original i personalíssim / És un fora de sèrie; poques vegades et trobes amb un estudiant tan brillant (R-M, *)
 → **sense parió, de primera línia, ésser una joia** (algú), **de primer pla**
 ▷ **dur la borromba** (ant.), **fora de categoria** (p.ext.)

EXCEPCIONALMENT

- **cosa rara** *SN*, d'una manera excepcional, esporàdica
Avui, cosa rara, està de bon humor; perquè darrerament sempre estava de mal geni
 → **per excepció**
per excepció *SP*, d'una manera excepcional, esporàdica (IEC)
Avui, per excepció, menjarem carn per sopar
 → **cosa rara**

EXCEPTE

- a excepció de** *SP*, excloent / exceptuant / salvant, excloent algú o alguna cosa (IEC, EC, *)
S'han de pintar tots els balcons, a excepció dels del primer pis / Tothom va haver de fer l'examen a excepció dels qui havien aprovat pels treballs del curs (R-M)
 → **tret de, passat de, a exclusió de, a l'enfora de, fora de, llevat de**
a l'enfora de *SP*, exceptuant, salvant (IEC)
Tots hi estàvem d'acord, a l'enfora d'aquells dos que es posaren a protestar / A l'enfora de les teves germanes, totes estàvem d'acord en el trajecte que calia seguir / La minyona portà tots els plats a taula a l'enfora dels de porcellana fina (R-M, R-M, *)
 → **a excepció de, a exclusió de, fora de, llevat de, tret de, passat de**
 ▷ **enfora de** (v.f.)
 (d'algú) **enfora** *SP*, exceptuant, salvant (EC)
I, del duc enfora, tots l'abandonaren i es passaren a l'enemic (EC)
fora de *SAdv*, exceptuant / salvant, excloent algú o alguna cosa (R-M, *)
Va convidar tota la família, fora de la germana gran, perquè hi estan renyits / Ell no en sabrà pas res, fora que tu li ho diguis (R-M, IEC)
 → **a l'enfora de, tret de, a menys que, a exclusió de, a excepció de, llevat de, passat de**
llevat de *SP*, exceptuant / salvant, excloent algú o alguna cosa (R-M, *)
Van convidar tota la família, llevat de l'oncle Pere, amb el qual no mantenen bones relacions / Llevat d'ella, no ho sap ningú / M'ho ha confessat tot, llevat que també hi participà la Maria (R-M, EC, EC)

→ **a l'enfora de, tret de, a exclusió de, a excepció de, fora de, passat de, fora d'això passat de** *SN*, exceptuant algú o alguna cosa

Passat de mi, tots eren joves de vint a trenta anys / Passat d'ell, tots els altres eren francesos (Fr, EC)

→ **a excepció de, a exclusió de, tret de, a l'enfora de, fora de, llevat de salvat error o omisió** *SA*, fora del cas en què hi hagués error o omisió (EC)

Salvat error o omisió, disposarem de l'article per fer el treball

tret de *SP*, excloent, exceptuant (IEC)

No va mai enlloc, tret d'alguna reunió amb els amics / Tret de comptats casos, els malalts d'hepatitis se salven / Tret que arribi molt tard, el veurem (R-M, IEC, IEC)

→ **fora de, a l'enfora de, llevat de, a excepció de, a exclusió de, passat de, fora d'això**

EXCEPTUANT

a part de *SP*, exceptuant / independentment d'alguna cosa (IEC, *)

A part de la Lluna, la Terra no té cap altre satèl·lit / A part que ell s'hi afegeixi o no a última hora, jo aniré al cinema (IEC, *)

→ **al marge de, fora d'això, al costat de**

si doncs no *SConj*, suposant que no, si és que no. Expressa l'única condició en què una cosa pot deixar d'ésser o d'esdevenir-se (EC)

Ell ja no tindrà dret a reclamar la seva part, si doncs no ho va fer abans del dia quinze del mes passat / Això no li ho perdonaré si doncs no me'n dona complida explicació / Serà multat per la seva absència, si doncs no tenia cap justificació o excusa (R-M, EC, EC)

→ **fora de, tret de, llevat de**

EXCÉS

de més *SP*, més del just (R-M)

En té quatre de més i no me'n deixa cap (EC, *)

→ **de massa, d'escreix**

▷ **de més a més** (v.f.), **amb excés** (p.ext.), **en excés** (p.ext.)

fer-se un panxó (de fer alguna cosa) *SV*, fer quelcom fins a associar-se'n o cansar-se'n / excés de qualsevol acció (*, R-M)

Mira quin panxó de riure es fan aquells dos! / Ahir ens vam fer un panxó de menjar crispetes (R-M, *)

→ **fer-se un fart** (de fer alguna cosa), **fer-se un tip** (de fer alguna cosa), **fer-se un tacó** (de fer alguna cosa)

fer-se un tacó (de fer alguna cosa) *SV*, fer quelcom fins a associar-se'n o cansar-se'n / tip (*, IEC)

Fer-se un tacó de riure (IEC)

→ **fer-se un tip** (de fer alguna cosa), **fer-se un fart** (de fer alguna cosa), **fer-se un panxó** (de fer alguna cosa)

fer-se un tip (de fer alguna cosa) *SV*, atipar-se d'alguna cosa / fer quelcom fins a associar-se'n o cansar-se'n (R-M, EC)

Aquesta tarda m'he fet un tip d'escoltar música / Avui, al teatre, ens hem fet un tip de plorar / M'he fet un tip d'esperar (R-M, R-M, EC)

→ **fer-se un fart** (de fer alguna cosa), **fer-se un panxó** (de fer alguna cosa), **fer-se un maig** (de fer alguna cosa)

un fart de *SQ*, excés en qualsevol acció (R-M)

Hi han posat un fart d'exemples

→ **un munt de, una carretada de, una mà de, un tip de, una mala fi de**

una mala fi de *SQ*, gran multitud o quantitat, excés (IEC)

Hi havia una mala fi de soldats (IEC)

→ **un fart de, una munió de, una infinitud de, una mala cosa de**

EXCESSIU

el que faltava per al duro *O*, un greuge, etc., ésser el que fa que hom no pugui suportar més una cosa

Després de perdre la feina, el que faltava per al duro: ha tingut un accident de cotxe / Només faltava que després de l'accident dels seus pares, el seu marit la deixés; el que faltava per al duro! / Plou i jo no tinc paraigua, quedaré tota xopa, el que faltava! (També s'usa amb la forma *el que faltava*)

→ **ésser la gota que fa vessar el vas, només faltava aquesta**

▷ **la que faltava pel duro** (v.f.), **per l'amor de Déu** (p.ext.)

ésser la gota que fa vessar el vas *SV*, un greuge, etc., ésser el que fa que hom no pugui endurar més una cosa (IEC)

Aquesta nova malifeta és la gota que fa vessar el vas; no se li pot tolerar res més / La teva resposta agressiva ha estat la gota que ha fet vessar el vas (També s'usa amb la forma *ésser l'última gota que fa vessar el vas* i amb els noms *got* i *copa*) (R-M, EC)

→ **el que faltava per al duro**

■ **ésser molt bèstia** *SV*, ésser excessiu

Combatre fins al final, sense cap tipus de normes, és molt bèstia / Seria molt bèstia que li ho diguessis d'aquesta manera (Només s'usa en tercera persona del singular)

▷ **entre poc i massa** (p.ext.), **passar de mida** (p.ext.)

no tenir mida *SV*, ésser desmesurat en els hàbits / en gran quantitat o proporció, moltíssim (*, IEC)

Quan ha de comprar roba per al seu fill, no té mida / Ha menjat sense mida i ara té mal de panxa (També s'usa amb la forma *sense mida*)

→ **no tenir mesura**

▷ **fora mida** (p.ext.), **passar de mida** (p.ext.)

pagar (alguna cosa) **amb usura** *SV*, correspondre a quelcom que hom rep, bo o dolent, donant o tornant més que hom no ha rebut (EC)
Ha pagat el favor amb usura

▷ **amb escreix** (p.ext.)

passar de mida *SV*, excedir. Ésser exagerat / ésser excessiu (R-M, IEC)

Tot el que ara ha fet ja passa de mida; no se li pot tolerar (R-M)

→ **passar de taca d'oli, passar de la ratlla**
▷ **no tenir mida** (p.ext.), **ésser molt bèstia** (p.ext.)

EXCESSIVAMENT

a l'excés *SP*, excessivament / sense moderació, excessivament, moltíssim, massa (R-M, *)
No se sap controlar i beu a l'excés; acabarà malament / No és bo de menjar a l'excés (R-M)

→ **ultra mesura, fora mida, en excés, amb excés**

com una mala cosa *SAdv*, expressió de comparació ponderant l'excés, la mala qualitat... / molt, terriblement (R-M, EC)

Aquest vi és agre com una mala cosa; no es pot beure / Treballa com una mala cosa (R-M, EC)

→ **a més no poder, per excés, una cosa de no dir, fins a no poder més**

▷ **amb bogeria** (p.ext.), **a coves** (p.ext.), **a mansalva** (p.ext.), **a manta** (p.ext.), **a mort** (p.ext.), **a punta pala** (p.ext.), **amb ganes** (p.ext.), **de valent** (p.ext.), **mortal de necessitat** (p.ext.)

de mala manera *SP*, molt, excessivament (IEC)

Sempre que li fa mal l'estómac es queixa de mala manera; no sap parar de gemegar / Xerra de mala manera (R-M, EC)

→ **fora mida, en excés, ultra mesura**

▷ **en extrem** (p.ext.), **a coves** (p.ext.), **a mansalva** (p.ext.), **a manta** (p.ext.), **a mort** (p.ext.), **a punta pala** (p.ext.), **amb ganes** (p.ext.), **de valent** (p.ext.)

en demesia *SP*, de manera que ultrapassa els límits normals o deguts

La contemplava en demesia

→ **en excés, ultra mesura, en desmesura**

▷ **a coves** (p.ext.), **a mansalva** (p.ext.), **a manta** (p.ext.), **a mort** (p.ext.), **a punta pala** (p.ext.), **amb ganes** (p.ext.), **de valent** (p.ext.)

fora mesura *SP*, demesiadament / sense moderació (R-M, EC)

Beure vi fora mesura és perjudicial per a la salut

→ **fora mida, ultra mesura, en excés**

▷ **no tenir mesura** (p.ext.)

fora mida *SP*, demesiadament / en gran quantitat o proporció, moltíssim (R-M, IEC)

Sempre beu fora mida i li fa mal (R-M)

→ **fora mesura, en gran manera, de mala**

manera, qui sap quant, a l'excés, en extrem

▷ **fora de mida** (v.f.), **no tenir mida** (p.ext.)
parlar pels descosits *SV*, parlar amb excés (IEC)

La bibliotecària, com que ha d'estar callada molta estona, quan surt de la feina aprofitada l'ocasió i parla pels descosits / Quan te la trobes pel carrer, t'explica la seva vida: xerra pels descosits (També s'usa amb el verb *xerrar*)

→ **xerrar com un lloro, xerrar més que un sac de nous, xerrar per setze, enrotllar-se com una persiana, descabdellar fil, trencar nous**

▷ **clavar-les pels descosits** (p.ext.), **dir-les pels descosits** (p.ext.), **engegar-les pels descosits** (p.ext.), **no tenir la llengua arrendada** (p.ext.), **per quatre** (p.ext.), **xerraire com un lloro** (p.ext.)

prou i massa *SCoord*, en gran manera, amb excés / fórmula d'afirmació intensiva, de molta força (A-M)

—*Vas menjar molt ahir?* —*Sí, prou i massa / Pren els diners que et dono, en tens prou i massa*

→ **amb excés, en gran manera**

▷ **de sobres** (p.ext.), **més del compte** (p.ext.)

ultra mesura *SP*, sense moderació / excessivament, moltíssim, massa (IEC, EC)

Quan l'inviteu, sol beure ultra mesura / Li agrada el vi ultra mesura, n'abusa i tot (EC, *)

→ **sobre manera, fora mesura, a l'excés, en excés, una cosa de no dir, en demesia, de mala manera, a tentipointi**

▷ **no tenir mesura** (p.ext.)

una cosa per demés *SQ*, excessivament / d'una manera excessiva (R-M, *)

Aquella nit vam riure una cosa per demés; no t'ho pots imaginar (R-M)

→ **més del compte, en excés**

EXCITACIÓ

anar les sangs calentes *O*, haver-hi molta excitació de passions (A-M)

Aquell darrer dia entre nosaltres anaven les sangs calentes

→ **anar les sangs remogudes**

anar les sangs remogudes *O*, haver-hi molta excitació de passions (A-M)

Ens havíem estat discutint tot el dia a casa; així que tota la nit van anar les sangs remogudes

→ **anar les sangs calentes**

EXCITAR

afegir llenya al foc *SV*, augmentar una discòrdia, un malestar, etc. / atiar les discòrdies (R-M, EC)

Estar molt enfadat amb el seu germà; no li'n parlis malament, que seria afegir llenya al foc

/ *Li agrada afegir llenya al foc, quan les discussions ja s'han calmat* (També s'usa amb la forma *afegir més llenya al foc*) (R-M, *)

→ **posar llenya al foc, tirar llenya al foc, donar peix al gat, enverinar el vesper**

▷ **tirar aigua al foc** (ant.), **armar-la** (p.ext.)

atiar el foc SV, contribuir a augmentar una situació desagradable / augmentar les discòrdies, afegir motius de baralla o de dissensió (R-M, A-M)

Ja està prou enfadat amb tu, no cal que atïis el foc replicant-li / Amb aquelles declaracions encara va atiar més el foc (També s'usa amb el modificador *ben* o amb el quantificador *més* en posició postverbal) (R-M, *)

→ **tirar llenya al foc**

▷ **tirar aigua al foc** (ant.), **encendre foc** (p.ext.)

enverinar el vesper SV, provocar, baralles o conflictes

Està trist perquè ha suspès i el seu germà enverina el vesper dient-li que la resta de la classe ha passat la prova

→ **encendre el vesper, punyir el vesper, tirar llenya al foc, afegir llenya al foc**

■ **fer saliva** (a algú) SV, excitar granment l'apetit, el desig de menjar

Aquest rostit fa saliva a qualsevol / Aquests pastissos em fan saliva: me'n menjaria una dotzena

→ **fer venir salivera** (a algú), **fer dents** (a algú)

■ **posar** (algú) **a cent** SV, excitar algú sexualment

És una noia que es dedica a posar el personal a cent / Em vaig fotre a cent veient com es despullava aquella noia (També s'usa amb el verb *fotre* i amb el numeral *mil*)

→ **posar calent** (algú)

posar calent (algú) SV, excitar algú sexualment

El va posar calent amb insinuacions descara-

des i gestos eròtics

→ **posar** (algú) **a cent**

▷ **anar calent** (inv.)

posar llenya al foc SV, fer augmentar les discòrdies, afegir motius de baralla, de dissensió, etc., excitar les passions (EC)

Amb aquesta actitud inflexible només aconseguixes posar llenya al foc. Sigues més tolerant

→ **tirar llenya al foc, afegir llenya al foc**

▷ **tirar aigua al foc** (ant.), **buscar soroll** (p.ext.)

tirar llenya al foc SV, augmentar les discòrdies o les situacions desagradables / excitar les passions (R-M, IEC)

Ja està prou enfadat; no cal tirar llenya al foc explicant-li què ha passat; val més dissimular-ho (R-M)

→ **atiar el foc, posar llenya al foc, afegir llenya al foc, donar peix al gat, enverinar el vesper**

▷ **tirar aigua al foc** (ant.), **buscar les pessegolles** (a algú) (p.ext.), **reblar el clau** (p.ext.)

EXCITAT

anar calent SV, estar excitat sexualment (IEC)

Aquest gos, sempre que va calent, fuig de casa cercant aventures / El toro anava calent i el van dur a muntar la vaca / Quan anava calent, se'n va haver d'anar / Després d'aquell espectacle, estava ben calent (També s'usa amb el verb *estar* i amb el modificador *ben* o els quantificadors *bastant*, *molt*, etc. en posició preadjectival) (R-M, R-M, *)

→ **anar sortit, anar mogut, ésser un sortit**

▷ **posar calent** (inv.), **home de faldilles** (p.ext.)

anar fora corda SV, estar molt excitat passionalment (d'ira, alegria, entusiasme, etc.) (A-M)

Està molt enfadat, va fora corda / Si em toqués la loteria, estaria fora corda unes quantes hores (També s'usa amb el verb *estar*)

anar mogut SV, anar, estar, excitat sexualment (IEC)

Ha vist una pel·lícula porno i ara va mogut / Sap que quan acaba de despullar-se està mogut (També s'usa amb el verb *estar*)

→ **anar calent, anar sortit**

■ **anar sortit** SV, estar excitat sexualment

Aquest noi sempre va sortit: es passa el dia perseguint faldilles

→ **anar calent, ésser un sortit, anar mogut**

▷ **home de faldilles** (p.ext.)

com un esperitat SAdv, excitat en alt grau (IEC)

Cridar com un esperitat / Estava molt esperat, mirava tothom com un esperitat (EC, *)

▷ **com una moto** (p.ext.)

■ **com una moto** SAdv, dit per a referir-se a algú que està molt excitat, molt alterat

Avui va com una moto: es nota que està d'exàmens / Parla com una moto: de vegades no se l'entén de res / Quan li ho he dit s'ha posat com una moto, em sembla que no s'ho ha pres gaire bé

▷ **com un esperitat** (p.ext.)

■ **ésser un sortit** SV, estar excitat sexualment

En Màrius és un sortit: l'altre dia el van enganxar espiant les noies que es canviaven al vestidor

→ **anar calent, anar sortit**

▷ **home de faldilles** (p.ext.), **ésser un porc** (p.ext.), **vell verd** (p.ext.), **fotre mà** (a algú) (p.ext.)

EXCLAMAR-SE

clamar en el desert SV, exclamar-se enmig de la indiferència (IEC)

Sembla que clami en el desert, pregunta als seus amics on aniran a sopar i ningú no li respon

- ▷ **lladrar a la lluna** (p.ext.), **predicar en el desert** (p.ext.)

posar el crit al cel SV, protestar, queixar-se (IEC)

Quan els han dit que els expropiarien la casa, tots han posat el crit al cel; estan desolats / De seguida es neguiteja i per no res posa el crit al cel (R-M)

EXCLOENT

a exclusió de SP, excloent algú o alguna cosa
Hi podia anar tothom a exclusió de la Núria
→ **fora de, a excepció de, a l'enfora de, llevat de, tret de, passat de**

EXCLÒS

estar fora de joc SV, (estar) al marge (R-M)

Està fora de joc, l'haurem d'eliminar / Aquesta qüestió queda fora de joc; ja en parlarem un altre dia (També s'usa amb el verb quedar) (*, R-M)

→ **estar fora de combat**

- ▷ **deixar** (algú) **fora de joc** (inv.), **estar fora de plom** (p.ext.)

EXCLOURE

donar de baixa SV, declarar exclòs d'un cos, d'una associació (IEC)

Com que no pagava les quotes el van donar de baixa del collegi professional / Després de l'assemblea tots cinc es van donar de baixa de la societat / Trucava per donar de baixa la subscripció de la revista

- ▷ **donar d'alta** (algú) (ant.)

EXCLUSIU

ANT

de sèrie SP, fet en sèrie / dit dels aparells, màquines, objectes, etc., que han estat fabricats en sèrie (R-M, EC)

No és cap model únic, sinó un cotxe de sèrie amb la carrosseria modificada (R-M)

- ▷ **en sèrie** (p.ext.), **en cascada** (p.ext.)

EXCLUSIVAMENT

en exclusiva SP, en situació de privilegi de la qual ningú més no es beneficia (IEC)

Tenir una notícia en exclusiva (IEC)

- ▷ **de segona mà** (ant.), **de primera mà** (p.ext.)

EXCURSIÓ

anar de vega SV, sortir al camp i fer-hi una menjada (IEC)

Si no plou, anirem de vega

→ **fer una vega**

- ▷ **pa a taleca** (p.ext.), **fer una escapada** (a algun lloc) (p.ext.)

fer una vega SV, sortir al camp i fer-hi una menjada (IEC)

Li agradaria que ja fes bon temps per anar tots junts a fer una vega

→ **anar de vega**

- ▷ **pa a taleca** (p.ext.), **fer un salt** (p.ext.)

EXCUSA

bones paraules SN, excuses / acollir o despatxar algú amb paraules amables, però sense intenció d'afavorir-lo (R-M, A-M)

Diu que ja està tip de bones paraules i que no li pagui el que li deu / Tot eren bones paraules; però la qüestió és que no complí com ho havia d'haver fet / Ha quedat bé amb bones paraules, però no complirà el que ha promès / Els va fer fora del recinte donant-los bones paraules (R-M, R-M, *, *)

- ▷ **fer passar** (algú) **amb raons** (p.ext.), **fer passar** (algú) **amb passerres** (p.ext.), **fer passar** (algú) **de noves a raons** (p.ext.), **fer passar** (algú) **amb noves** (p.ext.)

febre conillera SN, malaltia fingida o imaginària que serveix de pretext per a no treballar, etc. / iròn. malura fingida o a la qual el qui la pateix dóna excessiva importància per tal d'ésser ben atès, de no fer feina, etc. (Fr, A-M)

Aquest matí es trobava bé i ara diu que té grip i que no pot venir a treballar? Això és febre conillera! / Que no em vingui amb romanços, el que té ell és febre conillera!

- ▷ **mentida podrida** (p.ext.)

● **febre cucurella** (Mall.)

[Cat., Bal., Val. (A-M)]

febre cucurella SN, iròn. malura fingida o a la qual el qui la pateix dóna excessiva importància per tal d'ésser ben atès, de no fer feina, etc. (A-M)

No exageris tant, que un refredat tampoc és per jeure; lo que tu tens és febre cucurella

- ▷ **fer comèdia** (p.ext.)

● **febre conillera** (Cat, Val., Bal.)

[Mall. (A-M), cucurell: mot no registrat a l'IEC]

fugida d'estudi SN, evasiva per por de comprometre's (IEC)

Ara surts a parlar del temps que fa com a fugida d'estudi, perquè no em vols respondre el que t'he preguntat

- ▷ **fugir d'estudi** (p.ext.)

EXCUSAR-SE

fondre's en excuses SV, desfer-se en excuses (EC)

Sempre que li pregunten per què no ha fet els deures, es fon en excuses, perquè l'únic motiu és que està fet un mantia (També s'usa amb els noms abstractes *compliment, justificació*, etc. com a complement de la preposició)

EXECUCIÓ

última pena SN, pena de mort / pena màxima dintre qualsevol ordenament, que priva de la vida el delinqüent (R-M, *)

Ha estat condemnat a l'última pena i serà executat el mes que ve / L'última pena és una condemna inhumana (R-M)

→ **pena de mort, pena capital**

EXECUTAR

executar (algú) **en efígie** *SV*, cremar, penjar o fer altra execució en la imatge d'una persona, en lloc de fer-la personalment, sia perquè el reu ja és mort, sia perquè no l'han pogut agafar (A-M) *Van executar-lo en efígie, perquè no l'havien aconseguit atrapar / Ell fou penjat en efígie* (També s'usa amb el verbs *cremar, penjar*, etc.) (*, A-M)

posar (alguna cosa) **en planta** *SV*, establir, posar en execució, una institució, una reforma, etc. (EC)

Per a sortir de la crisi econòmica, el Govern, darrerament, ha posat moltes reformes en planta

→ **posar** (alguna cosa) **en vigor**

▷ **entrar en vigor** (inv.)

posar (alguna cosa) **en vigor** *SV*, fent referència a una disposició, en estat de tenir efecte, d'obligar (EC)

Des que van posar la nova llei de trànsit en vigor no hi ha hagut tants accidents

→ **posar** (alguna cosa) **en planta**

▷ **entrar en vigor** (inv.), **en vigor** (p.ext.), **posar** (alguna cosa) **en ús** (p.ext.), **posar** (alguna cosa) **en circulació** (p.ext.)

EXECUTIU

home de negocis *SN*, subjecte d'un afer lucratiu, persona habitualment dedicada a aquestes activitats (EC)

Amb aquest vestit jaqueta i la maleta de pell sembles ben bé un home de negocis (També s'usa amb els noms *dona, gent i persona*)

EXEMPLAR

amb paraules i amb l'exemple *S*Coord, recomanant una cosa i ensems practicant-la (EC)

Quan ets pare has d'actuar amb paraules i amb l'exemple; si no, els teus fills no et prenen seriosament (S'usa normalment amb els verbs *actuar, obrar, predicar*, etc.)

▷ **predicar amb l'exemple** (p.ext.)

predicar amb l'exemple *SV*, induir a fer quelcom obrant com es vol que obrin els altres / induir a fer una cosa obrant de la mateixa manera que hom vol que els altres obrin (R-M, EC) *Teniu raó que és molt exigent amb la puntualitat, però ell predica amb l'exemple, perquè no fa mai tard* (R-M)

▷ **amb paraules i amb l'exemple** (p.ext.)

EXEMPLE

a exemple de *SP*, imitant d'algú o d'alguna cosa allò que fa (EC)

Canta a exemple de Montserrat Caballé / Va fer organitzar les activitats a exemple de l'any anterior

▷ **prendre model de** (p.ext.), **prendre exemple de** (p.ext.), **a imitació de** (p.ext.)

com aquell qui diu *S*Adv, posant per comparació el que s'affirma / fórmula que serveix per a acompanyar una afirmació que pot semblar o és poc exacta (R-M, IEC)

Ell era, com aquell qui diu, una mena de missioner / Només érem quatre, com aquell qui diu (També s'usa amb les formes *com aquell que diu* i *com qui diu*) (R-M, IEC)

→ **per dir-ho així, per dir-ho d'alguna manera**

com és ara *S*Adv, com per exemple / expressió amb què hom presenta un cas concret o pràctic d'allò que diu en general (EC, *)

Has de menjar coses com és ara sopa, verdura, peix bullit, si vols que et passi el mal d'estómac / És tan llepafils com ara el teu pare (Sovint s'omet el verb)

→ **per exemple**

per dir-ho així *SP*, equival a una afirmació aproximada / fórmula d'atenuació d'allò que hom diu / fórmula amb què hom introdueix una afirmació que podria semblar inexacta (R-M, IEC, EC)

Aquell home era, per dir-ho així, una mena de bruixot; pretenia fer cures meravelloses / Si no sap la resposta a aquesta pregunta tan lògica és poc intel·ligent, per dir-ho així (R-M, *)

→ **com aquell qui diu, per dir-ho d'alguna manera**

▷ **valgui l'expressió** (p.ext.)

■ **per dir-ho d'alguna manera** *SP*, fórmula d'atenuació d'allò que hom diu amb què hom introdueix una afirmació que podria semblar inexacta

Si arriba cada dia tard a la nit, és un pendó, per dir-ho d'alguna manera

→ **per dir-ho així, com aquell qui diu**

▷ **valgui l'expressió** (p.ext.)

per exemple *SP*, expressió que posa quelcom com a model, o comparança / expressió amb què hom presenta un cas concret o pràctic d'allò que diu en general (R-M, EC)

Parla sobre un tema de la naturalesa; per exemple, de les aus migratòries, o de l'erosió dels corrents d'aigua, o dels volcans en activitat; del que vulguis / Has fet moltes coses mal fetes: per exemple, no avisar-lo (R-M, IEC)

→ **com és ara**

▷ **sense anar més lluny** (p.ext.)

prendre llum de na Pintora *SV*, prendre exemple d'una cosa que s'acaba de veure o de contar (IEC)

Ja cal que prenguis llum de na Pintora i que a tu no et passi el mateix cas

EXERCINT

en actiu *SP*, que obra o pot obrar (R-M)

El consell consta de sis membres en actiu i tres per a suplències / Hi havia massa persones en actiu en aquella oficina (R-M)

→ **estar d'alta, en funcions**

en funcions *SP*, exercint el seu càrrec / començar a exercir les funcions pròpies d'un càrrec (R-M, EC)

Durant la malaltia del titular, el secretari en funcions és el primer oficial del Jutjat (R-M)

→ **en actiu**

EXÈRCIT

gent de guerra *SN*, conjunt de combatents (A-M)

Va demanar ajuda a la gent de guerra per combatre'l i guanyar-lo

→ **gent d'armes**

▷ **gent de pau** (ant.)

les forces armades *SD*, conjunt dels exèrcits de terra, mar i aire d'un estat o d'una organització supraestatal (EC)

Va caldre l'actuació de les forces armades per dissoldre la manifestació / Les forces aèries i marítimes donaven suport a les forces terrestres (Per als diferents exèrcits de terra, mar i aire s'usen els adjectius *terrestre, marítim* i *aeri* respectivament)

▷ **cos de vigilància** (p.ext.), **cos de seguretat** (p.ext.), **casac blau** (p.ext.)

mà forta *SN*, gent armada per a fer complir el que el jutge mana (EC)

El jutge va fer ús de mà forta per a fer que els ciutadans complissin les ordres

▷ **cos de seguretat** (p.ext.), **cos de vigilància** (p.ext.)

EXERCITAR

donar fe (d'alguna cosa) *SV*, exercitar la fe pública (EC)

Va donar fe del seu catolicisme

trencar-se la mà *SV*, fer-se la mà hàbil i lleugera, a força de pràctica per a algun treball / fer-la-hi destra a força d'exercitar-la-hi (A-M, EC)

Per a ésser un bon vidrier cal trencar-se la mà en l'ofici durant molt de temps

▷ **tenir-hi la mà trencada** (p.ext.), **cremar-se els ulls** (p.ext.), **rompre's l'esquena** (p.ext.)

EXHAURIR

no veure's (alguna cosa) **als dits** *SV*, tenir alguna cosa només molt poc temps, especialment exhaurir ràpidament una mercaderia (EC)

Ja he de tornar a demanar oli al proveïdor: no ens el veiem als dits (EC)

→ **fer net** (d'alguna cosa), **no deixar florir** (alguna cosa)

EXHIBIR

fregar-li (alguna cosa) **pels bigotis** (a algú) *SV*, exhibir pomposament alguna cosa davant d'algú (EC)

Ens va fregar la bona notícia pels bigotis / Em va fregar pels bigotis que ell havia guanyat la plaça

→ **passar-li** (alguna cosa) **pels nassos** (a algú)

▷ **fregar-li** (alguna cosa) **pels morros** (a algú) (p.ext.)

passar-li (alguna cosa) **pels nassos** (a algú) *SV*, fer exhibició d'alguna cosa / exhibir pomposament alguna cosa davant d'algú (R-M, *)

Els va passar el seu aprovat pels nassos / Em va passar pels nassos que tenia un cotxe nou

→ **fregar-li** (alguna cosa) **pels bigotis** (a algú)

▷ **fregar-li** (alguna cosa) **pels morros** (a algú) (p.ext.), **fer denteta** (a algú) (p.ext.)

EXHIBIR-SE

■ **fer-se notar** *SV*, fer coses per tal de cridar l'atenció, obrar per exhibir-se

Li encanta fer-se notar a classe. Per això sempre que la mestra li fa alguna pregunta, respon alguna barbaritat

→ **fer-se veure, donar la nota, cridar l'atenció**

▷ **home de tro** (p.ext.)

fer-se veure *SV*, procurar cridar l'atenció; obrar amb presumpció, per exhibir-se / fer coses per tal de cridar l'atenció, obrar per exhibir-se (A-M, EC)

No cal que es faci veure perquè el seu pare té diners, no és pas l'únic que en té (R-M)

→ **fer el tifa, remenar la cua, donar-se importància, fer-se l'interessant, fer goma, fer el merda, cridar l'atenció, fer el mec, pintar la cigonya, donar la nota, fer-se notar, donar-se to**

▷ **fer-s'hi veure** (p.ext.), **fer bocades** (d'alguna cosa) (p.ext.), **fer-se gros** (d'alguna cosa) (p.ext.)

pintar-la *SV*, figurar, tenir o mostrar importància (A-M)

Aquest la pinta molt / Aquest lo que vol és pintar-la (A-M, *)

→ **pintar la cigonya**

[Mall.]

pintar la cigonya *SV*, exhibir-se presumptuosament, per vanitat; fer ostentació o presumir de qualitats imaginàries (A-M)

Aquest lo que vol és pintar la cigonya

→ **fer-se veure, cridar l'atenció, pintar-la** [Men. (A-M)]

EXHORTACIÓ

és tard i vol ploure *S*Coord, dit per a incitar algú a moure's, a obrar, a desplegar activitat (IEC)

Apa! És tard i vol ploure; no us entretingueu més (R-M)

- ▷ **de pressa** (p.ext.), (a fer alguna cosa) **falta gent** (p.ext.), (a fer alguna cosa) **s'ha dit** (p.ext.), **ja és hora de** (p.ext.)

EXIGENT

tenir el paladar fi *SV*, ésser exigent en tot (R-M)

En qüestions d'art té el paladar fi; no s'accontenta pas amb una reproducció; vol peces originals / Cal reconèixer que tens el paladar fi; t'enamores del bo i millor (R-M)

→ **tenir bon paladar**

▷ **de bon gust** (p.ext.)

voler es sac i ses peres *SV*, voler tenir tots els avantatges (A-M)

És que ho vol tot, vol es sac i ses peres, és una criatura molt malcriada

▷ **sac i peres** (p.ext.); **voler-ho tot, el sac i les peres** (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

voler-ho tot, el sac i les peres *SV*, ésser massa exigent, pretendre obtenir-ho tot (A-M)

És un director molt exigent amb els seus subordinats, ho vol tot, el sac i les peres

▷ **donar-ho tot, es sac i ses peres** (inv.); **voler es sac i ses peres** (p.ext.)

EXIGIR

alçar el diapasó *SV*, fer més elevades les seves exigències (Fr)

Sense cap motiu, el director va alçar el diapasó i els treballadors van haver d'escarrassar-se més

→ **posar el llistó molt alt**

cridar (algú) **a capítol** *SV*, exigir una explicació davant d'altres (IEC)

El president de l'associació ha cridat un veí a capítol perquè ocasionava molts sorolls a la nit i molestava la resta de veïns / Els dies de reunió general crida a capítol aquells que han comès alguna infracció (*, R-M)

→ **demanar compte** (d'alguna cosa, a algú)

demanar compte (d'alguna cosa, a algú) *SV*, exigir l'explicació de les causes, les raons, etc., d'un esdeveniment (EC)

Va demanar compte al seu fill de tot el que havia succeït a casa seva aquella nit

→ **cridar** (algú) **a capítol**

▷ **retre compte** (d'alguna cosa, a algú) (inv.)

fer el favor (de fer alguna cosa) *SV*, fórmula per a exigir o demanar amb irritació o impaciència alguna cosa (EC)

Voleu fer el favor de callar d'una vegada? / Fes el favor de sortir i trucar abans de tornar a entrar / Fes el fotut favor de sortir ara mateix! (S'usa en infinitiu, després d'un verb modal, i en mode imperatiu. També es troba amb la forma *fer el fotut favor* (de fer alguna cosa) i amb el verb *fotre*) (EC, *, *)

▷ **si us plau** (p.ext.), **per favor** (p.ext.)

■ **fotre canya** (a algú) *SV*, demanar a algú que vagi més enllà de les seves possibilitats

Aquest professor sempre fot canya als seus alumnes: els exigeix més del que els hauria d'exigir / Fum molta canya als seus subordinats (També s'usa amb el verb *fímer* i amb els quantificadors *força*, *massa*, *més*, *molt*, etc. en posició pronominal)

→ **picar fort**, **posar el llistó molt alt**

▷ **apretar els dogals** (a algú) (p.ext.)

picar fort *SV*, tractar durament un afer (R-M)

Si vols que tothom rutlli has de picar fort; la gent no sap correspondre a un tracte massa condescendent (R-M)

→ **fotre canya** (a algú)

▷ **mà dura** (p.ext.)

■ **posar el llistó molt alt** *SV*, algú, fer molt elevades les seves exigències

És d'aquells professors que posa el llistó molt alt per aprovar / Després de la seva actuació, l'atleta ha deixat el llistó ben alt (També s'usa amb la forma *posar el llistó ben alt* i amb el verb *deixar*)

→ **alçar el diapasó**, **fotre canya** (a algú)

prendre (algú) **al mot** *SV*, exigir a algú que compleixi allò que ha ofert (A-M)

Jo vos prenc al mot, jo compro allò al preu que vós voleu (També s'usa amb el verb *agafar*) (A-M)

▷ **prendre** (algú) **del mot** (v.f.), **prendre-li la paraula** (a algú) (p.ext.)

EXIMIR

perdonar la vida (a algú) *SV*, exceptuar a algú d'una obligació, d'allò que li toca de fer, d'un deute (EC)

Li va perdonar la vida / No cal que em facis cap favor, a mi no m'has de perdonar la vida (EC, *)

▷ **donar peixet** (a algú) (p.ext.)

EXPECTACIÓ

ara ve la bona *O*, expressió que s'usa per a crear expectació en un discurs, just abans d'introduir una afirmació important

Tothom esperava que el regal fos espectacular i quan el va obrir, ara ve la bona, només va trobar una capsa de sabates plena de paper de diari

→ **ara ve quan el maten**, **ara ve la que faltava**

▷ **aquesta és la seva** (p.ext.)

ara ve la que faltava *O*, expressió que s'usa per a crear expectació en un discurs, just abans d'introduir una afirmació important

Ara ve la que faltava, sabeu què més em va dir?

→ **ara ve la bona**, **ara ve quan el maten**

ara ve quan el maten *O*, expressió que s'usa per a crear expectació en un discurs, just abans d'introduir una afirmació important

I ara ve quan el maten, sabeu què va fer quan el van voler detenir? Es va esfumar

→ **ara ve la bona**, **ara ve la que faltava**

- **no t'ho perdís** *O*, dit per a crear expectació en una explicació o discurs, just abans d'introduir una afirmació important
No t'ho perdís, saps qui va guanyar la cursa? Doncs, el que a la primera volta anava l'últim
▷ **qui ho diria** (p.ext.), **qui ho havia de dir** (p.ext.), **no et fot** (p.ext.)

EXPECTANT

en joli *SP*, desconcertant, extasiat, estupefacte (A-M)

Ens té en joli amb el tema del resultat de les seves anàlisis

→ **en suspens, amb l'ai al cor**

[joli: mot no registrat a l'IEC]

en l'aire *SP*, sense realitzar / en estat d'expectació, d'indecisió (R-M, *)

Ha deixat en l'aire tots els seus projectes; ara no fa res / La construcció de la nova casa ha romàs en l'aire / Ha començat a fer preguntes i les ha deixat en l'aire, perquè els estudiants en pensèssim les respostes (R-M, R-M, *)

→ **en suspens, en pana**

en pana *SP*, suspens / en estat d'expectació, d'indecisió (Fr, *)

El procés ha restat en pana (Fr)

→ **en suspens, en l'aire**

en suspens *SP*, en estat d'expectació, d'indecisió (IEC)

Les notícies de la guerra ens tenen en suspens; ens angoixen / Estem tots en suspens perquè no podem imaginar com s'acabarà el segrest (R-M)

→ **amb l'ai al cor, en joli, en l'aire, en pana**

estar a l'expectativa (d'alguna cosa) *SV*, estar esperant quelcom que ha d'esdevenir-se / mantenir-se prudentment al marge d'una cosa, atenant a veure què passa per a actuar en conseqüència (R-M, IEC)

Estan a l'expectativa del resultat del tercer experiment; pot ésser el definitiu / Estem a l'expectativa de les decisions del Govern (També s'usa amb els verbs *quedar, restar, romandre*, etc. i amb els quantificadors *bastant, molt*, etc. en posició postverbal) (R-M, IEC)

▷ **a reserva de** (p.ext.), **a l'espera de** (p.ext.), **estar a la que salta** (p.ext.), **posar-se a l'aguait** (p.ext.), **estar a la mira** (p.ext.)

guaitar a bona finestra *SV*, tenir bones perspectives de futur (R-M)

Fins ara no ha pogut obrir-se camí en el negoci, però ara guaita a bona finestra; el seu germà l'ajuda molt / M'han dit els seus col·legues que guaita a bona finestra; tot li surt bé (R-M)

▷ **anar per bon camí** (p.ext.)

EXPEDIR

donar curs (a alguna cosa) *SV*, deixar anar o fer marxar alguna cosa perquè segueixi el seu curs (EC)

Cal donar curs a totes les reclamacions que es rebin i procurar que siguin ateses (R-M)

▷ **fer el seu curs** (inv.), **seguir el seu curs** (inv.), **donar lloc** (a alguna cosa) (p.ext.)

EXPEDITIU

tirar pel dret *SV*, ésser expeditiu (R-M)

Ja que t'has esforçat tant a fer aquest treball, ara tira pel dret i no t'entretenguis

→ **anar per feina, donar-se aire, fer via, no cremar llum**

▷ **tirar al dret** (v.f.), **no entendre's de raons** (p.ext.), **tallar caps** (p.ext.), **no entendre's de romanços** (p.ext.)

EXPERIMENTACIÓ

conillet d'Índies *SN*, persona utilitzada per a alguna experimentació (EC)

Necessitem un voluntari que faci de conillet d'Índies / Ens volen fer servir com a conillet d'Índies, volen provar amb nosaltres el nou medicament (També s'usa amb la forma *conill d'Índies*)

planta pilot *SN*, fàbrica, instal·lació industrial, especialment construïda d'acord amb les necessitats d'un nou procés industrial, per tal d'assajar-lo, experimentar-lo (EC)

Tota bona empresa té una planta pilot on fa algunes comprovacions abans de llançar un nou producte al mercat

EXPERIMENTAL

en rodatge *SP*, en període experimental (R-M)

Té un auto nou; encara està en rodatge; ha fet molts pocs quilòmetres / Ha tingut el cotxe en rodatge uns dies i finalment l'ha comprat (R-M, *)

▷ **a prova** (p.ext.), **quilòmetre zero** (p.ext.)

EXPERIMENTAR

tocar (alguna cosa) **amb les mans** *SV*, experimentar, convèncer-se d'alguna cosa per l'experiència (A-M)

Jo, fins que no vaig tocar amb les mans això d'internet, no em creia que pogués ser útil

EXPERIMENTAT

conèixer el marro *SV*, tenir experiència de les dificultats o dels sofriments que cal passar en una situació (EC)

—*Mira que arriba a costat tenir els estudiants atents a classe.* —*Sí, noia, ja conec el marro*

→ **saber quin pa hi donen, saber el pa que s'hi dona**

conèixer el món *SV*, tenir experiència de la vida (EC)

És un home que sap de tot, coneix el món

→ **tenir món**

▷ **no haver vist el món per un forat** (ant.), **home de món** (p.ext.), **tenir anys d'ofici** (p.ext.), **saber anar pel món** (p.ext.)

ésser un gat vell *SV*, (ésser una) persona de molta experiència, que sap tots els trucs, que difícilment hom pot enganyar (IEC)

Sabia quan algú deia una mentida perquè era un gat vell i ningú no el podia enganyar (També s'usa amb la forma *ésser gat vell*)

→ **home de món, tenir un pam de barba, saber més que l'oli ranci**

▷ **ocell de primera volada** (ant.), **de primera volada** (ant.), **ésser un passerell** (ant.), **tenir anys d'ofici** (p.ext.)

haver menjat a set hostals i begut a deu tavernes *S*Coord, tenir experiència (R-M)

Ui, aquest! No tinguis por que l'enganyin. Ja ha menjat a set hostals i begut a deu tavernes; no és cap inexpert (R-M)

→ **pensar-se-les totes, saber quin pa hi donen**

home de món *SN*, home de molta experiència / home de molta experiència dels costums, de les intrigues, etc., de la societat (EC, A-M)

En Jaume és un home de món, per això sap de tot una mica (També s'usa amb els noms *gent* i *persona*)

→ **ésser un gat vell**

▷ **conèixer el món** (p.ext.), **tenir món** (p.ext.), **saber la carta de navegar** (p.ext.)

posar-hi call *SV*, endurir-se en una feina (R-M)

A base de treballar molt en aquesta feina, hi ha posat call / Que si és bon xofer? Ha posat call conduint tota mena de cotxes durant quinze anys i no ha tingut mai cap accident / Te'n pots confiar; ha posat call adobant rellotges (*, R-M, R-M)

▷ **tenir** (alguna cosa) **pel cap dels dits** (p.ext.), **guanyar-se les garrofes** (p.ext.), **tenir-hi la mà trencada** (p.ext.)

saber el pa que s'hi dona *SV*, conèixer les circumstàncies d'una situació o qüestió (R-M)

No em parlis d'intervenir en desavinences d'una altra família; ja sé el pa que s'hi dona; acabarien renyint amb mi / T'aconsejo que no et posis a treballar en aquella casa; sé el pa que s'hi dona; no hi duraries tres mesos (R-M)

→ **pensar-se-les totes, saber quin pa hi donen, conèixer el marro**

saber la carta de navegar *SV*, tenir molta experiència i astúcia (A-M)

Té molt clar què vol i com aconseguir-ho, perquè sap la carta de navegar

▷ **perdre la carta de navegar** (ant.), **home de món** (p.ext.)

saber quin pa hi donen *SV*, tenir experiència de les dificultats o dels sofriments que cal passar en alguna situació o circumstància (EC)

No cal que em facis de mestre, que ja sé quin pa hi donen

→ **saber el pa que s'hi dona, conèixer el marro, haver menjat a set hostals i begut a deu tavernes**

tenir anys d'ofici *SV*, ésser molt experimentat en alguna cosa

Ell ho sap tot sobre aquests mecanismes perquè té anys d'ofici

▷ **ésser un gat vell** (p.ext.), **tenir món** (p.ext.), **conèixer el món** (p.ext.)

tenir-hi la mà trencada *SV*, ésser molt hàbil o expert / estar molt versat en una cosa, tenir-ne molta pràctica / tenir-hi habilitat i pràctica (R-M, IEC, EC)

Fa uns pastissos excel·lents; hi té la mà trencada (R-M)

→ **tenir** (alguna cosa) **pel cap dels dits, tenir el cul pelat** (de fer alguna cosa), **tenir bones mans, tenir dits, tenir** (alguna cosa) **per la mà, tenir** (alguna cosa) **per la punta dels dits, tenir** (alguna cosa) **pel cap dels dits**

▷ **tenir-hi les mans trencades** (v.f.), **trencar-se la mà** (p.ext.), **posar-hi call** (p.ext.), **tenir mà** (p.ext.), **tenir-hi call** (p.ext.), **el més pintat** (p.ext.), **tenir esversada** (alguna cosa) (p.ext.), **estar curat d'espants** (p.ext.)

tenir món *SV*, ésser molt experimentat (EC)

En Jaume és una persona que es fa amb tot-hom i que té món

→ **conèixer el món, tenir esperons**

▷ **no haver vist el món per un forat** (ant.), **home de món** (p.ext.), **tenir anys d'ofici** (p.ext.)

EXPERT

entendre-hi *SV*, ésser expert en una cosa (Fr)

En informàtica, hi entenc moltíssim / No li parlis d'art, no hi entén (*, EC)

▷ **no entendre-hi futibla** (ant.), **no entendre-hi un borrall** (ant.), **no entendre-hi pilota** (ant.)

ésser intel·ligent (en alguna cosa) *SV*, ésser entès en alguna cosa (EC)

És intel·ligent en matemàtiques (S'usa normalment amb noms que denoten alguna branca del coneixement com a complement)

→ **ésser de l'art**

▷ **anar fort** (en alguna cosa) (p.ext.)

estar curat d'espants *SV*, tenir experiència, no sorprendre's (R-M)

Deixa'l que vagi on vulgui; ja està curat d'espants; ja se sap valer sol (R-M)

→ **pensar-se-les totes**

▷ **tenir-hi la mà trencada** (p.ext.), **posar-hi call** (p.ext.)

no ésser coix ni manxol *SV*, ésser expert, poder valer-se (R-M)

Prou bé que ho resoldrà tot ell sol; no és coix ni manxol, de tot se'n surt (R-M)

→ **pensar-se-les totes, no ésser manxol**

▷ **ésser un passerell** (ant.)

tenir el cul pelat d'anar per les aules *SV*, tenir molta experiència de la vida, saber comportar-se enmig del món (A-M)

Si vols consell sobre aquest tema, demana-l'hi a ell, que té el cul pelat d'anar per les aules i ben segur que et sabrà aconsellar

→ **tenir el cul pelat** (de fer alguna cosa)

tenir el cul pelat (de fer alguna cosa) *SV*, estar molt acostumat a fer alguna cosa / haver-la feta molt sovint, tenir-hi pràctica (IEC, EC) *Té el cul pelat de fer informes / Li vols ensenyar a fotografiar? Si ell ja en té el cul pelat, de tants anys de fer-ho!* (*, R-M)

→ **tenir** (alguna cosa) **pel cap dels dits, tenir-hi la mà trencada, tenir el cul pelat d'anar per les aules**

▷ **tenir-hi call** (p.ext.)

tenir esperons *SV*, tenir experiència (R-M)

No pateixis per ell; ja té esperons; no és pas la primera vegada que ha de solucionar un cas com aquest (R-M)

→ **tenir totes les dents, tenir un pam de barba, tenir món**

tenir (alguna cosa) **per la punta dels dits** *SV*, tenir una gran destresa a fer alguna cosa (EC) *Això de parlar en públic, ho té per la punta dels dits*

→ **tenir** (alguna cosa) **pel cap dels dits, saber-ne de cada mà, tenir** (alguna cosa) **per la mà, tenir-hi la mà trencada, saber** (alguna cosa) **pel cap dels dits**

▷ **tenir-hi call** (p.ext.)

tenir totes les dents *SV*, tenir experiència (R-M)

No cal aconsellar-lo; ja té totes les dents i sap què fa (R-M)

→ **pensar-se-les totes, tenir un pam de barba, tenir esperons**

tenir un pam de barba *SV*, ésser experimentat (R-M)

Sabia perfectament el que es feia, perquè en aquest tema tenia un pam de barba / No cal que faci l'ingenu, que ja té tres pams de barba i no li està bé voler passar per inexpert (També s'usa amb el numeral tres) (*, R-M)

→ **pensar-se-les totes, tenir totes les dents, tenir esperons, ésser un gat vell**

▷ **ésser un passerell** (ant.)

EXPIRAR

exhalar el darrer sospir *SV*, morir / cessar de viure (R-M, *)

Va exhalar el darrer sospir en companyia de la seva muller / En aquesta habitació va exhalar l'últim sospir un gran actor / La malaltia va causar que s'anés apagant fins a exhalar l'últim sospir (També s'usa amb l'adjectiu *últim*) (*, R-M, *)

→ **aclucar els ulls, exhalar la vida, exhalar l'esperit, fer el darrer badall**

exhalar la vida *SV*, morir / cessar de viure (EC, *)

Va exhalar la vida ahir al matí

→ **exhalar el darrer sospir, exhalar l'esperit, passar a millor vida, perdre la vida**

EXPLICAR

ésser breu (algú) *SV*, no estar gaire a dir, a explicar, etc., una cosa (EC)

A la conferència, sigues breu, si us plau, perquè tenim poc temps

→ **estalviar paraules**

▷ **fer cinc cèntims** (d'alguna cosa, a algú) (p.ext.)

fer cinc cèntims (d'alguna cosa, a algú) *SV*, explicar alguna cosa breument a algú (IEC)

Vàrem parlar de coses molt interessants; ara tinc pressa però més tard, amb calma, ja te'n faré cinc cèntims; m'agradarà que ho sàpigues / Me'n faràs cinc cèntims, del teu viatge? (R-M, EC)

→ **fer dos quartos** (d'alguna cosa, a algú)

▷ **al corrent** (d'alguna cosa) (inv.), **fer saber** (alguna cosa, a algú) (p.ext.), **fer clar** (p.ext.), **ésser breu** (algú) (p.ext.), **estalviar paraules** (p.ext.)

fer dos quartos (d'alguna cosa, a algú) *SV*, donar d'alguna cosa una notícia succinta (A-M)

Quan acabis la feina, fes-me'n dos quartos; m'agrada estar informat del funcionament de l'empresa

→ **fer cinc cèntims** (d'alguna cosa, a algú)

EXPLORANT

a la descoberta de SP, cercant, mirant de trobar / [anar] a explorar (*, IEC)

Li agradaria anar a la descoberta de noves coves / Sempre va a la descoberta i no sempre se'n surt (S'usa normalment amb els verbs *anar, caminar, viure*, etc. El complement és opcional)

→ **a la recerca de, en cerca de**

▷ **a la percaça de** (p.ext.)

EXPLOTAR (v. tr.)

traure-li la cera de l'orella (a algú) *SV*, explotar algú, treure'n tot el profit possible (A-M)

Si l'incorporen al grup, ja li poden traure la cera de l'orella, perquè sap un munt de coses

→ **treure-li el suc** (a algú)

[Cast. (A-M)]

EXPLOTAR (v. intr.)

ANT

fer llufa *SV*, una bomba, un petard, cremar-se sense explotar (IEC)

El coet ha fet llufa; no s'ha enlairat (R-M)

EXPOSAR

donar sortida (a alguna cosa) *SV*, exposar alguna cosa a la consideració de la gent

En aquests actes el partit va donar sortida a les seves idees

→ **posar** (alguna cosa) **per miroia**

▷ **donar a conèixer** (alguna cosa, a algú)

(p.ext.), **donar al públic** (alguna cosa) (p.ext.)

posar (algú) **a la vergonya pública** *SV*, exposar un delinqüent en un lloc públic perquè la gent sàpiga que ha delinquit (A-M)

Van posar el reu a la vergonya pública (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **treure** (algú) **a la vergonya**

▷ **estar a la vergonya** (inv.)

posar (alguna cosa) **per miroia** *SV*, exposar alguna cosa a l'expectació de la gent / exposar-la a la vista de la gent (IEC, EC)

Després de parlar-ne molt, finalment han posat el programa del festival per miroia

→ **donar sortida** (a alguna cosa)

▷ **treure a llum** (alguna cosa) (p.ext.)

retre compte (d'alguna cosa, a algú) *SV*, exposar, presentar o exigir l'explicació de les causes, les raons, etc., d'un esdeveniment (EC) *A final d'any hauran de retre compte de les activitats comercials realitzades a l'ajuntament / Ja donaré compte de tot el que he fet* (També s'usa amb el verb *donar*) (*, EC)

▷ **retre comptes** (d'alguna cosa, a algú) (v.f.), **demanar compte** (d'alguna cosa, a algú) (inv.)

treure (algú) **a la vergonya** *SV*, exposar (un reu) a la contemplació pública (IEC)

Com que l'havien atrapat robant, el van treure a la vergonya

→ **posar** (algú) **a la vergonya pública**

▷ **estar a la vergonya** (inv.)

EXPOSICIÓ

fira de mostres *SN*, exposició periòdica, en un espai construït expressament, de mostres de productes, principalment manufacturats / gran instal·lació en què s'exhibeixen exemplars de diferents mercaderies per donar-les a conèixer a un públic nombrosíssim, atret per la magnificència de l'exhibició (EC, A-M)

Cada any al meu poble fan una fira de mostres

EXPRESSAMENT

a dretcienc *SP*, deliberadament / d'una manera deliberada, intencionada, expressament (IEC, *) *No és tan innocent com et penses; tu creus que no, però segur que ho va fer a dretcienc*

→ **a gratcienc, a dretes, a propòsit, a posta, de pensa acordada, amb plena consciència, amb intenció, a gratcienc, a vici**

▷ **sense voler** (ant.)

a dretes *SP*, deliberadament / d'una manera deliberada, intencionada, expressament (IEC, *) *Perdona'm pel cop que t'he donat; no t'ho he fet a dretes* (R-M)

→ **a dretcienc, a posta, a propòsit, a gratcienc, amb intenció, a vici**

▷ **sense voler** (ant.)

a gratcienc *SP*, deliberadament / amb intenció, no sense voler (R-M, IEC)

Ja es veu ben clar que ho ha fet a gratcienc per perjudicar el veí (R-M)

→ **a dretcienc, a posta, a dretes, a propòsit, amb intenció, a vici**

▷ **sense voler** (ant.)

a posta *SP*, intencionadament / deliberadament, expressament (R-M, EC)

Ell va dir que no ho havia fet expressament, però jo crec que va equivocar-se a posta per veure com reaccionava

→ **a propòsit, a dretcienc, a gratcienc, a dretes, amb intenció, a vici, fet exprés**

▷ **sense voler** (ant.)

a propòsit *SP*, deliberadament / d'una manera intencionada (R-M, *)

Si ho has fet a propòsit, això de fer-lo enfadar, ja ho has aconseguit / Ho ha dit a propòsit, per animar-la (R-M, *)

→ **a posta, a dretcienc, a dretes, a gratcienc, amb intenció, fet exprés, a vici**

▷ **de propòsit** (v.f.), **sense voler** (ant.)

amb intenció *SP*, deliberadament / expressament, d'una manera intencionada (R-M, *)

No crec que ho hagi fet amb intenció; no és gens maliciós / Ha fet caure el gerro de les flors amb tota la intenció (També s'usa amb la forma *amb tota la intenció*) (R-M, *)

→ **a posta, a dretcienc, a dretes, a gratcienc, a propòsit, fet exprés, a vici**

▷ **sense voler** (ant.)

fet exprés *SA*, [obrar] intencionadament / deliberadament, expressament (R-M, *)

Ha trencat el gerro, però no ho ha fet exprés (R-M)

→ **a posta, a propòsit, amb intenció**

EXPRESSAR

donar-li entenent (alguna cosa, a algú) *SV*, fer comprendre alguna cosa a algú, convèncer-l'en (IEC)

No li ho ha dit clar, però li ha donat entenent que es busqui una altra feina / Com li donaràs entenent que l'enganyen? (R-M, Fr)

→ **fer-li cabre** (alguna cosa) **al cap** (a algú)

▷ **fer-li entenent** (alguna cosa, a algú) (p.ext.), **voler dir** (p.ext.)

EXPRESSAR-SE

■ **sortir-li de dins** (a algú) *SV*, procedir d'un sentiment sincer

Li va sortir de dins de dir-li que ja no sentia res per ella

→ **sortir-li de l'ànima** (a algú), **sortir-li del cor** (a algú)

sortir-li de l'ànima (a algú) *SV*, procedir d'un sentiment sincer (EC)

Així que el va veure, li va sortir de l'ànima dir-li que l'estimava

- **sortir-li de dins** (a algú), **sortir-li del cor** (a algú)
- ▷ **dir-li els quatre mots de la veritat** (a algú) (p.ext.)

EXPRESSIÓ

frase feta *SN*, expressió d'ús corrent en la llengua; frase que té una forma estereotipada invariable, el significat de la qual no pot ser deduït del significat dels seus components (IEC)

Pretenen fer un recull de frases fetes / Acaba de dir una frase feta

- ▷ **dita popular** (p.ext.)

EXPRESSIU

fer-li procés la cara (a algú) *O*, expressar la cara la manera d'ésser de qualcú (A-M)

Aquest home no és de fiança; la cara li fa procés (A-M)

- **parlar amb els ulls, tenir uns ulls que parlen**

parlar amb els ulls *SV*, tenir els ulls molt vius, molt expressius (A-M)

És una persona molt clara i transparent: parla amb els ulls. De seguida sembla que el coneixis de tota la vida

- **tenir uns ulls que parlen, fer-li procés la cara** (a algú)

tenir uns ulls que parlen *SV*, tenir els ulls molt vius, molt expressius (A-M)

De seguida t'adones si està trist o està content: té uns ulls que parlen

- **parlar amb els ulls, fer-li procés la cara** (a algú)

EXPULSAR

arri allà *SAdv*, dit per a engegar algú desconsideradament / interjecció per manar a qualcú despreciantment que se'n vaja (R-M, A-M)

Arri allà! Fora d'aquí, bordegassos! Que no us vegi més saltant la tàpia de casa / Tu, arri allà! No veus que fas nosa? (R-M)

- **aire, que vol dir vent; que una puta et bufi el cul**

engegar (algú) **a fregar** *SV*, expulsar de mala manera, amb paraules despectives o violentes (A-M)

Engegaré el veí a fregar, si continua tan pesat com ara

- **vés-te'n a fregar, engegar** (algú o alguna cosa) **a passeig, engegar** (algú o alguna cosa) **a prendre pel cul, engegar** (algú o alguna cosa) **al carall, enviar** (algú) **a fregar**

[Pir-or., Or. (A-M)]

engegar (algú) **a la quinta forca** *SV*, expulsar de mala manera, amb paraules despectives o violentes (EC)

Va engegar el seu marit a la quinta forca per desatenció a la llar

- **enviar** (algú) **a la quinta forca, engegar** (algú o alguna cosa) **a dida, engegar** (algú o alguna cosa) **a passeig, engegar** (algú o alguna cosa) **a la merda, engegar** (algú o alguna cosa) **a can Pistras, vés-te'n a la quinta forca**

engegar (algú) **a tomar vent** *SV*, expulsar algú de mala manera, amb paraules despectives o violentes

Si li respons malament, t'engegarà a tomar vent

- **engegar** (algú) **a fregir raves, engegar** (algú o alguna cosa) **a dida, engegar** (algú o alguna cosa) **a fer punyetes, engegar** (algú o alguna cosa) **a prendre pel sac**

ensenyar-li la porta (a algú) *SV*, despatxar sense contemplacions / manar a algú que se'n vagi (Fr, A-M)

Com que no parava de dir disbarats, li van haver d'ensenyar la porta / Li van mostrar la porta pel seu mal comportament (També s'usa amb el verb *mostrar*)

- **treure** (algú) **de casa, fer passar la porta** (a algú), **treure** (algú) **al carrer**

■ **enviar** (algú) **a fregar** *SV*, expulsar algú de mala manera, amb paraules despectives o violentes

Va enviar en Joan a fregar perquè l'havia ofès amb un comentari despectiu / Com que no la deixava en pau, finalment, el va enviar a fregar

- **engegar** (algú) **a fregar, enviar** (algú) **a fregir raves, enviar** (algú o alguna cosa) **a parir panteres, engegar** (algú o alguna cosa) **a passeig, que una puta et bufi el cul**

fer fora (algú) *SV*, fer sortir / expulsar, foragitar (A-M, EC)

El professor ha fet fora els alumnes de la classe perquè no callaven / L'han fotut fora de l'institut per mal comportament (També s'usa amb el verb *fotre*)

- **treure** (algú) **al carrer, fotre** (algú) **al carrer, fotre** (algú) **a la porta**

fer passar la porta (a algú) *SV*, treure (algú) de casa / manar-li que se'n vagi (IEC, Fr)

Va fer passar la porta al seu fill perquè s'havia embolicat amb drogues / No va poder aguantar-lo més i li va fer passar la porta (*, R-M)

- **ensenyar-li la porta** (a algú), **treure** (algú) **de casa, mostrar-li la porta** (a algú), **treure** (algú) **al carrer**

- ▷ **tancar-li la porta pels nassos** (a algú) (p.ext.), **passar la porta** (p.ext.)

fotre (algú) **a la porta** *SV*, expulsar algú d'un lloc, treure-l'en (EC)

Portava un mes treballant per nosaltres, però com que no rendia gens l'hem hagut de fotre a la porta

→ **fotre** (algú) **al carrer, fer fora** (algú), **treure** (algú) **al carrer**

fotre (algú) **al carrer** *SV*, expulsar algú d'un lloc, treure-l' en (EC)

L'han fotut al carrer al cap de dos dies

→ **fotre** (algú) **a la porta, fer fora** (algú), **treure** (algú) **al carrer**

treure (algú) **a empentes** (d'algun lloc) *SV*, despatxar violentament (R-M)

Van treure aquell noi a empentes, perquè només feia que portar problemes / Si els proposés aquesta solució et trauran a empentes; és precisament allò que voldrien evitar (, R-M)*

→ **tancar-li la porta pels nassos** (a algú), **tirar** (algú) **escales avall, clavar-li la porta pels nassos** (a algú), **treure** (algú) **a puntades de peu** (d'algun lloc)

treure (algú) **a puntades de peu** (d'algun lloc) *SV*, (fer fora) de mala manera (R-M)

*Com que ja sabia què li volia proposar, el va treure a puntades de peu, sense escoltar-lo / De tant beure es va emborratxar i el van treure del bar a puntades de peu (R-M, *)*

→ **treure** (algú) **a empentes** (d'algun lloc), **ventar-li la porta pels nassos** (a algú), **tirar** (algú) **escales avall, clavar-li la porta pels nassos** (a algú)

▷ **no mirar cara ni ulls** (p.ext.)

treure (algú) **al carrer** *SV*, despatxar / manar a algú (un criat, un treballador, etc.) que se'n vagi (R-M, *)

Van treure en Pere al carrer per frau / Després d'aquella discussió el van treure al carrer, però van haver de donar-li una forta indemnització (, R-M)*

→ **fer el compte** (a algú), **donar la llauna** (a algú), **donar el passaport** (a algú), **donar comiat** (a algú)

▷ **donar la bola** (a algú) (p.ext.), **donar les dimissòries** (a algú) (p.ext.)

treure (algú) **amb una puntada de peu al cul** (d'algun lloc) *SV*, despatxar algú de mala manera, desfer-se'n

Va fer la feina tan mal feta que el van treure amb una puntada de peu al cul

→ **donar una puntada de peu al cul** (a algú), **tirar** (algú) **escales avall**

EXPULSAT

anar a vendre safrà *SV*, ésser expulsat (A-M)

Com que a classe no para de xerrar, sempre ha d'anar a vendre safrà

[Costa de Ponent (A-M)]

EXQUISIT

cantar-hi els àngels *O*, ésser exquisit / ésser molt bo, molt saborós; tenir un sabor exquisit (R-M, *)

Ens ha fet una crema que hi cantaven els àngels; era deliciosa (R-M)

→ **ésser mamella de monja, fondre's dins la boca**

com la pera en el tabac *SAdv*, en forma exquisida, de la millor manera / de la millor manera possible (A-M, *)

—Com està la teva filla? —Com la pera en el tabac / Al fill, l'ha criat com una pera en un tabac (També s'usa amb la forma com una pera en un tabac)

[Val. (A-M)]

de gust *SP*, que té distinció (R-M)

*És un mobiliari de gust, com tot el que tenen / És un home de gust, va molt elegant (R-M, EC, *)*

▷ **de mal gust** (ant.)

ésser mamella de monja *SV*, ésser de qualitat superior, tenir un sabor exquisit (IEC)

Aquesta melmelada que has preparat és mamella de monja, és finíssima (També s'usa amb la forma ésser teta de monja)

→ **cantar-hi els àngels, fondre's dins la boca, tenir bon paladar**

▷ **ésser cosa fina** (p.ext.), **fi com la satalia** (p.ext.)

EXTENSAMENT

a tesa *SP*, en tota l'extensió, sense limitació (IEC)

Regar a tesa (IEC)

[Cardona, Solsona, Conca de Tremp, Ribagorça (A-M)]

EXTERIORITZAR

donar curs (a alguna cosa) *SV*, deixar exterioritzar-se / no reprimir alguna cosa (EC)

Donar curs al mal humor, a la tristesa, a la fantasia (EC)

EXTERMINI

camp d'extermini *SN*, camp de concentració en què els presoners són destinats a la mort / nom donat als camps de concentració establerts a Alemanya i a Polònia durant la Segona Guerra Mundial per a l'extermini en massa de la població jueva dels països ocupats (IEC, EC)

Va morir en un camp d'extermini / La novel·la versa sobre l'horror dels camps d'extermini nazis

▷ **camp de concentració** (p.ext.)

EXTERNAMENT

■ **de casa enfora** *SP*, des de l'exterior

Els maldecaps se'ls guarden per a ells i de casa enfora aparenten viure feliços

→ **de portes enfora, de cara enfora, de cara a la galeria**

EXTINGIDA

llengua morta *SN*, llengua que ja no es parla (IEC)

El llatí és una llengua morta

▷ **llengua viva** (ant.), **llengua sàvia** (p.ext.)

EXTRAÏBLE

de posar i treure *SP*, llevadís / arranjat per a poder-se col·locar i descol·locar fàcilment (R-M, *)
La post de la taula és de posar i treure (R-M)

EXTRALIMITAR-SE

allargar més el peu que la sabata *SV*, extralimitar-se, fer més del que es pot fer normalment (A-M)

Com que allarga més el peu que la sabata, té molts deutes / Aquest allarga més el peu que la sabata, treballa massa hores i acabarà malalt

→ **estirar més el braç que la màniga, passar de la ratlla**

▷ **passar-se de rosca** (p.ext.)

faria moneda falsa *O*, faria qualsevol cosa, arribaria a qualsevol extrem per obtenir quelcom (A-M)

Faria moneda falsa per aconseguir el càrrec amb què havia somiat durant tants anys

▷ **fer l'impossible** (p.ext.), **remoure cel i terra** (p.ext.)

sortir des botador *SV*, extralimitar-se, sortir dels límits prudencials (A-M)

Amb aquells comentaris va sortir des botador / Me faràs sortir des botador

▷ **treure (algú) de botador** (inv.), **omplir la mesura** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

EXTRAORDINARI

d'antologia *SP*, antològic / que és digne de formar part d'una antologia per les seves qualitats i virtuts (IEC, *)

Tenia un caparrot d'antologia / Ens serviren una cuixa de be d'antologia (IEC)

▷ **de campionat** (p.ext.), **de pel·lícula** (p.ext.), **de l'hòstia** (p.ext.)

de no dir *SP*, inexpressable de tan extraordinari / molt extraordinari, que gairebé no pot ésser expressat (IEC, EC)

En saber el premi que li tocava, va tenir una alegria de no dir / Té una fama de no dir (R-M, IEC)

→ **mai no vist, no tenir nom, fer por**

▷ **una cosa de no dir** (p.ext.)

ésser el súmmum *SV*, alguna cosa o algun fet, ésser molt extraordinari

Aquest pastís que has fet és el súmmum, és boníssim / Això que m'has fet ja és el súmmum, estic farta del teu comportament

→ **ésser d'allò que no hi ha, ésser l'hòstia, de pel·lícula**

▷ **ésser el bo del cas** (p.ext.)

[súmmum: llatíisme]

ésser l'hòstia (algú) *SV*, ésser sorprenent, menyspreable / algú, ésser molt divertit, sorprenent, desconcertant, en alguns aspectes (R-M, *)

És l'hòstia, tota la setmana parlant d'anar al

camp i ara dius que ens n'hi anem sols! / És l'hòstia, ha acomiadat el dependent perquè ha gosat discutir-li una opinió (R-M)

→ **ésser d'allò que no hi ha, ésser massa** (algú), **ésser la pera** (algú), **ésser la pera llimonera** (algú)

■ **ésser la pera** (algú) *SV*, algú, ésser molt divertit, sorprenent, desconcertant, en alguns aspectes

Aquest anglès és la pera, porta sandàlies tot l'any

→ **ésser l'hòstia** (algú), **ésser la pera llimonera** (algú), **ésser massa** (algú), **ésser un cas** (algú), **ésser un cas com un cabàs**

■ **ésser la pera llimonera** (algú) *SV*, algú, ésser molt divertit, sorprenent, desconcertant, en alguns aspectes

En Lluc és la pera llimonera, amb ell et passaries el dia rient

→ **ésser la pera** (algú), **ésser l'hòstia** (algú), **ésser massa** (algú), **ésser un cas** (algú)

■ **ésser massa** (algú) *SV*, algú, ésser molt divertit, sorprenent, desconcertant, en alguns aspectes

Aquest paio és massa, amb ell no pararies de riure / De jove, l'Enric era massa, sempre es descuidava una cosa o altra

→ **ésser la pera** (algú), **ésser l'hòstia** (algú), **ésser la pera llimonera** (algú), **ai cabàs**

■ **ésser per a llogar-hi cadires** *SV*, dit per a referir-se a quelcom extraordinari

L'espectacle era per a llogar-hi cadires / Ara em diu que no ha assistit a la reunió perquè no s'havia mirat l'agenda. És per a llogar-hi cadires!

→ **haver-n'hi per a llogar cadires**

▷ **ésser per a sucar-hi pa** (p.ext.)

ésser un cas com un cabàs *SV*, ésser digne de ser comentat / ésser una cosa extraordinària (R-M, EC)

Això que m'expliques és un cas com un cabàs, se'n podria escriure un llibre

→ **ésser un cas, ésser de por, ésser la pera**

▷ **passar-li un cas com un cabàs** (a algú) (p.ext.), **perdre-se'n el motlle** (p.ext.), **ésser el bo del cas** (p.ext.)

ésser una joia (algú) *SV*, (ésser una) persona digna de gran estima (EC)

Aquell noi és una joia / Tinc un fill que és una joia; mai no no ens dona cap disgust (EC, *)

→ **ésser un tresor** (algú), **ésser un sol** (algú), **ésser una benedicció** (algú), **fer enamorar pedres**, **fora de sèrie**, **ésser un crac**, **ésser un bé de Déu**

▷ **ésser una arracada** (algú) (ant.), **ésser una perla** (algú) (p.ext.)

fer por *SV*, sorprenent / ésser una cosa extraordinària (R-M, EC)

S'ha posat tot a uns preus que fa por / Hi havia una gentada que feia por (R-M, EC)

→ **de no dir**

▷ **ésser massa** (p.ext.)

fer un extra *SV*, (fer una) cosa de més d'allò degut, esperat, acostumat / sortir del que és habitual (EC, R-M)

Avui farem un extra i beurem xampany / Avui farem un extraordinari; plegarem una hora abans del compte (També s'usa amb la forma *fer un extraordinari*) (EC, R-M)

fer un ou de tres vermells *SV*, fer una cosa extraordinària. S'usa en sentit irònic (R)

¡Mirau, ha fet un ou de tres vermells, aquest allot, avui: s'ha fet es dinar! (També s'usa amb la forma *fer un ou de dos vermells*)

[Mall.]

haver-n'hi per a llogar cadires *SV*, expressió per a ponderar com és de curiós, d'increïble, d'inaudit, quelcom (IEC)

Fa tres mesos que tinc aquest cotxe i n'hi ha per a llogar-hi cadires: ha passat quatre cops pel taller / Van posar-se a discutir; l'un volia cridar més que l'altre; gesticulaven, es sufocaven, es retreien coses insignificants; n'hi havia per a llogar cadires; tothom reia com si presenciés una comèdia (*, R-M)

→ **poder-s'hi llogar cadires, ésser per a llogar-hi cadires**

▷ **haver-n'hi per a llogar-hi cadires** (v.f.), **haver-n'hi per llogar cadires** (v.f.), **haver-n'hi per llogar-hi cadires** (v.f.), **fer un espectacle** (p.ext.)

mai no vist *SA*, insòlit / no acostumat (R-M, *)

Era un espectacle mai no vist el d'aquella generació corrent amb els braços enlaira cantant sense fer cas de la pluja! (També s'usa amb la forma *mai vist*) (R-M)

→ **de no dir, ésser d'allò que no hi ha, no tenir nom, sense precedents**

▷ **no poder beure'n en carbassa** (p.ext.)

passar-li un cas com un cabàs (a algú) *O*, succeir una cosa extraordinària (EC)

Aquesta tarda, li ha passat un cas com un cabàs, a la Marta! Primer ha tingut un petit accident amb el cotxe i després li han robat la cartera (També s'usa amb el verb *succeir*)

→ **passar-ne una de grossa**

▷ **ésser un cas com un cabàs** (p.ext.), **ploure sobre mullat** (p.ext.)

qui sap què *O*, molta cosa (R-M)

Ell hi va amb la il·lusió que li donaran qui sap què, i tindrà un desengany perquè són molt gasius / Des que té la nova feina es pensa que és qui sap què (R-M, *)

un llamp de SQ, qualificació intensiva per a designar una cosa extraordinària (EC)

Presumeix d'un llamp de dona / On vas amb aquest llamp de cotxe? / Quin llamp de gos! / Quin llamp de pluja que cau (També s'usa amb les formes *aquest llamp de i quin llamp de*) (*, EC, EC, EC)

EXTRAORDINÀRIAMENT

una cosa de no dir *SQ*, molt / moltíssim, extraordinàriament (EC)

M'agrada una cosa de no dir / Ens vam divertir una cosa de no dir / Les eines li agraden cosa de no dir; aquest noi serà mecànic, quan serà gran (També s'usa ometent el quantificador *un*) (EC, EC, R-M)

→ **ultra mesura, amb bogeria, ultra mesura, com una mala cosa**

▷ **de no dir** (p.ext.), **ésser una capsa de sorpreses** (p.ext.)

EXTRAVIAR-SE

(fig.)

anar per mal camí *SV*, extraviar-se, malejar-se / capténir-se malament (R-M, EC)

Si fas cas d'aquests consells, aniràs per mal camí / Si continua ventant, anirà per mal camí (R-M, *)

→ **tirar per mal cap, prendre mala vereda, dur el viatge tort, llaurar tort**

▷ **anar pel mal camí** (v.f.), **anar per bon camí** (ant.), **anar pel camí dret** (ant.), **seguir la línia recta** (ant.), **entrar en solc** (ant.), **torçar** (algú) **del camí dret** (inv.), **portar** (algú) **pel mal camí** (inv.), **sortir del solc** (p.ext.)

EXTREM

1. que, en una direcció donada, es troba en el darrer lloc, a l'últim de tot

al capdamunt de SP, al lloc més alt o més llunyà / al cim, a l'extrem més alt, a la part superior (R-M, EC)

Aquest penell ha de posar-se al capdamunt del campanar; es veurà de ben lluny / Al capdamunt del turó / Al capdamunt de la pàgina / Pinta la paret fins al capdamunt (El complement és opcional) (R-M, EC, Fr, *)

→ **al cim de**

▷ **al capdavall de** (ant.)

al capdavall de SP, a l'extrem més baix, a la part inferior, al fons (IEC)

Al capdavall del passeig s'alça un arc de triomf / Al capdavall de la pàgina / Seguiu aquest camí i al capdavall trobareu una portalada de ferro; és allà (El complement és opcional) (EC, Fr, R-M)

▷ **al capdamunt de** (ant.), **al fons de** (p.ext.)

2. (fig.) que està a l'últim grau, a un alt grau

al punt (de fer alguna cosa) *SP*, al límit de (R-M)

Estava content al punt de tenir ganes de cantar (R-M)

→ **a l'extrem** (de fer alguna cosa)

tres són curtes i quatre són llargues *SCoord*, no haver-hi terme mitjà (R-M)

Es troba indecís sense saber com resoldre-ho; tres són curtes i quatre són llargues; sigui com sigui n'ha de sortir perjudicat (R-M)
 ▷ **entre l'espasa i la paret** (p.ext.)

EXTREMAMENT

a tot dir *SP*, extremament / en grau extrem, en grandíssima manera (EC, *)
En Lluís és simpàtic a tot dir (EC)
 → **a més no poder, com no n'hi ha d'altre, en extrem**

a ultrança *SP*, més enllà de tot límit (IEC)

Va morir en un combat a ultrança / Lluís Companys va defensar les seves idees a tota ultrança (També s'usa amb el quantificador tot en posició prenominal)
 ▷ **per excés** (p.ext.), **a mort** (p.ext.)

amb deliri *SP*, amb desig o entusiasme extremats (R-M)

La pintura li agrada amb deliri; ja fa dos anys que assisteix a l'escola de Belles Arts / El marisc m'agrada amb deliri; llàstima que és massa car (R-M)

→ **amb bogeria**

com no n'hi ha d'altre *SAdv*, en un grau màxim
És un gandul com no n'hi ha d'altre / És un home honrat com no n'hi ha (Sovint s'usa amb la forma *com no n'hi ha*)

→ **a tot dir**

en extrem *SP*, extremadament / en grau extrem (R-M, *)

És susceptible en extrem; cal mirar molt com se li diuen les coses (R-M)

→ **fora mida, en excés, a tot dir, a les totes, al màxim**

▷ **de mala manera** (p.ext.), **a l'extrem** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

EXTREMAR

portar (alguna cosa) **a l'últim extrem** *SV*, passar bruscament d'una actitud, una opinió, etc., a la contrària (EC)

Sempre porta els seus arguments a l'últim extrem / Porta les seves idees a l'extrem / Durà la seva opinió a l'extrem (També s'usa amb la forma *portar* (alguna cosa) *al darrer extrem*, amb el verb *dur* i ometent l'adjectiu)

→ **vessar la mesura, passar de la ratlla**

▷ **fer-ne un gra massa** (p.ext.)

EXTREMISTA

cap calent *SN*, [ésser] un exaltat / expressió usada per a referir-se a algú que té idees exaltades (R-M, *)

Aquest noi és un cap calent; aviat estarà disposat a prendre part a totes les protestes i avalots, tant si són justos com si no (R-M)

→ **cap de trons, ésser de la flamarada, cap de fer petar brases**

ésser de la flamarada *SV*, tenir idees exaltades (IEC)

Aquest noi és de la flamarada, té unes opinions polítiques molt radicals

→ **cap calent**

EXTREMS

l'alfa i l'omega *SCoord*, el principi i la fi (IEC)

En repassar l'edició crítica van mirar-se l'alfa i l'omega de la novel·la

EXTREMUNCIAT

rebre els darrers sagraments *SV*, un malalt, ésser confessat, combregat i extremunciat (IEC)

El malalt ha rebut els darrers sagraments (Es pot ometre l'adjectiu *darrer*)

F

FABRICANT-SE

en fàbrica *SP*, [estar] fabricant-se / [estar] en procés de fabricació (IEC, EC)

Les peces que ens demaneu estan en fàbrica / El moble que ha vist al catàleg encara el tenen en fàbrica. Quan arribi, li telefonarem (EC, *)

▷ **a mig fer** (p.ext.), **en obres** (p.ext.)

FÀCIL

bo d'agombolar *SA*, que a tot s'acomoda (IEC)
No tindrà cap problema amb ell, és bo d'agombolar

→ **com una cera, ésser un àngel, dir amén a tot**

▷ **deixar-se dur per** (p.ext.), **ésser de bona jeia** (p.ext.), **tenir bona jeia** (p.ext.)

cosa de poques taules *SN*, ésser cosa fàcil o sense complicacions (A-M)

És cosa de poques taules, no tindràs cap problema

→ **joc de poques taules**

de bon (fer alguna cosa) *SP*, fàcil / dit per a indicar que alguna acció és fàcil o agradable (Fr, *)

Aquest menú és de bon fer perquè és senzill / Amb el menjar és de bon acontentar, tot li agrada / Com que aquest camí és de baixada fa de bon caminar (S'usa com a complement dels verbs *ésser* o *fer*)

▷ **de mal** (fer alguna cosa) (ant.)

ésser bufar i fer ampolles *SV*, expressió per a indicar la facilitat amb què hom fa una cosa / ésser del tot fàcil de fer (IEC, EC)

No costa gens, és bufar i fer ampolles i de seguida n'aprendràs / Per ella aprendre a conduir va ser com bufar i fer ampolles (Només s'usa en tercera persona del singular i amb la forma *ésser com bufar i fer ampolles*) (R-M, *)

→ **ésser de clau passat, ésser pa i nous, ésser flors i violes, més fàcil que beure's un ou, ésser com donar palla a la mula, ésser pa sucata amb oli, ésser peix al cove, treure el cargol bufant, llis i pla**

▷ **costar Déu i ajuda** (ant.), **en un no res** (p.ext.)

ésser com donar palla a la mula *SV*, ésser una cosa molt fàcil o que es fa ràpidament (A-M)

La solució d'aquest problema és com donar palla a la mula, no et preocupis

→ **ésser peix al cove, ésser pa i mel, joc de poques taules, més fàcil que beure's un ou, ésser bufar i fer ampolles, ésser flors i violes, ésser pa i nous, ésser pa sucata amb oli**

▷ **costar Déu i ajuda** (ant.)

ésser de clau passat *SV*, no oferir cap dificultat / ésser molt evident o fàcil, de gran simplicitat (R-M, *)

Aquest problema és ben clar; la seva solució és de clau passat; en dos minuts el pots fer (R-M)

→ **ésser bufar i fer ampolles, llis i pla**

ésser diners comptats *SV*, ésser molt clara una cosa, no presentar perills ni problemes (EC)
Aquelles tasques van ser diners comptats

→ **ésser diners segurs**

ésser diners segurs *SV*, ésser molt clara una cosa, no presentar perills ni problemes (EC)

Els informes eren diners segurs; ja tenia tota la documentació, només els havia de redactar

→ **ésser diners comptats**

ésser flors i violes *SV*, ésser cosa plaent i fàcil (IEC)

Ara ha reeixit, però no tot han estat flors i violes; li ha calgut lluitar molt / Aquesta és una feina agradable, però no tot sembla flors i violes (També s'usa amb el verb *semblar*) (R-M, *)

→ **ésser bufar i fer ampolles, ésser com donar palla a la mula, ésser pa i nous, ésser pa sucata amb oli, ésser peix al cove**

ésser pa i mel *SV*, ésser una cosa molt fàcil (A-M)

Aquell examen era pa i mel. Per això va aprovar tanta gent

→ **ésser com donar palla a la mula, més fàcil que beure's un ou, ésser pa sucata amb oli**

ésser pa i nous *SV*, resultar fàcil (R-M)

Aquesta feina, per a mi, és pa i nous; ja estic acostumat a fer-la; no em representa cap dificultat (R-M)

→ **ésser pa sucata amb oli, ésser bufar i fer ampolles, ésser com donar palla a la mula, ésser flors i violes, ésser peix al cove**

▷ **costar Déu i ajuda** (ant.)

ésser pa sucata amb oli *SV*, una cosa, ésser molt fàcil o de poca consistència, de poc valor (IEC)

Fer això és pa sucata amb oli

- **ésser pa i nous, ésser bufar i fer ampolles, ésser com donar palla a la mula, ésser flors i violes, ésser peix al cove, ésser pa i mel**
- ▷ **costar Déu i ajuda** (ant.)
- ésser peix al cove** *SV*, ésser fàcil, d'un resultat segur (EC)
Resoldrem aquest inconvenient ràpidament, és peix al cove
- **ésser com donar palla a la mula, més fàcil que beure's un ou, ésser bufar i fer ampolles, ésser flors i violes, ésser pa i nous, ésser pa sucats amb oli**
- ésser un joc** (per a algú) *SV*, no oferir cap dificultat a algú (IEC)
Aquests problemes són un joc per a en Pere
→ **estar tirat**
- ésser una fresca** *SV*, dit de les persones, especialment les dones, despreocupades en relació amb l'altre sexe (EC)
La Laia és una fresca: sempre va amb molts nois i després els deixa perquè se'n cansa
→ **dona fàcil**
- ▷ **posar-s'hi bé** (p.ext.), **amor lliure** (p.ext.)
- **ésser una maria** *SV*, ésser fàcil d'aprovar, una assignatura d'un programa d'estudis
Aquesta assignatura és una maria, no l'ha suspesa ningú / Havia escollit matricular-se a danses africanes en lloc d'ètica perquè era la maria d'aquell curs (També s'usa amb la forma *ésser la maria*)
- ▷ **ésser un os** (ant.)
- **estar tirat** *SV*, alguna cosa, resultar fàcil
Aquest examen estava tirat: l'hauria pogut fer amb els ulls tancats
→ **ésser un joc** (per a algú)
- fer** (alguna cosa) **jugant** *SV*, fer alguna cosa sense esforç, amb facilitat, com per diversió (EC)
Fa la feina jugant, és de les persones que s'ho passa bé treballant
→ **treure el cargol bufant, amb una mà lligada a l'esquena, amb una mà a la galta, amb les mans netes, com si res**
- ▷ **jugant jugant** (p.ext.)
- joc de poques taules** *SN*, dit d'una cosa que no ha de tardar a resoldre's / es diu d'una cosa pròxima a ésser resolta (IEC, EC)
Quan totes les peces siguin acabades, el muntatge serà joc de poques taules; en un moment ho farem (R-M)
→ **cosa de poques taules, ésser com donar palla a la mula**
- llis i pla** *SCoord*, planer, que no té gens de dificultat (A-M)
Aquest exercici és llis i pla: no heu de tenir cap tipus de dificultat a l'hora de fer-lo
→ **ras i llis, ésser de clau passat, bufar i fer ampolles**
- més fàcil que beure's un ou** *SA*, ésser una cosa molt fàcil (A-M)

Ja saben que és més fàcil que beure's un ou, perdre el concepte (A-M)

- **ésser pa i mel, ésser peix al cove, ésser com donar palla a la mula, ésser bufar i fer ampolles**
- no tenir cap misteri** *SV*, ésser cosa fàcil o sense complicacions
Resoldre aquesta equació no té cap misteri
→ **no tenir cap secret**
- no tenir cap secret** *SV*, ésser cosa fàcil o sense complicacions
El tema que explicarem avui no té cap secret, és dels més fàcils del curs
→ **no tenir cap misteri**
- treure el cargol bufant** *SV*, fer una cosa molt fàcilment / fer o obtenir una cosa difícil, amb relativa facilitat, esquivant les dificultats majors (Fr, A-M)
Aprovar aquest examen és com treure el cargol bufant
→ **fer** (alguna cosa) **jugant, ésser bufar i fer ampolles**
- **treure es cargol bufant** (Mall., Men.)

FACILITAR

- donar-li** (alguna cosa) **mastegada** (a algú) *SV*, facilitar molt a altri la comprensió o execució d'alguna cosa (EC)
Els has de donar els temes mastegats perquè no es perdin / No t'entendrà pas si no li ho dones ben mastegat / Va donar-li els apunts tots ben mastegats (També s'usa amb els modificadors *ben, tot ben, etc.* davant del participi passat) (*, EC, *)
- **portar-li** (alguna cosa) **amb safata** (a algú), **servir-li** (alguna cosa) **amb safata** (a algú)
- ▷ **voler-ho tot mastegat** (inv.), **fer-li el pont de plata** (a algú) (p.ext.), **donar peixet** (a algú) (p.ext.)
- donar pas** (a algú) *SV*, donar possibilitat o facilitat de passar a algú (A-M)
Va donar pas a la seva germana perquè pogués obrir en un major espai
→ **deixar pas a, fer pas a**
- donar peixet** (a algú) *SV*, afliuxar en un joc perquè l'adversari guanyi punts que altrament no guanyaria (IEC)
Donava peixet al seu germà petit quan jugaven a cartes
- ▷ **donar-li** (alguna cosa) **mastegada** (a algú) (p.ext.), **portar-li** (alguna cosa) **amb safata** (a algú) (p.ext.), **donar-li quinze i falta** (a algú) (p.ext.)
- fer pas** (a alguna cosa) *SV*, facilitar el pas (R-M)
Cal fer pas al progrés (R-M)
→ **obrir la porta** (a alguna cosa), **obrir pas** (a alguna cosa)
- ▷ **posar taps** (en alguna cosa) (ant.), **posar pèls** (en alguna cosa) (ant.), **posar bastons**

a les rodes (ant.), **barrar-li el pas** (a algú) (ant.)

obrir la porta (a alguna cosa) *SV*, facilitar / facilitar l'accés a alguna cosa (Fr, *)

Obrir la porta al vici (Fr)

→ **fer pas** (a alguna cosa), **obrir pas** (a alguna cosa), **obrir camí** (a alguna cosa)

▷ **posar bastons a les rodes** (ant.), **tancar les portes** (a algú) (p.ext.)

obrir pas (a alguna cosa) *SV*, facilitar el pas o l'actuació (R-M)

Tota aquesta informació obrirà pas a una discussió molt seriosa sobre el tema que ens interessa / El seu avi obrí pas a l'actuació dels castellans (R-M)

→ **obrir camí** (a alguna cosa), **fer pas** (a alguna cosa), **obrir la porta** (a alguna cosa), **donar lloc** (a alguna cosa)

▷ **posar bastons a les rodes** (ant.)

portar-li (alguna cosa) **amb safata** (a algú) *SV*, donar grans facilitats a algú perquè aconseguixi una cosa (IEC)

Al teu fill, no li portis les coses amb safata, que no s'espavilarà mai

→ **donar-li** (alguna cosa) **mastegada** (a algú), **servir-li** (alguna cosa) **amb safata** (a algú)

▷ **fer-li el pont de plata** (a algú) (p.ext.), **donar peixet** (a algú) (p.ext.)

■ **servir-li** (alguna cosa) **amb safata** (a algú) *SV*, donar grans facilitats a algú perquè aconseguixi una cosa

Va servir la victòria amb safata al seu rival

→ **portar-li** (alguna cosa) **amb safata** (a algú), **donar-li** (alguna cosa) **mastegada** (a algú)

FACILITAT

pinjons pelats *SN*, absència de tota molèstia o inconvenient (R-M)

Arribar on ha arribat no han estat pinjons pelats. Prou que s'ho ha guanyat / Què esperaves trobar, en aquesta feina?, pinjons pelats?

Ja t'ho vaig advertir, jo, que hauries de suportar moltes contrarietats / No vol sinó pinjons pelats, les coses millors (R-M, R-M, *)

▷ **llit de roses** (p.ext.), **camí de roses** (p.ext.)

FÀCILMENT

a ulls clucs *SP*, sense necessitat o possibilitat de mirar / saber molt bé (R-M, EC)

Té els llibres tan ben ordenats que els trobaries a ulls clucs / En sap tant d'això que ho podria fer a ulls clucs (R-M, *)

→ **amb els ulls tancats**, **amb una mà a la galta**, **amb una mà lligada a l'esquena**, **amb les mans netes**, **com si res**

▷ **a la primera** (p.ext.)

■ **amb els ulls tancats** *SP*, sense necessitat o possibilitat de mirar, sabent fer alguna cosa molt bé

Puc fer aquesta feina amb els ulls tancats

→ **a ulls clucs**

amb les mans llavades *SP*, sense esmerçar cap esforç (A-M)

Es pensa que ho pot aprendre amb les mans llavades

→ **amb les mans netes**

[Val. (A-M)]

amb les mans netes *SP*, fàcilment, sense esforç / [pretendre una cosa] sense haver fet cap mèrit per a obtenir-la (R-M, IEC)

Ell voldria entrar en possessió del negoci del seu pare amb les mans netes; sense haver d'aportar-hi capital ni fer-se càrrec de dirigir una secció, tal com el pare li proposa / Tot ho vol fer amb les mans netes, sense cap voluntat d'esmerçar esforços (R-M)

→ **amb una mà a la galta**, **amb una mà lligada a l'esquena**, **a ulls clucs**, **de regal**

● **amb les mans llavades** (Val.)

amb poca cosa *SP*, amb molta facilitat

Està trist i amb poca cosa es posa a plorar / La corda està gastada, amb molt poca cosa es trencarà (També s'usa amb les formes *amb molt poca cosa*, *amb ben poca cosa* i *amb poqueta cosa*) (*, EC)

▷ **per poca cosa** (p.ext.)

■ **amb una mà a la galta** *SP*, sense esmerçar cap esforç, molt fàcilment

Podria fer aquest exercici amb una mà a la galta / Tant li fa conduir un cotxe gros com un de petit; ho fa amb una mà a la galta

→ **amb una mà lligada a l'esquena**, **amb les mans netes**, **com si res**, **a ulls clucs**, **fer** (alguna cosa) **jugant**

■ **amb una mà lligada a l'esquena** *SP*, sense esmerçar cap esforç, molt fàcilment

Podria fer el que tu fas amb una mà lligada a l'esquena / Podria cuinar aquest guisat amb una mà lligada a l'esquena

→ **amb una mà a la galta**, **amb les mans netes**, **a ulls clucs**, **com si res**, **fer** (alguna cosa) **jugant**

com pa beneit *SAdv*, [vendre's] fàcilment, ràpidament / [ésser] adquirida, comprada, rebuda, per molta gent amb una gran facilitat i rapidesa (IEC, EC)

Aquest gènere és molt ben confeccionat i se'n va com pa beneit perquè està molt bé de preu / Aquest disc compacte s'ha venut com pa beneit (S'usa normalment amb els verbs *anar*, *donar*, *ésser*, *repartir*, *vendre*, etc.) (R-M, *)

→ **tenir sortida**, **vendre's com el pa**

■ **com si res** *SAdv*, sense esmerçar cap esforç, molt fàcilment

Fa anar els ordinadors com si res. Admiro l'habilitat que hi mostra

→ **amb una mà a la galta**, **amb una mà lligada a l'esquena**, **a ulls clucs**, **fer** (alguna cosa) **jugant**

ras i llis *S*Coord, fàcil o fàcilment (R-M)

Jo cercava l'ocasió de parlar-li, i el moment se'm presentà ras i llis; ni fet exprés (R-M)

→ **llis i pla**

FADA

dona d'aigua *SN*, fada que habita en fonts, en pous i en altres llocs humits (IEC)

La llegenda diu que en aquest llac hi viu una dona d'aigua / He aconseguit un llibre que recull les creences populars sobre les dones d'aigua

FADRINA

quedar per tia *SV*, una dona, quedar soltera / quedar fadrina una dona (IEC, EC)

Si no surt a conèixer gent quedarà per tia

→ **quedar per a vestir sants**

▷ **per merèixer** (p.ext.)

FALDILLER

home de faldilles *SN*, afeccionat a les dones (R-M)

A ell no li parlis d'esport; és un home de faldilles; només li agrada fer el Don Joan (R-M)

▷ **anar calent** (p.ext.), **anar sortit** (p.ext.), **ésser un sortit** (p.ext.), **vell verd** (p.ext.), **agradar-li el bacallà** (a algú) (p.ext.)

FALLAR

cagar-la *SV*, fer quelcom desencertat, espifiar-la / espatllar un negoci, fer un disbarat (R-M, IEC)

Va escollir la poma més grossa i la va cagar, perquè era podrida / Va voler forçar el cotxe més del compte i la va ben cagar perquè es va espatllar (R-M, *)

→ **espifiar-la**, **vessar-la**, **fer-la com un cove**, **bollar-la**, **ficar la pota**, **ficar la gamba**, **ficar el rem**, **fer-ne una com un cove**, **errar el tret**, **errar el cop**, **quedar malament**

▷ **fer-la grossa** (p.ext.), **fer-ne una de grossa** (p.ext.), **dir-ne una de l'alçada d'un campanar** (p.ext.), **fer-ne una de l'alçada d'un campanar** (p.ext.)

errar el cop *SV*, confondre, executar equivocadament, prendre o fer una cosa per una altra / ferir un objecte diferent del que es volia ferir (*, A-M)

Els lladres van errar el cop en intentar robar els diners del banc

→ **errar el tret**, **espifiar-la**, **cagar-la**

errar el tret *SV*, confondre, executar equivocadament, prendre o fer una cosa per una altra / estar desencertat (*, R-M)

Si et pensaves que el culpable era un home, has errat el tret; resulta que és una dona / Vaig errar el tir a la feina una vegada més; per això em van acomiadar (També s'usa amb el nom *tir*) (R-M, *)

→ **errar el cop**, **fer coster**, **espifiar-la**, **fer un**

pas fals, **treure's un ull pensant senyarse**, **cagar-la**

▷ **anar lluny d'osques** (p.ext.), **anar errat de comptes** (p.ext.)

fer figa *SV*, fallar, sortir malament, no donar el resultat que calia esperar (A-M)

El cotxe ha fet figa i he hagut de fer venir una grua perquè me'l portés al taller

→ **fer llufa**

fer llufa *SV*, fallir, no respondre de la manera que hom esperava (IEC)

El cap de colla va fer llufa (IEC)

→ **fer figa**

fer pinya *SV*, no agafar cap animal un caçador (A-M)

Van sortir a caçar perdus, però tots van fer pinya i van tornar amb les mans buides

→ **no fer nyec**, **fer diego**, **fer pota**, **fer porra**, **fer pala**

▷ **fer carn** (p.ext.)

fer pota *SV*, fracassar, no agafar res el caçador o el pescador (A-M)

Vaig fer pota i no em vaig endur cap presa a casa

→ **no fer nyec**, **fer diego**, **fer pinya**, **fer porra**, **fer pala**

[Balaguer, Valls (A-M)]

no fer nyec *SV*, no agafar res en caçar (A-M)

Va anar de cacera i va ser l'únic que no va fer nyec: els altres van caçar almenys una llebre

→ **fer pota**, **fer pinya**, **fer porra**, **fer pala**

FALLIR

acabar en aigua de figues *SV*, acabar en no-res o en un resultat insignificant (A-M)

La festa va acabar en aigua de figues perquè la ventada va desmuntar l'envelat (R-M)

→ **tornar-se aiguapoll**, **anar a malguany**, **fer aigües**, **acabar com l'aigua a les figues**

[Cast. (A-M)]

anar a malguany *SV*, fallir / quedar frustrat o fallit allò que hom pretenia (Fr, *)

El seu negoci va anar a malguany, ara han fet suspensió de pagaments

→ **tornar-se aiguapoll**, **acabar en aigua de figues**

fer bancarrota *SV*, fallir / cessar en el comerç per haver perdut el capital i veure's en la impossibilitat de satisfer els deutes (Fr, *)

Ja cal que estalvieu i invertiu bé els diners, no sigui que l'empresa faci bancarrota

→ **fer fallida**, **pujar-se'n al cel**

▷ **donar els tres cops de cul** (p.ext.), **suspensió de pagaments** (p.ext.)

fer fallida *SV*, cessar de fer els seus pagaments un comerç (R-M)

Era una casa molt important, però ha fet fallida; està endeutada de milions / Va començar

molt bé aquell negoci, però al cap de dos anys va fer fallida (R-M)

→ **anar-se'n a l'aigua, fer bancarrota, pujar-se'n al cel**

▷ **donar els tres cops de cul** (p.ext.), **suspensió de pagaments** (p.ext.)

fer figa SV, fallir / fallar, sortir malament, no donar el resultat que calia esperar (IEC, A-M)

La seva memòria ha fet figa en el moment menys oportú / L'escopeta m'ha fet figa (*, A-M)

→ **fer llufa**

tornar-se aiguapoll SV, no arribar a aconseguir-se, a realitzar-se (IEC)

Aquells projectes tan fantasiosos s'han tornat aiguapoll; no ha gosat portar-los endavant (R-M)

→ **acabar en aigua de figures, anar a malguany, acabar com l'aigua a les figures, tornar-se el porc truja**

FALS

de broma SP, no autèntic (R-M)

És una arma de broma, però sembla veritable; està molt ben feta / Li agradava de jugar a comunicar-se amb d'altres nens amb telèfon de broma (R-M)

→ **de joguina, de mentida, de fantasia, de per riure**

▷ **de per broma** (v.f.), **de fira** (p.ext.)

de fantasia SP, que no és ver, per error o per engany (Fr)

Tenia la sensació que el que els havia explicat s'ho havia inventat, que era de fantasia

→ **de broma, de per riure**

■ **de joguina** SP, no autèntic

En aquella pel·lícula es notava molt que els boscos eren de joguina

→ **de broma, de mentida**

de mentida SP, fals / no autèntic (R-M, *)

Aquest llibre és una sèrie d'intervius a personatges de mentida que assumeixen el caràcter de molts personatges actuals i coneguts a bastament / Són unes ulleres de mentida (R-M, *)

→ **de broma, de joguina, d'imitació**

ésser fals com l'ànima de Judes SV, ésser molt fals, traïdor o mentider (A-M)

No et refiïs d'ell, que és fals com l'ànima de Judes

→ **mentir com l'ànima de Judes**

tan cert com ara plouen figures SA, expressió que significa que una cosa no és certa (IEC)

Que és un lladre és tan cert com ara plouen figures (També s'usa amb les formes *com ara plouen figures* i *ara plouen figures*)

→ **ara li fan el mànec, com ara plouen naps**

▷ **tan cert com el sol** (ant.), **tan cert com la claror del dia** (ant.), **tan cert com ara és de dia** (ant.), **tan cert com que el sol ha sortit** (ant.), **tan cert com tu i jo ara som aquí** (ant.), **tam cert com la llum** (ant.)

veure-se-li el llautó (a algú) O, revelar-se allò que realment hi ha sota l'aparença enganyosa (d'algú o d'alguna cosa) (IEC)

Aquell fa molts escarafalls, però no te'n fiïs: se li veu el llautó d'una hora lluny (Fr)

→ **treure la pota**

▷ **ensenyar el llautó** (a algú) (p.ext.), **ensenyar l'orella** (a algú) (p.ext.), **ensenyar la ceba** (a algú) (p.ext.), **ensenyar la pota** (a algú) (p.ext.), **ensenyar les cartes** (a algú) (p.ext.)

FALSEJAR

carregar els daus SV, fer falsos els daus ficant un trosset de plom en un dels seus costats (IEC)

No vulguis tractes amb aquest home; no em pren cap negoci sense carregar els daus; és un pinta / Ha carregat els daus i guanya totes les partides (R-M, *)

▷ **jugar net** (ant.), **tirar dau fals** (p.ext.)

FALSET

do de pit SN, nota aguda de tenor (corresponent al do4) feta amb veu de pit (EC)

Aquell cantant va aconseguir fer un do de pit

▷ **veu de pit** (p.ext.)

FALTA

falta personal SN, en el basquetbol dit de la falta comesa per un jugador que implica un contacte amb l'adversari mentre la pilota és en joc, viva o morta / cadascuna de les faltes del còmput personal de faltes d'un jugador (*, T)

L'àrbitre va xiular falta personal i amb raó / Ha estat personal! Espero que els concedeixin els tirs lliures / Que no ho veu l'àrbitre que ha estat falta?! (Sovint només s'usa amb el nom o l'adjectiu sol)

▷ **llançament lliure** (p.ext.), **tallar la pilota** (p.ext.), **ésser mà** (p.ext.)

FALTANT

per manca de SP, expressió usada per a indicar la manca d'alguna cosa necessària, convenient, útil, desitjada, etc.

No van poder socórrer-lo per manca d'ajut

→ **per falta de**

FALTAR

1. mancar, ésser de menys en algú o en alguna cosa, ésser-ne absent

anar a missa a Roma SV, no anar a missa, no assistir-hi (A-M)

Aquest sempre va a missa a Roma: encara és hora que els diumenges li vegem el pèl a l'església

→ **jugar-se la missa, salar-se la missa**

[Emp. (A-M)]

anar al safrà *SV*, fer campana, faltar a escola (A-M)

No es traurà el curs perquè darrerament va al safrà

→ **fer campana, fer fotja, fer fugina, fer llobada, fer rodó, fer toris**

● **fer safrà** (Tortosa, Maestrat, Cast.)

[Pir-or. (A-M)]

anar curt *SV*, faltar / tenir pocs diners (Fr, *)

Si heu d'anar curt, ja em pagareu un altre dia (Fr)

→ **anar curt de calés, anar flux d'armilla, anar prim de butxaca, anar prim de calés, anar blau**

anar de poc *SV*, faltar-se'n poc per (IEC)

Ha anat de poc que no l'hagi atropellat l'auto. És molt distret / No li ha tocat la loteria, però li ha vingut de poc (També s'usa amb les formes *anar de ben poc* i *anar de molt poc* i amb el verb *venir*) (R-M, *)

→ **anar de prim, venir d'un fil, anar de res, faltar-se'n poc, venir d'un no res, venir d'un pèl, faltar un pèl, venir d'un dit, venir a un través de cabell, penjar prim**

▷ **anar pel camí** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

anar de prim *SV*, faltar poc (que no s'esdevingui una cosa) (IEC)

En travessar el carrer ha anat de prim que no l'atropellés un cotxe; li ha passat fregant (També s'usa amb les formes *venir prim* i *venir de prim*) (R-M)

→ **anar de poc, anar de res, faltar-se'n poc, venir d'un fil, venir d'un no res, venir d'un pèl, faltar un pèl, venir d'un dit, penjar prim, venir a un través de cabell**

anar de res *SV*, faltar-se'n poc (IEC)

Ha anat de res que no l'hagin nomenat president, li han faltat tres vots dels representants (També s'usa amb el verb *venir*)

→ **venir d'un no res, anar de poc, anar de prim, faltar-se'n poc, venir d'un fil, venir d'un pèl, faltar un pèl, venir d'un dit, penjar prim**

faltar-se'n poc *O*, haver estat a punt d'esdevenir-se (EC)

Se'n va faltar poc per a acabar la carrera / Se'n va faltar poc perquè ell aconseguís la primera plaça / Se'n va faltar ben poc, que no caigués! (També s'usa amb les formes *faltar-se'n ben poc* i *faltar-se'n molt poc*)

→ **faltar un pèl, venir d'un no res, anar de poc, venir d'un pèl, anar de prim, anar de res, venir d'un fil, venir d'un dit**

fer campana *SV*, faltar a l'escola i, per extensió, a una obligació diària / deixar d'assistir a una classe, a l'escola (R-M, IEC)

El mestre ha renyat dos nois que han fet campana per anar a banyar-se al riu / Hauria d'anar a donar-me la injecció, com cada dia, però avui faré campana perquè el braç em fa mal de tantes punxades (R-M)

→ **fer el salt** (a algú), **fer fotja, fer safrà, fer llobada, fer fugina, fer rodó, fer toris**
fer curt (d'alguna cosa) *SV*, resultar errat per defecte un càlcul, una previsió (EC)

Em sembla que farem curt de farina / He comprat un pa de quilo, però encara he fet curt / He fet molt curt de pa (També s'usa amb els quantificadors *massa, molt*, etc. en posició preadverbial. El complement és opcional) (*, EC, *)

→ **tirar curt, tallar curt, quedar curt**

▷ **tirar llarg** (ant.), **fer llarg** (d'alguna cosa) (ant.), **fer botifarra** (ant.), **sortir cap per mans** (ant.), **venir cap per mans** (ant.), **venir cap per mànegues** (ant.), **no tocar dalt ni baix** (p.ext.)

fer el salt (a algú) *SV*, deixar de complir quelcom obligat o habitual / no comparèixer a la cita donada, no complir el compromís concret o un deure formal (R-M, EC)

Cada dia vaig a prendre cafè amb els amics, però avui (els) he fet el salt perquè he sortit massa tard de casa (R-M)

→ **fer campana, fer fugina, fer llobada**

fer fotja *SV*, no assistir a classe (R-M)

Avui tots dos germans han fet fotja i el mestre ho ha comunicat als pares (R-M)

→ **fer campana, fer fugina, fer llobada, fer rodó, fer safrà, fer toris, anar al safrà** [Val. (A-M)]

fer fugina *SV*, deixar d'assistir allà on calia anar, com a escola, a missa, a complir un encàrrec, etc. (A-M)

Avui els nens ja no fan fugina com abans: els tenen més vigilats

→ **fer campana, fer fotja, fer el salt** (a algú), **fer llobada, fer rodó, fer safrà, fer toris, anar al safrà**

[Val. (A-M)]

fer llobada *SV*, faltar en una reunió, en un lloc, on es té el costum d'anar (IEC)

Els dilluns tinc reunió de pares, però avui faré llobada i me n'aniré a casa

→ **fer campana, fer el salt** (a algú), **fer fotja, fer fugina, fer rodó, fer safrà, fer toris, anar al safrà**

fer rodó *SV*, deixar d'anar a escola o a la feina (A-M)

Ahir vam fer rodó a la classe de matemàtiques i la professora ens va posar a la llista d'alumnes que havia d'anar a direcció

→ **fer campana, fer fotja, fer fugina, fer llobada, fer safrà, fer toris, anar al safrà** [Emp. (A-M)]

fer safrà *SV*, faltar a l'escola (Fr)

Ahir vaig fer safrà, però el mestre era nou i no se'n va adonar

→ **fer campana, fer fotja, fer fugina, fer llobada, fer rodó, fer toris**

● **anar al safrà** (Pir-or)

[Tortosa, Maestrat, Cast. (A-M)]

fer toris *SV*, faltar a l'escola (A-M)

Si fas toris tota la setmana, després t'hauran de deixar els apunts

→ **fer campana, fer fotja, fer fugina, fer llobada, fer rodó, fer safrà, anar al safrà**

[Mataró (A-M), toris: mot no registrat a l'IEC]

fer-li fretura (a algú) *SV*, mancar quelcom necessari, de què se sent la pèrdua (IEC)

En aquelles terres llunyanes, el mar em feia fretura (També s'usa amb els quantificadors *força, molt*, etc. en posició prenominal) (R-M)

→ **fer-li falta** (a algú)

jugar-se la missa *SV*, no assistir a missa tenint-ne obligació (A-M)

Si continua jugant-se la missa cada diumenge, els seus pares s'enfadaran amb ell perquè són catòlics practicants

→ **salar-se la missa, anar a missa a Roma**

no tocar dalt ni baix *SV*, no bastar per a res, ésser molt insuficient (A-M)

A una família de dotze, com som noltros, tres quilos de pa no ens toquen dalt ni baix (A-M)

▷ **tallar curt** (p.ext.), **tirar curt** (p.ext.), **fer curt** (d'alguna cosa) (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

salar-se la missa *SV*, no assistir a missa tenint-ne l'obligació (A-M)

Té el mal costum de salar-se la missa del diumenge

→ **jugar-se la missa, anar a missa a Roma**

tallar curt *SV*, no arribar al just (EC)

No sé si hi haurà prou carn per a tots; em sembla que hem tallat curt / Compra una mica més de pa; és millor no tallar curt / Has tallat curt i no tindràs prou roba per a fer-te el vestit (R-M, R-M, *)

→ **tirar curt, fer curt** (d'alguna cosa)

▷ **tirar llarg** (ant.), **sortir cap per mans** (ant.), **venir cap per mans** (ant.), **venir cap per mànegues** (ant.), **no tocar dalt ni baix** (p.ext.)

tenir-ne tants com Nostre Senyor germans *SV*, no tenir-ne cap, d'aquelles coses de què es parla (A-M)

No em demanis diners, perquè ja saps que en tinc tants com Nostre Senyor germans: vaig ben escurat

[Emp., Garrotxa (A-M)]

tirar curt *SV*, no arribar al just (IEC)

Si comptaves que seríem dotze, has tirat curt, perquè serem més de vint / No em pensava que fóssim tants, hem tirat curt en el compte / Has tirat curt i ara els plats de postres no arribaran per a tothom (R-M, EC, *)

→ **tallar curt, fer curt** (d'alguna cosa)

▷ **tirar llarg** (ant.), **fer llarg** (d'alguna cosa) (ant.), **sortir cap per mans** (ant.), **venir cap per mans** (ant.), **venir cap per mànegues** (ant.) **no tocar dalt ni baix** (p.ext.), **tirant curt** (p.ext.)

trobar a faltar *SV*, adonar-se que (algú o alguna cosa) no és allà on hauria d'ésser (IEC)

Van trobar a faltar la Gemma a la reunió. El seu seient era buit / En aquesta relació hi trobo a faltar la tramesa d'ahir / Trobo a mancar una conclusió al teu informe (També s'usa amb el verb *mancar*) (*, R-M, *)

→ **trobar a enyor**

▷ **a manca de** (p.ext.), **en absència de** (p.ext.)

2. fer actes contraris a alguna cosa; mancar a la consideració deguda, fer alguna falta envers algú

■ **clavar una trepitjada** *SV*, dir un despropòsit, especialment quan es revela a algú una cosa que el pot ofendre o que se li volia mantenir en secret

Va clavar una trepitjada quan va comentar a en Joan que s'havia trobat la seva dona al carrer amb un altre home

→ **fer una relliscada**

donar una relliscada *SV*, faltar / dir un despropòsit, especialment el que revela a algú una cosa que el pot ofendre o que se li volia mantenir en secret (Fr, *)

Vaig donar una relliscada i vaig explicar-li que volíem fer una festa sorpresa per a la seva germana

→ **fer una relliscada, fer una planxa**

▷ **fer un pas fals** (p.ext.)

fer un pas fals *SV*, cometre un error, una falta, especialment contra les convencions socials (Fr)

Tingues molta cura amb les formes, que en aquella festa no pots fer un pas fals

▷ **fer un pas en fals** (v.f.), **fer una relliscada** (p.ext.), **donar una relliscada** (p.ext.), **fer una planxa** (p.ext.)

fer una atzagaiada *SV*, faltar / fer o dir alguna cosa que deixa en una situació ridícula, no gens airosa (Fr, *)

Va fer una atzagaiada i ara se'n penedeix

→ **fer una planxa**

fer una planxa *SV*, faltar / fer o dir alguna cosa que deixa en una situació ridícula, no gens airosa (Fr, *)

Ha fet una planxa en aquella reunió tan important: s'hi ha presentat sense corbata (També s'usa amb la forma *fer planxa*)

→ **fer una atzagaiada, fer una relliscada, donar una relliscada**

▷ **fer un pas fals** (p.ext.)

fer una relliscada *SV*, dir un despropòsit, especialment quan es revela a algú una cosa que el pot ofendre o que li volíem mantenir en secret

Vaig fer una relliscada quan li vaig dir que teníem pensat d'obsequiar la seva dedicació amb un regal (També s'usa amb la forma *fer una patinada*)

→ donar una relliscada, fer una planxa, ficar-se de peus a la galleda, clavar una trepitjada

▷ fer un pas fals (p.ext.)

FAM

fam canina SN, fam intensíssima, patològica, insaciable / fam que fa que hom devori / fam intensíssima, de caràcter patològic, que no s'associa encara que es mengi molt (Fr, IEC, A-M)
En Joan, ahir, tenia una fam canina i es va menjar tot el pastís

→ fam de llop

▷ roncar-li els budells (a algú) (p.ext.)

fam de llop SN, fam intensíssima, de caràcter patològic, que no s'associa encara que es mengi molt

La fam de llop que tinc em faria menjar un bou / Quan veia algun dolç li venia una fam de llop

→ fam canina

▷ roncar-li els budells (a algú) (p.ext.)

la salsa de sant Bernat SD, la fam, que fa trobar bones totes les viandes (IEC)

Tot es troba bo quan hi ha la salsa de sant Bernat; i tot fa bon profit / No t'amoïnis a fer bon menjar, que nosaltres venim amb la salsa de sant Bernat (R-M, *)

FAMEJAR

ballar els goigs de sant Prim SV, famejar / no poder menjar suficientment (R-M, *)

Si esperes que el teu oncle et mantingui sense treballar, ballaràs els goigs de sant Prim. No et donarà ni pel pa (R-M)

→ fer badalls i creuetes, cantar els goigs de sant Prim

menjar-se ses ungles SV, patir fam, no menjar a bastament / no tenir què menjar, ésser extraordinàriament pobre (A-M, R)

Enguany es pagesos se menjaran ses ungles amb aquesta mala collita

→ mossegar-se els punys, badar la boca al vent

[Mall. (A-M)]

no fer cap pet que pudi SV, es diu que «no farà cap pet que pudi» una persona que passa fam, que menja molt poc (A-M)

La veritat és que el Joan no farà cap pet que pudi: amb prou feines si en té per a un plat de sopa

→ fer badalls i creuetes, penjar les barres al sostre, anar prim de ventre

[Barc., Ripoll (A-M)]

penjar les barres al sostre SV, morir-se de fam / no menjar (IEC, R-M)

Si no troba feina haurà de penjar les barres al sostre, perquè no té cap estalvi i no sé com s'ho farà (R-M)

→ anar amb la panxa prima, anar prim de ventre, tenir la panxa a l'esquena, fer

badalls i creuetes, no fer cap pet que pudi

FAMÍLIA

els seus SD, la família, el partit, etc., propis (EC)
Quan va arribar a l'aeroport, els seus l'esperaven / És dels nostres (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ la seva gent

FAMILIAR

■ **com aquell qui res** SAdv, expressió per a indicar que entre les persones s'estableix un tracte familiar; actuant d'una manera natural

Va demanar-li augment de sou com aquell qui res, sense por / Trucava per telèfon com aquell que res, sense demanar permís (També s'usa amb les formes *com aquell que res i com qui res*)

→ com si fos a casa seva, com aquell qui no fa res

com si fos a casa seva SAdv, expressió per a indicar que entre les persones s'estableix un tracte familiar

Va entrar al despatx del director com si fos a casa seva

→ com aquell qui res

▷ com a cal sogre (p.ext.)

FAMILIARITAT

donar llibertats (a algú) SV, permetre un tracte de molta familiaritat (EC)

Dóna llibertats a en Joan perquè faci la seva i ja veuràs què passarà / Li dones massa llibertats (També s'usa amb el verb *concedir* i amb els quantificadors *massa, més, poc, tant*, etc. en posició pronominal)

▷ donar llibertat (a algú) (v.f.), permetre's llibertats (inv.), prendre's llibertats (inv.)

permetre's llibertats SV, demostrar, algú, amb les seves accions o la seva actitud, una familiaritat excessiva o impròpia envers un altre o els altres (EC)

Han denunciat el metge perquè deien que es permetia llibertats amb els malalts (També s'usa amb els quantificadors *més, massa, tant*, etc. en posició pronominal)

→ prendre's llibertats

▷ permetre's llibertat (v.f.), donar llibertats (a algú) (inv.)

prendre's llibertats SV, demostrar, algú, amb les seves accions o la seva actitud, una familiaritat excessiva o impròpia envers un altre o els altres (EC)

No deixis que es prengui llibertats amb tu o després no te'l podràs treure de sobre / Aquest cambrer es pren moltes llibertats amb els clients (També s'usa amb el verb *agafar* i amb els quantificadors *massa, més, molt, tant*, etc. en posició pronominal)

→ **permetre's llibertats**

▷ **prendre's llibertat** (v.f.), **donar llibertats** (a algú) (inv.)

FAMILIARMENT

braç a braç *SN*, ben avinguts / de costat, amb familiaritat, amb confiança (R-M, IEC)

En les discussions ells dos sempre van braç a braç: el que defensa un, ho defensa l'altre / Ho feien braç a braç (R-M, *)

▷ **d'igual a igual** (p.ext.), **colze a colze** (p.ext.)

en família *SP*, [estar] en reunió de persones unides íntimament pel parentesc o l'amistat (A-M) *Això, ho hem de discutir en família, quan hi siquem tots*

FAMÓS

de fama *SP*, famós / dit per a referir-se a algú que té una certa anomenada, que és famós (EC, *) *És un metge de fama* (EC)

→ **de renom, de nota**

▷ **tenir en brama de** (p.ext.)

de nota *SP*, important / dit per a referir-se a algú que té una certa anomenada, que és famós (R-M, *)

És un escriptor de nota; ha publicat llibres arreu del món (R-M)

→ **de renom, de fama, d'alt nivell, tenir nom**

▷ **haver-n'hi per vida d'hereus** (p.ext.)

de renom *SP*, dit per a referir-se a algú que té una certa anomenada, que és famós

És un actor de renom, no perquè hagi fet grans papers sinó perquè és de bon veure / L'èxit de la seva primera novel·la el va convertir en un escriptor de renom

→ **de nota, de fama, d'alt nivell, tenir nom**

▷ **ésser un ningú** (ant.), **fer-se un nom** (p.ext.)

estar en voga *SV*, fer-se famós / gaudir de l'acceptació general (Fr, IEC)

Aquest actor està en voga, totes les revistes contenen fotos seves

→ **fer forrolla, fer parlar dels seus cabells, de moda**

▷ **a la penombra** (ant.)

fer forrolla *SV*, estar en voga, fer parlar molt de si, fer soroll (IEC)

És un cantant que fa forrolla entre els amants del folk / Aquesta novel·la farà forrolla / Amb les seves innovacions va fer forrolla (R-M, EC, EC)

→ **fer crit, estar en voga**

▷ **fer furor** (p.ext.), **fer sensació** (p.ext.), **fer tro** (p.ext.)

fer parlar dels seus cabells *SV*, fer nom, tenir molta anomenada (A-M)

Aquest noi farà parlar dels seus cabells: tan petit i ja el coneix tothom / És un home que fa parlar dels seus cabells (*, A-M)

→ **estar en voga**

fer-se un nom *SV*, adquirir fama, reputació (IEC)

Vol fer-se un nom en el món del teatre / De mica en mica s'ha fet un nom (R-M, EC)

→ **obrir-se camí**

▷ **a la penombra** (ant.), **de renom** (p.ext.)

fer soroll *SV*, colpir l'atenció fent parlar de si, fer molta impressió (EC)

La seva entrevista ha fet soroll al departament: tothom en parla

→ **fer crit, fer ratlles, deixar ratlles fetes**

▷ **fer tro** (p.ext.)

passar a la història *SV*, esdevenir famós / expressió, sovint hiperbòlica o irònica, amb què hom indica que algú o alguna cosa mereix el record de la posteritat (R-M, EC)

Molts fets que han passat a la història no són precisament lloables / Ha passat a la història per la fidelitat al seu país / És un home que passarà a la història per les seves grans obres literàries (R-M, R-M, *)

→ **passar a la posteritat**

▷ **a la penombra** (ant.), **vella glòria** (p.ext.), **haver-n'hi per vida d'hereus** (p.ext.)

■ **passar a la posteritat** *SV*, esdevenir famós, merèixer el record de la posteritat

Aquest vehicle ecològic passarà a la posteritat

→ **passar a la història**

▷ **vella glòria** (p.ext.), **haver-n'hi per vida d'hereus** (p.ext.)

FANÀTIC

ésser de la flamarada *SV*, tenir idees exaltades (IEC)

En Francesc és de la flamarada. Quan li toques el seu tema, deixa anar tota la seva teoria política per a convèncer-te

més papista que el papa *SA*, creure o defensar una cosa amb més fervor que el mateix capdavanter o interessat principal (EC)

Alguns dels seus deixebles són més papistes que el papa / Aquest és més papista que el papa: sempre defensa el seu punt de vista amb més convenciment que els altres

FANFARRÓ

ésser un Tartarí *SV*, (ésser un) fanfarró (del personatge Tartarí de Tarascó, de la novel·la d'Alphonse Daudet) (Fr)

Vinga, no m'expliquis sopars de duro i para d'ésser un Tartarí, que me n'estic cansant

→ **ésser un pet bufat, ésser un pet tibet**

▷ **pensar-se que és qui sap qui** (p.ext.)

■ **tenir molta boca** *SV*, algú, dir que farà coses que després no és capaç de fer *Tu tens molta boca, però després no t'atreveixes a fer res de res*

▷ **home de paraules** (p.ext.), **moltes bufes i pocs trons** (p.ext.), **no necessitar padrins** (p.ext.), **anar sobrat** (p.ext.), **valent de dents** (p.ext.)

FANFARRONEJAR

■ **anar de guais** *SV*, dir o fer fanfarronades, ésser superb

Des que és llicenciat sempre va de guais. Es pensa que és qui sap què

→ **pensar-se que és qui sap qui, ésser un xulo piscines, pixar colònia**

▷ **fer farons** (p.ext.)

[guai: mot no registrat a l'IEC]

fer de la necessitat virtut *SV*, donar-se mèrit com si hom fes volenterosament allò que inevitablement ha de fer (IEC)

Has d'anar a escola perquè és la teva obligació, no facis de la necessitat virtut

▷ **fer farons** (p.ext.)

FANTASIA

comptes a l'aire *SN*, [fer] càlculs sense fonaments sòlids (A-M)

Aquestes propostes són comptes a l'aire, fins que no disposem dels diners, no les podrem dur a terme / No m'agrada fer comptes a l'aire: fins que no tingui l'informe del banc no prendré cap decisió

→ **castells en l'aire**

▷ **fer calendaris** (p.ext.), **fer escandalls** (p.ext.)

FANTASIEJAR

somiar impossibles *SV*, fantasiar / imaginar-se coses que no poden ésser, donar com a cert o com a realitzable el que no és o bé és de quasi impossible realització, discórrer fantàsticament (R-M, *)

No veu les coses tal com són; somia impossibles (R-M)

→ **somiar despert, somiar truites, somiar ous**

viure d'il·lusions *SV*, viure amb vanes esperances (Fr)

Viu d'il·lusions; creu que li publicaran el llibre i no pensa que no té cap interès (R-M)

▷ **tocar de peus a terra** (ant.), **castells de vent** (p.ext.), **castells en l'aire** (p.ext.), **somiar truites** (p.ext.), **tenir el cap ple de pardals** (p.ext.), **posar-se una bena davant els ulls** (p.ext.), **tenir vent al cap** (p.ext.), **estar carregat de solfes** (p.ext.)

FARINA

galeta picada *SN*, pa torrat i ratllat emprat sobretot per a arrebossar un menjar

Farem servir galeta picada per arrebossar el llom

→ **farina de galeta**

FARONEJAR

fer els gegants *SV*, donar-se importància / donar importància a les coses que fa un mateix (R-M, *)

Els agrada fer els gegants passejant ben mudats entre els coneguts / Presumeix de les seves propietats sense venir al cas, sempre fa els gegants (R-M, *)

→ **fer farons, fer-s'hi veure, donar-se importància**

fer farons *SV*, faronejar / donar importància a les coses que fa un mateix (EC, *)

No li agrada la gent que sempre fa farons

→ **fer els gegants, fer-s'hi veure**

▷ **anar de guais** (p.ext.)

FART

no poder dir fava *SV*, estar molt sadoll (A-M)

Vaig menjar tant que no podia dir fava / Després de tants torrons no puc dir ni fava

→ **no poder dir pruna, tenir el ventre ple**

▷ **treure el ventre de lloc** (p.ext.)

no poder dir pruna *SV*, estar molt sadoll (A-M)

Quan vaig a dinar a casa de l'àvia acabo que no puc dir pruna: ens atipa massa / No ens donis més carn, que hem menjat massa i ja no podem dir ni pruna

→ **no poder dir fava, tenir el ventre ple**

FASCICLE

■ **per entregues** *SP*, expressió usada per a referir-se a aquells llibres, enciclopèdies, quaderns, etc., que hom va publicant fragmentàriament o a aquells relats que s'expliquen per capítols

Els diumenges aquest diari regala un suplement per entregues sobre els pobles de Catalunya / M'ha explicat la baralla entre ell i el seu germà per capítols

▷ **noveïlla de fulletó** (p.ext.)

FASCINAR

donar-li encantalls (a algú) *SV*, encantar, embriuar / fascinar (IEC, R-M)

Has de reconèixer que aquest noi t'ha donat encantalls; si no, no puc entendre per què n'estàs tan enamorada

→ **ballar-li l'aigua als ulls** (a algú), **donar-li encantàries** (a algú)

▷ **guanyar-se el cor** (d'algú) (p.ext.), **fer veure una cosa per altra** (a algú) (p.ext.)

donar-li encantàries (a algú) *SV*, encantar, fascinar, fer fer a algú el que hom vol (IEC)

No deixava de mirar aquella noia, com si li hagués donat encantàries (R-M)

→ **donar-li encantalls** (a algú), **ballar-li l'aigua als ulls** (a algú)

fer veure una cosa per altra (a algú) *SV*, fascinar / captivar irresistiblement amb la mirada, amb algun atractiu poderós, etc. (R-M, *)

Amb les seves manyagueries li sap fer veure una cosa per altra; està ben encegat (R-M)

▷ **fer veure garsa per colom** (a algú) (p.ext.), **donar-li encantalls** (a algú) (p.ext.), **pin-**

tar-li (alguna cosa) **de color de rosa** (a algú) (p.ext.)

FASTIG

ja hi som *O*, expressió que subratlla un fet que ja pressentíem (R-M)

Ja hi som! S'ha posat a plorar, el menut (R-M)

→ **ja hi tornem a ser**

▷ **tornem-hi, que no ha estat res** (p.ext.)

més tip (d'alguna cosa) **que Tarragona de peix** SA, [estar] molt cansat d'alguna cosa, fastiguejat (A-M)

Estic més tip de les seves impertinències que Tarragona de peix. La propera vegada li cantaré les quaranta

▷ **tenir el sac ple de** (p.ext.), **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins al coll** (p.ext.)

tornem-hi, que no ha estat res *O*, expressió usada per a superar la sensació de cansament que produeix en l'ànim una cosa massa insistent o excessiva, o mancada d'interès

Se m'ha trencat altra vegada la corretja. Tornem-hi, que no ha estat res! A veure si per fi l'adobo (També s'usa en segona persona del singular i del plural) (R-M)

→ **som-hi, que no ha estat res**

▷ **ja hi som** (p.ext.), **ja hi tornem a ser** (p.ext.)

FASTIGUEJAR

donar mala vida (a algú) *SV*, donar a algú molèsties, treballs, mals tractes (A-M)

És un desgraciat! Dóna mala vida a la seva esposa

→ **fer la vida impossible** (a algú), **fer morir verd** (algú), **donar mal ventrell** (a algú)

▷ **donar-li mal temps** (p.ext.), **donar guerra** (p.ext.), **mala vida** (p.ext.), **guerra psicològica** (p.ext.)

fer la vida impossible (a algú) *SV*, turmentar / molestar algú de forma continuada i en grau extrem (R-M, *)

Un fantasma fa la vida impossible als habitants del casal perquè en marxin / Els records dels temps passats li fan la vida impossible; no sap sobreposar-se a la tràgica situació que va provocar sense voler-ho (*, R-M)

→ **donar mala vida** (a algú), **donar mal temps** (a algú), **fer mudar la pell** (a algú)

fer morir verd (algú) *SV*, molestar algú extremadament, donant-li molt mala vida (A-M)

Amb les seves manies farà morir verd qualsevol que el cuidi

→ **fer tornar els ulls verds** (a algú), **donar mala vida** (a algú)

fer tornar els ulls verds (a algú) *SV*, molestar algú extremadament, donant-li molt mala vida (A-M)

Fa tornar els ulls verds a tothom qui té al vol-

tant / És una persona que em fa tornar els ulls verds: és un corcó

→ **fer morir verd** (algú), **fer tornar** (algú) **coa d'all**, **portar** (algú) **pel camí de l'a-margura**, **matar** (algú) **a disgustos**, **fer posar de punta** (a algú), **fer venir el ventre al coll** (a algú)

tocar els nassos (a algú) *SV*, emparar, molestar (R-M)

Engagent la rentadora a altes hores de la nit, tocava els nassos a tots els veïns de l'escala / Ara ens tocarà els nassos fent-nos acabar això amb presses (*, R-M)

→ **tocar els pebrots** (a algú), **tocar els collons** (a algú), **tocar els ous** (a algú), **inflar-li els nassos** (a algú), **tocar allò que no sona** (a algú), **tocar les pilotes** (a algú)

tocar els pebrots (a algú) *SV*, enutjar, fastiguejar, molestar, etc.

No va parar de tocar els pebrots a tothom durant tota la tarda

→ **tocar els ous** (a algú), **tocar els nassos** (a algú), **tocar els collons** (a algú), **tocar les pilotes** (a algú)

FASTIGUEJAT

estar (d'algú o d'alguna cosa) **fins a la punta dels cabells** *SV*, cansat / estar molt cansat d'alguna persona o cosa, tenir-ne gran enuig (R-M, *)

D'aquesta música ja n'estic fins a la punta dels cabells; no puc suportar-la ni un minut més / N'he quedat fins a la punta dels cabells, de les xafarderies que m'ha explicat la veïna! (També s'usa amb el verb *quedar*) (R-M, *)

→ **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins al capdamunt**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins al coll**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins a les celles**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins als ulls**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins al monyo**

● **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins a les rels dels cabells** (Mall.)

estar (d'algú o d'alguna cosa) **fins a les rels dels cabells** *SV*, estar molt cansat d'algú o d'alguna cosa (A-M)

Està de sa sogra fins a ses rels des cabells (També s'usa amb el verb *quedar*)

→ **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins a la punta dels cabells**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins al monyo**

[Mall. (A-M)]

■ **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins al monyo** *SV*, estar tip d'algú o d'alguna cosa

Estic de tu fins al monyo. Que t'aguanti un altre! / Estic fins al monyo d'haver d'estudiar (També s'usa amb el verb *quedar*)

→ **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins a la punta dels cabells**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins a les rels dels cabells**

estar (d'algú o d'alguna cosa) **fins als collons** *SV*, estar tip d'algú o d'alguna cosa (R-M) *No me'n parlis, n'estic fins als collons / Estem fins als collons de la seva actitud / Està fins als collons del seu marit / N'ha quedat fins als collons, d'aquesta feina* (També s'usa amb el verb *quedar*) (R-M, *, *, *)

→ **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins als ous**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins als nassos**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins a les pilotes**, **tenir els nassos plens de**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins als pebrots**

■ **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins als pebrots** *SV*, estar granment cansat, fastiguejat d'algú o d'alguna cosa

Estic de les seves insinuacions fins als pebrots / Estem fins als pebrots que sempre diguis mentides / N'ha quedat fins als pebrots, de fer cua al supermercat a l'hora de pagar (També s'usa amb el verb *quedar*)

→ **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins als ous**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins als collons**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins als nassos**

tenir el sac ple de *SV*, estar cansat de suportar algú o alguna cosa

En té el sac ple dels crits dels veïns, ha decidit canviar de casa / En tenen el sac ple, d'haver d'aguantar la mare d'ella

→ **tenir el buc ple de**, **tenir el pap ple de**
▷ **més tip** (d'alguna cosa) **que Tarragona de peix** (p.ext.)

tenir els collons plens de *SV*, arribar al màxim, estar cansat de suportar (R-M)

Ja en tinc els collons plens, de tota aquesta història (R-M)

→ **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins al capdamunt**, **tenir el ventrell gros**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins a les pilotes**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins als ous**

tenir els nassos plens de *SV*, estar cansat de suportar alguna cosa (R-M)

El va deixar perquè tenia els nassos plens de les seves mentides / Ja tenia els nassos plens que els quatre xicots anessin tot sovint a prendre-li la fruita del camp, i els va denunciar (*, R-M)

→ **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins al capdamunt**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins als collons**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins a les pilotes de**, **tenir el ventrell gros**, **tenir el pap ple de**, **tenir el bot ple de**, **tenir les calces plenes de**

FASTUÓS

no mocar-se amb mitja màniga *SV*, ésser esplèndid, no ésser mesquí / voler-ho tot en gran (IEC, R-M)

Va donar una festa on tot era esplèndid; ja saps que ella no es moca amb mitja màniga; devia despendre una fortuna (R-M)

▷ **tirar de veta** (p.ext.), **ligar els gossos amb llonganisses** (p.ext.), **tirar la casa per la finestra** (p.ext.)

FAT

fer ploure *SV*, es diu d'aquell que canta o fa quelcom malament (R-M)

No surtis al carrer amb aquesta camisa, que faràs ploure / No cantis, que encara faràs ploure (R-M, *)

▷ **fer mal a la vista** (p.ext.), **fer mal als ulls** (p.ext.)

no tenir solta ni volta (algú) *SV*, fat / dit per a referir-se a algú insuls, insípid, fat (Fr, *)

Ningú no sap per què s'hi va casar, si és un home que no té solta ni volta / És una persona sense solta: no té cap gràcia i és molt avorrida (També s'usa amb les formes *sense solta ni volta* i *sense solta*)

→ **sense sal**

sense sal *SP*, fat / dit per a referir-se a algú insuls, insípid, fat (Fr, *)

És un noi sense sal, no em sembla gens interessant

→ **no tenir solta ni volta** (algú)

FATALITAT

la llei de Murphy *SD*, esdevenir-se un fet, una circumstància adversa que tenia poques o molt poques possibilitats de succeir

És la llei de Murphy. Quan comences malament el dia, ja tot et surt a l'inrevés / S'ha escapat l'única possibilitat que hi havia que l'invent tinguéssis èxit: és la llei de Murphy

▷ **ploure sobre mullat** (p.ext.)

FATIGAR

■ **deixar mort** (algú) *SV*, deixar algú aixafat, desfet, físicament

El professor d'educació física va deixar morts els estudiants

→ **deixar** (algú) **fet pols**, **deixar** (algú) **fet caldo**, **moldre els ossos** (a algú)

moldre els ossos (a algú) *SV*, fatigar extraordinàriament (IEC)

Aquella feina mol els ossos a qualsevol / Aquella caminada ens va moldre els ossos; no podíem fer ni un pas més (*, R-M)

→ **deixar mort** (algú), **deixar** (algú) **fet pols**

▷ **tenir els ossos mòlts** (inv.)

FATIGAR-SE

buidar-se el cap *SV*, esforçar-se, fatigar-se molt, en l'estudi, en la consideració, etc., d'una cosa (EC)

Treballava fins a buidar-se el cap per a intentar trobar una solució al problema / Descansa una mica i no et buidis el cap tantes hores rumiant el mateix tema

→ **trencar-se el cap**, **escalfar-se el cap**, **espremer-se el cervell**

perdre l'alè *SV*, restar gairebé sense poder respirar com a resultat d'un esforç violent, d'una forta emoció, etc. (IEC)

No cal perdre l'alè per acabar aquesta feina; no la vindran a buscar fins demà (R-M)

→ **trencar-se-li l'alè** (a algú), **suar la carcanada**, **suar la cansalada**, **treure el fetge per la boca**, **treure la freixura per la boca**

▷ **perdre el plor** (p.ext.)

suar el sagí *SV*, fatigar-se / cansar-se en grau extrem (Fr, *)

La meva àvia va suar el sagí amb aquella caminada

→ **suar la cansalada**, **suar sang i aigua**, **treure el fetge per la boca**

suar fel *SV*, fatigar-se enormement (IEC)

Aquella feina em feia suar fel i no era gens ben pagada

→ **suar sang i aigua**, **suar la cansalada**, **suar la gota gorda**

■ **suar la gota gorda** *SV*, fatigar-se molt en un esforç extrem

Vaig suar la gota gorda per aconseguir pujar l'armari a l'habitació de dalt

→ **suar la cansalada**, **suar sang i aigua**, **suar tinta**, **suar la gota negra**, **veure-se-les negres**, **veure-se-les morades**

suar la gota negra *SV*, fatigar-se molt en un esforç extrem (EC)

M'ha fet suar la gota negra per no res (EC)

→ **suar la cansalada**, **suar la carcanada**, **suar la gota gorda**, **suar fel**

■ **suar sa freixura** *SV*, cansar-se o fatigar-se molt

He suat sa freixura, avui

→ **suar la cansalada**

[Mall.]

suar sang i aigua *SV*, fatigar-se enormement / passar grans treballs o fer esforços molt enutjosos (IEC, A-M)

Netejar tota la casa en un parell d'hores, m'ha fet suar sang i aigua

→ **suar la cansalada**, **suar el sagí**, **suar la gota gorda**, **suar fel**

treballar a esclat de mort *SV*, treballar fins a rebentar-se / treballar fins a no poder més (IEC, EC)

Ahir vaig treballar a esclat de mort i avui no m'aguanto dreta

→ **rompre's l'esquena**

treure el fetge per la boca *SV*, cansar-se molt / fatigar-se en extrem per causa d'un excés d'activitat, especialment en algun treball, esfetgegar-se (R-M, EC)

Ell tenia la culpa del nostre retard i després ens va fer treure el fetge per la boca per tal d'arribar a l'hora (R-M)

→ **perdre l'alè**, **suar la carcanada**, **suar el sagí**, **treure la moca**, **treure la freixura per la boca**

treure la freixura per la boca *SV*, cansar-se molt / esfreixurar-se (R-M, EC)

El capatàs volia que ho fessin ràpidament; els feia treure la freixura per la boca; no era possible resistir-ho (R-M)

→ **treure el fetge per la boca**, **perdre l'alè**, **treure la moca**

treure la moca *SV*, fatigar-se en alt grau (IEC)

Va arribar a casa que treia la moca, de tan cansat que estava

→ **suar la cansalada**, **treure el fetge per la boca**, **treure la freixura per la boca**

FATIGAT

anar amb un pam de llengua fora *SV*, (anar) molt cansat / expressió emprada per a ponderar la fatiga (R-M, IEC)

No se sap organitzar la feina i sempre ha d'anar amb un pam de llengua fora (També s'usa amb altres verbs de moviment) (R-M)

→ **treure un pam de llengua**, **sense alè**, **arrossegar els collons per terra**, **estar fet papilla** (algú)

arrossegar els collons per terra *SV*, estar molt cansat (R-M)

De tant d'esforç que ha fet ara arrossega els collons per terra / Després de la gran cursa arrossego els collons per terra (R-M)

→ **anar amb un pam de llengua fora**, **no poder dir fava**

fer ulleres *SV*, tenir sota les parpelles inferiors dels ulls com una taca moradenca, lívida, a causa d'una grossa fatiga, d'una malaltia (IEC)

Fa tres nits que no dorm; és natural que faci ulleres; si gairebé no pot tenir els ulls oberts! (R-M)

■ **no poder amb la seva ànima** *SV*, estar extremament cansat

Avui ha treballat moltíssim i ja no pot amb la seva ànima / Després d'aquest esforç excessiu ja no puc ni amb la meva ànima (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **no poder dir bufa**, **no poder dir fava**, **estar fet pols** (algú), **estar fet caldo** (algú)

■ **no poder dir bufa** *SV*, no poder ni parlar de tan fatigat que hom està

Estic tan cansada que no puc dir bufa / Després de córrer dos quilòmetres ja no podia dir ni bufa

→ **no poder dir fava**, **no poder dir pruna**, **no poder dir guixa**, **no poder bufar**, **no poder amb la seva ànima**, **sense alè**

no poder dir fava *SV*, no poder ni parlar de tan fatigat que hom està / estar extremament abatut, descoratjat, no poder ni parlar de tan fatigat (IEC, EC)

Un cop a casa, després d'haver corregut tot el camí, no podia dir fava / Després de pujar al Tagamanent no podíem dir ni fava

→ **no poder dir pruna, no poder dir bufa, no poder dir guixa, no poder amb la seva ànima, arrossegar els collons per terra, sense alè**

■ **no poder dir guixa** *SV*, no poder ni parlar de tan fatigat que hom està

Estava tan cansada que no podia dir guixa

→ **no poder dir fava, no poder dir bufa, no poder dir pruna**

no poder dir pruna *SV*, estar molt cansat (A-M)

Quan arribo a casa a la nit em trobo tan cansat que no puc dir pruna: sopo i me'n vaig a dormir / No el va ajudar perquè havia tingut un dia molt esgotador i no podia dir ni pruna

→ **no poder dir fava, no poder dir bufa, no poder dir guixa, treure un pam de llengua, cansat com un ase**

no tenir cap os sencer *SV*, estar capolat, estar molt fatigat (EC)

Després de l'esforç que ha hagut de fer no té cap os sencer / Després d'aquella pujada que va durar dues hores, no teníem os sencer; tot el cos ens feia mal / Després de treballar més de vint-i-quatre hores seguides va quedar sense cap os sencer (També s'usa amb les formes no tenir un os sencer, no tenir os sencer i sense cap os sencer) (, R-M, *)*

→ **tenir els ossos mòlts, tenir els ossos capolats**

tenir els ossos capolats *SV*, estar extremadament cansat o molt copejat (A-M)

Plega per avui, que després de traginar capses de llibres amunt i avall deus tenir els ossos capolats

→ **tenir els ossos mòlts, no tenir cap os sencer**

treure un pam de llengua *SV*, expressió emprada per a ponderar la fatiga (EC)

Estava tan cansat que treia un pam de llengua

→ **anar amb un pam de llengua fora, no poder dir pruna, estar fet caldo** (algú)

FATXENDA

■ **anar sobrat** *SV*, lloar-se un mateix en gran manera

Sempre que li preguntes alguna cosa, va sobrat; diu que en sap més que ningú

→ **pensar-se que és qui sap qui, no tenir àvia**

▷ **anar de sobrat** (v.f.), **tenir molta boca** (p.ext.)

■ **no necessitar padrins** *SV*, lloar-se algú ell mateix en gran manera

En Pere no necessita padrins: sempre presumeix de ser el millor en tot

→ **no tenir àvia**

▷ **tenir molta boca** (p.ext.)

no tenir àvia *SV*, lloar-se algú ell mateix en gran manera (EC)

En Joan no té àvia: és un cregut

→ **no necessitar padrins, pensar-se que és qui sap qui, anar sobrat, tenir fums**

pensar-se que és qui sap qui *SV*, lloar-se un mateix en gran manera

Té un bon cotxe i es pensa que és qui sap qui / Encara que siguem rics no hem de pensar que som qui sap qui / Abans creia que era qui sap qui, però ara ha canviat (També s'usa amb el verb creure i amb la forma pensar-se que és qui sap què)

→ **no tenir àvia, anar sobrat, anar de guais, ésser un pet bufat**

▷ **ésser un Tartarí** (p.ext.), **fer-se l'interessant** (p.ext.)

FATXENDEJAR

fer el mec *SV*, fer-se veure / fer coses per tal de cridar l'atenció, obrar per exhibir-se (EC, *)

És un pretensió i sempre fa el mec, no el suporto

→ **fer-se veure, fer el tifa, fer goma, remenar la cua, fer el merda**

▷ **parlar de cents i milers** (p.ext.), **fer el pinxo** (p.ext.), **fer el gall** (p.ext.)

fer farons *SV*, faronejar / donar importància a les coses que fa un mateix (EC, *)

Sempre fa farons, li agrada presumir de tot allò que té

→ **fer els gegants, fer-s'hi veure**

▷ **anar de guais** (p.ext.)

fer-se veure *SV*, procurar cridar l'atenció; obrar amb presumpció, per exhibir-se / fer coses per tal de cridar l'atenció, obrar per exhibir-se (A-M, EC)

No sé de què li ve fer-se veure; si no és ningú (R-M)

→ **fer el tifa, remenar la cua, donar-se importància, fer-se l'interessant, fer goma, fer el merda, cridar l'atenció, fer el mec, pintar la cigonya, donar la nota, donar-se to**

▷ **fer-s'hi veure** (p.ext.), **fer bocades** (d'alguna cosa) (p.ext.), **fer-se gros** (d'alguna cosa) (p.ext.)

fer ufana (d'alguna cosa) *SV*, gloriejar-se d'alguna cosa, fer-s'hi veure (EC)

Sempre fa ufana dels seus mèrits, però mai no sap veure els dels altres (També s'usa amb el quantificador molt en posició prenominal)

→ **fer bocades** (d'alguna cosa), **fer bombo** (d'alguna cosa), **fer plat** (d'alguna cosa), **fer gala** (d'alguna cosa), **posar-se galons**

gastar fatxenda *SV*, fatxendejar / gallejar, captenir-se arrogantment, presumir (Fr, *)

Amb la manera com camina ja podeu endevinar que gasta fatxenda / És dels que gasten molta fatxenda sense tenir-ne motius (També s'usa amb el quantificador molt en posició prenominal)

→ **fer el fatxenda**

- ▷ **gastar facúndia** (p.ext.), **parlar de cents i milers** (p.ext.)

FAVOR

tracte de favor *SN*, tracte afavoridor / tracte especial que concedeix certs avantatges a qui el rep (IEC, EC)

Aquesta empresa ha rebut un tracte de favor per part de l'ajuntament, que no li ha cobrat tots els impostos

FAVORABLE

venir-li de cara (a algú) *SV*, presentar-se favorablement (R-M)

Té molta sort; fa una temporada que tot li ve de cara / No puc queixar-me; darrerament les coses em vénen de cara (R-M)

→ **pondre-li totes** (a algú)

- ▷ **tenir bona estrella** (p.ext.), **tenir el sant de cara** (p.ext.)

FAVORIT

■ **ésser l'aleta del cor** (d'algú) *SV*, ésser la persona més estimada, ésser el predilecte d'algú
En Ramon és l'aleta del cor de la mare / Té moltes filles, però el fill és l'aleta del seu cor
→ **ésser la nina dels ulls** (d'algú)

- ▷ **tenir el melic grillat** (en algú) (inv.), **ballar-li en l'ull** (a algú) (p.ext.)

FAVORITISME

tres per tu i dues per mi *SCoord*, favoritismes mutus (R-M)

No vull intervenir en aquella comissió; estan acostumats a tres per tu i dues per mi i jo sóc enemic d'aquestes conxorxes / El sistema que té de tres per tu i dues per mi és odiós (R-M)
→ **fer compares i comares**

FEBLE

de carn *SP*, [ésser] subjecte a les misèries i febleses humanes / [ésser] humà, sensible al treball, als ultratges, etc. (IEC, EC)

No el critiqueu, tots som de carn i podem cometre les mateixes faltes que ell (R-M)

→ **de carn i ossos**

ésser poca cosa (algú) *SV*, dit d'una persona feble, insignificant, físicament o de caràcter (IEC)
És poca cosa; per això sempre es posa malalta / Tan alt i ferm que és ell, s'ha casat amb una dona que sembla molt poca cosa; l'aspecte d'ella és malaltís (També s'usa amb el verb semblar, amb els quantificadors *molt* o *tan* en posició preadjectival i amb les formes *ésser poqueta cosa* (algú) i *ésser poca coseta* (algú)) (*, R-M)

→ **mitja merda, mitja tita, ésser un tifa, flux com una estopa, mitja cerilla, mico filós, com un cuc d'aglà, ésser de cotó flux** (algú)

- ▷ **prim com una neula** (p.ext.), **ésser un gastament** (algú) (p.ext.)

estàtua amb peus d'argila *SN*, persona o cosa la grandesa o la força de la qual té una base fràgil (IEC)

Tal com el veus, és una estàtua amb peus d'argila; bastaria que es descobrissin algunes circumstàncies del seu passat per a fer-li perdre tot el prestigi (R-M)

→ **de nyigui-nyogui**

- ▷ **de peu de banc** (p.ext.)

home moll *SN*, home de caràcter feble, sense voluntat / home dèbil d'esperit, que no té duresa (IEC, A-M)

No té iniciativa, és un home moll

→ **ésser un figa blana, ésser un figaflor, ésser un figa molla, més moll que una figaflor**

no tenir ulls per a veure (alguna cosa) *SV*, no poder suportar la vista d'una cosa trista, d'una desgràcia, etc. (EC)

No tinc ulls per a veure tanta crueltat / No t'nen prou ulls per a mirar com eren de contentits els seus fills (També s'usa amb el quantificador *prou* en posició prenominal i amb el verb *mirar*)

- ▷ **tenir cor** (de fer alguna cosa) (ant.)

FEBRADA

febre de bou *SN*, febre molt alta (Fr)

Tenia una febre de bou i el van portar al metge

→ **de cavall**

[Emp. (A-M)]

FEINA

camp de treball *SN*, lloc on s'efectuen treballs d'interès públic, sovint relacionats amb el patrimoni ecològic o artístic, que normalment compleixen grups de joves, dirigits per especialistes, durant les vacances (IEC)

L'estiu que ve, la meua germana vol anar a un camp de treball a Grècia

FEINADA

haver-hi tela per tallar *SV*, tenir matèria per a ocupar-se'n llarga estona (IEC)

Aquí hi ha molta tela per tallar / Tu dius que això ho acabem demà, però aquí hi ha tela! / La reunió durarà força, perquè avui hi ha molta tela (També s'usa amb les formes *haver-hi tela* i *haver-hi molta tela*)

→ **tenir tela per estona, anar llarg, haver-n'hi per dies, haver-n'hi per temps, haver-n'hi per estona, ésser llarg** (de fer alguna cosa)

■ **la que l'espera** *SD*, expressió que es diu per a indicar que algú té molta feina pendent
He de fer la presentació del treball demà passat i encara no he ni començat a buscar la informació: la que m'espera

tenir tela per estona *SV*, ésser quelcom llarg a resoldre / tenir matèria per a ocupar-se'n llarga estona (R-M, IEC)

Amb la feinada que li queda, aquest encara té tela per estona / Me'n vaig sense que acabi el parlament; veig que hi ha tela per estona (També s'usa amb el verb *haver* i amb la forma *tenir tela*) (*, R-M)

→ **haver-hi tela per tallar, anar llarg, haver-n'hi per dies, haver-n'hi per temps, haver-n'hi per estona, ésser llarg** (de fer alguna cosa)

FEINER

dia laborable *SN*, dia no festiu, en el qual es pot treballar en feines servils

Demà és un dia laborable / Els dies laborables no m'agrada anar-me'n a dormir tard

→ **dia feiner, dia obrer, dia de cada dia**

▷ **dia festiu** (ant.), **dia de folga** (ant.), **dia de festa** (ant.)

dia obrer *SN*, dia no festiu, en el qual es pot treballar en feines servils (A-M)

Avui és dia obrer; abans, es feia festa, però l'han suprimida (R-M)

→ **dia de cada dia, dia feiner, dia laborable**

▷ **dia de folga** (ant.), **dia festiu** (ant.), **dia de festa** (ant.)

FEIXUC

■ **pesar-li el cul** (a algú) *O*, algú, ésser feixuc a causa del seu excés de pes

A la Maria li pesa el cul. A veure si s'aprima i torna a recuperar l'agilitat d'abans

→ **pesar-li el greix** (a algú)

FELIÇ

a la glòria *SP*, [sentir-se] complagut / [trobar-se, algú,] molt bé en cert lloc, en certa situació, etc. (R-M, EC)

D'ençà que ha canviat de casa està a la glòria; no té veïns ni soroll / En aquell poble viu a la glòria (S'usa normalment amb els verbs *estar, sentir, trobar, viure*, etc.) (R-M, *)

→ **al cel, encantat de la vida, al setè cel**

▷ **en la glòria** (v.f.)

al cel *SP*, complagut, sentint-se molt bé en un cert lloc, en una certa situació, etc. / sentir-se satisfet / ésser feliç (*, R-M, IEC)

D'ençà que han fet parar el taller que teníem al costat, som al cel; ara vivim tranquils i sense soroll (S'usa normalment amb els verbs *ésser, estar, trobar, viure*, etc.) (R-M)

→ **al setè cel, a la glòria, estar sobre un llit de roses**

▷ **pondre-li totes** (a algú) (p.ext.), **com el peix a l'aigua** (p.ext.)

al setè cel *SP*, complagut, sentint-se molt bé en un cert lloc, en una certa situació, etc. / gaudir (*, R-M)

Al costat de la persona que més aimava se sentia al setè cel (S'usa normalment amb els verbs *ésser, estar, sentir, trobar, viure*, etc.) (R-M)

→ **al cel, a la glòria**

encantat de la vida *SA*, ésser feliç / en una situació molt plaent (R-M, *)

Viu sense cap preocupació; està encantat de la vida (R-M)

→ **a la glòria, estar sobre un llit de roses**

▷ **ànima en pena** (ant.)

estar sobre un llit de roses *SV*, sentir-se feliç / estar en una situació molt plaent (R-M, IEC)

Tot és agradable; la gent, amable; la feina, interressant; el menjar, deliciós;estic sobre un llit de roses d'ençà que he vingut en aquest poble (R-M)

→ **encantat de la vida, al cel**

▷ **estar com qui està en el cel** (p.ext.)

FELICITACIÓ

■ **bon any nou** *SN*, felicitació usada per a desitjar que tot surti bé l'any entrant

—*Bon any nou!* —*Gràcies, igualment!*

→ **feliç any nou**

bon Nadal *SN*, expressió usada per a felicitar les festes de Nadal

Ja ens veurem després d'aquestes festes, bon Nadal!

→ **donar les bones festes** (a algú)

▷ **bones vacances** (p.ext.)

feliç any nou *SN*, felicitació usada per a desitjar a algú que tot surti bé l'any entrant

Que vagin bé les vacances de Nadal i feliç any nou

→ **bon any nou**

▷ **donar les bones festes** (a algú) (p.ext.)

felices vigílies *SN*, expressió de felicitació a algú que l'endemà celebra alguna cosa, especialment l'aniversari o el sant (IEC)

Felices vigílies, Marc, que demà és el teu sant i no ens veurem!

▷ **per molts anys** (p.ext.)

per molts anys *SP*, fórmula de felicitació, de congratulació / fórmula de felicitació que expressa el desig d'una llarga vida (R-M, EC)

Per molts anys que ens puguem tornar a reunir! / Avui és el teu aniversari? Per molts anys! (R-M, *)

▷ **felices vigílies** (p.ext.), **en vida teva** (p.ext.), **en vida de tots** (p.ext.)

FELICITAR

donar el bon prou (a algú) *SV*, donar l'enhorabona (A-M)

Vaig anar a donar el bon prou als nuvis

donar les bones festes (a algú) *SV*, felicitar en ocasió de les diades de Nadal o Pasqua (A-M)

Van donar les bones festes als companys de la feina i van anar-se'n / Haurem d'anar a casa

dels oncles a donar-los les bones festes / Tornarem a treballar el 7 de gener. Bones festes!
(També s'usa amb la forma *bones festes*)

→ **bon Nadal**

▷ **feliç any nou** (p.ext.)

FELICITAT

el si d'Abraham *SD*, expressió bíblica de la felicitat dels justs, com a recompensa, a l'altra vida (EC)

Ara, amb la fe que ell tenia, deu tenir la seva ànima al si d'Abraham

▷ **la vida eterna** (p.ext.)

paradís terrenal *SN*, paradís / estat de felicitat amb relació a llocs amens, confortables, plens de pau (EC, *)

Estar en aquell lloc, per mi, era estar al paradís terrenal

FÈMUR

l'os de la cuixa *SD*, fèmur / os de les extremitats inferiors de l'ésser humà, que s'estén des de la cintura pelviana fins al genoll (EC, *)

En Xavier es va trencar l'os de la cuixa

FERÉSTEC

ésser un alarb *Sv*, ésser inculte, salvatge, ferest (IEC)

El personatge d'aquesta novel·la és un alarb, ha viscut massa temps lluny de la civilització

→ **com un gat vell**

▷ **anar com un alarb** (p.ext.)

FERIDURA

cop de sang *SN*, congestió cerebral brusca / denominació popular de l'apoplexia i de diversos estats inflamatoris, erupcions de la pell, taques vermelloses, etc., que hom atribueix a una afluència sobtada de la sang (IEC, EC)
Va patir un cop de sang i ara està molt greu
▷ **cop de sangs** (v.f.)

FERIR

cosir (algú) **a punyalades** *SV*, omplir (algú) de ferides amb un punyal, etc. (EC)

L'altre dia es van barallar dos nois al carrer i un va cosir a punyalades l'altre (També s'usa amb el nom *ganivetada*)

▷ **fer un trauc** (a algú) (p.ext.), **fet un Cristo** (p.ext.), **fet un sant Llätzer** (p.ext.)

fer sang (a algú) *SV*, ferir algú de manera que li surti sang del cos (A-M)

Em va fer sang l'altre dia quan estàvem jugant amb aquell objecte que punxava / Se'm va escapar el ganivet i em vaig fer sang a un dit

▷ **anar com un canal** (p.ext.), **sang viva** (p.ext.)

fer un trauc (a algú) *SV*, donar a algú una ganivetada, una punyalada, etc. (IEC)

A la baralla, ha fet un trauc al noi de l'altra colla i l'han hagut de dur a l'hospital

▷ **cosir** (algú) **a punyalades** (p.ext.)

obrir el cap (a algú) *SV*, ferir el cap (R-M)

Sense voler va obrir el cap al seu company de jocs / Tot jugant li va obrir el cap d'un cop de roc (*, R-M)

→ **rompre el cap** (a algú)

posar (algú) **com un Cristo** *SV*, posar algú en estat deplorable a força de cops o ferides (A-M)

Aquella guarda d'altres varen posar en Jaume com un Cristo. Després el vàrem haver de dur a l'hospital (També s'usa amb el verb *deixar*)

[Mall. (A-M)]

rompre el cap (a algú) *SV*, ferir / ferir el cap a algú (Fr, *)

Li van rompre el cap amb una pala i li va quedar la marca del trauc

→ **obrir el cap** (a algú)

FERIR-SE

prendre mal *SV*, lesionar-se / sofrir un dany en un accident (R-M, IEC)

No aneu amb la bicicleta per aquest camí tan pedregós, que podeu prendre mal (R-M)

▷ **fer un mal gest** (p.ext.)

FERIT

de mort *SP*, ferit mortalment (IEC)

A la guerra el van ferir de mort i ja no va poder tornar a casa / L'han ferit de mort, no hi podem fer res

▷ **bo i sa** (ant.), **sa i estalvi** (ant.), **sana i salva** (ant.)

■ **fet un Cristo** *SA*, en estat molt lamentable, sobretot ple de ferides o contusions

El van estomacar aquells bandarres i el van deixar fet un Cristo

→ **fet un sant Llätzer**

▷ **bo i sa** (ant.), **sa i estalvi** (ant.), **sana i salva** (ant.), **cosir** (algú) **a punyalades** (p.ext.)

fet un sant Llätzer *SA*, en estat molt lamentable, sobretot ple de ferides o contusions / persona en estat molt lamentable, nafrada, esparracada, etc. (A-M, EC)

Ha sortit de la baralla fet un sant Llätzer / De l'accident, en va sortir fet un sant Llätzer però es va recuperar de seguida (EC, *)

→ **fet un Cristo**

▷ **bo i sa** (ant.), **sa i estalvi** (ant.), **sana i salva** (ant.), **cosir** (algú) **a punyalades** (p.ext.)

FERM

fort com una roca *SA*, ferm. Incommovable (R-M)

Aquest noi és fort com una roca; mai no cedeix davant les adversitats / Van intentar en va de commoure'l, perquè ell sempre es va mostrar com una roca / Tot i que li ho va demanar plorant, ell va mantenir la seva decisió ferm

com una roca (També s'usa ometent l'adjectiu i amb la forma *ferm com una roca*) (*, R-M, *)
▷ **fred com el gel** (p.ext.)

FERMAMENT

en ferm *SP*, en condicions fermes, no subjectes a tal o tal eventualitat (IEC)

Quan ell fa un tracte en ferm, manté la paraula i compleix allò que s'ha acordat / Una comanda en ferm (R-M, EC)

→ **fort i ferm**

fort i ferm *SCoord*, amb ferma decisió, sense rectificar (A-M)

Quan decideix una cosa sempre ho fa fort i ferm
→ **fort i no et moguis, a peu ferm, en ferm, amb resolució**

fort i no et moguis *SCoord*, amb ferma decisió, sense rectificar (A-M)

Ell va prendre la decisió ferm i no et moguis, és una persona de caràcter

→ **fort i ferm, a peu ferm, amb resolució**

FERRADURA

de ferradura *SP*, en forma de ferradura / en forma quasi circular, sense que els extrems arribin a tenir contacte, de circumferència de més de 180° (EC, *)

Arc de ferradura / Revolt de ferradura (EC)

FERROCARRIL

via fèrria *SN*, ferrocarril / conjunt de les vies amb els trens que hi circulen i les instal·lacions annexes (IEC, *)

Al poble no hi ha cap pont per a creuar la via fèrria (També s'usa amb la forma *via ferrada*)

▷ **via morta** (p.ext.)

FESOMIA

■ **canviar de cara** *SV*, canviar l'expressió de la fesomia per afecte, per un accident o després d'una malaltia

Va canviar de cara quan li van dir que la Gemma s'havia tornat a casar, perquè només feia tres mesos que s'havien divorciat

→ **mudar-li la cara** (a algú)

mudar-li la cara (a algú) *O*, canviar l'expressió de la fesomia després d'una malaltia, per un accident o afecte (EC)

En sentir aquella mala notícia li va mudar la cara (També s'usa amb el verb *trasmudar*)

→ **canviar de cara**

FESTA

cap de setmana *SN*, temps de lleure entre el dia que acaba la setmana de treball i el de reprendre'l, generalment dissabte i diumenge / darrers dies de la setmana, dedicats al descans (IEC, EC)

Aquest cap de setmana de quatre dies anirem a Puigcerdà / Estem de cap de setmana a Cen-

telles i pujarem el Tagamanent / On aniràs de cap de setmana? (S'usa normalment amb els verbs *anar, estar, sortir, etc.*)

▷ **dia festiu** (p.ext.), **dia de festa** (p.ext.)

casament de Cap d'Any *SN*, en algunes contrades catalanes, festa tradicional de celebració del Cap d'Any consistent a aparellar a la sort els fadrins i els vidus del poble amb les fadrines i les vídues (IEC)

Es van enamorar en el casament de Cap d'Any

▷ **Cap d'Any** (p.ext.)

correguda de bous *SN*, espectacle públic en què una persona toreja un brau fins a donar-li mort, d'acord amb les convencions de la tauromàquia (IEC)

Per la festa major fan una correguda de bous per tot el poble

→ **correguda de toros**

▷ **córrer bous** (p.ext.)

■ **córrer aigua** *SN*, joc de carrer en què la multitud corre per esquivar l'aigua que la gent tira des de balcons i llocs elevats

Al córrer aigua de Manresa va quedar ben xop, però es va divertir d'allò més

■ **córrer bous** *SN*, joc de carrer que consisteix a fer córrer bous, esquivant llurs envestides

Els ecologistes no han pogut impedir que se celebri el córrer bous a la festa major de Cardona (També s'usa amb el nom compost *correbou*)

▷ **córrer bou** (v.f.), **correguda de bous** (p.ext.)

dia onomàstic (d'algú) *SN*, el dia del sant d'algú (IEC)

El dia onomàstic de la seva mare és el 15 d'agost, es diu Maria

→ **festa onomàstica** (d'algú)

dissabte bord *SN*, dia anterior a una festa que no és diumenge (EC)

Ens trobàvem en dissabte bord, la vigília de la Mercè

en festes *SP*, expressió usada per a indicar que una població celebra una festa per a commemorar un fet important de la seva història o tradició *Ciutat en festes / Aquesta setmana a Sabadell estem en festes* (EC, *)

→ **festa major**

fer dilluns *SV*, fer festa habitualment els dilluns, especialment en certs oficis, com el de sabater, de barber, etc. (EC)

No sé si aquest sabater fa dilluns, vés-hi dimarts i segur que trobes obert

▷ **fer el dilluns** (v.f.), **fer festa** (p.ext.), **fer diumenge** (p.ext.)

fer pont *SV*, fer extensiva la festa al dia de treball que s'escau entre dos dies festius / no treballar un dia que cau entre dues festes (R-M, Fr) *Dimarts és festa; així, farem pont dilluns i fins dimecres no anirem a treballar / Si el degà ho troba bé, divendres farem pont i tindrem festa de dijous a diumenge* (R-M, *)

▷ **fer el pont** (v.f.), **fer festa** (p.ext.), **dia rodó** (p.ext.)

fiesta de colenda *SN*, diada en què l'Església mana assistir a missa i prohibeix treballar en feines servils (A-M)

Nadal és una festa de colenda

→ **fiesta de precepte**, **fiesta de manada**

▷ **fiesta colenda** (v.f.)

fiesta de guardar *SN*, festa preceptiva de l'Església / festa en la qual l'Església demana dels fidels l'assistència a missa (R-M, EC)

Dijous que ve és festa de guardar: Tots Sants / La festa de demà no és festa de guardar (R-M)

→ **fiesta de manada**, **fiesta de precepte**

▷ **guardar les festes** (p.ext.)

fiesta de manada *SN*, festa en la qual l'Església demana dels fidels l'assistència a missa (EC)

Diumenge de Pasqua és festa de manada, haurèm d'anar a missa

→ **fiesta de precepte**, **fiesta de guardar**, **fiesta de colenda**

▷ **fiesta manada** (v.f.)

fiesta de precepte *SN*, festa preceptiva de l'Església (R-M)

Dilluns de Pasqua no és festa de precepte, però a Catalunya és tradicional (R-M)

→ **fiesta de guardar**, **fiesta de manada**, **fiesta de colenda**, **dia de precepte**

fiesta major *SN*, conjunt de solemnitats amb què una població (o un barri) celebra la festa anual del seu patró o amb què, en algun cas, commemora un fet important de la seva història o tradició (EC)

Aquest any hem anat a totes les festes majors de la comarca

→ **en festes**

fiesta onomàstica (d'algú) *SN*, festa del sant del nom (EC)

En David celebra la seva festa onomàstica el vint-i-nou de desembre

→ **dia onomàstic** (d'algú)

moros i cristians *SCoord*, festa que se celebra a diversos indrets del País Valencià i en la qual diferents comparses escenifiquen la victòria dels cristians (IEC)

Vam anar a veure la festa de moros i cristians que se celebra a Alcoi el 23 d'abril

tirar la casa per la finestra *SV*, fer una festa costosa i abundant / despendre molt en una festa, en una celebració, fent demostracions excessives d'alegria (Fr, EC)

El dia del casament vol tirar la casa per la finestra, té la intenció de convidar tota la família i tots els amics i coneguts (També s'usa amb el verb *llançar*)

FESTEJAR

anar darrere (d'algú) *SV*, procurar de comunicar-se amb algú per recaptar-ne la complaença, aconseguir-ne alguna cosa, etc. (EC)

La majoria de nois anava darrere de la Maria / Tots anaven darrere seu (*, EC)

→ **fer l'aleta** (a algú), **fer el tato** (a algú), **fer la cort** (a algú)

▷ **anar al darrere** (d'algú) (v.f.)

dir amoretes (a algú) *SV*, dir paraules amoroses a algú

Deia amoretes a la veïna cada vegada que es trobaven a l'escala

→ **tirar floretes** (a algú), **tirar amoretes** (a algú), **tirar els trastos** (a algú), **tirar la canya** (a algú)

fer cantonades *SV*, esperar-se al carrer, especialment com a festejador (R-M)

És una noia molt coqueta i ha fet fer cantonades a molts pretendents / El seu promès sap molt bé què és fer cantonades. Sempre l'ha d'esperar (R-M)

→ **aguantar la paret**

fer el tato (a algú) *SV*, festejar / afalagar algú, amb la intenció de tenir-hi relacions (R-M, *)

Fa dies que aquest xicot fa el tato a l'adroguera de la cantonada (R-M)

→ **fer l'aleta** (a algú), **anar darrere** (d'algú), **fer la cort** (a algú)

fer gambes *SV*, galantejar / afalagar algú, amb la intenció de tenir-hi relacions (R-M, *)

Ja fa temps que està fent gambes per la filla del vigilant; i sembla que ella ara comença a fer-ne cas (R-M)

→ **fer l'aleta** (a algú)

[Men. (A-M)]

fer l'aleta (a algú) *SV*, galantejar / sol·licitar el colom i els altres ocells (la femella) (R-M, EC)

Fa l'aleta a la seva companya perquè és molt ben plantada / És tan agradable que tothom li fa l'aleta (*, R-M)

→ **fer la cort** (a algú), **fer el tato** (a algú), **fer l'amor** (a algú), **anar darrere** (d'algú), **fer gambes**, **tirar floretes** (a algú)

fer l'amor (a algú) *SV*, festejar algú / cortejar, festejar (R-M, EC)

A cada finestra hi havia parelles que es feien l'amor (R-M)

→ **fer l'aleta** (a algú), **fer la cort** (a algú), **tenir relacions** (amb algú)

fer la cort (a algú) *SV*, festejar / afalagar algú, amb la intenció de tenir-hi relacions (R-M, *)

Fer la cort a una noia per obtenir la seva mà / Li fa la cort molt discretament i sembla que ella ho accepta (IEC, R-M)

→ **fer l'aleta** (a algú), **fer l'amor** (a algú), **anar darrere** (d'algú), **fer el tato** (a algú)

▷ **fer el papallona** (p.ext.)

tenir relacions (amb algú) *SV*, un noi i una noia, ésser promesos / ésser promesos, festejar (IEC, EC)

El meu noi té relacions amb la filla del metge / L'Albert i l'Alba fa dos anys que tenen relacions (Fr, *)

→ **fer l'amor** (a algú)

▷ **donar el sí** (a algú) (p.ext.)

tirar amoretes (a algú) *SV*, dir paraules amoroses a algú

Aquells joves tiraven amoretes a les noies que passaven pel carrer / No parava de tirar-li amoretes

→ **dir amoretes** (a algú), **tirar floretes** (a algú), **tirar els trastos** (a algú), **tirar la canya** (a algú)

▷ **Del refrany:** «**Qui tira pedretes, tira amoretes.**» (Emp., Men.) ; «**Qui tira festetes, tira amoretes**» (Pineda)

FESTIU

anar de festa en festa com els donsaïres d'Albal *SV*, anar de festa, no treballar quan n'és l'hora (A-M)

Aquests van de festa en festa com els donsaïres d'Albal. Tot menys treballar

→ **estar de festes, fer festa**

[Val. (A-M), donsaïre: mot no registrat a l'IEC]

de festa *SP*, festiu / alegre (R-M, *)

Ens van rebre amb cara de festa; ja ens esperaven amb la il·lusió dels regals / Aquell ambient de festa de la plaça Major em tenia el cor robat (R-M)

▷ **de vacances** (p.ext.), **cara de pomes agres** (p.ext.)

dia de folga *SN*, dia en què no es treballa perquè cal commemorar una festa, o simplement perquè és diumenge (A-M)

Avui és dia de folga, no em parlis de la feina, si et plau

→ **dia festiu, dia de festa**

▷ **dia obrer** (ant.), **dia laborable** (ant.), **dia de cada dia** (ant.), **dia feiner** (ant.)

dia de missa *SN*, dia festiu en què l'Església té manat que els fidels vagin a missa i té prohibit treballar en feines servils / diumenge i altres dies que l'Església commemora alguna solemnitat litúrgica prou important per a demanar dels fidels l'assistència a missa (A-M, EC)

Muda't, que avui és dia de missa i després anirem a passejar

→ **dia de precepte**

FESTIVAR

fer festa *SV*, no treballar o no anar a la feina o a l'escola (EC)

Recordeu que dilluns fem festa perquè dimarts és l'I de maig i fem pont

→ **tenir festa**

▷ **temps lliure** (p.ext.), **fer dilluns** (p.ext.), **fer pont** (p.ext.)

FEU

en feu *SP*, expressió per a referir-se a aquelles possessions (territoris, terrenys, etc.) que estan sota el domini d'algú

El fill gran del senyor tenia aquells terrenys en feu

FI (f.)

a la darrerria de SP, a l'acabament / quan falta poc per acabar-se quelcom (R-M, *)

No podràs veure'l fins a la darrerria de setembre perquè ha anat de viatge i encara no ha tornat (R-M)

→ **a les acaballes de, a les reialles de, a final de**

▷ **a les darrerries de** (v.f.), **a entrada** (d'alguns temps) (ant.), **a l'entrant** (d'alguns temps) (ant.)

el dia del judici *SD*, el dia en què Jesucrist vindrà al món a judicar tots els homes / fi de la història en què hi haurà el judici final (A-M, EC)

El dia del judici tothom haurà de pagar els seus pecats

→ **el judici final**

▷ **la consumació dels segles** (p.ext.)

el judici final *SD*, sanció definitiva de la història salvífica de Déu a través de Crist que tindrà lloc a la fi de la història humana (EC)

Segons aquella secta el judici final havia de ser l'I de gener de 2000

→ **el dia del judici**

▷ **la consumació dels segles** (p.ext.)

veure el cul a la taleca *SV*, veure les acaballes d'un assumpte (A-M)

Ja és hora que vejам el cul a la taleca i que anem donant carena a la Rondalla (A-M)

FI (adj.)

de punta fina *SP*, dit per a referir-se a un llapis, bolígraf, etc., que escriu finament, que fa el traç fi

Un llapis de punta fina / M'haig de comprar un bolígraf de punta fina

▷ **punta fina** (p.ext.)

fi com una seda *SA*, es diu d'una cosa molt fina (A-M)

Aquest teixit és fi com una seda / Aquesta brusa és fina com una seda

▷ **tenir bon tacte** (p.ext.)

tenir bon tacte *SV*, ésser suau, etc., al tacte (EC)

Aquest llençol que t'han regalat té bon tacte: els deu haver costat car / Aquest vestit és de bon tacte (També s'usa amb la forma de *bon tacte*)

▷ **fi com una seda** (p.ext.)

FIABLE

de bona font *SP*, per bon conducte / per un mitjà que mereix confiança o crèdit (R-M, *)

T'ho pots ben creure perquè ho sé de bona font / M'ha arribat de bona font la notícia que demà serà festa a tot l'Estat (R-M)

→ **de bona tinta, per bon conducte, del cert, saber** (alguna cosa) **de bona part**

▷ **de ciència certa** (p.ext.)

de bona tinta *SP*, [saber-ho] de font verídica, autoritzada (A-M)

Ell sap de bona tinta que demà hi haurà reunió privada dels consellers (R-M)

→ **de bona font, del cert, per bon conducte, saber** (alguna cosa) **de bona part**

▷ **de ciència certa** (p.ext.)

de confiança *SP*, que mereix confiança / persona en qui hom pot tenir confiança (R-M, IEC)

Li ho pots dir sense por; és un home de confiança / Podeu parlar clar; l'Ernest és de confiança (També s'usa amb el quantificador *tot* en posició prenominal) (R-M)

→ **de fiar, de tota la vida, poder confiar-li or batut** (a algú)

▷ **ésser un gitano** (ant.), **de pronòstic** (ant.), **de pronòstic reservat** (ant.), **deixar** (alguna cosa) **en les mans** (d'algú) (p.ext.)

■ **de fiar** *SP*, que mereix confiança, en qui hom pot tenir confiança

Ella és de fiar, ja li podem deixar les claus

→ **de confiança**

▷ **ésser un gitano** (ant.)

■ **de tota la vida** *SP*, que mereix confiança, perquè fa molt que la coneixem

És una botiga d'aquelles de tota la vida; els productes que venen ja sabem que són de bona qualitat

→ **de confiança**

FIANÇA

paga i senyal *SCoord*, quantitat de béns fungibles o suma de diners que en fer un contracte una part lliura a l'altra, en general com a garantia o coacció / penyora, diners o objecte que es deixa en garantia de compliment d'un tracte / quantitat, fracció del preu total, lliurada a compte, abans de fer ferm un contracte de compravenda, arres (IEC, A-M, EC)

Si volem que ens reservin la cambra hem de deixar mil pessetes de paga i senyal / Per a les entrades de teatre ha hagut de deixar trenta euros com a paga i senyal (R-M, *)

▷ **senyal i paga** (v.f.)

FIANT

a espera *SP*, ajornant la valoració d'una mercaderia fins al termini fixat per a pagar-la / comprar o vendre sense cobrar al mateix moment, sinó al cap de cert temps / deixant el pagament per a més endavant, en un termini fixat (R-M, A-M, EC)

Han ajustat el tracte, però la venda es fa a espera fins a la taxació dels perits / Li lliuraren tota la col·lecció de llibres a espera / M'ho ha donat a espera (R-M, R-M, EC)

→ **a crèdit, a fiar, a termes, a terminis**

▷ **al comptat** (p.ext.), **pagar** (alguna cosa) **amb blat vell** (p.ext.), **pagar** (alguna cosa) **amb palla vella** (p.ext.)

FIAT

poder confiar-li or batut (a algú) *SV*, ésser molt fiat (Fr)

A ell, li pots confiar or batut, és de confiança

→ **de confiança**

FIDEL

fidel com un gos *SA*, [ésser] extremament fidel (EC)

Ets fidel com un gos. Tot i les males jugades que t'ha fet, vols continuar essent amic seu? / Sempre serà al teu costat perquè és lleial com un gos (També s'usa amb l'adjectiu *lleial*)

▷ **gata maula** (ant.), **mosca balba** (ant.), **ésser del coll tort** (ant.), **home de dos vents** (ant.), **estar a les bones i a les males** (p.ext.), **estar a les verdes i a les madures** (p.ext.)

FIGURAR

pintar-hi *SV*, figurar, tenir o mostrar importància (A-M)

Tu no hi pintes res en això / Segur que aquí la Marta hi pinta més que no ens pensem / Vols dir que hi pinta res? Si ningú se l'escolta / Vés-te'n, que tu aquí ja no hi pintes res (A-M, *, *, *)

FIGURAT

sentit figurat *SN*, sentit metafòric d'un mot / significat no propi, que implica una metàfora o una altra figura del llenguatge (IEC, EC)

Aquest text està ple d'expressions en sentit figurat

▷ **sentit literal** (ant.), **sentit propi** (ant.), **llenguatge figurat** (p.ext.)

FILERA

a corrua feta *SP*, formant filera (EC)

Tothom anava a corrua feta perquè en Pep Guardiola els signés un autògraf

→ **en corrua, en fila, en fila índia, en filera**

▷ **corrua feta** (v.f.), **en corrua feta** (v.f.), **en processó** (p.ext.)

en corrua *SP*, formant filera (EC)

Els ciclistes anaven en corrua (EC)

→ **a corrua feta, en fila, en fila índia, en filera**

▷ **en processó** (p.ext.)

FILL

fill del primer llit *SN*, fill del primer matrimoni (EC)

Ell és fill del primer llit, perquè és el fill de la seva primera muller

FILMAR

prendre vistes *SV*, filmar, fotografiar (IEC)

Ha dedicat tot el matí a prendre vistes

▷ **presa de vista** (p.ext.)

FINAL

a les acaballes de SP, quan falta poc per acabar-se quelcom (R-M)

Vaig córrer molt, però sols vaig arribar a les acaballes de la festa / Em vaig adormir mirant la televisió; quan em vaig despertar, la pelfícula ja era a les acaballes (El complement és opcional) (R-M, *)

→ **a les rerialles de, a les darrerries de, a final de**

▷ **a entrada** (d'algun temps) (ant.), **a l'entrant** (d'algun temps) (ant.)

la consumació dels segles SD, la fi del món (IEC)

És pessimista, creu que al ritme actual de contaminació del medi ambient no trigarem gaires anys a veure la consumació dels segles

▷ **el dia del judici** (p.ext.), **el judici final** (p.ext.)

■ **plat fort SN**, sèrie de mots impactants que hom diu al final d'una intervenció o bé representació principal que es reserva per al final

El plat fort de la seva intervenció va ser el seguit de despropòsits adreçats als membres de la junta directiva / El plat fort de la festa major fou el concert de Lluís Llach

→ **traca final**

traca final SN, sèrie de mots impactants que hom diu al final d'una intervenció o bé representació principal que es reserva per al final

Com a traca final, el Niel em va deixar anar que estava enamorat de mi

→ **plat fort**

FINALITAT

a fi i efecte de SP, per tal d'aconseguir una intenció / locució que introdueix el fi d'una acció (R-M, EC)

Em llevaré d'hora a fi i efecte d'anar-hi més aviat / Els escriuré ben aviat a fi i efecte que no passin ànsia / Ho esmento a fi i efecte que hi reflexionis (*, R-M, EC)

→ **a fi de, per tal de**

a l'efecte de SP, per aconseguir / per a aquest fi, amb aquesta intenció (R-M, A-M)

Ell llegeix a l'efecte d'instruir-se / A l'efecte que es pugui vendre la casa, cal rebaixar-ne el preu (IEC, *)

→ **a fi de, per tal de**

▷ **a efecte de** (v.f.)

per amor de SP, per tal que, amb l'objecte de (A-M)

Convenia fer les coses ben fetes, per amor de no perdre la feina / Sa mare, al restar viuda, havia llogat el piset per mor de fer estalvis / Va enviar a cercar el pintor Lluch per mor que li pintés un lleó (*, A-M, A-M)

→ **per tal de, a fi de**

▷ **per mor de** (v.f.)

per ço que SP, locució-conjunció que serveix per a introduir una oració causal (si el verb està en

indicatiu) o final (si el verb està en subjuntiu) (A-M)

Dava-li faenes per ço que en son pensament per ociositat no entrassen malvades cogitacions (A-M)

→ **per tal de, a fi de**

per tal de SP, per a aconseguir (R-M)

Vaig anar-hi ben aviat per tal de trobar-lo a casa / Per tal que entengueu millor el tema, us he fet unes fotocòpies (R-M, *)

→ **a fi de, a l'efecte de, per ço que, a fi i efecte de, per amor de**

punt de mira SN, fi al qual hom tendeix (IEC)

El seu punt de mira és arribar a ser famosos

▷ **punt de vista** (p.ext.)

FINALMENT

a carrera llarga SP, després de molt de temps / amb el temps (R-M, IEC)

A carrera llarga pot succeir que s'acabi aquesta veta de plom i la mina no tingui valor (R-M)

→ **a la llarga, amb el temps, a llarg tret**

a dades i tomades SP, després de molt discutir (A-M)

Se barallen tot lo dia, però a dades i tomades s'arriben a avenir

▷ **a l'últim** (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

a fi de comptes SP, després de tot, quan tot s'ha considerat (A-M)

No us sàpiga greu que ell hagi escollit primer, car, a fi de comptes, per la seva edat i el parentiu més pròxim és qui hi té més dret / No t'amoïnis per mi, a fi de comptes, sóc jo el qui he assumit la responsabilitat (R-M)

→ **en definitiva, al capdavant, al cap i a la fi, al cap i a l'últim, a la fi, en darrer terme, després de tot, en conclusió, comptat i debatut, fet i fet, ben mirat**

a l'últim SP, finalment / expressió usada per a introduir la darrera part d'una exposició, una enumeració, etc. (R-M, *)

Després de molt cercar per tota la casa, a l'últim ho he pogut trobar (R-M)

→ **per fi, al final de, al capdavant**

▷ **a dades i tomades** (p.ext.)

a la fi SP, expressió usada per a indicar que una cosa té lloc després d'un procés llarg i difícil, d'una espera llarga o intensa, etc. (EC)

Només romanceja; a veure si a la fi ens dirà què vol / A la fi ha vist que no tenia raó (R-M, EC)

→ **en fi, per fi, a l'últim, a fi de comptes, al final de, al cap darrer, després de tot**

▷ **gràcies a Déu** (p.ext.)

a última hora SP, en el darrer moment (IEC)

Crida, crida, i a última hora encara no sabem què vol (També s'usa amb l'adjectiu darrer) (R-M)

→ **al cap darrer, en darrer terme, al final de**

a última instància *SP*, a l'últim moment

Si no poden fer baixar el gat de l'arbre, a última instància avisaran els bombers

→ **en darrer terme**

▷ **en última instància** (v.f.), **a última hora** (p.ext.)

al cap darrer *SP*, a la fi / expressió usada per a indicar que una cosa té lloc després d'un procés llarg o difícil, d'una espera llarga o intensa, etc. (R-M, *)

No gosava parlar, però al cap darrer em va dir la veritat (R-M)

→ **al cap i a la fi, al cap i a l'últim, per fi, després de tot, per fi, a la fi, a última hora**

● **as cap darrer** (Mall.)

al cap i a l'últim *SCoord*, finalment / expressió usada per a indicar que una cosa té lloc després d'un procés llarg o difícil, d'una espera llarga o intensa, etc. (R-M, *)

Al cap i a l'últim els ho van haver d'explicar perquè no sabien fer-ho (R-M)

→ **al cap i a la fi, a fi de comptes, després de tot, al cap darrer**

al cap i a la fi *SCoord*, ben considerat tot (A-M)

Tu no t'hi amoïnis; al cap i a la fi és una qüestió que ha de resoldre ell sol (R-M)

→ **a fi de comptes, al capdavall, al cap i a l'últim, fet i fet, després de tot, al cap darrer, tot plegat**

al capdavall *SP*, com a conclusió / després de vençuts tots els obstacles, després d'haver-se temut el contrari (R-M, IEC)

Crida molt i al capdavall per res; ningú no li'n fa cas / Tanta feina i al capdavall per res: ningú no l'aprofita (R-M, *)

→ **a fi de comptes, al cap i a la fi, a l'últim, al cap darrer, fet i fet, al final de**

al final de *SP*, finalment / expressió usada per a indicar que una cosa té lloc quan ja n'ha acabat una altra (R-M, *)

Al final de la representació tothom va aplaudir durant una bona estona / Al final de la pel·lícula el maten / Han parlat molta estona i al final s'han entès (El complement és opcional) (*, *, R-M)

→ **a la fi, al capdavall, per fi, a l'últim, a última hora**

▷ **al començament de** (ant.), **al principi de** (ant.)

comptat i debatut *SCoord*, resumint la qüestió / considerat tot (R-M, IEC)

Ara, comptat i debatut, resultarà que tenen raó (R-M)

→ **a fi de comptes, tot plegat**

en conclusió *SP*, en suma, finalment, doncs (EC)

Un cop estudiada bé la qüestió, ha dit en conclusió que és molt difícil de preveure'n les conseqüències (R-M)

→ **a fi de comptes**

▷ **per fi** (p.ext.)

en darrer terme *SP*, finalment / en el darrer moment (R-M, *)

Si en darrer terme cal transigir, cal que des d'ara estudiem a quin punt podem fer-ho (R-M)

→ **a fi de comptes, a última hora, a última instància**

en fi *SP*, finalment / expressió usada per a indicar que una cosa té lloc després d'un procés llarg i difícil, d'una espera llarga o intensa, etc. (R-M, *)

En fi van arribar els interessats i ho van recollir (R-M)

→ **per acabar, a la fi**

▷ **per fi** (p.ext.)

hora per hora *SN*, en el darrer moment, quan gairebé ja s'arriba tard (A-M)

Vengueren a hora incogitada, e hora per hora, lo Mestre, que Déus haja, lo socorregué (A-M)

per acabar *SP*, finalment / com a conclusió (Fr, *)

Per acabar va dir que ja estava tip de pertànyer a la comissió i que la deixava

→ **en fi, per fi**

per fi *SP*, expressió usada per a introduir la darrera part d'una exposició, una enumeració, etc. / expressió usada per a indicar que una cosa té lloc després d'un procés llarg o difícil, d'una espera llarga o intensa, etc. (EC)

Va mirar i regirar tots els calaixos i per fi va trobar el paper que cercava / Ara arribem, per fi! / Em referiré, per fi, al problema de la llibertat (R-M, EC, EC)

→ **a la fi, a l'últim, per acabar, al cap darrer, al final de, ja era hora**

▷ **en fi** (p.ext.), **en conclusió** (p.ext.)

FINAMENT

tallar (alguna cosa) **a la juliana** *SV*, [manera de] tallar algunes verdures en forma de fins bastonets / [manera de] tallar la verdura en tretes (IEC, EC)

Perquè el julivert no es trobi tant, talla'l a la juliana

▷ **tallar** (alguna cosa) **a daus** (p.ext.)

FINANÇAMENT

■ **a fons perdut** *SP*, aportació de recursos econòmics, dels quals hom no espera retorn, destinada al funcionament d'una empresa o a la realització d'una activitat

Si volem muntar un negoci, haurem d'invertir-hi uns diners a fons perdut

FINANCERA

caixa d'estalvis *SN*, institució financera de caràcter inicialment lucratiu destinada a l'adminis-

tració de dipòsits d'estalvis de primer grau a profit dels imposants i de la comunitat (EC)
Hauries de portar els diners que tens a casa a una caixa d'estalvis

FINANCES

tesor públic *SN*, departament de l'administració pública d'un estat (sovint amb categoria de ministeri) que el representa en les seves relacions financeres amb els ciutadans, amb el banc central i amb altres països; també fa funcions de control i d'administració amb relació a la caixa de l'estat, el deute públic i altres aspectes de les finances públiques (EC)

Tots dos ministres es disputen la cartera del tresor públic

▷ **lletra del tresor** (p.ext.)

FINCA

casa pairal *SN*, masia o casa adscrita a una finca rústica seu d'un llinatge organitzat com a unitat d'explotació rural d'un patrimoni important acumulat al llarg de generacions i conservat gràcies a la institució de l'hereu (EC)

Els meus avis viuen en una casa pairal a l'Empordà

▷ **casa de camp** (p.ext.), **casa de pagès** (p.ext.), **casa de recreu** (p.ext.)

FINESTRA

ull de bou *SN*, finestra, claraboia, rodona / finestra o lluernia de forma ovalada o circular (IEC, EC)

Has vist aquell vaixell quants ulls de bou que té?

FINGIDAMENT

de les dents enfora *SP*, sense convicció, fingidament

De les dents enfora és molt fàcil prometre moltes coses quan no es pensen complir

→ **dir** (alguna cosa) **només de boca**

▷ **per compliment** (p.ext.)

de paraula *SP*, sense convicció (R-M)

Es coneix que ho diu de paraula, però que pensa ben al contrari (R-M)

→ **per compliment**

FINGIMENT

ésser comèdia *SV*, ésser fals

Gemega molt, però és comèdia / Tots aquests comportaments semblen comèdia (També s'usa amb el verb semblar) (EC, *)

▷ **fer comèdia** (p.ext.)

FINGIR

dir (alguna cosa) **només de boca** *SV*, dir alguna cosa per compliment / sense convicció, fingidament (IEC, R-M)

Li ha dit que aquell vestit era bonic només de

boca. En realitat el troba horrible / Ho va dir de boca, només per quedar bé / Ell està disposat a fer-ho, de boca; dubto que compleixi el que ha promès (També s'usa amb la forma *dir* (alguna cosa) *de boca*) (*, *, R-M)

→ **de les dents enfora**

▷ **per compliment** (p.ext.), **de boca** (p.ext.)

estar molt ocupat en la roba dels gegants *SV*, fingir moltes ocupacions un qui no en té cap (A-M)

Sempre diu que no ens pot ajudar, però em sembla que està molt ocupat en la roba dels gegants

→ **traure calces d'oli**

▷ **estar empleat en la roba dels gegants** (p.ext.)

[Val. (A-M)]

fer aparès (alguna cosa) *SV*, fer veure allò que no és; fingir / fingir, aparenyar, simular (A-M, EC)

Fa aparès que no sap res, perquè no li facin més preguntes

→ **fer semblant** (de fer alguna cosa), **fer veure** (alguna cosa)

▷ **fer aparers** (alguna cosa) (v.f.), **fer comèdia** (p.ext.), **fer teatre** (p.ext.)

[aparès: mot no registrat a l'IEC]

fer comèdia *SV*, fingir / fer una acció o accions de caràcter exagerat o espectacular, fetes per a impressionar (R-M, *)

Si t'agrada el lloc que t'ofereixen, no facis comèdia simulant que no t'interessa i accepta'l clarament (R-M)

→ **fer teatre, fer el paperot**

▷ **ésser comèdia** (p.ext.), **fer el seu paper** (p.ext.), **fer dues cares** (p.ext.), **fer aparès** (alguna cosa) (p.ext.), **febre cucurella** (p.ext.)

fer compliments *SV*, estar-se d'alguna cosa per timidesa, per respecte, per civilitat (EC)

A casa la sogra sempre fa compliments per quedar bé / Mengeu, home: no feu compliments / Beu, no facis compliments (*, IEC, EC)

fer dues cares *SV*, no ésser sincer, fingir dues maneres de pensar oposades / tractar d'aconcentrar alhora les dues parts contràries (A-M, IEC)

És d'aquelles persones que al davant et diu una cosa i al darrere no para de criticar-te, fa dues cares

→ **fer el doble joc** (a algú), **anar amb ham, nedar i guardar la roba, home de dos vents, menjar amb dos plats**

▷ **tenir dues cares** (p.ext.), **fer comèdia** (p.ext.)

fer el desmenjat *SV*, fingir desinterès per allò que en realitat hom cobeja (EC)

Fa el desmenjat, però en realitat es mor de ganes d'anar d'excursió amb vosaltres

fer el paper *SV*, fingir / fingir amb el fi d'aconseguir un profit (R-M, *)

Té molta antipatia al seu oncle, però com que sap fer el paper ningú no se n'adona / Sempre me fa es paper, però ja el conec

→ **fer el paperot, fer teatre**

▷ **fer el seu paper** (p.ext.)

● **fer es paper** (Mall.)

fer el paperot *SV*, dissimular / fer comèdia, fingir, amb el fi d'aconseguir un profit (R-M, IEC)

No li agrada rebre visites, però no li queda altre remei que fer el paperot i aguantar-les (R-M)

→ **fer el paper, fer comèdia, posar-se la màscara**

fer semblant (de fer alguna cosa) *SV*, simular / fer veure alguna cosa, donar-la a entendre, fer que es vegi o es conegui / afectar l'aire, fingir (R-M, A-M, EC)

Ha fet semblant de no veure'm, però jo sé que m'ha mirat (R-M)

→ **fer veure** (alguna cosa), **fer aparès** (alguna cosa)

fer teatre *SV*, (fer una) acció o accions de caràcter exagerat o espectacular, fetes per a impressionar (EC)

Quan era petita i no tenia ganes d'anar a escola feia teatre dient que es trobava malament

→ **fer comèdia, fer el paper, fer tots els papers de l'auca**

▷ **fer aparès** (alguna cosa) (p.ext.)

fer tots els papers de l'auca *SV*, fingir / fer comèdia, fingir, amb el fi d'aconseguir un profit (R-M, *)

Ell queda sempre bé amb tothom; sap fer tots els papers de l'auca (R-M)

→ **fer teatre, saber fer totes les cares**

fer veure (alguna cosa) *SV*, simular / fingir / fer veure allò que no és (R-M, IEC, *)

Ja ho havia sentit a dir, però va fer veure que no ho sabia / Fa veure que no ho veu (R-M, EC)

→ **fer semblant** (de fer alguna cosa), **fer aparès** (alguna cosa)

▷ **fer veure una cosa per altra** (a algú) (p.ext.), **salvar les aparences** (p.ext.), **fer-se passar per** (p.ext.)

menjar amb dos plats *SV*, tenir dues intencions (A-M)

No te'n refiïs; és d'aquells que menja amb dos plats

→ **fer dues cares**

▷ **tenir dues cares** (p.ext.)

pintar-li la cigonya (a algú) *SV*, fer creure el que no és (IEC)

Si li pintes la cigonya no li diràs la veritat, però li estalviaràs un disgust / No va comprendre que aquell subjecte li pintava la cigonya fins que va veure palpablement que tot era mentida (*, R-M)

→ **fer empassar la píndola** (a algú), **donar gat per llebre, daurar-li la píndola** (a algú)

▷ **clavar-li una blava** (a algú) (p.ext.)

saber fer totes les cares *SV*, fingir / saber fingir amb el fi d'aconseguir un profit (R-M, *)

No queda mai malament amb ningú perquè sap fer totes les cares (R-M)

→ **fer tots els papers de l'auca, nedar i guardar la roba**

tenir un aire de *SV*, fingir / algú, fingir el que no és (Fr, *)

Tenia un aire d'ingenu però, en realitat, era un gat vell / En Pere té un aire de milionari, des que es passeja amb un Audi (S'usa amb noms que denoten actituds, oficis i, en general, atributs de persones, com a complement. També s'usa amb les formes *tenir l'aire de* i *tenir tot l'aire de*)

■ **traure calces d'oli** *SV*, tenir una ocupació fictícia

No sé per què no vénis. Quines calces d'oli has de traure?

→ **estar molt ocupat en la roba dels gegants** [Val.]

FINOR

fi com la satalia *SA*, es diu d'una persona o cosa molt fina (A-M)

És una miniatura fina com la satalia: és plena de detalls exquisits i molt elaborats

▷ **ésser cosa fina** (p.ext.)

[Pineda (A-M)]

FIRMA

raó social *SN*, la firma que adopta una casa de comerç per a les cartes, lletres, valors, etc., i que és el nom amb què l'entitat es coneix i designa públicament / firma, denominació oficial, d'una empresa, una casa comercial, etc. (A-M, EC)

Volen engegar un negoci, però encara no saben quina raó social utilitzaran

FIRMAMENT

la volta del cel *SD*, firmament, el cel visible (EC)

Avui la volta del cel és clara i nítida

▷ **cel ras** (p.ext.)

FISCALITZAR

(fig.)

formar expedient (a algú) *SV*, sotmetre un funcionari o un empleat a les actuacions necessàries per a jutjar la seva manera de procedir (EC)

Cal que formem expedient a tots els funcionaris de l'oficina per valorar el seu procediment a l'hora de treballar

▷ **prendre-li el pols** (a algú) (p.ext.), **passar revista a** (p.ext.)

FITAR

mirar (algú o alguna cosa) **de fit a fit** *SV*, mirar fixament (una persona o) un objecte (IEC) *Mirava les coses de l'aparador de fit a fit / El fa posar nerviós que el miri de fit a fit* (*, EC)

→ **mirar** (algú o alguna cosa) **de dret en dret**

▷ **mirar** (algú o alguna cosa) **fit a fit** (v.f.)

FIX

de planta *SP*, fix i no temporer (Fr)

Actualment és força difícil arribar a ser un treballador de planta i cobrar un sou raonable

→ **de plantilla**

de plantilla *SP*, fix i no temporer

Aquest empleat no és de plantilla, és temporer (A-M)

→ **de planta**

FIXAMENT

mirar (algú o alguna cosa) **de dret en dret** *SV*, mirar fixament (Fr)

Si no vols caure de la bicicleta cal que miris sempre de dret en dret al teu davant (R-M)

→ **mirar** (algú o alguna cosa) **de fit a fit**

FIXAR

cremar-se els ulls *SV*, aplicar-se molt en una feina / treballar llarga estona i d'una manera intensa en una cosa que cal mirar fixament, cosint, escrivint, etc. (R-M, IEC)

S'ha cremat els ulls per fer-te un jersei a mà i no li ho has sabut agrair

FIXAR-SE

fixar els ulls en *SV*, aplicar la vista insistentment en (algú o) una cosa, sense apartar-la'n fàcilment (A-M)

Ha fixat els ulls en aquell noi i no ha deixat de mirar-lo durant una bona estona (També s'usa amb les formes *fixar la mirada en* i *fixar la vista en*)

→ **posar els ulls en, tenir l'ull en, clavar els ulls damunt, clavar els ulls en, posar els ulls damunt**

▷ **no treure l'ull de sobre a** (p.ext.)

parar esment (en alguna cosa) *SV*, posar atenció en alguna cosa, fixar-s'hi (IEC)

Para esment en el que explica, si no després no saps què ha dit / Para esment, que només t'ho diré una vegada (*, EC)

→ **posar esment** (en alguna cosa), **prendre esment** (en alguna cosa), **posar la mira** (en alguna cosa)

posar els ulls en *SV*, fixar-se, enamorar-se / dirigir la vista a algú, fixar-hi la mirada / dirigir-li la mirada, tenir-hi l'atenció fixa (R-M, A-M, EC)

Fa temps que havia posat els ulls en aquesta casa i no ha parat fins que l'ha comprada / Ha posat els ulls en aquest vestit; l'hi haurem de regalar / Ha posat la mira en la noia més bonica de tota la colla (R-M, R-M, *)

→ **posar els ulls damunt, posar la mira** (en alguna cosa), **clavar els ulls en, clavar els ulls damunt, fixar els ulls en, afitorar** (algú) **amb els ulls**

▷ **posar els ulls a** (v.f.)

posar la mira (en alguna cosa) *SV*, fixar l'atenció en alguna cosa i posar els mitjans per atènyer-la (A-M)

Quan posa la mira en algun objectiu, no para fins a aconseguir-lo

→ **parar esment** (en alguna cosa), **posar els ulls en**

tenir més ulls que un covo d'alatxa *SV*, mirar molt arreu, fixar-se bé en tot / tenir els ulls molt oberts, anar molt viu, vigilar bé (A-M, R) *En Martí no perd cala. Té més ulls que un covo d'alatxa*

▷ **estar en tot** (p.ext.)

[Mall. (A-M), covo: mot no registrat a l'IEC (vg. cove)]

treure's els ulls *SV*, mirar alguna cosa amb gran fixesa i atenció (A-M)

Va treure's els ulls mirant de trobar l'agulla que li havia caigut a terra

▷ **clavar els ulls en** (p.ext.), **clavar els ulls damunt** (p.ext.), **beure's** (algú o alguna cosa) **amb els ulls** (p.ext.), **cremar-se les celles** (p.ext.)

FLAMA

foc follet *SN*, flama erràtica que es produeix arran de terra, en els cementiris, etc., per la inflamació del fosfor d'hidrogen que es desprèn de les matèries orgàniques en descomposició o del metà en certs terrenys (IEC)

Volen anar al cementiri a veure algun foc follet

FLAMANT

nou de trinca *SA*, rigorosament nou / flamant, acabat d'estrenar (R-M, EC)

Què te'n sembla, d'aquest rellotge? És nou de trinca (R-M)

→ **d'estrena, per estrenar, de primera mà, de nou en nou**

▷ **sortir de la capsa** (p.ext.)

FLAQUEJAR

fer aigües *SV*, algú, flaquejar, començar a dubtar, vacillar, en una empresa, una creença, una opinió, etc. (IEC)

Els arguments que dona fan aigües, el convencem perquè les nostres idees tenen una base més sòlida / Aquí no se sap qui fa més aigües: si el director, que ha perdut l'empenta, o l'empre-

sa, que té deutes milionaris (També s'usa amb el quantificador *més* en posició prenominal)
→ **anar-se'n a l'aigua, acabar en aigua de figues, anar aigua avall, fer figa**

▷ **fer aigua** (v.f.), **anar per terra** (p.ext.)

fer-li figa (a algú) *SV*, flaquejar, fer falla súbita per manca de força, per un moviment fals / defallir, perdre les energies (A-M, EC)
Està tan cansat que els genolls li fan figa; no s'aguanta dret / Les comes em fan figa (S'usa normalment amb els noms *braç, cama, genoll* com a subjecte) (R-M, EC)
→ **no aguantar-se dret**

FLECA

forn de pa *SN*, botiga on venen pa (IEC)

Vaig al forn de pa a comprar dues barres i un rodó de mig (Sovint només s'usa el nom *forn*)
▷ **forn de puja** (p.ext.)

FLEGMÀTIC

ésser fet de pasta de coca bamba *SV*, ésser excessivament blan, sense energia (A-M)
Hauries de tenir més empenta; ets fet de pasta de coca bamba (També s'usa amb el verb *estar*)

→ **no tenir sang, no tenir sang a les venes** [Mall. (A-M)]

no tenir sang *SV*, ésser excessivament flegmàtic, no indignar-se per res (A-M)
És un noi massa calmos, no té sang

→ **no tenir sang a les venes, tenir sang d'aigua, tenir sang d'orxata, tenir sang de nap**
▷ **més bla que un cotó** (p.ext.)

no tenir sang a les venes *SV*, ésser excessivament plàcid, no indignar-se per res / mancar d'energia (EC, IEC)

S'ha deixat insultar sense cap reacció de dignitat; no té sang a les venes (R-M)

→ **no tenir sang, ésser fet de pasta de coca bamba, tenir sang d'aigua, tenir sang d'orxata, tenir sang de nap**
▷ **més bla que un cotó** (p.ext.)

tenir sang d'aigua *SV*, no tenir vigor, ésser passiu / ésser excessivament flegmàtic, no indignar-se per res (IEC, A-M)

No t'amoïnís, que no el motivaràs de cap manera; té sang d'aigua

→ **tenir sang d'orxata, tenir sang de nap, no tenir sang, no tenir sang a les venes**

tenir sang d'orxata *SV*, no tenir vigor, ésser passiu / ésser excessivament flegmàtic, no indignar-se per res (IEC, A-M)

No hi ha res que et faci moure ni exaltar, tens sang d'orxata

→ **no tenir sang, tenir sang d'aigua, tenir sang de nap, no tenir sang a les venes**

tenir sang de nap *SV*, ésser excessivament flegmàtic, no indignar-se per res (A-M)

En Joan té sang de nap, no té cap objectiu a la vida i no s'implica mai en res

→ **no tenir sang, tenir sang d'aigua, tenir sang d'orxata, no tenir sang a les venes**

FLEUMA

bleda assolellada *SN*, dona molt fleuma / no tenir energia ni caràcter (EC, R-M)
Considerava la seva germana una bleda assolellada

→ **ésser un figa tova, ésser un figa molla, ésser una gallina banyada**

▷ **ésser un bleda** (p.ext.)

ésser un figa *SV*, dit de la persona fluixa, excessivament delicada, fleuma / (ésser un) home flux o excessivament delicat (EC, A-M)
Aquest és un figa, no podem comptar amb ell per a res (També s'usa amb la forma *ésser molt figa*) (A-M)

→ **ésser un figa blana, ésser un figa molla, ésser un figaflor, ésser neula, ésser un figa tova, de sucre, més delicat que un gla d'ase, delicat com una unglà d'ase, ésser un bleda, ésser un fava**

ésser un figa molla *SV*, (ésser un) home flux o excessivament delicat (A-M)

Aquest fill teu és un figa molla i per això els altres nens es riuen d'ell

→ **ésser un figa blana, ésser un figaflor, ésser neula, ésser un figa tova, de sucre, home moll, bleda assolellada**

FLEXIBLE

passar bou per bèstia grossa *SV*, no ésser estricte / ésser possibles o passadores certes coses perquè hom no mira prim, perquè no s'hi mira gaire (R-M, EC)

En temps de necessitat no es pot ésser exigent amb la qualitat dels productes; aleshores, passa bou per bèstia grossa (R-M)

▷ **mirar prim** (ant.), **tenir la màniga ampla** (p.ext.), **fer els ulls grossos** (p.ext.)

FLORIT

en flor *SP*, florit / que té flors (EC, *)

Un cirerer en flor / Ametllers en flor (EC)

FLUCTUACIÓ

alts i baixos *SCoord*, fluctuacions / variacions experimentades en el curs general d'alguna activitat (R-M, *)

No sap adaptar-se als alts i baixos de la vida i qualsevol contrarietat l'exaspera / L'amor té molts alts i baixos (R-M, EC)

▷ **fer pugues i baixes** (p.ext.)

el flux i el reflux *SCoord*, fluctuació / expressió usada per a referir-se a la variació experimentada en el curs general d'alguna cosa (Fr. *)
El flux i el reflux de la mar a les costes de l'Atlàntic / El flux i el reflux de l'opinió (IEC)

FLUCTUAR

anar a la deriva *SV*, ésser emportat pels esdeveniments / anar sense govern, sense aconseguir resultats positius (Fr, EC)

Els polítics d'aquest país en crisi van a la deriva, no acaben de controlar la situació / Aquesta empresa va a la deriva (*, EC)

▷ **nedar entre dues aigües** (p.ext.)

nedar entre dues aigües *SV*, mantenir-se entre dues tendències / saber mantenir-se entre dos partits, opinions, etc. / obrar hàbilment, sense deixar-se emportar o dominar ni per un partit ni per l'altre / estar indecís; obrar de dues maneres a fi d'aconterar dues classes oposades de persones (R-M, IEC, EC, A-M)

Per mantenir una bona convivència familiar, molt sovint cal nedar entre dues aigües (R-M)

▷ **ballar segons el so** (p.ext.), **fer cara a tots els vents** (p.ext.), **fer la bàscula** (p.ext.), **anar a la deriva** (p.ext.)

FLUIX

a espai *SP*, en veu baixa / sense elevar el to de veu (A-M, *)

Parleu a espai, que el xiquet dorm!

→ **en veu baixa, a mitja veu**

[Val. (A-M)]

a la sordina *SP*, a la sorda, sense fer remor (A-M) *Aquests comentaris, val més fer-los a la sordina, sense estridències, que qui els senti no es pugui ofendre*

→ **en veu baixa, a la sorda**

a mitja veu *SP*, amb veu fluixa / amb una veu poc potent (R-M, EC)

Com que parlaven a mitja veu, des d'on jo era no els podia sentir. (S'usa normalment amb els verbs *dir, murmurar, parlar*, etc.) (R-M)

→ **en veu baixa, a cau d'orella, baix-baix, de baix en baix, a espai**

▷ **en veu alta** (ant.), **a plena veu** (p.ext.)

a sota veu *SP*, en veu baixa / amb veu poc intensa (R-M, *)

No vaig entendre gaire bé perquè ho deia a sota veu al noi que seia al seu costat (S'usa normalment amb els verbs *dir, murmurar, parlar*, etc.) (R-M)

→ **a cau d'orella, en veu baixa**

▷ **en veu alta** (ant.)

FLUX

marea entrant *SN*, flux / fase de la marea durant la qual té lloc la pujada d'aigua / moviment ascendent de la marea (EC, T, *)

La marea entrant va ocupar tota la platja

▷ **marea sortint** (ant.), **marea alta** (p.ext.)

FOC

castell de focs *SN*, composicions pirotèniques d'efectes lluminosos i sons / conjunt de focs

artificials, originàriament en forma de castell, que hom engega en ocasió d'una festa (IEC, EC)

El castell de focs de la festa major és avui a les deu del vespre / Quins colors, aquest castell de focs! Que bonic! / A Blanes organitzen, a l'estiu, un concurs de castells de focs que té molta assistència

→ **focs grecs, focs artificials**

ésser un foc etern *SV*, ésser un foc molt gros, de flamada molt ardent (A-M)

L'incendi que crema el parc és un foc etern

▷ **ésser un forn** (p.ext.)

focs grecs *SN*, artificis lluminosos amb què s'il·lumina de nit l'espai per celebrar alguna festa important (A-M)

Per tancar la festa major cada any fan focs grecs

→ **focs artificials, castell de focs**

FOMENTAR

(fig.)

donar aliment (a alguna cosa) *SV*, fomentar / promoure la creixença d'un vici, passió, etc. (Fr, *)

Aquells homes donen aliment al crim

→ **donar pàbul** (a alguna cosa)

donar pàbul (a alguna cosa) *SV*, fomentar / promoure la creixença d'un vici, passió, etc. (Fr, *)

Donar pàbul a la murmuració (IEC)

→ **donar aliment** (a alguna cosa)

obrir la porta (a alguna cosa) *SV*, fomentar / promoure la creixença d'alguna cosa (A-M, *)

Certs films obren la porta al crim / Obrir la porta als abusos (Fr, EC)

FONAMENT

la pedra angular *SD*, part essencial d'alguna cosa (IEC)

La pedra angular d'aquest afer és l'estricta compliment del contracte; altrament, tot fallarà (R-M)

→ **ésser la mare dels ous, ésser el pot de la confitura**

▷ **la poma de la discòrdia** (p.ext.), **ésser el tot de** (p.ext.), **ésser-ho tot** (per algú) (p.ext.)

tenir raó *SV*, pensar acordadament amb la veritat o amb la justícia / ésser algú fonamentat en allò que diu o fa, tenir arguments vàlids, justos, per a dir o fer quelcom, estar en la cosa certa (A-M, EC)

Tens raó: això que has dit és decisiu (EC)

→ **tenir dret**

▷ **tenir tort** (ant.), **poder parlar fort** (p.ext.)

FONAMENTALMENT

a base de *SP*, prenent com a fonament (EC)

És un quadre pintat a base de colors blaus

FONAMENTAR-SE

prendre ansa (d'alguna cosa) *SV*, prendre peu / valer-se d'alguna cosa com a pretext, com a ocasió (IEC, *)

L'advocat defensor prengué ansa de les declaracions dels testimonis per elaborar la seva defensa

→ **prendre peu** (d'alguna cosa)

prendre peu (d'alguna cosa) *SV*, basar-se / valer-se d'alguna cosa com a pretext, com a ocasió / tenir motiu, pretext, per intervenir, per actuar (R-M, IEC, EC)

Varen prendre peu del mal estat de la casa per fer la reclamació (R-M)

→ **prendre ansa** (d'alguna cosa)

FONDA

ca l'afartapobres *SN*, dit d'una fonda o un restaurant barats / dit despectivament d'una fonda modesta (IEC, Fr)

Aquí no serveixen gaire bé; si fa no fa, com a ca l'afartapobres, però posen tovalles a taula per dissimular / Estàvem tan cansats del viatge que no ens importà d'anar a raure a ca l'afartapobres (R-M)

→ **fonda de sisos**

casa d'hostes *SN*, casa on donen allotjament i menjar per un preu convingut, pensió (EC) *Volien trobar una casa d'hostes abans no es fes fosc*

fonda de sisos *SN*, fonda d'ínfima categoria / dit d'una fonda modesta (R-M, EC)

Si no esmeneu les deficiències de servei, aquest restaurant aviat semblarà una fonda de sisos (R-M)

→ **ca l'afartapobres**

FONDÀRIA

perdre fons *SV*, passar d'un paratge de sonda a un altre on no arriba l'escandall / passar d'un lloc on es pot determinar la profunditat de la mar a un altre on això no és possible (EC, *)

Devíem estar en un lloc d'una fondària realment impressionant, perquè havíem perdut fons

▷ **perdre peu** (p.ext.)

FONDEJAR

fer peu d'àncora *SV*, fondejar amb tres àncores, dues a proa i una a popa / restar ancorada una embarcació per la proa amb dues àncores ordinàries i una altra, anomenada d'esperança (IEC, EC) *Els més joves ja han fet peu d'àncora*

▷ **donar fons** (a alguna cosa) (p.ext.), **estar a l'àncora** (p.ext.)

FONS

1. superfície sòlida sobre la qual hi ha aigua

perdre peu *SV*, quan es camina dins l'aigua, deixar de tocar el fons amb el peu (IEC)

Quan perdís peu, has de començar a nedar

▷ **perdre fons** (p.ext.)

2. cabal

caixa de resistència *SN*, fons econòmic que acumulen els sindicats per resistir durant una vaga (EC)

Aquests diners són destinats a la caixa de resistència / Van crear una caixa de resistència per poder fer front a les despeses bàsiques dels vaguistes

FORA

■ **a fora** *SP*, en un altre lloc

Ja ha dit a casa seva que aquesta nit sopa a fora / Ja no viu aquí, viu a fora

▷ **a casa** (d'algú) (ant.)

al defora (d'algun lloc) *SP*, fora de, a l'extrem de (EC)

Anàrem al defora del poble / T'esperem al defora (El complement és opcional)

FORÀ

de fora *SP*, foraster / extern, que no és del lloc on es troba (R-M, *)

Ha vingut molta gent de fora perquè és dia de mercat / Aquests turistes de fora sovint tenen una idea equivocada de la nostra terra (R-M)

▷ **de casa** (ant.), **de la terra** (ant.)

per aquelles andoles *SP*, per un paratge desavinent, fora de camí (EC)

Per aquelles andoles segur que no hi viu ningú (També s'usa amb el demostratiu aquest)

▷ **per aquests verals** (p.ext.), **anar fora de camí** (p.ext.)

FORADAT

fet un colador *SA*, ple de forats

Aquesta paella està feta un colador. Li van fer uns quants forats per coure millor les castanyes / Va deixar els pantalons fets un colador i ara no hi ha qui els adobi

FORAGITAR

■ **enviar** (algú) **a la quinta força** *SV*, expulsar algú de mala manera, amb paraules despectives o violentes

S'ha sentit ofès perquè l'han enviat a la quinta força / Té molt mal geni i és capaç d'enviar qualsevol a la quinta força

→ **engegar** (algú) **a la quinta força**, **enviar** (algú) **a porgar fum**, **enviar** (algú o alguna cosa) **a la merda**, **enviar** (algú o alguna cosa) **a passeig**, **vés-te'n a la quinta força**

posar (algú) **en fuita** *SV*, fer fugir (A-M) *Posar en fuita l'enemic / Posar-se en fuita davant l'enemic* (IEC)

▷ **prendre en fuita** (inv.), **anar-se'n a fuita** (inv.), **metre's en fuita** (inv.)

- **ventar-li la porta pels nassos** (a algú) *SV*, acomiadar algú violentament, amb poca educació *Quan li vaig dir el que pensava d'ella, em va ventar la porta pels nassos / Venta la porta pels morros als venedors que passen per casa cada diumenge* (També s'usa amb el nom *morro*)
 - **clavar-li la porta pels nassos** (a algú), **tirar** (algú) **escales avall**, **tirar** (algú o alguna cosa) **per portes**, **clavar una puntada de peu al cul** (a algú), **treure** (algú) **a puntades de peu** (d'algun lloc)
 - ▷ **ventar-li la porta als nassos** (a algú) (v.f.)

FORÀRIA

- alta mar** *SN*, des d'on no s'albira la riba (EC) *Li fa por anar a alta mar, no li agrada perdre la terra de vista / Van rebre un SOS des d'alta mar*
 - **mar gran**, **mar endins**
 - ▷ **a trenc d'onades** (ant.), **terra ferma** (ant.), **terra endins** (ant.)
- mar endins** *SN*, la part del mar situada molt lluny de terra / direcció des de la costa cap a la mar (*, T) *No li agrada anar mar endins perquè no sap nedar gaire bé*
 - **alta mar**, **mar gran**
 - ▷ **terra endins** (ant.)
- mar gran** *SN*, la part del mar situada molt lluny de terra (A-M) *Tinc por d'anar a mar gran perquè no se sap on poden portar els vents*
 - **alta mar**, **mar endins**
 - ▷ **a trenc d'onades** (ant.), **terra ferma** (ant.), **terra endins** (ant.)

FORASSENYAT

- eixir de seny** *SV*, enfollir / tornar-se boig, embogir (Fr, *) *Ha eixit de seny: està per tancar en un manicomi*
 - **estar fora de seny**, **perdre el seny**
- no estar en son seny** *SV*, no tenir expedit l'ús de les facultats mentals (A-M) *Fa cara de boig, jo diria que no està en son seny* (També s'usa amb les altres formes del possessiu)
 - **estar fora de seny**
 - ▷ **estar en bon seny** (ant.)

FORÇA

- per fina força** *SP*, per força extrema, irresistible (EC) *Volia guanyar el combat per fina força*

FORÇADAMENT

- per compliment** *SP*, sense convicció (R-M) *Ens van convidar a dinar, però prou que es veia que sols era per compliment, i per això no vam acceptar / Dir una cosa per compliment* (R-M, IEC)

- **per cortesia**, **per pura fórmula**, **de paraula**, **per compromís**
- ▷ **de compliment** (p.ext.), **de les dents enfora** (p.ext.), **de mal grat** (p.ext.)
- **per cortesia** *SP*, sense convicció *Li ha telefonat per cortesia, no perquè tingués ganes de parlar amb ell*
 - **per compliment**, **per compromís**
 - ▷ **de cortesia** (p.ext.)

FORÇAR

1. fer cedir a la força, constrènyer per força **fer violència** (a algú) *SV*, fer fer quelcom a la força a algú (IEC) *No facis violència al teu germà perquè, si no té ganes de venir, no vindrà*
 - ▷ **fer-li força** (d'alguna cosa, a algú) (p.ext.)
2. portar a un grau, a un tant, excessiu, a fer un esforç excessiu **agafar** (alguna cosa) **pels cabells** *SV*, treure conseqüències a partir de punts de vista molt relatius (R-M) *No hi ha cap tipus de relació entre el que tu dius i el que diu ell. Però potser en podries trobar alguna agafant-ho pels cabells*
 - **agafar** (alguna cosa) **per la punta dels cabells**
- agafar** (alguna cosa) **per la punta dels cabells** *SV*, treure conseqüències a partir de punts de vista molt relatius / considerar versemblant una cosa basant-se en punts de vista molt relatius (R-M, EC) *Això no és el que ell afirma. Ara bé: agafant-ho per la punta dels cabells, s'hi pot trobar alguna relació / Jo trobo que tu agafes per la punta dels cabells la seva proposta. A mi, en canvi, em sembla del tot positiva* (També s'usa amb el verb *prendre*) (R-M)
 - **agafar** (alguna cosa) **pels cabells**
 - ▷ **filar prim** (ant.)

FORÇOSAMENT

- de mal cor** *SP*, contra la voluntat (R-M) *Ja hi va de mal cor, només li cal que tu encara el desanimis! / Va fer el treball de mal cor* (R-M, *)
 - **de mala gana**, **a contracor**, **de mal grat**
 - ▷ **de cor** (ant.)
- de mal grat** *SP*, contra la voluntat (R-M) *No has comprès que t'ho deia de mal grat? Es veu ben clar que no li agrada que li preguntis res / Que consti que hi vaig, però de mal grat / Fent les coses de mal grat mai no aconsegueixes que et surtin bé* (R-M, EC, *)
 - **de mal cor**, **de mal gust**, **de mala gana**, **a contracor**, **de mal talent**, **a desgrat** **de de grat** (ant.), **de bona gana** (ant.), **per compliment** (p.ext.)

no...menys de SQ, haver forçosament de (IEC)
Aquesta casa no pot valer menys de tres-cents mil euros / Aquesta sala conté no menys de cent persones

→ **no...sinó**

no...sinó SCoord, haver forçosament de (IEC)
*La sala no pot contenir sinó vint persones / Aquest estudi no deu valer sinó vint-i-cinc mil euros (IEC, *)*

→ **no...menys de**

■ **per collons SP**, per necessitat, encara no volent, contra voluntat
Haurà de venir a buscar-ho per collons, perquè sense això no podrà fer el treball; o sigui que tu tranquil, que tornarà

→ **per nassos, per pebrots, per força**

per força SP, contra voluntat / per necessitat, encara no volent (IEC, A-M)

Hauràs de passar per aquest camí per força; tots els altres són intransitables (R-M)

→ **per collons, tant si vol com si no vol, per obligació**

▷ **a la força** (v.f.)

per grat o per força SCoord, tant si es vol com si no es vol (A-M)

Per grat o per força haurà de fer aquell treball: és obligatori / Busca feina mig per grat mig per força. Necessita diners (També s'usa amb la forma mig per grat mig per força)

→ **per força, si us plau per força, si li pesa o li plau** (a algú)

▷ **de grat o per força** (v.f.), **caigui qui caigui** (p.ext.)

tant si vol com si no vol SAdv, forçosament / tant si li agrada a algú com si no, contra voluntat (R-M, *)

Tant si vol com si no vol, es va haver de quedar a fer-li companyia / Es varen obstinar a fer-lo quedar tant si vols com si no vols, i ell va haver d'accedir (S'usa normalment en les segones i en les terceres persones del present d'indicatiu i en la mateixa forma verbal a totes dues oracions subordinades) (, R-M)*

→ **tant sí com no, vulgues no vulgues, si li pesa o li plau** (a algú), **per força, tretze són tretze**

▷ **de llevant o de ponent** (p.ext.)

vulgues no vulgues O, forçosament / tant si li agrada a algú com si no, contra voluntat (R-M, *)

Ens va fer quedar vulgues no vulgues a veure les projeccions de les seves diapositives (R-M)

→ **tant si vol com si no vol**

FORÇUT

fort com un Samsó SA, forçut / que té molta força (Fr, *)

El meu avi era fort com un Samsó, no parava de treballar i carregar sacs amunt i avall

▷ **fort com un roure** (p.ext.)

home de braç SN, home forçut (IEC)

Ell t'ajudarà a pujar els mobles; és home de braç, i pot més que tu i jo junts / És tan home de braç, que pot doblegar barres de ferro amb les mans (També s'usa amb els noms dona, gent i persona, i amb el modificador bon o el quantificador molt en posició pronominal) (R-M)

→ **home de punys, tenir bon braç, home de braça**

home de braça SN, persona de molta força (IEC)

El meu germà és un home de braça, tot el poble el tem / És una persona de molta braça perquè durant anys ha treballat descarregant camions (També s'usa amb els noms dona, gent i persona, i amb el modificador bon o el quantificador molt en posició pronominal)

→ **home de braç, tenir braça**

home de punys SN, [ésser] home vigorós, de molta força (A-M)

Mira en Miquel, és un home de punys, té molta força i tothom el vol per a treballar (També s'usa amb els noms dona, gent i persona)

→ **home de braç, tenir bons punys**

tenir bon braç SV, ésser forçut de braços

Tu que tens bon braç, per què no m'ajudes a moure aquest moble?

→ **tenir braça, home de braç**

▷ **ésser tot músculs** (p.ext.)

tenir bons punys SV, tenir molta força física (A-M)

Aquesta noia escaladora té bons punys, entre-na cinc hores cada dia

→ **home de punys**

tenir braça SV, ésser forçut / ésser forcegut (IEC, EC)

Ajuda'm a moure aquest llit, tu que tens braça / Que porti la caixa aquest, que té bona braça; per a tu és massa pesant (També s'usa amb el modificador bon en posició pronominal) (R-M)

→ **tenir bon braç, home de braça**

▷ **ésser tot músculs** (p.ext.)

tirar (algú) **a terra amb un dit SV**, expressió amb què hom pondera la superioritat de força d'una persona sobre una altra (EC)

*No em busquis les pessigolles: ja saps que, si vull, et tiro a terra amb un dit / Com penses barallar-te amb ell si et tirarà a terra amb un dit? (EC, *)*

FORMA

a guisa de SP, a manera de / a manera de, en forma de (tal cosa) / amb una aparença, una funció, una finalitat, etc., semblant a la d'algú o alguna cosa (EC, A-M, *)

Li agrada vestir a guisa de les persones importants / Han col·locat un tauló de fusta a guisa de banc

→ **a manera de**

▷ **en guisa de** (v.f.)

a manera de SP, amb una aparença, una funció, una finalitat, etc., semblant a la seva (EC)

Va estendre la capa a manera de catifa / Portava una argolla a manera de braçalet (IEC, EC)

→ **a tall de, a l'igual de, a l'estil de, a guisa de**

▷ **en tant que** (p.ext.), **en qualitat de** (p.ext.)

FORMACIÓ

formació professional SN, preparació de l'alumne en les tècniques de la professió per ell elegida (EC)

La Maria va deixar el batxillerat i va passar a fer formació professional

FORMAL

ésser persona SV, tenir dignitat, formalitat (R-M)

Cal ésser persona per anar correctament pel món / M'estimo més tractar amb el pare, que és més persona que els dos fills / Aquell detectiu, que és molt persona, ha resolt el cas (També s'usa amb els quantificadors *més* i *molt* en posició pronominal) (R-M, R-M, *)

→ **tenir cara i ulls**

▷ **saber amb quina mà se senya** (p.ext.)

tenir cara i ulls SV, ésser una persona formal, decent, així com cal / ésser com cal, seriós, formal (A-M, EC)

Si el que has fet tingués cara i ulls la gent no malparlaria de tu / És un director amb cara i ulls (També s'usa amb la forma *amb cara i ulls*)

→ **ésser persona, tenir ulls a la cara**

▷ **tenir paraula** (p.ext.)

FORMAT

dret i fet SCoord, desenvolupat i format completament (IEC)

Quan el vaig conèixer era molt petit, ara ja deu ser un noi dret i fet / Volia un vedell i li han venut un bou dret i fet (R-M, EC)

→ **sa i condret**

en formació SP, disposició ordenada d'un conjunt de persones, especialment de la milícia (A-M)

Un altre toc de corneta va fer posar en formació els miquelets (A-M)

▷ **batalla arrengada** (p.ext.), **en batalla** (p.ext.), **en ordre de batalla** (p.ext.)

FORN

forn de puja SN, forn públic que coïa pa pastat pels parroquians (EC)

Tothom fa cua al forn de puja per a coure les coques de Sant Joan

▷ **forn de pa** (p.ext.), **pa de puja** (p.ext.)

FORNICACIÓ

bodes sordes SN, comerç carnal entre dos enamorats abans del matrimoni (Fr)

Les bodes sordes de Tirant i Carmesina

▷ **fer l'amor** (p.ext.), **estrenar el matrimoni** (p.ext.)

FORNICAR

anar-se'n al llit (amb algú) *SV*, tenir relacions sexuals amb algú (EC)

En Vicenç se'n va anar al llit amb la Maria

→ **ficar-se al llit** (amb algú), **muntar-s'ho**

(amb algú)

▷ **endur-se** (algú) **al llit** (p.ext.)

ficar-se al llit (amb algú) *SV*, tenir relacions sexuals amb algú (EC)

El marit de la Joana es fica al llit amb la seva serventa

→ **anar-se'n al llit** (amb algú), **fer-ho** (amb algú)

▷ **fer el salt** (p.ext.), **endur-se** (algú) **al llit** (p.ext.)

FORT

de ferro SP, tenaç, molt resistent (IEC)

Té una voluntat de ferro; compleix tot el que es proposa / Músculs de ferro / Una salut de ferro (R-M, IEC, IEC)

→ **d'acer**

▷ **de fira** (ant.), **de joguina** (ant.), **de nyigui-nyogui** (ant.)

ésser un Hèrcules SV, (ésser un) home d'una extraordinària força física o d'una complexió extraordinàriament robusta (P)

Aquest noi és un Hèrcules: es nota que darremament va al gimnàs

→ **ésser un roure** (algú), **ésser un elefant, tros d'home**

ésser un roure (algú) *SV*, ésser molt fort, d'una gran resistència (IEC)

La Laura és un roure, sempre guanya totes les competicions

→ **fort com un roure, d'acer, estar com un pedrer, més fort que un roure, ésser un Hèrcules**

■ **fort com un cavall SA**, molt fort, robust

El seu promès era fort com un cavall

→ **fort com una roca, fort com un toro, fort com un roure, fort com un toro**

fort com un roure SA, molt fort, robust / molt fort, d'una gran resistència / molt sa i ple de vigor (R-M, IEC, A-M)

Ja té molts anys, però encara està fort com un roure; fa vida normal, neda i juga a tennis (També s'usa ometent l'adjectiu) (R-M)

→ **fort com una roca, ésser de bona fusta** (algú), **ésser de bona soca** (algú), **fort com un toro, més fort que un roure, ésser un roure** (algú), **fort com un cavall, fort com un toro, fort com un bronze**

▷ **fort com un Samsó** (p.ext.)

fort com un toro SA, es diu d'una persona molt robusta (A-M)

Des que va al gimnàs està fort com un toro
(També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **fort com una roca, fort com un roure, fort com un cavall, més fort que un roure**

▷ **ésser tot músculs** (p.ext.)

fort com una roca SA, fort / es diu d'una persona molt robusta (R-M, *)

Treballa de sol a sol i no es cansa: és fort com una roca / Aquest xicot és com una roca; no sé com pot aguantar-se dret després de tantes hores de caminar i havent dormit tan poc
(També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

→ **fort com un roure, fort com un toro, fort com un cavall, estar com un pedrer**

tenir cos SV, tenir força (EC)

Aquesta cervesa té cos, m'agrada (Només s'usa amb noms que denoten líquids, com *cervesa* o *vi*, com a subjecte)

▷ **donar cos** (a alguna cosa) (inv.), **prendre cos** (p.ext.)

tenir la pell dura SV, no emmalaltir-se fàcilment, no sentir-se dels cops, etc. (IEC)

Tot ho resisteix; té la pell dura i no està mai malalt / Tranquil, aviat es curarà perquè té la pell dura / Té la pell molt dura i gairebé ni se n'ha adonat del cop que ha rebut (També s'usa amb els quantificadors *bastant, massa, molt*, etc. en posició preadjectival) (R-M, *, *)

→ **d'acer**

tenir set vides, com els gats SV, tenir molta vitalitat, viure molt de temps i malgrat molts de perills / expressió emprada per a referir-se a algú que, per la seva bona sort o fortalesa, ha salvat la vida, o hom creu que la salvarà, en circumstàncies extremament perilloses (A-M, EC)

Per molt que hagi estat malalt, en Joan és un noi molt fort i es recuperarà ràpidament: té set vides com els gats (També s'usa amb el numeral *nou*)

FORTALESA

plaça de guerra SN, ciutat fortificada (IEC)

L'exèrcit s'esperava a la plaça de guerra

→ **plaça forta**

plaça forta SN, ciutat fortificada per un recinte emmurallat i per una fortalesa, ciutatella o castell, amb una dotació de soldats per a defensar-la (T)

Visitarem el que va ser la plaça forta més important de la comarca

→ **plaça de guerra**

FORTAMENT

amb força SP, fortament, vigorosament (A-M)

Sempre fa les coses amb força

▷ **amb tota força** (p.ext.)

FORTUNA

fortuna rodona SN, fortuna considerable, a bastament (IEC)

Considera que tenir una família ben avinguda i una bona feina és una fortuna rodona

venir Déu a veure (algú) *O, ésser afectat per un esdeveniment sortós o malaurat, d'ordre providencial* (R-M)

Déu us ha vingut a veure; aquest fill tan esperat serà el vostre goig / En menys d'un any hem tingut dues defuncions a la família i el meu germà ha perdut un ull en un accident; són proves molt dures; Déu ens ha vingut a veure (Només s'usa amb el complement en forma pronominal) (R-M)

▷ **cop de sort** (p.ext.)

FOSC

a cegues SP, amb els ulls clucs, sense veure-hi (IEC)

En la tenebra, va cercar la clau a cegues, palpant la taula on l'havia deixada / Anava a cegues pel pis perquè s'havien fos els ploms (R-M)

→ **a les fosques**

▷ **a les palpentes** (p.ext.), **a palpés** (p.ext.), **a palpons** (p.ext.), **a palp** (p.ext.)

a la penombra SP, amb mitja claror, amb ombra incompleta, amb llum feble

L'havia vist al fons del local, a la penombra, on la llum dels focus gairebé ja no hi arribava
→ **a mitja llum, a les fosques, entre dos foscants**

▷ **veure el cel per un forat** (p.ext.)

a les fosques SP, sense claror, sense veure-hi / sense llum (R-M, IEC)

Després de la tempesta hem quedat a les fosques a causa d'una avaria al transformador / Berenàvem a les fosques (R-M, EC)

→ **a cegues, a la penombra**

▷ **a les palpentes** (p.ext.), **entre dos foscants** (p.ext.), **veure el cel per un forat** (p.ext.)

fer fosca SV, ésser fosc, que no s'hi veu o que es veu malament (A-M)

Feia fosca i no el veia amb claredat

→ **fer una fosca que la poden tallar**

fer una fosca que la poden tallar SV, ésser completament fosc, que no s'hi veu gens (A-M)

Com que no hi ha llum, en aquell carrer sempre fa una fosca que la poden tallar

→ **no veure-hi tres dalt d'un ruc, fer fosca, fosc com una gola de llop**

fosc com una gola de llop SA, molt fosc, sense gens de llum o de claredat / [ésser] enterament fosc, tenebrós (EC)

Feia una nit fosca com una gola de llop; no hi havia cap lluïssor al cel ni cap claror a la terra / El castell era fosc com una gola de llop (També s'usa amb les formes *fosc com gola de llop* i *fosc com la gola del llop*) (R-M, *)

→ **més fosc que una gola de llop, fer una fosca que la poden tallar, negre com una gola de llop**

▷ **negre com el carbó** (p.ext.)

més fosc que una gola de llop SA, molt fosc, sense gens de llum o de claredat (EC)

Aquest habitatge és més fosc que una gola de llop

→ **fosc com una gola de llop**

negre com una gola de llop SA, completament fosc / [ésser] enterament fosc, tenebrós (Fr, EC)

El pis abandonat era negre com una gola de llop i ple de teranyines / La cova on van entrar era negra com una gola de llop

→ **fosc com una gola de llop**

▷ **negre com el carbó** (p.ext.)

■ **no veure-hi tres dalt d'un ruc** SV, no veure-hi a causa de la foscor

L'habitació era tan fosca que no hi veia tres dalt d'un ruc (També s'usa amb el nom *burro*)

→ **fer una fosca que la poden tallar, no veure-hi gota**

FOSCOR

toc d'ombra SN, toc de color més fosc (EC)

La pintura tenia un toc d'ombra que feia pensar que era un dia tempestuós

▷ **toc de llum** (ant.)

FOSQUEJAR

caure el dia O, fosquejar / el sol, ocultar-se o estar a punt d'ocultar-se darrere l'horitzó (R-M, *)

No vàrem emprendre el camí vers el cim perquè ja queia el dia; gairebé no s'hi veia / L'aniré a veure quan caigui el dia / Afanya't a lligar els enciams que et queden, que cau la tarda i aviat ja no t'hi veuràs (També s'usa amb el nom *tarda*) (R-M, *, *)

→ **tombar el dia, caure la nit**

▷ **al caient de** (p.ext.)

caure la nit O, (la nit) arribar, venir, com davallant (IEC)

Vam arribar-hi quan queia la nit

→ **caure el dia, fer-se de nit**

fer-se de nit SV, extingir-se la claror de dia després de la posta del sol, començar la nit (EC)

Quan es feia de nit, sortia a passejar el gos

→ **caure la nit, fer-se fosc**

▷ **fer-se nit** (v.f.), **fer-se de dia** (ant.), **fer-se vespre** (p.ext.), **ésser fosc** (p.ext.)

FOTESA

són trons O, no té importància / es diu per a ponderar la importància d'allò que hom acaba de dir / es diu per a indicar que allò que s'acaba de dir és l'única cosa important, i que totes les altres coses són insignificants (R-M, EC, A-M)

Tu procura situar-te bé, que tota altra cosa són trons / La resta són trons / Això que dius són trons (R-M, IEC, *)

→ **tota la resta són violes**

▷ **ésser tot u** (p.ext.)

vuits i nous i cartes que no lliguen SCoord, coses que no importen, raons fictícies / raons insignificants, que no tenen cap valor / expressió amb què hom indica que alguna cosa no té cap valor, cap importància, que és del tot secundària (R-M, IEC, EC)

Han estat tot el matí discutint de vuits i nous i cartes que no lliguen / No em vinguis amb romanços: això que m'expliques són vuits i nous (També s'usa amb la forma *vuits i nous*) (*, EC)

▷ **per un tres i no res** (p.ext.); **per si són verdes o si són madures** (p.ext.); **discutir sobre el sexe dels àngels** (p.ext.); **que si això, que si allò** (p.ext.)

FOTOGRAFIA

cambra obscura SN, capsula closa amb un forat en una paret (ordinàriament proveït d'una lent) que permet l'entrada dels raigs lluminosos que van a formar una imatge dels objectes exteriors sobre la paret oposada (IEC)

És una cambra obscura de col·leccionista / Té una col·lecció de cambres fosques (També s'usa amb la forma *cambra fosca*)

FOTOGRAFIAR

prendre vistes SV, filmar, fotografiar (IEC)

Sempre que va a un lloc bonic pren vistes perquè li encanta l'art de la fotografia

▷ **presa de vista** (p.ext.)

FRACÀS

mal negoci SN, negoci en què hom hi surt perdent / sortir perdent en un afer (EC, IEC)

Mal negoci obrir un bar en aquesta zona / A mi em sembla un mal negoci, aquest càrrec / Si no vols fer un mal negoci amb la teva vida, prepara't per a treballar del que t'agradi (*, EC, *)

→ **el negoci d'en Robert amb les cabres**

▷ **bon negoci** (ant.), **bona xeixa** (ant.), **fer un mal cuinat** (p.ext.), **canviar pets amb merda** (p.ext.), **donar duros a quatre pessetes** (p.ext.)

FRACASSAR

acabar com el rosari de l'aurora SV, no arribar a bona fi, fracassar / acabar malament, amb baralles, amb ruïna, amb fracàs, etc. (R-M, EC)

Van començar la festa molt engrescats, però va haver-hi baralles i tot es va acabar com el rosari de l'aurora (R-M)

→ **acabar com l'aigua a les figues, tornar-se aiguapoll, anar-se'n a terra, anar-se'n al diable, anar aigua avall**

▷ **arribar a port** (ant.), **acabar en punta** (p.ext.)

acabar com l'aigua a les figues SV, (acabar) malament, sense coordinació o adaptació d'una cosa a una altra (A-M)

Si continues anant a caçar, la nostra relació acabarà com l'aigua a les figues

→ **acabar com el rosari de l'aurora, tornar-se aiguapoll, anar aigua avall, acabar en aigua de figues**

[Gandesa (A-M)]

acabar en aigua de figues *SV*, acabar una cosa en no-res o en un resultat insignificant (A-M) *L'obra de teatre va acabar en aigua de figues, no va agradar al públic*

→ **anar per terra, anar-se'n a terra, anar aigua avall, anar-se'n al diable, anar-se'n a l'aigua, acabar com l'aigua a les figues**

[Cast. (A-M)]

anar aigua avall *SV*, anar malament / fracassar, afonar-se una empresa o institució (IEC, A-M) *Tenien un bon negoci, però va anar aigua avall per llur ineptitud*

→ **anar per terra, anar-se'n a terra, acabar com el rosari de l'aurora, anar per portes, anar-se'n al cel, fer aigües, anar-se'n al diable, acabar en aigua de figues, anar-se'n al carall, anar-se'n en orri, anar a l'orsa**

▷ **anar aigua amunt** (ant.), **anar en vençó** (ant.), **anar a mal borràs** (p.ext.), **anar a menys** (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

anar el carro pel pedregar *O*, anar malament un afer (EC)

Quan el carro va pel pedregar ja és molt difícil trobar solucions; no es podrà salvar de la ruïna (R-M)

→ **anar l'orgue malparat, anar de mal en pitjor, anar a mal borràs, ficar-s'hi la bruixa**

▷ **anar vent en popa** (ant.), **anar amb les veles al vent** (ant.)

anar per portes *SV*, perdre's totalment / anar del tot malament (R-M, IEC)

D'ençà que ell és director de l'empresa, tot ha anat per portes, programació, reformes, etc., tot ho ha bloquejat (R-M)

→ **anar per terra, anar-se'n al cel, anar-se'n al diable, tornar-se aiguapoll, anar aigua avall, anar-se'n a can Pistras, anar-se'n a l'aigua, anar-se'n al carall, anar-se'n en fum, anar-se'n a rodar**

▷ **tirar** (alguna cosa) **per portes** (inv.)

anar per terra *SV*, fracassar, no arribar a realitzar-se (R-M)

La idea era bona, però va anar per terra per dificultats d'execució (R-M)

→ **acabar en aigua de figues, anar-se'n al cel, anar aigua avall, anar-se'n al diable, anar-se'n a l'aigua, anar-se'n a can Pistras, anar-se'n a rodar, anar-se'n en orri, anar per portes, anar-se'n a pastar fang, anar a l'orsa**

▷ **tirar** (alguna cosa) **per terra** (inv.), **anar**

de cul per terra (p.ext.), **fer aigües** (p.ext.), **anar-se'n a terra** (p.ext.)

anar-se'n a can Pistras *SV*, algú o alguna cosa, fracassar, morir / (anar-se'n) a la perdició, al desastre (IEC, EC)

Cases, terres, bestiar, tot se'n va anar a can Pistras a causa del seu mal cap / Eren molt rics, però tota la seva fortuna se n'ha anat a can Pistras (R-M, EC)

→ **anar-se'n al cel, anar-se'n al diable, anar-se'n a fer punyetes, anar-se'n al carall, anar-se'n a rodar, anar-se'n en orri, tornar-se aiguapoll, anar-se'n al pot, anar a mal viatge, anar per terra, anar per portes**

anar-se'n a fer punyetes *SV*, fer-se malbé una cosa, desaparèixer (IEC)

Per falta de gent tot se'n va anar a fer punyetes / Tot el negoci se n'ha anat a fer punyetes (R-M, EC)

→ **anar-se'n a terra, anar-se'n a l'aigua, tornar-se aiguapoll, anar-se'n a can Pistras, anar-se'n al carall, anar-se'n a rodar, anar-se'n a pastar fang, anar-se'n a perdre oli, anar-se'n a la merda**

anar-se'n a l'aigua *SV*, enfonsar-se, fracassar (R-M)

Va comprar accions de dues companyies que se'n van anar a l'aigua i ho va perdre tot (R-M)

→ **anar-se'n a terra, anar per portes, anar-se'n al cel, fer fallida, fer aigües, acabar en aigua de figues, anar-se'n a rodar, anar-se'n a fer punyetes, anar-se'n en orri, anar-se'n a la piffia, anar-se'n a la merda, anar per terra**

▷ **donar els tres cops de cul** (p.ext.)

anar-se'n a pastar fang *SV*, perdre's totalment (R-M)

L'empresa se n'ha anat a pastar fang perquè els socis fundadors s'han barallat / Tenia moltes feines començades i tot se n'ha anat a pastar fang; la seva malaltia l'ha deixat sense esma de fer res (*, R-M)

→ **anar-se'n al pot, anar-se'n a fer punyetes, anar-se'n al carall, anar-se'n a la merda, anar per terra**

anar-se'n a terra *SV*, perdre's, deixar d'existir, de tenir realització (A-M)

Les millors intencions se'n van a terra quan no es té perseverança (R-M)

→ **tornar-se aiguapoll, acabar com el rosari de l'aurora, anar-se'n al diable, acabar en aigua de figues, anar per terra, anar aigua avall, anar-se'n a fer punyetes, anar-se'n a l'aigua, anar-se'n al carall, anar-se'n a rodar**

▷ **anar de cul per terra** (p.ext.), **anar per terra** (p.ext.)

anar-se'n al carall *SV*, tenir mal acabament (R-M)

- Tota l'obra se'n va anar al carall per culpa seva* (R-M)
 → **anar-se'n a terra, anar per portes, anar-se'n al cel, anar aigua avall, anar-se'n a rodar, anar-se'n a can Pistras, anar-se'n a fer punyetes, tornar-se aiguapoll, anar-se'n a pastar fang, anar-se'n en fum**
- anar-se'n al cel** *SV*, una empresa, una societat, etc., fracassar, dissoldre's (IEC)
Li va prometre moltes coses, però tot se'n va anar al cel quan va deixar el càrrec (R-M)
 → **anar-se'n al diable, anar per portes, anar aigua avall, anar-se'n a can Pistras, anar-se'n a l'aigua, anar-se'n al pot, anar-se'n al carall, anar-se'n en fum, anar-se'n a rodar, anar per terra**
- ▷ **pujar-se'n al cel** (p.ext.)
- anar-se'n al pot** *SV*, perdre's / fer-se malbé alguna cosa, tenir mal resultat (R-M, *)
Tots els projectes que tenia se n'han anat al pot; han trobat dificultats insuperables (R-M)
 → **anar-se'n a pastar fang, anar-se'n a can Pistras, anar-se'n en orri, anar-se'n al cel**
- anar-se'n cul batut i cara alegre** *SV*, no haver aconseguit allò que hom desitjava (R-M)
Se'n va anar cul batut i cara alegre, ningú no va saber donar-li notícies del seu company / Se'n va anar cul batut i cara alegre, perquè l'examen no fou com esperava (R-M)
 → **anar-se'n amb un dit en es cul i s'altre a s'orella**
- ▷ **quedar amb les ganexes** (p.ext.), **amb el cap cot** (p.ext.), **amb el cap sota l'ala** (p.ext.)
- anar-se'n en fum** *SV*, perdre's sense resultat (IEC)
Semblava que tenia moltes ganexes de treballar, però tot se n'ha anat en fum; és un gandul acabat / Els nostres projectes se n'han anat en fum (R-M, EC)
 → **anar-se'n en orri, anar per portes, anar-se'n al cel, anar-se'n al diable, anar-se'n al carall**
- anar-se'n en orri** *SV*, una cosa, no reeixir, espatllar-se o perdre's / anar o ésser, una cosa, mal aconduïda, desordenada (IEC, EC)
El projecte se n'ha anat en orri perquè els possibles problemes no s'havien previst / Des que ha deixat la gestoria, l'empresa va en orri
 → **anar per terra, anar-se'n a can Pistras, anar aigua avall, anar-se'n al diable, anar-se'n al pot, anar-se'n a fer punyetes, anar-se'n en fum, tornar-se aiguapoll, anar-se'n a l'aigua**
- ▷ **anar-se'n en orris** (v.f.)
- cagar-se a la banca** *SV*, no tenir gens d'èxit en algun propòsit (R-M)
Parlava de grans projectes, però a la fi s'ha cagat a la banca / Tantes il·lusions que teníem en aquell negoci i ens hem cagat a la banca (R-M)
 ▷ **tornar-se el porc truja** (p.ext.), **fer asos** (p.ext.)
- cobrir-se de glòria** *SV*, fracassar restant en ridícul / quedar, algú, molt malament, desprestigiarse (IEC, EC)
Han trobat molts errors en el projecte definitiu, no va demanar consell a ningú i s'ha cobert de glòria / S'ha ben cobert de glòria, amb la tria de l'obra! (*, EC)
 → **cobrir-se de merda**
- ▷ **coronar-se de glòria** (ant.), **caure de l'escambell** (p.ext.), **caure del candeler** (p.ext.), **caure de la banca** (p.ext.), **emportar-se'n la palma** (p.ext.)
- cobrir-se de merda** *SV*, fracassar restant en ridícul, quedar, algú, molt malament, desprestigiarse
Amb aquesta obra de teatre havia de rellançar la seva carrera d'actor però desgraciadament s'ha cobert de merda
 → **cobrir-se de glòria**
- ▷ **coronar-se de glòria** (ant.), **caure de l'escambell** (p.ext.), **caure del candeler** (p.ext.), **caure de la banca** (p.ext.)
- embarcar-se en barca de canya** *SV*, tenir poques possibilitats d'èxit (R-M)
Ha començat un plet sense cap base legal; s'ha embarcat en barca de canya i no pot guanyar / Crec que el que has decidit és embarcar-se en barca de canya; no tens gaires probabilitats de sortir-te'n (R-M)
 ▷ **no fer-hi cap pet** (p.ext.)
- fer asos** *SV*, dir malament un afer (R-M)
Pot ben dir que ha fet asos; no s'esperava aquest fracàs (R-M)
 → **fer un pa com unes hòsties**
- ▷ **fer blanc** (ant.), **fer tec** (ant.), **cagar-se a la banca** (p.ext.)
- fer cala buida** *SV*, no aconseguir el que hom volia / no trobar allò que es cercava (IEC, R)
He fet cala buida: som anat a la Sala i he trobat tancat (També s'usa amb la forma *fer calada buida*) (A-M)
 → **pintar-se** (alguna cosa) **a l'oli**
- ▷ **fer tec** (ant.)
 [Mall. (A-M)]
- fer diego** *SV*, tornar de la cacera sense res (R-M)
És la segona vegada que va a caçar la perdiu i també ha fet diego; no n'ha dut ni una (R-M)
 → **fer pinya, fer pota, fer porra, fer pala** [diego: mot no registrat a l'IEC]
- fer els ous en terra** *SV*, fracassar, esguerrar un negoci / fracassar, no obtenir allò que es volia (R-M, R)
Tantes esperances que havia posat en aquest negoci, es pot ben dir que ha fet els ous en terra; tot li ha sortit malament (R-M)
 → **fer un pa com unes hòsties, fer un mal cuinat, fer es tres culs**

▷ **tornar-se el porc truja** (p.ext.)
[Mall. (A-M)]
fer figa *SV*, fer fallida, no reeixir, fracassar (EC)
El negoci ha fet figa / Vaig fer figa en el meu intent d'aconseguir la feina (EC, *)
→ **fer aigües, perdre peu**
fer un mal paper *SV*, no aconseguir allò que hom desitjava, no reeixir
Va fer un mal paper en el partit d'ahir al vespre (També s'usa amb la forma *fer mal paper*)
→ **quedar malament**
▷ **fer un bon paper** (ant.), **quedar com un drap brut** (p.ext.), **quedar lluit** (p.ext.)
fer un pa com unes hòsties *SV*, esguerrar un negoci o fer un disbarat / haver fet un gran disbarat, haver tingut mal èxit en una empresa (R-M, EC)
Volia tirar endavant el projecte sense documentar-se i va fer un pa com unes hòsties; ho va esguerrar del tot / Va reconèixer que amb la seva iniciativa va fer un pa com unes hòsties, i ara està disposat a esmenar l'error (R-M)
→ **fer un mal cuinat, fer asos, fer els ous en terra**
néixer-li femella (a algú) *SV*, frustrar-se un pòsit (R-M)
Confiava molt en aquell negoci, però li ha nascut femella; no l'ha encertada (R-M)
→ **sortir-li femella** (a algú), **tornar-se el porc truja**
▷ **sortir-li el tret per la culata** (a algú) (p.ext.)
no fer-hi cap pet *SV*, es diu a algú per a indicar-li que no aconseguirà allò que es proposa (A-M)
No entenc per què t'emboiques en aquest negoci. Si ja es veu que no hi faràs cap pet: serà un fracàs
▷ **embarcar-se en barca de canya** (p.ext.)
perdre el capítol *SV*, fracassar en la consecució d'allò que es disputa entre molts / no aconseguir allò que es disputava entre molts (Fr, IEC)
A les oposicions hi ha poques places i molts aspirants, i ell és dels qui han perdut el capítol
▷ **guanyar el capítol** (ant.)
perdre peu *SV*, quedar sense base (R-M)
Aquesta proposta podrà peu si no l'avalen més de la meitat dels socis / La iniciativa de crear un nou departament va perdre peu, perquè la situació econòmica no l'afavoria (R-M)
→ **fer figa**
pintar-se (alguna cosa) **a l'oli** *SV*, no obtenir allò que es pretenia (R-M)
Ell cobejava el premi de novel·la, però va haver de pintar-se'l a l'oli; i quedar en tercer lloc / Si de mi depèn, te la pintaràs a l'oli (R-M)
→ **quedar a l'escapça, fer cala buida, amb les mans buides**

▷ **fer-li un nus a la cua a** (p.ext.), **donar mico** (a algú) (p.ext.), **arrencar un bon nap** (d'alguna cosa) (p.ext.), **haver d'espinyar-se-les** (p.ext.)
quedar malament *SV*, fracassar / no aconseguir allò que hom desitjava, no reeixir (R-M, *)
Tan ben preparat que anava i, en canvi, ha quedat malament / A l'examen final ha quedat molt malament; haurà de repetir dues assignatures (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. o amb el modificador *ben* en posició preadverbial) (R-M)
→ **cagar-la, fer un mal paper**
▷ **quedar bé** (ant.)
sortir-li el tret per la culata (a algú) *O*, una cosa, sortir al revés de com s'esperava (IEC)
Confiava que tothom estaria d'acord amb la seva proposta, però li va sortir el tret per la culata, perquè varen votar en contra (També s'usa amb el nom *tir*) (R-M)
→ **sortir malament**
▷ **sortir bé** (ant.), **néixer-li femella** (a algú) (p.ext.), **escapar-se-li de les mans** (a algú) (p.ext.)
sortir-li femella (a algú) *SV*, fracassar / no sortir bé una cosa (Fr, *)
El negoci li va sortir femella (Fr)
→ **néixer-li femella** (a algú), **tornar-se el porc truja**
▷ **sortir-se'n** (ant.), **sortir malament** (p.ext.)
sortir malament *SV*, fracassar, no arribar a realitzar-se
El que havien planificat ha sortit malament i han hagut d'improvisar
→ **sortir-li el tret per la culata** (a algú)
▷ **sortir bé** (ant.), **sortir-li femella** (a algú) (p.ext.), **escapar-se-li de les mans** (a algú) (p.ext.)
tornar-se aiguapoll *SV*, tenir mal acabament / una cosa no reeixir (R-M, Fr)
Tenia una gran hisenda, però no l'ha treballada; s'ha tornat aiguapoll; ho ha perdut tot (R-M)
→ **anar-se'n a terra, acabar com el rosari de l'aurora, anar per portes, anar-se'n a fer punyetes, anar-se'n al carall, anar-se'n en orri, anar-se'n a can Pistras, anar a malguany, a la biorxa, acabar com l'aigua a les figues**
▷ **anar a menys** (p.ext.)
tornar-se el porc truja *O*, esguerrar-se un afer / fracassar, un negoci, etc. (R-M, Fr)
Calculava poder vendre la casa, però se'ls ha tornat el porc truja, perquè els l'expropien per obrir un carrer / La botiga no funciona, s'ha tornat el porc truja i l'haurem de tancar (R-M, *)
→ **néixer-li femella** (a algú), **sortir-li femella** (a algú), **tornar-se aiguapoll**
▷ **fer els ous en terra** (p.ext.), **cagar-se a la banca** (p.ext.)

trencar-se el coll *SV*, fracassar completament en un negoci / sofrir greu dany en una empresa o afer (Fr, IEC)

El seguien a risc de trencar-se el coll (També s'usa amb el verb *rompre*)

→ **espifiar-la, cagar-la**

FRACASSAT

amb les mans al cap *SP*, [anar-se'n] escarmentat / [acabar] malparat en una disputa, discussió, etc., o ésser desairat en una petició o pretensió (IEC, EC)

No tingué èxit, se n'anà amb les mans al cap (S'usa normalment amb verbs de moviment i també amb el verb *quedar*)

→ **amb les mans buides, emmascarat pel cul de la paella, amb una mà al davant i una altra al darrere**

▷ **anar-se'n amb la cua entre cames** (p.ext.)

amb les mans buides *SP*, anar sense res, no posseir allò que s'esperava posseir (A-M)

Si de mi depèn, te'n tornaràs amb les mans buides / Anà a l'ajuntament a buscar uns documents, però no els hi van donar i va haver de marxar amb les mans buides (S'usa normalment amb verbs de moviment i també amb el verb *quedar*) (R-M, *)

→ **amb les mans al cap, amb les mans netes, amb una mà al davant i una altra al darrere, pintar-se** (alguna cosa) **a l'oli**

▷ **amb les mans plenes** (ant.), **escapar-se-li de les mans** (a algú) (p.ext.)

amb les mans netes *SP*, [anar-se'n, tornar-se'n,] sense haver obtingut el que hom pretenia (IEC)

Se'n va tornar a casa amb les mans netes, sense el que volia (S'usa normalment amb els verbs de moviment *marxar, sortir, tornar*, etc.)

→ **amb les mans buides**

▷ **amb les mans plenes** (ant.)

ésser home a l'aigua *SV*, trobar-se en una situació desesperada (R-M)

Si no supera els cinc metres en aquest intent, és home a l'aigua (R-M)

▷ **tenir un dogal al coll** (p.ext.), **plegar els bòlits** (p.ext.)

ésser un alatrencat *SV*, veure's frustrat en els intents (R-M)

No farà mai res de bo, és un alatrencat, com tots aquells que no poden seguir llur vocació / El seu ofici no li agrada; ell volia ser molta cosa i s'ha quedat en simple electricista; ara és un pobre alatrencat que tot ho fa de mala gana (R-M)

FRACTURA

solució de continuïtat *SN*, punt on dues coses deixen d'estar adherides (A-M)

S'hi veu una solució de continuïtat en la for-

mació basàltica, puix que aquesta no torna a trobar-se fins al mateix poble / S'ha produït una solució de continuïtat a la paret (A-M, *)

FRÀGIL

de fira *SP*, poc sòlid, sense consistència (IEC)

No et gronxis amb aquesta cadira, que ara tot ho fan de fira i se't pot trencar / Semblava una maleta molt resistent, però va resultar de fira: al cap de dos dies es va fer malbé (R-M)

→ **de nyigui-nyogui, de juguina, de mantega, de mira'm i no em toquis, paper de fumar**

▷ **de ferro** (ant.), **a prova de** (ant.), **a prova de bomba** (ant.), **de broma** (p.ext.)

de juguina *SP*, inconsistent / poc sòlid, sense consistència (R-M, *)

En aquella casa tot ho fabriquen de juguina; res del que venen no dura gaire temps (R-M)

→ **de fira, de nyigui-nyogui**

▷ **de ferro** (ant.), **a prova de** (ant.), **a prova de bomba** (ant.)

de mantega *SP*, poc consistent (R-M)

No pots tocar-lo que no li surti un blau; aquest xicot és de mantega! Quina carn més delicada! / Els mobles que s'han comprat són de mantega; per això li han costat tan barats (R-M)

→ **de mira'm i no em toquis, de fira**

de mira'm i no em toquis *SP*, inconsistent / poc sòlid, sensible, ploramiques / expressió que hom aplica a una persona extremament sensible, que es queixa per tot, que plora, gemega, etc., per no res que li facin (R-M, IEC, EC)

Va comprar uns mobles de mira'm i no em toquis; em sembla que se li desfaran aviat / Aquesta nena és de mira'm i no em toquis, li fas no res i ja es posa a plorar (R-M, *)

→ **de fira, de sucre, de mantega, ésser de cotó fluix** (algú)

de nyigui-nyogui *SP*, inconsistent / fet de qualsevol manera, de construcció defectuosa, feble (R-M, IEC)

Ha comprat un rellotge de nyigui-nyogui; no li durarà gens (R-M)

→ **de fira, de pacotilla, de juguina, estàtua amb peus d'argila**

▷ **de ferro** (ant.), **paper de fumar** (p.ext.), **de per riure** (p.ext.)

enganxat amb saliva dejuna *SA*, mal enganxat / enganxat amb un mitjà ineficaç (*, EC)

Sembla que aquest gerro hagi estat enganxat amb saliva dejuna: és molt fràgil / Sembla que ho hàgiu fet amb saliva dejuna: tot es trenca / Com vols que no es desmanegui, aquest moble, si està collat amb saliva dejuna? Quin material més dolent! (També s'usa amb les formes fet amb saliva dejuna i collat amb saliva dejuna) (, R-M, R-M)*

▷ **aguantar-se per un fil** (p.ext.), **aguantar-se per un pel** (p.ext.)

FRANC

cantar clar *SV*, dir sincerament, amb llibertat, sense consideracions (IEC)

Quan toca cantar clar, és millor fer-ho i deixar-se de mentides

→ **cantar-les clares, cantar les veritats, dir** (alguna cosa) **tot ras, dir al pa pa i al peix peix, dir al pa pa i al vi vi, dir les coses pel seu nom, dir les coses tal com són, parlar en plata**

▷ **deixar-se** (alguna cosa) **al pap** (ant.), **no tenir la llengua arrendada** (p.ext.), **dir-li dos i dos quants fan** (a algú) (p.ext.), **cantar-li la canya** (a algú) (p.ext.)

cantar-les clares *SV*, dir obertament el que es pensa (R-M)

No suportó més la seva actitud; avui he de cantar-les clares (R-M)

→ **cantar clar, cantar les veritats, dir** (alguna cosa) **tot ras, dir al pa pa i al peix peix, dir al pa pa i al vi vi, dir les coses pel seu nom, dir les coses tal com són, parlar en plata**

▷ **tenir quatre paraules** (amb algú) (p.ext.), **no tenir la llengua arrendada** (p.ext.), **cantar-li la canya** (a algú) (p.ext.), **clavar barres avall** (p.ext.), **dir quatre berlandines** (a algú) (p.ext.), **a la clara** (p.ext.)

cantar les veritats *SV*, dir obertament el que es pensa (R-M)

No es pot anar pel món cantant les veritats, perquè aleshores ens quedem sense amics / Li va dir les veritats i van renyir (També s'usa amb el verb *dir*)

→ **cantar-les clares, no enviar-ho a dir, cantar clar, dir** (alguna cosa) **tot ras, dir al pa pa i al peix peix, dir al pa pa i al vi vi, dir les coses pel seu nom, dir les coses tal com són, parlar en plata, dir els quatre mots de la veritat** (a algú)

▷ **fer-li petar** (alguna cosa) **per la cara** (a algú) (p.ext.), **clavar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú) (p.ext.), **tenir quatre paraules** (amb algú) (p.ext.), **no tenir la llengua arrendada** (p.ext.)

home llis *SN*, persona franca, sense engany ni artificio (IEC)

T'ha dit la veritat, és un home llis

→ **portar el cor a la boca**

▷ **home de dos vents** (ant.)

no tenir la llengua travada *SV*, ésser propens a parlar sense dissimuls ni eufemismes (A-M)

En Pere no té la llengua travada: sempre diu el que pensa

→ **no tenir pèls a la llengua, no tenir rues a la llengua, parlar en plata**

no tenir pèls a la llengua *SV*, parlar sense subterfugis / parlar sense embuts, dient les coses clares / ésser propens a parlar sense dissimuls ni eufemismes / dir les coses clares, sense eufemismes (R-M, IEC, A-M, EC)

Com que no té pèls a la llengua, els va retreure tot el mal que sabia d'ells / Li va dir sense pèls a la llengua que era un incompetent (També s'usa amb la forma *sense pèls a la llengua*) (R-M, *)

→ **no tenir rues a la llengua, no tenir la llengua travada, dir** (alguna cosa) **tot ras, parlar clar, parlar en plata, dir tot el que fa al cas**

▷ **a la clara** (p.ext.)

no tenir rues a la llengua *SV*, ésser propens a parlar sense dissimuls ni eufemismes (A-M)

Segur que en Miquel et diu el que pensa de veritat, no té rues a la llengua

→ **no tenir pèls a la llengua, no tenir la llengua travada**

▷ **a la clara** (p.ext.)

parlar a Déu de tu *SV*, ésser massa franc, prendre's massa llibertats en tractar les persones (A-M)

Parla a Déu de tu, es pensa que és qui sap qui

→ **tractar a Déu de tu**

parlar clar *SV*, (parlar) amb franquesa, amb el cor a la mà (EC)

Si no entén que t'està molestant i perjudicant, hauràs de parlar clar i fer-li-ho saber (R-M)

→ **dir** (alguna cosa) **tot ras, parlar en plata, no tenir pèls a la llengua, dir les coses pel seu nom, sense embuts, clar i català, clar i net**

▷ **anar amb embuts** (ant.)

parlar en plata *SV*, parlar clarament, sense embuts ni eufemismes (A-M)

És una bona noia que sempre parla en plata: és molt sincera

→ **parlar clar, no tenir pèls a la llengua, no tenir la llengua travada, dir tot el que fa al cas, sense embuts**

▷ **a la clara** (p.ext.)

portar el cor a la boca *SV*, ésser obert, sincer (EC)

Porta el cor a la boca: el que et diu sempre és veritat / No et dirà mai mentides, porta el cor a la boca

→ **tenir el cor a la boca, dir tot el que fa al cas, home llis**

tenir el cor a la boca *SV*, ésser sincer, franc, obert (IEC)

Sempre diu la veritat: té el cor a la boca / Ell parla amb el cor a la boca; no sap dissimular els seus sentiments (També s'usa amb la forma *amb el cor a la boca*) (*, R-M)

→ **portar el cor a la boca, amb el cor a la mà**

▷ **tenir Déu en la boca i el diable en el cor** (ant.), **tenir mel a la boca i fel al cor** (ant.)

tractar a Déu de tu *SV*, ésser excessivament franc (Fr)

No va mai amb embuts: tracta a Déu de tu / De seguida agafa confiança i tracta a Déu de tu

→ **parlar a Déu de tu**

FRANCAMENT

amb el cor a la mà *SP*, sincerament / [comportarse, parlar,] sense dissimulació / [parlar] amb franquesa, sense voler enganyar (R-M, IEC, A-M)

No t'enganyo; t'ho dic amb el cor a la mà / És incapaç d'enganyar ningú, té el cor a la mà (També s'usa amb la forma *tenir el cor a la mà*) (R-M, *)

→ **amb la mà al pit, de cor, amb tot el cor, tenir el cor a la boca**

▷ **sortir-li del cor** (a algú) (p.ext.), **de bo** (p.ext.), **a pit descobert** (p.ext.)

FRANCÈS

la llengua d'oil *SD*, denominació antiga del francès, per oposició a la llengua d'oc (EC)

Antigament la llengua francesa s'anomenava llengua d'oil

▷ **la llengua d'oc** (p.ext.)

FRATERNALMENT

com a bons germans *SAdv*, fraternalment / d'una manera fraternal, pròpia dels germans (R-M, *)
Només són amics però ho comparteixen tot com a bons germans

▷ **com bons germans** (v.f.), **braç a braç** (p.ext.), **fer l'un per l'altre** (p.ext.)

FRAU

fer compares i comares *SV*, fer embolics, combinacions fraudulentos / fer compostures il·legals, obrar amb favoritisme o parcialitat (IEC, A-M)

No agradarà gens llur actitud; van fer compares i comares en benefici propi / Cal donar un veredicta just del concurs, sense fer compares i comares (R-M)

→ **tres per tu i dues per mi**

▷ **diner negre** (p.ext.)

FRED

dies forts *SN*, temps o dies de temperatures excessivament baixes, males de sofrir (A-M)
Està fent uns dies forts: haurem de posar la calefacció

→ **temps fort**

ésser un glaç *SV*, ésser alguna cosa molt freda
Aquest refresc és un glaç (També s'usa amb el verb *semblar*)

■ **fer un fred de mil dimonis** *SV*, fer molt fred
Amb aquell vent tan glaçat feia un fred de mil dimonis

→ **fer un fred que pela, fer un fred que aixeca les pedres**

▷ **pelar-se de fred** (p.ext.)

fer un fred que aixeca les pedres *SV*, fer molt fred

La temperatura és realment baixa: fa un fred que aixeca les pedres

→ **fer un fred de mil dimonis, fer un fred que gela, fer un fred que glaça el pensament**

fer un fred que gela *SV*, locució per a expressar hiperbòlicament un fred molt intens (A-M)
Aquests dies, al migdia encara fa un fred que gela

→ **fer un fred que trepana, fer un fred que talla, fer un fred que pela, fer un fred que rau, fer un fred que glaça la cua dels gossos, fer un fred que glaça el pensament, fer un fred que aixeca les pedres**

fer un fred que glaça el pensament *SV*, locució per a expressar hiperbòlicament un fred molt intens (A-M)

Abans a les cases a l'hivern feia un fred que glaçava el pensament

→ **fer un fred que pela, fer un fred que trepana, fer un fred que talla, fer un fred que gela, fer un fred que rau, fer un fred que glaça la cua dels gossos, fer un fred que aixeca les pedres**

fer un fred que glaça la cua dels gossos *SV*, locució per a expressar hiperbòlicament un fred molt intens (A-M)

Les temperatures són molt baixes: fa un fred que glaça la cua dels gossos

→ **fer un fred que pela, fer un fred que talla, fer un fred que trepana, fer un fred que gela, fer un fred que rau, fer un fred que glaça el pensament**

fer un fred que pela *SV*, locució per a expressar hiperbòlicament un fred molt intens (A-M)
Estem sota zero: fa un fred que pela

→ **fer un fred que trepana, fer un fred que talla, fer un fred que gela, fer un fred que rau, fer un fred que glaça la cua dels gossos, fer un fred que glaça el pensament, fer un fred de mil dimonis**

fer un fred que rau *SV*, locució per a expressar hiperbòlicament un fred molt intens (A-M)
Avui fa molt fred: fa un fred que rau

→ **fer un fred que pela, fer un fred que trepana, fer un fred que gela, fer un fred que talla, fer un fred que rau, fer un fred que glaça la cua dels gossos, fer un fred que glaça el pensament**

fer un fred que talla *SV*, el fred, fer com si tallés de tan penetrant, de tan subtil (IEC)

Posa't el gorro i els guants, que avui fa un fred que talla

→ **fer un fred que pela, fer un fred que trepana, fer un fred que gela, fer un fred que rau, fer un fred que glaça la cua dels gossos, fer un fred que glaça el pensament**

▷ **pelar-se de fred** (p.ext.)

fer un fred que trepana *SV*, locució per a expressar hiperbòlicament un fred molt intens (A-M)

A fora fa un fred que trepana

→ **fer un fred que pela, fer un fred que talla, fer un fred que gela, fer un fred que rau, fer un fred glaça la cua dels gossos, fer un fred que glaça el pensament**

fred com el gel SA, glaçat / expressió usada per a referir-se a alguna cosa molt freda (R-M, *)
Va tornar tot mullat a casa i amb els peus freds com el gel; va canviar-se el calçat i es va refer de seguida / Té el nas fred com el glaç (També s'usa amb el nom glaç) (R-M, *)

→ **fred com el marbre**

▷ **fred com a gel** (v.f.), **bufar-se els dits** (p.ext.)

fred com el marbre SA, que és molt fred

Està fred com el marbre, porteu una manta

→ **fred com el gel, més fred que marbre, tan fred com marbre**

fred negre SN, fred sec i sense sol (A-M)

Aquell fred negre feia que se'm tallessin els llavis

[Tarr. (A-M)]

fred secret SN, fred molt intens i sense vent (A-M)

Feia un fred secret que no venia de gust ni sortir de casa

[Tarr. (A-M)]

gota freda SN, depressió atmosfèrica freda les característiques de la qual s'originen en la circulació de la troposfera mitjana o alta (IEC)
L'home del temps va avisar que preparéssim els abrics perquè estaríem sota els efectes de la gota freda

més fred que el glaç SA, glaçat / expressió usada per a referir-se a alguna cosa molt freda (R-M, *)

La sopa és més freda que el glaç / Té els peus més freds que el gel (També s'usa amb el nom gel)

→ **més fred que neu, més gelat que un rave**

més fred que el nas d'un ca SA, comparació per a expressar hiperbòlicament que una cosa és freda (A-M)

Té les mans més fredes que el nas d'un ca

→ **tan fred com el nas d'un ca**

més fred que la cadena del pou SA, comparació per a expressar hiperbòlicament que una cosa és freda (A-M)

Quan vaig arribar, aquell guisat ja era més fred que la cadena del pou

→ **més fred que marbre, tan fred com la cadena del pou**

més fred que marbre SA, comparació per a expressar hiperbòlicament que una cosa és freda (A-M)

A les nits d'hivern, quan em poso el pijama, aquest és més fred que marbre

→ **més fred que la cadena del pou, més fred que neu, fred com el marbre, tan fred com marbre**

més fred que neu SA, comparació per a expressar hiperbòlicament que una cosa és freda (A-M)
Aquell país és més fred que neu

→ **més fred que marbre, més fred que glaç, més gelat que un rave, tan fred com neu**

més fred que una serp SA, comparació per a expressar hiperbòlicament que una cosa és freda (A-M)

La Susanna té els braços més freds que una serp

→ **tan fred com una serp**

més gelat que un rave SA, es diu d'una cosa molt freda (A-M)

Tenia els peus més gelats que un rave

→ **més fred que neu, més fred que el glaç** [Val. (A-M)]

pelar-se de fred SV, sentir molt intensament el fred (A-M)

Ens pelàvem de fred / El cotxer, a baix, es deu estar pelant de fred (IEC, A-M)

▷ **bufar-se els dits** (p.ext.), **fer un fred que talla** (p.ext.), **fer un fred de mil dimonis** (p.ext.)

tan fred com el nas d'un ca SA, comparació per a expressar hiperbòlicament que una cosa és freda (A-M)

Aquell hivern va ser tan fred com el nas d'un ca

→ **més fred que el nas d'un ca**

tan fred com gel SA, comparació per a expressar hiperbòlicament que una cosa és freda (A-M)
La beguda és tan freda com gel

→ **tan fred com la cadena del pou, tan fred com marbre, tan fred com neu**

tan fred com la cadena del pou SA, comparació per a expressar hiperbòlicament que una cosa és freda (A-M)

El dinar ja és tan fred com la cadena del pou

→ **tan fred com gel, més fred que la cadena del pou**

tan fred com marbre SA, comparació per a expressar hiperbòlicament que una cosa és freda (A-M)

Aquesta habitació és tan freda com marbre

→ **tan fred com gel, tan fred com neu, fred com el marbre, més fred que marbre**

tan fred com neu SA, comparació per a expressar hiperbòlicament que una cosa és freda (A-M)
Aquell pis és tan fred com neu

→ **tan fred com gel, tan fred com marbre, més fred que neu**

tan fred com una serp SA, comparació per a expressar hiperbòlicament que una cosa és freda (A-M)

El cos del difunt va quedar en poca estona tan fred com una serp

→ **més fred que una serp**

temps fort SN, temps o dies de temperatures excessivament baixes, males de sofrir (A-M)
Fa molt de fred, estem passant per un període de temps fort

→ **dies forts**

FREDOLIC

com un gat fogoner *SAdv*, ésser una persona molt afectada d'escalfar-se, d'estar prop del foc (A-M)

L'escalfor mai no li fa nosa, és com un gat fogoner

[Palma (A-M)]

FRENAR

fer angle *SV*, unir les puntes dels esquís i fixar els cantells anteriors a la neu per reduir la velocitat (IEC)

Els qui aprenen a esquiar comencen a frenar fent angle

posar fre a *SV*, procurar aturar algú o alguna cosa, moderar-lo (A-M)

Posar fre a una passió / Cal posar fre a la seva ambició / Han hagut de posar fre a aquell trepa / Amb aquest conjunt de mesures es pretén posar un fre a l'increment de la delinqüència (També s'usa amb la forma *posar un fre a*) (IEC, EC, *, *)

→ **parar els peus** (a algú), **cridar l'alto** (a algú), **a ratlla**

▷ **posar** (algú) **al seu lloc** (p.ext.)

FREQUÈNT

a l'ordre del dia *SP*, estar de moda, ésser d'actualitat, ésser molt freqüent (A-M)

Els robatoris tornen a estar a l'ordre del dia / De suïcidis com aquest, malauradament en tenim a l'ordre del dia (S'usa normalment amb els verbs *ésser*, *estar*, *tenir*, etc.)

▷ **estar en voga** (p.ext.), **ésser el nostre pa de cada dia** (p.ext.)

ésser el nostre pa de cada dia *SV*, esdevenir-se molt sovint / allò que és habitual / dit d'una cosa que s'esdevé quotidianament, molt freqüentment (R-M, R-M, IEC)

Ja has tornat a arribar tard, oi? És el nostre pa de cada dia; no et corregiràs mai / Les seves queixes han esdevingut el nostre pa de cada dia (També s'usa amb el verb *esdevenir*) (R-M)

→ **ésser moneda corrent**, **fruita del temps**

▷ **més clars que els campanars** (ant.), **a l'ordre del dia** (p.ext.)

FREQUÈNTADOR

cul d'església *SN*, dit d'una persona que va molt sovint a l'església / passar-hi llargues estones / persona que va massa a l'església (EC, IEC, A-M)

Cada dia va a missa i s'hi passa hores i hores: és un cul d'església

→ **cul de sagristia**, **rata de sagristia**

▷ **cul de taverna** (p.ext.), **cul de cafè** (p.ext.), **arrossegar el cul** (per algun lloc) (p.ext.), **freqüentar els sagraments** (p.ext.)

[Barc., Tarr. (A-M)]

cul de taverna *SN*, dit de la persona que freqüenta assíduament la taverna / passar-hi llargues estones / home que concorre amb excessiva assiduitat a la taverna (EC, IEC, A-M)

El seu pare és un cul de taverna: es passa més hores al bar que buscant feina

→ **cul de cafè**

▷ **cul d'església** (p.ext.), **arrossegar el cul** (per algun lloc) (p.ext.)

FREQUÈNTAR

arrossegar el cul (per algun lloc) *SV*, anar molt sovint per algun lloc, ésser-ne concurrent, assidu (EC)

No sap què fer, s'avorreix i tot el dia arrossega el cul pels cafès o pels cinemes (També s'usa amb el verb *rossegar*) (R-M)

▷ **no posar els peus** (a algun lloc) (ant.), **cul de cafè** (p.ext.), **cul de taverna** (p.ext.), **fer passerres** (d'algun lloc) (p.ext.), **cul d'església** (p.ext.)

FREQUÈNTAMENT

a tot estrop *SP*, continuadament / [fer servir una cosa] contínuament, sense plànyer-la (R-M, IEC)

Aquestes sabates, si les portes a tot estrop, aviat no tindran cara ni ulls (R-M)

▷ **de tot portar** (p.ext.)

amb freqüència *SP*, d'una manera freqüent

Va a Barcelona amb freqüència / És malaltís i ha d'anar al metge amb freqüència (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. en posició prenominal) (EC, *)

→ **tot sovint**, **cada dos per tres**, **a cada moment**

quart i moment *SCoord*, a cada instant, amb gran freqüència (A-M)

Cada quart i moment el més menut pregunta-va quant faltava per arribar al cim de la muntanya

→ **a cada instant**, **a cada moment**

[Olot (A-M)]

tot sovint *SAdv*, amb una gran freqüència (EC)

Abans tot sovint anàvem al cinema

→ **amb freqüència**, **cada dos per tres**, **espès i menut**, **sovint i menut**, **a cada pas**

trobar-se (algú) **fins a la sopa** *SV*, trobar-se algú molt sovint

Feia molts dies que no ens veïem i ara ens trobem fins a la sopa

▷ **trobar-se** (algú) **fins a les sopes** (v.f.), **ésser car de veure** (ant.), **fer-se trobadís** (p.ext.)

FRESC

del dia *SP*, d'avui o del temps mateix (A-M)

Aquesta gallinaire sempre té ous del dia per a vendre (R-M)

▷ **d'última hora** (p.ext.), **d'avui** (p.ext.)

en fresc *SP*, en un paratge fred, en aigua fresca, perquè es refredi (IEC)
Ja fa estona que he posat les begudes en fresc per a quan tingueu set / Posar les begudes i la fruita en fresc (R-M, EC)

FRESCA

a la fresca *SP*, en un indret fresc (IEC)
Anem al parc i podrem seure a la fresca, sota els arbres (R-M)
 → **prendre la fresca**
 ▷ **a l'aire lliure** (p.ext.)

FRESSEJAR

estar molt ocupat en la roba dels gegants *SV*, fingir moltes ocupacions un qui no en té cap (A-M)
Diu que està molt enfeinat, però jo crec que no és veritat: està molt ocupat en la roba dels gegants
 → **traure calces d'oli**
 ▷ **estar empleat en la roba dels gegants** (p.ext.)
 [Val. (A-M)]

FRISAR

estar en capella *SV*, esperar amb ànsia el resultat d'un afer, estar a punt de passar un mal pas, etc. (IEC)
Està en capella, esperant saber quin serà el resultat de les notes de selectivitat
 → **estar dins un foc**
 ▷ **estar en remull** (p.ext.), **donar-se mal cor** (p.ext.), **posar-se a punt** (p.ext.)

FRISÓS

parèixer cul i bufa *SV*, ésser una persona frisa-dora i curta de gènit, que en comanar una cosa voldria que ja l'haguessen feta sense donar temps de fer-la (A-M)
Des que va fer aquell examen, pareix cul i bufa: no està mai tranquil
 [Cocentina, Alcoi, Dénia (A-M)]

FRÍVOL

cap boig *SN*, lleuger / poc estable en les seves opinions, els seus gustos, etc. (IEC, *)
És un cap boig, qualsevol noia li va bé per a passar-hi una bona estona
 → **cap calent, cap de trons, cap desgavellat, cap flux, cap verd, cap de pardals**
cap de pardals *SN*, lleuger / molt frívol o carregat d'il·lusions (IEC, *)
Només pensa a sortir de festa i no a buscar feina: és un cap de pardals
 → **cap verd, cap de trons, cap calent, cap desgavellat, cap flux, cap boig, tenir pardals al cap**
cap de trons *SN*, lleuger / molt frívol o carregat d'il·lusions, poc estable en les seves opinions, els seus gustos, etc. (IEC, *)

És un cap de trons, té la dona malalta i ell no més té ganes de sortir / No siguis un cap de trons: si t'has compromès a defensar una opció, no te'n desdigués (R-M, *)

→ **cap boig, cap verd, cap de pardals, cap calent, cap desgavellat, cap flux**
cap desgavellat *SN*, lleuger / molt frívol o carregat d'il·lusions (IEC, *)
Sembla un cap desgavellat però en el fons també es preocupa pels que l'envolten
 → **cap boig, cap verd, cap calent, cap de trons, cap flux, cap de pardals**
cap flux *SN*, lleuger / molt frívol o carregat d'il·lusions (IEC, *)

La seva àvia creia que ell era un cap flux perquè sortia amb una noia més gran
 → **cap boig, cap verd, cap de trons, cap calent, cap desgavellat, cap de pardals**

cap verd *SN*, lleuger / molt frívol o carregat d'il·lusions (IEC, *)

És un cap verd, dona més importància a les aparences que al caràcter de les persones
 → **cap de trons, cap de pardals, cap calent, cap desgavellat, cap flux, cap boig**

tenir pardals al cap *SV*, ésser molt frívol o carregat d'il·lusions (A-M)

La Laia té pardals al cap, actua de manera molt poc assenyada per la seva edat (També s'usa amb la forma *tenir molts pardals al cap* i amb el diminutiu *pardalet*)
 → **cap de pardals, tenir els gallarets al cap**

FRONT

a primera línia *SP*, al lloc més pròxim a l'enemic (R-M)
Només combatien a primera línia; la rereguarda es mantenia tranquil·la (R-M)
 ▷ **línia de batalla** (p.ext.), **segona línia** (p.ext.), **carn de canó** (p.ext.)

ANT

segona línia *SQ*, sèrie de paratges on es preveu la possibilitat d'una acció bèl·lica posterior a la que ocorre en la primera línia (EC)
Cal tenir sempre un exèrcit de segona línia per si de cas
 ▷ **primera línia** (p.ext.)

FRONTALMENT

de cara *SP*, del costat o cara considerats principals, encarat (R-M)
Aquest retrat està girat cap a la finestra; posar-hi de cara / Si els trobem de cara els haurem de saludar / Jo vaig caure endarrere; ell, de cara (R-M, R-M, IEC)
 → **de front**
 ▷ **anar cul arrières** (ant.), **trobar-se up a up** (p.ext.)
de front *SP*, de la banda del davant / del costat del front (R-M, IEC)

Mirat de front no m'agrada tant com de costat / L'enemic ens venia de front i no de costat (R-M, EC)

→ **de cara**

▷ **de costat** (p.ext.)

FRUGAL

tenir ventre de gitano *SV*, no ésser gens delicat en el menjar (A-M)

No cal que t'hi miris gaire a l'hora de preparar-li alguna cosa de menjar: aquest té ventre de gitano

▷ **fer fàstics de tot** (ant.), **agradar-li els bons bocins** (a algú) (ant.), **tenir bon paladar** (ant.), **tenir el paladar fi** (ant.), **agradar-li la bona taula** (a algú) (ant.)

FRUIR

■ **disfrutar com un camell** *SV*, distreure's, entretenir-se agradablement

Disfruta com un camell, amb l'ordinador nou
→ **disfrutar com un vedell, passar-s'ho teta, passar-s'ho bomba, passar-s'ho pipa, trobar gust** (a fer alguna cosa), **passar-se-la bé**

[disfrutar: mot no registrat a l'IEC]

disfrutar com un vedell *SV*, sentir molta alegria (R-M)

Quan va veure el bon resultat que havia tingut el seu pla, va disfrutar com un vedell

→ **disfrutar com un camell, passar-s'ho teta, passar-s'ho pipa, passar-s'ho bomba**

[disfrutar: mot no registrat a l'IEC]

fer bresques (d'alguna cosa) *SV*, menjar-se alguna cosa amb molt de gust (A-M)

Feia bresques d'aquell àpat, perquè li encantava com cuina la seva iaia

→ **fer llepadits** (d'alguna cosa)

▷ **mastegar cera** (ant.), **llepar-se'n els dits** (p.ext.), **llepar-se'n els bigotis** (p.ext.)

fer llepadits (d'alguna cosa) *SV*, gaudir molt en alguna cosa / trobar molt de gust en alguna cosa (R-M, IEC)

No és d'admirar que a França en facin llepadits, de les taronges? / Va ser un berenar esplèndid, per a fer-hi llepadits (*, R-M)

→ **fer festa major, fer bresques** (d'alguna cosa)

▷ **mastegar cera** (ant.), **llepar-se'n els dits** (p.ext.), **llepar-se'n els bigotis** (p.ext.)

passar-s'ho bomba *SV*, passar-s'ho molt bé / distreure's, entretenir-se agradablement (IEC, *)
Vam anar al sopar de fi de curs i ens ho vam passar bomba

→ **passar-s'ho teta, passar-s'ho pipa, passar-se-la bé, disfrutar com un camell, disfrutar com un vedell, passar-se-la xalada, xalar-se-la**

■ **passar-s'ho pipa** *SV*, distreure's, entretenir-se agradablement

Vés-hi, perquè t'ho passaràs pipa. És una experiència divertida

→ **passar-s'ho teta, passar-s'ho bomba, passar-se-la bé, disfrutar com un camell, disfrutar com un vedell, passar-se-la xalada, xalar-se-la**

FRUITA

fruita del temps *SN*, la (fruita) que es produeix normalment en el país en l'època determinada / la que es menja en l'estació en què madura i es cull (Fr, A-M)

De postres, poden escollir gelat o fruita del temps

▷ **del temps** (p.ext.)

fruita macada *SN*, la fruita que està corcada o picada o que té altres defectes

Només mengen fruita macada (EC)

→ **fruita tocada**

▷ **fruita moixa** (p.ext.)

fruita tocada *SN*, la (fruita) que està corcada o picada o té altre defecte, i que el vent fa caure (A-M)

De la fruita tocada, en fan sucs

→ **fruita macada**

▷ **fruita moixa** (p.ext.)

FRUSTRAR

■ **deixar (algú) amb les ganes** *SV*, deixar algú frustrat

La moderadora va deixar el públic amb les ganes d'intervenir al debat, però és que el temps s'havia acabat / Volia que m'ho expliqués tot, però em va deixar amb les ganes

→ **deixar (algú) amb la mel a la boca**

▷ **quedar amb les ganes** (inv.), **deixar (algú) a l'escapça** (p.ext.)

FRUSTRAT

haver d'espinyar-se-les *SV*, algú, haver de restar sense una cosa que volia o desitjava (IEC)
Quan li oferien el lloc no el va voler; ara el demana, però se les haurà d'espinyar, perquè la plaça ja està ocupada (R-M)

→ **quedar amb les ganes, quedar amb la mel a la boca**

▷ **pintar-se** (alguna cosa) **a l'oli** (p.ext.), **tenir les de perdre** (p.ext.)

quedar amb el monyo fet *SV*, romandre preparat i disposat per a una cosa que no pot realitzar-se (A-M)

Volia sortir a ballar, però es va quedar amb el monyo fet perquè, a l'últim moment, les seves amigues li van dir que no tenien ganes de sortir

→ **quedar amb la mel a la boca, quedar amb les ganes**

[Val. (A-M)]

■ **quedar amb la mel a la boca** *SV*, quedar frustrat algun desig

Volia anar de vacances, però el meu pare va dir que no. Així que em vaig quedar amb la mel a la boca

→ **quedar amb les ganades, haver d'espinyar-se-les, quedar amb el monyo fet**

▷ **deixar (algú) amb la mel a la boca (inv.), posar-li la mel a la boca (a algú) (inv.), quedar a l'escapça (p.ext.), el suplici de Tàntal (p.ext.)**

quedar amb les ganades SV, quedar-se frustrat (R-M)

Volia venir a la festa, però va quedar amb les ganades / Si esperava que jo m'enfadés pel que m'ha dit, s'haurà quedat amb les ganades, perquè no n'he fet cas (, R-M)*

→ **quedar amb la mel a la boca, haver d'espinyar-se-les, quedar amb el monyo fet**

▷ **deixar (algú) amb les ganades (inv.), quedar a l'escapça (p.ext.), anar-se'n cul batut i cara alegre (p.ext.), el suplici de Tàntal (p.ext.)**

FUGIDA

comes ajudeu-me O, es diu per a denotar l'acte de fugir precipitadament (A-M)

Es va ficar en un carreró fosc i solitari, i vinga! comes ajudeu-me! (També s'usa amb la forma *cametes ajudeu-me*)

→ **cametes em valguen, corre que correràs, sortir per comes, a més córrer, a tot córrer**

▷ **campi qui pugui (p.ext.), a cuita corrents (p.ext.)**

cametes em valguen O, es diu per a denotar l'acte de fugir precipitadament (A-M)

Es va adonar que el seguien i, cametes em valguen, va córrer i els va despistar

→ **comes ajudeu-me, corre que correràs**

▷ **cametes me valguen (v.f.), campi qui pugui (p.ext.), valer-se de les comes (p.ext.)**

FUGIR

anar-se'n a fuita SV, anar-se'n corrent, ben aviat (A-M)

Se'n van anar en fuita, perquè els perseguien

→ **prendre en fuita, metre's en fuita**

▷ **posar (algú) en fuita (inv.)**

[Emp. (A-M)]

campi qui pugui O, salvi's, escapi's, qui pugui (IEC)

Que ve la policia, campi qui pugui!

▷ **tocar el dos (p.ext.), tocar pirandó (p.ext.), córrer amb les comes al cul (p.ext.), comes ajudeu-me (p.ext.), cametes em valguen (p.ext.)**

deixar el camp lliure (a algú) SV, retirar-se del combat (EC)

Perdien la batalla i van decidir deixar el camp lliure a l'enemic

▷ **deixar camp lliure (a algú) (v.f.), entrar en foc (ant.), tocar el dos (p.ext.)**

donar les espatlles (a algú) SV, girar-se d'esquena per fugir (EC)

Quan la policia el perseguia, ell va donar les espatlles als agents i va desaparèixer

→ **girar l'espatlla, girar cara, girar cua, girar l'esquena**

ensenyar els talons SV, fugir corrent (R-M)

En oír que els guardes el cercaven va ensenyar els talons sense esperar a saber res més (R-M)

→ **valer-se de les comes, córrer amb les comes al cul, tocar-se el cul amb els talons, tocar-li el cul les comes (a algú)**

▷ **fer-se escàpol (p.ext.)**

fotre el camp SV, partir, anar-se'n, fugir (EC)

*Quan ens va veure tan enfeïnats va fotre el camp i ens va deixar amb tot el batibull / Fum el camp abans no et toqui el rebre a tu (També s'usa amb el verb *fúmer*) (R-M, *)*

→ **agafar el portant, tocar pirandó, escampar la boira, aixecar el camp, plegar el ram**

▷ **prendre comiat (p.ext.), posar terra per enmig (p.ext.)**

girar cara SV, fugir / marxar, tornar-se'n, donar mitja volta per anar-se'n (IEC, *)

En veure els guàrdies va girar cara i va tornar carrer amunt (R-M)

→ **girar cua, tocar el dos, donar les espatlles (a algú), girar l'espatlla, girar l'esquena**

girar cua SV, marxar, tornar-se'n / donar mitja volta per tornar-se'n, recular (IEC, EC)

Si no t'interessa el que diuen, gira cua i deixa'ls (R-M)

→ **girar cara, tocar el dos, girar l'esquena, donar les espatlles (a algú), girar l'espatlla, girar en rodó**

girar l'espatlla SV, girar-se d'esquena per fugir (EC)

Els testimonis de l'accident van girar l'espatlla després de socórrer els ferits / L'atracador va agafar els diners sense que ningú se n'adonés, va girar l'espatlla i encara el busquen

→ **girar l'esquena, girar cara, girar cua, donar les espatlles (a algú)**

▷ **girar les espatlles (v.f.), girar espatlla (v.f.)**

metre's en fuita SV, posar-se a fugir (A-M)

Los cristians se meteren en fuita (A-M)

→ **anar-se'n a fuita, prendre en fuita**

▷ **posar (algú) en fuita (inv.)**

[Arcaisme]

prendre en fuita SV, posar-se a fugir (A-M)

Els soldats van prendre en fuita en veure que l'exèrcit enemic avançava

→ **prendre la fugida, anar-se'n a fuita, metre's en fuita**

▷ **posar (algú) en fuita (inv.)**

prendre la fugida SV, fugir / posar-se a fugir (R-M, *)

Quan van sentir els trets del vigilant els lladres van prendre la fugida per la porta del darrere (R-M)

→ **prendre en fuita**

▷ **agafar el portant** (p.ext.), **fer-se escàpol** (p.ext.), **fer-se escapadís** (p.ext.)

remuntar el vol SV, fugir / desaparèixer furtivament d'un lloc (R-M, *)

Quan va arribar-hi la policia, els lladres ja havien remuntat el vol (R-M)

→ **aixecar el vol**

■ **sortir per cames** SV, es diu per a denotar l'acte de fugir precipitadament

En veure que les parets de la casa trontollaven, van sortir per cames i es van poder salvar de l'esfondrament / Quan va sonar l'alarma, el lladre va fugir per cames (També s'usa amb els verbs *anar* i *fugir*)

→ **cames ajudeu-me, córrer amb les cames al cul, valer-se de les cames**

valer-se de les cames SV, fugir corrent (R-M)

Del portal els sortí un gos de molt mal aspecte i varen haver de valer-se de les cames (R-M)

→ **ensenyar els talons, sortir per cames**

▷ **cametes em valguen** (p.ext.)

FUGISSER

ésser fruita SV, ésser una cosa fugissera, fàcil de perdre o de desaparèixer (A-M)

Els fills són fruita: tan aviat els tenim com no els tenim

FULIGINÓS

negre com el sutge SA, molt negre (R-M)

Aquell dia l'aigua del mar estava negra com el sutge. Després vaig saber que hi havia hagut una fuga de petroli

→ **negre com el carbó, negre com la pega, negre com una móra, negre com un peccat, negre com el corb, negre com el quitrà, negre com fum de guerrer, negre com l'atzabeja, negre com un fumall, negre com un tíó**

FULL

pa d'argent SN, full molt prim d'or, d'argent, etc., batut que se sol guardar entre fulls de paper i serveix per a daurar, argentar, etc. (IEC)

Li ha donat aquest toc final amb pa d'argent

→ **pa d'or**

pa d'or SN, full molt prim d'or, d'argent, etc., batut que se sol guardar entre fulls de paper, i serveix per a daurar, argentar, etc. (IEC)

Jo diria que el pa d'or era entre aquests papers, però ara no el trobo

→ **pa d'argent**

FULLEJAR

passar els ulls (per alguna cosa) SV, llegir ràpidament per damunt (R-M)

Passa els ulls pel diari per fer-te una idea del que passa pel món (Només s'usa amb noms que denoten tipus de material imprès com a complement de la preposició)

▷ **clavar una ullada a** (p.ext.)

FULLETÓ

novella de fulletó SN, tipus de discurs literari publicat fragmentàriament en un periòdic, sovint numerat a part per a ésser relligat en un volum

Em falta un lliurament per tenir la novella de fulletó sencera, després l'enquadernaré

▷ **per entregues** (p.ext.)

FUMAR

demanar foc (a algú) SV, demanar foc amb un encenedor, amb llumins, etc., per a poder-hi encendre alguna cosa, especialment tabac per a fumar (EC)

Tenia ganes de fumar, però no duia cap encenedor; havia de demanar foc a algú

▷ **donar foc** (a algú) (inv.), **tenir foc** (p.ext.)

donar foc (a algú) SV, donar foc amb un encenedor, amb llumins, etc., per a poder-hi encendre alguna cosa, especialment tabac per a fumar (EC)

Ell no fuma, però sempre duu un encenedor per donar foc a les noies que li ho demanen. Diu que és una manera de lligar / Sigues cavallerós i ofereix-me foc (També s'usa amb el verb *oferir*)

▷ **demanar foc** (a algú) (inv.), **tenir foc** (p.ext.)

tenir bona fumada SV, ésser de bon fumar (IEC)

Aquest tabac té bona fumada

tenir foc SV, tenir foc amb un encenedor, amb llumins, etc., per a poder-hi encendre alguna cosa, especialment tabac per a fumar (EC)

He anat a l'estanc a comprar un encenedor i, ara que ja tinc foc, podré fumar una cigarreta

▷ **demanar foc** (a algú) (p.ext.), **donar foc** (a algú) (p.ext.)

FUNCIONANT

■ **en circulació** SP, funcionant, movent-se, actuant, etc.

Van mantenir la pesseta en circulació uns mesos després de l'entrada de l'euro (S'usa normalment amb els verbs *estar*, *mantenir*, *tenir*, etc.)

→ **en vigor**

▷ **posar** (alguna cosa) **en circulació** (p.ext.), **entrar en circulació** (p.ext.)

■ **en servei** SP, en curs d'acció o de funcionament

Tenim en servei més de trenta punts d'informació turística (S'usa normalment amb els verbs *estar*, *mantenir*, *tenir*, etc.)

→ **en marxa, estar en funcionament**

▷ **fora de servei** (ant.), **entrar en servei** (p.ext.), **fer servir** (p.ext.), **baixada de bandera** (p.ext.)

■ **estar en funcionament** *SV*, estar funcionant, engegat

Fa moltes hores que aquest aparell està en funcionament, tanca'l

→ **en marxa, en servei, estar en moviment**

▷ **fora de servei** (ant.), **estar en acció** (p.ext.), **fer servir** (p.ext.)

FUNCIONAR

anar a l'hora *SV*, anar bé alguna cosa, estar bé algú (EC)

Aquest aprenent sí que va a l'hora, me'n puc refiar; el que tenia abans no hi posava gens d'interès / El negoci no va a l'hora; diuen que hauran de plegar (R-M)

→ **anar llatí**

▷ **fer el boig** (alguna cosa) (ant.), **fer el tonto** (alguna cosa) (ant.)

■ **entrar en circulació** *SV*, començar a funcionar
L'euro va entrar en circulació l'1 de gener de 2002

▷ **posar** (alguna cosa) **en circulació** (inv.), **en circulació** (p.ext.)

fer efecte *SV*, acomplir la seva funció, realitzar-se (IEC)

L'únic remei que li fa efecte per al mal de queixal és un glop de menta

posar (alguna cosa) **en funcionament** *SV*, fer funcionar / engegar (R-M, IEC)

Han posat molts projectes en funcionament / Darrerament s'han posat en funcionament moltes escales mecàniques a les estacions de metro

→ **posar** (alguna cosa) **en marxa**, **posar** (algú o alguna cosa) **en moviment**, **posar** (alguna cosa) **en servei**

▷ **posar** (alguna cosa) **en òrbita** (p.ext.)

posar (alguna cosa) **en servei** *SV*, posar en acció o en funcionament

Ja han posat la nova benzineria en servei

→ **posar** (alguna cosa) **en ús**, **posar** (alguna cosa) **en funcionament**

▷ **entrar en servei** (inv.)

ANT

fer el boig (alguna cosa) *SV*, no funcionar regularment (R-M)

Aquest relloige fa el boig; tan aviat avança com retarda (R-M)

→ **fer el tonto** (alguna cosa)

▷ **anar a l'hora** (ant.)

fer el tonto *SV*, funcionar de manera intermitent, no funcionar correctament

La màquina de rentar plats fa el tonto

→ **fer el boig** (alguna cosa)

▷ **anar a l'hora** (ant.)

[tonto: mot no registrat a l'IEC]

FUNERAL

les honres fúnebres *SD*, ofici solemne que es fa per un difunt alguns dies després de l'enterra-

ment o en l'aniversari de la seva mort, honres (IEC)

Retre a algú les honres fúnebres / Avui han celebrat les honres fúnebres pel jove pintor mort dissabte passat en un accident de cotxe (EC, *)

▷ **pompes fúnebres** (p.ext.)

FURGAR

reblar el clau *SV*, insistir sobre quelcom desagradable (R-M)

Ja està prou disgustat d'haver perdut la cartera, no cal reblar el clau i tornar-n'hi a parlar (R-M)

▷ **tirar llenya al foc** (p.ext.), **ploure sobre mullat** (p.ext.)

FURTAR

fer córrer els dits *SV*, lladreguejar / furtar / robar d'amagat, sense violència ni intimidació (R-M, EC, *)

Cal prevenir-se contra els qui saben tant de fer córrer els dits; et prenen la cartera sense que te n'adonis / A l'estació central hi ha molts de joves que fan córrer els dits (R-M)

→ **fer córrer l'arpa, fer córrer l'ungla, vetllar pels descuidats, tocar l'arpa**

▷ **tenir els dits llargs** (p.ext.), **llarg de dits** (p.ext.), **untar-se els dits** (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

FURTIVAMENT

a furt *SP*, de manera encoberta; ilegalment (R-M)

No permetien de pescar en aquell torrent i va fer-ho a furt, esquivant la vigilància / L'acusaren d'actuar sovint a furt (R-M)

→ **de contraban, d'amagat** (d'algú)

d'estranguis *SP*, d'amagat / procurant no ésser descobert (EC, *)

Sempre procura passar d'estranguis perquè no li demanin l'entrada (R-M)

→ **d'amagat** (d'algú), **d'amagatotis, d'amagatons, d'esquitllentes, de sotamà**

de contraban *SP*, furtivament, furtiu / burlant la vigilància (R-M, IEC)

Aquest aparell ha estat passat de contraban per la frontera / L'ampolla de licor és de contraban (R-M)

→ **d'amagat** (d'algú), **d'estranguis, a furt**

▷ **de sotamà** (p.ext.)

FUSTER

fuster de ribera *SN*, persona que per ofici fa naus de fusta (IEC)

El seu avi treballava com a fuster de ribera

▷ **mestre d'aixa** (p.ext.)

mestre d'aixa *SN*, fuster constructor de naus / menestral que a les drassanes de vaixells de fusta treballa aquesta i projecta i construeix tota mena d'embarcacions (IEC, EC)

El seu pare era mestre d'aixa

▷ **fuster de ribera** (p.ext.)

FUTILITAT

per si són verdes o si són madures *SP*, per sí o per no, si tal cosa o si tal altra / per un motiu fútil (A-M, *)

Sempre es discuteixen per si són verdes o si són madures

→ **per un tres i no res, per sí o per no, per naps o per cols**

▷ **vuits i nous i cartes que no lliguen** (p.ext.)

per un tres i no res *SP*, per cosa de poca importància / per un motiu fútil (R-M, IEC)

Té molt mal geni; per un tres i no res es posa a cridar / Sempre s'enfada per un tres i no res (R-M, *)

→ **per un no res, per si són verdes o si són madures**

▷ **vuits i nous i cartes que no lliguen** (p.ext.)

FUTUR

a la llarga *SP*, després d'haver passat temps / passat molt de temps (R-M, IEC)

Treballés massa hores i dorms poc; a la llarga trobaràs les males conseqüències d'aquest excés / Les coses cares a la llarga són més barates (R-M, EC)

→ **a llarg tret, amb el temps, a carrera llarga, temps a venir, tard o d'hora**

▷ **a poc a poc** (p.ext.)

a llarg terme *SP*, dins d'un període llarg de temps

Manllevar una cosa a llarg terme / A llarg terme es vendran el negoci (EC, *)

→ **a llarg termini, a llarg tret**

▷ **a curt terme** (ant.), **a mitjà terme** (p.ext.)

a llarg termini *SP*, dins d'un període llarg de temps (IEC)

L'operaran a llarg termini

→ **a llarg terme, a llarg tret**

▷ **a curt termini** (ant.), **a mitjà termini** (p.ext.)

a mitjà terme *SP*, dins d'un període mitjà de temps

Es casaran a mitjà terme

→ **a mitjà termini**

▷ **a curt terme** (p.ext.), **a llarg terme** (p.ext.)

a mitjà termini *SP*, dins d'un període mitjà de temps

Les obres s'acabaran a mitjà termini

→ **a mitjà terme**

▷ **a curt termini** (p.ext.), **a llarg termini** (p.ext.)

a partir d'ara *SP*, expressió per a denotar un període de temps a partir d'un moment present en endavant

A partir d'ara deixaré de fumar

→ **d'ara endavant, des d'ara, d'avui endavant, d'ací avant**

amb el temps *SP*, quan hagi passat algun temps / després de recórrer un cert espai de temps (R-M, EC)

Ara sofreix molt per la mort del seu fill, però amb el temps arribarà a consolar-se'n; la seva malaltia era inguarible (R-M)

→ **a la llarga, a carrera llarga, tard o d'hora**

▷ **al cap** (d'algun temps) (p.ext.)

avui per demà que *SAdv*, expressió emprada per a indicar el dia indeterminat en què s'esdevindrà alguna cosa (IEC)

No ho llencis; avui per demà que vulguis adobar-ho et pot quedar molt bé; té un cert valor d'antiguitat (R-M)

→ **mai que, demà que, mai per mai que**

d'ací avant *SP*, a comptar des d'ara

D'ací avant em portaré més bé amb tu (A-M)

→ **d'ara endavant, en endavant, a partir d'ara, d'avui endavant, des d'ara**

▷ **d'ací en avant** (v.f.)

d'aquí a *SP*, al cap (d'un espai de temps) a comptar des d'ara (IEC)

D'aquí a vint dies començaran les obres (EC)

▷ **d'avui en quinze** (p.ext.), **d'avui en vuit** (p.ext.)

d'ara endavant *SP*, des d'aquest moment / a comptar des d'ara (R-M, IEC)

D'ara endavant t'encarregaràs d'aquesta feina (R-M)

→ **d'avui endavant, a partir d'ara, d'ací avant, des d'ara, en endavant**

▷ **sempre més** (p.ext.)

d'avui en quinze *SP*, al cap de quinze dies a partir d'avui (IEC)

Em sembla que d'avui en quinze ja marxem cap a la casa nova (També s'usa amb la forma *de demà en quinze*)

▷ **d'avui en vuit** (p.ext.), **d'aquí a** (p.ext.)

d'avui en vuit *SP*, al cap de vuit dies a partir d'avui (IEC)

D'avui en vuit arribaran els nostres cosins d'Itàlia (També s'usa amb la forma *de demà en vuit*) (R-M)

▷ **d'avui en quinze** (p.ext.), **la setmana entrant** (p.ext.), **d'aquí a** (p.ext.)

d'avui endavant *SP*, a comptar des d'ara (IEC)

D'avui endavant tothom li haurà de dir de vostè

→ **d'ara endavant, en endavant, a partir d'ara, d'ací avant, des d'ara**

■ **de cara a** *SP*, cap a un temps futur

Ara no hi ha melons, però de cara a l'estiu ja se'n trobaran, de moment encara no és la temporada d'aquesta fruita / Ho vol tenir enllestit de cara a divendres

▷ **temps a venir** (p.ext.)

demà passat *SAdv*, el dia que fa dos després d'avui (IEC)

Demà no podré venir, però procuraré venir demà passat (R-M)

- **després-demà, l'endemà passat**
 ▷ **demà passat l'altre** (p.ext.)
demà passat l'altre *SAdv*, el dia que fa tres després d'avui / el dia que fa dos després de demà (R-M, IEC)
Estigues dos dies sense venir; pots tornar demà passat l'altre (R-M)
 → **l'endemà passat l'altre; demà passat no, l'altre**
 ▷ **demà passat** (p.ext.)
demà passat no, l'altre *SAdv*, el dia que fa dos després de demà (EC)
Ens trobarem demà passat no, l'altre, perquè fins d'aquí tres dies estic molt ocupat
 → **demà passat l'altre**
demà que *SAdv*, si algun dia / el dia (futur) en què (R-M, IEC)
Això sempre és útil; compra-ho; demà que ho necessitis, ja ho tindràs i ho hauràs pagat a millor preu / Demà que ella mori, hauran d'anar tots a captar (R-M, *)
 → **avui per demà que, mai que, mai per mai que**
des d'ara *SP*, expressió per a denotar un període de temps des del moment present en endavant
Et prometo que des d'ara em portaré bé amb tu
 → **d'ara endavant, a partir d'ara, d'ací avant, en endavant, d'avui endavant**
després-demà *SAdv*, el dia posterior a demà (R-M)
No tindrem la reunió fins després-demà (R-M)
 → **demà passat, l'endemà passat**
 [Compost]
el dia de demà *SD*, el temps a venir / en el temps futur (R-M, *)
Cal que t'esforcis ara per assegurar-te una bona situació per al dia de demà / Si ara no aprens a ésser ordenat el dia de demà ho trobaràs a mancar (R-M, Fr)
- **temps a venir, al seu dia**
 ▷ **el dia d'avui** (p.ext.), **pensar en el dia de demà** (p.ext.)
en endavant *SP*, a comptar des d'ara (IEC)
En endavant et faràs el llit cada matí
 → **d'ara endavant, d'avui endavant, d'ací avant, des d'ara**
l'endemà *SD*, dia que segueix immediatament aquell del qual hom parla (IEC)
L'endemà de Nadal (IEC)
 → **a l'altre dia**
l'endemà passat *SD*, el dia que segueix immediatament l'endemà (IEC)
Ens trobarem l'endemà passat
 → **demà passat, després-demà**
 ▷ **l'endemà passat l'altre** (p.ext.)
l'endemà passat l'altre *SD*, el dia que fa tres després d'un dia determinat / el dia que fa tres després d'avui (IEC)
El dia dels Sants Innocents és l'endemà passat l'altre del dia de Nadal
 → **demà passat l'altre**
 ▷ **l'endemà passat** (p.ext.)
temps a venir *SN*, [en] el temps futur (R-M)
Ara sembla un carrer prou ample, però, temps a venir, si el trànsit continua augmentant, resultarà estret (R-M)
 → **el dia de demà, a la llarga**
 ▷ **de cara a** (p.ext.)
un dia *SQ*, un dia futur indeterminat (EC)
Un dia vindrem a casa vostra a sopar
 → **un dia d'aquests, al seu dia**
 ▷ **un dia o altre** (p.ext.)
 ■ **un dia d'aquests** *SQ*, un dia futur indeterminat
Un dia d'aquests vindré a sopar a casa vostra
 → **un dia, al seu dia**
 ▷ **un dia o altre** (p.ext.)

G

GAIREBÉ

a un tomb de dau de SP, a punt, en perill imminent / mancar poc per. Riscar (*, R-M)

Va rebre un cop molt fort i ha estat a un tomb de dau que no perdés un ull (R-M)

→ **a punt** (de fer alguna cosa), **a les portes de, al llindar de**

d'una mica més SP, expressió amb què hom indica que ha faltat poc perquè una cosa tingués lloc (EC)

Li ha fallat un travessar de l'escala i d'una mica més cau / D'una mica més i m'atropella un auto (R-M, EC)

→ **una mica més i, de poc, tantost que**

faltar un pèl O, una cosa, estar a punt de succeir sense arribar-ho a fer

A les boles de billar, els va faltar un pèl per a tocar-se / Hi ha mancat un pèl per haver-hi una desgràcia (També s'usa amb el verb mancar) (*, A-M)

→ **venir d'un pèl, faltar-se'n poc, anar de prim, anar de res, anar de poc, pels pèls**

▷ **un pèl de** (p.ext.)

■ **una mica més i SQ**, expressió amb què hom indica que ha faltat poc perquè una cosa tingués lloc

Una mica més i se n'hauria anat, cansat d'esperar-se / S'ha entrebancat, una mica més i cau (S'usa seguida d'un verb en mode indicatiu o condicional)

→ **d'una mica més, tantost que, de poc**

▷ **a la mínima** (p.ext.), **a la mínima de canto** (p.ext.)

■ **venir d'un dit SV**, estar a punt de succeir una cosa, però no arribar a succeir

Va venir d'un dit que no guanyéssim el partit; ens van marcar un gol en els darrers minuts (També s'usa amb el verb anar)

→ **anar de prim, venir d'un fil, venir d'un pèl, faltar-se'n poc, anar de poc, anar de res**

▷ **anar pel camí** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

venir d'un no res SV, estar a punt de succeir una cosa, però no arribar a succeir (EC)

Li ha vingut d'un no res que no es queda sense entrada, li han venut l'última / Ha anat d'un no res que no l'investeix un camió (També s'usa amb el verb anar)

→ **venir d'un pèl, anar de prim, anar de poc, anar de res, faltar-se'n poc**

venir d'un pèl SV, gairebé / una cosa, estar a punt de succeir sense arribar-ho a fer (R-M, *)

Ha vingut d'un pèl que no el toquen / Va anar d'un pèl que la tempesta no el sorprengués a mig camí (També s'usa amb el verb anar) (EC, *)

→ **anar de poc, faltar un pèl, faltar-se'n poc, anar de prim, anar de res, venir d'un no res, venir a un través de cabell, pels pèls**

▷ **anar pel camí** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

GALANTEJAR

tirar floretes (a algú) SV, galantejar / intentar seduir algú amb insistència i de manera evident (R-M, *)

Aquells paletes tiren floretes a les dones que passen pel carrer / Sempre que la veu li tira floretes, però no se li ha declarat obertament (*, R-M)

→ **tirar amoretes** (a algú), **dir amoretes** (a algú), **tirar els trastos** (a algú), **fer l'aleta** (a algú), **tirar la canya** (a algú)

GALETA

pet de monja SN, galeta petita i rodona dolça / pastís molt petit, rodó i aplanat, fet de farina, ou i sucre (R-M, EC)

M'han regalat una capsa de pets de monja (R-M)

→ **peptic de monja**

GALL

(fig.)

nota falsa SN, nota equivocada produïda per una mala entonació o per l'error d'un o diversos intèrprets d'una peça musical (EC)

Un bon cantant no fa mai cap nota falsa

GALLEJAR

fer el gall SV, gallejar / voler exterioritzar valor (Fr, *)

Sempre fa el gall per impressionar les noies

→ **fer el pinxo, fer el maco, alçar la cresta**

▷ **fer el merda** (p.ext.), **fer el mec** (p.ext.), **posar-se com un gall** (p.ext.)

fer el pinxo *SV*, voler exterioritzar valor (R-M)

Feia el pinxo dient que no tenia por

→ **fer el gall**

▷ **valent de dents** (p.ext.), **fer el tifa** (p.ext.), **fer el mec** (p.ext.)

GALOPANT

a galop tirat *SP*, locució per a expressar la marxa d'un quadrúpede en la qual l'animal arriba al màxim de la seva capacitat de córrer (EC)
Li agrada anar amb el cavall a galop tirat (S'usa normalment amb els verbs *anar, cavalcar, posar*, etc.)

▷ **al trot** (p.ext.), **al galop** (p.ext.)

al galop *SP*, progressió ràpida i a salts d'un quadrúpede, esp. un cavall, en què entre salt i salt toquen successivament a terra la pota posterior esquerra, la dreta, l'anterior esquerra i la dreta, no havent-hi mai més de dues potes en contacte amb el sòl (IEC)

Li agradava anar al galop i sentir l'aire a la cara / Quan arribem a la recta, posarem el cavall al galop / Cavalcaven al galop (S'usa normalment amb els verbs *anar, cavalcar, posar*, etc.)

▷ **al trot** (p.ext.), **a galop tirat** (p.ext.)

GALTUT

tenir galtes de formatge *SV*, (tenir la) galta molt plena (IEC)

Té la cara molt rodona, té galtes de formatge

→ **tenir galtes de pa de ral, tenir galtes de ferro, tenir galtes de trompeter**

tenir galtes de pa de ral *SV*, ésser caragròs / (tenir la) galta molt plena (R-M, IEC)

Era un vailet colrat pel sol, tenia galtes de pa de ral i era tot ell rodanxó (R-M)

→ **tenir galtes de trompeter, tenir galtes de formatge, tenir galtes de ferro, tenir galtes de pa torrat, tenir galtes de pa tou, cara d'àngel bufador**

▷ **cara de pa de ral** (p.ext.)

tenir galtes de pa torrat *SV*, (tenir les) galtes molt plenes (EC)

Tendeix a l'obesitat, per això té galtes de pa torrat

→ **tenir galtes de pa de ral, tenir galtes de pa tou, tenir galtes de ferro**

tenir galtes de pa tou *SV*, (tenir les) galtes molt plenes (EC)

Fa molta gràcia amb la cara tan rodona i les galtes de pa tou que té / Veig que alimenteu bé el nen, té galtes de pa tou (R-M, *)

→ **tenir galtes de pa de ral, tenir galtes de pa torrat, tenir galtes de formatge, tenir galtes de trompeter**

GANÀPIA

la salsa de sant Bernat *SD*, la gana, que fa trobar bons tots els menjars (EC)

No troba cap plat al seu gust; li falta la salsa de sant Bernat; no hi ha com la gana per fer-ho tot apetitós (R-M)

rau-rau *SN*, malestar produït per una afecció nerviosa, per debilitat, per la gana, etc. (EC)

Ja no es recordava del rau-rau de la gana / Va sortir de la reunió abans que s'acabés perquè notava un rau-rau a l'estómac (EC, *)

[Reduplicatiu]

GANÀPIA

ésser una criatura *SV*, dit d'una persona gran que fa coses d'infant (EC)

No li tinguis en compte les coses que fa, perquè és una criatura; qualsevol diria que té vint anys

GANDUL

curt de feina *SA*, poc treballador / treballador que fa la feina amb molta lentitud (R-M, A-M)

És un bon home, però és tan curt de feina que ningú no es compromet a donar-li treball; no fa ni mig jornal el dia (R-M)

→ **curt de mans, ésser un manta, ésser un feina-fuig-mandra-no-em-deixis**

▷ **buscar postes de sol i caps de setmana** (p.ext.)

curt de mans *SA*, dit de la persona que fa poca feina / treballador que fa la feina amb molta lentitud / no ésser expedit en el treball (EC, A-M, IEC)

És un bon operari, però una mica curt de mans; no arriba a la producció normal (R-M)

→ **curt de feina, ésser un manta, ésser un feina-fuig-mandra-no-em-deixis**

▷ **llarg de mans** (ant.)

■ **ésser un manta** *SV*, no fer gens de feina, ésser un gandul

El teu germà és un manta: no treballa, no estudia, no fa res. A veure quan s'espavila una mica (També s'usa amb la forma *ésser molt manta*)

→ **ésser un feina-fuig-mandra-no-em-deixis, curt de feina, curt de mans, fer la vida del canot, més gos que el gos d'en Pandorga**

▷ **no fotre brot** (p.ext.), **no alçar una palla d'en terra** (p.ext.), **fer el manta** (p.ext.), **no tenir ofici ni benefici** (p.ext.), **enganxar-se-li el llençol a les anques** (a algú) (p.ext.), **escalfar cadires** (p.ext.), **ésser un pamparruana** (p.ext.)

GANDULEJANT

amb els braços plegats *SP*, inactiu, sense fer res / no fer res / romandre inactiu (*, R-M, EC)
No sap estar amb els braços plegats; sempre feineja (R-M)

→ **amb les mans plegades, mà sobre mà, de panxa enlaire, amb les mans a les butxaques, amb una mà sobre l'altra**

- ▷ **de braços plegats** (v.f.), **plegar-se de braços** (p.ext.)
- de panxa enlaire** *SP*, sense fer res / [estar] ociós (R-M, IEC)
- S'estava de panxa enlaire tot el sant dia* (R-M)
- **amb els braços plegats, amb les mans a les butxaques, amb les mans plegades, mà sobre mà, amb una mà sobre l'altra**
- ▷ **matar-s'hi** (ant.), **posar-se de panxa al sol** (p.ext.), **jeure com un porc** (p.ext.)

GANDULEJAR

caçar mosques *SV*, passar el temps sense treballar o fent coses inútils (A-M)

Deixa de caçar mosques i posa't a treballar

→ **perdre l'estona, tocar-se els collons, tocar-se la pampa, tocar-se la pamparruana, perdre el temps, perdre es temps i sa llavor, matar l'aranya**

▷ **fer volar coloms** (p.ext.)

fer la pamparruana *SV*, estar ociós i anar d'ací d'allà, vagabundejar (A-M)

No creguis que pots continuar fent la pamparruana tota la vida; t'has de posar a treballar de ferm (R-M)

→ **perdre el temps, tocar-se la pamparruana**

▷ **amb una mà sobre l'altra** (p.ext.), **ésser un pamparruana** (p.ext.)

[pamparruana: mot no registrat a l'IEC]

■ **gratar-se els collons** *SV*, no fer gens de feina; ésser un gandul

Sempre està gratant-se els collons, ben arrepatat al sofà (També s'usa amb el verb *rascar*)

→ **gratar-se la xona, gratar-se la panxa**

gratar-se la panxa *SV*, estar sense fer res / estar ociós (R-M, IEC)

Que no es pensi que podrà estar gratant-se la panxa, perquè en aquella oficina hi ha molta feina i el faran ruillar / De tant gratar-se la panxa, ja no sap què és treballar (També s'usa amb el verb *rascar*) (R-M, EC)

→ **tocar-se els collons, no fotre brot, no fotre cop, ajeure-s'hi, no fer una gamba, tocar-se la pamparruana, tocar-se la pampa, fer el gos, gratar-se la xona, gratar-se els collons, jeure com un porc**

▷ **amb una mà sobre l'altra** (p.ext.)

■ **gratar-se la xona** *SV*, no fer gens de feina, ésser un gandul

És d'aquelles dones que es passa el dia gratant-se la xona. No li agrada gens d'ajudar el seu marit (També s'usa amb el verb *rascar*)

→ **gratar-se els collons, gratar-se la panxa**

no alçar una palla d'en terra *SV*, no fer gens de feina (A-M)

A casa en Joan no alça una palla d'en terra. Sempre li has de demanar les coses dues vegades!

→ **no fotre cop, no fotre brot, no trencar-se cap os** (en alguna cosa), **no fer-ne tros**

▷ **fer-li mal l'os bertran** (a algú) (p.ext.), **tenir l'esquena dreta** (p.ext.), **ésser un manta** (p.ext.), **tenir l'os bertran** (p.ext.), **tenir un os a l'esquena** (p.ext.), **haver-lo mossegat el gos d'en Mandra** (p.ext.)

no fer una gamba *SV*, no fer res de bo, fer molt poca feina (A-M)

Des que l'han traslladat a la nostra secció no ha fet una gamba, es passa el dia sense fer res

→ **no fotre brot, no fotre cop, perdre el temps, gratar-se la panxa, tocar-se els collons, fer el mandra, tocar-se la pamparruana, tocar-se la pampa**

■ **no fotre brot** *SV*, no fer gens de feina, ésser un gandul

No fot brot en tot el curs i després treu bones notes. No sé pas com s'ho deu fer / A casa no fot ni brot: és un gandul

→ **no fotre cop, fer la vida del canot, no alçar una palla d'en terra, gratar-se la panxa, no fer una gamba, tocar-se els collons, tocar-se la pampa, fer el mandra, fer el manta, fer el gos, plegar-se de braços, no fer-ne tros**

▷ **ésser un manta** (p.ext.), **no tenir ofici ni benefici** (p.ext.), **fer el ronsa** (p.ext.), **fer l'orni** (p.ext.), **fer el sorn** (p.ext.), **voler anar al cel amb carro envelat** (p.ext.)

■ **no fotre cop** *SV*, no fer gens de feina, ésser un gandul

No entenc com és que no el fan fora de la feina, perquè no fot cop en tot el dia

→ **no fotre brot, no alçar una palla d'en terra, gratar-se la panxa, no fer una gamba, plegar-se de braços, tocar-se els collons, tocar-se la pampa, fer el mandra, fer el manta, fer el gos, no fer-ne tros**

▷ **ésser un manta** (p.ext.), **fer el ronsa** (p.ext.), **fer l'orni** (p.ext.), **fer el sorn** (p.ext.)

■ **tocar-se els collons** *SV*, estar ociós, no fer res de profit

Sempre s'està tocant els collons i no ajuda gens en les feines de la casa

→ **gratar-se la panxa, no fotre brot, no fotre cop, caçar mosques, no fer una gamba, tocar-se la pamparruana, tocar-se la pampa, fer el gos**

tocar-se la pampa *SV*, estar ociós, no fer res de profit (Fr)

Va estar tot el matí tocant-se la pampa i la seva mare es va enfadar molt

→ **no fotre brot, no fotre cop, caçar mosques, gratar-se la panxa, no fer una gamba, tocar-se la pamparruana, tocar-se els collons, fer el mandra, jeure com un porc**

tocar-se la pamparruana *SV*, estar ociós i anar d'ací d'allà, vagabundejar (A-M)

Es passa el dia tocant-se la pamparruana mentre la dona ha de fer tota la feina

→ **perdre el temps, caçar mosques, gratar-se la panxa, no fer una gamba, tocar-se la pampa, tocar-se els collons, fer el manta, fer la pamparruana**

▷ **ésser un pamparruana** (p.ext.)

[pamparruana: mot no registrat a l'IEC]

GANEJAR

entrar en gana *SV*, començar a entrar en apetit (A-M)

Després d'aquella passejada, començava a entrar en gana

▷ **obrir la gana** (inv.), **fer gana** (inv.), **fer boca** (p.ext.), **obrir primer la boca que els ulls** (p.ext.)

GANGA

d'ocasió *SP*, a preu més baix que el normal (R-M)

M'he comprat aquests llibres d'ocasió (R-M)

→ **d'oferta**

▷ **a sota preu** (p.ext.)

GANXUT

de ganxo *SP*, de forma corbada (A-M)

L'òliba amb els peus de ganxo li pren el capell (A-M)

GANYIP

■ **fruits secs** *SN*, fruita seca torrada que inclou avellanes, ametlles, nous, pinyons i també panses i figues

De postres, ha menjat fruits secs / Va comprar ametlles i altra fruita seca (També s'usa amb la forma *fruita seca*)

▷ **postres de músic** (p.ext.), **grana de capella** (p.ext.)

GANYOTES

fer ganyes *SV*, fer ganyotes (IEC)

Deixa de fer ganyes perquè ja tinc mal de panxa de riure tant!

GARANTIA

paga i senyal *SCoord*, quantitat de béns fungibles o suma de diners que en fer un contracte una part lliura a l'altra, en general com a garantia o coacció / penyora, diners o objecte que es deixa en garantia de compliment d'un tracte / quantitat, fracció del preu total, lliurada a compte, abans de fer ferm un contracte de compravenda, arres (IEC, A-M, EC)

He encarregat un armari fet a mida i he hagut d'avançar la meitat de l'import com a paga i senyal (R-M)

▷ **senyal i paga** (v.f.)

GARLAR

fer-la petar *SV*, conversar de coses intrascendents (EC)

Després de dinar ens trobem al cafè i la fem petar una estona (R-M)

→ **fer petar la xerrada, fer petar la claca, moure xerra, trencar nous, passar el canet, fer petar el queixal, fer tertúlia, gastar paraules, trencar-la**

GARRELL

portar els collons entre parèntesis *SV*, tenir les cames arquejades (R-M)

L'Albert porta els collons entre parèntesis; per això li costa córrer / Porta els collons entre parèntesis de tant muntar a cavall (R-M)

GARREPA

ésser un rata *SV*, (ésser una) persona avara, molt arpegadora de diners o coses de profit (A-M)

El teu germà és un rata, mai no deixa diners a ningú (També s'usa amb la forma *ésser molt rata*)

→ **ésser del puny estret, més estret que una fulla de pi, ésser de la confraria de l'estalvi**

▷ **fer es pans amples** (ant.), **ésser una garsa** (p.ext.), **arrencar-se un queixal** (p.ext.), **mirar-ho tot pel forat d'un ral** (p.ext.)

GARROTXA

terra de mala petja *SN*, terra on fa de mal caminar (IEC)

Millor que anem per un altre lloc, perquè aquesta és terra de mala petja i encara prendrem mal

→ **de mal trepig**

▷ **de bon trepig** (ant.), **camí de mala petja** (p.ext.), **camí de cabres** (p.ext.)

GASÓS

d'agulla *SP*, dit per a referir-se a les begudes gasades

Vi d'agulla / A mi m'agrada beure aigua d'agulla per fer passar el mal d'estómac (IEC, *)

GASTAR

afluixar la bossa *SV*, donar diners (IEC)

Si afluixes tant la bossa, et quedaràs sense un diner

→ **afluixar els cordons, afluixar l'armilla, afluixar la mosca, gratar-se la bossa, gratar-se la butxaca, treure la bossa, gratar-se la butxaca, afluixar la moma, allargar els cordons**

▷ **estrènyer-se la bossa** (ant.), **castigar la butxaca** (p.ext.), **cop de bossa** (p.ext.)

anar tallant del tros *SV*, gastar del que es té (R-M)

No ha volgut treballar mai; va tallant del tros; ja s'ha venut una casa / Té prou fortuna per a viure anant tallant del tros (R-M)

▷ **fer forat** (en alguna cosa) (p.ext.)

fer forat (en alguna cosa) *SV*, despendre una bona part d'un patrimoni (IEC)

Es va comprar el cotxe fent forat al compte del seu pare i no al seu (S'usa amb noms que denoten patrimoni, compte, herència, etc. com a complement)

▷ **anar tallant del tros** (p.ext.), **tapar forats** (p.ext.)

fer un extra *SV*, excedir-se en quelcom / gastar més d'allò degut, esperat o acostumat (R-M, *)
Avui hem volgut fer un extra i hem anat a dinar a un restaurant car / Per obsequiar els convidats han fet un extraordinari; ara tindran feina a pagar-ho (També s'usa amb la forma *fer un extraordinari*) (IEC, R-M)

→ **tirar la casa per la finestra, ficar l'olla gran dins de la xica**

gastar amb compàs *SV*, despendre moderadament, sense fer llarg (A-M)

Mai no ha tingut gaires diners, per tant, gasta amb compàs

▷ **viure al dia** (p.ext.)

gratar-se la bossa *SV*, despendre diners / fer una despesa (IEC, EC)

Es va gratant la bossa i es quedarà arruïnat

→ **afluixar la bossa, gratar-se la butxaca, afuixar la moma, afuixar els cordons, afuixar l'armilla, treure la bossa, afuixar la mosca, allargar els cordons**

▷ **estrènyer-se la bossa** (ant.), **tancar l'axeita** (ant.), **cop de bossa** (p.ext.)

gratar-se la butxaca *SV*, fer una despesa (EC)

Si vols tenir un bon pis, t'hauràs de gratar la butxaca (EC)

→ **afuixar la bossa, gratar-se la bossa, afuixar la moma, afuixar els cordons, afuixar l'armilla, treure la bossa, afuixar la mosca, allargar els cordons**

▷ **fer cent nuus a un dobler** (ant.)

pujar més el farciment que el gall *O*, fer molta despesa per una cosa de poca importància (R-M)

I què n'has de fer de les tapes de pell si el llibre és editat en tela? Et pujarà més el farciment que el gall / Més puja el farciment que el gall (També s'usa amb el verb *costar*) (R-M, IEC)

▷ **fer-se'n l'estella** (p.ext.)

ANT

no menjar pa (alguna cosa) *SV*, no ocasionar cap despesa ni pèrdua (R-M)

Guarda totes les peces de vaixel·la desaparellades; això no menja pa, i a la llarga pot ésser una col·lecció ben curiosa / Fes-ho, home, fes-ho, que això no menja pa i et serà útil (R-M)

GASTAR-SE

anar-se'n com fruita *SV*, gastar-se molt aviat (A-M)

Els diners, durant les festes de Nadal, se'n van com fruita

GATEJANT

de quatre grapes *SP*, [caminar] posant a terra peus i mans (EC)

La boca de la cova era tan baixa que hi havíem d'entrar de quatre grapes / L'Uriel camina de grapes (També s'usa amb la forma de *grapes*) (R-M, *)

→ **a rossegons**

▷ **a quatre grapes** (v.f.), **anar de quatre** (p.ext.), **fer soletes** (p.ext.)

GATEJAR

fer soletes *SV*, caminar un infant quan comença a aprendre'n (EC)

El xiquet comença a fer soletes (A-M)

▷ **de quatre grapes** (p.ext.)

[Ribagorça (A-M)]

GAUDIR

■ **passar-s'ho teta** *SV*, distreure's, entretenir-se agradablement

La calçotada va anar molt bé, ens ho vam passar teta

→ **passar-s'ho pipa, passar-s'ho bomba, passar-se-la bé, disfrutar com un camell, disfrutar com un vedell, xalar-se-la**

passar-se-la xalada *SV*, passar-ho regaladament (IEC)

En aquella festa ens la vam passar xalada

→ **passar-se-la bé, passar-s'ho pipa, passar-s'ho bomba, xalar-se-la, mamar-se-les dolces**

■ **viure bé** *SV*, viure alegrement, sense tenir en compte ni les obligacions i deures ni les inquietuds de cada dia

En Jesús viu bé perquè, tot i que és molt responsable, no es preocupa per allò que no pot resoldre

→ **viure la vida, campar-se-la, saber-se entendre**

▷ **saber viure** (p.ext.), **viure al dia** (p.ext.)

viure com un sàtrapa *SV*, viure amb tota complaença / viure regaladament, com un príncep (R-M, IEC)

Li agrada viure com un sàtrapa; no es priva de res (R-M)

→ **viure la vida, mamar-se-les dolces**

▷ **a cor què vols** (p.ext.)

■ **viure la vida** *SV*, viure alegrement, sense tenir en compte ni les obligacions i deures ni les inquietuds de cada dia

Aquests personatges de la premsa del cor viuen la vida

→ **viure com un sàtrapa, viure bé, campar-se-la, saber-se entendre**

▷ **saber viure** (p.ext.), **a la regalada** (p.ext.), **a cos de rei** (p.ext.), **bona vida** (p.ext.), **viure al dia** (p.ext.)

GELÓS

tenir fred de peus *SV*, engelosir-se / sentir enveja (R-M, A-M)

Des que va néixer el nen, el gos té fred de peus i busquen algú que es vulgui fer càrrec de l'animal

▷ **tenir fred als peus** (v.f.), **fer-li set** (a algú) (inv.)

GEMEGAIRE

estar fart de bon temps *SV*, ésser una dona gemegosa en excés; queixar-se sense motiu raonable (A-M)

No li facis gaire cas perquè no para de queixar-se. El que li passa és que està farta de bon temps

→ **semblar una puta ploranera**

[Emp. (A-M)]

semblar una puta ploranera *SV*, queixar-se sempre (R-M)

No en facis cas; sempre vol que el planyin; sembla una puta ploranera, aquest home! / Ja no se l'escolta ningú perquè és una puta ploranera (També s'usa amb el verb *ésser*) (R-M, *)

→ **estar fart de bon temps**

▷ **tenir sempre un sis o un as** (p.ext.), **tenir un all o una ceba** (p.ext.)

tenir un all o una ceba *SV*, tenir ara una tribulació ara una altra, sense cessar d'estar malament o de gemegar / tenir sempre coses de què queixar-se (A-M)

Ahir es queixava que li feia mal el genoll, avui és el peu. Ai Senyor! Sempre té un all o una ceba! (També s'usa amb les formes *tenir all o ceba* i *quan no té un all, té una ceba*)

→ **tenir sempre un sis o un as**

▷ **semblar una puta ploranera** (p.ext.)

● **tenir sempre ai o ceba** (Men., Eiv.)

GEMEGAR

arrencar els ais *SV*, gemegar i exclamar-se de dolor una partera (A-M)

Aquella dona arrencava els ais quan estava donant a llum

▷ **anar de part** (p.ext.), **cridar com un boig** (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

GENDRE

fill polític *SN*, gendre / marit de la filla respecte als pares d'aquesta i muller del fill respecte als pares d'aquest (EC, *)

No m'agradaria tenir en Joan com a fill polític / La Maria és la seva filla política

▷ **pare polític** (p.ext.), **germà polític** (p.ext.)

GENEALOGIA

arbre genealògic *SN*, representació gràfica de la genealogia d'una família mitjançant el dibuix

d'un arbre de forma convencional, les branques del qual representen les generacions que surten del tronc i originen de noves branques (EC)

La néta Oliveres va configurar un arbre genealògic de deu generacions

de lluny *SP*, expressió que hom aplica a un parent no pròxim (EC)

Han vingut uns familiars de lluny que feia un munt de temps que no vèiem

→ **parent llunyà**

parent llunyà *SN*, expressió que hom aplica a un parent no pròxim

Tinc molta relació amb els meus parents llunyans, potser més que no pas amb la família més directa (També s'usa amb els noms *cosí, oncle*, etc.)

→ **de lluny**

GENER

les calendes de gener *SD*, primer dia de l'any (EC)

A les calendes de gener anirem a sopar a casa l'àvia

▷ **Cap d'Any** (p.ext.)

GENERALMENT

com a regla general *SAdv*, en la majoria dels casos, gairebé sempre, segons sol ésser o esdevenir-se

Com a regla general, no acostumem a deixar arribar tard els treballadors

→ **per regla general, per defecte, en general**

en general *SP*, de manera total / sense atendre als casos especials (R-M)

La inundació ha causat danys en general a la collita d'hortalissa de la comarca / No ho dic pas per tu, sinó en general (R-M, EC)

→ **en conjunt**

▷ **en termes generals** (p.ext.)

en termes generals *SP*, d'una manera general, sense entrar en detalls

Li va exposar la història en termes generals, sense fer gaires explicacions

▷ **en general** (p.ext.), **a l'engròs** (p.ext.), **per sobre** (p.ext.)

per regla general *SP*, en la majoria dels casos / gairebé sempre, segons sol ésser o esdevenir-se (IEC, EC)

Avui comença la funció a les vuit en sessió única, però per regla general fan dues representacions (R-M)

→ **com a regla general, per defecte, en general**

GENERÓS

amic de donar *SN*, generós / persona generosa (Fr, *)

En Joan és amic de donar. Segur que, si li demanes el cotxe, te'l deixarà

- **ésser llarg en el donar, donar sense comptar, fer es pans amples, no tenir res seu**
- ▷ **ésser amic de santa creu** (ant.)
- anar portes obertes** *SV*, mostrar-se de paraula, molt generós; prometre molt (A-M)
- Aquesta família sempre va portes obertes: són molt generosos quan tenen convidats*
- ▷ **tenir casa oberta** (p.ext.)

ésser llarg en el donar *SV*, generós / ésser generós, esplèndid (Fr, *)

Demana-li-ho a ell, que és llarg en el donar / La Núria és molt llarga en el donar, és la seva millor qualitat

- **amic de donar, fer es pans amples, no tenir res seu**
- ▷ **ésser de la confraria de l'estalvi** (ant.), **ésser el puny estret** (ant.), **ésser del puny clos** (ant.), **a mans plenes** (p.ext.)

fer es pans amples *SV*, obrar amb esplendidesa, no mirar prim en les despeses (A-M)

No te preocupis que ja te donarà tot lo que necessitis, en Jaume fa es pans amples

- **ésser llarg en el donar, amic de donar, no tenir res seu, no mocar-se amb mitja màniga**
- ▷ **ésser un rata** (ant.), **allargar la mà** (a algú) (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

no mocar-se amb mitja màniga *SV*, ésser esplèndid, no ésser mesquí (IEC)

Aquests no es moquen amb mitja màniga. Acaben de fer un donatiu a la universitat que ja voldríem que es tornés a produir en un futur immediat

- **fer es pans amples**
- ▷ **tirar de veta** (p.ext.), **ligar els gossos amb llonganisses** (p.ext.), **tirar la casa per la finestra** (p.ext.)

no tenir res seu *SV*, ésser molt generós (R-M)

És un home que no té res seu; tot ho donaria / N'hi ha pocs com ell; no té res seu, sempre ajuda els altres (També s'usa amb les altres formes del possessiu) (R-M)

- **ésser llarg en el donar, amic de donar, fer es pans amples**
- ▷ **no donar ni la merda que caga** (ant.)

GENEROSAMENT

a mans plenes *SP*, abundantament / abundantment / amb gran abundància i generositat (R-M, IEC, *)

És un home molt generós, dona a mans plenes tot el que té / Feia favors a mans plenes (R-M)

- ▷ **a grapats** (p.ext.), **ésser llarg en el donar** (p.ext.)

GENI

ésser un as (algú) *SV*, excel·lir en alguna cosa

Ha tret un deu a l'examen de matemàtiques: és un as

- **ésser un bèstia** (en alguna cosa), **ésser un trumfo** (algú), **cap de brot, cap d'ala, ésser un crac, ésser un artista, ésser una espasa** (algú), **fora de sèrie, primera figura, ésser un primera espasa, ésser un atxa** (algú)
- ▷ **ésser un llum** (algú) (ant.)

GENITALS

les parts pudendes *SD*, els genitals externs (EC)

Aquell home era un pervertit: sempre es tocava les parts pudendes en públic

- ▷ **membre viril** (p.ext.)

GENIÜT

amorós com una argelaga *SA*, que s'enfada fàcilment / tenir el geni molt aspre (*, A-M)

Quan s'enfada és amorós com una argelaga / És tan agradable com una argelaga (També s'usa amb l'adjectiu *agradós*) (*, A-M)

- **pacífic com una argelaga, tenir geni d'argelaga, ésser una argelaga** (algú), **tenir més punxes que una argelaga** (algú), **tenir un geni com una argelaga, geniüt com un btxixo**

ésser de mala jeia *SV*, dit de la persona de mal geni (EC)

El seu avi era una persona de mala jeia

- **ésser de mala llet, ésser tallat de mala lluna, ésser de geni viu, tenir sang a l'ull, ésser de sangs calentes, ésser una pólvora** (algú)
- ▷ **ésser de bona jeia** (ant.)

ésser de mala llet *SV*, tenir mal caràcter / ésser de mala índole (Fr, EC)

Ja ens van avisar que era de mala llet, aquell home, però no ens pensàvem que ens ataqués d'aquella manera / És un home de mala llet (R-M, EC)

- **ésser tallat de mala lluna, ésser de mala jeia, ésser de geni viu, tenir sang a l'ull, ésser de sangs calentes**
- ▷ **ésser de bona jeia** (ant.), **tenir bona jeia** (ant.), **cara de mala llet** (p.ext.)

ésser del morro fort *SV*, ésser enèrgic i inflexible, de geni difícil de tòrcer (A-M)

Tu ets del morro fort, com el teu pare

- **ésser del morro tort, ésser de geni viu, tenir sang a l'ull, ésser de sangs calentes**
- ▷ **ésser fort de morro** (v.f.)

ésser del morro tort *SV*, tenir mal geni (IEC)

No l'amoïnis que ja saps que és del morro tort i pot reaccionar molt malament

- **ésser del morro fort, ésser de geni viu, tenir sang a l'ull, ésser de sangs calentes**
- ésser tallat de mala lluna** *SV*, tenir mal caràcter (Fr)

La teva germana és tallada de mala lluna, sempre et surt amb estirabots

- **ésser de mala llet, tenir un geni de fo-**

tims, ésser de mala jeia, ésser de geni viu, tenir sang a l'ull, ésser de sangs calentes ésser una argelaga (algú) *SV*, tenir el geni molt aspre (A-M)

Avui m'he discutit amb la teva amiga, és una argelaga

→ **ésser de geni viu, amorós com una argelaga, tenir geni d'argelaga, tenir més punxes que una argelaga** (algú), **tenir un geni com una argelaga, tenir sang a l'ull, ésser de sangs calentes**

ésser una pólvora (algú) *SV*, ésser molt irascible (A-M)

Avui no li facis gaire cas, perquè és una pólvora: s'enfada amb tothom

→ **ésser de mala jeia, ésser de sangs calentes**

■ **geniüt com un bitxo** *SA*, dit per a referir-se a algú que s'enfada fàcilment

No l'emprenyis gaire, que és geniüt com un bitxo i s'enfada de seguida

→ **amorós com una argelaga**

mala vespa *SN*, es diu d'una persona de geni fort / dona de mal geni (*, A-M)

Aquesta dona és una mala vespa, millor que no t'hi encaris / Quina mala vespa aquesta criatura!

pacífic com una argelaga *SA*, dit per a referir-se a algú geniüt / tenir el geni molt aspre (*, A-M)

Dius que el coneixes, però encara no l'has vist quan s'enfada, és pacífic com una argelaga

→ **amorós com una argelaga, tenir geni d'argelaga, ésser una argelaga** (algú), **tenir més punxes que una argelaga** (algú), **tenir un geni com una argelaga**

tenir el geni fort *SV*, tenir mal caràcter (EC)

Té el geni fort quan es lleva: no té un bon despertar (També s'usa amb la forma *tenir un geni fort*)

→ **tenir mal geni, tenir un geni de fotims, tenir geni d'argelaga, tenir males puces, tenir mals arrambatges, tenir més geni que el vi de quatre, tenir un geni com una argelaga, tenir un geni de foc, tenir un geni de pólvora, ésser del morro tort**

tenir geni d'argelaga *SV*, tenir el geni molt aspre *Controla't, que tens geni d'argelaga i te m'estàs fent insuportable*

→ **ésser una argelaga** (algú), **tenir més punxes que una argelaga** (algú), **amorós com una argelaga, pacífic com una argelaga, tenir un geni com una argelaga, tenir el geni fort, tenir mal geni, tenir males puces, tenir mals arrambatges, tenir un geni de foc**

tenir mal geni *SV*, tenir mal caràcter (EC)

Quan s'enfada té mal geni / Li ha contestat amb mal geni (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadjectival i amb la forma *amb mal geni*)

→ **tenir el geni fort, tenir un geni de fotims, tenir geni d'argelaga, tenir males puces, tenir mals arrambatges, tenir més geni que el vi de quatre, tenir un geni com una argelaga, tenir un geni de foc, tenir un geni de pólvora**

tenir males puces *SV*, tenir mal geni / tenir poca paciència, ésser fàcilment irritable (IEC, A-M) *Vigila amb el porter perquè té males puces!* (També s'usa amb els quantificadors *força, molt*, etc. en posició preadjectival)

→ **tenir el geni fort, tenir geni d'argelaga, tenir mal geni, tenir mals arrambatges, tenir més geni que el vi de quatre, tenir un geni com una argelaga, tenir un geni de foc, tenir un geni de fotims, tenir un geni de pólvora**

▷ **no aguantar puces** (p.ext.)

tenir mals arrambatges *SV*, tenir mal geni, ésser de mal tractar (EC)

Aquest nen és ben petit i ja té mals arrambatges

→ **tenir males llevades, tenir el geni fort, tenir geni d'argelaga, tenir mal geni, tenir males puces, tenir més geni que el vi de quatre, tenir un geni com una argelaga, tenir un geni de foc, tenir un geni de fotims, tenir un geni de pólvora**

▷ **treure el geni** (p.ext.)

tenir més geni que el vi de quatre *SV*, tenir el geni fort, irascible, violent (A-M)

Millor que no el molestis gaire, que té més geni que el vi de quatre

→ **tenir el geni fort, tenir geni d'argelaga, tenir mal geni, tenir males puces, tenir mals arrambatges, tenir un geni com una argelaga, tenir un geni de foc, tenir un geni de fotims, tenir un geni de pólvora**

[Emp. (A-M)]

tenir més punxes que una argelaga (algú) *SV*, tenir el geni molt aspre (A-M)

No rondinis tant i modera't, que tens més punxes que una argelaga

→ **ésser una argelaga** (algú), **tenir geni d'argelaga, amorós com una argelaga, pacífic com una argelaga, tenir un geni com una argelaga**

tenir un geni com una argelaga *SV*, tenir molt mal geni (EC)

Millor que no el facis enfadar, que té un geni com una argelaga

→ **tenir geni d'argelaga, amorós com una argelaga, ésser una argelaga** (algú), **pacífic com una argelaga, tenir més punxes que una argelaga** (algú), **tenir el geni fort, tenir mal geni, tenir males puces, tenir mals arrambatges, tenir un geni de foc**

tenir un geni de foc *SV*, ésser molt irritable (A-M) *No la facis empipar, que té un geni de foc*

→ **tenir el geni fort, tenir geni d'argelaga, tenir mal geni, tenir males puces, tenir mals arrambatges, tenir més geni que el vi de quatre, tenir un geni com una argelaga, tenir un geni de fotims, tenir un geni de pólvora**

tenir un geni de fotims *SV*, es diu de qui per no res s'enrabia (IEC)

En Tal té un geni de fotims (Fr)

→ **tenir mal geni, tenir el geni fort, ésser tallat de mala lluna, tenir un geni de pólvora, tenir geni d'argelaga, tenir males puces, tenir mals arrambatges, tenir més geni que el vi de quatre, tenir un geni com una argelaga, tenir un geni de foc**

tenir un geni de pólvora *SV*, ésser molt irascible (A-M)

No l'amoïnis, que té un geni de pólvora i saltarà de seguida

→ **tenir un geni de fotims, tenir el geni fort, tenir geni d'argelaga, tenir mal geni, tenir males puces, tenir mals arrambatges, tenir més geni que el vi de quatre, tenir un geni com una argelaga, tenir un geni de foc**

GENS

gens ni gota *SCoord*, absolutament no (EC)

No ha volgut beure's el vas de llet, gens ni gota / No vol saber res dels estudis, ni gens ni gota (S'usa en contextos negatius)

→ **gens ni mica, ni semença, ni una iota de gota ni gens** (v.f.)

gens ni mica *SCoord*, absolutament gens (IEC)

La seva mort no l'afectà gens ni mica / No vol saber res de la Maria, ni gens ni mica (S'usa en contextos negatius) (EC, *)

→ **gens ni gota, ni un per remei, ni senyal, ni semença, ni una iota de**

mica ni gens (v.f.)

haver-n'hi tan poc com mosques blanques *SV*, (de persones o de coses) no haver-n'hi gens (A-M)

De persones honestes en el món, n'hi ha tan poques com mosques blanques

▷ **un feix de** (ant.), **un fotimer de** (ant.), **un gratat de** (ant.), **un munt de** (ant.), **podre-se comptar amb els dits de la mà** (p.ext.), **no haver-n'hi rastre** (p.ext.)

ni poc ni gaire *SCoord*, no gens, absolutament gens (A-M)

Deia que això no li agradava ni poc ni gaire i era cert, ho odiava (S'usa en contextos negatius)

→ **ni poc ni molt, ni poc ni gens**

▷ **no poc ni gaire** (ant.), **ni gra ni boll** (p.ext.)

ni poc ni gens *SCoord*, no gens, absolutament gens (A-M)

En aquell primer arbre, no va haver-n'hi ni poc ni gens, de peres, l'any passat / S'ha aca-

bat tot el menjar, no n'ha deixat ni poc ni gens (S'usa en contextos negatius) (R-M, *)

→ **ni poc ni molt, ni poc ni gaire, xica ni mica, ni un per remei**

▷ **no poc ni gaire** (ant.), **ni gra ni boll** (p.ext.)

ni poc ni molt *SCoord*, no gens (IEC)

Ha demostrat que no l'estima ni poc ni molt, quan no ha estat capaç d'ajudar-lo / No tenia raó ni poc ni molt (S'usa en contextos negatius) (R-M, EC)

→ **ni un per remei, ni poc ni gaire, ni poc ni gens**

▷ **no poc ni gaire** (ant.), **ni gra ni boll** (p.ext.)

ni semença *SConj*, no gens, ni remotament (IEC)

No en tindrà ni semença (S'usa en contextos negatius)

→ **gens ni mica, gens ni gota, ni senyal**

▷ **ni per semença** (v.f.)

ni senyal *SConj*, ni poc ni gens / no gens, absolutament gens (A-M, *)

No en tinc ni senyal, dels sacs de roba que em vas portar, els he venut tots (S'usa en contextos negatius)

→ **gens ni mica, ni semença, ni raça ni pols**

ni una iota de *SConj*, gens / absolutament gens (Fr, *)

Ell no se separa mai ni una iota del que està prescrit (S'usa en contextos negatius)

(Fr)

→ **gens ni mica, gens ni gota**

■ **no tenir cap pèl de** *SV*, no ésser gens; estar completament lliure de tal o tal defecte

No té cap pèl de beneït: és més llest del que pot semblar a primera vista

→ **no tenir un pèl de**

xica ni mica *SCoord*, no gens, absolutament gens

No es va preocupar xica ni mica / Llops, no cregueu ni xica ni mica (S'usa en contextos negatius) (*, A-M)

→ **ni poc ni gens**

GENT

gran públic *SN*, la majoria de la gent, sobretot usat pejorativament per a indicar la majoria no especialitzada en un tema (EC)

Això no ho entendria el gran públic

qui...qui *SCoord*, els uns...els altres (EC)

Tots eren al voltant de la taula, qui drets qui asseguts (EC)

tal i tal *SCoord*, aquest i aquell (IEC)

Explica-li que van venir a veure'm tal i tal persona i per això no vaig poder sortir de casa / Cal que li mani que comparegui tal i tal dia (R-M, EC)

GENTADA

cop de gent *SN*, gentada / concurrència d'un gran nombre de persones en un indret (R-M, *)

Quin cop de gent hi havia a l'entorn d'aquells gitanos que feien ballar una cabra! (R-M)
→ **mig món**

GENTALLA

el baix poble *SD*, les classes humils (EC)

El baix poble sempre ha estat reprimit pels poderosos

→ **el poble menut**

▷ **de baixa condició** (p.ext.), **de baixa estofa** (p.ext.), **de baixa mà** (p.ext.), **gent de poc braç** (p.ext.)

el millor de cada casa *SD*, la gent més abjecta / expressió que s'usa irònicament per a fer referència a la gent més abjecta (R-M, *)

En un tuguri infecte s'aplegava el millor de cada casa a planejar atracaments (R-M)

▷ **els baixos fons** (p.ext.), **de baixa estofa** (p.ext.)

el poble menut *SD*, les classes humils

El poble menut sempre és la classe social menys afavorida

→ **el baix poble**

▷ **de baixa condició** (p.ext.)

els baixos fons *SD*, part baixa de la societat, esp. l'ambient de la delinqüència (IEC)

És una novel·la ambientada en els baixos fons de Barcelona

▷ **el barri xino** (p.ext.), **el millor de cada casa** (p.ext.), **de baixa estofa** (p.ext.), **de baixa mà** (p.ext.), **gent de la briva** (p.ext.), **gent de forca** (p.ext.)

home de mal recapte *SN*, home de mala reputació, de poca categoria social (A-M)

Ningú no el vol rebre perquè és un home de mal recapte / En aquell barri la gent era de mal recapte (També s'usa amb els noms *dona*, *gent* i *persona*)

→ **home de poc recapte**, **gent de la briva**, **gent de forca**

▷ **home de recapte** (ant.), **companyia d'espardenya** (p.ext.)

home de poc recapte *SN*, dit de les persones de mala reputació, de poca categoria social

Aquells treballadors són homes de poc recapte (També s'usa amb els noms *dona*, *gent* i *persona*)

→ **home de mal recapte**

▷ **home de recapte** (ant.)

GERMÀ

germà de la caritat *SN*, persona que per l'amor de Déu es consagra a l'assistència dels malalts, pobres, orfes, etc. (IEC)

Quan sigui gran vol ser germana de la caritat: li agrada ajudar els altres / És germana de la caritat des dels vint anys / Ha estat un germà de la caritat tota la vida

▷ **verge consagrada** (p.ext.)

germà de llet *SN*, alletats per la mateixa dona / el

fill de la dida i l'infant que aquesta ha alletat (R-M, IEC)

Sabia que tenia un germà de llet, però no el coneixia / La mare d'en Joan va alletar el meu cosí Enric; a més de bons amics són, doncs, germans de llet / Aquests infants són germans de llet; ambdós han estat alletats per la mateixa dida (*, R-M, R-M)

▷ **germà uterí** (p.ext.)

GERMANASTRE

germà uterí *SN*, germà per part de mare / respecte a una altra persona, fill d'una mateixa mare, però de pare diferent (R-M, EC)

Són germans uterins. La seva mare quedà vídua i es tornà a casar / El Pere i el Robert són germans uterins (R-M)

▷ **germà de llet** (p.ext.)

GEST

donar l'entrada (a algú) *SV*, (fer el) gest que fa un director d'orquestra o d'un conjunt instrumental o vocal per a indicar a un o més intèrprets el moment exacte que han d'iniciar cada intervenció (EC)

El director del cor va donar l'entrada i va començar el recital de cançons de Nadal

▷ **donar el to** (a algú) (p.ext.)

GESTICULAR

fer espès i menut *SV*, fer molta mímica per xerrar (A-M)

Quan parla fa espès i menut: no para de fer moviments amb les mans

[Men. (A-M)]

fer manades *SV*, agitar les mans parlant (IEC)

Els polítics sempre parlen fent manades

→ **parlar amb les mans**

parlar amb les mans *SV*, gesticular molt en parlar (EC)

Aquest noi parla amb les mans, gesticula moltíssim

→ **fer manades**

GESTIONAR

fer passos per *SV*, fer gestions, obrar en cerca d'obtenir un resultat (Fr)

Han fet passos per tal de trobar un bon local industrial (R-M)

→ **anades i vingudes**

▷ **tenir** (alguna cosa) **entre mans** (p.ext.)

GIRAGONSAR

fer esses *SV*, caminar anant d'un costat a l'altre i d'aquest al primer, no anant en línia recta; es diu especialment dels qui estan embriacs / caminar o circular no anant en línia recta (A-M, *)

Caminar fent esses / Va sortir del bar que feia esses (IEC, *)

→ **anar de cantó**

- ▷ **estar pet** (p.ext.), **portar una merda** (p.ext.)

GIRANT

■ **a tombar** (d'algun lloc) *SP*, allà on gira un carrer, un camí, etc.

La pastisseria és a tombar del carrer

→ **al tombant** (d'algun lloc), **al girant** (d'algun lloc)

GIRAR

donar la volta *SV*, girar algú o alguna cosa fins a prendre la posició oposada a la que tenia (EC)

Dóna la volta, que volem veure com et queda

→ **fer la volta**

fer la volta *SV*, girar algú o alguna cosa fins a prendre la posició oposada a la que tenia (EC)

Fes la volta, a veure com et va al darrere (EC)

→ **donar la volta, fer mitja volta, girar en rodó**

fer mitja volta *SV*, (fer un) moviment semicircular pel qual algú o alguna cosa pren la posició oposada a la que tenia (EC)

En arribar a la paret fes mitja volta i torna cap aquí / Vinga, mitja volta i cap a casa (El verb *fer* es pot ometre en contextos imperatius)

→ **fer la volta**

girar els ulls en blanc *SV*, girar els ulls enlaire de manera que no es vegi sinó la part blanca inferior (IEC)

Li fa angúnia que giri els ulls en blanc

girar en rodó *SV*, girar fent mitja volta (EC)

El conferenciant va girar en rodó i va donar l'esquena a tots els assistents

→ **fer la volta**

GIRAT

al revés *SP*, invertint l'ordre, la posició (IEC)
Has penjat el quadre al revés; està de cap per avall (R-M)

→ **a l'inrevés**

▷ **del revés** (v.f.), **al dret** (ant.)

GIRAVOLTAR

ballar de corcoll *SV*, la baldufa, giravoltar cap per avall (IEC)

Feu que la baldufa balli de corcoll

→ **ballar de capoll**

GLAÇADA

glaçada blanca *SN*, gelada / formació de cristalls de glaç damunt les herbes o sobre la terra (EC, *)

Aquesta nit hi ha hagut una glaçada blanca que ha deixat tots els parabrises dels cotxes coberts de gel

glaçada negra *SN*, glaçada en què l'aire no és prou humit per a produir gebre i té com a com

a conseqüència la destrucció i l'ennegritament de les plantes (IEC)

Compte, quan arribis al bosc! Que avui hi ha glaçada negra i no t'hi veuràs

GLATIR

fer mirallets (a algú) *SV*, fer glatir algú / fer guar, fer que algú s'agiti per alguna cosa (Fr, *)

Fa mirallets als nens dient-los que els donarà caramels perquè es portin bé

→ **fer miroies** (a algú)

GLOBALMENT

en conjunt *SP*, d'una manera global, sense especificar-ne les parts

En conjunt, és un treball força elaborat

→ **en suma, en rassa, en general**

GLOP

cop de coll *SN*, enviada / petita quantitat d'aigua que és ingerir (R-M, *)

És un comprimit molt petit; amb un cop de coll te l'empassaràs / D'un cop de coll va beure's tota la copa de licor (R-M)

GLORIEJAR-SE

fer ufana (d'alguna cosa) *SV*, gloriejar-se d'alguna cosa, fer-s'hi veure (EC)

No parava de fer ufana del fet que havia aprovat aquell examen tan difícil (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició pronominal)

→ **fer bocades** (d'alguna cosa), **fer bombo** (d'alguna cosa), **fer plat** (d'alguna cosa), **fer gala** (d'alguna cosa), **posar-se galons**

GOIG

ai festa *SN*, interj. de goig o de felicitació, equivalent a «ai que bé!, com me n'alegro!» (A-M)

Tot això t'han portat els Reis? Ai festa! (A-M) [Emp., Gir., Costa de Llevant (A-M)]

fer patxoca *SV*, tenir aspecte vistós (R-M)

Fas patxoca amb aquest barret: et combina molt bé amb el vestit / Mira quina patxoca fan els mossos d'esquadra quan van mudats (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, més, molt*, etc. en posició pronominal) (*, R-M)

→ **fer goig, fer topa**

▷ **alegrar la vista** (a algú) (p.ext.)

GOLA

■ **menjar per menjar** *SV*, menjar per sentir el plaer que produeix fer aquesta acció i no per la necessitat de menjar

Aquest noi no té gana, menja per menjar

▷ **per vici** (p.ext.)

GOLAFRE

ésser més fart que un llop *SV*, ésser molt golafre (A-M)

És el que menja més de tota la colla, és més fart que un llop

→ **ésser un fart, fart d'olla**

ésser un fart *SV*, (ésser) molt menjador; fartner, golafre (EC)

És un fart: només pensa a menjar (IEC)

→ **ésser més fart que un llop, fart d'olla, ésser un porc malfart**

ésser un porc malfart *SV*, menjar excessivament o de manera indecorosa (A-M)

Quan surt a sopar és un porc malfart: tot el menjar li sembla poc

→ **fart d'olla, ésser un fart**

▷ **menjar com un porc** (p.ext.), **afartar-se com un porc** (p.ext.)

[malfart: mot no registrat a l'IEC]

fart d'olla *SA*, golafre / expressió usada per a referir-se a algú que menja excessivament o de manera indecorosa (R-M, *)

Només gaudeix menjant, aquest fart d'olla, per això està tan gras / És clar que està tan gras, si ets un fart d'olla (R-M)

→ **ésser un fart, ésser més fart que un llop, ésser un porc malfart**

▷ **menjar més que un mal gra** (p.ext.), **menjar més que un mal lleig** (p.ext.)

GOLAFREJAR

menjar com un llop *SV*, menjar molt / menjar àvidament, tenir molta gana (A-M, EC)

Fes més macarrons perquè aquest menja com un llop

→ **menjar com un bou, menjar com un ogre, menjar com una llima, menjar més que un mal gra, menjar més que un mal lleig, menjar com un trabuc, menjar** (alguna cosa) **a dos queixos**

▷ **menjar com un pinsà** (ant.), **menjar com un pardalet** (ant.), **menjar com un ocellet** (ant.)

menjar com un ogre *SV*, (menjar) molt i voraçment (F)

De vegades menja com un ogre, com si no tingues prou temps

→ **menjar com un llop, menjar** (alguna cosa) **a dos queixos, menjar com una llima, menjar més que un mal gra, menjar més que un mal lleig, menjar com un trabuc**

menjar com una llima *SV*, menjar molt, amb avidesa (EC)

Ha menjat tres plats de sopa, dos entrecots amb moltes patates fregides i de postres dos pijames: menja com una llima

→ **ésser una llima** (algú), **menjar com un ogre, menjar com un llop, tenir les dents esmolades, menjar més que un mal lleig, menjar més que un mal gra, menjar com un bou, menjar com un trabuc**

▷ **menjar com un ocellet** (ant.), **menjar com un pardalet** (ant.), **menjar com un pinsà** (ant.)

menjar més que un mal gra *SV*, menjar massa (A-M)

La Núria i en Jaume mengen més que un mal gra, ja cal que els servim el plat ben ple

→ **menjar com una llima, menjar més que un mal lleig, menjar com un bou, menjar com un llop, menjar com un ogre, menjar com un trabuc**

▷ **menjar com un ocellet** (ant.), **menjar com un pardalet** (ant.), **menjar com un pinsà** (ant.), **fart d'olla** (p.ext.)

menjar més que un mal lleig *SV*, menjar massa (A-M)

La Laura menja més que un mal lleig, així que posa-li més carn

→ **menjar com una llima, menjar més que un mal gra, menjar com un bou, menjar com un llop, menjar com un ogre, menjar com un trabuc**

▷ **menjar com un ocellet** (ant.), **menjar com un pardalet** (ant.), **menjar com un pinsà** (ant.), **fart d'olla** (p.ext.)

GOLEJAR

marcar gol *SV*, fer gol / en el futbol, fer passar la pilota per la porteria (EC, *)

Des que en Pep va marcar gol és el capità de l'equip (També s'usa amb el verb *fer*)

▷ **fer la tisora** (p.ext.)

GORMAND

tenir bon paladar *SV*, tenir sentit del gust. Ésser exigent amb el menjar (R-M)

Sempre es compra requisits; té bon paladar i no vol menjar qualsevol cosa (R-M)

→ **agradar-li la bona taula** (a algú), **agradar-li els bons bocins** (a algú)

▷ **tenir ventre de gitano** (ant.), **tenir el paladar fi** (p.ext.), **de bon gust** (p.ext.)

GORRA

gorra de cop *SN*, gorra de palla, amb un sortint de secció semicircular tot al voltant per a evitar de rebre cops al cap / lligadura de palla, pròpia dels infants, amb un sortint de secció semicircular tot al voltant per a evitar de rebre cops al cap; capçana (IEC, EC)

Abans de deixar sol el nen, posa-li la gorra de cop perquè, si cau, no es faci mal

GOS

gos d'atura *SN*, gos que serveix per a guiar el ramat / gos de pastor que manté el ramat en bon ordre (IEC, Fr)

Ha anat a comprar un gos d'atura / Cada any fan un concurs de gossos d'atura a Castellar de n'Hug

gos falder *SN*, gos petit que hom pot tenir còmodament a la falda (EC)

Hem trobat un gos falder abandonat enmig

del camp i ens l'hem emportat cap a casa
(També s'usa amb la forma *gos de falda*)

▷ **animal de companyia** (p.ext.)

gos pigall *SN*, gos ensinistrat per a acompanyar un cec (EC)

Per sortir al carrer necessita que l'acompanyi un gos pigall

▷ **animal de companyia** (p.ext.)

GOVERN

el Govern civil *SD*, edifici on resideix el governador (civil) o on funcionen les oficines d'aquest càrrec (A-M)

Hem d'anar a les dotze al Govern civil (A-M)

GOVERNANT

cap d'estat *SN*, persona que representa o que exerceix la suprema autoritat de l'estat (IEC)
Els caps d'estat dels dos països en conflicte es reuniran a Belgrad

→ **home d'estat**

▷ **cap de govern** (p.ext.), **primer ministre** (p.ext.)

GOVERNAR

ésser de l'olla *SV*, ésser de les persones que governen, manegen un afer, etc. (IEC)

Aquests estan d'acord amb tot el que passa perquè també són de l'olla; si s'ho miressin des de fora, sense tenir-hi cap interès personal, ja no els semblaria tan bonic (R-M)

→ **remenar l'olla, fer i desfer, portar el timó**

remenar l'olla *SV*, ésser dels qui governen o manegen un afer (Fr)

S'ha fet amic d'un dels que remenen l'olla, ja és llest ja

→ **ésser de l'olla, fer i desfer**

GRÀCIA

en estat de gràcia *SP*, mereixent la gràcia de Déu perquè està net de pecat / tenir la gràcia de Déu (*, IEC)

Després de la benedicció papal estan en estat de gràcia (S'usa normalment amb els verbs *estar* i *quedar*)

→ **en gràcia de Déu**

▷ **en pecat** (ant.)

en gràcia de Déu *SP*, net de pecat / merèixer l'ajut diví per no estar sotmès al pecat mortal (EC, A-M)

No puc creure que aquesta dona estigués en gràcia de Déu / Després de confessar-se i combregar estaven en gràcia de Déu (S'usa normalment amb els verbs *estar* i *quedar*) (A-M, *)

→ **en estat de gràcia**

▷ **en pecat** (ant.)

gràcia original *SN*, gràcia pròpia de l'home en l'estat original, amb anterioritat al pecat original (EC)

Adam i Eva gaudien de gràcia original abans d'ésser expulsats del paradís

▷ **el pecat original** (p.ext.)

GRÀCIL

ésser un carquinyoli (algú) *SV*, (ésser una) persona dèbil, prima, sense salut ni vigoria / (ésser un) home molt prim i delicat (IEC, A-M)
És un carquinyoli. A la mínima es posa malalt
→ **ésser un sac d'ossos** (algú)

▷ **escanyat de llet** (p.ext.), **més prim que un gànguil** (p.ext.), **deixar** (algú) **amb la pell i l'os** (p.ext.), **buidar-se com un calàpet** (p.ext.), **perdre les carns** (p.ext.)

GRACIÓS

fer riure un mort *SV*, (algú) ésser molt graciós, fer riure tothom amb els seus acudits (A-M)
Quan es posa a explicar acudits, faria riure una mort

→ **plaga de la parròquia**

ANT

■ **tenir la gràcia al cul i el cul de vacances** *SV*, no tenir cap mena de gràcia, no fer riure

En Vicenç té la gràcia al cul i el cul de vacances; no em fan riure les seves brometes / Et sembla bonic el que li has fet? Tens la gràcia al cul (També s'usa omettent la segona part de la coordinació)

GRACIOSAMENT

de per riure *SP*, no seriosament (R-M)

Feia el borratxo de per riure, però algú s'ho va creure (R-M)

→ **de broma**

▷ **de debò** (ant.)

GRADUALMENT

a poc a poc *SP*, gradualment, seguint per tal camí o de tal manera (A-M)

Aquell clima és molt dur, però a poc a poc ja t'hi aniràs acostumant / L'alumne millorava a poc a poc en el coneixement de la llengua / M'has defraudat; jo em pensava que eres el més intel·ligent, i a poc a poc resultarà que ets un beneit (També s'usa amb les formes *a poc a poquet* i *a poquet a poquet*) (R-M, R-M, A-M)

→ **pas a pas, pam a pam, de mica en mica, a passes comptades**

▷ **de poc en poc** (v.f.), **a la llarga** (p.ext.), **no res no res** (p.ext.)

de mica en mica *SP*, lentament / d'una manera lenta, mesurada i gradual (R-M, *)

No cal que t'hi esforcis de manera especial; de mica en mica arribaràs a saber-ho fer (R-M)

→ **a poc a poc**

▷ **pam a pam** (p.ext.), **de gota en gota** (p.ext.), **pas a pas** (p.ext.), **no res no res**

(p.ext.), **amb comptagotes** (p.ext.), **tot fent bitlles** (p.ext.)

tot fent bitlles *SAdv*, com qui no fa res (R-M)
Ell, tot fent bitlles, ha anat arplegant una fortuna; ningú no s'ho pensava d'un home tan poc emprendedor (R-M)

▷ **tot rient rient** (p.ext.), **de mica en mica** (p.ext.), **anar fent** (p.ext.)

GRAN

de ca l'ample *SP*, molt gran, desmesurat

Amb l'aiguat que va caure es va organitzar un embús de ca l'ample

→ **de cal Déu, de por, de tots els déus, de l'hòstia, de campionat**

de cal Déu *SP*, molt gran, desmesurat (EC)

Quan el mestre va sortir de la classe, va haver-hi un escàndol de cal Déu / Hi ha un enrenou de cal Déu (R-M, EC)

→ **de ca l'ample, de l'hòstia, de tots els déus, de por**

▷ **de cavall** (p.ext.)

■ **de campionat** *SP*, gran en grau superlatiu
Ha agafat una empenyada de campionat / Ha enganxat una refredat de campionat / Ha fet una bestiesa de campionat

→ **de ca l'ample, de por, de l'hòstia**

▷ **de necessitat** (p.ext.), **d'antologia** (p.ext.)

de mort *SP*, greu / que produeix la mort; hiperbòlicament, que produeix greu trastorn / que produeix greu trastorn (R-M, A-M, EC)

Aquesta notícia li causarà un disgust de mort / Va produir aquell terror de mort (S'usa normalment com a complement de noms que denoten disgust, ensurt, espant, etc.) (R-M, A-M)

▷ **de por** (p.ext.)

de tots els déus *SP*, molt gran, desmesurat (EC)

Hi havia un xivarrí de tots els déus

→ **de cal Déu, de ca l'ample, de por**

gran com el puny *SA*, molt gros (EC)

Li va sortir una taca gran com el puny / Ens va contar mentides com el puny; no el vam creure de res / Unes nous com el puny / Un ou com el puny, molt gros (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M, Fr, IEC)

→ **gran com una casa, gran com un temple, gran com una casa de pagès, gran com una catedral**

▷ **petit com una puça** (ant.)

■ **gran com un piano** *SA*, expressió usada per a referir-se a quelcom molt gran
Aquesta taula és gran com un piano / És una mentida com un piano (També s'usa ometent l'adjectiu)

■ **gran com un temple** *SA*, expressió usada per a referir-se a quelcom molt gran
Vas dir una bestiesa gran com un temple i ara te'n penedeixes (També s'usa ometent l'adjectiu i amb la forma *gran com temples*)

→ **gran com una casa, de l'alçada d'un**

campanar, gran com el puny, gran com una casa de pagès, gran com una catedral

gran com una casa *SA*, enorme. Desmesurat / expressió per a ponderar la importància, la grandària, etc. d'alguna cosa (R-M, IEC)

Té tota la raó, el que diu és una veritat tan gran com una casa / El que tu dius és una veritat com una casa, però ells no ho voldran reconèixer (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

→ **gran com una catedral, gran com un temple, gran com el puny, gran com una casa de pagès**

▷ **grans com unes cases** (v.f.)

gran com una casa de pagès *SA*, expressió per a ponderar la importància, la grandària, etc. d'alguna cosa

Va dir una ximpleria tan gran com una casa de pagès (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **de l'alçada d'un campanar, gran com el puny, gran com un temple, gran com una casa, gran com una catedral**

gran com una catedral *SA*, enorme / expressió per a ponderar la importància, la grandària, etc. d'alguna cosa (R-M, *)

Que no hi pensí és una mentida gran com una catedral, la veritat és que no té ganes de fer-ho / Això és una excusa com una catedral; no em farà creure que no té ni un quart per a telefonar-me (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

→ **gran com una casa, gran com el puny, gran com un temple, gran com una casa de pagès, de l'alçada d'un campanar**

haver-n'hi un bon bocí de *SV*, ésser molt gran (A-M)

N'hi ha un bon bocí d'en Pere: tot ell és alt i gros

no tenir fi *SV*, ésser molt gran o nombrós, immens, incomptable (EC)

Una generositat que no té fi / Té una bondat sens fi (També s'usa amb la forma *sens fi*) (EC, *)

→ **sens nombre**

▷ **no tenir mesura** (p.ext.)

GRANDIER

enganxar-se-li els llençols (a algú) *O*, quedar-se al llit més del compte (R-M)

No hi ha manera que matini; cada dia se li enganxen els llençols a l'hora de llevar-se (R-M)

→ **fer la matinada, prendre la matinada, fer la matinada grassa**

▷ **fer matines** (ant.), **pixar-se al llit** (ant.), **gran dia** (p.ext.), **dormir com un liró** (p.ext.), **cantar el porc** (p.ext.)

GRANDILOQUËNT

calçar el coturn *SV*, parlar o escriure en estil grandiloquient (A-M)

Aquest escriptor calça el coturn

▷ **aires de grandesa** (p.ext.)

GRANEL

a granel *SP*, sense envasar, sense empaquetar (IEC)

Oli a granel / Olives a granel / En aquella botiga venen vi a granel, tu hi has de portar l'ampolla i ells te l'omplen (IEC, EC,*)

→ **a orri, a lloure**

▷ **a pes** (p.ext.)

a lloure *SP*, sense envasar (R-M)

Ara gairebé tots els queviures es venen envasats; abans es venien a lloure; segons què, a pes; segons què, a peces (R-M)

→ **a granel, en orri**

▷ **a pes** (p.ext.)

en orri *SP*, sense envasar, sense empaquetar

Vaig comprar els caramels en orri

→ **a granel**

▷ **a orri** (v.f.)

GRAPEJAR

fer córrer els dits *SV*, ésser atrevit (R-M)

Hi ha noies que no volen ballar amb ell perquè fa córrer els dits; és massa atrevit / Aquest xicot té fama entre les noies de fer córrer els dits (R-M)

→ **fotre mà** (a algú), **llarg de dits**

llarg de dits *SA*, agradar a algú de posar la mà sobre allò que no està bé de tocar (IEC)

Vigila amb aquest noi, que és llarg de dits, li agrada tocar cuixa

→ **tenir els dits llargs, fer córrer els dits**

▷ **fica't els dits al cul** (p.ext.), **fica't els dits al nas** (p.ext.)

tenir els dits llargs *SV*, tenir, algú, el costum de posar la mà sobre allò que no està bé de tocar (EC)

Aquest nen té els dits llargs; quan anem a les botigues sempre hem de vigilar que no toqui res (També s'usa amb el nom *mà*)

→ **llarg de dits, tenir la vista als dits**

▷ **fica't els dits al cul** (p.ext.), **fica't els dits al nas** (p.ext.)

GRAS

cara de pa de ral *SN*, cara ampla i rodona (A-M)

Fa cara de pa de ral a causa de la bona vida; menja molt i no fa gens d'esport / Amb la cortisona que pren se li està posant una cara de pa de ral que ens preocupa a tots

→ **cara de pa, cara de lluna plena, cara de pa de quilo, cara de cul**

▷ **cara de pito** (ant.), **begut de cara** (ant.), **xuclat de galtes** (ant.), **tenir galtes de pa de ral** (p.ext.)

ésser un sac de carn (algú) *SV*, ésser deforme de tan gras (IEC)

Hauries de mirar d'aprimar-te, ets un sac de carn

→ **massa de carn, gras com un toixó, semblar una bóta de set cargues**

▷ **ésser un sac d'ossos** (algú) (ant.), **ésser un sac de mal profit** (ant.), **no tenir més que la pell i l'os** (ant.), **no tenir més que ossos** (ant.), **no tenir sinó la pell i l'os** (ant.), **posar carn** (p.ext.)

estar gras que peta *SV*, estar molt gras (R-M)

Està gras que peta, que vigili la salut / Menja massa; està que peta i haurà de fer règim (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

→ **gras com un porc, estar gras que rebenta**

▷ **sec com un gaig** (ant.), **sec com un os** (ant.), **sec com un clau** (ant.), **sec com un bacallà** (ant.), **més sec que un clau** (ant.), **més sec que un os** (ant.)

estar gras que rebenta *SV*, gras / estar molt gras (Fr. *)

Hauria de fer esport, està gras que rebenta / Està que rebenta i no té pas la intenció de fer règim (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **estar gras que peta**

▷ **prim com un fideu** (ant.)

gras com un porc *SA*, comparança que s'aplica vulgarment a la persona molt grassa (A-M)

Menja tant que està gras com un porc (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **més gras que un porc, estar gras que peta, gras com un toixó, gras com una vaca, gras com una pera, gras com una tonya, gros com un porc, gras com una foca**

▷ **gras com una post** (ant.), **prim com una anguila** (ant.)

gras com un toixó *SA*, comparança que s'aplica vulgarment a la persona molt grassa (A-M)

Aquest gosset està gras com un toixó; es veu que la gossa el cria molt bé / Està gros com un toixó, no vigila què menja / És un gat gras com un toixonet (També s'usa ometent l'adjectiu, amb l'adjectiu *gros* i amb la forma *gras com un toixonet*) (R-M, *, *)

→ **gras com un porc, gras com una pera, gras com una tonya, gras com una vaca, gros com un porc, més gras que un porc, gras com una foca**

▷ **magre com un rupit** (ant.)

■ **gras com una foca** *SA*, comparança que s'aplica vulgarment a la persona molt grassa

Estàs gras com una foca: a veure si fas règim i t'aprimes una mica / Des que ha deixat el gimnàs, s'està posant com una foca (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **gras com un toixó, gras com un porc, gras com una truja**

gras com una pera *SA*, comparança que s'aplica vulgarment a la persona molt grassa (A-M)

No m'estranya que estigui gras com una pera, es passa el dia menjant (També s'usa ometent l'adjectiu)

- **gras com un toixó, gras com un porc, gras com una tonya, gras com una vaca, gros com un porc, més gras que un porc**
- ▷ **prim com un fideu** (ant.), **prim com el dit** (ant.), **prim com un fus** (ant.), **prim com un garrot** (ant.), **prim com un tel de ceba** (ant.), **prim com una orella de gat** (ant.)
- gras com una tonya SA**, comparança que s'aplica vulgarment a la persona molt grassa (A-M)
Si menges tant et posaràs grassa com una tonya (També s'usa ometent l'adjectiu)
- **gras com un toixó, gras com un porc, gras com una pera, gras com una vaca, gros com un porc, més gras que un porc**
- ▷ **magre com un rupit** (ant.)
- **gras com una truja SA**, comparança que s'aplica vulgarment a la persona molt grassa
Menja massa i està gras com una truja (També s'usa ometent l'adjectiu)
- **gras com una vaca, gras com una foca**
- **gras com una vaca SA**, comparació per a indicar que algú està molt gras
Si no vigiles amb allò que menges et posaràs gras com una vaca (També s'usa ometent l'adjectiu)
- **gras com una truja, gras com un porc, gras com un toixó, gras com una pera, gras com una tonya, gros com un porc, més gras que un porc**
- ▷ **prim com un fideu** (ant.)
- gros com un porc SA**, dit per a referir-se a algú molt gras
Després de les vacances de Nadal acabarà gros com un porc dels torrons que s'ha menjat
- **gras com un porc, gras com un toixó, gras com una pera, gras com una tonya, gros com una vaca, més gras que un porc**
- lluir-li el pèl** (a algú) *O*, estar gras (IEC)
Quin gos més bonic, li llueix el pèl; es nota que està ben cuidat i alimentat (Només s'usa referit a animals de pèl)
- ▷ **viure bé** (p.ext.)
- massa de carn SN**, expressió aplicada a una persona de cos gros i informe (IEC)
Vestit d'aquesta manera semblés una massa de carn
- **ésser un sac de carn** (algú), **semblar una bóta de set cargues**
- més gras que un porc SA**, [estar] molt gras (A-M)
El meu gos està més gras que un porc. El veterinari m'ha dit que l'haig de posar a règim
- **gras com un porc, gras com un toixó, gras com una pera, gras com una tonya, gras com una vaca, gros com un porc**
- ▷ **més sec que l'ídol** (ant.)
- **pesar-li el cul** (a algú) *O*, algú, ésser feixuc a causa del seu excés de pes
A l'Enric li pesa el cul: potser hauria de mirar d'aprimar-se
- **pesar-li el greix** (a algú)
- ▷ **no pesar-li la carn** (a algú) (ant.), **no pesar una palla** (ant.)
- pesar-li el greix** (a algú) *O*, estar molt gras (EC)
A aquesta noia li pesa el greix: hauria de fer règim
- **traginar greix, pesar-li el cul** (a algú)
- ▷ **no pesar-li la carn** (a algú) (ant.), **no pesar una palla** (ant.)
- semblar una bóta de set cargues SV**, algú, ésser molt gros (IEC)
És molt alt i ferm, sembla una bóta de set cargues / És com els seus pares, sembla una bóta (Sovint s'omet el complement preposicional)
- **ésser un sac de carn** (algú), **massa de carn, semblar una màrfega**
- ▷ **semblar un gat escorxat** (ant.), **semblar un esquelet** (ant.), **semblar un fideu** (ant.)
- semblar una màrfega SV**, persona, especialment dona, grossa i malgirbada (EC)
Des que menja tant, sembla una màrfega
- **semblar una bóta de set cargues**
- tenir bones penques SV**, tenir bons palpissos, ésser carnós (A-M)
Està ferm, té bones penques
- **tenir molta carn damunt, tenir ronyó tapat, tenir bons pernills**
- tenir bones polpes SV**, gras / estar una persona molt grassa (Fr, *)
La teva filla té bones polpes; potser hauria de començar a plantejar-se de seguir una dieta
- **tenir bons pernills, tenir bons sagins, tenir bons palpissos**
- tenir bons palpissos SV**, gras / estar una persona molt grassa (Fr, *)
Des que menja tant, té bons palpissos
- **tenir bons pernills, tenir bons sagins, tenir bones polpes**
- tenir bons pernills SV**, estar una persona molt grassa (A-M)
Li agrada aquella actriu perquè té bons pernills
- **tenir bones penques, tenir bons palpissos, tenir bones polpes, tenir bons sagins**
- tenir bons sagins SV**, gras / estar una persona molt grassa (Fr, *)
Des que ha deixat de treballar en aquella empresa en què estava tan malament, ja no està tan nerviós. Té bons sagins perquè menja molt més
- **tenir bons pernills, tenir bons palpissos, tenir bones polpes**
- tenir molta carn damunt SV**, ésser gras (IEC)
Vol fer una dieta per aprimar-se perquè diu que té molta carn damunt
- **tenir bones penques, tenir ronyó tapat**
- ▷ **tenir poca carn damunt** (ant.)
- tenir ronyó tapat SV**, estar molt gras (A-M)
Aquest home cada dia pesa més, sembla que tingui ronyó tapat
- **tenir bones penques, tenir molta carn damunt**

traginar greix *SV*, estar molt gras (EC)

Tota la família del Joan tragina greix, es nota que els agrada menjar

→ **pesar-li el greix** (a algú)

GRATIFICACIÓ

de troba *SP*, gratificació per haver trobat un objecte perdut (R-M)

Li van donar dotze euros de troba i se'n va anar més content que unes pasqües

→ **de trobadores**

▷ **de trobes** (v.f.), **de propina** (p.ext.)

de trobadores *SP*, dit d'allò que es dona com a gratificació al qui ha trobat una cosa perduda (EC)

Li donaren de trobadores una bona picossada (IEC)

→ **de troba**

▷ **de trobadora** (v.f.), **de propina** (p.ext.), **en recompensa** (d'alguna cosa) (p.ext.)

GRATIS

d'arròs *SP*, pagant altri, sense pagar (R-M)

Sempre mira si pot anar d'arròs als espectacles; per això es fa amic d'algun empresari / Hem entrat al cinema d'arròs (R-M, EC)

→ **de gorra, de franc, de baldraga, de forro**

de baldraga *SP*, gratuïtament / pagant altri (R-M, IEC)

Quan han repassat les despeses del dia, han vist que un d'ells havia dinat de baldraga perquè a la taverna els havien comptat un plat de menys (R-M)

→ **d'arròs, pagant altri, fer una gorra**

de forro *SP*, sense pagar (R-M)

Hi ha molta gent, però s'han venut poques entrades; la majoria del públic ha entrat de forro; són amics o parents dels actors / Se n'ha eixit de forro (R-M, *)

→ **d'arròs, de franc**

[Val. (A-M)]

de franc *SP*, gratuït, gratuïtament / sense pagar (R-M, IEC)

Està cansat de treballar de franc; ara tot ho cobra; no fa cap favor a ningú / No et caldrà pagar: avui l'entrada és de franc (R-M, EC)

→ **d'arròs, de gorra, de forro**

▷ **per amor a l'art** (p.ext.), **entrada de favor** (p.ext.), **panxa plena i llençol net** (p.ext.)

de gorra *SP*, gratuïtament / a despeses d'altri, especialment abusant-ne (R-M, EC)

Sols dina al restaurant quan pot anar-hi de gorra; quan paga ell s'està a casa / Només ve a casa per poder menjar de gorra / Sempre ha procurat viatjar de gorra en el cotxe d'algun amic (R-M, EC, R-M)

→ **de franc, pagant altri, fer una gorra, d'arròs**

fer una gorra *SV*, fer pagar un altre / fer una cosa

per la qual hom hauria de pagar i que no li costa res perquè ho paga un altre (R-M, IEC)

No sol anar a teatre, però avui farà una gorra perquè el seu germà l'ha convidat / No gasta mai ni cinc, sempre fa una gorra (R-M)

→ **de gorra, de baldraga**

pagant altri *SAdv*, sense pagar (R-M)

Sempre va d'excursió pagant altri; s'afegeix a les sortides dels amics i després s'escorre sense pagar mai res (R-M)

→ **de gorra, d'arròs, de baldraga, de franc**

GRATITUD

moltes gràcies *SQ*, exclamació ehlíptica amb què es manifesta gratitud / expressió de cortesia amb què hom manifesta agraïment (A-M, EC)

Moltes gràcies per haver vingut / —Demà vindré a ajudar-te. —Moltíssimes gràcies (També s'usa amb la forma *moltíssimes gràcies*)

▷ **de res** (p.ext.), **no es mereixen** (p.ext.)

GRATUÏT

entrada de favor *SN*, entrada gratuïta (IEC)

Em va donar l'entrada de favor / Va poder veure la pel·lícula amb una entrada de favor

▷ **de franc** (p.ext.)

GRAVAT

a sang *SP*, dit del gravat imposat de manera que passi del marge de la plana, per un o per més costats, per tal que en tallar el paper amb la cisalla de guillotina la pàgina resti sense marge a l'indret d'aquest gravat (EC)

Vull que el gravat sigui a sang

GREGARI

soldat ras *SN*, soldat que no té cap grau ni distinció (IEC)

Només és un soldat ras, potser amb el temps el pujaran de categoria

▷ **soldat de peu** (p.ext.), **del cigró** (p.ext.)

GREIXÓS

■ **sac de greix** *SN*, dit per a referir-se a algú que va molt brut, greixós

Aquest sempre va brut, és talment un sac de greix

→ **fet un llardó**

GRELL

pic de gall *SN*, petit clap com de sang en el rovell d'un ou fecundat; gallada (EC)

Aquest ou té un pic de gall

▷ **vermell d'ou** (p.ext.)

GREU

aquesta sí que és blava *O*, això sí que és greu (IEC)

Que han entrat a la botiga a robar-li? Aquesta sí que és blava!

▷ **no arribar la sang al riu** (ant.), **aquesta sí que és bona** (p.ext.)

de mort *SP*, que produeix la mort; hiperbòlicament, que produeix greu trastorn / que produeix greu trastorn (A-M, EC)

Passa per uns moments de mort; tot són tragèdies per a ell (S'usa normalment com a complement de noms que denoten disgust, ensurt, espant, etc.) (R-M)

GRISÓS

de color d'ala de mosca *SP*, de color indefinit / (del) color indefinit que prenen amb l'ús certes peces de vestir que de noves eren negres / (d'un) color indefinit, brut, especialment propi de les peces de roba que per l'ús o amb el temps han perdut el color original (R-M, IEC, EC) *Sempre duu el mateix barret vell de color d'ala de mosca i ulleres de vidres blaus* (R-M)

▷ **de color de gos com fuig** (p.ext.), **de color de catxumbo** (p.ext.), **de color d'ala de corb** (p.ext.)

GROC

groc com el safrà *SA*, es diu d'una persona o cosa molt groga (A-M)

Et trobes bé? Estàs groc com el safrà! / Ha tingut hepatitis i té la cara groga com el safrà, d'una grogor impressionant (*, R-M)

→ **groc com la cera, groc com un mort, més groc que el safrà**

▷ **febre groga** (p.ext.)

més groc que el safrà *SA*, es diu d'una persona o cosa molt groga (A-M)

Com que no es trobava gaire bé, estava més groc que el safrà

→ **groc com el safrà, groc com la cera**

GROLLER

de mal gust *SP*, de gust poc refinat, incorrecte / dit per a referir-se a un comentari, broma, gest, etc., groller, vulgar, indecent, ofensiu (R-M, *) *Em sembla de mal gust la broma que li heu gastat / Va ser una broma de mal gust* (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadjectival i amb la forma *tenir mal gust*) (R-M, *)

→ **de mal to**

▷ **de bon gust** (ant.), **de bon to** (ant.)

ésser un pagès *SV*, dit d'un home rústic, de maneres poc cortesos (EC)

Aquell és un pagès / Mira que és pagès, el teu pare! Encara no sap com cal comportar-se en un lloc així (També s'usa amb la forma *ésser molt pagès*) (EC, *)

→ **ésser de poble**

▷ **de bones maneres** (ant.)

mal educat *SA*, que no té urbanitat (IEC)

És un mal educat, el conviden a sopar i els diu que a casa seva es menja millor

→ **home gruixut, tenir pocs modos**

▷ **ben educat** (ant.), **mala educació** (p.ext.), **home de pocs brocs** (p.ext.), **trencar-li el respecte** (a algú) (p.ext.), **anar-se'n a la francesa** (p.ext.)

GROLLERIA

mala educació *SN*, grolleria / paraules o actes propis d'una persona basta, poc fina (R-M, *) *Tots se sorprendrien de la mala educació amb què va respondre* (R-M)

▷ **tenir pocs modos** (p.ext.), **mal educat** (p.ext.), **de mala manera** (p.ext.), **a les males** (p.ext.), **mala paraula** (p.ext.)

GROS

ésser una galiassa (algú) *SV*, (ésser una) persona corpulenta o voluminosa / (ésser una) persona o bèstia molt grossa i feixuga (A-M, EC)

És ben jove i ja és una galiassa

→ **ésser un elefant, ésser un carnús** (algú)

gros com un campanar *SA*, [ésser] molt gran (A-M)

Aquest home és gros com un campanar: ocupa mig banc ell sol

→ **ésser un elefant**

[Maresme (A-M)]

GROSSER

home gruixut *SN*, home grosser, d'enteniment curt (A-M)

És un home gruixut: li manca educació

→ **mal educat**

■ **tenir males maneres** *SV*, dit d'una persona mancada de finor de tracte, grosser

Si tens males maneres no arribaràs enlloc. De vegades, amb una mica de bona educació pots arribar a aconseguir el que vols

→ **tenir pocs modos, tenir pocs modos**

■ **tenir mals modos** *SV*, dit d'una persona mancada de finor de tracte, grosser

La Mariona és una noia que té mals modos: no té gens de bona educació

→ **tenir pocs modos, tenir males maneres**

[modo: mot no registrat a l'IEC]

■ **tenir pocs modos** *SV*, algú, tenir poca finor de tracte, ésser grosser

En Xavier té pocs modos; no se sap comportar com cal

→ **tenir mals modos, tenir males maneres, mal educat**

▷ **de bones maneres** (ant.), **tenir món** (ant.), **mala educació** (p.ext.), **de mala manera** (p.ext.), **a les males** (p.ext.)

[modo: mot no registrat a l'IEC]

GRUMET

gat de mar *SN*, noi aprenent de mariner (IEC)

El nen petit del calafat és un gat de mar; ja sap menar tot sol la barca de vela / Al seu pare

no li agrada de tenir un gat de mar a casa; diu que ja n'hi ha prou que hagi patit ell la duresa de la mar (R-M)

→ **gat de nau**

▷ **llop de mar** (p.ext.), **gent de mar** (p.ext.)

gat de nau *SN*, noi aprenent de mariner (EC)

Explica-li al gat de nau l'organització d'aquest vaixell. / Tenim un nou gat de vaixell (També s'usa amb el nom *vaixell*)

→ **gat de mar, noi de bord**

▷ **llop de mar** (p.ext.), **gent de mar** (p.ext.)

GRUP

a onades *SP*, grup / a envestides, a manera d'una ona (Fr, *)

La gent entrava a onades (Fr)

→ **a glopades, a borbolls**

classe social *SN*, grup social que es distingeix dels altres per la seva relació de propietat respecte als mitjans de producció i de distribució (EC)

No es podien casar perquè no pertanyien a la mateixa classe social

▷ **lluïta de classes** (p.ext.)

el tercer estat *SD*, nom donat, en l'estructura estamental de l'antic règim, al grup social que formava el conjunt de les forces productives, integrat per la burgesia, les classes populars urbanes i els camperols lliures (EC)

El tercer estat era el grup social més discriminat en l'antic règim

GUANY

bon negoci *SN*, negoci en què hom hi surt guanyant / sortir guanyant en un afer (EC, IEC)

Trobo que has fet un bon negoci, de canviar el pis per una casa / Conèixer-te va ser un bon negoci / Sembla bon negoci treballar amb ell (EC, *, *)

→ **bona xeixa, negoci rodó, la gallina dels ous d'or**

▷ **mal negoci** (ant.), **fer negoci** (p.ext.)

GUANYAR

afanyar-se la vida *SV*, guanyar / guanyar per a viure (Fr, *)

Sort n'hi ha que sap afanyar-se la vida

→ **guanyar-se la vida, basquejar-se la vida**

anar a la part *SV*, treballar amb altres tenint dret a una part del guany (A-M)

En aquest negoci tots anem a la part: tenim la mateixa quantitat de beneficis

▷ **a parts iguals** (p.ext.)

basquejar-se la vida *SV*, obtenir, guanyar, amb l'esforç propi (IEC)

Ja té edat de no dependre dels pares; hauria de començar a basquejar-se la vida

→ **guanyar-se la vida, afanyar-se la vida, campar-se-la**

donar capot *SV*, en certs jocs de cartes, un juga-

dor, guanyar totes les bases (o un nombre determinat de bases al final del joc) (R-M)

Sempre que juga a aquest joc de cartes dóna capot: té molta sort

→ **fer capot**

▷ **fer net** (p.ext.), **guanyar** (alguna cosa) **per mà** (p.ext.)

donar-li quinze i falta (a algú) *SV*, guanyar a algú en alguna cosa després de donar-li avantatge (A-M)

Li vaig donar quinze i falta, però encara va perdre

▷ **donar peixet** (a algú) (p.ext.), **de quinze i falta** (p.ext.)

dur les de guanyar *SV*, tenir probabilitats de guanyar (R-M)

En aquesta qüestió ell duu les de guanyar; té tothom al seu favor / Juga a l'equip que porta les de guanyar (També s'usa amb el verb *portar* i amb la forma *dur totes les de guanyar*) (R-M, *)

→ **tenir les de guanyar, tenir tots els trumfos**

▷ **dur les de perdre** (ant.), **tenir** (alguna cosa) **a la butxaca** (p.ext.), **amb els trumfos a la mà** (p.ext.)

fer bullir l'olla *SV*, guanyar prou per viure / guanyar prou per a alimentar-se (A-M, EC)

Faig feina per fer bullir l'olla / Aquí a casa no ens sobren els diners, però almenys podem fer bullir l'olla (A-M, *)

→ **fer per l'olla, treure faves d'olla, tenir per a fer bullir l'olla**

▷ **fer calaix** (p.ext.)

fer calaix *SV*, tenir bons ingressos (R-M)

Per Reis fem calaix, però la resta de l'any fem molt poc / Avui no farem calaix; plou molt i la gent no surt a comprar (R-M)

→ **fer l'agost, treure faves d'olla, fer senes, fer s'esclafit**

▷ **fer bullir l'olla** (p.ext.), **fer fortuna** (p.ext.)

fer capot *SV*, en certs jocs de cartes, un jugador, guanyar totes les bases (o un nombre determinat de bases al final del joc) (R-M)

Per segona vegada vaig fer capot i això que no conec gaire el joc (R-M)

→ **donar capot**

▷ **fer net** (p.ext.), **guanyar** (alguna cosa) **per mà** (p.ext.)

fer dòmino *SV*, vèncer en (el joc del dòmino) (IEC)

El més gran de tots va fer dòmino tres vegades ahir al vespre

fer l'agost *SV*, en un negoci, guanyar-hi molt (EC)

A la fira, els venedors han fet l'agost / Si ho ven de seguida farà el seu agost perquè aquest material ara es paga molt bé / Amb les rebaixes els comerciants fan un bon agost (També

s'usa amb les formes *fer el seu agost* i *fer un bon agost* (*, R-M, *)

→ **treure faves d'olla, fer senes, fer calaix, fer s'esclafit**

▷ **fer negoci** (p.ext.)

fer negoci SV, obtenir guanys d'alguna cosa (IEC)

¿Has fet negoci amb les mongetes que vas portar al mercat del Ram de Vic?

▷ **fer forrolla** (p.ext.), **fer l'agost** (p.ext.), **bon negoci** (p.ext.), **negoci rodó** (p.ext.), **encendre la candela** (p.ext.), **fer oli amb dues bigues** (p.ext.), **la gallina dels ous d'or** (p.ext.), **fer s'esclafit** (p.ext.)

fer net SV, en certs jocs de cartes, tirar-ne una que s'endugui totes les que hi ha damunt la taula (EC)

Jugant al quinze vaig fer net / L'altre dia jugant a cartes vaig fer dos nets (També s'usa amb numerals en posició preadjectival)

▷ **fer capot** (p.ext.), **donar capot** (p.ext.)

fer per l'olla SV, guanyar prou per a alimentar-se o per a alimentar la família (A-M)

L'ideal seria que tothom pogués fer per l'olla, però no és fàcil trobar una feina ben pagada

→ **fer bullir l'olla, treure faves d'olla, tenir per a fer bullir l'olla**

fer s'esclafit SV, guanyar molts diners

Aquests han fet s'esclafit amb aquest negoci

→ **fer calaix, fer l'agost**

▷ **fer negoci** (p.ext.)

[Mall.]

fer saltar la banca SV, guanyar tot el diner que constitueix la banca / arruïnar-la d'un cop (IEC, EC)

Aquesta operació ha fet saltar la banca i ell s'ha endut tots els beneficis

▷ **deixar** (algú) **a l'escapça** (p.ext.)

fer-se els seus SV, guanyar molt (A-M)

Jugant a cartes s'hi ha fet els seus / En el joc m'hi he fet els meus (També s'usa amb les altres formes del possessiu) (*, A-M)

[Vallès, Penedès, Camp de Tarr. (A-M)]

fer senes SV, fer un bon negoci o guany (F)

En aquesta fira hi ha qui ha fet senes venent coses inútils als badoocs (R-M)

→ **treure faves d'olla, fer l'agost, fer calaix guanyar** (alguna cosa) **per mà** SV, en certs jocs de cartes o de fitxes, guanyar perquè hom té la mà o és més a la vora del qui és mà (IEC)

Ha guanyat la partida per mà / En Joan guanyarà per mà perquè és el primer de tirar

▷ **fer capot** (p.ext.), **donar capot** (p.ext.), **ésser mà** (p.ext.), **tenir la mà** (p.ext.)

guanyar punts SV, adquirir mèrits (R-M)

Pel fet d'haver renunciat al privilegi que li atorgaven ha guanyat punts en l'estima dels seus companys (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició prenominal) (R-M)

→ **fer mèrits**

▷ **guanyar terreny** (p.ext.)

tirar un aglà per agafar un porc senglar SV, donar o deixar perdre una cosa petita per aconseguir-ne una de grossa o valuosa (A-M)

Donar aquell cotxe vell per un de més nou va ser tirar un aglà per agafar un porc senglar: vam sortir guanyant amb el canvi (També s'usa amb el nom *glà*)

▷ **canviar pets amb merda** (ant.)

■ **treure diners de sota les pedres** SV, aconseguir diners amb una gran facilitat

No sé com s'ho fa, però treu diners de sota les pedres; quan no troba una feina, li toquen diners a la rifa

▷ **treure faves d'olla** (p.ext.)

treure el suc (d'alguna cosa) SV, explotar alguna cosa / treure'n algun guany, algun profit (R-M, *)

Cal saber treure el suc de tot, així sempre surten bé les coses (També s'usa amb el quantificador *tot* en posició postverbal i amb la forma *treure-li el suc* (a alguna cosa))

→ **treure estella** (d'alguna cosa), **treure partit** (d'alguna cosa), **munyir la vaca**

▷ **treure suc** (d'alguna cosa) (v.f.), **treure-li el suc** (a algú) (p.ext.), **traure suc de les pedres** (p.ext.)

ANT

restar sabater SV, fer una partida sabatera (IEC)

No ha guanyat cap punt, ha restat sabater (També s'usa amb el verb *quedar*)

▷ **partida sabatera** (p.ext.)

GUAPO

ben parit SA, bell / dit d'algú que és atractiu (Fr, *)

Això és un home ben parit! / És un noi molt ben parit, és molt atractiu

→ **ben plantat, tenir bona planta, ben tallat, ben fet**

▷ **lleig com un pecat** (ant.)

estar bo SV, tenir una gran bellesa, ésser agradós físicament

El teu germà sí que està bo. Deu tenir molt d'èxit amb les noies / Tothom diu que aquesta artista està bona, però a mi no m'agrada (*, R-M)

→ **estar com un tren, estar com un Déu**

▷ **lleig com un pecat** (ant.), **lleig com un dimoni** (ant.)

■ **estar com un Déu** SV, dit per a referir-se a algú que és molt guapo

El Xavi està com un Déu. Es nota que passa el dia al gimnàs practicant aeròbic / La Sònia està com un Déu: té un cos impressionant

→ **estar bo, estar com un tren, ésser un bon pernil** (algú)

▷ **lleig com un pecat** (ant.), **lleig com un dimoni** (ant.)

■ **estar com un tren** *SV*, tenir una gran bellesa
En Marc està com un tren: es nota que fa exercici regularment / Té una xicota que està com un tren

→ **estar bo, estar com un Déu, tenir bona planta, bella com una fada, ésser un bon pernil** (algú)

▷ **lleig com un pecat** (ant.), **lleig com un di-moni** (ant.)

GUARDA

àngel de la guarda *SN*, valedor / protector, que protegeix (R-M, *)

En el seu amic Joaquim té un bon àngel de la guarda; el sap treure de moltes situacions compromeses / El seu germà és el seu àngel de la guarda, sempre procura per a ella (R-M, *)

▷ **pare pedaç** (p.ext.)

GUARDAR

posar (alguna cosa) **en decant** *SV*, decantar alguna cosa, posar-la a un costat, guardar-la (IEC)
Posa el producte en decant

→ **posar** (alguna cosa) **de banda**

tenir (alguna cosa) **en guarda** *SV*, tenir per guardar (EC)

Tenia moltes coses seves en guarda / Té en guarda tots els records d'aquella antiga relació amb en Víctor

▷ **donar** (alguna cosa) **en guarda** (a algú) (inv.)

GUARDAR-SE

estimar-se la pell *SV*, salvaguardar-se / ésser prudent, preservar-se (R-M, *)

Si t'estimes la pell, no facis aquests equilibris tan arriscats; pots matar-te / No fa mai excessos amb la seva salut; s'estima la pell; ja viu-rà anys! (R-M)

GUARDAT

en dipòsit *SP*, guardat en un lloc segur i inaccessible per a la majoria de persones

Els llibres que he demanat són en dipòsit, tardaran una estona a portar-me'ls

▷ **sota clau** (p.ext.)

GUARDERIA

casa bressol *SN*, institució en què hom atén els infants mentre treballen llurs mares (IEC)

Porta el nen a la casa bressol, abans d'anar a la feina, i el va a buscar quan en surt

→ **jardí d'infants, escola bressol, llar d'infants**

escola bressol *SN*, jardí d'infants / centre en què es té cura d'infants d'edat preescolar (IEC, *)

Als dos anys ja el portaré a l'escola bressol, ara no, que és massa petit

→ **jardí d'infants, llar d'infants, casa bressol**

jardí d'infants *SN*, centre en què es té cura d'infants d'edat preescolar (IEC)

Portaré els nens al jardí d'infants / Els nens i nenes del jardí d'infància es disfressaran de margarides per Carnestoltes (També s'usa amb la forma **jardí d'infància**)

→ **escola bressol, llar d'infants, casa bressol**

llar d'infants *SN*, centre dedicat a tenir cura dels infants (T)

Porta el nen a una llar d'infants perquè s'acostumi a relacionar-se amb altres nens

→ **jardí d'infants, escola bressol, casa bressol**

GUÀRDIA

de guàrdia *SP*, fent una guàrdia (EC)

Estar de guàrdia / Farmàcia de guàrdia (EC)

▷ **estar de servei** (p.ext.)

mosso d'esquadra *SN*, membre d'un cos de forces de la seguretat de Catalunya (IEC)

En Joan Anton vol ser mosso d'esquadra / Els mossos d'esquadra tenen competències en trànsit

▷ **cos de seguretat** (p.ext.), **cos de vigilància** (p.ext.), **guàrdia civil** (p.ext.), **forces de l'ordre** (p.ext.)

uixer d'armes *SN*, funcionari armat que estava encarregat de la custòdia del rei i tenia l'obligació de jeure davant la cambra reial (IEC)

A punta d'alba van segrestar el rei després d'assassinar l'uixer d'armes

GUARINT-SE

en convalescència *SP*, període entre la cessació d'una malaltia i la completa restauració de la salut (IEC)

Entrar en convalescència / El van operar el mes passat i ara està en convalescència (IEC, *)

▷ **en tractament** (p.ext.)

GUARIR-SE

estovar-se-li la tos (a algú) *O*, esdevenir, la tos, menys forta i dolorosa pel fet d'haver entrat en el període de guariment l'afecció respiratòria que la provoca (EC)

Sembla que després de tants dies de llit se li ha estovat la tos

▷ **tos tova** (p.ext.), **tos seca** (p.ext.)

fer net (d'alguna cosa) *SV*, deixar d'estar malalt

Tornarà a fer esport de seguida que faci net del refredat / Encara no ha fet net de la grip de l'hivern passat / Ja ha fet net, ja pot anar a treballar / Li donaré aquesta purga a la criatura; a veure si fa net (El complement es pot ometre) (*, R-M, *, *)

→ **posar-se bo**

posar-se bo *SV*, guarir d'una malaltia (R-M)

Em sembla que trigarà a posar-se bo; no veig que s'animi gaire i ja fa temps que dura la

convalescència / En dos dies de tractament es va posar bo (R-M)

→ **posar-se bé, fer net** (d'alguna cosa), **tornar-li els ossos a lloc** (a algú), **treure faves d'olla**

▷ **en tractament** (p.ext.), **deixar el llit** (p.ext.), **cobrar forces** (p.ext.), **posar-se a to** (p.ext.)

tirar el mal a la paret *SV*, guarir-se completament d'una malaltia (A-M)

Va estar molt malalt, però ara ja ha tirat el mal a la paret

GUARIT

donar d'alta (algú) *SV*, declarar guarit un malalt, un accidentat, etc., per a determinats efectes legals / posar en actiu (IEC, R-M)

Demà donaran d'alta el pacient de l'habitació 321 / Ja se li ha curat la cama i demà el donaran d'alta i podrà sortir de l'hospital / Després de comprovar que no tenia cap fractura el van donar d'alta i ja va poder tornar a la feina (, R-M, *)*

▷ **donar l'alta** (a algú) (v.f.), **donar de baixa** (algú) (ant.), **estar d'alta** (p.ext.), **deixar el llit** (p.ext.)

GUERRA

bandera negra *SN*, bandera hissada per a indicar la intenció de lluitar fins a la mort (EC)

El vaixell de guerra mantenia hissada la bandera negra malgrat la seva imminent derrota

▷ **bandera blanca** (ant.), **dur-se bandera negra** (p.ext.)

■ **en estat de guerra** *SP*, dit per a referir-se a la lluita armada entre dos o més pobles, entre els exèrcits de dos o més estats o entre ciutadans d'un mateix país, d'un mateix estat

A causa dels conflictes amb les nacions veïnes, aquest país va estar més de vint anys en estat de guerra / Aquests dos països estan en guerra des de fa molt de temps / Aquell país viu en un estat de guerra permanent (També s'usa amb les formes en guerra i en un estat de guerra)

estat de guerra *SN*, situació que es caracteritza pel fet que entre determinats estats deixen d'aplicar-se les normes internacionals pròpies del temps de pau i s'hi apliquen les normes específiques del dret de guerra (T)

Els governants han declarat l'estat de guerra
▷ **estat d'excepció** (p.ext.), **cop de sabre** (p.ext.), **estat de setge** (p.ext.), **toc de queda** (p.ext.)

guerra santa *SN*, guerra que hom fa per motius religiosos (EC)

La conquesta de Mallorca i de València pel rei Jaume I fou una guerra santa

la guerra freda *SD*, tensió política que, a partir de la Segona Guerra Mundial, oposà d'una

banda el bloc occidental i de l'altra el bloc comunista (IEC)

La guerra freda entre el bloc comunista i el bloc occidental es va acabar a final dels anys vuitanta

GUERRER

home d'armes *SN*, guerrer que en els exèrcits medievals anava amb dos o tres arquers, un escuder, un patge i un vailet (EC)

Antigament ésser home d'armes era tot un honor

▷ **gent d'armes** (p.ext.)

GUERXO

mirar a l'hort i a la vinya *SV*, ésser guerxo / mirar guexo (Fr, A-M)

Pateix estrabisme, mira a l'hort i a la vinya

→ **mirar contra el govern, mirar contra Déu**

mirar contra el govern *SV*, sofrir estrabisme / mirar guerxo (R-M, EC)

D'aquell qui té un ull desviat es diu que mira contra el govern / De petit mirava contra el govern, però li han adobat els ulls (R-M)

→ **mirar contra Déu, mirar a l'hort i a la vinya**

▷ **tòrcer els ulls** (p.ext.)

tòrcer els ulls *SV*, desviar els ulls (IEC)

Feia el pallasso torcent els ulls

▷ **mirar contra el govern** (p.ext.)

GUIA

director espiritual *SN*, sacerdot que dirigeix una persona en la part espiritual i de consciència (A-M)

El meu director espiritual em va aconsellar que no ho fes

→ **pare espiritual**

▷ **persona de consell** (p.ext.)

fil d'Ariadna *SN*, guia / fil conductor, element que uneix (P, *)

Aquell tema és el fil d'Ariadna de tota la novel·la

les pàgines grogues *SD*, directori en forma de suplement de la guia telefònica que conté un índex ordenat per sectors comercials de les empreses que hi són adscrites (T)

Si no saps a quin restaurant podeu anar, consulta les pàgines grogues

pare espiritual *SN*, persona que dirigeix la consciència d'algú (IEC)

Sempre li dona consells, li fa de pare espiritual

→ **director espiritual**

▷ **persona de consell** (p.ext.)

GUIAR

donar la voga *SV*, servir de norma als altres remadors en el maneig del rem, o en els temps

de vogar, talment que tots es moguin al mateix ritme (IEC)

Necessitem algú que vulgui donar la voga

GUIXAT

ANT

en blanc *SP*, sense escriure, sense imprimir, sense marcar amb res (IEC)

Dóna'm un full en blanc per fer una prova d'aquesta tinta (R-M)

▷ **en blanc i negre** (ant.), **signar** (alguna cosa) **en blanc** (p.ext.)

GUST

a gust (d'algú) *SP*, segons propi desig (R-M)

El problema es va resoldre a gust de tothom / És millor que la seva roba l'esculli a gust ella mateixa (El complement és opcional) (EC, R-M)

→ **a caprici** (d'algú), **a voluntat** (d'algú), **al grat** (d'algú), **a lloure**

▷ **en llibertat** (p.ext.)

al grat (d'algú) *SP*, al gust d'algú, al seu plaer (EC)

Va fer el treball al grat del seu professor

→ **a gust** (d'algú)

ANT

■ **tenir el gust al cul i el cul de vacances** *SV*, tenir molt mal gust

Dius que et queden bé aquests pantalons? Nen, tens el gust al cul i el cul de vacances / Com pots dir que t'ha agradat com tenen decorada la casa? Tens el gust al cul (També s'usa omentent la segona part de la coordinació)

▷ **tenir bon paladar** (ant.), **de mal gust** (p.ext.)

GUSTOSAMENT

amb molt de gust *SP*, gustosament / amb satisfacció (R-M, *)

Li ensenyaré amb molt de gust tots aquells llibres que li interessin / Voleu donar-m'ho, si us plau? Amb molt de gust (R-M, EC)

→ **de grat, de bona gana, de cor, de gust, a mans besades, amb els braços oberts**

▷ **de mala gana** (ant.), **a contracor** (ant.), **prendre** (algú o alguna cosa) **en grat** (p.ext.), **prendre la bona voluntat** (p.ext.)

H

HÀBIL

demanar dits *SV*, requerir habilitat manual (EC)

Si vols t'ajudem, però ja t'aviso que aquest treball demana dits, i nosaltres no tenim manetes

→ **voler dits**

▷ **ésser un manetes** (p.ext.)

el més pintat *SD*, el més hàbil, apte, experimentat (IEC)

El més pintat per fer de delegat és ell

▷ **tenir** (alguna cosa) **per la mà** (p.ext.), **tenir-hi la mà trencada** (p.ext.), **tenir bones mans** (p.ext.)

■ **ésser un manetes** *SV*, ésser molt traçut

El teu pare és un manetes: ens va arreglar l'aparell de música en un tres i no res (També s'usa amb la forma *ésser molt manetes*)

→ **tenir manetes, tenir mà, tenir bones mans, tenir dits, tenir mans de fada, tenir mans de plata, tenir ungles, ésser un artista**

▷ **tenir grapes en comptes de mans** (ant.), **demanar dits** (p.ext.)

ésser un peix que es porta l'oli *SV*, ésser molt viu o ben dotat per reeixir (A-M)

No et preocupis per ell; és un peix que es porta l'oli i de tot se'n sabrà sortir (També s'usa amb la forma *ésser un peix que es duu l'oli*) (R-M)

→ **pensar-se-les totes, saber treure sang d'un cos mort**

▷ **no saber què es pesca** (ant.)

no ésser manxol *SV*, ésser expert, poder valer-se / ésser apte per a fer una cosa, no ésser impotent per a repel·lir una agressió, etc. (R-M, EC)

No cal que li estiguis sempre a sobre perquè faci les coses: no és manxol i ja se'n sortirà tot sol

→ **no ésser coix ni manxol, pensar-se-les totes**

▷ **ésser un zero a l'esquerra** (ant.)

saber-ne de cada mà *SV*, ésser molt hàbil (R-M)

Que si hi té pràctica, en la mecànica? En sap de cada mà; mai no he vist ningú més traçut que ell (R-M)

→ **tenir** (alguna cosa) **pel cap dels dits, tenir** (alguna cosa) **per la mà, tenir** (alguna cosa) **per la punta dels dits**

saber treure sang d'un cos mort *SV*, ésser molt hàbil (Fr)

En Pere és un geni, fins i tot sabia treure sang d'un cos mort

→ **ésser un peix que es porta l'oli**

▷ **no saber què es pesca** (ant.), **ficar-se per un cós d'agulla** (p.ext.)

tenir bones mans *SV*, tenir habilitat, destresa (IEC)

Té bones mans per a pintar; és un artista / Ben segur que t'ho adobarà; té bones mans / És hàbil: té molt bones mans (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició postverbal) (R-M, R-M, *)

→ **tenir mans de fada, tenir dits, tenir mà, tenir-hi la mà trencada, ésser un manetes, tenir manetes, tenir mans de plata, tenir ungles, tenir bona grapa, ésser un artista**

▷ **males mans** (ant.), **tenir grapes en comptes de mans** (ant.), **ésser el sastre dels gegants** (ant.), **el més pintat** (p.ext.)

tenir dits *SV*, ésser hàbil en manipulacions delicades (música, cirurgia, treballs artístics) / ser hàbil manualment (R-M, EC)

No es pot negar que té dits; la seva interpretació de Chopin és immillorable / En Joan té dits per fer pastissos (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal i amb el diminutiu *ditet*) (R-M, *)

→ **tenir bones mans, tenir-hi la mà trencada, tenir mans de plata, ésser un manetes, tenir mans de fada, tenir ungles**

▷ **tenir grapes en comptes de mans** (ant.)

tenir esversada (alguna cosa) *SV*, ésser pràctic en l'ús d'alguna cosa (IEC)

Té esversat el que ha de fer amb la màquina / No es farà mal amb el cotxe: el té prou esversat (També s'usa amb el modificador *ben* o amb els quantificadors *bastant, força, molt, prou*, etc. en posició preadjectival) (*, EC)

▷ **tenir** (algú o alguna cosa) **apamat** (p.ext.), **tenir-hi la mà trencada** (p.ext.), **tenir** (alguna cosa) **per la mà** (p.ext.), **conèixer tots els pèls i senyals** (d'alguna cosa) (p.ext.), **tenir-hi call** (p.ext.)

tenir-hi la mà trencada *SV*, ésser molt hàbil o expert / estar molt versat en una cosa, tenir-ne

molta pràctica / tenir-hi habilitat i pràctica (R-M, IEC, EC)

Hi té la mà trencada, a fer ceràmica, i mira que mai no ha fet cap cursat per aprendre'n

→ **tenir** (alguna cosa) **pel cap dels dits, tenir el cul pelat** (de fer alguna cosa), **tenir bones mans, tenir dits, tenir ungles, tenir** (alguna cosa) **per la mà, tenir** (alguna cosa) **per la punta dels dits**

▷ **tenir-hi les mans trencades** (v.f.), **trencar-se la mà** (p.ext.), **posar-hi call** (p.ext.), **tenir mà** (p.ext.), **tenir-hi call** (p.ext.), **el més pintat** (p.ext.), **tenir esversada** (alguna cosa) (p.ext.), **estar curat d'espants** (p.ext.)

tenir mà SV, tenir molta habilitat o moltes maneres d'actuar (A-M)

Té mà per a la cuina / Té molta mà i segur que el podrà convèncer, confia en ell (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal o amb els quantificadors *força, molt*, etc. en posició prenominal)

→ **tenir mà esquerra, ésser un manetes, tenir bones mans, tenir manetes, tenir mans de plata**

▷ **tenir-hi la mà trencada** (p.ext.), **treballar com una fada** (p.ext.)

tenir mà esquerra SV, saber fer les coses amb diplomàcia / tenir tacte i habilitat en el tracte amb la gent / tenir habilitat per a aconseguir les coses indirectament (R-M, IEC, EC)

Deixa-ho a les seves mans; és un home que té mà esquerra i sabrà com aconseguir el que vols / Té molta mà esquerra i li va saber dir tot el que calia sense que l'altre s'ofengués / L'has de tractar amb mà esquerra (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició prenominal i amb la forma *amb mà esquerra*) (R-M, R-M, *)

→ **tenir mà**

▷ **amb bones paraules** (p.ext.)

tenir mans de fada SV, tenir mans hàbils (R-M)

Aquesta noia té mans de fada per tallar camafeus; fa meravelles (R-M)

→ **tenir mans de plata, tenir manetes, tenir bones mans, ésser un manetes, tenir dits, tenir ungles**

▷ **tenir grapes en comptes de mans** (ant.), **ésser un butxaques** (ant.), **treballar com una fada** (p.ext.)

tenir mans de plata SV, tenir habilitat (R-M)

Tinc un operari que té mans de plata per a la radiotècnica; fa uns muntatges d'aparells que són l'admiració dels entesos (R-M)

→ **tenir mans de fada, tenir dits, tenir mà, ésser un manetes, tenir bones mans, tenir manetes, tenir ungles, tenir bona grapa**

▷ **tenir grapes en comptes de mans** (ant.), **males mans** (ant.)

tenir (alguna cosa) **per la mà SV**, tenir pràctica en alguna cosa, ésser-hi hàbil / tenir algú pràctica, habilitat, a fer alguna cosa (IEC, EC)

Tu que ho tens per la mà, hauries de cosir-me aquesta butxaca; jo no ho he fet mai i no me'n sortiria / Té aquesta tècnica molt per la mà (També s'usa amb el quantificador *molt* davant del complement preposicional) (R-M, *)

→ **tenir** (alguna cosa) **pel cap dels dits, tenir-hi la mà trencada, saber-ne de cada mà, tenir** (alguna cosa) **per la punta dels dits**

▷ **el més pintat** (p.ext.), **tenir esversada** (alguna cosa) (p.ext.)

tenir ungles SV, tenir molta habilitat (A-M)

Aquest noi té ungles per a fer certs treballs manuals

→ **ésser un manetes, tenir bones mans, tenir dits, tenir manetes, tenir mans de fada, tenir mans de plata, tenir-hi la mà trencada**

▷ **tenir grapes en comptes de mans** (ant.) **voler dits SV**, requerir habilitat manual (EC)

Aquest tipus de feines volen dits, s'ha de ser hàbil

→ **demanar dits**

HABITACIÓ

cambra fosca SN, habitació interior d'una casa que no té claror ni ventilació directa a l'exterior (EC)

Utilitzaven la cambra fosca per a guardar-hi objectes que no necessitaven però que no volien llençar / Feien servir el quarto fosc com a traster (També s'usa amb el castellanisme *quarto*)

▷ **cambra dels mals endreços** (p.ext.)

HABITAR

fer-se ses sopes SV, viure, habitar / estar-se en una cosa, en un poble, etc. (A-M, *)

Ara me faig ses sopes devers Alaró (A-M) [Mall. (A-M)]

HABITATGE

casa cuina SN, habitatge elemental construït al fons d'un cós o un solar, generalment només de planta baixa i a vegades amb un sol pis (IEC)

Té poques aspiracions, ell ja es conformaria amb una casa cuina

▷ **casa de veïns** (p.ext.)

HABITUAL

ésser moneda corrent SV, ésser corrent, habitual / ésser una cosa freqüent i admesa de tothom en general (IEC, A-M)

Aquest hivern les faldilles per sota el genoll seran moneda corrent, així és la moda / Que les classes comencin deu minuts tard és moneda corrent

→ ésser el nostre pa de cada dia, fruita del temps

▷ **no poder beure'n en carbassa** (ant.)

fruita del temps SN, cosa pròpia de l'època / la pròpia de l'estació en què ens trobam o de què parlam (R-M, A-M)

La violència és fruita del temps; no passa dia que els diaris no ens en duiguin notícia / A l'hivern hi ha molts refredats: són la fruita del temps (R-M, A-M)

→ ésser el nostre pa de cada dia, ésser monedra corrent

HABITUALLAMENT

àrea de servei SN, en una autopista, zona on els viatgers disposen de gasolinera, bar, restaurant, botigues, etc. (EC)

Ens vam aturar en una àrea de servei a trucar i a posar benzina al cotxe

→ **estació de servei, zona de servei**

estació de servei SN, instal·lació situada a tocar d'una via de comunicació, destinada a subministrar als automobilistes i motociclistes carburant i altres serveis de manutenció (IEC) *Aturem-nos a la propera estació de servei per a posar benzina i per a esmorzar*

→ **àrea de servei, zona de servei**

zona de servei SN, àrea de servei / en una autopista, zona on els viatgers disposen de gasolinera, bar, restaurant, botigues, etc. (IEC, *) *A mig camí ens aturarem a la zona de servei a estirar les cames i a prendre un refresc*

→ **àrea de servei, estació de servei**

HABITUALMENT

a tot past SP, contínuament, en tota ocasió / en abundància, a qualsevol hora, a totes les menjades (R-M, A-M)

Si el deixaven escollir, ell veuria cinema a tot past; és l'espectacle que prefereix / Havia de ciclostilar fulls a tot past; no paraven de demanar-nos-en còpies / Bevia cervesa a tot past (R-M, R-M, *)

→ **a tot drap**

▷ **a tota hora** (p.ext.), **a tesa** (p.ext.), **de continu** (p.ext.)

de sempre SP, acostumat, de costum (EC)

Ens trobarem a l'hora de sempre (EC)

→ **de costum**

HABITUAT

tenir esversada (alguna cosa) SV, ésser pràctic en l'ús d'alguna cosa (EC)

Té esversat el que ha de fer en aquesta feina; per això mai no s'equivoca / Té la moto ben esversada, no pateixis (També s'usa amb els modificadors *ben* o amb els quantificadors *bastant, força, molt, prou*, etc. en posició preadjectival)

▷ **tenir** (algú o alguna cosa) **apamat** (p.ext.),

tenir-hi la mà trencada (p.ext.), **tenir** (alguna cosa) **per la mà** (p.ext.), **conèixer tots els pèls i senyals** (d'alguna cosa) (p.ext.), **prendre el corrent** (p.ext.)

HAMBURGUESA

bistec alemany SN, hamburguesa / porció de carn picada de forma arrodonida i plana (EC, *) *Avui he menjat un bistec alemany d'aquells que tant m'agraden*

▷ **bistec rus** (p.ext.), **bistec tàrtar** (p.ext.)

bistec rus SN, carn picada, normalment barrejada amb ou i assaonada amb all, ceba, julivert, etc., de forma arrodonida i plana, que se serveix fregida o a la planxa (IEC)

Per sopar menjarem bistec rus i una amanida d'escarola

▷ **bistec tàrtar** (p.ext.), **bistec alemany** (p.ext.)

HARMONIA

■ **bon rotllo** SN, dit per a indicar que hi ha un ambient harmònic entre les persones que formen un grup o comunitat

Quin bon rotllo de gent: m'encanta estar amb ells, m'ho passo de conya

▷ **mal rotllo** (ant.), **de bon rotllo** (p.ext.), **en harmonia** (p.ext.)

HARMÒNICAMENT

en harmonia SP, (haver-hi) acord, bona correspondència entre dues o més persones (EC) *Dos amics que viuen en harmonia / En Jaume i en Joan sempre estan en bona harmonia* (S'usa normalment amb els verbs *estar, viure*, etc. i amb el modificador *bon* en posició prenominal) (*, EC)

▷ **bon rotllo** (p.ext.)

HEMORRÀGIA

tenir pèrdues SV, tenir una hemorràgia o flux procedent de la matriu

Està molt preocupada perquè està de dos mesos i ha tingut pèrdues. El metge li ha dit que faci repòs perquè té una amenaça d'avortament

HEREDITARI

venir de família SV, ésser consubstancial (R-M)

Això ve de família / L'afecció a la música li ve de família; el seu pare era un bon concertista de piano i la seva mare havia estudiat cant (*, R-M)

→ **venir-ne de mena, venir de regàlia**

▷ **mamar** (alguna cosa) **amb la llet** (p.ext.), **ésser fill de son pare** (p.ext.), **ésser de família** (p.ext.)

venir de regàlia SV, ésser consubstancial, hereditari, que passa de pares a fills

Això ve de regàlia / Em sembla que la seva

*simpatia li ve de regàlia, els seus pares i la seva àvia ja n'eren molt, d'agradables (A-M, *)*

→ **venir de família, venir-ne de mena**

● **venir de raguèlia** (Moianès)

venir-ne de mena *SV*, ésser consubstancial (R-M)

Es vol aprimar, perquè diu que està massa gras; però és que ja en ve de mena; a casa seva tots ho són / De porc i de senyor se n'ha de venir de mena (R-M, EC)

→ **venir de família, venir de regàlia**

▷ **mamar** (alguna cosa) **amb la llet** (p.ext.), **tenir fusta de** (p.ext.), **ésser fill de son pare** (p.ext.)

HEREU

hereu del Mas-cremat i de la Torre-baixinera

SN, nom despectiu que s'aplica a un hereu pobre amb pretensions de ric (A-M)

*El fill gran de Can Vila sembla l'hereu del Mas-cremat i de la Torre-baixinera (També s'usa amb el nom *pubilla*)*

▷ **hereu de la casa cremada** (p.ext.), **ric com el grill** (p.ext.)

[baixiner: mot no registrat a l'IEC]

HESITAR

deixar de sembrar per por dels ocells *SV*, ésser indecís / no decidir-se a fer alguna cosa, no gosar, per temença o dubte (R-M, *)

Has d'ésser més valent, si deixes de sembrar per por dels ocells, no faràs mai res de bo!

▷ **pobre d'esperit** (p.ext.), **no tenir esperit** (p.ext.), **tenir poca empenta** (p.ext.)

HIPERDULIA

flors de maig *SN*, culte especial a la Verge Maria en tots els dies de maig (IEC)

Abans era tradició celebrar les flors de maig

→ **el mes de Maria**

HIPERMERCAT

gran superfície *SN*, hipermercat / empresa comercial de venda al detall per autoservei que es caracteritza per les seves grans dimensions, per una cobertura molt àmplia de productes de consum i per una política de preus agressiva enfront del comerç de tipus mitjà i petit (EC, *)

Si es construeixen més grans superfícies, el petit comerç haurà de tancar

→ **grans magatzems**

HIPÒCRITA

anar amb ham *SV*, anar amb segona intenció, no ésser de confiança (A-M)

No te'n refiïs gens d'ell, perquè sempre va amb ham

→ **fer dues cares, fer el doble joc** (a algú), **amagar ses ungles com es moixos, fer la puta i la Ramoneta**

▷ **anar amb pell d'ovella** (p.ext.), **amb se-**

gones intencions (p.ext.), **amb segones de canvi** (p.ext.)

anar amb pell d'ovella *SV*, amagar les intencions amb aparença de bona voluntat (A-M) *Compte amb l'Anna, que va amb pell d'ovella*

→ **ésser un llop amb pell d'ovella**

▷ **anar amb ham** (p.ext.), **amb segones intencions** (p.ext.), **amb segones de canvi** (p.ext.)

cap d'ovella i garres de llop *SCoord*, es diu dels hipòcrites, que fingeixen amor i procuren fer mal (A-M)

Sembla molt bona persona, però té cap d'ovella i garres de llop

→ **parlar d'ovella i mossegar de llop, cara de Dijous Sant i fets de Carnestoltes, tenir paraules de sant i obres de diable, tenir cara d'ovella i urpes de llop, tenir Déu a la boca i el diable en el cor, tenir mel a la boca i fel al cor**

cara de Dijous Sant i fets de Carnestoltes *SCoord*, [ésser] hipòcrita / es diu dels hipòcrites, que fingeixen amor i procuren fer mal (A-M, *)

No et refiïs d'ell, que fa cara de Dijous Sant i fets de Carnestoltes / La Marta té cara de Dijous Sant i fets de Carnestoltes, no és de fiar

→ **parlar d'ovella i mossegar de llop, cap d'ovella i garres de llop, tenir cara d'ovella i urpes de llop, tenir Déu en la boca i el diable en el cor, tenir mel a la boca i fel al cor, tenir paraules d'ovella i fets de llop, tenir dues cares**

▷ **riure de les dents enfora** (p.ext.)

cara de Judes *SN*, cara de malícia (IEC)

Va rebre 'ls amb cara de Judes; no podia amagar la seva hipocresia / La seva cara de Judes ens advertia del seu engany (R-M)

→ **cara de nyau-nyau, nyeu-nyeu**

▷ **tenir cara d'ovella i urpes de llop** (p.ext.), **ésser un Judes** (p.ext.)

cara de nyau-nyau *SN*, es diu dels hipòcrites (IEC)

Ell fa cara de nyau-nyau, no li facis massa cas del que et digui

→ **cara de Judes**

▷ **nyeu-nyeu** (p.ext.)

dejunar després de fart *SV*, fingir, ésser hipòcrita (R-M)

Pot ben criticar les disbauxes dels altres; això és dejunar després de fart, que quan ell era jove, no en tenia mai prou, de festes i de tiberis (R-M)

→ **predicar el que no es creu**

ésser del coll tort *SV*, (ésser) hipòcrita, que fingeix devoció (A-M)

No et pensis que la Marta sigui de fiar perquè és del coll tort

→ **ésser un llop amb pell d'ovella, ésser un puta manyac**

▷ **fidel com un gos** (ant.), **ésser un Judes** (p.ext.)

ésser un llop amb pell d'ovella *SV*, ésser hipòcrita, poc de fiar (EC)

No et refiïs del Lluís: és un llop amb pell d'ovella

→ **ésser del coll tort, ésser un puta manyac, anar amb pell d'ovella**

▷ **ésser un Judes** (p.ext.)

ésser un puta manyac *SV*, (ésser un) home astut i hipòcrita, que obra malèvolament però ho dissimula (Fr)

En Manel és un puta manyac: no li expliquis cap intimitat perquè no és el que sembla / No ens en podem fiar; és una puta manyaga que no sabem quines intencions té quan ens afalaga tant (*, R-M)

→ **ésser un llop amb pell d'ovella, ésser del coll tort, gata maula, fer la puta i la Ramoneta**

gata maula *SN*, persona que afecta aires de quieta, d'innocent, etc. sense ésser-ho (Fr)

No t'ho dirà clarament perquè és un gata maula, però t'anirà criticant d'amagat / Això t'ha promès? Doncs t'ha fet el gata maula (R-M, *)

→ **mosca morta, nyeu-nyeu, gata moixa, ésser un puta manyac, moixa morta, mosca balba**

▷ **fidel com un gos** (ant.), **rentar-li la cara amb un drap brut** (a algú) (p.ext.), **no haver trencat cap plat** (p.ext.), **rentar-li sa cara amb un pedaç eixut** (a algú) (p.ext.), **sepulcre emblanquinat** (p.ext.)

gata moixa *SN*, persona que afecta aires de quieta, d'innocent, etc., sense ésser-ho (Fr)

Era molt digne i molt sincer, per això no suportava els gata moixa (R-M)

→ **mosca morta, gata maula, moixa morta, mosca balba, nyau-nyau**

home de dos vents *SN*, home que fa dues cares, que fingeix una cosa davant algú i una altra davant els de l'altra banda / tenir dues cares (A-M, IEC)

No pots confiar en ell, és home de dos vents (També s'usa amb els noms *dona, gent i persona*)

→ **tenir dues cares, fer dues cares**

▷ **home llis** (ant.), **fer la puta i la Ramoneta** (p.ext.), **fer dues cares** (p.ext.), **fer el doble joc** (a algú) (p.ext.)

moixa morta *SN*, [ésser] hipòcrita, fingir bondat o devoció (A-M)

Aquesta moixa morta li donarà a entendre blanc per negre

→ **gata moixa, gata maula, mosca morta, mosca balba**

[Bal. (A-M)]

mosca balba *SN*, persona que té més malícia o gosadia de la que aparenta amb les maneres, el posat, etc. quan és davant algú (IEC)

Ella és una mosca balba, és més atrevida del que diu / Fa veure que és una mosca balba, però després sempre fa per manera d'obtenir el que vol

→ **mosca morta, gata maula, gata moixa, moixa morta**

▷ **fidel com un gos** (ant.)

mosca morta *SN*, persona que té més malícia o gosadia de la que aparenta amb les maneres, el posat, etc., quan és davant d'algú / de posat inofensiu (IEC, R-M)

Sí, sí; sembla una mosca morta, però no te'n fiïs, que és de tèmer, aquest tipus (També s'usa amb el diminutiu *mosqueta*) (R-M)

→ **mosca balba, gata maula, gata moixa, moixa morta**

▷ **no haver trencat cap plat** (p.ext.)

■ **nedar i guardar la roba** *SCoord*, ésser hipòcrita, fingir, tractar d'aconcentrar alhora les dues parts contràries

En aquest conflicte ell no es posarà a favor de ningú perquè neda i guarda la roba

→ **fer dues cares, saber fer totes les cares**

nyau-nyau *SN*, gata moixa / persona que afecta aires de quieta, d'innocent, etc., sense ésser-ho (IEC, *)

No te'l creguis gaire, que és un nyau-nyau

→ **gata moixa, nyeu-nyeu**

[Reduplicatiu]

nyeu-nyeu *SN*, fingidament pacífic (R-M)

Amb aquest posat de nyeu-nyeu, fa més mal que una pedregada / És una nyeu-nyeu: no te'n fiïs (R-M, EC)

→ **gata maula, cara de Judes, nyau-nyau**

▷ **cara de nyau-nyau** (p.ext.)

[Reduplicatiu]

parlar d'ovella i mossegar de llop *SCoord*, es diu dels hipòcrites, que fingeixen amor i procuren fer mal (A-M)

No et refiïs d'ell perquè té parlar d'ovella i mossegar de llop

→ **cap d'ovella i garres de llop, cara de Dijous Sant i fets de Carnestoltes, tenir paraules de sant i obres de diable, tenir cara d'ovella i urpes de llop, ungles de gat i cara de beat**

predicar consciència i vendre vinagre *SCoord*, ésser hipòcrita, recomanar bones obres i obrar malament (A-M)

Tot i que era molt fidel, deia que no confiava en el capellà del poble perquè predicava consciència i venia vinagre

→ **predicar el que no es creu, tenir Déu en la boca i el diable en el cor**

▷ **cridar vi i vendre vinagre** (p.ext.)

predicar el que no es creu *SV*, ésser hipòcrita (R-M)

No us deixeu entabanar pel que diu; predica el que no es creu; la seva conducta no s'adiu gens amb les seves paraules (R-M)

- **dejunar després de fart, dir una cosa per una altra** (a algú), **predicar consciència i vendre vinagre**
- ▷ **cridar vi i vendre vinagre** (p.ext.)
- sepulcre emblanquinat** *SN*, hipòcrita, expressió treta de l'evangeli / hipòcrites, que no tenen sinó les aparences de la virtut (Fr, IEC)
No et refiïs de les seves raons, perquè és un sepulcre emblanquinat / Encara queden a Espanya molts de sepulcres emblanquinats (També s'usa amb l'adjectiu *emblanquit*) (*, A-M)
- ▷ **gata maula** (p.ext.)
- tenir cara d'ovella i urpes de llop** *SV*, fingir ésser bo / tenir l'aspecte de bona persona però ésser pervers (R-M, EC)
No et fiïs del seu aspecte bonhomíós; té cara d'ovella i urpes de llop; li conec uns fets molt reprovable (R-M)
- **parlar d'ovella i mossegar de llop, cap d'ovella i garres de llop, tenir paraules d'ovella i fets de llop, tenir paraules de sant i obres de diable, tirar la pedra i amagar la mà, cara de Dijous Sant i fets de Carnestoltes**
- ▷ **amagar ses ungles com es moixos** (p.ext.), **cara de Judes** (p.ext.)
- tenir Déu en la boca i el diable en el cor** *SV*, ésser hipòcrita (A-M)
No et creguis res del que t'ha dit perquè té Déu en la boca i el diable en el cor
- **tenir paraules d'ovella i fets de llop, tenir mel a la boca i fel al cor, cap d'ovella i garres de llop, cara de Dijous Sant i fets de Carnestoltes, parlar d'ovella i mossegar de llop, tenir cara d'ovella i urpes de llop, predicar consciència i vendre vi**
- ▷ **tenir el cor a la boca** (ant.)
- tenir dues cares** *SV*, ésser hipòcrita (R-M)
No et deixis enganyar per les seves paraules amables; té dues cares; tot el que ara et diu que fas bé, després ho critica (R-M)
- **home de dos vents, cara de Dijous Sant i fets de Carnestoltes**
- ▷ **fer el doble joc** (a algú) (p.ext.), **fer la puta i la Ramoneta** (p.ext.), **fer dues cares** (p.ext.), **menjar amb dos plats** (p.ext.)
- tenir mel a la boca i fel al cor** *SV*, ésser hipòcrita (A-M)
En aquesta família tots tenen mel a la boca i fel al cor
- **tenir Déu en la boca i el diable en el cor, tenir paraules d'ovella i fets de llop, cap d'ovella i garres de llop, cara de Dijous Sant i fets de Carnestoltes, parlar d'ovella i mossegar de llop, tenir mel a la boca i fel al cor**
- ▷ **tenir el cor a la boca** (ant.)
- tenir paraules d'ovella i fets de llop** *SV*, ésser hipòcrita (A-M)

No et refiïs d'ell, que té paraules d'ovella i fets de llop

- **tenir Déu en la boca i el diable en el cor, tenir mel a la boca i fel al cor, cap d'ovella i garres de llop, tenir paraules de sant i obres de diable, parlar d'ovella i mossegar de llop, ungles de gat i cara de beat**
- [Alcoi (A-M)]
- tenir paraules de sant i obres de diable** *SV*, es diu referint-se a les persones que acullen o despatxen la gent molt amablement, però obren sense contemplacions i procurant perjudicar-la (A-M)
Ell amb mi ha tingut paraules de sant i obres de diable, és un hipòcrita
- **parlar d'ovella i mossegar de llop, cap d'ovella i garres de llop, cara de Dijous Sant i fets de Carnestoltes, tenir cara d'ovella i urpes de llop, tenir Déu a la boca i el diable en el cor, tenir mel a la boca i fel al cor**
- tirar la pedra i amagar la mà** *SCoord*, actuar d'amagat / obrar hipòcritament (R-M, A-M)
Mai no es compromet acusant ningú obertament; tira la pedra i amaga la mà; és un murri i un hipòcrita (R-M)
- **tenir cara d'ovella i urpes de llop, amagar ses ungles com es moixos, fer la puta i la Ramoneta**
- ▷ **respirar per boca d'altri** (p.ext.), **treball de sapa** (p.ext.), **fer-se el longuis** (p.ext.), **treball de sapa** (p.ext.)
- ungles de gat i cara de beat** *SCoord*, es diu dels hipòcrites, que fingeixen amor i procuren fer mal
És un noi que té ungles de gat i cara de beat; no te'n refiïs
- **cap d'ovella i garres de llop, tenir paraules d'ovella i fets de llop, tenir cara d'ovella i urpes de llop, parlar d'ovella i mossegar de llop**

HIPÒCRITAMENT

amb segones de canvi *SP*, amb una intenció dissimulada (R-M)

Això t'ho ha dit amb segones de canvi, perquè no gosa dir-te clarament que desaprova el que has fet (R-M)

→ **amb segones intencions**

▷ **anar amb ham** (p.ext.), **anar amb pell d'ovella** (p.ext.)

amb segones intencions *SP*, amb una intenció dissimulada (EC)

Això ho has dit amb segones intencions / Estic segur que ho ha fet amb segones intencions, per posar en evidència aquells qui el van criticar, sense anomenar-los (També s'usa amb la forma *amb segones*) (EC, *)

→ **amb segones de canvi**

▷ **anar amb ham** (p.ext.), **anar amb pell d'o-**

vella (p.ext.), **anar amb embuts** (p.ext.), **mala fe** (p.ext.), **mala hòstia** (p.ext.), **mala idea** (p.ext.), **mala jeia** (p.ext.), **mala llet** (p.ext.)

HISTÒRIA

conte de la vora del foc *SN*, increïble / ficció, pretext, circumloqui (Fr, *)

Ara no m'expliquis cap conte de la vora del foc, ja sé com funciona aquest món

→ **llibres de cavalleries**

▷ **no venir-li amb històries** (a algú) (p.ext.), **deixar-se d'històries** (p.ext.)

la vida i miracles de SCoord, narració dels fets més singulars d'un esdeveniment, persona o cosa / conjunt de fets i peripècies, tant positius com negatius, que hom ha viscut / la narració dels fets prodigiosos d'un sant; iròn., la narració dels fets delictius o poc edificants d'una persona (*, IEC, A-M)

Ell poc es pensa que ja fa temps que sabem la seva vida i miracles i que no ens poden enganyar les seves aparences de gran senyor / Ens va explicar la vida i miracles del que havia passat al partit (R-M, EC)

■ **les mil i una** *SD*, conjunt de fets i peripècies, tant positius com negatius, que hom ha viscut *Quan va tornar de viatge, ens va explicar les mil i una. Pel que es veu fou un viatge ple d'aventures*

▷ **la vida i miracles** (p.ext.)

llarg de dir *SA*, dit per a referir-se a una història inacabable

No em facis explicar el que m'ha passat, és llarg de dir / És una història llarga d'explicar (També s'usa amb el verb *explicar*)

llibres de cavalleries *SN*, històries / ficcions, pretexts, circumloquis (A-M, *)

No em vinguis amb llibres de cavalleries (A-M)

→ **conte de la vora del foc**

HISTORIAL

full de serveis *SN*, document on consta tot l'història d'un militar (EC)

Aquell soldat tenia un full de serveis excel·lent

HOME

el sexe fort *SD*, els homes (EC)

Les condicions laborals de la dona, a començament del segle XXI, no són equiparables, encara, a les del sexe fort

▷ **el sexe dèbil** (p.ext.), **el bell sexe** (p.ext.)

fills d'Adam *SN*, els homes (IEC)

Tots som fills d'Adam / Quan volia fer riure les seves amigues criticava els fills d'Adam

▷ **filles d'Eva** (p.ext.)

l'home dels nassos *SD*, personatge imaginari que pren vida el darrer o el primer dia de l'any, i del qual hom diu, especialment als infants, que té tants nassos com dies té l'any (EC)

El trenta-u de desembre arriba l'home dels nassos

la màquina humana *SD*, organisme humà (IEC)

La màquina humana no és perfecta

sant cristià *SN*, expressió afectuosa amb què a vegades acompanyem una pregunta que encloïa una reconvençió / nom que hom dóna a la persona que demostra massa candidesa, que ha fet una atzagaiada, etc., retraient-la-hi d'una manera afectuosa (IEC, REA)

No tallis aquesta branca, sant cristià; l'arbre quedaria mutilat i sense gràcia / Què fas, sant cristià? No veus que això és un disbarat? (R-M, IEC)

▷ **bon home** (p.ext.)

HOMENATJAR

posar (alguna cosa) **als peus** (d'algú) *SV*, oferir alguna cosa a algú en homenatge (IEC)

Els soldats van posar els seus serveis als peus del cap d'estat

→ **retre homenatge a**

▷ **besar els peus** (a algú) (p.ext.)

retre bandera a *SV*, aviar la bandera en senyal de respecte i de cortesia (EC)

Va retre bandera al seu país en senyal de fidelitat

▷ **retre culte a** (p.ext.), **jurar bandera** (p.ext.)

■ **retre homenatge a** *SV*, honrar amb un homenatge

Amb aquell acte, van retre homenatge a la bandera / Amb el premi van rendir homenatge a l'artista (També s'usa amb el verb *rendir*)

→ **posar** (alguna cosa) **als peus de**

▷ **tirar flors a la tomba** (d'algú) (p.ext.), **retre culte a** (p.ext.)

tirar flors a la tomba (d'algú) *SV*, retre homenatge a la memòria d'algú (EC)

Van tirar flors a la tomba de Joan Oliver, perquè era l'aniversari de la seva mort

▷ **retre homenatge a** (p.ext.)

HOMOSEXUAL

ésser del ram de l'aigua *SV*, ésser homosexual (R-M)

Sap que diuen d'ell que és del ram de l'aigua, i això el posa furios; ho nega en rodó (R-M)

→ **no ésser ni carn ni peix**

▷ **sortir de l'armari** (p.ext.)

■ **no ésser ni carn ni peix** *SV*, dit dels homes la tendència sexual dels quals és envers els individus del mateix sexe

En Joan anava darrere totes les noies, però el seu fill no és ni carn ni peix

→ **ésser del ram de l'aigua**

■ **sortir de l'armari** *SV*, algú, fer pública la seva homosexualitat

Fins als vint anys no va sortir de l'armari per por de què diria la seva família, però actual-

ment el seu pare ja accepta que en Jordi sigui homosexual

▷ **ésser del ram de l'aigua** (p.ext.)

HONEST

donar la cara *SV*, obrar obertament (R-M)

No podeu dir que us ha enganyat perquè ell sempre ha donat la cara i mai no ha anat amb subterfugis (R-M)

→ **jugar net**

jugar net *SV*, actuar lleialment (IEC)

Ell sempre ha jugat net en política com en tot (R-M)

→ **ensenyar les cartes** (a algú), **donar la cara, abatre les cartes**

▷ **jugar brut** (ant.), **tenir la consciència neta** (p.ext.), **tenir el cor net** (p.ext.), **tenir les mans netes** (p.ext.)

HONOR

punt d'honor *SN*, allò en què es considera que consisteix l'honor d'una persona / dignitat (IEC, EC)

No ho fa per gust sinó per punt d'honor / Amb la seva actuació va demostrar fins on arriba va el seu punt d'honor (EC, *)

→ **amor propi**

HONORANT

en honor (d'algú) *SP*, enaltint algú pel seu mèrit

Donar una festa en honor del vencedor (IEC)

→ **a llaor** (d'algú)

▷ **fer honor a** (p.ext.)

HONORAR

portar alta la bandera de *SV*, fer honor / fer honor a un càrrec (R-M)

Sense els homes que porten alta la bandera de la cultura, el progrés no seria complet / Cal que els homes portin alta la bandera de la justícia i la llibertat (R-M)

▷ **fer honor a** (p.ext.)

presentar les claus de la ciutat *SV*, oferir, en acte simbòlic, les claus d'una ciutat a un sobirà, a una personalitat, per fer-li honor (EC)

Quan arribi el rei d'aquell país li presentarem les claus de la ciutat

HONORÍFIC

d'honor *SP*, expressió que es reserva per a referir-se a la persona o lloc de més autoritat o dignitat

És soci d'honor / Va ser nomenat membre d'honor de l'entitat

HONRADAMENT

amb el cor a la mà *SP*, [obrar] amb sinceritat, sense dissimul ni secrets (A-M)

Sempre parla amb el cor a la mà, és honrat i sincer / La Núria va amb el cor a la mà, és una

persona que val la pena conèixer / Té el cor a la mà i no diu mai mentides (També s'usa amb la forma *tenir el cor a la mà*)

→ **de cor, tenir el cor a la boca, amb la mà al pit, amb tot el cor**

▷ **sortir-li del cor** (a algú) (p.ext.), **de bo** (p.ext.)

HONRAR

fer honor (a algú) *SV*, ésser l'orgull del seu país, de la seva família (IEC)

Aquest cantant fa honor al país, ja que el fa conèixer arreu del món / Defensant els més pobres, fa honor a la seva família, que sempre ha lluitat contra la misèria (S'usa normalment amb noms que denoten família, grup social, nissaga, etc. com a complement)

HONRAT

home de bé *SN*, home, gent, que practiquen el bé (IEC)

Fes-li cas i deixa'l venir, que és un home de bé / Tota la família són gent de bé i tothom els té en gran estima (També s'usa amb els noms *dona, gent i persona*) (*, R-M)

→ **ésser tot cor, ésser un sac de bonnat, bon home, bona ànima**

HORA

hora extra *SN*, hora de treball fora de la jornada normal / hora treballada i comptabilitzada fora de l'espai normal o legalitzat (IEC, EC)

Aquest mes cobrarem més perquè hem treballat moltes hores extraes / Demanaré de fer hores extraordinàries perquè necessito diners per a pagar la lletra del pis (També s'usa amb la forma *hora extraordinària*)

▷ **paga extra** (p.ext.), **fer hores** (p.ext.)

hora punta *SN*, hora de màxima intensitat de trànsit en una via determinada / franja horària del matí i del vespre en què la gent es desplaça per a dirigir-se a la feina o a casa (T, *)

Com que és una hora punta trobarem molt trànsit / A les hores punta, circulen més trens de rodalies

▷ **hores punta** (v.f.)

tocar hores *SV*, un rellotge, una campana, fer sentir els sons indicadors de les hores (EC)

El rellotge ja està instal·lat. Ara només falta comprovar que toqui hores / Ens n'anirem quan toquin les dotze / La missa acaba quan toquen els tres quarts (També s'usa amb el verb *tocar* seguit d'un determinant i un numeral indicant les hores i els quarts)

▷ **tocar les hores** (v.f.)

un quart de SQ, al Principat, fracció horària expressada en els quarts i fraccions de quart que té una hora començada, tenint en compte que l'hora entera marcada pel rellotge n'indica l'acabament (EC)

Arribarem a un quart de dues a casa per a dinar / Tot just són dos quarts de dotze / Quèdem a un quart i mig de set de la tarda / Ara mateix són quarts de quatre (També s'usa amb els numerals *dos* i *tres*. Va seguida d'un numeral que indica l'hora) (*, A-M, *, *)

▷ **en punt** (p.ext.)

una hora de relloige *SQ*, (una) hora completa (A-M)

Ha passat una hora de relloige des que hem arribat

HORRORITZAR

eriçar els cabells (a algú) *SV*, horroritzar / causar horror (Fr, *)

Aquell horror em va fer eriçar els cabells / No em diguis aquestes coses que m'erices els cabells (EC, *)

→ **posar els cabells drets** (a algú), **posar els cabells de punta** (a algú), **deixar** (algú) **amb els cabells de punta, posar els pèls de punta** (a algú)

posar els cabells de punta (a algú) *SV*, esfereir / causar horror (R-M, *)

Les imatges de la guerra de Bòsnia posen els cabells de punta a tothom / Els atemptats sempre fan posar tots els cabells de punta (També s'usa amb la forma *posar tots els cabells de punta* (a algú))

→ **posar els cabells drets** (a algú), **posar els pèls de punta** (a algú), **eriçar els cabells** (a algú), **deixar** (algú) **amb els cabells de punta**

▷ **estar amb els cabells de punta** (inv.)

posar els cabells drets (a algú) *SV*, esfereir / causar horror (R-M, *)

És un documental sobre un camp de concentració que fa posar els cabells drets, de tantes coses esgarriofoses que hi ha / Les idees radicals posen els cabells drets als moderats (R-M, *)

→ **posar els cabells de punta** (a algú), **posar els pèls de punta** (a algú), **eriçar els cabells** (a algú), **deixar** (algú) **amb els cabells de punta**

▷ **estar amb sos cabells drets** (inv.)

HORRORITZAT

amb els ulls fora del cap *SP*, exaltat, horroritzat / amb els ulls molt oberts i sortints, efecte sobretot de l'espant (R-M, A-M)

Era tan horrible tot el que li havia succeït, que el pobre home ho explicava amb els ulls fora del cap; no aconseguíem calmar-lo / No sabem què va veure, però va arribar amb els ulls fora de la testa (També s'usa amb la forma *amb els ulls fora de la testa*) (R-M, *)

→ **tenir els ulls fora d'òrbita**

▷ **més mort que viu** (p.ext.)

HOSPICI

casa de beneficència *SN*, hospici per a pobres, desvalguts (IEC)

Tota la roba que ja no fem servir la donem a la casa de beneficència

→ **casa de caritat, casa de misericòrdia, centre d'acolliment**

▷ **l'olla dels pobres** (p.ext.)

casa de caritat *SN*, institució benèfica per a acollir deseparats / hospici per a pobres, desvalguts (R-M, IEC)

Aquest noi no té pares i ha estat criat a la casa de caritat / Quina desgràcia haver d'anar a raure a la casa de caritat! Però l'infant no té cap familiar que el vulgui (R-M)

→ **casa de misericòrdia, casa de beneficència, centre d'acolliment**

▷ **casa caritat** (v.f.), **l'olla dels pobres** (p.ext.), **mont de pietat** (p.ext.)

HOSPITAL

casa de maternitat *SN*, hospital on troben acolliment i assistència les dones immediatament abans i després d'infantar / hospital destinat a l'assistència de parteres (IEC, EC)

La casa de maternitat sempre té els llits plens

▷ **centre de salut** (p.ext.)

centre de salut *SN*, institució dedicada a l'atenció, la promoció i l'educació de la salut de la població compresa en una àrea determinada (IEC)

Han construït un nou centre de salut al Vallès

▷ **casa de maternitat** (p.ext.), **Creu Roja** (p.ext.), **casa de socors** (p.ext.), **centre d'assistència primària** (p.ext.)

HOSPITALARI

donar casa franca (a algú) *SV*, acollir algú a casa, ésser hospitalari

Aquests dies dona casa franca a uns parents llunyans de França / El veí els dona casa franca (*, EC)

→ **obrir la casa** (a algú), **tenir casa oberta**

▷ **tancar les portes** (a algú) (ant.), **tenir casa franca** (inv.), **fer una bona arribada** (a algú) (p.ext.)

obrir la casa (a algú) *SV*, albergar / ésser hospitalari (Fr, *)

Sempre obre la casa a tothom qui ho necessita

→ **donar casa franca** (a algú)

▷ **tancar les portes** (a algú) (ant.), **tenir casa franca** (inv.), **tenir casa oberta** (inv.), **fer una bona arribada** (a algú) (p.ext.)

tenir casa oberta *SV*, ésser hospitalari (IEC)

Aquella família sempre té casa oberta, són molt hospitalaris

→ **tenir taula parada, donar casa franca** (a algú), **obrir la casa** (a algú)

▷ **anar portes obertes** (p.ext.)

tenir taula parada *SV*, es diu de qui convida a

menjar a tothom qui es presenta, de qui habitualment té convidats a menjar (EC)

Els pares d'en Joan sempre tenen taula parada per a tothom qui els visita

→ **tenir casa oberta, donar casa franca** (a algú), **obrir la casa** (a algú)

HOSTATJAT

a dispesa *SP*, [estar] hostatjat en una casa particular (R-M)

Durant tot el curs està a dispesa a Barcelona, i a l'estiu se'n va al seu poble / Com que volgué estudiar a la Universitat estigué a dispesa en una casa de Barcelona (S'usa normalment amb els verbs *estar, tenir, viure*, etc.) (R-M)

▷ **tenir taula parada** (p.ext.), **trobar taula parada** (p.ext.), **a costes i despeses** (d'algu) (p.ext.), **a despesa** (d'algu) (p.ext.)

HÒSTIA

el cos de Jesucrist *SD*, l'hòstia consagrada (EC)

Quan fas la comunió el capellà t'ofereix el cos de Jesucrist (També s'usa amb la forma *el cos de Crist*)

→ **el pa de vida, el sant sagrament**

▷ **rebre Déu** (p.ext.), **pa d'àngel** (p.ext.)

el sant sagrament *SD*, hòstia consagrada (EC)

El capellà va treure el sant sagrament / No va participar en la celebració del santíssim sagrament (També s'usa amb la forma *el santíssim sagrament*)

→ **el cos de Jesucrist**

▷ **rebre Déu** (p.ext.), **els sants misteris** (p.ext.)

pa d'àngel *SN*, làmina molt prima de pa àzim de la qual es fan les hòsties, s'envolten alguns torrons, etc. (IEC)

Li agraden molt els torrons d'Alacant perquè tenen pa d'àngel a la part exterior

▷ **el cos de Jesucrist** (p.ext.)

HOSTIL

ésser grec *SV*, poc tractable, mancat d'afabilitat (A-M)

Eixos hòmens són molt grecs (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival) (A-M)

→ **home de pocs amics, dolç com una gatosa, tractívol com una gatosa**

[Maestrat (A-M)]

HOSTILITAT

a baix *SP*, exclamació hostil contra algú o alguna cosa (IEC)

Volem preus justos; a baix l'especulació! A baix la tirania! (R-M)

▷ **llarga vida a** (ant.), **en contra de** (p.ext.)

HOSTILMENT

a les males *SP*, amb hostilitat, com a enemic / violentament, amb coerció (*, EC)

No intentis obtenir-ho a les males, perquè de ben segur que no en trauràs res

→ **de mala manera, de qualsevol manera**
▷ **a males** (v.f.), **a les bones** (ant.), **tenir pocs modos** (p.ext.), **mala educació** (p.ext.)

HOTEL

parador nacional *SN*, a l'Estat espanyol, hotel de luxe situat en paratges d'interès turístic, aprofitant sovint edificis antics, creat per organitzacions turístiques (EC)

A prop d'aquí hi ha un parador nacional

HUMÀ

de carn i ossos *SP*, [ésser] subjecte a les misèries i febleses humanes / [ésser] humà, sensible al treball, als ultratges, etc. (IEC, EC)

A tothom li pot passar, tots som de carn i ossos

→ **de carn**

▷ **de carn i os** (v.f.)

HUMIL

de baixa condició *SP*, expressió usada per a indicar que algú ocupa una posició baixa o poc important dins la societat

A principi de segle, els estiuvejants no es relacionaven amb la gent del poble perquè deien que eren de baixa condició

▷ **de bona condició** (ant.), **el baix poble** (p.ext.), **el poble menut** (p.ext.)

el baix poble *SD*, les classes humils (EC)

El baix poble es va sublevar a favor de la revolució

→ **el poble menut**

▷ **de baixa condició** (p.ext.), **de baixa estofa** (p.ext.), **de baixa mà** (p.ext.), **gent de poc braç** (p.ext.)

el poble menut *SD*, les classes humils

Som pobres, però ens sentim orgullosos de formar part del poble menut

→ **el baix poble**

▷ **de baixa condició** (p.ext.)

home de mal recapte *SN*, home de mala reputació, de poca categoria social (A-M)

El criticaven perquè es feia amb un home de mal recapte (També s'usa amb els noms *dona, gent i persona*)

→ **home de poc recapte**

▷ **home de recapte** (ant.)

home de poc recapte *SN*, dit de les persones de mala reputació, de poca categoria social

No li agradava relacionar-se amb homes de poc recapte (També s'usa amb els noms *dona, gent i persona*)

→ **home de mal recapte**

▷ **home de recapte** (ant.)

HUMILIAR

clavar un miquel (a algú) *SV*, donar una resposta desagradable (R-M)

Va clavar un miquel al seu subordinat i el va fer avergonyir davant de la resta de companys / No volia preguntar d'on venien per por que li clavessin un miquel; va esperar que ells mateixos ho diguessin / Com a resposta a aquella pregunta impertinent, li va fotre un miquel (També s'usa amb el verb *fotre*) (*, R-M, *)

→ **clavar un moc** (a algú), **donar un miquel** (a algú), **donar una bufetada** (a algú)

▷ **rebre un miquel** (inv.)

deprimir l'orgull (d'algú) *SV*, humiliar algú / abatre l'orgull, l'arrogància d'algú (IEC, *)
Al servei militar li van depressim l'orgull amb una patenta massa violenta

▷ **pagar la patenta** (inv.), **deprimir la reputació** (d'algú) (p.ext.)

donar un miquel (a algú) *SV*, (fer un) refús, retret, menyspreu o respost inesperat i desagradable (A-M)

El meu veí dona un miquel al seu fill cada dos per tres / Li he donat un miquel, que ja se'l mereixia (*, A-M)

→ **clavar un miquel** (a algú), **donar una bufetada** (a algú), **clavar un moc** (a algú), **tirar-li figures** (a algú)

▷ **rebre un miquel** (inv.)

donar una bufetada (a algú) *SV*, fer un gran menyspreu a algú (IEC)

Va donar una bufetada a la seva xicota quan li va dir que volia deixar estar la seva relació / Li ha donat una bufetada en no acceptar la invitació que acaba de fer-li; li'n quedarà molt ressentit (*, R-M)

→ **donar un miquel** (a algú), **clavar un miquel** (a algú), **clavar un moc** (a algú)

HUMILIAR-SE

arrossegat-se als peus (d'algú) *SV*, humiliar-se vilment davant d'algú (IEC)

Aquell miserable se li arrossegava als peus demanant clemència; ningú no va creure, però, en el seu penediment / A l'hora de la veritat, la por féu que s'arrossegés als peus del tribunal per demanar el perdó (R-M)

→ **doblegat l'esquena, arrossegat-se com un cuc, besar els peus** (a algú), **corbar el cos, corbar l'esquena, vinclar l'esquena, portar la lliurea** (d'algú), **llançar-se als peus** (d'algú), **llepar el cul** (a algú), **caure als peus** (a algú)

arrossegat-se com un cuc *SV*, comportar-se algú d'una manera abjectament servil (EC)

Va marxar voluntàriament de casa i al cap de tres anys hi va tornar arrossegant-se com un cuc

→ **vinclar l'esquena, doblegat l'esquena, besar els peus** (a algú), **corbar el cos, corbar l'esquena, portar la lliurea** (d'algú), **arrossegat-se als peus** (d'algú), **llepar el cul** (a algú)

▷ **com un llangardaix** (p.ext.)

besar els peus (a algú) *SV*, donar mostres de submissió / humiliar-se davant d'algú (R-M, EC)
Besava els peus al gerent cada vegada que el veia / Es creu poderós i que tots anirem a besar-li els peus, però s'equivoca, no ens dominarà (*, R-M)

→ **llepar el cul** (a algú), **besar el cul** (a algú), **arrossegat-se com un cuc, corbar el cos, corbar l'esquena, vinclar l'esquena, portar la lliurea** (d'algú), **arrossegat-se als peus** (d'algú), **caure als peus** (a algú), **llançar-se als peus** (d'algú)

corbar el cos *SV*, humiliar-se / mostrar-se servil (IEC, *)

No sóc un esclau, no vull corbar el cos

→ **corbar l'esquena, doblegat l'esquena, arrossegat-se com un cuc, besar els peus** (a algú), **vinclar l'esquena, portar la lliurea** (d'algú), **arrossegat-se als peus** (d'algú), **llepar el cul** (a algú)

corbar l'esquena *SV*, humiliar-se / mostrar-se servil (IEC, *)

El seu pare va corbar l'esquena davant els seus amos, així el van mantenir a la feina

→ **corbar el cos, doblegat l'esquena, arrossegat-se com un cuc, besar els peus** (a algú), **vinclar l'esquena, portar la lliurea** (d'algú), **arrossegat-se als peus** (d'algú), **llepar el cul** (a algú)

doblegat l'esquena *SV*, llagotejar algú / adular, mostrar-se servil (IEC, EC)

Sempre ha de doblegat l'esquena per aconseguir favors / Volia que l'ascendissin a la feina i per això doblegava l'esquena davant de l'amo cada vegada que el veia / Doblegaven l'esquena davant de la pressió dictatorial

→ **llepar el cul** (a algú), **besar el cul** (a algú), **arrossegat-se com un cuc, corbar el cos, corbar l'esquena, vinclar l'esquena, portar la lliurea** (d'algú), **arrossegat-se als peus** (d'algú), **fer el cul gros** (a algú)

▷ **passar la mà per l'esquena** (a algú) (p.ext.)

ficar els genolls en terra *SV*, humiliar-se / mostrar-se servil (R-M, *)

Van ficar els genolls en terra davant del vencedor, demanant-li que tingués clemència

▷ **ajuntar les mans** (p.ext.), **de genolls** (p.ext.)

llepar el cul (a algú) *SV*, mostrar-se baixament servil envers algú (IEC)

Després de llepar el cul a l'encarregat, el van tornar a admetre a la feina

→ **besar el cul** (a algú), **doblegat l'esquena, portar la lliurea** (d'algú), **arrossegat-se com un cuc, besar els peus** (a algú), **corbar el cos, corbar l'esquena, vinclar l'esquena**

▷ **passar la mà per l'esquena** (a algú) (p.ext.)

vinclar l'esquena *SV*, humiliar-se / comportar-se algú d'una manera abjectament servil (Fr. *)
Vinclar l'esquena davant els poderosos

→ **corbar el cos**, **corbar l'esquena**, **doblegar l'esquena**, **arrossegar-se com un cuc**, **besar els peus** (a algú), **portar la lliurea** (d'algú), **arrossegar-se als peus** (d'algú), **llepar el cul** (a algú)

HUMILIAT

passar per les forques caudines *SV*, ésser obligat a suportar unes condicions humiliants (EC)
Vaig haver de deixar aquella feina perquè sempre em feien passar per les forques caudines

▷ **passar per l'adreçador** (p.ext.), **passar per l'aplanador** (p.ext.), **passar per la mola** (p.ext.), **passar per la pedra** (p.ext.), **passar per les baquetes** (p.ext.), **passar per tot** (p.ext.)

[caudí: mot no registrat a l'IEC]

rebre un miquel *SV*, (rebre un) refús, retret, menyspreu o respost inesperat i desagradable (A-M)

Si dius més bestieses rebràs un miquel

▷ **clavar un miquel** (a algú) (inv.), **donar un miquel** (a algú) (inv.)

HUMIT

en saó *SP*, dit per a referir-se a la terra que està en un grau d'humitat abundant o suficient perquè produeixi fruit, especialment després d'una ploguda

La terra està en saó; ja se pot treballar (A-M)

▷ **sec com un vidre** (ant.)

HUMOR

humor anglès *SN*, tipus d'humor particularment subtil (EC)

En Jaume sempre ha gastat aquest humor anglès, tan subtil, que poca gent sap entendre

I

IDEALITZAR

- **tenir** (algú) **pels núvols** *SV*, tenir algú en una gran consideració, elevat a una altura excelsa *A la feina tenen la Núria pels núvols, perquè sempre ha complert amb la seva obligació*
→ **tenir** (algú) **sobre el pedestal, besar els peus** (a algú)
- ▷ **deixar** (algú) **pels núvols** (p.ext.), **posar** (algú) **als núvols** (p.ext.)

IDEAR

- fer l'arbre** (d'alguna cosa) *SV*, determinar alguna cosa dins l'enteniment, després d'examinar ses circumstàncies (A-M)
Després de més de mitja hora de reflexió va fer l'arbre del projecte que presentarà
→ **formar l'arbre** (d'alguna cosa)
- formar l'arbre** (d'alguna cosa) *SV*, determinar alguna cosa dins l'enteniment, després d'examinar ses circumstàncies (A-M)
Ja m'he format l'arbre del que penso fer a partir d'ara
→ **fer l'arbre** (d'alguna cosa)

IDÈNTIC

- com dues gotes d'aigua** *SAdv*, ésser idèntics / assemblar-se moltíssim dues o més persones (R-M, EC)
Aquells dos gossos s'assemblen com dues gotes d'aigua: exactament iguals en tot (R-M)
→ **del mateix motlle, assemblar-se com els testos i les olles, semblar dues gotes d'aigua**
- ▷ **com de la nit al dia** (ant.), **com d'un mort a un viu** (ant.)

IDENTIFICACIÓ

- carnet d'identitat** *SN*, document nacional d'identitat (EC)
Tingueu a punt el carnet d'identitat, el DNI, que us el passaré a recollir / Li han robat el moneder amb el document d'identitat a dins (També s'usa amb la forma *document d'identitat*)
- codi de barres** *SN*, codi format per un conjunt de números i de barres verticals negres de gruixos diferents, que conté informació relativa a un producte i que s'ha de llegir per mitjà d'un lector òptic (T)

Tots els productes del mercat tenen el seu codi de barres / A cada caixa hi ha un lector de codis de barres

- roda de presos** *SN*, corrua de presos que hom fa desfilar davant algú per veure si aquest reconeix entre ells el presumpte delinqüent (EC)
Després de l'intent de violació, la Pilar va haver d'anar a una roda de presos a veure si reconeixia el presumpte violador
→ **roda de reconeixement**
- **roda de reconeixement** *SN*, pràctica policial en què la persona sospitosa és col·locada entre d'altres perquè pugui ser identificada per un testimoni
Aquella roda de reconeixement va servir per a identificar l'assassí
→ **roda de presos**

IGNORÀNCIA

- ignorància supina** *SN*, ignorància molt gran i inexcusable (IEC)
No ha respost ni la meitat de les preguntes del test, és un cas d'ignorància supina
- vés a saber** *O*, expressió de dubte (R-M)
Diuen que ha trobat feina, vés a saber, la gent diu tantes coses! / Si t'ets tants diners de cop, potser és que ha rebut una herència o li ha tocat la loteria, aneu a saber! (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu)
→ **qui sap, Déu ajut quan**

IGNORANT

- anar peix** (d'alguna cosa) *SV*, ignorar de què es tracta una matèria d'estudi / no haver estudiat, no saber una lliçó, una matèria, etc. (R-M, IEC)
Ha tingut sort que li aprovessin l'examen, perquè el cert és que anava peix de matemàtiques / Espero que no li preguntin res de geografia, perquè va peix / Estic peix de llatí (També s'usa amb el verb *estar*. El complement es pot ometre) (R-M, R-M, *)
→ **estar dejú** (d'alguna cosa)
- ▷ **anar peix** (en alguna cosa) (v.f.), **tenir un bany** (d'alguna cosa) (p.ext.)
- baix de davant** *SA*, [ésser] de poc coneixement (R-M)

Ja es veu que és baix de davant, altrament no hauria parlat tan fora de raó (R-M)

→ **baix de sostre, cap de carbassa, ésser ase de tots quatre quartos, ésser un bèstia**

▷ **baix del davant** (v.f.)

cap de carbassa SN, [ésser] neci, ignorant (IEC)

No crec que pugui pas ajudar-te gaire, és un cap de carbassa / Amb aquest cap de carabassa no fareu res de bo (*, R-M)

→ **tros de quòniam, tros d'ase, cap buit, cap d'ase, baix de davant, ésser ase de tots quatre quartos**

ésser ase de tots quatre quartos SV, ésser molt ignorant (R-M)

Li han pres el lloc perquè és ase de tots quatre quartos i ha badat massa (R-M)

→ **cap de carbassa, no saber ni la «a», baix de davant, tros d'ase, ésser un ase**

■ **ésser un bèstia** SV, ésser molt ignorant o curt d'enteniment

A ell no li preguntis res de filosofia, que és un bèstia (També s'usa amb el nom *bestiota* i amb la forma *ésser molt bèstia*)

→ **baix de davant, tenir llana al clatell**

estar a la lluna SV, ignorar / no estar gens informat tocant a una qüestió, ignorar notícies conegudes de tothom, etc. (R-M, *)

Li prenien material del magatzem i ell estava a la lluna; ara ho ha vist / No sabia de què li parlaven, estava a la lluna (R-M, *)

→ **venir de la lluna, dormir a la palla, estar in albis, quedar en dejú** (d'alguna cosa), **jeure a la palla, no saber de què va** (alguna cosa), **estar als llimbs**

▷ **quedar a l'escapça** (p.ext.)

estar al Jesús SV, estar a les beceroles, al principi d'una cosa que s'ha d'aprendre (A-M)

Referent a aquesta qüestió estic al Jesús; no en sé ni una paraula (R-M)

▷ **estar en el Jesús** (v.f.)

estar als llimbs SV, no estar gens informat tocant a una qüestió, ignorar notícies conegudes de tothom, etc. (EC)

No sap la veritat, està als llimbs i no es preocupa per a conèixer res

→ **viure als llimbs, estar a la lluna**

estar dejú (d'alguna cosa) SV, ignorar, no tenir informació / mancat, privat (R-M, EC)

Encara estic dejú de saber si el teu fill s'ha casat o no / Escriu-me sovint, que estic dejú de notícies (R-M, EC, R-M)

→ **quedar en dejú** (d'alguna cosa), **anar peix** (d'alguna cosa)

▷ **no saber què es manega** (p.ext.)

estar in albis SV, ignorar / no estar gens informat tocant a una qüestió, ignorar notícies conegudes de tothom, etc. (R-M, *)

Cap d'ells no sabia què havia passat. Tots estaven in albis (R-M)

→ **quedar in albis, estar a la lluna**

[in albis: llatinisme]

haver-hi llana SV, haver-hi gent ignorant, poc desperta, fàcil d'enganyar (EC)

Hi ha llana entre la joventut, els joves no són tan desperts com abans / Hi ha molta llana, en aquest país! (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició prenominal) (*, EC)

→ **tenir llana al clatell**

no saber de la missa la meitat SV, ignorar una part de la qüestió / ignorar la part principal d'un assumpte (R-M, A-M)

Et sembla mentida que l'hagin despatxat, però tu no saps de la missa la meitat; quan et conti què va passar ja no t'estranyaràs (R-M)

→ **saber el vent i no saber el torrent, sentir tocar campanes i no saber on**

no saber de què va (alguna cosa) SV, ignorar / ignorar una part de la qüestió (R-M, *)

Tu ara acabes d'entrar i no saps de què va; ja t'ho explicarem després / No sabia de què anava la conversa i ja hi volia ficar cullerada / Prepara't el tema perquè, si no, no sabràs de què va la taula rodona (R-M, *, *)

→ **no saber-ne ni les beceroles, no tenir ni folla** (d'alguna cosa), **estar a la lluna, no saber ni la «a»**

no saber-ne futilla SV, no saber absolutament res (A-M)

No li ho preguntis a ell perquè no en sap futilla

→ **no saber-ne ni un borrall, no entendre-hi futilla, no saber-ne ni les beceroles**

no saber-ne ni les beceroles SV, no saber d'alguna cosa

Per què es vol dedicar a la fotografia si no en sap ni les beceroles? / No en sabia ni les beceroles, però en va aprendre ràpidament

→ **no entendre-hi un borrall, no saber de què va** (alguna cosa), **no tenir ni folla** (d'alguna cosa), **no saber-ne ni un borrall, no saber-ne futilla**

no saber-ne ni palla ni pols SV, no saber res d'algú o d'alguna cosa, no tenir-ne cap notícia (A-M)

El meu germà, d'informàtica, no en sap ni palla ni pols

→ **no saber-ne ni les beceroles, no saber-ne ni un borrall**

no saber-ne ni un borrall SV, (d'alguna cosa), no entendre-hi, no saber-ne, etc., mica (EC)

No en sé ni un borrall, de bricolatge / No en sabem un borrall, de matemàtiques, per això necessitaríem un reforç

→ **no entendre-hi un borrall, ésser un zero a l'esquerra, no saber-ne ni les beceroles, no saber-ne ni palla ni pols, no tenir ni folla** (d'alguna cosa), **no saber-ne futilla**

▷ **tenir un bany** (d'alguna cosa) (ant.)

no saber ni la «a» SV, no saber ni els rudiments d'una cosa / ésser molt ignorant (IEC, R-M)

No sap ni la «a» i pretén un bon càrrec; no l'hi donaran pas / Ha ascendit a cap de servei i no sap ni la «a». És una vergonya (R-M)

→ **no saber on té la cara, ésser ase de tots quatre quartos, no saber de què va** (alguna cosa), **no saber-se mocar**

no saber on anar a fer vores SV, no saber com arreglar-se, com sortir de les dificultats (A-M) *Ha decidit demanar consell als seus amics perquè, amb els problemes que té, no sap on anar a fer vores / Si li passés això, no sabia on anar a fer vores*

→ **no saber on dar-les, no saber on s'ha de fermar l'ase, no saber quants dits té a la mà**

[Llofriu (A-M)]

no saber on dar-les SV, no saber com resoldre una qüestió (R-M)

S'ha quedat sense feina i encara ha d'acabar de pagar el pis; ara sí que no sap on dar-les; se sent atrapat (R-M)

→ **no saber a quina paret tocar, no saber on anar a fer vores**

▷ **no saber on dar-la** (v.f.)

no saber on es toca SV, no tenir concepte clar de la qüestió (R-M)

Parla de moltes coses i no sap on es toca; no es pren mai la feina de documentar-se (R-M)

→ **no saber on té la cara, no saber què es manega**

no saber on s'ha de fermar l'ase SV, desconèixer el procediment / no saber què s'ha de fer (R-M, IEC)

*Han deixat que organitzés la festa algú que no sap on s'ha de fermar l'ase i per això ha resultat un fracàs / D'ell, no te'n fïis perquè no sap on s'ha de fermar l'ase (R-M, *)*

→ **no saber fer la «o» amb un cul de got**

no saber on té la cara SV, (algú) ésser molt ignorant en la seva professió (IEC)

*Es queixa que les coses no li van bé; però el cert es que no sap on té la cara / Deixa-ho córrer perquè no saps on tens la cara! (R-M, *)*

→ **no saber on té la mà dreta, no saber quants dits té a la mà, no saber-se mocar, no saber ni la «a», no saber quin cap li va al davant, no saber on s'ha de fermar l'ase, no saber què es pesca, no saber on es toca, no saber quina és la mà dreta**

no saber per on agafar SV, no saber com tractar, com entendre, algú o alguna cosa

No sap per on agafar el seu home, amb el caràcter que té / És un periodista massa jove, no sabia per on agafar aquesta història ni tampoc com enfocar-la

▷ **no saber per quin cap agafar** (alguna cosa) (p.ext.)

no saber quants dits té a la mà SV, ésser molt ignorant (R-M)

*Com vols que pugui fer-te bé aquesta feina tan delicada, si no sap quants dits té a la mà! / No sabia ni quants dits tenia a la mà. Era molt ignorant / Va ser molt dur amb ell quan li va dir: «Com vols que em fïi de tu, si no saps quants dits tens a la mà?» (R-M, *, *)*

→ **no saber quin cap li va al davant, no saber on té la cara, no saber quin dia menja pa, no saber on anar a fer vores**

no saber quin cap li va al davant SV, estar desorientat, no saber on prendre o què fer (A-M) *És molt bon xicot, però no sap quin cap li va al davant, és una veritable calamitat en tot allò que emprèn / Deixa'l fer que no sap quin cap li va al davant (R-M, *)*

→ **no saber on té la cara, no saber quants dits té a la mà**

▷ **no saber quin cap li va davant** (v.f.)

● **no sobre quin cap li va a davant** (Mall.)

no saber quin dia menja pa SV, ésser molt ignorant o curt d'enteniment (R-M)

Segur que no recorda que avui és el meu aniversari, no sap quin dia menja pa / No li ho preguntis a ell perquè segur que no ho sap. Aquest no sap ni quin dia menja pa

→ **no saber quants dits té a la mà**

quedar en dejú (d'alguna cosa) SV, (quedar sense informació (R-M)

Parlava tan de pressa, aquell bon home, que m'he quedat en dejú de la qüestió que exposava / Ho ha fet tot tan complicat, que la majoria de gent s'ha quedat en dejú (El complement es pot ometre) (R-M)

→ **estar a la lluna, estar dejú** (d'alguna cosa)

quedar in albis SV, restar sense entendre res / no seguir la il·lació d'un tema (R-M, *)

Es van posar a parlar en suec i jo em vaig quedar in albis (R-M)

→ **estar in albis, quedar en blanc**

[in albis: llatíisme]

tenir llana al clatell SV, ésser ignorant, no gens despert (IEC)

Aquell noi té massa llana al clatell i no l'admetran per a participar en aquest concurs (També s'usa amb els quantificadors força, massa, molt, etc. en posició postverbal)

→ **ésser un bèstia, haver-hi llana**

▷ **tenir llana en el clatell** (v.f.), **treure-li la llana del clatell** (a algú) (inv.), **tenir el cervell estret** (p.ext.)

tros d'ase SN, persona molt ignorant (R-M)

El va insultar dient-li que era un tros d'ase i l'altre es va enfurismar / No li facis cas, és un tros d'ase (R-M)

→ **cap de carbassa, cap d'ase, ésser ase de tots quatre quartos**

▷ **cony de** (p.ext.)

tros de quòniam SN, molt ignorant (R-M)

Aquell tros de quòniam no ens va saber dir quin encàrrec li havien fet i no vam poder servir la comanda (R-M)

→ **cap de carbassa**

▷ **cony de** (p.ext.)

[quòniam: llatínisme]

IGNORAR

baixar de l'hort *SV*, ignorar una notícia coneguda de tothom (EC)

Aquest sembla que baixi de l'hort: mai no s'assabenta de res

→ **venir de l'hort, baixar de la figuera, baixar d'Arbeca, ara es lleva**

■ **baixar de la figuera** *SV*, no saber alguna cosa
Noi, sembla que baixis de la figuera! T'he explicat tot el procés vint vegades

→ **venir de l'hort, venir de la lluna, viure als llimbs, baixar de l'hort, baixar d'Arbeca**

jeure a la palla *SV*, ignorar / no tenir la menor sospita d'un mal que ens afecta, d'un perill que ens amenaça (R-M, *)

Podia exigir una indemnització, però jeia a la palla (R-M)

→ **dormir a la palla, estar a la lluna**

no entendre-hi futilla *SV*, no entendre-hi absolutament res (EC)

En això no hi entén futilla (A-M)

→ **no entendre-hi un borrall, no saber-ne futilla, no entendre-hi pilota**

▷ **entendre-hi** (ant.)

no entendre-hi pilota *SV*, no entendre-hi gens, no saber-ne res (A-M)

No em preguntis res de trigonometria, perquè no hi entenc pilota

→ **no entendre-hi futilla, no entendre-hi un borrall**

▷ **entendre-hi** (ant.)

no entendre-hi un borrall *SV*, no entendre-hi gens / no entendre-hi mica (R-M, IEC)

No vulguis tenir raó, que en això no hi entens un borrall; de primer informa't / No hi entén un borrall, en mecànica (R-M, *)

→ **no saber-ne ni un borrall, no entendre-hi futilla, no saber-ne ni les beceroles, no entendre-hi pilota**

▷ **entendre-hi** (ant.), **saber** (alguna cosa) **pel cap dels dits** (ant.), **tenir** (alguna cosa) **pel cap dels dits** (ant.), **tenir** (alguna cosa) **per la punta dels dits** (ant.)

■ **no tenir ni folla** (d'alguna cosa) *SV*, desconèixer totalment alguna cosa

No tens ni folla del que ha passat, així que millor que tanquis la boca / No té ni folla d'anglès

→ **no saber de què va** (alguna cosa), **no saber-ne ni un borrall**

▷ **saber** (alguna cosa) **pel cap dels dits** (ant.), **tenir** (alguna cosa) **pel cap dels dits**

(ant.), **tenir** (alguna cosa) **per la punta dels dits** (ant.)

[folla: mot no registrat a l'IEC]

saber el vent i no saber el torrent *S*Coord, desconèixer part de la qüestió / ignorar una part essencial o important d'una cosa (R-M, Fr)
Ell sap el vent i no sap el torrent; per això no comprèn que en Pere hagi reaccionat així; tu que saps què va passar, explica-li-ho / Podien intuir el que havia passat, però no ho sabien del cert; sabien el vent i no sabien el torrent (R-M, *)

→ **no saber de la missa la meitat, sentir tocar campanes i no saber on, sentir el vent i no saber el torrent**

sentir el vent i no saber de quin torrent *S*Coord, tenir notícies vagues (R-M)

Aquest ha sentit el vent i no sap de quin torrent; val més que li ho expliquis tot des del començament de la qüestió / Si en vols parlar, informa-te'n, que sents el vent i no saps de quin torrent / Quant a això, sentia el vent i no sabia de quin torrent (R-M, *, *)

→ **sentir tocar campanes i no saber d'on, saber el vent i no saber el torrent**

sentir tocar campanes i no saber on *S*Coord, tenir notícies vagues (R-M)

Havia sentit tocar campanes i no sabia on, però aviat va descobrir tota la veritat del cas / D'ell, només en vam sentir tocar campanes, res més (També s'usa amb les formes sentir campanes i no saber d'on i sentir tocar campanes) (R-M, *)

→ **sentir el vent i no saber de quin torrent, no saber de la missa la meitat, sentir parlar** (d'alguna cosa), **saber el vent i no saber el torrent**

▷ **sentir tocar campanes i no saber d'on** (v.f.)

tancar les portes (a alguna cosa) *SV*, no fer cas d'alguna cosa

Tancar les portes als mals pensaments / Va tancar les portes a tota aquella pluja d'ofertes de treball (EC, *)

▷ **tancar la porta** (a alguna cosa) (v.f.)

venir de l'hort *SV*, ignorar una notícia coneguda de tothom / no saber de què es tracta (IEC, R-M)

Sempre sembla que vingui de l'hort; o no ho entén o vol fer semblant de no entendre-ho (R-M)

→ **baixar de l'hort, ara es lleva, baixar de la figuera, venir de la lluna, baixar d'Arbeca**

venir de la lluna *SV*, estar en dejú o ignorant d'allò que els altres saben sense dificultat (A-M)
Mai no sap de què parlem, sembla que vingui de la lluna

→ **estar a la lluna, baixar de la figuera, venir de l'hort**

IGNORAT

parlar a la paret *SV*, sentir-se algú ignorat perquè ningú no l'escolta quan parla

Mireu, nens, escolteu-me i feu-me cas, perquè ja estic cansada de parlar a la paret!

→ **lladrar a la lluna**

▷ **parlar amb la paret** (v.f.), **parlar per la paret** (v.f.), **tant se li'n dóna** (a algú) (p.ext.)

IGUAL

■ **a la par** *SP*, sense haver guanyat ni perdut res, sobretot referint-se a guanys materials

Vaig estar jugant al dòmino i em vaig quedar a la par: no vaig guanyar ni perdre res

▷ **fer la pau** (p.ext.)

altre tant *SN*, la mateixa cosa, igual (EC)

Quan vam veure que corrien, nosaltres vam fer altre tant (EC)

altres tants *SQ*, igual nombre (EC)

Ha treballat deu dies i ha fet festa altres tants / Ha caigut tres vegades i altres tantes s'ha aixecat (*, EC)

del mateix motlle *SP*, igual / dit de dues o més persones que s'assemblen molt, especialment en la manera de fer (R-M, *)

Tots els germans són del mateix motlle, tant de cara com de geni (R-M)

→ **tallars pel mateix patró, com dues gotes d'aigua**

▷ **ànima germana** (p.ext.), **gent del seu braç** (p.ext.), **ànima bessona** (p.ext.)

mateix que *SN*, de la mateixa manera que, com si (EC)

Feia uns crits! Mateix que la matessin

tal qual *SAdv*, tal com és o era, sense canvi, en el mateix estat (IEC)

Li vaig deixar un llibre per a llegir i me l'ha tornat tal qual, amb els fulls sense tallar / Us el tornaré tal qual (R-M, EC)

IGUALAR

no cedir-li (en alguna cosa, a algú) *SV*, no ésser inferior en alguna qualitat / no ésser inferior a algú en generositat, en gentilesa, etc. (R-M, EC)

El germà gran és un bon nedador, però el segon no li cedeix en velocitat ni en estil / El primer de la classificació és un corredor molt veloç, però el del nostre equip no li cedeix en resistència (R-M)

→ **no restar a la saga** (d'algú)

no restar a la saga (d'algú) *SV*, no ésser inferior a algú en tal o tal cosa (IEC)

Has d'espavilar-te i aprendre a parlar en públic per no restar a la saga dels teus companys / El Joan és molt intel·ligent, però et puc assegurar que la Maria no li resta a la saga: jo diria que fins i tot ho és més

→ **no cedir-li** (en alguna cosa, a algú), **a l'alçada de**

▷ **no arribar-li a la sola de la sabata** (a algú) (p.ext.)

posar (alguna cosa) **en el mateix sac** *SV*, considerar dos o més fets, qüestions, etc., com a comparables, englobar-los en la mateixa apreciació, incloure'ls en el mateix grup (IEC)

Si poses totes aquestes consideracions en el mateix sac, et costarà de treure'n l'entrellat / El que em passa a mi i el que li passa a la teva germana no ho pots posar en el mateix sac, són coses completament diferents (També s'usa amb la forma *posar-ho tot en el mateix sac*)

▷ **posar** (alguna cosa) **al mateix sac** (v.f.)

IGUALS

poder-se donar la mà *SV*, dues persones, ésser l'una digna de l'altra, patir dels mateixos defectes, tenir els mateixos gustos, etc. (IEC)

La Laura i l'Esteve, pel que fa a ballar, es poden donar la mà, a cap dels dos no els agrada

→ **ésser de la mateixa estofa, fer ali, coixenjar del mateix peu**

▷ **ànima germana** (p.ext.), **esperit afí** (p.ext.), **ànima bessona** (p.ext.)

IGUALTAT

no menys que *SQ*, tant com / expressió usada per a denotar igualtat (EC, *)

És intel·ligent no menys que noble (EC)

→ **tant com, tan...com**

o tots lladres o tots serenos *SCoord*, sense distincions (R-M)

Que els uns vagin en cotxe i els altres a peu no pot ser; o tots lladres o tots serenos; si no lloqueu més cotxes anirem tots a peu (R-M)

→ **o tots frares o tots lladres, o tots moros o tots cristians**

o tots moros o tots cristians *SCoord*, significa que la justícia ha d'ésser igual per a tothom (A-M)

No trobo just que a ells els deixin passar abans pel fet d'ésser socis: aquí o tots moros o tots cristians

→ **o tots frares o tots lladres, o tots lladres o tots serenos**

tan...com *SAdv*, per comparació a una manera d'ésser expressada amb la conjunció «com» (A-M)

En Pere és tan intel·ligent com en Joan

→ **no menys que**

▷ **tant com** (p.ext.), **menys...que** (p.ext.), **més...que** (p.ext.)

tant com *SAdv*, en la mateixa proporció / correlatiu de «com» en una comparació indicadora d'igualtat (R-M, A-M)

Jo he treballat tant com ell així que exigeixo la mateixa compensació / M'agrada tant com l'anterior professor (R-M, *)

→ **no menys que**

▷ **tan...com** (p.ext.) **menys...que** (p.ext.) **més...que** (p.ext.) **en la mesura de** (p.ext.)

tant...com *SQ*, correlatiu de «com» en una comparació indicadora d'igualtat / correlació que expressa una comparació indicadora d'igualtat (A-M, *)

Si els costava tant diner com féu a mon pare / Necessito tantes cadires com tu (A-M, *)

IL-LEGIBLE

■ **lletra de metge** *SN*, dit per a referir-se a aquella lletra que costa de llegir

Tens lletra de metge: no entenc res del que escrius

IL-LÈS

bo i sa *SCoord*, sa i estalvi / escapat d'un perill, sense haver-ne rebut gens de dany (EC, *)

Va sortir bo i sa de l'enfonsament del vaixell
→ **sa i estalvi, sana i salva, caure de potes com els gats**

▷ **de mort** (ant.), **fet un sant Llätzer** (ant.), **fet un Cristo** (ant.)

sa i estalvi *SCoord*, sense haver sofert cap mal / escapat d'un perill, sense haver-ne rebut gens de dany (R-M, EC)

El cotxe ha quedat destrossat, però el conductor està sa i estalvi; només té l'espant / Va tornar sa i estalvi / Els escaladors han arribat sans i estalvis dalt del cim (R-M, EC, *)

→ **sana i salva, bo i sa, caure de potes com els gats**

▷ **de mort** (ant.), **fet un sant Llätzer** (ant.), **fet un Cristo** (ant.), **fora de perill** (p.ext.), **amb vida** (p.ext.)

sana i salva *SCoord*, illès, en bon estat després de passar un perill (A-M)

Ha retornat a casa sana i salva (IEC)

→ **sa i estalvi, bo i sa, caure de potes com els gats**

▷ **de mort** (ant.), **fet un sant Llätzer** (ant.), **fet un Cristo** (ant.), **fora de perill** (p.ext.) **vida** (p.ext.)

ILLÍCIT

no s'hi val *O*, no és lícit (de fer alguna cosa) (IEC)

No s'hi val a donar empentes / Para, no s'hi val / En aquella feina no s'hi valia a badar o podies prendre mal (També s'usa en pretèrit imperfecte d'indicatiu) (F, *, *)

ILLÍCITAMENT

a contrafur *SP*, il·lícitament / d'una manera injusta o no permesa (R-M, *)

Ha obrat a contrafur en apropiari-se d'aquestes terres, i els perjudicats volen denunciar-lo / Actuà a contrafur en l'afer i en fou denunciat (R-M)

→ **a tort**

▷ **de maljust** (p.ext.)

de maljust *SP*, dit dels diners o béns adquirits amb mitjans il·lícits (EC)

És un plet guanyat de maljust, amb testimonis falsos / No volgué adir l'herència, perquè creia que era de maljust (R-M, Fr)

→ **a tort**

▷ **a contrafur** (p.ext.), **en negre** (p.ext.)

IL-LIMITAT

no venir a un raig *SV*, no tenir importància el nombre o la quantitat d'una cosa, no tenir limitacions (A-M)

Aquí no mos ve a un raig de mala fama (A-M)

→ **no venir d'aquí**

[Mall. (A-M)]

IL-LUMINAR

fer llum *SV*, dirigir la claror d'un llum allà on cal (EC)

Feu llum per a poder passar per aquell carreró tan fosc / Fes-me llum, que no m'hi veig! (*, EC)

IL-LUMINAR-SE

(fig.)

esclarir-se-li la cara (a algú) *O*, palesar algú en el seu semblant que li ha tornat l'alegria, la tranquil·litat d'esperit, etc. (EC)

Des que la seva mare s'ha recuperat de la malaltia, se li ha esclarit la cara

▷ **eixamplar-se-li el cor** (a algú) (p.ext.)

IL-LÚS

descobrir la sopa d'all *SV*, pensar-se haver descobert o inventat una cosa que ja és coneguda de tothom (EC)

Sembla que hagi descobert la sopa d'all aquest, però això que diu és sabut de tothom / Aquest es creu que acaba de descobrir la sopa d'all i això ja existia fa segles (S'usa normalment en forma perfectiva o com a complement del verb aspectual *acabar de*)

→ **haver inventat la pólvora**

haver inventat la pólvora *SV*, pensar-se haver descobert o inventat una cosa que ja existeix *Això és més vell que anar a peu, però ell es pensa que ha inventat la pólvora / Es creu que ha inventat la pólvora, però total només ha sabut resoldre un dels problemes que teníem plantejats* (També s'usa amb el verb *descobrir*) (EC, *)

→ **descobrir la sopa d'all**

IL-LUSIÓ

castells de vent *SN*, projecte fantasiós / projecte visionari (R-M, IEC)

No facis castells de vent; atén-te a la realitat / Tot el que ha dit en el discurs són castells de vent: no toca mai de peus a terra (R-M)

→ **castells en l'aire, castell de cartes**

▷ **castell de vent** (v.f.), **viure d'il·lusions**

(p.ext.), **somiar truites** (p.ext.), **tocar de peus a terra** (p.ext.), **escriure en l'arena** (p.ext.)

castells en l'aire SN, [formar] projectes infundats, [fer-se] il·lusions (A-M)

Això que diu són castells en l'aire / Sempres està fent castells en l'aire, però mai no decideix res / Revestint ses intencions i formant castells en l'aire (, *, A-M)*

→ **castells de vent, comptes a l'aire, castell de cartes**

▷ **somiar truites** (p.ext.), **fer calendaris** (p.ext.), **tenir el cap ple de pardals** (p.ext.), **viure d'il·lusions** (p.ext.), **escriure en l'arena** (p.ext.)

somni daurat SN, anhel / desig vehement (R-M, *)

El seu somni daurat és poder viatjar per terres llunyanes (R-M)

IL·LUSIONAR

ballar-li l'aigua als ulls (a algú) SV, il·lusionar algú amb abelliments (IEC)

Li ballava l'aigua als ulls fent-li promeses molt falagueres, però que no compliria mai (R-M)

→ **pescar** (algú) **a l'encesa, donar-li encantalls** (a algú), **donar-li encantàries** (a algú)

prometre el món i la bolla (a algú) SV, prometre moltes coses, més de les que es poden complir / prometre coses que no es poden donar (A-M, EC)

Li va prometre el món i la bolla perquè es decidís a treballar amb ell, però després tot van ésser inconvenients / El conec de fa temps; és dels qui prometen el món i la bolla i després no compleix res (R-M)

→ **prometre la Bíblia** (a algú), **prometre la lluna** (a algú), **omplir-li el cap de cascavells** (a algú)

▷ **posar-li la mel a la boca** (a algú) (p.ext.)

prometre la Bíblia (a algú) SV, prometre moltes coses, més de les que es poden complir

Aquell venedor ha promès la Bíblia a la veïna del tercer i l'ha engalipat de mala manera / El predicador prometia la Bíblia, però era un estafador

→ **prometre la lluna** (a algú), **prometre el món i la bolla** (a algú)

prometre la lluna (a algú) SV, prometre moltes coses, més de les que es poden complir

Va prometre la lluna a aquella pobra noia i, quan s'hi va haver casat, no parà de maltractar-la

→ **prometre la Bíblia** (a algú), **prometre el món i la bolla** (a algú)

IL·LUSIONAR-SE

fer volar coloms SV, il·lusionar-se, tocar poc de peus a terra (IEC)

A la mínima aparença de solució ja fa volar coloms, sense estudiar a fons les dificultats (R-M)

→ **somiar truites, somiar perdus**

▷ **tocar de peus a terra** (ant.), **despensaments fer obres** (p.ext.)

somiar ous SV, il·lusionar-se amb coses que difícilment s'obtiniran (A-M)

La gent diu que somio ous, però és que a mi m'agrada pensar que les coses em seran favorables

→ **somiar despert, somiar impossibles, somiar truites, somiar perdus**

somiar truites SV, creure possibles coses irrealitzables (IEC)

Tu somies truites. No veus que això no podrà ser? / No passis el dia somiant truites; cal ésser realista (, R-M)*

→ **somiar despert, somiar ous, tenir el cap ple de pardals, somiar impossibles, somiar perdus, fer volar coloms, vore animetes, estar carregat de solfes**

▷ **tocar de peus a terra** (ant.), **viure d'il·lusions** (p.ext.), **castells de vent** (p.ext.), **com ara plouen naps** (p.ext.), **castells en l'aire** (p.ext.), **escriure en l'arena** (p.ext.), **despensaments fer obres** (p.ext.)

■ **vore animetes** SV, veure coses que no són, il·lusionar-se amb coses que no són reals

Que no veu que no li fan cas? Este veu animetes

→ **somiar truites**

[Horta de València]

IL·LUSIONISME

màgia blanca SN, il·lusionisme / art de produir en l'espectador la il·lusió d'assistir a fenòmens extraordinaris, increïbles, mitjançant trucs, jocs de mans, etc. (IEC, *)

Li agrada fer màgia blanca

▷ **joc de mans** (p.ext.), **màgia negra** (p.ext.)

IL·LUSTRACIÓ

el segle de les llums SD, denominació donada al segle XVIII europeu caracteritzat per la Il·lustració (EC)

El despotisme il·lustrat és un fenomen característic del segle de les llums

IMAGINAR

somiar perdus SV, fantasiar / imaginar-se coses que no poden ésser, donar com a cert o com a realitzable el que no és o bé és de quasi impossible realització, discórrer fantàsticament (R-M, *)

Es pensa que l'oncle el farà hereu, i això és somiar perdus, perquè l'home té altres intencions (R-M)

→ **somiar despert, somiar ous, somiar truites, fer volar coloms**

IMAGINAR-SE

fer-se una idea (d'alguna cosa) *SV*, formar-se la noció bàsica d'alguna cosa

T'ho explicaré pel damunt perquè te'n facis una idea / Et portaré una fotografia perquè et formis una idea de com és (També s'usa amb el verb *formar*) (EC, *)

▷ **tenir una idea** (d'alguna cosa) (p.ext.)

ficar-se-li al cap (a algú) *SV*, imaginar-se / suposar, pensar, creure alguna cosa (Fr, *)

Se li ha ficat al cap que ha perdut les claus, però segur que les té a casa i no ho recorda

▷ **córrer-li pel cap** (a algú) (p.ext.)

somiar despert *SV*, imaginar-se coses que no poden ésser, donar com a cert o com a realitzable el que no és o bé és de quasi impossible realització, discórrer fantàsticament (EC)

Tu sempre somies despert i després tens un desengany; val més no il·lusionar-se tant (R-M)

→ **somiar truites, somiar perdius, tenir pardals al cap, somiar impossibles, somiar ous, estar carregat de solfes**

▷ **tocar de peus a terra** (ant.), **fer calendaris** (p.ext.), **des pensaments fer obres** (p.ext.)

IMAGINATIU

■ **cap de grill** *SN*, visionari, persona que s'il·lusiona amb coses impossibles o estranyes

És un cap de grill, sempre és als nivells imaginant-se coses que probablement no passaran mai

▷ **cap de pardals, tenir cascavells al cap**

▷ **cap de grills** (v.f.)

cap de pardals *SN*, [ésser] molt frívol o carregat d'il·lusions / visionari, persona que s'il·lusiona amb coses impossibles o estranyes (A-M, *)

És un cap de pardals, es munta la seva pel·lícula i després sempre es decep

→ **cap de grill, tenir pardals al cap, tenir cascavells al cap**

▷ **tenir vent al cap** (p.ext.), **muntar-se una pel·lícula** (p.ext.)

■ **tenir cascavells al cap** *SV*, il·lusionar-se fàcilment

No veus gaire la crua realitat, tens cascavells al cap

→ **tenir pardals al cap, cap de grill, cap de pardals**

▷ **omplir el cap de cascavells** (a algú) (p.ext.)

tenir el cap ple de pardals *SV*, ésser molt fantasiós (R-M)

No vol veure la realitat de les coses; té el cap ple de pardals i es pensa que s'ha de fer famós tant sí com no (R-M)

→ **somiar truites**

▷ **omplir-li el cap de cascavells** (a algú) (inv.), **castells en l'aire** (p.ext.), **viure d'il·lusions** (p.ext.)

tenir pardals al cap *SV*, il·lusionar-se fàcilment (R-M)

Somia en viatges, té pardals al cap / Ara té molts pardalets al cap, però la realitat li ensenyarà que la vida li exigeix altres coses a més de la fantasia (També s'usa amb la forma *tenir molts pardals al cap* i amb el diminutiu *pardalet*) (*, R-M)

→ **somiar despert, somiar ous, somiar perdius, somiar truites, cap de pardals, estar carregat de solfes**

▷ **tocar de peus a terra** (ant.)

IMATGE

en blanc i negre *SP*, dit de la pel·lícula, la fotografia, etc., que presenta unes tonalitats que van del blanc al negre passant pels grisos (IEC)

Un televisor en blanc i negre poden ser més artístiques que les que són en color (EC, *)

▷ **en color** (ant.)

realitat virtual *SN*, conjunt de sensacions òptiques i acústiques, generades artificialment mitjançant un ordinador i percebudes a través d'uns dispositius especials (pantalles, casc, ulleres, etc.) que recreen una determinada situació amb un cert grau de realisme (EC)

El món de la realitat virtual és molt apassionant i ha fet grans avenços els darrers anys

IMITACIÓ

d'imitació *SP*, fals / no autèntic (R-M, *)

És una pell d'imitació, però sembla talment foca autèntica / No m'agraden gens les plantes d'imitació (R-M)

→ **de mentida, de per riure, de fantasia**

de per riure *SP*, no de debò / no autèntic (IEC, R-M)

Aquestes flors són de per riure: no són pas de debò

→ **de broma, d'imitació, de fantasia**

▷ **de riure** (v.f.), **de debò** (ant.), **de nyigui-nyogui** (p.ext.)

IMITANT

a imitació *de SP*, tenint l'aparença d'algú o d'alguna cosa

Per Carnestoltes es va disfressar a imitació del president del Govern / A la façana d'aquella floristeria han fet uns dibuixos a imitació de flors i arbres naturals

▷ **a exemple de** (p.ext.)

IMITAR

fer com el forat caganer, que fa tot el que veu fer *SV*, es diu referint-se als qui pretenen saber fer tot el que fan els altres (A-M)

Que ho faci ton germà gran no vol dir que ho

sàpigues fer tu; fas com el forat caganer, que fa tot el que veu fer (Es pot ometre la segona part de la locució) (R-M)

[Emp. (A-M)]

prendre exemple de SV, observar allò que un altre fa, per tal d'imitar-lo (EC)

Va prendre exemple del seu pare i ara tot li ha sortit millor / Pren exemple de la seva actitud i ja veuràs com te'n surts

→ **seguir l'exemple** (d'algú), **seguir els passos** (d'algú)

▷ **a exemple de** (p.ext.)

prendre model de SV, imitar / copiar, reproduir (R-M, *)

Per aquest teixit, han pres model d'un dibuix japonès (R-M)

→ **prendre patró de, seguir els passos** (d'algú), **seguir l'exemple** (d'algú)

▷ **prendre per model** (v.f.), **a exemple de** (p.ext.)

prendre patró de SV, prendre per model / copiar, reproduir (R-M, *)

Pots prendre patró del teu pare, que tota la vida va ajudar els altres (R-M)

→ **prendre model de, seguir els passos** (d'algú)

seguir els passos (d'algú) *SV*, imitar algú en les seves accions, anar fent el que ell fa, continuar la seva tasca (IEC)

Si vols progressar, procura seguir els passos del teu pare, que és un home d'empenta / Va seguir els passos de Rubens i esdevingué un gran pintor (R-M, *)

→ **prendre model de, prendre patró de, seguir els petjades** (d'algú), **prendre exemple de, seguir l'exemple** (d'algú)

▷ **ésser el nord** (d'algú) (p.ext.)

seguir l'exemple (d'algú) *SV*, imitar / imitar algú en les seves accions, anar fent el que ell fa, continuar la seva tasca (R-M, *)

Val més que segueixis l'exemple del teu cosí i que miris de poder comprar-te un pis; les despeses que ara fas són ben inútils (R-M)

→ **seguir els passos** (d'algú), **prendre exemple de, seguir les petjades** (d'algú), **prendre model de**

▷ **ésser el nord** (d'algú) (p.ext.), **de referència** (p.ext.)

seguir les petjades (d'algú) *SV*, seguir l'exemple d'algú, imitar-lo / imitar algú en les seves accions, anar fent el que ell fa, continuar la seva tasca (EC, *)

Va procurar seguir les petjades del seu mestre, però no va arribar a pintar mai tan bé com ell (R-M)

→ **seguir els passos** (d'algú), **seguir l'exemple** (d'algú)

▷ **ésser el nord** (d'algú) (p.ext.), **de referència** (p.ext.)

IMMANCABLEMENT

a cop segur SP, immancablement / forçosament (IEC, *)

Pensava que li donarien la beca a cop segur, però al final no la hi van concedir

→ **sens dubte, per força, per descomptat, amb seguretat**

▷ **de segur** (p.ext.), **amb els trumfos a la mà** (p.ext.)

IMMEDIAT

la setmana entrant SD, la setmana propera / (mes, setmana) que va a entrar, que és immediat al present o al que acaba d'indicar-se (R-M, A-M)

La setmana entrant, hi haurà dues festes / El mes entrant comença el curs (També s'usa amb el nom *mes*) (R-M, EC)

▷ **dies entrants** (p.ext.), **d'avui en vuit** (p.ext.)

IMMEDIATAMENT

a cop calent SP, després d'haver succeït alguna cosa, al moment / en els primers moments després d'un fet, abans que els qui n'han sofert les conseqüències reaccionin (R-M, EC)

A cop calent li va contestar molt enfadat; si hagués deixat passar uns quants dies no hauria estat tan violent / Val més que no li responguis a cop calent; pensa tranquil·lament el que més convé que li diguis (R-M)

→ **de cop sobte, de calent en calent, a l'acte, a sang calenta**

▷ **a la mínima** (p.ext.)

a l'acte SP, tot seguit, immediatament / al moment mateix (A-M, IEC)

Va caure i va quedar mort a l'acte / Quan demana una cosa, vol que la hi donin a l'acte; no té espera (R-M)

→ **a l'instant, al moment, a cop calent, de seguida**

▷ **al comptat** (p.ext.), **de calent en calent** (p.ext.)

a l'instant SP, al cap d'un temps brevíssim (IEC)

No t'impacientis, no trigarà; ha dit que venia a l'instant (R-M)

→ **al moment, a poc instant de, a l'acte, d'una hora lluny**

▷ **a la mínima** (p.ext.)

a poc d'espai SP, seguidament / un poc després / al cap de poca estona (R-M, IEC, EC)

En Josep va arribar el primer, i a poc d'espai va arribar el seu cosí; es duien pocs minuts de diferència (R-M)

→ **a poc instant de, en una poca d'hora**

▷ **a poc espai** (v.f.), **en acabat de** (p.ext.), **a continuació** (p.ext.)

a poc instant de SP, poc temps després de / al cap d'un temps brevíssim (R-M, IEC)

La Marta ha sortit a poc instant d'entrar tu;

encara serem a temps de cridar-la / Has sortit i a poc instant ha arribat ella (El complement es pot ometre) (R-M, *)

→ **a poc d'espai, a l'instant, en una poca d'hora**

així que *SAdv*, al moment que / immediatament després / tot seguit que (R-M, Fr, EC)

Així que han arribat els forasters, ha començat el ball / Així que arribeu, digueu-nos-ho (IEC, EC)

→ **tantost com, un cop, una vegada, en acabat de, tan aviat com, tan bon punt, tot d'una que**

al moment *SP*, immediatament / al cap d'un temps brevíssim (R-M, *)

No t'entretinguis; fes-ho al moment i torna aviat / A la botigueta de la Patrícia fan còpies de claus al moment (R-M, *)

→ **a l'instant, a l'acte, d'una hora lluny**

▷ **al comptat** (p.ext.), **al dia** (p.ext.)

amb el menjar a la boca *SP*, tot seguit acabant de menjar (R-M)

Val més sopar d'hora per no haver d'anar al teatre amb el menjar a la boca (R-M)

■ **avui per demà** *SAdv*, d'una manera immedia-ta

No m'ho demanis, perquè avui per demà no et puc corregir la revista que m'has portat. Quan la tingui revisada ja et faré un truc

▷ **d'avui a demà** (p.ext.), **d'un dia a l'altre** (p.ext.)

■ **d'aquí res** *SP*, sense tardar, d'aquí a poc temps

D'aquí res surto de casa i vaig cap a allà

→ **d'aquí a, de seguida, en breu**

de calent en calent *SP*, tot seguit de produir-se quelcom / sense deixar que la cosa es refredi (R-M, IEC)

Ara que ell en parla, val més arreglar les coses de calent en calent; no esperis que es repensi / Ara que ho saps, digues-li-ho de calent en calent / Les coses s'han de fer de calent en calent! (R-M, Fr, EC)

→ **a cop calent, de cop sobte**

▷ **a sang calenta** (p.ext.), **a l'acte** (p.ext.)

de continent *SP*, immediatament després (Fr)

Cal que hi vagis de continent; no t'entretinguis (R-M)

→ **de seguida, tot seguit, a continuació, de mantinent**

de cop sobte *SP*, al moment / al cap d'un temps brevíssim (R-M, *)

De cop sobte no va adonar-se del mal que s'havia fet en caure (R-M)

→ **a cop calent, de calent en calent**

de mantinent *SP*, immediatament / sense tardar gens (IEC, *)

Va alçar-se de mantinent i va córrer cap a ell (R-M)

→ **de seguida, de continent, de pressa**

de seguida *SP*, sense tardar (IEC)

Vés a casa de seguida. T'hi necessiten (R-M)

→ **en un salt, amb quatre gambades, en un bot, en un moment, en un tranc, en un vol, en un volt, en una corredissa, de mantinent, a l'acte, tot seguit, de continent, a la carrera, d'aquí res**

▷ **d'una vegada** (p.ext.)

dit i fet *SCoord*, expressió per a indicar que una cosa s'ha fet immediatament / fet amb una gran rapidesa, immediatament després de pensat / impulsivament (IEC, EC, R-M)

Va dir que volia anar-se'n i, dit i fet, va agafar la maleta i va marxar (R-M)

→ **tan aviat dit com fet; pensat i fet; vist i no vist; tal dit, tal fet; arribar i empènyer; arribar i fènyer; arribar i moldre; arribar i seure**

▷ **de cor a pensa** (p.ext.)

en breu *SP*, d'aquí a poc temps (IEC)

M'han dit que en breu vindran dues companyies angleses de teatre (R-M)

→ **abans de gaire, d'aquí res**

▷ **d'un dia a l'altre** (p.ext.)

o ara o mai *SCoord*, ara si mai / en aquest moment concret (IEC, *)

O ara o mai, és l'única oportunitat que tenim

→ **ara si mai**

tan aviat com *SAdv*, en el mateix moment en què s'esdevé quelcom / així que, tan bon punt (R-M, IEC)

Tan aviat com arribin, partirem, que ja és molt tard / Tan aviat com arribarà, dinarem (R-M, EC)

→ **tot d'una que, així que, tan bon punt, tantost com, tot d'una que**

tan aviat dit com fet *SCoord*, expressió per a indicar que una cosa s'ha fet immediatament / fet amb una gran rapidesa, immediatament després de pensat (IEC, EC)

Li va dir al seu marit que el deixaria i, tan aviat dit com fet, se'n va anar i no l'ha vista més

→ **dit i fet, pensat i fet**

tot d'una que *SP*, immediatament, respecte d'algun esdeveniment (R-M)

Tot d'una que disparà la pistola el jutge de la carrera, els atletes sortiren corrents (R-M)

→ **tan aviat com, tot seguit**

tot seguit *SA*, immediatament després, com a conseqüència natural (IEC)

Necessiten que hi vagis tot seguit; no t'entretinguis, doncs / El general va donar l'ordre d'atac i tot seguit va començar el canoneig / S'empassà la càpsula de cianur i tot seguit caigué com un sac / Tot seguit que hagin arribat vine a despertar-me (R-M, EC, Fr, *)

→ **de seguida, de continent, tot d'una, un cop, una vegada, a continuació, en acabat de, a penes**

IMMEDIATESA

■ **a la mínima** *SP*, expressió usada per a denotar immediatesa d'alguna acció

Darrerament està molt tova: a la mínima es posa a plorar / No se't pot dir res: a la més mínima ja saltes (També s'usa amb la forma *a la més mínima*)

→ **a la mínima de canto**

▷ **una mica més i** (p.ext.), **a cop calent** (p.ext.), **a l'instant** (p.ext.)

■ **a la mínima de canto** *SP*, expressió usada per a denotar immediatesa d'alguna acció

A la mínima de canto recull les coses i se'n va: no suporta que li diguin el que ha de fer

→ **a la mínima**

▷ **una mica més i** (p.ext.)

[canto: mot no registrat a l'IEC]

IMMEMORIAL

de temps immemorial *SP*, d'origen tan llunyà que se n'ha perdut la memòria

Els propietaris de l'empresa han estat, de temps immemorial, la família Ripoll

▷ **temps ha** (p.ext.), **de l'any de la picor** (p.ext.), **de l'any de la Mariacastanya** (p.ext.), **de llarga mà** (p.ext.)

en aquell temps *SP*, en el temps mític, als orígens (IEC)

En aquell temps no hi havia tants accidents com ara

→ **en altre temps, temps enrere**

IMMENS

■ **de l'hostia** *SP*, molt gran, desmesurat

L'explosió va fer un soroll de l'hostia!

→ **de cal Déu, de ca l'ample, de por, de campionat**

IMMILLORABLE

de por *SP*, molt bé, immillorablement (IEC)

Ha fet l'examen de por (IEC)

→ **de primera**

▷ **fora de sèrie** (p.ext.)

IMMINENT

ésser cosa feta *SV*, que estarà enllestit en molt poc temps

Vols un augment de sou? És cosa feta (Només s'usa amb el verb en tercera persona del singular)

▷ **a punt** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

estar al caire (de fer alguna cosa) *SV*, imminent / passar alguna cosa d'una manera imminent (Fr, *)

No trigarà gaire, està al caire d'arribar (El complement és opcional)

→ **estar leri-leri, a punt** (de fer alguna cosa)

▷ **al caire de l'abisme** (p.ext.)

estar leri-leri *SV*, estar pròxim a succeir / (estar) prop d'esdevenir-se alguna cosa (R-M, EC)

Encara no han tocat les tres, però estan leri-leri / Està leri-leri, a punt de posar-se a ploure (R-M, *)

→ **estar si cau no cau, estar al caire** (de fer alguna cosa)

estar per caure *SV*, estar a punt d'esdevenir-se (EC)

Els rumors diuen que està per caure el fet que deixi la política

→ **estar si cau no cau**

▷ **estar al caure** (v.f.)

estar si cau no cau *SV*, estar a punt d'esdevenir-se (EC)

El seu ascens està si cau no cau / No està refredat, però està si cau no cau

→ **estar per caure, estar leri-leri**

▷ **a punt** (de fer alguna cosa) (p.ext.), **veure a venir** (p.ext.)

venir a un través de cabell *SV*, venir prim, ésser molt imminent una cosa (A-M)

S'està ennuvolant, vindrà a un través de cabell que ens mullem

→ **anar de poc, venir d'un pèl, anar de prim**

[Mall., Men. (A-M)]

IMMINENTMENT

a punt (de fer alguna cosa) *SP*, no mancant gaire per a fer o esdevenir-se quelcom (R-M)

Aquí hi ha un got a punt de caure; posa'l bé / Estava a punt de començar la feina (El complement és opcional) (R-M, EC)

→ **estar al caire de**

▷ **ésser cosa feta** (p.ext.), **estar si cau no cau** (p.ext.), **estar als últims** (p.ext.)

IMMISCIR-SE

ficar el nas allà on no el demanen *SV*, immiscir-se / algú, ficar-se en qüestions alienes, o que no li atenyen (Fr, *)

Sap tot el que passa al poble perquè fica el nas allà on no el demanen / Sempre pregunta coses personals perquè li agrada fotre el nas allà on no el demanen (També s'usa amb el verb *fotre*)

→ **ficar el nas pertot arreu, ficar-se en tot, ficar-se on no li importa, ficar-se en brocs, ficar-se on no el demanen, ficar el nas** (en alguna cosa), **ficar el nas** (en alguna cosa), **donar nassades**

▷ **fer el seu fet** (ant.), **fer els comptes** (a algú) (p.ext.)

ficar-se en bucs *SV*, ficar-se en qüestions alienes, o que no ens atenyen / no posar-se en coses que no importen (R-M, A-M)

És d'aquelles persones que sempre es fica en bucs / No et fiquis en bucs i deixa que facin el que vulguin / On anava ell, menut, estevat i tot derrenclit, a ficar-se en bucs? (*, R-M, A-M)

→ **ficar-se on no el demanen, ficar-se en**

brocs, ficar-se on no li importa, ficar-se en tot

- ▷ **no prendre candela** (en alguna cosa) (ant.) [Val. (A-M)]

ficar-se en la vida (d'algú) *SV*, algú, ficar-se en qüestions alienes, o que no l'atenyen
Tenia el mal costum de ficar-se en la vida dels veïns, era una xafardera / La mare sempre es ficava en la seva vida (També s'usa amb el verb *fotre*)

- **ficar-se on no li importa, ficar-se en tot, ficar-se on no el demanen**

ficar-se on no el demanen *SV*, immiscir-se / algú, ficar-se en qüestions alienes, o que no l'atenyen (R-M, *)

Sempre es fica on no el demanen i més d'un cop l'ha fet callar / Per què et fots on no et demanen? (També s'usa amb els verbs *fotre* i *posar*) (R-M, *)

- **ficar el nas allà on no el demanen, ficar-se en tot, ficar-se on no li importa, ficar-se en brocs, ficar-se en la vida** (d'algú), **ficar cullerada** (en alguna cosa), **ficar el nas** (en alguna cosa), **entrar pertot com el pet del dimoni**

- ▷ **no prendre candela** (en alguna cosa) (ant.), **dóna recapte a casa teva** (ant.), **fer el seu fet** (ant.), **no prendre candela a un enterro** (ant.), **tenir mal de ventre del cargar d'altri** (p.ext.), **ésser una fura** (p.ext.), **pare Manefla** (p.ext.)

ANT

dóna recapte a casa teva *O*, no et fiquis en allò que no t'importa (EC)

Dóna recapte a casa teva i no fiquis el nas en les vides dels altres (Només s'usa en imperatiu)

- **cadascú a casa seva, cada ocell al seu niu**
▷ **dóna recapte de casa teva** (v.f.), **ficar-se on no el demanen** (ant.)

IMMÒBIL

fer el mort *SV*, sostenir-se surant un nedador en posició supina damunt l'aigua / sostenir-se immòbil, estirat i de cara enlaire, damunt de l'aigua / estar-se completament immòbil, com un mort (A-M, EC, IEC)

Al mar no costa tant fer el mort com a la piscina

- ▷ **a l'ensurada** (p.ext.)

IMMODÈSTIA

falsa modèstia *SN*, modèstia afectada (EC)

Quan diu que no es troba atractiu, no és més que falsa modèstia

modèstia a part *SN*, expressió usada per a atenuar el possible efecte desplaent de lloar-se a si mateix, vanar-se d'alguna cosa, etc. (EC)
Sóc el millor de la meva promoció, modèstia a part

IMMORAL

fer vida de porc *SV*, viure de manera contrària a la moral (A-M)

Hauria de vigilar més com viu, fa vida de porc

- ▷ **ésser un porc** (p.ext.), **no tenir consciència** (p.ext.)

mala vida *SN*, manera de viure no concorde amb la raó i la moral (A-M)

Si continues portant aquesta mala vida, al final Déu et passarà comptes

- ▷ **bona vida** (ant.)

IMPACIÈNCIA

ja era hora *O*, expressió que indica que quelcom ha trigat a produir-se (R-M)

Tots són aquí. Ja era hora! De seguida podrem començar / Ha començat a ploure! Ja era hora! La secada és preocupant (R-M)

- **gràcies a Déu, per fi**

- ▷ **a bona hora** (p.ext.)

■ **sant tornem-hi** *O*, exclamació que hom usa en to de reny o d'impaciència davant una cosa que es repeteix inoportunament

Ostres! Ha plogut i s'ha mullat tota la roba; sant tornem-hi! A fer tota la bugada de nou / Demà és dilluns! Sant tornem-hi

- **tornem-hi**

tornem-hi *O*, expressió que manifesta queixa de la insistència d'algú, o d'un fet repetit / exclamació que hom usa en to de reny o d'impaciència davant una cosa que es repeteix inoportunament (R-M, EC)

Tornem-hi! Ja t'he dit cent vegades que no el conec. No cal que m'ho preguntis més (R-M)

- **sant tornem-hi**

IMPACIENT

esperar (algú o alguna cosa) **amb candelletes** *SV*, esperar amb paciència, amb delit (IEC)

Espera que arribi amb candelletes / Quan arriba el mes de juny tothom espera amb candelletes les vacances d'estiu (*, R-M)

- **esperar** (algú o alguna cosa) **com els jueus el messies, esperar** (algú o alguna cosa) **com qui espera el messies**

- ▷ **esperar el messies** (p.ext.)

estar dins un foc *SV*, estar molt mal a pler, tenir molta paciència per la incertesa o per la frissera (A-M)

Fins que el metge no li expliqui com ha anat l'operació del seu marit està dins un foc

- **mossegar-se els dits, tenir puces, estar en capella**

menjar-s'ho tot en un dia *SV*, no tenir contenció (R-M)

S'ho menja tot en un dia; no té gens de paciència (R-M)

- **voler agafar la lluna amb les dents, voler-s'ho menjar tot**

mossegar-se els dits *SV*, estar molt impacient o molt exasperat (EC)

Ja s'està mossegant els dits de pensar que serà el proper a fer la prova (També s'usa amb el nom *ungla*)

→ **estar dins un foc**

▷ **ésser un sac de nervis** (p.ext.), **ésser un feix de nervis** (p.ext.), **ésser un manat de nervis** (p.ext.), **fondre's com una candela** (p.ext.), **arrencar-se els cabells** (p.ext.)

no tenir espera *SV*, no tenir la paciència, la calma, d'esperar (IEC)

Quan demana quelcom no té espera; ho vol a l'instant / Sempre actua sense espera, perquè és molt nerviós (També s'usa amb la forma *sense espera*) (R-M)

▷ **ésser un nervi** (algú) (p.ext.), **comptar les hores** (p.ext.)

tenir foc dins ses sabates *SV*, anar tot seguit a fer una gestió, a comprovar una notícia, a veure una cosa de què s'ha sentit parlar, etc. / estar impacient per fer qualque cosa (A-M, R)

Quan passa per aquí, no s'atura mai. Sempre té foc dins ses sabates

▷ **tenir agulles a sa cadira** (p.ext.), **tenir pucses** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

IMPACIENTAR

cremar-li les sangs (a algú) *SV*, alguna cosa, omplir algú d'irritació, d'impaciència (IEC)

La intolerància li crema les sangs

→ **encendre-li la sang** (a algú), **crispar els nervis** (a algú), **fer bullir l'enteniment** (a algú), **treure** (algú) **de polleguera**, **acabar els calés**, **acabar els torrons**

▷ **cremar-li la sang** (a algú) (v.f.)

fer eixir els cabells verds (a algú) *SV*, fer passar molta pena, provar la paciència (A-M)

El xiquet dona molta faena: l'altre dia em vaig quedar amb ell i em va fer eixir els cabells verds / Em fas eixir els cabells verds, ja està bé de dir mentides i de tornar a les cinc de la matinada (També s'usa amb la forma *fer traure els cabells verds* (a algú))

→ **fer sortir els cabells blancs** (a algú), **treure** (algú) **de polleguera**

[Cast., Val. (A-M)]

IMPACIENTAR-SE

acabar la paciència *SV*, fer que la perdi, treure algú de l'estat de calma en què es trobava (A-M)

A causa de tantes excuses va acabar la paciència i el va engegar a passeig (També s'usa amb el verb *esgotar*)

→ **perdre la paciència**, **acabar els calés**, **acabar els torrons**, **acabar-se-li la corda** (a algú), **perdre la cistella**

■ **acabar-se-li la corda** (a algú) *O*, acabar-se la paciència a algú; no poder aguantar més algú o alguna cosa

Tenia molta paciència, però quan se li acabava la corda, s'enfadava de valent

→ **perdre la paciència**, **acabar la paciència**
comptar les hores *SV*, trobar el temps llarg / esperar delerosament que arribi (IEC, A-M)

D'ençà que el seu fill li ha escrit que torna, no fa sinó comptar les hores. Està impacient / Es passa el dia comptant les hores, tot esperant que li donin notícies de la seva muller / Ja fa una setmana que compta els dies que falten per les vacances de Nadal (També s'usa amb la forma *comptar els dies*) (R-M, R-M, *)

▷ **no tenir espera** (p.ext.)

donar-se al diable *SV*, desesperar-se, impacientar-se excessivament / estar desesperat i fer manifestacions de desesperació (IEC, A-M)
No aconseguia tirar el negoci endavant i es donava al diable (També s'usa amb la forma *donar-se a tots els diables* i amb el nom *dimoni*)

→ **picar-se el cap**, **tirar-se de cap a les parets**, **arrencar-se els cabells**

▷ **donar-se per la pell** (p.ext.), **fer-se mala sang** (p.ext.)

fondre's com una candela *SV*, impacientar-se / esdevenir impacient per l'espera, etc. (R-M, *)
Esperant saber el resultat, es fon com una candela, de neguitós (R-M)

▷ **mossegar-se els dits** (p.ext.)

perdre la cistella *SV*, perdre la paciència, la serenitat davant les provocacions (A-M)

Vigila amb en Miquel, perquè quan perd la cistella és perillós

→ **perdre la paciència**, **acabar la paciència** [Olot (A-M)]

perdre la paciència *SV*, irritar-se / esdevenir impacient (R-M, *)

Si em fas perdre la paciència ho engegaré tot enlaire! (R-M)

→ **perdre els estreps**, **pujar-li la mosca al nas** (a algú), **acabar la paciència**, **acabar els torrons**, **acabar-se-li la corda** (a algú), **perdre els nervis**, **perdre la cistella**

▷ **prendre paciència** (ant.), **rosegar-se els punys** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

ANT

■ **prendre paciència** *SV*, acceptar alguna cosa tal com ve, sense perdre la calma
Amb uns alumnes com aquests cal prendre paciència

→ **prendre's** (alguna cosa) **amb filosofia**
▷ **perdre la paciència** (ant.), **què hi farem** (p.ext.), **benèit sia Déu** (p.ext.), **lloiat sia Déu** (p.ext.)

IMPARABLE

no tenir aturador (algú o alguna cosa) *SV*, ésser impetuós / no aturar-se davant cap obstacle (R-M, A-M)

Quan comença a queixar-se no té aturador, tot ho troba malament / En qüestió de la beguda, ni l'un ni l'altre no tenien aturador / Aquesta situació no té aturador / Menja sense aturador (Només s'usa amb éssers animats i noms que denoten accions com a subjecte. També s'usa amb la forma *sense aturador*) (R-M, A-M, *, *)

→ **no tenir fre** (algú o alguna cosa), **no tenir ni fre ni aturador** (algú o alguna cosa)

▷ **de nervi** (p.ext.)

no tenir ni fre ni aturador (algú o alguna cosa) *SV*, no reprimir-se, seguir desenfrenadament els propis impulsos

Aquest noi no té ni fre ni aturador, quan comença a parlar no para / Viu sense fre ni aturador. Cosa que vol, cosa que aconsegueix (Només s'usa amb éssers animats i noms que denoten accions com a subjecte. També s'usa amb la forma *sense fre ni aturador*)

→ **no tenir fre** (algú o alguna cosa), **no tenir aturador** (algú o alguna cosa)

▷ **de nervi** (p.ext.)

IMPARCIAL

judici salomònic *SN*, judici que atorga la raó a parts iguals a cadascun dels litigants (IEC) *Aquest ha estat un judici salomònic* (També s'usa amb els noms *solució, tria*, etc.)

IMPASSIBLE

com aquell qui ho sap tot *SAdv*, es diu d'aquells individus que no escolten o senten les coses sense fer-ne cas

Quan li expliques les coses sempre fa com aquell qui ho sap tot, es queda impassible / No s'immuta mai per cap sorpresa, reacciona com aquell que ho sap tot (També s'usa amb la forma *com aquell que ho sap tot i com qui ho sap tot*)

→ **com qui sent ploure, com si res, com si sentís ploure**

com aquell qui res *SAdv*, impassible / sense tenir en compte el que ha passat o el que hom ha dit (R-M, *)

S'havia fet una bona ferida a la cama, però va continuar caminant com aquell qui res, sense ni una queixa / El van avisar que, si no canviava d'actitud, el farien fora de la feina, però ell com qui res, ni se'ls va escoltar (També s'usa amb les formes *com aquell que res i com qui res*) (R-M, *)

→ **com si tal cosa, com si res, com qui no n'és res, com si li diguessis Llúcia**

▷ **quedar-se tan ample** (p.ext.)

com qui no n'és res *SAdv*, fingint indiferència (A-M)

I jo, com qui no n'és res, me vaig girar per veure aquell gombó (A-M)

→ **com si res, com aquell qui res, com si tal cosa**

[Mall. (A-M)]

com qui sent ploure *SAdv*, expressió emprada a indicar indiferència respecte a allò que es diu a algú, que se sent, etc. / no escoltar (alguna cosa) o sentir-la sense fer-ne cas (*, A-M) *Ho escoltava com qui sent ploure; no va fer cas de res del que dèiem / Sempre fa com qui sent ploure* (R-M, *)

→ **com si tal cosa, com aquell qui ho sap tot, com si res, com si sentís ploure, com si li diguessis Llúcia, fer l'orni, fer el paper de met**

com si li diguessis Llúcia *SAdv*, expressió emprada per a indicar indiferència respecte a allò que es diu a algú, que se sent, etc. / tant se li'n dóna (*, R-M)

Prou que sempre l'avises, però ell, com si li diguessis Llúcia, no fa res per esmenar-se (R-M)

→ **com aquell qui no hi sent, com aquell qui res, com qui sent ploure**

com si res *SAdv*, sense tenir en compte el que ha passat o el que hom ha dit, impassible (IEC) *Li van pujar tres homes al damunt, i el faquir, com si res, estàs damunt de la fusta de claus, ni es va moure / Ja pots cridar, que ell com si res* (R-M, EC)

→ **com si tal cosa, com aquell qui res, com qui no n'és res, com aquell qui ho sap tot, com qui sent ploure, com si sentís ploure, jugant jugant**

com si tal cosa *SAdv*, impassible / sense tenir en compte el que ha passat o el que hom ha dit (R-M, *)

Ens va sorprendre trobar-lo com si tal cosa, després d'haver-se calat foc a casa seva; no estava gens exultat (R-M)

→ **com aquell qui res, com si res, fred com el gel, com qui sent ploure, com qui no n'és res, com si sentís ploure**

ésser un fresc *SV*, que no s'immuta fàcilment (EC)

Ets un fresc: no et prens res seriosament / Ets molt fresc, tu: tot t'ho prens a bromal (També s'usa amb la forma *ésser molt fresc*) (*, EC)

→ **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca, ésser còmode** (algú)

fred com el gel *SA*, impertorbable / expressió per a referir-se a algú insensible, que no reacciona davant els esdeveniments favorables o adversos (R-M, *)

Prou que li ho van suplicar, però ell es va mantenir fred com el gel; no es va commoure gens ni mica / Sembla que no tingui sentiments: és fred com el glaç (També s'usa amb el nom *glaç*) (R-M, *)

→ **més fred que el glaç, dur de pell, tenir el cor de pedra, com si tal cosa**

▷ **fort com una roca** (p.ext.)

no tenir pedres al fetge *SV*, impassible / no preocupar-se ni tenir disgustos per res (Fr, *)

No tindrà mai pedres al fetge, s'ho pren tot amb filosofia

→ **tenir el fetge gros, tenir un fetge de rajada, tenir la sang de peix, tenir més fetge que una rajada**

▷ **no posar-se cap pedra al fetge** (p.ext.), **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca** (p.ext.), **tenir fetge** (p.ext.), **prendre's** (alguna cosa) **amb filosofia** (p.ext.)

quedar fred *SV*, romandre aturat davant una cosa espantosa o inesperada (A-M)

Va quedar fred davant d'aquella mala notícia. Sembla que no tingui cor

▷ **deixar fred** (algú) (inv.), **quedar de pedra** (p.ext.), **quedar tan ample** (p.ext.)

tenir el fetge gros *SV*, no preocupar-se / suportar, tolerar, impassiblement qualsevol cosa, ésser molt calmos, despreocupat, tranquil, etc. (R-M, EC)

Aquest sí que té el fetge gros; està ben tranquil; un altre, al seu lloc, es desesperaria (R-M)

→ **tenir la sang de peix, tenir més fetge que una rajada, no tenir pedres al fetge, tenir un fetge de rajada**

▷ **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca** (p.ext.), **no posar-se cap pedra al fetge** (p.ext.), **tenir fetge** (p.ext.), **tenir un ventrell que tot ho paeix** (p.ext.)

tenir la sang de peix *SV*, ésser molt fred, difícilment irritable (A-M)

Té la sang de peix, no s'altera mai per res

→ **tenir el fetge gros, no tenir pedres al fetge, tenir un fetge de rajada, tenir més fetge que una rajada**

▷ **tenir sang de peix** (v.f.), **no posar-se cap pedra al fetge** (p.ext.), **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca** (p.ext.), **tenir fetge** (p.ext.), **no sentir pena ni glòria** (p.ext.)

tenir un fetge de rajada *SV*, no preocupar-se / suportar, tolerar, impassiblement qualsevol cosa, ésser molt calmos, despreocupat, tranquil, etc. (R-M, EC)

Per més que li ho diguis quaranta mil vegades, ni s'immuta. Té un fetge de rajada (També s'usa amb la forma *tenir el fetge de rajada*)

→ **tenir el fetge gros, tenir més fetge que una rajada, no tenir pedres al fetge, tenir la sang de peix**

▷ **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca** (p.ext.), **no posar-se cap pedra al fetge** (p.ext.), **tenir fetge** (p.ext.)

IMPEDIMENT

a menys que *SP*, si no és que (R-M)

Demà penso anar-hi, a menys que plougui i m'hagi de quedar (R-M)

→ **fora de**

força major *SN*, motiu molt important / circumstància imprevisible o inevitable que eximeix del compliment d'una obligació (R-M, EC) *Penso anar a París la setmana que ve, si no hi ha cap força major que me'n privi / La mort de la seva mare és la força major que li ha impedit d'assistir a la reunió* (R-M)

▷ **haver-hi un sis o un as** (p.ext.), **per naps o per cols** (p.ext.)

IMPEDIR

destorbar el marro (a algú) *SV*, impedir a algú de fer allò que ja havia iniciat (A-M)

Va destorbar el marro a l'aspirant a candidat en descobrir el seu passat fosc / Ho teníem tot planejat i va venir ell a destorbar-nos el marro

→ **esguerrar el marro** (a algú), **esbullar el marro** (a algú)

empatar-li la basa (a algú) *SV*, llevar a algú la primacia o impedir-li d'aconseguir son desig (A-M)

No n'hi havia d'altre que li empatés la basa / Qui m'empatés la basa (A-M, PDL)

→ **trencar la girada** (a algú)

[Emp. (A-M)]

esbullar el marro (a algú) *SV*, impedir a algú de fer allò que ja havia iniciat (A-M)

Li agrada dedicar-se a esbullar el marro a la gent: mai no deixa que surtin bé els nostres plans

→ **destorbar el marro** (a algú), **esguerrar el marro** (a algú)

esguerrar el marro (a algú) *SV*, perjudicar un propòsit / impedir a algú de fer allò que ja havia iniciat (R-M, A-M)

Volíem fer una sortida però la pluja ens ha esguerrat el marro / Si no véns al concert esguerres el marro a tot el grup. Penso que els concerts comencen la setmana vinent

→ **aigualar la festa** (a algú), **destorbar el marro** (a algú), **esbullar el marro** (a algú), **tirar la botifarra per terra** (a algú), **espatllar la festa** (a algú)

lligar de braços (algú) *SV*, impedir d'obrar (R-M)

Prenent aquesta decisió ha lligat de braços tota la família / La seva malaltia ens ha lligat de braços, altrament ja hauríem organitzat el viatge, però vam preferir esperar (*, R-M)

→ **lligar de mans** (algú), **lligar de peus i mans** (algú), **lligar els braços** (a algú), **parar els peus** (a algú)

▷ **lligat de peus i mans** (inv.)

lligar els braços (a algú) *SV*, impedir algú d'obrar (Fr)

*És una situació incòmoda, d'aquelles que lli-
guen els braços a qualsevol*

→ **lligar les mans** (a algú), **lligar de braços** (algú), **barrar-li el pas** (a algú), **parar els peus** (a algú)

▷ **lligat de peus i mans** (inv.)

lligar les mans (a algú) *SV*, impedir d'obrar a algú (EC)

La Generalitat volia lligar les mans a les grans superfícies / Aquells esdeveniments li van lligar les mans i ara no pot fer res / Em volien fermar les mans amb aquella oferta i no ho vaig acceptar (També s'usa amb el verb *fermar*) (*, EC, *)

→ **lligar de mans** (algú), **lligar els braços** (a algú), **barrar-li el pas** (a algú), **parar els peus** (a algú)

▷ **tenir les mans lligades** (inv.), **lligat de peus i mans** (inv.), **lligar-se les mans** (p.ext.), **treure** (alguna cosa) **d'entre mans** (a algú) (p.ext.)

no fer ni deixar fer *SCoord*, no resoldre una dificultat o no fer un feina ni permetre que altri la faci o resolgui (A-M)

Aquesta noia no fa ni deixa fer: no sap fer la feina, però tampoc no deixa que ningú l'ajudi

→ **no parar ni desaparar**

▷ **no viure ni deixar viure** (p.ext.)

segar-li l'herba sota els peus (a algú) *SV*, interferir en les accions d'algú per tal d'ocupar el seu lloc o aprofitar-se de les circumstàncies en benefici propi / impedir a algú d'assolir allò que pretenia, posar-li obstacles en el camí emprès, etc. (R-M, EC)

L'han proposat per Degà de la Facultat, però algú li vol segar l'herba sota els peus (R-M)

→ **tallar les ales** (a algú)

tallar les ales (a algú) *SV*, constrènyer / llevar el poder d'obrar a algú (R-M, *)

Han tallat les ales a tothom qui intentava de rebel·lar-se / Sempre vol seguir el seu caprici; caldrà tallar-li les ales i fer que esdevingui més responsable (*, R-M)

→ **tallar-li els braços** (a algú), **tallar-li les cames** (a algú), **segar-li l'herba sota els peus** (a algú), **tancar les portes** (a algú)

▷ **posar bastons a les rodes** (p.ext.), **trencar-li el revessí** (a algú) (p.ext.), **trencar la girada** (a algú) (p.ext.), **abaixar-li els fums** (a algú) (p.ext.)

tallar-li els braços (a algú) *SV*, llevar el poder d'obrar a algú (IEC)

Als manifestants, els van tallar els braços per tal que no fessin més aldarulls / Les objeccions que li han fet li tallen els braços; ara no gosa emprendre la tasca que s'havia proposat de fer (*, R-M)

→ **lligar de mans** (algú), **tallar-li les cames** (a algú), **tallar les ales** (a algú), **tancar les portes** (a algú)

tallar-li les cames (a algú) *SV*, impedir a algú de fer allò que es proposa (EC)

No podem permetre que ens tallin les cames d'aquesta manera a l'hora de fer les coses / La prohibició de construir en aquest sector li ha tallat les cames perquè tenia intenció de fer-s'hi la casa (*, R-M)

→ **tallar-li els braços** (a algú), **tallar les ales** (a algú), **tancar-li tots els camins** (a algú), **tancar les portes** (a algú), **parar els peus** (a algú)

tancar el joc *SV*, en el dòmino, posar les fitxes de manera que no es pugui acabar el joc (EC) *Amb el doble cinc va tancar el joc i van haver de fer una partida nova*

▷ **fer taules** (p.ext.), **en blanc** (p.ext.)

tancar-li tots els camins (a algú) *SV*, impedir a algú de fer allò que es proposa

El fet de no saber anglès li ha tancat tots els camins per trobar una feina del seu gust

→ **tancar les portes** (a algú), **tallar-li les cames** (a algú)

trencar-li el revessí (a algú) *SV*, impedir a algú el disegni que portava (A-M)

Intentava fer les coses tal com s'han de fer, però sempre ha de venir ell a trencar-me el revessí

▷ **trencar-li les oracions** (a algú) (p.ext.), **tallar les ales** (a algú) (p.ext.)

IMPEDIT

estar clavat en creu *SV*, (estar) impedit de fer quelcom (SP)

Fins que no sàpiga l'hora que surt el tren, no hi pot anar; en aquests moments és com si estigués clavat en creu / No pot prendre cap decisió fins que no li passin tota la informació, mentrestant es troba clavat en creu (També s'usa amb el verb *trobar*)

no poder fer un pas *SV*, no poder avançar, no poder prosseguir l'acció començada (A-M)

No puc fer un pas que ell no se n'assabenti / Ens trobem en un punt mort i no podem fer un pas sense consultar-ho abans amb el director (EC, *)

▷ **tenir les mans lligades** (p.ext.)

tenir la llengua lligada *SV*, tenir un motiu que no permet de fer una cosa, de dir una cosa / tenir un impediment per a dir allò que hom voldria (IEC, EC)

En aquesta situació no hi pot fer res, té la llengua lligada

▷ **tenir les mans lligades**

▷ **lligar-se-li la llengua** (a algú)

tenir les mans lligades *SV*, estar impedit d'obrar; tenir un motiu que no permet de fer una cosa, de dir una cosa / tenir un impediment per obrar com hom voldria (IEC, EC)

Amb aquesta clàusula nova tenim les mans lligades (IEC)

→ **tenir la llengua lligada**

▷ **tenir les mans lliures** (ant.), **lligar les mans** (a algú) (inv.), **no poder fer un pas** (p.ext.)

IMPENSAT

baixar del cel *SV*, un fet favorable, esdevenir-se impensadament (IEC)

Ha rebut una herència baixada del cel; ni tan sols coneix qui la hi ha deixada (S'usa normalment en forma perfectiva) (R-M)

→ **caure del cel, baixar dels núvols, caure dels núvols**

IMPERDONABLE

■ **no tenir perdó de Déu** *SV*, alguna cosa, ésser reprobable, imperdonable, insòlita per la seva maldat

No té perdó de Déu que no ens hagi convidat al casament / Això que han fet no té perdó de Déu

→ **no tenir nom**

IMPERFECTAMENT

a mitges *SP*, relativament / parcialment, incompletament (R-M, EC)

Ells protesten però només tenen raó a mitges, perquè també han comès la mateixa falta que els altres en alguna ocasió / Només ho sabia a mitges (R-M, EC)

→ **fins a cert punt, mig mig, a mig fer, en part**

IMPERFECTE

deixar a desitjar *SV*, ésser imperfecte, defectuós (EC)

Aquest treball deixa a desitjar, podries haver-lo fet millor / La traducció que acaben de fer deixa molt a desitjar; és plena d'incorreccions (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició postverbal) (*, R-M)

→ **ésser coixa** (alguna cosa)

▷ **sortir rodó** (ant.), **fer rodó** (ant.), **sortir brodat** (ant.), **sense esperit** (p.ext.)

IMPERMEABLE

capa d'aigua *SN*, impermeable / abric de roba impermeable (Fr, *)

Abans no surtis de casa, agafa la capa d'aigua, que plourà

→ **capa de pluja, roba d'aigua**

capa de pluja *SN*, impermeable / abric de roba impermeable (Fr, *)

Va sortir vestida amb una capa de pluja i unes botes d'aigua

→ **capa d'aigua, roba d'aigua**

roba d'aigua *SN*, peça de tela impermeabilitzada que els mariners porten per defensar-se de la pluja i de l'aigua del mar tempestuós / abric de roba impermeable (A-M, *)

Si surts agafa la roba d'aigua, perquè em sembla que plourà

→ **capa d'aigua, capa de pluja**

IMPURTINENT

fora de propòsit *SAdv*, impertinent / que és insolent (Fr, *)

Aquestes paraules estan fora de propòsit / No acceptem comentaris fora de propòsit

→ **fora de lloc, fora de to**

IMPURTORBABLE

fred com el gel *SA*, impertorbable / expressió per a referir-se a algú insensible, que no reacciona davant els esdeveniments favorables o adversos (R-M, *)

L'insultaven i l'escribassaven però ell, fred com el gel, va continuar caminant com si res (També s'usa amb el nom *glaç*)

→ **més fred que el glaç, tenir el cor de pedra, dur de pell**

▷ **fort com una roca** (p.ext.)

més fred que el glaç *SA*, impertorbable / expressió per a referir-se a algú insensible, que no reacciona davant els esdeveniments favorables o adversos (R-M, *)

El nen l'acaronava, però la mare continuava llegint, més freda que el glaç, i no li feia cas

→ **fred com el gel, ésser un glaç** (algú), **ésser un tros de gel** (algú)

IMPETUÓS

bullir-li la sang a les venes (a algú) *O*, algú, tenir la impetuositat de la joventut, etc. (IEC)

Li bullia la sang a les venes i va acceptar la feina sense pensar en els inconvenients / Reflexiona abans de prendre una decisió, si la sang et bull a les venes, t'equivocaràs

→ **ésser un volcà** (algú)

ésser un volcà (algú) *SV*, ésser d'un caràcter impetuós, apassionat en alt grau (IEC)

No para mai quiet i es deixa guiar pel seu ímpetu, és un volcà

→ **bullir-li la sang a les venes** (a algú)

IMPETUOSAMENT

a la desfeta *SP*, sense contenció (R-M)

Es comporta a la desfeta i no hi ha manera de fer-li seguir cap norma; és un arrauzat (R-M)

→ **a la descosida, sense engaltar**

▷ **a cops de colze** (p.ext.)

IMPLACABLEMENT

a mata-degolla *SP*, implacablement / d'una manera implacable (Fr, *)

Ho va fer a mata-degolla

IMPLICAR

portar en si *SV*, implicar / incloure en essència, encara que no dit explícitament (Fr, *)

Aquesta pregunta porta en si una altra qüestió

IMPLICAR-SE

posar-se fins als colzes (en alguna cosa) *SV*, intervenir molt a fons en quelcom / enredar-se en algun afer (R-M, R-M)

Quan va poder adonar-se'n, ja s'havia posat fins als colzes en aquell afer tan comprometedor; no sabia com sortir-se'n / No ha tingut visió clara de les coses i s'ha ficat fins als colzes en un afer molt comprometedor (També s'usa amb el verb *ficar*) (R-M)

→ **posar les mans fins als colzes** (en alguna cosa)

▷ **lligar-se les mans** (p.ext.), **mullar-se el cul** (p.ext.)

IMPLICAT

ésser al ball *SV*, estar implicat (R-M)

No volien encetar aquest tema perquè els semblava perillós, ja que són al ball i ells també quedarien en evidència (R-M)

▷ **ésser al ball i haver de ballar** (p.ext.)

IMPLORAR

alçar les mans al cel *SV*, aixecar els braços amb les mans obertes en actitud de súplica / alçar les mans per implorar Déu (EC, IEC)

En veure aquella desfeta alçaren les mans al cel, desesperats, cercant ajuda / Ja pots alçar les mans al cel, que tindràs feina a sortir-te'n airos (R-M)

IMPORTÀNCIA

ANT

de més grosses n'han passades *O*, expressió que treu importància a una afirmació

Això no és cap problema important, de més grosses n'han passades

→ **de més grosses se n'han vistes**

▷ **deixar córrer** (alguna cosa) (p.ext.), **poca cosa** (p.ext.), **de més verdes en maduren** (p.ext.)

de més grosses se n'han vistes *O*, expressió que treu importància a una afirmació

No cal que ploris tant, en caure no t'has fet pas mal; de més grosses se n'han vistes

→ **de més grosses n'han passades**

▷ **deixar córrer** (alguna cosa) (p.ext.), **poca cosa** (p.ext.), **de més verdes en maduren** (p.ext.)

no serà tant *O*, expressió que treu importància a una afirmació (R-M)

Que has pescat un llobarro de vuit quilos? No serà tant, sempre exageres molt / No serà tant! Sempre et queixes per poca cosa (R-M, *)

→ **no haver-n'hi per a tant, no haver-hi tant per tant**

▷ **deixar córrer** (alguna cosa) (p.ext.), **pots comptar** (alguna cosa) (p.ext.), **pots pensar** (alguna cosa) (p.ext.)

IMPORTANT

d'alt rang *SP*, de molta importància (R-M)

Van assistir-hi les autoritats i persones d'alt rang de la població / Procedia d'una família d'alt rang, i n'estava ufanós / A casa seva són de rang (També s'usa ometent l'adjectiu) (R-M, R-M, *)

→ **de categoria, de posició**

▷ **d'alt nivell** (p.ext.), **home de pes** (p.ext.), **home de valor** (p.ext.)

d'altura *SP*, important / de condició elevada, de molta importància (R-M, *)

En aquella reunió es tractaran temes d'altura; tots els assistents són investigadors científics (R-M)

→ **de volada, de pes, de categoria, d'upa, de suposició, de relleu**

▷ **de talla** (p.ext.)

d'envergadura *SP*, de gran importància (R-M)

Ha emprès un treball d'envergadura; és tan complex que no sé si el podrà resoldre (També s'usa amb el modificador *gran* i amb el quantificador *molt* en posició prenominal) (R-M)

→ **de categoria, de pes, de gran cas**

d'importància *SP*, important / que té una importància considerable (Fr, *)

Estic esperant una trucada d'importància; no facis servir el telèfon, si et plau / És un fet d'importància que cal tenir present

→ **de consideració, de primer ordre**

▷ **d'interès** (p.ext.)

d'upa *SP*, de molta categoria (R-M)

Avui hem anat a un convit d'upa; hi havia intel·lectuals coneguts mundialment / A aquella reunió només hi podia assistir gent d'upa (R-M, *)

→ **d'alt rang, de volada, d'altura, d'alt nivell**

de categoria *SP*, de condició elevada (IEC)

Ell no accepta cap encàrrec que no sigui un treball de categoria; no vol perdre el temps en banalitats / És un professor de categoria; tot-hom ho reconeix (R-M)

→ **de talla, de pes, de classe, de gran cas, d'altura, home de gran afer, d'envergadura, d'alt nivell, de suposició, de volada, d'alt rang, de relleu, de supòsit, de pro**

▷ **de pa i figa** (ant.), **de pa i raves** (ant.), **ésser de cal si en queda** (ant.), **d'etiqueta** (p.ext.), **del millor encuny** (p.ext.)

de consideració *SP*, considerable / important, que cal tenir en compte (IEC, *)

És una problema de consideració: cal que hi trobem remei com més aviat millor

→ **de pes, de primer ordre, d'importància**

▷ **de por** (p.ext.), **del diable** (p.ext.), **de cavall** (p.ext.)

de gran cas *SP*, [ésser] de molta importància, de gran consideració (IEC)

*Va ésser un esdeveniment de gran cas; la gent encara el recorda i el comenta / Aquell descobriment va ser cosa de gran cas (R-M, *)*

→ **de categoria, d'envergadura, de gran fet, de primer ordre**

de gran fet *SP*, d'importància / de molta importància, de gran consideració (EC, *)

Les paraules que heu dit són de gran fet (Fr)

→ **de gran cas**

de pes *SP*, important / de molta importància (R-M, *)

Són raons de pes que no poden ésser ignorades; tenen massa transcendència (R-M)

→ **de categoria, de talla, de consideració, de volada, de classe, d'altura, de valor, d'envergadura**

▷ **home de pes** (p.ext.)

de primer ordre *SP*, dit per a referir-se a alguna cosa de gran importància

És una necessitat de primer ordre

→ **de consideració, de valor, de gran cas, d'importància**

■ **de primera pàgina** *SP*, dit per a referir-se a aquelles notícies que ocupen les primeres columnes d'un periòdic, a causa de la seva importància

Aquesta és una notícia de primera pàgina; ben segur que demà els diaris n'aniran plens

▷ **a tota pàgina** (p.ext.)

de relleu *SP*, important / de condició elevada, de molta importància (IEC, *)

Avui he conegut un pintor de relleu / Un literat de gran relleu (També s'usa amb el modificador gran o amb el quantificador molt en posició prenominal) (, EC)*

→ **de categoria, d'altura, tenir nom**

de ronyó clos *SP*, de gran força o valor, de gran qualitat (A-M)

Això és una carrera de ronyó clos (A-M)

de suposició *SP*, de molta categoria, que suposa o representa molt (EC)

A la reunió de divendres, hi acudiran persones de suposició / Hauré de parlar-ho amb gent de suposició (S'usa normalment com a complement dels noms dona, home, persona, gent, etc.)

→ **de categoria, d'altura, de supòsit**

de supòsit *SP*, d'importància, de categoria (IEC)

Gent de supòsit / Un present de molt supòsit (També s'usa amb el quantificador molt en posició prenominal) (IEC)

→ **de suposició, de categoria**

de talla *SP*, important / de condició elevada, de molta importància (R-M, *)

*Vol arribar a ésser un pintor de talla i treballa molt / És un escriptor de molta talla (També s'usa amb el quantificador molt en posició prenominal) (R-M, *)*

→ **de categoria, de pes, de volada, de classe**

▷ **d'altura** (p.ext.)

de valor *SP*, cosa que val quelcom / de molta importància (A-M, *)

Per creure-s'ho necessitava arguments de valor

→ **de pes, de primer ordre**

▷ **home de valor** (p.ext.)

de volada *SP*, de condició elevada

Va ser una festa de volada / Va oferir una recepció de molta volada (També s'usa amb les formes d'alta volada, de gran volada, de molta volada i d'una gran volada)

→ **d'altura, d'upa**

entrar per la porta gran *SV*, ingressar a un lloc o en un càrrec amb tots els honors, per mèrit o dret propi (A-M)

Com que coneixia el president del club, aquell jugador va entrar per la porta gran, però de seguida el van acomiadar

▷ **sortir per la porta gran** (inv.), **entrar per la porta petita** (ant.)

ésser algú *SV*, tenir importància (R-M)

Demana-li consell a en Guillem, ell sí que és algú en el món de la informàtica / Sempre ve amb imposicions; potser es pensa que és algú i que té dret a donar ordres (, R-M)*

→ **home de valor, home de pes, tenir pes**

▷ **ésser un zero a l'esquerra** (ant.), **ésser un ningú** (ant.), **el darrer cagalló de la tira** (ant.), **el darrer mot del credo** (ant.), **ésser una merda** (algú) (ant.), **ésser una merda seca** (algú) (ant.), **estar dalt de tot** (p.ext.), **ésser una patum** (algú) (p.ext.)

ésser la companyia (d'algú) *SV*, ésser (alguna cosa) una part important de la vida d'algú (EC)

El cinema va ser la companyia d'aquest actor / Els llibres són la seva companyia (, EC)*

▷ **no ésser ningú** (per algú) (ant.)

ésser qüestió de vida o mort *SV*, ésser una qüestió molt important

És qüestió de vida o mort que trobi la seva germana

▷ **ésser un gran què** (p.ext.)

ésser un gran què *SV*, tenir importància / ésser una cosa molt important (R-M, EC)

Encara que no li hagin donat feina, ja és un gran què que l'hagin inscrit a la llista dels aspirants a la plaça (R-M)

▷ **ésser el part de les muntanyes** (ant.), **ésser qüestió de vida o mort** (p.ext.)

ésser una patum (algú) *SV*, dit d'una persona que frueix de consideracions més pel lloc que ocupa, per la seva fama, etc., que no pas pels seus mèrits (EC)

Aquest home és una patum en el món de les finances

▷ **ésser un ningú** (ant.), **estar dalt de tot** (p.ext.), **ésser algú** (p.ext.)

gran com una casa *SA*, expressió per a ponderar la importància, la grandària, etc. d'alguna cosa (IEC)

El raonament que utilitza per a justificar-se és gran com una casa / Has comès un error com una casa; mira d'adobar com puguis la situació (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

grans i petits *SCoord*, persones importants i poc importants (A-M)

A aquella reunió, hi van assistir grans i petits

home de gran afer *SN*, important / home de gran importància, sia pel seu enteniment, sia per la seva virtut, autoritat, etc. (R-M, *)

És un home de gran afer; té un alt càrrec públic (També s'usa amb els noms *dona, gent i persona*) (R-M)

→ **home de pes, de categoria, tenir nom**

home de recapte *SN*, home de reputació, d'importància social (A-M)

L'alcalde és un home de recapte (També s'usa amb els noms *dona, gent i persona*, i amb els modificadors *bon* o *gran* en posició prenominal)

▷ **home de mal recapte** (ant.), **home de poc recapte** (ant.), **home de valor** (p.ext.), **home de pes** (p.ext.)

quí sap què *O*, molta cosa (R-M)

Es pensen que guanyaran qui sap què si van a l'estranger / Es creu qui sap què. Digues-li que no n'hi ha per a tant (R-M, *)

■ **sense precedents** *SP*, dit per a referir-se a un fet o esdeveniment d'una gran importància i d'un gran èxit

Aquella obra de teatre va tenir un èxit sense precedents, va ésser una de les més vistes a la capital

→ **no tenir nom**

■ **sortir per la porta gran** *SV*, sortir d'un lloc o abandonar un càrrec amb tots els honors

Va entrar a la fàbrica com a aprenent i n'ha sortit per la porta gran quan s'ha jubilat (També s'usa amb el verb *anar*)

▷ **entrar per la porta gran** (inv.), **sortir per la porta petita** (ant.)

tenir nom *SV*, tenir fama, ésser cèlebre (A-M)

Aquest escriptor té nom arreu del món / Estudia molt perquè vol arribar a ésser un músic de nom (Sovint s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal i amb la forma *de nom*) (R-M)

→ **de renom, de nota, de relleu, home de gran afer, d'alt nivell**

ANT

ésser la darrera puça que el pica *SV*, ésser una cosa la darrera en què algú pensa; no preocupar-lo gens (A-M)

Si ve al casament o no, això és la darrera puça que el pica, perquè no s'han fet mai gaire

▷ **fer perdre la son** (a algú) (ant.), **posar-se pedres al fetge** (ant.)

no fer-s'hi sang *SV*, es diu d'una baralla o incident que sembla molt greu però probablement

no portarà conseqüències tràgiques (A-M) *Tot i que hagi fet malbé el seu llibre, no t'amoïnïs, no t'hi facis sang: és una persona molt comprensiva*

→ **no arribar la sang a la mar, no arribar la sang al riu**

IMPORTUNAR

comptar-li els bocins de la boca (a algú) *SV*, observar importunament allò que menja, per creure o fer creure que menja massa (A-M)

Em molesta molt que em miris tant, sembla que em vulguis comptar els bocins de la boca! [Cat. (A-M)]

fer posar de punta (a algú) *SV*, importunar / molestar en alt grau, irritar (R-M, *)

És tan pesat que fa posar de punta tothom que l'escolta (R-M)

→ **fer la guitza** (a algú), **crispar els nervis** (a algú), **fer tornar els ulls verds** (a algú), **fer la lleasca** (a algú)

▷ **posar malalt** (a algú) (p.ext.), **tocar la moral** (a algú) (p.ext.)

no venir-li amb gaites (a algú) *SV*, expressió usada per a indicar la inoportunitat, la manca d'interès, la futilesa, etc., de les explicacions, les propostes, etc., que fa una altra persona (EC)

No li vinguis amb gaites quan està de mal humor / No li vagis amb gaites, que té molta feina! / Sempre em ve amb gaites (Ocasionalment, s'usa en contextos afirmatius. També es fa servir amb el verb *anar*) (*, EC, EC)

→ **no venir-li amb històries** (a algú), **no venir-li amb martingales** (a algú), **no venir-li amb brocs** (a algú), **no venir-li amb cançons** (a algú), **no venir-li amb musiques** (a algú), **no venir-li amb solfes** (a algú), **no venir-li amb camàndules** (a algú)

▷ **anar de preguntes i respostes** (p.ext.)

IMPOSAR

ficar-li (alguna cosa) **coll avall** (a algú) *SV*, obligar a admetre (R-M)

Maldava per ficar-me coll avall les seves teories extravagants (R-M)

▷ **ficar-li** (alguna cosa) **al pap** (a algú) (p.ext.), **fer-li cabre** (alguna cosa) **al cap** (a algú) (p.ext.), **ficar-li** (alguna cosa) **al cap** (a algú) (p.ext.)

IMPOSAR-SE

■ **fer baixar la tapa** *SV*, obrar amb la màxima energia imposant la voluntat

Tothom parlava sense tenir en compte les opinions dels altres i els torns de paraula fins que ell va fer baixar la tapa

→ **treure el sant Cristó gros**

▷ **abaixar el cap** (inv.)

tenir veus *SV*, tenir dret damunt algú o quelcom (A-M)

Jo no t'hauria privada del que tu em vols trair, perquè no tenc veus encara dalt tu ni dalt cap d'aquí (A-M)

▷ **tenir veu i vot** (p.ext.), **ésser l'amo del ball** (p.ext.), **remenar l'olla** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

treure el sant Cristó gros *SV*, emprar l'argument irrefutable / obrar amb la màxima energia (R-M, A-M)

Ningú no volia cedir, fins que va treure el sant Cristó gros i va imposar-se per la força de les seves raons (També s'usa amb la forma *treure el santcristó gros*) (R-M)

→ **fer baixar la tapa**

▷ **abocar el carro** (p.ext.)

IMPOSICIÓ

la llei de l'embut *SD*, la llei que s'aplica injustament, fent-la complir als pobres o als mancats d'influència i deixant de complir-la els rics o influents (A-M)

La llei de l'embut, lo ample per a mi, lo estret per a tu / Els estudiants hauran de fer la prova; tots passaran per la llei de l'embut (A-M, *)

▷ **mal dret** (p.ext.)

IMPOSSIBLE

demanar la lluna *SV*, demanar una cosa que no es pot donar / expressió usada per a indicar que algú demana una cosa molt difícil o impossible d'obtenir (IEC, EC)

Sap que el seu treball és necessari i a l'hora de passar comptes és capaç de demanar la lluna (R-M)

→ **voler tocar el cel amb la mà, voler agafar la lluna amb les dents, picar alt**

▷ **fer veure la lluna en un cove** (a algú) (p.ext.), **la quadratura del cercle** (p.ext.)

fer veure la lluna al mig del dia (a algú) *SV*, voler fer veure una cosa increïble (IEC)

Em volia enganyar, em volia fer veure la lluna al mig del dia

→ **fer veure la lluna en un cove** (a algú)

▷ **pintar-li** (alguna cosa) **de color de rosa** (a algú) (p.ext.)

fer veure la lluna en un cove (a algú) *SV*, voler fer veure coses increïbles (IEC)

No te'l creguis que et vol fer veure la lluna en un cove (També s'usa amb la forma *fer veure la lluna dins un cove* (a algú))

→ **fer veure la lluna al mig del dia** (a algú)

▷ **demanar la lluna** (p.ext.)

la quadratura del cercle *SD*, cosa impossible / cosa d'impossible solució (IEC, EC)

No puc entendre que sigui tan difícil posar tot-hom d'acord: no cerquem pas la quadratura del cercle, només una mica de col·laboració /

Que es faci milionari és tan probable com la quadratura del cercle

▷ **demanar la lluna** (p.ext.), **materialment impossible** (p.ext.)

manxar i tocar l'orgue *SCoord*, fer dues coses de profit al mateix temps (A-M)

Tu vols manxar i tocar l'orgue i això no pot ser: hauràs de triar si vols treballar al matí o a la tarda

→ **no poder tocar les campanes i anar a la processó, nedar i guardar la roba**

▷ **no ésser igual manxar que tocar l'orgue** (p.ext.)

materialment impossible *SA*, impossible de fet (IEC)

Si ara són les cinc menys deu, has de ser a les cinc a la feina i hi ha mitja hora de viatge, és materialment impossible que hi arribis puntual

▷ **la quadratura del cercle** (p.ext.)

nedar i guardar la roba *SCoord*, impossible / voler fer dues coses alhora que no es poden realitzar simultàniament (Fr, *)

Cal que decidexis d'una vegada si et vols casar o no. No pots nedar i guardar la roba tota la vida

→ **no poder tocar les campanes i anar a la processó, manxar i tocar l'orgue**

■ **ni amb calçador** *SConj*, ni emprant tots els recursos possibles

No entén les coses ni amb calçador, no cal que t'hi amoïnis (S'usa en contextos negatius)

→ **ni amb fum de sabatots, ni que el matí**

ni amb fum de sabatots *SConj*, de cap manera, ni emprant els recursos més enèrgics / de cap manera, per res del món / no aconseguir que se'n vagi ni donant-li totes les molèsties possibles (IEC, EC, A-M)

Es va instal·lar al saló i no l'en pogueren treure ni amb fum de sabatots; per culpa d'ell aquella tarda no van poder sortir / No el van poder fer sortir ni amb fum de sabatots (S'usa en contextos negatius) (R-M, EC)

→ **ni amb calçador**

▷ **ni a fum de sabatots** (v.f.), **ni amb fums de sabatot** (v.f.)

ni en somnis *SConj*, impossible / expressió usada per a indicar que és lluny o impossible la realització o consecució d'alguna cosa (Fr, *)

Ni en somnis no hauria imaginat el que li estava passant! (S'usa en contextos negatius)

→ **ni per pensament, ni remotament, ni per miracle, ni que el matí**

▷ **de cap manera** (p.ext.)

ni per miracle *SConj*, impossible / indica que la cosa de què hom parla és molt lluny d'ésser realitzada (Fr, *)

Aquest cotxe no te'l podràs vendre ni per miracle: el tens mig desballestat / No aconseguirà fer-ho ni per miracle (S'usa en contextos negatius)

→ **ni per pensament, ni que el matí, ni en somnis, ni remotament, de cap manera ni per pensament** *SConj*, sense cap probabilitat / indica que la cosa de què hom parla és molt lluny d'èsser realitat (R-M, EC)

No esperis, ni per pensament, que els teus pares et deixin anar amb aquella colla (S'usa en contextos negatius) (R-M)

→ **ni en somnis, ni per miracle, ni remotament, ni que el matí, ni ganes, de cap manera**

ni remotament *SConj*, impossible / expressió usada per a indicar que és lluny o impossible la realització o consecució d'alguna cosa (Fr, *)

No hauria fet el que deia ni remotament (S'usa en contextos negatius)

→ **ni en somnis, ni per miracle, ni per pensament, ni que el matí, de cap manera**

no haver-hi forma de SV, ésser impossible (IEC)

No hi havia forma de convèncer-lo (IEC)

→ **no haver-hi manera de, no tenir manera de no haver-hi manera de SV**, ésser impossible / expressió amb què hom pondera la impossibilitat d'allò que pretén (IEC, EC)

No hi ha manera de fer-lo arribar a l'hora / Voldria que se'n desavesés, però no hi ha manera (IEC, EC)

→ **no haver-hi forma de, no tenir manera de no poder tocar les campanes i anar a la processó SV**, impossible / voler fer dues coses alhora que no es poden realitzar simultàniament (Fr, *)

No pots tocar les campanes i anar a la processó: si vas al teatre, no pots anar al cine

→ **manxar i tocar l'orgue, nedar i guardar la roba**

no tenir manera de SV, no tenir la possibilitat (IEC)

No tenia manera de saber-ho si no m'ho explicàveu abans

→ **no haver-hi manera de, no haver-hi forma de**

tan cert com ara plouen figues SA, expressió per a denotar que una cosa que s'assegura no és o bé és del tot impossible / es diu per a indicar que es considera impossible o improbable allò que un altre diu (IEC, A-M)

Això que dius és tan cert com ara plouen figues / —M'ha dit que ha comprat la finca. —I què més! Ara plouen figues! Vinga, home! (També s'usa amb les formes com ara plouen figues i ara plouen figues)

→ **ara li fan el mànec, com ara plouen naps**

voler fer entrar el clau per la cabota SV, emprar un procediment equivocac / entossudir-se en un procediment ineficaç, contraproduent (R-M, IEC)

Exigir de la manera que ell ho fa, és voler fer entrar el clau per la cabota; no és bon sistema

voler forçar les decisions dels altres; cal esperar que ho vegin clar (R-M)

→ **començar la casa per la teulada, passar l'arada davant dels bous**

▷ **voler tocar el cel amb la mà** (p.ext.)

voler tocar el cel amb la mà SV, pretendre coses impossibles (IEC)

Vol tocar el cel amb la mà: hauria de començar per les coses més senzilles i anar avançant

→ **voler agafar la lluna amb les dents, demanar la lluna**

▷ **menjar poc i pair bé** (ant.), **voler fer entrar el clau per la cabota** (p.ext.)

IMPOST

drets reals SN, drets relatius a un immoble / impost que grava transmissions de béns i altres actes civils (IEC, EC)

En morir-se el pare, es van haver de pagar drets reals a l'estat en concepte de transmissió de béns

IMPOTENT

desbordat pels esdeveniments SA, [veure's] impotent per a impedir que les coses vagin més enllà del que es volia (A-M)

Durant alguns dies es va veure desbordat pels esdeveniments però ara ja es comença a recuperar d'aquesta mala època / Els organitzadors de l'acte van quedar desbordats per les circumstàncies: la gran afluència de públic i la pluja (També s'usa amb les formes desbordat per les circumstàncies i desbordat per les situacions)

→ **lligat de peus i mans**

ligat de peus i mans SA, estar reduït a la impotència (IEC)

L'ha deixat lligat de peus i mans; està en una situació compromesa i no sap com sortir-se'n

→ **desbordat pels esdeveniments, lligat de mans**

▷ **ligat de mans i peus** (v.f.), **lligar de peus i mans** (algú) (inv.), **lligar de braços** (algú) (inv.), **lligar de mans** (algú) (inv.), **lligar els braços** (a algú) (inv.), **lligar les mans** (a algú) (inv.)

IMPRECÍS

de mal (fer alguna cosa) *SP*, imprecís de dir

Fa de mal dir quanta gent hi havia al concert, perquè era gratuït i no es van vendre entrades (S'usa com a complement dels verbs ésser o fer)

▷ **ja veurem com acabaran ses misses** (p.ext.)

■ **no t'hi fixis O**, no gaire precís

Utilitza un sistema no t'hi fixis per ordenar els llibres, però sé exactament on els puc trobar de seguida

IMPRECISIÓ

un no sé què *SQ*, expressió per a referir-se a una qualitat imprecisa (R-M)

La seva veu tenia un no sé què de tristesa o d'apatia que no s'adeia amb la vivor dels seus ulls / La seva cara tenia un no sé què de sospitós (R-M)

→ **una mena de**

▷ **un si és no és** (p.ext.)

IMPRESCINDIBLE

de primera necessitat *SP*, expressió aplicada a allò de què hom no pot prescindir (EC)

El pa és un article de primera necessitat / La feina ho és tot per a la Maria (EC, *)

ésser el tot de *SV*, ésser allò que constitueix l'essència d'una cosa, allò de què no es pot prescindir (A-M)

Una bona organització és el tot del bon funcionament d'una empresa / La família és el seu tot (El complement és opcional) (*, EC)

→ **ésser-ho tot** (per algú)

▷ **la pedra angular** (p.ext.)

ésser-ho tot (per algú) *SV*, ésser allò que constitueix l'essència d'una cosa, allò de què no es pot prescindir

La família ho és tot per a ell (EC)

→ **ésser el tot de**

▷ **la pedra angular** (p.ext.)

IMPRESENTABLE

no tenir per on agafar (alguna cosa) *SV*, ésser molt lleig, brut o dolent (A-M)

Aquesta sortida que ha tingut no té per on agafar-se

[Mall. (A-M)]

IMPRESSIÓ

cop d'efecte *SN*, impressió forta, admiració, que provoca algú o alguna cosa (EC)

S'havia preparat molt bé aquell cop d'efecte per tal de provocar la llàstima dels qui l'escoltaven (R-M)

→ **cop de teatre**

▷ **fer sensació** (p.ext.)

cop de teatre *SN*, esdeveniment inesperat que sorprèn vivament / acció, resolució, d'efecte, inesperada (Fr, IEC)

Quan tothom esperava que acceptaria, la seva renúncia ha estat un cop de teatre; ha volgut sorprendre tothom (R-M)

→ **cop d'efecte**

peu d'impremta *SN*, dades relatives a un llibre o un fullet, principalment del lloc i de l'any de publicació i del nom i el domicili de l'impressor, que figuren generalment a la part inferior del dors de la portada (IEC)

Consulta el peu d'impremta i digues-me l'any de publicació de la primera edició de la novel·la

▷ **peu de pàgina** (p.ext.)

IMPRESSIONANT

■ **ésser la bomba** *SV*, alguna cosa o els actes d'algú, ésser molt impressionants

Aquesta notícia serà la bomba; deixarà tot-hom amb la boca oberta / Aquest espectacle és una bomba (També s'usa amb la forma *ésser una bomba*)

IMPRESSIONAR

donar la campanada *SV*, escandalitzar / produir una forta impressió, un escàndol (R-M, *)

Aquella actriu ha donat la campanada de publicar les seves memòries on compromet molta gent (R-M)

▷ **donar un espectacle** (p.ext.), **fer un espectacle** (p.ext.), **donar la nota** (p.ext.)

fer cop *SV*, causar algú, en aparèixer o en actuar, un gran efecte; fer impressió (EC)

La seva declaració ha fet cop, ja que es tracta d'un testimoni inesperat / La darrera exposició va fer cop; ni el mateix autor s'esperava tant d'èxit (R-M)

→ **fer crit, fer forat, fer sensació**

▷ **deixar fred** (algú) (ant.), **caure com una bomba** (p.ext.), **fer presa en** (p.ext.)

fer forat *SV*, impressionar / algú o alguna cosa, causar en aparèixer o en actuar, un gran efecte; fer impressió (R-M, *)

Les seves paraules sempre fan forat entre la gent jove; sap com interessar-los / Aquell silenci sepulcral féu forat en tots els qui assistiren als funerals (R-M)

→ **fer cop**

▷ **deixar fred** (algú) (ant.), **fer forrolla** (p.ext.)

parlar a l'ànima *SV*, impressionar fortament l'esperit (A-M)

És d'aquell tipus de coses que parlen a l'ànima i l'emocionen

→ **parlar al cor, tocar el cor** (a algú)

parlar al cor *SV*, impressionar fortament l'esperit (A-M)

Aquests tipus de successos parlen al cor, és impossible no reaccionar en sentir-los

→ **parlar a l'ànima, tocar el cor** (a algú)

trencar el cor (a algú) *SV*, produir una gran impressió de dolor, amb tendència al plor, despertar un viu sentiment de compassió (EC)

La situació d'aquells nens del tercer món li ha trencat el cor (També s'usa amb els verbs *partir* i *rompre*)

→ **tocar el cor** (a algú), **fer plorar les pedres**

▷ **rosegat-li el cor** (a algú) (p.ext.)

IMPRESSIONAR-SE

fer-li un salt el cor (a algú) *O*, tenir un sobresalt / sofrir una forta emoció sobtada (IEC, EC)

En sentir que trucaven li va fer un salt el cor. I si fos que li anaven a dir que el seu pare havia empitjorat o que ja era mort? (R-M)

- perdre l'alè, fer un bot
- ▷ bategar-li el cor (a algú) (p.ext.), no cabre-li el cor al pit (a algú) (p.ext.)

IMPREVISIBLE

no comptar amb el batlle *SV*, no tenir en compte allò que és primordial (R-M)

Calculàvem poder tenir un bon benefici, però no comptàvem amb el batlle; a darrera hora la pluja ens va esguerrar la festa (R-M)

- ▷ veure a venir (p.ext.)

IMPREVISIÓ

■ **mal cap** *SN*, imprevisió, oblit, desorganització
Pel seu mal cap, vaig haver de tornar a casa a buscar-li una jaqueta perquè tenia fred / Pel seu mal cap, l'empresa va fer fallida

- ▷ mal pas (p.ext.)

IMPREVISOR

no pensar en demà *SV*, no ésser previsor (IEC)

És un home que no pensa mai en demà

- no pensar en santa Bàrbara fins que trona, no recordar-se de santa Bàrbara fins que trona

- ▷ no pensar en el demà (v.f.), pensar en el dia de demà (ant.), posar el pegat abans del floronco (ant.)

no pensar en santa Bàrbara fins que trona *SV*, no preocupar-se de les coses venidores, no preveure els perills (A-M)

És molt poc previsor: no pensa en santa Bàrbara fins que trona

- no pensar en demà, no recordar-se de santa Bàrbara fins que trona

- ▷ posar el pegat abans del floronco (ant.)

no recordar-se de santa Bàrbara fins que trona *SV*, no acudir a algú per res mentre no l'hagen de mester; no ésser previsor, deixar per al moment crític la preocupació de posar mitjans per alliberar-se d'algun mal (A-M)

Sempre fa les coses sense preveure'n les conseqüències. No es recorda de santa Bàrbara fins que trona

- no pensar en santa Bàrbara fins que trona, no pensar en demà

- ▷ posar el pegat abans del floronco (ant.)

IMPREVISTAMENT

a contratemps *SP*, d'una manera imprevista, interrompent el curs normal dels esdeveniments
Quan m'han dit que la reunió era a les dues, he hagut de preparar-me les classes a contratemps

- ▷ a temps (ant.), d'improvís (p.ext.), a contracor (p.ext.), a desgrat (p.ext.), de pressa i corrents (p.ext.)

d'un dia a l'altre *SP*, expressió que indica que una cosa pot succeir sense dia fixat, qualsevol dia (EC)

Trobarà feina d'un dia a l'altre

- el millor dia, d'avui a demà, de la nit al dia

el millor dia *SD*, expressió que indica que una cosa pot succeir sense dia fixat, qualsevol dia (EC)

El millor dia s'enamorarà d'una noia

- d'un dia a l'altre, d'avui a demà

sense més ni més *SP*, de manera imprevista (R-M)

Haviem sortit de casa amb bon sol i sense més ni més es va posar a ploure / No el pot pas treure sense més ni més (R-M, EC)

- sense com va ni com ve, de sobte, sense més ni pus, de cop sobte, tot d'un plegat, de cop i volta

IMPRIMINT-SE

■ **en premsa** *SP*, dit d'alguna obra que està en procés d'impressió

Aquest article correspon a un treball en premsa

IMPRIMIR

■ **posar negre sobre blanc** *SV*, imprimir un diari

Quan el periodista està ben segur d'una informació, només cal posar negre sobre blanc

IMPROBABILITAT

les en fum si *O*, expressió que nega una possibilitat (R-M)

Si s'ho pren amb tanta calma, les en fum si acabarà la feina a l'hora! (R-M)

- ▷ què t'hi jugues (ant.)

mal serà que *O*, expressió usada per a assenyalar la poca probabilitat que un fet temut arribi a esdevenir-se (IEC)

Mal serà que no aprovem cap assignatura / Si estudies, mal serà que no et vagi bé l'examen (EC, *)

IMPRODUCTIU

any prim *SN*, any de poca collita (IEC)

Aquest darrer ha estat any prim per a les olives

- mal any

- ▷ any d'esplets (ant.); bon any (ant.); no hi van totes, a la borrassa (p.ext.)

mal any *SN*, any de collita dolenta (EC)

Si no plou més aquest serà mal any per a la fruita

- any prim

- ▷ any d'esplets (ant.), bon any (ant.)

terreny mort *SN*, terreny superficial, de natura qualsevol, que recobreix un jaciment mineral, una roca d'interès econòmic, un jaciment d'hidrocarburs (IEC)

No s'hi pot plantar res perquè és un terreny mort

IMPROPI

fora de propòsit *SAdv*, impropri / que no s'ajusta a la matèria o assumpte de què es tracta (Fr, *)
Això que ha dit no té sentit, està fora de propòsit

→ **fora de lloc, fora de to, no fer al propòsit, no venir al propòsit**

IMPROVISADAMENT

a rajapla *SP*, escrit tal com ve al pensament / tal com, sense pensar-s'hi gaire, sense meditar-ho, va ocorrent-se-li a qui escriu (R-M, IEC)
Va enviar-li una nota a rajaploma que traspuava tot el mal humor amb què havia estat escrita / Li va respondre a rajaploma, sense filigranes ni diplomàcia (R-M, EC)

→ **tal com raja**

▷ **pel broc gros** (p.ext.), **de qualsevol manera** (p.ext.)

sobre el terreny *SP*, en el mateix moment d'una acció o activitat; improvisadament (EC)

Els canvis que calgui fer s'aniran decidint sobre el terreny / Davant les aclamacions de la gent, el candidat va fer un discurs sobre el terreny (EC, *)

→ **sobre la marxa**

▷ **d'improvís** (p.ext.)

sobre la marxa *SP*, sense aturar-se / improvisadament / a mesura que es va fent alguna cosa, sobre el terreny (R-M, IEC, EC)

No esperàvem aquell contratemps i el vàrem haver de resoldre sobre la marxa, sense poder consultar ningú (R-M)

→ **sobre el terreny**

▷ **d'improvís** (p.ext.)

tal com raja *SAdv*, sense mirament (R-M)

Parla-li amb prudència; això és molt greu i no es pot dir tal com raja (S'usa precedida de verbs del tipus *dir, traduir*, etc.) (R-M)

→ **sense engaltar, a rajaploma, pel broc gros, de qualsevol manera, tal com cau, tal com surt, tal com sona**

IMPRUDENT

jugar amb foc *SV*, exposar-se imprudentment al perill (IEC)

Si tant jugues amb foc, a la fi et tocarà el rebre / Creu-me, no juguis amb foc; aquest afer és molt compromès i t'hi pots trobar ben enredat (R-M)

→ **temptar el diable, temptar Déu, voler rebre**

▷ **jugar amb el foc** (v.f.), **jugar-se la pell** (p.ext.)

temptar Déu *SV*, fer coses perilloses, com si es volgués posar a prova la protecció divina / posar a prova la bondat de Déu fent una cosa dolenta, exposant-se a un perill, etc. (A-M, EC)
No temptis Déu i condueix amb prudència

→ **jugar amb foc, temptar el diable**

tenir una hora bèstia *SV*, cometre una imprudència o indiscreció (A-M)

Va tenir una hora bèstia i va cometre un assassinat

▷ **tenir un mal dia** (p.ext.), **tenir un mal fons** (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

IMPULSAT

en ales de *SP*, emportat per (IEC)

En ales de la seva fantasia, imaginava un futur ple de satisfaccions / En ales de l'esperança, somiava un món ben diferent (R-M)

▷ **deixar-se dur per** (p.ext.)

IMPULSIU

cap calent *SN*, persona irreflexiva (EC)

En Joan és un cap calent, és massa impulsiu

→ **cap de fer petar brases**

deixar-se dur per *SV*, (per una passió, per un impuls) obrar per la força d'aquesta passió, d'aquest impuls (EC)

Es va deixar dur per la passió del moment i li va fer un petó / Es va deixar portar per la ira i li va dir de tot, sense reprimir-se (També s'usa amb la forma *deixar-se portar per*)

→ **tenir les sangs calentes**

▷ **en ales de** (p.ext.), **fer entrada de cavall sicilià** (p.ext.)

IMPULSIVAMENT

a sang calenta *SP*, sota l'efecte d'una impressió / a impuls de la passió, sense reflexionar / sota l'efecte de la passió (R-M, A-M, EC)

S'ha considerat insultat i a sang calenta hauria bufetejat aquell qui parlava; sort que els altres han pogut calmar-lo / No li vaig voler dir el que pensava a sang calenta, i ara me'n penedeixo (R-M)

→ **a cop calent**

▷ **a sang freda** (ant.), **de calent en calent** (p.ext.)

de cor a pensa *SP*, per impuls del cor / sense reflexionar, per simple impuls sentimental (IEC, EC)

Tens raó que es va precipitar; va obrar de cor a pensa, sense meditar-ho (R-M)

→ **sense encomanar-se a Déu ni al diable, sense encomanar-se a Déu ni a santa Maria**

▷ **de cor i pensa** (v.f.), **pensar-s'hi** (ant.), **dit i fet** (p.ext.)

de primera intenció *SP*, sense pensar-s'hi gaire (IEC)

De primera intenció s'hauria negat a rebre'l, però pensant-ho més bé va decidir deixar-lo entrar / De primera intenció ho volia engegar tot a passeig. Sort que va repensar-s'hi (R-M)

▷ **d'entrada** (p.ext.), **de primer moment** (p.ext.)

sense pensar-se (alguna cosa) **dues vegades** *SP*,

d'una manera impulsiva, sense reflexionar-hi gaire

I sense pensar-se les coses dues vegades, va alçar-se i va intervenir / Sense pensar-se dues vegades que si no fugia el matarien, va arrencar a córrer

→ **de cop**

▷ **pensar-s'hi** (ant.)

IMPUNEMENT

a mans salves *SP*, sense cap risc (IEC)

Podien bombardejar la ciutat a mans salves; eren molt més forts i anaven ben protegits (R-M)

→ **a mansalva**

a mansalva *SP*, sense risc / [referint-se a la manera d'atacar algú, de paraula o d'obra,] sense cap risc, sense exposar-se gens (R-M, EC)
L'han atacat a mansalva, quan han vist que ell ja no es podia defensar (R-M)

→ **a mans salves**

IMPUTAR

fer-li un capçal (a algú) *SV*, fer un arplec d'imputacions contra algú (IEC)

Al meu oncle li han fet un capçal, però és innocent de tot el que se l'acusa (Sovint s'usa amb el modificador *bon* en posició pronominal)

→ **posar-li un capçal** (a algú), **posar-li** (alguna cosa) **al damunt** (a algú), **carregar el mort** (a algú)

posar-li un capçal (a algú) *SV*, atribuir injustificadament un fet a algú / fer un arplec d'imputacions contra algú (R-M, IEC)

Li van posar un capçal per encobrir el culpable / No és cert que ho hagi fet ell: li posen un bon capçal amb tota la mala intenció de desprestigiar-lo / A sa teua dona li han posat un bon capçal (Sovint s'usa amb el modificador *bon* en posició pronominal) (*, *, A-M)

→ **fer-li un capçal** (a algú), **posar-li un capell** (a algú), **carregar el mort** (a algú), **penjar un miracle** (a algú), **posar-li** (alguna cosa) **al damunt** (a algú)

▷ **posar** (alguna cosa) **en boca** (d'algú) (p.ext.)

INABASTABLE

passar alt *SV*, ésser difícil d'aconseguir / es diu d'una cosa que no es pot aconseguir (R-M, IEC)

De moment, per a nosaltres, aquests projectes passen alts; no ens podem permetre el luxe d'un viatge semblant (R-M)

▷ **no poder beure'n en carbassa** (p.ext.)

INACABABLE

de mai no acabar *SP*, inacabable / es diu d'allò que no té fi (R-M, *)

Si els haguéssim de saludar d'un en un, seria cosa de mai no acabar (També s'usa amb la forma *un mai no acabar*) (R-M)

→ **més llarg que un dia sense pa, ésser el conte de mai no acabar, sense mai acabar, no tenir fi**

▷ **ésser l'obra de la seu** (p.ext.), **ésser l'obra del miracle** (p.ext.)

ésser el conte de la vella *SV*, es diu d'allò que no té fi (R-M)

La teva súplica és el conte de la vella; no insisteixis, que no et donaré el que em demanes / No m'e'n parlis més que això ja sembla el conte de la vella; cada dia surts amb el mateix (També s'usa amb el verb *semblar*) (R-M)

→ **ésser el conte de mai no acabar, ésser la cançó de l'enfadós**

ésser el conte de mai no acabar *SV*, es diu d'allò que no té fi (R-M)

Quan els uns estan d'acord, els altres protesten; això serà el conte de mai no acabar; cal plantejar un ultimàtum (També es fa servir amb el verb *semblar*. S'usa normalment amb noms que denoten parlaments, discursos, etc. com a subjecte) (R-M)

→ **ésser la cançó de l'enfadós, ésser el conte de la vella, ésser la bóta de sant Ferriol, no tenir fi**

▷ **amb aquest so l'enterraren** (p.ext.)

ésser la bóta de sant Ferriol *SV*, no acabar-se mai una cosa (R-M)

No para de demanar diners; es deu pensar que això és com la bóta de sant Ferriol; jo puc ajudar-lo només fins a un cert límit / Això sembla la bóta de sant Ferriol, no hi ha manera que s'acabi (També s'usa amb el verb *semblar*) (R-M, *)

→ **ésser el conte de mai no acabar**

▷ **Del refrany: «La bóta de sant Ferriol, que n'hi surt tant com se'n vol»** (A-M)

més llarg que un dejuni *SA*, inacabable, pesat (R-M)

El discurs ha estat més llarg que un dejuni i ha avorrit la majoria dels presents / Aquella espera em va semblar més llarga que un dejuni; ja estava decidit a deixar-ho córrer (R-M)

→ **més llarg que un dia sense pa, més llarg que la vida perdurable, no tenir fi, durar més que foc de pinyol, més llarg que una processó, més llarg que un diner de fil, més llarg que la Pàssia, més llarg que la Quaresma**

▷ **més curt que el dia de sant Tomàs** (ant.), **més curt que una cua de conill** (ant.)

més llarg que un dia sense pa *SA*, durar molt (R-M)

L'assaig de l'obra és més llarg que un dia sense pa: el director és molt exigent i no canviem d'escena fins que no la dominem / Estic cansada d'aquesta feina; és més llarga

que un dia sense pa; ja voldria haver acabat (*, R-M)

→ **més llarg que un dejuni, més llarg que la vida perdurable, durar més que foc de pinyol, no tenir fi, més llarg que una processó, més llarg que un diner de fil, més llarg que la Pàssia, més llarg que la Quarisma**

▷ **més curt que el dia de sant Tomàs** (ant.), **més curt que una cua de conill** (ant.), **ésser la cançó de l'enfadós** (p.ext.), **ésser l'obra de la seu** (p.ext.)

no tenir fi SV, durar molt. No acabar (R-M)

Si vas a visitar aquella senyora hauràs de suportar unes històries que no tenen fi; ja et planyo / Ha arribat tard perquè li han sortit problemes sens fi (També s'usa amb la forma *sens fi*) (R-M, *)

→ **ésser el conte de mai no acabar, més llarg que un dejuni, més llarg que un dia sense pa, de mai no acabar**

▷ **ésser la cançó de l'enfadós** (p.ext.), **ésser l'obra de la seu** (p.ext.), **sense mai acabar** (p.ext.), **ésser l'obra del miracle** (p.ext.)

sense mai acabar SP, extensament, inacabablement (R-M)

Sabia històries i contalles sense mai acabar; en tenia per a totes les ocasions (R-M)

→ **de mai no acabar, sens fi**

▷ **haver-n'hi per a donar i per a vendre** (p.ext.)

INACABAT

a la meitat SP, a mig fer / sense acabar quelcom (R-M, *)

Ha deixat la feina a la meitat, sense voler continuar / És molt inconstant: tot el que comença ho deixa a la meitat (R-M)

→ **a mig fer, a mig camí** (d'alguna cosa), **a mitges costures, sense closca**

▷ **el més calent és a l'aigüera** (p.ext.)

a mig camí (d'alguna cosa) SP, sense acabar quelcom (R-M)

A mig camí de la carrera va haver de posar-se a treballar i no va poder continuar estudiant / Volia ésser advocat, però s'ha quedat a mig camí perquè no ha superat els exàmens (El complement és opcional) (*, R-M)

→ **a la meitat, a mig fer, a mitges costures**

a mig fer SP, sense ésser acabat (R-M)

Tinc la feina a mig fer i ara no puc deixar-la per anar amb tu / Tot ho deixa a mig fer, no té paciència per a res (R-M)

→ **a mitges, a mig camí** (d'alguna cosa), **a mitges costures, sense closca, ésser verd, a la meitat, tenir** (alguna cosa) **al teler**

▷ **en fàbrica** (p.ext.), **en obres** (p.ext.), **el més calent és a l'aigüera** (p.ext.)

a mitges costures SP, sense acabar (R-M)

No vagis tan de pressa a pintar aquesta porta

i fes-ho bé, que tu, per córrer, tot ho deixes a mitges costures (R-M)

→ **a mig fer, a la meitat, a mig camí** (d'alguna cosa), **sense closca, tenir** (alguna cosa) **al teler**

el més calent és a l'aigüera O, restar sense executar / no haver-hi res fet d'un afer que hauria d'ésser avançat (R-M, EC)

Ha dit que ho tindria tot preparat i veig que el més calent és a l'aigüera; no ha tocat res (El verb *ésser* només s'usa en present i en pretèrit imperfet d'indicatiu) (R-M)

▷ **ésser verd** (p.ext.), **a mig fer** (p.ext.), **a la meitat** (d'alguna cosa) (p.ext.)

mal deixat SA, es diu d'una cosa manufacturada, escrita, etc. (Fr)

Aquestes sabates tenen un mal deixat (A-M)

→ **en mal estat, en males condicions**

▷ **semblar el carrer de mitja galta** (p.ext.)

semblar el carrer de mitja galta SV, no ésser complet, inacabat (R-M)

Si fas entapissar les cadires, fes-ho també amb el sofà; altrament, semblaria el carrer de mitja galta (També s'usa amb el verb *ésser*) (R-M)

▷ **pengim-penjam** (p.ext.), **can penja i despenja** (p.ext.), **mal deixat** (p.ext.)

sense closca SP, inacabat / sense ésser acabat (R-M, *)

Tots els seus projectes queden sense closca (R-M)

→ **a mig fer, a la meitat, a mig camí** (d'alguna cosa), **a mitges costures, ésser enlaire**

tenir (alguna cosa) **al teler** SV, tenir alguna cosa al mig fer (IEC)

Encara tinc els teus exercicis al teler, no els he acabat de corregir

→ **a mig fer, a mitges costures**

▷ **tenir** (alguna cosa) **entre cap i coll** (ant.)

INACCEPTABLE

no poder anar SV, inacceptable / alguna cosa, no ésser acceptable (Fr, *)

Aquesta fruita no pot anar, és tota tarada / Aquests treballs tal com els heu presentat no poden anar, ja els esteu repetint altre cop (Fr, *)

→ **no poder passar**

▷ **en mal estat** (p.ext.), **en males condicions** (p.ext.), **ésser pecat i porqueria** (p.ext.), **no s'hi val** (p.ext.), **no hi ha dret** (p.ext.)

no poder anar ni amb corrioles SV, ésser inadmissible, intolerable (R-M)

Hi ha massa desordre; això no pot anar ni amb corrioles; cal posar-hi normes rígides (També s'usa amb la forma *no poder anar ni amb cúrries*) (R-M)

→ **no anar enlloc, no poder anar ni amb rodes**

no poder anar ni amb rodes SV, ésser inadmissible (R-M)

Això no pot anar ni amb rodes; si no hi ha silenci, no podrem treballar (R-M)

→ **no anar enlloc, no poder anar ni amb corrioles**

no poder passar *SV*, inacceptable / alguna cosa, no ésser acceptable (Fr, *)

No pot passar un projecte com aquest, perquè no és gaire polít

→ **no poder anar**

▷ **en mal estat** (p.ext.), **en males condicions** (p.ext.), **ésser pecat i porqueria** (p.ext.), **no s'hi val** (p.ext.), **no hi ha dret** (p.ext.)

INACCESSIBLE

de mala treta *SP*, lloc inaccessible o no fàcilment transitable per als vehicles

Viu en una casa de mala treta / És un indret de mala treta, se'ns farà molt difícil d'arribar-hi

▷ **de bona treta** (ant.), **fora mà** (p.ext.)

fora mà *SP*, esbarrat, difícil d'assolir o d'arribar a alguna cosa (A-M)

És un cim fora mà, ningú no ha aconseguit fer-lo

▷ **a mà** (ant.), **de mala treta** (p.ext.)

INACTIU

amb les mans a les butxaques *SP*, [estar] inactiu, sense fer res (IEC)

Es va passar tota la tarda amb les mans a les butxaques / No hi ha dret; has estat tot el dia amb les mans a les butxaques / Si ell t'acusa, no t'estiguis amb les mans a les butxaques; defensa't com cal rebatent el que digui (*, R-M, R-M)

→ **amb les mans plegades, mà sobre mà, amb una mà sobre l'altra, amb els braços plegats, de panxa enlaire**

▷ **amb les mans a la butxaca** (v.f.)

amb les mans plegades *SP*, [estar] inactiu, sense fer res (IEC)

Sempre es queda allà sense fer res, amb les mans plegades; a veure si fas que es mogui una mica / No estiguis amb les mans plegades, que hi ha molta feina (*, R-M)

→ **amb els braços plegats, mà sobre mà, amb les mans a les butxaques, amb una mà sobre l'altra, de panxa enlaire**

▷ **de mans plegades** (v.f.)

amb una mà sobre l'altra *SP*, [estar] inactiu, sense fer res (IEC)

En Jaume està amb una mà sobre l'altra, s'ha passat tot el dia així / Em vaig passar tota la setmana amb una mà sobre l'altra perquè estava malalt / Es passa el dia amb una mà damunt l'altra sense fer la seva feina (També s'usa amb la forma *amb una mà damunt l'altra*)

→ **amb les mans plegades, amb les mans a les butxaques, mà sobre mà, amb els braços plegats, de panxa enlaire**

▷ **fer la pamparruana** (p.ext.), **gratar-se la panxa** (p.ext.)

ànima freda *SN*, esperit mancat d'activitat (A-M)
És una ànima freda, mai no fa res; sempre es queda a casa estirat al sofà mirant la televisió

de baixa *SP*, sense actuar / expressió usada per a indicar que algú no treballa per algun motiu de salut, personal, etc. (R-M, *)

Està de baixa per malalt / Ha passat uns dies de baixa a causa d'un petit accident (R-M, *)

▷ **estar d'alta** (ant.), **donar de baixa** (algú) (inv.)

en vaga *SP*, que no es fa servir / no fer alguna cosa servir (*, IEC)

Per falta de material hi ha dues màquines en vaga (R-M)

▷ **en activitat** (ant.)

fer es moro *SV*, estar inactiu davant els atropells o injúries (A-M)

Mos vendran sa camia de damunt si continuam sotjant i fent es moro (A-M)

→ **no moure un dit**

mà sobre mà *SN*, [estar] inactiu, sense fer res (IEC)

Es passa el dia mà sobre mà, sense fer res / Vinga, no estiguis mà sobre mà i treballa més! (R-M)

→ **amb una mà sobre l'altra, amb els braços plegats, amb les mans a les butxaques, amb les mans plegades, de panxa enlaire**

■ **plegar-se de braços** *SV*, no fer res, romandre inactiu

A meitat de curs, em vaig plegar de braços i vaig deixar d'estudiar

→ **no fotre brot, no fotre cop**

▷ **amb els braços plegats** (p.ext.)

INADEQUAT

anar malament (a algú) *SV*, ésser ineficaç, inadequat, inescàient (a algú) (R-M)

Aquest tipus de reunions a altes hores de la nit van malament a tothom / Em va anar malament anar a buscar-lo; per això li vaig demanar al meu marit que hi anés / Sempre ve malament haver de fer un examen quan tens molta feina (També s'usa amb el verb *venir*)

→ **caure malament** (a algú), **caure tort** (a algú)

▷ **venir bé** (a algú) (ant.), **venir-li dreta mà** (a algú) (ant.), **caure bé** (a algú) (ant.)

aquesta figa no és per a aquest paner *O*, es diu d'una cosa que no lliga bé o no s'adapta a una altra (A-M)

No m'agrada com ha quedat. Aquesta figa no és per a aquest paner

→ **fer pega**

▷ **ésser figures d'un altre paner** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

ésser fora del cas *SV*, ésser no propi, adequat a la situació, a les circumstàncies (EC)

El que ha dit és fora del cas

→ **no fer al propòsit, no venir al propòsit, no treure nas a res, no treure cap a res, no treure cap a carrer**

▷ **ésser del cas** (ant.), **fer al cas** (ant.), **venir al cas** (ant.), **a part** (p.ext.)

fer pega *SV*, no escaure / una cosa posada en un indret, no anar-hi gens bé, fer-hi lleig (R-M, IEC)

Tot és molt ben escollit, només hi fa pega aquest quadre que no té qualitat (R-M)

→ **aquesta figa no és per a aquest paner**

▷ **anar al pèl** (ant.), **anar al punt** (ant.), **fer samfaina** (p.ext.), **de mal gust** (p.ext.)

no fer al propòsit *SV*, no ajustar-se a la matèria de què es tracta, no fer al cas (EC)

Aquest comentari ara no fa al propòsit

→ **no venir al propòsit, ésser fora del cas, no treure nas a res, no treure cap a res, no treure cap a carrer, fora de propòsit, sortir de to**

▷ **fer al cas** (ant.), **venir al cas** (ant.), **venir a tomb** (ant.), **sortir amb estirabots** (p.ext.), **no tenir ni trau** (p.ext.)

no venir al propòsit *SV*, ésser fora de propòsit, no ajustar-se a la matèria o assumpte que es tracta / no ajustar-se a la matèria de què es tracta, no fer al cas (A-M, EC)

Aquell comentari d'en Martí durant el sopar no venia al propòsit

→ **no fer al propòsit, no treure cap a res, ésser fora del cas, no treure nas a res, no treure cap a res, no treure cap a carrer, fora de propòsit, sortir de to**

▷ **fer al cas** (ant.), **venir al cas** (ant.), **venir a tomb** (ant.), **sortir amb estirabots** (p.ext.), **no compondre** (amb alguna cosa) (p.ext.), **no tenir ni trau** (p.ext.)

■ **sortir de to** *SV*, alguna cosa, no venir a tomb en relació amb el que es diu

Aquell comentari va sortir de to: no crec que fos el moment més adient per dir-lo

→ **no venir al propòsit, no fer al propòsit**

▷ **sortida de to** (p.ext.)

INADMISSIBLE

a cap preu *SP*, de cap manera / expressió amb què hom reforça una negació o nega rotundament alguna cosa (R-M, *)

Això que es proposen de fer, jo no ho voldria a cap preu; ho considero indigne (R-M)

→ **de cap manera, per res del món, per cap diner del món, ni per la vida**

INADVERTIT

passar-li per malla (a algú) *SV*, no ésser agafat o advertit (A-M)

Vigila que no et passi res per malla! / Podria

ésser que vostès haguessin de badar bones orelles perquè no els passàs res per malla (*, A-M)

→ **passar per alt** (a algú), **passar-li per ull** (a algú)

[Mall. (A-M)]

INAJORNABLE

del moment *SP*, expressió que hom aplica a una necessitat, una tasca, etc., urgent, inajornable (EC)

A les zones on s'ha produït el conflicte bèl·lic necessiten provisions i material sanitari: aquestes són les necessitats del moment

INALTERABLE

no tenir esmena *SV*, no canviar de conducta tot i els càstigs, els fracassos, etc. (IEC)

El metge li ha prohibit fumar, però ell fa com si res, no té esmena

→ **no tenir cura, ésser incurable**

INAPROFITABLE

no poder-ne tirar cap tros a l'olla *SV*, no treure'n, d'una cosa, gens de profit material (EC)

Aquesta roba ja és molt vella i passada de moda; no en podem tirar cap tros a l'olla (També s'usa amb les formes *no tirar-ne cap tros a l'olla* i *no posar-ne cap tros a l'olla*)

→ **bo per a les escombraries, bo per a llençar, no ésser bo per a Déu ni per al diable**

▷ **no haver-hi per on agafar** (alguna cosa) (p.ext.)

INAUDIT

no tenir nom *SV*, ésser inaudit / alguna cosa, ésser increïble, inesperada, etc. (R-M, *)

Va obtenir un èxit que no té nom; la gent no parava d'aplaudir (R-M)

→ **sense precedents, de no dir, mai no vist, ésser de por**

INAUGURACIÓ

posar la primera pedra *SV*, (posar la) pedra de la primera filada d'un edifici (EC)

Van posar la primera pedra d'aquell edifici

INCALCULABLE

sens nombre *SP*, incomptable / en tan gran nombre que no es pot comptar (R-M, A-M)

Té béns sens nombre, és un home molt ric

→ **no tenir fi, no tenir fi ni compte**

▷ **sense nombre** (v.f.)

INCANSABLE

ésser una màquina (algú) *SV*, tenir, una persona, una resistència física molt gran, una gran capacitat de treball (EC)

En Jaume és una màquina, no para mai de treballar: és infatigable

- **cap de ferro**
- ▷ **ésser un ase de feina** (p.ext.)

INCAPAÇ

no tenir boca *SV*, no saber què dir, què respondre, etc. (IEC)

No li diré pas tot el que sé; no tinc boca per a donar-li un disgust tan gran / Amb aquest individu ja no tinc boca: sóc incapaç de fer-li entendre res / No tinc boca amb què contestar-li aquests comentaris / En tornar, no tenia prou boca per a lloar les vostres atencions (També s'usa amb la forma *no tenir prou boca*) (R-M, *, *, R-M)

- **no trobar paraules, no tenir paraules**
- ▷ **tenir cor** (de fer alguna cosa) (ant.), **bastar-li cor** (a algú) (ant.)

no tenir ulls per a veure (alguna cosa) *SV*, no poder suportar la vista d'una cosa trista, d'una desgràcia, etc. (EC)

No tinc ulls per a veure la tragèdia que els ha passat justament abans del casament / És un espectacle horrorós. No tinc ulls per a mirarlo (També s'usa amb el quantificador *prou* en posició pronominal i amb el verb *mirar*)

- ▷ **tenir cor** (de fer alguna cosa) (ant.)

INCAPACITAT

donar de baixa (algú) *SV*, declarar (un malalt, un accidentat) no apte per a determinats efectes (EC)

El doctor m'ha donat de baixa perquè tenia una bona grip i no podia anar a treballar

- ▷ **donar d'alta** (algú) (ant.), **de baixa** (inv.), **Seguretat Social** (p.ext.)

fora de combat *SAdv*, que ja no està capacitat per a combatre (A-M)

Que s'aturi la lluita! Fora de combat! / El van declarar fora de combat perquè ja no s'aquantava dret

- ▷ **cop de gràcia** (p.ext.)

INCENDIAR

posar (alguna cosa) **a foc i a flama** *SV*, matar-ho i destruir-ho tot

Durant la guerra van posar la ciutat a foc i a flama, i ara no en queda res (S'usa amb noms que denoten campaments, ciutats, territoris, etc. com a complement)

- **passar** (alguna cosa) **a foc i a flama, passar-ho tot a sang i a foc, passar** (alguna cosa) **a foc i a ferro**
- ▷ **fer abat** de (p.ext.)

INCERT

ja veurem com acabaran ses misses *O*, es diu referint-se a un procés o cosa de què no es veu quin final tindrà (A-M)

Espera, que ja veurem com acabaran ses misses

- **ja en parlarem**
- ▷ **cantar victòria** (ant.); **al collir les figues ens veurem** (p.ext.); **bé, bé** (p.ext.); **de mal** (fer alguna cosa) (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

INCERTESA

estar si cau no cau *SV*, (estar) en posició falsa, insegura, en perill de caure / estar (una cosa) a punt de desprendre's (A-M, EC)

El gerro de les flors és a la punta de la taula i està si cau no cau

- **caic no caic**
- ▷ **estar si cau si no cau** (v.f.)

INCIDENTALMENT

d'esquitllada *SP*, incidentalment / en una visió rapidíssima, instantània (IEC, *)

Els vaig veure d'esquitllada, al moment de passar, sense poder fixar-m'hi (R-M)

- **al vol, de llampada**
- ▷ **de passada** (p.ext.), **veure** (algú o alguna cosa) **d'esquitllentes** (p.ext.)

de passada *SP*, tot tractant d'altres coses, sense detenir-s'hi gaire (IEC)

El vaig veure de passada, no ens vam ni aturar a saludar-nos

- **de pas**
- ▷ **al vol** (p.ext.), **d'esquitllada** (p.ext.), **de llampada** (p.ext.)

per incidència *SP*, de manera ocasional / incidentalment (R-M, IEC)

Per incidència va trobar la frase adequada (R-M)

- **per atzar, per casualitat, per carambola**

INCIPIENT

en embrió *SP*, en estat incipient o no desenvolupat (EC)

El túnel del Canal de la Mànega és un projecte en embrió ja de molt abans del segle passat, quan encara no hi havia mitjans per a executar-lo (R-M)

- **en gestació, en germen**
- ▷ **tenir** (alguna cosa) **entre cap i coll** (ant.), **en curs de** (p.ext.), **en procés de** (p.ext.)

INCITAR

donar corda (a algú) *SV*, instigar algú perquè continuï parlant / animar (algú) en les seves inclinacions, especialment incitar-lo a prosseguir parlant (R-M, EC)

El presentador donava corda al convidat, a qui els telespectadors havien de fer consultes, perquè no trucava ningú / Quan el veu enfadat encara li dóna corda explicant-li coses que encara l'enfureixen més (*, R-M)

- ▷ **acabar la corda** (inv.), **seguir la veta** (a algú) (p.ext.), **parlar per les butxaques** (p.ext.), **donar ales** (a algú) (p.ext.), **sem-**

blar que li donin corda (a algú) (p.ext.),
donar fil (a algú) (p.ext.), **donar aula** (a
algú) (p.ext.)

fer cantar (algú) *SV*, fer confessar algú, declarar,
etc. / burxar algú a revelar alguna cosa (IEC, *)
L'inspector va fer cantar el delinqüent

→ **ficar-li els dits a la boca** (a algú), **obrir-li
la boca** (a algú), **tocar el botet** (a algú), **to-
car el reclam** (a algú), **deslligar-li la llen-
gua** (a algú), **escurar-li la cassola** (a algú),
treure-li (alguna cosa) **del pap** (a algú)

▷ **prendre declaració** (a algú) (p.ext.)

■ **fer una proposició deshonest** (a algú) *SV*,
suggerir de tenir relacions sexuals

*El rector va fer una proposició deshonest a
l'escola més jove / El van acomiadar de l'es-
cola perquè feia proposicions deshonestes a les
seves alumnes* (També s'usa amb la forma *fer
proposicions deshonestes* (a algú))

▷ **acte sexual** (p.ext.)

inflar el cap (a algú) *SV*, incitar algú amb expli-
cacions o raonaments tendenciosos, etc. (IEC)

*Han inflat el cap als alumnes per forçar-los a
assistir a l'assemblea / No sé qui li ha inflat el
cap contra els seus companys d'equip, però
ara parla malament de tots ells* (*, R-M)

→ **omplir-li el cap** (a algú), **menjar-li l'olla**
(a algú), **menjar-li el coco** (a algú), **inflar
el coco** (a algú)

▷ **embarcar els altres i quedar en terra**
(p.ext.), **ficar-li** (alguna cosa) **al cap** (a
algú) (p.ext.), **bufar-li** (alguna cosa) **a l'o-
rella** (a algú) (p.ext.)

■ **inflar el coco** (a algú) *SV*, incitar algú amb ex-
plicacions o raonaments tendenciosos, etc.
*Aquell venedor ens ha inflat el coco i al final li
vam comprar molts productes*

→ **inflar el cap** (a algú), **menjar-li el coco** (a
algú)

obrir-li la boca (a algú) *SV*, fer parlar algú arte-
rament (R-M)

*No volia dir res sobre el que havia succeït,
però aquella propina li va obrir la boca / Les
pressions de tots costats li van obrir la boca*
(R-M)

→ **ficar-li els dits a la boca** (a algú), **tocar el
botet** (a algú), **deslligar-li la llengua** (a
algú), **escurar-li la cassola** (a algú), **fer
cantar** (algú), **tocar el reclam** (a algú),
treure-li (alguna cosa) **del pap** (a algú), **es-
tirar la llengua** (a algú)

omplir-li el cap (d'alguna cosa, a algú) *SV*, fo-
mentar idees en un altre (R-M)

*No sé qui li deu haver omplert el cap de fer-se
aviador, però hi està ben decidit* (R-M)

→ **omplir-li el cap de cascavells** (a algú),
menjar-li l'olla (a algú), **ficar-li** (alguna
cosa) **al cap** (a algú), **menjar-li el coco** (a
algú)

parla, que Crist parlava, i estava en creu *O*, es

diu per a invitar peremptòriament algú a dir
allò que volem que digui (A-M)

*Ja està bé, vinga, parla, que Crist parlava, i
estava en creu*

[Mall. (A-M)]

tocar el botet (a algú) *SV*, fer parlar algú artera-
ment / fer dir, a algú, amb habilitat allò que
volia tenir secret (R-M, EC)

*Va saber tocar el botet a la veïna i li va ex-
plicar totes les xafarderries del barri / Li van
saber tocar el botet i va contar-ho tot* (*,
R-M)

→ **obrir-li la boca** (a algú); **fer cantar** (algú);
treure-li (alguna cosa) **del pap** (a algú); **es-
curar-li la cassola** (a algú); **estirar la llen-
gua** (a algú); **tocar el reclam** (a algú); **fer
cantar** (algú); **posar-li el dit a la boca** (a
algú), **a veure si mossega**

▷ **deslligar-li la llengua** (a algú) (p.ext.)

tocar el reclam (a algú) *SV*, provocar algú hàbil-
ment a dir o fer alguna cosa / fer-li dir allò que
volia tenir secret (A-M, Fr)

*Els va tocar el reclam i va aconseguir que fes-
sin el que volia sense demanar-los res*

→ **tocar el botet** (a algú), **fer cantar** (algú),
obrir-li la boca (a algú)

INCLINAR-SE

anar a la banda *SV*, una nau, inclinar-se a un
costat (IEC)

*Quan arribaven al port, el vaixell ha comen-
çat a anar a la banda*

estar fora de plom *SV*, decantar-se de la posició
vertical (IEC)

*Compte amb aquests ferros, que sembla que
estiguin fora de plom i poden caure*

→ **perdre el plom**

perdre el plom *SV*, decantar-se de la posició ver-
tical (IEC)

*Aquella grua va perdre el plom i va caure da-
munt la construcció nova*

→ **estar fora de plom**

INCLINAT

de bolina *SP*, de biaix, de gairell / obliquament,
inclinat a un o altre cantó (R-M, *)

*Sempre vas amb el barret de bolina; no te'l
saps adreçar?* (R-M)

→ **al gairó, de gairell, de biaix**

de cantell *SP*, [estar o posar una cosa] de manera
que reposi damunt la seva cara més estreta
(A-M)

Posar una rajola de cantell (IEC)

→ **de cantó, de gairell**

INCOATIU

tot ésser (fer alguna cosa) *O*, només cal, només
és necessari fer tal cosa

*No t'atabalis amb la feina que et comporta
aquest encàrrec, tot és posar-s'hi / Tot és aga-*

far empena i pintar la casa aviat / Tot és parlar-ne / Tot és pensar-hi / Tot és començar (S'usa seguida d'un verb que indica el començament d'una acció. Només s'usa en tercera persona del singular)

→ **ésser qüestió** (de fer alguna cosa), **ésser cas** (de fer alguna cosa)

INCÒGNITA

haver-hi gat amagat *SV*, haver-hi un motiu, un maneig ocult (IEC)

La seva resposta no és gens concreta; aquí hi ha gat amagat; cal saber la veritat / Em sembla que no juga prou net; hi ha gat amagat (R-M)

→ **haver-hi gat en sac**

▷ **amagar l'ou** (a algú) (p.ext.), **tenir** (alguna cosa) **entre cendres** (p.ext.), **fer pudor de socarrim** (p.ext.), **haver-hi una mà oculta** (p.ext.), **foc colgat** (p.ext.)

haver-hi gat en sac *SV*, haver-hi intenció oculta (R-M)

No pots creure que només pretenguin quedar bé; pot haver-hi gat en sac; aquesta actitud fa malpensar (R-M)

→ **haver-hi gat amagat**

▷ **tenir** (alguna cosa) **entre cendres** (p.ext.), **fer pudor de cremat** (p.ext.), **haver-hi una mà oculta** (p.ext.), **foc colgat** (p.ext.)

INCOHERÈNCIA

ésser un centpeus (alguna cosa) *SV*, (alguna cosa) ésser incoherent, desballestada (IEC) *Això que acabes de dir és un centpeus, no es pot entendre de cap manera* (S'usa normalment amb expressions que denoten una cosa dita o feta com a subjecte)

▷ **no fer sentit** (p.ext.)

INCOHERENT

tenir la teulada de palla *SV*, tenir una persona els mateixos defectes que ella crítica o voldria criticar en els altres (A-M)

En Jaume no suporta la impuntualitat i ell és la persona més impuntual del món. Té la teulada de palla, aquest!

→ **tenir la teulada de vidre**

▷ **veure una palla en els ulls dels altres i no veure la biga en els seus** (p.ext.)

tenir la teulada de vidre *SV*, tenir una persona els mateixos defectes que ella crítica o voldria criticar en els altres (A-M)

La Gemma no tolera la intransigència i després quan se li posa una ceba al cap no hi ha qui la faci canviar d'opinió. Té la teulada de vidre!

→ **tenir la teulada de palla**

▷ **veure una palla en els ulls dels altres i no veure la biga en els seus** (p.ext.)

INCOMODAR

donar destret (a algú) *SV*, causar a algú gran molèstia / donar molèstia, incomodar, turmentar (IEC, A-M)

Amb aquestes accions en contra del procés de pau han donat destret als interlocutors que intervienien en les negociacions (També s'usa amb el modificador *gran* en posició prenominal)

→ **donar guerra** (a algú)

▷ **fer la murga** (a algú) (p.ext.), **portar la proa** (a algú) (p.ext.)

INCÒMODE

a disgust *SP*, expressió emprada per a indicar el desplaer d'algú respecte a un esdeveniment, al capteniment d'algú, etc.

Es troba a disgust entre els amics del seu marit

→ **com una gallina en un garatge, com un pop en un garatge**

com un peix al rostoll *SAdv*, [estar] molt incòmode, molt a disgust (EC)

Ell, que sempre havia treballat a l'aire lliure, ara, treballant al metro, està com un peix al rostoll; no s'hi sap acostumar / En aquell país tan fred està com un peix al rostoll, acostumat com està a viure amb temperatures benignes (També s'usa amb la forma *com el peix en el rostoll*) (R-M)

→ **com una gallina en un garatge, com un pop en un garatge**

▷ **com el peix a l'aigua** (ant.)

● **com un peix dins es rostoll** (Mall.)

[Emp. (A-M)]

com un peix dins es rostoll *SAdv*, [estar] molt malament, amb incomodat (A-M)

M'hi trobava com un peix dins es rostoll en aquella festa

→ **com un pop en un garatge**

● **com un peix al rostoll** (Emp.)

[Mall. (A-M)]

com un pop en un garatge *SAdv*, molt incòmode, molt a disgust

Ell, que era de lletres, estava envoltat de metges i es trobava com un pop en un garatge

→ **com un peix al rostoll, com una gallina en un garatge, fora del seu element, a disgust, fora del seu ambient, com un peix dins es rostoll**

com una gallina en un garatge *SAdv*, molt incòmode, molt a disgust

Qui no va disfressat en un ball de disfresses se sent com una gallina en un garatge

→ **com un pop en un garatge, com un peix al rostoll, fora del seu element, a disgust, fora del seu ambient**

INCOMPARABLE

■ **ésser com comparar pomes amb peres** *SV*, no poder-se comparar dues coses per manca de semblances

Voler comparar aquest jersei amb aquesta jaqueta és com comparar pomes amb peres. Que no veus que són d'un teixit i d'un estil ben diferents?

ésser d'allò que no hi ha *SV*, no poder-se comparar, en sentit pejoratiu (R-M)

Aquest noi no pot estar-se quiet i per fer males és d'allò que no hi ha / Quan ens trobem, sempre m'explica unes històries que són el que no hi ha (També s'usa amb les formes *ésser el que no hi ha* i *ésser del que no hi ha*) (R-M, *)

→ **ésser el súmmum, ésser l'hòstia** (algú), **mai no vist, ésser tal com Déu l'ha fet**

▷ **ésser allò que no hi ha** (v.f.), **ésser de pi-nyol vermell** (p.ext.), **d'allò més** (p.ext.), **trencar el motlle** (p.ext.)

no compondre (amb alguna cosa) *SV*, no ésser comparable, ésser inferior / es diu d'una cosa que és incongruent o no admet comparació amb una altra (R-M, IEC)

Aquest pati és molt petit; no compon res amb el pati de casa teva, que és el doble de gran / Què compon la torre de l'Oro as costat de les nostres torres de la Seu? (R-M, A-M)

▷ **estar d'acord amb** (ant.), **a l'alçada de** (ant.), **no arribar-li a la sola de la sabata** (a algú) (p.ext.)

no tenir comparació amb *SV*, ésser molt diferent una cosa d'una altra, no poder-s'hi comparar (A-M)

Aquest llibre no té comparació amb el que vaig llegir abans; és deu vegades millor, aquell / Creu que el cristall de Bohèmia no té comparació amb cap altre (També s'usa amb el nom *comparança* i amb les formes *sens comparació* i *sens tota comparació*) (R-M, *)

→ **no tenir punt de comparació amb**

▷ **sens igual** (p.ext.), **sens par** (p.ext.), **sense parella** (p.ext.), **sense parió** (p.ext.)

no tenir punt de comparació amb *SV*, ésser molt diferent una cosa de l'altra, no poder-s'hi comparar

Aquest ordinador és el millor, no té punt de comparació amb el que tenia abans / El model nou d'aquest cotxe no té ni punt de comparació (El complement és opcional)

→ **no tenir comparació amb**

▷ **sens igual** (p.ext.), **sens par** (p.ext.), **sense parella** (p.ext.), **sense parió** (p.ext.)

sens igual *SP*, que no hi ha res o ningú amb què o amb qui es pugui comparar

És un quadre sens igual

→ **sense parell, sense parió, sens par**

▷ **no tenir punt de comparació amb** (p.ext.), **no tenir comparació amb** (p.ext.), **per excel·lència** (p.ext.)

sense parió *SP*, sense igual, incomparable (IEC)

Aquest motor és d'una resistència sense parió; mai no he hagut d'adobar-lo / És d'una

bellesa sense parió (També s'usa amb la forma *sens parió*) (R-M, *)

→ **sense parell, sens par, sens igual**

▷ **no tenir punt de comparació amb** (p.ext.), **no tenir comparació amb** (p.ext.), **per excel·lència** (p.ext.)

INCOMPATIBLE

en contradicció amb *SP*, incompatible / estant (dues coses) en completa oposició (Fr, *)

Això està en contradicció amb la meua manera de fer / Això que acabes de dir entra en contradicció amb el que has explicat abans / Aquests dos pensaments estan en contradicció / Les declaracions de l'acusat estaven en contradicció amb les d'un testimoni (El complement es pot ometre)

→ **en oposició amb, en contraposició amb, en pugna amb, ésser com mesclar ous amb cargols**

en pugna amb *SP*, (dues coses) ésser incompatibles (EC)

La seva manera de pensar està en pugna amb la meua / Tenen opinions en pugna, mai no es posaran d'acord (El complement es pot ometre)

→ **en oposició amb, en contradicció amb**

ésser com mesclar ous amb cargols *SV*, mesclar coses que no s'avenen o que cal mantenir ben separades (A-M)

Què dius ara! No ho has entès. Això és com mesclar ous amb cargols (També s'usa amb la forma *ésser mesclar ous amb cargols*)

→ **en contradicció amb**

[Men. (A-M)]

INCOMPETENT

de per riure *SP*, dit per a referir-se a algú que no es reconegut com a apte per a una activitat *És un director de per riure; ni sap el reglament de la Institució* (R-M)

→ **de pa sucat amb oli, de secà**

no saber de què se les heu *SV*, ignorar, desorientar-se / ésser molt ignorant, incompetent (R-M, *)

Parla no sabent de què se les heu; el que diu no té cap fonament / El que diu no té cap sentit, no sap de què se les heu (R-M, *)

→ **no saber on toca, no saber on té la mà dreta, no saber quina és la mà dreta, no saber què es pesca**

no saber on té la mà dreta *SV*, ésser molt ignorant (IEC)

L'arquitecte no sap on té la mà dreta i si t'ha dit que pots fer la reforma no te'l prenguis seriosament / Havent actuat d'una manera tan barroera, vols dir que saps on tens la mà dreta? / Si sabés on té la mà dreta, no hauria pres aquesta decisió

→ **no saber quina és la mà dreta, no saber**

què es pesca, no saber de què se les heu, no saber on té la cara, no saber on toca, ésser un zero a l'esquerra, no saber on dar-les, no saber per quin mar navega

▷ **saber on posar els peus** (ant.)

no saber quina és la mà dreta *SV*, ésser molt ignorant (IEC)

Com vols que se'n surti sol, de la feina, si no sap quina és la mà dreta! / Us han fet fora perquè no sabeu quina és la mà dreta / El vaig acomiadar perquè no sabia quina era la mà dreta

→ **no saber on té la mà dreta, no saber de què se les heu, no saber on té la cara, no saber què es pesca**

INCOMPLET

ésser coixa (alguna cosa) *SV*, no tenir la mesura justa un raonament, un compte, una obra, ésser incomplet (EC)

El seu raonament és coix, no s'aguanta gaire / Aquest argument és una mica coix, no queda ben resolt / La seva opinió és prou coixa com perquè la hi puguis rebatre (També s'usa amb els quantificadors *bastant, molt, prou, una mica*, etc. en posició preadjectival)

→ **deixar a desitjar**

▷ **no tenir solta ni volta** (p.ext.)

INCOMPLIDOR

tenir paraula de marxant *SV*, complidor (ant.) / es diu irònicament referint-se a algú que promet una cosa i no és de fiar (Fr, *)

Va assegurar que a aquesta hora ja seria aquí i encara no ha arribat: té paraula de marxant

→ **tenir paraula de sastre, tenir paraula de mercader, tenir poca paraula**

▷ **ésser esclau de la seva paraula** (ant.), **tenir paraula de rei** (ant.), **fer honor** (a alguna cosa) (ant.), **tenir paraula** (ant.), **home de paraules** (p.ext.)

tenir paraula de mercader *SV*, es diu irònicament referint-se a algú que promet una cosa i no és de fiar (A-M)

Crec que no complirà el que t'ha promès perquè té paraula de mercader

→ **tenir paraula de marxant, tenir paraula de sastre, trencador de fe, tenir poca paraula**

▷ **tenir paraula** (ant.), **home de paraules** (p.ext.)

tenir paraula de sastre *SV*, es diu irònicament referint-se a algú que promet una cosa i no és de fiar (A-M)

Va dir que ell faria l'encàrrec i no l'ha fet, té paraula de sastre

→ **tenir paraula de marxant, tenir paraula de mercader, tenir poca paraula**

▷ **tenir paraula de rei** (ant.), **tenir paraula** (ant.), **faltar a la seva paraula** (p.ext.), **home de paraules** (p.ext.)

■ **tenir poca paraula** *SV*, algú, deixar de complir alguna cosa que ha dit o que ha promès *No et refiïs d'ell que té poca paraula: mai no compleix les coses que promet / Segurament demà a les vuit del matí no serà aquí, malgrat que t'ho hagi promès; és una persona de poca paraula* (També s'usa amb la forma de *poca paraula*)

→ **tenir paraula de sastre, tenir paraula de marxant, tenir paraula de mercader, trencador de fe**

▷ **tenir paraula** (ant.), **tenir paraula de rei** (ant.), **home de paraules** (p.ext.)

trencador de fe *SN*, persona que trenca la paraula donada (EC)

No et refiïs de les seves promeses: és un trencador de fe

→ **faltar a la seva paraula, tenir paraula de mercader, tenir poca paraula**

▷ **tenir paraula** (ant.), **home de paraules** (p.ext.)

INCOMPLIR

faltar a la seva paraula *SV*, no complir una promesa

Ha faltat a la seva paraula / No presentant-nos al sopar faltarem a la nostra paraula (També s'usa amb les altres formes del possessiu) (EC, *)

→ **fer-li el forat tort** (a algú), **fer cama coixa, trencador de fe**

▷ **fer honor** (a alguna cosa) (ant.), **tenir paraula** (ant.), **aguantar la paraula** (ant.), **tenir paraula de sastre** (p.ext.)

fer cama coixa *SV*, flaquejar, faltar a un compromís, deixar de complir (A-M)

Sempre que promet alguna cosa, al final fa cama coixa

→ **faltar a la seva paraula, esmunyir-se com una anguila**

[Mall. (A-M)]

INCOMPRESIBILE

escriure fosc *SV*, escriure de manera que no s'entén allò que s'ha escrit (A-M)

Ho va escriure fosc perquè costés de desxifrar

▷ **parlar fosc** (p.ext.), **semblar escrit en xinès** (p.ext.)

estar en grec *SV*, estar escrit de manera que no s'entén, o que algú no ho entén (A-M)

El teu germà redacta malament. Em va passar un escrit que estava en grec: no s'entenia gens

→ **semblar escrit en xinès**

▷ **parlar en grec** (p.ext.)

no cabre-li al cap (a algú) *SV*, no ésser comprensible (A-M)

No li cap al cap que el seu veí hagués comès l'assassinat / No li cap dins el cap que la seva filla vulgui marxar de casa / Les seves parau-

les no li caben al cap (També s'usa amb la forma *no cabre-li dins el cap* (a algú))

→ **no poder-se acabar** (alguna cosa), **no cabre-li a la barretina** (a algú)

▷ **fer-li cabre** (alguna cosa) **al cap** (a algú) (p.ext.), **semblar mentida** (p.ext.), **ésser fort** (p.ext.)

no fer sentit *SV*, no tenir sentit, no significar res (EC)

Un escrit sense punts ni comes no fa sentit / Aquesta frase no fa sentit (A-M, EC)

▷ **ésser un centpeus** (alguna cosa) (p.ext.)

parlar en grec *SV*, parlar de manera que no s'entén (A-M)

Aquest professor parla en grec, no hi ha manera que ningú entengui el que diu a les classes

→ **parlar en xinès**

▷ **parlar cristià** (ant.), **estar en grec** (p.ext.), **llengua de pedaç** (p.ext.)

parlar en xinès *SV*, algú, parlar d'una manera que ningú no l'entén

Com que no vocalitza, no l'entenc: sembla que parli en xinès

→ **parlar en grec**

▷ **parlar xinès** (v.f.), **parlar cristià** (ant.), **semblar xinès** (p.ext.), **parlar fosc** (p.ext.), **llengua de pedaç** (p.ext.)

semblar escrit en xinès *SV*, resultar incompreensible, una lectura

Aquest document que m'heu passat sembla escrit en xinès, no s'entén / Acabo de llegir la carta i com si fos escrita en xinès (També s'usa amb el verb *ésser*)

→ **semblar xinès, estar en grec**

▷ **escriure fosc** (p.ext.)

semblar xinès *SV*, resultar difícil de comprendre

El que diu aquest senyor sembla xinès per a mi. Com parla! (També s'usa amb el verb *ésser*)

→ **semblar escrit en xinès, parlar en xinès**

▷ **a l'abast** (d'algú) (ant.)

INCOMPREENSIÓ

com si li diguessis Llúcia *SAdv*, equival a «no ho entenc» o a «no sé de què em parles» / equival a «no ho entén» o a «no sap de què li parles» (A-M, *)

Quan li dius les coses sempre fa l'enze, com si li diguessis Llúcia / No entenc res del que em dius, com si em diguessis Llúcia

→ **quedar a l'escapça**

INCONDICIONAL

estar a les bones i a les males *SV*, acceptar la part desagradable o dolenta d'una cosa igual com es frueix de la bona o agradable; estar en qualsevol situació

Sap que sempre estarà a les bones i a les males, que li farà costat en totes les circumstàn-

cies / Els fa costat sempre que el necessiten, a les bones i a les males

→ **estar a les verdes i a les madures**

▷ **fidel com un gos** (p.ext.)

estar a les verdes i a les madures *SV*, acceptar la part desagradable o dolenta d'una cosa igual com es frueix de la bona o agradable / estar en qualsevol situació (EC, *)

Els pares sempre estan a les verdes i a les madures, pots comptar amb ells a tota hora / T'ajudarà sempre que el necessitis, a les verdes i a les madures (El verb es pot ometre)

→ **estar a les bones i a les males, estar a les dures i a les madures**

▷ **fidel com un gos** (p.ext.)

INCONDICIONALMENT

a tot preu *SP*, sense que res es pugui oposar a alguna cosa (R-M)

A tot preu va voler marxar sense sopar; no el van poder convèncer de quedar-se / Voler reeixir a tot preu / Volien aconseguir la llibertat a tot preu (R-M, IEC, Fr)

→ **costi el que costi, passi el que passi**

del tot *SP*, incondicionalment / absolutament, sense exceptuar res (R-M, *)

Es va posar del tot a la meva disposició / Era un bidell que estava del tot pels professors (R-M)

→ **en tot i per tot, en cos i ànima, sense reserves**

en tot i per tot *SCoord*, enterament / absolutament, sense exceptuar res (R-M, EC)

Es va oferir en tot i per tot a ajudar-nos / Pots comptar amb mi en tot i per tot (R-M, EC)

→ **del tot, sense reserves, en cos i ànima**

retre's a discreció *SV*, *retre's* deixant que el vencedor decideixi les condicions (IEC)

Van haver de retre's a discreció perquè no tenien cap avantatge a l'hora de negociar la derrota / La batalla els era desfavorable i, finalment, es van rendir a discreció (També s'usa amb el verb *rendir*)

▷ **deposar les armes** (p.ext.), **abaixar les armes** (p.ext.), **a la mercè de** (p.ext.), **a discreció** (d'algú) (p.ext.)

sense reserves *SP*, incondicionalment, obertament (EC)

Li ha donat suport sense reserves / El president ha ratificat sense reserves el conseller

→ **en tot i per tot, del tot, en cos i ànima**

INCONGRUENT

anar-se'n de santificat a matines *SV*, canviar de conversa d'una manera incongruent; passar d'un tema a l'altre sense il·lació o motiu (A-M)

Li costa molt centrar-se en un sol tema: sempre se'n va de santificat a matines

→ **anar de glorificat a matines, saltar d'una cosa a l'altra**

▷ **sortir amb estirabots** (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

no compondre (amb alguna cosa) *SV*, es diu d'una cosa que és incongruent o no admet comparació amb una altra (IEC)

El teu capteniment d'avui no compon amb la teva manera d'ésser / Què compon això amb allò? (EC, Fr)

▷ **no treure cap a res** (p.ext.), **no venir al propòsit** (p.ext.)

sortir amb estirabots *SV*, dir coses que no vénen al cas, que són incongruents

Sempre surt amb estirabots / Surt amb cada estirabot! (També s'usa amb els verbs de moviment *anar, saltar, venir*, etc. i amb els indefinits *algun, cada, un*, etc. precedint el nom en singular) (IEC, EC)

▷ **venir al cas** (ant.), **no treure cap a res** (p.ext.), **no fer al propòsit** (p.ext.), **no venir al propòsit** (p.ext.), **anar-se'n de santificat a matines** (p.ext.)

INCONSCIENT

en estat crepuscular *SP*, estat caracteritzat per la pèrdua transítoria de la consciència que manté, però, la capacitat de fer accions involuntàries que després no es recorden (IEC)

La malaltia el manté en estat crepuscular

▷ **en estat de coma** (p.ext.)

■ **en estat de coma** *SP*, dit per a referir-se al quadre clínic greu caracteritzat per la pèrdua de consciència, de la motilitat voluntària i de la sensibilitat, amb conservació de les funcions vegetatives vitals (respiració, circulació i diüresi)

Va ingressar a l'hospital en estat de coma / Està en coma des de fa tres setmanes (També s'usa amb la forma *en coma*)

▷ **en estat crepuscular** (p.ext.), **en letargia** (p.ext.)

INCONSCIEMENT

sense pensar *SP*, maquinalement / sense aptesa per a reaccionar d'una manera conscient (R-M, *)

Va prémer el botó sense pensar i la màquina va posar-se en funcionament davant la sorpresa de tots (R-M)

→ **d'esma, per inèrcia**

▷ **sense esma** (p.ext.), **sense voler** (p.ext.)

INCONSEQÜENT

cridar vi i vendre vinagre *SCoord*, predicar una cosa i fer-ne una altra (Fr)

No te'n refiïs gaire que sempre crida vi i ven vinagre

▷ **predicar el que no es creu** (p.ext.), **dir una cosa per una altra** (a algú) (p.ext.), **predicar consicència i vendre vinagre** (p.ext.)

INCONSIDERADAMENT

surti el que surti *O*, inconsideradament / d'una manera inconsiderada, sense consideració (Fr, *)

Sempre actua surti el que surti, no rumia prou el que ha de fer / Hi aniria sortís el que sortís / Surti com surti, has d'estar orgullós d'haver participat en un projecte com aquest (També s'usa amb les formes *sortís el que sortís i surti com surti*)

→ **passi el que passi, caigui qui caigui, peti qui peti**

INCONSISTENT

agafat amb pinces *SA*, començat, sense estar ni desenvolupat ni acabat

Tinc la lliçó agafada amb pinces / Necessito més temps per desenvolupar el projecte, només està agafat amb pinces (EC, *)

→ **no poder-se agafar ni amb pinces**

▷ **castell de cartes** (p.ext.)

no poder-se agafar ni amb pinces *SV*, no tenir consistència (R-M)

Les raons que dona no es poden agafar ni amb pinces; es veu d'una hora lluny que són mentida (R-M)

→ **agafat amb pinces, no tenir solta ni volta, no tenir cap ni peus** (alguna cosa), **no poder-se agafar per enlloc**

no poder-se agafar per enlloc *SV*, no tenir consistència (R-M)

Ha sortit amb uns arguments que no es poden agafar per enlloc; els hi rebran de seguida (R-M)

→ **no anar enlloc, no tenir solta ni volta, no tenir cap ni peus** (alguna cosa), **no poder-se agafar ni amb pinces**

▷ **raons foradades** (p.ext.), **raons de peu de banc** (p.ext.), **raons del pont de Lleida** (p.ext.)

■ **paper de fumar** *SN*, es diu d'una cosa molt inconsistent

Els cartells de la festa major no van durar gaires dies perquè eren molt prims: eren fets amb paper de fumar / Les parets d'aquest pis semblen de paper de fumar. Se senten tots els sorolls

→ **de fira**

▷ **de nyigui-nyogui** (p.ext.)

INCONSTANT

■ **anar a rampells** *SV*, ésser mudable, variable, inconstant

El seu caràcter va a rampells

→ **anar a llunes, anar a rauxes**

■ **anar de flor en flor** *SV*, un home, una dona, papallonejar

Sempre va de flor en flor; a veure quan troba parella i s'estabilitza

→ **fer el papallona**

de bursada *SP*, d'un cop, sense perseverança (IEC)

Es queixa que res no li surt bé, però cal veure com tot ho fa de bursada; no hi posa atenció, ni el temps necessari (R-M)

→ **de qualsevol manera, barrip-barrap**

fer el papallona *SV*, un home, una dona, papal·lo-nejjar (IEC)

La Clara no es decideix a casar-se. Fa el papallona de l'un a l'altra i no en tria cap

→ **anar de flor en flor**

▷ **fer la papallona** (v.f.), **fer la cort** (a algú) (p.ext.)

fer mil papers *SV*, canviar de manera d'obrar totes les vegades que es considera oportú de fer-ho (A-M)

Actua segons li convé, fa mil papers

→ **fer tots els papers de l'auca**

fer tots els papers de l'auca *SV*, adoptar les més diferents actituds, opinions, etc., per pura conveniència / canviar de manera d'obrar totes les vegades que es considera oportú de fer-ho (IEC, A-M)

Mira'l, ara que ens ha convençut de marxar, diu que no vindrà! Fa tots els papers de l'auca

→ **fer mil papers**

més variable que el vent *SA*, es diu d'una persona que canvia molt d'idees o de gust (A-M)

Avui et diu una cosa i demà una altra, és més variable que el vent

→ **anar a llunes, anar a rauxes, ésser un penell** (algú)

no fer cap any de tretze mesos *SV*, ésser voluble / dit de qui no sol estar molt en un punt, de qui és voluble en els seus plans, etc. (R-M, IEC)

Ara treballa de xofer, però no farà cap any de tretze mesos; ja veuràs com se'n cansarà de seguida (R-M)

▷ **tenir el cap ple de fum** (p.ext.), **saltar d'una cosa a l'altra** (p.ext.), **cap de trons** (p.ext.), **cap de pardals** (p.ext.), **saltar d'una cosa a l'altra** (p.ext.)

● **no fer pas any de tretze mesos** (Olot)

no fer pas any de tretze mesos *SV*, no durarà gaire (A-M)

En Manel en aquesta feina no farà pas any de tretze mesos

→ **no fer cap any de tretze mesos**

[Olot (A-M)]

INCONTINÈNCIA

fer-s'ho a sobre *SV*, fer de ventre i orinar sense abaixar-se els pantalons o les calces, o bé sense preparar-s'hi / dit d'aquelles persones, normalment nens o malalts, que tenen incontinència (EC, *)

Tenia tanta por que s'ho va fer a sobre / Li han de donar el menjar i s'ho fa tot a sobre, ha quedat com un vegetal (També s'usa amb el quantificador tot en posició postverbal i amb la forma fer-s'ho al damunt)

▷ **fer les necessitats** (p.ext.)

INCONVENIENT

voler entrar al cel a despit dels sants *SV*, voler fer coses per força, massa difícils o inconvenients (A-M)

Mira que li vam dir que no l'hi deixàvem anar, però ell sempre vol entrar al cel a despit dels sants

▷ **contra corrent** (p.ext.), **anar a la seva** (p.ext.)

INCORRECTE

■ **políticament incorrecte** *SA*, expressió usada per a referir-se a una forma de manifestació que atempta contra valors acceptats socialment

Aquest comentari ha estat políticament incorrecte / Hauríem de mirar de ser políticament correctes per tal de no ofendre ningú (També s'usa amb la forma políticament correcte en contextos negatius i modals)

INCORREGIBLE

ésser incurable *SV*, dit d'una persona de qui hom suposa que no canviarà mai els seus hàbits

No ha perdut el sentit de l'humor tot i que fa pocs dies que va morir el seu marit, és incurable

→ **no tenir cura, no tenir esmena**

■ **ésser un cas perdut** *SV*, dit d'un esdeveniment, respecte al qual no es pot alterar l'ordre de les coses, o d'una persona, respecte a qui no es pot canviar el tarannà

La meua carrera ja és un cas perdut: no me la trauré aquest any / El teu germà és un cas perdut: no és capaç de centrar-se i trobar feina

→ **no tenir cura**

▷ **ésser un cas com un cabàs** (p.ext.), **ésser un trasto** (algú) (p.ext.), **ésser una calamitat** (algú) (p.ext.)

no tenir cura *SV*, no poder canviar de tarannà (R-M)

Continua fent el droppo com sempre; no té cura (R-M)

→ **ésser incurable, no tenir esmena, ésser un cas perdut**

INCREDLITAT

■ **a l'igual** *SP*, expressió que indica negació o incredulitat

Que ell estudiarà per a l'examen? A l'igual! Això no t'ho creus ni tu / A l'igual demà em llevo d'hora, amb la son que tinc...

→ **creu-t'ho, i un be negre amb potes roses, i un colló de mico**

■ **aigua fresca** *SN*, expressió usada per a indicar que hom no es creu una afirmació feta per algú

Això que dius? Aigua fresca, no m'ho crec pas

→ **botifarra de pagès**

altra feina hi ha *O*, expressió d'incredulitat, o disconformitat (R-M)

Diu que demà vindrà? Altra feina hi ha! No es deixarà pas perdre l'entrada que té per al teatre / Quan ens ho concediran sense dificultats? Altra feina hi ha!; que poc que els coneixes (R-M)

→ **creu-t'ho**

ara li fan el mànec *O*, expressa incredulitat o disconformitat a fer quelcom / expressió que significa que no s'espera que es faci una cosa / expressió que denota dubte, desconfiança, respecte a la realització d'alguna cosa de què hom parla (R-M, IEC, EC)

Ens vol fer creure que ha acabat la carrera! Sí! Ara li fan el mànec! Jo sé que té dues assignatures suspeses (R-M)

→ **creu-t'ho, tan cert com ara plouen figures**

▷ **a mi m'ho explicaràs** (p.ext.)

aviat és dit *O*, tenir més dificultat del que sembla / expressió per a ponderar la dificultat de fer una cosa davant la facilitat d'enunciar-la (R-M, EC)

Li va prometre que buscaria feina ràpidament i que viuria al seu poble, però això aviat és dit / Dius que he de negar-me a fer-ho? És molt aviat dit, això; que no coneixes l'encarregat? / Aviat és dit que seràs sincer! Però no m'ho creuré fins que no m'ho demostris (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadverbial) (*, R-M, *)

→ **una cosa és dir i l'altra és fer, es diu aviat**

■ **botifarra de pagès** *SN*, expressió usada per a denotar incredulitat

Apa! Home! Botifarra de pagès; jo no em crec això que m'expliques

→ **creu-t'ho, i un be negre amb potes rosses, puja aquí dalt, aigua fresca**

ca, barret *SN*, expressió de refutació / variant intensiva de «ca» (R-M, IEC)

Ell assegura que ho farà? Ca, barret! Jo sé que no n'és capaç / Creus que ho farà? Ca, barret! (R-M, *)

→ **ni de noves, i ca**

com ara plouen naps *SAdv*, incredulitat / expressió usada per a indicar que una cosa no pot ésser (A-M, *)

Es pensa que enllistirà de seguida, com ara plouen naps! En aquelles oficines hi perdrà tot el matí

→ **tan cert com ara plouen figures**

▷ **somiar truites** (p.ext.)

[Val. (A-M)]

creu-t'ho *O*, expressió d'incredulitat o de refús (R-M)

Diu que t'ajudarà? Creu-t'ho!, és incapaç de fer un favor (R-M)

→ **ara li fan el mànec, ja t'ho diran de misses, i jo que et crec, puja aquí dalt, i un be negre amb potes rosses, demà m'afaitaràs, planta-me-la al clatell, a l'igual, botifarra de pagès, altra feina hi ha**

demà m'afaitaràs *O*, dit per a significar que no creiem algú que ens vol enredar (R-M)

Que ho vas fer tu tot sol? Sí!, demà m'afaitaràs! (R-M)

→ **puja aquí dalt i balla, planta-me-la al clatell, creu-t'ho, i jo que et crec, ja ho contaràs a ta tia**

▷ **què vols dir amb això** (p.ext.)

es diu aviat *O*, expressió emprada per a ponderar la dificultat de fer una cosa davant la facilitat d'enunciar-la (EC)

Es diu aviat que ell se n'encarregarà, però ja veuràs com trigarà a solucionar-ho

→ **aviat és dit, una cosa és dir i l'altra és fer**

fer-ne la cara *SV*, no estar disposat a fer quelcom / exclamació que indica que no s'està disposat a fer quelcom (R-M)

Diu que anirà a Montserrat a peu? En fa la cara! Si mai no li ha agradat caminar! / Diu que l'haig d'ajudar a preparar-ho tot. En faig la cara! La darrera vegada que el vaig ajudar va rondinar-me sense parar (S'usa normalment en present d'indicatiu) (R-M)

▷ **fer cara de** (p.ext.)

i jo que et crec *SConj*, expressió que s'usa per a manifestar incredulitat

Sí, i jo que et crec. Com vols que m'empassi que la Maria va fer un striptease a la festa essent tan tímida com és?

→ **creu-t'ho, puja aquí dalt i balla, demà m'afaitaràs, ja ho contaràs a ta tia, planta-me-la al clatell**

▷ **no et fot** (p.ext.), **i ca** (p.ext.)

i un be negre amb potes rosses *SConj*, expressió de negació desmentint (R-M)

I un be negre amb potes rosses! Això que dius no és cert! —Diu que t'ho donarà? —I un be! No cal pas que hi confïis (Alternativament s'usa amb les formes *i un be negre* i també *i un be*) (*, R-M)

→ **i ca, planta-me-la al clatell, creu-t'ho, i un colló de mico, i un ou, a l'igual, botifarra de pagès**

▷ **un be negre amb potes rosses** (v.f.)

i un colló de mico *SConj*, expressió que indica negació o incredulitat (R-M)

I un colló de mico! Tu em vas dir que l'avió marxava a les tres i ara resulta que l'he perdut / Que t'ho farà desinteressadament? Un colló de mico! Bon egoista està fet per regalar favors! (*, R-M)

→ **i un colló, i un ou, i ca, i un be negre amb potes rosses, planta-me-la al clatell, a l'igual**

▷ **un colló de mico** (v.f.)

■ **i un ou** *SConj*, expressió que indica negació o incredulitat

—Diu que es comprarà la casa de 50 milions. —I un ou! / I un ou que se n'anirà a viure a París durant un any!

→ **i un colló, i un colló de mico, i un be negre amb potes rosses, planta-me-la al clatell**

ja ho contaràs a ta tia *O*, es diu per a indicar que no creu allò que un altre diu (A-M)

Dius que vindràs? Ja ho contaràs a ta tia. No m'ho crec

→ **i jo que et crec, demà m'afaitaràs**

ja m'ho diràs demà *O*, expressió usada per a manifestar incredulitat

Que no veus clar que t'enganya? Ja m'ho diràs demà

→ **ja t'ho diran de misses**

ja t'ho diran de misses *O*, expressió per a desmentir l'afirmació d'algú, significat que va errat (R-M)

Et penses que acceptaran el que proposes? Ja t'ho diran de misses! (R-M)

→ **creu-t'ho, ja m'ho diràs demà**

planta-me-la al clatell *O*, expressió d'incredulitat (R-M)

Que has traduït tot això en tres dies? Planta-me-la al clatell! Aquí hi ha feina per a tres setmanes (R-M)

→ **i un be negre amb potes rosses, demà m'afaitaràs, puja aquí dalt i balla, creu-t'ho, i jo que et crec, i un colló de mico, i un ou**

pots comptar (alguna cosa) *O*, expressió usada per a demostrar incredulitat

Ets molt bonica! Ja pots comptar! / Pot comptar els sopars de duro que deu explicar! (Només s'usa en les segones i en les terceres persones del present d'indicatiu. Sovint s'usa precedida de l'adverbi *ja*. El complement es pot ometre) (EC,*)

→ **pots pensar** (alguna cosa)

▷ **tu diràs** (p.ext.), **tu mateix** (p.ext.), **no serà tant** (p.ext.)

pots pensar (alguna cosa) *O*, expressió que desvirtua una afirmació (R-M)

Pots pensar que farà aquest viatge! / Que jo guanyo molt, dius? Pots pensar! Et conformaries amb la meua paga? (Només s'usa en les segones i en les terceres persones del present d'indicatiu. Sovint s'usa precedida de l'adverbi *ja*. El complement és opcional) (*, R-M)

→ **pots comptar** (alguna cosa)

▷ **tu diràs** (p.ext.), **tu mateix** (p.ext.), **no serà tant** (p.ext.)

puja aquí dalt *O*, expressió per a significar que hom no està disposat a creure o a fer quelcom (R-M)

Que ho has fet tot tu sol? Puja aquí dalt!

→ **creu-t'ho, puja aquí dalt i balla, botifarra de pagès**

● **puja aquí dalt i veuràs ta mare com fila** (Tarr.)

una cosa és dir i l'altra és fer *SCoord*, expressió emprada per a demostrar incredulitat envers quelcom que s'acaba d'afirmar

Va dir que aquesta vegada seria puntual, però una cosa és dir i l'altra és fer, ja veurem a quina hora arriba

→ **aviat és dit, es diu aviat**

▷ **una cosa és dir i l'altra, fer** (v.f.)

INCREÏBLE

conte de la vora del foc *SN*, increïble / ficció, pretext, circumloqui (Fr, *)

No t'ho creguis, que t'explica un conte de la vora del foc / Això són contes de la vora del foc

→ **llibres de cavalleries**

▷ **no venir-li amb històries** (a algú) (p.ext.), **deixar-se d'històries** (p.ext.)

■ **ésser de por** *SV*, alguna cosa, ésser increïble, inesperada, etc.

Això que ha passat és de por / Aquesta actitud egoista és de por, no el portarà enlloc

→ **no tenir nom, semblar mentida, ésser un cas com un cabàs**

■ **ésser un cas** *SV*, ésser digne de ser comentat *Això que t'ha passat és un cas. No m'estranya que encara no t'ho acabis de creure / Aquesta història és tot un cas perquè és molt sorprenent* (També s'usa amb la forma *ésser tot un cas*)

→ **ésser un cas com un cabàs, ésser la pera**

▷ **ésser una novel·la** (p.ext.), **ésser el bo del cas** (p.ext.)

fer veure la lluna en un cove (a algú) *SV*, voler fer veure coses increïbles (IEC)

Sempre vol fer veure la lluna en un cove, per això ja mai no me'l crec (També s'usa amb la forma *fer veure la lluna dins un cove* (a algú))

→ **fer veure la lluna al mig del dia** (a algú)

▷ **demanar la lluna** (p.ext.)

haver-n'hi per a llogar cadires *SV*, expressió per a ponderar com és de curiós, d'increïble, d'inaudit, quelcom (IEC)

Quan es posen a fer ximpleries n'hi ha per a llogar-hi cadires. Són un espectacle

→ **poder-s'hi llogar cadires, ésser per a llogar-hi cadires**

▷ **haver-n'hi per a llogar-hi cadires** (v.f.), **haver-n'hi per a llogar-hi cadires** (v.f.), **haver-n'hi per a llogar-hi cadires** (v.f.), **fer un espectacle** (p.ext.)

semblar mentida *SV*, semblar que una cosa no pugui ésser, no pugui haver estat / ésser, alguna cosa, tan sorprenent, tan anormal, tan reprovable, etc., que sembla impossible (IEC, EC)

Sembla mentida que encara no ho sàpiga / Quina poca responsabilitat: sembla mentida / Encara que sembli mentida, ja he acabat la carrera (Només s'usa en tercera persona del singular) (EC, EC, *)

→ **ésser fort, ésser de por**

▷ **no cabre-li al cap** (a algú) (p.ext.)

INCREMENTAR

■ **sortir com els bolets** *SV*, augmentar en gran nombre

Des que ha canviat de casa, els problemes han sortit com els bolets

→ **créixer com els bolets**

INCULCAR

tirar gota a gota (alguna cosa, a algú) *SV*, instil·lar / infondre de mica en mica uns coneixements, etc. (Fr. *)

Li tirava gota a gota la seva opinió

→ **tirar a poc a poc** (alguna cosa, a algú)

INCULPAR

carregar les cabres (a algú) *SV*, donar les culpes (a algú) (R-M)

Va carregar les cabres a un noi que no hi era i no es podia defensar / Van carregar les cabres al més beneït de la colla (R-M)

→ **carregar el mort** (a algú), **carregar les culpes** (a algú), **carregar els neulers** (a algú), **endossar el mort** (a algú), **donar les encarregades** (a algú)

▷ **pagar els plats trencats** (inv.), **carregar-se-la** (inv.)

posar-li (alguna cosa) **al damunt** (a algú) *SV*, inculpar / atribuir falsament a algú fets reprobables (R-M, *)

Li han posat les culpes al damunt, però creiem que és innocent / Jo no crec res de tot el que li han posat al damunt; el tinc per un bon home (*, R-M)

→ **penjar la llufa** (d'alguna cosa, a algú), **penjar un miracle** (a algú), **posar-li un capçal** (a algú), **fer-li un capçal** (a algú)

▷ **assenyalar amb el dit** (p.ext.)

INCULPAT

dur-se'n les encarregades *SV*, ésser inculpat injustament / ésser atribuïda a algú la culpa d'alguna cosa (R-M, IEC)

No sé qui ho ha fet, però jo no vull dur-me'n les encarregades (R-M)

→ **pagar just per pecador**, **pagar els plats trencats**, **pagar la festa**, **carregar-se-la**

▷ **donar les encarregades** (a algú) (inv.), **ésser el sac dels cops** (p.ext.), **ésser l'ase dels cops** (p.ext.), **dur-se'n les tornes** (p.ext.), **ploure sobre mullat** (p.ext.)

INDECENT

ésser pecat i porqueria *SV*, ésser una cosa molt indecent, inadmissible moralment (A-M)

Allò que van fer era pecat i porqueria, era inadmissible

▷ **no poder anar** (p.ext.), **no poder passar** (p.ext.)

ésser un marrà *SV*, (ésser un) home indecent; dona indecent (A-M)

Sempre està pensant en el mateix: aquest home és un marrà (També s'usa amb la forma *ésser molt marrà*)

→ **ésser un porc, vell verd**

INDECÍS

deixar de sembrar per por dels ocells *SV*, ésser indecís (R-M)

No farà mai res de bo; no té esperit d'empresa; és dels que deixen de sembrar per por dels ocells (R-M)

▷ **tirar pel dret** (ant.), **pobre d'esperit** (p.ext.), **no tenir esperit** (p.ext.), **tenir poca empenta** (p.ext.)

estar a mitges aigües (de fer alguna cosa) *SV*, estar inclinat a fer una cosa, sense acabar-se de resoldre (A-M)

I a mitges aigües estigué de tornar a posar la llosa (A-M)

■ **estar si ve no ve** *SV*, dit d'una persona a qui costa de prendre la decisió de fer una acció de moviment

S'ha d'acabar de decidir, està si ve no ve

▷ **ésser una olla** (algú) (p.ext.), **fer tentines** (p.ext.)

mitja figa mig raïm *SCoord*, en un estat d'indecisió entre bo i dolent, entre un estat o un altre, entre fer una cosa o no fer-la, etc. / així així, ni bé ni malament / en un estat d'indecisió, en una situació no clarament definida, etc. (A-M, A-M, EC)

No sé si quedar-me o anar-me'n: estic mitja figa mig raïm

→ **no estar en mar ni en terra, tan aviat és figa com raïm, fer tentines**

▷ **mig figa i mig raïm** (v.f.)

no ésser ni carn ni peix *SV*, no ésser ni una cosa ni l'altra, no tenir partit pres (A-M)

Aquesta gent no queda clar si és de dretes o d'esquerres: no és ni carn ni peix

no estar en mar ni en terra *SV*, estar indecís o inactiu, sense fer una cosa ni l'altra (A-M)

No sap si acceptar sa feina: no està en mar ni en terra

→ **no fer ni un nus ni una baga, mitja figa mig raïm**

▷ **tirar pel dret** (ant.), **no tenir-les totes** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

no fer ni un nus ni una baga *SV*, no fer ni una cosa ni l'altra, estar indecís (A-M)

Decideix-te, perquè ara no fas ni un nus ni una baga

→ **no estar en mar ni en terra**

[Emp. (A-M)]

no saber a quina carta quedar-se *SV*, estar indecís / no saber què fer, a qui recórrer (R-M, *)

Els va escoltar tots dos i no sabia a quina carta quedar-se; tant l'un com l'altre podien tenir raó / Totes les possibilitats tenien incon-

venients, i no sabia a quina carta quedar-se (R-M)

→ **no saber a quin sant encomanar-se, no saber de quin pa fer sopes, vol i dol**

no saber per quin cap agafar (alguna cosa) SV, no saber per on començar una feina, una obra, etc.

No sap per quin cap agafar el problema, per començar-lo a resoldre / Haviem d'emmoquetar tota la casa, però fins que no va arribar l'interiorista no vam saber per quin cap agafar-ho

→ **no saber per quin cap començar** (alguna cosa), **no saber per quin cap posar-s'hi**

▷ **no saber per quin cap agafar** (p.ext.)

no saber per quin cap començar (alguna cosa) SV, no saber per on començar una feina, una obra, etc. (IEC)

Té tanta feina que no sap per quin cap començar / No sabien per quin cap començar i quan va arribar ell, els ho va aclarir

→ **no saber per quin cap posar-s'hi, no saber per quin cap agafar** (alguna cosa)

no saber per quin cap posar-s'hi SV, no saber què fer, estar indecis / no saber per on començar una feina, una obra, etc. (R-M, IEC)

Té tanta feina que no sap per quin cap posar-s'hi / No sabem per quin cap posar-nos-hi fins que no vas arribar tu (R-M, *)

→ **no saber per quin cap començar** (alguna cosa), **no saber per quin cap agafar** (alguna cosa), **no saber on girar-se, no saber de quin pa fer sopes, no saber a quin sant encomanar-se, no poder-se girar**

▷ **no saber a quina paret tocar** (p.ext.)

tan aviat és figa com raïm O, es diu a una persona que ara diu una cosa i suara en diu una altra de contrària (A-M)

Un dia diu que quan sigui gran vol ser fuster i un altre dia pensa que estudiarà dret, tan aviat és figa com raïm

→ **mitja figa mig raïm**

vol i dol SCoord, expressió per a referir-se a un estat d'indecisió (R-M)

Es vendria el cotxe vell, però quan pensa que li va tan bé, vol i dol; no sap què fer (R-M)

→ **no saber a quina carta quedar-se**

INDEFECTIBLE

■ **ésser llei de vida** SV, dit per a fer referència a alguna cosa que s'esdevindrà indefectiblement

Això és llei de vida / Que els fills se'n vagin de casa és llei de vida

▷ **no haver-hi tutia** (p.ext.), **sempre han tingut bec les oques** (p.ext.)

INDEFECTIBLEMENT

a la curta o a la llarga SCoord, indefectiblement / expressió que indica que una cosa s'esdevé

sense fallar, sia immediatament, sia en un temps més llunyà (R-M, *)

Ja veureu com a la curta o a la llarga em donareu la raó / A la curta o a la llarga haurem d'adobar aquestes bigues (R-M)

→ **tard o d'hora, un dia o altre**

a tota esdevenença SP, [estar] disposat a afrontar totes les conseqüències (A-M)

Els seus pares no acceptaven el matrimoni, però ells es van casar a tota esdevenença

→ **passi el que passi**

a totes passades SP, sense que res pugui evitar alguna cosa / sense condicions, absolutament (R-M, EC)

A totes passades va voler que ens quedéssim; no ens va deixar marxar / Va voler a totes passades que jo fes nit allí (R-M, EC)

→ **sigui com sigui, de totes maneres**

▷ **de totes passades** (v.f.)

així com així SAdv, tant si és una cosa com altra / de totes maneres (R-M, IEC)

No cal que el convidis; així com així és capaç de no voler venir / És igual que li ho diguis; així com així farà el que voldrà / Ho haurà de fer així com així, no té altra solució (R-M, R-M, *)

→ **ça com lla**

▷ **sigui com sigui** (p.ext.), **de totes maneres** (p.ext.)

[Cat., Val. (A-M)]

ça com lla SAdv, de qualsevol manera que sigui / de qualsevol manera com sigui, sigui com vulgui (R-M, EC)

No t'escarrassis a protestar; ça com lla no tindrà altra sortida que fer-ho sol / Li era igual el que diguessin; ça com lla, pensava declarar la veritat (R-M)

→ **tant sí com no, de totes maneres, així com així, de llevant o de ponent**

caigui qui caigui O, no importar les conseqüències (R-M)

La reforma d'aquests estatuts s'ha de tirar endavant caigui qui caigui. No hem de fer cas dels interessos particulars / Hem d'aplicar estrictament la llei, caigui qui caigui (També s'usa amb la forma *caigués qui caigués*) (R-M)

→ **peti qui peti, costi el que costi**

▷ **per grat o per força** (p.ext.), **si li pesa o li plau** (a algú) (p.ext.)

costi el que costi O, sense que res ho pugui evitar (R-M)

Costi el que costi vol ésser actor; no l'en dissuadiran / Costi el que costi, hem de presentar-nos-hi demà mateix / Volien la llibertat costés el que costés (També s'usa amb la forma *costés el que costés*) (R-M, R-M, *)

→ **passi el que passi, a tot preu, caigui qui caigui, peti qui peti, de totes maneres, a qualsevol preu**

de llevant o de ponent *SCoord*, de totes maneres; sia com sia; sens falta (A-M)

De llevant o de ponent nosaltres marxarem d'aquí quan ens vingui de gust

→ **de totes maneres, ça com lla, de qualsevol manera**

▷ **tant si vol com si no vol** (p.ext.), **per activa i per passiva** (p.ext.)

de qualsevol manera *SP*, inevitablement / tant si és una cosa com l'altra (R-M, *)

No cal que us molesteu a avisar-me perquè de qualsevol manera ja sé que hi haig d'anar (R-M)

→ **de llevant o de ponent, de tronc o de bronc, en qualsevol cas**

▷ **per activa i per passiva** (p.ext.)

de totes maneres *SP*, tant si és una cosa com l'altra (R-M)

És probable que s'enfadi, però, de totes maneres, val més dir-li-ho de seguida (R-M)

→ **sigui com sigui, costi el que costi, per sí o per no, de llevant o de ponent, ça com lla, mal que mal, vingui el que vingui, mal que bé, en qualsevol cas, sigui com vulgui, a totes passades, tant sí com no**

▷ **de tota manera** (v.f.), **així com així** (p.ext.)

de tronc o de bronc *SCoord*, d'una manera o d'una altra, sia com sia (A-M)

Ho haurà de fer de tronc o de bronc

→ **de qualsevol manera, sigui com sigui**

▷ **de troncs o de broncs** (v.f.)

en qualsevol cas *SP*, fórmula que s'usa per a indicar tant si és una cosa com l'altra

Jo crec que et trucarà; però, en qualsevol cas, si no t'ha telefonat dimecres, fes-ho tu

→ **sigui com sigui, de totes maneres, de qualsevol manera, en tot cas**

en tot cas *SP*, sense excusa (A-M)

En tot cas telefoneu-li / En tot cas, heu de venir obligatòriament cada dijous (EC, *)

→ **passi el que passi, tota vegada que, en qualsevol cas**

▷ **en tots els casos** (p.ext.)

mal que bé *SAdv*, fórmula que s'usa per a indicar indefectiblement / al cap i a la fi (R-M, IEC)

No cal que busquis excuses; mal que bé hi hauràs d'anar (R-M)

→ **passi el que passi, al cap i a la fi, de totes maneres, per sí o per no**

mal que mal *SAdv*, en qualsevol cas / fórmula que s'usa per a indicar tant si és una cosa com l'altra (R-M, *)

Aquest temps calorós fa molta set; però, mal que mal, la beguda que prefereixo és l'aigua fresca (R-M)

→ **passi el que passi, de totes maneres, per sí o per no, en qualsevol cas**

passi el que passi *O*, en qualsevol circumstància (R-M)

M'ho va confiar a mi i passi el que passi jo compliré el seu encàrrec / Passi el que passi, demà he d'anar a veure l'Andreu / Li va prometre que passés el que passés sempre es recordaria d'ella (També s'usa amb la forma *passés el que passés*) (R-M, R-M, *)

→ **per sí o per no, sigui com sigui, mal que mal, vingui el que vingui, mal que bé, a tot preu, a tota esdevinença, costi el que costi, en tot cas, peti qui peti**

per sí o per no *SCoord*, tant en un cas com en l'altre (R-M)

Quedem que per sí o per no vindràs a avisar-me; així ens entendrem millor i podrem decidir (R-M)

→ **de totes maneres, passi el que passi, sigui com sigui, ça com lla, mal que mal, vingui el que vingui, mal que bé**

peti qui peti *O*, no importar les conseqüències (R-M)

Cal emprendre aquesta reforma sense contemplacions, peti qui peti; ja s'ha transigit massa (R-M)

→ **caigui qui caigui, passi el que passi, costi el que costi, tant si plou com si fa sol**

▷ **si li pesa o li plau** (a algú) (p.ext.)

prest o tard *SCoord*, expressió que indica que una cosa s'esdevé sense fallar, sia immediatament, sia en un temps més llunyà (EC)

Prest o tard vindrà a veure't

→ **tard o d'hora**

si li pesa o li plau (a algú) *SCoord*, tant si li agrada com no (A-M)

Com que el metge li ha dit que faci repòs absolut, la farem estar a casa si li pesa o li plau / Faràs això si et pesa o si et plau (També s'usa amb la forma *si li pesa o si li plau* (a algú)) (*, Fr)

→ **tant si vol com si no vol, per grat o per força**

▷ **peti qui peti** (p.ext.), **caigui qui caigui** (p.ext.)

sigui com sigui *O*, en qualsevol circumstància (R-M)

No cal pensar-s'hi més; sigui com sigui, cal anar a recollir el paquet avui; demà serà tant / Hem d'aconseguir que ens torni aquells escrits sia com sia (També s'usa amb la forma *sia com sia*) (R-M, *)

→ **passi el que passi, en qualsevol cas, de totes maneres, de tronc o de bronc, a totes passades, sigui com vulgui**

▷ **així com així** (p.ext.)

sigui com vulgui *O*, tant si és una cosa com si és l'altra (IEC)

Sigui com vulgui, tu has de venir amb nosaltres a la platja

→ **sigui com sigui, de totes maneres**

tant sí com no *SAdv*, costi el que costi, de tota manera / de tota manera, independentment de tot (IEC, EC)

Volia anar a París tant sí com no / Va cantar tant sí com no (EC, *)

→ **ça com lla, de totes maneres**

tant si plou com si fa sol *SAdv*, sense res que ho pugui impedir (R-M)

Quan ell vol alguna cosa, tant si plou com si fa sol, ha d'obtenir-la; no para de lluitar (R-M)

→ **petí qui petí**

tard o d'hora *SCoord*, expressió que indica que una cosa s'esdevé sense fallar, sia immediatament, sia en un temps més llunyà (EC)

No sé per què trigues tant a posar-t'hi; tard o d'hora ho hauràs de fer / Tard o d'hora tot se sabrà / Ens ho dirà, més tard o més d'hora, no pateixis (També s'usa amb la forma *més tard o més d'hora*) (R-M, EC, *)

→ **prest o tard, a la curta o a la llarga, un dia o altre**

tira pel cap que vulguis *O*, sense alternativa / fes el que vulguis (R-M, IEC)

Tira pel cap que vulguis, que quan és necessària una operació, cal fer-la (R-M)

un dia o altre *SCoord*, indefectiblement / expressió que indica que una cosa s'esdevé sense fallar, sia immediatament, sia en un temps més llunyà (R-M, *)

Un dia o altre hauràs de resoldre la teva situació laboral; les condicions en què treballes no es poden permetre (R-M)

→ **tard o d'hora, a la curta o a la llarga**
▷ **un dia** (p.ext.)

vingui el que vingui *O*, en qualsevol circumstància / expressió per a indicar decisió ferma de fer una cosa, encara que sigui perillosa (R-M, A-M)

No sé què diran els teus pares, però, vingui el que vingui, tu has de procurar acabar la carrera, ja que t'agrada tant / Es van prometre que mai no se separarien vingués el que vingués (També s'usa amb la forma *vingués el que vingués*) (R-M, *)

→ **passi el que passi, de totes maneres, per sí o per no**

INDEFENS

no tenir on girar els ulls *SV*, no tenir protecció, no saber com defensar-se (A-M)

Quan es va veure en aquella situació perillosa no tenia on girar els ulls

▷ **tenir les hores comptades** (p.ext.), **tenir un dogal al coll** (p.ext.)

INDEFINIT

de color de catxumbo *SP*, de color indefinit, grisenc o simplement brut (IEC)

Amb el sol, aquesta cortina s'ha tornat de color de catxumbo; abans era d'un to molt bonic / S'ha comprat unes sabates d'un color que no sabia com definir-lo, semblen de color de catxumbo (R-M, *)

▷ **de color d'ala de mosca** (p.ext.), **de color de gos com fuig** (p.ext.), **de color de merda d'oca** (p.ext.)

mig en plata mig en quartos *SCoord*, ni una cosa ni altra, ni d'una manera ni d'una altra / es diu d'una cosa que és bona parcialment, però dolenta per altra banda (R-M, A-M)

L'exposició m'ha semblat mig en plata mig en quartos; no m'ha acabat de convèncer (R-M)

→ **mitja figa mig raïm**

mitja figa mig raïm *SCoord*, es diu d'una cosa que no té bé una qualitat, una convicció, etc., ni la contrària / en un estat d'indecisió, en una situació no clarament definida, etc. (IEC, EC)
L'exposició d'enguany ha resultat mitja figa mig raïm; no ha cridat l'atenció per cap novetat, però no es pot dir que hagi estat malament / El pacient està mitja figa mig raïm: ni bé ni malament (R-M, *)

→ **no ésser ni carn ni peix, mig en plata mig en quartos**

▷ **mig figa mig raïm** (v.f.), **mig figa i mig raïm** (v.f.)

no ésser ni carn ni peix *SV*, ésser indefinible / no tenir un caràcter ben determinat / no tenir idees o conviccions ben definides, no ésser ni d'una opinió o partit ni de l'altre (R-M, IEC, *)
No es decanta ni pels uns ni pels altres; no és ni carn ni peix / Aquests pastissos de fàbrica no són ni carn ni peix (R-M, *)

INDEFUGIBLEMENT

sense excusa *SP*, ineludiblement / sense que s'admeti justificació d'un acte o d'una omisió (R-M, A-M)

Cal anar-hi sense excusa; no podem quedar malament amb ell (R-M)

→ **sens falta, per força, no tenir altres torques, no tenir altre remei**

INDEGUT

ús indegut *SN*, utilització pública i indeguda d'uniformes, vestits, insígnies i condecoracions propis de càrrecs que hom no exerceix o d'estats diversos de qui els usa (IEC)

Es va vestir una toga i es va fer passar per jutge, ara l'han acusat d'ús indegut

▷ **fer mal ús** (d'alguna cosa) (p.ext.)

INDEMNE

caure de potes com els gats *SV*, sortir bé de les dificultats / escapar-se illès d'un greu perill o una greu desgràcia / expressió per a indicar que hom té molt bona sort, surt ben parat d'accidents, situacions difícils, etc. (R-M, EC, EC)
S'ha salvat de la crisi, ha caigut de potes com els gats / Estic d'acord que amb aquest afer caurem de potes (També s'usa amb les formes *caure de quatre potes com els gats* i *caure de potes*) (*, R-M)

→ **sortir al pas** (d'alguna cosa), **bo i sa, sa i estalvi, sana i salva**

■ **sortir al pas** (d'alguna cosa) *SV*, sortir bé de les dificultats

Ha sortit al pas d'aquella forta crisi per la qual estava passant / El Barça va sortir al pas de la mala temporada de l'any passat

→ **caure de potes com els gats, fer la viu-viu, passar la maroma**

INDEMNITZACIÓ

danys i perjudicis *SCoord*, indemnització que té per finalitat restablir la situació anterior a l'acte lesiu produït per dol, negligència o morositat en el compliment de les obligacions (EC)
Ha demanat danys i perjudicis a l'empresa perquè la màquina amb què treballava al moment de l'accident no estava en bones condicions

▷ **tirar** (algú) **pels tribunals** (p.ext.)

INDEPENDENT

anar a la dula *SV*, (anar) sense control o vigilància de ningú (IEC)

Aquest xicot sempre ha anat a la dula (EC)

→ **anar a la seva, a lloure**

▷ **criar-se a la dula** (p.ext.)

anar a la seva *SV*, seguir la pròpia intenció / obrar amb independència, segons la pròpia intenció i conveniència / seguir la voluntat pròpia (R-M, IEC, EC)

No cal que l'avisis; vol anar a la seva i no t'escoltarà / Anàvem a la nostra perquè ningú no ens deia res (També s'usa amb les altres formes del possessiu) (R-M, IEC)

→ **fer la seva, entendre's i ballar sol, anar a la seva bola, anar amb es cap en es vent, voler fer només allò que el cul li mana, anar a la dula, anar al seu aire**

▷ **anar per les seves** (v.f.), **fer el seu cas** (p.ext.), **anar sense caminadors** (p.ext.), **voler entrar al cel a despit dels sants** (p.ext.), **fúmer-se'n de la virolla** (p.ext.), **el seu compte** (p.ext.), **per lliure** (p.ext.), **al seu grat** (p.ext.)

■ **anar a la seva bola** *SV*, obrar amb independència, segons la pròpia intenció i conveniència
Sempre va a la seva bola: no pensa mai en els altres / Vaig a la meva bola / Sempre vas a la teva bola (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **anar a la seva, anar amb es cap en es vent, fer la seva, anar al seu aire**

▷ **passar** (d'algú o d'alguna cosa) **olímpicament** (p.ext.)

■ **anar al seu aire** *SV*, obrar amb independència, segons la pròpia intenció i conveniència
No li agrada que li diguin el que ha de fer, prefereix anar al seu aire (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **anar a la seva, anar a la seva bola, fer la seva**

anar amb es cap en es vent *SV*, no escoltar ningú, fer la pròpia voluntat sense admetre consells (A-M)

No hi ha manera de fer-lo canviar d'opinió, sempre va amb es cap en es vent

→ **anar a la seva, anar a la seva bola**

[Men. (A-M)]

anar sense caminadors *SV*, poder valer-se sol (R-M)

No cal que l'aconsellis, que ja pot anar sense caminadors; ja té prou experiència (R-M)

→ **nedar sense carbasses, no necessitar caminadors, saber anar pel món, anar sol**

▷ **anar a la seva** (p.ext.), **entendre's i ballar sol** (p.ext.), **pel seu compte** (p.ext.), **per lliure** (p.ext.), **per si mateix** (p.ext.)

cordar-se bé les calces *SV*, tenir coneixement, poder-se governar sense ajuda d'altri (A-M)

En Miquel es corda bé les calces: ja és un xicot força independent

→ **saber-se cordar les calces, anar amb les calces ben cordades, poder anar a missa sense rosaris, no necessitar caminadors**

[Emp. (A-M)]

ésser el senyor de si mateix *SV*, independent / dit per a referir-se a algú molt independent (Fr, *)
Des de ben petit ha volgut ésser el senyor de si mateix

→ **ésser senyor** (de fer alguna cosa), **ésser senyor dels propis destins, no tenir rei que el governi ni papa que l'excomuni**

ésser senyor dels propis destins *SV*, independent / dit per a referir-se a algú molt independent (Fr, *)

No li diguis què ha de fer perquè vol ser senyor dels propis destins

→ **ésser el senyor de si mateix, ésser senyor** (de fer alguna cosa), **no tenir rei que el governi ni papa que l'excomuni**

fer del seu cap *SV*, fer per si mateix, per pròpia iniciativa / obrar independentment d'una autoritat (IEC, Fr)

Fa del seu cap, sense tenir en compte el que està establert / Tindrà un escarment; només actua del seu cap i comet moltes imprudències (També s'usa amb els verbs com *actuar, obrar*, etc.) (*, R-M)

▷ **pel seu compte** (p.ext.), **per lliure** (p.ext.)

fer la seva *SV*, obrar amb independència, segons la pròpia intenció i conveniència / obrar amb independència, encara que sigui en perjudici d'altri (IEC, EC)

No vol que el destorbin ni admet consells; sempre fa la seva / Tu fes la teva i no et fiquis on no et demanin (També s'usa amb les altres formes del possessiu) (R-M, IEC)

→ **anar a la seva, viure la vida, anar a la seva bola, entendre's i ballar sol, voler**

fer només allò que el cul li mana, anar al seu aire

▷ **a la seva manera** (p.ext.)

nedar sense carbasses *SV*, valer-se sol / no necessitar, en una empresa, etc., ajut de ningú (R-M, IEC)

No cal que cerquis tant a protegir-lo dels contraris; ja neda sense carbasses i se'n sortirà / No cal que et preocupis tant per ell; sap nedar sense carbasses (R-M)

→ **anar sense caminadors, anar sol, no necessitar caminadors, saber-se cordar les calces**

no necessitar caminadors *SV*, no necessitar el guiatge de ningú (EC)

No li diguis què ha de fer perquè ja és gran i no necessita caminadors

→ **nedar sense carbasses, anar sense caminadors, cordar-se bé les calces, saber anar pel món, anar sol**

saber-se cordar les calces *SV*, saber-se governar sense ajut d'altri (IEC)

No cal que li organitzis tu la vida, perquè ell ja se sap cordar les calces

→ **nedar sense carbasses, cordar-se bé les calces, anar amb les calces ben cordades, poder anar a missa sense rosaris**

[Emp. (A-M)]

voler fer només allò que el cul li mana *SV*, no voler subjectar-se a ningú o a res / (algú) voler fer la seva exclusiva voluntat, sense subjectar-se a ningú (*, A-M)

No li agrada que ningú li digui el que ha de fer: vol fer només allò que el cul li mana

→ **anar a la seva, fer la seva, entendre's i ballar sol**

[Emp. (A-M)]

INDEPENDENTMENT

al marge de *SP*, independentment d'alguna cosa (R-M)

Al marge del que pugui passar cal prendre una posició definida; els esdeveniments no han d'influir en les nostres conviccions / Deixant aquestes consideracions al marge, crec que has fet el més correcte (El complement és opcional) (R-M, *)

→ **a part de, sense perjudici de, al costat de**

▷ **fora d'això** (p.ext.)

pel seu compte *SP*, d'una manera independent, amb independència

En Joan treballa pel seu compte i no ha de donar explicacions a ningú (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **per lliure**

▷ **prendre per son vent** (p.ext.), **per si mateix** (p.ext.), **anar a la seva** (p.ext.), **anar sense caminadors** (p.ext.), **fer del seu cap** (p.ext.)

sense perjudici de *SP*, sense per això deixar de,

sense que això sigui obstacle per a / sense que impliqui menyspreu de (IEC, EC)

Avui pots fer festa, encara que no et toqui, sense perjudici de fer-ne també demà que és el teu dia lliure; tenim poca feina / I això, sense perjudici de la jurisdicció del rei (També s'usa amb la forma *sens perjudici de*. El complement és opcional) (R-M, EC)

→ **al marge de**

▷ **en perjudici de** (ant.)

INDEPENDITZAR

donar la clau de la casa (a algú) *SV*, donar permís a un fill, a un pupíl, etc., per a sortir i entrar quan vulgui (EC)

La Montserrat ja ha fet els divuit anys, així que li podeu donar la clau de casa / No té gens de delicadesa i si li dones la clau aviat manarà a casa teva més que tu mateix (També s'usa amb la forma *donar la clau* (a algú)) (*, R-M)

→ **donar la clau i el duro** (a algú)

▷ **anar-se'n de casa** (inv.), **agafar ales** (inv.), **major d'edat** (p.ext.)

donar la clau i el duro (a algú) *SV*, alliberar de tota tutela (una persona) (R-M)

Han donat la clau i el duro a la seva filla perquè consideren que ja és prou responsable / Ja fa temps que li han donat la clau i el duro; ningú no el controla (*, R-M)

→ **donar la clau de la casa** (a algú)

▷ **agafar ales** (inv.), **major d'edat** (p.ext.)

INDEPENDITZAR-SE

agafar ales *SV*, fer-se independent

A aquesta nena la vigilen poc, agafa ales abans d'hora (També s'usa amb el verb *prendre*)

→ **prendre el vol**

▷ **donar la clau de la casa** (a algú) (inv.), **donar la clau i el pany** (a algú) (inv.), **donar la clau i el duro** (a algú) (inv.), **entrar en el món** (p.ext.)

■ **anar-se'n de casa** *SV*, establir-se per un mateix, fora de la tutela dels pares

Crec que ha arribat el moment d'anar-me'n de casa / Té trenta anys i encara no se n'ha anat de casa

▷ **donar la clau de casa** (a algú) (inv.)

INDESITJABLE

de mala vida *SP*, de mala reputació (R-M)

És un barri poc transitat perquè és ple de gent de mala vida i hom evita de passar-hi / T'aconsello que no confiïs en aquest home; és de mala vida (R-M)

▷ **dedicar-se a la mala vida** (p.ext.), **donar-se a la mala vida** (p.ext.), **tenir malnom** (p.ext.)

ésser una arracada (algú) *SV*, (ésser una) persona poc recomanable (EC)

Té un xicot que és una arracada. La seva mare va tenir un disgust quan l'hi va presentar / El fill de la Carme està fet una arracada, si el veïssis no el conèixeries!

→ **ésser un bon element** (algú), **ésser un mala fe**

▷ **ésser un àngel** (ant.), **ésser un cel** (algú) (ant.), **ésser una joia** (algú) (ant.), **bon jan** (ant.)

persona non grata *SN*, persona no agradable, indesitjable / dit per a referir-se a algú que no és benvingut en algun lloc (P, *)

A la discoteca, des que provocà aquell aldarull, és persona non grata / És gent non grata (També s'usa amb el nom *gent*)

▷ **tenir casa oberta** (ant.), **tenir la porta oberta** (ant.), **tenir entrada a** (ant.), **llista negra** (p.ext.)

[persona non grata: llatinisme]

INDETERMINAT

■ **entre Tots Sants i Manresa** *SP*, expressió usada quan hom no sap la situació exacta d'algun lloc

—*Tu saps per on para aquest poble?* —*Doncs, mira: entre Tots Sants i Manresa*

▷ **allà on sant Pere va perdre l'espardenya** (p.ext.), **a les quimbambes** (p.ext.)

INDEVOT

entrar a missa com els gossos *SV*, anar a missa sense devoció / entrar-hi sense senyar-se ni fer altra demostració de reverència (A-M)

Encara que sembli molt devot, entra a missa com els gossos: tothom sap que és un ateu militant

▷ **pixar aigua beneïta** (ant.)

INDICAR

fer olor (d'alguna cosa) *SV*, donar indicis / tenir aparença o ésser-ne un indicatiu (IEC, EC)

Tot això fa olor de frau / Aquesta carta fa olor de llagoteria (Només s'usa amb noms que denoten propietats valorades negativament, com ara *frau*, *suborn*, etc. com a complement de la preposició) (IEC, EC)

→ **fer pudor** (d'alguna cosa), **fer pudor de socarrim**, **fer pudor de cremat**, **fer mala espina** (a algú)

fer pudor (d'alguna cosa) *SV*, donar indicis d'ésser alguna cosa / haver-hi indicis que n'hi ha (IEC, EC)

El seu canvi d'actitud no té explicació; fa pudor de suborn (Només s'usa amb noms que denoten propietats valorades negativament, com ara *frau*, *suborn*, etc. com a complement de la preposició) (R-M)

→ **fer olor** (d'alguna cosa), **fer pudor de socarrim**, **fer pudor de cremat**, **fer mala espina** (a algú)

INDICI

bon senyal *SN*, indicatiu favorable (A-M)

Que ja torni a tenir gana és un bon senyal
▷ **mal senyal** (ant.), **ésser del cas** (p.ext.), **fer al cas** (p.ext.)

mal senyal *SN*, indicatiu desfavorable (A-M)

És un mal senyal que la teva filla comenci a sortir tant a les nits / És un mal senyal que no camini gaire

▷ **bon senyal** (ant.), **no ésser de bon ésser** (p.ext.)

tenir fums (d'alguna cosa) *SV*, tenir indicis d'alguna cosa / tenir-ne una vaga notícia (IEC, Fr)

Ens ha assegurat que tenia fums de la desastrosa situació que s'acostava (R-M)

→ **haver nassada** (d'alguna cosa)

▷ **tenir fum** (d'alguna cosa) (v.f.), **arribar a orelles** (d'algú) (inv.), **venir a orelles** (d'algú) (inv.)

INDIFERÈNCIA

bon profit li faci *O*, expressió amb què es denota que no envegem el profit aconseguit per altri (IEC)

Ja es pot comprar els cotxes que vulgui, mentre el meu funcioni bé, bon profit li faci! (Només s'usa amb els pronoms de segona i de tercera persones)

→ **tal dia farà l'any**

bon viatge *SN*, expressió amb què hom manifesta indiferència o satisfacció davant el fet que algú se'n vagi / es diu per a manifestar satisfacció perquè se'n va algú que ens és molest (EC, A-M)

Bon viatge! No vull tornar a veure't mai més

→ **bon vent, bon vent i barca nova**

■ **bufar-se-la** *SV*, expressió amb què hom manifesta una total indiferència respecte a algú o alguna cosa

Me la bufà, que li sàpiga greu

→ **pelar-se-la, suar-se-la**

▷ **tant se li'n dóna** (a algú) (p.ext.)

com si fos mort *SAdv*, expressió amb què hom manifesta una total indiferència respecte a algú / es diu per a expressar una total indiferència respecte d'algú (EC, A-M)

Per mi, a partir d'ara, com si fos mort / Des que va haver-hi aquell embolic, com si fossin morts

fer el paper fred (a algú) *SV*, fingir indiferència (A-M)

L'Anna fa el paper fred a la Míriam perquè la va decebre com a amiga / No ho entenc, abans érem molt amics i ara em fa el paper fred i ni em saluda

→ **fer el buit a**

■ **fer un vent que no se sent res** *SV*, expressió usada per a denotar indiferència

Es veu que fa un vent que no se sent res: fa una hora que us he dit que s'han de baixar les escombraries i encara són a la galleda

→ **com qui sent ploure, fer l'orni**

ja pots anar dient *O*, expressió que dóna entenent que hom no pensa fer cas d'allò que l'altre diu (EC)

Ja pots anar dient, que jo em saltaré les classes. Tu no n'has de fer res (També s'usa en pretèrit imperatiu)

→ **vés dient**

▷ **si tens maldecaps, compra't un orgue** (p.ext.); **digues el que vulguis** (p.ext.)

no hi fa res *O*, expressió que contraresta una afirmació (R-M)

No sé on viu, però no hi fa res; ja hi sabré trobar (R-M)

→ **què hi fa, ésser igual, tant li fa**

▷ **tant se li'n dóna** (a algú) (p.ext.)

■ **pelar-se-la** *SV*, expressió amb què hom manifesta una total indiferència respecte a algú o alguna cosa

A mi, me la pela el que faci ell, m'interessa molt més saber què faràs tu

→ **bufar-se-la, suar-se-la**

▷ **tant se li'n dóna** (a algú) (p.ext.)

si tens maldecaps, compra't un orgue *O*, es diu per a manifestar menyspreu o indiferència envers les dificultats o tribulacions d'altri (A-M)

Mira, si tens maldecaps, compra't un orgue, però a mi no m'empipis

→ **digues el que vulguis**

▷ **ja pots anar dient** (p.ext.), **vés dient** (p.ext.)

[Barc. (A-M)]

■ **suar-se-la** *SV*, expressió amb què hom manifesta una total indiferència respecte a algú o alguna cosa

Me la sua si et sembla bé o malament, jo faré el que vulgui / Ho trobes normal que tot te la sui?

→ **pelar-se-la, bufar-se-la**

▷ **tant se li'n dóna** (a algú) (p.ext.)

tal dia farà l'any *O*, expressió que indica indiferència o que hom no concedeix cap importància a un fet (EC)

Diu que es comprarà un cotxe nou amb motor turbo, però mira, tal dia farà l'any (També s'usa amb la forma *tal dia farà un any*)

→ **què hi fa, bon profit li faci**

vés dient *O*, expressió que dóna entenent que hom no pensa fer cas d'allò que l'altre diu (EC)

Vés dient que jo faré el que vulgui (També s'usa en la segona persona del plural i en les formes de subjuntiu amb valor d'imperatiu)

→ **ja pots anar dient**

▷ **si tens maldecaps, compra't un orgue** (p.ext.); **digues el que vulguis** (p.ext.); **que s'operi** (p.ext.); **dues pedres** (p.ext.)

INDIFERENT

afarta'm i digue'm moro *SCoord*, expressió per a indicar que no importa altra cosa que el pro-

pi benefici / ho diuen del qui no fa cas de reprensions ni avisos, sinó que fa el seu cap avant (R-M, A-M)

Ja sap que tothom el critica per usurer, però ell, afarta'm i digue'm moro! L'única cosa que l'interessa és fer-se ric (R-M)

→ **fica-m'ho aquí que no tinc butxaques, tant se li'n dóna** (a algú)

arronsar les espatlles *SV*, demostrar ignorància, indiferència (EC)

És un alumne poc atent: sempre arronsa les espatlles quan li pregunten alguna cosa a classe / No va contestar i va encongir les espatlles (També s'usa amb el verb *encongir*)

caure-li tot bé (a algú) *O*, ésser tot indiferent a algú (EC)

No t'amoinis a parlar-li massa honoríficament, que tot li cau bé a l'alcalde

→ **estar-li tot bé** (a algú)

▷ **deixar-se dur pel corrent** (p.ext.)

com aquell qui no diu res *SAdv*, no donant importància (a alguna cosa) / expressió amb què hom pondera la magnitud d'allò que dirà o acaba de dir (R-M, EC)

Li han donat dos milions de pessetes, com aquell qui no diu res! / Com qui no diu res!

Vol que convidem tots els seus amics a dinar; són una cinquantena / S'ha mort el seu pare i fa com aquell que no diu res, ningú no ho entén (També s'usa amb les formes *com aquell que no diu res i com qui no diu res*) (EC, R-M, *)

▷ **engegar-les sense engaltar** (p.ext.)

com qui sent ploure *SAdv*, [obrar] sense fer cas del que es diu / no voler atendre (IEC, R-M)

Ja li han advertit moltes vegades que no molesti el veïnat fent tant de soroll les nits, però ell fa com qui sent ploure; continua de la mateixa manera / La seva mare el va esbrincar perquè no es va canviar els pantalons, però ell com qui sent ploure (R-M, *)

→ **com si sentís ploure, com si tal cosa, com si res, com aquell qui ho sap tot, fer l'orni, fer el sord**

com si sentís ploure *SAdv*, expressió emprada a indicar indiferència respecte a allò que se sent, etc.

Li vaig preguntar si vindria i ell, com si sentís ploure, no em va respondre

→ **com qui sent ploure, com aquell qui ho sap tot, com si res, com si tal cosa**

deixar fred (algú) *SV*, no produir cap impressió (R-M)

Totes les seves promeses em deixen fred; no crec pas que es realitzin (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal i també amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (R-M)

→ **tant se li'n fot** (a algú), **ni li va ni li ve** (a algú), **no fer fred ni calor** (a algú)

▷ **fer cop** (ant.), **fer forat** (ant.), **deixar empremta** (ant.), **quedar fred** (inv.)

ésser igual SV, expressió que contraresta quelcom de negatiu / ésser indiferent o no tenir importància (R-M, EC)

Si no pots venir, és igual; ja mirarem de fer-ho entre tots / Tot li era igual / Els altres em són igual, només m'interesses tu (R-M, EC, *)

→ **tant se val...com, tant se li'n dóna** (a algú), **no hi fa res, què hi fa, tant li fa, tant se li'n fot** (a algú)

ésser tot u SV, tot és una mateixa cosa, tant se val / ésser tant una cosa com l'altra (A-M, EC) *A en Pere, quedar-se de vacances a Sabadell o anar a Menorca li és tot u; tant li fa una cosa com una altra / Per córrer a la batalla, tot és u, llança o rastell* (*, A-M)

▷ **són trons** (p.ext.)

■ **estar-li tot bé** (a algú) O, a algú, ésser-li tot indiferent

No et preocupis, a ell tot li està bé, segur que et respondrà que sí

▷ **caure-li tot bé** (a algú)

▷ **deixar-se dur pel corrent** (p.ext.)

estimar-se tant si cau com si penja SV, sentir indiferència envers de qualcú o de qualche cosa, no preocupar-se'n (A-M)

Jo ja no vull dir res més; tant m'estim si cau com si penja (A-M)

→ **tant li és buit com carregat** (a algú), **tant si són naps com cols**

[Mall., Men. (A-M)]

fica-m'ho aquí, que no tinc butxaques O, expressió que indica despreocupació (R-M)

Li han advertit moltes vegades que no deixés el motor en marxa, però ell, «fica-m'ho aquí, que no tinc butxaques», ni tan sols en fa cas (R-M)

→ **afarta'm i digue'm moro**

▷ **tant se li'n dóna** (a algú) (p.ext.)

fúmer-se'n de la virolla SV, no fer cas de res (R-M)

L'han amenaçat de despatxar-lo, però com que té suficient per a viure, se'n fum de la virolla / Va a la seva i se'n fot de la virolla (També s'usa amb el verb *fotre*) (R-M, *)

→ **tant se li'n dóna** (a algú), **posar-se el món per barret, riure's del mort i de qui el vetlla, riure's de la virolla**

▷ **anar a la seva** (p.ext.)

mirar-se (alguna cosa) **del terrat enfora** SV, mirar alguna cosa amb indiferència, no fer-ne cas (A-M)

Sempre es mira els partits de futbol del terrat enfora, perquè no li interessa gaire aquest esport

■ **ni li va ni li ve** (a algú) SCoord, alguna cosa, deixar indiferent algú

A ell, aquest tema ni li va ni li ve / Mira, a mi no m'hi fiquis, perquè aquest assumpte ni em

va ni em ve (També s'usa amb la forma *no li va ni li ve* (a algú))

→ **no dir-li res** (a algú), **no fer-li res** (a algú), **no fer fred ni calor** (a algú), **deixar fred** (algú), **no li hi va ni li hi ve res, no sentir pena ni glòria**

▷ **ni fa ni fum** (p.ext.)

no dir-li res (a algú) SV, no produir cap impressió (R-M)

És una mena de peix que no em diu res; per car que sigui, no el prefereixo pas a la sardina ben fresca (R-M)

→ **tant se li'n dóna** (a algú), **no fer fred ni calor** (a algú), **ni li va ni li ve** (a algú), **no fer-li res** (a algú), **no sentir pena ni glòria, no li hi va ni li hi ve res** (a algú)

no entendre's de romanços SV, algú, actuar sense escoltar consells ni avisos, anar dret als seus propòsits sense escoltar ningú (IEC)

Si està entossudit a comprar-se la casa del mig del bosc, no s'entendrà de romanços i, per més que li digueu que estarà aïllat, no us farà cas

→ **no entendre's de raons, no estar per brocs, no escoltar raons, no admetre raons, no estar per comèdies**

▷ **tirar pel camí del mig** (p.ext.), **tirar pel dret** (p.ext.)

no fer fred ni calor (a algú) SV, ésser indiferent / no causar cap impressió, no interessar (R-M, A-M)

L'argument de l'obra no fa fred ni calor; és un tema que no interessa, massa convencional / Aquella noia no li feia ni fred ni calor i ho va deixar córrer (R-M, *)

→ **no dir-li res** (a algú), **tant se li'n dóna** (a algú), **ni li va ni li ve** (a algú), **no fer-li res** (a algú), **tant se li'n fot** (a algú), **deixar fred** (algú), **no sentir pena ni glòria, no li hi va ni li hi ve res** (a algú)

no fer-li res (a algú) SV, no importar alguna cosa a algú

No em fa res que vingui el teu cunyat a sopar / ¿Et fa res que convidi uns quants amics meus a la teva festa?

→ **no venir d'aquí, no dir-li res** (a algú), **ni li va ni li ve** (a algú), **no fer fred ni calor** (a algú), **no li hi va ni li hi ve res** (a algú)

▷ **tant és...com** (p.ext.)

no li hi va ni li hi ve res (a algú) SCoord, no tenir cap interès ni intervenció en alguna cosa / estar (una cosa) en l'alternativa de perdre's o guanyar-se (R-M, A-M)

No m'hi va ni m'hi ve res, en tot això / En aquest afer no m'hi va ni m'hi ve res; per això no vull opinar (A-M, R-M)

→ **ni li va ni li ve** (a algú), **no dir-li res** (a algú), **no fer-li res** (a algú), **no fer fred ni calor** (a algú)

▷ **ni fa ni fum** (p.ext.)

no venir d'aquí *SV*, no importar (R-M)

Si és més car, no ve d'aquí; ho necessito i ho compraré / Encara que sigui dos centímetres més llarg no ve d'aquí (R-M)

→ **no venir d'un pam, no venir a un raig, no fer-li res** (a algú), **tant se li'n dóna** (a algú), **tant se li'n fot** (a algú)

▷ **tant és...com** (p.ext.)

no venir d'un pam *SV*, no ésser necessari de mesurar alguna cosa exactament, de mirar-hi prim (IEC)

Per no explicar tot el parentiu, que és complicat, li he dit que tu i jo som cosins; no ve d'un pam (R-M)

→ **no venir d'aquí**

què hi fa *O*, expressió que contraresta una objecció (R-M)

Sí; demà és festa, però, què hi fa! Si cal, treballarà tot el dia per enllestir aquest encàrrec (R-M)

→ **tant és...com, tant se val...com, no hi fa res, tant li fa, tal dia farà un any, ésser igual**

tant és...com *O*, és igual, indiferent, el mateix / expressió que contraresta una objecció (EC, *)

Tant és que el renyis com que no el renyis / Tant és, si demà no pots venir; ja ho acabaràs un altre dia (El segon terme de la comparació és opcional. S'usa normalment en present o en imperfet d'indicatiu) (EC, R-M)

→ **tant se val...com, què hi fa, ni mai**

▷ **no venir d'aquí** (p.ext.), **no fer-li res** (a algú) (p.ext.)

■ **tant li és** (a algú) *O*, ésser, quelcom, indiferent *El color del pijama tant li és mentre sigui còmode / Tant m'és que vinguis com que no vinguis* (S'usa normalment en present o imperfet d'indicatiu)

→ **tant se li'n dóna** (a algú), **tant se li'n dóna blanc com negre** (a algú), **tant li fa naps com cols** (a algú), **tant se li'n fot** (a algú)

tant li és blanc com negre (a algú) *O*, es diu d'algú a qui una cosa és del tot indiferent (A-M)

A ell, tant li és blanc com negre, qualsevol regal li agradarà / Vaig triar jo el menú del sopar perquè a ell tant li era blanc com negre (S'usa normalment en present o imperfet d'indicatiu)

→ **tant se li'n dóna blanc com negre** (a algú)

tant li és buit com carregat (a algú) *O*, tant fa una cosa com l'altra a algú; li és indiferent (A-M)

Tant m'és buit com carregat: tal és es meu proceir des que una dona em va dir: tan vell i no t'has casat? Qualque treball deus tenir (Cançó pop. Mallorca). (S'usa normalment en present o imperfet d'indicatiu) (A-M)

→ **tant li fa naps com cols** (a algú), **tant se li'n dóna blanc com negre** (a algú), **tant**

se li'n dóna naps com cols (a algú), **estimar-se tant si cau com si penja**

tant li fa *O*, expressió que contraresta una objecció (R-M)

No ho he deixat gaire ben posat, però tant li fa, no és al lloc definitiu / Tant li feia pintar la casa groga com verda (Normalment s'usa en present o imperfet d'indicatiu) (R-M, *)

→ **què hi fa, tant se li'n dóna** (a algú), **ésser igual, no hi fa res, tant se li'n fot** (a algú)

▷ **tant hi fa** (v.f.)

tant li fa naps com cols (a algú) *O*, ésser tot indiferent (R-M)

A ell tant li fa naps com cols; amb tal que no l'amoinin, tot ho troba bé / A mi, tant em feia naps com cols i va decidir ell on aniríem a l'estiu (S'usa normalment en present o imperfet d'indicatiu) (R-M, *)

→ **tant se li'n dóna** (a algú), **tant li és buit com carregat** (a algú), **tant se li'n dóna blanc com negre** (a algú), **tant se li'n dóna naps com cols** (a algú), **tant se li'n fot** (a algú), **tant li és** (a algú)

tant se li'n dóna (a algú) *O*, ésser, quelcom, indiferent (R-M)

Prou que l'han advertit que el poden sancionar, però a ell tant se li'n dóna; és un fresc / Tant se'ns en donava que no t'agradés l'aparador nou, per això el vam decorar al nostre gust (S'usa normalment en present o imperfet d'indicatiu) (R-M, *)

→ **tant li és** (a algú), **no venir d'aquí, no fer ni fred ni calor** (a algú), **tant li fa, ésser igual, fúmer-se'n de la virolla, tant li fa naps com cols** (a algú), **tant se li'n fot** (a algú), **tant se li'n dóna naps com cols** (a algú), **afarta'm i digue'm moro**

▷ **entrar-li per una orela i sortir-li per l'altra** (p.ext.), **parlar a la paret** (p.ext.), **fica-m'ho aquí, que no tinc butxaques** (p.ext.), **fer orelles de marxant** (p.ext.), **pe-lar-se-la** (p.ext.), **bufar-se-la** (p.ext.), **suar-se-la** (p.ext.), **no hi fa res** (p.ext.)

tant se li'n dóna blanc com negre (a algú) *O*, ésser indiferent quelcom (R-M)

A ell, tant se li'n dóna blanc com negre, de tot això / Volia que quedés fet avui; si no pot ser, ja tant se me'n dóna blanc com negre; ja no hi tinc cap interès (S'usa normalment en present o imperfet d'indicatiu) (*, R-M)

→ **tant li és** (a algú), **tant li és blanc com negre** (a algú), **tant se li'n dóna** (a algú), **tant se li'n dóna naps com cols** (a algú), **tant li fa naps com cols** (a algú), **tant li és buit com carregat** (a algú), **tant se li'n fot** (a algú)

tant se li'n dóna naps com cols (a algú) *O*, tant és una cosa com una altra a algú (IEC)

Tan combatiu que era, i, ara, tant se li'n dóna naps com cols (S'usa normalment en present o imperfet d'indicatiu) (EC)

→ **tant se li'n dóna** (a algú), **tant se li'n dóna blanc com negre** (a algú), **tant li fa naps com cols** (a algú), **tant li és buit com carregat** (a algú), **tant se li'n fot** (a algú)

tant se li'n fot (a algú) *O*, ésser, quelcom, indiferent

Tant se li'n fot guanyar el concurs o no, el que vol és participar-hi / Si al final no pot venir, se me'n fot / Se us en fum el que li pugui passar? (També s'usa amb la forma *se li'n fot* (a algú) i amb el verb *fúmer*)

→ **tant se li'n dóna** (a algú), **tant li és** (a algú), **no fer fred ni calor** (a algú), **tant li fa, ésser igual, no venir d'aquí, tant li fa naps com cols** (a algú), **tant se li'n dóna blanc com negre** (algú), **deixar fred** (a algú)

tant se val...com *O*, es diu per a contrarestar una objecció / és igual, indiferent, el mateix (R-M, EC)

Tant se val que m'ho torni com que no / He perdut el portamonedes, però, tant se val, hi duia poca cosa i, a més, ja era molt atrotinat / —No porto els diners per a pagar-te. —Tant se val, ja m'ho pagaràs un altre dia (El segon terme de la comparació és opcional) (EC, R-M, *)

→ **tant és...com, què hi fa, ni mai, ésser igual**

▷ **no s'ho val** (p.ext.), **no hi fa res** (p.ext.)

tant si són naps com cols *SAdv*, en qualsevol cas / alguna cosa, ésser indiferent a algú (R-M, *)
No vull saber res dels embolics; tant si són naps com cols, no m'interessen (R-M)

→ **tant una cosa com l'altra, estimar-se tant si cau com si penja**

tant una cosa com l'altra *SAdv*, indiferent / alguna cosa, ésser indiferent a algú (Fr, *)

Tant una cosa com l'altra, tot li sembla bé

→ **tant si són naps com si són cols**

tirar-s'ho tot a l'esquena *SV*, ésser despreocupat en extrem, no amoïnar-se per res / no preocupar-se gens d'una cosa (EC)

Per molt que li diguis que tenim pressa, no et farà cas: s'ho tira tot a l'esquena

→ **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca, tirar-se** (alguna cosa) **a les espatlles, tirar-se** (alguna cosa) **al darrere, tirar-se** (alguna cosa) **a l'esquena, no cansar-s'hi**

▷ **com qui no vol al cosa** (p.ext.)

INDIFERENTMENT

ni mai *SConj*, resposta de despit a una negativa / expressió per a donar entenent que tant se'n en dóna que una cosa no sigui o s'esdevingui / exclamació de menyspreu i d'impaciència amb què es contesta a una negativa, com si diguéssim: «Tant se val! Tant de bo!» (R-M, IEC, A-M)

No vols deixar-me els teus apunts? Ni mai! Ja

trobaré qui me'ls deixarà / Si no vols venir, ni mai! / M'han dit que no podrà venir, ni mai! (R-M, EC, *)

→ **tant és...com, tant se val...com**

INDIGESTAR-SE

assentar-se-li malament (a algú) *SV*, alguna cosa, no fer profit al cos (IEC)

He menjat alguna cosa que se m'ha assentat malament i tinc mal de panxa / El sopar se li ha assentat molt malament (S'usa normalment amb noms que denoten àpats o menjars com a subjecte i també amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial)

→ **posar-se-li malament** (a algú), **caure malament** (a algú)

▷ **assentar-se-li bé** (a algú) (ant.), **fer profit** (a algú) (ant.), **fer bon ventrell** (a algú) (ant.), **tenir la panxa bruta** (p.ext.), **tenir un racó** (p.ext.), **tornar a la boca** (p.ext.), **embaràs del ventrell** (p.ext.)

caure malament (a algú) *SV*, fer mal profit, perjudicar el cos (A-M)

Els greixos cauen malament a la gent gran / Un panxó de prunes li va caure malament (S'usa normalment amb noms que denoten àpats o menjars com a subjecte i també amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial)

→ **assentar-se-li malament** (a algú), **posar-se-li malament** (a algú)

▷ **caure bé** (a algú) (ant.), **fer profit** (a algú) (ant.), **fer bon ventrell** (a algú) (ant.), **tenir la panxa bruta** (p.ext.), **tenir un racó** (p.ext.), **tornar a la boca** (p.ext.), **embaràs del ventrell** (p.ext.)

■ **posar-se-li malament** (a algú) *SV*, fer mal profit, perjudicar el cos

El sopar se li va posar malament / Els macarons se li han posat malament (S'usa normalment amb noms que denoten àpats o menjars com a subjecte i també amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial)

→ **caure malament** (a algú), **assentar-se-li malament** (a algú)

▷ **posar-se-li bé** (a algú) (ant.), **fer profit** (a algú) (ant.), **fer bon ventrell** (a algú) (ant.), **tenir la panxa bruta** (p.ext.), **tenir un racó** (p.ext.), **tornar a la boca** (p.ext.), **embaràs del ventrell** (p.ext.)

INDIGESTAT

tenir la panxa bruta *SV*, indigestar-se / haver patit una indigestió (Fr, *)

No li donis més xocolata, que té la panxa bruta (També s'usa amb el nom *ventrell*)

▷ **posar-se-li malament** (a algú) (p.ext.), **caure malament** (a algú) (p.ext.), **assentar-se-li malament** (a algú) (p.ext.), **tor-**

nar a la boca (p.ext.), **embaràs del ventrell** (p.ext.)

INDIGESTIÓ

embaràs del ventrell *SN*, indigestió / trastorn transitori produït per la digestió deficient d'algun menjar (Fr, *)

S'ha quedat a casa perquè ahir va menjar massa i ara té embaràs del ventrell

▷ **posar-se-li malament** (a algú) (p.ext.), **caure malament** (a algú) (p.ext.), **assen-tar-se-li malament** (a algú) (p.ext.), **tenir un racó** (p.ext.), **tenir la panxa bruta** (p.ext.)

tornar a la boca *SV*, un menjar mal digerit, causar eructes, etc. / sentir repetidament després d'una menjada el regust dels aliments ingerits / produir eructes, coragre, etc., pel fet d'ésser mal paït (IEC, EC, EC)

La ceba d'aquest migdia em torna a la boca

▷ **posar-se-li malament** (a algú) (p.ext.), **caure malament** (a algú) (p.ext.), **assen-tar-se-li malament** (a algú) (p.ext.), **tenir un racó** (p.ext.), **tenir la panxa bruta** (p.ext.)

INDIGNACIÓ

■ **la mare del Tano quan era gitano** *SD*, exclamació que denota sorpresa, indignació, esglai, etc.

Que t'han tornat a robar el cotxe?! La mare del Tano quan era gitano! / La mare del Tano! No hi ha dret que puguin passar coses així! (Es pot ometre quan era gitano)

→ **la mare que el va parir, la mare que el va matricular, maleït siga, me cago en déna, me cago en la mar salada**

INDIGNAR-SE

bullir d'indignació *SV*, tenir un sentiment viu d'indignació, d'enuig

Bull d'indignació cada vegada que s'esdevé algun atac al medi ambient

→ **bullir-li la sang a les venes** (a algú), **bullir-li la sang** (a algú), **estar que mossega, estar que bufa, treure foc pels queixals, sortir-li els ulls d'òrbita** (a algú), **treure foc pels ulls**

INDIRECTAMENT

de rebot *SP*, aprofitant una altra circumstància o acció (A-M)

*Ha anat a veure el pare, i de rebot ha entrat a casa teva / La notícia del seu casament em va arribar de rebot, no ho vaig saber pas pels nuvis, sinó per una cosina meva (A-M, *)*

→ **de retop, de contracop, de retruc, per carambola**

▷ **arribar els esquitxos** (d'alguna cosa, a algú) (p.ext.)

de retop *SP*, a conseqüència d'una acció dirigida a un altre efecte / venint a topar / després de topar (R-M, IEC, EC)

La investigació va descobrir de retop l'absentisme de bona part dels treballadors (R-M)

→ **de rebot, per carambola, de retruc**
▷ **de resultes de** (p.ext.), **a conseqüència de** (p.ext.), **per extensió** (p.ext.), **per taula** (p.ext.), **arribar els esquitxos** (d'alguna cosa, a algú) (p.ext.)

de retruc *SP*, a conseqüència d'una acció dirigida a un altre efecte

La pedra va picar contra el terra i de retruc contra mi / L'escàndol financer va afectar el director general i, de retruc, tots els comandaments

→ **de retop, de rebot, per carambola, de contracop**

per carambola *SP*, de retop, indirectament (IEC)
L'atacaven a ell i per carambola a mi m'ha tocat el rebre (R-M)

→ **de retop, de retruc, de rebot, de contracop**
per taula *SP*, indirectament / d'una manera indirecta, mitjançant algú o alguna cosa (IEC, *)
Va esbrinar qui era per taula i, aleshores, va enviar el seu germà a fer la investigació pertinent

▷ **per taules** (v.f.), **de retop** (p.ext.)

INDISCRECIÓ

afluixar la llengua *SV*, parlar indegudament (R-M)

Li costa ben poc d'afluixar la llengua; ja veuràs com ho descobrirà tot per poc que li ho preguntin / No te'n refiïs, afluixa la llengua sempre que li convé (R-M)

→ **anar-se'n de la boca, anar-se'n de la llengua**

▷ **frenar la llengua** (ant.), **retenir la llengua** (ant.), **guardar un secret** (ant.), **fer una planxa** (p.ext.), **fluix de llengua** (p.ext.), **desenterrar morts** (p.ext.), **engegar-les sense engaltar** (p.ext.), **estirar la llengua** (a algú) (p.ext.)

INDISCUTIBLE

anar a missa *SV*, ésser irrefutable, segur (IEC)
El que diu el pare sempre va a missa: tothom li fa cas

→ **no tenir retop**

INDISCUTIBLEMENT

com dos i dos fan quatre *SAdv*, amb gran claredat, amb tota evidència / de manera segura, indubtable, contundent (A-M, EC)

Això és així, com dos i dos fan quatre!

→ **com dos i dos són quatre, tan cert com tu i jo ara som aquí**

▷ **de ciència certa** (p.ext.), **posaria la mà al foc i no em cremaria** (p.ext.)

com dos i dos són quatre *SAdv*, indiscutablement, de manera segura / de manera segura, indubtable, contundent (R-M, EC)

Ja ho crec, que haurà de fer-ho! Com dos i dos són quatre! No li permetran pas de defugirse'n (R-M)

→ **com dos i dos fan quatre, tan cert com tu i jo ara som aquí**

▷ **de ciència certa** (p.ext.), **posaria la mà al foc i no em cremaria** (p.ext.)

INDISPENSABLE

de rigor *SP*, obligatori, indispensable (IEC)

En rebre algun osequi és de rigor donar les gràcies / És un compromís de rigor / El vestit d'etiqueta era de rigor, aquella nit (R-M, R-M, EC)

▷ **de ritual** (p.ext.), **de rúbrica** (p.ext.)

INDISPOSAT

estar cloc-piu *SV*, es diu de les persones malaltises / malaltejar / malaltussejar (IEC, *, R-M)

Duu una temporada que està cloc-piu i els metges no saben quina pot ésser-ne la causa (També s'usa amb el verb *anar*) (R-M)

→ **no estar de filis, no estar llatí, no estar catòlic, no anar fi**

● **estar cop-piu** (Mall., Men.)

no estar catòlic *SV*, no trobar-se bé (EC)

No sé què tinc, però avui no estic catòlic; potser he agafat fred / Avui no estic ben catòlic, crec que m'està sortint una grip / Van passar per la carretera vella i, quan arribaren, en Joan no estava gaire catòlic (També s'usa amb el modificador *ben* o els quantificadors *gaire, gens*, etc. en posició preadjectival, i amb la forma *no estar del tot catòlic*) (R-M, *, *)

→ **no estar llatí, no anar fi, no estar de filis, estar cloc-piu, tou com una figa, no estar de son prou**

▷ **estar bo** (ant.), **estar de gana** (ant.), **estar fort** (ant.)

no estar de filis *SV*, estar indisposat / no trobar-se bé (Fr, *)

Ahir el Jaume no estava de filis: se li havia posat malament el sopar / Avui no estic gaire de filis, no em trobo gaire bé. (També s'usa amb els quantificadors *gaire, gens*, etc. en posició postverbal) (*, Fr)

→ **no estar catòlic, no estar llatí, no anar fi, estar cloc-piu, tou com una figa, no estar de son prou**

▷ **estar bo** (ant.), **estar de gana** (ant.), **estar fort** (ant.)

INDISTINCIÓ

o tots frares o tots lladres *SCoord*, sense distincions (R-M)

Que facin cua com nosaltres, per les entrades: aquí, o tots frares o tots lladres, tots som iguals (R-M)

→ **o tots lladres o tots serenos, o tots moros o tots cristians**

INDIVIDUALISTA

entendre's i ballar sol *SCoord*, saber el que hom es fa i no voler intrusions (R-M)

No podem comprendre quins motius l'han impulsat, però ell s'entén i balla sol, deixem-lo fer / Tu ets dels que t'entens i balles sol (R-M, *)

→ **anar a la seva, fer la seva, voler fer només allò que el cul li mana**

▷ **anar sense caminadors** (p.ext.)

INDIVIDUALMENT

d'un en un *SP*, separatament / d'una manera successiva, sense ajuntar-se mai més d'una persona o cosa (R-M, EC)

Els van fer entrar d'un en un per escorcollar-los més acuradament (S'usa el mateix numeral com a complement de les dues preposicions)

▷ **d'un a un** (v.f.), **un per un** (v.f.), **en massa** (ant.), **amb comptagotes** (p.ext.), **per separat** (p.ext.)

per barba *SP*, per cada persona / repartit proporcionalment (R-M, *)

Toquen tres pomes per barba / Van prendre una ració de llagosta per barba / En aquell grup, els va tocar un premi per barba (Fr, *, *)

→ **per cap, per persona**

INDOCUMENTAT

1. que no té o no porta cap document oficial amb què pugui identificar la seva personalitat

sense papers *SP*, immigrant que no té la documentació exigida per a poder residir en un país determinat (T)

El nombre dels sense papers cada vegada és més elevat / Aquell empresari ja havia estat condemnat en ocasions anteriors per acceptar sense papers i no pagar-los el salari mínim

2. no documentat

dur els papers banyats *SV*, estar fluix de documentació, d'arguments (A-M)

No ha pogut realitzar la venda perquè duia els papers banyats

→ **dur els papers mullats**

▷ **dur els papers ben estirats** (ant.), **portar els papers ben arreglats** (ant.)

● **dur es papers roats** (Mall.)

dur els papers mullats *SV*, estar fluix de documentació, d'arguments (A-M)

Com que duia els papers mullats, no els ha pogut convèncer (També s'usa amb l'adjectiu *moll*)

→ **dur els papers banyats**

▷ **dur els papers ben estirats** (ant.), **portar els papers ben arreglats** (ant.)

● **dur es papers roats** (Mall.)

dur es papers roats *SV*, no expressar-se bé o no coordinar bé les idees, els arguments; no saber dir les coses així com cal / estar fluix de documentació, d'arguments (A-M, R)

T'han informat malament. Duus es papers roats

→ **dur els papers banyats, dur els papers mullats**

▷ **dur els papers ben estirats** (ant.), **portar els papers ben arreglats** (ant.)

[Mall. (A-M), roat: mot no registrat a l'IEC (vg. rosar)]

INDRET

a l'altura de *SP*, al mateix paral·lel d'algun indret (IEC)

Eren a l'altura de Gandia / Van virar a l'altura de Mallorca (IEC, EC)

→ **a nivell de, a l'alçada de**

per aquests verals *SP*, indret, sector d'una població o d'una contrada (EC)

On aneu, per aquests verals? (IEC)

▷ **per aquelles andoles** (p.ext.)

INDUBTABLE

article de fe *SN*, veritat que cal creure perquè és revelada per Déu / dogma. Indubtable / allò que mereix ésser cregut (EC, R-M, IEC)

La seva paraula és article de fe; no menteix mai / Si t'ho ha assegurat, t'ho pots creure; tot el que diu és article de fe (R-M)

▷ **no tenir retop** (p.ext.)

INDUBTABLEMENT

■ **de llarg** *SP*, sense cap mena de dubte

Aquesta noia guanyarà la competició de llarg / És, de llarg, el millor candidat

→ **sens dubte**

▷ **de ciència certa** (p.ext.)

INDUCTOR

capità aranya *SN*, el qui indueix els altres a executar alguna cosa perillosa sense participar-hi ell (EC)

Aquests que criden no són els responsables; caldria saber qui és el capità aranya que els ha omplert el cap perquè s'exaltessin així (R-M)

→ **embarcar els altres i quedar en terra**

▷ **ésser un paperina** (ant.), **ésser un mala fe** (p.ext.)

INDUIR

embarcar els altres i quedar en terra *SCoord*, induir els altres a actuar mentre hom no participa en un afer

Té molt de poder de convicció i sovint embarca els altres i es queda en terra; de manera que ell mai no en surt perjudicat

→ **capità aranya**

▷ **inflar el cap** (a algú) (p.ext.)

ja hi estem anant *O*, expressió que invita a emprendre quelcom immediatament (R-M)

Si cal comprar pa per a demà, que és diumenge, ja hi estem anant; és hora de tancar (R-M)

▷ (a algun lloc) **falta gent** (p.ext.), (a fer alguna cosa) **falta gent** (p.ext.)

INDULGENT

ésser de la màniga ampla *SV*, ésser tolerant / ésser excessivament indulgent amb les faltes d'altri o les pròpies (R-M, IEC)

Ja sabia que ell era de la màniga ampla en qüestió de disciplina, però no creia que tolerés tant de desordre (R-M)

→ **tenir la màniga ampla, tenir la mà blana**

▷ **no perdonar ni penes ni fatigues** (ant.), **ésser de la màniga estreta** (ant.), **tenir la consciència molt ampla** (p.ext.), **tancar els ulls** (a alguna cosa) (p.ext.)

tenir la mà blana *SV*, ésser indulgent / ésser molt tolerant (R-M, *)

Amb aquest xicot no es pot tenir la mà blana; necessita ésser corregit severament / El mestre té la mà blana i la seva classe és un desordre (R-M)

→ **tenir la pia, ésser de la màniga ampla, tenir la màniga ampla**

▷ **no perdonar ni penes ni fatigues** (ant.), **ésser de la màniga estreta** (ant.), **tenir la consciència molt ampla** (p.ext.), **tenir el cor bla** (p.ext.)

INEFICAC

lletra morta *SN*, llei o convenció escrita que no és observada, que resta sense efecte / expressió que hom aplica a una disposició legal que no té eficàcia, que no és complida per la gent / [ésser una] fórmula sense valor (A-M, EC, IEC)

Com que hi manca la signatura del denunciador, tota aquesta denúncia és lletra morta; no té cap validesa / Aquesta llei, sense reglament, serà lletra morta (R-M, EC)

▷ **paper mullat** (p.ext.), **escriure en l'arena** (p.ext.), **ésser tot boll** (p.ext.)

paper mullat *SN*, es diu d'alguna cosa que no té efectivitat (R-M)

Si el contracte no és legal, tots els passos que ara fem seran paper mullat

▷ **lletra morta** (p.ext.), **música celestial** (p.ext.), **escriure en l'arena** (p.ext.)

un pegat en un banc *SQ*, cosa inútil, ineficàç per manca d'adaptació / dit d'una cosa inoportuna (A-M, IEC)

La reparació del cotxe era un pegat en un banc; als dos dies ja tornava a anar malament

→ **un pegat foradat, com posar un pegat en un banc**

▷ **un pegat a un banc** (v.f.), **fet amb el cul** (p.ext.)

- **un pegat foradat** *SQ*, dit d'una solució deficient, feta de qualsevol manera
Això no pot anar mai bé: és un pegat foradat
→ **un pegat en un banc, com posar un pegat en un banc**
[Mall.]

INEFICÀCIA

- gastar la pólvora en salves** *SV*, emprar mitjans del tot ineficaços per aconseguir el fi proposat (IEC)
Gasten la pólvora en salves; més valdria que parlessin menys i actuessin directament (R-M)
→ **perdre el temps, donar cops d'espasa a l'aire, sembrar en l'arena, assotar l'aire, tirar aigua al mar**
▷ **gastar pólvora en salves** (v.f.), **en va** (p.ext.)

INELOQUËNT

- no saber-se treure les paraules de la boca** *SV*, eloqüent (ant.) / parlar d'una manera no eloqüent (Fr, *)
No l'acabo d'entendre, perquè no se sap treure les paraules de la boca / Com que no se sabia treure les paraules de la boca, el discurs va ser pèssim
▷ **gastar facúndia** (ant.), **saber manejar la llengua** (ant.), **tenir facilitat de paraula** (ant.), **tenir la paraula abundant** (ant.), **de poques paraules** (p.ext.), **haver perdut la llengua** (p.ext.), **lligar-se-li la llengua** (a algú) (p.ext.)

INEPTE

- ésser capaç de calar foc a una ciutat i no ésser capaç d'apagar una estella** *SCoord*, es diu referint-se als qui promouen grans conflictes i després no saben resoldre'ls (A-M)
Millor que no ocupi el càrrec, perquè aquest és capaç de calar foc a una ciutat i no és capaç d'apagar una estella
- ésser un llum** (algú) *SV*, ésser inepte, negat (IEC)
El teu germà és un llum per a l'ofici d'electricista, no sap fer ni una instal·lació en paral·lel
→ **ésser un zero a l'esquerra**
▷ **ésser un as** (algú) (ant.), **ésser un bèstia** (en alguna cosa) (ant.)
- no ésser bo més que per a menjar pa** *SV*, inepte / no tenir aptitud per a fer res (Fr, *)
No vol ni estudiar ni treballar, no és bo més que per a menjar pa
→ **no saber fer una «o» amb un cul de got, no ésser bo ni per a covar ni per a pondre, no ésser bo ni per mar ni per terra**
- no ésser bo ni per a covar ni per a pondre** *SV*, no servir per a res (R-M)
No se li pot confiar cap tasca; no és bo ni per a covar ni per a pondre; tot ho fa malament / Tants anys estudiant i no és bo ni per

a covar ni per a pondre; no sap fer res de res (R-M)

- **no ésser bo per ni mar ni per terra, no ésser bo més que per a menjar pa**
- no ésser bo ni per mar ni per terra** *SV*, no servir per a res / ésser molt dolent (R-M, A-M)
Ha llogat un jornalier que no és bo ni per mar ni per terra; no sap ni agafar l'aixada / Aquests estris que has comprat a la ferreteria no són bons ni per mar ni per terra (R-M, *)
→ **no ésser bo ni per a covar ni per a pondre, no ésser bo més que per a menjar pa**
[Mall. (A-M)]
- no saber fer una «o» amb un cul de got** *SV*, ésser molt ignorant o desmanyotat, no saber fer res (A-M)
En Joan no sap fer una «o» amb un cul de got: li encarrego les feines més senzilles i és incapaç de fer-les bé / Com vols que et faci un informe, si no sap fer una «o» amb un cul de tassó? És molt ignorant (També s'usa amb el nom *tassó*)
→ **no saber-se treure la pasta dels dits, no saber-se treure la feina de sobre, no ésser bo més que per a menjar pa, no saber on s'ha de fermar l'ase, no saber-se mocar, ésser un patata**
▷ **no saber fer una «o» amb un got** (p.ext.)
- no saber on s'ha de fermar l'ase** *SV*, desconèixer el procediment / no saber què s'ha de fer (R-M, IEC)
No li encarreguis aquesta feina perquè no sap on s'ha de fermar l'ase i la faria malament / Va deixar-ho en mans d'algú que no sabia on s'havia de fermar l'ase
→ **no saber on té la cara, no saber fer una «o» amb un cul de got, no saber-se treure la feina de sobre, no saber-se treure la pasta dels dits, no saber on anar a fer vores**
- no saber on té la cara** *SV*, (algú) ésser molt ignorant en la seva professió (IEC)
No et refiïs que ell et repari el cotxe; si no sap on té la cara! Estic segur que no t'ho farà bé / Era un aprenent i no sabia on tenia la cara / Ja m'ho farà jo, perquè tu no saps on tens la cara (R-M, *, *)
→ **no saber on té la mà dreta, no saber quants dits té a la mà, no saber-se mocar, no saber ni la «a», no saber quin cap li va al davant, no saber on s'ha de fermar l'ase, no saber què es pesca, no saber quina és la mà dreta**
- **no saber-se treure la feina de sobre** *SV*, no saber espavilar-se a l'hora de treballar de manera que la feina no quedi endarrerida
És una persona que no és bona per a treballar, no se sap treure la feina de sobre
→ **no saber fer una «o» amb un cul de got, no saber on s'ha de fermar l'ase, no saber-se treure la pasta dels dits**

no saber-se treure la pasta dels dits *SV*, no saber fer res (A-M)

És tan talòs que no sabia treure's la pasta dels dits

→ **no saber fer una «o» amb un cul de got, no saber on s'ha de fermar l'ase, no saber-se treure la feina de sobre, no saber-se mocar**

[Borges Blanques (A-M)]

què sap el gat de fer culleres *O*, es diu per a indicar que algú és inepte (R-M)

No li encarreguis aquesta reparació. Què sap el gat de fer culleres? T'ho deixaria fet una desgràcia; només sap esgavellar les coses (R-M)

→ **què sap l'ase què cosa és safrà**

què sap l'ase què cosa és safrà *O*, expressió per a indicar que algú és ignorant o inepte / ho diuen parlant dels qui es fiquen a tractar o fer coses que no entenen (R-M, A-M)

No cal que li ho preguntis a ell; què sap l'ase què cosa és safrà? Treballa d'esma i ni sap quines matèries manipula (R-M)

→ **què sap el gat de fer culleres**

▷ **del refrany: «¿Què sap l'ase què cosa és safrà, si mai ha estat adroguer?»**

[Cat. (A-M)]

INÈRCIA

punt mort *SN*, posició en la qual un òrgan motor d'un mecanisme, en no rebre cap impuls, només pot continuar desenvolupant el seu moviment per inèrcia (EC)

Ara mateix tenim la maquinària en punt mort / Has de posar el cotxe en punt mort

→ **temps mort**

INERT

mà morta *SN*, mà que es deixa inerta i, així, obediència a qualsevol impulsió exterior (EC)

Deixa la mà morta, perquè pugui comprovar què li passa al canyell (També s'usa amb els noms *braç, cama i peu*)

INESCAIENT

anar malament (a algú) *SV*, ésser ineficaç, inadequat, inescament (R-M)

La brusa va malament amb la faldilla; són de colors molt iguals / Aquell vestit et ve malament, l'hauràs d'estrènyer de la cintura (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial i amb el verb *venir*) (R-M, *)

caure malament (a algú) *SV*, venir mal adaptada al cos (A-M)

Aquesta màniga de l'abric cau malament; s'ha d'entregirar / Aquell vestit era preciós, però li queia força malament (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial) (R-M, *)

→ **quedar-li com unes calces de capellà** (a algú)

▷ **caure bé** (a algú) (ant.)

INESPERADAMENT

a la impensada *SP*, d'una manera imprevista, inesperada (EC)

És un gos grossíssim, i si te'l trobes a la impensada no fa gens de gràcia (R-M)

→ **de cop i volta, de trasantó, a boca de canó**

d'improvís *SP*, de manera imprevista / inesperadament, sense preparació (R-M, A-M)

El director es va presentar d'improvís i els va trobar que es barallaven (R-M)

→ **de cop i volta, de sorpresa, de sobte, tot d'un plegat, en el moment menys pensat**

▷ **a contratemps** (p.ext.), **sobre el terreny** (p.ext.), **sobre la marxa** (p.ext.)

de cop *SP*, bruscament / de manera imprevista (IEC, *)

Caminava tranquil·lament i de cop va caure / Dormia i tot de cop es va posar a plorar / Estava ben ennuvolat i d'un cop ha sortit el sol (També s'usa amb les formes *tot de cop* i *d'un cop*) (R-M, *, *)

→ **de cop i volta, de cop sobte, de cop en sec, de cop i resposta, de cop descuit**

de cop en sec *SP*, sobtadament / de manera imprevista (R-M, *)

Estaven units i parlaven tranquil·lament quan ell, de cop en sec, va alçar-se i se'n va anar sense dir res (R-M)

→ **de cop i volta, de cop, de cop i resposta, de cop sobte, de cop descuit, en sec, a l'ensec**

[Mall. (A-M)]

de cop i resposta *SP*, sobtadament / de manera imprevista (IEC, *)

Ell procurava fer agradable l'estada als seus invitats, però n'hi va haver un que de cop i resposta va dir que en aquella casa no s'hi sentia bé i que se n'anava (R-M)

→ **de cop i volta, de cop, de cop en sec, de cop sobte, de cop descuit**

de cop i volta *SP*, bruscament / de manera imprevista (EC, *)

De cop i volta va posar mala cara i es va acomiadar secament / De cop i volta em va clavar un clatellot (R-M, *)

→ **de cop sobte, de cop, tot d'una, tot d'un plegat, sense més ni més, en sec, de sobtada, de cop descuit, de sorpresa, de trasantó, de cop en sec, a la impensada, de sobte, de cop i resposta, d'improvís, de sobtada, en el moment menys pensat**

de la nit al dia *SP*, de manera imprevista / en un moment (R-M, IEC)

Deia que no es casaria mai, i de la nit al dia s'ha decidit fer-ho (R-M)

→ **de cop i volta, d'un dia a l'altre, d'avui a demà**

de sobte *SP*, de manera imprevista / sobtadament (R-M, IEC)

Tots estàvem callats i ensopits; de sobte van trucar a la porta (R-M)

→ **de sobtada, de cop sobte, d'improvís, tot d'un plegat, sense més ni més, a boca de canó, de cop i volta, en sec, sense més ni pus, tot d'una, de cop descuit, de cop i volta, de trasantó**

de sorpresa *SP*, d'una manera inesperada (IEC)

Va arribar de sorpresa a casa seva; no els havia anunciat que hi tornava / M'agafaren de sorpresa (R-M, IEC)

→ **d'improvís, de cop i volta, de cop descuit**

▷ **per sorpresa** (v.f.)

de trasantó *SP*, d'una manera imprevista, inesperada (IEC)

Ell passava dret cap a casa seva i un lladre li va sortir de trasantó; es veu que ja l'esperava (R-M)

→ **de sobte, de cop i volta, a la impensada**

INESPERAT

baixar dels núvols *SV*, venir sense haver estat esperada alguna cosa

Aquest ajut baixa dels núvols

→ **baixar del cel, caure dels núvols, caure del cel**

caure del cel *SV*, venir sense haver estat esperada (alguna cosa) (IEC)

Aquesta feina li ha caigut del cel, ja que encara no havia deixat cap currículum enlloc (S'usa normalment en forma perfectiva)

→ **baixar del cel, caure dels núvols, baixar dels núvols**

▷ **tenir lloc** (p.ext.), **cop de sort** (p.ext.)

caure dels núvols *SV*, esdevenir-se qualque cosa inesperadament / venir sense haver estat esperada (alguna cosa) (R-M, IEC)

Aquesta notícia ha caigut dels núvols / La grossa de Nadal li ha caigut dels núvols. Ara ja podrà pagar tots els deutes que té (S'usa normalment en forma perfectiva)

→ **baixar del cel, caure del cel, baixar dels núvols**

INESTABILITAT

temps incert *SN*, temps variable (EC)

L'home del temps ha pronosticat temps incert a les regions de l'interior

INESTABLE

aguantar-se per un fil *SV*, tenir poca estabilitat, poca seguretat (R-M)

No toquis el quadre; el clau no està ben clavat; s'aguanta per un fil / No crec que duri

gaire temps dreta aquesta casa: s'aguanta per un fil / Aquesta botiga s'aguanta per un fil que no hagi de plegar (R-M)

→ **aguantar-se per un pèl, en fals, de tomballons**

▷ **enganxat amb saliva dejuna** (p.ext.)

aguantar-se per un pèl *SV*, tenir poca estabilitat, poca seguretat; resistir poc

Aquest prestatge s'aguanta per un pèl, està massa carregat de llibres i caurà / El seu matrimoni s'aguanta per un pèl: ja veuràs com se separen aviat

→ **aguantar-se per un fil, caic no caic, de tomballons**

▷ **enganxat amb saliva dejuna** (p.ext.)

en fals *SP*, sense base estable / fallant allò que hom vol tocar o atènyer, d'una manera poc sòlida o poc estable, etc. (R-M, EC)

Cal apuntalar aquesta biga perquè està en fals; qualsevol dia podria caure (R-M)

→ **aguantar-se per un fil, en joli, caic no caic**

en joli *SP*, amb poc equilibri, sense sosteniment ferm, en perill de caure (A-M)

Aquell gerro està en joli, si no vigileu caurà

→ **en fals, caic no caic**

[Mall., joli: mot no registrat a l'IEC]

estar amb un peu dins i un a fora *SV*, inestable / no definitiu, destinat a ésser en breu temps reemplaçat per un altre (R-M, *)

Encara no ha passat el temps de prova a l'empresa; està amb un peu dins i un a fora; jo crec, però, que l'admetran (R-M)

▷ **estar amb un peu a dins i un a fora** (v.f.), **estar amb un peu a dintre i un peu a fora** (v.f.)

fer esses *SV*, caminar sense estabilitat (R-M)

Quan surt de la taverna va fent esses com si estigués a punt de caure / L'han hagut d'agafar perquè feia esses (R-M, *)

→ **fer tentines, anar de cantó**

▷ **estar pet** (p.ext.); **portar una merda** (p.ext.); **ara caic, ara m'aixeco** (p.ext.)

semblar la barca del mal temps *SV*, no tenir estabilitat (R-M)

Aquest automòbil sembla la barca del mal temps; que no té amortidors? (També s'usa amb el verb *ésser*) (R-M)

▷ **estar fet pols** (p.ext.)

INEVITABLE

no haver-hi res a fer *SV*, no tenir solució (IEC)

Un metge de guàrdia digué que ja no hi havia res a fer / Li han demanat que s'encarregui del cas, però no hi ha res a fer, no s'ha deixat convèncer / Després de veure el suspens va anar a la revisió de l'examen, però no hi va haver res a fer (IEC, R-M, *)

→ **no haver-hi obres a fer, no tenir remei, no ésser-hi a temps ni el combregar**

▷ **no tenir retop** (p.ext.)

no poder fer-hi més *SV*, ésser indefugible, forçós (R-M)

Quan ell parla, no puc fer-hi més, em poso nerviós / Cada cop que parlen d'ell, plora; no pot fer-hi més (R-M)

→ **Déu hi faci més que nosaltres**

no tenir altres tornes *SV*, no tenir altra solució, altre remei / no tenir altre remei, no poder obrar d'altra manera (IEC, EC)

De bon principi els va convidar a casa seva i s'hi han fet tan assidus que ara no té altres tornes que suportar-los a tota hora (R-M)

→ **no tenir altre remei, per força, sense excusa**

no tenir remei *SV*, no haver-hi solució o subterfugi possible (EC)

Ara no et preocupis més, que ja no té remei / Havia d'arribar tard sense remei, perquè el tren en què viatjava no havia estat puntual a l'hora de sortir (També s'usa amb les formes sense remei i no haver-hi remei)

→ **no haver-hi res a fer, no haver-hi tuïa, no ésser-hi a temps ni el combregar**

▷ **anar de mal en pitjor** (p.ext.), **sense remissió** (p.ext.)

INEVITABLEMENT

sense remissió *SP*, sense remei (IEC)

Està malalt sense remissió (També s'usa amb la forma *sens remissió*) (IEC)

▷ **de necessitat** (p.ext.), **no tenir remei** (p.ext.), **no tenir remei** (p.ext.)

INEXACTAMENT

a granel *SP*, sense mesurar amb exactitud (EC)

Vols dir que aquí hi ha un quilo de mandarines? Sembla que les hagis comprat a granel!

▷ **a ull** (p.ext.), **a pes** (p.ext.), **a lloure** (p.ext.)

INEXISTENT

perdre-se'n el motlle *SV*, (d'algú o d'alguna cosa) perdre'n la manera, la mena (A-M)

És un home molt dedicat a les feines de casa; aviat se'n perdrà el motlle, d'homes com aquest / Hem perdut el motlle de filles casadores (Sovint s'usa en forma perfectiva)

→ **trencar el motlle, acabar el motlle**

▷ **ésser un cas com un cabàs** (p.ext.)

INEXPERIMENTAT

no haver sortit de l'ou *SV*, algú, tenir poca edat, poca experiència (IEC)

No ha sortit de l'ou i ja vol un càrrec de responsabilitat / Aquest sempre es queda fora d'hores per acabar la feina, encara no ha sortit de l'ou (Sovint s'usa amb l'adverbi *encara*)

→ **no haver sortit de la closca, ocell de primera volada, sortir de l'ou, no haver vist el món per un forat, no haver-li caigut el groc del bec** (a algú), **caure del niu**

no haver sortit de la closca *SV*, ésser encara jove, inexperimentat (EC)

No ha sortit de la closca i es pensa que en sap més que ningú (Sovint s'usa amb l'adverbi *encara*)

→ **no haver sortit de l'ou, sortir de la closca, de la primera volada**

INEXPERT

caure del niu *SV*, ésser inexpert / ésser molt ingenu, molt crèdul (R-M, IEC)

Aquest tot just ha caigut del niu; encara no té experiència (R-M)

→ **sortir del niu, no haver vist cap ase volar, no haver sortit de l'ou**

de la primera volada *SP*, expressió aplicada a una persona inexperta / no tenir experiència (*, R-M)

Acaben d'entrar al taller mecànics de la primera volada / No és estrany que tot el sorprengui; és de la primera volada; ja anirà adquirint experiència (*, R-M)

→ **no haver vist cap ase volar, sortir de l'ou, no haver sortit de la closca**

▷ **ésser un gat vell** (ant.)

ésser un passerell *SV*, (ésser una) persona inexperta, sobretot entre excursionistes i esquiadors / (ésser) nou o aprenent en alguna activitat (A-M, EC)

Aquest esquiador encara és un passerell (EC)

▷ **no ésser coix ni manxol** (ant.), **tenir un pam de barba** (ant.), **ésser un gat vell** (ant.)

no haver vist cap ase volar *SV*, ésser esglaiadís, admirar-se de coses senzilles / no tenir experiència (A-M, R-M)

Quan va venir a la ciutat, no havia vist cap ase volar; tot el sorprenia i en tot s'encantava (Sovint s'usa amb l'adverbi *encara* i amb les formes *no haver vist mai cap ase volar* i *no haver vist mai ases volar*) (R-M)

→ **no haver vist culs en finestra, caure del niu, sortir de l'ou, tenir el bec groc, ésser de la primera volada, no haver vist el món per un forat, sortir del niu**

no haver vist culs en finestra *SV*, trobar estranyes coses que no ho són, esglaiar-se de tot / admirar-se de coses naturals (A-M, R-M)

Tot l'esvera; no ha vist mai culs en finestra; per ell tot és nou (Sovint s'usa amb l'adverbi *encara*) (R-M)

→ **no haver vist cap ase volar**

[Val. (A-M)]

no haver vist el món per un forat *SV*, expressió usada per a indicar que algú no té gens d'experiència (EC)

Presumeix de saber moltes coses, i no ha vist el món per un forat; que en tindrà, de sorpreses, al llarg de la seva vida! (Sovint s'usa amb l'adverbi *encara* i amb les formes *no haver*)

vist el món sinó per un forat i no haver vist mai el món per un forat (R-M)

→ **no haver vist cap ase volar, no haver sortit de l'ou**

▷ **conèixer món** (ant.), **tenir món** (ant.)

ocell de primera volada *SN*, persona que comença a actuar en la vida, que encara no té experiència (EC)

Té trenta-dos anys i encara és ocell de primera volada / És molt ingenu, és un ocell de primera volada

→ **no haver sortit encara de l'ou**

▷ **ésser un gat vell** (ant.)

sortir de l'ou *SV*, no tenir experiència (R-M)
Ens van dir que érem sortits de l'ou, i no ens deixaren parlar / En Guillem sembla un noi acabat de sortir de l'ou perquè és jove, però, com que està ficat en el món de la informàtica des de fa molts anys, el domina (R-M, *)

→ **de la primera volada, no haver vist cap ase volar, sortir de la closca, no haver sortit de l'ou**

▷ **a les beceroles** (p.ext.)

sortir de la closca *SV*, ésser encara jove, inexperimentat (EC)

Has de tenir paciència amb ell: pensa que és el primer treball professional que fa i que acaba de sortir de la closca / Es pensa qui sap què i tot just surt de la closca

→ **sortir de l'ou, no haver sortit de la closca**

sortir del niu *SV*, ésser inexpert (R-M)

Com que surt del niu, tot li sembla estrany. Ja anirà adquirint experiència! (R-M)

→ **caure del niu, no haver vist cap ase volar**

tenir el bec groc *SV*, mancar d'experiència (R-M)

Ja es desenganyarà; ara tot li sembla bonic, però és que encara té el bec groc; és molt ingenu (R-M)

→ **no haver-li caigut el groc del bec** (a algú), **no haver vist cap ase volar**

▷ **pagar l'aprenentatge** (p.ext.), **a les beceroles** (p.ext.)

tenir encara l'ou al cul *SV*, ésser molt jove i inexperimentat (Fr)

No li demanis que ho faci perquè no en sabrà, encara té l'ou al cul

▷ **caragar encara verd** (p.ext.), **pagar l'aprenentatge** (p.ext.)

INEXPLICABLE

no poder-se acabar (alguna cosa) *SV*, trobar inexplicable / no comprendre alguna cosa, trobar-la impossible (R-M, A-M)

No m'ho puc acabar, jo, això, que hagi quedat així (A-M)

→ **no saber-se acabar** (alguna cosa), **fer-se creus** (d'alguna cosa), **no cabre-li a la barretina** (a algú), **no cabre-li al cap** (a algú), **no saber avenir-se** (d'alguna cosa)

INEXPLICABLEMENT

■ **com per encantament** *SAdv*, d'una manera inexplicable

La porta rovellada es va obrir com per encantament

→ **per art d'encantament, per art de màgia, per art de bruixeria**

per art d'encantament *SP*, inexplicablement, sense esforç / com per miracle (R-M, IEC)
No creguis que podràs aprovar els exàmens per art d'encantament; cal treballar conscienciosament (També s'usa amb el nom *encanteri*) (R-M)

→ **per art de màgia, com per encantament, per art de bruixeria, per fatifat**

per art de bruixeria *SP*, inexplicablement / com per miracle (R-M, *)

Va desaparèixer per art de bruixeria; no l'he trobat mai més (R-M)

→ **per art de màgia, com per encantament, per art d'encantament, per fatifat**

per art de màgia *SP*, inexplicablement; sense esforç (R-M)

El pastís ha desaparegut per art de màgia; ningú no ha vist qui se'l menjava / En Joan va aprovar l'examen per art de màgia (R-M, *)

→ **per art de bruixeria, per art d'encantament, per fatifat, com per encantament**

INEXPRESSABLE

no tenir paraules *SV*, no bastar a dir / no saber com expressar en paraules allò que se sent (R-M, *)

Va tornar contentíssim del viatge; no tenia paraules per dir la seva satisfacció / La situació era tan dramàtica que no tenia paraules per a expressar el dolor que sentia (R-M, *)

→ **no trobar paraules, no tenir boca**

▷ **deixar** (algú) **sense paraula** (inv.), **quedar sense paraula** (p.ext.)

no trobar paraules *SV*, no saber com expressar en paraules allò que se sent

No trobo paraules per dir-vos fins a quin punt us agraeixo el que heu fet

→ **no tenir paraules, no tenir boca**

▷ **no trobar les paraules** (v.f.), **deixar** (algú) **sense paraula** (inv.), **quedar sense paraula** (p.ext.), **no tenir boca amb què** (fer alguna cosa) (p.ext.)

INEXPRESSIU

sense ànima *SP*, sense vitalitat (R-M)

Les obres d'aquest pintor són sense ànima; tot hi és fred (R-M)

→ **sense vida, sense nervi, sense esperit**

INFANT

1. nen, nena, noi petit

de curta edat *SP*, expressió usada per a referir-se

a algú de pocs anys, que fa pocs anys que viu, jove / ésser un infant (*, Fr)
Sempre s'ha relacionat millor amb gent de curta edat: li agraden els nens

→ **de poca edat**

▷ **de pocs anys** (p.ext.), **gent petita** (p.ext.)

de mamella *SP*, lactant / infant que encara mama; nodrissó, criancó (IEC, EC)

És un infant de mamella, encara és molt petit (S'usa normalment com a complement dels noms criatura i infant)

→ **de llet, de pit**

2. soldat que guerreja a peu

soldat de peu *SN*, soldat del cos d'infanteria (EC)

Tan sols arribà a soldat de peu

▷ **soldat ras** (p.ext.)

INFATIGABLE

cap de ferro *SN*, dit de la persona que no es cansa per molt que treballi mentalment (IEC)

És capaç d'estudiar moltes hores seguides, és un cap de ferro

→ **ésser una màquina** (algú)

▷ **dur a la fatiga** (p.ext.)

dur a la fatiga *SA*, ésser infatigable / dit per a referir-se a algú que no es cansa mai (Fr, *)

Treballa molt, és dur a la fatiga

▷ **cap de ferro** (p.ext.), **ésser un ase de feina** (p.ext.), **ésser un escarràs de feina** (p.ext.)

INFELIÇ

ànima en pena *SN*, persona infeliç (EC)

Li han rebutjat el projecte i s'ha quedat a casa sola i trista; és una ànima en pena / Sempre va sol i escorredís com una ànima en pena pels carrers menys freqüentats (, R-M)*

→ **ésser una ruïna** (algú), **no tenir esma**

▷ **encantat de la vida** (ant.), **anar com un gos perdut** (p.ext.), **dur les ombres mortes** (p.ext.), **mort de gana** (p.ext.)

pobre llàtzer *SN*, infeliç, pobre home (IEC)

Vaig veure aquell pobre llàtzer passejant sol / Ha vingut aquell pobre llàtzer demanant per tu (IEC, EC)

→ **pobre desgraciat, pobre home, pobre diable**

▷ **fet un sant llàtzer** (p.ext.)

INFERINT

entre línies *SP*, endevinar el que l'autor deixa entendre sense dir-ho / entendre allò que ha volgut dir un altre en un escrit, bé que no ho hagi dit clarament (IEC, EC)

Si saps llegir entre línies veuràs que allò que pretén dir és que la sentència no va ser justa; però no ho expressa clarament (S'usa normalment amb els verbs interpretar, llegir, veure, etc. i també amb el nom ratlla) (R-M)

▷ **parlar amb mitges paraules** (p.ext.)

INFERIOR

de pacotilla *SP*, mercaderies, coses, de qualitat inferior, de poc valor (IEC)

M'ha regalat un ordinador de pacotilla!

→ **de nyigui-nyogui, de segona categoria, de pa sucat amb oli, de pa i figa, de pa i raves**

no arribar-li a la sola de la sabata (a algú) *SV*, ésser molt inferior a algú (IEC)

*Ni en intel·ligència ni en capacitat de treball no li arriba a la sola de la sabata; és clarament inferior / Si li arribessis a la sola de la sabata no el tractaries tan malament / Vols dir que li arribarà mai a la sola de la sabata? Són incomparables (R-M, *, *)*

▷ **no arribar-li a la sola de les sabates** (a algú) (v.f.), **a l'alçada de** (ant.), **deixar** (algú) **darrere** (ant.), **no compondre** (amb alguna cosa) (p.ext.), **no restar a la saga** (d'algú) (p.ext.)

INFERIORITAT

menys...que *SQ*, expressió de comparació que denota inferioritat en qualitat o en quantitat
Ella menja sempre menys greixos que jo

▷ **més...que** (ant.), **tan...com** (p.ext.), **tant com** (p.ext.), **per damunt de** (p.ext.)

INFERN

foc etern *SN*, infern / condemnció a l'infern (R-M, *)

Estava obsessionat per la por d'ésser condemnat al foc etern i extremava la penitència (R-M)

→ **pena eterna, nit eterna, mort eterna, les flames de l'infern**

▷ **el regne de Déu** (ant.), **el regne del cel** (ant.), **el sojorn dels justos** (ant.)

nit eterna *SN*, tenebres de la mort (IEC)

Tindrà una nit eterna com a càstig pel seu comportament

→ **foc etern, pena eterna, mort eterna**

▷ **el regne de Déu** (ant.), **el regne del cel** (ant.), **el sojorn dels justos** (ant.)

pena eterna *SN*, càstig d'infern (R-M)

Les pàgines més brillants de Dante són les que descriuen els condemnats a la pena eterna, en la «Divina Comèdia» / Amb l'amenaça a la pena eterna han aconseguit que es confessés en els darrers moments de la seva vida (R-M)

→ **nit eterna, foc etern, mort eterna, les flames de l'infern**

▷ **el regne de Déu** (ant.), **el regne del cel** (ant.), **el sojorn dels justos** (ant.)

INFIDEL

■ **fer banyes** (a algú) *SV*, enganyar la parella, mancant a la fidelitat conjugal

Porta dos anys fent banyes al marit, però finalment ell se n'ha assabentat (També s'usa

amb les formes *fotre banyes* (a algú) i *fotre les banyes* (a algú)

→ **fer el salt** (a algú)

▷ **portar banyes** (inv.), **anar carregat de front** (inv.), **tenir una relliscada** (amb algú) (p.ext.)

posar banyes (a algú) *SV*, enganyar el marit o la dona / la seva parella, enganyar-lo mancant a la fidelitat conjugal (R-M, IEC)

Diuen que té un amant i que posa banyes al marit (R-M)

→ **fer el salt** (a algú), **fer banyes** (a algú)

▷ **posar les banyes** (a algú) (v.f.), **portar banyes** (inv.), **anar carregat de front** (inv.), **tenir una relliscada** (amb algú) (p.ext.)

INFIDELITAT

anar carregat de front *SV*, ésser un marit enganyat per la seva muller (R-M)

El pobre no sap que va carregat de front, que ella s'entén amb un altre (R-M)

→ **portar banyes**

▷ **posar banyes** (a algú) (inv.), **fer banyes** (a algú) (inv.), **fer el salt** (a algú) (inv.), **marit còmode** (p.ext.)

INFINITAT

una infinitat de *SQ*, d'una manera infinita (IEC)

Hi ha una infinitat de nombres racionals (IEC)

→ **una infinitud de**, **una pila de**, **un munt de**

INFLAT

inflat com un bot *SA*, inflat. Ple / dit per a referir-se a algú o alguna cosa que està molt inflat, ple (R-M, *)

Va caure i té el peu inflat com un bot / El veig com un bot; deu patir alguna malaltia (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

→ **inflat com una bóta**

■ **inflat com una bóta** *SA*, dit per a referir-se a algú o alguna cosa que està molt inflat, ple *Des que li donen cortisona està inflat com una bóta / S'ha posat com una bóta* (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **inflat com un bot**

INFLEXIBLE

de ferro *SP*, dur, inflexible (IEC)

Un cor de ferro / Castigar amb mà de ferro (IEC)

→ **no perdonar ni penes ni fatigues**

INFLUÈNCIA

guerra psicològica *SN*, conjunt de mètodes emprats per a influir en les opinions, els sentiments i les creences d'un individu o d'un grup social, i més particularment dels seus membres més destacats i poderosos (EC)

Si utilitzes la guerra psicològica, segur que aconseguiràs que vingui / Aquell líder polític

basava la seva estratègia per tenir adeptes en la guerra psicològica

▷ **donar guerra** (a algú) (p.ext.), **donar mala vida** (a algú) (p.ext.), **fer la guitza** (a algú) (p.ext.)

INFLUENCIABLE

deixar-se dur per *SV*, sotmetre's / (per una passió, per un impuls) obrar per la força d'aquesta passió, d'aquest impuls (R-M, EC)

És massa dòcil; es deixa dur per uns i altres i no sempre l'aconsellen bé / Tu has de prendre les pròpies decisions i no deixar-te dur sempre / Has de ser més fred i no deixar-te portar per les emocions (També s'usa amb la forma *deixar-se portar per*) (R-M, R-M, *)

→ **deixar-se passar les rodes per damunt**, **ésser un paperina**

▷ **bo d'agombolar** (p.ext.), **deixar-se anar** (p.ext.), **seguir el corrent** (p.ext.), **deixar-se dur pel corrent** (p.ext.)

INFLUENT

home de pes *SN*, home de gran importància, sia pel seu enteniment, sia per la seva virtut, autoritat, etc. (A-M)

És un home de pes / En Pep és un home de pes en el món audiovisual (També s'usa amb els noms *dona*, *gent* i *persona*) (IEC, *)

→ **home de valor**, **peix gros**, **home de gran afer**, **ésser algú**, **vaca sagrada**

▷ **de pes** (p.ext.), **tallar el bacallà** (p.ext.), **la plana major** (p.ext.), **d'alt rang** (p.ext.), **home de recapte** (p.ext.), **ésser un sant baró** (p.ext.), **tenir pes** (p.ext.)

home de valor *SN*, persona d'alta categoria social (EC)

És un home de valor dins la societat catalana (També s'usa amb els noms *dona*, *gent* i *persona*)

→ **home de pes**, **peix gros**, **ésser algú**

▷ **de valor** (p.ext.), **tallar el bacallà** (p.ext.), **la plana major** (p.ext.), **d'alt rang** (p.ext.), **home de recapte** (p.ext.)

tenir de bo (amb algú) *SV*, tenir influència / (en algun lloc o prop d'algú) ésser-hi influent (R-M, EC)

Son germà té de bo amb el propietari de l'empresa / Si et convé res d'aquesta secció, digues-m'ho, que jo hi tinc de bo / Parla amb ells, que hi tenen molt de bo i intercediran per tu (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició postverbal) (*, R-M, *)

→ **portar-se bé** (amb algú)

▷ **tenir bo** (amb algú) (v.f.)

INFLUIR

donar-li mal bocí (a algú) *SV*, influir damunt una altra persona pel fet d'haver-li lliurat algun objecte de propietats màgiques (IEC)

Amb aquell amulet que li va regalar li va donar mal bocí per a la resta de la vida

INFONDRE

tirar a poc a poc (alguna cosa, a algú) *SV*, instil·lar / infondre de mica en mica uns coneixements, etc. (Fr, *)

Li tirava a poc a poc els coneixements que havia après dels seus pares

→ **tirar gota a gota** (alguna cosa, a algú)

INFORMAL

baliga-balaga *SN*, persona que no té formalitat en res, tarallírot (IEC)

És un baliga-balaga, mai no puc comptar amb ell

→ **ésser un carnestoltes** (algú), **barliqui-barloqui**

▷ **ésser un bala perduda** (p.ext.)

[Reduplicatiu]

barliqui-barloqui *SN*, home de poca formalitat (EC)

No el contractarem perquè és un barliqui-barloqui

→ **baliga-balaga, ésser un carnestoltes** (algú)

▷ **ésser un bala perduda** (p.ext.)

[Reduplicatiu]

d'esport *SP*, dit de la roba de vestir més lliure i informal (EC)

Li agrada vestir d'esport, perquè va molt més còmode

▷ **de vint-i-un botó** (ant.), **de vint-i-un punt** (ant.), **d'estar per casa** (p.ext.)

ésser un gitano *SV*, qui obra egoïstament i procurant defraudar els altres (A-M)

No em mereix cap tipus de confiança, és un gitano / No et fiïs d'ell, que és molt gitano (També s'usa amb la forma *ésser molt gitano*) (*, A-M)

▷ **de confiança** (ant.), **de fiar** (ant.), **ésser un marrà** (p.ext.)

fer paperots *SV*, fer mals papers, cometre informalitats (A-M)

No se li pot confiar res perquè sempre fa paperots i causa mala imatge

→ **fer un mal paper**

▷ **fer-ne de tots colors** (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

home de paraules *SN*, home de pocs fets (R-M)

Sempre parla molt, però mai no fa res; és ben bé un home de paraules / És home de paraules; si l'escoltes et deixarà convençut, però és incapaç de realitzar res del que diu (També s'usa amb els noms *dona, gent i persona*) (R-M)

▷ **trencador de fe** (p.ext.), **tenir poca paraula** (p.ext.), **tenir paraula de marxant** (p.ext.), **tenir paraula de mercader** (p.ext.), **tenir paraula de sastre** (p.ext.), **tenir molta boca** (p.ext.), **valent de dents** (p.ext.)

sense fonament *SP*, dit per a referir-se a algú que no és formal

Un home sense fonament / És un polític sense fonament (EC, *)

INFORMAR

donar llengua (d'alguna cosa, a algú) *SV*, informar / posar algú al corrent d'alguna cosa, donar-li'n notícia, comunicar-li (R-M, *)

Dóna llengua al periodista de tot el que passa al poble / Per més que vaig preguntar, no em varen donar llengua dels fets que m'interessaven (*, R-M)

→ **donar part** (d'alguna cosa, a algú), **fer saber** (alguna cosa, a algú)

▷ **tenir llengua** (d'alguna cosa) (inv.)

donar raó (d'algú o d'alguna cosa, a algú) *SV*, donar informació d'un fet, d'una conducta, d'un compte / donar una explicació, o simple informació, d'algú o d'alguna cosa (A-M, EC) *Aquelles memòries de l'autor donen raó de tot això / Vam preguntar per ella, i ningú no ens en va saber donar raó* (Antigament també s'usava amb el verb *retre*) (*, IEC)

→ **retre compte** (d'alguna cosa, a algú)

▷ **demanar raó** (d'algú o d'alguna cosa, a algú) (inv.)

fer-li entenenent (alguna cosa, a algú) *SV*, fer saber, participar / donar a conèixer, fer a saber, comunicar (IEC, A-M)

No li vaig poder fer entenenent quin dia s'acabava el terme d'inscripció (R-M)

→ **fer saber** (alguna cosa, a algú), **fer sabedor** (algú, d'alguna cosa)

▷ **donar-li entenenent** (alguna cosa, a algú) (p.ext.)

fer sabedor (algú, d'alguna cosa) *SV*, fer saber, comunicar / fer conèixer, donar notícia (R-M, EC) *Si passa alguna cosa, fes-me'n sabedor / Després d'amagar la relació durant molt temps, va fer sabedor el seu pare del seu prometatge* (EC, *)

→ **fer avinent** (alguna cosa, a algú), **fer saber** (alguna cosa, a algú), **fer-li entenenent** (alguna cosa, a algú)

▷ **tenir notícia de** (inv.), **dir** (alguna cosa) **davant davant** (p.ext.)

retre compte (d'alguna cosa, a algú) *SV*, fer una relació exacta d'alguna cosa (IEC)

En Manel ha anat a l'oficina per retre compte dels rebuts de l'any passat (També s'usa amb el verb *donar*)

→ **donar raó** (d'algú o d'alguna cosa, a algú)

▷ **retre comptes** (d'alguna cosa, a algú) (v.f.), **demanar compte** (d'alguna cosa, a algú) (inv.)

INFORMAT

al corrent (d'alguna cosa) *SP*, [estar] assabentat del que passa (IEC)

De seguida que vingui, posa'l al corrent de tot el que va passar ahir / El seu substitut no estava gaire al corrent d'aquest afer (S'usa normalment amb els verbs *estar, posar, tenir*, etc. El complement és opcional) (R-M, EC)

→ **al dia** (d'alguna cosa), **estar al cas** (d'alguna cosa)

▷ **fer cinc cèntims** (d'alguna cosa, a algú) (inv.)

al dia (d'alguna cosa) *SP*, assabentat del que passa *Cada matí llegeix el diari per estar al dia de l'actualitat* (S'usa normalment amb els verbs *estar, posar, tenir*, etc. El complement és opcional)

→ **al corrent** (d'alguna cosa), **estar al cas** (d'alguna cosa)

■ **estar al cas** (d'alguna cosa) *SV*, estar assabentat del que passa

Sempre té la ràdio engegada per saber què passa al món i, d'aquesta manera, està al cas de tot (El complement és opcional)

→ **al corrent** (d'alguna cosa), **al dia** (d'alguna cosa), **en antena**

INFORMÀTICA

base de dades *SN*, conjunt de dades organitzades segons una estructura coherent, i accessibles des de més d'un programa o aplicació, de manera que qualsevol d'elles pot ésser extreta del conjunt i actualitzada, sense afectar per això ni l'estructura ni les altres dades (EC)

Va introduir la informació a la base de dades de seguida / Tenim un especialista en confecció de bases de dades, que ens pot ajudar

centre de càlcul *SN*, lloc o departament (d'una organització) on es concentren i centralitzen les activitats i els recursos de caràcter informàtic (EC)

La Maria treballa en un centre de càlcul

INFORMATIU

roda informativa *SN*, especialment a la ràdio, però també a la televisió, informatiu breu, crònica, comunicat, que els responsables que una emissora té a diferents llocs fan d'una manera consecutiva (IEC)

Cada hora en punt hi ha una roda informativa

▷ **roda de premsa** (p.ext.)

INFRASTRUCTURA

obres públiques *SN*, obres d'ús i d'aprofitament general i construccions destinades a serveis que vagin a càrrec d'organismes de l'administració (EC)

L'alcalde ha aconseguit grans millores pel que fa a les obres públiques

INFREQÜENT

més clars que els campanars *SA*, es diu d'allò que només ve de tard en tard (IEC)

Els eclipsis totals de lluna són més clars que els campanars, em sembla que només n'he vist un en tota la meua vida

→ **ésser clars, com els campanars per les vinyes**

▷ **ésser el nostre pa de cada dia** (ant.)

INFREQÜENTAT

de mala mort *SP*, no freqüentat, poc animat / amb molt poca activitat (IEC, EC)

Era un poblet de mala mort: no s'hi podia viure / És un bar de mala mort: no hi ha mai ningú (R-M, EC)

→ **deixat de la mà de Déu**

▷ **cova de lladres** (p.ext.)

INFRUCTUÓS

anar d'Herodes a Pilat *SV*, fer gestions infructuoses i llargues (R-M)

Ens van fer anar d'Herodes a Pilat i no vàrem poder aclarir res del que ens interessava / Haver d'entendre's amb aquesta gent és com anar d'Herodes a Pilat (R-M, *)

▷ **d'ací d'allà** (p.ext.), **fer anar** (algú) **com una pilota** (p.ext.)

escriure en l'arena *SV*, fer propòsits, prendre resolucions, etc., vans, de curta durada (IEC) *Tot el que dius és escriure en l'arena; no crec que arribis a realitzar res si abans no ho planes concienzosamente* (R-M)

▷ **lletra morta** (p.ext.), **paper mullat** (p.ext.), **somiar truites** (p.ext.), **castells en l'aire** (p.ext.), **castells de vent** (p.ext.), **sembrar en l'arena** (p.ext.), **predicar en el desert** (p.ext.)

passar mala nit i poc peix *SV*, obrar o parlar infructuosament / fer grans esforços per obtenir un resultat migrat (Fr, A-M)

La situació no s'ha resolt com ell esperava, ha passat mala nit i poc peix

→ **picar ferro fred, predicar en el desert**

picar ferro fred *SV*, fer feina en va / parlar o obrar sense resultat / expressió usada per a indicar que hom s'esforça inútilment (R-M, A-M, EC)

Tota la nostra insistència per fer-lo decidir va ésser picar ferro fred; no ho vàrem aconseguir / Dir-li-ho és picar ferro fred / Ha estat com picar ferro fred, no hi ha hagut manera de fer-lo canviar d'opinió (R-M, EC, *)

→ **perdre el temps, predicar en el desert, assotar l'aire, batre l'empedrat, passar mala nit i poc peix**

sembrar en l'arena *SV*, fer un treball inútil, infructuós / fer feina en va, esforçar-se inútilment, etc. (IEC, EC)

No val la pena que facis tants esforços per ell. Intentar ajudar-lo és sembrar en l'arena (També s'usa amb el verb *llaurar*)

→ **perdre el temps, gastar la pólvora en sal-**

ves, fer l'aigua tota clara, tirar pedres a la mar

- ▷ **sembrar en arena** (v.f.), **sembrar a l'arena** (v.f.), **escriure en l'arena** (p.ext.)

INFUNDAMENT

per misses a dir *SP*, per previsions infundades (R-M)

No te'l creguis pas; sempre parla per misses a dir; què sap ell d'allò que pot passar? (R-M)

→ **sense fonament**

- ▷ **amb coneixement de causa** (ant.), **perquè sí** (p.ext.), **sense més ni més** (p.ext.)

INFUNDAT

de peu de banc *SP*, [sortida, idea, raó, etc.] que no té fonament ni il·lació (EC)

Això que diu és un argument de peu de banc; no deu saber què alegar / Les seves justificacions són de peu de banc; no expliquen res (S'usa normalment com a complement dels noms *argument, idea, justificació, raó, sortida, etc.*) (R-M)

→ **sense fonament**

- ▷ **estàtua amb peus d'argila** (p.ext.)

sense fonament *SP*, sense basar-se en res concret / de simple pensament, sense comprovació experimental, sense dades o indicis; casualment (R-M, A-M)

Són rumors sense fonament; jo sé del cert que no hi ha res del que diuen (R-M)

→ **de peu de banc, no tenir solta ni volta, per misses a dir**

- ▷ **de pura pensa** (p.ext.)

INGENU

■ **ésser un passerell** *SV*, ésser una persona innocent, candorosa

Li prenen el pèl perquè és un passerell

- ▷ **ésser molt flamenc** (ant.), **ésser salat** (algú) (ant.), **ésser una espurna** (algú) (ant.), **ésser un gat vell** (ant.)

ésser un tros de carn batejada *SV*, ésser mancat de caràcter / es diu de qui té poca picardia, de qui no té caràcter (IEC, R-M)

Sempre li prenen el pèl. És un tros de carn batejada / Aquell tros de carn batejada s'ha deixat embanyar (*, R-M)

→ **combragar amb rodes de molí, combragar a la cuina**

- ▷ **ésser un tros de pa** (algú) (p.ext.)

no papar-ne ni una *SV*, no entendre res d'allò que hom diu, no adonar-se de res (IEC)

És petit encara per saber qui són els reis mags, no en papa ni una

→ **no rascar-ne ni una, beure a galet**

■ **no rascar-ne ni una** *SV*, no entendre res d'allò que hom diu, no adonar-se de res

Per molt que ho intenti, mai no en rasca ni una i no s'adona del que passa davant seu

→ **no papar-ne ni una, beure a galet, mamar-se el dit**

no veure-hi més enllà del nas *SV*, ésser excessivament ingenu (IEC)

Com pot ser que t'hagis cregut que hagi trobat, al carrer, una butlleta premiada. De vegades sembla que no hi vegis més enllà del nas

→ **beure a galet, mamar-se el dit**

pobre d'esperit *SA*, massa ingenu (IEC)

Té respostes pròpies d'una persona pobre d'esperit / No gosarà reclamar el que li pertoca; és un pobre d'esperit sense gens d'energia (*, R-M)

→ **simple d'esperit, ésser un albat, tenir llana al clatell**

- ▷ **tot d'un tros** (p.ext.)

simple d'esperit *SA*, ingenu / dit d'algú molt ingenu (Fr, *)

Si no vigila li prendran el pèl, és simple d'esperit / Quin home més simple d'esperit!

→ **pobre d'esperit, ésser un pau**

INGOVERNABLE

ésser de mal plec (algú) *SV*, algú, ésser difícil de governar (IEC)

Aquesta classe d'alumnes és de mal plec. Són nois incontrolables

→ **ésser de por** (algú)

- ▷ **anar a rega** (ant.), **fer la rega dreta** (ant.), **dòcil com un xai** (ant.), **ésser un paperina** (ant.), **ésser un bala perduda** (p.ext.)

INGRESSAR

entrar en religió *SV*, ingressar en un orde religiós (EC)

Va entrar en religió a l'edat de vint-i-dos anys

→ **prendre el vel, prendre estat, prendre hàbit, rebre l'hàbit, vestir l'hàbit, fer els vots**

- ▷ **penjar els hàbits** (ant.), **deixar els hàbits** (ant.)

INHÀBIL

no saber què es pesca *SV*, no saber desistir-se (R-M)

Vol fer-ho tot sol i no sap què es pesca; no hi té gens de pràctica / Ell no ho podia fer perquè no sabia què es pescava / Deixa-li-ho fer a ell perquè tu no saps què et pesques (També s'usa amb la forma *no saber el que es pesca*) (R-M, *, *)

→ **no saber on té la cara, no saber on té la mà dreta, no saber quina és la mà dreta, no saber de què se les heu, ésser un zero a l'esquerra**

- ▷ **ésser un peix que es porta l'oli** (ant.), **saber treure sang d'un cos mort** (ant.), **cafetera russa** (p.ext.)

INHIBIR-SE

no tenir art ni part (en alguna cosa) *SV*, no tenir cap interès ni cap intervenció en una cosa / no tenir-hi intervenció, no ésser-ne responsable (IEC, A-M)

T'asseguro que en aquell nomenament jo no vaig tenir-hi art ni part; la junta va fer el que va voler / Assistia a les reunions sense tenir-hi art ni part (També s'usa amb la forma *sense art ni part* (en alguna cosa) i *sense tenir art ni part* (en alguna cosa)) (R-M, *)

→ **no voler saber res de**

no voler saber res de *SV*, no admetre raons ni explicacions (A-M)

No vull saber res d'aquesta broma pesada que li voleu fer / No en vull saber res, d'aquest negoci

→ **no tenir art ni part** (en alguna cosa)

▷ **ficar cullerada** (en alguna cosa) (ant.), **posar mà** (a alguna cosa) (ant.), **estar llest** (per algú) (p.ext.)

INHÒSPIT

de mala mort *SP*, miserable, insignificant (IEC)
És un barri de mala mort, fa por passar-hi de nit

→ **deixat de la mà de Déu**

▷ **cova de lladres** (p.ext.)

INHUMÀ

no tenir ànima *SV*, tenir molt pervertit el sentit moral (A-M)

Els segrestadors no tenien ànima i van anar matant tots els ostatges un per un / En lloc de l'amic que creien tenir, van trobar en ell un home sense ànima que no els va ni escoltar / És un sense ànima (També s'usa amb la forma *sense ànima*) (*, R-M, *)

→ **no tenir cor, tenir males entranyes**

▷ **mala ànima** (p.ext.)

no tenir cor *SV*, (ésser) de mals sentiments (R-M)

En Pere no té cor: és una persona de mals sentiments / Les persones sense cor no poden entendre el sofriment dels altres (També s'usa amb la forma *sense cor*) (*, R-M)

→ **no tenir ànima, tenir males entranyes**

▷ **mala ànima** (p.ext.)

INICI

■ **a començament de** *SP*, en els primers moments d'algun període

A començament d'estiu anirem a Palamós / A començament de curs ens retrobarem a la universitat

→ **a principi de, a entrada** (d'algun temps), **a l'entrant** (d'algun temps)

▷ **a començaments de** (v.f.), **a final de** (ant.), **a mitjan** (p.ext.), **a mig** (p.ext.)

■ **a principi de** *SP*, en els primers moments d'algun període

A principi de curs intentaré matricular-me d'aquesta assignatura

→ **a entrada** (d'algun temps), **a l'entrant** (d'algun temps)

▷ **a principis de** (v.f.), **a final de** (ant.), **a mitjan** (p.ext.), **a mig** (p.ext.), **any nou** (p.ext.), **Cap d'Any** (p.ext.)

en nom de Déu *SP*, es diu en començar una feina (A-M)

Abans de començar, el poeta mallorquí va dir «En nom de Déu i començ»

punt de partida *SN*, el lloc des d'on es parteix o es posa algú o alguna cosa en moviment; fig., allò que es pren com a antecedent i fonament per a una activitat (A-M)

El punt de partida del seu discurs fou molt interessant, però després no el va saber desenvolupar correctament

INICIALMENT

a la primeria de *SP*, als primers moments, dies, etc. (R-M)

A la primeria de viure sola, tenia por a les nits / A la primeria de casats era una cosa, però ara n'és una altra / Estic molt bé al pis nou, però a la primeria no m'hi sabia acostumar (El complement és opcional) (*, *, R-M)

→ **al principi de, al començament de, d'antuvi**

al començament de *SP*, als primers moments

Al començament de la reunió ningú no sabia quina podria ser la solució / Al començament del curs només eren la meitat d'alumnes que ara / Al començament de l'estiu s'ha de vigilar amb el sol, per no cremar-se / Al començament no n'estàvem convençuts, però després vam canviar d'opinió (El complement és opcional)

→ **al principi de, a la primeria de, a l'origen de, a l'inici de**

▷ **al final de** (ant.), **de bon començament** (p.ext.)

al principi de *SP*, al primer temps o a la primera part d'una cosa (A-M)

Al principi de la tempesta gairebé no feia trons però després sí / Al principi de l'hivern ja feia molt fred / Al principi del llibre no sabia quin era el personatge bo i quin era el dolent / Al principi em queia molt bé, però ara se'm comença a fer una mica pesat (El complement és opcional)

→ **al començament de, a la primeria de, a l'inici de, a l'origen de, de bon principi, de bell principi**

▷ **al final de** (ant.)

INICIAR

començar el dia *SV*, iniciar l'activitat d'un dia (EC)

Vaig començar el dia passant els apunts de

lingüística en net / Vam començar el dia esmorçant

INICIAR-SE

entrar en el món *SV*, introduir-se en la vida social (R-M)

Tot just entra en el món i no sap com guardar-se de la gent malintencionada (R-M)

→ **fer les primeres armes** (en alguna cosa)

▷ **presentar** (algú o alguna cosa) **en societat** (inv.), **posar** (algú) **de llarg** (p.ext.), **agafar ales** (p.ext.), **prendre carrera** (p.ext.)

INIGUALABLE

sens par *SP*, [ésser] únic en la seva classe o en un aspecte determinat; no tenir ningú igual o semblant (A-M)

És un personatge sens par

→ **sense parió, sense parell, sense igual**

▷ **no tenir punt de comparació amb** (p.ext.), **no tenir comparació amb** (p.ext.), **per excel·lència** (p.ext.)

sense parell *SP*, que no hi ha res o ningú amb què o amb qui es pugui comparar (EC)

És un noi sense parell, no en trobaràs gaires així (També s'usa amb la forma *sens parell*)

→ **sens igual, sense parió, sens par**

▷ **no tenir punt de comparació amb** (p.ext.), **no tenir comparació amb** (p.ext.), **per excel·lència** (p.ext.)

ININTERROMPUDAMENT

■ **a raig** *SP*, sense interrupció

Parlava a raig, sense aturar-se ni descansar

→ **de rajada, d'un raig, com un boig, a raig fet**

▷ **no descalçar-se** (p.ext.)

a tesa *SP*, continuament, sense interrupció, a totes hores / en abundància, sense limitacions ni interrupcions (IEC, A-M)

Podíem menjar taronges a tesa; n'hi havia un magatzem ple / Treballar a tota tesa / Els molins van a tesa: els molins molen sense aturar-se perquè tenen aigua abundant (També s'usa amb el quantificador *tot* en posició preadjectival) (R-M, IEC, A-M)

→ **a balquena**

▷ **a tot past** (p.ext.), **a pler** (p.ext.)

[Maestrat (A-M)]

ara l'un ara l'altre *SCoord*, successivament / d'una manera successiva (R-M, *)

M'han destorbat tot el matí; venien ara l'un ara l'altre a preguntar coses i no m'han deixat fer res / El partit, el van guanyar gràcies als dos davanters: els gols els van fer ara l'un ara l'altre (R-M, *)

→ **per torn, d'un en un**

▷ **al seu torn** (p.ext.)

com un boig *SAdv*, molt i sense interrupció

És dels que estudia com un boig abans dels

exàmens perquè durant el curs no ho ha fet / Faltaven pocs dies per a presentar la tesi i es passava el dia escrivint com un boig

→ **a raig**

d'un alè *SP*, sense aturar-se per respirar (R-M)

Va beure's tot el got d'un alè (R-M)

→ **d'una tirada, d'un glop, d'un raig, d'una tirada**

d'un glop *SP*, sense aturar-se per respirar

Tenia tanta set que es va beure l'ampolla d'aigua d'un glop

→ **d'un alè, d'un raig, d'una tirada**

d'un raig *SP*, sense parar (R-M)

D'un raig es va beure mitja ampolla de vi / Va beure un litre d'aigua d'un raig (També s'usa amb la forma *de raig*) (R-M, *)

→ **d'una tirada, de carrera, d'un cop, a raig, d'un alè, d'un glop**

d'una tirada *SP*, sense parar / en un sol cop, sense interrupcions (R-M, IEC)

Va parlar tres hores d'una tirada; no sé com van poder resistir-ho, tant ell com l'auditori / Ha escrit vint planes d'una tirada (També s'usa amb la forma *de tirada*) (R-M, EC)

→ **d'un raig, en un sol cop, de carrera, d'un alè, sense parar, d'un glop, de cop**

▷ **d'una vegada** (p.ext.), **amb un aixec** (p.ext.), **de continu** (p.ext.)

de carrera *SP*, seguit, sense interrupció (IEC)

Va dir de carrera tots els títols de la col·lecció; no sé com té tanta memòria / Va ploure tres dies de carrera (R-M, Fr)

→ **d'una tirada, d'un raig**

▷ **de memòria** (p.ext.), **a carrera feta** (p.ext.)

de rajada *SP*, sortint sense interrupció (A-M)

Los versos los anava escrivint així com me venien de rajada (A-M)

→ **a raig**

[St. Llorenç de M. (A-M)]

en un sol cop *SP*, sense parar (R-M)

Volia llegir tot el llibre en un sol cop, però era massa llarg i va adormir-se sense acabar-lo (R-M)

→ **d'una tirada, de cop**

sense parar *SP*, sense interrupció (IEC)

Ha treballat sense parar durant tres anys, ja és hora que es prengui unes vacances

→ **de continu, d'una tirada**

INJURIAR

deixar (algú) **com un drap brut** *SV*, omplir algú d'improperis, denigrar-lo / denigrar, insultar (IEC, R-M)

Quan s'enfada es posa de mala llet i deixa tot-hom com un drap brut / El va posar com un drap brut al mig del carrer (També s'usa amb el verb *posar*)

→ **posar** (algú) **com un pedaç brut, dir-ne de tots colors** (a algú), **dir-ne de verdes i**

de madures (a algú), **arrossegar** (algú) **pel fang**, **dir-li quatre fàstics** (a algú), **deixar** (algú) **com un porc**, **deixar** (algú) **verd**, **posar** (algú) **a parir**

- ▷ **posar** (algú) **a les estrelles** (ant.), **posar** (algú) **dalt del candeler** (ant.), **posar** (algú) **dalt del cel** (ant.), **posar** (algú) **als núvols** (ant.), **quedar com un drap brut** (inv.), **dir-li quatre fàstics** (a algú) (p.ext.), **tractar** (algú) **com un drap brut** (p.ext.)

dir-li de tot (a algú) *SV*, insultar / expressió que indica que hom ha dit molts penjaments a algú, que l'ha atacat amb paraules molt ofensives (R-M, EC)

Es va indignar tant amb el seu soci que li va dir de tot / Quan el Pep s'ha enfadat, m'ha dit de tot (R-M, *)

→ **dir-li el nom del porc** (a algú), **dir-ne de tots colors** (a algú), **dir-ne de coents** (a algú), **dir-ne de verdes i madures** (a algú), **dir-ne per a salar** (a algú), **dir-ne de totes** (a algú), **dir-li la lliçó del bacó** (a algú), **dir ses mil llàstimes** (a algú)

dir-li el nom del porc (a algú) *SV*, insultar / parlar clar a algú, dir-li la veritat encara que li sà-piga greu (R-M, *)

Va plantar-se-li al davant i li va dir el nom del porc / Ho sento molt, però li vaig dir el nom del porc; ja no podia resistir més els seus maltractaments (R-M)

→ **dir-li de tot** (a algú), **dir-ne de totes** (a algú), **dir-li'n cent per un diner** (a algú), **dir-li la lliçó del bacó** (a algú), **dir-li peus de porc** (a algú), **dir-li quatre fàstics** (a algú), **dir-ne de coents** (a algú), **dir-ne de tots colors** (a algú)

▷ **tirar-li llatínades** (a algú) (p.ext.)

dir-ne de coents (a algú) *SV*, expressió que indica que hom ha dit molts penjaments a algú, que l'ha atacat amb paraules molt ofensives (EC)

Al sopar de Nadal va criticar molt el seu cap, en va dir de coents

→ **dir-ne de tots colors** (a algú), **dir-li de tot** (a algú), **dir-ne de verdes i de madures** (a algú), **dir-ne per a salar** (a algú), **dir-li el nom del porc** (a algú), **dir-ne de totes** (a algú), **dir-li'n cent per un diner** (a algú), **dir ses mil llàstimes** (a algú)

▷ **dir-ne de coents** (a algú) (v.f.)

dir-ne de tots colors (a algú) *SV*, expressió que indica que hom ha dit molts penjaments a algú, que l'ha atacat amb paraules molt ofensives (EC)

Va parlar molta estona i va dir-ne de tots colors / N'ha dit de tots colors, ha criticat els defectes de tothom. És un pocavergonya (R-M, *)

→ **dir-li de tot** (a algú), **deixar** (algú) **com un drap brut**, **dir-ne de coents** (a algú), **dir-**

ne de verdes i de madures (a algú), **dir-ne per a salar** (a algú), **dir-li el nom del porc** (a algú), **dir-ne de totes** (a algú), **dir-li la lliçó del bacó** (a algú)

- ▷ **dir-ne de tot color** (a algú) (v.f.), **sentir-ne de tots colors** (inv.), **anar-se'n de la llengua** (p.ext.), **dir-ne de tots colors** (p.ext.), **engegar** (alguna cosa) **l'una darrere l'altra** (p.ext.)

dir-ne de verdes i de madures (a algú) *SV*, ésser desvergonyat en el parlar / expressió que indica que hom ha dit molts penjaments a algú, que l'ha atacat amb paraules molt ofensives (Fr, EC)

N'ha dit de verdes i de madures al cap de secció i l'han acomiadat

→ **dir-li el nom del porc** (a algú), **deixar** (algú) **com un drap brut**, **dir-ne de tots colors** (a algú), **dir-ne de coents** (a algú), **dir-ne per a salar** (a algú), **dir-ne de totes** (a algú), **dir-li'n cent per un diner** (a algú)

▷ **anar-se'n de la llengua** (p.ext.), **dir-ne de verdes i de madures** (p.ext.)

dir-ne per a salar (a algú) *SV*, expressió que indica que hom ha dit molts penjaments a algú, que l'ha atacat amb paraules molt ofensives (EC)

La veïna del tercer pis n'ha dit per a salar al veí del segon / S'han posat a discutir al mig del supermercat i se n'han dit per a salar

→ **dir-ne de tots colors** (a algú), **dir-ne de verdes i de madures** (a algú), **dir-ne de coents** (a algú), **dir-li de tot** (a algú), **dir-li el nom del porc** (a algú), **dir-ne de totes** (a algú), **dir-li peus de porc** (a algú)

dir ses mil llàstimes (a algú) *SV*, dir moltes paraules ofensives a algú (A-M)

Va dir ses mil llàstimes a en Joan i per això ara no li parla

→ **dir-li de tot** (a algú), **dir-ne de coents** (a algú)

[Mall., Men. (A-M)]

INJURIAT

sentir-ne de tots colors *SV*, injuriat / expressió que indica que hom ha hagut de sentir molts penjaments, que ha estat atacat amb paraules molt ofensives (EC, *)

N'ha hagut de sentir de tots colors, per això ara està tan disgustat

▷ **sentir-ne de tot color** (v.f.), **dir-ne de tots colors** (a algú) (inv.)

INJUST

■ **no hi ha dret** *O*, expressió usada per a indicar que no és lícit, just, etc., de fer alguna cosa *Ja ho pots ben dir, no hi ha dret. Cal prendre mesures per tal que això no torni a succeir / No hi ha dret que en Joan cobri més que jo si fem la mateixa feina*

→ **no s'hi val**

▷ **no poder passar** (p.ext.), **no poder anar** (p.ext.)

no s'hi val *O*, expressió usada per a indicar que no és lícit, just, etc., de fer alguna cosa (EC) *No s'hi val a dir mentides!* / *A això no s'hi valia* (També s'usa en pretèrit imperfet d'indicatiu) (EC, *)

→ **no hi ha dret**

▷ **no poder passar** (p.ext.), **no poder anar** (p.ext.)

INJUSTAMENT

a tort *SP*, sense raó, injustament (EC)

Aquesta llei ha estat aplicada a tort; calia eximir-ne els casos que s'hi especifiquen i no s'ha fet així / L'has blasmat a tort (R-M, EC)

→ **de maljust, a contrafur**

INJUSTÍCIA

clamar a Déu *SV*, ésser una acció d'una injustícia evident (EC)

L'empobriment del tercer món clama a Déu

→ **clamar al cel**

clamar al cel *SV*, ésser abominable, una injustícia grossa (A-M)

Volen condemnar el presumpte lladre sense tenir proves de la seva culpabilitat: això clama al cel

→ **clamar a Déu**

la llei de l'embut *SD*, normes, obligacions, etc., que els qui tenen alguna mena de poder imposen arbitràriament i fan complir a llurs subordinats, als pobres, als mancats d'influència, etc., però no pas a ells mateixos (EC)

En aquella casa impera la llei de l'embut; els uns hi són molt ben considerats i d'altres, molt més eficients, són tractats de qualsevol manera (R-M)

▷ **mal dret** (p.ext.)

mal dret *SN*, injustícia, mancament de raó (A-M)

Això que li han fet és un mal dret

▷ **bon dret** (ant.), **la llei de l'embut** (p.ext.)

INJUSTIFICADAMENT

contra raó *SP*, sense cap justificació / [obrar] en desacord amb la veritat o la justícia (EC, A-M)

Va actuar contra raó; per això no hi estic d'acord (S'usa normalment com a complement de verbs que denoten acció. També s'usa amb el quantificador *tot* en posició prenominal)

→ **sense raó**

▷ **amb raó** (ant.)

per vici *SP*, [fer-la] per costum, gairebé sense intenció de fer alguna cosa (A-M)

S'escurava continuament el coll per vici, perquè en definitiva no hi tenia res / Rondina per vici (A-M, *)

→ **sense motiu, perquè sí**

▷ **menjar per menjar** (p.ext.)

perquè sí *SConj*, sense justificació (R-M)

Si va dir això, un motiu o altre deu tenir, ell no parla perquè sí / Si s'ha decidit a anar-se'n, per alguna cosa deu ser; no és dels qui fan les coses perquè sí (R-M)

→ **sense motiu, per vici**

▷ **per misses a dir** (p.ext.), **per la seva bona cara** (p.ext.)

sense am ni em *SP*, sense justificació (R-M)

Sempre venia a veure'ns, i ara, sense am ni em, ens gira la cara; no m'ho explico (R-M)

→ **sense més sal ni més oli, sense quant val ni quant costa, sense més ni més, sense més sal ni més oli, sense com va ni com ve, sense més ni pus**

[am, em: mots no registrats a l'IEC]

sense més ni més *SP*, de manera injustificada / inconsideradament, sense justificació o sense motius (EC)

Té un caràcter mol estrany; ahir es va enfadar sense més ni més perquè li va semblar que el miràvem massa / No pots enfadar-te amb la gent sense més ni més (R-M, *)

→ **sense quant val ni quant costa, sense més sal ni més oli, sense motiu, sense raó, sense com va ni com ve, sense am ni em, sense to ni so**

▷ **amb raó** (ant.), **per misses a dir** (p.ext.)

sense més sal ni més oli *SP*, de manera injustificada / sense motiu raonable (R-M, A-M)

No ens coneixia de res i el primer dia d'anar a la reunió, sense més sal ni més oli, ens va gairebé insultar a tots (R-M)

→ **sense quant val ni quant costa, sense més ni més, sense motiu, sense raó, sense com va ni com ve, sense am ni em, sense més ni pus**

▷ **no tenir solta ni volta** (p.ext.)

[Val. (A-M)]

sense motiu *SP*, d'una manera irracional, injustificada (EC)

T'enfades sense motiu

→ **sense raó, per vici, sense més ni més, sense més sal ni més oli, sense quant val ni quant costa, perquè sí**

▷ **amb raó** (ant.)

sense quant val ni quant costa *SP*, injustificada / inconsideradament, sense justificació o sense motius (R-M, *)

Estàvem parlant a la porta de casa seva i sense quant val ni quant costa ens va deixar plantats i va tancar amb una revolada (R-M)

→ **sense més ni més, sense com va ni com ve, sense més sal ni més oli, sense am ni em, sense motiu, sense raó, sense més ni pus**

▷ **sense a quant va ni quant costa** (v.f.)

sense raó *SP*, sense concordança amb la veritat o la justícia (A-M)

T'has disgustat sense raó (EC)

→ **sense motiu, sense substància, sense més ni més, sense més sal ni més oli, sense quant val ni quant costa, contra raó**

▷ **amb raó** (ant.)

sense substància *SP*, sense oportunitat o utilitat (EC)

He fet un comentari sense substància / La seva ha estat una actuació sense substància; ningú no l'ha trobada justa (EC, *)

→ **sense raó**

sense to ni so *SP*, injustificadament, inconvenientment / sense motiu raonable (R-M, A-M)

Li he preguntat sobre algunes particularitats del seu llibre i m'ha contestat sense to ni so que estava tip de preguntes (R-M)

→ **sense més ni més**

▷ **no tenir solta ni volta** (p.ext.)

INNAT

que no es compra ni es ven *O*, connatural / inalienable, natural, propi, personal (R-M, *)

Ell té quelcom que no es compra ni es ven: un gran sentit artístic / És una virtut seva que no es compra ni es ven (R-M)

→ **portar** (alguna cosa) **a la sang, portar** (alguna cosa) **a dins**

▷ **de natura** (p.ext.)

INNOCENT

ésser un angelet *SV*, innocent / es diu per a referir-se a una persona jove que és molt innocent (Fr, *)

Encara és un angelet, ha de viure molt per arribar a tenir la teva vivor

▷ **dormir com un angelet** (p.ext.), **dormir com un innocent** (p.ext.), **dormir com un sant** (p.ext.)

net de culpa *SA*, innocent / que no ha fet mal, exempt de culpa (R-M, *)

Tu ets net de culpa i ho pots provar; no t'encaparris, doncs / Va sortir net de culpa del judici, però el disgust no l'hi treu ningú (R-M)

→ **no tenir culpa ni pecat** (d'alguna cosa), **tenir el cor net**

no haver-li caigut el groc del bec (a algú) *O*, ésser molt innocent o mancat d'experiència (A-M)

Encara no li ha caigut el groc del bec i és molt fàcil prendre-li el pèl / Ja pot compondre's tot sol; ja li ha caigut el groc del bec i sap què fa (*, R-M)

→ **no haver sortit de l'ou, tenir el bec groc** [Barc. (A-M)]

no tenir cap ceba que li cogui als ulls *SV*, no tenir cap culpa ni responsabilitat en un afer (A-M)

No li tiris les culpes al Joan perquè ell no té cap ceba que li cogui els ulls

→ **no tenir culpa ni pecat** (d'alguna cosa), **no haver trencat cap plat**

[Vallès (A-M)]

no tenir culpa ni pecat (d'alguna cosa) *SV*, no ésser causa d'alguna cosa, no tenir-hi intervenció (A-M)

No la renyis; del robatori, l'Anna no en té culpa ni pecat / De les pintades de l'institut, la seva filla està sense culpa ni pecat (També s'usa amb la forma *sense culpa ni pecat*)

→ **no tenir cap ceba que li cogui als ulls, net de culpa**

tenir el cor net *SV*, ésser innocent (R-M)

Ell tenia el cor net i confiava que se li faria justícia; no podien acusar-lo de res / Si tens el cor net, no te'n preocupis més, d'aquesta història; a la fi la veritat se sabrà (R-M)

→ **tenir les mans netes, tenir la consciència neta, net de culpa, cor net i cap dret**

▷ **poder dormir tranquil** (p.ext.), **jugar net** (p.ext.), **dormir segur** (p.ext.), **dormir descansat** (p.ext.)

tenir la consciència neta *SV*, estar sense pecat (A-M)

Ell és innocent, té la consciència neta i mai no faria una cosa així

→ **tenir el cor net, tenir les mans netes, cor net i cap dret**

▷ **tenir la consciència bruta** (ant.), **tenir la consciència tranquil·la** (p.ext.), **descarregar la consciència** (p.ext.), **netejar la consciència** (p.ext.), **jugar net** (p.ext.), **poder dormir tranquil** (p.ext.), **dormir segur** (p.ext.), **dormir descansat** (p.ext.)

tenir les mans netes *SV*, ésser innocent / no haver fet guany il·lícit en un afer (R-M, IEC)

Està convençut que ell té les mans netes, que és innocent / T'asseguro que ell no ha intervingut en aquest afer; té les mans ben netes / Ha treballat sempre amb les mans netes i sense subterfugis (També s'usa amb el modificador ben en posició preadjectival i amb la forma *amb les mans netes*) (*, R-M, R-M)

→ **tenir el cor net, tenir la consciència neta**

▷ **tenir les mans brutes** (ant.), **no ficar-se res a la butxaca** (p.ext.), **jugar net** (p.ext.), **poder dormir tranquil** (p.ext.), **dormir segur** (p.ext.), **dormir descansat** (p.ext.)

INNOMBRABLE

sens nombre *SP*, innombrables / es diu quan hi ha un gran nombre de persones o de coses (IEC, *)

L'església estava tan plena que hi havia gent dreta sens nombre

→ **haver-n'hi més que mosques, no tenir fi ni compte**

INNOVADOR

a l'avançada de *SP*, innovant / introduint quelcom de nou en alguna comesa (R-M, *)

Són uns investigadors que es mouen a l'avançada de la ciència / Treballen molt a l'avançada

da: s'apropien de qualsevol innovació (El complement és opcional) (R-M)

▷ **a l'avantguarda de** (p.ext.)

■ **sense precedents** *SP*, que mai n'hi ha hagut cap altre d'igual

Aquell va ser un descobriment sense precedents, molt important a la seva època

→ **no tenir nom, mai no vist**

INOFENSIU

ésser bona aigua tot *O*, ésser inofensiva una cosa que semblava molt perillosa (A-M)

Prou estava espantat, però tot va ésser bona aigua (A-M)

[Cardona, Solsona (A-M)]

incapaç de matar una mosca *SA*, expressió que hom aplica a una persona de molt bon cor, inofensiva

Per què li tens por, si és incapaç de matar una mosca? (També s'usa amb la forma *no ésser capaç de matar una mosca*)

→ **incapaç de fer mal a una mosca**

no haver trencat mai cap plat ni cap olla *SV*, es diu d'una persona aparentment inofensiva (A-M)

Ara fa l'escrupolós, com si no hagués trencat mai cap plat ni cap olla; però ja li coneixem les malifetes (Sovint s'usa amb l'adverbi *encara*) (R-M)

→ **no haver trencat cap plat**

▷ **incapaç de fer mal a una mosca** (p.ext.), **bon jan** (p.ext.), **bona mosca** (p.ext.), **no fer mal ni al pa** (p.ext.)

INOPORTÚ

ara és hora de tocar a temps *O*, es diu quan algú fa una cosa que hauria d'haver fet abans i que ara ja no és oportuna (A-M)

No, ara això ja no em serveix, ara és hora de tocar a temps!

▷ **a bona hora** (p.ext.)

desenterrar morts *SV*, parlar inoportunament de coses passades i oblidades (EC)

En aquell sopar es va posar a desenterrar morts i es va posar en evidència

→ **parlar de dogal a casa del penjat, tocar a morts**

▷ **fer una planxa** (p.ext.), **anar-se'n de la boca** (p.ext.), **afluixar la llengua** (p.ext.), **tocar a morts** (p.ext.), **treure** (alguna cosa) **en roda** (p.ext.)

encara són verdes *O*, encara no és el moment, encara no és possible (A-M)

Encara són verdes per anar de vacances, hauríem de tenir més diners / Tothom desitjaria, avui, tenir cotxes com aquests, però encara són molt verdes (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt, prou*, etc. en posició preadjectival) (*, A-M)

fora de lloc *SAdv*, de manera injustificada (R-M)

Fas unes observacions fora de lloc; no has entès el veritable sentit del cas (R-M)

→ **fora de propòsit, fora de temps, fora de to, no estar el diable per fer creus**

▷ **venir a tomb** (ant.), **un pegat en un banc** (p.ext.)

fora de temps *SAdv*, a temps que no és el normal o l'oportú (R-M)

Tot el que fa resulta fora de temps; no n'endevina mai cap / Presenta les feines fora de temps: és un informal (R-M, *)

→ **fora de lloc, fora d'hora, a destemps, a deshora**

▷ **fora temps** (v.f.)

fora de to *SAdv*, inesciaient / que no s'ajusta a la matèria o assumpte de què es tracta (R-M, *)

Quan diu coses fora de to, no li contestis; que mesuri les paraules i procuri no ofendre (R-M)

→ **fora de lloc, fora de propòsit**

▷ **un pegat en un banc** (p.ext.)

no estar el diable per fer creus *O*, no ésser oportú (R-M)

Espera que passi tot el tràfec per a demanar-los explicacions; ara, en ple bullit, no està el diable per fer creus (R-M)

→ **fora de lloc**

▷ **venir a tomb** (ant.)

no treure nas a res *SV*, no tenir solta ni volta, ésser absurd o inconvenient (A-M)

Si vol oposar-s'hi, que s'hi oposi; però és una actitud que no treu nas a res (R-M)

→ **no treure cap a res, no treure cap a carrer, ésser fora del cas, no fer al propòsit, no venir al propòsit**

parlar de dogal a casa del penjat *SV*, parlar inoportunament de coses que han de disgustar o posar en recel el qui les senti (A-M)

Treure el tema de la mort de la seva filla en aquell moment va ser parlar de dogal a casa del penjat

→ **desenterrar morts, tocar a morts**

▷ **treure** (alguna cosa) **en roda** (p.ext.), **fugir d'estudi** (p.ext.)

sortir amb un ciri trencat *SV*, sortir amb raons impertinents o fora del cas (IEC)

M'havia assegurat que escriuria un article per a la revista i a última hora ha sortit amb un ciri trencat / Sempre que li demano d'ajudar-me, surt amb un ciri trencat per tal d'esquitllar-se (També s'usa amb els quantificadors *algun, cada*, etc. i amb la forma *sortir amb ciris trencats*) (R-M)

▷ **passar de llarg** (p.ext.), **fugir d'estudi** (p.ext.)

■ **tocar a morts** *SV*, dir una cosa inadequada *És d'aquells que sempre toca a morts, per això sempre és millor que mantingui la boca tancada*

→ **desenterrar morts, fer una planxa, parlar de dogal a casa del penjat**

- ▷ **desenterrar morts** (p.ext.), **anar-se'n de la boca** (p.ext.), **afluixar la llengua** (p.ext.), **treure** (alguna cosa) **en roda** (p.ext.), **fugir d'estudi** (p.ext.)

un pegat en un banc *SQ*, inadequat / dit d'una cosa inoportuna / una cosa ineficaç, inútil per a l'aplicació que li volen donar (R-M, EC, A-M)
Les conclusions d'aquest informe són talment un pegat en un banc, no s'adiuen amb la línia seguida per l'empresa

- **un pegat foradat, com posar un pegat en un banc**
- ▷ **un pegat a un banc** (v.f.), **fora de to** (p.ext.), **fora de lloc** (p.ext.)

INOPORTUNAMENT

a deshora *SP*, a una hora intempestiva; no a l'hora convenient / a una hora intempestiva, quan no és el moment oportú (R-M, IEC)

Vaig anar-hi a deshora, i naturalment, la botiga ja era tancada / Feren la proposta a deshora; ningú no havia parlat prou de la situació (R-M)

- **a destemps, en mal punt, en mala hora, a tres quarts de quinze, a les tantes, a altra hora, fora d'hora, fora de temps, a les talúries, amb retard**

- ▷ **a bona hora** (ant.), **a punt** (ant.)

a destemps *SP*, en un moment inoportú (R-M)
Això que li has dit ara ja no li pot fer cap efecte, car és a destemps; havies de contestar-li al mateix moment que ell et va ofendre (R-M)

- **a deshora, fora d'hora, fora de temps**
- ▷ **a temps** (ant.), **al seu temps** (ant.)

[destemps: mot no registrat a l'IEC]

en mal punt *SP*, inoportunament / en moment inoportú (R-M, *)

Vaig arribar en mal punt, perquè tenien feina i no em van poder atendre (R-M)

- **a deshora, en mala hora**
- ▷ **a punt** (ant.)

en mala hora *SP*, en moment inoportú (R-M)
Has arribat en mala hora perquè ja no tindràs temps de sopar abans de la conferència (R-M)

- **a deshora, a altra hora, en mal punt**
- ▷ **a bona hora** (ant.)
- **a la mala hora** (Mall., Men.)

INQUIET

anar en dansa *SV*, expressió usada per a referir-se a una persona que no pot estar tranquil·la
Sempre va en dansa; és molt inquiet (R-M)
→ **ésser un nervi** (algú), **no caldre-li esperons per a córrer** (a algú), **no criar teranyines**

- **ésser un nervi** (algú) *SV*, locució que serveix per a indicar que algú és inquiet
Aquest nen no està mai quiet, és un nervi
→ **ésser un argent viu, anar en dansa, ésser un tràfec** (algú), **tenir nervi**

- ▷ **no tenir espera** (p.ext.), **ésser un sac de nervis** (p.ext.), **ésser un feix de nervis** (p.ext.), **ésser un manat de nervis** (p.ext.), **ésser una ballaruga** (algú) (p.ext.), **ésser una faluga** (algú) (p.ext.)

ésser un tràfec (algú) *SV*, dit de la persona inquieta que vol intervenir en tot, que no sap estar-se sense fer una cosa o altra (EC)

Aquest home és un tràfec: ni reposa ni deixa reposar / Aquest noi fa moltes feines: és un tràfec (EC, *)

- **ésser un remolí** (algú), **ésser un nervi** (algú), **no parar quiet**

■ **no parar quiet** *SV*, no estar mai quiet
Va fer un curs d'ofimàtica i ara que ja ha acabat en farà un d'anglès comercial. No para quiet!

- **ésser un tràfec** (algú), **ésser un remolí** (algú), **tenir agulles a sa cadira**

- ▷ **no poder parar** (p.ext.), **tenir cagarines** (p.ext.)

no poder parar *SV*, no estar mai quiet (IEC)
Sempre belluga el peu o juga amb el bolígraf. No pot parar

- **ésser un argent viu, no tenir cul per a seure, tenir agulles a sa cadira**

- ▷ **no parar quiet** (p.ext.)

■ **picar-li el cul** (a algú) *O*, algú, estar inquiet per algun motiu

Avui a en Pere li pica el cul; no pot parar quiet, deu estar neguitós

- **tenir puces**

- ▷ **ésser el cul d'en Jaumet** (p.ext.)

tenir el diable al cos *SV*, ésser viu, turbulent, entremaliat (IEC)

Aquell noi tenia el diable al cos; no parava un moment; no hi havia manera de fer-lo estar quiet / No s'estarà ni un minut llegint; té el diable al cos i va d'un costat a l'altre (També s'usa amb la forma *tenir un diable al cos*) (R-M)

- **ésser un argent viu**

- ▷ **tenir cagarines** (p.ext.), **no tenir pensament bo** (p.ext.)

- **tenir el dimoni dins es cos** (Mall.)

tenir nervi *SV*, tenir caràcter, fermesa (IEC)

És emprenedor i té nervi: el negoci li anirà bé / La Maria és una dona amb nervi (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició pronominal i amb la forma *amb nervi*)
→ **ésser un nervi** (algú)

- ▷ **no criar teranyines** (p.ext.)

tenir puces *SV*, sentir-se mal a pler, estar inquiet i tenir ganes d'anar-se'n (A-M)

Tenia puces: tota la tarda que havia anat d'un costat a l'altre i a mitja reunió va marxar

- **estar dins un foc, picar-li el cul** (a algú)
- ▷ **tenir foc dins ses sabates** (p.ext.), **ésser el cul d'en Jaumet** (p.ext.), **tenir cagarines** (p.ext.)

INQUIETAR

treure-li els pixats del ventre (a algú) *SV*, llevar la tranquil·litat a algú, fer-li por (A-M)

Fa uns dies que rep unes trucades misterioses que li treuen els pixats del ventre

→ **treure (algú) de compàs, alçar el ventre** (a algú), **donar mal de ventre** (a algú)

▷ **fer venir el ventre al coll** (a algú) (p.ext.)

INQUIETAR-SE

anar-li la processó per dins (a algú) *O*, estar latent dins algú un sentiment, sobretot de por, de greus preocupacions que no es manifesten / es diu de qui experimenta, sense manifestar-ho, un estat de torbació de l'ànim, especialment de por (A-M, EC)

Sempre ha tingut por de volar. Ho dissimula, però la processó li va per dins / Sembla que estigui bé, però la processó va per dins (També s'usa amb la forma *anar-li la processó per dintre* (a algú))

▷ **guardar les aparences** (p.ext.), **salvar les formes** (p.ext.), **tenir una pena al cor** (p.ext.), **rosegat-li el cor** (a algú) (p.ext.), **fer-se mala sang** (p.ext.), **donar-se mal cor** (p.ext.)

fer-se mala sang *SV*, preocupar-se / irritar molt, produir un fort sentiment de repulsió (R-M, A-M)

Sempre es fa mala sang pensant en el pitjor que podria ocórrer

→ **posar-se pedres al fetge, criar pedres al fetge, donar-se mal temps, buidar-se el cap, donar-se mal cor**

▷ **fer perdre la son** (a algú) (inv.), **anar-li la processó per dins** (a algú) (p.ext.), **donar-se al diable** (p.ext.), **donar-se al moro** (p.ext.)

INQUISICIÓ

el sant ofici *SD*, la Inquisició / tribunal eclesiàstic, sovint estatal, que vetllava per la puresa de la fe, inquirint i castigant les doctrines que se'n desviaven (IEC, *)

El sant ofici és un altre nom per a designar la Inquisició

INREVÉS

i viceversa *SConj*, invertint l'ordre de dos termes / a la inversa, al contrari (EC, P)

Viatge de Barcelona a Mataró, i viceversa / Diu mal d'ella, i viceversa, ella malparla d'ell (EC)

▷ **d'anada i tornada** (p.ext.), **a l'inrevés** (p.ext.)

INSACIABLE

donar-ho tot, es sac i ses peres *SV*, donar més del que caldria (A-M)

Si un és molt insaciable, que demana massa, li

diuen: «Sí, tot t'ho donaré, es sac i ses peres!» (A-M)

▷ **voler-ho tot, el sac i les peres** (inv.)

[Ciutadella (A-M)]

no tenir fre (algú o alguna cosa) *SV*, no reprimir-se, seguir avalotadament els propis impulsos (A-M)

Aquella dona no té fre / El seu amor sense fre per aquella noia el farà embogir (Només s'usa amb éssers animats i amb noms que denoten accions com a subjecte. També s'usa amb la forma *sense fre*) (EC, *, R-M)

→ **no tenir aturador** (algú o alguna cosa), **no tenir ni fre ni aturador** (algú o alguna cosa)

INSACULACIÓ

de sac i sort *SCoord*, a les illes Balears, insaculació (EC)

Va caldre que el rei fes una elecció de sac i sort

→ **de sac**

INSATISFET

no et farà mal de ventre *O*, es diu a algú per a indicar-li que no obtindrà allò que desitja (A-M)

Ja sabem que volies anar de viatge amb ells però, com que no tindràs festa a la feina, no hi podràs anar. No et farà mal de ventre, no

INSCRIURE

donar d'alta *SV*, declarar ingressat en un cos, en una associació / ingressar en una empresa (IEC, *)

Aquestes últims quinze dies hem donat d'alta trenta persones més que en l'últim trimestre / Aquest mes s'han donat d'alta tres socis més / Avui he donat d'alta tres tarifes planes (*, R-M, *)

▷ **donar de baixa** (algú) (ant.)

INSEGUR

caic no caic *SCoord*, en posició falsa, insegura, en perill de caure (A-M)

Hi ha teules que pengen caic no caic (A-M)

→ **estar si cau no cau, en fals, en joli, aguantar-se per un pèl**

estar fora de plom *SV*, estar sense seguretat (R-M)

Ha calgut molta paciència per a fer que es comportés bé; estava fora de plom feia temps; no sabia adaptar-se / Encara estic fora de plom en la nova feina; em costa d'avesar-m'hi (R-M)

▷ **estar fora de joc** (p.ext.)

no tenir-les totes *SV*, no estar segur, convençut, d'alguna cosa, sentir-se intranquil / tenir por, recel, no estar tranquil (IEC, EC)

Li van dir que l'anell era bo, però, com que no les tenia totes, va anar a fer-lo valorar / És

possible que no passi res, però encara no les tinc totes

→ **no tenir-les totes segures**

▷ **no tenir por de frares ni grameneres** (ant.), **d'empenta** (ant.), **no estar en mar ni en terra** (p.ext.)

no tenir-les totes segures *SV*, no estar lliure de temor (A-M)

Abans pensava que guanyaria, però ara no les té totes segures

→ **no tenir-les totes**

INSEGURETAT

no haver-hi un pam de terra ferma *SV*, no haver-hi cap seguretat (R-M)

En aquesta qüestió cal anar amb molt de compte perquè no hi ha un pam de terra ferma; ho veig tot molt insegur / Ens han dit que féssim el que volguéssim, però que en això no hi ha un pam de terra ferma; els riscos són, doncs, molts (R-M)

INSENSAT

cap sense barret *SN*, desassenyat / expressió usada per a referir-se a una persona sense seny, que no ha arribat a l'estat de maduresa mental (R-M, *)

Ningú no en fa cabal; tothom el té per un cap sense barret que només diu bestieses / No li fa-cis cas; és un cap sense barret (R-M)

→ **cap buit, cap calent, cap desgavellat, ésser un mal cap** (algú)

INSENSIBILITZAR-SE

assecar-se-li el cor (a algú) *O*, esdevenir insensible (EC)

Se li assecà el cor després d'aquella desgràcia (EC)

▷ **tenir el cor de pedra** (p.ext.), **tenir el cor dur** (p.ext.), **tenir el cor sec** (p.ext.), **tenir el cor empedreït** (p.ext.)

INSENSIBLE

de pedra *SP*, expressió per a referir-se a algú insensible, que no reacciona davant els esdeveniments favorables o adversos

Té un germà de pedra, li han cosit el trau sense anèstesia i no s'ha queixat gens

→ **dur de pell, tenir el cor de pedra**

dur de pell *SA*, ésser insensible / expressió per a referir-se a algú insensible, que no reacciona davant els esdeveniments favorables o adversos (R-M, *)

Aquest home és dur de pell; no el commouràs pas amb aquests arguments (R-M)

→ **tenir la pell dura, fred com el gel, de pedra**

▷ **fi de pell** (ant.), **dur de cor** (p.ext.)

ésser de suro (algú) *SV*, ésser incapaç de tenir i d'expressar sentiments, mancat de sensibilitat

És de suro i davant la pobresa no té cap mena de reacció

→ **tenir un cor de suro, ésser un glaç** (algú), **fred com el marbre**

▷ **ésser tot cor** (ant.), **tenir bon cor** (ant.)
ésser un glaç (algú) *SV*, ésser incapaç de sentir compassió, pietat, etc.

És un glaç, no s'immuta mai per res

→ **ésser un tros de gel** (algú), **més fred que el glaç, ésser de suro** (algú)

▷ **ésser tot cor** (ant.), **tenir bon cor** (ant.)
ésser un tros de gel (algú) *SV*, fred / ésser insensible / ésser mancat de sensibilitat, que li costa emocionar-se (Fr, A-M, *)

Creia que l'assassí, per a cometre aquells crims, havia d'ésser un tros de gel (També s'usa amb la forma *ésser de gel* (algú))

→ **ésser un glaç** (algú), **més fred que el glaç, fred com el marbre**

fred com el marbre *SA*, que és poc o gens sensible

No s'emociona mai per res, és fred com el marbre

→ **ésser de suro** (algú), **ésser un tros de gel** (algú)

no tenir sentits *SV*, no sentir-se de res (IEC)

Diu que ha rebut tants cops que ja no té sentits / De la pallissa que ha rebut, s'ha quedat sense sentits (També s'usa amb la forma *sense sentits*)

tenir el cor de pedra *SV*, estar mancat de sentiments humanitaris (A-M)

Té el cor de pedra, no s'emociona mai per res / Era un home de cor de pedra, si no s'enamorava d'aquella dona tan exuberant (També s'usa amb la forma *de cor de pedra*)

→ **tenir un cor de suro, tenir el cor dur, tenir el cor empedreït, fred com el gel, de pedra, dur de cor**

▷ **tenir el cor moll** (ant.), **tenir el cor bla** (ant.), **ésser tot cor** (ant.), **tenir bon cor** (ant.), **tenir un cor tendre** (ant.), **de carn** (ant.), **de carn i ossos** (ant.), **assecar-se-li el cor** (a algú) (p.ext.)

tenir el cor dur *SV*, (tenir un) cor insensible a la clemència, a l'amor, etc. (A-M)

Mai no plora quan li passen desgràcies, té el cor dur / Interpreta un policia de cor dur, que utilitza mètodes poc legals per a descobrir la veritat (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, massa, molt*, etc. en posició preadjectival i amb la forma *de cor dur*)

→ **tenir el cor de pedra, dur de cor, tenir el cor empedreït, tenir el cor sec, tenir un cor de suro**

▷ **tenir el cor moll** (ant.), **de carn** (ant.), **de carn i ossos** (ant.), **no tenir cor** (p.ext.), **assecar-se-li el cor** (a algú) (p.ext.)

tenir el cor empedreït *SV*, (posseir un) cor dur, insensible (IEC)

Creu que s'ha de tenir el cor empredreït per sortir a caçar llebres quan s'ha acabat la temporada de caça

→ **tenir el cor dur, tenir el cor de pedra, tenir el cor sec**

▷ **assecar-se-li el cor** (a algú) (p.ext.)

tenir el cor sec *SV*, (posseir un) cor mancat de sensibilitat (IEC)

Té el cor sec, l'ha mort sense cap escrúpol

→ **tenir el cor empredreït, tenir el cor dur**

▷ **assecar-se-li el cor** (a algú) (p.ext.)

tenir estómac *SV*, suportar bé les coses més desagradables (R-M)

Ja veuràs com aquesta mala notícia no l'afectarà gens; té estómac per això i per a molt més (R-M)

→ **tenir la pell dura, tenir fetge, ésser ample d'espattes**

▷ **parar el cop** (p.ext.), **arrossegar la cadena** (p.ext.), **tenir corda** (p.ext.), **tenir un ventrell que tot ho paeix** (p.ext.)

tenir la pell dura *SV*, ésser poc sensible als retrets / ésser poc sensible als efectes de la intempèrie, de les injúries, de la dissort / no sentir els danys de la intempèrie, especialment no sentir les injúries, els blames, etc. (IEC, A-M, EC)

No s'immuta per més que l'ataquin; té la pell dura / No cal que li facis retrets perquè té la pell molt dura i no servirien per res (També s'usa amb els quantificadors *bastant, massa, molt*, etc. en posició preadjectival) (R-M, *)

→ **tenir un cor de suro, tenir estómac, tenir fetge, dur de pell**

▷ **tenir la pell fina** (ant.), **sang freda** (p.ext.)

tenir pell morta *SV*, estar avesat a sofrir (A-M)
Com que ha patit moltes desgràcies, aquesta família ja té pell morta

▷ **patir mort i passió** (p.ext.), **passar penes i treballs** (p.ext.), **passar penes i fatics** (p.ext.), **arrossegar la cadena** (p.ext.)

tenir un cor de suro *SV*, (tenir un) cor insensible (A-M)

Té un cor de suro, no pateix mai per res

→ **tenir la pell dura, tenir el cor de pedra, tenir el cor dur, ésser de suro** (algú)

▷ **no sentir pena ni glòria** (p.ext.), **fer mal so** (p.ext.)

INSEPARABLE

ésser carn i ungla *SV*, dit de dues persones inseparables, que pensen, obren, etc., com si fossin una sola persona / ésser molt amics, tenir gran intimitat, anar sempre junts (IEC, A-M)

No fan res l'un sense l'altre. Són carn i ungla / Semblen carn i ungla. Van junts a tot arreu (També s'usa amb el verb *semblar*) (R-M, *)

→ **ésser tap i carbassa, ésser cul i merda, ésser la corda i el poal, germans siamesos, ésser cul i braga, fer cambra i cuina, ésser cul i camisa**

ésser cul i braga *SV*, ésser inseparables; es diu principalment dels amics que sempre van plegats, i més encara d'aquells qui van sempre junts per a mal fi (A-M)

Són cul i braga: sempre han d'anar junts a tot arreu / No poden estar separats ni un minut, són cul i braga (També s'usa amb el verb *semblar*)

→ **ésser cul i merda, ésser carn i ungla, ésser tap i carbassa, ésser cul i camisa, ésser la corda i el poal**

[Tortosa (A-M)]

ésser cul i merda *SV*, avenir-se molt / ésser inseparables; es diu principalment dels amics que sempre van plegats, i més encara d'aquells qui van sempre junts per a mal fi (IEC, A-M)

Arreu van plegats fent maleses; són cul i merda / Que aneu sempre junts a tot arreu? Sembleu cul i merda (També s'usa amb el verb *semblar*) (R-M, *)

→ **ésser carn i ungla, ésser tap i carbassa, ésser cul i camisa, ésser la corda i el poal**

● **ésser cul i braga** (Tortosa)

ésser tap i carbassa *SV*, ésser inseparables (IEC)
Els trobaràs que sempre van plegats; són tap i carbassa (També s'usa amb el verb *semblar*) (R-M)

→ **ésser carn i ungla, ésser cul i merda, ésser cul i camisa, ésser la corda i el poal, germans siamesos, ésser cul i braga**

germans siamesos *SN*, dues persones inseparables, que sempre van plegades (A-M)

Sempre van junts: són com germans siamesos / Són germans siamesos, es passen tot el dia plegats

→ **ésser carn i ungla, ésser tap i carbassa**

INSERVIBLE

bo per a les escombraries *SA*, ésser inservible (R-M)

Ha comprat una mena de roba que és bona per a les escombraries; no sé com no ha vist la mala qualitat d'aquell gènere (R-M)

→ **bo per a llençar, bo per al drapaire, bo per a tirar al carrer, no valer una escopinada, no ésser bo per a Déu ni per al diable, no poder-ne tirar cap tros a l'olla**

▷ **fotre** (alguna cosa) **a la bassa** (p.ext.)

bo per a llençar *SA*, [ésser] inservible, inútil (EC)

Aquest bolígraf és bo per a llençar; no guixa / Aquests tomàquets que em dones només són bons per a llençar: no suquen gens (R-M, *)

→ **bo per a les escombraries, bo per al drapaire, bo per a tirar al carrer, no ésser bo per a Déu ni per al diable, no ésser bo ni per a ella ni per a albarda, no poder-ne tirar cap tros a l'olla**

▷ **de munició** (p.ext.), **fotre** (alguna cosa) **al rec** (p.ext.)

no ésser bo per a Déu ni per al diable *SV*, no servir per a res (A-M)

He llançat les espartenyas perquè eren tan velles que no eren bones per a Déu ni per al diable

→ **bo per al drapaire, bo per a les escombraries, bo per a llençar, bo per a tirar al carrer, no poder-ne tirar cap tros a l'olla**

no haver-hi per on agafar (alguna cosa) *SV*, no servir per a res (R-M)

Ha fet un examen que no hi ha per on agafar-lo; és completament fora del tema (R-M)

→ **no anar enlloc**

▷ **tenir cara ni ulls** (alguna cosa) (ant.), **no poder-ne tirar cap tros a l'olla** (p.ext.), **no tenir nas a la cara** (alguna cosa) (p.ext.)

INSIGNIFICANÇA

poca cosa *SQ*, petita quantitat / cosa sense importància (A-M)

Va haver-hi molt de soroll però al cap i a la fi fou poca cosa, res d'important (També s'usa amb les formes *poqueta cosa* i *poca coseta*)

▷ **de més grosses n'han passades** (p.ext.), **de més grosses se n'han vistes** (p.ext.)

INSIGNIFICANT

això és un fart de res *O*, es diu humorísticament per a indicar que una cosa és molt magra, insignificant, menyspreable (A-M)

Amb el nombre de regidors que han tret no podran formar govern. Això és un fart de res!

→ **ésser el part de les muntanyes**

[Emp. (A-M)]

■ **això i no res, és el mateix** *O*, es diu per a indicar que una cosa és molt magra, insignificant, menyspreable

—*Com a mínim t'han fet un regal!* —*Sí, però això i no res, és el mateix*

→ **això i no res, tot és u**

això i no res, tot és u *O*, es diu humorísticament per a indicar que una cosa és molt magra, insignificant, menyspreable (A-M)

Tenc molta de gana i m'has posat poc menjar. Això i no res, tot és u

→ **això i no res, és el mateix**

[Or., Occ., Val., Bal. (A-M)]

de mala mort *SP*, d'ínfima qualitat (A-M)

És un poeta de mala mort, encara no ha escrit res que valgui la pena

→ **de secà, de mitja hora passar, de via estreta, en to menor**

▷ **d'estar per casa** (p.ext.), **mort de gana** (p.ext.)

de pa i figa *SP*, de poca importància (R-M)

Ens creïem poder sentir un gran orador, i ens va donar una conferència de pa i figa; vam perdre-hi el temps (R-M)

→ **de pa i raves, de pa sucat amb oli, ésser**

de cal si en queda, de pacotilla, de segona categoria

▷ **de pro** (ant.), **de categoria** (ant.)

de pa i raves *SP*, de poca importància (R-M) *Té un negoci de pa i raves; molta feina i molt poc rendiment* (R-M)

→ **de pa i figa, de pa sucat amb oli, ésser de cal si en queda, de pacotilla, de segona categoria**

▷ **de pro** (ant.), **de categoria** (ant.)

donar (alguna cosa) **per un diner** *SV*, considerar alguna cosa insignificant (EC)

Vaig donar aquell rellotge per un diner, perquè em semblava de poca categoria

▷ **a cap preu** (p.ext.), **a qualsevol preu** (p.ext.), **a cap diner** (p.ext.), **vendre** (alguna cosa) **a parts de rosari** (p.ext.)

ésser aigua *SV*, ésser cosa de poca substància o sense valor (A-M)

No sé per què tens tanta cura d'aquest aparell, si és aigua

ésser de cal si en queda *SV*, ésser el més insignificant o poc apreciat (A-M)

Els llibres d'aquest autor són de cal si en queda

→ **de pa i figa, de pa i raves, de pa sucat amb oli**

▷ **de pro** (ant.), **de categoria** (ant.)

[Penedès (A-M)]

ésser el part de les muntanyes *SV*, al·lusió que hom sol citar quan s'esdevé una cosa insignificant quan hom creia poder-ne esperar una d'important (EC)

Que ell ara estigui enfadat és el part de les muntanyes; no cal donar-hi importància / La tempesta que s'estava preparant semblava el part de les muntanyes, però, al final, només han caigut quatre gotes (També s'usa amb el verb *semblar*)

→ **això és un fart de res**

▷ **ésser el part de la muntanya** (v.f.), **ésser un gran què** (ant.)

ésser un crac *SV*, es diu d'un home d'escassa vàlua en un concepte o altre (Fr)

Ets un crac! El dia que recordis l'aniversari de casament farem repicar les campanes

→ **ésser un zero a l'esquerra, ésser un as** (algú)

▷ **ésser un mort** (p.ext.), **ésser un desastre** (algú) (p.ext.)

ni fa ni fum *SCoord*, no tenir cap importància (R-M)

Tot el que ha dit, ni fa ni fum; no té cap relació amb el cas (També s'usa amb les formes *ni fa ni fu i ni fu ni fa*) (R-M)

▷ **ni li va ni li ve** (a algú) (p.ext.), **no li hi va ni li hi ve res** (a algú) (p.ext.), **tota la resta són violes** (p.ext.), **encara com aquell** (p.ext.)

no ésser ningú (per algú) *SV*, ésser insignificant /

no comptar gens per a una altra persona, no merèixer-li gens d'estima (A-M, EC)

Per son pare, no és ningú i se sent menystingut / Tu no ets ningú per a mi (*, EC)

▷ ésser un **ningú** (p.ext.), ésser la **compañia** (d'algú) (ant.)

no ésser qui SV, no tenir autoritat per a fer quelcom

Tu no ets qui per a fer això (EC)

▷ tenir **carta blanca** (ant.), **no ésser ningú** (p.ext.)

no pujar un grell d'ou SV, tenir una importància mínima, no valer la pena d'ésser comptat (A-M)

Això que ha dit no puja un grell d'ou, no cal fer-ne cas

→ **no pujar un grell de nou, no pujar un negre d'ungla**

no pujar un grell de nou SV, tenir una importància mínima, no valer la pena d'ésser comptat (A-M)

La seva aportació al treball d'investigació no puja un grell de nou

→ **no pujar un grell d'ou, no pujar un negre d'ungla**

no pujar un negre d'ungla SV, tenir molt poca importància o ésser molt escàs, insignificant (A-M)

Això que us ha passat no puja un negre d'ungla

→ **no pujar un grell d'ou, no pujar un grell de nou**

▷ **fer-ne un gra massa** (ant.), **passar de la ratlla** (ant.)

no són unghes de sant O, es diu referint-se a una cosa que algú tracta amb molt de mirament i que ens sembla que no val la pena (A-M)

No sé per què té tanta cura dels llibres d'estudi, no són unghes de sant!

▷ **no ésser roba de cossari** (ant.), **poder-se embolicar** (alguna cosa) **amb una fulla de pi** (p.ext.), **no valer un clau** (p.ext.)

no valer els budells d'un ca mort SV, ésser una cosa menyspreable, no tenir cap valor (A-M)

Jo volia ser amable amb ell, però troba que els meus regals no valen els budells d'un ca mort i a mi no m'agrada que em menyspreïn

→ **no valer una escopinada, no valer les baves d'un penjat, no valer les palles d'allà on jeu, no valer un clau, no valer un dobler, no valer un nap torrat, no valer un pet de conill, no valer un rave, no valer els budells d'un gat**

no valer els budells d'un gat SV, no valer res (Fr)

Aquella pel·lícula que em vas recomanar no valia els budells d'un gat: em va semblar molt dolenta

→ **no valer una escopinada, no valer els budells d'un ca mort, no valer es dotze doblers des batiar, no valer les baves d'un**

penjat, no valer un clau, no valer un dobler, no valer un nap torrat, no valer un pet de conill, no valer un rave

no valer es dotze doblers des batiar SV, ésser una cosa menyspreable, no tenir cap valor (A-M)

Si vols pujar a s'ermita, vés-hi, però has de sebre que sa caminada no val es dotze doblers des batiar: s'ermita és en runes

→ **no valer una escopinada, no valer ni la pesseta de batejar, no valer els budells d'un ca mort, no valer les palles d'allà on jeu, no valer un clau, no valer un dobler, no valer un nap torrat, no valer un pet de conill, no valer un rave**

[Mall. (A-M), batiar: mot no registrat a l'IEC (vg. batejar)]

no valer les palles d'allà on jeu SV, ésser una cosa menyspreable, no tenir cap valor (A-M)

No cal que et preocupis per aquest tema, perquè no val les palles d'allà on jeu: és una fotesa

→ **no valer una escopinada, no valer els budells d'un ca mort, no valer es dotze doblers des batiar, no valer un clau, no valer un dobler, no valer un nap torrat, no valer un pet de conill, no valer un soc, no valer una pipada de tabac**

no valer un clau SV, no valer res, no servir (IEC)

Res del que et va donar no val un clau; no cal que li ho agraeixis tant; s'ha tret una nosa / Això no val un clau (R-M, Fr)

→ **no valer una escopinada, no valer un dobler, no valer els budells d'un ca mort, no valer es dotze doblers des batiar, no valer les palles d'allà on jeu, no valer un nap torrat, no valer un pet de conill, no valer un rave, no valer un soc**

▷ **no tenir preu** (ant.), **valer més or que no pesa** (ant.), **no són unghes de sant** (p.ext.)

no valer un dobler SV, ésser una cosa menyspreable, no tenir cap valor (A-M)

Aquest moble no val un dobler: es corcarà d'aquí a dos dies

→ **no valer un clau, no valer els budells d'un ca mort, no valer es dotze doblers des batiar, no valer les palles d'allà on jeu, no valer un nap torrat, no valer un rave, no valer un soc, no valer una pipada de tabac, no valer una malla**

no valer un nap torrat SV, no valer res, ésser una cosa de mínim valor (A-M)

Ens va servir un dinar que no valia un nap torrat; quin fàstic! (R-M)

→ **no valer una escopinada, no valer els budells d'un ca mort, no valer es dotze doblers des batiar, no valer les palles d'allà on jeu, no valer un clau, no valer un dobler, no valer un pet de conill, no valer un rave, no valer un soc**

no valer un pet de conill *SV*, ésser menyspreable (R-M)

Li va vendre un quadre que no valia un pet de conill i el va fer passar per una obra d'art (R-M)

→ **no valer una escopinada, no valer els budells d'un ca mort, no valer es dotze doblers des batiar, no valer les palles d'allà on jeu, no valer un clau, no valer un dobler, no valer un nap torrat, no valer un rave, no valer un soc, no valer un pito**

no valer un rave *SV*, ésser una cosa, presumptament de vàlua, mancada en realitat de valor *T'han estafat perquè aquesta joia, que t'ha costat tants diners, no val un rave*

→ **no valer una malla, no valer un xavo, no valer ni cinc cèntims, no valer els budells d'un ca mort, no valer es dotze doblers des batiar, no valer les palles d'allà on jeu, no valer un clau, no valer un dobler, no valer un nap torrat, no valer un pito**

no valer un soc *SV*, no valer res (A-M)

Vol donar-li el càrrec de confiança a un candidat que no val un soc

→ **no valer els budells d'un ca mort, no valer es dotze doblers des batiar, no valer les palles d'allà on jeu, no valer un clau, no valer un dobler, no valer un nap torrat, no valer un pet de conill, no valer un rave, no valer una pipada de tabac**

no valer una pipada de tabac *SV*, ésser una cosa menyspreable, no tenir cap valor (A-M)

L'esforç d'explicar-li-ho no val una pipada de tabac: no fa cas de res del que li diuen

→ **no valer una escopinada, no valer els budells d'un ca mort, no valer es dotze doblers des batiar, no valer les palles d'allà on jeu, no valer un clau, no valer un dobler, no valer un nap torrat, no valer un pet de conill, no valer un rave**

poder-se embolicar (alguna cosa) **amb una fulla de bruc** *SV*, ésser molt petita o insignificant una cosa (A-M)

Tu et creus que ell m'ha explicat moltes coses, i a fe que tot el que m'ha dit es pot embolicar amb una fulla de bruc (A-M)

→ **poder-se embolicar** (alguna cosa) **amb una fulla de pi**

▷ **poder-se embolicar** (alguna cosa) **en una fulla de bruc** (v.f.)

poder-se embolicar (alguna cosa) **amb una fulla de pi** *SV*, ésser una cosa molt petita, escassa o insignificant (A-M)

Ànims, que això que et passa es pot embolicar amb una fulla de pi

→ **poder-se embolicar** (alguna cosa) **amb una fulla de bruc**

▷ **poder-se embolicar** (alguna cosa) **en una fulla de pi** (v.f.), **no són ungles de sant** (p.ext.)

pujar més el farciment que el gall *O*, tenir més volum o importància la part accidental que la substancial d'una cosa (EC)

En aquest llibre puja més el farciment que el gall. Molta enquadernació, però el contingut és molt dolent

→ **pujar més el suc que els moixons, pujar més la salsa que els cargols, pujar més la corda que el bou, pujar més el mort que les antorxes, valer més la salsa que els cargols**

pujar més el mort que les antorxes *O*, tenir més volum o importància la part accidental que la substancial d'una cosa (A-M)

Mai no donis importància al que ell diu: puja més el mort que les antorxes

→ **pujar més el suc que els moixons, pujar més la salsa que els cargols, pujar més la corda que el bou, pujar més el farciment que el gall, valer més la salsa que els cargols**

pujar més el suc que els moixons *O*, tenir més volum o importància la part accidental que la substancial d'una cosa (A-M)

No facis gaire cas del que diu, segur que puja més el suc que els moixons

→ **pujar més el farciment que els moixons, pujar més la salsa que els cargols, pujar més la corda que el bou, pujar més el mort que les antorxes, pujar més el farciment que el gall, valer més la salsa que els cargols**

pujar més la corda que el bou *O*, tenir més volum o importància la part accidental que la substancial d'una cosa (A-M)

En aquell escrit de sintaxi, puja més la corda que el bou: dona voltes al mateix tema, però no formula cap hipòtesi interessant

→ **pujar més el farciment que el gall, pujar més el suc que els moixons, pujar més el mort que les antorxes, pujar més la salsa que els cargols, valer més la salsa que els cargols**

pujar més la salsa que els cargols *O*, tenir més volum o importància la part accidental que la substancial d'una cosa (A-M)

No li donis gaire importància; segur que puja més la salsa que els cargols

→ **pujar més el farciment que el gall, pujar més el suc que els moixons, pujar més la corda que el bou, pujar més el mort que les antorxes, valer més la salsa que els cargols**

quatre gats *SQ*, nombre de persones que hom considera insignificant / pocs i poc importants / [ésser] molt poques persones (EC, F, IEC)

Es van presentar a la reunió quatre gats / A l'última classe, només hi van assistir quatre gats

→ **una colla de gats**

una colla de gats *SQ*, conjunt de persones de poc seny o poca significació (EC)

Eren una colla de gats que mai no arribarien a res en la seva vida

→ **quatre gats**

valer més la salsa que els cargols *SV*, ésser més bona la part accidental que la principal d'una cosa (A-M)

En aquesta obra de teatre, el vestuari és més aconseguit que les interpretacions: val més la salsa que els cargols

→ **pujar més la salsa que els cargols, pujar més el farciment que el gall, pujar més el suc que els moixons, pujar més la corda que el bou, pujar més el mort que les an-torxes**

[Morella (A-M)]

valer tant com un pet a un banc *SV*, no valer res (R-M)

Que és una persona útil? No em facis riure. Val tant com un pet a un banc / L'Oriol és molt espavilat, però son germà val tant com un pet a un banc (R-M)

→ **ésser un zero a l'esquerra, ésser un ningú**
▷ **ésser un mort** (p.ext.)

INSINUAR

deixar anar (alguna cosa) *SV*, dir / dir en públic una cosa per veure quin efecte fa, donar-la a entendre, insinuar-la (R-M, *)

Entre altres coses, ha deixat anar que l'obra no li ha interessat gens / No és clar que ho faci, però ha deixat anar que pensa revisar tots els contractes (R-M)

→ **deixar caure** (alguna cosa)

▷ **dir les coses tal com són** (p.ext.), **parlar amb mitges paraules** (p.ext.)

INSÍPID

no tenir solta *SV*, insípid / ésser mancat de sabor, fat (Fr, *)

Aquests macarrons no tenen solta (Només s'usa amb noms que denoten menjars com a subjecte)

→ **no tenir suc ni bruc**

▷ **fondre's dins la boca** (ant.), **tenir bon paladar** (ant.)

no tenir suc ni bruc *SV*, insípid / mancat de sabor, fat (Fr, *)

Aquesta sopa és desassaborida, no té suc ni bruc / Per dinar va fer un guisat sense suc ni bruc (També s'usa amb la forma sense suc ni bruc. Només s'usa amb noms que denoten menjars com a subjecte)

→ **no tenir solta**

▷ **fondre's dins la boca** (ant.), **tenir bon paladar** (ant.)

sortir carbassa *SV*, ésser (un meló) aigualit, insípid (EC)

Aquest meló ens ha sortit carbassa

INSISTÈNCIA

nyic-nyic *SN*, onomatopeia amb què s'expressa el parlar d'una persona que ens martiritza amb la seva insistència / burxant sense parar (IEC, R-M)

Ella no para de demanar, nyic-nyic, fins que li'n fan cas / Dóna-li alguna cosa: aquest nyic-nyic ja fa escudella! (R-M, Fr)

→ **tornar a la mateixa cançó**

▷ **ésser un corcò** (p.ext.), **nyec-nyec** (p.ext.)
[Reduplicatiu]

INSISTENT

ésser un corcò *SV*, (ésser una) persona insistent, porfidiosa (EC)

El teu germà petit és un corcò: no para de demanar-me que el porti al cinema i jo no tinc cap ganes de dur-l'hi (També s'usa amb la forma ésser molt corcò)

▷ **nyic-nyic** (p.ext.)

INSISTENTMENT

a còpia de *SP*, emprant insistentment, llargament, un mitjà / amb insistència o amb abundància de (IEC, R-M)

*No té gens de memòria i s'ho ha d'aprendre a còpia de llegir-ho centenars de vegades / A còpia de repetir-ho es pensa que és veritat / Ho va aconseguir a còpia de precs (R-M, EC, *)*

→ **a cop de, a força de**

a força de *SP*, emprant repetidament com a mitjà allò que s'esmenta / emprant insistentment un mitjà (R-M, IEC)

*Ho he pogut obtenir a força d'insistir, perquè m'ho vengués / Ho he pogut aconseguir a força de diners (R-M, *)*

→ **a còpia de, a cop de**

▷ **cop de** (p.ext.)

INSISTIR

fregar-li (alguna cosa) **pels morros** (a algú) *SV*, oferir alguna cosa amb insistència o de manera que és difícil defugir d'acceptar-la (A-M)

No para de fregar-li pels morros que li convé canviar de casa

[Mall., Men. (A-M)]

tornar a la mateixa cançó *SV*, insistir en el mateix tema (A-M)

Cada divendres a la nit tornava a la mateixa cançó i li demanava a son pare que li deixés el cotxe per sortir

→ **tornar a la mateixa, nyic-nyic**

▷ **tornar amb la mateixa cançó** (v.f.), **tornar a la càrrega** (p.ext.), **ésser la cançó de l'enfadós** (p.ext.)

INSOLACIÓ

cop de sol *SN*, insolació / conjunt de trastorns cerebrals produïts per una assolellada forta (IEC, *)

Si estàs massa estona a la platja pots tenir un

cop de sol i congestionar-te, cosa que és molt perillosa / Va agafar-me un cop de sol i encara em dura el mal de cap (R-M)

▷ **entrar-li el sol al cap** (a algú) (p.ext.), **cop de calor** (p.ext.), **tocar el sol** (p.ext.)

INSOLENT

tenir molta llengua *SV*, dir algú més que no farà, parlar més que no deuria, no callar per desvergonyiment, irreverència, etc. (IEC)

És insuportable, és una d'aquelles persones que tenen molta llengua

→ **tenir la llengua llarga, llarg de llengua, llengua llarga**

▷ **tenir llengua** (a algú) (p.ext.)

INSOLENTAR-SE

aixecar la veu *SV*, parlar a algú, replicar-li, sense el respecte que es mereix (IEC)

No sap tractar els seus subordinats i quan s'hi adreça els aixeca la veu (També s'usa amb el verb alçar)

▷ **faltar al respecte** (a algú) (p.ext.)

alçar la cresta *SV*, agafar coratge (EC)

Els oprimits van alçar la cresta i es van encarrar al govern dictatorial

▷ **abaixar la cresta** (ant.), **plantar cara** (a algú) (p.ext.)

faltar al respecte (a algú) *SV*, tractar algú sense consideració / no guardar-li aquell mirament, aquella alta consideració que pertoca (R-M, EC)

En dir aquelles paraules va faltar al respecte als seus pares / Ja sabem que té mal caràcter, però en atenció que és vell, no li faltis al respecte (, R-M)*

→ **trencar-li el respecte** (a algú), **pujar-li a l'esquena** (a algú)

▷ **guardar les distàncies** (ant.), **aixecar la veu** (p.ext.)

trencar-li el respecte (a algú) *SV*, no guardar a algú aquell mirament, aquella alta consideració que pertoca (A-M)

Des que em va trencar el respecte, no li dirigeixo la paraula

→ **faltar al respecte** (a algú)

▷ **mal educat** (p.ext.)

INSÒLIT

mai no vist *SA*, insòlit / no acostumat (R-M, *)

*Ha estat un programa mai no vist; tothom hi ha dit el que pensava amb tota llibertat / Va ser un espectacle mai vist (També s'usa amb la forma mai vist) (R-M, *)*

→ **de no dir, ésser d'allò que no hi ha, no tenir nom, sense precedents**

▷ **no poder beure'n en carbassa** (p.ext.)

INSOLVENT

donar els tres cops de cul *SV*, declarar-se insolvent (R-M)

Va intentar sortir de la dificultat, però a la fi ha donat els tres cops de cul; ha fet suspensió de pagaments (R-M)

→ **fer es tres culs**

▷ **perdre bous i esquesles** (p.ext.), **quedar escurat** (p.ext.), **fer fallida** (p.ext.), **anar-se'n a l'aigua** (p.ext.), **fer bancarrota** (p.ext.), **suspensió de pagaments** (p.ext.)

en descobert *SP*, amb saldo negatiu, un compte corrent / sense garantia de les despeses fetes, d'allò que cal pagar (R-M, IEC)

Va lliurar un taló sabent que tenia el compte en descobert; això el va dur a la presó / Es trobà en descobert: no tenia ni un cèntim (R-M)

→ **en números vermells**

▷ **al descobert** (v.f.)

en números vermells *SP*, situació deficitària d'una empresa, d'un país, d'una persona (T)

Tenia el compte corrent en números vermells

ésser un tal i un qual *SV*, ésser una persona d'escassa solvència, de no gaire bon nom (A-M)

No li deixis diners, que és un tal i un qual

→ **ésser un tal per qual**

▷ **tenir malnom** (p.ext.), **tenir mal diner** (p.ext.), **no tenir blanca** (p.ext.), **anar curt de calés** (p.ext.)

ésser un tal per qual *SV*, ésser una persona d'escassa solvència, de no gaire bon nom (A-M)

Mai no et refiïs de qui és un tal per qual, que després vénen les sorpreses

→ **ésser un tal i un qual**

▷ **tenir mal nom** (p.ext.), **tenir mal diner** (p.ext.), **no tenir blanca** (p.ext.), **anar curt de calés** (p.ext.)

INSOMNE

no poder aclucar l'ull *SV*, no poder dormir (EC)

*No he pogut aclucar l'ull en tota la nit / El dia abans havia pres massa cafès i no va poder tancar l'ull en tota la nit (També s'usa amb la forma no poder tancar l'ull) (EC, *)*

→ **passar la nit en blanc, passar la nit en clar**

▷ **fer el sereno** (p.ext.), **aclucar els ulls** (p.ext.), **dormir amb un ull obert** (p.ext.)

INSPECCIONAR

passar revista a *SV*, revisar persones o coses per comprovar llur estat / exercir, un cap militar, les funcions d'inspecció que li corresponen sobre les tropes (A-M, EC)

Avui hem de passar revista a totes les qüestions pendents / El general va passar revista als seus soldats

▷ **formar expedient** (a algú) (p.ext.), **passar llista** (p.ext.)

prendre vistes *SV*, examinar, observar (EC)

Abans d'entrar a robar, es veu que havien entrat a prendre vistes per saber si hi havia algú a la casa (R-M)

▷ **mirar** (alguna cosa) **amb quatre ulls**

(p.ext.), **no perdre** (algú o alguna cosa) **de vista** (p.ext.), **seguir** (algú o alguna cosa) **amb la vista** (p.ext.), **no treure l'ull de sobre a** (p.ext.)

INSPIRAR

bufar-li (alguna cosa) **a l'orella** (a algú) *SV*, parlar a algú en veu baixa inspirant-li alguna cosa d'amagat (Fr)

La seva mare sempre li bufava coses a l'orella i li deia el que havia de fer

→ **burxar a l'orella** (d'algú)

▷ **fer saber** (alguna cosa, a algú) (p.ext.), **a cau d'orella** (p.ext.), **menjar-li l'olla** (a algú) (p.ext.), **inflar el cap** (a algú) (p.ext.)

burxar a l'orella (d'algú) *SV*, instigar algú a fer una acció contra algú altre (IEC)

Burxant a l'orella del seu fill va aconseguir que deixés la promesa

→ **bufar-li** (alguna cosa) **a l'orella** (a algú)

▷ **burxar l'orella** (a algú) (v.f.)

INSPIRAR-SE

poar la seva inspiració en *SV*, inspirar-se / concebre una idea, un propòsit, etc., gràcies a algú o a alguna cosa (Fr, *)

Per a compondre el poema que m'ha dedicat, va poar la seva inspiració en el llibre que jo mateixa li havia regalat (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

▷ **estar de vena** (p.ext.), **sentir-se de vena** (p.ext.)

INSPIRAT

estar de vena *SV*, estar inspirat, trobar-se en un estat d'ànim propici per a una activitat artística o intel·lectual o per a mostrar-se enginyós, gracios, etc. (EC)

Avui estic de vena. Ho aprofitaré. A veure si em surt un bon poema

→ **sentir-se de vena**

▷ **estar en vena** (v.f.), **poar la seva inspiració en** (p.ext.)

sentir-se de vena *SV*, estar inspirat, trobar-se en un estat d'ànim propici per a una activitat artística o intel·lectual o per a mostrar-se enginyós, gracios, etc. (EC)

Cal sentir-se de vena per decidir-se a pintar el pis tot sol

→ **estar de vena**

▷ **poar la seva inspiració en** (p.ext.)

INSTAL·LACIÓ

banc de proves *SN*, instal·lació on es fan proves de funcionament de màquines, de motors, de vehicles, etc. (IEC)

El nou model de cotxe és al banc de proves / Tot centre científic hauria de tenir el seu propi banc de proves

▷ **planta pilot** (p.ext.)

planta pilot *SN*, fàbrica, instal·lació industrial, especialment construïda d'acord amb les necessitats d'un nou procés industrial, per tal d'assajar-lo, experimentar-lo (EC)

Aquella planta pilot s'encarregava de comprovar que els nous models fossin de bona qualitat

▷ **banc de proves** (p.ext.)

INSTAL·LAR-SE

parar casa *SV*, posar dins una casa els mobles convenients per a poder-hi habitar (A-M)

Hem parat casa ara fa un mes. Encara és molt recent el trasllat / Anem molt de bòlit perquè estem parant pis (També s'usa amb el nom *pis*)

→ **posar casa**

posar casa *SV*, instal·lar a casa els mobles, deixar-la en condicions d'ésser habitada (EC)

La meua filla i el seu promès posaran casa aviat / Es varen casar sense poder posar casa i varen viure molt de temps amb els sogres / La seva família va ajudar-los a posar pis (També s'usa amb el nom *pis*) (R-M, R-M, *)

→ **parar casa**

▷ **posar arrels** (p.ext.), **posar botiga** (p.ext.), **plantar botiga** (p.ext.)

INSTANT

amb una esgarrapada *SP*, en un instant (Fr)

Amb una esgarrapada va agafar els pastissos i els va dur a la seva àvia / Va tornar amb dues esgarrapades (També s'usa amb els numerals *dos i quatre*)

→ **en un tancar i obrir d'ulls, en un batre d'ulls, en un dir Jesús, en una exhalació, en un tres i no res, en un pensament, en un amén, en un girar d'ulls, en un tres i no res**

▷ **en una esgarrapada** (v.f.)

en el temps de dir una avemaria *SP*, instantàniament / en un espai de temps curt (R-M, *)

El cel va ennegrir-se i en el temps de dir una avemaria ja teníem la tronada a sobre (R-M)

→ **en un ai, en el temps de dir un credo, en un dir Jesús, en un dir ai, en un amén, en un no res, al temps de dir Jesús, al temps d'alçar Déu, en un pensament, en un moment**

en menys d'un no res *SP*, en un instant / ràpidament, trigant molt poca estona (Fr, *)

T'ho farà en menys d'un no res / En menys d'un no res es va presentar a casa seva amb les cartes que ella li havia demanat (EC, *)

→ **en un no res, en un tres i no res, en un dos per tres, en un moment**

en un ai *SP*, instantàniament / en molt poc temps (R-M, *)

El pillet li va estirar el portamonedes i en un ai es va perdre entre la gent, va desaparèixer / Va adobar l'engranatge en un ai (R-M)

→ en un tancar i obrir d'ulls, en un batre d'ulls, en un dir Jesús, en un girar d'ulls, en una exhalació, en el temps de dir un credo, en un tres i no res, en un pensament, en un dir ai, en un no res, en el temps de dir una avemaria, en un no res

en un amén SP, en un moment, en molt poc temps (A-M)

Has de ser el més ràpid, has de resoldre la incògnita en un amén

→ en un dir Jesús, en un tancar i obrir d'ulls, en un batre d'ulls, en una exhalació, en el temps de dir una avemaria, en un credo, amb una esgarrapada, en un pensament, en un tres i no res, en un ai, en un dir ai, en un dir amén

● en un dir amén (Val.), en un santiamén (Mall., Men.)

en un batre d'ulls SP, en un espai de temps imperceptible / (en) un instant, (en) un temps molt curt (IEC, A-M)

En un batre d'ulls va desaparèixer de la sala; no vam tenir temps ni de saludar-lo (R-M)

→ en un ai, en un girar d'ulls, en un tancar i obrir d'ulls, amb una esgarrapada, en un amén, en un dir Jesús, en un pensament, en un tres i no res, en un dir ai, en un dir amén, en un moment

en un credo SP, en un espai molt curt de temps (EC)

Va fer l'examen en un credo, quan els altres van necessitar una hora

→ en el temps de dir un credo, en un ai, en un dir Jesús, en un dir ai, en un amén, en un no res, al temps de dir Jesús, en un moment, al temps d'alçar Déu

en un dir ai SP, en un instant / en un espai molt curt de temps (EC, *)

En un dir ai ja ho teníem tot preparat

→ en un ai, en un credo, en el temps de dir una avemaria, en un amén, en un batre d'ulls, en un dir amén, en un dir Jesús

en un dir amén SP, en un moment, en molt poc temps (A-M)

T'has menjat el tros de pastís en un dir amén

→ en un dir Jesús, en un tancar i obrir d'ulls, en un amén, en un girar d'ulls, en un ai, en un batre d'ulls, en un dir ai

● en un santiamén (Mall., Men.)

[Val. (A-M)]

en un dir Jesús SP, molt ràpidament / molt de pressa / en un moment, instantàniament (IEC, EC, P)

En un dir Jesús li ho va tenir tot preparat (R-M)

→ en un ai, en un amén, en un tancar i obrir d'ulls, en una exhalació, en un moment, en el temps de dir una avemaria, en un credo, amb una esgarrapada, en un dir amén, en un girar d'ulls, en un

santiamén, en un tres i no res, en un dir ai

en un dos per tres SP, en un moment / en un espai molt curt de temps (EC, *)

Ho va resoldre en un dos per tres

→ en un no res, en un tres i no res, en menys d'un no res, en un moment

en un girar d'ulls SP, en un espai de temps mínim / (en) un instant, (en) un temps molt curt (EC, A-M)

Es va engolir el pastís en un girar d'ulls; no sé com no es va ennuegar / En un girant d'ulls, va regar totes les plantes (També s'usa amb la forma *en un girant d'ulls*) (R-M, *)

→ en un ai, en un batre d'ulls, en un tancar i obrir d'ulls, en un dir Jesús, en un dir amén, en una exhalació, en un tres i no res, en un pensament, amb una esgarrapada, en un amén, en un dir ai

en un no res SP, en un moment, en molt poc temps (A-M)

Tornarà de seguida, en un no res / Va trobar aquella paraula al diccionari en un no res (EC, *)

→ en un tres i no res, en un ai, en un credo, en el temps de dir una avemaria, en un amén, en un batre d'ulls, en un dir ai, en un dir amén, en un dir Jesús, en un dos per tres, en menys d'un no res

▷ amb un no res (v.f.), ésser bufar i fer ampolles (p.ext.)

en un pensament SP, en un instant brevíssim (IEC)

No trigaré gaire; en un pensament tornaré a ser ací / Ho va enllestir tot en un pensament (R-M, EC)

→ en un ai, en un tancar i obrir d'ulls, en un batre d'ulls, en una exhalació, en un tres i no res, en un amén, en el temps de dir una avemaria, amb una esgarrapada, en un girar d'ulls, en un dir ai, en un dir amén, en un dir Jesús

en un santiamén SP, en un moment, en molt poc temps (A-M)

Va acabar l'examen en un santiamén

→ en un dir Jesús, en un tancar i obrir d'ulls, en un amén, en un ai, en un batre d'ulls, en un dir ai, en un dir amén

● en un dir amén (Val.)

[santiamén: mot no registrat a l'IEC]

en un tancar i obrir d'ulls SP, en un espai de temps imperceptible / (en) un instant, (en) un temps molt curt (IEC, A-M)

En un tancar i obrir d'ulls la plaça va quedar deserta sota el ruixat / Va robar-li el moneder en un tancar d'ulls (També s'usa amb la forma *en un tancar d'ulls*) (R-M, *)

→ en un batre d'ulls, en un girar d'ulls, amb una esgarrapada, en un ai, en un amén, en un dir amén, en un dir Jesús,

en un pensament, en un santiamén, en un tres i no res, en un dir ai, en un dir amén, en un moment

▷ **en un obrir i tancar d'ulls** (v.f.)

en un tres i no res *SP*, en un moment, molt de pressa (IEC)

És molt hàbil en el seu ofici; en un tres i no res sap descobrir l'avaría (R-M)

→ **en un ai, en un tancar i obrir d'ulls, en un dir Jesús, en un batre d'ulls, en una exhalació, en un amén, amb una esgarrapada, en un girar d'ulls, en un no res, en un pensament, en un dir ai, en un dir Jesús, en un dos per tres, en menys d'un no res**

en una exhalació *SP*, rapidíssimament / en temps molt breu (IEC, EC)

Ho ha fet en una exhalació / Es va menjar l'entrepà en una exhalació; devia tenir molta gana (EC, *)

→ **amb una esgarrapada, en el temps de dir una avemària, en un ai, en un amén, en un dir Jesús, en un girar d'ulls, en un pensament, en un tres i no res, en un batre d'ulls, en un dir ai, en un dir amén, ràpid com una exhalació**

INSTANTÀNIAMENT

de llampada *SP*, en una visió rapidíssima, instantània (EC)

Només l'he vist de llampada / Va engegar un tret de llampada a aquell cérvol (EC, *)

→ **d'esquillada**

▷ **de passada** (p.ext.)

INSTAR

(a algun lloc) **falta gent** *O*, locució que es posa a frases exclamatives indicadores de direcció per intensificar-les / expressió festiva indicant una acció obligada (IEC, R-M)

Cap a casa falta gent! / Van dir que per aquell dia ja havíem fet prou feina; vàrem plegar, doncs, i al carrer falta gent! / Vinga, al menjador falta gent, que ja és hora de dinar (IEC, R-M, *)

→ (a algun lloc) **s'ha dit**

▷ (a algun lloc) **hi falta gent** (v.f.), (a fer alguna cosa) **falta gent** (p.ext.), **ja hi estem anant** (p.ext.), **a taula** (p.ext.)

(a fer alguna cosa) **falta gent** *O*, dit per a instar algú a fer alguna cosa

A dinar falta gent! / Vinga, a parar taula falta gent! (EC, *)

→ (a fer alguna cosa) **s'ha dit**

▷ (a fer alguna cosa) **hi falta gent** (v.f.); (a algun lloc) **s'ha dit** (p.ext.); (a algun lloc) **falta gent** (p.ext.); **ja hi estem anant** (p.ext.); **a taula** (p.ext.); **és tard i vol ploure** (p.ext.); **tornem-hi, que no ha estat res** (p.ext.); **som-hi** (p.ext.)

fot-li *O*, expressió per a indicar que hom procedeix o ha de procedir sense miraments, exageradament, tirant al dret, etc. (EC)

Va, fot-li, home: no cal que t'hi miris tant! / Vinga, no t'ho rumiïs tant i fot-li! (EC, *)

▷ **posar fil a l'agulla** (p.ext.), **posar mans a l'obra** (p.ext.), **posar-se a la feina** (p.ext.)

■ **ja és hora de** *O*, expressió usada per a instar algú a actuar o desitjar que actuï d'una manera determinada

Ja és hora de posar una mica de seny, si continues així acabaràs malament / Ja és hora que cadascú es faci el llit i es prepari l'esmorzar abans de marxar

→ (a fer alguna cosa) **s'ha dit**

▷ **és tard i vol ploure** (p.ext.), **entrar en matèria** (p.ext.)

■ (a algun lloc) **s'ha dit** *O*, expressió emprada per a instar algú a anar algun lloc

Vinga, mudeu-vos, a Granollers s'ha dit

→ **a** (algun lloc) **falta gent**

▷ (a fer alguna cosa) **s'ha dit** (p.ext.), (a fer alguna cosa) **falta gent** (p.ext.)

(a fer alguna cosa) **s'ha dit** *O*, expressió d'encoratjament a emprendre quelcom (treballar, caminar, llevar-se, menjar, etc.) (R-M)

No romancegis; ja has descansat prou; a caminar s'ha dit; altrament no hi arribarem mai / Vinga, a escombrar s'ha dit, que hem de tançar a les tres i això és molt brut (R-M, *)

→ (a fer alguna cosa) **falta gent, ja és hora de**

▷ (a algun lloc) **s'ha dit** (p.ext.); **és tard i vol ploure** (p.ext.); **tornem-hi, que no ha estat res** (p.ext.); **som-hi, que no ha estat res** (p.ext.); **som-hi** (p.ext.); **sant tornem-hi** (p.ext.)

INSTINTIVAMENT

d'esma *SP*, sense veure-hi o sense fixar l'atenció (A-M)

Caminar d'esma (IEC)

→ **per inèrcia, sense pensar, sense esma**

per instint *SP*, d'una manera instintiva, guiant-se per l'instint

Per instint, el gos va saber que aquell menjar estava fet malbé / L'animal va saber tornar a casa per instint

▷ **a rampells** (p.ext.)

INSTRUIR

donar carrera (a algú) *SV*, fer estudiar algú en un centre docent

Van donar carrera a un nen del tercer món en apadrinar-lo durant vint-i-cinc anys

→ **donar estudis** (a algú)

▷ **tenir estudis** (inv.)

donar estudis (a algú) *SV*, pagar una carrera / fer estudiar en un centre docent (R-M, EC)

Com que no tenia fills, va decidir donar estudis a un nen orfe / Els seus padrins eren rics i

van voler donar-li estudis; ara està acabant la carrera d'arquitecte (*, R-M)

→ **donar carrera** (a algú)

▷ **tenir estudis** (inv.)

ensenyar de lletra (a algú) *SV*, ensenyar algú a llegir

Li ensenya de lletra perquè sense saber llegir no es pot anar enlloc

▷ **aprendre de lletra** (inv.), **saber de lletra** (p.ext.)

INSTRUIR-SE

aprendre de lletra *SV*, aprendre de llegir (IEC)

El va convèncer d'aprendre de lletra / La meua àvia no va poder aprendre de lletra perquè es va haver de posar a treballar de molt jove

▷ **ensenyar de lletra** (a algú) (inv.), **saber de lletra** (p.ext.)

INSTRUÏT

ésser un caparràs *SV*, instruït / dit de qui ha rebut instrucció, que té coneixements (Fr, *)

És un caparràs, s'ha passat la vida estudiant!

→ **ésser un pou de ciència**, **ésser un Sèneca**, **ésser una enciclopèdia** (algú), **ésser un Salomó**

▷ **tenir estudis** (p.ext.)

saber de lletra *SV*, saber de llegir (IEC)

En Pere sap de lletra encara que no ha anat mai a escola / No sap de lletra perquè ningú no li ha ensenyat a llegir

▷ **el negre l'embarassa** (ant.), **aprendre de lletra** (p.ext.), **tenir estudis** (p.ext.), **ensenyar de lletra** (a algú) (p.ext.)

saber més que l'oli ranci *SV*, saber molt, ésser experimentat (R-M)

L'han acusat a ell, però, com que sap més que l'oli ranci, ha trobat la manera de fer-los quedar mentiders (R-M)

→ **saber més que l'oli de basses**, **saber més que l'oli de son Vivot**, **saber més que l'oli de tenda**, **saber més que l'oli pudent**, **saber on es colga el dimoni**, **saber del llim de les olles**

▷ **pensar-se-les totes** (p.ext.), **tenir apresada la lliçó** (p.ext.), **saber-la llarga** (p.ext.)

INSTRUMENT

capsa xinesa *SN*, instrument de percussió consistent en una fusta rectangular buida que hom percudeix amb una baqueta de fusta (IEC)

Com que fa col·lecció d'instruments exòtics, li han regalat una capsa xinesa

INSUBSTANCIAL

buit de compte *SA*, que té poca substància o poca cosa aprofitable (A-M)

Era un escrit buit de compte

no tenir solta ni volta *SV*, insubstancial / dit d'u-

na cosa sense substància, de poca substància (Fr, *)

El discurs no tenia solta ni volta, no n'he tret cap idea clara / És un debat sense solta ni volta / Això són paraules sense solta (També s'usa amb les formes *sense solta ni volta* i *sense solta*) (*, *, EC)

→ **no tenir suc ni bruc**

▷ **ésser coixa** (alguna cosa) (p.ext.)

no tenir suc ni bruc *SV*, (dit d'una cosa) sense substància ni gràcia (IEC)

Era una història avorrida que no tenia suc ni bruc / Després d'una polèmica sense suc ni bruc es va acabar la reunió; no va ser gens interessant / És una pel·lícula sense suc (També s'usa amb les formes *sense suc ni bruc* i *sense suc*) (*, R-M, *)

→ **no tenir solta ni volta**, **no tenir pena ni glòria**

sense esperit *SP*, sense contingut (R-M)

És una música sense esperit; no fa sentir cap emoció (R-M)

→ **sense ànima**, **sense nervi**, **sense vida**

▷ **deixar a desitjar** (p.ext.)

INSUFICIENT

anar just (d'alguna cosa) *SV*, no arribar a la mida o quantitat convenient / estar insuficientment proveït d'alguna cosa (R-M, IEC)

No puc acabar l'encàrrec perquè vaig just de temps / No em demanis res, que aquest mes vaig molt just de diners (També s'usa amb el modificador *ben* i amb els quantificadors *bastant*, *molt*, etc. en posició preadjectival. El complement és opcional) (R-M, *)

→ **anar escanyat** (d'alguna cosa)

▷ **no arribar-li els cordons** (a algú) (p.ext.); **arribar a final de mes** (p.ext.); **viure d'aire**, **com els camaleons** (p.ext.)

no arribar-li a les dents (a algú) *SV*, no ésser suficient

Els cèntims que tens al banc no t'arriben a les dents, si vols comprar un cotxe

→ **no haver-n'hi ni per a començar**

no bastar es pedaç *O*, no haver-hi prou recursos; ésser més grans les despeses que els ingressos (A-M)

Amb aquest negoci no basta es pedaç: ho perdrem tot

▷ **temps de vaques magres** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

no bastar per fer coure s'olla *SV*, no ésser una cosa profitosa, que doni rendiment material (A-M)

Ses idees no basten per fer coure s'olla: cal aconseguir diners

[Men. (A-M)]

no haver-n'hi ni per a començar *SV*, ésser insuficientment proveït d'alguna cosa

Amb les mongetes que tens no n'hi ha ni per a

començar, per al sopar d'avui (També s'usa amb el verb *tenir*)

→ **no arribar-li a les dents** (a algú)

▷ **poder-se comptar amb els dits de la mà** (p.ext.), **ni un per remei** (p.ext.)

tenir gust de poc *SV*, un menjar, resultar insuficient en relació amb el nombre de persones que se l'han de menjar

El iogurt és massa petit, n'hi hauria d'haver més quantitat perquè té gust de poc / Amb tan poca quantitat de pastís s'ha quedat amb gust de poc (També s'usa amb la forma *amb gust de poc*)

▷ **més curt que el dia de sant Tomàs** (p.ext.)

INSULT

coses gruixudes *SN*, expressions grolleres, paraules vulgars, indecents

Li va dir coses gruixudes i ara no es parlen (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força i molt* en posició preadjectival)

→ **paraules gruixudes, paraules fortes, paraules grosses, mala paraula**

■ **mala pècora** *SN*, expressió que hom aplica a una persona per a insultar-la

La mala pècora de la teva germana no et va donar l'encàrrec perquè em té mania i no vol que ens vegem

→ **mala puta, fill de puta**

■ **mala puta** *SN*, expressió que hom aplica a una persona per a insultar-la

Ep, tu! Mala puta! Ni se t'acudeixi de tornar per aquesta casa; aquí ja no t'hi volem veure més

→ **mala pècora, fill de puta**

paraules fortes *SN*, paraules grolleres o violentes, ofensives (EC)

Es van dir unes paraules fortes i tots temíem que s'arribessin a barallar (R-M)

→ **paraules gruixudes, paraules grosses, coses gruixudes, mala paraula**

▷ **anar-se'n de paraules** (p.ext.)

paraules grosses *SN*, invectives / mots ofensius o poc fins (IEC, A-M)

Al final va acabar dient-li paraules grosses: estava molt enfadat

→ **paraules gruixudes, paraules fortes, coses gruixudes, mala paraula**

▷ **paraula grossa** (v.f.), **anar-se'n de paraules** (p.ext.)

paraules gruixudes *SN*, expressió grollera / paraules obscenes o molt ofensives / paraula vulgar, indecent (R-M, A-M, EC)

No para de deixar anar paraules gruixudes / Quan va errar el tret i se li va escapar la llebre, va deixar anar una paraula gruixuda com mai no li havia sentit (*, R-M)

→ **mala paraula, paraules fortes, coses gruixudes, paraules grosses**

▷ **paraula gruixuda** (v.f.), **parlar gruixut** (p.ext.), **anar-se'n de paraules** (p.ext.) **puto qui** *SN*, a veure qui, vejam qui (EC)

Puto qui s'atreveixi a fotre'm les mans al damunt / Puto qui arribi l'últim
[puto: mot no registrat a l'IEC]

INSULTAR

dir-li la lliçó del bacó (a algú) *SV*, insultar de paraula (R-M)

El va emprendre i li va dir la lliçó del bacó; el va deixar ben avergonyit (R-M)

→ **dir-li el nom del porc** (a algú), **dir-li de tot** (a algú), **dir-ne de tots colors** (a algú), **dir-li'n cent per un diner** (a algú), **dir-li peus de porc** (a algú)

dir-li'n cent per un diner (a algú) *SV*, insultar algú / dir molts penjaments a algú, atacar algú greument de paraula (R-M, *)

Té molta por de trobar-lo perquè ja sap que li'n dirà cent per un diner, i amb molta raó (R-M)

→ **dir-li el nom del porc** (a algú), **dir-ne de coents** (a algú), **dir-ne de verdes i de madures** (a algú), **dir-li la lliçó del bacó** (a algú)

dir-li peus de porc (a algú) *SV*, insultar algú / parlar clar a algú, dir-li la veritat encara que li sàpiga greu (R-M, *)

Quan van oír la proposta que els feia, es van excitar de tal manera que li van dir peus de porc i el van treure de la casa (R-M)

→ **dir-li el nom del porc** (a algú), **dir-ne per a salar** (a algú), **dir-li la lliçó del bacó** (a algú), **dir-ne de totes** (a algú)

dir-ne de totes (a algú) *SV*, insultar / dir molts penjaments d'algú, atacar-lo amb paraules ofensives (R-M, *)

En deia de totes a tothom, era un mal educat / Parlava amb el porter i li'n deia de totes; no sé com el pobre home ho ha aguantat

→ **dir-ne de tots colors** (a algú), **dir-li el nom del porc** (a algú), **dir-li de tot** (a algú), **dir-ne de coents** (a algú), **dir-ne de verdes i de madures** (a algú), **dir-ne per a salar** (a algú), **dir-li peus de porc** (a algú)

▷ **dir-ne de totes** (p.ext.)

INSULTAR-SE

allargar-se de paraules *SV*, arribar a paraules inconvenients, insultants (IEC)

Tot discutint es van allargar de paraules i fins i tot s'haurien pegat si no hi haguéssim intervingut nosaltres / La culpa de la baralla fou d'ambdós, perquè es van allargar de paraules l'un a l'altre (R-M)

→ **anar-se'n de paraules, escalfar-se de boca, dir-s'ho tot**

dir-s'ho tot *SV*, insultar-se fortament (EC)

S'ho van dir tot, es van faltar molt al respecte

→ **allargar-se de paraules, anar-se'n de paraules, escalfar-se de boca**

▷ **dir-se de tot** (v.f.)

INSUPOORTABLE

de mal pair *SP*, insuportable / locució per a indicar que alguna cosa és o resulta insuportable (Fr, *)

És una notícia que fa de mal pair / Això que li has dit és de mal pair / No em diguis coses de mal pair, que no vindré més a casa teva (Sovint s'usa com a complement dels verbs ésser i fer)

→ **de mala digestió**

▷ **de bon pair** (ant.)

de mala digestió *SP*, locució per a indicar que alguna cosa és o resulta insuportable / ésser mal de suportar (*, A-M)

Em va dir unes paraules que eren de mala digestió i des d'aleshores no ens hem parlat més

→ **de mal pair**

ésser un ull de poll (algú) *SV*, ésser insuportable (R-M)

No em parlis d'ell! És un ull de poll; quan el veig que s'acosta, procuro defugir-lo; no el puc suportar (R-M)

▷ **ésser un plom** (algú) (p.ext.), **ésser una paparra** (p.ext.)

més pesat que un plom *SA*, molt pesat (R-M)

Aquest noi és més pesat que un plom: no el puc resistir gaire estona

→ **ésser un plom** (algú), **pesat com un plom, pesat com una llosa**

passar de la mesura *SV*, insuportable / ésser excessiu, insuportable (Fr, *)

Té un caràcter que passa de la mesura

→ **passar de mida, vessar la mesura, passar de la ratlla**

passar de mida *SV*, ésser excessiu (IEC)

Últimament es comporta d'una manera que passa de mida, jo crec que el despatxaran de la feina

→ **passar de la mesura, passar de la ratlla, passar de taca d'oli**

valer un credo *SV*, resultar dur de suportar (R-M)

Els va cridar al despatx i els va clavar un escàndol que valia un credo; tots en van sortir ben moixos / M'han encarregat unes gestions que valen un credo; em sembla que hi renunciaré (R-M)

INTEGRALMENT

tot d'una peça *SP*, integralment, sense falles (EC)

Hem de presentar el projecte tot d'una peça (També s'usa amb la forma d'una peça)

ÍNTEGRAMENT

d'arrel *SP*, del tot, íntegrament (IEC)

*Tallar el mal d'arrel / Han eliminat el problema d'arrel (EC, *)*

▷ **de soca-rel** (p.ext.)

de soca-rel *SP*, totalment / [canviar] radicalment (R-M)

*En casar-se ha canviat de soca-rel; no sembla el mateix / És català de soca-rel / Aquella conferència li va fer arrencar de soca-rel el vici de fumar (R-M, IEC, *)*

→ **del tot**

▷ **d'arrel** (p.ext.)

ÍNTEGRE

1. sencer

en corporació *SP*, íntegre, amb tots els membres d'una institució, d'una associació, etc. (EC)
L'ajuntament assistí en corporació a l'acte (IEC)

→ **en grup**

2. (fig.) d'una probitat perfecta, no corruptible
d'una peça *SP*, de caràcter enter / expressió emprada per a referir-se a algú que és absolutament probe, incorruptible (R-M, *)

No podran subornar-lo; és un home d'una peça, no cedeix fàcilment / Ha demostrat ésser d'una peça: malgrat les pressions a què l'han sotmès, no ha dit res que comprometés els seus companys (R-M)

→ **de conducta**

de conducta *SP*, íntegre, recte (EC)

És un home de conducta (EC)

→ **d'una peça**

INTELLECTUALITAT

república de les lletres *SN*, conjunt de literats i d'homes doctes (IEC)

És escriptor i acadèmic, i forma part de la república de les lletres (També s'usa amb la forma república literària)

▷ **gent de lletres** (p.ext.)

INTELLIGENT

cap clar *SN*, intel·ligent / es diu per a referir-se a una persona intel·ligent (Fr, *)

Per anar per la vida és molt important tenir el cap clar / És un cap clar perquè ha fet resorgir el negoci de les cendres

→ **tenir cap**

▷ **no girar rodó** (ant.), **cap de suro** (ant.), **cap d'ase** (ant.), **tenir el cap ben posat** (p.ext.)

ésser un caparràs *SV*, (ésser) home savi, erudit (EC)

És un caparràs, aquest científic (EC)

→ **ésser un Sèneca, ésser una enciclopèdia** (algú), **ésser un Salomó**

més fi que l'or portuguès *SA*, [ésser] molt viu d'enteniment (Fr)

Passarà les proves perquè s'ha preparat i és més fi que l'or portuguès

→ **tenir un enteniment que vola, ficar-se per un cós d'agulla**

▷ **curt de gambals** (ant.), **més curt que una màniga d'armilla** (ant.)

perdre's de vista SV, ésser molt llest (R-M)

El germà gran és molt murri, però el petit el guanya; es perd de vista (R-M)

→ **pensar-se-les totes, saber-la llarga**

saber-la llarga SV, tenir molta experiència i astúcia / ésser astut, sagaç (IEC, EC)

No et preocupis que no l'enganyaran perquè la sap llarga / Em sembla que la sabeu molt llarga, vosaltres. Esteu fets unes bones vespes (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival)

→ **saber què hi ha davall terra, ésser un gat vell, tenir molta lletra menuda, perdre's de vista, saber molta lletra menuda**

▷ **saber més que l'oli ranci** (p.ext.), **amb bones paraules** (p.ext.)

tenir cap SV, intel·ligent / ésser molt llest, molt viu d'enteniment (Fr, *)

La meva germana té cap i serveix per a estudiar / Té poc cap i li costa d'entendre les coses (També s'usa amb els modificadors *bon* o *mal* i amb els quantificadors *molt*, *poc*, etc. en posició prenominal)

→ **cap clar**

▷ **no tenir res al cap** (ant.), **no tenir dos dits de seny** (ant.)

tenir les potències ben obertes SV, ésser intel·ligent (R-M)

No ho ha dit impensadament, no, que té les potències ben obertes i ja sap de sobres què fa i què diu (R-M)

→ **viu com una centella, tenir un enteniment que vola**

▷ **pensar-se-les totes** (p.ext.)

tenir molta lletra menuda SV, ésser molt sagaç (IEC)

De tot se sap sortir; té molta lletra menuda i sap convèncer la gent (R-M)

→ **saber-la llarga, saber molta lletra menuda, saber molt de llatí**

▷ **pensar-se-les totes** (p.ext.)

tenir un enteniment que vola SV, tenir l'enteniment, molt agut, ésser molt intel·ligent (A-M)

Sorpren a tothom amb les seves sortides, té un enteniment que vola / Per a alabar algú de gran discurs, diuen que té un enteniment que li vola; qui ha vist volar enteniments? (, A-M)*

→ **més fi que l'or portuguès, tenir les potències ben obertes**

▷ **curt d'enteniment** (ant.), **tenir un enteniment que es pot tallar** (ant.)

tocar-hi SV, copsar, entendre, una cosa tal com és (IEC)

Aquest noi hi toca força, sempre sap què vull dir abans d'acabar d'expressar el meu raonament

▷ **faltar-li un bull** (a algú) (ant.), **no calar-hi gaire** (ant.)

viu com la tinya SA, [ésser] eixerit, llest, tenir molta vivor (EC)

En Marçal és viu com la tinya: sempre troba una manera de resoldre els problemes / Aquest menut és com la tinya; té més picardia que tots nosaltres (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

→ **viu com una centella, més viu que la tinya, viu com la pólvora, més llest que la tinya**

INTEMPÈRIE

a camp ras SP, a l'exterior, sense cobert / al camp sense cobert (R-M, EC)

No vàrem trobar cap barraca, ni cova ni porxo; això féu que dormíssim a camp ras; sort que no feia fred / Es van endur les tendes de càmping, però finalment van passar la nit a camp ras (R-M, *)

→ **a cel obert, a ple aire, a cel descobert, al ras, a l'aire lliure, a l'hostal de l'estrella, a sol i serena, a la intempèrie, a la serena, a cel ras, a sol i a vent, sota les estrelles, al descobert**

▷ **en bivac** (p.ext.)

a cel descobert SP, a l'exterior, sense sostre (R-M)

No havia dormit mai a cel descobert i, sota aquella munió d'estels, encara se sentia més sol i deseparat (R-M)

→ **a camp ras, a cel obert, a cel ras, a la serena, al descobert, a l'aire lliure, al ras, a la intempèrie, a ple aire, a sol i a vent, a sol i serena, a l'hostal de l'estrella, sota les estrelles**

a cel obert SP, intempèrie / expressió usada per a indicar que algú o alguna cosa està sense sostre ni recer (Fr, *)

Van passar la nit a cel obert

→ **a cel descobert, a cel ras, a camp ras, a ple aire, a l'aire lliure, a la intempèrie, al ras, a la serena, a sol i a vent, a sol i serena, a l'hostal de l'estrella, sota les estrelles**

■ **a cel ras** SP, expressió usada per a indicar que algú o alguna cosa està sense sostre ni recer *Vam dormir a cel ras tota la nit*

→ **a cel descobert, a cel obert, a camp ras, a l'aire lliure, al ras, a la intempèrie, a la serena, a ple aire, a sol i a vent, a sol i serena, a l'hostal de l'estrella, sota les estrelles**

a l'aire lliure SP, sense res que privi el contacte amb l'aire (R-M)

Feia olor de florit i ho he tret a l'aire lliure, que s'eixugui / La vida a l'aire lliure és molt sana (R-M, EC)

→ **a ple aire, a cel descobert, a camp ras, a la intempèrie, a cel obert, a sol i a vent, a sol i serena, a cel ras, a l'hostal de l'estrella, a la serena, a sol i a vent, al ras, sota les estrelles**

▷ **a la fresca** (p.ext.)

a l'hostal de l'estrella *SP*, sense sostre ni aixopluc (R-M)

Si no ens afanyem a arribar abans que tanquin, potser haurem de dormir a l'hostal de l'estrella, aquesta nit (R-M)

→ **a camp ras, a cel descobert, a cel obert, a cel ras, a l'aire lliure, a la intempèrie, a la serena, a ple aire, a sol i a vent, a sol i serena, al ras, sota les estrelles**

a la intempèrie *SP*, a cel descobert, sense sostre ni recer (IEC)

Dormir a la intempèrie pot ser perjudicial, sobretot si fa humitat / Fins que no van trobar un refugi, van passar diverses hores a la intempèrie (R-M, *)

→ **a cel descobert, a camp ras, a la serena, a l'aire lliure, a sol i a vent, a sol i serena, a cel obert, a cel ras, a l'hostal de l'estrella, a ple aire, al ras, sota les estrelles**

▷ **sense abric** (p.ext.)

a la serena *SP*, sense cobert, durant la nit (IEC)

Va haver de dormir a la serena (EC)

→ **a camp ras, al descobert, al ras, a la intempèrie, a cel descobert, sota les estrelles, a cel obert, a cel ras, a l'aire lliure, a l'hostal de l'estrella, a ple aire, a sol i a vent, a sol i serena, al ras**

a ple aire *SP*, a cel descobert / a l'exterior, sense sostre (EC, *)

Passejava sempre a ple aire, sense abrigar-se, i mai no tenia fred (R-M)

→ **a camp ras, a l'aire lliure, a cel obert, a cel descobert, a cel ras, a l'hostal de l'estrella, a la intempèrie, a la serena, a sol i a vent, a sol i serena, al ras, sota les estrelles**

▷ **en ple aire** (v.f.)

a sol i a vent *SCoord*, exposat a l'acció dels raigs solars i del vent (A-M)

Vaig quedar-me adormit a sol i a vent

→ **a l'aire lliure, a la intempèrie, a camp ras, a cel descobert, a cel obert, a cel ras, a l'hostal de l'estrella, a la serena, a ple aire, a sol i serena, al ras, sota les estrelles**

a sol i serena *SP*, a l'aire lliure dia i nit / tant de dia com de nit / exposat a la calor del dia i a la humitat de la nit (R-M, IEC, EC)

Diuen que cal deixar-ho en maceració tres dies a sol i serena i que després s'ha de filtrar (R-M)

→ **a camp ras, a l'aire lliure, a la intempèrie, a cel descobert, a cel obert, a cel ras, a l'hostal de l'estrella, a la serena, a ple aire, a sol i a vent, al ras, sota les estrelles**

▷ **a sol i a serena** (v.f.)

al descobert *SP*, sense res que ho cobreixi / sense cobert, sense abric / de manera visible, sense amagar a la vista (R-M, IEC, A-M)

Va caure la meitat del sostre i dues cambres

han quedat al descobert / El vent s'endugué la tenda i quedàrem al descobert (R-M)

→ **a la vista** (d'algú), **a la serena, a cel descobert, sota les estrelles, al ras, a cel obert, a camp ras**

al ras *SP*, sense cobert a l'exterior / al camp sense cobert (R-M, IEC)

Sempre m'han fet llàstima aquells qui per una o altra raó han de passar la nit al ras; tan bé que s'està en un bon lliu! (R-M)

→ **a camp ras, al descobert, sota les estrelles, a la serena, a cel descobert, a cel obert, a cel ras, a l'aire lliure, a l'hostal de l'estrella, a la intempèrie, a ple aire, a sol i a vent, a sol i serena**

▷ **sota cobert de** (ant.)

sota les estrelles *SP*, al descobert / sense res que ho cobreixi, sense cobert, sense abric (Fr, *)

Li van tancar la porta de l'alberg i va haver de dormir sota les estrelles

→ **al ras, al descobert, a la serena, a camp ras, a cel descobert, a cel obert, a cel ras, a l'aire lliure, a l'hostal de l'estrella, a la intempèrie, a ple aire, a sol i a vent, a sol i serena**

▷ **sota cobert de** (ant.)

INTEMPESTIVAMENT

fora d'hora *SAdv*, intempèstivament / a una hora intempèstiva (R-M, A-M)

Arriba totes les nits fora d'hora, per això els seus pares l'han castigada

→ **fora de temps, a destemps, a deshora, amb retard, a altra hora**

▷ **fora d'hores** (v.f.), **fora hora** (v.f.)

INTENCIÓ

en cor (de fer alguna cosa) *SP*, expressió usada per a indicar que algú s'ha fet un propòsit / fer-se un propòsit (*, R-M)

Des d'aquell dia va prendre en cor de no fer res sense consultar una persona entesa / Ja fa temps que tenia en cor d'anar-se'n i ara ho ha realitzat (S'usa normalment amb els verbs posar, prendre, tenir, etc.) (R-M)

▷ **a cor** (de fer alguna cosa) (v.f.), **dur** (alguna cosa) **de cap** (p.ext.), **ficar-se** (alguna cosa) **entre cella i cella** (p.ext.), **veure's amb cor** (de fer alguna cosa) (p.ext.), **fer compte** (de fer alguna cosa) (p.ext.), **tenir** (alguna cosa) **en vista** (p.ext.)

en to (d'alguna cosa) *SP*, dit per a indicar la intenció d'algú envers alguna cosa

Han vingut en to de pau / Aquest llibre està escrit en to de protesta (S'usa normalment amb els noms *amistat, guerra, pau, protesta*, etc. com a complement de la preposició)

per cor de *SP*, amb la intenció de (IEC)

Vaig anar-lo a trobar per cor de proposar-li un negoci, però no vaig poder parlar amb ell

/ *Avui tinc per cor d'anar al cinema* (R-M, EC)

→ **amb vista a**

INTENCIONADAMENT

a dretcient *SP*, deliberadament / d'una manera deliberada, intencionada, expressament (IEC, *)

Va caure a dretcient per a veure qui l'ajudava

→ **a gratcient, a dretes, a propòsit, a posta, de pensa acordada, amb plena consciència, amb intenció, a gratcient, a vici**

▷ **sense voler** (ant.)

a dretes *SP*, deliberadament / d'una manera deliberada, intencionada, expressament (IEC, *)

M'ha trepitjat a dretes, no sense voler! / Perdona'm pel cop que t'he donat; no ho he fet a dretes / Li va prendre el llibre que llegia a dretes, per a fer-lo empipar (EC, R-M, *)

→ **a dretcient, a posta, a propòsit, a gratcient, amb intenció, a vici**

▷ **sense voler** (ant.)

a gratcient *SP*, amb intenció, no sense voler (IEC)

M'ho ha fet a gratcient, bo i sabent que em molestava / A gratcient va provocar tot l'auditori perquè l'expulsés (EC, *)

→ **a dretcient, a posta, a dretes, a propòsit, amb intenció, a vici**

▷ **sense voler** (ant.)

a vici *SP*, intencionadament / d'una manera deliberada, intencionada, expressament (A-M, *)

Que ho has fet a vici o sense voler? (A-M)

→ **a posta, a dretcient, a dretes, a gratcient, amb intenció, a propòsit**

▷ **sense voler** (ant.)

[Eiv. (A-M)]

amb intenció *SP*, deliberadament / expressament, d'una manera intencionada (R-M, *)

Penso que no ho deu haver dit amb intenció, però mai no se sap / Crec que t'ho ha preguntat amb tota la intenció, per a posar-te a prova (També s'usa amb la forma *amb tota la intenció*)

→ **a posta, a dretcient, a dretes, a gratcient, a propòsit, fet exprés, a vici**

▷ **sense voler** (ant.)

INTENS

de cavall *SP*, dit per a referir-se a alguna cosa, generalment una malaltia, molt intensa o greu / febre molt alta (*, Fr)

En David ha agafat una conjuntivitis de cavall / Portava un pet de cavall / Tenia una febre de cavall, em sembla que va arribar als quaranta graus

→ **febre de bou**

▷ **de cal Déu** (p.ext.), **de por** (p.ext.), **de consideració** (p.ext.)

poder-se tallar *SV*, ésser molt intens, molt espès (EC)

Una fosca que es podia tallar (EC)

INTENSAMENT

a coves *SP*, amb gran intensitat

Va ploure a coves

→ **a manta, d'allò més, a punta pala**

▷ **a més no poder** (p.ext.), **com una mala cosa** (p.ext.), **en demesia** (p.ext.), **de mala manera** (p.ext.)

a les totes *SP*, granment / en grau molt alt, amb gran intensitat o en gran quantitat (R-M, *)

No volíem pas anar-hi, però ell va insistir a les totes i no vam gosar contrariar-lo / És un home a les totes generós (R-M)

→ **en gran manera, en extrem**

■ **a mansalva** *SP*, d'una manera molt intensa *Van jugar a mansalva: no van parar en tota la tarda / T'ho vas passar bé?* —*A mansalva!*

→ **a punta pala, a manta, de valent**

▷ **a més no poder** (p.ext.), **com una mala cosa** (p.ext.), **en demesia** (p.ext.), **de mala manera** (p.ext.)

■ **a manta** *SP*, d'una manera molt intensa

Plovia a manta

→ **a mansalva, a coves, de valent**

▷ **a més no poder** (p.ext.), **com una mala cosa** (p.ext.), **en demesia** (p.ext.), **de mala manera** (p.ext.)

a mort *SP*, [odiari] fins a les darreres conseqüències / es diu per a expressar que s'experimenta un sentiment molt intens (R-M, *)

Ambdós enemics s'odiaven a mort / Li havia fet tantes males passades que l'odiava a mort / La desitjava a mort (R-M, *, *)

→ **d'allò més, amb ganex**

▷ **estar mort per** (p.ext.), **a més no poder** (p.ext.), **com una mala cosa** (p.ext.), **en demesia** (p.ext.), **de mala manera** (p.ext.), **a ultrança** (p.ext.)

a plens pulmons *SP*, amb tota la intensitat o capacitat dels pulmons (EC)

Fa de bon respirar a plens pulmons l'aire de l'alta muntanya / La sentia tot el barri perquè cantava a plens pulmons (S'usa normalment amb els verbs *cantar, cridar, respirar*, etc.) (R-M, *)

▷ **cridar com un boig** (p.ext.)

■ **a punta pala** *SP*, d'una manera intensa

Plovia a punta pala. Vam haver de resguardar-nos sota aquell arbre

→ **a mansalva, a coves**

▷ **a més no poder** (p.ext.), **com una mala cosa** (p.ext.), **en demesia** (p.ext.), **de mala manera** (p.ext.)

■ **a tot drap** *SP*, a una intensitat de so molt elevada

Sempre posa el televisor a tot drap; per això els veïns no paren de queixar-se

→ **a tota pastilla, a tota merda**

■ **a tota merda** *SP*, a una intensitat de so molt elevada

Va fotre la televisió a tota merda i ens havíem de parlar a crits per sentir-nos

→ **a tota pastilla, a tot drap**

- **a tota pastilla** *SP*, a una intensitat de so molt elevada

No sé per què li agrada escoltar la música a tota pastilla: fa venir mal de cap

→ **a tota merda, a tot drap**

- **amb ganes** *SP*, amb intensitat, intenció, impuls, desig, etc.

Plou amb ganes / Va a treballar amb ganes. Es nota que li agrada la seva nova feina

→ **a mort, per excés**

▷ **a més no poder** (p.ext.), **com una mala cosa** (p.ext.), **en demesia** (p.ext.), **de mala manera** (p.ext.)

- com un diable** *SAdv*, moltíssim / de manera molt intensa (EC, *)

Va córrer com un diable quan el perseguien els lladres per robar-li la cartera (També s'usa amb la forma *com el diable*)

→ **més que un diable**

- d'allò més** *SP*, d'una manera molt intensa

Ens ho hem passat d'allò més bé / La seva conducta em disgusta d'allò més / Plovia d'allò més, per això vam haver d'arrecerar-nos (IEC, IEC, *)

→ **la mar de, a mort, a coves, fins al cel**

▷ **ésser d'allò que no hi ha** (p.ext.)

- de bona manera** *SP*, molt, amb gran intensitat (A-M)

Jo encomanaré mon fill a aquell de bona manera (A-M)

- de casta** *SP*, molt, en grau alt, amb gran intensitat (A-M)

Açò és bo de casta / Este home treballa de casta (A-M)

→ **de casta forta**

[Calasseit, Maestrat (A-M)]

- de casta forta** *SP*, molt, amb gran intensitat

Ja me posaria terra a s'escudella de casta forta (A-M)

→ **de casta**

[Mall. (A-M)]

- de solemnitat** *SP*, en grau molt alt (parlant de qualitats dolentes, com pobre, ignorant, etc.) (A-M)

A aquests ignorants de solemnitat els hauré de suspendre a tots

▷ **de dalt a baix** (p.ext.), **de cap a peus** (p.ext.), **la mar de** (p.ext.)

- de valent** *SP*, amb totes les forces / molt (IEC)

Va haver de treballar de valent per acabar el dia convingut / Ploure de valent (R-M, EC)

→ **de ferm, a manta, a mansalva**

▷ **a més no poder** (p.ext.), **com una mala cosa** (p.ext.), **en demesia** (p.ext.), **de mala manera** (p.ext.)

- en gran manera** *SP*, granment / excessivament,

abundantment / molt, amb una gran intensitat (R-M, IEC, EC)

Ahir per sopar van menjar en gran manera / Agraieixo en gran manera les teves indicacions (*, R-M)

→ **fora mida, sobre manera, a les totes, fins al cel, prou i massa**

▷ **de necessitat** (p.ext.)

- fins al cel** *SP*, fins al grau més alt (A-M)

Cosa abominable i escandalosa fins al cel / Com estimes la mama? — *Fins al cel!* (A-M, *)

→ **en gran manera, d'allò més**

- la mar de** *SD*, en grau molt alt, amb gran intensitat o en gran quantitat

És la mar de feliç / Aquest negoci funciona la mar de bé: ens dóna grans beneficis econòmics / Aquesta noia és la mar de simpàtica / Aquell noi m'agrada la mar (S'usa seguida d'un adjectiu o d'un adverbi. El complement es pot ometre) (EC, *, *, EC)

→ **d'allò més**

▷ **de solemnitat** (p.ext.)

- més que un diable** *SQ*, moltíssim / d'una manera molt intensa (EC, *)

Corre més que un diable / Corria més que mil diables i arribà el primer a la meta (També s'usa amb les formes *més que mil diables i més que el diable*)

→ **com un diable**

- qui-sap-lo** *SQ*, en alt grau, en gran manera (EC)

Ha guanyat qui-sap-lo en orgull (També s'usa amb les formes pronominals *la, les i los*)

→ **qui sap quant**

- qui sap quant** *O*, molt / en gran manera, moltíssim (R-M, *)

Van anar tots a la platja i van divertir-se qui sap quant (R-M)

→ **fora mida, qui-sap-lo**

▷ **qui sap quants** (p.ext.)

INTENSIFICADOR

- **de necessitat** *SP*, dit per a intensificar una propietat

Amb els problemes que va tenir de jove, s'ha tornat boig de necessitat / No va tenir l'oportunitat de rebre una bona educació i és ignorant de necessitat / Ella és alta de necessitat perquè els seus pares també ho són molt

▷ **en gran manera** (p.ext.), **de campionat** (p.ext.)

- en vols de** *O*, dit per a intensificar el grau d'abundància / expressió usada per a indicar que n'hi ha gran abundància (*, IEC)

Quan beuen més del compte, en vols de xivarri! (S'usa normalment en les segones i en les terceres persones del present d'indicatiu)

▷ **un cúmul de** (p.ext.), **una mar de** (p.ext.)

INTENSIFICAR-SE

- pujar de punt** *SV*, augmentar en intensitat (A-M)

L'emoció pujava de punt a mesura que els anava explicant el meu relat

- ▷ **anar a menys** (ant.), **pujar de to** (p.ext.)
- pujar de to** *SV*, fer-se més agut i intens (R-M)
- La situació financera ha pujat de to; hi ha més moviment que la setmana passada* (R-M)
- ▷ **anar a menys** (ant.), **pujar de punt** (p.ext.)

INTENT

- **a la primera** *SP*, en el primer intent de fer alguna cosa
- Va aconseguir creuar nedant el port a la primera / Va fer el salt més alt a la primera*
- **amb un aixec**
- ▷ **de seguida** (p.ext.), **a ulls clucs** (p.ext.), **de pressa** (p.ext.)

amb un aixec *SP*, amb un sol intent (R-M)

Ahir em va costar molt de saber posar en marxa aquesta màquina, però avui ho he aconseguit amb un aixec; se m'ha engegat a l'instant / Amb un aixec va fer caure totes les bitlles (R-M)

- **a la primera**
- ▷ **d'una tirada** (p.ext.)

INTENTAR

fer per manera de *SV*, procurar, intentar (IEC)

Quan escrius has de fer per manera que les lletres siguin ben regulars / Feu per manera de convèncer-lo / Faré per manera d'anar-hi (R-M, IEC, EC)

- ▷ **fer per maneres de** (v.f.), **deixar córrer** (alguna cosa) (ant.), **deixar estar** (alguna cosa) (ant.), **fer l'impossible** (p.ext.), **tenir punt** (a fer alguna cosa) (p.ext.), **donar-se basca** (p.ext.)

INTERCEDIR

alçar la veu a favor de *SV*, parlar a favor d'algú (IEC)

Jo vaig alçar la veu a favor del meu germà, perquè estava convençuda que ell no era culpable / Va alçar la veu pel seu amic d'una manera molt convincent (També s'usa amb la forma *alçar la veu per* i amb el verb *aixecar*)

- **fer de bo** (a algú), **treure la cara** (per algú), **donar la cara** (per algú), **mostrar la cara** (per algú), **rompre una llança a favor de**, **rompre una llança en defensa de**

- ▷ **fer costat** (a algú) (p.ext.), **en defensa de** (p.ext.), **aixecar la veu** (p.ext.)

fer de bo (a algú) *SV*, intercedir a favor d'algú (prop d'aquest) (IEC)

L'Esteve ha fet de bo a la Maria perquè l'agafessin a la feina

- **alçar la veu a favor de**
- ▷ **els bons oficis** (p.ext.), **treure la cara** (per algú) (p.ext.)

treure la cara (per algú) *SV*, intercedir / fer de mitjancer per ajudar algú (R-M, *)

Ha obtingut el contracte gràcies al seu cosí, que ha tret la cara per ell (R-M)

- **alçar la veu** (per algú), **donar la cara** (per algú), **mostrar la cara** (per algú), **alçar la veu a favor de**

- ▷ **fer costat** (a algú) (p.ext.), **en defensa de** (p.ext.), **alenar pes cul** (d'algú) (p.ext.), **parlar per boca** (d'algú) (p.ext.), **respirar per boca d'altri** (p.ext.), **fer de bo** (a algú) (p.ext.)

INTERCEPTAR

■ **tallar la pilota** *SV*, en jocs de pilota, com el futbol, el bàsquet, etc., interceptar-la quan es troba en posició de l'equip contrari

L'entrenador ens va demanar que, cada vegada que l'equip contrari ataqués, intentéssim tallar la pilota al més ràpid possible

- ▷ **barrar-li el pas** (a algú) (p.ext.), **congelar la pilota** (p.ext.), **falta personal** (p.ext.)

INTERESSADAMENT

per interès *SP*, de manera interessada, per obtenir el propi benefici

És un amic per interès / Sempre actua per interès; no és gens altruista

- ▷ **per amor a l'art** (ant.), **mirar-ho tot pel forat d'un ral** (p.ext.), **donar un gla per fer cagar un roure** (p.ext.)

INTERESSANT

d'interès *SP*, que és o pot resultar interessant

És una pel·lícula d'interès / Un estudi científic d'interès

- ▷ **d'importància** (p.ext.)

INTERESSAT

donar una gla per fer cagar un roure *SV*, fer un obsequi o un sacrifici petit amb la intenció d'obtenir un benefici molt superior / donar una cosa amb la finalitat d'obtenir-ne una altra de més valor (EC, R-M)

Dius que t'ha convidat a sopar? No te'n fïis, és dels qui dóna una gla per fer cagar un roure / És molt egoista. Dóna un gla per fer cagar un roure / Alguna cosa deu voler de tu si ha estat tan generós: dóna un gla per fer cagar un roure (També s'usa amb el nom *aglà*) (*, R-M, R-M)

- ▷ **donar un gla per fer cagar un roure** (v.f.), **per interès** (p.ext.), **mirar-ho tot pel forat d'un ral** (p.ext.)

ésser una aranya *SV*, saber treure guany de tot / no deixar escapar cap avinentesa de guany, saber-se aprofitar de tot (R-M, EC)

Ell sí que és una aranya: de tot en fa negoci (R-M)

- ▷ **buscar la perduda** (p.ext.), **segar molt ter-rer** (p.ext.), **ésser una espurna** (algú) (p.ext.), **mirar-ho tot pel forat d'un ral** (p.ext.)

INTÈRFON

■ **porter automàtic** *SN*, aparell que permet la comunicació entre la persona que truca a la porta d'un edifici i els seus ocupants i que obre la porta d'una manera automàtica

S'ha espatllat el porter automàtic i no senten el truc de les persones que volen entrar a l'edifici / No cal que baixis a obrir-li la porta, fes servir el porter automàtic

INTERIOR

al dedins de *SP*, a la part interior / dins de (R-M, IEC)

Al dedins de la sala hi havia una col·lecció de pintura impressionista important / Era al dedins de l'armari / Aquesta casa és molt bonica; m'agradaria saber si és la que guarda aquells mosaics romans al dedins (El complement és opcional) (*, *, R-M)

▷ **al fons de** (p.ext.)

el fons de l'ànima *SD*, interior / l'esperit, la consciència, els sentiments, d'una persona (Fr, *)

Quan li va dir que l'odiava, li va sortir del fons de l'ànima / En el fons de l'ànima, se l'estima (També s'usa amb la forma *el fons de la seva ànima* i amb les altres formes del possessiu)

→ **el fons del cor**

el fons del cor *SD*, interior / l'esperit, la consciència, els sentiments, d'una persona (Fr, *)

En el fons del cor és molt bona persona, t'ajudarà sempre que ho necessitis / Va descobrir el fons del seu cor (També s'usa amb la forma *el fons del seu cor* i amb les altres formes del possessiu) (*, EC)

→ **el fons de l'ànima**

en el si de *SP*, en la part interna d'algú o d'alguna cosa

En el si de la comissió / En el si de la terra / L'infant que ella portava en el seu si (EC)

l'infern de l'armilla *SD*, la butxaca interior (R-M)

Li van robar la cartera de l'infern de l'armilla, i això que anava cordat (R-M)

INTERIORMENT

entre si *SP*, interiorment, sense transcendir a l'exterior (IEC)

Entre si pensava que l'enganyaven / Quan em demanava excuses, entre mi pensava que ell era un hipòcrita / Que quedi entre nosaltres, entre tu i jo (També s'usa amb els pronoms forts *tu i jo*, *nosaltres*, *vosaltres* i *ells*)

▷ **dir** (alguna cosa) **entre si mateix** (p.ext.), **dir** (alguna cosa) **per a si mateix** (p.ext.)

INTERLOCUTOR

fillets de Déu *SN*, expressió de reprensió afectuosa o de ponderació / expressió usada per a dirigir-se als interlocutors (R-M, *)

Si ho haguéssiu vist, fillets de Déu!, com cor-

ria tothom! / Ai! Fillets de Déu! No sé com ens en sortirem, d'aquesta / Fillets de Déu, quina alegria tornar-vos a veure! (R-M, *, *)

INTERMEDIARI

de transició *SP*, intermediari / en un punt intermig (Fr, *)

Aquest bosc és una zona de transició entre totes dues poblacions

▷ **de pas** (p.ext.)

parlar per boca (d'algú) *SV*, parlar a través d'una altra persona (EC)

El cap parla per boca dels seus empleats / Ho ha dit per boca de la seva família (També s'usa amb el verb *dir*)

→ **respirar per boca d'altri**

▷ **no enviar-ho a dir** (ant.)

INTERMINABLE

ésser com la tela de Penèlope *SV*, obra que incessantment hom fa i desfa (EC)

La bufanda que li faig és com la tela de Penèlope: no l'acabaré mai perquè, quan en tinc un tros, decideix que la vol d'un altre color i he de tornar a començar-la / Aquesta novel·la sembla la tela de Penèlope, no acabo de trobar el fil argumental (També s'usa amb la forma *semblar la tela de Penèlope*)

→ **ésser l'obra de la seu**

ésser l'obra de la seu *SV*, una cosa, ésser de molta durada, tardar molt a acabar-se / durar molt la realització d'una cosa, tardar molt a acabar-se (IEC, EC)

La seva tesi és l'obra de la seu: no l'acaba mai / La construcció del teatre sembla l'obra de la seu: fa anys que la van començar i no saben quan l'acabaran (També s'usa amb el verb *semblar*)

→ **ésser com la tela de Penèlope, ésser l'obra del miracle**

▷ **més llarg que un dia sense pa** (p.ext.), **no tenir fi** (p.ext.), **de mai no acabar** (p.ext.)

ésser l'obra del miracle *SV*, durar molt la realització d'una cosa, tardar molt a acabar-se (EC)

Aquest estudi dura massa, és l'obra del miracle (També s'usa amb el verb *semblar*)

→ **ésser l'obra de la seu**

▷ **no tenir fi** (p.ext.), **de mai no acabar** (p.ext.)

més llarg que un diner de fil *SA*, ésser una cosa molt llarga (A-M)

Aquest llibre és més llarg que un diner de fil: fa més d'una setmana que el llegeixo / Mirem de matar el temps fent alguna cosa, perquè aquest viatge serà més llarg que un diner de fil

→ **més llarg que un dia sense pa, més llarg que un dejuni, més llarg que la Pàssia, més llarg que una processó, més llarg que la Quaresma**

▷ **més curt que el dia de sant Tomàs** (ant.), **més curt que una cua de conill** (ant.)

INTERMITENT

anar a ratxes *SV*, esdevenir-se en diverses etapes freqüents i sobtades (EC)
No treballa sempre amb la mateixa activitat: la feina va a ratxes (EC)
 → **anar a dies, anar a ràfegues**

INTERMITENTMENT

a batzegades *SP*, d'una manera intermitent
L'assecador de cabells funciona a batzegades, l'hauré d'arreglar / Aviat hauré de canviar el cotxe perquè funciona a batzegades
 → **a rampells, a rauxes, a ratxes**
 ▷ **segons com** (p.ext.)

a estones *SP*, una estona sí i una altra no. D'una manera discontinua (R-M)
L'armari que li vam encarregar al fuster, el va fent a estones / No puc fer el treball d'una tirada, no tinc prou temps, l'he de fer a estones / —Trobo que és simpàtica la Silvia. —A estones! (R-M, *, *)
 → **a estonades, amb punts i amb hores, a estones perdudes, a rauxes, a rampells**

▷ **a intervals** (p.ext.), **de tant en tant** (p.ext.)
a estones perdudes *SP*, en els moments en què no hi ha una feina urgent (A-M)
Fa mitja a estones perdudes
 → **a estones**

a glopades *SP*, sortint intermitentment de la boca (R-M)
Per presumir de fumador llança el fum a glopades formant cercles en l'aire (R-M)
 → **a glops**

a glops *SP*, amb intermitències (R-M)
Quan llegeixes en anglès parles a glops; procura lligar més els mots / Estava tan nerviós que ens explicava l'espectacle a glops (R-M)
 → **a flotons, a glopades**

▷ **a borbolls** (p.ext.)
a intervals *SP*, amb interrupcions més o menys regulars (EC)
Avui és un dia rífol, fa sol a intervals

▷ **a estones** (p.ext.), **amb comptagotes** (p.ext.), **de tant en tant** (p.ext.)
a ràfegues *SP*, amb intermitències
La font raja a ràfegues (EC)
 → **a tongades**

a tongades *SP*, amb intermitències (A-M)
Aquest producte es ven a tongades / Plou a tongades, en aquella zona
 → **a ratxes, a temporades, a ràfegues**

amb comptagotes *SP*, [donar] a petites quantitats i amb intermitències (A-M)
Els voluntaris d'aquella ONG donaven menjar als necessitats amb comptagotes perquè no tenien gaire recursos
 → **de gota en gota, a gotes**

▷ **de cop** (ant.), **d'un en un** (p.ext.), **a intervals** (p.ext.), **de mica en mica** (p.ext.)

INTERN

■ **d'ús intern** *SP*, que pertany a l'interior d'una companyia, empresa o associació
Van comunicar-nos els canvis de preus a tots els treballadors mitjançant un correu d'ús intern

INTERPELLAR

posar (algú) **en raons** *SV*, moure conversa a algú, interpellar-lo per enraonar (A-M)
Va posar-me en raons perquè ja feia massa estona que estava callat / Sempre posa els estudiants en raó per acostumar-los a pensar críticament

▷ **posar** (algú) **a la muda** (ant.), **ficar-li els dits a la boca** (a algú) (p.ext.), **demanar raó** (d'algú o d'alguna cosa, a algú) (p.ext.)

INTERPOSAR-SE

sortir al pas (d'alguna cosa) *SV*, interposar-se en el camí d'algú o en el curs d'un afer (R-M)
Cal sortir al pas de tots aquests comentaris i desmentir-los / El ministre haurà de sortir al pas de les greus acusacions que li fan (R-M)
 ▷ **tallar curt** (p.ext.), **posar terme** (a alguna cosa) (p.ext.)

INTERPRETACIÓ

art dramàtic *SN*, art d'interpretar el teatre (EC)
Estic estudiant art dramàtic. A veure si algun dia arribo a ésser un actor famós

INTERROGAR

escurar-li la cassola (a algú) *SV*, fer parlar algú (R-M)
Amb molta traça li va escurar la cassola i així va saber tot el que l'interessava sobre aquell afer (R-M)
 → **tocar el botet** (a algú), **obrir-li la boca** (a algú), **fer cantar** (algú), **ficar-li els dits a la boca** (a algú), **treure els cucs del nas** (a algú), **treure-li** (alguna cosa) **del pap** (a algú)

ficar-li els dits a la boca (a algú) *SV*, provocar algú, portar-lo amb habilitat a parlar, a dir allò que no voldria dir (EC)
Si no li fiquen els dits a la boca, ell no té pas la intenció de dir-ho / No provis de ficar-li els dits a la boca amb els teus retrets perquè és capaç de perjudicar-te molt / Era un secret, però li han posat els dits a la boca i ho ha confessat (També s'usa amb el verb *posar*) (R-M, R-M, *)

→ **obrir-li la boca** (a algú); **fer cantar** (algú); **escurar-li la cassola** (a algú); **treure els cucs del nas** (a algú); **treure-li** (alguna cosa) **del pap** (a algú); **posar-li el dit a la boca** (a algú), **a veure si mossega**

▷ **posar** (algú) **en raons** (p.ext.)
no poder-li arrencar mot (a algú) *SV*, no poder fer parlar algú (EC)

Volien que ho confessés tot, però no van poder-li arrencar mot

→ **no poder-li treure mot** (a algú)

▷ **callar com en missa** (inv.), **guardar silenci** (inv.), **guardar un secret** (inv.)

no poder-li treure mot (a algú) *SV*, no poder fer parlar algú (IEC)

Mort, ningú no li podrà treure mot

→ **no poder-li arrencar mot** (a algú)

▷ **callar com en missa** (inv.), **guardar silenci** (inv.), **guardar un secret** (inv.)

prendre declaració (a algú) *SV*, demanar que declari alguna cosa i anotar-ho (EC)

L'agent va prendre declaració al lladre que s'havia lliurat a la policia voluntàriament / Ens van prendre declaració sobre els fets després de l'accident

▷ **fer cantar** (algú) (p.ext.), **prendre nota** (d'alguna cosa) (p.ext.), **prendre raó** (d'alguna cosa) (p.ext.)

treure els cucs del nas (a algú) *SV*, parlar / fer parlar algú (Fr, *)

De mica en mica l'inspector ha anat traient els cucs del nas al delinqüent i així ha sabut la seva vinculació en diversos atemptats

→ **escurar-li la cassola** (a algú), **ficar-li els dits a la boca** (a algú), **treure-li** (alguna cosa) **del pap** (a algú)

treure-li (alguna cosa) **del pap** (a algú) *SV*, fer parlar algú arterament / dir o fer dir alguna cosa (R-M, EC)

No li podràs treure res del pap / Per més preguntes que li han fet, no li han pogut treure del pap els motius de la seva dimissió (*, R-M)

→ **tocar el botet** (a algú), **deslligar-li la llengua** (a algú), **fer cantar** (algú), **obrir-li la boca** (a algú), **escurar-li la cassola** (a algú), **ficar-li els dits a la boca** (a algú), **treure els cucs del nas** (a algú)

▷ **treure** (alguna cosa) **del pap** (inv.), **buidar el pap** (inv.)

INTERROMPRE

deixar (algú) **amb la paraula a la boca** *SV*, interrompre algú, no deixar-lo parlar (IEC)

Va deixar en Manel amb la paraula a la boca més d'una vegada / Aquella rèplica tan directa el va deixar amb la paraula a la boca i ja no va saber què dir / Durant l'explicació, el va deixar amb mitja paraula a la boca més d'una vegada (També s'usa amb la forma *deixar* (algú) *amb mitja paraula a la boca*) (*, R-M, *)

→ **trencar-li les oracions** (a algú), **trencar-li el revessí** (a algú), **tallar el fil** (a algú)

▷ **restar amb la paraula a la boca** (inv.), **deixar** (algú) **sense paraula** (p.ext.)

tallar el fil (a algú) *SV*, interrompre el parlament, la conversa, la sèrie encadenada d'idees (EC) *Hem decidit tallar el fil a en Joan perquè, si no, encara estaríem escoltant el seu discurs*

d'agraïment / Quan algú et talla el fil d'un discurs és molt difícil reprendre'l

→ **tallar-li el vent** (a algú), **trencar-li les oracions** (a algú), **trencar-li el revessí** (a algú), **deixar** (algú) **amb la paraula a la boca**

▷ **reprendre el fil** (d'alguna cosa) (inv.), **tornar a prendre el cap del fil** (d'alguna cosa) (inv.)

tallar (algú) **en sec** *SV*, fer callar algú de manera incontestable (R-M)

Tallà son pare en sec / Quan ell començava a protestar, el seu interlocutor el va tallar en sec demostrant-li que no tenia cap mica de raó / El pare, enfadat per la manera insolent de respondre del fill, el va tallar en sec, sense cap mirament (*, R-M, R-M)

→ **tancar la boca** (a algú), **tallar la paraula** (a algú)

▷ **tallar curt** (p.ext.)

tallar-li el vent (a algú) *SV*, interrompre l'acció d'algú, fer-li perdre el fil d'allò que deia o d'allò que anava fent (A-M)

Deixa'l acabar de menjar que, si li talles el vent, es posa de mal humor

→ **tallar el fil** (a algú)

trencar l'oremus (a algú) *SV*, interrompre inoportunament un acte / interrompre algú en la seva ocupació, la seva empresa, etc. (EC, *) *Va entrar de sobte a l'aula i va trencar l'oremus al professor* (També s'usa amb el verb *rompre*)

→ **trencar-li les oracions** (a algú)

▷ **trencar els oremus** (v.f.)

[oremus: llatínisme]

trencar les paraules *SV*, pronunciar les paraules incompletament, interrompent-les abans d'acabar-les de dir (EC)

Quan es posa nerviosa trenca les paraules, per això no vol parlar mai en públic

▷ **tenir la llengua curta** (p.ext.), **travar-se-li la llengua** (a algú) (p.ext.), **lligar-se-li la llengua** (a algú) (p.ext.), **fer embuts** (p.ext.), **no saber-se treure les paraules de la boca** (p.ext.)

trencar-li el revessí (a algú) *SV*, interrompre algú mentre parla (A-M)

Quan estava intentant tornar al fil argumental del meu discurs em va tornar a trencar el revessí

→ **trencar-li les oracions** (a algú), **deixar** (algú) **amb la paraula a la boca**, **tallar el fil** (a algú)

trencar-li les oracions (a algú) *SV*, interrompre algú en la seva ocupació, la seva empresa, etc. / interrompre'l i fer-li perdre el fil de les seves idees (IEC, EC)

Ja t'ho contaré després; ara no em trenquis les oracions, que això que faig és molt delicat i no puc desatendre-ho (També s'usa amb el verb *rompre*) (R-M)

- **trencar-li el revessí** (a algú), **deixar** (algú) **amb la paraula a la boca, tallar el fil** (a algú), **trencar l'oremus** (a algú)
 ▷ **perdre el fil** (d'alguna cosa) (p.ext.)

INTERROMPUT

restar amb la paraula a la boca *SV*, interrompre / algú, restar sense poder parlar perquè algú altre l'ha interromput (Fr, *)

- Després que em tallés el discurs, vaig restar amb la paraula a la boca durant moltes hores*
 ▷ **deixar** (algú) **amb la paraula a la boca** (inv.), **quedar tallat** (p.ext.)

INTERRUPCIÓ

compàs d'espera *SN*, interrupció breu / detenció d'una cosa per un curt temps (Fr, IEC)

Aquell obstacle va imposar-nos un compàs d'espera molt útil per a poder reflexionar més a fons / L'empresari demanà un compàs d'espera en les reivindicacions dels treballadors (R-M)

- ▷ **temps mort** (p.ext.)

solució de continuïtat *SN*, interrupció en el decurs d'una activitat, en el desenvolupament d'un fenomen (IEC)

La manca de recursos fou la causa de la solució de continuïtat d'aquell projecte iniciat / Les recerques seguiran sense solució de continuïtat, fins a trobar la causa del mal (R-M)

temps mort *SN*, en alguns jocs de pilota, interrupció del joc d'una durada determinada, que sol·licita l'entrenador o el capità, principalment per donar instruccions als jugadors (IEC)

L'entrenador va demanar temps mort per explicar la seva estratègia als jugadors

- ▷ **compàs d'espera** (p.ext.), **congelar la pilota** (p.ext.)

INTERSECCIÓ

canvi de rasant *SN*, punt d'intersecció de dues rasants corresponents a dos trossos de carretera de diferent inclinació, especialment quan un d'ells és ascendent i l'altre descendent segons un mateix sentit de marxa (EC)

En aquell canvi de rasant s'ha d'anar alerta perquè sovint hi ha retencions al tram descendent

- ▷ **esquena d'ase** (p.ext.)

INTERVAL

a intervals *SP*, interval / expressió emprada per a indicar un període de temps entre dos esdeveniments o moments (Fr, *)

El motor feia sorolls a intervals regulars

- ▷ **a estones** (p.ext.), **amb comptagotes** (p.ext.)

INTERVENCIÓ

els bons oficis *SD*, intervenció a favor d'una tercera persona / gestions que hom fa a favor

d'algú recomanant-lo, interposant la seva influència personal, etc. (Fr, EC)

El cas era difícil i ens n'hem sortit gràcies als bons oficis d'un amic que ha intercedit (R-M)

- ▷ **cop de mà** (p.ext.), **allargar la mà** (a algú) (p.ext.), **donar la mà** (a algú) (p.ext.), **donar una empenta** (a algú) (p.ext.), **fer escaleta** (a algú) (p.ext.), **fer de bo** (a algú) (p.ext.)

INTERVENIR

aixecar la veu *SV*, intervenir en una assemblea o debat / parlar en una assemblea (R-M, IEC)

Vaig voler aixecar la veu en aquella assemblea perquè es deien moltes falsedats (També s'usa amb el verb *alçar*) (R-M)

- **prendre la paraula, prendre les cartes, agafar la taba, agafar la verba**

- ▷ **demanar la paraula** (p.ext.), **alçar la veu a favor de** (p.ext.)

dir-hi la seva *SV*, opinar / intervenir en un afer / expressar la pròpia opinió (R-M, EC, EC)

És una reunió d'amics on cadascú pot dir-hi la seva amb tota llibertat / No em van deixar dir-hi la meua (També s'usa amb les altres formes del possessiu) (R-M, IEC)

- **ficar cullerada** (en alguna cosa)

- ▷ **no prendre candela** (en alguna cosa) (ant.), **tenir veu i vot** (p.ext.)

entrar en escena *SV*, intervenir / començar a actuar, ficar-se en alguna cosa (R-M, *)

Tot anava bastant bé, però ara han entrat en escena unes dificultats (R-M)

- **entrar en joc, entrar en acció**

- ▷ **prendre cos** (p.ext.)

entrar en joc *SV*, ficar-se en alguna cosa, intervenir (R-M)

Seria fàcil de resoldre aquest conflicte si no hi entressin en joc tants interessos particulars (R-M)

- **entrar en escena, entrar en acció**

- ▷ **prendre cos** (p.ext.)

ésser de l'olla *SV*, ésser dels qui governen, manegen un afer, etc. (EC)

No sé què passa en aquella entitat, pregunta-li-ho a en Marc, que ell és de l'olla

- **remenar l'olla, fer i desfer, portar el timó**

- ▷ **tenir un peu a dins** (p.ext.)

ficar cullerada (en alguna cosa) *SV*, immiscir-se en una qüestió, en una conversa, etc. / intervenir sense ésser demanat (EC, R-M)

Li agrada ficar cullerada a totes les converses / No pot estar-se de fotre cullerada en un tema tan polèmic com aquest (També s'usa amb el verb *fotre*) (R-M, *)

- **ficar-se on no el demanen, dir-hi la seva, ficar-se en tot, ficar-se en brocs, entrar pertot arreu com el pet del dimoni**

- ▷ **ficar la cullerada** (en alguna cosa) (v.f.),

no prendre candela (en alguna cosa) (ant.), **no voler saber res de** (ant.), **posar mà** (a alguna cosa) (p.ext.)

ficar el nas (en alguna cosa) *SV*, fer per veure, per saber, etc., allò que és cosa d'altri (EC) *És molt reservat i no li agrada que ningú fiqui el nas en les seves coses / És un problema que t'és indiferent i no hi hauries de fotre el nas* (També s'usa amb el verb *fotre*) (R-M, *)

→ **ficar el nas pertot arreu**, **ficar el nas allà on no el demanen**, **ficar-se on no el demanen**, **ficar-se en brocs**, **donar nassades**

posar mà (a alguna cosa) *SV*, intervenir en una qüestió (R-M)

Va posar mà a la discussió per dir-hi la seva / Les coses no van anar bé fins que hi va posar mà un entès en la matèria (R-M)

→ **prendre part** (en alguna cosa), **tenir part** (en alguna cosa)

▷ **deixar de mà** (alguna cosa) (ant.), **no voler saber res de** (ant.), **ficar cullerada** (en alguna cosa) (p.ext.), **fer entrada de cavall sicilià** (p.ext.), **no deixar** (alguna cosa) **de la mà** (p.ext.), **ésser-hi** (p.ext.)

prendre la paraula *SV*, posar-se a parlar / participar, intervenir, parlar, en una reunió (R-M, IEC) *Quan aquell jove va prendre la paraula l'auditori restà en un silenci sepulcral* (R-M)

→ **prendre les cartes**, **agafar la taba**, **aixecar la veu**, **agafar la verba**

▷ **donar la paraula** (a algú) (inv.), **demanar la paraula** (p.ext.), **recobrar la paraula** (p.ext.), **tenir la paraula** (p.ext.), **adreçar la paraula** (a algú) (p.ext.)

prendre les cartes *SV*, intervenir en una conversa, començar a enraonar (IEC) *Quan ell pren les cartes no les sap deixar* (EC)

→ **prendre la paraula**, **aixecar la veu**, **obrir la boca**, **agafar la taba**, **agafar la verba**

▷ **prendre cartes** (v.f.)

prendre part (en alguna cosa) *SV*, intervenir en alguna cosa, actuar-hi amb altres / participar activament, intervenir / concórrer a la seva execució o associar-s'hi (A-M, IEC, EC) *Hem insistit perquè vingués als assaigs, però no vol prendre-hi part* (R-M)

→ **ésser-hi**, **posar mà** (a alguna cosa), **tirar barra** (en alguna cosa)

▷ **des de la barrera** (p.ext.)

rompre una llança a favor de *SV*, sortir en defensa d'algú o d'alguna cosa manifestant-se a favor seu contra els qui l'ataquen / intervenir a favor d'ell (EC, Fr) *Vaig rompre una llança a favor d'aquell home, perquè jo creia que duia tota la raó / Sempre li ha agradat rompre una llança a favor de les causes perdudes / Amb aquesta acció volia rompre una llança per legalitzar l'avortament* (També s'usa amb la forma *rompre una llança per*)

→ **rompre una llança en defensa de**, **posar l'espasa al servei** (d'algú), **alçar la veu a favor de**

▷ **rompre una llança contra** (ant.), **en defensa de** (p.ext.)

tenir part (en alguna cosa) *SV*, tenir dret a una porció d'alguna cosa, intervenir-hi amb altres (A-M) *Sempre ha volgut tenir part en tot aquest tipus d'afers*

→ **prendre part** (en alguna cosa), **posar mà** (a alguna cosa)

tirar barra (en alguna cosa) *SV*, prendre part a un esforç col·lectiu (A-M) *Es nostro periòdic... surt a tirar barra a ses arenas de sa Prensa* (A-M)

→ **prendre part** (en alguna cosa)

▷ **tirar la barra** (en alguna cosa) (v.f.) [Mall. (A-M)]

ANT

no prendre candela (en alguna cosa) *SV*, no intervenir en un afer perquè no s'hi és demanat *Millor que no prenguem candela en un assumpte tan delicat / Qui t'ha dit que prenguis candela? no et posis allà on no et demanen* (*, R-M)

→ **fer el seu fet**

▷ **mullar-se el cul** (ant.), **ficar-se on no el demanen** (ant.), **ficar-se en bucs** (ant.), **dir-hi la seva** (ant.), **ficar cullerada** (en alguna cosa) (ant.), **entrar pertot arreu com el pet del dimoni** (ant.)

● **no prendre candela a un enterro** (Mall.)

ÍNTIM

ésser com de casa *SV*, es diu d'una persona íntima considerada com de la família (IEC) *Pots convidar-lo a sopar, és com de casa*

→ **ésser de casa**

INTIMIDACIÓ

la bossa o la vida *SCoord*, exigència de lliurar els diners que hom porta, sota pena de la vida (IEC) *L'atracador ens va dir: la bossa o la vida!*

▷ **posar la por al cos** (a algú) (p.ext.)

INTIMIDAR

posar la por al cos (a algú) *SV*, intimidar / espantar, atemorir, infondre temor (R-M, *) *Els segrestadors van posar la por al cos a tots els retinguts amb amenaces / Després de posar-los la por al cos amb l'amenaça d'un càstig, els va deixar marxar sense fer-los cas / Amb aquests exàmens han aconseguit ficar la por al cos als estudiants* (També s'usa amb el verb *ficar*) (*, R-M, *)

▷ **posar por al cos** (a algú) (v.f.), **posar por en el cos** (a algú) (v.f.), **ensenyar les dents**

(a algú) (p.ext.), **alçar la mà** (a algú) (p.ext.), **la bossa o la vida** (p.ext.), **trencar les ales** (a algú) (p.ext.), **tallar les ales** (a algú) (p.ext.)

INTRACTABLE

home de pocs amics SN, intractable / dit d'una persona que fa de mal tractar (Fr, *)

Té molt mal caràcter, és un home de pocs amics (També s'usa amb els noms *dona, gent i persona*)

→ **tractívol com una gatosa, ésser grec**

▷ **ésser de bona jeia** (ant.), **cara de pocs amics** (p.ext.), **companyia d'espardenya** (p.ext.)

INTRANQUIL

no tenir-les totes SV, no estar segur, convençut, d'alguna cosa, sentir-se intranquil / tenir por, recel, no estar tranquil (IEC, EC)

Va entrar a l'habitació, però, en veure que ningú no li responia i que tot era fosc, no les tenia totes / Que vols dir que les té totes, aquest, quan parla en públic?

▷ **tenir bigotis** (ant.), **tenir collons** (de fer alguna cosa) (ant.), **arronsar-se-li el llombríglol** (a algú) (p.ext.)

INTRANQUIL·LITZAR

treure (algú) **de compàs** SV, treure de l'estat tranquil i serè, fer perdre l'equilibri (A-M)

Els gossos aconseguixen treure'l de compàs: els té una por terrible (Només s'usa amb el complement en forma pronominal)

→ **treure-li els pixats del ventre** (a algú)

▷ **perdre el compàs** (inv.), **posar els pèls de punta** (a algú) (p.ext.), **treure** (algú) **de polleguera** (p.ext.)

INTRASCENDENT

tota la resta són violes O, tota la resta, no tenir importància / es diu per a indicar que fora d'allò que s'acaba d'anomenar, totes les altres coses no tenen importància (IEC, A-M)

Has de procurar aprovar el curs, tota la resta són violes / Això és el que importa i la resta són violes (També s'usa amb les formes *la resta són violes i i la resta són violes*)

→ **són trons**

▷ **ni fa ni fum** (p.ext.), **moltes bufes i pocs trons** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

INTRANSIGENT

no admetre raons SV, no voler escoltar o seguir les consideracions, els consells, els arguments d'algú (A-M)

De tant en tant hauria de deixar-se aconsellar, però no admet raons

→ **no escoltar raons, no entendre's de raons, no entendre's de romanços**

no entendre's de raons SV, algú, no admetre, no voler escoltar, les raons que li donen / obrar, algú, sense escoltar consells ni avisos, anar dret al seu propòsit sense escoltar ningú (IEC, EC)

Li va demanar una pròrroga, però va veure que no s'entenia de raons i que no la hi concediria / Li han advertit el perill, però com que ell no s'entenia de raons va fer el que va voler (R-M)

→ **no estar per brocs, no entendre's de romanços, no escoltar raons, no admetre raons, no estar per comèdies**

▷ **tirar pel camí del mig** (p.ext.), **tirar pel dret** (p.ext.)

no escoltar raons SV, no escoltar o seguir les consideracions, els consells, els arguments d'algú (A-M)

Sempre fa la seva, no escolta raons

→ **no entendre's de raons, no admetre raons, no entendre's de romanços, no haver-hi terra per en Jordi**

INTRIGA

guerra sorda SM, atac dissimulat (R-M)

Volen avorrir-lo de treballar amb ells i li fan la guerra sorda; aprofiten totes les ocasions per a complicar-li la feina sense que ell se n'adoni (R-M)

▷ **treball de sapa** (p.ext.)

nus de l'acció SN, en una obra teatral, èpica, part en què els obstacles compliquen la marxa de l'acció, que precedeix el desenllaç o la catàstrofe (IEC)

El nus de l'acció d'aquesta novel·la comença al segon capítol i s'acaba al penúltim

INTROMISSIÓ

quin pebre li fa coure es cul SQ, es diu a una persona que es fica en coses que no li interesen i que al capdavant poden resultar-li perjudicials

I, en aquest, quin pebre li fa coure es cul?

→ **quin pebre li fa coure els ulls**

[Mall.]

INTROSPECCIÓ

examen de consciència SN, consideracions que una persona es fa a si mateixa de les pròpies accions, per veure si ha fet bé o malament / examen del comportament moral propi (IEC, EC)

És el moment de fer examen de consciència i veure quins han estat els nostres errors

▷ **entrar en comptes amb si mateix** (p.ext.), **exercicis espirituals** (p.ext.), **rumiar la mostra** (p.ext.)

INTUÏCIÓ

sisè sentit SQ, nom donat a un hipotètic sentit ocult capaç de percebre globalment per vies

extranormals i que seria posseït d'una manera eminent per persones hipersensibles o clarividents (EC)

Em faria falta un sisè sentit per endevinar què em té preparat el futur

▷ **ull clínic** (p.ext.), **dir-li** (alguna cosa) **el cor** (a algú) (p.ext.)

■ **ull clínic** *SN*, aptitud especial per a comprendre una cosa o per a fer-la correctament

En Josep té ull clínic per a aquestes coses; sempre l'encerta / Amb ull clínic es poden solucionar molts problemes

▷ **sisè sentit** (p.ext.)

INTUIR

conèixer (algú o alguna cosa) **d'una hora lluny** *SV*, preveure / intuir la presència d'alguna cosa o les intencions d'algú (R-M, *)

Coneix d'una hora lluny les intencions de la gent / No saps jugar net, però com que et conec d'una hora lluny no m'enganyaràs (R-M, *)

→ **veure venir** (algú), **veure** (alguna cosa) **d'una hora lluny, tenir nas**

veure venir (algú) *SV*, penetrar les intencions d'algú (IEC)

El conec tant que ja el veig venir abans que no faci res

→ **conèixer** (algú o alguna cosa) **d'una hora lluny, conèixer-li el joc** (a algú), **tenir bons ensums** (d'algú)

▷ **dir-li** (alguna cosa) **el cor** (a algú) (p.ext.)

INTUÏTIVAMENT

a primera vista *SP*, segons la primera impressió / en un primer examen, sense haver-ho vist d'abans (R-M, IEC)

Aquest joc a primera vista sembla fàcil, però és bastant complicat / A primera vista em semblà que era el teu pare; després vaig veure que no l'era / Amor a primera vista (R-M, R-M, *)

→ **a cop d'ull, d'un cop d'ull, de primer moment**

▷ **de moment** (p.ext.), **d'antuvi** (p.ext.)

per intuïció *SP*, sense recórrer al raonament

De vegades les coses es fan millor per intuïció que no pas pensant-se-les molta estona

▷ **de cop** (p.ext.), **d'oïda** (p.ext.)

INUSUAL

fora d'ús *SAdv*, que no és usual (R-M)

Molts costums de fa deu anys avui resulten fora d'ús (R-M)

▷ **en ús** (ant.), **haver passat a la història** (p.ext.), **haver passat de moda** (p.ext.), **passat de moda** (p.ext.)

INÚTIL

anar-li al darrere amb un flabiol sonant (a algú) *SV*, perseguir algú inútilment perquè faci

alguna cosa / donar per perdut, pretendre inútilment (EC, R-M)

Ja li pots anar al darrere amb un flabiol sonant, perquè no la convenceràs pas (També s'usa amb la forma *anar-li al darrere amb el flabiol sonant* (a algú))

→ **anar-li al darrere amb un pa calent** (a algú), **fer-li un nus a la cua a**

anar-li al darrere amb un pa calent (a algú) *SV*, donar per perdut, pretendre inútilment (R-M) *No hi ha res a fer; si t'ha dit que no, vés-li al darrere amb un pa calent, no en trauràs res* (R-M)

→ **fer-li un nus a la cua a, anar-li al darrere amb un flabiol sonant** (a algú)

assotar l'aire *SV*, treballar o actuar inútilment (R-M)

Tot el que dius és assotar l'aire; no et servirà de res (R-M)

→ **donar cops d'espasa a l'aire, perdre el temps, gastar la pólvora en salves, picar ferro fred, garbellar l'aigua, sembrar en l'arena**

▷ **en va** (p.ext.)

batre l'empedrat *SV*, treballar inútilment (R-M)

Com que ell no ho vol fer, tot el que puguis dir-li serà batre l'empedrat; no en trauràs res (R-M)

→ **perdre el temps, picar ferro fred, garbellar l'aigua**

bo per a tirar al carrer *SA*, no ésser bo per a res (IEC)

Per a què serveix el vídeo si no funciona? És bo per a tirar al carrer

→ **bo per al drapaire, bo per a les escombraries, bo per a llençar, no ésser bo per a Déu ni per al diable, no ésser bo ni per a ella ni per a albarda**

▷ **de munició** (p.ext.)

bo per al drapaire *SA*, [ésser] menyspreable / una cosa, no servir per a res, ésser bona per a llençar (R-M, IEC)

Aquí ens ha fet un treball que és bo per al drapaire; no en podrem aprofitar ni una ratlla / Aquest sofà és bo per al drapaire, no el llençis que l'hi donarem (R-M, *)

→ **no ésser bo per a Déu ni per al diable, bo per a tirar al carrer, bo per a llençar, bo per a les escombraries, no ésser bo ni per a ella ni per a albarda**

▷ **tirar** (alguna cosa) **a mar** (p.ext.)

boca inútil *SN*, dit de la persona que no treballa i hom ha de mantenir per no res (EC)

En Xavier actualment està a l'atur: és una boca inútil per als seus pares

▷ **tenir taula parada** (p.ext.), **menjat i begut** (p.ext.), **viure a l'esquena** (d'algú) (p.ext.), **menjat i vestit** (p.ext.)

cafetera russa *SN*, andròmina poc útil / objecte vell, màquina que funciona malament (R-M, EC)

He provat d'engegar el motor, però tot és inútil; està fet una cafetera russa / Bona cafetera russa aquesta màquina d'escriure! S'espatlla constantment (R-M)

→ **ésser una carraca**

▷ **fer malbé** (alguna cosa) (p.ext.), **tenir els dies comptats** (p.ext.), **mals endreços** (p.ext.)

com posar un pegat en un banc *SAdv*, es diu d'una mesura presa, d'un remei, etc., inútil (Fr) *Intentar enganxar aquella figura amb aquesta cola tan dolenta és com posar un pegat en un banc: d'aquí no res es tornarà a fer a bocins / Això que han fet en aquest monument és com un pegat en un banc; no sé de qui deu haver estat la idea / La reforma que vols fer a la casa serà com un pegat en un banc; val més que la conservis tal com és i no li canviïs l'estil (També s'usa amb la forma com un pegat en un banc) (*, R-M, R-M)*

→ **un pegat en un banc, un pegat foradat**

▷ **fet amb el cul** (p.ext.), **despullar un sant per vestir-ne un altre** (p.ext.), **fer un forat per tapar-ne un altre** (p.ext.)

discutir sobre el sexe dels àngels *SV*, discutir inútilment (R-M)

Mentre el país pateix de la manca de planificació econòmica, els responsables s'entretenen discutint sobre el sexe dels àngels, lluint habilitats oratòries (R-M)

▷ **vuits i nous i cartes que no lliguen** (p.ext.), **parlar per parlar** (p.ext.)

donar cops d'espasa a l'aire *SV*, fer feina en va, esforçar-se inútilment, etc.

Intentar explicar-li res és donar cops d'espasa a l'aire, perquè no vol entendre-ho

→ **tirar aigua al mar, lladrar a la lluna, gastar la pólvora en salves, assotar l'aire, garbellar l'aigua, treballar per al diable, semblar en l'arena, fer l'aigua tota clara, tirar pedres a la mar**

el darrer cagalló de la tira *SD*, el menys important (R-M)

Té moltes pretensions, però a l'oficina el tenen pel darrer cagalló de la tira; ningú no en fa cas / El tracten com si fos el darrer cagalló de la tira; no hi ha dret! (R-M)

→ **el darrer mot del credo, ésser un zero a l'esquerra, ésser un ningú, ésser un penjat**

▷ **ésser algú** (ant.), **mort de gana** (p.ext.)

el darrer mot del credo *SD*, el menys important / la persona o cosa més ínfima, de menys importància (R-M, A-M)

No creguis que ell pugui tenir gens d'influència en aquell afer; la seva opinió és el darrer mot del credo; ningú no se l'escolta (R-M)

→ **el darrer cagalló de la tira, ésser un zero a l'esquerra**

▷ **ésser algú** (ant.), **mort de gana** (p.ext.)

ésser fum de sabatots *SV*, ésser inútil, inservible (A-M)

Això és or de llei..., mentre que els bitllets que us ensenyen són fum de sabatots (A-M)

▷ **ésser tot boll** (p.ext.)

ésser tot boll *SV*, ésser inútil o superflu (A-M)

Aquell informe era tot boll

▷ **lletra morta** (p.ext.), **ésser fum de sabatots** (p.ext.)

■ **ésser un as** (algú) *SV*, es diu irònicament referint-se a algú que és maldestre, inhàbil, que no sap fer les coses més senzilles

No sap ni fer-se un pa amb tomàquet, és un as!

→ **ésser un crac, ésser una calamitat** (algú), **ésser una plaga** (algú), **ésser un zero a l'esquerra**

ésser un mort *SV*, (ésser una) persona o cosa d'escassíssim valor, que no serveix per a res, que més aviat fa nosa (EC)

És un mort, no es treu la feina dels dits (EC)

→ **ésser un ningú, ésser una plaga** (algú), **ésser un penjat, ésser un estaferm** (algú), **ésser un estaquirot** (algú)

▷ **ésser un crac** (p.ext.), **valer tant com un pet a un banc** (p.ext.)

ésser un ningú *SV*, ésser una persona de cap valor (EC)

*El seu home és un ningú / No farà mai res de bo en aquesta vida, és un ningú (També s'usa amb la forma ésser un no ningú) (EC, *)*

→ **ésser un zero a l'esquerra, el darrer cagalló de la tira, ésser una merda** (algú), **ésser una merda seca** (algú), **valer tant com un pet a un banc, ésser un mort, ésser un penjat**

▷ **ésser algú** (ant.), **ésser una patum** (algú) (ant.), **conill de guix** (p.ext.)

■ **ésser un penjat** *SV*, ésser una persona de vàlua nul·la

Aquest home és un penjat: no farà mai res a la vida

→ **ésser un ningú, ésser un mort, el darrer cagalló de la tira**

▷ **ésser un trasto** (algú) (p.ext.)

ésser un trasto (algú) *SV*, nom donat a una persona tinguda per inútil, que només fa nosa (EC)

El teu germà és un trasto, no ajuda mai a l'hora de fer les feines de casa (També s'usa amb la forma ésser molt trasto) (algú)

→ **ésser una calamitat** (algú), **ésser un zero a l'esquerra, ésser un estaferm** (algú), **ésser un estaquirot** (algú)

▷ **ésser un cas** (algú) (p.ext.), **ésser un cas com un cabàs** (p.ext.), **ésser un penjat** (p.ext.), **ésser un cas perdut** (p.ext.)

ésser un zero a l'esquerra *SV*, no comptar per a res / ésser una persona o cosa sense importància, que no fa cap paper (IEC, A-M)

Ell sempre diu que té un gran càrrec, però

- jo sé que a l'oficina és un zero a l'esquerra* (R-M)
 → **ésser un ningú, el darrer cagalló de la tira, valer tant com un pet a un banc, ésser una merda** (algú), **ésser una merda seca** (algú), **el darrer mot del credo, ésser un crac**
 ▷ **ésser algú** (ant.)
- ésser una calamitat** (algú) SV, ésser una persona molesta o inútil
Aquell noi és una calamitat: no li duren gens les feines que agafa. No sé pas què en farem, d'ell
 → **ésser una plaga** (algú), **ésser un trasto** (algú)
 ▷ **ésser un cas** (algú) (p.ext.), **ésser un cas com un cabàs** (p.ext.), **ésser un cas perdut** (p.ext.)
- ésser una carronya** SV, (ésser una) persona vella o inútil, fastigosa, peresosa, gasiva (IEC)
Aquell home tenia l'aspecte d'ésser una carronya / Ell estava convençut que la seva àvia creia que ella era una carronya; per això, li feia festes continuament
- ésser una merda** (algú) SV, ésser un no ningú / ésser una persona de cap valor (IEC, *)
De vegades es deprimeix i pensa que és una merda
 → **ésser una merda seca** (algú), **ésser un zero a l'esquerra, ésser un ningú**
 ▷ **ésser algú** (ant.)
- ésser una merda seca** (algú) SV, ésser un no ningú / ésser una persona de cap valor (IEC, *)
Sovint li diu que és una merda seca perquè no sap ni tan sols llegir
 → **ésser una merda** (algú), **ésser un zero a l'esquerra, ésser un ningú**
 ▷ **ésser algú** (ant.)
- **ésser una plaga** (algú) SV, ésser una persona molesta o inútil
Aquest fill teu és una plaga: no serveix per a res
 → **ésser una calamitat** (algú), **ésser un mort, ésser un as** (algú)
- **estar empleat en la roba dels gegants** SV, expressió usada per a referir-se a algú que sempre està ocupat amb tasques que no tenen gaire utilitat o que tenen una utilitat escassa en proporció amb el temps que s'hi dedica
 —*Què fas? —Estic arreglant un vestit que m'he comprat. —Sempre estàs empleada en la roba dels gegants*
 ▷ **estar molt ocupat amb la roba dels gegants** (p.ext.), **fer volar coloms** (p.ext.) [Val.]
- fer caritat al dimoni** SV, esforçar-se inútilment (R-M)
Van procurar per tots els mitjans que la gent comprengués el perill que hi havia, però era fer caritat al dimoni; ningú no va voler fer cas de les seves advertències (R-M)
 → **perdre el temps, treballar per al diable**
- fer l'aigua tota clara** SV, treballar en va (A-M)
No ho aconseguiràs, així que ja ni ho intentis. És fer l'aigua tota clara
 → **donar cops d'espasa a l'aire, sembrar en l'arena, tirar aigua al mar** [Barc. (A-M)]
- garbellar l'aigua** SV, fer feina en va (R-M)
Això que volen fer no pot donar cap resultat; és garbellar l'aigua (R-M)
 → **batre l'empedrat, assotar l'aire, donar cops d'espasa a l'aire**
- lladrar a la lluna** SV, intentar inútilment convèncer (R-M)
És inútil que facis cap reclamació; és lladrar a la lluna; no t'atendran (R-M)
 → **parlar a la paret, perdre el temps, donar cops d'espasa a l'aire, predicar en el desert, tirar aigua al mar**
 ▷ **en va** (p.ext.)
- malaguanyat pa que menja** SN, dit d'una persona inútil, d'un brètol, etc. / expressió aplicada a una persona inútil, malfeïnera (IEC, EC)
No fa res de profit en tot el dia, malaguanyat pa que menja!
- no acabar-ne res** SV, no treure res d'alguna cosa (R-M)
T'asseguro que no n'acabarà res, de queixarse; tot continuarà igual / De venjar-te, no n'acabaràs res (R-M, A-M)
 → **perdre l'estona**
 ▷ **no treure cap a res** (p.ext.), **no anar enlloc** (p.ext.)
- no anar enlloc** SV, no ésser bo per a res (IEC)
Aquest treball tan matusser no va enlloc; és imrepresentable / Aquest noi no va enlloc. A veure si se n'adona i hi posa remei (R-M, *)
 → **no haver-hi per on agafar** (alguna cosa), **no poder anar ni amb rodes, no poder anar ni amb corrioles, servir per cordill, no dur enlloc**
 ▷ **portar seguida** (ant.), **pujar la casa dreta** (p.ext.), **no acabar-ne res** (p.ext.)
- **no dur enlloc** SV, alguna cosa, no conduir cap on hom voldria; que no segueix l'ordre causafecte de les coses
L'embargament d'aquest terreny no ha dut enlloc, perquè encara hi continua havent de mateixos problemes d'abans / Hauria de canviar de feina, perquè la que fa ara no el porta enlloc (També s'usa amb el verb portar)
 → **no anar enlloc, no tenir seguida**
- no ésser bo ni per a ella ni per a albarda** SV, inútil / no ésser bo per a res (Fr, *)
S'ha trencat el somier del llit i ja no és bo ni per a ella ni per a albarda
 → **bo per a tirar al carrer, bo per al drapaire, bo per a llençar**
- no fer de son prou** SV, no prosperar, no fer res de bo (A-M)

Si li ho dius, no farà de son prou, del disgust que tindrà

→ **no fer res de bo**

▷ **anar de capa caiguda** (p.ext.)

■ **no fer res de bo** *SV*, no sortir-se'n, no prosperar

Des que la xicota l'ha deixat no ha fet res de bo / Aquest escriptor últimament no fa res de bo, i això que sempre se li acudien bones històries per explicar

→ **no fer de son prou**

▷ **alçar el cap** (ant.), **sortir-se'n** (ant.), **anar de capa caiguda** (p.ext.)

no haver-hi terra per en Jordi *SV*, no haver-hi res a fer amb una persona, perquè segueix el seu gust o el seu capritx sense escoltar raons (A-M)

No el vulguis convèncer perquè no hi ha terra per en Jordi

→ **no escoltar raons**

[Men. (A-M)]

no pagar el tret *SV*, no pagar la pena, no valer l'esforç que hi dediquen (A-M)

No paga el tret l'esforç que hem hagut de fer i la manera com després ens ho han agraït (S'usa normalment fent referència a algun esdeveniment)

→ **no valer el tret**

▷ **valer la pena** (ant.), **pagar la pena** (ant.)

no servir ni per tap d'escopeta *SV*, inútil / no ésser útil per a res (Fr, *)

Està molt fet malbé, ja no serveix ni per tap d'escopeta

→ **no servir ni per a llop ni per a ovella, no tallar ni punxar**

no servir per a llop ni per a ovella *SV*, no ésser útil per a res (A-M)

El van fer fora de la feina perquè es pot dir que no servia per a llop ni per a ovella

→ **no servir ni per tap d'escopeta, no tallar ni punxar**

no tallar ni punxar *SCoord*, no servir, una cosa, per a res (Fr)

Aquest bolígraf no talla ni punxa, ja es pot llençar

→ **no servir ni per tap d'escopeta, no servir per a llop ni per a ovella**

no treure cap a res *SV*, inútil / no venir al cas, no ajustar-se a la matèria de què es tracta (Fr, *)

El que diu no treu cap a res / A què treu cap que no el vulguis rebre? (EC, IEC)

→ **no tenir cap ni peus** (alguna cosa), **no treure portal a carrer**, **no treure nas a res**, **no treure cap a carrer**, ésser fora del cas, **no fer al propòsit**, **no venir al propòsit**

▷ **venir al cas** (ant.), **sortir amb estirabots** (p.ext.), **no compondre** (amb alguna cosa) (p.ext.), **no tenir ni trau** (p.ext.), **no acabar-ne res** (p.ext.), **fugir d'estudi** (p.ext.)

no treure portal a carrer *SV*, ésser una cosa absurda, irracional o completament inútil (IEC)

La proposta que em fas no treu portal a carrer

→ **no treure cap a res**, **no treure cap a carrer**

■ **no trobar el què** (en alguna cosa) *SV*, no veure la finalitat o la gràcia que hom li atribueix en alguna cosa

No li trobo el què en aquest nou invent: penso que és força inútil, la veritat

→ **no trobar la punta** (en alguna cosa), **no veure la punta** (en alguna cosa)

■ **no trobar la punta** (en alguna cosa) *SV*, no veure la finalitat o la gràcia que hom atribueix a alguna cosa

No trobo la punta en els teus arguments. Penso que hauries d'aprofundir-hi més / No trobo el punt en la teva explicació: no sé on vols arribar (També s'usa amb el nom punt)

→ **no trobar el què** (en alguna cosa), **no veure la punta** (en alguna cosa)

no valer el tret *SV*, no tenir importància (R-M)

Si vols visitar el port abans de marxar, hauràs de matinar molt, i t'asseguro que no val el tret; val més que descansis / Anar expressament a veure-ho no val el tret, creu-me (S'usa normalment referint-se a esdeveniments) (R-M)

→ **no pagar el tret**

▷ **valer la pena** (ant.), **pagar la pena** (ant.), **no s'ho val** (p.ext.)

no valer un pito *SV*, no valer res, ésser una cosa inútil o insignificant (A-M)

Per què em dones això si no val un pito? Què vols que en faci? / Això no val tres pitos, ja ho pots llençar (També s'usa amb la forma no valer tres pitos)

→ **no valer ni cinc cèntims**, **no valer un clau**, **no valer un pet de conill**, **no valer un rave**

▷ **no tenir preu** (ant.), **valer més or que no pesa** (ant.)

[pito: mot no registrat a l'IEC]

no veure la punta (en alguna cosa) *SV*, no veure en alguna cosa la finalitat o la gràcia que hom li atribueix (EC)

No hi acabo de veure la punta, en això que ens expliques

→ **no trobar la punta** (en alguna cosa), **no trobar el què** (en alguna cosa)

perdre el temps *SV*, treballar inútilment (R-M)

Tot el que faràs amb els teus arguments i raons per a fer-li comprar un vestit nou serà perdre el temps / Perdràs el temps si vols convèncer-lo que s'equivoca; està ofuscat (R-M)

→ **tírar aigua al mar**, **picar ferro fred**, **gastar la pólvora en salves**, **batre l'empedrat**, **assotar l'aire**, **predicar en el desert**, **lladrar a la lluna**, **fer caritat al dimoni**, **sembrar en l'arena**, **portar taronges a València**

- ▷ **gastar saliva** (p.ext.), **portar aigua al mar** (p.ext.), **anar de preguntes i respostes** (p.ext.)
- perdre es temps i sa llavor** *SV*, no fer res de profit, passar el temps sense aprofitar-se'n per fer coses útils (A-M)
Fer això no ho paga: és perdre es temps i sa llavor
→ **perdre el temps, caçar mosques, perdre el pa i el paneret**
- ▷ **aprofitar el temps** (ant.)
[Mall., Men. (A-M)]
- perdre l'estona** *SV*, no treure cap profit d'un afer (R-M)
No sé qui t'hi feia dedicar tantes hores; has perdut l'estona; no t'ha servit de res / En tot el que has fet per aquesta família, hi has ben perdut l'estona; ni ells han sabut aprofitar-ho ni t'ho han agrait (R-M)
→ **arrencar un bon nap** (d'alguna cosa), **no treure res a carregador, no ficar-se res a la butxaca, no acabar-ne res**
- portar aigua al mar** *SV*, pretendre donar a qui té més, ensenyar a qui sap més, etc. (R-M)
No cal que intentis explicar-li aquest fenomen; portaries aigua al mar; ell sap deu vegades més de biologia que no tu (R-M)
▷ **portar aigua a la mar** (v.f.), **tirar aigua al mar** (p.ext.), **perdre el temps** (p.ext.)
[Barc. (A-M)]
- portar taronges a València** *SV*, perdre el temps, fer coses inútils
Fer una cosa així és com portar taronges a València: no té cap mena d'utilitat
→ **perdre el temps, tirar aigua al mar**
- predicar en el desert** *SV*, intentar inútilment convèncer (R-M)
Ja sé que el que t'aconsello és predicar en el desert, perquè no ho faràs mai (R-M)
→ **perdre el temps, picar ferro fred, lladrar a la lluna, passar mala nit i poc peix**
- ▷ **clamar en el desert** (p.ext.), **escriure en l'arena** (p.ext.)
- servir per cordill** *SV*, tenir poca utilitat (quell-com) (R-M)
Totes les alegacions que has fet no tindran cap eficàcia; serviran per cordill, deixades de banda (R-M)
→ **no anar enlloc, sortir-ne una mà de morter**
- sortir-ne una mà de morter** *O*, resultar-ne una cosa inútil (A-M)
Tot plegat en sortirà una mà de morter (A-M)
→ **servir per cordill**
[Emp. (A-M)]
- teixir i desteixir** *SCoord*, treballar i esforçar-se d'una manera inútil (IEC)
No vull esforçar-me i que sigui teixir i desteixir, espero que el que faci serveixi per a aconseguir el que vull
▷ **treballar per al diable** (p.ext.)

- tirar aigua al mar** *SV*, fer feina en va / fer una cosa completament inútil (A-M, IEC)
Va anar-lo a veure personalment; va fer que els amics li parlessin i que els parents l'aconselles-sin com calia. Tot fou tirar aigua al mar (R-M)
→ **tirar pedres a la mar, perdre el temps, lladrar a la lluna, gastar la pólvora en salves, donar cops d'espasa a l'aire, sembrar en l'arena, portar taronges a València, fer l'aigua tota clara**
- ▷ **tirar aigua a mar** (v.f.), **portar aigua al mar** (p.ext.), **en va** (p.ext.)
- tirar pedres a la mar** *SV*, esforçar-se inútilment (A-M)
Intentar que canviï d'opinió és tirar pedres a la mar: és molt tossut
→ **tirar aigua al mar, donar cops d'espasa a l'aire, sembrar en l'arena**
- treballar per al diable** *SV*, fer feina en va / treballar sense res de profit o sense saber per a què (R-M, EC)
S'hi ha esforçat molt, però ha treballat per al diable, perquè no ha servit de res / Vull saber si això que em demanes té utilitat; no vull treballar per al dimoni i que no serveixi de res (També s'usa amb el nom *dimoni*) (*, R-M)
→ **fer caritat al dimoni, donar cops d'espasa a l'aire**
- ▷ **teixir i desteixir** (p.ext.)

INUTILITAT

- **pèrdua de temps** *SN*, esforç inútil
Quina pèrdua de temps! Jo que em pensava que aquest cursset em serviria molt
→ **treball de Sísif**
- ▷ **perdre el temps** (p.ext.)
- treball de Sísif** *SN*, esforç ardu, inútil (EC)
Intentar fer-lo canviar d'opinió és un treball de Sísif: no servirà de res
→ **pèrdua de temps**

INÚTILMENT

- en va** *SP*, inútil, sense efecte (EC)
No m'agrada fer feina en va; no començaré res que no sàpiga exactament què cal fer / És en va que hi insisteixis (R-M, EC)
▷ **gastar la pólvora en salves** (p.ext.), **lladrar a la lluna** (p.ext.), **tirar aigua al mar** (p.ext.)
- per un no res** *SP*, poca cosa / (per una) cosa petitíssima, insignificant (R-M, EC)
Van renyir per un no res; ara ja ni se'n recorden / Plores per un no res / T'has sacrificat per no res (També s'usa amb la forma *per no res*) (R-M, EC, EC)
→ **per un tres i no res**

INVALIDAR

- passar ratlla** (a alguna cosa) *SV*, anul·lar un escrit / invalidar un escrit traçant-li al damunt una ratlla (R-M, EC)

Vés passant ratlla a tots els objectes relacionats que et diré / Les dues primeres coses de la llista ja estan fetes; pots passar-hi ratlla (Només s'usa amb expressions que denoten escrits, llistes, relacions, etc. com a complement) (R-M)

INVENTAR-SE

empescar-se-les *SV*, inventar, forjar un projecte, una excusa, una cosa a endevinar, una mentida, etc. / trobar la manera d'aconseguir un objectiu, de sortir d'un mal pas, etc. (EC, *)

Totes se les empesca! (IEC)

▷ **treure's** (alguna cosa) **del cap** (p.ext.)

■ **muntar-se una pel·lícula** *SV*, inventar-se un pretext, una ficció, una història per aconseguir una determinada finalitat

S'ha muntat una pel·lícula per no anar a treballar (També s'usa amb les formes *muntar-se cada pel·lícula*, *muntar-se la seva pel·lícula* i amb les altres formes del possessiu)

▷ **cap de pardals** (p.ext.)

treure's (alguna cosa) **del cap** *SV*, inventar alguna cosa, idear-la (IEC)

Això s'ho ha tret ell del cap; no és pas veritat / No; no ho ha copiat, s'ho ha tret del seu cap; aquest noi té molta imaginació (També s'usa amb els possessius en posició pronominal) (Fr, R-M)

▷ **empescar-se-les** (p.ext.), **enginyar-se-les** (p.ext.), **passar-li pel cap** (a algú) (p.ext.), **de collita pròpia** (p.ext.)

INVENTAT

de collita pròpia *SP*, de la seva pròpia invenció (IEC)

Ens va llegir un poema de collita pròpia que, per cert, no està gens malament / L'observació que em va fer no era de collita pròpia: ja l'havia sentida d'un altre / És un acudit de la seva collita i no fa gens de gràcia (També s'usa amb la forma *de la seva collita*) (R-M, R-M, *)

▷ **de la pròpia collita** (v.f.), **treure's** (alguna cosa) **del cap** (p.ext.)

INVERS

al revés *SP*, invertint l'ordre, la posició (IEC) *Has de començar al revés, agafant els de la darrera fila / Han donat la classificació al revés, començant pels més endarrerits* (R-M) → **a l'inrevés**

▷ **del revés** (v.f.), **al dret** (ant.)

INVERSEMBLANT

ésser una novel·la *SV*, inversemblant / dit per a referir-se a una sèrie d'accions o esdeveniments extraordinaris, que no semblen reals, sinó imaginats (Fr, *)

La meua vida és una novel·la / La seva vida és una veritable novel·la (També s'usa amb els

adjectius *bon, veritable*, etc. en posició pronominal) (A-M, Fr)

▷ **de pel·lícula** (p.ext.), **ésser un cas** (p.ext.) **semblar mentida** *SV*, semblar que una cosa no pugui ésser, no pugui haver estat / ésser, alguna cosa, tan sorprenent, tan anormal, tan reprovable, etc., que sembla impossible (IEC, EC)

Sembla mentida que un home intel·ligent pugui creure això / Encara que sembli mentida, l'ha aprovat / Sembla mentida! Tan gran i encara no ho sap (Només s'usa en tercera persona del singular) (Fr, EC, *)

→ **ésser fort**, **ésser de por**

▷ **ésser de creure** (ant.), **no cabre-li al cap** (a algú) (p.ext.)

INVERSIÓ

cartera de valors *SN*, accions, obligacions, bons i efectes públics o de comerç que té una persona, una empresa (IEC)

La seva cartera de valors ha augmentat l'últim any

▷ **mercat de valors** (p.ext.), **capital mort** (p.ext.), **a guany** (p.ext.)

lletra del tresor *SN*, títol emès a curt termini per part de l'estat (T)

Ha comprat lletres del tresor per invertir els estalvis

▷ **tresor públic** (p.ext.), **col·locar diners** (p.ext.)

INVERTIR

1. posar en una direcció oposada, col·locar en un ordre oposat

fer de la nit dia *SV*, fer a la nit allò que se sol fer durant el dia (IEC)

Que no vols anar a dormir? Pensa que és molt tard i al final faràs de la nit dia

→ **fer del dia nit i de la nit dia**

▷ **tenir el son girat** (p.ext.)

fer del dia nit i de la nit dia *SV*, dormir durant el dia i estar despert durant la nit (IEC)

Té una feina que li fa fer del dia nit i de la nit dia

→ **fer de la nit dia**

▷ **tenir el son girat** (p.ext.)

2. esmerçar (diners) en béns no fungibles, esp. els dedicats a la producció

col·locar diners *SV*, posar diners a interès (IEC) *Col·locar diners en hipoteques, en paper de l'Estat* (IEC)

▷ **lletra del tresor** (p.ext.), **entaular diners** (p.ext.), **a guany** (p.ext.)

INVERTIT

a guany *SP*, amb producció de rèdits / [invertir capital] en efectes rendibles (A-M, R-M)

Va vendre's les terres i va posar a guany tot el que en va treure; així s'ha convertit en accionista / Ha fet els diners posant a guany tot el que ha anat aconseguint en els seus afers (S'usa amb els verbs posar, tenir, etc.) (R-M)

▷ **cartera de valors** (p.ext.), **col·locar diners** (p.ext.)

INVESTIR

armar (algú) **cavaller** *SV*, cerimonial en virtut del qual un aspirant era constituït cavaller (EC)

El rei va armar el jove cavaller / Tirant lo Blanc fou armat cavaller

▷ **vetlla d'armes** (p.ext.)

INVITACIÓ

si és servit *O*, fórmula de cortesia amb què s'invita algú a menjar, beure, acceptar alguna cosa / es diu després de lliurar allò que ens han demanat (A-M, R-M)

Prengui'n més, si és servit / Pari el plat, si és servida / Ara mateix em poso a dinar; si sou servits, podeu fer-ho amb mi (També s'usa amb la forma *si sou servits*) (*, A-M, R-M)

INVOCACIÓ

en nom de Déu *SP*, expressió de súplica o cominació / expressió amb què hom reforça una demanda, una súplica / fórmula intensiva amb què es reforça un verb de petició («demana», «prega», etc.), per a indicar la vehemència del prec (R-M, EC, A-M)

En nom de Déu pregava que no la separessin de la seva filla / En nom de Déu, fes-m'ho saber! (R-M, *)

→ **en nom del cel, en nom de tots els sants, per Déu, per l'amor de Déu**

INVOCANT

en nom de SP, invocant l'auxili, la protecció, etc., de (IEC)

T'ho demano en nom de la nostra vella amissat (EC)

▷ **en commemoració de** (p.ext.), **en defensa de** (p.ext.), **en honor** (a alguna cosa) (p.ext.), **en memòria de** (p.ext.), **en pro de** (p.ext.), **en profit de** (p.ext.)

INVOLUCRAT

en joc *SP*, actuant, accionant (R-M)

És un afer molt important perquè hi ha en joc el benestar de moltes persones / En aquesta decisió és en joc el futur del país (Sovint s'usa amb els verbs ésser, estar, haver, tenir, etc.) (R-M)

▷ **posar** (algú o alguna cosa) **en joc** (inv.), **estar en acció** (p.ext.)

INVOLUNTÀRIAMENT

■ **ni fet d'encàrrec** *SConj*, ni fet expressament
Ni fet d'encàrrec t'hauria sortit el dinar tan bo!
▷ **sense voler** (p.ext.)

no res no res *SQ*, es diu per a indicar un treball o procés en què, sense adonar-se'n, s'arriba a fer quelcom d'importància (A-M)

Em vaig aficionar als llibres, i no res no res, vaig arribar a tenir una bibliotequeta (A-M)

→ **com qui no vol la cosa**

▷ **de mica en mica** (p.ext.), **a poc a poc** (p.ext.)

[Valls (A-M)]

sense voler *SP*, [fer-la] involuntàriament, sense el propòsit de fer alguna cosa (IEC)

Vaig entrar tan de pressa que sense voler vaig fer caure una cadira / Ho he fet sense voler / Vaig topar amb ell sense voler (R-M, EC, *)

▷ **a posta** (ant.), **a dretes** (ant.), **a propòsit** (ant.), **a vici** (ant.), **a gratcienc** (ant.), **amb intenció** (ant.), **a dretcienc** (ant.), **ni fet d'encàrrec** (p.ext.), **a la babalà** (p.ext.), **sense pensar** (p.ext.), **sense esma** (p.ext.)

IRA

el furor de Júpiter *SD*, llamp / descàrrega elèctrica que es produeix entre dos núvols, entre diferents parts d'un mateix núvol o bé entre un núvol i la terra (EC, *)

El furor de Júpiter va destruir aquella ciutat / La ira de Júpiter va desencadenar petits incendis (També s'usa amb la forma *la ira de Júpiter*)

IRACUND

ésser de geni viu *SV*, (ésser) prompte per a reaccionar davant l'hostilitat o l'oposició (A-M)

De seguida s'enfada, és de geni viu

→ **ésser de mala jeia, ésser de mala llet, ésser del morro fort, ésser del morro tort, ésser tallat de mala lluna, ésser una argelaga** (algú), **ésser de sangs calentes, tenir les sangs calentes, tenir sang a l'ull, parèixer cul i bufa**

▷ **ésser viu de geni** (v.f.)

ésser de mala jeia *SV*, dit de la persona de mal geni (EC)

Sempre ha estat de mala jeia; no m'estranya en absolut el seu mal caràcter

→ **ésser de mala llet, ésser tallat de mala lluna, ésser de geni viu, tenir sang a l'ull, ésser de sangs calentes, ésser una pólvora** (algú)

▷ **ésser de bona jeia** (ant.)

ésser de sangs calentes *SV*, ésser molt irascible o apassionat (A-M)

No tolera els errors dels altres i, a més, és de sangs calentes / No sap parlar sense ofendre; algun dia trobarà algú de sangs calentes i s'hi haurà de barallar (*, R-M)

→ ésser de geni viu, tenir les sangs calentes, tenir sang a l'ull, ésser de mala jeia, ésser de mala llet, ésser del morro fort, ésser del morro tort, ésser tallat de mala lluna, ésser una argelaga (algú), ésser una pólvora (algú)

▷ ésser de sang calenta (v.f.)

ésser una pólvora (algú) *SV*, ésser molt irascible (A-M)

No li diguis res que li pugui saber greu, perquè et clavarà un crit: és una pólvora

→ ésser de mala jeia, ésser de sangs calentes

tenir les sangs calentes *SV*, ésser fàcilment exaltat / ésser molt irascible (R-M, A-M)

Té les sangs calentes, el teu fill: hauria de mirar de controlar el seu geni

→ ésser de geni viu, ésser de sangs calentes, tenir sang a l'ull, parèixer cul i bufa

▷ **tenir la sang calenta** (v.f.), **fer entrada de cavall sicilià** (p.ext.)

tenir sang a l'ull *SV*, ésser irascible o puntós (A-M)

És una persona que té sang a l'ull, de seguida perd la paciència

→ ésser de sangs calentes, ésser de geni viu, ésser de mala jeia, ésser de mala llet, ésser del morro fort, ésser del morro tort, ésser tallat de mala lluna, ésser una argelaga (algú), **tenir les sangs calentes**

IRASCIBLE

ésser una pólvora (algú) *SV*, ésser molt irascible (A-M)

És una pólvora quan està d'exàmens

→ ésser de mala jeia, ésser de sangs calentes

tenir les sangs calentes *SV*, ésser fàcilment exaltat / ésser molt irascible (R-M, A-M)

No el provoquis més; té les sangs calentes i podria reaccionar violentament (R-M)

→ ésser de geni viu, ésser de sangs calentes, tenir sang a l'ull, parèixer cul i bufa

▷ **tenir la sang calenta** (v.f.), **fer entrada de cavall sicilià** (p.ext.)

tenir un geni de fotims *SV*, tenir un caràcter difícil, ésser molt irascible (EC)

No hi ha qui tracti amb ell, té un geni de fotims

→ **tenir mal geni**, **tenir el geni fort**, **ésser tallat de mala lluna**, **tenir un geni de pólvora**, **tenir geni d'argelaga**, **tenir males puces**, **tenir mals arrambatges**, **tenir més geni que el vi de quatre**, **tenir un geni de foc**

IRONIA

correu-hi tots *O*, expressió que desvirtua la queixa d'algú / ironia per a treure importància a una queixa (R-M)

Ella es queixa de l'hotel? Correu-hi tots!

Qualsevol diria que a casa seva està molt ben servida! / Sí, vinga, com que el degà ens ha cridat, ara correm-hi tots (Només s'usa en la primera i en la segona persones del plural de l'imperatiu) (R-M, *)

IRRACIONAL

pensar amb els peus *SV*, prendre una resolució equivocada (R-M)

Vol vendre la casa per comprar un pis; això és pensar amb els peus; ara viu molt més independent / Com pot ser que hàgiu decidit una cosa així? Heu pensat amb els peus (R-M)

▷ **posar els cinc sentits** (en alguna cosa) (ant.), **pensat amb el cul** (p.ext.), **amb els peus** (p.ext.), **tenir el cap als peus** (p.ext.)

IRREALITZABLE

estar a quinze i ratlla i la pilota encalada *SV*, estar en la impossibilitat de prosseguir una cosa començada, per manca de mitjans / no tenir res (A-M, *)

De moment el projecte està a quinze i ratlla i la pilota encalada, perquè no tenim mitjans per a tirar-lo endavant

→ **quedar-se a dèneu**

▷ **en suspens** (p.ext.), **ésser enlaire** (p.ext.), **en estudi** (p.ext.)

[Val. (A-M), encalat: mot no registrat a l'IEC]

■ **quedar-se a dèneu** *SV*, quedar-se sense res *Pensàvem que hi faríem negoci, però ens vam quedar a dèneu*

→ **estar a quinze i ratlla i la pilota encalada** [dèneu: mot no registrat a l'IEC (vg. dinou)]

IRREFLEXIU

anar de bòlit *SV*, actuar precipitadament sense saber ben bé què cal fer, surti el que surti, a causa d'estar desorientat, de tenir moltes preocupacions, etc. (EC)

Rumia-t'ho bé i no vagis de bòlit perquè les coses et sortiran malament

→ **anar de boig**

▷ **de boig** (p.ext.)

cap d'estornell *SN*, persona d'idees poc consistents / persona que obra sense reflexió (R-M, IEC)

No siguis cap d'estornell i pensa una mica més / L'Anna és massa cap d'estornell i algun dia a casa seva tindran un disgust, a causa de la seva poca reflexió abans de fer les coses

→ **cap sense cervell**, **cap de fer petar brases**, **barliqui-barloqui**, **baliga-balaga**, **tenir el cap ple de vent**

cap sense cervell *SN*, persona de poc enteniment, que no reflexiona / que no té seny (A-M, *)

No farà mai res de profit; és un cap sense cervell; no reflexiona / El teu costi és un cap sense cervell: agafa la moto de son germà sense tenir el carnet (R-M, *)

- **cap boig, cap calent, tenir un cervell de gat, cap d'estornell**
- ▷ **tenir el cap ben posat** (ant.)
- ésser un cervell moll** (algú) *SV*, (ésser una) persona de poc enteniment, que no reflexiona (A-M)
- És un cervell moll. A veure quan se centra una mica / Aquest sembla que tingui el cervell moll, no és capaç de seguir cap raonament* (També s'usa amb la forma *tenir el cervell moll*)
- **tenir un cervell de canari, cervell de mosquit, tenir un cervell de gat**
- [Or. (A-M)]
- **no tocar quarts ni hores** *SV*, enraonar a la babalà, sense coordinar les idees
- Però què dius? No toques quarts ni hores. Mil·lor que callis, si no saps de què parles!*
- ▷ **escainar i no fer ou** (p.ext.)
- tenir el cap ple de vent** *SV*, eixebrat / obrar sense reflexió (EC, *)
- Té el cap ple de vent, en què devia pensar quan ho va decidir?*
- **tenir el cap ple de fum, tenir el cap ple de grills, tenir el cap ple de pardals, cap d'estornell**
- tenir un cervell de canari** *SV*, (ésser una) persona de poc enteniment, que no reflexiona (A-M)
- Fa les coses sense pensar: sembla que tingui un cervell de canari*
- **tenir un cervell de gat, ésser un cervell moll** (algú), **tenir un cervell de pardal**
- [Mall. (A-M)]
- tenir un cervell de gat** *SV*, (ésser una) persona de poc enteniment, que no reflexiona (A-M)
- No saps que abans de fer les coses, s'ha de reflexionar? Sembla que tinguis un cervell de gat*
- **tenir un cervell de canari, cap sense cervell, ésser un cervell moll** (algú)
- [Or. (A-M)]
- tirar-s'hi de cap** *SV*, emprendre una cosa de manera decidida i sense gaire reflexió / emprendre una activitat enèrgicament i sense reflexió (IEC, A-M)
- Quan li proposen un negoci que li sembla bo, s'hi tiraria de cap; és irreflexiu en extrem / Es tirà de cap en un negoci que el va arruïnar* (R-M, Fr)
- **tirar sense engaltar, tirar-s'hi de cec, a cegues**
- ▷ **tirar pel dret** (p.ext.), **picar de cap** (p.ext.)
- tirar sense engaltar** *SV*, fer una cosa irreflexivament (Fr)
- Has de pensar les coses abans de fer-les i no tirar sense engaltar*
- **tirar-s'hi de cap**
- ▷ **tirar pel dret** (p.ext.), **picar de cap** (p.ext.)

IRREFLEXIVAMENT

- a cegues** *SP*, amb ofuscació, sense reflexionar (R-M)
- Va acceptar la proposta a cegues*
- **a ulls clucs, a la lleugera, de cec, tirar-s'hi de cap**
- a destra i a sinistra** *SCoord*, sense discreció ni mirament (IEC)
- Parla a destra i a sinistra, sense pensar el que diu / Ha renyit amb la colla amb què abans anava i ara els bescant a destra i sinistra, sempre que en té ocasió / Criticava a destra i sinistra els seus col·legues perquè en tenia enveja* (*, R-M, R-M)
- **a tort i a dret**
- ▷ **a la destra i a la sinistra** (v.f.), **a destra i sinistra** (v.f.)
- a la babalà** *SP*, sense posar l'atenció, el seny, necessaris en allò que hom fa, irreflexivament (EC)
- No parlis a la babalà; cal que estiguis ben segur del que dius perquè pot tenir conseqüències / Tracta les coses a la babalà. No té cura de res* (R-M)
- **a la lleugera, a la bona de Déu, a la xamberg, de lleuger, a la torera, així com així, no mirar cara ni ulls**
- ▷ **sense voler** (p.ext.), **parlar per parlar** (p.ext.), **parlar a séc de paladar** (p.ext.)
- a la descosida** *SP*, sense contenció (R-M)
- Emprèn les coses a la descosida i després li sap greu de no haver reflexionat / Tenia per costum de dir les coses a la descosida* (R-M)
- **a la desfeta, sense engaltar**
- ▷ **a cops de colze** (p.ext.), **de boig** (p.ext.)
- a la lleugera** *SP*, sense sospesar les coses / sense haver pesat bé les coses (R-M, IEC)
- No pots prendre una decisió a la lleugera; cal que t'hi pensis bé* (R-M)
- **de lleuger, a cegues, a la babalà, de pura pensa, així com així, a la torera**
- ▷ **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca** (p.ext.), **anar de boig** (p.ext.)
- **a la torera** *SP*, sense posar l'atenció o el seny necessaris en allò que hom fa
- Sempre se salta les normes a la torera / Li han cridat l'atenció perquè no es pot anar pel món fent les coses a la torera / Ha suspès el curs perquè es pren els estudis a la torera*
- **a la babalà, a la lleugera**
- a la xamberg** *SP*, a la biorxa, de qualsevol manera, sense mirament (A-M)
- Tot ho fas a la xamberg* (A-M)
- **a la babalà**
- ▷ **a la biorxa** (p.ext.)
- a tort i a dret** *SCoord*, sense mirar si és amb raó o sense; sense reflexió (IEC)
- Ell vol sortir beneficiat a tort i a dret; no li importa que els altres surtin perjudicats / Està decidit a aplicar les seves normes a tort i a*

dret; res no li preocupa que els treballadors no les acceptin de bon grat (R-M)

→ **de qualsevol manera**

▷ **a tort o a dret** (v.f.), **tenir tort** (p.ext.), **tenir dret** (p.ext.)

a ulls clucs *SP*, fer una cosa sense necessitat de reflexionar-hi ni de considerar-la (EC)

Complia les ordres del director a ulls clucs; li era fidel en extrem (R-M)

→ **a cegues, de cec**

com si tinguera la roba en lo Grau *SAdv*, sense pensar en les conseqüències, com si no interessàs el bon o mal resultat (A-M)

Sempre fa les coses com si tinguera la roba en lo Grau; no pensa les coses abans de fer-les

▷ **a dretcienc** (ant.)

[Val. (A-M)]

de boig *SP*, irreflexivament i barroerament, molt de pressa (EC)

No és d'estranyar que s'hagi fet mal; tot ho fa de boig i sempre li passaran coses / Treballa de boig i esguerra la feina (R-M, EC)

→ **de boig en boig, de cec**

▷ **anar de boig** (p.ext.), **anar de bòlit** (p.ext.), **a la descosida** (p.ext.)

de boig en boig *SP*, de manera desassenyada (R-M)

Ho va voler resoldre de boig en boig i ara li sap greu no haver-ho reflexionat detingudament (R-M)

→ **de boig**

▷ **anar de boig** (p.ext.)

de cec *SP*, irreflexivament / amb ofuscació, sense reflexionar (R-M, *)

Fa les coses de cec; després es queixa si li surten malament (R-M)

→ **a cegues, a ulls clucs, de boig, de pura pensa**

de cop *SP*, sense pensar-s'hi, bruscament (IEC)

Quan va veure l'accident, de cop va aturar-se i va anar a socórrer els ferits

→ **de cop i volta, de cop sobte, sense pensar-se** (alguna cosa) **dues vegades**

▷ **per intuïció** (p.ext.)

de flux *SP*, sense fonament / sense reflexió, amb lleugeresa (R-M, EC)

Li donen la culpa a ell, però jo crec que ho han jutjat de flux; cal que ho sospesin més bé / Obra massa de flux (R-M, EC)

→ **de pura pensa, de lleuger**

▷ **donar crèdit a** (p.ext.)

de lleuger *SP*, sense sospesar les coses / sense haver reflexionat (R-M, EC)

Va obrar de lleuger, sense consultar-ho a ningú (R-M)

→ **a la lleugera, de pura pensa, de flux, a la babalà**

■ **per inèrcia** *SP*, sense posar l'atenció, el seny, necessaris en allò que hom fa, irreflexivament *Sempre actua per inèrcia, hauria de pensar-se molt més el que fa*

→ **d'esma, sense pensar**

▷ **amb plena consciència** (ant.)

sense encomanar-se a Déu ni a santa Maria *SP*, sense meditar allò que hom vol fer, sense prendre precaucions (IEC)

S'ha casat amb un noi que coneix des de fa dos mesos, sense encomanar-se a Déu ni a santa Maria

→ **sense encomanar-se a Déu ni al diable, de cor a pensa**

sense encomanar-se a Déu ni al diable *SP*, sense aturar-se a reflexionar / sense meditar allò que hom vol fer, sense prendre precaucions (R-M, IEC)

Va veure el perill, i, sense encomanar-se a Déu ni al diable, va saltar al terraplè; sort d'això, es va salvar (També s'usa amb el nom *dimoni*) (R-M)

→ **de cor a pensa, sense encomanar-se a Déu ni a santa Maria**

▷ **pensar-s'hi** (ant.)

IRREFUTABLE

anar a missa *SV*, ésser irrefutable, segur (IEC)

Creu-me: això que dic va a missa (IEC)

→ **no tenir retop**

▷ **poder pujar-hi de peus** (p.ext.)

no tenir retop *SV*, ésser irrefutable, no tenir rèplica possible (EC)

L'argument que ha esgrimit no té retop; cal donar-li la raó / No vulguis tenir raó; el que diu no té retop (R-M)

→ **anar a missa**

▷ **clar com l'aigua** (p.ext.), **no haver-hi res a fer** (p.ext.), **article de fe** (p.ext.)

IRREGULARMENT

a dies *SP*, d'una manera irregular, intermitentment / [produir-se] irregularment (*, R-M)

Fa bondat només a dies / Es troba bé a dies, tot depèn del seu estat ànimo (R-M, *)

→ **a rauxes, a estonades, a llunes, segons com, a temporades, a vegades**

a estonades *SP*, a estones / d'una manera irregular, intermitentment (IEC, *)

Els ocells coven els ous a estonades / Plou a estonades

→ **a dies, a estones, a rauxes, segons com**

a llunes *SP*, d'una manera sobtada, capriciosa *Aquest televisor funciona a llunes*

→ **a rauxes, a dies, a ratxes, segons com**

▷ **va com va** (p.ext.)

de tomballons *SP*, de manera irregular (R-M) *El seu matrimoni anava de tomballons* (S'usa normalment amb el verb *anar*) (IEC)

→ **aguantar-se per un pèl, aguantar-se per un fil**

▷ **a tomballons** (v.f.), **a empentes i rodolons** (p.ext.), **aguantar-se per un fil** (p.ext.)

IRRELLEVANT

- **no tenir ni trau** *SV*, no ésser una cosa gens rellevant

Això que dius no té ni trau: jo estava parlant del seu pare i tu surts amb la seva àvia

- ▷ **no treure cap a res** (p.ext.), **no fer al propòsit** (p.ext.), **no venir al propòsit** (p.ext.)

IRREMEIABLE

- **no haver-hi obres a fer** *SV*, no haver-hi remei, no poder-s'hi fer res (A-M)

En aquest assumpte tan complicat no hi ha obres a fer

- **no haver-hi res a fer**, **no haver-hi tutia**, **no ésser-hi a temps ni el combregar**

- **no haver-hi tutia** *SV*, no haver-hi solució o subterfugi possible, no poder-s'hi fer res

Això és d'aquesta manera i no ho podràs canviar per molt que ho vulguis. No hi ha tutia

- **no tenir remei**, **no haver-hi obres a fer**
- ▷ **estrènyer el cul després d'haver fet el pet** (p.ext.), **no haver-hi dubte** (p.ext.), **ésser llei de vida** (p.ext.)

[tutia: mot no registrat a l'IEC]

- **no tenir remei** *SV*, no haver-hi solució o subterfugi possible (EC)

Suspendré la carrera perquè no he estudiat quan tocava. Això ja no té remei (També s'usa amb les formes *no haver-hi remei* i *sense remei*)

- **no haver-hi tutia**, **no haver-hi res a fer**, **no ésser-hi a temps ni el combregar**

- ▷ **anar de mal en pitjor** (p.ext.), **sense remissió** (p.ext.), **estrènyer el cul després d'haver fet el pet** (p.ext.)

IRREPARABLE

- **estrènyer el cul després d'haver fet el pet** *SV*, prendre precaucions quan ja ha estat fet el mal (A-M)

Va causar tot aquell embolic i després volia fer l'impossible per desenredar-ho, però ja era massa tard: és dels qui estreny el cul després d'haver fet el pet

- ▷ **no haver-hi tutia** (p.ext.), **no tenir remei** (p.ext.)

IRRESOLT

- **ésser enlaire** *SV*, (ésser) pendent, sense resoldre (EC)

No sé pas com anirà la cosa: tot és encara enlaire (També s'usa amb els verbs *estar*, *quedar*, *restar*, etc. i amb l'adverbi *encara* en posició preadverbial) (EC)

- **en suspens**, **sense closca**, **a la balança**, **en estudi**

- ▷ **ésser al sac** (ant.), **deixar** (alguna cosa) **enlaire** (inv.), **ésser verd** (p.ext.), **quedar al tinter** (p.ext.), **estar a quinze i ratlla i la pilota encalada** (p.ext.)

IRRESPECTUÓS

- **pujar-li a l'esquena** (a algú) *SV*, faltat al respecte / no guardar a algú aquell mirament, aquella alta consideració que pertoca (EC, *)

És un nen malcriat, fins i tot li puja a l'esquena a la seva àvia, que ja és una senyora gran

- **pujar-li a cavall** (a algú), **faltar al respecte** (a algú)

- ▷ **plantar cara** (a algú) (p.ext.), **carregar els neulers** (a algú) (p.ext.), **penjar la llufa** (a algú) (p.ext.), **posar la llufa** (a algú) (p.ext.)

IRRESPIRABLE

- **poder-se tallar l'aire** *O*, irrespirable / haver-hi un ambient irrespirable (Fr, *)

Quan hi vam entrar l'aire es podia tallar, calia ventilar aquella casa

- ▷ **olor de resclosit** (p.ext.)

IRRESPONSABLE

- **ésser un mal cap** (algú) *SV*, ésser una persona perduda, disbauxada (IEC)

És un mal cap, a casa seva no li veuen el pèl

- **ésser un bala perduda**, **ésser un tronera**, **cap sense barret**, **cap de trons**

IRRITABLE

- **com un gat de revenedora** *SAdv*, [ésser] molt irritable (A-M)

No li diguis res, que és com un gat de revenedora: s'enfada per qualsevol cosa

- **estar a la que salta**

- ▷ **com un gat vell** (p.ext.)

[Men. (A-M)]

- **estar que mossega** *SV*, estar molt enfadat i irritable

Avui millor que no li diguis res a la Núria, que està que mossega i encara et fotrà un crit

- **estar que bufa**, **treure foc pels queixals**, **sortir-li els ulls d'òrbita** (a algú), **sortir-li els ulls de la cara** (a algú), **bullir-li la sang** (a algú), **bullir-li la sang a les venes** (a algú), **estar que trina**, **bullir d'indignació**, **estar a la que salta**

- **fer mala cara** *SV*, (fer) la cara que expressa irritació o mal geni (A-M)

Noi, avui sí que fas mala cara! Que no has pogut descansar el cap de setmana?

- **pagar amb la cara**, **semblar una paret sense arrebossar**

- ▷ **cara de pomes agres** (p.ext.), **cara de prunes agres** (p.ext.), **cara de mala llet** (p.ext.), **cara de circumstàncies** (p.ext.)

- **no aguantar puces** *SV*, no sofrir burles o molèsties causades per altri (A-M)

Jo sóc de la vall de Planes, d'un geni molt tren-callós, i no puc aguantar puces ni que em lladren ningun gos (Cançó pop. Cocentaina) (A-M)

▷ **tenir males puces** (p.ext.), **estar a la que salta** (p.ext.)

[Val. (A-M)]

parèixer cul i bufa *SV*, ésser molt viu de geni, molt irritable (A-M)

No sé què li passa últimament, que s'enfada per tot: pareix cul i bufa

→ **tenir les sangs calentes**, **ésser de geni viu** [Val. (A-M)]

IRRITANT

fer gràcia *SV*, causar algú o alguna cosa sorpresa, irritació, etc. (EC)

Fa gràcia que sigui ell justament qui ho digui / Em fas gràcia! Si encara ahir afirmaves tot el contrari (S'usa en contextos irònics. També s'usa amb el quantificador *molt* en posició pronominal) (EC)

→ **tenir gràcia**, **fer-li malícia** (a algú)

haver-n'hi per a tirar el barret al foc *SV*, haver-hi motiu per a irritar-se molt, per a reaccionar amb violència / dit per a expressar que hom sent una forta contrarietat / ésser una cosa granment empipadora, molestosa (A-M, IEC, EC)

Res no em surt bé. N'hi ha per a tirar el barret al foc / Sembla que no ho vulgui entendre, n'hi ha per a tirar la barretina al foc (També s'usa amb la forma *haver-n'hi per a tirar la barretina al foc*)

→ **haver-n'hi per a tornar-se boig**

haver-n'hi per a tornar-se boig *SV*, alguna cosa, causar indignació, enuig, molèstia, dificultat, etc.

Què comptes? Vols saber quants grans de sorra caben en un got? N'hi ha per a tornar-se boig / Amb el desordre que hi ha en aquesta casa n'hi ha per a tornar-se boig

→ **haver-n'hi per a tirar el barret al foc**, **parar boig**

tenir gràcia *SV*, ésser alguna cosa sorprenent, irritant (EC)

Té gràcia que, a més de no pagar-me, m'inulti / Té la seva gràcia que a mitja pel·lícula s'hagi interromput la projecció i no ens hagin volgut tornar els diners de l'entrada (També s'usa amb la forma *tenir la seva gràcia*) (EC, *)

→ **fer gràcia**, **fer-li malícia** (a algú)

IRRITAR

crisar els nervis (a algú) *SV*, fer posar nerviós algú (Fr)

Aquesta actitud em crispa els nervis / És una cosa que fa crispar els nervis (*, EC)

→ **cremar-li les sangs** (a algú), **fer posar de punta** (a algú), **encendre-li la sang** (a algú), **fer bullir l'enteniment** (a algú), **fer-li malícia** (a algú), **treure (algú) de mare**, **treure (algú) de polleguera**, **treure el seny** (a algú), **posar malalt** (a algú)

encendre-li la sang (a algú) *SV*, irritar fortament, aïrar / remoure's intensament una passió, sobretot d'ira o d'amor desordenat (EC, A-M) *Aquest nen m'encén la sang de mala manera / En sentir-se increpat per l'altre se li va encendre la sang i es va abraonar al seu damunt* (*, R-M)

→ **cremar-li les sangs** (a algú), **crisar els nervis** (a algú), **fer bullir l'enteniment** (a algú), **treure el seny** (a algú), **fer mala sang** (a algú), **posar malalt** (a algú)

▷ **més encès que un toro** (p.ext.), **perdre els estreps** (p.ext.), **bullir-li la sang** (a algú) (p.ext.)

fer bullir l'enteniment (a algú) *SV*, fer destralejar, treure de polleguera / exasperar, fer perdre la calma (A-M, *)

Em fa bullir l'enteniment amb els seus canvis d'humor

→ **treure (algú) de mare**, **treure (algú) de botador**, **treure (algú) de polleguera**, **cremar-li les sangs** (a algú), **crisar els nervis** (a algú), **encendre-li la sang** (a algú)

fer-li malícia (a algú) *SV*, causar irritació (R-M)

Em fa malícia que només vegi els defectes dels altres i no sigui conscient dels seus (R-M)

→ **crisar els nervis** (a algú), **fer gràcia**, **tenir gràcia**

fer mala sang (a algú) *SV*, irritar / irritar fortament, aïrar (Fr, *)

Fa mala sang veure que es comporta d'una manera tan descarada amb la gent gran

→ **encendre-li la sang** (a algú)

▷ **fer-se mala sang** (p.ext.)

■ **posar (algú) a cent** *SV*, irritar fortament, aïrar, fer perdre la calma

Sempre posa els seus pares a cent / Em fot a cent amb aquesta actitud de víctima (També s'usa amb el verb *fotre* i amb el numeral *mil*)

→ **crisar els nervis** (a algú), **treure (algú) de polleguera**

treure (algú) de botador *SV*, treure algú de punt, produir-li una irritació molt intensa, que li fa perdre la serenitat / exasperar-lo, fent-li perdre la serenitat (A-M, R)

Ses seves fetes me treuen de botador (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal)

→ **treure (algú) de polleguera**, **treure (algú) de mare**, **fer bullir l'enteniment** (a algú), **treure (algú) de fogó**, **crisar els nervis** (a algú), **treure (algú) del solc**, **treure el seny** (a algú), **posar malalt** (a algú), **treure (algú) de seny**

▷ **sortir des botador** (inv.)

[Mall. (A-M)]

treure (algú) de mare *SV*, exasperar / fer sortir algú de mare (R-M, IEC)

Aquestes coses tan injustes treuen de mare; no ho podem consentir (R-M)

- **treure** (algú) **de polleguera**, **treure** (algú) **de botador**, **fer bullir l'enteniment** (a algú), **treure** (algú) **de fogó**, **crisar els nervis** (a algú), **treure** (algú) **del solc**, **treure el seny** (a algú), **posar malalt** (a algú), **treure** (algú) **de seny**
- ▷ **sortir de mare** (inv.), **treure** (algú) **de compàs** (p.ext.)

treure (algú) **de polleguera** SV, exasperar, fer perdre la calma (A-M)

Treu el seu marit de polleguera amb aquesta actitud / Aquella resposta el va treure de polleguera i va esclatar en impropis / Els seus comentaris absurds treuen de polleguera qualsevol que l'escolti (*, R-M, *)

- **treure** (algú) **de mare**, **treure** (algú) **de botador**, **fer bullir l'enteniment** (a algú), **treure** (algú) **de fogó**, **treure** (algú) **del solc**, **crisar els nervis** (a algú), **treure el seny** (a algú), **posar malalt** (a algú), **posar** (algú) **a cent**
- ▷ **sortir de polleguera** (inv.), **estar fora de polleguera** (inv.), **treure** (algú) **de compàs** (p.ext.), **fer menjar ceba** (p.ext.), **fer rosegar ceba** (p.ext.)

treure (algú) **del solc** SV, fer perdre la contenció / excitar molt algú, fer-li perdre la serenitat, la paciència (R-M, A-M)

Sempre treu tothom del solc amb la seva mala llet / No han parat d'importunar-lo fins que han aconseguit treure'l del solc, com si els divertís veure'l enfadat (*, R-M)

- **treure** (algú) **de polleguera**, **treure** (algú) **de botador**, **treure** (algú) **de mare**
- ▷ **treure** (algú) **de compàs** (p.ext.), **fer menjar ceba** (a algú) (p.ext.), **fer rosegar ceba** (a algú) (p.ext.)
- **treure** (algú) **des solc** (Bal.)

IRRITAR-SE

fer-se mala sang SV, preocupar-se / irritar molt, produir un fort sentiment de repulsió (R-M, A-M)

No cal que et facis mala sang, procura prendre les coses tal com vénen (R-M)

- **posar-se pedres al fetge**, **criar pedres al fetge**, **donar-se mal temps**, **posar-se a les pedretes**
- ▷ **anar-li la processó per dins** (a algú) (p.ext.), **donar-se al diable** (p.ext.), **donar-se al moro** (p.ext.)

■ **perdre els nervis** SV, manifestar gran irritació

Perd els nervis amb una gran facilitat, de seguida s'enfada per qualsevol cosa

- **perdre la paciència**, **perdre els estreps**, **perdre els papers**, **treure foc per la boca**, **treure foc pels queixals**, **eixir-se de fogó**, **alçar es cul**
- ▷ **parar boig** (p.ext.)

posar-se a les pedretes SV, irritar-se, enfadar-se molt (A-M)

Va posar-se a les pedretes per no res, per açò ara li toca venir a disculpar-se

- **fer-se mala sang**
- [Val. (A-M)]

treure foc pels ulls SV, manifestar gran irritació (A-M)

Quan va veure aquell desastre va treure foc pels ulls

- **treure foc pels queixals**, **treure foc per la boca**, **perdre els nervis**, **sortir-li els ulls d'òrbita** (a algú), **sortir-li els ulls de la cara** (a algú), **bullir d'indignació**, **alçar es cul**, **treure salivera**

treure foc per la boca SV, manifestar gran irritació (A-M)

Quan va saber que li havien abonyegat el cotxe va començar a treure foc per la boca

- **treure foc pels queixals**, **treure foc pels ulls**, **perdre els nervis**, **sortir-li els ulls d'òrbita** (a algú), **sortir-li els ulls de la cara** (a algú), **alçar es cul**, **treure salivera**

IRRITAT

estar barres obertes SV, estar en disposició de renyar o maltractar algú (A-M)

Deixa'l estar: no el molestis, que avui està barres obertes

- ▷ **armar un vol** (a algú) (p.ext.), **cantar-li les quaranta** (a algú) (p.ext.), **picar la cresta** (a algú) (p.ext.), **clavar barres avall** (p.ext.)

estar fora de polleguera SV, estar desviat del seu estat o curs normal, estar fortament excitat, molt exasperat (A-M)

Tots els veïns estaven fora de polleguera / Quan està fora de polleguera li costa molt recuperar l'enteniment (A-M, *)

- **fet un toro**, **més encès que un toro**, **fora de si**
- ▷ **treure** (algú) **de polleguera** (inv.), **sortir de polleguera** (p.ext.)

fet un toro SA, [estar] molt irritat (A-M)

S'ha discutit amb el seu soci i ara està fet un toro / Aquella injustícia el va deixar fet un toro

- **fet una fúria**, **fet un gall**, **estar fora de polleguera**, **més encès que un toro**
- ▷ **fora de si** (p.ext.)

més coent que un rave SA, es diu d'algú que està molt irritat (A-M)

No li diguis res que avui està més coent que un rave perquè la grua se li ha endut el cotxe

- **més cremat que Carracuca**, **més cremat que un caporal de realistes**, **més cremat que un doblor de mistos**, **més cremat que un misto**

- ▷ **estar negre** (p.ext.)
- [Val. (A-M)]

més cremat que Carracuca SA, [estar] molt irritat, furiós (A-M)

Avui va més cremat que Carracuca perquè li han posat una multa de circulació

→ **més cremat que un misto, més coent que un rave, més cremat que un caporal de realistes, més cremat que un dobler de mistos**

més cremat que un caporal de realistes SA, [estar] molt irritat, furiós (A-M)

Les baralles contínues el tenen més cremat que un caporal de realistes: sempre està de mal humor

→ **més cremat que un misto, més coent que un rave, més cremat que Carracuca, més cremat que un dobler de mistos**

▷ **fet una fúria** (p.ext.)

més cremat que un dobler de mistos SA, [estar] molt irritat, furiós (A-M)

Avui està més cremat que un dobler de mistos: li deu haver passat alguna cosa desagradable

→ **més cremat que un misto, més coent que un rave, més cremat que Carracuca, més cremat que un caporal de realistes**

més cremat que un misto SA, [estar] molt irritat, furiós / [estar] molt enrabiat, iracund (A-M, R)

Avui deixa-la estar, que va més cremada que un misto

→ **més cremat que Carracuca, més coent que un rave, més cremat que un caporal de realistes, més cremat que un dobler de mistos**

[Mall. (A-M)]

més encès que un toro SA, [estar] molt irritat (A-M)

Des que l'han acomiadat està més encès que un toro perquè no n'entén els motius

→ **fet un toro, rabiós com un bitxo, estar fora de polleguera**

▷ **encendre-li la sang** (a algú) (p.ext.)

tenir el dimoni dins es cos SV, estar endimoniat, o molt irritat, o també molt enjogassat / estar completament iracund (A-M, R)

Últimament s'enfada per no res, té el dimoni dins es cos

→ **tenir el diable al cos**

[Mall. (A-M)]

IRROMPRE

fer entrada de cavall sicilià SV, tenir una intervenció violenta / començar quelcom amb gran arrencada i no acabar-ho (R-M, IEC)

Ningú no esperava que fes aquella entrada de cavall sicilià interpellant el professor; tots en restaren sorpresos (R-M)

▷ **posar mà** (a alguna cosa) (p.ext.), **tenir les sangs calentes** (p.ext.), **deixar-se dur per** (p.ext.)

ISLÀMIC

mitja lluna SQ, constitueix l'emblema o el símbol del món islàmic (EC)

Aquells terroristes islamistes havien deixat un dibuix en forma de mitja lluna com a senyal de la seva autoria

ISOLAR

fer el buit a SV, fer que hom s'aparti d'algú o d'alguna cosa, no se n'ocupi, etc. (IEC)

Fan el buit a qui no pensa com ells / No li tenen simpatia i sempre que ell intenta relacionar-se amb la colla, li fan el buit i es troba arraconat / Com que no és tan agraciat com els altres, li fan el buit. Són molt injustos (, R-M, R-M)*

→ **fer vores** (a algú), **fer el paper fred** (a algú)

ISRAELIÀ

estrella de David SN, estrella de sis puntes, distintiu de l'estat d'Israel (EC)

L'esportista era d'Israel perquè duia una estrella de David dibuixada a la màniga de la samarreta

J

JARDÍ

zona verda *SN*, zona d'una concentració urbana destinada a parcs i jardins (T)
Aquest solar serà destinat a zona verda
▷ **parc nacional** (p.ext.)

JERUSALEM

la ciutat santa *SD*, expressió usada per a referir-se a Jerusalem
Van girar cua i van tornar a la ciutat santa

JOC

amagar esqueses *SV*, joc infantil en què els jugadors es peguen mútuament a l'esquena mentre no la tenen amagada, repenjada en una paret (EC)
Els nens d'avui dia ja no juguen a amagar esqueses

deute d'honor *SN*, deute contret en el joc (EC)
Millor que amb aquest home no hi tinguis cap deute d'honor perquè, si no l'hi tornes, t'ho farà pagar car

doble parella *SN*, en el joc del pòquer, combinació de dues parelles diferents aconseguides en una jugada i que té un valor intermedi entre la parella i el trio (EC)

Ell tenia doble parella, però jo tenia un pòquer; així que vaig guanyar aquella mà

els quatre cantons *SD*, joc popular infantil en què quatre jugadors ocupen els quatre racons d'una superfície quadrada i van canviant ràpidament de cantó procurant que un altre jugador, situat al bell mig, no en pugui ocupar cap (IEC)
En Marc va proposar de jugar als quatre cantons

fer la figuereta *SV*, fer moure, davant algú que tracta d'agafar-la amb la boca, una figa seca, penjada per mitjà d'un cordill de l'extrem superior d'una canya que hom agita donant-li copets amb un bastó (EC)
Aquests nens juguen a fer la figuereta
▷ **jocs de cucanya** (p.ext.)

joc de paraules *SN*, artífici consistent a usar enginyosament mots equívocs o molt semblants de significat / expressió que hom aplica al fet de jugar amb un mot de doble sentit o amb dos mots homòfons, per aconseguir un efecte divertit o enginyós (A-M, EC)

Com vols que l'entengui si sempre fa jocs de paraules! (També s'usa amb la forma joc de mots)

joc de penyores *SN*, joc en què els jugadors han de lliurar una penyora per cada error comès i que només recuperen si compleixen el càstig imposat per qui mena el joc o per la resta de jugadors (IEC)

El pare carbasser és un joc de penyores (IEC)
▷ **jugar al pare carbasser** (p.ext.)

joc de pistes *SN*, joc, molt corrent en l'escoltisme i l'excursionisme, consistent a fer un recorregut seguint unes indicacions marcades prèviament (EC)
Sempre acabaven les colònies amb un joc de pistes (IEC)

joc dels disbarats *SN*, joc que consisteix a formar un diàleg sense sentit lògic (IEC)
Ens hem fet un fart de riure jugant al joc dels disbarats

jocs d'atzar *SN*, jocs en què és únicament l'atzar que decideix qui guanya i qui perd (IEC)
Cada divendres es deixa la setmanada jugant als jocs d'atzar
▷ **jugar a la loteria** (p.ext.)

jocs de cucanya *SN*, jocs populars, sobretot infantils, com el de trencar l'olla, les curses de sacs, etc. (IEC)
Hem preparat jocs de cucanya per a la mainada

▷ **trencar l'olla** (p.ext.), **fer la figuereta** (p.ext.)

■ **l'amic invisible** *SD*, joc entre un grup de persones consistent a fer-se entre elles regals de poc valor i que té com a condició que els autors del regal han de mantenir en secret el seu destinatari
Aquest any farem l'amic invisible amb els companys de la feina, quan s'acostin les festes de Nadal

manilla de rector i vicari *SN*, manilla jugada entre dos, posades les cartes en piles de quatre i amb la del damunt de cada pila sempre descoberta (EC)
Vam jugar a manilla de rector i vicari

mots encreuats *SN*, entreteniment consistent a col·locar convenientment dins una quadrícula, horitzontalment i verticalment, encreuant-se,

els mots corresponents a unes definicions que en donen la clau (IEC)

Li agrada fer mots encreuats; es passaria tot el dia jugant-hi (També s'usa amb l'adjectiu *enreixat*)

parells o senars *SCoord*, joc que consisteix a endevinar si els dits d'una o de les dues mans, estirats simultàniament pels jugadors, sumaran un nombre parell o senar (IEC)

Tu què vols? Parells o senars?

quatre sabaters *SQ*, artifici de paper amb quatre becs que s'obren de dos en dos i que ha donat origen al joc anomenat «cel-infern» (EC)

Aquells nens feien el joc dels quatre sabaters per a passar l'estona

■ **tocat i enfonsat** *SCoord*, expressió usada en l'anomenat joc dels vaixells quan un jugador encerta la casella on hi ha amagat un vaixell del contrincant

Has dit B-9? Tocat i enfonsat

trencar l'olla *SV*, joc infantil que consisteix a trencar, a cops de bastó i amb els ulls tapats, una olla de terra que penja d'una corda (IEC)

Pel seu aniversari vam trencar l'olla

▷ **jocs de cucanya** (p.ext.)

■ **tres en ratlla** *SQ*, joc popular per a dos jugadors consistent a col·locar en filera tres fitxes sobre tres dels nou punts definits pel creuament de les diagonals, els costats i les medietrius d'un quadrat

Vols jugar una estona al tres en ratlla amb mi per fer temps? / Ja està, tres en ratlla: he guanyat

treure sardines del barril *SV*, joc de nois, en el qual s'estrenyen entre ells fins a treure'n un del lloc que ocupa i ficar-se'n hi un altre (A-M)

Van passar tota la tarda jugant a treure sardines del barril

JOGUINA

molinet de vent *SN*, joguina que consisteix en unes aspes de paper o d'una altra matèria lleugera posades al capdamunt d'un bastonet i que giravolten per l'acció del vent (IEC)

Com que s'ha portat bé, li han regalat un molinet de vent

JOIA

metall preciós *SN*, nom genèric dels metalls emprats en joieria (or, argent i platí) (EC)

L'or és un metall preciós / És un expert en metalls preciosos, per això vol posar una joieria

▷ **pedra preciosa** (p.ext.)

mig adreç *SQ*, joc compost d'arracades i d'agulla de pit (IEC)

Pel meu aniversari em van regalar mig adreç d'or

pedra preciosa *SN*, pedra dura, transparent i de gran valor que, un cop tallada, és utilitzada en joieria (EC)

El diamant és una pedra preciosa

▷ **metall preciós** (p.ext.)

JORNADA

hores feineres *SN*, les hores de treball / hora en què hom treballa (A-M, EC)

En hores feineres és una persona molt responsable

▷ **hora feinera** (v.f.), **dia feiner** (p.ext.)

jornada intensiva *SN*, jornada de treball feta sense interrupció per a l'àpat del migdia (EC)

Ara treballa fent jornada intensiva, així després tinc tota la tarda per fer el curset

JORNAL

a jornal *SP*, treballant per altri a tant el dia / a tant per dia treballat / [treballar] d'acord amb un sou diari determinat (R-M, IEC, EC)

S'ha venut la vinya i ara va a jornal per uns i altres; no té feina fixa / De tota la vida que ha treballat a jornal (S'usa normalment com a complement dels verbs *anar*, *treballar*, etc.) (R-M)

→ **a sou**, **a soldada**

▷ **a preu fet** (ant.), **a escar** (ant.), **a escarada** (ant.), **a tasca** (ant.)

JOVE

cagar encara verd *SV*, ésser encara massa jove (A-M)

Tu no hi pots anar, que encara cagues verd / Encara caga verd i vol fer coses de gran (R-M)

▷ **tenir encara l'ou al cul** (p.ext.)

[Val. (A-M)]

de la primera volada *SP*, expressió aplicada a una persona d'edat juvenívola o que encara és novella en alguna cosa / molt jove, inexpert (EC, A-M)

Si les ninetes de la primera volada responen tan bé... / Ells no ho poden entendre perquè són de la primera volada (A-M, *)

→ **en herba**, **fadrins de la primera calda**

■ **de poca edat** *SP*, expressió usada per a referir-se a algú de pocs anys, que fa pocs anys que viu, jove

El lladre era un xicot de poca edat

→ **de curta edat**

▷ **home d'edat** (ant.), **de pocs anys** (p.ext.)

de pocs anys *SP*, jove / d'edat encara no entrada en la vellesa (Fr, *)

Un gentil home de pocs anys (Fr)

▷ **home d'anys** (ant.), **de poca edat** (p.ext.), **de curta edat** (p.ext.)

en herba *SP*, jove / expressió aplicada a una persona d'edat juvenívola (R-M, *)

Els records dels anys que érem en herba ens duen imatges que sempre més enyorarem / Tenen poca experiència: són encara en herba (S'usa normalment amb el verb *ésser*) (R-M)

→ **de la primera volada**, **fadrins de la primera calda**

fadrins de la primera calda SN, jovenets / expressió aplicada a persones d'edat jovenívola o que encara són novelles en alguna cosa (IEC, *)

No facis cas d'uns fadrins de la primera calda, els falta experiència

→ **de la primera volada, en herba**

home de bona edat SN, encara jove / d'edat encara no entrada en la vellesa (R-M, IEC)

No el coneixes? Doncs encara és un home de bona edat i ben capaç de fer el treball que penses encarregar-li (També s'usa amb els noms *dona, gent i persona*) (R-M)

→ **home de mitjana edat**

▷ **home d'edat avançada** (ant.)

menor d'edat SA, persona que no té l'edat fixada per la llei per a gaudir de certs drets / dit de la persona que, pel fet de no haver arribat encara a la majoritat, no gaudeix de la plenitud de drets per a tots els actes de la vida civil i política (IEC, EC)

És menor d'edat i necessita la conformitat dels pares per a poder viatjar a l'estranger (Sovint s'omet el complement preposicional) (R-M)

▷ **major d'edat** (ant.), **minoria d'edat** (p.ext.)

no haver sortit de l'ou SV, algú, tenir poca edat, poca experiència (IEC)

No té l'edat per a sortir de nit, si no ha sortit de l'ou! / Encara no ha sortit de l'ou i ja es pensa que és qui sap qui (Sovint s'usa amb l'adverbi *encara*)

→ **no haver sortit de la closca, ocell de primera volada, tenir encara l'ou al cul**

no haver sortit de la closca SV, ésser encara jove, inexperimentat (EC)

És petit per entendre-ho, jo diria que no ha sortit de la closca / Em vol allisonar i no ha sortit encara de la closca (Sovint s'usa amb l'adverbi *encara*)

→ **no haver sortit de l'ou, tenir encara l'ou al cul**

tenir encara l'ou al cul SV, ésser molt jove i mancat d'experiència (A-M)

Encara té l'ou al cul i ja delinqueix. Quan sigui gran, què farà?

→ **no haver sortit de la closca, no haver sortit de l'ou**

JOVENTUT

a la flor de l'edat SP, (durant) el temps de la plena joventut, l'època millor de la vida (EC)

Va obtenir l'èxit a la flor de l'edat

→ **a la flor de la vida, a la flor de la joventut, a la primavera de la vida**

a la flor de la joventut SP, (durant) el temps de la plena joventut, l'època millor de la vida (EC)

Ara són a la flor de la joventut i no pensen en

el dia de demà / Té vint anys, és a la flor de la joventut (R-M, *)

→ **a la flor de la vida, a la flor de l'edat, a la primavera de la vida**

a la flor de la vida SP, (durant) el temps de la plena joventut, l'època millor de la vida (A-M)

Està a la flor de la vida, encara pot fer moltes coses més

→ **a la flor de la joventut, a la flor de l'edat, a la primavera de la vida, els anys verds**

▷ **en la flor de la vida** (v.f.)

a la primavera de la vida SP, (durant l') edat de la joventut (IEC)

Ahir va ser el seu aniversari però està a la primavera de la vida

→ **a la flor de la vida, a la flor de la joventut, a la flor de l'edat, els anys verds**

▷ **a l'hivern de la vida** (ant.)

els anys verds SD, els anys de la joventut (A-M)

Tot es veu d'una altra manera durant els anys verds

→ **a la primavera de la vida, a la flor de la vida**

▷ **la tercera edat** (ant.)

en el seu temps SP, en temps passat, quan hom era jove

Sempre comenta que, en el seu temps, els joves tenien més respecte per la gent gran

→ **en la seva època**

▷ **al seu temps** (v.f.), **els vells temps** (p.ext.)

■ **en la seva època** SP, en temps passat, quan hom era jove

En la seva època, les dones només vestien falldilles i vestits / En la nostra època, la societat no era tan consumista: si una cosa s'espatllava, s'arranjava, i no es llençava i se'n comprava una de nova (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **en el seu temps**

no haver-hi quinze anys lleigs SV, expressió per a indicar que la juvenesa supleix la beutat (IEC)

No és gaire atractiu, però no hi ha quinze anys lleigs

JUDICI

el judici final SD, sanció definitiva de la història salvífica de Déu a través de Crist que tindrà lloc a la fi de la història humana (EC)

Ja arribarà el dia del judici final i tots pagarem els nostres pecats

en judici SP, sota l'acció o efecte de jutjar

Ésser algú cridat en judici (IEC)

franc arbitri SN, lliure albir / facultat de la voluntat per a decidir lliurement (EC, *)

Mai no l'han pogut obligar a fer res, sempre ha seguit el seu franc arbitri

→ **lliure arbitri, lliure albir**

lliure albir SN, facultat de la voluntat per a decidir lliurement (EC)

Ha pres la decisió a lliure albir, sense la influència de ningú

→ **lliure arbitri, franc arbitri**

lliure arbitri *SN*, lliure albir / facultat de la voluntat per a decidir lliurement (EC, *)

Hem de respectar el lliure arbitri que ha pres

→ **lliure albir, franc arbitri**

JUEU

el poble de Déu *SD*, designació del poble d'Israel en tant que poble escollit per Déu i objecte de l'Aliança, designació que el Nou Testament estén a l'Església (EC)

El poble de Déu va ser l'escollit per veure néixer i créixer Jesucrist

→ **el poble sant**

el poble sant *SD*, poble elegit de Déu, els jueus / designació del poble d'Israel en tant que poble escollit per Déu i objecte de l'Aliança, designació que el Nou Testament estén a l'Església (IEC)

Els jueus són el poble sant

→ **el poble de Déu**

JUGADA

fora de joc *SAdv*, situació antireglamentària en què un jugador atacant de futbol, sense posseir la pilota, està més a prop de la línia de gol que els defenses de l'equip contrari (IEC)

El gol es va anul·lar perquè moments abans l'àrbitre havia xiulat fora de joc / Era un fora de joc claríssim i l'àrbitre no ho va veure

JUGADOR

capaç de jugar-se les claus de sant Pere *SA*, ésser un jugador empedreït (Fr)

Tinc un germà capaç de jugar-se les claus de sant Pere, és l'ovella negra de la família

▷ **jugar-se el sol abans de néixer** (p.ext.), **jugar-se el sol abans que surti** (p.ext.)

JUGAR

donar joc *SV*, facilitar la participació dels altres jugadors (EC)

És important donar joc per l'esperit d'equip

estirar l'orella al gat *SV*, jugar a cartes (Fr)

Aquest vespre estirarem l'orella al gat

fer tat (a algú) *SV*, guaitar o deixar veure de sobre la cara que hom tenia amagada, jugant amb infants o distraient-los (EC)

Jugava a fer tat al nen de la Mariona

jugar a arrencar cebes *SV*, joc infantil que es juga entre dos bàndols, l'un estira els braços del primer jugador de l'altre que, assegut a terra, intenta resistir (IEC)

Cada dia a l'hora del pati els nens juguen a arrencar cebes

■ **jugar a casa** *SV*, un equip de jugadors, fer un partit al camp del club, entitat, o municipi, al qual pertany

Avui el Barça juga a casa. A veure si tenim més sort que quan va anar a jugar al camp del Madrid

jugar a cuïta a amagar *SV*, jugar a amagar-se
Els nens jugaven a cuïta a amagar a la plaça
(També s'usa amb la forma **jugar a amagar**)

→ **jugar a fet i a amagar, jugar a l'acuit**

jugar a fet i a amagar *SV*, joc d'infants en què els que hi intervenen, llevat d'un, fugen i s'amaguen, i el qui para ha de trobar-los (EC)
Ens agrada molt jugar a fet i a amagar (També s'usa amb les formes *jugar a fet i jugar a amagar*)

→ **jugar a parar i a amagar, jugar a cuïta a amagar, jugar a l'acuit, jugar a la cluca**

▷ **jugar a fet a amagar** (v.f.), **jugar a fet i amagar** (v.f.)

jugar a l'acuit *SV*, jugar a fet a córrer (IEC)

Aquesta tarda sortim a la plaça a jugar a l'acuit amb la colla

→ **jugar a fet i a amagar, jugar a cuïta a amagar**

jugar a l'escarabat bum bum *SV*, joc d'infants en què l'escarabat, o noi que para, ha d'endevinar qui li ha pegat a l'esquena (EC)

A les criatures petites els agrada jugar a l'escarabat bum bum?

jugar a la cluca *SV*, joc de conillets a amagar, en què tots els jugadors s'amaguen i el que para els ha de descobrir i agafar (A-M)

Quan acabem de berenar jugarem a la cluca d'amagar (IEC)

→ **jugar a fet i a amagar**

jugar a la gallina cega *SV*, joc d'infants en què hom tapa els ulls a un dels jugadors amb un mocador; els altres transiten al seu voltant i li donen cops de mà o de mocador. El cec ha de procurar d'agafar algú i endevinar qui és (EC)

Quan érem petits jugàvem a la gallina cega (També s'usa amb el nom *gallineta*)

jugar a la gallina politana *SV*, joc de penyores en què els jugadors s'asseuen a terra formant rotllana, amb les cames vers el centre, i les van arronsant al ritme d'una cançó (IEC)

Sempre perdia quan jugaven a la gallina politana (També s'usa amb les formes adjectivals *policana, politana i poncada*)

jugar a la loteria *SV*, arriscar diners en jocs d'atzar

No li agrada jugar a la loteria

▷ **jocs d'atzar** (p.ext.)

jugar a les gepes *SV*, jugar a tirar-se amb força una pilota a l'esquena els uns als altres / jugar amb una pilota que és llançada enlaire i cada jugador ha d'intentar de copsar-la i llançar-la contra l'esquena dels altres, que fugen tot cercant un amagatall (IEC, *)

Voleu jugar a les gepes ara que som tants nens i nenes? / Cada dijous a educació física fem

mitja hora de jugar a geps (També s'usa amb la forma *jugar a geps*)

▷ **jugar a gepa** (v.f.)

jugar a lladres i serenos *SV*, jugar a perseguir-se, a empaitar-se

De petits, jugàvem a lladres i serenos a la fàbrica abandonada

▷ **jugar a lladres i a serenos** (v.f.)

■ **jugar a matar** *SV*, joc entre dos equips consistent a llançar una pilota contra un jugador de l'altre grup, de manera que el toqui i la pilota caigui a terra i així aquesta persona quedi eliminada

A l'hora del pati, els agrada jugar a matar

jugar a moros i cristians *SV*, joc infantil entre dos equips arrencgerats l'un davant de l'altre (IEC)

A què voleu jugar? A amagar o a moros i cristians?

jugar a parar i a amagar *SV*, joc d'amagar-se (A-M)

*Hem passat tota la tarda jugant a parar i a amagar / Vols jugar a parar amb nosaltres? (També s'usa amb les formes *jugar a parar i jugar a amagar*)*

→ **jugar a fet i a amagar**

jugar al gat i la rata *SV*, joc d'infants en què els jugadors es posen fent rodona, agafats de les mans i amb els braços estesos, tret del «gat» i la «rata», que s'encalcan passant per sota els braços dels altres (IEC)

Ara que som tants nens, podríem jugar al gat i la rata

jugar al pare carbasser *SV*, joc infantil de penyores (IEC)

*Vine, Laia, que jugarem al pare carbasser (També s'usa amb la forma *jugar al pare carbassot*)*

▷ **joc de penyores** (p.ext.)

matar jueus *SV*, durant els dies de Setmana Santa fer soroll els nois amb els xerrics-xerracs o pegar en terra amb branques de palmera (fer els fasos) o bastons figurant que «maten jueus» (EC)

Els nens passen l'estona amb el joc de matar jueus per Setmana Santa

no veure's cap carta bona *SV*, tenir mal joc (IEC)

*Ara no guanyaré perquè no em veig cap carta bona / Des del principi del joc que no m'he vist cap carta (Es pot ometre l'adjectiu *bo*)*

saltar a corda *SV*, joc que consisteix a fer volar, a l'aire i a l'altura d'una persona, una corda sostinguda pels caps i a saltar-la cada vegada que toca a terra (EC)

Vinga, que saltarem a corda / Vols venir a jugar a saltar a corda?

▷ **fer juli** (p.ext.)

set i mig *SCoord*, joc de cartes consistent a arribar a sumar set punts i mig o acostar-s'hi com

més millor sense sobrepassar aquest nombre (IEC)

Li agrada molt jugar al set i mig / Fem un set i mig?

JUGUESCA

què t'hi jugues *O*, expressió que apunta una probabilitat (R-M)

Vindrà tard. Què t'hi jugues? / Què t'hi jugues que plourà, avui que no porto paraigua?

JUNTAMENT

de costat *SP*, l'un al costat de l'altre (R-M)

Van seure de costat tota la nit, tant a taula com al teatre (R-M)

→ **costat per costat, colze a colze**

▷ **de parella** (p.ext.)

ensems amb *SAdv*, en companyia d'algú o d'alguna cosa / al mateix temps que (R-M, IEC)

Va anar a veure les curses ensems amb el seu germà / Rebé la vostra carta ensems amb la meva (R-M, IEC)

→ **en unió** (d'algú)

mà a mà *SN*, tots dos sols, sense cap avantatge per a cap dels dos (IEC)

Vàrem asseure'ns sota la figuera, i, mà a mà, ens vam menjar el cistell de figues que havíem collit / Es van menjar tot el formatge mà a mà (Es diu normalment de l'acció de menjar o beure) (R-M, EC)

JUNTS

colze a colze *SN*, l'un al costat de l'altre (R-M)

Més d'una vegada han segut colze a colze a la mateixa taula i ara fan veure que no es coneixen / Els representants dels partits polítics obrien colze a colze la manifestació (R-M)

→ **costat per costat, de costat**

▷ **braç a braç** (p.ext.)

costat per costat *SN*, l'un al costat de l'altre (R-M)

A classe seuen costat per costat i sempre estan enraonant (R-M)

→ **de costat, colze a colze**

matar-se ses puces plegats *SV*, tenir dues persones una amiatat molt íntima o freqüentar-se molt (A-M)

Són molt amics, són dels que es maten ses puces plegats / Aquests dos se maten ses puces plegats

→ **menjar en el mateix plat**

[Mall.]

JUNY

el mes del Sagrat Cor *SD*, devoció que consisteix a honorar el Sagrat Cor durant el mes de juny (EC)

La mainada acaba l'escola el mes del Sagrat Cor

▷ **el mes de Maria** (p.ext.)

JURAMENT

per Déu i tots els sants *SP*, expressió usada per a reforçar un jurament

T'ho juro, ho faré, per Déu i tots els sants / T'ho puc jurar per Déu que demà vindré (També s'usa amb la forma *per Déu*)

→ **per ma vida, per lo cul de Déu**

▷ **posar Déu per testimoni** (p.ext.), **paraula d'honor** (p.ext.)

per lo cul de Déu *SP*, antiga fórmula de jurament irreverent de la qual es troben prou exemples en els vells documents jurídics (A-M)

Barba merdosa, banyut, tu e lo batlle muirets, e per lo cul de Déu que jo us daré mal viatge e us mataré (També s'usa eufèmicament amb la forma *per lo cul de tal*) (A-M)

→ **per Déu i tots els sants**

per ma vida *SP*, exclamació equivalent a un jurament (A-M)

Un altre va dir: Senyora, per ma vida! / Per ma vida que mai més no ho tornaré a fer (A-M, *)

→ **per Déu i tots els sants**

▷ **paraula d'honor** (p.ext.)

JURAR

jurar bandera *SV*, adquirir un compromís amb l'exèrcit i explicar-ho en un acte militar solemne mitjançant un homenatge a la bandera

Vam anar a Saragossa a veure com el meu germà jurava bandera

▷ **jura de bandera** (p.ext.), **retre bandera a** (p.ext.)

posar Déu per testimoni *SV*, jurar / dit per a jurar que es farà o que mai més no es farà alguna cosa (Fr, *)

Poso Déu per testimoni que vindré la setmana que ve / Poso Déu per testimoni que mai més no tornaré a passar gana

▷ **per Déu i tots els sants** (p.ext.), **donar fe** (d'alguna cosa) (p.ext.), **posar les mans al foc** (p.ext.), **donar la seva paraula** (a algú) (p.ext.)

JURISDICCIO

carta constitucional *SN*, règim jurídic que estableix i garanteix els drets i deures dels ciutadans, regula el sistema de poder i defineix els òrgans i llurs formes i llurs funcions, com també el conjunt de relacions entre ells

La carta constitucional conté els punts bàsics que regeixen les lleis de l'estat

▷ **carta municipal** (p.ext.), **carta provincial** (p.ext.), **mort civil** (p.ext.)

carta municipal *SN*, règim jurídic especial, de caràcter organitzatiu o econòmic, que pot concedir l'Estat als ajuntaments o a les diputacions (IEC)

Explica'm què diu la carta municipal de les Franqueses

▷ **carta constitucional** (p.ext.), **carta provincial** (p.ext.)

carta provincial *SN*, règim jurídic especial, de caràcter organitzatiu o econòmic, que pot concedir l'Estat als ajuntaments o a les diputacions (IEC)

Una carta provincial pot fixar l'organització dels recursos hidràulics d'un territori

▷ **carta constitucional** (p.ext.), **carta municipal** (p.ext.)

consolat de mar *SN*, jurisdicció especial que entenia en matèria mercantil i en afers marítims (IEC)

El Consolat de Mar de Barcelona (IEC)

▷ **cònsol de mar** (p.ext.), **cònsol de llotja** (p.ext.)

JURISTA

home de llei *SN*, jurisconsult / persona docta en qüestions de dret (IEC, *)

No entenen el document i demà tenen hora per a anar a parlar amb un home de llei / Hauríem de parlar amb una dona de llei perquè ens solucionés aquests assumptes legals (També s'usa amb els noms *dona i persona*)

▷ **home de lleis** (v.f.)

JUST (adv.)

■ **al punt just**, al punt just, en la forma que li pertoca (R-M)

L'aigua ja és al punt, ja bull / La llet no és ni freda ni calenta, al punt / En aquesta obra, l'actor de caràcter està al seu punt; ha encertat el personatge (També s'usa amb la forma *al seu punt*) (*, *, R-M)

JUST (adj.)

1. conforme a la justícia

■ **ésser de justícia** *SV*, ésser conforme a la veritat o a la justícia

És de justícia que li tornis els diners que et va deixar

→ **ésser de raó, de raó**

ésser de raó *SV*, ésser conforme a la veritat o a la justícia (A-M)

És de raó que li concedeixin el crèdit que va demanar / Em sembla un homenatge de raó, després de tot el que ha fet per la Institució (*, R-M)

→ **ésser de justícia**

▷ **ésser raó** (v.f.)

2. que s'adapta exactament a allò a què està destinat, exacte quant a pes, mida o mesura

set senalles, catorze anses *SCoord*, exacte / expressió que es refereix a un compte exacte (R-M, *)

Com que sabia quants érem vaig encarregar el menjar just; set senalles, catorze anses; per

això ens ha tocat una part exactament igual a tots (R-M)

→ **justa la fusta, sortir a cap per mans, venir cap per mans, venir cap per mànegues**

sortir cap per mans *SV*, venir just, no sobrar (R-M)

Tot i que no ho vam comptar, va sortir cap per mans; en van tocar tants a cada u (R-M)

→ **venir cap per mànegues; venir cap per mans; set senalles, catorze anses**

▷ **fer curt** (d'alguna cosa) (ant.), **tirar curt** (ant.), **tallar curt** (ant.)

JUSTAMENT

a dreta llei *SP*, no torcent la llei, amb justícia estricta / conforme al que prescriu la llei / segons justícia, en bona raó (IEC, A-M, *)

A dreta llei no li correspon de fer-ho / A dreta llei no et correspon el premi, perquè no has fet prou mèrits (R-M, EC)

→ **a bon dret, en bona llei, amb justícia, de llei, en rigor**

amb justícia *SP*, justament / segons justícia, conforme al que prescriu la llei (R-M, *)

Ell, amb justícia, no havia de procedir com ho ha fet (R-M)

→ **a bon dret, a dreta llei, en bona llei**

▷ **en justícia** (v.f.), **a consciència** (p.ext.)

en bona llei *SP*, no torcent la llei, amb justícia estricta, conforme al que prescriu la llei

En bona llei, si és culpable l'han de condemnar

→ **a dreta llei, amb justícia, de llei**

JUSTEJAR

venir més just que la pell del nas *SV*, venir una cosa tan justa que gairebé no basta / ésser excessivament just, escàs, que tot just basta / venir molt just, gairebé escàs (A-M)

A aquesta casa els diners vénen més justos que la pell del nas (També s'usa amb el verb *anar*)

▷ **anar escanyat** (d'alguna cosa) (inv.)

JUSTÍCIA

bon dret *SN*, justícia, conformitat amb la raó (A-M)

El bon dret de la nostra causa

▷ **mal dret** (ant.)

JUSTIFICADAMENT

amb raó *SP*, amb fonament, concordament amb la veritat (A-M)

Amb raó es queixava de mal de panxa, si havia agafat un empatax de patates fregides

→ **tenir totes les de la llei**

▷ **contra raó** (ant.), **sense raó** (ant.), **sense més ni més** (ant.), **sense motiu** (ant.)

JUSTIFICAR

1. provar que alguna cosa és real, certa

donar la patent (a algú) *SV*, donar clarícia a algú, explicar-li els motius de les pròpies obres (A-M)

Vol que li reconeixin la feina feta i sovint dóna la patent a l'amo / No creguis que és fàcil esmunyir-se de la feina; l'encarregat et fa donar la patent cada dia per saber com va tot (*, R-M)

▷ **retre compte** (d'alguna cosa, a algú) (p.ext.)

2. (fig.) presentar un justificant

retre compte (d'alguna cosa, a algú) *SV*, informar, presentar justificants / presentar un estat justificatiu d'una gestió administrativa (R-M, IEC)

A l'empresa em donen absoluta llibertat de moviments, però he de retre compte de totes les despeses (R-M)

→ **donar raó** (d'algú o d'alguna cosa, a algú)

▷ **retre comptes** (d'alguna cosa, a algú) (v.f.), **demanar compte** (d'alguna cosa, a algú) (inv.), **donar la patent** (a algú) (p.ext.)

JUSTIFICAR-SE

fondre's en excuses *SV*, desfer-se en excuses (EC)

Es fon en excuses perquè no té un veritable motiu per haver arribat tard (També s'usa amb els noms abstractes *compliment, justificació*, etc. com a complement de la preposició)

JUTGE

jutge de pau *SN*, jutge dels municipis sense jutge de primera instància que coneix en afers civils de poca quantia (IEC)

Avui vindrà el jutge de pau a interessar-se pel conflicte de les terres

JUVENIL

cara de maig *SN*, cara fresca, sana / mostrar-se juvenil i fresc (IEC, R-M)

Totes les germanes són boniques, però especialment la més petita té cara de maig, d'una tendresa i una frescor que enamoren (R-M)

→ **cara de rosa**

▷ **cara de Pasqua** (p.ext.), **cara de bon any** (p.ext.)

L

LABORABLE

dia de cada dia *SN*, dia no festiu (EC)

El diumenge trobaràs tancat; has d'anar-hi un dia de cada dia / Avui és dia de cada dia (R-M, Fr)

→ **dia obrer, dia feiner, dia laborable**

▷ **dia de festa** (ant.), **dia de folga** (ant.), **dia festiu** (ant.), **entre setmana** (p.ext.), **dia rodó** (p.ext.)

dia feiner *SN*, dia no festiu, en el qual es pot treballar en feines servils (A-M)

Anem a dormir d'hora que demà és un dia feiner / Els dies feiners em queden poques hores per a llegir / Els dies de feina, el museu és obert matí i tarda (També s'usa amb la forma *dia de feina*) (*, *, R-M)

→ **dia de cada dia, dia obrer, dia laborable**

▷ **dia festiu** (ant.), **dia de festa** (ant.), **dia de folga** (ant.), **dia rodó** (p.ext.)

dia rodó *SN*, dia feiner comprès entre dos dies de festa (IEC)

Vinga, que avui és dia rodó i demà torna a ser festa!

▷ **dia feiner** (p.ext.), **dia de cada dia** (p.ext.), **fer pont** (p.ext.)

entre setmana *SP*, un dia de la setmana que no sigui el primer o el darrer / durant la setmana, en algun dels dies que no són ni dissabte ni diumenge (EC)

No ve mai el diumenge; només ve entre setmana / Els dies d'entre setmana el trobaràs a casa seva al vespre, després de les set (R-M)

→ **dia feiner, dia laborable**

▷ **dia de cada dia** (p.ext.)

ANT

dia de festa *SN*, dia que hom no treballa perquè cal commemorar una festa o simplement perquè és diumenge (EC)

Sempre m'agrada prendre'm un dia de festa a la setmana / Aquest mes hi haurà set dies de festa, comptant-hi els diumenges (*, R-M)

→ **dia festiu, dia de folga**

▷ **dia feiner** (ant.), **dia laborable** (ant.), **dia obrer** (ant.), **dia de cada dia** (ant.), **cap de setmana** (p.ext.)

dia festiu *SN*, dia que hom no treballa perquè cal

commemorar una festa o simplement perquè és diumenge (EC)

La setmana vinent té tres dies festius en lloc de dos

→ **dia de festa, dia de folga**

▷ **dia feiner** (ant.), **dia laborable** (ant.), **dia obrer** (ant.), **dia de cada dia** (ant.), **cap de setmana** (p.ext.)

LABORIÓS

■ **feina de negres** *SN*, tasca o treball que resulta laboriós

Aquestes puntes de coixí són feina de negres / Això és de negres (També s'usa amb la forma *de negres*)

→ **treball de benedictí, treball de formigueta**

▷ **costar Déu i ajuda** (p.ext.), **caldre Déu i ajut** (p.ext.), **veure's negre** (p.ext.), **treballar com un negre** (p.ext.)

treball de benedictí *SN*, treball que exigeix recerques llargues i pacients (EC)

Trobar la seva mare biològica serà un treball de benedictí, si els pares adoptius no l'ajuden

→ **feina de negres, treball de formigueta**

▷ **paciència de benedictí** (p.ext.), **costar Déu i ajuda** (p.ext.)

■ **treball de formigueta** *SN*, tasca o treball que resulta laboriós

Això que fas és un treball de formigueta: és molt entretingut

→ **feina de negres, treball de benedictí**

LACÒNIC

eixut de paraules *SA*, lacònic / poc parlador, que no diu més que les coses indispensables (Fr, *)

Us presentaré un amic meu que és molt eixut de paraules, feu-li preguntes perquè entri en la conversa

→ **bec eixut, de poques paraules**

▷ **no saber-se treure les paraules de la boca** (p.ext.)

LACTÀNCIA

pujada de la llet *SN*, conjunt de trastorns que es poden presentar en les parteres en el moment que comença la secreció làctia (IEC)

*Amb la pujada de la llet es va posar molt ne-
guitosa*

▷ **donar el pit** (a algú) (p.ext.)

LACTANT

de pit *SP*, dit per a referir-se als lactants

El meu fill encara és una criatura de pit (S'usa normalment com a complement dels noms *criatura* i *infant*)

→ **de llet, de mamella**

▷ **donar el pit** (a algú) (p.ext.), **criatura de bolquers** (p.ext.)

LACTICINI

menjar blanc *SN*, plat fet amb llet, sucre i farina d'arròs, bullit tot plegat i deixat refredar i prendre (EC)

Li va preparar menjar blanc perquè sap que li agrada molt

LAMENT

ai las *SA*, expressió amb què hom es lamenta d'alguna cosa / expressió de greu / interjecció de lament (EC, R-M, IEC)

Quan vaig arribar, ai las!, ja havien marxat / Aquells temps de calma ja han passat, ai, las!, ara tot són presses / A causa de l'incendi, ai, las!, tots els documents s'han perdut (*, R-M, R-M)

→ **pobre de mi**

▷ **quin greu** (p.ext.), **quina llàstima** (p.ext.)

en mala hora *SP*, expressió per a lamentar quelcom que ha succeït / amb mal auguri (R-M, A-M)

En mala hora vaig comprar-me aquest rellogge! Mai no m'ha anat bé / Mort en mala hora de mort honrada (R-M, A-M)

→ **ni mai que**

pobre de mi *SA*, expressió amb què hom es lamenta d'alguna cosa

Ai, pobre de mi, on vols que vagi tan vella com sóc? (També s'usa amb la forma *pobres de nosaltres*)

→ **ai las**

LAMENTABLE

ésser llàstima *SV*, ésser lamentable (A-M)

És llàstima, de perdre el temps d'aquesta manera / Que és llàstima no poder remediartanta misèria (Només s'usa en tercera persona del singular. També es fa servir amb el modificador *gran* en posició prenominal) (EC, A-M)

→ **ésser pecat, ésser de plànyer, ésser de doldre, saber greu** (a algú)

ésser pecat *SV*, fa pena, sap greu (IEC)

És pecat que l'hagin de perdre (Només s'usa en tercera persona del singular) (A-M)

→ **ésser de plànyer, saber greu** (a algú), **ésser llàstima**

LAMENTACIÓ

■ **ja et dic jo que** *O*, expressió usada per a manifestar una lamentació

Quina llàstima que no hagi guanyat el concurs, ja et dic jo que aquest noi no és gaire eixerit! / En Toni ha perdut la feina, ja et dic jo! (El complement es pot ometre)

▷ **ves què et sembla** (p.ext.)

ni mai que *SConj*, lamentació per quelcom que ha succeït, o que es preveu / expressió introductòria d'una exclamació amb la qual hom manifesta el desig que no s'esdevingui, o que no s'hagués esdevingut, alguna cosa (R-M, EC)

Ni mai que hagués dit el que pensava; ara es gira en contra meu (R-M)

→ **en mala hora**

■ **ves què et sembla** *O*, expressió usada per a manifestar una lamentació

Ara la meva tia i el meu avi estan malalts, ves què et sembla

▷ **ja et dic jo que** (p.ext.)

LAMENTAR

fer-li malícia (a algú) *SV*, saber molt greu que sigui, que s'hagi esdevingut, etc. (IEC)

Li fa malícia que li diguin que és baix (R-M)

▷ **saber greu** (a algú) (p.ext.)

saber greu (a algú) *SV*, lamentar una cosa o una situació, sentir pena que s'hagi esdevingut o s'esdevingui (IEC)

Sap greu a tothom que passin desgràcies / Em sap molt greu tot això que t'està passant, si necessites alguna cosa, pots comptar amb mi / Aquestes coses saben greu (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició prenominal)

→ **ésser pecat, ésser de plànyer, ésser llàstima**

▷ **fer-li malícia** (a algú) (p.ext.), **quin greu** (p.ext.), **quina llàstima** (p.ext.)

LAMENTAR-SE

eixordar el cel *SV*, fer força crits i lamentacions en veu alta (A-M)

Eixordava el cel amb ses seves penes

[Mall. (A-M)]

fer el ploricó *SV*, lamentar-se només per fer llàstima o obtenir quelcom / tractar, ponderant les pròpies misèries, fretura, etc., d'inspirar compassió i obtenir, així, quelcom (Fr, IEC)

No ens aconseguiràs de convèncer fent el ploricó

→ **fer la grémola**

fer la grémola *SV*, lamentar-se només per fer llàstima o obtenir quelcom (Fr)

Sempre aconseguix les coses fent la grémola

→ **fer el cantussol, fer el ploricó**

LÀNGUID

més blan que una figaflor SA, molt fluix, o delicat, o mancat d'energia (A-M)

Des que va estar malalt tan temps s'ha tornat més blan que una figaflor

→ **més moll que una figaflor**

més moll que una figaflor SA, molt fluix, o delicat, o mancat d'energia (A-M)

Des que va morir la seva dona, s'ha tornat més moll que una figaflor

→ **sense nervi, home moll**

sense nervi SP, dit per a referir-se a algú o alguna cosa sense vitalitat

Un estil sense nervi (EC)

→ **sense esperit, sense ànima, sense vida**

▷ **de nervi** (ant.), **ésser una toia** (algú) (p.ext.)

LARINGE

la nou del coll SD, prominència que forma el cartíleg tiroide de la laringe a la part anterior del coll (EC)

Té la nou del coll molt marcada i quan parla li va amunt i avall molt visiblement (R-M)

LATERALMENT

de cantó SP, inclinat / expressió usada per a indicar que algú o alguna cosa es troba en una posició lateral (R-M, *)

No posis la maleta plana; posa-la de cantó i t'hi cabrà / S'asseia de cantó perquè no el reconguessin (R-M, *)

→ **de costat, de cantell, de perfil, al gairó, de tort**

de costat SP, lateralment / expressió usada per a indicar que algú o alguna cosa es troba en una posició lateral (R-M, *)

Sempre es vol retratar de costat perquè creu que té un bon perfil (R-M)

→ **de cantó, de perfil**

▷ **de front** (p. ext.)

de perfil SP, lateralment / expressió usada per a indicar que algú o alguna cosa es troba en una posició lateral (R-M, *)

Si no la mires de perfil, no veuràs el defecte de l'orella (R-M)

→ **de costat, de cantó**

LATRINA

lloc comú SN, latrina / comuna d'una casa, lloc on es fan les defecacions (IEC, *)

Ha hagut d'anar al lloc comú

→ **lloc excusat, can Felip**

lloc excusat SN, comuna / latrina d'una casa, lloc on es fan les defecacions (R-M, *)

En les cases de camp, el lloc excusat sol ser fora i moltes vegades al costat del corral / Ha d'anar urgentment a l'excusat (També s'usa amb la forma *l'excusat*) (R-M, *)

→ **can Felip, lloc comú**

LECTIU

ANT

setmana blanca SN, setmana que alguns centres escolars destinen a la pràctica d'esports d'hivern, generalment l'esquí (T)

Durant la setmana blanca, volem anar a esquiar a Andorra

▷ **setmana verda** (p.ext.)

■ **setmana verda** SN, setmana no lectiva destinada a la preparació dels exàmens

A final de gener hi ha la setmana verda. Així que haurem de començar a estudiar per als exàmens finals

▷ **setmana blanca** (p.ext.)

LEGALMENT

de dret SP, segons la llei / d'acord amb la llei (R-M, IEC)

Encara que ara no visqui aquí, ell és veí de dret en aquesta població, perquè hi és empadronat / Amb la cerimònia es convertia en un membre de la família de ple dret (També s'usa amb la forma de *ple dret*) (R-M, *)

→ **a bon dret**

▷ **de fet** (ant.)

LEGÍTIMAMENT

a bon dret SP, segons és just i legítim / amb justícia (R-M, IEC)

Ha guanyat en Pere per la seva rapidesa, però a bon dret mereixia el premi en Mateu, que ha comès menys errors / A bon dret ens haurien de donar els diners: la mercaderia no era bona (R-M)

→ **a dreta llei, de dret, amb justícia**

LENT

■ **d'efectes retardats** SP, dit per a referir-se a algú que tarda molt a reaccionar o a adonar-se de les coses, especialment a comprendre, a endevinar la solució d'un problema, d'un acudit, etc.

En Xavier és d'efectes retardats: ha trigat molt a adonar-se del que passava / És d'efectes retardats: ha entès l'acudit quan tots ja havíem acabat de riure

▷ **viu com una centella** (ant.), **viu com la pólvora** (ant.), **caure-hi** (p.ext.)

demanar permís a un peu per moure l'altre SV, ésser lent, cançoner (R-M)

No s'afanya mai en res; és dels que demanen permís a un peu per moure l'altre (R-M)

→ **més catxasser que el rellotge de la Seu**

ésser una carraca (algú) SV, (ésser una) persona que es mou amb dificultat, que no se sap treure la feina de les mans, etc. (EC)

No se sap treure la feina de les mans: és una carraca (Fr)

▷ **ésser un llamp** (algú) (ant.)

gastar cera SV, tenir molta catxassa / fer les co-

ses amb molta calma, amb una lentitud excessiva (A-M, *)

Aquest noi a l'hora de fer la feina gasta cera: sembla que no hagi d'acabar mai

→ **més catxasser que el rellotge de la Seu, semblar que vagi a cercar la mort, lleuger com una mosca dins la mel**

lleuger com una mosca dins la mel SA, [ésser] feixuc, no tenir res de lleugeresa (A-M)

Estava cansat i es movia lleuger com una mosca dins la mel (També s'usa sense l'adjectiu i amb la forma *lleuger com la mosca dins la mel*)

→ **gastar cera**

més catxasser que el rellotge de la Seu SA, ésser molt lent o cançoner (A-M)

No cal que li encarreguis res urgent, perquè és més catxasser que el rellotge de la Seu i t'ho farà fora de termini

→ **demanar permís a un peu per moure l'altre, gastar cera**

[catxasser: mot no registrat a l'IEC]

semblar que vagi a cercar la mort SV, anar molt a poc a poc / anar, actuar, amb lentitud extrema (IEC, EC)

Si l'enviem a fer algun encàrrec, sembla que vagi a cercar la mort, no acaba de tornar mai més (També s'usa amb el verb *bucscar* i amb les formes *semblar que va a cercar la mort* i *semblar que va a la mort*) (R-M)

→ **gastar cera**

▷ **anar com un esperitat** (ant.)

voler temps (alguna cosa) SV, ésser lent a produir-se (R-M)

Necessitarà molts mesos per a recuperar-se; són lesions que volen temps a guarir-se (R-M)

▷ **trigar anys i panys** (p.ext.)

LENTAMENT

a foc lent SP, amb poc de foc / [coure un aliment] amb un foc molt fluixet i durant una estona llarga (EC, T)

La verdura s'ha de coure a foc viu, però el rostit a foc lent / Perquè quedi bo, s'ha de rostir a foc lent (EC, *)

▷ **a foc viu** (ant.), **fer xup-xup** (p.ext.)

a miques SP, d'una manera lenta

Menjaven a miques, per això els àpats se li allargaven tant / Bevia la medicina a miquetes (També s'usa amb la forma *a miquetes*)

▷ **amb parsimònia** (p.ext.), **menjar com les gallines** (p.ext.)

a pams SP, amb precaució, prudentment / examinant bé alguna cosa, assegurant-se'n, procedint circumspectament (R-M, EC)

La carretera era molt accidentada i calia avançar a pams i dominant bé el volant / No et precipitis, aquestes coses s'han de mirar a pams / Anem a pams i escatim les coses bé (R-M, R-M, Fr)

→ **pam a pam, pas a pas**

▷ **a poc a poc** (p.ext.)

a pas de bou SP, [anar] molt a poc a poc (IEC)
El vaig veure que anava a pas de bou prop de la muralla / Si vas a pas de bou, no arribarem mai / Aquell home sempre camina a pas de bou (R-M, R-M, *)

→ **a pas de tortuga, a pas de formiga, a poc a poc**

▷ **a tota velocitat** (ant.), **a tota llet** (ant.), **a cuita-corrents** (ant.), **a brida abatuda** (ant.), **a bon pas** (ant.), **a pas lleuger** (ant.), **a pas de frare convidat** (ant.), **a pas de càrrega** (ant.), **a tota castanya** (ant.)

a pas de formiga SP, d'una manera lenta

Estic avançant el treball a pas de formiga, tinc la sensació que no l'acabaré mai

→ **a pas de tortuga, a pas de bou, a passes comptades**

▷ **a més córrer** (ant.), **a tota pastilla** (ant.), **a bon pas** (ant.), **a pas lleuger** (ant.), **a pas de frare convidat** (ant.), **a pas de càrrega** (ant.)

a pas de tortuga SP, molt lentament (IEC)

Caminava a pas de tortuga; tanta lentitud ja em feia posar nerviós (R-M)

→ **a pas de bou, a pas de formiga, a poc a poc, a passes comptades, a plaer**

▷ **a tot vent** (ant.), **a cremadent** (ant.), **a tot córrer** (ant.), **a brida abatuda** (ant.), **a bon pas** (ant.), **a pas lleuger** (ant.), **a tot gas** (ant.), **a tota marxa** (ant.), **ràpid com un llamp** (ant.), **a pas de càrrega** (ant.), **a pas de frare convidat** (ant.)

a passes comptades SP, d'una manera lenta i mesurada / amb una lentitud mesurada (IEC)

Tots corrien, però ell, per por de caure, anava a passes comptades / Sempre va a passes comptades / Té la tesi a mitges perquè avança a passos comptats (També s'usa amb la forma *a passos comptats*) (R-M, IEC, *)

→ **a pas de formiga, a pas de tortuga**

▷ **a passos de gegant** (ant.)

a plaer SP, a poc a poc / molt lentament (A-M, *)

Van anar caminant a plaer fins a la nova plaça

→ **a poc a poc, a pas de tortuga, a pleret**

a pleret SP, lentament / sense pressa (R-M, EC)
Camina a pleret, que no caiguis (R-M)

→ **a poc a poc, a plaer, daixo-daixo, xau-xau**

▷ **a tota brida** (ant.)

a poc a poc SP, lentament / d'una manera lenta, sense pressa (IEC, *)

Canta més a poc a poc; aquesta cançó és molt lenta / Ho fa tan a poc a poc que no acabaran mai (També s'usa amb les formes *a poc a poc* i *a poquet* i *a poquet*) (R-M)

→ **a pleret, a pas de bou, a pas de tortuga, anar xano-xano, de gota en gota, daixo-**

daixo, a plaer, pas a pas, pam a pam, anar a espai, anar d'espai

- ▷ **a tota brida** (ant.), **a tota merda** (ant.), **a tota hòstia** (ant.), **a correr-corrents** (ant.), **a corre-cuita** (ant.), **de pressa** (ant.), **a tota velocitat** (ant.)

amb parsimònia *SP*, d'una manera lenta, sense pressa

Menjava amb parsimònia / Treballava amb parsimònia

- ▷ **amb presses** (ant.), **a miques** (p.ext.)

anar a espai *SV*, anar amb calma, a poc a poc / lentament (A-M, IEC)

Va a espai per no equivocar-se / Ell anava amb molt espai i amb molta calma (També s'usa amb la forma *anar amb molt espai*)

→ **a poc a poc**

- **anar d'espai** (Men.)

[Val. (A-M)]

anar d'espai *SV*, anar amb calma, a poc a poc / lentament (A-M, IEC)

Anaven d'espai i amb molta calma

→ **a poc a poc**

- **anar a espai** (Val.)

[Men. (A-M)]

anar xano-xano *SV*, (anar) lentament (R-M)

Va anar xano-xano cap a casa seva / Es passejava xano-xano pel moll, entre les caixes i el cordam de les amarres (També s'usa amb els verbs *caminar*, *passejar*, etc. i amb la forma *anar xino-xano*) (*, R-M)

→ **a poc a poc, xau-xau, tau-tau**

de gota en gota *SP*, lentament / a petites quantitats i amb intermitències (R-M, *)

No podrà comprar-se mai el cotxe que voldria; guanya els diners de gota en gota; aquell negoci dona poc / Venien els segells nous de gota en gota perquè n'hi havia molt pocs (R-M)

→ **amb comptagotes, a gotes, a poc a poc**

▷ **de mica en mica** (p.ext.)

pam a pam *SN*, lentament, amb dificultat, venent una resistència (IEC)

La gelera va avançant pam a pam pel pendent de la muntanya / Exploràvem el terreny pam a pam / Van aconseguir d'avançar pam a pam enmig de terribles atacs (R-M, EC, *)

→ **a poc a poc, pas a pas, a pams**

▷ **pam per pam** (v.f.), **de mica en mica** (p.ext.)

pas a pas *SN*, lentament / d'una manera lenta, sense pressa (R-M, *)

No et desanimis; ara et costa, però pas a pas arribaràs a aprendre-ho (R-M)

→ **a poc a poc, pam a pam, a pams**

▷ **de mica en mica** (p.ext.)

tau-tau *SAdv*, quietament, a poc a poc (A-M)

El trepig d'una persona que anava baixant, tau-tau, escales i més escales (A-M)

→ **xau-xau, anar xano-xano**

[Reduplicatiu]

xau-xau *SAdv*, lentament / a poc a poc (R-M, IEC)

Camina xau-xau, sense cansar-se (R-M)

→ **a pleret, anar xano-xano, tau-tau**

[Reduplicatiu]

LENTÍCULA

lent de contacte *SN*, petita lent de plàstic o de vidre que s'aplica directament sobre la còrnia per a corregir alguns defectes de la visió (IEC)
Havia perdut una lent de contacte i no s'hi veia prou bé / No sabia que portés lents de contacte

LENTITUD

el sol colgat serà vespre *O*, ho diu el qui no té pressa ni es preocupa de la rapidesa de les accions (A-M)

No em demanis que vagi més ràpid. Mira, el sol colgat serà vespre

▷ **anar per feina** (ant.), **donar-se ànsia** (ant.)

[Emp. (A-M)]

LESIONAR-SE

fer un mal gest *SV*, fer un moviment que causa una lesió (IEC)

Vaig fer un mal gest i em vaig torçar el peu, per això ara em fa tant de mal

▷ **prendre mal** (p.ext.)

LETÀRGIC

en letargia *SP*, expressió usada per a referir-se a algú que es troba en un son profund i persistent, del qual és difícil despertar, i que té aparença de mort

Ha caigut en letargia i ningú no sap quan es recuperarà (S'usa normalment amb els verbs *caure* i *estar*)

▷ **en estat de coma** (p.ext.)

LICEU

plaça d'armes *SN*, lloc destinat als exercicis militars / espai gran on la guarnició d'una ciutat fa els seus exercicis (IEC, EC)

Les forces de l'exèrcit s'havien de concentrar a la plaça d'armes

→ **camp de Mart**

LIDERAR

fer escola *SV*, un savi, un artista, tenir deixebles, seguidors (IEC)

Sant Tomàs va fer escola / Aquell savi ha fet escola, és reconegut en tot el món i molts l'imiten (EC, *)

▷ **fer època** (p.ext.), **fer ratlla** (p.ext.), **deixar ratlles fetes** (p.ext.), **tenir partit** (p.ext.)

LÍMIT

a l'extrem (de fer alguna cosa) *SP*, al límit de / punt, moment, extrem; el límit o el grau extrems (R-M, IEC)

S'ha enfadat a l'extrem de no voler parlar amb ningú de nosaltres / Hi tenia al·lèrgia; a l'extrem de posar-se malalt (R-M)

→ **al punt** (de fer alguna cosa)

▷ **al màxim** (p.ext.), **en extrem** (p.ext.)

a la ratlla de SP, (al) límit d'una contrada, d'un país, etc. (IEC)

Anirem fins a la ratlla de França

▷ **a la vora de** (p.ext.), **a prop de** (p.ext.)

en els confins de la terra SP, en els darrers límits de la terra habitada, en els llocs més allunyats d'on hom es troba (EC)

Quan era petit ja era molt aventurer i deia que li agradaria viure en els confins de la terra

▷ **allà on sant Pere va perdre l'espardenya** (p.ext.), **a l'altra part de món** (p.ext.), **a l'altre cap de món** (p.ext.), **racó de món** (p.ext.), **cul de món** (p.ext.)

LIMITAR-SE

quedar curt SV, limitar-se / no dir tot allò que es pot dir (R-M, *)

No pararia d'explicar-te anècdotes tota la nit i encara quedaria curt / Per més estranyeses que t'expliqui d'ell, encara em quedaré curt; és un home d'allò més estrofolari (R-M)

→ **fer curt** (d'alguna cosa)

▷ **buidar el pap** (ant.), **no deixar-ne ni una al païdor** (ant.), **anar-se'n de la llengua** (ant.), **anar-se'n de la boca** (ant.), **mesurar les paraules** (p.ext.)

LINEALMENT

en fila SP, en sèrie formant línia recta (A-M)

A l'escola ens fan posar en fila (EC)

→ **en fila índia**, **en filera**, **a corrua feta**, **en corrua**, **en reguitzell**, **en línia**

▷ **en processó** (p.ext.), **fer cadena** (p.ext.), **fer cua** (p.ext.)

en fila índia SP, l'un darrere l'altre / en línia, una persona darrere l'altra (R-M, IEC)

Els nens surten de la classe en fila índia / Per l'estretor del camí, havíem d'anar en fila índia (IEC, EC)

→ **en fila**, **a corrua feta**, **en corrua**, **en línia**
▷ **en processó** (p.ext.), **fer cadena** (p.ext.), **fer cua** (p.ext.)

en filera SP, en línia, una persona darrere l'altra
El mestre va posar els nens en filera abans d'entrar a classe

→ **en fila**, **en reguitzell**, **en corrua**, **a corrua feta**, **en línia**

en reguitzell SP, l'un darrere l'altre (IEC)

Posa els pots de confitura en reguitzell / Ha col·locat els alumnes en reguitzell

→ **en filera**, **en fila**

LÍNIA

ziga-zaga SN, línia sinuosa / línia trencada en forma de Z (Fr, IEC)

Va begut i camina en forma de ziga-zaga (També s'usa amb la forma zig-zag)

▷ **zig-zag** (v.f.), **línia dreta** (p.ext.)

[Reduplicatiu]

LIQUIDAR

tancar caixa SV, liquidar / fer l'inventari de la tresoreria en un moment determinat (R-M, *)

No tanquis caixa fins que t'hagin donat tots els talons de venda i els hagis comprovats; veuràs si hi ha alguna diferència (R-M)

→ **fer la caixa**

▷ **passar comptes** (p.ext.), **llibre de caixa** (p.ext.), **estat de comptes** (p.ext.)

LITERALMENT

a l'ungla SP, en tots els detalls (A-M)

Observant les dites ordinacions a l'ungla (Fr)

→ **al peu de la lletra**

a la lletra SP, segons el sentit literal d'allò escrit o dit, reproduint-ho exactament (EC)

Ha repetit la melodia a la lletra

→ **al peu de la lletra**, **punt per punt**

al peu de la lletra SP, atenent exactament al que és expressat / literalment; sense afegir ni treure res (R-M, IEC)

Interpretar al peu de la lletra una llei / Ha repetit les teves paraules al peu de la lletra (Fr, EC)

→ **punt per punt**, **mot a mot**, **a la lletra**, **a l'ungla**, **portar** (alguna cosa) **a la punta de l'espasa**

▷ **fil per randa** (p.ext.), **amb tots els ets i uts** (p.ext.)

mot a mot SN, literalment / de paraula en paraula, sense deixar cap mot / expressió usada per a indicar que hom reproduceix una comunicació oral o escrita amb estricta exactitud (R-M, A-M, EC)

Li va repetir, mot a mot, tot el que deia el contracte / Ha traduït el text literalment, mot a mot (R-M, EC)

→ **al peu de la lletra**, **punt per punt**, **cosa per cosa**, **pèl per pèl**

▷ **mot per mot** (v.f.)

LLADRE

ésser de l'ungla SV, ésser lladre / tenir propensió a robar (A-M, *)

El van portar a la presó perquè és de l'ungla

→ **tenir les ungles llargues**, **gat de vint ungles**, **llarg d'ungles**

▷ **gent de l'ungla** (p.ext.), **fer córrer l'ungla** (p.ext.), **fer l'ungla** (a algú) (p.ext.)

gat de vint ungles SN, un lladre / expressió usada per a referir-se a algú que té propensió a robar (A-M, *)

Si vas per aquest barri potser trobaràs algun gat de vint ungles que et deixarà la cartera escurada (R-M)

→ **ocell de rapinya, ésser de l'ungla, llarg d'ungles, tenir les ungles llargues**

▷ **gat amb vint ungles** (v.f.), **gent de l'ungla** (p.ext.)

[Bal. (A-M)]

llarg d'ungles SA, lladre / ésser lladre, tenir propensió a robar (IEC, A-M)

El van despatxar per llarg d'ungles; van comprovar que els havia pres moltes peces del taller / De petit era llarg d'ungles però amb l'edat va rectificar aquesta actitud (R-M, *)

→ **llarg de dits, ocell de rapinya, tenir les ungles llargues, ésser de l'ungla, gat de vint ungles**

▷ **gent de l'ungla** (p.ext.), **fer córrer l'ungla** (p.ext.), **fer l'ungla** (a algú) (p.ext.)

llarg de dits SA, agradar a algú de prendre el que no és seu / [ésser] afectat a robar (IEC, EC) *En Pau és llarg de dits, no el deixis sol amb coses de valor / Si el moneder t'ha desaparegut, pots-te l'ha agafat ell, que és llarg de mans* (També s'usa amb el nom mà)

→ **llarg d'ungles, tenir els dits llargs**

▷ **fer córrer els dits** (p.ext.)

més lladre que Capa SA, [ésser] molt lladre (A-M)

Vigila si t'apropes a ell, perquè és més lladre que Capa. Et robarà el que pugui

→ **més lladre que el Gatet d'Otos, més lladre que el prendre, més lladre que en Parragó, més lladre que una garsa**

[Val. (A-M)]

més lladre que el Gatet d'Otos SA, [ésser] molt lladre (A-M)

Al final el ficaran a la presó perquè és més lladre que el Gatet d'Otos

→ **més lladre que Capa, més lladre que el prendre, més lladre que en Parragó, més lladre que una garsa**

[Val. (A-M)]

més lladre que el prendre SA, [ésser] molt lladre (A-M)

La Marta és més lladre que el prendre. No li deixis res que no t'ho tornarà

→ **més lladre que Capa, més lladre que el Gatet d'Otos, més lladre que en Parragó, més lladre que una garsa**

més lladre que en Magre de Selva SA, es diu d'algú que és molt lladre

Aquest ablot és més lladre que en Magre de Selva

→ **més lladre que en Parragó**

[Mall.]

més lladre que en Parragó SA, [ésser] molt lladre (A-M)

El van fer fora de s'empresa perquè robava es doblers de sa caixa. És més lladre que en Parragó

→ **més lladre que Capa, més lladre que el Gatet d'Otos, més lladre que el prendre,**

més lladre que una garsa, més lladre que en Magre de Selva

[Mall. (A-M)]

més lladre que una garsa SA, [ésser] molt lladre (A-M)

No deixis res de valor a la vista, que el Joan és més lladre que una garsa

→ **més lladre que Capa, més lladre que el Gatet d'Otos, més lladre que el prendre, més lladre que en Parragó**

[Barc. (A-M)]

ocell de rapinya SN, lladre / expressió usada per a referir-se a algú que té propensió a robar (R-M, *)

És un ocell de rapinya; més d'una vegada ha estat atrapat robant (R-M)

→ **llarg d'ungles, gat de vint ungles**

▷ **lladre de camí ral** (p.ext.)

tenir els dits llargs SV, tenir, algú, el costum de prendre el que no és seu (EC)

No et refiïs d'ell ni el deixis sol a casa perquè té els dits llargs

→ **llarg d'ungles, llarg de dits**

▷ **fer córrer els dits** (p.ext.)

tenir les ungles llargues SV, ésser lladre, tenir propensió a robar (A-M)

Vigila la cartera, que aquí tenen les ungles llargues

→ **ésser de l'ungla, llarg d'ungles, gat de vint ungles**

▷ **gent de l'ungla** (p.ext.), **fer córrer l'ungla** (p.ext.), **fer l'ungla** (a algú) (p.ext.)

LLADREGAM

gent de l'ungla SN, els lladres / gent que té propensió a robar (A-M, *)

No te'n refiïs, que aquests són gent de l'ungla

▷ **cova de lladres** (p.ext.), **ésser de l'ungla** (p.ext.), **tenir les ungles llargues** (p.ext.), **gat de vint ungles** (p.ext.), **llarg d'ungles** (p.ext.), **fer córrer l'ungla** (p.ext.), **fer l'ungla** (a algú) (p.ext.), **companyia d'espardenya** (p.ext.)

LLAGOTEJAR

fer els entorns (a algú) SV, llagotejar algú / tractar de seduir algú amb lloances falses, exagerades, adular (IEC, *)

Fan els entorns al professor perquè els deixi sortir al pati abans d'hora

→ **fer la gara-gara** (a algú), **donar sabó** (a algú), **fer la pilota** (a algú), **posar sabó** (a algú), **fer la torniola** (a algú)

LLAMINADURA

barba de sucre SN, llaminadura de sucre amb una textura semblant a la del cotó fluix, a la qual sovint s'afegeixen edulcorants

A la fira, després de pujar a moltes atraccions van menjar cadascun una barba de sucre

LLAMINER

ésser gormand (d'alguna cosa) *SV*, ésser afecionat a una menja determinada (EC)

La mainada és gormanda de xocolata / Els conills són gormands de pastanagues (EC)

- ▷ **estar boig** (per alguna cosa) (p.ext.), **agra-dar-li els bons bocins** (a algú) (p.ext.), **menjar bé** (p.ext.), **acostumar-se a la bona taula** (p.ext.)

LLAMP

el furor de Júpiter *SD*, llamp / descàrrega elèctrica que es produeix entre dos núvols, entre diferents parts d'un mateix núvol o bé entre un núvol i la terra (EC, *)

Amb aquella tempesta els déus van enviar el furor de Júpiter / La ira de Júpiter espantava a més d'un (També s'usa amb la forma *la ira de Júpiter*)

LLANÇAMENT

llançament lliure *SN*, en basquetbol, llançament directament a cistella, des d'una distància de 4,60 m de la taula, per part d'un jugador al qual hom ha fet falta personal (EC)

Li van fer falta personal i l'àrbitre li va atorgar dos llançaments lliures / Ha encistellat tots els tirs lliures (També s'usa amb el nom *tir*)

- ▷ **falta personal** (p.ext.)

LLANÇAR

ésser mà *SV*, en els jocs de pilota, tenir aquesta a les mans amb el dret de llançar-la (EC)

En aquest moment el nostre equip és mà. A veure si ho sap aprofitar

→ **tenir la mà**

- ▷ **servir la pilota** (p.ext.), **falta personal** (p.ext.)

tenir la mà *SV*, en els jocs de pilota, tenir aquesta a les mans amb dret a llançar-la (EC)

El seu equip té la mà en aquests moments i això és perillós perquè probablement farà cistella

→ **ésser mà**

- ▷ **servir la pilota** (p.ext.)

LLAR

llar de foc *SN*, lloc d'una casa amb paviment de pedra o de toves refractàries on hom fa foc per escalfar-s'hi o per a cuinar, proveït de xemeneia de campana ampla per a la sortida dels fums (EC)

Farem les botifarres a la llar de foc, que surten més bones / És una casa amb llar de foc
→ **foc a terra**

LLARDÓS

fet un llardó *SA*, [anar] molt tacat (IEC)

Véns fet un llardó, on has estat?

→ **brut com una paella, sac de greix**

LLARG

més llarg que la Pàssia *SA*, ésser una cosa molt llarga (A-M)

Hi havia una cua més llarga que la Pàssia; per això vam entrar al cinema quan ja havia començat la pel·lícula

→ **més llarg que un dia sense pa, més llarg que un dejuni, més llarg que una processó, més llarg que la Quaresma**

- ▷ **més curt que el dia de sant Tomàs** (ant.), **més curt que una cua de conill** (ant.)

més llarg que la Quaresma *SA*, ésser una cosa molt llarga (A-M)

Van posar una catifa més llarga que la Quaresma: semblava que no s'acabés mai

→ **més llarg que un dia sense pa, més llarg que un dejuni, més llarg que la Pàssia, més llarg que una processó**

- ▷ **més curt que el dia de sant Tomàs** (ant.), **més curt que una cua de conill** (ant.)

més llarg que un dia sense pa *SA*, [ésser] molt llarg (EC)

Veïrem una corrua més llarga que un dia sense pa / Té una taula més llarga que un dia sense pa (R-M, *)

→ **més llarg que una processó, més llarg que un diner de fil, més llarg que la Pàssia, més llarg que la Quaresma**

- ▷ **més curt que el dia de sant Tomàs** (ant.), **més curt que una cua de conill** (ant.)

més llarg que un diner de fil *SA*, ésser una cosa molt llarga (A-M)

Aquella limusina era més llarga que un diner de fil, els seus propietaris devien ésser gent molt rica

→ **més llarg que un dia sense pa, més llarg que un dejuni, més llarg que la Pàssia, més llarg que una processó, més llarg que la Quaresma**

- ▷ **més curt que el dia de sant Tomàs** (ant.), **més curt que una cua de conill** (ant.)

més llarg que una processó *SA*, ésser una cosa molt llarga (A-M)

Hi ha molts nens en aquella classe, quan es posen l'un darrere l'altre fan una filera més llarga que una processó

→ **més llarg que un dia sense pa, més llarg que un dejuni, més llarg que la Pàssia, més llarg que la Quaresma**

- ▷ **més curt que el dia de sant Tomàs** (ant.), **més curt que una cua de conill** (ant.), **allargar la processó** (p.ext.)

LLÀSTIMA

quin greu *SQ*, llàstima / ésser llàstima alguna cosa (Fr, *)

No t'has tret el carnet de conduir, quin greu!

- ▷ **saber greu** (a algú) (p.ext.), **ai las** (p.ext.)

quina llàstima *SQ*, expressió amb què hom lamenta alguna cosa (EC)

Diu que no podrà venir: quina llàstima! / Llàstima que sigui tan vanitós / Llàstima que no s'hi pogués anar (També s'usa amb la forma *llàstima*) (EC, EC, A-M)

→ **quin greu**

▷ **saber greu** (a algú) (p.ext.), **ai las** (p.ext.)

LLASTIMÓS

ésser de doldre *SV*, llàstima / ésser lamentable alguna cosa (Fr, *)

És de doldre que ara s'hagi de veure en una situació tan poc privilegiada

→ **ésser de plànyer**, **ésser llàstima**

ésser de plànyer *SV*, ésser llastimós / ésser lamentable alguna cosa (R-M, *)

És de plànyer que hakis perdut tant de temps sense treure'n cap profit / La situació de la Maria és de plànyer, ella ho ha donat tot per ell i ara ell la menysprea (R-M, *)

→ **ésser pecat**, **ésser llàstima**, **ésser de doldre**, **saber greu** (a algú)

LLAURAR

trencar la terra *SV*, llaurar / solcar la terra amb l'arada (Fr, *)

Ahir vam trencar la terra de l'hort de Llerona, perquè la setmana que ve hi sembrarem (També s'usa amb el verb *rompre*)

▷ **sembrar a solc** (p.ext.)

LLAURÓ

terra campà *SN*, terra sense arbres, destinada únicament a la producció de cereals, anomenada també «terra de sembradura» (EC)

Vol comprar terra campà per a cultivar cereals

LLAVORS

en aquest cas *SP*, quan això succeeixi (R-M)

M'han dit que penses anar a visitar l'Empar; en aquest cas, jo t'hi acompanyaria (R-M)

▷ **donat cas que** (p.ext.), **en cas de** (p.ext.), **si és cas que** (p.ext.), **si és així que** (p.ext.), **i doncs** (p.ext.), **en cas que** (p.ext.)

LLEGENDA

signes convencionals *SN*, símbol cartogràfic el significat del qual s'ha establert per mitjà d'una convenció (T)

Em van suspendre aquell mapa perquè em vaig descuidar els signes convencionals (També s'usa amb el nom *símbol*)

▷ **mapa mut** (p.ext.)

LLEGIR

cremar-se les celles *SV*, llegir molt, esp. per estudiar / aplicar-se intensament a fer alguna cosa (Fr, IEC)

No et cremis tant les celles i surt una estona a passejar

▷ **treure's els ulls** (p.ext.)

fer llegir de monja *SV*, llegir malament, una cosa per una altra, tergiversant (A-M)

No crec que hi posi això escrit. Aquest fa llegir de monja

[Mall. (A-M)]

passar els ulls (per alguna cosa) *SV*, llegir ràpidament per damunt (R-M)

He passat els ulls per aquest llibre i em sembla interessant (Només s'usa amb noms que denoten tipus de material imprès com a complement de la preposició) (R-M)

▷ **clavar una ullada a** (p.ext.)

LLEI

lleï natural *SN*, llei que invoca un ordre racional, de valor per a tot home, segons el qual han d'ésser configurats tant el comportament de l'individu com les relacions socials dins la comunitat humana (EC)

És lleï natural que tot home tingui el dret a ser lliure

▷ **regla d'or** (p.ext.), **llibertat d'expressió** (p.ext.)

LLEIAL

ensenyar les cartes (a algú) *SV*, comportar-se lleialment (R-M)

Ell sempre ha ensenyat les cartes; no ha engranyat mai a ningú (R-M)

→ **jugar net**

▷ **jugar brut** (ant.), **cantar les veritats** (p.ext.), **cantar-les clares** (p.ext.)

LLEIDA

■ **la terra ferma** *SD*, expressió usada per a referir-se a les contrades de la província de Lleida

Aquests són de secà, sempre que poden van a passar uns dies a la terra ferma

▷ **la terra de xe** (p.ext.)

LLEIG

cara de fàstics *SN*, cara molt lletja o repugnant (A-M)

Què riuen aquestes tafaneres, cares de fàstics! (A-M)

→ **tenir mala ganya**

▷ **cara de fàstic** (v.f.), **cara de pocs amics** (p.ext.)

ésser un espantall (algú) *SV*, lleig / ésser una persona molt lletja i malgirbada, que infon espant (Fr, *)

Quan es lleva en Vicenç és un espantall. Després quan s'arregla guanya molt

→ **motlle de fer carotes**

fer mala ganya *SV*, tenir una cara no gens agradosa (IEC)

Aquest peix fa mala ganya

→ **fer mala pinta**, **tenir mala pinta**, **tenir mala ganya**

fer mala pinta *SV*, tenir mal aspecte, no semblar cosa bona (EC)

Aquest home fa mala pinta / Aquesta ferida fa mala pinta

→ **fer mala ganya, tenir mala ganya, tenir mala pinta**

▷ **fer bona pinta** (ant.)

lleig com un dimoni *SA*, [ésser] molt lleig (A-M)

El seu fill és lleig com un dimoni / La Maria és lletja com un dimoni, la veritat és que no té una cara gaire agradable

→ **lleig com un pecat, lleig com un drac, lleig com un mal esperit, lleig com una nit de trons, lleig com un ós**

▷ **estar bo** (ant.), **estar com un Déu** (ant.), **estar com un tren** (ant.)

lleig com un drac *SA*, [ésser] molt lleig (A-M)

Aquest noi és lleig com un drac: no fa gaire goig veure'l

→ **lleig com un pecat, lleig com un dimoni, lleig com un mal esperit, lleig com una nit de trons**

▷ **bonic com un pom de flors** (ant.)

lleig com un mal esperit *SA*, [ésser] molt lleig (A-M)

Té un gos que és lleig com un mal esperit, el pobre

→ **lleig com un pecat, lleig com un dimoni, lleig com un drac, lleig com una nit de trons**

▷ **bonic com un sol** (ant.)

lleig com un ós *SA*, es diu d'un home lleig i pelut (EC)

S'ha casat amb un home lleig com un ós, però és molt bona persona

→ **lleig com un pecat, lleig com un dimoni**

lleig com un pecat *SA*, dit d'una persona molt lletja (EC)

Va sortir de la casa un home lleig com un pecat; gairebé feia por de veure (També s'usa amb la forma *lleig com el pecat*) (R-M)

→ **lleig com un drac, lleig com un mal esperit, lleig com un dimoni, lleig com una nit de trons, més lleig que un deute, més lleig que una baralla de moixos, més lleig que la Quaresma, més lleig que un pecat, lleig com un ós**

▷ **ben parit** (ant.), **estar bo** (ant.), **estar com un Déu** (ant.), **estar com un tren** (ant.)

lleig com una nit de trons *SA*, [ésser] molt lleig (A-M)

El Joan s'ha comprat un quadre que li ha costat molts diners, però jo sóc del parer que és lleig com una nit de trons

→ **lleig com un pecat, lleig com un dimoni, lleig com un drac, lleig com un mal esperit**

▷ **bonic com un pom de flors** (ant.)

més lleig que la Quaresma *SA*, [ésser] molt lleig (A-M)

Aquest jersei és més lleig que la Quaresma: com és que te l'has comprat?

→ **lleig com un pecat, més lleig que un pecat, més lleig que un deute, més lleig que una baralla de moixos**

més lleig que un deute *SA*, molt lleig (R-M)

En aquest retrat et veus més lleig que un deute; com és que feies aquestes ganyotes? (R-M)

→ **lleig com un pecat, més lleig que la Quaresma, més lleig que un pecat, més lleig que una baralla de moixos**

més lleig que un pecat *SA*, locució que serveix per a expressar que algú és lleig

Quan va néixer era més lleig que un pecat, però ara totes les noies li van al darrere

→ **lleig com un pecat, més lleig que la Quaresma, més lleig que un deute, més lleig que una baralla de moixos**

més lleig que una baralla de moixos *SA*, [ésser] molt lleig (A-M)

Aquest assumpte és més lleig que una baralla de moixos, jo de tu no m'hi embolicaria

→ **lleig com un pecat, més lleig que la Quaresma, més lleig que un deute, més lleig que un pecat**

motlle de fer carotes *SN*, persona de faccions grotesques, molt lletja / dit d'una persona lletja de cara (EC, Fr)

Quan era petita semblava un motlle de fer carotes, però ara té molts pretendents / Es creu ser molt agraciad, i, pobre, és un motlle de fer carotes. Té unes faccions estranyíssimes (També s'usa amb la forma *motlle de fer carotes*) (*, R-M)

→ **ésser un espantall** (algú)

no tenir cap gràcia *SV*, (alguna cosa) ésser desplaent, molesta, etc. (IEC)

Aquest vestit no té cap gràcia. No sé pas per què te l'has comprat, perquè és lleigíssim (També s'usa amb els quantificadors *cap mena de, gens de i gota de*)

▷ **tenir la seva gràcia** (ant.), **tenir el seu què** (ant.), **de mal gust** (p.ext.)

tenir mala ganya *SV*, tenir una cara no gens agradosa / lleig de cara (IEC, Fr)

Aquest noi té mala ganya: no m'estranyaria que t'estigués preparant una mala passada. Vés alerta!

→ **fer mala ganya, fer mala pinta, tenir mala pinta, cara de fàstics**

tenir mala pinta *SV*, tenir mal aspecte, no semblar cosa bona (EC)

Aquesta carn té mala pinta: millor que no te la mengis / Aquesta colla de nois té mala pinta: a mi no m'agradaria que el meu fill s'ajuntés amb ells (També s'usa amb els quantificadors *bas-tant, força, molt*, etc. en posició preadjectival)

→ **fer mala pinta, tenir mala ganya, fer mala ganya**

▷ **tenir bona pinta** (ant.)

LLENÇAR

fotre (alguna cosa) **a la bassa** *SV*, llençar / tirar alguna cosa a terra, posar-la en un lloc destinat a recollir les deixalles, per desfer-se'n (IEC, *) *Aquestes caixes val més que les fotis a la bassa, que totes estan fetes malbé*

→ **fotre** (alguna cosa) **al rec, tirar** (alguna cosa) **a mar**

▷ **bo per a les escombraries** (p.ext.)

fotre (alguna cosa) **al rec** *SV*, llençar / tirar alguna cosa a terra, posar-la en un lloc destinat a recollir les deixalles, per desfer-se'n (IEC, *) *Si m'emprenyo, fotré tots aquests sacs al rec*

→ **fotre** (alguna cosa) **a la bassa, tirar** (alguna cosa) **a mar**

▷ **bo per a llençar** (p.ext.)

tirar (alguna cosa) **a mar** *SV*, llençar / tirar alguna cosa a terra, posar-la en un lloc destinat a recollir les deixalles, per desfer-se'n (IEC, *) *Això s'ha espallat: ja ho pots tirar a mar* (També s'usa amb els verbs *fotre* i *llençar*) (EC)

→ **fotre** (alguna cosa) **al rec, fotre** (alguna cosa) **a la bassa**

▷ **bo per al drapaire** (p.ext.)

LLENCERIA

roba interior *SN*, peces de vestir que hom porta ajustades directament al cos i cobertes per la roba de damunt (EC)

Recorda de portar roba interior de recanvi, per al cap de setmana

→ **roba blanca, roba de davall**

▷ **roba de damunt** (ant.), **roba de color** (ant.), **roba de per sobre** (ant.)

LLENÇOL

joc de llit *SN*, conjunt de peces de roba que formen el tapall i el forniment d'un llit (IEC) *Per l'aniversari de casament li van regalar tres jocs de llit*

▷ **tapadura del llit** (p.ext.), **joc de taula** (p.ext.)

LLENGUA

llengua materna *SN*, la llengua de la mare, la primera que hom parla / llengua que ha estat apresada des de la infància, generalment al lloc de naixença del parlant (Fr, EC)

La meua llengua materna és el català, però també sé castellà i anglès

llengua sàvia *SN*, cadascuna de les llengües antigues, com el grec i el llatí, que tingueren una literatura important (EC)

Sempre havia pensat que després del llatí estudiaria una altra llengua sàvia

▷ **llengua morta** (p.ext.), **mot savi** (p.ext.)

LLENGUATGE

llenguatge figurat *SN*, llenguatge en què hom fa ús de figures retòriques (EC)

És un autor que utilitza molt el llenguatge figurat, per això de vegades costa d'entendre

▷ **sentit figurat** (p.ext.)

LLENGUT

llarg de llengua *SA*, dit per a referir-se a algú que parla massa / parlar molt, ésser massa xerrador; dir més del que caldria, o exagerar de paraula les coses, i especialment la pròpia valor / excedir-se de paraules (*, A-M, IEC)

Ja cal que et controlis, que ets llarg de llengua

→ **tenir la llengua llarga, tenir molta llengua, llengua llarga**

▷ **tenir llengua** (a algú) (p.ext.)

tenir la llengua llarga *SV*, parlar molt, ésser massa xerrador; dir més del que caldria, o exagerar de paraula les coses, i especialment la pròpia valor / dir, algú, més que no farà, parlar més que no deuria, no callar per desvergonyiment, irreverència, etc. (A-M, EC)

Té la llengua llarga, sempre diu més del que fa

→ **tenir molta llengua, llarg de llengua, llengua llarga**

▷ **tenir les dents llargues** (p.ext.), **tenir llengua** (a algú) (p.ext.), **ésser un sedasser** (p.ext.), **la gaseta del barri** (p.ext.)

tenir molta llengua *SV*, parlar molt, ésser massa xerrador; dir més del que caldria, o exagerar de paraula les coses, i especialment la pròpia valor / dir algú més que no farà, parlar més que no deuria, no callar per desvergonyiment, irreverència, etc. / ésser un llengut (A-M, IEC, EC)

No li facis cas, que té molta llengua i del que diu només en complex la meitat

→ **llarg de llengua, tenir la llengua llarga, llengua llarga**

▷ **tenir llengua** (a algú) (p.ext.)

LLEPAFILS

fer fàstics de tot *SV*, ésser llepafils / ésser escrupolós en el menjar (Fr, *)

Aquest noi fa fàstics de tot, és un llepafils

→ **tenir el paladar fi**

▷ **tenir ventre de gitano** (ant.)

tenir el paladar fi *SV*, ésser delicat per menjar (R-M)

Té el paladar fi i no li agraden moltes coses (R-M)

→ **fer fàstics de tot**

▷ **tenir ventre de gitano** (ant.), **tenir bon paladar** (p.ext.), **de bon gust** (p.ext.)

LLEPAIRE

■ **ésser un pilota** *SV*, ésser una persona excessivament aduldadora

És un pilota: sempre va al darrere de la mestra dient-li el que ella vol sentir per mirar de treure bones notes

▷ **fer la pilota** (a algú) (p.ext.), **fer la rosca** (a algú) (p.ext.), **llepar el cul** (a algú) (p.ext.)

LLEST

conèixer les mates que fan llentiscle *SV*, ésser molt llest (R-M)

Sembla que no es fixi en res, però és dels que coneixen les mates que fan llentiscle; és molt viu (R-M)

→ **pensar-se-les totes, saber què hi ha davall terra, sentir créixer l'herba**

ésser de l'ull del vent *SV*, tenir llestesa, sagacitat / ésser molt viu, deixondit, hàbil (R-M, IEC) *Tot ho soluciona de seguida; és de l'ull del vent / S'aflot que tindrà Na Mola ha d'ésser de s'ull des vent: sabrà tocar castanyola i qualsevol esturment* (cançó pop. Mall.) (R-M, A-M)

→ **pensar-se-les totes, ésser un argent viu, pesar el sol abans de sortir, anar davant del vent, ésser un bon escolà**

▷ **tenir bona pupilla** (p.ext.), **tenir la vista llarga** (p.ext.), **ésser un bon escolà** (p.ext.)

● **ésser de s'ull des vent** (Mall.)

més llest que una daina *SA*, expressió usada per a indicar que algú és molt llest

És més llest que una daina i, per això, el podrà convèncer

→ **més llest que la tinya, més viu que l'arna, més viu que una vespa, més llest que una fura**

■ **més llest que una fura** *SA*, expressió usada per a indicar que algú és molt llest

El fill petit ha sortit més llest que una fura: és un geni de la informàtica

→ **més llest que una daina**

més viu que l'arna *SA*, molt espavilat (R-M)

És un noieta molt quiet i no enraona gaire, però és més viu que l'arna! Fan quedar parat, les sortides que té / Deixa'l anar! És més viu que l'arna (R-M)

→ **més viu que una centella, més viu que una vespa, més llest que una daina**

més viu que la fam *SA*, es diu d'una persona o animal molt entenet, de gran capacitat de comprensió / ésser molt llest (A-M, R-M)

L'Oriol és més viu que la fam, és molt espavilat per la seva edat

→ **més viu que una vespa, més viu que una serp, més viu que la tinya, més viu que una centella**

més viu que una centella *SA*, es diu d'una persona o animal molt entenet, de gran capacitat de comprensió (A-M)

Tan petit i és més viu que una centella! Entén tot el que diuen els grans

→ **viu com una centella, més viu que la fam, més viu que una vespa, més viu que una serp, més viu que l'arna**

més viu que una serp *SA*, es diu d'una persona o animal molt entenet, de gran capacitat de comprensió (A-M)

Ja trobarà la solució, és més viu que una serp

→ **més viu que la fam, més viu que una vespa, més viu que la tinya, més viu que una centella**

més viu que una vespa *SA*, es diu d'una persona o animal molt entenet, de gran capacitat de comprensió (A-M)

Per més difícil que sigui el tema que tractem, l'entén de seguida, és més viu que una vespa

→ **més viu que la fam, més viu que l'arna, més viu que una serp, més viu que una centella, més llest que una daina**

no mocar-se amb la màniga *SV*, ésser deixondit, no badar, no ésser fàcil d'enganyar (A-M) *Ha sabut espavilar-se sense l'ajuda de ningú perquè no es moca amb la màniga*

→ **no saber anar a missa dues vegades, saber on jeu la llebre, saber on s'ajoca el diable**

pesar el sol abans de sortir *SV*, ésser molt llest, molt deixondit d'enteniment (A-M)

En Manel és dels que pesa el sol abans de sortir

→ **ésser de l'ull del vent**

[Mall. (A-M)]

saber on jeu la llebre *SV*, ésser llest (R-M)

El volen fer passar amb excuses, però ell és dels que saben on jeu la llebre i no podran enganyar-lo (R-M)

→ **pensar-se-les totes, saber què hi ha davall terra, no mocar-se amb la màniga, saber on es colga el dimoni**

saber on s'ajoca el diable *SV*, ésser molt llest (R-M)

Si ell s'ho proposa ho obtindrà tot; sap on s'ajoca el diable! Sempre troba manera de reeixir (R-M)

→ **pensar-se-les totes, saber on es colga el dimoni, no mocar-se amb la màniga**

sentir créixer l'herba *SV*, ésser molt llest (R-M)

No li passa res desapercebut; tot ho copsa; sent créixer l'herba (R-M)

→ **pensar-se-les totes, saber què hi ha davall terra, conèixer les mates que fan llentiscle**

viu com la pólvora *SA*, [ésser] de geni prompte / [ésser] de reaccions, molt ràpides / [ésser] eixerit, llest, tenir molta vivor (R-M, EC, EC)

Val més que procuris no fer-lo enfadar; és viu com la pólvora i quan perd la paciència és terrible (R-M)

→ **viu com una centella, viu com la tinya**

▷ **d'efectes retardats** (ant.)

LLET

farina de llet *SN*, llet en pols (EC)

Li agrada preparar-se el cafè amb una mica de farina de llet

▷ **en pols** (p.ext.)

LLEUGER**1. de poc pes**

lleuger com una palla SA, de molt poc pes (A-M)
M'he comprat un abric que és lleuger com una palla: ni t'adones que el portes

→ **lleuger com una ploma**

▷ **pesat com un ase mort** (ant.), **no pesar una palla** (p.ext.)

lleuger com una ploma SA, molt lleuger / que pesa molt poc (R-M, *)

M'has trepitjat, però no m'has fet mal; ets lleuger com una ploma; ja cal que t'engreixis una mica (També s'usa ometent l'adjectiu) (R-M)

→ **lleuger com una palla**

▷ **pesat com un ase mort** (ant.)

no pesar una palla SV, ésser lleugeríssim (IEC)
No diguis que aquest vestit t'engavanya, és d'un teixit que no pesa una palla: és més lleuger que el que duïes fins ara

▷ **pesar com un ase mort** (ant.), **pesar com un mort** (ant.), **pesar més que un ase mort** (ant.), **lleuger com una palla** (p.ext.)

2. que es mou amb rapidesa i facilitat, àgil, veloç, no gens feixuc

a bon pas SP, amb pas regular i apressat (R-M)
Si volem arribar abans que ells, ja cal que anem a bon pas i sense aturar-nos enlloc / El vailet seguia a bon pas els companys més grans / Camina a bon pas i no t'entretenguis (S'usa normalment amb els verbs *anar, caminar, venir*, etc.) (R-M, R-M, *)

→ **a pas lleuger, a pas de càrrega, a pas de frare convidat**

▷ **a pas de bou** (ant.), **a pas de formiga** (ant.), **a pas de tortuga** (ant.)

3. mancat de formalitat, rigor, reflexió, consistència, etc.

■ **de poca substància** SP, dit de la persona mancada de formalitat, rigor, reflexió, etc.

Ho ha decidit a la babalà. Ja sabem que és de poca substància

LLEUGERAMENT

un si és no és SQ, lleugerament / amb tendència a (R-M, *)

És molt bo, aquest pastís, però un si és no és massa dolç / Trobo que és un color un si és no és massa fosc (R-M)

▷ **un si és o no és** (v.f.), **un no sé què** (p.ext.)

LLEURE

temps lliure SN, temps destinat a activitats d'oci, d'esbargiment, etc.

Des que treballo no tinc gaire temps lliure per a fer activitats que m'agraden

▷ **fer festa** (p.ext.)

LLEVADÍS

de posar i treure SP, llevadís / arranjat per a poder-se col·locar i descol·locar fàcilment (R-M, *)
Aquesta palanca és de posar i treure; així no fa nosa (R-M)

de puja i baixa SP, que pot pujar i baixar / arranjat per a poder-se alçar i abaixar (R-M, *)
Hem instal·lat una porta de puja i baixa (R-M)

LLEVANT-SE

de llevada SP, en acabar-se de llevar (R-M)

No m'estranya que estigui gras; de llevada ja es menja un bon esmorzar a base de vianda i un tall de carn, i a mig matí diu que fa beguda amb un entrepà de truita o d'embotit (També s'usa amb els modificadors *bell i bon* en posició prenominal) (R-M)

▷ **a primera hora** (p.ext.), **de matí** (p.ext.), **de matinada** (p.ext.)

[Penedès (A-M)]

LLEVAR-SE

botar del llit SV, aixecar-se i sortir ràpidament del llit (Fr)

Cada dia a les sis del matí bota del llit, esmorza i se'n va a treballar

→ **saltar del llit, saltar de peus a terra posar-se de peus a terra**

▷ **fer matines** (p.ext.)

saltar de peus a terra SV, llevar-se / qui està ajagut, assegut, posar-se dret, alçar-se, etc. (R-M, *)

Tots dormíem, però aquell soroll ens féu saltar de peus a terra (R-M)

→ **saltar del llit, posar-se de peus a terra, botar del llit**

▷ **fer matines** (p.ext.)

saltar del llit SV, llevar-se rabent / aixecar-se i sortir del llit ràpidament i sobtadament (IEC, EC)

Encara era fosc quan va saltar del llit per preparar l'equipatge / En sentir el despertador va saltar del llit sense esperar un segon (R-M)

→ **botar del llit, saltar de peus a terra, posar-se de peus a terra**

▷ **anar-se'n al llit** (ant.), **fer matines** (p.ext.)

tocar diana SV, indicar que hom s'ha de desparar per llevar-se (EC)

Demà a les sis toquen diana (EC)

▷ **toc de diana** (p.ext.), **tocar matines** (p.ext.)

LLEVAT

fora d'això SAdv, prescindint d'això, a més d'això (A-M)

És una mica arrogant, però fora d'això és bon noi / Fora d'això, demana'm el que vulguis

→ **a part de, llevat de, tret de**

▷ **al marge de** (p.ext.)

LLIBERTAT

amor lliure *SN*, llibertat en les relacions sexuals / llibertat completa en les relacions sexuals, prescindint de tot lligam afectiu, religiós, etc. (IEC, EC)

Creu en l'amor lliure, per això no té parella fixa i manté relacions sexuals amb molta gent

▷ **ésser una fresca** (p.ext.), **dona fàcil** (p.ext.)

LLIBERTÍ

donar-se a la boja *SV*, donar-se a la vida llibertina (A-M)

S'ha donat a la boja i porta una vida que no va enlloc

→ **donar-se a la briva**, **donar-se a la mala vida**, **dedicar-se a la mala vida**, **ésser un pendó** (algú), **ésser un bala perduda**

[Llofriu (A-M)]

ésser un calavera *SV*, (ésser un) home llibertí / (ésser un) home disbauxat (A-M, EC)

És un calavera, cada nit se'n va de festa i s'emporta al llit una noia diferent

→ **ésser un pendó** (algú), **ésser un cràpula**
▷ **ésser un sant** (ant.), **ésser un bala perduda** (p.ext.)

LLIGAR

fer ferma (alguna cosa) *SV*, lligar sòlidament una corda, etc. (EC)

Va fer ferma la corda perquè no és deslligués i no hi hagués cap tipus de perill

→ **donar volta** (a alguna cosa)

LLIMAR

(fig.)

donar l'última mà (a alguna cosa) *SV*, acabar alguna cosa, completar-la (EC)

Has de donar l'última mà a aquest treball, que encara no està acabat (També s'usa amb l'adjectiu *darrer*)

→ **donar cap** (a alguna cosa)

▷ **fer uns tocs** (p.ext.), **treball de llima** (p.ext.)

LLIS

més llis que es call de sa mà *SA*, expressió usada per a indicar que alguna cosa és molt llisa

Aquest paper és més llis que es call de sa mà (També s'usa amb els adjectius *pla* i *ras*) (A-M)

→ **pla com el call de la mà**, **pla com el palmell de la mà**, **pla com la mà**

[Mall., Men. (A-M)]

pla com el call de la mà *SA*, pla, ras / molt llis (R-M, *)

El camp, un cop llaurat, va quedar pla com el call de la mà (També s'usa amb els adjectius *llis* i *ras*) (R-M)

→ **més llis que es call de sa mà**, **pla com el palmell de la mà**, **pla com la mà**

LLISCAR

passar llis *SV*, passar just, sense fregar, sense entrebancs / lliscar bé una cosa sobre la superfície d'una altra (IEC, EC)

Hi havia aparcats un cotxe a cada costat del carrer i vam passar llis / Tenia uns guants que anaven llisos, ni es notava que els duia (També s'usa amb el verb *anar*)

▷ **passar ras** (p.ext.)

LLISTA

llista negra *SN*, llista de persones o de coses que han d'ésser rebutjades, perseguides, etc. (IEC)

És a la llista negra de les grans empreses / Els jueus eren a la llista negra de Hitler / Tenien una llista negra amb els noms dels qui havien de perseguir (EC, *, *)

▷ **persona non grata** (p.ext.)

LLISTAR

posar capítol de culpes *SV*, fer a algú una relació de les faltes que ha comès en l'exercici del seu càrrec (IEC)

Haurien d'haver posat capítol de culpes als inquisidors abans de morir

▷ **passar comptes** (p.ext.)

LLIT

fer-li la petaca (a algú) *SV*, fer la broma consistent a doblegar un llençol pel mig de tal manera que hom no es pot ficar al llit si no és desfent-lo abans (IEC)

Als nuvis, els van fer la petaca i van tenir feina per poder-se ficar al llit

▷ **de conya** (p.ext.)

llit de dolor *SN*, llit on jeu un malalt (IEC)

En aquesta casa hi ha un llit de dolor

▷ **al llit de mort** (p.ext.), **deixar el llit** (p.ext.), **fer llit** (p.ext.), **ficar-se al llit** (p.ext.), **guardar llit** (p.ext.), **llit d'espines** (p.ext.), **xarop de llençol** (p.ext.)

llit nupcial *SN*, llit destinat a uns nuvis (IEC)

Han omplert de globus l'habitació on hi ha el llit nupcial perquè no hi puguin entrar. Quina broma!

▷ **nit de noces** (p.ext.)

LLIURAR

donar (alguna cosa) **en mà** (a algú) *SV*, lliurar una cosa directament al seu destinatari (EC)

Va donar la medalla en mà al guanyador / Li vaig donar la carta en mà (*, EC)

→ **fer** (alguna cosa) **a mans** (d'algú), **lliurar** (alguna cosa) **a mans** (d'algú), **fer arribar** (alguna cosa) **a mans** (d'algú)

donar possessió (d'alguna cosa, a algú) *SV*, posar realment una cosa a disposició d'algú, lliurar-

li un instrument com a símbol de la tradició real de la cosa o de la transmissió d'uns drets o coses incorporals (EC)

Va donar possessió de tots els seus béns a la seva família

▷ **prendre possessió** (d'alguna cosa) (inv.)

fer (alguna cosa) **a mans** (d'algú) *SV*, lliurar una cosa directament al seu destinatari (EC)

He fet el llibre a mans de la bibliotecària / Quan hagi acabat de llegir aquest llibre te'l faré a mans / Us faig a mans aquesta sollicitud (*, R-M, *)

→ **donar** (alguna cosa) **en mà** (a algú), **lliurar** (alguna cosa) **a mans** (d'algú), **fer arribar** (alguna cosa) **a mans** (d'algú)

■ **fer arribar** (alguna cosa) **a mans** (d'algú) *SV*, posar alguna cosa en poder, en possessió d'algú
Em va fer arribar el seu present a mans / Fes arribar l'adreça a mans de tots els convidats perquè ningú no es perdi

→ **lliurar** (alguna cosa) **a mans** (d'algú), **fer** (alguna cosa) **a mans** (d'algú), **donar** (alguna cosa) **en mà** (a algú)

■ **lliurar** (alguna cosa) **a mans** (d'algú) *SV*, posar alguna cosa en poder, en possessió d'algú
Va lliurar aquell llibre a mans del bibliotecari

→ **fer** (alguna cosa) **a mans** (d'algú), **fer arribar** (alguna cosa) **a mans** (d'algú), **donar** (alguna cosa) **en mà** (a algú)

LLIURAR-SE

constituir-se presoner *SV*, lliurar-se espontàniament a l'autoritat (IEC)

Penedit, es va constituir presoner poques hores després de cometre el robatori

▷ **retre l'espasa** (p.ext.)

LLIURE

■ **deixar el camp lliure** (a algú) *SV*, fer desaparèixer els obstacles

Ara que en Miquel ha plegat de la feina, ha deixat el camp lliure a qui vulgui ocupar el seu càrrec

▷ **deixar camp lliure** (a algú) (v.f.), **tenir el camp lliure** (inv.), **donar carta blanca** (a algú) (p.ext.), **donar llum verd a** (p.ext.), **deixar pixar el matxo** (p.ext.)

donar eixamples (a algú) *SV*, donar llibertat d'acció, no imposar limitacions (IEC)

Els seus pares sempre donen eixamples als seus fills, perquè veuen que són persones responsables / El pare li dóna eixamples i fa mal fet perquè el noi no té gaire seny (També s'usa amb la forma *donar eixamples* (a algú)) (*, R-M)

→ **donar llargues mànigues** (a algú), **donar carta blanca** (a algú), **donar la llibertat** (de fer alguna cosa, a algú), **donar-li llargues mans** (a algú)

▷ **fermar curt** (algú) (ant.)

en llibertat *SP*, lliure / que no està subjecte al domini d'altri, a un poder extern, a una autoritat arbitrària (R-M, *)

Aquest matí els detinguts han quedat en llibertat / Hom esperava que aviat fóssiu en llibertat els joves injustament empresonats (R-M)

▷ **a redossa** (ant.), **a l'ombra** (ant.)

ésser senyor (de fer alguna cosa) *SV*, tenir la llibertat de fer alguna cosa (IEC)

Sóc senyor de fer el que voldré: ningú no me'n pot privar (IEC)

→ **ésser senyor dels propis destins, ésser el senyor de si mateix, no tenir rei que el governi ni papa que l'excomuniqui**

▷ **ésser lliure** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

no tenir la llengua arrendada *SV*, parlar amb llibertat, sense sotmetre's a imposicions d'altri (A-M)

Pots dir el que vulguis, que no tens la llengua arrendada

▷ **parlar pels descosits** (p.ext.), **sense embuts** (p.ext.), **cantar clar** (p.ext.), **cantar les veritats** (p.ext.), **cantar-les clares** (p.ext.)

no tenir rei que el governi ni papa que l'excomuniqui *SV*, ésser lliure, independent / no tenir por de ningú, no estar subjecte a cap superior (R-M, A-M)

Ell rai! no té rei que el governi ni papa que l'excomuniqui; pot anar i venir i fer el que vol (R-M)

→ **ésser senyor** (de fer alguna cosa), **ésser senyor dels propis destins, ésser senyor de si mateix, tallar i cosir**

prendre per son vent *SV*, anar-se'n lliurement per un lloc, sense destorbos (A-M)

Cada cavall d'aquells pren per son vent i cadascun se'n dugué un tros d'aquelles còrpores pecadores (A-M)

▷ **pel seu compte** (p.ext.), **per lliure** (p.ext.)

sense compromís *SP*, sense haver estat objecte de tracte (R-M)

Em va dir que hi havia dues places sense compromís, però un pàrquing en aquell lloc no m'interessa (R-M)

tallar i cosir *SCoord*, ésser àrbitre absolut, fer la seva voluntat sense oposició (A-M)

Li agradaria ser propietari d'un negoci i tallar i cosir, sense dependre de ningú

→ **fer i desfer, no tenir rei que el governi ni papa que l'excomuniqui**

▷ **remenar l'olla** (p.ext.), **tallar el bacallà** (p.ext.)

tenir el camp lliure *SV*, no haver-hi obstacles (R-M)

El comprador no s'ha avingut al preu que li demanaven; ara, si tu vols la casa ets l'únic postor; tens el camp lliure (També s'usa amb el verb *haver*) (R-M)

→ **tenir camp per córrer**

▷ **tenir camp lliure** (v.f.), **deixar el camp lliure** (a algú) (inv.)

ANT

baixada de bandera *SN*, acció i efecte de posar el taxímetre al preu mínim fixat abans de començar el trajecte (T)

A Barcelona, els taxistes et cobren, només per la baixada de bandera, 2 euros (També s'usa amb el nom *abaixament*)

▷ **en servei** (p.ext.)

LLIUUREMENT

a lloure *SP*, en llibertat, lliurement, sense subjecció (EC)

Els infants corrien a lloure pel prat / Quan els gats són fora les rates van a lloure / Amb els cabells a lloure / L'ocell volava a son lloure (També s'usa amb la forma *a son lloure*) (R-M, EC, EC, *)

→ **al seu grat, a gust** (d'algú), **a caprici** (d'algú), **a discreció** (d'algú), **anar a la dula, a voluntat** (d'algú)

a regna solta *SP*, obrant amb tota llibertat (A-M)

Tots los altres qui volen viure a regna solta, tots són morts (A-M)

→ **al seu grat, en llibertat**

al seu grat *SP*, lliure de tota trava o imposició (R-M)

El jardí és prou gran perquè el noiet pugui córrer-hi al seu grat, fins a cansar-se'n / Van deixar-lo fer al seu grat; a la fi, però, confessà que necessitava llur ajut (R-M)

→ **a regna solta, a lloure, en llibertat**

▷ **anar a la seva** (p.ext.)

anar a la ronsa *SV*, una embarcació que no està ancorada ni amarrada, anar a la mercè del vent (IEC)

Es va adormir i la barca en què viatjava anava a la ronsa

→ **anar a la deriva, anar en roda**

▷ **anar a pic** (p.ext.), **anar a fons** (p.ext.)

en llibertat *SP*, lliurement / tenint la facultat d'obrar com hom vulgui (R-M, *)

Deixeu els infants córrer en llibertat per la muntanya (R-M)

→ **a regna solta, al seu grat**

▷ **a gust** (d'algú) (p.ext.)

■ **per lliure** *SP*, d'una manera independent, amb independència

S'ha tret el carnet de conduir per lliure: sense l'ajuda d'una autoescola

→ **pel seu compte**

▷ **prendre per son vent** (p.ext.), **per si mateix** (p.ext.), **anar a la seva** (p.ext.), **anar sense caminadors** (p.ext.), **fer del seu cap** (p.ext.)

LLOANT

a llaor (d'algú) *SP*, dit per a manifestar el reconeixement de la vàlua, els mèrits, el poder, etc., d'algú

Han coblocat una placa commemorativa a llaor del fundador del club

→ **en honor** (d'algú)

▷ **fer honor a** (p.ext.)

LLOAR

fer bocades (d'alguna cosa) *SV*, alabar molt (R-M)

Fa bocades de les robes del seu país / Fa grans bocades de tot allò que li agrada, com si fos el millor del món (També s'usa amb l'adjectiu *gran* en posició prenominal) (R-M)

→ **parlar alt de, fer l'article** (d'alguna cosa)

▷ **parlar bé de** (p.ext.)

fer l'article (d'alguna cosa) *SV*, recomanar / fer valer la mercaderia (R-M, IEC)

No cal que facis l'article d'aquest aparell perquè tots aquells que l'han comprat diuen que és un desastre / M'han fet l'article de les seves qualitats; crec que en puc fer cas (R-M)

→ **fer bocades** (d'alguna cosa), **parlar alt de**

parlar alt de *SV*, palesar l'excel·lència (d'algú o) d'alguna cosa / fer-ne elogis (IEC, R-M)

Tots parlaven alt del poeta que acabava de morir; però pocs d'ells l'havien llegit / Parla-ven alt de la seva honradesa (R-M, *)

→ **desfer-se en elogis, parlar bé de, fer bocades** (d'alguna cosa), **fer l'article** (d'alguna cosa)

▷ **parlar malament de** (ant.)

posar (algú) **a les estrelles** *SV*, lloar / admirar i lloar algú al màxim (Fr, *)

Sempre posa el seu xicot a les estrelles / Quan parla del seu cosí sempre el posa sobre les estrelles (També s'usa amb la forma *posar* (algú) *sobre les estrelles*)

→ **no saber on ficar** (algú), **posar** (algú) **sobre el pedestal, posar** (algú) **als núvols, posar** (algú) **dalt del candeler, posar** (algú) **dalt del cel, posar** (algú) **fins al cel, posar** (algú) **sobre el pinacle, posar** (algú) **sobre el pedestal**

▷ **arrossegar** (algú) **pel fang** (ant.), **deixar** (algú) **com un drap brut** (ant.)

posar (algú) **als núvols** *SV*, lloar algú al màxim (IEC)

Posava en Francesc als núvols perquè l'admirava molt / Li estava tan agraït que sempre que parlava d'ell el posava als núvols (*, IEC)

→ **deixar** (algú) **pels núvols, desfer-se en elogis, posar** (algú) **sobre el pedestal, posar** (algú) **a les estrelles, posar** (algú) **dalt del candeler, posar** (algú) **dalt del cel, posar** (algú) **fins al cel, posar** (algú) **sobre el pinacle**

▷ **posar** (algú) **pels núvols** (v.f.), **arrossegar** (algú) **pel fang** (ant.), **deixar** (algú) **com un drap brut** (ant.), **deixar malament** (algú) (ant.), **tenir** (algú) **pels núvols** (p.ext.)

posar (algú) **dalt del candeler** *SV*, lloar extremadament (R-M)

Posava el seu cosí dalt del candeler perquè

creia que era un bon artista / Com que l'havia ajudat molt, quan parlava del seu amic, el posava dalt del candeler / Era un home bo i molt estimat; tothom el posava dalt del candeler (, R-M, R-M)*

→ **posar** (algú) **dalt del cel, posar** (algú) **fins al cel, posar** (algú) **a les estrelles, posar** (algú) **als núvols, posar** (algú) **fins al cel, posar** (algú) **sobre el pinacle, posar** (algú) **sobre el pedestal**

▷ **arrossegat** (algú) **pel fang** (ant.), **deixar** (algú) **com un drap brut** (ant.)

posar (algú) **dalt del cel** *SV*, lloar extremadament (R-M)

Quan parlava d'aquell home el posava dalt del cel; li tenia una admiració desmesurada (R-M)

→ **posar** (algú) **dalt del candeler, posar** (algú) **fins al cel, posar** (algú) **sobre el pedestal, posar** (algú) **a les estrelles, posar** (algú) **als núvols, posar** (algú) **sobre el pinacle**

▷ **arrossegat** (algú) **pel fang** (ant.), **deixar** (algú) **com un drap brut** (ant.)

posar (algú) **fins al cel** *SV*, lloar extremadament / lloar algú en extrem (R-M, IEC)

El nen posava la mare fins al cel, perquè l'admirava profundament / L'admira moltíssim; sempre que en parla, el posa fins al cel

→ **posar** (algú) **dalt del candeler, parlar bé de, desfer-se en elogis, posar** (algú) **sobre el pedestal, posar** (algú) **dalt del cel, posar** (algú) **a les estrelles, posar** (algú) **als núvols, posar** (algú) **dalt del cel, posar** (algú) **sobre el pinacle**

▷ **arrossegat** (algú) **pel fang** (ant.), **deixar** (algú) **com un drap brut** (ant.)

posar (algú) **sobre el pinacle** *SV*, admirar i lloar algú al màxim

Si parles amb ell et posarà el president sobre el pinacle / Ha deixat l'artista sobre el pinacle (També s'usa amb el verb *deixar*)

→ **posar** (algú) **sobre el pedestal, posar** (algú) **a les estrelles, posar** (algú) **als núvols, posar** (algú) **dalt del candeler, posar** (algú) **dalt del cel, posar** (algú) **fins al cel**

▷ **arrossegat** (algú) **pel fang** (ant.), **deixar** (algú) **com un drap brut** (ant.)

LLOC

(d'algun lloc) **estant** *SP*, precedit de la preposició «de» o «des de» i una indicació de lloc, reforça el significat de «des de», expressant el lloc relativament llunyà des del qual es veu, es fa, se sent, etc., alguna cosa / [algú, veure, sentir etc., alguna cosa] **estant** ell en aquest lloc (A-M, IEC)

D'aquí estant es divisa tota la vall / Des del llit estant veig el mar / Contemplava tota la plaça del balcó estant / Observa tot el que

passa de la seva finestra estant / De lluny estant no semblava que fos ell (R-M, A-M, *, *, *)

▷ **sobre el terreny** (p.ext.)

sobre el terreny *SP*, al mateix lloc o en les mateixes circumstàncies de què es tracta / en el mateix lloc on hom fa o cal fer alguna cosa (IEC, EC)

L'aparellador, per fer els plànols, va haver de prendre mides sobre el terreny

▷ (d'algun lloc) **estant** (p.ext.)

LLOGAR

donar pa (a algú) *SV*, donar feina a algú (EC)

Aquell empresari va donar pa als obrers

▷ **tenir el cul llogat** (inv.)

LLOGAT

a soldada *SP*, assalariat; treballant per altri i cobrant una paga

Estar algú a soldada / En aquesta empresa hi treballa a soldada (S'usa normalment com a complement dels verbs *anar, treballar*, etc.) (EC, *)

→ **a sou, a jornal, al servei de**

▷ **tenir el cul llogat** (p.ext.), **a sou fix** (p.ext.), **a preu fet** (p.ext.)

a sou *SP*, treballant per altri / [treballar o servir] cobrant una paga fixa (R-M, EC)

Són tres investigadors a sou d'una empresa estrangera / A aquesta empresa hi va a sou / Treballa a sou des de fa tres anys / Van prendre tres treballadors més a sou (S'usa normalment com a complement dels verbs *anar, treballar*, etc.) (R-M, *, *, *)

→ **a jornal, a soldada, al servei de**

▷ **tenir el cul llogat** (p.ext.), **a sou fix** (p.ext.) **a preu fet** (p.ext.)

■ **a sou fix** *SP*, treballant per una quantitat fixa de diners

En aquella empresa ja fa temps que hi treballa a sou fix (S'usa normalment com a complement dels verbs *anar, treballar*, etc.)

→ **a preu fet**

▷ **a sou** (p.ext.), **a soldada** (p.ext.)

al servei de *SP*, conjunt de deures d'algú envers el seu senyor, envers la persona a qui hom deu obediència, de qui hom s'ha posat a la disposició (IEC)

No es pot estar al servei de dos amos / Posar-se al servei d'un príncep / Són treballadors al servei de l'estat (S'usa normalment amb el verb *estar*) (Fr, IEC, *)

→ **a sou, a soldada**

▷ **a servei de** (v.f.), **a les ordres** (d'algú) (p.ext.)

LLOGUER

a lloguer *SP*, pagant lloguer / no habitar casa pròpia, sinó pagant un preu pel dret d'habitar-la (R-M, A-M)

S'ha venut la casa i ara viu a lloguer dos carers més enllà / No l'hem pas comprada, la casa; hi vivim a lloguer / Tinc la casa a lloguer / He donat la casa a lloguer perquè necessitava els diners / Vaig prendre aquella nau a lloguer (R-M, R-M, *, *, *)

de lloguer *SP*, dit per a indicar que un bé o un servei ha estat cedit per un propietari a algú altre per un temps determinat mitjançant un contracte d'arrendament

Viu en un pis de lloguer / Cotxe de lloguer
 ▷ **en venda** (p.ext.), **de propietat** (p.ext.), **mare de lloguer** (p.ext.)

LLOM

llibret de llom *SN*, tall de llom farcit de pernil dolç i formatge i arrebossat (IEC)

Han menjat un llibret de llom i patates fregides

LLONGANISSA

llamp del sostre *SN*, en algunes contrades, llonganissa (IEC)

Posarem uns talls d'aquest llamp del sostre a l'amanida / Per a berenar ens podem endur un d'aquests llamps del sostre que ara ja deuen estar al bon punt de menjar (R-M)

▷ **llamp de sostre** (v.f.)

LLUIR-SE

deixar ratlles fetes *SV*, lluir-se, sobresortir, adquirir avantatge sobre els altres (A-M)

La festa d'aquell poble va deixar ratlles fetes; els pobles veïns ben segur que no la podran superar

→ **fer ratlla, emportar-se'n la palma, fer parlar, deixar cua, deixar empremta, fer sensació, fer soroll**

▷ **fer escola** (p.ext.), **fer crit** (p.ext.)

[Val. (A-M)]

fer ratlla *SV*, lluir-se, sobresortir, adquirir gran avantatge sobre els altres (A-M)

És una noia que, pel que fa a les notes, sempre fa ratlla respecte a la resta de companys de classe

→ **deixar ratlles fetes, emportar-se'n la palma, fer parlar, deixar cua, deixar empremta, fer sensació, fer soroll**

▷ **fer escola** (p.ext.)

[Val. (A-M)]

LLUITA

cos a cos *SN*, en alguns esports de combat, dos adversaris, enfrontar-se amb els cossos en contacte estret / agafats o a una mínima distància (IEC, EC)

El comte combaté cos a cos amb el rei / Van veure com dos homes lluitaven cos a cos al mig del carrer (EC, *)

▷ **cos per cos** (v.f.), **cara a cara** (p.ext.)

lluita de classes *SN*, contraposició hostil entre les diferents classes socials, especialment entre la classe obrera i la capitalista (EC)

La lluita de classes fou molt crua durant la revolució industrial

▷ **classe social** (p.ext.)

LLUITAR

agafar les armes *SV*, prendre les armes per combatre (IEC)

Les tribus del sud van agafar les armes per defensar-se dels invasors / Es van llevar, van prendre les armes i van marxar de seguida a combatre (També s'usa amb el verb *prendre*)

→ **entrar en lliça, fer armes contra, alçar-se en armes, tirar-se al carrer**

▷ **deposar les armes** (ant.), **declarar la guerra** (a algú) (p.ext.)

encreuar les espases *SV*, lluitar dues o més persones amb espasa (EC)

En aquella època els conflictes se solucionaven encreuant les espases

▷ **entrar en foc** (p.ext.)

fer armes contra *SV*, prendre les armes contra algú o alguna cosa / guerrear, combatre (R-M, A-M)

Els homes de la contrada varen fer armes contra un estol de bandolers / Si cal farem armes contra l'enemic; però mai no ens deixarem abatre impassiblement / Fa armes contra les adversitats (R-M, R-M, *)

→ **lliurar batalla, agafar les armes, alçar-se en armes**

▷ **fet d'armes** (p.ext.)

fer la guerra a *SV*, lluitar / lluitar contra una idea o una persona (Fr, *)

Fan la guerra a idees intolerants / Des que s'han divorciat, fa la guerra al seu exmarit

▷ **rompre una llança contra** (p.ext.), **rompre una llança en defensa de** (p.ext.)

LLUM

a contraclaror *SP*, amb l'objecte que hom mira posat entre la llum i l'ull (EC)

No l'he conegut perquè l'he vist a contraclaror i el rostre li quedava a les fosques / Va retratar-lo a contraclaror i obtingué una fotografia de gran qualitat (R-M)

→ **a contrallum, de besllum**

a contrallum *SP*, posat entre la llum i l'ull (R-M)
Aquesta fotografia és feta a contrallum i té un bon joc d'ombres (R-M)

→ **a contraclaror, de besllum**

jocs de llum *SN*, reflexos mòbils d'un cos, produïts pels moviments de la llum o els del cos (EC)

Els mariners durant la nit arriben a la costa mitjançant els jocs de llum del far

▷ **ombres xineses** (p.ext.)

llanterna màgica *SN*, aparell en què per mitjà de

lents es fan aparèixer amplificades sobre una superfície blanca figures pintades en tires de vidre i fortament il·luminades per un llum situat dins l'aparell (IEC)

Va per tots els pobles fent un espectacle amb una llanterna màgica

una rajada de sol *SQ*, ullada del sol que surt entre les boires o que penetra en una habitació per una esclatxa (EC)

Per entre els llistons de la persiana s'hi filtra va una rajada de sol

LLUMINOSITAT

toc de llum *SN*, toc de color més clar aplicat a una pintura (EC)

Hauries de posar-li un toc de llum a aquest quadre que té uns colors molt tristos / Amb aquest toc de llum, la fotografia millora molt

▷ **toc d'ombra** (ant.)

LLUNA

clar de lluna *SN*, claror de la lluna (EC)

Van aprofitar el clar de lluna per a fer una excursió nocturna

el sol de Montalbà *SD*, nom humorístic que es dona a la lluna (A-M)

Veus el sol de Montalbà?

→ **el sol dels gitanos**

el sol dels gitanos *SD*, nom humorístic que es dona a la lluna (A-M)

No podem veure el sol dels gitanos perquè hi ha núvols

→ **el sol de Montalbà**

lluna en quart creixent *SN*, la Lluna quan no és il·luminada pel Sol sinó la meitat del seu disc, la que mira a ponent (IEC)

Avui tenim lluna en quart creixent / Farem l'excursió a lluna creixent / Talla't els cabells en quart creixent (De vegades s'usa amb les formes *lluna creixent* i *en quart creixent*)

▷ **lluna en quart minvant** (ant.), **lluna plena** (p.ext.), **lluna nova** (p.ext.)

lluna en quart minvant *SN*, la Lluna quan no és il·luminada pel Sol sinó la meitat del seu disc, la que mira a llevant (IEC)

Avui tenim lluna en quart minvant / Depila't en lluna minvant / No et tallis els cabells en quart minvant (També s'usa amb les formes *lluna minvant* i *en quart minvant*)

▷ **lluna en quart creixent** (ant.), **lluna plena** (p.ext.), **lluna nova** (p.ext.)

lluna nova *SN*, la Lluna quan, estant entre la Terra i el Sol, és invisible el seu disc (IEC)

Avui tenim lluna nova

▷ **lluna plena** (ant.), **lluna en quart minvant** (p.ext.), **lluna en quart creixent** (p.ext.)

lluna plena *SN*, la Lluna quan presenta el seu disc totalment il·luminat (IEC)

Avui fa una nit clara, hi ha lluna plena

▷ **lluna nova** (ant.), **lluna en quart minvant** (p.ext.), **lluna en quart creixent** (p.ext.)

mitja lluna *SQ*, figura igual o semblant a la que presenta la Lluna quan no és il·luminada sinó la quarta part del seu disc (IEC)

Em van regalar una cadena amb una mitja lluna

LLUNÀTIC

anar a llunes *SV*, dit per a indicar que és propens a variar, inconstant

L'humor d'aquesta persona va a llunes

→ **anar a rauxes, anar a rampells, més variable que el vent, tenir llunes** (algú)

tenir llunes (algú) *SV*, tenir l'humor desigual, estar uns dies de bon tremp i altres de mal tremp / ésser d'humor variable (A-M, IEC)

No sap mai com agafar-lo; té llunes; adés està content adés està de mal humor / Vés amb compte que és una persona que té llunes, adés està alegre adés està trista (R-M, *)

→ **tenir dies** (algú), **fer pugues i baixes, anar a rauxes, anar a llunes, anar a dies, ésser un penell** (algú)

▷ **no haver-hi per on agafar** (algú) (p.ext.), **va com va** (p.ext.), **tenir males llevades** (p.ext.), **tenir coses** (p.ext.)

LLUNY

a distància *SP*, sense deixar que algú es prengui moltes familiaritats / no concedir familiaritat / no permetre a algú de familiaritzar-se (*, R-M, IEC)

És molt amable amb els subordinats, però sap tenir-los a distància i el respecten molt / Fa tres anys que viu al costat de casa, però es manté a distància de tots els veïns; a penes el coneixem (S'usa amb els verbs *estar, mantenir, posar, tenir*, etc.) (R-M)

→ **guardar les distàncies**

a l'altra part de món *SP*, molt lluny (EC)

Son germà no és mai a casa, sempre és a l'altra part de món

→ **a l'altre cap de món, a la quinta forca, a la fi del món, allà on sant Pere va perdre l'espardenya, qui sap on**

▷ **a l'altra part del món** (v.f.), **en els confins de la terra** (p.ext.), **cul de món** (p.ext.)

a l'altre cap de món *SP*, molt lluny (EC)

Un viu aquí i l'altre a Austràlia, a l'altre cap de món

→ **a l'altra part de món, a la fi del món, a la quinta punyeta**

▷ **a l'altre cap del món** (v.f.), **en els confins de la terra** (p.ext.), **cul de món** (p.ext.)

a l'entrellum *SP*, en la llunyania / de lluny estant (IEC, *)

Els va veure a l'entrellum i els va saludar

→ **a l'entrelluu, a la llunyania**

a l'entrelluu *SP*, a l'entrellum / a molta distància (IEC, *)

- A l'entrelluu va dir que l'estimava, però no el va sentir*
 → **a l'entrelluu, a la llunyania**
- a la fi del món** *SP*, molt lluny (EC)
Té la xicota a la fi del món i es veuen poquíssim
 → **a l'altra part de món, a l'altre cap de món, a la quinta forca, a la quinta punyeta, allà on sant Pere va perdre l'espardenya, a les quimbambes**
- a la llunyania** *SP*, al lluny / de lluny estant (EC, *)
La va veure a la llunyania
 → **al lluny, a l'entrelluu, a l'entrelluu, al lluny del lluny**
- a la quinta forca** *SP*, molt lluny (EC)
Han comprat un pis a la quinta forca; per anar a l'oficina perdran més d'una hora diària / S'estan a la quinta forca / Vènen de la quinta forca (R-M, EC, *)
 → **a la quinta punyeta, a l'altra part de món, a la fi del món, allà on sant Pere va perdre l'espardenya, a les quimbambes**
 ▷ **a dos dits de** (ant.), **a dos pams de** (ant.), **a quatre passes de** (ant.)
- a la quinta punyeta** *SP*, es diu per a referir-se a un lloc molt llunyà / molt lluny (R-M, IEC)
El van destinar a la quinta punyeta / Viu a la quinta punyeta / Arriben de la quinta punyeta (R-M, EC, *)
 → **a la quinta forca, a la fi del món, a l'altre cap de món, a les quimbambes**
 ▷ **a dos dits de** (ant.), **a dos pams de** (ant.)
- a llarga distància** *SP*, lluny / des d'una distància llunyana (Fr, *)
Quan es va quedar tancada al balcó, va veure una veïna a llarga distància i amb gestos va aconseguir dir-li-ho
 → **al lluny, d'una hora lluny**
- al dellà** (d'algun lloc) *SP*, a l'altra banda de, més enllà de (IEC)
Eren al dellà de la muntanya (El complement és opcional) (IEC)
 → **enllà d'enllà** (d'algun lloc)
- al lluny** *SP*, a molta distància (R-M)
Al lluny es veu una fumera que deu ser algun bosc que es crema / Al lluny vèiem la costa (R-M)
 → **enllà d'enllà** (d'algun lloc), **a la llunyania, a llarga distància, al lluny del lluny**
- al lluny del lluny** *SP*, ben al lluny, a la màxima distància apreciable (EC)
Teniem el cotxe aparcat al lluny del lluny
 → **al lluny, a la llunyania**
- **allà on Jesucrist va perdre l'espardenya** *SAdv*, dit per a referir-se a un lloc molt llunyà
M'han donat una feina allà on Jesucrist va perdre l'espardenya: hauré de comprar-me un cotxe per arribar-hi (També s'usa amb la forma *on Crist va perdre l'espardenya*)
 → **allà on sant Pere va perdre l'espardenya**
 ▷ **a les quimbambes** (p.ext.)
- **allà on sant Pere va perdre l'espardenya** *SAdv*, dit per a referir-se a un lloc molt llunyà
No crec que hi anem pas al seu casament, perquè el celebren allà on sant Pere va perdre l'espardenya i no ens podem gastar tants diners en el viatge
 → **allà on Jesucrist va perdre l'espardenya, a la quinta forca, a la fi del món, a l'altre part del món**
 ▷ **en els confins de la terra** (p.ext.), **entre Tots Sants i Manresa** (p.ext.)
- allí enllà** (d'algun lloc) *SAdv*, més apartat d'un lloc / més enllà d'aquell lloc (R-M, IEC)
Ens van dir que allí enllà de les roques hi havia una altra cala molt petita / Allí enllà de la font, hi trobareu unes taules i uns bancs per poder dinar còmodament / Són allí enllà (El complement és opcional) (R-M, R-M, *)
 → **enllà d'enllà** (d'algun lloc)
- d'una hora lluny** *SP*, de molt lluny (A-M)
N'he sentit la flaire d'una hora lluny / Fa tant de soroll que se'l sent d'una hora lluny (EC, *)
 → **a llarga distància**
 ▷ **de lluny** (p.ext.)
- de lluny** *SP*, a molta distància
De lluny fa un efecte òptic i no es veu bé
 → **al lluny**
 ▷ **d'una hora lluny** (p.ext.)
- haver-n'hi un bon tros** (d'algun lloc a un altre) *SV*, ésser gran la distància entre dos punts de l'espai
D'aquí a la platja, n'hi ha un bon tros
 → **haver-hi gran carrera** (d'algun lloc a un altre), **haver-hi un tret** (d'algun lloc a un altre)
- més lluny que ses Cabrelles des Sol** *SAdv*, a una distància enorme, incommensurable (A-M)
Viu més lluny que ses Cabrelles des Sol
 → **qui sap on**
 ▷ **racó de món** (p.ext.)
 [Mall. (A-M)]
- més lluny que ses gavelles des Sol** *SAdv*, a una gran distància
No el trobareu. Viu més lluny que ses gavelles des Sol
 → **més lluny que ses Cabrelles des Sol**
 [Mall.]
- qui sap on** *O*, molt lluny (R-M)
La pilota va anar a parar qui sap on; no la vam trobar / Aquells diners vénen de qui sap on (R-M, EC)
 → **a l'altra part del món, a la quinta forca, més lluny que ses Cabrelles des Sol**

LOCALITZAR

- trobar el jaç** (d'algú) *SV*, localitzar el lloc on viu / descobrir on rau / descobrir a algú una cosa amagada; descobrir el lloc on s'amaga o on caplleua algú (Fr, IEC, A-M)
Aquest home que t'ha venut això és un passavolant; ara, per reclamar-li res, qualsevol li

troba el jaç! Un dia són aquí i l'endemà en un altre lloc / Els periodistes cercaven embogits de trobar el jaç del gran actor (R-M)

LOCOMOTORA

màquina de tren *SN*, locomotora / màquina autopropulsada, que arrossega o empeny els vagons que té enganxats (EC, *)

A l'exposició hi ha una màquina de tren del segle passat

LONGITUDINALMENT

al llarg *SP*, segons la longitud d'una cosa (IEC)
Mira quants metres té aquest tauló al llarg i quants centímetres d'amplada / La casa feia 20 metres al llarg (R-M)

→ **d'un cap a l'altre**

▷ **al biaix** (p.ext.)

de llarg a llarg *SP*, en tota l'extensió, d'un extrem a l'altre (A-M)

Talla aquest cartró de llarg a llarg en tres tires / Va recórrer el carrer de llarg a llarg (R-M)

→ **de cap a cap, d'un cap a l'altre**

▷ **al biaix** (p.ext.)

de popa a proa *SP*, en tota o gran part de l'extensió d'un vaixell en sentit longitudinal / en la direcció longitudinal d'una embarcació (A-M, EC)

Vam posar els aparells de popa a proa

▷ **de proa a popa** (v.f.)

LÚCIDAMENT

morir amb tots els seus sentits *SV*, morir sense perdre el coneixement, lúcidament (EC)

La malaltia no li va afectar el cap, va morir amb tots els seus sentits (El possessiu es pot ometre)

LUMBAGO

mal de ronyons *SN*, lumbago / dolor reumàtic als lloms (IEC, *)

Ahir vaig carregar pes i ara tinc mal de ronyons

LUPA

vidre d'augment *SN*, lent graduada a través de la qual hom veu els objectes més grans que a ull nu (EC)

Per llegir aquella lletra tan menuda, necessitava un vidre d'augment / Li van regalar una cadena nova per a la lent d'augment (També s'usa amb la forma lent d'augment)

→ **vidre de multiplicar**

vidre de multiplicar *SN*, lent d'augment / lent graduada a través de la qual hom veu els objectes més grans que a ull nu (IEC, *)

Està escrit en lletra diminuta; mira-ho amb el vidre de multiplicar (R-M)

→ **vidre d'augment**

LUXE

luxe asiàtic *SN*, luxe extremat (IEC)

Diuen que s'ha comprat una catifa persa per al menjador. Això és un luxe asiàtic

▷ **de luxe** (p.ext.)

LUXÓS

de luxe *SP*, denominació donada pels economistes marginalistes a aquells béns l'adquisició dels quals només es fa efectiva a partir de determinats nivells de renda (EC)

S'ha comprat un cotxe de luxe

▷ **luxe asiàtic** (p.ext.), **de pel·lícula** (p.ext.)

M

MÀ

mans supines *SN*, mans amb el palmell mirant cap a dalt (EC)
Posa les mans supines per veure si les tens brutes

MAÇA

mà de morter *SN*, maça amb què es pica o remena el que hi ha en el morter (IEC)
Agafa la mà de morter de fusta i canvia-la per la de marbre, que t'anirà més bé per a fer la picada

MACILENT

ésser un barres tristes *SV*, ésser d'aspecte trist i macilent (A-M)
Ell és un barres tristes, sempre sembla que tingui problemes
→ **cara de Divendres Sant**
▷ **barres a pit** (p.ext.)
[Mall. (A-M)]

MADUR

en saó *SP*, al moment de la maduresa o plenitud (R-M)
La fruita ja està en saó; aviat podrem collir-la / Els albercocs ja estan en saó / Fins que una idea no està en saó, val més no plasmar-la en obres (R-M, Fr, R-M)
▷ **al punt** (p.ext.)

fruita moixa *SN*, fruita tova de tan madura, que està a punt de podrir-se (IEC)
Li agrada la fruita moixa, no la verda
▷ **verd com una ceba** (ant.), **més verd que una ceba** (ant.), **fruita tocada** (p.ext.), **fruita macada** (p.ext.)

MADURESA

la tercera edat *SD*, període de la vida en què ces- sen les activitats professionals, normalment a partir dels seixanta-cinc anys (IEC)
Va escriure totes les seves obres quan va arri- bar a la tercera edat
→ **l'hivern de la vida**, **edat setena**, **a l'edat caduca**
▷ **gent gran** (p.ext.)

MÀGIA

joc de mans *SN*, demostració d'il·lusionisme / joc fet per il·lusionistes per a enganyar l'especta-

dor fent-li veure unes coses per altres (IEC, EC)

Li han explicat un joc de mans i el fa a tothom
▷ **màgia blanca** (p.ext.)

MAGISTRAL

de mà de mestre *SP*, molt ben fet / fet magistral- ment, amb perfecció (R-M, A-M)
El tema no és gaire original, però els efectes escènics són de mà de mestre / Un treball fet de mà mestra (També s'usa amb la forma de *mà mestra*) (R-M, EC)
→ **de primera**

MAGISTRALMENT

■ **amb mà de mestre** *SP*, fet d'una manera ma- gistral, amb perfecció
Aquella casa està acabada amb mà de mestre, es nota que ha estat dissenyada per un profes- sional / Va dirigir l'orquestra amb mà mestra, es nota el fruit de tants anys al conservatori de música (També s'usa amb la forma *amb mà mestra*)
→ **a la perfecció**

MAGNAT

peix gros *SN*, persona de gran poder polític, so- cial, econòmic, etc. (EC)
És un peix gros de l'ajuntament i se n'aprofi- ta (R-M)
→ **cap gros**, **home de pes**, **home de valor**
▷ **tallar el bacallà** (p.ext.), **la plana major** (p.ext.)

MAGNÍFIC

■ **de pel·lícula** *SP*, que és extraordinari, magnífic
Té un cotxe de pel·lícula / Va viure una expe- riència de pel·lícula
→ **ésser una joia**, **ésser el súmmum**, **ésser l'hòstia**, **ésser massa**
▷ **ésser una novel·la** (p.ext.), **de luxe** (p.ext.), **d'antologia** (p.ext.), **de postal** (p.ext.), **de calendari** (p.ext.)
ésser una joia *SV*, qualsevol cosa d'un valor ex- traordinari (EC)
Aquesta casa és una joia (EC)
→ **ésser una perla**, **de pel·lícula**, **valer ulls per mirar**

ésser una perla *SV*, (ésser una) cosa excel·lent, que avantatja les altres en exquisidesa (A-M)
Aquest llibre és una perla de la literatura catalana contemporània

→ **ésser una joia, de primera**

MAGNITUD

a gran escala *SP*, amb gran proporció o quantitat / [fer una cosa] en grans proporcions (R-M, IEC)

Es dedica a la fabricació de calçat a gran escala; té dos-cents operaris / Ell no s'hi posa per poc: ho fa sempre tot a gran escala (R-M, IEC)

▷ **a l'engròs** (p.ext.), **al major** (p.ext.), **en gran** (p.ext.)

MAGRE

begut de cara *SA*, sec de cara, de poques carns (IEC)

És un noi begut de cara / Sí que la coneixes, és una noia alta, beguda de cara / Després de la malaltia va quedar begut de galtes (També s'usa amb l'adjectiu *xuclat* i amb la forma *begut de galtes*)

→ **xuclat de galtes, xuclat de queixos, begut de carns, eixut de carns, tenir les galtes xuclades, no tenir cara per a senyar-se**
▷ **cara de pa de ral** (ant.), **cara de pa de quilo** (ant.)

clarejar-li les orelles (a algú) *O*, ésser transparents de tanta magror (A-M)

A la Maria, les orelles li claregen, de tan prima com està

→ **no tenir més que la pell i l'os, veure's l'ànima a contraclaror, semblar un gat escorxat, ésser un sac d'ossos** (algú)

dur es ventre aferrat a s'esquena *SV*, estar molt magre o tenir molta fam (A-M)

Està més seca que un bacallà. Duu es ventre aferrat a s'esquena

→ **tenir la panxa encastada a l'esquena, tenir la panxa a l'esquena**

▷ **tenir el ventre a l'esquena** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

eixut de carns *SA*, sec, magre, de poques carns (IEC)

Després de la malaltia ha quedat eixut de carns

→ **begut de carns, begut de cara, xuclat de galtes, tenir poca carn damunt**

ésser un boixet (algú) *SV*, ésser una persona molt prima (EC)

El teu fill és un boixet, al costat del meu es veu molt prim

→ **ésser un sac d'ossos** (algú), **ésser un secall** (algú), **ésser un clau** (algú)

ésser un clau (algú) *SV*, ésser extraordinàriament prima, una persona (IEC)

En Xavier és un clau, està massa prim

→ **ésser un sac d'ossos** (algú), **ésser un boixet** (algú), **ésser un secall** (algú), **sec com un clau**

ésser un gànquil (algú) *SV*, ésser molt alt i prim (Fr)

En Jaume és un gànquil, hauria de menjar una mica més

→ **llarg i prim com un gànquil, més prim que un gànquil**

ésser un sac d'ossos (algú) *SV*, ésser prim / ésser molt magre (R-M, IEC)

Procura no aprimar-te més, que seràs un sac d'ossos / Després de la malaltia ha quedat com un sac d'ossos (R-M, *)

→ **prim com una canya, semblar un gat escorxat, magre com un rupit, no tenir més que la pell i l'os, no tenir més que ossos, ésser un boixet** (algú), **ésser un secall** (algú), **ésser un clau** (algú), **clarejar-li les orelles** (a algú), **ésser un carquinyoli** (algú)

▷ **ésser un sac de carn** (algú) (ant.), **ésser tot músculs** (ant.), **ésser un sac de mal profit** (p.ext.), **deixar** (algú) **amb la pell i l'os** (p.ext.), **perdre les carns** (p.ext.), **buidar-se com un calàpet** (p.ext.), **deixar** (algú) **amb la pell i l'os** (p.ext.)

ésser un sac de mal profit *SV*, expressió referida a algú que, tot i menjar molt, està magre / ésser una persona flaca malgrat menjar molt (EC)
Menja més del que seria normal, però és un sac de mal profit; sempre està prim igual (R-M)

▷ **ésser un sac de carn** (algú) (ant.), **ésser un sac d'ossos** (algú) (p.ext.), **ésser una llima** (algú) (p.ext.), **tenir un racó al ventre** (p.ext.), **ésser de mal pedreny** (p.ext.)

ésser un secall (algú) *SV*, dit d'una persona molt seca (EC)

Des que va passar aquella malaltia, aquell noi és un secall. Esperem que amb el temps vagi guanyant una mica de pes

→ **ésser un sac d'ossos** (algú), **ésser un boixet** (algú), **ésser un clau** (algú), **més sec que un os**

ésser una mòmia (algú) *SV*, es diu despectivament d'una persona molt magra (Fr)

Aquest home és una mòmia: fa angúnia de veure perquè està molt prim

→ **ésser un gastament** (algú)

gras com una post *SA*, es diu irònicament d'una persona molt magra (A-M)

Tu deies que menjava molt però jo l'he vist gras com una post: només té pell i ossos

→ **sec com un bacallà, pla com una post**

▷ **gras com un porc** (ant.)

[Campdevàrol (A-M)]

■ **magre com un Dijous Sant** *SA*, es diu d'una persona molt magra

Aquell home és magre com un Dijous Sant: o no s'alimenta o és que està malalt

→ **magre com un rupit, prim com un fideu, sec com un gaig**

magre com un rupit SA, es diu d'una persona molt magra (A-M)

S'ha aprimat molt, està magre com un rupit

→ **prim com un fideu, ésser un sac d'ossos (algú), sec com un gaig, magre com un Dijous Sant**

▷ **gras com un toixó (ant.), gras com una tonya (ant.)**

més sec que l'ídol SA, extremadament sec o magre (A-M)

Amb aquella malaltia va quedar més sec que l'ídol / Estava més eixut que l'ídol (També s'usa amb l'adjectiu eixut) (, A-M)*

→ **més sec que un bruc, més sec que un clau, més sec que un os, sec com el bacallà ranci, sec com el bacallà, sec com un os, sec com un clau**

▷ **més gras que un porc (ant.)**

[Mall. (A-M)]

no fer ombra SV, magre / dit per a referir-se a algú molt magre (Fr, *)

En Santi no fa ombra comparat amb el seu germà, que és alt i gros

→ **no tenir més que la pell i l'os, veure's l'ànima a contraclaror**

no pesar-li la carn (a algú) O, ésser magre / ésser molt lleuger, estar prim (IEC, *)

*Després de la malaltia, el pobre home està que no li pesa la carn; mai no l'havia vist tan sec / A en Pere no li pesa la carn, per això és tan àgil (R-M, *)*

→ **no tenir ni tripa ni moca, no pesar una palla**

▷ **pesar-li el greix (a algú) (ant.), pesar-li el cul (a algú) (ant.)**

no tenir més que la pell i l'os SV, estar molt magre (IEC)

Des que va fer aquell viatge no té més que la pell i l'os

→ **quedar amb la pell i l'os, ésser un sac d'ossos (algú), no tenir més que ossos, no tenir sinó la pell i l'os, no tenir cara per a senyar-se, no tenir ventre ni entranyes, clarejar-li les orelles (a algú), no fer ombra, ésser tot pell i ossos**

▷ **no tenir més que la pell i els ossos (v.f.), ésser un sac de carn (algú) (ant.), deixar (algú) amb la pell i l'os (p.ext.), perdre les carns (p.ext.), buidar-se com un calàpet (p.ext.)**

no tenir més que ossos SV, estar molt magre (IEC)

No té més que ossos. Es nota que fa poc que ha acabat els exàmens

→ **no tenir més que la pell i l'os, ésser un sac d'ossos (algú), no tenir sinó la pell i l'os, no tenir cara per a senyar-se, no tenir ventre ni entranyes**

▷ **ésser un sac de carn (algú) (ant.), deixar**

(algú) amb la pell i l'os (p.ext.), perdre les carns (p.ext.), buidar-se com un calàpet (p.ext.)

no tenir ni moca ni budell SV, ésser o estar molt magre (EC)

Aquest nen sembla que no mengi, no té ni moca ni budell

→ **no tenir ni tripa ni moca, no tenir cara per a senyar-se, no tenir ventre ni entranyes**

no tenir sinó la pell i l'os SV, estar molt magre (IEC)

Aquest gos no té sinó la pell i l'os, perquè és un gos de raça molt prima

→ **no tenir més que la pell i l'os, no tenir més que ossos, no tenir cara per a senyar-se, no tenir ventre ni entranyes**

▷ **ésser un sac de carn (algú) (ant.), deixar (algú) amb la pell i l'os (p.ext.), perdre les carns (p.ext.), buidar-se com un calàpet (p.ext.)**

prim com un fideu SA, sec / [ésser] molt prim (R-M, EC)

Des que va acabar la carrera, està prim com un fideu / Tan grassa que està la Mercè i, en canvi, el seu home és com un fideu; al costat d'ella queda disminuït (També s'usa ometent l'adjectiu) (, R-M)*

→ **quedar amb la pell i l'os, magre com un rupit, semblar un gat escorxat, sec com un gaig, prim com el dit, prim com un fus, prim com un garrot, prim com un tel de ceba, prim com una anguila, prim com una canya, semblar un fideu, magre com un Dijous Sant**

▷ **estar gras que rebenta (ant.), gras com una pera (ant.), gras com una vaca (ant.)**

prim com una orella de gat SA, es diu de coses o persones molt primes (A-M)

Aquest noi està prim com una orella de gat. A veure si li dieu que mengi una mica més

→ **prim com un fideu, prim com el dit, prim com un fus, prim com un garrot, prim com un tel de ceba, prim com una anguila, prim com una canya**

quedar amb la pell i l'os SV, (quedar) extremadament magre (A-M)

Després de la malaltia s'ha quedat amb la pell i l'os; fa llàstima de veure / Està amb la pell i l'os de tant que treballa (També s'usa amb el verb estar) (R-M)

→ **no tenir més que la pell i l'os, prim com un fideu, veure's l'ànima a contraclaror, xuclat de galtes, no tenir cara per a senyar-se, prim com una canya, sec com un bacallà, sec com un os**

▷ **quedar amb la pell i els ossos (v.f.), deixar (algú) amb la pell i l'os (inv.)**

sec com un clau SA, [ésser] extraordinàriament prima, una persona (IEC)

Està sec com un clau des que ha passat totes aquelles desgràcies; que no menja? / Des que ha manifestat els símptomes de l'hepatitis està com un clau (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **prim com una canya, ésser un clau** (algú), **més sec que un clau, sec com un gaig, més sec que un bruc, més sec que un os, sec com un bacallà, sec com un bacallà ranci, sec com un os, més sec que l'ídol**

▷ **estar gras que peta** (ant.)

sec com un gaig SA, [estar] molt magre (IEC)
No el coneixes? És aquell home que està sec com un gaig que cada dia passa carregat amb garrafes de vi (R-M)

→ **sec com un clau, prim com un fideu, magre com un rupit, sec com un os, sec com un bacallà ranci, sec com un bacallà, més sec que un os, més sec que un clau, més sec que un bruc, magre com un Dijous Sant**

▷ **estar gras que peta** (ant.)

semblar un esquelet SV, ésser una persona molt magra, només amb la pell i l'os (EC)

Hauria de menjar més, sembla un esquelet
→ **semblar un gat escorxat, semblar un fideu**

▷ **semblar una bóta de set cargues** (ant.), **deixar** (algú) **amb la pell i l'os** (p.ext.), **perdre les carns** (p.ext.), **buidar-se com un calàpet** (p.ext.)

semblar un gat escorxat SV, ésser molt magre (IEC)

Has de menjar més, que sembles un gat escorxat

→ **ésser un sac d'ossos** (algú), **prim com un fideu, semblar un esquelet, semblar un fideu, clarejar-li les orelles** (a algú)

▷ **semblar una bóta de set cargues** (ant.)

tenir poca carn damunt SV, ésser magre (IEC)
Acaba de passar per una malaltia greu i té poca carn damunt

→ **eixut de carns**

▷ **tenir molta carn damunt** (ant.)

veure's l'ànima a contraclaror O, ésser molt prim (R-M)

Tan gras que estava abans, ara se li veu l'ànima a contraclaror; de tan prim, ni sembla el mateix (R-M)

→ **no tenir ni tripa ni moca, quedar amb la pell i l'os, no pesar una palla, penjar-li l'ànima** (a algú), **clarejar-li les orelles** (a algú), **no fer ni ombra**

xuclat de galtes SA, molt prim / de galtes enclo-tades (R-M, IEC)

És un noi alt, xuclat de galtes, que sembla malalt (R-M)

→ **begut de cara, begut de carns, xuclat de queixos, eixut de carns, tenir les galtes xuclades, no tenir cara per a senyar-se, quedar amb la pell i l'os**

▷ **cara de pa de ral** (ant.), **cara de pa de quilo** (ant.)

MAI

a les calendes gregues SP, (en un) temps que no vindrà mai (IEC)

Tot el que diu és una utopia que es podrà posar en pràctica a les calendes gregues; per ara no hi ha cap possibilitat (R-M)

→ **l'any d'en Quirze, l'any xeix, la setmana dels tres dijous, quan les gallines trauran dents, pel segar del mes de maig, quan pixin les gallines**

en cap cas SP, en cap circumstància (EC)

En cap cas no dubteu de les seves paraules (EC)

→ **en cap concepte, sota cap concepte**

▷ **en tots els casos** (ant.)

en cap concepte SP, en cap aspecte, des de cap punt de vista (EC)

No pot permetre en cap concepte que li peguin

→ **en cap cas, sota cap concepte**

▷ **per cap concepte** (v.f.), **en tots els casos** (ant.), **en tots conceptes** (ant.)

en ma vida SP, no mai, en cap ocasió (A-M)
En ma vida no he vist una cosa semblant / No t'ho diré en la vida (S'usa en frases negatives, amb les altres formes del possessiu i també amb la forma *en la vida*) (IEC, *)

▷ **enlloc del món** (p.ext.), **mai de la vida** (p.ext.), **mai dels mais** (p.ext.)

farà bon sol quan O, significa «no ho faré mai, no penso fer-ho» / expressió que hom usa per a significar que hom no farà tal o tal cosa, ni pensa fer-la (A-M, EC)

Farà bon sol quan et tornaré els diners / Farà bon sol quan em casi (Es construeix seguida d'una oració subordinada adverbial amb valor temporal) (EC, *)

→ **quan les gallines trauran dents**

[Pineda (A-M)]

l'any d'en Quinze SD, mai / en un temps que no vindrà mai (IEC, *)

Amb aquesta actitud trobaràs feina l'any d'en Quinze

→ **l'any xeix, l'any de la picor, l'any de la Mariacastanya, l'any d'en Quirze**

l'any d'en Quirze SD, mai / en un temps que no vindrà mai (R-M, *)

Aquest fa sis anys que festeja i deu esperar l'any d'en Quirze per casar-se (R-M)

→ **l'any xeix, l'any d'en Quinze, a les calendes gregues**

l'any de la Mariacastanya SD, en un temps remot indeterminat (IEC)

Surten junts des de l'any de la Mariacastanya

→ **l'any de la picor, l'any xeix, l'any d'en**

Quinze

l'any de la picor SD, l'any que no és vingut o no vindrà mai / en un temps remot indeterminat (A-M, IEC)

Això passarà l'any de la picor

→ **l'any veix, l'any d'en Quinze, l'any de la Mariacastanya**

l'any veix *SD*, mai / en un temps que no vindrà mai (IEC, *)

Si empenen una feina tan llarga i costosa, ho acabaran l'any veix; no espero pas veure'n la fi (R-M)

→ **l'any d'en Quinze, a les calendes gregues, l'any d'en Quirze, l'any de la picor, l'any de la Mariacastanya**

la setmana dels set diumenges *SD*, es diu humorísticament per a indicar un temps que no ha de venir mai (A-M)

Em sembla que acabarà de pintar la façana la setmana dels set diumenges / Espera la setmana dels tres diumenges per a endreçar l'armari (També s'usa amb el numeral *tres*)

→ **la setmana dels tres dijous, la setmana que no farà vent**

la setmana dels tres dijous *SD*, expressió humorística emprada per a indicar que una cosa és impossible, que no succeirà mai (IEC)

Li han deixat diners? Te'ls tornarà la setmana dels tres dijous; ja estàs ben fresc / Ja en parlarem la setmana dels tres dijous, d'això! (També s'usa amb el numeral *set*) (R-M, EC)

→ **la setmana dels set diumenges, la setmana que no farà vent, a les calendes gregues**

la setmana que no farà vent *SD*, es diu humorísticament per a indicar un temps que no ha de venir mai (A-M)

Em sembla que la Meritxell ens vindrà a visitar la setmana que no farà vent

→ **la setmana dels tres dijous, la setmana dels set diumenges**

mai de la vida *SAdv*, en cap ocasió (R-M)

Mai de la vida no va voler obeir ningú / Això no va succeir mai de la vida; és una llegenda (R-M)

→ **mai per mai, mai dels mais, mai del món**

▷ **tota la vida** (ant.), **en ma vida** (p.ext.)

mai del món *SAdv*, en cap temps, de cap manera (A-M)

Mai del món ve a conclusió / Mai del món no tornaré a parlar amb ell després del que m'ha fet (A-M, *)

→ **mai de la vida, mai dels mais, mai per mai, ni per un mal de morir**

mai dels mais *SAdv*, en cap temps, de cap manera (A-M)

A més de no fer-li mai dels mais en Nonat lo més petit cas a la seva filla / Mai dels mais no hauria imaginat que arribaria a viure a Mallorca (A-M, *)

→ **mai del món, mai de la vida, mai per mai, ni per un mal de morir**

▷ **en ma vida** (p.ext.)

mai més *SAdv*, mai / emfasització de mai, cap vegada més (R-M, *)

Va anar-se'n dient que no volia tornar mai més; però al cap d'una setmana ja era novament a casa (R-M)

→ **pus mai, mai per mai**

▷ **sempre més** (ant.)

mai per mai *SAdv*, emfasització de mai / mai del món, cap vegada (IEC, A-M)

Després del que m'has dit, mai per mai no aniré a casa seva / Va jurar que mai per mai no li faltaria de res (EC, *)

→ **mai de la vida, mai més, mai del món, mai dels mais**

■ **ni a la de tres** *SConj*, expressió usada per a indicar que és lluny la realització o consecució d'alguna cosa; de cap manera

No ho encertava ni a la de tres / Aquestes taques no marxen ni a la de tres (S'usa en contextos negatius)

→ **ni als mils, ni amb fum de sabatots, ni a tirs**

ni a tirs *SConj*, de cap manera / expressió amb què hom reforça una negació o nega rotundament alguna cosa (A-M, *)

Ningú l'atura dins la ciutat ni a tirs (S'usa en contextos negatius) (A-M)

→ **ni a la de tres, de cap manera, per cap diner del món, ni als mils, ni per un mal de morir**

ni als mils *SConj*, expressió usada per a indicar que és lluny la realització o consecució d'alguna cosa / ni de noves!, ni somniar-ho!, ben lluny d'això (EC, A-M)

Si no li donen pressa no ens ho acabarà ni als mils! (S'usa en contextos negatius) (R-M)

→ **ni a la de tres, ni a tirs**

ni amb fum de sabatots *SConj*, de cap manera, ni emprant els recursos més enèrgics / de cap manera, per res del món / no aconseguir que (algú o alguna cosa) se'n vagi ni donant-li totes les molèsties possibles (IEC, EC, A-M)

No acaba la construcció del vaixell ni amb fum de sabatots (S'usa en contextos negatius) (R-M)

→ **ni a la de tres**

▷ **ni a fum de sabatots** (v.f.), **ni amb fums de sabatot** (v.f.)

■ **ni per un mal de morir** *SConj*, de cap manera, ni emprant els recursos més enèrgics

Això no t'ho diran ni per un mal de morir (S'usa en contextos negatius)

→ **ni a tirs, mai dels mais, mai de la vida, mai del món, per res del món**

ni un punt ni una hora *SCoord*, en cap moment (A-M)

Treballava tota l'estona, no s'aturava ni un punt ni una hora (S'usa en contextos negatius)

▷ **a cada punt** (ant.), **a tota hora** (ant.)

pel segar del mes de maig *SP*, mai, en cap ocasió (A-M)

El poden esperar pel segar del mes de maig!

Havent-los estafat com ha fet, no tornarà pas (R-M)

→ **a les calendes gregues, quan pixin les gallines, quan les gallines trauran dents per cap diner del món** *SP*, sota cap condició per bona que sigui (A-M)

Per cap diner del món pujaré a la muntanya de nit / Per cap diner del món no voldria viure en aquest carrer; hi ha massa soroll / Això no ho faria per cap diner (També s'usa amb la forma *per cap diner*) (*, R-M, EC)

→ **per res del món, de cap manera, a cap preu, ni a firs, per cap vent del món, per tot l'or del món, ni regalat**

per cap vent del món *SP*, significa: «de cap manera» / sota cap condició per bona que sigui (R, *)

Per cap vent del món faria una cosa així / No s'hi poren adonar per cap vent del món (*, A-M)

→ **per cap diner del món, per res del món, per cosa en el món, per tot l'or del món** [Mall. (A-M)]

per cosa del segle *SP*, per res del món / sota cap condició, per bona que sigui (EC, *)

Per cosa del segle no aniria a sopar a casa seva, no la suportó

→ **per cosa en el món, per res del món**

per cosa en el món *SP*, per res del món / sota cap condició, per bona que sigui (IEC, *)

Li va prometre que no l'abandonaria per cosa en el món

→ **per cosa del segle, per res del món, per cap vent del món, per tot l'or del món**

per res del món *SP*, sota cap condició, per bona que sigui / sense que res pugui obligar a alguna cosa; negació absoluta (*, R-M)

Després del que m'ha fet, vols que el convidi a casa? Per res del món! No hi comptis / Per res del món no t'ho diré (R-M, Fr)

→ **per cap diner del món, ni per la vida, a cap preu, per cosa del segle, per cosa en el món, per cap vent del món, de cap manera, per tot l'or del món, mai del món**

pus mai *SAdv*, mai més / emfasització de mai, cap vegada més (A-M, *)

Pus mai tornaré a ca vostra / No et vull veure pus mai (A-M, *)

→ **mai més**

quan les gallines trauran dents *O*, en un temps que no arribarà mai (R-M)

Em sembla que aquesta obra s'acabarà quan les gallines trauran dents. No confio pas veure-la enlestida (R-M)

→ **a les calendes gregues, pel segar del mes de maig, quan pixin les gallines, farà bon sol quan**

quan pixin les gallines *O*, en un temps que no arribarà mai (R-M)

Tot el que ara et promet aquest xerraire ho

deurà complir quan pixin les gallines; no me'l crec de res (R-M)

→ **a les calendes gregues, quan les gallines trauran dents, pel segar del mes de maig**

■ **sota cap concepte** *SP*, en cap circumstància, en cap aspecte

No tolerarà que s'equivoqui sota cap concepte

→ **en cap concepte, en cap cas**

un dia no i l'altre tampoc *SCoord*, mai / cap vegada (R-M, *)

Un dia no i l'altre tampoc m'ajuda en les feines de la casa / Que si va a classe? Un dia no i l'altre tampoc; amb aquest noi no hi ha res a fer (R-M)

▷ **un dia sí i l'altre també** (ant.), **dia per altre i dos arreu** (ant.), **dia per altre** (p.ext.), **un dia sí i un altre no** (p.ext.)

MAIG

el mes de Maria *SD*, devoció que consisteix a honorar la Mare de Déu el mes de maig (EC) *Abans a casa era costum celebrar el mes de Maria*

→ **flors de maig**

▷ **el mes del Sagrat Cor** (p.ext.)

MAINADA

gent petita *SN*, infants / expressió usada per a referir-se a les criatures, a la xicalla (EC, *)

És una plaça amb jocs per a la gent petita (També s'usa amb l'adjectiu *menut*)

▷ **de curta edat** (p.ext.)

MAINADERA

dida seca *SN*, dona que té cura d'un infant sense alletar-lo / [home o] dona que té esment a donar biberó o un altre aliment a un infant de mamella (IEC, A-M)

Va entrar de dida seca a casa del notari, que tenia dos fills petits; va servir-hi tres anys (R-M)

▷ **mare de llet** (p.ext.), **mare de fusta** (p.ext.), **mare petita** (p.ext.)

MAJORDOM

mestre de palau *SN*, majordom / criat principal al càrrec del qual està el govern econòmic d'una casa, d'una hisenda o d'un monestir (IEC, *) *Quan truqueu a la porta el mestre de palau us obrirà*

▷ **dona de les claus** (p.ext.), **madona de les claus** (p.ext.)

MAJORDOMA

dona de claus *SN*, serventa de confiança encarregada de les claus i de l'economia d'una casa (EC) *Abans de marxar, comunica-ho a la dona de claus*

→ **dona de govern, madona de les claus**

▷ **mestre de palau** (p.ext.)

dona de govern *SN*, serventa de confiança en-

carregada de les claus i de l'economia d'una casa (EC)

La dona de govern dirà si hem de contractar més criats o no

→ **madona de les claus, dona de claus**

madona de les claus *SN*, majordoma / serventa de confiança encarregada de les claus i de l'economia d'una casa (Fr, *)

Haurem de contractar una nova madona de les claus; aquesta ja vol jubilar-se

→ **dona de claus, dona de govern**

▷ **mestre de palau** (p.ext.)

MAJORIA

a les més veus *SP*, per majoria de vots (EC)

Stien tenguts a les més veus quatre administradors / Va ser escollit president de l'entitat a les més veus (A-M, *)

▷ **per més veus** (v.f.), **per aclamació** (p.ext.), **per unanimitat** (p.ext.)

de cada cent, els noranta-nou *SP*, la gran majoria / dit per a indicar que són pocs els qui s'exceptuen d'una regla, d'una sort, etc. (R-M, EC) *De tots els aspirants a la feina, de cada cent, els noranta-nou no tenien experiència / A l'assemblea, de cent, els noranta-nou no estaven informats de les qüestions que s'hi discutien* (També s'usa amb la forma *de cent, els noranta-nou*) (*, R-M)

→ **de deu, nou**

▷ **la major partida** (p.ext.)

de deu, nou *SP*, la majoria / dit per a indicar que són pocs els qui s'exceptuen d'una regla, d'una sort, etc. (R-M, *)

Entre els joves, de deu, nou prefereixen el cinema al teatre (R-M)

→ **de cada cent, els noranta-nou**

▷ **la major partida** (p.ext.)

el comú de la gent *SD*, la majoria, la major part *El comú de la gent creu en l'ordre establert* (EC)

→ **la major partida**

▷ **de comú acord** (p.ext.)

els més *SD*, la majoria, una majoria (EC)

Els que estan descontents amb la seva feina són els més, per això l'han acomiadat

▷ **les més** (v.f.), **els menys** (ant.), **la major partida** (p.ext.)

la major partida *SD*, la major part / la majoria (A-M, *)

Neró...féu matar la major partida de cònsols (A-M)

→ **el comú de la gent**

▷ **de cada cent, els noranta-nou** (p.ext.); **de deu, nou** (p.ext.); **els més** (p.ext.); **la part del lleó** (p.ext.)

MAJORISTA

a l'engròs *SP*, en gran quantitat (IEC)

Fa el comerç de gra a l'engròs; proveeix totes les granges de la comarca (R-M)

→ **al major**

▷ **al detall** (ant.), **a la menuda** (ant.), **a gran escala** (p.ext.)

■ **al major** *SP*, en gran quantitat

Es dediquen a la venda al major i els va força bé

→ **a l'engròs**

▷ **a la menuda** (ant.), **al detall** (ant.), **a gran escala** (p.ext.)

MAJORITAT

majoria d'edat *SN*, condició de major d'edat / majoritat (IEC, EC)

La primera cosa que farà quan arribi a la majoria d'edat serà treure's el carnet de conduir

▷ **minoria d'edat** (ant.), **major d'edat** (p.ext.)

MAJORMENT

quant més *SAdv*, amb grau major / en quin major grau (R-M, EC)

Si agraeix el que li vas fer l'any passat, quant més això que ara li has solucionat! / Els era estret tot el món, quant i més aquella sala (R-M, EC)

→ **més que més**

▷ **quant i més** (v.f.), **quant menys** (ant.)

MAJÚSCULA

caixa alta *SN*, sector de la caixa d'impremta que conté les majúscules (IEC)

Aquest títol ha d'anar en caixa alta i cursiva / La lletra que comença un text és de caixa alta

▷ **caixa baixa** (ant.)

MAL

a cop calent *SP*, acabant de rebre un cop o ferida (R-M)

Va rebre una forta pedrada, però a cop calent no va sentir-se de la ferida / A cop calent no sentí cap dolor del tall que es féu al dit (R-M)

cargolament de ventre *SN*, mal de ventre (Fr) *Els nervis li produeixen cargolament de ventre*

→ **recargolament de tripes**

ésser la bèstia negra *SV*, allò que és o es considera causa de mals i objecte d'odi (IEC)

La política econòmica i borsària és la bèstia negra d'aquell govern, amb un suport mínim de la població segons les enquestes (IEC)

qui no té un all, té una ceba *O*, qui no té un mal en té un altre (A-M)

No hi ha ningú que tingui una salut perfecta, qui no té un all, té una ceba / Un té la columna vertebral desviada, l'altre és miop; qui no té un all, té una ceba

▷ **sempre cau soldat** (p.ext.)

[Cat., Bal. (A-M)]

recargolament de tripes *SN*, dolor breu i fortíssim als intestins (IEC)

No sap què ha menjat que li hagi provocat el recargolament de tripes (També s'usa amb els noms *budell*, *panxa* i *ventre*, el primer en plural i els altres en singular)

→ **cargolament de ventre**

MALAGUANYAT

bona nit *SN*, dit quan es dona quelcom per perdut / [seguida d'un substantiu] denota la pèrdua o la desaparició irremissible d'alguna cosa (R-M, IEC)

Li va caure l'ampolla dels dits i bona nit oli; tot un litre perdut / El dia que perdem la llengua, bona nit Catalunya! / Si perdem el viatxell, bona nit viatge (R-M, EC, IEC)

→ **bona nit i bona hora, bona nit viola, bona nit cargol**

bona nit i bona hora *SCoord*, expressa que quelcom s'ha acabat o perdut (R-M)

Es van entretenir tant que quan van arribar al teatre, bona nit i bona hora!, ja no hi havia entrades (R-M)

→ **bona nit, bona nit i tapa't, tururut sant Pere, bona nit viola, bona nit cargol**

MALALT

cara d'ou nial *SN*, la (cara) que té el color trencat, indicadora de falta de salut (A-M)

No ha dormit gaire bé sa nit passada i fa cara d'ou nial

→ **cara de pomes agres**

▷ **cara de bon any** (ant.)

[Mall. (A-M)]

cara de pomes agres *SN*, cara de no trobar-se gens bé / la (cara) de mal aspecte (IEC, R-M)

Ja cal que procuris refer-te ben aviat; aquests dies de malaltia t'han deixat una cara de pomes agres! (R-M)

→ **cara de prunes agres, cara d'ou nial**

ésser de cera (algú) *SV*, estar molt groc, de color malaltís (A-M)

Avui en Marc és de cera, fa cara de malalt / Sembles de cera, que no et trobes bé?

→ **fet una cera, estar com un pa de cera**

estar com un pa de cera *SV*, estar molt esblanqueït o groc, de color malaltís (A-M)

L'he trobat molt desmillorat, està com un pa de cera

→ **ésser de cera** (algú), **fet una cera**

estar combregador *SV*, estar molt malalt, a punt de morir / estar per morir (Fr, IEC)

El seu avi està combregador

→ **estar a l'últim forat, a les portes de la mort, tenir un peu a la tomba**

fer mala cara *SV*, tenir mal aspecte (R-M)

Només fa dos dies que s'ha llevat i encara fa mala cara (R-M)

▷ **fer bona cara** (ant.), **fer ulleres** (p.ext.), **fet un cromo** (p.ext.)

fer ulleres *SV*, tenir sota les parpelles inferiors

dels ulls com una taca moradenda, lívida, a causa d'una grossa fatiga, d'una malaltia (IEC)

Que no et trobes bé? Fas ulleres (R-M)

▷ **fer mala cara** (p.ext.)

ferit d'ala *SA*, [estar] tocat de mal, tenir una malaltia greu (R-M)

Sempre ha estat molt actiu, però ara ja està ferit d'ala; després de l'accident no ha recuperat les forces; li afectà el sistema nerviós / Amb el càncer que li acabaven de diagnosticar, en Joan ja està ferit d'ala (R-M, *)

→ **tenir mala peça al teler**

▷ **tenir un peu al cementiri** (p.ext.)

fet una cera *SA*, [estar] molt groc, de color malaltís (A-M)

Avui ha pres alguna cosa que se li ha posat malament i està fet una cera / La notícia de la mort del seu millor amic el va deixar fet una cera

→ **ésser de cera** (algú), **estar com un pa de cera**

no anar fi *SV*, (no) estar, trobar-se bé (EC)

Últimament no vaig fi. Potser aniré a fer-me una revisió a l'hospital / No està gaire fina / Després d'uns dies de llit en Pere ja anava més fi (També s'usa amb el verb *estar* i amb els quantificadors *gaire*, *més*, *molt*, etc. en posició preadjectival)

→ **no estar catòlic, no estar llatí, no estar de filis, estar cloc-piu, tou com una figa, no estar de son prou**

no estar llatí *SV*, no estar bé de salut, tenir certa indisposició (A-M)

Fa uns quants dies que no està llatí i els metges no saben què té / Fa dos dies que no estic gaire llatina (També s'usa amb els quantificadors *gaire*, *gens*, etc. en posició preadjectival) (*, A-M)

→ **no anar fi, no estar catòlic, no estar de filis, estar cloc-piu, no estar de son prou**

tenir mala peça al teler *SV*, tenir una malaltia greu (IEC)

El cor li falla molt sovint; diu el metge que té mala peça al teler; no viurà gaires dies (R-M)

→ **ferit d'ala, tenir el llop tancat a dins**

▷ **tenir una cama al fossar** (p.ext.), **tenir un peu a la tomba** (p.ext.), **tenir un peu al cementiri** (p.ext.)

tenir un peu a la tomba *SV*, estar en perill imminent de morir (R-M)

L'han ingressat a l'hospital i ja no creuen que en surti. Té un peu a la tomba / Ja fa dies que té un peu a la fossa; la seva malaltia és incurable (També s'usa amb els noms *clot* i *fossa*) (*, R-M)

→ **estar combregador, tenir una cama al fossar**

▷ **tenir mala peça al teler** (p.ext.)

tenir una cama al fossar *SV*, estar greument malalt (IEC)

L'accident va ser molt greu, té una cama al fossar

→ **tenir una cama al calaix, tenir un peu a la tomba, ésser més de l'altre món que d'aquest**

▷ **tenir mala peça al teler** (p.ext.)

■ **tou com una figa SA**, dit per a referir-se a qui està malalt, mancat de bona salut

Avui no em trobo gaire bé, estic tou com una figa (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **no anar fi, no estar de filis, no estar catòlic**

MALALTEJAR

estar cloc-piu SV, es diu de les persones malaltisses / malaltussejar (IEC, R-M)

Ja fa temps que està cloc-piu i no surt de casa seva / Des que va tenir aquell disgust que va cloc-piu (També s'usa amb el verb *anar*) (R-M, *)

→ **no estar de filis, no anar llatí, no estar catòlic, no anar fi**

▷ **tenir sempre un sis o un as** (p.ext.), **tenir un all o una ceba** (p.ext.)

● **estar cop-piu** (Mall., Men.)

MALALTIA

el ball de sant Vito SD, malaltia nerviosa per la qual els membres es mouen convulsivament i d'una manera irregular (IEC)

Què fas movent-te tant? Sembla que tinguis el ball de sant Vito

febre groga SN, malaltia infecciosa en què el febrejant té la cara de color molt groc (A-M)

Temia patir la febre groga / Hi ha hagut una epidèmia de febre groga

▷ **groc com el safrà** (p.ext.), **groc com la cera** (p.ext.)

mal vell SN, malaltia crònica, inveterada (Fr)

La sida és un mal vell

▷ **mal deixat** (p.ext.)

peu d'atleta SN, tricofitosi del peu produïda pel fong «*Candida albicans*» (EC)

Li va sortir un peu d'atleta després de passar tot l'estiu al càmping

MALALTÍS

atrotinat de salut SA, que té poca salut, que mostra una disposició habitual a estar malalt / [anar] molt malament de salut (*, EC)

Ja feia anys que estava atrotinat de salut, però anava tirant

→ **trencat de salut, prim de salut**

▷ **anar a mal borràs** (p.ext.)

espatllat de pit SA, dit de la persona que sofreix una o diverses molèsties imprecises (anorèxia, ois, aprimament) atribuïdes a una defectuosa posició esternal, que en medicina popular el curandero guareix mitjançant massatge vertebral i suspensions axilhars (EC)

És un noi espatllat de pit, cada dia està més prim i més malaltís

ésser un pot d'apotecari (algú) SV, es diu del qui es medica molt / ésser una persona molt malaltissa (R-M, A-M)

No para de prendre un remei darrere l'altre; és un pot d'apotecari, aquest home! Ha estat sempre malalt / Sempre que va de viatge s'ha d'endur un reguitzell de medicines. És un pot d'apotecari (R-M)

→ **ésser un pou de remeis**

▷ **trencat de salut** (p.ext.), **ésser de cotó fluix** (algú) (p.ext.)

ésser un pou de remeis SV, es diu de qui es medica molt. Malaltís (R-M)

Abans no estava mai malalt, però ara, pobre home, és un pou de remeis (R-M)

→ **ésser un pot d'apotecari** (algú)

haver de treure (algú) **a prendre el sol amb un garbell SV**, es diu d'una persona malaltissa (A-M)

Li fan mal tots els ossos, l'hauran de treure a prendre el sol amb un garbell

→ **haver de treure** (algú) **en un cabasset al sol**

▷ **trencat de salut** (p.ext.)

haver de treure (algú) **en un cabasset al sol SV**, es diu d'una persona malaltissa, delicada / expressió que hom diu referint-se a una persona malaltissa (IEC, EC)

Aquesta noia sempre està delicada; l'hauran de treure en un cabasset al sol; no crec pas que pugui treballar (També s'usa amb la forma *haver de treure* (algú) *en cabasset al sol*) (R-M)

→ **haver de treure** (algú) **a prendre el sol amb un garbell**

▷ **haver de treure** (algú) **amb un cabasset al sol** (v.f.), **trencat de salut** (p.ext.)

no pujarà a galliner O, es diu d'un pollet i d'un infant dèbil (A-M)

Aquest nadó sempre està malalt, no pujarà a galliner

[Mall. (A-M)]

ofendre (algú) **l'aire O**, ésser delicat en extrem (R-M)

D'ençà que va tenir l'hepatitis, que l'aire l'ofèn; ha quedat molt aixafat / Té tan poques defenses que l'aire l'ofèn, i s'indisposa fàcilment (Només s'usa amb el complement en forma pronominal) (R-M)

▷ **prim de salut** (p.ext.)

■ **parèixer que haja vist ànimes SV**, dit per a indicar que algú té molt mal aspecte, que està molt prim

Que no veus quina cara que fa? Té un aspecte molt poc saludable, pareix que haja vist ànimes

→ **prim de salut**

[Costera]

prim de salut SA, malaltís / que té poca salut, que mostra una disposició habitual a estar malalt (Fr, *)

Sempre l'he vist prim de salut

→ **atrotinat de salut, trencat de salut, parèixer que haja vist ànimes**

▷ **salut de cavall** (ant.), **ofendre** (algú) **l'aire** (p.ext.)

tenir sempre un sis o un as *SV*, tenir un mal o un altre (EC)

No l'he vist mai content; sempre té un sis o un as; quan no es queixa de dolor, es queixa del temps que fa (R-M)

→ **tenir un all o una cebra**

▷ **estar cloc-piu** (p.ext.)

tenir un all o una cebra *SV*, tenir ara una tribulació ara una altra, sense cessar d'estar malament o de gemegar (A-M)

Sempre té un all o una cebra; no acaba d'estar bé del tot, però no es queixa mai (També s'usa amb les formes *tenir all o cebra* i *quan no té un all, té una cebra*)

→ **tenir sempre un sis o un as**

▷ **estar cloc-piu** (p.ext.)

● **tenir sempre ai o cebra** (Men., Eiv.)

trencat de salut *SA*, malaltís / que té poca salut, que mostra una disposició habitual a estar malalt (R-M, *)

El noi gran sempre ha estat trencat de salut i mai no ha pogut treballar al camp (R-M)

→ **atrotinat de salut, prim de salut**

▷ **salut de cavall** (ant.), **ésser un pot d'apotecari** (algú) (p.ext.), **haver de treure** (algú) **a prendre el sol amb un garbell** (p.ext.), **haver de treure** (algú) **en un cabasset al sol** (p.ext.)

MALAMENT

a la biorxa *SP*, malament; al revés del que voldriem (R-M)

Tot estava previst, però ens va faltar temps i tot va a anar a la biorxa; va ser un fracàs / El programa va sortir a la biorxa; tot ens fou advers (R-M)

→ **de través, anar a l'orsa**

▷ **a la xamberga** (p.ext.), **cap per avall** (p.ext.), **tornar-se aiguapoll** (p.ext.), **ficar-s'hi la bruixa** (p.ext.)

a mal so *SP*, de mala manera, enutjosament (A-M) *Podets pensar que a mal so los feren despertar* (A-M)

→ **de qualsevol manera**

amb el peu esquerre *SP*, [fer alguna cosa] malament i amb mal resultat (A-M)

Avui t'has llevat amb el peu esquerre, estàs molt malhumorat / Han començat aquesta feina amb el peu esquerre (S'usa normalment amb verbs que denoten l'inici d'una acció *aixecar, començar, llevar*, etc. i també amb el verb *fer*)

→ **amb mal peu, llevar-se amb l'altre peu, llevar-se per la mala espona**

▷ **amb peu esquerre** (v.f.), **amb bon peu** (ant.), **tenir un mal dia** (p.ext.)

amb els peus *SP*, no posant l'atenció deguda en alguna cosa / fer alguna cosa malament (*, R-M) *Aquesta decisió ha estat presa amb els peus; ells mateixos es perjudiquen / Aquest contracte està fet amb els peus, no hi ha cap clàusula que especifiqui els drets de l'un i de l'altre* (R-M)

→ **fet amb el cul**

▷ **amb els cinc sentits** (ant.), **pensar amb els peus** (p.ext.)

cap per avall *SN*, [anar] malament, al revés del que un voldria (IEC)

Té la casa cap per avall / Des que el restaurant ha canviat d'amo va cap per avall. Ha perdut tots els clients

▷ **de cap per avall** (v.f.), **anar a mal borràs** (p.ext.), **anar de baixa** (p.ext.), **anar de mal en pitjor** (p.ext.), **anar de cul per terra** (p.ext.), **a la biorxa** (p.ext.)

de través *SP*, malament, en el mal sentit (F)

Aquest home tot ho entén de través i després no el podem convèncer de la veritat / Tot els va de través (R-M, EC)

→ **a la biorxa**

■ **malament rai** *SAdv*, locució intensificadora de l'adverbi «malament»

Si ja comença a sortir a les nits en època d'èxams, malament rai

→ **cagada l'hemus, cagada pastoreta**

MALASTRUGANÇA

córrer mals aires *O*, córrer males notícies / circular males notícies, haver-hi males impressions (IEC, A-M)

Darrerament a casa corren mals aires: no estem passant per un bon moment

▷ **córrer bons aires** (ant.), **córrer la veu** (p.ext.)

■ **no hi van totes, a la borrassa** *O*, expressió usada per a indicar que no totes les coses van com hom voldria

Enguany, amb les gelades que hi ha hagut, no en traurem res de les olives. No hi van totes, a la borrassa

▷ **any prim** (p.ext.)

[Arbeca]

MALAVENTURÓS

ocell de mal averany *SN*, persona que duu males noves, mals presagis, o que hom creu que causa dissort (EC)

Sempre estàs pensant que passarà el pitjor i després es compleix: ets un ocell de mal averany

→ **ocell de mal temps**

▷ **cridar el mal temps** (p.ext.)

ocell de mal temps *SN*, persona que duu males noves, mals presagis, o que hom creu que causa dissort (EC)

Ets un ocell de mal temps: arribes tu i s'esguerra la festa

- **ocell de mal averany**
- ▷ **cridar el mal temps** (p.ext.)

MALAVINGUT

no parlar (amb algú) *SV*, no fer-se amb algú, no tenir-hi tractes (EC)

Fa temps que no parla amb el seu pare / L'Albert ja no es parla amb en David (EC, *)

- ▷ **estar a partir-se un pinyó** (ant.), **no haver-hi pa partit** (ant.), **portar-se bé** (ant.), **no voler peres** (amb algú) (p.ext.), **estar de cul al marge** (p.ext.), **portar-se malament** (amb algú) (p.ext.)

MALBARATAR

dur (alguna cosa) **a malbarat** *SV*, malbaratar, abandonar / deixar perdre, malgastar, els béns, una cosa de valor, dilapidar (IEC, *)

El seu fill va dur el negoci a malbarat / Tenia una bona hisenda, però amb la seva mala administració l'ha duta a malbarat (*, R-M)

→ **ésser la ruïna**

- ▷ **perdre bous i esquelles** (p.ext.), **tirar de veta** (p.ext.)

■ **ésser la ruïna** *SV*, algú o alguna cosa, fer perdre els béns d'algú

Aquest negoci és la ruïna / Un fill així és la ruïna. Sempre vol comprar-se coses noves, mai no en té prou

→ **dur** (alguna cosa) **a malbarat**

- ▷ **estirar més el braç que la màniga** (p.ext.), **eixugar el vent tant com en plou** (p.ext.), **eixugar la butxaca** (a algú) (p.ext.)

MALBÉ

a trossos *SP*, tallat o romput / fet trossos (IEC, R-M)

Aquella estàtua del jardí la trobaràs a trossos; no té gens d'estabilitat i una ventada forta te la pot fer caure / Les portes cauen a trossos (R-M, EC)

→ **a bocins, a miques**

anar-se'n al dimoni *SV*, perdre's, fer-se malbé, ésser destruït (A-M)

L'estofat se n'ha anat al dimoni: la cuinera l'ha deixat al foc i s'ha distret (Fr)

→ **anar-se'n a la pifia, anar-se'n a perdre oli, anar a mal borràs**

com una festa de carrer *SAdv*, de mala manera, en molt mal estat (A-M)

S'ablot ha caigut dins es fang, i s'ha posat es vestit com una festa de carrer (S'usa en contextos irònics) (A-M)

[Men. (A-M)]

tenir gana *SV*, (una sabata) estar feta malbé amb la sola desenganxada, desclavada, del davant (IEC)

Compra't un parell de sabates noves perquè aquesta ja té gana

MALCARAT

cara de jutge *SN*, cara de la persona adusta, de mal tractar / que mostra severitat (IEC, R-M)
Quan li anàvem a explicar tot el que havia passat, ell amb cara de jutge ens ha fet seure al seu davant / Aquell professor intimidava els alumnes amb la seva cara de jutge (R-M)

→ **cara de tres déus, cara de pocs amics, cara de prunes verdes, cara de vinagre**

cara de prunes agres *SN*, malcarat / dit de la cara que expressa enuig o mal humor (Fr, *)

Posa cara de prunes agres a totes les propostes que li fem, no n'hi ha cap que li agradi

→ **cara de prunes verdes, fer morros, cara de jutge, cara de vinagre, cara de pomes agres**

▷ **fer mala cara** (p.ext.)

cara de prunes agres i taronges sense suc *SN*, la (cara) que expressa irritació o mal geni (A-M)
Quan ha sortit del despatx feia cara de prunes agres i taronges sense suc

→ **cara de prunes verdes, cara de vinagre**

cara de prunes verdes *SN*, malcarat / dit de la cara que expressa enuig o mal humor (Fr, *)

Quan li fa regals sempre fa cara de prunes verdes. No li agraden les sorpreses

→ **cara de prunes agres, cara de prunes agres i taronges sense suc, cara de jutge**

pagar amb la cara *SV*, deixar traslluir la mala disposició envers els altres / ésser molt malcarat, molt seriós; tenir aspecte de no anar de bromes (R-M, A-M)

Volia demanar una informació a aquell home de la porta, però no m'atreveixo, perquè amb la cara paga; ja es veu que té mal geni (R-M)

→ **cara de tres déus, fer mala cara**

▷ **semblar una paret sense arrebossar** (p.ext.)

semblar una paret sense arrebossar *SV*, tenir mala cara / dit per a referir-se a algú que acostuma a fer mala cara a tothom (A-M, *)

Quan s'ha llevat semblava una paret sense arrebossar. Després ja s'ha animat

→ **fer morros, cara de tres déus, fer mala cara**

▷ **pagar amb la cara** (p.ext.)

MALCONTENT

tenir sempre un forat que li fa aire *SV*, ésser molt malcontent, acostumar de queixar-se o d'exagerar els propis mals (A-M)

Aquest té sempre un forat que li fa aire: no para mai de queixar-se / Era una dona gran i tenia sempre un forat que li feia aire

→ **tenir sempre un sis o un as, ésser un sac de gemecs**

[Val. (A-M)]

MALCONTENTAMENT

mar de fons *SN*, maror, malcontentament latents (IEC)

No sé què els passava, però el cert és que hi havia mar de fons; no podien dissimular el seu malestar / No t'hi acostis que hi ha mar de fons; deixa que s'ho facin sols (Sovint s'usa amb el verb *haver*) (R-M)

→ **mala maror, soroll de fons, ballar-hi el diable**

▷ **poder-se tallar l'aire** (p.ext.), **en estat de guerra** (p.ext.), **anar mal dades** (p.ext.)

MALCORAR

fer-li perdre el cor (a algú) *SV*, dissuadir / induir algú a desistir d'un propòsit, persuadir-lo de no fer alguna cosa (Fr, *)

Volia anar de vacances tot sol, però la seva mare li va fer perdre el cor

▷ **treure-li** (alguna cosa) **del cap** (a algú) (p.ext.), **menjar-li l'olla** (a algú) (p.ext.)

MALCRIAT

pujar com els arbres de la Rambla *SV*, criar-se de qualsevol manera, sense educació (A-M) *Els fills de la Mercè han pujat com els arbres de la Rambla, perquè ella sempre estava massada ocupada treballant*

▷ **pujar dret** (ant.), **créixer com els arbres de la Rambla** (p.ext.)

MALDESTRE

cafetera russa *SN*, persona revellida, inhàbil, maldestra (EC)

Aquest home sembla una cafetera russa, de vell com és

▷ **no saber què es pesca** (p.ext.), **tenir els dies comptats** (p.ext.), **caure de vell** (p.ext.), **no aguantar-se els pets** (p.ext.)

ésser un desastre (algú) *SV*, ésser mancat de destresa

Quan ha d'anar a un lloc on no ha estat mai, es perd. És un desastre (També s'usa amb la forma *ésser molt desastre* (algú))

→ **ésser una calamitat** (algú), **no fer-ne una de condreta, ésser una olla** (algú)

▷ **ésser un cas** (algú) (p.ext.), **ésser un cas com un cabàs** (p.ext.), **ésser un crac** (p.ext.), **no fer cosa bona** (p.ext.)

ésser un patata *SV*, maldestre, patafier / dit de la persona que amb la seva poca traça ho esguerra tot (EC, *)

Aquest pintor és un patata / Que ets patata, noi! No fas més que nosa (També s'usa amb la forma *ésser molt patata*)

→ **ésser un zero a l'esquerra, no fer-ne una de condreta, no saber fer una «o» amb un cul de got**

▷ **no fer cosa bona** (p.ext.)

ésser una calamitat (algú) *SV*, algú, ésser mancat de destresa

Tot el que toca es trenca, és una calamitat
→ **ésser un desastre** (algú)

▷ **ésser un cas** (algú) (p.ext.), **ésser un cas com un cabàs** (p.ext.), **no fer cosa bona** (p.ext.)

males mans *SN*, [ésser] maldestre / persona mancada de destresa (IEC, *)

Té tan males mans, que no li confiaría cap feina delicada / Mira que ets males mans, cosa que toques cosa que es fa malbé (R-M, *)

→ **tenir grapes en comptes de mans**

▷ **tenir bones mans** (ant.), **tenir mans de plata** (ant.)

no fer cosa bona *SV*, obrar sempre malament (EC)

El van llogar per a aquella feina, però el van fer fora al cap de dos dies, perquè no feia cosa bona

→ **no fer-ne una de condreta, no tirar-ne una en el solc**

▷ **ésser un desastre** (algú) (p.ext.), **ésser una calamitat** (algú) (p.ext.), **ésser un patata** (p.ext.)

tenir grapes en comptes de mans *SV*, ésser graponer, maldestre (EC)

Sembla que tingui grapes en comptes de mans: sempre ho trenca tot

→ **males mans**

▷ **ésser un manetes** (ant.), **tenir bones mans** (ant.), **tenir dits** (ant.), **tenir manetes** (ant.), **tenir mans de fada** (ant.), **tenir mans de plata** (ant.), **tenir uncles** (ant.)

MALDIENÇA

llengua d'escorpí *SN*, mala llengua / propensió a la maldiença (A-M, *)

Malaventurat qui no li és simpàtic; té llengua d'escorpí i no li costa gens de desprestigiar la gent (R-M)

→ **mala llengua, llengua verinosa, llengua d'escurçó, llengua de destrat, llengua de foc, llengua de ganivet, llengua esmolada, llengua viperina**

llengua de carreter *SN*, propensió a la maldiença

Era un home de carrera però tenia llengua de carreter; deixava anar uns renecs que no sé d'on els treia (R-M)

▷ **renegar com un carreter** (p.ext.), **parlar com un carreter** (p.ext.), **ésser una boca d'infern** (p.ext.)

llengua de ganivet *SN*, mala llengua / propensió a la maldiença (A-M, *)

Aquest noi té llengua de ganivet: li encanta difamar la gent

→ **llengua d'escurçó, llengua d'escorpí, mala llengua, llengua esmolada**

■ **llengua serpentina** *SN*, propensió a la maldiença

Alerta amb la seva veïna, té una llengua serpentina

→ **llengua d'escurçó, mala llengua, llengua viperina**

llengua verinosa *SN*, propensió a la maldiença (IEC)

No t'hi acostis gaire, que té una llengua verinosa i crítica tothom

→ **llengua d'escorpí, mala llengua, llengua d'escurçó, llengua de destrall, llengua de foc, llengua esmolada, llengua viperina**

mala llengua *SN*, propensió a la maldiença (IEC)

Si té tants enemics és per la seva mala llengua (EC)

→ **llengua verinosa, llengua d'escorpí, llengua de destrall, llengua de foc, llengua de ganivet, llengua serpentina, llengua viperina**

MALDIENT

llengua d'escurçó *SN*, persona maldient, que malparla traïdorament (IEC)

*És llengua d'escurçó, sempre parla intentant fer mal (També s'usa amb el nom *serp*)*

→ **llengua d'escorpí, llengua verinosa, llengua serpentina, llengua viperina, llengua de ganivet, llengua de veri**

MALDORMIR

■ **tenir el son girat** *SV*, tenir el ritme del son alterat a causa d'un canvi d'horari

A causa del canvi horari, tinc el son girat. És millor que me'n vagi a descansar ben aviat / Com que he estat uns dies treballant a les nits, tinc el son girat i ara em costa molt de rendir als matins

▷ **fer de la nit dia** (p.ext.), **fer del dia nit i de la nit dia** (p.ext.)

MALEDICCIÓ

així caiguessin frares caputxins de bronze *O*, maledicció / maledicció envers un esdeveniment, una situació, un fet, etc. (A-M, *)

M'han robat el cotxe! Així caiguessin frares caputxins de bronze!

→ **mala negada**

bon profit li faci *O*, expressió de menyspreu envers uns beneficis o avantatges que algú s'apropia en detriment d'algú altre (R-M)

*Que s'ha quedat una part que em corresponia a mi? Bon profit li faci! / Ja té casa nova, bon profit li faci! / Ja m'has pres el càrrec que jo tant desitjava, bon profit et faci! (Només s'usa amb els pronoms de segona i de tercera persones) (R-M, *, *)*

→ **que li aprofiti**

▷ **no cal dir mal profit li faci** (ant.)

llamp de Déu *SN*, exclamació d'ira / expressió exclamativa que enclou una maledicció, una imprecació, etc. (R-M, *)

*M'ho han robat tot; llamp de Déu, si els agafes! / No trobo l'informe. Llamp de Déu! On el dec haver deixat? (R-M, *)*

→ **llamp del cel, mal llamp et mati, mal llamp**

llamp del cel *SN*, expressió d'ira que enclou una maledicció (R-M)

Llamp del cel! M'han robat les ametlles i m'han esqueixat les branques dels ametllers! / —Llamp del cel! Si atrapo qui m'ha trencat les xarxes, ho passarà malament! —va cridar el pescador (R-M)

→ **llamp de Déu, mal llamp**

mal caigui mort *O*, fórmula de jurament o imprecació d'impaciència, d'asseveració (A-M)

Mal caigui mort! M'ha pres tots els diners

→ **maleït siga**

mal haja *O*, maleït sigui, maleïts siguin (IEC)

Mal haja aquest assassi! / Mal hagen els traïdors! (, IEC)*

mal llamp *SN*, exclamació d'ira que enclou una maledicció (R-M)

Mal llamp! Mira com fugen corrent! Ja no els agafaran / Mal llamp tregui la polseguera als gossos (R-M, A-M)

→ **mal llamp et mati, mal llamp t'encengui, mal llamp t'esberli, llamp del cel, mala negada**

mal llamp et mati *O*, expressió exclamativa que enclou una maledicció, una imprecació

Mal llamp et mati! S'ha punxat una roda del cotxe

→ **llamp de Déu, mal llamp t'esberli, mal llamp t'encengui, mal llamp**

▷ **mal llamp te mati** (v.f.)

mal llamp t'encengui *O*, expressió exclamativa que enclou una maledicció, una imprecació

Quines bestieses de dir, mal llamp t'encengui!

→ **mal llamp t'esberli, mal llamp et mati, mal llamp**

mal llamp t'esberli *O*, expressió exclamativa que enclou una maledicció, una imprecació

Sempre em fas enfadar, mal llamp t'esberli!

→ **mal llamp t'encengui, mal llamp et mati, mal llamp**

mala negada *SN*, exclamació d'ira / expressió de maledicció (R-M, EC)

Ara se m'han trencat els frens! Mala negada! / Mala negada facis! / S'han corcat, mala negada! (R-M, EC, EC)

→ **així caiguessin frares caputxins de bronze, mal llamp**

me cago en déna *O*, expressió usada per a maleir

*Me cago en déna, ara l'ordinador no funciona i no puc fer el treball! / Me cago en Déu, qui m'ha pres el moneder? (També s'usa amb el nom *Déu*. De vegades es pronuncia amb la forma [kazu])*

→ **me cago en l'olla, me cago en l'ou, me cago en la mar salada, cagar-se en la mare que va parir** (algú)

[déna: mot no registrat a l'IEC]

me cago en l'ou *O*, exclamació de maledicció

Me cago en l'ou!, ja se m'ha tornat a espatllar la rentadora (De vegades es pronuncia amb la forma ['kazu])

→ **me cago en déna, me cago en l'olla, me cago en la mar salada, cagar-se en la mare que va parir** (algú)

■ **me cago en la mar salada** *O*, expressió que indica maledicció

Me cago en la mar salada, m'acabo d'enrampar remenant l'endoll (De vegades es pronuncia amb la forma ['kazu])

→ **me cago en déna, me cago en l'ou, me cago en l'olla, cagar-se en la mare que va parir** (algú)

■ **que li aprofiti** *O*, expressió de maledicció envers algú que ha actuat o s'ha expressat en contra dels interessos de qui la diu

Com que li vaig dir que jo volia aquella feina, ell s'hi va interessar i se la va quedar. Que li aprofiti! / Dius que prefereixes viure amb la teva tia abans que amb mi? Doncs, que t'aprofiti! (Només s'usa amb els pronoms de segona i de tercera persones)

→ **bon profit li faci**

▷ **no cal dir mal profit li faci** (ant.)

MALEFICI

mal d'ull *SN*, malefici que hom creu exercit mitjançant l'esguard (IEC)

Últimament té molta mala sort, fracassa en tot el que es proposa i comença a pensar si li han fet un mal d'ull

▷ **mal donat** (p.ext.), **màgia negra** (p.ext.)

MALEIR

cagar-se en la mare que va parir (algú) *SV*, expressió per a insultar greument algú (R-M) *Em vaig cagar en la mare que va parir aquell paio / Me cago en la mare que et va parir! Torna'm el que m'has robat / Es va cagar en la mare que el va parir perquè havia fet tard* (*, R-M, *)

→ **me cago en déna, me cago en l'ou, me cago en la mar salada**

tirar llamps i pestes *SV*, maleir / algú, manifestar obertament el seu sentiment de contrarietat (R-M, *)

Quan va veure que després d'esperar-se mitja hora no el volien rebre, se'n va anar tirant llamps i pestes; no l'havien vist mai tan irritat (R-M)

▷ **mossegar-se la llengua** (ant.), **mossegar-se els llavis** (ant.), **perdre els estreps** (p.ext.)

MALENCONIÓS

cara de mal conhort *SN*, cara que revela un pesar, un geni malenconiós (IEC)

Ahir va passar-se tot el dia fent cara de mal conhort

→ **cara de mal atzar, cara de Divendres Sant, cara de prunes agres**

▷ **estar d'humor negre** (p.ext.)

estar d'humor negre *SV*, (estar) summament trist, malenconiós; infaust (IEC)

Avui estàs d'humor negre perquè has vist aquelles fotografies de l'holocaust

→ **tou com una figa**

▷ **cara de mal conhort** (p.ext.), **estar fet caldo** (algú) (p.ext.), **estar fet pols** (algú) (p.ext.), **fet un flam** (p.ext.), **estar de mal humor** (p.ext.)

MALENDREÇ

can penja-i-despenja *SN*, casa, botiga, etc., malendreçades (EC)

A veure si arregles l'habitació que això sembla can penja-i-despenja

→ **ésser una olla, niu de puputs, cort de porcs, ca la Quica, can Seixanta**

▷ **semblar el carrer de mitja galta** (p.ext.)

MALENTANYAT

ésser un baina *SV*, (ésser una) persona de mala conducta moral, de mals sentiments (A-M)

Aquest home és un baina, no ha fet mai res de bo per ningú

→ **tenir males entranyes**

▷ **ésser un bèstia** (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

tenir males entranyes *SV*, (ésser) de mals sentiments (IEC)

Aquest home té males entranyes des de petit / No et refiïs d'ell que és un individu de males entranyes (També s'usa amb la forma de *males entranyes*)

→ **no tenir entranyes, mal entanyat, no tenir ànima, no tenir cor, ésser un baina**

▷ **tenir bones entranyes** (ant.)

MALESTANT

no estar de son prou *SV*, no trobar-se bé (A-M)

En Pere avui no està de son prou, millor que s'estiri al llit a descansar

→ **no anar fi, no estar llatí, no estar catòlic, no estar de filis**

▷ **tenir el llop tancat a dins** (p.ext.)

tenir el llop tancat a dins *SV*, patir d'un mal interior (A-M)

Es troba molt malament, deu tenir el llop tancat a dins / Pobre noi, té el llop tancat a dins: li han diagnosticat una malaltia irreversible

→ **tenir mala peça al telar**

▷ **no estar de son prou** (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

MALESTAR

córrer mals aires *O*, circular males notícies, haver-hi males impressions (A-M)

Últimament a la feina corren mals aires, segur

que jo també en surto perjudicat (També s'usa amb el nom *vent*)

- **ballar-hi el diable, ficar-s'hi la bruixa**
- ▷ **córrer bons aires** (ant.), **córrer la veu** (p.ext.), **bufar nous vents** (p.ext.), **poder-se tallar l'aire** (p.ext.), **en estat de guerra** (p.ext.)

mala maror *SN*, malestar, discòrdia, mal humor, entre dues o més persones (IEC)

A l'oficina hi ha mala maror / Quina mala maror, més valdria no haver vingut! (Sovint s'usa amb el verb *haver*)

- **mar de fons, soroll de fons, mal rotllo**
- ▷ **ésser un infern** (p.ext.), **haver-hi preguntes i respostes** (p.ext.), **poder-se tallar l'aire** (p.ext.), **en estat de guerra** (p.ext.)

■ **soroll de fons** *SN*, malestar, discòrdia, mal humor, entre dues o més persones

En aquella empresa hi havia molt soroll de fons; es feia difícil treballar-hi bé amb aquella mala maror (Sovint s'usa amb el verb *haver*)

- **mala maror, mar de fons, mal rotllo**
- ▷ **haver-hi preguntes i respostes** (p.ext.)

veure'n de blanques i de negres *SV*, veure coses extraordinàries, de tota mena (A-M)

Durant el viatge en van veure de blanques i de negres

- **veure'n de verdes i de madures, veure-se'n de tots colors, veure-se'n de totes**

MALÈVOL

■ **de mala fe** *SP*, mancat de bondat, amb mala intenció

Va actuar de mala fe perquè els dos amics es barallessin / Fa les coses de mala fe

- **ésser un mala fe**
- ▷ **de bona fe** (ant.), **mala fe** (p.ext.)

de pinyol vermell *SP*, [ésser] de mala mena (R-M)

No em fio gens d'aquest home; em sembla que és de pinyol vermell; fa cara de mal geni / Aquesta ablota és de pinyol vermell (R-M, *)

- **ésser un bon element** (algú)
- ▷ **ésser d'allò que no hi ha** (p.ext.)

[Mall.]

ésser un mala fe *SV*, ésser mancat de bondat, de bones intencions

El porter és un mala fe, per això li he dit que no em reculli el correu

- **ésser un res de bo, ésser una arracada** (algú), **tenir un mal fons, mala bèstia, mala ànima, de mala fe**
- ▷ **ésser un bona fe** (ant.), **capità aranya** (p.ext.)

ésser un serpeta *SV*, dit d'una persona malèvola i difamadora (EC)

Aquest xicot és un serpeta, no te'n pots refiar pas

- **ésser una bona peça** (algú), **ésser una mala peça** (algú), **ésser un escurçó, ésser un punxa**

ésser una bona peça (algú) *SV*, dit d'una persona de qualitats i, sobretot, de capteniments dolents (EC)

És una bona peça! No l'hauríem d'haver contractat (S'usa normalment en contextos irònics)

- **ésser una mala peça** (algú), **ésser una bona pua** (algú), **ésser un bon element** (algú), **ésser una bona pècora, tenir un mal fons, ésser un serpeta**

ésser una mala peça (algú) *SV*, dit d'una persona de comportament dolent (IEC)

Jo ja et vaig avisar que era una mala peça, ja t'ha estafat!

- **ésser una bona peça** (algú), **ésser una bona pua** (algú), **ésser un mala pinta, ésser un serpeta, ésser un bon element** (algú), **ésser un porc**

- ▷ **ésser una bona peça** (algú) (ant.)

mala ànima *SN*, persona de mals sentiments (EC)

No siguis mala ànima i deixa que et conti els seus problemes / Ep, tu! Mala ànima! Com et tornis a apropar a la meva família, truco a la policia (R-M, *)

- **mal sorge, mala cuca, ésser un mala fe, ésser una mala pua** (algú), **ésser un mala sort**

- ▷ **bona ànima** (ant.), **no tenir ànima** (p.ext.), **no tenir cor** (p.ext.)

mala cuca *SN*, persona de mals sentiments (R-M)

Era una mala cuca; va fer mal a tota la seva família (R-M)

- **mala ànima, mal sorge, mala bèstia, ésser un mala sort**

mala pell *SN*, [ésser] dolent, una mala persona (A-M)

Ah!, mala pell! Si t'atrapo, me la pagaràs! (R-M)

- **mal sorge, mala ànima, mala bèstia, ésser una mala peça** (algú), **ésser una mala pècora, ésser una mala pua** (algú), **ésser un mala sort, ésser una bona pua** (algú)

■ **tenir mala llet** *SV*, tenir mal geni i mala intenció

En Pere té mala llet, per això de vegades li agafen aquests cops de geni / L'Anna és una traïdora, no em pensava que tingués tanta mala llet (També s'usa amb els quantificadors *força, molt, tant*, etc. en posició preadjectival)

- **tenir mala sang, tenir mala bava, tenir mala idea, tenir mala folla**

- ▷ **tenir la mosca** (p.ext.)

tenir un mal fons *SV*, tenir qualitats morals dolentes

Jo no em refiaria d'ell: té un mal fons

- **ésser un mala fe, ésser una bona peça** (algú), **tenir mala idea**

- ▷ **tenir un bon fons** (ant.), **tenir una hora bèstia** (p.ext.)

MALFARDAT

ésser un pendó (algú) *SV*, (ésser una) persona malfardada; sobretot dona desendreçada (A-M)

És un pendó, hauria de mirar-s'hi més a l'hora de vestir-se

→ **ésser un penjat, ésser una màrrega sense punts** (algú)

MALFEINER

buscar postes de sol i caps de setmana *SV*, ésser malfeiner / ésser gandul, que fuig de la feina (A-M, *)

No li demanis que t'ajudi perquè no ho farà: és dels que busca postes de sol i caps de setmana

→ **fer-se el compte del perdut, tenir el llan-gardaix amarrat a l'esquena**

▷ **curt de feina** (p.ext.)

[Urgell, Segarra (A-M)]

ésser el sastre dels gegants *SV*, ésser un mal menestral o professional de qualsevol ofici o carrera (A-M)

No li portis aquell vestit per cosir perquè és el sastre dels gegants, encara te'l deixarà pitjor / El tallat de cabells que t'ha fet és horrorós. Aquest home sembla el barber dels gegants (També s'usa amb els noms d'oficis barber, metge, etc.)

▷ **tenir bones mans** (ant.), **ésser un artista** (ant.)

[Barc. (A-M)]

ésser un butxaques *SV*, (ésser un) home destracat, que fa les coses de qualsevol manera per negligència (A-M)

La feina no es fa d'aquesta manera: ets un butxaques

▷ **tenir bona grapa** (ant.), **tenir mans de fada** (ant.)

[Cat., Val. (A-M)]

fer-se el compte del perdut *SV*, abandonar-se a la malfeineria (A-M)

Aquest nou comptable sap fer-se el compte del perdut: es passa el dia xerrant per telèfon i llegint el diari

→ **no trencar-se cap os** (en alguna cosa), **tenir el llan-gardaix amarrat a l'esquena, buscar postes de sol i caps de setmana**

[Vinaròs, Val. (A-M)]

MALFERIR

obrir el cap (a algú) *SV*, ferir el cap (R-M)

Van obrir el cap a l'alcalde amb un bastó / Anant a les velocitats que va qualsevol dia s'obrirà el cap / Va tenir un accident amb la moto i es va obrir el cap (*, R-M)

→ **rompre el cap** (a algú)

▷ **prendre mal** (inv.), **trencar-se el coll** (p.ext.)

MALFIAR-SE

anar l'ull al bou *O*, malfiar-se / desconfiar excessivament (R-M, *)

L'han escarmentat tantes vegades, que ara va l'ull al bou; no es fia de ningú (R-M)

→ **no fiar-se ni de la seva ombra, mirar** (algú) **de cua d'ull, mirar** (algú) **de reüll**

▷ **anar amb els peus plans** (p.ext.)

MALFORJAT

anar amb una sabata i un esclop *SV*, anar amb peces de vestit molt bones i altres de molt dolentes (A-M)

Li convé renovar algunes peces de vestir perquè va amb una sabata i un esclop

→ **anar amb una sabata i una espartdenya**

anar amb una sabata i una espartdenya *SV*, vestir o obrar descuidadament (R-M)

Prou té bona roba, l'Enric, però li agrada d'anar amb una sabata i una espartdenya; vesteix com un perdulari (R-M)

→ **anar amb una sabata i un esclop, pengim-penjam**

anar com un alarb *SV*, anar mal vestit, descurat (R-M)

D'ençà que és casat vesteix més correctament; abans anava com un alarb, tot desmarxat i ple de taques / Vas com un alarb amb els punys de la camisa descordats i la corbata amb el nus tort / Sempre va amb roba vella i estripada: va com un alarb (R-M, *, *)

→ **anar atrotinat, fet un carnestoltes, fet un pellingot, com un pallasso**

▷ **ésser un alarb** (p.ext.), **quedar-li com unes calces de capellà** (a algú) (p.ext.)

com un pallasso *SAdv*, vestit / vestit d'una manera ridícula, amb mal gust (Fr, *)

Vesteix com un pallasso; podria arreglar-se una mica

→ **fet un carnestoltes, anar com un alarb**

ésser un esparracat *SV*, anar molt mal vestit *Aquest home és un esparracat: hauria de mirar de vestir una mica millor*

→ **ésser una màrrega sense punts** (algú), **ésser un baldragues**

■ **ésser un penjat** *SV*, ésser algú que porta roba que no li cau bé, mal feta, mal posada *Aquest noi és un penjat, només cal veure com vesteix*

→ **ésser un baldragues, pengim-penjam, ésser un pendó** (algú)

▷ **ésser un parrac** (algú) (p.ext.)

ésser una màrrega sense punts (algú) *SV*, anar molt mal vestit (A-M)

No pots anar a la festa així, ets una màrrega sense punts. T'has de canviar de roba / Avui vas com una màrrega sense punts, ja podies haver-te mudat una mica més

→ **semblar una màrrega, ésser un pendó** (algú), **ésser un esparracat**

fet un carnestoltes SA, [anar] vestit de mal gust / [anar] vestit d'una manera ridícula, amb mal gust (IEC)

Vestit d'aquesta manera, ha quedat fet un carnestoltes / Va anar al concert fet un carnestoltes / Ja cal que et vesteixis bé perquè vas fet un carnestoltes / Va arribar fet un carnestoltes (*, R-M, *, *)

→ **anar atrotinat, anar com un alarb, fet un pellingot, com un pallasso**

pengim-penjam SN, persona malgirbada, que porta la roba de qualsevol manera (IEC)

Ser un pengim-penjam / Sempre va pengim-penjam i no fa gens de goig / Tan elegant que és el seu pare i ell sempre va pengim-penjam (IEC, R-M, R-M)

→ **anar amb una sabata i una espadenya; ací em cau, allà em penja, ésser un penjat, anar deixat**

▷ **anar endreçat** (ant.), **semblar el carrer de mitja galta** (p.ext.)

[Reduplicatiu]

semblar una màrfega SV, persona, especialment dona, grossa i malgirbada (EC)

La seva filla no és gaire agraciada, sembla una màrfega

→ **ésser una màrfega sense punts** (algú)
▷ **ésser un espantall** (algú) (p.ext.)

MALGASTADOR

arregador de segó i escampador de farina

SCoord, persona que estalvia coses petites i malgasta les profitoses (A-M)

És arregador de segó i escampador de farina, per això mai no tenim cap objecte de valor a les nostres mans

▷ **arregador la cendra i escampar la farina** (p.ext.)

cagar gras SV, obrar sense mirament ni precaució, sobretot en les despeses (A-M)

La Sílvia caga gras, algun dia se'n penedirà i ja no hi haurà res a fer / No sap estalviar, caga molt gras (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadverbial)

→ **tenir la mà foradada, no fundar cap missa d'onze**

▷ **cagar prim** (ant.), **mirar prim** (ant.)

ésser un afonacases SV, malgastador / expressió usada per a referir-se a qui es dedica a despendre malament els diners propis, en coses inútils (Fr. *)

No li confïis cap diner perquè és un afonacases

→ **ésser un mà foradada, tenir la butxaca foradada, ésser un hereu escampa**

ésser un hereu escampa SV, (ésser un) un dilapidador / (ésser un) home pròdig, malgastador (R-M, EC)

No tindrà mai res; és un hereu escampa; tot ho deixa perdre o s'ho malgasta en qualsevol

caprici / Si ets un hereu escampa no podràs estalviar mai ni un cèntim (R-M)

→ **ésser un mà foradada, ésser un afonacases, tenir la mà foradada**

▷ **de ca l'ample** (p.ext.), **fill pròdig** (p.ext.)

no fundar cap missa d'onze SV, es diu del qui malgasta molt o no sap estalviar (A-M)

En Jaume és un home que no fundarà cap missa d'onze: no hi ha manera que estalvi

→ **ésser un mà foradada, cagar gras, tenir la butxaca foradada**

■ **no vore's la cera en l'orella** SV, dit per a referir-se a qui no aconsegueix situar-se bé en la vida ja sigui perquè és mandrós o perquè gasta massa

Si sopes en llocs tan cars no et voràs cera en l'orella / Amb el camí que porta, sense estudiar ni treballar, l'Antoni no es vorà mai cera en l'orella

[Val.]

tenir la butxaca foradada SV, gastar molt (R-M)

No sap estar-se de cap caprici; té la butxaca foradada; tot s'ho gasta (R-M)

→ **tenir la mà foradada, ésser un mà foradada, ésser un afonacases, no fundar cap missa d'onze**

▷ **tenir les butxaques foradades** (v.f.), **mirar prim** (ant.)

tenir la mà foradada SV, excedir-se en les despeses / ésser un dilapidador, malgastador; no saber conservar els béns que es posseeixen (R-M, A-M)

No és estrany que el sou no li arribi a cap de mes; té la mà foradada i gasta sense calcular (R-M)

→ **tenir la butxaca foradada, cagar gras, tirar de veta, eixugar el vent tant com en plou, ésser un mà foradada, ésser un hereu escampa**

▷ **tenir les mans foradades** (v.f.), **mirar prim** (ant.)

MALGASTAR

allargar més els peus que els llençols SV, excedir-se / extralimitar-se, gastar més d'allò que es pot gastar (R-M, R)

Ara es troben que no poden acabar de pagar el cotxe que van comprar. Han volgut allargar més els peus que els llençols i així es troben amb dificultats (R-M)

→ **estirar més el braç que la màniga, tirar la casa per la finestra, estirar més els peus que la flassada**

▷ **abocar tot el cabàs** (p.ext.)

● **allargar més es peu que es llençol** (Mall., Men.)

arregador la cendra i escampar la farina

SCoord, estalviar les coses que no valen res i fer malbé les que valen / estalviar coses petites i gastar-ne inútilment de grosses (IEC, A-M)

Ha fet una mala tria, això és arplegar la cendra i escampar la farina / Es conforma a tenir una parada de cacauets quan podria aspirar a un bon lloc en una gran empresa; ell sí que replega la cendra i escampa la farina! (També s'usa amb el verb *replegar*) (*, R-M)

▷ **escampar la farina i arplegar la cendra** (v.f.), **arplegador de segó i escampador de farina** (p.ext.)

[Cast., Val. (A-M)]

eixugar el vent tant com en plou *O*, gastar tot el que es guanya (R-M)

Podria ésser ric si no fos tan malgastador, però el vent n'eixuga tant com en plou (R-M)

→ **tenir la mà foradada, viure al dia**

▷ **dur a malbarat** (p.ext.)

estirar més el braç que la màniga *SV*, algú, fer despeses superiors a les que li són possibles / fer algú, per ostentació, més despeses que els seus havers no li permeten de fer (IEC, EC)

Per Nadal, sempre estira més el braç que la màniga: compra molts regals per a tothom i es queda mig endeutat / Cal tenir seny amb les despeses i no estirar més el braç que la màniga; mira bé les teves possibilitats / Si allarga més el braç que la màniga, no arribarà a final de mes (També s'usa amb el verb *allargar*) (*, R-M, *)

→ **estirar més els peus que la flassada, allargar més el peu que la sabata, allargar més els peus que els llençols, treure al sol més del que hi ha a l'ombra**

▷ **mirar prim** (ant.), **abocar tot el cabàs** (p.ext.), **treure tot l'estam** (p.ext.), **dur a malbarat** (p.ext.)

estirar més els peus que la flassada *SV*, gastar més del que les possibilitats d'un permeten (Fr)

Mira de no estirar més els peus que la flassada

→ **estirar més el braç que la màniga, allargar més els peus que els llençols, treure al sol més del que hi ha a l'ombra**

▷ **mirar prim** (ant.), **treure tot l'estam** (p.ext.)

ficar l'olla gran dins de la xica *SV*, fer una despesa extraordinària (R-M)

Per celebrar el teu èxit ens caldrà ficar l'olla gran dins de la xica (R-M)

→ **fer un extra, tirar la casa per la finestra**

no fer cas d'un pa ni d'un penjoll *SV*, no mirar prim en la despesa, gastar sense mirament (A-M)

En aquella festa no van fer cas d'un pa ni d'un penjoll: hi havia tota mena de menges exquisides i caríssimes

→ **tirar la casa per la finestra**

▷ **mirar prim** (ant.)

no tenir vinya i veure raïms *SCoord*, es diu de qui fa despeses desproporcionades al seu cabal (A-M)

Li agrada gastar-se els pocs diners que guanya en roba cara. No té vinya i veu raïms

tirar de veta *SV*, no tenir mirament en les despeses / gastar sense miraments / no mirar prim en les despeses (R-M, IEC, EC)

No crec que guanyi gaire, però tira de veta; no s'està de res (R-M)

→ **tenir la mà foradada, viure al dia**

▷ **lligar els gossos amb llonganisses** (p.ext.), **no mocar-se amb mitja màniga** (p.ext.), **dur** (alguna cosa) **a malbarat** (p.ext.)

tirar la casa per la finestra *SV*, fer una despesa o despeses excessives / fer una despesa domèstica extraordinària / fer despeses o demostracions extraordinàries d'alegria, de festa, etc. (IEC, EC, A-M)

Si tires la casa per la finestra, no tindràs prou diners per a poder viure / Una cosa és procurar-se tot el necessari per a viure bé, i l'altra és llançar la casa per la finestra per tal de fer-se passar per ric (També s'usa amb el verb *llançar*) (*, R-M)

→ **abocar tot el cabàs** (a alguna cosa), **ficar l'olla gran dins de la xica, fer un extra, allargar més els peus que els llençols, no fer cas d'un pa ni d'un penjoll**

▷ **treure tot l'estam** (p.ext.), **en gran** (p.ext.), **no mocar-se amb mitja màniga** (p.ext.)

treure al sol més del que hi ha a l'ombra *SV*, gastar més del que es té (A-M)

S'ha arruïnat perquè ha tret al sol més del que hi ha a l'ombra

→ **estirar més el braç que la màniga, estirar més els peus que la flassada**

MALGIRBAT

anar atrotinat *SV*, anar amb els vestits atrotinats (IEC)

Va atrotinat perquè ve d'ajudar en Pere a pintar la casa

→ **anar com un alarb, fet un carnestoltes, anar molt deixat, fet un pellingot**

anar deixat *SV*, ésser descurós en el vestir (IEC)

Anava deixat i feia pudor / Sempre va molt deixat, m'estranya que avui vagi tan mudat / Sempre va mal deixat; a veure quan comença a arreglar-se una mica a l'hora de vestir-se (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *molt*, etc. i amb el modificador *mal* en posició preadjectival)

→ **fet un pellingot, anar atrotinat, pengimpenjam, ésser un baldragues, anar amb una sabata i una espadenya**

▷ **anar endreçat** (ant.)

ésser un baldragues *SV*, (ésser un) home que no li escau bé la roba i que sempre va mal vestit / (ésser un) home mal vestit (A-M, EC)

Aquest home és un baldragues, no es muda ni que li ho diguin cent vegades

→ **ésser un penjat, anar deixat, ésser un esparracat**

ésser un espantall (algú) *SV*, lleig / ésser una

persona molt lletja i malgirbada, que infon espantant (Fr, *)

La Maria és un espantall, hauria de mirar-s'hi més a l'hora de vestir-se

▷ **semblar una màrfega** (p.ext.)

estar a tres quarts de quinze *SV*, estar tort, mal posat, malgirbat (A-M)

El barret que portes està a tres quarts de quinze, posa-te'l bé abans de marxar

■ **fer norris** *SV*, dit per a referir-se a algú deixat, que no té cura del seu aspecte

No crec que trobi feina fàcilment perquè és un home que fa norris. Avui dia es busca gent amb bona presència

→ **anar deixat, fer xena**

fet un pellingot *SA*, [anar] brut, malforjat (IEC)

En Jaume va arribar del concert fet un pellingot

→ **fet un carnestoltes, anar com un alarb, anar atrotinat, anar deixat**

▷ **anar endreçat** (ant.)

MALGRAT

a despit de *SP*, malgrat algun impediment / contrariant algú (R-M)

A despit de les circumstàncies adverses, ell va fet el seu camí / Ha emprès el viatge a despit dels seus pares, que s'hi oposaven / Ho va fer a despit del seu marit (El complement és opcional) (R-M, R-M, *)

→ **a desgrat de, a pesar de**

▷ **en contra de** (p.ext.)

a pesar de *SP*, sense que algun impediment importi / malgrat (R-M, IEC)

Està molt refredat i encara vol sortir, a pesar de la pluja / A pesar que les coses entre ells no estiguin gaire bé últimament, anirà a la seva festa d'aniversari (R-M, *)

→ **a desgrat de, a despit de, encara que**

amb tot *SP*, malgrat això / sense tenir en compte determinats impediments (R-M, *)

Demà no seré a casa; amb tot, pots deixar-me la nota per a quan torni / Té molta feina; amb tot, tractant-se de tu, ho farà (R-M, EC)

→ **tot i això, tot i així, no obstant això, tot amb tot, no res menys, malgrat tot**

amb tot i *SP*, malgrat / sense tenir en compte determinats impediments (R-M, *)

Vaig sortir amb tot i la pluja, perquè era necessari (R-M)

▷ **amb tot i això** (p.ext.), **tot i** (p.ext.), **així com** (p.ext.)

amb tot i això *SP*, sense tenir en compte determinats impediments / serveix per introduir l'exposició d'un fet, després d'exposar un altre que era dificultós per aquell (*, A-M)

Estava molt cansat i feia molta calor; amb tot i això va travessar la ciutat a peu / Vaig sortir amb tot i la pluja, perquè era necessari (També s'usa amb altres expressions nominals en comptes del pronom demostratiu) (*, R-M)

→ **amb tot, tot amb tot**

▷ **tot i amb això** (v.f.), **amb tot i** (p.ext.)

enfrent de *SN*, oposant-se a (IEC)

Va acceptar honestament la decisió votada, enfrent dels seus propis interessos (R-M)

→ **en contra de**

▷ **en oposició amb** (p.ext.)

malgrat que *SP*, sense tenir en compte que (R-M)

Malgrat que parlava bé l'anglès, no va entendre aquell conferenciant / Malgrat que plouguí, ja veus que hem vingut a cercar-te (IEC, R-M)

→ **si bé, encara que, per bé que, ja sia que, mal que, per més que, ara bé, així com**

malgrat tot *SP*, tanmateix / sense tenir en compte determinats elements (IEC, *)

Va fer aquella acció amb bona intenció i, malgrat tot, ha tingut conseqüències desastroses (IEC)

→ **amb tot, no obstant això, després de tot no contrastant això** *SAdv*, malgrat / sense que sigui obstacle el que s'acaba de dir (EC, *)

Hem dit que no en volíem i, no contrastant això, ens n'ha donat / No contrastant l'opinió del doctor va continuar desenvolupant la seva teoria / Vindrem no contrastant que tenim son. (També s'usa amb altres expressions nominals en comptes del pronom demostratiu) (EC, *, EC)

→ **no obstant això**

no obstant això *SAdv*, sense que sigui obstacle el que s'acaba de dir (IEC)

El vaig avisar i, no obstant això, no ha vingut / No obstant l'impediment, es va poder casar (També s'usa amb altres expressions nominals en comptes del pronom demostratiu) (EC, *)

→ **no contrastant això, amb tot, tot i així, no res menys, malgrat tot**

▷ **això no obstant** (v.f.), **si molt convé** (p.ext.)

no res menys *SQ*, també; igualment / encara (A-M, R-M)

Va complir exactament el que se li va encomanar i no res menys va fer quelcom que no esperàvem; va preparar la feina per l'endemà / I no res menys los causen moltes altres malalties (R-M, A-M)

→ **amb tot, tot i així, no obstant això, amb tot això**

[Compost]

sense que *SP*, encara que no (EC)

Ja ho sabrem fer sense que tu ens ajudis (EC)

tot amb tot *SN*, malgrat això (A-M)

Va dir que no podia disposar de gaire temps per a rebre'ns; tot amb tot, ens va donar hora per a demà a la tarda (R-M)

→ **amb tot, amb tot i això**

tot i *SN*, malgrat / introdueix l'enunciació de l'obstacle malgrat el qual alguna cosa té lloc (EC, *)

Tot i la seva astúcia, no ho va aconseguir / Tot i que no hi era, van celebrar la reunió / Va vo-

ler veure aquell film, tot i que jo ja li havia dit que no ho fes / Tot i arribar tard, va trobar que tothom l'esperava (EC, EC, *)

→ **per bé que**

▷ **amb tot i** (p.ext.)

tot i així *SCoord*, sense excloure això (R-M)

Li faig companyia durant tota la nit, però, tot i així, encara té por (R-M)

→ **tot i això, amb tot, no res menys, no obstant això, en tot cas**

▷ **així i tot** (v.f.)

tot i això *SCoord*, sense excloure això (R-M)

Bé li vam dir que l'exposició ja era tancada, però, tot i això, va voler anar a comprovar-ho (R-M)

→ **tot i així, amb tot**

tota vegada *SQ*, admetent tota circumstància que s'hi oposi, això no obstant (IEC)

L'home del temps ha explicat que hi ha possibilitats de nevada. Tota vegada anirem a Puigcerdà

→ **en tot cas**

MALGUANY

mal negoci *SN*, negoci en què hom hi surt perdent / sortir perdent en un afer (EC, IEC)

El canvi de torn a la feina ha estat mal negoci

→ **el negoci d'en Robert amb les cabres**

▷ **bon negoci** (ant.), **bona xeixa** (ant.), **fer un mal cuinat** (p.ext.), **canviar pets amb merda** (p.ext.), **donar duros a quatre pesetes** (p.ext.)

MALHUMORAT

ésser del morro tort *SV*, ésser rampellut (R-M)

Tothom tem haver-li de parlar; és del morro tort i sovint rep la gent amb un rebuf / No siguis del morro tort i procura respondre amb amabilitat (R-M)

→ **tenir el geni fort, tenir males llevades**

estar de futris *SV*, (estar) de molt mal humor (IEC)

No sé què li deu haver passat però aquest matí està de futris; no se li pot dir res / Val més que no li ho diguis avui: està de futris (R-M)

→ **estar de mala lluna, estar de mal rotllo, no estar per orgues**

▷ **tenir la mosca** (p.ext.)

■ **estar de mal cafè** *SV*, tenir mal geni i mala intenció

Avui no li facis massa cas, que està de mal cafè i està insuportable

→ **estar de mala llet, estar de mala lluna, estar de mala hòstia, estar de mala jeia, estar de mal rotllo**

estar de mal humor *SV*, estar malhumorat o irritable

Si estàs de mal humor procura dissimular-ho i no rondinis / Ha arribat de molt mal humor i ningú no sap per què (També s'usa amb el

quantificador *molt* en posició preadjectival i, optativament, sense el verb)

→ **no estar de filis, estar de mala gana, estar de mal rotllo, estar mosca, tenir sempre un queixal que el renya**

▷ **estar d'humor** (ant.), **estar d'humor negre** (p.ext.), **estat d'ànim** (p.ext.)

■ **estar de mal rotllo** *SV*, estar malhumorat o irritable

Quan estic de mal rotllo és millor que em deixin tranquil / Ha vingut de molt mal rotllo, de casa la Maria; potser han discutit (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival i, optativament, sense el verb)

→ **estar de mal humor, estar de futris, estar de mala gaita, estar de mala hòstia, estar de mala llet, estar de mala lluna, estar de mal cafè**

estar de mala gaita *SV*, estar malhumorat (A-M)

No li diguis res més, està de mala gaita / Hi ha anat de mala gaita i no s'ho ha passat gens bé (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival i, optativament, sense el verb)

→ **estar de mala gana, no estar de filis, estar de mal rotllo, tenir sempre un queixal que el renya**

▷ **estar de gaita** (ant.)

estar de mala gana *SV*, (estar) en mala disposició de salut o d'humor (A-M)

Dona contesina de Queralt estava de mala gana / Per venir de mala gana, ja et podies haver quedat a casa (També s'usa ometent el verb) (A-M, *)

→ **estar de mal humor, estar de mala gaita**

▷ **estar de gana** (ant.)

estar de mala hòstia *SV*, tenir mal geni i mala intenció (R-M)

Ui! T'engegarà. Avui està de mala hòstia / Ha tingut un petit accident amb el cotxe aquest matí i tot el dia que ha estat de molt mala hòstia / Quan arriba de mala hòstia tots en paguem les conseqüències (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival i, optativament, sense el verb) (R-M, *, *)

→ **estar de mala llet, estar de mala lluna, estar de mal rotllo, estar de mal cafè**

▷ **tenir la mosca** (p.ext.)

estar de mala jeia *SV*, estar malhumorat o irritable

Ha tingut un disgust i està de mala jeia / Ha arribat plorant i de mala jeia / No sé què li ha passat, però està de molt mala jeia (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival i, optativament, sense el verb)

→ **estar de mala lluna, estar de mala llet, tenir sempre un queixal que el renya, estar de mal cafè**

▷ **estar de bona jeia** (ant.)

estar de mala llet *SV*, tenir mal geni i mala intenció (A-M)

No li diguis res, que està de mala llet / Hi ha anat per força i de mala llet / Quan es lleva està de molt mala llet durant una estona (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival i, optativament, sense el verb) (R-M, *, *)

→ **estar de mala lluna, estar de mala hòstia, estar de mala jeia, estar de mal rotllo, estar de mal cafè**

▷ **anar de mosca** (p.ext.)

estar de mala lluna *SV*, estar de mal humor / estar malhumorat o irritable (IEC, *)

Estava de mala lluna i no ens va voler atendre / Avui no el molesteu, que ha vingut de mala lluna (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival i, optativament, sense el verb) (*, EC)

→ **estar de frutis, estar de morros, no estar de filis, estar de mala llet, estar de mal rotllo, estar de mala jeia, estar de mala hòstia, tenir mala lluna, mal enformatjat, estar de mal cafè**

▷ **estar de bona lluna** (ant.)

estar mosca *SV*, estar de mal humor / estar malhumorat o irritable (IEC, *)

No li facis cas avui, està mosca (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt, una mica*, etc. en posició prenominal)

→ **estar de mal humor**

▷ **deixar mosca** (algú) (inv.), **estar d'humor** (ant.), **anar de mosca** (p.ext.)

llevar-se amb l'altre peu *SV*, llevar-se amb mal humor o amb mala sort

S'ha llevat amb l'altre peu i no li surt res bé avui

→ **llevar-se per la mala espona, amb el peu esquerre, amb mal peu**

▷ **amb bon peu** (ant.), **tenir un mal dia** (p.ext.)

llevar-se per la mala espona *SV*, aixecar-se de mal humor, tenir un mal dia (A-M)

No li diguis res, que avui s'ha llevat per la mala espona

→ **llevar-se amb l'altre peu, amb el peu esquerre, amb mal peu**

[Plana de Vic, Olot (A-M)]

mal enformatjat *SA*, discipulant, malagradós, de mal humor (A-M)

Quan el veig mal enformatjat, ja procuro no dirigir-li la paraula per evitar-me un regany (R-M)

→ **estar de mala lluna**

[enformatjat: mot no registrat a l'IEC]

no anar de peres *SV*, no estar per a bromes pesades, per a intervenir en alguna cosa que es considera inconvenient o perillosa (A-M)

No, en Miquel no anava de peres, estava ben enfadat

→ **no estar per brocs**

[Mall., Men. (A-M)]

no estar de filis *SV*, malhumorat / estar malhumorat o irritable (Fr. *)

Si veus que no està de filis, ja li ho diràs demà, perquè t'exposes a un rebuf / No estic gens de filis aquest vespre (També s'usa amb els quantificadors *gaire, gens*, etc. en posició postverbal) (R-M, IEC)

→ **estar de mala gaita, estar de mala lluna, estar de mal humor, tenir el dia sis, no estar per orgues**

▷ **estar de bona lluna** (ant.)

no estar per brocs *SV*, estar de mal humor / no estar per festes (R-M, A-M)

No m'amoïnis, que no estic per brocs; tinc molta feina (També s'usa amb els quantificadors *gaire, gens*, etc. en posició postverbal) (R-M)

→ **no estar per hòsties, no estar per jocs, no estar per orgues, no estar per figures, no anar de peres**

▷ **no estar de brocs** (v.f.)

● **no estar per coverbos** (Mall.)

no estar per coverbos *SV*, no estar de bon humor per admetre converses lleugeres (A-M)

Ara no el molestis, que no està per coverbos

→ **no estar per brocs**

● **no estar per figures** (Men.)

[Mall.]

no estar per figures *SV*, no estar de bon humor, no admetre verbes (A-M)

No es troba gaire bé i no està per figures

→ **no estar per brocs, no estar per orgues, no estar per jocs**

● **no estar per coverbos** (Mall.)

[Men. (A-M)]

no estar per hòsties *SV*, estar de mal humor / estar malhumorat o irritable (R-M, *)

En aquella ocasió no estava per hòsties; sense escoltar ningú va abandonar la reunió / No li diguis res, que avui no està gens per hòsties i per res s'altera (També s'usa amb els quantificadors *gaire, gens*, etc. en posició postverbal) (R-M, *)

→ **no estar per jocs, no estar per orgues, no estar per brocs**

no estar per jocs *SV*, no estar de bon humor / estar malhumorat o irritable (R-M, *)

Ja pots comprendre que amb tot el que li passa no està per jocs; i faràs bé de no amoïnar-lo (També s'usa amb els quantificadors *gaire, gens*, etc. en posició postverbal) (R-M)

→ **no estar per hòsties, no estar per orgues, no estar per brocs, no estar per figures**

no estar per orgues *SV*, no estar d'humor, no anar de bromes o de coses insubstancials / estar malhumorat o irritable (A-M, *)

No m'atabalis, que no estic per orgues / Vós, Pau, esteu de moltes orgues (També s'usa amb els quantificadors *gaire, gens*, etc. en posició postverbal. Ocasionalment, s'usa en frases afirmatives en sentit irònic) (*, A-M)

→ **estar de futris, no estar de filis, no estar per jocs, no estar per hòsties, no estar per brocs, no estar per figues**

▷ **no estar d'orgues** (v.f.), **estar de gaita** (ant.)

tenir el dia sis *SV*, algú, estar en un estat d'ànim que no és bo per a res, que no se'n pot treure res (IEC)

Avui no em facis cap broma, que tinc el dia sis

→ **no estar de filis, tenir un mal dia, tenir un dia tonto**

tenir mal vi *SV*, estar malhumorat o irritable després de beure molt de vi (A-M)

Té mal vi: sempre que beu es posa de mala llet

→ **tenir el vi dolent**

▷ **tenir bon vi** (ant.), **tenir el vi alegre** (ant.), **tenir el vi trist** (p.ext.)

tenir mala jeia *SV*, suportar malament les accions molestes (R-M)

Deixeu-lo tranquil; no el molesteu, que té mala jeia i encara rebréu / Té molta mala jeia i s'enfada de seguida (També s'usa amb els quantificadors *força, molt*, etc. en posició preadjectival) (R-M, *)

→ **tenir mala bava**

▷ **tenir bona jeia** (ant.), **tenir un dia dolent** (p.ext.)

tenir mala lluna *SV*, estar de mal humor (IEC)

Quina mala lluna que té avui!, té un caràcter insuportable / S'ha llevat amb mala lluna (També s'usa amb els quantificadors *força, molt, tant*, etc. en posició preadjectival i amb la forma *amb mala lluna*)

→ **estar de mala lluna**

▷ **tenir bona lluna** (ant.), **tenir la mosca** (p.ext.)

tenir sempre un queixal que el renya *SV*, estar sempre de mal humor (Fr)

Si té sempre un queixal que el renya és per culpa del seu sogre, que li porta malviure

→ **estar de mal humor, estar de mala gaita, estar de mala jeia**

■ **tenir un dia dolent** *SV*, expressió usada per a fer referència a l'estat d'ànim, sensacions, etc., desfavorables d'algú amb relació a un dia determinat

Ahir va tenir un dia dolent: no li va sortir res bé

→ **tenir un mal dia, tenir un dia tonto**

▷ **tenir un bon dia** (ant.), **tenir mala jeia** (p.ext.), **tenir dies** (algú) (p.ext.)

■ **tenir un dia tonto** *SV*, expressió usada per a fer referència a l'estat d'ànim, sensacions, etc., desfavorables d'algú amb relació a un dia determinat

Avui no li facis gaires bromes, que té un dia tonto i ben segur que se les prendria malament (També s'usa amb la forma *tenir el dia tonto*)

→ **tenir un mal dia, tenir un dia dolent, tenir el dia sis**

▷ **tenir dies** (algú) (p.ext.), **ésser com una mimosa** (p.ext.), **ofendre** (algú) **l'aire** (p.ext.)

[tonto: mot no registrat a l'IEC]

■ **tenir un mal dia** *SV*, expressió usada per a fer referència a l'estat d'ànim, sensacions, etc., desfavorables d'algú amb relació a un dia determinat

S'ha adormit, ha arribat tard a la feina, i l'han esbronat. Ha tingut un mal dia (També s'usa amb la forma *tenir una mala hora*)

→ **tenir un dia dolent, tenir el dia sis, tenir un dia tonto**

▷ **tenir un bon dia** (ant.), **no tenir mala hora mai** (ant.), **tenir dies** (algú) (p.ext.), **llevar-se amb l'altre peu** (p.ext.), **tenir una hora bèstia** (p.ext.), **amb el peu esquerre** (p.ext.)

MALÍCIA

mala fe *SN*, mala intenció, propòsit secret d'enganyar (A-M)

Té tanta mala fe que ningú no hi confia / Mira si actuava amb mala fe, que ja ho tenia tot preparat per anar-se'n si li fallava el projecte (*, R-M)

→ **mala bava, mala hòstia, mala jeia, mal cor, mala ànima, mala llet, mala idea, mala voluntat**

▷ **bona fe** (ant.), **de mala fe** (p.ext.), **amb segones intencions** (p.ext.)

mala hòstia *SN*, mala intenció (IEC)

Té mala hòstia dient les coses, ofèn tothom sense miraments / Té mala hòstia perquè si no li hagués mentit no l'hauria perjudicat

→ **mala llet, mala bava, mal cor, mala ànima, mala jeia, mala fe, mala idea, mala voluntat**

▷ **amb segones intencions** (p.ext.)

■ **mala idea** *SN*, mala intenció, propòsit secret d'enganyar

Sempre fa les coses amb mala idea. Era molt més innocent quan el vaig conèixer

→ **mala bava, mala hòstia, mala jeia, mala llet, mala fe, mala ànima, mal cor, mala voluntat**

▷ **amb segones intencions** (p.ext.)

mala jeia *SN*, manera com una persona tracta amb mala intenció els altres

Ho ha dit amb mala jeia, perquè se senti culpable

→ **mala llet, mala hòstia, mala bava, mal cor, mala ànima, mala fe, mala idea, mala voluntat**

▷ **amb segones intencions** (p.ext.)

mala llet *SN*, mala intenció (EC)

La mala llet d'aquest xicot és impressionant: sempre que fa alguna cosa hi amaga una segona intenció / Ho ha dit amb molta mala llet i l'altre s'ha ofès

- mala bava, mala hòstia, mala jeia, mal cor, mala ànima, mala fe, mala idea, mala voluntat
 ▷ amb segones intencions (p.ext.)

MALICIÓS

ésser un bon element (algú) *SV*, dit d'una persona de qualitats i, sobretot, de capteniments dolents *Aquell era un bon element, havia realitzat molts furts als veïns de la zona*

- **ésser una bona flor** (algú), **ésser una bona peça** (algú), **ésser una arracada** (algú), **ésser una bona pua** (algú), **ésser una mala peça** (algú), **ésser un escurçó**, **ésser una mala puta**, **ésser un sac de malícia**, **ésser un mala pinta**, **de pinyol vermell**

▷ **ésser un albat** (ant.), **ésser un pau** (ant.)
ésser un escurçó *SV*, (ésser una) persona malèvola (A-M)

Aquella dona és un escurçó, és millor que no te'n refiïs

- **ésser un serpeteta**, **ésser un monstre**, **ésser una mala puta**, **ésser un bon element** (algú), **ésser una vespa**

▷ **ésser un albat** (ant.), **ésser un pau** (ant.)
ésser un sac de malícia *SV*, ésser molt maliciós o dolent (EC)

Ets un sac de malícia i un dia te'n penediràs perquè et quedaràs sense amics

- **ésser un bon element** (algú)

▷ **ésser un sac de bondat** (ant.)
ésser una mala puta *SV*, ésser una dona, i fins un home, dolents, maliciosos (R-M)

Fixa't el que m'ha fet. És una mala puta / Quin mala puta està fet aquell (R-M, EC)

- **ésser una mala pècora**, **ésser una mala pua** (algú), **ésser una bona flor** (algú), **ésser una bona pècora**, **ésser un escurçó**, **ésser un bon element** (algú), **ésser un mala pinta**

▷ **ésser un mala puta** (v.f.), **ésser un albat** (ant.), **ésser un pau** (ant.)

■ **tenir mala idea** *SV*, algú, ésser de témer per la seva malignitat, reaccionar amb dolenteria *Es nota que té mala idea, perquè una persona ingènua mai no hauria fet una cosa així* (També s'usa amb els quantificadors *força, molt, tant*, etc. en posició preadjectival)

- **tenir mala bava**, **tenir mala llet**, **tenir mala sang**, **tenir un mal fons**, **tenir mala folla**

▷ **tenir puteria** (p.ext.), **ésser un gat dels frares** (p.ext.)

MALIFETA

fer-la de l'alçada d'un campanar *SV*, fer grans malifetes (A-M)

Va fer-la de l'alçada d'un campanar, escapant-se de casa a altes hores de la nit

- **fer-la grossa**, **fer-ne una de grossa**, **fer-ne una de l'alçada d'un campanar**, **fer-ne una de bona**, **fer-la blava**, **fer-la bona**, **fer-la com un cove**

▷ **fer-ne a l'alçada d'un campanar** (v.f.), **dir-la de l'alçada d'un campanar** (p.ext.) [Barc., Solsona, Cardona, Gironella, Lluçanès (A-M)]

■ **fer les mil i una** *SV*, fer coses de tota mena, sense mirar prim, sense reprimir-se

Quan era petit va fer les mil i una. Ara, afortunadament, ja s'ha centrat una mica

- **fer-ne de tots colors**, **fer-ne de verdes i de madures**, **fer-ne una de les seves**, **fer-ne de seques i de verdes**, **fer-ne de totes**

fer-ne una de crespa *SV*, fer una malifeta grossa (Fr)

N'ha fet una de crespa i per això l'han castigat

- **fer-ne una de bona**, **fer-ne una de grossa**, **fer-ne una de l'alçada d'un campanar**, **fer-ne una com un cabàs**

fer-ne una de grossa *SV*, fer un disbarat o una malifeta important (A-M)

Vostè m'ho diu, o n'hi faig una de grossa / Ell mateix es va adonar que n'havia fet una de grossa i es va disculpar immediatament / Quan era petit, n'havia fetes de grosses...

(També s'usa amb les formes *fer-ne una de molt grossa i fer-ne de grosses*) (A-M, *, *)

- **fer-la de l'alçada d'un campanar**, **fer-ne una de crespa**, **fer-la grossa**, **fer-ne una de bona**, **fer-ne una de les seves**, **fer-ne una com un cabàs**, **fer-ne una de bombero**

▷ **cagar-la** (p.ext.), **dir-ne una de grossa** (p.ext.), **dir-la grossa** (p.ext.)

fer-ne una de l'alçada d'un campanar *SV*, fer moltes malifetes (A-M)

Sempre en fa una de l'alçada d'un campanar i després se'n penedeix / En feia de l'alçada d'un campanar contínuament (També s'usa amb la forma *fer-ne de l'alçada d'un campanar*)

- **fer-la de l'alçada d'un campanar**, **fer-ne una de bona**, **fer-ne una de les seves**, **fer-ne una de crespa**, **fer-ne una com un cabàs**, **fer-ne una de bombero**

▷ **fer-ne una a l'alçada d'un campanar** (v.f.), **dir-ne una de l'alçada d'un campanar** (p.ext.), **cagar-la** (p.ext.)

fer-ne una de les seves *SV*, fer malifetes o accions poc recomanables un que sol fer-les sovint (A-M)

A la que em despisto ja n'ha fet una de les seves / La Maria n'ha tornat a fer de les seves: m'ha deixat tota la feina urgent a la taula (També s'usa amb les altres formes del possessiu i amb les formes *fer-ne alguna de les seves i fer-ne de les seves*) (IEC, *)

→ **fer-ne una de l'alçada d'un campanar, fer-ne una de bona, fer les mil i una, fer-ne una de grossa, fer-la de l'alçada d'un campanar, fer mala farina, fer-ne de seques i de verdes, fer-ne de totes, fer-ne de verdes i de madures**

▷ **dir-ne una de les seves** (p.ext.)

mala jugada *SN*, acció per a perjudicar algú / acció dolenta que algú juga a un altre (R-M, IEC)

Li ha fet una mala jugada que no oblidarà mai (S'usa normalment amb el verb *fer*)

→ **mala passada, puntada de peu**

▷ **negoci brut** (p.ext.), **jugar una mala partida** (a algú) (p.ext.)

MALIGNE

ésser de la llavor pelada *SV*, ésser molt dolent, tenir mal caràcter (A-M)

Aquest noi matarà la seva mare de disgustos perquè és de la llavor pelada i no para de fer bretolades

→ **ésser una bona flor** (algú), **ésser una mala pua** (algú)

[Massalcoreig (A-M)]

ésser una bona flor (algú) *SV*, ésser una mala persona (R-M)

T'asseguro que és una bona flor! No té escrúpols (S'usa normalment en contextos irònics) (R-M)

→ **ésser un bon element** (algú), **ésser un bona pinta, ésser una bona pècora, ésser una mala puta, ésser una bona pua** (algú), **ésser un mala pinta, ésser de la llavor pelada**

mala ànima *SN*, persona de mals sentiments (IEC)

No se sap quina mala ànima va calar foc a la barraqueta del boscatser / En Joan és un mala ànima, no para de fer mal a la gent (R-M, *)

→ **mal sorge, mala cuca, mala bèstia, mala pell, mala bua, ésser una mala pua** (algú), **ésser un mala fe, ésser un mala sort**

▷ **bona ànima** (ant.), **no tenir ànima** (p.ext.), **no tenir cor** (p.ext.)

mala bèstia *SN*, persona de mals sentiments / persona dolenta, maligna (R-M, IEC)

Tenia un veí que era una mala bèstia i que, per tal de molestar-lo, contínuament inventava coses noves (R-M)

→ **mala ànima, mal sorge, mala cuca, mala pell, mala bua, ésser un mala fe, ésser un mala sort**

tenir mala bava *SV*, reaccionar amb dolenteria / algú, ésser de tèmper per la seva malignitat (R-M, IEC)

Procura no perjudicar-lo, perquè és home que té mala bava i et pot ocasionar molt de mal; tard o d'hora es revenjarà / Ha tingut molt

mala bava donant aquella contesta (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt, tant*, etc. en posició preadjectival) (R-M, *)

→ **tenir mala jeia, tenir mala llet, tenir mala sang, ésser un bona pinta, tenir mala idea, tenir mala folla**

▷ **tenir mals jocs** (p.ext.)

MALINTENCIONAT

anar de mosca *SV*, portar mala intenció (A-M)

Ja m'ha semblat que anaven de mosca, —va dir el Malagente (A-M)

→ **de males**

▷ **estar de mala llet** (p.ext.), **dur la mosca** (p.ext.), **estar mosca** (p.ext.), **tenir la mosca** (p.ext.)

■ **de mal rotllo** *SP*, expressió usada per a indicar que hi ha males intencions en el que hom fa, diu, etc.

Sempre vénis de mal rotllo i fas que tothom s'emprenyi amb tothom / Acostuma a dir les coses de mal rotllo

→ **de males**

▷ **de bon rotllo** (ant.), **mal rotllo** (p.ext.)

■ **de males** *SP*, expressió usada per a indicar que hi ha males intencions en el que hom fa, diu, etc.

Si vénis de males, més val que te'n vagis ara mateix, que no estem per ximpleries / És una persona amb qui més val no estar-hi de males

→ **de mal rotllo, anar de mosca**

ésser una bona pua (algú) *SV*, persona dolenta, de males intencions (EC)

Millor que no vagis gaire amb ell: és una bona pua (S'usa normalment en contextos irònics)

→ **ésser una mala pua** (algú), **mala pell, ésser una mala pècora, ésser una bona peça** (algú), **ésser una mala peça** (algú), **ésser un bon element** (algú), **ésser una bona flor** (algú)

mala bua *SN*, persona malintencionada (IEC)

És una mala bua; no vull tenir-hi cap tracte; el temo (R-M)

→ **mal sorge, mala ànima, mala bèstia, ésser un mala sort, ésser una mala pècora**

▷ **ésser de la pell del diable** (p.ext.)

més murri que en Calces *SA*, [ésser] molt malintencionat (A-M)

No em refio d'ell perquè és més murri que en Calces

→ **més dolent que el fred tardà, més dolent que la pesta, més dolent que una geneta** [Emp. (A-M)]

■ **tenir mala folla** *SV*, algú, ésser de tèmper per la seva malignitat, perquè reacciona amb dolenteria

Mira que tens mala folla: jo mai no hauria fet un comentari com aquest en aquella situació (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt, tant*, etc. en posició preadjectival)

→ **tenir mala bava, tenir mala llet, tenir mala idea**

[folla: mot no registrat a l'IEC]

MALINTERPRETAR

agafar el rave per les fulles *SV*, prendre una cosa per una altra o en un sentit diferent del que té / exagerar la importància de les coses (*, R-M)

Has agafat el rave per les fulles, jo no et volia dir això

→ **agafar la figa pel capoll**

agafar (alguna cosa) **pel costat que crema** *SV*, entendre una cosa en mal sentit o en sentit contrari a la intenció del qui la fa o la diu

En Joan és molt susceptible, sempre agafa les coses pel costat que crema

→ **agafar** (alguna cosa) **per la punta que crema, prendre** (alguna cosa) **per l'ansa que crema, prendre** (alguna cosa) **en mal sentit, prendre's** (alguna cosa) **malament, prendre** (alguna cosa) **per la part que crema**

▷ **costat dolent** (p.ext.), **fer violència** (a alguna cosa) (p.ext.)

agafar (alguna cosa) **per la punta que crema** *SV*, considerar alguna cosa pel costat més difícil o sensible (R-M)

Va agafar aquell comentari per la punta que crema i es van discutir / Ho haurien solucionat fàcilment si no ho haguessin agafat per la punta que crema. Precisament han retret tots els motius de discòrdia / Agafem per la punta que crema el problema que ens afecta i segur que no ens en sortirem (, R-M, R-M)*

→ **agafar** (alguna cosa) **pel costat que crema, prendre** (alguna cosa) **per l'ansa que crema, prendre** (alguna cosa) **en mal sentit, prendre's** (alguna cosa) **malament, prendre** (alguna cosa) **en mala part, prendre** (alguna cosa) **per la part que crema**

▷ **costat dolent** (p.ext.)

fer violència (a alguna cosa) *SV*, fer dir a quelcom una cosa que no diu (IEC)

Aquell article del diari feia violència al seu discurs, amb una lectura partidista del seu contingut (S'usa normalment referit a documents escrits, orals, visuals, etc.)

▷ **agafar** (alguna cosa) **pel costat que crema** (p.ext.), **prendre** (alguna cosa) **en mal sentit** (p.ext.)

prendre (alguna cosa) **en mal sentit** *SV*, interpretar alguna cosa de la manera més inconvenient o pejorativa (A-M)

S'ha pres les meves paraules en mal sentit i ara no em parla

→ **agafar** (alguna cosa) **pel costat que crema, prendre** (alguna cosa) **per l'ansa que crema, agafar** (alguna cosa) **per la punta que crema, prendre** (alguna cosa) **en**

mala part, prendre (alguna cosa) **per la part que crema**

▷ **fer violència** (a alguna cosa) (p.ext.)

prendre (alguna cosa) **en mala part** *SV*, prendre alguna cosa malament, en mal sentit (A-M)
Es va enfadar perquè va prendre el que li vaig dir en mala part

→ **prendre** (alguna cosa) **per l'ansa que crema, prendre** (alguna cosa) **en mal sentit, agafar** (alguna cosa) **per la punta que crema, prendre** (alguna cosa) **per la part que crema**

▷ **prendre** (alguna cosa) **en bona part** (ant.)

prendre (alguna cosa) **per l'ansa que crema** *SV*, considerar quelcom en l'aspecte pitjor (R-M)

En posar a primer terme la qüestió dels interessos, ho han pres per l'ansa que crema; és impossible que es posin d'acord / Sempre s'ho agafa tot malament: es pren ses coses per s'ansa que crema (També s'usa amb el verb *agafar*) (R-M, *)

→ **agafar** (alguna cosa) **pel costat que crema, agafar** (alguna cosa) **per la punta que crema, prendre** (alguna cosa) **en mal sentit, prendre** (alguna cosa) **en mala part, prendre** (alguna cosa) **per la part que crema**

● **prendre** (alguna cosa) **per s'ansa que crema** (Mall., Men.)

prendre (alguna cosa) **per la part que crema** *SV*, prendre malament alguna cosa, en mal sentit, com a ofensiva (A-M)

S'ha pres la teva indiscreció per la part que crema / Vigila com li dius les coses, perquè sempre s'ho pren tot per la part que crema

→ **prendre** (alguna cosa) **per l'ansa que crema, prendre** (alguna cosa) **en mala part, prendre** (alguna cosa) **en mal sentit, agafar** (alguna cosa) **per la punta que crema, agafar** (alguna cosa) **pel costat que crema**

MALMENAR

fer anar (algú o alguna cosa) **com una escombra** *SV*, malmenar, tractar sense miraments / tractar malament, produint dany material o moral (R-M, *)

Té un magnetòfon dels millors que hi ha, però el fa anar com una escombra i aviat el tindrà esgavellat / Té un secretari molt dòcil i el fa anar com una escombra; no sé com el bon home ho suporta (R-M)

→ **fer anar** (algú o alguna cosa) **de qualsevol manera**

fer anar (algú o alguna cosa) **de qualsevol manera** *SV*, malmenar / tractar malament, produint dany (R-M, *)

Tot ho fas anar de qualsevol manera; tingues més compte, que ja has trencat dos plats /

Aquest nen no té cura de res; tot ho fa anar de qualsevol manera (R-M)

→ **fer anar** (algú o alguna cosa) **com una esombra**

MALMENAT

■ **rebre mal consol** (d'algú) *SV*, rebre mals tractes d'algú

Del seu home, només en rep mal consol

→ **tenir mal consol** (d'algú)

tenir mal consol (d'algú) *SV*, rebre mals tractes d'algú (IEC)

Va tenir mal consol dels seus amics perquè va estar malalta i no es van interessar pel seu estat de salut

→ **rebre mal consol** (d'algú)

MALMÈS

■ **fet un cromó** *SA*, expressió usada per a indicar que alguna cosa està o ha quedat malmesa
M'ha deixat el vestit fet un cromó. Mai més no li deixaré res, perquè no té gens de cura de les coses

→ **fet una coca, fet una merda**

ull a la funerals *SN*, (ull) malmès en tal manera que està capgirat o molt desviat de la posició normal (A-M)

Amb un cop de puny li he posat un ull a la funerals (A-M)

→ **ull de vellut, ull a la viruta, ull a la birulè**

MALMETRE

■ **deixar** (alguna cosa) **feta pols** *SV*, espatllar, alterar el bon estat d'alguna cosa

M'ha deixat el diccionari fet pols. No l'hi tornaré a deixar mai més

→ **fer pols** (alguna cosa), **fer malbé** (alguna cosa)

engegar (alguna cosa) **a passeig** *SV*, malmetre quelcom (R-M)

Ha volgut arreglar el rellotge i l'ha engegat a passeig; li ha trencat l'eix (R-M)

→ **engegar** (alguna cosa) **a rodar, fer malbé** (alguna cosa), **llançar-ho tot a rodar**

▷ **anar-se'n a rodar** (inv.), **anar-se'n al diable** (inv.)

engegar (alguna cosa) **a rodar** *SV*, malmetre / fer malbé, espatllar (R-M, *)

Després d'aquella enrabiada, va engegar la feina a rodar / Tenia un bon negoci, però en poc temps el va engegar a rodar (*, R-M)

→ **engegar** (alguna cosa) **a passeig, fer malbé** (alguna cosa), **llançar-ho tot a rodar**

▷ **anar-se'n al diable** (inv.), **anar-se'n a rodar** (inv.), **tirar** (alguna cosa) **per portes** (p.ext.)

fer mal de son prou *SV*, fer mal ús (A-M)

No entenc com es poden comprar tantes coses, si no és havent fet mal de son prou de l'herència rebuda

→ **posar mal prou** (en alguna cosa)

▷ **fer mal ús** (d'alguna cosa) (p.ext.)

llançar-ho tot a rodar *SV*, esguerrar alguna cosa (R-M)

Fa tan malament la feina que, al final, ho llançarà tot a rodar

→ **engegar** (alguna cosa) **a passeig, engegar** (alguna cosa) **a rodar**

passar (alguna cosa) **a la trampa** *SV*, malmetre, fer malbé / fer malbé les coses, despandre-les insensatament, malgastar-les (A-M)

Aquesta criatura passa totes les joguines que li regalen a la trampa

→ **fer malbé** (alguna cosa)

posar mal prou (en alguna cosa) *SV*, posar malvestat en alguna cosa, fer-ho anar malament (A-M)

Va posar mal prou en aquell negoci amb la seva manca de responsabilitat

→ **fer mal de son prou**

MALMETRE'S

anar a mal borràs *SV*, algú, anar malament, molt avall en la salut; malmetre's, perdre's (IEC)
Si no es cuida més, la seva salut anirà a mal borràs

▷ **anar de mal borràs** (v.f.), **cap per avall** (p.ext.), **anar de gambirot** (p.ext.), **atrotinat de salut** (p.ext.)

■ **anar a mal viatge** *SV*, fer-se malbé alguna cosa, tenir mal resultat

Finalment, aquell projecte va anar a mal viatge perquè no s'hi van dedicar prou esforços / Hem de buscar clients nous perquè, si no, la botiga se n'anirà a mal viatge

→ **anar-se'n a la pífia, anar-se'n al diable, anar-se'n a can Pistras**

▷ **desfer-se com una calça** (p.ext.)

anar al botavant *SV*, anar a perdicció, a mal viatge (A-M)

Aquell negoci se'n va anar al botavant per culpa d'una mala gestió

→ **anar-se'n a la pífia, anar-se'n a perdre oli, anar a mal borràs**

▷ **desfer-se com una calça** (p.ext.)

■ **anar-se'n a la merda** *SV*, tenir un mal resultat, fer-se malbé alguna cosa

La seva carrera com a futbolista se'n va anar a la merda per culpa d'una lesió

→ **anar-se'n a pastar fang, anar-se'n a la pífia, anar-se'n a fer punyetes, anar-se'n a l'aigua**

anar-se'n a la pífia *SV*, malmetre's, anar-se'n a mal viatge, tenir un mal resultat / fer malbé (A-M, Fr)

La sorpresa se n'ha anat a la pífia quan l'han descobert abans d'hora

→ **ficar-s'hi la bruixa, anar-se'n al dimoni, anar-se'n a l'aigua, anar al botavant, anar-se'n a la merda, anar a mal viatge**

- ▷ **espifiar-la** (p.ext.), **anar de capa caiguda** (p.ext.)

anar-se'n a perdre oli SV, perdre's, fer-se malbé (A-M)

Tot el negoci se n'ha anat a perdre oli

→ **ficar-s'hi la bruixa, anar-se'n al dimoni, anar-se'n a fer punyetes, anar al botavant**

- ▷ **anar de capa caiguda** (p.ext.)

[Urgell (A-M)]

MALMIRAR

mirar (algú o alguna cosa) **amb mals ulls** SV, tenir malvolença, mirar algú o alguna cosa amb aversió (A-M)

Ma mare mira la xicota de mon germà amb mals ulls / Miren el meu nou projecte amb mals ulls (També s'usa amb el verb *veure*)

→ **mirar** (algú o alguna cosa) **de mal ull, tenir palletes** (a algú)

- ▷ **veure** (algú o alguna cosa) **amb bons ulls** (ant.), **ésser el dolent de la pel·lícula** (inv.)

MALMIRAT

■ **ésser el dolent de la pel·lícula** SV, expressió usada per a indicar que algú queda com el dolent de cara als altres, perquè sempre és ell qui renya o diu les coses sense subterfugis

Com que la teva mare mai no et renya, sempre sóc jo el dolent de la pel·lícula (També s'usa amb la forma *quedar com el dolent de la pel·lícula*)

- ▷ **mirar** (algú o alguna cosa) **amb mals ulls** (inv.), **quedar malament** (p.ext.)

MALPARAT

(fig.) patir algun perjudici

■ **amb una mà al davant i una altra al darrere** SP, dit per a indicar que algú queda o surt malparat d'un afer, d'una situació, etc.

Quan li van comunicar que havien descobert el seu desfalç es va quedar amb una mà al davant i una altra al darrere. (S'usa normalment amb verbs de moviment i també amb el verb *quedar*)

→ **emmascarat pel cul de la paella, amb les mans buides, amb les mans al cap**

emmascarat pel cul de la paella SA, sortir perjudicat (R-M)

No vull intervenir en aquest assumpte; podríem sortir emmasscats pel cul de la paella i trobar-nos en un compromís (R-M)

→ **amb les mans al cap, amb una mà al davant i una altra al darrere**

mostrar el cul SV, quedar malament davant la gent, sia demostrant grosseria, sia fent fallida econòmica, etc. (A-M)

Parlant d'aquella manera tan grossera va mostrar el cul. Ara ja no és ben rebut enlloc

→ **quedar malament, quedar retratat, quedar com un drap brut, quedar retratat quedar com un drap brut** SV, haver quedat evidents les faltes o els defectes d'algú

S'ha portat molt malament amb la seva germana, ha quedat com un drap brut

→ **mostrar el cul, quedar retratat, quedar lluït**

- ▷ **deixar** (algú) **com un drap brut** (inv.), **tractar** (algú) **com un drap brut** (p.ext.), **fer un mal paper** (p.ext.), **quedar escaldat** (p.ext.)

quedar com un porc SV, fer un paper ridícul o desairat (A-M)

Ha quedat com un porc després del que ha fet: s'ha portat molt malament / Va mirar d'enganyar tothom i, quan el van descobrir, va quedar com un porc

→ **quedar malament, quedar retratat**

- ▷ **deixar** (algú) **com un porc** (inv.)

■ **quedar retratat** SV, haver quedat evidents les faltes o els defectes d'algú

Actuant d'aquella manera va quedar retratat / Amb aquell comentari va quedar ben retratat (També s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival)

→ **quedar en evidència, mostrar el cul, quedar com un porc, quedar com un drap brut, mostrar el cul, quedar lluït, quedar malament**

- ▷ **deixar retratat** (algú) (inv.), **quedar malament** (p.ext.), **quedar escaldat** (p.ext.)

MALPARIT

(fig.) insult

fill de puta SN, es diu per a insultar greument algú / expressió que hom aplica a una persona per a insultar-la / persona menyspreable (R-M, EC, IEC)

Me l'ha feta grossa, aquell fill de puta, però me les pagarà / Qui ha sigut el fill de puta que, amb tota la intenció, m'ha fet una ratlla al cotxe? (R-M, *)

→ **fill de sa mare, mala puta, mala pècora**

fill de sa mare SN, fill de prostituta / expressió que hom aplica a una persona per a insultar-la (R-M, *)

Fill de sa mare! M'ha robat el relloge! / Algun fill de sa mare ens ha esmicolat el vidre de la finestra d'una pedrada (R-M)

→ **fill de puta**

MALPARLAR

■ **deixar malament** (algú) SV, parlar malament d'algú

No paren de deixar malament els seus amics. Això diu molt de la seva manera de ser

→ **dir mal** (d'algú), **dir penjaments** (d'algú), **dir fàstics** (d'algú), **deixar** (algú) **verd, deixar** (algú) **com un drap brut**

- ▷ **deixar bé** (algú) (ant.), **posar** (algú) **als núvols** (ant.)
- dir fàstics** (d'algú) *SV*, blasmar algú / dir coses que afecten greument el seu bon nom (R-M, IEC)
Sempre aprofita l'ocasió de dir fàstics dels seus parents (R-M)
- **dir penjaments** (d'algú), **dir-li quatre fàstics** (a algú), **deixar malament** (algú), **dir mal** (d'algú), **dir foc i flamada** (d'algú), **fer tiretes** (d'algú), **parlar malament de**
- ▷ **parlar bé de** (ant.)
- dir mal** (d'algú) *SV*, malparlar / dir coses que afecten greument el bon nom d'algú (EC, *)
Sempre diu mal de la seva sogra / Dir el mal d'algú quan no hi és present és de molt mal gust (EC, *)
- **dir penjaments** (d'algú), **dir fàstics** (d'algú), **deixar malament** (algú), **dir foc i flamada** (d'algú), **fer tiretes** (d'algú), **parlar malament de**
- ▷ **dir bé** (d'algú) (ant.), **parlar bé de** (ant.), **xiular-li les orelles** (a algú) (p.ext.)
- dir penjaments** (d'algú) *SV*, blasmar / malparlar d'algú (R-M, IEC)
Va dir penjaments de tots els qui havien arribat tard (R-M)
- **dir fàstics** (d'algú), **deixar malament** (algú), **dir mal** (d'algú), **dir foc i flamada** (d'algú), **fer tiretes** (d'algú), **parlar malament de**
- ▷ **parlar bé de** (ant.)

MALPARLAT

- ésser una boca d'infern** *SV*, ésser malparlat, renegaire / expressió aplicada a un blasfem (IEC, EC)
És una boca d'infern; no sap dir res que no sigui amb renecs / És una boca d'infern; de cada cinc mots, diu tres renecs (R-M)
- **tenir una boca d'infern**, **parlar com un carreter**, **mala llengua**
- ▷ **llengua de carreter** (p.ext.), **renegar com un carreter** (p.ext.), **renegar com un oriol** (p.ext.), **renegar com una ratapinyada** (p.ext.), **cargolar un renec** (p.ext.)
- mala llengua** *SN*, persona maldient (IEC)
És bon home, però mala llengua; renega contínuament (R-M)
- **ésser una boca d'infern**
- ▷ **renegar com un carreter** (p.ext.), **renegar com un oriol** (p.ext.), **renegar com una ratapinyada** (p.ext.), **cargolar un renec** (p.ext.), **parlar com un carreter** (p.ext.)
- parlar brut** *SV*, parlar obscenament (IEC)
Et rentaré la boca amb sabó si no deixes de parlar brut
- **parlar gras**, **parlar gruixut**

- ▷ **parlar com un carreter** (p.ext.), **ésser un porc** (p.ext.)
- **parlar com un carreter** *SV*, blasfemar molt
Aquest nen, tan petit i ja parla com un carreter. No sé pas de qui deu haver après aquest vocabulari
- **renegar com un carreter**, **renegar com un oriol**, **renegar com una ratapinyada**, **ésser una boca d'infern**
- ▷ **mala llengua** (p.ext.), **llengua de carreter** (p.ext.), **parlar gras** (p.ext.), **parlar gruixut** (p.ext.), **parlar brut** (p.ext.)
- parlar gras** *SV*, dir paraules massa lliures / dir paraules indecoroses (IEC, A-M)
La seva àvia sempre es queixa que ell parla gras
- **parlar gruixut**, **parlar brut**
- ▷ **parlar com un carreter** (p.ext.), **pujar de to** (p.ext.)
- parlar gruixut** *SV*, parlar obscenament (A-M)
Parlar gruixut és de molt mala educació
- **parlar gras**, **parlar brut**
- ▷ **paraules gruixudes** (p.ext.), **parlar com un carreter** (p.ext.)
- tenir una boca d'infern** *SV*, ésser malparlat (SP)
La veïna del primer pis tenia una boca d'infern: sempre renegava
- **ésser una boca d'infern**

MALPENSAR

- **pensar malament** (d'algú) *SV*, pensar que algú no és honorat, és malvat, etc.
Ell d'entrada sempre pensa malament de la gent. Diu que és millor desconfiar dels desconeguts
- **tenir** (algú) **en mal concepte**, **tenir mals ensums** (d'algú)
- ▷ **pensar bé** (d'algú) (ant.), **mirar** (algú) **de reüll** (p.ext.)
- posar mal allà on no n'hi ha** *SV*, judicar amb malícia / voler veure mal on no n'hi ha (R-M, IEC)
T'equivoques; poses mal allà on no n'hi ha; t'asseguro que en parlar d'això no ho hem fet amb ganes d'ofendre't / No sé per què poses mal allà on no n'hi ha; ningú no imaginava això que tu dius (R-M)
- tenir** (algú) **en mal concepte** *SV*, pensar malament d'algú / pensar que algú no és honorat, és malvat, etc. (R-M, *)
A l'escola tenen l'Albert en mal concepte i per això no volen assignar-li tasques importants
- **pensar malament** (d'algú)
- ▷ **tenir** (algú) **en bon concepte** (ant.), **tenir** (algú o alguna cosa) **en menys** (p.ext.), **tenir mals ensums** (d'algú) (p.ext.), **mirar** (algú) **de reüll** (p.ext.)
- veure** (alguna cosa) **de mal ull** *SV*, pensar mal
Els meus avis veuen la meva amistat amb en Carles de mal ull / Els seus pares veuen de

mal ull que festegi amb una noia molt més gran que ell (*, R-M)

▷ **veure** (alguna cosa) **de bon ull** (ant.), **mirar** (algú o alguna cosa) **de mal ull** (p.ext.)

MALSONANT

■ **fer mal a les orelles** *SV*, ésser un discurs o una expressió inconvenient, grollera, mal construïda

Aquest discurs fa mal a les orelles de les bestieses que conté

▷ **fer mal a la vista** (p.ext.), **fer ploure** (p.ext.)

MALTEMPSADA

temps de llops *SN*, temps molt dolent (IEC)

No para de fer llamps i trons, fa un temps de llops

→ **desfet de temps**, **temps infernal**

▷ **mal temps** (p.ext.), **cordorada de sant Francesc** (p.ext.)

temps infernal *SN*, temps molt dolent, maltemporada (A-M)

Aquest estiu està fet un temps infernal. Si continua així, no podrem pas anar a la platja

→ **temps de llops**

▷ **mal temps** (p.ext.)

MALTRACTAR

fer capa torera (d'alguna cosa) *SV*, (d'alguna cosa) fer-ne trucs i baldufes, tractar-la malament (A-M)

De la casa que li van deixar a l'estiu, n'ha fet capa torera: està desordenada i amb el jardí descuidat

→ **fer cofisimofis** (d'alguna cosa), **fer pits i llonzes** (alguna cosa)

[Val. (A-M)]

fer cofisimofis (d'alguna cosa) *SV*, fer el que es vol d'una cosa, tractar-la sense mirament, sense subjectar-se a la llei (A-M)

Millor que no li deixis el teu cotxe que ben segur que en farà cofisimofis i te'l tornarà fet un nyap

→ **fer pits i llonzes** (d'alguna cosa), **fer capa torera** (d'alguna cosa)

▷ **fer cofismofis** (d'alguna cosa) (v.f.), **fer còfies i mòfies** (d'alguna cosa) (v.f.)

[Or. (A-M)]

fer-ne sopes (d'algú) *SV*, abusar d'algú, tractar-lo malament (A-M)

D'en Joan, tothom en feia sopes: pobre, el tenien mortificat

→ **tractar** (algú) **com un gos**

fer pits i llonzes (d'alguna cosa) *SV*, fer còfies i mòfies / fer el que es vol d'una cosa, tractar-la sense mirament, sense subjectar-se a la llei (A-M, *)

Aquí no es fan pits i llonzes de les coses: el que es té es tracta bé

→ **fer cofisimofis** (d'alguna cosa), **fer capa torera** (d'alguna cosa)

▷ **fer pleta** (d'alguna cosa) (p.ext.)

rossegar (algú) **pels cabells** *SV*, maltractar violentament (A-M)

Sovint sentim com el veí rossega la seva dona pels cabells

[Emp. (A-M)]

tenir (algú) **com un gos** *SV*, tractar malament, amb grosseria o sense consideració (A-M)

Aquest cap de secció té aquest treballador com un gos

→ **tractar** (algú) **com un gos**, **tractar** (algú) **com un drap brut**, **tractar** (algú) **a empentes**

tractar (algú) **a baqueta** *SV*, exercir rigor, severitat, sobre algú / tractar amb gran severitat (R-M, EC)

Aquest mestre tracta els nois a baqueta; és molt sever / Tracta els seus treballadors a baqueta, però després se'n penedeix (R-M, *)

▷ **tractar** (algú) **com un rei** (ant.), **tractar** (algú) **com un gos** (p.ext.)

tractar (algú) **a empentes** *SV*, (tractar) amb descortesia, amb mala educació (IEC)

Ens han tractat a empentes!

→ **tractar** (algú) **com un gos**, **tractar** (algú o alguna cosa) **a puntades de peu**, **tenir** (algú) **com un gos**

▷ **tractar** (algú) **com un senyor** (ant.), **tractar** (algú) **com un rei** (ant.)

tractar (algú o alguna cosa) **a puntades de peu** *SV*, tractar algú o alguna cosa amb desconsideració (EC)

El van tractar a puntades de peu; amb ell, tothom s'hi veia amb cor / En Pere, per gelosia, tracta a puntades de peu el seu germà (R-M, *)

→ **tractar** (algú) **com un gos**, **tractar** (algú) **a empentes**, **tractar** (algú o alguna cosa) **com a roba de cossari**

tractar (algú o alguna cosa) **com a roba de cossari** *SV*, tractar algú o tractar alguna cosa malament, sense mirament, com si fos cosa menyspreable (A-M)

Està enfadada perquè la tractaren com a roba de cossari

→ **tractar** (algú o alguna cosa) **a puntades de peu**

[Men. (A-M), cossari: mot no registrat a l'IEC (vg. corsari)]

■ **tractar** (algú) **com un drap brut** *SV*, tractar algú de mala manera o de manera indèguda

Com que, quan hi vaig anar, em van tractar com un drap brut, ja no hi he tornat mai més

→ **tenir** (algú) **com un gos**

▷ **deixar** (algú) **com un drap brut** (p.ext.), **quedar** (com un drap brut) (p.ext.)

tractar (algú) **com un gos** *SV*, tractar algú molt malament, sense consideració, despòticament,

etc. / tractar malament, amb grosseria o sense consideració (EC, A-M)

És un superb; tracta com un gos tothom qui es relaciona amb ell / El capatàs abusa de la seva autoritat i tracta com a gossos els qui treballen a les seves obres (També s'usa amb la forma *tractar* (algú) *com a gossos*) (R-M)
 → **tenir** (algú) **com un gos**, **tractar** (algú o alguna cosa) **a puntades de peu**, **tractar** (algú) **a empentes, fer-ne sopes** (d'algú)
 ▷ **tractar** (algú) **com un senyor** (ant.), **tractar** (algú) **com un rei** (ant.), **tractar** (algú) **a baqueta** (p.ext.)

MALVAT

ésser la pesta (algú) *SV*, (ésser una) persona molt dolenta / (ésser una) persona o cosa molt dolenta, que pot causar dany (A-M, EC)
Aquest home és la pesta. Jo no hi voldria tractes, amb ell (També s'usa amb la forma *ésser una pesta*) (algú)

→ **ésser un porc**, **ésser l'esca del pecat** (algú), **ésser una bona pècora**, **ésser una mala pècora**, **ésser una mala pua** (algú)

ésser un mala pinta *SV*, (ésser una) persona malvada / (ésser una) persona dolenta (R-M, EC)
És un mala pinta / S'ajunta amb una colla que si l'un és mala pinta, l'altre encara ho és més (També s'usa amb les formes *ésser mala pinta* i *ésser un pinta*) (IEC, R-M)

→ **ésser un porc**, **ésser una mala peça** (algú), **ésser un bona pinta**, **ésser una mala pua** (algú), **ésser una bona flor** (algú), **ésser un bon element** (algú), **ésser una mala puta**

■ **ésser un porc** *SV*, ésser una persona malvada, dolenta, que pot causar dany
Aquest home és un porc: em va estafar tots els diners que va poder! / Aquell jugador és un porc: ha fet cinc faltes seguides als nostres
 → **ésser un mala pinta**, **ésser la pesta** (algú), **ésser una mala peça**

MALVENDRE

vendre (alguna cosa) **a parts de rosari** *SV*, vendre alguna cosa molt barata (A-M)
Van vendre les joies de l'àvia a parts de rosari i ara es penedeixen d'haver-ho fet
 ▷ **donar** (alguna cosa) **per un diner** (p.ext.), **a bon preu** (p.ext.), **a puntades de peu** (p.ext.) [Emp. (A-M)]

MALVENUT

a puntades de peu *SP*, sense valorar (R-M)
Avui, al mercat central, els tomàquets anaven a puntades de peu; ningú no els volia / La verdulaira ho donava tot a puntades de peu; l'interessava de desprendre's com fos de la mercaderia / Se'n desfeia a puntades de peu (R-M, R-M, *)

→ **a cap preu**, **a qualsevol preu**, **a un preu llençat**

▷ **vendre** (alguna cosa) **a parts de rosari** (p.ext.)

MALVERSAR

tirar amb pólvora d'altri *SV*, gastar diners d'altri o jugar amb diners d'altri (A-M)
No li deixis cap diner perquè sempre tira amb pólvora d'altri
 ▷ **untar-se els dits** (p.ext.), **untar-se les mans** (p.ext.)

MALVIURE

donar-se a la briva *SV*, lliurar-se a la vida de púrria (IEC)
Fa temps que s'ha donat a la briva i viu amb males companyies / És llàstima que tan jove ja s'hagi donat a la briva (R-M)
 → **dedicar-se a la mala vida**, **donar-se a la mala vida**, **donar-se a la boja**

MALVOLENÇA

mala voluntat *SN*, intenció d'obrar malament, de fer mal a algú, antipatia (EC)
És un home de mala voluntat / Porta mala voluntat als seus subordinats, és un amargat
 → **mala ànima**, **mala bava**, **mala fe**, **mala hòstia**, **mala idea**, **mala jeia**, **mala llet**
 ▷ **bona voluntat** (ant.), **tenir malícia** (a algú) (p.ext.)

tenir malícia (a algú) *SV*, portar mala voluntat a algú (IEC)
La professora té malícia a l'Albert: sempre li pregunta la lliçó quan no la sap
 ▷ **mala voluntat** (p.ext.), **ésser un punxa** (p.ext.)

MALVOLENT

ésser un punxa *SV*, (ésser una) persona malvolent que procura turmentar o molestar les altres (A-M)
Aquest home és un punxa, sempre empenya tant com pot
 → **ésser un serpeta**, **ésser un animeta**
 ▷ **tenir malícia** (a algú) (p.ext.)

MALVOLER

portar-la votada (a algú) *SV*, tenir malvolença envers algú (Fr)
La portava votada al seu marit des que s'havien divorciat / No em parlis de l'Antoni, que me la porta votada
 → **tenir-la votada** (a algú), **tenir-la jurada** (a algú), **portar-li mala voluntat** (a algú)
 ▷ **prendre** (algú) **de cap d'esquila** (p.ext.), **tenir** (algú) **de cap d'esquila** (p.ext.)
prendre d'ull (algú) *SV*, fixar l'atenció amb malvolença en algú (A-M)

La justícia havia pres d'ull els acusats

▷ **perdre a l'ull** (algú) (v.f.)

retre mal per mal SV, fer mal a algú a canvi del mal que ell ens ha fet (A-M)

Primer ell em va donar una empenya i després jo li vaig fer la traveta. D'això se'n diu retre mal per mal

→ **fer la pau, pagar** (algú) **amb la moneda que es mereix, tornar-s'hi, pagar** (algú) **amb la mateixa moneda, prendre venjança**

■ **tenir-la jurada** (a algú) SV, tenir el ferm propòsit de revenjar-se d'algú, fer-li pagar una falta, etc.

La té jurada al veí de dalt perquè fa festes fins a altes hores de la nit i no el deixa dormir

→ **tenir-la votada** (a algú), **portar-la votada** (a algú), **portar-li mala voluntat** (a algú)

tenir-la votada (a algú) SV, tenir el ferm propòsit de revenjar-se d'algú, fer-li pagar una falta, etc. (EC)

Em sembla que em té mania i que me la té votada

→ **portar-la votada** (a algú), **tenir-la jurada** (a algú)

▷ **prendre** (algú) **de cap d'esquila** (p.ext.), **tenir** (algú) **de cap d'esquila** (p.ext.)

voler mal (a algú) SV, desitjar a algú coses dolentes, infelicitat (A-M)

Volia mal als terroristes que havien mort la seva família / Per ço com la casa nostra d'Aragó havia hagut molt d'afany..., volia-li gran mal (També s'usa amb l'adjectiu *gran* en posició prenominal) (*, A-M)

→ **posar la proa** (a algú)

▷ **fer mal** (a algú) (p.ext.)

MAMAR

fer la pipa SV, posar-se el dit gros a la boca per a mamar-lo, com fan els infants (EC)

Té el llavi deformat a conseqüència d'haver fet la pipa fins ben gran / Si no fa la pipa no s'adorm (R-M)

▷ **fer metes** (p.ext.)

fer metes SV, mamar / xuclar amb els llavis i la llengua la llet de les mamelles (R-M, *)

Fer metes és l'única feina del nadó (R-M)

▷ **fer la pipa** (p.ext.)

MAMELLUDA

■ **ben dotada** SA, dit d'una dona que té molt de pit

Aquesta dona està ben dotada: té una pitrera que déu n'hi do / Li agraden les dones molt ben dotades

MANAIRE

capità manaia SN, qui tot ho vol dirigir / qui vol comandar més que els altres i més del que li pertoca (R-M, A-M)

El cap de la colla es captenia amb fums de capità manaia / El nen més alt de la colla acostuma a ser el capità manaia, els altres es limiten a obeir-lo (IEC, *)

→ **ésser un dictador**

▷ **capità manaies** (v.f.), **fer el manaia** (p.ext.)

MANAMENT

les taules de la llei SD, les dues taules de pedra en què Moisès —o Déu mateix, segons la tradició deuteronomica— gravà el decàleg (EC) *Les taules de la llei recullen els deu manaments que han de respectar els homes / Moisès va recollir les taules de la llei*

▷ **l'arca de l'aliança** (p.ext.)

MANAR

ésser de l'olla SV, ésser de les persones que governen, manegen un afer, etc. (IEC)

Tracta'l bé perquè és de l'olla

→ **remenar l'olla, remenar les cireres, fer i desfer, portar el timó, ésser l'amo del ball**

ésser l'amo del ball SV, poder dominar en un afer (R-M)

Cal reconèixer que malgrat els seus opositors, ell és l'amo del ball; sortirà guanyador de la prova (R-M)

→ **menar la dansa, tenir la paella pel mànec, ésser de l'olla**

▷ **tenir veus** (p.ext.), **remenar les cireres** (p.ext.)

fer fer arri aquí arri allà (a algú) SV, fer fer a algú allò que l'altre vol (A-M)

Sa mare, acostumada a fer-li fer sempre arri aquí arri allà i a no sentir mai una parauleta de protesta... (A-M)

→ **fer ballar** (algú) **com una baldufa, fer ballar** (algú) **com un putxineflí, fer anar** (algú) **com una baldufa**

[Eiv. (A-M)]

menar la dansa SV, manar / exercir autoritat sobre algú (Fr, *)

Quan ha de menar la dansa, ho fa de la millor manera possible

→ **portar la bandera, portar la batuta, tallar el bacallà, moure els fils**

portar els pantalons SV, comandar. Es diu principalment de les dones que comanden més que els seus marits (A-M)

En aquella família qui porta els pantalons és l'àvia / La tia duu els pantalons en aquella casa (També s'usa amb el verb *dur*)

→ **portar les calces, menar la dansa**

portar la bandera SV, ésser el guia, el cap d'alguna cosa (IEC)

En aquest departament qui porta la bandera és ella / En Pau duu la bandera del grup (També s'usa amb el verb *dur*)

→ **portar la batuta, menar la dansa, moure els fils**

portar la batuta *SV*, governar, dirigir (R-M)
Això no ho podem decidir nosaltres. Preguntat-li-ho a ell, que porta la batuta / Qui duu la batuta a la classe és ell (També s'usa amb el verb *dur*)

→ **portar la bandera, menar la dansa, remenar les cireres, moure els fils**

remenar l'olla *SV*, ésser dels qui manen o disposen (Fr)

Vigila què dius davant d'ell, perquè és dels qui remenen l'olla

→ **fer i desfer, menar la dansa, tallar el bacallà, remenar les cireres, ésser de l'olla**

▷ **tenir veus** (p.ext.), **tallar i cosir** (p.ext.)

remenar les cireres *SV*, disposar lliurement en un afer / dirigir un assumpte, ésser qui mana / tenir el poder, obrar sense restriccions d'altri (R-M, IEC, EC)

Aquest és el darrer que ha entrat a la junta, però ara és ell qui remena les cireres; tot es fa segons el seu parer (R-M)

→ **fer i desfer, tallar el bacallà, portar la batuta, remenar l'olla, moure els fils**

▷ **ésser l'amo del ball** (p.ext.)

tallar el bacallà *SV*, obrar amb completa llibertat d'acció i amb autoritat independent / ésser el qui mana en un afer / ésser àrbitre absolut, fer la seva voluntat sense oposició (A-M, EC, EC)

Està acostumat a tallar el bacallà i no li farà cap gràcia que el posin a les ordres d'un altre; sempre ha fet el que ha volgut (R-M)

→ **remenar les cireres, remenar l'olla, tenir la paella pel mànec, menar la dansa, moure els fils**

▷ **peix gros** (p.ext.), **home de pes** (p.ext.), **home de valor** (p.ext.), **tallar i cosir** (p.ext.)

tenir la paella pel mànec *SV*, disposar a sa voluntat en un afer / tenir el predomini en un afer, una empresa, etc. (IEC, EC)

Decideix arbitràriament el que vol, perquè té la paella pel mànec / La Laura és qui sap com funcionarà tota l'operació policial, ella és qui té la paella pel mànec (R-M, *)

→ **fer i desfer, ésser l'amo del ball, tallar el bacallà**

MANAT

rest d'allis *SN*, conjunt d'allis format trenant-ne les fulles (IEC)

Porta un rest d'allis a en Pere, pel treball d'haver-nos ajudat a triar mongetes

→ **forc d'allis**

▷ **rest de cebes** (p.ext.), **cabeça d'allis** (p.ext.)

rest de cebes *SN*, conjunt de cebes format trenant-ne les fulles (IEC)

Penja aquest rest de cebes al porxo

→ **forc de cebes**

▷ **rest d'allis** (p.ext.)

MANCANT

a falta de *SP*, mancant / mancat, no tenint (IEC, EC)

A falta d'una escala t'hauràs d'enfilars en una cadira / A falta de diners, que no ens manqui la salut! / A falta de mantega, haurem de conformar-nos amb margarina / A falta del president, li ho va preguntar al secretari (R-M, R-M, EC, *)

→ **a manca de, en defecte de**

a manca de *SP*, dit per a expressar l'absència d'una cosa necessària, útil, convenient

A manca d'una solució definitiva, van fer una proposta provisional / A manca del president caldrà ajornar la reunió

→ **a falta de, en defecte de**

▷ **trobar a faltar** (p.ext.)

en defecte de *SP*, mancant / dit per a expressar l'absència d'una persona o una cosa necessària, útil, convenient (R-M, *)

En defecte de gent especialitzada, ja que no n'hem pogut trobar, ho hauran de fer els peons (R-M)

→ **a falta de, a manca de**

per falta de *SP*, expressió usada per a indicar la manca d'alguna cosa necessària, convenient, útil, desitjada, etc.

No pas per falta de ganes, sinó per falta de temps i de mitjans (EC)

→ **per manca de**

MANCAR

anar pel camí (de fer alguna cosa) *SV*, mancar poc per a fer o perquè s'esdevingui quelcom
Va pel camí d'arruïnar-se / Anem pel camí de quedar-nos sense feina / Va pel camí de repetir curs (EC, *, *)

▷ **venir d'un dit** (p.ext.), **anar de poc** (p.ext.), **venir d'un pèl** (p.ext.)

deixar a desitjar *SV*, mancar de les qualitats requerides (R-M)

El seu examen deixa a desitjar, encara que l'hagi aprovat / Com a professor, deixa molt a desitjar (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició postverbal) (R-M, *)

▷ **sortir rodó** (ant.), **fer rodó** (ant.), **sortir brodat** (ant.)

MANCOMUNADAMENT

de mancomú *SP*, mancomunadament / amb acord pres conjuntament (IEC, *)

Cal prendre les decisions de mancomú si volem que les coses surtin bé

→ **a l'una, de concert** (amb algú), **de comú acord**

MANDRA

la llei del mínim esforç *SD*, expressió usada per a indicar que es fan les coses sense esforçar-s'hi gens ni mica

Quan ha de fer algun treball, sempre fa servir la llei del mínim esforç: el passa a net i encara gràcies

▷ **ésser un feina-fuig-mandra-no-em-deixis** (p.ext.), **fer el gos** (p.ext.)

MANDREJAR

fer el dropo *SV*, estar sense fer res (EC)

Fa el dropo durant tota la setmana i després els caps de setmana no para de sortir

→ **fer el manta, fer el gos, fer el mandra, ajeure-s'hi**

■ **fer el gos** *SV*, fer el gandul, abandonar-se a la mandra

Els diumenges li agrada passar-los sense fer res de profit, fent el gos tot el dia

→ **no fotre brot, no fotre cop, gratar-se la panxa, tocar-se els collons, fer el dropo, fer el manta, fer el mandra, jeure com un porc**

▷ **més gos que el gos d'en Pandorga** (p.ext.), **la llei del mínim esforç** (p.ext.)

fer el mandra *SV*, gaudulejar / estar sense fer res (R-M, *)

*És cert que li agrada fer el mandra una estona, però després ho recupera perquè s'afanya molt / —Joan, què fas? —Estic fent el mandra una estona, només deu minutets (R-M, *)*

→ **fer el manta, no fotre brot, no fotre cop, no fer una gamba, tocar-se la pampa, fer el dropo, fer el gos**

▷ **fer pànxing** (p.ext.)

fer el manta *SV*, gaudulejar / estar sense fer res (R-M, *)

S'aprofiten de fer el manta quan no hi ha l'en-carregat (R-M)

→ **fer el mandra, no fotre brot, no fotre cop, tocar-se la pamparruana, fer el dropo, fer el gos**

▷ **ésser un manta** (p.ext.)

MANDRÓS

de la taula al llit i del llit a la taula *SCoord*, dit de qui sols viu per a menjar i dormir (IEC)

En Jaume, mira'l, de la taula al llit i del llit a la taula, és un mandrós i mai no farà res de bo

▷ **agradar-li el suc de llençol** (a algú) (p.ext.), **tenir el menjar de bo i el treballar de malalt** (p.ext.)

■ **ésser un feina-fuig-mandra-no-em-deixis** *SV*, no fer gens de feina, ésser un gandul

Millor que no li diguis que t'ajudi a fer les feines de casa perquè aquest és un feina-fuig-mandra-no-em-deixis

→ **ésser un manta, curt de feina, curt de mans**

▷ **ésser un ase de feina** (ant.), **ésser un escar-ràs de feina** (ant.), **enganxar-se-li el llençol a les anques** (p.ext.), **la llei del mínim esforç** (p.ext.)

MANEJABLE

ésser un ninot (algú) *SV*, nom aplicat a una persona que es deixa manejar, es presta a servir d'objecte de burla, etc. (EC)

Tothom en fa el que vol. És un ninot (EC)

→ **ésser un titella** (algú), **ésser un paperina**

▷ **fer servir** (algú) **de ninot** (inv.), **deixar-se passar les rodes per damunt** (p.ext.), **ésser un bajoca** (p.ext.), **dir amén a tot** (p.ext.), **ésser de cera** (algú) (p.ext.), **personatge de cartó** (p.ext.), **home de palla** (p.ext.)

ésser un titella (algú) *SV*, (ésser una) persona mancada d'energia o voluntat, manejable fàcilment pels altres (EC)

En Manel és un titella: sempre està pendent del que decideixen els altres de la colla

→ **ésser un paperina, ésser un ninot** (algú), **conill de guix**

▷ **deixar-se passar les rodes per damunt** (p.ext.), **ésser un bajoca** (p.ext.), **dir amén a tot** (p.ext.), **ésser de cera** (algú) (p.ext.), **personatge de cartó** (p.ext.), **home de palla** (p.ext.)

MANERA

a la moda de *SP*, a la manera característica de (R-M)

*M'agradaria seure a la moda dels orientals; però de seguida em fan mal les cames de tenir-les arronsades / Prepara el menjar a la moda francesa / Prepara les xerrades a la moda dels congressos de fa deu anys, però té molt de públic (R-M, *, *)*

→ **a la manera de, a l'estil de**

a la seva manera *SP*, d'una manera molt pròpia, particular (EC)

Ho ha explicat a la seva manera / Ens agrada fer les coses a la nostra manera (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

▷ **anar a la seva** (p.ext.), **arribat a la seva** (p.ext.), **fer la seva** (p.ext.), **fet a la seva** (p.ext.)

així com *SAdv*, de la mateixa manera que / a la manera com (R-M, *)

Va intervenir així com calia / Així com t'ho dic (R-M, EC)

→ **tal com**

així com aixà *SAdv*, expressió equivalent a «d'aquesta manera o d'una altra», «d'una manera o de l'altra»

Tant li fa així com aixà (EC)

● **així o aixà** (Val.)

així i aixà *SCoord*, d'aquesta i d'aquella manera (IEC)

Serra aquesta post així i aixà (IEC)

→ **així i així, d'aquesta manera**

així i així *S*Coord, dit en substitució de la descripció de circumstàncies ja conegudes / serveix per suplir una descripció o relació que s'omet per llarga o perquè ja la donen per sabuda / substitueix circumstancials inconcrets de manera (R-M, A-M, EC)

Li vaig explicar que el paquet era així i així i me'l va trobar de seguida entre els altres / Aquest home ha fet així i així / Ha vingut un home així i així com tu dius acompanyat de la seva dona (R-M, IEC, *)

→ **així i aixà, d'aquesta manera**

així o aixà *S*Coord, expressió equivalent a «d'aquesta manera o d'una altra» «d'una manera o d'una altra» (A-M)

M'és indiferent. Com tu vulguis: així o aixà

→ **així com aixà**

[Val. (A-M)]

■ **de totes les maneres hagudes i per haver** *SP*,

de totes les maneres possibles

Hem intentat explicar-li-ho de totes les maneres hagudes i per haver, i no ha estat possible fer-li-ho entendre

→ **per activa i per passiva**

■ **per activa i per passiva** *S*Coord, de totes les maneres possibles

Vaig intentar convèncer-lo per activa i per passiva, però no hi va haver manera

→ **de totes les maneres hagudes i per haver**

▷ **de qualsevol manera** (p.ext.), **de llevant o de ponent** (p.ext.)

MANIÀTIC

■ **estar carregat d'hòsties** *SV*, tenir moltes manies

Sempre diu que està grassa. Està carregada d'hòsties, té un cos ben bonic

→ **estar carregat de punyetes, estar carregat d'històries**

▷ **no tenir manies** (ant.), **cercar cinc peus al gat** (p.ext.)

estar carregat de punyetes *SV*, tenir moltes manies (R-M)

Sempre pensa el pitjor. Està carregat de punyetes / Vosaltres esteu carregats de punyetes; tot és molt més simple que no dieu (R-M)

→ **estar carregat d'històries, estar carregat d'hòsties**

▷ **no tenir manies** (ant.), **mirar prim** (p.ext.), **filar prim** (p.ext.), **cercar cinc peus al gat** (p.ext.), **tocat i posat** (p.ext.), **tocat i posat** (p.ext.)

MANICOMI

casa d'innocents *SN*, manicomi / institució sanitària on són tancats els dementats (EC, *)

Si continua igual, l'hauré de portar a la casa d'innocents

→ **casa de bojós, casa de salut**

▷ **estar per tancar-lo** (p.ext.), **estar perquè el tanquin** (p.ext.)

casa de bojós *SN*, casa on són tancats els dementats (IEC)

Des que va atacar la seva pròpia filla, l'han ingressat en una casa de bojós / Fa anys que viu en una casa de folls (També s'usa amb les formes *casa de folls* i *casa d'orats*)

→ **casa de salut, casa d'innocents**

▷ **casa de bojós** (v.f.), **estar per tancar-lo** (p.ext.), **estar perquè el tanquin** (p.ext.)

MANICURA

fer les mans (a algú) *SV*, fer la manicura (EC)

Vaig a un saló de bellesa on em fan les mans de meravella

▷ **fer els peus** (a algú) (p.ext.)

MANIFASSER

pare Manefla *SN*, el que es fica a tot arreu per manifassejar (A-M)

Sembla el pare Manefla: sempre intentant esbrinar-ho tot

→ **ésser una fura**

▷ **entrar pertot, com el pet del dimoni** (p.ext.); **ficar el nas pertot arreu** (p.ext.);

ficar-se en tot (p.ext.); **ficar-se on no el demanen** (p.ext.)

MANIFEST

escrit a la cara *SA*, algú, no poder amagar alguna cosa, no poder-la dissimular (IEC)

Quan parla dels seus enemics ja duu escrit a la cara l'odi que sent envers ells / Portes la paraula «amor» escrita als ulls (S'usa normalment amb els verbs *dur*, *portar* i *tenir* i també amb la forma *escrit als ulls*) (R-M, *)

▷ **pagar amb la cara** (p.ext.), **saltar a la vista** (p.ext.)

MANIFESTAMENT

a la cara *SP*, directament / sense subterfugis (R-M, *)

No està d'acord amb els altres i els ho va dir a la cara, sense dissimular-ho / M'agrada que el que pensen de mi m'ho diguin a la cara / Es fotien d'ell a la cara (R-M, R-M, *)

→ **a la descoberta, a pit descobert, sense embuts, de barra a barra, a cara descoberta, cara a cara, a banderes desplegadas, a pit descobert, amb tota la boca, davant dels nassos** (d'algú)

▷ **no enviar-ho a dir** (p.ext.)

a la clara *SP*, de manera que no deixi lloc a dubtes / manifestament, sense empatx (R-M, IEC)

Ha dit a la clara que no pensa acompanyar-nos / Va manifestar les seves intencions a la clara (S'usa normalment amb els verbs *dir*, *parlar*, etc.) (R-M, *)

→ **clar i català, clar i llampant, sense embuts, clar i net, de llis, llis i ras, net i cru, nu i cru, de pla, net i pelat, en una paraula, de net a net, de barra a barra, amb tota la boca, a boca plena**

▷ **a les clares** (v.f.), **cantar-les clares** (p.ext.), **parlar en plata** (p.ext.), **no tenir pèls a la llengua** (p.ext.), **no tenir rues a la llengua** (p.ext.)

a ulls veients *SP*, de manera visible / palesament (R-M, IEC)

Us està perjudicant a ulls veients; això no podeu consentir-ho. Ho fa descaradament / Aquest nen creix a ulls veients / El malalt mullora a ulls veients (R-M, A-M, EC)

→ **a la vista** (d'algú), **davant dels nassos** (d'algú)

▷ **a simple vista** (p.ext.)

cara a cara *SN*, l'un davant l'altre / manifestament, enfront l'un de l'altre (R-M, IEC)

Seguint el meu consell, s'ho van dir tot cara a cara i, després d'una forta tensió, tot restà aclarit (R-M)

→ **barba a barba, nas a nas, fit a fit, davant per davant de, tu per tu, front a front, vis a vis, a la cara**

▷ **cara per cara** (v.f.), **esquena per esquena** (ant.), **cos a cos** (p.ext.)

MANIFESTAR

donar a conèixer (alguna cosa, a algú) *SV*, fer conèixer (IEC)

Divendres donaran a conèixer el resultat de l'assignació de beques a tots els interessats

→ **donar al públic** (alguna cosa), **fer aparès** (alguna cosa), **deixar** (alguna cosa) **en evidència**

▷ **donar sortida** (a alguna cosa) (p.ext.)

donar curs (a alguna cosa) *SV*, deixar exterioritzar-se / no reprimir alguna cosa (EC)

En trobar-se sola va donar curs a la seva pena i plorà amargament (R-M)

fer aparès (alguna cosa) *SV*, fer coneixedor / fer coneixedor, manifestar allò que hi ha (EC, A-M)

No gosava fer aparès que l'estimava

→ **posar** (alguna cosa) **de manifest**, **donar a conèixer** (alguna cosa, a algú), **posar** (alguna cosa) **al descobert**

▷ **fer saber** (alguna cosa, a algú) (p.ext.)

[aparès: mot no registrat a l'IEC]

llevar-se la careta *SV*, cessar de fingir / (algú) descobrir els seus veritables sentiments, les seves intencions, etc. (R-M, IEC)

Afirmant una cosa tan escandalosa es va llevar la careta (R-M)

→ **treure's la màscara, veure-se-li el llautó** (a algú), **respirar per la ferida**

▷ **treure la careta** (a algú) (inv.), **ensenyar el llautó** (a algú) (p.ext.), **ensenyar la ceba** (a algú) (p.ext.)

obrir-li el cor (a algú) *SV*, dir a algú tot el que es pensa o se sent / manifestar els secrets o les intimitats pròpies a algú (R-M, EC)

La pobra dona ens va obrir el cor i ens va dir quant l'havia fet patir aquella situació, i que n'era culpable (R-M)

→ **obrir-li el pit** (a algú)

▷ **descarregar la consciència** (p.ext.), **descarregar el cor** (p.ext.)

posar (alguna cosa) **de manifest** *SV*, mostrar clarament, fer palès (IEC)

Va posar el seu desacord de manifest amb aquelles declaracions

→ **deixar** (alguna cosa) **en evidència**, **posar** (alguna cosa) **al descobert**, **fer aparès** (alguna cosa)

▷ **quedar de manifest** (inv.)

MANIFESTAR-SE

respirar per la ferida *SV*, manifestar o deixar entreveure un sentiment que es portava amagat (A-M)

Ho vol tenir amagat, però un dia o altre respirarà per la ferida. No hi ha secret que duri sempre (També s'usa amb el verb *alenar*) (R-M)

→ **treure's la màscara, llevar-se la careta**

▷ **ensenyar el llautó** (a algú) (p.ext.), **veure-se-li el llautó** (a algú) (p.ext.), **ensenyar la ceba** (a algú) (p.ext.), **ensenyar la pota** (a algú) (p.ext.), **ensenyar l'orella** (a algú) (p.ext.)

MÀNIGA

■ **màniga tres quarts** *SN*, part del vestit que cobreix el braç fins al colze

És un jersei de cotó i amb màniga tres quarts

▷ **abric tres quarts** (p.ext.)

MANIPULABLE

deixar-se passar les rodes per damunt *SV*, deixar-se governar per un altre (A-M)

No té gaire personalitat: sempre es deixa passar les rodes per damunt

→ **ésser un paperina, deixar-se dur per**

▷ **ésser un titella** (algú) (p.ext.), **ésser un ninot** (algú) (p.ext.)

■ **ésser un paperina** *SV*, persona mancada d'energia o voluntat, manejable fàcilment pels altres

Tothom s'aprofita de la seva bona fe, és un paperina

→ **ésser un titella** (algú), **ésser un ninot** (algú), **deixar-se passar les rodes per damunt, deixar-se dur per, conill de guix**

▷ **capità aranya** (ant.), **ésser de mal plec** (algú) (ant.)

no ésser ningú *SV*, no tenir personalitat (R-M)

Sembla molt orgullós i en el fons no és ningú; de seguida el tindreu guanyat (R-M)

- ▷ **no ésser qui** (p.ext.), **pobre home** (p.ext.), **pobre desgraciat** (p.ext.), **un qualsevol** (p.ext.), **no tenir empenta** (p.ext.), **no tenir esperit** (p.ext.), **personatge de cartó** (p.ext.), **home de palla** (p.ext.), **conill de guix** (p.ext.)

MANIPULAR

embarcar els altres i quedar en terra *SCoord*, induir els altres a actuar mentre hom no participa en un afer

No veuràs mai que ell faci res que consideri perillós, però ho aconsella als altres; embarca els altres i ell es queda en terra (R-M)

→ **capità aranya**

▷ **inflar el cap** (a algú) (p.ext.)

fer servir (algú) **de ninot** *SV*, fer el que hom vol d'algú (F)

No té gens de personalitat, per això el fan servir de ninot

▷ **ésser un ninot** (algú) (inv.)

■ **rentar el cervell** (a algú) *SV*, exercir una acció psicològica sistemàtica sobre una persona per tal d'anihilar-ne les idees, les conviccions i els capteniments i substituir-los per altres

Són un grup de gent que renten el cervell a persones amb un caràcter feble / Li va rentar el cervell i ara pensa a l'inrevés de com pensava abans

▷ **rentat de cervell** (p.ext.)

MANLLEVAR

anar a manlleu *SV*, manllevar / fer-se prestar (IEC, *)

No tinguis por: s'avi té un roc a sa faixa i no haurà d'anar a manlleu (A-M)

▷ **pagar atxes** (a algú) (inv.), **en préstec** (p.ext.), **tenir un tornet** (p.ext.)

MANS

bla de boca *SA*, es diu d'un cavall, mul, etc., que és dòcil al fre (Fr)

Aquest cavall és bla de boca; dona gust de muntar-lo

→ **moll de boca**

moll de boca *SA*, dit del cavall molt sensible al fre (EC)

Aquest cavall és moll de boca. Has de vigilar a l'hora de frenar (També s'usa amb la forma *moll de llengua*)

→ **bla de boca**

MANSUET

mansuet com un anyell *SA*, dòcil / es diu d'una persona molt quieta, que no s'irrita ni es descompassa mai (R-M, *)

Si el saps tractar serà mansuet com un anyell; t'obeirà en tot / Sempre ha estat mansuet com un anyell; mai no s'ha barallat amb ningú / El fa anar com vol perquè és dòcil com un an-

yell (També s'usa amb l'adjectiu *dòcil*) (R-M, R-M, *)

→ **dòcil com un xai**, **ésser un anyell**, **més mansoi que un xai**

MANTEJAR

donar la baca (a algú) *SV*, fer anar enlaire (una persona, un ninot, etc., posat sobre una vela) estirant la vela bruscament a un temps les persones que la tenen agafada per les vores (EC) *Als nens, com que eren molt entremaliats, se'ls va acudir que, per a divertir-se, podien donar la baca al gos*

→ **fer la baca** (a algú)

fer la baca (a algú) *SV*, fer anar enlaire (una persona, un ninot, etc., posat sobre una vela) estirant la vela bruscament a un temps les persones que la tenen agafada per les vores (EC) *La mare i el pare van agafar una manta per cada costat i feien la baca al seu fill, suaument*

→ **donar la baca** (a algú)

MANTENIR

assegurar el pa (a algú) *SV*, proporcionar una manera segura de viure a algú (EC)

Aquesta feina assegura el pa a la família

→ **fer la vida** (a algú)

▷ **prendre el pa** (a algú) (ant.), **tenir el pa assegurat** (inv.), **guanyar-se el pa** (inv.)

fer la vida (a algú) *SV*, mantenir algú, donar-li menjar suficient per al seu sosteniment (A-M)

Cal fer la vida als fills fins que puguin mantenir-se per ells sols / Està de mosso en una masia; és cert que no guanya gaire, però li donen allotjament i li fan la vida, i això el compensa / Aquella senyora treballava en aquella casa i li feien la vida (*, R-M, R-M)

→ **assegurar el pa** (a algú), **portar** (algú) **a les costelles**

▷ **panxa plena i llençol net** (p.ext.), **donar carrera** (a algú) (p.ext.), **donar estudis** (a algú) (p.ext.)

haver d'omplir moltes boques *SV*, haver de mantenir molta gent (R-M)

Ha d'omplir moltes boques; són deu de família (R-M)

→ **haver de fer cagar molts culs**, **portar-ne molts de penjats a l'esquena**

haver de fer cagar molts culs *SV*, haver de mantenir molta gent (R-M)

Guanya molts diners, però també ha de fer cagar molts culs / Treballa en quatre llocs diferents perquè ha de fer cagar molts culs (R-M)

→ **portar-ne molts de penjats a l'esquena**, **haver d'omplir moltes boques**

[Emp. (A-M)]

portar (algú) **a les costelles** *SV*, sostenir algú; mantenir-lo o pagar les despeses del seu manteniment (A-M)

Portarà el fill a les costelles fins que es mori /

No se'l pot treure de sobre, el portarà a les costelles fins que es casi

→ **fer la vida** (a algú)

▷ **viure a les costelles** (d'algú) (inv.), **donar carrera** (a algú) (p.ext.), **donar estudis** (a algú) (p.ext.)

portar-ne molts de penjats a l'esquena SV, haver de mantenir molta gent (R-M)

Ja cal que guanyi molt perquè en porta molts de penjats a l'esquena (R-M)

→ **haver de fer cagar molts culs**, **haver d'omplir moltes boques**

MANTENIR-SE

1. romandre en el mateix estat

no passar el temps (per algú) O, no semblar que torni vell; tenir l'aspecte més juvenívol del que l'edat faria esperar (A-M)

Per aquesta actriu no passa el temps. Ahir va sortir a la televisió i està tan eixerida com sempre

→ **no passar els anys** (per algú), **conservar-se com una rosa en remull**, **portar bé els anys**

▷ **sortir cabells blancs** (ant.)

no passar els anys (per algú) O, no semblar que es torni vell, tenir l'aspecte més juvenívol del que l'edat faria esperar

Té vuitanta anys, però n'aparenta menys: els anys no passen per ell

→ **no passar el temps** (per algú), **portar bé els anys**, **conservar-se com una rosa en remull**

▷ **sortir cabells blancs** (ant.)

portar bé els anys SV, algú, no aparentar ésser tan vell com realment és (IEC)

El teu pare porta bé els anys; ningú no diria l'edat que té / És un home que porta molt bé els anys perquè fa molt exercici (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. en posició preadverbial) (R-M, *)

→ **no passar els anys** (per algú), **no passar el temps** (per algú), **conservar-se com una rosa en remull**

▷ **anar de baixa** (ant.), **treure's anys del damunt** (p.ext.)

2. disposar dels mitjans necessaris per a viure

basquejar-se la vida SV, obtenir, guanyar, amb l'esforç propi (IEC)

Ja fa temps que sap basquejar-se la vida

→ **guanyar-se la vida**, **afanyar-se la vida**, **campar-se-la**

campar-se-la SV, guanyar-se la vida, subsistir amb els propis recursos (A-M)

Ja fa anys que se la campa tot sol

→ **guanyar-se la vida**, **viure la vida**, **basquejar-se la vida**, **fer la viu-viu**

▷ **campar-se-les** (v.f.)

guanyar-se la vida SV, treballar a sou, guanyar per a viure (IEC)

Es dedica a vendre per les fires i, per ara, es guanya la vida / Els qui ens hem de guanyar la vida no disposem de gaires hores lliures (També s'usa amb el modificador *bé* en posició postverbal) (R-M)

→ **basquejar-se la vida**, **afanyar-se la vida**, **campar-se-la**, **anar tirant**, **procurar pel davallador**, **guanyar-se el pa**, **guanyar-se les garrofes**, **viure la vida**, **doblegar l'esquena**, **guanyar-se les mongetes**, **fer la viu-viu**

▷ **viure amb l'esquena dreta** (ant.), **viure de l'aire** (ant.), **tenir el pa assegurat** (p.ext.), **mitjans de vida** (p.ext.), **guanyar-se el pa amb la suor del seu front** (p.ext.)

procurar pel davallador SV, cercar a poder mantenir-se / percaçar menjar (R-M, IEC)

No es pot viure sense treballar; cal procurar pel davallador (R-M)

→ **guanyar-se la vida**

■ **viure la vida** SV, obrar amb independència, segons la pròpia intenció i conveniència

Fins que no visquis la vida, no sabràs de què et parlo

→ **campar-se-la**, **fer la seva**, **guanyar-se la vida**, **guanyar-se les garrofes**, **guanyar-se el pa**

MANTINGUT

a coll (d'algú) SP, a càrrec d'algú / expressió emprada per a denotar la responsabilitat d'algú respecte a algú altre o respecte a alguna tasca o funció (R-M, *)

Tota la vida ha anat a coll d'un o altre; no ha treballat mai / No es pot viure a coll dels altres (R-M)

→ **a càrrec** (d'algú), **a despesa** (d'algú), **a cavall de, sobre les espatlles** (d'algú), **a expenses** (d'algú)

menjat i begut SCoord, mantingut / expressió usada per a referir-se a qui és mantingut per algú altre (R-M, *)

Li paguen un bon sou, menjat i begut i dues tardes lliures; ha trobat una ganga (R-M)

→ **menjat i vestit**, **panxa plena i llençol net**

▷ **boca inútil** (p.ext.)

■ **menjat i vestit** SCoord, expressió usada per a referir-se a qui és mantingut per algú altre

Es va quedar a l'atur i va tornar a casa els pares, allà estava menjat i vestit

→ **menjat i begut**, **panxa plena i llençol net**

▷ **boca inútil** (p.ext.)

panxa plena i llençol net SCoord, amb l'alimentació i habitació de franc (A-M)

A casa seva sempre tindrà panxa plena i llençol net

→ **menjat i vestit**, **menjat i begut**, **tenir tau-la parada**

▷ **fer la vida** (a algú) (p.ext.), **de franc** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

sobre les espatlles (d'algú) *SP*, expressió que s'utilitza per a indicar la responsabilitat d'algú respecte a una cosa o una altra persona

No es pot viure sobre les espatlles dels altres (R-M)

→ **a coll** (d'algú), **a càrrec** (d'algú), **a despesa** (d'algú), **a cavall de, viure a l'esquena** (d'algú), **a l'esquena, a expenses** (d'algú)

tenir el pa assegurat *SV*, tenir resolta la qüestió econòmica (R-M)

Si pot entrar a treballar en aquella casa ja tindrà el pa assegurat; és una bona situació (R-M)

→ **tenir per a fer bullir l'olla**

▷ **assegurar el pa** (a algú) (inv.), **guanyar-se la vida** (p.ext.)

tenir taula parada *SV*, ésser mantingut per altri (R-M)

No és culpa seva, si té taula parada, sinó dels qui el mantenen, que el tenen massa consentit

→ **trobar taula parada, panxa plena i llençol net, tenir casa franca**

▷ **a despesa** (p.ext.), **boca inútil** (p.ext.)

trobar taula parada *SV*, ésser mantingut per altri (R-M)

Ell rai! Troba taula parada i mentre els pares el mantinguin no s'amoinarà a cercar feina / La culpa no és d'ell si troba taula parada; sinó dels qui el mantenen (R-M)

→ **tenir taula parada, viure a l'esquena** (d'algú), **tenir casa franca**

▷ **viure amb l'esquena dreta** (p.ext.), **a despesa** (p.ext.)

viure a l'esquena (d'algú) *SV*, ésser mantingut / mitjançant els diners, l'ajut, etc. d'algú (R-M, EC)

No ha treballat mai; viu a l'esquena dels altres / Tota la família viu a esquena de la filla petita (R-M, EC)

→ **trobar taula parada, sobre les espatlles** (d'algú)

▷ **viure a esquena** (d'algú) (v.f.), **viure a les esquenes** (d'algú) (v.f.), **boca inútil** (p.ext.)

MANUAL

de mà *SP*, manual, no automàtic (IEC)

És un vell teler de mà que encara funciona bé / Una serra de mà (R-M, IEC)

▷ **a mà** (p.ext.)

MANUALMENT

a mà *SP*, per mitjà de les mans / dit de qualsevol cosa feta o fabricada amb les mans, sense màquina (R-M, EC)

És un brodat fet a mà i té molt de valor / Taps fets a mà / Va haver de rentar tota la bugada a mà (R-M, EC, *)

▷ **a màquina** (ant.), **de mà** (p.ext.)

en manuscrit *SP*, (dit per a referir-se a una) obra no impresa (IEC)

Té el treball en manuscrit, només l'ha de passar a màquina o a l'ordinador

▷ **a màquina** (ant.), **en brut** (p.ext.)

MANUFACTURA

mà d'obra *SN*, el treball de l'obrer considerat en relació al preu / treball manual emprat en la confecció, la construcció, etc., d'alguna cosa / treball físic incorporat a un procés de producció (Fr, IEC, EC)

Quan vénen a casa a arreglar-te algun aparell, pagues la mà d'obra i el transport

MANUFACTURAT

ANT

en pèl *SP*, es diu dels cuiros que encara no han estat pelats (A-M)

Aquests cuirs en pèl vénen de l'Índia

▷ **en brut** (p.ext.), **en floca** (p.ext.)

MANYAC

ésser un anyell *SV*, ésser suau, dolç, mansuet, com un anyell (IEC)

Aquest gos és un anyell, dolç i juganer

→ **mansuet com un anyell, tou com la cera, dòcil com un xai, ésser un àngel, més dòcil que un xai, ésser de cera** (algú)

més mansoi que un xai *SA*, expressió que indica que algú és manyac

Només vol que li facin festes, és més mansoi que un xai

→ **més dòcil que un xai, mansuet com un anyell**

MAPA

mapa mut *SN*, mapa sense llegenda (EC)

A l'examen ens van posar un mapa mut i ens hi van fer indicar les capitals de comarca de Catalunya

▷ **signes convencionals** (p.ext.)

MAQUILLAT

■ **pintat com una mona** *SA*, dit per a indicar que algú va mal maquillat o massa maquillat
Tan vella com és i va pintada com una mona

MAQUILLATGE

ombra d'ulls *SN*, cosmètic emprat per a maquillar els ulls acolorint-ne les parpelles, presentat en forma de crema, de barra, líquid o de pòlvore (EC)

Per anar ben maca es va posar ombra d'ulls

MÀQUINA

taula vibradora *SN*, màquina emprada en la fabricació de productes per emmotllament de matèries pastoses denses (EC)

Necessitàvem una taula vibradora per a emmotllar aquelles matèries

MAQUINALMENT

■ **pilot automàtic** *SN*, acció que sembla fer-se sense la intervenció de la voluntat

Quan faig el camí de la feina a casa, poso el pilot automàtic. Ja el faig sense pensar / Tinc tanta traça fent aquesta feina que, quan és hora de posar-m'hi, ja engego el pilot automàtic

▷ **col·locar el disc** (p.ext.), **engegar el disc** (p.ext.)

sense esma *SP*, sense aptesa per a reaccionar instintivament / sense capacitat per a reaccionar d'una manera conscient (R-M, *)

Va arribar molt cansat; sense esma es va deixar caure al llindar / Ferit i sense esma es gità a terra (R-M)

→ **d'esma**

▷ **sense pensar** (p.ext.), **sense voler** (p.ext.)

MAQUINAR

armar llaços *SV*, tramar / planejar (un complot, una burla, etc.) amb artificis (R-M, *)

És molt murri; sempre arma llaços i molta gent es deixa enredar (R-M)

▷ **tirar l'art-li** (a algú) (p.ext.)

MAQUINÀRIA

sala de màquines *SN*, espai del vaixell on es troba la màquina / cambra d'un vaixell o d'un tren que està destinada a guardar tota la maquinària que mou el vehicle (T, *)

El vaixell va començar a inundar-se per la sala de màquines

MAR

alta mar *SN*, des d'on no s'albira la riba (EC)

Han anat a pescar a alta mar / Li agrada navegar per alta mar / Quan era a alta mar, el vaixell va parar els motors

→ **mar gran, mar endins**

▷ **a trenc d'onades** (ant.), **terra ferma** (ant.) **terra endins** (ant.)

les calmes del gener *SD*, sèrie de dies de calma en el mar, que sol haver-hi cada any dins el gener (A-M)

Aquells dies que solen reinar les calmes del gener, tan temperats i hermosos (A-M)

→ **les minves de gener**

▷ **les calmes de gener** (v.f.)

● **ses seques des gener** (Mall.)

les minves de gener *SD*, disminució del nivell ordinari de la mar i temps bonancenc que sol fer en el mes de gener (A-M)

Aquest any les minves de gener han arribat una mica més tard

→ **les calmes del gener, ses seques des gener**

mar brava *SN*, mar amb onades que oscil·len entre 4 i 6 m, que constitueix el grau 6 de l'escala de Douglas (EC)

Feia tant vent que hi havia mar brava

→ **mala mar**

▷ **mar llisa** (ant.), **bona mar** (ant.), **mar arrissada** (p.ext.), **mar desfeta** (p.ext.), **mar enorme** (p.ext.), **haver-hi mar** (p.ext.)

mar de fons *SN*, ones que són degudes a vents llunyans o a vents que ja han mancat (IEC)

El mal temps ja ha passat, però encara hi ha mar de fons (Sovint s'usa amb el verb *haver*)

→ **mar de fora, mar de lleva, mar de lluny,**

mar llarguera, mar vella

▷ **mar llisa** (ant.), **mar llarga** (p.ext.)

mar desfeta *SN*, mar amb onades que oscil·len entre 6 i 9 metres, que constitueix el grau 7 de l'escala de Douglas (EC)

Les onades feien set o vuit metres: era mar desfeta

→ **mar de capa, mar grossa, mala mar**

▷ **mar llisa** (ant.), **bona mar** (ant.), **mar arrissada** (p.ext.), **mar brava** (p.ext.), **mar enorme** (p.ext.), (p.ext.), **haver-hi mar** (p.ext.)

mar enorme *SN*, mar amb onades de més de 14 m, que constitueixen el grau 9 de l'escala de Douglas (EC)

Es va ficar a l'aigua amb mar enorme i es va ofegar

→ **mar grossa, mala mar**

▷ **mar llisa** (ant.), **bona mar** (ant.), **mar arrissada** (p.ext.), **mar brava** (p.ext.), **mar desfeta** (p.ext.), **haver-hi mar** (p.ext.)

mar llisa *SN*, mar sense ones (IEC)

El vent no bufava i feia una mar llisa

→ **bona mar, mar bonança, mar calma, mar plana, mar podrida, una bassa d'oli**

▷ **mar enorme** (ant.), **mar arrissada** (ant.), **mar brava** (ant.), **mar de fons** (ant.), **mar desfeta** (ant.), **mar enorme** (ant.), **mala mar** (ant.), **mar grossa** (ant.), **caure la mar** (p.ext.)

mar lunar *SN*, qualsevol de les extenses planes de coloració fosca que presenta la superfície de la Lluna (IEC)

Hi ha un mar lunar que porta el seu nom

ses seques des gener *SD*, sèrie de dies de calma en el mar, que sol haver-hi cada any dins el gener (A-M)

Per ses seques des gener sempre canvia es temps

→ **les calmes del gener, les minves de gener** [Mall. (A-M)]

una bassa d'oli *SQ*, la mar molt calmada (A-M)

La mar pareix una bassa d'oli (A-M)

→ **mar calma, mar llisa**

▷ **com una bassa d'oli** (p.ext.)

MARCAR

fer la toga (a algú) *SV*, marcar els cabells caragolant-los al voltant del cap i subjectant-los-hi amb pines (IEC)

De joveneta em feia la toga perquè em quedessin els cabells ben llisos

▷ **trossar-se el cabell** (p.ext.)

MARE

la reina mare *SD*, mare del rei (o de la reina) regnant (IEC)

Avui a la televisió ha sortit la reina mare d'Anglaterra

mare de lloguer *SN*, dona que, a canvi d'una compensació econòmica generalment regulada per un contracte, accedeix a ser inseminada artificialment i a cedir el fill a la part contractant (T)

Va fer de mare de lloguer i així aquella parella que no podia tenir fills en va poder tenir un

▷ **de lloguer** (p.ext.)

MAREA

marea alta *SN*, quan el flux (del mar) arriba al nivell màxim (EC)

Si aneu a la platja una estona, vigileu de no deixar les tovalloles massa prop del mar, que hi comença a haver marea alta

→ **mar plena**

▷ **marea baixa** (ant.), **marea entrant** (p.ext.)

marea baixa *SN*, quan és al nivell mínim (EC)

Quan hi ha marea baixa la platja és molt ampla

▷ **marea alta** (ant.), **mar plena** (ant.), **marea sortint** (p.ext.)

MAREGASSA

fer mar *SV*, estar la mar agitada (A-M)

Avui fa mar; millor que deixem el passeig en barca per a un altre dia

→ **haver-hi mar, mala mar**

haver-hi mar *SV*, haver-hi o fer mala mar (EC)

Si vas a la platja no et banyis, hi ha mar i és perillós / Millor que no sortim a navegar, perquè hi ha molta mar (També s'usa amb els quantificadors *força, molt*, etc. en posició prenominal)

→ **fer mar, mala mar**

▷ **mar brava** (p.ext.), **mar desfeta** (p.ext.), **mar enorme** (p.ext.)

mar grossa *SN*, mar de grans onades (IEC)

L'home del temps ha anunciat mar grossa per a aquesta tarda

→ **mar desfeta, mar enorme, mala mar**

▷ **mar llisa** (ant.), **bona mar** (ant.), **mar bonança** (ant.), **mar calma** (ant.), **mar plana** (ant.)

MAREIG

mal d'altura *SN*, estat morbós provocat per la disminució de la pressió atmosfèrica (EC)

Quan ha arribat al cim ha patit de mal d'altura

→ **mal de muntanya**

mal de mar *SN*, mareig que hom experimenta navegant en una mar agitada (Fr)

No pot navegar; és molt propens al mal de mar i ho passa molt malament (R-M)

▷ **rodament de cap** (p.ext.), **donar el menjar als peixos** (p.ext.)

mal de muntanya *SN*, estat morbós provocat per la disminució de la pressió atmosfèrica (IEC)

Han escalat fins tan amunt que ara pateix el mal de muntanya

→ **mal d'altura**

■ **suor freda** *SN*, dit per a referir-se a un estat fisiològic relacionat amb el mareig

Em va venir una suor freda, que vaig haver de parar de treballar i anar a jeure una estoneta

▷ **rodament de cap** (p.ext.)

torn de cap *SN*, rodament de cap / sensació que hom té en què el cap li dóna voltes, mareig (IEC, *)

No ha menjat gens i ara té torn de cap / He pujat massa aviat ses escales i he tengut un entorn de cap (També s'usa amb la forma *entorn de cap*)

→ **torba de cap, rodament de cap**

[Mall. (A-M)]

MAREJADA

mala mar *SN*, mar molt agitada per grans ones (EC)

No t'endinsis massa que avui hi ha mala mar

→ **mar de capa, mar de llamp, mar llarga, mar brava, mar desfeta, mar enorme, mar grossa, haver-hi mar, fer mar**

▷ **bona mar** (ant.), **mar bonança** (ant.), **mar calma** (ant.), **mar plana** (ant.), **mar llisa** (ant.), **mar de fora** (p.ext.), **mar llarguera** (p.ext.), **mar de lleva** (p.ext.), **mar de lluny** (p.ext.)

mar de capa *SN*, mar desfeta / mar amb onades que oscil·len entre 6 i 9 metres, que constitueix el grau 7 de l'escala de Douglas (EC, *)

És perillós sortir a navegar quan hi ha mar de capa

→ **mala mar, mar desfeta**

▷ **bona mar** (ant.)

mar de llamp *SN*, gran agitació de la mar sobrevinguda sobtadament (EC)

De cop i volta va sorprendre'ns una mar de llamp i les ones anaven que semblava la fi del món

→ **mala mar**

▷ **bona mar** (ant.)

MAREJAR

fer anar el cap en roda (a algú) *SV*, marejar / causar mareig a algú (A-M, *)

Aquella atracció em va fer anar el cap en roda

- **carregar-li el cap** (a algú)
- ▷ **rodar-li el cap** (a algú) (p.ext.)
- girar el ventrell** (a algú) *SV*, fer oi, produir ganex de vomitar / fer fàstic, provocar nàusees (A-M, IEC)
- Aquella pel·lícula va girar el ventrell a la meitat del públic / En sentir aquella olor se li va regirar el ventrell* (També s'usa amb els verbs *regirar* i *remoure*, i amb el nom *ventre*)
- **regirar l'estómac** (a algú), **regirar els esperits** (a algú)
- ▷ **treure les tripes per la boca** (p.ext.)
- pujar-li al cap** (a algú) *SV*, una beguda alcohòlica, fer-hi sentir els seus efectes / produir pertorbació a l'organisme l'alcohol, el tabac, etc. (IEC, EC)
- L'olor del vi li puja al cap i sembla que estigui begut / El baf que es respira a la cuina de la caserna em puja al cap* (R-M)
- **carregar-li el cap** (a algú), **rodar-li el cap** (a algú)
- ▷ **rodament de cap** (p.ext.)
- regirar l'estómac** (a algú) *SV*, pertorbar la digestió, provocar nàusees (A-M)
- Les imatges de violència van regirar l'estómac a tots els espectadors / Aquella escena tan realista em regirava l'estómac; me'n vaig anar abans d'acabar-se l'obra / Aquest menjar m'ha regirat l'estómac / No li ho diguis perquè això li pot regirar el ventrell* (També s'usa amb el nom *ventrell*) (*, R-M, EC, *)
- **girar el ventrell** (a algú), **regirar els esperits** (a algú)
- ▷ **treure les tripes per la boca** (p.ext.)

MAREJAR-SE

- anar-se-li'n el cap enfora** (a algú) *O*, torbar-se el cap i donar la sensació que els objectes del voltant roden
- Quan es troba en un lloc elevat se li'n va el cap enfora*
- **rodar-li el cap** (a algú), **anar-se-li'n el cap entorn** (a algú)
- anar-se-li'n el cap entorn** (a algú) *O*, torbar-se el cap i donar la sensació que els objectes del voltant roden (A-M)
- No pot anar a la part del darrere del cotxe perquè se li'n va el cap entorn*
- **anar-se-li'n el cap enfora** (a algú), **rodar-li el cap** (a algú)
- rodar-li el cap** (a algú) *O*, (algú) veure els objectes com si donessin voltes al seu entorn / semblar que tot roda al voltant seu, sentir vertigen (EC, IEC)
- Si miro a baix, des d'una alçària, em roda el cap* (R-M)
- **anar-se-li'n el cap enfora** (a algú), **pujar-li al cap** (a algú), **anar-se-li'n el cap entorn** (a algú)

- ▷ **rodament de cap** (p.ext.), **perdre el color** (p.ext.), **tornar-se blanc** (p.ext.), **tornar-se groc** (p.ext.), **trencar-se-li el color** (a algú) (p.ext.), **mudar de color** (p.ext.), **fer anar el cap en roda** (a algú) (p.ext.)

MAREJAT

- **marejat com una coca** *SA*, molt marejat
- El vaixell es movia tant que vaig acabar marejat com una coca* (També s'usa ometent l'adjectiu)
- **marejat com una sopa**
- ▷ **perdre el color** (p.ext.), **tornar-se blanc** (p.ext.), **tornar-se groc** (p.ext.), **mudar de color** (p.ext.), **trencar-se-li el color** (a algú) (p.ext.)
- **marejat com una sopa** *SA*, molt marejat
- Després d'aquell viatge en vaixell estava marejat com una sopa*
- **marejat com una coca**

MAREJOL

- mar arrissada** *SN*, mar amb onades de menys de 0,1 m, que constitueix el grau 2 de l'escala de Douglas (EC)
- Fixa't com ha pintat la mar arrissada, aquest autor*
- ▷ **mar plana** (ant.), **mar llisa** (ant.), **bona mar** (ant.), **mar brava** (p.ext.), **mar desfeita** (p.ext.), **mar enorme** (p.ext.), **picar-se la mar** (p.ext.)
- mar de fora** *SN*, ones que són degudes a vents llunyans o a vents que ja han mancat (EC)
- No deixis que el Miquelot entri a l'aigua, que tot i que el vent hagi minvat, hi ha mar de fora / Encara fa mar forana* (També s'usa amb l'adjectiu *forà*)
- **mar de fons, mar llarguera, mar de lleva, mar de lluny, mar vella**
- ▷ **bona mar** (p.ext.), **mala mar** (p.ext.), **mar llarga** (p.ext.)
- mar de lleva** *SN*, ones que són degudes a vents llunyans o a vents que ja han mancat (EC)
- Si sortiu a navegar, tingueu present que l'home del temps ha dit que hi haurà mar de lleva*
- **mar de fora, mar llarguera, mar de lluny, mar de fons, mar vella**
- ▷ **bona mar** (p.ext.), **mala mar** (p.ext.), **mar llarga** (p.ext.)
- mar de lluny** *SN*, ones que són degudes a vents llunyans o a vents que ja han mancat (EC)
- Avui hi ha mar de lluny*
- **mar de fora, mar llarguera, mar de lleva, mar de fons, mar vella**
- ▷ **bona mar** (p.ext.), **mala mar** (p.ext.), **mar llarga** (p.ext.)
- mar llarga** *SN*, estat de la mar quan les ones són molt amples però molt baixes (EC)
- Mira, avui hi ha mar llarga*

- ▷ **mar de fora** (p.ext.), **mar de lleva** (p.ext.), **mar de lluny** (p.ext.), **mar llarguera** (p.ext.)

mar llarguera *SN*, ones que són degudes a vents llunyans o a vents que ja han mancat (EC)
La mar llarguera sempre és perillosa per a navegar, és molt traïdora

- **mar de fora**, **mar de lleva**, **mar de lluny**, **mar de fons**, **mar vella**
- ▷ **bona mar** (p.ext.), **mala mar** (p.ext.), **mar llarga** (p.ext.)

picar-se la mar *O*, alçar-hi, el vent, petites onades (EC)

Es va picar la mar a causa del vent

- ▷ **mar arrissada** (p.ext.)

MARGINAT

fer vida de gos *SV*, viure apartat del tracte social i en unes condicions pròpies de la gent primitiva (A-M)

De tant en tant li agrada fer vida de gos i allunyar-se de la civilització

- **viure com una ostra**, **viure com un ós**

- ▷ **a soles** (p.ext.), **enterrar-se en vida** (p.ext.), **aranya de forat** (p.ext.), **vida d'anacoreta** (p.ext.), **portar una vida de gos** (p.ext.)

MARINER

gat de mar *SN*, noi aprenent de mariner (IEC)

El meu cosí és un gat de mar, aviat serà un dels millors mariners de la flota

- **gat de nau**

- ▷ **llop de mar** (p.ext.), **gent de mar** (p.ext.)

gat de nau *SN*, noi aprenent de mariner (EC)

Va començar com a gat de nau i ara és capità / És gat de vaixell i no pot veure mai els seus pares perquè sempre navega (També s'usa amb el nom vaixell)

- **gat de mar**, **noi de bord**

- ▷ **llop de mar** (p.ext.), **gent de mar** (p.ext.)

gent de mar *SN*, marins, pescadors (IEC)

Es refiaven de la tripulació perquè era gent de mar i sabia com havia de manejar l'embarcació / Era un home de mar i, per naturalesa, no podia estar gaire temps sense navegar (També s'usa amb el nom home)

- **llop de mar**

- ▷ **gat de mar** (p.ext.), **gat de nau** (p.ext.), **noi de bord** (p.ext.)

llop de mar *SN*, vell mariner intrèpid / mariner vell, amb molta experiència de navegació (Fr, EC)

*El patró de la barca era un llop de mar que havia viscut més hores navegant que en terra / Sabia que se'n sortirien, d'aquella tempesta, perquè el capità era un llop marí (També s'usa amb l'adjectiu marí) (R-M, *)*

- **gent de mar**

- ▷ **gat de mar** (p.ext.), **gat de nau** (p.ext.)

MARÍTIM

■ **a primera línia de mar** *SP*, dit per a referir-se a aquells habitatges que es troben al més a prop possible de la costa

Hem llogat un apartament a Calafell a primera línia de mar per aquestes vacances

MARRO

■ **tres en ratlla** *SQ*, joc popular per a dos jugadors consistent a col·locar en filera tres fitxes sobre tres dels nou punts definits per creuament de les diagonals, els costats i les medietrius d'un quadrat

El meu joc preferit és el tres en ratlla

MARRONÓS

de color de gos com fuig *SP*, de color indefinit / (d'un) color indefinit, brut, especialment propi de les peces de roba que per l'ús o amb el temps han perdut el color original (R-M, EC)
Duia un vestit usat i lluent de colzes, de color de gos com fuig, que abans devia haver estat gris (També s'usa amb la forma de color de gos quan fuig) (R-M)

- ▷ **de color d'ala de mosca** (p.ext.), **de color de catxumbo** (p.ext.), **de color d'oca** (p.ext.)

MARXA

canvi de marxés *SN*, mecanisme de certes màquines, esp. vehicles automòbils, que permet obtenir en cada moment la potència més adequada (IEC)

Ha hagut de dur el cotxe al mecànic perquè se li ha espatllat el canvi de marxés

MARXAR

1. la tropa, caminar amb un cert pas, en un cert ordre

anar al pas *SV*, manera de marxar del cavall en què manté ininterrompudament el contacte amb el terra posant les extremitats a terra l'una darrere l'altra / anar movent les potes de manera que l'animal s'aguanta alternativament amb les potes de la dreta i les de l'esquerra (IEC, EC)

No anaven gaire de pressa, simplement anaven al pas (També s'usa amb els verbs de moviment caminar, marxar, etc.)

marcar el pas *SV*, marxar de manera acompassada fent notar els passos / fer el moviment del pas sense, però, avançar (EC, IEC)

Es van posar en fila i van marcar el pas

2. partir, anar-se'n

marxar en un cavall blanc *SV*, marxar sense pagar els deutes (R-M)

Com que no volia pagar va marxar en un cavall blanc i no el van tornar a veure

- ▷ aixecar el vol (p.ext.), a cavall de l'euga blanca (p.ext.)
- **pirar-se-les** SV, marxar d'un lloc, fugir
Mes les piro d'aquí, perquè no vull que em toqui el rebre
→ **fotre el camp, tocar el dos, escampar la boira**
- plegar veles** SV, anar-se'n / partir d'un lloc, marxar (EC, *)
Cap a les dues de la matinada ja no quedava ningú al local i vam plegar veles
→ **alçar veles, tocar el dos, aixecar el camp, fotre el camp**
- prendre el vol** SV, anar-se'n, fugir, desaparèixer una persona o cosa (A-M)
L'àliga va prendre el vol amb les seves ales majestuoses (També s'usa amb el verb agafar)

MASCLEJAR

- ésser un gallinarsot** SV, (ésser una) dona malgirbada, sense gràcia, que mascleja (EC)
Aquesta noia és un gallinarsot: mai no s'arregla i és molt poc femenina

MASIA

- casa de camp** SN, casa situada fora poblat (IEC)
S'han venut la casa de camp per pagar deutes / Els caps de setmana van a la casa de camp de Riudoms
- ▷ **casa pairal** (p.ext.), **a pagès** (p.ext.), **casa de pagès** (p.ext.), **casa de recreu** (p.ext.), **a fora** (p.ext.)
- casa de pagès** SN, casa fora de poblat (EC)
Hem comprat una casa de pagès al poble on vaig néixer / Hi ha moltes cases de pagès per tot el faldar de la muntanya (R-M)
- ▷ **casa pairal** (p.ext.), **a pagès** (p.ext.), **casa de camp** (p.ext.), **casa de recreu** (p.ext.)

MASSA

- a més no poder** SP, al grau màxim / en grau extrem, en grandíssima manera (R-M, A-M)
És honrat a més no poder; se li pot confiar qualsevol tasca per compromesa que sigui / El poble se divertí a més no poder (R-M, A-M)
→ **a tentipotenti, a tot dir, com una mala cosa, fins a no poder més, per excés**
- ▷ **a no poder més** (v.f.), **a coves** (p.ext.), **a manta** (p.ext.), **a mort** (p.ext.), **a punta pala** (p.ext.), **amb ganes** (p.ext.), **de valent** (p.ext.)
- a tentipotenti** SP, en gran abundància o intensitat; en el grau màxim / fins a no poder més (A-M, IEC)
Va menjar a tentipotenti i després va fer una mala digestió
→ **ultra mesura, sobre manera, fins a no poder més**
- en desmesura** SP, excessivament / de manera

- que ultrapassa els límits normals o deguts (A-M, *)
Durant les festes de Nadal menjava en desmesura
→ **en demesía**
- ▷ **a desmesura** (v.f.)
- més del compte** SQ, excessivament / de manera que ultrapassa els límits normals o deguts (R-M, *)
No em negaràs que es va exaltar més del compte; ho va exagerar (R-M)
→ **en excés, una cosa per demés, amb excés**
- ▷ **prou i massa** (p.ext.)
- sobre manera** SP, excessivament, abundantment / molt, amb una gran intensitat (IEC, EC)
*Aquella notícia els va alarmar sobre manera, però no va ser tan greu com suposaven / M'agrada el teatre sobre manera: hi aniria cada setmana (R-M, *)*
→ **a tentipotenti, ultra mesura, en gran manera, amb excés**
- un desfet de** SQ, una quantitat excessiva de
Un desfet de llàgrimes / La cosa acabarà en un desfet d'insults / Hi ha hagut un desfet d'aigua (EC, EC, A-M)
→ **una pluja de, un diluvi de, un xàfec de, una barbaritat de**
- un diluvi de** SQ, gran quantitat de paraules, injúries, impropis, etc., que es diuen de pressa, de forma continuada i amb excitació
Un diluvi de paraules inútils / Un diluvi d'injúries / Un diluvi d'impertinències (També s'usa amb el modificador bon en posició prenominal) (IEC, EC, EC)
→ **una pluja de, un xàfec de, una pila de, un gavadal de, un desfet de**
- un xàfec de** SQ, una quantitat excessiva de
Un xàfec d'impropis (IEC)
→ **un diluvi de, una pluja de, una barbaritat de, un desfet de**
- una barbaritat de** SQ, excés, quantitat excessiva / en gran manera, una gran quantitat (F, A-M)
*Té una barbaritat d'anys / Hem menjat una barbaritat de coses / Li va dir una barbaritat d'impropis (F, A-M, *)*
→ **una infinitat de, un munt de, un tip de, un desfet de**
- ▷ **haver-hi una pesta** (d'alguna cosa) (p.ext.)
- una mala cosa de** SQ, emprat com a terme de comparació en frases en què es pondera la mala, l'excés, etc., de quelcom (IEC)
Hi havia una mala cosa de mosques (Fr)
→ **una mala fi de, una infinitud de, una munió de**

MASTURBACIÓ

- pecat solitari** SN, masturbació / acció d'estimular-se els genitals un mateix (R-M, *)
De la pràctica de la masturbació, se n'ha dit

pecat solitari / El pecat solitari és condemnat per una determinada moral (R-M)

▷ **fer-se una palla** (p.ext.), **fer-s'ho sol** (p.ext.)

MASTURBAR-SE

comptar bigues *SV*, masturbar-se / estimular-se els genitals per produir l'orgasme sense coit (R-M, *)

«Comptar bigues» és una expressió vulgar i popular per a referir-se a la pràctica de la masturbació (R-M)

→ **fer-se una palla, fer la mà, fer-se la maneta, pelar-se-la, remenar-se-la, fer-s'ho sol**

fer la mà *SV*, estimular-se els genitals per produir l'orgasme sense coit / masturbar-se un home (*, EC)

«Si no pares de fer la mà et quedaràs cec!», *deien els capellans d'abans*

→ **fer-se la maneta, comptar bigues, fer-se una palla, pelar-se-la, remenar-se-la, fer-s'ho sol, fer-se la punyeta**

fer-s'ho sol *SV*, estimular-se els genitals per produir l'orgasme sense coit

Mirava revistes pornogràfiques mentre s'ho feia sol

→ **fer-se la maneta, comptar bigues, fer-se una palla, pelar-se-la, remenar-se-la, fer la mà, fer-se la punyeta**

▷ **pecat solitari** (p.ext.)

fer-se la maneta *SV*, masturbar-se / estimular-se els genitals per produir l'orgasme sense coit (A-M, *)

Abans, fer-se la maneta era considerat un pecat

→ **fer-se una palla, comptar bigues, fer la mà, pelar-se-la, remenar-se-la, fer-s'ho sol, fer-se la punyeta**

[Val. (A-M)]

fer-se la punyeta *SV*, originàriament significava masturbar-se / estimular-se els genitals per produir l'orgasme sense coit (A-M, *)

El va veure mentre es feia la punyeta

→ **fer-s'ho sol, fer-se la maneta, fer la mà, fer-se una palla**

fer-se una palla *SV*, masturbar-se / estimular-se els genitals per produir l'orgasme sense coit (R-M, *)

El van enxampar fent-se una palla i el pobre no sabia quina cara posar / «Fer-se una palla» són mots per a referir-se a la pràctica de l'onanisme (També s'usa amb la forma fer-se palles) (, R-M)*

→ **comptar bigues, fer-se la maneta, fer la mà, pelar-se-la, remenar-se-la, fer-s'ho sol, fer-se la punyeta**

▷ **pecat solitari** (p.ext.)

pelar-se-la *SV*, un home, masturbar-se / estimular-se els genitals per produir l'orgasme sense coit (IEC, *)

Després de veure la pel·lícula, va pelar-se-la

→ **fer-se una palla, comptar bigues, fer-se la maneta, fer la mà, remenar-se-la, fer-s'ho sol**

remenar-se-la *SV*, masturbar-se / estimular-se els genitals per produir l'orgasme sense coit (A-M, *)

El vaig trobar que se la remenava

→ **fer-se una palla, fer la mà, fer-se la maneta, pelar-se-la, fer-s'ho sol, comptar bigues**

[Bal. (A-M)]

MATANÇA

córrer la sang *O*, haver-hi molts morts (IEC)

Quan es van enfrontar els dos bàndols va córrer la sang pels carrers (R-M)

▷ **córrer sang** (v.f.), **fer córrer sang** (inv.), **de sang i fetge** (p.ext.), **nedar en sang** (p.ext.)

nedar en sang *SV*, ésser enmig d'una carnisseria (IEC)

Va ser una batalla molt cruel. Poc després de començar els soldats ja nedaven en sang

▷ **vessar sang** (p.ext.), **córrer la sang** (p.ext.), **fer córrer sang** (p.ext.), **bany de sang** (p.ext.)

MATANT

a degolla *SP*, matant [assaltar una població expugnada, una fortalesa, etc.] sense donar quarter (R-M, EC)

No va haver-hi rendició i els atacants anaven a degolla pels carrers de la ciutat / Els enemics atacaren a degolla la ciutat indefensa (S'usa normalment amb els verbs de moviment anar, entrar, passar, etc.) (R-M)

→ **a mata-degolla, a sang i a foc, sense quarter, passar (algú) a espasa, passar (algú) a tall d'espasa**

▷ **donar quarter** (a algú) (ant.)

a mata-degolla *SP*, matant i fent tot el mal possible (A-M)

*Els soldats castellans van entrar-hi a mata-degolla / Van passar per la ciutat a mata-degolla (A-M, *)*

→ **a degolla, a sang i a foc, sense quarter**

MATAR

costar la vida (a algú) *SV*, ésser causa que algú mori (A-M)

Els accidents de trànsit costen la vida a milers de persones cada any / Salvar la vida del seu fill li va costar la vida

→ **costar moltes vides, segar la vida** (a algú)

costar moltes vides *SV*, causar moltes morts (IEC)

L'epidèmia de final de segle va costar moltes vides

→ **costar la vida** (a algú)

deixar (algú) **al setí** *SV*, matar algú, estabornir-lo / matar algú sobtadament / matar instantàniament (R-M, EC, Fr)

Van deixar aquell pobre noi al setí i encara no se sap qui va ser l'assassí / És un dels peixos grossos de la màfia, val més que no el faci enfadar o el deixarà al setí

→ **treure del món** (algú)

▷ **deixar** (algú) **al siti** (v.f.), **quedar al setí** (inv.)

deixar sec (algú) *SV*, matar / fer morir algú, occir (R-M, *)

Va deixar sec l'home amb un tret / Va veure el conill que s'escorria entre unes mates i del primer tret el va deixar sec (*, R-M)

→ **treure del món** (algú), **enviar** (algú) **a l'altre món**

donar mort (a algú) *SV*, matar / fer morir algú, occir (EC, *)

Va ser en Joaquim qui va donar mort a la Maria / L'accident va donar mort a cinc persones

→ **portar** (algú) **al calaix**, **enviar** (algú) **a l'altre barri**, **fer l'arbrer** (a algú), **fer el paquet** (a algú)

▷ **rebre mort** (inv.), **tallar el coll** (a algú) (p.ext.)

enviar (algú) **a l'altre barri** *SV*, fer morir algú, occir

Els accidents de trànsit envien cada any desenes de persones a l'altre barri / Aquella pulmonia el va enviar a l'altre barri

→ **enviar** (algú) **a l'altre món**, **donar mort** (a algú)

▷ **anar-se'n a l'altre barri** (inv.), **l'altre barri** (p.ext.)

enviar (algú) **a l'altre món** *SV*, occir / fer morir algú (IEC, *)

És una epidèmia que envia els afectats ràpidament a l'altre món / Un cop massa fort al cap el podia enviar a l'altre món (*, R-M)

→ **treure del món** (algú), **enviar** (algú) **a l'altre barri**, **deixar sec** (algú), **treure del vent** (algú)

▷ **anar-se'n a l'altre món** (inv.), **l'altre món** (p.ext.)

fer córrer sang *SV*, matar / matar gent (Fr, *)

Aquell emperador va fer córrer sang entre la gent del seu poble

→ **veessar sang**

▷ **córrer la sang** (inv.), **nedar en sang** (p.ext.)

fer l'arbrer (a algú) *SV*, matar (un animal) / matar, esfreixurar (A-M, R-M)

Cal fer l'arbrer al cavall perquè no pateixi més, ja que la seva malaltia no té cura / És un home irascible; quan el contradiuen, de seguida se sentiria empès a fer l'arbrer a qualsevol persona (*, R-M)

→ **treure del món** (algú), **donar mort** (a algú)

fer-li la pell (a algú) *SV*, matar / fer morir algú, occir (A-M, *)

Ha fet molts diners traficant amb armes i té molts enemics que li voldrien fer la pell; per això porta sempre guardaespalles

→ **fer turettes** (d'algú), **treure les tripes** (a algú), **fer el paquet** (a algú)

fer un doblat *SV*, fer caure o matar dues peces de dos trets consecutius d'escopeta (EC)

Vam anar a caçar i l'Antoni va fer un doblat

llevar la vida (a algú) *SV*, matar algú / fer morir algú, occir (IEC, *)

En un atac de nervis els delinqüents han llevat la vida a tots els retinguts

→ **llevar el cap** (a algú), **segar la vida** (a algú)

▷ **perdre la vida** (inv.)

passar (algú) **a espasa** *SV*, passar matant amb l'espasa / passar a degolla (R-M, IEC)

Els invasors van passar a espasa tots els presoners (R-M)

→ **passar** (algú) **a fil d'espasa**, **passar** (algú) **a tall d'espasa**, **a degolla**

passar (algú) **a fil d'espasa** *SV*, passar matant amb l'espasa (R-M)

Més de la meitat dels presoners varen passar a fil d'espasa (R-M)

→ **passar** (algú) **a tall d'espasa**, **passar** (algú) **a espasa**, **a degolla**

▷ **passar** (algú) **per les armes** (p.ext.)

passar (algú) **a tall d'espasa** *SV*, passar a degolla / passar matant amb l'espasa (IEC, *)

Van assaltar la ciutat i van passar a tall d'espasa tothom qui hi vivia / Els van passar tots a tall d'espasa

→ **passar** (algú) **a fil d'espasa**, **passar** (algú) **a espasa**, **a degolla**

▷ **passar** (algú) **per les armes** (p.ext.)

portar (algú) **al calaix** *SV*, una malaltia, un disgust, matar algú (IEC)

La malaltia podria portar la Glòria al calaix si no es pren tots els medicaments i segueix els consells del metge / Aquest disgust el portarà al calaix; no podrà suportar-lo (*, R-M)

→ **treure del món** (algú), **donar mort** (a algú)

rentar (alguna cosa) **amb sang** *SV*, venjar-se cruentament (R-M)

La «màfia» sol rentar amb sang la traïció dels seus membres; es maten els uns als altres (R-M)

segar la vida (a algú) *SV*, matar / fer morir algú, occir (R-M, *)

Aquella epidèmia va segar la vida a més de tres mil persones (R-M)

→ **treure del món** (algú), **llevar la vida** (a algú), **costar la vida** (a algú)

▷ **tallar el coll** (a algú) (p.ext.)

treure del món (algú) *SV*, occir / fer morir algú (IEC, *)

És un assassí; qui sap quants homes no ha arribat a treure del món! (R-M)

→ **enviar** (algú) **a l'altre món**, **portar** (algú) **al calaix**, **fer el paquet** (a algú), **fer l'arbrer** (a algú), **deixar sec** (algú), **segar la vida** (a algú), **treure del vent** (algú), **deixar** (algú) **al seti**

▷ **rebre mort** (inv.), **donar garrot** (a algú) (p.ext.)

treure del vent (algú) *SV*, suprimir definitivament, fer desaparèixer, matar (A-M)

És irascible; sembla que li costaria poc de treure del vent tots aquells que el contradiuen; en altre temps hauria estat d'aquells que sempre porten l'espasa a la mà (També s'usa amb el verb *llevar*) (R-M)

→ **treure del món** (algú), **enviar a l'altre món**

[Mall. (A-M)]

treure les tripes (a algú) *SV*, matar / fer morir algú, occir (Fr, *)

Era tan criminal que treia les tripes a tothom qui s'oposava a ell

→ **fer-li la pell** (a algú)

vessar sang *SV*, matar / fer morir gent, occir (Fr, *)

Un dictador que es complau a vessar sang / Els vencedors de la guerra van vessar molta sang per a guanyar-la (També s'usa amb els quantificadors *força*, *molt*, etc. en posició prenominal) (EC, *)

→ **fer córrer sang**

▷ **nedar en sang** (p.ext.)

volar el cap (a algú) *SV*, assassinar algú amb un tret al cap

Els segrestadors de l'avió van volar el cap a dos ostatsges

▷ **volar-se el cap** (p.ext.), **fer foc** (p.ext.), **co-sir** (algú) **a bales** (p.ext.)

MATAR-SE

rompre's la crisma *SV*, morir d'accident (R-M)

No corris tant amb la moto, o és que cerques rompre't la crisma? (També s'usa amb el verb *trencar*) (R-M)

→ **trencar-se el coll**, **trencar-se la nou del coll**

trencar-se el coll *SV*, matar-se en un accident / prendre mal caient (Fr, IEC)

Es va trencar el coll intentant enfilar-se dalt d'un arbre / Estava ran del precipici, li va fallar un peu i va trencar-se el coll / Aquest trapezista s'arrisca massa; algun dia pot rompre's el coll (També s'usa amb el verb *rompre*) (*, R-M, R-M)

→ **trencar-se la nou del coll**, **rompre's la crisma**

▷ **obrir el cap** (a algú) (p.ext.)

trencar-se la nou del coll *SV*, morir d'accident (R-M)

Va tenir tanta mala sort que, quan va caure, es va trencar la nou del coll

→ **trencar-se el coll**, **rompre's la crisma**

MATERIALITZAR-SE

prendre carn *SV*, formar-se, esdevenir real (R-M)

Per fi les seves il·lusions van prendre carn; va poder conèixer la incomparable Roma que el seduïa de tants anys ençà (R-M)

→ **prendre cos**

▷ **sortir a llum** (p.ext.), **arribar a port** (p.ext.), **arribar a terme** (p.ext.)

MATERIALMENT

de teulades en avall *SP*, des d'un punt de vista material o temporal / des d'un punt de vista temporal i humà (EC, A-M)

De teulades en avall, és difícil solucionar els problemes

▷ **de teulades en amunt** (ant.)

MATÍ

a sol alt *SP*, quan el sol ja apareix considerablement més amunt que l'horitzó (A-M)

Sempre dorm a sol alt perquè a la nit surt fins tard

→ **al fil del dia**, **a ple dia**, **dia clar**, **de bell de dia**

▷ **a sol baix** (ant.)

de matí *SP*, a les primeres hores del matí / aviat del matí (R-M, IEC)

No cal que et llevis de matí; val més que reposis del viatge / A les onze és massa tard: veniu més de matí / Avui, de bon matí, estava molt núvol / De gran matí surten els pastors amb els ramats cap als prats (També s'usa amb els modificadors *bon*, *gran*, etc. en posició prenominal i amb el diminutiu *matinet*) (R-M, EC, R-M, R-M)

▷ **de vespres** (ant.), **de llevada** (p.ext.), **a primera hora** (p.ext.), **a punta d'alba** (p.ext.), **a punta de sol** (p.ext.), **a punta de dia** (p.ext.), **a trenc de dia** (p.ext.), **al cant del gall** (p.ext.), **al primer llustre** (p.ext.), **d'hora** (p.ext.), **gran dia** (p.ext.)

dia clar *SN*, molt avançat el matí / haver sortit el sol, haver-hi claror (R-M)

Ja era dia clar quan es va acabar la festa, i estàvem morts de son (R-M)

→ **a ple dia**, **gran dia**, **de dia**, **a ple dia**, **al fil del dia**, **de bell de dia**, **a sol alt**

MATINADA

a hores petites *SP*, a la matinada / a les primeres hores del dia (A-M, *)

Avui m'he despertat a hores petites, perquè estava nerviós i ja no m'he pogut tornar a adormir / Es llevava a hores petites per donar menjar als animals de la granja

→ **a les petites**, **de matinada**

▷ **tocar-ne de petites** (p.ext.)

a les petites SP, cap a la matinada (R-M)

*Dormo molt poc; gairebé cada dia ja em des-
perto a les petites i espero inquiet que surti el
sol per llevar-me* (R-M)

→ **a hores petites, de matinada, a alta hora
de la nit**

▷ **tocar-ne de petites** (p.ext.)

no ésser encara una hora ni una altra SV, ésser
molt dematí (A-M)

*No és encara una hora ni una altra per anar a
treballar*

→ **no ésser cap hora**

[Lluçanès (A-M)]

tard de la nit SAdv, a altes hores de la nit o de la
matinada (EC)

*Tard de la nit vam sortir a prendre alguna
cosa*

→ **a alta hora de la nit, a les negres de nit, a
les tantes**

MATINAR

ésser dia de matines SV, haver-se de llevar molt
d' hora (IEC)

*Demà serà dia de matines perquè a les vuit del
matí ha de ser a la Jonquera*

→ **tocar matines, haver-hi matines**

fer matines SV, llevar-se de matí (R-M)

*Demà haureu de fer matines si voleu marxar
amb el primer tren* (R-M)

→ **llevar-se primer que la màrrega**

▷ **fer la matinada** (ant.), **prendre la mati-
nada** (ant.), **enganxar-se-li els llençols** (a
algú) (ant.), **fer la matinada grassa** (ant.),
botar del llit (p.ext.), **saltar del llit**
(p.ext.), **saltar de peus a terra** (p.ext.)

haver-hi matines SV, haver-se de llevar molt de
matí / haver de matinejar (IEC, A-M)

*Els obrers preferiren acotxar-se dejorn per-
què a l'endemà hi havia matines / Aneu a dor-
mir d' hora, que demà hi ha matines* (A-M, EC)

→ **ésser dia de matines, tocar matines**

tocar matines SV, expressió usada per a indicar
que hom ha de matinar (EC)

*Demà tinc un examen a primera hora, de ma-
nera que tocaran matines*

→ **ésser dia de matines, haver-hi matines**

▷ **tocar diana** (p.ext.)

ANT

enganxar-se-li els llençols (a algú) *O*, quedar-se
al llit més del compte (R-M)

*Sempre arriba tard a l' oficina; es veu que se li
enganxen els llençols cada matí* (R-M)

→ **fer la matinada, prendre la matinada,
fer la matinada grassa**

▷ **fer matines** (ant.), **pixar-se al llit** (ant.),
gran dia (p.ext.), **dormir com un liró**
(p.ext.), **cantar el porc** (p.ext.)

fer la matinada SV, llevar-se més tard de l' hora
acostumada (IEC)

*Com que ahir va anar a dormir tard avui fa la
matinada: ja és l' hora de dinar i encara dorm*

→ **fer la matinada grassa, enganxar-se-li
els llençols** (a algú), **prendre la matinada**
▷ **fer matinada** (v.f.), **fer matinades** (v.f.),
fer matines (ant.), **dormir com un liró**
(p.ext.), **cantar el porc** (p.ext.)

fer la matinada grassa SV, matinar (ant.) / lle-
var-se més tard de l' hora acostumada (Fr, *)

*És dels qui els agrada fer la matinada grassa:
mai no es lleva abans de les dotze del migdia*

→ **prendre la matinada, fer la matinada,
enganxar-se-li els llençols** (a algú)

▷ **fer matines** (ant.), **pixar-se al llit** (ant.),
dormir com un liró (p.ext.), **cantar el
porc** (p.ext.), **agradar-li el suc de llençol**
(a algú) (p.ext.)

prendre la matinada SV, llevar-se més tard de
l' hora acostumada / dormir fins tard al matí
(IEC, A-M)

*Si ens n'anem a dormir massa tard, demà
prendrem la matinada i no serem a temps d'a-
nir al casament*

→ **fer la matinada, fer la matinada grassa,
enganxar-se-li els llençols** (a algú)

▷ **fer matines** (ant.), **dormir com un liró**
(p.ext.)

MATINEJAR

llevar-se primer que la màrrega SV, aixecar-se
del llit molt de matí (A-M)

*Sempre es lleva primer que la màrrega, per-
què li agrada fer la feina de bon matí*

→ **fer matines**

[Emp. (A-M)]

MATINER

pixar-se al llit SV, expressió per a significar que
algú s'ha llevat molt de matí / es diu d'un qui
s'ha aixecat molt dematí, o més dematí del que
acostuma (R-M, A-M)

S'ha pixat al llit; són les sis i ja s'ha llevat!
(S'usa normalment en forma perfectiva) (R-M)

▷ **enganxar-se-li els llençols** (a algú) (ant.),
fer la matinada grassa (ant.)

MATRIMONI

la creu del matrimoni SD, expressió amb què
hom significa els deures matrimonials / ex-
pressió amb què hom significa les dificultats
de la vida matrimonial / conjunt de tribula-
cions annexes a l' estat matrimonial (IEC, EC,
A-M)

*Aquestes coses que em comentes són la creu
del matrimoni*

lluna de mel SN, el primer mes, els primers
temps, de matrimoni / primers temps del ma-
trimoni, especialment els dies del viatge de
noces (IEC, EC)

Es van casar la setmana passada; encara són

a la lluna de mel / *Han passat la lluna de mel a Mallorca* (R-M, EC)

→ **pa de noces**

▷ **nit de noces** (p.ext.)

pa de noces SN, primer temps de matrimoni (R-M)

Els he vistos molt satisfets, ja se sap; és el pa de nocces; encara són nuvis; que triguin els maldecaps! (R-M)

→ **lluna de mel**

▷ **nit de nocces** (p.ext.)

separació de béns SN, sistema econòmic matrimonial en què cada cònjuge conserva la propietat de tots els seus béns i, sovint, l'administració i el gaudi amb total independència (EC)

A Catalunya gairebé tothom quan es casa fa separació de béns

▷ **separació de poders** (p.ext.)

MÀXIM

a tot estirar SP, al màxim / comptant a l'engròs (R-M, A-M)

Ho acabaré demà, o, a tot estirar, demà pasat / Pot valer vint pessetes, o, a tot estirar, vint-i-cinc, però no més / No hi havia gaire gent a l'assemblea; a tot estirar érem cinquanta persones (R-M)

→ **pel cap alt, com a màxim, a tot tardar, tirant llarg, al més tard**

▷ **pel cap baix** (ant.), **ben bé** (ant.), **de bon compte** (ant.)

a tot tardar SP, no excedint del temps indicat / com a màxim de tard (R-M, EC)

Arribarà, a tot tardar, a les cinc / A tot tardar tornaré dissabte (R-M, EC)

→ **al més tard, a tot estirar, com a màxim, tirant llarg**

■ **anar a tope** SV, algú, anar al màxim de les seves possibilitats, fins al límit

Vaig a tope, aprofito totes les ocasions que tinc per conèixer noies / Anava a tope amb aquell cotxe, ja no podia córrer més

→ **anar a totes**

▷ **estar a tot i a totes** (p.ext.), **fer-se a tot i a totes** (p.ext.), **això no és viure** (p.ext.)

[tope: mot no registrat a l'IEC]

■ **anar a totes** SV, algú, anar al màxim de les seves possibilitats, fins al límit

Va a totes per tal d'aconseguir treure la millor nota de la classe / El Barça sempre va a totes

→ **anar a tope**

▷ **estar a tot i a totes** (p.ext.), **fer-se a tot i a totes** (p.ext.)

com a màxim SAdv, sense excedir de la quantitat / no excedint del nombre indicat; no pas més que (R-M, *)

Aquest carretó pot portar, com a màxim, deu caixes / Com a màxim podem ser cinquanta, més no perquè no hi cabríem / Com a màxim aprovarà, i gràcies (R-M, *, *)

→ **a tot estirar, pel cap alt, i encara, a tot tardar, al més tard**

▷ **com a mínim** (ant.), **pel cap baix** (ant.), **ben bé** (ant.), **de bon compte** (ant.)

el més...que el sol escalfa SD, el més... de tot el món (A-M)

És el més superb que el sol escalfa (S'usa amb adjectius)

→ **el més...sobre la faç de la terra**

■ **el més...sobre la faç de la terra** SD, el més... de tot el món

No hi ha ningú més agradable sobre la faç de la terra (S'usa amb adjectius)

→ **el més...que el sol escalfa**

ésser el súmmum (d'alguna cosa) SV, ésser el grau més alt, el màxim, d'alguna cosa

La seva dona és el súmmum de l'arrogància / Els plats que serveixen en aquest restaurant són els súmmum de l'exquisidesa (Només s'usa amb noms abstractes com a complement de la preposició)

[súmmum: llatínisme]

fins a no poder més SP, en grau extrem, en grandíssima manera

És un nen entremaliat fins a no poder més (EC)

→ **a més no poder, com una mala cosa, a tentipentí, per excés**

i encara SConj, tot al més (IEC)

De la revista en faran tres-cents exemplars, i encara! / D'aquest llibre n'han fet un tiratge de mil exemplars, i encara! (IEC, EC)

→ **pel cap alt, com a màxim**

pel cap alt SP, no excedint del nombre indicat / no pas més que (R-M, EC)

En aquesta caixa hi cabran, pel cap alt, uns cinc quilos de fruita; no n'hi posis pas més / Pel cap alt tindrà una vintena de vots (R-M)

→ **a tot estirar, com a màxim, tirant llarg, i encara**

▷ **pel cap baix** (ant.), **ben bé** (ant.), **de bon compte** (ant.), **per compte** (p.ext.)

tirant llarg SAdv, pel cap alt / no excedint del nombre indicat; no pas més que (EC, *)

Tirant llarg serem unes vint persones, no cal que suquis tant de pa

→ **pel cap alt, a tot estirar, a tot tardar**

▷ **tirant curt** (ant.), **tirar llarg** (p.ext.)

MEANDRE

braç mort SN, meandre abandonat d'un riu (IEC)

Aquell braçal s'acaba en aquest braç mort

▷ **braç de riu** (p.ext.)

MECÀNICAMENT

a màquina SP, per mitjà d'una màquina

Escriure a màquina / És un jersei fet a màquina, però sembla fet a mà (EC, *)

▷ **a mà** (ant.), **en manuscrit** (ant.)

MECANOGRAFIAT

ANT

en manuscrit *SP*, (dit per a referir-se a una obra no impresa (IEC))

Em va presentar el treball en manuscrit perquè no li funcionava la màquina d'escriure
▷ **a màquina** (ant.), **en brut** (p.ext.)

MEDI

medi ambient *SN*, medi / element o substància que ens envolta (IEC, *)

Aquests gasos ataquen el medi ambient i el destrueixen

▷ **natura viva** (p.ext.)

MÈDIC

quadre mèdic *SN*, dit per a referir-se al llistat, al conjunt, de metges i serveis mèdics d'una companyia

El doctor Soler és membre del quadre mèdic d'aquesta entitat

MEDICAMENT

d'efecte retardat *SP*, dit dels medicaments la substància activa dels quals és assimilada lentament per l'organisme, la qual cosa permet, en alguns casos, de substituir una llarga administració del medicament per una de sola (EC)

Aquestes pastilles són d'efecte retardat

d'ús intern *SP*, dit del medicament que hom introdueix a l'interior del cos, generalment per la boca, via oral, per tal de fer-los passar a la sang (efecte sistèmic) (IEC)

És un medicament d'ús intern, s'ha de beure aquestes ampolles tres cops al dia

▷ **d'ús extern** (ant.)

MEDIEVAL

edat mitjana *SN*, espai de temps que va des de la invasió dels bàrbars i desfeta de l'Imperi romà fins a la presa de Constantinoble pels turcs l'any 1453 (A-M)

Joanot Martorell fou un escriptor de l'edat mitjana

▷ **edat d'or** (p.ext.)

MEDIocre

de mala mort *SP*, d'ínfima qualitat (A-M)

Un escriptor de mala mort (EC)

→ **de secà, de mitja hora passar, de via estreta, en to menor**

▷ **de primer pla** (ant.), **de primera línia** (ant.), **d'estar per casa** (p.ext.), **mort de gana** (p.ext.)

de mitja hora passar *SP*, de poca categoria, de panfonteta (A-M)

Estava seny a perdre per un menestralet de mitja hora passar (A-M)

→ **de mala mort, de secà, de via estreta, en to menor, de panfonteta**

[Mall. (A-M)]

de pa sucats amb oli *SP*, [una cosa, ésser] molt fàcil o de poca consistència, de poc valor (IEC)
Això és de pa sucats amb oli, no li durarà ni quatre dies

→ **de segona categoria, de pa i figa, de pa i raves, de per riure, de pacotilla, de secà, de via estreta, de segona fila, ésser de cal si en queda**

▷ **de cap d'ala** (ant.), **de cap de brot** (ant.), **de patent** (ant.)

[Vallès (A-M)]

de panfonteta *SP*, de per riure, de molt poca categoria (A-M)

Misser de panfonteta (A-M)

→ **de mitja hora passar**

● **de pampunteta** (Men.)

[panfonteta: mot no registrat a l'IEC]

de paper d'estrassa *SP*, no autèntic, sense valor (R-M)

És un noble de paper d'estrassa; mai ningú no ha vist el seu títol / Era un economista de paper d'estrassa: volia passar per un bon especialista, però res no en sabia, de la professió (R-M)

→ **de secà**

de secà *SP*, d'ínfima categoria (IEC)

Sí, deu ser un arquitecte de secà; aquest projecte és un disbarat / Un filòsof de secà (R-M, EC)

→ **de pa sucats amb oli, de mala mort, de per riure, de mitja hora passar, de via estreta, de paper d'estrassa**

▷ **de primer pla** (ant.), **de primera línia** (ant.)

de segona categoria *SP*, d'una qualitat mitjana

El vestit que s'ha comprat és de segona categoria. No podrà pas anar al Liceu amb aquest vestit / No vol viure en aquell pis, perquè diu que és de segona (Sovint s'omet el substantiu categoria)

→ **de segona fila, de pa i figa, de pa i raves, de pa sucats amb oli, de via estreta, de pacotilla, en to menor**

▷ **no t'hi fixis** (p.ext.)

de segona fila *SP*, d'una qualitat mitjana

Tenien una fortuna però, tot i així, eren considerats de segona fila perquè no havien rebut una bona educació

→ **de segona categoria, de pa sucats amb oli de via estreta** *SP*, de poca importància (R-M)

Té moltes pretensions, però no passa d'ésser un tenor de via estreta (R-M)

→ **de segona categoria, de pa sucats amb oli, en to menor, de mala mort, de mitja hora passar, de secà**

▷ **de primer pla** (ant.), **de primera línia** (ant.)

en to menor *SP*, fluxiu / de poca importància (R-M, *)

És un escriptor en to menor, però molt hàbil; sap donar relleu a temes molt superficials / Tothom deia que era un director en to menor, i ara les seves pel·lícules són les més demanades pel públic (R-M)

→ **de segona categoria, de via estreta, de mala mort, de mitja hora passar**

▷ **de primer pla** (ant.), **de primera línia** (ant.)

fer pocs pets pudents *SV*, no arribar a ser persona d'importància (R-M)

Si no t'espaviles a crear-te una bona clientela, que en faràs pocs, de pets pudents! Sempre seràs un pobre home (R-M)

→ **no fer cap pet que pudi, portar pocs capellans a l'enterrament, no matar moros, fer tant de paper com en Palou a sa Pobla, no matar llops, no poder fer cul de gallina**

▷ **fer un paper d'estrassa** (p.ext.), **home gris** (p.ext.)

home gris *SN*, persona no gens notable, mediocre
Tota la vida fou un home gris i no va aconseguir destacar en res (També s'usa amb els noms *dona, gent i persona*)

▷ **no fer cap pet que pudi** (p.ext.), **fer pocs pets pudents** (p.ext.)

no fer cap pet que pudi *SV*, no fer res que valgui la pena, que cridi l'atenció (A-M)

És un home molt mediocre; no fa cap pet que pudi (R-M)

→ **fer pocs pets pudents, no matar moros, portar pocs capellans a l'enterrament, fer tant de paper com una butlla vella, no matar llops, no poder fer cul de gallina**

▷ **fer un paper d'estrassa** (p.ext.), **home gris** (p.ext.)

no mata *O*, no excedir de les qualitats normals (R-M)

Em creia que seria una pel·lícula més interessant però no mata; només és passable / Els espanyols que ens van servir no mataben (S'usa normalment en present i en pretèrit imperfecte d'indicatiu) (R-M, *)

→ **no mata ni espanta, no matar llops**

▷ **no haver-n'hi per a tant** (p.ext.)

no mata ni espanta *SCoord*, es diu d'una cosa que no és excessiva, tant en bon sentit com en mal sentit (A-M)

¿És molt bonica la xicota? —Psé, no mata ni espanta (A-M)

→ **no mata**

no matar llops *SV*, no tenir la importància que es vol donar (R-M)

Dius que és un actor extraordinari? Què et diré, no mata llops; d'altres n'he vistos de millors (R-M)

→ **no mata, no matar moros, fer pocs pets pudents, no fer cap pet que pudi, fer tant de paper com en Palou a sa Pobla, portar pocs capellans a l'enterrament**

▷ **no haver-n'hi per a tant** (p.ext.)

no matar moros *SV*, no ésser gran cosa, no tenir res de notable (A-M)

En Pep no mata moros: mai no farà res extraordinari a la vida

→ **fer pocs pets pudents, no matar llops, portar pocs capellans a l'enterrament, no fer cap pet que pudi, fer tant de paper com en Palou a sa Pobla**

■ **no t'hi fixis** *O*, ésser alguna cosa mancada d'excel·lència

Aquests pantalons són marca no t'hi fixis, et duraran quatre dies

▷ **de segona categoria** (p.ext.)

no tenir pena ni glòria *SV*, no despertar interès (R-M)

La representació no té pena ni glòria; és banal i avorrida / Viu sense pena ni glòria. Tant li fa tot (També s'usa amb la forma *sense pena ni glòria*) (R-M)

→ **no tenir suc ni bruc**

portar pocs capellans a l'enterrament *SV*, no arribar a ésser persona important (R-M)

Ell galleja molt, però tots sabem que porta pocs capellans a l'enterrament / Si continua amb tanta mandra i no procura posar interès en la seva carrera, que en portarà pocs de capellans a l'enterrament! No sobresortirà mai (R-M)

→ **fer pocs pets pudents, no matar moros, no fer cap pet que pudi, no matar llops, fer tant de paper com una butlla vella, no poder fer cul de gallina**

MEDITACIÓ

exercicis espirituals *SN*, sèrie ordenada de meditacions i pràctiques d'oració encaminades a intensificar la vida interior i santificar-se més / conjunt d'activitats religioses encaminades a obtenir un millorament espiritual (A-M, EC)
Els budistes sempre fan exercicis espirituals / Quan érem adolescents els pares ens van enviar quinze dies a fer exercicis espirituals amb els jesuïtes

▷ **examen de consciència** (p.ext.)

MEDITAR

donar voltes (a alguna cosa) *SV*, meditar molt sobre alguna cosa, considerar-la des de diferents punts de vista (EC)

Com més voltes dona al problema que li han plantejat, menys capaç és de trobar-hi la solució / És tal com et dic; no hi donis més voltes; en pots estar segur (També s'usa amb els quantificadors *més, molt*, etc. en posició prenominal) (*, R-M)

- **trencar-se el cap; escalfar-se el cap; menjar-se el coco; que torna, que gira**
 ▷ **fer els seus comptes** (p.ext.), **entrar en comptes amb si mateix** (p.ext.)

MEDUL·LA

cua de cavall *SN*, conjunt de fibres nervioses de la part terminal de la medul·la espinal (IEC)
Em fa mal la cua de cavall perquè ahir m'hi vaig donar un cop

MEITAT

a la meitat de *SP*, en el punt equidistant dels extrems (IEC)

S'atura exactament a la meitat del camí / Ja som a la meitat del camí / Ja he arribat a la meitat de la carrera / Eren a la meitat (El complement és opcional) (R-M, IEC, *, *)

→ **al mig de**

▷ **a meitat de** (v.f.), **a mig aire** (d'alguna cosa) (p.ext.)

a mig *SP*, al punt mitjà (R-M)

A mig full fes-hi una ratlla vermella (S'usa seguida d'un nom) (R-M)

→ **a la meitat de**

meitat i meitat *SCoord*, la meitat una cosa o d'una manera i la meitat una altra cosa o d'una altra manera (EC)

Vols gaire llet en el cafè? Meitat i meitat (EC)

▷ **mig mig** (p.ext.), **a mitges** (p.ext.)

MEMORABLE

de bona memòria *SP*, expressió que hom aplica a un personatge que ha deixat a la posteritat un bon record (EC)

El rei en Jaume, de bona memòria (EC)

→ **de gloriosa memòria**

▷ **de mala memòria** (ant.), **de trista memòria** (ant.)

de gloriosa memòria *SP*, expressió que hom aplica a un personatge que ha deixat a la posteritat un bon record (EC)

Pere III el Cerimoniós, de gloriosa memòria, va escriure una de les cròniques medievals més importants per a la literatura catalana

→ **de bona memòria**

▷ **de mala memòria** (ant.), **de trista memòria** (ant.)

MEMÒRIA

de cor *SP*, de memòria / valent-se de la memòria (R-M, *)

De petita em sabia de cor les capitals del món. Ara n'hi ha de noves; les haurem d'aprendre / Aprendre, saber de cor / Saps la lliçó de cor, però no l'entens (S'usa amb els verbs aprendre, dir, saber, etc.) (R-M, Fr, A-M)

→ **de memòria, saber** (alguna cosa) **com el Parenostre**

▷ **de cap** (p.ext.), **de pensament** (p.ext.)

[Cat., Val., Bal. (A-M)]

de memòria *SP*, valent-se de la memòria (IEC)

Sap de memòria els telèfons de tots els amics, i en té una colla! / Ho aprèn tot de memòria (S'usa amb els verbs aprendre, dir, saber, etc.) (R-M, EC)

→ **de cor, saber** (alguna cosa) **com el Parenostre, repetir** (alguna cosa) **com un lloro**

▷ **de carrera** (p.ext.), **de cap** (p.ext.), **de pensament** (p.ext.), **d'oïda** (p.ext.)

MEMORIÓS

tenir una memòria d'elefant *SV*, tenir molta memòria (IEC)

Té una memòria d'elefant: es recorda de totes les dates dels fets històrics que hem estudiat durant el curs

▷ **tenir una memòria de mosquit** (ant.)

MENDICANT

pobre de Jesucrist *SA*, persones que viuen d'almoïna (A-M)

Aquests pobres de Jesucrist sempre van pel carrer demanant caritat

▷ **demanar caritat** (a algú) (p.ext.), **parar la mà** (a algú) (p.ext.), **allargar la mà** (a algú) (p.ext.), **pobre desgraciat** (p.ext.), **pobre vergonyant** (p.ext.)

MENJADA

berenar sopar *SN*, menjada que es fa entre el berenar i el sopar en substitució d'aquests (IEC)

No tindrè temps per sopar però ja faré un bon berenar sopar i així no tindrè gana més tard

fart de llop *SA*, menjada molt excessiva (A-M)

Després dels campaments va tornar tan afaumat que es va fer un fart de llop / S'engreixarà, perquè de tant en tant es fot un bon fart de llop

MENJADOR

ésser de bon pedreny *SV*, ésser molt menjador / tenir bon estómac (R-M, A-M)

És de bon pedreny, aquest; menja com deu homes (R-M)

→ **ésser de bona dent, tenir bona barra, tenir bon païdor, ésser de plat, ésser de vida**

▷ **ésser de mal pedreny** (ant.)

ésser de bona dent *SV*, ésser molt menjador (R-M)

M'agrada que siguis de bona dent; fa goig veure algú que menja de gust (R-M)

→ **ésser de bon pedreny, ésser cavall de bona barra** (algú), **tenir bona dent, ésser de plat, ésser de vida**

▷ **ésser de mal pedreny** (ant.)

ésser de plat *SV*, (ésser) molt menjador (R-M)

Ja li pots servir tanta carn com vulguis, que és

de plat / A casa tots mengem poc; no som de plat; amb quatre cosetes passem (R-M)

→ **tenir bona barra, ésser de vida, ésser de bon pedreny, ésser de bona dent**

▷ **ésser de mal pedreny** (ant.)

ésser de vida *SV*, ésser molt menjador / menjar molt i de tot (IEC, EC)

Serveix-li un bon dinar i abundant, perquè és de vida; no en té prou amb la ració normal / És de molta vida i li agrada menjar (També s'usa amb el modificador *molt* en posició prenominal) (R-M, *)

→ **ésser de plat, tenir bona barra, ésser de bon pedreny, ésser de bona dent**

▷ **ésser de poca vida** (ant.)

ésser una llima (algú) *SV*, menjar molt, amb avidesa (EC)

S'empassa tot el que li posen al davant, és una llima

→ **menjar com una llima, tenir les dents esmolades**

▷ **ésser un sac de mal profit** (p.ext.), **ésser cavall de bona barra** (algú) (p.ext.)

tenir bon païdor *SV*, ésser molt menjador

S'ho ha acabat tot i encara en vol més, té bon païdor

→ **ésser de bon pedreny, tenir les dents esmolades, tenir bona barra, tenir bona dent, tenir les dents llargues, tenir un bon davallant, tenir un bon estómac**

tenir bona barra *SV*, menjar molt / ésser molt menjador (R-M, IEC)

I tant, si s'acabarà tot aquest pa! Té bona barra (R-M)

→ **ésser de bon pedreny, ésser de vida, tenir les dents esmolades, ésser de plat, tenir bon païdor, tenir bona dent, tenir les dents llargues, tenir un bon davallant, tenir un bon estómac**

tenir bona dent *SV*, tenir molta gana (IEC)

Tens bona dent, sempre menges tant?

→ **tenir les dents llargues, tenir les dents esmolades, ésser de bona dent, tenir bon païdor, tenir bona barra, tenir un bon davallant, tenir un bon estómac**

tenir les dents llargues *SV*, tenir molta gana (EC)

Sempre té les dents llargues i escura tots els plats que li posen / Li agraden els nois amb les dents llargues (També s'usa amb la forma *amb les dents llargues*)

→ **tenir bona dent, tenir bon païdor, tenir bona barra, tenir un bon davallant, tenir un bon estómac**

tenir un bon davallant *SV*, tenir bona gana (IEC)

Posa-li més conill, que en Pere té un bon davallant (També s'usa amb la forma *tenir bon davallant*)

→ **tenir un bon estómac, tenir les dents esmolades, tenir bon païdor, tenir bona**

barra, tenir bona dent, tenir les dents llargues, tenir un bon pap

tenir un bon estómac *SV*, digerir bé (IEC)

Per menjar un plat típic mexicà s'ha de tenir un bon estómac / Amb un bon estómac com el seu, jo també menjaria de tot (També s'usa amb les formes *tenir bon estómac* i *amb un bon estómac*)

→ **tenir un bon davallant, tenir bon païdor, tenir bona barra, tenir bona dent, tenir les dents llargues, tenir un bon pap**

■ **tenir un bon pap** *SV*, tenir bona gana

Dóna gust de convidar-lo a dinar, perquè té un bon pap i sempre s'ho menja tot

→ **tenir un bon estómac, tenir un bon davallant**

tenir un budell buit *SV*, estar disposat a menjar (IEC)

Si el convides a dinar ho accepta de seguida perquè sempre té un budell buit / Sempre està amb un budell buit (També s'usa amb la forma *amb un budell buit*) (R-M, *)

→ **tenir les dents llargues, tenir el ventrell enrajolat, tenir el ventre buit, tenir mal de cor**

MENJAR (v. tr.)

■ **anar de farra** *SV*, sortir a menjar fora de casa amb l'objectiu d'atipar-se bé

Cada diumenge anem de farra amb tota la família, per això a tots els restaurants del poble ja ens coneixen (També s'usa amb el verb *sortir*)

[farra: mot no registrat a l'IEC]

eixir de mal any *SV*, aprofitar-se d'un bon àpat després de dies de menjar poc (IEC)

Avui eixirem de mal any amb aquest sopar que farem

→ **treure el ventre de mal any, treure el ventre de guerxesa, treure el ventre de pena**

[Val. (A-M)]

fer beguda *SV*, beure, esp. menjar i beure una mica, a deshora; els treballadors, fer una lleugera collació al camp (IEC)

Els treballadors del camp solen fer beguda a mig matí per reposar una estona / Com que ens posen a la feina a les cinc del matí, a les deu hem de fer beguda; altrament, no resistiríem (R-M)

→ **enganyar la gana, amansir la fam, entretenir la gana, fer una queixalada, fer pa i trago, matar el cuc, enganyar la dent, fer un mos, matar la gana, pegar un mos, menjar un mos**

▷ **fer paret seca** (p.ext.)

fer bona taula *SV*, menjar esplèndidament (Fr) *El dia de Nadal sempre fan bona taula perquè és un dia important per a ells*

▷ **agradar-li la bona taula** (a algú) (p.ext.),

acostumar-se a la bona taula (p.ext.),
menjar bé (p.ext.), **fer a tots vents** (p.ext.)
fer forat (en alguna cosa) *SV*, menjar molt d'una cosa (EC)

Qui ha fet forat en el pastís d'aniversari abans de la festa? / Si deixes la mel al seu abast, hi farà forat, perquè li agrada molt (*, R-M)

▷ **menjar com un bou** (p.ext.)

fer nyam-nyam *SV*, menjar, en llenguatge infantil (R-M)

Vine a fer nyam-nyam, que després podràs jugar (R-M)

fer paret seca *SV*, menjar sense beure (R-M)

Vinga, noi! porta el vi, que ja som a mig dinar i això de fer paret seca no va gaire bé (R-M)

▷ **fer beguda** (p.ext.)

ficar (alguna cosa) **al pap** *SV*, menjar alguna cosa (IEC)

No para de menjar, sempre s'ha de ficar alguna cosa al pap / Té molta gana; quan es tracta de ficar al pap sempre hi està disposat (*, R-M)

→ **omplir el pap**

matar el cuc *SV*, prendre un refrigeri / fer-se passar la gana / menjar o beure una mica en dejú o fora d'àpats per fer passar la gana (R-M, IEC, EC)

No bereno mai, però a vegades mato el cuc amb un xic de fruita (R-M)

→ **trencar el cuc, omplir el pap, amansir la fam, enganyar la gana, entretenir la gana, fer un mos, fer una queixalada, matar la gana, pegar un mos, fer pa i trago, menjar un mos, fer beguda**

▷ **matar la set** (p.ext.)

matar la gana *SV*, menjar una miqueta per fer-se passar la gana / menjar un poc mentre s'espera una menjada més abundant (Fr, A-M)

A mig matí sempre mato la gana amb unes quantes galetes

→ **amansir la fam, enganyar la gana, entretenir la gana, fer un mos, fer una queixalada, trencar el cuc, fer beguda, pegar un mos, matar el cuc, menjar un mos**

▷ **matar la set** (p.ext.)

menjar (alguna cosa) **amb els ulls** *SV*, tenir més o menys desig de menjar segons la bona o mala presentació dels aliments (IEC)

És d'aquelles persones que menja amb els ulls, es posa molta quantitat al plat i n'acaba deixant / Es menjava amb els ulls aquells plats tan ben presentats (També s'usa amb la forma *menjar* (alguna cosa) *amb la vista*) (*, R-M)

→ **menjar més amb els ulls que amb la boca, menjar pels ulls**

▷ **menjar-se** (algú o alguna cosa) **amb els ulls** (p.ext.), **menjar pels ulls** (p.ext.)

menjar com un bou *SV*, menjar molt (A-M)

Menja com un bou i no sé on s'ho posa

→ **menjar com un llop, menjar com una lli-**

ma, menjar més que un mal gra, menjar més que un mal lleig, menjar com un trabuc, menjar com un conill

▷ **menjar com un pinsà** (ant.), **menjar com un ocellet** (ant.), **menjar com un pardalet** (ant.), **fer forat** (en alguna cosa) (p.ext.), **menjar com un porc** (p.ext.), **fer a tots vents** (p.ext.)

menjar com un conill *SV*, menjar molt i de pressa (A-M)

Com que menja com un conill sempre se li posa malament el dinar

→ **no donar-se raó a ses barres, menjar com un bou**

▷ **menjar com les gallines** (ant.), **menjar com un ocellet** (ant.), **menjar com un pardalet** (ant.)

menjar com un porc *SV*, menjar excessivament o de manera indecorosa (A-M)

Aquest noi menja com un porc: no sap comportar-se a taula

→ **afartar-se com un porc, menjar com un carreter**

▷ **menjar com les gallines** (ant.), **menjar com un ocellet** (ant.), **menjar com un pardalet** (ant.), **menjar com un carreter** (p.ext.), **ésser un porc malfart** (p.ext.), **menjar com un bou** (p.ext.)

menjar com un trabuc *SV*, ésser molt menjador, menjar excessivament (A-M)

És un mal educat: quan li posen el plat a taula de seguida es posa a menjar com un trabuc

→ **menjar com un bou, menjar com un llop, menjar** (alguna cosa) **a dos queixos, menjar com una llima, menjar més que un mal gra, menjar més que un mal lleig, menjar com un ogre**

▷ **menjar com les gallines** (ant.), **menjar com un ocellet** (ant.), **menjar com un pardalet** (ant.)

menjar (alguna cosa) **de verd en verd** *SV*, menjar les figues quan encara els manca molt per a madurar / menjar peces de fruita que encara no han madurat (A-M, *)

Sempre menja les figues de verd en verd, per això després acostuma a tenir una mica de descomposició (Només s'usa amb noms de fruita com a complement)

menjar (alguna cosa) **en quatre bocinades** *SV*, menjar alguna cosa de pressa (IEC)

Té poc temps per dinar i menja en quatre bocinades

→ **menjar** (alguna cosa) **a dos queixos**

menjar més amb els ulls que amb la boca *SV*, fruir més per l'aspecte i la pulcritud d'un menjar que pel gust (EC)

Sempre menja més amb els ulls que amb la boca i després comença a menjar i perd la gana ràpidament

→ **menjar** (alguna cosa) **amb els ulls**

no donar-se raó a ses barres *SV*, menjar molt i sense interrupció (A-M)

Quan va arribar tenia tanta gana, que no se donava raó a ses barres

→ **menjar com un conill**

[Mall. (A-M)]

omplir el buc *SV*, menjar i beure (EC)

Ja cal que omplim el buc, que passarem moltes hores caminant i sense menjar

→ **omplir el pap, omplir el ventre, omplir el pap i el sac**

▷ **tenir el buc ple** (p.ext.)

omplir el pap *SV*, menjar / consumir aliments (IEC, *)

Ja jugareu després, ara veniu a dinar, que és hora d'omplir el pap (R-M)

→ **treure el ventre de pena, matar el cuc, treure el ventre de mal any, ficar** (alguna cosa) **al pap, omplir el sac, omplir el buc, omplir el ventre, omplir el pap i el sac**

▷ **omplir la mesura** (p.ext.), **tenir el pap ple** (p.ext.)

omplir el pap i el sac *SV*, (algú) no acontentar-se de menjar a despeses d'altri, sinó arribar a emportar-se menjar d'altri a casa seva (A-M)

Com que viu sol, quan va a casa la mare omple el pap i el sac

→ **omplir el buc, omplir el pap, omplir el ventre**

omplir el ventre *SV*, menjar i beure (IEC)

Si vols omplir el ventre, vine aquesta tarda a la festa, que hi haurà música i menjar / No para d'omplir la panxa; no en té mai prou (També s'usa amb els noms *panxa* i *ventrell*) (*, R-M)

→ **omplir el pap, omplir el buc, omplir el pap i el sac**

passar el rosari *SV*, menjar el raïm de gra en gra (A-M)

Per cap d'any sempre es colloquen davant el televisor escoltant les campanades i passant el rosari

▷ **menjar com un pardalet** (p.ext.), **menjar com un ocellet** (p.ext.), **menjar com un pinsà** (p.ext.)

pegar un mos *SV*, menjar un poc de cosa (A-M)

Anem a pegar un mos, que em moro de gana

→ **fer un mos, menjar un mos, amansir la fam, fer una queixalada, fer beguda, matar el cuc, matar la gana**

trencar l'aigua *SV*, menjar una bocinada abans de beure aigua, perquè aquesta no faci mal (A-M)

Abans de prendre un refresc trencaré l'aigua perquè, si no, tindrè mal d'estómac

▷ **fer un mos** (p.ext.), **trencar el cuc** (p.ext.) [Olot (A-M)]

treure el ventre de mal any *SV*, atipar-se / aprofitar-se d'un bon àpat després de dies de menjar poc / menjar abundantment i de manera desacostumada (R-M, IEC, A-M)

Avui l'han convidat i segurament ha tret el ventre de mal any, perquè a casa seva no pot atipar-se gaire (R-M)

→ **omplir el pap, treure el ventre de pena, eixir de mal any, treure el ventre de guerxesa, omplir el sac**

▷ **treure el ventre de lloc** (p.ext.), **fer a tots vents** (p.ext.)

ANT

badar la boca al vent *SV*, no tenir res per a menjar / no tenir res que menjar: estar mancat de recursos (R-M, A-M)

No serveix ni per a conrear l'hortet de casa seva; s'haurà de conformar de badar la boca al vent; aquest hivern no tindrà res per a menjar / Aquella època badaven sa boca en es vent (R-M, *)

→ **mossegar-se els punys, fer badalls i creuetes**

● **badar sa boca en es vent** (Mall.)

el més calent és a l'aigüera *O*, no haver-hi res preparat per a menjar quan n'és hora (EC)

Ja està fet el dinar? No, fill, el més calent és a l'aigüera (El verb *ésser* només s'usa en present i en pretèrit imperfet d'indicatiu)

▷ **a taula** (ant.)

no bufar cullera *SV*, no tenir res per a menjar

Fa molt de temps que no bufa cullera / És un pobre home que passa molts dies sense bufar cullera / No els han quedat diners ni per bufar cullera / Vols dir que bufa cullera, aquest? Jo diria que fa temps que no menja (*, R-M, R-M, *)

→ **no dur-se res a la boca**

■ **no dur-se res a la boca** *SV*, no tenir res per a menjar

Fa molt de temps que no es duu res a la boca, necessita un bon àpat

→ **no bufar cullera**

MENJAR (m.)

cap i pota *SCoord*, nom general dels menús de bou, vedella, be, etc. (R-M)

Avui per dinar he menjat cap i pota de segon plat (R-M)

→ **cap i tripa**

■ **cap i tripa** *SCoord*, nom general dels menús de xai

El cap i tripa és un dels plats que més bé sap cuinar

→ **cap i pota**

menjar blanc *SN*, plat fet amb llet, sucre i farina d'arròs, bullit tot plegat i deixat refredar i prendre (EC)

El seu plat preferit és el menjar blanc

menjar de farda *SN*, menjar de carbassa, cebes, patates, fesols, etc. / (menjar de) carbassa, cebes, trufes, fesols, etc., sense carn (EC, SP)

Avui per sopar toca menjar de farda

▷ **l'olla dels pobres** (p.ext.)

MENJOTEJAR

fer mengims *SV*, menjar poc i sovint (IEC)

Ja li ve de tota la vida, això de fer mengims

→ **menjar com un ocellet**, **menjar com un pardalet**, **menjar com un pinsà**

■ **menjar com les gallines** *SV*, fer menjades de no res i amb poca gana

No era una persona de vida, més aviat menjava com les gallines

→ **menjar com un ocellet**, **menjar com un pardalet**, **menjar com un pinsà**, **menjar menys que un pardal**

▷ **menjar** (alguna cosa) **a dos queixos** (ant.), **menjar com un conill** (ant.), **menjar com un porc** (ant.), **menjar com un trabuc** (ant.)

menjar com un ocellet *SV*, menjar poc (A-M)

Menja com un ocellet, amb un àpat al dia ja en té prou

→ **menjar com un pinsà**, **menjar com un pardalet**, **menjar com les gallines**, **menjar menys que un pardal**, **fer mengims**

▷ **menjar com un bou** (ant.), **menjar com un llop** (ant.), **menjar com una llima** (ant.), **menjar més que un mal gra** (ant.), **afartar-se com un porc** (ant.), **menjar més que un mal lleig** (ant.), **menjar** (alguna cosa) **a dos queixos** (ant.), **menjar un mos** (p.ext.)

menjar com un pardalet *SV*, menjar poc (A-M)

Menja com un pardalet, amb poc ja fa

→ **menjar com un ocellet**, **menjar com un pinsà**, **menjar com les gallines**, **menjar menys que un pardal**, **fer mengims**

▷ **menjar com un bou** (ant.), **menjar com un llop** (ant.), **menjar com una llima** (ant.), **menjar més que un mal gra** (ant.), **menjar més que un mal lleig** (ant.), **afartar-se com un porc** (ant.), **menjar** (alguna cosa) **a dos queixos** (ant.), **menjar un mos** (p.ext.)

menjar com un pinsà *SV*, menjar poc (A-M)

Només va al mercat un cop per setmana perquè menja com un pinsà

→ **menjar com un pardalet**, **menjar com un ocellet**, **menjar com les gallines**, **menjar menys que un pardal**, **fer mengims**

▷ **menjar com un llop** (ant.), **menjar com un bou** (ant.), **menjar com una llima** (ant.), **menjar més que un mal gra** (ant.), **menjar més que un mal lleig** (ant.), **menjar un mos** (p.ext.), **passar el rosari** (p.ext.)

menjar menys que un pardal *SV*, menjar molt poc (A-M)

Menja menys que un pardal, però en canvi té una bona planta

→ **menjar com un pardalet**, **menjar com les gallines**, **menjar com un ocellet**, **menjar com un pinsà**

MENSTRUAR

tenir allò *SV*, tenir la regla (R)

Aquests dies no està gaire fina, perquè té allò

→ **tenir la cosa**, **tenir els dies dolents**, **tenir la tia**, **tenir la tia Maria**, **tenir la mala setmana**

tenir els dies dolents *SV*, tenir la regla (R)

Quan té els dies dolents, es posa insuportable: sort que només és un cop al mes!

→ **tenir la mala setmana**, **tenir allò**, **tenir la tia**, **tenir la cosa**, **tenir la tia Maria**

tenir la cosa *SV*, tenir la regla (R)

Vaig tenir la cosa per primera vegada als dotze anys

→ **tenir allò**, **tenir els dies dolents**, **tenir la tia**, **tenir la tia Maria**, **tenir la mala setmana**

tenir la mala setmana *SV*, tenir la menstruació una dona (R-M)

Quan té la mala setmana no es troba mai bé (R-M)

→ **tenir els dies dolents**, **tenir allò**, **tenir la tia**, **tenir la tia Maria**

▷ **tenir faltes** (algú) (ant.)

tenir la tia *SV*, tenir la regla (R)

Hi ha dones que quan tenen la tia es troben molt malament; en canvi, per mi, és com qual-sevol altre dia

→ **tenir la tia Maria**, **tenir la cosa**, **tenir allò**, **tenir els dies dolents**, **tenir la mala setmana**

■ **tenir la tia Maria** *SV*, tenir la regla

Els homes no saben el que suposa tenir la tia Maria

→ **tenir la tia**, **tenir els dies dolents**, **tenir la mala setmana**, **tenir allò**, **tenir la cosa**

ANT

tenir faltes (algú) *SV*, a una dona no venir-li la regla / no venir-li la menstruació que li pertocaria (*, R-M)

Ha d'anar al metge perquè té faltes i sap segur que no està embarassada

▷ **tenir la mala setmana** (ant.)

MENTALMENT

de cap *SP*, mentalment / només amb la ment o el pensament (R-M, *)

No sap gens de comptes, però tot ho fa de cap i sense equivocar-se (R-M)

→ **de pensament**

▷ **de memòria** (p.ext.), **de cor** (p.ext.)

de pensament *SP*, mentalment / només amb la ment o el pensament (Fr, *)

No necessita paper i llapis per a calcular, fa els càlculs de pensament / Es deia de pensament que era la millor i així guanyava confiança

→ **de cap**

▷ **de memòria** (p.ext.), **de cor** (p.ext.)

MENTIDA

mentida pietosa *SN*, mentida inspirada per la pietat, la compassió (EC)

Vaig dir als pares que anava a casa d'un amic meu a dormir, però en realitat anava a la discoteca: va ser una mentida pietosa perquè no patissin

■ **mentida podrida** *SN*, expressió usada per a referir-se a una proposició absolutament falsa

Això que dius és mentida, una mentida podrida. No t'ho creus ni tu mateix

▷ **una veritat com un puny** (ant.), **una veritat com un temple** (ant.), **una veritat com una casa de pagès** (ant.), **febre conillera** (p.ext.)

MENTIDER

ésser un sac de mentides *SV*, ésser molt mentider (EC)

La seva filla petita és un sac de mentides. No se'n poden refiar mai del que diu

mentir com l'ànima de Judes *SV*, ésser molt fals, traïdor o mentider (A-M)

No et creguis res del que et diu, perquè menteix com l'ànima de Judes

→ **ésser fals com l'ànima de Judes**

MENTINT

en fals *SP*, falsament / dir amb jurament el que no és cert (R-M, EC)

Tot ho ha dit en fals; ja sabem que és mentider / Jurar en fals (S'usa normalment amb els verbs *declarar, dir, jurar, parlar*, etc.) (R-M, IEC)

▷ **de bo** (ant.)

MENTIR

clavar-li una blava (a algú) *SV*, mentir / fer voluntàriament una afirmació contrària a la veritat (R-M, *)

Li vaig clavar una blava i se la va creure / Els companys, en veure'l tan còndid, li claven cada blava que fa feredat (*, R-M)

▷ **pintar-li la cigonya** (a algú) (p.ext.), **mentir per la barba** (p.ext.), **mentir pel coll** (p.ext.)

dir-ne tres a un brot *SV*, dir en poc espai de temps algunes mentides, flastomies o altres coses incorrectes (A-M)

No para de dir mentides: sempre en diu tres a un brot

→ **dir una cosa per una altra** (a algú)

[Manacor (A-M)]

dir una cosa per una altra (a algú) *SV*, dir voluntàriament un concepte per un altre, enganyar (EC)

Quan ha parlat amb la policia, els ha dit una cosa per una altra perquè els seus companys poguessin fugir tranquil·lament (També s'usa amb les formes *dir una cosa per l'altra* (a algú) i *dir una cosa per altra* (a algú))

→ **fer veure una cosa per altra** (a algú), **predicar el que no es creu, dir-ne tres a un brot**

▷ **cridar vi i vendre vinagre** (p.ext.)

faltar a la veritat (a algú) *SV*, dir quelcom que no concorda amb la realitat (A-M)

A partir del moment que ens va faltar a la veritat, ja mai més no vam confiar en ell

jugar-la (a algú) *SV*, fer una mala jugada a algú / fer amb malícia i engany alguna cosa que el perjudica (IEC, EC)

Va jugar-la a en Joan sense que ell se n'adonés / Me l'has ben jugada (*, IEC)

→ **fregir-la** (a algú), **fer-la** (a algú), **pegar-la** (a algú)

▷ **mala jugada** (p.ext.)

mentir pel coll *SV*, mentir descaradament / mentir malèvolament (R-M, Fr)

Sort que ja no ve amb nosaltres; era un fatxenda que mentia pel coll; no el podem creure de res / Curial digué: Tu ments per la gola / Ha mentit per la gola durant tota l'entrevista (També s'usa amb la forma *mentir per la gola*) (R-M, EC, *)

→ **mentir per la nou del coll, mentir per la barba**

▷ **clavar-li una blava** (a algú) (p.ext.)

mentir per la barba *SV*, mentir descaradament (EC)

Ha mentit per la barba per tal d'aconseguir la feina. Cap de les referències que ha donat no era correcta

→ **mentir pel coll, mentir per la nou del coll**

▷ **clavar-li una blava** (a algú) (p.ext.)

mentir per la nou del coll *SV*, dir grans mentides (A-M)

No et creguis res del que et diu, menteix per la nou del coll

→ **mentir pel coll, mentir per la barba**

no descalçar-se *SV*, dir mentides a doll / dir mentides a raig i a roi; mentir a trencacoll (R-M, A-M)

Quan es posa a contar les seves aventures, no es descalça; s'inventa les coses més extraordinàries (R-M)

→ **mentir pel coll**

▷ **a raig** (p.ext.), **no deixar-ne ni una al paio** (p.ext.)

[Cat. (A-M)]

pintar-li la cigonya (a algú) *SV*, ensarronar / fer creure el que no és (R-M, Fr)

Mira no em pintis la cigonya, que ja veig per on vas; cerca una altra víctima (R-M)

→ **fer empassar la píndola** (a algú), **clavar-li una blava** (a algú), **donar gat per llebre, fer passar la píndola** (a algú)

▷ **pescar** (algú) **a l'encesa** (p.ext.)

MENTOR

persona de consell *SN*, persona capaç de donar un bon consell (IEC)

Si no saps què decidir pregunta-li-ho a ella, és una persona de consell / Sempre li han dit que és una persona de bon consell (Sovint s'usa amb la forma persona de bon consell)

▷ **pare espiritual** (p.ext.), **director espiritual** (p.ext.), **ésser el braç dret** (d'algú) (p.ext.), **eminència grisa** (p.ext.)

MENTRE

a mesura que *SP*, durant el temps en què s'esdevé alguna cosa, **mentre** (EC)

A mesura que cau l'aigua, es va omplint el segon dipòsit a través del sobreixidor / A mesura que el tren corria, les cases es feien més petites (R-M, EC)

→ **al mateix temps**

mentre que *SAdv*, expressió adversativa usada per a contraposar dues accions (EC)

Jo estudio molt, mentre que tu no t'hi esforces gens

tot i SN, al mateix temps (R-M)

Ell va marxar tot i fent veure que estava enfadat, però això era una excusa (R-M)

▷ **bo i** (p.ext.)

MENTRESTANT

amb això *SP*, mentrestant, simultàniament a alguna cosa (EC)

Amb això arribà el capvespre (EC)

▷ **amb tant** (p.ext.)

de moment *SP*, en el moment en qüestió / expressió usada per a indicar que alguna cosa s'esdevé en el moment que hom parla o de què hom parla i la possibilitat que més endavant deixi d'esdevenir-se (IEC, EC)

Hauràs d'esperar que et cusi aquest botó; de moment, però, pots posar-te aquesta altra jaqueta / De moment no em cal (R-M, EC)

→ **en l'endemig, en l'entretant**

en l'entretant *SP*, mentrestant, durant aquest temps (IEC)

En l'entretant faré una dormideta (IEC)

→ **de moment, en l'endemig**

MENUDISTA

a la menuda *SP*, en petites quantitats (R-M)

Compra grans partides de fruita i la ven a la menuda, al mercat; té més feina, però hi guanya el doble / Es dedica al comerç a la menuda (R-M, *)

→ **al detall**

▷ **a l'engròs** (ant.), **al major** (ant.)

MENUTS

cap i pota *SCoord*, nom general dels menuts de bou, vedella, be, etc. (R-M)

En aquesta fonda tenen l'especialitat de cap i pota; per al meu gust, però, ho adoben amb massa pebre (R-M)

→ **cap i tripa**

■ **cap i tripa** *SCoord*, menjar consistent a guisar els retalls del cap, dels budells i de l'estómac del be

Per sopar hi ha verdura i cap i tripa

→ **cap i pota**

MENYS

en avall *SP*, un poc menys de / de menys de (IEC, EC)

A la caixa hi havia de deu mil pessetes en avall / Pisos de vint milions en avall (IEC, EC)

▷ **per avall** (v.f.), **en amunt** (ant.)

MENYSPREABLE

mort de gana *SA*, persona que no cal tenir en compte (IEC)

Com que actua com un mort de gana, ningú no li fa cas / Per al dictador, els presoners eren uns morts de gana respecte als quals no calia preocupar-se (També s'usa amb la forma *mort de fam*)

▷ **de mala mort** (p.ext.), **el darrer cagalló de la tira** (p.ext.), **el darrer mot del credo** (p.ext.)

no valer les baves d'un penjat *SV*, ésser una cosa menyspreable, no tenir cap valor (A-M)

Està molt ufà del seu llibre, però jo trobo que no val les baves d'un penjat: és avorrit i està ple d'errades

→ **no valer una escopinada, no valer els budells d'un ca mort, no valer els budells d'un gat**

no valer una escopinada *SV*, ésser menyspreable / no valer res (R-M, *)

Ens oferia una figura de guix que no valia una escopinada, i en demanava qui-sap-lo / La classe d'avui no ha valgut una escopinada, ha estat la pitjor de tot el curs (R-M, *)

→ **no valer un pet de conill, no valer un clau, no valer un nap torrat, no valer les baves d'un penjat, bo per a les escombraries, no valer els budells d'un ca mort, no valer les palles d'allà on jeu**

▷ **valer la pena** (ant.), **no tenir preu** (ant.), **valer més or que no pesa** (ant.)

MENYSPREAR

clavar un moc (a algú) *SV*, donar una resposta desagradable / donar un miquel, un rebuf a algú (R-M, IEC)

No estava de bon humor i va clavar un moc al primer que li va dir res / No l'amoinis quan treballa; t'exposes que et clavi un moc; no pot sofrir que el destorbin / No li facis bromes, que et clavarà un moc / És un mal educat, sempre respon fotent mocs (També s'usa amb el verb *fotre*) (*, R-M, EC, *)

→ **dir-ne una de fresca** (a algú), **donar pota** (a algú), **tirar-li figues** (a algú), **clavar un miquel** (a algú), **donar mico** (a algú), **do-**

nar un miquel (a algú), **donar una bufetada** (a algú), **deixar mocat** (algú), **donar un moc** (a algú)

▷ **rebre un moc** (inv.)

deixar mocat (algú) *SV*, contestar amb un rebuf que no admet rèplica / donar un moc / donar una resposta desagradable (R-M, EC, *)

Dient-li que no l'ajudaries, l'has deixat mocat / És cert que li va dir una impertinència, però l'altre el va deixar ben mocat; no tindrà ganes de repetir-ho (També s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (*, R-M)

→ **clavar un moc** (a algú), **donar un moc** (a algú)

▷ **quedar mocat** (inv.)

donar l'esquena (a algú) *SV*, negar a algú el favor, l'ajut, etc., abandonar-lo en moments difícils (EC)

Em va donar l'esquena quan més el necessitava

→ **girar l'esquena** (a algú), **girar el cul** (a algú)

▷ **donar carbassa** (a algú) (p.ext.)

■ **donar un moc** (a algú) *SV*, donar una resposta desagradable a algú, donar-li un miquel, un rebuf

Va donar un moc a la seva mare, que va quedar molt decebuda / Com a resposta a la seva insolència, li va donar un moc

→ **clavar un moc** (a algú), **deixar mocat** (algú), **donar una bufetada** (a algú)

▷ **rebre un moc** (inv.)

donar una bufetada (a algú) *SV*, fer un gran menyspreu a algú (IEC)

Amb aquella resposta va donar una bufetada a tots els que s'havien rigut d'ella

→ **tirar-li figues** (a algú), **clavar un moc** (a algú), **donar un moc** (a algú)

escopir-li a la cara (a algú) *SV*, manifestar a algú el seu més gran menyspreu (IEC)

Per com es va comportar sols resta escopir-li a la cara i apartar-te'n per sempre (R-M)

▷ **clavar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú) (p.ext.), **clavar barres avall** (p.ext.), **clavar les dents** (a algú) (p.ext.)

fer escarafalls (d'alguna cosa) *SV*, manifestar ostensiblement desaprovació o refús (R-M)

No li encertaràs mai el gust, sempre fa escarafalls; res no li sembla bé (R-M)

→ **fer rosegons** (d'alguna cosa)

▷ **arrufar el nas** (p.ext.), **arrufar les celles** (p.ext.)

fer rosegons (d'alguna cosa) *SV*, desdenyar / manifestar ostensiblement desaprovació o refús (R-M, *)

Hem procurat comprar-li el millor, però encara en fa rosegons; res no li sembla prou bo (R-M)

→ **fer escarafalls** (d'alguna cosa)

▷ **de quin pa fa rosegons** (p.ext.)

ficar-s'ho al cul *SV*, es diu per a demostrar grosserament el menyspreu per una cosa que un altre ofereix / expressió amb què hom manifesta menyspreu per una cosa que ofereix o té algú altre (A-M, EC)

Fica-t'ho al cul! / Fiqueu-vos-ho al cul! / Que s'ho fiqui al cul! / Que s'ho fiquin al cul! / Però què s'ha pensat? Que treballaré amb aquestes condicions? Foti's la feina al cul! (Només s'usa en contextos imperatius. També s'usa amb el verb *fotre* i amb altres expressions nominals en comptes del pronom neutre)

girar el cul (a algú) *SV*, girar-se d'esquena a algú per menyspreu, per desatenció, etc. (A-M) *Sempre gira el cul a la gent quan li demanen ajuda*

→ **girar l'esquena** (a algú), **girar l'espatlla** (a algú), **donar l'esquena** (a algú)

girar l'esquena (a algú) *SV*, menysprear, abandonar, desentendre's d'algú o d'alguna cosa / negar a algú el favor, l'ajut, etc., abandonar-lo en moments difícils (A-M, EC)

Quan jo l'anava a saludar em va girar l'esquena; és un mal educat / Ara que em van mal dades em gira l'esquena (R-M, EC)

→ **donar l'esquena** (a algú), **girar l'espatlla** (a algú), **tombar-se d'esquena a**, **girar el cul** (a algú)

mirar (algú) de dalt a baix *SV*, mirar amb supèrbia, amb menyspreu (IEC)

Va passar sense saludar-lo i mirant-lo de dalt a baix / No sé què es pensa; m'ha mirat de dalt a baix (R-M)

▷ **no mirar cap ni cara** (p.ext.)

■ **no donar-ne dos duros de** *SV*, no donar valor a una persona o cosa

No en donaria dos duros, d'aquest cotxe: està en molt mal estat

→ **no donar-ne ni cinc de**, **no donar-ne ni un xavo de**, **no donar-ne ni una pellofa de**, **no donar un diner de**

▷ **no donar dos duros de** (v.f.)

no donar-ne ni cinc de *SV*, no donar valor a una persona o cosa

D'aquest noi, no en donaria ni cinc / No en volia donar ni cinc per aquest cotxe

→ **no donar-ne ni un xavo de**, **no donar-ne ni una pellofa de**, **no donar-ne dos duros de**

▷ **no donar ni cinc de** (v.f.)

no donar-ne ni un xavo de *SV*, no donar valor a una cosa o a una persona

No en donaria ni un xavo d'aquella noia / Aquella casa no la vendran mai perquè està en molt mal estat; ningú no en donarà ni un xavo / Al final, no en van donar un xavo per aquella taula de fusta de roure

→ **no donar-ne ni cinc de**, **no donar-ne ni una pellofa de**, **no donar-ne dos duros de**

▷ **no donar ni un xavo de** (v.f.)

no donar-ne ni una pellofa de SV, no donar valor a una cosa o a una persona

D'aquest ordinador no en donaria ni una pellofa

→ **no donar-ne ni cinc de, no donar-ne ni un xavo de, no donar-ne dos duros de**

▷ **no donar ni una pellofa de** (v.f.)

passar-se (algú o alguna cosa) **pels collons SV**, menysprear algú o alguna cosa (R-M)

Es passa tot el que li dic pels collons / L'única resposta seva fou que es passava pels collons tot aquest afer / És tan groller que li va dir que es passava pels collons el seu germà i qui fos (, R-M, R-M)*

poder-se confitar (alguna cosa) **SV**, es diu en cedir quelcom a algú amb menyspreu (R-M)

*No m'ho has volgut deixar quan t'ho demanava; ara ja t'ho pots confitar; ja no ho necessito / Per que em volen deixar diners, ara que el negoci funciona més o menys bé? Ja se'ls poden confitar! / Us ho podeu ben confitar (Només s'usa en les segones i en les terceres persones del present d'indicatiu. El complement sol anar en forma pronominal. També es fa servir amb la forma **poder-se ben confitar** (alguna cosa)) (R-M, *, *)*

→ **poder-se embolicar** (alguna cosa) **amb una fulla de pi**

poder-se embolicar (alguna cosa) **amb una fulla de pi SV**, es diu menyspreant quelcom que es cedeix a algú amb despit (R-M)

Sembla que li sàpiga greu ensenyar-nos els regals que li han fet; per mi, ja se'ls pot embolicar amb una fulla de pi; ni ganes, de veure'ls (R-M)

→ **poder-se confitar** (alguna cosa)

▷ **poder-se embolicar** (alguna cosa) **en una fulla de pi** (v.f.)

prear (alguna cosa) **menys que una figa SV**, estimar alguna cosa molt poc, no donar-li cap importància (A-M)

Preà tots els regals menys que una figa

→ **tenir** (algú o alguna cosa) **en menys**

tenir (algú o alguna cosa) **en menys SV**, menysprear, abandonar, desentendre's d'algú o d'alguna cosa

Darrerament té els seus pares en menys / Té en menys els seus companys i fins que no els valori com es mereixen no s'hi sentirà còmode / Sempre té la seva opinió en menys

→ **prear** (alguna cosa) **menys que una figa**

▷ **tenir** (algú o alguna cosa) **en estima** (ant.), **tenir** (algú) **en mal concepte** (p.ext.)

tenir (algú o alguna cosa) **en poc SV**, menysprear, considerar de poca importància (A-M)

Sempre té en poc la meua opinió / Com que el tenien en poc se'n va anar de casa

tirar-li figures (a algú) **SV**, donar una carada / reprendre algú, adreçar-li paraules aspres (R-M, *)

No m'atreveixo pas a dir-ho: no tinc ganes que em tirin figures per indiscret (R-M)

→ **clavar un moc** (a algú), **donar un miquel** (a algú), **donar una bufetada** (a algú)

MENYSPREAT

entre les potes dels cavalls SP, [ésser] menyspreat, vilipendiat (IEC)

Al seu germà el tenen entre les potes dels cavalls

▷ **entre les potes del cavall** (v.f.)

quedar mocat SV, rebre un moc / rebre una resposta desagradable (EC, *)

*Després dels seus comentaris va quedar mocat (També s'usa amb el verb **restar**)*

→ **rebre un moc**

▷ **deixar** (algú) **mocat** (inv.)

■ **rebre un moc SV**, rebre una resposta desagradable, ésser menyspreat

Ara està de mal humor, pregunta-li-ho una altra estona perquè, si no, rebràs un moc

→ **quedar mocat**

▷ **clavar un moc** (a algú) (inv.), **donar un moc** (a algú) (inv.)

MENYSPREU

així rebentí O, expressió emprada per a engegar algú o alguna cosa molestos

Que ara les coses no li van bé a la feina? Així rebentí: li desitjo tota la mala sort del món

→ **que el bombin, que s'operi**

de quin pa fa rosegons O, dit d'algú que menysprea una cosa valuosa o digna d'estimació / es diu referint-se a una persona que menysprea o nega importància a coses que en tenen (EC, A-M)

*No t'agraden les angules? De quin pa fas rosegons; ja me les menjaré totes jo / Escolta de quin pa fa rosegons: no es conforma amb un pis gran i assolellat com aquell. Ara diu que vol una casa (R-M, *)*

▷ **fer rosegons** (d'alguna cosa) (p.ext.)

digues el que vulguis O, expressió que hom diu per a indicar indiferència o menyspreu a allò que puguin objectar els altres (EC)

—Ets un mal amic. —Digues el que vulguis!

→ **si tens maldecaps, compra't un orgue**

▷ **ja pots anar dient** (p.ext.), **vés dient** (p.ext.)

■ **dues pedres SQ**, expressió usada per a tractar algú amb menyspreu

Que s'ha enfadat? Dues pedres! Tant me fot el que li passi, a aquest!

→ **que el bombin**

▷ **dos pedres** (v.f.), **vés dient** (p.ext.)

que el bombin O, expressió emprada per a engegar algú o alguna cosa molestos (EC)

No m'importa el que hagi fet per corregir el seu comportament, ara ja és massa tard, que el bombin / Si no volen venir amb nosaltres,

que els bombin (Només s'usa amb formes pronominals de segona i de tercera persones)

→ **que el pengin, dues pedres, que una puta et bufi el cul, fes-te frare, així rebenti**

▷ **posar-s'hi fulles** (p.ext.)

que el pengin *O*, expressió emprada per a engegar algú o alguna cosa molests

Si no et vol fer cas, deixa'l estar. Que el pengin! / Estic farta de les teves queixes, que et pengin (Només s'usa amb formes pronominals de segona i de tercera persones)

→ **que el bombin, fes-te frare, que una puta et bufi el cul**

▷ **posar-s'hi fulles** (p.ext.)

■ **que s'operi** *O*, expressió emprada per a engegar algú o alguna cosa molests

Que li molesta que fumi? Doncs que s'operi, perquè no penso parar de fumar per ell / Et fa nosa que em quedi amb tu? Doncs, opera't; no penso pas marxar

→ **que el bombin**

▷ **vés dient** (p.ext.)

MENYSTINGUT

ésser plat de segona taula (algú) *SV*, ésser tingut com de segona categoria / ésser o creure's postergat (R-M, A-M)

Sols et recordes de telefonar-me quan no tens altra companyia per a sortir; ja estic cansat d'ésser plat de segona taula / Ell es pensa que compta molt, però de fet és plat de segona taula (R-M)

→ **ésser un segon plat** (algú)

▷ **en segon terme** (p.ext.)

MERAVELLAR-SE

fer-li pampallugues els ulls (a algú) *O*, sorprendre's / algú, estar meravellat, fascinat (R-M, *)

Després del que m'heu dit, els ulls em fan pampallugues; ja no sé qui té raó; no m'ho explico / Quan la veu, els ulls li fan pampallugues, queda enlluernat (R-M, *)

▷ **fer uns ulls com unes taronges** (p.ext.), **obrir uns ulls com unes taronges** (p.ext.), **posar uns ulls com unes taronges** (p.ext.)

MERAVELLOSAMENT

a meravella *SP*, meravellosament, excel·lentment (IEC)

Aquella brusa li esqueia a meravella

→ **de perles, com un guant, de primera**

▷ **de meravella** (v.f.)

MERCAT

la llei de l'oferta i la demanda *SD*, llei econòmica que estableix que el preu d'un bé o un servei s'obté per la interacció de la quantitat d'oferta i de demanda en el mercat, el resultat de

la qual és el preu que equilibra les dues forces considerades (T)

Quan es ven un producte, entra en joc la llei de l'oferta i la demanda

mercat comú *SN*, acord d'integració econòmica pres entre diversos països (EC)

Aquest país no gaudeix dels avantatges del mercat comú, perquè no hi està integrat

MEREIXEDOR

■ **donar la talla** *SV*, tenir la categoria o les qualitats suficients per a fer alguna cosa

Crec que en Jaume donaria la talla per a fer una feina com aquesta, perquè està prou preparat

▷ **a l'altura de** (p.ext.)

fer mèrits *SV*, fer per merèixer (EC)

Vol fer mèrits davant de l'encarregat per obtenir un lloc de treball més bo / Si no fas mèrits no guanyaràs el premi (R-M, EC)

→ **fer punts, guanyar punts**

▷ **donar punts** (a algú) (inv.), **a pols** (p.ext.), **fer passos per** (p.ext.), **fer el tato** (a algú) (p.ext.)

MERÈIXER

trobar sabata de son peu *SV*, trobar allò que hom cercava o les conseqüències normals d'allò que hom feia / rebre la rèplica adequada (A-M, R-M)

Té un geni insuportable, però ara ha trobat sabata de son peu perquè s'ha casat amb una dona més geniüda que ell (R-M)

▷ **donar-li sabata de son peu** (a algú) (inv.), **calçar el mateix peu** (p.ext.)

MERESCUT

a mig *SP*, expressió d'aprovació de quelcom desagradable que ha succeït / fort, massa poc!; es diu quan sentim o veiem que algú ha rebut una topada o un cop, per a significar-li que n'estem contents o que en mereixia més (R-M, A-M) *L'han apallissat? A mig! Així aprendrà a no robar mai més! / T'hi has enganxat els dits? A mig! Ja t'havia avisat que no ho toquessis / — Vaig dir una mentida i em van enganxar. — A mig!* (R-M, R-M, *)

→ **ja li està bé**

[Emp. (A-M)]

dur-se'n les tornes *SV*, rebre el pagament que es mereix / rebre un dany com a paga o correspondència del que ha fet algú (R-M, A-M) *No va complir mai els seus compromisos i ara se n'ha dut les tornes; no troba ningú que el vulgui ajudar* (R-M)

→ **ja li està bé**

▷ **dur-se'n les encarregades** (p.ext.), **anar a tornes** (p.ext.), **en paus** (p.ext.)

ja li està bé *O*, expressió usada per a manifestar que alguna cosa és merescuda per algú

Ha perdut la pilota, ja li està bé perquè sempre la tira massa alt i molesta el veïnat / T'està bé que hakis perdut el tren, a veure si un altre dia ets més puntual! (Només s'usa en present d'indicatiu i en futur, i amb la forma li està bé)

→ **a mig, massa poc, dur-se'n les tornes massa poc** *SQ*, forma que serveix per a indicar que un càstig, un fracàs, etc., és ben merescut (IEC)

Si l'han expulsat del club, massa poc! Ho té ben merescut per les seves bretolades! / Has caigut de la bicicleta? Massa poc! T'havia dit que el carrer era mullat i relliscaries (R-M)
→ **ja li està bé, ben fet**

MÉS

en amunt *SP*, més enllà del nombre indicat / un poc més de, passant de, més enllà de (R-M, IEC)

*Això pot valer de 20 pessetes en amunt / Si penses comprar-li aquest rellogte, pensa que et costarà de 400 euros en amunt (IEC, *)*
→ **passa de, més enllà de**

▷ **a amunt** (v.f.), **per amunt** (v.f.), **en avall** (ant.)

■ **i tota la pesca** *SConj*, i molt més

Cada matí feia la feina de la casa: netejava, anava a comprar, feia el dinar i tota la pesca
passa de *SN*, tant i un poc més de (EC)

Les orenetes són damunt dels fils elèctrics; n'hi ha passa de cent; mira que fa bonic / Guanya passa de deu mil pessetes / Va perdre passa de mil pessetes / De sollicituds, n'hi ha passa de vuitanta (R-M, Fr, IEC, EC)

→ **per damunt de, en amunt, més enllà de**
▷ **a la vora de** (p.ext.), **qui sap quants** (p.ext.)

per damunt de *SP*, més del nombre dit (R-M)
Es van rebre per damunt de cinquanta cartes de protesta (R-M)

→ **passa de, més enllà de**
▷ **qui sap quants** (p.ext.)

per pitjor *SP*, en més alt grau / referint-se a una propietat que es valora negativament i que es dona en grau superlatiu (A-M, *)

*Mon avi ja posseïa aquest do de glosador, i mon pare per pitjor / En Joan no és gaire bon estudiant i en Jaume per pitjor (A-M, *)*

▷ **en alt grau** (p.ext.)

MESCLA

taula de mescles *SN*, taula amb els recursos tècnics suficients per a relitzar les barreges de so i d'imatge en la producció d'un programa de ràdio o de televisió (IEC)

La taula de mescles permet realitzar efectes amb les imatges i el so

▷ **taula de control** (p.ext.), **taula de muntatge** (p.ext.)

MESQUINAMENT

com un llargardaix *SAdv*, rastrerament / d'una manera mesquina; mancat de generositat moral (R-M, *)

Fa fàstic veure que es comporta com un llargardaix; sempre va a fer la gara-gara al cap de secció (R-M)

▷ **arrossegar-se com un cuc** (p.ext.)

MESTÍS

home de color *SN*, dit de les persones que no són de raça blanca, especialment els negres i els mulats / de raça no blanca / els que no són de raça blanca, com els negres, els xinesos, els pell-roges, etc. (EC, R-M, A-M)

Sovint, a moltes persones de raça negra els molesta que els diguin homes de color / Un cantant de color / És un conjunt musical de color; tots els components són africans (També s'usa amb els noms dona, gent i persona) (, EC, R-M)*

sang mesclada *SN*, dit de l'individu nascut de la unió entre individus de races diferents (EC)
La gent de sang mesclada acostuma a ser molt exòtica

MESTRESSA

dona de casa *SN*, dona que té cura de l'organització interna d'una casa; generalment és la muller del cap de família (EC)

—*A què et dediques?* —*Sóc dona de casa*

→ **mestressa de casa**

▷ **dona de la casa** (v.f.), **de casa seva** (p.ext.)

dona i madona *SCoord*, mestressa de disposar com vulgui els seus béns / que té domini absolut (*, EC)

La meva tia ha quedat dona i madona dels béns de la família

→ **senyora i majora, amo i senyor**

mestressa de casa *SN*, dona dedicada exclusivament a les feines que es deriven de la casa i de la família / dona que té per funció governar una llar (IEC, EC)

La feina de mestressa de casa és necessària i molt poc valorada

→ **dona de casa**

senyora i majora *SCoord*, mestressa de disposar com vulgui els seus béns (EC)

En morir la va deixar senyora i majora de tot (EC)

→ **dona i madona, amo i senyor**

MESURA

any llum *SN*, unitat de longitud, utilitzada en astronomia, equivalent a la distància que recorre la llum en un any (IEC)

Hauríeu de calcular la distància en anys llum que hi ha entre els dos planetes

▷ **any de llum** (v.f.)

MESURANT

a grapat *SP*, fent servir les mans per mesurar o contenir quelcom (R-M)

Abans no pesaven les castanyes; les venien a grapat o bé les comptaven (R-M)

▷ **a lloure** (p.ext.), **a pes** (p.ext.), **a barrisc** (p.ext.)

MESURAR

donar bona mesura (a algú) *SV*, donar, en vendre, més de la mesura exacta (EC)

Sovint dona bona mesura als clients habituals / Quan vagis al mercat fes que et donin bona mesura de carn picada

→ **fer bona mesura** (a algú), **fer bon pes** (a algú)

▷ **fer mala mesura** (a algú) (ant.), **donar mala mesura** (a algú) (ant.), **fer la balança** (p.ext.)

donar mala mesura (a algú) *SV*, donar, en vendre, menys de la mesura exacta (EC)

Vigila, perquè aquest venedor sempre dona mala mesura en els seus productes

→ **fer mala mesura** (a algú)

▷ **donar bona mesura** (a algú) (ant.), **fer bona mesura** (a algú) (ant.), **fer bon pes** (a algú) (ant.)

fer bon pes (a algú) *SV*, donar una mica més que el pes just (IEC)

M'agrada anar a aquella fruiteria perquè sempre em fan bon pes, em serveixen la fruita que vull i encara m'hi afegeixen alguna peça més

→ **fer bona mesura** (a algú), **donar bona mesura** (a algú)

▷ **fer mala mesura** (a algú) (ant.), **donar mala mesura** (a algú) (ant.), **fer la balança** (p.ext.), **fer bon pes** (p.ext.)

fer bona mesura (a algú) *SV*, donar, en vendre, més de la mesura exacta (EC)

Feu-me bona mesura amb l'oli, eh!

→ **donar bona mesura** (a algú), **fer bon pes** (a algú)

▷ **fer mala mesura** (a algú) (ant.), **donar mala mesura** (a algú) (ant.), **fer la balança** (p.ext.)

fer mala mesura (a algú) *SV*, donar, en vendre, menys de la mesura exacta (EC)

Vés en compte de no fer mala mesura en les vendes als clients

→ **donar mala mesura** (a algú)

▷ **fer bona mesura** (a algú) (ant.), **donar bona mesura** (a algú) (ant.), **fer bon pes** (a algú) (ant.)

■ **mesurar les forces** *SV*, enfrontar-se amb algú o amb alguna cosa per avaluar la seva capacitat

Els caps de llista dels diferents partits polítics van mesurar les forces en un debat emès per la televisió

→ **fer punts**

META

línia d'arribada *SN*, senyal de referència que indica el lloc on fineix una cursa (EC)

Un cop els ciclistes s'apropin a la línia d'arribada, sabrem qui és el guanyador de la cursa

punt de mira *SN*, fi al qual hom tendeix (IEC)

Té el punt de mira molt elevat, hauria de ser menys ambiciós

▷ **punt de vista** (p.ext.)

METEOR

estel fugaç *SN*, meteor igni que apareix com un estel movent-se ràpidament i apagant-se tot seguit (IEC)

Ahir a la nit vaig veure un estel fugaç

▷ **pluja d'estels** (p.ext.), **llumenetes de sant Elm** (p.ext.), **foc de sant Elm** (p.ext.)

foc de sant Elm *SN*, meteor igni que es veu a vegades en nits de tempestat en els extrems d'objectes punxeguts (IEC)

Sé d'un lloc on podem veure algun foc de sant Elm

→ **llumenetes de sant Elm**

▷ **estel fugaç** (p.ext.), **pluja d'estels** (p.ext.)

llumenetes de sant Elm *SN*, foc de sant Elm / meteor igni que es veu a vegades en nits de tempestat en els extrems d'objectes punxeguts (IEC, *)

Avui faran una excursió de nit per anar a veure llumenetes de sant Elm / A mitjanit van veure llums de sant Elm (També s'usa amb el nom *llum*)

→ **foc de sant Elm**

▷ **estel fugaç** (p.ext.), **pluja d'estels** (p.ext.)

pluja d'estels *SN*, conjunt d'estels que es veuen moure ràpidament com si caiguessin, en les nits d'estiu (A-M)

Quan les restes d'un meteorit entren en contacte amb l'atmosfera terrestre es produeix una pluja d'estels (També s'usa amb el nom *estrella*)

▷ **estel fugaç** (p.ext.), **llumenetes de sant Elm** (p.ext.), **foc de sant Elm** (p.ext.)

METEORÒLEG

home del temps *SN*, especialista en meteorologia que als mitjans de comunicació fa la previsió del temps atmosfèric

Escoltem l'home del temps, que ens dirà quin dia farà demà

METGE

metge de capçalera *SN*, metge de medicina interna que fonamentalment té cura del curs de les malalties que obliguen a fer llit / internista que fonamentalment té cura de les malalties que obliguen a fer llit. És el metge consuetudinari d'una família (IEC, EC)

Es troba molt malament. Haurem d'avisar el metge de capçalera perquè vingui a casa a visitar-la

▷ **centre d'assistència primària** (p.ext.)

METICULÓS

tocat i posat *SCoord*, meticulós / remirat, que va amb molt de compte, que es mira molt en la manera d'obrar (R-M, A-M)

És tocat i posat; tot ho vol molt ordenat i molt polit (R-M)

- ▷ **ésser butxaca enllà** (ant.), **com cal** (p.ext.), **estar carregat de punyetes** (p.ext.), **cagar prim** (p.ext.), **mirar prim** (p.ext.), **flar prim** (p.ext.), **pujar dret** (p.ext.)

METZINA

mal bocí *SN*, menjar metzinós (A-M)

Va menjar aquell mal bocí i tot d'una es va començar a trobar malament. Probablement contenia algun tipus de veri

MICA

un raig de SQ, una petita quantitat de

Un raig d'esperança / Com a mínim té un raig d'il·lusió per aconseguir aquesta feina (S'usa normalment amb noms abstractes com *confiança*, *esperança*, *il·lusió*, etc. com a complement de la preposició) (EC, *)

→ **una mica de**, **una espurna de**, **un bri de**

MIG

al mig de SP, incidint en un lloc o acció / al punt mitjà (R-M, *)

El van interrompre al mig del seu parlament / Al mig de l'espectacle se n'anà la llum / Ens trobem al mig de l'hivern (També s'usa amb el modificador *bell* en posició prenominal) (R-M, *)

- **a la meitat de**, **entmig de**, **entremig de**
- ▷ **al llarg de** (p.ext.), **a mig** (p.ext.), **al bo de** (p.ext.)

al pic de SP, al moment de la màxima intensitat d'una cosa (R-M)

Va quedar-se tanta estona al pic del sol que es va congestionar / Al pic de l'estiu / Aquella gent para de treballar al pic del dia (R-M, EC, *)

- **al fort de**, **al bo de**, **en ple**, **al ple de**
- ▷ **al pinacle** (d'alguna cosa) (p.ext.), **al punt** (d'algun moment) (p.ext.)

entremig de SAdv, entre / indica situació dins una munió o un ajust de persones o coses (IEC, *)

Feia pena veure aquella criatura entremig d'aquells homes / El paracaigudista ha caigut entremig d'aquelles cases / D'entremig dels defenses va sortir el davanter centre i va fer el gol de la victòria (IEC, *, *)

→ **al mig de**, **entmig de**

mig...mig *SCoord*, en part una cosa o d'una manera, en part una altra cosa o d'una altra manera (EC)

Mig plorant mig rient (EC)

MIGDIA

a migdia *SP*, expressió que s'usa per a indicar la part del dia al voltant de les dotze

A migdia poncelles vermellenques han tret el cap (A-M)

→ **a ple dia**, **a ple migjorn**, **de bell de dia**

▷ **al migdia** (v.f.), **a mitjanit** (ant.)

MILI

servei militar *SN*, sistema de prestació personal per a nodrir les institucions militars (IEC)

Es va deslliurar del servei militar perquè tenia els peus plans / El meu pare va fer el servei militar a Melilla / Molts joves no volen fer la mili (També s'usa amb la forma *la mili*)

- ▷ **servei civil** (p.ext.), **servei social substitutori** (p.ext.), **objector de consciència** (p.ext.), **cridar** (algú) **a files** (p.ext.), **criadar** (algú) **a les armes** (p.ext.), **objecció de consciència** (p.ext.), **prestació social substitutòria** (p.ext.)

MILÍCIA

gent de guerra *SN*, conjunt de combatents (A-M)

La gent de guerra té una manera de ser molt concreta

→ **gent d'armes**

▷ **gent de pau** (ant.)

MILITAR

camp de Mart *SN*, terreny destinat als exercicis militars, camp d'instrucció (EC)

En Miquel està fent les pràctiques de tir en un camp de Mart

→ **plaça d'armes**

casac blau *SN*, membre de les forces militars de l'Organització de les Nacions Unides (ONU) (IEC)

Hi va viatjar com a casac blau / Enviaran una nova remesa de cascos blaus per pacificar la zona del conflicte bèl·lic

▷ **les forces armades** (p.ext.)

cinquena columna *SN*, treball polític i militar efectuat en el mateix territori de l'adversari (EC)

A Espanya, en la primera fase de la guerra civil (1936) hom donà el nom de cinquena columna als partidaris del govern de Burgos que actuaven en el camp republicà (També s'usa amb la forma *quinta columna*) (GEC)

del cigró *SP*, dit del militar que ha ascendit de soldat ras (EC)

Un tinent del cigró / És un general del cigró, perquè va començar netejant les latrines (EC, *)

▷ **soldat ras** (p.ext.)

fer el soldat *SV*, fer el servei militar (IEC)

Em faré objector, no he nascut per fer el soldat

- ▷ **cridar** (algú) **a les armes** (p.ext.), **cridar** (algú) **a files** (p.ext.), **servir la pàtria** (p.ext.)

jura de bandera *SN*, pràctica tradicional militar amb què els nous membres d'una unitat prometen fidelitat a llur bandera (EC)

El nostre Miquel ja ha fet la jura de bandera / Fou una jura de bandera molt lluida

▷ **jurar bandera** (p.ext.)

MILLOR

com més va, més *SAdv*, expressió que denota evolució creixent en un procés o en una acció / progressivament (IEC, R-M)

Aquest forat s'engrandeix com més va, més; cal tapar-lo / Nevava com més anava, més (S'usa normalment en present i en pretèrit imperfecte) (R-M, IEC)

→ **cada vegada...més, més i més**

▷ **com més va, menys** (ant.)

com més va, més bé *SAdv*, expressió que denota una evolució positiva en un procés o en una acció

Està estudiant i com més va, més bé; segur que aprovarà el curs

→ **com més va, millor**

▷ **com més va, pitjor** (ant.)

com més va, millor *SAdv*, expressió que denota una evolució positiva en un procés o en una acció

S'entenen com més va, millor

→ **com més va, més bé**

▷ **com més va, pitjor** (ant.)

del millor encuny *SP*, (dit per a referir-se a una) cosa de bona, de la millor qualitat (A-M)

Són reproduccions del millor encuny

▷ **d'alt nivell** (p.ext.), **de categoria** (p.ext.)

el rovell de l'ou *SD*, al millor lloc (R-M)

La ciutat és molt atractiva i nosaltres vivim al rovell de l'ou, on hi ha profusió de comerços i molts enllaços de transports públics / Van instal·lar l'exposició al rovell de l'ou del Palau (R-M)

■ **ésser la conya marinera** *SV*, algú o alguna cosa, ésser la millor de totes

Aquest vi és la conya marinera: té un gust excel·lent / Aquest noi és la conya marinera: treu unes notes brillants

la flor i nata de *SD*, allò que excel·leix en el seu gènere (R-M)

Aquests préssecs són la flor i nata del mercat; no n'hi ha de millors / Hi havia la flor de l'aristocràcia / A l'estrena del teatre, hi va anar la flor i nata (També s'usa amb la forma la flor de. El complement preposicional és opcional) (R-M, *, *)

→ **el bo i millor de, ésser la nata**

▷ **gent de la briva** (ant.), **gent de força** (ant.), **els deu mil de dalt** (p.ext.), **les forces vives** (p.ext.)

■ **millor que millor** *SA*, millor del que hom pensava

Jo no penso treure'n cap benefici, però si després guanyo alguns calerons, millor que millor

→ **tot això que té**

▷ **pitjor que pitjor** (ant.)

■ **tot això que té** *O*, expressió usada per a indicar que és preferible que es doni l'estat de coses descrit a l'enunciat anterior que no pas que no es doni

Avui ha pogut dormir deu hores. Tot això que té / Si aconsegueixes que els estudiants s'intressin per l'assignatura, tot això que tens de guanyat (També s'usa amb la forma *tot això que té de guanyat*)

→ **millor que millor**

▷ **pitjor que pitjor** (ant.)

MILLORAR

alçar el cap *SV*, trobar-se millor un malalt (IEC)

Ha estat molt temps al llit, però ara ja comença a alçar el cap / Des que pren la nova medicació ja aixeca el cap (També s'usa amb el verb aixecar)

→ **cobrar forces, anar per bé, anar per bon camí**

▷ **anar per mal** (ant.)

anar aigua amunt *SV*, anar endavant (EC)

El nostre negoci està anant aigua amunt

→ **anar en popa**

▷ **anar aigua avall** (ant.)

anar per bé *SV*, millorar / experimentar un canvi positiu (IEC, *)

Veig que ja vas per bé, tant de la teva malaltia com de la teva situació econòmica / Jo crec que aquest noi va per bé i que arribarà lluny (R-M)

→ **anar per bon camí, tombar per bé, alçar el cap, treure faves d'olla, anar lluny**

▷ **anar per mal** (ant.), **a fi de bé** (p.ext.)

anar per bon camí *SV*, millorar / experimentar un canvi positiu (R-M, *)

El ferit ja va per bon camí; ha passat el perill (R-M)

→ **anar per bé, alçar el cap**

▷ **anar pel bon camí** (v.f.), **anar per mal camí** (ant.)

■ **fer una altra cara** *SV*, millorar l'aspecte

La Maria fa una altra cara avui: ahir se la veia molt cansada / Des que has fet dissabte que la teva habitació fa una altra cara / Després de maquillar-se feia una altra cara (També s'usa amb la forma *fer altra cara*)

→ **tenir una altra cara, fer bona cara**

sortir de mal any *SV*, passar a millor sort (R-M)

Amb aquest negoci ha sortit de mal any; ara ja se sent més segur econòmicament / Sembla que ha sortit de mal any; el pobre ja ho necessitava: d'uns anys ençà tot li anava malament (R-M)

▷ **treure faves d'olla** (p.ext.), **anar amb totes les veles al vent** (p.ext.)

● **eixir de mal any** (Val.)

tombar per bé *SV*, experimentar un canvi (EC)

El malalt ha tomat per bé / El temps ha tomat per bé / Cal que les coses tomlin per bé en

la situació compromesa en què ens trobem (A-M, EC, *)

→ **anar per bé, veure's les orelles**

▷ **tombar per mal** (ant.)

treure faves d'olla *SV*, experimentar una gran millora, refer-se d'una mala situació, d'un estat precari, etc. (IEC)

Aquest sí que ha tret faves d'olla d'ençà que administra la hisenda del seu cosí! Abans era un pelat (R-M)

→ **posar-se bé, fer bullir l'olla, fer per l'olla, alçar el cap, posar** (algú o alguna cosa) **a to, anar per bé**

▷ **sortir de mal any** (p.ext.), **treure el ventre de mal any** (p.ext.), **tapar forats** (p.ext.)

veure's les orelles *SV*, començar a sentir-se fort, salvat, etc., després d'una malaltia, d'una situació difícil (IEC)

Estava molt acovardit, però d'ençà que té la nova feina ja comença a veure's les orelles i ha revifat (R-M)

→ **tombar per bé**

▷ **agafar ales** (p.ext.), **agafar pit** (p.ext.), **posar-se bé** (p.ext.)

MÍNIM

a la mínima expressió *SP*, a la més petita quantitat (R-M)

Les modes femenines tan aviat imposen les grans faldilles com les deixen a la mínima expressió / Al final, després d'haver tocat i retocat l'escrit, va restar a la mínima expressió (R-M)

al baix *SP*, havent disminuït molt (R-M)

Cal que tornis a omplir la garrafa del vi perquè aquesta ja està al baix; n'hi queda poquíssim / El nivell d'aigua està al baix; n'hi haurem d'afegir (R-M)

→ **sota mínims**

▷ **anar al baix** (p.ext.)

■ **sota mínims** *SP*, havent disminuït molt

Hem de posar benzina, perquè tenim el dipòsit sota mínims

→ **al baix**

MINIMITZAR

no haver-n'hi per a tant *SV*, no haver-hi causa suficient per allò que es diu o es fa

Ets una exagerada, no n'hi ha per a tant!

→ **no serà tant, no haver-hi tant per tant**

▷ **no haver-n'hi per tant** (v.f.)

no serà tant *O*, expressió que treu importància a una afirmació (R-M)

Que han renyit definitivament? No serà tant! Aviat els veurem junts altra vegada / —M'han explicat que ha caigut i s'ha trencat totes dues cames. —No serà tant com diuen! (R-M, *)

→ **no haver-n'hi per a tant, no haver-hi tant per tant**

▷ **deixar córrer** (alguna cosa) (p.ext.), **pots**

comptar (alguna cosa) (p.ext.), **pots pensar** (alguna cosa) (p.ext.)

MINORIA

els menys *SD*, la minoria, una minoria / el més petit de dos nombres que es consideren formant part d'un tot (EC, *)

Els descontents són els menys (EC)

▷ **les menys** (v.f.), **els més** (ant.), **en minoria** (p.ext.)

MINORITÀRIAMENT

en minoria *SP*, en inferioritat numèrica (IEC)

Estar en minoria / No guanyarem pas la votació perquè estem en minoria (IEC, *)

▷ **els menys** (p.ext.)

MINORITAT

minoria d'edat *SN*, condició de menor d'edat (IEC)

Quan hakis superat la minoria d'edat podràs sortir fins més entrada la nit

▷ **majoria d'edat** (ant.), **menor d'edat** (p.ext.)

MINUCIOSAMENT

amb tots els ets i uts *SP*, amb tots els detalls, sense faltar-hi res (IEC)

Ens va referir la conversa que havien sostingut amb tots els ets i uts, de la primera paraula a la darrera (S'usa normalment amb els verbs *conèixer, descriure, explicar, narrar, saber*, etc.) (R-M)

→ **fil per randa, per menut, amb pèls i senyals, sense faltar-hi res, a boca plena, cosa per cosa, de cosa en cosa, en detall, espès i menut, pèl per pèl, per peces menudes**

▷ **per sobre** (ant.); **cent per cent** (p.ext.); **el què i el com** (p.ext.); **el com, el quan i el perquè** (p.ext.); **el com i el quan** (p.ext.); **del tot** (p.ext.); **al peu de la lletra** (p.ext.)

fil per agulla *SN*, amb tota minuciositat (A-M)
Ens ho va explicar tot fil per agulla. (S'usa normalment amb els verbs *conèixer, descriure, explicar, narrar, saber*, etc.)

→ **fil per randa, punt per agulla, amb pèls i senyals**

▷ **per sobre** (ant.)

[Maestrat (A-M)]

fil per randa *SN*, minuciosament / amb tots els detalls, minuciosament (R-M, IEC)

No et preocupis; ben segur que sabrem ben aviat tots els detalls d'aquell assumpte, perquè ell ens ho explicarà fil per randa (S'usa normalment amb els verbs *contar, dir, explicar, narrar, recordar*, etc.)

→ **fil per agulla, per menut, per peces menudes, punt per agulla, a fons, en detall, amb pèls i senyals, amb tots els ets i uts,**

cosa per cosa, de cosa en cosa, espès i menut, pèl per pèl

▷ **per sobre** (ant.), **al peu de la lletra** (p.ext.)
per menut *SP*, detalladament / menudament (IEC, EC)

Li va fer explicar per menut tot l'afer i s'anava anotant tots els detalls / L'article descriu per menut el que va succeir (S'usa amb els verbs *contar, explicar, narrar*, etc.) (R-M)

→ **fil per randa, per peces menudes, amb pèls i senyals, en detall, pas a pas, amb tots els ets i uts**

▷ **per sobre** (ant.), **el què i el com** (p.ext.)
per peces menudes *SP*, detalladament, amb tots els detalls (EC)

Ho van discutir per peces menudes durant més d'una hora, i no es van posar d'acord (S'usa normalment amb els verbs *contar, discutir, explicar, narrar*, etc.) (R-M)

→ **fil per randa, per menut, amb pèls i senyals, amb tots els ets i uts, cosa per cosa, de cosa en cosa, en detall, pèl per pèl**

▷ **per sobre** (ant.)
punt per agulla *SN*, amb tota minuciositat (A-M)

Esbrinar-li punt per agulla els pensaments (S'usa normalment amb els verbs *conèixer, descriure, explicar, narrar, saber*, etc.) (A-M)

→ **fil per randa, fil per agulla, amb pèls i senyals**

▷ **per sobre** (ant.)
[Barc., Eiv. (A-M)]

MINÚSCULA

caixa baixa *SN*, sector de la caixa d'impremta que conté les minúscules (IEC)

Digue's-me quines lletres han d'anar en caixa baixa / La capçalera d'aquell setmanari està escrita en caixa baixa

▷ **caixa alta** (ant.)

MINVAR

anar de mancada *SV*, minvar / anar minvant, decaure (IEC, *)

Sembla que ara la pluja ja va de mancada. Aprofitem-ho per sortir / La pluja, el vent, ja va de mancada (R-M, EC)

→ **anar de baixa, anar a menys, caure el vent**

caure el vent *O*, minvar, cessar (EC)

Va caure el vent i la sensació de calor va augmentar

→ **anar de mancada**

▷ **a la callada** (p.ext.), **caure la mar** (p.ext.)

caure la mar *O*, minvar, cessar (EC)

Ha caigut la mar i les barques dels pescadors ja poden sortir del port

▷ **caure el vent** (p.ext.), **mar llisa** (p.ext.), **bona mar** (p.ext.), **mar bonança** (p.ext.), **mar calma** (p.ext.), **mar plana** (p.ext.)

MIOP

curt de vista *SA*, miop / dit per a referir-se a qui té la vista afectada de miopia (IEC, *)

Si s'acosta tant el llibre quan llegeix és perquè és curt de vista

→ **no veure un bou a tres passes, no veure-hi gota**

▷ **tenir la vista llarga** (ant.), **vista cansada** (p.ext.)

no veure un bou a tres passes *SV*, veure-hi poc / ésser molt curt de vista (R-M, EC)

Hi veia poc, però ara no veu un bou a tres passes i no vol posar-se ulleres / S'asseu a primera fila perquè no veu un bou a tres passes (R-M)

→ **curt de vista, no veure-hi de cap ull, no veure-hi tres dalt d'un ruc, no veure-hi gota**

no veure-hi de cap ull *SV*, ésser miop, patir curtedat de vista

No hi veu de cap ull des que es passa tantes hores davant de l'ordinador

→ **no veure un bou a tres passes, no veure-hi tres dalt d'un ruc, no veure-hi gota**

■ **no veure-hi tres dalt d'un ruc** *SV*, ésser miop, patir curtedat de vista

Des de l'accident que no hi veu tres dalt d'un ruc / Últimament, no hi veig tres dalt d'un burro, hauré d'anar a l'oftalmòleg (També s'usa amb el nom *burro*)

→ **no veure un bou a tres passes, no veure-hi de cap ull, no veure-hi gota**

▷ **no veure sol ni lluna** (p.ext.)

MIRACLE

voler de Déu *SN*, miracle / fet sobrenatural, fet que es desvia de les lleis conegudes de la naturalesa (R-M, *)

Per un voler de Déu no va caure'ns a sobre aquella roca despresa de la muntanya (R-M)

▷ **Déu ho vulgui** (p.ext.), **Déu volent** (p.ext.), **si Déu vol** (p.ext.)

MIRADA

ulls de basilisc *SN*, ulls vius d'esguard penetrant (IEC)

Té uns ulls de basilisc que impressionen

MIRAR

abaixar els ulls *SV*, dirigir la mirada cap avall (EC)

Humilment abaixà los ulls en terra / Abaixa els ulls per veure què trepitges / Va sentir vergonya i va abaixar la mirada (També s'usa amb la forma *abaixar la mirada*) (A-M, *, *)

▷ **alçar els ulls** (ant.), **amb els ulls baixos** (p.ext.)

afitorar (algú) **amb els ulls** *SV*, clavar la mirada a algú, mirar-lo fixament, insistentment (IEC)
El va afitorar amb els ulls i li va dir que l'esti-

- mava* (També s'usa amb la forma *afitorar* (algú) *amb la vista*)
- **clavar els ulls damunt, clavar els ulls en, posar els ulls en, posar els ulls damunt, mirar** (algú o alguna cosa) **de dret en dret, mirar** (algú o alguna cosa) **de fit a fit**
- ▷ **deixar-hi els ulls** (p.ext.)
- alçar els ulls** *SV*, dirigir la mirada cap amunt (EC)
- Alça els ulls i veuràs un ocell molt bonic* (També s'usa amb la forma *alçar la mirada* i amb el verb *aixecar*)
- ▷ **abaixar els ulls** (ant.)
- beure's** (algú o alguna cosa) **amb els ulls** *SV*, mirar àvidament (algú o alguna cosa) (IEC)
- Es bevien la nena amb els ulls, perquè se l'estimaven amb bogeria / Es bevia amb els ulls tot el que hi havia en aquells aparadors tan atraients / Se la bevia amb la mirada* (També s'usa amb la forma *beure's* (algú o alguna cosa) *amb la mirada*) (*, R-M, *)
- **menjar-se** (algú o alguna cosa) **amb els ulls**
- ▷ **treure's els ulls** (p.ext.)
- clavar els ulls damunt** *SV*, dirigir la mirada a algú o alguna cosa, tenir-hi l'atenció fixa (EC)
- Va clavar els ulls damunt aquella noia i no va parar fins a aconseguir-la / Havia clavat els ulls damunt el collar de perles i no podia deixar de mirar-lo*
- **clavar els ulls en, posar els ulls en, posar els ulls damunt, fixar els ulls en, tenir l'ull en, afitorar** (algú) **amb els ulls, no treure l'ull de sobre a**
- ▷ **apartar els ulls de** (ant.), **treure's els ulls** (p.ext.), **estar a la mira** (p.ext.)
- clavar els ulls en** *SV*, mirar algú o alguna cosa atentament, dirigir-li la mirada / fixar-hi intensament la vista en algú o alguna cosa (IEC, A-M)
- Va clavar els ulls en aquell aparador i no sabia mirar altra cosa; no havia vist mai uns joiells tan rics / Li parlava mentre clavava els ulls al seu rostre / Va clavar la vista en un punt fix* (També s'usa amb la forma *clavar la vista en*) (R-M, R-M, *)
- **posar els ulls en, clavar els ulls damunt, posar els ulls damunt, fixar els ulls en, tenir l'ull en, afitorar** (algú) **amb els ulls, no treure l'ull de sobre a**
- ▷ **clavar els ulls a** (v.f.), **apartar els ulls de** (ant.), **treure's els ulls** (p.ext.)
- clavar un cop d'ull a** *SV*, mirar / vigilar amb una mirada ràpida (Fr, *)
- Va clavar un cop d'ull a la cuina per tal que no se li cremés el menjar*
- **donar un cop d'ull a, fer un cop d'ull a, fer una ullada a, clavar una ullada a, donar una ullada a**
- clavar una ullada a** *SV*, mirar superficialment
- Clavar una ullada a un impertinent / Va cla-*
- var una ullada al llibre però no el va trobar interessant i no el va comprar* (EC, *)
- **donar una ullada a, fer una ullada a, fer un cop d'ull a, clavar un cop d'ull a, donar un cop d'ull a**
- ▷ **passar els ulls** (per alguna cosa) (p.ext.)
- deixar-hi els ulls** *SV*, no cansar-se de mirar alguna cosa / mirar alguna cosa insistentment i amb desig d'aconseguir-la (IEC, A-M)
- Aquells noiets, plantats al davant de la parada, hi deixaven els ulls; tot ho haurien comprat / Quan la mirava hi deixava els ulls; n'estava molt enamorat* (R-M)
- **endur-se** (alguna cosa) **amb els ulls**
- ▷ **afitorar** (algú) **amb els ulls** (p.ext.)
- donar un cop d'ull a** *SV*, mirar superficialment (R-M)
- He donat un cop d'ull al llibre i me l'he comprat / No et puc dir si la seva pintura m'agrada perquè només hi he donat un cop d'ull en passar per davant* (R-M)
- **clavar un cop d'ull a, clavar una ullada a, donar una ullada a, fer una ullada a, fer un cop d'ull a**
- donar una ullada a** *SV*, mirar superficialment (R-M)
- Donar una ullada a un article / No puc donar una opinió prou sòlida sobre l'exposició perquè només li he donat una ullada* (EC, R-M)
- **fer una ullada a, clavar una ullada a, fer un cop d'ull a, clavar un cop d'ull a, donar un cop d'ull a**
- ▷ **passar els ulls** (per alguna cosa) (p.ext.)
- **fer una ullada a** *SV*, mirar superficialment
- He fet una ullada al jardí i no hi he vist cap rosegador*
- **fer un cop d'ull a, donar una ullada a, clavar una ullada a, clavar un cop d'ull, donar un cop d'ull**
- girar els ulls** (a algú) *SV*, dirigir la mirada a algú (EC)
- Va girar els ulls cap a en Joan i li va dir que l'estimava* (També s'usa amb les formes *girar la mirada* (a algú) i *girar la vista* (a algú))
- ▷ **apartar els ulls de** (ant.), **aixecar la ullera** (p.ext.)
- menjar-se** (algú o alguna cosa) **amb els ulls** *SV*, mirar (algú o alguna cosa) àvidament / mirar àvidament (IEC, R-M)
- Abans de seure a taula ja s'ho menja amb els ulls / Mentre la nena recitava, la seva mare se la menjava amb els ulls, embadalida* (També s'usa amb la forma *menjar-se* (algú o alguna cosa) *amb la vista*) (R-M)
- **beure's** (algú o alguna cosa) **amb els ulls, anar-se-li'n els ulls darrere** (a algú)
- mirar** (algú o alguna cosa) **al gairó** *SV*, mirar algú o alguna cosa de costat / de gairell (*, EC)
- Es mirava aquelles noies al gairó / Se'l va mi-*

rar al gairó perquè la resposta del seu marit l'havia sorprès

→ **mirar** (algú o alguna cosa) **de biaix, veure** (algú o alguna cosa) **d'esquitllentes, veure** (algú o alguna cosa) **de gairell, mirar** (algú o alguna cosa) **de reüll, mirar** (algú o alguna cosa) **de cua d'ull**

mirar (algú o alguna cosa) **de biaix** *SV*, mirar tort (A-M)

És l'home que mirava de biaix aquella escultura (També s'usa amb el verb *observar*)

→ **mirar** (algú o alguna cosa) **de reüll, mirar** (algú o alguna cosa) **de cua d'ull, veure** (algú o alguna cosa) **d'esquitllentes, veure** (algú o alguna cosa) **de gairell, mirar** (algú o alguna cosa) **al gairó**

mirar (algú o alguna cosa) **de cua d'ull** *SV*, mirar dissimuladament / dirigir la mirada obliquament / mirar de costat, movent la pupilla cap a un costat de l'ull (R-M, A-M, A-M)

El noi mirava de cua d'ull la noia de qui estava enamorat (També s'usa amb el verb *observar*) (R-M)

→ **mirar** (algú o alguna cosa) **de reüll, mirar** (algú o alguna cosa) **de biaix, mirar** (algú o alguna cosa) **al gairó, veure** (algú o alguna cosa) **d'esquitllentes, veure** (algú o alguna cosa) **de gairell**

mirar (algú o alguna cosa) **de dret en dret** *SV*, mirar fixament (Fr)

Mirar-se el sol de dret en dret (EC)

→ **mirar** (algú o alguna cosa) **de fit a fit, afitorar** (algú amb els ulls, **passar** (alguna cosa) **per la vista, passar els ulls** (per alguna cosa)

mirar (algú o alguna cosa) **de fit a fit** *SV*, mirar fixament (una persona o) un objecte (IEC) *Aquell noi es va posar al seu davant i el mirava de fit a fit sense dir-li res* (R-M)

→ **mirar** (algú o alguna cosa) **de dret en dret, afitorar** (algú) **amb els ulls, passar** (alguna cosa) **per la vista, passar els ulls** (per alguna cosa)

▷ **mirar** (algú o alguna cosa) **fit a fit** (v.f.)

mirar (algú o alguna cosa) **de reüll** *SV*, (mirar) dissimuladament (R-M)

Ell l'anava mirant de reüll i va poder veure com s'amagava un paper a la butxaca (També s'usa amb el verb *observar*) (R-M)

→ **mirar** (algú o alguna cosa) **de cua d'ull, mirar** (algú o alguna cosa) **de biaix, mirar** (algú o alguna cosa) **al gairó, veure** (algú o alguna cosa) **d'esquitllentes, veure** (algú o alguna cosa) **de gairell**

▷ **d'amagat** (d'algú) (p.ext.), **fer com qui no ho veu** (p.ext.)

passar els ulls (per alguna cosa) *SV*, mirar alguna cosa, inspeccionar-la (IEC)

Va passar els ulls per tots els racons d'aquella sala, però no li va semblar que hi hagués res d'estrany

→ **passar** (alguna cosa) **per la vista, mirar** (algú o alguna cosa) **de fit a fit, mirar** (algú o alguna cosa) **de dret en dret, mirar** (alguna cosa) **amb quatre ulls**

▷ **clavar una ullada a** (p.ext.), **donar una ullada a** (p.ext.), **mirar** (algú o alguna cosa) **de cara** (p.ext.)

passar (alguna cosa) **per la vista** *SV*, mirar alguna cosa, inspeccionar-la (A-M)

Vaig voler fer la digestió passant-me un periòdic per la vista / Cal passar el projecte per la vista abans d'entregar-lo, per tal d'assegurar-nos que tot sigui correcte (A-M, *)

→ **passar els ulls** (per alguna cosa), **mirar** (algú o alguna cosa) **de fit a fit, mirar** (algú o alguna cosa) **de dret en dret, mirar** (alguna cosa) **amb quatre ulls**

▷ **mirar** (algú o alguna cosa) **de cara** (p.ext.)

posar els ulls damunt *SV*, mirar algú o alguna cosa atentament, dirigir-li la mirada / dirigir la vista a algú, fixar-hi la mirada (IEC, A-M) *Va posar els ulls damunt la Mercè i no els va apartar ni un moment / Va posar els ulls damunt aquella joia*

→ **posar els ulls en, clavar els ulls en, clavar els ulls damunt, fixar els ulls en, tenir l'ull en, afitorar** (algú) **amb els ulls, no treure l'ull de sobre a**

seguir (algú o alguna cosa) **amb la vista** *SV*, mirar (algú o) una cosa que es mou, com si li anéssim darrere amb els ulls (A-M)

Tots la seguíem amb la vista / Ha seguit amb els ulls l'avió des que s'ha enlairat fins que s'ha estavellat a pocs metres d'on era (També s'usa amb les formes *seguir* (algú o alguna cosa) **amb els ulls** i *seguir* (algú a alguna cosa) **amb la mirada**) (A-M, *)

→ **no perdre** (algú o alguna cosa) **de vista, seguir els passos** (a algú), **comptar-li els passos** (a algú)

▷ **prendre vistes** (p.ext.), **estendre la vista** (p.ext.)

treure el nas per un forat *SV*, mirar sense deixar-se veure / deixar-se veure a penes (R-M, IEC)

No va voler entrar perquè anava amb la roba de treball, però va treure el nas per un forat per veure només l'actuació del ballet (R-M)

→ **treure el cap**

▷ **treure el nas** (p.ext.)

ANT

apartar els ulls de *SV*, deixar de mirar algú o alguna cosa / deixar de mirar-lo (*, A-M)

Va apartar els ulls del cotxe luxós amb resignació perquè no se'l podia comprar / No apartava els ulls de la Concepció

→ **falsejar la cara** (a algú), **falsejar la vista** (a algú)

▷ **girar els ulls** (a algú) (ant.), **clavar els ulls damunt** (ant.), **clavar els ulls en** (ant.)

falsejar la cara (a algú) *SV*, no mirar algú a la cara / no mirar-lo de cara, esquivar-ne la vista (EC, A-M)

Quan l'estava renyant, em va falsejar la cara: ni em mirava / Sabia que li deia una mentida perquè li falsava la cara (També s'usa amb el verb *falsar*)

→ **falsejar la vista** (a algú), **apartar els ulls de**

falsejar la vista (a algú) *SV*, no mirar algú a la cara / desviar la vista d'algú o d'alguna cosa (EC, A-M)

Quan li parles seriosament, falseja la vista
→ **falsejar la cara** (a algú), **apartar els ulls de**

MISERABLE

anar a coca caliu *SV*, anar patint, viure amb misèria, amb estretors (A-M)

Des que el van fer fora de la feina va coca caliu

→ **anar ala baixa, ballar-la magra, ballar-la prima, passar-la prima, passar-la magra**

▷ **ballar-la grassa** (ant.)

[Men. (A-M)]

no poder fer cul de gallina *SV*, ésser un miserable i no poder fer res per distingir-se o sortir de la misèria (A-M)

En Joan no podrà fer mai cul de gallina, és un impreutable i un miserable

→ **no fer cap pet que pudi, fer pocs pets pudents, portar pocs capellans a enterrament**

[Manacor (A-M)]

no tenir de què fer estelles *SV*, no tenir res / patir misèria (R-M, IEC)

Quan el vaig conèixer, no tenia de què fer estelles, però ara es pot dir que és ric / Aquesta família no té d'on fer estelles; està passant un mal moment econòmic (També s'usa amb la forma *no tenir d'on fer estelles*) (R-M, *)

→ **no tenir de què fer mànigues, no tenir una creu per a tapar-se un ull, no tenir ni una malla, no tenir on caure mort, no tenir un pa a la post, passar la mà per la paret, no tenir més que els set pams de terra en el fossar**

no tenir més que el sol que pega a la cara *SV*, ésser extremadament pobre, no tenir res (A-M)

Era feliç, encara que no tenia més que el sol que pegava a la cara / És un vagabund i no té més que el sol que pega a la cara

→ **no tenir més que la capa al muscle, no tenir sinó la creu del front, tenir el dia i la nit, no tenir una creu per a tapar-se un ull, no tenir un pa a la post, no tenir més que els set pams de terra en el fossar, més pobre que un soterrar de capa i creu**

▷ **no tenir més que el sol que pega en la cara** (v.f.)

[Val. (A-M)]

passar-la magra *SV*, viure amb privacions / passar misèria, necessitat (R-M, IEC)

Fa temps que estan sense feina i la passen magra (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival) (R-M)

→ **ballar-la magra, ballar-la prima, passar-la prima, anar a coca caliu, anar fluix d'armilla**

▷ **passar-les magres** (v.f.), **ballar-la grassa** (ant.), **fer passar per un cós d'agulla** (a algú) (inv.)

pobre diable *SN*, ésser de poca entitat / ésser un pobre home, infeliç (R-M, EC)

Era un pobre diable: no podia tenir cap relació amb el robatori del banc (R-M)

→ **pobre llàtzer, pobre desgraciat, pobre home, mort de gana**

tenir el dia i la nit *SV*, no tenir béns de fortuna, no tenir més que allò que es porta al damunt (A-M)

És molt pobre: només té el dia i la nit

→ **portar la casa a sobre, no tenir més que el sol que pega a la cara, no tenir més que la capa al muscle, no tenir una creu per a tapar-se un ull, no tenir un pa a la post**

MISÈRIA

temps de vaques magres *SN*, el temps de pobresa / expressió, d'origen bíblic, que hom usa per a indicar una època de misèria (R-M, EC)

Els temps de les vaques magres són molt difícils de suportar / La recessió econòmica sempre porta una època de vaques magres (També s'usa amb els noms *any, època*, etc.)

→ **temps difícils**

▷ **temps de vaques grasses** (ant.), **no bastar es pedaç** (p.ext.)

MISERICÒRDIA

obra de misericòrdia *SN*, cadascuna de les bones obres que tenen per objecte ajudar el proïsme / acció destinada a fer bé al proïsme per amor d'ell o de Déu (EC, A-M)

Aquell orde religiós fa moltes obres de misericòrdia

→ **bona obra**

MISSA

anar a missa *SV*, dirigir-se al temple o altre lloc on se celebra la missa (A-M)

El diumenge en aquesta casa es va a missa
▷ **oir missa** (p.ext.), **tenir missa** (p.ext.)

cantar missa *SV*, dir la seva primera missa / celebrar la primera missa el nou sacerdot (IEC, EC)

Avui el nou sacerdot canta missa

▷ **dir missa** (p.ext.), **oir missa** (p.ext.), **servir missa** (p.ext.)

dia de precepte *SN*, diumenge i altres dies que l'Església commemora alguna solemnitat litúrgica prou important per a demanar dels fidels l'assistència a missa (EC)

El dia de precepte ens trobarem tots a l'església del poble

→ **dia de missa, festa de precepte**

dir missa *SV*, celebrar el sacrifici de la missa (A-M)

Aquest capellà va dir missa a la Catedral de Barcelona

▷ **cantar missa** (p.ext.), **oir missa** (p.ext.), **servir missa** (p.ext.)

el sacrifici de l'altar *SD*, celebració de la missa (EC)

El sacrifici de l'altar comença a les dotze en punt

→ **el sant sacrifici, els sants misteris**

el sant sacrifici *SD*, celebració de la missa (IEC)

El sant sacrifici és diumenge al migdia

→ **el sacrifici de l'altar, els sants misteris**

els sants misteris *SD*, eucaristia / sagrament que commemora el sacrifici de Jesucrist i renova el seu gest en l'últim sopar (EC, *)

Vol fer-se capellà i consagrar-se als sants misteris

→ **el sant sacrifici, el sacrifici de l'altar**

▷ **el sant sagrament** (p.ext.)

missa del gall *SN*, missa solemne que hom canta a mitjanit de Nadal (IEC)

A la missa del gall sempre hi va molta gent

oir missa *SV*, assistir al sacrifici de la missa, estar present a les cerimònies amb què se celebra / assistir a missa, ésser-hi present (A-M, EC)

El diumenge hem d'anar a oir missa

▷ **dir missa** (p.ext.), **cantar missa** (p.ext.), **tenir missa** (p.ext.), **anar a missa** (p.ext.), **servir missa** (p.ext.)

tenir missa *SV*, haver assistit a missa (A-M)

Normalment a les nou del matí ja he tingut missa / Són les onze i encara no tinc missa (, A-M)*

▷ **oir missa** (p.ext.), **anar a missa** (p.ext.)

MISSAIRE

cul d'església *SN*, dit d'una persona que va molt sovint a l'església / passar-hi llargues estones / persona que va massa a l'església (EC, IEC, A-M)

És un cul d'església; tot el dia, la velleta, hi prega (R-M)

→ **cul de sagristia, rata de sagristia, pixar aigua beneïta**

▷ **cul de taverna** (p.ext.), **cul de cafè** (p.ext.), **arrossegar el cul** (per algun lloc) (p.ext.), **frequentar els sagraments** (p.ext.)

[Barc., Tarr. (A-M)]

MISSATGE

correu electrònic *SN*, sistema d'enviament i recepció de missatges entre dos o més usuaris per mitjà d'una xarxa informàtica (EC)

Després de sopar acostuma a respondre el correu electrònic / T'enviaré la proposta per correu electrònic. Em dones la teva adreça electrònica? (També s'usa simplement amb el nom correu)

MISSATGER

parlador de pau *SN*, missatger, intermediari entre dues persones en contesa (IEC)

Aquests dos països necessiten un parlador de pau

▷ **home bo** (p.ext.), **fer de tercer** (p.ext.)

MITIGAR

posar sordina *SV*, fer menys viva alguna cosa que molesta

Posar sordina a les seves reclamacions (EC)

▷ **tenir la festa en pau** (p.ext.), **acabar la festa en pau** (p.ext.), **parar el carro** (p.ext.)

MITJA

fer calça *SV*, mitja / entrellaçar els fils amb agulles llargues especials (agulles de fer mitja) per fer-ne jerseis, mitjons, etc. (Fr, *)

Passa les tardes fent calça a casa seva

→ **fer mitja**

fer mitja *SV*, entrellaçar els fils amb agulles llargues especials (agulles de fer mitja) per fer-ne jerseis, mitjons, etc. (EC)

Agulles de fer mitja (IEC)

→ **fer calça**

▷ **collir un punt d'una mitja** (p.ext.)

MITJÀ

per bon conducte *SP*, per un mitjà que mereix confiança o crèdit (R-M)

Tot això ho he sabut per bon conducte; el mateix interressat m'ho ha explicat (R-M)

→ **de bona font, de bona tinta, saber (alguna cosa) de bona part**

▷ **del cert** (p.ext.), **de ciència certa** (p.ext.)

MITJAN

a mig *SP*, vers la meitat d'un espai de temps (R-M)

Cada dia a mig matí surt de l'oficina per a prendre un cafè / No tornaran de vacances fins a mig setembre (S'usa seguida d'un nom) (R-M)

→ **a mitjan**

▷ **a final de** (p.ext.), **a principi de** (p.ext.)

a mitjan *SP*, cap a la meitat d'un espai de temps (IEC)

Prepara't per sembrar el blat a mitjan octubre / A mitjan estiu farem un viatge a París (S'usa seguida d'un nom) (R-M)

→ **a mig**

▷ **a final de** (p.ext.), **a principi de** (p.ext.)

MITJANA

de mitjana *SP*, dit per a referir-se al quocient de la suma de dues o més quantitats per llur nombre

Avui hem tingut temperatures baixes tot el dia, 3°C de mitjana

MITJANAMENT

■ **a mig gas** *SP*, es diu per a referir-se al fet de no anar al cent per cent de les possibilitats *Fa dies que va a mig gas, deu ser a causa de l'astènia primaveral / Els primers dies treballava a mig gas. Fins que no va saber com funcionava tot, no va rendir al cent per cent*

→ **a mitja marxa, a mitja màquina**

▷ **a mitges** (p.ext.)

a mitges *SP*, parcialment, incompletament (EC)

Que si em trobo bé? A mitges; encara em fan mal les cames / Estic satisfet a mitges (R-M, EC)

→ **així així, mig mig**

▷ **meitat i meitat** (p.ext.), **a mig gas** (p.ext.), **a mitja marxa** (p.ext.)

■ **a mitja marxa** *SP*, es diu per a referir-se al fet de no anar al cent per cent de les possibilitats *No ha dormit bé aquesta nit i va a mitja marxa / Si no pren un cafè ben d'hora al matí, funciona a mitja marxa*

→ **a mig gas, a mitja màquina**

▷ **a mitges** (p.ext.), **a tota marxa** (p.ext.)

així així *SAdv*, expressió que indica una qualificació imprecisa (R-M)

Que si em va agradar? Així així; esperava veure un espectacle molt més complet, però no es pot dir que estigui malament / —Com te trobes, noi? —Així així: no gaire bé (R-M, IEC)

→ **mig mig, tau-tau, xau-xau, a mitges, d'aquella manera**

▷ **encara com aquell** (p.ext.)

mig mig *SAdv*, no del tot (IEC)

Que si van treballar bé? Què et diré? Mig mig; era una obra en vers i no tots sabien recitar / Ja estàs ben bo? Mig mig (R-M, EC)

→ **així així, ni poc ni molt, a mitges, xau-xau, d'aquella manera**

▷ **meitat i meitat** (p.ext.)

ni poc ni molt *SCoord*, mitjanament / no del tot (R-M, *)

Me'n van servir només per tastar-ho, ni poc ni molt; un gotet / Que si és divertit el film? No sé què dir-te, ni poc ni molt; fa passar l'estona (R-M)

→ **mig mig**

tau-tau *SAdv*, mitjanament, passadorament / així així; mitjanament, ni molt bé ni molt malament (IEC, A-M)

Se la passava, si no molt bé, tau-tau (A-M)

→ **així així, xau-xau**

[Reduplicatiu]

xau-xau *SAdv*, ni bé ni malament, així, així (IEC)

Com esteu, a casa vostra? Xau-xau (EC)

→ **així així, mig mig, tau-tau**

[Reduplicatiu]

MITJANÇANT

a cop de *SP*, expressió que indica la insistència, l'abundor, dels mitjans emprats; mitjançant (EC)

És una feina tan difícil que només es pot fer a cop de paciència / A cop de plors aconseguix tot el que vol / A cop de repetir-ho, ho va aprendre (R-M, IEC, *)

→ **a còpia de, a força de**

a costa de *SP*, mitjançant (tal esforç, fatic, sacrifici, etc.) (IEC)

Ho va aconseguir a costa de deixar-hi la salut / Viu a costa d'ell (IEC, *)

→ **a preu de**

▷ **a expenses** (d'algú) (p.ext.), **a costes i despeses** (d'algú) (p.ext.)

a preu de *SP*, mitjançant / expressió que introdueix alguna cosa de què hom es val per a arribar a un fi (Fr, *)

Ho obtingué a preu de grans sacrificis (Fr)

→ **a costa de**

▷ **al preu de** (v.f.)

a través de *SP*, mitjançant / expressió que introdueix la persona o cosa de què hom es val per arribar a un fi (IEC, *)

He sabut la nova a través d'un amic / Ha comprat les entrades a través d'internet (R-M, *)

→ **per mitjà de, per conducte de, per mà** (d'algú), **per via de, per boca** (d'algú)

gràcies a *SN*, mitjançant / expressió que introdueix la persona o cosa de què hom es val per arribar a un fi (IEC, *)

He pogut obtenir aquest llibre gràcies a un amic que l'ha comprat a França / Ho vaig obtenir gràcies a la teva influència / Ens n'hem sortit gràcies a ell / Gràcies a la seva ajuda ara som aquí (R-M, Fr, EC, *)

→ **merçès a, per mitjà de, per obra i gràcia** (d'algú), **per cara de, per obra de, per gràcia** (d'algú)

▷ **a cavall de** (p.ext.)

merçès a *SN*, en virtut de (tal persona o cosa) (A-M)

Merçès a la seva ajuda he pogut venir

→ **gràcies a, per mitjà de, per obra i gràcia** (d'algú), **per cara de, per obra de**

■ **per boca** (d'algú) *SP*, expressió que introdueix una persona per mitjà de la qual s'adquireix certa informació

Ho vaig saber per boca de la Maria i no per boca teva, que hi havia una festa divendres a casa teva

→ **a través de, per conducte de, per mitjà**

de

per conducte de SP, per mitjà, per informació, d'altres persones / expressió que introdueix la persona o cosa de què hom es val per arribar a un fi (EC, *)

Saber una cosa per conducte d'algú (IEC)

→ **per mitjà de, a través de, per boca** (d'algú)

■ **per gràcia** (d'algú) *SP*, mitjançant la intervenció d'algú

Va ser nomenat cavaller per gràcia del rei

→ **per obra i gràcia** (d'algú), **gràcies a**

per mà (d'algú) *SP*, mitjançant / expressió que introdueix la persona o cosa de què hom es val per arribar a un fi (R-M, *)

Totes les localitats eren venudes, però n'he pogut obtenir una per mà d'un amic (R-M)

→ **per obra de, per mitjà de, a través de**

per mitjà de SP, servint-se de / expressió que introdueix la persona o cosa de què hom es val per arribar a un fi (IEC, EC)

M'han enviat el paquet per mitjà del seu cosí, que ve cada dia a Barcelona / Feu-li-ho saber per mitjà d'una carta (R-M, EC)

→ **a través de, per conducte de, per via de, per mà** (d'algú), **gràcies a, mercès a, per boca** (d'algú)

per obra de SP, realitzat per / mitjançant l'acció de (R-M, IEC)

Han pogut acabar l'edifici del Casal de Cultura per obra de dos benefactors del poble que han fet un gran donatiu / Ho obtingué per obra d'uns amics / Han estat arruïnats per obra d'ell / Sembla fet per obra d'encantament (R-M, Fr, IEC, EC)

→ **per obra i gràcia** (d'algú), **per mà** (d'algú), **gràcies a, mercès a**

per via de SP, expressió que introdueix la persona o cosa de què hom es val per arribar a un fi *Un gallicisme introduït al català per via del castellà* (EC)

→ **per mitjà de, a través de**

MITJANÇAR

alena pes cul (d'algú) *SV*, parlar segons l'opinió d'algú, o al dictat d'ell / pensar o actuar subjectant-se al pensament o a les ordres d'un altre (A-M, R)

Alena pes cul des seu amo, aquest

→ **respirar per boca d'altri, parlar per boca** (d'algú)

▷ **no enviar-ho a dir** (ant.), **treure la cara** (per algú) (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

fer de tercer SV, (fer de) mitjancer entre dos (EC)

Ell féu de tercer prop del meu amo / Va fer de tercer entre en Sergi i la Maria, quan aquests s'havien barallat (Fr. *)

▷ **parlador de pau** (p.ext.)

parlar per boca (d'algú) *SV*, parlar a través d'u-

na altra persona (EC)

L'encarregat ens va dir per boca del director que enguany faríem les vacances el juliol / Heu de nomenar un representant que parli per boca vostra / El regidor ha parlat per boca de l'alcalde i l'oposició li ho ha retret (També s'usa amb el verb *dir*)

→ **respirar per boca d'altri, alena pes cul** (d'algú)

▷ **no enviar-ho a dir** (ant.), **treure la cara** (per algú) (p.ext.)

MITJANCER

home bo SN, mitjancer en els judicis de conciliació / persona que acompanya les parts en els actes conciliatoris per procurar, juntament amb el jutge, l'avenença entre les parts (IEC, EC) *Vaig haver de fer d'home bo entre els dos germans renyits* (Fr)

▷ **parlador de pau** (p.ext.)

pare pedaç SN, el qui fa de mitjancer per arranjar diferències greus, discòrdies, etc. / dit de qui serveix per a arranjar qüestions, discòrdies, etc. / persona excessivament bona i que intervé en les coses d'altri per donar consol o impedir discòrdies (Fr, IEC, A-M)

Sempre que es barallen em toca fer de pare pedaç (IEC)

▷ **àngel de la guarda** (p.ext.)

MITJANIT

a hora de prim son SP, les hores de prop de mitjanit, quan la gent sol fer la primera dormida (A-M)

Aquest diumenge a hora de prim son nós encara no érem gitats (A-M)

→ **a mitjanit**

▷ **a prim son** (p.ext.)

[Arcaisme]

a mitjanit SP, quan ha passat la meitat de la nit / dit per a indicar la part del dia al voltant de la mitjanit, a les 12 de la nit (R-M)

L'altre dia ens van fer llevar a mitjanit perquè un veí es va posar molt greu i la seva dona demanava ajuda / Acostumo d'anar a dormir a mitjanit / El darrer tren surt a mitjanit (R-M, R-M, *)

→ **a hora de prim son**

▷ **a migdia** (ant.)

MÒBIL

de puja i baixa SP, que pot pujar i baixar / arranjat per a poder-se alçar i abaixar (R-M, *)

És una persiana de puja i baixa, de les que es cargolen (R-M)

MOBILITZAR

posar (algú o alguna cosa) **en acció SV**, fer moure, actuar (R-M)

Per la conquesta de la ciutat va posar en acció

totes les forces de què disposava / Per tal de rebatre el que havia dit el seu opositor va posar en acció totes les seves arts dialèctiques (R-M)

→ **posar** (algú o alguna cosa) **en moviment**, **posar** (alguna cosa) **en doina**

▷ **entrar en acció** (inv.), **posar** (algú o alguna cosa) **en joc** (p.ext.)

posar (alguna cosa) **en doina** SV, mobilitzar / fer moure, actuar (Fr, *)

Cal que poseu la feina en doina si voleu acabar-la algun dia

→ **posar** (algú o alguna cosa) **en moviment**, **posar** (algú o alguna cosa) **en acció**, **posar** (alguna cosa) **en dansa**

▷ **anar en doina** (inv.)

posar (algú o alguna cosa) **en moviment** SV, fer moure (R-M)

*Hi ha molta feina urgent; s'han de posar en moviment tots els operaris disponibles / És el responsable de posar les màquines en moviment (R-M, *)*

→ **posar** (algú o alguna cosa) **en acció**, **posar** (alguna cosa) **en funcionament**, **posar** (alguna cosa) **en marxa**, **posar** (alguna cosa) **en doina**

▷ **estar en moviment** (inv.), **entrar en acció** (inv.)

MOBILITZAT

anar en doina SV, (anar) en moviment, fora de lloc, en enrenou (IEC)

En aquesta casa tothom va en doina / On hi ha mainada tot va en doina (IEC, EC)

▷ **posar** (alguna cosa) **en doina** (inv.)

estar en moviment SV, fer moure / estar movent-se (R-M, *)

Ja fa temps que aquest grup de joves està en moviment per reivindicar les seves idees

→ **estar en acció**, **en marxa**, **estar en funcionament**

▷ **posar** (algú o alguna cosa) **en moviment** (inv.)

MOBLE

tauleta de nit SN, petit moble, generalment amb algun calaix i, de vegades, amb una porta a la manera d'un armariet, col·locat al costat de la capçalera del llit per deixar-hi coses que hom pot necessitar durant la nit o en llevar-se (IEC)

Tens el despertador i els mocadors a la tauleta de nit

MOCAR-SE

fer setze SV, mocar-se sense mocador, amb els dits / expellir els mocs del nas, sense mocador, ajudant-se amb els dits (Fr, IEC)

No facis setze i agafa el mocador que et dono
▷ **buscar petroli** (p.ext.), **fer mandonguilles** (p.ext.), **fer macarrons** (p.ext.)

ANT

■ **fer muntanyes amunt** SV, aspirar, evitant de mocar-se

Que no tens mocador, que fas muntanyes amunt?

→ **tirar muntanyes amunt**

▷ **fer muntanya amunt** (v.f.)

■ **tirar muntanyes amunt** SV, aspirar, evitant de mocar-se

Moca't i no tiris muntanyes amunt, que és de molt mala educació

→ **fer muntanyes amunt**

▷ **tirar muntanya amunt** (v.f.)

MODA

estar en voga SV, ésser moda, tenir èxit / gaudir de l'acceptació general (R-M, IEC)

Les cançons que ara estan en voga no són gaire melòdiques (R-M)

→ **ésser moda**, **de moda**

▷ **a l'ordre del dia** (p.ext.)

MODEL

■ **de referència** SP, persona o cosa que hom imita, segueix, etc.

Sempre és bo agafar una persona de referència per tal de saber com convé actuar en determinades situacions

▷ **ésser el nord** (d'algú) (p.ext.), **seguir les petjades** (d'algú) (p.ext.), **seguir l'exemple** (d'algú)

ésser el nord (d'algú) SV, persona o cosa que és l'ideal, l'objectiu, etc., a què hom tendeix (EC)

El pare sempre havia estat el nord de la meva germana / Ell serà el meu nord / La lluita contra totes les formes d'opressió ha d'ésser el nostre nord (, EC, EC)*

▷ **seguir els passos** (d'algú) (p.ext.), **seguir les petjades** (d'algú) (p.ext.), **seguir l'exemple** (d'algú) (p.ext.), **de referència** (p.ext.)

MODÈLIC

fer honor (a algú) SV, ésser l'orgull del seu país, de la seva família (IEC)

Guanyant aquella guerra l'exèrcit ha fet honor al seu país / Ha fet honor a la seva família i ha quedat en el primer lloc de la classificació mundial, és la millor (S'usa normalment amb noms que denoten família, grup social, nissaga, etc. com a complement)

MODERADAMENT

amb mesura SP, manera moderada d'obrar (EC)

Fer les coses amb mesura (S'usa normalment amb els verbs actuar, obrar, etc.) (EC)

→ **amb peus de plom**

▷ **no tenir mesura** (ant.), **amb compte** (p.ext.)

MODERAR

parar el carro *SV*, atallar algú que parla massa o inconvenientment (R-M)

Para el carro, noi! Això que acabes de dir no t'ho consento de cap manera / Va començar a insultar-lo i li van haver de dir que parés el carro (R-M, *)

▷ **ja n'hi ha prou** (p.ext.), **parar els peus** (a algú) (p.ext.), **posar sordina** (p.ext.)

■ **posar** (algú) **al seu lloc** *SV*, moderar l'actitud o l'actuació d'algú

L'Anna va posar en Joan al seu lloc perquè ell s'atribuïa funcions que no li pertocaven (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **a ratlla**

▷ **abaixar-li els fums** (a algú) (p.ext.), **en situació** (p.ext.), **posar fre a** (p.ext.)

MODERAR-SE

abaixar veles *SV*, moderar-se, desistir d'allò que hom pretenia, cedir a l'adversari (EC)

No siguis tan exigent i abaixa veles (També s'usa amb els verbs *amainar*, *arriar*, etc.)

→ **abaixar el diapasó**, **abaixar calces**

▷ **picar alt** (ant.), **volar alt** (ant.)

menjar poc i pair bé *SCoord*, moderar l'ambició (R-M)

No vulguis emprendre tantes coses a la vegada; val més menjar poc i pair bé; de moment ja serà molt si tires endavant el negoci del paper / No ambicionis tant; conforma't amb una petita part; que és millor menjar poc i pair bé (R-M)

▷ **voler tocar el cel amb la mà** (ant.), **menjar-s'ho tot en un dia** (ant.), **voler-s'ho menjar tot** (ant.), **a poc a poc i bona lletra** (p.ext.), **tranquil·litat i bons aliments** (p.ext.)

mesurar les paraules *SV*, conformar a una mesura determinada, moderar (IEC)

Millor que amb ella mesuris les paraules, perquè s'ofèn de seguida / Cal que mesuris bé les teves paraules (També s'usa amb el modificador *bé* en posició postverbal, amb la forma *mesurar les seves paraules* i amb les altres formes del possessiu) (*, IEC)

→ **pesar les paraules**

▷ **amb peus de plom** (p.ext.), **quedar curt** (p.ext.), **mossegar-se els llavis** (p.ext.), **mossegar-se la llengua** (p.ext.), **retenir la llengua** (p.ext.), **a ratlla** (p.ext.)

MODERN

a l'última moda *SP*, locució per a indicar que alguna cosa és moderna, actual

Sempre vesteix a l'última moda / En qüestió de pentinats sempre va a l'última (També s'usa ometent el nom *moda*)

→ **a la moda**, **a la moderna**, **l'últim crit**

a la moda *SP*, conforme a la moda (EC)

Va sempre a la moda / Un capell a la moda (S'usa normalment amb els verbs *anar*, *vestir*, etc.) (EC)

→ **a la moderna**, **a l'última moda**

▷ **passat de moda** (ant.)

del dia *SP*, (dit per a referir-se al) gust, costums que dominen actualment, que estan actualment en voga (IEC)

Tothom s'adapta amb molta facilitat a les modes del dia; tot allò que és novetat atrau (R-M)

→ **de moda**, **del moment**

ésser moda *SV*, ésser vigent, alguna cosa, com a moda (EC)

Llavors era moda de portar mirinyac (EC)

→ **l'últim crit**, **estar en voga**

▷ **haver passat de moda** (ant.)

■ **l'últim crit** *SD*, expressió usada per a fer referència a alguna cosa moderna, actual

L'últim crit en faldilles és molt agosarat / Sempre li agrada vestir a l'últim crit (També s'usa amb l'adjectiu *darrer*)

→ **ésser moda**, **a l'última moda**

MODERNAMENT

a la moderna *SP*, segons ús o costum modern / d'una manera moderna, segons els usos, gusts, etc., moderns (IEC)

Vol viure a la moderna i es pensa que ho aconseguirà prescindint d'unes normes que fins ara l'han subjectat / Es vesteix a la moderna, i no s'adona que fa riure (R-M)

→ **a la moda**, **a l'última moda**

MODEST

abaixar el diapasó *SV*, abaixar les seves pretensions (IEC)

Des que ha abaixat el diapasó es fa més amb tothom i és més feliç

→ **abaixar veles**

▷ **alçar el diapasó** (ant.)

MODIFICAR

fer uns tocs *SV*, introduir petites modificacions en una obra (Fr)

L'amo de la perruqueria va fer uns tocs al pentinat abans de deixar marxar la clienta

▷ **donar l'última mà** (a alguna cosa) (p.ext.), **salvar un error** (p.ext.), **treball de llima** (p.ext.)

MOLEST

ésser tinyeta *SV*, persona carregosa, que cansa amb la seva insistència (EC)

Ai mare, que ets tinyeta! (EC)

ésser una mort *SV*, cosa extremadament molesta, insofrible (EC)

Aquest feina és una mort: no hi ha qui la suport

→ **ésser una llaua**

ésser una paparra *SV*, ésser enganxós, pesat / dit

d'una persona molesta / (ésser una) persona molt enganxosa, difícil d'esquivar (R-M, Fr, EC)
Aquest noi és una paparra; tenim feina a desfer-nos-en / Jo no vull seure al seu costat perquè és una paparra (R-M, *)

→ **ésser un plom** (algú), **ésser una arracada** (algú)

▷ **ésser un paparra** (v.f.), **ésser un ull de poll** (algú) (p.ext.)

estar (d'algú o d'alguna cosa) **fins a les pilotes SV**, estar tip d'algú o d'alguna cosa (R-M)
N'estava fins a les pilotes d'aquell costum seu de controlar tot el que fèiem / Estic fins a les pilotes del teu fill (També s'usa amb el verb quedar) (R-M, *)

→ **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins als collons**, **estar** (d'algú o d'alguna cosa) **fins als ous**, **tenir els nassos plens de**, **tenir els collons plens de**

fer més nosa que una busca dins un ull SV, ésser molt molest, fer molta nosa (A-M)

Aquesta mena d'estudiants fa més nosa que una busca dins un ull. No hi ha manera de mantenir-los atents

→ **haver-n'hi un tip**

haver-n'hi un feix SV, ésser, algú o alguna cosa, molestós, de mal sofrir (EC)

N'hi ha un feix, de tu! / N'hi ha un feix, d'aquesta història ja! (EC, *)

→ **haver-n'hi un tip**

pitjor que un deute SA, molt molest (R-M)

És un home carregós i impertinent; és pitjor que un deute; ningú no el pot suportar (R-M)

tenir les calces plenes de SV, (d'algú o) d'alguna cosa, estar-ne tip, molt molestat (A-M)

Tinc les calces plenes d'haver d'aguantar les seves impertinències

→ **tenir els nassos plens de**, **tenir el ventrell gros**

[Emp. (A-M)]

MOLESTAR

clavar la tabarra (a algú) SV, enfastidir, molestar, fer-se pesat, amb la seva xerrameca, fent soroll, etc.

Ja havia començat la pel·lícula i encara parlaven. No es van adonar que clavaven la tabarra als del seu costat / Diu que no li agraden els nens perquè sempre claven la tabarra

→ **donar la tabarra** (a algú), **clavar la llau-na** (a algú), **donar la llau-na** (a algú), **donar taba** (a algú), **donar una lata** (a algú), **clavar una lata** (a algú)

donar creu (a algú) SV, molestar conscientment / molestar, enfitar, insistir més enllà del que és raonable (R, *)

No sap més que donar creu

→ **donar mal temps** (a algú)

[Mall.]

donar destret (a algú) SV, causar a algú gran mo-

lèstia / donar molèstia, incomodar, turmentar (IEC, A-M)

Aquests inconvenients d'última hora han donat destret als organitzadors de l'acte (També s'usa amb el modificador *gran* en posició prenominal)

→ **donar guerra** (a algú), **donar mala vida** (a algú)

▷ **fer la murga** (a algú) (p.ext.), **portar la proa** (a algú) (p.ext.)

donar guerra (a algú) SV, oposar-se a algú, produir-li grans contrarietats (A-M)

Donava guerra als veïns que es molestaven perquè aparcava el cotxe a davant de casa seva / El bebè els donava guerra durant la nit i no els deixava dormir (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. en posició prenominal)

→ **donar destret** (a algú)

▷ **donar mala vida** (a algú) (p.ext.), **guerra psicològica** (p.ext.)

donar la llau-na (a algú) SV, (produir) fastig, molèstia causada per una xerrameca o altra actuació persistent (A-M)

Van donar la llau-na als seus pares fins que no els van deixar sortir / No li donis més la llau-na i deixa que dormi una estoneta

→ **donar taba** (a algú), **donar la tabarra** (a algú), **donar una lata** (a algú), **clavar la llau-na** (a algú), **clavar la tabarra** (a algú), **clavar una lata** (a algú)

donar la tabarra (a algú) SV, fer-se pesat / enfatidir, molestar, fer-se pesat, algú, amb la seva xerrameca, fent soroll, etc. (R-M, *)

Donava la tabarra a la seva germana perquè volia anar al cinema / Els va donar permís per a sortir perquè no li donessin la tabarra rondinant i el deixessin tranquil (*, R-M)

→ **clavar la tabarra** (a algú), **clavar la llau-na** (a algú), **donar la llau-na** (a algú), **donar taba** (a algú), **donar una lata** (a algú), **clavar una lata** (a algú)

donar mal temps (a algú) SV, molestar, tractar malament (A-M)

És una persona que no para de donar mal temps als qui té al voltant / Sempre m'està donant mal temps. A veure quin dia deixa de molestar-me

→ **donar mala vida** (a algú), **fer la vida impossible** (a algú), **donar creu** (a algú)

▷ **donar-se mal temps** (p.ext.)

donar mala vida (a algú) SV, molestar / donar a algú molèsties, treballs, mals tractes (Fr, A-M)

Sovint donen mala vida als veïns del pis de baix

→ **fer la vida impossible** (a algú), **donar destret** (a algú), **donar mal temps** (a algú), **donar mal ventrell** (a algú)

▷ **donar guerra** (a algú) (p.ext.), **mala vida** (p.ext.), **guerra psicològica** (p.ext.)

donar més faena que un porc solt SV, fer molt

de mal o donar molts de treballs i molèsties (A-M)

Aquest noi donarà més faena que un porc solt: no sap estar-se quiet

→ **fer més mal que un porc solt**

▷ **os dur de rosegar** (p.ext.)

[Val. (A-M)]

donar taba (a algú) *SV*, amoïnar parlant molt / molestar enraonant (R-M, A-M)

Com que no té cap ocupació, a tothom que troba dona taba; arriba a fer-se pesat / Noi, deixa ja de donar taba que tots tenim prou feina (R-M)

→ **donar la llauna** (a algú), **clavar la llauna** (a algú), **donar la tabarra** (a algú), **clavar la tabarra** (a algú), **donar una lata** (a algú), **clavar una lata** (a algú)

fer el borinot *SV*, dit d'algú que mai no calla, que hom té sempre al davant, etc. / home impertinent, que sol parlar molt a cau d'orella i ficar-se on no el demanen (EC, A-M)

Aquesta dona sempre fa el borinot. No hi ha manera de treure-se-la del damunt

▷ **ésser un borinot** (p.ext.)

fer escudella (a algú) *SV*, fer fàstic, empipar (IEC)

Acabaré aquesta feina perquè ja em fa escudella veure-la tants dies aquí sense fer / Tanta propaganda fa escudella; potser que afluixin (R-M)

→ **fer tres coses: fàstic, vòmit i pudor** (a algú)

fer la guitza (a algú) *SV*, importunar algú, destorbar-lo de reeixir (IEC)

Sempre fa la guitza al seu germà, per això es porten tan malament

→ **fer la llesca** (a algú), **fer la punyeta** (a algú), **fer la santíssima** (a algú), **fer la garseta** (a algú), **fer l'arquet** (a algú), **fer la griva** (a algú), **esqueixar la grua** (a algú), **fer els comptes** (a algú), **fer la ti nyeta** (a algú), **fer posar de punta** (a algú)

▷ **fer nyic-nyic** (p.ext.), **guerra psicològica** (p.ext.)

fer la murga (a algú) *SV*, amoïnar / importunar algú, destorbar-lo de reeixir (R-M, *)

Pareu de fer-me la murga o m'enfadaré / Calleu! i no em feu més la murga! / No vinguis a fer la murga que vols sortir; està plovent i no sortirem a passeig (També s'usa amb el quantificador més en posició postverbal) (*, *, R-M)

→ **fer tres coses: fàstic, vòmit i pudor** (a algú), **fer la garseta** (a algú), **fer la griva** (a algú), **fer la punyeta** (a algú), **fer la guitza** (a algú)

▷ **fer murga** (a algú) (v.f.), **donar destret** (a algú) (p.ext.)

fer-li pudor (a algú) *SV*, ofendre algú, molestar-lo, fer-li fàstic (A-M)

Em fa pudor la seva actitud, perquè va de víc-

tima

fer més mal que un porc solt *SV*, fer molt de mal o donar molts de treballs i molèsties (A-M)
Ell diu que ho arreglarà tot, però jo crec que farà més mal que un porc solt. Sempre ho espallia tot

→ **donar més faena que un porc solt**

▷ **pitjor que taca d'oli** (p.ext.)

fer nosa *SV*, obstruir, dificultar o privar d'obrar, de funcionar, etc. (EC)

Si us faig nosa, digueu-m'ho (EC)

→ **estar enmig, com el dijous; posar-se enmig, com el dijous**

fer tornar (algú) *coa d'all* *SV*, molestar molt, fer passar molta pena d'esperit (A-M)

Amb ses teves cabòries, al final el faràs tornar coa d'all (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal)

→ **fer eixir els ulls verds** (a algú), **fer ballar els ulls verds** (a algú), **fer veure els ulls verds** (a algú), **fer tornar els ulls verds** (a algú)

[Mall. (A-M)]

fer tres coses: fàstic, vòmit i pudor (a algú) *SV*, ésser una cosa o persona molt fastidiosa; es diu amb indignació i menyspreu a una persona que està molestant des d'estona (A-M)

Para de fer aquest soroll que em fa tres coses: fàstic, vòmit i pudor (També s'usa amb la forma *fer tres coses* (a algú))

→ **fer la murga** (a algú), **fer escudella** (a algú)

▷ **posar-hi call** (p.ext.)

■ **inflar-li els collons** (a algú) *SV*, molestar algú en alt grau, irritar-lo

Aquest nen no para d'inflar-me els collons: és un pesat

→ **inflar-li els nassos** (a algú), **fotre canya** (a algú)

▷ **donar-li pel cul** (a algú) (p.ext.), **donar-li pel sac** (a algú) (p.ext.)

■ **inflar-li els nassos** (a algú) *SV*, molestar algú en alt grau, irritar-lo

Si li vas inflant els nassos, al final s'enfadarà de veritat

→ **tocar els nassos** (a algú), **inflar-li els collons** (a algú)

■ **no venir-li amb aquestes** (a algú) *SV*, es diu per a adreçar-se a qui molesta amb coses que no interessin o que entrebanquen, que dificulten l'acció

No em vinguis amb aquestes, tu ara! Si no vols anar al cinema, no em cal cap excusa! / I ara em surts amb aquestes? (També s'usa amb el verb *sortir*)

→ **no venir-li amb brocs** (a algú), **no venir-li amb solfes** (a algú), **no venir-li amb cançons** (a algú), **no venir-li amb històries** (a algú)

no venir-li amb brocs (a algú) *SV*, ho diuen per a

manifestar que no s'està disposat a escoltar romanços / es diu per a adreçar-se a qui molesta amb coses que no interessin o que entrebanquen, que dificultin l'acció (A-M, *)

No em vingueu amb brocs / No li vagis amb brocs que ara està concentrat en el projecte (També s'usa amb el verb *anar*) (A-M, *)

→ **no venir-li amb cançons** (a algú), **no venir-li amb martingales** (a algú), **no venir-li amb músiques** (a algú), **no venir-li amb retòriques** (a algú), **no venir-li amb solfes** (a algú), **no venir-li amb gaites** (a algú), **no venir-li amb camàndules** (a algú)

● **no venir-li amb coverbos** (a algú) (Mall.)
no venir-li amb camàndules (a algú) *SV*, es diu per a adreçar-se a qui molesta amb coses que no interessin o que entrebanquen, que dificultin l'acció / amb explicacions hipòcrites (*, SP)

No em vinguis amb camàndules / Està concentrat en la feina, no li vagis amb camàndules (També s'usa amb el verb *anar*) (IEC, *)

→ **no venir-li amb gaites** (a algú), **no venir-li amb brocs** (a algú), **no venir-li amb històries** (a algú), **no venir-li amb cançons** (a algú)

▷ **no estar per camàndules** (p.ext.)

no venir-li amb cançons (a algú) *SV*, vol dir «no vinguis a contar-me això que em molesta o no m'interessa» / es diu per a adreçar-se a qui molesta amb coses que no interessin o que entrebanquen, que dificultin l'acció (A-M, *)
No em vinguis amb cançons / Sempre li vas amb cançons quan té pressa, és clar que no t'escolta amb atenció (També s'usa amb el verb *anar*) (A-M)

→ **no venir-li amb històries** (a algú), **no venir-li amb brocs** (a algú), **no venir-li amb martingales** (a algú), **no venir-li amb músiques** (a algú), **no venir-li amb camàndules** (a algú), **no venir-li amb solfes** (a algú), **no venir-li amb gaites** (a algú)

■ **no venir-li amb coverbos** (a algú) *SV*, es diu per a adreçar-se a qui molesta amb coses que no interessin o que entrebanquen, que dificultin l'acció

No me vinguís amb coverbos / Sempre me ve amb coverbos

→ **no venir-li amb brocs** (a algú)

[Mall.]

no venir-li amb històries (a algú) *SV*, es diu per a adreçar-se a qui molesta amb coses que no interessin o que entrebanquen, que dificultin l'acció

No em vinguis amb històries / Sempre em ve amb històries (Ocasionalment, s'usa en contextos afirmatius. També es fa servir amb el verb *anar* i amb el nom *romanço*) (EC, *)

→ **no venir-li amb galindaines** (a algú), **no venir-li amb martingales** (a algú), **no ve-**

nir-li amb retòriques (a algú), **no venir-li amb músiques** (a algú), **no venir-li amb solfes** (a algú), **no venir-li amb gaites** (a algú), **no venir-li amb aquestes** (a algú)

▷ **raons de peu de banc** (p.ext.), **raons foradades** (p.ext.), **no estar per històries** (p.ext.), **conte de la vora del foc** (p.ext.), **anar de preguntes i respostes** (p.ext.)
no venir-li amb martingales (a algú) *SV*, es diu per a adreçar-se a qui molesta amb coses que no interessin o que entrebanquen, que dificultin l'acció

Espero que no em vingui amb martingales mentre estic concentrat perquè, si no, m'equivocaré / No li vagis amb martingales perquè hauràs de girar cua (Ocasionalment, s'usa en contextos afirmatius. També es fa servir amb el verb *anar*)

→ **no venir-li amb galindaines** (a algú), **no venir-li amb històries** (a algú), **no venir-li amb retòriques** (a algú), **no venir-li amb gaites** (a algú), **no venir-li amb brocs** (a algú), **no venir-li amb cançons** (a algú), **no venir-li amb músiques** (a algú)

▷ **raons de peu de banc** (p.ext.), **raons foradades** (p.ext.)

no venir-li amb músiques (a algú) *SV*, es diu per a adreçar-se a qui molesta amb coses que no interessin o que entrebanquen, que dificultin l'acció

No em vinguis amb músiques ara, que estic molt enfeinat / No li vagis amb músiques perquè t'engerrarà a dida (També s'usa amb el verb *anar*) (EC, *)

→ **no venir-li amb històries** (a algú), **no venir-li amb retòriques** (a algú), **no venir-li amb solfes** (a algú), **no venir-li amb brocs** (a algú), **no venir-li amb cançons** (a algú), **no venir-li amb martingales** (a algú), **no venir-li amb gaites** (a algú)

▷ **raons de peu de banc** (p.ext.), **raons foradades** (p.ext.), **cant de sirena** (p.ext.)

no venir-li amb retòriques (a algú) *SV*, es diu per a adreçar-se a qui molesta amb coses que no interessin o que entrebanquen, que dificultin l'acció / raons que no són del cas (*, EC)

No em vinguis amb retòriques, que jo ja sé el que em dic / No podem anar-li amb retòriques, hem de trobar arguments de pes (També s'usa amb el verb *anar*)

→ **no venir-li amb galindaines** (a algú), **no venir-li amb martingales** (a algú), **no venir-li amb històries** (a algú), **no venir-li amb músiques** (a algú), **no venir-li amb brocs** (a algú), **no venir-li amb solfes** (a algú)

no venir-li amb solfes (a algú) *SV*, es diu per a adreçar-se a qui molesta amb coses que no interessin o que entrebanquen, que dificultin l'acció
No em vingueu amb solfes / Quan és a casa, amb la seva família, no li agrada que els de la

*feina li vinguin amb solfes / Ara que s'ha tan-
cat al despatx no li vagis amb solfes, perquè
t'engegarà* (També s'usa amb el verb *anar*)
(A-M, *, *)

→ **no venir-li amb musiques** (a algú), **no ve-
nir-li amb històries** (a algú), **no venir-li
amb brocs** (a algú), **no venir-li amb can-
çons** (a algú), **no venir-li amb martinga-
les** (a algú), **no venir-li amb retòriques** (a
algú), **no venir-li amb gaites** (a algú)

■ **no viure ni deixar viure** *SCoord*, es diu d'algú
que és molt inquiet i que transmet el seu ne-
guit als altres

*En Pere no viu ni deixa viure: sempre està cla-
vant la tabarra a tothom / Com que no troba
feina, està angoixat i ni viu ni deixa viure*

▷ **deixar viure** (algú) (ant.), **no fer ni deixar
fer** (p.ext.), **no viure** (p.ext.), **això no és
viure** (p.ext.)

portar la proa (a algú) *SV*, procurar insistent-
ment molestar algú o perjudicar-lo (A-M)

*No té cap problema a l'hora de portar la proa
a la gent / Sempre està portant la proa damunt
meu. Un dia d'aquests li hauré de dir que pari*
(També s'usa amb la forma *portar la proa* (da-
munt algú) i amb el verb *dur*)

→ **posar la proa** (a algú)
▷ **donar destret** (a algú) (p.ext.)

posar malalt (a algú) *SV*, alguna cosa, irritar,
molestar, en gran mesura a algú

El seu comportament posa malalt a tothom
→ **crisar els nervis** (a algú), **encendre-li la
sang** (a algú), **treure** (algú) **de botador,
treure** (algú) **de mare, treure** (algú) **de
pogguera**

▷ **fer posar de punta** (a algú) (p.ext.)

tocar el botet (a algú) *SV*, dir coses molestes a
algú perquè es piqui (EC)

*No deixava de tocar el botet al seu germà i la
situació es va acabar amb una discussió*

→ **tocar el voraviu** (a algú), **tocar allò que
no sona** (a algú), **buscar les puces** (a algú)

▷ **tocar l'honor** (d'algú) (p.ext.)

tocar les pilotes (a algú) *SV*, importunar / enutjar,
fastiguejar, molestar, etc. (R-M, *)

*Toca les pilotes a un altre i no m'atabalis més!
/ Deixa'm tranquil i no em toquis les pilotes*
(*, R-M)

→ **tocar els collons** (a algú), **tocar la pera** (a
algú), **fer la santíssima** (a algú), **fer la gri-
va** (a algú), **tocar els ous** (a algú), **tocar
allò que no sona** (a algú), **tocar els nassos**
(a algú), **tocar els pebrots** (a algú)

▷ **donar-li pel cul** (a algú) (p.ext.), **donar-li
pel sac** (a algú) (p.ext.)

ANT

deixar estar (algú) *SV*, deixar tranquil algú, ces-
sar de molestar-lo o importunar-lo

Deixa estar el nen que ara dorm, no el moles-

tis (Sovint s'usa amb el complement en forma
pronominal)

→ **deixar** (algú) **en pau, deixar viure** (algú),
deixar respirar (algú)

deixar respirar (algú) *SV*, deixar de molestar
algú

*El gos que lladrava tant està més tranquil úl-
timament, ja era hora que deixés respirar la
resta de veïns / Li està tant a sobre, que no el
deixa respirar / Deixa'l respirar: no li vagis
tant al darrere* (S'usa generalment en contex-
tos negatius i en oracions amb el verb en mode
imperatiu)

→ **deixar viure** (algú), **deixar** (algú) **en pau,
deixar estar** (algú)

▷ **respirar tranquil** (inv.), **treure un pes de
sobre** (a algú) (p.ext.)

deixar viure (algú) *SV*, deixar de molestar algú

*No deixava viure el seu gendre, només feia
que burxar-lo / Vés-te'n i deixa'm viure, que
ja n'estic fart, de tu* (S'usa generalment en
contextos negatius i amb el verb en mode im-
peratiu)

→ **deixar respirar** (algú), **deixar** (algú) **en
pau, deixar estar** (algú)

▷ **no viure ni deixar viure** (ant.), **treure un
pes de sobre** (a algú) (p.ext.)

MOLESTAR-SE

prendre's (alguna cosa) **malament** *SV*, molestar-se
/ sentir-se ofès per algú o alguna cosa (R-M, *)

*Acostuma a prendre's els comentaris força
malament / No sé per què t'has pres malament
el que t'han dit dels teus pares; no ho trobo
gens ofensiu* (També s'usa amb el verb *agafar*
i amb els quantificadors *bastant, força, molt,*
etc. en posició preadverbial) (*, R-M)

→ **prendre's** (alguna cosa) **en greuge, pren-
dre's** (alguna cosa) **a mal, agafar** (alguna
cosa) **pel costat que crema, agafar** (algu-
na cosa) **per la punta que crema**

▷ **prendre's** (alguna cosa) **bé** (ant.), **agafar**
(alguna cosa) **pel costat que crema**
(p.ext.), **agafar** (alguna cosa) **per la punta
que crema** (p.ext.)

MOLÈSTIA

ai Senyor! Tanta roba i tan poc sabó *SCoord*,
exclamació que se sol fer quan es parla de co-
ses difícils o molestes (A-M)

*Tants entrebancs com hem trobat en aquest
tema. Ai Senyor! Tanta roba i tan poc sabó*
mala vida *SN*, manera de viure sotmesa a grans
molèsties (A-M)

*Està portant mala vida a causa d'aquesta ma-
laltia / Amb aquest home al seu costat té mala
vida per força!*

▷ **bona vida** (ant.), **donar mala vida** (a algú)
(p.ext.)

un clau *SQ*, molèstia / una nosa, un impediment,

un obstacle, un destorb, etc. (R-M, *)
Voltem anar demà a la platja, però ara ens ha sortit un clau; arriba un conegut de la família i l'hem d'anar a rebre a l'aeroport / Aquest reuma meu és un clau que no em deixa viure (R-M)

MOLL

fet una sopa SA, [estar] molt mullat (Fr)

M'ha arplegat un xàfec i estic fet una sopa / Ha plogut i ha arribat fet una sopa (EC, *)

→ **moll com una sopa, moll com un xop, moll com un ànec, no dur un fil de roba eixut**

▷ **mullar-se com un gat** (p.ext.)

moll com un ànec SA, mullat / dit per a referir-se a algú o alguna cosa que està molt mullada, xopa (R-M, *)

Plovia a bots i barrals, i va arribar a casa moll com un ànec / Vaig voler travessar el carrer, i vaig quedar com un ànec (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

→ **fet una sopa, moll com una sopa, moll com un xop, no dur un fil de roba eixut**

▷ **mullar-se com un gat** (p.ext.)

moll com un xop SA, dit per a referir-se a algú o alguna cosa que està molt mullada

Estic moll com un xop (També s'usa ometent l'adjectiu)

(A-M)

→ **fet una sopa, moll com una sopa, moll com un ànec, no dur un fil de roba eixut**

[Barc., Vallès (A-M)]

moll com una sopa SA, [estar] molt remull / molt moll (A-M, EC)

El va enxampar el xàfec i va acabar moll com una sopa (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **moll com un ànec, fet una sopa, moll com un xop, no dur un fil de roba eixut**

▷ **mullar-se com una sopa** (p.ext.)

no dur un fil de roba eixut SV, moll / estar molt mullat (Fr, *)

Plovia tant quan ha arribat que no duia un fil de roba eixut

→ **moll com una sopa, moll com un xop, moll com un ànec, fet una sopa**

MOLT

a centenars SP, molts, incomptables / expressió usada per a denotar molta quantitat (EC, *)

N'hi havia a centenars (També s'usa amb el numeral *cent*) (EC)

→ **a milers, a cents i milers, a grapats, a cabassos, a manta, a balquena, a muntó**

▷ **en rassa** (p.ext.), **cent i la mare** (p.ext.)

a manats SP, en gran quantitat (R-M)

Trobàrem flors a manats, tantes com en volguérem collir (R-M)

→ **a balquena, a grapats, en abundància, a manta, a piles, a cabassats, a cabassos**

a manta SP, en abundància / en gran quantitat

(R-M, *)

Aquest any collirem préssecs a manta; n'hi ha el doble de l'any passat (R-M)

→ **a balquena, a manats, en abundància, a centenars, a milers, a cents i milers**

a muntó SP, força / en gran quantitat (IEC, *)

De problemes, n'hem fet a muntó (IEC)

→ **a grapats, a gavadals, a centenars, a milers, a cents i milers**

a munts SP, en gran quantitat / en gran nombre (R-M, IEC)

Som a plena temporada de les taronges; al mercat n'hi ha a munts / En aquell camp les roselles creixien a munts (R-M, *)

→ **a balquena, a feixos, a dojo**

▷ **en rassa** (p.ext.)

a piles SP, en gran quantitat (R-M)

Me'n va donar a piles, fins que vaig dir prou (R-M)

→ **a balquena, a cabassos, a manats**

▷ **en rassa** (p.ext.)

a raig SP, abundantament / en una gran abundància o quantitat (R-M, *)

Aquestes pomeres donen pomes a raig; són les més productives que tenim / Les noies no es feren pregar i les cançons brollaren a bell raig durant tota la tarda (També s'usa amb el modificador *bell* en posició prenominal)

(R-M)

→ **a raig fet, a dolls, a dojo, a raig de bot, a raig i roi**

▷ **a raig a raig** (v.f.)

bona cosa (d'alguna cosa) *SN*, no poc / molt / una quantitat considerable d'alguna cosa (R-M, IEC, EC)

Al mercat hi havia bona cosa de peix, avui, però anava molt car / Collirem bona cosa de blat / Han trobat una bona cosa de bolets (També s'usa amb la forma *una bona cosa* (d'alguna cosa)) (R-M, EC, *)

→ **a balquena**

▷ **a balquena**

gran res de SN, gran quantitat (A-M)

Vingueren llops... que devoraren gran res de les ovelles / Hi havia gran res de gent esperant el president (A-M, *)

→ **tot de**

no poc ni gaire SCoord, moltíssim / molt més que hom no es podia pensar (A-M, EC)

D'arròs al rebost, n'hi havia no poc ni gaire

▷ **ni poc ni gaire** (ant.), **ni poc ni molt** (ant.), **ni poc ni gens** (ant.)

no sense (alguna cosa) *SP*, amb molt de (EC)

Hi anà, no sense recança / El salvà del foc no sense un perill greu (IEC, EC)

■ **per un tubo SP**, una gran quantitat

No et queixaràs, n'hi havia per un tubo: podies triar i tot

→ **haver-n'hi per a donar i per a vendre**

[tubo: mot no registrat a l'IEC]

qui-sap-lo SQ, gran nombre de, gran quantitat de

(EC)

Qui-sap-lo temps que no l'he vist / De diners, en guanya qui-sap-los (També s'usa amb les formes pronominals *la, les i los*) (EC, IEC)

→ **qui sap quants**

qui sap quant *O*, molt / en grau considerable (R-M, *)

Qui sap quant lluny és! (EC)

→ **qui-sap-lo**▷ **qui sap quants** (p.ext.)

tot de *SN*, una gran quantitat de (EC)

A la plaça hi ha tot de gent badant (EC)

→ **gran res de**

tot lo món de *SQ*, moltíssim, gran quantitat (A-M)

Ali Baxà anà tant per la ciutat fins que atrobà tot lo món de diners (A-M)

→ **un món de**▷ **mig món** (p.ext.)

un amàs de *SQ*, molts, en gran nombre

Un amàs de diners (També s'usa amb el modificador *bon* en posició pronominal) (EC)

→ **un munt de, una pila de, un cabàs de, un maçam de**

un bé de Déu de *SQ*, en abundor / una gran quantitat (R-M, *)

Hi havia un bé de Déu de flors / Tindrem un bé de Déu de blat / No n'hi ha poques, de pomes, no; n'hi ha un bé de Déu (Fr, EC, R-M)

→ **un gratat de, un munt de, un sens fi de**▷ **tenir set deus** (d'alguna cosa) (p.ext.)

un cabàs de *SQ*, multitud o abundància de coses (A-M)

Mamar-se un cabàs d'indulgències / N'hi ha un cabàs, de gats i gossos perduts en aquest poble! (També s'usa amb el modificador *bon* en posició pronominal) (A-M, *)

→ **un munt de, una pila de, un amàs de diners, un maçam de**

un coixí de *SQ*, gran quantitat d'algú o d'alguna cosa / haver-n'hi força (*, EC)

Hi ha un coixí de nens en aquesta classe (També s'usa amb el modificador *bon* en posició pronominal)

→ **un tou de, una pila de, un feix de, un eixam de**

un devessall de *SQ*, una gran quantitat de

Un devessall de llàgrimes / Un devessall de paraules (EC)

→ **una femer de, una mar de, una pluja de, un teixit de, un torrent de, una rècula de, una caterva de**

■ **un dit de** *SQ*, una quantitat considerable de

Hi havia un dit de pols

▷ **un pam de** (p.ext.)

un feix de *SQ*, gran quantitat (EC)

Té un feix d'anys / S'ha trobat un feix de bitllets al mig del carrer quan venia de buscar el pa (També s'usa amb el modificador *bon* en posició pronominal) (EC, *)

→ **un munt de, una pila de, un coixí de, un****ramat de, un reguitzell de**▷ **haver-n'hi tan poc com mosques blanques** (ant.)

un femer de *SQ*, multitud, abundància (EC)

Hi havia un femer de gent / Endreça la teva habitació, que hi tens un femer de papers (EC, *)

→ **un devessall de, un flux de, un fotimer de, un pegat de, un núvol de**

un flux de *SQ*, una gran quantitat de

Un flux de paraules (IEC)

→ **un devessall de, una pluja de, una mar de**

un fotimer de *SQ*, gran quantitat (IEC)

A la manifestació, hi van anar un fotimer d'afectats per la resolució (També s'usa amb el modificador *bon* en posició pronominal)

→ **una pila de, una munió de, un cúmül de, un femer de, un fotral de, un pegat de, una tracalada de**▷ **haver-n'hi tan poc com mosques blanques** (ant.)

un fotral de *SQ*, gran quantitat (EC)

Té un fotral d'anys / Van trobar un fotral d'antiguitats valuoses en aquella casa vella (També s'usa amb el modificador *bon* en posició pronominal) (EC, *)

→ **un munt de, una pila de, un fotimer de**

un gratat de *SQ*, molt, molts / conjunt, quantitat, nombre considerable (IEC, EC)

Té un gratat d'anys / Ha menjat un bon gratat d'ametlles (També s'usa amb el modificador *bon* en posició pronominal) (IEC, *)

→ **un munt de, un sarpat de, un joc de, un cúmül de, un bé de Déu de, un tip de**▷ **haver-n'hi tan poc com mosques blanques** (ant.)

un joc de *SQ*, una gran quantitat de

Donar un joc de bufetades (També s'usa amb el modificador *bon* en posició pronominal) (EC)

→ **un munt de, un gratat de, un raig de, una tanda de**

un maçam de *SQ*, gran quantitat (IEC)

En aquell bosc hi va trobar un maçam de bolets / Va portar un bon maçam d'espàrrecs (També s'usa amb el modificador *bon* en posició pronominal)

→ **una pila de, un amàs de, un cabàs de, un sarpat de**

un món de *SQ*, molta quantitat / moltíssims, gran quantitat (R-M, EC)

Va fer-li un món d'explicacions, però no el va poder convèncer (R-M)

→ **una pila de, tot lo món de**▷ **mig món** (p.ext.)

un munt de *SQ*, molts, en gran nombre (IEC)

Les tomaqueres tenen un munt de tomàquets; cal collir-los abans que siguin massa madurs / Hi havia un munt de gent esperant (R-M, EC)

→ **una pila de, un amàs de, un pilot de, una**

salva de, un tip de, un cúmul de, un fart de, una infinitat de, una barbaritat de, un bé de Déu de, un cabàs de, un feix de, un fotral de, un grapat de, un joc de, un pèlag de, un pet de, una caterva de, una mà de

▷ **haver-n'hi tan poc com mosques blanques** (ant.)

un niu de SQ, gran quantitat (IEC)

De totes aquestes fetes de quan viatjava pel món, te'n podria contar un niu; és un home molt bohemí que ha fet tots els oficis / Al document hi havia un bon niu de faltes (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (R-M, *)

→ **un pèlag de, un pou de, un tou de**

un pa de SQ, molta quantitat d'alguna cosa

Haver-hi un pa de boira / Amb aquestes pluges hi ha un pa d'herba al jardí, l'haurem de tallar (SP, *)

■ **un pam de SQ**, una quantitat considerable de
Sobre els cotxes hi havia un pam de neu / A casa, hi va entrar un bon pam d'aigua (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal)

▷ **un dit de** (p.ext.)

un pegat de SQ, gran quantitat (A-M)

Hi ha un pegat de gent (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (A-M)

→ **un femer de, un fotimer de, un pilot de, una trcalada de, un exèrcit de**

[Mont-roig (A-M)]

un pèlag de SQ, cosa molt copiosa, de gran abundància (A-M)

Un pèlag de dubtes, d'errors (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (EC)

→ **un munt de, una pila de, un pet de, un niu de**

un pet de SQ, una gran quantitat de, molts (EC)

Hi havia un pet de barretines que feia goig de veure (EC)

→ **un munt de, un pèlag de, una carretada de**

un pilot de SQ, munt de coses en desordre (EC)

Defensarem la ciutat; que sia un pilot de runes primer que un poble d'esclaus / En un racó de la taula hi havia un pilot de llibres / Un pilot de llana (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (A-M, EC, EC)

→ **un munt de, una pila de, un cúmul de, un pegat de, una collecció de**

un pou de SQ, una gran quantitat de (A-M)

Un pou de diners / El propietari té un pou de deutes / Aquell testament fou un pou de conflictes entre germans (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (A-M, *, R-M)

→ **un munt de, un raig de, un niu de, una**

rajada de

un raig de SQ, molta quantitat / molts, en gran nombre / molt, molts (R-M, A-M, EC)

Al teu camp hi ha un raig de fruita que dona bo de mirar / L'orador ha dit un raig de disbarats que feia feredat / L'ase li va tirar un raig de guitzes (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (R-M, A-M, IEC)

→ **un munt de, un pou de, una rajada de, un joc de, una tanda de**

un raïm de SQ, una gran quantitat de

A cada plataforma hi havia un raïm de persones (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (EC)

→ **un munt de, una munió de, una colla de, una constel·lació de**

un sarpat de SQ, grapat, allò que cap dins la mà / una gran quantitat de (A-M, *)

Un sarpat de confits (EC)

→ **un grapat de, un sens fi de, un maçam de**

un sens fi de SQ, una gran quantitat (A-M)

Un sens fi de notes, un gran nombre de noies (IEC)

→ **un grapat de, una pluja de, un bé de Déu de, una salva de, un núvol de, un eixam de**

▷ **una sens fi de** (v.f.)

un teixit de SQ, conjunt de moltes coses lligades entre si, sobretot de caràcter intel·lectual o moral (A-M)

En aquest llibre hi ha un teixit de disbarats / Tot això és un teixit de mentides / Aquell escrit era un bon teixit d'injúries (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (Fr, A-M, *)

→ **una pila de, un torrent de, un devessall de**

un tip de SQ, una gran quantitat de

Un tip de cargols / Un tip d'aigua / Em va tocar aguantar un tip de plors (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (EC, EC, *)

→ **un munt de, un grapat de, un fart de, una barbaritat de**

un torrent de SQ, una gran quantitat de

Va deixar anar un torrent de paraules / Un torrent de llàgrimes (*, EC)

→ **un teixit de, un devessall de, una pluja de**

un tou de SQ, molt / abundància (R-M, EC)

Per ser el primer any que fa fruita, aquesta pomera petita té un tou de pomes / Un tou d'arbres / Ajaçar-se sobre un bon tou de palla (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (R-M, EC, IEC)

→ **una pila de, un coixí de, un niu de**

una carretada de SQ, gran quantitat o amuntegament d'una mena determinada de coses (IEC)

Durant el trasllat vam utilitzar la seva furgoneta per portar una carretada de caixes / Per

quatre dies de vacances es va endur una bona carretada de maletes i bosses (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal)

→ **una pila de, un fart de, un pet de, una còpia de**

▷ **a carretades** (p.ext.)

una col·lecció de *SQ*, colla conjunt / una gran quantitat de (EC, *)

En aquella casa hi havia una col·lecció d'artistes / Quina col·lecció de trapelles! (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (EC, IEC)

→ **una pila de, una colla de, un pilot de, una constel·lació de, un reguitzell de**

una colla de *SQ*, conjunt, col·lecció (IEC)

He comprat una colla de llibres de medicina / Té una bona colla de càntirs (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (IEC, *)

→ **un munt de, una pila de, un raïm de, una col·lecció de**

▷ **una gamma de** (p.ext.), **un ventall de** (p.ext.)

una còpia de *SQ*, gran quantitat (A-M)

Vengué una còpia de peix mai vista (A-M)

→ **una pila de, un munt de, una carretada de una infinitat de** *SQ*, en gran nombre (IEC)

Hi havia una infinitat de persones que no pogueren entrar / Ha rebut una infinitat de felicitacions (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (IEC, EC)

→ **una pila de, una infinitud de, un munt de, una barbaritat de**

una infinitud de *SQ*, una gran quantitat de

A l'hort hi ha una infinitud de caragols / Hi havia una infinitud de persones (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (A-M, *)

→ **una infinitat de, una mala fi de, una mala cosa de**

una mar de *SQ*, abundor extraordinària / una gran quantitat de, molt (IEC, EC)

Una mar de llàgrimes / Estic en una mar de dubtes / S'ha fet la mar d'il·lusions / D'això, en té la mar (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal i amb la forma *la mar de*) (EC)

→ **una pila de, un devessall de, un flux de**

▷ **en vols de** (p.ext.)

una munió de *SQ*, multitud / gran multitud (de persones, animals, de coses) (IEC, *)

Hi havia una munió de gent que s'esperava / El cantant va saludar una bona munió de seguidors (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (IEC, *)

→ **una pila de, una mala fi de, una mala cosa de, un fotimer de, un raig de, una tractalada de, un eixam de**

una pila de *SQ*, gran quantitat de (R-M)

D'ençà que has marxat, ha vingut una pila de gent a preguntar per tu / Tinc encara una pila de llibres per classificar / En aquesta sala hi ha una bona pila d'obres originals (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (R-M, R-M, *)

→ **un munt de, un món de, un gavadal de, un ramat de, un seguit de, una infinitat de, un cúmul de, un diluvi de, un amàs de, un cabàs de, un coixí de, un feix de, un fotimer de, una constel·lació de, una mà de, un maçam de, un pilot de, un enfilal de**

una pluja de *SQ*, conjunt nombrós de coses que cauen o sobrevenen / una gran quantitat de (A-M, *)

Una pluja de bales, de flors / Una pluja de renecs / Una pluja d'aplaudiments, d'elogis (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (IEC, IEC, EC)

→ **un sens fi de, una pila de, un diluvi de, un xàfec de, un desfet de, un devessall de, un flux de, un torrent de, una rècula de**

una rajada de *SQ*, abundància, gran quantitat / una gran quantitat de (A-M, *)

Una rajada de cops / Van collir les pomes i encara n'hi va quedar una bona rajada a l'arbre (També s'usa amb l'adjectiu *bon* en posició prenominal) (IEC, A-M)

→ **un raig de, un pou de**

una rècula de *SQ*, conjunt de persones o coses que van l'una darrere l'altre (IEC)

Una rècula de disbarats, de renecs / Li va engaltar una bona rècula de mentides (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (IEC, *)

→ **una pila de, un gavadal de, un devessall de, una pluja de**

una salva de *SQ*, una gran quantitat de

En entrar l'orador, li feren una salva d'aplaudiments (A-M)

→ **un munt de, una pila de, un sens fi de**

una tractalada de *SQ*, munió, colla nombrosa (EC)

Al voltant de l'actor famós hi havia una tractalada d'admiradors (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (IEC)

→ **una munió de, un pegat de, un fotimer**

MOMENT

a temps millor *SP*, al moment més oportú / al moment més propici (Fr, IEC)

Ara et dirà que no, proposa-li-ho a temps millor

▷ **al seu moment** (p.ext.)

al punt dolç *SP*, al millor moment (R-M)

Ja començava a adormir-me i el telèfon m'ha desvetllat al punt dolç en què ja no sabia on era (R-M)

▷ **al bo de** (p.ext.), **al ple de** (p.ext.)

al temps d'alçar Déu *SP*, en molt poc temps

- (A-M)
Al temps d'alçar Déu ja havíem acabat de dinar
 → **al temps de dir Jesús, en el temps de dir un credo, en un ai, en el temps de dir una avemaria, en un credo**
- al temps de dir Jesús** *SP*, en molt poc temps (A-M)
Al temps de dir Jesús ja havíem arribat a casa
 → **al temps d'alçar Déu, en el temps de dir un credo, en un ai, en un credo, en el temps de dir una avemaria**
- al tombant** (d'algun moment) *SP*, a la vora de, a punt de (tal o tal temps) / en el moment precís en relació amb algun esdeveniment (EC, *)
Va arribar al tombant de les sis / Han vingut al tombant de les sis (Fr, EC)
 → **al punt** (d'algun moment)
- ara ve la bona** *O*, dit per a indicar un moment culminant
Estàs al millor moment de la novel·la, ara ve la bona, ja veuràs què passa quan se li declara
 → **ara ve la que faltava, ara ve quan el maten**
- ▷ **aquesta és la seva** (p.ext.), **l'hora de la veritat** (p.ext.)
- ara ve la que faltava** *O*, dit per a indicar un moment culminant
Després d'insultar-lo i humiliar-lo, ara ve la que faltava, va dir que no el volia veure mai més
 → **ara ve quan el maten, ara ve la bona**
- ara ve quan el maten** *O*, dit per a indicar un moment culminant
Estigues atent en aquest moment de la pel·lícula, perquè ara ve quan el maten / Després de dues hores de discurs, ara ve quan el maten, va presentar la dimissió
 → **ara ve la que faltava, ara ve la bona**
- d'aquí a SP**, en expressions de comiat, indica el moment en què hom compta retrobar-se amb la mateixa persona; fins (EC)
D'aquí a després! / D'aquí a demà! (EC)
 → **d'aquí res**
- en el temps de dir un credo** *SP*, ràpidament / en un espai molt curt de temps (R-M, IEC)
El vaig veure venir de l'altra banda i en el temps de dir un credo va tornar a desaparèixer (R-M)
 → **en un ai, en un credo, en el temps de dir una avemaria, al temps d'alçar Déu, al temps de dir Jesús**
- en el temps de dir una avemaria** *SP*, en un espai de temps curt (IEC)
No et moguis que torno a ser aquí en el temps de dir una avemaria
 → **en un amén, en una exhalació, en un dir Jesús, en un pensament, en un moment fins ací** *SP*, fins en aquest moment (EC)
Fins ací hem arribat
ja és hora de *O*, ésser el moment d'iniciar o de

concloure alguna cosa
Ja és hora de donar aquest projecte per acabar / Ja és hora que tornem al nostre país, aquí hem acabat la feina

- l'hora de la veritat** *SD*, quan tingui lloc el moment d'afrontar els esdeveniments / quan és necessari (*, R-M)
Ja ha arribat l'hora de la veritat / Va prometre moltes coses, però a l'hora de la veritat no va fer res (També s'usa amb la forma *el moment de la veritat*) (*, R-M)
 ▷ **ara ve la bona** (p.ext.)

MOMENTANI

- entrar i sortir** *SCoord*, romandre poca estona en un lloc / passar de fora a dins i de dins a fora d'un lloc amb un interval de temps molt breu entre ambdues accions, o reiteradament (R-M, EC)
No et puc dir com és la casa perquè només vaig fer que entrar i sortir; no vaig fixar-me en detalls / Només un moment: entrar i sortir (R-M, EC)
 → **visita de metge, treure el nas**

MÓN

- baix de la capa de Déu** *SAdv*, en tot el món (A-M)
No hi ha cap homo baix de la capa de Déu / Creu que no en trobarà cap d'igual davall de la capa de Déu (També s'usa amb la preposició *davall*) (A-M, *)
 → **sota la capa del cel, sota la capa del sol, arreu del món**
- de tot hi ha a la vinya del Senyor** *O*, (al) món (IEC)
Alts, prims, baixets, grassonets, guapos, lletjos... De tot hi ha a la vinya del Senyor / Ja trobaràs un xicot de profit, de tot hi ha a la vinya de Déu (També s'usa amb la forma *de tot hi ha a la vinya de Déu*)
- món de mones** *SN*, societat incongruent / terme despectiu per a expressar les trifulgues que hom viu al món (R-M, Fr)
No hi ha qui pugui entendre aquestes situacions tan absurdes. Això és un món de mones / Això és un món de mones; tothom va a la seva (R-M)
- sota la capa del cel** *SP*, en aquest món (IEC)
És l'home més trempat que he conegut sota la capa del cel / No hi ha ningú sota la capa del cel tan bo com ell (També s'usa amb la preposició *baix de*) (R-M)
 → **de llevant fins a ponent, baix de la capa de Déu, arreu del món, sota la capa del sol**
- ▷ **la faç de la terra** (p.ext.)
- sota la capa del sol** *SP*, expressió utilitzada en frases negatives o que contenen un superlatiu i que significa en tot el món (EC)
No hi ha terra més ufana sota la capa del sol /

Era un romàntic, estava convençut que sota la capa del sol hi havia algú destinat a ser la seva parella (També s'usa amb la preposició *baix de*) (EC, *)

→ **sota la capa del cel, baix de la capa de Déu, arreu del món**

▷ **la faç de la terra** (p.ext.)

MONARCA

les testes coronades *SD*, els monarques / els reis (IEC, EC)

Sortiren al balcó del palau les testes coronades de l'imperi

MONEDA

moneda sonant *SN*, moneda metàl·lica, en peces (IEC)

He canviat els bitllets per moneda sonant

▷ **diners comptants** (p.ext.)

MONIATO

patata de Màlaga *SN*, convolvulàcia originària de l'Amèrica Central («Ipomoea Batatas»), cultivada per les seves arrels tuberoses, riques en fècula i sucre (F)

La patata de Màlaga és de color groc i de gust dolçenc

MONJA

verge consagrada *SN*, religiosa, monja (EC)

De la manera com va vestida s'ha guanyat la fama de verge consagrada

▷ **servent de Déu** (p.ext.), **germà de la caritat** (p.ext.), **prendre el vel** (p.ext.)

MOQUEJAR

caure-li la gota del nas (a algú) *O*, rajar mucositat a algú (IEC)

Estava tan refredat que contínuament li queia la gota del nas / Detesta estar refredat perquè li cau la gota i li ploren els ulls / Aquell pobre home no s'ha adonat que li cau la gota (També s'usa amb la forma *caure-li la gota* (a algú)) (*, *, R-M)

→ **rajar-li la canalera** (a algú)

▷ **tap de nas** (p.ext.)

rajar-li la canalera (a algú) *O*, caure la gota del nas / rajar mucositat a algú (A-M, *)

Al teu fill petit li raja la canalera. A veure si el moques!

→ **caure-li la gota del nas** (a algú)

[Cat. (A-M)]

MORAL

bona vida *SN*, manera de viure adequada a la recita raó i a la moral (A-M)

Has de dur una bona vida i no deixar-te emportar per les temptacions

▷ **mala vida** (ant.)

MORAT

■ **ull a la birulè** *SN*, ull voltat d'un morat a conseqüència d'una contusió

Li han deixat un ull a la birulè d'un cop de puny

→ **ull de vellut, ull a la funerala, ull a la viruta**

[birulè: mot no registrat a l'IEC]

ull a la funerala *SN*, (ull) morat per una contusió (IEC)

Es va colpejar tan fort que ara té un ull a la funerala / Un ull a la funerala va ser l'únic que en va treure, d'aquella discussió

→ **ull de vellut, ull a la viruta, ull a la birulè**

■ **ull a la viruta** *SN*, ull voltat d'un morat a conseqüència d'una contusió

Va caure de cara a terra i li va quedar un ull a la viruta

→ **ull a la birulè, ull de vellut, ull a la funerala**

[viruta: mot no registrat a l'IEC]

ull de vellut *SN*, ull voltat d'un morat a conseqüència d'una contusió (IEC)

Es va barallar en sortir del treball i va anar a casa seva amb un ull de vellut i el llavi sagnant (R-M)

→ **ull a la funerala, ull a la viruta, ull a la birulè**

▷ **fer negre** (algú) (p.ext.), **fer un vestit de blavet** (a algú) (p.ext.)

MORÈ

bufar el pebre *SV*, embrunir / ésser molt bru de pell (R-M, A-M)

Era un mariner dels que han bufat el pebre, de pell fosca i aspecte ferreny / Tots cinc germans bufen el pebre i, en canvi, el seu pare és ben ros (R-M)

[Cat. (A-M)]

■ **estar negre** *SV*, estar morè com a conseqüència dels rajos del sol

Cada any a mitjan juliol ja està negre, no sé pas com ho fa per posar-se morè tan ràpid! / No està ben negre fins a final d'estiu (També s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival)

▷ **posar-se negre** (p.ext.), **prendre el sol** (p.ext.)

MORIBUND

a les portes de la mort *SP*, molt pròxim a la mort (EC)

En aquell accident, em vaig veure a les portes de la mort / L'avi, tan vell, és a les portes de la mort / Arribar a les portes de la mort (EC)

→ **en l'article de la mort, ésser més de l'altre món que d'aquest, estar combregador, estar a l'ull de Déu, estar leri-leri, tenir les hores comptades, tenir la vida en un fil, tenir la vida a l'encant, estar a**

- ses darreres**
- ▷ **al llit de mort** (p.ext.), **estar a les tres pedretes** (p.ext.), **arribar a les tres pedretes** (p.ext.)
- en l'article de la mort** *SP*, a punt de morir-se (IEC)
És conscient que es troba en l'article de la mort
 → **a les portes de la mort, estar a l'ull de Déu**
- ▷ **al llit de mort** (p.ext.)
- entre la vida i la mort** *SP*, [estar] en gran perill de morir / en perill imminent de morir (IEC, A-M)
Va estar dos dies entre la vida i la mort, però la seva resistència el va salvar / No sé pas si se'n sortirà: està entre la vida i la mort / El van trobar lluitant entre la vida i la mort (R-M, EC, *)
 → **tenir un peu a la tomba, tenir la vida en un fil, estar leri-leri**
- ▷ **anar per mal** (p.ext.)
- ésser a l'últim forat** *SV*, ésser prop de la mort, estar a punt de morir (A-M)
L'avi Pere ja és a l'últim forat: està a les portes de la mort
 → **estar a les acaballes, estar combregador, estar a l'ull de Déu** [Vimbodí (A-M)]
- ésser com un cos sense ànima** *SV*, ésser més de l'altre món que d'aquest / ésser a punt de morir (EC, *)
L'avi Martí ja està molt malalt, és com un cos sense ànima / Sembla un cos sense ànima, fa molta pena (També s'usa amb la forma semblar un cos sense ànima)
 → **ésser més de l'altre món que d'aquest, no ésser d'aquest món**
- ▷ **haver fet atots** (p.ext.)
- estar a l'ull de Déu** *SV*, estar a punt de morir (A-M)
El meu avi ja està a l'ull de Déu: no crec que passi d'aquesta nit
 → **a les portes de la mort, estar a les acaballes, ésser a l'últim forat, fer olor de mort, en l'article de la mort**
- ▷ **estar als ulls de Déu** (v.f.)
- estar a les acaballes** *SV*, agonitzar / (estar en els) darrers moments de la vida (R-M, IEC)
Ahir encara tenien esperança, però avui està a les acaballes; no passarà de la nit (R-M)
 → **estar a les últimes, cremar en el verd, fer ses darreres, estar a l'ull de Déu, poder fer la caixa** (a algú), **ésser a l'últim forat, fer olor de mort, estar acabat** (algú), **estar a ses darreres**
- **estar acabat** (algú) *SV*, ésser a punt de morir
Si no rep tractament ben aviat, està acabat
 → **estar a les acaballes, tenir un peu al cementiri, estar a ses darreres**
 - ▷ **anar per mal** (p.ext.)
- estar combregador** *SV*, estar molt malalt, a punt de morir / estar per morir (Fr, IEC)
Està combregador, en qualsevol moment pot morir
 → **estar a l'últim forat, a les portes de la mort, tenir un peu a la tomba**
- estar en remull** *SV*, estar a punt de morir (R-M)
Ai, pobre pollastre, ja està en remull; demà el matarem (R-M)
- ▷ **tenir un peu a la tomba** (p.ext.), **estar en capella** (p.ext.)
- estar leri-leri** *SV*, estar pròxim a succeir / (estar) prop d'esdevenir-se alguna cosa (R-M, EC)
El cor li bat, però està leri-leri de morir (EC)
 → **a les portes de la mort, entre la vida i la mort**
- ▷ **anar per mal** (p.ext.)
- fer olor de mort** *SV*, estar a punt de morir
Està molt malalta i es morirà aviat, fa olor de mort
 → **estar a les acaballes, estar a l'ull de Déu**
- **no ésser d'aquest món** *SV*, ésser a punt de morir
L'avi, quan va dir aquelles últimes paraules, ja no era d'aquest món
 → **ésser més de l'altre món que d'aquest, ésser com un cos sense ànima**
- poder fer la caixa** (a algú) *SV*, considerar que està agonitzant / es diu de qui està a les acaballes (R-M, IEC)
Ja poden fer la caixa a en Joan, pel que m'ha dit el metge, en té per dues setmanes / Pobre home, si és veritat que té aquest mal, ja li poden fer la caixa, perquè se'n salven ben pocs / Té la malaltia molt avançada, ja li poden fer la caixa (*, R-M, *)
 → **estar a les acaballes, tenir un peu a la tomba, tenir un peu al cementiri**
- tenir els dies comptats** *SV*, no restar sinó un nombre limitat de dies a viure (IEC)
Aquest arbre es pot dir que té els dies comptats; l'han d'arrencar quan obrin el carrer / El malalt està molt greu, diu el metge que té els dies comptats (R-M)
 → **tenir un peu a la tomba, tenir un peu al cementiri**
- ▷ **cafetera russa** (p.ext.)
- tenir un peu a la tomba** *SV*, estar en perill de mort (IEC)
Té una malaltia molt greu, gairebé ja té un peu a la tomba / Pel que m'ha dit el metge, té un peu a la fossa; no hi ha res a fer: la malaltia és irreversible (També s'usa amb els noms clot i fossa) (*, R-M)
 → **tenir una cama al calaix, tenir una cama al fossar, tenir els dies comptats, tenir un peu al cementiri, estar combregador, entre la vida i la mort, poder fer la caixa** (a algú)
- ▷ **anar al clot** (p.ext.), **estar en capella** (p.ext.), **estar en remull** (p.ext.), **tenir**

mala peça al teler (p.ext.), **cantar el gori-gori** (p.ext.), **haver fet atots** (p.ext.)

tenir un peu al cementiri SV, estar en perill imminent de morir (R-M)

Tot i que és molt jove, difícilment superarà les conseqüències de l'accident. Pel que em va dir el metge, sembla que té un peu al cementiri

→ **estar acabat, tenir els dies comptats, tenir un peu a la tomba**

▷ **tenir mala peça al teler** (p.ext.), **ferit d'ala** (p.ext.), **cantar el gori-gori** (p.ext.), **haver fet atots** (p.ext.), **estar llest** (p.ext.)

tenir una cama al calaix SV, ésser molt vell, decrepit (IEC)

Té molts anys, pobre home, gairebé té una cama al calaix (També s'usa amb la forma *tenir un peu al calaix*)

→ **tenir una cama al fossar, tenir un peu a la tomba, ésser més de l'altre món que d'aquest**

▷ **anar-se'n al calaix** (p.ext.)

MORINT-SE

al llit de mort SP, estant al llit a punt de morir (IEC)

Al llit de mort va reconèixer que al llarg de la seva vida havia comès molts errors / Al seu llit de mort va demanar a la seva esposa que es tornés a casar (També s'usa amb l'expressió *al seu llit de mort* i amb les altres formes del possessiu)

▷ **en el llit de mort** (v.f.), **llit de dolor** (p.ext.), **a les portes de la mort** (p.ext.), **en l'article de la mort** (p.ext.)

MORIR

aclucar els ulls SV, morir / cessar de viure (R-M, *)

Que quan ens vingui l'hora d'aclucar els ulls puguem fer-ho en pau i sense cap recança d'haver viscut injustament / A tots ens ha d'arribar indefectiblement l'hora d'aclucar els ulls / Va tancar els ulls acompanyat de la seva família (També s'usa amb el verb *tancar*) (R-M, R-M, *)

→ **fer la clucaina, anar-se'n a l'altre món, anar-se'n al calaix, donar l'ànima a Déu, fer el darrer badall, fer es bategot, pujar-se'n al cel, tòrcer el coll, tornar a la terra la carn, fer coll de figa, anar al canyet, plegar gàbies**

▷ **basca de la mort** (p.ext.), **cremar en el verd** (p.ext.), **el son etern** (p.ext.)

anar al clot SV, morir / cessar de viure (IEC, *)

En vuit dies va anar al clot (IEC)

→ **anar al sot, dinyar-la, no quedar per llavor** (algú), **anar-se'n a Xauxa**

▷ **tenir un peu a la tomba** (p.ext.)

anar al sot SV, morir / cessar de viure (IEC, *)

Deia que abans d'anar al sot volia donar-se la gran vida (R-M)

→ **anar al clot, anar-se'n al canyet, fer**

nyec, tornar a la terra la carn

batre els peus SV, morir-se / cessar de viure (IEC, *)

Està molt malalt, aviat batrà els peus / És a punt de batre les pernes (També s'usa amb la forma *batre les pernes*)

→ **estirar els peus, estirar la pota, fer es bategot**

caure com a mosques SV, morir en gran nombre, especialment en un combat (EC)

Els soldats queien com a mosques (EC)

→ **morir com a mosques**

▷ **caure com mosques** (v.f.), **com a mosques** (p.ext.)

deixar-hi els ossos SV, morir en una empresa, acció, etc. (R-M)

Molts del qui han provat d'escalar aquest cim hi han deixat els ossos (R-M)

→ **deixar-hi la pell, pagar** (alguna cosa) **amb la pell, perdre-hi la pell**

deixar-hi la pell SV, morir en una empresa (EC)

Aquest clima no li convé; si no canvia de residència hi deixarà la pell, aquí (R-M)

→ **deixar-hi els ossos, pagar** (alguna cosa) **amb la pell, perdre-hi la pell, fer-hi sa pell**

dinyar-la SV, morir / cessar de viure (IEC, *)

Això és un atracament, doneu-nos les peles si no voleu dinyar-la tots!

→ **palmar-la, fer l'ànec, anar-se'n al canyet, anar al clot**

donar a rebre SV, morir-se / cessar de viure (A-M, *)

Després d'una llarga malaltia, va donar a rebre

→ **donar l'ànima a Déu, tancar els ulls a la llum**

[Mall. (A-M)]

donar l'ànima a Déu SV, morir / cessar de viure (IEC, *)

Va donar l'ànima a Déu a l'edat de setanta anys / Després de grans sofriments va retre l'ànima a Déu (També s'usa amb els verbs *lliurar* i *retre*) (R-M)

→ **aclucar els ulls, donar a rebre, tancar els ulls a la llum**

▷ **auxilis espirituals** (p.ext.)

donar la sang per SV, morir per un ideal, per una persona, etc. (Fr)

Donaria la sang per la salvació de la pàtria / Va donar la sang per la seva terra / Va dir que donaria la sang per la llibertat del seu país (EC, Fr, *)

→ **donar la vida per, vessar la sang fins a l'última gota**

donar la vida per SV, morir per un ideal, per una persona, etc. / consentir a morir per salvar una persona o cosa (Fr, A-M)

Molts membres de la família han donat la vida per la pàtria / Donaria mitja vida per tal de

- salvar la del seu amic!* (També s'usa amb la forma *donar mitja vida per*) (R-M, EC)
→ **donar la sang per, vessar la sang fins a l'última gota**
- estar en capella** SV, esperar ésser executat (R-M)
El reu està en capella, però encara espera l'indult (R-M)
▷ **estar en remull** (p.ext.), **tenir un peu a la tomba** (p.ext.)
- estirar els peus** SV, morir / cessar de viure (Fr, *)
La meva veïna feia dies que estava malalta i avui ha estirat els peus (També s'usa amb la forma *estirar les pernes*)
→ **estirar la pota, batre els peus**
- estirar la pota** SV, morir / cessar de viure (EC, *)
Va estirar la pota l'any 1945
→ **estirar els peus, batre els peus**
- exhalar l'esperit** SV, morir / cessar de viure (IEC, *)
Va exhalar l'esperit tan santament com havia viscut / Va exhalar l'ànima acompanyat de la seva família (També s'usa amb la forma *exhalar l'ànima*) (R-M, *)
→ **exhalar la vida, exhalar el darrer sospir**
- fer coll de figa** SV, morir-se / cessar de viure (A-M, *)
El meu avi va fer coll de figa fa molts anys, després d'un accident de circulació
→ **aclucar els ulls**
[Val. (A-M)]
- fer el darrer badall** SV, morir / cessar de viure (IEC, *)
Aquest no parerà d'enredar la gent fins que farà el darrer badall (R-M)
→ **aclucar els ulls, exhalar el darrer sospir, fer es bategot**
- fer els ous en terra** SV, morir-se / cessar de viure (A-M, *)
D'aquí a cent anys tots haurem fet els ous en terra
→ **fer es tres culs**
[Men. (A-M), Mall.]
- fer es bategot** SV, morir / agonitzar / cessar de viure (R-M, R, *)
Ha fet es bategot / Aquell infeliç que han trobat sota un pont, ja feia el bategot; no han pogut reanimar-lo (*, R-M)
→ **aclucar els ulls, batre els peus, fer el darrer badall**
[Mall., bategot: mot no registrat a l'IEC]
- fer es tres culs** SV, morir-se / cessar de viure (A-M, *)
Aquest ja fa es tres culs. Me sembla que prest (a)nirem a enterrament
→ **fer la fi d'en cagaèl·làstics, fer els ous en terra**
[Men. (A-M)]
- **fer-hi sa pell** SV, morir en una empresa
Hi faràs sa pell amb tanta feina!
→ **deixar-hi la pell**
- **fer-se'n la pell** (Gir., Emp., Garrotxa)
[Mall.]
- fer l'ànec** SV, morir / cessar de viure (IEC, *)
Amb tantes medecines que vols prendre, a veure si acabaràs fent l'ànec (R-M)
→ **dinyar-la, fer nyec, no quedar per llavor** (algú)
- fer la clucaina** SV, tancar els ulls en morir-se (IEC)
Aquest pobre colom aviat farà la clucaina; ja no es mou (R-M)
→ **aclucar els ulls**
- fer la fi d'en cagaèl·làstics** SV, acabar malament algú / acabar malament en la salut (R-M)
Està ja molt malalt; aviat farà la fi d'en cagaèl·làstics / Està a punt de fer la fi d'en cagaèl·làstics
→ **fer es tres culs**
[cagaèl·làstics: mot no registrat a l'IEC]
- fer la ganyota** SV, morir a la forca o a garrot (A-M)
Era un assassí desprietat i va acabar fent la ganyota: el van penjar a la plaça del poble
▷ **donar garrot** (a algú) (inv.)
- fer nyec** SV, morir-se / cessar de viure (A-M, *)
No val la pena d'amoïnar-se per coses insignificants; qualsevol dia farem nyec i només haurem tret disgustos de la vida (R-M)
→ **anar al sot, fer l'ànec**
- fer-se'n la pell** SV, pagar amb la vida / morir-se (IEC, A-M)
En aquell viatge va fer-se'n la pell; l'accident va ser mortal
● **fer-hi sa pell** (Mall.)
[Gir., Emp., Garrotxa (A-M)]
- finir els seus dies** SV, morir de vell (Fr)
Aquell pintor tan famós va finir els seus dies la setmana passada / Va acabar els seus dies a França, en l'exili (També s'usa amb el verb *acabar*) (*, Fr)
▷ **morir al llit** (p.ext.), **mort natural** (p.ext.), **posar fi als seus dies** (p.ext.)
- morir al llit** SV, morir de mort natural (IEC)
Ha mort al llit, ja era molt gran
▷ **finir els seus dies** (p.ext.), **tenir una bona mort** (p.ext.), **mort natural** (p.ext.)
- morir amb tots els seus sentits** SV, morir sense perdre el coneixement, lúcidament (EC)
Ell va ser conscient de la seva malaltia fins al final. De fet, va morir amb tots els seus sentits (El possessiu es pot ometre)
- morir com un gos** SV, morir malament, sense sagraments o sense companyia de ningú / morir oblidat de tothom, sense ningú (A-M, EC)
Aquell pobre home va morir com un gos: abandonat al mig del carrer
▷ **la mort del porc** (p.ext.)
- morir com un poll** SV, morir quietament, sense convulsions ni estertor / morir sense convulsions ni gemecs (A-M)
Va morir com un poll: va deixar de parlar i va

tancar els ulls (També s'usa amb el diminutiu *pollet*)

morir com un sant *SV*, morir com una persona virtuosa

Ha mort com un sant, lluitant pel que creia

morir de mala quera *SV*, morir de disgustos, de mals tractes (A-M)

Aquella pobra dona va morir de mala quera, dels disgustos que li donava el seu fill

no quedar per llavor (algú) *SV*, es diu referint-se a algú, volent indicar que morirà com els altres, que no sobreviurà (A-M)

Amb aquesta epidèmia ningú no quedarà per llavor. Hi haurà una gran mortalitat

→ **anar al clot, fer l'ànec**

pagar (alguna cosa) **amb la pell** *SV*, morir a conseqüència d'una acció deliberada (R-M)

Va voler anar a explorar aquell terreny pantanós i ho va pagar amb la pell (R-M)

→ **deixar-hi la pell, deixar-hi els ossos**

pagar el deute a la natura *SV*, morir-se / cessar de viure (A-M, *)

Ahir la meva veïna va pagar el deute a la natura

→ **retre el deute a la natura, pagar tribut a la mort, passar a millor vida**

pagar tribut a la mort *SV*, morir / cessar de viure (IEC, *)

Tres persones van pagar tribut a la mort en aquell accident

→ **retre el deute a la natura, pagar el deute a la natura, passar d'aquesta vida**

■ **palmar-la** *SV*, cessar de viure

Va palmar-la l'any passat, a l'edat de trenta-sis anys

→ **dinyar-la, anar-se'n al calaix, perdre la vida**

[palmar: mot no registrat a l'IEC]

passar a millor vida *SV*, cessar de viure / a l'altra vida (*, IEC)

Fa dos mesos que va passar a millor vida, després d'una malaltia molt dolorosa (També s'usa amb el verb *anar*) (R-M)

→ **anar-se'n a l'altre món, passar d'aquesta vida, exhalar la vida, anar-se'n al cel, pagar el deute a la natura, no ésser d'aquest món**

passar d'aquesta vida *SV*, morir / cessar de viure (A-M, *)

Va esdevenir que aquell confrare va passar d'aquesta vida (A-M)

→ **passar a millor vida, pagar tribut a la mort, plegar gàbies**

perdre-hi la pell *SV*, morir en una empresa

A l'expedició que havia d'ascendir fins al cim de l'Everest, hi va perdre la pell

→ **deixar-hi la pell, deixar-hi els ossos, perdre la vida, quedar-s'hi**

perdre la vida *SV*, morir de mort violenta, inesperada (IEC)

Aquest estiu uns amics van perdre la vida fent

barranquisme / En aquella batalla molts homes hi van perdre la vida / En l'accident han perdut la vida quatre persones (*, R-M, *)

→ **quedar al seti, palmar-la, perdre-hi la pell, quedar-s'hi**

▷ **llevar la vida** (a algú) (inv.), **exhalar la vida** (p.ext.)

plegar gàbies *SV*, morir / cessar de viure (R-M, *)

Quan ens arriba l'hora de plegar gàbies, no hi ha cap més solució, que la mort no té espera (R-M)

→ **aclucar els ulls, passar d'aquesta vida**

preparar l'alforja *SV*, preparar-se a morir / dit dels malalts preveient llur mort (R-M, IEC)

En Quimet prepara l'alforja, s'ho veu a venir i ha fet avisar tots els fills per acomiadar-se

▷ **tenir un peu a la tomba** (p.ext.), **tenir una cama al fossar** (p.ext.)

quedar al seti *SV*, morir sobtadament o de mort violenta (Fr)

Avui el meu veí ha quedat al seti (També s'usa amb la forma *quedar al siti*)

→ **perdre la vida, fer un pet com una bufa**

▷ **deixar** (algú) **al seti** (inv.)

quedar al tros *SV*, morir en lluita (A-M)

Després d'una lluita aferrissada, tots dos oponents van quedar al tros

retre el deute a la natura *SV*, morir-se / cessar de viure (A-M, *)

Els pescadors van retre el deute a la natura: la mar els va engolir

→ **pagar el deute a la natura, pagar tribut a la mort**

sortir amb els peus per davant *SV*, ésser dut a enterrar (R-M)

No cal tenir enveja els uns dels altres; a la fi tots sortirem amb els peus per davant (R-M)

▷ **portar** (algú) **de panxa enlaire** (inv.), **donar menjar als cucs** (p.ext.)

tancar els ulls a la llum *SV*, morir / cessar de viure (IEC, *)

Qui li havia de dir que tancaria els ulls a la llum tan lluny d'on havia nascut! Ha mort enyorant la seva terra / El marit va cloure els ulls a la llum d'aquest món fa tres anys i ella mai més no ha tornat a ésser la mateixa (També s'usa amb el verb *cloure*) (R-M, *)

→ **donar a rebre, donar l'ànima a Déu**

▷ **obrir els ulls a la llum** (ant.)

tenir una bona mort *SV*, (tenir una) mort ocorreguda d'una manera plàcida i, especialment, estant en gràcia de Déu (EC)

Va tenir una bona mort, no va patir gens

▷ **morir al llit** (p.ext.)

tòrcer el coll *SV*, morir / cessar de viure (IEC, *)

Aquest ocell està molt pioc; qualsevol dia torcerà el coll; l'altre també va morir així, sense saber per què (R-M)

→ **aclucar els ulls**

tornar a la terra la carn *O*, morir / cessar de viure

re (IEC, *)

Quan la carn torna a la terra, ja s'ha acabat tota supèrbia; en la mort tots som iguals (R-M)

→ **aclucar els ulls, anar al sot, tornar-se pols**

▷ **tornar la carn a la terra** (v.f.)

vendre cara la vida SV, morir matant o ferint els propis enemics / defensar-se acarnissadament, fins a morir però perjudicant greument els enemics (IEC, A-M)

Quan li van desaparèixer encara va ser a temps de ferir el seu assassí, va vendre cara la vida

vessar la sang fins a l'última gota SV, morir, generalment per un ideal, sacrificar-se fins a morir (EC)

En aquella època els cavallers vessaven la sang fins a l'última gota per les seves donzelles / Va defensar tant les seves idees que va arribar a vessar la sang fins a l'última gota

→ **donar la sang per, donar la vida per**

volar al cel SV, un infant, morir (IEC)

L'Albert va volar al cel quan tenia cinc anys

→ **anar-se'n al cel, pujar-se'n al cel**

MORIR-SE

anar a sopar amb Déu SV, morir-se (en llenguatge familiar i humorístic) (A-M)

Deien que estava tan malalt que aviat aniria a sopar amb Déu

→ **anar a sopar amb sant Pere**

anar a sopar amb sant Pere SV, morir-se (en llenguatge familiar i humorístic) (A-M)

De ben jove la Marina va anar a sopar amb sant Pere

→ **anar a sopar amb Déu**

anar-se'n a l'altre barri SV, morir-se / cessar de viure (A-M, *)

Tenia la mania de no posar-se mai abric i d'una pulmonia se'n va anar a l'altre barri / El meu gos se n'ha anat a l'altre barri, ja era molt vellet (R-M, *)

→ **anar-se'n a l'altre món, anar-se'n del món**

▷ **enviar** (algú) **a l'altre barri** (p.ext.), **l'altre barri** (p.ext.)

anar-se'n a l'altre món SV, morir-se / cessar de viure (EC, *)

Se n'anirà a l'altre món sense haver descobert qui li ha causat la mort (R-M)

→ **aclucar els ulls, anar-se'n a l'altre barri, passar a millor vida, anar-se'n del món**

▷ **enviar** (algú) **a l'altre món** (inv.), **l'altre món** (p.ext.), **ésser més de l'altre món que d'aquest** (p.ext.), **anar-se'n del món** (p.ext.)

anar-se'n a Xauxa SV, morir-se / cessar de viure (A-M, *)

Va anar-se'n a Xauxa ara fa uns dos anys

→ **anar al clot, anar-se'n al calaix**

anar-se'n al calaix SV, morir / cessar de viure

(IEC, *)

Quan més tranquil podia viure, se'n va anar al calaix (R-M)

→ **aclucar els ulls, dinyar-la, palmar-la, anar-se'n a Xauxa**

▷ **tenir una cama al calaix** (p.ext.)

anar-se'n al canyet SV, morir / cessar de viure (R-M, *)

Menjant bolets desconeguts, un dia t'emmetzinaràs i te n'aniràs al canyet (R-M)

→ **aclucar els ulls, anar al sot, dinyar-la**

anar-se'n al cel SV, morir / cessar de viure (R-M, *)

Quan la mare va morir, van dir a aquella criatura que se n'havia anat al cel

→ **passar a millor vida, pujar-se'n al cel, volar al cel, anar-se'n del món**

anar-se'n del món SV, morir-se / cessar de viure (IEC, *)

Ell pot dir que se n'anirà del món ben satisfet; sempre ha fet el que ha volgut / Diu que no li fa por anar-se'n d'aquest món (També s'usa amb la forma *anar-se'n d'aquest món*) (R-M, *)

→ **anar-se'n a l'altre barri, anar-se'n a l'altre món, anar-se'n al cel**

arribar-li l'hora (a algú) O, arribar l'hora de morir-se, l'hora de la mort (IEC)

Pateix molt, pobre home, però es veu que encara no li ha arribat l'hora; sofrirà molt, abans de morir / Gaudeix de la vida, que en qualsevol moment et pot arribar l'hora / Ha arribat la seva hora (R-M, *, EC)

→ **ésser la seva hora**

▷ **l'hora suprema** (p.ext.), **l'hora de la mort** (p.ext.), **tenir les hores comptades** (p.ext.)

■ **ésser la seva hora** SV, arribar l'hora de morir-se, l'hora de la mort

Aprofita la vida que quan sigui la teva hora ja no ho podràs fer / Ens fem grans i aviat serà la nostra hora (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **arribar-li l'hora** (a algú)

▷ **l'hora de la mort** (p.ext.)

fer un pet com una bufa SV, morir-se sobtadament (A-M)

Estava perfectament de salut i, de cop, va fer un pet com una bufa

→ **quedar al seti**

[Emp. (A-M)]

pujar-se'n al cel SV, morir / cessar de viure (R-M, *)

Se n'ha pujat al cel una nena de cinc anys; els seus pares estan desconsolats (R-M)

→ **aclucar els ulls, anar-se'n al cel, volar al cel**

quedar-s'hi SV, morir / cessar de viure (R-M, *)

Ja és vell i no vol deixar-se operar, perquè té por de quedar-s'hi (R-M)

→ **perdre-hi la pell, perdre la vida**

tornar-se pols SV, cessar de viure

I va acabar el seu discurs dient que al final

tots ens tornem pols

→ **tornar a la terra la carn**

MORT (f.)

a **mort** *SP*, mort / es diu per a fer referència a una mort que és imminent o que s'esdevindrà en el futur (Fr, *)

Aquest cavaller era famós per les seves victòries als combats a mort / Va ser trobat culpable de tots els càrrecs i el van condemnar a mort
▷ **a ultrança** (p.ext.)

■ **danys col·laterals** *SN*, expressió usada per a referir-se a la pèrdua de vida, a la mort d'algú i a les destruccions ocasionades pels bombardeigs
Esperem no haver de lamentar danys col·laterals ocasionats per aquesta acció militar
→ **desgràcia personal**

■ **desgràcia personal** *SN*, expressió usada per a referir-se a la pèrdua de vida, a la mort d'algú
Esperem no haver de lamentar cap desgràcia personal / Sempre hem hagut d'esperar que es produeixin desgràcies personals, per a obtenir solucions eficients per part de les autoritats / L'incendi no va causar desgràcies personals, però una dona va haver d'ésser traslladada a l'hospital

→ **danys col·laterals**

el darrer son *SD*, la mort / expressió usada per a alludir a la mort (IEC, *)

Ja fa el darrer son; i va morir ahir (R-M)

→ **el son etern, la nit eterna**

▷ **l'entrada al món** (ant.), **l'entrada a la vida** (ant.)

el darrer sospir *SD*, la mort / el sospir d'una persona en morir (R-M, EC)

Ens va mirar llargament abans del darrer sospir / Avui a la tarda el malalt ha fet el darrer sospir / Va veure com el seu germà feia l'últim sospir / Al moment del darrer alè, érem al seu costat (També s'usa amb l'adjectiu *últim* i amb el nom *alè*) (R-M, EC, *, *)

▷ **els últims moments** (p.ext.), **la darrera hora** (p.ext.), **el son etern** (p.ext.), **la nit eterna** (p.ext.)

el darrer suplici *SD*, la mort com a pena o càstig (Fr)

Ahir va passar pel darrer suplici

el darrer viatge *SD*, expressió usada per a alludir a la mort (EC)

Va iniciar el darrer viatge cap al son etern el dia del seu natalici / Acompanyaren l'amic en el seu darrer viatge fins al cementiri sota una pluja pertinaç (*, R-M)

→ **el viatge sense tornada**

▷ **el son etern** (p.ext.)

el dia darrer *SD*, dia de la mort (EC)

El dia darrer en Joan va confessar que sempre l'havia estimat

▷ **els últims moments** (p.ext.)

el moment suprem *SD*, la mort / expressió usada

per a alludir a la mort (IEC, *)

Quan li va arribar el moment suprem, va penedir-se de tot el mal que havia fet

→ **l'hora suprema, el suprem adéu, l'hora fatal, l'hora de la mort**

el repòs etern *SD*, mort / expressió usada per a alludir a la mort (EC, *)

Per a ell havia arribat l'hora del repòs etern

→ **el son etern, el son del just, la nit eterna**

▷ **el viatge sense tornada** (p.ext.)

el son del just *SD*, mort feliç, repòs etern (EC)
Li ha arribat el son del just a l'edat de noranta anys

→ **el repòs etern, el son etern, la nit eterna, la pau eterna**

▷ **l'hora de la mort** (p.ext.)

el son etern *SD*, la mort / expressió usada per a alludir a la mort (IEC, *)

Ha arribat per a ell l'hora del son etern; ha mort santament (R-M)

→ **el darrer son, el repòs etern, la son del just, la pau eterna**

▷ **dormir el son etern** (p.ext.), **aclucar els ulls** (p.ext.), **el darrer sospir** (p.ext.), **el darrer viatge** (p.ext.), **el viatge sense tornada** (p.ext.)

el suprem adéu *SD*, mort / expressió usada per a referir-se a la mort (Fr, *)

Ahir va fer el suprem adéu, avui l'enterren

→ **el moment suprem, l'hora suprema**

el viatge sense tornada *SD*, expressió usada per a alludir a la mort (EC)

El pobre home ja ha emprès el viatge sense tornada; avui mateix l'han enterrat (R-M)

→ **el darrer viatge**

▷ **el son etern** (p.ext.), **el repòs etern** (p.ext.), **la nit eterna** (p.ext.)

els últims moments *SD*, moments que precedeixen la mort (IEC)

Els últims moments va demanar que les seves cendres s'escampessin al mar / Els darrers moments del personatge de la telenovela van ser molt dramàtics (També s'usa amb l'adjectiu *darrer*)

→ **la darrera hora**

▷ **el dia darrer** (p.ext.), **el darrer sospir** (p.ext.), **agonia de la mort** (p.ext.), **tancar els ulls** (a algú) (p.ext.)

l'hora de la mort *SD*, moment en què algú mor (A-M)

Era molt gran i li havia arribat l'hora de la mort

→ **l'hora suprema, l'hora fatal, el moment suprem, la darrera hora**

▷ **l'entrada al món** (ant.), **l'entrada a la vida** (ant.), **arribar-li l'hora** (a algú) (p.ext.), **ésser la seva hora** (p.ext.), **tenir les hores comptades** (p.ext.)

l'hora fatal *SD*, l'hora de morir-se, l'hora de la mort (EC)

Li ha arribat l'hora fatal

- **l'hora suprema, la darrera hora, el moment suprem, l'hora de la mort**
- l'hora suprema** *SD*, la mort / expressió usada per a alludir a la mort (IEC, *)
- A l'hora suprema, el malaurat va penedir-se de tot el mal que havia causat als seus familiars* (R-M)
- **la darrera hora, l'hora fatal, el moment suprem, el suprem adéu, l'hora de la mort**
- ▷ **arribar-li l'hora** (a algú) (p.ext.)
- la darrera hora** *SD*, l'hora de morir-se, l'hora de la mort (EC)
- Va passar la seva darrera hora agafat de la mà de les seves filles*
- **l'hora suprema, l'hora fatal, l'hora de la mort, els últims moments**
- ▷ **el darrer sospir** (p.ext.)
- la mort del porc** *SD*, mort d'una persona mancada d'estimació (A-M)
- La mort d'en Jaume fou la mort del porc: va morir sol i sense l'afecte de ningú*
- ▷ **morir com un gos** (p.ext.)
- la nit eterna** *SD*, mort / expressió usada per a referir-se a la mort, cessació de la vida (Fr, *)
- Li va arribar la nit eterna quan menys s'ho pensava / El son de la nit eterna*
- **el darrer son, el repòs etern, el son del just, la pau eterna**
- ▷ **el darrer sospir** (p.ext.), **el viatge sense tornada** (p.ext.), **la llum eterna** (p.ext.), **la vida eterna** (p.ext.)
- la pau eterna** *SD*, expressió usada per a referir-se a la mort
- Li falta molt poc per arribar a la pau eterna, té els dies comptats*
- **la nit eterna, el son etern, el son del just**
- ▷ **dormir en pau** (p.ext.), **en pau descansí** (p.ext.), **la llum eterna** (p.ext.), **la vida eterna** (p.ext.)
- mort i passió** *SCoord*, la passió i mort de Jesucrist i dels seus màrtirs (A-M)
- Aquell dia sant Pau i sant Pere prengueren mort i passió*
- mort natural** *SN*, cessació de la vida no causada ni per una malaltia ni per un accident
- Morir de mort natural / Li agradaria tenir una mort natural* (EC, *)
- ▷ **morir al llit** (p.ext.), **finir els seus dies** (p.ext.)
- toc d'ànimes** *SN*, toc de campanes per fer oració pels difunts (EC)
- El toc d'ànimes anuncia que algú ha mort*
- **toc de morts**
- ▷ **toc d'oració** (p.ext.), **tocar a morts** (p.ext.)
- toc de morts** *SN*, campaneig que anuncia la mort o el funeral d'algú (EC)
- En pocs dies hi ha hagut tres tocs de morts*
- **toc d'ànimes**

- ▷ **toc de mort** (v.f.), **toc d'oració** (p.ext.), **tocar a morts** (p.ext.)

MORT (adj.)

- al cel sia** *O*, es diu piadosament en anomenar una persona difunta (A-M)
- En Pepet, al cel sia, em va explicar com funcionava aquesta màquina abans de morir / En Manel, al cel sigui, havia estat mosso d'esquadra* (També s'usa amb la forma verbal *sigui*)
- **en pau descansí, Déu el tingui al cel, Déu el tingui a la glòria**
- ▷ **tant de bé li ha fet Déu** (p.ext.), **al cel lo vegem** (p.ext.), **Déu l'hagi perdonat** (p.ext.)
- criar malves** *SV*, mort i enterrat / ésser una persona morta i enterrada (Fr, *)
- Ja fa temps que cria malves: va morir ara farà uns deu anys*
- **fer malves, menjar terra, ésser al sac, podrir terra, donar menjar als cucs**
- ▷ **de cos present** (p.ext.)
- de cos present** *SP*, dit d'un mort encara no enterrat (IEC)
- Li van dir que el seu pare estava greu; però quan va anar-hi ja estava de cos present; havia mort aquella matinada / Es va celebrar una missa de cos present / L'home era de cos present i els hereus ja es discutien les seves propietats* (R-M, *, *)
- ▷ **criar malves** (p.ext.), **capella ardent** (p.ext.)
- Déu el tingui a la glòria** *O*, en anomenar una persona difunta, és costum afegir al nom alguna invocació a l'ajut diví (A-M)
- Sempre havia pensat que s'assemblava al seu avi, Déu el tingui a la glòria*
- **Déu el tingui al cel, al cel sia**
- ▷ **al cel lo vegem** (p.ext.)
- Déu el tingui al cel** *O*, en anomenar una persona difunta, és costum afegir al nom alguna invocació a l'ajut diví (A-M)
- En Jaume, Déu el tingui al cel, va ser el fundador de l'empresa*
- **Déu el tingui a la glòria, al cel sia**
- ▷ **al cel lo vegem** (p.ext.)
- Déu l'hagi perdonat** *O*, fórmula aplicada en anomenar els difunts / expressió que es diu d'un mort / per a expressar respecte en anomenar un difunt (R-M, IEC, EC)
- En Josep, Déu l'hagi perdonat, era cosí del meu pare / El pare, Déu l'hagi perdonat, ho feia així* (També s'usa amb la forma *que Déu l'hagi perdonat*) (R-M, EC)
- ▷ **al cel sia** (p.ext.), **en pau descansí** (p.ext.), **tant de bé li ha fet Déu** (p.ext.)
- dormir el son etern** *SV*, ésser mort (IEC)
- El malalt ja dorm el son etern*
- **dormir en pau, dormir en la pau del Se-**

nyor

▷ **el son etern** (p.ext.)**dormir en la pau del Senyor** SV, ésser mort (EC)*El marit de la Margarida dorm en la pau del Senyor: ja fa deu anys que és vidua*→ **dormir en pau, dormir el son etern****dormir en pau** SV, ésser mort (EC)*En Joan dorm en pau pels segles dels segles*→ **dormir el son etern, dormir en la pau del Senyor**▷ **la pau eterna** (p.ext.)**en pau descansi** O, fórmula referida als difunts / expressió usada per a indicar el desig que algú que ha mort resti en gràcia de Déu (R-M, *)*El teu oncle, en pau descansi, era molt amic del meu pare / En Salvador, en pau descansi, era un home exemplar (R-M, *)*→ **al cel sia**▷ **descansi en pau** (v.f.), **la pau eterna** (p.ext.), **tant de bé li ha fet Déu** (p.ext.), **Déu l'hagi perdonat** (p.ext.), **al cel lo vegem** (p.ext.)**ésser al pot** SV, ésser mort, estar enterrat (A-M)*D'ençà d'allò, s'ensopi, envellia, i aviat fou al pot / L'Emili de can Rajoler ja fa deu anys que és al pot (A-M, *)*→ **fer malves, ésser al sac, ésser sota la llosa**▷ **ésser en el pot** (v.f.)**ésser al sac** SV, ésser mort i enterrat (A-M)*Fa temps que ja és al sac (Sovint l'adverbi ja modifica la locució)*→ **menjar terra, criar malves, ésser al pot, ésser sota la llosa****ésser sota la llosa** SV, ésser mort, estar enterrat / al sepulcre (*, R-M)*L'home que cerques fa més d'un any que és sota la llosa; va morir d'accident / Aquest noi que dius ja fa temps que és sota la llosa; va morir quan estudiava a l'estranger (R-M)*→ **ésser al pot, ésser al sac, menjar terra, podrir terra****fer malves** SV, estar enterrat de temps / ésser una persona morta i enterrada (R-M, IEC)*Aquell pobre home ja fa malves; va morir fa dos mesos / Aquell home ja era molt vell; per això se'n va anar a fer malves (R-M, *)*→ **donar menjar als cucs, menjar terra, criar malves, ésser al pot****menjar terra** SV, ésser mort / mort i enterrat (A-M, Fr)*El propietari de la casa ja fa anys que menja terra*→ **ésser al sac, podrir terra, fer malves, criar malves, ésser sota la llosa****no ésser d'aquest món** SV, morir / ésser una persona morta i enterrada (R-M, *)*Acaba de finir; ja no és d'aquest món (R-M)*→ **passar a millor vida****podrir terra** SV, ésser mort / ésser una persona

morta i enterrada (A-M, *)

Tots els meus amics d'infantesa ja podreixen terra→ **menjar terra, criar malves, ésser sota la llosa, donar menjar als cucs****pondre-se-li el sol al migdia** (a algú) O, morir-se-li el principal protector o succeir-li una altra desgràcia que el perjudica molt / passar a algú una desgràcia, morir-se-li algú estimat o protector (A-M, EC)*Quan van morir els seus parents més propers, se li va pondre el sol al migdia. Va haver d'empescar-se-les tot sol*→ **pondre-se-li el sol** (a algú)▷ **pondre-se-li el sol a migdia** (a algú) (v.f.), **eixir-li el sol a mitjanit** (a algú) (ant.)

[Vallès (A-M)]

rebre mort SV, cessar de viure per acció d'altri / ésser occit (A-M, EC)*Aquell soldat va rebre mort a l'illa de Sardènyia*▷ **donar mort** (a algú) (inv.), **treure del món** (algú) (inv.)**soldat desconegut** SV, combatent no identificat mort en el camp de batalla, convertit en símbol dels morts en combat per una nació (EC)*Estan pensant a construir un monument en honor dels soldats desconeguts*▷ **camp de l'honor** (p.ext.)**tancar els ulls** (a algú) SV, assistir algú en el moment de la seva mort / assistir-lo als seus darrers moments (A-M, EC)*Va arribar a temps de poder tancar els ulls al seu pare que va tenir el consol de la seva companyia / Després de tancar-li els ulls va sortir plorant / Treballa a l'hospital i ha clos els ulls a molts malalts (També s'usa amb el verb cloure) (R-M, *, *)***tant de bé li ha fet Déu** O, dit en ocasió d'una mort després d'un llarg procés dolorós (R-M) *Ha mort aquest matí; tant de bé li ha fet Déu, pobre; ja ha patit prou (R-M)*▷ **Déu l'hagi perdonat** (p.ext.), **al cel lo vegem** (p.ext.), **al cel sia** (p.ext.), **en pau descansi** (p.ext.)**MORTALDAT****costar moltes vides** SV, causar moltes morts (IEC)*Aquella guerra va costar moltes vides / L'assalt de l'exèrcit va costar moltes vides*▷ **costar la vida** (p.ext.), **morir com a xinxes** (p.ext.), **morir com a mosques** (p.ext.), **morir com a rates** (p.ext.), **bany de sang** (p.ext.)**morir com a mosques** SV, haver-hi una mortal·dat / morir en gran quantitat en un combat, en una epidèmia, etc. (Fr, IEC)*Amb l'epidèmia van morir com a mosques / Els habitants d'aquella zona van morir com a*

mosques perquè havien begut aigua contaminada

→ **morir com a xinxes, morir com a rates**
 ▷ **morir com mosques** (v.f.), **costar moltes vides** (p.ext.), **com a mosques** (p.ext.)

morir com a rates SV, haver-hi una gran mortaldat (Fr)

En el bombardeig de la ciutat bona part de la població va morir com a rates

→ **morir com a mosques, morir com a xinxes**
 ▷ **morir com rates** (v.f.), **costar moltes vides** (p.ext.)

morir com a xinxes SV, haver-hi una gran mortaldat / morir en gran nombre (Fr, A-M)

En les guerres la gent mor com a xinxes

→ **morir com a mosques, morir com a rates**
 ▷ **morir com xinxes** (v.f.), **costar moltes vides** (p.ext.)

MORTALMENT

de mort SP, mortalment / dit per a referir-se a aquell mal que pot arribar a produir la mort (R-M, *)

A la primera topada el varen ferir de mort; va viure molt poques hores / Va tornar del combat ferit de mort / Els gossos han trobat l'au que els caçadors han tocat de mort (R-M, *, *)

▷ **bo i sa** (ant.), **sa i estalvi** (ant.), **sana i salva** (ant.)

MORTIFICAR

(fig.)

fer mudar la pell (a algú) SV, fer patir algú (A-M)

Aquesta situació tan angoixant li farà mudar la pell

→ **fer sortir els cabells blancs** (a algú), **fer la vida impossible** (a algú)

fer sortir els cabells blancs (a algú) SV, produir penes o complicacions / fer passar penes (R-M, EC)

Tractar amb aquesta dona fa sortir cabells blancs; no hi ha manera d'entendre-s'hi (R-M)

→ **fer mudar la pell** (a algú)

▷ **fer sortir cabells blancs** (a algú) (v.f.), **suar tinta** (p.ext.)

● **fer eixir els cabells verds** (a algú) (Cast., Val.)

tocar el botet (a algú) SV, molestar fortament, especialment en l'amor propi

Sempre em toca el botet: té l'especial habilitat de posar-me nerviós i mortificar-me

→ **tocar la moral** (a algú), **tocar l'amor propi** (a algú)

▷ **donar renyina** (a algú) (p.ext.)

MORTIFICAR-SE

castigar el cos SV, mortificar el cos per esperit ascètic o de penitència (IEC)

Amb la penitència de fer dejuni durant una

setmana es castigaven el cos

▷ **fer magre** (p.ext.), **fer divendres** (p.ext.)

MOSTRAR

abatre el joc SV, en els jocs de cartes, mostrar el joc als altres jugadors deixant les cartes cara amunt (EC)

Com que havia guanyat va abatre el joc

→ **abatre les cartes**

abatre les cartes SV, mostrar el joc que un té (IEC)

Va abatre les cartes i la veritat és que tenia molt mal joc

→ **abatre el joc**

deixar (alguna cosa) **en evidència** SV, fer veure clar una cosa, posar als ulls de tothom (IEC)
Amb aquelles paraules va deixar la seva actitud en evidència / El seu gest deixà en evidència la seva disconformitat / Les darreres vagues han posat en evidència la força sindical (També s'usa amb el verb *posar*) (*, *, R-M)

→ **posar** (alguna cosa) **de manifest, donar a conèixer** (alguna cosa, a algú)

▷ **fer gala** (d'alguna cosa) (p.ext.)

fer gala (d'alguna cosa) SV, fer ostentació d'alguna cosa, vanar-se d'haver-la feta (EC)

Va fer gala d'una gran sobrietat en aquella acte públic tan controvertit

→ **fer ufana** (d'alguna cosa), **fer paga** (d'alguna cosa), **fer-se gros** (d'alguna cosa)

▷ **deixar** (alguna cosa) **en evidència** (p.ext.)

MOSTRAR-SE

fer-se conèixer SV, cridar sobre si l'atenció, mostrar de què s'és capaç (IEC)

Amb aquesta resposta s'ha fet conèixer; ha demostrat el seu egoisme / Es feu conèixer amb aquells articles tan forts (R-M, EC)

→ **donar-se a conèixer**

treure's la màscara SV, (algú) no dissimular més els seus sentiments / cessar de fingir, d'obrar amb dissimul (IEC, A-M)

Es va treure la màscara, i ara ja se li veuen les intencions / Es va treure la màscara i la va convidar a sopar (També s'usa amb el verb *llevar*) (EC, *)

→ **llevar-se la careta, respirar per la ferida**
 ▷ **posar-se la màscara** (ant.)

MOTIU

amb motiu de SP, expressió que indica la circumstància que provoca un fet o una acció, o que hi dóna lloc / expressió usada per a indicar allò que indueix a fer alguna cosa o n'és ocasió (IEC, EC)

Amb motiu del nostre aniversari us convidem a un sopar al club / Hi coincidirem amb motiu d'una festa (IEC, EC)

→ **en ocasió de, a propòsit de, a causa de ara per naps ara per cols** SCoord, adés per un

motiu, adés per un altre (IEC)

Ara per naps, ara per cols, mai no treballa (EC)

→ **per naps o per cols, per fas o per nefas, quan no són figues són raïms, per sí o per no**

en avinentesa de SP, expressió que indica la circumstància que provoca un fet o una acció, o que hi dona lloc

En avinentesa del seu aniversari, vam sortir de festa / Us faig aquesta explicació en avinentesa del que em vaig preguntar l'altre dia

→ **en ocasió de, en l'escaïença de, a propòsit de**

en l'escaïença de SP, expressió que indica la circumstància que provoca un fet o una acció, o que hi dona lloc

En l'escaïença d'aquella trobada, vam organitzar un sopar

→ **en ocasió de, en l'avinentesa de**

en ocasió de SP, expressió que indica la circumstància que provoca un fet o una acció, o que hi dona lloc

En ocasió del seu aniversari, vam organitzar-li una festa sorpresa

→ **amb motiu de, en l'escaïença de, en l'avinentesa de, a propòsit de**

per fas o per nefas SCoord, amb raó o sense raó, amb qualsevol pretext o ocasió / per una cosa o altra, justificadament o injustificadament / per tots els mitjans lícits o il·lícits, per tots els mitjans possibles, justificadament o injustificadament (A-M, EC, P)

M'agrada molt passejar pel port però per fas o per nefas passo anys sencers sense anar-hi / T'he demanat que arreglis la cambra; per fas o per nefas, sempre ho deixes per fer (R-M)

→ **quan no són figues són raïms, per naps o per cols, per sí o per no, ara per naps ara per cols**

[nefas: mot no registrat a l'IEC, llatínisme]

per naps o per cols SCoord, per una cosa o altra (R-M)

Per naps o per cols, mai no acabo la feina abans de les deu (R-M)

→ **quan no són figues són raïms, per sí o per no, ara per naps ara per cols, per sí són verdes o sí són madures**

▷ **força major** (p.ext.)

per raó de SP, motivat per (R-M)

Va haver d'anar a París per raó d'unes patents / Per raó d'economia (R-M, IEC)

→ **per motius de**

▷ **per raons de** (v.f.), **per culpa de** (p.ext.), **a causa de** (p.ext.), **per amor de** (p.ext.)

per sí o per no SCoord, per un motiu o altre (R-M)

Per sí o per no sempre fa el ronsa / Per sí o per no m'ha passat la setmana sense telefonar-te

el resultat de la meva gestió (*, R-M)

→ **per fas o per nefas, per naps o per cols, per si són verdes o si són madures, quan no són figues són raïms, ara per naps ara per cols**

quan no són figues són raïms O, per un o altre motiu (R-M)

No m'ho arregla mai; quan no són figues són raïms i mai no troba l'hora de fer-ho / El fuseter sempre em diu que vindrà a muntar-nos l'armari, però, quan no són figues són raïms, ja fa un mes que el tenim igual (S'usa normalment en present i en pretèrit imperfect d'indicatiu) (R-M)

→ **per naps o per cols, per fas o per nefas, ara per naps ara per cols, per sí o per no que si això, que si allò SCoord**, per un o altre motiu (R-M)

Sempre estan que si això, que si allò; en tot troben defectes i inconvenients (R-M)

→ **que si són verdes, que si són madures; que tomba, que gira**

▷ **vuits i nous i cartes que no lliguen** (p.ext.)

que si naps, que si cols SCoord, entre una cosa i altra (R-M)

Van discutir molta estona, que si naps, que si cols, fins que el cafeter va apagar els llums i van haver d'anar-se'n (R-M)

→ **que si són verdes, que si són madures; que tomba, que gira**

quin vent el porta per ací O, es diu per a demanar a algú la causa de la seva vinguda / a què es deu que hagi vingut? (A-M, EC)

Feia molt temps que no venia, quin vent el porta per ací? / Em pensava que vindries la setmana vinent, quin vent et duu per ací? (També s'usa en pretèrit perfect i en pretèrit imperfect d'indicatiu, amb el verb *dur* i amb l'adverbi *aquí*. El complement preposicional es pot ometre)

MOTLLURAR

passar motllura SV, fer córrer el motlle o la plantilla per unes guies per tal de donar perfil a la motllura (EC)

L'aprenent va passar motllura de pressa i va haver de repetir la feina

MOTORITZAT

■ **a cavall SP**, traslladant-se d'un lloc a un altre mitjançant l'ús d'un vehicle

—*Hi aniràs a peu o a cavall?* —*A peu no, m'estimo més agafar el cotxe* (Només s'usa amb els verbs de moviment *anar*, *venir*, etc.)

▷ **a peu** (ant.)

MOURE

fer el joc SV, fer el moviment de rotació, flexió, etc., amb relació a un eix (R-M)

D'ençà que va caure no pot fer el joc amb el

colze / Aquesta barra no fa el joc perquè s'ha de greixar l'eix (R-M)

▷ **tenir joc** (p.ext.)

posar (alguna cosa) **en dansa** *SV*, posar en curs d'acció (IEC)

Ja han posat tot el muntatge en dansa / Quan es va saber l'arribada del ministre, tot es va posar en dansa per a preparar-li una bona rebuda / Ja és hora que posem en dansa la campanya electoral (, R-M, R-M)*

→ **posar** (alguna cosa) **en marxa**, **posar** (alguna cosa) **en doina**

▷ **anar en dansa** (p.ext.)

MOURE'S

anar i venir *SCoord*, moure's en direccions contràries (EC)

No parava d'anar i venir, em posava nerviós

▷ **anades i vingudes** (p.ext.), **anar en dansa** (p.ext.)

fer foc *SV*, moure's intensament, desplegar gran activitat per a un fi determinat (A-M)

A l'hora d'organitzar la festa ha fet foc

▷ **llaurar fondo** (p.ext.), **posar-hi el coll** (p.ext.)

MOVIMENT

d'ací d'allà *SCoord*, d'un costat a l'altre / pertot arreu, d'un lloc a l'altre (IEC, *)

Anaven tots d'ací d'allà esverats per la tronada / Ens van fer anar d'ací d'allà per no res: me n'he hagut de tornar amb els papers a la mà (R-M)

→ **amunt i avall**, **d'un costat a l'altre**, **d'una banda a l'altra**, **ençà i enllà**

▷ **anar d'Herodes a Pilat** (p.ext.)

d'un costat a l'altre *SP*, d'un lloc a l'altre / pertot arreu (R-M, *)

Va viatjar d'un costat a l'altre durant tot l'estiu. (S'usa normalment amb els verbs de moviment agitar, anar, moure, etc.) (R-M)

→ **d'ací d'allà**, **d'una banda a l'altra**, **amunt i avall**, **de banda a banda**

▷ **de l'un costat a l'altre** (v.f.), **fer anar** (algú) **com una pilota** (p.ext.), **fer voltar** (algú) **com una baldufa** (p.ext.)

jocs d'aigua *SN*, moviments diversos i variats de raigs d'aigua en un brollador (EC)

Els jocs d'aigua d'aquella font són espectaculars

un cop de SQ, cadascun dels moviments repetits, o conjunt d'aquests moviments que hom fa o que hom imprimeix a instruments, màquines, etc., en fer-los funcionar, per dur a terme una operació breu, ràpida (EC)

*Donar un cop de planxa a un vestit / Un cop de llima, de pinzell, de raspall / Et faig un cop de telèfon per avisar-te a quina hora comença la festa (EC, EC, *)*

▷ **passar la planxa** (p.ext.), **passar l'escom-**

bra (p.ext.), **passar el raspall** (p.ext.), **per sobre** (p.ext.)

MUCOSITAT

tap de nas *SN*, porció de la massa que la pols que l'aire aspirat porta en suspensió forma amb la mucositat del nas (EC)

No respirava bé a causa d'un tap de nas

▷ **caure-li la gota del nas** (a algú) (p.ext.), **refredat com una sopa** (p.ext.), **fet una sopa** (p.ext.)

MUDA

roba blanca *SN*, peces de vestir que hom porta ajustades directament al cos i cobertes per la roba de damunt (EC)

Li han regalat un conjunt de roba blanca molt fi

→ **roba interior**, **roba de davall**

▷ **roba de damunt** (ant.), **roba de color** (ant.), **roba de per sobre** (ant.)

roba de davall *SN*, les peces de vestit que es porten més a prop del cos i cobertes per altres peces (A-M)

Canvia't cada dia la roba de davall

→ **roba interior**, **roba blanca**

▷ **roba de damunt** (ant.), **roba de per sobre** (ant.), **roba de color** (ant.)

roba interior *SN*, peces de vestir que hom porta ajustades directament al cos i cobertes per la roba de damunt (EC)

En aquest calaix hi guardo la roba interior

→ **roba blanca**, **roba de davall**

▷ **roba de damunt** (ant.), **roba de color** (ant.), **roba de per sobre** (ant.)

MUDAT

anar a les tres pedretes *SV*, anar molt mudat (A-M)

Avui va a les tres pedretes, perquè toca anar mudat

→ **anar de pontifical**

[Vila-real (A-M)]

anar de pontifical *SV*, vestir sumptuosament / anar molt ben vestit, en vestit de cerimònia (R-M, A-M)

*Quan assisteix a una festa, sempre va de pontifical, com si volgués impressionar la gent / Avui vaig de pontifical perquè es casa el meu germà / El dia de l'aniversari estava de pontifical (També s'usa amb el verb estar) (R-M, R-M, *)*

→ **de vint-i-un botó**, **de vint-i-un punt**, **vestir bé**, **anar a les tres pedretes**

▷ **sortir de la capsa** (p.ext.), **anar conforme** (p.ext.)

anar planxat com un cargol *SV*, anar mudat i tibet (SP)

Cada diumenge va planxat com un cargol a dinar a ca la padrina

→ **de vint-i-un botó**

de llarg *SP*, amb vestit talar, amb faldilles llar-

gues (IEC)

Al casament, totes les noies anaven de llarg i els homes amb vestit fosc / A moltes dones els agrada d'anar a les festes per vestir-se de llarg (S'usa normalment amb el verbs *anar* i *vestir*) (R-M)

▷ **de curt** (ant.), **posada de llarg** (p.ext.), **de gala** (p.ext.), **de festa** (p.ext.), **vestit de nit** (p.ext.), **roba d'estat** (p.ext.)

de vint-i-un botó *SP*, molt mudat / [anar] mudat, molt ben vestit (R-M, EC)

Es va vestir de vint-i-un botó per anar a la festa / Quin goig que feia! Anava de vint-i-un botó (R-M)

→ **de vint-i-un punt**, **d'etiqueta**, **de festa**, **anar de pontifical**, **anar planxat com un cargol**

▷ **de vint-i-un botons** (v.f.), **d'esport** (ant.), **de carrer** (ant.)

de vint-i-un punt *SP*, [anar] molt ben vestit o pulcre (A-M)

Per ses seves noces anava de vint-i-un punt. Feia mirera

→ **de vint-i-un botó**, **de festa**, **anar de pontifical**

▷ **d'esport** (ant.), **de carrer** (ant.)
[Mall. (A-M)]

■ **tocat i posat** *SCoord*, molt mudat, molt ben vestit

Quin paio més tocat i posat! / Anava molt tocat i posat per rebre els seus convidats (S'usa normalment amb el verb *anar*)

▷ **anar que ni pintat** (p.ext.)

■ **vestir bé** *SV*, anar mudat, ésser molt elegant a l'hora de vestir-se

L'Elena vesteix bé / Li agrada vestir bé, perquè és molt presumit / Vesteix molt bé i és molt elegant (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. en posició preadverbial)

→ **compondre's com un monyo de novena-na**, **anar de pontifical**

▷ **anar que ni pintat** (p.ext.), **sortir de la capsa** (p.ext.), **anar conforme** (p.ext.)

MULLAR-SE

mullar-se com un gat *SV*, mullar-se intensament (A-M)

Em va agafar el xàfec i em vaig mullar com un gat

▷ **moll com un ànec** (p.ext.), **fet una sopa** (p.ext.)

mullar-se com una sopa *SV*, mullar-se / quedar ben xop (Fr, *)

Com que plovia tant, ens vam mullar com una sopa

▷ **moll com una sopa** (p.ext.)

MULLER

■ **primera dama** *SQ*, muller del cap o president del govern o del cap de l'estat

Al sopar benèfic, hi va assistir la primera

dama en representació del president

▷ **primer ministre** (p.ext.)

MULTITUD

■ **a collades** *SP*, essent una gran multitud

Els castellers van aparèixer a collades a la plaça major del poble

→ **en gran nombre**

cent i la mare *SCoord*, ésser molts, haver-n'hi gran multitud (A-M)

Vam anar a la festa a la qual estàvem convidats i hi havia cent i la mare, no hi faltava nin-gú

→ **ésser tants com en van darrere dels gegants**

▷ **a centenars** (p.ext.)

[Val. (A-M)]

cop de gent *SN*, gentada / concurrència d'un gran nombre de persones en un indret (R-M, *)

A la porta del parc es veu un cop de gent; deu passar quelcom (R-M)

→ **mig món**

en gran nombre *SP*, molts / essent una gran multitud (R-M, *)

Els habitants del poblet acudiren en gran nombre a presenciar la inauguració del pont (R-M)

→ **a collades**, **a forrellons**, **a dolls**

ésser tants com en van darrere dels gegants *SV*, ésser una gran multitud (A-M)

A la festa érem tants com en van darrere dels gegants, gairebé no s'hi cabia

→ **haver-n'hi com de cabells en el cap**, **cent i la mare**

haver-n'hi com de cabells en el cap *SV*, (de persones o de coses) haver-hi una gran multitud (A-M)

De joguines per a triar, n'hi havia com de cabells en el cap / Al concert de la setmana passada, de gent, n'hi havia com de cabells al cap

→ **ésser tants com en van darrere dels gegants**

▷ **haver-n'hi com de cabells al cap** (v.f.)
[Emp. (A-M)]

mig món *SQ*, molta gent (IEC)

A l'hora assenyalada mig món va comparèixer a la platja per veure les proves de surf / Coneix mig món (R-M, EC)

→ **cop de gent**, **tot el món**, **el món i la bolla**

▷ **un món de** (p.ext.), **tot lo món de** (p.ext.)

un eixam de *SQ*, gran munió (de persones, animals, de coses) (A-M)

Un eixam d'infants / Hi havia un eixam de dones (A-M, EC)

→ **una constel·lació de**, **un exèrcit de**, **una caterva de**, **un núvol de**, **un coixí de**, **un sens fi de**, **una munió de**

un exèrcit de *SQ*, gran munió (IEC)

Un exèrcit de creditors / Un exèrcit de mosques (IEC)

→ **un eixam de**, **una constel·lació de**, **una ca-**

- terva de, un núvol de, un pegat de**
un núvol de *SQ*, gran quantitat de
Un núvol de nois (EC)
 → **un eixam de, una constel·lació de, un exèrcit de, una caterva de, un femer de, un sens fi de**
- una caterva de** *SQ*, multitud; nombre excessiu de persones o animals i, per extensió, també d'objectes inanimats (A-M)
Convidant tota una caterva d'amics / Em va deixar anar una caterva de frases boniques (A-M, *)
 → **un munt de, un eixam de, una constel·lació de, un exèrcit de, un núvol de, un devesall de**
- una constel·lació de** *SQ*, multitud, conjunt (IEC)
Una constel·lació de savis / Una constel·lació de cantants (IEC)
 → **una pila de, un eixam de, un exèrcit de, una caterva de, un núvol de, un raïm de, una col·lecció de**

MUNT

- un caramull de** *SQ*, gran quantitat de
Un caramull de pedres, de bales, de rocs (IEC)
 → **un munt de, una pila de**

MUNTAT

- a cavall de** *SP*, muntat sobre una cavalcadura, o, en sentit figurat, sobre alguna cosa (R-M)
Camina molt a poc a poc; sembla que vagi a cavall d'una tortuga / A cavall de la paret / El nen va a cavall del seu pare (Sovint s'usa amb els verbs *anar, muntar, pujar*, etc.) (R-M, IEC, *)
 → **a collibè, cama ací cama allà, a coll**
 ▷ **carregar les calces a la mula** (p.ext.), **a cavall de les cames** (p.ext.), **a la geneta** (p.ext.)
- a coll** *SP*, sobre la regió veïna del coll, espatlles i part de l'esquena (IEC)
És una pobra dona amb un marrec a coll i dos més que li agafen les faldilles / El pare tenia a coll el seu fill petit / S'ha carregat el feix de llenya a coll (R-M, R-M, EC)
 → **a collibè, a cavall de, a la xirinxina**
 ▷ **a braç** (p.ext.), **a plec de braç** (p.ext.), **a l'esquena** (p.ext.)
- a la geneta** *SP*, amb els estreps curts, de manera que les cames restin en posició vertical des del genoll en avall / estil de muntar a cavall, amb els estreps curts (EC, R-M)
Sempre munta a la geneta i com que té les cames llargues sembla que li sobrin genolls / En aquells moments anava a la geneta (R-M, *)
 ▷ **a cavall de** (p.ext.)

MUNTATGE

- taula de muntatge** *SN*, en cinema i en televisió, taula per a sincronitzar la imatge i el so, tallar els plans que el realitzador consideri sobers i

fer el muntatge definitiu (IEC)
La taula de muntatge s'ha espatllat i no selecciona correctament els plans
 ▷ **taula de mescles** (p.ext.)

MUNYIR

- fer orri** *SV*, munyir les ovelles en l'orri (IEC)
A les sis, quan torni el ramat farem orri; prepara els pots (R-M)

MURMURACIÓ

- anar a llengües de la gent** *SV*, ésser objecte de comentaris, murmurations, generals (EC)
Anava a llengües de la gent que en Lluís i la dona de l'alcalde tenien un embolic (També s'usa amb les formes *anar a llengües de tothom* i *anar a llengües de tot el poble*)
 → **anar en boca de tothom, passar per les baquetes**
 ▷ **prendre** (algú) **de tema** (inv.), **el dir de la gent** (p.ext.), **el què diran** (p.ext.), **bum-bum** (p.ext.), **rum-rum** (p.ext.), **llegenda urbana** (p.ext.), **xiular-li les orelles** (a algú) (p.ext.), **brou de llengua** (p.ext.)

MURMURAR

1. dir en veu baixa
no treure's les paraules de la boca *SV*, parlar amb la boca molt estreta o murmurant, sense dir les coses clares (A-M)
No es treu les paraules de la boca, ha de vocalitzar més bé
 → **parlar fosc**
 ▷ **no sentir-lo ni el coll de la camisa** (p.ext.), **menjar-se les paraules** (p.ext.)
2. enraonar dient mal d'algú
dir penjaments (d'algú) *SV*, blasmar / malparlar d'algú (R-M, IEC)
Aquelles dones es passen el dia dient penjaments dels altres veïns al replà de l'escala
 → **dir fàstics** (d'algú), **deixar malament** (algú), **dir mal** (d'algú), **dir foc i flamada** (d'algú), **fer tiretes** (d'algú), **parlar malament de**
 ▷ **parlar bé de** (ant.)
- tallar-li una capa** (a algú) *SV*, murmurar d'algú / xerrar en desprestigi d'altri (A-M, *)
Quan es va separar, tot el veïnat no va parar de tallar-li una capa
 → **deixar** (algú) **a l'altura del betum, deixar** (algú) **com un drap brut, deixar** (algú) **com un porc, deixar** (algú) **verd, tallar vestits**
- trencar nous** *SV*, murmurar insistentment, sobretot les dones en reunió (A-M)
Mira que els agrada trencar nous: no hi ha ningú que s'escapi de les seves enraonies
 → **fer bugada, passar bugada, fer córrer les**

tisores, tallar vestits**MURMURI**

nyeu-nyeu *SN*, escarneix el parlar d'una persona hipòcrita o xafardera (Fr)

S'anava sentint nyeu-nyeu i és que no paraven de criticar la resta de la gent de l'autobús

▷ **xiu-xiu** (p.ext.)

[Reduplicatiu]

xiu-xiu *SN*, remor inintelligible d'una conversa tinguda en veu molt baixa (IEC)

El xiu-xiu dels ocells / Que pari aquest xiu-xiu que se sent al fons de la classe (IEC, *)

▷ **soroll de fons** (p.ext.), **nyeu-nyeu** (p.ext.)

[Reduplicatiu]

MURRI

ésser un puta *SV*, terme aplicat a tota mena de persones o de coses dolentes, astutes, difícils, perilloses, etc. (A-M)

És un puta, volia prendre'm el lloc de treball i ho ha aconseguit! (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *molt*, etc. en comptes de un i ometent el quantificador)

→ **ésser una vespa, ésser una mala puta, tenir puteria**

▷ **ésser un gat dels frares** (p.ext.)

murri com una guilla *SA*, molt astut i malintencionat (A-M)

No et refiïs de l'Antoni, és murri com una guilla i t'enredarà

→ **més traïdor que un gat negre, més pillo que un gat negre, més pòlissa que un gat negre**

▷ **més viu que una mostela** (p.ext.)

MUSAR

perdre el temps *SV*, no ocupar-se en res de profit / desapropitar el temps, no fer allò que caldria o es podria fer (R-M, EC)

No para de perdre el temps en coses inútils i mira que n'hi ha de coses importants per resoldre!

→ **despendre el temps, perdre el pa i el paneret, fer la pamparruana, tocar-se la pamparruana, fer estaries, no fer una gamba, perdre l'estona, caçar mosques, perdre es temps i sa llavor, portar taronges a València**

▷ **aprofitar el temps** (ant.), **comptar les bi-**

gues (p.ext.), **estar de romanços** (p.ext.), **perdre temps** (p.ext.), **fer volar coloms** (p.ext.), **anar de preguntes i respostes** (p.ext.)

MUSCULAT

ésser tot músculs *SV*, ésser ben musculat (IEC)

Vol ésser tot músculs per impressionar les noies

▷ **ésser un sac d'ossos** (algú) (ant.), **fort com un toro** (p.ext.), **tenir bon braç** (p.ext.), **tenir braç** (p.ext.)

MÚSIC

home orquestra *SN*, músic ambulat que toca simultàniament diversos instruments que duu al seu damunt (IEC)

A la festa, hi portaran un home orquestra

MÚSICA

banda sonora *SN*, música d'una pel·lícula (IEC)

La banda sonora de la pel·lícula va guanyar diversos premis / Fa col·lecció de bandes sonores de pel·lícules on surt el seu actor preferit

de cambra *SP*, dit de la música vocal o instrumental escrita per a ésser interpretada en intimitat i per un grup reduït d'intèrprets (EC)

El millor per a relaxar-se és escoltar música de cambra (S'usa normalment com a complement dels noms *música, orquestra, quartet*, etc.)

xim-xim *SN*, seguit de músiques, d'actes ostensius, etc., amb què es vol donar solemnitat, importància, a un esdeveniment (IEC)

Es deixà impressionar per les faramalles i els xim-xims / A mi no m'agrada el xim-xim que certa gent fa (IEC, EC)

[Reduplicatiu]

MUSSITAR

no sentir-lo ni el coll de la camisa *O*, parlar molt baix / no entendre'l ningú perquè parla excessivament baix (Fr, EC)

No l'ha sentit ni el coll de la camisa / Parla que no l'ou ni el coll de la camisa (També s'usa amb el verb *oir*) (EC, *)

▷ **no treure's les paraules de la boca** (p.ext.), **bufar-li** (alguna cosa) **a l'orella** (a algú) (p.ext.), **parlar a l'orella** (p.ext.)

N

NADAL

bon Nadal *SN*, expressió usada per a felicitar les festes de Nadal

Bon Nadal!, i bon any!

→ **donar les bones festes** (a algú)

▷ **bones vacances** (p.ext.)

passat festes *SA*, després de passar les festes de Nadal o de Pasqua (EC)

Passat festes haurem de començar a estudiar per als exàmens de febrer

NADÓ

criatura de bolquers *SN*, infant que encara no es mou del llit (R-M)

Aquesta pobra dona s'ha quedat vídua amb tres fills petits i un que encara és criatura de bolquers (R-M)

→ **ésser de dies**

▷ **de llet** (p.ext.), **de pit** (p.ext.)

■ **ésser de dies** *SV*, acabat de néixer

Aquesta criatura és de dies

→ **criatura de bolquers**

NAIXENÇA

l'entrada a la vida *SD*, la naixença / acció de néixer, de venir al món (A-M, *)

L'entrada a la vida del meu oncle fou quan encara no existia la televisió

→ **l'entrada al món**

▷ **el darrer son** (ant.), **l'hora de la mort** (ant.), **entrar al món** (p.ext.), **venir al món** (p.ext.), **sortir a llum** (p.ext.), **venir a llum** (p.ext.)

l'entrada al món *SD*, la naixença / acció de néixer, de venir al món (A-M, *)

L'entrada al món del meu pare tingué lloc en un poblet del nord del Pallars

→ **l'entrada a la vida**

▷ **el darrer son** (ant.), **l'hora de la mort** (ant.), **entrar al món** (p.ext.), **venir al món** (p.ext.), **sortir a llum** (p.ext.), **venir a llum** (p.ext.)

NAN

homenet de colzada *SN*, es diuen especialment «homenets de colzada» i «donetes de colzada» uns éssers imaginaris que figuren en les rondalles populars i que tenen per característiques

una gran laboriositat i una extremada petitesa corporal (A-M)

Al conte hi havia dos homenets de colzada [Mall., Men. (A-M)]

NATACIÓ

estil lliure *SN*, en la natació, aquell estil la pràctica del qual no queda subjecta a unes normes determinades (EC)

Va guanyar una medalla pels cent metres estil lliure de natació

NATALITAT

planificació familiar *SN*, centre d'orientació i atenció sobre qüestions relacionades amb la vida sexual de les persones i la regulació de la natalitat / control de naixements (IEC, EC)
Haurem d'anar a un centre de planificació familiar / Abans de casar-se els van proposar que fessin un curs de planificació familiar (S'usa normalment com a complement dels noms *centre* i *curs*)

NATJA

galta del cul *SN*, natja / cadascuna de les dues masses carneses de la part inferior i posterior del tronc, entre la cuixa i la cintura del cos humà (IEC, *)

Quan em van abaixar el banyador se'm va veure tota la galta del cul. Quina vergonya!

NATURA

natura viva *SN*, animals i plantes (IEC)

Només dibuixa la natura viva / És un amant de la natura viva

▷ **medi ambient** (p.ext.)

NATURAL

al natural *SP*, en l'estat propi de la natura / en l'estat natural, sense artifici, sense elaboració, etc. (IEC, EC)

El retrat m'agrada, però encara m'agrades més al natural / Porta els cabells al natural, sense tint ni moldejat (EC, *)

en brut *SP*, en estat natural, sense refinar o afaiçonar / que no ha estat treballat, afaiçonat, polí (Fr, IEC)

Aquest diamant, en brut, pesa deu quirats; un

cop tallat pot quedar magnífic / La pedra en brut era molt més grossa (R-M)

▷ **en pèl** (p.ext.), **en floca** (p.ext.), **en escruix** (p.ext.)

en floca *SP*, amb la fibra tèxtil en el seu estat natural, encara no filada, no manufacturada

Encara té molt cotó en floca per filar

▷ **en brut** (p.ext.), **en pèl** (p.ext.), **en escruix** (p.ext.)

NATURALESÀ

de mena *SP*, per natura / expressió usada per a indicar que algú està determinat pel conjunt de condicions de la seva naturalesa (EC, *)

No sóc de mena menjador / L'ase és pacient de mena (EC)

→ **de natura**

▷ **de naixement** (p.ext.), **portar** (alguna cosa) **a la sang** (p.ext.)

NATURALMENT

no cal dir que *O*, ésser clar, sabut / frase que n'introdueix una altra que hom dóna per indubtable (R-M, EC)

Sortirem a les vuit; no cal dir que hem d'ésser puntuals / No cal dir que tu també hi estàs convidat (També s'usa substituint l'oració subordinada pel pronom *ho*) (R-M, *)

→ **per descomptat, sens dubte, val a dir que**

oi tal *SQ*, expressió d'afirmació / expressió que afirma i pondera (R-M, *)

Dius que l'has deixat dintre del calaix? Oi tall!, ara ho veig; abans no ho he sabut trobar / Oi tal, que vindré al casament! (R-M, *)

→ **oi tant, i tant, per descomptat**

■ **oi tant** *SAdv*, expressió que afirma i pondera

Em preguntes si vindrà amb mi? Oi tant!

→ **oi tal, i tant, per descomptat, no cal que ho diguis**

per descomptat *SP*, expressió que considera quelcom segur. Naturalment / expressió amb què hom assenteix mostrant seguretat, certesa (R-M, EC)

Pensa que demà és festa, i, per descomptat, tot serà tancat i no podràs comprar res / Que no vindrà, ja ho donem per descomptat (Normalment s'usa amb els verbs *donar* i *tenir*) (R-M, IEC)

→ **no cal dir que, oi tal, oi tant, i tant, a cop segur**

▷ **val a dir que** (p.ext.), **com hi ha Déu** (p.ext.), **com hi ha món** (p.ext.)

NAUFRAGAR

anar a fons *SV*, enfonsar-se / submergir-se, descendir dins l'aigua fins a reposar en el fons (R-M, A-M)

És la segona barca que ha anat a fons en aquesta cala / És una barca poc marinera: va a fons per no res (R-M)

→ **anar a pic, passar per ull**

▷ **anar en roda** (p.ext.), **anar a la deriva** (p.ext.), **fer aigües** (p.ext.), **anar a la ronssa** (p.ext.)

fer aigües *SV*, ésser una embarcació invadida per l'aigua, amb perill d'enfonsar-se / entrar-hi l'aigua / entrar l'aigua en un vaixell (A-M, IEC, EC)

La barca feia aigües, però vam aconseguir arribar a port sense gaires problemes

▷ **fer aigua** (v.f.), **anar a fons** (p.ext.), **anar a pic** (p.ext.), **passar per ull** (p.ext.)

NAVEGANT

a tota vela *SP*, [navegar] amb totes les veles desplegadas / sallar (EC, R-M)

Si volem arribar a temps, haurem d'anar a tota vela; no podem entretenir-nos gens / Navegaven a tota vela perquè volien arribar ben aviat (S'usa normalment amb els verbs *anar*, *navegar*, etc.) (R-M, *)

→ **a la vela, a vela plena**

a vela plena *SP*, [navegar] amb vent suficient i apropiat per a inflar les veles (EC)

Anàvem a vela plena per tal d'arribar a port com més aviat millor (S'usa normalment amb els verbs *anar*, *navegar*, etc.)

→ **a tota vela, a la vela**

▷ **a veles plenes** (v.f.)

amb la popa primera *SP*, amb la popa per davant, anant l'embarcació enrere (IEC)

En determinades situacions és més fàcil conduir el vaixell amb la popa primera

per mar *SP*, navegant, anat a través del mar (A-M)

Que la tornassen a son pare per terra o per mar / No hi vol anar per mar perquè es mareja quan va amb vaixell (A-M, *)

▷ **per terra** (p.ext.), **per aire** (p.ext.), **córrer la mar** (p.ext.)

NAVEGAR

anar a puja *SV*, navegar l'embarcació apartant la proa de la direcció del vent (EC)

Aquella barca va a puja

▷ **anar de puja** (v.f.), **tocar d'orsa** (ant.)

anar de bolina *SV*, anar proa a vent / posició del vaixell respecte al vent en què aquell rep aquest en una direcció que forma un angle de sis quartes, o menys, amb la proa (IEC, EC)

Van fer-se a la mar i la barca anava de bolina / I de proa o de bolina sempre navega amb tot vent (També s'usa amb el verb *navegar* i amb la forma *anar de borina*) (*, A-M)

→ **tocar d'orsa**

anar en mar *SV*, abandonar la costa o el port i emprendre la navegació cap a mar

Aniran en mar de bon matí

→ **fer-se a la mar, prendre vela, prendre mar, donar vela, fer-se a la vela**

▷ **anar a la mar** (v.f.)

anar en popa *SV*, navegar amb el vent bufant per la popa (IEC)

Si anem en popa tota l'estona, arribarem més d'hora del previst

→ **anar vent en popa**

anar en popa rodó *SV*, navegar amb el vent bufant en la mateixa direcció i en el mateix sentit del rumb (IEC)

Vam anar en popa rodó una bona estona

▷ **fer bona proa** (p.ext.)

anar terrús-terrús *SV*, terrear, costejar (IEC)

Navegava a prop de la costa, anava terrús-terrús

[Mall.]

anar vent en popa *SV*, navegar amb el vent bufant per la popa (IEC)

Desplegueu totes les veles, que anem vent en popa

→ **anar en popa**

córrer el temps *SV*, navegar a favor de les ones en casos de temporal, per tal de poder-se'n sortir, arribant a córrer més que elles (EC)

Si volien sortir vius d'aquell temporal, havien de córrer el temps

▷ **córrer el temps a pal sec** (p.ext.), **córrer en popa** (p.ext.), **córrer una empopada** (p.ext.)

córrer el temps a pal sec *SV*, córrer el temps sense cap vela (EC)

El temporal havia fet malbé les veles i havien de córrer el temps a pal sec

▷ **córrer el temps** (p.ext.)

córrer en popa *SV*, una nau, córrer un temporal popa al vent i a la mar

El vaixell corre en popa

→ **córrer una empopada, donar la popa**

▷ **córrer el temps** (p.ext.)

córrer la mar *SV*, viatjar per mar (R-M)

Fa sis anys que corre la mar i coneix totes les costes del món (R-M)

▷ **córrer les mars** (v.f.), **per mar** (p.ext.)

córrer una empopada *SV*, córrer, una nau, un temporal popa al vent i a la mar (EC)

La nau corre una empopada

→ **córrer en popa, donar la popa**

▷ **córrer el temps** (p.ext.)

donar la popa *SV*, córrer, una nau, un temporal popa al vent i a la mar

Vam donar la popa amb el vaixell d'aquella companyia

→ **córrer en popa, córrer una empopada**

estar a la colla *SV*, una nau, estar disposada per a fer-se a la mar (IEC)

La nau estava a la colla i tothom saludava els familiars que es quedaven a terra

fer bona proa *SV*, una nau, seguir el rumb que li permetrà d'arribar al seu punt de destinació (IEC)

Tot i la tempesta el vaixell feia bona proa cap a Portocristo

▷ **anar en popa rodó** (p.ext.)

pixar vent *SV*, deixar que la vela perdi vent pels bessos de dalt de la pena quan la barca cenyeix (EC)

«Fes pixar vent si la ratxa carrega»: es diu el timoner novell (A-M)

posar en vent *SV*, orientar les veles segons la direcció del vent (A-M)

Hem de posar en vent el vaixell si volem sortir al més aviat possible

▷ **a sobrevent** (p.ext.)

posar-se a la capa *SV*, efectuar les maniobres necessàries per tal que un vaixell resti a la capa (EC)

Amb aquest temporal que s'acosta, ens haurem de posar a la capa

→ **navegar a la capa**

seguir les aigües *SV*, navegar no gaire lluny de la popa (d'un altre vaixell) seguint el mateix rumb (EC)

Cap vaixell no seguia les aigües del Titànic

tallar l'aigua *SV*, avançar veloçment una embarcació o una altra cosa dins l'aigua tot fendint-la (EC)

Aquella llanxa tallava l'aigua molt veloçment

NEBOT

nebot valencià *SN*, fill d'un cosí o d'una cosina (EC)

La meva cosina ha tingut un fill. Així que ara tinc un nebot valencià

▷ **oncle valencià** (inv.)

NECESSARI

fer-li fretura (a algú) *SV*, mancar quelcom necessari, de què se sent la pèrdua (IEC)

La seva companyia ara em fa fretura; necessito el seu consell / El finat ens farà molta fretura

(També s'usa amb els quantificadors *força, molt, etc.* en posició prenominal) (R-M, EC)

→ **fer-li falta** (a algú), **fer-li menester** (a algú)

fer-li menester (a algú) *SV*, ésser-li, algú o alguna cosa, útil o imprescindible a algú / caldre-li, ésser-li necessari (EC, IEC)

No t'ho enduguis, que encara em fa menester (EC)

→ **fer-li falta** (a algú), **fer-li fretura** (a algú), **haver de menester, fer-li peça** (a algú)

valer la pena *SV*, tenir prou importància per a justificar la molèstia que s'hi pren / expressió usada per a indicar que alguna cosa té valor o mèrit, és prou bona o interessant per a compensar els inconvenients que presenta, etc. (A-M, EC)

A aquest preu, val la pena que ho compris; normalment és molt més car / No val la pena d'anar-hi (R-M, EC)

→ **pagar la pena, sortir a compte**

▷ **no valer el tret** (ant.), **no pagar el tret** (ant.), **ésser de dir** (p.ext.)

NECESSÀRIAMENT**a cop segur** *SP*, immancablement (IEC)*Ell està convençut que a cop segur li concediran el que demana* (R-M)→ **sens dubte, per força, per descomptat, amb seguretat**▷ **de segur** (p.ext.), **amb els trumfos a la mà** (p.ext.)**de precís** *SP*, necessàriament / sense que hom en pugui prescindir (R-M, *)*Cal que vagis de precís al dentista; tens la boca molt malament* (R-M)→ **sens falta****per força** *SP*, necessàriament / dit per a referir-se a alguna cosa que no pot deixar d'ésser o d'esdevenir (IEC, *)*Aquests escàndols han de commoure per força l'opinió pública / Per força li ha d'agradar: és precisió / Per força m'havia d'anar bé l'examen, després de tant estudiar* (EC, EC, *)▷ **a la força** (v.f.), **per necessitat** (p.ext.)**per necessitat** *SP*, necessàriament / perquè hom no té cap altre possibilitat (A-M, *)*Robava per necessitat / Demana almoïna per necessitat* (EC, *)▷ **de necessitat** (v.f.), **per força** (p.ext.)**sens falta** *SP*, sense mancar-hi / sense que s'admeti justificació d'un acte o d'una omissió (IEC, *)*Demà, sens falta, cal que vagis a matricular-te; no esperis més / Vol cobrar demà sens falta* (R-M, EC)→ **sense excusa, de precís**▷ **sense falta** (v.f.)**NECESSITAR****haver de menester** *SV*, caldre, algú o alguna cosa, a algú (EC)*Vine, que t'haig de menester una estona / Hauré de menester molts llibres, per a fer aquest treball / Ha de menester unes agulles més fines per a cosir aquest roba* (EC, EC, *)→ **fer-li menester** (a algú)**necessitar** (alguna cosa) **com el pa que es menja** *SV*, necessitar molt alguna cosa (Fr)*Necessitava la feina com el pa que es menja i, per sort, la va aconseguir*▷ **demanar** (alguna cosa) **a crits** (p.ext.)**no guanyar** (per a alguna cosa) *SV*, expressió per a indicar que hom ha de comprar alguna cosa massa sovint (EC)*No guanyarem per a sabates / Amb aquest nen no guanyem per a motxilles* (EC, *)**NECI****cap buit** *SN*, [ésser] neci, ignorant (IEC)*Només pensa a estar guapa i no es preocupa d'aprendre coses. Si no vigila serà un cap buit*→ **cap boig, cap de trons, cap fluxiu, cap d'ase****cap d'ase** *SN*, ésser naci, ignorant (IEC)*És un cap d'ase: no sabrà mai res, perquè tampoc no s'hi esforça*→ **cap de carbassa, cap buit, cap d'estorrell, ésser un ase, tros d'ase****no tenir res al cap** *SV*, ésser un neci, un ignorant (EC)*Aquest noi no té res al cap, és més ximple que fet per encàrrec / És una persona sense res al cap*(També s'usa amb la forma *sense res al cap*)→ **tenir el cap ple de serradures, tenir el cap ple de vent, tenir molt de vent al cap**▷ **tenir cap** (ant.)**NEDAR**■ **fer piscines** *SV*, travessar de llarg una piscina nedant de forma continuada*Cada dia al vespre fa piscines / Ara fa més piscines que abans / Només ha fet dues piscines i ja s'ha cansat / Abans de dinar ha fet algunes piscines* (També s'usa amb quantificadors numerals o indefinits en posició prenominal)**nedar a la braça** *SV*, nedar en posició prona estenent els braços endavant, separant-los amb un moviment semicircular, plegant-los sobre el pit i tornant-los a llançar endavant mentre les cames fan un moviment d'extensió i contracció per propulsar i establitzar el cos (IEC) *És un campió quan es tracta de nedar a la braça*▷ **nedar braça** (v.f.)**nedar com un peix** *SV*, saber nedar molt bé (A-M)*Neda com un peix, potser ens guanyarà a tots*▷ **nedar com un plom** (ant.)**nedar com un plom** *SV*, no saber nedar gens (A-M)*Fent «footing» és molt bo, però a l'aigua neda com un plom; mai no ha pogut aprendre a surar* (També s'usa amb la forma *nedar com el plom*) (R-M)▷ **nedar com un peix** (ant.)**NEGACIÓ****no pas** *SAdv*, usat per a introduir una proposició eHíptica construïda sense verb en què hom nega parcialment el contingut de l'enunciat precedent (IEC)*—Ell surt tots els dies. —No pas quan plou / Demà anirem d'excursió, oi? —No pas jo* (IEC, EC)**no...pas** *SAdv*, s'usa («pas») darrere el verb d'una proposició expositiva negativa quan hom nega allò que lògicament pot inferir-se d'allò que s'acaba de dir o que es dirà tot seguit (EC) *Demà t'ho diré. Oh, no ens veurem pas, demà!* (EC)**NEGAR****no haver-n'hi de cuïts** *SV*, expressió emprada per a negar a algú allò que demana (EC)

—*Que vols que et compri uns pantalons?*
—*No n'hi ha de cuits!*

→ **i un be negre amb potes rosses; a l'altra porta, que aquesta no s'obre**

● **no haver-n'hi de tallats** (Emp., Vallès)
no haver-n'hi de tallats *SV*, es diu per a negar a algú allò que demana (A-M)

—*Em regalaràs una bicicleta per al meu aniversari?* —*No n'hi ha de tallats*

→ **no haver-n'hi de cuits**

[Emp., Vallès (A-M)]

NEGAR-SE

■ **fer botifarra** (a algú) *SV*, negar-se, oposar-se, refusar

Vaig fer botifarra als inversors perquè m'havien fet una proposta inacceptable

▷ **fer mal so** (p.ext.), **donar la bola** (a algú) (p.ext.), **tombar-se d'esquena a** (p.ext.), **botifarra de pagès** (p.ext.), **per aquí** (p.ext.)

fer mal so *SV*, manifestar-se desfavorable a allò que altri demana o proposa (A-M)

Creia que el conflicte es podia resoldre d'una altra manera, així és que va fer mal so davant la solució proposada

→ **donar la bola** (a algú), **donar carpetada** (a alguna cosa), **en contra de**

▷ **fer botifarra** (a algú) (p.ext.), **tenir un cor de suro** (p.ext.)

NEGAT

ésser un zero a l'esquerra *SV*, no saber ni mica d'alguna cosa, ésser un inepte en algun tema
No et puc ajudar gens; en qüestions de química sóc un zero a l'esquerra; no en sé un borrall (R-M)

→ **ésser un llum** (algú), **no saber-ne ni un borrall**, **ésser un patata**, **no saber què es pesca**, **ésser un as** (algú), **ésser un trasto** (algú), **no saber on té la mà dreta**

▷ **no ésser manxol** (ant.)

NEGATIVA

i un be negre amb potes rosses *SConj*, expressió de negació desmentint (R-M)

—*Hi aniràs tu, oi?* —*I un be negre amb potes rosses!* / —*Que em faràs aquest favor?* —*I un be negre!* / —*Diu que t'hi portarà?* —*I un be!* (Alternativament s'usa amb les formes *i un be negre* i també *i un be*)

→ **i un ou**, **i un colló**, **no haver-n'hi de cuits**
▷ **i un be negre amb potes rosses** (v.f.), **ara hi corro** (p.ext.)

■ **les ganes** *SD*, expressió usada per a negar irònicament el desig d'algú que s'expressa en una afirmació prèvia

—*Diu que estàs enamorat d'ella.* —*Sí, les ganes*

▷ **què més voldria** (p.ext.); **sí, home** (p.ext.)

■ **també fóra cas** *O*, expressió usada per a indicar que el discurs previ és poc probable

—*Josep va dir que pagaves tu.* —*També fóra cas!* (Només s'usa en pretèrit imperfecte de subjuntiu)

→ **només caldria**

[Val.]

NEGLIGÈNCIA

imprudència temerària *SN*, negligència o manca de precaucions inexcusable, contrària a una prudència raonable (EC)

El van detenir per imprudència temerària, perquè conduïa begut

NEGLIGENT

d'estar per casa *SP*, dit d'una cosa feta amb negligència, sense pretensions, de poc valor (IEC)

Això és un treball d'estar per casa: no té prou qualitat i és molt superficial

→ **de pa sucat amb oli**

▷ **de qualsevol manera** (p.ext.), **de mala mort** (p.ext.)

NEGOCI

negoci rodó *SN*, negoci molt avantatjós, totalment favorable (EC)

Amb la compra i venda d'aquests habitatges ha fet un negoci rodó

→ **bon negoci**, **bona xeixa**, **la gallina dels ous d'or**

▷ **fer negoci** (p.ext.)

tenir casa oberta *SV*, tenir un establiment o negoci (R-M)

Tots tres germans tenen casa oberta en tres poblacions distintes / La família té casa oberta en un carreró de Tarragona (R-M)

▷ **plantar botiga** (p.ext.), **posar botiga** (p.ext.)

NEGOCIACIÓ

estira-i-amolla *SCoord*, estira-i-arrotonsa / alternança d'exigències i concessions (EC, *)

No es pot estar sempre estira-i-amolla, perquè no és bo estar sempre discutint

→ **estira-i-arrotonsa**

[Compost]

estira-i-arrotonsa *SCoord*, alternança d'exigències i concessions / regatejar (EC, R-M)

Després de mitja hora de fer l'estira-i-arrotonsa van poder posar-se d'acord en el preu / Després d'un llarg estira-i-arrotonsa van arribar a un acord (R-M, EC)

→ **estira-i-amolla**

[Compost]

NEGOCIAR

encendre la candela *SV*, acceptar una oferta com a base de negociació / en les vendes a l'encant o subhastes, acceptar el subhastador una xifra

oferta com a suficient per a iniciar la subhasta (R-M, IEC)

Hi ha hagut molt poques ofertes i no s'ha arribat a encendre la candela. No s'ha fet cap transacció / Tal com estan les coses, em sembla que no encendrem la candela (R-M)

▷ **mitja dita** (p.ext.), **fer negoci** (p.ext.), **en subhasta** (p.ext.), **cremar candeles** (p.ext.)

NEGRE

de dol *SP*, endolat / senyal exterior per a mostrar l'aflicció causada per la mort d'una persona i, en general, per una desgràcia (R-M, *)

Va de dol perquè fa pocs mesos que morí el seu pare / Després de tant temps encara vas de dol rigorós (S'usa normalment amb el verb *anar*) (R-M, EC)

▷ **any de plor** (p.ext.)

negre com el carbó *SA*, negre / molt obscur (R-M, *)

Tenia les mans negres com el carbó i va córrer a rentar-se-les / Renoï quines ungles! Són com el carbó. Ja cal que te les netegis bé abans de sopar (També s'usa ometent l'adjectiu) (R-M, *)

→ **negre com la pega**, **negre com el sutge**, **negre com una móra**, **negre com un pecat**, **negre com el corb**, **negre com el quitrà**, **negre com fum de guerrer**, **negre com l'atzabeja**, **negre com un fumall**, **negre com un tíó**

▷ **blanc com la neu** (ant.), **fosc com una gola de llop** (p.ext.), **negre com una gola de llop** (p.ext.)

negre com el corb *SA*, molt negre (R-M)

Jo el vaig conèixer de jove. Aleshores tenia molts cabells i negres com el corb. Ara, calb com és, no l'hauria reconegut

→ **negre com el carbó**, **negre com la pega**, **negre com el sutge**, **negre com una móra**, **negre com un pecat**, **negre com el quitrà**, **negre com fum de guerrer**, **negre com l'atzabeja**, **negre com un fumall**, **negre com un tíó**

▷ **blanc com una satalia** (ant.)

negre com el quitrà *SA*, molt negre (R-M)

Tenia la cara negra com el quitrà, de tant rebolcar-se jugant (També s'usa ometent l'adjectiu) (R-M)

→ **negre com el carbó**, **negre com la pega**, **negre com el sutge**, **negre com una móra**, **negre com un pecat**, **negre com el corb**, **negre com fum de guerrer**, **negre com l'atzabeja**, **negre com un fumall**, **negre com un tíó**

▷ **blanc com un borrallo de neu** (ant.)

negre com el sutge *SA*, molt negre (R-M)

Tenia les mans negres com el sutge, i anava esparracat i brut que feia pena (També s'usa ometent l'adjectiu) (R-M)

→ **negre com el carbó**, **negre com la pega**, **negre com una móra**, **negre com un pecat**, **negre com el corb**, **negre com el quitrà**, **negre com fum de guerrer**, **negre com l'atzabeja**, **negre com un fumall**, **negre com un tíó**

▷ **blanc com un glop de llet** (ant.)

negre com fum de gerrer *SA*, expressió intensiva, sovint hiperbòlica, per a designar una cosa de color molt obscur (A-M)

Tot era tan brut, que van acabar tots amb la roba negra com fum de gerrer

→ **negre com el carbó**, **negre com la pega**, **negre com el sutge**, **negre com una móra**, **negre com un pecat**, **negre com el corb**, **negre com el quitrà**, **negre com l'atzabeja**, **negre com un fumall**, **negre com un tíó**

▷ **blanc com una tofa de neu** (ant.)

negre com l'atzabeja *SA*, expressió intensiva, sovint hiperbòlica, per a designar una cosa de color molt obscur (A-M)

Ulls negres com l'atzabeja / Té els cabells negres com l'atzabeja (A-M, *)

→ **negre com el carbó**, **negre com la pega**, **negre com el sutge**, **negre com una móra**, **negre com un pecat**, **negre com el corb**, **negre com el quitrà**, **negre com fum de guerrer**, **negre com un fumall**, **negre com un tíó**

▷ **blanc com la llet** (ant.)

negre com la pega *SA*, expressió intensiva, sovint hiperbòlica, per a designar una cosa de color molt obscur (A-M)

Duia les mans negres com la pega. Es veu que havia estat remenant diaris vells

→ **negre com el carbó**, **negre com el sutge**, **negre com una móra**, **negre com un pecat**, **negre com el quitrà**, **negre com fum de guerrer**, **negre com l'atzabeja**, **negre com un fumall**, **negre com un tíó**

▷ **blanc com el paper d'escriure** (ant.)

negre com un fumall *SA*, expressió intensiva, sovint hiperbòlica, per a designar una cosa de color molt obscur (A-M)

El fum va deixar el sostre negre com un fumall (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **negre com el carbó**, **negre com la pega**, **negre com el sutge**, **negre com una móra**, **negre com un pecat**, **negre com el corb**, **negre com el quitrà**, **negre com fum de guerrer**, **negre com l'atzabeja**, **negre com un tíó**

▷ **blanc com la neu** (ant.)

negre com un pecat *SA*, expressió intensiva, sovint hiperbòlica, per a designar una cosa de color molt obscur (A-M)

Duu les ungles negres com un pecat / Va estar jugant amb tinta i va acabar amb les mans ne-

gres com un pecat (També s'usa ometent l'adjectiu i amb la forma *negre com el pecat*) (R-M, *)

→ **negre com el carbó, negre com la pega, negre com el sutge, negre com una móra, negre com el corb, negre com el quitrà, negre com fum de guerrer, negre com l'atzabeja, negre com un fumall, negre com un tió**

▷ **blanc com un glop de llet** (ant.)

negre com un tió SA, expressió intensiva, sovint hiperbòlica, per a designar una cosa de color molt obscur (A-M)

Sempre va vestit negre com un tió: sembla que estigui de dol

→ **negre com el carbó, negre com la pega, negre com el sutge, negre com una móra, negre com un pecat, negre com el corb, negre com el quitrà, negre com fum de guerrer, negre com l'atzabeja, negre com un fumall**

▷ **blanc com un borralló de neu** (ant.)

negre com una móra SA, expressió intensiva, sovint hiperbòlica, per a designar una cosa de color molt obscur (A-M)

Li agrada caminar descalç i per això porta sempre els peus negres com una móra

→ **negre com el carbó, negre com la pega, negre com el sutge, negre com un pecat, negre com el corb, negre com el quitrà, negre com fum de guerrer, negre com l'atzabeja, negre com un fumall, negre com un tió**

▷ **blanc com la neu** (ant.)

NEGRÓS

de color d'ala de corb SP, (de) color negre blavós (EC)

Em vaig comprar un vestit de color d'ala de corb

▷ **de color d'ala de mosca** (p.ext.)

NEGUTEJAR

■ **cremar-li les mans** (a algú) SV, causar neguit a algú la possessió d'alguna cosa que no li resulta grata de tenir

Aquells documents secrets li cremaven les mans, per això se'n va intentar desfer de seguida

fer ballar els ulls verds (a algú) SV, fer passar molta pena, molestar extremadament (A-M)
La nena no la puc dominar; em fa ballar els ulls verds (A-M)

→ **fer tornar** (algú) coa d'all, portar (algú) pel camí de l'amargura, matar (algú) a disgustos

● **fer eixir els ulls verds** (a algú) (Montblanc), **fer veure els ulls verds** (a algú) (Vallès, Penedès, Camp de Tarr.)

[Emp. (A-M)]

fer eixir els ulls verds (a algú) SV, fer passar molta pena, molestar extremadament (A-M)
Aquest xicot me fa eixir los ulls verds (A-M)

→ **fer tornar** (algú) coa d'all, portar (algú) pel camí de l'amargura, matar (algú) a disgustos

● **fer ballar els ulls verds** (a algú) (Emp.), **fer veure els ulls verds** (a algú) (Vallès, Penedès, Camp de Tarr.)

[Montblanc (A-M)]

fer veure els ulls verds (a algú) SV, fer passar molta pena, molestar extremadament (A-M)
El meu xicot és tan dolent que em fa veure els ulls verds (A-M)

→ **fer tornar** (algú) coa d'all, portar (algú) pel camí de l'amargura, matar (algú) a disgustos

▷ **passar-la magra** (inv.), **passar-la negra** (inv.)

● **fer eixir els ulls verds** (a algú) (Montblanc), **fer ballar els ulls verds** (a algú) (Emp.)

[Vallès, Penedès, Camp de Tarr. (A-M)]

■ **tirar-se a sobre** (d'algú) SV, causar una gran neguit a algú la manca de temps per a fer alguna cosa, la gran quantitat de feina, etc.

Haurem d'afanyar-nos a acabar el projecte, perquè el temps se'n tira a sobre / Darrerament estic molt enfeinat: la feina se'm tira a sobre

NEGUTEJAR-SE

estar no sé com SV, tenir un malestar indefinible / (estar) d'una manera que hom no pot definir (IEC, EC)

Avui estic no sé com / No li diguis res, que està no sé com i a tothom contesta amb un estira-bot (EC, *)

▷ **donar-se mal cor** (p.ext.)

NEGUITÓS

no viure SV, no tenir un moment de repòs, donar-se mil neguits, etc., per algú o alguna cosa (IEC)

Aquesta pobra dona no viu, darrere dels seus quatre fills / Amb tantes preocupacions, no viu ni deixa viure els altres (IEC, EC)

→ **anar a tope**

▷ **perdre el cul per** (p.ext.), **no viure ni deixar viure** (p.ext.)

tenir agulles a sa cadira SV, estar assegut per força, però agitat de la impaciència o del temor (A-M)

Té agulles a sa cadira, li deu passar qualche cosa

→ **no parar quiet, no poder parar**

▷ **tenir foc dins ses sabates** (p.ext.), **semblar que el cul no li cap damunt la cadira** (p.ext.), **no tenir cul per a seure** (p.ext.), **seu amb so cul com ses senyores** (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

NÉIXER

entrar al món *SV*, néixer / sortir del ventre de la mare (EC, *)

En Roger acaba d'entrar al món el vint-i-set de gener d'aquest any

→ **venir al món, obrir els ulls a la llum, sortir a llum, venir a llum, veure la llum**
 ▷ **posar** (algú) **al món** (inv.), **portar** (algú) **al món** (inv.), **l'entrada al món** (p.ext.), **l'entrada a la vida** (p.ext.), **ésser al món** (p.ext.)

obrir els ulls a la llum *SV*, néixer / sortir del ventre de la mare (IEC, *)

El sol fet d'obrir els ulls a la llum en aquesta terra no ens constitueix catalans; cal obrir-hi també l'esperit / En Marc va descloure els ulls a la llum d'aquest món el vint de maig (També s'usa amb el verb descloure) (R-M, *)

→ **venir al món, veure la llum, entrar al món, sortir a llum, venir a llum**

▷ **tancar els ulls a la llum** (ant.)

sortir a llum *SV*, néixer; produir-se / sortir del ventre de la mare (A-M, *)

Va sortir a llum a Catalunya, però ara viu a Galícia

→ **venir a llum, entrar al món, obrir els ulls a la llum, venir al món, veure la llum**

▷ **l'entrada al món** (p.ext.), **l'entrada a la vida** (p.ext.)

venir a llum *SV*, néixer; produir-se / sortir del ventre de la mare (A-M, *)

En David va venir a llum l'any 1977

→ **sortir a llum, entrar al món, obrir els ulls a la llum, venir al món, veure la llum**

▷ **l'entrada al món** (p.ext.), **l'entrada a la vida** (p.ext.)

venir al món *SV*, néixer / sortir del ventre de la mare (IEC, *)

Quan venim al món no sabem, afortunadament, quina sort ens espera / Va arribar al món en un lloc fred i humit (També s'usa amb el verb arribar) (R-M, *)

→ **obrir els ulls a la llum, entrar al món, sortir a llum, venir a llum, veure la llum**

▷ **posar** (algú) **al món** (inv.), **portar** (algú) **al món** (inv.), **l'entrada al món** (p.ext.), **l'entrada a la vida** (p.ext.), **ésser al món** (P.ext.)

veure la llum *SV*, néixer / sortir del ventre de la mare (R-M, *)

Aquest gran poeta va veure la llum en un poble de l'Empordà (R-M)

→ **obrir els ulls a la llum, entrar al món, sortir a llum, venir a llum, venir al món**

NEOLOGISME

de nou encuny *SP*, expressió emprada per a indicar que alguna cosa ha estat creada recentment

Una paraula de nou encuny (Només s'usa

com a complement dels noms *mot, paraula, terme*, etc.) (EC)

NERVIÓS

ésser un feix de nervis *SV*, estar molt nerviós o tenir els nervis fàcilment excitables (IEC)

La Maria és un feix de nervis i quan té exàmens s'ho passa molt malament

→ **ésser un sac de nervis, ésser un manat de nervis, fet un flam**

▷ **anar com unes debanadores** (p.ext.), **mossegar-se els dits** (p.ext.), **ésser un nervi** (algú) (p.ext.)

ésser un manat de nervis *SV*, tenir els nervis fàcilment excitables o estar molt nerviós (EC)

Abans de l'operació estava feta un manat de nervis

→ **ésser un feix de nervis, ésser un sac de nervis, fet un flam**

▷ **anar com unes debanadores** (p.ext.), **mossegar-se els dits** (p.ext.), **ésser un nervi** (algú) (p.ext.)

■ **ésser un sac de nervis** *SV*, estar molt nerviós o tenir els nervis fàcilment excitables

És un sac de nervis: no para mai quieta

→ **ésser un feix de nervis, ésser un manat de nervis, fet un flam**

▷ **ésser un sac de paciència** (ant.), **anar com unes debanadores** (p.ext.), **mossegar-se els dits** (p.ext.), **ésser un nervi** (algú) (p.ext.)

■ **fet un flam** *SA*, molt nerviós, amb els nervis fàcilment excitables

Abans de l'examen estava fet un flam

→ **ésser un feix de nervis, ésser un manat de nervis, ésser un sac de nervis**

NET

net com un mirall *SA*, es diu d'una cosa molt neta i clara (A-M)

Va deixar el cotxe net com un mirall (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **net com una patena, net com una plata**

▷ **brut com el drap de la cuina** (ant.), **com un sol** (p.ext.)

net com una patena *SA*, molt net, polit (R-M)

Quina mania! Vol dur l'automòbil net com una patena. No n'hi ha per tant / Té la casa neta com una patena; dóna bo d'entrar-hi (També s'usa ometent l'adjectiu) (R-M)

→ **net com un mirall, net com una plata**

▷ **més brut que un fregall** (ant.), **sortir de la capsa** (p.ext.)

net com una plata *SA*, fórmula comparativa per a expressar una cosa molt neta (A-M)

Té el cotxe sempre net com una plata (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **net com una patena, net com un mirall**

▷ **més brut que una soll** (ant.), **com un sol** (p.ext.)

NETEJAR

fer dissabte *SV*, fer la neteja i endreça de la casa, d'una habitació, etc. (IEC)

Demà farem dissabte; que la casa és molt bruta i desordenada / Avui farem dissabte dels daltis i demà dels baixos (R-M, EC)

▷ **treure els racons** (p.ext.), **fer neta** (alguna cosa) (p.ext.), **passar el drap** (p.ext.)

fer neta (alguna cosa) *SV*, netejar / treure la brutícia, les taques, d'una cosa (IEC, *)

Aquesta setmana li toca a la Marta de fer net el pis (El complement es pot ometre)

▷ **fer dissabte** (p.ext.), **treure els racons** (p.ext.), **fer la cara** (a alguna cosa) (p.ext.)

passar el drap *SV*, fer lleugerament l'operació de netejar (IEC)

Passa el drap per sobre d'aquest moble, que està tot empolsegat / Passa-hi el drap de la pols / Passa la baieta pel lavabo (També s'usa amb el nom *baieta*)

▷ **fer dissabte** (p.ext.), **treure els racons** (p.ext.)

treure els racons *SV*, netejar bé una habitació o altra cosa, traient-ne tota la brutor (A-M)

A veure si algun dia treus els racons de la teva habitació, que al cap i a la fi ets tu qui l'embruta

▷ **fer dissabte** (p.ext.), **passar l'escombra** (p.ext.), **passar el drap** (p.ext.), **fer neta** (alguna cosa) (p.ext.)

NEU

tofa de neu *SN*, massa esponjosa de neu (IEC)

Li va caure una tofa de neu a sobre el nas i després va començar a nevar ininterrompudament

▷ **blanc com una tofa de neu** (p.ext.)

NEVERA

cambra freda *SN*, compartiment de parets tèrmicament aïllants, mantingut a baixa temperatura per mitjà d'una màquina frigorífica (EC)

Posa-ho a la cambra freda perquè, si no, es farà malbé

→ **cambra frigorífica**

cambra frigorífica *SN*, frigorífic molt gran, cambra, nau amb instal·lació frigorífica, d'ús industrial o comercial / compartiment de parets tèrmicament aïllants, mantingut a baixa temperatura per mitjà d'una màquina frigorífica (IEC, EC)

El que li va cridar més l'atenció quan va començar a treballar al restaurant va ser la cambra frigorífica

→ **cambra freda**

NINGÚ

1. (pron.) cap persona

ànima vivent *SN*, ésser humà, persona / ningú, ni una persona (IEC, A-M)

No hi vam trobar una ànima vivent / En aquest

poble, a la nit, no s'hi veia ni una ànima vivent / No havia trobat ànima vivent en tot lo camí (S'usa en contextos negatius) (IEC, *, A-M)

→ **ni una ànima**

ni Cristó *SConj*, ningú absolutament (dit amb èmfasi i generalment amb irritació; sempre irrespectuosament) (A-M)

Ni Cristó passa per aquí sense pagar dret (S'usa en contextos negatius) (A-M)

→ **ni Déu, ni una ànima, no haver-hi Déu que, no haver-hi ni una mosca**

ni Déu *SConj*, ningú, molt pocs (EC)

No ho sap ni Déu, on para, aquell! (S'usa en contextos negatius) (EC)

→ **ni Cristó, ni una ànima, ni la mare que el va parir, no haver-hi Déu que, no haver-hi ni una mosca**

ni la mare que el va parir *SConj*, absolutament ningú (EC)

Disfressat d'aquella manera no el reconeixera ni la mare que el va parir (S'usa en contextos negatius)

→ **ni Déu, ni una ànima**

ni una ànima *SConj*, cap persona / absolutament ningú (R-M, *)

Quan vaig arribar-hi no hi havia ni una ànima; després, la sala es va omplir / En aquell poble de dalt de la muntanya no hi vivia ni una ànima / Tothom estava callat, no se sentia ni una ànima / Per aquell camí, no hi passava mai ni una ànima (S'usa en contextos negatius) (R-M, *, *, *)

→ **ni Déu, ni Cristó, ni la mare que el va parir, ànima vivent, no haver-hi Déu que**

no haver-hi Déu que *SV*, no haver-hi absolutament ningú

A la reunió no hi havia Déu que ho entengués / No hi havia Déu que passés sense ajupir-se per aquell forat tan estret

→ **ni Déu, ni Cristó, ni una ànima**

no haver-hi ni una mosca *SV*, no haver-hi ningú (A-M)

En aquella illa no hi havia ni una mosca / Quan van arribar a la discoteca, no hi havia ni una mosca, però més tard ja es va omplir de gent

→ **ni una ànima, ni Cristó, ni Déu**

2. (m. i f.) persona de cap valor

entrar per la porta petita *SV*, ingressar en un lloc o en un càrrec de manera desaperebuda, sense que gairebé ningú no se n'adoni

Va entrar per la porta petita, però de mica en mica es va anar fent un lloc a l'empresa

▷ **sortir per la porta petita** (inv.), **entrar per la porta gran** (ant.), **entrar per la porta falsa** (p.ext.)

■ **sortir per la porta petita** *SV*, sortir d'un lloc o abandonar un càrrec de manera desaperebuda, sense que gairebé ningú se n'adoni

Va sortir del club per la porta petita, després de l'escàndol que va protagonitzar (També s'usa amb el verb *anar*)

▷ **entrar per la porta petita** (inv.), **sortir per la porta gran** (ant.)

NINOU

Cap d'Any *SN*, primer dia de l'any (IEC)

Hem quedat per Cap d'Any amb tota la família

▷ **cua d'any** (p.ext.), **entrada d'any** (p.ext.), **casament de Cap d'Any** (p.ext.), **les calendes de gener** (p.ext.), **any nou** (p.ext.), **a principi de** (p.ext.)

NIT

a les negres de nit *SP*, molt avançada la nit (R-M)

Si no ens afanyem arribarem a les negres de nit i a casa passaran ànsia (R-M)

→ **a alta hora de la nit, a nit closa, a plena nit, tard de la nit**

▷ **al fil del dia** (ant.), **a ple migjorn** (ant.), **a ple dia** (ant.)

a nit closa *SP*, quan ja és molt avançada la nit, quan ja fa molta fosca (A-M)

Van arribar a nit closa, ja érem tots dormint / L'assassinat va succeir a nit closa

→ **a les negres de nit, a plena nit, a alta hora de la nit**

▷ **al fil del dia** (ant.), **a ple migjorn** (ant.), **a ple dia** (ant.)

a plena nit *SP*, quan ja fa molt que és de nit (R-M)

Hem sentit un soroll a plena nit i no hem sabut què era; el carrer era fosc i no es veia res (R-M)

→ **a alta hora de la nit, a les negres de nit, a nit closa**

▷ **en plena nit** (v.f.), **al fil del dia** (ant.), **a ple migjorn** (ant.), **a ple dia** (ant.)

de nit *SP*, a la nit, durant la nit (EC)

Treballa de nit / Li agrada sortir de nit (EC, *)

→ **de part de nit**

▷ **de nits** (v.f.), **de dia** (ant.), **de vespres** (p.ext.)

de part de nit *SP*, durant la nit (IEC)

Aquesta mena d'ocells només surten de part de nit; són una mena d'òlibes / Jo prefereixo viatjar de part de nit (R-M)

→ **de nit**

▷ **de part de dia** (ant.)

ésser fosc *SV*, haver-se post el sol, ésser de nit (EC)

Per la Mare de Déu d'Agost, a les set ja és fosc (EC)

▷ **ésser clar** (ant.), **fer-se fosc** (p.ext.), **fer-se de nit** (p.ext.), **tombar el dia** (p.ext.)

gran hora de la nit *SN*, ben entrada la nit / a altes hores de la nit (IEC, A-M)

Van venir a sopar quan ja era gran hora de la nit

→ **gran nit, negra nit, a alta hora de la nit**

▷ **gran hora de nit** (v.f.), **gran hora de dia** (ant.)

gran nit *SN*, molt entrada la nit / a altes hores de la nit (IEC, A-M)

Va arribar que era gran nit

→ **negra nit, gran hora de la nit, a alta hora de la nit**

▷ **gran dia** (ant.)

negra nit *SN*, sense gens de claror (R-M)

Ja era negra nit i encara no hàviem arribat a mig camí; sort que dúiem llanternes / Comencen a fer pa a negra nit (R-M, *)

→ **gran nit, gran hora de la nit**

■ **sessió golfa** *SN*, dit per a referir-se a una projecció cinematogràfica, representació teatral, reunió, etc., que se celebra més enllà de l'horari habitual

Divendres fan una sessió golfa al cinema que comença a la una de la matinada

[golfó: mot no registrat a l'IEC]

NIVELL

a l'alçada de *SP*, fins al nivell d'una altitud / a igual altitud o pla que un punt determinat (R-M, *)

Aixecarem el mur a l'alçada d'aquest senyal / Estengué els braços fins al mig de la taula, a l'alçada dels convidats / La manifestació començarà a l'avinguda Jaume I a l'alçada de l'avinguda Àngel Guimerà (R-M, A-M, *)

→ **a nivell de, a l'altura de**

NO

altra feina hi ha *O*, expressió per a manifestar que hom no està disposat a fer alguna cosa, que una cosa no serà de cap manera (IEC)

No insisteixis que m'ho miri: altra feina hi ha!

(També s'usa amb la forma *altra feina tinc*) (R-M)

→ **ni de lluny, de cap manera**

de cap manera *SP*, expressió amb què hom reforça una negació o nega rotundament alguna cosa / sense que res pugui obligar-hi (EC, R-M)

No va voler entrar de cap manera, i això qui li ho vam pregar tot dos / —Hi aniràs? —De cap manera (R-M, *)

→ **per res del món, en absolut, ni per la vida, per cap diner del món, ni ganes, a cap preu, ni a tirs, ni que el matí, ni per miracle, ni per pensament, ni remotament, altra feina hi ha, no voler-ho en verd ni en sec**

▷ **de cap de les maneres** (v.f.), **ni regalat** (p.ext.)

en absolut *SP*, expressió per a negar enèrgicament una cosa

—Et fa res que vingui? —En absolut (Només s'usa en contextos negatius) (IEC)

→ **de cap manera, ni pensar-hi, ni per la vida, ni de bon tros**

gens per això *SQ*, expressió que introdueix una negació adversativa (EC)

Si no ho pots fer, gens per això seràs blasmat (EC)

▷ **ni de lluny** (p.ext.)

ni de bon tros *SConj*, expressió que indica molt de distanciament respecte de la significació del predicat que complementa (R-M)

El noi gran ni de bon tros menja tant com el petit / No és tan bo aquest pastís com el que vas fer l'altre dia, ni de bon tros (S'usa en contextos negatius i amb la forma *ni de tros*) (R-M)

→ **ni de molt, ni de noves, en absolut**

▷ **de bon tros** (ant.), **ni ganes** (p.ext.)

ni de lluny *SConj*, sense cap probabilitat (R-M)
No pensis, ni de lluny, que ho puguis obtenir; és massa difícil (S'usa en contextos negatius) (R-M)

→ **ni de noves, altra feina hi ha**

▷ **gens per això** (p.ext.)

ni de molt *SConj*, expressió que indica molt de distanciament respecte de la significació del predicat que complementa

No serà deguda ni de molt a sa meua carta (S'usa en contextos negatius) (A-M)

→ **ni de bon tros, ni de noves**

▷ **de molt** (ant.)

ni parlar-ne *SConj*, expressió que nega terminantment una proposició (R-M)

D'anar a esperar-los a l'estació, ni parlar-ne; si no, per què no ens avisaven directament / Dius que vols anar al cine? Ni parlar-ne! (R-M, *)

→ **ni pensar-hi, ni ganes**

ni pensar-hi *SConj*, expressió per a negar enèrgicament una cosa (IEC)

—*Segur que no te'n penediràs?* —*Ni pensar-hi!*

→ **en absolut, de cap manera, ni parlar-ne, ni somiar-ho, i ara, ni per pensament**

▷ **ni pensar-ho** (v.f.)

ni per la vida *SConj*, de cap manera / expressió amb què hom reforça una negació o nega rotundament alguna cosa (A-M, *)

No es troba res a comprar ni per la vida (S'usa en contextos negatius) (A-M)

→ **per res del món, en absolut, de cap manera, a cap preu**

ni per pensament *SConj*, sense cap probabilitat / indica que la cosa de què hom parla és molt lluny d'ésser realitat (R-M, EC)

No pretenguis anar a la feina si encara no et trobes bé, ni per pensament (S'usa en contextos negatius)

→ **ni en somnis, ni per miracle, ni remotament, ni que el matí, ni ganes, de cap manera, ni pensar-hi**

ni que el matí *SConj*, expressió usada per a indicar que és lluny o del tot improbable la realització o consecució d'alguna cosa

El seu germà s'ha acostumat bé a l'escola, però ell, ni que el matí no s'hi adapta / Està

tan nerviós que no ho pot dir ni que el matí / Ni que em matessin confessaria el secret (S'usa en contextos negatius i només en subjuntiu) (R-M, *, *)

→ **ni per miracle, ni en somnis, ni remotament, ni per pensament, ni amb calçador, de cap manera**

NOBLE

tenir molts pergamins *SV*, ésser de llinatge noble (A-M)

Aquesta família té molts pergamins

→ **tenir la sang blava, de sang noble, de títol**

NOBLESA

de títol *SP*, dit de la persona que posseeix títol nobiliari (EC)

Al casament reial, van assistir-hi principalment personalitats de títol

→ **de sang noble, tenir sang blava, tenir molts pergamins**

NOCIÓ

tenir un bany (d'alguna cosa) *SV*, tenir una noció superficial d'alguna cosa (EC)

En Joan només té un bany de matemàtiques, no en sap gaire

→ **tenir una idea** (d'alguna cosa)

▷ **no saber-ne ni un borrall** (ant.), **anar peix** (d'alguna cosa) (p.ext.)

NOCTÀMBUL

ocell de nit *SN*, persona que té per costum tranquil·lar (R-M)

Dormiria tot el dia, però, en canvi, és un ocell de nit; moltes vegades roda pel món fins a la matinada / De jove era un ocell de nit, però ara no suportó més de tres nits sense dormir set o vuit hores (R-M)

▷ **de nit** (p.ext.)

NOCTURN

de nit *SP*, que té lloc, que treballa, que serveix, etc., durant la nit (EC)

És un local de nit on assisteixen molts literats i artistes / Un vigilant de nit (R-M, EC)

▷ **de dia** (ant.), **ocell de nit** (p.ext.)

NOI

canviar la veu *SV*, alterar la veu, els nens, en entrar a la pubertat

Com que en Joan està canviant la veu ara el confonc amb el seu pare per telèfon / Està mudant la veu i passa vergonya perquè fa galls (També s'usa amb el verb *mudar*)

▷ **canviar de veu** (v.f.), **fer el canvi** (p.ext.)

NOM

nom de bateig *SN*, nom que s'imposa en el bateig (IEC)

El meu nom de bateig és Francesc de Borja, però tothom em diu Cesc

→ **nom de pila, nom de fonts**

nom de fonts *SN*, nom personal imposat al moment del baptisme (EC)

Li agrada que l'anomenin Sara, però el seu nom de fonts és Baltasara / —Quin és el teu nom de fonts? —Robert (R-M)

→ **nom de pila, nom de bateig**

nom de pila *SN*, nom que s'imposa en el bateig (IEC)

Sé el seu cognom, però el seu nom de pila, no; l'hi hauràs de preguntar a ell mateix (R-M)

→ **nom de fonts, nom de bateig**

nom de religió *SN*, nom que hom pren quan es fa religió (IEC)

El meu oncle, quan es va fer frare carmelita, va triar com a nom de religió Josep de la Muntanya

NOMBRE

altres tants *SQ*, igual nombre (EC)

He fet trenta exàmens i altres tants treballs

nombre rodó *SN*, nombre expressat aproximadament en unitats d'un ordre donat sense tenir en compte les unitats d'ordre inferior o superior (EC)

Aquesta suma ha de donar un nombre rodó, sense decimals / Val quaranta-dues pessetes, però fem nombres rodons: deixem-ho per quaranta (També s'usa amb el nom número) (, EC)*

per compte *SP*, [ésser] en nombre tants (A-M)

Ésser per compte cinc-centes persones (EC)

▷ **pel cap alt** (p.ext.), **pel cap baix** (p.ext.)

NOMBRÓS

com a formigues *SAdv*, en gran nombre (R-M)

Durant els primers dies de rebaixes, la gent es dirigeix al centre comercial com a formigues

→ **com a mosques**

▷ **com formigues** (v.f.)

com a mosques *SAdv*, en gran quantitat (A-M)

Quan treia pastes per a berenar li apareixien els amics com a mosques

→ **com a formigues, haver-n'hi més que mosques**

▷ **com mosques** (v.f.), **caure com a mosques** (p.ext.), **morir com a mosques** (p.ext.)

haver-n'hi més que mosques *SV*, (de persones o de coses) haver-hi en gran nombre, incomptable (A-M)

En aquella festa de gent, n'hi havia més que mosques / De teles diferents al mercat, n'hi ha més que mosques

→ **haver-n'hi set sostres, haver-n'hi més que mots a matines, com a mosques, sens nombre**

haver-n'hi més que mots a matines *SV*, (de persones o de coses) haver-hi en gran nombre (A-M)

De fruita per a comprar, n'hi havia més que mots a matines en aquell mercat / De gent al teatre el dia de l'estrena, n'hi havia més que mots a matines

→ **haver-n'hi més que mosques, haver-n'hi set sostres**

haver-n'hi set sostres *SV*, (d'alguna cosa) haver-n'hi una gran quantitat (A-M)

De les mentides que li ha dit, n'hi ha set sostres

→ **haver-n'hi més que mosques, haver-n'hi més que mots a matines**

no tenir fi ni compte *SV*, ésser molt gran o nombrós, que no es pot comptar (A-M)

No té fi ni compte les vegades que l'hem avisat! I encara no n'aprèn / No té fi ni compte el nombre d'atzagaiades que ha fet! / Ens va contar calamitats sense fi ni compte; no sé com les va poder resistir (També s'usa amb la forma sense fi ni compte) (, EC, R-M)*

→ **perdre el compte de, sens nombre**

perdre el compte de *SV*, no poder comptar per haver-se esdevingut quelcom moltes vegades / arribar a no saber-ne la quantitat, les vegades que s'ha esdevingut una cosa (R-M, EC)

Ja he perdut el compte de les vegades que t'he advertit que no toquessis aquesta màquina / He perdut el compte del nombre de les cartes que hem rebut adreçades al programa (R-M)

→ **no tenir fi ni compte**

qui sap quants *O*, en gran quantitat

D'afecionats a les motos, n'hi havia qui sap quants al circuit

→ **qui-sap-lo**

▷ **qui sap quant** (p.ext.), **per damunt de** (p.ext.), **passa de** (p.ext.)

un gavadal de *SQ*, molts / un gran nombre (R-M, EC)

No vaig voler entretenir-me a triar els llibres perquè n'hi havia un gavadal i no hauria acabat mai / Vaig rebre un gavadal de felicitacions (També s'usa amb el modificador bon en posició prenominal) (R-M, EC)

→ **una pila de, un diluvi de, una rècula de**

un ramat de *SQ*, un gran nombre de (IEC)

En aquesta traducció hi ha un ramat d'incorreccions / Té un ramat d'anys (També s'usa amb el modificador bon en posició prenominal) (R-M, EC)

→ **una pila de, un feix de**

una mà de *SQ*, gran nombre (IEC)

Li va clavar una mà de cops / En David té una mà de camises! (Fr, EC)

→ **un munt de, una pila de, un fart de**

NOMÉS

no...més que *SQ*, solament / no altra cosa que... (Fr, *)

Des que s'ha ferit no fa més que somriure

→ **no...sinó**

■ **no només...sinó** *SCoord*, no menys... que
No només ell es va veure afectat per l'aiguat
sinó tot el veïnat

→ **no solament...sinó, no...sinó**

■ **no...sinó** *SCoord*, solament, no més de...
No s'han escrit sinó dues cartes

→ **no...més que, no solament...sinó, tot just, no només...sinó**

no solament...sinó *SCoord*, no menys... que
(EC)

Escriuré no solament a ell sinó a tots els meus companys (EC)

→ **no...sinó, no només...sinó**

NONAT

fer barretines *SV*, no ésser encara nat ni concebut (R-M)

Quan jo començava els meus estudis universitaris, tu feies barretines. Fixa't si n'han passat, d'anys / Quan va començar la Guerra civil espanyola, ells feien barretines (R-M)

NORMA

regla d'or *SN*, norma ètica consistent a fer per als altres allò que hom vol per a si mateix (EC)

Jo tinc com a regla d'or no trair mai els amics

▷ **lleï natural** (p.ext.)

NORMAL

no res de l'altre món *SQ*, no res estrany, no res extraordinari (EC)

—*Què estàs fent?* —*Res, no res de l'altre món / La seva conferència no va ser res de l'altre món / Em pensava que era un edifici espectacular i no és res de l'altre món* (*, IEC, *)

→ **normal i corrent**

▷ **de l'altre món** (ant.)

■ **normal i corrent** *SCoord*, algú o alguna cosa, no ésser estranya o extraordinària

És una persona normal i corrent, malgrat ésser molt famós

→ **no res de l'altre món**

NORMALITAT

anar passant *SV*, seguir el ritme normal (R-M)

Els, per ara, van passant; no han sofert pas massa dificultats (R-M)

→ **anar fent, anar tirant, passar la vida, fer la viu-viu, anar passant i adorant**

▷ **passar la trista vida** (p.ext.)

NORMALITZAR-SE

tornar les aigües a mare *O*, normalitzar-se, regularitzar-se (R-M)

Ara tot està revolt, però quan les aigües tornin a mare, passat aquest moment de desorientació, tot serà diferent (R-M)

→ **arribar a port**

▷ **sortir de mare** (ant.), **fer marro clos** (p.ext.), **donar endreça** (a alguna cosa)

(p.ext.), **dur** (alguna cosa) **a bon port** (p.ext.), **portar la nau a port** (p.ext.)

NORMALMENT

d'habitud *SP*, habitualment / segons l'ordre acostumat (R-M, *)

Encara no és aquí, això que d'habitud sempre ve més d'hora / La primavera d'habitud és plujosa / D'habitud, la institutriu era puntual (R-M, R-M, *)

→ **de costum, d'ordinari**

d'ordinari *SP*, segons l'ordre acostumat, habitualment (EC)

Avui ha enviat el mosso a mercat, però, d'ordinari, va ell mateix a vendre la fruita (R-M)

→ **de costum, d'habitud**

de costum *SP*, ordinàriament / segons l'ordre acostumat, habitualment (IEC, *)

És estrany que no sigui ja aquí perquè, de costum, arriba puntualment / Més dejorn que de costum / Arribà més tard que de costum (R-M, A-M, EC)

→ **d'ordinari, d'habitud, de sempre, tenir per costum** (fer alguna cosa)

▷ **en general** (p.ext.), **de ritual** (p.ext.), **per sistema** (p.ext.)

en general *SP*, freqüentment, usualment, normalment (EC)

El tren ha arribat tard, però en general és molt puntual / En general estic bastant d'acord amb ell (R-M, EC)

→ **per regla general, com a regla general**

▷ **de costum** (p.ext.), **per sistema** (p.ext.)

NOTA

1. cadascun dels sons d'una composició musical **nota falsa** *SN*, nota equivocada produïda per una mala entonació o per l'error d'un o diversos intèrprets d'una peça musical (EC)

El tenor va fer una nota falsa i el públic, a l'hora dels aplaudiments, no li ho va perdonar

2. advertiment, aclariment, explicació o comentari introduït al peu de la pàgina

peu de pàgina *SN*, nota introduïda a la part baixa d'una pàgina

Jo crec que a aquest paràgraf li faria falta un peu de pàgina que aclarís determinats punts i donés algunes fonts bibliogràfiques / Quan citis alguna obra que hagis consultat és recomanable que hi adjuntis una nota a peu de pàgina (També s'usa amb la forma *nota a peu de pàgina*)

▷ **peu d'impremta** (p.ext.), **salvar un error** (p.ext.)

3. indicació donada per un mestre sobre l'aplicació o el comportament d'un alumne o per un cap sobre el zel, o la capacitat, dels seus subordinats

- **nota de tall** *SN*, qualificació mínima, establerta en funció de l'oferta i la demanda de places, necessària per a poder ingressar en un centre d'estudis superiors

Aquest any la nota de tall de filologia catalana és molt baixa

NOTABLE

- **d'alt nivell** *SP*, conferència, reunió, de caps d'estat, de governs, de personalitats de la més alta jerarquia (EC)

Va haver-hi una reunió d'alt nivell per a prendre decisions importants sobre aquest problema / Vam assistir a una competició d'alt nivell. Va ser molt emocionant

→ **de categoria, d'upa, de bona condició, de nota, de renom, tenir nom**

▷ **d'alt rang** (p.ext.), **del millor encuny** (p.ext.)

NOTAR-SE

- **veure's la mà** (d'alguí) *SV*, fer-se evident, palesa, la intervenció d'alguí en alguna cosa

En els acabats d'aquesta casa, s'hi veu la mà d'en Joan / En la redacció d'aquest document es nota la mà d'en Quim (També s'usa amb el verb notar)

NOTÍCIA

- **bum-bum** *SN*, notícia no verificada, que corre de boca en boca / veu, rumor, públic (Fr, IEC)

Va córrer el bum-bum que dimitiria del càrrec, però no era cert

→ **rum-rum, veus volanderes, el dir de la gent, el què diran**

▷ **anar de boca en boca** (p.ext.), **anar en boca de tothom** (p.ext.), **anar a llengües de la gent** (p.ext.)

[Reduplicatiu]

- **notícia fresca** *SN*, la (notícia) referent a un esdeveniment molt recent (A-M)

La dimissió del cap de govern és una notícia fresca! / Portes notícies fresques? (, IEC)*

▷ **d'última hora** (p.ext.)

- **rum-rum** *SN*, notícia no verificada, que corre de boca en boca / rumor, notícia incontrolada que corre de boca en boca (Fr, EC)

*Hi va haver un rum-rum / El rum-rum de la gent deia que s'havia casat per diners (IEC, *)*

→ **bum-bum, veus volanderes, el dir de la gent, el què diran**

▷ **anar de boca en boca** (p.ext.), **anar en boca de tothom** (p.ext.), **anar a llengües de la gent** (p.ext.)

[Reduplicatiu]

NOTIFICACIÓ

- **carta de crèdit** *SN*, notificació adreçada per un banquer als seus corresponsals certificant que el portador té dret de retirar sobre el seu crèdit fins a una certa quantitat (IEC)

El director del banc ha escrit deu cartes de crèdit a deu clients nous

NOU

- **d'estrena** *SP*, estrenant quelcom (R-M)

*Avui tots dos anem d'estrena; tu pel vestit i jo per les sabates / La Maria diumenge duia un rellotge d'estrena; l'hi havia comprat el pare pel seu aniversari / Sempre va a veure pel·lícules d'estrena (R-M, *, *)*

→ **de nou en nou, nou de trinca**

▷ **de reestrena** (p.ext.), **fer-li estrena** (a algú) (p.ext.)

- **de nou en nou** *SP*, essent completament nou (IEC)

Quina llàstima! Se li han trencat les ulleres de nou en nou. Acabava de treure-les de l'estoig per estrenar-les / Aquest motor, de nou en nou, ja falla (R-M, EC)

→ **d'estrena, nou de trinca**

- **de nova planta** *SP*, sencer, de nova construcció, des dels fonaments (IEC)

Aquest edifici és de nova planta: no van aprofitar res del que hi havia abans / Hem escrit aquest manual de planta (També s'usa amb la forma de planta)

▷ **nou de trinca** (p.ext.)

- **de primera mà** *SP*, posat en ús per primera vegada / del primer venedor (R-M, IEC)

Vol fer-nos creure que l'auto que ha comprat és de primera mà i prou que es veu pel número de matrícula que ja era d'alta l'any passat / Ha preferit pagar més i comprar-se la màquina de primera mà (R-M)

→ **nou de trinca**

▷ **de segona mà** (ant.)

- **de refresc** *SP*, dit d'allò que ve a afegir-se de nou a un fi (IEC)

Necessitem un tema de refresc, per calmar-nos una mica

- **nou de trinca** *SA*, rigorosament nou / flamant, acabat d'estrenar (R-M, EC)

Va presentar-se a la reunió amb un vestit nou de trinca i va tenir la pega d'estripar-se'l amb un clau de la cadira (R-M)

→ **d'estrena, per estrenar, de primera mà, de nou en nou**

▷ **sortir de la capsa** (p.ext.), **de nova planta** (p.ext.)

- **per estrenar** *SP*, nou / rigorosament nou, flamant (R-M, *)

He comprat aquesta màquina de segona mà, però és per estrenar; encara és precintada de fàbrica (R-M)

→ **nou de trinca**

- **sortir de la capsa** *SV*, alguna cosa, estar en bon estat, talment com si fos nova

Ja té una carrera a les mitges i tot just han sortit de la capsa / Aquest vestit fa quinze anys que el tinc i sembla acabat de sortir de la capsa

▷ **nou de trinca** (p.ext.)

NOVAMENT

altra vegada *SQ*, [usat sovint exclamativament] novament, una altra vegada (IEC)

Altra vegada hi has tornat a caure / Altra vegada m'he equivocat! (IEC, EC)

→ **de nou**

▷ **una i altra vegada** (p.ext.)

de cap i de nou *SCoord*, una altra vegada des del començament (IEC)

En aquest problema hi ha tants errors que caldrà fer-lo de cap i de nou; tornem a començar / Digueu-me la lliçió de cap i de nou; i mira de no equivocar-te gens (R-M)

→ **de nou**

de nou SP, per segona vegada (IEC)

De nou ha tornat aquell home tan pesat / S'haurà de tornar a escriure de bell nou (També s'usa amb el modificador *bell* en posició preadjectival) (R-M, IEC)

→ **altra vegada, de cap i de nou**

NOVETAT

notícia fresca *SN*, la (notícia) referent a un esdeveniment molt recent (A-M)

Porto una notícia fresca sobre la separació d'aquesta parella de famosos

▷ **d'última hora** (p.ext.)

NOVILUNI

lluna nova *SN*, la Lluna quan, estant entre la Terra i el Sol, és invisible el seu disc (IEC)

Quan hi ha lluna nova, aquest carrer és molt fosc perquè no està gens il·luminat

▷ **lluna plena** (ant.), **lluna en quart minvant** (p.ext.), **lluna en quart creixent** (p.ext.)

NU

anar amb el vestit d'Adam *SV*, anar completament nu (IEC)

Als camps nudistes tothom va amb el vestit d'Adam, que és un uniforme que no passa de moda (R-M)

→ **a pèl, en pilotes, anar amb el vestit d'Eva, nu i cru, tal com Déu l'ha fet, tal com Déu el va portar al món**

anar amb el vestit d'Eva *SV*, anar completament nua (IEC)

A la platja, hi havia una dona que anava amb el vestit d'Eva

→ **anar amb el vestit d'Adam, a pèl, en pilotes, tal com Déu l'ha fet, tal com Déu el va portar al món**

nu i cru *SCoord*, completament mancat de vestit, tot nu (EC)

Li agrada banyar-se nu i cru a la piscina del seu xalet, però els veïns ho troben escandalós

→ **en pilotes, nu de pèl a pèl, en pilota pica-da, anar amb el vestit d'Adam, a pèl**

NÚVOL

1. (m.) agregat de diminutes gotes d'aigua o de partícules de glaç, suspeses en l'aire

cap de núvol *SN*, núvol després d'una nuvolada / núvol fragmentat del qual cau una gotellada (IEC, EC)

Aquell cap de núvol indica que segurament plourà quan pari el vent / No plourà gaire; la nuvolada ja ha passat; aquestes quatre gotes són un cap de núvol, però ja gairebé està serè (*, R-M)

2. (adj.) es diu del temps quan el cel està cobert o ple de núvols

estar rodó el cel *O*, estar núvol en tota l'extensió que es veu (A-M)

Avui el cel està rodó, segur que plourà

→ **cel cobert**

▷ **cel ras** (ant.), **serè com un ull de gat** (ant.), **allisar-se el cel** (p.ext.), **tapar-se el cel** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

NUVOLADA

banc de núvols *SN*, conjunt de núvols de poca essor i del mateix gènere que, situats aprox. al mateix nivell, cobreixen una part del cel (IEC)

Hem perdut de vista l'avió que s'ha amagat darrere el banc de núvols

▷ **banc de boira** (p.ext.)

NYAP

■ **fet amb el cul** *SA*, dit per a referir-se a una cosa mal feta, no gens reeixida

Aquesta màquina sembla que l'hagin feta amb el cul; no funciona gens bé (També s'usa amb altres participis de verbs de creació *construït, dissenyat*, etc.)

→ **amb els peus, no tenir nas a la cara** (alguna cosa), **fet i deixat estar**

▷ **pensat amb el cul** (p.ext.), **com posar un pegat en un banc** (p.ext.), **un pegat en un banc** (p.ext.)

no tenir nas a la cara (alguna cosa) *SV*, ésser mal fet (R-M)

Mira com ha deixat el moble! Això no té nas a la cara! Mira que mal acabat (R-M)

→ **fet amb el cul, fet i deixat estar**

▷ **no haver-hi per on agafar** (alguna cosa) (p.ext.)

O

OBCECAT

dur una bena als ulls *SV*, estar obcecat, no comprendre allò que és evident (A-M)

No volia acceptar la realitat perquè duia una bena als ulls / Sembla que no se li pugui fer entendre que l'està enganyant; dur una bena davant els ulls (També s'usa amb la forma *dur una bena davant dels ulls*)

→ **tenir una bena als ulls, tenir els ulls al clatell, tenir una lleganya a l'ull, tenir pa a l'ull, tenir pega als ulls, tenir teranyines als ulls, no veure-hi de cap ull**

▷ **caure-li la bena dels ulls** (a algú) (ant.), **caure del ruc** (ant.), **llevar-li la bena dels ulls** (a algú) (inv., posar-se una bena davant els ulls (p.ext.)

no veure-hi de cap ull *SV*, estar obcecat per una gran passió, sia d'alegria, sia d'amor, sia d'irritació (A-M)

Des que la Maria li va dir que també l'estimava no hi veu de cap ull

→ **tenir els ulls al clatell, dur una bena als ulls**

▷ **no veure un bou a tres passes** (p.ext.)

tenir els ulls al clatell *SV*, no saber veure una cosa evident / no veure allò que està ben a la vista / no saber veure allò que hom té davant (IEC, A-M, EC)

Si no te n'has adonat, és que tens els ulls al clatell, perquè és ben clar / S'ha de tenir els ulls al clatell per no veure que el món està canviant (R-M)

→ **tenir pa a l'ull, tenir pega als ulls, tenir una bena als ulls, tenir una lleganya a l'ull, dur una bena als ulls, tenir teranyines als ulls, no veure-hi de cap ull**

▷ **caure del ruc** (ant.), **estar a la lluna** (p.ext.)

tenir pa a l'ull *SV*, no saber veure una cosa que es té davant dels ulls, que és evident (IEC) *Si no s'adona que l'enganyen és que té pa a l'ull; tothom ho veu ben clar* (R-M)

→ **tenir els ulls al clatell, dur una bena als ulls, tenir una lleganya a l'ull, tenir una bena als ulls, tenir pega als ulls, tenir teranyines als ulls**

▷ **obrir els ulls** (ant.)

tenir pega als ulls *SV*, no veure-hi clar (R-M)

Cada dia hi veig pitjor, sembla que tingui pega als ulls

→ **tenir els ulls al clatell, dur una bena als ulls, tenir una lleganya a l'ull, tenir pa a l'ull, tenir una bena als ulls, tenir teranyines als ulls**

tenir teranyines als ulls *SV*, no veure allò que és ben clar i evident / no veure allò que està ben a la vista (IEC, A-M)

Sembla mentida que no te n'adonis, que tens teranyines als ulls?

→ **tenir una bena als ulls, dur una bena als ulls, tenir els ulls al clatell, tenir una lleganya a l'ull, tenir pa a l'ull, tenir pega als ulls**

▷ **tenir teranyines en els ulls** (v.f.), **obrir els ulls** (ant.)

tenir una bena als ulls *SV*, no saber veure el que és patent / no saber veure una cosa evident / no veure la realitat (R-M, IEC, EC)

Tenia una bena als ulls i no s'adonava que l'estafaven (També s'usa amb la forma *tenir una bena davant els ulls*)

→ **tenir els ulls al clatell, dur una bena als ulls, tenir teranyines als ulls, tenir una lleganya a l'ull, tenir pa a l'ull, tenir pega als ulls**

▷ **caure del ruc** (ant.), **caure-li la bena dels ulls** (a algú) (ant.), **obrir els ulls** (ant.), **llevar-li la bena dels ulls** (a algú) (inv.), **posar-se una bena davant els ulls** (p.ext.)

tenir una lleganya a l'ull *SV*, no veure-hi clar en algun afer (IEC)

Si no ho entens, és que tens una lleganya a l'ull perquè la seva actitud ho demostra ben clar (R-M)

→ **tenir els ulls al clatell, dur una bena als ulls, tenir pa a l'ull, tenir una bena als ulls, tenir pega als ulls, tenir teranyines als ulls**

▷ **obrir els ulls** (ant.)

veure una palla en els ulls dels altres i no veure la biga en els seus *SCoord*, veure els defectes petits d'altri i no adonar-se dels grans defectes propis (A-M)

Crítica els errors dels altres, però no s'adona de la seva vanitat. És dels que veu una palla en els ulls dels altres i no veu la biga en els seus (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

- ▷ **veure's el gep** (ant.), **veure's les banyes** (ant.), **creure's el Déu de la terra** (p.ext.), **tenir la teulada de vidre** (p.ext.), **tenir la teulada de palla** (p.ext.)

OBEIR

abaixar el cap *SV*, cedir al voler d'altri, obeir sense replicar (EC)

Després de la reprimenda va haver d'abaixar el cap davant el seu superior / Quan la senyoreta ens crida hem d'acotar el cap (També s'usa amb el verb *acotar*)

→ **doblegar l'esquena, abaixar veles, ajupir l'esquena, donar el braç a tórcer**

- ▷ **posar-se les sabates a retaló** (ant.), **alçar la cresta** (ant.), **fer baixar la tapa** (inv.), **passar per l'adreçador** (p.ext.), **anar orella baix** (p.ext.), **dir amén a tot** (p.ext.)

oferir els seus respectes (a algú) *SV*, manifestar-se disposat a obeir algú (A-M)

Va oferir els seus respectes al nou cap de la companyia (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **donar la dreta** (a algú)

passar per ací o per la porta *SV*, obeir incondicionalment (R-M)

Les normes eren severes, calia passar per ací o per la porta; no hauria servit de res protestar (R-M)

→ **passar per la pedra, passar per l'adreçador, passar per l'aplanador, passar pel tubo**

passar per l'aplanador *SV*, ésser constret a obeir unes normes / haver de fer el que cal de bon o mal grat (R-M, IEC)

Necessita que el facin passar per l'aplanador; ha agafat molts mals costums i cal corregir-lo / M'ha tocat passar per l'aplanador (R-M, *)

→ **passar per l'adreçador, passar per ací o per la porta**

- ▷ **fer passar per un cós d'agulla** (inv.), **passar per les forques caudines** (p.ext.)

passar per la pedra *SV*, ésser constret a obeir unes normes / obligar a fer quelcom, vulgues no vulgues / obligar (algú) a fer quelcom venent la seva resistència (*, R-M, IEC)

No s'entendrà de raons; estic segur que ens farà passar per la pedra / Aquesta vegada els ha tocat passar per la pedra a ells (R-M, *)

→ **passar per l'adreçador, passar per la mola, passar per ací o per la porta**

- ▷ **passar per les forques caudines** (p.ext.)

OBERT

tenir cortina *SV*, tenir la botiga oberta un barber / antigament, tenir tenda oberta els barbers i cirurgians (EC, A-M)

Anem a tallar-nos els cabells avui que el barber té cortina

OBERTAMENT

a banderes desplegadas *SP*, sense reserva, sense amagar-se de res / en senyal de guerra, obertament (R-M, IEC)

Tot el que ell pensa ho diu a banderes desplegadas / Aquell ministre actuava sempre ben a banderes desplegadas (R-M)

→ **sense reserves, a la destapada, a plena llum, a la cara, a tot vent**

- ▷ **de sotamà** (ant.), **a so de bombo i platelets** (p.ext.)

a cartes vistes *SP*, deixant veure les pròpies intencions / [obrar] amb coneixença plena de totes les dades, mòbils amagats, etc., d'un afer (R-M, IEC)

No pot dir que el seu germà l'hagi enganyat, perquè sempre ha anat a cartes vistes; no s'ha amagat mai de res / El nostre president no actua mai a cartes vistes / Els traficants jugaven a cartes vistes i per això els van enxampar (R-M, R-M, *)

→ **a la destapada, a pit descobert**

- ▷ **de sotamà** (ant.), **ensenyar les cartes** (a algú) (p.ext.), **abatre les cartes** (p.ext.)

a la clara *SP*, de manera que no deixi lloc a dubtes / manifestament, sense empatx (R-M, IEC)

Que no li agrada la nostra companyia, ho ha dit ben a la clara; tots ho heu sentit / Ha mostrat a la clara la seva línia d'actuació (S'usa normalment amb els verbs *dir, parlar, etc.*) (R-M, *)

→ **clar i català, clar i llampant, sense embuts, clar i net, de llis, llis i ras, net i cru, nu i cru, de pla, net i pelat, en una paraula, de net a net, de barra a barra, amb tota la boca, a boca plena, a tot vent**

- ▷ **a les clares** (v.f.), **cantar-les clares** (p.ext.), **parlar en plata** (p.ext.), **no tenir pèls a la llengua** (p.ext.), **no tenir rues a la llengua** (p.ext.)

a la destapada *SP*, declaradament, sense amagar-se (A-M)

En aquest cas, el millor és obrar a la destapada; l'ocultació seria pitjor (R-M)

→ **a cartes vistes, a banderes desplegadas**

- ▷ **de sotamà** (ant.), **a so de bombo i platelets** (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

a pit descobert *SP*, obertament / sense reprimir-se d'obrar davant els altres (R-M, *)

No va gosar dir-li tota la veritat a pit descobert i li va escriure una carta (R-M)

→ **a la cara, amb tota la boca, sense embuts, a la cara, a cara descoberta, a cartes vistes**
▷ **a plena llum** (p.ext.), **amb el cor a la mà** (p.ext.), **amb la mà al pit** (p.ext.), **amb tot el cor** (p.ext.), **de cor** (p.ext.)

amb tota la boca *SP*, [parlar] obertament, publicar / [dir] clarament (R-M, EC)

No s'està de dir amb tota la boca que no pen-

sa tornar-hi més, de tan malament que el van rebre (S'usa normalment amb els verbs *dir, parlar, etc.*) (R-M)

→ **a la clara, a pit descobert, sense embuts, a la cara, llis i ras, a boca plena, a tot vent**

▷ **de llis** (p.ext.), **en una paraula** (p.ext.), **en veu alta** (p.ext.)

sense reserves *SP*, obertament, francament (IEC)

He acceptat la proposta sense reserves

→ **a banderes desplegadas**

▷ **amb reserves** (ant.), **sense embuts** (p.ext.)

OBERTURA

treure porta (a algun lloc) *SV*, tenir sortida a algun lloc mitjançant una porta (A-M)

La seva casa treu porta al carrer Ample (IEC)

OBJECCIÓ

objecció de consciència *SN*, actitud de qui es nega al servei militar o a fer servir armes (EC)

En Robert no farà el servei militar: ha decidit fer objecció de consciència

▷ **objector de consciència** (p.ext.), **servei social substitutori** (p.ext.), **servei militar** (p.ext.), **prestació social substitutòria** (p.ext.)

OBJECTAR

haver-hi (alguna cosa) **a dir** *SV*, haver-hi motius d'objecció, de reprensió, de queixa, respecte a alguna cosa (EC)

Hi ha moltes coses a dir sobre el teu comportament aquests darrers mesos

→ **tenir** (alguna cosa) **a dir**

▷ **no tenir res a dir** (ant.)

tenir (alguna cosa) **a dir** *SV*, tenir motius d'objecció, de reprensió, de queixa, respecte a alguna cosa (IEC)

Si ell ho vol així, tu, què hi tens a dir? No tens cap dret a oposar-t'hi (R-M)

→ **haver-hi** (alguna cosa) **a dir**

▷ **no tenir res a dir** (ant.)

treure pols de sota l'aigua *SV*, fer objeccions (R-M)

No et pensis que s'avindrà fàcilment al que li diguin; ell treu pols de sota l'aigua i no estarà satisfet fins que li donin tota mena de garanties (R-M)

→ **trobar pèls** (en alguna cosa), **trobar pegues** (en alguna cosa)

trobar pegues (en alguna cosa) *SV*, fer objeccions (R-M)

Com vol ser feliç si troba pegues en tot el que li diuen? / Ja ho tenim decidit, però cal comptar que ell segurament hi trobarà pegues; sempre té quelcom a dir (*, R-M)

→ **trobar pèls** (en alguna cosa), **trobar pèls als ous, trobar tatxes** (en alguna cosa), **trobar pèls** (en alguna cosa), **treure pols de sota l'aigua**

▷ **dir amén** (ant.), **dir amén a tot** (ant.), **fer la contra** (a algú) (p.ext.), **portar la contra** (a algú) (p.ext.), **portar la contrària** (a algú) (p.ext.), **cercar cinc peus al gat** (p.ext.), **tenir sempre un sis o un as** (p.ext.)

trobar pèls (en alguna cosa) *SV*, trobar defectes per tot / fer objeccions (A-M, R-M)

Si no fan les coses a la seva manera, sempre hi troba pèls

→ **trobar taps** (en alguna cosa), **treure pols de sota l'aigua, trobar tatxes** (en alguna cosa), **trobar pèls als ous, trobar pegues** (en alguna cosa)

▷ **dir amén** (ant.), **dir amén a tot** (ant.), **posar pèls** (en alguna cosa) (inv.), **trobar barra de cap** (p.ext.), **fer la contra** (a algú) (p.ext.), **portar la contra** (a algú) (p.ext.), **tenir sempre un sis o un as** (p.ext.)

trobar tatxes (en alguna cosa) *SV*, trobar inconvenients (R-M)

No us ajudarà; no li semblarà bé el projecte perquè en tot troba tatxes (R-M)

→ **trobar pèls** (en alguna cosa), **trobar pegues** (en alguna cosa), **trobar pèls als ous, trobar taps** (en alguna cosa)

▷ **dir amén** (ant.), **dir amén a tot** (ant.), **posar tatxes** (a alguna cosa) (inv.), **fer la contra** (a algú) (p.ext.), **portar la contra** (a algú) (p.ext.), **portar la contrària** (a algú) (p.ext.), **tenir sempre un sis o un as** (p.ext.)

OBJECTIU

gran angular *SN*, objectiu gran angular / objectiu de lent focal curta, que permet abastar un ampli camp visual (EC, T)

Cal que posis un gran angular a la càmera, si vols obtenir el màxim camp de visió possible

→ **ull de peix**

ull de peix *SN*, objectiu de camp superior al del grau angular, pròxim als 180° (EC)

Farem servir un ull de peix per tenir una vista més panoràmica del paisatge

→ **gran angular**

OBJECTIVAMENT

en si *SP*, expressió que indica la realitat objectiva, material, en tant que independent del subjecte humà i del seu coneixement d'aquesta realitat (EC)

En si, això és molt més senzill del que sembla aparentment

▷ **per a si** (ant.)

OBJECTOR

objector de consciència *SN*, persona que es nega a obeir una llei, esp. la de complir el servei militar, a causa de les seves conviccions (IEC)
En Jaume va ser objector de consciència i va

fer el servei social substitutori (Sovint s'omet el complement preposicional)

- ▷ **objecció de consciència** (p.ext.), **servei militar** (p.ext.), **servei social substitutori** (p.ext.), **prestació social substitutòria** (p.ext.)

OBLIDAR

anar-se-li'n de la memòria (a algú) *SV*, oblidar / perdre la memòria d'alguna cosa, no recordar-la (Fr, *)

No recordo què t'havia de dir, se me n'ha anat de la memòria

- **anar-se-li'n del cap** (a algú), **escapar-se-li de la memòria** (a algú), **esborrar-se-li de la memòria** (a algú)

- ▷ **perdre pistonada** (p.ext.), **quedar en blanc** (p.ext.), **quedar in albis** (p.ext.)

anar-se-li'n del cap (a algú) *SV*, oblidar alguna cosa (IEC)

M'havia encarregat que li comprés un quilo d'arròs, però se me n'ha anat del cap / Tot el que li havien encarregat va anar-se-li'n del cap; no va saber què comprar (R-M)

- **fugir-lidel cap** (a algú), **caure-li de la memòria** (a algú), **anar-se-li'n de la memòria** (a algú)

deixar córrer (alguna cosa) *SV*, oblidar / esborrar el passat, acabar una qüestió, un tema, etc. (R-M, *)

Deixa córrer el que t'ha dit i posa't a fer feina / Ja ho ha deixat córrer tot i l'ha perdonat (*, R-M)

- **passar l'esponja, deixar morta** (alguna cosa), **relegar** (algú o alguna cosa) **a l'oblit**

- ▷ **deixar** (alguna cosa) **de banda** (p.ext.)

deixar (algú o alguna cosa) **en l'oblit** *SV*, oblidar / oblidar algú o alguna cosa, no recordar-la, no tenir-la present en l'esperit (A-M, *)

Feia temps que havia deixat el seu exmarit en l'oblit / Ha volgut deixar en l'oblit els mals records / Ha posat en l'oblit que el seu pare la maltractava (També s'usa amb el verb *posar*)

- **relegar** (algú o alguna cosa) **a l'oblit**

- ▷ **deixar** (algú o alguna cosa) **en oblit** (v.f.), **treure** (algú o alguna cosa) **de l'oblit** (ant.), **restar en l'oblit** (inv.)

deixar morta (alguna cosa) *SV*, relegar a l'oblit / oblidar alguna cosa, no recordar-la, no tenir-la present en l'esperit (R-M, *)

Si han deixat mort aquest afer, no en parlem més / En comprovar la dificultat d'arribar a una entesa referent a aquell plet, van optar, uns i altres, per deixar-ho mort, i ja no se n'ocuparen més (S'usa amb noms que denoten acords, afers, etc. com a complement) (*, R-M)

- **tirar terra damunt** (d'alguna cosa), **deixar córrer** (alguna cosa), **relegar** (algú o alguna cosa) **a l'oblit**

despintar-se-li de la memòria (a algú) *SV*, oblidar / perdre la memòria d'alguna cosa, no recordar-la (Fr, *)

Aquells records se li han despintat de la memòria, ho ha oblidat tot

- **escapar-se-li de la memòria** (a algú), **esborrar-se-li de la memòria** (a algú), **caure-li de la memòria** (a algú)

- ▷ **imprimir** (alguna cosa) **a la memòria** (ant.), **tenir** (alguna cosa) **gravada a la memòria** (ant.)

esborrar-se-li de la memòria (a algú) *SV*, oblidar / perdre la memòria d'alguna cosa, no recordar-la (Fr, *)

Sort que m'ho has recordat perquè se m'havia esborrat de la memòria

- **despintar-se-li de la memòria** (a algú), **anar-se-li'n de la memòria** (a algú), **escapar-se-li de la memòria** (a algú), **caure-li de la memòria** (a algú)

- ▷ **imprimir** (alguna cosa) **a la memòria** (ant.), **tenir** (alguna cosa) **gravada a la memòria** (ant.)

escapar-se-li de la memòria (a algú) *SV*, oblidar / perdre la memòria d'alguna cosa, no recordar-la (Fr, *)

Aquell encàrrec se m'ha escapat de la memòria

- **anar-se-li'n de la memòria** (a algú), **despintar-se-li de la memòria** (a algú), **esborrar-se-li de la memòria** (a algú), **fugir-li del cap** (a algú)

estendre un vel sobre (alguna cosa) *SV*, no parlar més d'alguna cosa, oblidar-la (IEC)

Han estès un vel sobre aquest tema per evitar discussions / Com que són ells els culpables, han procurat tirar-hi un vel al damunt perquè no transcendeixi (També s'usa amb la forma *estendre un vel al damunt* (d'alguna cosa) i amb el verb *tirar*) (*, R-M)

- **passar l'esponja, tirar terra damunt** (d'alguna cosa), **passar pàgina**

- ▷ **treure el vel** (ant.)

fer taula rasa (d'alguna cosa) *SV*, considerar com a nul tot el que ha estat fet anteriorment / expressió que hom utilitza per a indicar l'anul·lació de tot el que ha estat fet anteriorment (IEC, EC)

Fes taula rasa de tot el que havíem acordat (EC)

- **passar l'esponja, passar ratlla** (a alguna cosa), **passar** (alguna cosa) **per alt, passar pàgina**

- ▷ **el passat, passat** (p.ext.)

fugir-li del cap (a algú) *SV*, anar-se'n de la memòria / oblidar-se d'alguna cosa (IEC, EC)

- Ho sabia, però m'ha fugit del cap; tinc poca memòria* (R-M)

- **anar-se-li'n del cap** (a algú), **escapar-se-li de la memòria** (a algú)

passar l'esponja *SV*, esborrar el passat, acabar una qüestió (R-M)

Oblida el mal que t'ha fet; és millor passar l'esponja i que no se'n parli més / La falta és perdonada: oblidem-la, passem-hi l'esponja (R-M, IEC)

→ **passar pàgina, estendre un vel sobre** (alguna cosa), **fer taula rasa** (d'alguna cosa), **treure's** (algú o alguna cosa) **del cap, tirar terra damunt** (d'alguna cosa), **deixar morta** (alguna cosa), **passar ratlla** (a alguna cosa), **deixar córrer** (alguna cosa)

▷ **al cap del carrer** (p.ext.)

■ **passar pàgina** *SV*, esborrar el passat, acabar una qüestió

Hem de mirar de passar pàgina i oblidar els mals del passat

→ **passar l'esponja, passar ratlla** (a alguna cosa), **estendre un vel sobre** (alguna cosa), **fer taula rasa** (d'alguna cosa), **tirar terra damunt** (d'alguna cosa)

passar (alguna cosa) **per alt** *SV*, passar inadvertit quelcom, no ésser notat / oblidar-se d'alguna cosa (A-M, EC)

Com pot ser que els hagi passat això per alt? / A la relació no hi ha el teu nom; es veu que en copiar la llista el van passar per alt (*, R-M)

→ **passar-li per ull** (a algú)

▷ **bufar-li** (alguna cosa) **a l'orella** (a algú) (ant.)

passar ratlla (a alguna cosa) *SV*, deixar per llest un afer / deixar de pensar en una cosa o de parlar-ne, obrar com si tal cosa no hagués estat feta o dita (R-M, A-M)

No cal parlar més d'aquesta qüestió; ja s'ha acabat; passem ratlla / No hi pensem més: passem-hi ratlla (El complement és opcional) (R-M, EC)

→ **passar l'esponja, passar pàgina, fer taula rasa** (d'alguna cosa), **treure's** (algú o alguna cosa) **del cap**

relegar (algú o alguna cosa) **a l'oblit** *SV*, oblidar / oblidar algú o alguna cosa, no recordar-la, no tenir-la present en l'esperit (Fr, *)

Sabia que ràpidament relegaria aquell home a l'oblit, perquè no tenia cap tret que li cridés l'atenció / Com que aquella pel·lícula no li va agradar l'ha relegat a l'oblit

→ **deixar** (algú o alguna cosa) **en l'oblit, deixar córrer** (alguna cosa), **deixar morta** (alguna cosa)

▷ **treure** (algú o alguna cosa) **de l'oblit** (ant.), **tenir** (algú o alguna cosa) **en l'oblit** (p.ext.)

tirar terra damunt (d'alguna cosa) *SV*, procurar que no es parli d'alguna cosa, que quedi oblidada / no parlar-ne més i procurar que sia oblidada (IEC, A-M)

Hem d'intentar no recordar-ho: cal tirar terra damunt de tots aquells fets desagradables

→ **passar l'esponja, estendre un vel sobre**

(alguna cosa), **deixar morta** (alguna cosa), **passar pàgina**

▷ **tirar terra al damunt** (d'alguna cosa) (v.f.), **treure** (alguna cosa) **a la llum** (ant.), **posar** (alguna cosa) **al descobert** (ant.)

treure's (algú o alguna cosa) **del cap** *SV*, oblidar / procurar i aconseguir no pensar en algú o en alguna cosa (R-M, *)

No puc treure'm del cap tot el que em vas dir ahir / T'has de treure la Maria del cap i co-nèixer altres noies (R-M, *)

→ **treure's** (algú o alguna cosa) **del pensament, passar l'esponja, passar ratlla** (a alguna cosa)

treure's (algú o alguna cosa) **del pensament** *SV*, procurar i aconseguir no pensar (en algú o) en alguna cosa (A-M)

Es va treure la casa del pensament un cop se la va haver venuda / No es podia treure aquell noi del pensament / No me la puc treure mai del pensament (*, *, A-M)

→ **treure's** (algú o alguna cosa) **del cap**

un clau en treu un altre *O*, una pena, un amor, etc. fer-ne oblidar un altre (IEC)

No et preocupis, d'homes n'hi ha molts, pensa que un clau en treu un altre

OBLIDAR-SE

passar-li per ull (a algú) *SV*, passar per alt, oblidar-se (A-M)

M'ha passat per ull de tirar la carta al correu (A-M)

→ **passar-li per malla** (a algú), **passar per alt** (a algú)

OBLIDAT

caure-li de la memòria (a algú) *SV*, ésser oblidat (IEC)

Tot el passat ja li havia caigut de la memòria; només volia viure el present (R-M)

→ **esborrar-se-li de la memòria** (a algú), **des-pintar-se-li de la memòria** (a algú), **anar-se-li'n del cap** (a algú), **fer malves**

el passat, passat *O*, expressió per a llevar importància a les coses passades (R-M)

No hi pensis més; el passat, passat; ara procura fer les paus amb ell / No t'amoïnis per aquell fracàs; el passat, passat; per mi, tot oblidat (R-M)

▷ **fer taula rasa** (d'alguna cosa) (p.ext.)

emportar-se (alguna cosa) **el vent** *O*, caure fàcilment en l'oblit / ésser oblidat quelcom (IEC, R-M)

El vent s'emporta els mals records / Va parlar de molts projectes, però pel que es veu se'ls va emportar el vent perquè mai més no n'ha fet esment / Les teves promeses se les ha emportades el vent; ets molt poc formal (*, R-M, R-M)

▷ **no cantar-se'n gall ni gallina** (p.ext.)

fer malves *SV*, ésser una cosa oblidada, que pertany al passat

Aquell antic assumpte ja fa malves; ningú no en parla; està més que oblidat

→ **caure-li de la memòria** (a algú), **tenir** (algú o alguna cosa) **en l'oblit**

▷ **restar en l'oblit** (p.ext.), **jaure en oblit** (p.ext.)

jaure en oblit *SV*, quedar oblidat

La seva obra va jaure en oblit durant molts anys

→ **restar en l'oblit, quedar per llavor**

▷ **jaure en l'oblit** (v.f.), **tenir** (algú o alguna cosa) **en l'oblit** (inv.), **fer malves** (p.ext.)

no cantar-se'n gall ni gallina *SV*, ésser oblidat / (d'algú o d'alguna cosa) no parlar-ne ja ningú, haver caigut en l'oblit (R-M, EC)

D'aquell fet, ja han passat molts anys i no se'n canta gall ni gallina / Ara fa forrolla, però d'ací uns quants anys no se'n cantarà gall ni gallina (R-M, EC)

▷ **no cantar-ne gall ni gallina** (v.f.), **empor-tar-se** (alguna cosa) **el vent** (p.ext.)

quedar per llavor *SV*, no ésser utilitzat. No actuar (R-M)

Fa molts dies que no has agafat els pinzells; a veure si el quadre que tens començat quedarà per llavor (R-M)

→ **jaure en oblit**

▷ **quedar-se tirat** (p.ext.)

restar en l'oblit *SV*, quedar oblidat

Aquell personatge va restar en l'oblit mentre vivia i després de la seva mort el van començar a valorar (També s'usa amb el verb *quedar*)

→ **jaure en oblit**

▷ **restar en oblit** (v.f.), **deixar** (algú o alguna cosa) **en l'oblit** (inv.), **tenir** (algú o alguna cosa) **en l'oblit** (inv.), **fer malves** (p.ext.)

tenir (algú o alguna cosa) **en l'oblit** *SV*, tenir oblidat (A-M)

Les seves primeres obres ja les tenen en l'oblit / Té el seu marit en l'oblit

→ **fer malves**

▷ **restar en l'oblit** (inv.), **jaure en oblit** (inv.), **relegar** (algú o alguna cosa) **a l'oblit** (p.ext.)

OBLIGACIÓ

a jova *SP*, locució emprada per a referir-se a la prestació social obligatòria a una feina d'utilitat pública

Anar a jova / És una feina barroera: sembla feta a jova (IEC)

condició sine qua non *SN*, condició sense la qual la convenció, la venda, etc., no tindrà lloc (IEC)

Portar aquella documentació era condició sine qua non per a poder entrar

▷ **no tenir altre remei** (p.ext.)

[sine qua non: llatanisme]

el dèbit conjugal *SD*, en moral, segons una concepció contractual del matrimoni, obligació que té cadascun dels cònjuges d'accedir a la justa demanda d'unió carnal per part de l'altre cònjuge (EC)

El capellà va parlar als nuvis del dèbit conjugal

→ **la creu del matrimoni**

la creu del matrimoni *SD*, el dèbit conjugal (Fr)
La primera vegada que va sentir parlar de la creu del matrimoni ja estava casada

→ **el dèbit conjugal**

no tenir altre remei *SV*, no tenir altra possibilitat d'obrar o de sortir bé (EC)

Si vol comprar-se un cotxe haurà d'estalviar, no té altre remei (També s'usa amb el verb *haver*)

→ **no tenir altres tornes, per força, sense excusa**

▷ **condició sine qua non** (p.ext.)

OBLIGADAMENT

d'ofici *SP*, fer alguna cosa en virtut dels deures del càrrec sense ésser-ne requerit (IEC)

Això, ho has de fer d'ofici, t'ho requereix el teu càrrec (Sovint s'usa com a complement del verb *fer*)

→ **per força**

per compromís *SP*, obligat per les circumstàncies (R-M)

Vaig anar-hi per compromís, però no en tenia ganes; s'haurien ofès si no hagués acceptat (R-M)

→ **per pura fórmula, per obligació**

▷ **per força** (p.ext.)

per força *SP*, contra voluntat / per necessitat, encara no volent (IEC, A-M)

Si vols recuperar el moviment normal de la mà, per força hauràs de fer els exercicis adequats (R-M)

→ **tant si vol com si no vol, per collons, per obligació, sense excusa, no tenir altres tornes, no tenir altre remei, d'ofici**

▷ **a la força** (v.f.)

■ **per nassos** *SP*, per necessitat, encara no volent, contra voluntat

Ha de venir al sopar per nassos. Ja ens ha dit massa vegades que no

→ **per collons, per pebrots**

per obligació *SP*, obligadament / obligat per les circumstàncies, contra voluntat, encara no volent (R-M, *)

He hagut de visitar-lo per obligació; qüestió de feina; no és que en tingues gaires ganes (R-M)

→ **per compromís, per força**

▷ **a contracor** (p.ext.)

■ **per pebrots** *SP*, per necessitat, encara no volent, contra voluntat

Hauran de claudicar per pebrots, ja ho veuràs

→ **per collons, per nassos**

si us plau per força *SConj*, tant si voleu com si no voleu (EC)

Van insistir de tal manera que, si us plau per força, vam haver de quedar-nos fins al final de la festa, que per cert era molt avorrida (Noteu la pronunciació [sis'plaw] en el llenguatge col·loquial) (R-M)

→ **per grat o per força**

OBLIGAR

apretar de comptes (algú) *SV*, constrènyer qualcú a explicar la seva conducta, a demostrar raonadament ço que sosté, o en general a fer-li dir o fer coses que no vol o no pot fer (A-M) *Si el teu amic no et paga el que et deu, l'hauràs d'apretar de comptes*

→ **apretar els dogals** (a algú), **apretar els matxos** (a algú)

[Val. (A-M), apretar: mot no registrat a l'IEC]

apretar els dogals (a algú) *SV*, estrènyer fort algú, fer-li molta pressió per obligar-lo a fer allò que no voldria (A-M)

Cal apretar els dogals a aquest noi si volem que estudiï alguna cosa

→ **apretar de comptes** (algú), **apretar els matxos** (a algú)

▷ **posar el peu a rotlle** (inv.), **fotre canya** (a algú) (p.ext.)

[Val. (A-M), apretar: mot no registrat a l'IEC]

■ **apretar els matxos** (a algú) *SV*, estrènyer fort algú, fer-li molta pressió per obligar-lo a fer allò que no voldria

Li haurem d'apretar els matxos, si volem que faci el que ens convé

→ **apretar els dogals** (a algú), **apretar de comptes** (algú)

[Val., apretar: mot no registrat a l'IEC]

fer la forçosa (a algú) *SV*, forçar algú a fer el que no vol (IEC)

Van estar fent la forçosa al vailet perquè aquest els obeís / Les circumstàncies li van fer la forçosa i es va trobar obligat a admetre les condicions / Li han fet la forçosa i no ha tingut més remei que pagar (*, R-M, R-M)

→ **fer passar per un cós d'agulla** (a algú), **fer fer la raó** (a algú)

fer la llei (a algú) *SV*, imposar la pròpia voluntat a algú (IEC)

Aquest general va fer la llei a un soldat i ara el jutgen per abús de poder / El trauran de la junta; sempre vol fer la llei i no deixa actuar els altres (*, R-M)

→ **fer jurar bandera** (a algú)

fer passar per un cós d'agulla (a algú) *SV*, fer fer coses a algú tant si vol com si no vol (A-M)

És una dèspota: ens fa passar a tots per un cós d'agulla

→ **fer la forçosa** (a algú), **fer-li fer la missa plana** (a algú)

▷ **passar per l'adreçador** (inv.)

fer-li força (d'alguna cosa, a algú) *SV*, obligar algú a fer aquella cosa (A-M)

A en Xavier li van fer força de declarar-se innocent

▷ **fer violència** (a algú) (p.ext.)

OBLIGAT

a l'estaca *SP*, [estar] en molta subjecció, sense llibertat (A-M)

Des que dirigeix el restaurant ha quedat a l'estaca / No podré venir: m'he compromès a acabar aquest article aquesta mateixa nit, estic a l'estaqueta (També s'usa amb la forma a l'estaqueta)

ésser tingut de *SV*, estar obligat a (IEC)

Ell era tingut d'obeir les ordres d'en Soteres (IEC)

■ **no tenir més collons que** *SV*, estar obligat a fer alguna cosa

No tinc més collons que abandonar aquesta feina, si vull guanyar més diners

→ **no tenir més pebrots que**

■ **no tenir més pebrots que** *SV*, estar obligat a fer alguna cosa

No té més pebrots que dur el cotxe al mecànic abans que no se li acabi d'espatllar

→ **no tenir més collons que**

OBLIGATÒRIAMENT

en virtut de santa obediència *SP*, per obligació ineludible, fundada en el vot d'obediència (EC)

Sempre fa el que li manen en virtut de santa obediència

OBLIQUAMENT

al biaix *SP*, formant diagonal / en direcció perpendicular a una altra, inclinat (R-M, *)

Aquesta peça s'ha de tallar al biaix; altrament tibaria, perquè aquesta roba és molt rígida i convé que s'adapti / El carrer travessa al biaix la ciutat (R-M)

→ **de biaix, al gairó, d'esbiaixada**

▷ **al llarg** (p.ext.), **de llarg a llarg** (p.ext.)

al gairó *SP*, obliquament, inclinat a un o altre cantó (R-M)

Li has dibuixat el barret tan al gairó que gairebé li tapa l'ull / Caminava al gairó perquè s'havia fet mal en una cama (R-M)

→ **de gairell, de costat, de cantó, de bolina, al biaix**

▷ **de gairó** (v.f.)

d'esbiaixada *SP*, en direcció obliqua / línia en biaix (IEC, A-M)

Hem de travessar el riu d'esbiaixada (IEC)

→ **de biaix, al biaix, en diagonal**

▷ **a l'esbiaixada** (v.f.)

de biaix *SP*, través / en direcció perpendicular a una altra, inclinat (Fr, *)

El carrer travessa de biaix la ciutat (R-M)

→ **al biaix, d'esbiaixada, de bolina, en diagonal**

de costat *SP*, inclinat vers un costat (R-M)

La barca va de costat perquè no heu equilibrat el pes (R-M)

→ **al gairó, de gairell**

de gairell *SP*, inclinat vers un costat (R-M)

No sap caminar dret i segur; sempre va de gairell, amb una espatlla més amunt que l'altra / Els embriacs caminen de gairell / Sempre porta el barret de gairell (R-M, EC, EC)

→ **al gairó, de cantell, de bolina, de costat, a la torta, de tort**

de relisquentes *SP*, obliquament / dit per a expressar que algú o alguna cosa és vista de costat (A-M, *)

Baldament només fos de relisquentes, tothom volia veure el ferit idolatrat (A-M)

→ **veure** (algú o alguna cosa) **d'esquitllentes**

en diagonal *SP*, en direcció obliqua, d'un vèrtex a un altre de no immediat (EC)

A dins del quadre, traceu una línia en diagonal

→ **en banda, en faixa, d'esbiaixada, de biaix**

▷ **en bateria** (p.ext.)

en faixa *SP*, dit de les peces allargades o dels mobles col·locats en la direcció pròpia de la faixa (EC)

Vam haver de col·locar aquelles peces en faixa perquè cabessin totes en aquella habitació

→ **en diagonal, en banda**

OBRA

cant del cigne *SN*, darrera obra d'un músic, d'un poeta, d'un orador (IEC)

Has llegit aquest poema? És el seu cant del cigne

d'obra *SP*, obra / dit per a referir-se a construccions fetes de pedra, de rajola, etc. (Fr, *)

Han comprat una casa amb les parets d'obra

→ **de fàbrica**

de fàbrica *SP*, de pedra, de rajola, etc. (IEC)

Una obra de fàbrica (IEC)

→ **d'obra**

obra vista *SN*, qualsevol obra, paret, pilar, etc., construïda amb maons cara vista, o sia, sense arrebossar de ciment o d'altre material (IEC)

S'ha comprat una casa d'obra vista

OBRAR

anar pel camí dret *SV*, algú, actuar sense desviar-se de la regla que traça el deure / obrar bé (IEC, Fr)

Ara que s'ha fet més gran ja va pel camí dret

→ **anar per bon camí, llaurar dret, seguir la línia recta, anar a rega, fer la rega dreta, a dret fil**

▷ **anar fora de camí** (ant.), **anar per mal camí** (ant.), **torçar** (algú) **del camí dret** (inv.), **tornar** (algú) **a camí** (inv.), **tornar** (algú) **a solc** (inv.), **pujar dret** (p.ext.), **anar per la drecera** (p.ext.), **el camí dret** (p.ext.), **fill pròdig** (p.ext.)

anar per la drecera *SV*, obrar de la manera més eficaç per a fer o aconseguir ràpidament allò que hom vol (IEC)

Estudia, treballa, surt amb els amics... Fa moltes coses, però com que sempre va per la drecera, les pot fer totes

▷ **anar pel camí dret** (p.ext.), **anar per bon camí** (p.ext.), **tirar pel dret** (p.ext.)

fer-ne de totes *SV*, fer coses que hom no hauria de fer (Fr)

En Jaume en fa de totes, no mira per ningú

→ **fer-ne de seques i de verdes, fer-ne de verdes i de madures, fer-ne de tots colors**

fer tronar i ploure *SV*, fer anar la gent en renou, produir gran excitació entre la gent / obrar esbojarradament / fer-ho anar tot en renou (A-M, Fr, EC)

Quan arriba ell amb les seves ximpleries, fa tronar i ploure

→ **fer-ne de totes, esvalotar el galliner, esverar el galliner**

llaurar dret *SV*, portar-se bé, obrar com cal (A-M)

Sa madona no llaurava dret i anava fora de camí (A-M)

→ **anar pel camí dret, anar per bon camí, seguir la línia recta, anar a rega, fer la rega dreta, servir el solc**

▷ **llaurar tort** (ant.)

llaurar tort *SV*, portar-se malament, obrar de mala manera (A-M)

Prou que ho necessita qui, com jo, està tan fet a llaurar tort (A-M)

→ **anar fora de camí, anar per mal camí, prendre mala vereda, tirar per mal cap, dur el viatge tort**

▷ **llaurar dret** (ant.)

tirar pel dret *SV*, obrar sense consideracions de cap mena (Fr)

Com que volia la feina va tirar pel dret per aconseguir-la sense mirar a qui perjudicava

→ **tirar pel camí del mig**

▷ **tirar al dret** (v.f.), **no entendre's de romanços** (p.ext.), **no entendre's de raons** (p.ext.), **anar per la drecera** (p.ext.), **tirar sense engaltar** (p.ext.), **tirar-s'hi de cap** (p.ext.)

OBRER

mà d'obra *SN*, conjunt d'obrers que treballa en una obra / total d'obrers assalariats d'un sector o un país determinats (IEC, EC)

Necessitem molta mà d'obra per cobrir una feina tan costosa

OBRIR

1. fer accessible (allò que està tancat o clos) llewant o movent allò que ho tanca o clou, separant dues parts juntes

obrir (alguna cosa) **de bat a bat** *SV*, obrir (una porta, una finestra, etc.) ben bé del tot (IEC) *Obre la porta de bat a bat, si et plau / Fa molt de temps que la casa ha estat tancada; ara obriu de bat a bat els balcons, que es ventili / Vaig trobar la finestra oberta de bat a bat* (*, R-M, Fr)

→ **obrir** (alguna cosa) **de porta en ample**, **obrir** (alguna cosa) **de pal en pal**

▷ **obrir** (alguna cosa) **de bat en bat** (v.f.)

obrir (alguna cosa) **de pal en pal** *SV*, obrir de bat en bat / obrir (una porta, una finestra, etc.) ben bé del tot (A-M, *)

Tenia molta calor i va obrir la finestra de pal en pal

→ **obrir** (alguna cosa) **de bat a bat**, **obrir** (alguna cosa) **de porta en ample**

[Emp. (A-M)]

obrir (algú) **en canal** *SV*, obrir (un animal, una persona) de dalt a baix (EC)

Després de matar el porc el varen obrir en canal i penjaren les dues meitats en ganxos a la paret / No ha suportat veure com obrien en canal el pobre animal / L'assassí matava les víctimes i les obria en canal (R-M, R-M, *)

→ **fer la missa** (a algú)

2. (fig.) donar començament (a alguna cosa), posar en marxa

plantar botiga *SV*, obrir una botiga (EC)

Des que ha plantat botiga se'l veu més actiu

→ **posar botiga**, **parar botiga**

▷ **posar casa** (p.ext.), **tenir casa oberta** (p.ext.)

OBSCÈ

agradar-li el bacallà (a algú) *O*, ésser un home inclinat als plaers sexuals amb una dona (R-M) *Sempre pensa en el mateix; li agrada el bacallà / No para de parlar sobre qüestions relacionades amb el sexe: li agrada el bacallà* (R-M, *)

▷ **home de faldilles** (p.ext.)

ésser un porc *SV*, ésser una persona que ofèn greument el pudor amb els seus actes

Li agrada de parlar d'obsenitats: és un porc (EC)

→ **ésser un marrà**, **vell verd**

▷ **parlar brut** (p.ext.), **fer vida de porc** (p.ext.), **ésser un sortit** (p.ext.)

vell verd *SA*, persona que conserva inclinacions galants impròpies de la seva edat / vell que conserva inclinacions amoroses impròpies de la seva edat (IEC, A-M)

El senyor Miquel, que té setanta anys, empaïta les dependents: és un vell verd

→ **ésser un marrà**, **ésser un porc**

▷ **home de faldilles** (p.ext.), **ésser un sortit** (p.ext.), **fotre mà** (a algú) (p.ext.)

OBSERVAR

estar a la mira *SV*, estar observant per veure alguna cosa, atènyer-la, etc. (A-M)

Des d'ara començarem a estar a la mira / Ni vull que en passeu treball ni fatiga mas que romangam al manco a la mira (També s'usa amb el verb *romandre*) (A-M)

→ **estar a la posta**, **estar a l'aguait**

▷ **estar a l'expectativa** (d'alguna cosa) (p.ext.), **clavar els ulls damunt** (p.ext.)

mirar (algú o alguna cosa) **de cara** *SV*, considerar atentament, obertament / observar a fons, considerar (algú) per conèixer qui és, quins són els seus mèrits (R-M, EC)

Cal que mireu de cara les persones, si voleu conèixer-les de veritat / No ens precipitem; aquesta qüestió s'ha de mirar de cara per no equivocar-nos (*, R-M)

→ **mirar** (alguna cosa) **amb quatre ulls**

▷ **passar** (alguna cosa) **per la vista** (p.ext.), **passar els ulls** (per alguna cosa) (p.ext.)

prendre-li el pols (a algú) *SV*, sondar les intencions d'algú / observar-lo discretament per deduir el seu estat d'ànim, la seva opinió, les seves intencions (IEC, A-M)

Fa molt temps que li prenc el pols i el conec, sé com reaccionarà si li ho dius

▷ **formar expedient** (a algú) (p.ext.)

OBSESSIONAR-SE

ficar-se-li entre cella i cella (a algú) *SV*, tenir un ferm propòsit, una idea fixa (IEC)

Ara se li ha ficat al cap que vol anar de vacances la setmana vinent i no hi ha manera de fer-lo canviar d'opinió / Se li ha fotut entre cella i cella que ha d'aprendre mecànica, però penjarà els estudis abans d'acabar el primer trimestre (També s'usa amb el verbs *fotre* i *posar*)

→ **ficar-se-li al cap** (a algú), **ficar-se-li a la barretina** (a algú), **ficar la banya** (en alguna cosa), **ficar-se-li una ceba al cap** (a algú)

ficar-se-li una ceba al cap (a algú) *O*, (tenir una) dèria excessiva / entossudir-se a fer alguna cosa (EC, *)

Vol anar a Port Aventura tant sí com no. Mira, se li ha ficat una ceba al cap / Se li ha ficat la ceba del dibuix al cap (També s'usa amb el verbs *fotre* i *posar* i amb la forma *ficar-se-li la ceba* (d'alguna cosa) *al cap* (a algú)) (*, EC)

→ **ficar-se-li al cap** (a algú), **ficar-se-li entre cella i cella** (a algú), **ficar-se-li a la barretina** (a algú)

▷ **tenir una ceba al cap** (p.ext.)

OBSESSIONAT

tenir una ceba al cap *SV*, estar entestat en una idea

En Joan té una ceba al cap: vol fer-se bomber

▷ **ficar-se-li una ceba al cap** (a algú) (p.ext.), **posar peu fiter** (p.ext.)

OBSTACLE

barrera arquitectònica *SN*, obstacle, tant en els espais públics com en les instal·lacions de serveis i en el mobiliari urbà, que dificulta o impedeix l'accessibilitat i l'ús a persones amb disminucions físiques (T)

L'escala de l'entrada és d'una bellesa extraordinària però l'arquitecte no va pensar que és una barrera arquitectònica per a les persones amb mobilitat reduïda / L'ajuntament d'aquella ciutat està intentant eliminar les barreres arquitectòniques, per tal que tots els ciutadans tinguin les mateixes condicions per a accedir a tot arreu

OBSTACULITZAR

barrar-li el pas (a algú) *SV*, destorbar una acció (R-M)

Està decidit a posar discòrdia; si no li barrem el pas pot perjudicar molt el nostre grup (R-M)

→ **parar els peus** (a algú), **posar la proa** (a algú), **fer la traveta** (a algú), **posar terra a l'escudella** (a algú), **lligar els braços** (a algú), **lligar de braços** (algú), **cridar l'alto** (a algú)

▷ **fer pas** (a alguna cosa) (ant.), **tallar la pilota** (p.ext.)

fer l'arquet (a algú) *SV*, dit d'allò que contraria o obstaculitza un propòsit (IEC)

Sempre m'està fent l'arquet demanant que l'acompanyi a tot arreu; es veu que no sap anar-hi sol / Sempre que proposo d'anar-hi fa l'arquet, no li agrada gens (R-M, *)

→ **fer la guitza** (a algú), **fer la llesca** (a algú), **fer la traveta** (a algú)

fer la guitza (a algú) *SV*, perjudicar, obstaculitzar (R-M)

Aquests són dels que sempre es dediquen a fer la guitza als altres i a perjudicar-los / Si no ens porta el treball demà, ens farà la guitza perquè no el podrem incloure en el recull (*, R-M)

→ **fer la llesca** (a algú), **fer l'arquet** (a algú), **posar terra a l'escudella** (a algú), **fer la traveta** (a algú), **posar bastons a les rodes**, **posar la proa** (a algú), **fer la llei** (a algú)

fer la llesca (a algú) *SV*, contrariar, perjudicar (R-M)

Actuant d'aquesta manera fa la llesca als seus amics i no se n'adona / Aquest temps ens farà la llesca; perdrem la collita (*, R-M)

→ **fer la guitza** (a algú), **fer l'arquet** (a algú), **fer la traveta** (a algú)

fer la traveta (a algú) *SV*, obstaculitzar l'acció d'altri (R-M)

Si acceptes aquesta feina, faràs la traveta a la teva germana, que també la vol i la necessita més que tu / Té molt d'interès a solucionar aquesta qüestió, però hi ha qui li fa la traveta per no deixar-lo actuar lliurement (*, R-M)

→ **posar la proa** (a algú), **fer la guitza** (a algú), **barrar-li el pas** (a algú), **fer l'arquet** (a algú), **fer la llesca** (a algú)

■ **no parar ni desparar** *SCoord*, no resoldre una dificultat o no fer un feina ni permetre que altri la faci o resolgui

És una persona d'aquelles que no paren ni desparen

→ **no fer ni deixar fer**

posar bastons a les rodes *SV*, entorpir una acció; destorbar (R-M)

En lloc d'ajudar al progrés de la llengua catalana, molts posen bastons a les rodes quan es tracta de normalitzar-ne l'ús / A més a més de no donar-li suport, li posa pals a les rodes perquè no pugui dur a terme el projecte (També s'usa amb la forma *posar pals a les rodes*) (R-M, *)

→ **posar la proa** (a algú), **fer la guitza** (a algú), **posar pèls** (en alguna cosa), **posar taps** (en alguna cosa), **posar terra a l'escudella** (a algú)

▷ **fer pas** (a alguna cosa) (ant.), **obrir la porta** (a alguna cosa) (ant.), **obrir pas** (a alguna cosa) (ant.), **tallar les ales** (a algú) (p.ext.)

posar la proa (a algú) *SV*, destorbar una acció / posar esforç que no reïxi (R-M, IEC)

La nostra proposta no els va agradar i van posar la proa perquè no progressés (També s'usa amb la forma *posar la proa damunt*) (algú) (R-M)

→ **fer la traveta** (a algú), **barrar-li el pas** (a algú), **fer la guitza** (a algú), **posar bastons a les rodes**, **posar terra a l'escudella** (a algú)

posar terra a l'escudella (a algú) *SV*, obstaculitzar, privar una acció / crear dificultats a algú, fer-li difícil d'obtenir allò que voldria (R-M, A-M)

Si l'admeteu al vostre grup ja veureu com només procura posar terra a l'escudella; no està mai d'acord amb res (R-M)

→ **fer la guitza** (a algú), **barrar-li el pas** (a algú), **posar bastons a les rodes**, **posar la proa** (a algú)

tancar les portes (a algú) *SV*, llevar a algú oportunitats (R-M)

Els estudiants han tancat les portes a l'actuació policial / Si no ha obtingut la plaça no és per cap malvolença; és la seva preparació deficient allò que li ha tancat les portes (També s'usa amb la forma *tancar totes les portes*) (a algú) (*, R-M)

- **tancar-li tots els camins** (a algú), **tallar les ales** (a algú), **tallar-li els braços** (a algú), **tallar-li les cames** (a algú)
- ▷ **obrir la porta** (a alguna cosa) (p.ext.)

OBSTINADAMENT

■ a pinyó fix SP, amb obstinació

Aquest noi quan pren una decisió sempre va a pinyó fix: no hi ha qui l'aturi (S'usa normalment amb el verb *anar*)

- ▷ **sense parar** (p.ext.), **anar a preu fet** (p.ext.)

contra vent i marea SP, [tirar endavant] obstinadament contra tots els obstacles (IEC)

Entre el negoci i el nen petit no té gaire temps per estudiar, però ella va contra vent i marea, i vol acabar la carrera / Va lluitar contra vent i marea per aconseguir el que volia

- ▷ **amb dents i ungles** (p.ext.), **defensar** (algú o alguna cosa) **a peu i a cavall** (p.ext.)

per punt SP, per amor propi, per tossuderia (EC)

Ho ha fet ben bé per punt

- ▷ **aguantar el punt** (p.ext.)

tretze són tretze O, es diu de qui és molt tossut / porfidiosament (R-M, IEC)

Li volien demostrar que estava equivocada, però ell, tretze són tretze, no es va deixar convèncer i va seguir amb la seva idea / Ella, tretze són tretze, insistia en allò mateix (R-M, EC)

→ **tant sí com no**

- ▷ **defensar** (algú o alguna cosa) **a peu i a cavall** (p.ext.), **tossut com un ase** (p.ext.), **tossut com un marrà** (p.ext.)

OBSTINAR-SE

■ creuar-se-li els cables (a algú) O, entossudir-se en una actitud, una opinió, etc.

No li facis cas, que quan se li creuen els cables no hi ha manera de fer-lo canviar d'opinió

- ▷ **ficar el cap al cove** (p.ext.), **ficar el cap a l'olla** (p.ext.), **fer el bot** (p.ext.)

defensar (algú o alguna cosa) a peu i a cavall

SV, obstinar-se a defensar algú o alguna cosa amb obstinació / valent-se de tots els mitjans / amb gran interès i persistència (*, R-M, A-M) *Defensa la seva actitud a peu i a cavall / Per més que li ho neguin, ell sosté a peu i a cavall que tot és veritat* (També s'usa amb el verb *sostenir*) (*, R-M)

→ **defensar** (algú o alguna cosa) **a capa i espasa, fer-se fort**

- ▷ **tretze són tretze** (p.ext.), **contra vent i marea** (p.ext.), **amb dents i ungles** (p.ext.)

fer el bot SV, obstinar-se en una actitud / entossudir-se en una actitud de retraïment fent l'ofès o el disgustat amb algú per produir en ell un sentiment de greu o de penediment, esperant ésser desagreguat, pregat de depositar la seva actitud, etc. (Fr, IEC)

Es va enfadar i va fer el bot, es va negar a venir amb nosaltres

→ **tancar-se a la banda, ficar el cap a l'olla, ficar el cap al cove**

- ▷ **creuar-se-li els cables** (a algú) (p.ext.)

fer-se fort SV, entossudir-se en una actitud, una opinió, etc., mantenir-la a ultrança (EC)

Ell es fa fort assegurant que no va fer-ho expressament, però tots sabem que duia mala intenció (R-M)

→ **defensar** (algú o alguna cosa) **a peu i a cavall**

- ▷ **aguantar el punt** (p.ext.)

ficar el cap a l'olla SV, entestar-se, obstinar-se / obstinar-se a fer alguna cosa (R-M, EC)

Va ficar el cap a l'olla i no volia reconèixer que no tenia raó

→ **ficar el cap al cove, tancar-se a la banda, fer el bot**

- ▷ **creuar-se-li els cables** (a algú) (p.ext.)

ficar el cap al cove SV, entestar-se, obstinar-se (R-M)

Si fica el cap al cove no hi haurà manera de convèncer-lo (R-M)

→ **ficar el cap a l'olla, tancar-se a la banda, fer el bot**

- ▷ **creuar-se-li els cables** (a algú) (p.ext.)

ficar la banya en un forat SV, entossudir-se a fer alguna cosa (IEC)

Val més que no t'hi amoïnis; ha ficat la banya en un forat i no el trauràs d'aquí / Ha ficat la banya en un forat i no la faràs canviar d'opinió sobre la nova llei (R-M, *)

→ **ficar la banya** (en alguna cosa)

- ▷ **ficar la banya a un forat** (v.f.), **afluïxar la corda** (ant.), **ésser del morro fort** (p.ext.), **arrimat a la seva** (p.ext.)

ficar-se (alguna cosa) al barret SV, tenir una idea fixa (R-M)

Quan es fica una idea al barret, no para fins a aconseguir-la / S'ha ficat al barret que vol anar a caçar, tot i que és temps de veda (*, R-M)

→ **ficar la banya** (en alguna cosa), **ficar-se** (alguna cosa) **al cap, ficar-se** (alguna cosa)

dins el carbassot

ficar-se (alguna cosa) al cap SV, proposar-se decididament de fer alguna cosa, obstinar-s'hi / entestar-se, enderiar-se (EC)

S'ha ficat aquest projecte al cap, malgrat que és una idea molt ambiciosa / S'ha ficat al cap que ha d'escriure un llibre / S'ha posat al cap que ha de fer un viatge tota sola (També s'usa amb els verbs *fotre* i *posar*) (*, EC, *)

→ **ficar-se** (alguna cosa) **al barret, ficar la banya** (en alguna cosa), **ficar-se** (alguna cosa) **dins el carbassot**

- ▷ **ficar-se-li al cap** (a algú) (p.ext.)

ficar-se (alguna cosa) dins el carbassot SV, obstinar-se / entossudir-se en una actitud, una opinió, etc., mantenir-la a ultrança (Fr, *)

S'ha ficat aquesta mania dins el carbassot i ara no hi ha qui la hi tregui de sobre / L'Albert

s'ha ficat dins el carbassot que no vol venir al cinema

→ **ficar-se** (alguna cosa) **al barret**, **ficar-se** (alguna cosa) **al cap**, **ficar la banya** (en alguna cosa)

ficar-se-li a la barretina (a algú) *SV*, entestar-se / tenir un ferm propòsit, una idea fixa (R-M, *)
Se li ha ficat a la barretina que demà hem de marxar de matinada

→ **ficar-se-li entre cella i cella** (a algú), **ficar-se-li al cap** (a algú), **ficar-se-li una ceba al cap** (a algú)

posar peu fiter *SV*, disposar-se a no cedir / estar decidit a no canviar d'opinió (A-M, R)

Volien fer-me dir que sí, però em vaig posar peu fiter i no en sortiren amb la seva / La Laura ha posat peu fiter i no vol admetre que la Sílvia té raó (A-M, *)

▷ **baixar bandera** (ant.), **donar el braç a tòrcer** (ant.), **tenir una ceba al cap** (p.ext.), **no anar de res** (p.ext.)

[Mall.]

posar-se barres estretes *SV*, prendre una determinació resolta, obstinar-se a qualque cosa (A-M)

Se va posar barres estretes i va acabar de fer sa feina

[Mall. (A-M)]

posar-se de cul a la paret *SV*, mantenir-se en una actitud contrària / obstinar-se a no accedir a quelcom / entossudir-se, posar-se ferm i irreductible en son voler (R-M, Fr, A-M)

Intentaven de convèncer-lo, però ell es va posar de cul a la paret i es va mantenir ferm en la seva opinió (R-M)

→ **tancar-se a la banda**

▷ **baixar del burro** (ant.), **fer-se fort** (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

voler fer entrar el clau per la cabota *SV*, obstinar-se a fer una cosa impossible / entossudir-se en un procediment ineficaç, contraproductiu / voler tenir raó de totes les maneres, insistint tossudament (Fr, IEC, EC)

S'ha convençut que té la raó i vol fer entrar el clau per la cabota

→ **voler treure pols de sota l'aigua**

▷ **voler tocar el cel amb la mà** (p.ext.)

OBSTINAT

agarrat a la seva *SA*, aferrat a la seva, que no cedeix en les seves opinions / tossut, caparrut (EC)

En David continua agarrat a la seva, no vol donar-nos la raó

→ **arriat a la seva**

▷ **estar en cervell** (d'alguna cosa) (p.ext.), **fet a la seva** (p.ext.)

arriat a la seva *SA*, caparrut, que no deixa per res la pròpia opinió o intenció (A-M)

És tan arriat a la seva que no vol escoltar el

parer de ningú / No m'agrada d'anar amb ell perquè és molt arriat a la seva; sempre s'ha de fer allò que li ve de gust (També s'usa amb el participi *arribat*) (R-M)

→ **agarrat a la seva, ésser del morro fort, dur de pelar**

▷ **ficar la banya en un forat** (p.ext.), **a la seva manera** (p.ext.), **fet a la seva** (p.ext.)

[Barc., Vallès (A-M)]

dur de pelar *SA*, [ésser] difícil de convèncer (R-M)

Jo ja li ho diré, però és tan dur de pelar que no crec fer-lo decidir / El professor de llatí és un home dur de pelar / Va mirar de convèncer en Joan, però va ser inútil: és massa dur de pelar (R-M, EC, *)

→ **dur de cap, arriat a la seva, ésser de mal pelar** (algú)

■ **ésser d'idees fixes** *SV*, ésser una persona que manté amb tenacitat una resolució, un propòsit, una opinió, etc.; que no cedeix a les amonestacions, als arguments, etc.

És d'idees fixes: si diu que vol marxar a Londres, ben segur que hi anirà

ésser de mal pelar (algú) *SV*, ésser difícil de convèncer (R-M)

Si ho demanes a l'encarregat, no sé si en trauràs res perquè és de mal pelar (R-M)

→ **dur de pelar, ésser del morro fort, no anar de res**

ésser del morro fort *SV*, ésser recalitrant / ésser molt tossut, no gens disposat a deixar-se conduir per altri (R-M, EC)

Dubto que puguis persuadir-lo d'acompanyar-te; ha dit que no i ja saps que és del morro fort (R-M)

→ **arriat a la seva, fort de morro, ésser de mal pelar** (algú)

▷ **ésser fort de morro** (v.f.), **ficar la banya en un forat** (p.ext.)

no anar de res *SV*, no estar disposat a fer o acceptar tal o tal cosa (A-M)

Aquest noi no va de res: no hi ha manera de fer-lo canviar d'opinió sobre aquest tema

→ **ésser de mal pelar** (algú)

▷ **posar peu fiter** (p.ext.)

OBTENIR

a pols *SP*, mitjançant el propi esforç / obtenir alguna cosa amb el sol esforç, sense l'ajut de ningú (R-M, EC)

Ja pot sentir-se ufanós perquè s'ha guanyat el càrrec a pols; ha treballat durant molts anys i amb molta eficiència / Va sortir a pols d'una mala situació (S'usa normalment com a complement dels verbs *guanyar*, *obtenir*, etc.) (R-M)

▷ **fer mèrits** (p.ext.)

agafar el peix per la cua *SV*, obtenir una cosa difícil (Fr)

Avui he agafat el peix per la cua: he aconseguit que la direcció acceptés les meves propostes

▷ **agafar peix** (p.ext.), **treure foc** (p.ext.)
arribar i moldre *SCoord*, obtenir tot seguit el que hom es proposava / expressió usada per a manifestar que hom ha obtingut alguna cosa amb una rapidesa sorprenent (Fr, EC)
Va ser arribar i moldre, vaig convèncer immediatament tota l'audiència de la necessitat de tirar endavant el meu projecte (Només s'usa en infinitiu)

→ **dit i fet**

▷ **amb les mans buides** (ant.), **quedar amb un pam de nas** (ant.)

● **arribar i fer farina** (Gir., Llofriú), **arribar i fènyer** (Val.), **arribar i seure** (Mall.), **arribar i empènyer** (Men.)

[Barc., Vallès, Ripollès (A-M)]

ficar-se (alguna cosa) **a la butxaca** *SV*, estar segur d'obtenir alguna cosa
S'ha ficat el títol a la butxaca, ara ja pot exercir d'advocat (També s'usa amb el verb *fotre*)

▷ **tenir** (alguna cosa) **a la butxaca** (p.ext.), **dur** (alguna cosa) **a la butxaca** (p.ext.)

sortir-se amb la seva *SV*, algú, aconseguir allò que es proposava (IEC)

Sap com aconseguir allò que vol, sempre se surt amb la seva (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **agafar peix, treure foc, treure-la llarga, fer tec**

▷ **sortir amb la seva** (v.f.), **guanyar el capítol** (p.ext.)

treure foc *SV*, obtenir allò que es volia, a força d'enginy, habilitat o esforç (A-M)

És dels qui sap treure foc i al final ha aconseguit la feina que volia

→ **sortir-se amb la seva, agafar peix**

▷ **agafar el peix per la cua** (p.ext.)

OBTÚS

(fig.)

arribar poc enllà *SV*, tenir poca intel·ligència o penetració (A-M)

Aquest noi arriba poc enllà, el pobre: no és gaire espavilat

→ **no arribar més enllà, no allargar gaire, calçar pocs punts, no calar-hi gaire, no despenjar de gaire alt, no donar per més, tant n'hi ha i bon pes**

baix de sostre *SA*, d'escassa intel·ligència, de concepció escarransida (IEC)

Si t'insulta, no en facis cas, és baix de sostre i mal educat

→ **baix de davant, dur de closca, coix del front, cap buit, no tenir dos dits de front**

cap de meló *SN*, persona de poca llestesa mental (R-M)

A aquest cap de meló no li podem fer aprendre mai res / Si comptes amb aquest cap de meló, poca cosa faràs (R-M)

→ **cap de carbassa, cap buit, cap de suro, cap gros, ésser un ase, tenir un cap bo per a pom d'escala**

dur de closca *SA*, ésser d'intel·ligència obtusa (IEC)

És dur de closca, li ho ha explicat tres vegades i encara no ho ha entès, haurà de tenir paciència

→ **dur de cap, dur de cervell, baix de sostre, feixuc d'enteniment, dur d'enteniment, tenir la closca dura, tenir el cap dur**

ésser un ase *SV*, persona d'enteniment obtús, no gens intel·ligent (IEC)

Què vols que sàpiga? Si és un ase (També s'usa amb el nom *burro* i amb la forma *ésser molt burro*)

→ **tros d'ase, tros d'animal, ésser un totxo** (algú), **cap de meló, cap d'ase, ésser ase de tots quatre quartos, ésser un carnús** (algú)

ésser un totxo (algú) *SV*, d'enteniment obtús (EC)

A classe és un totxo: no hi ha manera que entengui les coses (També s'usa amb la forma *ésser molt totxo* (algú))

→ **ésser un ase, ésser un sabata, ésser un guilopo, ésser un llonze, ésser un carnús** (algú)

més dur que una pedra d'esmolat *SA*, de poca capacitat (R-M)

Encara no ha entès el que li has dit per tercera vegada; és més dur que una pedra d'esmolat (També s'usa amb la forma *més dur que una pedra*) (R-M)

→ **més dur que una sola de sabata, més ruc que una sabata, més ruc que una sopa, dur com una sola de sabata, dur com un ou de mona, no donar per més**

■ **més dur que una sola de sabata** *SA*, dit per a referir-se a algú que té dificultat per comprendre les coses

Sembla més dur que una sola de sabata, però enganya

→ **dur com una sola de sabata, dur com un ou de mona, més dur que una pedra d'esmolat, més ruc que una sabata, més ruc que una sopa, ésser un sabata**

més ruc que una sopa *SA*, [ésser] molt dur d'enteniment (A-M)

No cal que t'escarrassis explicant-li les coses. ¿Que no veus que és més ruc que una sopa i que no t'entendrà?

→ **més curt que una màniga d'armilla, més ruc que un paner, no arribar més enllà, més dur que una pedra d'esmolat, més dur que una sola de sabata, més ruc que una sabata**

no allargar gaire *SV*, tenir poca intel·ligència / ésser d'intel·ligència limitada (R-M, IEC)

Per mica que ho hagués pensat ja no ho hauria fet, però ja saps que aquest pobre noi no allarga gaire (R-M)

→ **no calar-hi gaire, no despenjar de gaire alt, no arribar més enllà, no donar per més, no veure un bou a tres passes, no veure-hi més enllà del nas, arribar poc enllà, calçar pocs punts, tenir un cervell de pardal, faltar-li un bull** (a algú)

no arribar més enllà *SV*, tenir poca intel·ligència o penetració (A-M)

Ho sento, però no arribo més enllà: reconec que no sóc gaire espavilat

→ **no allargar gaire, calçar pocs punts, no calar-hi gaire, arribar poc enllà, no calar gaire, no despenjar de gaire alt, més ruc que una sopa**

■ **no donar per més** *SV*, ésser curt d'enteni-ment, no ésser gaire intel·ligent

Ha repetit el curs dues vegades, però no se'l traurà perquè no dona per més

→ **no allargar gaire, arribar poc enllà, més dur que una pedra d'esmolat, curt d'enteni-ment, tant n'hi ha i bon pes**

no tocar-hi *SV*, no entendre les coses / no enten-dre una cosa tal com és (IEC, EC)

En aquest punt no hi toques / Vols dir que hi toca gaire aquesta noia? / Si hi toqués no fa-ria les ximpleries que fa (EC, *, *)

→ **estar tocat de l'ala, estar tocat del bolet, no tocar mall ni enclusa, no tocar quarts ni hores, no tenir dos dits de seny, no te-nir sal ni oli** (algú)

tenir el cervell estret *SV*, tenir poca capacitat mental (R-M)

Aquest vailet té el cervell estret: no sap res i li costa molt d'entendre les coses (També s'usa amb la forma *tenir un cervell estret*)

→ **tenir un cervell de pardal, tenir llana al clatell, tenir la closca dura, cap de car-bassa, cervell de mosquit**

tenir la closca dura *SV*, costar-li, a algú, d'enten-dre les coses (EC)

La Maria té la closca dura, per això no hi ha manera que tregui bones notes / Té la closca dura, però hi posa molta voluntat per fer-ho bé (També s'usa amb els quantificadors *bas-tant, massa, molt*, etc. en posició preadjecti-val)

→ **dur de closca, tenir el cervell estret, tenir el cap dur**

OBVI

tan cert com ara és de dia *SA*, dit per a afirmar amb gran intensitat una cosa

No t'he dit cap mentida. El que t'he explicat és tan cert com que ara és de dia

→ **tan cert com el sol, tan cert com la llum,**

tan cert com s'ha dit missa avui, tan cert com la claror de dia, tan cert com que el sol ha sortit

▷ **tan cert com ara plouen figures** (ant.)

tan cert com el sol *SA*, dit per a afirmar amb gran intensitat una cosa

Creu-me: això que et dic és tan cert com el sol / Tan cert com el sol ens illumina: no t'enga-nyo (*, IEC)

→ **tan cert com ara és de dia, tan cert com la claror de dia, tan cert com la llum, tan cert com que el sol ha sortit**

▷ **tan cert com ara plouen figures** (ant.)

tan cert com la claror de dia *SA*, dit per a afir-mar amb gran intensitat una cosa

Que l'odia és tan cert com la claror de dia

→ **tan cert com ara és de dia, tan cert com el sol, tan cert com que el sol ha sortit, tan cert com la llum, clar com la llum del dia, més clar que la llum del dia**

▷ **tan cert com ara plouen figures** (ant.)

tan cert com la llum *SA*, expressió que ratifica una afirmació (R-M)

T'asseguro que si el trobo, li reclamaré el que em deu; no em farà cap mica de pena; tan cert com la llum! (R-M)

→ **tan cert com el sol, tan cert com ara és de dia, tan cert com la claror del dia, tan cert com que el sol ha sortit, clar com la llum del dia, més clar que la llum del dia**

▷ **tan cert com ara plouen figures** (ant.)

tan cert com que el sol ha sortit *SA*, es diu com a fórmula d'afirmació molt intensa (A-M)

Avui som dia 3 i és tan cert com que el sol ha sortit

→ **tan cert com la llum, tan cert com el sol, tan cert com ara és de dia, tan cert com la claror de dia**

▷ **tan cert com ara plouen figures** (ant.)

OCASIÓ

a propòsit de *SP*, en ocasió de / expressió que in-dica la circumstància que provoca un fet o una acció, o que hi dona lloc (R-M, *)

A propòsit d'aquella celebració, van acudir tots els amics / A propòsit d'aquella trobada van vi-sitar el poble gent de totes les rodalies (R-M)

→ **en ocasió de, amb motiu de, en avinente-sa de**

■ **aquesta és la seva** *O*, ésser l'ocasió perfecta per a algú

Aquesta és la seva: ara és quan hauria de donar a conèixer les seves idees / Aquesta és la meva: ara sí que no el deixo escapar (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

▷ **ara ve la bona** (p.ext.), **clavar mossegada** (en alguna cosa) (p.ext.)

de segona mà *SP*, ocasió / dit per a referir-se a al-guna cosa que ha tingut un propietari diferent anteriorment (Fr, *)

Compraré un cotxe de segona mà per a anar a treballar / Com que no la faig servir cada dia, em compraré una màquina desbrossadora de segona mà

- ▷ **de primera mà** (ant.), **d'ocasió** (p.ext.), **canviar de mà** (p.ext.), **quilòmetre zero** (p.ext.)

OCASIONALMENT

a vegades *SP*, en certes ocasions / algunes vegades / expressió que indica la repetició moderada, no freqüent, de l'acció o l'esdeveniment (R-M, IEC, EC)

En aquest bosc, a vegades, s'hi fan maduixes / Es queixava que a vegades tenia mal de cap (R-M)

- **de tant en tant, a dies, de temps en temps, de trast en trast, de tard en tard**
- ▷ **de vegades** (v.f.)

OCASIONAR

donar ansa (a alguna cosa) *SV*, donar ocasió / fer que alguna cosa s'esdevingui (IEC, *)

El seu discurs va donar ansa que tots els assistents protestessin contra el batlle / El regal que heu fet al fill petit dona ansa que el gran senti enveja (R-M)

→ **donar peu** (a alguna cosa), **donar lloc** (a alguna cosa)

- ▷ **aixecar polseguera** (p.ext.)

donar lloc (a alguna cosa) *SV*, motivar / fer que vingui bé de fer alguna cosa (R-M, EC)

El retard del tren va donar lloc a nombroses protestes per part del públic / Amb aquesta situació han donat lloc a un malentès (R-M, *)

→ **obrir pas** (a alguna cosa), **donar ansa** (a alguna cosa), **donar peu** (a alguna cosa)

- ▷ **tenir lloc** (inv.), **donar curs** (a alguna cosa) (p.ext.)

donar peu (a alguna cosa) *SV*, donar ocasió a alguna cosa (IEC)

Aquelles paraules varen donar peu a una forta discussió (R-M)

→ **donar ansa** (a alguna cosa), **donar lloc** (a alguna cosa)

OCCITÀ

la llengua d'oc *SD*, occità / llengua romànica parlada a Occitània (IEC, *)

Els trobadors utilitzaven la llengua d'oc com a mitjà d'expressió poètica

- ▷ **la llengua d'oil** (p.ext.)

OCIÓS

fer la vida del canot *SV*, viure en l'ociositat (A-M) *Sempre s'ho passa bé: aquest fa la vida del canot*

→ **no fer-ne tros, ésser un manta, no fotre brot**

- ▷ **anar a tope** (ant.), **fer vida de burgès** (p.ext.), **fer vida de canonge** (p.ext.), **viure bé** (p.ext.)

tocar-se la pampa *SV*, estar ociós, no fer res de profit (Fr)

Sempre es passa el dia tocant-se la pampa. Ja és hora que busqui feina i s'espavili una mica

→ **no fotre brot, no fotre cop, caçar mosques, gratar-se la panxa, no fer una gamma, tocar-se la pamparruana, tocar-se els collons, fer el mandra**

OCULT

treball de sapa *SN*, treball que es fa ocultament per aconseguir alguna cosa / acció o conjunt d'accions que hom duu a terme ocultament per aconseguir alguna cosa, havent generalment de vèncer oposicions, resistències, etc. (A-M, EC)

Estan fent treball de sapa per poder treure el secretari; ell té influències i, obertament, no aconseguiran res (R-M)

- ▷ **tirar la pedra i amagar la mà** (p.ext.), **de sotamà** (p.ext.), **guerra sorda** (p.ext.), **a l'ombra** (p.ext.), **diner negre** (p.ext.)

OCULTAMENT

d'amagat (d'algú) *SP*, procurant sostreure's a l'atenció de la gent / amagant-se, ocultament (R-M, IEC)

Sempre surt a les nits d'amagat del seu pare / Sabia que no era correcta la seva acció; per això la féu d'amagat (*, R-M)

- **de sotamà, d'incògnit, a furt, d'amagatots, d'esquitllentes, a l'ombra, d'esquitllada, d'amagatons, d'estranguis, en celat, sense sabuda** (d'algú), **al darrere** (d'algú), **tenir** (alguna cosa) **entre cendres**
- ▷ **a sabuda** (d'algú) (ant.), **a cient** (d'algú) (ant.), **a la vista** (d'algú) (ant.), **cau d'orella** (p.ext.), **mirar** (algú o alguna cosa) **de reüll** (p.ext.)

de sotamà *SP*, ocultament / procurant no ésser descobert (IEC, *)

Els alumnes es passaven l'examen robat de sotamà

- **d'amagat** (d'algú), **en secret, d'estranguis**
- ▷ **per sotamà** (v.f.), **per sota mà** (v.f.), **a banderes desplegadas** (ant.), **a cartes vistes** (ant.), **a la destapada** (ant.), **de contraban** (p.ext.), **treball de sapa** (p.ext.)

en celat *SP*, d'amagat / procurant sostreure's a l'atenció de la gent (A-M, *)

No faces res en celat que n'hages vergonya si és sabut (A-M)

→ **d'amagat** (d'algú)

OCULTAR

anar amb embuts *SV*, parlar sense sinceritat, amagant la veritat (IEC)

Sempre va amb embuts. Has de pensar què és el que vol perquè sempre va amb segones intencions / És d'aquestes persones que vénen amb embuts i no saps ben bé què volen (També s'usa amb el verb *venir*)

- ▷ **sense embuts** (ant.), **clar i català** (ant.), **clar i llampant** (ant.), **parlar clar** (ant.), **amb segones intencions** (p.ext.), **parlar fosc** (p.ext.), **fugir d'estudi** (p.ext.)

tapar-li els ulls (a algú) *SV*, fer que no vegi o no s'adoni d'alguna cosa (EC)

Caldrà que li tapem els ulls, si no volem que pateixi

- ▷ **obrir-li els ulls** (a algú) (ant.), **llevar-li la bena dels ulls** (a algú) (ant.)

tirar terra damunt (d'alguna cosa) *SV*, enterrar / no parlar més d'alguna cosa i procurar que sia oblidada (R-M, A-M)

Van preferir no divulgar els problemes que havien tingut, per això van tirar terra damunt de tota aquella situació

- **deixar morta** (alguna cosa), **estendre un vel sobre** (alguna cosa)
- ▷ **tirar terra al damunt** (d'alguna cosa) (v.f.), **tenir** (alguna cosa) **entre cendres** (p.ext.)

OCUPACIÓ

borsa de treball *SN*, entitat destinada a fer coèixer les ofertes i les demandes d'ocupació / entitat de caràcter públic destinada a fer correspondre, en la mesura del possible, les ofertes i les demandes d'ocupació i a facilitar treball a qui ho sol·licita (IEC, EC)

Cada setmana mira els anuncis de la borsa de treball

- ▷ **oficina de col·locació** (p.ext.)

OCUPAR

no deixar parar (algú) **un instant** *SV*, ocupar algú contínuament (IEC)

Les meves filles no em deixen parar un instant (Només s'usa amb el complement en forma pronominal)

- ▷ **deixar respirar** (algú) (ant.), **deixar viure** (algú) (ant.), **deixar** (algú) **en pau** (ant.), **robar-li el temps** (a algú) (p.ext.)

OCUPAR-SE

no deixar (alguna cosa) **de la mà** *SV*, ocupar-se d'un afer, treballar-hi, sense intermissió (IEC) *Ara no deixis de la mà acabar el treball que has de presentar la setmana que ve* (S'usa amb noms del tipus *afer, projecte, treball*, etc. com a complement)

- ▷ **deixar de les mans** (alguna cosa) (ant.), **deixar dormir** (alguna cosa) (ant.), **deixar jeure** (alguna cosa) (ant.), **fer-se càrrec de** (p.ext.), **posar mà** (a alguna cosa) (p.ext.)

portar (alguna cosa) **entre mans** *SV*, ocupar-se d'un afer / estar fent una cosa, treballant-hi, tenint-ne esment (IEC, EC)

Ara porto entre mans un assumpte molt delicat i perillós / Duu un negoci perillós entre mans (També s'usa amb el verb *dur*)

- **tenir** (alguna cosa) **entre mans**
- ▷ **posar** (alguna cosa) **en mans** (d'algú) (inv.), **treure's** (alguna cosa) **d'entre mans** (p.ext.)

tenir (alguna cosa) **entre mans** *SV*, ocupar-se de quelcom / estar fent una cosa, treballant-hi, tenint-ne esment (R-M, EC)

Tinc un projecte entre mans i te'l vull explicar / Quan li vaig parlar em va dir que té entre mans un plot molt interessant i que li ocupa moltes hores / És molt emprenedor; sempre té entre mans una cosa o altra (*, R-M, R-M)

- **portar** (alguna cosa) **entre mans**
- ▷ **fer passos per** (p.ext.), **treure's** (alguna cosa) **d'entre mans** (p.ext.)

tocar moltes tecles *SV*, ocupar-se en coses molt diverses / intervenir en moltes coses, participar en molts afers / ocupar-se de molts assumptes al mateix temps (R-M, IEC, Fr)

Toques moltes tecles, per això no et surten bé les coses / No hi ha negoci del qual ell no pugui parlar; ha tocat totes les tecles, des de terrisser a fabricant de teixits (També s'usa amb les formes *tocar totes les tecles* i *tocar massa tecles*) (*, R-M)

- ▷ **ésser un tot terreny** (algú) (p.ext.), **home de molts oficis** (p.ext.)

OCUPAT

no veure-hi de cap ull *SV*, estar molt ocupat (Fr) *Estic que no hi veig de cap ull de la feina que tinc. No sé pas com me'n sortiré*

- **no saber on girar-se, treure el fetge per la boca, anar escopetejat**

ODIAR

dur (algú) **en vençó** *SV*, tenir mania a algú (R-M) *Duu el seu veí en vençó perquè cada nit fa soroll fins a les tantes / Si et parla del seu germà t'adonaràs que el duu en vençó; li troba tots els defectes* (*, R-M)

- **tenir** (algú o alguna cosa) **entrevassat, prendre-la** (amb algú), **tenir-li el dit ficat a l'ull** (a algú)

[Mall. (A-M)]

menjar-se el fetge (d'algú) *SV*, tenir un odi mortal a algú / prendre-li o voler-li prendre els béns, o tenir-ne molta enveja (Fr, A-M)

En Pere, a son germà, se li menjava el fetge, de tant com l'envejava

- **no poder sofrir, beure's el fetge** (d'algú)
- ▷ **menjar-se els fetges** (d'algú) (v.f.)

no poder sofrir *SV*, veure algú (o alguna cosa) amb molt de disgust, no poder-hi conviure (A-M)

És un home antipàtic: no el puc sofrir / No la puc sofrir, aquesta xerraire / No puc sofrir que m'estigués fent bromes contínuament (EC, Fr. *)

→ **menjar-se els fetges** (d'algú), **no poder veure** (algú), **no poder veure** (algú o alguna cosa) **ni en pintura, no entrar-li** (a algú)

tenir-li el dit ficat a l'ull (a algú) SV, tenir animadversió a algú (IEC)

Ens té el dit ficat a l'ull des que vam faltar / Des que em va fer allò li tinc el dit a l'ull (També s'usa amb les formes *tenir-li el dit a l'ull* (a algú) i *tenir-li el dit posat a l'ull* (a algú))

→ **dur** (algú) **en vençó, tenir més ràbia** (a algú o a alguna cosa) **que el dimoni a la creu**

▷ **posar el dit a l'ull** (a algú) (p.ext.)

tenir més ràbia (a algú o a alguna cosa) **que el dimoni a la creu** SV, tenir molta ràbia a algú o a alguna cosa, no poder-ho sofrir (A-M)

L'Eulàlia té més ràbia a l'Esteve que el dimoni a la creu / Des de l'accident ferroviari, té més ràbia als trens que el dimoni a la creu
→ **tenir-li el dit ficat a l'ull** (a algú)

[Barc. (A-M)]

OEST

sol colgant SN, la part de ponent / la part de l'horitzó per on se pon el sol (IEC, A-M)

El vaixell va fer mar endins cap a sol colgant
→ **sol ponent**

▷ **sol ixent** (ant.)

sol ponent SN, part de ponent / la part de l'horitzó per on se pon el sol (EC, A-M)

Van dirigir-se cap a sol ponent

→ **sol colgant**

▷ **sol ixent** (ant.)

OFEGAR-SE

curt d'alè SA, que pateix d'ofec, de dificultat per a alenar (A-M)

Pateix molt quan ha de pujar escales perquè és curt d'alè

▷ **tenir l'alè llarg** (ant.)

fer l'ànec SV, ofegar-se / morir ofegat (IEC, Fr)

Compte amb aquest pinyol d'oliva, que faràs l'ànec

▷ **anar-li per l'altre forat** (a algú) (p.ext.)

OFENDRE

anar-se'n de la llengua SV, dir alguna cosa que convenia callar (IEC)

L'auditori es va quedar bocabadat quan el locutor va anar-se'n de la llengua criticant tots els membres del club

→ **anar-se'n de la boca, perdre els estreps, pujar de to, afliuxar la llengua, dir-ne una de fresca** (a algú), **engegar-ne una de fresca** (a algú)

▷ **anar-se'n de llengua** (v.f.), **mossegar-se la llengua** (ant.), **mossegar-se els llavis** (ant.), **retenir la llengua** (ant.), **dir-ne de tots colors** (a algú) (p.ext.), **dir-ne de verdes i de madures** (a algú) (p.ext.)

anar-se'n de paraules SV, dir despropòsits (R-M)

Van anar-se'n de paraules tant un com l'altre, i si no els haguessin descompartit potser s'haurien pegat / Haguéssiu vist com se n'anaven de paraules: s'ho van dir tot (R-M)

→ **allargar-se de paraules, escalfar-se de boca, dir-s'ho tot**

▷ **paraules fortes** (p.ext.), **paraules gruixudes** (p.ext.), **paraules grosses** (p.ext.)

dir-ne una de fresca (a algú) SV, parlar amb desconsideració (R-M)

En va dir una de fresca sense cap motiu / Si està de mal humor és capaç de dir-te'n una de fresca; val més que no li facis cap observació (També s'usa amb les formes *dir-ne quatre de fresques* (a algú) i *dir-ne unes quantes de fresques* (a algú)) (*, R-M)

→ **engegar-ne una de fresca** (a algú), **anar-se'n de la llengua, clavar un moc** (a algú)

donar mico (a algú) SV, donar una resposta desagradable (R-M)

Quan està de mal humor dona mico a tothom / Segons com li parlis i donarà mico, perquè no pot sofrir la ironia (*, R-M)

→ **clavar un moc** (a algú), **donar pota** (a algú), **clavar un miquel** (a algú), **engegar-ne una de fresca** (a algú)

donar pota (a algú) SV, donar una resposta desagradable / donar una negativa o una sorpresa desagradable (R-M, A-M)

Sempre donava pota a tothom / Confiava que els amics l'ajudarien, però quan va arribar l'ocasió li van donar pota; li van dir ben clar que no comptés amb ells (*, R-M)

→ **clavar un moc** (a algú), **donar mico** (a algú), **clavar un miquel** (a algú)

■ **engegar-ne una de fresca** (a algú) SV, parlar amb desconsideració

Quan s'enfada sempre n'engega una de fresca (També s'usa amb les formes *engegar-ne quatre de fresques* (a algú) i *engegar-ne unes quantes de fresques* (a algú))

→ **dir-ne una de fresca** (a algú), **anar-se'n de la llengua, donar un mico** (a algú)

escalfar-se de boca SV, dir despropòsits (R-M)

No hi discuteixis, de seguida s'escalfa de boca i t'exposes a ésser insultat (R-M)

→ **anar-se'n de paraules, allargar-se de paraules, dir-s'ho tot**

fer mal efecte SV, causar mala impressió (R-M)

Fa mal efecte que un matrimoni discuteixi davant dels estranys / Pot fer mal efecte que a l'assemblea no s'expliqui com s'han pagat els deutes (R-M)
→ **fer mal d'ulls**

respondre de males barres (a algú) *SV*, dir a algú paraules enèrgiques o ofensives (A-M)
En Blai sempre respon de males barres
 → **sortir amb males barres**

[Mall. (A-M)]

sortir amb males barres *SV*, dir a algú paraules enèrgiques o ofensives (A-M)
Sempre surt amb males barres, aquest
 → **respondre de males barres** (a algú)

[Mall. (A-M)]

tocar l'honor (d'algú) *SV*, ofendre algú / dir o fer a algú una cosa que l'afecta molt (IEC, *)
Amb aquelles paraules fora de to li havia tocat l'honor

→ **tocar-li la cama del mal** (a algú)

▷ **tocar el botet** (a algú) (p.ext.), **tocar-li el viu** (a algú) (p.ext.), **fer mal** (a algú) (p.ext.)

tocar-li el viu (a algú) *SV*, ferir algú en allò que és més sensible (IEC)

Les teves paraules li han tocat el viu / Amb aquell comentari li va tocar el viu (EC, *)

→ **tocar el voraviu** (a algú)

▷ **costat feble** (p.ext.), **punt feble** (p.ext.), **costar l'honor** (d'algú) (p.ext.), **trepitjar-li l'ull de poll** (a algú) (p.ext.), **fer mal** (a algú) (p.ext.)

tocar-li la cama del mal (a algú) *SV*, dir o fer a algú una cosa que afecta molt algú (R-M)

No li retreguis la seva avarícia; li tocaries la cama del mal; no pot sofrir que es faci referència al seu amor al diner (R-M)

→ **tocar l'honor** (d'algú), **tocar-li la fibra sensible** (a algú), **trepitjar-li l'ull de poll** (a algú)

▷ **tocar el voraviu** (a algú) (p.ext.)

■ **tocar-li la fibra sensible** (a algú) *SV*, dir o fer a algú alguna cosa que afecta molt algú
Amb aquell comentari li van tocar la fibra sensible

→ **tocar-li el punt sensible** (a algú), **tocar-li la corda sensible** (a algú), **tocar-li la cama del mal** (a algú)

trepitjar-li l'ull de poll (a algú) *SV*, ferir, ofendre vivament (R-M)

En parlar-li del seu fill li han trepitjat l'ull de poll perquè no li perdona el mal que ha fet a la família (R-M)

→ **tocar-li la cama del mal** (a algú)

▷ **tocar el voraviu** (a algú) (p.ext.), **tocar-li el viu** (a algú) (p.ext.)

OFENDRE'S

■ **agafar-se** (alguna cosa) **a la valenta** *SV*, sentir-se ferit en la dignitat, molestar-se fortament
Sempre t'agafes les coses a la valenta. Has de mirar de ser menys susceptible
 → **prendre's** (alguna cosa) **a pit**

donar-se greuge *SV*, sentir-se ofès per algú o alguna cosa (EC)

Es va donar greuge perquè no el van nominar millor actor

→ **prendre's** (alguna cosa) **en greuge**

■ **posar-se-li com una patada al cul** (a algú) *SV*, algú, rebre malament alguna cosa que ha dit o fet algú altre

Aquell comentari que li has fet se li ha posat com una patada al cul. Hauries d'anar a demanar-li perdó

→ **assentar-se-li malament** (a algú), **posar-se-li malament** (a algú), **saber greu** (a algú)

[patada: mot no registrat a l'IEC]

prendre's (alguna cosa) **a mal** *SV*, ofendre's per una paraula (Fr)

Sempre es pren tot el que li dic a mal

→ **prendre's** (alguna cosa) **malament**, **prendre's** (alguna cosa) **en greuge**

▷ **prendre's** (alguna cosa) **bé** (ant.)

prendre's (alguna cosa) **a pit** *SV*, ofendre's / sentir-se ferit en la dignitat, molestar-se fortament (R-M, *)

Es va prendre a pit les paraules que li acabaven de dir i ningú no el va poder convèncer que no li havia cap mala intenció / Es va prendre aquell comentari a pit (R-M, *)

→ **agafar-se** (alguna cosa) **a la valenta**

prendre's (alguna cosa) **en greuge** *SV*, sentir-se ofès per algú o alguna cosa (EC)

S'ha pres el que li ha dit en greuge / Ja sabies que amb el seu caràcter s'ho podia prendre en gran greuge (També s'usa amb el modificador gran en posició pronominal)

→ **prendre's** (alguna cosa) **malament**, **donar-se greuge**, **prendre's** (alguna cosa) **a mal**

prendre's (alguna cosa) **malament** *SV*, molestar-se / sentir-se ofès per algú o alguna cosa (R-M, *)

S'ha pres alguns comentaris que li han fet molt malament / No sé per què t'has pres malament el que han dit dels teus pares; no ho trobo gens ofensiu (També s'usa amb el verb agafar i amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. en posició preadverbial) (*, R-M)

→ **prendre's** (alguna cosa) **en greuge**, **prendre's** (alguna cosa) **a mal**, **agafar** (alguna cosa) **pel costat que crema**, **agafar** (alguna cosa) **per la punta que crema**

▷ **prendre's** (alguna cosa) **bé** (ant.)

OFERIMENT

per a servir-lo *SP*, fórmula cortesa d'oferir atenció o servei / fórmula de respecte que se sol usar després de manifestar a algú el propi nom, o contestant a la pregunta (R-M, A-M)
Sí, senyor, l'encarregat sóc jo, per a servir-lo; què desitja? / Com us dieu? Joan Pi, per a servir-vos / Digui: que potser és estudiant? Sí senyora, per a servir-la (S'usa amb els pro-

noms de segona i de tercera persones) (R-M, EC, A-M)

→ **servidor de vostè**

▷ **al servei de** (p.ext.), **oferir els seus respectes** (a algú) (p.ext.)

OFERIR

posar (alguna cosa) **als peus** (d'algú) *SV*, oferir alguna cosa a algú en homenatge (IEC)

Va posar el seu exèrcit als peus de l'emperador

OFÈS

de lesa majestat *SP*, (cometent una) ofensa greu de la dignitat reial (A-M)

Un delictes, un crim, de lesa majestat (IEC)

OFICIAL

rei d'armes *SN*, oficial reial, antigament anomenat «herald», que tenia al seu servei altres oficials anomenats «farauts» o «porsavants» (EC)

Va ser nomenat rei d'armes / El rei d'armes va donar una ordre als seus subordinats

OFICIALITAT

la plana major *SD*, oficialitat de l'exèrcit / conjunt de comandaments i de tropa que en petites unitats recolzen el cap de forma semblant a com ho fa un estat major en les grans unitats (R-M, IEC)

Es va reunir la plana major per programar les maniobres d'infanteria (R-M)

OFUSCAR

treure (algú) **de seny** *SV*, fer perdre els sentits a algú (A-M)

Treu tothom de seny amb els seus comentaris / Sempre em treu de seny amb les seves tonteries (També s'usa amb el nom *enteniment*)

→ **treure el seny** (a algú), **treure** (algú) **de mare**, **treure** (algú) **de botador**

▷ **perdre el seny** (inv.)

OFUSCAR-SE

perdre el món de vista *SV*, expressió usada per a indicar el desbordament, la desorientació, etc., que ha sofert algú a causa de determinades circumstàncies (EC)

En trobar-se davant per davant d'aquell que l'havia perjudicat tant, va perdre el món de vista; si no l'haguessin retingut se li hauria llançat al damunt (R-M)

→ **perdre el cap**, **perdre l'oremus**, **perdre els estreps**

perdre el seny *SV*, obcecar-se / perdre la memòria o l'esment d'allò que cal fer o dir (R-M, *)
Convé no perdre el seny i obrar ben serenament / Comprèn que vulguis discutir amb ell, però, per damunt de tot, no perdís l'enteniment; pren-t'ho amb calma (També s'usa amb el nom *enteniment*) (R-M)

→ **perdre el cap**, **perdre l'oremus**, **perdre els estreps**, **perdre el compàs**

▷ **recobrar el seny** (ant.), **treure** (algú) **de seny** (inv.), **treure el seny** (a algú) (inv.)

perdre el timó *SV*, perdre el domini de si mateix (R-M)

Per més contratemps que li sobrevenien, ell no perdia mai el timó; tot ho sabia suportar (R-M)

→ **perdre el cap**, **perdre l'oremus**, **perdre els estreps**, **perdre el compàs**

▷ **sense timó** (p.ext.)

OÏDA

d'oïda *SP*, expressió usada per a indicar que algú canta, o toca un instrument, sense tenir la partitura al davant, només pel fet d'haver-la sentida una vegada o més

Aquest guitarrista no sap nota; sona d'oïda / En Joan sempre canta d'oïda / És impressionant, en Marc sent una melodia i ja la pot tocar d'oïda al piano / Aquest és dels que aparca d'oïda, sempre dona cops als altres cotxes (A-M, *, *, *)

▷ **tenir orella** (p.ext.), **per intuïció** (p.ext.), **de memòria** (p.ext.)

OÏDOR

tenir orella *SV*, tenir fina l'oïda (A-M)

Té orella per a la música, capta tots els matissos (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal)

▷ **d'oïda** (p.ext.), **tenir nas** (p.ext.), **tenir ull** (p.ext.)

OIENT

■ **convidat de pedra** *SN*, expressió usada per a referir-se a aquell qui és convidat en algun lloc únicament com a oient, sense tenir una participació activa en la reunió o acte on és convidat
Sempre m'hi fan anar de convidat de pedra. N'estic fart, perquè m'agrada molt participar en actes públics

▷ **fer cos present** (p.ext.)

OLFACTE

tenir nas *SV*, percebre fàcilment les olors més subtils (A-M)

Té nas a l'hora d'escollir perfums / Té un bon nas / Té el nas fi (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. en posició prenominal i amb les formes *tenir un bon nas*, *tenir bon nas* i *tenir el nas fi*) (*, EC, EC)

▷ **tenir orella** (p.ext.), **tenir ull** (p.ext.)

OLIMPIADA

jocs olímpics *SN*, sèrie de competicions esportives internacionals que se celebren cada quatre anys / celebració cada quatre anys de competicions esportives, versió moderna dels antics jocs d'Olimpia (IEC, EC)

Els Jocs Olímpics de 1992 es van celebrar a Barcelona

OMBRA

ombres xineses *SN*, espectacle basat en les ombres que, valent-se de figures gairebé sempre articulades, un operador invisible projecta en un llenç blanc situat entre ell i els espectadors (EC)

A la tarda va anar a veure un espectacle d'ombres xineses

▷ **jocs de llum** (p.ext.)

sol i ombra *SCoord*, ombra no gaire compacta, en la qual es veu a petits claps la claror del sol (A-M)

Feia molta calor i s'esperaven entre sol i ombra / S'estima més estar a sol i ombra que no pas a ple sol

▷ **al sol** (p.ext.)

OMÈS

■ **quedar al tinter** *SV*, quedar per dir alguna cosa

Encara han quedat al tinter moltes qüestions (També s'usa amb els verbs restar, romandre, etc.)

▷ **deixar** (alguna cosa) **al tinter** (inv.), **ésser enlaire** (p.ext.)

OMETRE

deixar (alguna cosa) **al tinter** *SV*, deixar d'escriure o de dir alguna cosa; fer-ne cas omís (A-M) *I encara he deixat la meva opinió al tinter / Ha deixat al tinter moltes coses que calia remarcar i que per ara no li ha convingut fer públiques* (*, R-M)

→ **deixar-se** (alguna cosa) **al pap**, **quedar-se** (alguna cosa) **al pap**, **deixar** (alguna cosa) **de banda**, **deixar** (alguna cosa) **enlaire**
▷ **quedar al tinter** (inv.)

deixar (alguna cosa) **de banda** *SV*, ometre / no tenir en compte quelcom que calia dir o fer (R-M, *)

Deixa els problemes de banda i sigues feliç / Deixa de banda totes aquestes consideracions i cerca la solució més adequada (*, R-M)

→ **passar** (alguna cosa) **per alt**, **passar** (alguna cosa) **en silenci**, **deixar** (alguna cosa) **al tinter**, **fer cas omís de**, **a part**

▷ **deixar córrer** (alguna cosa) (p.ext.)

fer cas omís de *SV*, ometre / no mostrar atenció ni concedir importància a algú o a alguna cosa (Fr, *)

Sempre fa cas omís dels meus consells; per això sempre s'equivoca

▷ **fer cas de** (ant.), **tenir consideracions** (ant.), **ja poden dir missa** (p.ext.), **que diguin missa** (p.ext.)

passar (alguna cosa) **en silenci** *SV*, no parlar d'alguna cosa (IEC)

Passarem les seves impertinències en silenci i tractarem una altra qüestió / Quan dijous vam fer la reunió, aquest punt ens va passar sota silenci (També s'usa amb la forma *passar* (alguna cosa) *sota silenci*)

→ **passar** (alguna cosa) **per alt**, **deixar** (alguna cosa) **de banda**

passar (alguna cosa) **per alt** *SV*, passar en silenci, fer omissió / ometre alguna cosa (R-M, IEC)

Va passar aquell comentari per alt, perquè, si li hagués replicat, s'haurien barallat de valent / Va passar el seu nom per alt a consciència i va aconseguir fer-lo enfadar de valent

→ **passar** (alguna cosa) **en silenci**, **deixar** (alguna cosa) **de banda**, **passar per sobre de**

ONADA

cop de mar *SN*, onada grossa que romp amb violència (EC)

Un cop de mar es va endur la pilota amb què jugava a la sorra de la platja / Un cop de mar se li va endur la vida

ONCLE

oncle valencià *SN*, cosí del pare o de la mare (EC)

Ha vingut el meu oncle valencià per part de mare / Hem enterrat la nostra tia valenciana aquest matí (També s'usa amb el nom *tia*)

▷ **nebot valencià** (inv.)

OPERAR

manejar el diner *SV*, (amb diners) fer operacions de pagament, de cobrament, etc. (IEC)

Es nota que maneja el diner: cada any té forts ingressos i s'acaba de comprar una casa a la costa

▷ **tocar diners** (p.ext.), **tocar-ne de calents** (p.ext.)

OPINAR

fer companyia (a algú) *SV*, tenir la mateixa opinió que una altra persona / opinar igual que ell (IEC, Fr)

Faig companyia a en Joan en les seves propostes, perquè em semblen molt encertades
→ **fer costat** (a algú)

tenir veu i vot *SV*, tenir dret en una assemblea de parlar i prendre part en les deliberacions (IEC) *Tenir algú en una assemblea veu i vot / No té veu perquè no forma part de la junta / Volen representació amb veu i vot* (Sovint s'omet la segona part del complement. També s'usa amb la forma *amb veu i vot*) (IEC, *, *)

▷ **tenir vot** (p.ext.), **tenir veus** (p.ext.), **dir-hi la seva** (p.ext.)

OPINIÓ

a parer (d'algú) *SP*, segons el parer de (IEC)

A parer de la Míriam, no hauríem d'actuar tan ràpid / A parer seu ens equivoquem fent-ho d'aquesta manera

→ **a opinió** (d'algú), **a coneguda** (d'algú), **a judici** (d'algú), **al seu dir**, **a criteri** (d'algú), **al meu entendre**

▷ **al parer** (d'algú) (v.f.), **donar-li parer** (a algú) (p.ext.)

al meu entendre *SP*, segons jo entenc / segons la meua comprensió o manera de veure (IEC, EC)

Aquesta qüestió, al meu entendre, pot solucionar-se fàcilment / Al seu entendre les coses no van gaire bé a l'empresa (També s'usa amb les altres formes del possessiu) (*, R-M)

→ **al seu dir**, **a parer** (d'algú)

l'opinió pública *SD*, estat de consciència col·lectiu al qual arriba una comunitat davant un fet o un estímul determinats (IEC)

L'opinió pública està desil·lusionada amb l'actuació d'alguns polítics de la comunitat
→ **la veu del poble**

la veu del poble *SD*, opinió general d'una col·lectivitat o mitjà d'expressar-la (IEC)

Els polítics sempre prometen que escoltaran la veu del poble / Segons la veu pública, aquell home no havia exercit el càrrec amb gens de dignitat (També s'usa amb la forma *la veu pública*) (*, R-M)

→ **l'opinió pública**

punt de vista *SN*, manera de jutjar (IEC)

Ell parteix d'un punt de vista equivocat perquè no coneix la veritable causa d'aquest fet / Li van demanar que exposés el seu punt de vista / Si es considera des d'aquest punt de vista, és clar que té raó (R-M, EC, Fr)

▷ **al seu dir** (p.ext.), **punt de mira** (p.ext.)

OPORTÚ

anar al pèl *SV*, (arribar) al moment oportú, a mesura del desig (EC)

Que ell ho preguntés va anar al pèl per poder entrar en el tema / Si véns a les tres, vindràs al pèl; així podem començar més aviat la feina / Aquestes pessetes m'han vingut al pèl (També s'usa amb el verb *venir*) (R-M, R-M, EC)

→ **venir bé** (a algú), **com l'anell al dit**, **al punt**, **a propòsit**, **venir a tomb**, **venir a tall**, **venir al cas**, **a punt**

arribar a temps *SV*, arribar a un acte, abans que aquest comenci o s'esdevingui (A-M)

Has arribat a temps; necessitava que algú m'ajudés / No hem arribat a temps al concert / Van sortir a temps dels grans magatzems, un segon més tard i l'atemptat els hauria afectat / El que dius ve a temps per a resoldre la situació (També s'usa amb els verbs de moviment *entrar*, *sortir*, *venir*, etc.) (R-M, EC, *, *)

→ **ésser a temps** (de fer alguna cosa), **venir a tall**, **venir a tomb**, **a bona hora**

arribar l'hora de *O*, arribar el moment, el temps adequat a una cosa (A-M)

Ha arribat l'hora de la veritat / Ha arribat l'hora de marxar (També s'usa amb la forma *venir l'hora de*)

→ **ésser hora de**

▷ **ésser qüestió** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

baixar dels núvols *SV*, venir de manera oportuna

Sort que ja ets aquí, baixes dels núvols
→ **baixar del cel**, **caure dels núvols**, **plugut del cel**, **davallat del cel**

caure del cel *SV*, ésser providencial (R-M)

Aquests diners li han caigut del cel; els necessitava molt (S'usa normalment en forma perfectiva) (R-M)

→ **baixar del cel**, **caure dels núvols**, **plugut del cel**, **davallat del cel**

▷ **cop de sort** (p.ext.)

davallat del cel *SA*, arribat amb gran oportunitat (A-M)

Em va arribar davallat del cel aquell home i al cap de poc temps ens vam casar

→ **plugut del cel**, **baixar dels núvols**, **caure del cel**, **baixar del cel**

ésser a temps (de fer alguna cosa) *SV*, ésser a un acte, abans que aquest comenci o s'esdevingui (A-M)

Va córrer molt i encara va ser a temps d'agafar el tren / Vam ésser a temps d'entrar al teatre i veure l'espectacle (R-M, *)

→ **arribar a temps**

ésser hora de *SV*, ésser el temps oportú, convenient, per a tal cosa (A-M)

Encara no és hora que jo us ho diga / Després de tot el que hem dit, és hora d'anarse'n (A-M, *)

→ **arribar l'hora de**

ésser pa i mel *SV*, venir molt a propòsit (IEC)

Ets pa i mel, sempre arribes al millor moment
▷ **com l'anell al dit** (p.ext.), **com bunyol dins mel** (p.ext.)

plugut del cel *SA*, arribat amb gran oportunitat (A-M)

Aquells diners m'han arribat com pluguts del cel

→ **davallat del cel**, **baixar dels núvols**, **caure del cel**, **baixar del cel**

venir a tall *SV*, ésser oportú (R-M)

Aquell comentari va venir a tall per a demostrar-li que no tenia raó / Això que has dit no ve a tall; ara es tracta d'una altra qüestió (*, R-M)

→ **venir al cas**, **venir a tomb**, **venir com l'anell al dit**, **a propòsit**, **a punt**, **arribar a temps**, **anar al pèl**, **fer al cas**, **ésser del cas**

venir a tomb *SV*, venir a propòsit, ésser oportú (EC)

Avui no és bona ocasió per a parlar-li, però quan vingui a tomb li explicaré tot com ha anat

*/ La conversa vingué a tomb per a parlar de la meua vida / Si va dient la primera cosa que li ve a tomb, tindrà problemes (R-M, EC, *)*

→ **venir al cas, a propòsit, venir a tall, anar al pèl, arribar a temps, fer al cas, ésser del cas**

▷ **fora de lloc (ant.), no fer al propòsit (ant.), no venir al propòsit (ant.), fer ballar els gegants abans de Corpus (ant.), no estar el diable per fer creus (ant.)**

venir al cas *SV*, tenir relació / escaure's, ésser oportú, convenir, importar (R-M, *)

Aquell sermó va venir al cas i la va fer reaccionar / Ens volia desorientar parlant de coses que no venien al cas però el vàrem obligar a puntualitzar / La teua resposta va venir molt al cas (També s'usa amb el quantificador molt en posició postverbal) (, R-M, EC)*

→ **venir a tomb, a propòsit, venir a tall, fer al cas, venir de totes quatre potes, venir bé (a algú), anar al pèl, fer al cas, ésser del cas**

▷ **no treure cap a res (ant.), no fer al propòsit (ant.), no venir al propòsit (ant.), ésser fora del cas (ant.), sortir amb estirabots (ant.), tocar-hi (p.ext.)**

OPORTUNAMENT

a bona hora *SP*, a hora oportuna / a temps oportú (R-M, A-M)

*Vés-hi a bona hora, si vols que t'ensenyi la col·lecció de papallones / Si no hi vas a bona hora, no t'acceptarà / Arribes a hora (També s'usa amb la forma a hora) (R-M, R-M, *)*

→ **arribar a temps**

▷ **a deshora (ant.), en mala hora (ant.), ja era hora (p.ext.)**

a propòsit *SP*, oportunament / per a indicar l'oportunitat d'una cosa / adequat a l'assumpte, al cas, de què es tracta (R-M, IEC, EC)

Arribes a propòsit, t'esperava per preguntar-te una cosa / Una branca a propòsit per a fer-ne un bastó (R-M, EC)

→ **a punt, anar al pèl, venir a tall, venir a tomb, venir al cas**

a punt *SP*, en el moment o la manera adient / en el moment oportú (R-M, IEC)

*Ara anàvem a començar a dinar; arribes a punt; seu amb nosaltres / Véns a (bon) punt: dinaràs amb nosaltres / Noí, has arribat a punt, estem repartint un pastís (S'usa normalment amb els verbs arribar, venir, etc. i també amb el modificador bon en posició prenominal) (R-M, EC, *)*

→ **a l'hora, anar al pèl, a propòsit, venir a tall**

▷ **al punt (v.f.), a deshora (ant.), en mal punt (ant.)**

a temps *SP*, oportunament / al moment o temps oportú (R-M, *)

Cal fer la sembra a temps si vols bona collita

→ **al seu temps, al seu dia, al seu moment**
▷ **a contratemps (ant.), a destemps (ant.), al dia (p.ext.)**

a temps millor *SP*, al moment més oportú / al moment més propici (Fr, IEC)

Si fas les coses a temps millor, et sortiran bé

▷ **al seu moment (p.ext.)**

al seu dia *SP*, al moment oportú (R-M)

No us precipiteu; tot vindrà al seu dia, quan les circumstàncies siguin més favorables / Al seu dia ja en parlarem; ara és prematur de discutir-ho (R-M)

→ **al seu temps, al seu moment, a temps al seu moment** *SP*, al moment oportú (IEC)

Tot se sabrà al seu moment; ara no convé dir-ho (R-M)

→ **al seu dia, a temps, al seu temps**

▷ **a temps millor (p.ext.)**

al seu temps *SP*, al moment oportú / al temps oportú (R-M, EC)

Els treballs agrícoles s'han de fer al seu temps; no es pot escollir la temporada (R-M)

→ **al seu dia, a temps, al seu moment**

▷ **a destemps (ant.)**

com bunyol dins mel *SAdv*, de manera escaient (R-M)

*El teu regal ens ha vingut com bunyol dins mel; precisament ho necessitàvem / Em véns com bunyol dins mel; t'estava cercant per fer-te una consulta / El fet de trobar una feina li ha anat com bunyol dins mel (Normalment s'usa amb els verbs anar, venir, etc.) (R-M, R-M, *)*

→ **com l'anell al dit**

▷ **com bunyols dins mel (v.f.), ésser pa i mel (p.ext.)**

com l'anell al dit *SAdv*, adequat, de manera perfecta / escaure molt, venir bé, ésser molt oportú (*, A-M)

Noí, em véns com l'anell al dit; justament necessitava algú que m'ajudés a descarregar aquests paquets / El que acabes de dir-li ha anat com l'anell al dit; és justament el que calia dir (S'usa normalment amb els verbs anar, caure, venir, etc.) (R-M)

→ **com bunyol dins mel, anar al pèl, venir a tall, venir de totes quatre potes, com un guant**

▷ **com anell al dit (v.f.), ésser pa i mel (p.ext.)**

OPORTUNITAT

el darrer cartutx *SD*, el darrer recurs (R-M)

Aquesta solució és el darrer cartutx de què disposes; si et falla, no tens res més a fer (R-M)

→ **última carta**

▷ **jugar-se l'última carta (p.ext.)**

haver-hi camp per córrer *SV*, haver-hi un bon futur, moltes oportunitats (IEC)

Estàs de sort amb aquests empresaris que has conegut: hi ha camp per córrer

→ **tenir camp per córrer**

▷ **haver-hi camp a córrer** (v.f.), **tancar-se-li les portes** (a algú) (ant.), **haver-hi molts camins per anar a Roma** (p.ext.)

última carta SN, el darrer recurs (R-M)

Vol provar de parlar amb l'interessat; ja no li queda sinó aquesta última carta; si això no li dóna resultat, està perdut (R-M)

→ **el darrer cartutx**

▷ **jugar-se l'última carta** (p.ext.)

OPOSANT-SE

contra corrent SP, contra l'opinió o els costums predominants (EC)

Li agradava d'anar contra corrent sols per fer-se remarcar i semblar original / Es vesteix contra corrent per provocar els altres (Sovint s'usa amb el verb *anar*) (R-M, *)

▷ **a contra corrent** (v.f.), **deixar-se dur pel corrent** (ant.), **en contra de** (p.ext.), **voler entrar al cel a despit dels sants** (p.ext.), **portar la contrària** (a algú) (p.ext.)

en oposició amb SP, oposant-se a (EC)

Els seus gustos estan en oposició amb els meus / Les seves idees estan en oposició. (El complement és opcional)(EC, *)

→ **en contraposició amb**, **en contradicció amb**, **en pugna amb**

▷ **en contra de** (p.ext.), **enfrent de** (p.ext.)

OPOSAR-SE

ensenyar les dents (a algú) SV, mostrar-se capaç de defensar-se d'un altre o dels altres o d'atacar-los (EC)

Crèiem que no tenia gaire geni, però l'altre dia ens va ensenyar les dents quan algú va criticar-lo massa durament / Semblava un xaiet, però ara ja comença a ensenyar les dents (R-M, EC)

→ **ensenyar les ungles** (a algú), **fer-li cara** (a algú), **treure les ungles** (a algú)

fer contrast (a alguna cosa) SV, tractar d'impedir alguna cosa (IEC)

Vaig voler fer contrast per tal que no es poguessin casar, però no ho vaig aconseguir

→ **posar contrast** (a alguna cosa)

fer la contra (a algú) SV, anar contra l'opinió d'algú, contra la consecució del que vol o desitja (IEC)

Fa la contra a la seva mare només per a fer-la enrabiard / No pot sofrir que li facin la contra. Sempre vol tenir raó (*, R-M)

→ **portar la contrària** (a algú), **portar la contra** (a algú), **posar-s'hi de cul**

▷ **trobar pèls** (en alguna cosa) (p.ext.), **trobar tatxes** (en alguna cosa) (p.ext.), **trobar pegues** (en alguna cosa) (p.ext.)

parar els peus (a algú) SV, oposar-se a l'actitud o l'actuació d'algú (EC)

Haurem de parar els peus a aquesta gent / Li haurem de parar els peus si volem que no con-

tinui amb aquesta actitud / Atura-li els peus abans no la digui més grossa (També s'usa amb el verb *aturar*)

→ **barrar-li el pas** (a algú), **lligar de braços** (algú), **lligar els braços** (a algú), **lligar les mans** (a algú), **tallar-li les cames** (a algú)

plantar cara (a algú) SV, oposar-se a algú, fer-hi resistència, tractar-lo agressivament / enfrontar-se, oposar resistència (A-M, R-M)

La seva filla és tan mal educada que fins i tot planta cara als seus avis / En veure's atacat, li va plantar cara amb gran valentia (*, R-M)

→ **fer-li cara** (a algú), **tombar-se d'esquena a**, **parar cara** (a algú), **posar-s'hi de cul**

▷ **pujar-li a l'esquena** (a algú) (p.ext.)

portar la contra (a algú) SV, anar contra l'opinió d'algú, contra la consecució del que vol o desitja (IEC)

Des de fa temps porta la contra a la seva germana / Li agrada de portar la contra sols per fer-nos enfadar / Es considera rebel i, per això, duu la contra a tothom (També s'usa amb el verb *dur*) (*, R-M, *)

→ **portar la contrària** (a algú), **fer la contra** (a algú)

▷ **trobar pèls** (en alguna cosa) (p.ext.), **trobar tatxes** (en alguna cosa) (p.ext.), **trobar pegues** (en alguna cosa) (p.ext.)

portar la contrària (a algú) SV, oposar-se sistemàticament (IEC)

A les reunions d'escala, sempre porta la contrària als seus veïns / Quan ell volia comprar la casa, el seu germà li va portar la contrària fins que ho va deixar córrer / Duu la contrària als qui no pensen com ell (També s'usa amb el verb *dur*) (*, R-M, *)

→ **fer la contra** (a algú), **portar la contra** (a algú), **posar-s'hi de cul**

▷ **donar pel seguit** (a algú) (ant.), **trobar pèls** (en alguna cosa) (p.ext.), **trobar tatxes** (en alguna cosa) (p.ext.), **trobar pegues** (en alguna cosa) (p.ext.), **contra corrent** (p.ext.)

posar contrast (a alguna cosa) SV, tractar d'impedir alguna cosa (IEC)

Hem de posar contrast a la proposta de desdoblament de l'eix el Llobregat

→ **fer contrast** (a alguna cosa)

■ **posar-s'hi de cul** SV, anar contra la voluntat d'algú

Quan la seva mare li mana que faci alguna cosa, ella sempre s'hi posa de cul (També s'usa amb el verb *forte*)

→ **plantar cara** (a algú), **fer la contra** (a algú), **portar la contrària** (a algú)

tombar-se d'esquena a SV, posar-se en contra (R-M)

No van poder acordar res perquè la majoria va tombar-se d'esquena a la proposta; no l'acceptaren / Tots es van girar d'esquena al

seu oferiment (També s'usa amb el verb *girar*) (R-M, *)

→ **plantar cara** (a algú)

▷ **fer botifarra** (a algú) (p.ext.)

trencar la girada (a algú) *SV*, oposar-se a la vocació o inclinació d'algú (IEC)

Va trencar la girada a la seva filla en dir-li que no li permetria que es fes missionera / En Martí volia ésser pintor, però el seu pare li va trencar la girada i va convèncer-lo d'estudiar Dret (*, R-M)

→ **empatar-li la basa** (a algú)

▷ **tallar les ales** (a algú) (p.ext.)

OPOSAT

en pugna amb *SP*, [estar] (dues coses) en completa oposició (EC)

Aquest exercit estava en pugna amb la guerrilla / Hi ha dos corrents d'opinió en pugna (El complement es pot ometre) (*, R-M)

→ **en oposició amb**, **en contradicció amb**

ésser els dos pols *SV*, ésser diametralment oposats (Fr)

Aquests germans són els dos pols / En Joan i en Pep són els dos pols: un és tot seriós, l'altre és un eixelebrat / Són pare i fill, però no s'assemblen en res, són els dos pols / Semblen els dos pols, però tenen coses en comú (També s'usa amb el verb *semblar*) (EC, A-M, *, *)

→ **estar als antípodes**

▷ **com de la nit al dia** (p.ext.), **el revers de la medalla** (p.ext.), **d'un pol a l'altre** (p.ext.), **els extrems es toquen** (p.ext.)

OPOSICIÓ

així com *SAdv*, marcant l'oposició (IEC)

Així com ahir va ploure, avui farà bon dia / Així com abans tot eren festes, ara tot són plors (IEC, EC)

→ **malgrat que**

▷ **amb tot i** (p.ext.)

ara bé *SAdv*, expressió que continua una raonament que s'admet, tot introduint una adversativa / això suposat, demostrat, al punt on som del raonament / per a indicar il·lació (en un raonament) (R-M, IEC, EC)

Anirem plegats d'excursió; ara bé, cal que abans preparem bé plegats totes les coses / Tot això és molt positiu. Ara bé, caldrà examinar-ho / He entès tots els arguments que m'has donat; ara bé, no hi estic d'acord (R-M, EC, *)

→ **si bé**, **per bé que**, **encara que**, **malgrat que**

d'un pol a l'altre *SP*, d'un punt a un altre de molt llunyà, diametralment oposat (EC)

Vaig recórrer d'un pol a l'altre de la ciutat per trobar-lo i no me'n vaig sortir

▷ **ésser els dos pols** (p.ext.), **els extrems es toquen** (p.ext.)

objecció de consciència *SN*, actitud de qui es nega a obeir una ordre o una llei considerant-la injusta o inacceptable, fent prevaler la decisió de la pròpia consciència sobre la llei positiva (EC)

Es va negar a obeir aquella ordre en actitud d'objecció de consciència

resistència pacífica *SN*, mètode no violent d'oposició al sistema establert consistent a negar-se a participar en certs aspectes de la vida pública (IEC)

Com a protesta pel ban emès per l'ajuntament de tancar l'ateneu a mitjanit, els joves boicotegen amb una resistència pacífica tots els actes que organitza el consistori

OPRIMIR

fer passar per un cós d'agulla (a algú) *SV*, fer passar estretors / manar algú molt estret (de menjar, de diners, de facultat d'obrar, etc.) (R-M, A-M)

És excessivament avar i tots els de casa seva els fa passar per un cós d'agulla; no sé com ho suporten / El seu pare el fa passar per un cós d'agulla, perquè no sap com podran tirar endavant (R-M)

▷ **passar-la magra** (inv.), **passar per l'adreçador** (inv.), **passar per l'aplanador** (inv.)

OPRIMIT

encongir-se-li el cor (a algú) *O*, produir una gran impressió de dolor, amb tendència al plor, despertar un viu sentiment de compassió

Quan va veure aquella pel·lícula de por se li va encongir el cor

→ **nuar-se-li el cor** (a algú), **travessar-se-li el cor** (a algú)

▷ **eixamplar-se-li el cor** (a algú) (ant.), **clavar-se-li al cor** (a algú) (p.ext.), **sagnar-li el cor** (a algú) (p.ext.)

OPTIMISME

córrer bons aires *O*, haver-hi bones impressions / córrer bones notícies (R-M, IEC)

Entre els pagesos corren bons aires; sembla que la collita es presenta bé (R-M)

▷ **córrer mals aires** (ant.), **córrer la veu** (p.ext.), **cop de sort** (p.ext.)

■ **el costat bo** *SD*, dit per a referir-se a una visió optimista de les coses

Si t'ho mires pel costat bo, hi has guanyat diners, malgrat tot

▷ **el costat dolent** (ant.)

OPTIMISTA

■ **pintar-li** (alguna cosa) **de color de rosa** (a algú) *SV*, fer que algú percebi una cosa com si fos molt fàcil o molt bonica

Sempre li havien pintat el matrimoni de color de rosa, però ara ha descobert que de vegades

és un llit d'espines / M'ho va pintar tot de color de rosa i en realitat no era així

▷ **veure** (alguna cosa) **de color de rosa** (inv.), **fer veure el blanc negre** (a algú) (p.ext.), **fer veure la lluna al mig del dia** (a algú) (p.ext.), **fer veure una cosa per una altra** (a algú) (p.ext.)

veure (alguna cosa) **de color de rosa** SV, jutjar amb optimisme / ésser massa optimista, veure-ho tot molt bell o molt fàcil (R-M, A-M)

Sempre veu les coses de color de rosa, mai no s'adona de les dificultats / No s'amoïna mai ni veu cap dificultat; tot ho veu de color de rosa / Els joves ho veuen tot de color de rosa (També s'usa amb la forma **veure-ho tot de color de rosa**) (*, R-M, EC)

▷ **veure** (alguna cosa) **de color rosa** (v.f.), **veure-ho negre** (ant.), **tocar de peus a terra** (ant.), **pintar-li** (alguna cosa) **de color de rosa** (a algú) (inv.), **de color de rosa** (p.ext.)

ORA

temps dolç SN, temps molt bo (A-M)

Quan fa temps dolç, dona bo sortir a passejar
→ **bon temps**

▷ **fer bo** (p.ext.), **l'estiuet de sant Martí** (p.ext.)

ORALMENT

de boca SP, oralment / comunicat oralment, verbalment; parlant o escoltant i no escrivint o llegint (Fr, *)

Va presentar la dimissió per escrit i després la va comunicar de boca a tots els socis

→ **de paraula, de viva veu, de nua paraula, dir-li** (alguna cosa) **a boca** (a algú)

▷ **dir** (alguna cosa) **només de boca** (p.ext.)

de nua paraula SP, oralment / comunicat oralment, verbalment; parlant o escoltant i no escrivint o llegint (IEC, *)

Oïdes les parts solament de nua paraula (A-M)

→ **de boca, de paraula, de viva veu**

de paraula SP, verbalment / comunicat oralment, verbalment; parlant o escoltant i no escrivint o llegint (R-M, *)

No li ho escriguis; una cosa tan important, val més dir-la de paraula / M'han comunicat de paraula que he estat acceptat com a membre de la comissió (R-M)

→ **de viva veu, de boca, de nua paraula, dir-li** (alguna cosa) **a boca** (a algú)

▷ **en obra** (ant.)

de viva veu SP, verbalment / comunicat oralment / parlant o escoltant i no escrivint o llegint (R-M, IEC, EC)

El tracte es va fer de viva veu i no en queda cap constància escrita / Tot ho aprenien de viva veu (R-M, EC)

→ **de paraula, de boca, de nua paraula**

ORBITANT

en òrbita SP, girant al voltant d'algun cos

Tot i l'avaria han mantingut l'aparell en òrbita / Actualment aquest país no té cap satèl·lit en òrbita (S'usa normalment amb els verbs *estar, mantenir, tenir*, etc.)

▷ **posar** (alguna cosa) **en òrbita** (p.ext.)

ORBITAR

■ **posar** (alguna cosa) **en òrbita** SV, fer que alguna cosa comenci a girar al voltant d'un cos
Han posat el coet en òrbita a primera hora del matí

▷ **en òrbita** (p.ext.), **posar** (alguna cosa) **en circulació** (p.ext.), **posar** (alguna cosa) **en funcionament** (p.ext.)

ORDENADAMENT

en ordre SP, [estar] així com cal, en la disposició que pertoca (A-M)

Posar en ordre els llibres d'una biblioteca / Tenir en ordre els papers (IEC)

→ **estar a condret, tenir** (alguna cosa) **en condret**

▷ **de qualsevol manera** (ant.), **per ordre** (p.ext.)

per ordre SP, ordenadament / ordenat, segons un determinat criteri de classificació: alfabètic, numèric, etc. (R-M, *)

Ací tens la llista dels inscrits; vés-los cridant per ordre; són numerats / Hauríem d'endregar els llibres per ordre d'autors (R-M, *)

▷ **en ordre** (p.ext.)

ORDENANT

per ordre (d'algú) SP, ordenant alguna cosa, algú

En aquell poble, per ordre de l'alcalde els bars han de tancar a les dues de la matinada

ORDINADOR

disc dur SN, disc magnètic amb una gran capacitat d'enregistrament i que, generalment, es troba instal·lat a l'interior de l'ordinador (EC)
M'ha recomanat que formati de nou el disc dur de l'ordinador

en temps compartit SP, manera de funcionar un equip informàtic que permet l'accés, en temps real, de diferents usuaris (EC)

Aquest ordinador funciona en temps compartit

▷ **en temps real** (p.ext.)

en temps diferit SP, manera de tractar les dades en un ordinador, en què són processades seguint les instruccions del llenguatge de control de feines, o sia, per lots (EC)

Tractem les dades en temps diferit

▷ **en temps real** (p.ext.)

en temps real SP, manera de tractar les dades en un ordinador, en què aquest respon en un

temps molt breu a qualsevol demanda d'informació (EC)

Es treballa molt més ràpid amb un ordinador que fa els càlculs en temps real

▷ **en temps compartit** (p.ext.), **en temps diferit** (p.ext.)

ORDINARI

de diari *SP*, ordinari / dit dels objectes d'ús quotidià que poden ésser tractats sense gaires miraments (R-M, *)

Posa't la roba de diari, encara que sigui festa; per anar a la muntanya no cal mudar-se (IEC)

→ **de cada dia**

de patacada *SP*, ordinari / dit per a indicar que alguna cosa és vulgar, basta, ordinària (Fr, *)

Posa't un vestit de mudar i no aquest que és de patacada, que avui és diumenge

→ **de batalla**

▷ **d'etiqueta** (ant.)

ORDRE

a les ordres (d'algú) *SP*, sota l'autoritat d'algú (R-M)

Abans, als homes, no els agradava treballar a les ordres d'una dona, però ara ja s'hi han avesat

→ **a la disposició** (d'algú), **al manar** (d'algú)

▷ **al servei de** (p.ext.)

al manar (d'algú) *SP*, segons el voler d'algú / sota l'autoritat d'algú (R-M, *)

En aquella empresa és al manar del seu oncle

→ **a les ordres** (d'algú), **a la disposició** (d'algú), **a la volença** (d'algú)

ÒRGAN

estat major *SN*, servei que duen a terme oficials específicament preparats per a assessorar tècnicament els alts càrrecs de la defensa i els comandaments superiors dels tres exèrcits, disposar plans i ordres i vetllar perquè es compleixin (IEC)

No entris en aquesta sala, que hi ha reunit l'estat major / Les forces de seguretat vigilaven atentament l'hotel on hi havia reunits diversos estats majors

ORGANISME

1. entitat biològica unicel·lular o pluricel·lular, animal o vegetal, normalment capaç de fer un cicle vital complet (néixer, créixer i reproduir-se)

ésser viu *SN*, ésser ben diferenciat, de forma i dimensions característiques, constituït bàsicament de C, H, O i N, organitzats en complexes molècules orgàniques constituïdes en cèl·lules reunides, generalment, en sistemes (EC)

Una planta és un ésser viu que neix, creix, es reproduceix i mor

2. conjunt de persones organitzat o constituït d'una manera conscientment apta per a una finalitat social o política

consell de família *SN*, organisme que decidia sobre la tutela de menors i persones incapacitades (IEC)

El consell de família va cedir la tutela del nen a una parella que ja coneixia els seus problemes

el Gran Orient *SD*, organisme que agrupa les lògies d'un país, dirigit pel gran mestre i pel gran consell (EC)

El seu pare forma part del Gran Orient

sala de govern *SN*, organisme governatiu format per magistrats i fiscals que té funcions disciplinàries i d'organització de tribunals i audiències (EC)

La sala de govern s'encarrega d'organitzar els tribunals

▷ **sala de vacances** (p.ext.)

sala de vacances *SN*, conjunt de magistrats que constitueixen el tribunal suprem i les audiències territorials, amb caràcter supletori, durant les vacances, per resoldre afers urgents (EC)

La sala de vacances està constituïda per un conjunt de magistrats

▷ **sala de govern** (p.ext.)

ORGANITZACIÓ

mercado de crèdit *SN*, organització institucional formada per totes les operacions de crèdit (EC)

El mercat de crèdit ha recomanat una petita alça en els tipus d'interès

ORGANITZAR

entrar en vigor *SV*, fent referència a una disposició, en estat de tenir efecte, d'obligar (EC)

El conveni entrarà en vigor el mes vinent / El decret de pensions entrarà en vigor l'1 de gener (IEC, *)

▷ **posar** (alguna cosa) **en vigor** (inv.), **posar** (alguna cosa) **en planta** (inv.), **en vigor** (p.ext.)

posar (alguna cosa) **en planta** *SV*, establir, posar en execució, una institució, una reforma, etc. (EC)

Aviat es posarà en planta una nova llei agrària (R-M)

→ **posar** (alguna cosa) **en vigor**

▷ **entrar en vigor** (inv.)

ORGANITZAR-SE

campar-se-la *SV*, organitzar-se bé; cercar el propi benestar

Ell sí que se la campa perquè només treballa mitja jornada i està ben pagat! / Ja veig que no te la campes; tal com ets no viuràs mai tranquil (*, R-M)

→ **saber-se entendre**, **viure la vida**, **viure bé**

saber-se entendre *SV*, tractar-se bé; cercar el propi benestar (R-M)

En Joaquim sí que se sap entendre! No es mata treballant i es diverteix tant com pot / Ja veig que no et saps entendre; tal com ets no viuràs mai tranquil (R-M)

→ **campar-se-la, viure la vida, viure bé**

ORGANITZAT

tenir un bon cap *SV*, (tenir el) cap ben organitzat (IEC)

Per fer tantes activitats com fa ella s'ha de tenir un bon cap

ORGULLÓS

amb el coll dret *SP*, molt ple de vanitat / tenir molt orgull (*, IEC)

Guaita'l, amb el coll dret aconseguirà menys coses de les que espera / En Pere sempre va amb el coll dret (S'usa normalment amb verbs de moviment i també *estar, quedar*, etc.)

→ **amb el cap alt, amb la cua dreta, no mirar cap ni cara, ésser un sac d'orgull**

▷ **anar cua dreta** (p.ext.)

ésser un poll ressuscitat *SV*, (ésser) nou-ric / ésser un pervingut / (ésser una) persona que de pobra s'ha fet rica i ha criat molt d'orgull o presumpció (R-M, R-M, A-M)

Sempre havia passat gana; és un poll ressuscitat que ara vol fer-se valer perquè té la cartera plena / En Garcia és un poll ressuscitat, qui ho diria! (R-M, *)

→ **ésser un poll reviscolat**

▷ **Dels refranys: «El poll ressuscitat pica més que cap», «Poll ressuscitat, pica més que els altres», «De poll ressuscitat, viu-ne sempre retirat», «Déu te guardi de poll ressuscitat»**

[Val. (A-M)]

ésser un poll reviscolat *SV*, es diu d'un nou ric presumptuós / (ésser una) persona que de pobra s'ha fet rica i ha criat molt d'orgull o presumpció (Fr, A-M)

Abans era pobre com una rata i ara mira'l com va! És un poll reviscolat

→ **ésser un poll ressuscitat**

▷ **Del refrany: «Déu ens guardi de poll reviscolat»**

[Val. (A-M)]

ésser un sac d'orgull *SV*, orgullós / ésser molt superb i ostentós (R-M, *)

Tots els d'aquesta família són un sac d'orgull; no tenen tractes amb ningú del veïnat (R-M)

→ **pensar-se tocar el cel amb un dit, creure's el Déu de la terra, amb el coll dret**

no cabre a la seva pell *SV*, estar ple d'orgull, de satisfacció (IEC)

Des que treballa a l'empresa no cap a la seva pell / Va guanyar el primer premi al concurs de pintura i no cabia a la pell (També s'usa amb les altres formes del possessiu) (*, R-M)

→ **no cabre al món, no saber on posar els peus, no cabre a la pell** (d'alguna cosa)

no cabre al món *SV*, sentir-se molt satisfet o important / ésser molt superbiós (R-M, IEC)

D'ençà que ha cobrat l'herència, no cap al món; s'ha tornat molt orgullós (R-M)

→ **no cabre a la seva pell, tibat com un rave, amb el cap alt, no mirar cap ni cara, més inflat que un calàpet**

pensar-se tocar el cel amb un dit *SV*, creure's ésser molt o posseir gran cosa / estar molt orgullós de qualque cosa, pensar-se ésser molt (A-M)

En Joan es pensa tocar el cel amb un dit, però en realitat és un funcionari mediocre i sense perspectives de futur

→ **creure's el Déu de la terra, no mirar cap ni cara, ésser un sac d'orgull, amb el cap alt**

tibat com un rave *SA*, orgullós / es diu d'una persona molt estirada, molt orgullosa (Fr, *)

Des que va aprovar les oposicions va tibat com un rave. Trobo que és massa orgullós (També s'usa amb els adjectius *estirat i test*)

→ **estufat com un paó, no cabre al món, no poder-se-li ficar un pinyó al cul** (a algú), **més inflat que un calàpet**

ORIENT

el Pròxim Orient *SD*, la part més occidental d'Àsia / nom donat als països de la conca oriental de la Mediterrània, incloent-hi Líbia i Egipte (Fr, EC)

Tinc un llibre d'informació general sobre les llengües del Pròxim Orient

▷ **l'Orient Llunyà** (ant.), **l'Extrem Orient** (ant.), **l'Orient Mitjà** (p.ext.)

l'Extrem Orient *SD*, la part més oriental d'Àsia / nom donat a les terres més orientals d'Àsia i d'Oceania (Fr, EC)

Faran un viatge cap a l'Extrem Orient

→ **l'Orient Llunyà**

▷ **el Pròxim Orient** (ant.), **l'Orient Mitjà** (p.ext.)

l'Orient Llunyà *SD*, nom donat a les terres més orientals d'Àsia i d'Oceania (EC)

M'agradaria poder viatjar a l'Orient Llunyà

→ **l'Extrem Orient**

▷ **el Pròxim Orient** (ant.), **l'Orient Mitjà** (p.ext.)

l'Orient Mitjà *SD*, la part central d'Àsia (Fr)

És un dels pobles més importants de l'Orient Mitjà

▷ **el Pròxim Orient** (p.ext.), **l'Orient Llunyà** (p.ext.), **l'Extrem Orient** (p.ext.)

ORIENTACIÓ

els quatre punts cardinals *SD*, nord, est, sud, oest (IEC)

El nord és un dels quatre punts cardinals / Els

quatre punts cardinals són els punts en què es considera que està dividit l'horitzó

→ **els quatre vents**

▷ **la rosa dels vents** (p.ext.)

la rosa dels vents *SD*, cercle dividit en trenta-dues parts iguals que indiquen els quatre punts cardinals i vint-i-vuit d'intermedis, és a dir, els trenta-dos rumbos de l'horitzó (EC)

Els mariners fan servir la rosa dels vents per orientar-se

▷ **els quatre punts cardinals** (p.ext.), **els quatre vents** (p.ext.)

ORIENTAR

(fig.)

donar-li un camí (a algú) *SV*, orientar / donar una idea, una solució (R-M, IEC)

Volia que li donés un camí per poder seguir amb el seu projecte / Va consultar un advocat per tal que li donés camí en aquell afer tan complicat (També s'usa amb la forma *donar-li camí* (a algú)) (*, R-M)

▷ **prendre consell** (d'algú) (inv.), **prendre parer** (d'algú) (inv.)

tornar (algú) **a camí** *SV*, fer sortir algú de l'error en què està (IEC)

Si no torna el seu fill a camí; no arribarà enlloc / Estava ben desorientat, però el seu germà el va tornar a camí fent-li veure ben clar allò que calia fer (*, R-M)

→ **tornar** (algú) **a solc**

▷ **anar per bon camí** (inv.), **anar pel camí dret** (inv.), **fill pròdig** (p.ext.)

ORIENTAR-SE

sortir a camí *SV*, trobar camí després d'haver anat perdut sense camí (IEC)

Convé que sortim a camí, si volem arribar d'hora a casa (També s'usa amb el verb *eixir*)

▷ **perdre el camí** (ant.), **no saber on té la mà dreta** (p.ext.)

ORIENTAT

(fig.)

saber on posar els peus *SV*, anar ben orientat; conèixer bé la situació (R-M)

Estigues tranquil; el teu fill està molt ben preparat per la vida i sap on posa els peus / Confia en ell, és un xicot que sap on posa els peus (R-M, *)

▷ **saber on posar-se els peus** (v.f.), **no saber on té la mà dreta** (ant.), **anar per bon camí** (p.ext.)

ORIGEN

de part de *SP*, per comissió o encàrrec de tal o tal (A-M)

Us porto una carta de part del senyor Tal / Fes-li un petó de part meua (EC, *)

→ **en nom** (d'algú)

denominació d'origen *SN*, denominació d'un país, d'una regió o d'una localitat, que designa un producte que n'és originari i que té unes característiques de qualitat tipificades i controlades (IEC)

Un vi amb denominació d'origen Penedès (IEC)

▷ **de marca** (p.ext.)

des del ventre de sa mare *SP*, des que va néixer (IEC)

És entremaliat des del ventre de sa mare (També s'usa amb la forma *des del ventre de la seva mare*)

▷ **de natura** (p.ext.), **de naixement** (p.ext.)

estat original *SN*, estat o situació existencial que moltes religions suposen com a propi de la humanitat en els seus orígens, en contraposició al seu estat actual (EC)

Algunes religions creuen en l'existència d'un estat original previ al pecat comès per Eva

▷ **el pecat original** (p.ext.), **paradís terrenal** (p.ext.)

ORIGINAL

de collita pròpia *SP*, [ésser un] producte propi, no après o copiat d'altri (A-M)

Aquest poemari és de collita pròpia, el vaig fer l'estiu passat

→ **de la seva collita**

de la seva collita *SP*, producte propi, no après o copiat d'altri

És un quadre de la seva collita, és el primer que fa (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **de collita pròpia**

de primera mà *SP*, original / de la font mateixa / dit de la notícia, la informació, la hipòtesi, etc., que prové directament de la font (R-M, IEC, EC)

No sabem si el text d'aquestes memòries ha estat alterat; caldria veure el redactat de primera mà, però no el tenim a l'abast / Aquesta és l'obra de primera mà de l'autor / Notícia de primera mà (R-M, R-M, EC)

▷ **de segona mà** (ant.), **en exclusiva** (p.ext.)

ANT

de segona mà *SP*, dit de la notícia, la informació, la hipòtesi, etc., aconseguida indirectament / no immediatament de la font mateixa (EC, IEC)

És una informació de segona mà perquè li ho ha fet arribar un periodista d'un altre diari

▷ **de primera mà** (ant.), **en exclusiva** (ant.)

ORINAL

paella de malalt *SN*, orinal molt baix de vores, que serveix per a les evacuacions dels malalts que no poden llevar-se del llit (A-M)

No es pot aixecar del llit, així que porta-li la paella de malalt

→ **pot de cambra**

pot de cambra *SN*, orinal / vas de terrissa, de metall, etc., que serveix per a orinar-hi i àdhuc defecar-hi (A-M, *)

Buida el pot de cambra de l'avi i neteja'l

→ **paella de malalt**

[Conflent (A-M)]

ORINAR

canviar l'aigua de les olives *SV*, orinar / expel·lir orina (R-M, *)

El pobre vell diu que ha d'anar tot sovint a canviar l'aigua de les olives (R-M)

→ **fer un riu, mudar l'aigua al canari, fer aigua**

▷ **flux de pestell** (p.ext.)

fer aigua *SV*, orinar / expel·lir orina (Fr, *)

Vaig a fer aigua un moment

→ **fer un riu, canviar l'aigua de les olives, mudar l'aigua al canari**

▷ **tenir una necessitat** (p.ext.)

fer les necessitats *SV*, orinar / expel·lir orina (EC, *)

Ara torno, vaig a fer les necessitats / És a fer les seves necessitats (També s'usa amb les formes del possessiu en posició prenominal)

→ **fer un riu**

▷ **tenir una necessitat** (p.ext.)

fer un riu *SV*, orinar / expel·lir orina (IEC, *)

Vaig a fer un riu i podrem marxar / Vés a fer un riu abans d'anar cap a l'escola (R-M)

→ **canviar l'aigua de les olives, mudar l'aigua al canari, fer aigua, fer les necessitats**

▷ **flux de pestell** (p.ext.)

● **fer un roll** (Mall.)

fer un roll *SV*, expel·lir orina per la uretra

A cada moment ha d'anar a fer un roll

→ **fer un riu, mudar l'aigua al canari**

[Mall. (A-M)]

mudar l'aigua al canari *SV*, orinar / expel·lir orina (R-M, *)

Ha anat a mudar l'aigua al canari; ara mateix torna (També s'usa amb el verb *canviar*) (R-M)

→ **canviar l'aigua de les olives, fer un riu, fer un roll, fer aigua**

▷ **tenir una necessitat** (p.ext.), **flux de pestell** (p.ext.)

tenir una necessitat *SV*, sentir la dita urgència (d'orinar) (A-M)

Sempre tenia una necessitat quan no hi havia cap lavabo a prop. Quin nen!

▷ **fer les necessitats** (p.ext.), **fer aigua** (p.ext.), **mudar l'aigua al canari** (p.ext.)

ORNAMENT

ésser la gala de *SV*, ésser l'ornament principal (IEC)

Els collarats de perles acostumen a ser la gala d'aquest tipus de festes / Ésser la gala de la ciutat (*, Fr)

ORSANT

a l'orsa *SP*, contra la direcció del vent, en mar / una nau, navegar amb la proa, tant com és possible, contra el vent (R-M, IEC)

Havíem de remar a l'orsa i el vent era tan furienc que ens va costar arribar a port / La barca anava a l'orsa / El motor del iot ha de fer més força en aquests moments perquè naveguem a l'orsa (Sovint s'usa amb els verbs *anar, navegar, remar*, etc.) (R-M, *, *)

▷ **a orsa** (v.f.), **amb les orses** (v.f.), **tocar d'orsa** (p.ext.)

ORSAR

tocar d'orsa *SV*, tenir propensió, una embarcació, a orsar a causa de l'estiba o de la seva construcció (EC)

L'embarcació tocava d'orsa contra el vent

→ **anar de bolina**

▷ **anar a puja** (ant.), **a l'orsa** (p.ext.)

OSTENSIBLEMENT

a so de bombo i platerets *SP*, amb molta propaganda o amb lloances exagerades (EC)

Sempre que fan un favor és a so de bombo i platerets perquè tothom ho sàpiga / Va escampar la notícia a so de bombo i platerets / Anunciar una cosa a so de bombo i platerets (R-M, R-M, IEC)

→ **a so de tabals**

▷ **a la sorda** (ant.), **a banderes desplegadas** (p.ext.), **a la destapada** (p.ext.)

davant dels nassos (d'algú) *SP*, de manera ostensible (R-M)

Van canviar els documents davant dels nassos del vigilant i ni se'n va adonar / Ell es va refiar massa i li van prendre el càrrec davant dels nassos; no ho van dissimular gens (S'usa normalment amb els verbs *ésser, tenir, trobar*, etc. El complement és opcional) (*, R-M)

→ **a la cara, a ulls veients**

▷ **davant els nassos** (d'algú) (v.f.), **davant del nas** (d'algú) (v.f.), **davant el nas** (d'algú) (v.f.)

OSTENTACIÓ

aires de grandesa *SN*, expressió usada per a manifestar que algú adopta una actitud pròpia d'una classe social o d'un estament que considera superior, i als quals vol pertànyer, per aparentar que hi pertany (EC)

Tu amb els teus aires de grandesa, et vas allunyant dels amics (EC)

→ **deliris de grandesa, mania de grandeses**

▷ **calçar el coturn** (p.ext.), **donar-se aires de** (p.ext.), **tenir aires de** (p.ext.), **gastar aires de** (p.ext.), **tenir fums** (p.ext.)

deliris de grandesa *SN*, expressió usada per a manifestar que algú adopta una actitud pròpia d'una classe social o d'un estament que consi-

dera superior, i als quals vol pertànyer, per aparentar que hi pertany (EC)

Li agrada aparentar que és d'una classe social a la qual no pertany, té deliris de grandesa

→ **aires de grandesa, mania de grandeses**

mania de grandeses SN, expressió usada per a manifestar que algú adopta una actitud pròpia d'una classe social o d'un estament que considera superior, i als quals vol pertànyer, per aparentar que hi pertany (EC)

Voler-se comprar aquest cotxe tan luxós és una mania de grandeses

→ **aires de grandesa, deliris de grandesa**

▷ **mania de grandesa** (v.f.)

OSTENTAR

fer gala (d'alguna cosa) SV, fer ostentació d'alguna cosa, vanar-se d'haver-la feta (EC)

Va fer gala de la seva bona educació

→ **fer ufana** (d'alguna cosa), **fer paga** (d'alguna cosa), **fer-se gros** (d'alguna cosa)

▷ **deixar** (alguna cosa) **en evidència** (p.ext.)

OSTENTÓS

no mocar-se amb mitja màniga SV, voler-ho tot en gran (R-M)

Feia anys que anava amb el mateix cotxe, però ara que se n'ha de comprar un de nou no es moca amb mitja màniga: diu que vol un Audi

▷ **tirar de veta** (p.ext.), **ligar els gossos amb llonganisses** (p.ext.), **tirar la casa per la finestra** (p.ext.)

OU

ou blanc SN, ou que ha estat posat dins aigua calenta i no ha arribat a solidificar-se (A-M)

Fes-me un ou blanc per sopar

→ **ou passat per aigua**

▷ **ou dur** (p.ext.)

ou dur SN, ou que ha adquirit consistència per la cocció / ou bullit amb closca durant uns deu minuts, perquè se solidifiqui (IEC, EC)

Pela l'ou dur, talla'l ben petit i posa'l a l'amanida

▷ **ou blanc** (p.ext.), **ou passat per aigua** (p.ext.)

ou escumat SN, ou bullit sense closca (EC)

Mai no he tastat cap ou escumat

ou ferrat SN, ou fregit tirant-lo sencer sobre oli, llard, etc., bullent i tenir-l'hi fins a prendre's la clara (IEC)

Per sopar vull un ou ferrat amb patates fregides

ou menat SN, ou que mentre es cou es remena insistentment amb una cullera perquè no es lligui (A-M)

Aquí no és costum menjar ous menats per esmorzar

→ **ou remenat**

ou passat per aigua SN, ou mantingut en aigua bullent durant uns tres minuts, perquè sigui semisolidificat (EC)

No tinc gaire gana, millor que només em faci un ou passat per aigua / Dos ous passats per aigua (, Fr)*

→ **ou blanc**

▷ **ou dur** (p.ext.)

ou remenat SN, ou remenat amb una forquilla mentre es cou, perquè no es lligui (EC)

Vull ous remenats amb cansalada

→ **ou menat**

ou sec SN, massa d'ou i fècula dessecada i polvoritzada, emprada en pastisseria o per obtenir lecitines i altres aplicacions industrials (EC)

Necessitem ou sec per fer els pastissos

P

PA

farina de galeta SN, pa torrat i ratllat emprat sobretot per a arrebosar un menjar (IEC)

Queda més bo si ho arrebosses amb farina de galeta

→ **galeta picada**

pa amb tomàquet SN, menjar típic català, consistent en una llesca de pa sucada amb tomàquet i que pot anar amarada amb un rajolí d'oli i condimentada amb una mica de sal

Per berenar menjarem dues llesques de pa amb tomàquet i un bon tall de pernil salat

pa de pagès SN, pa de grans dimensions / pa de forma rodona, crosta gruixuda i greny accentuat, amb aroma, gust i color característics fruit d'un procés de repòs i de fermentació llargs, que s'elabora a mà i es cou en forns de solera (A-M, T)

Fes-me una llesca de pa de pagès amb tomàquet i una mica d'embotit

pa de puja SN, pa que es donava al forner en pagament de la seva feina; puja (EC)

El forner s'ha quedat mig quilo de pa de puja

▷ **for de puja** (p.ext.)

pa mut SN, pa sense tall ni altra vianda (A-M)

Va menjar pa mut perquè no tenia tall

PACIÈNCIA

paciència de benedictí SN, paciència per a fer certs treballs entretinguts, especialment intel·lectuals

Fent això, jo perdria els nervis; en canvi, ell té una paciència de benedictí / El pobre Daniel, per revisar tantes fitxes, necessita una paciència de benedictí

→ **paciència de xinès**

▷ **treball de benedictí** (p.ext.), **tenir una paciència de sant** (p.ext.)

paciència de xinès SN, paciència per a fer certs treballs entretinguts, especialment manuals

Els rellotgers han de tenir una paciència de xinès

→ **paciència de benedictí**

■ **prendre paciència** SV, acceptar alguna cosa tal com ve, sense perdre la calma

Pren paciència, que la nit encara és molt llarga

→ **prendre's** (alguna cosa) **amb filosofia**

▷ **perdre la paciència** (ant.), **què hi farem** (p.ext.), **beneït sia Déu** (p.ext.), **lloat sia Déu** (p.ext.)

PACIENT

carregat amb un sac de paciència SA, amb molta paciència

El professor de matemàtiques sempre ha d'anar a classe carregat amb un sac de paciència, per suportar els seus alumnes

→ **ésser un sac de paciència, tenir un sac de paciència**

ésser un sac de paciència SV, pacient / dit per a referir-se a algú que té molta paciència (R-M, *)

Els seus companys li'n fan de totes, però ell és un sac de paciència i mai no es queixa (R-M)

→ **carregat amb un sac de paciència, tenir un sac de paciència, prendre's** (alguna cosa) **amb filosofia, més pacient que Job**

▷ **ésser un sac de nervis** (ant.)

més pacient que Job SA, extremament pacient i resignat (P)

Aquest noi és més pacient que Job, no es posa mai nerviós

→ **ésser un sac de paciència, tenir la paciència de Job, tenir més paciència que Job**

prendre's (alguna cosa) **amb filosofia** SV, saber suportar les vicissituds de la vida amb calma i paciència

Sempre es pren les coses amb filosofia: no li agrada atabalar-se per no res / Pren-te la vida amb filosofia / T'ho has de prendre amb filosofia (També s'usa amb el verb *agafar*) (*, *, Fr)

→ **prendre paciència, ésser un sac de paciència**

▷ **prendre's** (alguna cosa) **bé** (p.ext.), **com un job** (p.ext.), **no tenir pedres al fetge** (p.ext.)

tenir la paciència de Job SV, ésser extremadament pacient (A-M)

Per ésser mestre cal tenir la paciència de Job

→ **tenir més paciència que Job, tenir una paciència de sant, tenir més paciència que un sant, tenir més paciència que un mestre d'escola, més pacient que Job**

▷ **com un Job** (p.ext.)

tenir més paciència que Job SV, ésser molt pacient (A-M)

Encara no entenc com és que no ho ha deixat córrer, té més paciència que Job

→ **tenir més paciència que un sant, tenir més paciència que un mestre d'escola, tenir la paciència de Job, tenir una paciència de sant, més pacient que Job**

▷ **com un Job** (p.ext.)

tenir més paciència que un mestre d'escola *SV*, ésser molt pacient (A-M)

No s'enfada mai, té més paciència que un mestre d'escola

→ **tenir més paciència que un sant, tenir més paciència que Job, tenir una paciència de sant, tenir la paciència de Job**

tenir més paciència que un sant *SV*, ésser molt pacient (A-M)

Té més paciència que un sant; li ho ha explicat moltes vegades abans que ho entengués

→ **tenir més paciència que un mestre d'escola, tenir més paciència que Job, tenir una paciència de sant, tenir la paciència de Job**

▷ **paciència de benedictí** (p.ext.)

tenir un sac de paciència *SV*, pacient / tenir molta paciència (Fr, *)

Amb aquest nen has de tenir un sac de paciència, perquè és molt entremaliat

→ **carregat amb un sac de paciència, ésser un sac de paciència**

tenir un ventrell que tot ho paeix *SV*, ésser pacient per a les injúries (Fr)

No es queixa mai, té un ventrell que tot ho paeix / El personatge de la pel·lícula no tenia ventrell i es revenjava de totes les males passades que li feien (També s'usa amb la forma tenir ventrell)

▷ **fer-li mal ventrell** (a algú) (inv.), **tenir el ventrell gros** (p.ext.), **tenir estómac** (p.ext.), **tenir el fetge gros** (p.ext.), **tenir un bon pedrer** (p.ext.)

tenir una paciència de sant *SV*, ésser molt pacient

Li ho ha explicat moltes vegades i com que no ho ha entès li ho ha tornat a explicar, té una paciència de sant (També s'usa amb la forma amb una paciència de sant)

→ **tenir més paciència que un sant, tenir més paciència que un mestre d'escola, tenir més paciència que Job, tenir la paciència de Job**

▷ **paciència de benedictí** (p.ext.)

PACIENTMENT

com un Job *SAdv*, extremament pacient i resignat (P)

Ha sofert moltes desgràcies, però tot s'ho pren com un Job; no es desespera ni es dona per vençut (R-M)

▷ **tenir la paciència de Job** (p.ext.), **tenir més paciència que Job** (p.ext.), **prendre's** (alguna cosa) **amb filosofia** (p.ext.)

PACÍFIC

ésser un anyell *SV*, ésser suau, dolç, mansuet, com un anyell (IEC)

En Pere és un anyell, no li agrada barallar-se amb la gent

→ **mansuet com un anyell, tou com la cera, dòcil com un xai, ésser un àngel, més dòcil que un xai, ésser de cera** (algú)

gent de pau *SN*, persona que ama la pau (IEC)

Fins al dia del crim tothom els havia considerat gent de pau / Ésser un home de pau (També s'usa amb el nom home) (, Fr)*

▷ **gent de guerra** (ant.), **gent d'armes** (ant.), **amic de baralles** (ant.)

PACTANT

de connivència (amb algú) *SP*, expressió usada per a indicar l'existència d'una entesa secreta entre dues persones o més

Li agrada decidir les coses de connivència amb la resta de membres de l'associació, per tal que no hi hagi problemes interns / Solen actuar de connivència (S'usa normalment amb els verbs actuar, obrar, etc.)

▷ **de complicitat** (amb algú) (p.ext.)

PACTAR

donar la mà (a algú) *SV*, acció d'encaixar les mans per a confirmar la validesa o tancament d'un pacte

Com que hi estava d'acord, va donar la mà al seu soci / Després de la reunió, els membres del consell es van donar la mà per tal de segellar el pacte

▷ **fer barrina** (p.ext.)

fer barrina *SV*, cloure un tracte (IEC)

Hem discutit una bona estona el preu, però a la fi hem fet barrina; m'ho compra (R-M)

→ **arribar a vènit, fer tec**

▷ **donar la mà** (a algú) (p.ext.), **estar en intel·ligència** (p.ext.)

fer conxorxa *SV*, fer un acord entre dues persones o més per a obrar en benefici propi o en perjudici d'altri

No m'agraden aquelles dues amiguetes teves, sembla que sempre facin conxorxa / Va fer conxorxa amb el pare per tal de sorprendre la mare

→ **posar** (algú) **d'acord, posar-se d'intel·ligència**

PACTE

capítols matrimonials *SN*, negoci jurídic accessori del matrimoni que permet als cònjuges pactar el règim econòmic familiar (IEC)

Té uns parents que quan es van casar van fer capítols matrimonials (També s'usa ometent l'adjectiu)

▷ **per poders** (p.ext.)

carta de gràcia *SN*, pacte accessori del contracte de compravenda amb què el venedor es reser-

va el dret de tornar a adquirir la cosa venuda (IEC)

Necessito que em facis una carta de gràcia sobre aquest cotxe que et venc per necessitat

PAGA

paga extra *SN*, paga extraordinària / gratificació que rep un treballador en determinats períodes, normalment prefixats al conveni col·lectiu que regula la seva relació amb l'empresa, complementària al salari mensual que percep habitualment per l'exercici de la seva funció (IEC, T)

Dels vint treballadors de la fàbrica només ell ha rebut una paga extra / Espera cobrar la paga extraordinària per Nadal (També s'usa amb la forma *paga extraordinària*)

▷ **hora extra** (p.ext.)

PAGADOR

a càrrec (d'algú) *SP*, expressió que s'utilitza per a indicar la responsabilitat econòmica d'algú respecte a una cosa o una altra persona / obligació feixuga, especialment de subvenir a una despesa (*, EC)

Els ports són a càrrec del destinatari / Aquest sopar va a càrrec del Joan / Els vins van a càrrec nostre, guarda't el portamonedes (EC, *, *)

→ **a compte** (d'algú), **a despesa** (d'algú), **a coll** (d'algú), **sobre les espatlles** (d'algú), **a compte i risc** (d'algú)

▷ **amb càrrec a** (p.ext.)

a compte (d'algú) *SP*, a càrrec de / expressió que s'utilitza per a indicar la responsabilitat econòmica d'algú respecte a una cosa o una altra persona (EC, *)

Treballa a compte del masover / La mantenició va a compte vostre (R-M, EC)

→ **a càrrec** (d'algú)

a compte i risc (d'algú) *SP*, expressió que s'utilitza per a indicar la responsabilitat econòmica d'algú respecte a una cosa o una altra persona *Aquestes despeses van a compte i risc del nostre cap*

→ **a càrrec** (d'algú)

a despesa (d'algú) *SP*, expressió que s'utilitza per a indicar la responsabilitat econòmica d'algú respecte a una cosa o una altra persona *Viu a despesa del seu oncle* (El complement és opcional)

→ **a càrrec** (d'algú), **a coll** (d'algú), **sobre les espatlles** (d'algú), **a expenses** (d'algú)

▷ **a les despeses** (d'algú) (v.f.), **a despeses** (d'algú) (v.f.)

tenir bon diner *SV*, pagar puntualment / ésser bon pagador (R-M, IEC)

És un home que sempre regateja, però, en canvi, té bon diner i no deixa mai de complir els pagaments (R-M)

▷ **tenir mal diner** (ant.), **tenir paraula de**

rei (p.ext.), **tenir per perdre** (p.ext.), **tenir per respondre** (p.ext.)

ANT

tenir mal diner *SV*, ésser mal pagador (IEC)

Està endeutat amb mig poble, té mal diner

▷ **tenir bon diner** (ant.), **ésser un tal i un qual** (p.ext.), **ésser un tal per qual** (p.ext.)

PAGAMENT

contra reembors *SP*, forma de compravenda diferida en què hom fa el pagament en rebre la mercaderia objecte de contracte (EC)

Pagarà els fascicles contra reembors (També s'usa amb els noms *reemborsament* i *reembossament*)

▷ **a compte** (p.ext.), **a la bestreta** (p.ext.), **per endavant** (p.ext.)

cop de bossa *SN*, pagament considerable (A-M)

La seva dona és molt capriciosa; tot ho voldria comprar i el pobre home ha de fer cada cop de bossa que li deixa el pressupost desequilibrat / L'adquisició d'aquests llibres m'ha costat un bon cop de bossa (R-M)

▷ **afluixar la bossa** (p.ext.), **afluixar la mosca** (p.ext.), **gratar-se la bossa** (p.ext.)

en espècies *SP*, [pagar] no en diner sinó en gèneres, serveis, etc. (IEC)

Com que no tenia diners li va pagar en espècies, li va donar tomàquets i mongetes de l'hort (S'usa amb els verbs *cobrar*, *donar*, *pagar*, etc.)

▷ **en espècie** (v.f.), **en metàl·lic** (p.ext.)

lletra de canvi *SN*, document mercantil utilitzat com a mitjà de pagament (EC)

Vaig fer una lletra de canvi per pagar el cotxe nou

ordre de pagament *SN*, document pel qual una persona o entitat ordena el lliurament d'unes mercaderies determinades a un destinatari concret (EC)

Em va arribar una ordre de pagament del Banc de Sabadell

PAGAR

1. satisfer un deute

afluixar els cordons *SV*, donar diners, pagar / gastar, despendre, diners (R-M, EC)

Sempre hem d'estar afluixant els cordons; si no són els impostos, són les altres despeses imprevisibles (R-M)

→ **afluixar la bossa**, **afluixar la moma**, **allargar els cordons**, **afluixar l'armilla**, **treure la bossa**, **gratar-se la butxaca**, **gratar-se la bossa**

▷ **estrènyer-se els cordons** (ant.)

afluixar l'armilla *SV*, donar diners, pagar (R-M)

Aquesta compra em va fer afluixar l'armilla més que no em pensava (R-M)

- **afluixar la bossa, afluixar la moma, afluixar els cordons, treure la bossa, gratar-se la butxaca, gratar-se la bossa, afluixar la mosca, allargar els cordons**
- afluixar la bossa** *SV*, donar diners, pagar / despendre diners (R-M, IEC)
És cert que he hagut d'afluixar la bossa, però no em dol, perquè amb aquests quadres he fet una bona inversió / Ell assegurava que no pagaria els impostos, però va haver d'afluixar la bossa com tothom (R-M)
- **afluixar els cordons, afluixar l'armilla, afluixar la mosca, gratar-se la bossa, gratar-se la butxaca, treure la bossa, afluixar la moma, allargar els cordons**
- ▷ **estrènyer-se la bossa (ant.), castigar la butxaca (p.ext.), cop de bossa (p.ext.)**
- **afluixar la moma** *SV*, satisfer el preu d'una cosa que hom compra, rep, etc.
Al final va haver d'afluixar la moma
- **afluixar els cordons, afluixar l'armilla, afluixar la mosca, gratar-se la bossa, gratar-se la butxaca, treure la bossa, afluixar la bossa, allargar els cordons**
- afluixar la mosca** *SV*, donar diners, pagar / pagar sense ganes / pagar, treure diners sense ganes de gastar-los (R-M, Fr, A-M)
Li van reclamar tot el que els devia i va haver d'afluixar la mosca sense excusa que li valgués (R-M)
- **afluixar la bossa, afluixar els cordons, afluixar la moma, afluixar l'armilla, treure la bossa, gratar-se la butxaca, gratar-se la bossa, allargar els cordons, arrencar-se un queixal**
- ▷ **tancar l'aixeta (ant.), cop de bossa (p.ext.)**
- allargar els cordons** *SV*, donar diners (EC)
Vinga, allarga els cordons i convida'm a una copa
- **afluixar els cordons, afluixar l'armilla, treure la bossa, afluixar la bossa, gratar-se la butxaca, gratar-se la bossa, afluixar la mosca**
- arrencar-se un queixal** *SV*, pagar amb molta recança (R-M)
Haver de pagar aquest impost tan quantios serà arrencar-se un queixal; a ningú no li ve de gust / Pagar aquestes lletres és arrencar-se un queixal, perquè són d'un aparell que se'ns ha espatllat (R-M)
- **afluixar la mosca**
- ▷ **ésser un rata (p.ext.), ésser del puny estret (p.ext.)**
- bitllo-bitllo** *SAdv*, [pagar] al moment / immediatament, al moment de la compra (R-M, *)
Li van fer pagar bitllo-bitllo; no van voler esperar l'endemà / Pagar bitllo-bitllo (R-M, IEC)
- **al comptat, trinco-trinco, toquem i toquem**
- [Reduplicatiu]

- donar carrera** (a algú) *SV*, fer estudiar en un centre docent, pagar els estudis
Tot i que eren d'una classe humil van donar carrera a tots els fills
- **donar estudis** (a algú)
- ▷ **fer la vida** (a algú) (p.ext.), **portar** (algú) **a les costelles** (p.ext.)
- donar estudis** (a algú) *SV*, pagar una carrera / fer estudiar en un centre docent (R-M, EC)
Havia fet mans i mànigues per a donar estudis als seus fills / Els seus pares s'han hagut de sacrificar molt per tal de donar-li estudis (, R-M)*
- **donar carrera** (a algú)
- ▷ **fer la vida** (a algú) (p.ext.), **portar** (algú) **a les costelles** (p.ext.)
- fer efectiu** *SV*, realitzar / realitzar un pagament (IEC, *)
Fer efectiu un pagament (IEC)
- ▷ **fer quiti** (p.ext.)
- fer-se'n** (d'alguna cosa) *SV*, pagar-ne / pagar per alguna cosa (EC, *)
*Quan te n'has fet d'això? / D'aquest vestit, me n'he fet deu mil pessetes / Del cotxe, me n'he fet 15.000 euros (Fr, EC, *)*
- **fer-se'n un ronyó, fer-se'n l'estella**
- fer-se'n l'estella** *SV*, pagar alguna cosa cara (Fr)
En aquesta botiga, se'n fan l'estella. No hi aniré més a comprar. Són uns lladres
- **fer-se'n un ronyó, costar un ull de la cara, costar el pebre, fer-se'n** (d'alguna cosa)
- ▷ **pujar més el farciment que el gall** (p.ext.)
- gratar-se la bossa** *SV*, despendre diners (IEC)
Si vol comprar-ho, no li queda altre recurs que gratar-se la bossa (R-M)
- **afluixar la bossa, gratar-se la butxaca, afluixar la moma, afluixar els cordons, afluixar l'armilla, treure la bossa, afluixar la mosca, allargar els cordons**
- ▷ **estrènyer-se la bossa (ant.), tancar l'aixeta (ant.), cop de bossa (p.ext.)**
- gratar-se la butxaca** *SV*, despendre diners (IEC)
Li ha tocat gratar-se la butxaca perquè no li han volgut fer crèdit (R-M)
- **afluixar la bossa, gratar-se la bossa, afluixar la moma, afluixar els cordons, afluixar l'armilla, treure la bossa, afluixar la mosca, allargar els cordons**
- pagar** (alguna cosa) **amb blat vell** *SV*, pagar amb el producte de la cosa comprada (R-M)
Pagaré la segadora amb blat vell / Que com pagaré el tractor? Doncs, amb blat vell, amb els guanys d'haver-lo fet treballar (, R-M)*
- **pagar** (alguna cosa) **amb palla vella**
- ▷ **a crèdit** (p.ext.), **a espera** (p.ext.)
- pagar** (alguna cosa) **amb palla vella** *SV*, pagar amb el producte de la cosa comprada (R-M)
Pagaré la sembradora amb palla vella / Tinc

l'avantatge de poder pagar amb palla vella, quan ja n'hagi tret algun benefici (*, R-M)

→ **pagar** (alguna cosa) **amb blat vell**

▷ **a crèdit** (p.ext.), **a espera** (p.ext.)

pagar (alguna cosa) **de la seva butxaca** SV, pagar dels diners propis (A-M)

Ningú no li va deixar els diners, ho va haver de pagar de la seva butxaca / Hem pagat les vostres entrades de les nostres butxaques (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

tapar forats SV, atendre a despeses necessàries, deutes pendents / reparar una pèrdua o necessitat (IEC, R-M)

Amb el que hem guanyat a la loteria taparem forats / Té molts deutes, però encara que no guanya molt, procura tapar un forat de tant en tant i queda bé amb tothom (També s'usa amb la forma *tapar un forat*) (*, R-M)

▷ **destapar un forat per tapar-ne un altre** (ant.), **fer un forat per tapar-ne un altre** (ant.), **fer quiti** (p.ext.), **fer forat** (en alguna cosa) (p.ext.), **posar un bon pedaç** (a alguna cosa) (p.ext.), **treure faves d'olla** (p.ext.)

toquem i toquem SCoord, amb intercanvi simultani (R-M)

No et conformis que t'ho pagui a termes; les coses de segona mà, com és aquesta màquina que li vens, es paguen toquem i toquem (R-M)

→ **bitllo-bitllo**

▷ **al comptat** (p.ext.)

treure la bossa SV, fer un dispendi important (R-M)

Fins ara ha estalviat, però si vol fer-se una casa haurà de treure la bossa (R-M)

→ **afluïxar la bossa**, **afluïxar la moma**, **afluïxar els cordons**, **afluïxar l'armilla**, **gratar-se la butxaca**, **gratar-se la bossa**, **afluïxar la mosca**, **allargar els cordons**

▷ **tancar l'aixeta** (ant.)

trinco-trinco SAdv, bitllo-bitllo / pagant al comptat, immediatament (EC, *)

M'ha tornat tots els diners trinco-trinco (També s'usa amb la forma *trinco-tranco*)

→ **bitllo-bitllo**, **al comptat**

[Reduplicatiu]

ANT

marxar en un cavall blanc SV, marxar sense pagar els deutes (R-M)

Devia diners a molta gent i ara ha marxat en un cavall blanc; ja no cobraran mai més; qui sap on para (R-M)

▷ **aixecar el vol** (p.ext.), **a cavall de l'euga blanca** (p.ext.)

2. (fig.) pagar les conseqüències d'una acció en què han intervingut d'altres

carregar-se-la SV, rebre les conseqüències desagradables d'un fet / algú, rebre una reprensió o un càstig tant si se'l mereix com si no (R-M, *)

Se la va carregar, sense tenir-ne cap culpa
→ **dur-se'n les encarregades**, **pagar just per pecador**

▷ **carregar-se-les** (v.f.)

pagar els plats trencats SV, suportar les conseqüències d'un fet desagradable / rebre les conseqüències d'un dany fet per altres / sofrir les conseqüències de les malifetes o dels errors d'altri (R-M, IEC, EC)

Passi el que passi, sempre li toca pagar els plats trencats; tots saben defugir-se'n menys ell / Mira si estic escarmentat, que m'ha tocat a mi pagar tots els plats trencats (També s'usa amb la forma *pagar tots els plats trencats*) (R-M)

→ **pagar la festa**, **dur-se'n les encarregades**, **pagar just per pecador**

▷ **carregar el mort** (a algú) (inv.), **carregar les cabres** (a algú) (inv.), **ésser l'ase dels cops** (p.ext.), **ésser el sac dels cops** (p.ext.)

pagar just per pecador SV, expiar una falta comesa per un altre (R-M)

Quan hi ha represàlies de qualsevol mena, gairebé sempre paga just per pecador, ja que és difícil conèixer els culpables (R-M)

→ **dur-se'n les encarregades**, **pagar els plats trencats**, **carregar-se-la**

▷ **pagar justos per pecadors** (v.f.)

pagar la festa SV, pagar les conseqüències d'una acció en què han intervingut d'altres / ésser la víctima de la diversió del altres (IEC, A-M)

L'avalot va ésser començat pels alumnes del segon curs, però van pagar la festa els de tercer, que foren els darrers d'anar-se'n; en distingueren molts (R-M)

→ **pagar els plats trencats**, **dur-se'n les encarregades**, **pagar la patenta**, **pagar just per pecador**

▷ **carregar els neulers** (a algú) (inv.), **fer pagar els neulers** (a algú) (inv.)

PAGÈS

ésser fill del terròs SV, ésser pagès (IEC)

El seu pare era fill del terròs / És del terròs i defensa tot el que giri a l'entorn de la pagesia (També s'usa amb la forma *ésser del terròs*)

▷ **a pagès** (p.ext.)

pagès de remença SN, pagès que a l'edat mitjana estava adscrit a un domini senyorial que només podia abandonar mitjançant el pagament d'una redempció o remença (EC)

Expliquen que un ascendent seu era un pagès de remença que es va rebel·lar contra el seu senyor

PÀGINA

a peu de pàgina *SP*, (a la) part baixa de la pàgina (EC)

Has d'escriure les referències de les citacions a peu de pàgina

pàgina de respecte *SN*, cadascuna de les pàgines en blanc, al principi o al final d'un llibre (EC)

Aquest volum de l'enciclopèdia no té cap pàgina de respecte, ha sortit defectuós

PAIR

assentar-se-li bé (a algú) *SV*, alguna cosa, fer profit al cos (IEC)

Aquest arròs bullit se m'ha assentat bé / La verdura sempre se li assenta molt bé (S'usa normalment amb noms que denoten àpats o menjars com a subjecte i també amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. en posició preadverbial)

→ **posar-se-li bé** (a algú), **fer profit** (a algú), **fer bon ventrell** (a algú), **caure bé** (a algú)

▷ **assentar-se-li malament** (a algú) (ant.), **obeir el ventrell** (p.ext.)

fer profit (a algú) *SV*, el menjar, assentar-se bé (IEC)

Aquestes gambes,estic segur que em faran profit, sobretot si les acompanyo amb una mica de cava / No et pot fer profit menjar tan de pressa (*, R-M)

→ **posar-se-li bé** (a algú), **assentar-se-li bé** (a algú), **fer bon ventrell** (a algú), **caure bé** (a algú)

▷ **assentar-se-li malament** (a algú) (ant.), **posar-se-li malament** (a algú) (ant.), **caure malament** (a algú) (ant.)

obeir el ventrell *SV*, pair, fer la digestió / pair bé (IEC, Fr)

Li agrada trencar el son mentre obeix el ventrell

▷ **assentar-se-li bé** (a algú) (p.ext.)

posar-se-li bé (a algú) *SV*, assimilar-se / alguna cosa, fer profit al cos (R-M, *)

La sopa se m'ha posat bé / El sopar no se li ha posat bé i no vol sortir aquesta nit (S'usa normalment amb noms que denoten àpats o menjars com a subjecte i també amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. en posició preadverbial) (*, R-M)

→ **assentar-se-li bé** (a algú), **fer bon ventrell** (a algú), **fer profit** (a algú), **caure bé** (a algú)

▷ **posar-se-li malament** (a algú) (ant.)

PÀLLID

blanc com el paper *SA*, molt blanc (A-M)

La notícia de la mort d'aquell parent el va deixar blanc com el paper

→ **més blanc que la paret**, **blanc com la paret**, **pàllid com un mort**, **tenir el color trencat**, **groc com la cera**

blanc com la paret *SA*, molt esblanqueït de cara (A-M)

En oir aquelles paraules es va posar blanc com la paret (R-M)

→ **blanc com el paper**, **groc com la cera**, **més blanc que la paret**, **pàllid com un mort**, **tenir el color trencat**

groc com la cera *SA*, extraordinàriament pàllid (IEC)

Va tenir un fort espant i va quedar groc com la cera; semblava un mort / Presenciava, groc com la cera, les conseqüències de l'accident (R-M)

→ **blanc com el paper**, **blanc com la paret**, **més blanc que la paret**, **groc com un mort**, **groc com el safrà**, **més groc que el safrà**

▷ **febre groga** (p.ext.)

groc com un mort *SA*, extremament pàllid

Sabia que a son pare li passava alguna cosa, perquè estava groc com un mort (També s'usa amb l'adjectiu *blanc*)

→ **pàllid com un mort**, **groc com la cera**, **groc com el safrà**

pàllid com un mort *SA*, extraordinàriament pàllid (A-M)

Està pàllid com un mort, deu estar marejat

→ **groc com un mort**, **blanc com el paper**, **blanc com la paret**

tenir el color trencat *SV*, estar pàllid, esgrogueït (EC)

Que et trobes malament? Tens el color trencat

→ **blanc com el paper**, **blanc com la paret**

▷ **tenir els colors trencats** (v.f.)

PALADAR

cel de la boca *SN*, paladar dur (IEC)

S'ha clavat una espina de peix al cel de la boca / Té un cel de la boca molt prominent

PALESTINA

la terra promesa *SD*, la terra de Canaan o Palestina (EC)

Finalment van arribar a la terra promesa

▷ **Terra Santa** (p.ext.)

Terra Santa *SN*, llocs de la Palestina on nasqué, visqué i morí Jesucrist (IEC)

Li agrada sants viatjar a Terra Santa i visitar els llocs sants

▷ **la terra promesa** (p.ext.)

PALETA

mestre d'obres *SN*, constructor / professional que, sota la direcció d'un arquitecte o sense, dirigeix els paletes i els manobres (R-M, EC)

Sense un mestre d'obres no es pot emprendre cap construcció (R-M)

→ **mestre de cases**, **mestre de paleta**

mestre de cases *SN*, professional que, sota la direcció d'un arquitecte o sense, dirigeix els paletes i els manobres (IEC)

Ell és mestre de cases i vol que el seu fill sigui arquitecte (R-M)

→ **mestre d'obres, mestre de paleta**

PALLISSA

■ **un fart de juli** *SQ*, dit per a referir-se a una pallissa o tupada

Té ben merescut que li doni un fart de juli, pel seu mal comportament (S'usa normalment amb els verbs clavar, donar, engaltar, fotre, rebre, etc.)

→ **un fart de tacó, un fart de llenya**

▷ **clavar un juli** (a algú) (p.ext.), **donar un juli** (a algú) (p.ext.)

un fart de llenya *SQ*, pallissa / dit per a referir-se a una pallissa o tupada (IEC, *)

El van acorrallar al final del carrer i li van clavar un fart de llenya (S'usa normalment amb els verbs clavar, donar, engaltar, fotre, rebre, etc.)

→ **un gipó de llenya, un fart de tacó, un fart de juli, un gec d'hòsties, un gec de llenya, un raig d'hòsties, una mà de llenya**

▷ **donar llenya** (a algú) (p.ext.), **clavar llenya** (a algú) (p.ext.), **mals tractes** (p.ext.)

■ **un fart de tacó** *SQ*, dit per a referir-se a una pallissa o tupada

Com l'enganxi, li clavaré un fart de tacó que ja veurà el que és bo (S'usa normalment amb els verbs clavar, donar, engaltar, fotre, rebre, etc.)

→ **un fart de juli, un fart de llenya, un fart de juli**

▷ **donar tacó** (a algú) (p.ext.)

un gec d'hòsties *SQ*, pallissa / dit per a referir-se a una pallissa o tupada (IEC, *)

Estava tan empipat amb ell que li va engegar un gec d'hòsties (S'usa normalment amb els verbs clavar, donar, engaltar, fotre, rebre, etc.)

→ **un raig d'hòsties, un fart de llenya, un gec de llenya, un gec de garrotades, un gec de clatellades**

un gec de clatellades *SQ*, atupada, pallissa (EC)

Li va donar un gec de clatellades que va quedar arreglat (S'usa normalment amb els verbs clavar, donar, engaltar, fotre, rebre, etc.)

→ **un gec d'hòsties, un gec de garrotades, un gec de llenya**

un gec de garrotades *SQ*, atupada, pallissa (EC)

Si no et portes bé et fotran un gec de garrotades que no l'oblidaràs (S'usa normalment amb els verbs clavar, donar, engaltar, fotre, rebre, etc.)

→ **un gec d'hòsties, un gec de llenya, un gec de clatellades**

un gec de llenya *SQ*, atupada, pallissa (EC)

Em va clavar un gec de llenya, que encara em fa mal tot el cos (S'usa normalment amb els verbs clavar, donar, engaltar, fotre, rebre, etc.)

→ **un gec d'hòsties, un gec de garrotades, un fart de llenya, un gec de clatellades**

▷ **donar llenya** (a algú) (p.ext.), **clavar llenya** (a algú) (p.ext.)

un gipó de llenya *SQ*, pallissa / dit per a referir-se a una pallissa o tupada (IEC, *)

Li van clavar un gipó de llenya que el van deixar mig mort (S'usa normalment amb els verbs clavar, donar, engaltar, fotre, rebre, etc.)

→ **un fart de llenya, una mà de llenya**

▷ **donar llenya** (a algú) (p.ext.), **clavar llenya** (a algú) (p.ext.)

un joc d'hòsties *SQ*, un seguit de bufetades, de cops (R-M)

Li va pegar un joc d'hòsties que el va deixar estès / Va contestar els seus insults amb un joc d'hòsties (S'usa normalment amb els verbs clavar, donar, engaltar, fotre, rebre, etc.) (R-M)

→ **una mà de bufetades, un raig d'hòsties**

un raig d'hòsties *SQ*, un seguit de bufetades, de cops (R-M)

Va rebre un raig d'hòsties i ara és a l'hospital / Sense deixar que reaccionés li va fotre un raig d'hòsties (S'usa normalment amb els verbs clavar, donar, engaltar, fotre, rebre, etc.) (R-M)

→ **un gec d'hòsties, un fart de llenya, un joc d'hòsties, una mà de bufetades**

▷ **repartir hòsties** (p.ext.)

una mà de bufetades *SQ*, un seguit de bufetades, de cops

Va contestar els seus insults amb una mà de bufetades (S'usa normalment amb els verbs clavar, donar, engaltar, fotre, rebre, etc.) (R-M)

→ **un joc d'hòsties, un raig d'hòsties, una mà de llenya**

▷ **mals tractes** (p.ext.)

una mà de llenya *SQ*, pallissa / dit per a referir-se a una pallissa o tupada (IEC, *)

Em va fotre una mà de llenya (S'usa normalment amb els verbs clavar, donar, engaltar, fotre, rebre, etc.)

→ **un fart de llenya, un gipó de llenya, una mà de bufetades**

▷ **donar llenya** (a algú) (p.ext.), **clavar llenya** (a algú) (p.ext.)

xarop de gaiato *SN*, pallissa, atupada (EC)

El seu pare li va donar xarop de gaiato pel seu mal comportament

→ **xarop de bastó, xarop de freixe, xarop de reblanir, xarop d'estopa**

xarop de reblanir *SN*, pallissa, atupada (EC)

No m'agrada haver de donar xarop de reblanir als meus fills, però de vegades és necessari

→ **xarop de freixe, xarop de bastó, xarop de gaiato, xarop d'estopa**

PALMELL

call de la mà *SN*, palmell de la mà (EC)

En Pere té el call de la mà més ample que el meu

PALPLANTAT

fer els gegants *SV*, plantar-se al davant dels altres (R-M)

Surt d'aquí, que si fas els gegants al davant meu no veig res (R-M)

PÀMFIL

bleda assolellada *SN*, dit per a referir-se a algú molt pàmfil, que no té energia ni caràcter / no tenir energia ni caràcter (*, R-M)

No gosa mai queixar-se de res; tot ho admet; és una bleda assolellada; per això tothom n'abusava / Oblida't d'aquella bleda assolellada, trobaràs una noia millor! (Se sol aplicar a les dones) (R-M, *)

→ **ésser un figa tova, ésser un figa molla, ésser una gallina banyada**

▷ **ésser un bleda** (p.ext.)

ésser un figa tova *SV*, es diu de qui no té energia ni caràcter / (ésser) fleuma (R-M, IEC)

És un figa tova; tothom s'hi veu amb cor / Si ell no fos tan figa tova els exigiria de complir llur obligació; però no gosa dir-los res (També s'usa amb la forma *ésser molt figa tova*) (R-M)

→ **bleda assolellada, ésser un figa blana, ésser un figa molla, ésser un figaflor, ésser un figa, de sucre, més delicat que un gla d'ase, delicat com una unglia d'ase, ésser un bleda, ésser un fava**

PANTALLA

teló blanc *SN*, pantalla / dit per a referir-se al cinema (EC, *)

Volien portar la història de la seva vida al teló blanc

→ **la pantalla gran**

PANTEIXAR

no poder bufar *SV*, respirar amb dificultat a causa del cansament (R-M)

Va arribar a dalt que no podia bufar; hi ha molta pujada / Tot just vam començar a caminar i ja no podia bufar; està molt poc entrenat (R-M)

→ **no poder dir fava, no poder dir bufa, no poder dir pruna**

PANXA

■ **la corba de la felicitat** *SD*, dit per a fer referència a una panxa força voluminosa

Ja fa tres anys que en Jaume està casat i se li comença a notar la corba de la felicitat

PANXACONTENT

anar al cel amb cotxe *SV*, voler-ho tot massa fàcil (R-M)

Protesta de qualsevol contrarietat; tot el mortífica; es pensa que ha d'anar al cel amb cotxe / S'ha aviciat a anar al cel amb cotxe, i de-fiuig qualsevol contrarietat (R-M)

→ **voler la cuina a peu pla, voler anar al cel amb carro envelat, voler-ho tot mastegat**

▷ **a la regalada** (p.ext.)

● **anar al cel amb cotxo** (Mall.)

ésser còmode (algú) *SV*, ésser algú amant de la vida còmoda (EC)

En Pere és còmode: mai no mou un dit per ajudar els altres

→ **viure la vida, ésser un fresc, tenir més fetge que una rajada**

voler anar al cel amb carro envelat *SV*, voler obtenir grans coses amb poc o gens esforç (A-M) *Ho vol tot sense fotre brot. Vol anar al cel amb carro envelat*

→ **voler la cuina a peu pla, anar al cel amb cotxe, voler-ho tot mastegat**

▷ **no fotre brot** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

■ **voler-ho tot mastegat** *SV*, voler obtenir grans coses amb poc o gens esforç, voler-ho tot massa fàcil

Sempre ho vol tot mastegat; es pensa que pot aconseguir tot el que vol amb el mínim esforç / Creu que els joves volen les coses mastegades i no s'esforcen en res (També s'usa amb la forma *voler les coses mastegades*)

→ **anar al cel amb cotxe, voler la cuina a peu pla, voler anar al cel amb carro envelat**

▷ **donar-li** (alguna cosa) **mastegada** (a algú) (inv.), **no cansar-s'hi** (p.ext.)

voler la cuina a peu pla *SV*, no voler dificultats (R-M)

Ell és dels qui volen la cuina a peu pla; vol totes les facilitats (R-M)

→ **anar al cel amb cotxe, voler anar al cel amb carro envelat, voler-ho tot mastegat**

PANY

pany de cop *SN*, pany en què només és necessària la clau per obrir-lo des de fora, mentre que de dins estant hom pot obrir o tancar mitjançant una molla aplicada al pestell (EC)

Per als portals de les cases sempre va bé un pany de cop

PAPA

el sant Pare *SD*, el papa / títol honorífic donat al papa i a alguns patriarques (EC)

Al migdia el sant Pare pronunciarà un discurs per a tots els creients / L'altre dia el santíssim Pare va visitar Barcelona (També s'usa amb la forma *el santíssim Pare*)

→ **el vicari de Jesucrist**

▷ **el Pare sant** (v.f.)

el vicari de Jesucrist *SD*, títol que hom atribueix al papa (EC)

El vicari de Jesucrist va visitar Catalunya no fa pas gaire (També s'usa amb el nom *Crist*)
→ **el sant Pare**

PAPAT

la santa Seu *SD*, la potestat i la jurisdicció del Papa (A-M)

La santa Seu acordà escriure una butlla a l'abat del monestir

PAPISSOT

■ **ésser sopes** *SV*, ésser papissot

Mira que és sopes! No sap pronunciar bé les essos / En Pere és una mica sopes, per això de vegades no se l'entén quan parla

▷ **rossegar la llengua** (p.ext.), **parlar sopes** (p.ext.), **fer sopes** (p.ext.)

PAPISSOTEJAR

fer sopes *SV*, pronunciar les essos amb so de «z» castellana (A-M)

Aquest noi fa sopes: l'haurem de portar a un logopeda

→ **parlar sopes, rossegar la llengua**

▷ **ésser sopes** (p.ext.)

parlar sopes *SV*, pronunciar el fonema «s» interdental (R-M)

De ben petit que parla sopes / Aquest parlar sopes és un vici, ell no té pas cap defecte vocal / Si vol ser presentador de televisió, hauria de deixar de parlar sopes (També s'usa amb la forma *parlar sopes*) (R-M, R-M, *)

→ **fer sopes, rossegar la llengua**

▷ **ésser sopes** (p.ext.)

rossegar la llengua *SV*, parlar papissot, amb la llengua grossa (A-M)

Sempre rossega la llengua quan parla, per això de vegades costa d'entendre el que diu

→ **parlar sopes, fer sopes**

▷ **ésser sopes** (p.ext.)

PARADÍS

arbre de la ciència del bé i del mal *SN*, arbre del paradís terrestre el fruit del qual l'home es devia guardar de menjar (IEC)

Adam i Eva es van aproximar massa a l'arbre de la ciència del bé i del mal

→ **arbre de la vida**

▷ **jardí de l'Edèn** (p.ext.)

jardí de l'Edèn *SN*, lloc ple de delícies (EC)

Aquest lloc és meravellós: sembla talment el jardí de l'Edèn

▷ **arbre de la ciència del bé i del mal** (p.ext.), **arbre de la vida** (p.ext.)

la terra de Xauxa *SD*, país imaginari, on hi ha una gran abundància i on tothom pot viure regaladament sense treballar (EC)

Aquí ningú no fa res. Sembla la terra de Xauxa

→ **el país de Xauxa, terra de cucanya, país de cucanya**

▷ **la terra promesa** (p.ext.)

paradís terrenal *SN*, paradís dels orígens on Déu col·locà Adam i Eva (EC)

Quan estava nerviós per la quantitat de feina que tenia, pensava com devia ser el paradís terrenal sense haver de treballar

▷ **estat original** (p.ext.), **el pecat original** (p.ext.)

PARALLEL

venir galgat *SV*, ésser paral·lel (EC)

Aquests dos carrers vénen galgats: mai no s'entrecreen

PARALLELAMENT

en bateria *SP*, de manera que una sèrie d'objectes similars siguin paral·lels lateralment / manera d'aparcar els cotxes en què es disposen en paral·lel entre ells, però en diagonal respecte a la direcció de la via (IEC, *)

Estacionar en bateria (EC)

▷ **en línia** (p.ext.), **en paral·lel** (p.ext.), **en diagonal** (p.ext.)

en derivació *SP*, en paral·lel / en igual direcció, mantenint la mateixa distància; que tendeix al mateix resultat; que es correspon en dues sèries que comparem (IEC, *)

Heu de situar aquestes rectes en derivació
→ **en paral·lel**

en paral·lel *SP*, en igual direcció, mantenint la mateixa distància; que tendeix al mateix resultat; que es correspon en dues sèries que comparem (IEC)

Les vies del tren estan en paral·lel / Caminen en paral·lel

→ **en derivació**

▷ **en bateria** (p.ext.)

PARALITZACIÓ

segament de cames *SN*, sensació de paralització de les cames per efecte d'un gran esglai, d'una impressió forta, etc. (EC)

Aquells udols en la quietud de la nit li produïren un segament de cames que no li permeté moure's de lloc / Després d'aquell fort ensurt vaig patir un segament de cames (R-M, *)

▷ **quedar glaçat** (p.ext.)

PARÀSIT

(fig.) dit de la persona que viu a costa d'una altra

ésser un corc *SV*, (ésser una) persona o cosa que va consumint la hisenda, els cabals, etc., d'algu (EC)

Aquest home és un corc: acabarà amb tots els meus estalvis

→ **ésser un sangonera**

ésser un sangonera *SV*, (ésser una) persona que viu, que s'enriqueix, a despeses d'altri, exhaurint-les (EC)

En Màrius és un sangonera: té ja trenta-cinc anys i encara ho vol fer pagar tot als seus pares

→ **ésser un corc**

PARAULA

brou de llengua *SN*, enraonies / paraules i no fets (R-M, IEC)

No t'ho creguis; tot això que explica no és sinó brou de llengua; ni ell ni ningú no ho sap del cert (R-M)

→ **vent de boca, veus volanderes**

vent de boca *SN*, paraules vanes / paraules buides (IEC, A-M)

No temis; les seves amenaces són vent de boca; ell ja sap que no té raó i es guardarà molt de perjudicar-te (R-M)

→ **brou de llengua, veus volanderes**

PARAULOTA

paraules gruixudes *SN*, expressió grollera / paraules obscenes o molt ofensives / paraula vulgar, indecent (R-M, A-M, EC)

Sempre deixa anar paraules gruixudes; li hauriem de rentar la boca amb sabó

→ **paraules fortes, coses gruixudes, paraules grosses, mala paraula**

▷ **paraula gruixuda** (v.f.), **parlar gruixut** (p.ext.), **anar-se'n de paraules** (p.ext.)

PARC

parc forestal *SN*, bosc o terreny amb els arbres separats o en bosquets on es pot passejar fàcilment o desenvolupar activitats de lleure (IEC)

Li agrada anar al parc forestal a jugar a fet i amagar amb els amics

▷ **parc natural** (p.ext.), **parc nacional** (p.ext.)

parc nacional *SN*, espai natural, declarat per llei, d'extensió relativament gran, no modificat essencialment per l'acció humana, que té interès científic, paisatgístic i educatiu (IEC)

La plataforma lluita per declarar la part verge de l'illa parc nacional

▷ **parc natural** (p.ext.), **parc forestal** (p.ext.), **zona verda** (p.ext.), **reserva natural** (p.ext.)

parc natural *SN*, espai natural, amb valors naturals i paisatgístics qualificats, la protecció dels quals es fa per a conservar-los de manera compatible amb l'aprofitament ordenat dels seus recursos i amb l'activitat dels seus habitants (IEC)

El delta de l'Ebre és un parc natural / És un parc natural d'interès nacional

▷ **parc forestal** (p.ext.), **parc nacional** (p.ext.), **reserva natural** (p.ext.)

PARCIALMENT

a claps *SP*, formant claps (IEC)

Plou a claps / Pintaven a claps / Està núvol a claps a claps (Fr, EC, EC)

▷ **a claps a claps** (v.f.)

a gotes *SP*, a petites quantitats (EC)

Va tornar els diners a gotes

→ **de gota en gota, amb comptagotes**

a mitja màquina *SP*, amb una força, una potència, etc., igual a la meitat de la total de què és capaç una màquina o un giny mecànic (EC)

Li agrada conduir a mitja màquina, sense forçar el motor

→ **a mig gas, a mitja marxa**

▷ **a tota màquina** (p.ext.)

amb comptagotes *SP*, [donar] a petites quantitats i amb intermitències (A-M)

Li vaig deixar alguns diners i me'ls va tornar amb comptagotes, però ja es veu la bona voluntat (R-M)

→ **a gotes, de gota en gota**

▷ **de cop** (ant.), **d'un en un** (p.ext.), **a intervals** (p.ext.), **de mica en mica** (p.ext.)

en certa manera *SP*, expressió usada per a relativitzar una afirmació / expressió amb què hom lleva valor absolut a allò que afirma (IEC, EC)

En certa manera no anava errada / En certa manera, té raó (IEC, EC)

→ **fins a cert punt, en part**

en part *SP*, no enterament / no completament (IEC, A-M)

He llegit tota la producció poètica d'aquest autor, però la seva obra en prosa només la coneix en part / En part, tens raó (R-M, *)

→ **a mitges, en certa manera, fins a cert punt**

portar-ne una al pap i una altra al sac *SV*, dir la veritat només parcialment, guardant-se algunes coses importants sense manifestar-les (A-M)

Sempre sembla que en porti una al pap i una altra al sac / No acaba de dir mai la veritat, és dels que en porta una al pap i dues al sac (També s'usa amb la forma *portar-ne una al pap i dues al sac*) (A-M, *)

PARELLA

bon partit *SN*, es diu d'una persona que representa un gran avantatge en el cas de contreure-hi matrimoni / parella econòmicament avantatjosa (EC, R-M)

Aquell noi, per a ella, hauria estat un bon partit; té un negociet que li marxa molt bé i és un home emprenedor; però no l'ha volgut perquè és més baix que ella / És molt jove i ja és cap d'una empresa, seria bon partit per a casar-s'hi (R-M, *)

▷ **de casa bona** (p.ext.), **home de profit** (p.ext.)

■ **la seva mitja taronja** *SD*, company sentimental

Encara no ha trobat la seva mitja taronja / La meva amiga i jo busquem la nostra mitja taronja (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

▷ **la seva meitat** (p.ext.)

PARENOSTRE

oració dominical *SN*, Parenostre / oració cristiana que comença amb la invocació «Pare nostre, que esteu en el cel» (IEC, *)

Vinga, resem l'oració dominical tots junts

PARENTIU

no tornar-se aigua la sang *O*, mantenir-se el parentiu (R-M)

Van acabar reconciliant-se després de molts anys, perquè la sang no es torna aigua i entre germans cal oblidar els desacords (R-M)

→ **tirar la sang**

tirar la sang *O*, sentir el domini del parentiu (R-M)

No van estar gaire temps sense veure's, després d'haver renyit, perquè la sang sempre tira i eren dos germans que s'estimaven molt (R-M)

→ **no tornar-se aigua la sang**

▷ **escopir sang** (p.ext.)

PARER

a coneguda (d'algú) *SP*, segons l'apreciació de / a la manera de veure o d'apreciar (IEC, A-M)

A coneguda del pastor, aquestes ovelles ja tenen més d'un any (R-M)

→ **a parer** (d'algú), **a opinió** (d'algú), **a judici** (d'algú)

a opinió (d'algú) *SP*, parer / segons l'opinió d'algú (Fr, *)

A opinió dels sindicats, els becaris hauríem de fer vacances

→ **a parer** (d'algú), **a coneguda** (d'algú), **al seu dir**, **als ulls** (d'algú), **a judici** (d'algú), **per part** (d'algú)

▷ **en opinió** (d'algú) (v.f.)

al seu dir *SP*, segons la manera de parlar d'algú, d'expressar-se, o segons la seva afirmació (EC)

Al seu dir, ningú no fa bé la seva feina avui dia / Al teu dir, ningú no fa res ben fet (També s'usa amb les altres formes del possessiu) (*, EC)

→ **a opinió** (d'algú), **a parer** (d'algú), **al meu entendre**

▷ **punt de vista** (p.ext.)

als ulls (d'algú) *SP*, segons la manera de veure (d'algú) / segons la manera de considerar-ho d'algú (IEC, EC)

Ell dona les seves raons, però als ulls de la gent el que ha fet no té justificació / Als meus ulls això és una barbaritat (R-M, *)

→ **a opinió** (d'algú)

PARET

paret mestra *SN*, paret principal i més gruixuda que en un edifici sol suportar els arcs i les bigues (EC)

Si feu obres, convé que no toqueu la paret mestra

paret seca *SN*, paret de pedres ajuntades sense morter, etc. / paret que es construeix amb pedres, sense lligament de ciment o calç (IEC, EC)

Per tal d'aguantar el talús van fer una paret seca

→ **pedra seca**

pedra seca *SN*, pedres sense tallar, posades sense fang, ni ciment, ni cap aglutinant, de manera que formen una paret o altra construcció (EC)

Era una muralla feta de pedra seca

→ **paret seca**

PARIR

donar a llum (algú) *SV*, infantar / parir algú / donar naixença (R-M, IEC, *)

Per segona vegada ha donat a llum un noi; ara volia tenir una nena (R-M)

→ **portar** (algú) **al món**, **posar** (algú) **al món**

▷ **sortir de comptes** (p.ext.), **esperar un fill** (p.ext.), **estar amb el ventre a les dents** (p.ext.)

esperar l'hora *SV*, estar una dona pròxima a parir (A-M)

Va esperar l'hora acompanyada de la seva cunyada

▷ **esperar un fill** (p.ext.)

estar fora de comptes *SV*, passar, una dona embarassada, del dia calculat per al deslliurament (EC)

Està fora de comptes; si el nen no neix d'aquí a poques hores, li provocaran el part

→ **sortir de comptes**

portar (algú) **al món** *SV*, donar naixença (EC)

Va portar al món dues criatures / Va dur un nen al món (També s'usa amb el verb *dur*)

→ **posar** (algú) **al món**, **donar a llum** (algú)

▷ **venir al món** (inv.), **entrar al món** (inv.), **donar vida** (a algú) (p.ext.)

posar (algú) **al món** *SV*, donar naixença (IEC)

La va posar al món dilluns al migdia

→ **portar** (algú) **al món**, **donar a llum** (algú)

▷ **venir al món** (inv.), **entrar al món** (inv.), **donar vida** (a algú) (p.ext.)

■ **posar-se de part** *SV*, estar a punt de parir

S'ha posat de part quan anava cap a l'hospital en taxi

▷ **anar de part** (p.ext.), **trencar aigües** (p.ext.)

sortir de comptes *SV*, una dona embarassada, passar del dia calculat per al part (IEC)

Esperen el naixement d'un dia a l'altre perquè ella ja ha sortit de comptes fa cinc dies / —A partir de quin dia surt de comptes? —A partir del 15 de febrer (R-M, *)

- **estar fora de comptes**
- ▷ **donar a llum** (algú) (p.ext.)
- trencar aigües** *SV*, iniciar l'evacuació del líquid amniòtic que envolta el fetus, símptoma de la proximitat del part (IEC)
Ha trucat a la seva sogra per dir-li que ja ha trencat aigües (També s'usa amb el verb *rompre*)
- ▷ **posar-se de part** (p.ext.), **anar de part** (p.ext.)
- treure's el ventre** *SV*, parir / expel·lir el fetus que hom portava al ventre al final de la gestació (IEC, *)
La Maria ja ha complert els nou mesos d'embaràs i frisa per treure's el ventre i veure la seva filla
- ▷ **fer ventre** (p.ext.)

PARLADA

- llengua viva** *SN*, llengua que encara es parla (per oposició a llengua morta, com el llatí clàssic) (IEC)
No voldria que el català deixés de ser una llengua viva
- ▷ **llengua morta** (ant.)

PARLADOR

- de moltes paraules** *SP*, dit per a referir-se a algú que és molt parlador
Creia que un bon venedor ha de ser de moltes paraules, per guanyar-se l'interès del client
→ **tenir la paraula fàcil, tenir la paraula abundant**
- ▷ **de poques paraules** (ant.)
- **tenir la paraula fàcil** *SV*, ésser molt parlador
Aquest home té la paraula fàcil, quan comença a parlar no hi ha qui l'aturi / És de paraula fàcil, no para de xerrar (També s'usa amb la forma de *paraula fàcil*)
→ **tenir la paraula abundant, tenir la paraula prompta, de moltes paraules**
- tenir molta paraula** *SV*, ésser molt parlar (EC)
No calla ni a la de tres, té molta paraula (També s'usa amb el nom *verbola*)
→ **tenir la paraula abundant, tenir el tel de la llengua ben tallat, tenir trencat el tel de la llengua**
- ▷ **haver menjat llengua** (p.ext.)

PARLAR

- abaixar el diapasó** *SV*, abaixar la veu / disminuir la intensitat de la veu (EC, *)
Abaixa el diapasó, si no vols que els nens es despertin
→ **abaixar la veu, abaixar el to**
- ▷ **alçar el diapasó** (ant.), **aixecar la veu** (ant.)
- abaixar el to** *SV*, disminuir la intensitat de la veu
No cal que cridis, abaixa el to
→ **abaixar la veu, abaixar el diapasó**

- ▷ **alçar el diapasó** (ant.), **aixecar la veu** (ant.)
- abaixar la veu** *SV*, fer descendir a un grau inferior d'entonació o afinació, a una condició inferior, a un grau inferior d'intensitat, a un tant inferior (IEC)
Abaixa la veu, que ja et sento; no cal que cridis
→ **abaixar el to, abaixar el diapasó**
- ▷ **aixecar la veu** (ant.), **alçar el diapasó** (ant.)
- adreçar la paraula** (a algú) *SV*, parlar a algú (EC)
Va adreçar la paraula a en Jordi només per dir-li que se n'anés d'aquella habitació / Només dirigia la paraula a aquells que hi estaven interessats (També s'usa amb el verb *dirigir*)
- ▷ **dir-li** (alguna cosa) **a boca** (a algú) (p.ext.), **prendre la paraula** (p.ext.)
- agafar la taba** *SV*, començar a parlar, prendre la paraula (EC)
Val més anar-nos-en, que si aquest home agafa la taba estarà tres hores parlant / Va agafar la taba i no va deixar parlar ningú més (També s'usa amb el verb *prendre*) (R-M, *)
→ **prendre la paraula, agafar la verba, obrir la boca, prendre les cartes, aixecar la veu**
- ▷ **donar taba** (a algú) (p.ext.), **estar de taba** (p.ext.)
- agafar la verba** *SV*, posar-se a parlar, a xerrar (IEC)
Quan ell agafa la verba, ja no pot parlar ningú (IEC)
→ **agafar la taba, prendre la paraula, obrir la boca, prendre les cartes, aixecar la veu**
- aixecar la veu** *SV*, intervenir en una assemblea o debat / parlar en una assemblea (R-M, IEC)
Els socialistes van aixecar la veu per fer una proposta (També s'usa amb el verb *alçar*) (R-M)
→ **prendre la paraula, prendre les cartes**
- ▷ **demanar la paraula** (p.ext.), **alçar la veu a favor de** (p.ext.)
- arrossegar la veu** *SV*, parlar lentament, prolongant els sons (IEC)
Quan llegeix arrossega la veu
→ **arrossegar les paraules**
- arrossegar les paraules** *SV*, parlar lentament, prolongant els sons (IEC)
Parla arrossegant les paraules i em fa posar molt nerviosa
→ **arrossegar la veu**
- cantar clar** *SV*, dir sincerament, amb llibertat, sense consideracions (IEC)
És el moment de cantar clar i dir tot el que convingui (R-M)
→ **cantar-les clares, cantar les veritats, dir** (alguna cosa) **tot ras, dir al pa pa i al peix peix, dir al pa pa i al vi vi, dir les coses**

pel seu nom, dir les coses tal com són, parlar en plata

- ▷ **deixar-se** (alguna cosa) **al pap** (ant.), **no tenir la llengua arrendada** (p.ext.), **dir-li dos i dos quants fan** (a algú) (p.ext.), **cantar-li la canya** (a algú) (p.ext.), **portar-ne una al pap i una altra al sac** (p.ext.)

cantar-les clares *SV*, dir obertament el que es pensa (R-M)

Sempre se sap què pensa, car té per norma cantar-les clares (R-M)

- **cantar clar, cantar les veritats, dir** (alguna cosa) **tot ras, dir al pa pa i al peix peix, dir al pa pa i al vi vi, dir les coses pel seu nom, dir les coses tal com són, parlar en plata**

- ▷ **tenir quatre paraules** (amb algú) (p.ext.), **no tenir la llengua arrendada** (p.ext.), **cantar-li la canya** (a algú) (p.ext.), **clavar barres avall** (p.ext.), **dir quatre berlandines** (a algú) (p.ext.), **a la clara** (p.ext.)

cantar les veritats *SV*, dir obertament el que es pensa (R-M)

No sempre es pot cantar les veritats, cal ésser prudent / D'ençà de la dictadura tenia por de dir les veritats i havia après a callar (També s'usa amb el verb *dir*) (R-M, *)

- **cantar-les clares, no enviar-ho a dir, cantar clar, dir** (alguna cosa) **tot ras, dir al pa pa i al peix peix, dir al pa pa i al vi vi, dir les coses pel seu nom, dir les coses tal com són, parlar en plata**

- ▷ **fer-li petar** (alguna cosa) **per la cara** (a algú) (p.ext.), **clavar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú) (p.ext.), **tenir quatre paraules** (amb algú) (p.ext.), **no tenir la llengua arrendada** (p.ext.)

cantar-li la canya (a algú) *SV*, dir les veritats / dir el que es pensa obertament a algú, tot mostrant disconformitat amb ell (R-M, *)

Algun dia li cantaran la canya i no li agrada-rà gaire que li retreguin certes coses (R-M)

- **dir quatre berlandines** (a algú), **dir quatre mots** (a algú), **dir-li dos i dos quants fan** (a algú)

- ▷ **tenir quatre paraules** (amb algú) (p.ext.), **cantar clar** (p.ext.), **cantar-les clares** (p.ext.)

demanar la paraula *SV*, sol·licitar permís per a parlar / expressar el desig de parlar en una assemblea, etc. (R-M, IEC)

En acabar l'orador, van demanar la paraula tres persones, i van parlar per torn (R-M)

- ▷ **donar la paraula** (a algú) (inv.), **alçar el dit** (p.ext.), **aixecar la veu** (p.ext.), **prendre la paraula** (p.ext.), **recobrar la paraula** (p.ext.), **tenir la paraula** (p.ext.)

deslligar-li la llengua (a algú) *SV*, fer parlar artement / treure l'impediment que tenia per a parlar (R-M, IEC)

Les promeses d'aquell home li van deslligar la llengua i va contar-ho tot (R-M)

- **obrir-li la boca** (a algú), **treure-li** (alguna cosa) **del pap** (a algú), **fer cantar** (algú)
- ▷ **retenir la llengua** (inv.), **estirar la llengua** (a algú) (p.ext.), **tocar el botet** (a algú) (p.ext.)

dir al pa pa i al peix peix *SV*, dir les coses així com són, parlar clar (A-M)

Digues els inconvenients i els avantatges de la proposta: al pa pa i al peix peix

- **dir al pa pa i al vi vi, cantar clar, cantar les veritats, cantar-les clares, dir** (alguna cosa) **tot ras, dir les coses pel seu nom, dir les coses tal com són, parlar en plata**

dir al pa pa i al vi vi *SV*, dir les coses així com són, parlar clar

No t'emboliquis i digues al pa pa i al vi vi

- **dir al pa pa i al peix peix, cantar clar, cantar les veritats, cantar-les clares, dir** (alguna cosa) **tot ras, dir les coses tal com són, parlar en plata**

- ▷ **dir pa al pa i vi al vi** (v.f.)

dir les coses pel seu nom *SV*, parlar sense subterfugis (R-M)

Li agrada de dir les coses pel seu nom; no atenuarà res (R-M)

- **parlar clar, dir** (alguna cosa) **tot ras, cantar clar, cantar les veritats, cantar-les clares, dir al pa pa i al peix peix, dir al pa pa i al vi vi, dir les coses tal com són, parlar en plata, dir tot el que fa al cas**

dir les coses tal com són *SV*, parlar amb franquesa (Fr)

Aconsella'm, tu que dius les coses tal com són

- **dir les coses pel seu nom, cantar clar, cantar les veritats, cantar-les clares, dir** (alguna cosa) **tot ras, dir al pa pa i al peix peix, dir al pa pa i al vi vi, parlar en plata, dir tot el que fa al cas**

- ▷ **deixar anar** (alguna cosa) (p.ext.), **parlar amb mitges paraules** (p.ext.)

dir-li (alguna cosa) **a boca** (a algú) *SV*, dir parlant, no per escrit / dir de paraula (R-M, IEC)

No li escriguis; val més que li ho diguis a boca; et farà més cas (R-M)

- **de paraula, de boca**

- ▷ **adreçar-li la paraula** (a algú) (p.ext.)

dir-li dos i dos quants fan (a algú) *SV*, parlar clar a algú, dir-li la veritat encara que li sàpiga greu / dir-li les veritats desagradables (EC, R)

Si vols que se compongui, li hauràs de dir dos i dos quants fan

- **cantar-li la canya** (a algú), **cantar-li la cartilla** (a algú), **dir quatre berlandines** (a algú), **dir quatre mots** (a algú)

- ▷ **tenir quatre paraules** (amb algú) (p.ext.), **cantar clar** (p.ext.)

[Val., Mall. (A-M)]

dir-ne de verdes i de madures *SV*, parlar amb desvergonyiment, indecentment, etc. / expressió que indica que hom ha dit molts penjaments a algú, que l'ha atacat amb paraules molt ofensives (Fr, EC)

És d'aquelles persones que no para de dir-ne de verdes i de madures, per això no ens acaba d'ésser simpàtic

→ **dir-ne de tots colors, anar-se'n de la llengua**

▷ **dir-ne de verdes i de madures** (a algú) (p.ext.)

dir quatre berlandines (a algú) *SV*, dir obertament el que es pensa (R-M)

Va dir quatre berlandines a la seva germana i ja es van barallar / Ja que volen saber la veritat, els diré quatre berlandines que ells ignoren (*, R-M)

→ **dir quatre mots** (a algú), **dir-ne una de fresca** (a algú), **cantar-li la canya** (a algú), **dir-li dos i dos quants fan** (a algú)

▷ **tenir quatre paraules** (amb algú) (p.ext.), **cantar-les clares** (p.ext.)

[Val. (A-M), berlandina: mot no registrat a l'IEC]

dir quatre mots (a algú) *SV*, dir el que es pensa (R-M)

Va dir quatre mots a la veïna perquè deixés de ficar el nas a la seva vida / Si vol oposar-se al projecte, li haurem de dir quatre mots, car ell és el menys indicat per a fer-ho (També s'usa amb el nom *paraula*) (*, R-M)

→ **dir quatre berlandines** (a algú), **dir-ne una de fresca** (a algú), **cantar-li la canya** (a algú), **dir-li dos i dos quants fan** (a algú), **dir els quatre mots de la veritat** (a algú)

▷ **sense embuts** (p.ext.), **tenir quatre paraules** (amb algú) (p.ext.)

dir (alguna cosa) **tot ras** *SV*, dir una cosa sense subterfugis / clarament, sense eufemismes ni dissimuls (IEC, A-M)

Va dir la veritat tot ras / No t'emboliquis i digues el que vols dir tot ras, així et podrem ajudar

→ **sense embuts, cantar clar, cantar les veritats, cantar-les clares, dir al pa pa i al peix peix, dir al pa pa i al vi vi, dir les coses pel seu nom, dir les coses tal com són, parlar en plata, parlar clar**

donar aula (a algú) *SV*, donar conversa (IEC)

És molt simpàtic, quan vaig arribar al simpòsium em va venir a donar aula fins que van començar les sessions

→ **donar taba** (a algú)

▷ **donar corda** (a algú) (p.ext.), **seguir la veta** (a algú) (p.ext.)

donar gust a la boca *SV*, dir tot el que es vol (R-M)

Va veure que tots estàvem disposats a escol-

tar-lo i li va donar gust a la boca; es va ben esplaiar (R-M)

→ **buidar el pap, treure la verinada, fer la verinada, no deixar-ne ni una al païdor**
▷ **quedar-se** (alguna cosa) **al pap** (ant.)

escaïnar i no fer ou *SCoord*, parlar molt sense resultat pràctic (Fr)

El que sempre fa és escaïnar i no fer ou, volem resultats

▷ **parlar per parlar** (p.ext.), **no tocar quarts ni hores** (p.ext.), **parlar a séc de paladar** (p.ext.)

estirar la llengua (a algú) *SV*, provocar algú amb habilitat a parlar sobre coses que, si no, callaria (IEC)

Em volia estirar la llengua i que li expliqués el que t'havia passat, però no vaig dir-li res

→ **fer cantar** (algú), **obrir-li la boca** (a algú), **tocar el botet** (a algú)

▷ **retenir la llengua** (p.ext.), **anar-se'n de la boca** (p.ext.), **deslligar-li la llengua** (a algú) (p.ext.), **afluixar la llengua** (p.ext.)

fer espès i menut *SV*, parlar molt de pressa, amb abundància de paraules (A-M)

Quan xerra fa espès i menut, no hi ha qui l'entengui

[Men. (A-M)]

fer una planxa *SV*, parlar dient coses impertinents (Fr)

Ha fet una planxa, no sabia que la festa era sorpresa i li ho ha dit (També s'usa amb la forma *fer planxa*)

→ **tocar a morts**

▷ **anar-se'n de la boca** (p.ext.), **desenterrar morts** (p.ext.), **afluixar la llengua** (p.ext.)

no donar-se raó a ses barres *SV*, parlar molt i sense interrupció (A-M)

En Blai tenia tantes ganes de xerrar que no se donava raó a ses barres

→ **no donar tanda**

▷ **descabdellar fil** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

no donar tanda *SV*, parlar molt sense deixar que els altres hi intervinguin (IEC)

És tan xerraire, que no dona tanda a ningú altre que vulgui dir-hi la seva

→ **no donar-se raó a ses barres**

▷ **descabdellar fil** (p.ext.)

no enviar-ho a dir *SV*, dir les coses tot dret, cara a cara, sense por ni intermediaris (A-M)

Ell és molt clar; quan té alguna queixa d'algú, no ho envia a dir; i per això té moltes enemistats (R-M)

→ **cantar-les clares, cantar les veritats**

▷ **parlar per boca** (d'algú) (ant.), **alenaar pes cul** (d'algú) (ant.), **a la cara** (p.ext.)

no sentir-lo ni el coll de la camisa *O*, parlar molt baix / no entendre'l ningú perquè parla excessivament baix (Fr, EC)

Es veu que estava molt impressionat, i quan parlava no el sentia ni el coll de la camisa (També s'usa amb el verb *oir*) (R-M)

▷ **no treure's les paraules de la boca** (p.ext.), **bufar-li** (alguna cosa) **a l'orella** (a algú) (p.ext.), **parlar a l'orella** (p.ext.)

obrir la boca *SV*, parlar / començar a parlar (IEC, *)

Quan ell va obrir la boca tothom el va escoltar amb interès / Quan ell obre els llavis, ja sabem que és per mentir / No va obrir els llavis en tota la reunió (També s'usa amb el nom *llavi* en plural) (R-M, R-M, EC)

→ **agafar la taba, agafar la verba, rompre el silenci, prendre les cartes**

▷ **fer moixoni** (ant.), **no desplegar els llavis** (ant.), **no obrir boca** (ant.), **no badar boca** (ant.), **tancar el bec** (ant.)

parlar a séc de paladar *SV*, parlar sense to ni so, sense necessitat ni oportunitat (A-M)

Li agrada xerrar per xerrar, no para de parlar a séc de paladar

→ **parlar foradat**

▷ **parlar per parlar** (p.ext.), **escaïnar i no fer ou** (p.ext.), **a la babalà** (p.ext.)

[Tarr. (A-M)]

parlar amb el nas *SV*, emetre la veu amb resso nasal / parlar deixant sortir l'aire pel nas, amb timbre nasal (R-M, A-M)

És molt desagradable sentir algú parlar amb el nas; fa la impressió d'ésser una persona que fingeix (R-M)

→ **parlar de cap de nas**

▷ **parlar de nas** (v.f.), **veu de nas** (p.ext.)

parlar brut *SV*, parlar obscenament (IEC)

Aquest nen parla brut des que va amb aquestes companyies poc recomanables

→ **parlar gras, parlar gruixut**

▷ **parlar com un carreter** (p.ext.), **ésser un porc** (p.ext.)

parlar castellà *SV*, parlar en estat d'embriaguesa (Fr)

Quan beu molt de vi acaba parlant castellà

→ **parlar llatí**

▷ **parlar en castellà** (v.f.), **portar una píttima** (p.ext.), **estar trompa** (p.ext.)

parlar clar *SV*, dir les coses sense subterfugis (R-M)

M'agrada perquè parla clar, encara que el que et digui t'hagi de ferir (R-M)

→ **dir** (alguna cosa) **tot ras, parlar en plata, no tenir pèls a la llengua, dir les coses pel seu nom, sense embuts, clar i català, clar i net**

▷ **parlar fosc** (ant.), **anar amb embuts** (ant.)

parlar com un àngel *SV*, parlar molt bé, amb molta raó o en forma molt bella (A-M)

Es nota que es dedica al món de l'oratoría, perquè parla com un àngel

→ **parlar com un sant, tenir un bell dir**

▷ **parlar com un home** (p.ext.), **parlar com un llibre** (p.ext.)

parlar com un home *SV*, parlar molt bé, amb molta raó o en forma molt bella (A-M)

Dóna gust sentir-lo perquè parla com un home

▷ **parlar com un llibre** (p.ext.), **parlar com un àngel** (p.ext.), **parlar com un sant** (p.ext.), **saber amb quina mà se senya** (p.ext.)

parlar com un llibre *SV*, parlar molt bé / parlar doctament / parlar molt bé, amb molta raó o en forma molt bella (R-M, IEC, A-M)

Els veïns d'aquell poblet estan joiosos del seu secretari perquè diuen que parla com un llibre (R-M)

→ **gastar facúndia, tenir bon bec**

▷ **de paraula abundant** (p.ext.), **parlar com un home** (p.ext.), **parlar com un àngel** (p.ext.), **parlar com un sant** (p.ext.), **tenir la paraula abundant** (p.ext.)

parlar com un sant *SV*, parlar molt bé, amb molta raó o en forma molt bella (A-M)

Parla com un sant, té tota la raó del món

→ **parlar com un àngel, tenir un bell dir**

▷ **parlar com un llibre** (p.ext.), **parlar com un home** (p.ext.)

parlar cristià *SV*, parlar un llenguatge intel·ligible (IEC)

Aquells que no entenen la nostra llengua ens han dit moltes vegades de parlar cristià, com si fóssim heretges / Parleu cristià, perquè no us entenem (R-M, *)

▷ **parlar en cristià** (v.f.), **parlar en xinès** (ant.), **parlar pla** (p.ext.)

parlar de cap de nas *SV*, parlar deixant sortir contínuament l'aire pel nas (A-M)

Fa riure els nens quan diu alguna cosa, perquè parla de cap de nas

→ **parlar amb el nas**

▷ **veu de nas** (p.ext.)

parlar de cents i milers *SV*, parlar de grandeses (IEC)

Són uns fatxendes, parlen de cents i milers quan tothom sap que tenen prou feina a arribar a final de mes

→ **fer frases**

▷ **gastar fatxada** (p.ext.), **fer el mec** (p.ext.), **fer plat** (d'alguna cosa) (p.ext.)

parlar de monja *SV*, parlar amb paraules incompletes i en veu baixa (A-M)

Gairebé no l'entenc perquè parla de monja / Aquesta manera de parlar és conversar de monja, no entenc per què parla tan fluix (També s'usa amb els verbs *conversar* i *xerrar*)

[Mall. (A-M)]

parlar de petites *SV*, parlar en veu baixa (A-M)

Hem de parlar de petites que, si no, ens cridaran l'atenció

→ **parlar petit**

parlar en plata *SV*, parlar clarament, sense embuts ni eufemismes (A-M)

Tot el que vulguis, però, parlant en plata, hem de reconèixer que el noi té raó (R-M)

→ **cantar clar, cantar les veritats, cantar-les clares, dir** (alguna cosa) **tot ras, dir al pa pa i al peix peix, dir al pa pa i al vi vi, dir les coses pel seu nom, dir les coses tal com són, dir tot el que fa al cas, sense embuts**

▷ **a la clara** (p.ext.)

parlar fosc *SV*, parlar de manera que no s'entén allò que es diu, que costa d'entendre

Té problemes a l'hora d'expressar-se oralment perquè parla fosc

→ **no treure's les paraules de la boca**

▷ **parlar clar** (ant.), **escriure fosc** (p.ext.), **parlar en xinès** (p.ext.), **anar amb embuts** (p.ext.), **llengua de draps** (p.ext.)

parlar granat *SV*, parlar amb energia i en to agressiu (A-M)

En Pere parla granat. De vegades em fa por la seva manera de parlar

▷ **amb les dents esmolades** (p.ext.)

parlar gras *SV*, dir paraules massa lliures / dir paraules indecoroses (IEC, A-M)

Si continues parlant gras, et castigaré

→ **parlar brut, parlar gruixut**

▷ **parlar com un carreter** (p.ext.), **pujar de to** (p.ext.)

parlar gruixut *SV*, parlar obscenament (A-M)

Sembla que no t'ensenyin urbanitat a l'escola, perquè parles gruixut

→ **parlar gras, parlar brut**

▷ **paraules gruixudes** (p.ext.), **parlar com un carreter** (p.ext.)

parlar llatí *SV*, parlar en estat d'embriaguesa (Fr)

Ha begut més del compte i ja parla llatí

→ **parlar castellà**

▷ **fer-li llumenetes els ulls** (a algú) (p.ext.), **estar gat** (p.ext.), **portar la biga** (p.ext.), **anar calent d'orelles** (p.ext.)

parlar per boca (d'algú) *SV*, parlar a través d'una altra persona (EC)

Déu parlà per boca del profeta / No li agrada parlar per boca d'altri, però en alguns casos es veu obligat a fer-ho (També s'usa amb el verb *dir*) (EC, *)

→ **respirar per boca d'altri**

▷ **no enviar-ho a dir** (ant.)

parlar petit *SV*, parlar en veu baixa (A-M)

Ens toca parlar petit, per no molestar el nen, que dorm

→ **parlar de petites**

parlar pla *SV*, parlar en romanç catalanesc; es diu encara a Menorca, on parlar en pla és parlar en el llenguatge menorquí / parlar en llengua vulgar, parlar en català (A-M, EC)

Hi havia un moro que sabia parlar pla (EC)

▷ **parlar cristià** (p.ext.)

portar (alguna cosa) **a collació** *SV*, sortir a parlar d'alguna cosa, adduir-la (IEC)

Sempre acaben portant aquest tema a collació, quan tothom el vol oblidar / El que va fer durant la seva joventut ja és cosa passada i no cal portar-ho ara a collació; el cert és que es comporta admirablement (*, R-M)

→ **treure** (alguna cosa) **a rotlle**

▷ **treure** (alguna cosa) **en roda** (p.ext.), **fer raons** (p.ext.)

portar-ne una al pap i una altra al sac *SV*, dir la veritat només parcialment, guardant-se algunes coses importants sense manifestar-les (A-M)

Per la manera com m'ho ha explicat semblava que en portés una al pap i una altra al sac, és com si no m'hagués dit tot el que sabia / En desconfio, crec que en porta una al pap i dues al sac (També s'usa amb la forma *portar-ne una al pap i dues al sac*)

▷ **buidar el pap** (p.ext.), **no deixar-ne ni una al païdor** (p.ext.), **no quedar-ne ni una al païdor** (p.ext.), **guardar un secret** (p.ext.), **cantar clar** (p.ext.)

prendre la paraula *SV*, posar-se a parlar / participar, intervenir, parlar, en una reunió (R-M, IEC)

Després que el secretari hagué llegit l'acta de la sessió anterior, va prendre la paraula el president per exposar la situació de l'entitat (R-M)

→ **prendre les cartes, agafar la taba, aixecar la veu, agafar la verba**

▷ **donar la paraula** (a algú) (inv.), **demanar la paraula** (p.ext.), **recobrar la paraula** (p.ext.), **tenir la paraula** (p.ext.)

prendre les cartes *SV*, intervenir en una conversa, començar a enraonar (IEC)

Quan ell pren les cartes, tots tremolen, perquè no acaba mai d'explicar-se (R-M)

→ **prendre la paraula, aixecar la veu, obrir la boca, agafar la taba, agafar la verba**

▷ **prendre cartes** (v.f.)

recobrar la paraula *SV*, tornar a posseir la facultat de parlar (A-M)

Recobrar la paraula perduda / Després de l'accident li va costar recuperar la paraula (També s'usa amb el verb *recuperar*) (EC, *)

▷ **donar la paraula** (a algú) (inv.), **prendre la paraula** (p.ext.), **demanar la paraula** (a algú) (p.ext.), **tenir la paraula** (p.ext.)

respirar per boca d'altri *SV*, parlar per compte d'un altre (R-M)

Aquest respira per boca d'altri; si algú no li ho hagués dit ell no hauria plantejat aquesta qüestió (R-M)

→ **alenar pes cul** (d'algú), **parlar per boca** (d'algú)

▷ **fer-se eco** (d'alguna cosa) (p.ext.), **tirar la pedra i amagar la mà** (p.ext.), **treure la cara** (per algú) (p.ext.)

rompre el silenci *SV*, cessar de callar (R-M)

El seu secret pesava tant que va decidir rompre el silenci i revelar-ho tot / El terrorista penedit rompé el silenci i delatà els companys (També s'usa amb el verb *trencar*) (R-M)

→ **obrir la boca**

▷ **guardar silenci** (ant.), **en silenci** (ant.), **a la quieta** (ant.)

tenir la paraula *SV*, parlar / algú, tenir el torn de parlar (R-M, *)

Quan jo vaig entrar tenia la paraula el secretari, però va acabar aviat de llegir l'informe (R-M)

▷ **donar la paraula** (a algú) (inv.), **prendre la paraula** (p.ext.), **demanar la paraula** (a algú) (p.ext.), **recobrar la paraula** (p.ext.)

treure (alguna cosa) **a rotlle** *SV*, fer que es tingui en consideració, que se'n parli, etc. (IEC)

Cal treure aquest tema a rotlle la propera vegada que ens trobem, per aclarir-lo del tot (S'usa normalment amb els noms *problema*, *qüestió*, *tema*, etc. com a complement del verb)

→ **portar** (alguna cosa) **a col·lació**

▷ **entrar en consell** (inv.), **fer raons** (p.ext.)

PARLOTEJAR

dir-ne de tots colors *SV*, parlar sense mirament, veritat o no (R-M)

La Maria és capaç de dir-ne de tots colors, no te l'acabis de creure / Si vols escoltar-lo, te'n dirà de tots colors; però la meitat del que conta són mentides (*, R-M)

→ **dir-ne de totes**, **dir-ne de verdes i de mardures**

▷ **dir-ne de tot color** (v.f.), **dir-ne de tots colors** (a algú) (p.ext.)

PARPELLEIG

caient d'ulls *SN*, manera habitual d'abaixar els ulls una persona (IEC)

Es va enamorar del seu caient d'ulls

PART (m.)

falsos dolors *SN*, dolors irregulars que apareixen abans del part o durant el part i que van acompanyats de contraccions uterines (EC)

Tenia falsos dolors, així que la vam portar a l'hospital perquè aviat havia d'arribar la criatura

PART (f.)

primera volta *SQ*, expressió aplicada a cadascuna de les dues o més parts de què consten certes competicions (EC)

Diumenge acaba la primera volta de la lliga de bàsquet / La segona volta de les eleccions / Va caldre una tercera volta per saber el nom del president (També s'usa amb altres numerals ordinals) (EC, EC, *)

PARTEREJAR

anar de part *SV*, parir / estar a punt de parir (EC, *)

Quan vagi de part la duran a la clínica / Tinc contraccions, em sembla que vaig de part / Se n'ha anat ràpidament perquè la seva dona està de part (També s'usa amb el verb *estar*) (R-M, *, *)

▷ **posar-se de part** (p.ext.), **trencar aigües** (p.ext.), **arrencar els ais** (p.ext.)

PARTICIPAR

donar joc *SV*, facilitar la participació dels altres jugadors (EC)

És un jugador dels que dona joc: manté la pilota en moviment abans de marcar

ésser-hi *SV*, intervenir, figurar (EC)

No vaig voler ésser-hi: em feia por de perdre-hi bous i esquelles / Avui m'hi ha fet ésser! Tot el matí he estat treballant / No vols acceptar el preu que t'han dit, però ja veuràs com t'hi faran ser; no t'ho donaran per menys (EC, A-M, R-M)

→ **prendre part** (en alguna cosa)

▷ **posar mà** (a alguna cosa) (p.ext.)

mullar-hi sa coca *SV*, tenir participació en un negoci o empresa (A-M)

En aquest negoci tothom vol mullar-hi sa coca, per això no hi ha manera de posar-se d'acord

▷ **mullar-hi** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

■ **posar de la seva part** (en alguna cosa) *SV*, participar activament, intervenir, en alguna cosa

Hauràs de posar-hi una mica de la teva part / Hi ha de posar de la seva part per aconseguir aprovar el curs / En l'organització de l'acte, hi va posar molt de la seva part (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *força*, *més*, *molt*, etc. en posició postverbal i amb les altres formes del possessiu)

→ **prendre part** (en alguna cosa), **posar el seu gra de sorra** (en alguna cosa)

■ **posar el seu gra de sorra** (en alguna cosa) *SV*, contribuir mínimament en alguna cosa

Va posar el seu gra de sorra en l'elaboració del projecte / Tots hi hem pogut posar el nostre granet de sorra (També s'usa amb les altres formes del possessiu i amb el diminutiu *granet*)

→ **posar de la seva part** (en alguna cosa), **prendre part** (en alguna cosa)

prendre part (en alguna cosa) *SV*, intervenir / participar activament, intervenir / concórrer a l'execució d'alguna cosa o associar-s'hi (R-M, IEC, EC)

Enguany, el millor corredor de l'any passat no ha volgut prendre part a la cursa / Ha pres part en l'elaboració de la ponència (R-M, *)

→ **ésser-hi**, **posar mà** (a alguna cosa), **tirar barra** (en alguna cosa), **posar de la seva**

part (en alguna cosa), **posar el seu gra de sorra** (en alguna cosa)

▷ **des de la barrera** (p.ext.)

tenir un peu a dins *SV*, intervenir en quelcom (R-M)

Ell et podrà donar notícies d'aquell afer perquè hi té un peu a dins; em sembla que és un dels socis de la casa (R-M)

▷ **tenir un peu dins** (v.f.), **ésser de l'olla** (p.ext.)

PARTICULAR

■ **ésser un món a part** *SV*, algú o alguna cosa, tenir les seves particularitats

En Jaume és un món a part, no hi ha qui l'entengui / Aquesta tema és un món a part. Encara que siguis un as en matemàtiques, no te'n sortiràs (També s'usa amb la forma *ésser un món*)

PARTIDA

partida sabatera *SN*, dit d'una partida de joc en què no s'ha guanyat cap punt (EC)

Altre cop partida sabatera? Què fem? Continuem jugant o pleguem? / He fet una partida sabatera: m'he quedat sense punts

→ **en blanc**

▷ **restar sabater** (p.ext.)

PARTIDARI

tenir partit *SV*, tenir partidaris (IEC)

Sempre tria l'opció que té partit / Aquesta actuació del Govern no té partits

▷ **fer escola** (p.ext.)

PARTIONAR

passar el tall *SV*, partionar / determinar la partió o línia divisòria d'un territori (IEC, *)

Respecte a aquests terrenys, es van reunir la setmana passada per passar el tall

PARTS

■ **ben dotat** *SA*, dit d'un home que té el membre viril molt gran

Quan el veies despullat t'adonaves que era un home ben dotat / En aquell espectacle, hi apareixien homes molt ben dotats

→ **tenir un bon paquet**

▷ **marcar paquet** (p.ext.)

■ **marcar paquet** *SV*, dit d'un home al qual destaca el membre viril pel fet de portar pantalons, calçotets, etc. estrets o dur roba cenyida

Amb aquests pantalons tan ajustats l'Iker marca paquet

▷ **ben dotat** (p.ext.), **tenir un bon paquet** (p.ext.)

■ **tenir un bon paquet** *SV*, dit d'un home al qual destaca el membre viril pel fet de portar pantalons, calçotets, etc. estrets o dur roba cenyida

L'Albert té un bon paquet, mira-te'l / Li agraden els nois amb un bon paquet (També s'usa amb la forma *amb un bon paquet*)

→ **ben dotat**

▷ **marcar paquet** (p.ext.)

PAS

fer carrer a *SV*, fer lloc per a deixar pas / obrir pas (R-M, IEC)

Van fer carrer entre la gentada per poder treure els ferits / Es va fer carrer entre la generació / Van fer carrer a l'ambulància (R-M, Fr, *)

→ **obrir pas a**, **fer lloc a**, **fer pas a**

▷ **obrir-se call** (inv.)

obrir-se call *SV*, obrir-se pas / deixar-se lloc suficient un mateix (IEC, *)

Amb empentes i cops de colze aaven obrint-se call per entre la munió de gent (IEC)

▷ **obrir pas a** (inv.), **fer carrer a** (inv.)

pas de vianants *SN*, indret, adequadament indicat d'una carretera, d'un carrer, etc., per on poden travessar els vianants (EC)

Per a travessar la carretera heu de passar pel pas de vianants

→ **pas zebra**

pas zebra *SN*, pas de vianants, generalment en zona urbana, en el qual aquests tenen preferència absoluta de pas (EC)

Els veïns reivindiquen un pas zebra en aquella cruïlla tan transitada per a poder travessar la carretera amb més facilitat

→ **pas de vianants**

PASQUA

Dilluns de Pasqua *SN*, el dilluns de la Setmana Santa, l'endemà del Diumenge de Pasqua

A Catalunya és tradició que el Dilluns de Pasqua els padrins regalin una mona als seus fillols

▷ **Setmana Santa** (p.ext.)

Diumenge de Rams *SN*, diumenge abans de Pasqua en què es commemora, com a inici de la Setmana Santa, l'entrada de Jesús a Jerusalem (EC)

Demà, Diumenge de Rams, anirem a beneir la palma

→ **el dia del Ram**

▷ **Diumenge del Ram** (v.f.), **fer escombra** (p.ext.), **Setmana Santa** (p.ext.)

el dia del Ram *SD*, el diumenge anterior immediatament al de Pasqua Florida / denominació popular del Diumenge de Rams (A-M, EC)

El dia del Ram s'acostuma a anar a beneir palmes i palmons guarnits amb garlandes

→ **Diumenge de Rams**

▷ **el dia de Rams** (v.f.)

Pasqua de Resurrecció *SN*, festa anyal en què l'Església commemora la mort i la resurrecció de Crist (EC)

Aquest any celebrarem la Pasqua de Resurrecció anant a dinar a casa dels padrins / Espero que per Pasqua ens tornem a veure (També s'usa ometent el complement preposicional)

Pasqua Florida *SN*, Pasqua de Resurrecció (Fr)
*Cada any, per Pasqua Florida, sortim a menjar la mona / Per Pasqua Florida farem una excursió a Ribes de Freser i a Núria (R-M, *)*

→ **primera Pasqua**

▷ **segona Pasqua** (p.ext.), **vetlla pasqual** (p.ext.)

passat festes *SA*, després de passar les festes de Nadal o de Pasqua (EC)

Passat festes, és a dir després de Setmana Santa, hem de presentar el treball

primera Pasqua *SQ*, nom popular de la festa de Pasqua (EC)

Els cristians celebren la primera Pasqua

→ **Pasqua Florida**

▷ **segona Pasqua** (p.ext.)

setmana pasqual *SN*, octava que segueix el diumenge de Pasqua i en continua la festa fins al diumenge «in albis», dit també Pasqüetes (EC)

Ens n'anirem de vacances la setmana pasqual

→ **Setmana Santa**

Setmana Santa *SN*, setmana que precedeix la Pasqua de Resurrecció / darrera setmana de Quaresma que s'inicia amb el Diumenge de Rams i fineix amb el tridu pasqual (IEC, EC)

Molts aprofiten la Setmana Santa per anar-se'n de vacances / Dijous Sant se celebra l'últim sopar de Jesucrist amb els apòstols i Divendres Sant la seva mort, per això rep el nom de «Setmana Santa» / On anirem de vacances per Setmana Santa? (També s'usen les expressions Dijous Sant i Divendres Sant)

→ **setmana pasqual**

▷ **Dilluns de Pasqua** (p.ext.), **Diumenge de Rams** (p.ext.)

PASSABLE

encara com aquell *SAdv*, expressió que denota que una cosa és passada (EC)

Aquest vestit és molt lleig; l'altre encara com aquell (EC)

▷ **de segona categoria** (p.ext.), **així així** (p.ext.), **ni fa ni fum** (p.ext.)

PASSANT

al pas de *SP*, al moment de passar (A-M)

*Erem allí al pas de la processó / Al pas del campió tothom va aplaudir (EC, *)*

PASSAR

passar de llarg *SV*, no aturar-se en un lloc / passar sense deturar-se / no deturar-se en un indret (R-M, IEC, EC)

Els trens directes passen de llarg en aquesta estació (R-M)

→ **passar de llis**

passar de llis *SV*, passar sense deturar-se en algun lloc (IEC)

Va passar de llis, sense aturar-se a saludar-nos (R-M)

→ **passar de llarg**

passar i traspasar *SCoord*, passar reiteradament per un lloc (IEC)

El delinqüent va passar i traspasar per la frontera i la policia no el va aturar cap vegada

PASSAT

abans-d'ahir *SAdv*, en el dia anterior al d'ahir (IEC)

Vaig arribar abans-d'ahir en avió / Abans-d'ahir s'acabà el termini per al pagament (R-M)

→ **dellà-ahir, despús-ahir, enllà ahir**

▷ **abans-d'ahir l'altre** (p.ext.)

[Compost]

abans-d'ahir l'altre *SAdv*, el dia anterior a abans-d'ahir / el dia que fa tres abans d'avui (R-M, IEC)

Ja fa tres dies que sóc aquí; vaig arribar abans-d'ahir l'altre / Vam rebre la teva carta abans-d'ahir l'altre (R-M)

▷ **abans-d'ahir** (p.ext.)

d'època *SP*, d'un període de temps passat, indeterminat / dit de les coses (vestuari, mobiliari, etc.) pròpies del temps al qual hom ha fet referència (IEC, EC)

Els actors d'aquesta pel·lícula duien vestits d'època / Teatre medieval amb vestits d'època (IEC, EC)

▷ **a l'antiga** (p.ext.)

dellà-ahir *SAdv*, en el dia anterior al d'ahir (IEC)

Vaig comprar el vestit estampat dellà-ahir

→ **abans-d'ahir, despús-ahir, enllà ahir**

[Compost]

despús-ahir *SAdv*, el dia anterior a ahir (R-M)

Despús-ahir vaig anar a visitar el Museu Picasso (R-M)

→ **abans-d'ahir, enllà ahir, dellà-ahir**

[Compost]

despús-anit *SAdv*, en la nit anterior a la darrera passada (IEC)

Vam quedar per a sopar despús-anit i tot va anar molt bé

[Compost]

enllà ahir *SAdv*, ahir / el dia immediatament anterior a ahir (Fr, *)

No l'he vist des d'enllà ahir

→ **abans-d'ahir, dellà-ahir, despús-ahir**

■ **ésser aigua passada** *SV*, alguna cosa, formar part del passat, estar gairebé del tot oblidada
Intenta no pensar més en aquell fet tan desagradable: ja és aigua passada / En aquell moment treure el tema del deute era aigua passada

→ **ésser història**

■ **ésser història** *SV*, expressió que indica que al-

guna cosa pertany al passat, que ja ha estat superada en el temps

Aquesta relació ja és història, he de mirar endavant / Per mi, ets història

→ **ésser aigua passada**

l'altra setmana *SD*, la setmana, el mes, l'any, anterior (EC)

L'altra setmana van rifar la grossa de Nadal, avui toca la de Reis (També s'usa amb els noms *mes* i *any*)

▷ **l'altra diassa** (p.ext.)

l'altra diassa *SD*, l'altre dia, dies passats, fa dies (tant pot fer-ne cinc o sis, com fer dos mesos) / un dels dies propassats (A-M, IEC)

El vaig veure l'altra diassa i estava bé / L'altra diasses fórem a casa vostra i no vos hi trobàrem (També s'usa amb el nom *dia* i amb els noms dels dies de la setmana) (*, A-M)

→ **dies ha**

▷ **l'altra diasses** (v.f.), **l'altra setmana** (p.ext.)

PASSATEMPS

mots encreuats *SN*, entreteniment consistent a col·locar convenientment dins una quadrícula, horitzontalment i verticalment, encreuant-se, els mots corresponents a unes definicions que en donen la clau (IEC)

L'avi es passa tot el dia fent mots encreuats (També s'usa amb l'adjectiu *enreixat*)

■ **sopa de lletres** *SN*, entreteniment consistent a buscar un nombre determinat de paraules en una quadrícula plena de lletres

En aquesta sopa de lletres demanen deu noms de rius europeus / Prefereix les sopes de lletres als mots encreuats

PASSATGER

de quatre dies *SP*, efímer / que dura molt poc (R-M, *)

Ja veuràs com serà una afecció de quatre dies; aviat se'n cansarà / És un mal de quatre dies; no t'hi amoïnis (R-M)

→ **foc de palla, foc d'encenalls**

PASSEJAR

brandar-la *SV*, passejar-se / fer una passejada curta i que acaba en el mateix lloc on ha estat començada (A-M, *)

Els senyorets són a brandar-la (A-M)

→ **fer un tomb, fer una volta, fer una bornada**

[Penedès (A-M)]

donar un tomb *SV*, passejar / fer una passejada curta i que acaba en el mateix lloc on ha estat començada (R-M, *)

Anirem a donar un tomb fins a l'hora de sopar (R-M)

→ **fer un tomb, donar una volta, fer quatre passes**

▷ **prendre el sol** (p.ext.)

donar una bornada *SV*, passejar / sortir a caminar, a passejar (Fr, *)

No és a casa, és a donar una bornada pel poble

→ **fer una bornada, donar una volta, fer una volta**

donar una volta *SV*, passejar / fer una passejada curta i que acaba en el mateix lloc on ha estat començada (R-M, *)

La Maria i la Lluïsa han anat a donar una volta i no tornaran fins a les deu

→ **donar un tomb, fer un tomb, donar una bornada, fer una volta**

escampar els pardals *SV*, anar a esbargir-se (A-M) *Vinga, sortiu a escampar els pardals una estona abans de tornar a estudiar de valent*

→ **escampar la boira**

[Emp. (A-M)]

estirar les cames *SV*, fer una passejada / sortir a caminar, a passejar (IEC, EC)

Fa molta estona que estic assegut; tinc ganes d'anar a estirar les cames; ja torno de seguida (S'usa normalment com a complement dels verbs *anar*, *sortir*, etc.) (R-M)

→ **fer quatre passes, estirar els ossos**

▷ **prendre l'aire** (p.ext.), **escampar la boira** (p.ext.), **prendre el sol** (p.ext.)

fer la cercavila *SV*, passejar sense objecte (IEC)

En aquest poble, cada vespre, abans de sopar, la gent fa la cercavila; tothom s'hi troba / Anem a fer la cercavila, que ara fa fresqueta (R-M)

→ **fer una volta, fer una bornada, fer un tomb**

fer quatre passes *SV*, caminar un poc per passejar (A-M)

Havent dinat podríem sortir a fer quatre passes. Així ens esbargiríem una estona (S'usa normalment com a complement dels verbs de moviment *anar* i *sortir*)

→ **fer un tomb, fer una volta, donar un tomb, estirar les cames**

fer un tomb *SV*, passejar / (fer una) passejada curta i que acaba en el mateix lloc on ha estat començada (R-M, EC)

Cada vespre sortim a fer un tomb / ¿Vols venir amb nosaltres a fer un tomb pel parc després de dinar? (S'usa normalment com a complement dels verbs *anar*, *sortir*, etc.) (EC, *)

→ **donar un tomb, donar una volta, fer quatre passes, fer la cercavila, fer una bornada, fer voltes, brandar-la**

▷ **prendre el sol** (p.ext.)

■ **fer una bornada** *SV*, fer una passejada breu *Van dir que anaven a fer una bornada i van tornar tardíssim*

→ **donar una bornada, fer una volta, fer un tomb, brandar-la, fer la cercavila**

fer una volta *SV*, anar a fer un passeig (IEC) *Després de dinar m'agrada anar a fer una volta pel parc / Cada vespre fa una volta pel barri / Podríem sortir a fer una volta / Que fa-*

rem un volt havent sopat? (També s'usa amb la forma *fer un volt*) (R-M, EC, *, *)

→ **fer la cercavila, fer una bornada, donar una bornada, fer voltes, brandar-la, fer quatre passes, donar una volta**

▷ **prendre el sol** (p.ext.)

fer vila *SV*, passejar per dins la població (A-M)

Hi ha molts a qui no plau molt treballar, ans fan vila, tots jorns estant ociosos / La festa major és una excusa per a fer poble i relacionar-se amb els veïns (També s'usa amb la forma *fer poble*) (A-M, *)

▷ **de poble** (p.ext.)

fer voltes *SV*, passejar per un lloc / anar d'ací d'allà, passejar-se per un lloc, fer-hi voltes (EC, *)

Fer voltes amunt i avall de la rambla / No vam parar de fer voltes per Barcelona buscant un lloc per aparcar (També s'usa amb la forma *fer volts*) (EC, *)

→ **fer un tomb, fer una volta**

prendre el sol *SV*, sortir a passejar (R-M)

Fa hores que estic quiet treballant en aquesta oficina; ja tinc ganes d'anar a prendre el sol i esbargir-me una mica (S'usa normalment com a complement dels verbs *anar* i *sortir*) (R-M)

→ **prendre l'aire**

▷ **escampar la boira** (p.ext.), **estirar les cames** (p.ext.), **fer una volta** (p.ext.), **donar un tomb** (p.ext.), **fer un tomb** (p.ext.)

PASSERA

pont de barques *SN*, passera formada de posts posades sobre barques o altres cossos flotants (IEC)

Si el busques, el trobaràs al final del pont de barques

PASSIU

no moure un dit *SV*, no fer res per ajudar algú que està en una situació difícil (EC)

No mou un dit per res / Com vols que les coses et vagin bé si no mous un dit perquè se solucionin? / Mentre planejaven expropiar-li la casa, no va moure ni un dit / Tot i que aquella decisió el perjudicava, no va moure un peu per protestar / Es va veure ric sense moure un dit (També s'usa amb el nom *peu*)

→ **fer es moro**

PASTA

■ **pasta fresca** *SN*, amanida de pasta bullida, que se serveix freda o calenta, condimentada i acompanyada d'altres complements

Si vols quedar-te a dinar, pensa que he fet pasta fresca

PASTEREJAR

fer conxorxa *SV*, fer un acord entre dues persones o més per a obrar en benefici propi o en perjudici d'altri

Si no hagués fet conxorxa amb aquells socis, no hauria guanyat el cas

→ **posar** (algú) **d'acord, posar-se d'intel·ligència**

PASTÍS

braç de gitano *SN*, pastís de forma allargada, fet amb pa de pessic, farcit de crema, nata, trufa, etc., enrotllat i empolvorat amb sucre de llustre, xocolata o rovell cremat (IEC)

Cada diumenge al migdia mengen un braç de gitano per postres

pa de pessic *SN*, pa fet amb farina, ous, sucre, de molla esponjosa i fina (IEC)

Per a fer la mona va haver de fer dos pans de pessic, perquè el primer li havia sortit malament

pasta de full *SN*, pasta de farina estirada en fulls primíssims i superposats diverses vegades / la que es fa amb molt de saïm i resulta formada amb fulls o llesques primes superposades (EC, A-M)

Per berenar va menjar una mica de pasta de full (També s'usa amb la forma *pasta fullada*)

▷ **pasta de fulls** (v.f.), **pasta seca** (p.ext.), **pasta de te** (p.ext.)

pasta seca *SN*, pastís petit, fet amb pasta de farina, sucre, greix, ou, fruita seca i aromes, cuit al forn (EC)

Vaig anar a la pastisseria a comprar pasta seca per a les postres

→ **pasta de te**

▷ **pasta de full** (p.ext.)

pessic de monja *SN*, pastís petit (IEC)

De postres, menjaran pessic de monja

→ **pet de monja**

PASTOR

gos d'atura *SN*, gos pastor català / gos que serveix per a guiar el ramat (EC, IEC)

El gos d'atura és el millor tipus de gos per a vigilar els ramats

PATATA

patates rosses *SN*, patates fregides (IEC)

Té un empatx de patates rosses

▷ **patates xips** (p.ext.)

patates xips *SN*, rodanxes molt primes de patata, fregides, que hom ven en paquets i que es mengen fredes (EC)

Vaig a comprar-me una bossa de patates xips per a matar el cuc abans de dinar (També s'usa amb la forma *xips*)

▷ **patates xip** (v.f.), **patates rosses** (p.ext.), **fer el vermut** (p.ext.), **fer l'aperitiu** (p.ext.)

PATIMENT

ésser un infern *SV*, expressió aplicada a un lloc on hi ha molt desordre, moltes discòrdies, etc., de manera que fa de mal estar-hi, o a la vida

d'algú que passa moltes tribulacions, és molt infeliç, etc. (EC)

Aquesta casa és un infern / La seva infantesa va ser un infern (EC, *)

▷ **llit d'espines** (p.ext.), **corona d'espines** (p.ext.), **d'infern** (p.ext.), **mala maror** (p.ext.), **passar-ne una de grossa** (p.ext.)

PATINT

amb l'ai al cor *SP*, amb una emoció extrema, expectant, esp. per la temença d'allò que es pugui esdevenir / [estar] molt intranquil, ple de temença, d'un perill que es considera pròxim / témer per una cosa considerada imminent, però que no se sap quan ha de produir-se (IEC, A-M, EC)

Ja era tard i estàvem amb l'ai al cor tement que els havia succeït alguna cosa / Per què heu tornat tan tard? M'heu fet estar amb l'ai al cor (S'usa normalment amb els verbs *anar, estar, restar, viure*, etc.) (R-M)

→ **amb un peu enlaire, en joli, en suspens**

▷ **estar en capella** (p.ext.)

[Emp., Barc. (A-M)]

amb un peu enlaire *SP*, amb una emoció extrema, expectant, especialment per la temença d'allò que es pugui esdevenir / sobresaltar-se, neguitejar-se (*, R-M)

Quan va en moto és molt atrevit i els de casa seva sempre estan amb un peu enlaire; no s'assossequen fins que torna (S'usa normalment amb els verbs *anar, estar, restar, viure*, etc.) (R-M)

→ **amb l'ai al cor**

d'infern *SP*, propi de l'infern, ple de sofriments, neguits, etc. (EC)

Passar una vida d'infern (EC)

▷ **ésser un infern** (p.ext.)

PATIR

anar amb la pluja a l'esquena i la roba mullada *SV*, sofrir totes les penalitats o molèsties (A-M)

Fa una temporada que vaig amb la pluja a l'esquena i la roba mullada: no surto d'aquesta mala ratxa

→ **passar penes i fatics, ballar-la negra, passar-la magra**

ballar-la *SV*, trobar-se en una tribulació, en un tripijoc, en una baralla, etc. (IEC)

Ja la ballem! S'ha espatllat la màquina / El dit gros del peu me la fa ballar, em fa tant mal que no puc caminar (R-M, *)

→ **ballar-la negra, veure-se'n de tots colors**

▷ **passar un tràngol** (p.ext.)

■ **ballar-la negra** *SV*, trobar-se en una tribulació, en un tripijoc, en una baralla, etc.

Des que els seus pares es van separar, aquestes criatures la ballen negra

→ **ballar-la, veure-se'n de totes, passar-la**

magra, anar amb la pluja a l'esquena i la roba mullada

cagar-la ben amarga *SV*, passar molts contratemps (R-M)

Si ara la caga ben amarga és perquè no s'ha preocupat prou d'ella mateixa (R-M)

→ **veure-se'n de totes, passar-la negra, veure-se'n de tots colors, haver begut oli, passar el pelegrí**

fer divendres *SV*, passar-la malament / passar molts contratemps (F, *)

Ara les coses no em van bé i em toca fer divendres, però confio que passi aviat aquesta mala època

→ **ballar-la magra, passar-se-la malament**

guanyar-se el cel *SV*, patir amb resignació les penes, els treballs, etc. (IEC)

Amb tot el que fa pels seus pares malalts, es guanya el cel. Té una paciència admirable / Després d'haver dut a terme aquesta feina tan feixuga, tens el cel guanyat

→ **guanyar-se la glòria del cel**

▷ **ésser un màrtir** (p.ext.)

guanyar-se la glòria del cel *SV*, patir amb resignació les penes, els treballs, etc. (IEC)

Només d'haver conviscut amb un marit així durant tants anys, ja s'ha guanyat la glòria del cel

→ **guanyar-se el cel**

▷ **ésser un màrtir** (p.ext.)

passar el pelegrí *SV*, patir molt (R-M)

Abans no m'ho van arreglar vaig haver de passar el pelegrí; van ser les hores més dures de la meua vida (R-M)

→ **veure-se'n de totes, fer-se'n set pedres, cagar-la ben amarga, patir mort i passió, passar per tot**

passar els set calzes d'amargura *SV*, patir molt / passar moltes tribulacions (R-M, EC)

Durant la Guerra civil, la gent va passar els set calzes d'amargura: va patir extraordinàriament perquè moltes famílies van ser separades

→ **patir mort i passió, suar sang, fer-se'n set pedres, beure un calze d'amargor**

▷ **passar els set calzes de l'amargura** (v.f.), **passar penes i fatics** (p.ext.), **passar penes i treballs** (p.ext.)

■ **passar-la** *SV*, passar molts contratemps, tribulacions, etc.

Ja l'ha passat ja, aquest home: ha sofert tota mena de contrarietats al llarg de la seva vida

→ **passar-la magra, passar-la negra, passar-ne de tots colors**

▷ **passar-les** (v.f.)

passar-la magra *SV*, passar un destret (R-M)

Per poder obrir l'establiment, l'ha passada magra; li ha calgut fer mil gestions i una infinitat de despeses / Per poder arribar fins al cim de la muntanya l'hem passada magra; he

quedat exhaust / L'han passada molt magra, però se n'han sortit (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival) (R-M, R-M, *)

→ **passar-la negra, passar-se-la malament, ballar-la negra, passar-les morades, veure la padrina, fer divendres, anar amb la pluja a l'esquena i la roba mullada, passar-la**

▷ **passar-les magres** (v.f.), **fer veure els ulls verds** (a algú) (inv.)

passar la vida perdurable SV, passar mala vida, de molèsties, treballs i tribulacions (A-M) *Ja fa més d'un any que passen la vida perdurable, no hi ha manera que les coses els vagin bé*

→ **passar la trista vida, arrossegar la cadena, passar per tot**

[Tortosa (A-M)]

passar penes i fatigs SV, patir en gran mesura *He passat penes i fatigs per superar aquell disgust tan gros*

→ **passar penes i treballs, patir mort i passió, passar per tot, anar amb la pluja a l'esquena i la roba mullada**

▷ **tenir pell morta** (p.ext.), **passar els set calzes d'amargura** (p.ext.)

passar penes i treballs SV, patir en gran mesura *He passat penes i treballs per trobar una feina com aquesta*

→ **passar penes i fatigs**

▷ **tenir pell morta** (p.ext.), **passar els set calzes d'amargura** (p.ext.)

passar-se-la malament SV, passar / passar molts contratemps (Fr, *)

Recordo que va passar-se-la malament després de la mort del seu germà (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial)

→ **passar-la magra, passar-la negra, fer divendres, plorar gotes de sang, passar-les morades**

▷ **passar-s'ho malament** (v.f.), **passar-ho malament** (v.f.), **passar-se-la bé** (ant.), **passar un tràngol** (p.ext.)

passar un tràngol SV, patir enormement

Vaig haver de passar un tràngol que no desitjo a ningú / Ha passat un mal tràngol amb el divorci dels seus pares, però ja es va recuperant a poc a poc (També s'usa amb verbs del tipus *sobreviure, viure*, etc. i amb l'adjectiu *mal* en posició prenominal)

→ **plorar gotes de sang**

▷ **passar-se-la malament** (p.ext.), **ballar-la** (p.ext.)

plorar gotes de sang SV, expressió que indica el sofriment extrem d'una persona (EC)

Amb la malaltia d'en Pere, hem plorat gotes de sang

→ **passar-se-la malament, passar un tràn-**

gol, sofrir mil morts, beure un calze de dolor, sagnar-li el cor (a algú)

sagnar-li el cor (a algú) O, sentir una viva dolor (IEC)

Des que es va morir el seu millor amic, li sagna el cor

→ **plorar gotes de sang, tenir la boca amarga**

sofrir mil morts SV, sofrir molt (EC)

Aquest home al llarg de la vida ha sofert mil morts: ha estat molt desgraciat

→ **patir mort i passió, plorar gotes de sang, suar sang**

suar sang SV, patir enormement (R-M)

Durant el seu captiveri va suar sang; el tractaven sense cap mena de compassió / A la darrera prova em van fer suar sang (R-M)

→ **patir mort i passió, passar els set calzes d'amargura, sofrir mil morts**

veure la padrina SV, passar per un destret / causar a algú un dolor fort (R-M, EC)

Abans no li van tenir arreglats els documents, li van fer veure la padrina; ja n'estava fastiguejat / Em vaig enganxar els dits a la porta i vaig veure la padrina / Quan em van arrencar el queixal em van fer veure la padrina (R-M, *, *)

→ **passar-la magra, veure les estrelles**

veure les estrelles SV, sentir vivament un dolor (R-M)

Li van treure un queixal sense anestèsia, i el pobre home va veure les estrelles / Es va tallar amb un ganivet i va veure els estels (També s'usa amb el nom *estel*) (R-M, *)

→ **veure la padrina**

veure's negre SV, trobar-se en un destret (R-M)

Era un manuscrit borrós i incomplet; per a traduir-lo vaig veure-m'hi negre / M'he vist negre per a passar el pont (R-M, A-M)

→ **veure-se'n un bull, passar-la negra, veure's verd**

▷ **veure-ho negre** (p.ext.)

PÀTRIA

la mare pàtria SD, la terra on hom ha nascut, la terra dels pares

Ha jurat per la mare pàtria

servir la pàtria SV, fer servei per a la pàtria, especialment d'armes (EC)

Un bon militar sempre ha de servir la pàtria

▷ **fer el soldat** (p.ext.)

PATRIARCA

cap de família SN, responsable de la família

Després de la seva mort, estan molt desemparats perquè ell era el veritable cap de família

→ **cap de casa, pare de família**

PATRIMONI

casa pairal SN, masia o casa adscrita a una finca rústica seu d'un llinatge organitzat com a uni-

tat d'explotació rural d'un patrimoni important acumulat al llarg de generacions i conservat gràcies a la institució de l'hereu (EC)

Els hereus de la família sempre han viscut a la casa pairal

▷ **casa de camp** (p.ext.), **casa de pagès** (p.ext.), **casa de recreu** (p.ext.)

PATRIÒTIC

■ **fer país** *SV*, acció de manifestar les tradicions i els costums catalans, especialment a l'exterior de Catalunya

Tot i que viu a Anglaterra, li agrada fer país: procura que tothom qui passa per casa seva sàpiga com és de bo el pa amb tomàquet

▷ **ésser de la ceba** (p.ext.)

PATUM

cuca fera *SN*, representació d'animal fabulós a les festes populars / animal fabulós, patum / drac, animal monstruós (R-M, IEC, EC)

Després dels gegants va passar la cuca fera entre coets i bengales / L'infant arrencà a plorar quan veié la cuca fera / Van construir una cuca fera amb materials reciclats (R-M, R-M, *)

PATXOCA

fer bona fila *SV*, tenir bon aspecte / aspecte (bo) exterior d'una persona (*, A-M)

Fas bona fila amb aquest pentinat nou / Fas molt bona fila: estàs molt guapa (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival)

→ **tenir bon color**, **fer bona pinta**

▷ **fer mala fila** (ant.), **fer bona cara** (p.ext.), **cop d'ull** (p.ext.)

PAU

bandera blanca *SN*, senyal distintiu dels parlamentaris a fi que siguin tractats com a tals per l'enemic, o hissat pel vaixell en guerra per a indicar intenció de negociar la pau (EC)

Finalment el vaixell va alçar bandera blanca

▷ **bandera negra** (ant.)

d'entreguerres *SP*, dins el període transcorregut entre dues guerres successives (EC)

Tots aquells esdeveniments van tenir lloc durant el període d'entreguerres

pau octaviana *SN*, pau pública perfecta / període de pau completa, com la que regnà en el món romà en temps de l'emperador Octavi (Fr, EC)

Va ser una dècada de pau octaviana per a aquell estat

PECAR

caure en pecat *SV*, pecar / cometre una acció contra la llei de Déu o l'Església (Fr, *)

Fent aquesta dolenteria ha caigut en pecat

▷ **en pecat** (p.ext.)

ofendre Déu *SV*, obrar injustament / ultratjar

algú pecant (IEC, EC)

No malpensis d'aquest home, que ofens Déu; jo el conec bé i sé que és incapaç del fet que li atribueixes (R-M)

PECAT

cas reservat *SN*, pecat del qual hom no pot ésser absolt per un confessor ordinari (IEC)

Una acció com aquesta és un cas reservat que s'hauria de sotmetre a la consideració d'un bisbe

el pecat original *SD*, pecat de la humanitat en els temps originals de la seva història, del qual participen tots els homes i en virtut del qual el gènere humà perdé l'estat original i es féu responsable de la seva situació actual (EC)

A conseqüència del pecat original l'home es veu obligat a treballar per a sobreviure

▷ **estat original** (p.ext.), **gràcia original** (p.ext.)

en pecat *SP*, estat del qui ha comès una acció contra la llei de Déu o l'Església, mentre encara no s'hi ha reconciliat

Confessa't, si no vols viure en pecat / Creu que està en pecat i vol veure un capellà

▷ **en estat de gràcia** (ant.), **en gràcia de Déu** (ant.), **caure en pecat** (p.ext.), **anar per mal camí** (p.ext.)

mort de l'ànima *SN*, pecat mortal (A-M)

Cometre aquell assassinat va ser la mort de l'ànima

pecat capital *SN*, cadascun dels set pecats (superbia, avarícia, luxúria, gola, ira, enveja i pèrdua) que la tradició eclesial considera com a cap i origen d'altres vicis i pecats (EC)

La luxúria és un pecat capital (També s'usa amb el nom *vici*)

PECULIARITAT

tenir un aire *SV*, (tenir una) manera peculiar de moure's una persona en caminar, en ballar o en fer un exercici qualsevol (EC)

En Joan ballant té un aire!

PEDANT

rata sàvia *SN*, dit per a referir-se a aquella persona que fa ostentació de saber o erudició, tenint-ne o no

És una rata sàvia, li encanta fer-se l'entès en tot / Mira, ja ve la rata sàvia de la família (També s'usa amb la forma *rateta sàvia*)

→ **saber com es mata el peix**, **mestre sentències**

PEDICURA

■ **fer els peus** (a algú) *SV*, fer la pedicura a algú

Avui vaig al podòleg a fer-me els peus

▷ **fer les mans** (a algú) (p.ext.)

PEDRA

apedregar-se de la bufeta *SV*, fer-se-li pedres o

càlculs a la bufeta (a algú) (IEC)

Té tendència a apedregar-se de la bufeta
(També s'usa amb el verb *pedregar*)

▷ **apedregar-se del fetge** (p.ext.)

apedregar-se del fetge *SV*, fer-se-li pedres o càlculs al fetge (a algú) (IEC)

El seu pare s'apedrega del fetge (També s'usa amb el verb *pedregar*)

▷ **apedregar-se el fetge** (v.f.), **apedregar-se de la bufeta** (p.ext.)

rosa de les sorres *SN*, rosa del desert / agregat de cristalls lamel·lars de guix disposats en forma de rosa (IEC, *)

Quan va anar de viatge al Marroc em va portar una rosa de les sorres com a record

→ **rosa del desert**

rosa del desert *SN*, agregat de cristalls lamel·lars de guix disposats en forma de rosa (IEC)

Feia col·lecció de roses del desert. En tenia de molt boniques

→ **rosa de les sorres**

PEDRÓ

creu de terme *SN*, monument de pedra en forma de creu que serveix per a indicar el lloc on s'acaba el terme d'un poble o d'una ciutat (IEC)

Una de les creus de terme de Sant Cugat del Vallès és als jardins del Monestir

PEGAIRE

tenir la mà llarga *SV*, tenir tendència a pegar (IEC)

Em sembla que tens la mà llarga, controla't perquè els fills es poden educar d'una altra manera / Té la fama de tenir la mà molt llarga (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival)

→ **tenir la mà lleugera, tenir les mans falagueres**

▷ **tenir la mà pesada** (p.ext.), **deixar anar la mà** (p.ext.)

tenir la mà lleugera *SV*, ésser molt prompte per a pegar (A-M)

T'has de controlar més, que tens la mà lleugera i així, pegant, no s'aconsegueixen les coses que vols

→ **tenir les mans falagueres, tenir la mà llarga**

▷ **tenir les mans lleugeres** (v.f.), **tenir la mà pesada** (p.ext.)

tenir la mà pesada *SV*, pegar fort / fer mal quan pega (R-M, IEC)

Era un mestre del temps antic, dels que tenien la mà pesada; els deixebles el temien / Vigila quan jugues pegant de broma, que tens la mà pesada i fas mal (R-M, *)

▷ **tenir la mà llarga** (p.ext.), **tenir la mà lleugera** (p.ext.)

tenir les mans falagueres *SV*, ésser prompte a pegar o a agredir (R-M)

El defecte d'aquest mestre és que té les mans falagueres; no pot evitar de donar alguna clatellada de tant en tant (R-M)

→ **tenir la mà lleugera, tenir la mà llarga**

PEGAR

clavar un juli (a algú) *SV*, pegar a algú / donar un cop a la cara, al clatell, etc. (IEC, *)

Era del parer que clavar un juli als fills, si se'l mereixien, no era dolent / Li ha clavat un juli que no ha pas tingut mandra / Va fotre un juli al seu fill perquè li havia respost de mala manera (També s'usa amb el verb *fotre*) (*, EC, *)

→ **clavar una nata** (a algú), **donar una nata** (a algú), **fotre un pinyo** (a algú)

▷ **passar-li farina al cul** (a algú) (p.ext.), **flist-flast** (p.ext.)

clavar una nata (a algú) *SV*, (donar un) cop pegat a la cara o al clatell (A-M)

Va clavar una nata al seu fill perquè havia dit paraulotes / Li va fotre una nata sense motiu (També s'usa amb el verb *fotre*)

→ **donar una nata** (a algú), **clavar un juli** (a algú)

▷ **rebre una nata** (inv.)

deixar anar la mà *SV*, pegar, colpejar, a algú
Va deixar anar la mà i li va marcar els cinc dits a la cara

▷ **tenir la mà llarga** (p.ext.), **descarregar-li la mà** (a algú) (p.ext.), **posar la mà a sobre** (d'algú) (p.ext.)

descarregar-li la mà (a algú) *SV*, pegar a algú (IEC)

Era un noi malcreient; més d'una vegada havien hagut de descarregar-li la mà / Son pare estava tan empipat que els va descarregar la mà a sobre (R-M, *)

→ **posar la mà a sobre** (d'algú)

▷ **deixar anar la mà** (p.ext.)

donar calça d'arena (a algú) *SV*, donar a algú un cop amb una mitja plena d'arena / donar (a algú) un cop molt fort (IEC, EC)

Li donaren calça d'arena i el deixaren mig mort [Val., Mall., Men. (A-M)]

donar-li pa i peres (a algú) *SV*, donar un cop a algú sense fer-li gaire mal (A-M)

Com que li va contestar d'aquella manera, li va donar pa i peres / Van atrapar els dos pillellets quan intentaven forçar la porta i els van donar pa i peres; van quedar mig baldats i no crec que provin de tornar-hi (*, R-M)

→ **tocar-li el crostó** (a algú)

▷ **donar-li per a peres** (a algú) (p.ext.)

donar tronc (a algú) *SV*, pegar, tupar / donar un cop a la cara, al clatell, etc. (A-M, *)

Té es mal costum de donar tronc a sa veïnada
→ **donar una nata** (a algú), **clavar un juli** (a algú)

[Mall. (A-M)]

donar una nata (a algú) *SV*, (donar un) cop pegat a la cara o al clatell (A-M)

Va donar una nata a la Laia que va veure les estrelles

→ **clavar una nata** (a algú), **clavar un juli** (a algú)

▷ **rebre una nata** (inv.)

espolsar-li l'esquena (a algú) *SV*, pegar a algú, tupar-lo (A-M)

Al final va espolsar-li l'esquena al seu company perquè no parava d'empipar-lo

→ **tocar-li l'esquena** (a algú), **amidar-li l'esquena** (a algú), **arribar-li a l'esquena** (a algú)

estampar-li els cinc dits a la cara (a algú) *SV*, bufetejar algú fortament (EC)

Va provocar el guàrdia de seguretat i com a resposta aquest li va estampar els cinc dits a la cara

→ **posar els cinc dits a la cara** (a algú), **clavar-li els cinc dits a la cara** (a algú), **marcar-li els cinc dits a la cara** (a algú), **girar-li la cara** (a algú)

fer-li un cap nou (a algú) *SV*, pegar a algú / tupar-lo (IEC, *)

Si troba aquell pillastre, li farà un cap nou; està furiós contra ell (R-M)

→ **fer-li una cara nova** (a algú), **rompre la crisma** (a algú)

▷ **tocar-li el crostó** (a algú) (p.ext.)

fer-li una cara nova (a algú) *SV*, pegar / pegar a algú, tupar-lo (R-M, *)

Si continua insultant la gent haurà de guardar-se que algú no li faci una cara nova (R-M)

→ **fer-li un cap nou** (a algú), **inflar-li els morros** (a algú), **gratar la tinya** (a algú), **girar-li la cara** (a algú), **rompre la crisma** (a algú), **deixar la cara com un mapa** (a algú)

fer pam-pam *SV*, pegar, tupar (en llenguatge infantil) (A-M)

Si no ets bon minyó et faran pam-pam / Era tan bo, que mai no li havien fet pam-pam al cullet (R-M, *)

▷ **tocar-li el crostó** (a algú) (p.ext.)

[pam-pam: reduplicatiu no registrat a l'IEC]

■ **fotre un pinyo** (a algú) *SV*, pegar a algú, tupar-lo

Si no pares de molestar-me, et fotrè un pinyo!

→ **clavar un juli** (a algú)

[pinyo: mot no registrat a l'IEC]

girar-li la cara (a algú) *SV*, pegar a algú / expressió emprada per a indicar l'efecte d'un cop molt fort a la cara (R-M, EC)

Es va sentir insultat i li va girar la cara d'un revés (R-M)

→ **trencar la cara** (a algú), **estampar-li els cinc dits a la cara** (a algú), **fer-li una cara nova** (a algú)

gratar la tinya (a algú) *SV*, maltractar algú, escallivar-lo (A-M)

Van gratar la tinya a l'adversari / Es van discutir i es van gratar la tinya l'un a l'altre

→ **fer-li una cara nova** (a algú)

inflar-li els morros (a algú) *SV*, pegar a algú molt fort (EC)

Li va dir que, si tornava a sentir-li dir aquelles paraules, li inflaria els morros (R-M)

→ **inflar-li la cara** (a algú), **fer-li una cara nova** (a algú)

inflar-li la cara (a algú) *SV*, pegar a algú molt fort (EC)

Aquells homes tenen molt mala llet, si no vigiles t'inflaran la cara

→ **inflar-li els morros** (a algú)

■ **posar calent** (algú) *SV*, pegar cops a algú

Un grup de joves conflictius van posar calent un altre noi sense cap motiu

→ **posar** (algú) **com un Cristó**

▷ **anar calent** (inv.)

posar la mà a sobre (d'algú) *SV*, pegar / donar un cop a algú (R-M, *)

Només ha posat la mà a sobre d'una persona del departament / Els seus pares no li van posar mai la mà a sobre i ell tampoc no ha pegat mai als seus fills / Mai no ha posat la mà al damunt de ningú (També s'usa amb el nom grapa i amb la forma posar la mà al damunt (d'algú)) (*, R-M, *)

→ **descarregar-li la mà** (a algú), **tocar-li el crostó** (a algú)

▷ **deixar anar la mà** (p.ext.)

rompre la crisma (a algú) *SV*, esgalabrar. Pegar molt fort (R-M)

Va perdre el seny i va rompre la crisma a la seva xicota / Sempre renyeix amb dos xicots de mala mena; algun dia li trencaran la crisma; ja li van fer un ull de vellut, una vegada (També s'usa amb el verb trencar) (*, R-M)

→ **fer-li una cara nova** (a algú), **fer-li un cap nou** (a algú), **trencar la cara** (a algú)

tocar-li el crostó (a algú) *SV*, pegar, maltractar (R-M)

Si saben que ho ha fet ell, li tocaran el crostó, i fort! (R-M)

→ **marcar-li els cinc dits a la cara** (a algú), **posar-li els cinc dits a la cara** (a algú), **donar-li pa i peres** (a algú), **posar la mà a sobre** (d'algú), **tocar-li l'esquena** (a algú)

▷ **rebre del carpó** (inv.), **tocar-li el rebre** (a algú) (p.ext.), **amidar-li l'esquena** (a algú) (p.ext.), **arribar-li a l'esquena** (a algú) (p.ext.), **passar-li farina al cul** (a algú) (p.ext.), **fer pam-pam** (p.ext.), **espolsar-li l'esquena** (a algú) (p.ext.)

tocar-li l'esquena (a algú) *SV*, pegar / colpejar algú, tupar-lo (R-M, *)

El van atrapar prenent pomes i li van tocar l'esquena; no tindrà pas ganes de tornar-hi (R-M)

→ **espolsar-li l'esquena** (a algú), **donar-li per a peres** (a algú)

▷ **tocar-li el crostó** (a algú) (p.ext.), **amidar-li l'esquena** (a algú) (p.ext.)

trencar la cara (a algú) *SV*, pegar a algú / donar cops a la cara d'algú (R-M, *)

Va perdre el seny, diuen que va trencar la cara a un home sense solta ni volta / Quan va sentir que aquell home es burlava d'ell hauria desitjat trencar-li la cara d'un revés (També s'usa amb el verb rompre) (, R-M)*

→ **rompre la crisma** (a algú), **girar-li la cara** (a algú), **desfer la cara** (a algú), **tocar-li el crostó** (a algú)

ANT

no tocar-li un fil de la roba (a algú) *SV*, no ferir algú ni maltractar-lo gens (A-M)

A la meva filla, mai no li ha tocat un fil de la roba

→ **no tocar-li un pèl de la roba** (a algú)

no tocar-li un pèl de la roba (a algú) *SV*, no ferir algú ni maltractar-lo gens (A-M)

Des que la seva dona el va denunciar, no li ha tocat un pèl de la roba

→ **no tocar-li un fil de la roba** (a algú)

PEIXALLA

barra de peix *SN*, gran quantitat de peix que avança a flor d'aigua (EC)

Al riu hi havia una barra de peix enorme

PÈL

pèl moixí *SN*, pèl suau i curt, com el primer pèl que surt en néixer la barba (EC)

Comences a tenir pèl moixí, hauràs d'afaitar-te

PELAT

més pelat que es call de sa mà *SA*, es diu d'una cosa molt pelada, sia en sentit literal, sia en el metafòric (A-M)

No he vist mai ningú tan ben afaitat: té la cara pelada com es call de sa mà

→ **més pelat que un jonc, més pelat que un cul de criatura, pelat com un jonc, més pelat que un cul de gerra**

[Bal. (A-M)]

més pelat que un cul de criatura *SA*, es diu d'una cosa molt pelada, sia en sentit literal, sia en el metafòric (A-M)

Té un presseguer al jardí, però el té més pelat que un cul de criatura: no li queda ni una fulla

→ **més pelat que un jonc, més pelat que es call de sa mà, pelat com un jonc, més pelat que un cul de gerra**

més pelat que un cul de gerra *SA*, es diu d'una cosa molt pelada, sia en sentit literal, sia en el metafòric (A-M)

Té el cap més pelat que un cul de gerra: no li queda ni un cabell

→ **més pelat que un jonc, més pelat que es**

call de sa mà, més pelat que un cul de criatura, pelat com un jonc

més pelat que un jonc *SA*, es diu d'una cosa molt pelada, sia en sentit literal, sia en sentit metafòric (A-M)

Com que sempre va més pelat que un jonc, s'ha hagut de comprar un barret per protegir-se del fred

→ **més pelat que un cul de gerra, més pelat que un cul de criatura, més pelat que es call de sa mà, pelat com un jonc**

▷ **més pelat que una rata** (p.ext.)

pelat com un jonc *SA*, pelat / mancat de pèl, de vegetació, etc. (R-M, *)

Va anar a cal barber i el van deixar pelat com un jonc; li van fer una esquilada tremenda (R-M)

→ **pelat com un jonc de fulles, més pelat que es call de sa mà, més pelat que un cul de criatura, més pelat que un jonc, més pelat que un cul de gerra**

pelat com un jonc de fulles *SA*, [quedar o estar] molt despullat, mancat de tot (A-M)

Aquest arbre no té ni una fulla: es calabruix l'ha deixat pelat com un jonc de fulles / Ja torn estar com un jonc de fulles (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **pelat com un jonc**

[Mall. (A-M)]

PELL

pell morta *SN*, porció de la dita membrana que se separa de la restant perquè està mancada de vitalitat (A-M)

Sempre s'arrenca la pell morta del voltant dels dits / Talla't les pells mortes dels talons

▷ **carn morta** (p.ext.), **ull de poll** (p.ext.)

PELUT

de pèl *SP*, nom genèric dels animals que tenen el cos cobert de pèl (A-M)

Ell no vol menjar mai animals de pèl; només menja peix i animals de ploma (S'usa com a complement dels noms animal, bestiar, caça, etc.) (R-M)

lleig com un ós *SA*, és diu d'un home lleig i pelut (EC)

Aquell home és lleig com un ós. Quan es queda sense samarreta fa por perquè és molt pelut

PENA

no haver-hi rosa sense espines *SV*, no haver-hi plaer que no porti aparellada alguna pena (IEC)

Mira que està de pega! Ara que té feina resulta que els companys li fan la guitza. És ben bé que no hi ha rosa sense espines

▷ **corona d'espines** (p.ext.), **llit d'espines** (p.ext.)

PENDENT

1. que és per resoldre

a la balança *SP*, [estar] a punt de resoldre's una cosa (EC)

El tema de les clavegueres d'aquesta urbanització és a la balança (S'usa normalment amb els verbs *ésser*, *estar*, etc.)

→ **ésser enlaire**

▷ **en estudi** (p.ext.), **fer caure la balança** (p.ext.)

al collir les figues ens veurem *O*, es diu per a expressar que el resultat de les empreses no se sap fins a la fi d'aquestes (A-M)

No et puc garantir el resultat d'aquest acord, només et puc dir que al collir les figues ens veurem

▷ **ja ho trobarem** (p.ext.), **ja en parlarem** (p.ext.), **ja veurem com acabaran ses misses** (p.ext.)

en cartera *SP*, [tenir] en preparació, previst per a resoldre, per a publicar o realitzar (A-M)

Ha publicat dos llibres i en té un altre en cartera que sortirà aviat / Dius que té en cartera no sé quants projectes, però mai no ens n'ha ensenyat cap (S'usa normalment amb els verbs *estar* i *tenir*) (R-M)

→ **en estudi**

▷ **a l'espera de** (p.ext.), **en tràmit** (p.ext.)

en estudi *SP*, dit del projecte, de la proposta, etc., que encara és objecte d'estudi o d'examen per part d'un òrgan competent (EC)

La construcció de la variant fa molts anys que està en estudi, ja haurien d'haver pres una decisió / Tenim el projecte en estudi (S'usa normalment amb els verbs *estar* i *tenir*)

→ **en cartera**

▷ **en tràmit** (p.ext.), **a la balança** (p.ext.), **estar a quinze i ratlla i la pilota encalada** (p.ext.)

en suspens *SP*, sense realitzar / diferida la resolució (R-M, EC)

L'acord de la junta ha quedat en suspens fins a nova ordre / No es van posar d'acord i ho van deixar en suspens (R-M, Fr)

→ **ésser enlaire**

▷ **ésser al sac** (ant.), **donar allargs a** (p.ext.), **estar a quinze i ratlla i la pilota encalada** (p.ext.)

en tràmit *SP*, pendent de resolució (R-M)

Encara tenim la resolució de la beca en tràmit. Ja els avisarem (S'usa normalment amb els verbs *estar* i *tenir*)

→ **en marxa**

▷ **en cartera** (p.ext.), **en estudi** (p.ext.)

2. inclinat, que fa baixada

a pic *SP*, verticalment / ascendint o descendint en direcció vertical (IEC, *)

El camí puja a pic (Fr)

▷ **en pendent** (p.ext.)

en pendent *SP*, en un lloc inclinat, que fa baixada
Ha aparcat el cotxe en pendent, s'ha desfrenat i ha anat carrer avall fins a xocar amb una furgoneta

▷ **a pic** (p.ext.)

PENEDIR-SE

dir el mea culpa *SV*, penedir-se / doldre's de les faltes comeses (Fr, *)

Primer va actuar malament, però ara li ha arribat el moment de dir el mea culpa

→ **entonar el mea culpa, tocar a penedits**

▷ **retirar la paraula** (p.ext.)

[mea culpa: llatinisme]

donar-se cops al pit *SV*, colpejar-se el pit en senyal de penediment, de devoció (EC)

No diguis que trauràs el fill de casa perquè encara et donaràs cops al pit / Pren la decisió convençut, que més tard no t'hagis de colpir el pit (També s'usa amb la forma *colpir-se el pit*)

→ **pegar-se tocs pel cap, mossegar-se els dits** (de fer alguna cosa), **estirar-se els cabells** (de fer alguna cosa)

▷ **tenir la consciència bruta** (p.ext.)

entonar el mea culpa *SV*, doldre's de les faltes comeses (R-M)

Davant dels retrets que tothom li va fer ben segur que deu entonar el mea culpa; no es devia pensar fer tant de mal (R-M)

→ **dir el mea culpa, tocar a penedits**

[mea culpa: llatinisme]

estirar-se els cabells (de fer alguna cosa) *SV*, penedir-se en alt grau d'haver fet alguna cosa / penedir-se d'haver fet o d'haver deixat de fer quelcom (IEC, *)

S'estirava els cabells d'haver ofès tan injustament el seu amic / No ho vull fer perquè sé que després m'estiraria els cabells (El complement és opcional) (R-M, *)

→ **mossegar-se els punys** (de fer alguna cosa), **donar-se cops al pit, pegar-se tocs pel cap**

mossegar-se els dits (de fer alguna cosa) *SV*, penedir-se d'alguna cosa / penedir-se d'haver fet o d'haver deixat de fer quelcom (IEC, *)

Quin disbarat: segur que a hores d'ara se'n mossega els dits! / No ho va voler dir, però més d'un cop haurà de mossegar-se els dits; li doldrà molt (El complement és opcional) (R-M, EC)

→ **plorar llàgrimes de sang, estirar-se els cabells** (de fer alguna cosa), **saber greu** (a algú), **donar-se cops al pit**

▷ **rosegar-se els punys** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

pegar-se tocs pel cap *SV*, penedir-se molt amargament d'una cosa (A-M)

Quan es va adonar que s'havia equivocat, es pegava tocs pel cap

→ **donar-se cops al pit, estirar-se els cabells** (de fer alguna cosa)

plorar llàgrimes amargues *SV*, penedir-se / plorar de penediment, de remordiment (Fr, *)
Plorava llàgrimes amargues per haver-li dit el nom del porc

→ **plorar llàgrimes de sang, vessar llàgrimes amargues, vessar llàgrimes de sang, saber greu** (a algú)

plorar llàgrimes de sang *SV*, penedir-se, purgar / plorar de penediment, de remordiment / plorar molt amargament, sense consol (R-M, IEC, A-M)

En considerar l'enormitat de la seva culpa, plorava llàgrimes de sang (R-M)

→ **plorar llàgrimes amargues, mossegar-se els dits** (de fer alguna cosa), **vessar llàgrimes de sang, vessar llàgrimes amargues**

▷ **rosegar-se els punys** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

saber greu (a algú) *SV*, tenir un sentiment de pena (R-M)

No va acceptar la invitació i ara li sap greu perquè tots els companys hi eren (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició prenominal) (R-M)

→ **mossegar-se els dits** (de fer alguna cosa), **plorar llàgrimes amargues**

tocar a penedits *SV*, haver de penedir-se (R-M)
T'aconsello que no facis cap disbarat perquè, després, quan toquen a penedits, ja serà tard per a esmenar-ho (R-M)

→ **entonar el mea culpa, dir el mea culpa**
▷ **cantar la palinòdia** (p.ext.)

vessar llàgrimes amargues *SV*, plorar de penediment, de remordiment

Es va comportar molt malament quan el seu pare era viu i ara vessa llàgrimes amargues

→ **plorar llàgrimes amargues, plorar llàgrimes de sang, vessar llàgrimes de sang**

vessar llàgrimes de sang *SV*, tenir remordiment / plorar de penediment, de remordiment (R-M, *)

Els culpables de tants crims, vindrà dia que hauran de vessar llàgrimes de sang; no tenen perdó / Algun dia, per tot el que fa, vessarà llàgrimes de sang (R-M, IEC)

→ **plorar llàgrimes de sang, plorar llàgrimes amargues, vessar llàgrimes amargues**

PENIS

membre viril *SN*, penis / l'òrgan masculí de la generació (EC, A-M)

Aquell home és un exhibicionista: li agrada ensenyar el seu membre viril (Sovint s'omet l'adjectiu)

▷ **les parts pudendes** (p.ext.)

PENITÈNCIA

en penitència *SP*, executant els actes d'expiació prescrits pel confessor

Va caminar descalç des de casa seva fins al monestir de Montserrat en penitència

PENOMBRÓS

a mitja llum *SP*, a claror poc intensa (R-M)

Començava a fosquejar i el port, a mitja llum, tenia aspecte fantasmal / És un ambient a mitja llum molt acollidor / Ja t'hi veus, estàs a mitja claror, encén el llum (També s'usa amb el nom *claror*) (R-M, R-M, *)

→ **a la penombra, entre dos foscants**

entre dos foscants *SP*, entre dues clarors / entre dues llums (R-M, IEC)

Va passar molt a la vora meu, però érem entre dos foscants i no vaig poder-lo reconèixer (R-M)

→ **a mitja llum, a la penombra**

▷ **a les fosques** (p.ext.)

PENOSAMENT

a dures penes *SP*, tot just; a penes / gairebé no (A-M, *)

A dures penes vam poder arribar fins a la benzina més propera

→ **a males penes, amb prou feines, amb penes i treballs**

PENSAR

assecar-se-li el cervell (a algú) *O*, treballar intensament amb la intel·ligència (A-M)

Se li assecarà el cervell de tant de treballar en la seva tesina

▷ **esprèmer-se el cervell** (p.ext.), **escalfar-se el cap** (p.ext.), **trencar-se el cap** (p.ext.), **matar-s'hi** (p.ext.)

dir (alguna cosa) **entre si mateix** *SV*, formular un pensament sense arribar a pronunciar-lo en veu alta (EC)

Sempre diu coses entre si mateix, però després no s'atreveix a pronunciar-les en veu alta / La Maria va dir entre si mateixa que no li agrada aquella gent / Ho va dir entre si (També s'usa amb la forma *dir* (alguna cosa) *entre si*)

→ **dir** (alguna cosa) **per a si mateix, tenir** (alguna cosa) **per a si mateix**

▷ **entrar en comptes amb si mateix** (p.ext.), **entre si** (p.ext.)

dir (alguna cosa) **per a si mateix** *SV*, formular un pensament sense arribar a pronunciar-lo en veu alta (EC)

Deia que no per a si mateix una vegada i una altra / Va dir per a si que ell mai no faria una cosa així (També s'usa amb la forma *dir* (alguna cosa) *per a si*)

→ **dir** (alguna cosa) **entre si mateix, tenir** (alguna cosa) **per a si mateix**

▷ **entrar en comptes amb si mateix** (p.ext.), **entre si** (p.ext.)

escalfar-se el cap *SV*, pensar molt / fatigar-se mentalment estudiant alguna cosa (Fr, IEC)

S'escalfa el cap estudiant hores i més hores (R-M)

→ **trencar-se el cap, buidar-se el cap, espremer-se el cervell, donar voltes** (a alguna cosa), **menjar-se el coco**

▷ **assecar-se-li el cervell** (a algú) (p.ext.), **tenir por que les barres caiguin** (p.ext.)

espremer-se el cervell *SV*, esforçar-se pensant / esforçar-se molt per trobar la solució a alguna cosa (R-M, IEC)

No cal que t'esprenis el cervell per entendre-ho; està escrit en clau (R-M)

→ **trencar-se el cap, trencar-se les banyes, buidar-se el cap, escalfar-se el cap**

▷ **assecar-se-li el cervell** (a algú) (p.ext.)

■ **fer servir el cap** *SV*, reflexionar, raonar, fer ús de la raó

Fes servir el cap i digues-me què faries tu en el meu cas

▷ **tenir el cap ben posat** (p.ext.)

mirar-s'hi *SV*, abans de fer una cosa pensar-s'hi molt (IEC)

Abans de tenir xicot s'hi va mirar molt / Mira-t'hi bé, abans de comprar-ho (*, Fr)

→ **pensar-s'hi**

passar-li pel cap (a algú) *SV*, acudir-se alguna cosa a algú / pensar-hi (IEC, Fr)

Ja que no vas trobar-me a casa, et podia passar pel cap de deixar-me una nota comunicant-me l'hora de la reunió (També s'usa amb el nom *magí*) (R-M)

→ **passar-li per la barretina** (a algú), **passar-li per la vena** (a algú)

▷ **treure's** (alguna cosa) **del cap** (p.ext.)

passar-li per la vena (a algú) *SV*, venir l'acudit (de tal o tal cosa) a algú / acudir-se sobtadament una idea, una proposta, un pensament (A-M, *)

Va passar-li per la vena de matricular-se a aquella carrera i la va acabar en tres anys

→ **passar-li pel cap** (a algú), **passar-li per la barretina** (a algú), **venir-li l'acudit** (de fer alguna cosa, a algú)

pensar bé (d'algú) *SV*, pensar que és bo, honrat, etc. (EC)

A mi, d'entrada, sempre m'agrada pensar bé de les persones / Pensa el bé de les persones: no siguis tan desconfiat

→ **tenir** (algú) **en bon concepte**

▷ **pensar malament** (d'algú) (ant.)

PENSARÓS

tenir por que les barres caiguin *SV*, es diu del qui es posa recolzat a una taula i amb les barres sobre les mans (A-M)

Que tens por que les barres caiguin? No t'aguantis el cap mentre menges, home!

▷ **trencar-se el cap** (p.ext.), **escalfar-se el cap** (p.ext.)

[Pineda (A-M)]

PENTECOSTA

Pasqua de Pentecosta *SN*, pentecosta / festa que els cristians celebren el cinquantè dia que segueix el Diumenge de Pasqua en recordança de la vinguda de l'Esperit Sant als apòstols (EC, *)

Ens trobarem el dia de la Pasqua de Pentecosta

→ **segona Pasqua, Pasqua Granada**

Pasqua Granada *SN*, pentecosta / festa que els cristians celebren el cinquantè dia que segueix el Diumenge de Pasqua en recordança de la vinguda de l'Esperit Sant als apòstols (Fr, *)

Per Pasqua Granada no es canten caramelles com per la Pasqua de Resurrecció; sol escaure's pel juny i els blats ja són a punt de segar / Faré la confirmació pels voltants del dia de la Pasqua Granada (R-M, *)

→ **segona Pasqua, Pasqua de Pentecosta**

segona Pasqua *SQ*, Pentecosta / solemnitat que conclou el temps pasqual, en la qual l'Església commemora la vinguda de l'Esperit Sant (Fr, *)

Dilluns és festa perquè és la Segona Pasqua

→ **Pasqua Granada, Pasqua de Pentecosta**

▷ **primera Pasqua** (p.ext.), **Pasqua Florida** (p.ext.)

PENTINAR

fer la toga (a algú) *SV*, marcar els cabells caragolant-los al voltant del cap i subjectant-los-hi amb pines (IEC)

Fes-te la toca aquesta nit, si vols que demà els cabells et quedin llisos

▷ **trossar-se el cabell** (p.ext.)

passar la pinta (a algú) *SV*, fer lleugerament l'operació de pentinar (IEC)

Passa la pinta a la Marina, que va molt escabellada / Abans de sortir de casa, passa't la pinta, que vas molt escabellat

▷ **passar el raspall** (p.ext.)

PENTINAR-SE

trossar-se el cabell *SV*, disposar el cabell de manera que la cabellera resti recollida (EC)

Es trossa el cabell perquè, com que té una cabellera molt llarga, va més còmoda

▷ **deixar-se anar els cabells** (ant.), **cua de cavall** (p.ext.), **fer la toga** (a algú) (p.ext.)

PENTINAT

cua de cavall *SN*, cabellera lligada (IEC)

Si et molesten els cabells, fes-te una cua de cavall / Quan era jove portava una cua de cavall

▷ **deixar-se anar els cabells** (p.ext.), **trossar-se el cabell** (p.ext.)

PERÇAÇAR

anar a la saga (d'alguna cosa) *SV*, anar al darre-re d'alguna cosa per aconseguir-la (IEC)

Des que el conec que va a la saga d'una casa com aquesta

→ **anar a la caça de, anar darrere** (d'alguna cosa)

▷ **anar en saga** (d'alguna cosa) (v.f.), **seguir els passos** (d'algú) (p.ext.)

PERCENTATGE

tant per cent *SN*, proporció matemàtica d'una quantitat respecte a una altra de referida al valor 100 com a unitat. És anomenat també percentatge / per cada cent, tant (EC, IEC)

Van precisar el tant per cent / Per a resoldre aquests problemes has de fer el tant per cent / Col·locar un capital al deu per cent (També s'usa amb un numeral en comptes del quantificador *tant*) (EC, *, EC)

▷ **a comissió** (p.ext.), **un tant** (p.ext.)

PERDÓ

no s'ho val *O*, expressió amb la qual hom respon a qui li demana perdó per una molèstia que li ha causat (EC)

—*T'asseguro que no volia perjudicar-te en res. —No cal que et disculpis, no s'ho val*

→ **no hi fa res**

▷ **tant se val...com** (p.ext.)

PERDONAR

fer-li gràcia (d'alguna cosa, a algú) *SV*, perdonar alguna cosa a algú, no exigir-la (EC)

Li va fer gràcia dels diners que li devia / Us faig gràcia de la indemnització (IEC, EC)

fer taula rasa (d'alguna cosa) *SV*, considerar com a nul tot el que ha estat fet anteriorment / expressió que hom utilitza per a indicar l'anul·lació de tot el que ha estat fet anteriorment (IEC, EC)

Si vols viure tranquil fes taula rasa dels mals records de la guerra (R-M)

→ **passar l'esponja, passar ratlla** (a alguna cosa), **passar** (alguna cosa) **per alt**

▷ **el passat, passat** (p.ext.)

passar l'esponja *SV*, esborrar el passat, acabar una qüestió / perdonar una falta (R-M, *)

Si em vols creure a mi, no et capfiquis més en el seu mal comportament envers teu i passa l'esponja (R-M)

→ **estendre un vel sobre** (alguna cosa), **fer taula rasa** (d'alguna cosa), **treure's** (algú o alguna cosa) **del cap, tirar terra damunt** (d'alguna cosa), **deixar morta** (alguna cosa), **passar ratlla** (a alguna cosa), **deixar córrer** (alguna cosa)

▷ **al cap del carrer** (p.ext.)

passar (alguna cosa) **per alt** *SV*, perdonar / perdonar alguna cosa a algú (Fr, *)

Ha passat alguna infidelitat per alt, és un bona fe / Això ho passo per alt, però no ho tornis a fer

→ **passar l'esponja, fer taula rasa** (d'alguna cosa)

prendre (algú) **a mercè** *SV*, concedir el perdó a algú (IEC)

Ha pres a mercè el lladre que la va robar l'altre dia

PERDRE

canviar pets amb merda *SV*, fer un negoci poc productiu, o canviar coses sense guanyar amb el canvi (A-M)

Es pensa qui sap què ha guanyat amb aquest negoci i ha canviat pets amb merda / Tot el que has aconseguit és canviar pets amb merda (R-M)

→ **donar duros a quatre pessetes, donar-ne tretze per dotzena**

▷ **tirar un aglà per agafar un porc senglar** (ant.), **el negoci d'en Robert amb les cabres** (p.ext.), **mal negoci** (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

deixar-hi les ungles *SV*, perdre-hi / arruïnar-se en alguna empresa (R-M, *)

Va començar un negoci de fustes i si es descuida hi deixa les ungles; no hi entenia i el van ensarronar (S'usa referint-se a afers, negocis, etc.) (R-M)

→ **posar-hi els dits i deixar-hi les ungles, deixar-hi els ossos, deixar-hi les dents, deixar-hi la camisa, perdre bous i esquelles**

donar duros a quatre pessetes *SV*, negociar percent-hi (R-M)

En saber quant li cobraven s'ha desil·lusionat; es creia que li donarien duros a quatre pessetes! / Sàpigues que ningú no dona duros a quatre pessetes (R-M)

→ **donar-ne tretze per dotzena, canviar pets amb merda**

▷ **el negoci d'en Robert amb les cabres** (p.ext.), **mal negoci** (p.ext.)

donar-ne tretze per dotzena *SV*, tenir pèrdues per haver fet malament els càlculs (A-M)

El dependent de la botiga sovint en donava tretze per dotzena; s'equivocava a l'hora de tornar el canvi

→ **donar duros a quatre pessetes, canviar pets amb merda**

[Manacor (A-M)]

dur les de perdre *SV*, tenir probabilitats de perdre (R-M)

En això no hi tens res a fer: duus les de perdre / En qüestions de matemàtica duu les de perdre. Mai no ha estat el seu fort / Amb aquestes companyies, porta les de perdre (També s'usa amb el verb *portar* i amb la forma *dur totes les de perdre*) (R-M, R-M, *)

→ **tenir les de perdre**

▷ **dur les de guanyar** (ant.)

escapar-se-li de les mans (a algú) *SV*, quedar-se sense una cosa (EC)

Va estar a prop d'aconseguir aquell premi, però se li va escapar de les mans a l'últim moment

- ▷ **escapar-se-li de la mà** (a algú) (v.f.), **tenir les de perdre** (p.ext.), **sortir-li el tret per la culata** (a algú) (p.ext.), **sortir malament** (p.ext.), **amb les mans buides** (p.ext.)
- fer marrada** *SV*, perdre una oportunitat (R-M)
Es pensava treure molt de benefici i ha fet marrada; encara hi ha perdut (R-M)
→ **quedar-se en terra**
- ▷ **perdre el tren** (p.ext.)
- **tenir les de perdre** *SV*, tenir probabilitats de perdre
Encara que t'hi presentis, tens les de perdre perquè ell ja treballa al centre (També s'usa amb la forma *tenir totes les de perdre*)
→ **dur les de perdre**
- ▷ **tenir les de guanyar** (ant.), **escapar-se-li de les mans** (a algú) (p.ext.), **haver d'espiñar-se-les** (p.ext.)

PERDRE'S

1. esgarriar-se, errar el camí
marrar el camí *SV*, perdre el camí agafant-ne un altre que fa marrada (Fr)
Hem marrat el camí, i per això hem fet tard (Fr)
→ **perdre el camí**
▷ **fer dreuera** (ant.), **fer marrada** (p.ext.)
2. desaparèixer, esvanir-se
anar a sa piqueta de sa sang *SV*, anar inconscientment al lloc o situació més desastrosa, a la perdició (A-M)
Aquesta empresa se n'anirà a sa piqueta de sa sang; segurament tancarà aviat
→ **anar-se'n a can Pistras**
[Mall. (A-M)]
anar-se'n a rodar *SV*, perdre's / tenir un mal resultat, fer-se malbé alguna cosa (R-M, *)
Fa dos mesos que el seu projecte se'n va anar a rodar a causa de la falta de pressupost (R-M)
→ **anar-se'n a terra, anar per portes, anar-se'n al cel, anar-se'n al diable, anar-se'n a l'aigua, anar-se'n a fer punyetes, anar-se'n al carall, anar-se'n a can Pistras, anar per terra**
▷ **engegar** (alguna cosa) **a passeig** (inv.), **engegar** (alguna cosa) **a rodar** (inv.)
anar-se'n al diable *SV*, ésser perduda sense remissió / perdre's, fer-se malbé, ésser destruïda alguna cosa sense remissió (IEC, EC)
Tota la feina de tants anys se n'anirà al diable si ara no perseveres (R-M)
→ **anar-se'n a terra, acabar com el rosari de l'aurora, anar per portes, anar-se'n al cel, anar aigua avall, acabar en aigua de figues, anar-se'n a can Pistras, anar-**

se'n a rodar, anar-se'n en orri, anar-se'n en fum, anar a mal viatge, anar per terra
▷ **engegar** (alguna cosa) **a passeig** (inv.), **engegar** (alguna cosa) **a rodar** (inv.)

desfer-se com una calça *SV*, perdre's, esvair-se una cosa gradualment i sense interrupció, com una calça de fil en estirar-li un cap (A-M)
La hisenda, que es desfeia com una calça (A-M)
→ **anar a mal viatge, anar al botavant**

PERDULARI

mort de gana *SA*, persona que no té per a viure (IEC)
Cada nit, al portal de la botiga, hi dorm un mort de gana / La seva mare li deia que havia d'estudiar si no volia ser un mort de fam quan fos gran (També s'usa amb la forma *mort de fam*)
▷ **ànima en pena** (p.ext.), **ésser un pamparuana** (p.ext.), **badar la boca al vent** (p.ext.), **cantar els goigs de sant Prim** (p.ext.)

PERDURAR

covar (alguna cosa) **la cendra** *O*, mantenir-se latent un ideal, afecte, etc. (R-M)
Tot allò que cova la cendra ressorgirà més viu que mai: tornaran les nostres tradicions i costums populars / El sentit de nació no ha desaparegut mai entre la població; sempre el covarà la cendra (R-M)

PERDUT

1. que no es pot trobar
bona nit cargol *SN*, dit quan quelcom s'ha acabat o perdut / expressió que denota la consumació d'un fet que ja no té remei, la pèrdua irremissible d'una cosa, etc. (R-M, IEC)
Li vaig deixar dos llibres i bona nit cargol! Ja no els he vistos més (R-M)
→ **bona nit i bona hora, bona nit, bona nit viola, bona nit pastora, tururut viola, tururut dotze hores, tururut sant Pere, tururut pa amb oli**
bona nit pastora *SN*, expressió que denota la consumació d'un fet que ja no té remei, la pèrdua irremissible d'alguna cosa, etc.
Si li has deixat aquest disc, bona nit pastora!
→ **bona nit viola, bona nit cargol, tururut viola**
bona nit viola *SN*, expressió que denota la consumació d'un fet que ja no té remei, la pèrdua irremissible d'alguna cosa, etc. (IEC)
S'ha acabat la xocolata i bona nit viola
→ **bona nit cargol, tururut viola, bona nit i bona hora, bona nit, tururut dotze hores, tururut sant Pere, tururut pa amb oli cantar-li el gori-gori** (a alguna cosa) *SV*, donar quelcom per perdut (R-M)

Em van robar la cartera i ja li he cantat el gori-gori perquè ja no la veuré més (R-M)

→ **cantar-li les absoltes** (a alguna cosa), **ja haver vist prou** (alguna cosa)

▷ **fer-li un nus a la cua a** (p.ext.)

cantar-li les absoltes (a alguna cosa) *SV*, donar per acabada o morta una cosa (IEC)

Si t'has deixat el paraigua al tren, ja li pots cantar les absoltes i donar-lo per perdut (R-M)

→ **cantar-li el gori-gori** (a alguna cosa), **ja haver vist prou** (alguna cosa)

▷ **fer-li un nus a la cua a** (p.ext.)

ésser pres de moros *SV*, estar una cosa en poder de qui no la tornarà o no se la deixarà prendre (A-M)

Ja no tornaràs a veure mai més aquell llibre que li vas deixar a la Maria: és pres de moros.

En Guillem mai no torna les coses que li deixen

→ **ja haver vist prou** (alguna cosa)

fer-li un nus a la cua a la cua a *SV*, considerar perduda una oportunitat o un objecte / expressió que es refereix a una avinentesa perduda definitivament (R-M, IEC)

Tantes ganes que tenies d'anar a París, ja li pots fer un nus a la cua; s'ha suspès el congrés que t'interessava / No tornarà pas: ja li pots fer un nus a la cua (R-M, EC)

→ **anar-li al darrere amb un flabiol sonant** (a algú), **ja haver vist prou** (algú), **anar-li al darrere amb un pa calent** (a algú), **posar-se tranquil i fer-se retratar**

▷ **cantar el gori-gori** (a alguna cosa) (p.ext.), **pintar-se** (alguna cosa) **a l'oli** (p.ext.), **cantar-li les absoltes** (a alguna cosa) (p.ext.)

ja haver vist prou (alguna cosa) *SV*, perdre quelcom definitivament / aquesta cosa, haver caigut en poder de qui no ens la tornarà (R-M, IEC)

Si et vas deixar el rellotge a la cambra de l'hotel, ja l'has vist prou; no crec pas que el recuperis (R-M)

→ **fer-li un nus a la cua a, cantar-li les absoltes** (a alguna cosa), **ésser pres de moros, cantar-li el gori-gori** (a alguna cosa)

poder-se embolicar (alguna cosa) **amb una fulla de bruc** *SV*, considerar-se perduda una cosa (A-M)

Aquest deute no el cobraràs; ja el pots embolicar amb una fulla de bruc (A-M)

▷ **poder-se embolicar** (alguna cosa) **en una fulla de bruc** (v.f.), **no donar un diner de** (p.ext.)

tururut viola *SN*, subratlla que quelcom pot donar-se per perdut (R-M)

Vaig deixar el paquet al cotxe, però quan el vaig anar a buscar, tururut viola!, ja havia desaparegut (R-M)

→ **bona nit viola, tururut dotze hores, tururut sant Pere, tururut pa amb oli, bona nit cargol, bona nit pastora**

2. (fig.) sense escapatòria, sense esperances de salvació

ésser al sac *SV*, no tenir sortida / estar perdut, atrapat, mort (R-M, EC)

Els lladres ja eren al sac: no tenien escapatòria (Sovint l'adverbi *ja* modifica la locució)

→ **ésser home a l'aigua, estar arreglat** (algú)

ésser home a l'aigua *SV*, estar perdut, sense esperances de salvació (IEC)

Si no aconsegueix presentar el projecte a temps, és home a l'aigua

→ **ésser al sac, estar amb l'aigua fins al coll**

▷ **haver begut oli** (p.ext.), **arribar a les tres pedretes** (p.ext.), **estar a les tres pedretes** (p.ext.), **plegar els bòlits** (p.ext.)

■ **estar acabat** (algú) *SV*, es diu de qui està irremissiblement perdut en un afer, etc.

Millor que no t'ajuntis amb ell per a fer negocis, perquè m'han dit que des que porta aquesta mala vida està acabat

→ **estar llest, estar fresc** (algú)

estar arreglat (algú) *SV*, estar en una situació compromesa

Ja estem arreglats, amb un president com aquest / Estaríem arreglats si no deixa de ploure / Doncs sí que estem ben arreglats!

(També s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (*, *, EC)

→ **estar llest, ésser al sac, estar cuït** (algú), **estar fresc** (algú)

▷ **deixar** (algú) **arreglat** (inv.)

estar cuït (algú) *SV*, es diu del malalt inguarible, de qui està irremissiblement perdut en un afer, etc.

Si no t'hi esforces, estàs cuït!

→ **estar llest, estar arreglat** (algú), **estar fresc** (algú)

estar llest *SV*, es diu del malalt inguarible, de qui està irremissiblement perdut en un afer, etc. (IEC)

Està llest amb aquest cotxe que s'espalla sovint, no arribarà enlloc / Si segueix jugant amb les drogues va llest (També s'usa amb el verb *anar* i amb el modificador *ben* en posició preadjectival)

→ **estar cuït** (algú), **estar arreglat** (algú), **estar fresc** (algú), **estar acabat** (algú)

▷ **deixar** (algú) **llest** (inv.), **tenir un peu al cementiri** (p.ext.)

haver begut oli *SV*, ja està perdut, ja ha caigut en el perill / estar ben llest, ja no tenir remei, ja no poder escapar-se d'una cosa desagradable (A-M, EC)

Si l'han denunciat ja ha begut oli; li tancarà l'establiment (R-M)

→ **cagar-la, caure a les arpes del llop**

▷ **ésser home a l'aigua** (p.ext.)

no donar un diner de *SV*, considerar algú o alguna cosa perduda (EC)

Vaig estar molt malalt; si m'haguessis vist, no n'hauries donat un diner de la meva pell / No hauria donat ni un diner de la seva salvació (A-M, *)

→ **no donar-ne dos duros de**

▷ **no donar un diner per** (v.f.), **poder-se embolicar** (alguna cosa) **amb una fulla de bruc** (p.ext.)

PEREPUNYETES

cercar cinc peus al gat *SV*, fer per complicar una qüestió, primfilar injustificadament (EC)

Sempre intenta cercar cinc peus al gat a les coses, és un pesat (També s'usa amb el verb *buscar* i amb el numeral *tres*)

▷ **trobar pèls** (en alguna cosa) (p.ext.), **trobar pegues** (en alguna cosa) (p.ext.), **estar carregat d'hòsties** (p.ext.), **estar carregat de punyetes** (p.ext.), **estar carregat d'històries** (p.ext.)

PERESÓS

fer-li mal l'os bertran (a algú) *O*, peresós / ésser molt peresós, gandul (Fr, *)

Amb ell no hi comptis perquè li fa mal l'os bertran

→ **tenir l'os bertran**, **tenir un os al ventre**

▷ **no alçar una palla d'en terra** (p.ext.)

haver-lo mossegat el gos d'en Mandra *SV*, ésser molt malfeiner (A-M)

Fa uns quants dies que l'ha mossegat el gos d'en Mandra i es passa les hores al sofà

→ **tenir el menjar de bo i el treballar de malalt**, **tenir el llargardaix amarrat a l'esquena**, **ésser més gos que el gos d'en Pandorga**

▷ **no alçar una palla d'en terra** (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

jeure com un porc *SV*, jeure molt a l'ampla, sense miraments o sense pensar en el treball (A-M)

A tothom que veu li explica que treballa molt, però en realitat es passa el dia jaiant com un porc. Tota la feina l'hem de fer nosaltres

→ **gratar-se la panxa**, **tocar-se la pampa**, **fer el gos**

▷ **de panxa enlaire** (p.ext.)

més gos que el gos d'en Pandorga *SA*, [ésser] molt peresós (A-M)

És més gos que el gos d'en Pandorga: sempre que li vols encarregar una feina troba una excusa per escapolir-se'n

→ **haver-lo mossegat el gos d'en Mandra**, **ésser un manta**

▷ **fer el gos** (p.ext.)

[Cast. (A-M)]

tenir el llargardaix amarrat a l'esquena *SV*, tenir molta mandra, ésser malfeiner (A-M)

És molt peresós, sembla que tingui el llargardaix amarrat a l'esquena / Gallofo..., tenia lo llargardaix amarrat a l'esquena, i haguera si-

gut en va qualsevulla provatura per fer-lo treballar (*, A-M)

→ **haver-lo mossegat el gos d'en Mandra**, **tenir el menjar de bo i el treballar de malalt**, **fer-se el compte del perdut**, **buscar postes de sol i caps de setmana**

▷ **enganxar-se-li el llençol a les anques** (a algú) (p.ext.)

[Barc. (A-M)]

tenir el menjar de bo i el treballar de malalt *SV*, menjar molt i treballar poc (A-M)

Quan és l'hora de fer feina desapareix, té el menjar de bo i el treballar de malalt

→ **tenir un os al ventre**, **haver-lo mossegat el gos d'en Mandra**, **tenir l'esquena dreta**, **tenir el llargardaix amarrat a l'esquena**

▷ **de la taula al llit i del llit a la taula** (p.ext.)

tenir l'esquena dreta *SV*, peresós / tenir molta mandra, ésser malfeiner (Fr, *)

En Marc és un fatxenda i, a més, té l'esquena dreta

→ **tenir el menjar de bo i el treballar de malalt**

▷ **no alçar una palla d'en terra** (p.ext.), **viure amb l'esquena dreta** (p.ext.)

tenir l'os bertran *SV*, mandrejar / ésser molt gandul (R-M, *)

No cal pas que confiem que ens ajudi; té l'os bertran i no farà ni un gest per agafar els paquets (R-M)

→ **fer-li mal l'os bertran** (a algú), **tenir un os a l'esquena**

▷ **no alçar una palla d'en terra** (p.ext.)

tenir un os a l'esquena *SV*, ésser gandul (R-M)

La dona ha de treballar per tots, perquè el marit té un os a l'esquena i mai no s'ha preocupat de cercar feina / Quina família: el pare és un gandul i el fill té un os a l'esquena (R-M, EC)

→ **tenir l'os bertran**, **tenir un os al ventre**

▷ **no alçar una palla d'en terra** (p.ext.), **no trencar-se cap os** (en alguna cosa) (p.ext.)

tenir un os al ventre *SV*, tenir mandra (IEC)

Té un os al ventre, dubto que ens ajudi / No li demanis res que té un os a la panxa, avui (També s'usa amb la forma *tenir un os a la panxa*)

→ **fer-li mal l'os bertran** (a algú), **tenir el menjar de bo i el treballar de malalt**, **tenir un os a l'esquena**

▷ **no trencar-se cap os** (en alguna cosa) (p.ext.)

PERFECTAMENT

a la perfecció *SP*, perfectament / fet d'una manera magistral, amb perfecció (IEC, *)

Has fet la imitació a la perfecció

→ **amb mà de mestre**

amb tota l'ordre *SP*, de qualitat superior, sense mancar-hi res (A-M)

No negaràs que sigues un camali amb tota l'ordre (A-M)

→ **tenir totes les de la llei**

▷ **en tota l'ordre** (v.f.)

del tot *SP*, plenament / totalment, completament (R-M, *)

Veig que ho has encertat del tot; jo em pensava que t'equivocaves / Me n'he sortit del tot de la prova a què m'han sotmès (R-M)

→ **de ple**

▷ **amb tots els ets i uts** (p.ext.)

en bon estat *SP*, sense cap defecte ni tara (R-M)

Procura que la mercaderia arribi en bon estat al seu destí / No confiïs que el llibre arribi en bon estat al destinatari (R-M)

→ **en bones condicions**

▷ **en mal estat** (ant.), **estar fet pols** (ant.), **tenir** (alguna cosa) **en condret** (p.ext.), **com cal** (p.ext.)

PERFECTE

fer rodó *SV*, arrodonir / fer admirablement alguna cosa (R-M, *)

Fou una gran festa i, per fer rodó, el temps va ser esplèndid

→ **sortir rodó**

▷ **deixar a desitjar** (ant.)

sortir brodat *SV*, fer admirablement alguna cosa (EC)

Això li ha sortit brodat / L'actuació ha sortit brodada (EC, *)

→ **sortir rodó**

▷ **deixar a desitjar** (ant.)

■ **sortir rodó** *SV*, fer admirablement alguna cosa

El discurs d'ahir a la nit va sortir rodó

→ **sortir brodat, fer rodó**

▷ **deixar a desitjar** (ant.)

PERFER

donar l'última mà (a alguna cosa) *SV*, finalitzar quelcom / acabar alguna cosa, completar-la (R-M, EC)

Cal donar l'última mà al projecte abans d'entregar-lo, per tal d'assegurar-nos que tot és correcte / Ja deixo que donis la darrera mà al treball (També s'usa amb l'adjectiu *darrer*)

→ **donar cap** (a alguna cosa)

▷ **fer uns tocs** (p.ext.), **treball de lima** (p.ext.)

PERFUM

aigua d'olor *SN*, solució alcohòlica d'essències que s'empra en perfumeria / nom genèric de les solucions alcohòliques d'olis essencials utilitzades com a perfums i cosmètics (IEC, EC)

Li han regalat aigua d'olor

▷ **aigua de colònia** (p.ext.)

PERILL

arma de doble tall *SN*, dit per a indicar que alguna cosa té avantatges i inconvenients, o té, almenys, dos tipus de desavantatges diferents
Ésser espia és una arma de doble tall
→ **arma de dos talls**

arma de dos talls *SN*, dit per a indicar que alguna cosa té avantatges i inconvenients, o té, almenys, dos desavantatges diferents

Per ell, aquesta feina és una arma de dos talls perquè ni està prou capacitat per a dur-la a terme ni és acceptat pels seus companys, se'n cansarà de seguida

→ **arma de doble tall**

haver-hi moros a la costa *SV*, haver-hi perill o indicis d'una cosa imminent (A-M)

Hi ha moros a la costa, millor que ens mantinguem refugiats en aquest amagatall fins que desaparegui el perill

▷ **veure moros a la costa** (p.ext.)

passar-la negra *SV*, trobar-se en gran perill (Fr)

L'estan passant negra, des que els han dit que la policia els està buscant (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival)

PERILLANT

amb la soga al coll *SP*, en gran perill, en situació difícil / [veure's] en gran perill de rebre un gran dany (IEC, EC)

Si no em pagues els diners que em deus, el banc se'm quedarà la casa perquè no hauré pagat la hipoteca. No veus que estic amb la soga al coll? / Ha perdut el negoci i ara està amb la corda al coll (També s'usa amb el nom *corda*. Normalment es construeix amb els verbs *estar*, *trobar*, *veure*, etc.)

→ **en perill de, tenir un dogal al coll**

en perill de *SP*, en una situació de risc o en una greu dificultat

Pensa que fent aquestes ximpleries estàs en perill de caure malalt / Ens trobàvem en perill i ningú podia fer res per a ajudar-nos (S'usa normalment amb els verbs *caure*, *estar*, *trobar*, *viure*, etc. El complement és opcional)

→ **a risc de, entre l'enclusa i el martell, tenir un dogal al coll, amb la soga al coll, amb la corda al coll, entre dos focs, tenir la vida a l'encant**

▷ **amb perill de** (v.f.), **fora de perill** (ant.), **tenir la roba a l'estenedor** (p.ext.), **no tenir hora segura** (p.ext.), **acollir-se a sa grat** (p.ext.), **ficar-se a la gola del llop** (p.ext.)

entre dos focs *SP*, enmig de dos atacants / [estar] en una situació conflictiva, entre dos perills, dos adversaris, etc. (A-M, EC)

Estava entre dos focs, en una situació molt perillosa

→ **en perill de**

entre l'enclusa i el martell *SP*, en una situació compromesa i difícil / perillar (*, R-M)

Tant l'un com l'altre dels seus germans volen tenir raó i ell està entre l'enclusa i el martell, rebent els retrets de tots dos (R-M)

→ **entre l'espasa i la paret, entre dos focs, entre les banyes d'un toro, en perill de, veure's com un ou entre dues pedres**

PERILLAR

anar-li-hi la pell (a algú) *O*, arriscar / arriscar-se, posar-se en perill (Fr, *)

No vagis allí: t'hi va la pell / Ha de realitzar-ho amb precisió perquè li hi va la pell / El projecte és molt important per a ells, els hi va la pell (Fr, *, *)

→ **anar-li-hi el coll** (a algú), **anar-li-hi la vida** (a algú), **jugar-se la pell, anar-li-hi el cap** (a algú)

▷ **jugar amb la salut** (d'algú) (p.ext.)

anar-li-hi la vida (a algú) *O*, haver-hi perill greu de morir; ésser segura la mort si no es resol la situació en un determinat sentit / haver-hi perill de mort si no es resol d'una manera o altra (A-M, EC)

En aquesta operació li hi va la vida / Vaig deixar de fumar perquè m'hi anava la vida (R-M, IEC)

→ **anar-li-hi la pell** (a algú), **anar-li-hi el cap** (a algú), **jugar-se la vida**

▷ **veure's la mort darrere l'orella** (p.ext.), **jugar amb la salut** (d'algú) (p.ext.)

arribar a les tres pedretes *SV*, trobar-se en una situació extrema / arribar a una situació de gran destret, greument perillosa (R-M, IEC) *L'any passat va arribar a les tres pedretes a conseqüència d'un accident gravíssim / Ja és la tercera vegada en dos anys que arriba a les tres pedretes; esperem que ara també acabi tot bé* (R-M)

→ **estar a la quinta pregunta, estar a les tres pedretes, estar a les últimes, estar amb l'aigua fins al coll**

▷ **ésser home a l'aigua** (p.ext.), **a les portes de la mort** (p.ext.), **tenir l'espasa de Dàmocles penjada a sobre** (p.ext.), **fer-se'n tres pedretes** (p.ext.)

córrer el risc de *SV*, exposar-se a un perill (R-M)

Si no ven aviat el vi, corre el risc que se li torni agre; és massa flux per aguantar-se temps / Si hi va a aquestes hores, corre el risc de no trobar-hi ningú (També s'usa amb el nom *perill* i ometent el complement) (R-M)

→ **jugar-se la vida, jugar-se la pell, córrer un perill**

▷ **tenir la mort a la gola** (p.ext.), **buscar-se-la** (p.ext.)

córrer un perill *SV*, estar exposat (a una contingència), passar (per una contingència), afrontar-la (IEC)

L'altre dia va córrer un perill: mentre descarregava el camió per poc que no l'envesteix una furgoneta

→ **córrer el risc de**

estar a la quinta pregunta *SV*, estar en perill de mort o en una greu dificultat (A-M)

Va tenir un accident de cotxe i ara està a la quinta pregunta. Ja veurem si se'n sortirà

→ **arribar a les tres pedretes, tenir la mort a la gola, estar a les tres pedretes**

▷ **veure's la mort darrere l'orella** (p.ext.)

estar a les tres pedretes *SV*, estar en una situació d'extrem perill (Fr)

Des que li han dit que el persegueix la justícia, està a les tres pedretes

→ **estar a la quinta pregunta, arribar a les tres pedretes, estar a les últimes, estar amb l'aigua fins al coll**

▷ **ésser home a l'aigua** (p.ext.), **a les portes de la mort** (p.ext.), **fer-se'n tres pedretes** (p.ext.)

estar sobre un volcà *SV*, expressió usada per a indicar que hom es troba en una situació política o social en què una revolució és imminent, en perill imminent d'algun gros trasbals, etc. (EC) *Els estrangers que viuen en aquell país africà estan sobre un volcà a causa de la inestabilitat política i de la fam*

▷ **tenir un dogal al coll** (p.ext.)

no tenir hora segura *SV*, estar en perill / estar en una situació de risc o en una greu dificultat (A-M, *)

Mentre no travessi sa frontera no té hora segura

▷ **en perill de** (p.ext.), **tenir les hores comptades** (p.ext.)

[Men. (A-M), Mall.]

portar (algú) **cap al llop** *SV*, posar algú en el lloc o situació de més perill (A-M)

Em sembla que aquest home està portant-nos cap al llop. A veure si no en sortirem vius!

→ **posar la carn a la boca del llop**

▷ **ficar-se a la gola del llop** (inv.)

posar la carn a la boca del llop *SV*, posar algú en el lloc o situació de més perill (A-M)

No deixis anar el teu fill a aquella expedició. Això és posar la carn a la boca del llop

→ **portar** (algú) **cap al llop**

▷ **ficar-se a la gola del llop** (inv.)

tenir l'espasa de Dàmocles penjada a sobre *SV*, perill / estar en una situació de risc o en una greu dificultat (Fr, *)

Els exiliats que han tornat al seu país tenen l'espasa de Dàmocles penjada a sobre

→ **tenir un dogal al coll**

▷ **veure's la pedregada a sobre** (p.ext.), **arribar a les tres pedretes** (p.ext.)

tenir la mort a la gola *SV*, estar en perill imminent de mort o en gran estretor de recursos / amb greu perill (A-M, EC)

Quan fa aquests exercicis tan perillosos té la mort a la gola / Feia els exercicis de trapezi amb la mort a la gola, sense xarxa de protecció / El caçador s'enfrontà amb la mort a la gola al porc senglar (També s'usa amb la forma amb la mort a la gola) (, R-M, R-M)*

→ **estar a la quinta pregunta, tenir la vida en un fil, tenir les hores comptades, tenir la vida a l'encant**

▷ **jugar-se la vida** (p.ext.), **jugar-se la pell** (p.ext.), **córrer el risc de** (p.ext.), **veure's la mort darrere l'orella** (p.ext.)

tenir la roba a l'estenedor *SV*, estar en el mateix cas de perill, de defectes, etc., que els altres / estar exposats a un perill (A-M)

Amb el nou alcalde aneu amb compte perquè teniu la roba a l'estenedor

▷ **en perill de** (p.ext.)

tenir la vida a l'encant *SV*, estar en perill greu i continu / estar en greu perill de morir (EC, A-M)

*Amb una professió com la d'aviador, sempre es té la vida a l'encant / Fent de trapezista al circ viu amb la vida a l'encant (També s'usa amb la forma amb la vida a l'encant) (R-M, *)*

→ **tenir la vida en un fil, tenir la vida avorrida, tenir la mort a la gola, en perill, a les portes de la mort**

▷ **jugar-se la vida** (p.ext.)

tenir la vida avorrida *SV*, posar-se despreocupadament en perill de morir (A-M)

Hauria de vigilar més: a la més mínima té la vida avorrida

→ **tenir la vida a l'encant**

▷ **arriscar la pell** (p.ext.)

tenir la vida en un fil *SV*, estar en greu perill de morir (A-M)

Amb aquesta malaltia té la vida en un fil

→ **tenir la vida a l'encant, tenir la mort a la gola, a les portes de la mort, tenir les hores comptades**

▷ **veure's la mort darrere l'orella** (p.ext.)

tenir les hores comptades *SV*, estar pròxim a la mort o a la desaparició (A-M)

Si no millora ràpidament, té les hores comptades / Aquest cotxe té les hores comptades perquè s'espalla massa sovint

→ **a les portes de la mort, estar a les últimes, tenir la mort a la gola, tenir la vida en un fil**

▷ **veure's la pedregada a sobre** (p.ext.), **no tenir on girar els ulls** (p.ext.), **no tenir hora segura** (p.ext.), **veure's la mort darrere l'orella** (p.ext.), **l'hora de la mort** (p.ext.), **arribar-li l'hora** (a algú) (p.ext.)

tenir un dogal al coll *SV*, estar en un gran destret, en situació molt perillosa (A-M)

En aquell moment tenia un dogal al coll; veia perillar la seva pròpia vida / No podia fer res, estava amb el dogal al coll (També s'usa amb la forma amb el dogal al coll) (, R-M)*

→ **tenir l'espasa de Dàmocles penjada a sobre, amb la soga al coll, en perill de**

▷ **veure's verd** (p.ext.), **no tenir on girar els ulls** (p.ext.), **estar sobre un volcà** (p.ext.)

veure l'orella al llop *SV*, trobar-se en perill (R-M)

*Fer escalada no és tan fàcil; més d'una vegada he vist l'orella al llop; hi ha moments en què hom no sap com sortir-se'n / Fa activitats de molt risc, es pot dir que constantment veu l'orella al llop (R-M, *)*

→ **passar-la negra**

▷ **ficar-se a la gola del llop** (p.ext.), **veure's la pedregada a sobre** (p.ext.)

● **veure ses orelles an es llop** (Mall.)

veure's la mort darrere l'orella *SV*, veure's en perill greu de mort (A-M)

Quan els segrestadors la van tenir empresonada, es va veure la mort darrere l'orella

▷ **veure's la pedregada a sobre** (p.ext.), **tenir la mort a la gola** (p.ext.), **estar a la quinta pregunta** (p.ext.), **anar-li-hi la vida** (a algú) (p.ext.), **tenir la vida en un fil** (p.ext.), **tenir les hores comptades** (p.ext.)

veure's la pedregada a sobre *SV*, veure's en perill (R-M)

Quan vaig saber que buscaven els qui havien ocasionat tot aquell enrenou ja em vaig veure la pedregada a sobre, perquè jo hi havia participat / Quan em va cridar al despatx, ja em vaig veure la pedregada a sobre i no em vaig equivocar: m'havia destinat a una feina que jo tenia avorrida

→ **veure moros a la costa**

▷ **veure l'orella al llop** (p.ext.), **veure's la mort darrere l'orella** (p.ext.), **tenir l'espasa de Dàmocles penjada a sobre** (p.ext.), **tenir les hores comptades** (p.ext.), **fer més por que una pedregada** (p.ext.)

PERÍMETRE

als afores (d'algun lloc) *SP*, al voltant de la població (R-M)

Això s'esdevingué als afores del poble / Cada dia vénen a treballar a la ciutat, però viuen als afores; han de fer tres quilòmetres de carretera (El complement és opcional) (, R-M)*

→ **als encontorns** (d'algun lloc), **als environs** (d'algun lloc), **fora vila**

▷ **a camp ras** (p.ext.)

PERÍODE

d'entreguerres *SP*, dins el període transcorregut entre dues guerres successives (IEC)

És un apassionat de l'art i la literatura d'entreguerres

PERIÒDIC

a tota pàgina *SP*, dit dels titulars que ocupen totes les columnes d'un periòdic (IEC)

Llegim a tota pàgina la notícia de la seva reaparició al món del cinema

▷ **de primera pàgina** (p.ext.)

PERIÒDICAMENT

■ **a temporades SP**, en diverses etapes

Té un caràcter depressiu i a temporades pensa en el suïcidi

→ **a dies, a tongades, a ratxes**

PERIODISTA

enviat especial SN, periodista encarregat de recollir, al mateix lloc on s'esdevé, informacions referents a un fet determinat (EC)

Donem pas al nostre enviat especial de Nova York, que ens relatarà exactament què és el que ha succeït

PERJUDICANT

en perjudici de SP, causant perjudici a algú

Això serà en perjudici de tots

→ **en detriment de**

▷ **sense perjudici de** (ant.)

PERJUDICAR

destorbar el marro (a algú) SV, impedir a algú de fer allò que ja havia iniciat (A-M)

Cada matí destorba el marro als seus pares; no hi ha manera que els deixi dormir fins tard / Sempre ens destorba el marro quan tenim plans fets

→ **esguerrar el marro** (a algú), **esbullar el marro** (a algú)

donar-li pel cul (a algú) SV, fer algun mal a algú / molestar, empipar, perjudicar granment (R-M, IEC)

T'han donat pel cul; vés confiant en aquests brètols (R-M)

→ **donar-li pel sac** (a algú)

▷ **tocar les pilotes** (a algú) (p.ext.), **inflar-li els collons** (a algú) (p.ext.)

donar-li pel sac (a algú) SV, fer algun mal a algú (R-M)

No deixis que et donin pel sac. Defensa els teus drets (R-M)

→ **donar-li pel cul** (a algú)

▷ **tocar les pilotes** (a algú) (p.ext.), **inflar-li els collons** (a algú) (p.ext.)

esbullar el marro (a algú) SV, impedir a algú de fer allò que ja havia iniciat (A-M)

Ja teníem tota l'excursió preparada quan de sobte en Pere es va començar a trobar malament; aquest sempre ens esbulla el marro

→ **destorbar el marro** (a algú), **esguerrar el marro** (a algú)

esguerrar el marro (a algú) SV, perjudicar un propòsit / impedir a algú de fer allò que ja havia iniciat (R-M, A-M)

Volíem anar a teatre, però ell ens va esguerrar el marro en presentar-se a l'hora de sortir

/ Amb aquesta actitud els veïns no pararan de criticar-te i esguerraràs el marro a tota la família (R-M, *)

→ **aigualir la festa** (a algú), **destorbar el marro** (a algú), **esbullar el marro** (a algú), **tirar la botifarra per terra** (a algú), **espatllar la festa** (a algú)

■ **fer-la** (a algú) SV, fer una mala acció contra algú

Si no te l'ha feta encara, te la farà

→ **jugar una mala partida** (a algú), **jugar-la** (a algú), **fer mal joc** (a algú), **fregir-la** (a algú), **pegar-la** (a algú)

▷ **mala passada** (p.ext.)

fer la llei (a algú) SV, [vèncer-lo, enganyar-lo, matar-lo,] perjudicar algú sia com sia (A-M) *Sempre que en va tenir l'oportunitat va fer la llei al seu company de feina i, ara, té la barra de venir a demanar-li un favor*

→ **fer la guitzza** (a algú), **fer-li la pell** (a algú), **fer mal** (a algú)

▷ **fer parts i quarts** (p.ext.)

fer-li el forat tort (a algú) SV, deixar algú malparat, causar-li perjudici, fallar-li, no complir-li el que se li havia promès (A-M)

No puc confiar en ell, sempre em fa el forat tort

→ **fer-li la pell** (a algú), **faltar a la seva paraula**

fer-li la pell (a algú) SV, fer fracassar, enganyar (A-M)

Vés amb compte o et faran la pell: et poden provocar molts maldecaps

→ **fer la llei** (a algú), **partir pel mig**, **fer mal joc** (a algú), **fer un mal terç** (a algú), **fer-li el forat tort** (a algú), **jugar una mala partida** (a algú)

fer mal (a algú) SV, fer accions perjudicials / causar dany (R-M, A-M)

Aquelles paraules van fer mal a la seva mare / Han anat a fer mal al camp del veí; li han trencat dos arbres joves (*, R-M)

→ **fer la llei** (a algú), **fer mal joc** (a algú), **reundar en dany de**

▷ **voler mal** (a algú) (p.ext.), **tocar-li el viu** (a algú) (p.ext.), **tocar l'honor** (d'algú) (p.ext.), **tornar mal per bé** (p.ext.)

fer mal joc (a algú) SV, fer una mala passada a algú, anar-li amb mala intenció (A-M)

Amb aquestes declaracions a la premsa, fa mal joc als companys del seu partit polític / A mi no em facis mal joc, que ja saps que tinc mal geni quan em provoquen

→ **fer un mal cuinat** (a algú), **fer un mal terç** (a algú), **jugar una mala partida** (a algú), **fer-li la pell** (a algú), **fer mal** (a algú), **fer-la** (a algú), **pegar-la** (a algú)

fer parts i quarts SV, obrar injustament, afavorint els uns i perjudicant els altres / no ésser equànime (A-M, *)

Deia que els polítics només feien quarts i parts i que, per això, no hi creia

▷ **fer la llei** (a algú) (p.ext.)

fer un mal cuinat (a algú) *SV*, jugar una mala partida a algú (EC)

Des que li va fer un mal cuinat l'any passat, que no li dirigeix la paraula

→ **jugar una mala partida** (a algú), **fer mal joc** (a algú), **fer un mal terç** (a algú)

fer un mal terç (a algú) *SV*, fer a algú una mala passada, una injustícia (IEC)

Ha fet un mal terç al seu company de feina per pujar de categoria

→ **fer mal joc** (a algú), **fer un mal cuinat** (a algú), **jugar una mala partida** (a algú), **fer-li la pell** (a algú)

jugar una mala partida (a algú) *SV*, obrar amb deslleialtat envers ell (A-M)

El cantant va jugar una mala partida als seus seguidors en no presentar-se al concert / Quina mala partida m'has jugat! (, EC)*

→ **jugar-la** (a algú), **fer mal joc** (a algú), **fer un mal terç** (a algú), **fer-li la pell** (a algú), **fer un mal cuinat** (a algú), **fer-la** (a algú), **pegar-la** (a algú)

▷ **mala passada** (p.ext.), **mala jugada** (p.ext.), **tornar mal per bé** (p.ext.)

partir pel mig *SV*, fer fracassar quelcom (R-M)

Aquesta pluja ens ha partit pel mig; no podem anar a l'aplec (R-M)

→ **fer-li la pell** (a algú)

■ **pegar-la** (a algú) *SV*, fer una mala acció contra algú

Estic segur que te la pegarà, no et pots refiar d'ell

→ **fer-la** (a algú), **jugar una mala partida** (a algú), **jugar-la** (a algú), **fer mal joc** (a algú), **fregir-la** (a algú)

▷ **mala passada** (p.ext.)

posar la proa (a algú) *SV*, proposar-se perjudicar algú (A-M)

Posava la proa a tots aquells que li duïen la contrària / Van posar la proa damunt el responsable i no van parar fins que van aconseguir que el destituïssin (També s'usa amb la forma *posar la proa damunt* (algú))

→ **voler mal** (a algú)

redundar en dany de *SV*, resultar en dany d'algú o d'alguna cosa / causar perjudici (EC, *)

Tot aquells fets van redundar en dany seu i ara pateix una forta depressió / Tants errors van redundar en dany del futur de l'empresa

→ **fer mal** (a algú)

▷ **redundar en benefici de** (ant.)

tocar-li el crostó (a algú) *SV*, perjudicar / causar perjudici a algú (R-M, *)

Aquesta llei li ha tocat el crostó; haurà de plegar el negoci perquè serà il·legal (R-M)

→ **tocar-li l'esquena** (a algú)

▷ **rebre del carpó** (inv.)

tocar-li l'esquena (a algú) *SV*, perjudicar / causar perjudici a algú (R-M, *)

Amb aquests nous impostos em tocaran l'esquena; segons diuen, són molt gravosos / Aquestes disposicions m'han tocat l'esquena; això no obstant, considero que són justes (R-M)

→ **tocar-li el crostó** (a algú)

▷ **rebre del carpó** (inv.)

tornar mal per bé *SV*, causar un dany a qui ens ha causat un bé (A-M)

No li facis mai cap favor, és dels qui torna mal per bé

▷ **fer mal** (a algú) (p.ext.), **jugar una mala partida** (a algú) (p.ext.)

PERJUDICAR-SE

cavar la pròpia fossa *SV*, perjudicar-se a si mateix fent coses il·lícites o inconvenients

Amb l'ús de diners públics per cobrir necessitats personals, el ministre va cavar la pròpia fossa i, quan el van descobrir, va haver de dimitir / Amb aquesta actitud es cavarà la seva pròpia fossa (També s'usa amb la forma *cavar la seva pròpia fossa* i amb les altres formes del possessiu)

→ **tirar-se pedres a la pròpia teulada**, **tirar-se terra al damunt**, **tirar-se terra als ulls**, **tallar-se el bastó**, **ésser enemic de si mateix**

▷ **treure's un ull pensant senyar-se** (p.ext.), **escopir al cel** (p.ext.)

deixar-hi les dents *SV*, arruïnar-se / en la persecució d'un guany, sortir-hi perdent (R-M, IEC)

Si no vols deixar-hi les dents no emprenguis cap negoci que no coneguis (S'usa referint-se a afers, negocis, etc.) (R-M)

→ **deixar-hi les ungles**, **deixar-hi la camisa**, **deixar-hi els ossos**, **perdre bous i esquelles**, **perdre dents i queixals**

escopir al cel *SV*, rebre de retop el mal que es vol fer a altri / emprar contra algú mitjans que es giren contra un mateix / dirigir injúries a algú, fer males accions, etc., que es tornen contra qui les profereix o les fa i el perjudiquen (R-M, IEC, EC)

Aquesta denúncia que ha fet és escopir al cel, perquè ell també hi està implicat (IEC)

▷ **tirar-se pedres a la pròpia teulada** (p.ext.), **cavar la pròpia fossa** (p.ext.), **tirar-se terra al damunt** (p.ext.), **tirar-se terra als ulls** (p.ext.), **anar per llana i tornar tos** (p.ext.)

ésser enemic de si mateix *SV*, perjudicar els propis interessos (EC)

No sé per què actua d'aquesta manera, sembla que sigui enemic de si mateix

→ **tallar-se el bastó**, **cavar la pròpia fossa**, **tirar-se pedres a la pròpia teulada**, **tirar-se terra al damunt**, **tirar-se terra als ulls**

tirar-se pedres a la pròpia teulada *SV*, actuar en perjudici propi / un mateix, perjudicar-se (R-M, IEC)

Posant-se d'aquella manera l'únic que aconsegueix és tirar-se pedres a la pròpia teulada; es perjudica a si mateix / Amb aquestes accions violentes tiren pedres al seu terrat perquè trenquen la possibilitat de dialogar i negociar (També s'usa amb el possessiu seu, amb el nom terrat i amb la forma tirar pedres contra la pròpia teulada) (, R-M)*

→ **tallar-se el bastó, tirar-se terra al damunt, tirar-se terra a les figues, cavar-se la pròpia fossa, ésser enemic de si mateix, tirar-se terra als ulls**

▷ **treure's un ull pensant senyar-se** (p.ext.), **escopir al cel** (p.ext.)

tirar-se terra a les figues *SV*, obrar en perjudici propi (A-M)

Això que fa és com tirar-se terra a les figues: s'està perjudicant a si mateix

→ **tirar-se terra als ulls, tirar pedres a la pròpia teulada, tirar-se terra al damunt**

tirar-se terra al damunt *SV*, perjudicar-se a si mateix fent coses il·lícites o inconvenients (A-M)

Confessant que el seu amic era el culpable s'ha tirat terra al damunt

→ **tirar-se terra als ulls, tirar-se pedres a la pròpia teulada, tirar-se terra a les figues, tallar-se el bastó, cavar la pròpia fossa, ésser enemic de si mateix**

▷ **tirar-se terra damunt** (v.f.), **escopir al cel** (p.ext.)

tirar-se terra als ulls *SV*, perjudicar-se a si mateix fent coses il·lícites o inconvenients (A-M)

Fent aquestes declaracions s'ha tirat terra als ulls; ell mateix s'ha acusat (R-M)

→ **tirar-se terra al damunt, tirar-se pedres a la pròpia teulada, tirar-se terra a les figues, ésser enemic de si mateix, cavar la pròpia fossa, tallar-se el bastó**

▷ **escopir al cel** (p.ext.)

PERJUDICAT

agafar-se els dits *SV*, perdre diners en un negoci; equivocar-se en perjudici propi / tenir un fracàs, sofrir un perjudici inesperat, especialment en un afer comercial (R-M, EC)

És una operació poc segura; si vens a baix preu t'agafaràs els dits, perquè has comprat massa car / Ell assegura que tot li ha d'anar bé, però tothom tem que no s'agafi els dits (R-M)

→ **picar-se els dits, enganxar-se els dits, quedar escaldat, posar-hi els dits i deixar-hi les ungles, cremar-se els dits, trencar-se el coll**

▷ **deixar-hi la camisa** (p.ext.), **deixar-hi els ossos** (p.ext.)

amb les mans al cap *SP*, [acabar] malparat en una disputa, discussió, etc., o ésser desairat en

una petició o pretensió / haver tret mal resultat d'alguna cosa / sortir malament d'un afer (EC, R-M, IEC)

Si em volem creure, no us emboliqueu a fer negocis amb aquesta gent, perquè sé que molts que ho han provat, n'han sortit amb les mans al cap (S'usa normalment amb verbs de moviment i també amb el verb *quedar*) (R-M)

→ **amb una mà al davant i una altra al darrere, emmascarat pel cul de la paella, perdre bous i esquelles**

anar per llana i tornar esquilat *SCoord*, intentar fer una cosa en profit propi i resultar-ne perjudicat (A-M)

Va anar per llana i va tornar esquilat perquè quan va demanar un augment de sou el van acomiadar

→ **anar per llana i tornar tos**

anar per llana i tornar tos *SCoord*, intentar enganyar els altres i lucrar-se damunt ells, però resultar enganyat (A-M)

El venedor va intentar estafar un client però va anar per llana i va tornar tos perquè el comprador el va denunciar

→ **anar per llana i tornar esquilat**

▷ **escopir al cel** (p.ext.), **ésser un fresc** (p.ext.)

comprar cara (alguna cosa) *SV*, rebre un gros perjudici d'alguna cosa / pervenir-ne un gros perjudici, un dany (EC, IEC)

Et faré comprar car que hagi gosat parlar-me d'aquesta manera (S'usa amb noms que denoten una feta, una acció assenyalada, etc. com a complement)

→ **pagar cara** (alguna cosa), **costar car** (a algú)

costar car (a algú) *SV*, sortir perjudicat / tenir una conseqüència onerosa, dolenta (R-M, IEC)

Hi ha atreviments que costen cars; poden donar mals resultats / La broma que ha fet li costarà cara (R-M, *)

→ **pagar cara** (alguna cosa), **costar la vida** (a algú), **comprar cara** (alguna cosa), **fer-se'n tres pedretes**

costar la vida (a algú) *SV*, tenir una conseqüència onerosa, dolenta (IEC)

Hi ha gosadies que costen la vida / Aquesta imprudència li costarà la vida (*, IEC)

→ **costar car** (a algú), **pagar cara** (alguna cosa)

■ **costar-li cara la broma** (a algú) *O*, sortir perjudicat en alguna cosa

Volien fer el gran negoci, però els ha costat cara la broma (També s'usa amb la forma *costar-li cara aquesta broma* (a algú))

→ **costar-li cara la jugada** (a algú), **sortir-li cara la broma** (a algú), **pagar cara** (alguna cosa), **sortir-hi perdent**

costar-li cara la jugada (a algú) *O*, sortir perjudicat d'una acció (R-M)

*Van voler carregar massa el camió i els va costar cara la jugada: se'ls va trencar un eix (També s'usa amb la forma *costar-li cara aquesta jugada* (a algú)) (R-M)*

→ **costar-li cara la broma** (a algú), **sortir-li cara la broma** (a algú), **pagar cara** (alguna cosa), **sortir-hi perdent**

cremar-se els dits SV, tenir un fracàs, sofrir un perjudici inesperat en alguna direcció, especialment en un afer comercial (IEC)

No va saber gestionar bé el bar i es va arruïnar, es va cremar els dits

→ **agafar-se els dits**, **picar-se els dits**, **trencar-se el coll**

enganxar-se els dits SV, en una operació comercial, perdre molts diners en comptes de guanyar-ne (IEC)

En aquell negoci, s'hi van enganxar els dits

→ **picar-se els dits**, **agafar-se els dits**, **posar-hi els dits i deixar-hi les ungles**, **trencar-se el coll**

fer-se'n l'estella SV, sortir perjudicat / advenir a algú molt de perjudici (d'alguna cosa), sortir-hi perdent (R-M, EC)

Va voler entaular un plet i se n'ha fet l'estella; ho ha perdut tot (R-M)

→ **pagar cara** (alguna cosa), **fer-se'n set pedres**, **fer-se tres pedretes**

fer-se'n set pedres SV, sortir greument perjudicat d'alguna cosa / costar car a algú (IEC, A-M)

*Ja té la casa nova tal com volia, però se n'ha fet set pedres; li costa el doble del pressupost / Sóc dona de bé; no em posi motius despreciadors, perquè se'n farà deu pedres (També s'usa amb el numeral *deu*) (R-M, A-M)*

→ **pagar cara** (alguna cosa), **fer-se'n l'estella**, **fer-se'n tres pedretes**

pagar cara (alguna cosa) SV, resultar molt perjudicat per una cosa / sortir-ne perjudicat / pervenir-ne un gros perjudici, un dany (A-M, R-M, IEC)

*No fa cas dels avisos dels amics i ho pagarà car; en pot sortir molt compromès / La va fer grossa, però ja l'ha pagada cara (També s'usa amb la forma *pagar-la cara*) (R-M, *)*

→ **costar car** (a algú), **fer-se'n l'estella**, **costar la vida** (a algú), **comprar cara** (alguna cosa), **costar-li cara la broma** (a algú), **costar-li cara la jugada** (a algú), **fer-se'n set pedres**

pagar just per pecador SV, sofrir els innocents el càstig o les conseqüències de les males accions d'altri (A-M)

Com que no van trobar el culpable van castigar el Natan: li va tocar pagar just per pecador

→ **dur-se'n les encarregades**, **pagar la festa**, **pagar els plats trencats**, **carregar-se-la**

▷ **pagar justos per pecadors** (v.f.)

pagar l'aprenentatge SV, sofrir danys, perjudicis, etc., deguts a la inexperiència en alguna cosa (IEC)

Una altra vegada ja no em passarà com ara; he ben pagat l'aprenentatge per haver-me fiat d'ells; això em servirà d'experiència (R-M)

→ **pagar la patenta**

▷ **tenir el bec groc** (p.ext.), **tenir encara l'ou al cul** (p.ext.)

pagar la festa SV, pagar les conseqüències d'una acció en què han intervingut d'altres / ésser la víctima de la diversió dels altres (IEC, A-M)

Jo no tenia cap culpa, però em va tocar pagar la festa / Sempre acaba pagant la festa el mateix noi de la colla

→ **pagar els plats trencats**, **dur-se'n les encarregades**, **pagar la patenta**, **pagar just per pecador**, **pagar el riure**

▷ **carregar els neulers** (a algú) (inv.), **fer pagar els neulers** (a algú) (inv.)

pagar la patenta SV, sortir algú, la primera vegada que fa una cosa, perjudicat per la seva manca d'experiència (IEC)

El primer dia els companys li van fer bromes pesades i ell va pagar la patenta, després ja es va espavilar / No tenia idea de com funcionava aquella organització i em van fer pagar la patenta; em van ensarronar (, R-M)*

→ **pagar l'aprenentatge**, **pagar la festa**

▷ **pagar la patent** (v.f.), **deprimir l'orgull** (d'algú) (inv.)

picar-se els dits SV, sortir perjudicat en un negoci, per pròpia equivocació / en una operació comercial, perdre molts diners en comptes de guanyar-ne / tenir un fracàs, sofrir un perjudici inesperat, especialment en un afer comercial (R-M, IEC, EC)

Va picar-se els dits en una operació de borsa molt arriscada; ja li deien que no s'hi exposés (R-M)

→ **agafar-se els dits**, **enganxar-se els dits**, **posar-hi els dits i deixar-hi les ungles**, **cremar-se els dits**, **trencar-se el coll**

posar-hi els dits i deixar-hi les ungles SCoord, ficar-se en negocis o coses perjudicials, en què es perd més que no es guanya (A-M)

Vaig voler fer diners muntant aquell negoci, però vaig posar-hi els dits i m'hi vaig deixar les ungles (S'usa fent referència a afers, negocis, etc.)

→ **picar-se els dits**, **enganxar-se els dits**, **agafar-se els dits**, **deixar-hi les ungles**

quedar lluit SV, quedar en situació poc aïrosa o difícil (R-M)

Si fas tot el que ell t'aconsella, quedaràs lluit; seràs criticat de tothom (R-M)

→ **quedar malament**, **quedar com un drap brut**, **quedar retratat**, **quedar servit**

- ▷ **fer un mal paper** (p.ext.), **fer riure** (p.ext.), **fer el ridícul** (p.ext.), **fer el pallasso** (p.ext.), **ésser la riota** (d'algú) (p.ext.)

quedar malament *SV*, quedar en situació difícil (R-M)

Amb l'accident, ha quedat malament / Va perdre la col·locació per culpa seva i ara ha quedat ben malament; no sé pas com se'n sortirà (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. o amb el modificador *ben* en posició preadverbial) (*, R-M)

→ **quedar lluït**, **quedar en evidència**, **mostrar el cul**, **quedar retratat**

quedar servit *SV*, quedar en mala situació / restar malparat, en mala situació, perjudicat (A-M, IEC)

Amb el que li has dit, en Manel ha quedat servit / Si ell queia malalt, quedaries ben servida / L'ha dona l'ha deixat i, a més, s'ha quedat a l'atur, està ben servit! (També s'usa amb els verbs *estar, restar*, etc. i amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (*, EC, *)

→ **quedar lluït**

rebre del carpó *SV*, resultar perjudicat (R-M)

La casa ha plegat i ell també ha rebut del carpó; ha quedat sense feina (R-M)

→ **tocar-li el rebre** (a algú)

▷ **tocar-li el crostó** (a algú) (inv.), **tocar-li l'esquena** (a algú) (inv.)

■ **sortir-hi perdent** *SV*, sortir perjudicat d'una acció

Si et poses en contra seva hi sortiràs perdent: és dolent tenir-lo com a enemic

→ **costar-li cara la broma** (a algú), **costar-li cara la jugada** (a algú), **sortir-li cara la broma** (a algú)

▷ **sortir-hi guanyant** (ant.)

■ **sortir-li cara la broma** (a algú) *O*, sortir perjudicat

Si voleu fer una manifestació, vigileu que no us surti cara la broma; demaneu permís per tallar el trànsit

→ **costar-li cara la broma** (a algú), **costar-li cara la jugada** (a algú), **sortir-hi perdent**

tocar-li el rebre (a algú) *O*, sortir perjudicat (R-M)

Si obren aquest carrer, a l'amo de la casa del davant li tocarà el rebre, perquè la hi expropiaran / Li ha tocat el rebre perquè no s'han trobat els culpables (R-M, *)

▷ **rebre del carpó**

▷ **tocar-li rebre** (a algú) (v.f.)

trencar-se el coll *SV*, fracassar completament en un negoci / sofrir greu dany en una empresa o afer (Fr, IEC)

Va trencar-se el coll en aquell afer i encara no se n'ha recuperat econòmicament (També s'usa amb el verb *rompre*)

→ **enganxar-se els dits**, **picar-se els dits**, **cremar-se els dits**, **agafar-se els dits**

PERJUDICI

mala passada *SN*, mala acció (R-M)

Si no vigileu us faran una mala passada; són persones sense escrúpols / Aquesta mala passada no la hi perdono; ha estat massa gruixuda / Quina mala passada que m'han jugat! (S'usa normalment amb els verbs *fer* i *jugar*) (R-M, R-M, *)

→ **mala jugada**, **puntada de peu**, **cop baix**

▷ **negoci brut** (p.ext.), **jugar una mala partida** (a algú) (p.ext.), **fer-la** (a algú) (p.ext.), **pegar-la** (a algú) (p.ext.)

PERJUDICIAL

ésser la fi del món *SV*, resultar perjudicial, representar un problema insuperable (IEC)

Suspendre l'examen va ser la fi del món per a en Joan, que havia estudiat tant

fer més mal que l'eruga *SV*, ésser molt danyós, donar molt de perjudici (A-M)

El seu exemple ha fet més mal que l'eruga: ara tots volen imitar-lo i volen més vacances

→ **fer més mal que la pedra**, **fer més mal que la justícia**, **fer més mal que una pedregada**, **fer més mal que pedra seca**

▷ **fer més mal que les erugues** (v.f.)

fer més mal que la justícia *SV*, fer molt de mal, ésser molt perjudicial (A-M)

La seva imprudència ha fet més mal que la justícia: per culpa seva l'empresa haurà de tancar

→ **fer més mal que la pedra**, **fer més mal que una pedregada**, **fer més mal que pedra seca**, **fer més mal que l'eruga**

fer més mal que la pedra *SV*, causar grans perjudicis (A-M)

La baixada dels tipus d'interès ha fet més mal que la pedra i la gent vendrà les accions que encara manté

→ **fer més mal que una pedregada**, **fer més mal que pedra seca**, **fer més mal que l'eruga**, **fer més mal que la justícia**

fer més mal que pedra seca *SV*, ésser danyós (R-M)

Entre els joves, els exemples de violència fan més mal que pedra seca (R-M)

→ **fer més mal que una pedregada**, **fer més mal que la pedra**, **fer més mal que la justícia**, **fer més mal que l'eruga**

fer més mal que una pedregada *SV*, fer molt de mal, ésser molt perjudicial (A-M)

Aquesta decisió farà més mal que una pedregada: ara no podem evitar la fallida

→ **fer més mal que la pedra**, **fer més mal que pedra seca**, **fer més mal que la justícia**, **fer més mal que l'eruga**

tenir mals cops *SV*, produir perjudicis (R-M)

Aquest procediment té mals cops, sovint resulta més perjudicial que profitós

→ **tenir mals jocs**

tenir mals jocs *SV*, produir perjudicis (R-M)
Manipula la palanca amb força compte; són màquines que tenen mals jocs i et pots fer mal / No l'escalfis gaire que té mals jocs i podries sortir-te'n malparat (R-M)

→ **tenir mals cops**

▷ **tenir mala bava** (p.ext.), **tenir cops amagats** (p.ext.)

PERMANENT

a tot estar *SP*, vivint i menjant en un lloc / a pensió completa (EC, R-M)

En aquesta despesa no volen gent a tot estar, només a dormir / Ens hi vam quedar tres dies a tot estar (R-M, EC)

▷ **pensió completa** (p.ext.), **mitja pensió** (p.ext.)

PERMÈS

tenir llum verd *SV*, tenir llicència per a fer una cosa (EC)

Tenia llum verd per a fer el que volgués en aquella casa

→ **tenir carta blanca**

▷ **tenir llum verda** (v.f.), **no ésser-li donat** (a algú) (ant.), **donar llum verd a** (inv.)

PERMETRE

deixar pixar el matxo *SV*, es diu per a demanar que hom no s'interposi quan algú fa una cosa / es diu per a recomanar que deixin fer els altres, que no s'interposin quan algú fa una cosa (R-M, A-M)

Tu fes la teva feina i deixa pixar el matxo / Deixa pixar el matxo; veuràs com tot sortirà bé (R-M)

▷ **deixar el camp lliure** (a algú) (p.ext.)

donar la llibertat (de fer alguna cosa, a algú) *SV*, permetre de fer alguna cosa (EC)

M'ha donat la llibertat d'anar-hi, però no sé què fer / Li han concedit la llibertat de fer el que vulgui (També s'usa amb el verb *concedir*)

→ **donar-li llargues mans** (a algú), **donar exemples** (a algú), **donar via lliure a**

▷ **ésser lliure** (de fer alguna cosa) (inv.), **permetre's la llibertat** (de fer alguna cosa) (inv.), **ésser senyor** (de fer alguna cosa) (inv.)

donar llum verd a *SV*, autoritzar / donar llicència per a fer alguna cosa (R-M, EC)

Em va donar llum verd per dur el projecte a la meva manera / Finalment, el fiscal ha donat llum verd a l'expedient d'Olot (R-M, *)

→ **donar via lliure a**, **donar carta blanca** (a algú)

▷ **donar llum verda a** (v.f.), **tenir llum verd** (inv.), **deixar el camp lliure** (a algú) (p.ext.)

■ **donar via lliure a** *SV*, autoritzar, donar llicència per a fer alguna cosa

Va donar via lliure als seus fills perquè fessin el que volguessin / El cap va donar via lliure a la proposta que li van plantejar els treballadors

→ **donar llum verd a**, **donar carta blanca** (a algú), **donar la llibertat** (de fer alguna cosa, a algú)

▷ **donar un bill d'indemnitat** (a algú) (p.ext.)

PERMETRE'S

prendre's la llibertat (de fer alguna cosa) *SV*, fer quelcom sense prèvia autorització / dit d'un mateix per modèstia, d'altri per blasme (R-M, IEC)

No l'havien sentit trucar i ell es va prendre la llibertat d'entrar fins al menjador / Li ha agradat que em prenguéss la llibertat de tutejar-lo / S'ha agafat la llibertat de venir més tard de l'hora fixada (També s'usa amb el verb *agafar*) (R-M, R-M, *)

→ **permetre's la llibertat** (de fer alguna cosa), **permetre's el luxe** (de fer alguna cosa)

▷ **donar la llibertat** (de fer alguna cosa, a algú) (inv.), **prendre's llibertats** (p.ext.)

PERMÍS

any sabàtic *SN*, llicència amb sou d'un any o d'un altre període de temps que concedeixen algunes universitats al professorat, amb finalitats científiques i d'investigació (IEC)

S'ha agafat un any sabàtic per a dedicar-se al projecte d'investigació

→ **descans sabàtic**

carta de treball *SN*, document que lliuren les autoritats laborals d'un país als estrangers que hi volen treballar. També s'anomena carta d'identitat professional o permís de treball (EC)

En Mustafà intenta aconseguir una carta de treball per quedar-se a treballar a Catalunya

descans sabàtic *SN*, període de temps en què algú està exonerat de les obligacions i té permís per a dedicar-se a unes altres activitats
S'ha pres un descans sabàtic per a encarregar-se de la seva família

→ **any sabàtic**

ésser lliure (de fer alguna cosa) *SV*, tenir, algú, la facultat de fer alguna cosa o no fer-la, d'obrar com vol, de triar per ell mateix (EC)

Ets lliure de fer el que vulguis, però jo et recomano que t'ho rumiïs una mica millor

▷ **donar la llibertat** (de fer alguna cosa, a algú) (inv.), **tenir les mans lliures** (p.ext.), **ésser senyor** (de fer alguna cosa) (p.ext.), **permetre's la llibertat** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

PERNIL

pernil dolç *SN*, pernil de porc, desossat, assaonat, nitrificat i cuit, emmotllat amb cobertes o en llauna (EC)

Si tens mal de panxa menja torrades i pernil dolç. Això sempre es posa bé

▷ **pernil salat** (p.ext.)

pernil salat *SN*, pernil / cuixa o espatlla de porc o de senglar salada per a ésser conservada (EC, *)
Ha menjat pa amb tomàquet i pernil salat

▷ **pernil dolç** (p.ext.)

PERNOCTAR

fer nit (a algun lloc) *SV*, romandre durant la nit / passar la nit a algun lloc per dormir-hi, anant de viatge (R-M, EC)

Anirem a fer nit a Puigcerdà i demà passarem la frontera (R-M)

▷ **fer alberg** (a algun lloc) (p.ext.), **fer alto** (a algun lloc) (p.ext.), **fer escala** (a algun lloc) (p.ext.)

PERÒ

ara bé *SAdv*, expressió que continua un raonament que s'admet, tot introduint una adversativa / això suposat, demostrat, al punt on som del raonament / per a indicar il·lació (en un raonament) (R-M, IEC, EC)

Tot el que dius és cert; ara bé: cal considerar les causes que hi concorren (R-M)

→ **si bé, per bé que, encara que, malgrat que**

PERPÈTUAMENT

de per vida *SP*, durant tota la vida (R-M)

Li han cedit la casa de per vida, però un cop mort en tornaran a disposar els propietaris (R-M)

→ **per sempre, a violari, a perpetuïtat, fins a la mort**

▷ **a temps** (ant.), **del bressol a la tomba** (p.ext.)

PERPLEX

no poder-se girar *SV*, estar perplex sense saber com donar abast a la feina, o com atendre a les despeses, o com sortir de les dificultats (A-M)

Tenia tants deutes que no es podia girar

→ **no saber on girar-se, no saber per quin cap posar-s'hi, no saber de quin pa fer sopes**

no saber a quin sant encomanar-se *SV*, estar perplex, indecís, no saber què fer, a qui recórrer (IEC)

Davant d'una situació semblant no sabia a quin sant encomanar-se / Es va quedar ben perplex i no va pas saber a quin sant encomanar-se / Després del que li ha passat, ara no sap a quin sant es pot encomanar

→ **no saber a quina carta quedar-se, no saber per quin cap posar-s'hi, perdre els mistos**

no saber de quin pa fer sopes *SV*, estar perplex, no saber què fer per resoldre una dificultat (A-M)

Té un problema i no sap de quin pa fer sopes: necessita que li donis un consell / Sempre que tenia problemes amb l'ordinador i no sabia de quin pa fer sopes, li ho preguntava a ell

→ **no saber on girar-se, no saber a quina carta quedar-se, no saber per quin cap posar-s'hi, no poder-se girar**

no saber on girar-se *SV*, estar perplex sense saber com donar abast a la feina, o com atendre a les despeses, o com sortir de les dificultats (A-M)

Té tantes coses per fer que no sap on girar-se! / No sabia com sortir-se'n, no sabia on girar-se

→ **no saber de quin pa fer sopes, no poder-se girar, no saber per quin cap posar-s'hi**

▷ **no saber per on girar-se** (v.f.)

no saber què dir *SV*, quedar sense poder contestar (R-M)

Davant d'aquelles acusacions tan fonamentades, no va saber què dir i es va tornar vermell / No sabies què havies de dir, oi? (També s'usa amb la forma no saber què haver de dir) (R-M, *)

→ **perdre els mistos**

▷ **quedar sense paraula** (p.ext.), **no tornar mot** (p.ext.)

PERQUÈ

a fi de *SP*, per a aconseguir / locució que introdueix el fi d'una acció (R-M, EC)

T'envio els preus a fi d'orientar-te en les compres que tens projectades / Molts corregeren fins al lloc de l'accident a fi d'ajudar els ferits / Fer-ho tot a fi de guanyar diners / T'explico el que va succeir a fi que en puguis treure les teves pròpies conclusions (R-M, R-M, EC, *)

→ **per tal de, a l'efecte de, a fi i efecte de, de cara a, per amor de, per ço que**

per ço car *SP*, locució-conjunció que serveix per a introduir una oració causal (si el verb està en indicatiu) o final (si el verb està en subjuntiu) (A-M)

La vostra arma serà la vostra veu, per ço car no podeu viure sense justícia

→ **per tal com, per ço com, per ço que**

per ço com *SP*, locució-conjunció que serveix per a introduir una oració causal (si el verb està en indicatiu) o final (si el verb està en subjuntiu) (A-M)

Açò fan per ço com la terra és molt freda (A-M)

→ **per tal com, per ço car, per ço que**

per tal com *SP*, perquè (causal) / locució-conjunció que serveix per a introduir una oració causal (si el verb està en indicatiu) o final (si el verb està en subjuntiu) (IEC, *)

Per tal com l'altre li havia fet mala cara i això l'enutjà, no va tornar mai més / No el crideu tots alhora, per tal com només a un podrà respondre (R-M, EC)

→ **com sigui que, vist que, per ço car, per ço com**

PERSECUCIÓ

cacera de bruixes *SN*, conjunt de mesures inquisitorials i repressives contra persones sospitoses de bruixeria i, per extensió, contra minories polítiques, ètniques, religioses, etc., dissidents / conjunt de mesures inquisitorials destinades a localitzar i castigar les persones sospitoses de bruixeria (IEC, EC)

A l'edat mitjana tingué lloc una cacera de bruixes i moltes dones foren cremades (També s'usa amb el nom *caça*)

PERSEGUINT

a la percaça de SP, perseguint / cercant, mirant de trobar (R-M, *)

És un periodista i va a la percaça de notícies / A la percaça d'honors i de privilegis / La policia va a la percaça dels atracadors (R-M, EC, *)

→ **en cerca de, en persecució de, a la recerca de, anar a la caça de**

▷ **a la descoberta de** (p.ext.)

en persecució de SP, seguint algú o alguna cosa que fuig per arribar a agafar-lo

En persecució dels terroristes, el policia va caure ferit / Van en persecució d'un cotxe

→ **a la percaça de, a la recerca de, anar a la caça de**

PERSEGUIR

anar a l'encalç (d'algú) *SV*, esforçar-se per atrapar algú, fig. per aconseguir-lo / **anar-li darrere**, fent el mateix camí i procurant agafar-lo (IEC, A-M)

Va a l'encalç de la fortuna / La policia va anar a l'encalç dels lladres fins a la frontera, allà els va atrapar (EC, *)

→ **anar a la caça de, seguir els passos** (d'algú), **en cerca de**

▷ **anar-li al darrere** (a algú) (p.ext.)

anar a la saga (d'alguna cosa) *SV*, anar al darrere d'alguna cosa per aconseguir-la (IEC)

Ja feia temps que anava a la saga d'aquella propietat (EC)

→ **anar a la caça de, anar darrere** (d'alguna cosa)

▷ **anar en saga** (d'alguna cosa) (v.f.), **seguir els passos** (d'algú) (p.ext.)

anar darrere (algú) **com un gos** *SV*, expressió usada per a indicar que una persona en segueix amb insistència una altra servilment, interessadament, afectivament, etc. (EC)

Amb la faldera d'ascendir, sempre va darrere el gerent com un gos (EC)

→ **ésser darrere** (algú) **com un gos, ésser el gos** (d'algú), **anar-li davant i darrere** (a algú)

▷ **sentir** (algú) **darrere com un gos** (inv.), **tenir** (algú) **darrer com un gos** (inv.), **dur** (algú) **darrere com un gos** (inv.)

anar-li al darrere (a algú) *SV*, procurar de comunicar-se amb algú per recaptar-ne la complotença, aconseguir-ne alguna cosa, etc. (EC) *Perquè et deixi el llibre li hauràs d'anar al darrere fent-li memòria*

→ **anar-li davant i darrere** (a algú), **anar-li a retaló** (a algú)

▷ **anar-li darrere** (a algú) (v.f.), **seguir els passos** (d'algú) (p.ext.), **seguir les petjades** (d'algú) (p.ext.), **anar a l'encalç** (d'algú) (p.ext.)

anar-li al darrere amb un flabiol sonant (a algú) *SV*, perseguir algú inútilment perquè faci alguna cosa / donar per perdut, pretendre inútilment (EC, R-M)

Va deixar perdre l'ocasió, ara ja li pot anar al darrere amb un flabiol sonant (També s'usa amb la forma *anar-li al darrere amb el flabiol sonant* (a algú)) (R-M)

→ **anar-li al darrere amb un pa calent** (a algú), **fer-li un nus a la cua a**

anar-li al darrere amb un pa calent (a algú) *SV*, donar per perdut, pretendre inútilment (R-M)

Jo diria que li va al darrere amb un pa calent, perquè ella ja li va dir que mai no sortiria amb ell

→ **fer-li un nus a la cua a, anar-li al darrere amb un flabiol sonant** (a algú)

anar-li davant i darrere (a algú) *SV*, cercar algú molt o fer-s'hi trobadís per demanar-li amb insistència alguna cosa, per obtenir-ne profit, etc. (A-M)

Li anava davant i darrere perquè li digués allò que volia sebre

→ **anar-li al darrere** (a algú), **anar darrere** (algú) **com un gos**

▷ **anar-li al davant i al darrere** (a algú) (v.f.)

[Mall., Men. (A-M)]

donar-li l'encalç (a algú) *SV*, perseguir algú / anar darrere algú, seguir-lo (EC, *)

El conill fugia dels gossos que li donaven l'encalç / El policia va donar un encalç al lladre (També s'usa amb la forma *donar un encalç* (a algú))

→ **seguir els passos** (d'algú)

▷ **donar-li encalç** (a algú) (v.f.)

no deixar (algú o alguna cosa) **de petja** *SV*, no deixar de seguir, de perseguir, algú o alguna cosa, d'ocupar-se'n / perseguir insistentment (algú) (EC, IEC)

Però jo no deixo mai de petja la idea / Fa tres dies que no em deixa de petja per demanar-me diners / No el deixaré de petja fins que m'haurà pagat (A-M, R-M, EC)

→ **seguir els passos** (d'algú), **no deixar** (algú) **en sol ni en ombra**

no deixar (algú) **en sol ni en ombra** *SV*, seguir sempre algú / no separar-se'n mai, anar-li sempre darrere (R-M, A-M)

Estava tan avorrit que no el deixés en sol ni en ombra, que a la fi va dir-li que no volia veure'l més / Estic típa que no em deixis ni en sol ni en ombra, no sé què fer perquè no em segueixis més / Vés amb ell i no el deixis ni en sol ni en ombra (R-M, *, *)

→ **seguir els passos** (d'algú), **no deixar** (algú o alguna cosa) **de petja**

▷ **no deixar** (algú) **a sol ni a ombra** (v.f.)

seguir els passos (d'algú) *SV*, perseguir / anar darrere algú, seguir-lo (R-M, A-M)

Qui són els cortesans de l'afortuni que segueixen els passos de David? / Ja han agafat el lladre; feia dies que li seguien els passos però sempre s'esmunyia (A-M, R-M)

→ **anar a l'encalç** (d'algú), **no deixar** (algú o alguna cosa) **de petja**, **trepitjar els talons** (a algú), **no deixar** (algú) **en sol ni en ombra**, **seguir les petjades** (d'algú), **comptar-li els passos** (a algú), **seguir** (algú o alguna cosa) **amb la vista**

▷ **no perdre** (algú o alguna cosa) **de vista** (p.ext.), **no treure l'ull de sobre a** (p.ext.), **anar a la saga** (d'alguna cosa) (p.ext.), **anar-li al darrere** (a algú) (p.ext.)

seguir les petjades (d'algú) *SV*, seguir algú, anar-li al darrere (EC)

No fugirà gaire lluny; li segueixen les petjades (R-M)

→ **seguir els passos** (d'algú), **trepitjar els talons** (a algú)

▷ **anar-li al darrere** (a algú) (p.ext.)

trepitjar els talons (a algú) *SV*, perseguir a poca distància (R-M)

La policia trepitjava els talons als delinqüents / Va haver de deixar a terra l'embalum que portava per poder córrer més, perquè els altres ja li trepitjaven els talons i aviat l'haurien aconseguit (*, R-M)

→ **seguir els passos** (d'algú), **seguir les petjades** (d'algú), **anar-li retaló** (a algú)

PERSEVERANT

al peu del canó *SP*, aparellat, a punt, esp. davant una situació dura o combativa / perseverar en la tasca (IEC, R-M)

Si vols tirar endavant la botiga, ja cal que estiguis sempre al peu del canó; no pots badar (R-M)

→ **a punt**

PERSEVERAR

aguantar el punt *SV*, mantenir-se ferm en una actitud, raonable o no (R-M)

Ara ja hem dit que ho fariem, i encara que no en tinguem ganes hem d'aguantar el punt i fer-ho / Ens ha dit que considerava que havia

d'aguantar el punt, però a mi no em sembla gens bé que ho faci (R-M)

→ **aguantar el tipus**, **aguantar les tenes**

▷ **fer-se fort** (p.ext.), **per punt** (p.ext.)

aguantar el tipus *SV*, mantenir-se ferm en una actitud, raonable o no (R-M)

Es va posar a ploure, però tothom va aguantar el tipus fins a l'acabament del partit (R-M)

→ **aguantar el punt**, **aguantar les tenes**

aguantar les tenes *SV*, mantenir l'opinió pròpia (R-M)

Malgrat que molts li anaven en contra, ell aguantava les tenes fins al darrer moment (R-M)

→ **aguantar el punt**, **aguantar el tipus**

[tena: mot no registrat a l'IEC]

navegar amb qualsevol vent *SV*, (algú) anar avant, persistir en el seu propòsit malgrat les dificultats (A-M)

En Pau navega amb qualsevol vent per tal d'aconseguir l'amor de la Laura

▷ **tirar endavant** (p.ext.), **anar endavant** (p.ext.), **endavant les atxes** (p.ext.), **obrir-se camí** (p.ext.)

no deixar (alguna cosa) **de la mà** *SV*, perseverar / insistir en alguna cosa fins a deixar-la ben resolta, no cedir de perseverar, no oblidar-se'n (Fr, *)
No deixis això de la mà / No deixarem de la mà la lluita contra la desigualtat entre homes i dones. (S'usa amb noms del tipus *afer*, *projecte*, *treball*, etc. com a complement)

▷ **deixar** (algú o alguna cosa) **a una banda** (ant.), **deixar** (algú o alguna cosa) **de banda** (ant.), **deixar dormir** (alguna cosa) (ant.), **treure's** (alguna cosa) **de la barretina** (ant.), **deixar córrer** (alguna cosa) (ant.), **reblar el clau** (p.ext.)

reblar el clau *SV*, insistir en alguna cosa fins a deixar-la ben resolta, fins a aconseguir el nostre propòsit (IEC)

Va haver de reblar el clau de mala manera per tal d'aconseguir el que volia

▷ **no deixar** (alguna cosa) **de la mà** (p.ext.), **ficar-li** (alguna cosa) **pels ulls** (a algú) (p.ext.)

tornar a la càrrega *SV*, insistir novament / fer una nova temptativa (R-M, IEC)

Malgrat la negativa d'ella, ha tornat a la càrrega perquè li concedís un ball / Va canviar d'advocat i va tornar a la càrrega amb nous arguments. No es volia aturar fins a aconseguir justícia (R-M, *)

▷ **tornar a la mateixa cançó** (p.ext.)

tornar a la mateixa *SV*, insistir porfidiósament en una cosa (IEC)

Ja torna a la mateixa, torna a demanar que la deixem sortir a la nit

→ **tornar a la mateixa cançó**

PERSONA

per cap *SP*, per cada persona (R-M)

No van permetre que ell ho pagués tot, i van repartir-ho a tant per cap / Toquen quatre caramels per cap (R-M, EC)

→ **per barba, per persona**

▷ **a prorrata** (p.ext.)

per persona *SP*, per cada individu

Hi ha tres llonguets per persona

→ **per barba, per cap**

PERSONAL

al portador *SP*, fórmula utilitzada en efectes públics i valors comercials per a indicar que qui porti el document té dret a cobrar-lo, a negociar-lo, etc. (IEC)

M'han fet un xec al portador

PERSONALITAT

cap d'ala *SN*, persona eminent en un ram d'activitat (IEC)

Us presento el senyor Berenguer, és el cap d'ala de la secció de serigrafia

→ **cap de brot, fora de sèrie, ésser un as** (algú)

les forces vives *SD*, els qui tenen una participació activa en els afers públics / conjunt dels industrials, dels comerciants, dels propietaris, etc., d'un país (Fr, IEC)

Serà una festa molt important, perquè hi assistirà gran part de les forces vives

▷ **vaca sagrada** (p.ext.), **els deu mil de dalt** (p.ext.)

PERSONALMENT

de pròpia mà *SP*, personalment / un mateix (R-M, *)

Aquest original té molt de valor per a mi perquè l'autor va donar-me'l de pròpia mà; no és que l'hagi adquirit enlloc (R-M)

→ **en persona**

en persona *SP*, un mateix (EC)

Aquest document, cal anar a cercar-lo en persona; no el donen sinó a l'interessat / El ministre en persona lliurà els premis als guanyadors (R-M, EC)

→ **de pròpia mà**

▷ **veure** (algú o alguna cosa) **amb els propis ulls** (p.ext.)

■ **veure** (algú o alguna cosa) **amb els propis ulls** *SV*, comprovar o veure (algú o alguna cosa) per un mateix

Va veure amb els propis ulls aquella injustícia i no va poder evitar anar-la a denunciar / N'està segur perquè ho va veure amb els seus propis ulls / Vaig veure com el mataven amb els meus propis ulls (També s'usa amb les formes del possessiu després de l'article)

▷ **en persona** (p.ext.)

PERSPICAÇ

tenir bona pupilla *SV*, ésser perspicax (Fr)

No m'enganyis, que tinc bona pupilla i veig que tu no em convens

→ **tenir cop d'ull, tenir la vista llarga, tenir nas, tenir vista, tenir molta parpella**

▷ **tenir pega als ulls** (ant.), **ésser de l'ull del vent** (p.ext.)

tenir la vista llarga *SV*, ésser perspicax (R-M)

Està bé que pensis fer-ho, però cal tenir la vista llarga i pensar què pot passar després (R-M)

→ **tenir nas, tenir cop d'ull, tenir bona pupilla, tenir vista, tenir molta parpella**

▷ **tenir pega als ulls** (ant.), **ésser de l'ull del vent** (p.ext.)

tenir nas *SV*, ésser perspicax / adonar-se fàcilment de les coses, endevinar-les, sospitar-les encertadament (IEC, A-M)

Quan va dir que passaria això que ha passat, va tenir nas. Ho ha encertat ben bé (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició prenominal i amb les formes *tenir un bon nas, tenir bon nas i tenir el nas fi*) (R-M)

→ **tenir la vista llarga, conèixer els coixos asseguts, tenir cop d'ull, conèixer** (algú o alguna cosa) **d'una hora lluny, veure a venir, veure de lluny** (alguna cosa), **tenir bona pupilla, tenir vista**

▷ **tenir bons ensums** (d'algú) (p.ext.), **tenir mals ensums** (d'algú) (p.ext.), **tenir ull** (p.ext.), **sentir** (alguna cosa) **de nas** (p.ext.)

tenir ulls a la cara *SV*, veure-hi clar (R-M)

Qualsevol que tingui ulls a la cara comprendrà que això és una estafa / Si tens ulls a la cara, reconeixeràs que el que ha fet és un desastre (R-M)

→ **tenir cop d'ull, tenir vista, tenir molta parpella**

▷ **tenir mal ull** (ant.)

■ **tenir vista** *SV*, adonar-se fàcilment de les coses, endevinar-les, sospitar-les encertadament *Has de tenir vista; no pots dir-li una notícia d'aquest tipus amb tan poc tacte / El seu avi sempre li deia que havia de moure's amb vista* (També s'usa amb la forma *amb vista*)

→ **tenir ulls a la cara, tenir cop d'ull, tenir bona pupilla, tenir la vista llarga, tenir nas, tenir molta parpella**

▷ **tenir mal ull** (ant.), **tenir pega als ulls** (ant.)

veure a venir *SV*, ésser perspicax / adonar-se de seguida del que es prepara o del que passa (R-M, EC)

Quan m'ha preguntat si sortiríem diumenge ja l'he vist a venir; volia que el convidéssim / Ja veig a venir que em demanarà diners (R-M, EC)

→ **veure** (alguna cosa) **d'una hora lluny, veure de lluny** (alguna cosa), **tenir nas**

veure de lluny (alguna cosa) *SV*, ésser perspicax (R-M)

No és fàcil enganyar-lo, veu de lluny totes les trampes (R-M)

→ **veure** (alguna cosa) **d'una hora lluny**, **veure a venir**, **tenir nas**

PERSUADIR

ficar-li (alguna cosa) **al cap** (a algú) *SV*, fer penetrar a la pensa o a l'ànim d'una altra persona alguna cosa (EC)

Qui t'ha ficat aquestes cabòries al cap? / Li han ficat al cap que ha de fer diners / Qui li ha fotut al cap que s'ha de comprar un altre cotxe? (També s'usa amb el verb *fotre*) (*, EC, *)

→ **ficar-li** (alguna cosa) **al pap** (a algú), **omplir-li el cap** (d'alguna cosa, a algú)

▷ **ficar-li** (alguna cosa) **coll avall** (a algú) (p.ext.), **rentat de cervell** (p.ext.)

PERTANYER

entrar en compte *SV*, ésser comptat en conjunt, formar-ne part com un de tants (EC)

Aquestes peces de roba també entren en compte: formen part de les que hem adquirit
→ **formar part de**

▷ **prendre** (algú o alguna cosa) **en compte** (p.ext.), **tenir** (algú o alguna cosa) **en compte** (p.ext.)

formar part de *SV*, ésser element integrant d'algú o alguna cosa (IEC)

Els defectes formen part de les persones de la mateixa manera que les qualitats / Alguns dels assistents no formaven part d'aquella comunitat religiosa / No vull formar part d'un grup urbà violent (*, R-M, *)

→ **entrar en compte**

PERTINENÇA

a nom (d'algú) *SP*, constant el nom de (R-M)
Ha arribat una lletra a nom del seu germà, però amb l'adreça mal posada / Van demanar un préstec a nom de tots dos / Posaren el pis a nom dels fills (R-M)

→ **en cap** (d'algú)

en cap (d'algú) *SP*, a nom (d'algú) / constant el nom d'algú (R-M, *)

Posar una propietat en cap de la muller / Li atorgaren el títol en cap del seu difunt pare (EC)

→ **a nom** (d'algú)

■ **per part** (d'algú) *SP*, expressió que indica una relació amb algun avantpassat o progenitor
Per part de mare només li queda una tia soltera / Per part de pare ha heretat una masia a l'Empordà

PERTORBAR

esvalotar el galliner *SV*, torbar la pau, moure soroll on hi havia tranquil·litat (A-M)

Tots els alumnes treballaven tranquil·lament fins que va entrar aquell tabalot i va esvalotar

el galliner amb els seus crits sense solta / Abaixa la veu, que vols avalotar el galliner?

(També s'usa amb el verb *avalotar*) (R-M, *)

→ **esverar el galliner**, **fer tronar i ploure**

▷ **alçar la casa a l'aire** (p.ext.)

esverar el galliner *SV*, torbar la pau, moure soroll allà on hi havia tranquil·litat (EC)

Sempre quan ja estem tranquils, ha d'arribar ell i esverar el galliner

→ **esvalotar el galliner**, **fer tronar i ploure**

▷ **alçar la casa a l'aire** (p.ext.)

rompre el cap (a algú) *SV*, fer mal de cap a algú o pertorbar-lo fortament parlant o cridant (IEC)

Parla alt i molt de pressa, romp el cap a tot-hom, és un nervi

→ **omplir-li el cap** (a algú), **posar un cap com un bombo** (a algú)

PERVENIR

eixir a cap (d'alguna cosa) *SV*, arribar a la fi d'alguna cosa de la manera deguda o volguda / pervenir a acabar alguna cosa (A-M, EC)

No sabien eixir a cap d'aquella situació tan complicada

→ **donar cap** (a alguna cosa), **sortir-se'n**

▷ **eixir amb rosa** (d'alguna cosa) (p.ext.)

PERVERTIT

vell verd *SA*, persona que conserva inclinacions galants impròpies de la seva edat / vell que conserva inclinacions amoroses impròpies de la seva edat (IEC, A-M)

En Jaume és un vell verd: sempre mira les dones amb delit

→ **ésser un marrà**, **ésser un porc**

▷ **home de faldilles** (p.ext.), **ésser un sortit** (p.ext.), **fotre mà** (a algú) (p.ext.)

PES

en brut *SP*, pesat sense comptar la tara (R-M)
La caixa plena pesa trenta quilos en brut; cal descomptar un quilo pel pes de la fusta / Aquest és el pes en brut; hem de descomptar els quilos del continent (R-M)

▷ **en net** (ant.), **pes brut** (p.ext.)

■ **en net** *SP*, pesat descomptant la tara

El pes en net del camió ja és molt elevat

▷ **en brut** (ant.), **pes net** (p.ext.)

pes brut *SN*, pes d'una mercaderia i de l'emballatge o recipient que la conté (EC)

Millor que comptis tot el pes brut de les mercaderies

▷ **pes net** (ant.), **pes mort** (p.ext.), **en brut** (p.ext.)

pes mort *SN*, pes d'un vaixell que és la suma dels pesos màxims de la càrrega que pot transportar, del combustible, de l'aigua potable de reserva, de la tripulació, dels queviures i del pasatge i el seu equipatge (EC)

El pes mort del Titànic devia ser una cosa exagerada

▷ **pes brut** (p.ext.)

pes net *SN*, pes un cop deduït el pes del continent, la tara / pes d'una mercaderia un cop deduïda la tara (IEC, EC)

Calcula el pes net del paquet de pernil un cop descomptat l'embolcall

▷ **pes brut** (ant.), **en net** (p.ext.)

PESANT

a lloure *SP*, a pes, a grapats / mesurant el pes, segons el que pesi (EC, *)

Comprem les castanyes a lloure

→ **a pes**

▷ **a barrisc** (ant.), **a ull** (ant.), **a granel** (p.ext.), **a grapats** (p.ext.)

a pes *SP*, segons el que pesi (R-M)

Les patates es venen a pes; no es trien a peces com les escaroles / Em van vendre aquests llibres a pes; no els interessaven gens / A Càrites donaven la roba a pes (R-M, R-M, *)

→ **a lloure**

▷ **a barrisc** (ant.), **a ull** (ant.), **a granel** (p.ext.), **a grapats** (p.ext.), **en orri** (p.ext.)

PESAR

fer bon pes *SV*, tenir una cosa el pes just que hom exigeix (EC)

Aquest meló fa bon pes: pesa just els dos quilos que m'has demanat

▷ **fer bon pes** (a algú) (p.ext.)

fer la balançada *SV*, fer la pesada de manera que la balança s'inclini més aviat del costat d'allò que hom pesa (EC)

Li posaré aquest popet per acabar de fer la balançada (IEC)

▷ **fer bon pes** (a algú) (p.ext.), **fer bona mesura** (a algú) (p.ext.), **donar bona mesura** (a algú) (p.ext.)

pesar com un ase mort *SV*, ésser excessivament feixuc (A-M)

Aquell paquet pesava com un ase mort; a cada pas havíem de reposar (R-M)

→ **pesar més que un ase mort, pesar com un mort**

▷ **no pesar una palla** (ant.), **pesat com un ase mort** (p.ext.)

pesar com un mort *SV*, ésser molt pesant (Fr)

Aquesta caixa pesa com un mort

→ **pesar més que un ase mort, pesar com un ase mort**

▷ **no pesar una palla** (ant.), **pesat com un ase mort** (p.ext.), **pes mort** (p.ext.)

■ **pesar més que un ase mort** *SV*, ésser molt feixuc

Com que la taula era de fusta massissa, pesava més que un ase mort

→ **pesar com un ase mort, pesar com un mort**

▷ **no pesar una palla** (ant.), **pesat com un ase mort** (p.ext.)

PESAT

1. feixuc, que fa sentir el seu pes

pesat com un ase mort *SA*, feixuc / difícil de moure, d'alçar, a causa del seu pes (R-M, *)
Aquest armari és pesat com un ase mort, per traslladar-lo necessitareu ajuda / No puc més, això és com un ase mort (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

▷ **lleuger com una ploma** (ant.), **lleuger com una palla** (ant.), **pesar com un ase mort** (p.ext.), **pesar més que un ase mort** (p.ext.), **pesar com un mort** (p.ext.)

2. molest, enfadós, que un voldria treure's de sobre

■ **ésser un llauna** *SV*, ésser una persona pesada, enfadosa, que hom no es pot treure de sobre
Aquest professor és un llauna: diu moltes coses però res de realment important. Es pot arribar a fer molt pesat anar a les seves classes

→ **ésser un plom** (algú), **ésser una arracada** (algú), **ésser un pal** (algú o alguna cosa), **ésser un plasta**

▷ **engegar el disc** (p.ext.), **coHocar el disc** (p.ext.)

■ **ésser un plasta** *SV*, ésser una persona pesada, enfadosa, que hom no es pot treure de sobre
El teu germà és un plasta, mai no ens deixa tranquils ni un moment

→ **ésser un llauna, ésser un plom** (algú), **ésser una paparra, ésser un pal** (algú o alguna cosa)

▷ **parèixer el capellà de les roques** (p.ext.) [plasta: mot no registrat a l'IEC]

ésser un plom (algú) *SV*, ésser molt pesat (IEC)
Quan el veig, m'amago. És un plom!

→ **ésser un llauna, ésser una paparra, pesat com un plom, més pesat que un plom, pesat com una llosa, ésser una arracada** (algú), **ésser una toia** (algú), **ésser un plasta, ésser un pal** (algú o alguna cosa)
▷ **ésser un ull de poll** (algú) (p.ext.), **engegar el disc** (p.ext.), **coHocar el disc** (p.ext.)

ésser una arracada (algú) *SV*, (ésser una) persona pesada, enfadosa, que hom no es pot treure de sobre (EC)

Hi ha venedors domiciliaris que són una arracada; no te'ls pots treure de sobre / En Jaume és una arracada, li truca cada dia! (R-M, *)

→ **ésser un llauna, ésser un plom** (algú), **ésser una paparra**

pesat com un plom *SA*, [ésser] molt pesat (IEC)

El veí del tercer pis és pesat com un plom (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **ésser un plom** (algú), **més pesat que un plom, pesat com una llosa**

▷ **ésser una toia** (algú) (p.ext.)

- **pesat com una llosa** *SA*, molt pesat, molestat, enfadós, que un voldria treure's de sobre
Aquest professor és pesat com una llosa: les seves classes se'm fan eternes
→ **pesat com un plom, ésser un plom** (algú), **més pesat que un plom**

3. molt lent en els seus moviments
ésser una toia (algú) *SV*, (ésser una) persona poc destra, sense nervi (EC)
Aquest futbolista és una toia (EC)
→ **ésser un plom** (algú)
▷ **pesat com un plom** (p.ext.), **sense nervi** (p.ext.)

PESCADOR

- gent de mar** *SN*, marins, pescadors (IEC)
En aquest poble els treballadors són gent de mar / Sempre havia viscut de la pesca: era un home de mar (També s'usa amb el nom *home*)
▷ **gat de mar** (p.ext.), **gat de nau** (p.ext.), **noi de bord** (p.ext.)

PESCAR

- anar a la prima** *SV*, pescar a la darrera hora de la tarda, fins a la nit / fer calada al capvespre (Fr, IEC)
Avui aniran a la prima perquè volen anar mar endins
→ **pescar de prima**

- fer calada** *SV*, tirar les xarxes de pescar al mar (Fr)
Avui ningú no podrà anar a fer calada perquè hi ha massa mala mar

- pescar** (algú) a l'**encesa** *SV*, pescar a la nit, amb fanals o falles enceses amb què s'enlluernen els aucells o els peixos i són agafats fàcilment / pescar amb fitora, de nits, atraient el peix amb la claror d'un fester de teia (A-M)
Pesquen salmons a l'encesa / Sempre pesquen a l'encesa, és un sistema òptim per aconseguir ràpidament el peix
▷ **caçar** (algú) a l'**encesa** (p.ext.)

- pescar de prima** *SV*, fer calada al capvespre
Volien anar a pescar de prima
→ **anar a la prima**

PESSEBRE

- pessebre vivent** *SN*, escenificació del naixement de Jesús feta amb actors, en un paratge rústic, un monument arquitectònic o un indret (EC)
Aquest any actuaran al pessebre vivent de Fals

PESETER

- mirar-ho tot pel forat d'un ral** *SV*, ésser molt interessat (R-M)
Si no pot treure algun guany no vol intervenir en res; ell tot ho mira pel forat d'un ral / Em molesta molt que ho miri tot pel forat d'un ral; és massa interessat (R-M)

- ▷ **per interès** (p.ext.), **donar un gla per fer cagar un roure** (p.ext.), **ésser un rata** (p.ext.), **ésser del puny estret** (p.ext.), **ésser una aranya** (p.ext.)

PESSIGOLLEJAR

- fer ralet** *SV*, moixaina i petit copet que hom fa al palmell de la mà dels infants mentre diu «ralet, ralet, paga dineret» (EC)
A aquest nen li encanta que li facin ralet

PESSIMISME

- córrer mals aires** *O*, córrer males notícies / circular males notícies, haver-hi males impressions (IEC, A-M)

El pas d'aquest huracà per un país tan pobre farà córrer mals aires (També s'usa amb el nom *vent*)

- ▷ **córrer bons aires** (ant.), **córrer la veu** (p.ext.)

- **costat dolent** *SN*, dit per a referir-se a una visió pessimista de les coses

Sempre es mira les coses pel costat dolent: no es pot ésser tan pessimista

- ▷ **costat bo** (ant.), **agafar** (alguna cosa) **pel costat que crema** (p.ext.), **agafar** (alguna cosa) **per la punta que crema** (p.ext.)

PESSIMISTA

- veure-ho negre** *SV*, presentar-se difícil una qüestió o afer / ésser pessimista / veure-ho tot difícil i ple d'obstacles insuperables, poc probable / veure-ho tot difícil o ple de perills, de malaurança (R-M, Fr, IEC, EC)

El temps no s'encalmava, i ho veia negre; no sabia com arribarien a port / Si els actors no arriben aviat, ho veig molt negre; s'haurà de suspendre la representació; el públic ja protesta impacient (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival i amb la forma *veure-ho tot negre*) (R-M)

- ▷ **veure** (alguna cosa) **de color de rosa** (ant.), **veure's negre** (p.ext.), **veure-se les negres** (p.ext.)

PETANER

- flux de molles** *SA*, es diu de qui deixa anar ventositats intestinals / ésser molt petaner / que deixa escapar ventositats (R-M, Fr, IEC)

Tenia la pega, pobre home, de ser flux de molles i per això ningú no el rebia de grat (R-M)

- ▷ **afluixar-se de molles** (p.ext.), **anar-se'n del punt baix** (p.ext.)

PETAR-SE

- afluixar-se de molles** *SV*, deixar anar ventositats (R-M)

Ja és velleit i s'afluixa de molles tot sovint, pobre home! / No és de bona educació afluixar-se de molles davant altra gent (R-M)

→ **anar-se'n del punt baix**

▷ **flux de molles** (p.ext.)

anar-se'n del punt baix *SV*, deixar anar ventositats (R-M)

És un mal educat, no parava d'anar-se'n del punt baix (R-M)

→ **afluixar-se de molles**

▷ **flux de molles** (p.ext.)

PETICIÓ

per favor *SP*, fórmula cortesa per a demanar quelcom (R-M)

Esperi un moment, per favor; vinc de seguida / Per favor, em pot enviar el catàleg d'aquesta temporada? (R-M, *)

→ **si us plau, per l'amor de Déu**

▷ **fer el favor** (de fer alguna cosa) (p.ext.), **a prec** (d'algú) (p.ext.), **a súplica** (d'algú) (p.ext.)

si us plau *SConj*, fórmula cortesa per a demanar quelcom / expressió de cortesia per a demanar alguna cosa (R-M, IEC)

Acosteu aquella cadira, si us plau, i seieu acompanyat / Passa'm la sal, si et plau (Noteu la pronunciació [sis'plau] en el llenguatge col·loquial. També s'usa amb el pronom *et*) (R-M, IEC)

→ **per favor, per caritat**

▷ **fer el favor** (de fer alguna cosa) (p.ext.), **a prec** (d'algú) (p.ext.), **a súplica** (d'algú) (p.ext.)

PETIT

de butxaca *SP*, de mida petita, manejable / de petites dimensions, fet per a ésser dut a la butxaca (R-M, IEC)

D'aquell diccionari també n'ha fet una edició de butxaca / Un submarí de butxaca (R-M, EC)

▷ **de mà** (p.ext.), **en miniatura** (p.ext.)

de llet *SP*, lactant / que encara mama (IEC, EC)

Vaig venir en aquest poble quan encara era infant de llet; és com si hi hagués nascut / Vedella de llet / Aquests animals són molt petits, encara són de llet (R-M, EC, *)

→ **de pit, de mamella**

▷ **mare de llet** (p.ext.), **criatura de bolquers** (p.ext.)

en miniatura *SP*, en petit (IEC)

Un tren en miniatura (IEC)

▷ **de butxaca** (p.ext.), **a escala** (p.ext.)

esquitx d'home *SN*, un home molt menut / un home molt petit o insignificant (R-M, A-M)

No alça un pam de terra; és un esquitx d'home (R-M)

→ **tap de barral, ésser un esquitx** (algú)

▷ **home de pa i tros** (ant.), **escanyat de llet** (p.ext.), **homenet de colzada** (p.ext.)

ésser un bolet (algú) *SV*, dit d'una persona molt menuda (EC)

Aquest home és un bolet: no el devien alimentar bé quan era un marrec i no va créixer gaire (També s'usa amb el verb *semblar*)

→ **ésser un nap** (algú), **ésser un tap** (algú), **ésser una baldufa** (algú)

ésser un esquitx (algú) *SV*, ésser molt petit (Fr)

En Pere és un esquitx i, amb l'edat que té, no crec que creixi gaire més

→ **esquitx d'home**

ésser un nap (algú) *SV*, (ésser una) persona petita, sia per poca edat, sia per no haver crescut prou (A-M)

Ja no recordo com era, perquè el vaig conèixer que jo encara era un nap

→ **ésser un bolet** (algú), **ésser un tap** (algú),

ésser una baldufa (algú), **tap de bassa**

ésser un tap (algú) *SV*, (ésser una) persona molt petita i gruixuda (A-M)

Aquest home és un tap: entre tanta gent alta gairebé ni es veu

→ **tap de barral, tap de bassa, petit com un tap de cossi, ésser un bolet** (algú), **ésser un nap** (algú), **ésser una baldufa** (algú)

ésser una baldufa (algú) *SV*, (ésser una) persona molt baixa d'estatura (EC)

Aquest nen és una baldufa, suposo que encara ha de créixer una mica més per l'edat que té

→ **ésser un bolet** (algú), **ésser un nap** (algú),

ésser un tap (algú), **ésser una ballaruga**

(algú), **petit com una baldufa**

ésser una ballaruga (algú) *SV*, (ésser una) persona petita i bellugadissa (EC)

És una ballaruga: petit i no para quiet

→ **ésser una baldufa** (algú), **ésser una faluga** (algú)

▷ **ésser un nervi** (algú) (p.ext.)

ésser una faluga (algú) *SV*, (ésser una) persona o animal petit i bellugadís (EC)

Aquesta criatura és una faluga: tan petita com és i no para de córrer i amagar-se

→ **ésser una ballaruga** (algú)

▷ **ésser un nervi** (algú) (p.ext.)

homenet de colzada *SN*, d'estatura extremament petita (EC)

Què xerres? Ets un homenet de colzada

▷ **tap de bassa** (p.ext.), **esquitx d'home** (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

no tenir cara per a senyar-se *SV*, tenir la cara molt petita (IEC)

Sí que és cert que té el cap petit, si gairebé no té cara per a senyar-se (També s'usa amb la forma *sense cara per a senyar-se*)

▷ **begut de cara** (p.ext.), **xuclat de galtes** (p.ext.)

[Vallès, Penedès (A-M)]

petit com el puny *SA*, petit / de petites proporcions (R-M, *)

Era un gos petit com el puny / Érem dotze persones reunides en una habitació com el puny;

no podíem ni bellugar-nos-hi / Vivia en una caseta com el puny (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M, Fr)

→ **petit com un cop de puny**

petit com un aglà SA, es diu de coses i sobretot de persones molt petites (A-M)

Aquest noi és petit com un aglà (També s'usa amb el nom *glà*)

→ **petit com un tap de cossi, petit com un esclop, petit com un nap, petit com un rupit, petit com una fusada, petit com una punta d'agulla, petit com una baldufa**

petit com un cop de puny SA, de petites proporcions (R-M)

S'ha comprat un cotxe petit com un cop de puny / Aquell pis és com un cop de puny; a penes si hi ha lloc per a tres persones (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

→ **petit com el puny**

petit com un esclop SA, es diu de coses i sobretot de persones molt petites (A-M)

Té un gos petit com un esclop: has d'anar amb compte de no trepitjar-lo

→ **petit com un tap de cossi, petit com un aglà, petit com una punta d'agulla, petit com un nap, petit com una fusada, petit com un rupit**

petit com un nap SA, es diu de coses i sobretot de persones molt petites (A-M)

La filla d'en Joan encara és petita com un nap, però d'allò més eixerida

→ **petit com un tap de cossi, petit com un aglà, petit com un esclop, petit com una punta d'agulla, petit com una fusada, petit com un rupit, petit com una baldufa**

petit com un rupit SA, es diu de coses i sobretot de persones molt petites (A-M)

Té un nen que és petit com un rupit: tota la roba li queda baldera

→ **petit com un tap de cossi, petit com un aglà, petit com un esclop, petit com una punta d'agulla, petit com un nap, petit com una fusada, petit com una baldufa**

petit com un tap de cossi SA, es diu de coses i sobretot de persones molt petites (A-M)

Durant la infantesa no va rebre una alimentació adequada i s'ha quedat petit com un tap de cossi

→ **ésser un tap (algú), petit com un rupit, petit com un nap, petit com un aglà, petit com una fusada, petit com un esclop, petit com una punta d'agulla, petit com una baldufa**

■ **petit com una baldufa SA**, es diu de coses i sobretot de persones molt petites

Era un home petit com una baldufa. Entre tota aquella gent tan alta, gairebé ni es veia

→ **petit com un aglà, petit com un tap de cossi, petit com un rupit, petit com un nap, ésser una baldufa** (algú)

petit com una fusada SA, es diu de coses i sobretot de persones molt petites (A-M)

Té un cap petit com una fusada i això l'acomplexa molt

→ **petit com un tap de cossi, petit com un aglà, petit com un esclop, petit com una punta d'agulla, petit com un nap, petit com un rupit**

petit com una puça SA, es diu d'una cosa molt petita (A-M)

Aquest didal és petit com una puça, s'han de tenir uns dits molt primers per poder-se'l posar! (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **petit com una punta d'agulla**

▷ **gran com el puny** (ant.)

petit com una punta d'agulla SA, es diu de coses i sobretot de persones molt petites (A-M)

Té un cap petit com una punta d'agulla

→ **petit com un tap de cossi, petit com un aglà, petit com un esclop, petit com un nap, petit com una fusada, petit com un rupit, petit com una puça**

poder-se embolicar (alguna cosa) **amb una fulla de bruc SV**, ésser molt petita o insignificant una cosa (A-M)

Tu creus que era molt gran, però ja et dic jo que es podia embolicar amb una fulla de bruc

→ **poder-se embolicar** (alguna cosa) **amb una fulla de pi**

▷ **poder-se embolicar** (alguna cosa) **en una fulla de bruc** (v.f.)

poder-se embolicar (alguna cosa) **amb una fulla de pi SV**, ésser una cosa molt petita, escassa o insignificant (A-M)

Es creia haver aconseguit la medalla més gran, però es podia embolicar amb una fulla de pi

→ **poder-se embolicar** (alguna cosa) **amb una fulla de bruc**

▷ **poder-se embolicar** (alguna cosa) **en una fulla de pi** (v.f.)

PETROLI

mareja negra SN, capa erràtica d'olis pesants que cobreix la superfície de la mar o d'aigües continentals a causa d'abocaments de petroli o bé per l'erupció de pous petrolífers mar endins (IEC)

Recuperaran el petroli del vaixell enfonsat per evitar que es vessi i formi una mareja negra

▷ **or negre** (p.ext.)

or negre SN, petroli / oli mineral inflamable, barreja d'un gran nombre d'hidrocarburs, la destil·lació fraccionada del qual dona nombrosos productes de diversa volatilitat (IEC, *)

Han trobat una altra bossa d'or negre

▷ **mareja negra** (p.ext.)

PIADÓS

ésser tot de Déu SV, ésser una persona molt piadosa i devota (A-M)

Qui és el senyor? Tothom sap que és un home tot de Déu (A-M)

▷ **servent de Déu** (p.ext.)

temorós de Déu SA, que té temor de Déu, piadós (EC)

És un home molt temorós de Déu, sempre té pietat de les persones

▷ **servent de Déu** (p.ext.), **temor de Déu** (p.ext.)

PICANT

(fig.) amb un cert contingut eròtic

■ **pujar de to SV**, expressió usada per a indicar que una conversa, pel·lícula, etc., està adquirint una certa obscenitat

Vam començar a explicar acudits i la cosa va anar pujant de to. Vam acabar parlant de sexe com sempre / Hem anat a veure una pel·lícula pujada de to. Millor que els nens no hagin vingut, perquè no era adequada per a ells

▷ **parlar gras** (p.ext.)

PICAR

1. prendre una mica d'un menjar

amansir la fam SV, prendre un refrigeri (R-M)

De primer amansim la fam, després estarem més animats a continuar la caminada (R-M)

→ **entretenir la gana, matar la gana, fer beguda, matar el cuc, pegar un mos, enganyar la dent, enganyar la gana, fer pa i trago, menjar un mos**

■ **enganyar la dent SV**, prendre un refrigeri, menjar una mica per no sentir tant la gana *Menjaré alguna coseta per enganyar la dent abans de dinar*

→ **fer beguda, amansir la fam, enganyar la gana, entretenir la gana, fer pa i trago**

enganyar la gana SV, fer més tolerable la gana amb qualque cosa que la mitiga o la fa oblidar (A-M)

Si menges ganyips abans de dinar, simplement enganyaràs la gana / Fuma per enganyar la gana / Menja una galeta per enganyar la fam (També s'usa amb el nom fam) (, EC, *)*

→ **fer beguda, matar el cuc, matar la gana, enganyar la dent, amansir la fam**

entretenir la gana SV, menjar una mica per no sentir tant la gana (IEC)

*A les sis anirem a entretenir la gana i de passada reposarem / Menja unes galetes per entretenir la fam (També s'usa amb el nom fam) (R-M, *)*

→ **matar la gana, enganyar la dent, amansir la fam, fer beguda, matar el cuc**

fer pa i trago SV, prendre un refrigeri (R-M)

Si trobes el treball massa pesat ens aturarem a fer pa i trago (R-M)

→ **fer beguda, matar el cuc, fer una queixalada, enganyar la dent, amansir la fam**

[trago: mot no registrat a l'IEC]

fer un mos SV, menjar un poc de cosa / fer una menjada lleugera fora d'àpat (A-M, EC)

Abans d'anar a dormir sempre fa un mos / A mig treballar anem a fer una mossada (També s'usa amb el nom mossada)

→ **fer una mossegada, menjar un mos, pegar un mos, fer beguda, matar el cuc, matar la gana, fer una queixalada, trencar el cuc**

▷ **trencar l'aigua** (p.ext.), **fer suca-mulla** (p.ext.)

■ **fer una mossegada SV**, fer una menjada lleugera fora d'àpat

Me'n vaig a la cuina a fer una mossegada, perquè tinc una gana...

→ **fer un mos, fer una queixalada**

fer una queixalada SV, prendre un refrigeri (R-M)

Si m'esperes, faré una queixalada i vindré amb tu. Així, encara que sopi tard, podré aguantar (R-M)

→ **fer una mossegada, fer beguda, matar la gana, matar el cuc, pegar un mos, fer pa i trago, fer un mos, menjar un mos**

menjar un mos SV, menjar un poc de cosa / fer una menjada lleugera fora d'àpat (A-M, EC)

Aniré a menjar un mos per fer passar la gana / Ha arribat tan cansat que ha menjat una mossada i se n'ha anat a dormir de seguida (També s'usa amb el nom mossada)

→ **fer un mos, menjar un mos, pegar un mos, amansir la fam, fer una queixalada, fer beguda, matar el cuc, matar la gana**

▷ **menjar com un ocellet** (p.ext.), **menjar com un pardalet** (p.ext.), **menjar com un pinsà** (p.ext.)

trencar el cuc SV, menjar o beure una mica en dejú o fora d'àpats per fer passar la gana (EC)

Vaig menjar algunes galetetes per trencar el cuc

→ **matar el cuc, fer un mos, matar la gana**

▷ **trencar l'aigua** (p.ext.)

2. donar cops

fer ballmanetes SV, picar de mans / en llenguatge infantil, picar de mans (IEC, EC)

Quan li feien ballmanetes el nen reia ixisclava de content (R-M)

▷ **picar de mans** (p.ext.)

● **fer mamballetes** (Mall.)

fer escombra SV, esclafar la part inferior del palmó picant-hi a terra després de beneït, en la festa de Rams (IEC)

Fer escombra era una de les coses que li agradava més de la festa de Rams

▷ **Diumenge de Rams** (p.ext.)

fer mamballetes SV, jugar a picar de mans entre si dues o més persones / jugar a picar de mans (*, R-M)

El meu germanet sempre vol que li fem mam-balletes; es posa molt content

→ **fer ballmanetes**

▷ **picar de mans** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

tancar (alguna cosa) **de cop** *SV*, tancar fort (una porta), cloent-la sense emprar la clau (EC)
De l'enrabiada va tancar la porta de cop i va espantar els nens (S'usa normalment amb els noms *finestra, porta*, etc. com a complement)

PIDOLAIRE

semblar que se li hagi fet la boca un frare (a algú) *SV*, es diu d'un que sempre demana, que és pidolaire per costum (A-M)

Sembla que se li hagi fet la boca un frare, perquè no para de demanar diners

▷ **parar la mà** (a algú) (p.ext.), **allargar la mà** (a algú) (p.ext.)

PIDOLAR

fer el pobre *SV*, pidolar sense tenir-ne necessitat
Es passa el dia fent el pobre com si li manquessin els diners, però en realitat li'n sobren

→ **fer el ploricó**

PIETÓS

de carn *SP*, [ésser] capaç de tendresa, de pietat, etc., per la consciència de la misèria de la natura humana (IEC)

Volia matar l'ànec que havia engreixat però, com que ell també és de carn, finalment no ho ha pogut fer

→ **de carn i ossos, tenir el cor moll, tenir el cor bla**

▷ **tenir el cor dur** (ant.), **tenir el cor de pedra** (ant.)

de carn i ossos *SP*, [ésser] capaç de tendresa, de pietat, etc., per la consciència de la misèria de la natura humana (IEC)

La pel·lícula s'acaba que no el mata, perquè ella també és de carn i ossos i el perdona

→ **de carn, tenir el cor moll, tenir el cor bla**

▷ **tenir el cor dur** (ant.), **tenir el cor de pedra** (ant.)

PIJAMA

camisa de dormir *SN*, camisa, generalment llarga, que hom es posa per anar al llit (IEC)

Per Nadal em van regalar una camisa de dormir molt bonica

PILOTEJAR

■ **passar bola** *SV*, entretenir-se a tirar una pilota com si hom jugués, però sense fer cap partit
Vam estar una estona passant bola, per tal d'escalfar una mica abans de començar el partit de tennis / Em posa molt nerviós la seva manera de jugar a tennis, perquè sempre pas-

sa pilota, i m'avorreix molt (També s'usa amb el nom *pilota*)

PINÇA

agulla d'estendre *SN*, pinça per a estendre la roba (IEC)

El presentador de televisió sortia cada nit amb una agulla d'estendre enganxada a la solapa de la jaqueta / Li agraden més les agulles d'estendre de colors que les de fusta / Si no es posen bé, les agulles d'estendre arruguen la roba

PINTURA

natura morta *SN*, gènere pictòric que té com a tema exclusiu objectes inanimats de diversa índole: fruita, flors, instruments de música, gerros, llibres, etc. (EC)

He exposat una natura morta a la Sala Canals / És un pintor famós per les seves natures mortes

PIROTÈCNIA

focs artificials *SN*, composicions pirotècniques d'efectes lluminosos i sonors, a base de coets i altres artificis de pólvora, que s'engeguen a l'aire, en general com a diversió, seguint una successió determinada per tal d'obtenir la màxima espectacularitat (EC)

Hi ha països que celebren l'arribada d'un nou any amb focs artificials / Els focs d'artifici li fan por (També s'usa amb les formes *focs artificiosos* i *focs d'artifici*)

→ **castell de focs, focs grecs**

PIS

pla terrer *SN*, a l'Alguer, planta baixa d'una casa (EC)

Vivim en un pla terrer

→ **planta baixa**

planta baixa *SN*, pis, especialment el que és a nivell del carrer (EA)

Viu en una planta baixa, a la plaça

→ **pla terrer**

PIT

brot de pit *SN*, part davantera del bestiar de llana compresa entre el coll i la costellada / tros de pit de xai, de la part més grassa (EC)

Aquestes ovelles tenen el brot de pit ben cobert de llana

PITJOR

com més va, menys *SAdv*, expressió que denota evolució decreixent en un procés o en una acció / regressivament (IEC, R-M)

La gent es freqüenta com més va menys; es viu molt deslligat de les coneixences / Com més va, menys ho entenc (S'usa normalment en present i en pretèrit imperfecte) (R-M, EC)

→ **cada vegada...menys**

▷ **com més va, més (ant.); com més va, pitjor** (p.ext.)

com més va, pitjor *SAdv.*, expressió que denota una evolució negativa en un procés o en una acció
Aquest canvi de marxes no funciona gaire bé: com més va, pitjor

▷ **com més va, millor (ant.); com més va, més bé (ant.); com més va, menys** (p.ext.)

pitjor que pitjor *SA*, amb més gravetat encara (A-M)

—*Com vols que hi faci una finestra, si és una paret mestra? —Pitjor que pitjor! Doncs, en alguna banda haurem d'obrir*

▷ **millor que millor (ant.), tot això que té** (ant.)

PIULADISSA

xerrima-xerrama *SN*, piuladissa, cantoria d'ocells (A-M)

Mentre llegeix obre la finestra per sentir la xerrima-xerrama dels ocells

[xerrima-xerrama: reduplicatiu no registrat a l'IEC]

PIXANER

flux de pestell *SA*, tenir propensió a orinar sovint (EC)

Aquest noi és flux de pestell: no t'estranyi veure'l anar al lavabo cada dos per tres

▷ **canviar l'aigua de les olives (p.ext.), mudar l'aigua al canari (p.ext.), fer un riu** (p.ext.)

PLA

pla com el palmell de la mà *SA*, molt llis (R-M)

Han deixat l'asfalt d'aquell camí pla com el palmell de la mà. Ara dóna gust de caminar-hi

→ **pla com la mà, pla com el call de la mà, més llis que es call de sa mà**

pla com la mà *SA*, molt llis (R-M)

No sé com va poder caure perquè passava per un camí pla com la mà (R-M)

→ **pla com el palmell de la mà, pla com el call de la mà, més llis que es call de sa mà**

PLAÇA

plaça major *SN*, plaça principal d'un poble o ciutat / plaça d'una població on sol haver-hi l'entrada principal de l'ajuntament (T, *)

El mercat setmanal es fa a la plaça major del poble (També s'usa amb l'adjectiu gran)

▷ **punt neuràlgic** (p.ext.)

PLAENT

camí de roses *SN*, camí o vida plaent (A-M)

Durant la joventut, tot era un camí de roses
→ **llit de roses**

▷ **pinjons pelats** (p.ext.)

de color de rosa *SP*, d'aspecte molt plaent (EC)

Les coses que deia semblaven de color de rosa, però, quan vam llegir el document escrit, ens va caure l'ànima als peus

▷ **veure** (alguna cosa) **de color de rosa** (p.ext.)

ésser una benedicció *SV*, (ésser alguna cosa o algun fet) motiu de joia, de benestar, de prosperitat (EC)

*Aquesta pluja ha estat una benedicció / És una benedicció que pugui caminar quan els metges ho creien impossible (EC, *)*

→ **donar bo de, ésser mitja vida**

estar com qui està en el cel *SV*, estar molt bé, amb molta comoditat, sense molèsties (A-M)

A casa teva, hi estic com qui està en el cel. Sou realment molt hospitalaris

→ **a plaer**

▷ **ésser el cel** (per algú) (p.ext.), **estar sobre un llit de roses** (p.ext.)

■ **tenir el seu què** *SV*, ésser plaent, agradable, no gens molest

Aquesta pel·lícula quan la mires per segona vegada té el seu què, però la primera vegada que la veus pràcticament no n'entens res

→ **tenir la seva gràcia**

▷ **no tenir cap gràcia** (ant.)

■ **tenir la seva gràcia** *SV*, ésser plaent, agradable, no gens molest

Els comentaris d'en Joan tenen la seva gràcia, sempre diu coses interessants

→ **tenir el seu què**

▷ **no tenir cap gràcia** (ant.)

PLAENTMENT

a boca què vols *SP*, amb la satisfacció total dels desitjos / donar-li a algú tot el que desitja (*, IEC)

El tractaven a boca què vols i encara es queixava (R-M)

→ **a cor què vols; a cos de rei; a la regalada; amb una cama damunt l'altra; a plaer; boca què vols, cor què desitges**

▷ **ésser-li la boca mesura** (a algú) (p.ext.)

a plaer *SP*, segons el plaer (d'algú) (R-M)

*Vàrem passejar a plaer pel jardí / Vivia a tot plaer a casa els pares (També s'usa amb la forma a tot plaer) (R-M, *)*

→ **a gust, a cor què vols, a la regalada, a boca què vols**

PLAER

bona vida *SN*, manera de viure encaminada al plaer físic (A-M)

Des que va deixar la seva dona està gaudint de la bona vida, que, a parer de la seva sogra, el durà per mal camí

▷ **mala vida** (ant.), **viure la vida** (p.ext.)

plaer dels déus *SN*, plaer suprem (EC)

Aquest menjar és exquisit: és un plaer dels déus

▷ **plaer de déus** (v.f.)

PLANADOR

ala de pendent *SN*, paracaigudes rectangular que s'utilitza per planar llançant-se des d'un pendent; esport practicat en aquest aparell (IEC)
Fan una exhibició de caigudes en ala de pendent
▷ **ala delta** (p.ext.)

ala delta *SN*, modalitat de vol lliure que consisteix a llançar-se des del pendent d'una muntanya suspès d'una ala delta / planador usat en el vol lliure, consistent en una carcassa de forma triangular, lleugera i recoberta d'un teixit, en un talabard, del qual se suspèn l'esportista i així pot maniobrar l'aparell durant el vol, i en un trapezi, on s'agafa amb les mans (T, *)
Vol fer un vol en ala delta perquè diu que és una forma de volar molt relaxant
▷ **ala de pendent** (p.ext.)

PLANAR

fer l'aleta *SV*, planar un ocell (EC)

L'altre dia vaig veure una àguila fent l'aleta prop d'aquell pic de la muntanya

PLANEJAR

dur (alguna cosa) **de cap** *SV*, haver-se fet un pòsit / tenir la ferma intenció de fer alguna cosa (IEC)

Duu alguna cosa de cap; o sigui que vigila, que quan el Pere fa plans és perillós / Quan va marxar ja la duia de cap; volia arribar al Japó i ho va aconseguir (També s'usa amb el verb *portar*) (*, R-M)

→ **ficar-se-li entre cella i cella** (a algú), **ficar-se** (alguna cosa) **al cap**, **tenir** (alguna cosa) **en vista**, **tenir** (alguna cosa) **en perspectiva**

▷ **en cor** (de fer alguna cosa) (p.ext.), **en projecte** (p.ext.)

PLANXAR

allisar la roba *SV*, passar lleugerament la planxa (per la roba sense emmidonar) (IEC)

S'ha d'allisar la roba d'aquesta camisa perquè està tota arrugada

▷ **passar la planxa** (p.ext.)

■ **passar la planxa** *SV*, planxar lleugerament
Mentre em dutxo, passa la planxa pels texans, si et plau / La camisa està molt arrugada, passa-hi la planxa

▷ **un cop de** (p.ext.), **allisar la roba** (p.ext.), **per sobre** (p.ext.)

PLANY

Déu nos en guard d'un «ja està fet» *O*, dit per a plànyer-se d'una acció irreversible (R-M)

Ell volia recuperar la hisenda, però, Déu nos en guard d'un «ja està fet»!, el compromís de venda era vàlid i irrevocable / Ha trencat aquell gerro tan valuós; Déu nos en guard d'un «ja està fet»: ha de conformar-se (R-M)

PLAT

plat combinat *SN*, plat únic on són servits junts diversos menjars d'un àpat (IEC)

Per a dinar, hem menjat un plat combinat / El plat combinat que hem demanat té un ou fer-rat, dues salsitxes, croquetes i patates fregides / En aquest restaurant fan plats combinats (IEC, *, *)

PLATEA

pati de butaques *SN*, platea (d'un teatre, d'un cinema, etc.) (EC)

El pati de butaques del teatre era ple de gom a gom

PLAURE

fer de bon estar *SV*, estar-se bé a algun lloc (EC)

Aquest pis fa de bon estar

▷ **fer de mal estar** (ant.)

tenir (alguna cosa) **a honor** *SV*, considerar un honor (EC)

Tenim les vostres consideracions a honor / Tinc a honor de rebre'l a casa / Tinc a gran honor la vostra visita (S'usa normalment amb noms que denoten accions com a complement. També s'usa amb el modificador *gran* en posició prenominal) (*, EC, EC)

PLE

a caramull *SP*, formant curull, ple amb excés (R-M)

Li van servir un plat de mongetes a caramull; no se'l podia acabar / Una mesura d'ordi a caramull (R-M, EC)

→ **a curull**

▷ **a caramulls** (v.f.), **ple a vessar** (p.ext.), **a la raseta** (p.ext.)

a curull *SP*, ple fins a fer caramull (A-M)

El pare se féu la part omplint-se el plat a curull (A-M)

→ **a caramull**

▷ **amb curull** (v.f.), **ple a vessar** (p.ext.)

a la raseta *SP*, ple fins dalt / dit d'un recipient (got, copa, gerra, etc.) ple a vessar (R-M, EC)

Va omplir el cabàs a la raseta; gairebé vessava / Van trobar una gerreta amb dobles d'or a la raseta / Posa-li més vi, ple a la raseta (R-M, EC, *)

→ **ple a vessar**

▷ **a caramull** (p.ext.)

● **al raset** (Mall., Men.)

estar cosit (d'alguna cosa) *SV*, ésser ple d'alguna cosa (EC)

La seva cara estava cosida de ferides / Aquest exercici està cosit de faltes

fins a seny *SP*, completament ple (EC)

L'estadi de futbol aquella nit estava fins a seny

→ **ple a seny**, **ple a vessar**

més ple que un ou *SA*, molt ple (A-M)

Allà no hi cabíem, estava més ple que un ou

→ **ple com un ou, ple de gom a gom, ple de banda a banda**

no cabre-hi una agulla *O*, estar totalment ple (R-M)

A l'hora de començar ja no hi cabia una agulla; s'havien venut totes les entrades (R-M)

→ **ple de gom a gom, no poder-s'hi ficar una agulla, no cabre-hi una punta d'agulla, no caure a terra una agulla, no passar-hi ni una agulla**

no cabre-hi una punta d'agulla *O*, estar totalment ple

Sa casa està plena de gent, que no hi cap una punta d'agulla (A-M)

→ **no cabre-hi una agulla, no poder-s'hi ficar una agulla**

[Mall., Men. (A-M)]

■ **no caure a terra una agulla** *O*, un lloc, estar totalment ple

El local era tan ple que una agulla no hauria caigut a terra

→ **no caber-hi una agulla, no poder-s'hi ficar una agulla, no passar-hi ni una agulla**

■ **no passar-hi ni una agulla** *O*, ésser completament ple, atapeït

Al mercat, quan és vigília de festa, no hi passa ni una agulla

→ **no poder-s'hi ficar una agulla, no caure a terra una agulla, no cabre-hi una agulla**

■ **no poder-s'hi ficar una agulla** *O*, ésser completament ple

L'autobús estava tan ple que no s'hi podia ficar una agulla

→ **no cabre-hi una agulla, no caure a terra una agulla, no passar-hi ni una agulla, no cabre-hi una punta d'agulla, ple de gom a gom**

■ **ple a rebenjar** *SA*, ple del tot

L'estadi de futbol estava ple a rebenjar: no hi cabia ni un espectador més (També s'usa ometent l'adjectiu i amb el verb *esclatar*)

→ **ple a vessar, ple a rompre**

■ **ple a rompre** *SA*, ple del tot

El dia de l'estrena el teatre estava ple a rompre (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **ple a vessar, ple a rebenjar**

ple a seny *SA*, completament ple / ple fins a dalt, fins al màxim (IEC, A-M)

El tren anava ple a seny, amb les plataformes atapeïdes de viatgers / Jo tenia una guardiola a seny de moneda (També s'usa ometent l'adjectiu) (R-M, A-M)

→ **ple de gom a gom, fins a seny, ple com un ou**

ple a vessar *SA*, ple del tot (R-M)

L'auditori era ple a vessar / El camp d'esports era a vessar; mai no l'havíem vist tan ple (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

→ **ple a rebenjar, ple a rompre, ple com un**

ou, ple de banda a banda, ple de gom a gom, fins a seny

▷ **a caramull** (p.ext.), **a curull** (p.ext.), **a la raseta** (p.ext.)

ple com un ou *SA*, molt ple (A-M)

El cinema era ple com un ou; aquell film va cridar molta gent / L'estadi va quedar ple com un ou, amb tota aquella gentada (També s'usa ometent l'adjectiu) (R-M, *)

→ **més ple que un ou, ple a vessar, ple a seny, ple de gom a gom, ple de banda a banda**

ple de banda a banda *SA*, totalment ple (R-M)

El carrer anava ple de banda a banda / El carrer anava de banda a banda de colles que tornaven de l'aplec (També s'usa ometent l'adjectiu) (IEC, R-M)

→ **ple de gom a gom, ple a vessar, ple com un ou, més ple que un ou**

ple de gom a gom *SA*, totalment ple (R-M)

El teatre era ple de gom a gom / L'autobús anava de gom a gom i no podia parar perquè pugés més gent / El riu va de gom a gom / El camp de futbol es va omplir de gom a gom (Sovint s'omet l'adjectiu) (*, R-M, EC, *)

→ **ple com un ou, ple a seny, ple a vessar, ple de banda a banda, no cabre-hi una agulla, no poder-s'hi ficar una agulla, més ple que un ou, a pic de mall**

PLEBEU

gent de poc braç *SN*, gent plebea, vulgar (IEC)

És tan orgullós que no vol tractar amb gent de poc braç i sols busca amistat amb la gent important / La gent de poc braç té poques possibilitats que hom escolti llur veu (R-M)

→ **de baixa estofa, de baixa mà**

▷ **el baix poble** (p.ext.), **de bona condició** (ant.), **de bona família** (ant.), **de casa bona** (ant.)

PLEGABLE

de tisora *SP*, dit de diferents coses constituïdes per dos elements encreuats i articulats com les làmines d'unes tisores (EC)

Cadira de tisora (EC)

PLEGAR

amainar veles *SV*, perdre energia, disminuir l'activitat, les exigències, les pretensions (A-M)

És moment d'amainar veles, perquè ja comencem a estar una mica cansats

→ **plegar gàbies**

▷ **amainar les veles** (v.f.)

fer el farcellet *SV*, plegar d'una feina per anar-se'n / preparar-se per a anar-se'n sobretot un servidor, operari, etc., quan ha estat acomiadat o a punt d'ésser acomiadat del lloc on treballa (R-M, A-M)

A la feina el tractaven molt malament; per

això, quan en va tenir l'oportunitat, va fer el farcelllet i els va deixar plantats / L'amo li va dir que fes el farcell i que no volia veure'l mai més per allà (També s'usa amb el nom farcell) (, R-M)*

vendre la casa i anar a lloguer *S*Coord, liquidar una situació (R-M)

Si cada any tenim pèrdua com enguany, val més vendre la casa i anar a lloguer; no val la pena de seguir aquest negoci (R-M)

→ **plegar el ram, plegar banderes, tancar la botiga**

▷ **Del refrany: «Què hem de fer? vendre la casa i anar de lloguer» (A-M)**

PLENAMAR

mar plena *SN*, mar pujada, quan el seu nivell és més alt que en el seu estat ordinari (A-M)

El fet que hi hagués mar plena ha cridat molt l'atenció dels visitants

→ **marea alta**

▷ **marea baixa** (ant.)

PLENILUNI

lluna plena *SN*, la Lluna quan presenta el seu disc totalment il·luminat (IEC)

Es van prometre en una nit de lluna plena

▷ **lluna nova** (ant.), **lluna en quart minvant** (p.ext.), **lluna en quart creixent** (p.ext.)

PLENITUD

a la plena *SP*, estat de màxima activitat d'una feina (A-M)

La collita ja estava a la plena (A-M)

▷ **al ple de** (p.ext.)

PLOMA

bec de ploma *SN*, extrem de la ploma d'escriure que escampa la tinta damunt el paper (IEC)
Sense voler he trencat el bec de ploma

PLOR

llàgrimes de cocodril *SN*, plor / plor exagerat per la raó que el causa (Fr. *)

Semblava que se li hagués mort algú, amb aquelles llàgrimes de cocodril!

PLORANER

ésser moll d'ulls *SV*, ésser ploraner / que fàcilment plora o llagremeja (Fr, IEC)

Quan era petit plorava per tot, era moll d'ulls

→ **tenir una esponja al clatell, tenir-les somes, de llàgrima fàcil**

ésser un marrà *SV*, dit de l'infant molt tossut, que fa marraneries (EC)

Aquest nen és un marrà, es passa el dia plorant i demanant (També s'usa amb la forma ésser molt marrà)

▷ **fer el ploricó** (p.ext.), **fer el petarrell** (p.ext.), **fer el repetell** (p.ext.)

■ **tenir bons pulmons** *SV*, dit per a referir-se a algú, especialment un infant, que plora sorollosament

El fill petit té bons pulmons; quan plora a la nit, no deixa dormir els veïns (També s'usa amb la forma tenir uns bons pulmons)

▷ **fer el ploricó** (p.ext.), **esclafir a plorar** (p.ext.), **esclafir el plor** (p.ext.), **esclatar en plors** (p.ext.)

■ **tenir la llàgrima fàcil** *SV*, tenir una excessiva facilitat per al plor, ésser molt ploraner

Caram! Sí que tens la llàgrima fàcil: a la més mínima et poses a plorar / La meva mare és una persona de llàgrima fàcil: per qualsevol cosa es posa a plorar (També s'usa amb la forma de llàgrima fàcil)

→ **ésser moll d'ulls, tenir una esponja al clatell, tenir-les somes**

▷ **tenir el riure fàcil** (ant.), **de riulla fàcil** (ant.), **plorar a llàgrima viva** (p.ext.)

tenir-les somes *SV*, es diu d'algú que plora amb molta facilitat; es refereix a les llàgrimes (A-M)
És d'aquelles persones que les té somes, plora per no res

→ **ésser moll d'ulls, tenir una esponja al clatell, de llàgrima fàcil**

[Emp. (A-M)]

tenir una esponja al clatell *SV*, plorar amb facilitat / ésser molt ploraner, tenir excessiva facilitat per al plor (R-M, EC)

Aquesta noia té una esponja al clatell; per qualsevol advertència es posa a plorar (R-M)

→ **ésser moll d'ulls, tenir-les somes, de llàgrima fàcil**

▷ **tenir els ulls vidriosos** (p.ext.)

PLORAR

arrencar el plor *SV*, arrencar a plorar (IEC)

Ahir el teu fill va arrencar el plor a la classe i el van seguir tots els altres nens

→ **rompre el plor, esclafir el plor, esclatar en plors, rompre a plorar, rompre en plors**

desfer-se en plors *SV*, plorar molt (A-M)

Es desfeia en plors, després de la discussió / Quan el protagonista de la sèrie va saber qui era el seu pare, la Maria es desfeia en llàgrimes (També s'usa amb el nom llàgrima)

→ **plorar a llàgrima viva, esclatar en plors, plorar com una Magdalena, plorar com un infant**

▷ **desfer-se de riure** (ant.)

esclafir a plorar *SV*, plorar fort, d'una manera sorollosa (IEC)

Van esclafir a plorar del sobresalt que van tenir

→ **esclatar en plors, esclafir el plor**

▷ **esclafir de plorar** (v.f.), **esclafir a riure** (ant.), **esclafir el riure** (ant.), **esclafir en una gran riallada** (ant.)

esclafir el plor *O*, posar-se a plorar d'una manera sorollosa (EC)

A mig bateig va esclafir el plor

→ **arrencar el plor, rompre el plor, esclatar en plors, esclafir a plorar**

▷ **esclafir a riure** (ant.), **esclafir el riure** (ant.), **esclafir en una gran riallada** (ant.), **tenir bons pulmons** (p.ext.)

esclatar en plors *SV*, posar-se sorollosament a plorar (A-M)

Quan li va dir que no li compraria la pilota, el nen va esclatar en plors / Després de sentir aquella mala notícia va esclafir en plors davant de tothom (També s'usa amb el verb *esclafir*)

→ **desfer-se en plors, arrencar el plor, rompre el plor, esclafir a plorar, esclafir el plor, rompre a plorar**

▷ **esclafir a riure** (ant.), **tenir bons pulmons** (p.ext.)

espurnejjar-li els ulls (a algú) *O*, tenir una llàgrima a punt de caure / brillar els ulls perquè s'hi formen llàgrimes (IEC, EC)

Mirant la pel·lícula es va emocionar i els ulls li espurnejaven / Després de la discussió li espurnaven els ulls (També s'usa amb el verb *espurnar*)

→ **tenir els ulls vidriosos**

▷ **amb els ulls negats** (p.ext.), **amb les llàgrimes als ulls** (p.ext.)

fer el tro *SV*, esclatar en plors i crits / fer gran excés de plors, de crits, de demostracions de ràbia, etc. (IEC, A-M)

En conèixer la desgràcia, la Marta va fer el tro

→ **tocar l'orgue**

● **fer es tro** (Bal.)

fer-li canalera els ulls (a algú) *O*, els ulls, plorar molt (IEC)

El seu plor era inaturable: els ulls li feien canalera (R-M)

▷ **plorar a llàgrima viva** (p.ext.)

plorar a llàgrima viva *SV*, plorar amargament / plorar abundantment (R-M, IEC)

La bona dona escoltava un serial radiofònic i plorava a llàgrima viva, sense consol (R-M)

→ **plorar com una Magdalena, vessar llàgrimes de sang, plorar llàgrimes de sang, desfer-se en plors, plorar com un infant**

▷ **fer-li canalera els ulls** (a algú) (p.ext.), **tenir la llàgrima fàcil** (p.ext.)

plorar com un infant *SV*, plorar abundantment (A-M)

Què li ha passat, que plora com un infant?

→ **plorar com una Magdalena, plorar a llàgrima viva, desfer-se en plors**

plorar com una Magdalena *SV*, plorar abundantment (IEC)

De petita, sempre plorava com una Magdalena

→ **plorar a llàgrima viva, plorar com un infant, desfer-se en plors**

plorar llàgrimes de sang *SV*, plorar amargament, sense consol (EC)

Plora llàgrimes de sang per la pèrdua de tots els familiars a la riuada

→ **vessar llàgrimes de sang, plorar a llàgrima viva**

rompre a plorar *SV*, començar a plorar (A-M)

Va rompre a plorar quan li van donar el regal

→ **rompre en plors, rompre el plor, arrencar el plor, esclatar en plors**

rompre el plor *SV*, arrencar a plorar / començar a plorar (IEC, *)

El teu fill va rompre el plor enmig del concert

→ **arrencar el plor, rompre en plors, rompre a plorar, esclafir el plor, esclatar en plors**

rompre en plors *SV*, començar a plorar (A-M)

Davant d'aquella desgràcia va rompre en plors

→ **rompre el plor, rompre a plorar, arrencar el plor**

tocar l'orgue *SV*, plorar sorollosament, dit esp. dels infants (Fr)

El seu fill no ha parat de tocar l'orgue en tota la cerimònia i no l'hem poguda seguir bé

→ **fer el tro**

▷ **fer el bot** (p.ext.)

■ **vessar llàgrimes de sang** *SV*, plorar amargament, sense consol

Vessava llàgrimes de sang per la mort de la seva germana

→ **plorar llàgrimes de sang, plorar a llàgrima viva**

▷ **córrer fil a fil** (p.ext.)

PLORICÓ

llàgrimes de cocodril *SN*, plors falsos, fingits / les (llàgrimes) de pena fingida / plor fingit, hipòcrita (IEC, A-M, Fr)

Després de fer-li tant de mal es lamentava amb llàgrimes de cocodril, assegurant-li que no hi havia posat mala intenció / Deixa'l que plori, són llàgrimes de cocodril perquè el perdonem (R-M)

▷ **plorar amb un ull** (p.ext.), **fer el ploricó** (p.ext.)

PLORIQUEJAR

fer el bot *SV*, estar, especialment una criatura, si romp o no a plorar (EC)

Com que no li vaig voler comprar la joguina, es va passar una bona estona fent el bot; tot i així, no va arribar a plorar

→ **fer el petarrell, fer la grémola**

▷ **tocar l'orgue** (p.ext.)

fer el cantussol *SV*, els infants, demanar alguna cosa ploriquejant (IEC)

Va començar a fer el cantussol al mig de la fira perquè li compressin crispetes de colors

→ **fer el ploricó, fer la grémola, fer el somicó**

fer el petarrell *SV*, contreure la cara per iniciar un somiqueig / cara contreta que es fa quan es fan esforços per contenir el plor (R-M, A-M) *És una criatura molt capriciosa i si li neguen quelcom de seguida fa el petarrell / Quan vol aconseguir alguna cosa que li neguen, fa el petarrell* (R-M)

→ **fer el ploricó, fer el somicó, fer la grémola, fer el bot, fer el repetell**

▷ **ésser un marrà** (p.ext.)

fer el ploricó *SV*, ploriquejar / els infants, demanar alguna cosa ploriquejant (R-M, *)

Perquè el pare l'ha renyat ha estat tot el matí fent el ploricó (R-M)

→ **fer el petarrell, fer la grémola, fer el somicó, fer el cantussol, fer el repetell**

▷ **llàgrimes de cocodril** (p.ext.), **ésser un marrà** (p.ext.), **tenir bons pulmons** (p.ext.)

fer el repetell *SV*, una criatura, fer una ganyota i gemecs com de plorar (IEC)

Ets massa gran per fer el repetell, home!

→ **fer el ploricó, fer el petarrell**

▷ **ésser un marrà** (p.ext.)

fer el somicó *SV*, somicar / contreure la cara per iniciar un somiqueig (A-M, *)

Sempre fa el somicó per demanar qualsevol cosa / Ell sap que fent el somicó aconseguix tot el que vol (R-M, *)

→ **fer el petarrell, fer el ploricó, fer el cantussol, fer el repetell, fer la grémola**

fer la grémola *SV*, ploriquejar / demanar fent gemecs insistentment (R-M, EC)

En comptes d'esforçar-se per aconseguir el que vol, ho demana fent la grémola / No facis la grémola que ja ets massa gran per somicar així (*, R-M)

→ **fer el ploricó, fer el cantussol, fer el somicó, fer el bot**

plorar amb un ull *SV*, plorar amb pena fingida (A-M)

Jo diria que plorava amb un ull per la mort del seu pare, en realitat mai no se l'havia estimat gaire

▷ **llàgrimes de cocodril** (p.ext.)

PLORÓS

amb els ulls negats *SP*, plorós / a punt de plorar o havent plorat fa poc (R-M, *)

Va rebre aquell obsequi amb els ulls negats i no sabia com donar les gràcies, de tan emocionat / No pogueren acabar l'entrevista; el noi no podia parlar amb els ulls negats com estava per l'emoció (R-M)

→ **amb les llàgrimes als ulls, tenir els ulls vidriosos**

▷ **espurnejar-li els ulls** (a algú) (p.ext.)

amb les llàgrimes als ulls *SP*, plorós / a punt de plorar o havent plorat fa poc (R-M, *)

Ho demanava amb les llàgrimes als ulls; feia entendre (R-M)

→ **amb els ulls negats, tenir els ulls vidriosos**

▷ **espurnejar-li els ulls** (a algú) (p.ext.)

■ **tenir els ulls vidriosos** *SV*, estar a punt de plorar o haver plorat fa poc

Tens els ulls vidriosos, que has plorat? / Sempre rep els afalacs amb els ulls vidriosos, és una noia molt emotiva (També s'usa amb la forma *amb els ulls vidriosos*)

→ **espurnejar-li els ulls** (a algú), **amb els ulls negats, amb les llàgrimes als ulls**

▷ **tenir una esponja al clatell** (p.ext.)

PLOURE

aixecar una tempesta *SV*, posar-se a ploure tempestuosament

El vent ha aixecat una tempesta / A mitja tarda s'ha aixecat una tempesta

▷ **aixecar-se el temps** (ant.), **descarregar els núvols** (p.ext.), **córrer un temps** (p.ext.), **descarregar els núvols** (p.ext.), **ploure a semalades** (p.ext.), **ploure a bots i barrals** (p.ext.)

caure aigua per l'amor de Déu *O*, ploure molt (R-M)

Tota la tarda va caure aigua per l'amor de Déu; allò semblava un diluvi / Que si plou? Cau aigua per l'amor de Déu. Vine a la finestra a veure-ho (R-M)

→ **ploure a bots i barrals, donar aigua per amor de Déu, ploure a semalades**

caure gotes *O*, ploure / caure gotes de pluja molt disseminades (R-M, IEC)

Agafa el paraigua que cauen gotes / A mitja tarda van caure quatre gotes (Sovint s'usa amb l'adjectiu numeral *quatre* en posició prenominal)

→ **fer la xim-xim, fer la xirimiri**

descarregar els núvols *O*, ploure abundantment (IEC)

S'està enfosquint molt, crec que avui els núvols descarregaran

→ **ploure a semalades, ploure a bots i barrals**

▷ **aixecar els núvols** (p.ext.), **aixecar tempesta** (p.ext.)

donar aigua per amor de Déu *SV*, fer una gran xafegada / ploure molt (IEC, A-M)

Aquesta tarda donaven aigua per amor de Déu

→ **caure aigua per l'amor de Déu**

▷ **donar l'aigua per l'amor de Déu** (v.f.)

ploure a bots i barrals *SV*, fer un gran xàfec (IEC)

Aquest matí plovia a bots i barrals; ara fa un sol que estavella (R-M)

→ **caure aigua per l'amor de Déu, ploure a semalades, descarregar els núvols**

▷ **ploure a bots i a barrals** (v.f.), **aixecar**

tempesta (p.ext.), **cordnada de sant Francesc** (p.ext.)

ploure a semalades *SV*, fer un gran xàfec / ploure molt fort (R-M, EC)

En sortir del cine plovia a semalades i no vam trobar cap taxi per anar a casa (R-M)

→ **caure aigua per l'amor de Déu, ploure a bots i barrals, descarregar els núvols**

▷ **aixecar tempesta** (p.ext.)

PLOVISQUEIG

pèl de gat *SN*, plugina menuda, gairebé imperceptible (A-M)

A Londres, cau pèl de gat gairebé durant tot l'any

→ **cama d'aranya**

▷ **fer la xim-xim** (p.ext.)

[Manresa, Gaià, Cornet (A-M)]

xim-xim *SN*, pluja menuda i seguida, plovisqueig (EC)

Feia un suau xim-xim que a poc a poc li anava amarant tota la roba

▷ **boira pixanera** (p.ext.), **boira ploranera** (p.ext.), **boira roinera** (p.ext.)

[Reduplicatiu]

PLOVISQUEJAR

fer la xim-xim *SV*, ploure finament (R-M)

Tot el dia va fer la xim-xim i no ens vam moure de casa / Aquest paisatge és tan verd perquè sempre hi fa la xim-xim (R-M)

→ **fer la xirimiri, caure gotes**

▷ **pèl de gat** (p.ext.), **cama d'aranya** (p.ext.)

■ **fer la xirimiri** *SV*, ploure finament

Va fer la xirimiri durant tot el dia

→ **fer la xim-xim, caure gotes**

[xirimiri: mot no registrat a l'IEC]

PLUGIM

cama d'aranya *SN*, plovisquella molt prima, de gotes menudes (A-M)

Tot el dia que fa cama d'aranya; més valdria que plogués de debò; això, ni rega ni aprofita per a res / Tot lo dia que cau cama d'aranya (R-M, *)

→ **pèl de gat**

▷ **fer la xim-xim** (p.ext.), **boira pixanera** (p.ext.)

● **cama de mosca** (Men.)

[Mall. (A-M)]

cama de mosca *SN*, plovisquella molt prima, de gotes menudes (A-M)

Tot lo dia que fa cama de mosca: sembla que no sàpiga ploure

● **cama d'aranya** (Mall.)

[Men. (A-M)]

PLURAL

en plural *SP*, en forma plural, referint-se a més d'un (EC)

Calleu, si us plau! I ho dic en plural

▷ **en massa** (p.ext.), **en bloc** (p.ext.)

POBLACIÓ

classe passiva *SN*, conjunt de persones que cobren de l'Estat, del municipi, etc., per raó dels serveis prestats anteriorment per ells mateixos o per algun familiar, i en proporció al sou rebut durant el servei actiu i els anys de permanència (IEC)

Actualment està a l'atur. Pertany a la classe passiva fins que no trobi una altra feina

▷ **població activa** (ant.), **els sense feina** (p.ext.)

POBLAT

ANT

a camp ras *SP*, fora poblat / fora del nucli de població, al camp (IEC, *)

No van trobar allotjament a la ciutat i van haver de passar la nit a camp ras

→ **a camp obert, fora vila**

▷ **als afores** (d'algun lloc) (p.ext.)

POBLETÀ

■ **de poble** *SP*, ésser nascut en un poble i no pas en una gran ciutat

És de poble i no se n'ha d'averkonyir pas!

▷ **de ciutat** (ant.), **de províncies** (p.ext.), **fer vila** (p.ext.)

POBRE

a cavall de l'euga blanca *SP*, en dificultats econòmiques / no tenir gens de diners (R-M, A-M)

S'ha venut el negoci i fa temps que va a cavall de l'euga blanca; té prou feina a mantenir-se / Des de la mort del seu pare es troba a cavall de l'euga blanca (S'usa normalment amb el verb *anar*) (R-M)

→ **anar blau, anar curt de calés, no tenir un cèntim, pobre com una rata**

▷ **marxar amb un cavall blanc** (p.ext.), **estar amb l'aigua fins al coll** (p.ext.)

amb les mans al cap *SP*, amb les mans buides, sense posseir res (A-M)

Creia que al casino es faria milionari i n'ha sortit amb les mans al cap (S'usa normalment amb verbs de moviment i també amb el verb *quedar*)

→ **amb les mans darrere, amb una mà al davant i una altra al darrere, amb les mans buides, amb la roba de l'esquena, amb la roba que porta**

amb les mans buides *SP*, anar sense res, no posseir allò que s'esperava posseir (A-M)

Pensàvem que faríem molts diners amb aquell negoci, però en vam tornar amb les mans buides (S'usa normalment amb verbs de moviment i també amb el verb *quedar*)

- **amb les mans al cap, amb la roba de l'esquena, amb la roba que porta, amb les mans darrere, amb una mà al davant i l'altra al darrere**
- amb les mans darrere** *SP*, molt pobre (R-M)
S'ha quedat amb les mans darrere; ha venut la casa on vivia i s'ha gastat els diners; és un perdulari (S'usa normalment amb els verbs *anar, quedar*, etc.) (R-M)
- **amb les mans al cap, amb una mà al davant i una altra al darrere, amb les mans darrere, més pobre que un Déu te'n do**
- ▷ **amb les mans al darrere** (v.f.)
- amb una mà al davant i una altra al darrere** *SP*, pobre, sense res (R-M)
S'ho ha jugat tot; qualsevol dia el veurem amb una mà al davant i una altra al darrere, no li quedarà ni la camisa (S'usa normalment amb verbs de moviment i també amb el verb *quedar*) (R-M)
- **amb les mans darrere, amb les mans al cap, amb les mans buides, més pobre que un Déu te'n do**
- anar blau** *SV*, no tenir ni un cèntim / no portar cap cèntim / no tenir diners (R-M, A-M, *)
Era aquell temps d'estudiants en què tots anàvem blaus i no teníem ni per a fumar (R-M)
- **anar flux d'armilla, anar prim de butxaca, anar curt de calés, anar prim de calés, a cavall de l'euga blanca**
- ▷ **anar fort d'armilla** (ant.), **lluir-li el pèl** (a algú) (ant.)
- anar curt de calés** *SV*, tenir pocs diners (IEC)
No et puc convidar, vaig curt de calés / Va dir que no s'ho podia comprar perquè aquesta temporada va curt i ha de fer estalvis / Si heu d'anar curt, ja em pagareu un altre dia (També s'usa amb la forma *anar curt* i amb els noms *diner* i *pistrinc*) (*, R-M, Fr)
- **anar flux d'armilla, anar prim de butxaca, anar prim de calés, anar blau, a cavall de l'euga blanca, atrotinat de fortuna, tenir vint-i-quatre hores de renda tots els dies**
- ▷ **ésser un tal i un qual** (p.ext.), **ésser un tal per qual** (p.ext.), **anar escanyat** (d'alguna cosa) (p.ext.)
- anar flux d'armilla** *SV*, no tenir gaires diners (R-M)
Quan va flux d'armilla no cal que li demanis que et compri res; serà inútil / Ho sento, no et puc deixar diners, vaig flux d'armilla (R-M)
- **anar prim de butxaca, anar blau, tenir l'armilla malalta, no tenir un cèntim, no arribar-li els cordons** (a algú), **anar prim de calés, anar curt de calés, ballar-la magra, passar-la magra**
- ▷ **anar fort d'armilla** (ant.), **anar folrat d'armilla** (ant.), **anar calent d'armilla**
- (ant.), **ballar-la grassa** (ant.), **anar escanyat** (d'alguna cosa) (p.ext.)
- anar prim de butxaca** *SV*, escàs de diners (Fr)
Treballa molt; però, tot i així, va prim de butxaca perquè té moltes despeses
- **anar curt de calés, anar flux d'armilla, anar blau, anar prim de calés, més pobre que un Déu te'n do, atrotinat de fortuna**
- anar prim de calés** *SV*, tenir pocs diners (R-M)
Com que gasta tant en roba, sempre va prim de calés / Com que tot s'ho gasta de qualsevol manera, sempre va prim (També s'usa amb la forma *anar prim*) (*, R-M)
- **anar flux d'armilla, anar curt de calés, anar prim de butxaca, anar blau, atrotinat de fortuna, no guanyar l'aigua que beu**
- atrotinat de fortuna** *SA*, [anar] molt malament de fortuna (IEC)
El negoci no li va gaire bé últimament i està atrotinat de fortuna
- **anar prim de calés, anar prim de butxaca, anar curt de calés**
- ▷ **anar cosit de bitllets** (ant.)
- badar la boca al vent** *SV*, no tenir res per a menjar / no tenir res que menjar: estar mancat de recursos (R-M, A-M)
Els desplaçats a causa de la guerra baden la boca al vent. Per aquest motiu s'ha demanat ajuda internacional / No tenen res per a menjar, baden sa boca en es vent
- **mossegar-se els punys, fer badalls i creuetes, brandar el cèrcol, menjar-se ses angles, no guanyar l'aigua que beu**
- ▷ **mort de gana** (p.ext.)
- **badar sa boca en es vent** (Mall.)
- ballar-la magra** *SV*, passar privacions / viure amb estretor / passar misèria, necessitat (R-M, IEC, EC)
Està sense feina i la balla magra / En Fort la ballava bastant magra, anava fent la viu-viu (També s'usa amb els quantificadors *bastant, molt*, etc. en posició preadjectival) (R-M, A-M)
- **passar-la magra, passar-la prima, anar a coca caliu, anar flux d'armilla, ballar-la prima, viure en l'estretor, tenir vint-i-quatre hores de renda tots els dies**
- ▷ **anar calent d'armilla** (ant.), **ballar-la grassa** (ant.)
- ballar-la prima** *SV*, passar estretor, viure amb escassetesa de recursos (A-M)
Sé cert que la ballen prima (A-M)
- **passar-la prima, passar-la magra, anar a coca caliu, ballar-la magra, viure en l'estretor**
- ▷ **ballar-la grassa** (ant.)
- brandar el cèrcol** *SV*, no tenir gens de pa a casa (A-M)
A casa, darrerament ens toca brandar el cèrcol: no tenim res per a menjar

- **badar la boca al vent**
[Tarr. (A-M)]
- cantar els goigs de sant Prim** *SV*, passar-ho molt prim, tenir molt pocs recursos per a viure (A-M)
Aquella família ho està passant molt malament, ja fa dos mesos que tots canten els goigs de sant Prim i per això els vaig a portar menjar
- **ballar els goigs de sant Prim, passar-la prima**
- ▷ **tenir la panxa a l'esquena** (p.ext.), **mort de gana** (p.ext.)
[Or. (A-M)]
- estar a la barra** *SV*, estar sense cap cèntim (A-M)
Ara mateix no em demanis diners perquè estic a la barra
- **no tenir un cèntim, no tenir un clau, no tenir ni una malla, no tenir blanca**
- més pelat que Carracuca** *SA*, molt pobre (A-M)
No cal que miris de demanar-li diners: no té feina i està més pelat que Carracuca
- **més pelat que una rata, més pelat que sant Marc, més pobre que una rata, pelat com un picaportes, pelat com una roca, pobre com un Job, pobre com un rupit, pobre com una rata, pobre com una rata d'església**
[Val. (A-M)]
- més pelat que sant Marc** *SA*, molt pobre (A-M)
No em demanis diners que som a fi de mes i estic més pelat que sant Marc
- **més pelat que una rata, més pelat que Carracuca, més pobre que una rata, pelat com un picaportes, pelat com una roca, pobre com un Job, pobre com un rupit, pobre com una rata, pobre com una rata d'església**
[Mall. (A-M)]
- més pelat que una rata** *SA*, molt pobre (A-M)
Estic més pelat que una rata: no en tinc ni cinc
- **més pobre que una rata, pobre com una rata, pobre com una rata d'església, més pelat que Carracuca, més pelat que sant Marc, pelat com una roca, pelat com un picaportes, pobre com un Job**
- ▷ **més pelat que un jonc** (p.ext.)
- més pobre que un Déu te'n do** *SA*, extremadament pobre (R-M)
Ha volgut fer mil negocis estrofolaris i a la fi ha quedat més pobre que un Déu te'n do (R-M)
- **pobre com una rata, pobre com una rata d'església, no tenir-ne ni cinc, no tenir un clau, amb les mans darrere, anar prim de butxaca, amb una mà al davant i una altra al darrere**
- ▷ **a la misèria** (p.ext.)
- **més pobre que un soterrar de capa i creu** *SA*, extremament pobre, que no té res
És més pobre que un soterrar de capa i creu: passa molta gana
- **no tenir més que el sol que pega a la cara**
[Val.]
- més pobre que una rata** *SA*, [ésser] molt pobre (R-M)
Presumeix de tenir moltes cases, però en realitat és més pobre que una rata (R-M)
- **més pelat que una rata, pobre com una rata, més pelat que Carracuca, més pelat que sant Marc, pelat com un picaportes, pelat com una roca, pobre com un Job, pobre com un rupit, pobre com una rata d'església**
- no arribar-li els cordons** (a algú) *O*, no tenir prou diners per a fer alguna cosa (IEC)
Ja m'agradaria comprar-me aquesta catifa oriental, però, noi, no m'arriben els cordons; en demanen massa (R-M)
- **anar fluix d'armilla**
- ▷ **anar folrat d'armilla** (ant.), **anar just** (d'alguna cosa) (p.ext.)
- no guanyar l'aigua que beu** *SV*, no cobrar la paga que es mereix (A-M)
En enviudar no guanyava l'aigua que bevia i les passava molt magres
- **anar prim de calés, badar la boca al vent**
- no haver-hi a casa pa, ni vi, ni crostes** *SV*, es diu d'una família pobra / estar una casa desproveïda de subsistències (Fr, A-M)
Estem passant per una mala ratxa. A casa no hi ha pa, ni vi, ni crostes (També s'usa amb la forma *no haver-hi pa, ni vi, ni crostes*)
- **no tenir un bocí de pa, tenir vint-i-quatre hores de renda tots els dies**
- no poder menjar faves torrades** *SV*, pobre / no tenir res (Fr, *)
No li demanis diners. Que no veus que no pot menjar faves torrades? És més pobre que tots nosaltres
- **poder tancar el pa sota una xicra, no tenir de què fer estelles, no poder tirar pilota a l'olla**
- no poder tirar pilota a l'olla** *SV*, no tenir mitjans econòmics (R-M)
Tant que presumen i no poden tirar pilota a l'olla; són uns perdularis (R-M)
- **no tenir de què fer estelles, no poder menjar faves torrades**
- ▷ **anar folrat d'armilla** (ant.)
- no tenir blanca** *SV*, no tenir diners (IEC)
A ell no li demanis cap préstec, no té blanca / Està sense blanca, haurà de demanar diners a la seva mare (També s'usa amb la forma *sense blanca*)
- **no tenir un clau, no tenir un cèntim, estar a la barra, no tenir dos diners per a fer cantar un cec, no tenir ni una malla, no tenir-ne ni cinc, restar sense una creu, no tenir una creu**
- ▷ **tenir quartos** (ant.), **ésser un tal i un qual** (p.ext.), **ésser un tal per qual** (p.ext.)

no tenir casa ni alberg SV, ésser molt pobre, no tenir de què viure ni on habitar (A-M)

És una persona que no té casa ni alberg i ha de viure de la caritat de la gent / Després de la crisi econòmica, molts ciutadans van quedar sense casa ni alberg (També s'usa amb la forma *sense casa ni alberg*)

→ **no tenir de què fer estelles; no tenir foc, ni llum, ni lloc a on ventar; portar la casa a sobre; no tenir un pam de teulada**

no tenir de què fer estelles SV, no tenir res / patir misèria (R-M, IEC)

Es fa un tip de treballar, però són tants de família, que no té de què fer estelles (També s'usa amb la forma *no tenir d'on fer estelles*) (R-M)

→ **no tenir de què fer mànigues, no tenir una creu per a tapar-se un ull, no tenir ni una malla, no tenir on caure mort, no tenir un pa a la post, passar la mà per la paret, no tenir més que els set pams de terra en el fossar**

no tenir de què fer mànigues SV, no tenir de què disposar en cas de necessitat (IEC)

Quan va tornar del casino no tenia de què fer mànigues. Va haver de demanar un préstec per tal de pagar el lloguer del pis

→ **no tenir de què fer estelles, no tenir més que els set pams de terra en el fossar, no tenir més que la capa al muscle, no tenir gra ni palla, no tenir ni un rosegó per a distreure la gana, no tenir on caure mort, no tenir sinó la creu del front**

no tenir dos diners per a fer cantar un cec SV, pobre / no tenir mitjans econòmics (Fr, *)

Aquest no té dos diners per a fer cantar un cec i pretén convidar-nos a tots!

→ **no tenir on caure mort, no tenir blanca, no tenir ni una malla, no tenir un centim, no tenir un clau, no tenir una creu, no tenir-ne ni cinc, restar sense una creu**

no tenir foc, ni llum, ni lloc a on ventar SV, estar mancat dels mobles o atuells necessaris (A-M)

Quan es van casar no tenien foc, ni llum, ni lloc a on ventar / Vivien en un lloc molt desmarxat, sense foc, ni llum, ni lloc a on ventar, però eren feliços (També s'usa amb la forma *sense foc, ni llum, ni lloc a on ventar*)

→ **no tenir casa ni alberg, portar la casa a sobre**

[Mall. (A-M)]

no tenir més que els set pams de terra en el fossar SV, no tenir cap riquesa ni propietat, ésser molt pobre (A-M)

Li agrada fer-se passar per ric, però no té més que els set pams de terra en el fossar (També s'usa amb el numeral *nou* i amb la forma *no tenir més que els set pams de terra*)

→ **no tenir de què fer estelles, no tenir més que el sol que pega a la cara, no tenir de què fer mànigues, no tenir més que la**

capa al muscle, no tenir gra ni palla, no tenir un rosegó per a distreure la gana, no tenir un pa a la post

no tenir més que la capa al muscle SV, no tenir recursos, ésser molt pobre (A-M)

Han demanat un préstec, però els l'han denegat, perquè no tenen més que la capa al muscle i no es refien que puguin tornar-lo

→ **no tenir més que el sol que pega a la cara, no tenir sinó la creu al front, tenir el dia i la nit, no tenir de què fer mànigues, no tenir més que els set pams de terra en el fossar, no tenir gra ni palla, no tenir un rosegó per a distreure la gana**

no tenir-ne ni cinc SV, no tenir mitjans econòmics

No et puc donar res perquè no en tinc ni cinc / Va fer molts oficis però se'n va tornar al poble sense ni cinc; no va saber aprofitar cap situació (També s'usa amb la forma *sense ni cinc*) (*, R-M)

→ **no tenir un centim, més pobre que un Déu te'n do, no tenir blanca, no tenir dos diners per a fer cantar un cec, no tenir ni una malla, no tenir un clau, no tenir una creu, restar sense una creu**

▷ **pobre vergonyant** (p.ext.)

■ **no tenir ni gra ni palla** SV, ésser molt pobre *Aquesta família no té ni gra ni palla. No sé pas com s'ho fan per arribar a final de mes / Vivien en una barraca mal feta, sense gra ni palla* (També s'usa amb la forma *sense gra ni palla*)

→ **no tenir de què fer mànigues, no tenir ni un rosegó per a distreure la gana, no tenir un pa a la post, no tenir més que la capa al muscle**

no tenir ni un rosegó per a distreure la gana SV, ésser molt pobre

Aquella família tan apoderada s'ha arruïnat, ara no té ni un rosegó per a distreure la gana / Passaven els dies i continuaven sense un rosegó per a distreure la gana (També s'usa amb la forma *sense un rosegó per a distreure la gana*)

→ **no tenir un pa a la post, no tenir de què fer mànigues, no tenir ni gra ni palla, no tenir trast que parar, no tenir una creu per a tapar-se l'ull, no tenir més que la capa al muscle, poder tancar el pa sota una xicra, no tenir un bocí de pa**

no tenir ni una malla SV, no tenir res / ésser molt pobre (R-M, IEC)

Quan va associar-se amb l'altre, no tenia ni una malla, però ara té molt més que ell / Estaven sense una malla, però ningú no ho sabia (També s'usa amb la forma *sense una malla*) (R-M, *)

→ **no tenir de què fer estelles, no tenir un clau, no tenir un centim, estar a la barra,**

no tenir blanca, no tenir dos diners per a fer cantar un cec, no tenir una creu, no tenir-ne ni cinc, restar sense una creu, no tenir un bocí de pa

no tenir ofici ni benefici *SV*, no tenir una manera fixa de treballar, de guanyar-se la vida (A-M) *El seu soci no tenia ofici ni benefici i li va tirar per terra el negoci / És un home sense ofici ni benefici; no té res de res* (També s'usa amb la forma *sense ofici ni benefici*) (*, R-M)
 ▷ **home de molts oficis** (ant.), **ésser un manta** (p.ext.), **no fotre brot** (p.ext.)

no tenir on caure mort *SV*, no tenir res / ésser molt pobre, no posseir res / ésser molt pobre, estar completament mancat de béns de fortuna (R-M, A-M, A-M)

Presumeix molt de fer negocis, però el cert és que no té on caure mort (R-M)

→ **no tenir de què fer estelles, no tenir dos diners per a fer cantar un cec, no tenir de què fer mànigues, no tenir més que els set pams de terra en el fossar, no tenir trast que parar, no tenir una creu per a tapar-se l'ull**

▷ **tenir on posar la mà** (ant.), **estar arreglat** (algú) (ant.)

no tenir sinó la creu del front *SV*, no tenir res (R-M)

Ai, ric, diu? Si no té sinó la creu del front, pobre home! (R-M)

→ **no tenir de què fer estelles, no tenir més que el sol que pega a la cara, no tenir més que la capa al muscle, no tenir de què fer mànigues, no tenir sinó una creu per a tapar-se el front, no tenir ni gra ni palla, no tenir trast que parar**

no tenir trast que parar *SV*, no tenir cap bé material / ésser molt pobre, no tenir recursos per a viure còmodament (R-M, A-M)

És un pobre rodamón que no té trast que parar; tant li fa viure en un lloc com en un altre, mentre pugui menjar (R-M)

→ **no tenir de què fer estelles, no tenir de què fer mànigues, no tenir ni gra ni palla, no tenir sinó la creu de front, no tenir una creu per a tapar-se l'ull, no tenir on caure mort, no tenir un pa a la post, no tenir més que la capa al muscle**

▷ **tenir on posar la mà** (ant.)

[Mall. (A-M)]

no tenir un bocí de pa *SV*, ésser molt pobre (A-M) *Sap greu veure'ls així. Fa un temps tenien una situació benestant, però ara no tenen un bocí de pa*

→ **no haver-hi a casa pa, ni vi, ni crostes; no tenir ni una malla; no tenir ni un rosegó per a distreure la gana**

no tenir un cèntim *SV*, no tenir gens de diners, ésser molt pobre (A-M)

Van venir de França que no tenien un cèntim i

feien qualsevol cosa per a guanyar-se la vida / No té ni un cèntim i es vol comprar un cotxe car. No l'entenc pas (També s'usa amb els noms *duro, pesseta, quarto, ral i xavo*, i amb la forma *sense un cèntim*)

→ **no tenir de què fer estelles, no tenir un clau, no tenir blanca, anar fluix d'armilla, no tenir ni una malla, no tenir-ne ni cinc, estar a la barra, no tenir una creu, restar sense una creu, no tenir dos diners per a fer cantar un cec**

▷ **anar folrat d'armilla** (ant.), **deixar** (algú) **sense un cèntim** (inv.)

no tenir un clau *SV*, no tenir res, ni diners ni mitjans (IEC)

Ell va llençant els diners; arribarà un moment que no tindrà un clau i no sé com s'ho farà / No té ni un clau i no es pot comprar el cotxe / Com que estava sense un clau, no va comprar regals de Nadal per a ningú (També s'usa amb la forma *sense un clau*) (R-M, *, *)

→ **no tenir de què fer estelles, no tenir un cèntim, no tenir blanca, més pobre que un Déu te'n do, estar a la barra, no tenir una creu, no tenir-ne ni cinc, no tenir dos diners per a fer cantar un cec, restar sense un clau, no tenir una malla**

▷ **anar folrat d'armilla** (ant.)

no tenir un pa a la post *SV*, algú, ésser molt pobre (IEC)

La gent que no té un pa a la post no vacilla a emigrar en cerca de treball / Vivien, sense pa a la post, als afores del poble (També s'usa amb la forma *sense pa a la post*) (R-M, *)

→ **no tenir de què fer estelles, no tenir ni un rosegó per a distreure la gana, no tenir més que el sol que pega a la cara, tenir el dia i la nit, no tenir gra, ni palla, no tenir ni un rosegó per a distreure la gana, poder tancar el pa sota una xicra**

no tenir un pam de teulada *SV*, no tenir casa on habitar (R)

No tenen un pam de teulada, viuen en sa misèria

→ **no tenir casa ni alberg**

[Mall. (A-M)]

no tenir una creu *SV*, moneda / no tenir diners, ésser pobre (Fr, *)

No tenien una creu i havien de demanar caritat

→ **no tenir blanca, no tenir dos diners per a fer cantar un cec, no tenir ni una malla, no tenir un clau, no tenir un cèntim, no tenir una creu, no tenir-ne ni cinc, restar sense una creu**

no tenir una creu per a tapar-se un ull *SV*, no tenir res / no tenir cap diner (R-M, IEC)

Està completament arruïnat; no té una creu per a tapar-se un ull, tan ric que era! (R-M)

→ **no tenir de què fer estelles, no tenir més que el sol que pega a la cara, tenir el dia**

- i la nit, no tenir sinó la creu del front, no tenir trast que parar, no tenir gra ni palla, no tenir mes que els set pams de terra en el fossar**
- ▷ **anar folrat d'armilla** (ant.)
- passar la mà per la paret** SV, no tenir diners (R-M)
Aquest, només pot passar la mà per la paret; ha quedat arruïnat (R-M)
 → **no tenir de què fer estelles**
- ▷ **tenir on posar la mà** (ant.)
- passar-la prima** SV, patir fam o necessitat (R-M)
L'any que no plou, els pagesos de secà la passen prima (També s'usa amb el quantificador molt en posició preadjectival) (R-M)
 → **ballar-la magra, passar-la magra, ballar-la prima, anar a coca caliu, viure en l'estretor, cantar els goigs de sant Prim**
- ▷ **passar-ho prim** (v.f.)
- pelat com un picaportes** SA, pobre / sense diners (Fr, *)
Pobre i pelat com un picaportes / Ho sento, no et puc deixar diners, perquè vaig pelat com un picaportes. No en tinc ni per a pagar el lloguer del pis (A-M, *)
 → **pelat com una roca, més pelat que Carracuca, més pelat que sant Marc, més pelat que una rata, més pobre que una rata, pobre com Job, pobre com un rupit, pobre com una rata, pobre com una rata d'església**
- pelat com una roca** SA, es diu d'una persona molt pobra (A-M)
El negoci li va anar malament i va quedar pelat com una roca
 → **més pelat que una rata, pelat com un picaportes, més pelat que Carracuca, més pelat que sant Marc, més pobre que una rata, pobre com Job, pobre com un rupit, pobre com una rata, pobre com una rata d'església**
- pobre com Job** SA, [ésser] pobre / que no té el necessari per a viure (IEC, *)
No té diners, és pobre com Job
 → **pobre com una rata, pobre com un rupit, més pelat que Carracuca, més pelat que sant Marc, més pelat que una rata, més pobre que una rata, pelat com un picaportes, pelat com una roca, pobre com una rata d'església**
- pobre com un rupit** SA, extremadament pobre (A-M)
És pobre com un rupit. No en té ni per a agafar el metro (També s'usa ometent l'adjectiu)
 → **pobre com una rata de sagristia, pobre com Job, pobre com una rata d'església, pobre com una rata, més pelat que Carracuca, més pelat que sant Marc, més pelat que una rata, més pobre que una rata, pelat com una roca**
- pobre com una rata** SA, extremadament pobre (A-M)
És pobre com una rata: és troba en la misèria més absoluta
 → **més pobre que un Déu te'n do, més pelat que una rata, a cavall de l'euga blanca, pobre com Job, més pobre que una rata, pobre com un rupit, pobre com una rata de sagristia, més pelat que Carracuca, més pelat que sant Marc**
- pobre com una rata d'església** SA, molt pobre / extremadament pobre (A-M)
És pobre com una rata d'església: ho va perdre tot a la borsa
 → **pobre com una rata, pobre com un rupit, pobre com una rata de sagristia, més pobre que un Déu te'n do, més pelat que Carracuca, més pelat que sant Marc, més pelat que una rata, més pobre que una rata, pelat com una roca**
- pobre com una rata de sagristia** SA, pobre / molt pobre (Fr, *)
Amb l'incendi es va cremar tot el que tenia i ara és pobre com una rata de sagristia
 → **pobre com una rata, pobre com una rata d'església, pobre com un rupit, més pelat que Carracuca, més pelat que sant Marc, més pelat que una rata, més pobre que una rata, pelat com un picaportes, pobre com Job**
- pobre de Jesucrist** SA, persona que viu d'almoïna (A-M)
Passarà tota la seva vida com un pobre de Jesucrist, si no s'espavila a trobar una feina
 ▷ **demanar caritat** (a algú) (p.ext.), **parar la mà** (a algú) (p.ext.), **allargar la mà** (a algú) (p.ext.), **pobre desgraciat** (p.ext.), **pobre vergonyant** (p.ext.)
- pobre de solemnitat** SA, el qui no posseeix absolutament res (A-M)
Són pobres de solemnitat: estan completament arruïnats
- pobre vergonyant** SA, el qui passa fretura de coses necessàries per a la vida i no gosa captar per vergonya (A-M)
És un pobre vergonyant (IEC)
 ▷ **pobre de Jesucrist** (p.ext.), **no tenir-ne ni cinc** (p.ext.)
- poder tancar el pa sota una xicra** SV, es diu d'una persona o gent molt pobra (A-M)
S'ha sabut el cas d'una família que vivia a dins d'un cotxe, són tan pobres que podrien tancar el pa sota una xicra
 → **no poder menjar faves torrades, no tenir ni un rosegó per a distreure la gana, no tenir un pa a la post**
- portar la casa a sobre** SV, ésser pobre / anar carregat amb bona part d'allò que hom posseeix (Fr, EC)
Aquests saltimbanquis porten la casa a sobre;

*no posseeixen res més que el carro on tragi-nen les coses / No tenen res fora del que veus: porten la casa al damunt (També s'usa amb la forma portar la casa al damunt) (R-M, *)*

→ **tenir el dia i la nit; no tenir foc, ni llum, ni lloc a on ventar; no tenir casa ni al-berg**

restar sense una creu *SV*, moneda / restar sense diners, ésser pobre (Fr, *)

Després de la crisi econòmica, molts van restar sense una creu

→ **no tenir blanca, no tenir dos diners per a fer cantar un cec, no tenir ni una malla, no tenir un cèntim, no tenir un clau, no tenir-ne ni cinc**

ric com el grill *SA*, [ésser] aparentment ric, però realment pobre / [ésser] pobre, encara que tingui aparença o pretensions de ric. Es diu al·ludint al soroll característic que fan els grills, que imita el so de ric, ric (A-M)

Vigila que les aparences enganyen. Aquest noi és ric com el grill / Per la manera com vesteix sembla que tingui molts diners, però és ric com el grill

▷ **hereu del Mas-cremat i de la Torre-baixinera** (p.ext.)

tenir l'armilla malalta *SV*, tenir o portar pocs diners (IEC)

Fa dies que no rumbeja com abans; deu tenir l'armilla malalta i no pot gastar (R-M)

→ **anar fluix d'armilla**

▷ **anar fort d'armilla** (ant.), **anar calent d'armilla** (ant.)

■ **tenir necessitat** *SV*, no tenir els mitjans econòmics necessaris per a sobreviure

Els que tenen necessitat ho passen molt malament / Als camps de refugiats hi ha molta gent que té necessitat

→ **viure en l'estretor**

▷ **tenir quartos** (ant.), **el tercer món** (p.ext.)

tenir vint-i-quatre hores de renda tots els dies *SV*, no tenir res, ésser molt pobre (A-M)

Era una família que vivia en una caravana atrotinada. Es pot dir que tenia vint-i-quatre hores de renda tots els dies

→ **ballar-la magra; anar curt de calés; no haver-hi a casa pa, ni vi, ni crostes**

viure en l'estretor *SV*, no tenir mitjans econòmics

Fa anys que està a l'atur i viu en l'estretor

→ **passar-la prima, ballar-la magra, ballar-la prima, tenir necessitat**

▷ **viure en l'abundància** (ant.), **nedar en la prosperitat** (ant.), **tenir quartos** (ant.)

POBRESA

temps de vaques magres *SN*, el temps de pobresa / expressió, d'origen bíblic, que hom usa per a indicar una època de misèria (R-M, EC)
Quan vingui el temps de les vaques magres, els

malgastadors no sabran adaptar-s'hi (També s'usa amb els noms any, època, etc.) (R-M)

→ **temps difícils**

▷ **temps de vaques grasses** (ant.)

POC

anar de res *SV*, faltar-se'n poc / haver estat a punt d'esdevenir-se (IEC, *)

Va anar de res que no l'admetessin en el projecte, li faltava mig punt / Va venir de res que no li toca la grossa de Nadal, tenia el número següent (També s'usa amb el verb venir)

→ **venir d'un no res, anar de poc, faltar-se'n poc, anar de prim, venir d'un fil, venir d'un pèl, penjar prim**

■ **en reserva** *SP*, es diu per a indicar que un automòbil disposa de poca benzina al dipòsit
Et deixo el cotxe en reserva, així que ja t'encarregaràs tu d'omplir-li el dipòsit

■ **ésser misèria i companyia** *SV*, ésser poca quantitat d'alguna cosa

Amb les hores que fas, aquest sou és misèria i companyia / Hi havia poca gent a la platja, misèria i companyia (El verb es pot ometre)

▷ **quatre gats** (p.ext.), **poder-se comptar amb els dits de la mà** (p.ext.)

per mica que *SP*, locució amb què hom indica que una petita quantitat de temps, esforç, etc., és suficient per a aconseguir o esdevenir-se quelcom

Per mica que estudiïn, aprovaran

→ **per poc que**

per poc que *SP*, locució amb què hom indica que una petita quantitat de temps, esforç, etc., s'aconsegueix o s'esdevé quelcom

Per poc que t'hi esforcis ho aconseguiràs (EC)

→ **per mica que**

per un tros de pa *SP*, per poc guany / a canvi d'una cosa de poc valor (R-M, IEC)

No et pensis que t'ho faran per un tros de pa!

La mà d'obra és cara / Ja cal que demanis pressupost si vols fer arreglar aquesta màquina; no et pensis que t'ho facin per un tros de pa! Et costarà més que no et penses (, R-M)*

▷ **tenir un tros de pa** (p.ext.)

poder-se comptar amb els dits de la mà *SV*, ésser molt pocs, haver-hi un nombre molt reduït (de persones o de coses) (EC)

Les vegades que ha mentit es poden comptar amb els dits de la mà / El roser ha fet poques roses aquest any, es poden comptar amb els dits d'una mà (També s'usa amb les formes poder-se comptar amb els dits d'una mà i poder-se comptar amb els dits)

▷ **haver-n'hi tan poc com mosques blanques** (p.ext.), **ésser misèria i companyia** (p.ext.), **quatre gats** (p.ext.)

quatre gats *SQ*, nombre de persones que hom considera insignificant / pocs i poc importants / [ésser] molt poques persones (EC, F, IEC)

Hi vam assistir quatre gats / Malgrat la propaganda de l'acte, érem només quatre gats / Al concert, només hi van venir quatre gats (EC, R-M, *)

▷ **poder-se comptar amb els dits de la mà** (p.ext.), **ésser misèria i companyia** (p.ext.), **quedar en quadre** (p.ext.)

quedar en quadre SV, quedar un grup reduït fins al mínim quant al nombre dels seus membres (EC)

Gairebé tots els assistents van anar marxant i els organitzadors van quedar en quadre; van haver de suspendre la reunió per falta de gent / Malgrat els esforços per aconseguir un suport ampli, s'han quedat en quadro (També s'usa amb el verb *estar* i amb el nom *quadro*) (R-M, *)

▷ **quatre gats** (p.ext.)

un bri de SQ, quantitat molt petita d'alguna cosa (IEC)

Encara em queda un bri d'esperança / No tenir un bri d'enteniment / No passa ni un bri de vent. Amb la calor que fa, aniria molt bé que hi hagués aire corrent (*, EC, *)

→ **una gota de, un raig de, una mica de**

▷ **un pols de** (p.ext.)

un cul de SQ, part que resta d'una cosa quan s'ha acabat o s'ha consumit gairebé totalment (EC)
Només n'ha deixat un cul de got / Un cul de ciri (EC)

un dit de SQ, quantitat petita, una mica (EC)
Acaba't la llet, que només te'n queda un dit / Per dos dits de vi, no puc pas estar begut / Li falta un dit per tenir el nivell adequat (També s'usa amb els numerals *dos* i *quatre*. El complement és opcional) (*, EC, R-M)

→ **un través de dit**

un fil de SQ, poquíssima quantitat (R-M)

De l'aixeta, en surt un fil d'aigua, però n'hi ha prou per a esbandir els plats

→ **un rajolí de**

un floc de SQ, manyoc, petita porció, de llana, de seda, de cotó, etc., de cabell (IEC)

Un floc de llana / Un floc de cabells / Un floc d'avellanes (IEC)

un llampec de SQ, allò que sols dura un instant / cosa que només dura un instant, manifestació sobtada i passatgera, breu moment (IEC, EC)
Un llampec de felicitat / Un llampec de lucidesa (IEC, EC)

un pèl de SQ, quantitat petitíssima (EC)

No fa un pèl d'aire / Tireu-vos un pèl més enllà, i hi cabrem tots (EC, A-M)

▷ **faltar un pèl** (p.ext.)

un pensament de SQ, una quantitat petitíssima de (IEC)

Aquí hi falta un pensament de sal / Només hi ha un pensament de llet per fer el tallat / Li falta un pensament d'autoestima (EC, *, *)

→ **una engruna de, una gota de, un pols de**

un pessic de SQ, petita porció d'alguna cosa que es pren amb els dits (IEC)

A aquest guisat, li cal un pessic de sal / Hi hauries d'afegir un bon pessic de sucre (També s'usa amb el modificador *bon* en posició pronominal)

→ **un pols de**

un poc SQ, en certa quantitat o intensitat (A-M)

Vinga, somriu un poc, no facis aquesta cara de pena!

→ **una mica, un xic**

un poc de SQ, petita quantitat (IEC)

Un poc d'oli / Un poc de paciència (També s'usa amb la forma *un poc massa de*) (IEC)

→ **una mica de, un xic de**

▷ **un punt de** (p.ext.)

un pols de SQ, poquíssima quantitat / una mica, un poquet (R-M, A-M)

Només tenim un pols de farina de galeta i no podem arrebossar tota la carn / No queda ni un pols de sucre a la sucrera; omple-la / Una polsada de sal (També s'usa amb les formes *un polset de* i *una polsada de*) (*, R-M, EC)

→ **una engruna de, una gota de, un pensament de, un pessic de**

un punt de SQ, quantitat o grau, considerat com a mínim (d'intensitat, de dignitat, etc.) / grau mínim o inicial d'una quantitat (A-M, EC)
Aquest vi té un punt d'agre / L'arròs té un punt de salat / Una punta de dolç (S'usa normalment seguida de noms o d'adjectius. També s'usa amb les formes *una punta de* i *un punt massa de*) (A-M, A-M, EC)

▷ **una mica de** (p.ext.), **un poc de** (p.ext.), **un xic de** (p.ext.)

un través de dit SQ, la mida del gruix d'un dit (R-M)

Aquestes mànigues s'han d'escurçar un través de dit / Aquest matí ha nevat i ha deixat un bon través de dit de neu sobre els cotxes (També s'usa amb la forma *un bon través de dit*) (R-M, *)

→ **un dit** (d'alguna cosa)

▷ **un dit de través** (v.f.)

un xic SQ, en certa quantitat o intensitat

Somrient un xic (A-M)

→ **un poc, una mica**

un xic de SQ, molt poc / una petita quantitat o proporció (R-M, A-M)

Posa'm un xic de sopa; no gaire, però / Va beure un xic de cava (També s'usa amb les formes *un xiquet de* i *un xic massa de*) (R-M, *)

→ **una mica de, un poc de**

▷ **un punt de** (p.ext.)

una engruna de SQ, porció petitíssima, insignificant / poquíssima quantitat de (A-M, *)

Els macarrons han quedat dolços, els falta una engruna de sal / No tinc ni una engruna d'oli per a fer el sopar / No té una engruna de

paciència (S'usa normalment en contextos negatius) (*, R-M, EC)

→ **una gota de, un pensament de, un pols de, una espurna de, una mica de**

una espurna de *SQ*, poquíssima quantitat de (R-M)

Encara té una espurna d'esperança de trobar-la viva / Després del que m'ha dit, ja no em queda ni una espurna de dubte que ell mateix ho va fer (S'usa normalment amb noms abstractes com a complement) (*, R-M)

→ **una engruna de, una ombra de, un raig de**

una gota de *SQ*, poquíssima quantitat (R-M)

Tan tard que és i no tinc ni una gota de son; demà no em podré llevar (R-M)

→ **una espurna de, un pensament de, un pols de, una engruna de, una mica de**

■ **una mica** *SQ*, en certa quantitat o intensitat

Està una mica trist

→ **un poc, un xic**

una mica de *SQ*, una petita quantitat de

De fet, tenia una mica de por / Una mica de pa / Volia una mica d'aigua (També s'usa amb les formes *una miqueta de* i *una mica massa de*) (EC, EC, *)

→ **un poc de, una gota de, una engruna de, un xic de, un bri de, una ombra de, un raig de, una puça de**

▷ **un punt de** (p.ext.)

una ombra de *SQ*, poquíssima quantitat de (R-M)

Només que hi vegis una ombra de recel per part d'ell, val més que no insisteixis en aquesta qüestió (S'usa normalment amb noms abstractes com a complement) (R-M)

→ **una espurna de, una mica de**

una puça de *SQ*, una part petitíssima (A-M)

Lo moixonet, amb una puça de pa, en té prou / No n'hi havia gens, ni una puça (A-M)

→ **una mica de**

[Camp de Tarr., Valls (A-M)]

POCA-SOLTA

ésser un carnestoltes (algú) *SV*, ésser un poca-solta que hom no pot prendre's seriosament (IEC)

Només sap dir tonteries i no fa mai res seriosament. És un carnestoltes

→ **baliga-balaga, barliqui-barloqui**

no tenir solta ni volta (algú) *SV*, no ésser raonable (R-M)

És un home que no té solta ni volta; sempre contesta amb despropòsits / És un professor sense solta ni volta (També s'usa amb la forma *sense solta ni volta* i *sense solta*) (R-M, *)

PODER (v. tr.)

ésser poderós (de fer alguna cosa) *SV*, ésser capaç de poder fer alguna cosa / poder-la (*, IEC)

Ell era poderós de facilitar-nos aquell man-

lleu / No sóc poderós d'ofedir-vos el que em demaneu (EC, IEC)

▷ **tenir les mans lliures** (p.ext.)

tenir les mans lliures *SV*, no tenir traves / estar no impedit d'obrar (R-M, IEC)

Ja ha pagat tot el deute; ara té les mans lliures per vendre la casa quan li convingui (R-M)

▷ **tenir les mans lligades** (ant.), **fer i desfer** (p.ext.), **ésser poderós** (de fer alguna cosa) (p.ext.), **ésser lliure** (de fer alguna cosa) (p.ext.), **permetre's la llibertat** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

PODER (m.)

pàtria potestat *SN*, poder jurídic que el «pater familias» tenia sobre els fills legítims de qualsevol sexe, sobre els descendents legítims masculins, sobre els forasters ingressats a la família i sobre els fills legítims (EC)

Antigament s'exercia la pàtria potestat

separació de poders *SN*, declaració formal davant de notari o jutge per la qual l'apoderat cessa en les seves funcions de representant del poderant (EC)

Es va fer, davant de notari, la separació de poders

▷ **separació de béns** (p.ext.)

PODERÓS

abastar lluny *SV*, ésser poderós

El seu pare abasta lluny; és un dels màxims dirigents de l'empresa (R-M)

→ **tenir el braç llarg**

peix gros *SN*, persona de gran poder polític, social, econòmic, etc. (EC)

A ell no li posaran cap inconvenient; és un peix gros i li tenen moltes consideracions / A la festa, vindran tots els peixos grossos de la comarca (R-M,*)

→ **cap gros, home de pes, home de valor**

▷ **tallar el bacallà** (p.ext.), **la plana major** (p.ext.)

tenir el braç llarg *SV*, tenir poder ampli / (algú) abastar lluny el seu poder (IEC, EC)

Marxant del poble no podran sostreure's a la justícia, que té el braç llarg i els atraparà / El seu pare té el braç llarg; és un dels màxims dirigents de l'empresa (R-M)

→ **abastar lluny, tenir vara alta**

tenir vara alta *SV*, tenir autoritat, poder, per a fer alguna cosa (IEC)

En aquesta qüestió el seu pare té vara alta, perquè és el president de l'entitat (R-M)

→ **tenir el braç llarg**

▷ **tenir pes** (p.ext.)

PODEROSAMENT

amb tota força *SP*, amb tot el poder que es pot aplicar (A-M)

Hem d'actuar amb tota força

- ▷ **amb totes les forces** (v.f.), **amb força** (p.ext.)

PODRIT

més podrit que una anxova SA, molt podrit (A-M)

Això ha quedat més podrit que una anxova: ho hauríem d'haver guardat a la nevera

→ **podrit com una anxova**

▷ **pudir més que una guilla** (p.ext.)

podrit com una anxova SA, molt podrit (A-M)

Després d'una setmana fora de la nevera, el formatge era podrit com una anxova

→ **més podrit que una anxova**

▷ **pudir com una guilla** (p.ext.)

POESIA

gai saber SN, ciència de compondre poèticament, segons la tradició dels trobadors (IEC)

Aquest autor fou mestre en gai saber

→ **gaia ciència**

gaia ciència SN, ciència de compondre poèticament, segons la tradició dels trobadors (IEC)

Quan es refereix a la gaia ciència pensa en la poesia

→ **gai saber**

POLÈMIC

aixecar polseguera SV, promoure, fer sorgir discussions o comentaris

La nova llei de l'atur va aixecar polseguera durant molt temps / L'assassinat múltiple va aixecar una gran polseguera (També s'usa amb la forma *aixecar una gran polseguera*)

→ **fer parlar, portar cua, fer soroll, encendre el vesper, encendre foc**

▷ **donar ansa** (a alguna cosa) (p.ext.)

POLICIA

cos de seguretat SN, cos d'agents armats per a tenir cura de la conservació de l'ordre públic (EC)

El cos de seguretat va vigilar que tot restés en calma (També s'usa amb la forma *cos de vigilància i seguretat*)

→ **cos de vigilància**

▷ **les forces armades** (p.ext.), **mà forta** (p.ext.), **mosso d'esquadra** (p.ext.), **guàrdia civil** (p.ext.)

cos de vigilància SN, cos d'agents armats per a tenir cura de la conservació de l'ordre públic (EC)

El cos de vigilància va encarregar-se de restablir l'ordre durant la manifestació (També s'usa amb la forma *cos de vigilància i seguretat*)

→ **cos de seguretat**

▷ **les forces armades** (p.ext.), **mà forta** (p.ext.), **mosso d'esquadra** (p.ext.), **guàrdia urbà** (p.ext.)

forces de l'ordre SN, cossos armats, sotmesos a la disciplina militar, encarregats de mantenir l'ordre públic (EC)

Va caldre que vinguessin les forces de l'ordre per apaivagar tot aquell enrenou

▷ **mosso d'esquadra** (p.ext.), **guàrdia civil** (p.ext.)

guàrdia civil SN, membre del cos de l'exèrcit de l'Estat espanyol creat per al manteniment de l'ordre públic, la protecció de les persones i propietats i l'execució de les lleis (EC)

Ara és mosso d'esquadra, però durant molts anys va ser guàrdia civil

▷ **mosso d'esquadra** (p.ext.), **cos de seguretat** (p.ext.), **forces de l'ordre** (p.ext.)

guàrdia urbà SN, membre d'un cos policial que forma part d'un ajuntament i que té cura de la vigilància i del control del trànsit urbà i del compliment de les ordenances i disposicions municipals relatives a la circulació (T)

L'Antoni és guàrdia urbà de Mollet del Vallès / És membre del cos de la guàrdia urbana de Granollers (També s'usa amb la forma *guàrdia urbana*)

▷ **cos de vigilància** (p.ext.)

POLIT

anar endreçat SV, anar net, polit (EC)

Li agrada anar endreçat: ben pentinat, ben vestit, etc (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadjectival)

▷ **pengim-penjam** (ant.), **anar deixat** (ant.), **fet un pellingot** (ant.)

en net SP, fent referència a un escrit, un dibuix, etc., en la forma correcta i definitiva (IEC)

No puc presentar aquest plànol tal com és; l'haig de passar en net i posar-hi les cotes (S'usa normalment amb els verbs *fer, passar, posar, tenir*, etc.) (R-M)

▷ **a net** (v.f.), **en brut** (ant.)

POLÍTIC

home d'estat SN, qui regeix un estat o s'ocupa d'affers estatals (R-M)

Tres homes d'estat discuteixen un tractat de pau entre llurs nacions / Els homes d'estat no disposen de gaire temps per a llurs vides privades (R-M)

→ **cap d'estat**

▷ **cap de govern** (p.ext.), **primer ministre** (p.ext.)

POLS

a mà alçada SP, sense ajut de regla ni compàs / sense recolzar la mà en alguna cosa que la guii / dit del dibuix geomètric fet a mà, sense l'ajut de cap estri especial (R-M, IEC, EC)

A l'examen els han exigut que fessin el plànol de la classe a mà alçada / Feia les circumfe-

rències a mà alçada i li quedaven tan bé que semblaven fetes a compàs (R-M)
→ **a pols**

POLVORITZAT

en pols *SP*, polvoritzat / reduït a pols (IEC, *)
Llet, xocolata, sucre, en pols (IEC)
▷ **farina de llet** (p.ext.)

PONDERACIÓ

Déu n'hi do *O*, s'usa com a exclamació ponderativa, emfàtica, per a expressar la grandària o importància d'una cosa o l'admiració que ens produeix (A-M)

Déu n'hi do, quines filles que tens tan boniques! / Aquest pagès ha fet un capitalet que Déu n'hi do! / Tota aquesta roba has planxat en una hora? Déu n'hi doret! (També s'usa amb la forma *Déu n'hi doret*) (A-M, A-M, *)

→ **tela marinera**

▷ **Déu li'n do** (v.f.)

■ **no en parlem** *O*, expressió per a ponderar una cosa que diem, que afirmem

De les ximpleries que diu, no en parlem!

■ **tela marinera** *SN*, s'usa com a exclamació ponderativa, emfàtica, per a expressar la grandària o la importància d'una cosa o l'admiració que ens produeix

Que vau haver de tornar a la Vall d'Aran perquè us havieu descuidat la documentació? Tela marinera! / Tela marinera la quantitat de gent que hi havia a la festa

→ **Déu n'hi do**

PONT

pont del diable *SN*, nom donat als Països Catalans a alguns ponts monumentals d'origen romà, la construcció dels quals s'atribueix al diable, que els hauria edificats en canvi de l'ànima de la persona encarregada de construir-los (EC)

A Catalunya hi ha més d'un pont del diable / El pont del diable de Tarragona és molt conegut

POPULARITZAR

donar nom a *SV*, fer famós (R-M)

L'actor ha donat nom a una marca de colònia / No vol actuar sinó en aquelles obres que li poden donar nom (*, R-M)

POR

de por de *SP*, per tal d'evitar (quelcom), a causa de la por d'alguna cosa (EC)

No ho ha fet de por de rebre / No ho ha fet de por que li pegarien / No ha vingut de por de comprometre's (IEC, EC, Fr)

▷ **per por de** (v.f.)

per por de mosques *SP*, per por de qualsevol cosa imprevista / en previsió de perills possibles (A-M)

No surt per por de mosques

→ **pel que pugui ser**

[Mall. (A-M)]

por cervical *SN*, por extrema (IEC)

Li feia una por cervical encarar-se amb els membres del jurat

PORCADA

(fig.) acció deslleial

mala jugada *SN*, acció per a perjudicar algú / acció dolenta que algú juga a un altre (R-M, IEC)

Aquesta mala jugada no té perdó / Tancar el joc ha estat una mala jugada / M'ha fet una mala jugada, que no me l'esperava. (S'usa normalment amb el verb *fer*) (*, EC, IEC)

→ **mala passada, puntada de peu, cop baix, joc brut**

▷ **negoci brut** (p.ext.), **jugar-la** (a algú) (p.ext.), **jugar una mala partida** (a algú) (p.ext.)

PORTA

porta del perdó *SN*, en algunes catedrals, porta oberta a una banda lateral on els fidels podien guanyar indulgències en ingressar-hi (EC)
Ens vam trobar a la porta del perdó

PORTANT

a pes de braços *SP*, amb els braços com a únic mitjà / sostenint una cosa amb la força dels braços, sense ajuda d'altre instrument (R-M, A-M)

Vàrem treure els ferits a pes de braços perquè, de tanta neu que hi havia, els vehicles no podien passar / Aixecar algú a pes de braços / El nuvi la va entrar a l'habitació a pes de braços (S'usa normalment amb els verbs *agafar*, *dur*, *portar*, etc.) (R-M, EC, *)

→ **a força de braços, en braços, a plec de braç**

a plec de braç *SP*, recolzat o penjat del braç / de manera que la persona o la cosa que hom porta recolzi damunt l'avantbraç formant angle amb el braç superior o que en pengi / [portar-lo] recolzat o penjat en l'avantbraç formant angle amb el braç superior (R-M, EC, IEC)
Duia a plec de braç un cistell ple de maduixes / Portar una criatura a plec de braç (S'usa normalment amb els verbs *agafar*, *dur*, *portar*, etc.) (R-M, EC)

→ **a braç, en braços, a pes de braços**

▷ **a plec de braços** (v.f.), **a coll** (p.ext.), **fer cadireta** (p.ext.)

PORTÀTIL

de mà *SP*, que es porta a sobre / dit de certes coses que, per les seves dimensions reduïdes, poden ésser portades còmodament en la mà o amb les mans (IEC, EC)

Emporta't només la maleta de mà; l'equipatge gros, el pots facturar / Una bossa de mà (R-M, IEC)

▷ **de butxaca** (p.ext.)

PORUC

més poruc que una llebre SA, es diu d'una persona o d'un animal molt poruc

Aquest gat és més poruc que una llebre, acostat-t'hi a poc a poc per a poder acaronar-lo

→ **poruc com una llebre, ésser un cagat, ésser un caguetes, ésser un gallina, covard com una gallina**

▷ **ésser un lleó** (ant.), **cagar-se a les calces** (p.ext.)

poruc com una llebre SA, molt poruc (R-M)

Quan hi ha forasters es mostra poruc com una llebre; sembla que l'espantin (R-M)

→ **més poruc que una llebre, covard com una gallina**

▷ **ésser un lleó** (ant.), **cagar-se a les calces** (p.ext.)

tenir més por que un dragó SV, ésser molt poruc, tenir molta por (A-M)

Dius que en Pere és valent? Mare meva, si té més por que un dragó!

→ **tenir més por que una oruga**

▷ **no tenir por de frares ni grameneres** (ant.)

tenir més por que una oruga SV, ésser molt poruc, tenir molta por (A-M)

Quan veu un gos té més por que una oruga: sempre se n'amaga

→ **tenir més por que un dragó**

[oruga: mot no registrat a l'IEC (vg. eruga)]

tenir por de ses cuques SV, tenir por sense causa suficient (A-M)

Es teu germà té por de ses cuques, per poca cosa ja s'espanta

→ **tenir por de ses cuques de Manacor**

▷ **no espantar** (algú) **vent ni aigua** (ant.) [Mall., Men. (A-M)]

tenir por de ses cuques de Manacor SV, tenir por sense causa suficient (R)

Mai s'atrevirà a fer-ho: aquest al·lot té por de ses cuques de Manacor

→ **tenir por de ses cuques**

[Mall.]

POSICIÓ

a la funerala SP, dit de les armes portades boca avall en senyal de dol (IEC)

Acompanyen l'enterrament del soldat uns quants companys amb les armes a la funerala (R-M)

POSITIVAMENT

de ciència certa SP, [saber] positivament, sense dubte / [saber] amb ple coneixement (R-M, IEC)

No t'ho puc assegurar, però demà ho sabré de ciència certa (S'usa normalment amb els verbs conèixer, saber, etc.) (R-M)

→ **del cert, sens dubte**

▷ **a ciència certa** (v.f.), **com dos i dos fan quatre** (p.ext.), **com dos i dos són quatre** (p.ext.), **de llarg** (p.ext.), **per bon conducte** (p.ext.), **de bona font** (p.ext.), **de bona tinta** (p.ext.)

POSSEINT

en poder (d'algú) **SP**, sota el domini de (R-M)
Les claus han quedat en poder del propietari (R-M)

▷ **ésser a les mans** (d'algú) (p.ext.)

POSSEIR

tenir (algú o alguna cosa) **a les seves mans SV**, tenir algú o alguna cosa en el seu poder, dependre de la seva voluntat

Té el destí de l'empresa a les seves mans / Els segrestadors tenen dos empresaris a les seves mans (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **tenir** (algú) **a la butxaca, tenir** (algú) **al palmell de la mà, tenir** (algú) **al puny**

▷ **posar** (alguna cosa) **a les mans** (d'algú) (inv.)

POSSESIÓ

ésser a les mans (d'algú) **SV**, estar en el poder d'algú (EC)

Els diners són a les seves mans (També s'usa amb els verbs estar i quedar, i ometent el verb)

▷ **ésser en mans** (d'algú) (v.f.), **ésser en la mà** (d'algú) (v.f.), **deixar** (alguna cosa) **en les mans** (d'algú) (inv.), **posar** (alguna cosa) **a les mans** (d'algú) (inv.), **canviar de mà** (p.ext.), **en poder** (d'algú) (p.ext.)

presa de possessió SN, acte de prendre possessió de drets o béns (EC)

La presa de possessió de tots els seus béns per part de la justícia fou un cop molt dur per a en Joan

▷ **prendre possessió** (d'alguna cosa) (p.ext.)

POSSIBILITAT

de més verdes en maduren O, dit de quelcom que sembla improbable, però que pot succeir / expressió que indica la possibilitat d'una cosa que sembla que no pugui ésser (R-M, IEC)
No creguis que és cap disbarat dir que pot arribar a director de l'empresa. De més verdes en maduren

→ **Déu sap, qui sap, torres més altes han caigut**

▷ **de més verdes se'n maduren** (v.f.), **de més grosses se n'han vistes** (p.ext.), **de més grosses n'han passades** (p.ext.)

ésser a temps (de fer alguna cosa) *SV*, tenir encara la possibilitat de fer alguna cosa / actuar oportunament (*, R-M)

Encara som a temps de dir-li-ho / Si envies la sollicitud avui encara seràs a temps que te l'acceptin (*, R-M)

▷ **ésser qüestionat** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

haver-hi camp per córrer *SV*, haver-hi moltes possibilitats (R-M)

No les tenim totes, però podeu estar convençuts que hi ha camp per córrer, i no ens ha deixat l'esperança / Que no s'espanti d'aquest diagnòstic; ara, en medicina, hi ha molt de camp per córrer; ja li trobaran remei (R-M)

→ **portar seguida, tenir camp per córrer**

▷ **haver-hi camp a córrer** (v.f.), **tancar-se-li les portes** (a algú) (ant.), **haver-hi molts camins per anar a Roma** (p.ext.)

haver-hi molts camins per anar a Roma *SV*, haver-hi moltes solucions (R-M)

Està desesperat perquè el que havia planejat no li ha sortit bé; però hi ha molts camins per anar a Roma! Ja trobarà alguna manera d'aconseguir el seu fi (R-M)

→ **tots els camins van a Roma**

▷ **haver-hi camp per córrer** (p.ext.)

no se sap mai *O*, expressió que indica la incertesa d'un fet (IEC)

Mira, tu envia currículums i, no se sap mai, potser et trucaran aviat

→ **Déu sap, qui sap, vés a saber**

tenir camp per córrer *SV*, disposar d'espai o de possibilitats per a actuar (EC)

En aquesta matèria encara tinc camp per córrer / Al lloc on treballa ara té molt camp per córrer i si s'hi troba bé, hi treballa molt de temps (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició postverbal)

→ **haver-hi camp per córrer, tenir el camp lliure**

■ **tenir números** *SV*, tenir moltes possibilitats d'obtenir, fer, etc., alguna cosa

Tens números que t'escullin com a delegat de la classe, perquè ets un alumne molt popular / Tinc molts números que em toqui fer l'acte de presentació del curs (També s'usa amb els quantificadors *força, bastant, molt*, etc. en posició pronominal i amb la forma *tenir tots els números*)

→ **tenir punts**

■ **tenir punts** *SV*, tenir moltes possibilitats

Tens punts que et toqui sortir a la pissarra a corregir l'exercici, perquè fa molt de temps que la mestra no et crida / Té tots els punts que sigui ell l'escollit per a representar el nostre col·legi en aquell concurs (També s'usa amb els quantificadors *força, bastant, molt*, etc. en posició pronominal i amb la forma *tenir tots els punts*)

→ **tenir números**

■ **torres més altes han caigut** *O*, dit de quelcom que sembla improbable, però que pot succeir *Que creus que no el podràs convèncer? No i'ho pensis pas, torres més altes han caigut!*

→ **de més verdes en maduren**

tots els camins van a Roma *O*, hi ha diverses maneres d'arribar a un mateix fi (IEC)

No t'amoïnis si de moment no trobes feina, perquè tots els camins van a Roma. Ja en trobaràs (També s'usa amb els verbs *dur i portar*)

→ **haver-hi molts camins per anar a Roma**

POSSIBLE

ésser capaç de *SV*, expressió per a indicar que pot ésser molt bé que s'esdevingui quelcom (IEC)

Avui és capaç de ploure (Fr)

▷ **ésser fàcil que** (p.ext.)

portar seguida *SV*, tenir camí / dur camí, tendir a tal o tal cosa (R-M, A-M)

Estudia per enginyer químic; és una carrera que porta seguida i podrà situar-se molt bé / Això que t'han dit, du seguida de ser veritat / Això que fas no du cap seguida (També s'usa amb el verb *dur*) (R-M, A-M, A-M)

→ **haver-hi camp per córrer**

▷ **no anar enlloc** (ant.)

POSTA

a sol colgant *SP*, (a la) posta de sol / període de temps en què el sol es pon (Fr, *)

A sol colgant va sortir a fer un tomb

→ **a sol ponent, a posta de sol**

▷ **a sol ixent** (ant.), **caure el sol** (p.ext.), **pondre's el sol** (p.ext.), **posta de sol** (p.ext.)

a sol ponent *SP*, (a la) posta del sol / període de temps en què el sol es pon (EC, *)

Van a dormir a sol ponent

→ **a sol colgant, a posta de sol**

▷ **a sol ixent** (ant.), **pondre's el sol** (p.ext.), **caure el sol** (p.ext.), **posta de sol** (p.ext.)

posta de sol *SN*, quan es pon el sol / acció de pondre's el sol (A-M, *)

M'agrada veure la posta de sol des de dalt d'aquell turó. És espectacular

▷ **pondre's el sol** (p.ext.), **a posta de sol** (p.ext.), **a sol colgant** (p.ext.), **a sol ponent** (p.ext.)

POSTERIORMENT

en acabat de *SP*, posteriorment / just després (R-M, *)

En acabat de l'acte, vam anar a dinar / Va parlar el president, es va passar a votació, i, en acabat, es va llegir l'acta (El complement és opcional) (*, R-M)

→ **a continuació, tot seguit**

▷ **a poc d'espai** (p.ext.)

en avant *SP*, en un escrit, en una relació, posteriorment, més endavant (IEC)

En avant veurem com el personatge sofreix la destrucció del jo

→ **més avall**

més avall *SA*dv, posteriorment (en un escrit, en una relació) (EC)

Al primer capítol descriu el poble, més avall, els seus habitants / Com veurem més avall, el fenomen no és greu (R-M, IEC)

→ **en avant**

▷ **més amunt** (ant.)

POSTIL·LA

peu de pàgina *SN*, nota introduïda a la part baixa d'una pàgina

Quan introdueixes terminologia molt específica, sempre és recomanable afegir un peu de pàgina per aclarir el significat dels termes usats (També s'usa amb la forma *nota a peu de pàgina*)

▷ **peu d'impresma** (p.ext.), **salvar un error** (p.ext.)

POSTOR

el més dient *SD*, qui més puja en una subhasta o oferta / el qui ofereix més en una venda, subhasta, etc., el millor postor (R-M, EC)

El quadre es valora en mig milió i s'adjudicarà al més dient; per ara ho és un marxant parisenc (R-M)

→ **el més donant**

▷ **treure de dita** (p.ext.)

el més donant *SD*, qui més puja en una subhasta o oferta (R-M)

Aquell vellet ha estat el més donant en la subhasta de la vaixella del segle XVIII / Com que ha estat el més donant s'ha endut l'escultura (R-M, *)

→ **el més dient**

▷ **treure de dita** (p.ext.)

POSTRES

grana de capellà *SN*, postres de músic / postres de fruita seca (IEC, *)

De postres menjaré grana de capellà

→ **postres de músic**

▷ **fruits secs** (p.ext.)

llevant de taula *SN*, fruita, dolços, etc., que se serveix al final d'un àpat (F)

El llevant de taula consistí en unes galetes i confitura

▷ **al llevant de taula** (p.ext.)

postres de músic *SN*, postres de fruits secs (IEC)

Jo vull fruita fresca; no m'agraden les postres de músic, que són massa eixutes i em fan molta set / Després d'un àpat lleuger, postres de músic (R-M, *)

→ **grana de capellà**

▷ **fruits secs** (p.ext.)

POSTURA

fer es bategot *SV*, estar en postures estranyes

Quina manera de fer es bategot / No facis es bategot

[Mall. (A-M), bategot: mot no registrat a l'IEC]

POTÈNCIA

a tota màquina *SP*, amb una força, una potència, etc., igual a la màxima de què és capaç una màquina o un giny mecànic (EC)

Si el Titànic no hagués anat a tota màquina potser els vigies haurien vist l'iceberg que va provocar l'enfonsament del vaixell

▷ **a mitja màquina** (p.ext.)

cavall de vapor *SN*, unitat mètrica de potència, de símbol CV, equivalent a 75 kgm/s, o sia 735, 4 watts (EC)

Hem de calcular la potència en cavalls de vapor

POTENCIAL

en potència *SP*, possible, en capacitat per a existir, per a ésser tal o tal cosa (A-M)

Aquest noi és un actor en potència, hauria d'estudiar teatre

▷ **en projecte** (p.ext.), **en germen** (p.ext.)

POTSER

a la millor *SP*, dit per a denotar la possibilitat d'allò que hom diu; potsers, segons com

Si estem de sort, a la millor hi arribarem que encara serà clar

→ **tal volta, tal vegada**

▷ **segons com** (p.ext.), **si molt convé** (p.ext.)

PRÀCTIC

tenir (alguna cosa) **per la punta dels dits** *SV*, tenir una gran destresa a fer alguna cosa (EC)

En Pere té aquesta feina per la punta dels dits, per això mai no s'equivoca

→ **tenir** (alguna cosa) **pel cap dels dits, saber-ne de cada mà, tenir** (alguna cosa) **per la mà, tenir-hi la mà trencada, saber** (alguna cosa) **pel cap dels dits**

tocar de peus a terra *SV*, veure la realitat de les coses (R-M)

Cal tocar de peus a terra i no deixar-se dur d'illusions (R-M)

▷ **fer volar coloms** (ant.), **viure d'illusions** (ant.), **somiar truites** (ant.), **somiar despert** (ant.), **tenir pardals al cap** (ant.), **veure** (alguna cosa) **de color de rosa** (ant.), **castells de vent** (p.ext.)

PRÀCTICA

en bona praxi *SP*, segons la bona pràctica mèdica (IEC)

En bona praxi, li faré un volant per a anar a l'especialista

PRÀCTICAMENT

a la pràctica *SP*, dit per a denotar l'aplicació d'allò que s'ha après o pensat

Sobre els plànols la casa m'agrada, a veure com quedarà a la pràctica / En teoria ha d'arribar a les 8, però a la pràctica sempre arriba cap a quarts de nou

- ▷ **en la pràctica** (v.f.), **en teoria** (ant.), **en concret** (p.ext.), **posar** (alguna cosa) **en solfa** (p.ext.)

PRACTICANT

freqüentar els sagraments *SV*, confessar i combrregar sovint (IEC)

- És una família que freqüenta els sagraments*
- ▷ **cul d'església** (p.ext.), **cul de sagristia** (p.ext.)

PRACTICAR

■ **portar** (alguna cosa) **en pràctica** *SV*, aplicar allò que s'ha après o pensat

Ha portat alguns tests en pràctica

→ **posar** (alguna cosa) **en pràctica**

▷ **portar** (alguna cosa) **a la pràctica** (v.f.)

posar (alguna cosa) **en pràctica** *SV*, practicar / aplicar allò que s'ha après o pensat (Fr, *)

Ara que ja sabem la teoria, ho hem de posar en pràctica

→ **portar** (alguna cosa) **en pràctica**

PREC

en nom de *SP*, expressió emprada per a reforçar un prec (IEC)

Fes-ho en nom de la nostra mare (IEC)

→ **per Déu**

per caritat *SP*, a causa de l'amor al proïsme. Sense cercar benefici (R-M)

Va demanar-me, per caritat, que tot el que m'havia dit ho guardés en secret (R-M)

→ **per l'amor de Déu, si us plau**

per Déu *SP*, expressió de súplica o comminació / expressió emprada per a reforçar un prec (R-M, IEC)

Si jugues prop del riu, per Déu!, procura no caure-hi! / Salveu-lo, per Déu! / No vinguis tard, per Déu!, que pateixo molt (R-M, EC, *)

→ **per l'amor de Déu, en nom de, en nom de Déu**

per l'amor de Déu *SP*, expressió emprada per a reforçar un prec / per caritat / súplica (IEC, EC, R-M)

Per l'amor de Déu, ajudeu-me; no sé com sortir d'aquest embolic! / Per l'amor de Déu, allibereu el meu fill (R-M, *)

→ **per favor, per Déu, per caritat, en nom de Déu, en nom del cel, en nom de tots els sants**

▷ **per amor de Déu** (v.f.)

PRECARI

castell de cartes *SN*, projecte inconsistent / per a indicar allò que és poc sòlid / empresa, fortuna,

etc., sense base ferma / cosa poc sòlida (R-M, IEC, EC, EC)

Tot això que pensa organitzar no serà sinó un castell de cartes; ja veuràs com no arribarà a realitzar-se / No muntis tants de castells de cartes, que ja saps que després no serà possible de fer ni la meitat del que has exposat (R-M)

→ **castells en l'aire**

▷ **agafat amb pinces** (p.ext.)

PRECÀRIAMENT

amb una sabata i una espardenya *SP*, amb mitjans insuficients (IEC)

Com vols que faci bé la feina amb una sabata i una espardenya! Necessito més recursos / Treballa amb una sabata i una espardenya, en condicions deplorables

▷ **amb la roba que porta** (p.ext.), **amb la roba de l'esquena** (p.ext.)

PRECAUCIÓ

pel que pugui ser *SP*, com a previsió (R-M)

No sé si tornarà avui, però no sortiré de casa pel que pugui ser / M'ha assegurat que hi haurà aigua tot el dia, però pel que pugui ser escuraré els plats ara mateix (R-M)

→ **per sí o per no, per si de cas, per un cas, per por de la por, no fos cas, per por de mosques**

PRECIPITADAMENT

a borbollades *SP*, precipitadament, mig nuant-se la veu

És tan nerviós que parla a borbollades i costa molt d'entendre el que diu (R-M)

→ **a borbolls**

a borbolls *SP*, precipitadament, mig nuant-se la veu (EC)

Estava excitadíssim i m'ho va explicar a borbolls i d'una manera un xic inconnexa / Parlar a borbolls (R-M, EC)

→ **a borbollades**

a bots i empentes *SP*, precipitadament, sense cap ordre (R-M)

Ho has esguerrat per voler anar massa de pressa; les coses no es poden fer bé a bots i empentes / Prengué la decisió a bots i empentes i, com era d'esperar, s'equivocà / Sempre fa les coses a bots i empentes, i li surten malament (R-M, R-M, *)

→ **a cops i empentes, a empentes, a salts i a bots**

a cops i empentes *SP*, precipitadament / de qualsevol manera, sense mirar-s'hi gaire, descuidadament (Fr, *)

Aquest treball està fet a cops i empentes: té faltes i taques pertot

→ **a bots i empentes, a empentes, a salts i a bots**

▷ **de qualsevol manera** (p.ext.)

a la lleugera *SP*, sense sospesar les coses / sense haver pesat bé les coses (R-M, IEC)

No es poden afirmar a la lleugera coses tan importants (R-M)

→ **de lleuger, a cegues, a la babalà, de pura pensa, així com així, a la torera**

▷ **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca** (p.ext.), **anar de boig** (p.ext.)

a salts i a bots *SCoord*, [procedir] sense mesura o sense precaucions, precipitant-se, sense seguir l'ordre normal / sense mirament (A-M)

No vulgueu que en matèria d'ensenyança vagen a salts i a bots / Ho has esguerrat per voler anar massa de pressa. Les coses no es poden fer bé a salts i a bots (A-M, *)

→ **a bots i empentes, a cops i empentes, a patolls**

allà va, que trona *O*, es diu per a indicar que es fa una cosa precipitadament, sense pensar-la, exposant-se a tenir un mal resultat (A-M)

Com que no tenia temps, va redactar l'informe allà va, que trona

→ **de qualsevol manera; ací em cau, allà em penja**

amb una esgarrapada *SP*, precipitadament / de pressa i de qualsevol manera; en un instant, en un temps molt curt (IEC, *)

Vaig haver de dinar amb una esgarrapada perquè no tenia temps / Va fer-ho amb dues esgarrapades, sense pensar-s'hi gaire (També s'usa amb els numerals *dos* i *quatre*) (R-M, *)

→ **amb una grapada, en una corredissa, en una correguda, com un llonzi, a corre-corrents, a corre-cuita, a tot córrer, a més córrer, a cremadent, a cuita-corrents, a marxés forçades, a tot córrer, amb presses, d'arrapa i fuig**

▷ **en una esgarrapada** (v.f.)

de pressa *SP*, ràpidament / d'una manera ràpida, veloçment, corrents (IEC, *)

Tot això, cal fer-ho de pressa, abans de la nit (També s'usa amb la forma *de presset*) (R-M)

→ **a pas de frare convidat, de mantinent, de pressa i corrents, a corre-corrents, a passos de gegant, de llampada, a corre-cuita, d'aire, a cremadent, a marxés forçades, de quatres**

▷ **a poc a poc** (ant.), **donar-se brasa** (p.ext.), **és tard i vol ploure** (p.ext.)

de pressa i corrents *SCoord*, precipitadament / d'una manera ràpida, veloçment, corrents (R-M, *)

És molt exagerat; tot ho vol de pressa i corrents (R-M)

→ **de pressa, d'arrapa i fuig**

▷ **a contratemps** (p.ext.)

PRECIPITAR-SE

anar de boig *SV*, córrer molt, obrar sense precaució (R-M)

No m'estranya que s'hagi fet mal en tancar la porta perquè sempre va de boig; no mira què fa / Amb el cotxe nou va de boig per aquestes carreteres; ja l'han multat per excés de velocitat / Si és normal que prenguis mal, vas de boig (R-M)

→ **anar de bòlit**

▷ **de boig** (p.ext.), **de boig en boig** (p.ext.), **picar de cap** (p.ext.), **a la lleugera** (p.ext.)

anar de bòlit *SV*, actuar precipitadament sense saber ben bé què cal fer, surti el que surti, a causa d'estar desorientat, de tenir moltes preocupacions, etc. (EC)

Tenia una feina molt precisa i tot el dia va anar de bòlit, sense temps ni per a menjar / No facis les coses tan de bòlit perquè aleshores no et sortiran bé (R-M, *)

→ **anar de boig, anar de quatre**

anar de quatre *SV*, anar molt de pressa (A-M)
Haurem d'anar de quatre si volem arribar-hi a temps

→ **anar de bòlit**

▷ **anar de quatres** (v.f.)

[Mall. (A-M)]

començar la casa per la teulada *SV*, fer les coses al revés de com caldria / emprar un procediment equivocacat / fer les coses al revés, començant-les per allà on caldria acabar-les (IEC, R-M, A-M)

Fes la feina ordenadament; no vulguis començar la casa per la teulada; la cosa més urgent és parlar amb l'interessat / Cada cosa al seu temps; no pretenguis començar la casa per la teulada (També s'usa amb la forma *començar la casa pel terrat*) (R-M)

→ **voler fer entrar el clau per la cabota, passar l'arada davant dels bous, fer ballar els gegants abans de Corpus**

passar l'arada davant dels bous *SV*, deixar a segon terme allò que és primordial / obrar precipitadament o alterant l'ordre natural de les coses; excedir-se, precipitar-se (R-M, A-M)

Fes-ho per ordre; primer el que és primer; no passis l'arada davant dels bous (R-M)

→ **començar la casa per la teulada, voler fer entrar el clau per la cabota, fer ballar els gegants abans de Corpus**

▷ **passar l'arada davant els bous** (v.f.)

● **passar s'arada davant es bous** (mall., men.)

tirar-s'hi de cap *SV*, emprendre una cosa de manera decidida i sense gaire reflexió / emprendre una activitat enèrgicament i sense reflexió (IEC, A-M)

No s'ho va pensar gaire i s'hi va tirar de cap. Se'n va anar a la Xina i va acceptar l'oferta que li havien fet

→ **tirar sense engaltar, tirar-s'hi de cec, a cegues**

▷ **tirar pel dret** (p.ext.), **picar de cap** (p.ext.)

tirar-s'hi de cec *SV*, emprendre una activitat enèrgicament i sense reflexió (A-M)

Les coses mai no li surten bé, perquè sempre s'hi tira de cec. Hauria d'aturar-se a pensar-hi una mica abans d'actuar

→ **tirar-s'hi de cap**

tirar sense engaltar *SV*, obrar inconsideradament, amb precipitació (A-M)

Sempre tira sense engaltar, fa les coses abans d'hora i per això tot li va malament

→ **tirar-s'hi de cap**

▷ **tirar pel dret** (p.ext.), **picar de cap** (p.ext.)

PRECÍS

de precisió *SP*, (expressió usada per a referir-se a) instruments que funcionen amb gran exactitud (A-M)

Per a realitzar aquella operació necessitava instruments de precisió

→ **de rellotgeria**

de rellotgeria *SP*, mecanisme anàleg al d'un rellotge, emprat per a mesurar el temps, o més sovint per a fer moure o desplaçar uniformement una cosa, un element, etc., en un aparell complex (EC)

Un aparell de rellotgeria / Aquest mecanisme és de rellotgeria (IEC, *)

→ **de precisió**

exacte com un rellotge *SA*, [estar o funcionar] molt bé (A-M)

Aquesta oficina funciona exacta com un rellotge, tothom sap què ha de fer i ho fa quan toca / Aquest aparell funciona com un rellotge: no falla mai (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **anar com un trabuquet**

PREDESTINAT

estar escrit *SV*, estar determinat, destinat (R-M)

És fatalista; diu que està escrit que ell mai no tindrà sort (R-M)

→ **si és de Déu que**

▷ **tirar les cartes** (a algú) (p.ext.)

PREDICADOR

orador sagrat *SN*, predicador / que predica (IEC, *)

Creu que els oradors sagrats han de predicar al mig de la plaça i no han d'anar casa per casa

▷ **testimoni de Jehovà** (p.ext.), **soldat de Crist** (p.ext.)

PREDICTIBLE

escrit a la cara *SA*, algú, no poder amagar alguna cosa, no poder-la dissimular (IEC)

No cal que intenis amagar el que penses de mi, que ho dius escrit a la cara / Portes la culpabilitat escrita a la cara / Portes escrit als ulls que l'estimes (S'usa normalment amb els verbs *dur*, *portar* i *tenir*, i amb la forma *escrit als ulls*) (R-M, *, *)

▷ **pagar amb la cara** (p.ext.), **saltar a la vista** (p.ext.)

PREDIR

tirar les cartes (a algú) *SV*, predir l'avenir mitjançant les cartes de la baralla / fer, a algú, prediccions fundades en la combinació fortuïta de certes cartes / tractar d'endevinar l'esdevenidor per mitjà de les cartes (R-M, IEC, EC)

Va tirar les cartes als nuvis i els va predir molta felicitat / Era una gitana vella que volia tirar-me les cartes de totes passades; vaig tenir feina a desempallegar-me'n (*, R-M)

▷ **tirar-li les sorts** (a algú) (p.ext.), **tirador de cartes** (p.ext.), **estar escrit** (p.ext.)

PREDISPOSAR

preparar el terreny *SV*, predisposar favorablement algú o alguna cosa amb la finalitat d'obtenir un determinat resultat (EC)

El meu germà anirà a parlar amb la mare per preparar el terreny per tal que no s'enfadi quan jo li digui que me'n vaig (També s'usa amb el verb *adobar*)

PREDISPOSICIÓ

bona voluntat *SN*, intenció d'obrar bé, de complaure algú, d'afavorir-lo / [tenir] bona predisposició envers alguna cosa, tenir bones intencions (EC, IEC)

Treballar amb bona voluntat / Té bona voluntat per aprendre coses noves / No pateixis, li porta bona voluntat, se l'estima (IEC)

▷ **mala voluntat** (ant.), **prendre la bona voluntat** (p.ext.)

per menys de cinc cèntims *SP*, expressió que denota la bona predisposició d'algú a fer alguna cosa (EC)

N'estic ben fart: per menys de cinc cèntims plegaria! (EC)

→ **per menys de no res**

per menys de no res *SP*, expressió que denota la bona predisposició d'algú a fer alguna cosa (EC)

Per menys de no res et farà tot el que li demanis (EC)

→ **per menys de cinc cèntims**

ANT

mala voluntat *SN*, [tenir] mala predisposició envers alguna cosa, [tenir] males intencions (IEC)

No fa bé la feina, té mala voluntat

▷ **bona voluntat** (ant.), **ésser un fresc** (p.ext.)

PREFERÈNCIA

per damunt de *SP*, més que (R-M)

Per damunt de l'èxit que pugui tenir l'obra, el que interessa és l'esforç que s'ha realitzat a muntar-la (R-M)

▷ **en esguard de** (p.ext.), **en comparació de** (p.ext.), **menys...que** (p.ext.)

primer són els de la missa *O*, es diu per a imposar l'ordre de preferència degut quan algú vol avançar-se als de més edat o categoria (A-M)

Tu, tranquil! No vulguis fer les coses tan ràpid, que primer són els de missa

PREFEREMENTMENT

cap per cap *SN*, en igualtat de circumstàncies (R-M)

Ja que em deixes triar, cap per cap, prefereixo aquest llibre; em fa més il·lusió que no el cendra (R-M)

→ **pel mateix preu, tant per tant, preu per preu**

més aviat *SAdv*, més que, amb preferència a (una altra cosa expressada o suposada com a possible) (IEC)

Vine més aviat cap a les tres, perquè abans no m'hi trobaràs

pel mateix preu *SP*, en igualtat de circumstàncies (R-M)

Puc triar entre sortir diumenge o dilluns; pel mateix preu m'estimo més sortir dilluns; així tindrè dues festes / Pel mateix preu, prefereixo que sigui ell qui faci el guió (R-M)

→ **tant per tant, preu per preu, cap per cap, mal per mal, perdut per perdut**

▷ **al mateix preu** (v.f.)

preu per preu *SN*, en igualtat de circumstàncies (R-M)

Preu per preu, em quedaré els mitjons vermells, que són d'una qualitat millor / Si tanmateix hem d'anar a dormir tard, preu per preu, val més anar a teatre que no avorrir-nos aquí esperant (*, R-M)

→ **pel mateix preu, tant per tant, mal per mal, cap per cap**

▷ **fet i fet** (p.ext.)

tant per tant *SAdv*, al mateix preu, cosa per cosa, valor per valor (EC)

Tant per tant, em quedaré els vermells (IEC)

→ **preu per preu, cap per cap, pel mateix preu**

PREFERIBLE

valer més que *SV*, ésser preferible (IEC)

No li telefonis; val més que el vagis a veure i us entengreu millor / Val més que ho facis tu / —Ja ho faré jo. —Sí, val més (El complement es pot ometre) (R-M, EC, *)

▷ **ésser qüestió** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

PREFERIR

estimar-se més *SV*, preferir / posar alguna cosa per damunt d'una altra o d'altres (IEC, *)

Què t'estimes més: venir amb mi o anar amb ell? / Més m'estimo anar al cinema que quedar-me a casa mirant la televisió (IEC, *)

▷ **tenir tirada** (p.ext.)

prendre part *SV*, escollir / prendre de preferència (R-M, *)

No sap per quin dels concursants prendre part; tots li semblen igualment meritoris / No ha costat gens al tribunal prendre part; el millor opositor ha destacat de molt de la resta (R-M)

▷ **prendre partit** (p.ext.)

PREFERIT

ésser el cel (d'algú) *SV*, encantador / apel·latiu afectuós aplicat a persones agradables, encantadores, etc. (Fr, *)

La Maria és el cel del seu pare / Aquella dona era el seu cel (*, Fr)

→ **ésser la nina dels ulls** (d'algú)

▷ **ésser un cel** (algú) (p.ext.)

ésser la nina dels ulls (d'algú) *SV*, ésser la persona més estimada / ésser el predilecte d'algú (IEC, EC)

Ni pensar-ho de posar-li les mans a sobre! És la nina dels ulls de l'àvia i, si el toques, ho pagaràs car / No el separis pas del seu fill petit, que és la nina dels seus ulls; sense ell al costat no és capaç d'emprendre res / No li toqueu pas el Ramon; és la nina dels seus ulls (*, R-M, R-M)

→ **ésser el cel** (d'algú), **ésser l'aleta del cor** (d'algú)

▷ **ballar-li en l'ull** (a algú) (p.ext.)

PREGANT

a mans juntes *SP*, pregant molt (IEC)

Estava desesperat, demanava a mans juntes que li deixessin veure el seu fill empresonat / Malgrat el seu orgull, va haver de pregar a mans juntes que el perdonessin (R-M)

▷ **ajuntar les mans** (p.ext.), **de genolls** (p.ext.)

PREGAR

ajuntar les mans *SV*, unir els palmells de les mans amb els dits estirats o bé entrecreuats els d'una mà amb els de l'altra en actitud de pregar, suplicar, etc. (EC)

I el capellà digué: ajunteu les mans i preguem
→ **fer oració**

▷ **a mans juntes** (p.ext.), **passar el rosari** (p.ext.)

fer oració *SV*, pregar / resar, dir pregàries (Fr, *)

Cada vespre fa oració pels difunts de la família
→ **ajuntar les mans**

▷ **passar el rosari** (p.ext.)

PREGON

(fig.)

al fons de *SP*, al lloc més pregon o més baix (R-M)

No han arribat al fons de la qüestió, no ho veuen clar (R-M)

▷ **treure l'entrellat** (d'alguna cosa) (p.ext.)

PREGONAMENT

fins al moll de l'os *SP*, fins al més pregon (R-M)

Aquell crit ens va penetrar fins al moll de l'os: era realment esgarriafós

→ **del tot**

▷ **fins al moll dels ossos** (v.f.), **arribar-li al cor** (a algú) (p.ext.)

PREGUNTA

per quins cinc sous *SP*, manera emfàtica de demanar per quina causa o raó (referint-se a una cosa injustificada o rara) (EC)

*Per quins cinc sous no hi vols anar? / Per quins set sous calia anar mudat a aquell sopar? (També s'usa amb el numeral set) (IEC, *)*

▷ **demanar raó** (d'algú o d'alguna cosa, a algú) (p.ext.)

PREGUNTAR

demanar raó (d'algú o d'alguna cosa, a algú) *SV*, demanar una explicació, o simple informació, d'algú o d'alguna cosa (EC)

Van demanar raó de la venda d'aquell pis i els van donar tota classe d'informacions

▷ **donar raó** (d'algú o d'alguna cosa, a algú) (inv.), **posar** (algú) **en raons** (p.ext.), **per quins cinc sous** (p.ext.)

fer més preguntes que la doctrina *SV*, preguntar insistentment (A-M)

Està en aquella edat que fa més preguntes que la doctrina: vol saber el perquè de totes les coses

qui demana *O*, pregunta que hom fa al qui truca a la porta (o a qui truca per telèfon) per saber qui és (EC)

—*Et truquen.* —*Qui demana?*

PREHISTÒRIC

home de les cavernes *SN*, nom que els prehistoriadors de la segona meitat del segle XIX donaren, durant la primera fase dels estudis de prehistòria, a l'home primitiu (EC)

Ara a socials estem estudiant l'home de les cavernes

PREJUDICI

partit pres *SN*, decisió presa per endavant / cosa decidida per endavant, opinió preconcebuda (R-M, EC)

La seva negativa és un partit pres, perquè ni tan sols va voler saber les condicions de la proposta (R-M)

▷ **prendre partit** (p.ext.)

PREMATUR

fer ballar els gegants abans de Corpus *SV*, fer una cosa inoportuna o intempestiva / fer una cosa estranya o fora de lloc, inoportuna (Fr, A-M)

La decisió que va prendre va ser fer ballar els

gegants abans de Corpus, perquè s'hauria hagut d'esperar una setmana

→ **començar la casa per la teulada, passar l'arada davant dels bous**

▷ **venir a tomb** (ant.), **fer Pasqua abans de Rams** (p.ext.)

PREMI

flor natural *SN*, en els Jocs Florals, flor d'or amb què és premiada la millor composició de tema amorós (EC)

Havien de fer una entrevista al guanyador de la flor natural

▷ **jocs florals** (p.ext.)

PREMSA

■ **premsa rosa** *SN*, premsa especialitzada en afers sentimentals i d'altra mena de la vida de personatges famosos

No li agrada llegir revistes de premsa rosa / Aquest periodista fa molts anys que es dedica a la premsa rosa / La model evitava la premsa rosa tant com podia

▷ **revista del cor** (p.ext.)

PRENDRE

llevar-li la capa (a algú) *SV*, despullar algú de tot, prendre-li tot quant té (A-M)

Com que no va pagar tots els deutes ara li han llevat la capa

→ **tirar-se-li a sobre** (a algú)

▷ **prendre-li** (alguna cosa) **de les mans** (a algú) (p.ext.), **prendre-li** (alguna cosa) **dels dits** (a algú) (p.ext.)

PRENYADA

estar amb el ventre a les dents *SV*, estar una dona en els darrers temps de prenyat (A-M)

Li deuen faltar dos dies per donar a llum, ja està amb el ventre a les dents

→ **estar grossa, fer ventre, en estat**

▷ **donar a llum** (algú) (p.ext.)

estar en profit *SV*, estar prenys una femella; es diu només dels animals (A-M)

La vaca està en profit i, si hi ha sort, ben aviat tindrem vedells

→ **femella plena**

[Eiv. (A-M)]

femella plena *SN*, femella prenyada (EC)

Sembla una femella plena, jo diria que està embarassada

→ **estar en profit**

▷ **fer ventre** (p.ext.)

PRENYAR

fer un ventre (a algú) *SV*, prenyar algú / deixar embarassada una dona (EC, *)

Ara s'han de casar corrents perquè en Pere li ha fet un ventre a la Marta

→ **fer una criatura** (a algú)

- ▷ **fer ventre** (inv.), **en estat** (inv.), **estar grossa** (inv.)

fer una criatura (a algú) *SV*, engendrar / deixar embarassada una dona (EC, *)

L'Oriol ha fet una criatura a la Mireia i, com que no tenen feina, no saben com la mantindran (També s'usa amb la forma *fer criatures* (a algú))

→ **fer un ventre** (a algú)

- ▷ **esperar un fill** (inv.), **en estat** (inv.)

PREOCUPACIÓ

quí no té un all, té una ceba *O*, tothom té una preocupació o altra (EC)

Tots anem molt atabalats i qui no té un all, té una ceba. Ja entenc que te n'hagis oblidat

- ▷ **sempre cau soldat** (p.ext.)

[Cat., Bal. (A-M)]

PREOCUPAR

alçar el ventrell (a algú) *SV*, causar gran estranyesa o preocupació (A-M)

Això que dius m'alça el ventrell: haurem de veure quines conseqüències pot tenir en la investigació

→ **donar mal de ventre** (a algú), **treure-li els pixats del ventre** (a algú)

- ▷ **no alçar el ventrell** (a algú) (ant.)

donar mal de ventre (a algú) *SV*, donar preocupacions fortes (A-M)

Aquest tema va donar mal de ventre a en Jaume durant molt de temps

→ **donar mala vida** (a algú), **alçar el ventrell** (a algú), **fer perdre la son** (a algú), **treure-li els pixats del ventre** (a algú)

- ▷ **tenir mal de ventre** (d'alguna cosa) (inv.)

■ **fer perdre la son** (a algú) *SV*, ocupar, absorbir, l'ànim d'algú, un temor, una sospita, etc. que dóna ànsia, turment

Tot el que li han dit és tan greu que n'hi ha per fer perdre la son a qualsevol

→ **donar mal de ventre** (a algú)

- ▷ **ésser la darrera puça que el pica** (ant.), **posar-se pedres al fetge** (inv.), **no dormir sempre que es té son** (inv.), **fer-se mala sang** (inv.), **trencar-se el cap** (p.ext.)

PREOCUPAR-SE

buidar-se el cap *SV*, preocupar-se / posar-se consirós, preocupar-se greument per alguna cosa (R-M, *)

Tenia el mal costum de buidar-se el cap cada vegada que les seves filles arribaven més tard del que era habitual / No cal buidar-se el cap per saber qui ho ha fet; ja ens ho diran demà (*, R-M)

→ **trencar-se el cap**, **fer-se mala sang**, **posar-se pedres al fetge**, **menjar-se el coco**

trencar-se el cap *SV*, preocupar-se / posar-se consirós, preocupar-se greument per alguna cosa (R-M, *)

No t'hi trenquis el cap, no hi ha res a fer (També s'usa amb el verb *rompre*)

→ **buidar-se el cap**, **escalfar-se el cap**, **donar voltes** (a alguna cosa), **trencar-se les banyes**, **menjar-se el coco**

PREOCUPAT

amb el cap baix *SP*, capficat / dit per a referir-se a algú que està greument preocupat (EC, *)

D'ençà que l'havien acomiadat, anava per tot arreu amb el cap baix / Avui ha vingut amb el cap baix, deu tenir algun problema que l'amoïna (S'usa normalment amb verbs de moviment i també *estar*, *quedar*, etc.)

→ **amb el cap cot**, **amb el cap jup**

amb el cap cot *SP*, capficat / dit per a referir-se a algú que està greument preocupat (EC, *)

Fins que no resolguí el problema, anirà amb el cap cot / Porta tot el dia amb el cap cot pel tema del desfalc (S'usa normalment amb verbs de moviment i també *estar*, *quedar*, etc.)

→ **amb el cap baix**, **amb el cap jup**

amb el cap jup *SP*, capficat / dit per a referir-se a algú que està greument preocupat (EC, *)

Quan en Joan està amb el cap jup és que alguna cosa greu li ha passat / On vas amb el cap jup? Anima't, home! (S'usa normalment amb verbs de moviment i també *estar*, *quedar*, etc.)

→ **amb el cap baix**, **amb el cap cot**

amb els ulls baixos *SP*, [anar] mirant a terra (IEC)

Anava amb els ulls baixos, per això em sembla que estava preocupat o trist

- ▷ **abaixar els ulls** (p.ext.)

cara de circumstàncies *SN*, que es manifesta d'acord amb els esdeveniments / expressió de la cara referida a una persona que es troba en una situació desagradable o poc habitual (R-M, *)

Ens va cridar al seu despatx i amb cara de circumstàncies ens va anunciar la seva dimissió / No hi posis cara de circumstàncies, que no n'hi ha per a tant (R-M)

→ **cara de pomes agres**

- ▷ **cara de fàstic** (p.ext.), **fer mala cara** (p.ext.), **cara de Divendres Sant** (p.ext.), **cara de mal atzar** (p.ext.), **cara de mal conhort** (p.ext.)

no dormir sempre que es té son *SV*, estar intranquil, tenir maldecaps (IEC)

Amb un càrrec així no es dorm sempre que es té son (També s'usa amb la forma *no dormir sempre que hom té son*)

→ **no dormir totes les hores que té son**

- ▷ **posar les ànsies sota el coixí** (ant.), **fer perdre la son** (a algú) (inv.), **perdre el son** (p.ext.)

no dormir totes les hores que té son *SV*, estar intranquil, tenir maldecaps / es diu del qui té preocupacions serioses (IEC, A-M)

Té molts problemes i no dorm totes les hores que té son / És empresari i no dorm totes les hores que té son

→ **no dormir sempre que es té son**

▷ **posar les ànsies sota el coixí** (ant.)

tenir mal de ventre (d'alguna cosa) *SV*, tenir molta ràbia [d'algú o] d'alguna cosa, sentir-se'n molt ofès, o estar-hi molt preocupat (A-M)

Tenia mal de ventre de l'examen, perquè l'havia trobat molt difícil, tot i haver estudiat (El complement es pot ometre)

▷ **donar mal de ventre** (a algú) (inv.), **tenir mal de ventre del cagar d'altri** (p.ext.)

tenir mal de ventre del cagar d'altri *SV*, preocupar-se d'allò que pertoca a altri (R-M)

No sé per què es capfica per coses que no l'afecten; té mal de ventre del cagar d'altri (R-M)

▷ **ficar-se on no el demanen** (p.ext.), **tenir mal de ventre** (d'alguna cosa) (p.ext.)

PREPARACIÓ

vetlla d'armes *SN*, nit que l'aspirant havia de passar a l'església en oració com a preparació per a la cerimònia d'armar cavaller (EC)

A l'edat mitjana es practicava la vetlla d'armes

▷ **vetllar les armes** (p.ext.), **armar cavaller** (p.ext.)

PREPARAR

armar (alguna cosa) **en cors** *SV*, disposar convenientment (un vaixell mercant) per a accions de guerra (EC)

Estan armant en cors el vaixell que hi ha atracat al port

▷ **en peu de guerra** (p.ext.)

parar taula *SV*, posar damunt la taula els objectes necessaris per a menjar (A-M)

Màrius, para taula, que aviat vindrà ton pare a dinar

▷ **desparar taula** (ant.), **asseure's a taula** (p.ext.), **posar-se a taula** (p.ext.)

posar (alguna cosa) **en solfa** *SV*, preparar alguna cosa, disposar-la / (una idea, un projecte, etc.) donar-los forma concreta, plasmar-los (IEC, EC)

Tens cinc dies per posar totes les idees que ens has proposat en solfa

→ **a punt, a punt de solfa**

▷ **a la pràctica** (p.ext.)

PREPARAR-SE

afinar els instruments *SV*, preparar-se a fer quelcom (R-M)

Diu que vol que acabem la feina abans del migdia; doncs, ja podem afinar els instruments, que no hi ha temps per perdre (R-M)

→ **posar-se a punt, escalfar motors, posar hams, tirar hams a la mar, trempar l'orgue**

arranjar el sarró *SV*, preparar-se per a partir (IEC)

Falten cinc minuts per anar-nos-en i encara ha d'arranjar el sarró

→ **preparar l'alforja**

▷ **a punt de marxa** (p.ext.), **fer les maletes** (p.ext.), **tenir un peu a l'estrep** (p.ext.), **amb un peu enlaire** (p.ext.)

■ **escalfar motors** *SV*, preparar-se a fer quelcom

—Estàs preparat per a demà? —No, encara estic escalfant motors

→ **afinar els instruments, posar-se a punt**

esmolar-se les dents *SV*, preparar-se a atacar (R-M)

Sembla que tingui molta paciència, però s'esmola les dents. Quan menys t'ho esperis, et denunciarà

▷ **ensenyar les dents** (a algú) (p.ext.), **treure les ungles** (a algú) (p.ext.)

posar hams *SV*, fer les gestions preparatòries per a obtenir alguna cosa (A-M)

Haurem de posar hams, si volem acabar abans que no es faci fosc

→ **tirar hams a la mar, preparar el jaç, trempar l'orgue, afinar els instruments, posar-se a punt**

posar la pell en remull *SV*, disposar-se a sofrir algun dany que és imminent (A-M)

Posa la pell en remull quan parlis amb el director, després de l'error que has comès

→ **posar-se bé les sabates**

▷ **estar en remull** (p.ext.), **agafar-se fort** (p.ext.), **curar-se en salut** (p.ext.), **posar-se a punt** (p.ext.), **sagnar-se en salut** (p.ext.)

posar-s'hi bé *SV*, col·locar-se en posició adient (R-M)

Quan s'adona que l'estan mirant s'hi posa bé i pren uns aires d'importància, com si l'anesin a retratar / Posat'hi bé, que et faré una fotografia (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial) (R-M)

posar-se a punt *SV*, preparar-se / preparar el necessari per a un viatge, una sortida, etc. (R-M, *)

Posem-nos a punt, que de seguida ens vindran a buscar (R-M)

→ **afinar els instruments, preparar l'alforja, posar-se bé les sabates, escalfar motors, posar hams, tirar hams a la mar, trempar l'orgue**

▷ **estar en capella** (p.ext.)

posar-se bé les sabates *SV*, preparar-se, disposar-se així com cal, prevenir-se (A-M)

Posa't bé les sabates que aviat marxarem / Ja cal que et posis bé les sabates si vols aprovar la selectivitat, perquè no has fet res en tot el curs

→ **posar-se a punt, posar la pell en remull**

preparar l'alforja *SV*, preparar-se a marxar / preparar el necessari per a un viatge (R-M, IEC)

Quan em semblarà que faig nosa a casa d'ells, prepararé l'alforja i cap a casa falta gent (R-M)

→ **posar-se a punt, arranjar el sarró**

▷ **a punt de marxa** (p.ext.), **fer les maletes** (p.ext.), **tenir un peu a l'estrep** (p.ext.), **amb un peu enlaire** (p.ext.), **anar amb l'alforja al coll** (p.ext.)

tirar hams a la mar *SV*, fer les gestions preparatòries per a obtenir alguna cosa (A-M)

Cal tirar hams a la mar per enllestir la feina al més aviat possible

→ **posar hams, preparar el jaç, trempar l'orgue, afinar els instruments, posar-se a punt, posar mans a l'obra**

trempar l'orgue *SV*, preparar una cosa ordenadament per aconseguir un resultat determinat (A-M)

Hem de trempar l'orgue si volem que tot surti correctament

→ **preparar el jaç, posar hams, tirar hams a la mar, afinar els instruments, posar-se a punt**

PREPARAT

a prova *SP*, expressió que denota que una cosa reuneix les condicions requerides per a l'ús a què hom la destina (EC)

És un cotxe fet a prova: no et fallarà mai

▷ **en bones condicions** (p.ext.), **ni fet a mida** (p.ext.)

a punt d'orgue *SP*, així com cal, tot ben disposat (A-M)

Tot està a punt d'orgue, ja podem començar

→ **a punt de solfa, a punt de pastora mia, a punt, estar en condicions** (de fer alguna cosa), **en avinentesa, en forma**

a punt de marxa *SP*, preparat per a marxar (R-M)

Ja ho tenim tot empaquetat i tots som a punt de marxa; esperem que ens avisin (R-M)

→ **amb un peu enlaire, tenir un peu a l'estrep**

▷ **a punt** (p.ext.), **tindre la roba en lo Grau** (p.ext.), **fer les maletes** (p.ext.), **arranjar el sarró** (p.ext.), **preparar l'alforja** (p.ext.)

a punt de pastora mia *SP*, una cosa, estar preparada, llesta, acabada (IEC)

Ja està tot a punt de pastora mia, ara només cal que els agradi / Ja ho tenim a punt de pastora mia

→ **a punt d'orgue, a punt de solfa, a punt a punt de solfa** *SP*, a punt de poder-se servir d'alguna cosa, de fer el seu servei / així com cal, en l'estat que pertoca (IEC, A-M)

Cal deixar-ho tot a punt de solfa; així quan arribin ja podem començar a distribuir els lots / He posat els hams a punt de solfa / Ja està

arreglat, ja està a punta de solfa (També s'usa amb la forma *a punta de solfa*) (R-M, A-M, *)

→ **a punt, a punt d'orgue, a punt de pastora mia, posar** (alguna cosa) **en solfa, en avinentesa, en forma**

al peu del canó *SP*, aparellat, a punt, esp. davant una situació dura o combativa / perseverar en la tasca (IEC, R-M)

És una persona que sempre està al peu del canó, preparada per a ajudar en qualsevol moment

→ **a punt**

anar amb l'alforja al coll *SV*, estar preparat (R-M)

Per la vida cal anar amb l'alforja al coll; prepara't per fer front a qualsevol adversitat que es pugui presentar

→ **dur sempre l'alforja al coll, anar amb el roc a la faixa**

▷ **dur els papers mullats** (ant.), **preparar l'alforja** (p.ext.)

dur els esperons ben esmolats *SV*, estar ben preparat per a la lluita, discussió, dificultat, etc. (R)

Escolta, abans de començar es parlament, senya't amb sa mà dreta. Ja duc els esperons ben esmolats

→ **dur ses eines ben esmolades**

[Mall.]

dur ses eines ben esmolades *SV*, estar ben preparat per una feina, un debat, una confrontació (R)

Aquest sí que sap xerrar, dur ses eines ben esmolades

→ **dur els esperons ben esmolats**

[Mall.]

estar a la colla *SV*, estar llest, a punt de dur a terme una empresa, un treball, etc. (A-M)

Tenim les idees i els diners per a obrir el negoci i fer que rulli, només calen els tràmits administratius per estar a la colla

→ **a punt**

[Ciutadella (A-M)]

estar en el cas (de fer alguna cosa) *SV*, estar en situació de fer (una cosa) (EC)

Estar en el cas de llegir el seu llibre

→ **estar en disposició** (de fer alguna cosa), **estar en condicions** (de fer alguna cosa), **estar en estat** (de fer alguna cosa)

estar en estat (de fer alguna cosa) *SV*, estar en bona disposició per a tal cosa (A-M)

Ara ja estàs en estat de respondre aquestes qüestions / Ha begut massa, no està en estat de conduir

→ **estar en disposició** (de fer alguna cosa), **estar en condicions** (de fer alguna cosa), **estar en el cas** (de fer alguna cosa)

estar en remull *SV*, preparar-se per un pas difícil o important (R-M)

Demà et cases? Ja pots dir que estàs en remull, doncs! (R-M)

▷ **estar en capella** (p.ext.), **posar la pell en remull** (p.ext.)

estar visible *SV*, estar en estat de rebre una visita, disposat a rebre-la (IEC)

Que puc entrar? Que està visible?

▷ **estar decent** (p.ext.)

tenir un peu a l'estrep *SV*, estar a punt d'emprendre un viatge, de començar una empresa (IEC)

Ja hauria de tenir un peu a l'estrep i encara s'ha de llevar / És un viatger infatigable, sempre està amb un peu a l'estrep (També s'usa amb les formes *tenir el peu a l'estrep* i *estar amb un peu a l'estrep*) (*, R-M)

→ **a punt de marxa, amb un peu enlaire**

▷ **tindre la roba en lo Grau** (p.ext.), **fer les maletes** (p.ext.), **arranjar el sarró** (p.ext.), **preparar l'alforja** (p.ext.)

ANT

dur els papers banyats *SV*, estar flux de documentació, d'arguments (A-M)

No estava prou concentrat i no va ser convincent perquè duia els papers banyats

→ **dur els papers mullats**

▷ **dur ses pòlisses banyades** (p.ext.)

● **dur es papers roats** (Mall.)

dur els papers mullats *SV*, estar flux de documentació, d'arguments (A-M)

A la reunió duia els papers mullats i no va entendre les conclusions a què es van arribar (També s'usa amb l'adjectiu *moll*)

→ **dur els papers banyats**

▷ **anar amb l'alforja al coll** (ant.)

● **dur es papers roats** (Mall.)

dur es papers roats *SV*, no expressar-se bé o no coordinar bé les idees, els arguments; no saber dir les coses així com cal / estar flux de documentació, d'arguments (A-M, R)

Duus es papers roats: això no va anar de sa manera que tu dius

→ **dur els papers mullats, dur les papers banyats**

[Mall. (A-M), roat: mot no registrat a l'IEC (vg. rosar)]

PRESA

1. acció de prendre, d'agafar o d'emparar-se d'alguna cosa

fer carn *SV*, un animal carnívor, fer una presa (IEC)

L'ós sempre anava a fer carn al riu

▷ **fer pinya** (p.ext.)

2. connexió a una canonada principal de la xarxa de distribució d'aigües

boca d'incendis *SN*, presa d'aigua brancada sobre una canalització de gran cabal, que és situada a la via pública o a l'entrada d'un immoble i on

poden ésser connectades les mànegues d'aigua per a l'extinció d'incendis (IEC)

Sort que hi havia una boca d'incendis a prop, per això els bombers van poder apagar el foc de pressa

▷ **boca d'incendi** (v.f.), **boca de reg** (p.ext.)

PRESAGI

■ **ésser de mal averany** *SV*, ésser un mal presagi

Això que has dit és de mal averany, no ho pensis més

→ **portar mal giny**

▷ **cridar el mal temps** (p.ext.)

portar mal giny *SV*, una cosa, ésser de mal averany / ésser un mal presagi (IEC, *)

Això que has fet ens portarà mal giny

→ **ésser de mal averany**

▷ **cridar el mal temps** (p.ext.)

PRESBÍCIA

vista cansada *SN*, presbícia / defecte de la vista, degut a la rigidesa del cristallí, que fa que no es vegin distintament els objectes situats molt a la vora dels ulls (Fr, *)

El problema de la vista cansada és molt comú entre la gent gran

▷ **curt de vista** (p.ext.)

PRESCINDIR

deixar (algú o alguna cosa) **de banda** *SV*, excloure / excloure algú o alguna cosa, no admetre'n l'entrada, privar-ne l'admissió, refusar-li la participació (R-M, *)

Cada vegada que es reuneixen, deixen la Carme de banda / Està enfadat perquè l'han deixat de banda i no li han comunicat què volien fer (*, R-M)

→ **deixar** (algú o alguna cosa) **de racó, fer cas omís de, a part, fer vores** (a algú)

▷ **tenir** (algú o alguna cosa) **en compte** (ant.), **tractar** (algú) **a baqueta** (p.ext.), **en segon terme** (p.ext.)

deixar (algú o alguna cosa) **de racó** *SV*, menystenir, apartar (R-M)

Deixa el que no facis servir de racó / Prefereix el fill gran i sembla que a l'altre el deixi de racó (*, R-M)

→ **deixar** (algú o alguna cosa) **de banda, fer vores** (a algú)

▷ **anar de racó** (inv.), **aclucar-se d'ulls** (p.ext.)

deixar (alguna cosa) **en terra** *SV*, deixar anar una cosa, prescindir-ne, privar-se'n (A-M)

Va deixar els mals sentiments en terra

■ **deixar-se d'hòsties** *SV*, prescindir de les coses secundàries per atendre la part substancial d'un assumpte

Millor que es deixi d'hòsties i que se centri una mica en la feina

→ **deixar-se d'històries, deixar-se de ximpleries, deixar-se de raons, deixar-se d'orgues**

deixar-se d'orgues *SV*, deixar anar beneitures, coses fútils, petiteses (A-M)

Deixa't d'orgues, beneit, que a ell no li ve d'aquí (A-M)

→ **deixar-se de ximpleries, deixar-se de raons, deixar-se d'històries, deixar-se d'hòsties**

fer cas omís de *SV*, prescindir / no mostrar atenció ni concedir importància a algú o a alguna cosa (Fr, *)

En Joan sempre fa cas omís dels meus consells

→ **deixar** (algú o alguna cosa) **de banda**

▷ **fer cas de** (ant.), **tenir consideracions** (ant.), **aclucar-se d'ulls** (p.ext.)

passar per damunt de *SV*, fer cas omís d'un dret d'altri, etc. / ignorar el que una altra persona ens diu (A-M, *)

Va passar per damunt dels meus consells i va continuar fent la seva / Va passar per damunt del seu cap i va tirar endavant el projecte sense autorització

→ **fer cas omís de**

▷ **passar** (d'algú o d'alguna cosa) **olímpicament** (p.ext.)

tallar el nus gordià *SV*, saltar per damunt d'una dificultat que no es pot resoldre (IEC)

Com que no ho podem resoldre, tallem el nus gordià i continuem endavant

PRESCRIT

ésser d'ordenança *SV*, una cosa, ésser conforme al que està prescrit (IEC)

La prohibició de fer abocaments incontrolats és d'ordenança

PRESENCIA

a la cara (d'algú) *SP*, davant, en presència de / essent davant, essent present (IEC, *)

A la cara de tot el jurat l'acusat es va declarar culpable

→ **a les barbes** (d'algú), **als nassos** (d'algú), **davant dels nassos** (d'algú), **a la faç** (d'algú), **a les dents i ulls** (d'algú), **en presència** (d'algú), **al davant de**

a la faç (d'algú) *SP*, en presència, davant / essent davant, essent present (A-M, *)

A la faç de tot el poble l'alcalde va introduir els pregoners

→ **a la cara** (d'algú), **en presència** (d'algú)

a les dents i ulls (d'algú) *SP*, en presència d'algú, a la seva cara mateixa / essent davant, essent present (A-M, *)

Va succeir a les dents i ulls d'en Miquel, i aquest ni se'n va adonar

→ **a la cara** (d'algú), **a les barbes** (d'algú), **al davant de**, **als nassos** (d'algú), **davant**

dels nassos (d'algú), **davant dels ulls** (d'algú), **en presència** (d'algú)

en vistes (d'algun lloc) *SP*, en un punt des d'on es veu un lloc determinat (R-M)

Arribarem aviat en vistes de la Vall; és darre-re d'aquell turó (R-M)

→ **a les envistes** (d'algun lloc), **a la vora de tenir bona planta** *SV*, algú, tenir una bona presència / presència d'una persona (*, IEC)

Aquell home té bona planta / Aquella noia té molt bona planta / Necessiten homes de bona planta per a la desfílada (També s'usa amb els quantificadors *força, molt*, etc. en posició preadjectival i amb la forma *de bona planta*) (IEC, Fr, *)

→ **ben plantat, tenir bona estampa, ben fet**

▷ **fer de bon veure** (p.ext.)

PRESENT

en curs *SP*, present / dit per a referir-se a alguna cosa que té lloc en un període actual (Fr, *)

L'any en curs / Els regidors volen aprovar el projecte en la legislatura en curs (Fr, *)

▷ **d'ara** (p.ext.), **del moment** (p.ext.)

PRESENTABLE

tenir cara i ulls (alguna cosa) *SV*, estar molt bé, ésser bo de veure (alguna cosa) (IEC)

Aquest regal sí que té cara i ulls, no com l'altre que ha arribat amb el paper estripat i amb la joguina trencada / S'ha arrugat el vestit nou de tal manera, que ara no té cara ni ulls; sembla un vestit vell (També s'usa amb la forma *amb cara i ulls*) (*, R-M)

▷ **no tenir cap ni peus** (alguna cosa) (ant.), **no haver-hi per on agafar** (alguna cosa) (ant.)

PRESENTACIÓ

heus aquí *O*, expressió amb què s'assenyala a l'atenció algú o alguna cosa (IEC)

Heus aquí que el vent s'endugué la tenda i tots hageren de dormir al ras / Heus ací la paga que n'he rebut / Heus-la ací, acaba d'arribar (També s'usa amb formes pronominals de complement directe *heus-el, heus-la*, etc. i amb l'adverbi *ací*)

→ **vet aquí**

posada de llarg *SN*, (acció de) presentar una dona jove vestida de llarg per primera vegada en una festa celebrada amb aquest fi (IEC)

El proper cap de setmana es farà la posada de llarg de la duquessa

▷ **posar** (algú) **de llarg** (p.ext.), **de llarg** (p.ext.)

rendició de comptes *SN*, acció de presentar, davant qui correspon, la relació de despeses i ingressos d'una administració o gestió per tal que pugui ésser comprovada (IEC)

La rendició de comptes és divendres al migdia

/ *Ell s'ocupa del rendiment de comptes* (També amb els noms *rendiment* i *retiment*)

▷ **passar comptes** (p.ext.), **portar els comptes** (p.ext.), **estat de comptes** (p.ext.)

vet aquí *O*, expressió treta de la forma arcaica de l'imperatiu en combinació amb un adverbí de lloc, amb què hom assenyala l'atenció d'algú o d'alguna cosa / es diu per a introduir un període narratiu (EC, R-M)

Vet aquí el que cercava / Vet ací que aleshores va fer un gran tro (També s'usen les formes verbals *ve* i *veu* combinades amb pronoms de complement directe *ve-li*, *veu's*, *ve-te'l*, *ve-t'ho*, *ve-te'm*, *veu's-el*, *veu's-ho* i *veu's-me'l*, i també amb l'adverbí *ací*) (EC, R-M)

→ **heus aquí**

▷ **ve't aquí** (v.f.)

PRESENTAR

donar a conèixer (alguna cosa, a algú) *SV*, fer conèixer (IEC)

Els científics han donat a conèixer els resultats de les seves investigacions

→ **donar al públic** (alguna cosa), **deixar** (alguna cosa) **en evidència**, **presentar** (algú o alguna cosa) **en societat**

▷ **donar sortida** (a alguna cosa) (p.ext.)

posar (algú) **de llarg** *SV*, presentar una dona jove vestida de llarg per primera vegada en una festa celebrada amb aquest fi (EC)

Diumenge posen la seva filla de llarg en una festa a l'Hotel Princesa Sofia / A aquesta noia li organitzen una festa per posar-la de llarg

→ **presentar** (algú o alguna cosa) **en societat**

▷ **posada de llarg** (p.ext.)

presentar (algú o alguna cosa) **en societat** *SV*, donar a conèixer algú o alguna cosa a la societat *A la fira internacional, aquesta marca va presentar en societat el nou model de cotxe esportiu*

→ **posar** (algú) **de llarg**, **donar a conèixer** (alguna cosa, a algú)

▷ **entrar en el món** (inv.)

retre compte (d'alguna cosa, a algú) *SV*, presentar, oferir o sol·licitar un report, una informació (EC)

Va retre compte de la seva darrera novel·la a l'editor / Donar compte d'una novel·la, d'una actuació (També s'usa amb el verb *donar*) (*, EC)

▷ **retre comptes** (d'alguna cosa, a algú) (v.f.), **demanar compte** (d'alguna cosa, a algú) (inv.)

PRESENTAR-SE

deixar-se veure *SV*, aparèixer en públic, presentar-se a algú, visitar-lo (EC)

Podríeu deixar-vos veure de tant en tant en tant per casa nostra, que fa un munt de temps que no ens visiteu

→ **deixar-se caure**, **treure el cap**

▷ **donar senyals de vida** (p.ext.)

donar-se a conèixer *SV*, algú, dir el seu nom (IEC)

El foraster va donar-se a conèixer i va dir que era parent del farmacèutic / Els nouvinguts es donaren a conèixer (R-M, EC)

entrar en el món *SV*, ingressar en la vida social (A-M)

Va entrar en el món als divuit anys i va començar a dedicar-se a les finances / Tot just acaba d'entrar en el món laboral i ja està cobrant un munt de diners

→ **fer les primeres armes** (en alguna cosa)

▷ **presentar** (algú o alguna cosa) **en societat** (inv.), **posar** (algú) **de llarg** (p.ext.), **agafar ales** (p.ext.), **prendre carrera** (p.ext.)

PRESERVACIÓ

Déu me'n reguard *O*, invocació a Déu perquè allunyi de nosaltres alguna contrarietat (A-M)

Déu me'n reguard de passar per un tràngol com aquest / Déu te'n reguard de fer (de dir, d'anar, etc.) (*, EC)

→ **Déu me'n guard**

PRESIDENT

cap de govern *SN*, persona que presideix un govern (IEC)

El cap de govern francès es reunirà amb el seu homòleg alemany la setmana vinent

▷ **cap d'estat** (p.ext.), **primer ministre** (p.ext.), **home d'estat** (p.ext.)

cap de taula *SN*, persona que seu en el lloc preferent, de més honor, de la taula / lloc d'honor en una taula (EC, IEC)

Qui seirà al cap de taula? / Que obri l'ampolla de cava el cap de taula!

primer ministre *SQ*, cap o president del govern (EC)

El primer ministre britànic va fer unes declaracions molt polèmiques l'altre dia

▷ **cap d'estat** (p.ext.), **cap de govern** (p.ext.), **home d'estat** (p.ext.), **primera dama** (p.ext.)

PRESIDIR

fer la capa *SV*, presidir una processó, anant darrere amb capa pluvial (A-M)

Cada any fa la capa a la processó del Corpus

▷ **en processó** (p.ext.), **tancar la marxa** (p.ext.)

PRESENTIMENT

haver nassada (d'alguna cosa) *SV*, tenir notícia d'alguna cosa / haver-ne notícia, pressentiment (Fr, IEC)

Ja n'he hagut nassada, que vostè se n'anava (A-M)

→ **tenir fums** (d'alguna cosa)

- ▷ **arribar a orelles** (d'algú) (inv.), **venir a orelles** (d'algú) (inv.)

PRESENTIR

dir-li (alguna cosa) **el cor** (a algú) *O*, tenir el presentiment d'una cosa (IEC)

El cor li deia que rebria carta aquell dia / El cor m'ho deia, que avui tindríem noves d'ell / El cor em diu que vindran / El cor m'anuncia que avui tindrè una sorpresa agradable (També s'usa amb el verb *anunciar*) (R-M, Fr, EC, *)

- ▷ **veure venir** (algú) (p.ext.), **sisè sentit** (p.ext.), **sentir** (alguna cosa) **de cap de nas** (p.ext.)

PRESSUPOSAR

fer escandalls *SV*, conjecturar / creure per conjectures, emetre judicis pels indicis o senyals que hom té (R-M, *)

Estàs fent escandalls sobre aquests projectes i no crec que arribis a copsar-ne tot l'abast (R-M)

- ▷ **fer calendaris** (p.ext.), **comptes a l'aire** (p.ext.)

PREST

a punt *SP*, preparat o disposat per a alguna cosa (EC)

Demà marxo de viatge i ho tinc tot a punt / Encara no estàs a punt? Arribarem a misses dites! (R-M)

- **a punt de solfa**, **a punt d'orgue**, **a punt de pastora mia**, **posar** (alguna cosa) **en solfa**, **al peu del canó**, **estar a la colla**
▷ **a punt de marxa** (p.ext.), **en avinentesa** (p.ext.)

PRESTACIÓ

a terrelló *SP*, per prestació personal en la reconstrucció de camins (IEC)

Han fet les obres a terrelló (IEC)

salari social *SN*, prestacions socials urbanes rebudes, principalment mitjançant els sistemes de la seguretat social, per als assalariats sense consideració a llur aportació al procés productiu, però atenen al conjunt de necessitats que té el treballador i la seva família (EC)

Estic a l'atur, per això estic cobrant el salari social

servei civil *SN*, alternativa al servei militar, exigida pels objectors de consciència i reconeguda en moltes legislacions, consistent en una prestació personal en alguna de les activitats incloses en el concepte general de servei social (EC)

En comptes de fer la mili farà el servei civil
→ **servei social substitutori**, **prestació social substitutòria**

- ▷ **servei militar** (p.ext.)

servei militar *SN*, sistema de prestació personal per a nodrir les institucions militars (IEC)

El servei militar només era obligatori per als homes

- ▷ **servei civil** (p.ext.), **servei social substitutori** (p.ext.), **objector de consciència** (p.ext.), **cridar** (algú) **a files** (p.ext.), **cridar** (algú) **a les armes** (p.ext.), **objecció de consciència** (p.ext.), **prestació social substitutòria** (p.ext.)

servei social *SN*, qualsevol de les activitats i dels programes dedicats a millorar el benestar de les persones i dels grups mitjançant l'articulació de diversos valors i interessos a través de complexos mecanismes polítics i administratius (IEC)

L'Albert ha de fer quatre hores diàries de servei social

servei social substitutori *SN*, servei civil dels objectors de consciència

L'Enric avui comença a fer el servei social substitutori

- **servei civil**, **prestació social substitutòria**
▷ **servei militar** (p.ext.), **objector de consciència** (p.ext.), **objecció de consciència** (p.ext.)

PRESTADOR

mont de pietat *SN*, establiment públic que fa préstecs a interès mòdic sobre robes i joies / establiment benèfic que fa préstecs, generalment pignoratiu, de béns mobles, amb interès mòdic (IEC, EC)

Ha dut l'anell de compromís al mont de pietat

PRESTAR

pagar atxes (a algú) *SV*, avançar diners (R-M)

Vol comprar-se una moto, i com que no li arriben els diners li he hagut de pagar atxes; hem quedat que cada setmana li descomptaré quelcom del sou (R-M)

- ▷ **pagar per atxes** (a algú) (v.f.), **anar a manlleu** (inv.), **allargar la mà** (a algú) (p.ext.)

PRÉSTEC

en préstec *SP*, préstec / expressió per a denotar que alguna cosa es té o es dona amb la condició de retornar-la passat un cert temps (Fr, *)
Ha agafat tres llibres en préstec / Va rebre en préstec molts diners / Va donar en préstec la seva casa (S'usa normalment amb els verbs *agafar*, *donar*, *rebre*, *tenir*, etc.) (IEC, *, *)
▷ **anar a manlleu** (p.ext.)

haver-hi un tornet al capdavall *SV*, haver d'ésser restituïda una cosa que hom deixa a un altre (A-M)

Aquest llibre no el perdís i recorda que hi ha un tornet al capdavall

- **tenir un tornet**

tenir un tornet *SV*, haver de ser tornat un objecte prestat / haver d'ésser restituïda una cosa que hom deixa a un altre (R-M, A-M)

Miri, que té un tornet / Aquí tens les tisores, però tenen un tornet (També s'usa amb la forma *tenir tornets*) (A-M, EC)

→ **haver-hi un tornet al capdavant**

▷ **anar a manlleu** (p.ext.)

PRESTIGIOS

fer rotlle *SV*, fer-se escoltar o respectar, tenir prestigi / fer-se escoltar, considerar, etc., per la gent (A-M, EC)

Eren homes de capa i espasa i que feien rotlle (També s'usa amb la forma *fer roillo*) (A-M)

▷ **fer rotlle** (a algú) (inv.), **do de gents** (p.ext.)

PRESUMIR

donar-se aires de *SV*, voler aparentar (R-M)

Es dona aires de gran senyor i no és més que un simple empleat com tots nosaltres (R-M)

→ **gastar aires de, donar-se-les de, tenir aires de**

▷ **aires de grandesa** (p.ext.), **fer el senyor** (p.ext.)

donar-se cera *SV*, donar-se importància, presumir molt (A-M)

Li agrada donar-se cera, des que l'has ascendit / Se dona molta cera perquè ha tret la rifa (També s'usa amb els quantificadors *força, molt*, etc. en posició pronominal) (*, A-M)

→ **donar-se importància, donar-se to**

donar-se importància *SV*, presumir / procurar cridar l'atenció, obrar amb presumpció, per exhibir-se (R-M, *)

Li agrada donar-se importància davant dels coneguts / Es dona molta importància per una cosa que hauria fet qualsevol (També s'usa amb els quantificadors *massa, molt*, etc. en posició pronominal) (R-M)

→ **donar-se cera, donar-se to, tenir fums, fer-se veure, fer el gran, fer el merda, fer els gegants, fer-se pregar, posar-se galons**

donar-se-les de *SV*, fer ostentació, vantar-se d'alguna cosa

Amb aquell vestit se les donava de gran senyora / Se les donava de savi perquè sabia totes les respostes del concurs

→ **donar-se aires de, gastar aires de, tenir aires de**

▷ **ésser un bufa** (p.ext.)

fer el fatxenda *SV*, fatxendejar / gallejar, captar-se arrogantment, presumir (EC, *)

Només fa el fatxenda quan està envoltat de noies

→ **gastar fatxenda**

fer el gran *SV*, atribuir-se importància / procurar cridar l'atenció, obrar amb presumpció, per exhibir-se (R-M, *)

Li agrada convidar els amics per fer el gran ensenyant-los el pis que ha comprat (R-M)

→ **donar-se importància, fer el merda, fer el maco, fer el tifa, fer el senyor**

fer el maco *SV*, presumir de valent, d'intelligent, d'important, etc. (EC)

No vinguis a fer el maco, que tots sabem que t'han hagut d'ajudar perquè tot sol no ho hauries acabat mai / Quan vol fer el maco es posa a parlar en anglès als seus fills (R-M, *)

→ **fer el merda, fer el gran, fer el tifa, fer el merda, fer el gall, alçar la cresta, fer-se l'interessant**

fer el manaia *SV*, presumir de manar o de tenir més força o poder que els altres (EC)

El teu germà sempre fa el manaia: es creu molt forçut i li agrada manar els seus amics

▷ **capità manaia** (p.ext.)

fer el merda *SV*, atribuir-se importància (R-M)

No vinguis a fer el merda, que tots sabem que ets el pitjor jugador / Li agrada fer el merda i no perd ocasió de recordar-nos que és molt ric (R-M, *)

→ **fer el tifa, fer-se veure, fer el mec, fer el maco, donar-se importància, fer el gran, fer el maco**

▷ **fer el gall** (p.ext.)

fer el tifa *SV*, exhibir una presumpció ridícula (IEC)

D'ençà que ha heretat una casa fa el tifa, com si tingués una gran fortuna (R-M)

→ **fer-se veure, fer el merda, fer el mec, fer el gran, fer el maco, fer moltes bufes amb poc vent**

▷ **ésser un xulo piscines** (p.ext.), **fer el pinxo** (p.ext.)

fer frases *SV*, parlar pretensiosament, procurant de cridar l'atenció amb paradoxes, idees contraposades, etc. (EC)

Tot això no és altra cosa que fer frases per aparentar més saber que no té (R-M)

→ **parlar de cents i milers**

▷ **fer bocades** (d'alguna cosa) (p.ext.)

fer goma *SV*, presumir / fer coses per tal de cridar l'atenció, obrar per exhibir-se (IEC, *)

Fan goma cada diumenge passejant per la rambla del poble amb el seu millor vestit (R-M)

→ **fer-se veure, fer el mec**

fer moltes bufes amb poc vent *SV*, presumir molt sense motiu (A-M)

Ja el coneixeu, és de fer moltes bufes amb poc vent (També s'usa amb la forma *fer moltes bufes*)

→ **fer el tifa**

▷ **ésser un pet bufat** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

fer paga (d'alguna cosa) *SV*, pagar-se d'alguna cosa, tenir-la en molt (IEC)

Fa paga de la seva força de voluntat (EC)

→ **fer bocades** (d'alguna cosa), **fer-se gros** (d'alguna cosa), **fer gala** (d'alguna cosa)

fer-se gros (d'alguna cosa) *SV*, fer ostentació, vantar-se (R-M)

Sempre es fa gros de tenir uns parents aristòcrates (R-M)

→ **fer bocades** (d'alguna cosa), **fer paga** (d'alguna cosa), **fer gala** (d'alguna cosa)

▷ **fer-se veure** (p.ext.)

fer-se l'interessant *SV*, procurar despertar interès amb postures o accions estudiades, artificioses (A-M)

Es posa ulleres que no necessita per fer-se l'interessant (R-M)

→ **fer-se veure**, **fer el maco**

▷ **pensar-se que és qui sap qui** (p.ext.)

fer-se veure *SV*, procurar cridar l'atenció; obrar amb presumpció, per exhibir-se / fer coses per tal de cridar l'atenció, obrar per exhibir-se (A-M, EC)

Li agrada fer-se veure, presumint del fet que té una carrera

→ **fer el tifa**, **remenar la cua**, **donar-se importància**, **fer-se l'interessant**, **fer goma**, **fer el merda**, **cridar l'atenció**, **fer el mec**, **pintar la cigonya**, **donar la nota**, **donar-se to**

▷ **fer-s'hi veure** (p.ext.), **fer bocades** (d'alguna cosa) (p.ext.), **fer-se gros** (d'alguna cosa) (p.ext.), **fer-se pregar** (p.ext.)

gastar aires de *SV*, voler aparentar

Gastar aires de senyor (EC)

→ **tenir aires de**, **donar-se aires de**, **donar-se-les de**

▷ **aires de grandesa** (p.ext.), **fer el senyor** (p.ext.)

posar-se gallarets al cap *SV*, ufanejar-se / gloriejar-se, fer ostentació (R-M, *)

Es pensa que és un personatge; es posa gallarets al cap creient que tothom està al seu servei (R-M)

▷ **tenir els gallarets al cap** (p.ext.)

remenar la cua *SV*, fer-se veure / exhibir-se per figurar (R-M, *)

No ens ajuda mai, però ve a remenar la cua com si fes una gran cosa (R-M)

→ **fer-se veure**, **fer el mec**

tenir aires de *SV*, voler aparentar

Té aires de llest

→ **gastar aires de**, **donar-se aires de**, **donar-se-les de**

▷ **aires de grandesa** (p.ext.), **tenir fums** (p.ext.)

PRESUMIT

dur molt de vent a sa flauta *SV*, ésser molt orgullós o presumit (A-M)

Sempre s'està mirant al mirall. Duu molt de vent a sa flauta, aquest

→ **dur fum de formatjada**, **més estufat que un indiot**

▷ **tenir el cap ple de vent** (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

■ **ésser un bufat** *SV*, dit d'algué que fa ostentació *Aquest és un bufat. No li diguis res* (També s'usa amb la forma *ésser molt bufat*)

▷ **donar-se-les de** (p.ext.)

[Mall.]

ésser un pet bufat *SV*, ésser un presumit, un fatxenda (EC)

La Mireia, des que s'ha comprat el cotxe nou, és un pet bufat. No para de passejar-lo perquè tothom se'l miri

→ **ésser un pet tibet, més estufat que un indiot**, **pensar-se que és qui sap qui**, **ésser un Tartari**

▷ **fer moltes bufes amb poc vent** (p.ext.), **ésser un xulo piscines** (p.ext.)

ésser un pet tibet *SV*, ésser un presumit, un fatxenda / presumir (*, R-M)

L'Enric és molt senzill, al revés del seu germà, que és un pet tibet de tant que es creu de ser savi (R-M)

→ **ésser un pet bufat**, **ésser un Tartari**

▷ **ésser un xulo piscines** (p.ext.)

tenir els gallarets al cap *SV*, ésser molt presumit o frívol (A-M)

Es creu que és el millor: té els gallarets al cap

→ **tenir pardals al cap**

▷ **posar-se gallarets al cap** (p.ext.)

PRETENDRE

anar darrere (d'alguna cosa) *SV*, ambicionar alguna cosa / procurar d'obtenir-la (IEC, EC) *Ara està satisfet, sempre havia anat darrere d'una casa al centre de la vila i ja la té / Només va darrere els diners* (*, EC)

→ **anar a la saga** (d'alguna cosa)

▷ **anar al darrere** (d'alguna cosa) (v.f.), **anar darrere** (alguna cosa) (v.f.), **ficar-se-li al cap** (a algú) (p.ext.)

PRETENSÍOS

donar-se to *SV*, donar-se importància davant la gent / procurar cridar l'atenció obrant amb presumpció, per exhibir-se (EC, *)

Ho ha dit per donar-se to, però el cert és que no ha viatjat mai (R-M)

→ **donar-se importància**, **donar-se cera**, **fer-se veure**, **tenir fums**

dur fum de formatjada *SV*, dur moltes pretensions, estar molt envanit (A-M)

Mira'l, aquest, quins aires!, duu fum de formatjada!

→ **tenir fums**, **dur molt de vent a sa flauta** [Men. (A-M)]

■ **ésser un xulo piscines** *SV*, dit per a referir-se a persones que tenen una actitud pretensiosa, vanitosa, etc.

Amb tots els respectes, el teu marit és un xulo piscines, li encanta fanfarronejar d'allò més davant els companys de la feina

→ **anar de guais**, **pixar colònia**

▷ **fer el tifa** (p.ext.), **ésser un pet bufat** (p.ext.), **ésser un pet tibat** (p.ext.)

[xulo: mot no registrat a l'IEC]

pixar alt *SV*, tenir moltes pretensions (IEC)

Noi, pixes alt; potser que abaixis els fums (També s'usa amb el modificador *ben* i amb els quantificadors *bastant*, *molt*, *tan*, etc. en posició preadverbial) (R-M)

→ **picar alt**, **portar més merda que un bou**, **alçar el diapasó**, **volar alt**, **voler abastar el cel amb la mà**, **voler abastar el cel amb les dents**, **voler-s'ho menjar tot**

■ **pixar colònia** *SV*, tenir pretensions, altivar-se *Aquest és dels que pixen colònia: va amb roba de marca i va tibat com un rave*

→ **tenir fums**, **anar de guais**, **ésser un xulo piscines**

▷ **menjar-se el món** (p.ext.)

portar més merda que un bou *SV*, tenir moltes pretensions (R-M)

D'ençà que és ric, porta més merda que un bou, el vanitós! / L'han ascendit i ara duu més merda que un bou (També s'usa amb el verb *dur*) (R-M, *)

→ **pixar alt**, **alçar el diapasó**

tenir vent al cap *SV*, tenir el cap ple de pretensions, de vanes il·lusions, etc. (IEC)

Tot just ha acabat els estudis i ja té vent al cap

▷ **viure d'il·lusions** (p.ext.), **cap de pardals** (p.ext.), **tenir el cap ple de fum** (p.ext.), **tenir el cap ple de grills** (p.ext.), **tenir el cap ple de pardals** (p.ext.), **tenir el cap ple de vent** (p.ext.)

PRETEXT

■ **amb l'excusa de** *SP*, donant com a motiu una excusa per amagar la veritable raó o motiu real *Amb l'excusa de la seva suposada malaltia, no es presenta a la feina*

→ **sota pretext de**

excuses de mal pagador *SN*, subterfugis / excuses a les quals hom recorre per defugir alguna cosa (R-M, *)

Que no va recordar-se del teu sant? Excuses de mal pagador! Devia tenir algun altre projecte i per això no va venir / Ara diu que no em va venir a veure per no destorbar-me. Excuses de mal pagador. Prou que ha vingut sempre que li ha interessat! (R-M)

raó especiosa *SN*, pretext / pretext, raó, argument fals, però aparentment lògic, concloent i justificat (Fr, *)

Va trigar a adonar-se que el que li havia dit era una excusa, una raó especiosa (També s'usa amb les formes *argument especios* i *pretext especios*)

sota capa de *SP*, prenent per pretext / sota pretext de (R-M, IEC)

Sota capa d'anar a comprar un rellotge, el

que feia era planejar el robatori a la joieria / Cada vespre marxa de casa sota capa de compromisos de feina (R-M)

→ **sota pretext de**

sota pretext de *SP*, donant com a motiu una excusa per amagar la veritable raó o motiu real *Sota pretext del trànsit, sempre feia tard / Va dir que no vindria sota pretext que era massa tard* (*, EC)

→ **sota capa de, amb l'excusa de**

PREU

a escar *SP*, pagat relativament a la feina feta / per un preu o una quantitat fixats per endavant, no a jornal (R-M, *)

Si treballen a escar, les hores esmerçades no compten; se'ls pagarà per les peces que hagin fet / Com que treballa a escar, fa moltes hores per guanyar un sou digne / En aquesta feina, hi vaig a escar (S'usa normalment com a complement dels verbs *anar*, *treballar*, etc.) (R-M, *, *)

→ **a escarada, a preu fet, a tasca**

▷ **a jornal** (ant.)

a escarada *SP*, pagat relativament a la feina feta / per un preu o una quantitat fixats per endavant, no a jornal (R-M, *)

Fa moltes hores, treballa a escarada / Vaig prendre la feina a escarada / En aquesta fàbrica vaig a escarada / No paren de donar-me feina a escarada (S'usa normalment com a complement dels verbs *anar*, *treballar*, etc.)

→ **a escar, a preu fet, a tasca**

▷ **a jornal** (ant.)

a escriuix *SP*, d'acord amb el preu invariable d'un arrendament / en un arrendament, en la venda d'arbres d'un bosc, etc., indica que es ven a preu fet i sense reserves (R-M, IEC)

L'arrendament del camp és a escriuix; tant si hi ha collita com no. La vinya, en canvi, va a parts, o sigui que a més collita més paga / Aquell jornal era arrendat a escriuix (R-M)

→ **a preu fix**

a preu fix *SP*, que no admet variació (R-M)

En aquest establiment no fan mai cap descompte; sols venen a preu fix / Aquí els productes van a preu fix: tot a 1 euro (R-M, *)

→ **a escriuix**

a tasca *SP*, segons la feina feta (R-M)

Tenen dues cosidores a tasca; les paguen a tant la peça (R-M)

→ **a preu fet, a escar, a escarada**

▷ **a jornal** (ant.)

preu de cost *SN*, el que costa un bé al productor / el que resulta de la comptabilització del valor de tots els recursos emprats en la producció d'un bé (IEC, EC)

Ho hem aconseguit més barat perquè ens ho han venut a preu de cost

→ **preu de fàbrica**

preu de fàbrica *SN*, el cost de la fabricació d'una cosa, amb el simple guany del fabricant / preu del que costa de fabricar-la (R-M)

Tota la roba que tenen és més barata perquè és a preu de fàbrica

→ **preu de cost**

preu net *SN*, preu un cop deduït el descompte a fer (IEC)

Anota el preu net del producte a la llibreta

tant alçat *SN*, en un contracte, preu fix, generalment immodificable (EC)

L'empresa encara ha de marcar el tant alçat

PREUFET

a preu fet *SP*, predeterminant una quantitat a pagar per una feina / per un preu o una quantitat fixats per endavant, no a jornal (R-M, EC)

Són cosidores que treballen a preu fet en el seu domicili per compte d'una fàbrica de punt; fan el muntat de les peces (S'usa normalment com a complement dels verbs anar, treballar, etc.) (R-M)

→ **a escar, a escarada, a tasca, a sou fix**

▷ **a jornal** (ant.), **a sou** (p.ext.), **a soldada** (p.ext.), **posar preu a** (p.ext.)

PREVEIENT

amb vista a *SP*, pensant en, amb la intenció de (IEC)

Cal avisar la gent que es prepari amb vista a poder concórrer al certamen del mes que ve / Fan tot això amb vista a les eleccions (R-M, EC)

→ **per cor de, en previsió de**

▷ **amb vista per a** (v.f.)

de cara a *SP*, locució que introdueix el fi d'una acció / amb intenció (*, R-M)

Ara tramita una sèrie de papers de cara a obtenir la pensió que li pertoca (R-M)

→ **en previsió de, a fi de**

en previsió de *SP*, preveient / pensant en, amb la intenció de (IEC, *)

En previsió d'una calamitat pública (IEC)

→ **amb vista a**

PREVENCIÓ

que no sigui dit *O*, no poder fer retrets / expressió emprada per a indicar que hom fa una concessió per tal que l'omissió d'aquesta no li sigui retreta (R-M, EC)

Hauré d'anar-hi per força; que no sigui dit; però no li tinc simpatia, al conferenciant / Mira, que no sigui dit, et regalo un exemplar del llibre (R-M, *)

PREVENIR

posar (algú) **en guàrdia** *SV*, prevenir algú per tal que vigili (R-M)

Posa els agents en guàrdia de manera que no hi hagi problemes de seguretat durant la cerimònia

→ **posar** (algú) **en remull, cridar l'atenció** (d'algú)

▷ **estar en guàrdia** (inv.), **anar amb el roc a la faixa** (inv.)

■ **posar** (algú) **en remull** *SV*, prevenir algú d'alguna cosa / preparar per a un esdeveniment imminent (*, R-M)

El vull posar en remull perquè no se sorprengui quan li ho comentin / Ja ens hem examinat; vosaltres ja us podeu posar en remull perquè us tocarà demà (Només s'usa amb el complement en forma pronominal) (*, R-M)

→ **posar** (algú) **en guàrdia**

▷ **estar en remull** (inv.), **posar-se a punt** (inv.)

PREVENIR-SE

agafar-se fort *SV*, esforçar-se molt, recorrent a tots els remeis, per no decaure de son estat / expressió usada per a denotar prevenció (A-M, *)

Agafa't fort, que amb aquesta veïna tindràs problemes / Ja cal que ens agafem fort si volem superar la crisi a l'empresa

→ **poder-se senyar**

▷ **posar la pell en remull** (p.ext.)

■ **anar amb el roc a la faixa** *SV*, anar, estar, etc., amb vigilància, atenció

A ell no li prenen el pèl, sempre va amb el roc a la faixa

→ **anar amb l'alforja al coll, guardar-se un roc a la faixa**

▷ **posar** (algú) **en guàrdia** (inv.)

anar amb els peus plans *SV*, prevenir-se / obrar amb gran precaució; procedir cautament (R-M, *)

De primer es confiava massa, però l'han escarmentat i ara va amb els peus plans i no s'arrisca / Val més que vagis amb els peus plans; no et convé confiar-te tant (R-M)

→ **nedar i guardar la roba, posar els peus plans, anar amb sabates de feltre, afinar el tret, guardar la mà a la faixa, amb peus de plom**

▷ **anar l'ull al bou** (p.ext.), **saber on posar els peus** (p.ext.)

curar-se en salut *SV*, prevenir-se contra un perill o un risc quan encara és remot (EC)

I per curar-nos en salut també els enviarem una còpia de tota la documentació

→ **sagnar-se en salut**

▷ **guardar-se un roc a la faixa** (p.ext.), **posar la pell en remull** (p.ext.)

guardar la mà a la faixa *SV*, reservar-se / obrar amb gran precaució, procedir cautament (R-M, *)

Quan no saps amb qui tractes, faràs bé de guardar la mà a la faixa i no dir tot el que penses (R-M)

→ **guardar-se un roc a la faixa, anar amb els peus plans, amb peus de plom**

mirar darrere la porta *SV*, prendre moltes precaucions, considerar atentament les conseqüències d'allò que es pensa fer (A-M)
Abans de prendre una resolució, cal mirar darrere la porta; poden produir-se conseqüències molestes (R-M)

▷ **sagnar-se en salut** (p.ext.)

poder-se senyar *SV*, prevenir-se per a un esdeveniment gravós o difícil (R-M)

Li has encarregat que et faci alguna gestió? Doncs ja pots senyar-te, perquè te la farà malament i et costarà molt cara (R-M)

→ **agafar-se fort**

posar els peus plans *SV*, obrar amb gran precaució / procedir cautament (A-M, EC)

Si desconeixes aquesta mena de negoci, posa els peus plans i no l'empreguis sense informar-te de tots els detalls / No et precipitis; posa els peus plans perquè no tens prou experiència en aquest camp (R-M)

→ **nedar i guardar la roba, saber on posar els peus, anar amb els peus plans, amb peus de plom**

posar-se a punt *SV*, prevenir-se de quelcom (R-M)

Està de molt mal humor; posa't a punt, que hi haurà crits (R-M)

▷ **posar** (algú) **en remull** (inv.), **sagnar-se en salut** (p.ext.), **posar la pell en remull** (p.ext.)

saber on posar els peus *SV*, tenir recte criteri; actuar amb coneixement (R-M)

Aquest negoci és molt engrescador; però mira bé de saber on poses els peus, que no hi tinguis un disgust (R-M)

→ **posar els peus plans, amb peus de plom**

sagnar-se en salut *SV*, actuar en previsió de quelcom (R-M)

Aquesta nuvolada presagia pluja; més val sagnar-nos en salut i prendre l'impermeable / Ho té tot a punt per si el projecte és refusat per la comissió; s'ha sagnat en salut (R-M)

→ **curar-se en salut**

▷ **posar-se a punt** (p.ext.), **dur sempre l'alforja al coll** (p.ext.), **tenir temps per atxes** (p.ext.), **mirar darrere la porta** (p.ext.), **posar la pell en remull** (p.ext.)

tenir temps per atxes *SV*, prevenir-se per endavant (R-M)

El tren surt a les sis, però tu vés-hi més d'hora; val més que tinguis temps per atxes; pensa que qualsevol destorb et pot privar d'arribar a temps a l'estació (R-M)

▷ **sagnar-se en salut** (p.ext.)

tocar ferro *SV*, prevenir-se contra la mala sort (IEC)

Tenim el cotxe mig espatllat. A veure si podem arribar a casa. Toquem ferro!

→ **tocar fusta**

▷ **no cridar** (p.ext.)

tocar fusta *SV*, prevenir-se contra la mala sort (IEC)

Espero que tot surti com hem planejat, ja cal que toquem fusta!

→ **tocar ferro**

PREVEURE

conèixer-li el joc (a algú) *SV*, saber les intencions d'algú (R-M)

Ell fa veure que vol ajudar, però ja li coneixem el joc; el que vol és introduir-se a la junta per tafanejar / A aquell, ja li conec el joc (R-M, EC)

→ **veure venir** (algú)

▷ **conèixer els coixos asseguts** (p.ext.)

fer compte (de fer alguna cosa) *SV*, calcular, fer pensament (EC)

Fes compte que vindrà a dinar (EC)

→ **fer pensament** (de fer alguna cosa), **tenir present**

fer els seus càlculs *SV*, pensar en totes les circumstàncies possibles (IEC)

Ha fet els seus càlculs i creu que es podrà comprar un cotxe nou a l'estiu / Després de fer els nostres càlculs, hem decidit comprar el pis (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

▷ **fer calendaris** (p.ext.)

■ **fer pensament** (de fer alguna cosa) *SV*, calcular, preveure

Fa pensament de comprar-se un cotxe abans que arribi l'estiu

→ **fer compte** (de fer alguna cosa)

lligar totes les mosques *SV*, prendre totes les precaucions o atendre a totes les coses pendents (A-M)

Caldrà lligar totes les mosques, abans no ens posem a fer una feina nova

[Emp. (A-M)]

saber de quin mal ha de morir *SV*, conèixer anticipadament el resultat d'un afer (R-M)

Abans de fer les obres vull saber quan costaran. Així sabré de quin mal he de morir / Ens han dit qui serà el nou delegat del Govern; ara ja sabem de quin mal ens hem de morir (*, R-M)

▷ **veure-les venir** (p.ext.), **veure a venir** (p.ext.)

sentir (alguna cosa) **de cap de nas** *SV*, sospitar, adonar-se, endevinar les coses (A-M)

Sentia tot allò de cap de nas i va succeir tal com havia previst / Va passar el que jo sentia de cap de nas: el van enviar a Alemanya a treballar

→ **sentir** (alguna cosa) **de nas**

▷ **dir-li** (alguna cosa) **el cor** (a algú) (p.ext.)

sentir (alguna cosa) **de nas** *SV*, sospitar, adonar-se, endevinar les coses (A-M)

Sentia aquesta desgràcia de nas des de feia un any / Ja ha succeït el que jo sentia de nas ja feia temps; n'estava convençut (*, R-M)

→ **sentir** (alguna cosa) **de cap de nas**
 ▷ **tenir nas** (p.ext.), **estar cantat** (p.ext.)
tenir bons ensums (d'algú) *SV*, intuir el comportament d'algú (R-M)

Tinc bons ensums d'aquesta noia, crec que hem encertat a triar-la per a aquest càrrec / M'he informat d'aquest xicot i no n'he hagut gaires bons ensums (També s'usa amb el verb *haver*) (*, EC)

→ **veure venir** (algú)

▷ **tenir mals ensums** (d'algú) (ant.), **tenir nas** (p.ext.)

veure a venir *SV*, preveure / concebre per endavant allò que ha d'ocórrer irremeiablement (R-M)

Veia a venir que no ho acabaria a temps i així ha estat / Tot el que ha passat ja es veia a venir; és la conseqüència de la manca d'escoles (*, R-M)

→ **veure de lluny** (alguna cosa), **veure-les a venir**, **veure** (alguna cosa) **d'una hora lluny**, **estar cantat**

▷ **no comptar amb el batlle** (ant.), **estar si cau no cau** (p.ext.), **saber de quin mal ha de morir** (p.ext.)

veure de lluny (alguna cosa) *SV*, preveure / concebre per endavant allò que ha d'ocórrer irremeiablement (IEC, *)

Cal estar preparat per tot el que pugui passar i veure de lluny tots els inconvenients; no s'ha d'esperar que es presentin les complicacions (R-M)

→ **veure a venir**, **veure** (alguna cosa) **d'una hora lluny**

■ **veure-les a venir** *SV*, veure, concebre, per endavant allò que ha d'ocórrer irremeiablement *Aquest home és dels que les veu a venir: va anunciar que el projecte seria un fracàs i així ha estat*

→ **veure a venir**

▷ **saber de quin mal ha de morir** (p.ext.)

PRÈVIAMENT

per començar *SP*, previ a tota altra cosa (R-M)

Per començar, ja ens va rebre amb mala cara; vam veure que no ens entendríem pas (R-M)

→ **d'antuvi**, **en primer lloc**, **de primer**

per endavant *SP*, prèviament, abans (R-M)

Cal que per endavant anunciïs la teva visita; almenys amb tres dies de temps (R-M)

▷ **a compte** (p.ext.), **amb temps** (p.ext.)

primer de tot *SN*, abans que cap altra cosa

Per estudiar, primer de tot hi ha d'haver silenci

→ **primer que res**, **abans de tot**

primer que res *SN*, abans que cap altra cosa

Si vols anar de viatge en algun país exòtic, primer que res t'has d'informar de les vacunes que et calen

→ **primer de tot**, **abans de res**

PREVINGUT

a la defensiva *SP*, [estar] alerta i a punt de defensar-se / [estar] prest a defensar-se (R-M, IEC) *Sempre està a la defensiva; té el complex que tothom vol ferir-lo / Quan va saber que l'acuarrien, es va posar a la defensiva i va cercar els arguments necessaris per justificar-se* (S'usa normalment amb els verbs *estar*, *posar*, etc.) (R-M)

→ **guardar-se un roc a la faixa**

▷ **estar a la que salta** (p.ext.), **prendre l'ofensiva** (p.ext.), **prendre l'ofensiva** (p.ext.)

anar alerta *SV*, anar, estar, etc., amb vigilància, atenció (IEC)

Li han comunicat que pot haver-hi perill i va alerta / Després de l'avís, ara ja va ben alerta (També s'usa amb el verb *estar* i amb el modificador *ben* o els quantificadors *força*, *molt*, etc. en posició prenominal)

→ **fer el cap viu**, **estar en guàrdia**, **amb compte**

dur sempre l'alforja al coll *SV*, estar preparat / viure previngut (R-M, IEC)

Aquesta família du sempre l'alforja al coll / No el trobaran desprevingut; sempre duu l'alforja al coll, disposat a resoldre tot el que se li presenti / És una dona que porta sempre l'alforja al coll, li agrada preveure el que passarà (També s'usa amb el verb *portar*) (*, R-M, *)

→ **anar amb l'alforja al coll**

▷ **sagnar-se en salut** (p.ext.)

estar en guàrdia *SV*, vigilar a no deixar-se sorprendre, enganyar, etc. (IEC)

Com que ja l'han avisat, està en guàrdia (El verb es pot ometre)

→ **anar alerta**

▷ **posar** (algú) **en guàrdia** (inv.)

estar en remull *SV*, preparar-se per un pas difícil o important (R-M)

Estigues en remull perquè, si la Conxita ho sap, en poques hores ho escamparà per tot el poble

▷ **posar** (algú) **en remull** (inv.), **estar en capella** (p.ext.), **posar la pell en remull** (p.ext.)

PREVISIBLE

estar cantat *SV*, ésser fàcilment previsible (IEC)

El resultat del partit està cantat, guanyarà el Palamós

→ **veure a venir**

▷ **sentir** (alguna cosa) **de nas** (p.ext.), **caure pel seu propi pes** (p.ext.)

PREVISIÓ

no fos cas que *O*, expressió que indica la temença de quelcom que podria succeir / no s'esdevenigués que (R-M, *)

Enduu-te'n el paraigua, no fos cas que ploqués / M'hi arribaré abans d'hora, no fos cas que després no s'hi cabés (R-M)

→ **per si de cas, no fos cosa que, pel que pugui ser**

no fos cosa que *O*, no s'esdevingués que (EC)
No hi vagis, no fos cosa que s'enfadés (EC)

→ **no fos cas que, per un cas**

per por de la por *SP*, com a previsió / en previsió de perills possibles (R-M, A-M)

No és segur que li reclamin els comptes de l'any passat, però ell, per por de la por, ja ha procurat tenir-los a punt (R-M)

→ **pel que pugui ser**

per si de cas *SP*, si per casualitat; si ocorria que...; si és cas que... (A-M)

Avui està núvol, però, per si de cas, no et descuidis el barret: més tard pot fer sol

→ **per un cas, pel que pugui ser, no fos cas que, per sí o per no**

▷ **si per de cas** (v.f.)

per sí o per no *SCoord*, com a previsió (R-M)

Ens han dit que seran dotze; per sí o per no, val més que comptem dues o tres racions de sobres; sempre pot afegir-se algú (R-M)

→ **pel que pugui ser, per si de cas**

per un cas *SP*, dit per a fer referència a una situació que es pot prevenir

S'està ennuvolant. Agafa el paraigua per un cas

→ **per si de cas, pel que pugui ser, no fos cosa que**

PREVISOR

curar-se en salut *SV*, prevenir-se contra un perill o un risc quan encara és remot (EC)

Potser aquest camí fa drecera, però, com que no n'estem segurs, val més que ens curem en salut i agafem el que ja coneixem

→ **sagnar-se en salut**

▷ **guardar-se un roc a la faixa** (p.ext.), **pensar en el dia de demà** (p.ext.)

pensar en el dia de demà *SV*, previsor / veure, concebre, per endavant allò que ha d'ocórrer (Fr, *)

Tot el que decideix, ho fa pensant en el dia de demà / Diu que estalvia perquè pensa en el dia de demà / Cal pensar en el demà (També s'usa amb la forma *pensar en el demà*) (*, *, Fr)

▷ **no pensar en demà** (ant.), **el dia de demà** (p.ext.), **curar-se en salut** (p.ext.), **sagnar-se en salut** (p.ext.)

posar el pegat abans del floronco *SV*, ésser excessivament previsor (A-M)

Ho preveu tot, és dels que posa el pegat abans del floronco (També s'usa amb el nom *furón-col*)

▷ **no pensar en santa Bàrbara fins que trona** (ant.), **no pensar en demà** (ant.), **no recordar-se de santa Bàrbara fins que trona** (ant.)

sagnar-se en salut *SV*, actuar en previsió de quelcom (R-M)

S'ha sagnat en salut i, com que sabia que el

viatge era molt llarg, ha omplert el dipòsit de combustible al màxim

→ **curar-se en salut**

▷ **posar-se a punt** (p.ext.), **dur sempre l'alforja al coll** (p.ext.), **tenir temps per atxes** (p.ext.), **mirar darrere la porta** (p.ext.), **pensar en el dia de demà** (p.ext.)

PRIM

de cabell d'àngel *SP*, denominació aplicada a diversos productes alimentaris que presenten una estructura filamentosa

Pasta, escudella, de cabell d'àngel (EC)

▷ **cabell d'àngel** (p.ext.)

■ **ésser tot pell i ossos** *SV*, estar molt magre
Des que va patir anorèxia, és tot pell i ossos: encara no s'ha recuperat del tot

→ **no tenir sinó la pell i l'os, no tenir més que la pell i l'os**

ésser un boixet (algú) *SV*, ésser una persona molt prima (EC)

En Jaume és un boixet, hauria de menjar més

→ **ésser un sac d'ossos** (algú), **ésser un secall** (algú), **ésser un clau** (algú)

ésser un carquinyoli (algú) *SV*, (ésser una) persona dèbil, prima, sense salut ni vigoria / (ésser un) home molt prim i delicat (IEC, A-M)
És un carquinyoli d'ençà que està malalt

→ **ésser un sac d'ossos** (algú), **fet una pellerina**

▷ **escanyat de llet** (p.ext.), **més prim que un gànguil** (p.ext.), **deixar** (algú) **amb la pell i l'os** (p.ext.), **perdre les carns** (p.ext.), **buidar-se com un calàpet** (p.ext.), **tenir el ventre a l'esquena** (p.ext.)

ésser un clau (algú) *SV*, ésser extraordinàriament prima, una persona (IEC)

Li convé engreixar-se, és un clau

→ **ésser un sac d'ossos** (algú), **ésser un boixet** (algú), **ésser un secall** (algú), **sec com un clau**

ésser un secall (algú) *SV*, dit d'una persona molt seca (EC)

La teva xicota és un secall. A veure si li dius que mengi una miqueta més

→ **ésser un sac d'ossos** (algú), **ésser un boixet** (algú), **ésser un clau** (algú), **més sec que un os**

fet una pellerina *SA*, [estar] molt magre (IEC)

El teu germà està fet una pellerina / L'Anna ja ha arribat i està feta una pellerina / La malaltia el va deixar fet una pellerina / Sempre ha estat un pellerinques (També s'usa amb la forma *ésser un pellerinques*)

→ **ésser un carquinyoli** (algú)

més sec que un bruc *SA*, [ésser] excessivament sec (A-M)

Sembla que no mengi, perquè està més sec que un bruc (També s'usa amb la forma *més sec que el bruc*)

- **més sec que l'ídol, més sec que un clau, més sec que un os, sec com un bacallà, sec com un bacallà ranci, sec com un clau, sec com un os, sec com un gaig**
 [Men. (A-M)]
- més sec que un clau SA**, molt prim, extremadament magre (A-M)
Aquest noi és més sec que un clau: se li marquen totes les costelles
- **més sec que l'ídol, sec com un clau, més sec que un bruc, més sec que un os, sec com un bacallà, sec com un bacallà ranci, sec com un os, sec com un gaig**
- ▷ **estar gras que peta** (ant.)
 [Or., Occ. (A-M)]
- més sec que un os SA**, es diu d'una (persona o) cosa molt seca (A-M)
Aquesta noia està més seca que un os: sembla que passi gana
- **més sec que l'ídol, sec com un os, més sec que un bruc, més sec que un clau, sec com un bacallà, sec com un bacallà ranci, sec com un clau, sec com un gaig, ésser un secall** (algú)
- ▷ **estar gras que peta** (ant.)
- no pesar una palla SV**, ésser molt lleuger; estar prim (R-M)
Abans, aquest nen estava gras, però ara no pesa una palla / No pots alçar tu sol el teu germà? Si pesa una palla! (R-M)
- **no pesar-li la carn** (a algú), **no tenir ni tripa ni moca, veure's l'ànima a contraclaror**
- ▷ **pesar com un ase mort** (ant.), **pesar com un mort** (ant.), **pesar més que un ase mort** (ant.), **pesar-li el greix** (a algú) (ant.), **pesar-li el cul** (a algú) (ant.), **lleuger com una palla** (p.ext.)
- no pesar-li la carn** (a algú) O, ésser magre / ésser molt lleuger, estar prim (IEC, *)
És un home alt, no li pesa la carn, i sempre va pel carrer a grans gambades (R-M)
- **no pesar una palla, no tenir ni tripa ni moca**
- ▷ **pesar-li el greix** (a algú) (ant.), **pesar-li el cul** (a algú) (ant.)
- no tenir cara per a senyar-se SV**, ésser molt prim (R-M)
Després de la malaltia s'ha quedat que no té cara per a senyar-se / És un noi sense cara per a senyar-se: està tan prim! (També s'usa amb la forma *sense cara per a senyar-se*) (R-M, *)
- **no tenir més que la pell i l'os, no tenir més que ossos, no tenir ni moca ni budell, no tenir sinó la pell i l'os, begut de cara, xuclat de galtes, no tenir ni tripa ni moca, quedar amb la pell i l'os, tenir les galtes xuclades**
- no tenir ni tripa ni moca SV**, ésser molt prim / ésser o estar molt magre (IEC, EC)
- El vestit li penja de tot arreu perquè no té ni tripa ni moca / És un home molt menut, sense tripa ni moca, belluguet i rialler* (També s'usa amb les formes *no tenir ni ventre ni moca, sense tripa ni moca i sense ventre ni moca*) (R-M)
- **no tenir ni moca ni budell, penjar-li l'ànima** (a algú), **no pesar-li la carn** (a algú), **no tenir cara per a senyar-se, portar cotilla, no pesar una palla, veure's l'ànima a contraclaror, tenir la panxa a l'esquena**
- no tenir sinó la pell i l'os SV**, estar molt magre (IEC)
No menja gaire i no té sinó la pell i l'os
- **no tenir més que la pell i l'os, no tenir més que ossos, no tenir cara per a senyar-se, no tenir ventre ni entranyes, no tenir ni tripa ni moca, ésser tot pell i ossos**
- ▷ **deixar** (algú) **amb la pell i l'os** (p.ext.)
- no tenir ventre ni entranyes SV**, ésser molt prim, magre de cos (A-M)
Aquest noi em fa patir: no té ventre ni entranyes. Hauria de menjar més
- **no tenir més que la pell i l'os, no tenir més que ossos, no tenir ni moca ni budell, no tenir sinó la pell i l'os, no tenir ni tripa ni moca**
- penjar-li l'ànima** (a algú) O, estar molt prim (R-M)
Pobre home! Passa tanta gana que li penja l'ànima (R-M)
- **veure's l'ànima a contraclaror, no tenir ni tripa ni moca**
- pla com una post SA**, es diu d'una persona que està molt magra
Està tan prim que no fa ni cul, és pla com una post
- **gras com una post**
- portar cotilla SV**, es diu d'un cos molt magre que marca les costelles; especialment dels animals domèstics (R-M)
Aquest pobre gos porta cotilla; qui sap quanta fam deu passar (R-M)
- **no tenir ni tripa ni moca**
- prim com el dit SA**, es diu de coses o persones molt primes (A-M)
Aquest noi és prim com el dit: no deu pesar ni cinquanta quilos
- **prim com un fideu, prim com una orella de gat, prim com un fus, prim com un garrot, prim com un tel de ceba, prim com una anguila, prim com una canya**
- ▷ **gras com una pera** (ant.)
- prim com un fus SA**, es diu de coses o persones molt primes (A-M)
Em vaig comprar el llibre que m'havies recomanat, però era prim com un fus i me'l vaig llegir en mitja horeta
- **prim com un fideu, prim com una neula, prim com una orella de gat, prim com el**

dit, prim com un garrot, prim com un tel de ceba, prim com una anguila, prim com una canya

▷ **gras com una pera** (ant.)

prim com un garrot SA, es diu de coses o persones molt primes (A-M)

Ens van donar un tall de carn prim com un garrot i tothom va quedar amb gana

→ **prim com un fideu, prim com una orella de gat, prim com el dit, prim com un fus, prim com un tel de ceba, prim com una anguila, prim com una canya**

▷ **gras com una pera** (ant.)

prim com un paper de fumar SA, es diu d'una cosa molt prima (A-M)

En aquesta botiga tallen el pernil prim com un paper de fumar (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **prim com una neuula**

▷ **gras com una pera** (ant.)

prim com un tel de ceba SA, es diu de coses o persones molt primes (A-M)

Abans estava molt gras però ara està prim com un tel de ceba: gairebé no el vaig conèixer (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **prim com un fideu, prim com una orella de gat, prim com el dit, prim com un fus, prim com un garrot, prim com una anguila, prim com una canya**

▷ **gras com una pera** (ant.)

prim com una anguila SA, [ésser] excessivament prim (A-M)

Des de ben petit que està prim com una anguila

→ **prim com una canya, prim com un fideu, prim com una orella de gat, prim com el dit, prim com un fus, prim com un garrot, prim com un tel de ceba**

▷ **gras com un porc** (ant.)

prim com una canya SA, [ésser] molt prim (R-M)

M'he quedat parat en veure'l; és prim com una canya; de tan desmillorat gairebé ni el coneixia (També s'usa ometent l'adjectiu) (R-M)

→ **prim com un fideu, prim com una orella de gat, prim com una anguila, sec com un clau, quedar amb la pell i l'os, ésser un sac d'ossos (algú), prim com el dit, prim com un fus, prim com un garrot, prim com un tel de ceba**

▷ **gras com una pera** (ant.)

prim com una neuula SA, es diu d'una cosa molt prima (A-M)

Aquell llibre era prim com una neuula, per això me'l vaig acabar en un tres i no res / Aquesta noia està com una neuula des que fa aquest règim tan estricte (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **prim com un paper de fumar, prim com un fus**

▷ **ésser poca cosa (algú) (p.ext.), mitja mer-**

da (p.ext.), mitja tita (p.ext.), mitja cerilla (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

prim com una orella de gat SA, es diu de coses o persones molt primes (A-M)

Aquest cuiner talla el pernil prim com una orella de gat, de manera que es fon a la boca

→ **prim com un fideu, prim com el dit, prim com un fus, prim com un garrot, prim com un tel de ceba, prim com una anguila, prim com una canya**

▷ **gras com una pera** (ant.)

sec com un bacallà SA, [ésser] molt sec o magre (A-M)

El seu nebot és sec com un bacallà: no deu pesar ni quaranta quilos / Deia que li agradaven les dones refetes, però s'ha casat amb una que està com un bacallà; sembla un paraigua plegat (També s'usa amb l'adjectiu *magre* i ometent l'adjectiu) (*, R-M)

→ **gras com una post, sec com un gaig, sec com un os, quedar amb la pell i l'os, més sec que un bruc, més sec que un clau, més sec que un os, sec com un bacallà ranci, sec com un clau, més sec que l'ídol**

▷ **estar gras que peta** (ant.)

sec com un bacallà ranci SA, es diu d'una persona o animal molt magre (A-M)

Aquest gos va perdut perquè està sec com un bacallà ranci

→ **sec com un gaig, més sec que un bruc, més sec que un clau, més sec que un os, sec com un bacallà, sec com un clau, sec com un os, més sec que l'ídol**

sec com un clau SA, [ésser] extraordinàriament prima, una persona (IEC)

No menja res; és sec com un clau; sembla que estigui malalt / Des que passa tants disgustos està com un clau; això és que no s'alimenta gaire bé (També s'usa ometent l'adjectiu) (R-M, *)

→ **prim com una canya, ésser un clau (algú), més sec que un clau, sec com un gaig, més sec que un bruc, més sec que un os, sec com un bacallà, sec com un bacallà ranci, sec com un os, més sec que l'ídol**

▷ **estar gras que peta** (ant.)

sec com un os SA, sec / es diu d'una persona molt magre (R-M, *)

Aquest noi està sec com un os; s'ha aprimat massa / Abans feia més goig, aquest noi; ara està com un os; no sé com ha pogut aprimar-se tant (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

→ **més sec que un os, quedar amb la pell i l'os, sec com un bacallà, sec com un gaig, sec com un clau, sec com un bacallà ranci, més sec que un bruc, més sec que un clau, més sec que l'ídol**

- ▷ **estar gras que peta** (ant.), **deixar** (algú) **amb la pell i l'os** (p.ext.), **perdre les carns** (p.ext.), **buidar-se com un calàpet** (p.ext.)

semblar un fideu *SV*, ésser molt prim (EC)

Aquest noi hauria de menjar més, sembla un fideu

→ **semblar un esquelet, semblar un gat escorxat, prim com un fideu**

▷ **semblar una bóta de set cargues** (ant.)

tenir la panxa a l'esquena *SV*, estar prim (R-M)

Quan va arribar del viatge estava més prim que mai: tenia la panxa a l'esquena / Tenia el ventre a l'esquena a causa de la malaltia (També s'usa amb el nom ventre)

→ **dur es ventre aferrat a s'esquena, no tenir ni tripa ni moca**

tenir les galtes xuclades *SV*, ésser molt prim

Des que va estar malalt té les galtes xuclades / És un noi amb els ulls blaus i amb les galtes xuclades (També s'usa amb la forma amb les galtes xuclades)

→ **begut de cara, xuclat de galtes, xuclat de queixos, no tenir cara per a senyar-se**

xuclat de queixos *SA*, dit per a referir-se a una persona molt prima, especialment de la cara

L'he vist xuclat de queixos

→ **xuclat de galtes, begut de cara, tenir les galtes xuclades**

PRIMER

obrir la marxa *SV*, ésser el primer o dels primers en una desfilada (EC)

Era el primer soldat en aquella desfilada: li va tocar obrir la marxa

→ **obrir el pas**

▷ **tancar la marxa** (ant.)

PRIMERAMENT

a cop d'ull *SP*, segons la primera impressió (R-M)

*A veure si ho endevines a cop d'ull, sense calcular-ho / A primer cop d'ull em va semblar simpàtica (També s'usa amb les formes a primer cop d'ull i de primer cop d'ull) (R-M, *)*

→ **a primera vista, d'un cop d'ull, de primer moment**

abans de res *SAdv*, abans de tot, abans que cap altra cosa (IEC)

Quan es despertava, abans de res es posava les ulleres

→ **abans de tot, primer que res, d'antuvi, de bon començament, de primer, en primer lloc**

▷ **abans que res** (v.f.)

abans de tot *SAdv*, abans que cap altra cosa

Abans de tot, deixeu-me donar-vos les gràcies

→ **abans de res, d'antuvi, de bon començament, de primer, en primer lloc**

▷ **abans que tot** (v.f.), **per damunt de tot** (p.ext.)

d'antuvi *SP*, abans de tota altra cosa (IEC)

Ja sé que tens molta feina i molta pressa, però arribes desfet de cansament; d'antuvi, el que cal, doncs, és que descansis i et refacis (També s'usa amb les formes de bell antuvi i de primer antuvi) (R-M)

→ **de primer moment, de bon començament, a la primeria** (d'alguna cosa), **de moment, en primer lloc, abans de tot, de bell principi, de primer, d'arribada, de bon principi, d'entrada, abans de res, per començar**

▷ **a primera vista** (p.ext.)

d'arribada *SP*, al primer moment / per començar (R-M, IEC)

Si ho volies així, calia dir-li-ho d'arribada; ara ja està fet (R-M)

→ **d'antuvi, d'entrada**

de bell principi *SP*, primerament / des del començament, en començar (R-M, *)

De bell principi la nota va semblar-li agradable, però aviat es va desenganyar (R-M)

→ **d'antuvi, de bon principi, al principi de, de bon començament**

de bon començament *SP*, en començar / des del principi (R-M, *)

Ja us adverteixo, de bon començament, que qui no estigui diposat a caminar tres hores, que no vingui (R-M)

→ **de bon principi, de bell principi, d'antuvi, d'entrada, abans de res, abans de tot**

▷ **al començament de** (p.ext.)

de bon principi *SP*, des del començament (IEC)

Si vols tocar bé el piano has de mantenir ben col·locades les mans de bon principi, des del primer exercici (R-M)

→ **de bell principi, de bon començament, d'antuvi, al principi de**

de moment *SP*, previ a tota altra cosa (R-M)

De moment, en entrar, cal que et facis reservar el lloc per als deu que serem a dinar / Ja veig que és blau marí, però, de moment, em va semblar negre / De moment sopem, després ja veurem què fem (També s'usa amb el numeral ordinal primer en posició prenominal) (R-M, R-M, EC)

→ **d'entrada, de primer, d'antuvi**

▷ **a primera vista** (p.ext.)

de primer *SP*, primerament / previ a tota altra cosa (IEC, *)

De primer, renta't les mans; després ja menjaràs (R-M)

→ **d'antuvi, en primer lloc, abans de res, abans de tot, de moment, per començar**

de primer moment *SP*, segons la primera impressió (R-M)

Aquest home no és tal com em va semblar de primer moment; el considerava més eixut en el tracte (R-M)

→ **a primera vista, d'antuvi, a cop d'ull**

▷ **de primera intenció** (p.ext.)

en **primer lloc** *SP*, al davant de tot (R-M)

En primer lloc entraran els més petits; després els alumnes dels cursos superiors (També s'usa amb els altres numerals ordinals) (R-M)
→ **de primer, d'antuvi, per començar**

PRIMFILAR

cercar cinc peus al gat *SV*, fer per complicar una qüestió, primfilar injustificadament (EC)

T'asseguro que tot ha succeït tal com t'han explicat; no cal que cerquis cinc peus al gat, ara; no vulguis veure-hi més del que hi ha (També s'usa amb el verb *buscar* i amb el numeral *tres*) (R-M)

▷ **trobar pèls** (en alguna cosa) (p.ext.), **trobar pegues** (en alguna cosa) (p.ext.), **estar carregat d'hòsties** (p.ext.), **estar carregat de punyetes** (p.ext.), **estar carregat d'històries** (p.ext.), **buscar ronya al cove** (p.ext.)

filar prim *SV*, ésser primmirat / raonar molt subtilment / subtilitzar (R-M, Fr, IEC)

No cal que filis prim, és un treball per sortir del pas (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, gaire, molt*, etc. en posició preadjectival) (R-M)

→ **mirar prim, cagar prim**

▷ **no tenir manies** (ant.), **posar els cinc sentits** (en alguna cosa) (p.ext.), **estar carregat de punyetes** (p.ext.), **tocat i posat** (p.ext.)

PRIMFILAT

tocat i posat *S**Coord*, meticulós / remirat, que va amb molt de compte, que es mira molt en la manera d'obrar (R-M, A-M)

No li presentis aquest treball en esborrany; és un professor molt tocat i posat i no te l'acceptarà (R-M)

▷ **ésser butxacà enllà** (ant.), **com cal** (p.ext.), **estar carregat de punyetes** (p.ext.), **cagar prim** (p.ext.), **mirar prim** (p.ext.), **filat prim** (p.ext.)

PRIMMIRAT

cagar prim *SV*, ésser primmirat / mirar molt prim, anar amb precaució (R-M, A-M)

La Maria confia en ell perquè sap que caga prim / Vés-hi amb compte, que caga molt prim (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadjectival) (*, R-M)

→ **filat prim, mirar prim**

▷ **cagar gras** (ant.), **tocat i posat** (p.ext.)

mirar prim *SV*, ésser escrupolós en executar, en judicar, alguna cosa (IEC)

Abans de decidir res, mesura totes les opcions i les estudia amb profunditat, mira prim (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadjectival)

→ **filat prim, cagar prim**

▷ **no tenir manies** (ant.), **estar carregat de punyetes** (p.ext.), **tocat i posat** (p.ext.)

PRINCIPAL

dur la doma *SV*, ésser el principal, el més considerat i respectat (EC)

Dins la colla és ell qui duu la doma

▷ **fer-se valer** (p.ext.), **fer-se dir sí senyor** (p.ext.), **dur la balla** (p.ext.), **portar el tímó** (p.ext.)

en cap *SP*, al primer lloc d'una jerarquia (IEC)

Aquell manifest era signat pel conseller en cap, en nom de tota la corporació / General en cap / Metge en cap (R-M, Fr, EC)

▷ **tenir firma** (p.ext.)

PRINCIPALMENT

en primer lloc *SP*, principalment / abans que cap altra cosa (R-M, *)

Abans d'acceptar, cal que consideris, en primer lloc, la teva conveniència (R-M)

→ **abans de tot, abans de res, per damunt de tot**

més que més *SQ*, amb més motiu o raó / sobretot, amb més motiu (R-M, EC)

No hi vol anar, més que més anant-hi tu (EC)

→ **quant més, per damunt de tot**

per damunt de tot *SP*, sobrepassant tota altra cosa (R-M)

El que ell desitja per damunt de tot és poder prosseguir la investigació (També s'usa amb la forma *per sobre de tot*) (R-M)

→ **més que més, en primer lloc**

tant més que *S**Adv*, encara amb més raó si es té en compte que (IEC)

Hauria de fer les tasques que se li han encomanat tant més que ara ha pujat de categoria / Tant més si hom té en compte que és molt ric (També s'usa amb la forma *tant més si*) (*, Fr)

▷ **més que més** (p.ext.)

PRINCIPIANT

a les beceroles *SP*, [ésser] als inicis d'alguna cosa (R-M)

Li agradaria ser arquitecte, però encara n'és a les beceroles; tot just ha aprovat el primer curs / És a les beceroles en la política; té poca experiència / Encara li costa de sumar: és a les beceroles del càlcul (R-M, R-M, IEC)

▷ **tenir el bec groc** (p.ext.), **sortir de l'ou** (p.ext.), **a anys llum** (p.ext.)

PRIVADAMENT

a porta tancada *SP*, dit d'una reunió, judici, debat, etc., celebrat en secret, amb l'exclusió del públic (EC)

Han conferenciat a porta tancada; deu tractar-se d'una qüestió molt important / Els ministres solen discutir les qüestions a porta tancada (També s'usa amb l'adjectiu *clos*) (R-M)

- a soles
- ▷ a porta oberta (ant.), en privat (p.ext.), entre bastidors (p.ext.)
- a quatre ulls *SP*, dos a soles / dues persones soles parlant, entrevistant-se (IEC, A-M)
Els altres no van comparèixer i vam estar ell i jo a quatre ulls tota la tarda, ben sols (R-M)
- a soles
- ▷ de parella (p.ext.)
- a soles *SP*, privadament / no públicament, sense testimonis (R-M, *)
Són coses que els interessats han de discutir a soles; als altres no ens importa / Ens vam trobar a soles per discutir un problema delicat que ens afecta molt directament (R-M)
- en privat, en particular, a porta tancada, a quatre ulls, en cambra
- ▷ en públic (ant.)
- de portes endins *SP*, cap a l'interior, d'una manera privada
Els problemes han de quedar de portes endins, ningú no pot conèixer-los
- ▷ de portes enfora (ant.), de cara a la galeria (ant.)
- de tu a tu *SP*, dit d'una conversa feta privadament, entre dues persones soles (EC)
Li va explicar el seu secret de tu a tu
- nòs amb nòs
- ▷ d'igual a igual (p.ext.)
- en cambra *SP*, privadament / no públicament, sense testimonis (IEC, *)
Treballar en cambra / A ell, li agrada fer la seva feina en cambra (Fr, *)
- a soles
- en particular *SP*, particularment / no públicament, sense estranys, sense testimonis (IEC, *)
Aquest punt, cal discutir-lo amb l'interessat en particular, sense la presència de cap intermediari (R-M)
- a soles, en privat
- en privat *SP*, sense testimonis / privadament / no públicament, sense estranys (R-M, IEC, EC)
Els dos dirigents dels partits compromesos es reuniran en privat per parlar de la situació / Vull parlar amb tu en privat (R-M, EC)
- a soles, en particular, entre bastidors
- ▷ en públic (ant.), a porta tancada (p.ext.)
- entre bastidors *SP*, d'amagat del públic, ordit per unes quantes persones privadament (EC)
Li ho va explicar entre bastidors, ràpidament i sense que ningú més no ho sabés
- en privat
- ▷ a porta tancada (p.ext.)
- nòs amb nòs *SN*, sols, sense intervenció d'estrany (F)
Li diré tot el que penso d'ell, però ho faré nòs amb nòs: això només ens interessa a ell i a mi
- entre nosaltres, de tu a tu
- ▷ en confiança (p.ext.), en secret (p.ext.)

PRIVAR

- deixar (algú) amb la mel a la boca *SV*, privar algú d'alguna cosa agradable que començava a assaborir o a fruit (EC)
Ha deixat el nen amb la mel a la boca quan li ha pres el caramell de les mans al moment en què anava a menjar-se'l / Quan feia dos dies que havia començat les vacances, l'han avisat de la feina per una qüestió d'urgència i l'han deixat amb la mel a la boca (*, IEC)
- deixar (algú) amb les ganes
- ▷ quedar amb la mel a la boca (inv.), posar-li la mel a la boca (a algú) (p.ext.)
- lligar de mans (algú) *SV*, impedir d'obrar (R-M)
Les hipoteques lliguen de mans molts matrimonis / Volia fer-ho de seguida, però el va lligar de mans el fet de no saber a qui calia adreçar-se (*, R-M)
- lligar de braços (algú), lligar de peus i mans (algú), tallar-li els braços (a algú), lligar les mans (a algú)
- ▷ lligat de mans (inv.), lligat de peus i mans (inv.), lligar-se les mans (p.ext.)
- matar de gana (algú) *SV*, no donar a algú l'aliment que li caldria (EC)
Quan vaig estar a Irlanda a casa d'aquella família em mataven de gana / Mataràs de fam el conill, si no li dones més menjar! (També s'usa amb el nom *fam*)
- ▷ matar de set (algú) (p.ext.)
- matar de set (algú) *SV*, fer patir set, fer passar privacions (EC)
En aquella feina no ens deixaven ni anar a beure aigua: ens mataven de set
- ▷ escanyat de set (inv.), matar de gana (algú) (p.ext.)

PRIVAR-SE

- fer penitència *SV*, privar o privar-se algú d'allò que desitja de forma capritxosa
Sempre se'n van de vacances, però aquest estiu els toca fer penitència / Fa fer penitència als seus fills, només els proporciona el que és imprescindible
- fer-se el dogal *SV*, dur-se ell mateix a perdre, privar-se de la llibertat o de la felicitat, portar-se a la desgràcia / provocar algú la pròpia perdició, privar-se de la llibertat o de la felicitat (A-M, EC)
Amb aquesta barrabassada s'ha fet ell mateix el dogal! / «*El qui tot sol s'enamora, / ell mateix se fa es dogal*» (*, A-M)
- posar-se el dogal
- posar-se el dogal *SV*, provocar algú la pròpia perdició, privar-se de la llibertat o de la felicitat (EC)
Fent el que està fent, s'està posant el dogal ell mateix
- fer-se el dogal
- treure's (alguna cosa) de la boca *SV*, privar-se del necessari (R-M)

És tan altruista que es trauria tot el que té de la boca per a donar-ho als altres / El germà gran és tan amant de la família, que s'ho trauria de la boca per tal que no manqués res als altres (*, R-M)

→ **treure's el pa de la boca per, treure's el menjar de la boca per**
treure's el menjar de la boca per *SV*, privar-se del necessari per algú (IEC)
Se l'estima tant que es trauria el menjar de la boca per ell / Si cal, em trauré el menjar de la boca per ajudar-los
 → **treure's** (alguna cosa) **de la boca, treure's el pa de la boca per**

PRIVAT

de cambra *SP*, privat / relatiu o pertanyent a un simple particular o a un grup reduït de persones (EC, *)

Velázquez fou pintor de cambra del rei Felip IV / Ajudant de cambra (R-M, EC)

lligat de mans *SA*, privat d'obrar

Tenia capacitat per actuar autònomament, però el tenien lligat de mans (R-M)

→ **lligat de peus i mans, tenir les mans lligades**

▷ **lligar de mans** (algú) (inv.)

PROA

a fil de roda *SP*, ben bé a proa / en la direcció definida per la roda del vaixell, és a dir, la determinada per l'eix que va de popa a proa (IEC, EC)

El trobaràs assegut a fil de roda

PROBABILITAT

què t'hi jugues *O*, expressió que apunta una probabilitat (R-M)

Què t'hi jugues que ell no vindrà, si sap que hi ha en Pere? (R-M)

▷ **les en fum si** (ant.)

PROBABLE

ésser fàcil que *SV*, ésser probable (IEC)

És fàcil que avui arribi (Fr)

▷ **ésser capaç de** (p.ext.)

pots comptar (alguna cosa) *O*, ésser probable (R-M)

Pots comptar la sorpresa que s'enduria! / Si avui ha acabat les classes, podeu comptar que demà ja marxarà de vacances (Només s'usa en les segones i en les terceres persones del present d'indicatiu. Sovint s'usa precedida del adverbi *ja*. El complement es pot ometre) (*, R-M)

→ **pots pensar** (alguna cosa)

■ **pots pensar** (alguna cosa) *O*, ésser probable *Ja pots pensar quina por devia passar amb el film de terror!* / —*Si s'ho passa tan bé, trigarà a tornar.* —*Pot pensar!* (Només s'usa en les segones i en les terceres persones del present

d'indicatiu. Sovint s'usa precedida de l'adverbi *ja*. El complement és opcional)

→ **pots comptar** (alguna cosa)

PROBABLEMENT

a bon compte *SP*, segons allò que hom pot jutjar (IEC)

Diu que té permís de l'amo, però a bon compte l'amo no en sap res / A bon compte, no arribarà fins a mitjanit / A bon compte, no vindrà fins més tard (R-M, Fr, IEC)

→ **a la segura, ben cert**

▷ **pel que es veu** (p.ext.)

a la traça *SP*, segons que sembla (R-M)

Han vingut amb un altre home que a la traça deu ser germà seu / A la traça aquest any tampoc no ens apujaran els sous (R-M)

→ **pel que es veu, segons es veu**

ben cert *SAdv*, probablement / segons allò que hom pot jutjar (R-M, *)

Aquest paraigua, ben cert que se l'ha deixat el teu germà aquest matí, o potser en Pere (R-M)

→ **de segur, a bon compte**

de segur *SP*, probablement / segons allò que hom pot jutjar (R-M, *)

De segur que hi compta amb tu per demà / Avui no ha vingut; ben segur que compta venir demà (També s'usa amb les formes *ben segur, de ben segur i segur*) (*, R-M)

→ **ben cert**

més aviat *SAdv*, probablement / segurament, possiblement (R-M, *)

No crec que vinguin tots dos; més aviat vindrà en Pere tot sol (R-M)

segons es veu *O*, sembla que (EC)

Segons es veu, a l'atemptat, han mort tres persones com a mínim

→ **pel que es veu, a la traça**

▷ **segons que es veu** (v.f.)

sens dubte *SP*, probablement / segons allò que hom pot jutjar (IEC, *)

No va semblar gaire sorprès; sens dubte ja esperava aquella visita (R-M)

→ **de segur**

si molt convé *SConj*, expressió emprada en anunciar la possibilitat d'un fet que contraria allò que s'espera, es prepara, etc. (IEC)

Avui ha estat molt atent, però si molt convé, un altre dia ni tan sols et saludarà (R-M)

▷ **no obstant això** (p.ext.), **a la millor** (p.ext.)

tal vegada *SQ*, probablement / potser (IEC, EC)

Fa dies que volen venir i tal vegada vindran avui que justament no puc atendre'ls (R-M)

→ **per ventura, tal volta, a la millor**

tal volta *SQ*, potser / dit per a denotar la possibilitat d'allò que hom diu; segons com (EC, *)

No ha vingut a treballar, tal volta és que està malalt

→ **tal vegada, a la millor**

PROBLEMA

■ **bomba de relotgeria** *SN*, dit per a referir-se a la situació creada arran d'un tema, notícia o problema greus susceptibles de desencadenar una gran reacció

Amb els problemes de convivència per resol-dre, les immigracions massives d'aquell país són una bomba de relotgeria

▷ **cavall de batalla** (p.ext.)

carreró sense sortida *SN*, conflicte greu (R-M)

Sense material de reserva i sense crèdit, es trobaven en un carreró sense sortida; el més sensat era plegar / Eren en un carreró sense sortida: els havien negat el permís per a fer les obres projectades (R-M)

→ **mal pas, carreró que no passa, cercle vi-ció**

▷ **ésser un peix que es mossega la cua** (p.ext.)

■ **cul-de-sac** *SN*, situació donada per una discor-dança entre les tendències o els interessos d'algú i les imposicions externes

Des que tinc aquest nou càrrec, em trobo en un cul-de-sac i no sé com sortir-me'n

[Compost]

PRÒDIG

de ca l'ample *SP*, que despèn, que dona sense mesura (IEC)

Té uns gustos de ca l'ample i tot s'ho gasta en capricis (R-M)

▷ **ésser un hereu escampa** (p.ext.)

PRODIGIOSAMENT

per fatifat *SP*, prodigiosament / inexplicable-ment, sense esforç, com per miracle (R-M, *)

Ell no s'hi encaparra gaire; es pensa que tot se li resoldrà per fatifat; està ben fresc! (R-M)

→ **per art de màgia, per art d'encantament, per art de bruixeria**

▷ **per la fatifat** (v.f.)

[fatifat: arabisme]

PRODUCTIU

any d'esplets *SN*, any de gran collita (IEC)

Tothom esperava que el dos mil fos any d'es-plets

→ **bon any**

▷ **any prim** (ant.), **mal any** (ant.), **temps de vaques grasses** (p.ext.)

bon any *SN*, any de bona collita (EC)

L'any passat va ser bon any per als pagesos

→ **any d'esplets**

▷ **mal any** (ant.), **any prim** (ant.), **temps de vaques grasses** (p.ext.)

PRODUCTIVITAT

hora punta *SN*, en la producció, hores de màxim rendiment (EC)

A la meua empresa paguen el doble l'hora punta

▷ **hores punta** (v.f.)

PROFESSAR

entrar en religió *SV*, ingressar en un orde reli-giós (EC)

Va entrar en religió, perquè vol ajudar la gent i dedicar-se a venerar Déu

→ **prendre el vel, prendre estat, prendre hàbit, rebre l'hàbit, vestir l'hàbit, fer els vots, renunciar al món, renunciar al se-gle**

▷ **penjar els hàbits** (ant.), **deixar els hàbits** (ant.)

fer els vots *SV*, professar / contraure voluntària-ment una obligació envers Déu (Fr, *)

Totes dues van decidir fer els vots el mateix dia

→ **entrar en religió, prendre hàbit, prendre estat, renunciar al món, renunciar al se-gle**

prendre el vel *SV*, fer-se monja (IEC)

Sor Maria només fa tres anys que va prendre el vel (R-M)

→ **prendre hàbit, entrar en religió, vestir l'hàbit**

▷ **verge consagrada** (p.ext.)

prendre estat *SV*, casar-se o professar en un orde religiós (EC)

Va prendre estat en l'orde benedictí

→ **entrar en religió, fer els vots, prendre hàbit**

prendre hàbit *SV*, professar en religió (R-M)

Ambdós germans van prendre l'hàbit de sant Benet (R-M)

→ **prendre el vel, rebre l'hàbit, entrar en religió, vestir l'hàbit, fer els vots, pren-dre estat**

▷ **prendre l'hàbit** (v.f.), **penjar els hàbits** (ant.), **deixar els hàbits** (ant.)

rebre l'hàbit *SV*, ingressar en una orde religiosa o cavalleresca (A-M)

L'abadessa deia a Natana si volia encontinent rebre l'hàbit (A-M)

→ **entrar en religió, vestir l'hàbit**

▷ **penjar els hàbits** (ant.), **deixar els hàbits** (ant.)

renunciar al món *SV*, professat / abandonar el que hom podia fer o tenia dret a fer per tal d'ingressar en un orde religiós (Fr, *)

Va renunciar al món ara fa deu anys i conti-nua dedicada al convent

→ **renunciar al segle, fer els vots, entrar en religió**

renunciar al segle *SV*, professar / abandonar el que hom podia fer o tenia dret a fer per tal d'ingressar en un orde religiós (Fr, *)

Va renunciar al segle perquè no li interessava altra cosa que la religió

→ **renunciar al món, fer els vots, entrar en religió**

vestir l'hàbit *SV*, entrar en religió (R-M)

Va vestir l'hàbit fa tres anys i ara se'n va a les missions (R-M)

→ **prendre el vel, entrar en religió, prendre hàbit, rebre l'hàbit**

▷ **penjar els hàbits** (ant.), **deixar els hàbits** (ant.)

PROFESSIÓ

professió liberal *SN*, professió que comporta autonomia laboral i desenvolupament d'una activitat intel·lectual (EC)

Dedica't a alguna professió liberal, ja veuràs com t'avanatges ésser amo i senyor de les pròpies decisions

PROFIT

no cal dir mal profit li faci *O*, expressió amb què es denota que algú té ben guanyat el profit aconseguit / es diu referint-se a algú de qui es considera que té ben guanyat allò de què gaudeix (IEC, A-M)

Ha treballat molt per arribar on és, no cal dir mal profit li faci

▷ **que li aprofiti** (ant.), **bon profit li faci** (ant.)

PROFITÓS

fer llevada *SV*, donar producte, profit, resultat (A-M)

No té un gran sou, però els diners li fan llevada / Aquest pollastre ha fet molta llevada (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició pronominal)

→ **fer profit** (a algú)

fer oli amb dues bigues *SV*, fer gran negoci o treballar amb gran profit (A-M)

Amb aquesta botiga, han fet oli amb dues bigues: tot els ha sortit molt bé

▷ **fer negoci** (p.ext.), **fer forrolla** (p.ext.) [Manacor (A-M)]

fer profit (a algú) *SV*, ésser profitós / alguna cosa anar bé a algú (R-M, *)

Li va fer profit anar de vacances una temporada / Et farà profit això que t'he portat?

→ **fer-li peça** (a algú), **fer el fet** (a algú), **fer llevada**

tenir prou *SV*, fer profit, ésser d'utilitat (A-M)

Morir me plau, car no em té prou lo viure (A-M)

→ **fer prou**

▷ **fer el pes** (a algú) (p.ext.)

[Arcaisme]

tot fa olla *O*, ésser profitós (R-M)

No llicencis els papers; ven-los al drapaire; valen poc, però tot fa olla; diuen que no hi ha economia inútil (Només s'usa en present i pretèrit imperfecte d'indicatiu) (R-M)

PROFUND

al fons de SP, al lloc més pregon o més baix (R-M)

Al fons del celler es guarda el vi de més anyada

▷ **al capdavant de** (p.ext.), **al dedins de** (p.ext.)

PROFUNDAMENT

a fons SP, profundament / més enllà de les aparences o els detalls, d'una manera no gens superficial o limitada (Fr, *)

Estudiar a fons una qüestió (Fr)

→ **en profunditat, en cos i ànima**

▷ **en alt grau** (p.ext.), **anar a fons** (p.ext.), **cavar fondo** (p.ext.)

en profunditat SP, enterament, completament

Li agrada conèixer les persones en profunditat

→ **a fons**

▷ **amb profunditat** (v.f.)

fins al moll de l'os SP, fins al més pregon (R-M)

Vaig mullar-me fins al moll de l'os; no vaig poder posar-me a sopluig i vaig haver de suportar tot el xàfec (R-M)

→ **del tot**

▷ **fins al moll dels ossos** (v.f.)

PROGRAMA

ordre del dia SN, indicació dels assumptes que han d'ésser tractats en una sessió (IEC)

L'ordre del dia de l'últim ple de l'Ajuntament de Cardedeu constava de vint-i-set punts

▷ **precis i preguntes** (p.ext.), **plat del dia** (p.ext.)

sistema operatiu SN, conjunt dels diferents programes que controlen el funcionament d'un ordinador (EC)

El sistema operatiu d'aquest ordinador és una mica antiquat

PROGRÉS

un pas de gegant SQ, un gran progrés / un gran avançament / progrés ràpid (R-M, IEC, Fr)

Des de l'any passat, aquesta indústria ha fet un pas de gegant; ha triplicat la seva producció

/ El descobriment de la vacuna va significar un pas de gegant en l'estudi de la medicina (R-M, *)

▷ **fer un gran pas** (p.ext.)

PROGRESSANT

a passos de gegant SP, avançant ràpidament, fent grans progressos / fer progressos ràpids (*, IEC)

Està fent la carrera de medicina a passos de gegant. Si continua a aquest pas, ben aviat serà un metge llicenciat (També s'usa amb la forma *a passes de gegant*)

→ **per moments**

▷ **amb passos de gegant** (v.f.), **a passes comptades** (ant.)

PROGRESSAR

anar en vençó *SV*, anar bé, anar endavant, progressar (A-M)

Per aquell camí tan costa avall anirem en vençó (A-M)

→ **fer llegua per hora, cuitar camí, fer camí, passar camí**

[Men. (A-M)]

anar endavant *SV*, progressar / anar al fi que es proposa sense distreure's per res (R-M, *)

Aquest projecte no pot anar endavant si no l'aproven (R-M)

→ **tirar endavant, fer el seu curs, seguir el seu curs, fer el seu camí**

▷ **navegar amb qualsevol vent** (p.ext.)

anar lluny *SV*, avançar molt en la seva carrera (IEC)

T'asseguro que si continues així aniràs lluny / Ha arribat lluny perquè és molt treballadora

(També s'usa amb el verb *arribar*) (R-M, *)

→ **alçar el cap, anar per bé**

▷ **home de profit** (p.ext.), **cobrir-se de glòria** (p.ext.)

fer bons pets i bones gambades *SV*, prosperar / assolir una bona situació, avançar (R-M, *)

El nostre veí fa bons pets i bones gambades, però també treballa molt / En conec ben pocs que facin bons pets i bones gambades com ell (R-M)

→ **fer carrera**

[Tarr. (A-M)]

fer llegua per hora *SV*, fer molt de camí, progressar ràpidament (A-M)

Si fa llegua per hora podrà seguir el ritme dels altres

→ **cuitar camí, fer camí, passar camí, anar en vençó**

▷ **fer hora per llegua** (v.f.)

fer-se un lloc *SV*, situar-se / aconseguir una bona situació (R-M, *)

Ha sabut fer-se un lloc en la indústria papereira (R-M)

→ **obrir-se camí, obrir-se pas, obrir-se call, fer-se home**

fer un gran pas *SV*, fer un progrés considerable (A-M)

Aquest darrer trimestre el vostre fill ha fet un gran pas en llengua catalana (R-M)

→ **guanyar terreny**

▷ **fer un pas endarrere** (ant.), **fer un pas endavant i dos endarrere** (ant.), **obrir-se camí** (p.ext.), **obrir-se pas** (p.ext.), **obrir-se call** (p.ext.), **un pas de gegant** (p.ext.)

guanyar terreny *SV*, obtenir un avantatge / avançar, fer-se avant (IEC, EC)

Aquesta llei és molt beneficiosa per a tothom; ja hem guanyat terreny en el camp de l'ensenyament (R-M)

→ **fer un gran pas**

▷ **perdre terreny** (ant.), **obrir-se camí**

(p.ext.), **obrir-se pas** (p.ext.), **obrir-se call** (p.ext.), **guanyar punts** (p.ext.)

obrir-se call *SV*, obrir-se camí / vèncer les dificultats per a arribar a un fi (R-M, *)

La seva experiència li ha servit per obrir-se call en els negocis (R-M)

→ **obrir-se camí, obrir-se pas, fer-se un lloc, fer-se home**

▷ **guanyar terreny** (p.ext.), **fer un gran pas** (p.ext.)

obrir-se camí *SV*, vèncer les dificultats per a arribar a un fi (EC)

M'he d'anar obrint camí si vull arribar a acabar el projecte

→ **obrir-se pas, fer-se un lloc, obrir-se call, fer-se home**

▷ **guanyar terreny** (p.ext.), **fer un gran pas** (p.ext.), **navegar amb qualsevol vent** (p.ext.)

obrir-se pas *SV*, aconseguir una bona situació social (R-M)

Amb molt d'esforç ha sabut obrir-se pas en l'empresa i ara hi té una bona situació

→ **obrir-se camí, obrir-se call, fer-se un lloc, fer-se home**

▷ **guanyar terreny** (p.ext.), **fer un gran pas** (p.ext.)

pujar la casa dreta *SV*, procedir correctament amb profit (dit sempre amb sentit irònic) (R-M)

Sí que pujarem la casa dreta, llevant-te a les onze! Malament, noi, si no t'espaviles! / Treballant tan poc com treballau, ja pujareu la casa dreta, ja! (R-M)

▷ **no anar enlloc** (p.ext.)

PROGRESSIÓ

cada dia...més *SQ*, dit per a indicar que una acció o un fet s'esdevé o es realitza més en comparació amb un temps anterior pel que fa a la intensitat o a la quantitat

Cada dia menja més / Això passa cada dia més / El nen petit cada setmana parla més (També s'usa amb la forma *cada setmana...més*)

→ **cada vegada...més**

▷ **cada dia...menys** (ant.)

cada vegada...més *SQ*, expressió que denota progrés en una acció o en un procés (EC)

Plou cada vegada més / Cada vegada rondina més / Cada vegada més, hi ha més robatoris / Cada cop menja més, s'engreixarà (També s'usa amb la forma *cada cop...més*) (EC, *, *)

→ **cada dia...més; com més va, més**

▷ **cada vegada...menys** (ant.)

PROGRESSISME

l'esquerra *SD*, el conjunt dels partits d'esquerra i del sector d'opinió pública que els dona suport (IEC)

En les darreres eleccions l'esquerra ha obtingut uns bons resultats (IEC)

▷ **la dreta** (ant.), **d'esquerres** (p.ext.)

PROGRESSISTA

d'esquerres *SP*, relatiu o pertanyent a l'esquerra política (IEC)

Les seves idees són d'esquerres

▷ **d'esquerra** (v.f.), **de dretes** (ant.), **l'esquerra** (p.ext.), **ésser de la crosta de dalt** (p.ext.)

ésser de la crosta de dalt *SV*, ésser d'idees avançades, despreocupat de la religió (A-M)

Els conservadors deien que els d'esquerres eren de la crosta de dalt (També s'usa amb el verb semblar)

▷ **ésser de la crosta de baix** (ant.), **rata de sagristia** (ant.), **d'esquerres** (p.ext.), **cap calent** (p.ext.)

[Emp., Olot (A-M)]

PROGRESSIVAMENT

més i més *S*Coord, en progressió creixent (IEC)

L'aire s'anava enrarint més i més i gairebé no podiem respirar / Parlava cada vegada més i més excitat (R-M, EC)

→ **com més va, més**

pas a pas *SN*, fent una cosa darrere l'altra (IEC)

No ho vulguis fer tot alhora, pinta primer una paret i després l'altra, pas a pas

→ **a poc a poc, per parts**

▷ **de mica en mica** (p.ext.)

per moments *SP*, progressivament i amb rapidesa / ràpidament, amb un progrés ininterromput de l'acció verbal (IEC, EC)

Li està venint mal de cap per moments, amb la música tan alta

▷ **sense parar** (p.ext.)

per parts *SP*, procedint d'una part a una altra fins a arribar al conjunt o compost total (A-M)

És millor que anem per parts i que no fem les coses precipitadament

→ **pas a pas**

▷ **part per part** (v.f.), **a parts a parts** (v.f.)

PROHIBICIÓ

no...pas *S*Adv, s'usa («pas») darrere d'un verb amb què hom expressa la prohibició d'alguna cosa tot donant entenen que se n'esdevindria una conseqüència desfavorable, un càstig, etc. (EC)

No ho facis pas mai, això!

toc de queda *SN*, en estat de guerra o de setge, avís o toc militar fet a una hora determinada pel qual hom prohibeix a la població civil la circulació pels carrers (EC)

Quan aquella ciutat era en guerra, va ser necessari decretar un toc de queda, perquè era perillós circular pel carrer a partir d'una certa hora

▷ **estat de setge** (p.ext.), **estat de guerra** (p.ext.)

PROHIBIR

treure (alguna cosa) **d'entre mans** (a algú) *SV*, privar algú de continuar ocupant-se d'alguna cosa intervenint-hi (IEC)

Li va treure el projecte d'entre mans, perquè no el veia capaç de fer-lo correctament

▷ **treure's** (alguna cosa) **d'entre mans** (p.ext.), **lligar les mans** (a algú) (p.ext.)

PROHIBIT

fruita prohibida *SN*, cosa que fa gana però no es pot fruir o aprofitar perquè alguna causa superior ho impedeix (A-M)

Com que fa règim per aprimar-se, per a ell la nata és fruita prohibida

no ésser-li donat (a algú) *SV*, (no) ésser permès, possible (EC)

No m'és donat de parlar d'aquestes coses (EC)

▷ **tenir llum verd** (ant.)

PROJECTANT-SE

en germen *SP*, allò, que desenvolupant-se, pot donar origen a una cosa

Tinc una novel·la en germen; espero redactar-la aviat definitivament / La construcció de l'ascensor tot just està en germen, encara trigarem alguns mesos a poder-lo utilitzar / La seva tesi està en germen (R-M, *, *)

→ **en embrió, en projecte, en gestació**

▷ **en potència** (p.ext.), **en curs de** (p.ext.)

en gestació *SP*, prematur / allò que desenvolupant-se pot donar origen a una cosa (Fr, *)

La meua novel·la encara és en gestació (EC)

→ **en embrió, en germen**

▷ **en curs de** (p.ext.)

en projecte *SP*, encaminat, en curs d'execució

L'estàtua només és en projecte, de moment encara no han començat a treballar-hi

→ **en germen**

▷ **dur** (alguna cosa) **de cap** (p.ext.), **en potència** (p.ext.), **en curs de** (p.ext.)

PROJECTAR

dur (alguna cosa) **de cap** *SV*, haver-se fet un propòsit / tenir la ferma intenció de fer alguna cosa (IEC)

Duu aquella idea de cap des de fa molt de temps / Fa temps que portava de cap vendre's el negoci i per fi ho ha realitzat (També s'usa amb el verb portar) (*, R-M)

→ **ficar-se-li entre cella i cella** (a algú), **ficar-se** (alguna cosa) **al cap, tenir** (alguna cosa) **en vista, tenir** (alguna cosa) **en perspectiva**

▷ **en cor** (de fer alguna cosa) (p.ext.), **en projecte** (p.ext.)

PROJECTE

castells de vent *SN*, projecte quimèric, irrealitzable (Fr)

Tot això que dius són castells de vent, millor que toquem de peus a terra i pensem en coses que es puguin arribar a realitzar

→ **castells en l'aire, castell de cartes**

▷ **castell de vent** (v.f.), **viure d'il·lusions** (p.ext.), **somiar truites** (p.ext.), **tocar de peus a terra** (p.ext.), **escriure en l'arena** (p.ext.)

PROLONGACIÓ

amb aquest so l'enterraren *O*, es diu referint-se a una cosa que es prolonga sense arribar a una solució com cal (A-M)

Has de decidir si vols anar a viure amb ell o no perquè, al pas que vas, amb aquest so l'enterraren

▷ **ésser la cançó de l'enfadós** (p.ext.), **ésser el conte de mai no acabar** (p.ext.)

PROMESA

música celestial *SN*, bones paraules sense cap efectivitat / bones paraules, promeses, que no han de complir-se (R-M, IEC)

Tot és música celestial; no esperis pas que compleixi res / El que ens ha dit és música celestial; ja el conec prou bé i sé que no ha estat sincer (R-M)

▷ **paper mullat** (p.ext.), **parlar per parlar** (p.ext.)

tenir la paraula (d'algú) *SV*, comptar amb el que algú ens ha promès

Tinc la paraula del Joan que tot anirà bé / Tenir, algú, la seva paraula (*, EC)

▷ **donar la seva paraula** (a algú) (inv.), **prendre-li la paraula** (a algú) (p.ext.)

PROMETATGE

petició de mà *SN*, cerimònia familiar en què el promès o algú en nom seu sol·licita dels pares, parents o representants de la futura núvia autorització per a casar-s'hi (EC)

Aviat anirem a fer la petició de mà a casa dels pares de la Marta

▷ **demanar la mà** (d'algú) (p.ext.), **donar el sí** (a algú) (p.ext.), **requesta d'amor** (p.ext.)

PROMETEDOR

■ **home de profit** *SN*, dit d'una persona que promet, que probablement farà coses importants al llarg de la seva vida

Val la pena que et casis amb ell, perquè es veu un home de profit (També s'usa amb la forma *home de pro* i amb els noms *dona, gent i persona*)

▷ **anar lluny** (p.ext.), **d'empenta** (p.ext.), **bon partit** (p.ext.)

PROMETENÇA

a salva fe *SP*, sota promesa guardada (IEC)

Un guarda el va acompanyar a salva fe assegurant que el protegiria

▷ **paraula d'honor** (p.ext.)

bufar cabell *SV*, acte d'arrabassar-se els nois un cabell i bufar-li, en significança de seguretat que compliran allò que han promès o pactat (A-M)

M'ho crec perquè ha bufat cabell

PROMETRE

anar portes obertes *SV*, mostrar-se de paraula, molt generós; prometre molt (A-M)

Sa madona d'aquest lloc sempre va portes obertes: carrega la gent d'ofertes, promet molt i ateny poc (cançó pop.) (A-M)

▷ **tenir casa oberta** (p.ext.)

PROMETRE'S

demanar la mà (d'algú) *SV*, sol·licitar en matrimoni / expressar formalment el desig d'obtenir una noia en matrimoni, tradicionalment en una visita que els pares, els tutors, etc., de l'home, generalment acompanyats d'aquest, fan als pares, els tutors, etc., de la noia (R-M, EC)

Els pares de l'Enric van anar a demanar la mà de la noia que ell vol; ho han fet segons les normes convencionals (R-M)

▷ **donar el sí** (a algú) (inv.), **petició de mà** (p.ext.)

donar el sí (a algú) *SV*, acceptar relacions amoroses (R-M)

Abans ella no li donés el sí, es va haver de passejar molts mesos per davant de casa seva (R-M)

▷ **donar carbassa** (a algú) (ant.), **demanar la mà** (d'algú) (inv.), **tenir relacions** (amb algú) (p.ext.), **petició de mà** (p.ext.)

PROMISCUÏTAT

amor lliure *SN*, llibertat en les relacions sexuals / llibertat completa en les relacions sexuals, prescindint de tot lligam afectiu, religiós, etc. (IEC, EC)

Sempre ha practicat l'amor lliure, no creu en la fidelitat ni en la monogàmia

▷ **ésser una fresca** (p.ext.), **dona fàcil** (p.ext.)

PROMOCIONAR

donar sortida (a alguna cosa) *SV*, permetre o facilitar el pas, l'entrada, etc., a alguna cosa

Aquesta campanya va servir per a donar sortida al nou medicament contra la diabetis

▷ **donar a conèixer** (alguna cosa, a algú) (p.ext.), **donar al públic** (alguna cosa) (p.ext.)

PROMPTE

ésser un llamp (algú) *SV*, moure's, actuar, amb una gran rapidesa (EC)

Aquest jardiner que tenim és un llamp, ens fa la feina molt ràpid

→ **més ràpid que un llamp**

▷ **ésser una carraca** (algú) (ant.)

PRONOSTICAR

dir la bona ventura (a algú) *SV*, augurar / pronosticar a algú el que li ha de succeir (R-M, EC)

Dues gitanes insistien a voler dir la bona ventura a tothom qui passava (R-M)

→ **llegir la mà** (a algú), **tirar-li les sorts** (a algú)

▷ **tirador de cartes** (p.ext.)

■ **llegir la mà** (a algú) *SV*, pronosticar a algú el que li ha de succeir servint-se de les línies de la mà

Vaig anar a aquella bruixa perquè volia que em llegís la mà

→ **dir la bona ventura** (a algú), **tirar-li les sorts** (a algú)

tirar-li les sorts (a algú) *SV*, llegir o endevinar el destí d'algú a través de signes exteriors

Va anar a veure una futuròloga perquè li tirés les sorts

→ **llegir la mà** (a algú), **dir la bona ventura** (a algú)

▷ **tirar les cartes** (a algú) (p.ext.)

PROP

a dos dits de SP, molt a la vora de (EC)

Es va aturar a dos dits del precipici / Estava a dos dits de tornar-se boig / Té el mar a dos dits de casa, sempre s'hi va a banyar (El complement es pot ometre) (EC, EC, *)

→ **a dos pams de**, **a frec de**, **a quatre passes de**, **a tocar** (d'algun lloc)

▷ **a la quinta forca** (ant.), **a la quinta punyeta** (ant.)

a dos pams de SP, prop / dit per a referir-se a algú o alguna cosa que és molt propera (Fr, *)

La seva casa és a dos pams de la meva: som veïns / Ho tens a dos pams (El complement es pot ometre)

→ **a dos dits de**, **a tocar** (d'algun lloc), **a quatre passes de**

▷ **a la quinta forca** (ant.), **a la quinta punyeta** (ant.)

a frec de SP, gairebé tocant / molt acostat, a punt de fregar alguna cosa, de tenir-hi contacte (R-M, EC)

Ha caigut una teula a frec d'un home que passava pel carrer / L'avioneta, que s'havia descontrolat, va passar a frec de la torre de control i finalment va fer un aterratge d'emergència / No sé què li deu passar al teu amic: va passar a frec i no em saludà (El complement es pot ometre) (R-M, *, R-M)

→ **a tocar** (d'algun lloc), **a dos dits de**, **arran de**, **frec a frec**, **a cremadent**

a l'abast de SP, en disposició d'ésser abastat per algú (o per alguna cosa) (IEC)

La mare sempre estava a l'abast del fill / El ferro pirinenc no estava a l'abast de les indústries de la costa / No tinc l'enciclopèdia a l'abast (El complement és opcional) (*, IEC, IEC)

→ **a mà**, **a tir**

▷ **a tret** (p.ext.)

a la vora de SP, situat molt a prop de / a poca distància (R-M, EC)

Tenim l'estació a la vora de casa; no dista ni cent metres / L'escola on van els nens no és gens a la vora de casa / Sempre s'asseia a la vora d'ell però sense que ningú se n'adonés (També s'usa amb la forma *a la voreta de*. El complement és opcional) (R-M, R-M, *)

→ **tocant a**, **al costat de**, **al peu de**, **a rampeu de**, **a prop de**, **al tombant** (d'algun lloc), **a les envistes** (d'algun lloc), **en vistes** (d'algun lloc), **al devora de**

▷ **passa de** (p.ext.), **a la ratlla de** (p.ext.), **a les portes de** (p.ext.)

a les envistes (d'algun lloc) *SP*, a un punt des d'on es pot veure un lloc determinat / indica situació en un punt des del qual hom pot veure un lloc determinat relativament llunyà (R-M, EC)

A les envistes de la ciutat, ja ens va semblar que havíem acabat el viatge; però encara vàrem trigar molt a arribar-hi / Veníem de París i ja érem a les envistes de Barcelona quan vam tenir aquell accident / Quan van arribar a les envistes de la població, van reposar una estona a l'ombra (R-M, Fr, EC)

→ **a la vora de**, **en vistes** (d'algun lloc), **a prop de**, **tocant a**

a les portes de SP, molt a prop de (R-M)

Va arribar a les portes de la follia, però ara està molt serè / Volia entrar a periodisme, però per culpa de la nota es va quedar a les portes (El complement és opcional) (R-M, *)

→ **a un tomb de dau de**, **al llindar de**

▷ **a la vora de** (p.ext.)

a mà SP, accessible, proper (R-M)

No desis aquest llibre, que vull tenir-lo a mà sempre que el necessiti / No tenia a mà el metre, i vaig amidar-ho a pams / Deixa el desperdador a mà perquè quan soni el pugui apagar de seguida (R-M, IEC, *)

→ **a l'abast de**, **davant dels nassos** (d'algú), **a tir**

▷ **a la mà** (v.f.), **fora mà** (ant.)

a prop de SP, a poca distància

Viuen a prop de casa / Em sento més segura a prop teu / No trigarem gaire a arribar-hi: ja hi som a prop (El complement és opcional) (EC, *, EC)

→ **a la vora de**, **tocant a**, **a les envistes** (d'algun lloc)

- ▷ **a la ratlla de** (p.ext.), **al costat de** (p.ext.), **al devora de** (p.ext.)
- a quatre passes de SP**, molt a prop (R-M)
L'estanc és a quatre passes d'aquí; just al tombant on hi ha el cafè / A quatre passes de la Montserrat hi ha el president / No hauràs de caminar gaire, és a quatre passes (El complement es pot ometre) (R-M, *, *)
 → **a tocar** (d'algun lloc), **a dos pams de**, **a dos dits de**, **ésser una estirada**
- ▷ **a la quinta forca** (ant.)
- a rampeu de SP**, al peu mateix (IEC)
A rampeu de l'arcada hi ha un banc de pedra / A rampeu de casa / A rampeu de la muntanya (R-M, Fr, EC)
 → **al peu de**, **a la vora de**
 ▷ **al rampeu de** (v.f.)
- a tir SP**, [estar] a l'abast d'un tret; estar en un lloc on pot arribar el tret d'una arma (A-M)
El conill estava a tir; per això el vaig tocar
 → **a tret**, **a tret de canó**, **a l'abast de**, **a mà**
- a tocar** (d'algun lloc) *SP*, molt a la vora / molt a prop (R-M, IEC)
Té la botiga a tocar de la catedral / Ella viu al número tres i la casa de la seva filla és a tocar, dues cases més enllà (El complement és opcional) (Fr, R-M)
 → **a dos pams de**, **a frec de**, **a quatre passes de**, **tocant a**, **a dos dits de**, **a boca de canó**, **a tret de canó**
- al costat de SP**, molt pròxim / prop de, a la vora de (R-M, EC)
Sota un arbre al costat de la font / Tants braçalets, un al costat de l'altre, fan mal d'ulls / Al costat, tres portes més amunt, hi ha un bar (El complement és opcional) (EC, *, R-M)
 → **a la vora de**, **tocant a**, **al devora de**, **de costa**
 ▷ **a prop de** (p.ext.)
- al devora de SP**, al costat de / molt pròxim a (IEC, *)
Dorm al devora del foc / Juga al devora de la mare / Seu al devora meu, que en parlarem
 → **al costat de**, **a la vora de**, **tocant a**
 ▷ **a prop de** (p.ext.)
- **al girant** (d'algun lloc) *SP*, molt pròxim
Hem quedat al girant de l'estació de tren
 → **al tombant** (d'algun lloc)
- al llindar de SP**, expressió emprada per a denotar proximitat
Estar algú al llindar de la vellesa (EC)
 → **a les portes de**, **a un tomb de dau de**
- al peu de SP**, molt a prop de quelcom / molt a la vora (R-M, IEC)
Va rodolar pel pendent i sort que va poder aturar-se quan ja era al peu de l'estimball / Vam arribar al peu del caminó, però retornàrem a casa perquè es feia fosc / Al peu del campanar (R-M, R-M, Fr)
 → **a rampeu de**, **a la vora de**
- al tombant** (d'algun lloc) *SP*, a la vora de / a poca distància, situat molt a prop (IEC, *)
Què et sembla si ens trobem al tombant del pont?
 → **a la vora de**, **al girant** (d'algun lloc), **frec a frec**
- arran de SP**, gairebé tocant, gairebé al mateix nivell (R-M)
Vol tallar l'herba arran de terra / Els avions volaven arran de costa / A la festa, va passar arran de la Núria, però no la va saludar (R-M, EC, *)
 → **avinent de**, **a frec de**
- ▷ **a ran de** (v.f.), **ran de** (v.f.), **a ras de terra** (p.ext.), **terra a terra** (p.ext.), **a flor de** (p.ext.), **a nivell de** (p.ext.), **a ras de** (p.ext.)
- avinent de SA**, no lluny de (Fr)
La Seu és avinent del port / Un pis ben avinent del metro (Fr, EC)
 → **arran de**
- davant dels nassos** (d'algú) *SP*, gairebé podent-ho tocar (R-M)
Estava davant dels nassos de la seva mare i ella ni el veia / Ho va buscar molta estona i va resultar que ho tenia davant dels nassos; sobre la taula mateix (S'usa normalment amb els verbs *ésser*, *tenir*, *trobar*, etc. El complement és opcional) (*, R-M)
 → **davant dels ulls** (d'algú), **a mà**, **sota el nas**
 ▷ **davant els nassos** (d'algú) (v.f.), **davant del nas** (d'algú) (v.f.), **davant el nas** (d'algú) (v.f.)
- de costa SP**, al costat de / molt pròxim a (Fr, *)
Una gran serpant passà de costa Fèlix / Després s'assegué de costa les tres dones (Fr, *)
 → **al costat de**
- en aigües** (d'algun lloc) *SP*, en la mar, en un llac, etc., proper a un punt de referència (EC)
En aigües del port de Tarragona
- **ésser una tirada SV**, ésser una distància curta, estar a quatre passes
Vés-hi a peu, que és una tirada
 → **a quatre passes de**
 [Mall.]
- frec a frec SN**, molt a prop, gairebé tocant-se / molt acostat, a punt de fregar algú o alguna cosa, de tenir-hi contacte (Fr, A-M)
Vivia frec a frec de l'església del poble / En sortir del teatre vam estar frec a frec i no em va saludar (*, R-M)
 → **al tombant** (d'algun lloc), **a frec de**
- pels voltants de SP**, en temps o lloc pròxims (R-M)
Pels voltants de Nadal el comerç extrema la publicitat de tota mena / El curs acaba pels voltants de l'estiu / Pels voltants de l'Església (R-M, R-M, Fr)
 → **pels volts de**, **per les engires de**
 ▷ **als voltants de** (v.f.)
- pels volts de SP**, expressió usada per a denotar que un lloc és molt proper a un altre (EC)

Aquest poble que dius és pels volts d'Olot (EC)

→ **pels voltants de, al voltant de, a l'entorn de, al volt de**

▷ **als volts de** (v.f.)

per les engires de SP, pròxim a un lloc o temps (R-M)

Per les engires d'aquest poble hi ha boscos boleters / —Quan tornaràs, ara? —Per les engires de la festa major (R-M, A-M)

→ **pels volts de, al voltant de, pels voltants de, engir de**

sota el nas SP, molt a prop (R-M)

Tant que he buscat aquests papers i resulta que els tenia sota el nas; a la meva mateixa taula / No trobeu aigua a mar, tot el matí cercant aquest llibre i el teníeu sota el nas (R-M)

→ **a boca de canó, a tret de canó, davant dels nassos** (d'alguí), **davant dels ulls** (d'alguí)

tocant a SAdv, al costat mateix de, prop (R-M)

Viuen tocant a l'estació. A l'altra banda de carrer / Viuen tocant a la plaça / Han obert una botiga nova tocant al passeig (R-M, EC, *)

→ **a tocar** (d'algun lloc), **a la vora de, al costat de, a prop de, a les envistes** (d'algun lloc), **al devora de**

PROPAGAR-SE

créixer com la mala herba SV, créixer, propagar-se, molt o molt de pressa alguna cosa desagradable, perjudicial, etc. (EC)

El feixisme creix com la mala herba (EC)

▷ **córrer com una reguera de pólvora** (p.ext.)

PROPER

estar als últims SV, estar a punt d'esdevenir-se una cosa (A-M)

La situació a l'Orient Mitjà està als últims, qualsevol dia esclatarà una guerra

▷ **a punt** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

primer vinent SQ, vinent, propínt (EC)

Lo diumenge primer vinent (S'usa després de substantius que denoten períodes temporals com els noms dels dies de la setmana, *any, mes, setmana*, etc.) (A-M)

PROPI

de propietat SP, expressió emprada per a indicar que un bé és propietat d'alguí i que en pot disposar lliurement

És un pis de propietat / Tenia una casa de propietat (EC, *)

▷ **de lloguer** (p.ext.), **ço del seu** (p.ext.), **nua propietat** (p.ext.)

PRÒPIAMENT

amb propietat SP, expressió usada per a assenyalar la qualitat de propi, que convé exacta-

ment a allò que hom vol representar, expressar, etc.

Sempre s'expressava amb propietat / Parla i escriu amb una gran propietat (S'usa normalment amb els verbs *escriure, expressar, parlar*, etc. i també amb el modificador *gran* en posició pronominal) (*, EC)

→ **com cal, com Déu mana**

en si SP, expressió que indica la realitat objectiva, material, en tant que independent del subjecte humà i del seu coneixement d'aquesta realitat (EC)

La veritat en si és impossible de definir

▷ **per a si** (ant.)

PROPICI

■ **haver-hi marro SV**, es diu quan hi ha una ocasió propícia per a alguna cosa (treure profit o passar-ho bé, per exemple)

Entrem, que ací hi ha marro: segur que podrem lligar

▷ **terreny adobat** (p.ext.)

[Val.]

terreny adobat SN, circumstància propícia (R-M)

El desordre és terreny adobat de moltes crisis polítiques (R-M)

▷ **haver-hi marro** (p.ext.)

PROPIETAT

ço del seu SN, allò que és propietat meua (o teua, etc.), allò que pertany a mi (o a tu, etc.) (IEC)

Despengué de ço del seu 10.000 escuts / Despengué molt de ço del seu (També s'usa amb les altres formes del possessiu) (IEC, EC)

▷ **de propietat** (p.ext.)

mà lliure SN, propietat de béns el domini dels quals és alienable per prescripció legal (EC)

Tenen aquestes terres en règim de mà lliure / La decisió del jutge fou que aquelles terres quedessin en règim de mà lliure

▷ **mà morta** (ant.)

mà morta SN, propietat de béns de tota mena, el domini dels quals era inalienable per prescripció legal (EC)

Posseïen un munt de terres en règim de mà morta / Segons el testament de son pare, heretà la casa pairal en mà morta

▷ **mà lliure** (ant.)

nua propietat SN, propietat desposseïda de l'usudefruit, el qual té a favor seu una altra persona distinta del propietari, anomenat «nu propietari» (EC)

La Maria té la nua propietat de la finca del carrer de la Sort núm. 9

▷ **de propietat** (p.ext.)

PROPORCIÓ

balança comercial SN, part de la balança de pagaments que reflecteix les importacions i les

exportacions de mercaderies / proporció entre les entrades i les sortides (IEC, A-M)

La balança comercial d'aquell negoci no ens era gens favorable

- ▷ **balança de pagament** (p.ext.), **llibre de caixa** (p.ext.), **compte d'exploració** (p.ext.), **estat de comptes** (p.ext.)

PROPORCIONALITAT

regla de tres SN, algorisme utilitzat en la resolució de problemes de proporcionalitat (EC)

Aquest exercici segur que es pot resoldre amb una regla de tres

PROPORCIONALMENT

a derrama SP, d'una manera proporcional / [repartir] en parts iguals (*, IEC)

Ja cal que reparteixis aquests impostos a derrama entre els llogaters

- **a prorrata, a parts iguals, a escot, a parts**

a escala SP, segons determinades proporcions (R-M)

Hi ha col·leccions d'autos en miniatura, a escala, que són veritablement boniques / Fer una cosa a gran escala / Era una maqueta de l'edifici a petita escala (També s'usa amb els modificadors *gran i petit* en posició prenominal) (R-M, *, *)

- ▷ **en miniatura** (p.ext.)

a escot SP, expressió usada per a indicar que la despesa que han fet dues o més persones es pagarà de manera proporcional

Vam pagar el viatge a escot entre tots els amics (R-M)

- **a prorrata, a parts iguals, a derrama, a parts**

- ▷ **per barba** (p.ext.)

a parts iguals SP, d'una manera proporcional *El meu avi va repartir l'herència a parts iguals entre els fills / L'empresa era dels socis a parts iguals*

- **a parts, a escot, a prorrata, a derrama, a mitges**

- ▷ **anar a la part** (p.ext.)

a proporció de SP, en quantitat proporcionada (IEC)

A proporció de la gent que hi havia, es van vendre pocs llibres / A proporció, aquest any s'han matriculat menys estudiants a la Facultat / Cobraran a proporció de la feina feta (El complement es pot ometre) (R-M, R-M, *)

- **a raó de**

a prorrata SP, repartit proporcionalment / distribuït proporcionalment quelcom entre diverses persones / locució que significa que hom distribueix quelcom entre diferents persones en proporció a la participació de cadascuna en un afer (R-M, Fr, EC)

L'import del dinar es va repartir a prorrata entre les famílies, descomptant els infants / Ho

pagaren entre tots els socis a prorrata (R-M, EC)

- **a derrama, a escot, a parts iguals, a parts**
- ▷ **per cap** (p.ext.), **per barba** (p.ext.)

a raó de SP, en una proporció de / en la relació quantitativa de (R-M, EC)

Tocarà a raó de mil pessetes per persona / Es paga a raó de cent pessetes per dia / Els monitors van repartir-se les criatures a raó de deu per cap (El complement de la preposició denota quantitat) (R-M, EC, *)

- **a proporció de**

en la mesura de SP, en la proporció que (IEC)

Ho faré en la mesura del possible / Intervindrem en la gestió en la mesura que ens ho permetin / En la mesura que perdia pes, el globus s'anava enlairant / T'ajudaré en la mesura que podré (*, R-M, IEC, EC)

- **en tant que**

- ▷ **tant com** (p.ext.)

per barba SP, per cada persona / repartit proporcionalment (R-M, *)

Érem sis i ens va tocar pagar vint duros per barba; va resultar un benestar barat / Toquen cent pessetes per barba (R-M, EC)

- **per cap, per persona**

- ▷ **a escot** (p.ext.), **a prorrata** (p.ext.)

PROPORCIONAR

donar-li sabata de son peu (a algú) **SV**, donar a algú allò que es mereix o allò que ell mateix es procura amb el seu comportament (A-M)

Si es continua comportant així li donarem sabata de son peu (També s'usa amb el diminutiu *sabateta* i amb les altres formes del possessiu)

- ▷ **trobar sabata de son peu** (inv.)

PROPORCIONAT

ben fet SA, de belles proporcions (R-M)

Em sembla que, en els atletes, aquesta noia admira més l'home ben fet que no la figura esportiva / La model d'aquell escultor era ben feta; produïa el plaer de l'harmonia i l'equilibri / Sortia amb un noi molt ben fet (R-M, R-M, *)

- **de bona planta, ben plantat, ben tallat, ben parit, tenir bona planta**

- ▷ **fer de bon veure** (p.ext.)

PROPOSAR-SE

dur (alguna cosa) **de cap SV**, tenir la ferma intenció de fer alguna cosa (EC)

De fa dies duu un viatge de cap / Duu de cap fer una veritable proesa / Duu de cap una bestiesa: nedar al mar el dia de Nadal / Ara porta de cap pujar a l'Everest amb els companys del club excursionista (També s'usa amb el verb *portar*) (*, *, *, R-M)

- **ficar-se** (alguna cosa) **entre cella i cella, ficar-se** (alguna cosa) **al cap, tenir** (algu-

na cosa) **en vista, tenir** (alguna cosa) **en perspectiva**

▷ **en cor** (de fer alguna cosa) (p.ext.), **en projecte** (p.ext.)

fer compte (de fer alguna cosa) *SV*, tenir intenció de (R-M)

Faig compte d'anar a comprar a primera hora / Enguany faig compte de passar les vacances a la muntanya (R-M, Fr)

→ **fer pensament** (de fer alguna cosa), **dur** (alguna cosa) **de cap, ficar-se-li al cap** (a algú)

▷ **fer comptes** (de fer alguna cosa) (v.f.), **veure's amb cor** (de fer alguna cosa) (p.ext.), **en cor** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

fer pensament (de fer alguna cosa) *SV*, pensar de fer alguna cosa (A-M)

Ara ha fet pensament de comprar-se una casa
→ **fer compte** (de fer alguna cosa), **fer un pensament, ficar-se-li al cap** (a algú)

▷ **fer el pensament** (de fer alguna cosa) (v.f.), **en cor de** (p.ext.), **ésser qüestió** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

fer-se comptes (de fer alguna cosa) *SV*, proposar-se / formar la intenció de fer alguna cosa (R-M, *)

No et facis comptes de sortir abans de les vuit perquè no hauràs acabat la feina (R-M)

ficar-se (alguna cosa) **al cap** *SV*, proposar-se decididament de fer alguna cosa, obstinar-s'hi / entestar-se, enderiar-se (EC)

S'ha ficat aquesta idea al cap i no hi ha qui el tregui d'aquí / No sé com s'ha ficat al cap de vestir-se així / Ara s'ha fotut al cap deixar de fumar (També s'usa amb els verbs *fotre* i *posar*) (*, R-M, *)

→ **dur** (alguna cosa) **de cap, ficar-se** (alguna cosa) **entre cella i cella**

▷ **ficar-se-li al cap** (a algú) (p.ext.)

ficar-se (alguna cosa) **entre cella i cella** *SV*, tenir un ferm propòsit, una idea fixa (IEC)

S'ha ficat aquesta idea entre cella i cella / S'ha posat entre cella i cella que ha de treure's el permis de conduir en el primer intent (També s'usa amb els verbs *fotre* i *posar*)

→ **dur** (alguna cosa) **de cap, ficar-se** (alguna cosa) **al cap**

▷ **en cor** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

tenir (alguna cosa) **en perspectiva** *SV*, entreveure alguna cosa com a probable (IEC)

Sempre parla del viatge que té en perspectiva, però no va mai enlloc / Tenia un molt bon negoci en perspectiva (R-M, EC)

→ **tenir** (alguna cosa) **en vista, dur** (alguna cosa) **de cap**

tenir (alguna cosa) **en vista** *SV*, projectar, preveure (R-M)

Tinc un viatge en vista / Tenien en vista la compra d'una casa a la costa, però ara ho han deixat córrer / Tinc en vista una excursió (S'u-

sa normalment amb noms que denoten accions com a complement) (*, R-M, EC)

→ **tenir** (alguna cosa) **en perspectiva, dur** (alguna cosa) **de cap**

▷ **en cor** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

PROSAIC

terra a terra *SN*, prosaic / dit per a referir-se a un estil prosaic, mancat d'un to elevat (Fr, *)

El seu estil literari es caracteritza per un ús terra a terra de la llengua

PROSPERAR

alçar el cap *SV*, sortir de la pobresa o la desgràcia (IEC)

Amb l'aval del seu pare ha pogut alçar el cap en el negoci familiar / Amb l'aportació econòmica del soci nou, l'empresa ha aixecat el cap (També s'usa amb el verb *aixecar*)

→ **treure el cap de l'aigua, fer carrera, anar lluny, posar-se bé, anar a més**

▷ **no fer res de bo** (ant.), **pondre-li totes** (a algú) (p.ext.)

anar a més *SV*, progressar / anar prosperant ràpidament (R-M, *)

Ara que han anat a més, no volen tractes amb aquells que els van conèixer quan eren pobres / Parlem molt de crisi econòmica però ells van a més (R-M)

→ **alçar el cap, anar en popa**

▷ **anar a menys** (ant.)

anar amb totes les veles al vent *SV*, anar tot vent en popa, prosperar (IEC)

Des que ha començat l'any té una bona feina i ha trobat xicot, va amb totes les veles al vent (IEC)

→ **anar veles desplegadas, anar en vençó, anar vent en popa, anar en popa, anar sobre rodes**

▷ **anar el carro pel pedregar** (ant.), **sortir de mal any** (p.ext.)

anar en popa *SV*, anar prosperant ràpidament (EC)

Aquest negoci darrerament va en popa: estem venent moltíssim

→ **anar vent en popa, anar sobre rodes, anar aigua amunt, anar amb totes les veles al vent, anar veles desplegadas, anar en vençó, anar a més**

anar-li a teta de monja (a algú) *SV*, anar molt bé una cosa (a algú) (R-M)

N'estan molt contents. Tot els va a teta de monja (R-M)

→ **pondre-li totes** (a algú)

▷ **anar sobre rodes** (p.ext.)

anar lluny *SV*, progressar / avançar molt en la seva carrera (R-M, IEC)

Penso que aquest xicot anirà lluny; té molta capacitat i sabrà situar-se bé en la seva professió / Aquest jutge anirà lluny amb les ac-

tuacions que realitza / Aquest noi val molt: arribarà lluny (També s'usa amb el verb *arribar*) (R-M, *, *)

→ **alçar el cap, anar per bé**

▷ **home de profit** (p.ext.), **cobrir-se de glòria** (p.ext.), **pondre-li totes** (a algú) (p.ext.)

anar veles desplegadas *SV*, anar tot vent en popa, prosperar (A-M)

Té moltes ganes de passar aquesta mala època i tornar a anar veles desplegadas

→ **anar en vençó, anar amb totes les veles al vent, anar vent en popa, anar en popa, anar sobre rodes**

anar vent en popa *SV*, anar molt bé / anar prosperant ràpidament / produir-se favorablement (IEC, EC, R-M)

Passem una petita dificultat, però després ja veureu com tot anirà vent en popa (R-M)

→ **anar sobre rodes, anar en popa, anar amb totes les veles al vent, anar veles desplegadas, anar en vençó, anar com una seda**

▷ **anar el carro pel pedregar** (ant.)

fer carrera *SV*, assolir una bona situació / avançar, prosperar (R-M, IEC)

Amb un negoci ben petit ha arribat a fer carrera; ara està molt ben situat / No crec que faci carrera; és una persona molt curta (R-M)

→ **fer bons pets i bones gambades, alçar el cap**

▷ **pondre-li totes** (a algú) (p.ext.), **fer blanc** (p.ext.), **fer forrolla** (p.ext.), **fer fortuna** (p.ext.)

fer-se home *SV*, fer-se una posició independent, obrir-se camí en la vida (IEC)

Al costat del seu pare li serà fàcil fer-se home ben aviat perquè en tindrà molta ajuda / Va fer-se un home des del moment que va obrir el seu propi negoci (També s'usa amb la forma *fer-se un home*) (R-M, *)

→ **obrir-se camí, obrir-se pas, fer-se un lloc, obrir-se call**

pondre-li totes (a algú) *O*, anar tot bé a algú (EC)

No sé com s'ho fa, però li ponen totes; de tot se'n surt sense problemes / Ara li ponen totes en el nou negoci que ha obert (R-M, *)

→ **anar-li a teta de monja** (a algú)

▷ **sempre balla amb sa més lletja** (ant.), **mamar-se-les dolces** (p.ext.), **ballar-la grassa** (p.ext.), **alçar el cap** (p.ext.), **anar lluny** (p.ext.), **fer carrera** (p.ext.)

PROSPERITAT

temps de vaques grasses *SN*, el temps de l'abundància / expressió, d'origen bíblic, que hom usa per a indicar una època de prosperitat (R-M, EC)

No dura sempre el temps de les vaques grasses; cal reservar-se possibilitats / Diuen que

l'any vinent serà un any de vaques grasses (També s'usa amb els noms *any*, *època*, etc.) (R-M, *)

▷ **temps de vaques magres** (ant.), **temps difícils** (ant.), **any d'esplets** (p.ext.), **bon any** (p.ext.), **segle d'or** (p.ext.)

PROSSEGUIR

tirar endavant *SV*, prosseguir / anar al fi que es proposa sense distreure's per res (R-M, *)

No ens queda altra solució que tirar endavant; ara ja hem començat la campanya i no la podem aturar (R-M)

→ **fer via, passar endavant, anar endavant, seguir el seu curs, fer el seu camí**

▷ **navegar amb qualsevol vent** (p.ext.), **seguir la bandera** (d'algú) (p.ext.), **endavant les atxes** (p.ext.)

PROSTERNAR-SE

caure als peus (d'algú) *SV*, prosternar-se als peus d'algú (EC)

Va caure als peus del seu emperador en senyal de submissió

→ **arrossegat-se als peus** (d'algú), **besar els peus** (a algú), **llançar-se als peus** (d'algú)

▷ **posar-se de genolls en terra** (p.ext.), **ficar els genolls en terra** (p.ext.)

PROSTÍBUL

casa de cites *SN*, prostíbul / lloc on s'exerceix la prostitució (IEC, *)

En aquest edifici hi havia una casa de cites

→ **casa de barrets, casa de putes, casa de mala nota, casa de murrangues, casa de dones**

casa de dones *SN*, bordell / lloc on s'exerceix la prostitució (R-M, *)

M'han dit que aquella masia apartada és una casa de dones (R-M)

→ **casa de barrets, casa de cites, casa de mala nota, casa de murrangues, casa de putes**

casa de murrangues *SN*, prostíbul / lloc on s'exerceix la prostitució (EC, *)

Passada la casa de murrangues, hi ha una cruïlla. Heu de girar a la dreta

→ **casa de barrets, casa de dones, casa de putes, casa pública, casa de cites, casa de tolerància**

PROSTITUCIÓ

■ **el barri xino** *SD*, part d'una ciutat considerada de qualitat inferior a la resta, on normalment s'exerceix la prostitució, el tràfic de drogues, etc.

Van fer una passejada pel barri xino de la ciutat a la recerca de comerç carnal

▷ **els baixos fons** (p.ext.)

[xino: mot no registrat a l'IEC]

el sant ofici *SD*, irònn., la prostitució (es diu humorísticament) (Fr)

Aquestes noies practiquen el sant ofici
[Llofríu (A-M)]

tràfic de blanques *SN*, comerç efectuat amb dones, que hom destina a la prostitució (EC)
La seva carrera política va acabar a partir del moment que es va veure involucrat en aquell assumpte del tràfic de blanques

▷ **mercat negre** (p.ext.)

PROSTITUIR-SE

ésser de la vida *SV*, dedicar-se a la prostitució (IEC)

Com que anava vestida d'una manera molt extravagant es van pensar que era de la vida
→ **fer cantonades**

▷ **fer la bandera** (p.ext.), **dona de la vida** (p.ext.), **dona de la vida alegre** (p.ext.), **menjar olla de cabró** (p.ext.)

■ **fer cantonades** *SV*, dedicar-se a la prostitució
Ja fa temps que fa cantonades perquè no té altra manera de guanyar diners

→ **ésser de la vida**

▷ **fer cantonada** (v.f.), **fer la bandera** (p.ext.), **menjar olla de cabró** (p.ext.)

PROSTITUTA

dona de cadira *SN*, prostituta / dona que, per un preu convingut, s'avé a mantenir relacions sexuals amb algú (EC, *)

És una dona de cadira / A la sortida del Camp Nou està ple de dones de cadira

→ **dona de la vida, mala dona, dona de la vida alegre, folla fembra, dona de mala vida, fembra vil, dona de món, dona de vida lleugera, dona errada, dona fàcil, dona galant, dona mundana, dona pública**

dona de la vida *SN*, prostituta / dona que, per un preu convingut, s'avé a mantenir relacions sexuals amb algú (IEC, *)

És una dona de la vida, però ningú de l'escala no ho sap

→ **dona de mala vida, dona de la vida alegre, dona de cadira, mala dona, folla fembra, fembra vil, dona de món, dona de vida lleugera, dona errada, dona fàcil, dona galant, dona mundana, dona pública**

▷ **ésser de la vida** (p.ext.)

dona de la vida alegre *SN*, prostituta / dona que, per un preu convingut, s'avé a mantenir relacions sexuals amb algú (EC, *)

Diuen que de dies fa de secretària i de nits és una dona de la vida alegre

→ **dona de la vida, dona de mala vida, mala dona, dona de cadira, folla fembra, fembra vil, dona de món, dona de vida lleugera, dona errada, dona fàcil, dona ga-**

lant, dona mundana, dona pública, dona trivial, dona perduda

▷ **dona de vida alegre** (v.f.), **ésser de la vida** (p.ext.)

dona de mala vida *SN*, prostituta / dona que, per un preu convingut, s'avé a mantenir relacions sexuals amb algú (Fr, *)

Com que no tenia recursos es va convertir en una dona de mala vida / Era de mala vida, perquè va anar a parar amb males companyies

→ **dona de la vida, mala dona, dona de la vida alegre, folla fembra, dona de cadira, fembra vil, dona de món, dona de vida lleugera, dona errada, dona fàcil, dona galant, dona mundana, dona pública, dona trivial, dona perduda**

▷ **dedicar-se a la mala vida** (p.ext.), **donar-se a la mala vida** (p.ext.)

dona de món *SN*, prostituta / dona que, per un preu convingut, s'avé a mantenir relacions sexuals amb algú (Fr, *)

Vista la seva aparença, ningú no diria que és una dona de món

→ **dona de la vida, mala dona, dona de la vida alegre, folla fembra, dona de mala vida, fembra vil, dona de cadira, dona de vida lleugera, dona errada, dona fàcil, dona galant, dona mundana, dona pública, dona trivial, dona perduda**

dona de vida lleugera *SN*, prostituta / dona que, per un preu convingut, s'avé a mantenir relacions sexuals amb algú (Fr, *)

En Josep freqüenta una dona de vida lleugera una vegada al mes

→ **dona de la vida, mala dona, dona de la vida alegre, folla fembra, dona de mala vida, fembra vil, dona de món, dona de cadira, dona errada, dona fàcil, dona galant, dona mundana, dona pública, dona trivial, dona perduda**

dona errada *SN*, prostituta / dona que, per un preu convingut, s'avé a mantenir relacions sexuals amb algú (EC, *)

La van castigar perquè creien que era una dona errada / Antigament les dones errades anaven de dret a la foguera

→ **dona de la vida, mala dona, dona de la vida alegre, folla fembra, dona de mala vida, fembra vil, dona de món, dona de vida lleugera, dona de cadira, dona fàcil, dona galant, dona mundana, dona pública, dona trivial, dona perduda**

dona fàcil *SN*, dona de la qual hom obté fàcilment els favors (IEC)

En Joan freqüenta locals de dones fàcils

→ **dona de la vida, mala dona, dona de la vida alegre, folla fembra, dona de mala vida, fembra vil, dona de món, dona de vida lleugera, dona errada, dona de**

cadira, dona galant, dona mundana, dona pública

dona galant *SN*, dona que, per un preu convingut, s'avé a mantenir relacions sexuals amb algú / dona que té intrigues amoroses (*, IEC)
El meu veí cada setmana visita una dona galant

→ **dona de la vida, mala dona, dona de la vida alegre, folla fembra, dona de mala vida, fembra vil, dona de món, dona de vida lleugera, dona errada, dona fàcil, dona de cadira, dona mundana, dona pública**

dona mundana *SN*, prostituta / dona que, per un preu convingut, s'avé a mantenir relacions sexuals amb algú (Fr, *)

Diuen que de nit fa de dona mundana

→ **dona de món, dona de la vida, mala dona, dona de la vida alegre, folla fembra, dona de mala vida, fembra vil, dona de vida lleugera, dona errada, dona fàcil, dona galant, dona de cadira, dona pública, dona trivial, dona perduda**

dona perduda *SN*, prostituta / dona que, per un preu convingut, s'avé a mantenir relacions sexuals amb algú (Fr, *)

A casa seva no en volen saber res perquè és una dona perduda

→ **dona de la vida alegre, dona mundana, dona errada, dona de món, dona de vida lleugera, dona de mala vida**

dona pública *SN*, prostituta / dona que, per un preu convingut, s'avé a mantenir relacions sexuals amb algú (IEC, *)

Tot el barri sabia que era una dona pública / Van publicar un edicte contra les dones comunes i els van prohibir treballar al carrer abans de les deu (També s'usa amb el nom *fembra* i amb les formes *dona del públic* i *dona comuna*)

→ **dona de la vida, mala dona, dona de la vida alegre, folla fembra, dona de mala vida, fembra vil, dona de món, dona de vida lleugera, dona errada, dona fàcil, dona galant, dona mundana, dona de cadira**

dona trivial *SN*, prostituta / dona que, per un preu convingut, s'avé a mantenir relacions sexuals amb algú (Fr, *)

No va tenir més remei que fer de dona trivial durant una temporada per tal de poder-se mantenir

→ **dona de la vida alegre, dona mundana, dona errada, dona de món, dona de vida lleugera, dona de mala vida**

fembra vil *SN*, prostituta / dona que, per un preu convingut, s'avé a mantenir relacions sexuals amb algú (EC, *)

Per coses de la vida va acabar essent una fembra vil

→ **mala dona, dona de la vida, dona de la**

vida alegre, folla fembra, dona de mala vida, dona de cadira, dona de món, dona de vida lleugera, dona errada, dona fàcil, dona galant, dona mundana, dona pública

folla fembra *SN*, prostituta / dona que, per un preu convingut, s'avé a mantenir relacions sexuals amb algú (IEC, *)

La gent la titllava de ser folla fembra

→ **dona de la vida, mala dona, dona de la vida alegre, dona de cadira, dona de mala vida, fembra vil, dona de món, dona de vida lleugera, dona errada, dona fàcil, dona galant, dona mundana, dona pública**

mala dona *SN*, prostituta / dona que, per un preu convingut, s'avé a mantenir relacions sexuals amb algú (R-M, *)

Van fer-lo avergonyir dient-li que la seva germana era una mala dona i que d'això vivia ell / La mala fembra se posa blanquet e color e's tiny sos cabells e ses celles / L'acusen de ser una mala fembra (També s'usa amb el nom *fembra*) (R-M, A-M, *)

→ **dona de la vida, dona de cadira, dona de la vida alegre, folla fembra, dona de mala vida, fembra vil, dona de món, dona de vida lleugera, dona errada, dona fàcil, dona galant, dona mundana, dona pública**

PROTAGONISTA

■ **fer els honors** *SV*, sol·licitar a una persona que assumeixi el paper principal en un afer, normalment una celebració

És el teu aniversari, així que fes els honors: talla tu el pastís

PROTECCIÓ

Déu el beneeixi *O*, quan algú va a emprendre una cosa difícil o d'èxit dubtós, és costum saludarlo amb alguna frase de les moltes que serveixen per a expressar-li el desig de bona sort o de veure'l protegit per la providència en els seus propòsits (A-M)

Déu el beneeixi!, si finalment participa en l'expedició per arribar al cim de l'Everest / Vigileu, que Déu us beneeixi (També s'usa amb la forma que *Déu el beneeixi*)

→ **vés en nom de Déu, Déu l'acompanyi, Déu l'ajudi, Déu l'empari, Déu te faci un sant**

PROTECTOR

pare pedaç *SN*, qui posa voluntat a solucionar problemes d'altri / dit de qui serveix per a arranjar qüestions, discòrdies, etc. / persona excessivament bona i que intervé en les coses d'altri per donar consol o impedir discòrdies (R-M, IEC, A-M)

Sort ha tingut del seu amic Enric, que és un pare pedaç; ja fa dues vegades que el treu de compromisos ben seriosos (R-M)

▷ **àngel de la guarda** (p.ext.)

PROTEGIR

cobrir les espatlles (a algú) *SV*, protegir algú, garantir-lo contra qualsevol perill, amenaça (EC) *Havia de cobrir les espatlles al seu nebot perquè tenia l'estranya habilitat de posar-se en embolics*

→ **guardar les espatlles** (a algú), **fer ombra** (a algú), **fer esquena**

▷ **tenir les espatlles cobertes** (inv.), **tenir les espatlles guardades** (inv.), **fer espatlleta** (a algú) (p.ext.), **treure les castanyes del foc** (a algú) (p.ext.)

fer coixí *SV*, servir d'empara, de suport / estar interposada una cosa entre un suport i allò que hi recolza (R-M, EC)

Sort que el barret li va fer coixí, altrament aquell cop de roc li hauria badat el cap / La palla que hi havia sota li va fer coixí i impedí probablement que el cop fos de mort / Abans de prendre l'antibiòtic, menja alguna cosa que faci coixí, si no l'estómac se te'n ressentirà (També s'usa amb el modificador *bon* o amb el quantificador *molt* en posició pronominal) (R-M, R-M, *)

▷ **fer parèt** (p.ext.)

fer ombra (a algú) *SV*, protegir / protegir algú, garantir-lo contra qualsevol perill, amenaça (R-M, *)

S'atreveix a fer tot això perquè sap que son pare li fa ombra i no li passarà res (R-M)

→ **guardar les espatlles** (a algú), **cobrir les espatlles** (a algú)

▷ **a l'ombra** (inv.), **fer esquena** (a algú) (p.ext.)

guardar les espatlles (a algú) *SV*, garantir algú contra qualsevol perill, amenaça / protegir algú, garantir-lo contra qualsevol perill, amenaça (IEC, EC)

Guardava les espatlles al seu nebot perquè no patís cap dany / No es pot atrevir a atacar la junta perquè no té qui li guardi les espatlles (*, R-M)

→ **cobrir les espatlles** (a algú), **fer ombra** (a algú), **fer esquena** (a algú)

▷ **tenir les espatlles cobertes** (inv.), **tenir les espatlles guardades** (inv.), **fer costat** (a algú) (p.ext.), **fer espatlleta** (a algú) (p.ext.)

PROTEGIT

a aixopluc de SP, en un lloc protegit, emparat contra alguna cosa / aixoplugar-se (*, IEC) *Ells no s'han mullat perquè estaven a aixopluc de l'arbre / S'han posat a aixopluc quan ha començat a ploure / Ha viscut sempre a ai-*

xopluc dels seus pares (El complement és opcional)

→ **a recer de, a cobert de, sota cobert de, a soplug, a l'abric de, a redós de, a redossa de**

▷ **sota teulat** (p.ext.)

a cobert de SP, protegit de qualsevol perill o amenaça / en un lloc protegit, emparat contra alguna cosa (R-M, IEC)

La seva prova de lleialtat el deixa a cobert de tota sospita. Tothom el creu ben innocent / A cobert del seu pare (El complement és opcional) (R-M, *)

→ **sota cobert de, a l'abric de, a soplug, a aixopluc de, a recer de, a redós de, a redossa de**

▷ **sense abric** (ant.), **sota sostre** (p.ext.)

a l'abric de SP, emparat / en un lloc protegit (R-M, *)

Si plou, posa la roba a l'abric del tendal / Els seus fills sempre vivien a l'abric dels seus avis / Plourà; posa les eines a l'abric, sota el porxo (El complement és opcional) (*, *, R-M)

→ **a cobert de, sota cobert de, a redós de, a recer de, a redossa de, a l'empara de, al caliu de, a aixopluc de, a l'ombra** (d'algú)

▷ **sense abric** (ant.)

a l'ombra (d'algú) *SP*, dit per a indicar que una persona està sota la protecció d'una altra *Créixer a l'ombra d'una mare amorosa / Viu a l'ombra del seu pare* (EC, *)

→ **a l'abric de, a recer de**

▷ **fer ombra** (a algú) (inv.), **a expenses** (d'algú) (p.ext.)

a recer de SP, emparat / protegit per algú o alguna cosa (R-M, *)

Quan plovia estàvem a recer d'un arbre / Els cadells estaven a recer de la seva mare / És una planta que necessita estar a recer; és delicada (El complement és opcional) (*, *, R-M)

→ **a cobert de, a redós de, a l'abric de, a aixopluc de, a redossa de, sota cobert de, a l'ombra** (d'algú)

a redós de SP, emparat per (R-M)

Posa't a redós d'aquest marge i no sentiràs tant el vent / Sempre va viure a redós del seu pare (També s'usa amb el modificador *bon* en posició pronominal. El complement es pot ometre) (R-M, *)

→ **a recer de, a cobert de, a redossa de, a l'abric de, a aixopluc de**

a redossa de SP, emparat per (R-M)

Com que va veure que plovia, es va posar a redossa d'aquells balcons i no es va mullar / Estant a redossa de la teva mare no et passarà mai res / L'ha deixat a redossa (El complement es pot ometre)

→ **a redós de, a cobert de, a recer de, a l'abric de, a aixopluc de**

sota cobert de SP, a aixopluc, a recer / en un lloc protegit, emparat contra alguna cosa (EC, *)
Posem-nos sota cobert d'aquell porxo / Els gatets estaven sota cobert de la gata / Quan va començar a ploure ja érem sota cobert (El complement és opcional) (*, *, IEC)

→ **a cobert de, a aixopluc de, a recer de, a sopluc, a l'abric de, sota teulat**

▷ **al ras** (ant.), **sota les estrelles** (ant.), **sense abric** (ant.)

sota l'ègida de SP, sota la protecció o empara (d'algú) (P)

Els ciutadans d'aquest regne estan sota l'ègida de les lleis / Hom va prendre misterioses mesures, greus mesures, sota l'ègida del promès de la filla (A-M)

sota teulat SP, dins una casa (EC)

Poseu-vos sota teulat, que em sembla que vol ploure (També s'usa amb el nom *teulada*)

→ **sota cobert de, sota sostre**

▷ **a aixopluc de** (p.ext.)

tenir el pare alcalde SV, comptar amb el favor d'alguna persona d'influència decisiva (IEC)
Aquest també és dels que tenen el pare alcalde, pel que es veu; l'han admès sense fer-li cap prova (R-M)

▷ **en gràcia** (d'algú) (p.ext.), **tenir les espatlles cobertes** (p.ext.), **tenir les espatlles guardades** (p.ext.), **sota els auspicis** (d'algú) (p.ext.)

tenir les espatlles cobertes SV, comptar, a l'hora d'emprendre un negoci, amb seguretats o amistats que el garanteixin contra qualsevol risc (EC)

Demana-li els diners a ella, té les espatlles cobertes

→ **tenir les espatlles guardades**

▷ **cobrir les espatlles** (a algú) (inv.), **guardar les espatlles** (a algú) (inv.), **tenir el pare alcalde** (p.ext.)

tenir les espatlles guardades SV, comptar, a l'hora d'emprendre un negoci, amb seguretats o amistats que el garanteixin contra qualsevol risc (EC)

No et preocupis pel que pugui passar, que amb mi tens les espatlles guardades

→ **tenir les espatlles cobertes**

▷ **cobrir les espatlles** (a algú) (inv.), **guardar les espatlles** (a algú) (inv.), **tenir el pare alcalde** (p.ext.)

PROTESTAR

engegar (alguna cosa) **l'una darrere l'altra SV**, deixar anar per la boca paraules o sons violents de forma contínua

Estava empipat i engegava rences l'un darrere l'altre / Aquella bruixa engegava malediccions l'una darrere l'altra, contra tothom / Enggava insults l'un darrere l'altre (S'usa normalment amb els noms *crit, fàstic, moc,*

etc. com a complement)

▷ **engegar un...darrere l'altre** (v.f.), **mossegar-se la llengua** (ant.), **empassar-se la saliva** (ant.), **engegar-les sense engaltar** (p.ext.), **dir-ne de tots colors** (a algú) (p.ext.)

picar de peus SV, fer soroll picant amb els peus en senyal de no-acceptació, de desgrat / donar cops a terra amb els peus generalment en senyal de protesta (R-M, EC)

Hauràs d'obeir-lo tant sí com no; no t'hi valdrà de res picar de peus / Els diputats del senat es van posar a picar de peus per demostrar el seu desacord amb les declaracions del ministre (R-M, *)

▷ **picar de mans** (ant.)

PROTOCOL

■ **política de seguretat SN**, conjunt de procediments que regulen l'intercanvi d'informacions, sovint en les xarxes de comunicacions, i que vetllen per la seva seguretat
Sempre cal fer política de seguretat per comprovar que el client sigui titular del contracte

PROU

a bastament SP, prou, en quantitat suficient (R-M)
Amb aquest pa en tindrem a bastament per a dos àpats / Els soldats tenien municions a bastament per a resistir l'atac enemic (R-M)

→ **a bastança**

▷ **de sobres** (p.ext.)

a bastança SP, prou, en quantitat suficient (R-M)
Tenen diners a bastança per a comprar aquest pis (R-M)

→ **a bastament**

▷ **de sobres** (p.ext.)

haver-se acabat el bròquil O, expressió que dóna per acabada una qüestió / expressió dita autoritàriament per donar per acabada una conversa, unes objeccions, etc. (R-M, IEC)
S'ha acabat el bròquil! No li vull tenir més consideracions; n'abusa massa (R-M)

→ **sac i peres, no en parlem més, no en parlem pus**

i para de comptar SConj, prou / i res més (R-M, *)
Hi vingueren tres de cada casa i para de comptar; només ens reunírem els veïns / Per aquest preu dormirem i esmorzarem i para de comptar (S'usa a mode de conclusió, per a tancar l'enunciat, i només en segona persona del singular de l'imperatiu) (R-M)

▷ **i pus** (p.ext.), **i prou** (p.ext.)

■ **i prou SConj**, dit per a indicar que no es vol tractar més un tema

No pensis més en ell, i prou!

→ **i punt, punt i a part, ja n'hi ha prou, i pus**

▷ **i para de comptar** (p.ext.), **una i oli** (p.ext.)

■ **i punt** *SConj*, dit per a indicar que no es vol parlar més d'un tema

No vull discutir-ho més. Es farà el que jo decideixi, i punt!

→ **punt i a part, i prou, ja n'hi ha prou**

■ **i pus** *SConj*, expressió per a indicar el terme final, l'acabament (IEC)

Ja t'he explicat tota la història, i pus!

→ **i prou**

▷ **i para de comptar** (p.ext.), **una i oli** (p.ext.)

■ **i va que s'estrella** *SConj*, i res més, i prou
Li faré un ou ferrat, i va que s'estrella. No tinc temps d'entretenir-me fent-li el dinar

→ **i va que xuta**

[estrellar: mot no registrat a l'IEC]

■ **i va que xuta** *SConj*, i res més, i prou

Pel seu aniversari li compraré un detalllet, i va que xuta. No es mereix res més

→ **i va que s'estrella**

▷ **i passa que t'he vist** (p.ext.)

ja està bé *O*, expressió que dóna per acabada una discussió o situació

Ja està bé! Sempre que marxo uns dies em reменes els calaixos i m'agafes coses

→ **ja n'hi ha prou**

▷ **al cap del carrer** (p.ext.), **matar-ho** (p.ext.), **peix al cove** (p.ext.)

ja n'hi ha prou *O*, expressió que dóna per acabada una discussió o situació (R-M)

*Ja n'hi ha prou! Estem cansats de sentir-te rondinar / Ja n'hi ha prou, de discutir, volem callar? (R-M, *)*

→ **ja n'hi ha prou, d'aquest coll; ja està bé; ja n'hi ha prou, d'aquest color; no en parlem més; no en parlem pus; i prou; i punt; tururut sant Pere**

▷ **parar el carro** (p.ext.), **al cap del carrer** (p.ext.), **matar-ho** (p.ext.), **peix al cove** (p.ext.)

ja n'hi ha prou, d'aquest coll *O*, expressió que posa fi a una insistència / es diu enèrgicament i imperativa en voler desviar la conversa d'un tema enutjós (R-M, A-M)

*Mira, ja n'hi ha prou d'aquest coll! No vull sentir més parlar d'aquesta qüestió! / Sempre parla de política a l'hora de sopar, ja n'hi ha prou d'aquest coll! (També s'usa amb la forma prou d'aquest coll) (R-M, *)*

→ **ja n'hi ha prou; ja n'hi ha prou, d'aquest color**

[Emp. (A-M)]

ja n'hi ha prou, d'aquest color *O*, es diu enèrgicament i imperativa en voler desviar la conversa d'un tema enutjós

Estic cansada que sempre us baralleu, ja n'hi ha prou, d'aquest color! (També s'usa amb la forma prou d'aquest color)

→ **ja n'hi ha prou; ja n'hi ha prou, d'aquest coll**

no en parlem més *O*, es diu per a cloure una discussió, una conversa en la qual no s'arriba a un acord o en la qual tots estan d'acord i per tant no cal dir-ne res més (A-M)

Doncs, vinga, no en parlem més. Deixem aquest tema i passem a tractar-ne d'altres, que tenim molta feina encara

→ **que no se'n parli més, haver-se acabat el bròquil, ja n'hi ha prou, tururut sant Pere**

● **no en parlem pus** (Mall.)

no en parlem pus *O*, es diu per a cloure una discussió, una conversa en la qual no s'arriba a un acord o en la qual tots estan d'acord i per tant no cal dir-ne res més (A-M)

Idò, ja està bé així, no en parlem pus

→ **no en parlem més, que no se'n parli més, haver-se acabat el bròquil, ja n'hi ha prou**

[Mall. (A-M)]

que no se'n parli més *O*, dit per a indicar que ja no cal pensar més sobre alguna cosa

He dit que no ho vull, ho tinc decidit, que no se'n parli més

→ **no en parlem més, no en parlem pus**

■ **sac i peres** *SCoord*, expressió usada per a indicar que hom no vol saber res més d'algú o d'alguna cosa

No el vull veure mai més, s'ha acabat, sac i peres!

→ **fer creu i ratlla, haver-se acabat el bròquil, tururut sant Pere**

tant n'hi ha i bon pes *O*, es diu per a indicar que no hi ha res més que allò que s'ha dit (A-M)

Mira noi tant n'hi ha i bon pes, aquesta és tota la informació que porto. Si no en tens prou, busca-te-la tu!

▷ **no haver-hi més cera que la que crema** (p.ext.)

PROVAR

1. (v. tr.) sotmetre una persona o cosa a certes experiències per apreciar-ne el que val, per veure si va bé, si és com cal, etc.

posar (algú o alguna cosa) **a prova** *SV*, provar / sotmetre algú o alguna cosa per apreuar-ne el valor (Fr, *)

*Posar a prova la fidelitat, el zel d'algú / Li vaig dir una mentida per posar-lo a prova i hi va caure de quatre potes (IEC, *)*

▷ **a prova** (inv.)

2. (v. intr.) alguna cosa, resultar beneficiosa a algú, fer-li bé, anar-li bé

fer profit (a algú) *SV*, ésser profitós / alguna cosa anar bé a algú (R-M, *)

Les vacances fan profit a tothom / Res no li fa profit; no para d'anar amunt i avall a totes hores (, R-M)*

→ **fer-li peça** (a algú), **fer el fet** (a algú)

PROVEIR

donar recapte (a alguna cosa) *SV*, proveir (a una cosa) / fer que ho tingui, que no li manqui (IEC, *)

Donar recapte al forn (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (A-M)

PROVIDENCIAL

caure del cel *SV*, ésser providencial (R-M)

Aquella feina em va caure del cel / Aquesta oportunitat ha caigut del cel, li ha arribat en el moment perfecte i no se l'esperava pas (S'usa normalment en forma perfectiva)

→ **baixar del cel, caure dels núvols**

▷ **cop de sort** (p.ext.)

PROVINCIA

■ **de províncies** *SP*, natural d'una província, per oposició al natural de la capital

La gent de províncies sempre és més hospitalària que la de la capital

▷ **de ciutat** (ant.), **de poble** (p.ext.), **ésser de poble** (p.ext.)

PROVISIÓ

pa a taleca *SN*, provisió de menjar que hom s'emporta d'excursió, a menjar fora de casa (IEC)

El pa a taleca s'ha acabat de seguida. Quan anem d'excursió a la muntanya tothom té més gana

▷ **fer una vega** (p.ext.), **anar de vega** (p.ext.), **provisions de boca** (p.ext.)

PROVISIONAL

a prova *SP*, en període experimental (R-M)

Els tres primers mesos treballaran a prova i es veurà a quina secció poden ésser destinats segons llurs aptituds / Treballava encara a prova en aquella empresa / L'empresari tenia dos joves a prova / En aquest estant hi ha màquines de calcular a prova; triïn la que vulguin (S'usa normalment amb els verbs *estar, tenir, treballar*, etc.) (R-M, R-M, *, *)

▷ **posar** (algú o alguna cosa) **a prova** (inv.), **en rodatge** (p.ext.)

PROVISIONALMENT

de primera intenció *SP*, [fer alguna cosa] d'una manera no definitiva (IEC)

Ara farem aquest escrit de primera intenció / De primera intenció viuràs a casa dels oncles, després ja veurem què fem

PROVOCAR

aixecar polseguera *SV*, provocar un escàndol
Quan van anar a viure junts sense casar-se van aixecar polseguera perquè aleshores això no es feia / El fet que es casés amb un home quinze anys més jove que ella va aixecar una

gran polseguera (També s'usa amb la forma *aixecar una gran polseguera*)

→ **fer parlar, portar cua, fer soroll, encendre el vesper, encendre foc**

▷ **donar ansa** (a alguna cosa) (p.ext.)

armar bregues *SV*, causar discòrdia, enrenou, escàndol, esvalot, etc.

Van avisar la policia perquè posés ordre entre un grup de joves que havia armat bregues amb els veïns

→ **moure raons, cercar bregues, moure brega, armar escàndol, buscar soroll, armar-la, moure xivarri, moure bronquina, moure baralles**

armar bronquina *SV*, provocar / causar renyina, disputa violenta (Fr, *)

Tem que amb la seva reacció pugui armar bronquina als seus companys

→ **moure bronquina, cercar bronquina, cercar bregues, buscar raons, buscar soroll, moure baralles, moure un sagramental, moure xivarri, moure raons, armar escàndol, armar bregues, armar-la, posar mal, posar la zitzània, sembrar la zitzània**

▷ **haver-hi altar fumats i missa de tres** (p.ext.)

armar gresca *SV*, manifestar alegria amb cridòria i brogit

És provocatiu, li agrada armar gresca / Per allà on passa, sempre s'arma gatzara (També s'usa amb els noms *gatzara* i *tabola*)

▷ **moure borina** (p.ext.), **moure xivarri** (p.ext.), **armar un sagramental** (p.ext.)

■ **armar-la** *SV*, causar discòrdia, enrenou, escàndol, esvalot, etc.

Amb aquells comentaris tan ofensius, va armar-la del tot

→ **armar bregues, armar bronquina, armar un sidral, armar-la grossa**

▷ **afegir llenya al foc** (p.ext.)

■ **armar-la grossa** *SV*, causar discòrdia, enrenou, escàndol, esvalot, etc.

Ho ha fet sense voler, no volia que mitja empresa es quedés sense llum. L'ha armada grossa / Hi va haver un malentès i la va armar ben grossa (També s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival)

→ **armar-la, armar un sidral, armar un sagramental**

armar un sidral *SV*, causar un gran desordre, confusió, renou, desgavell

Aquesta nit, al bar de sota de casa han armat un sidral en què ha hagut d'intervenir la policia / Els estudiants van armar un bon sidral quan van saber que s'incrementaria el preu de les matrícules (També s'usa amb els modificadors *bon, gran*, etc. en posició prenominal)

→ **armar-la, armar un enrenou, armar un sagramental, armar-la grossa**

buscar la perduda *SV*, exposar-se a rebre un escarment (R-M)

Amb la seva impertinència sembla que busqui la perduda; un dia l'escarmentaran / De tant buscar la perduda, aconseguirà que un dia el faci saltar (R-M)

→ **buscar-se-la**

▷ **buscar-li el cos** (a algú) (p.ext.)

buscar les pessigolles (a algú) *SV*, importunar / provocar algú (R-M, IEC)

Si busques les pessigolles a la Maria, com que està de mal humor, et clavarà un moc / Si tant li busquen les pessigolles acabarà per perdre la paciència i ho hauran de lamentar (*, R-M)

→ **buscar-li el cos** (a algú), **buscar les puces** (a algú), **tocar el voraviu** (a algú)

▷ **tírar llenya al foc** (p.ext.), **fer nyic-nyic** (p.ext.)

buscar les puces (a algú) *SV*, importunar / molestar algú, impacientar-lo (R-M, A-M)

Quan era petit, sempre buscava les puces al seu germà gran / És molt impertinent, però, a mi, que no em busqui les puces perquè se'n penedirà / Li cercava les puces perquè el divertia fer-lo enfadar / Sempre se cerquen ses puces (També s'usa amb el verb *cercar*) (*, R-M, *, *)

→ **buscar-li el cos** (a algú), **buscar les pessigolles** (a algú), **tocar allò que no sona** (a algú), **tocar el botet** (a algú)

buscar-li el cos (a algú) *SV*, importunar / provocar (algú) (R-M, A-M)

El gos és molt pacífic, però si li busques el cos pots ser s'enrabiàrà / Prou ja de buscar-li el cos! Deixa'l llegir tranquil! (R-M)

→ **buscar les pessigolles** (a algú), **buscar les puces** (a algú)

▷ **buscar la perduda** (p.ext.), **buscar raons** (p.ext.)

■ **buscar merder** *SV*, provocar enrenou, escàndol, esvalot, etc.

Sempre va buscant merder i un dia tindrà greus problemes

→ **fer merder**, **buscar soroll**, **moure baralles**

buscar raons *SV*, provocar discussions o baralles (A-M)

Ja que tots estan tranquils, no els aneu a buscar raons / En aquell local, quan el veuen ja tremolen. Sempre cerca raons (També s'usa amb el verb *cercar*) (R-M, *)

→ **posar mal**, **posar la zitzània**, **sembrar la zitzània**, **armar escàndol**, **moure un sagramental**, **moure xivarri**, **armar bronquina**, **moure brega**, **cercar bregues**, **moure raons**, **moure baralles**

▷ **no ficar-se en raons** (ant.), **buscar-li el cos** (a algú) (p.ext.)

buscar ronya al cove *SV*, cercar pretextos per a barallar-se (R-M)

Allà on va, hi ha mal ambient, perquè sempre busca ronya al cove / No està content si no

busca ronya al cove; tot ho complica / Li han prohibit l'entrada al bar perquè hi ha cercat ronya al cove més d'una vegada (També s'usa amb el verb *cercar*) (*, R-M, *)

▷ **trobar pèls** (en alguna cosa) (p.ext.), **cercar cinc peus al gat** (p.ext.), **fer nyic-nyic** (p.ext.)

■ **buscar-se-la** *SV*, exposar-se a rebre un escarment

Amb aquest comportament se l'està buscant: al final li caurà una bona bufetada

→ **buscar la perduda**

▷ **córrer el risc de** (p.ext.), **caure-li un bon paquet** (a algú) (p.ext.)

■ **buscar soroll** *SV*, posar desavinences

Sempre busques soroll, algun dia t'obriran el cap!

→ **fer soroll**, **moure brega**, **moure xivarri**, **fer merder**, **armar bregues**, **armar bronquina**, **cercar bronquina**, **moure baralles**, **moure raons**, **buscar merder**

▷ **posar llenya al foc** (p.ext.)

cercar bregues *SV*, provocar / causar discòrdia (Fr, *)

No vull ser amic seu perquè sempre cerca bregues allà on va / Vaig haver d'endur-me'l perquè ja cercava baralles (També s'usa amb el verb *buscar* i amb els noms *baralla* i *borboll*)

→ **buscar raons**, **moure baralles**, **moure un sagramental**, **moure xivarri**, **moure brega**, **moure raons**, **armar bregues**, **armar un sagramental**, **armar bronquina**, **armar escàndol**, **posar mal**, **posar la zitzània**, **sembrar la zitzània**, **cercar bronquina**

▷ **cercar brega** (v.f.)

cercar bronquina *SV*, cercar, moure, armar, etc., raons, disputes, baralles (IEC)

No els facis cas que cerquen bronquina

→ **moure bronquina**, **cercar bregues**, **buscar soroll**, **moure baralles**, **moure un sagramental**, **moure brega**, **moure raons**, **armar bronquina**, **armar escàndol**

encendre el vesper *SV*, provocar baralles o conflictes (EC)

Sempre es dedica a encendre el vesper amb les seves paraules metzinoses

→ **punyar el vesper**, **enverinar el vesper**, **encendre foc**, **aixecar polseguera**

encendre foc *SV*, provocar o causar discòrdies, desavinences, rancor, etc. (EC)

Sempre ha d'encendre foc allà on hi ha pau i harmonia! (EC)

→ **posar foc**, **posar mal**, **posar la zitzània**, **sembrar la zitzània**, **encendre el vesper**, **aixecar polseguera**

▷ **atiar el foc** (p.ext.)

■ **fer soroll** *SV*, posar desavinences

Feia soroll perquè la filla i el gendre no s'acabessin d'entendre

→ **buscar soroll**, **moure xivarri**, **fer merder**

moure brega *SV*, posar desavinences (R-M)

L'han canviat de secció perquè sempre movia brega amb un motiu o altre; l'han posat sol a la secció d'embalatge / Li agradava moure brega perquè sí (R-M)

→ **cercar bregues, buscar raons, moure guerra, buscar soroll, armar escàndol, armar un sagramental, cercar bronquina, moure baralles**

▷ **voler guerra** (p.ext.)

moure bronquina *SV*, cercar, moure, armar, etc., raons, disputes, baralles (IEC)

Quan han sortit del bar, com que anaven una mica beguts, movien bronquina entre els que s'estaven a la porta

→ **moure raons, armar bronquina, cercar bronquina, armar bregues**

moure guerra *SV*, posar desavinences

Li encanta moure guerra: és un provocador nat

→ **moure brega, posar mal, posar la zitzània, sembrar la zitzània**

▷ **voler guerra** (p.ext.)

posar foc *SV*, provocar o causar discòrdies, desavinences, rancors, etc. (A-M)

És una persona a qui agrada posar foc, perquè li encanta discutir

→ **encendre foc, posar mal, posar la zitzània, sembrar la zitzània**

posar-li el dit a la boca (a algú), **a veure si mossega** *SV*, provocar algú astutament a parlar, a dir allò que no voldria dir / provocar algú que no és tan inofensiu o toix com aparenta (A-M, *)

Ui, si que està callat en Manel, mirarem de posar-li el dit a la boca, a veure si mossega! / Sembla molt calmadet, però posa-li el dit a la boca, a veure si mossega! (Normalment s'usa en imperatiu. També es fa servir amb la forma *posar-li el dit a la boca* (a algú) i amb el verb *ficar*)

→ **tocar el botet** (a algú), **ficar-li els dits a la boca** (a algú)

punyir el vesper *SV*, provocar, baralles o conflictes (EC)

Aquell tema va punyir el vesper de mala manera i tothom va acabar barallant-se

→ **encendre el vesper, posar mal, posar la zitzània, sembrar la zitzània, enverinar el vesper**

■ **voler guerra** *SV*, posar desavinences

Avui no pares de criticar tot el que faig. Què passa? Que vols guerra? / Si volen guerra, la tindran

▷ **moure brega** (p.ext.), **moure guerra** (p.ext.), **tenir-se-les** (p.ext.)

PROXENETA

menjar pa de cony *SV*, viure dels guanys obtinguts amb el comerç carnal de la muller, de la filla, etc. (R-M)

Ell menja pa de cony, que instrumentalitza la pobra filla (R-M)

▷ **menjar olla de cabró** (p.ext.)

PRÒXIMAMENT

a curt terme *SP*, dins d'un període curt de temps

Decideixi-ho a curt terme perquè el temps s'acaba / Manllevar una cosa a curt terme (*, EC)

→ **a curt termini**

▷ **a llarg terme** (ant.), **a mitjà terme** (p.ext.)

a curt termini *SP*, dins d'un període breu de temps (IEC)

Si li concedeixen el trasllat l'avisaran a curt termini

→ **a curt terme**

▷ **a llarg termini** (ant.), **a mitjà termini** (p.ext.)

PRUDENT

nedar i guardar la roba *SCoord*, obrar amb precaució / obrar en un afer amb habilitat per beneficiar-se del profit que pugui donar sense arriscar-se ni comprometre-hi res / fer una cosa difícil o perillosa sense deixar de prevenir i evitar de caure en el perill (R-M, IEC, A-M)

No et comprometis sense estudiar ben bé allò que et proposin; cal saber nedar i guardar la roba; no et precipitis (R-M)

→ **anar amb els peus plans**

▷ **tocat i posat** (p.ext.), **tenir boca i no parlar** (p.ext.)

tenir boca i no parlar *SCoord*, ésser molt discret i remirat per no ofendre, per no molestar (A-M) *Mai no diu res inconvenient: és dels qui té boca i no parla*

→ **mirar prim**

▷ **tocat i posat** (p.ext.), **nedar i guardar la roba** (p.ext.)

tocat i posat *SCoord*, que va amb molt de compte, que es mira molt a fer les coses (Fr)

En Pere és molt tocat i posat, abans de fer un pas se n'assegura ben bé

▷ **nedar i guardar la roba** (p.ext.), **amb peus de plom** (p.ext.), **amb compte** (p.ext.), **pensar-s'hi** (p.ext.), **tenir boca i no parlar** (p.ext.)

PRUDENTMENT

amb peus de plom *SP*, procedint cautament, reflexionant el que hom fa (IEC)

Has de parlar amb peus de plom per no ferir-li la susceptibilitat, és tan sensible! (S'usa normalment amb els verbs *anar, obrar, parlar, etc.*)

→ **amb seny de bèstia vella, amb mesura, amb cautela, amb compte**

▷ **tocat i posat** (p.ext.), **a poc a poc i bona lletra** (p.ext.)

amb seny de bèstia vella *SP*, amb molta prudència, extremant les precaucions (A-M)

Pensa-t'ho bé i actua amb seny de bèstia vella, perquè després no te'n podràs penedir (S'usa normalment amb els verbs *actuar, anar, obrar, parlar*, etc.)

→ **amb peus de plom, amb cautela, amb compte**

▷ **pesar les paraules** (p.ext.)

PSEUDÒNIM

nom de guerra *SN*, pseudònim o sobrenom amb què és coneguda una persona en el seu camp d'activitats literàries, artístiques, etc. (EC)

El nom de guerra d'Eugeni d'Ors era Xènius

PUBERTAT

canviar la veu *SV*, alterar la veu, els nens, en entrar a la pubertat

En Rogeret ja ha canviat la veu, comença a ser un home (També s'usa amb el verb *mudar*)

▷ **canviar de veu** (v.f.), **fer el canvi** (p.ext.)

sentir olor de sabatot *SV*, estar a la pubertat, començar a sentir impulsos sexuals (A-M)

En Jaume té dotze anys i ja sent olor de sabatot

▷ **l'edat de la poca-solta** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

PUBIS

mont de Venus *SN*, regió púbica de la dona (IEC)

El pubis també s'anomena «mont de Venus»

PÚBLIC

1. (adj.) de què pot fer ús tothom

sortir al carrer *SV*, ésser destinat a l'ús públic (R-M)

Ha sortit al carrer un nou diari de la tarda / Per Nadal surten al carrer nous cosmètics (R-M, *)

→ **sortir a llum**

▷ **posar** (alguna cosa) **en circulació** (inv.), **llançar** (alguna cosa) **al mercat** (p.ext.), **treure** (alguna cosa) **al mercat** (p.ext.)

2. (m.) els qui assisteixen en un espectacle o que participen en determinades afeccions; clientela

el respectable *SD*, el públic (el·lípticament i en to irònic) (A-M)

El respectable va callar i va començar la funció

▷ **la galeria** (p.ext.)

la galeria *SD*, públic / el conjunt dels espectadors, del públic (Fr, *)

L'orador parlava, evidentment, per a la galeria (Fr)

▷ **el respectable** (p.ext.)

PÚBLICAMENT

a la faç del món *SP*, públicament / en presència de tothom (Fr, *)

Va mostrar a la faç del món el seu nou fill
→ **en públic**

▷ **a la vista** (d'algú) (p.ext.)

a la vista (d'algú) *SP*, públicament / segons l'opinió d'algú (Fr, *)

A la vista de tothom és una persona molt respectable, però en la vida personal té molts punts foscos / A la vista de la família no pot ser un assassí

▷ **a la faç del món** (p.ext.)

a porta oberta *SP*, dit d'una reunió, judici, debat, etc., celebrat en públic (EC)

Aquella reunió es va celebrar a porta oberta

▷ **a porta tancada** (ant.), **en públic** (p.ext.)

a so de campanes *SP*, amb gran remor o publicitat (A-M)

Li ha tocat la grossa i s'ha escampat a so de campanes (S'usa normalment amb els verbs *anunciar, difondre, dir, divulgar, escampar*, etc.)

→ **a so de trompeta**

▷ **a xanco i manco** (p.ext.)

a so de trompeta *SP*, de manera que tothom s'asabenti d'alguna cosa (IEC)

A so de trompeta van anunciar que es casarien el mes següent (S'usa normalment amb els verbs *anunciar, dir, difondre, divulgar, escampar*, etc.)

→ **a so de campanes**

▷ **a so de trompetes** (v.f.)

al sol de migdia *SP*, públicament, davant tothom (A-M)

Al sol del migdia li plantaré en los bigotis qui és cadascú (A-M)

[Val. (A-M)]

de cara a la galeria *SP*, (davant de) gent que pot aprovar o desaprovar allò que hom fa en públic, opinió pública (EC)

De cara a la galeria sempre es mostra molt amable, però de portes endins, m'han dit que té molt mal humor / El ministre ha fet declaracions de cara a la galeria / Ha dit aquestes excuses de cara a la galeria (*, EC, *)

▷ **de portes endins** (ant.)

en públic *SP*, públicament / en presència de tothom (IEC, *)

Parlar en públic (IEC)

→ **a la faç del món**

▷ **en privat** (ant.), **a soles** (ant.), **a porta oberta** (p.ext.)

PUBLICAR

1. fer públic, portar a coneixement de tothom
donar al públic (alguna cosa) *SV*, posar en circulació entre la gent (A-M)

Va donar al públic els seus estudis de lingüística

→ **donar a conèixer** (alguna cosa, a algú)

▷ **donar sortida** (a alguna cosa) (p.ext.)

2. editar una obra per difondre-la entre el públic
donar (alguna cosa) **a la premsa** *SV*, fer imprimir (una obra) (EC)

Va donar el seu article a la premsa / Va lliurar el conte guanyador del premi a la premsa (També s'usa amb el verb *lliurar* i, normalment, amb els noms *article*, *novella*, etc. com a complement)

donar a llum (alguna cosa) *SV*, publicar alguna cosa / fer públic, portar a coneixement de tothom (IEC, *)

L'autor de bestsellers donarà a llum un altre llibre (Només s'usa amb noms que fan referència a obres escrites com a complement)

→ **treure a llum** (alguna cosa)

▷ **sortir a llum** (inv.), **veure la llum** (alguna cosa) (inv.)

treure a llum (alguna cosa) *SV*, publicar, declarar; fer aparèixer (A-M)

Va treure a llum les seves memòries, en les quals revelava tots els secrets de la seva vida (Només s'usa amb noms que fan referència a obres escrites com a complement)

→ **donar a llum** (alguna cosa)

▷ **sortir a llum** (inv.), **veure la llum** (alguna cosa) (inv.), **posar** (alguna cosa) **per mi- roia** (p.ext.)

PUBLICAR-SE

■ **sortir a llum** *SV*, publicar-se alguna obra literària, revista, etc.

El teu llibre sortirà a llum d'aquí a un mes (Només s'usa amb noms que fan referència a obres escrites com a subjecte)

→ **sortir al carrer**, **veure la llum** (alguna cosa)

▷ **treure a llum** (alguna cosa) (inv.), **posar** (alguna cosa) **en circulació** (inv.), **donar a llum** (alguna cosa) (inv.), **prendre carn** (p.ext.), **llançar** (alguna cosa) **al mercat** (p.ext.), **treure** (alguna cosa) **al mercat** (p.ext.)

PUBLICAT

veure la llum (alguna cosa) *SV*, estar destinat a la difusió (R-M)

Per fi aquest manuscrit ha vist la llum pública; ja fa anys que hauria d'haver-se editat (Només s'usa amb noms que fan referència a obres escrites com a subjecte) (R-M)

→ **sortir a llum**

▷ **donar a llum** (alguna cosa) (inv.), **treure a llum** (alguna cosa) (inv.)

PUBLICITAT

fer tam-tam *SV*, publicitat / fer publicitat d'alguna cosa (Fr, *)

Sempre fa tam-tam dels productes que ven / N'han fet molt tam-tam, d'aquest producte medicore (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició prenominal) (*, Fr)

▷ **donar veus** (d'alguna cosa) (p.ext.), **cri-**

dar (alguna cosa) **als quatre vents** (p.ext.), **llançar veus** (d'alguna cosa) (p.ext.), **articles punta** (p.ext.)

PUDENT

pudent com una guilla *SA*, pudent / dit per a referir-se a algú o alguna cosa que fa molta pudor (R-M, *)

Aquest jersei és pudent com una guilla, què hi has fet? / És com una guilla: se sent la pudor d'una hora lluny (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

▷ **pudir com una guilla** (p.ext.), **brut com una guilla** (p.ext.)

PUDIR

■ **cantar l'africana** *SV*, fer molta pudor

Quina fortor que se sent quan s'entra! Aquests mitjons canten l'africana

→ **tombar d'esquena** (algú), **fer olor de sabatot**

■ **fer olor de sabatot** *SV*, fer molta pudor

Aquí dins fa olor de sabatot

→ **cantar l'africana**

fer una pudor que empesta *SV*, pudir / fer molta pudor (Fr, *)

Renta el gos perquè fa una pudor que empesta! No sé pas on es deu haver ficat per haver-se impregnat d'aquesta mala olor!

→ **pudir com una guilla**, **pudir més que una guilla**, **tombar d'esquena** (algú), **pudir com a carn de vas**

pudir com a carn de vas *SV*, pudir molt; fer molta pudor (A-M)

A sa guerrera diràs, si la veus i te cau bé, que s'estimat que ella té jo ja l'he tengut primer, i put com a carn de vas (cançó pop. Manacor) (A-M)

→ **fer una pudor que empesta**

[Mall. (A-M)]

pudir com una guilla *SV*, fer molta pudor / (ésser) pudent (IEC, R-M)

Quan el vaig tenir al costat vaig sentir que podia com una guilla; vaig haver d'apartarme'n (R-M)

→ **pudir més que una guilla**, **tombar d'esquena** (algú), **fer una pudor que empesta**

▷ **pudent com una guilla** (p.ext.), **podrir com una anxova** (p.ext.)

pudir més que una guilla *SV*, fer molta pudor (A-M)

Aquella cova podia més que una guilla (També s'usa amb la forma *pudir més que la guilla*)

→ **pudir com una guilla**, **tombar d'esquena** (algú), **fer una pudor que empesta**

▷ **més podrir que una anxova** (p.ext.)

tombar d'esquena (algú) *SV*, provocar, una cosa, una sensació de rebuig per la mala olor que desprèn (EC)

Aquell pot de les escombraries feia una pudor que tombava d'esquena (EC)

→ **pudir com una guilla, pudir més que una guilla, cantar l'africana, fer una pudor que empesta**

PUDOR

olor de resclosit *SN*, tuf especial que agafen les coses que han estat llarg temps tancades en un lloc no ventilat i poc sec / sentor d'humitat o floridura (IEC, R-M)

Tot el que hi ha dintre aquella cambra fa olor de resclosit; no obren mai les finestres / Obre les finestres, que se sent pudor de resclosit (També s'usa amb el nom *pudor*) (R-M, *)

▷ **poder-se tallar l'aire** (p.ext.)

PUERIL

ésser una criatura *SV*, dit d'una persona gran que fa coses d'infant (EC)

En el fons és una criatura, fa les coses perquè se'l mirin

PUJAR

fer la puja *SV*, pujar a un nivell més alt, a un grau superior d'intensitat

La febre ara fa la puja (IEC)

PULSACIÓ

zub-zub *SN*, onomatopeia de la sentida de les pulsacions en un teixit inflammat / pulsació produïda per un tumor (IEC, Fr)

Notava el zub-zub del cop que li havien donat a la cama

▷ **trip-trap** (p.ext.)

[Reduplicatiu]

PUNT

els quatre vents *SD*, els quatre punts cardinals / nom donat al conjunt format pels punts cardinals nord, sud, est i oest (IEC, *)

La cridaven als quatre vents, fins que la van trobar

→ **els quatre punts cardinals**

▷ **la rosa dels vents** (p.ext.)

PUNTA

puntes de coixí *SN*, punta que és treballada en un coixí, generalment cilíndric, damunt el qual se subjecta un patró de paper on hi ha el dibuix que s'ha de realitzar / tipus de teixit de gran lleugeresa i transparència utilitzat com a adorn en jocs de taula, jocs de llit, tovalloles, tapets, etc. (T, *)

Avui al vespre han inaugurat una exposició de puntes de coixí / La seva àvia li va ensenyar a fer puntes de coixí

▷ **punta al coixí** (v.f.)

PUNTERIA

tirar a taulat *SV*, exercici cavalleresc festós que consistia a tirar llances i altres armes contra un

empostissat o castell simulat, per exercitar la punteria (EC)

Els cavallers tiraven a taulat com a entrenament

▷ **fer diana** (p.ext.)

PUNTUAL

en punt *SP*, que arriba puntual

Tothom va fer tard; només el xofer hi va ser en punt / Van arribar en punt (R-M, *)

→ **com un clau**

com un clau

▷ **exacte com un rellotge** (p.ext.)

exacte com un rellotge *SA*, [ésser] molt exacte o puntual (A-M)

No fa mai tard: és exacte com un rellotge (També s'usa ometerent l'adjectiu)

▷ **en punt** (p.ext.)

PUNTUALITZACIÓ

a dir veritat *SP*, expressió usada per a reforçar una assertió que té caràcter de confessió, que corregeix o atenua una idea expressada abans o tinguda com a certa, etc. / puntualitza una suposició incerta (EC, R-M)

Tothom creu que ho va fer ell, però, a dir veritat, no n'hi ha cap prova / A dir veritat, jo mateix, no hi confio gaire (R-M, EC)

→ **a dir cert, en rigor, la veritat és que**

▷ **si anem a mirar** (p.ext.), **dir ver** (p.ext.)

PUNTUALITZAR

posar els punts sobre les is *SV*, dir clarament les coses (IEC)

Abans de concloure cap tracte, cal posar els punts sobre les is; que tot quedi ben clar i que no hi hagi malentesos / Un moment! Vull posar els punts sobre les is, perquè s'han afirmat coses que no s'ajusten gens a la realitat (R-M)

→ **posar les coses al seu lloc, anar a pams**

posar les coses al seu lloc *SV*, puntualitzar / dir clarament les coses (R-M, *)

Havia estat un malentès; sort que el bon home va posar les coses al seu lloc i tot va quedar justificat (R-M)

→ **posar els punts sobre les is, anar a pams**

PUNTUALMENT

a l'hora *SP*, puntualment, en el moment assenyalat / ésser exacte, puntual (EC, R-M)

Avui els trens van a l'hora / No arribarem pas a l'hora / Aquest rellotge va a l'hora? (Sovint s'usa amb els verbs *anar, arribar, posar, tenir*, etc.) (R-M, EC, *)

→ **a punt**

▷ **a deshora** (ant.), **amb retard** (ant.)

a toc d'esquella *SP*, amb rigorosa puntualitat (R-M)

Era una casa on tot anava a toc d'esquella; l'ordre era el més important

→ **a toc de campana, a toc de corneta**

a toc de campana *SP*, amb puntualitat rigorosa / amb disciplina i puntualitat exagerades (IEC, EC)
En aquella casa tots van a toc de campana; el pare té l'obsessió de la disciplina / Tot funcionava a toc de campana; l'ordre hi presidia (R-M)
 → **a toc d'esquella, a toc de corneta**

a toc de corneta *SP*, amb disciplina i puntualitat exagerades (EC)
Sempre arriba a toc de corneta, no li agrada fer tard als llocs
 → **a toc d'esquella, a toc de campana**

al dia *SP*, sense retard (R-M)

M'agrada que totes les anotacions es facin al dia; així no queda res endarrerit / Sempre ha desitjat de fer les coses al dia; però no ha tingut prou voluntat, i mai no ho ha aconseguit (R-M)
 ▷ **amb retard** (ant.), **al moment** (p.ext.), **a temps** (p.ext.)

al punt *SP*, puntualment / amb puntualitat (Fr, *)
Arribes al punt / Sempre ve al punt; no li agrada fer esperar la gent (Fr, *)

→ **a l'hora**

▷ **a tres quarts de quinze** (ant.), **en punt** (p.ext.)

com un clau *SAdv*, [arribar, acudir,] puntualment / amb puntualitat (IEC, *)

Si se li diu una hora, ell, com un clau, a l'hora es presenta; no falla mai / A les set en punt hi seré, com un clau (R-M, EC)

→ **en punt**

en punt *SP*, exactament / expressió usada per a indicar que no passa cap minut d'una hora exacta (R-M, *)

Les set en punt (S'usa després d'un numeral que indica una hora) (IEC)

▷ **un quart de** (p.ext.), **al punt** (p.ext.)

PUNXANT

arma blanca *SN*, arma de mà que fereix amb la punta o amb el tall, com l'espasa, la daga, el sabre, etc. (IEC)

A la pel·lícula «Instint Bàsic» l'arma blanca amb què es cometen els assassinats és un punxó de gel

▷ **espasa nua** (p.ext.), **arma de xoc** (p.ext.), **arma de tret** (p.ext.), **arma de foc** (p.ext.)

PUPUT

but-but *SN*, puput (ocell) (IEC)

En aquesta gàbia hi ha una but-but
 [Reduplicatiu]

PUR

de bon encuny *SP*, cosa de bona, de la millor qualitat (A-M)

Esperit sacerdotal del més bon encuny (A-M)

PURITÀ

fer-se l'estret *SV*, tenir una moral estreta, esp. en qüestions sexuals (IEC)

De cara enfora es feia l'estret, però íntimament tenia unes idees d'allò més liberals respecte al sexe

▷ **posar-s'hi bé** (ant.), **fer-se pregar** (p.ext.)

PÚRRIA

gent de força *SN*, mala gent, malfactors, mereixedors d'ésser enforcats (A-M)

Aquella és una zona de gent de força; millor que no t'hi acostis per allà

→ **gent de la briva, home de mal recapte**

▷ **la flor i nata** (ant.), **els baixos fons** (p.ext.)

PURRIALLA

gent de la briva *SN*, purrialla, xusma / gent de la pitjor mena (EC, *)

En aquell barri només hi ha gent de la briva

→ **gent de força, home de mal recapte**

▷ **la flor i nata** (ant.), **els baixos fons** (p.ext.), **companyia d'espardenya** (p.ext.)

PUSILLÀNIME

ànima de càntir *SN*, persona curta d'enteniment i pusillànime (EC)

Mai no s'enfada ni diu res, és una ànima de càntir

→ **pobre d'esperit, no tenir esperit, d'ànim flac**

d'ànim flac *SP*, pusillànime / dit per a referir-se a algú mancat d'energia interior, de coratge davant les dificultats o perills (Fr, *)

És un noi d'ànim flac, no confiïs gaire en ell perquè no es val ni per ell mateix

→ **pobre d'esperit, tenir poca empenta, tenir poc esperit**

ésser neula *SV*, mancat de discreció, talent, importància, esperit (EC)

Aquesta noia sí que és neula / No arribarà mai enlloc: és tan neula! (També s'usa amb els quantificadors *força, molt, tan, un*, etc. en posició prenominal) (*, EC)

→ **ésser un figa, ésser un figa blana, ésser un figa molla, ésser un figafior, flux com una estopa, ésser poca cosa** (algú), **ésser un bleada, ésser un fava**

ésser poca cosa (algú) *SV*, dit d'una persona feble, insignificant, físicament o de caràcter (IEC)

És poca cosa; mai no sabrà manar / Ell és tan poca cosa que no se sap imposar quan cal / Aquest noi és molt poca cosa, però encara pot créixer (També s'usa amb el verb *semblar*, amb els quantificadors *molt* o *tan* en posició preadjectival i amb les formes *ésser poqueta cosa* (algú) i *ésser poca coseta* (algú)) (*, R-M, IEC)

→ **pobre d'esperit, ésser neula, mitja merda, mitja tita**

▷ **tenir els collons ben posats** (ant.), **ésser un titella** (algú) (p.ext.)

ésser un tifa *SV*, dit d'una persona que no defensa cap opinió, ni fa cap acte que exigeixi una

certa fermesa de caràcter, valentia, despreocupació, etc. (EC)

Li falta valentia per a dir les coses a la cara, és un tifa

→ **mitja merda, mitja tita, ésser poca cosa** (algú)

▷ **tenir els collons ben posats** (ant.)

■ **ésser una gallina banyada** *SV*, ésser pusil·lànim o mancat d'iniciativa i d'energia per a resoldre les dificultats (A-M)

És una gallina banyada: li han pres s'idea i no els ha dit res

→ **bleda assolellada**

[Mall. (A-M)]

■ **no tenir empenta** *SV*, estar mancat d'energia interior, de coratge, davant les dificultats o perills

L'han acomiadat perquè no té empenta i, en aquest tipus de feina, s'ha d'ésser molt decidit i viu

→ **no tenir esperit, tenir poca empenta**

▷ **d'empenta** (ant.), **no ésser ningú** (p.ext.)

■ **no tenir esperit** *SV*, irresolut / estar mancat d'energia interior, de coratge, davant les dificultats o perills (R-M, *)

Li falta empenta per a aconseguir el que vol, no té esperit / No farà res de bo; és un noi sense esperit i sempre quedarà el darrer a totes les competicions (També s'usa amb la forma sense esperit) (, R-M)*

→ **pobre d'esperit, tenir poc esperit, mancat d'esperit, no tenir empenta**

▷ **deixar de sembrar per por dels ocells** (p.ext.), **no ésser ningú** (p.ext.)

■ **pobre d'esperit** *SA*, estar mancat d'energia interior, de coratge davant les dificultats o perills (A-M)

És un home pobre d'esperit, incapaç de prendre cap decisió tot sol / En Joan és un egoista i un pobre d'esperit, per molt que sembli un altre

→ **mancat d'esperit, d'ànim flac, no tenir esperit, tenir un cor de gallina, ésser poca cosa** (algú), **tenir poc esperit**

▷ **deixar de sembrar per por dels ocells** (p.ext.)

■ **tenir poc esperit** *SV*, estar mancat d'energia interior, de coratge davant les dificultats o perills (A-M)

Té poc esperit per a ser responsable de la secció / És una persona de poc esperit, es deixa portar pel que diuen els altres (També s'usa amb la forma de poc esperit)

→ **no tenir esperit, pobre d'esperit, tenir un cor de gallina, tenir poca empenta, anar orella baix, d'ànim flac, mancat d'esperit**

■ **tenir poca empenta** *SV*, estar mancat d'energia interior, de coratge, davant les dificultats o perills

Sempre ha estat una dona que ha tingut poca empenta, no li demanis això perquè no se'n sortirà / El seu pare era un home de poca empenta i ell no és diferent (També s'usa amb la forma de poca empenta)

→ **tenir poc esperit, no tenir empenta, d'ànim flac**

▷ **d'empenta** (ant.), **deixar de sembrar per por dels ocells** (p.ext.)

Q

QUADRAR

venir cap per mànegues SV, venir just (R-M)

Hem preparat entrepans; segons els que m'heu dit que sereu, vénen cap per mànegues; n'hi ha un per cada u (R-M)

→ **venir cap per mans; sortir cap per mans; set senalles, catorze anses**

▷ **fer curt** (d'alguna cosa) (ant.), **tirar curt** (ant.), **tallar curt** (ant.)

venir cap per mans SV, venir just (R-M)

Que cadascú agafi el seu equip d'esquiar. Ho hem comptat tot i ve cap per mans; així, que ningú no tingui pressa, perquè n'hi ha per a tothom (R-M)

→ **venir cap per mànegues; sortir cap per mans; set senalles, catorze anses**

▷ **fer curt** (d'alguna cosa) (ant.), **tirar curt** (ant.), **tallar curt** (ant.)

ANT

■ **ballar-li els números** (a algú) O, sortir malament, donar un mal resultat econòmic

Intentava fer que li quadrés la caixa, però li ballaven els números i va començar a posar-se molt nerviós

→ **sortir-li els comptes torts** (a algú)

▷ **fer la caixa** (p.ext.)

QUALIFICACIÓ

matrícula d'honor SN, qualificació màxima i extraordinària obtinguda en una assignatura (IEC)

Li va fer molta il·lusió treure matrícula d'honor d'història de la llengua / He tret matrícula de moltes assignatures (També s'usa simplement amb la forma *matrícula*)

▷ **molt deficient** (ant.)

QUALITAT

a títol de SP, en qualitat de / d'acord amb la condició que s'expressa (R-M, *)

Tu pots reclamar-ho a títol d'hereu que ets / Rebre una quantitat a títol de préstec (R-M, EC)

→ **com a, en qualitat de, en tant que**

▷ **amb caràcter de** (p.ext.)

amb caràcter de SP, en qualitat de / d'acord amb la condició de (IEC, *)

El va anar a invitar oficialment, amb caràcter de president de la comissió / Anà a Roma amb caràcter d'ambaixador (R-M, EC)

→ **en qualitat de, com a**

▷ **a tall de** (p.ext.), **a títol de** (p.ext.)

com a SAdv, en qualitat de / d'acord amb la condició d'un (IEC, *)

S'ha presentat com a propietari de la casa perquè l'ha comprada no fa gaire / Com a general mereix totes les nostres lloances / Hi anirà com a secretari (R-M, IEC, EC)

→ **en qualitat de, amb caràcter de, quant a, a títol de, com a tal**

com a tal SAdv, en qualitat d'això / d'acord amb la condició que s'expressa (IEC, *)

Era l'alcalde i parlà com a tal (EC)

→ **en qualitat de, com a**

de la talla (d'algú) SP, de l'alçada intel·lectual, moral, etc., d'algú

Un pintor de la talla de Fortuny (IEC)

denominació d'origen SN, denominació d'un país, d'una regió o localitat, que designa un producte que n'és originari, les qualitats específiques del qual són degudes a una original concurrència de factors (EC)

Aquest producte té denominació d'origen, per això és més car

▷ **de marca** (p.ext.)

en concepte de SP, d'acord amb la condició que s'expressa

Ha pagat una pila de pessetes en concepte d'arbitris municipals / M'han donat mil pessetes en concepte de gratificació (R-M, EC)

→ **com a, en qualitat de**

en qualitat de SP, d'acord amb la condició d'un (IEC)

Li ho aconsello en qualitat de metge / Actua en el judici en qualitat d'advocat defensor / Quan arribi l'hoste l'hem de tractar en qualitat de germà (EC, *, *)

→ **a títol de, amb caràcter de, com a, quant a, en concepte de, com a tal**

▷ **a tall de** (p.ext.), **a manera de** (p.ext.)

en tant que SP, en qualitat de / d'acord amb la condició d'un (R-M, *)

En tant que propietari, té dret d'entrar al local / Ell podia fer-ho en tant que expert en la matèria (R-M)

→ **a tall de, quant a, a títol de**

▷ **a manera de** (p.ext.)

nivell de vida *SN*, quantitat de béns i serveis que es poden adquirir amb els ingressos mitjans d'un grup o una classe social determinats (IEC)

La majoria de països occidentals tenen un nivell de vida alt

→ **qualitat de vida, tren de vida**

▷ **cost de la vida** (p.ext.), **benestar social** (p.ext.)

qualitat de vida *SN*, conjunt de béns o valors socioculturals que determinen la manera de viure de les persones (IEC)

El nostre país és un dels països que té la qualitat de vida més alta

→ **nivell de vida, tren de vida**

▷ **cost de la vida** (p.ext.)

quant a *SAdv*, en el concepte de (A-M)

Hi vaig anar quant a representant de la meua universitat

→ **en tant que, en qualitat de, com a**

▷ **en quant** (v.f.)

QUALSEVOL

en Pau, en Pere i en Berenguera *SCoord*, qualsevol persona, sense determinar quina / es diu per a indicar tres persones indeterminades, com quan en castellà es diu *Fulano, Zutano y Mengano* (A-M)

A la festa, m'hi vaig trobar en Pau, en Pere i en Berenguera; hi havia tot el poble

→ **en tal i en tal altre, en tal**

▷ **en Pere, en Pau i en Berenguera** (v.f.)

[Cat. (A-M)]

en tal *SD*, tal o tal persona (indeterminada, encara que se sobreentén qui és) (A-M)

I en tal va dir que no era veritat

→ **en tal i en tal altre; en Pau, en Pere i en Berenguera**

● **un tal** (Ross.)

[Bal. (A-M)]

en tal i en tal altre *SCoord*, tal o tal persona (indeterminada, encara que se sobreentén qui és)

Va convidar la Maria, en Josep, en David, en tal i en tal altre / Vindran en Pere, la Míriam, la Montse, en Jaume, en tal, en tal i en tal altre (També s'usa amb la forma *en tal, en tal i en tal altre*)

→ **en Pau, en Pere i en Berenguera**

● **en tal** (Bal.), **un tal** (Ross.)

no ésser ningú *SV*, no tenir autoritat ni categoria estimable / no tenir autoritat per a dir alguna cosa o fer-la (A-M, EC)

Ell no és ningú per donar-nos ordres / Tu no ets ningú per a impedir-m'ho / Aquest paio no és ningú i no para de manar (R-M, EC, *)

▷ **tenir pes** (ant.), **no ésser qui** (p.ext.), **pobre home** (p.ext.), **pobre desgraciat** (p.ext.), **un qualsevol** (p.ext.), **no tenir**

empenta (p.ext.), **no tenir esperit** (p.ext.), **conill de guix** (p.ext.)

no valer ni la pesseta de batejar *SV*, no valer res (R-M)

No em parlis d'aquell home! És un qualsevol que no val ni la pesseta de batejar (R-M)

→ **no valer es dotze doblers des batiar**

pobre diable *SN*, persona de poca vàlua o de poca categoria social (EC)

D'entrada, semblava un pobre diable, però mitja ciutat el coneixia. Era força popular

→ **pobre llàtzer, pobre desgraciat, pobre home, mort de gana**

tot altre que *SQ*, qualsevol que (IEC)

Hi hauria anat tot altre que no fos ell (IEC)

▷ **altre que** (p.ext.), **tot altre** (p.ext.)

QUAN

al moment (de fer alguna cosa) *SP*, en el moment en què s'esdevé alguna cosa (R-M)

Vigila si el motor fa massa soroll al moment d'engegar / Al moment de començar, el silenci era absolut / Al moment de posar-se malalt, va cridar el metge (R-M, R-M, *)

sempre que *SAdv*, cada vegada que (EC)

Sempre que passa em saluda (S'usa generalment seguida d'un verb en indicatiu) (EC)

tan bon punt *SN*, al moment que / tot seguit d'haver (IEC, EC)

T'agrairé que tan bon punt el vegis entrar, m'avisis / Tan bon punt van sopar, se'n van anar al llit (R-M, EC)

→ **així que, tan aviat com, un cop, una vegada, tantost com**

QUANTITAT

■ **a cents i a milers** *SCoord*, expressió usada per a denotar molta quantitat

Van comprar-ne a cents i a milers

→ **a milers, a centenars, a manta, a grapats, a cabassos, a balquena, a muntó**

a milers *SP*, molts, abundantament / en gran quantitat (R-M, *)

De plats de ceràmica, n'hi havia a milers; no sabíem pas quin triar / Són rics i sempre compren els productes a milers / Compra els ous a mils (També s'usa amb la forma *a mils*) (R-M, *, EC)

→ **a cents i a milers, a manta, a grapats, a cabassos, a balquena, a muntó, a centenars**

més enllà de *SAdv*, més amunt de, referit a quantitat (IEC)

No eren més enllà de dotze / No els he comptats, però deu haver-n'hi enllà de tres-cents (S'usa amb un numeral com a complement. El complement es pot ometre) (IEC, R-M)

→ **en amunt, passa de, per damunt de**

poca cosa *SQ*, petita quantitat / cosa sense importància (A-M)

Ha tingut una caiguda molt aparatosa, però s'ha fet poca cosa / Seran les persones de comunió quatre-centes, molt poca cosa més o manco (També s'usa amb les formes *poqueta cosa* i *poca coseta*) (IEC, A-M)

▷ **de més grosses n'han passades** (p.ext.),
de més grosses se n'han vistes (p.ext.)

un tant *SQ*, quantitat periòdica de diners (Fr)
Li passava un tant cada mes (Fr)

▷ **tant per cent** (p.ext.)

xifra astronòmica *SN*, quantitat molt elevada (IEC)

Demana una xifra astronòmica pel seu cotxe

QUARESMA

dijous gras *SN*, darrer dijous abans de la Quaresma / dijous anterior a Carnestoltes, en què hom menja coca de llardons i truita de botifarra i se solen fer fontades (IEC, EC)

El dia de dijous gras és tradició menjar botifarra d'ou

→ **dijous llarder**

dijous llarder *SN*, dijous anterior a Carnestoltes, en què hom menja coca de llardons i truita de botifarra i se solen fer fontades (EC)

Dijous llarder menjarem coca de greixons

→ **dijous gras**

Dimecres de Cendra *SN*, primer dia de Quaresma, en què es fa la benedicció i la imposició de la cendra com a signe penitencial (EC)

El Dimecres de Cendra s'enterra la sardina

▷ **l'enterrament de la sardina** (p.ext.)

diumenge de pinyata *SN*, primer diumenge de Quaresma (IEC)

Els exercicis espirituals a Caldes de Montbui començaran el diumenge de pinyata

l'enterrament de la sardina *SD*, sortida al camp que tenia lloc el Dimecres de Cendra i que cloïa les festes de Carnestoltes. Hom feia una cerimònia grotesca en què era enterrada entre plats de terrissa una arengada o sardina (EC)
Es van conèixer el dia de l'enterrament de la sardina

▷ **Dimecres de Cendra** (p.ext.)

serrar la vella *SV*, dividir simbòlicament la representació gràfica de la Quaresma en dues parts, cerimònia que hom feia el dia que s'entrava a la segona meitat de la Quaresma (EC)
És època de serrar la vella, perquè estem a la segona meitat de la Quaresma

QUARTILLA

en quart *SP*, (dit per a referir-se a un) llibre, fullet, etc., de mida igual a la quarta part d'un plec (EC)

Ens van donar un fullet en quart per informar-nos de tot el que havia passat

QUASI

a penes *SP*, gairebé no (IEC)

No marxis, encara; a penes són les sis / A penes m'ha mirat (R-M, EC)

→ **amb prou feines, tot just, encara no, ben just**

a punt (de fer alguna cosa) *SP*, no mancant gaire per a fer o esdevenir-se quelcom (R-M)

Són a punt de tocar les deu / Estava a punt de caure / Té l'olla a punt de bullir, ja hi pot tirar la pasta / Sembla a punt de començar la pel·lícula, calleu (El complement és opcional) (R-M, Fr, *, *)

→ **a un tomb de dau de**

▷ **estar als últims** (p.ext.)

amb prou feines *SP*, escassament / tot just, gairebé no (R-M, *)

Érem molt pocs, amb prou feines deu persones / Amb prou feines arribarem a ésser vint / Amb prou feines si es va omplir mitja sala d'actes (R-M, EC, *)

→ **a penes, tot just, encara no**

anar de poc *SV*, faltar-se'n poc per (IEC)

Va anar de poc com no l'encertés / Va anar de ben poc que no es van creuar a l'escala / Ha vingut de poc que no perd el tren (També s'usa amb les formes *anar de ben poc* i *anar de molt poc* i amb el verb *venir*) (IEC, *, *)

→ **anar de prim, venir d'un fil, anar de res, faltar-se'n poc, venir d'un no res, venir d'un pèl, faltar un pèl, venir d'un dit, venir a un través de cabell, penjar prim**

▷ **anar pel camí** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

anar de prim *SV*, faltar poc que no s'esdevingui una cosa (EC)

Ha tirat la pilota i ha anat de prim que no trenca un vidre / Li va venir prim de classificar-se en primer lloc / A la dama li vingué molt de prim que no li agafés un batlicor (També s'usa amb les formes *venir prim* i *venir de prim*) (*, *, Fr)

→ **anar de poc, anar de res, faltar-se'n poc, venir d'un fil, venir d'un no res, venir d'un pèl, faltar un pèl, venir d'un dit, penjar prim, venir a un través de cabell**

anar de res *SV*, faltar-se'n poc / haver estat a punt d'esdevenir-se (IEC, *)

Va anar de res que no prenguéss mal / Va venir de res que el test que va caure del balcó no li anés a parar a sobre (També s'usa amb el verb *venir*)

→ **venir d'un no res, anar de poc, anar de prim, faltar-se'n poc, venir d'un fil, venir d'un pèl, faltar un pèl, venir d'un dit, penjar prim**

■ **ben just** *SAdv*, amb curta diferència, aproximadament

Ben just hi havia cinquanta persones a l'estadi
→ **més o menys, encara no, a penes**

de poc *SP*, quasi / gairebé, mancant-hi poc / forma que indica que ha faltat poc perquè una cosa tingués lloc (R-M, A-M, IEC)

Vés més amb compte: de poc caus, ara / És de poc que l'han elegit (IEC, EC)

→ **d'una mica més, tantost que**

▷ **per poc** (v.f.), **a poc** (v.f.)

encara no SAdv, no arribant a (R-M)

Als tres anys encara no d'haver-se establert, ja ha fet una fortuneta / Ha passat un mes encara no d'ençà de la seva incorporació, i ja ens coneix com el qui més (R-M)

→ **amb prou feines, a penes, ben just**

■ **pels pèls** SP, gairebé, faltant poc

Pels pèls, no ha perdut el tren! / Es va treure el carnet de conduir pels pèls

→ **faltar un pèl, venir d'un pèl**

penjar prim SV, venir molt just, estar a punt d'ocórrer una cosa (A-M)

Ha penjat prim que no el xafés un cotxe

→ **anar de prim, anar de poc, anar de res, venir d'un fil, venir d'un pèl**

tantost que SAdv, forma conjuntiva que indica que ha faltat poc perquè una cosa tingués lloc

Tantost que no em pega: no s'ha enrabiat poc! / Tantost que no caic, badant! (IEC)

→ **de poc, d'una mica més**

venir d'un fil SV, faltar poc (R-M)

Ha vingut d'un fil que no guanyéssim el partit; ens ha marcat un gol en els darrers segons / Ha anat d'un fil que no trenco el mirall; m'ha caigut de les mans, però l'he entomat (També s'usa amb el verb *anar*) (R-M)

→ **anar de prim, anar de poc, anar de res, faltar-se'n poc, venir d'un dit, venir d'un pèl, penjar prim**

venir d'un pèl SV, gairebé / faltar poc (R-M, *)

Ha vingut d'un pèl que no et toquessin / Ha anat d'un pèl que no perd el tren (També s'usa amb el verb *anar*) (F, *)

→ **anar de prim, venir d'un dit, venir d'un fil, faltar un pèl, faltar-se'n poc, anar de poc, anar de res, venir a un través de cabell, penjar prim, pels pèls**

▷ **anar pel camí** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

QUEIXA

ais i uis SCoord, lamentacions / queixes, planys (R-M, IEC)

Són insuportables, sempre estan amb ais i uis; de tot es queixen / Després tot seran ais i uis (R-M, EC)

■ **os pedrer** SN, exclamació usada per a manifestar contrariatat, maledicció, fastig, queixa, desacord, etc.

Os pedrer! Quines hores de trucar!

→ **os pedreta, me cago en déna, me cago en l'olla, me cago en la mar salada**

▷ **os pedrera** (v.f.)

quin pebre li fa coure els ulls O, es demana això volent inquirir quina raó té algú per a ficar-se en un assumpte / es diu a una persona que es

fica en coses que no li interessin i li poden ésser perjudicials si s'hi fica (A-M)

Sempre s'està queixant i no acabo d'entendre quin pebre li fa coure els ulls / De qui estic picat és de tu...-Saber voldria jo ara quin és el pebre que et fa coure els ulls (*, A-M)

→ **quina ceba li fa coure els ulls, quin pebre li fa coure es cul**

▷ **quin sant s'ha trencat el coll** (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

quina ceba li fa coure els ulls O, de què es queixa? / de què es plany? / expressió usada per a inquirir quina raó té algú per a ficar-se en algun assumpte (R-M, IEC, *)

Continua queixant-se de la família. Jo voldria saber quina ceba li fa coure els ulls, ara, si tothom l'ajuda! / Però, quina ceba li fa coure els ulls?, si ningú no li ha dit res (R-M)

→ **quin pebre li fa coure els ulls**

▷ **quin sant s'ha trencat el coll** (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

QUEIXAL

queixal del seny SN, qualsevol de les darreres molars en l'home que surten més tard que les altres / tercera dent molar de cada costat (IEC, EC)

Té la galta inflada perquè li surt el queixal del seny

QUEIXAR-SE

tenir sempre un sis o un as SV, queixar-se sempre (R-M)

Ja no se l'escolta ningú perquè sempre té un sis o un as (R-M)

→ **tenir sempre un forat que li fa aire, tenir un all o una ceba, ésser un sac de gemecs**

▷ **semblar una puta ploranera** (p.ext.), **trobar un sis o un as** (p.ext.), **trobar pèls** (en alguna cosa) (p.ext.), **trobar taps** (en alguna cosa) (p.ext.), **trobar tatxes** (en alguna cosa) (p.ext.), **trobar pegues** (en alguna cosa) (p.ext.)

QUEIXÓS

delicat com una unglya d'ase SA, es diu d'una persona excessivament delicada, que es queixa sense prou motiu (A-M)

Per al menjar és delicat com una unglya d'ase, res no li sembla bé

→ **més delicat que una unglya d'ase, ésser un figa, ésser un figaflor, ésser un figa blana, ésser un figa tova**

▷ **de sucre** (p.ext.)

més delicat que unglya d'ase SA, expressa ironia sobre la pretesa delicadesa d'algú / es diu d'una persona excessivament delicada, que es queixa sense prou motiu (R-M, A-M)

És exigent sense solta ni volta; és més delicat que unglya d'ase; no en facis cas (R-M)

→ **delicat com una unglà d'ase, ésser un figa, ésser un figafior, ésser un figa blana, ésser un figa tova**

▷ **de sucre** (p.ext.)

■ **tenir bony o bua** *SV*, dit d'algú que sempre posa inconvenients a tot

Està carregada de punyetes. Sempre té bony o bua / No pots comptar amb ell. Tot lo dia té bony o bua

[Mall.]

trobar un sis o un as *SV*, trobar què dir, tenir sempre motiu de queixa (A-M)

Aqueixos hereus de patrimonis tan rics... per tot troben un sis o un as (A-M)

▷ **tenir sempre un sis o un as** (p.ext.)

QUELCOM

un no sé què *SQ*, quelcom que no conec, que hom no pot definir (IEC)

Té un no sé què de repugnant / No és maca, però té un no sé què (IEC, EC)

▷ **un sí és no és** (p.ext.), **no sé qui** (p.ext.)

QUEQUEJAR

tenir la llengua curta *SV*, parlar travat, amb returades (A-M)

De vegades no se l'entén de res, té la llengua curta

▷ **trencar les paraules** (p.ext.), **lligar-se-li la llengua** (a algú) (p.ext.), **travar-se-li la llengua** (a algú) (p.ext.)

QUEVIURES

provisions de boca *SN*, queviures / coses per menjar (EC, *)

Necessitarem provisions de boca per al viatge

▷ **pa a taleca** (p.ext.)

QUIRÒFAN

sala d'operacions *SN*, departament d'un centre mèdic, especialment condicionat per a realitzar-hi intervencions quirúrgiques (T)

El meu marit encara està a la sala d'operacions: sembla que les coses s'han complicat

QUITAMENT

quitament i espera *SCoord*, acord pel qual el creditor considera el deutor quití d'una part de les seves obligacions i li concedeix uns terminis per al pagament de la resta (IEC)

Com que li han concedit un quitament i espera, podrà pagar el deute sense problemes

▷ **quedar a deure** (p.ext.)

QUOTIDIÀ

de batalla *SP*, dit dels objectes d'ús quotidià que poden ésser tractats sense gaires miraments (EC)

Aquest és el meu jersei de batalla, no me'l facis posar per mudar / No et faci por embrutar aquesta samarreta, que és només roba de batalla / Aquesta és la seva roba de batalla, sempre se la posa per treballar

→ **de cada dia, de patacada**

▷ **d'estar per casa** (p.ext.), **de tot portar** (p.ext.), **de tot anar** (ant.)

de cada dia *SP*, quotidià / dit dels objectes d'ús quotidià que poden ésser tractats sense gaires miraments (R-M, *)

Avui no posis la vaixela bona, posa la de cada dia (R-M)

→ **de diari, de batalla**

▷ **de carrer** (p.ext.), **d'estar per casa** (p.ext.)

R

RABENT

a degolla *SP*, [fer alguna cosa] molt rabent, volent acabar-la prompte (A-M)

Si fas la feina a degolla, no et sortirà bé

→ **a cuïta-corrents, a cremadent**

RAÇA

home de color *SN*, dit de les persones que no són de raça blanca, especialment els negres i els mulats / de raça no blanca / els que no són de raça blanca, com els negres, els xinesos, els pell-roges, etc. (EC, R-M, A-M)

Els homes de color es classifiquen per pobles diferents / Durant molt segles els homes de color foren tractats de manera molt injusta per la raça blanca (També s'usa amb els noms *dona, gent i persona*) (R-M, *)

pura sang *SN*, cavall que descendeix de cavalls de la mateixa raça / dit per a referir-se a un animal (normalment un cavall) de raça pura (T, *)

Un cavall de pura sang (IEC)

RACIONAR

posar taxa (a alguna cosa) *SV*, taxar alguna cosa, evitar-ne l'excés (EC)

Si vull aprimar-me, hauré de posar taxa al menjar, perquè menjjo massa a deshora

RACIONAT

a ració *SP*, amb limitació dels aliments o d'altres coses necessàries / mesurar la quantitat de menjar que es dóna a cadascú (A-M, IEC)

T'hauràs de posar a ració perquè tens l'estómac malament / Com que vas gastar tant, t'hauem de posar a ració / Estic a ració / El tenen a mitja ració (També s'usa amb la forma *a mitja ració*)

→ **a règim, a dieta**

RAJANT

a raig *SP*, expressió usada per a indicar que un líquid està sortint d'un orifici, d'un tub, etc., de manera contínua

L'oli s'hi tira a raig (IEC)

▷ **córrer fil a fil** (p.ext.)

RAJAR

córrer fil a fil *SV*, rajar / dit per a indicar que un líquid (sang, llàgrimes, etc.) surt del cos per un fil prim d'una manera contínua (Fr, *)

La sang li corria fil a fil (Fr)

▷ **a raig** (p.ext.), **vessar llàgrimes de sang** (p.ext.), **sang viva** (p.ext.)

RAMASSADA

ram d'aigua *SN*, ramassada, xàfec breu (EC)

Renoi! Quin ram d'aigua!; sort que som a solpluig (R-M)

→ **espetec d'aigua, bàtec d'aigua, grop d'aigua, cop d'aigua, cop de pluja**

RAMAT

cabal de sang *SN*, bestiar, ramats / ramats que hom posseeix (IEC, Fr)

Té un cabal de sang important

RAMPA

llit d'escala *SN*, volta o pla inclinat damunt la qual descansen els graons (IEC)

Encara han de contruir els graons, de moment només hi ha fet el llit d'escala

RANQUEJAR

plantar fesols *SV*, ranquejar, anar coix (A-M)

Des que va tenir aquella malaltia a la cama que planta fesols

→ **plantar guixes**

[Bagà (A-M)]

RAÓ

sentit comú *SN*, facultat atribuïda a la generalitat de les persones de discernir raonablement les coses / facultat reguladora que permet a l'home de fonamentar tot judici sense caure ni en l'escepticisme ni en el dogmatisme (IEC, EC)

Si fas servir el sentit comú, te'n sortiràs; ja ho veuràs

▷ **posar seny** (p.ext.), **recobrar el seny** (p.ext.), **edat de discreció** (p.ext.)

■ **tenir dret** *SV*, algú, ésser fonamentat en allò que diu o fa, tenir arguments vàlids, justos, per a dir o fer quelcom, estar en la cosa certa

Tan prest condemnen el qui té dret com el qui té tort (A-M)

→ **tenir raó**

▷ **tenir tort** (ant.), **a tort i a dret** (p.ext.)

tenir raó *SV*, pensar acordadament amb la veritat o amb la justícia / ésser algú fonamentat en allò que diu o fa, tenir arguments vàlids, justos, per a dir o fer quelcom, estar en la cosa certa (A-M, EC)

Tinc raó de queixar-me (EC)

→ **tenir dret**

▷ **tenir tort** (ant.), **poder parlar fort** (p.ext.)

RAONABLE

ésser de raó *SV*, ésser conforme a la veritat o a la justícia / ésser, una cosa, raonable (A-M, EC)

*Ja que va ajudar-lo tant, ara és de raó que l'altre li correspongui / Tot això que diu és de raó: hi estic totalment d'acord / S'ha pres un mes de vacances? Ja és de raó (R-M, *, *)*

→ **ésser de justícia**

▷ **ésser raó** (v.f.), **estar d'acord amb** (p.ext.), **venir-hi bé** (p.ext.)

poder parlar fort *SV*, tenir raó, no tenir por d'ésser desmentit (A-M)

Sobre aquest tema en Josep va poder parlar fort ja que tenia tota la raó

▷ **tenir raó** (p.ext.)

posar-se en bon terreny *SV*, ésser considerat (R-M)

Quant al preu, es van posar en bon terreny i ens vàrem entendre de seguida (R-M)

→ **posar-se en avinença**, **posar-se a la raó**

RAONAR

entrar en raó *SV*, deixar una actitud equivocada / reflexionar seriosament i fer propòsit d'esmena (R-M, *)

*Allò que ell pretenia era un disbarat; per fi, entre tots l'hem pogut fer entrar en raó i no ha insistit més / S'ha atabalat i no entenia res, ha costat fer-la entrar en raó (R-M, *)*

→ **posar-se a la raó**, **venir a la raó**

▷ **no entrar a corral** (ant.), **entrar en comptes amb si mateix** (p.ext.)

filar prim *SV*, ésser primmirat / raonar molt subtilment / subtilitzar (R-M, Fr, IEC)

Sempre fila prim abans de prendre una determinació (També s'usa amb els quantificadors gaire, molt, etc. en posició preadjectival)

→ **mirar prim**, **cagar prim**

▷ **no tenir manies** (ant.), **posar els cinc sentits** (en alguna cosa) (p.ext.), **estar carregat de punyetes** (p.ext.), **tocat i posat** (p.ext.)

RAPAÇ

ocell de presa *SN*, rapinyaire / rapaç, àvid a agafar la presa (EC, *)

L'àguila és un ocell de presa / Fa com les aus

de presa, aquest home; vigila la víctima, i de cop l'escomet i la redueix (També s'usa amb la forma au de presa) (, R-M)*

RAPAR

tallar (alguna cosa) **al zero** *SV*, tallar arran de closca els cabells

El barber va tallar els cabells al zero a en Jesús / Em van tallar al zero (S'usa normalment amb l'expressió els cabells com a complement. També s'usa amb el verb rapar i amb la forma tallar (algú) al zero amb el complement en forma pronominal)

▷ **cap pelat** (p.ext.), **cap rapat** (p.ext.)

RAPAT

(fig.) «skin head»

■ **cap pelat** *SN*, persona que duu el cap pelat o afaitat, una vestimenta particular i que sol estar vinculat a una ideologia marcada per la fòbia envers determinats collectius

El seu veí li fa por perquè vesteix com un cap pelat / En Jaumet darrerament s'ajunta amb una colla de caps pelats

→ **cap rapat**

▷ **tallar** (alguna cosa) **al zero** (p.ext.)

RÀPID

■ **anar amb un coet al cul** *SV*, anar furient, veloç, veloçment

Sempre va amb un coet al cul, o sigui que si un dia te'l trobes pel carrer i no et saluda, no li ho tinguis en compte / El dia que no vagi amb el coet al cul, pensarem que li passa alguna cosa (També s'usa amb la forma anar amb el coet al cul)

→ **anar com un esperitat**, **anar amb un pito al cul**

▷ **anar escopetejat** (p.ext.)

■ **anar amb un pito al cul** *SV*, anar furient, veloç, veloçment

Vol fer tantes coses que ha d'anar amb un pito al cul / Sempre va amb el pito al cul, atabalat amunt i avall (També s'usa amb la forma anar amb el pito al cul)

→ **anar amb un coet al cul**, **anar com un esperitat**

[pito: mot no registrat a l'IEC]

■ **anar cagant llets** *SV*, anar molt de pressa, sense entretenir-se

Si volem arribar-hi, hi hem d'anar cagant llets (També s'usa amb els verbs de moviment arribar, fugir, sortir, etc.)

→ **anar-se'n com un cavall a la posta**, **en un pim-pam**, **a tota llet**

▷ **tenir cagarines** (p.ext.)

anar com un esperitat *SV*, (anar) furient, veloç, veloçment (R-M)

Sempre va com un esperitat, no té un moment

de repòs (També s'usa amb els verbs de moviment *córrer, fugir, passar, saltar*, etc.) (R-M)
→ **anar amb un coet al cul, anar amb un pito al cul, ràpid com una bala**

▷ **semblar que vagi a cercar la mort** (ant.)
anar-se'n com un cavall a la posta *SV*, anar-se'n molt de pressa (A-M)

Quan li van dir que la Cristina feia mitja hora que l'esperava, se'n va anar com un cavall a la posta

→ **anar cagant llets**

■ **córrer que se les pela** *SV*, ésser molt ràpid, molt veloç

Aquest cotxe corre que se les pela: pot agafar fàcilment els dos-cents cinquanta a l'autopista

→ **córrer com un boig, anar llampat, córrer més que el pensament, córrer com la tramuntana, córrer més que el vent**

■ **en un pim-pam** *SP*, molt de pressa, sense entretenir-se

Estaré llest en un pim-pam

→ **anar cagant llets**

ésser un llamp (algú) *SV*, moure's, actuar, amb una gran rapidesa (EC)

Aquest home és un llamp: li manen una cosa i ja la té feta (EC)

→ **més ràpid que un llamp**

▷ **ésser una carraca** (algú) (ant.)

més ràpid que un llamp *SA*, que és o va molt ràpid

El tren va passar més ràpid que un llamp

→ **ràpid com un llamp, ràpid com una llebre, ràpid com una exhalació, ràpid com un coet, ràpid com una centella, ràpid com un gat entre brases, ràpid com una bala, ésser un llamp** (algú), **com un llampec**

passar ras *SV*, passar molt de pressa, com volant (IEC)

Com que ha passat ras, gairebé no l'he vista, com està?

▷ **passar llis** (p.ext.)

pensat i fet *SCoord*, realitzat sense preparació o amb molt poca (A-M)

Va ésser pensat i fet allò de venir-vos a visitar. No vam ni preveure la possibilitat que us pogués molestar la nostra visita

→ **dit i fet, tan aviat dit com fet, vist i no vist**

▷ **fet i deixat estar** (p.ext.)

ràpid com un coet *SA*, veloç, veloçment (R-M)

Quan la va veure se'n va anar ràpid com un coet / Va marxar com un coet per por d'arribar tard (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

→ **ràpid com una bala, més ràpid que un llamp, ràpid com una llebre, ràpid com una exhalació, ràpid com una centella, ràpid com un gat entre brases**

ràpid com un gat entre brases *SA*, molt de pressa, sense entretenir-se (A-M)

Va passar ràpid com un gat entre brases sobre aquell assumpte tan conflictiu: no hi va dedicar ni un minut (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **més ràpid que un llamp, ràpid com una llebre, ràpid com una exhalació, ràpid com un coet, ràpid com una centella, ràpid com una bala, lleuger com una mos-tela**

ràpid com un llamp *SA*, amb gran velocitat / amb una gran rapidesa (A-M, EC)

És ràpid com un llamp / Amb el cotxe corre ràpid com un llamp / Corre com un llamp (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, *, EC)

→ **ràpid com una bala, disparat com una fletxa, més ràpid que un llamp, a brida abatuda, a esperons batuts, de llampada, més prompte que la vista, ràpid com el vent, com un llampec, córrer com la tramuntana**

▷ **a pas de tortuga** (ant.)

ràpid com una bala *SA*, rabent, molt de pressa (IEC)

Sempre corre ràpid com una bala / Quan el vaig veure passar anava com una bala; no vaig poder aturar-lo ni dir-li res (També s'usa ometent l'adjectiu i amb la forma *ràpid com la bala*) (*, R-M)

→ **ràpid com un llamp, ràpid com una exhalació, disparat com una fletxa, ràpid com un coet, anar com un esperitat, ràpid com una llebre, ràpid com una centella, ràpid com un gat entre brases, ràpid com el vent, més ràpid que un llamp**

▷ **com un lladre** (p.ext.)

ràpid com una centella *SA*, [fugir] rabent / molt veloçment, amb gran rapidesa (R-M, *)

Vaig mirar de parlar-hi al passadís, però anava ràpid com una centella i ni tan sols em va veure / Va fugir com una centella i el vàrem perdre de vista al moment (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

→ **ràpid com una bala, més ràpid que un llamp, ràpid com una llebre, ràpid com una exhalació, ràpid com un coet, ràpid com un gat entre brases**

ràpid com una exhalació *SA*, rabent / rapidíssimament (R-M, IEC)

Va passar ràpid com una exhalació per davant nostre i no va ni saludar-nos / Corria com una exhalació / Va passar pel davant nostre com una exhalació; ni tan sols va dir adéu (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, EC, R-M)

→ **en una exhalació, ràpid com una bala, més ràpid que un llamp, ràpid com una llebre, ràpid com un coet, ràpid com una centella, ràpid com un gat entre brases, a rem i vela**

ràpid com una llebre *SA*, expressió emprada per a indicar que algú és molt veloç

Aquest noi és ràpid com una llebre / Corre com una llebre / Quan va sentir el xiulet va fugir com una llebre sense donar temps a seguir-lo (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, EC, R-M)

→ **més ràpid que un llamp, ràpid com una exhalació, ràpid com un coet, ràpid com una centella, ràpid com un gat entre brases, ràpid com una bala, més lleuger que una llebre, lleuger com una mostela**

vist i no vist *S*Coord, dit per a indicar que quelcom s'ha fet o ha succeït ràpidament

Es va aixecar i, en un vist i no vist, va desaparèixer / La visita ha estat vist i no vist

→ **dit i fet, pensat i fet**

▷ **durar de Nadal a Sant Esteve** (p.ext.)

RÀPIDAMENT

a camades *SP*, a passes llargues / a grans passes, corrents (R-M, IEC)

Cada dia el veig passar a camades amunt i avall del carrer (R-M)

→ **a gambades, a grans passes, a brida abatuda, a tota merda, amb presses**

a cent per hora *SP*, d'una manera ràpida

Anar a cent per hora / Si fas les coses a cent per hora, mai no et sortiran bé (EC, *)

→ **a tot gas, a tota marxa, a tota velocitat, a tota màquina, a tota castanya**

a gambades *SP*, ràpidament, veloçment, molt de pressa, corrents

Caminava a gambades pel corredor de casa (R-M)

→ **a camades, a grans passes**

a pas de càrrega *SP*, caminant ràpidament, gairebé corrent (A-M)

Sembla que aneu a pas de càrrega, espereu-me / Deien que havien sortit a passejar, però caminaven a pas de càrrega

→ **a pas lleuger, a pas de frare convidat, a bon pas**

▷ **a pas de bou** (ant.), **a pas de formiga** (ant.), **a pas de tortuga** (ant.)

a pas de frare convidat *SP*, [anar] de pressa / amb presses, ràpidament (A-M, *)

Tot ho fa a pas de frare convidat i, és clar, sempre es descuida alguna cosa important

→ **a corre-cuita, de pressa, a pas de càrrega, a pas lleuger, a bon pas**

▷ **a pas de bou** (ant.), **a pas de formiga** (ant.), **a pas de tortuga** (ant.)

a pas lleuger *SP*, d'una manera ràpida

Avui menja a pas lleuger, deu tenir pressa

→ **a bon pas, a pas de càrrega**

▷ **a pas de bou** (ant.), **a pas de formiga** (ant.), **a pas de tortuga** (ant.)

a passos de gegant *SP*, avançant ràpidament, fent grans progressos / fer progressos ràpids (*, IEC)

Progressa molt ràpid, avança a passos de ge-

gant / En iniciar-se el mal, anava a poc a poc, però ara va a passes de gegant; cal fer un tractament molt enèrgic (També s'usa amb la forma *a passes de gegant*) (*, R-M)

→ **a tota marxa, de pressa, per moments**
▷ **amb passos de gegant** (v.f.), **a passes comptades** (ant.)

a rem i vela *SP*, molt veloçment (R-M)

S'emprèn totas les feines a rem i vela i de seguida es cansa; valdria més que ho fes amb calma (R-M)

→ **a tota vela, a tot rem, ràpid com una bala, ràpid com una exhalació**

a tot estrop *SP*, precipitadament / corrents a tota pressa (R-M, *)

El vaig trobar que anava a tot estrop a fi de no fer tard al concert (R-M)

→ **a tota brida, a tot drap, a tot gas, a tot vent, a tota llet, a tota marxa, a tota vela, a tot rem, a tota castanya, a tota pastilla, a marxes forçades**

a tot gas *SP*, molt de pressa / córrer molt (*, R-M)

Ja feia més de mitja hora que l'esperàvem i per fi vaig veure que anava a tot gas pel mig del passeig; va arribar sufragat / Sempre condueix a tot gas (R-M, *)

→ **a tota marxa, a tota merda, a tota hòstia, a tot estrop, a tot vent, a tota brida, a tota llet, a tota vela, a tot drap, a tot rem, a tota castanya, a tota pastilla, a cent per hora, a marxes forçades**

▷ **a pas de tortuga** (ant.)

a tot vent *SP*, veloçment / corrents a tota pressa (R-M, *)

Corria a tot vent carrer avall per atrapar el seu amic / L'automòbil passà a tot vent vora nostre (R-M)

→ **a tot estrop, a tot gas, a tota brida, a tota llet, a tota marxa, a tota vela, a tot drap, a tot rem, a tota castanya, a tota pastilla, a marxes forçades**

▷ **a pas de tortuga** (ant.)

a tota brida *SP*, [anar] veloçment / [anar] molt de pressa, volant (R-M, IEC)

Ja cal que anem a tota brida; d'ací cinc minuts hem de ser-hi / No ens vam aturar perquè tos dos anàvem a tota brida / Vam haver de marxar d'allà a tota brida (R-M, R-M, *)

→ **a tot estrop, a tota hòstia, a tota merda, a brida abatuda, a esperons batuts, a tot gas, a tot vent, a tota llet, a tota marxa, a tota vela, a tot drap, a tot rem, a tota castanya, a tota pastilla**

▷ **a pleret** (ant.)

■ **a tota llet** *SP*, molt de pressa

Condueix a tota llet i, la veritat, fa por anar amb ell

→ **a tota merda, a tota hòstia, a tot estrop, a tot gas, a tot vent, a tota brida, a tota marxa, a tota vela, a tot drap, anar ca-**

gant llets, a tot rem, a tota castanya, a tota pastilla

▷ **a pas de bou** (ant.)

a tota marxa *SP*, molt de pressa / ràpid / córrer (*, A-M, R-M)

Sempre va a tota marxa i es deixa la meitat de feina per fer; valdria més que la fes amb calma / El canot anava a tota marxa / Caminaven a tota marxa perquè perdien el tren (R-M, EC, *)

→ **a tot gas, a marxés forçades, a tota merda, a tota hòstia, a passos de gegant, a tot estrop, a tot vent, a tota brida, a tota llet, a tota vela, a tot drap, a tot rem, a tota castanya, a tota pastilla, a cent per hora**

▷ **a pas de tortuga** (ant.), **a la vela** (p.ext.), **a mitja marxa** (p.ext.)

amb quatre gambades *SP*, en molt poc temps, amb quatre passes (A-M)

Ens vam plantar a l'altre cap del poble amb quatre gambades / Amb quatre gambades ja érem allà / Hi vam arribar amb dues gambades (També s'usa amb el numeral *dos*) (EC, *, *)

→ **en un salt, de seguida, en un bot, en un moment, en un tranc, en un vol, en un volt, en una corredissa**

amb quatre queixalades *SP*, menjant ràpidament (R-M)

Amb quatre queixalades va acabar-se tot el que duïen per dinar / Va sopar amb quatre queixalades perquè feia tard al cinema (R-M)

→ **de pressa, en un moment, en un ai, en un salt, amb una grapada**

amb una esgarrapada *SP*, precipitadament / de pressa i de qualsevol manera; en un instant, en un temps molt curt (R-M, *)

Espera't: t'ho faré amb una esgarrapada / S'ha endreçat l'habitació amb dues esgarrapades (També s'usa amb els numerals *dos* i *quatre*) (R-M, *)

→ **amb una grapada, en una corredissa, en una correguda, com un llonzi, a corre-corrents, a corre-cuita, a tot córrer, a més córrer, a cremadent, a cuita-corrents, a marxés forçades, a tot córrer, amb presses, d'arrapa i fuig**

▷ **en una esgarrapada** (v.f.)

comes ajudeu-me *O*, corrents / es diu per a denotar l'acte de córrer, d'apressar-se (IEC, *)

Em vaig deixar l'abric al parc i comes ajudeu-me vaig desfer el camí; sortosament ningú no l'havia tocat (També s'usa amb la forma *cametes ajudeu-me*)

→ **cametes em valguen, corre que correràs, sortir per comes, a més córrer, a tot córrer, amb presses**

▷ **campi qui pugui** (p.ext.), **a cuita-corrents** (p.ext.)

cametes em valguen *O*, es diu per a denotar l'acte de córrer, d'apressar-se

Quan va veure de lluny que el tren arribava a

l'estació, cametes em valguen, no podia perdre aquell tren de cap manera

→ **comes ajudeu-me, corre que correràs**

▷ **cametes me valguen** (v.f.), **campi qui pugui** (p.ext.), **valer-se de les comes** (p.ext.)

com un gànguil *SAdv*, veloçment / amb gran lleugeresa, molt veloçment (R-M, *)

Ja veuràs com no es deixarà atrapar; corre com un gànguil i aviat el perdran de vista (R-M)

→ **com un llonzi**

contra rellotge *SP*, molt ràpid, amb presses (IEC)

Anar contra rellotge / Treballar contra rellotge (IEC, EC)

→ **de pressa, a marxés forçades**

d'aire *SP*, de pressa / d'una manera ràpida (A-M, *)

Salva'm! No temo els monstres que d'aire veig venir / Hem d'anar una mica d'aire si volem arribar a temps (A-M, *)

→ **de pressa**

d'una revolada *SP*, amb un moviment ràpid, sense miraments / amb un moviment ràpid i violent (estirada, empenta, etc.) (R-M, IEC) *Quan va sentir allò, es va alçar d'una revolada i se'n va anar / Va obrir la porta d'una revolada* (R-M, EC)

→ **de pressa, de llampada, en un temps rècord, d'una bursada**

▷ **amb una revolada** (v.f.)

d'una vegada *SP*, sense fer esperar més (IEC)

Acaba de contar-ho d'una vegada, que tinc pressa (R-M)

→ **una vegada per totes**

▷ **de seguida** (p.ext.)

de llampada *SP*, corrents / rabent (IEC, EC)

Ha passat de llampada i no ha volgut aturar-se / Va passar per davant nostre de llampada (R-M, EC)

→ **de pressa, ràpid com un llamp, d'una revolada**

de pla *SP*, amb rapidesa, sense grans formalitats (IEC)

Tals qüestions han de ser judicades i sentenciades pels cònsols sumàriament i de pla (IEC)

→ **de pressa**

de pressa *SP*, ràpidament / d'una manera ràpida, veloçment, corrents (IEC, *)

Cal que enllestim de pressa l'escenari; la funció comença a dos quarts de set (També s'usa amb la forma *de presset*) (R-M)

→ **a pas de frare convidat, de mantinent, de pressa i corrents, a corre-corrents, a passos de gegant, de llampada, a corre-cuita, d'aire, a cremadent, amb quatre queixalades, de quates, per moments, contra rellotge, d'una revolada, de pla a poc a poc** (ant.), **donar-se brasa** (p.ext.), **és tard i vol ploure** (p.ext.)

de quatre *SP*, [anar] molt de pressa / d'una manera ràpida, veloçment, corrents (IEC, *)

Sempre va de quatre / Aquella maleïda que fugí corrents de quatre / Haver de córrer sempre de quatre! (*, A-M, A-M)

→ **de pressa**

▷ **de quatre** (v.f.)

de seguida *SP*, molt aviat, de pressa / sense tardar (R-M, IEC)

Quan acabis, vés de seguida a l'estació / Espera'm un moment: vindré de seguida (R-M, EC)

→ **en un salt, amb quatre gambades, en un bot, en un moment, en un tranc, en un vol, en un volt, en una corredissa, de mantinent, a l'acte, tot seguit, de continent, a la carrera**

▷ **a la primera** (p.ext.), **d'una vegada** (p.ext.)

disparat com una fletxa *SA*, rabent / molt de pressa, amb gran velocitat o rapidesa (R-M, *)

Quan el vaig veure anava disparat com una fletxa darrere el seu gos que li fugia (També s'usa ometent l'adjectiu i amb el nom *sageta*)

→ **ràpid com una bala, ràpid com un llamp, més prompte que la vista, ràpid com el vent**

en un bot *SP*, [anar a algun lloc] corrents, en un instant (IEC)

Vaig en un bot a comprar tabac; espera'm un instant (R-M)

→ **en una correguda, en un salt, en un vol, amb quatre gambades, de seguida, en un moment, en un tranc, en un volt, en una corredissa, en una escapada**

en un moment *SP*, ràpidament, trigant molt poca estona (EC)

T'ho faig en un moment / Es veu que tenia molta gana: es va menjar l'entrepà en un moment (EC, *)

→ **en un tranc, en un volt, en un dir Jesús, en el temps de dir una avemaria, en un credo, en menys d'un no res, en un batre d'ulls, en un dos per tres, en un tancar i obrir d'ulls, amb quatre queixalades, de seguida**

en un salt *SP*, molt ràpidament, amb poc esforç per anar a un lloc (A-M)

Va anar a buscar els resultats de la selectivitat en un salt; tenia ganes de saber si havia entrat a la universitat / Anar en un indret en un salt, en quatre salts (També s'usa amb els numerals *dos* i *quatre*) (*, IEC)

→ **de seguida, amb quatre gambades, en un bot, en un moment, en un tranc, en un vol, en un volt, en una corredissa, en una escapada**

▷ **amb un salt** (v.f.)

en un temps rècord *SP*, en un temps més breu que no és normal, que no és d'esperar / en molt poc temps (IEC, EC)

Avui ha apilat les caixes en un temps rècord, està en bona forma

→ **a corre-cuita, d'una revolada**

en un tranc *SP*, en un moment, molt de pressa (IEC)

Hi va arribar en un tranc / S'engolí en dos trancs la cuixa de pollastre (També s'usa amb la forma *en dos trancs*)

→ **en un moment, amb quatre gambades, de seguida, en un bot, en un moment, en un salt, en un vol, en un volt, en una corredissa**

[Val. (A-M)]

en un vol *SP*, molt de pressa / ràpidament, trigant molt poca estona (IEC, *)

És un cambrer molt eficient; en un vol té totes les taules servides / Hi vaig en un vol i torno (R-M, EC)

→ **en una corredissa, en un bot, en un volt, amb quatre gambades, de seguida, en un moment, en un salt, en un tranc, en una escapada**

▷ **d'un vol** (v.f.)

en un volt *SP*, ràpidament, trigant molt poca estona *Vinga, hem d'endreçar el menjador en un volt, que vindran visites*

→ **en un moment, en un vol, amb quatre gambades, de seguida, en un bot, en un salt, en un tranc, en una corredissa, en una escapada**

▷ **d'un volt** (v.f.)

en una corredissa *SP*, d'una manera ràpida (R-M) *No he comprat el diari, ara hi vaig en una corredissa abans de dinar* (R-M)

→ **en una correguda, amb una esgarrapada, en un vol, en una escapada, amb quatre gambades, de seguida, en un salt, en un moment, en un tranc, en un volt**

en una escapada *SP*, (fent una) anada breu a un indret (IEC)

Vés-hi en una escapada (IEC)

→ **en una corredissa, de seguida, en un bot, en un moment, en un salt, en un tranc, en un vol, en un volt**

més prompte que la vista *SA*, ràpid, ràpidament (R-M)

Quan jo li vaig dir que la seva proposició em semblava una estafa, va marxar del meu davant més prompte que la vista (R-M)

→ **ràpid com una bala, ràpid com un llamp, ràpid com el vent, disparat com una fletxa**

per moments *SP*, progressivament i amb rapidesa / ràpidament, amb un progrés ininterromput de l'acció verbal (IEC, EC)

S'agreuja per moments (EC)

→ **de pressa, a passos de gegant**

RAPIDESA

un cop de SQ, cadascun dels moviments repetits, o conjunt d'aquests moviments, que hom fa o

que hom imprimeix a instruments, màquines, etc., en fer-los funcionar, per dur a terme una operació breu, ràpida (R-M)

On vas amb aquest vestit tan arrugat? Vine, que t'hi donaré un cop de planxa; serà un moment / Hi he anat en un cop de cotxe, entre dues classes / Va solucionar la qüestió d'un cop de ploma; no va pensar-s'hi gaire (R-M)

▷ **passar la planxa** (p.ext.), **passar l'escombra** (p.ext.), **per sobre** (p.ext.)

RAQUÍTIC

com un cuc d'aglà *SAdv.*, ésser una persona raquítica, repulsiva de veure (A-M)

La Maria és com un cuc d'aglà, es nota que ha estat malalta (També s'usa amb el nom *glà*)

→ **ésser poca cosa** (algú), **ésser un avortí, ésser un gastament** (algú)

▷ **tap de bassa** (p.ext.)

[Palma (A-M)]

RAR

ni un per remei *SConj.*, rar / que és en molt petit nombre (Fr, *)

Necessitem branquillons per a encendre un foc, però no n'hi deu haver ni un per remei (S'usa en contextos negatius. També apareix amb la forma *ni per remei*)

▷ **ni per un remei** (v.f.), **no haver-n'hi ni per a començar** (p.ext.)

no conèixer el color (d'alguna cosa) *SV*, no veure mai quelcom o veure-ho rarament / no veure alguna cosa ni per remei (R-M, EC)

No coneixia el color de la pobresa a la seva ciutat, però havia viscut uns quants mesos a països subdesenvolupats i n'havia vist de tots colors → **no saber quin gust té**

▷ **no poder beure'n en carbassa** (p.ext.)

no poder beure'n en carbassa *SV*, es diu d'una cosa excel·lent, rara (IEC)

D'aquesta mena de teixit, no creguis que podràs beure'n en carbassa. Ve de l'Índia i és molt difícil de trobar / De còpies d'aquest exemplar, no se'n poden beure en carbassa

▷ **ésser moneda corrent** (ant.), **passar alt** (p.ext.), **mai no vist** (p.ext.)

poder-se comptar amb els dits de la mà *SV*, ésser molt pocs, haver-hi un nombre molt reduït (de persones o de coses) (EC)

El nombre de còpies d'aquest llibre que hi ha a tot el món es poden comptar amb els dits de la mà / Les vegades que aquest gos s'ha posat malalt es poden comptar amb els dits d'una mà perquè sempre ha estat molt sa i molt ben cuidat (També s'usa amb les formes *poder-se comptar amb els dits d'una mà* i *poder-se comptar amb els dits*)

▷ **haver-n'hi tan poc com mosques blanques** (p.ext.), **no haver-n'hi ni per a començar** (p.ext.)

RASANT

a ras de terra *SP*, sense alçar-se gens sobre la terra, sense perdre el contacte amb ella (A-M)

El colom va passar a ras de terra

→ **terra a terra**

▷ **passar ras** (p.ext.), **arran de** (p.ext.), **a flor de** (p.ext.)

terra a terra *SN*, molt arran de terra / sense alçar-se gens sobre la terra, sense perdre el contacte amb ella (IEC, A-M)

El graó de baix ha de tenir més alçada; ara és massa terra a terra / Terra a terra, sense elevar-se de terra / Va passar terra terra (R-M, A-M, *)

→ **a peu pla, a ras de terra**

▷ **terra terra** (v.f.), **passar ras** (p.ext.), **arran de** (p.ext.)

RASAR

passar ras *SV*, passar a poca altura de terra (IEC)

Aquell avió ha passat ras

▷ **a ras de terra** (p.ext.), **terra a terra** (p.ext.)

RASPALLAR

passar el raspall *SV*, fer lleugerament l'operació de raspallar (IEC)

Passa el raspall per sobre els pantalons, que han quedat plens de pèls del gat que tenies a la falda

▷ **passar la pinta** (a algú) (p.ext.), **un cop de** (p.ext.), **per sobre** (p.ext.)

RASTREJAR

alçar la caça *SV*, fer sortir la peça perseguida de l'amagatall (R-M)

Aquest gos no és bo per a portar, però sap molt d'alçar la caça; la troba on sigui / És un gos llebrer que alça la caça amb gran habilitat (R-M)

RATIFICACIÓ

■ **Déu el faci bo** *O*, expressió que s'empra per a indicar la conformitat amb el que hom ha dit o acaba de dir

Li sembla que demà plourà. Déu el faci bo, hi ha molta sequera / Que n'és d'eixerit! Que Déu el faci bo (També s'usa amb la forma *que Déu el faci bo*)

RATXOSAMENT

a ratxes *SP*, [esdevenir-se] en diverses etapes sobtades (A-M)

De feina, adés n'hi ha molta, adés no n'hi ha gens: va a ratxes (IEC)

→ **a tongades, a llunes, a temporades**

REACCIONARI

de dretes *SP*, relatiu o pertanyent a la dreta política (IEC)

Aquesta actitud és considerada de dretes perquè és molt tradicionalista i conservadora
 ▷ **de dreta** (v.f.), **d'esquerres** (ant.), **la dreta** (p.ext.)

ésser de la crosta de baix SV, ésser reaccionari, fanàtic, endarrerit d'idees; es diu especialment dels devots i religiosos (A-M)

És un noi molt trempat, però sempre critica la gent de missa; diu que no és bo ser gaire de la crosta de baix / Els liberals deien que els conservadors eren de la crosta (També s'usa amb el verb semblar i amb la forma ésser de la crosta) (*, R-M)

▷ **ésser de la crosta de dalt** (ant.), **rata de sagristia** (p.ext.)

[Emp., Olot (A-M)]

REAFIRMACIÓ

ja ho veus O, expressió de reafirmació (R-M)

Ja ho veus, pobre home, diuen que ha fet tot el que podia / Ella n'estava molt enamorada, ja ho veus, però ell no li feia cas (R-M)

→ **en efecte**

REAL

des pensaments fer obres SV, donar com a real allò que un s'imagina com a possible / atribuir realitat a coses que només existeixen en la imaginació (A-M)

En Xavier ja el coneixem, des pensaments fa obres

▷ **fer volar coloms** (p.ext.), **somiar truites** (p.ext.), **somiar despert** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

en carn i ossos SP, en persona / amb presència real de cos (IEC, *)

El creien mort temps ha, però se'l van trobar al davant en carn i ossos i tan trempat com sempre / Va presentar-s'hi ell en carn i ossos (R-M)

→ **en persona**

en persona SP, amb presència real de cos / la persona real (EC, R-M)

No era cap visió fantàstica; era el seu amic en persona; aquell que creia mort feia tant de temps (R-M)

→ **en carn i ossos**

REALISTA

1. relatiu o pertanyent al realisme, als realistes
del natural SP, expressió aplicada a l'execució d'una obra d'art en la qual hom pren model de la realitat i no d'una altra representació (EC)
Dibuix del natural / Copiar del natural (EC)

2. que solament l'interessen les coses reals, no les imaginàries

tocar de peus a terra SV, veure la realitat de les coses (R-M)

Sempre fantasieja, no toca de peus a terra i té moltes decepcions (R-M)

▷ **fer volar coloms** (ant.), **viure d'ihusions** (ant.), **somiar truites** (ant.), **somiar despert** (ant.), **tenir pardals al cap** (ant.), **veure** (alguna cosa) **de color de rosa** (ant.), **estar carregat de solfes** (ant.), **castells de vent** (p.ext.)

REALITZANT-SE

anar en dansa SV, estar en plena activitat (IEC)

Una hora abans de començar, tot ja anava en dansa / Totes les activitats programades per a celebrar-ho ja es duen a terme, la festa està en dansa (També s'usa amb el verb estar)

→ **en marxa, en curs de**

▷ **posar mans a l'obra** (p.ext.), **posar** (alguna cosa) **en dansa** (p.ext.)

REALITZAR-SE

prendre carn SV, formar-se, esdevenir real (R-M)

Podria afirmar que tots els seus propòsits han pres carn (R-M)

→ **prendre cos**

▷ **sortir a llum** (p.ext.), **arribar a port** (p.ext.), **arribar a terme** (p.ext.)

REALMENT

de ver SP, en veritat, realment / de veritat, de debò (IEC, EC)

T'ho dic de ver; jo no el conec, aquest noi / Li ho va prometre de bon veres / Això que et dic va de veres (També s'usa amb les formes de veres, de bon veres i de bon de veres)

→ **en veritat, de debò, de bo**

de veritat SP, segons la veritat, realment / amb adequació entre allò que es diu i allò que realment és (IEC, A-M)

Ell era de veritat un bon amic

→ **de debò, de bo, a fe, en veritat**

en efecte SP, realment / sense el més petit dubte (Fr, *)

En efecte, les coses no estan tan malament com diuen / Ell és bo en efecte, i no solament en aparença (R-M, A-M)

→ **en realitat, de fet**

en obra SP, pràcticament, amb activitat perceptible (A-M)

Vull comprovar el que em dius en obra, no en tinc prou que m'ho prometés de paraula

▷ **de paraula** (ant.)

en realitat SP, sense el més petit dubte (EC)

Ho expliquen així, però, en realitat, va succeir d'una altra manera (R-M)

→ **en efecte, de fet**

en veritat SP, segons la veritat, realment (EC)

En veritat qui va robar els diners fou un altre

→ **de veritat, a fe, de ver, de bo**

▷ **a la veritat** (v.f.), **per veritat** (v.f.)

rient rient *SAdv*, sense manifestar que es pren seriosament una cosa (A-M)

Ens va explicar una història que, rient rient, era ben macabra

▷ **de fet** (p.ext.)

REANIMACIÓ

boca a boca *SN*, mètode de respiració artificial en què s'indueix la respiració del pacient expirant fortament en la seva boca (IEC)

Si no li haguessin fet el boca a boca, probablement hauria mort

REANIMAR-SE

cobrar el coneixement *SV*, sortir d'una basca o desmai

Quan ha olorat una mica de perfum ha cobrat el coneixement / S'ha desmaiat, però, de seguida, ha recobrat el coneixement (També s'usa amb el verb *recobrar*)

→ **recobrar els sentits, tornar en si**

▷ **perdre el coneixement** (ant.), **aigua del Carme** (p.ext.)

■ **recobrar els sentits** *SV*, tornar a l'estat anterior d'ús dels sentits, després d'un desmai, etc. *De seguida ha recobrat els sentits*

→ **cobrar el coneixement, tornar en si**

▷ **perdre els sentits** (ant.)

tornar en si *SV*, revenir d'un desmai / recobrar la vitalitat / tornar a l'estat anterior d'ús dels sentits, després d'un desmai, etc. (R-M, IEC, EC) *Va desmaiar-se per mor de la calor que feia; però va tornar en si en pocs segons / No va tornar en si fins deu minuts després de la caiguda; semblava mort* (R-M)

→ **cobrar el coneixement, recobrar els sentits, recobrar el seny**

▷ **perdre el món de vista** (ant.), **caure en basca** (ant.), **perdre el coneixement** (ant.), **perdre els esperits** (ant.), **perdre els sentits** (ant.), **caure rodó** (ant.), **perdre sa tramuntana de vista** (ant.), **alçar el cap** (p.ext.)

REBAIXAT

a meitat de preu *SP*, per la meitat del preu o, hiperbòlicament, molt a sota preu (EC)

Perquè ets tu, t'ho deixaré a meitat de preu / Durant l'època de rebaixes, va comprar-se un jersei i uns texans a meitat de preu (EC, *)

▷ **de rebaixes** (p.ext.), **de saldo** (p.ext.), **a sota preu** (p.ext.), **a cap preu** (p.ext.), **tirat de preu** (p.ext.)

d'ocasió *SP*, a preu més baix que el normal (R-M) *A la secció d'articles d'ocasió dels grans magatzems, a vegades es troben coses a preus molt avantatjosos / Un auto d'ocasió* (R-M, EC)

→ **d'oferta**

▷ **a sota preu** (p.ext.), **sortir a compte** (p.ext.), **quilòmetre zero** (p.ext.)

d'oferta *SP*, a un preu més baix del normal, fixat en períodes de promoció de vendes, de rebaixes o de liquidació

Hem comprat pomes d'oferta / Ha comprat un cotxe d'oferta (IEC, *)

→ **d'ocasió, de rebaixes, de saldo**

▷ **de saldo** (p.ext.), **a sota preu** (p.ext.), **sortir a compte** (p.ext.), **quilòmetre zero** (p.ext.)

■ **de rebaixes** *SP*, dit per a referir-se a alguna cosa que ha estat comprada a un preu rebaixat *Tinc uns pantalons de rebaixes / Ara en aquest centre comercial estan de rebaixes / De rebaixes ho vaig trobar a meitat de preu*

→ **de saldo, d'oferta**

▷ **a meitat de preu** (p.ext.)

■ **de saldo** *SP*, dit per a referir-se a alguna cosa que ha estat comprada a un preu rebaixat *M'he comprat aquests pantalons de saldo*

→ **de rebaixes, d'oferta**

▷ **a meitat de preu** (p.ext.)

REBEL

ésser un bala perduda *SV*, (ésser una) persona de vida massa lliure i rebel a tota autoritat (A-M)

La seva mare no entenia que fos «hippy» i deia que era un bala perduda

▷ **ésser de mal plec** (algú) (p.ext.), **fill pròdig** (p.ext.), **ésser un calavera** (p.ext.)

REBEL·LAR-SE

alçar la cresta *SV*, agafar coratge (EC)

Els joves foren els primers d'alçar la cresta i organitzar una revolta

▷ **abaixar la cresta** (ant.), **abaixar el cap** (ant.), **alçar bandera** (p.ext.), **posar-se les sabates a retaló** (p.ext.), **plantar cara** (a algú) (p.ext.)

REBENTAR

fer un pet com una gla *SV*, rebentar-se / fer com si anés a rebentar (IEC, *)

Menja massa; un dia farà un pet com una gla / Si continua bevent tant, qualsevol dia farà un pet com una gla (També s'usa amb el nom *aglà*) (R-M)

REBOLCANT-SE

a rebolcons *SP*, donant tombos per terra (IEC)

Aquest xicot sempre va a rebolcons barallant-se amb un o altre / Jugaven movent-se a rebolcons a la gespa (R-M)

→ **de tomballons, a rossegons, a capgirells, de rodolons**

▷ **a tombarelles** (p.ext.)

REBOSTERIA

pasta de te *SN*, pastís petit, fet amb pasta de farina, sucre, greix, ou, fruita seca i aromes, cuit al forn (EC)

¿No tindríeu pas alguna pasta de te per a prendre amb el cafè? / Cada diumenge com praven un quilo de pastes de te

→ **pasta seca**

▷ **pasta de full** (p.ext.)

REBOTANT

de rebot *SP*, rebotent, venint de rebotre (IEC)

La pedra em va tocar de rebot / Tornar una pilota de rebot (EC)

→ **de retruc**

REBRE

carregar-se-la *SV*, rebre les conseqüències desagradables d'un fet / algú, rebre una reprensió o un càstig tant si se'l mereix com si no (R-M, *)
Sempre se la carrega, pobra noia! / Te les carregars si continues fent l'animal / Ell sí que se l'ha ben carregada; es pensava acabar aviat i li han donat feina de tots els altres (*, *, R-M)

→ **dur-se'n les encarregades, pagar just per pecador**

▷ **carregar-se-les** (v.f.)

fer una bona arribada (a algú) *SV*, rebre bé els qui arriben (EC)

Sempre que anem a veure els oncles ens fan una bona arribada, són molt hospitalaris

→ **allargar els braços** (a algú)

▷ **tancar les portes** (a algú) (ant.), **amb els braços oberts** (p.ext.), **donar casa franca** (a algú) (p.ext.), **obrir la casa** (a algú) (p.ext.)

REBUIG

■ **botifarra de pagès** *SN*, expressió per a significar que hom no està disposat a creure o a fer quelcom

Que vol que vingui a ajudar-lo avui a la tarda? Sí home, botifarra de pagès

→ **puja aquí dalt i veuràs ta mare com fila; puja aquí dalt; puja aquí dalt i balla; sí, home; per aquí**

▷ **fer botifarra** (a algú) (p.ext.)

Déu me'n guard *O*, expressió per a rebutjar la possibilitat de fer quelcom / per a manifestar el desig que una cosa s'esdevingui o no (R-M, EC)

Té molt mal geni; i vols que jo n'hi parli? Déu me'n guard! / Déu te'n guardi, de dir-li cap mentida! (També s'usa amb la forma *Déu me'n guardi*) (R-M, *)

▷ **Déu ho faci** (p.ext.), **Déu ho vulgui** (p.ext.), **ni ganes** (p.ext.)

■ **i cupons** *SConj*, expressió que indica oposició o rebuig a allò que s'ha dit al discurs previ
Que hi vagi jo, a ajudar-lo? I cupons! Jo a ell no l'ajudo, que ja és prou grandet

→ **i cupons del quinze, i un colló de mico, i un ou, i un ou maner, i una merda, i una**

merda punxada amb un bastó, i un colló de Montgó, i un colló

[Val.]

■ **i cupons del quinze** *SConj*, expressió que indica oposició o rebuig a allò que s'ha dit al discurs previ

Que ho faci jo? I cupons del quinze. No en tinc cap obligació

→ **i cupons, i un colló de mico, i un ou, i un ou maner, i una merda, i una merda punxada amb un bastó, i un colló de Montgó, i un colló**

[Val.]

■ **i un colló de Montgó** *SConj*, expressió que indica negació o incredulitat

Que vagi a aquell dentista? I un colló de Montgó, sempre em fa molt de mal

→ **i un colló de mico, i un ou, i cupons, i cupons del quinze, i un ou maner, i una merda punxada amb un bastó, i un colló, i una merda**

[Val.]

■ **i una merda punxada amb un bastó** *SConj*, expressió que indica negació o incredulitat
Que estudiï dret com el pare? I una merda punxada amb un bastó! Faré el que a mi m'agrada

→ **i un colló de mico, i un ou, i cupons, i cupons del quinze, i un ou maner, i un colló de Montgó, i un colló, i una merda**

■ **ni regalat** *SConj*, expressió usada per a indicar rebuig davant d'alguna cosa que se'ns ofereix

Jo, aquest cotxe, no el vull ni regalat! —Vols aquest gerro? —Ni regalat! És lletgíssim (S'usa en contextos negatius)

→ **per cap diner del món**

▷ **de cap manera** (p.ext.), **ni ganes** (p.ext.)

no caldria sinó *O*, expressió que rebutja quelcom inadmissible (R-M)

Que no pretengui que jo li acabi de fer la feina que ha deixat empantanegada. No caldria sinó! (R-M)

→ **només caldria, només faltava aquesta**

només caldria *O*, expressió emprada per a rebutjar una proposició inadmissible (EC)

I ara hem d'anar a casa la padrina? Només caldria!

→ **no caldria sinó; sí, home; també fóra cas; només faltava aquesta; bona en fóra que; quina en fóra que**

■ **per aquí** *SP*, expressió per a significar que hom no està disposat a creure o a fer quelcom; normalment acompanyada de l'acció de fer la botifarra

Per aquí! Jo no li torno a parlar mai més de la vida, és un imprementable

→ **botifarra de pagès, puja aquí dalt i veuràs ta mare com fila, puja aquí dalt i balla, puja ahí i voràs ma mare**

▷ **fer botifarra** (a algú) (p.ext.)

● **per ahí** (Val.)

per tot l'or del món *SP*, expressió usada en proposicions negatives amb el verb en condicional per a indicar que hom rebutja absolutament alguna possibilitat (EC)

No m'hi casaria per tot l'or del món (EC)

→ **per cap vent del món, per cap diner del món, per res del món, per cosa en el món**

■ **puja ahí i voràs ma mare** *SCoord*, expressió per a significar que hom no està disposat a creure o a fer quelcom

Si creus que l'ajudaré, puja ahí i voràs ma mare. No penso fer-ho

→ **besa'm el cul, que ho faci ta tia, puja aquí dalt, puja aquí dalt i balla, per aquí**

● **puja aquí dalt i veuràs ta mare com fila** (Tarr.)

[Val., ahí: mot no registrat a l'IEC]

puja aquí dalt i veuràs ta mare com fila *SCoord*, es diu en to de menyspreu i acompanyant la paraula amb l'acció d'alçar un dit, per a significar que es rebutja allò que un altre proposa (A-M) *Si et penses que vindré, puja aquí dalt i veuràs ta mare com fila*

→ **puja aquí dalt; puja aquí dalt i balla; botifarra de pagès; besa'm el cul; que ho faci ta tia; sí, home; per aquí**

● **puja ahí i voràs ma mare** (Val.)

[Tarr. (A-M)]

■ **sí, home** *SAdv*, expressió per a significar que hom no està disposat a creure o a fer quelcom *Que dius que t'ajudi? Sí, home! Si tu mai no em dones un cop de mà*

→ **només caldria, puja aquí dalt i veuràs ta mare com fila, botifarra de pagès**

▷ **les ganes** (p.ext.)

REBUT

ésser rebut com l'aigua de maig *SV*, ésser molt ben rebut (A-M)

Aquest regal és rebut com l'aigua de maig, ens ha fet molta il·lusió

REBUTJAR

clavar-li (alguna cosa) **per la cara** (a algú) *SV*, rebutjar alguna cosa a algú, en actitud despectiva i desafiadora (EC)

Li va clavar el jersei per la cara perquè no li agradava gens / Li va fotre el ram de roses pels nassos perquè s'havien discutit el dia abans (També s'usa el verb *fotre* i amb els noms *bigoti*, *morro* i *nas* en plural)

→ **fregar-li** (alguna cosa) **pels morros** (a algú), **tirar-li** (alguna cosa) **pel cap** (a algú)

donar carbassa (a algú) *SV*, menysprear / refusar, una noia, un pretendent (R-M, Fr)

Té fama de donar carbassa a la majoria de nois / La Marta em va donar carbassa quan li

vaig demanar per sortir / Al ball, totes les noies li donaven carabassa; cap no volia ballar amb ell (*, *, R-M)

▷ **donar carbasses** (a algú) (v.f.), **donar el sí** (a algú) (ant.), **rebre carbassa** (inv.), **donar l'esquena** (a algú) (p.ext.), **donar la bola** (a algú) (p.ext.), **no ésser-li bon mosso el rei** (a algú) (p.ext.)

donar les portes pels ulls (a algú) *SV*, negar-se a rebre algú, a donar-li entrada (A-M)

Sempre dona les portes pels ulls a tots els rodanons que passen per casa seva demanant un lloc on guarir-se de la pluja

→ **tancar-li la porta pels nassos** (a algú), **tancar les portes** (a algú), **tirar-li la porta pels nassos** (a algú)

fregar-li (alguna cosa) **pels morros** (a algú) *SV*, rebutjar alguna cosa a algú, en actitud despectiva o desafiadora (EC)

Va fregar-li aquell regal de mal gust pels morros

→ **clavar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú), **tirar-li** (alguna cosa) **pel cap** (a algú)

posar (alguna cosa) **per barret** (a algú) *SV*, rebutjar qualsevol acció fent riota de qui l'ha produïda (R-M)

No els va agradar el projecte i el van posar per barret a l'arquitecte que l'havia fet (R-M)

→ **tirar-li** (alguna cosa) **pel cap** (a algú)

tancar-li la porta pels nassos (a algú) *SV*, tancar la porta quan algú anava a entrar (IEC)

Va entrar al pis abans que ell i, com que no el volia veure més, va tancar-li la porta pels nassos

→ **donar les portes pels ulls** (a algú), **tancar les portes** (a algú), **clavar-li la porta pels nassos** (a algú), **tirar-li la porta pels nassos** (a algú)

▷ **tancar-li la porta als nassos** (a algú) (v.f.) **tirar-li la porta pels nassos** (a algú) *SV*, no deixar entrar algú, privar-li el pas per una porta (A-M)

En Jaume volia entrar, però en Ferran li va tirar la porta pels nassos (També s'usa amb el nom *bigoti*)

→ **tancar-li la porta pels nassos** (a algú), **donar les portes pels ulls** (a algú), **tancar les portes** (a algú)

tirar-li (alguna cosa) **pel cap** (a algú) *SV*, rebutjar qualsevol acció i fer riota de qui l'ha produït (R-M)

Van tirar-li l'informe pel cap / El seu projecte era totalment impresentable i és natural que l'hi tressin pel cap; no podien acceptar-lo de cap manera (*, R-M)

→ **posar** (alguna cosa) **per barret** (a algú), **fregar-li** (alguna cosa) **pels morros** (a algú), **clavar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú)

RECANVI

de recanvi *SP*, dit d'una cosa que es té en reserva per reemplaçar-ne una altra de semblant en cas de necessitat (IEC)

Una roda de recanvi / Una peça de recanvi (IEC)

→ **de reserva, de refresc, de respecte**

de refresc *SP*, que serveix per a renovar o substituir una cosa quan comença a gastar-se (EC)

Necessitem un cotxe de refresc per si aquest se'ns espatlla / Tropes de refresc (*, IEC)

→ **de recanvi, de reserva, de respecte**

de respecte *SP*, tingut a prevenció / tingut en previsió d'haver-ho de menester (IEC, EC)

Cotxe de respecte / Ancora de respecte / Sempre va bé tenir un llit de respecte per si vénen convidats (IEC, Fr, *)

→ **de recanvi, de reserva, de refresc**

RECELAR

■ **fer cosa** (a algú) *SV*, tenir recel, malfiança, sospita, temença

Fa cosa a qualsevol haver de ficar-se en unes aigües tan brutes / Em fa cosa que surtis sola avui a la nit

▷ **fer mala espina** (a algú) (p.ext.), **donar mala espina** (a algú) (p.ext.)

mirar (algú) **de reüll** *SV*, (mirar algú) amb malfiança / (mirar algú) amb recel o amb antipatia (R-M, EC)

Tothom mirava el nou vigilant de reüll / D'ençà que saben que va estar a la presó per estafa, tothom el mira de reüll; no té cap amic (*, R-M)

→ **mirar** (algú) **de cua d'ull, mirar** (algú) **malament, anar l'ull al bou**

▷ **tenir** (algú) **en mal concepte** (p.ext.), **tenir mals ensums** (d'algú) (p.ext.), **pensar malament** (d'algú) (p.ext.)

RECENT

d'ara mateix *SP*, d'aquest moment / que fa poc que ha estat fet o que s'ha esdevingut (R-M, *)

Aquest pastís és d'ara mateix i el trobareu boníssim / No us mengeu aquest pa encara, que és d'ara mateix i crema (R-M)

→ **de fa quatre dies, de l'última fornada**

d'última hora *SP*, molt recent / expressió que hom aplica a les notícies, els fets, etc., molt recents (IEC, EC)

He estat escoltant per ràdio les notícies d'última hora; encara no se sap el resultat del concurs / La notícia de darrera hora és que s'ha mort la Lola de Can Nissos (També s'usa amb l'adjectiu *darrer*) (R-M, *)

→ **de l'última fornada, de l'hora**

▷ **del dia** (p.ext.), **d'actualitat** (p.ext.), **notícia fresca** (p.ext.)

de fa quatre dies *SP*, recent / que fa poc que ha estat fet o que s'ha esdevingut (R-M, *)

És un metge de fa quatre dies i pretén la direcció d'una sala d'hospital, quan hi ha altres metges que tenen anys de servei / Són casats de quatre dies i ja discuteixen per canviar els mobles; ella ho vol tot nou altra vegada (També s'usa amb la forma *de quatre dies*) (R-M)

→ **d'ara mateix, de poc, de poc temps**

de fresc *SP*, d'ara mateix, de poc temps / que fa poc que ha estat fet o que s'ha esdevingut (IEC, *)

És un establiment obert de fresc; no fa ni dues setmanes / Afaitat de fresc (R-M, EC)

→ **de nou, de poc temps**

de l'hora *SP*, recentment, de poc temps ençà (A-M)

Un periòdic fresc de l'hora (A-M)

→ **d'ara mateix**

de l'última fornada *SP*, recent / que fa poc que ha estat fet o que s'ha esdevingut (R-M, *)

Us duc notícies de l'última fornada; acaben de néixer dos bessons al pis del costat; encara no els esperaven (També s'usa amb l'adjectiu *darrer* en posició prenominal) (R-M)

→ **d'ara mateix, d'última hora**

▷ **d'avui** (p.ext.), **d'ara** (p.ext.), **del moment** (p.ext.)

de poc temps *SP*, recent / que fa poc que ha estat fet o que s'ha esdevingut (R-M, *)

És una casa de poc temps i ja té goteres / Al nostre barri han obert un poliesportiu de poc temps (R-M)

→ **de fresc, de fa quatre dies, de poc**

encara és calent *O*, que fa poc que ha estat fet o que s'ha esdevingut

Si li preguntes res sobre aquest afer, que encara és calent, t'engegarà a dida / La notícia del naufragi encara era calenta quan van avançar la darrera acció terrorista (S'usa normalment en present i en pretèrit imperfet d'indicatiu)

RECENTMENT

de nou *SP*, recentment / dit per a indicar que fa poc que ha estat fet o que s'ha esdevingut (IEC, *)

El banc és pintat de nou i si t'hi acostes t'embrutaràs (R-M)

→ **de fresc**

RECÍPROCAMENT

a la recíproca *SP*, equitatiu a allò que un altre ha fet al subjecte (A-M)

Sempre van a la recíproca. Si un pren un gelat, l'altre també

→ **a tornajornals**

a tornajornals *SP*, fent l'un a l'altre segons faci a aquell (IEC)

S'han fet esperar a tornajornals / S'amoïnaven l'un a l'altre a tornajornals (R-M)

→ **a la recíproca**

entre si *SP*, entre ells, amb valor recíproc (EC)
Parlen entre si / Ens ajudem entre nosaltres
 (També s'usa amb els pronoms forts *nosaltres*, *vosaltres*, *ells*) (EC, *)

RECLAM

articles punta *SN*, articles utilitzats com a reclam per a la venda d'altres articles (EC)
Aquesta marca ha tret una sèrie d'articles punta per a captar nous clients
 ▷ **tenir sortida** (p.ext.), **fer tam-tam** (p.ext.)

RECLAMAR

fer clam *SV*, reclamar / algú, protestar contra allò que creu injust per obtenir una reparació, etc. (R-M, *)
Aquesta llei us perjudica molt i haureu de fer clam on convingui (R-M)

→ **posar clam**

posar clam *SV*, reclamar / algú, protestar contra allò que creu injust per a obtenir una reparació, etc. (R-M, *)
Els pastors van posar clam contra aquell hisendat que no volia deixar passar el ramat pel camí veïnal que tocava la seva hisenda / Van ésser objecte de greus injustícies, i posaran clam davant les autoritats de la vila (R-M)
 → **fer clam**

RECLÒS

veure el cel per un forat *SV*, estar en lloc reclòs, des del qual es veu poc el cel, com entre muntanyes (A-M)
Des d'aquí es veu el cel per un forat, sembla que estiguem apartats del món
 → **no veure sol ni lluna**
 ▷ **a la penombra** (p.ext.), **a les fosques** (p.ext.)

RECLOSE'S

enterrar-se en vida *SV*, recloure's i defugir el tracte amb la gent (EC)
No vol veure ningú; s'ha enterrat en vida a la seva casa de camp (R-M)
 ▷ **fer vida de gos** (p.ext.), **viure com un ós** (p.ext.), **viure com una ostra** (p.ext.)

RECLUSIÓ

camp de concentració *SN*, centre d'internament establert al marge dels procediments ordinaris de detenció on són confinades persones per motius de seguretat militar o política o com a forma de càstig o d'explotació (IEC)
Va viure molts anys en un camp de concentració / Els turistes van visitar el que havia estat un dels camps de concentració més grans a la Segona Guerra Mundial
 ▷ **camp d'extermini** (p.ext.)

vetlla d'armes *SN*, nit que l'aspirant havia de passar a l'església en oració com a preparació per a la cerimònia d'armar cavaller (EC)

La nit de la vetlla d'armes, els cavallers es posaven molt nerviosos
 ▷ **vetllar les armes** (p.ext.), **armar cavaller** (p.ext.)

RECLUTAR

cridar (algú) **a files** *SV*, mobilitzar / cridar algú a prestar servei militar (R-M, *)
Aquest any criden un dels meus fills a files / Aquesta lleva serà cridada a files el mes de novembre (*, R-M)
 → **cridar** (algú) **a les armes**
 ▷ **entrar en caixa** (inv.), **servei militar** (p.ext.), **fer el soldat** (p.ext.)

RECLUTAT

entrar en caixa *SV*, acte pel qual els allistats passen a dependre de la caixa de reclutament i a pertànyer a la jurisdicció militar (EC)
Els allistats ja han entrat en caixa
 ▷ **cridar** (algú) **a files** (inv.), **cridar** (algú) **a les armes** (inv.)

RECOLLIR

trossar-se el cabell *SV*, disposar el cabell de manera que la cabellera resti recollida (EC)
Has de trossar-te el cabell, així no tindràs tanta calor
 ▷ **deixar-se anar els cabells** (ant.), **cua de cavall** (p.ext.), **fer la toga** (a algú) (p.ext.)

RECOLZAR-SE

aguantar la paret *SV*, esperar-se al carrer, especialment com a festejador (R-M)
Fa mesos que aquest pobre xicot aguanta la paret, però ella no li fa cas (R-M)
 → **fer cantonades**

RECOMANACIÓ

els bons oficis *SD*, gestions que hom fa a favor d'algú recomanant-lo, etc. (Fr)
Els seus bons oficis aconseguiren que m'acceptessin d'encarregat a la fàbrica (R-M)
 ▷ **allargar la mà** (a algú) (p.ext.), **donar la mà** (a algú) (p.ext.), **donar una empenta** (a algú) (p.ext.), **fer escaleta** (a algú) (p.ext.)

RECOMANAT

sota els auspicis (d'algú) *SP*, amb la recomanació de, la protecció de, el patronatge de (EC)
Ha fet carrera sota els auspicis del seu mestre
 ▷ **tenir el pare alcalde** (p.ext.), **sota la cura** (d'algú) (p.ext.)

RECOMENÇAR

fer foc nou *SV*, tornar a començar / recomençar una cosa que hom considera que l'havia començada malament (R-M, EC)
S'ha dissolt la societat, però un grup de socis

volen intentar fer foc nou i reanimar-la / No t'amoinis; en aquesta ocasió tot ha anat malament; ara farem foc nou i veuràs com serà distint (R-M)

▷ **tornar sobre els seus passos** (p.ext.)

tornar sobre els seus passos *SV*, reprendre una cosa interrompuda, tornar a començar (EC)
No anaven per bon camí i ha calgut tornar sobre els seus passos per tal de rectificar els errors que havien comès
→ **desfer el camí**

RECOMPENSA

en paga (d'alguna cosa) *SP*, en recompensa de / com a recompensa per alguna cosa (Fr, *)

En paga d'haver recuperat el seu gos li va donar un cadell / Li vaig fer un gran favor, i ell, per paga, ni tan solament em saluda quan em troba / En pac dels favors que n'ha rebut, ha esdevingut un amic incondicional d'aquell home (També s'usa amb la forma *en pac* (d'alguna cosa). El complement es pot ometre) (*, IEC, *)

→ **en recompensa** (d'alguna cosa), **en premi** (a alguna cosa)

▷ **per paga** (d'alguna cosa) (v.f.)

en premi (a alguna cosa) *SP*, premiant / com a recompensa per alguna cosa (R-M, *)

En premi a la seva tenacitat ha assolit un gran èxit (R-M)

→ **en paga** (d'alguna cosa), **en recompensa** (d'alguna cosa)

en recompensa (d'alguna cosa) *SP*, com a compensació per alguna cosa

En recompensa del seu esforç li han augmentat el sou / Va fer-los una conferència i, en recompensa, va rebre una litografia

→ **en paga** (d'alguna cosa), **en retorn** (d'alguna cosa), **en premi** (a alguna cosa)

▷ **de trobadures** (p.ext.), **en reconeixença** (d'alguna cosa) (p.ext.)

RECOMPENSAR

posar preu a *SV*, oferir una recompensa per una cosa a fer (EC)

Han posat preu al cap de l'assassí. Qui el mati obtindrà una recompensa

▷ **a preu fet** (p.ext.)

RECONCILIAR

posar pau *SV*, fer cessar les baralles (A-M)

Vés a posar pau entre els teus germans, que sempre es barallen

▷ **posar en pau** (v.f.), **fer les paus** (p.ext.), **deposar les armes** (p.ext.)

RECONCILIAR-SE

abaixar les armes *SV*, cessar les hostilitats (IEC)

Quan va arribar la seva mare van abaixar les armes i van fer veure que s'avenien en tot

→ **deposar les armes, fer les paus, fumar la pipa de la pau**

▷ **retre's a discreció** (p.ext.)

deposar les armes *SV*, cessar les hostilitats (IEC)

Vinga, deposeu les armes i no discutiu més

→ **abaixar les armes, fer les paus**

▷ **posar pau** (p.ext.)

fer les paus *SV*, cessar, dues persones, d'estar barallades o renyides (EC)

Fa poc temps que han fet les paus; van estar renyits molts anys / Ens hem esforçat perquè facin les paus, però no hi ha hagut manera (R-M)

→ **abaixar les armes, deposar les armes, posar-se bé** (amb algú), **fumar la pipa de la pau**

▷ **trencar el plat bonic** (ant.), **partir peres** (ant.), **posar pau** (p.ext.), **portar-se bé** (amb algú) (p.ext.)

■ **fumar la pipa de la pau** *SV*, cessar, dues persones, d'estar barallades o renyides

Crec que ja fa massa temps que ens barallem. Ha arribat el moment de fumar la pipa de la pau

→ **fer les paus, abaixar les armes**

posar-se bé (amb algú) *SV*, reconciliar-se / cessar, dues persones, d'estar barallades o renyides (R-M, *)

Si vols ésser ben rebut en aquella casa, cal que abans et posis bé amb el noi gran; la vostra enemistat molesta els pares per més que t'apreciïn (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial) (R-M)

→ **fer les paus**

posar-se bé amb Déu *SV*, reconciliar-se amb Déu, netejar la consciència / deslliurar-se del pecat per mitjà de la confessió (A-M, *)

Després de diversos dies sense assistir a missa, va decidir posar-se bé amb Déu

→ **reconciliar-se amb Déu, netejar la consciència**

reconciliar-se amb Déu *SV*, apropar-se als sacraments, confessar-se (EC)

Volia reconciliar-se amb Déu, perquè ja feia massa dies que no s'havia confessat

→ **posar-se bé amb Déu, netejar la consciència**

RECONEIXENÇA

en reconeixença (d'alguna cosa) *SP*, com a agraïment per alguna cosa

El van obsequiar en reconeixença dels seus mèrits

▷ **en agraïment** (d'alguna cosa) (p.ext.), **en recompensa** (d'alguna cosa) (p.ext.), **en honor** (a alguna cosa) (p.ext.)

RECONÈIXER-SE

saber on li cou *SV*, reconèixer-se els defectes (R-M)

Diu que no sap per què l'han despatxat de la feina; no el cregueu; bé prou que deu saber on li cou! (R-M)

→ **veure's les banyes, veure's el gep**

veure's el gep *SV*, reconèixer els propis defectes (R-M)

Sempre critica els defectes dels altres, però ell no es veu el gep; i per cert que és molt lluny de ser perfecte / Potser que et miris el teu gep abans de repassar el que fan malament els altres (També s'usa amb la forma *mirar-se el seu gep* i amb les altres formes del possessiu) (R-M, *)

→ **veure's les banyes, saber on li cou**

▷ **veure una palla en els ulls dels altres i no veure la biga en els seus** (ant.), **saber de quin mal pateix** (p.ext.)

RECORD

ara que hi penso *O*, introdueix quelcom que es recorda de sobte / expressió que s'usa quan hom recorda de sobte algun fet, esdeveniment, etc. (R-M, *)

Ja podem plegar; però, ara que hi penso, ja has fet aquella carta tan urgent? / Ara que hi penso, has de telefonar a la Laura perquè t'ha trucat abans i no hi eres (R-M, *)

→ **és veritat, ara que ho dius, tens raó**

ara que ho dius *O*, expressió que s'usa quan es recorda de sobte algun fet, esdeveniment, etc. *Ara que ho dius, he d'anar a buscar la Laia a les sis*

→ **tens raó, ara que hi penso**

de memòria *SP*, per mitjà del record / del seu record (R-M, EC)

De memòria meva, no havia fet mai un hivern tan fred com aquest (IEC)

▷ **fer memòria** (d'alguna cosa) (p.ext.)

■ **és veritat** *O*, expressió que introdueix quelcom que es recorda de sobte

—*Són les vuit del vespre. —Oh!, però si és veritat! Haig d'anar a comprar menjar per a sopar ara mateix*

→ **tens raó, ara que hi penso**

tens raó *O*, expressió que introdueix quelcom que es recorda de sobte (R-M)

Tens raó! Cal que avui mateix envii la instància; és el darrer dia; no hi pensava gens (R-M)

→ **ara que ho dius, és veritat, ara que hi penso**

RECORDANT

■ **els vells temps** *SD*, locució emprada per a recordar períodes temporals llunyans satisfactoris

Es van posar a recordar els vells temps tot explicant anècdotes de quan eren joves / Vinga! Un brindis! Pels vells temps

▷ **en el seu temps** (p.ext.)

en commemoració de *SP*, recordant solemnement una persona, un fet, una cosa *Van instal·lar-hi una placa en commemoració d'aquell fet*

→ **en memòria de, en recordança de**

▷ **en nom de** (p.ext.)

en memòria de *SP*, per tal de recordar algú o alguna cosa / en recordança seva (*, EC)

Un monument en memòria dels herois de la guerra / Van instal·lar-hi una placa en memòria d'aquells fets (IEC, *)

→ **en recordança de, en commemoració de**

▷ **en nom de** (p.ext.)

en recordança de *SP*, per tal de recordar algú o alguna cosa

Celebraren una festa en recordança d'aquell fet / Van celebrar una festa en recordança de l'inventor (EC, *)

→ **en memòria de, en commemoració de**

RECORDAR

ballar-li pel cap (a algú) *SV*, recordar alguna cosa vagament, tenir-ne reminiscències (IEC) *Em balla pel cap que aquesta casa havia estat construïda per un anglès molt important, però no sé de qui es tracta* (R-M)

bufar-li (alguna cosa) **a l'orella** (a algú) *SV*, advertir, recordar, suggerir, a algú alguna cosa (IEC)

Li agrada bufar els seus plans a l'orella / Sempre li bufava a l'orella el que ha promès que farà

→ **fer avinent** (alguna cosa, a algú)

caure-hi *SV*, reeixir a comprendre alguna cosa, a recordar-la, a endevinar el fi dissimulat amb què és dita o feta (EC)

Si no te'n recordes, no et preocupis, hi cauràs quan menys t'ho esperis / —Saps qui és, aquell? —Ara no hi caic / Ho comprens tu? Jo no hi caic (*, Fr, IEC)

▷ **perdre pistonada** (ant.), **tenir present** (p.ext.)

fer avinent (alguna cosa, a algú) *SV*, fer present, recordar (IEC)

Està molt bé tot això que, segons dius, vols fer. A veure si algun dia t'ho hauré de fer avinent perquè ho hauràs oblidat / Et faig avinent que els meus amics no vindran (R-M, Fr)

→ **refrescar la memòria** (a algú), **fer present** (alguna cosa, a algú), **fer memòria** (d'alguna cosa, a algú), **bufar-li** (alguna cosa) **a l'orella** (a algú)

fer memòria (d'alguna cosa) *SV*, intentar de recordar alguna cosa, de fer-la venir a la memòria (EC)

No deixa mai les coses al seu lloc i a cada moment li cal fer memòria d'on les ha posades / Què li vas dir? Fes memòria (R-M, IEC)

→ **tenir memòria** (d'alguna cosa)

▷ **de memòria** (p.ext.), **fer memòria** (d'alguna cosa, a algú) (p.ext.)

fer memòria (d'alguna cosa, a algú) *SV*, recordar alguna cosa a algú (IEC)

Si veus en Joan, fes-li memòria que em deu diners / Abans d'anar-te'n, fes-me memòria de què haig d'agafar (IEC, EC)

→ **fer present** (alguna cosa, a algú), **fer avinent** (alguna cosa, a algú)

▷ **fer memòria** (p.ext.)

fer present (alguna cosa, a algú) *SV*, fer recordar / recordar una cosa a algú (R-M, IEC)

Li has de fer present que cal enllestir-ho per dilluns (R-M)

→ **fer avinent** (alguna cosa, a algú), **fer memòria** (d'alguna cosa, a algú), **refrescar la memòria** (a algú)

▷ **tenir present** (p.ext.)

girar-se enrere *SV*, pensar en el passat

Va bé girar-se enrere de tant en tant. Sempre i quan després es torni al present

→ **mirar enrere**

imprimir (alguna cosa) **a la memòria** *SV*, recordar alguna cosa per sempre (Fr)

Cal que t'ho imprimeixis a la memòria / Aquelles paraules que em vas dir se'm van imprimir a la memòria

→ **tenir** (alguna cosa) **gravada a la memòria**

▷ **despintar-se-li de la memòria** (a algú) (ant.), **esborrar-se-li de la memòria** (a algú) (ant.)

mirar enrere *SV*, pensar en el passat

És una persona que passa el temps mirant enrere en lloc de pensar en el present

→ **girar-se enrere**

refrescar la memòria (a algú) *SV*, fer recordar /

fer venir alguna cosa a la memòria / renovar el record de quelcom a algú (R-M, IEC, EC)

Aquest exercici servirà per a refrescar la memòria als alumnes / Té dos llibres meus i no me'ls torna mai; li hauré de refrescar la memòria, perquè no vull perdre'ls (*, R-M)

→ **fer avinent** (alguna cosa, a algú), **fer present** (alguna cosa, a algú), **refrescar les idees** (a algú)

refrescar les idees (a algú) *SV*, tenir les idees presents de nou (IEC)

Abans de parlar, llegeix-te el manifest per a refrescar les idees / Refresca les idees al portaveu abans no comenci a parlar

→ **refrescar la memòria** (a algú)

tenir (alguna cosa) **gravada a la memòria** *SV*, recordar / recordar alguna cosa per sempre (Fr, *)

Té la cerimònia del seu casament gravada a la memòria / Té aquell dia gravat a la memòria

→ **imprimir** (alguna cosa) **a la memòria**

▷ **despintar-se-li de la memòria** (a algú) (ant.), **esborrar-se-li de la memòria** (a algú) (ant.)

tenir memòria (d'alguna cosa) *SV*, recordar / recordar alguna cosa, fer-la venir a la memòria (Fr, *)

Té memòria d'aquells fets com si haguessin passat avui mateix! / No té memòria que l'aigua del Bram hagi endanyat a ningú (*, A-M)

→ **fer memòria** (d'alguna cosa)

tenir present *SV*, recordar una cosa / no oblidar-se d'alguna cosa (IEC, *)

Cal tenir present que demà acaba el termini d'inscripció / Tingues present que avui vénen els avis a sopar a casa; no arribis tard / Sempre té present el seu marit (R-M, R-M, *)

→ **fer compte** (de fer alguna cosa), **tenir** (algú o alguna cosa) **en compte**, **prendre** (algú o alguna cosa) **en compte**

▷ **no perdre** (alguna cosa) **de vista** (p.ext.), **caure-hi** (p.ext.), **fer present** (alguna cosa, a algú) (p.ext.)

ANT

quedar en blanc *SV*, quedar sense res, sense entendre res / no venir a la memòria alguna cosa a algú (EC, *)

Li van fer una pregunta, però no va saber què respondre perquè va quedar en blanc / A l'hora de l'examen es va quedar en blanc; no va recordar res del tema (També s'usa amb el verb *estar*) (*, R-M)

→ **quedar-se in albis**

▷ **venir-li a la memòria** (a algú) (ant.), **anar-se-li'n de la memòria** (p.ext.)

■ **quedar in albis** *SV*, no venir a la memòria alguna cosa, a algú

Sempre que el professor li preguntava alguna cosa davant els altres alumnes, quedava in albis

→ **quedar en blanc**

▷ **venir-li a la memòria** (a algú) (ant.), **anar-se-li'n de la memòria** (p.ext.)

[in albis: llatínisme]

tenir (alguna cosa) **a la punta de la llengua** *SV*,

no poder dir una cosa sabuda perquè momentàniament no es recorda, o no és oportú / estar a punt de dir-la / estar a punt de recordar-lo i no acabar-ho d'aconseguir (R-M, IEC, EC)

Tinc la frase feta que necessites per al teu escrit a la punta de la llengua / Sí que li sé el nom; el tinc a la punta de la llengua; espera't, que ja el recordaré un moment o altre (*, R-M)

→ **tenir** (alguna cosa) **a flor de llavis**

▷ **ja ho diré demà** (p.ext.)

RECORDAR-SE

ANT

■ **ja ho diré demà** *O*, estar a punt de recordar alguna cosa i no acabar-ho d'aconseguir

Aquell noi es deia... Ostres! Ja ho diré demà. Es deia... Victor!

▷ **tenir** (alguna cosa) **a la punta de la llengua** (p.ext.), **perdre pistonada** (p.ext.)

RECREAR-SE

trobar gust (a fer alguna cosa) *SV*, recrear-se / distreure's, fruit, fent alguna cosa (R-M, *)
Sembla que trobis gust a fer-me la vida impossible / Ha trobat gust a fer-li pessigolles perquè s'empipa

→ **prendre gust** (a fer alguna cosa), **posar greix, disfrutar com un camell**

RECRIMINAR

■ **passar-li factura** (a algú) *SV*, fer retret a algú de les seves males accions

Quan ja estava farta de mi, la Maria em va passar factura de totes les coses dolentes que jo li havia fet

→ **tirar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú), **treure-li els drapets al sol** (a algú), **passar comptes**

RECTA

línia dreta *SN*, recta / la línia que té tots els seus punts en una mateixa direcció (IEC, *)

Traça una línia dreta

▷ **en línia recta** (p.ext.), **ziga-zaga** (p.ext.)

RECTE

a cordill *SP*, en línia recta, marcada per un cordill (R-M)

Si no vols desviar-te en fer un solc, tira una línia a cordill i et serà ben fàcil / Aixecaren la paret a cordill (R-M)

▷ **a dret fil** (p.ext.), **en línia recta** (p.ext.)

a dret fil *SP*, en línia recta / seguint una línia recta (IEC, *)

Corre a dret fil pels sembrats fins que arribis a la masia (EC)

→ **pel dret, en línia recta**

▷ **a cordill** (p.ext.)

pel dret *SP*, en línia recta, sense fer marrada / [anar directament a un lloc.] sense seguir el camí normal ni fer voltes (IEC, EC)

Vés-hi pel dret i arribaràs abans / Si passes pel dret, guanyaràs mitja hora de camí (S'usa normalment amb els verbs *anar, passar, tirar i venir*) (R-M)

→ **a dret fil**

▷ **al dret** (v.f.), **de dret** (v.f.), **fer marrada** (ant.), **fer volta** (ant.), **fer drecera** (p.ext.)

tot dret *SA*, sense desviar-se. Directament / en línia recta, sense desviar-se gens (R-M, EC)

En travessar la carretera, cal seguir tot dret cap al riu; a mig camí hi ha la masia (R-M)

→ **com un tret, de cap, cap dret, de dret a, de dret en dret, de pet**

RECTIFICACIÓ

dic mentida *O*, m'equivoco / expressió amb que hom introdueix una rectificació a allò que acaba de dir (IEC, EC)

Dic mentida: la vaig visitar dilluns, no di-

marts / Dic mentida: va fer-ho en Joan, i no pas en Jaume (Només s'usa en primera persona del singular del present d'indicatiu) (IEC, EC)

▷ **més ben dit** (p.ext.), **millor dit** (p.ext.)

RECTIFICAR

esmenar la plana (a algú) *SV*, corregir / pretendre rectificar el que fa o diu (R-M, A-M)

Quan va voler esmenar la plana al conferenciant, ningú no el va voler escoltar / Es d'aquelles persones que escolta atentament per esmenar la plana als altres (R-M, *)

▷ **fer llaurar dret** (algú) (p.ext.), **fer anar dret** (algú) (p.ext.)

salvar un error *SV*, fer constar al peu d'un document la validesa de l'esmena (IEC)

Ja acabo, salvo un error per tal de deixar la feina enllestida i ja podem anar-nos-en

▷ **peu de pàgina** (p.ext.), **fer uns tocs** (p.ext.), **treball de lima** (p.ext.)

RECTILINI

en línia recta *SP*, rectilini / seguint una línia recta (R-M, *)

Vés en línia recta fins als arbres del fons (R-M)

→ **a dret fil**

▷ **línia dreta** (p.ext.), **a cordill** (p.ext.)

RECULANT

a recules *SP*, caminant endarrere (R-M)

Espantat, va anar a recules fins a la paret / Caminar a recules (R-M, IEC)

→ **a reculons, anar de cul areres**

▷ **de recules** (v.f.)

a reculons *SP*, caminant endarrere (R-M)

Quan va veure el gos, es va espantar tant que anava a reculons

→ **a recules**

REGULAR

1. caminar endarrere; tornar endarrere, retrocedir, retrogradar

anar de cul areres *SV*, (anar) retrocedint / (anar) caminant en direcció oposada (R-M, A-M)

Anava de cul areres sense mirar que podia caure / Caminava de cul areres per a fer-se el graciós / Si segueixes anant de cul enrere cauràs / Anava de cul endarrere imitant una criatura (També s'usa amb els verbs de moviment *caminar, córrer, moure, sortir*, etc. i amb els adverbis *endarrere* o *enrere*) (R-M, *, *, *)

→ **a recules**

▷ **anar de cul arere** (v.f.), **anar cul arere** (v.f.), **de cara** (ant.)

2. (fig.) desistir

batre's en retreta *SV*, cedir el camp davant l'empenya de l'enemic (EC)

Les tropes enemigues van batre's en retreta, perquè ja no tenien res a fer / Tenien tots els preparatius del casament fets i va batre's en retreta, no es va presentar a la cerimònia / Amb aquella ofensiva, van batre's en retirada (També s'usa amb el nom retirada)

→ **perdre terreny**

▷ **entrar en foc** (ant.), **entrar en lliça** (ant.), **lliurar batalla** (ant.), **deixar el camp lliure** (a algú) (p.ext.), **retre l'espasa** (p.ext.), **retre armes** (p.ext.), **deposar les armes** (p.ext.), **toc de retreta** (p.ext.)

caure de l'escambell *SV*, recular de la bona situació en què hom es trobava (Fr)

Després d'aquella infidelitat el president va caure de l'escambell i va haver de dimitir

→ **caure del candeler**, **caure de la banca**

▷ **cobrir-se de glòria** (p.ext.), **cobrir-se de merda** (p.ext.)

desfer el camí *SV*, retrocedir, tornar-se'n (R-M)

Si no ens accepten l'informe, haurem de desfer el camí i elaborar una nova proposta

→ **fer un pas endarrere**, **tornar sobre els seus passos**

▷ **desfer camí** (v.f.), **fer camí** (ant.), **cuitar camí** (ant.), **passar camí** (ant.), **fer mitja volta** (p.ext.)

fer marxa enrere *SV*, venir sobre una determinació, recular / rectificar, desdir-se / no mantenir, algú, les seves pretensions o intencions, bé renunciant-hi bé rectificant-les, moderant-les (R-M, IEC, EC)

Estava dispost a comprar aquell solar, però ha fet marxa enrere (R-M)

→ **tornar sobre els seus passos**, **fer un pas endarrere**

fer un pas endarrere *SV*, recular / fer que resti en retard l'execució d'alguna cosa (IEC, *)

Aquesta complicació és fer un pas endarrere en la marxa de l'afer (També s'usa amb l'adverbi enrere) (R-M)

→ **perdre terreny**, **fer un pas endavant i dos endarrere**, **fer marxa enrere**, **desfer el camí**

▷ **fer un gran pas** (ant.), **fer un pas en fals** (p.ext.)

perdre terreny *SV*, recular davant l'enemic (R-M)

Ara que semblen disposats a atendre'ns, si no els presentem la nostra petició, haurem perdut terreny després del que ens ha costat arribar en aquest punt / Et convé no perdre terreny ara que has arribat on ets (R-M)

→ **fer un pas endarrere**, **batre's en retreta**

▷ **guanyar terreny** (ant.)

tornar sobre els seus passos *SV*, venir sobre una determinació (R-M)

Va comprendre que havia enfocat malament la qüestió i va tornar sobre els seus passos per tornar a estudiar-la (R-M)

→ **fer marxa enrere**

▷ **fer foc nou** (p.ext.), **cantar la palinòdia** (p.ext.)

RECUPERAR-SE

cobrar forces *SV*, readquirir el vigor natural, l'energia

T'anirà bé beure una mica d'aigua per cobrar forces (També s'usa amb el verb recobrar)

→ **alçar el cap**, **carregar les piles**

▷ **fer un alè** (p.ext.), **prendre alè** (p.ext.), **deixar el llit** (p.ext.), **posar-se bo** (p.ext.), **posar-se bé** (p.ext.)

RECURS

àncora de salvació *SN*, recurs suprem (IEC)

*Els documents presentats a darrera hora van ser la seva àncora de salvació; va quedar ben clara la seva innocència / Ha estat un brètol tota la vida; quan es mori ja cal que li tirin l'àncora de salvació (R-M, *)*

→ **taula de salvació**

RECURSOS

béns d'equipament *SN*, conjunt de béns materials, tals com plantes industrials, maquinària, instal·lacions, serveis, etc., necessaris per al funcionament d'una unitat de producció (EC)

Els seus béns d'equipament són molt rics, per això és una empresa que funciona tan bé

matèries primeres *SN*, recursos que s'extreuen directament de la natura per tal d'utilitzar-los en un posterior procés de producció (IEC)

És un país ric en matèries primeres, és el principal exportador de petroli

▷ **primeres matèries** (v.f.), **matèria primera** (v.f.), **recursos naturals** (p.ext.)

recursos naturals *SN*, béns donats per la natura, a través del sòl, el subsòl, les aigües, la vegetació, la fauna, etc., necessaris per a satisfer necessitats humanes o com a «inputs» en determinats processos productius (EC)

És un tipus d'indústria que té cura del medi ambient en l'explotació dels recursos naturals

▷ **matèries primeres** (p.ext.)

REDUCCIÓ

cop d'estisores *SN*, tisorada / acció de retallar o escurçar alguna cosa que era considerada massa llarga (R-M, *)

El primer acte és massa llarg; quedaria més bé amb un bon cop d'estisores que l'escurcés cinc minuts / Sovint els articles periodístics han de patir cops d'estisores per tal que puguin encabir-se en el diari o revista (R-M)

REEIXIR

anar en vençó *SV*, triomfar, reeixir (R-M)

Aquest fracàs li ve de nou; ell estava acostumat que tot li anava en vençó i de tot sortia / Si

segueixes els seus consells, aniràs en vençó (R-M, *)

→ **anar sobre rodes, anar veles desplegadas, anar amb totes les veles al vent, anar en popa, anar vent en popa**

▷ **anar aigua avall** (ant.), **desfer-se des trumfos** (p.ext.)

arrencar aigua SV, obtenir un resultat difícil (A-M)

Veurem si entre tots arrenquem aigua (A-M)

→ **sortir airós** (d'alguna cosa), **sortir bé, sortir del pas**

[Cat. (A-M)]

arribar a port SV, acabar bé. Reeixir / assolir un estat de seguretat (R-M, EC)

Hem tingut molts contratemps i disgustos, però per fi hem arribat a port; ja tenim el contracte firmat / Si continuem treballant així, el projecte arribarà a bon port (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (R-M, *)

→ **arribar a bona fi, tornar les aigües a mare, treure-la llarga, portar la nau a port**

▷ **acabar com el rosari de l'aurora** (ant.), **dur** (alguna cosa) **a bon port** (inv.), **prendre carn** (p.ext.), **desfer-se des trumfos** (p.ext.)

desfer-se des trumfos SV, desempallegar-se de les dificultats, superar-les (A-M)

Troband aquella feina, en Joan s'ha desfet des trumfos

→ **sortir del pas**

▷ **arribar a port** (p.ext.), **anar en vençó** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

fer blanc SV, reeixir / encertar, triar l'opció més bona, més adient, etc. (Fr, *)

Acceptant aquesta feina ha fet blanc: és segura i està molt ben pagada

→ **fer fortuna, fer diana**

▷ **fer asos** (ant.), **fer carrera** (p.ext.)

fer el cop SV, obrar una acció molt important i decisiva (que fa adquirir riquesa, que fa dominar un conflicte, etc.) (A-M)

Muntant aquesta empresa de telèfons mòbils, la família Riera ha fet el cop

→ **fer un bon paper**

fer forrolla SV, fer bon negoci, guanyar molt en poc temps / sortir bé una cosa (A-M, *)

Amb el canvi d'orientació en el negoci han fet forrolla

→ **fer fortuna, fer soroll**

▷ **fer negoci** (p.ext.), **fer forat** (p.ext.), **fer oli amb dues bigues** (p.ext.), **fer furor** (p.ext.), **fer sensació** (p.ext.), **fer carrera** (p.ext.)

fer fortuna SV, tenir èxit (EC)

Casant-se amb en Joan va fer fortuna perquè era molt bon home i molt treballador

→ **fer forrolla, fer sensació, fer furor, fer blanc, fer un pa com unes hòsties**

▷ **fer carrera** (p.ext.), **fer calaix** (p.ext.)

fer furor SV, suscitar un gran entusiasme, tenir molt d'èxit (EC)

La nova moda fa furor / Va fer furor amb la cançó que ahir va estrenar per televisió (EC, *)

→ **fer fortuna, fer sensació, fer soroll**

▷ **fer forrolla** (p.ext.), **fer època** (p.ext.)

fer sensació SV, reeixir / suscitar un gran entusiasme, tenir molt d'èxit (Fr, *)

Va fer sensació amb aquell discurs tan brillant (També s'usa amb el verb *causar*)

→ **fer fortuna, fer furor, fer ratlla, deixar ratlles fetes, fer soroll**

▷ **fer forrolla** (p.ext.), **fer època** (p.ext.), **cobrir-se de glòria** (p.ext.)

fer soroll SV, reeixir / suscitar un gran entusiasme, tenir molt d'èxit (Fr, *)

Ha fet soroll amb l'exposició sobre el modernisme que va fer la setmana passada

→ **fer forrolla, fer crit, fer furor, fer sensació, aixecar polseguera**

▷ **cobrir-se de glòria** (p.ext.)

fer tec SV, realitzar el seu propòsit / tenir èxit, aconseguir allò que hom es proposava (R-M, IEC)

Li ha costat molt d'obtenir la plaça, però finalment ha fet tec; ara ja està satisfet (R-M)

→ **sortir-se amb la seva, treure-la llarga**

▷ **fer asos** (ant.), **fer cala buida** (ant.)

fer un bon paper SV, sortir airós, reeixir / distingir-se, lluir-se, tenir molta importància davant la gent (R-M, A-M)

El conferenciant va fer un bon paper; tothom el va felicitar (També s'usa amb la forma *fer bon paper*)

→ **quedar bé, sortir airós** (d'alguna cosa), **fer un paperàs, fer el cop**

▷ **fer un mal paper** (ant.), **eixir amb rosa** (d'alguna cosa) (p.ext.)

fer un pa com unes hòsties SV, reeixir, fer una cosa a completa satisfacció (A-M)

Es pensava que no podria vendre la casa, però al final va fer un pa com unes hòsties: la va vendre per més diners que no esperava

→ **fer fortuna**

[Tarr. (A-M)]

fer un paperàs SV, quedar molt bé en alguna actuació (R-M)

Li van encarregar que fes la presentació de l'acte i va fer un paperàs; tothom el felicitava (R-M)

→ **quedar bé, fer un bon paper, sortir airós** (d'alguna cosa), **sortir amb bon nom** (d'alguna cosa)

quedar bé SV, sortir airós d'un afer o d'una situació / reeixir amb lluïment, honor, en un afer (R-M, *)

Està molt encaparrat preparant la seva conferència perquè té molt d'interès a quedar bé / Amb aquest present quedarem força bé (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial) (R-M, *)

- **fer un bon paper, fer un paperàs, sortir airós** (d'alguna cosa)
 ▷ **quedar malament** (ant.)
- sortir airós** (d'alguna cosa) *SV*, reeixir amb llüïment, honor, en un afer (IEC)
Va sortir airós de l'examen: va aprovar amb un notable
 → **sortir amb bon nom** (d'alguna cosa), **sortir bé, quedar bé, fer un bon paper, fer un paperàs, ventar el cop, eixir amb rosa** (d'alguna cosa), **sortir del pas, arrencar aigua**
- sortir amb bon nom** (d'alguna cosa) *SV*, no haver merescut cap retret, reeixir (R-M)
Es va proposar una feina ben ingrata, però pot estar content d'haver-ne sortit amb bon nom / Malgrat el risc que hi havia, ha sortit amb bon nom (R-M)
 → **sortir airós** (d'alguna cosa), **fer un paperàs, eixir amb rosa** (d'alguna cosa)
- sortir bé** *SV*, reeixir amb llüïment, honor, en un afer
El sopar va sortir bé / Aquell dia, la maniobra li va sortir bé / Li va sortir bé l'examen i va treure un excel·lent (*, EC, *)
 → **sortir airós** (d'alguna cosa), **arrencar aigua**
 ▷ **sortir malament** (ant.), **sortir-li el tret per la culata** (a algú) (ant.)
- sortir del pas** *SV*, superar una dificultat (R-M)
Li van encarregar massa feina per a fer-la en tan poc temps, però veig que ha sortit del pas (R-M)
 → **desfer-se des trumfos, sortir airós** (d'alguna cosa), **ventar el cop, sortir-se'n, arrencar aigua**
 ▷ **eixir amb rosa** (d'alguna cosa) (p.ext.)
- tallar el nus gordià** *SV*, obrar resoltament saltant per damunt una dificultat que no es pot resoldre de manera normal (A-M)
Gràcies a la seva tenacitat ha pogut tallar el nus gordià i deseixir-se d'aquella situació tan empipadora i complicada / Gràcies al seu ajut, va tallar el nus gordià i va resoldre el problema que l'angoixava (R-M)
- tenir les de guanyar** *SV*, tenir probabilitats d'èxit en un afer (R-M)
La raó és tota seva; jo crec que té les de guanyar i que se'n sortirà bé (També s'usa amb la forma *tenir totes les de guanyar*) (R-M)
 → **dur les de guanyar, tenir tots els trumfos**
 ▷ **tenir les de perdre** (ant.), **tenir la paella pel mànec** (p.ext.), **donar endreça** (a alguna cosa) (p.ext.), **tenir** (alguna cosa) **a la butxaca** (p.ext.), **amb els trumfos a la mà** (p.ext.)
- treure-la llarga** *SV*, aconseguir un propòsit (R-M)
Feia temps que volia poder comprar un terreny prop del mar; la família s'hi oposava, però, ell, finalment, l'ha tret llarga i ja el té (R-M)

→ **sortir-se amb la seva, arribar a port, fer tec**

REEIXIT

- ésser moda** *SV*, ésser vigent, alguna cosa, com a moda (EC)
Ara és moda aquest producte, ha obtingut un gran èxit
 → **l'últim crit, estar en voga**
 ▷ **haver passat de moda** (ant.)

REESTRENA

- de reestrena** *SP*, dit del local destinat a reestrenar pel·lícules (EC)
Aquest és un cinema de reestrena
 ▷ **d'estrena** (p.ext.)

REFER-SE

- **carregar les piles** *SV*, recobrar-se, restablir-se d'alguna cosa
Sort que vaig tenir tot el cap de setmana per carregar les piles; si no, no sé pas com podria haver anat a treballar
 → **cobrar forces**
- posar-se a to** *SV*, refer-se (de salut i de situació econòmica) (R-M)
Va tenir fa temps un atac de nervis i encara és l'hora que no s'ha posat a to; continua amb rampells de mal humor / He tingut una infecció a la panxa i no acabo de posar-me a to (R-M)
 → **treure faves d'olla**
 ▷ **posar-se bé** (p.ext.), **posar-se bo** (p.ext.), **cobrar del tros** (p.ext.), **fer-se la paga** (p.ext.)
- treure el cap de l'aigua** *SV*, superar les dificultats (R-M)
Fins ara tot li anava malament, però sembla que ja treu el cap de l'aigua; confia que podrà reprendre el negoci (R-M)
 → **alçar el cap, treure faves d'olla**

REFERENT

1. (adj.) que fa referència a
- a propòsit de** *SP*, en allò que es refereix a (R-M)
A propòsit d'en Joan, caldrà que en parlem amb calma / A propòsit del que vós dieu, jo recordeu una anècdota / A propòsit, recordeu-me que us comentí una cosa abans de marxar (El complement és opcional) (R-M, EC, *)
 → **pel que fa a, referent a, relativament a, respecte a, quant a, al voltant de, pel que respecta a, amb referència a, per cert**
- al voltant de** *SP*, a propòsit de / en allò que es refereix a (IEC, *)
Faran una conferència al voltant dels problemes ecològics de la Terra, els quals s'han agreujat de forma significativa / Han organitzat unes jornades al voltant d'aquell autor tan significatiu per al modernisme català

→ **a propòsit de, pel que respecta a, amb referència a**

amb referència a *SP*, en allò que es refereix a
Amb referència a aquest assumpte no faré pública la meua opinió personal / Amb referència al president del Tribunal Constitucional...

→ **pel que fa a, quant a, tocant a, relatiu a, amb relació a, a propòsit de, al voltant de amb relació a** *SP*, pel que fa a, amb referència a / en allò que es refereix a (IEC, *)

*El terme «fill» és el nom que es dona a una persona amb relació als seus pares / Amb relació a l'obra de l'artista, creu que és molt impactant / No voldria pronunciar-me amb relació a les debilitats humanes (IEC, *, *)*

→ **quant a, pel que fa a, amb referència a, relativament a, tocant a**

▷ **en relació amb** (v.f.)

en matèria (d'alguna cosa) *SP*, relativament a / en relació amb, fent referència a alguna cosa (EC, *)

En matèria de vins, no hi ha ningú tan entès com ell (EC)

→ **pel que fa a**

pel que fa a *SP*, expressa relacions que denoten relació amb (qualcom), referència a (qualcom) (IEC)

El fill se'ls en va anar a França, i pel que fa a la filla, tampoc no viu amb ells / Pel que fa a la vostra proposta, jo m'abstinc de donar cap opinió (R-M)

→ **pel que respecta a, a propòsit de, tocant a, referent a, respecte a, quant a, amb referència a, amb relació a, en matèria** (d'alguna cosa), **relatiu a, relativament a**

pel que respecta a *SP*, expressa relacions que denoten relació amb (qualcom), referència a (qualcom)

Pel que respecta a l'exportació, la nostra situació és més aviat dubtosa (EC)

→ **pel que fa a, a propòsit de, tocant a, referent a, respecte a, quant a, al voltant de**

per cert *SP*, expressió que introdueix una nova afirmació, relacionada amb l'anterior / a propòsit d'això (R-M, IEC)

Haviem d'acabar la comanda de can Julià; per cert que fa dies que no la reclamem; se'n deuen haver cansat / Per cert, em deus 1.000 peles (R-M, IEC)

→ **a propòsit de**

per part (d'algú) *SP*, pel que es refereix o depèn de / pel que es refereix a / en allò que li pertoca o atany (R-M, IEC, A-M)

Per part d'ell no hi ha cap inconvenient; falta saber què pensen els altres / Per part dels consellers no va haver-hi cap problema (R-M)

→ **a opinió** (d'algú)

quant a *SAdv*, pel que es refereix a (IEC)

Es va convèncer que els seus desitjos, quant a allò, no es realitzarien (IEC)

→ **pel que fa a, referent a, relativament a, a propòsit de, respecte a, amb referència a, amb relació a, pel que respecta a, relatiu a, tocant a**

referent a *SA*, pel que fa referència a / expressa relacions que denoten relació amb qualcom, referència a qualcom (R-M, *)

Referent a la noia, no n'hem sabut res més (R-M)

→ **pel que fa a, relativament a, quant a, a propòsit de, respecte a, tocant a, pel que respecta a**

relatiu a *SA*, que fa referència o relació a una cosa (IEC)

Els documents relatius a un afer (IEC)

→ **tocant a, quant a, pel que fa a, amb referència a**

relativament a *SAdv*, pel que es refereix a / expressa relacions que denoten relació amb qualcom, referència a qualcom (R-M, *)

Relativament a la situació d'aquesta família, s'ha de procurar trobar una solució (R-M)

→ **pel que fa a, referent a, quant a, a propòsit de, respecte a, amb relació a, tocant a**

▷ **en comparació de** (p.ext.), **en esguard de** (p.ext.)

respecte a *SN*, en el que es refereix a / expressa relacions que denoten referència a qualcom (R-M, *)

Respecte a la noia de la qual vas parlar-me, et puc dir que ja està bona; ja fa dies que treballa (R-M)

→ **pel que fa a, quant a, referent a, relativament a, a propòsit de, tocant a, pel que respecta a**

▷ **respecte de** (v.f.)

tocant a *SAdv*, en el que es refereix a (R-M)

Això queda ben clar; però, tocant al teu negoci, ja en parlarem un altre dia (R-M)

→ **quant a, pel que fa a, referent a, amb relació a, relativament a, respecte a, amb referència a, pel que respecta a, relatiu a**

▷ **en comparació de** (p.ext.)

2. (m.) realitat extralingüística a la qual es fa referència

de referència *SP*, dada, document, etc., a partir del qual hom inicia o continua l'estudi d'una cosa (EC)

El meu punt de referència en aquest treball ha estat la bibliografia d'aquell autor / «La plaça del diamant» és una obra de referència en la literatura catalana contemporània

REFIAR-SE

fer paga (d'alguna cosa) *SV*, comptar amb alguna cosa, refiar-se'n (A-M)

Tractant-se d'ell, sé que puc fer paga de tot el que ens ha promès / No faig paga de res del que m'ha dit; estic segur que no ho complirà /

Em faig paga que avui la Meritxell arribarà puntual. Així que no patiu (R-M, R-M, *)

→ **fer basa** (d'alguna cosa), **fer compte** (d'algú), **fer estat** (d'alguna cosa), **prendre-li la paraula** (a algú)

penjar-se al coll (d'algú) *SV*, refiar-se algú que un altre solucioni els problemes o dugui les preocupacions pròpies (R-M)

És molt tranquil; no crec que faci un pas; sempre es penja al coll del seu germà i espera que ell el tregui del compromís / No s'amoïna per res; es penja al coll del seu pare i en treu el que pot (R-M)

→ **penjar-se a l'esquena** (d'algú)

■ **prendre-li la paraula** (a algú) *SV*, comptar amb el que algú ens ha promès

Dius que vindràs a ajudar-me? D'acord, et prenc la paraula; després no et facis enrere

→ **fer paga** (d'alguna cosa)
▷ **tenir la paraula** (d'algú) (p.ext.), **agafar** (algú) **pel mot** (p.ext.), **prendre** (algú) **al mot** (p.ext.)

REFILAR

cantar com una calàndria *SV*, cantar molt bé (EC)

La Maria té una veu preciosa i canta com una calàndria

▷ **jugar la veu** (p.ext.), **galejar la veu** (p.ext.), **agafar el to** (p.ext.)

REFINAR

passar (alguna cosa) **per tots els alambins** *SV*, sotmetre a un gran refinament (IEC)

Abans no dona la seva conformitat perquè es publiqui una obra, la passa per tots els alambins; és un editor extremament exigent / Passa per tots els alambins cadascuna de les seves escultures (R-M)

→ **filat prim**, **posar els cinc sentits** (en alguna cosa)

REFINAT

■ **de ciutat** *SP*, dit per a indicar que algú és refinat en la seva manera d'actuar o de fer alguna cosa

Aquella senyora deu ser de ciutat, perquè va molt elegant / Com que és de ciutat ja es pensa que és qui sap qui

▷ **de poble** (ant.)

REFLEX

1. (m.) activitat involuntària, automàtica i estereotipada del sistema nerviós que determina una resposta a través d'un òrgan a un impuls que té el seu origen en un receptor extern o intern, tant visceral com osteoarticular o muscular

acte reflex *SN*, reflex / acte involuntari (EC, *)

Fer-li un cop de puny va ser gairebé un acte reflex (També s'usa amb la forma *acció reflexa*)

→ **moviment reflex**

moviment reflex *SN*, reflex / acte involuntari (EC, *)

No ho vaig fer expressament, va ser un moviment reflex

→ **acte reflex**

2. (m.) llum reflectida, imatge produïda per reflexió

jocs de llum *SN*, reflexos mòbils d'un cos, produïts pels moviments de la llum o els del cos (EC)

Ens comunicàvem a través de jocs de llum

▷ **ombres xineses** (p.ext.)

REFLEXIÓ

examen de consciència *SN*, consideracions que una persona es fa a si mateixa de les pròpies accions, per veure si ha fet bé o malament / examen del comportament moral propi (IEC, EC)

Si fes un examen de consciència, amb els delictes que ha comès, no podria viure

▷ **entrar en comptes amb si mateix** (p.ext.), **exercicis espirituals** (p.ext.), **rumiar la mostra** (p.ext.)

REFLEXIONAR

consultar (alguna cosa) **amb el coixí** *SV*, ajornar una decisió per al dia següent (R-M)

Val més que consultis aquest tema amb el coixí abans no el presentis al consell de direcció / Tot el que et proposes és molt greu. No et precipitis; faràs bé de consultar-ho amb el coixí. Demà ja decidiràs / La seva oferta aparentment és molt avantatjosa, però vull consultar amb el coixí si l'acceptaré o no (*, R-M, R-M)

→ **dormir-hi**

entrar en comptes amb si mateix *SV*, reflexionar sobre la pròpia situació (A-M)

En Jaume va trobar que era el moment d'entrar en comptes amb si mateix i es va agafar una setmana per meditar

→ **fer els seus comptes**, **entrar en si**

▷ **dir** (alguna cosa) **entre si mateix** (p.ext.), **dir** (alguna cosa) **per a si mateix** (p.ext.), **examen de consciència** (p.ext.), **entrar en raó** (p.ext.), **donar voltes** (a alguna cosa) (p.ext.)

entrar en si *SV*, reflexionar seriosament i fer propòsit d'esmena (A-M)

Allò que ell pretenia era un disbarat; per fi, entre tots l'hem pogut fer entrar en si i no hi ha insistit més

→ **entrar en comptes amb si mateix**

escalfar-se el cap *SV*, en una cosa, reflexionar-hi molt (Fr)

Sempre s'esta escalfant el cap amb els problemes dels altres, no hauria de pensar tant

→ **trencar-se el cap**; **donar voltes** (a alguna

cosa); **que torna, que gira; menjar-se el coco**

▷ **assecar-se-li el cervell** (a algú) (p.ext.), **tenir por que les barres caiguin** (p.ext.)

fer els seus comptes SV, reflexionar sobre la pròpia situació (A-M)

Això no pot continuar així: que cadascú faci els seus comptes i vegi quina és la seva part de culpa (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **entrar en comptes amb si mateix**

▷ **donar voltes** (a alguna cosa) (p.ext.), **rumiar la mostra** (p.ext.)

fer raons SV, fer observacions, manifestar opinió o reflexions (A-M)

Ha arribat el moment de fer raons sobre aquest tema

▷ **entrar en consell** (p.ext.), **fer calendaris** (p.ext.), **treure** (alguna cosa) **a rotlle** (p.ext.), **portar** (alguna cosa) **a col·lació** (p.ext.)

mirar-s'hi SV, abans de fer una cosa pensar-s'hi molt (IEC)

S'hi mira molt abans de donar l'examen, perquè vol que tot estigui perfecte

→ **pensar-s'hi**

pensar-s'hi SV, no llançar-se a fer una cosa irreflexivament (IEC)

Abans de fer-ho, pensa-t'hi bé (Fr)

→ **mirar-s'hi**

▷ **sense engaltar** (ant.); **sense encomanarse a Déu ni al diable** (ant.); **sense pensar-se** (alguna cosa) **dues vegades** (ant.); **a raig** (ant.); **de cor a pensa** (ant.); **tocat i posat** (p.ext.); **que tomba, que gira** (p.ext.)

pesar les paraules SV, reflexionar abans de parlar (R-M)

Mira de pesar les paraules; pensa que segons que diràs podrà usar-se contra tu mateix / Ja cal que pesis bé les teves paraules; tot el que diràs has de poder provar-ho (També s'usa amb el verb *sospesar*, amb el modificador *bé* en posició postverbal, amb la forma *pesar les seves paraules* i amb les altres formes del possessiu) (R-M)

→ **mesurar les paraules**

▷ **amb peus de plom** (p.ext.), **amb seny de bèstia vella** (p.ext.)

posar-se la mà al pit SV, obrar o dir segons la consciència / sospesar una cosa sota el seu aspecte moral / reflexionar interrogant-se la consciència (R-M, Fr, EC)

Tu posa't la mà al pit i digues si no tenim raó de queixar-nos d'aquesta situació en què ens has posat / Tu defenses els teus interessos, però posa't la mà al pit i no podràs negar que no tens raó (R-M)

▷ **posar-se les mans al pit** (v.f.), **amb la mà al pit** (p.ext.), **descarregar el cor** (p.ext.), **descarregar la consciència** (p.ext.)

rumiar la mostra SV, reflexionar / considerar detingudament alguna cosa (R-M, *)

Li han proposat dues coses molt interessants i abans de decidir-se està rumiant la mostra; no voldria equivocar-se / No et precipitis; primer rumia la mostra, i després ja donaràs una resposta (R-M)

▷ **trencar-se el cap** (p.ext.), **fer els seus comptes** (p.ext.), **examen de consciència** (p.ext.)

REFLEXIVAMENT

a poc a poc i bona lletra SCoord, amb la lentitud necessària perquè una cosa surti bé (EC)

A poc a poc i bona lletra! Perquè, si no sospesem bé els pros i els contres, ho podem perdre tot

→ **tranquil·litat i bons aliments**

▷ **a poc a poc** (p.ext.), **menjar poc i pair bé** (p.ext.), **a veure** (p.ext.), **amb peus de plom** (p.ext.)

REFLUX

marea sortint SN, reflux / fase de la marea durant la qual té lloc el descens del nivell de l'aigua / moviment descendent de la marea (EC, T, *)

La marea sortint va deixar més espai als jugadors de vòlei platja

▷ **marea entrant** (ant.), **marea baixa** (p.ext.)

REFORMATORI

casa de correcció SN, institució judicial disciplinària per a menors / casa on són reeducats els infants delinqüents (R-M, IEC)

Només té catorze anys i no pot anar a la presó; el posaran en una casa de correcció (R-M)

REFREDAR-SE

carregar-se de pit SV, omplir-se-li els bronquis de secrecions (a algú) (IEC)

Quan es refreda, sovint, es carrega de pit / Fa alguns dies que es nota carregat de pit

▷ **tenir el pit carregat** (p.ext.), **cop d'aire** (p.ext.)

REFREDAT

cop d'aire SN, un refredat / inflamació de la mucosa del nas, gola, etc., d'origen víric, bacterià o al·lèrgic, afavorida per efecte del fred o de la humitat (R-M, *)

És al llit; té un cop d'aire, però sort que no té febre / Ha agafat un cop d'aire i ara és al llit (R-M, *)

▷ **tenir el pit carregat** (p.ext.), **fet una sopa** (p.ext.), **refredat com una sopa** (p.ext.), **carregar-se de pit** (p.ext.)

fet una sopa SA, molt refredat (EC)

Estic fet una sopa; hauria d'anar al metge perquè em receptés algun remei

→ **refredat com una sopa, tenir el pit carregat, carregat de pit**

▷ **tap de nas** (p.ext.), **cop d'aire** (p.ext.)

refredat com una sopa SA, molt refredat (EC)

Va sortir a prendre la fresca sense jersei i ara està refredat com una sopa / Em sento com una sopa / Es sentia com una sopa, incapaç de concentrar-se prou en la feina (També s'usa amb l'adjectiu *constipat* i ometent l'adjectiu) (*, EC, R-M)

→ **fet una sopa, tenir el pit carregat, carregat de pit**

▷ **tap de nas** (p.ext.), **cop d'aire** (p.ext.)

tenir el pit carregat SV, estar refredat dels pulmons o dels bronquis (EC)

Ahir vaig sortir poc abrigat i avui tinc el pit carregat / Em noto amb el pit carregat (També s'usa amb la forma *amb el pit carregat*)

→ **refredat com una sopa, fet una sopa, carregat de pit**

▷ **cop d'aire** (p.ext.), **carregar-se de pit** (p.ext.)

REFRENAR

abaixar-li els fums (a algú) SV, refrenar l'actitud o l'actuació d'algú que es comporta altivament
És un pretensió, necessita algú que li abaixi els fums

▷ **pujar-li els fums al cap** (a algú) (inv.), **posar** (algú) **al seu lloc** (p.ext.), **tenir fums** (p.ext.), **tallar les ales** (a algú) (p.ext.)

REFUGIAR-SE

acollir-se a sagrat SV, refugiar-se en un lloc sagrat i segur, on no hi ha perill d'ésser agafat per la justícia

Mentre la gent els buscava es van acollir a sagrat, per tal que no els poguessin arrestar

▷ **en perill de** (p.ext.), **lloc sagrat** (p.ext.)

[Arcaisme]

REFÚS

i un colló SConj, expressió que indica negació o incredulitat (R-M)

I un colló! No t'ho pensis pas que hi aniré! / Jo hi he d'anar perquè ell s'hi ha negat? Un colló! (*, R-M)

→ **i un colló de mico, i un ou, i cupons, i cupons del quinze, i un ou maner, i una merda, i una merda punxada amb un bastó, i un colló de Montgó, i un be negre amb potes rosses**

▷ **un colló** (v.f.)

■ **i un ou SConj**, expressió que indica negació o incredulitat

—Hauries de pagar tu la factura del telèfon perquè sempre hi estàs enganxat. —I un ou! / I un ou que hi aniré a peu, plovent com està!

→ **i un colló de mico, i cupons, i cupons del quinze, i un ou maner, i una merda, i una merda punxada amb un bastó, i un colló de Montgó, i un colló, i un be negre amb potes rosses**

■ **i un ou maner SConj**, expressió que indica negació o incredulitat

—Que li doni jo la mala notícia? —I un ou maner! Explica-la-hi tu!

→ **i un colló de mico, i un ou, i cupons, i cupons del quinze, i una merda, i una merda punxada amb un bastó, i un colló de Montgó, i un colló**

[Val.]

■ **i una merda SConj**, expressió que indica negació o incredulitat

I una merda! Jo no penso compartir pis amb una persona com ell

→ **i un colló de mico, i un ou, i cupons, i cupons del quinze, i un ou maner, i una merda punxada amb un bastó, i un colló de Montgó, i un colló**

que ho faci ta tia O, expressió usada per a refusar una ordre o petició

Et penses que assumiré les teves responsabilitats? Que ho faci ta tia! (També s'usa amb el nom *mare*)

→ **puja aquí dalt i veuràs ta mare com fila, puja ahí i voràs ma mare**

REFUSAR

donar carpetada (a alguna cosa) SV, interrompre el curs d'un afer, discussió, etc. / a les secretaries, suspensió d'un expedient, denegació d'una demanda, etc. (R-M, IEC)

El jutge ha donat carpetada a aquell cas / Aquest plet ja fa massa temps que dura; qual-sevol dia li donaran carpetada sense tenir en compte els interessos d'uns i altres (També s'usa amb la forma *donar una carpetada* (a alguna cosa)) (*, R-M)

→ **fer mal so**

donar la bola (a algú) SV, no concedir a algú allò que sol·licita / refusar-li allò que demana (IEC, Fr)

El director va donar la bola a la Maria quan li va demanar d'avançar les vacances

→ **fer mal so**

▷ **fer botifarra** (a algú) (p.ext.), **donar carbassa** (a algú) (p.ext.)

ésser repelós (a fer alguna cosa) SV, venir a repel·lir de fer alguna cosa a algú, sentir repugnància a fer-la (EC)

És repelós a dir mentides

→ **veure** (alguna cosa) **de mal ull**

▷ **veure** (alguna cosa) **de bon ull** (ant.), **estar en disposició** (de fer alguna cosa) (ant.), **venir-li de gust** (a algú) (ant.), **estar lluny** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

no voler-ho en verd ni en sec SV, no voler alguna cosa de cap manera (A-M)

Això que me regales no ho vull en verd ni en sec

→ **de cap manera**

[Mall. (A-M)]

REFUSAT

persona non grata *SN*, persona no agradable, indesitjable / dit per a referir-se a algú que no és benvingut en algun lloc (P, *)

Van declarar l'ambaixador persona non grata per les seves declaracions / El van declarar persona non grata i va donar l'ordre de no deixar-lo entrar (També s'usa amb el nom *gent*) (P, *)

▷ **tenir casa oberta** (ant.), **tenir la porta oberta** (ant.), **tenir entrada a** (ant.), **llista negra** (p.ext.)

[persona non grata: llatinisme]

rebre carbassa *SV*, (rebre una) contestació negativa a una petició, especialment a una demanda de relacions amoroses (A-M)

En Pere volia sortir amb la Mireia, però quan li ho va demanar, va rebre carbassa

▷ **donar carbassa** (a algú) (inv.)

REFUTAR

tancar la boca (a algú) *SV*, fer que hom calli (R-M)

Amb els seus arguments, va tancar la boca als oponents / Ben segur que amb diners li clourà la boca perquè no el comprometi (També s'usa amb el verb *cloure*) (*, R-M)

→ **tapar la boca** (a algú), **posar-li palla a l'esquella** (a algú), **tallar** (algú) **en sec**

▷ **fer callar** (algú) (p.ext.)

REGADIU

de regadiu *SP*, sòl on, gràcies a la irrigació artificial, es poden conrear plantes d'alt rendiment que necessiten un cert grau d'humitat per al seu desenvolupament / dit d'aquelles terres de conreu o plantes que necessiten ésser regades freqüentment (T, *)

Terres de regadiu / L'arròs és un cultiu de regadiu (IEC, *)

▷ **de secà** (ant.), **de conreu** (p.ext.), **de cultiu** (p.ext.)

REGAL

■ **l'amic invisible** *SD*, joc entre un grup de persones consistent a fer-se entre elles regals de poc valor i que té com a condició que els autors del regal han de mantenir en secret el seu destinatari

Vam fer l'amic invisible, però no em va agradar gens el regal que em va tocar

REGALADAMENT

a cor què vols *SP*, amb la satisfacció total dels desitjos / donar a algú tot allò que desitja (*, R-M)

A casa dels pares sempre hi vius a cor què vols: tot t'ho trobes fet

→ **a boca què vols; a cos de rei; a la regalada; una cama damunt l'altra; a plaer; boca què vols, cor què desitges**

▷ **viure com un sàtrapa** (p.ext.), **a plena satisfacció** (p.ext.)

a cos de rei *SP*, amb tota complaença (R-M)

No porta gaires diners a casa, però exigeix que el tractin a cos de rei (R-M)

→ **a cor què vols; a boca què vols; cor què vols, cor què desitges; tractar** (algú) **com un rei; viure com un rei**

▷ **a plena satisfacció** (p.ext.), **viure la vida** (p.ext.)

a la regalada *SP*, regaladament / amb la satisfacció total dels desitjos (R-M, *)

Diu que es casarà amb un multimilionari per a poder viure a la regalada (S'usa normalment amb els verbs *beure, menjar, viure*, etc.)

→ **a cor què vols, a boca què vols, a plaer**

▷ **viure la vida** (p.ext.)

a plaer *SP*, segons el plaer (d'algú) (R-M)

Li agrada viure a plaer (També s'usa amb la forma *a tot plaer*)

→ **a gust, a cor què vols, a la regalada, a boca què vols**

amb una cama damunt l'altra *SP*, regaladament / passar-ho descansadament, sense treballar (R-M, IEC)

Ha passat totes les vacances amb una cama damunt l'altra

→ **a boca què vols, a cor què vols**

▷ **una cama damunt l'altra** (v.f.)

boca què vols, cor què desitges *SCoord*, amb la satisfacció total dels desitjos / amb completa satisfacció dels desigs i amb tota la comoditat imaginable (IEC, EC)

Va parlar boca què vols, cor què desitges: semblava que no callaria mai

→ **cor què vols, cor què desitges; a cor què vols; a boca què vols**

REGALÈSSIA

pega dolça *SN*, extracte sec de regalèssia preparat en forma de barretes o pastilles (EC)

Vols que et porti una pega dolça de la botiga de llaminadures?

REGALIMAR

córrer fil a fil *SV*, rajar / dit per a indicar que un líquid (sang, llàgrimes, etc.) surt del cos per un fil prim d'una manera contínua (Fr, *)

Les llàgrimes li corrien fil a fil per la cara

▷ **a raig** (p.ext.), **vessar llàgrimes de sang**

(p.ext.), **sang viva** (p.ext.)

RÈGIM

a règim *SP*, expressió que indica el seguiment d'una pauta en el menjar i el beure consistent en el control dels aliments ingerits diàriament o setmanalment

S'ha posat a règim perquè diu que està grassa / Està a règim i no pot menjar dolços / Al conte, la bruixa tenia la princesa a règim per fer-

li patir gana (S'usa normalment amb els verbs *mantenir, posar, tenir*, etc.)

→ **a dieta, a ració, a ratlla**

REGLAMENTARI

de llei *SP*, conforme al que prescriu la llei; en justícia, com cal (A-M)

Aquesta conducta no és de llei; o es tracta d'un malfactor, o d'un desequilibrat (R-M)

→ **a dreta llei, en bona llei**

de rúbrica *SP*, reglamentari / d'acord amb el reglament (R-M, *)

Van fer les presentacions de rúbrica abans de començar la festa (R-M)

▷ **de rigor** (p.ext.)

REGLAMENTÀRIAMENT

d'ofici *SP*, [fer alguna cosa] en virtut dels deures del càrrec, sense ésser-ne requerit (IEC)

El guàrdia va informar d'ofici sobre el que havia succeït, no com a testimoni presencial que era / Advocat d'ofici (R-M, *)

en regla *SP*, com és degut (IEC)

Fins que no tinguis els papers en regla no et donarà el permís (R-M)

→ **com Déu mana**

REGNAR

cenyar la corona *SV*, ésser rei, emperador, etc., d'un reialme, d'un imperi, etc. (EC)

Al príncep d'Espanya aviat li tocarà cenyir la corona

→ **cenyar la diadema**

▷ **pujar al tron** (p.ext.)

cenyar la diadema *SV*, esdevenir rei (EC)

Quan la nova princesa cenyeixi la diadema, les coses canviaran un munt

→ **cenyar la corona**

▷ **pujar al tron** (p.ext.)

REGRACIAMENT

de res *SP*, expressió de cortesia que respon a un regraciament / expressió per a llevar valor a la cosa de què hom rep un regraciament (IEC, EC)

—*Molt agraït. —De res; ho he fet de bon grat* (R-M)

→ **no s'ho val, no es mereixen, a Déu sien dades**

▷ **moltes gràcies** (p.ext.)

REGRESSIÓ

cada vegada...menys *SQ*, expressió que denota regressió en una acció o en un procés (EC)

Cada vegada fuma menys / Sortir fins a altes hores de la matinada li agrada cada cop menys (També s'usa amb la forma *cada cop...menys*)

→ **com més va, menys; cada dia...menys**

▷ **cada vegada...més** (ant.)

REGUARDAR

mirar (algú) **de reüll** *SV*, desconfiar / tenir desconfiança a envers algú (Fr, *)

Sempre mira tothom de reüll, és un desconfiat / Em sembla que no li caic gaire bé, sempre em mira de reüll

→ **mirar** (algú) **de cua d'ull, mirar** (algú) **malament, no fiar-se ni de la seva ombra**

▷ **tapar-li el cap** (a algú) (p.ext.)

REGULAR

d'aquella manera *SP*, expressa una qualificació imprecisa (R-M)

Que si m'agrada la sopa? D'aquella manera, segons quina sopa sigui (R-M)

→ **així així, més o menys, mig mig**

REGULARMENT

de trast en trast *SP*, cada certa distància (R-M)

És una barana llarguíssima i de trast en trast hi figura l'escut de la casa comtal (R-M)

→ **de tant en tant, a vegades**

per un seguit *SP*, sense interrupció, amb regularitat / succeint-se poc diferents els uns dels altres salvant rares excepcions, regularment (EC, IEC)

Per un seguit, ve tots els dijous a veure'm / Per un seguit, acostumava a menjar una truita per sopar (R-M, *)

▷ **per sistema** (p.ext.)

REI

les testes coronades *SD*, els reis / els monarques (Fr, EC)

Va haver-hi una gran desfílada de soldats en honor a les testes coronades

REIS

els Reis de l'Orient *SD*, els tres màgics que, segons la Bíblia, anaren a adorar Jesús quan saberen que era nat, guiats per una estrella (A-M)

Si no et portes bé els Reis de l'Orient et portaran carbó

→ **els Reis Mags**

els Reis Mags *SD*, els personatges alludits en el relat llegendari del primer Evangeli, i que una altra llegenda, posterior, ha fixat en tres i ha elevat el rang de reis / els tres reis d'Orient (Fr, IEC)

Espera amb il·lusió l'arribada dels Reis Mags / La cavalcada dels Reis Màgics comença a les sis de la tarda (També s'usa amb l'adjectiu màgic)

→ **els Reis de l'Orient**

REITERACIÓ

cop de SN, expressió que denota una acció reiterada (IEC)

Prou que el van avisar, però ell, cop de beure,

fins que li va rodar el cap / Ell cop de demanar-ho; però no li ho concediran pas (R-M, IEC)

▷ **a força de** (p.ext.)

ja hi tornem a ser *O*, expressió per a indicar que un fet s'ha tornat a produir

Ja hi tornem a ser! Aquest ordinador no acaba d'anar bé, ja torna a fer coses estranyes
→ **ja hi som**

▷ **tornem-hi, que no ha estat res** (p.ext.)

REJOVENIMENT

l'estiuet de sant Martí *SD*, revifalla de juvenesa en una persona adulta (IEC)

Vol tornar-se a casar; en realitat, sembla rejuenit; deu estar passant l'estiuet de sant Martí (R-M)

REJOVENIR-SE

■ **amagar-se els anys** *SV*, declarar tenir menys anys d'edat que els veritables

Vinga Pere, no t'amaguis els anys i digues quants anys tens de veritat

→ **treure's anys, treure's anys del damunt, plantar-se a** (tants) anys

▷ **tenir** (tants) anys i **les dents** (p.ext.)

plantar-se a (tants) anys *SV*, dir que en té tants tenint-ne més (EC)

M'he plantat a vint anys / Ell es va plantar als trenta (S'usa amb numerals i també sense el nom anys) (IEC, *)

→ **amagar-se els anys, treure's anys del damunt, treure's anys**

treure's anys *SV*, declarar tenir menys anys d'edat que els veritables (EC)

A partir d'una determinada edat, moltes persones es treuen anys (R-M)

→ **treure's anys del damunt, amagar-se els anys, plantar-se a** (tants) anys

treure's anys del damunt *SV*, rejuenir-se / reprendre aspecte o vigor de joventut (IEC, *)

S'ha fet més d'una operació de cirurgia estètica per treure's anys del damunt (També s'usa amb la forma *treure's anys de sobre*)

→ **amagar-se els anys, treure's anys, plantar-se a** (tants) anys

▷ **portar bé els anys** (p.ext.)

RELACIÓ

■ **ésser un rotllo** *SV*, dit per a referir-se a una relació esporàdica amb algú, que no comporta compromís ni fidelitat, normalment associada amb relacions sexuals

Si et refereixes al que va passar amb la Marta, ja et dic ara que allò només va ser un rotllo (També s'usa amb el diminutiu *rotllet*)

→ **ésser una aventura**

▷ **tenir una aventura** (amb algú) (p.ext.), **tenir un rotllo** (amb algú) (p.ext.), **buscar plan** (p.ext.), **trobar plan** (p.ext.)

■ **ésser una aventura** *SV*, dit per a referir-se a una relació esporàdica amb algú, que no comporta compromís ni fidelitat, normalment associada amb relacions sexuals

El que va passar entre nosaltres va ser una aventura; no hi va haver mai cap mena de compromís per cap de les dues parts

→ **ésser un rotllo**

▷ **tenir una aventura** (amb algú) (p.ext.), **tenir un rotllo** (amb algú) (p.ext.)

■ **tenir un rotllo** (amb algú) *SV*, tenir una relació esporàdica amb algú, que no comporta compromís ni fidelitat, normalment associada amb relacions sexuals

Vaig tenir un rotllo amb aquesta noia, però ella volia formalitzar la relació i a mi no m'interessava (També s'usa amb el diminutiu *rotllet*)

→ **tenir una aventura** (amb algú)

▷ **ésser un rotllo** (p.ext.), **ésser una aventura** (p.ext.), **trobar plan** (p.ext.)

■ **tenir una aventura** (amb algú) *SV*, tenir una relació esporàdica amb algú, que no comporta compromís ni fidelitat, normalment associada amb relacions sexuals

Aquell professor va tenir una aventura amb una de les seves alumnes

→ **tenir un rotllo** (amb algú)

▷ **ésser un rotllo** (p.ext.), **ésser una aventura** (p.ext.)

RELACIONAR

posar (algú o alguna cosa) **en relació amb** *SV*, relacionar dues o més persones o coses

Va posar-me en relació amb aquella gent i gràcies a això vaig aconseguir aquesta feina / Vaig posar en relació aquella idea amb les anteriors

▷ **estar en relació amb** (inv.)

RELACIONAR-SE

ANT

estar llest (per algú) *SV*, es diu d'aquell amb qui no volem tenir més tractes, amistat, etc. (IEC)

Després de les mentides que m'ha dit, està llest per mi / Si no rectifica, per mi està ben llest / El teu germà està ben llest per a mi, hem romput (També s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (*, EC, Fr)

▷ **no voler saber res de** (p.ext.), **no voler pares** (amb algú) (p.ext.)

RELACIONAT

en contacte (amb algú) *SP*, tenint tractes o relacions amb algú

Posa't en contacte amb el meu germà / Són funcionaris que estan en contacte amb el públic / Al llarg del matí estarem en contacte (EC, *, *)

- **en comunicació** (amb algú)
- ▷ **prendre contacte** (p.ext.)
- estar en relació amb SV**, estar relacionat amb algú o alguna cosa
- L'estil no està en relació amb l'assumpte* (EC)
- **tenir a veure amb**
- ▷ **no tenir-hi verd ni sec** (amb algú) (ant.), **posar** (algú o alguna cosa) **en relació amb** (inv.), **tenir punts de contacte** (p.ext.)
- tenir a veure amb SV**, tenir relació amb algú o amb alguna cosa, estar-hi lligat (A-M)
- Les depressions i els anticiclons tenen a veure amb la pressió atmosfèrica / Què hi tens a veure amb aquest noi? / El títol és el mateix, però aquest film no té res a veure amb la novel·la / Tothom creu que van alhora, però no tenen res a veure* (*, *, R-M, R-M)
- **estar en relació amb**
- ▷ **ésser figures d'un altre paner** (ant.), **estar als antípodes** (ant.)

RELATIU

- per la part que li toca** (a algú) *O*, en allò que concerneix (a cadascú) (R-M)
- Felicitó el teu pare pel seu nomenament, i a tu, per la part que et toca, que també te'n deus alegrar, oi?* (R-M)
- **per la seva part**
- per la seva part SP**, en allò que afecta algú o que el concerneix (EC)
- El Barça va guanyar el partit. Per la seva part, el Madrid el va perdre* (També s'usa amb les altres formes del possessiu)
- **per la part que li toca** (a algú)
- respecte a SN**, expressa relacions que denoten relació amb quelcom
- Respecte a la vostra petició, no us puc dir encara res* (EC)
- **pel que fa a, quant a, referent a, relativament a, a propòsit de, pel que respecta a**
- ▷ **respecte de** (v.f.)

RELATIVAMENT

- amb relació a SP**, amb referència a, quant a, pel que fa a / en allò que es refereix a (EC, *)
- Amb relació a aquest afer, et respondré aviat / Amb relació als responsables jurídics de la proposta...* (EC, *)
- **quant a, pel que fa a, amb referència a, relativament a, tocant a**
- ▷ **en relació amb** (v.f.)
- en funció** (d'alguna cosa) *SP*, considerant alguna cosa en relació a una altra / considerar una cosa relativament a una altra (*, IEC)
- En funció del temps que faci marxarem de vacances aquesta setmana o la vinent*
- ▷ **amb reserva** (d'alguna cosa) (p.ext.)
- fins a cert punt SP**, relativament / expressió amb què hom lleva valor absolut a allò que afirma (R-M, *)

- Només m'ha convençut fins a cert punt; molts aspectes han quedat poc clars* (R-M)
- **a mitges, en certa manera, en part**
- per comparació a SP**, judicant relativament a un terme de comparació (IEC)
- Per comparació a les altres, aquesta és molt gran / Aquest teixit, per comparació a l'altre, resulta barat* (IEC, EC)
- **al costat de**
- ▷ **per contrast amb** (p.ext.)
- quant a SAdv**, pel que es refereix a (IEC)
- Quant als teus honoraris, ja en parlarem més tard*
- **pel que fa a, referent a, relativament a, a propòsit de, respecte a, amb referència a, amb relació a, pel que respecta a, relatiu a, tocant a**
- tocant a SAdv**, en el que es refereix a (R-M)
- Tocant a aquest punt, ja està tot dit* (IEC)
- **quant a, pel que fa a, referent a, amb relació a, relativament a, respecte a, amb referència a, pel que respecta a, relatiu a**
- ▷ **en comparació de** (p.ext.)
- va com va O**, unes vegades sí i altres no / depèn (R-M, EC)
- Això de ser amics, va com va; molt sovint discuteixen i durant una temporada no es diuen res / Depèn del dia està de bon humor o no, va com va* (R-M, *)
- **anar a dies**
- ▷ **tenir llunes** (algú) (p.ext.), **a llunes** (p.ext.), **què hi farem** (p.ext.)

RELAXAR-SE

- deixar-se anar SV**, deixar-se, relaxar-se o desinhibir-se (IEC)
- Quan ha arribat a casa, s'ha assegut al sofà i s'ha deixat anar fins a adimir-se / Ha begut dues cerveses, però ja n'ha tingut prou per a deixar-se anar i començar a dir ximpleries*
- ▷ **a gust** (p.ext.), **viure la vida** (p.ext.)

RELIGIÓS

- dia de missa SN**, dia festiu en què l'Església té manat que els feels vagin a missa i té prohibit treballar en feines servils / diumenge i altres dies que l'Església commemora alguna solemnitat litúrgica prou important per a demanar dels fidels l'assistència a missa (A-M, EC)
- Avui és Nadal, dia de missa*
- **dia de folga, dia de precepte**

RELLEU

- en relleu SP**, que sobresurt de la superfície general (o produeix l'efecte òptic de sobresortir)
- Un mapa en relleu / Són uns gravats en relleu* (EC, *)
- ▷ **en tres dimensions** (p.ext.)

RELLEVAR

prendre el timó *SV*, (prendre la) direcció o govern d'un afer, d'una empresa, etc. (EC)

L'empresa va ésser deficitària fins que ell en prengué el timó (També s'usa amb el verb *agafar*) (EC)

→ **posar-se al davant** (d'alguna cosa)

▷ **portar el timó** (p.ext.), **tenir el timó** (p.ext.)

RELLISCANT

de rellisquentes *SP*, tot relliscant / perdent l'estabilitat dels peus en posar-los sobre una superfície llisa, mullada, etc. (IEC, *)

Va caure a terra de rellisquentes

RELOTGE

anar avançat *SV*, (un rellotge) marcar una hora que no és (EC)

El meu rellotge sempre va avançat, per això sempre arribo d'hora als llocs

▷ **arriar el rellotge** (p.ext.), **tocar valsos** (p.ext.)

arriar el rellotge *SV*, donar corda al rellotge (EC)

Haurem d'arriar el rellotge; si no, demà no sabrem l'hora

▷ **anar avançat** (p.ext.)

REMANT

a remes *SP*, per l'acció dels remes (IEC)

Fugiren a remes sense ajuda del vent (IEC)

▷ **al rem** (v.f.), **batre de remes** (p.ext.)

REMAR

batre de remes *SV*, posar en moviment els remes dins l'aigua per fer anar l'embarcació (EC)

Les galeres van batre de remes (A-M)

▷ **a remes** (p.ext.)

REMARCABLE

ésser de dir *SV*, una cosa ésser digna de dir-se (EC)

És de dir que va ser en Miquel qui va salvar aquell nen de morir ofegat

▷ **valer la pena** (p.ext.)

REMARCAR

fer el reclam *SV*, cridar l'atenció sobre les qualitats d'una cosa (IEC)

El venedor feia el reclam dels cogombres i pastanagues que portava

→ **cridar l'atenció** (d'algú)

REMATADA

cop de gràcia *SN*, cop que es dona per acabar de matar qui està greument ferit / cop amb què hom mata un ferit per evitar que pateixi més (IEC, EC)

Li va donar el cop de gràcia i l'animal va caure desplomat a terra

▷ **fora de combat** (p.ext.), **donar l'estocada** (a algú) (p.ext.)

REMATAR

fer la tisora *SV*, en el futbol, rematar la pilota saltant amb totes dues cames (EC)

Vaig marcar un gol fent la tisora

▷ **marcar gol** (p.ext.)

REMEI

cura de cavall *SN*, aplicació de remeis absurds, o abstenció d'aplicar remei de cap classe (A-M)

Encara t'espallaran el fetge amb aquesta cura de cavall!

→ **cura de moro, cura de soldat**

cura de moro *SN*, aplicació de remeis absurds o abstenció d'aplicar remei de cap classe (A-M)

No teníem res a mà, i quan vam haver de treure-li la punxa del peu li ho vam fer amb cura de moro; la hi vam treure amb una agulla i li vam rentar la ferida amb vinagre / Aquesta gent miserable, en estar malalts, fan cura de moro (R-M, A-M)

→ **cura de cavall, cura de soldat**

▷ **de viu en viu** (p.ext.)

cura de soldat *SN*, aplicació de remeis absurds, o abstenció d'aplicar remei de cap classe (A-M)

Com que es va fer mal quan ja érem dalt del cim, li vam haver de fer una cura de soldat

→ **cura de cavall, cura de moro**

mà de metge *SN*, remei / cura, solució, adob, esmena, reparació, etc. (R-M, *)

És una situació molt greu que, si no hi poseu mà de metge, no sé com es pot arreglar / Cal trobar mà de metge per a aquestes actituds; altrament tot em fugirà de les mans / La situació és molt embullada; necessita mà de metge, no podem perdre temps (R-M)

REMEIABLE

anar-se'n amb aigua beneïta *SV*, ésser una cosa molt fàcil de curar o de posar-hi remei (A-M)

Es pensava que s'havia fet molt de mal, però el que tenia podia anar-se'n amb aigua beneïta

→ **curar-se amb aigua beneïta, curar-se amb saliva dejuna**

curar-se amb aigua beneïta *SV*, ésser una cosa molt fàcil de curar o de posar-hi remei (A-M)

No t'amoinis per la ferida, perquè això es cura amb aigua beneïta

→ **anar-se'n amb aigua beneïta, curar-se amb saliva dejuna**

curar-se amb saliva dejuna *SV*, ésser fàcil de remeiar (IEC)

No et queixis per aquesta peladeta que t'has fet, que es cura amb saliva dejuna

→ **curar-se amb aigua beneïta, anar-se'n amb aigua beneïta**

REMIRAT

tenir boca i no parlar *SCoord*, ésser molt discret i remirat per no ofendre, per no molestar (A-M)
Segur que no va dir res per no molestar, és dels qui té boca i no parla

→ **mirar prim**

▷ **tocat i posat** (p.ext.), **nedar i guardar la roba** (p.ext.)

tocat i posat *SCoord*, meticulós / remirat, que va amb molt de compte, que es mira molt en la manera d'obrar (R-M, A-M)

És molt tocat i posat: abans de lliurar un treball el repassa un munt de vegades

▷ **ésser butxaca enllà** (ant.), **com cal** (p.ext.), **estar carregat de punyetes** (p.ext.), **cagar prim** (p.ext.), **mirar prim** (p.ext.), **filat prim** (p.ext.)

REMOR

xiu-xiu *SN*, remor inintel·ligible d'una conversa tinguda en veu molt baixa (IEC)

Es parlaven a l'orella: a penes sentíem el xiu-xiu (IEC)

▷ **soroll de fons** (p.ext.), **nyeu-nyeu** (p.ext.) [Reduplicatiu]

zum-zum *SN*, onomatopeia d'una bonior, d'una remor sorda i contínua (IEC)

El zum-zum del borinot (IEC)

▷ **nyic-nyic** (p.ext.) [Reduplicatiu]

REMORDIMENT

cuc de la consciència *SN*, corcó, remordiment (A-M)

El turmenta el cuc de la consciència per les malifetes que ha fet durant tota la seva vida
→ **rau-rau**

▷ **remordir-li la consciència** (a algú) (p.ext.), **gratar-li la consciència** (a algú) (p.ext.)

rau-rau *SN*, dolor moral, recança, remordiment, rosec de la consciència (EC)

Sentia un rau-rau al cor / El rau-rau de la consciència el va fer decidir a confessar la seva culpa (EC, *)

→ **cuc de la consciència**

[Reduplicatiu]

REMORDIR

gratar-li la consciència (a algú) *SV*, estar (algú) intranquil per la convicció d'haver obrat malament (EC)

El sentiment de culpabilitat li gratava la consciència i per això es va lliurar a la policia
→ **remordir-li la consciència** (a algú), **saber greu** (a algú)

▷ **cuc de la consciència** (p.ext.)

remordir-li la consciència (a algú) *O*, sentir remordiment / estar (algú) intranquil per la convicció d'haver obrat malament (IEC, EC)

Em remordeix la consciència d'haver-hi anat /

Si l'insultes, et remordirà la consciència (EC, IEC)

→ **gratar-li la consciència** (a algú), **saber greu** (a algú)

▷ **cuc de la consciència** (p.ext.)

saber greu (a algú) *SV*, tenir un sentiment de pena (R-M)

No va voler anar al recital i ara li sap greu (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. en posició prenominal) (R-M)

→ **mossegar-se els dits** (de fer alguna cosa), **plorar llàgrimes amargues**, **gratar-li la consciència** (a algú), **remordir-li la consciència** (a algú)

REMOT

■ **a les quimbambes** *SP*, molt lluny

Viu a les quimbambes, no el facis venir caminant perquè no ho farà

→ **a la quinta forca**, **a la fi del món**, **a la quinta punyeta**

▷ **entre Tots Sants i Manresa** (p.ext.), **allà on Jesucrist va perdre l'espardenya** (p.ext.) [quimbambes: mot no registrat a l'IEC]

cul de món *SN*, racó de món, lloc molt apartat / lloc remot, aïllat (A-M, EC)

Qui ens vindrà a trobar en aquest cul de món? / Vaig anar a parar en aquell cul de món on no hi havia ni una cabina de telèfon (A-M, *)

→ **racó de món**

▷ **cul del món** (v.f.), **en els confins de la terra** (p.ext.), **a l'altra part de món** (p.ext.), **a l'altre cap de món** (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

REMUGANT

de remuc *SP*, bestiar que remuga, com ara bous, ovelles, cabres, etc. (IEC)

En aquella granja, hi crien bestiar de remuc (S'usa normalment com a complement dels noms *animal* i *bestiar*)

REMUGAR

dir (alguna cosa) **amb mitja boca** *SV*, dir baix, per a si, remugant, rondinant (EC)

Es va enfadar i deia les coses amb mitja boca / No vaig entendre què deia perquè rondinava i parlava amb mitja boca (També s'usa amb el verb *parlar*)

→ **parlar entre dents**

parlar entre dents *SV*, articular confusament les paraules / parlar de manera que no s'entengui el que hom diu / parlar obrint molt poc la boca, de manera poc intel·ligible, generalment per estar irritat, disgustat, molt preocupat, etc. (R-M, IEC, A-M)

Sempre va parlant entre dents, però mai no diu la causa del seu mal humor / Què dius entre dents? Vinga, no remuguis, home! (També s'usa amb els verbs *botzinar*, *dir*, etc.) (R-M, *)

- **dir** (alguna cosa) **amb mitja boca**
 ▷ **fer embuts** (p.ext.)

RENDA

renda per càpita *SN*, relació per quocient entre la renda nacional i el contingent de població (EC)

Corren temps dolents, per això la renda per càpita d'aquest país és molt baixa
 [per càpita: llatínisme]

RENDIBLE

sortir a compte *SV*, ésser avantatjosa alguna cosa, treure'n un profit (IEC)

Surt a compte comprar aquest cotxe, perquè és barat i té pocs quilòmetres fets

- ▷ **valer la pena** (p.ext.)

RENDICIÓ

rendició de comptes *SN*, acció de presentar, davant qui correspon, la relació de despeses i ingressos d'una administració o gestió per tal que pugui ésser comprovada (IEC)

Cal presentar la rendició de comptes al final de la jornada (També amb els noms *rendiment* i *retiment*)

- ▷ **passar comptes** (p.ext.), **portar els comptes** (p.ext.), **estat de comptes** (p.ext.)

RENDIMENT

■ **fotre canya** (a alguna cosa) *SV*, treure el màxim rendiment d'alguna cosa

Has de fotre canya a la maquinària si vols aconseguir una major producció / Vinga, fum-li canya al cotxe que, si no, no arribarem (També s'usa amb el verb *fúner* i amb els quantificadors *força*, *massa*, *més*, *molt*, etc. en posició prenominal)

RENDIR

donar de si *SV*, algú o alguna cosa, donar el màxim possible del seu rendiment

A la feina, ha donat de si tant com ha pogut
 ▷ **donar molt de joc** (p.ext.)

■ **donar joc** *SV*, alguna cosa, tenir molt de rendiment, poder-li'n treure molt profit

El tema que li ha tocat a l'examen donarà joc per a omplir tres pàgines / Aquest argument dóna molt de joc (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició prenominal)

- ▷ **donar de si** (p.ext.)

RENDIR-SE

donar la llengua al gat *SV*, donar-se per vençut en un joc d'endevinalles (R-M)

La pregunta era tan difícil que tots optàrem per donar la llengua al gat; ningú no la va saber respondre (R-M)

- ▷ **haver-se-li menjat la llengua el gat** (a algú) (p.ext.)

presentar les claus de la ciutat *SV*, lliurar les claus de la ciutat a un vencedor en senyal de rendició, a un sobirà per fer-li honor (IEC)
Abans de presentar les claus de la ciutat a l'enemic, van preferir lluitar-hi en contra

- ▷ **retre l'espasa** (p.ext.), **retre armes** (p.ext.)

retre l'espasa *SV*, declarar-se vençut i constituir-se presoner del vencedor (IEC)

Va començar molt bé, però va haver de retre l'espasa davant la superioritat del seu oponent / Els contraarguments eren ben sòlids; vàrem haver de retre l'espasa (*, R-M)

- **retre armes**, **deposar les armes**

- ▷ **constituir-se presoner** (p.ext.), **presentar les claus de la ciutat** (p.ext.), **batre's en retreta** (p.ext.), **donar quarter** (a algú) (p.ext.)

RENEC

mala paraula *SN*, flastomies / expressió grollera, vulgar, indecent, paraula obscena o molt ofensiva (A-M, *)

Tothom ha dit alguna mala paraula al llarg de la seva vida / Sempre que s'enfada comença a dir males paraules que ofenen tothom

- **paraules gruixudes**, **paraules fortes**, **paraules grosses**, **coses gruixudes**

- ▷ **mala educació** (p.ext.)

paraules fortes *SN*, *re nec*(s) / mots ofensius o poc fins (Fr, *)

Compte amb les paraules fortes que dius, que són de molt mala educació

- **paraules gruixudes**, **paraules grosses**, **coses gruixudes**, **mala paraula**

- ▷ **anar-se'n de paraules** (p.ext.)

paraules grosses *SN*, mots ofensius o poc fins (A-M)

A veure si pots parar de dir paraules grosses / Es va enfadar i va dir-li una paraula grossa que no vull repetir

- **paraules gruixudes**, **paraules fortes**, **coses gruixudes**, **mala paraula**

- ▷ **paraula grossa** (v.f.), **anar-se'n de paraules** (p.ext.)

paraules gruixudes *SN*, expressió grollera / paraules obscenes o molt ofensives / paraula vulgar, indecent (R-M, A-M, EC)

A totes les llengües hi ha mots que són titllats de paraules gruixudes

- **paraules fortes**, **coses gruixudes**, **paraules grosses**, **mala paraula**

- ▷ **paraula gruixuda** (v.f.), **parlar gruixut** (p.ext.), **anar-se'n de paraules** (p.ext.)

RENEGAR

cargolar un re nec *SV*, renegar recalcant bé els mots o l'expressió (EC)

Quan s'enfada, de seguida cargola un re nec / Després de l'accident, va baixar del cotxe i va

començar a cargolar renecs (També s'usa amb la forma *cargolar renecs*)

- **renegar com un carreter**, **renegar com un oriol**, **renegar com una ratapinyada**
- ▷ **ésser una boca d'infern** (p.ext.), **mala llengua** (p.ext.)

renegar com un carreter SV, blasfemar molt (EC)

Renega com un carreter, diu moltes paraules / No diguis disbarats, renegues com un carreter

- **parlar com un carreter**, **cargolar un renece**, **renegar com un oriol**, **renegar com una ratapinyada**
- ▷ **llengua de carreter** (p.ext.), **ésser una boca d'infern** (p.ext.), **mala llengua** (p.ext.)

RENOVAR-SE

airejar les idees SV, renovar / canviar d'ambient per tal de relaxar-se, pensar, etc. (EC, *)

Estic molt atabalat, he de sortir a airejar les idees

- **canviar d'aires**, **escampar la boira**
- ▷ **prendre l'aire** (p.ext.)

■ **canviar d'aires** SV, canviar d'ambient per tal de relaxar-se, pensar, etc.

Darrerament treballa massa. M'aniria bé fer un viatge per canviar d'aires

- **airejar les idees**
- ▷ **prendre l'aire** (p.ext.)

RENTAR

fer la cara (a alguna cosa) SV, rentar alguna cosa, polir-la, endreçar-la (IEC)

Has de fer la cara a la nevera, ja que fa temps que no s'ha fet / L'olla d'aram ja no té lluisor; li faré la cara i la posaré en un lloc ben visible (R-M)

- ▷ **fer neta** (alguna cosa) (p.ext.)

passar (alguna cosa) **per aigua** SV, rentar alguna cosa de pressa, sense mirar-s'hi gaire (A-M)

Va passar els calçotets per aigua perquè no tenia temps de rentar-los com Déu mana

- ▷ **rentar-se com els gats** (p.ext.)

RENTAR-SE

rentar-se com els gats SV, rentar-se la cara molt superficialment

Com que l'aigua de l'aixeta surt molt freda, es renta com els gats

- ▷ **passar** (alguna cosa) **per aigua** (p.ext.), **per sobre** (p.ext.)

RENTATGE

■ **en moll** SP, procediment de rentatge dels gèneres tèxtils i de les peces de vestir fent ús de solucions aquoses

Això ho hauries de rentar en moll

- ▷ **en sec** (ant.), **en eixut** (ant.)

en sec SP, procediment de rentatge dels gèneres tèxtils i de les peces de vestir, amb dissolvents orgànics en lloc de solucions aquoses (EC)

Aquest vestit s'ha de rentar en sec, l'hauràs de dur a la bugaderia / Aquesta peça de roba necessita un rentatge en sec urgentment / S'ha de netejar en sec

- **en eixut**
- ▷ **en moll** (ant.)

RENUNCIAR

deixar córrer (alguna cosa) SV, desistir / no insistir en alguna cosa (R-M, IEC)

Ha deixat córrer el projecte per problemes de finançament / Tenia un projecte sobre la finca, però ja l'ha deixat córrer / Deixa-ho córrer, no insisteixis més, que no el faràs canviar d'opinió (*, R-M, *)

- **plegar banderes**, **tancar la botiga**, **treure's** (alguna cosa) **del cap**, **treure's** (alguna cosa) **de la barretina**, **deixar estar** (alguna cosa)

- ▷ **ficar la banya** (en alguna cosa) (ant.), **fer per manera de** (ant.), **no deixar** (alguna cosa) **de la mà** (ant.)

fer la creu a SV, no voler saber res més / acomiadar-se d'alguna cosa per sempre, formar el propòsit de no acostar-s'hi mai més (R-M, A-M)

Ja he fet la creu al viatge perquè no tinc prou diners / Acostuma a fer una creu a les persones que el deceben sense donar-los una segona oportunitat (També s'usa amb la forma *fer una creu a*)

- **tirar la tovallola**

pegar-se un toc en es morros SV, veure's obligat a renunciar a allò que es desitjava obtenir (A-M)

Si no tens doblers i no hi pots anar, t'hauràs de pegar un toc en es morros (També s'usa amb la forma *pegar-se tocs pes morros*)

- **pegar-se un cop a sa barra**

[Mall. (A-M)]

plegar banderes SV, renunciar a una empresa començada (Fr)

Pleguem banderes i anem-nos-en cap a casa, perquè mai no aconseguirem el que volem

- **deixar córrer** (alguna cosa), **plegar el ram**, **plegar veles**

■ **tirar la tovallola** SV, deixar de resistir-se, cedir, rendir-se, deixar córrer

Com que va veure que no hi havia solució, va tirar la tovallola; va decidir que ja tornaria a intentar guanyar la plaça l'any següent

- **deixar estar** (alguna cosa), **estripar les cartes**, **tirar el barret al foc**, **fer la creu a treure's** (alguna cosa) **de la barretina** SV, desistir / treure's del cap / no insistir en alguna cosa (R-M, EC, *)

Si penses anar a la platja tan refredat, ja cal que t'ho treguis de la barretina perquè no et deixaran anar-hi (R-M)

- **deixar córrer** (alguna cosa), **treure's** (alguna cosa) **del cap**

- ▷ **no deixar** (alguna cosa) **de la mà** (ant.)

treure's (alguna cosa) **del cap** *SV*, desistir / no insistir en alguna cosa (R-M, *)

Va haver de treure's del cap allò d'anar de viatge a París, perquè un familiar es va posar malalt

→ **deixar córrer** (alguna cosa), **treure's** (alguna cosa) **de la barretina**

▷ **treure-li** (alguna cosa) **del cap** (a algú) (p.ext.)

RENY

escalfada d'orelles *SN*, tupada forta o reprensió molt enèrgica (A-M)

Aquest nen necessita una bona escalfada d'orelles. Així deixaria d'ésser tan trapella

→ **fregada d'orelles**, **estirada d'orelles**

▷ **escalfar-li les orelles** (a algú) (p.ext.)

estirada d'orelles *SN*, reny / tupada forta o reprensió molt enèrgica (Fr, *)

Per aquestes malifetes que has fet, el pare et farà una estirada d'orelles

→ **fregada d'orelles**, **escalfada d'orelles**

▷ **estirar les orelles** (a algú) (p.ext.)

fica't els dits al cul *O*, expressió emprada per a renyar algú que toca allò que no ha de tocar (EC) *Para de tocar el menjar! Fica't els dits al cul! / Que voleu trencar aquest gerro? Foteu-vos els dits al cul!* (Només s'usa en la segona persona, singular o plural, de l'imperatiu. També es fa servir amb el verb *fotre*)

→ **fica't els dits al nas**, **mans a la butxaca**

▷ **llarg de dits** (p.ext.), **tenir els dits llargs** (p.ext.), **deixar estar** (alguna cosa) (p.ext.)

fica't els dits al nas *O*, expressió emprada per a renyar algú que toca allò que no ha de tocar (EC)

No toquis els papers del papa! Fica't els dits al nas! (Només s'usa en la segona persona, singular o plural, de l'imperatiu. També es fa servir amb el verb *fotre*)

→ **fica't els dits al cul**, **mans a la butxaca**

▷ **llarg de dits** (p.ext.), **tenir els dits llargs** (p.ext.)

fregada d'orelles *SN*, repulsa, reprensió aspra (EC)

Li va clavar una fregada d'orelles per haver arribat tard

→ **estirada d'orelles**, **escalfada d'orelles**

RENYAIRE

■ **ésser un bronques** *SV*, expressió usada per a fer referència a algú que té costum de renyar per qualsevol motiu

Aquest home és un bronques: sempre ens està renyant per tot (També s'usa amb la forma *ésser molt bronques*)

▷ **boca de trons** (p.ext.), **fet una fúria** (p.ext.), **posar-se com un gall de panses** (p.ext.)

[bronca: mot no registrat a l'IEC]

RENYAR

abocar el carro *SV*, donar una reprimenda (R-M)

Procura no fer-lo enfadar, perquè quan ell aboca el carro, no mira d'ofendre qui sigui (R-M)

→ **donar una maneta** (a algú), **passar una maneta** (a algú)

▷ **aguantar el xàfec** (inv.), **treure el Sant Cristó gros** (p.ext.), **donar renyina** (a algú) (p.ext.)

armar un vol (a algú) *SV*, reprendre algú vivament (EC)

Com que no va arribar puntual, la mare va armar un vol al fill

→ **moure un vol** (a algú), **clavar un vol** (a algú), **clavar un juli** (a algú)

▷ **aguantar el xàfec** (inv.), **caure-li un bon paquet** (a algú) (inv.), **armar escàndol** (p.ext.), **clavar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú) (p.ext.), **estar barres obertes** (p.ext.), **deixar** (algú) **escaldat** (p.ext.)

cantar-li les quaranta (a algú) *SV*, retreure a algú les malifetes / renyar-lo (IEC, EC)

El va cridar al seu despatx i li va cantar les quaranta; ja estava tip de tants abusos (R-M)

→ **posar-li ses peres a quarto** (a algú), **cantar les veritats** (a algú), **tocar-li l'esquena** (a algú)

▷ **estar barres obertes** (p.ext.), **clavar barres avall** (p.ext.)

clavar crits (a algú) *SV*, renyar / reprendre algú a crits (Fr, *)

Va clavar crits al seu promès perquè s'havia adormit i havia arribat tard (També s'usa amb el verb *fotre*)

→ **clavar un vol** (a algú), **engegar quatre crits** (a algú)

▷ **clavar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú) (p.ext.), **deixar** (algú) **arreglat** (p.ext.), **alçar el Cristó** (p.ext.), **deixar** (algú) **escaldat** (p.ext.)

clavar un vol (a algú) *SV*, reprendre algú vivament

Va clavar un vol al nen perquè havia trencat un càntir de la botiga

→ **armar un vol** (a algú), **moure un vol** (a algú), **clavar crits** (a algú), **clavar un juli** (a algú)

▷ **caure-li un bon paquet** (a algú) (inv.)

■ **cridar l'atenció** (a algú) *SV*, renyar a algú

Ens van cridar l'atenció perquè estàvem fent massa xivarri / El guarda de seguretat va cridar l'atenció als joves de les primeres files perquè no saltessin les tanques que els separaven de l'escenari on es feia el concert

→ **picar la cresta** (a algú)

▷ **toc d'atenció** (p.ext.)

donar renyina (a algú) *SV*, donar molèstia a algú insistentment amb queixes o reprensions / donar-li molèstia amb renyis insistents (A-M, Fr)

No para de donar renyina als seus fills, és un pesat

▷ **donar renyines** (a algú) (v.f.), **abocar el carro** (p.ext.), **tocar el botet** (a algú) (p.ext.)

donar una maneta (a algú) *SV*, donar una forta reprensió a algú (IEC)

Dóna una maneta a la teva filla perquè no em torni a ratllar el cotxe / Això que ha fet no es pot tolerar. Ja cal que li donis una maneta i que escarmentí (, R-M)*

→ **passar una maneta** (a algú), **clavar una lliçó** (a algú), **donar una lliçó** (a algú), **abocar el carro**

▷ **moure xivarri** (p.ext.)

engegar quatre crits (a algú) *SV*, reprendre, renyar algú a crits

Sense cap motiu va engegar quatre crits a la Clara

→ **engegar quatre fàstics** (a algú), **clavar crits** (a algú)

▷ **tirar la cavalleria per sobre** (a algú) (p.ext.)

engegar quatre fàstics (a algú) *SV*, reprendre, renyar algú a crits

De sobte, va engegar quatre fàstics a en Marc, que no va saber quina cara posar-hi

→ **engegar quatre crits** (a algú), **dir-li quatre fàstics** (a algú)

▷ **tirar la cavalleria per sobre** (a algú) (p.ext.)

escalfar-li les orelles (a algú) *SV*, renyar / renyar algú, infligir-li una correcció (Fr, *)

Deia que, com que era el germà gran, tenia dret a escalfar-li les orelles al més petit quan es portava malament

→ **estirar les orelles** (a algú), **picar la cresta** (a algú)

▷ **escalfada d'orelles** (p.ext.)

estirar les orelles (a algú) *SV*, renyar algú / infligir a algú una correcció (R-M, IEC)

Em sembla que haurem d'estirar les orelles a aquesta noia / Fa dues vegades que s'escapa de la classe; li haurem d'estirar les orelles; això no es pot tolerar (, R-M)*

→ **picar la cresta** (a algú), **escalfar-li les orelles** (a algú)

▷ **estirada d'orelles** (p.ext.)

passar una maneta (a algú) *SV*, donar una reprensió, renyar (A-M)

Em sembla que haurem de passar una maneta a aquestes criatures. A veure si escarmenten / Què fa aquesta dona? Senyor Sisó, passa-li una maneta (, A-M)*

→ **donar una maneta** (a algú), **abocar el carro**

picar la cresta (a algú) *SV*, reprendre algú / renyar (algú), acovardir-lo (R-M, EC)

Els pares van picar la cresta al seu fill perquè havia arribat ben entrada la matinada

→ **clavar un juli** (a algú), **cantar les veritats** (a algú), **cridar l'atenció** (a algú), **estirar les orelles** (a algú), **tocar-li el crostó** (a algú), **picar-li els dits** (a algú), **tocar-li l'esquena** (a algú), **escalfar-li les orelles** (a algú)

▷ **tirar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú) (p.ext.), **estar barres obertes** (p.ext.)

posar-li les peres a quatre (a algú) *SV*, fer entrar algú per les vies de la legalitat o de l'obediència, castigant-lo o amenaçant-lo (A-M)

A tots els que condueixen beguts, els haurien de posar les peres a quatre

▷ **fermar curt** (algú) (p.ext.)

● **posar-li ses peres a quarto** (a algú) (Or., Mall.)

[Val., Men., (A-M)]

posar-li ses peres a quarto (a algú) *SV*, fer entrar algú per les vies de la legalitat o de l'obediència, castigant-lo o amenaçant-lo (A-M)

Com que me prenía es pèl li vaig haver de posar ses peres a quarto

→ **cantar-li les quaranta** (a algú)

▷ **fermar curt** (algú) (p.ext.)

● **posar-li les peres a quatre** (a algú) (Val., Men.)

[Mall., Or. (A-M)]

■ **tocar-li el crostó** (a algú) *SV*, renyar algú, advertir seriosament

Els van tocar el crostó perquè no havien respectat les condicions establertes / Van haver de tocar el crostó a en Carles pel seu mal comportament

→ **tocar-li l'esquena** (a algú), **picar la cresta** (a algú), **donar-li per a peres** (a algú)

▷ **fer anar dret** (algú) (p.ext.), **fer llaurar dret** (algú) (p.ext.)

tocar-li l'esquena (a algú) *SV*, renyar algú severament (Fr)

El director tocà l'esquena als treballadors que no feien bé la feina

→ **cantar-li les quaranta** (a algú), **tocar-li el crostó** (a algú), **picar la cresta** (a algú), **picar-li els dits** (a algú), **donar-li per a peres** (a algú)

▷ **caure-li un bon paquet** (a algú) (inv.), **fer-li petar** (alguna cosa) **per la cara** (a algú) (p.ext.)

RENYINA

nyec-nyec *SN*, burxant sense parar / onomatopeia amb què s'expressen les raons de dos que tot el dia estan com gat i gos (R-M, IEC)

Estic típa de sentir el nyec-nyec d'aquell parell / Sempre estan nyec-nyec, amoïnant-se l'un a l'altre (IEC, R-M)

→ **nyec-i-nyac**

▷ **nyec-nyic** (p.ext.)

[Reduplicatiu]

nyic-i-nyac *SN*, raons, renyines, contínues entre dues persones / barallant-se, discutint (IEC, R-M)

Aquests dos germans s'estimen molt, però sempre estan nyic-i-nyac; discuteixen per qualsevol cosa (R-M)

→ **nyec-nyec, com gat i gos**

[Reduplicatiu]

renyines de capçal *SN*, baralles sense gaire importància pròpies de marit i muller / disputes entre marit i muller (R-M, IEC)

Aviat els passarà l'emmurriament; aquestes renyines de capçal no són de gaire durada (R-M)

→ **renyines de coixí**

▷ **fer llit a part** (p.ext.)

renyines de coixí *SN*, renyines matrimonials / discussió entre marit i muller (Fr, EC)

Les seves renyines de coixí s'acabaven sovint amb una abraçada (Fr)

→ **renyines de capçal**

▷ **fer llit a part** (p.ext.)

RENYIR

partir peres *SV*, desavenir-se, separar-se els que anaven units i concordes (A-M)

Van haver de partir peres perquè no s'entenen en el negoci / Els dos germans van partir peres (R-M, *)

→ **tirar cadascú pel seu cantó, trencar el plat bonic, posar-se de punta, anar cadascú pel seu costat**

▷ **fer les paus** (ant.), **dir-s'ho tot** (p.ext.)

posar-se de punta *SV*, renyir, enemistar-se (EC)

Ja s'han posat de punta altra vegada. A veure quan s'avindran, aquest parell

→ **anar de rebot, trencar el plat bonic, partir peres**

▷ **estar de punta** (p.ext.)

tirar-se els plats pel cap *SV*, barallar-se, desavenir-se, dit sobretot d'una parella / barallar-se marit i muller o dues persones que anaven molt unides (EC, A-M)

Aquest matrimoni tot sovint es tiren els plats pel cap, però de seguida els passa l'enrabiada (R-M)

→ **tirar-se els trastos pel cap, haver-se-les, dir-s'ho tot, estirar-se es monyo, arrencar-se es monyo**

trencar el plat bonic *SV*, trencar una relació que era molt amistosa / renyir dues persones que eren molt amigues / barallar-se dues persones que eren molt amigues (R-M, Fr, EC)

Ja no surten junts; eren inseparables, però ja han trencat el plat bonic i van cadascú pel seu cantó (R-M)

→ **partir peres, posar-se de punta**

▷ **fer les paus** (ant.), **anar cadascú pel seu camí** (p.ext.)

REPAPIEJAR

fer caducs *SV*, perdre les facultats mentals a causa de la vellesa (R-M)

A vegades diu coses que podrien molestar, però cal considerar que ja fa caducs i no controla prou les seves paraules / Ha estat un home fort i de ment clara, però ara ja té molts anys i fa caducs (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició pronominal) (R-M)

→ **fer cadufs, fer catúfols, no aguantar-se els pets, pixar-se a la sabata**

▷ **caure de vell** (p.ext.), **vell xaruc** (p.ext.), **a l'edat caduca** (p.ext.)

fer cadufs *SV*, repapiejar / perdre les facultats mentals a causa de la vellesa (R-M, *)

De jove era un home molt enter, però ara fa cadufs i ja no sap què diu / Faig cadufos un darrere s'altre (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició pronominal) (R-M, *)

→ **fer catúfols, no aguantar-se els pets, pixar-se a la sabata**

▷ **caure de vell** (p.ext.), **vell xaruc** (p.ext.)

● **fer cadufos** (Mall.)

fer catúfols *SV*, perdre facultats mentals a causa de la vellesa / repapiejar (R-M, IEC)

No està atent al que li diuen; ja fa catúfols; és molt vell (R-M)

→ **no aguantar-se els pets, pixar-se a la sabata, fer caducs, fer cadufs**

▷ **caure de vell** (p.ext.), **vell xaruc** (p.ext.)

REPARTIDAMENT

a parts *SP*, repartidament / distribuint proporcionalment quelcom entre diverses persones (R-M, *)

La terra no és d'aquest pagès; la conrea a parts; al propietari li toca una quarta part de la collita / Aquella feina preferiria fer-la a parts (R-M)

→ **a parts iguals, a escot, a prorata, a derama**

▷ **per parts** (v.f.)

REPARTINT-SE

a mitges *SP*, partint-se la meitat d'alguna cosa dues persones / repartint-se l'un i l'altre a parts iguals guanyats i pèrdues, despeses, etc. (R-M, EC)

Fan el negoci a mitges i els va molt bé / En aquest negoci, anirem a mitges / Paguen el lloguer a mitges (R-M, EC, EC)

→ **a parts iguals, fer vaca, fer paria**

REPARTIR

fer parts *SV*, distribuir una cosa donant a cadascú la porció que li correspon (A-M)

Ara que hem fet el recompte de tots els guanys, ha arribat el moment de fer parts

▷ **partir-se el bacallà** (p.ext.)

REPENJANT-SE

de braçat *SP*, l'avantbraç de l'un repenjat en l'avantbraç de l'altre (EC)

Sempre anaven agafats de braçat

→ **a braç, fer braçat**

▷ **de parella** (p.ext.)

REPERCUSSIU

■ **fer córrer rius de tinta** *SV*, algú o alguna cosa, ésser objecte d'estudi, d'anàlisi, o d'altre tipus de comentaris per escrit

És un tema polèmic. Ja veuràs com farà córrer rius de tinta / La interpretació dels poemes de Carles Riba és un tema que ha fet córrer rius de tinta

→ **fer vessar rius de tinta**

▷ **fer parlar** (p.ext.), **deixar cua** (p.ext.)

■ **fer vessar rius de tinta** *SV*, algú o alguna cosa, ésser objecte d'estudi, d'anàlisi, o d'altre tipus de comentaris per escrit

Aquesta polèmica ha fet vessar rius de tinta: és un tema sobre el qual s'ha escrit moltíssim

→ **fer córrer rius de tinta**

▷ **fer parlar** (p.ext.), **deixar cua** (p.ext.)

REPERCUTIR

arribar els esquitxos (d'alguna cosa, a algú) *O*, arribar els resultats, les conseqüències d'una cosa a algú (A-M)

Ara comencen a arribar els esquitxos d'aquella mala gestió / També a noltros mos arribaren els esquitxos (*, A-M)

▷ **de rebot** (p.ext.), **de retop** (p.ext.)

deixar cua *SV*, tenir conseqüències (IEC)

Ara no t'ho sembla, però aquest fet deixarà cua; se'n parlarà molt (R-M)

→ **portar cua, no acabar aquí, fer-li la bullida** (a algú), **fer ratlla, deixar ratlles fetes, deixar empremta**

▷ **fer córrer rius de tinta** (p.ext.), **fer vessar rius de tinta** (p.ext.)

deixar empremta *SV*, repercutir / produir una impressió en l'ànim d'algú (Fr, *)

Aquella conferència ecologista va deixar empremta en els nostres pensaments

→ **deixar cua, fer ratlla, deixar ratlles fetes, fer eco, fer sensació**

▷ **deixar fred** (a algú) (ant.)

fer eco *SV*, repercutir / alguna cosa, fer sentir el seu efecte de retop en una altra cosa (Fr, *)

La baixada de la borsa de Nova York farà eco a les borses europees

→ **deixar empremta**

▷ **fer-se eco** (d'alguna cosa) (inv.)

fer parlar *SV*, provocar comentaris, ésser ocasió d'enraonaments de la gent, ésser objecte de murmuració o de lloances (A-M)

Aquell debat de la televisió va fer parlar durant mesos sobre aquest tema. Va crear molta polèmica

→ **fer ratlla, deixar ratlles fetes, aixecar polseguera**

▷ **fer córrer rius de tinta** (p.ext.), **fer vessar rius de tinta** (p.ext.)

no acabar aquí *SV*, tenir conseqüències (R-M)
La seva discussió no acabarà aquí. Tant l'un com l'altre duen males intencions

→ **deixar cua, portar cua**

portar cua *SV*, tenir conseqüències (R-M)

Aquest discurs portarà cua; ha pogut ofendre molta gent / Les declaracions que ha fet el president portaran cua; eren plenes d'arbitrarietats (R-M)

→ **deixar cua, aixecar polseguera, no acabar aquí**

REPETICIÓ

ésser la cançó de l'enfadós *SV*, cosa que es repeteix excessivament fins a enutjar qui l'escolta / repetició excessiva de les coses (IEC, A-M)
Ja ens ha fet venir tres vegades i encara no ho té acabat; això ja és la cançó de l'enfadós; ja he acabat la paciència (També s'usa amb el verb *semblar*) (R-M)

→ **ésser el conte de la vella, ésser el conte de mai no acabar**

▷ **ésser la cançó enfadosa** (v.f.), **més llarg que un dia sense pa** (p.ext.), **no tenir fi** (p.ext.), **tornar a la mateixa cançó** (p.ext.), **amb aquest so l'enterraren** (p.ext.), **una i altra vegada** (p.ext.), **ésser un rellotge de repetició** (algú) (p.ext.)

REPETIDAMENT

més de cent vegades *SQ*, [dir, fer, etc.] moltes vegades (una cosa) (EC)

Com pot ser que te n'hagis oblidat, si t'ho he dit més de cent vegades?

→ **una i altra vegada**

una i altra vegada *SCoord*, repetidament / moltes vegades (R-M, *)

Aquella tarda va passar una i altra vegada davant del cafè, però no va decidir-se a entrar-hi / Li has de dir les coses una i altra vegada perquè et faci cas (R-M)

→ **més de cent vegades**

▷ **ésser la cançó de l'enfadós** (p.ext.), **altra vegada** (p.ext.)

REPETIR

col·locar el disc *SV*, iniciar o repetir una explicació que no té cap interès per a qui l'escolta (EC)

El professor col·loca el disc i ja no para. Hauria de fer unes classes més amenes, si vol que la gent l'escolti amb atenció

→ **engagar el disc**

▷ **canviar de disc** (p.ext.), **pilot automàtic** (p.ext.), **clavar una lata** (a algú) (p.ext.), **ésser un rellotge de repetició** (algú)

(p.ext.), **ésser un llauna** (p.ext.), **ésser un plom** (algú) (p.ext.)

engegar el disc *SV*, iniciar o repetir una explicació que no té cap interès per a qui l'escolta (EC)
Quan en Pep engega el disc, tots pensem en altres coses; amb prou feines l'escoltem

→ **col·locar el disc**

▷ **canviar de disc** (p.ext.), **pilot automàtic** (p.ext.), **clavar una lata** (a algú) (p.ext.), **ésser un rellotge de repetició** (algú) (p.ext.), **ésser un llauna** (p.ext.), **ésser un plom** (algú) (p.ext.)

repetir (alguna cosa) **com un lloro** *SV*, repetir alguna cosa de memòria

Repeteix tot el que dic com un lloro

→ **de memòria**

▷ **ésser un rellotge de repetició** (algú) (p.ext.), **saber** (alguna cosa) **com el Parenostre** (p.ext.)

REPETITIU

ésser un rellotge de repetició (algú) *SV*, tenir costum de repetir sovint allò que ja ha dit o ha sentit dir a altres (A-M)

Ton germà és un rellotge de repetició, sempre diu el mateix

▷ **repetir** (alguna cosa) **com un lloro** (p.ext.), **engegar el disc** (p.ext.), **col·locar el disc** (p.ext.), **ésser la cançó de l'enfadós** (p.ext.)

RÈPLICA

■ **l'orgue de Sollana** *SD*, expressió usada com a rèplica a continuació d'un discurs previ

—*Em fa l'efecte que li agrada tocar l'orgue.*

—*Sí, home! L'orgue de Sollana!*

▷ **un ca és un gos** (p.ext.)

[Val.]

per torna *SP*, com a rèplica (R-M)

Tot el mal que ara li han fet és per torna del perjudici que ell va causar / Per torna de la seva mala jugada, l'han deixat plantat (R-M)

→ **d'escreix**

▷ **de torna** (v.f.), **amb tot això** (p.ext.), **a causa de** (p.ext.), **a conseqüència de** (p.ext.)

què vols dir amb això *O*, expressió que hom diu a la persona que l'amenaça, que l'adverteix, etc. (EC)

—*Mira, si no ho fas, no sé què passarà. —Què vols dir amb això? / —Noi, has de procurar anar més de pressa a fer la feina o si no...*

—*Què voleu dir amb això?* (S'usa normalment en les segones i en les terceres persones del present d'indicatiu)

▷ **demà m'afaitaràs** (p.ext.)

un ca és un gos *O*, expressió amb què es replica a un «ca!» interjecció (IEC)

—*Si pugés aquí dalt cauràs. —Ca! —Un ca és un gos*

▷ **l'orgue de Sollana** (p.ext.)

[Val.]

REPLICAIRE

■ **llengua llarga** *SN*, dit per a referir-se a algú que sempre replica

És un llengua llarga: sempre ha de dir l'última paraula en tot / Llengua llarga, més que llengua llarga!

→ **llarg de llengua, tenir la llengua llarga, tenir molta llengua**

▷ **dir sempre l'última paraula** (p.ext.)

REPLICAR

dir sempre l'última paraula *SV*, tenir sempre alguna cosa més a dir, replicar

És que sempre has de dir l'última paraula?

▷ **tenir molta llengua** (p.ext.), **fer el xau-xau** (p.ext.), **tenir-ne una per dir** (p.ext.), **llengua llarga** (p.ext.)

tenir llengua (a algú) *SV*, no intimidar-se davant d'algú / parlar a algú amb irritació o sense respecte (IEC, A-M)

Sempre té llengua a la seva mare

→ **tornar respostes** (a algú), **fer el xau-xau**

▷ **llarg de llengua** (p.ext.), **tenir molta llengua** (p.ext.), **tenir la llengua llarga** (p.ext.)

tornar respostes (a algú) *SV*, replicar a les reconvençions d'un superior / un noi, un criat, etc., replicar a qui el reprèn, a qui li mana alguna cosa, etc. / respondre (R-M, IEC, EC)

És un xicot molt mal educat; torna respostes al seus pares sense tenir-los cap mena de respecte (R-M)

→ **tenir llengua** (a algú), **fer el xau-xau**

▷ **tornar resposta** (a algú) (v.f.)

REPÒS

■ **cura de salut** *SN*, cessació d'activitat física, d'agitació, etc., per tal de recobrar la salut perduda

El metge li ha dit que haurà de fer una cura de salut / Això et passarà amb una cura de salut

▷ **fer salut** (p.ext.)

REPOSAR

fer un alè *SV*, reposar una estona (IEC)

Deixa'm fer un alè abans de continuar caminant / He feinejat massa; deixau-me fer una alè (*, A-M)

→ **prendre alè**

▷ **cobrar forces** (p.ext.)

prendre alè *SV*, descansar una estona / reposar abans de reprendre un treball, una activitat, un esforç, etc. (R-M, IEC)

Aturem-nos a prendre alè; la pujada és molt forta i m'he cansat / És pesat de fer durant hores una mateixa feina sense prendre un alè. S'acaba enervat (També s'usa amb la forma *prendre un alè*) (R-M)

- **fer un alè**
- ▷ **cobrar forces** (p.ext.)

REPOSAR-SE

(fig.) cessar de tenir una conducta poc ordenada
assentar-se-li el cap (a algú) *O*, adquirir seny /
 posar seny, enteniment (R-M, IEC)

A la vostra filla ja cal que se li assenti el cap, de moment és molt poc entenimentada / Ara diu que es vol casar, que li ha arribat l'hora d'assentar-se el cap, però sempre serà un baliga-balaga (*, R-M)

- **posar seny**
- ▷ **tenir el cap ben posat** (p.ext.), **recobrar el seny** (p.ext.), **entrar en raó** (p.ext.)

posar seny *SV*, adquirir enteniment (A-M)

Ets ben ximplet, el dia que posis seny em sorprendràs / De vegades penso que mai no posaràs enteniment (També s'usa amb el nom enteniment)

- **assentar-se-li el cap** (a algú)
- ▷ **recobrar el seny** (p.ext.), **entrar en raó** (p.ext.), **sentit comú** (p.ext.), **edat de discrició** (p.ext.), **de seny** (p.ext.)

REPRENDRE

1. continuar (alguna cosa que havia estat interrompuda)

reprendre el fil (d'alguna cosa) *SV*, continuar des d'on s'ha interromput (R-M)

Després de la publicitat, reprenem el fil del programa

- **tornar a prendre el cap del fil** (d'alguna cosa)
- ▷ **perdre el fil** (d'alguna cosa) (ant.), **tallar el fil** (a algú) (inv.)

tornar a prendre el cap del fil (d'alguna cosa) *SV*, continuar el discurs o tema interromput (IEC)

Després d'aquesta petita interrupció, tornem a prendre el cap del fil del debat / Cinc minuts de pausa i reprenem el cap del fil de la classe (També s'usa amb la forma *reprendre el cap del fil* (d'alguna cosa))

- **reprendre el fil** (d'alguna cosa)
- ▷ **perdre el fil** (d'alguna cosa) (ant.), **tallar el fil** (a algú) (inv.)

tornar sobre els seus passos *SV*, reprendre una cosa interrompuda, tornar a començar (EC)

S'ha equivocat de camí i ha tornat sobre els seus passos, de manera que no s'ha perdut
 → **desfer el camí**

2. adreçar (a algú) paraules de censura, de blasme, desaprovant el que ha fet o dit, renyar **cantar les veritats** (a algú) *SV*, retreure les malifetes a algú (IEC)

Va cantar les veritats als seus subordinats perquè hi estava molt enfadat / S'hi va enca-

rar i li va cantar les veritats sense contemplacions / En lloc de fer els ulls grossos, els va cantar les veritats (També s'usa amb el verb *dir*) (*, R-M, *)

→ **cantar-li les quaranta** (a algú), **picar la cresta** (a algú), **llegir-li sa cartilla** (a algú)
clavar un juli (a algú) *SV*, reprendre fortament a algú (EC)

Va haver de clavar un juli a l'operari perquè havia fet malament la feina / Li va fotre un juli perquè no callava (També s'usa amb el verb *fotre*)

→ **clavar un vol** (a algú), **moure un vol** (a algú), **armar un vol** (a algú), **picar la cresta** (a algú)

moure un vol (a algú) *SV*, reprendre algú vivament (IEC)

Ha mogut un vol a tots els alumnes que acostumen a arribar tard a classe / No toquis aquests papers, perquè si els enredes el pare et mourà un vol (*, R-M)

→ **armar un vol** (a algú), **clavar un vol** (a algú), **clavar un juli** (a algú)

- ▷ **caure-li un bon paquet** (a algú) (inv.), **deixar** (algú) **escaldat** (p.ext.)

REPRENSIÓ

escalfada d'orelles *SN*, tupada forta o reprensió molt enèrgica (A-M)

Com que la seva mare va tenir un disgust amb aquella malifeta li va fer una escalfada d'orelles

- **fregada d'orelles**, **estirada d'orelles**
- ▷ **escalfar-li les orelles** (a algú) (p.ext.)

fregada d'orelles *SN*, repulsa, reprensió aspra (EC)

Li hauràs de fer una bona fregada d'orelles pel seu mal comportament

→ **estirada d'orelles**, **escalfada d'orelles per l'amor de Déu** *SP*, reprensió / exclamació usada per a reprendre a algú per alguna cosa que ha fet (R-M, *)

Per l'amor de Déu! Que t'has tornat ximple? Què és aquest disbarat? (R-M)

- ▷ **només faltava aquesta** (p.ext.), **el que faltava per al duro** (p.ext.)

REPRESENTACIÓ

acte sacramental *SN*, peça dramàtica en un acte, de caràcter al·legòric, l'objecte de la qual és l'exaltació de l'eucaristia (EC)

Volien representar un acte sacramental de l'edat mitjana / Avui dia ja no es fan actes sacramentals com era costum abans

REPRESENTANT

en nom (d'algú) *SP*, dit per a expressar que algú o alguna cosa representa algú altre

Li van fer un obsequi en nom de tots els companys (R-M)

→ **a compte** (d'algú), **de part de**, **en representació** (d'algú)

■ **en representació** (d'algú) *SP*, dit per a expressar que algú o alguna cosa representa algú altre

Va assistir a la reunió en representació del director / Va parlar en representació de la seva família

→ **en nom** (d'algú)

REPRESENTANT-SE

■ **estar en escena** *SV*, estar-se representant una obra en un teatre

Aquesta obra està en escena des de fa dos mesos

▷ **posar** (alguna cosa) **en escena** (*inv.*)

REPRESENTAR

1. executar en públic (una obra de teatre, un espectacle, etc.)

posar (alguna cosa) **en escena** *SV*, representar alguna cosa en el teatre (IEC)

Dimarts es posa en escena l'obra de Joan Brossa a la sala Sant Francesc de Granollers

▷ **estar en escena** (*inv.*), **posada en escena** (*p.ext.*)

2. interpretar un paper

pintar-hi *SV*, figurar, tenir o mostrar importància (A-M)

Aquest hi pinta alguna cosa en tot aquest afer, n'estic segura / Semblaria que té un gran càrrec a l'empresa i en realitat no hi pinta res / I aquest què hi pinta?

→ **representar-hi**

representar-hi *SV*, expressió amb què hom es dirigeix a la persona que creu que no ha d'intervenir en una qüestió, que és de massa en un lloc, etc. (EC)

No sé què hi representes, tu, aquí

→ **pintar-hi**

3. substituir (algú) en l'exercici dels seus drets, en l'acompliment dels seus deures, fent quelcom en lloc seu, pel seu compte

fer la llengua *SV*, parlar en representació, en nom d'altri, o amb autoritat respecte d'altres que no parlen (A-M)

Els civils s'alçaren d'un cop, i el qui feia la llengua va dir... (A-M)

REPRESSIÓ

cacera de bruixes *SN*, expressió que ha passat a designar el període (1950-1954) de repressió política als EUA (EC)

La situació social era molt tensa als EUA durant l'època de la cacera de bruixes / Va ser un dels polítics investigats durant la caça de bruixes (També s'usa amb el nom *caça*)

estat d'excepció *SN*, situació anormal declarada pel Govern com a conseqüència d'una alteració greu de l'ordre públic, que consisteix a suspendre, totalment o parcialment, les garanties jurídiques reconegudes constitucionalment (IEC)

El president ha declarat l'estat d'excepció a causa dels aldarulls dels últims dies

▷ **estat de guerra** (*p.ext.*), **estat de prevenció** (*p.ext.*)

estat de prevenció *SN*, a l'Estat espanyol, situació anormal declarada pel govern com a conseqüència d'una alteració de l'ordre públic i que justificava l'adopció de mesures repressives superiors a les de règim normal, sense una suspensió de les garanties (EC)

A Espanya durant uns quants anys es declarà l'estat de prevenció

▷ **estat d'excepció** (*p.ext.*), **cop de sabre** (*p.ext.*)

REPRIMENDA

■ **la que l'espera** *SD*, expressió que es diu per a donar a entendre que a algú li caurà una bona reprimenda

Els seus pares li van dir que no es presentés més tard de les vuit i passen de les deu. Ja veuràs la que l'espera quan arribi a casa / Ahir havia d'ordenar tota la casa abans que arribessin els meus pares i no ho vaig fer. La que m'espera quan tornin i vegin que no he fet res

REPRIMIR

fermar curt (algú) *SV*, reprimir algú deixant-li poca llibertat o pocs recursos / subjectar-lo, llevar-li la llibertat, procurar que pugui actuar poc (EC, R)

L'han de fermar curt, que vos ne farà una de grossa

→ **collar els cargols** (a algú)

▷ **donar exemples** (a algú) (*ant.*), **afluixar les regnes** (*ant.*), **posar-li ses peres a quarto** (a algú) (*p.ext.*), **posar-li les peres a quatre** (a algú) (*p.ext.*), **tenir** (algú) **a la seva mercè** (*p.ext.*), **tenir** (algú) **al puny** (*p.ext.*)

[Mall. (A-M)]

REPROTXAR

clavar-li (alguna cosa) **per la cara** (a algú) *SV*, reprotxar / fer violentament retret d'alguna cosa a algú / dir-la-hi a la cara (R-M, IEC, EC)

Li hauré de clavar tot això que em dius per la cara; perquè ha de canviar d'actitud / Li va clavar per la cara tot el mal comportament d'aquests darrers dies / Un dia li va clavar pels nassos que estava cansat d'ajudar-lo (També s'usa el verb *fotre* i amb els noms *bigoti*, *morro* i *nas* en plural) (*, *, R-M)

→ **tirar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú),

dir quatre berlandines (a algú), **dir quatre coses ben dites** (algú), **tornar-li** (alguna cosa) **a la boca** (a algú), **treure-li els drapets al sol** (a algú), **clavar barres avall, dir-ne una de fresca** (a algú)

- ▷ **dir-li quatre fàstics** (a algú) (p.ext.), **cantar les veritats** (p.ext.), **mira qui parla** (p.ext.)

REPROVABLE

no tenir nom SV, ésser una cosa tan insòlita per la seva maldat, que no se troba nom adequat per a designar-la com mereix (A-M)

La traïdoria que han tingut amb aquest home no té nom; ell sols els havia fet favors; no mereixia aquest tracte (R-M)

→ **no tenir perdó de Déu**

- ▷ **ésser un cas de consciència** (p.ext.)

REPROVAR

fer càrrecs (a algú) *SV*, reprotxar, acusar (R-M)

Han fet càrrecs al diputat per les esmenes presentades pel seu partit / Té por que li facin càrrecs per la intervenció que va tenir en el debat (*, R-M)

→ **clavar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú)

REPUGNAR

fer-li pudor (a algú) *SV*, pudir-li (a algú), fer-li fàstic (IEC)

Ja em fa pudor de tant sentir a parlar d'aquestes idees / Em fa pudor la hipocresia dels polítics (EC, *)

→ **fer tres coses: fàstic, vòmit i pudor** (a algú); **fer ois** (a algú)

fer nassos (a alguna cosa) *SV*, mostrar repugnància a una cosa, no voler-la, refusar-la (A-M) *Va fer nassos a la vianda, tot i que semblava molt ben cuinada*

→ **fer ois** (a algú)

- ▷ **posar-hi call** (p.ext.)

fer ois (a algú) *SV*, repugnar / fer fàstic, ésser extremadament repugnant (Fr, *)

Aquesta medicina em fa ois (A-M)

→ **fer tres coses: fàstic, vòmit i pudor** (a algú); **fer-li pudor** (a algú); **fer nassos** (a alguna cosa)

- ▷ **tenir** (alguna cosa) **en fàstic** (p.ext.), **fer tires** (p.ext.)

fer tres coses: fàstic, vòmit i pudor (a algú) *SV*, repugnar en extrem / ésser una cosa o persona molt fastidiosa; es diu amb indignació i menyspreu a una persona que està molestant des d'estona (R-M, A-M)

Aquest assumpte tan lleig fa tres coses: fàstic, vòmit i pudor / Aquell espectacle feia tres coses (També s'usa amb la forma *fer tres coses* (a algú)) (*, R-M)

→ **fer ois** (a algú), **fer-li pudor** (a algú)

- ▷ **posar-hi call** (p.ext.)

girar el ventrell (a algú) *SV*, fer oi, produir ganes de vomitar / provocar nàusees, fer fàstic (A-M, EC)

La manera com tractes la gent em gira el ventrell, ets un egoista i un materialista / Les conseqüències d'una guerra remouen el ventrell a qualsevol (També s'usa amb els verbs *regirar* i *remoure*, i amb el nom *ventre*)

→ **regirar l'estómac** (a algú), **regirar els esperits** (a algú)

- ▷ **treure les tripes per la boca** (p.ext.)

regirar els esperits (a algú) *SV*, provocar repugnància (R-M)

Aquesta pudor regira els esperits; és insuportable (R-M)

→ **girar el ventrell** (a algú), **regirar l'estómac** (a algú)

- ▷ **treure les tripes per la boca** (p.ext.)

tombat d'esquena (algú) *SV*, provocar, una cosa, una sensació de rebuig per la mala olor que desprèn (EC)

En entrar a la casa es va sentir una pudor que tombava d'esquena / Quan va entrar la Maria dins l'habitació, va sentir una ferum que la va tombat d'esquena

REPULSIU

com un cuc d'aglà *SAdv*, ésser una persona raquítica, repulsiva de veure (A-M)

Era com un cuc d'aglà de tan esquitit: feia angúnia veure'l (També s'usa amb el nom *glà*)

- ▷ **tap de bassa** (p.ext.)

[Palma (A-M)]

REPUTACIÓ

bon nom *SN*, bona reputació (Fr)

Aquell escàndol va fer malbé el bon nom de la família

→ **tenir bona premsa**

- ▷ **morir en olor de santedat** (p.ext.), **tenir nom** (p.ext.)

morir en olor de santedat *SV*, morir amb fama o reputació de sant (IEC)

La Cecília va morir fa quinze dies en olor de santedat. Tot Corró d'Avall sap que va patir molt i que era molt bona persona

- ▷ **bon nom** (p.ext.)

tenir bona premsa *SV*, tenir bona fama, ser objecte de comentaris (IEC)

Aquesta pel·lícula ha tingut bona premsa / Viatja amb aquesta agència que té molt bona premsa (També s'usa amb els quantificadors *força, molt*, etc. en posició preadjectival)

→ **bon nom**

- ▷ **tenir mala premsa** (ant.), **tenir nom** (p.ext.)

tenir en brama de *SV*, tenir en fama de, en reputació de (IEC)

Tinguda en brama de santa (EC)

- ▷ **de fama** (p.ext.)

tenir nom SV, tenir fama, ésser cèlebre (A-M)
Aquests cotxes tenen nom, val la pena que en miris els preus / És una família que té bon nom / Escolta'l, que és un científic de nom i sap el que es diu (Sovint s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal i amb la forma de *nom*)

→ **de renom**

▷ **tenir malnom** (ant.), **tenir bona premsa** (p.ext.), **bon nom** (p.ext.)

RES

ni gra ni boll *S*Coord, res / d'una persona o cosa, no haver-n'hi o no trobar-ne senyal, semblar que no existeix (R-M, *)

Quina botiga més desproveïda! No tenen ni gra ni boll; encara venen existències de qui sap quin any! (S'usa en contextos negatius) (R-M)

→ **ni raça ni pols, ni naps ni cols, ni rifa ni rafa**

▷ **ni poc ni gaire** (p.ext.), **ni poc ni gens** (p.ext.), **ni poc ni molt** (p.ext.)

ni naps ni cols *S*Coord, res / d'una persona o cosa, no haver-n'hi o no trobar-ne senyal, semblar que no existeix (R-M, *)

Allà no hi valia aplegar ni naps ni cols, perquè ningú no t'escollava (S'usa en contextos negatius) (R-M)

→ **ni gra ni boll, ni rifa ni rafa, ni raça ni pols**

■ **ni papa** *S*Conj, absolutament res, gens
Encén el llum, que no hi veig ni papa / No vaig entendre ni papa de la seva explicació / Hauré d'anar a l'oculista, perquè quan vaig al cinema no hi veig ni papa / No parla ni papa d'anglès (S'usa en contextos negatius)

→ **res de res**

■ **ni per menjar-se ses ungles** *S*Conj, expressió usada per a indicar que hom no té res, ni diners ni mitjans

No guanya ni per menjar-se ses ungles

→ **ni per pipes**

[Mall.]

■ **ni per pipes** *S*Conj, expressió usada per a indicar que hom no té res, ni diners ni mitjans
Amb aquesta nova feina que tinc, no en trauré ni per pipes: no paguen gens bé / Estic a final de mes i no en tinc ni per pipes (S'usa en contextos negatius)

→ **res de res, no tenir un clau, ni per menjar-se ses ungles**

ni raça ni pols *S*Coord, d'una persona o cosa, no haver-n'hi o no trobar-ne senyal, semblar que no existeix (A-M)

Sé que a les golfes hi havia una olla d'aram, però no n'he trobat ni raça ni pols; no sé on ha anat a parar (S'usa en contextos negatius) (R-M)

→ **ni senyal, ni gra ni boll, ni rifa ni rafa, ni naps ni cols**

▷ **no haver-n'hi rastre** (p.ext.), **no quedar-ne rastre** (p.ext.)

ni rifa ni rafa *S*Coord, res / d'una persona o cosa, no haver-n'hi o no trobar-ne senyal, semblar que no existeix (R-M, *)

Tenia molts retalls de diari interessants, però no en trobo ni rifa ni rafa; me'ls deuen haver llençats / Ho van saquejar tot. No van deixar ni rifa ni rafa (S'usa en contextos negatius) (R-M, *)

→ **ni raça ni pols, ni gra ni boll, ni naps ni cols**

[rafa: mot no registrat a l'IEC]

ni una paraula *S*Conj, res / fórmula per a imposar silenci (R-M, *)

De tot això que t'he dit, ni una paraula, saps? No convé que ho sàpiguen, ells / De tota aquesta història, no vull que en diguis ni una paraula als altres de la colla, d'acord? (S'usa en contextos negatius) (R-M, *)

→ **mutis i a la gàbia**

no tenir un clau *SV*, no tenir res, ni diners ni mitjans (IEC)

Li agradaria poder independitzar-se dels pares però, sense estalvis i sense una feina segura, no té un clau (També s'usa amb la forma *sense un clau*)

→ **no tenir de què fer estelles, no tenir un cèntim, no tenir blanca, més pobre que un Déu te'n do, estar a la barra, no tenir una creu, no tenir-ne ni cinc, no tenir dos diners per a fer cantar un cec, restar sense un clau, ni per pipes**

▷ **anar folrat d'armilla** (ant.)

■ **res de res** *SN*, absolutament res

No has entès res de res. A veure si la propera vegada pares més atenció

→ **ni papa, ni per pipes**

RÉS

vetlla del Santíssim *SN*, pràctica devocional consistent a pregar per hores o per torns davant el Santíssim, exposat o no al monument, tant de nit com de dia (EC)

És molt devot, per això encara practica la vetlla del Santíssim

▷ **vetllar el Santíssim** (p.ext.)

RESAR

passar el rosari *SV*, resar el rosari / recitar-lo (R-M, IEC)

Cada vespre passàvem el rosari asseguts a l'escó, amb tots els de la masia (R-M)

▷ **no dir un mot de bé** (ant.), **ajuntar les mans** (p.ext.), **fer oració** (p.ext.)

vetllar el Santíssim *SV*, assistir per hores o torns davant el Santíssim Sagrament quan és exposat o en el monument (EC)

Fa estona que vetlla el Santíssim

▷ **vetlla del Santíssim** (p.ext.), **visitar el Santíssim** (p.ext.)

visitar el Santíssim *SV*, anar a l'església a resar
Diumenge toca visitar el Santíssim

▷ **vetllar el Santíssim** (p.ext.)

ANT

no dir un mot de bé *SV*, no resar gens (A-M)

Fa un temps que no va a missa i no diu un mot de bé

▷ **passar el rosari** (ant.)

[Vallès, Penedès (A-M)]

RESCABALAR-SE

cobrar del tros *SV*, prendre's la paga un mateix (R-M)

Té la botiga molt proveïda; si no et paga el que et deu pots cobrar del tros / Em sembla que hauré de cobrar del tros, si triga gaire més a pagar-me els diners manlevats (R-M)

→ **fer-se la paga**

▷ **posar-se a to** (p.ext.)

fer la pau *SV*, en el joc, guanyar allò que hom havia perdut (IEC)

Ara m'ha perjudicat, però un dia faré la pau i li sabrà molt de greu d'haver-me anat en contra

▷ **a la par** (p.ext.)

fer-se la paga *SV*, prendre's la paga un mateix (R-M)

No et pensis que t'ajuda de franc; un dia o altre es farà la paga i pots fer hi sortiràs perdent (R-M)

→ **cobrar del tros**

▷ **posar-se a to** (p.ext.)

RESCLUM

olor de resclosit *SN*, tuf especial que agafen les coses que han estat llarg temps tancades en un lloc no ventilat i poc sec / sentor d'humitat o floridura (IEC, R-M)

Feia molt de temps que aquella casa era tancada i feia olor de resclosit / Com que, en aquella habitació, no hi tocava el sol, se sentia pudor de resclosit a causa de la humitat que hi havia (També s'usa amb el nom *pudor*)

▷ **poder-se tallar l'aire** (p.ext.)

RESERVA

de reserva *SP*, recanvi / dit d'una cosa que es té en reserva per a reemplaçar-ne una altra de semblant en cas de necessitat (Fr, *)

S'ha quedat sense peces de reserva

→ **de recanvi, de respecte, de refresc**

RESERVAR

guardar una poma per a la set *SV*, tenir en cas de necessitat alguna cosa de reserva (IEC)

S'ha quedat sense feina. Sort que és dels qui sempre guarda una poma per a la set

▷ **tenir un racó** (p.ext.), **en reserva** (p.ext.), **fer guardiola** (p.ext.), **fer bossa** (p.ext.)

RESERVAT

en reserva *SP*, que es guarda per a un cas de necessitat

Tenir provisions en reserva (IEC)

▷ **guardar una poma per a la set** (p.ext.)

RESGUARDAR-SE

■ **salvar el cul** *SV*, defensar-se, un mateix, contra un dany, contra un perill

De moment, l'única cosa que li interessa és salvar el cul, per no sortir-ne perjudicat

→ **salvar la pell, salvar la vida**

RESIGNACIÓ

beneït sia Déu *O*, expressa resignació (A-M)

No hi podem fer res més, beneït sia Déu

→ **lloat sia Déu, que sigui el que Déu vulgui**

▷ **prendre paciència** (p.ext.), **estar en les mans de Déu** (p.ext.)

Déu dirà *O*, per a indicar que deixem en mans de Déu les coses que han de succeir (A-M)

Déu dirà si la relació que tenen en Ramon i la Maria ha de tirar endavant

→ **Déu proveirà, que sigui el que Déu vulgui**

Déu proveirà *O*, per a indicar que deixem en mans de Déu les coses que han de succeir (A-M)

Tu prova-ho i Déu proveirà

→ **Déu dirà, que sigui el que Déu vulgui**

lloat sia Déu *O*, exclamació de resignació davant l'adversitat (EC)

M'hauria agradat molt poder anar amb vosaltres al teatre, però m'ha sortit una feina urgent; lloat sia Déu!; esperaré una altra ocasió / Si no te'n surts aquest cop, alabat sia Déu!, ja ho intentaràs una altra vegada (També s'usa amb el participi *alabat*) (R-M, *)

→ **beneït sia Déu, què hi farem**

▷ **prendre paciència** (p.ext.)

mal per mal *SN*, expressió usada per a indicar preferències entre dues o més possibilitats dolentes, desagradables, etc., una de les quals ha d'esdevenir-se forçosament / en igualtat de circumstàncies (EC, R-M)

Si dius que aquest film no val res, mal per mal, m'estimo més quedar-me a casa / Mal per mal, una mort ràpida (R-M, EC)

→ **pel mateix preu, perdut per perdut, preu per preu**

més ne digueren a Cristo *O*, ho diuen els qui han estat ofesos de paraula, volent significar que ho prenen amb resignació (A-M)

Me'n van dir de tots colors, però més ne digueren a Cristo

[Mall. (A-M)]

no haver-hi més cera que la que crema *SV*, no haver-hi més que el que hi ha a la vista / ex-

pressió que significa que, d'una cosa, hom no té sinó allò que es veu (R-M, IEC)

Fan molta ostentació, però no hi ha més cera que la que crema; no pot parlar sinó dels dos mateixos temes de sempre; són els únics que sap (R-M)

▷ **tant n'hi ha i bon pes** (p.ext.)

perdut per perdut SA, es diu per a indicar resignació davant les pèrdues (A-M)

Perdut per perdut, m'estimo més que li hagi tocat al jersei marró perquè és de pitjor qualitat
→ **mal per mal**

▷ **Del refrany: «perdut per perdut, m'agafó allà on puc»** (A-M)

quan Déu voldrà O, expressió que hom usa quan no pot determinar l'hora que s'esdevindrà o farà una cosa (EC)

Quan arribarà el tren? Quan Déu voldrà! (EC)

què hi farem O, expressió de conformació a quelcom inevitable (R-M)

Sí; la pedregada ha malmès la meitat de la collita. Què hi farem! Les coses vénen així! / Hem perdut el tren, què hi farem! (R-M, *)

→ **lloat sia Déu**

▷ **ja se sap** (p.ext.), **va com va** (p.ext.), **prendre paciència** (p.ext.)

RESIGNADAMENT

com un Job SAdv, extremament pacient i resignat (P)

Va suportar com un Job una desgràcia (R-M)

RESIGNAR-SE

abaixar el cap SV, resignar-se al parer o voler d'altri / cedir al parer d'altri, resignar-se a una falsedat (R-M, EC)

Tot i la falsedat de les acusacions va haver d'abaixar el cap / Jo sabia que el que en Pau deia era mentida, però vaig haver d'acotar el cap (També s'usa amb el verb *acotar*) (R-M, *)

→ **haver-se'n d'estrènyer el cap**

▷ **alçar la cresta** (ant.), **portar la seva creu** (p.ext.), **tòrcer el coll** (p.ext.)

arronsar les espatlles SV, endurar quelcom amb resignació sense fer res per evitar-ho / adoptar, prendre, una actitud d'indiferència, de resignació (IEC, EC)

Després de rebre la mala notícia va arronsar les espatlles i se'n va anar amb la cua entre cames / Va posar cara de pomes agres i va engongir les espatlles (També s'usa amb el verb *engongir*)

→ **abaixar el cap, haver-se'n d'estrènyer el cap, doblegar-hi el coll**

▷ **portar la seva creu** (p.ext.), **tòrcer el coll** (p.ext.), **anar-se'n amb la cua entre cames** (p.ext.)

doblegar-hi el coll SV, resignar-se a alguna cosa, prendre-la amb conformitat (EC)

En Màrius, davant l'enuig del seu pare, va haver de doblegar-hi el coll

→ **tòrcer el coll, arronsar les espatlles**

ésser al ball i haver de ballar SCoord, expressió que hom diu per a indicar que s'han d'afrontar les situacions difícils mentre no n'arriba la solució / haver-se de blegar a les circumstàncies (EC, R-M)

Ja que no hem pogut evitar-ho, no cal cercar altra solució: som al ball i hem de ballar; paciència (R-M)

▷ **ésser al ball** (p.ext.)

fer-se batre SV, sofrir resignadament alguna cosa, no oposar-hi resistència, suportar una contrarietat, una experiència desagradable, aclaparadora, dolenta, etc.

Si li corre tanta pressa, que hi vagi ell i, si no, que es faci batre

→ **fer-se fotre, fer-se repicar**

fer-se fotre SV, fotre's / suportar una contrarietat, una experiència desagradable, aclaparadora, dolenta, etc. (IEC, EC)

Si no hi estàs d'acord, t'hauràs de fer fotre / No em va voler escoltar; ara que es faci fotre! / Hi ha molta feina, si estàs cansat i vol anar-se'n, que es faci fúmer, no ho podem deixar córrer (També s'usa amb el verb *fúmer*) (IEC, EC, *)

→ **fer-se batre, fer-se repicar**

fer-se repicar SV, suportar una contrarietat, una conseqüència desagradable (EC)

No m'has volgut escoltar; ara, fes-te repicar! (EC)

→ **fer-se batre, fer-se fotre, posar-s'hi fulles, posar-s'hi la mà**

haver-se'n d'estrènyer el cap SV, haver-se de resignar a alguna cosa (IEC)

És una desgràcia que no s'ha pogut evitar; no hi ha més remei; ha d'estrènyer-se'n el cap / Davant de tanta malastrugança ha d'estrènyer-se'n el cap (R-M)

→ **arronsar les espatlles, abaixar el cap, pararr l'esquena, haver d'espinyar-se-les**

parar l'esquena SV, rebre les contrarietats amb enteresa / resignar-se a rebre una repressió, retrets, etc. / sofrir resignadament alguna cosa, no oposar-hi resistència (R-M, IEC, EC)

Tota la vida ha estat malmurat i li ha tocat pararr l'esquena / Per més que l'insulti, ell no fa sinó pararr l'esquena (R-M, EC)

→ **haver-se'n d'estrènyer el cap, pararr el cop, pararr la galta, aguantar el cop, aguantar el xàfec**

▷ **portar la seva creu** (p.ext.)

passar per l'adreçador SV, ésser obligat a comportar-se segons unes determinades normes / ésser obligat a fer una cosa / haver de fer quelcom vulgues no vulgues (R-M, IEC, EC)

En aquella empresa tothom passa per l'adreçador

→ **passar per la pedra, passar per les ba-**

quetes, passar per l'aplanador, posar el peu a rotlle, passar per ací o per la porta, passar per la mola

- ▷ **fer passar per un cós d'agulla** (a algú) (inv.), **fer-li fer la missa plana** (a algú) (inv.), **fer jurar bandera** (a algú) (inv.), **abaixar el cap** (p.ext.), **fer la farina blana** (p.ext.), **passar per les forques caudines** (p.ext.)

posar-s'hi fulles *SV*, sortir perjudicat / suportar una contrarietat, una conseqüència desagradable (R-M, *)

Si no hi està d'acord, s'hi haurà de posar fulles perquè jo no penso canviar el que ja està fet

- **fer-se repicar, posar-s'hi la mà**
- ▷ **que el bombin** (p.ext.), **que el penguin** (p.ext.), **ja s'ho farà** (p.ext.)

RESISTENT

a prova de SP, capac de resistir, fet sòlidament (EC)

Haurem de fer una cambra a prova d'incendis / Aquestes sabates són a prova de criatures entremaliades (També s'usa amb la forma a tota prova)

→ **d'acer, a prova de bomba**

- ▷ **de joguina** (ant.), **de fira** (ant.), **de seguretat** (p.ext.)

a prova de bomba SP, molt resistent (R-M)

La teulada es va ensorrar perquè era molt fluixa; ara la refarem a prova de bomba, amb bon embigat / Aquestes ulleres estan fetes a prova de bomba: no es trenquen mai (R-M, *)

→ **a prova de**

- ▷ **de joguina** (ant.), **de fira** (ant.)

d'acer SP, molt fort / dur com l'acer (R-M, EC)

Té nervis d'acer; no sé com pot resistir un ritme de treball tan intens / Aquest home és d'acer; res no el fatiga (R-M)

→ **de ferro, tenir la pell dura, ésser un roure** (algú), **a prova de**

ésser una màquina (algú) *SV*, tenir, una persona, una resistència física molt gran, una gran capacitat de treball (EC)

És una màquina, treballa set hores cada dia, estudia i encara té temps per sortir amb els amics

→ **cap de ferro**

- ▷ **ésser un ase de feina** (p.ext.)

tenir cos *SV*, ésser resistent (R-M)

Aquests folis no m'agraden perquè no tenen cos; són molt prims / Aquesta corda té cos per a poder fer un pont / Per a fer-te uns pantalons no et compris aquesta tela, que no té cos suficient i s'esquinçarà d'aquí quatre dies (R-M, *, *)

RESISTINT

a ratlla SP, resistir / expressió emprada per a denotar que algú no es deixa portar pels desitjos (Fr, *)

Com que faig règim, em mantinc a ratlla i no menjo xocolata (S'usa normalment amb els verbs *mantenir, posar, tenir*, etc.)

→ **a règim**

- ▷ **mesurar les paraules** (p.ext.)

RESISTIR

tenir corretja *SV*, saber aguantar burles, molèsties, etc. / tenir molta paciència, saber-se dominar (R-M, EC)

Té corretja perquè aguanta les burles dels altres amb paciència / Per més que el molestin no veuran que s'impacienti; té molta corretja (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició prenominal) (*, R-M)

→ **tenir una bona esquena, tenir corda, tenir l'esquena grossa**

- ▷ **tenir un bon paidor** (p.ext.)

RESISTIR-SE

fer barres a *SV*, resistir-se a fer una cosa que un altre vol (A-M)

Tot li costa, sempre fa barres a qualsevol cosa que li diguis

[Mall. (A-M)]

fer-se fort *SV*, establir-se fermament en un lloc posant-se en condicions de defensar-se (EC) *Part de l'exèrcit va poder fer-se fort a l'altra banda del riu* (R-M)

- ▷ **fer-li cara** (a algú) (p.ext.), **posar-se de cul a la paret** (p.ext.), **fer front** (a algú) (p.ext.)

fer-se pregar *SV*, resistir-se / oposar-se, no cedir, no obeir, a la voluntat d'altri (R-M, *)

Quan el conviden, sempre es fa pregar; com si fos ell qui concedís el favor / Recita'ns el poema i no et facis pregar (R-M)

→ **donar-se importància**

- ▷ **fer-se veure** (p.ext.), **fer-se l'estret** (p.ext.)

RESOLDRE

■ **fer-s'ho** *SV*, resoldre una situació

Fes-t'ho com vulguis, però vull l'informe demà al meu despatx! / No sé com s'ho farà per acabar-ho

→ **sortir-se'n, arreglar-se-les, muntar-se-les, enginyar-se-les, combinar-s'ho, compondre-s'ho, apanyar-s'ho, arranjar-s'ho, manegar-s'ho**

llevar de carrera *SV*, resoldre / enllestir una feina (R-M, *)

Aquest afer ja s'ha llevat de carrera; no cal parlar-ne més (R-M)

→ **treure's** (algú o alguna cosa) **del davant**

portar la nau a port *SV*, menar a bona fi un afer, una empresa, difícil (EC)

No sabia com havia portat la nau a port, però finalment se n'havia sortit / Tots els germans es van posar d'acord per tirar endavant el negoci familiar i portar la nau a bon port (Tam-

bé s'usa amb la forma *portar la nau a bon port* i amb el verb *dur*)

→ **dur** (alguna cosa) **a bon port, arribar a bona fi, arribar a port**

▷ **tornar les aigües a mare** (p.ext.)

sortir-se'n SV, algú, salvar-se, de compromisos, dificultats, entrebancs, etc., que el destrenyen, sortir airós d'una empresa dificultosa, desistir-se'n (IEC)

No sé pas com me'n sortiré, d'aquest afer (Fr)

→ **treure's les mosques del nas, arreglar-se-les, endegar-se-les, muntar-se-les, enginyar-se-les, eixir a cap** (d'alguna cosa), **sortir del pas, ventar el cop, fer-s'ho**

▷ **no fer res de bo** (ant.); **sortir-li femella** (a algú) (ant.); **no sortir-ne, de s'aguller** (ant.); **eixir amb rosa** (d'alguna cosa) (p.ext.)

treure l'entrellat (d'alguna cosa) *SV*, fer entendre, evident / desxifrar l'enigma, adquirir coneixença clara, resoldre un misteri (R-M, A-M) *Després d'explicar-me el fet molta gent, encara no n'he pogut treure l'entrellat / Ja ha tret l'entrellat del problema* (A-M, *)

→ **treure** (alguna cosa) **en clar, treure l'aigua clara** (d'alguna cosa), **treure el cap del fil** (d'alguna cosa), **treure'n** (alguna cosa) **en net**

▷ **conèixer tots els pèls i senyals** (d'alguna cosa) (p.ext.), **al fons de** (p.ext.)

ANT

deixar (alguna cosa) **enlaire SV**, deixar sense tirar endavant, sense resoldre, un afer, etc. (IEC)

Xerren i xerren, però sempre deixen les qüestions fonamentals enlaire / El primer punt del seu discurs ha quedat ben clar; però la conclusió l'ha deixada enlaire (EC, R-M)

→ **deixar** (alguna cosa) **al tinter**

▷ **ésser enlaire** (inv.)

■ **no sortir-ne, de s'aguller SV**, no aclarir-se, no poder sortir d'una situació complicada, difícil

No ho sé si en sortirem, de s'aguller

▷ **sortir-se'n** (ant.)

[Mall.]

RESOLT

bona nit i tapa't SCoord, expressió que dona per resolta una qüestió (R-M)

Si tant ho exigeix, li pagues la resta i bona nit i tapa't! Que no se'n parli més / Jo compleixo les meves obligacions i bona nit i tapa't!; no m'interessa res més (R-M)

→ **conte acabat, i santes pasqües**

▷ **al cap del carrer** (p.ext.)

ésser al sac SV, donar per resolta una qüestió / tenir resolt un tema, una qüestió, un assumpte, etc. (R-M, *)

Aquest afer ja és al sac. Serà un negoci segur / Em sembla que per fi aquest tema ja és al sac (Sovint l'adverbi *ja* modifica la locució) (R-M, *)

▷ **ésser enlaire** (ant.), **en suspens** (ant.), **tenir** (algú o alguna cosa) **al sac** (inv.), **dur** (alguna cosa) **a la butxaca** (inv.)

RESOLUBLE

■ **ésser cosa** (d'alguna cosa) *SV*, ésser un problema o una dificultat que hom pot resoldre *Tranquil, ja acabem. És cosa de deu minuts / Aquestes disputes són cosa de malentesos familiars*

→ **ésser qüestió** (d'alguna cosa)

ésser qüestió (d'alguna cosa) *SV*, ésser un problema o una dificultat que hom pot resoldre (EC)

Espera't, és qüestió de cinc minuts / No és qüestió de diners, sinó de temps (EC)

→ **ésser cosa** (d'alguna cosa)

RESOLUCIÓ

aixecament de cadàver SN, resolució per la qual el jutge disposa el trasllat del cadàver d'una persona morta violentament o en circumstàncies no naturals, després d'haver fet constar en acta totes les circumstàncies de fet del seu estat, que puguin tenir relació amb les possibles causes de la mort (T)

El jutge va ordenar immediatament l'aixecament de cadàver

▷ **aixecament del cadàver** (v.f.), **aixecar el cadàver** (p.ext.)

cop de cap SN, resolució brusca, irreflexiva (IEC)

No sé per què ho va fer, devia ésser un cop de cap (EC)

RESOLUDAMENT

amb resolució SP, sense cap mena de dubte o vacil·lació

Ha pres la decisió amb resolució

→ **a peu ferm, fort i ferm, fort i no et moiguis**

RESOLUT

d'empenta SP, decidit / que no dubta a l'hora de prendre resolucions (R-M, *)

La Lluïsa és una dona d'empenta, per això ha fet carrera (S'usa normalment com a complement dels noms *dona, gent, home i persona*)

→ **d'empresa, de nervi**

▷ **no tenir empenta** (ant.), **tenir poca empenta** (ant.), **no tenir-les totes** (ant.), **home de profit** (p.ext.), **menjar-s'ho tot** (p.ext.)

tirar pel camí del mig SV, actuar sense miraments (R-M)

En veure que li posaven tantes traves i que mai no li donarien cap facilitat, va tirar pel

camí del mig i ho va resoldre sense consultar-los res més, tant si els perjudicava com si no (R-M)

→ **tirar pel dret**

▷ **no entendre's de raons** (p.ext.), **no entendre's de romanços** (p.ext.)

RESPECTAR

donar la dreta (a algú) *SV*, posar-se a l'esquerra d'algú, esp. per fer-li honor (IEC)

El rector donà la dreta al president / Com que és l'homenatjat li dóna la dreta

→ **oferir els seus respectes** (a algú), **fer honor a**

donar quarter (a algú) *SV*, oferir bon tracte als vençuts quan es donen retent les armes (IEC)
Van prometre donar quarter als soldats de l'exercit contrari / Els assetjats no volien rendir-se perquè sabien que l'enemic no els donaria quarter (*, R-M)

▷ **a degolla** (ant.), **sense quarter** (ant.), **retre armes** (p.ext.), **retre l'espasa** (p.ext.)

fer barretada (a algú) *SV*, tractar amb consideració a (R-M)

En aquell cercle d'intellectuals tots feien barretada al poeta que tant es distingia / Li tenien un gran respecte per la seva intel·ligència i sempre que el veien li feien barretada (R-M)

→ **treure's el barret, donar orgue** (a algú)

▷ **barret en mà** (p.ext.)

fer cas de *SV*, considerar com a important, digne de posar-hi esment (IEC)

No val la pena que facis cas de tot el que t'ha dit. És un ximple i un groller (També s'usa amb el modificador *gran* o amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. en posició prenominal) (R-M)

→ **fer cabal** (d'alguna cosa), **fer calendari de**
▷ **fer cas omís de** (ant.), **passar per sobre de** (ant.)

fer honor a *SV*, donar prova, amb els actes, el capteniment, etc., de l'estima en què es té alguna cosa / tenir en compte una persona o una cosa, donar prova de l'estima en què hom la té (IEC, EC)

Amb aquesta declaració fa honor a la veritat / Amb aquest discurs ha fet honor a la memòria del seu pare / Ha fet honor al president amb aquell acte

→ **donar la dreta** (a algú)

▷ **en honor** (a alguna cosa) (p.ext.), **en honor** (d'algú) (p.ext.), **a llaor** (d'algú) (p.ext.)

fer rotlle (a algú) *SV*, prestar atenció a algú, tenir-li respecte quan parla (A-M)

Sempre fan rotlle a l'avi, quan explica una història de la guerra civil

▷ **fer rotlle** (inv.), **donar orelles a** (p.ext.), **estar amb un pam d'orelles** (p.ext.), **fer roda** (p.ext.)

guardar les distàncies *SV*, respectar-se / algú, posar-se al lloc que li pertoca per tal d'infondre respecte (R-M, *)

És molt simpàtic, però guarda les distàncies estrictament / És un home que no sap guardar les distàncies i molt sovint resulta molest per indiscret (També s'usa amb el verb *mantenir* i amb el modificador *bé* en posició postverbal) (R-M)

▷ **faltar al respecte** (a algú) (ant.), **a distància** (p.ext.), **posar terra per enmig** (p.ext.)

treure's el barret *SV*, demostrar l'admiració o el respecte per algú o per alguna cosa (IEC)

Ho va fer per motius patriòtics, i davant d'això cal treure's el barret; molts d'altres no n'haurien estat capaços (R-M)

→ **fer barretada** (a algú)

▷ **barret en mà** (p.ext.)

RESPECTAT

ésser un sant baró *SV*, (ésser un) home arribat a l'edat viril, esp. home de respecte, d'autoritat (IEC)

Ell, com que és un sant baró, és l'únic que se salva de les crítiques

▷ **ésser un sant** (p.ext.), **home de pes** (p.ext.), **vaca sagrada** (p.ext.)

fer-se dir sí senyor *SV*, algú, fer-se respectar, fer-se admirar / ésser molt respectat (*, A-M)

No li agrada que el tutegin i es fa dir sí senyor

→ **fer-se valer**

▷ **dur la doma** (p.ext.)

fer-se valer *SV*, fer respectar algú la seva autoritat, la seva competència, etc., fer ostentació dels seus mèrits, de les seves coneixences, etc. (EC)
Has de fer-te valer a la feina, si no, no ascendiràs mai laboralment

→ **fer valer la seva opinió, fer-se dir sí senyor, fer valer el seu dret**

▷ **dur la doma** (p.ext.)

fer valer la seva opinió *SV*, fer que prevalgui (l'opinió d'algú) (EC)

Va fer valer la seva opinió i així va aconseguir el que volia (També s'usa amb les altres formes del possessiu i amb els noms *autoritat*, *raons*, etc.)

→ **fer-se valer, fer valer el seu dret**

RESPECTE

dir (algú) **de vostè** *SV*, donar tractament [de tu,] de vós, de vostè (IEC)

Jo li deia de vostè i em va demanar que el tractés de tu (També s'usa amb el pronom *vós*)

→ **tractar** (algú) **de vostè**

▷ **dir** (algú) **de tu** (p.ext.)

tractar (algú) **de vostè** *SV*, donar a algú aquest tractament

No li agrada que el tractin de vostè / Tractava el seu pare de vós (També s'usa amb el pronom *vós*)

- **dir** (algú) **de vostè**
▷ **tractar** (algú) **de tu** (p.ext.)

RESPECTUÓS

mirar prim *SV*, no negligir res en el compliment d'alguna cosa, en el judici que hom en fa, etc. / subtilitzar, no negligir res en el compliment, en l'exigència, en el judici, etc. d'alguna cosa (IEC, EC)

A l'hora d'obrar sempre mira prim i fa les coses de la manera més assenyada possible / Quan parla no mira prim i diu coses que ofenen la gent

- ▷ **no mirar cap ni cara** (ant.), **tenir el cap ben posat** (p.ext.), **tenir** (algú o alguna cosa) **en consideració** (p.ext.)

RESPECTUOSAMENT

barret en mà *SN*, procedir amb tota cortesia, amb humilitat (IEC)

Amb aquesta persona hi hauríem de parlar barret en mà; es mereix totes les atencions per la seva obra admirable / Era un home venerable i tothom el tractava barret en mà (R-M)

- ▷ **de mala manera** (ant.), **fer barretada** (a algú) (p.ext.), **treure's el barret** (p.ext.)
com una relíquia *SAdv*, amb veneració / amb gran respecte o amb un esment tot especial (R-M, A-M)

Té un autògraf del seu autor preferit i el guarda com una relíquia / Tracta els seus llibres com una relíquia (S'usa normalment amb els verbs *guardar*, *tenir*, *tractar*, etc.) (R-M)

- ▷ **agafar amb pines** (alguna cosa) (p.ext.)

RESPIRACIÓ

boca a boca *SN*, mètode de respiració artificial en què s'indueix la respiració del pacient expirant fortament en la seva boca (IEC)

Va aprendre a fer la respiració boca a boca en un curset de socorristes / Després de treure'l de l'aigua li van haver de fer el boca a boca perquè no respirava

RESPIRAR

ANT

aguantar-se l'alè *SV*, estar una estona sense respirar (IEC)

Per a submergir-se en el mar havia d'aprendre a aguantar-se l'alè

- ▷ **tenir l'alè llarg** (p.ext.), **trencar-se-li l'alè** (a algú) (p.ext.)

perdre el plor *SV*, una criatura, perdre un moment la respiració de tant plorar / restar, una criatura, sense respiració a conseqüència d'una excitació sobtada (IEC, EC)

Plorava tant que perdia el plor

- ▷ **trencar-se-li l'alè** (a algú) (p.ext.), **perdre l'alè** (p.ext.)

tenir l'alè llarg *SV*, aguantar molt temps sense respirar (IEC)

En Jaume i la Mireia tenen l'alè llarg, es capbussen al mar sense bombona d'oxigen i triuen molt a sortir a la superfície

▷ **curt d'alè** (ant.), **aguantar-se l'alè** (p.ext.)
trencar-se-li l'alè (a algú) *O*, interrompre la respiració (EC)

Després de tant córrer se'm va trencar l'alè

- **perdre l'alè**
▷ **aguantar-se l'alè** (p.ext.), **perdre el plor** (p.ext.)

RESPLENDENT

com un sol *SAdv*, resplendent / expressió usada per a indicar que alguna cosa brilla molt (R-M, *)
Amb aquest líquid els vidres han quedat com un sol; mira com brillen / El cavaller duia una armadura com un sol (S'usa normalment com a complement dels adjectius *brillant*, *lluent*, *resplendent*, etc.) (R-M)

- ▷ **net com un mirall** (p.ext.), **net com una plata** (p.ext.)

RESPONDRE

donar la cara (per algú) *SV*, respondre per algú (IEC)

És un irresponsable, sempre necessita algú que doni la cara per ell

- **treure la cara** (per algú), **mostrar la cara** (per algú), **alçar la veu a favor de**

▷ **en defensa de** (p.ext.), **donar la cara** (en alguna cosa) (p.ext.), **treure la cara** (en alguna cosa) (p.ext.)

fer de resposta *SV*, respondre de paraula / respondre (Fr, EC)

Saps que vaig fer de resposta a l'examen? Que Olot era la capital del Bages i no de la Garrotxa

mostrar la cara (per algú) *SV*, respondre d'algú, sortir a la seva defensa (IEC)

Va haver de mostrar la cara pels seus amics i va fer-se càrrec de les despeses que havien ocasionat

- **donar la cara** (per algú), **treure la cara** (per algú), **alçar la veu a favor de**

▷ **en defensa de** (p.ext.)

tornar-li la pilota (a algú) *SV*, donar resposta escocient a una escamesa, etc. (IEC)

Va tornar la pilota a tots els qui havien criticat la seva obra

- ▷ **fer el xau-xau** (p.ext.)

treure la cara (per algú) *SV*, respondre dels fets d'algú (R-M)

El seu pare ja no vol treure la cara per ell; ja està cansat de pagar-li els deutes / Li té una gran estimació; per això sempre que cal treu la cara per ell (R-M)

- **donar la cara** (per algú), **mostrar la cara** (per algú), **alçar la veu a favor de**

- ▷ **en defensa de** (p.ext.), **donar la cara** (en alguna cosa) (p.ext.), **treure la cara** (en alguna cosa) (p.ext.)

ANT

no tornar mot *SV*, no tornar resposta (IEC)

Quan va marxar, no va tornar mot als qui li havien dit adéu

→ **no tenir res a dir**

- ▷ **no saber què dir** (p.ext.)

RESPONSABILITAT

a cura (d'algú) *SP*, expressió emprada per a denotar la responsabilitat de vetllar per algú o alguna cosa, de fer alguna cosa

És una edició a cura de l'autor

→ **a càrrec** (d'algú), **sota la cura** (d'algú)

sota la cura (d'algú) *SP*, expressió emprada per a denotar la responsabilitat d'algú respecte a algú altre o respecte a alguna tasca o funció

Ha deixat els seus fills sota la cura d'una bona professora

→ **a càrrec** (d'algú), **a cura** (d'algú)

- ▷ **sota els auspicis** (d'algú) (p.ext.)

RESPONSABILITZAR

abrigar-se amb capa d'altri *SV*, dissimular els propis defalliments fent-ne recaure la responsabilitat damunt un altre (A-M)

Ella mai no s'equivoca, s'abriga amb capa d'altri

- ▷ **carregar el mort** (a algú) (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

carregar el mort (a algú) *SV*, imputar un fet a algú / carregar-li la responsabilitat o els inconvenients d'una cosa / atribuir-li la culpa, la responsabilitat, d'alguna cosa (R-M, A-M, EC)

Han carregat el mort als organitzadors de la cursa atlètica per haver permès que un malalt de cor hi participés i, com a conseqüència d'això, morís

- **endossar el mort** (a algú), **carregar els neulers** (a algú), **carregar les cabres** (a algú), **fer-li un capçal** (a algú), **posar-li un capçal** (a algú), **penjar la llufa** (d'alguna cosa, a algú), **donar les encarregades** (a algú), **fer pagar els neulers** (a algú)

- ▷ **pagar els plats trencats** (inv.), **carregar-se-la** (inv.), **abrigar-se amb capa d'altri** (p.ext.), **posar** (alguna cosa) **en boca** (d'algú) (p.ext.)

carregar els neulers (a algú) *SV*, fer assumir a algú el pes d'una responsabilitat, d'una obligació, d'una culpa, etc. (EC)

Va carregar els neulers al seu soci i li va clavar un bon bronc / Sempre li carreguen els neulers (, EC)*

- **carregar el mort** (a algú), **carregar les cabres** (a algú), **fer pagar els neulers** (a

algú), **endossar el mort** (a algú), **carregar les culpes** (a algú)

- ▷ **pagar la festa** (inv.), **carregar-se-la** (inv.) **endossar el mort** (a algú) *SV*, atribuir la responsabilitat d'alguna cosa a algú (EC)

És una persona poc responsable, sempre endossa el mort al primer que veu

→ **carregar el mort** (a algú), **carregar els neulers** (a algú)

- **fer pagar els neulers** (a algú) *SV*, fer assumir a algú el pes d'una responsabilitat, d'una obligació, d'una culpa, etc.

Sempre em fa pagar els neulers, quan és ell qui en realitat té la culpa de tot

→ **carregar els neulers** (a algú), **carregar el mort** (a algú)

- ▷ **pagar la festa** (inv.)

RESPONSABILITZAR-SE

donar la cara (en alguna cosa) *SV*, comprometre's / presentar-se com a interessat en algun afer (R-M, IEC)

Es tracta de fer la reclamació, però ningú no vol donar la cara; esperen que ho facin els altres (R-M)

→ **treure la cara** (en alguna cosa)

- ▷ **donar la cara** (per algú) (p.ext.), **treure la cara** (per algú) (p.ext.), **fer-se seva** (alguna cosa) (p.ext.)

treure la cara (en alguna cosa) *SV*, presentar-se com a interessat en algun afer (IEC)

Mai no ha volgut treure la cara en l'assumpte de la variant perquè no té les idees clares

→ **donar la cara** (en alguna cosa)

- ▷ **donar la cara** (per algú) (p.ext.), **treure la cara** (per algú) (p.ext.), **fer-se seva** (alguna cosa) (p.ext.)

treure les castanyes del foc (a algú) *SV*, responsabilitzar-se / facilitar a algú la superació de les dificultats que troba, fer-se'n responsable (R-M, *)

Va anar a la comissaria per treure les castanyes del foc al seu germà petit / Tots protesten, però ningú no gosa treure les castanyes del foc; tothom dóna excuses (, R-M)*

→ **treure** (algú) **del fang**, **fer-li el pont de plata** (a algú)

- ▷ **posar el cascavell al gat** (p.ext.)

RESPONSABLE

a càrrec (d'algú) *SP*, expressió emprada per a denotar la responsabilitat d'algú respecte a algú altre, o respecte a alguna tasca o funció / tasca, funció, de què algú té la responsabilitat (*, IEC)

Els fills han quedat a càrrec dels avis perquè els pares són a la presó / Després de la mort dels seus pares el nen va quedar a càrrec dels seus oncles

→ **a cura** (d'algú), **sota la cura** (d'algú)

- ▷ **al càrrec** (d'algú) (v.f.), **en càrrec** (d'algú) (v.f.)

a compte i risc (d'algú) *SP*, expressió emprada per a denotar la responsabilitat d'algú respecte a algú altre, o respecte a alguna tasca o funció *La mercaderia viatja a compte i risc del proveïdor* (EC)

→ **a càrrec** (d'algú)

cap de casa *SN*, membre principal de la família, persona que té l'autoritat dins d'ella (IEC) *Mort el pare, tu, fill meu, has d'actuar com el cap de casa*

→ **cap de família, pare de família**

■ **cap de colla** *SN*, responsable tècnic de les construccions en una agrupació de castellers *El cap de colla va decidir que intentaríen fer un cinc de nou amb folre*

cap de família *SN*, responsable de la família

La meva germana fa de cap de família, ara que els pares no hi són

→ **cap de casa, pare de família**

ministre sense cartera *SN*, membre del govern que no té al seu càrrec la direcció de cap departament (EC)

Aquest és un ministre sense cartera, no té cap càrrec de direcció (També s'usa amb els noms *conseller, regidor*, etc.)

pare de família *SN*, home que té fills / cap d'una família / responsable de la família (R-M, IEC, *) *És molt jove, però és casat i pare de família / Quan el seu pare va morir, com que ell era el fill gran, va tenir la responsabilitat de ser el pare de família* (R-M, *)

→ **cap de casa, cap de família**

tenir cua de palla *SV*, no estar exempt de culpa en alguna cosa, no deixar d'ésser mereixedor de censura en algun afer, etc. / donar-se algú per a l'humilitat davant una imputació que no li és feta directament (IEC, EC)

En tot aquest afer obscur ell és qui té cua de palla

→ **tenir la camisa bruta, tenir les mans brutes**

▷ **tenir la cua de palla** (v.f.)

ANT

no tocar (alguna cosa) *SV*, no fer d'una cosa l'ús o l'abús que suposa establir-hi contacte (EC) *M'agradaria poder-te ajudar amb aquesta qüestió, però jo aquest tema no el toco*

RESPOSTA

què hi ha *O*, fórmula de cortesia amb què hom respon a qui el crida

—*Jordi?* —*Què hi ha?* —*Acosta'm el setrill de l'oli, si et plau* (R-M)

→ **què mana**

què mana *O*, resposta feta en ésser cridat / fórmula de cortesia amb què hom respon a qui el crida (R-M, EC)

—*Josep!* —*Què mana?* —*Vine un moment* (R-M)

→ **què hi ha**

RESPOSTEJAR

fer el xau-xau *SV*, respondre vivament a una ahlusió, a un insult o paraula ofensiva (A-M) *Ximple, tana, que encara no et toquen lo bot ja fas lo xau-xau com les guatlles* (A-M)

→ **tenir llengua** (a algú), **tornar respostes** (a algú)

▷ **estar a la que salta** (p.ext.), **tornar-li la pilota** (a algú) (p.ext.), **tornar-s'hi** (p.ext.), **dir sempre l'última paraula** (p.ext.)

[Barc. (A-M)]

tenir la llengua llarga *SV*, parlar indiscretament (R-M)

És molt poc discret, el teu company; té la llengua llarga i ofèn contínuament / Molta gent se sent ofesa per ell perquè té la llengua molt llarga i diu coses, certes o no, que caldria reservar (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival) (R-M)

→ **tenir molta llengua, llarg de llengua, llengua llarga**

tenir molta llengua *SV*, dir algú més que no farà, parlar més que no deuria, no callar per desvergonyiment, irreverència, etc. (IEC)

Escolta noi!, veig que tens molta llengua, tu. A veure si demanes perdó

→ **tenir la llengua llarga, llengua llarga**

▷ **dir sempre l'última paraula** (p.ext.)

RESSAGAT

a la cua de *SP*, al darrere de tot / ésser l'últim (R-M, IEC)

En els esports sempre ha anat a la cua dels seus companys / Invertir a l'empresa és a la cua dels seus interessos / Respecte als seus germans, ell és a la cua; el superen en intel·ligència (El complement és opcional)

▷ **dur la borromba** (p.ext.)

RESSALTAR

ferir la vista *SV*, colpir l'ull, distingir-se de la resta, cridar l'atenció per la seva novetat, originalitat, etc., perquè ofereix un viu contrast

Aquest vestit de color cridaner fereix la vista

→ **fer mal a la vista, fer mal d'ulls**

▷ **cridar l'atenció** (p.ext.), **donar la nota** (p.ext.)

posar (alguna cosa) **en relleu** *SV*, fer ressortir o ressaltar (EC)

Va voler posar els seus triomfs en relleu / Quan es parla d'aquest poeta, cal posar en relleu la seva força expressiva tot i que utilitza un llenguatge planer (*, R-M)

→ **posar** (alguna cosa) **en valor**

▷ **posar** (alguna cosa) **de relleu** (v.f.)

posar (alguna cosa) **en valor** *SV*, fer valer (R-M)

Va posar les seves intencions en valor / Quan es parla d'aquest home cal posar en valor molt especialment la seva honradesa / En recordar-

lo, tothom posa en valor la seva clara intel·ligència i el seu progressisme (*, R-M, R-M)
→ **posar** (alguna cosa) **en relleu**

RESSEGUIR

fer una batuda *SV*, resseguir un indret en cerca de persones o de coses per a fer-ne una agafada (EC)

La policia féu una batuda pel barri (EC)

RESSORTIR

fer bot *SV*, ésser voluminós / formar protuberància; un cos que descansa o recolza en una superfície, sobresortir-ne molt (o poc) (R-M, IEC)
La maleta fa bot perquè és més gran que la criatura que la porta / Mirat des d'aquí, fa més bot l'arbre que la casa; és una barraqueta / Feia més bot la càrrega que el vehicle (També s'usa amb els quantificadors *més, molt i poc* en posició prenominal) (*, R-M, EC)

→ **fer mota, parar mota**

RESSUSCITAR

alçar el cap *SV*, tornar a la vida (R-M)

Si els antics alcessin el cap no coneixerien el món que van deixar / Què diria el seu pobre pare si alcés el cap, en veure'l en aquest estat / Si aixequés el cap, de l'ensurt que tindria de veure't casada amb un home tan inepte, es tornaria a morir (També s'usa amb el verb *aixecar*) (R-M, R-M, *)

▷ **tornar en si** (p.ext.)

REESTABLIR-SE

passar de mort a vida *SV*, revenir d'un espant, sortir d'una situació extremament dificultosa, reprendre força i coratge, ressorgir, etc.

Estava passant per una depressió, però, en quedar-se embarassada, va passar de mort a vida

→ **tornar de mort a vida, alçar el cap, tornar-li els ossos a lloc** (a algú)

salvar la pell *SV*, restablir-se d'una malaltia molt perillosa (Fr)

Pensàvem que no se'n sortiria, però al final ha salvat la pell

→ **salvar la vida**

▷ **haver vist la mort de la vora** (p.ext.)

salvar la vida *SV*, restablir-se d'una malaltia molt perillosa (Fr)

Va estar molt malalt, però finalment ha salvat la vida

→ **salvar la pell**

▷ **sortir-se'n** (p.ext.), **haver vist la mort de la vora** (p.ext.)

tornar de mort a vida *SV*, reprendre força i coratge / algú, revenir d'un espant, sortir d'una situació extremament dificultosa, etc. / refer-se d'una malaltia greu, o d'un estat ruïnós, d'una gran depressió, etc. (R-M, IEC, A-M)

Estava molt decaïgut, però amb aquesta medicació ha tornat de mort a vida; ja no sembla el mateix (R-M)

→ **alçar el cap, passar de mort a vida, tornar-li els ossos a lloc** (a algú)

tornar-li els ossos a lloc (a algú) *O*, reprendre força i coratge / refer-se d'una malaltia o d'una situació precària (R-M, EC)

No li proposis res perquè està molt desanimat; espera que li tornin els ossos a lloc i pugui estar disposat a fer-ho (R-M)

→ **alçar el cap, posar-se bo, passar de mort a vida, tornar de mort a vida**

treure faves d'olla *SV*, restablir-se, físicament o econòmicament / revifar-se, refer-se d'una malaltia, d'un estat ruïnós, d'un defecte greu, etc. (Fr, A-M)

Ha estat malalt alguns mesos, però ara ja treu faves d'olla / El primer que ha de fer és treure faves d'olla i després ja pensarà en la feina / Semblava que no trauria faves d'olla, però al final s'ha recuperat ràpidament

→ **posar-se bo, anar per bé, posar-se a to**

RESTANT

els altres *SD*, tothom que no és un mateix, l'altra gent / els restants, en nombre determinat (EC)

No faci cas del que pensaran els altres / Aquest mes no ha plogut sinó dos dies; tots els altres ha fet bo (També s'usa amb la forma *tots els altres*) (EC)

→ **tots altres**

▷ **tot altre** (p.ext.)

tots altres *SQ*, els restants siguin els que siguin (en nombre indeterminat) (IEC)

Calç, guix i tots altres materials de construcció (IEC)

→ **els altres**

▷ **tot altre** (p.ext.)

RESTAR

fer vida i mort (a algun lloc) *SV*, romandre en algun lloc / quedar-s'hi tota la vida / estar-hi sempre, no anar-se'n mai / no moure-se'n (R-M, Fr, A-M, EC)

Un temps sa gent feia vida i mort allà on naixia / Ha fet vida i mort a s'empresa familiar

→ **fer-s'hi vell** (a algun lloc)

▷ **fer mort i vida** (a algun lloc) (v.f.), **fer durada** (a algun lloc) (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

fer-s'hi vell (a algun lloc) *SV*, romandre a algun lloc per sempre

Des que el conec que diu que vol canviar de lloc, però, en aquella casa, s'hi farà vell / No té la intenció de fer-s'hi vell, en aquesta empresa. Quan en trobi una de millor, la deixarà

→ **fer vida i mort** (a algun lloc)

▷ **fer durada** (a algun lloc) (p.ext.)

restar a covar la cendra *SV*, restar en un lloc, quan tots els altres ja se n'han anat (Fr)
Ha restat a covar la cendra, tothom ha marxat i ell encara hi és (També s'usa amb els verbs *quedar, romandre*, etc.)
 ▷ **anar a cercar foc** (ant.), **anar amb el foc a la cua** (ant.), **a rerassaga** (p.ext.)

RESTAURANT

bufet lliure *SN*, autoservei en què per un preu fix es poden tastar totes les menges disposades en un bufet (IEC)
Era un restaurant amb bufet lliure

RESTRET

anar dur *SV*, fer els excrements durs / fer els excrements molt espessos, patir restrenyiment (IEC, EC)
Ja fa dies que va dur i li fa mal la panxa
 → **ésser dur de ventre**
 ▷ **anar de ventre** (ant.), **anar llatí** (ant.)
ésser dur de ventre *SV*, constipat / fer els excrements molt espessos, patir restrenyiment (Fr, *)
Des de ben petit que és dur de ventre. Sempre ha tingut problemes intestinals
 → **anar dur**

RESUMIDAMENT

en compendi *SP*, compendiosament / amb la brevetat i la precisió pròpies d'un compendi (EC, *)
Va presentar els informes en compendi, perquè la seva revisió fos més fàcil / Si exposes les teves idees en compendi t'ho agrairan, perquè volen que la gent sigui breu
 ▷ **amb quatre pinzellades** (p.ext.)

RESUMINT

a fi de comptes *SP*, resumint la qüestió de què es tracta (R-M)
Ens ha explicat les característiques de l'operació: a fi de comptes, ens ha dit que era la millor opció
 → **en suma, en resum, en fi, en conclusió, en poques paraules, en una paraula, en definitiva, al cap i a la fi, comptat i debatut**

comptat i debatut *SCoord*, resumint la qüestió / considerat tot (R-M, IEC)
L'excursió, comptat i debatut, va sortir prou bé, si penses que vam haver d'afrontar tants d'inconvenients (R-M)
 → **a fi de comptes, tot plegat, en suma**

en conclusió *SP*, com a resum de tot el que s'ha dit (R-M)
En conclusió, val més no participar-hi (EC)
 → **a fi de comptes, en suma, en resum, en fi, en poques paraules**

en poques paraules *SP*, de la manera més breu que es pot dir (A-M)

Fa coses que no tenen explicació lògica; en poques paraules, és neuròtic (R-M)

→ **en conclusió, a fi de comptes, en una paraula, a grans trets, a grosso modo**
 ▷ **amb poques paraules** (v.f.), **estalviar paraules** (p.ext.)

en resum *SP*, resumint, recapitulant (EC)
Ja t'ho he contat tot. En resum, va ser una festa ensopida (R-M)

→ **a fi de comptes, en definitiva, tot plegat, en conclusió, en suma**
 ▷ **en substància** (p.ext.)

en suma *SP*, com a resum del que s'ha dit (R-M)
Va explicar un pou de coses; en suma, va ser una reunió molt amena (R-M)

→ **a fi de comptes, en conclusió, en resum, comptat i debatut**

en una paraula *SP*, resumint / de la manera més breu que es pot dir (R-M, A-M)

Ja es veia que no s'entendrien; en una paraula: no hi va haver acord / Aviat estarem llestos; us ho explicaré en quatre mots (Sovint s'usa amb els verbs *descriure, dir, explicar*, etc. També s'usa amb les formes *en dues paraules, en quatre mots, en quatre paraules i en un mot*) (R-M)

→ **en poques paraules, a fi de comptes, en quatre ratlles, amb quatre pinzellades, a grans trets**

▷ **dir quatre mots** (p.ext.), **estalviar paraules** (p.ext.)

tot plegat *SN*, en resum, en definitiva (IEC)
Han cridat molt, i tot plegat, no han aconseguit res / Molts crits, i tot plegat per no res / Tot plegat no serà res (R-M, Fr, IEC)
 → **en definitiva, al cap i a la fi, comptat i debatut, fet i fet**

RESUMIR

estalviar paraules *SV*, exposar breument
Has de fer un esforç de síntesi, estalvia paraules / Has d'explicar més bé aquesta resposta, tens la tendència d'estalviar paraules
 → **ésser breu** (algú)
 ▷ **fer cinc cèntims** (d'alguna cosa, a algú) (p.ext.), **en poques paraules** (p.ext.), **en una paraula** (p.ext.)

RESURRECCIÓ

vetlla pasqual *SN*, celebració de la resurrecció de Crist la nit del dissabte al Diumenge de Pasqua (EC)
Per Setmana Santa celebrarem la vetlla pasqual a Vilada
 ▷ **Pasqua Florida** (p.ext.)

RETALÓ

dur (alguna cosa) **a retaló** *SV*, dur les sabates no acabades de ficar, sense cobrir la part posterior del taló (IEC)

Duus les sabates a retaló i les faràs malbé / Si portes les sabatilles a retaló, ensopegaràs / Ha anat a buscar el pa amb les sabates a retaló, és un desmanegat (També s'usa amb el verb *portar* i ometent el verb. Es combina amb noms com *espardenyà, sabata* i *sabatilla* com a complement verbal) (R-M, *, *)

RETARD

tots els sants tenen capvuitada *O*, disculpa adreçada a algú en el moment de felicitar-lo, amb retard, amb motiu de la seva onomàstica
Ostres, no vaig recordar-me del seu aniversari. Li hauré de trucar: tots els sants tenen capvuitada

→ **tots els sants tenen vuitada**

RETARDAMENT

de retard *SP*, dit del projectil de la bomba amb espoleta, d'efecte retardat (IEC)

Han atacat la ciutat amb bombes de retard

→ **d'efecte retardat**

RETARDAR

donar allargs a *SV*, diferir alguna cosa, retardar-ne l'execució, el compliment (IEC)

Ho sento, però no puc donar allargs a la presentació del treball, així que caldrà obligar-nos a acabar-lo avui mateix (R-M)

→ **reduir** (alguna cosa) **en allargs**

▷ **donar allargues** a (v.f.), **anar-se'n en allargs** (p.ext.), **en suspens** (p.ext.)

RETARDAR-SE

fer l'advent es sembrat *O*, sofrir retard en la naixença, a causa d'haver estat sembrat massa tard i d'haver-li sobrevingut el fred més prest del que convenia (A-M)

Es sembrat fa l'advent, com es frares (A-M) [Mall. (A-M)]

trobar un ganxo *SV*, atardar-se per culpa d'algú molt carregós (R-M)

Passa per un altre carrer més transitat, perquè si trobes un ganxo arribaràs a l'hora de plegar (R-M)

→ **trobar una romeguera**

▷ **fer tard** (p.ext.), **arribar a misses dites** (p.ext.)

trobar una romeguera *SV*, atardar-se per culpa d'algú molt carregós (R-M)

Hauria arribat més aviat, però he trobat una romeguera i no sabia com deslliurar-me'n / M'he entretingut molt perquè he trobat una romeguera (R-M)

→ **trobar un ganxo**

▷ **fer tard** (p.ext.), **arribar a misses dites** (p.ext.)

RETENIR

congelar la pilota *SV*, en els esports de conjunt, especialment en el futbol, tàctica consistent a

controlar i retenir la pilota sense promoure cap jugada d'atac per tal de guanyar temps i mantenir un resultat favorable (EC)

Van un a zero i queden quinze minuts de partit. Hauran de congelar la pilota, si volen guanyar

▷ **tallar la pilota** (p.ext.), **temps mort** (p.ext.)

RETICENT

ara hi corro *O*, expressió per a desentendre's de quelcom que no es vol fer / expressió emprada com a resposta per algú quan no està disposat a fer allò que li suggereixen o li manen (R-M, IEC)

Voldries que sortís amb aquesta pluja a comprar el diari? Ara hi corro! / Dius que hem de fer la feina ara? Doncs, mira, ara hi correm! (També s'usa amb la primera persona del plural del present d'indicatiu) (R-M, *)

▷ **i un be negre amb potes rosses** (p.ext.)

ésser repelós (a fer alguna cosa) *SV*, venir a repèl de fer alguna cosa a algú, sentir repugnància a fer-la (EC)

És repelós a banyar-se al mar quan l'aigua és molt freda

→ **veure** (alguna cosa) **de mal ull**

▷ **veure** (alguna cosa) **de bon ull** (ant.), **estar en disposició** (de fer alguna cosa) (ant.), **venir-li de gust** (a algú) (ant.), **estar lluny** (de fer alguna cosa) (p.ext.), **a repèl** (p.ext.)

veure (alguna cosa) **de mal ull** *SV*, desaprovar / ésser reticent a alguna cosa (R-M, *)

Va veure això de mal ull / De bon principi tot-hom va veure de mal ull que s'instal·lés una sala de «bingo» al barri / Va veure de mal ull que aquell noi i jo festegéssim (*, R-M, *)

→ **ésser repelós** (a fer alguna cosa)

▷ **veure** (alguna cosa) **de bon ull** (ant.), **estar en condicions** (de fer alguna cosa) (ant.)

RETIRAR

aixecar el cadàver *SV*, retirar / retirar un cadàver d'una víctima del lloc del crim o accident (Fr, *)

Aixecar el cadàver d'una víctima / Quan va arribar el jutge, la policia va aixecar el cadàver per fer-li l'autòpsia

▷ **aixecament de cadàver** (p.ext.)

RETIRAR-SE

deixar el camp lliure (a algú) *SV*, retirar-se davant un competidor (EC)

Va deixar el camp lliure als seus contrincants / En veure que no era el candidat amb més possibilitats d'èxit va deixar el camp lliure (*, R-M)

▷ **deixar camp lliure** (a algú) (v.f.), **entrar en foc** (ant.), **batre's en retreta** (p.ext.)

RETOC

treball de llima *SN*, retoc / treball que es fa en una obra retocant-la (R-M, IEC)

Si hi fas més treball de llima, quedarà gairebé perfecte

- ▷ **donar l'última mà** (a alguna cosa) (p.ext.), **salvar un error** (p.ext.), **fer uns tocs** (p.ext.)

RETOCAR

fer uns tocs *SV*, introduir petites modificacions en una obra (Fr)

Vull fer uns tocs al treball, abans de presentar-lo

- ▷ **donar l'última mà** (a alguna cosa) (p.ext.), **salvar un error** (p.ext.), **treball de llima** (p.ext.)

RETOLADOR

punta fina *SN*, retolador que escriu finament, que fa el traç fi

A classe de dibuix tècnic sempre fem les làmines amb un punta fina / Passa'm el punta fina

- ▷ **de punta fina** (p.ext.)

RETÒRIC

tenir la paraula abundant *SV*, algú, fer molts circumloquis a l'hora de parlar

Els polítics acostumen a tenir la paraula abundant / Per dir-te una cosa te n'explica moltes, és de paraula abundant (També s'usa amb la forma *de paraula abundant*)

- **tenir molta paraola, tenir la paraula fàcil, de moltes paraules**

RETURN

■ **d'anada i tornada** *SP*, expressió emprada per a referir-se a un bitllet o un viatge que finalitzarà al mateix lloc d'origen

Volia un bitllet d'anada i tornada / Es tractava d'un viatge d'anada i tornada

- ▷ **viatge rodó** (p.ext.), **i viceversa** (p.ext.)

RETORNANT

de retorn *SP*, de tornada, en retornar (A-M)

Ja és de retorn i no es pot fer enrere

RETORNAR

donar a rebre (alguna cosa) *SV*, tornar al propietari les terres que s'han tingut arrendades (A-M)

Durant vint anys ha tingut aquells masos, però ara arran de la malaltia els ha donat a rebre

- ▷ **rabassa morta** (p.ext.)

RETORQUIR

tornar-li la pilota (a algú) *SV*, donar resposta esciada a una escamesa, etc. (IEC)

Li he de tornar la pilota per aquell comentari tan desagradable que em va fer

- **tornar les pilotes al joc** (a algú), **tornar el**

canvi (a algú), **tornar-s'hi, tornar el cop** (a algú), **fer la pau, girar-s'hi**

- ▷ **en paus** (p.ext.)

RETRACTAR-SE

cantar la palinòdia *SV*, retractar-se / rectificar una actitud, retirar una ofensa (IEC, *)

Va acusar greument un dels companys i ara li caldrà cantar la palinòdia davant de tothom perquè tot el que va dir era fals / Ha testificat en fals i després ha cantat la palinòdia (R-M)

- **retirar la paraula**

- ▷ **tornar sobre els seus passos** (p.ext.), **tocar a penedits** (p.ext.)

retirar la paraula *SV*, rectificar una actitud, retirar una ofensa (R-M)

Cal que et justifiquis i retiris la paraula; ells estan molt ofesos (R-M)

- **cantar la palinòdia**

- ▷ **dir el mea culpa** (p.ext.)

RETRAT

retrat robot *SN*, representació gràfica o escrita d'una persona o d'una cosa a partir de la descripció feta per una o diverses persones / composició de la fisonomia d'una persona mitjançant un joc de fotografies o d'imatges parcials variades, que serveix per a facilitar la identificació (IEC, T)

Gràcies al retrat robot, van poder identificar i processar el delinqüent / Van repartir una foto robot del desaparegut per si algú l'havia vist (També s'usa amb el nom *foto*)

RETRE'S

abaixar calces *SV*, retre's, atenuar l'oposició (A-M)

És l'hora d'abaixar calces, no podem continuar discutint d'aquesta manera

- **arriar la bandera, plegar banderes, abaixar veles**

arriar la bandera *SV*, retre's / cedir, deixar de resistir (Fr, *)

Jugaven al monopoli però, com que perdia, ha arriat la bandera i ha plegat

- **plegar banderes, abaixar calces, abaixar veles**

constituir-se presoner *SV*, lliurar-se espontàniament a l'autoritat (IEC)

Aquells soldats van haver de constituir-se presoners, perquè ja no tenien res a fer contra l'enemic

- ▷ **retre l'espasa** (p.ext.)

deposar les armes *SV*, cessar la lluita, el combat (IEC)

Van deposar les armes i van firmar la pau

- **abaixar les armes, retre armes, retre l'espasa**

- ▷ **alçar-se en armes** (ant.), **agafar les armes** (ant.), **retre's a discreció** (p.ext.), **batre's en retreta** (p.ext.)

plegar banderes *SV*, en senyal de desfeta, de desistir d'una empresa, etc. (IEC)

Com que estaven perdent, van plegar banderes
→ **plegar el ram, vendre la casa i anar a lloguer, plegar veles, arriar la bandera, abaixar calces**

retre armes *SV*, rendir armes, en senyal de respecte, de submissió / lliurar les armes a l'enemic reconeixent-se vençut (IEC)

L'exèrcit pedredor ha retut armes i ha acceptat les condicions dels vencedors

→ **retre l'espasa, depositar les armes**

▷ **retre les armes** (v.f.), **presentar les claus de la ciutat** (p.ext.), **batre's en retreta** (p.ext.), **donar quarter** (a algú) (p.ext.)

retre l'espasa *SV*, declarar-se vençut i constituir-se presoner del vencedor (IEC)

Va retre l'espasa perquè es va adonar de la seva inferioritat davant de l'adversari / Els seus arguments no tenen consistència; haurà de retre l'espasa davant les nostres raons tan fonamentades (*, R-M)

→ **retre armes, depositar les armes**

▷ **constituir-se presoner** (p.ext.), **presentar les claus de la ciutat** (p.ext.), **batre's en retreta** (p.ext.), **donar quarter** (a algú) (p.ext.)

retre's a discreció *SV*, retre's deixant que el vencedor decideixi les condicions (IEC)

Van lluitar en extrem fins que es van haver de retre a discreció / Després de molts dies de combat, es van rendir a discreció (També s'usa amb el verb *rendir*)

▷ **a la mercè de** (p.ext.), **depositar les armes** (p.ext.), **abaixar les armes** (p.ext.)

RETRET (m.)

mira qui parla *O*, expressió per a indicar que allò que algú retreu d'altri se li pot retreure a ell mateix / exclamació amb què hom vol indicar que aquell que parla o ha parlat de defectes d'altri pateix dels mateixos defectes (IEC, EC)
Que dius que jo sóc intransigent? Mira qui parla! El rei de la intransigència (També s'usa amb el verb *guaitar* i ometent el verb principal)

▷ **clavar** (alguna cosa) **per la cara** (a algú) (p.ext.)

RETRET (adj.)

cuca de forat *SN*, persona tímida, retreta (IEC)
Sembla que s'amagui de la gent; és un cuca de forat (R-M)

→ **aranya de forat**

▷ **ocell de gàbia** (p.ext.)

RETREURE

1. recordar, esmentar, (quelcom que volem que es recordi, que es tingui en consideració)

treure (alguna cosa) **en roda** *SV*, retreure en la conversa (A-M)

Treure el tema en roda en aquell precís moment no va ser gens adient / No treguis en roda aquestes coses, que no ens interessin (*, A-M)

▷ **portar** (alguna cosa) **a col·lació** (p.ext.), **desenterrar morts** (p.ext.), **tocar a morts** (p.ext.), **parlar de dogal a casa del penjat** (p.ext.)

2. esmentar a algú (alguna cosa que ha fet i que es considera censurable) amb intenció de fer-li'n retret

cantar-les clares (a algú) *SV*, fer retrets (R-M)
Les cantava clares al seu marit quan hi estava enfadada / Abusa de la nostra confiança; hauré de cantar-les-hi clares (*, R-M)

→ **clavar barres avall, dir quatre coses ben dites** (a algú), **treure-li els drapets al sol** (a algú), **cantar-li la cartilla** (a algú), **llegir-li sa cartilla** (a algú)

cantar-li la cartilla (a algú) *SV*, cantar les veritats clares (a algú) / fer retrets a algú (A-M, *)
Que no ho veus que et pren el número? Li hauràs de cantar la cartilla

→ **cantar-les clares** (a algú), **dir quatre coses ben dites** (a algú)

● **llegir-li sa cartilla** (a algú) (Mall.)

[Or. (A-M)]

clavar barres avall *SV*, dir les veritats a algú / dir totes les injúries i retrets que vénen a la boca (IEC, A-M)

Ell tot ho clava barres avall, sense mirar si pot ofendre algú (També s'usa amb el verb *fortre*) (R-M)

→ **dir-ne una de fresca** (a algú), **clavar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú), **dir quatre berlandines** (a algú), **tornar-li** (alguna cosa) **a la boca** (a algú), **dir quatre coses ben dites** (a algú), **fer-li petar** (alguna cosa) **per la cara** (a algú)

▷ **cantar-li les quaranta** (a algú) (p.ext.), **cantar-les clares** (p.ext.), **escopir-li a la cara** (a algú) (p.ext.), **estar barres obertes** (p.ext.)

[Llofriu (A-M)]

clavar-li (alguna cosa) **per la cara** (a algú) *SV*, reprotxar / fer violentament retret d'alguna cosa a algú / dir-la-hi a la cara (R-M, IEC, EC)
Va clavar-li totes les seves malifetes per la cara / Li va clavar per la cara que no l'hagués anat a buscar / Li va clavar pels morros que no hagués quedat el primer de la cursa (També s'usa el verb *fortre* i amb els noms *bigoti*, *morro* i *nas* en plural)

→ **tirar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú), **dir quatre berlandines** (a algú), **dir quatre coses ben dites** (a algú), **tornar-li** (alguna cosa) **a la boca** (a algú), **treure-li els**

drapets al sol (a algú), **clavar barres avall, dir-ne una de fresca** (a algú)

- ▷ **dir-li quatre fàstics** (a algú) (p.ext.), **cantar les veritats** (p.ext.), **mira qui parla** (p.ext.)

deixar (algú) **com un rebrec** *SV*, retreure a algú els defectes (SP)

En la discussió, va deixar el marit com un rebrec i, després, se'n va anar de casa / L'ha deixat com un rebrec al mig de la plaça

- ▷ **deixar** (algú) **com un porc** (p.ext.), **deixar** (algú) **a l'altura del betum** (p.ext.)

dir quatre berlandines (a algú) *SV*, fer retrets (R-M)

Va dir quatre berlandines al taxista perquè havia arribat tard / Això que m'han fet és intolerable; quan els vegi els hauré de dir quatre berlandines que no esperen (*, R-M)

- **clavar barres avall, clavar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú), **dir quatre coses ben dites** (a algú), **tornar-li** (alguna cosa) **a la boca** (a algú), **dir-ne una de fresca** (a algú), **fer-li petar** (alguna cosa) **per la cara** (a algú)

[Val. (A-M), berlandina: mot no registrat a l'IEC]

dir quatre coses ben dites (a algú) *SV*, cantar a algú les veritats / fer retrets a algú (EC, *)

Va dir quatre coses ben dites al viatger que fumava a la zona de no fumadors / Jo ja no podia més, no podia suportar el seu comportament a la platja. Li vaig dir quatre coses molt ben dites i es va solucionar (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadverbial)

- **clavar barres avall, tornar-li** (alguna cosa) **a la boca** (a algú), **clavar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú), **dir quatre berlandines** (a algú), **dir-ne una de fresca** (a algú), **treure-li els drapets al sol** (a algú), **cantar-li la cartilla** (a algú)

dir-li quatre fàstics (a algú) *SV*, fer greus retrets a algú (IEC)

Espera trobar aquell que el va enganyar per dir-li quatre fàstics, al davant de tothom (R-M)

- **engegar quatre fàstics** (a algú), **dir-ne una de fresca** (a algú), **dir-li'n quatre de fresques** (a algú)

- ▷ **clavar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú) (p.ext.), **tirar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú) (p.ext.)

■ **dir-li'n quatre de fresques** (a algú) *SV*, fer desconsiderament retrets, observacions, etc., a algú

Estic molt disgustat amb el seu comportament d'aquests darrers dies. Ha arribat el moment que li'n digui quatre de fresques

- **dir quatre coses ben dites** (a algú), **dir-li quatre fàstics** (a algú), **dir-ne una de fresca** (a algú)

dir-ne una de fresca (a algú) *SV*, fer desconsiderament un retret a algú / fer-li desconsiderament retrets, observacions, etc. (IEC, EC)

Com que està enfadada amb tu, quan la vegis, és possible que te'n digui una de fresca (També s'usa amb les formes *dir-ne quatre de fresques* (a algú) i *dir-ne unes quantes de fresques* (a algú))

- **engegar-ne una de fresca** (a algú), **clavar barres avall, clavar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú), **dir quatre berlandines** (a algú), **dir quatre coses ben dites** (a algú), **tornar-li** (alguna cosa) **a la boca** (a algú), **dir-li quatre fàstics** (a algú)

engegar-ne una de fresca (a algú) *SV*, fer desconsiderament retrets, observacions, etc., a algú (EC)

Va engegar-ne una de fresca al seu amic perquè li havia sabut greu el que li havia fet (També s'usa amb les formes *engegar-ne quatre de fresques* (a algú) i *engegar-ne unes quantes de fresques* (a algú))

- **dir-ne una de fresca** (a algú), **dir-li quatre fàstics** (a algú), **dir quatre coses ben dites** (a algú)

fer-li petar (alguna cosa) **per la cara** (a algú) *SV*, fer violentament retret d'alguna cosa a algú (IEC)

Ens va fer petar un munt de retrets per la cara / La Maria em va fer petar per la cara que un cop, quan érem joves, li havia mentit (També s'usa amb els noms *bigoti, morro i nas* en plural)

- **tirar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú), **clavar barres avall, dir quatre berlandines** (a algú), **tornar-li** (alguna cosa) **a la boca** (a algú), **treure-li els drapets al sol** (a algú)

- ▷ **dir-li quatre fàstics** (a algú) (p.ext.), **cantar les veritats** (p.ext.)

fregar-li (alguna cosa) **pels morros** (a algú) *SV*, retreure / fer violentament retret d'alguna cosa a algú (EC, *)

Va fregar-li el seu mal comportament pels morros

- **tirar-li per la cara** (alguna cosa, a algú), **clavar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú)

- ▷ **passar-li** (alguna cosa) **pels nassos** (a algú) (p.ext.), **fregar-li** (alguna cosa) **pels bigotis** (a algú) (p.ext.)

llegir-li sa cartilla (a algú) *SV*, fer retrets a algú

Estic segura que avui mos llegirà sa cartilla

→ **cantar-les clares** (a algú), **cantar-li la cartilla** (a algú), **cantar les veritats** (a algú)

[Mall.]

tirar-li (alguna cosa) **per la cara** (a algú) *SV*, fer violentament retret d'alguna cosa a algú (IEC)

No deixis que et tiri tot això per la cara (També s'usa amb els noms *bigoti, morro i nas* en plural)

→ **clavar barres avall, dir quatre coses ben dites** (a algú), **tornar-li** (alguna cosa) **a la boca** (a algú), **treure-li els drapets al sol** (a algú), **passar-li factura** (a algú), **clavar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú)

▷ **tirar-li** (alguna cosa) **en cara** (a algú) (v.f.), **tirar-li** (alguna cosa) **a la cara** (a algú) (v.f.), **dir-li quatre fàstics** (a algú) (p.ext.)

tornar-li (alguna cosa) **a la boca** (a algú) *SV*, *retreure / fer violentament retret d'alguna cosa a algú* (R-M, *)

Ens han tornat un munt de retrats a la boca / M'han tornat a la boca que no els hagués convidat al nostre casament (*, R-M)

→ **clavar barres avall, clavar-li** (alguna cosa) **per la cara** (a algú), **dir quatre berlandines** (a algú), **dir quatre coses ben dites** (a algú), **dir-ne una de fresca** (a algú), **treure-li els drapets al sol** (a algú), **fer-li petar** (alguna cosa) **per la cara** (a algú)

treure-li els drapets al sol (a algú) *SV*, *descobrir els defectes d'algú, les seves malifetes, etc.* (IEC)

En veure que tots anaven en contra de la seva proposta, els va treure els drapets al sol davant de tothom i va posar en evidència tot allò que els comprometia (R-M)

→ **cantar-les clares** (a algú), **posar** (algú) **en evidència, clavar barres avall, dir quatre berlandines** (a algú), **dir quatre coses ben dites** (a algú), **tornar-li** (alguna cosa) **a la boca** (a algú), **dir-ne una de fresca** (a algú), **treure-li els draps bruts** (a algú)

■ **treure-li els draps bruts** (a algú) *SV*, *descobrir els defectes, les malifetes, etc. d'algú*

Aquell no era el moment de posar-se a treure els draps bruts sobre el que havia passat quan es van barallar ara fa un any

→ **treure-li els drapets al sol** (a algú), **treure-li els pedacets al sol** (a algú)

treure-li els pedacets al sol (a algú) *SV*, *retreure escandalosament els defectes o les males accions que s'atribueixen a algú* (A-M)

Estaven com gat i gos i en Gerard va aprofitar la primera ocasió per treure-li els pedacets al sol, a la Dolors

→ **treure-li els drapets al sol** (a algú), **treure-li els draps bruts** (a algú)

RETROCEDIR

fer un pas endavant i dos endarrere *SV*, *endarrerir-se / fer que resti en retard l'execució d'alguna cosa* (R-M, *)

Cada dia sap menys de música; fa un pas endavant i dos endarrere; quan aprèn la clau de Do, s'oblida de la de Fa (També s'usa amb la forma *fer un pas endavant i dos enrere*) (R-M)

→ **fer un pas endarrere**

▷ **fer un gran pas** (ant.)

girar la regna *SV*, *tornar arrere anant a cavall* (A-M)

Va girar la regna i va tornar on havia començat el passeig

▷ **no aturar regna** (p.ext.), **tirar la regna** (p.ext.)

REUNIÓ

olla de grills *SN*, *reunió en què tothom parla i ningú no s'entén* (Fr)

Sempre que es reuneixen, allò és una olla de grills; es crea un gran enrenou

→ **orgue de gats, olla de bruixes, olla de cargols, olla de cols, ésser un galliner**

orgue de gats *SN*, *reunió en què tothom parla i ningú no s'entén* (Fr)

Aquesta sala sembla un orgue de gats; no hi ha qui s'hi entengui

→ **orgue de raons, olla de grills**

taula universal *SN*, *reunió plenària d'un tribunal o consell deliberador* (EC)

Cal convocar una taula universal per a deliberar sobre aquests temes

▷ **taula rodona** (p.ext.), **posar** (alguna cosa) **sobre la taula** (p.ext.)

REUNIR

posar (algú) **en línia** *SV*, *un país, reunir un nombre de soldats determinat per a combatre / posar en disposició de combat* (IEC, EC)

Palestina pot posar en línia pocs soldats (IEC)

▷ **línia de batalla** (p.ext.), **en ordre de batalla** (p.ext.)

REUNIR-SE

fer rotlle a part *SV*, *aplegar-se amb altres companys diferents d'un grup determinat / unir-se amb companys, separant-se alhora d'un grup determinat* (A-M, Fr)

Com que no li agraden els membres del seu grup, sempre que pot fa rotlle a part (També s'usa amb la forma *fer rotllo a part*)

▷ **posar-se al costat** (d'algú) (p.ext.)

REVELAR

abatre les cartes *SV*, *revelar les intencions que un té* (R-M)

Cansat de tantes preguntes, va haver d'abatre les cartes i confessar que ens enganyava / Si no saps com sortir-te'n, val més que abatis les cartes (R-M)

→ **ensenyar les cartes** (a algú), **jugar net**

▷ **a cartes vistes** (p.ext.)

bufar-li (alguna cosa) **a l'orella** (a algú) *SV*, *descobrir / fer conèixer allò que es tenia amagat* (R-M, *)

Li ha bufat les seves intencions a l'orella / M'ha bufat a l'orella que les seves decisions són il·legals (*, R-M)

- ▷ **fer saber** (alguna cosa, a algú) (p.ext.), **descobrir el marro** (p.ext.)
ensenyar el llautó (a algú) *SV*, deixar veure l'engany (R-M)
Vol dissimular la seva manca de preparació, però un dia o altre ensenyarà el llautó i es veurà que no és cap celebritat (R-M)
 → **ensenyar la ceba** (a algú), **ensenyar la pota** (a algú), **ensenyar l'orella** (a algú)
 ▷ **veure-se-li el llautó** (a algú) (p.ext.), **llevar-se la careta** (p.ext.), **treure la pota** (p.ext.), **respirar per la ferida** (p.ext.)
pagar amb la cara *SV*, la cara, revelar el que hom és (IEC)
És un home que ja paga amb la cara (IEC)
 ▷ **escrit a la cara** (p.ext.)

REVELAR-SE

- saltar la llebre** *O*, descobrir-se un secret (R-M)
De cop, va saltar la llebre; ell mateix es va confessar autor de la malifeta (R-M)
 → **sortir a la llum**

REVENJA

- me la pagaràs** *O*, dit per a exclamar la intenció de venjar-se d'algú
Ja me la pagaràs! / Aquesta no la hi perdono, me la pagarà (Només s'usa en les segones i en les terceres persones del futur d'indicatiu)
 → **ja et trobaré**
 ▷ **me les pagaràs** (v.f.), **ja cal que es calci** (p.ext.)

REVENJANT-SE

- en revenja** (d'alguna cosa) *SP*, com a venjança per alguna cosa
Em va fer aquella mala passada en revenja d'allò que jo li havia fet fa molt de temps / Tu el difames: ell, en revenja, diu penjaments de tu (El complement es pot ometre) (*, IEC)
 ▷ **en compensació** (d'alguna cosa) (p.ext.), **venjança de sang** (p.ext.)

REVENJAR-SE

- anar a tornajournals** *SV*, fent l'un a l'altre segons aquest faci a aquell (IEC)
Primer en Jaume li va jugar una mala passada a en Pere i ara aquest ha dut a terme la seva venjança. Van a tornajournals
cobrar-s'ho *SV*, revenjar-se / tractar algú com es mereix, de la mateixa manera que ens han tractat o ens tracta a nosaltres (Fr, *)
Ara me l'ha feta grossa; però ja m'ho cobraré, ja!
 → **prendre venjança, pagar** (algú) **amb la moneda que es mereix, tornar-li la pilota** (a algú), **tornar-s'hi**
fer la pau *SV*, tornar a algú el mal que hom n'havia rebut (EC)
Li va prendre la feina tal com l'altre li havia

fet abans; així el primer va considerar que havia fet la pau

- **tornar-li la pilota** (a algú), **retre mal per mal, pagar** (algú) **amb la moneda que es mereix, tornar-s'hi**
ja t'arranjaré, jo *O*, ja et daré el càstig, el tractament, etc., que et mereixes (IEC)
Has estat tu qui m'ha fet la innocentada? Ja t'arranjaré, jo! (S'usa en sentit irònic)
 → **te donaré un sis que pareixerà un dotze; si t'agafo, no tindràs fred; ja et trobaré**
pagar (algú) **amb la moneda que es mereix** *SV*, tractar algú com es mereix, de la mateixa manera que ens han tractat o ens tracta a nosaltres (IEC)
Un cop refet del disgust va pagar als seus companys amb la moneda que es mereixien / El seu germà se li ha portat molt malament i ara li vol pagar amb la moneda que es mereix: no anant al seu casament
 → **pagar** (algú) **amb la mateixa moneda, fer la pau, retre mal per mal, cobrar-s'ho**
quedar cabals *SV*, revenjar-se / prendre l'avantatge sobre algú que abans era el guanyador (R-M, *)
Amb la teva actitud d'ara heu quedat cabals del que ell t'havia fet en una ocasió semblant (R-M)
 → **en paus**
tenir-la votada (a algú) *SV*, tenir el ferm propòsit de revenjar-se d'algú, fer-li pagar una falta, etc. (EC)
Des que es va morir la seva mare, la té votada a sa germana / La hi tinc votada perquè ja m'ha fet un parell de males jugades
 → **portar-la votada** (a algú), **tenir-la jurada** (a algú)
tornar el canvi (a algú) *SV*, tractar algú com ell ens ha tractat (IEC)
Ha tornat el canvi a tots els que li havien fet mal / S'havia sentit molt ofès per ell i ara li torna el canvi menyspreant-lo davant de tothom (*, R-M)
 → **tornar el cop** (a algú), **tornar-s'hi, tornar-li la pilota** (a algú), **tornar les pilotes al joc** (a algú)
 ▷ **en paus** (p.ext.)
tornar el cop (a algú) *SV*, revenjar-se / tractar algú com ell ens ha tractat (R-M, *)
Sempre torna el cop a tothom qui li fa alguna mala passada / El van perjudicar molt i ara ell espera l'ocasió de tornar-los el cop i no els ajudarà si tenen dificultats (*, R-M)
 → **tornar el canvi** (a algú), **tornar-s'hi, tornar-li la pilota** (a algú), **tornar les pilotes al joc** (a algú), **girar-s'hi**
 ▷ **en paus** (p.ext.)
tornar les pilotes al joc (a algú) *SV*, fer mal a algú en correspondència al mal que ell ens ha

fet / correspondre adequadament a la seva agressió o a la seva acció (A-M)

Es van portar malament amb nosaltres i ara és el moment de tornar les pilotes al joc

→ **tornar-li la pilota** (a algú), **tornar el canvi** (a algú), **tornar-s'hi**, **tornar el cop** (a algú)

▷ **tornar les pilotes en el joc** (a algú) (v.f.)

tornar-li la pilota (a algú) *SV*, revenjar-se / tractar algú com ell ens ha tractat (R-M, *)

Va riure's de mi, i ara jo podria tornar-li la pilota; podria burlar-me de la seva actitud tan ridícula (R-M)

→ **tornar les pilotes al joc** (a algú), **tornar el canvi** (a algú), **tornar-s'hi**, **tornar el cop** (a algú), **fer la pau**, **cobrar-s'ho**, **girar-s'hi**

▷ **en paus** (p.ext.)

tornar-s'hi *SV*, fer a algú allò que ell ens fa a nosaltres / contraatacar algú que ha atacat primer (IEC, EC)

Nen, si et peguen, torna-t'hi!

→ **girar-s'hi**, **tornar el canvi** (a algú), **tornar el cop** (a algú), **tornar-li la pilota** (a algú), **tornar les pilotes al joc** (a algú), **fer la pau**, **retre mal per mal**, **cobrar-s'ho**, **prendre venjança**

▷ **fer el xau-xau** (p.ext.)

REVENJAT

en paus *SP*, sense deure's res mútuament (R-M)

Ell s'ha comportat molt malament; ara, doncs, tu no el tornis a convidar, i en paus / Li ha donat el mateix tracte que fins ara havia rebut d'ell; han quedat en paus (S'usa normalment amb els verbs *estar*, *quedar*, *restar*, etc.) (R-M)

→ **quedar cabals**

▷ **en pau** (v.f.), **dur-se'n les tornes** (p.ext.), **tornar-li la pilota** (a algú) (p.ext.), **portar-la votada** (a algú) (p.ext.), **tornar el canvi** (a algú) (p.ext.), **tornar el cop** (a algú) (p.ext.), **pagar** (algú) **amb la mateixa moneda** (p.ext.)

REVERS

la cara de sota *SD*, cara o part d'una cosa oposada al dret

Han d'enganxar el segell per la cara de sota
→ **la cara dolenta**

▷ **la cara de dalt** (ant.)

REVÉS

a l'inrevés *SP*, en sentit oposat, el de dalt a baix, el de davant a darrere / de la cara oposada al dret (Fr, R-M)

Ho has fet a l'inrevés: primer havies d'escriure a en Carles i després a en Jordi

→ **al revés**, **a la reversa**

▷ **de l'inrevés** (v.f.), **al dret** (ant.), **i viceversa** (p.ext.)

a la revessa *SP*, al revés, en sentit contrari (A-M)

Tot me ve a la revessa (A-M)

→ **a l'inrevés**

[Mall. (A-M)]

la cara dolenta *SD*, revés / cara o part d'una cosa oposada al dret (EC, *)

Posa la tela damunt la taula per la seva cara dolenta

→ **la cara de sota**

▷ **la cara bona** (ant.), **el costat bo** (ant.)

REVESSAR

fer l'arbreforc *SV*, aguantar-se de cap i de mans a terra amb les cames enlaire i obertes (IEC)
Per demostrar el domini del seu cos va fer l'arbreforc

▷ **fer el pi** (p.ext.), **fer l'arbre de la cama** (p.ext.), **fer s'arbre** (p.ext.), **fer la vertical** (p.ext.), **cap per avall** (p.ext.)

■ **fer la figuereta** *SV*, un casteller, fer la vertical mentre es descarrega un castell

A la diada, la colla jove va lluir molt perquè un casteller va fer la figuereta

→ **fer la vertical**

REVISIÓ

posada al punt *SN*, operació o conjunt d'operacions per a optimitzar el funcionament d'una màquina o d'un aparell (EC)

La posada al punt d'un motor d'automòbil (EC)

▷ **posar** (alguna cosa) **al punt** (p.ext.)

REVISTA

revista del cor *SN*, revista especialitzada en afers sentimentals i d'altra mena de la vida dels personatges famosos (IEC)

M'encanta aquella revista del cor / Al casament, hi van assistir una gran quantitat de periodistes de la premsa del cor (També s'usa amb la forma *premsa del cor*) (IEC, *)

▷ **premsa rosa** (p.ext.)

REVOLADA

d'una bursada *SP*, d'una revolada / amb un moviment ràpid i violent (estirada, empenya, etc.) (Fr, *)

Va obrir la porta d'una bursada / Li arrancà el collar d'una bursada (Fr, IEC)

→ **d'una revolada**

REVOLT

ziga-zaga *SN*, [seguir] una línia en forma de Z (R-M)

Conduïa el cotxe fent zigues-zagues de manera imprudent / Va marxar fent ziga-zagues amb el cotxe (També s'usa amb la forma *zigzag*) (R-M, *)

▷ **línia dreta** (p.ext.), **fer esses** (p.ext.)

[Reduplicatiu]

REVOLTA

cop d'estat *SN*, acció de prendre violentament el poder polític d'un país un grup minoritari vinculat a un sector o a la totalitat de les forces armades / violació deliberada de les normes constitucionals per detenir el poder (IEC, EC)
Als països joves, fins que no troben una estabilització política, són freqüents els cops d'estat / El cop d'estat en una societat democràtica és un atemptat contra les llibertats (R-M)

→ **cop de força**

▷ **cop de sabre** (p.ext.)

cop de força *SN*, revolta / acció de prendre violentament el poder polític d'un país un grup minoritari vinculat a un sector o a la totalitat de les forces armades (Fr, *)

Volen pujar al poder amb un cop de força que desbanqui els actuals dirigents

→ **cop d'estat**

▷ **cop de sabre** (p.ext.)

REVOLTAR

alçar (algú) **en sedició** *SV*, revoltar / mantenir algú en agitació, en avalot (Fr, *)

És capaç d'alçar tot l'exèrcit en sedició

→ **moure** (algú) **en sedició**

moure (algú) **en sedició** *SV*, revoltar / mantenir algú en agitació, en avalot (Fr, *)

Ha mogut tota la tropa en sedició

→ **alçar** (algú) **en sedició**

portar (algú) **en revolta** *SV*, mantenir en agitació, en avalot (IEC)

Ha portat molta gent en revolta / Aquest polític porta en revolta tot el poble (*, A-M)

→ **moure** (algú) **en sedició**, **alçar** (algú) **en sedició**, **armar escàndol**

REVOLTAR-SE

alçar-se en armes *SV*, prendre les armes per lluitar / revoltar-se armat (R-M, IEC)

En tenir notícia de la invasió, tot el país va alçar-se en armes i féu costat a l'exèrcit / El poble s'alçà en armes davant la violació dels pactes per part del país veí (R-M)

→ **agafar les armes**, **tirar-se al carrer**, **fer armes contra**

▷ **deposar les armes** (ant.), **alçar bandera** (p.ext.), **en peu de guerra** (p.ext.), **en armes** (p.ext.)

tirar-se al carrer *SV*, sortir per a una revolta (IEC)

Estaven armats i preparats per a tirar-se al carrer, però no ho han fet perquè han firmat un acord (R-M)

→ **alçar-se en armes**, **agafar les armes**

REVOLUCIONARI

cap calent *SN*, es diu per a expressar l'enteniment avalotat, esbojarrat, fàcil d'exaltar (A-M)

L'Esteve és un cap calent, participa en tots els alçaments populars

→ **ésser de la flamarada**, **cap de fer petar brases**

RIALLA

rialla homèrica *SN*, rialla sorollosa i duradora / rialla que sembla no voler tenir fi (EC, Fr)
La seva rialla homèrica em va posar molt nerviós

▷ **esclafir el riure** (p.ext.), **esclafir en una gran riallada** (p.ext.), **esclafir una rialla** (p.ext.), **riure com un boig** (p.ext.)

RIALLER

■ **de rialla fàcil** *SP*, es diu per a referir-se a algú propens a riure, que riu fàcilment
Ella és de rialla fàcil i, si amb l'acudit no ha rigut, vol dir que és molt dolent / Són gent de rialla fàcil

→ **tenir el riure fàcil**

▷ **tenir la llàgrima fàcil** (ant.), **amb la rialla a la boca** (p.ext.), **riure pels colzes** (p.ext.)

ésser un barret de rialles *SV*, no prendre's res seriosament, riure per qualsevol cosa / ésser una persona poc seriosa / dit de la persona que no es pren res amb serietat, que tot la fa riure (IEC, A-M, EC)

Al seu costat no es pot estar seriós; és un barret de rialles / En Joan és un barret de rialles; és molt bona persona, però no es pren res seriosament (R-M, EC)

▷ **ésser un gat dels frares** (p.ext.)

■ **tenir el riure fàcil** *SV*, es diu per a referir-se a algú propens a riure, que riu fàcilment
Té el riure fàcil i qualsevol cosa li fa gràcia (També s'usa amb el nom *somriure*)

→ **de rialla fàcil**

▷ **tenir la llàgrima fàcil** (ant.), **amb la rialla a la boca** (p.ext.), **riure pels colzes** (p.ext.)

RIC

anar calent d'armilla *SV*, ésser ric (R-M)

Fa una temporada que es veu que va calent d'armilla perquè gasta els diners sense mida / Ara va calent d'armilla perquè ha heretat una fortuna d'un oncle seu (R-M)

→ **anar folrat d'armilla**, **anar fort d'armilla**, **tenir diners llargs**, **tenir on posar la mà**, **tenir molts pinyons**, **ballar-la grasa**, **tenir el ronyó cobert**, **no mancar més que ronya per gratar** (a algú)

▷ **anar fluix d'armilla** (ant.), **tenir l'armilla malalta** (ant.), **ballar-la magra** (ant.), **tocar diners** (p.ext.), **tenir per perdre** (p.ext.), **tenir per respondre** (p.ext.)

anar cosit d'or *SV*, ric / tenir molts diners (Fr, *)

En Joaquim va cosit d'or, així que ja pots deixar que et convidi

→ **anar cosit de bitllets**, **anar folrat d'armilla**, **anar gros**

▷ **fer-se d'or** (p.ext.), **cobrir-se d'or** (p.ext.)

anar cosit de bitllets *SV*, ric / tenir molts diners (Fr, *)

Tots dos van cosits de bitllets i no necessiten que ningú els deixi diners / El seu oncle està cosit de bitllets! (També s'usa amb el verb *estar*)

→ **anar folrat d'armilla, anar cosit d'or, tenir quartos**

▷ **atrotinat de fortuna** (ant.)

anar fort d'armilla *SV*, tenir o portar força diners (IEC)

D'ençà que ha heretat, va fort d'armilla; ha comprat dos camps (R-M)

→ **anar calent d'armilla, anar granat, ballar-la grassa**

▷ **anar fluix d'armilla** (ant.), **anar blau** (ant.), **tenir l'armilla malalta** (ant.)

anar granat *SV*, ésser ric, anar en gran, granejar (EC)

Des que va tocar la loteria al seu pare, que va granat

→ **anar gros, anar fort d'armilla, lluir-li el pèl** (a algú)

▷ **estrènyer-se el cinturó** (ant.)

anar gros *SV*, ésser ric, donar mostres d'abundància (A-M)

Aquest home va gros, no ha tingut mai problemes de diners

→ **anar granat, anar cosit d'or, nedar en l'abundància**

ballar-la grassa *SV*, passar-ho bé, tenir molts diners (IEC)

Ara treballa en una gran empresa i la balla grassa; el paguen molt bé (R-M)

→ **anar calent d'armilla, anar fort d'armilla, nedar en l'abundància, abillar-la**

▷ **anar fluix d'armilla** (ant.), **ballar-la magra** (ant.), **ballar-la prima** (ant.), **ballar de capoll** (ant.), **anar a coca caliu** (ant.),

passar-la magra (ant.), **treure faves d'olla** (p.ext.), **pondre-li totes** (a algú) (p.ext.)

d'upa *SP*, d'importància, d'alta categoria social (EC)

Avui vaig a sopar amb gent d'upa. Ja cal que prepari la bossa, perquè anirem a un restaurant de luxe

→ **de posició, de casa bona, de bona família**

de casa bona *SP*, de família rica (A-M)

És fill de casa bona / El seu pretendent és un home de casa bona

→ **d'upa, home de recapte, de posició**

▷ **de bona casa** (v.f.), **de mitja capa** (ant.), **bon partit** (p.ext.)

de posició *SP*, ric / expressió usada per a referir-se a algú de família rica, benestant (Fr, *)

Si et fas amb gent de posició hauràs de seguir el seu nivell de vida i no t'ho pots permetre / És un home de posició

→ **d'upa, home de recapte, de casa bona, de bona família, d'alt rang**

ésser un poll reviscolat *SV*, es diu d'un nou-ric presumptuós / (ésser una) persona que de sobra s'ha fet rica i ha criat molt d'orgull o presumpció (Fr, A-M)

És un poll reviscolat, per això és tan cregut i presumtuós

→ **ésser un poll ressuscitat**

▷ **Del refrany: «Déu ens guardi de poll reviscolat»**

home de recapte *SN*, [ésser] de bona posició econòmica (R-M)

Els pares volen casar la filla amb un home que és de recapte / És persona de recapte i pot ajudar-te molt en aquestes dificultats que estàs passant (També s'usa amb els noms *dona*,

gent i *persona*, i amb els modificadors *bon* o *gran* en posició prenominal) (R-M)

→ **de posició, de casa bona, de bona família**

▷ **home de mal recapte** (ant.), **home de poc recapte** (ant.)

lluir-li el pèl (a algú) *O*, palesar-se en el vestir, en el tren de vida, etc., el benestar, la prosperitat, d'algú / ésser patent una millora substancial, especialment en la seva fortuna (IEC, EC)

A aquest noi li lluu el pèl, es nota amb els seus posats i la roba que porta

→ **nedar en la prosperitat, anar granat**

▷ **anar blau** (ant.)

nedar en la prosperitat *SV*, ric / estar dins una gran abundància d'alguna cosa, especialment de riqueses (Fr, *)

No t'estranyis si et fa un bon regal. En aquests moments neda en la prosperitat i s'ho pot permetre

→ **nedar en l'abundància, viure en l'abundància, no mancar més que ronya per gratar** (a algú), **lluir-li el pèl** (a algú)

▷ **viure en l'estretor** (ant.)

no mancar més que ronya per gratar (a algú) *O*, no mancar res a algú, estar en molt bona posició, posseir tot allò que desitja (A-M)

Aquests tenen de tot, no els manca més que ronya per gratar! / En Joanet i sa mare estaven com uns sí senyors i només els mancava ronya per gratar (També s'usa amb la forma *només mancar més que ronya per gratar* (a algú)) (*, A-M)

→ **nedar en la prosperitat, anar calent d'armilla, passar-ho amb una cama damunt l'altra**

passar-ho amb una cama damunt l'altra *SV*, ric / tenir molts diners (Fr, *)

No t'amoïnis per la seva qüestió econòmica, que ho passa amb una cama damunt l'altra

→ **no mancar més que ronya per gratar** (a algú), **tenir molts pinyons**

portar un roc a la faixa *SV*, tenir diners estalviats, tenir riqueses guardades per a quan facin falta (EC)

Sempre va bé portar un roc a la faixa, perquè mai no se sap quan necessitaràs els diners

→ **tenir un roc a la faixa, tenir on posar la mà, tenir a on agafar**

tenir a on agafar SV, tenir recursos pecuniaris a bastament per subvenir a les necessitats (A-M)
No pateixis per mi, que tinc a on agafar: ho podré pagar sense problemes

→ **tenir on posar la mà, tenir un roc a la faixa, portar un roc a la faixa, tenir per perdre, tenir per respondre**

tenir bon ronyó SV, ésser ric; posseir abundància de mitjans econòmics (A-M)

Que no es queixi tant, que té bon ronyó; cobra bastant en la seva nova feina

→ **tenir el ronyó cobert, anar folrat d'armilla, tenir el ronyó clos**

▷ **fer-se un ronyó d'or** (p.ext.)

tenir coure SV, disposar de mitjans econòmics, tenir diners (EC)

L'any que tinguem coure anirem de viatge als Estats Units

→ **tenir on posar la mà, abillar-la, tenir quartos**

tenir el ronyó clos SV, ésser ric, posseir abundància de mitjans econòmics (A-M)

Ha fet molts diners amb aquell negoci, ara per ara té el ronyó clos

→ **tenir bon ronyó, tenir el ronyó cobert, tenir on posar la mà**

▷ **fer-se un ronyó d'or** (p.ext.)

tenir el ronyó cobert SV, ésser ric (IEC)

No pateixis per ella, que té el ronyó cobert: la seva família és de les més riques del poble

→ **tenir bon ronyó, anar folrat d'armilla, tenir diners llargs, anar calent d'armilla, tenir el ronyó clos**

▷ **fer-se un ronyó d'or** (p.ext.)

tenir molts pinyons SV, ésser ric (R-M)

Es queixa de la crisi! Ell rai, que té molts pinyons; fos un trist jornalero, ja veuria! (R-M)

→ **anar calent d'armilla, passar-ho amb una cama damunt l'altra, tenir un bon bossot**

tenir un bon bossot SV, posseir força riqueses (IEC)

S'ha casat amb un xicot que té un bon bossot

→ **tenir un bon racó, tenir una bona moma, tenir molts pinyons**

tenir un roc a la faixa SV, tenir diners estalviats, tenir riqueses guardades per a quan siguin necessàries (IEC)

No tinguis por: l'avi té un roc a la faixa i no haurà d'anar a manlleu (Fr)

→ **portar un roc a la faixa, tenir on posar la mà, tenir un bon racó, tenir a on agafar**

RIDÍCUL

d'opereta SP, expressió usada per a referir-se a quelcom que és digne de burla per grotesc, extravagant, estúpid, pretensions, etc.

El seu comportament és d'opereta

▷ **de riure** (p.ext.)

de riure SP, ridícul, graciós (R-M)

La seva intervenció va ser de riure; no sabia de què es tractava i deia coses sense cap relació amb el tema / Fou un espectacle de riure: ningú no s'havia estudiat prou el seu paper (R-M)

▷ **de per riure** (v.f.), **d'opereta** (p.ext.), **fer riure** (p.ext.)

■ **ésser de poble** SV, algú, ésser ridícul per la seva manera d'actuar o de fer alguna cosa

Mira que ets de poble, eh? Això de posar-te a cridar d'aquesta manera no es fa / Sembles de poble, cridant tant pel carrer! (També s'usa amb el verb semblar)

▷ **fer el pagès** (p.ext.), **de províncies** (p.ext.)

ésser el burlot (d'algú) SV, ridícul / ésser algú objecte de burla (Fr, *)

Ésser el burlot de tothom / Ésser el burlot de la gent / M'indigna que no faci res per deixar de ser el burlot de la colla (S'usa amb noms que denoten collectivitats com a complement) (Fr, EC, *)

→ **ésser la riota** (d'algú)

▷ **fer el ninot** (p.ext.), **fer el pallaso** (p.ext.), **fer el titella** (p.ext.)

ésser la riota (d'algú) SV, (ésser la) persona o cosa que provoca rialles de burla (A-M)

Era la riota de tothom / Sembla que no s'adoni que és la riota del grup i que tots es riuen d'ell (També s'usa amb el nom rialla i amb noms que denoten collectivitats com a complement) (Fr, *)

→ **ésser el burlot** (d'algú), **pagar el riure**

▷ **quedar lluït** (p.ext.), **fer cagarella** (p.ext.), **fer el ninot** (p.ext.), **fer el pallaso** (p.ext.), **fer riure** (p.ext.), **ésser l'ase dels cops** (p.ext.)

ésser un titella (algú) SV, (ésser una) persona ridícula, esquifida i petulant (EC)

Sempre es posa en ridícul, és un titella

→ **fer el titella**

▷ **ésser poca cosa** (algú) (p.ext.)

fer cagarella SV, fer el ridícul / quedar en una situació poc airosa (IEC, *)

De la manera com ha reaccionat a la proposta ha fet cagarella

→ **fer el ridícul, fer el ninot**

▷ **ésser la riota** (d'algú) (p.ext.)

■ **fer el capullo** SV, quedar en una situació poc lluïda, fer el ridícul

He fet el capullo: vaig anar a rebre-la amb un ram de roses per a declarar-m'hi i quan vaig arribar estava fent manetes amb un altre noi (També s'usa amb el verb fotre)

→ **fer el primo, fer el paperina, fer el ninot** [capullo: mot no registrat a l'IEC]

fer el gegant SV, fer el taujà, fer el ridícul (IEC)

No havia vingut mai a Barcelona i, quan va

- entrar en uns grans magatzems, no va parar de fer el gegant: tot li semblava sorprenent*
→ **fer el ridícul, fer el pallaso, fer el paperina**
- ▷ **fer els gegants** (v.f.)
- fer el ninot** *SV*, quedar en situació poc airosa (R-M)
Ens voldrien fer fer el ninot enviant-nos d'un costat a l'altre preguntant coses que els interessaven només a ells, però no hi anirem pas! (R-M)
→ **fer el pallaso, fer el ridícul, fer cagarella, fer el primo, fer el capullo**
- ▷ **fer servir** (algú) **de ninot** (inv.), **ésser la riota** (d'algú) (p.ext.), **ésser el burlot** (d'algú) (p.ext.)
- fer el pagès** *SV*, quedar en situació poc airosa (R-M)
No facis el pagès; quan no entenguis de què es tracta, no cal que parlis (R-M)
→ **fer el pallaso, fer el ridícul, fer el préssec**
- ▷ **ésser de poble** (p.ext.)
- fer el pallaso** *SV*, quedar en situació poc airosa (R-M)
Es creu molt llest, però moltes vegades fa el pallaso sortint a parlar de coses que no entén (R-M)
→ **fer el ridícul, fer el ninot, fer el pagès, fer riure, fer el préssec, fer el gegant**
- ▷ **fer servir** (algú) **de ninot** (inv.), **quedar lluït** (p.ext.), **ésser la riota** (d'algú) (p.ext.), **ésser el burlot** (d'algú) (p.ext.), **fer fila** (p.ext.)
- fer el paperina** *SV*, estar en una situació poc llúida, fer el ridícul (EC)
A vegades fa el paperina parlant de temes que no coneix / Fent el paperina com fas, t'acomodaran de la feina / No facis el paperina, tothom t'està mirant (EC, *, *)
→ **fer el préssec, fer el titella, fer la mona, fer el gegant, fer el primo, fer el capullo**
- fer el préssec** *SV*, quedar en situació ridícula / deixar-se enredar, caure en el ridícul (R-M, IEC)
De tant que volia sobresortir va dir coses sense solta i va fer el préssec; tothom se'n reia (R-M)
→ **fer el ridícul, fer el pagès, fer el pallaso, fer el paperina**
- **fer el primo** *SV*, quedar en una situació poc llúida, fer el ridícul
He fet el primo de mala manera: em pensava que podia anar a aquella festa i resulta que només s'hi podia entrar amb una invitació especial (També s'usa amb el verb *fotre*)
→ **fer el capullo, fer el paperina, fer el ninot** [primo: mot no registrat a l'IEC]
- fer el ridícul** *SV*, quedar en situació poc airosa (R-M)
- Si no li fas un bon obsequi faràs el ridícul; val més no regalar-li res / Amb la seva actitud altiva ha fet el ridícul* (R-M)
→ **fer el pallaso, fer cagarella, fer el ninot, fer el pagès, fer el gegant**
- ▷ **quedar lluït** (p.ext.), **ficar-se de peus a la galleda** (p.ext.), **quedar en ridícul** (p.ext.), **posar** (algú) **en ridícul** (p.ext.), **fer tant de paper com en Palou a sa Pobla** (p.ext.)
- **fer el titella** *SV*, fer el ridícul, quedar en una situació poc airosa
Actuant d'aquesta manera, has fet el titella i t'has posat totalment en evidència davant de tothom
→ **ésser un titella** (algú), **fer la mona, fer el paperina**
- ▷ **ésser el burlot** (d'algú) (p.ext.)
- fer fila** *SV*, fer el ridícul / quedar en una situació poc airosa (Fr, *)
Quina fila fa, amb aquell vestit antiquat! / Quina fila que fa! / Noia, fas una bona fila, amb aquests pantalons! / Fas una fila! On vas així? (S'usa sempre en contextos emfàtics i en sentit irònic. També es fa servir amb les formes fer una bona fila i fer una fila) (Fr, EC, *, *)
▷ **fer el pallaso** (p.ext.)
- fer la mona** *SV*, fer el ridícul / quedar en una situació poc airosa (IEC, *)
A les reunions fa la mona per cridar l'atenció
→ **fer el titella, fer el paperina**
- fer riure** *SV*, provocar burles. Fer el ridícul (R-M)
Essent marit i muller faria riure que li féssiu el regal per separat (R-M)
→ **fer el pallaso**
- ▷ **quedar lluït** (p.ext.), **de riure** (p.ext.), **ésser la riota** (d'algú) (p.ext.)
- fer un paper d'estrassa** *SV*, fer el ridícul / quedar en una situació poc airosa (IEC, *)
Els seus companys van quedar molt bé en la competició, però ell hi va fer un paper d'estrassa / Se sent molt orgullós del seu comportament violent, però jo penso que va fer un paper d'estrassa (R-M)
→ **fer un mal paper**
- ▷ **fer un bon paper** (ant.), **fer pocs pets pudents** (p.ext.), **no fer cap pet que pudi** (p.ext.)
- mico filós** *SN*, persona desnerida, d'aspecte ridícul (IEC)
Tu, mico filós, apartat't i deixa'm passar / L'Eusebi és un mico filós, es queixa per tot i més aviat fa pena
→ **mitja tita, mitja cerilla, ésser poca cosa** (algú)
- **quedar en ridícul** *SV*, quedar en una situació ridícula
Va quedar en ridícul en no saber contestar una pregunta de fàcil resposta

- ▷ **posar** (algú) **en ridícul** (inv.), **fer el ridícul** (p.ext.)

RIDICULITZAR

posar (algú) **en ridícul** *SV*, crear a algú una situació ridícula (R-M)

El va posar en ridícul davant dels clients rebatent-li bona part del que acabava de dir / Em va posar en ridícul amb tota la mala intenció / L'entrevistat va deixar el periodista en ridícul (També s'usa amb el verb *deixar*) (R-M, R-M, *)

- ▷ **quedar en ridícul** (inv.), **fer el ridícul** (p.ext.), **donar una bufetada** (a algú) (p.ext.)

RIDICULITZAT

pagar el riure *SV*, ésser objecte de burla o riota (R-M)

Són molt burletes; si vas amb ells, més d'una vegada et tocarà pagar el riure (R-M)

- **pagar la festa**, **ésser la riota** (d'algú)

RÍGID

encarcarat com un ciri *SA*, enravenat / molt rígid (R-M, EC)

Restà encarcarat com un ciri; i no obrí boca durant una bona estona (R-M)

- **dret com un ciri**, **dret com un pal**, **dret com un rave**

RIGORÓS

no perdonar ni penes ni fatigues *SV*, no deixar de posar en pràctica alguna cosa, no cometre cap omisió ni transigir en res (IEC)

És molt exigent, no perdona ni penes ni fatigues als seus treballadors

- **ésser de la màniga estreta**, **de ferro**

- ▷ **ésser de la màniga ampla** (ant.), **tenir la mà blana** (ant.)

RIGOROSAMENT

si anem a mirar *SConj*, si volem ésser justos (R-M)

Ell té raó, perquè, si anem a mirar, l'altre no tenia cap dret de privar-li el pas a través d'aquell camí (R-M)

- **en rigor**

- ▷ **a dir veritat** (p.ext.)

RIOTA

ésser cornut i pagar el beure *SCoord*, avenir-se a servir de burla o a ésser perjudicat (R-M)

M'han estafat i ara em toca pagar el plet? Això seria ésser cornut i pagar el beure! (R-M)

- **pagar els esquellots**, **quedar cul batut i cara alegre**, **pregar i pagar**

ésser la riota (d'algú) *SV*, (ésser la) persona o cosa que provoca rialles de burla (A-M)

Uns quants dies va ésser la riota de les seves amistats més íntimes / Amb aquestes sortides que té és la riota de tothom / En Jaume és la riota de la classe (També s'usa amb el nom *rialla* i amb noms que denoten collectivitats com a complement) (A-M, *, *)

- **ésser el burlot** (d'algú), **pagar el riure**
▷ **quedar lluït** (p.ext.), **fer cagarella** (p.ext.), **fer el ninot** (p.ext.), **fer el pallaso** (p.ext.), **fer riure** (p.ext.), **ésser l'ase dels cops** (p.ext.)

RIQUESA

castells de vent *SN*, riqueses quimèriques / béns quimèrics (Fr, IEC)

S'imagina que és rica i que té cotxes i cases per tot el món, només té castells de vent

- **castell de cartes**

- ▷ **castell de vent** (v.f.), **viure d'il·lusions** (p.ext.), **somiar truites** (p.ext.)

la gallina dels ous d'or *SD*, persona o cosa que proporciona béns o coses útils (IEC)

Aquest negoci serà la gallina dels ous d'or

- **negoci rodó**, **bon negoci**

- ▷ **el negoci d'en Robert amb les cabres** (ant.), **fer negoci** (p.ext.), **munyar la vaca** (p.ext.)

poder adquisitiu *SN*, quantitat de béns i serveis de consum que hom pot adquirir amb una determinada quantitat de diners (EC)

El meu poder adquisitiu ha minvat molt aquest darrer any

RISC

o caixa o faixa *SCoord*, es diu quan hom ha de prendre una decisió arriscada, jugant-s'hi el tot pel tot (IEC)

Vinga nois, o caixa o faixa: o parlem amb el director o presentem la dimissió!

- ▷ **caixa o faixa** (v.f.), **fer un cop de cap** (p.ext.), **jugar-se el tot pel tot** (p.ext.)

pena de mort *SN*, molta dificultat o perill (R-M)

Renoi! Hi ha pena de mort a passar per aquests espadats! Una relliscada seria fatal / Quina pena de mort a fer l'exercici d'aquest equilibrista! (R-M)

- **haver-hi pena de la vida**

RITME

anar a temps *SV*, observar el ritme en l'execució d'una obra musical (A-M)

Hem d'anar a temps si volem que aquest fragment musical surti bé / Si sabés entrar a temps i a to (També s'usa amb el verb *entrar*) (*, A-M)

- **a cops de**

RIU

llit fluvial *SN*, jaç o tros cobert habitualment per l'aigua del riu per on s'escorren les aigües du-

rant les revingudes corrents, considerat com a bé de domini públic (IEC)

Aquest llit fluvial no és gaire ample / El llit del riu és ben sec (També s'usa amb la forma *llit del riu*)

RIURE

cargolar-se de riure *SV*, riure / riure molt, desmesuradament (Fr, *)

Aquell acudit feia cargolar-se de riure / Es recargolava de riure cada vegada que el veia (També s'usa amb el verb *recargolar*)

→ **riure per les butxaques, petar-se de riure, pixar-se de riure, desfer-se de riure, esqueixar-se de riure, clavar-se a riure, desllorigar-se de riure, esbotzar-se de riure, cruixir-se de riure, morir-se de riure**

clavar-se a riure *SV*, riure / riure molt, exageradament (Fr, *)

Després de sentir l'acudit van clavar-se a riure

→ **cargolar-se de riure, petar-se de riure, pixar-se de riure, desfer-se de riure, esqueixar-se de riure, desllorigar-se de riure, esbotzar-se de riure, cruixir-se de riure, morir-se de riure**

cruixir-se de riure *SV*, riure desmesuradament (A-M)

Es cruixien de riure quan pensaven en la pel·lícula

→ **petar-se de riure, desfer-se de riure, cargolar-se de riure, morir-se de riure, pixar-se de riure, esqueixar-se de riure, desllorigar-se de riure, esbotzar-se de riure, clavar-se a riure**

desfer-se de riure *SV*, riure desmesuradament (A-M)

Es desfeien de riure cada vegada que pensaven en el que els havia passat

→ **cruixir-se de riure, morir-se de riure, pixar-se de riure, petar-se de riure, esbotzar-se de riure, esqueixar-se de riure, petar-se el cul, cargolar-se de riure, desllorigar-se de riure, clavar-se a riure**
 ▽ **desfer-se en plors** (ant.)

■ **desllorigar-se de riure** *SV*, riure molt

És un noi molt graciós. Amb els seus acudits ens feia desllorigar de riure

→ **cargolar-se de riure, pixar-se de riure, petar-se de riure, morir-se de riure, esbotzar-se de riure, esqueixar-se de riure, cruixir-se de riure, desfer-se de riure, clavar-se a riure**

esbotzar-se de riure *SV*, riure fort i amb grans contorsions (A-M)

Un que los mirava esbotzant-se de riure / Ha caigut de la cadira, però s'ho ha pres bé i s'esbotzava de riure (A-M, *)

→ **esqueixar-se de riure, desllorigar-se de riure, pixar-se de riure, morir-se de riure, cargolar-se de riure, desfer-se de riure,**

re, petar-se de riure, cruixir-se de riure, clavar-se a riure

esclafir a riure *SV*, riure fort, d'una manera sorollosa (IEC)

En veure'l sortir disfressat d'aquella manera, vam esclafir a riure / De cop i volta va esclatar a riure sense que ningú sabés per què (També s'usa amb el verb *esclatar*)

→ **esclafir en una gran riallada, esclafir una rialla, riure per les butxaques**

▷ **esclafir de riure** (v.f.), **esclafir a plorar** (ant.), **esclatar en plors** (ant.), **esclafir el plor** (ant.)

esclafir el riure *O*, posar-se a riure d'una manera sorollosa (EC)

Quan en Jaume va acabar d'explicar l'acudit va esclafir el riure de la gent

→ **esclafir una rialla, esclafir en una gran riallada, esclafir a riure**

▷ **esclafir a plorar** (ant.), **esclafir el plor** (ant.), **rialla homèrica** (p.ext.)

esclafir en una gran riallada *SV*, posar-se a riure d'una manera sorollosa

Després de sentir aquell acudit va esclafir en una gran riallada

→ **esclafir una rialla, esclafir a riure, esclafir el riure**

▷ **esclafir a plorar** (ant.), **esclafir el plor** (ant.), **rialla homèrica** (p.ext.)

esclafir una rialla *O*, posar-se a riure (IEC)

Després de fer el comentari va esclafir una rialla

→ **esclafir el riure, esclafir en una gran riallada, esclafir a riure**

esqueixar-se de riure *SV*, riure desmesuradament (A-M)

Amb els seus acudits ens esqueixàvem de riure

→ **petar-se de riure, desllorigar-se de riure, pixar-se de riure, morir-se de riure, cargolar-se de riure, cruixir-se de riure, desfer-se de riure, esbotzar-se de riure, clavar-se a riure**

morir-se de riure *SV*, riure desmesuradament (A-M)

Es morien de riure cada vegada que el veien passar fent broma / Era un espectacle que feia morir de riure (*, EC)

→ **petar-se de riure, esbotzar-se de riure, desllorigar-se de riure, cruixir-se de riure, esqueixar-se de riure, petar-se el cul, desfer-se de riure, pixar-se de riure, cargolar-se de riure, clavar-se a riure**

petar-se de riure *SV*, riure molt / riure amb grans contorsions (Fr, EC)

Em petava de riure i no podia parar (També s'usa amb els verbs *esclatar, partir, rebentar, trencar* i amb el castellanisme *tronxar*)

→ **pixar-se de riure, morir-se de riure, esbotzar-se de riure, cruixir-se de riure, esqueixar-se de riure, petar-se el cul,**

cargolar-se de riure, desfer-se de riure, desllorigar-se de riure, clavar-se a riure

■ **petar-se el cul** *SV*, riure molt, desmesuradament, fent grans contorsions

Quan es posa a explicar acudits em peto el cul

→ **pixar-se de riure, desfer-se de riure, morir-se de riure, petar-se de riure**

pixar-se de riure *SV*, riure inconteniblement / riure molt (R-M, IEC)

Quins acudits més divertits! Ens han fet pixar de riure (També s'usa amb el verb compixar) (R-M)

→ **petar-se el cul, morir-se de riure, cargolar-se de riure, petar-se de riure, cruixir-se de riure, desfer-se de riure, desllorigar-se de riure, esbotzar-se de riure, esqueixar-se de riure, clavar-se a riure**

riure com un boig *SV*, riure molt i escandalosament

Tan seriós que és i quan li van explicar l'acudit va començar a riure com un boig / Riu com un ximple i se'l sent d'una hora lluny (També s'usa amb l'adjectiu ximple)

→ **riure per les butxaques, riure pels colzes**

▷ **rialla homèrica** (p.ext.)

riure de les dents enfora *SV*, no riure francament, sincerament (IEC)

És un hipòcrita, sempre riu de les dents enfora

▷ **cara de Dijous Sant i fets de Carnestoltes** (p.ext.)

riure pels colzes *SV*, riure molt (IEC)

És un cas especial, riu pels colzes i quan comença li costa parar

→ **riure per les butxaques, riure com un boig**

▷ **tenir el riure fàcil** (p.ext.), **de rialla fàcil** (p.ext.)

riure pels seus dintres *SV*, alegrar-se de quelcom sense deixar-ho veure

Va riure pels seus dintres perquè estava molt feliç / No cal que riguis pels teus dintres; ja sabem que et fa molt de goig anar al parc (També s'usa amb les altres formes del possessiu) (, R-M)*

→ **riure per sota el nas**

riure per les butxaques *SV*, riure molt (IEC)

En Jaume reia per les butxaques cada vegada que li explicaven el que havia dit l'Enric / Era tan graciós explicant els acudits que ens feia riure per les butxaques (R-M)

→ **riure pels colzes, cargolar-se de riure, esclafir a riure, riure com un boig**

riure per sota el nas *SV*, alegrar-se de quelcom sense deixar-ho veure / riure sorneguerament (R-M, Fr)

En veure'ls tan enfadats, ell reia per sota el nas; ho havia fet precisament perquè s'empessin (R-M)

→ **riure pels seus dintres**

ROBA

roba blanca *SN*, peces de roba blanca que hom sol rentar separatament de les de color (EC) *Separa tota la roba blanca (llençols, cobrellits, etc.) de la resta*

▷ **roba de color** (ant.)

roba de color *SN*, la (roba) que no és blanca ni negra / peces de roba de color que hom sol rentar a part perquè no teneixin la roba blanca (A-M, EC)

Vigila on poses la roba de color, que destenyeix / No rentis la roba de color amb la blanca

▷ **roba blanca** (ant.)

roba de pare i mare *SN*, nom donat vulgarment, especialment al camp, a la roba gruixuda feta pels pagesos amb cànem o amb lli filats per ells mateixos que era emprada, especialment, per a fer llençols (EC)

Els calia roba de pare i mare per a fer dos llençols nous

▷ **d'abric** (p.ext.)

ROBAR

afaitar els diners (a algú) *SV*, prendre els diners a algú (IEC)

Uns estafadors van afaitar els diners al pobre adroguer (També s'usa amb la forma afaitar la cartera (a algú))

→ **fer córrer** (alguna cosa)

fer córrer (alguna cosa) *SV*, robar alguna cosa, fer-la desaparèixer (EC)

En pujar al tren li han fet córrer la cartera (R-M)

→ **fer córrer l'ungla, afaitar els diners** (a algú), **vetllar pels descuidats**

▷ **treure** (alguna cosa) **d'entre potes** (p.ext.)

fer córrer l'arpa *SV*, dit de la persona que és donada a apoderar-se del que no és seu / furtar (IEC, EC)

De ben jovenet va aprendre de fer córrer l'arpa i ja mai més no va voler treballar (R-M)

→ **fer córrer els dits, fer córrer l'ungla, vetllar pels descuidats, tocar l'arpa**

fer córrer l'ungla *SV*, robar / robar d'amagat, sense violència ni intimidació (IEC, *)

Té molta traça a fer córrer l'ungla; quan el veuen en alguna botiga ja tremolen i el vigilen de prop (R-M)

→ **fer córrer els dits, fer córrer l'arpa, vetllar pels descuidats, fer l'ungla** (a algú), **fer córrer** (alguna cosa), **tocar l'arpa**

▷ **tenir les ungles llargues** (p.ext.), **llarg d'ungles** (p.ext.), **ésser de l'ungla** (p.ext.), **gent de l'ungla** (p.ext.)

fer l'ungla (a algú) *SV*, robar / robar d'amagat, sense violència ni intimidació (EC, *)

L'han detingut per fer l'ungla

→ **fer córrer l'ungla, fer la barba** (a algú)

▷ **tenir les ungles llargues** (p.ext.), **llarg**

- d'ungles** (p.ext.), **ésser de l'ungla** (p.ext.), **gent de l'ungla** (p.ext.)
- fer la barba** (a algú) *SV*, robar / robar d'amagat, sense violència ni intimidació (R-M, *)
Aquest és capaç de fer la barba a qui li passi pel davant / Si badem, aquest és capaç de fer-nos la barba; es veu bé que és un pillet (*, R-M)
 → **fer l'ungla** (a algú), **vetllar pels descuidats**
 ▷ **fer moros** (a algú) (p.ext.)
- fer net** (d'alguna cosa) *SV*, prendre alguna cosa a algú cometent un robatori
Els lladres van entrar a casa seva i van fer net de totes les joies (El complement es pot ometre)
 → **fer cau i net** (d'alguna cosa)
 ▷ **no deixar un clau a la paret** (p.ext.)
- robar camins** *SV*, robar els vianants en despoblat (EC)
A l'edat mitjana els bandolers es dedicaven a robar camins
 ▷ **lladre de camí ral** (p.ext.)
- tocar l'arpa** *SV*, robar / robar d'amagat, sense violència ni intimidació (R-M, *)
Quan entra en una botiga ja el vigilen, perquè tothom sap que té el vici de tocar l'arpa; arrapa tot el que pot (R-M)
 → **fer córrer els dits, fer córrer l'ungla, fer córrer l'arpa, vetllar pels descuidats**
- vetllar pels descuidats** *SV*, prendre tot el que és a l'abast (R-M)
No t'allunyis de la maleta; a les estacions sempre hi ha qui vetlla pels descuidats i te la poden prendre (R-M)
 → **fer córrer l'ungla, tocar l'arpa, fer córrer l'arpa, fer córrer** (alguna cosa), **fer la barba** (a algú), **fer córrer els dits**
 ▷ **fer moros** (a algú) (p.ext.)

ROBUST

- cara de bon any** *SN*, [ésser] d'aspecte robust i sa / robust (Fr, IEC)
Digues-li a en Jaume que t'ajudi, que fa cara de bon any
 ▷ **escanyat de llet** (ant.)
- ésser de bona fusta** (algú) *SV*, ésser de complexió robusta (A-M)
Necessitava algú que l'ajudés a baixar els mobles de les golfes, algú que fos de bona fusta / És de molt bona fusta i no se'n sentirà, de l'esforç (També s'usa amb el verb *semblar* i amb el quantificador *molt* en posició preadjectival)
 → **ésser de bona teia** (algú), **ésser de bona soca** (algú), **fort com un roure**
- ésser de bona soca** (algú) *SV*, algú, ésser de complexió sana, forta (IEC)
Es recuperarà ben aviat del mal perquè és de bona soca / Per a moure aquest armari, necessitem dos homes de molt bona soca (També s'usa amb el verb *semblar* i amb el quantificador *molt* en posició preadjectival) (R-M, *)

- **ésser de bona fusta** (algú), **ésser de bona teia** (algú), **fort com un roure**
 ▷ **mitja cerilla** (ant.)
- ésser de bona teia** (algú) *SV*, ésser de naturalesa robusta, vigorosa / (ésser) robust de salut (A-M, Fr)
El teu germà és de bona teia, és bo per a fer totes les feines de força / No es cansa mai perquè és de molt bona teia (També s'usa amb el verb *semblar* i amb el quantificador *molt* en posició preadjectival)
 → **ésser de bona fusta** (algú), **ésser de bona soca** (algú)
- estar com un pedrer** *SV*, estar molt robust i fort (A-M)
Per s'edat que té, està com un pedrer
 → **ésser un roure** (algú), **fort com una roca** [Mall. (A-M)]
- fort com un toro** *SA*, es diu d'una persona molt robusta (A-M)
El vigilant de l'aparcament era fort com un toro (També s'usa ometent l'adjectiu)
 → **fort com una roca, fort com un roure, fort com un cavall, més fort que un roure**
 ▷ **ésser tot músculs** (p.ext.)
- home de pa i tros** *SN*, home robust (A-M)
Un altre senyor de mitja edat, home de pa i tros, amb tres pams d'espàtlla (A-M)
 → **tros d'home**
 ▷ **esquitx d'home** (ant.), **carregat d'espàlles** (p.ext.)

ROCA

- roca viva** *SN*, part dura d'una roca (per oposició a la terra, a la sorra, etc., que la cobreixen) / roca o pedra d'una gran duresa (per oposició a la terra, la sorra, etc., que la cobreixen) (IEC, EC)
Tota la roca estava coberta de sorra menys un tros. El nen va anar a caure a sobre de la roca viva / Quan va caure, va picar de cap contra la roca viva i es va morir (També s'usa amb el nom *pedra*)

RODAMÓN

- ocell de pas** *SN*, que no té residència o relació habitual en un lloc / persona que només fa una estada en un lloc (R-M, EC)
Entre els firaires solenals hi ha els qui són ocells de pas, que no solen parar mai dues vegades seguides al mateix poble / Era un ocell de pas, un especialista estranger que recorria el món (R-M, A-M)
 ▷ **a la ventura** (p.ext.), **anar pel món** (p.ext.), **trescar la Seca i la Meca** (p.ext.), **ésser un pamparruana** (p.ext.), **cavaller de fortuna** (p.ext.)

RODOLANT

- a tombarelles** *SP*, fent la volta de campana, les mans a terra (R-M)

Ha volgut travessar tot el pati a tombarelles; n'ha fetes deu o dotze de seguides / Corria a tombarelles (R-M)

▷ **de tombarelles** (v.f.), **a rebolcons** (p.ext.), **de tomballons** (p.ext.), **de rodolons** (p.ext.)

de rodolons *SP*, rodolant per terra (R-M)

El jugador caigué de rodolons, però no es va fer gens de mal / Va caure de la perera i va anar de rodolons fins al peu del marge (S'usa normalment amb els verbs anar, caure, etc.) (R-M)

→ **de tomballons, a capgirells, a rebolcons**
▷ **a rodolons** (v.f.), **a tombarelles** (p.ext.)

de tomballons *SP*, caient i rodolant / [anar per terra] fent tombs (R-M)

Van anar de tomballons per terra (S'usa normalment amb els verbs anar, caure, etc.) (IEC)

→ **a rebolcons, de rodolons, a tombarelles, a capgirells**

▷ **a tomballons** (v.f.), **a empentes i rodolons** (p.ext.), **a tombarelles** (p.ext.)

ROMA

la ciutat eterna *SD*, expressió per a designar la ciutat de Roma

Ha anat de vacances a la ciutat eterna

ROMANCEJAR

estar de romanços *SV*, entretenir-se amb coses de poca importància o en detalls

Aquest sempre està de romanços i no avança mai la feina

→ **estar per brocs**

▷ **perdre el temps** (p.ext.), **parar-se en cametes de mosca** (p.ext.)

fer el ronsa *SV*, resistir-se a fer quelcom / entretenir-se o endarrerir-se en l'execució d'una cosa, procurant no fer-la o esperant que altri la faci / ronsejar (R-M, A-M, IEC)

*Quan es parla d'anar a l'escola sempre fa el ronsa; és un mal estudiant / Ella fa el ronsa cada dia per llevar-se / En Jaume i en Pau fan el ronsa cada dia per anar a dormir / Ell debades fa la ronsa (També s'usa amb la forma fer el ronso) (R-M, *, *, A-M)*

→ **fer el sorn, fer l'orni**

▷ **no fotre cop** (p.ext.), **no fotre brot** (p.ext.)

● **fer la ronsa** (Val., Mall.)

fer el sorn *SV*, sornejar / algú, no apressar-se gens a fer el que li manen (IEC, *)

No facis el sorn i afanya't, que jo tinc feina per a fer

→ **fer el ronsa, fer l'orni**

▷ **no fotre cop** (p.ext.), **no fotre brot** (p.ext.)

fer l'orni *SV*, romancejar / anar diferint l'execució d'una cosa que hom fa de mala gana (Fr, *)
No facis l'orni que nosaltres tenim feina i tu ens hauries d'ajudar

→ **fer el ronsa, fer el sorn**

▷ **no fotre cop** (p.ext.), **no fotre brot** (p.ext.)

ROMANCER

■ **estar carregat d'històries** *SV*, tenir moltes manies

Que diu que es troba malament? Segur que fa comèdia, està carregat d'històries / ¿Encara no goseu deixar sola la vostra filla? Esteu carregats de romanços! Amb l'edat que té, ja li toca quedar-se sola de tant en tant (També s'usa amb el nom romanço)

→ **estar carregat de punyetes, estar carregat d'hòsties**

▷ **no tenir manies** (ant.), **cercar cinc peus al gat** (p.ext.)

ROMANDRE

fer durada (a algun lloc) *SV*, estar llarg temps / estar-se molt de temps a algun lloc (A-M, EC)

El criat no ha fet durada en aquella casa

→ **fer temps** (a algun lloc)

▷ **fer vida i mort** (a algun lloc) (p.ext.), **fers'hi vell** (a algun lloc) (p.ext.), **fer alto** (a algun lloc) (p.ext.), **fer escala** (a algun lloc) (p.ext.)

fer s'estada *SV*, restar, no anar-se'n d'ull lloc, etc.

Dia primer de juliol anirem a fer s'estada (A-M)

▷ **fer estada** (v.f.)

[Men. (A-M)]

fer temps (a algun lloc) *SV*, estar a algun lloc durant una temporada (EC)

*És un noi que sempre ha fet temps a la casa on ha treballat: és molt formal o no li agrada canviar d'empresa / Va fer temps durant alguns dies a Londres / Va fer molt temps a França (També s'usa amb el quantificador molt en posició prenominal) (R-M, *, EC)*

→ **fer durada** (a algun lloc)

▷ **fer alto** (a algun lloc) (p.ext.), **fer escala** (a algun lloc) (p.ext.)

ROMERIA

anar a maig *SV*, anar a la romeria que se celebra el primer diumenge de maig a Santa Eulàlia (Eiv.) (A-M)

No hi són a casa, van a maig

[Eiv. (A-M)]

ROMPRE

rompre en escriuix (alguna cosa) *SV*, rompre completament (IEC)

L'arbre més corpulent del parc s'ha romput en escriuix a causa del temporal (R-M)

RONDA

cinturó de ronda *SN*, ronda / via de circulació que volta totalment o parcialment una població tot enllaçant les carreteres que hi aflueixen (IEC, *)

Va molt bé passar pel cinturó de ronda si s'ha

d'entrar per l'altre costat de la ciutat, s'eviten les embussades

RONDAR

anar de vega *SV*, rondar / rondar per divertir-se (R-M, *)

Aquests dos, no els trobaràs mai a casa; els agrada molt anar de vega; sempre estan rondant (R-M)

→ **anar a córrer-la**

▷ **anar de marxa** (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

RONDINAIRE

ésser un sac de gemecs *SV*, (ésser una) persona que sempre gemega, es lamenta (IEC)

No està mai content; és un sac de gemecs; sempre es queixa d'una cosa o altra; si no és del dolor de l'esquena, és del mal geni de la seva dona / Acaba ja de queixar-te i no siguis sac de gemecs (R-M)

→ **tenir sempre un forat que li fa aire, tenir sempre un sis o un as**

RONDINANT

de rebufada *SP*, amb rebufo o paraules rudes (EC)

Aquest noi no m'agrada perquè fa les feines de rebufada

→ **de mala gana**

▷ **a contracor** (p.ext.), **a desgrat de** (p.ext.)

RONDINAR

parlar entre dents *SV*, articular confusament les paraules / parlar de manera que no s'entengui el que hom diu / parlar obrint molt poc la boca, de manera poc intel·ligible, generalment per estar irritat, disgustat, molt preocupat, etc. (R-M, IEC, A-M)

Prou de parlar entre dents! Si tens alguna queixa, digues-ho clarament / Ha botzinat entre dents que la feina estava mal feta, però no li ho ha dit clarament (També s'usa amb els verbs *botzinar*, *dir*, etc.) (R-M, *)

→ **dir** (alguna cosa) **amb mitja boca**

▷ **fer embuts** (p.ext.)

ROQUERAR

terra magra *SN*, terra que té poc gruix, que té roca molt a prop de la superfície (EC)

Aquí no hi podem plantar la tenda de campanya, perquè és terra magra

→ **terra prima**

▷ **terra grassa** (ant.)

ROS

ros com un fil d'or *SA*, expressió comparativa usada per a ponderar el color molt ros del cabell (EC)

De petit era ros com un fil d'or (També s'usa amb la forma *ros com fil d'or*)

RÒSSA

cavall de mala mort *SN*, ròssa / animal de peu rodó (sovint usat en mala part designant el que és dolent, vell i flac) (EC, *)

No es pot fer una carrera amb un cavall de mala mort com el seu

ROSTIT

a l'ast *SP*, dit per a referir-se al mètode de rostiment que es fa mitjançant una tija de ferro punxeguda per un cap que traspasa longitudinalment un animal o tros de carn a fi d'anar-lo rostint mentre rep un moviment de rotació *M'encanta el pollastre a l'ast*

▷ **a la brasa** (p.ext.)

ROTLLAR

fer roda *SV*, posar-se en cercle (A-M)

Vam fer roda al voltant del Josep perquè ens anava a explicar un acudit

▷ **fer rotlle** (a algú) (p.ext.)

RÒTULA

l'os de l'alegria *SD*, la ròtula / os pla i triangular que forma la part anterior del genoll (R-M, *)

M'he donat un cop a l'os de l'alegria que m'ha deixat una bona estona sense poder caminar (R-M)

▷ **l'os de la música** (p.ext.)

ROVELL

vermell d'ou *SN*, rovell d'ou (IEC)

En dejú, menja un vermell d'ou amb una mica de moscatell i sucre perquè diu que això li dóna energia per a tot el dia

▷ **el blanc de l'ou** (p.ext.), **pic de gall** (p.ext.)

RUBORITZAR-SE

posar-se vermell *SV*, ruboritzar-se / enrojolar-se, per vergonya (Fr, *)

El van fer sortir davant de tota la classe i es va posar vermell (També s'usa amb els verbs *ficar* i *tornar*)

→ **pujar-li els colors a la cara** (a algú), **tornar-se de mil colors, tornar-se de tots colors**

▷ **tenir les galtes enceses** (p.ext.), **tenir les galtes vermelles** (p.ext.), **vermell com un pebrot** (p.ext.)

pujar-li els colors a la cara (a algú) *O*, ruboritzar-se / enrojolar-se, tornar-se vermell per efecte de la vergonya (R-M, *)

En dir tantes impertinències, aconseguí de fer-me pujar els colors a la cara / Li van pujar els colors a la cara quan va contemplar aquell fet tan vergonyant (També s'usa amb la forma *pujar-li els colors* (a algú)) (R-M, *)

→ **tornar-se de mil colors, posar-se vermell, tornar-se de tots colors**

▷ **pujar-li els colors de la cara** (a algú)

(v.f.), **tenir les galtes enceses** (p.ext.), **tenir les galtes vermelles** (p.ext.), **vermell com un pebrot** (p.ext.)

tornar-se de mil colors *SV*, envermellir-se molt i tornar a perdre i recobrar la color per una impressió forta / enrojolar-se i empallidir successivament a causa d'una emoció violenta (A-M, EC)

Quan li pregunten la lliçó es torna de mil colors (També s'usa amb el verb *posar* i amb el numeral *cent mil*)

→ **tornar-se de tots colors, pujar-li els colors a la cara** (a algú), **posar-se vermell, treure els colors**

▷ **tenir les galtes vermelles** (p.ext.), **tenir les galtes enceses** (p.ext.)

tornar-se de tots colors *SV*, enrojolar-se, tornar-se vermell per efecte de la vergonya (R-M) *En veure's descobert, es va tornar de tots colors i no va saber com excusar el seu comportament* (També s'usa amb el verb *posar*) (R-M)

→ **tornar-se de mil colors, posar-se vermell, pujar-li els colors a la cara** (a algú)

▷ **voler fondre's** (p.ext.), **caure-li la cara de vergonya** (a algú) (p.ext.), **tenir les galtes vermelles** (p.ext.), **tenir les galtes enceses** (p.ext.), **vermell com un pebrot** (p.ext.), **no saber on ficar-se** (p.ext.)

RUBORITZAT

vermell com un pebrot *SA*, expressió per a indicar que una persona està molt vermella de cara (A-M)

Es va posar vermell com un pebrot quan tothom va descobrir el seu engany / Quan s'a-vergonyeix es posa com un pebrot (També s'usa ometer l'adjectiu) (*, R-M)

→ **omendre's com un lluet, tenir les galtes enceses, tenir les galtes vermelles**

▷ **pujar-li els colors a la cara** (a algú) (p.ext.), **tornar-se de tots colors** (p.ext.), **posar-se vermell** (p.ext.)

RUCADA

fer-ne una com un cabàs *SV*, fer un acte fora de propòsit i reprehensible (IEC)

N'ha fet una com un cabàs, s'ha menjat les quatre rajoles de xocolata que tenia guardades a l'armari, és un trapella

→ **fer-ne una com un cove, fer-ne una de bona, fer-ne una de crespa, fer-ne una de grossa, fer-ne una de l'alçada d'un campanar**

▷ **ésser un cas com un cabàs** (p.ext.)

RUGOSITAT

■ **banda acústica** *SN*, expressió usada per a referir-se a una sèrie de petites prominències col·locades a l'asfalt d'una carretera o via pú-

blica per tal de moderar la velocitat de circulació dels vehicles

Han demanat que hi hagi una banda acústica abans de cada pas de vianants / Cal que en aquella via hi facin bandes acústiques, perquè els conductors s'excedeixen en la velocitat

RUÏNA

el negoci d'en Robert amb les cabres *SD*, un mal negoci / negoci dolent, de mal resultat comercial. Es diu que el tal Robert donava dues cabres blanques per una de negra, o viceversa (IEC, A-M)

Es pensava guanyar molt i ha fet el negoci d'en Robert amb les cabres: ha perdut més que no tenia (R-M)

→ **mal negoci**

▷ **la gallina dels ous d'or** (ant.), **canviar pets amb merda** (p.ext.), **donar duros a quatre pessetes** (p.ext.), **pujar-se'n al cel** (p.ext.)

RUMB

anar a la volta (d'algun lloc) *SV*, prendre una embarcació el rumb de (EC)

Anem a la volta de l'estret (EC)

→ **tirar a la volta** (d'algun lloc), **fer proa, posar proa**

tirar a la volta (d'algun lloc) *SV*, prendre una embarcació el rumb de (EC)

Van tirar a la volta del cap

→ **anar a la volta** (d'algun lloc), **fer proa, posar proa**

RUMIANT

que torna, que gira *SCoord*, expressió que indica el fet d'anar donant voltes a un assumpte (IEC)

Jo li dic que no hi pensi més, però ell que torna, que gira

→ **donar voltes** (a alguna cosa), **escalfar-se el cap**

RUMOR

veus volanderes *SN*, notícies o comentaris que corren de boca en boca sense tenir garantia de veritat o fonament (IEC)

Que la Josefina s'ha casat embarassada? Això són veus volanderes

→ **brou de llengua, vent de boca, el dir de la gent, el què diran, bum-bum, rum-rum**

▷ **anar de boca en boca** (p.ext.)

RURAL

a fora *SP*, lluny de la ciutat (R-M)

Ells fa anys que són a Barcelona, però la seva família viuen a fora, en un poblet del Pallars (R-M)

→ **fora ciutat**

▷ **a ciutat** (ant.), **a pagès** (p.ext.), **casa de camp** (p.ext.)

a pagès *SP*, dit en relació amb les activitats del camp i de les masies

He passat un mes a pagès (EC)

▷ **a ciutat** (ant.), **ésser fill del terròs** (p.ext.), **a fora** (p.ext.)

■ **fora ciutat** *SP*, lluny de la ciutat

Viuen fora ciutat, al camp

RUSCA

en escriuix *SP*, dit del suro no trencat tal com els peladors l'han tret de l'arbre (IEC)

Li agrada comprar el suro en escriuix, per tal de donar-li la forma que ell vol

▷ **en brut** (p.ext.), **en floca** (p.ext.)

RÚSTIC

d'espardenya *SP*, de poble, popular (EC)

Aquest noi es nota que és d'espardenya; per això no es troba bé a la ciutat / Són gent d'espardenya (S'usa normalment com a complement dels noms *dona, home, gent i persona*)

▷ **de poble** (p.ext.)

RUTINÀRIAMENT

d'esma *SP*, maquinament / sense aptesa per a reaccionar d'una manera conscient (R-M, *)

Estava tan cansat que pujava per les escales d'esma; ni sabia a quin pis es trobava (R-M)

→ **sense pensar, sense esma**

▷ **de pura pensa** (p.ext.)

RUTLLAR

anar com una seda *SV*, anar perfectament / un afer, no trobar el menor obstacle (R-M, IEC)

El nostre matrimoni darrerament va com una seda: ja no ens barallem mai

→ **anar sobre rodes, anar a raig de càntir, anar vent en popa, anar la nata**

▷ **com cal** (p.ext.)

anar llatí *SV*, rutllar bé / anar llis, sense entrebancs (R-M, IEC)

El viatge fou esplèndid; tot va anar llatí; ni un contratemps / Aquesta màquina no va llatina /

Des que el seu pare li va cridar l'atenció, el nen va llatí i ja no fa tantes marranades (R-M, EC, *)

→ **anar sobre rodes, anar a l'hora**

▷ **posar vaselina** (en alguna cosa) (p.ext.)

anar sobre rodes *SV*, produir-se fàcilment, favorablement (R-M)

Si acceptes els seus punts de vista, entre vosaltres dos tot anirà sobre rodes; no sofrirà que el contradiguis / Des que ha arribat el nou director tot va sobre rodes (R-M)

→ **anar com una seda, anar vent en popa, anar llatí, anar en vençó, anar en popa, anar veles desplegadas, anar amb totes les veles al vent, anar a raig de càntir, anar la nata**

▷ **anar-li a teta de monja** (a algú) (p.ext.), **venir rodat** (p.ext.)

S

SA

cara de bon any SN, cara d'aspecte sa (IEC)

Jo no sé si és feliç, però sempre fa cara de bon any / Després de la llarga convalescència, ara ja fa cara de bon any (R-M, *)

→ **cara de rosa**

▷ **cara d'ou nial** (ant.), **cara de maig** (p.ext.)

cara de rosa SN, bonica i d'aspecte juvenívol i sa (Fr)

Ningú no diria que ha estat malalt tants mesos. Fa cara de rosa

→ **cara de bon any, cara de maig, fresc com una rosa**

dret i igual SCoord, sense malformació (R-M)

Volies un noi i t'ha nascut una noia. No et queixis, ha nascut dreta i igual, i això sol és ja motiu de satisfacció (R-M)

▷ **sa i condret** (p.ext.)

en forma SP, amb totes les facultats / [estar] en disposició òptima per a la pràctica esportiva o per a qualsevol altra activitat / tenir la forma física òptima (R-M, EC, IEC)

Me'n vaig a dormir d'hora perquè demà tinc molta feina i vull estar en forma; no vull sentir-me cansat / S'havia fet mal al peu, però ara ja torna a estar en forma i podrà jugar el partit de demà / L'hem trobat en bona forma (S'usa normalment amb els verbs *estar, sentir, trobar*, etc. i també amb el modificador *bon* en posició prenominal) (R-M, R-M, *)

→ **en plenes facultats, estar fort**

▷ **fer salut** (p.ext.)

en plenes facultats SP, en bon estat general de salut (R-M)

Quan s'està en plenes facultats no es pensa en les malalties que la imprudència pot produir / Em trobo en plenes facultats per a iniciar la feina (S'usa normalment amb els verbs *estar, sentir, trobar*, etc.) (R-M)

→ **en forma, estar fort, gastar salut**

ésser de bona fusta (algú) SV, ésser de constitució sana / ésser de complexió sana (IEC, A-M)

És un xicot de bona fusta; no està mai malalt / Sembla de bona fusta, és estrany que estigui malalt (També s'usa amb el verb *semblar* i amb el quantificador *molt* en posició preadjectival) (R-M, *)

→ **fort com un roure, ésser de bona teia** (algú), **ésser de bona soca** (algú)

▷ **salut de cavall** (p.ext.)

ésser de bona teia (algú) SV, ésser de complexió sana (Fr)

Encara que estigui prima és de bona teia, no es posa mai malalta (També s'usa amb el verb *semblar* i amb el quantificador *molt* en posició preadjectival)

→ **ésser de bona fusta** (algú), **ésser de bona soca** (algú)

ésser mitja vida SV, (una cosa) ésser molt sana o convenient (EC)

La netedat és mitja vida / Poder passejar tranquil·lament pel mig del bosc i sentir l'olor de la molsa humida és mitja vida (A-M, *)

estar bo SV, sa / estar sa, gaudir de bona salut (Fr, *)

Estava bo, però semblava malalt / Ja t'ha passat la grip? Ja estàs bo? (Fr, *)

▷ **no estar de filis** (ant.), **no estar catòlic** (ant.), **salut de cavall** (p.ext.)

estar de gana SV, (estar) en bona disposició de salut i d'humor (A-M)

He estat allitat uns quants dies però ara ja estic de gana / Jo no estic de gana, jo estic un poc indipost, jo no tinc perfecta salut (*, A-M)

→ **trempat com un pèsol**

▷ **no estar catòlic** (ant.), **no estar de filis** (ant.)

estar fort SV, estar en bona salut (A-M)

Ha passat uns dies enfebrat, però ara ja està fort / Darrerament ja no es posa malalt tan sovint, va més fort (També s'usa amb el verb *anar*)

→ **en forma, en plenes facultats, gastar salut**

▷ **no estar de filis** (ant.), **no estar catòlic** (ant.)

fort com un bronze SA, molt sa i ple de vigor (A-M)

A les anàlisis de sang que li han fet ha sortit que està fort com un bronze

→ **fort com un roure**

▷ **salut de cavall** (p.ext.)

fresc com un espàrrec SA, que està sa / molt fresc, gens marcit, molt ben conservat (*, A-M)

Tot i tenir vuitanta anys està fresc com un espàrrec: es conserva molt bé

→ **fresc com una rosa, fresc com una cama-roja**

▷ **salut de cavall** (p.ext.), **eixerit com un pèsol** (p.ext.)

fresc com una cama-roja SA, que està sa / molt fresc, gens marcit, molt ben conservat (*, A-M)

Té molta resistència física. Fixa't, està fresc com una cama-roja

→ **fresc com una rosa, fresc com un espàrrec**

fresc com una rosa SA, que està sa / molt fresc, gens marcit, molt ben conservat (*, A-M)

Vaig trobar-lo fresc com una rosa. Ningú no hauria dit que havia estat malalt tants de dies / Ha estat una setmana al llit, però ara ja està fresc com una rosa / El vaig veure fresc com una rosa, tot i que ja és gran (També s'usa ometent l'adjectiu) (R-M, *, *)

→ **fresc com un espàrrec, sa com un gra d'all, cara de rosa**

▷ **conservar-se com una rosa en remull** (p.ext.)

gastar salut SV, tenir salut, estar bé del cos (A-M)

Aquest xicot és molt jove i gasta salut (També s'usa amb els quantificadors *força, molt, etc.* en posició prenominal)

→ **estar fort, tenir bons colors, portar-se bé de salut, en plenes facultats**

▷ **haver-hi pesta de salut** (p.ext.)

més sa que un gra d'all SA, es diu d'una persona molt sana, que té molt bona salut (A-M)

Mai no ha estat malalt, sempre ha estat més sa que un gra d'all

→ **sa com un gra d'all**

posar-se com un cabell de nina SV, posar-se molt bé / tenir bona aparença (A-M, *)

Baldament haver estat tan malalt, en Llorenç s'ha posat com un cabell de nina

[Mall. (A-M)]

sa com un gra d'all SA, es diu d'una persona molt sana, que té molt bona salut (A-M)

Des que ha tornat de vacances se'l veu sa com un gra d'all; li ha anat bé descansar / Es nins estan alegres i sans com un gra d'all / Està totalment recuperat de la grip: està sa com un all (També s'usa amb la forma *sa com un all*) (*, A-M, *)

→ **més sa que un gra d'all, fresc com una rosa**

tenir bons colors SV, aparentar bona salut (R-M)

D'ençà que viu en aquest poble de muntanya, té bons colors; abans, semblava malalt / Encara que té bons colors, no es troba gaire fi / Té un bon color, es nota que ha fet vacances (També s'usa amb la forma *tenir un bon color*) (R-M, R-M, *)

→ **tenir un color sa, gastar salut**

tenir un color sa SV, tenir la cara de color rosat, no pàlid (EC)

Ningú no diria que té una malaltia greu, perquè té un color sa

→ **tenir bons colors**

trempat com un orgue SA, bé de salut (Fr)

L'estrè li ha desaparegut fent vacances i, des que ha tornat, està trempat com un orgue

→ **trempat com un pèsol, trempat com un all**

SABEDOR

a mi m'ho explicaràs O, frase usada per a indicar que el parlant ja té coneixement d'allò que li acaben d'explicar

A mi m'ho explicaràs! Ja sé què és tenir una cama enguixada durant tot l'estiu. No recordes que fa dos anys em va passar a mi? / Dius que et fa por deixar-te operar? A mi m'ho expliques? Que no veus que joestic feta un colador? (Normalment s'usa en segona persona del present o futur d'indicatiu)

→ **què m'has de dir**

▷ **ara li fan el mànec** (p.ext.)

SABER (v. tr.)

pensar-se-les totes SV, tenir experiència (R-M)

Fa molts anys que exerceix d'advocat i se les pensa totes; no comet gaires equivocacions / No se'n hi escapa ni una; es coneix molt bé totes les minúcies de la feina; se les pensa totes (R-M)

→ **tenir un pam de barba, no ésser manxol, tenir totes les dents, ésser un estornell, no ésser coix ni manxol, haver menjat a set hostals i begut a deu tavernes, saber més que el llibre de les set sivelles, saber més que set bisbes, estar curat d'espants**

▷ **anar sol** (p.ext.), **saber més que l'oli ranci** (p.ext.)

saber (alguna cosa) **com el Parenostre** SV, conèixer perfectament (R-M)

Se sap la lliçó com el Parenostre / Té una facilitat prodigiosa; per poc que estudiï, tot s'ho sap com el Parenostre / S'ho va estudiar tan bé que ho sabia com el Parenostre (*, R-M, R-M)

→ **de cor, de memòria**

▷ **repetir** (alguna cosa) **com un lloro** (p.ext.)

saber (alguna cosa) **de bona part** SV, saber alguna cosa per bon conducte, amb garanties de veritat (A-M)

Creu el que et dic, que ho sé de bona part

→ **per bon conducte, de bona font, de bona tinta**

saber de quin mal ha de morir SV, conèixer els fets que s'esdevindran, esp. els que presenten un caràcter negatiu (IEC)

Els meteoròlegs han previst una setmana carregada de pluges i xàfecs intensos que podrien afectar la collita de l'arròs. Així que, ja sabem de quin mal hem de morir

▷ **veure-les venir** (p.ext.), **veure a venir** (p.ext.)

saber del llim de les olles *SV*, saber molt, ésser experimentat (R-M)

No l'enredaran fàcilment; coneix molt bé la situació i sap del llim de les olles (R-M)

→ **pensar-se-les totes, saber més que el llibre de les set sivelles, saber més que l'oli ranci, saber més que set bisbes**

saber el vent i no saber el torrent *SCoord*, tenir una noció imprecisa i vaga d'una cosa de què hom ha sentit a parlar / haver sentit parlar d'una cosa, però no haver-ne tret l'entrellat / tenir notícia vaga d'una cosa, no saber-ne el net (Fr, IEC, A-M)

Sap que la celebració és a la tarda, però no sap ni l'hora ni el lloc, sap el vent i no sap el torrent / Fins que no els ho van explicar en detall, sabien el vent però no sabien el torrent

→ **sentir tocar campanes i no saber on, sentir parlar** (d'alguna cosa), **sentir el vent i no saber el torrent**

saber (alguna cosa) **pel cap dels dits** *SV*, saber (una cosa) molt bé, dominar-la (EC)

Sap parlar anglès pel cap dels dits

→ **tenir** (alguna cosa) **pel cap dels dits, saber** (alguna cosa) **per les ungles, tenir** (alguna cosa) **per la punta dels dits**

▷ **no entendre-hi un borral** (ant.), **no tenir ni folla** (d'alguna cosa) (ant.)

sentir tocar campanes i no saber on *SCoord*, tenir una noció imprecisa i vaga d'una cosa de què hom ha sentit a parlar / saber vagament, imperfectament, tergiversada, la veritat d'un fet (Fr, IEC)

Això que diu no és veritat; és un rumor fals. Ha sentit tocar campanes i no sap on / Sentíem tocar campanes i no sabíem d'on, ens faltava informació (També s'usa amb les formes *sentir campanes i no saber d'on i sentir tocar campanes*)

→ **saber el vent i no saber el torrent, sentir parlar** (d'alguna cosa), **sentir el vent i no saber el torrent**

▷ **sentir tocar campanes i no saber d'on** (v.f.)

tenir (alguna cosa) **pel cap dels dits** *SV*, ésser pràctic, expert, hàbil en quelcom / saber alguna cosa molt bé, dominar-la (R-M, IEC)

Li pots consultar qualsevol qüestió d'arrendaments; ho té pel cap dels dits i t'ho resoldrà de seguida (R-M)

→ **tenir-hi la mà trencada, tenir el cul pelat** (de fer alguna cosa), **tenir** (alguna cosa) **per la mà, tenir** (alguna cosa) **per la punta dels dits, saber** (alguna cosa) **pel cap dels dits, saber-ne de cada mà**

▷ **no entendre-hi un borral** (ant.), **no tenir ni folla** (d'alguna cosa) (ant.), **tenir** (algú o

alguna cosa) **apamat** (p.ext.), **posar-hi call** (p.ext.)

tenir (alguna cosa) **per la punta dels dits** *SV*, saber alguna cosa molt bé (IEC)

No t'amoïnis, que això de fer panallets ho tinc per la punta dels dits

→ **tenir** (alguna cosa) **pel cap dels dits, saber-ne de cada mà, tenir** (alguna cosa) **per la mà, tenir-hi la mà trencada, saber** (alguna cosa) **pel cap dels dits**

▷ **no entendre-hi un borral** (ant.), **no tenir ni folla** (d'alguna cosa) (ant.)

SABER (m.)

pedra filosofal *SN*, clau d'una qüestió; desllorigador (EC)

Qui descobreixi la pedra filosofal assolirà un grau de comprensió pregon de les coses

▷ **el quid de la qüestió** (p.ext.), **la quinta essència** (p.ext.)

SABERUT

com aquell qui ho sap tot *SAdv*, es diu del qui pretén saber fer moltes coses o entendre-hi molt

Sempre fa com aquell qui ho sap tot i en realitat no ha entès res de res / Vol parlar com aquell que ho sap tot, però se li veu el llautó (També s'usa amb les formes *com aquell que ho sap tot i com qui ho sap tot*)

▷ **mestre sentències** (p.ext.)

ésser una enciclopèdia (algú) *SV*, saber de tot / saber, algú, moltes coses (IEC, EC)

És una enciclopèdia, pots parlar amb ell de qualsevol tema

→ **ésser un pou de ciència, ésser un caparràs, ésser un Sèneca, ésser un oracle** (algú), **saber molta lletra menuda, saber més que set bisbes**

més savi que un Salomó *SA*, es diu hiperbòlicament parlant d'una persona de molta ciència; iròn., es diu de la persona que presumeix de ciència sense tenir-ne (A-M)

Aquell noi és més savi que un Salomó (S'usa en sentit irònic. També s'usa amb la forma *més savi que Salomó*)

→ **ésser un Sèneca, tenir enteniment de Francina**

▷ **saber fer de tot, fora culs d'olla** (p.ext.)

mestre sentències *SN*, saberut / es diu de la persona que pontifica sense tenir un coneixement real de les coses (Fr, *)

Es pensa que ho sap tot, és un mestre sentències (S'usa en sentit irònic)

→ **saber com es mata el peix, rata sàvia, tenir enteniment de Francina**

▷ **com aquell qui ho sap tot** (p.ext.)

saber com es mata el peix *SV*, saber com cal obrar per a obtenir una cosa (A-M)

Només ha estudiat el primer curs i ja sap com

es mata el peix. Quina sort! (S'usa en un sentit irònic)

→ **saber fer de tot, fora culs d'olla; mestre sentències; rata sàvia**

saber fer de tot, fora culs d'olla *SV*, irònicament es diu del qui pretén de saber fer moltes coses o d'entendre'n molt / bravejar molt de sabut o d'enginyós (R-M, R)

Si has de fer cas d'ell, sap fer de tot, fora culs d'olla. Jo no li confiaria pas una feina delicada; no me'n fio gens (R-M)

→ **saber com es mata el peix, saber més que el cul de mestre Pere, saber més que el cul de mestre Vidal**

▷ **més savi que un Salomó** (p.ext.)

● **sebre fer de tot, fora culs d'olla** (Mall.); **sebre fer de tot, menos moneies** (Men.)

saber més que el cul de mestre Pere *SV*, es diu humorísticament per a dir d'algú que és molt sabut (A-M)

Li encanta demostrar fins a quin punt domina la matèria: sap més que el cul de mestre Pere

→ **saber fer de tot, fora culs d'olla**

● **saber més que el cul de mestre Vidal** (Barc.)

[Costa de Llevant (A-M)]

saber més que el cul de mestre Vidal *SV*, expressió que s'aplica a aquells qui presumeixen, sense motiu, de saber molt (A-M)

Als discursos que fa s'intueix que sap més que el cul de mestre Vidal

→ **saber més que set bisbes; saber fer de tot, fora culs d'olla**

● **saber més que el cul de mestre Pere** (Costa de Llevant)

[Barc. (A-M)]

saber més que el llibre de les set sivelles *SV*, saber molt; ésser experimentat (R-M)

Ha viatjat molt i sap més que el llibre de les set sivelles; no em cansaria mai d'escoltar les seves narracions (R-M)

→ **pensar-se-les totes, saber molta lletra menuda, saber més que set bisbes, saber del llim de les olles**

▷ **ésser un oracle** (algú) (p.ext.)

saber més que l'oli de basses *SV*, saber molt, ésser molt entès o saberut (A-M)

Aquella dona no tenia estudis, però sabia més que l'oli de basses: podia fer classes a un mestre

→ **saber més que l'oli ranci, saber més que l'oli pudent, saber més que l'oli de tenda, saber més que l'oli de son Vivot, saber on es colga el dimoni**

[Camp de Tarr. (A-M)]

saber més que l'oli de son Vivot *SV*, saber molt, ésser molt entès o saberut (A-M)

Pregunta-l'hi a ell, que sap més que l'oli de son Vivot

→ **saber més que l'oli ranci, saber més que**

l'oli pudent, saber més que l'oli de basses, saber més que l'oli de tenda

[Llucmajor (A-M)]

saber més que l'oli de tenda *SV*, saber molt, ésser molt entès o saberut (A-M)

La Maria sap més que l'oli de tenda: és tota una experta

→ **saber més que l'oli ranci, saber més que l'oli pudent, saber més que l'oli de basses, saber més que l'oli de son Vivot**

[Val. (A-M)]

saber més que l'oli pudent *SV*, saber molt, ésser molt entès o saberut (A-M)

Si algun dia tens un dubte, pots recórrer a ell. En sap més que l'oli pudent

→ **saber més que l'oli ranci, saber més que l'oli de basses, saber més que l'oli de tenda, saber més que l'oli de son Vivot**

[Cast. (A-M)]

saber més que set bisbes *SV*, saber molt; ésser experimentat / expressió que s'aplica a aquells qui presumeixen, sense motiu, de saber molt (R-M, A-M)

A totes les reunions pren la paraula, en Joan, i com que sap més que set bisbes, acaba convencent tothom / Diu que té una solució per a eliminar el deute extern dels països del Tercer Món i no sap com pagar el lloguer del pis. Sap més que set bisbes (R-M, *)

→ **pensar-se-les totes, saber més que el cul de mestre Vidal, saber més que el llibre de les set sivelles, ésser una enciclopèdia (algú), saber del llim de les olles**

● **sebre més que set bisbes** (Mall., Men.)

saber molta lletra menuda *SV*, saber molt i de moltes coses, ésser molt savi (A-M)

A aquest no l'enganyaràs pas, sap molta lletra menuda

→ **tenir molta lletra menuda, saber-la llarga, saber més que el llibre de les set sivelles, ésser una enciclopèdia (algú), ésser un pou de ciència, saber molt de llatí, tenir una barra d'or dins es cap**

sebre fer de tot, menos moneies *SV*, es diu d'algú que pretén de saber fer moltes coses (A-M)

S'al·lot sap fer de tot, menos moneies

● **sebre fer de tot, fora culs d'olla** (Mall.)

[Men. (A-M), moneia, menos: mots no registrats a l'IEC (vg. mona, menys)]

tenir enteniment de Francina *SV*, es diu dels qui presumeixen d'ésser molt intel·ligents i encertat-ho tot (R)

Aquest al·lot cerca excuses, però té enteniment de Francina (Sovint s'usa en contextos irònics)

→ **mestre sentències, més savi que un Salomó**

▷ **Del refrany: «Té enteniment de Francina, que tot quant sap endevina»** (A-M)

[Mall.]

tenir la ciència infusa *SV*, saber les coses per inspiració divina, hiperbòlicament sense estudiar-les (IEC)
Es pensava que ho aconseguiria sense esforç com si tingués la ciència infusa
 ▷ **tenir ciència infusa** (v.f.)

SABORÓS

com una mantega *SAdv*, es diu dels menjars ben assaonats, tendres i saborosos (A-M)
El pastís li va quedar molt bo, com una mantega

▷ **tenir bon paladar** (p.ext.), **fondre's dins la boca** (p.ext.)

fondre's dins la boca *SV*, ésser un menjar molt tendre i fàcil d'empassar / ésser molt bo, molt saborós (A-M, EC)

Els pastissos que fa l'àvia es fonen dins la boca / Els canelons de la tieta es fonen a la boca (També s'usa amb la forma *fondre's a la boca*)

→ **cantar-hi els àngels, tenir bon paladar, ésser mamella de monja, més bo que el vi de missa**

▷ **no saber a pinyons** (ant.), **no tenir solta** (ant.), **no tenir suc ni bruc** (ant.), **com una mantega** (p.ext.)

tenir bon paladar *SV*, ésser saborós (R-M)

Aquest vi és tèrbol, però, en canvi, té bon paladar; m'agrada perquè no és ni massa sec ni massa dolç (R-M)

→ **fondre's dins la boca, ésser mamella de monja, més bo que el vi de missa**

▷ **tenir mal paladar** (ant.), **no tenir solta** (ant.), **no tenir suc ni bruc** (ant.), **com una mantega** (p.ext.)

SABUT

sobre-ho es nins que van a dur oli *O*, ésser una cosa molt sabuda, de gran notorietat (A-M)
Això ho sap tothom: fins i tot ho saben es nins que van a dur oli

→ **ésser el secret de l'ametller, ésser el secret de la sària**

[Mall. (A-M)]

SAC

sac de dormir *SN*, mena de sac enconxat usat per a dormir en tenda de campanya o a la intempèrie (EC)
Se li ha fet malbé la cremallera del sac de dormir

SACERDOT

capellà llis *SN*, sacerdot que no té cap càrrec de jurisdicció o de categoria (A-M)

En Jaume encara és un capellà llis, més endavant potser ja li donaran alguna jurisdicció

▷ **capellà de missa d'onze** (p.ext.), **capellà de missa i olla** (p.ext.)

ministre de Déu *SN*, prevere (EC)

El ministre de Déu va fer un parlament

→ **ministre de l'Església, ministre del Senyor**

▷ **ministre de l'altar** (p.ext.), **ministre sagrat** (p.ext.)

ministre de l'altar *SN*, sacerdot que oficia a l'altar o assisteix el celebrant principal (EC)

Aquell ministre de l'altar era molt jove, per ser sacerdot

→ **ministre sagrat**

▷ **ministre de Déu** (p.ext.), **ministre de l'Església** (p.ext.), **ministre del Senyor** (p.ext.)

ministre de l'Església *SN*, prevere (EC)

El ministre de l'Església de la parròquia del Carme aviat serà substituït per un successor

→ **ministre de Déu, ministre del Senyor**

▷ **ministre de l'altar** (p.ext.), **ministre sagrat** (p.ext.)

ministre del Senyor *SN*, sacerdot / sacerdot, prevere, capellà (Fr, *)

Va decidir fer-se ministre del Senyor quan era petit

→ **ministre de Déu, ministre de l'Església**

▷ **ministre de l'altar** (p.ext.), **ministre sagrat** (p.ext.)

ministre sagrat *SN*, sacerdot que oficia a l'altar o assisteix el celebrant principal (EC)

S'haurà d'escollir un ministre sagrat

→ **ministre de l'altar**

▷ **ministre de Déu** (p.ext.), **ministre de l'Església** (p.ext.), **ministre del Senyor** (p.ext.)

SACIAR

omplir la mesura *SV*, arribar a l'últim límit d'una cosa / arribar al límit, a l'extrem (IEC, EC)
No puc menjar res més; he omplert la mesura (R-M)

▷ **omplir el pap** (p.ext.), **passar de la ratlla** (p.ext.), **sortir des botador** (p.ext.)

SACRIFICAR-SE

donar la sang de les venes (per algú) *SV*, fer els sacrificis més grans (A-M)

Ha donat la sang de les venes per als seus fills

→ **donar la vida per, donar un dit de la mà dreta per**

donar la vida per *SV*, morir per un ideal, per una persona, etc. / consentir a morir per salvar una persona o cosa (Fr, A-M)

El protagonista dona la vida per salvar la seva promesa / Aquells soldats van donar la vida pel seu país / Donaria mitja vida per tu (També s'usa amb la forma *donar mitja vida per*)

→ **donar la sang per, donar la sang de les venes** (per algú), **vessar la sang fins a l'última gota, donar un dit de la mà dreta per**

donar un dit de la mà dreta per *SV*, expressió amb què hom es mostra disposat a qualsevol sacrifici per aconseguir alguna cosa (EC)

Donaria un dit de la mà dreta per aconseguir aquell lloc de treball / Donaria un dit de la mà per saber què penses (Sovint s'omet l'adjectiu dret) (*, EC)

→ **donar la vida per, donar la sang de les venes** (per algú)

fer-se trossos (per algú) *SV*, esforçar-se molt (R-M)

Estima molt el seu germà; es fa trossos per ell; moltes vegades fins s'ha privat del necessari per donar-l'hi (R-M)

→ **fer pits i llonzes**

▷ **remoure cel i terra** (p.ext.), **fer més hores que un rellotge** (p.ext.), **ésser un escarràs de feina** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

renunciar a si mateix *SV*, desistir-se de tot amor propi, privar-se de fer la pròpia voluntat (EC) *Com que era agent secret, va haver de renunciar a si mateix per estar sempre al servei del seu país*

rompre's la cara *SV*, fer un sacrifici (IEC)

El seu pare s'ha romput la cara per poder pagar els estudis al seu fill i ell ho ha aprofitat

→ **rompre's l'esquena, posar-hi el coll, matar-s'hi, fer-se violència**

treure's el pa de la boca per *SV*, privar-se del necessari per donar de què viure a algú (IEC) *Volen ignorar que es treu el pa de la boca per tal d'ajudar-los* (R-M)

→ **treure's** (alguna cosa) **de la boca, treure's el menjar de la boca per**

▷ **pagar farda** (p.ext.)

SAGAÇ

ésser un bon escolà *SV*, sagaç / ésser subtil a descobrir les coses (Fr, *)

És un bon escolà perquè és observador / Tan petit i ja està fet un bon escolà

→ **ésser un bon peix, ésser un argent viu, ésser de l'ull del vent**

ésser un esbirro *SV*, (ésser una) persona que és de témer per la seva duresa de cor, per la seva sagacitat (EC)

Aquest home és un esbirro, es caracteritza per la seva contundència

→ **ésser un animeta, ésser un monstre**

tenir molta lletra menuda *SV*, ésser molt sagaç (IEC)

Em refiaria d'ella si pogués, perquè té molta lletra menuda

→ **saber-la llarga, saber molta lletra menuda, saber molt de llatí**

tenir molta parpella *SV*, ésser sagaç (R-M)

Va comprar un terreny que ara li val el doble; té molta parpella per als negocis; de seguida veu on hi pot haver guany (R-M)

→ **tenir bona pupilla, tenir vista, tenir la vista llarga, tenir ulls a la cara, tenir cop d'ull**

▷ **tenir pega als ulls** (ant.), **pensar-se-les totes** (p.ext.), **tenir ull** (p.ext.)

SAGRAMENT

auxilis espirituals *SN*, sacraments i sacramentals administrats al cristià en perill de mort (EC)

El malalt va demanar els auxilis espirituals

▷ **donar l'ànima a Déu** (p.ext.)

SAL

sal de cuina *SN*, clorur sòdic en condicions d'ésser emprat en alimentació (EC)

Hauré de demanar al veí una mica de sal de cuina, perquè s'ha acabat i no en tinc prou per a fer el sopar

SALA

capella ardent *SN*, cambra il·luminada i guarnida on és exposat el cadàver d'una persona (IEC) *Demà es podrà visitar la capella ardent del difunt*

▷ **de cos present** (p.ext.), **pompes fúnebres** (p.ext.)

galeria d'art *SN*, sala d'exposicions / establiment públic, generalment d'explotació privada, dedicat a l'exhibició i la venda d'obres d'art (IEC, EC)

Li agradaria obrir una galeria d'art

▷ **obra d'art** (p.ext.)

sala d'actes *SN*, saló espaiós, generalment adornat i majestuós, on solen celebrar-se els actes públics d'una universitat, d'un col·legi, etc. (EC) *La conferència és a les onze del matí a la sala d'actes*

▷ **aula magna** (p.ext.), **sala de juntes** (p.ext.)

sala d'espera *SN*, lloc on s'esperen els pacients (en el consultori d'un metge, d'un dentista, etc.), els passatgers que han de pujar en un tren, etc. (EC)

Vam estar a la sala d'espera gairebé una hora

▷ **fer antecambra** (p.ext.)

■ **sala de juntes** *SN*, lloc on se sol reunir la junta directiva d'una determinada entitat

Ens reunirem a la sala de juntes per tal de debatre aquesta qüestió

▷ **sala d'actes** (p.ext.)

SALDAR

fer quiti *SV*, cancel·lar un deute (R-M)

Amb aquest darrer pagament han fet quiti; ja no deuen res (R-M)

▷ **fer efectiu** (p.ext.), **tapar forats** (p.ext.), **en paus** (p.ext.), **quedar cabals** (p.ext.)

quedar cabals *SV*, no deure res l'un a l'altre (R-M) *Ha trigat dos anys a pagar-li-ho tot, però ara han quedat cabals* (R-M)

→ **en paus**

▷ **quedar a deure** (ant.), **fer quiti** (p.ext.) **tractes són tractes** *O*, es diu per a refermar la validesa d'un acord (R-M)

No em ve gens bé de fer-ho avui, però, tractes són tractes, ho acabaré, tal com vaig dir-te (R-M)

▷ **tants a tants** (p.ext.), **restar en peu** (p.ext.)

SALDAT

cama a cama SN, locució emprada per a fer constatar que dues persones no es deuen res l'una a l'altra, que han arreglat comptes

M'ha tornat els diners que em devia i ara estem cama a cama

→ **en paus, tants a tants**

en paus SP, sense deure's res mútuament / dues persones no deure's més res l'una a l'altra, haver arreglat comptes (R-M, IEC)

Procuraré pagar-te aviat el que et dec i quedarem en paus / Si ell no et diu mai res, tu fes el mateix i en paus (S'usa normalment amb els verbs *estar, quedar, restar*, etc.) (R-M)

→ **quedar cabals, tants a tants, cama a cama**

▷ **en pau** (v.f.), **fer quiti** (p.ext.)

SALIVEJAR

tirar capellans SV, esquitxar de saliva tot parlant (R-M)

Ho passa molt malament perquè quan parla tira capellans, i n'és prou conscient (R-M)

SALLAR

tallar l'aigua SV, avançar veloçment una embarcació o una altra cosa dins l'aigua tot fendint-la (EC)

Tallaven l'aigua amb aquell vaixell d'alta velocitat

SALÓ

sala d'estar SN, peça on la família sol fer vida en comú a les hores que no són de menjar ni de dormir (IEC)

Passau a la sala d'estar, que enraonarem una estona

SALPAR

donar vela SV, posar-se a navegar / partir una embarcació per impulsió del vent (IEC, EC)

Quan ha de donar vela, es pren una pastilla per no marejar-se

→ **prendre vela, fer-se a la vela, prendre la mar, fer-se a la mar, anar en mar**

▷ **a la vela** (p.ext.)

fer-se a la mar SV, abandonar la costa i emprendre la navegació / sortir de port una embarcació i dirigir-se a alta mar (EC)

S'han fet a la mar, ja han marxat

→ **prendre la mar, fer-se a la vela, prendre vela, anar en mar, donar vela**

▷ **estar a la colla** (p.ext.), **volta de fora** (p.ext.)

fer-se a la vela SV, partir, començar a moure's un vaixell per la impulsió de les veles / posar-se a

navegar / sortir d'un indret d'ancoratge i posar-se a navegar (A-M, IEC, EC)

Les naus del capità van fer-se a la vela a primera hora del matí

→ **fer-se a la mar, prendre vela, donar vela, prendre la mar, anar en mar**

▷ **fer vela** (v.f.), **a la vela** (p.ext.)

prendre la mar SV, començar una navegació (IEC)

Han pres la mar amb la barca del seu pare

→ **fer-se a la mar, prendre vela, anar en mar, donar vela, fer-se a la vela**

prendre vela SV, posar-se a navegar (IEC)

El vaixell ha pres vela fa una hora

→ **fer-se a la mar, prendre la mar, fer-se a la vela, donar vela, anar en mar**

▷ **donar fons** (a alguna cosa) (ant.), **a la vela** (p.ext.)

SALT

salt de cabra SN, salt d'un cavall (IEC)

El cavall fa salts de cabra

→ **salt de moltó**

salt mortal SN, salt acrobàtic, el salt que fa homent una volta en l'aire abans de recobrar la posició primitiva (EC)

Estic entrenant-me per veure si aconseguixo fer el salt mortal

SALTAR

fer juli SV, en el joc de saltar a corda, fer-la rodar molt ràpidament (IEC)

La Joana era la que tenia més resistència quan feien juli

▷ **saltar a corda** (p.ext.)

SALTEJADOR

lladre de camí ral SN, un estafador vulgar (R-M)

Ens volia estafar d'una manera descarada; és un lladre de camí ral que no té ni l'astúcia de dissimular (R-M)

▷ **robar camins** (p.ext.), **ocell de rapinya** (p.ext.)

SALTEJAR

robar camins SV, robar els vianants en despoblat (EC)

Avui dia a Catalunya ja no hi ha ningú que es dediqui a robar camins

▷ **lladre de camí ral** (p.ext.)

SALUDAR

allargar la mà (a algú) SV, donar la mà per a saludar (R-M)

En acomiadar-nos, ens vàrem allargar la mà sense cap ressentiment / Tenia moltes ganes d'allargar-me la mà; era un amic de molts anys que ara tornava d'Amèrica (R-M)

→ **donar la mà** (a algú)

▷ **encaixada de mans** (p.ext.), **estreta de mans** (p.ext.)

besar la mà (a algú) *SV*, saludar algú besant-li la mà en senyal de cortesia (EC)

En arribar a casa, el primer que fèiem era besar la mà al padrí / Sempre que vèiem la tia li besàvem la mà

▷ **presentar els seus respectes** (p.ext.)

doblegar l'esquena *SV*, fer moltes cortesies (A-M)

Sempre que ens el trobem pel carrer doblega l'esquena, és molt educat

donar la mà (a algú) *SV*, donar la mà a algú en senyal d'amistat, de reconciliació (IEC)

Va ser ell el primer de donar la mà a en Jaume / Sí que el conec; ens hem donat la mà més d'una vegada / Quan ella arribi, dóna-li la mà i fes-li dos petons (, R-M, *)*

→ **estrènyer la mà** (a algú), **encaixar les mans, allargar la mà** (a algú)

▷ **encaixada de mans** (p.ext.), **estreta de mans** (p.ext.)

estrènyer la mà (a algú) *SV*, donar la mà a algú en senyal d'amistat / saludar, felicitar, etc., agafant-se, dues persones, la mà dreta recíprocament (IEC, EC)

Va estrènyer la mà a tothom qui va anar-lo a felicitar després de la funció / Com que no es coneixien gaire només li va estrènyer la mà

→ **encaixar les mans, donar la mà** (a algú)

▷ **estreta de mans** (p.ext.), **encaixada de mans** (p.ext.)

fer adéu (a algú) *SV*, moure la mà en senyal de salutació

Ens hem trobat pel carrer, però no hem pogut parlar, només ens hem fet adéu

▷ **donar l'arreveure** (a algú) (p.ext.), **dir adéu** (a algú) (p.ext.)

fer l'aleta *SV*, en les colles de castellers, gest que fa l'exaneta amb la mà enlaire en el moment de coronar el castell o el pilar (IEC)

Al tercer intent l'exaneta va aconseguir fer l'aleta i el castell es va carregar exitosament

presentar l'arma *SV*, saludar amb el fusell, amb el sabre, etc. / posar-se amb l'arma alçada i en posició vertical com oferint l'arma a un superior (IEC, EC)

Quan la reina va passar pel seu davant, el soldat de guàrdia va presentar l'arma

▷ **presentar les armes** (v.f.), **presentar armes** (v.f.)

toca-la *O*, es diu per a invitar a encaixar de mans en senyal d'estar d'acord / donem-nos les mans (R-M, IEC)

*Vas tenir el valor de fer això? Toca-la, noi!, et felicito / Toca-la! Feia molts dies que no ens vèiem. (També s'usa en la tercera persona del singular del present de subjuntiu amb valor d'imperatiu) (R-M, *)*

→ **xoca-la**

treure's el barret *SV*, fer aquest gest com a salutació o mostra de cortesia (EC)

El senyor Miquel sempre que ens veu es treu el barret, és molt amable

▷ **presentar els seus respectes** (p.ext.)

■ **xoca-la** *O*, es diu per a invitar algú a encaixar de mans en senyal d'estar d'acord

Així tu també vols que les coses vagin com jo dic? Doncs, xoca-la / M'alegro de veure'l. Xoqui-la (També s'usa en la tercera persona del singular del present de subjuntiu amb valor d'imperatiu)

→ **toca-la**

ANT

girar la cara (a algú) *SV*, no voler saludar / defugir el salut d'algú, la seva escamesa (R-M, IEC)

Gira la cara a qui havia estat la seva millor amiga perquè la va decebre / D'ençà que van discutir, sempre que el troba li gira la cara (, R-M)*

→ **negar-li la cara** (a algú), **negar el bon dia** (a algú), **negar el salut** (a algú), **retirar la paraula** (a algú)

▷ **fugir** (d'algú) **com d'un empestat** (p.ext.)

negar el bon dia (a algú) *SV*, no voler saludar (R-M)

Van tenir una forta discussió i ja fa temps que es neguen el bon dia, però no en sabem els motius (R-M)

→ **negar el salut** (a algú), **no mirar la cara** (a algú), **negar-li la cara** (a algú), **girar la cara** (a algú)

negar el salut (a algú) *SV*, no saludar / enfadar-se amb algú i deixar de parlar-li, no voler-hi tractes (R-M, *)

Passava per l'altra banda i tot i veient-lo, li ha negat el salut (R-M)

→ **negar el bon dia** (a algú), **retirar la paraula** (a algú), **negar-li la cara** (a algú), **girar la cara** (a algú)

SALUDAR-SE

■ **encaixar les mans** *SV*, estrènyer la mà d'un altre amb la pròpia, en senyal de salutació

Quan ens vam veure ens vam encaixar les mans

→ **estrènyer la mà** (a algú), **donar la mà** (a algú)

SALUT (m.)

salut i gràcia, i un duro en la faixa *SCoord*, significa que convé tenir salut i gràcia de Déu, però també mitjans materials per a viure bé (A-M)

Vinga, salut i gràcia, i un duro en la faixa! Adéu-siau

→ **salut i pessetes**

▷ **salut i gràcia, i un duro a la faixa** (v.f.); **estigui bo** (p.ext.); **visqueu molts anys** (p.ext.)

salut i pessetes *SCoord*, fórmula familiar per a saludar. Hi ha qui la completa dient: «Salut i pessetes, que tot lo demás són punyetes» (A-M)

—*Bon dia!* —*Salut i pessetes!* (També s'usa amb la forma *salut i peles*)

→ **salut i gràcia, i un duro en la faixa**

▷ **estigui bo** (p.ext.), **visqueu molts anys** (p.ext.)

SALUT (f.)

haver-hi pesta de salut *SV*, tenir salut / no haver-hi malalties, ésser un temps o un lloc molt sa (Fr, A-M)

En aquella casa hi ha pesta de salut, no estan mai malalts

▷ **gastar salut** (p.ext.), **portar-se bé de salut** (p.ext.)

jugar amb la salut (d'algú) *SV*, tractar, usar, la pròpia salut com si no fos una cosa seriosa / obrar amb despreocupació per la pròpia salut (IEC, EC)

No juguis amb la salut, que et pot costar car / Les persones que sovint se salten àpats juguen amb la seva salut

▷ **anar-li-hi la pell** (a algú) (p.ext.), **anar-li-hi la vida** (a algú) (p.ext.), **jugar-se la pell** (p.ext.)

portar-se bé de salut *SV*, tenir bona salut (IEC)
Té noranta anys i per l'edat que té es porta bé de salut

→ **gastar salut**

▷ **portar-se malament de salut** (ant.), **salut de cavall** (p.ext.), **haver-hi pesta de salut** (p.ext.)

portar-se malament de salut *SV*, tenir mala salut (IEC)

Últimament, es porta malament de salut i ens fa patir

▷ **portar-se bé de salut** (ant.)

salut de cavall *SN*, salut molt ferma (IEC)

M'estranya que s'hagi posat malalt amb la salut de cavall que té / Aquest home té vuitanta anys, però té una salut de cavall i cada dia camina vint quilòmetres

▷ **prim de salut** (ant.), **trencat de salut** (ant.), **ésser de bona fusta** (algú) (p.ext.), **frec com un espàrrec** (p.ext.), **portar-se bé de salut** (p.ext.), **estar bo** (p.ext.), **fort com un bronze** (p.ext.)

SALUTACIÓ

anar fent *SV*, seguir un ritme normal / subsistir sense perdre, però sense progressar o progressant molt poc (R-M, *)

—*Com va tot des que no ens veiem?* —*Doncs, res, anar fent* / —*Com esteu?* —*Bé, anant fent*

→ **anar tirant**

▷ **tot és vell i mal de coure** (p.ext.), **què feu** (p.ext.)

● **anant fent** (Reus)

anar tirant *SV*, seguir la vida normal / subsistir sense perdre, però sense progressar o progres-

sant molt poc; seguir un ritme normal de vida (R-M, EC)

—*Com estàs?* —*Mira, vaig tirant* / —*Ei, hola, què feu?* —*Anem tirant*

→ **anar fent, passar la vida, anar passant**
▷ **què feu** (p.ext.)

● **anant tirant** (Reus)

Ave Maria *SN*, salutació d'entrada amb què es crida l'atenció de la gent de la casa / (salutació) per la qual un parroquià o visitant anuncia la seva presència quan entra en una casa o botiga i no hi veu ningú (R-M, SP)

Ave Maria! On sou? Que no hi ha ningú? / Ave Maria! Sóc el carter / Ave Maria! Com esteu? Ja he arribat a casa! (Se sol pronunciar ['amə'riə] i ['awmə'riə]) (R-M, R-M, *)

→ **Ave Maria Puríssima**

[ave Maria: llatinisme]

Ave Maria Puríssima *SN*, aquestes paraules s'usen generalment a Catalunya per saludar en entrar a una casa (A-M)

Ave Maria Puríssima! Ja he tornat. Que no hi ha ningú? / Un pobre del cap d'avall de l'escala fent una cantarella diu: Au Maria Puríssima! (Se sol pronunciar ['amə'riəpu'risimə] i ['awmə'riəpu'risimə]) (*, A-M)

→ **Ave Maria**

[ave Maria puríssima: llatinisme]

bon dia *SN*, fórmula de salutació usada durant tot el dia, especialment al matí (EC)

Bon dia a tothom! / Van donar el bon dia i de seguida es van posar a treballar

→ **bon dia i bona hora, Déu ens do bon dia**

▷ **bona nit** (ant.), **bona tarda** (p.ext.)

bon dia i bona hora *SCoord*, fórmula de salutació usada durant tot el dia, especialment al matí (EC)

Bon dia i bona hora! Ja ens teniu aquí i sense gens de son / Bon dia i bona hora. Avui hem matinat tots plegats! (R-M)

→ **bon dia, Déu ens do bon dia**

▷ **bona nit i bona hora** (ant.), **bona nit** (ant.), **Déu vos guard** (p.ext.)

bona guaita, bona *SN*, crit amb què antigament es comunicaven entre ells els vigilants per a indicar que no hi havia novetat (EC)

Bona guaita, bona! Cridaven els vigilants del bosc quan es trobaven

bona i santa nit *SN*, expressió emprada per a saludar a la nit

Bona i santa nit! Com esteu? Vinc a sopar, si ja és a punt

→ **bona nit, bona nit i bona hora, bona nit i bon vent**

bona nit *SN*, fórmula de salutació (usada durant la nit) (IEC)

Bona nit. Què hi ha per sopar?

→ **bona nit i bona hora, bona i santa nit, bona nit i bon vent**

▷ **bon dia** (ant.), **bon dia i bona hora** (ant.),

- bona tarda** (p.ext.), **bona vesprada** (p.ext.)
- bona nit i bon vent** *SCoord*, salutació entre gent de mar (R-M)
És tard i demà hem de sortir molt de matí cap a Terranova. Bona nit i bon vent!
 → **bona nit i bona hora, bona nit, bona i santa nit**
- bona nit i bona hora** *SCoord*, fórmula de salutació (usada durant la nit) (IEC)
Bona nit i bona hora. He vingut a veure com esteu
 → **bona nit, bona i santa nit, bona nit i bon vent**
- ▷ **bon dia i bona hora** (ant.)
- bona tarda** *SN*, salutació per a la tarda / fórmula de salutació (R-M, IEC)
Bona tarda! És aquí l'oficina del sindicat? / Quan va entrar només em va dir la bona tarda i es va asseure a l'altre costat de la taula / Quan s'entra en un lloc, és de bona educació donar la bona tarda (R-M, *, *)
- ▷ **Déu vos guard** (p.ext.), **bon dia** (p.ext.), **bona nit** (p.ext.)
- **bona vesprada** (Val.)
- bona vesprada** *SN*, usat a València en lloc de bona tarda (Fr)
Els desitgem una bona vesprada
 → **bona tarda**
- ▷ **bona nit** (p.ext.) [Val.]
- com anem** *O*, expressió emprada per a saludar algú
Quants dies sense veure't! Com anem?
 → **com va això, com va l'orgue, què hi ha de nou, com va tot, què tal, què feu**
- com va això** *O*, expressió usada per a saludar algú
Ep, com va això? Com estàs? / Què feu? Com va? (També s'usa amb la forma com va)
 → **com va tot, com anem, com va l'orgue, com va tot**
- com va l'orgue** *O*, es diu per a preguntar a algú com està, com li van les coses (A-M)
Ostres! Quant de temps sense veure'ns! Com va l'orgue?
 → **com va això, com anem** [Alacant (A-M)]
- **com va tot** *O*, expressió emprada per a saludar algú
Ei, com va tot? A veure si quedem un dia i la fem petar! / Estàs bé? I què, com va? (També s'usa amb la forma com va)
 → **què hi ha de nou, com anem, què tal, com va això, què feu**
- Déu ens do bon dia** *O*, salutació a la qual es correspon dient: «Bon dia que Déu nos do» (A-M)
—Déu ens do bon dia. —Bon dia que Déu nos do
 → **bon dia, bon dia i bona hora**
- ▷ **bona nit que Déu nos do** (ant.)

- Déu vos guard** *O*, fórmula de salutació d'arribada (R-M)
Déu vos guard! Ja m'esperàveu, oi? / Déu te guard (També s'usa amb el pronom de segona persona del singular) (R-M, *)
- ▷ **bon dia i bona hora** (p.ext.), **bona tarda** (p.ext.)
- encaixada de mans** *SN*, gest per mitjà del qual s'estreny la mà d'un altre amb la pròpia, en senyal de salutació
Es van acomiadar amb una encaixada de mans
 → **estreta de mans**
- ▷ **encaixar les mans** (p.ext.), **estrènyer la mà** (a algú) (p.ext.), **allargar la mà** (a algú) (p.ext.), **donar la mà** (a algú) (p.ext.)
- estreta de mans** *SN*, salutació / gest per mitjà del qual s'estreny la mà d'un altre amb la pròpia, en senyal de salutació (Fr, *)
De seguida que el van veure li van fer una estreta de mans
 → **encaixada de mans**
- ▷ **encaixar les mans** (p.ext.), **estrènyer la mà** (a algú) (p.ext.), **allargar la mà** (a algú) (p.ext.), **donar la mà** (a algú) (p.ext.)
- presentar els seus respectes** *SV*, manifestar a algú, en el moment de saludar-lo, la consideració que se li té
Li va presentar els seus respectes i li va fer una reverència (També s'usa amb les altres formes del possessiu)
- ▷ **besar la mà** (a algú) (p.ext.), **treure's el barret** (p.ext.)
- **què feu** *O*, expressió emprada per a saludar algú
—Ei, hola Andreu, què feu? —Doncs, anem tirant
 → **com anem, com va tot, què hi ha, què tal**
- ▷ **anar fent** (p.ext.), **anar tirant** (p.ext.)
- **què hi ha** *O*, expressió usada per a saludar algú
—Què hi ha? Com van les coses?
 → **què hi ha de nou, què feu**
- ▷ **tot és vell i mal de coure** (p.ext.)
- **què hi ha de nou** *O*, expressió usada per a saludar algú
Quant temps sense veure'ns! Què hi ha de nou?
 → **què hi ha, com anem, com va tot, què tal**
- **què tal** *SQ*, expressió emprada per a saludar algú
Hola, què tal? Esteu tots bé?
 → **què hi ha de nou, com anem, com va tot, què feu**
- tant de gust** *SQ*, expressió emprada per a saludar algú quan ens l'acaben de presentar
—Encantat de conèixer-lo. —Tant de gust / —És en Miquel. —Molt de gust (També s'usa amb la forma molt de gust)
- tot és vell i mal de coure** *O*, es diu contestant a un qui pregunta què hi ha de nou (A-M)

—*Què? Com va tot? —Doncs, mira, tot és vell i mal de coure*

▷ **anar fent** (p.ext.), **què hi ha** (p.ext.)
[Mall., Men. (A-M)]

SALVACIÓ

taula de salvació *SN*, recurs extrem per a salvar-se d'un perill (A-M)

La Creu és l'única amiga dels atribulats i la taula de salvació per als qui naufraguen / En Joan està molt deprimit i necessita agafar-se a alguna taula de salvació (A-M, *)

→ **àncora de salvació**

SALVAGUARDAR

fer esquena (a algú) *SV*, salvaguardar / protegir algú, garantir-lo contra qualsevol perill, amenaça (R-M, *)

L'atracaador entrà confiat en els dos que li feien esquena, però li van fallar i va ésser atrapat / Aquests dos homes que l'acompanyen li fan esquena (R-M)

→ **cobrir les espatlles** (a algú), **guardar les espatlles** (a algú)

▷ **fer ombra** (a algú) (p.ext.)

SALVAR

dur (alguna cosa) **a bon port** *SV*, fer arribar a un estat segur, treure de perill (EC)

Cal que dugui el negoci a bon port si vol anar de vacances aquest estiu / Confia en ell, portarà l'afer a bon port (També s'usa amb els verbs *menar* i *portar*)

→ **portar la nau a port**

▷ **arribar a port** (inv.), **tornar les aigües a mare** (p.ext.)

treure (algú o alguna cosa) **a vores** *SV*, salvar alguna persona o cosa d'un perill, d'unes dificultats greus (A-M)

Tampoc jo tenia esma per treure'm a vores a mi mateix (A-M)

→ **treure les castanyes del foc** (a algú)

[Emp., Plana de Vic (A-M)]

treure les castanyes del foc (a algú) *SV*, salvar algú d'una situació compromesa / resoldre una situació compromesa afrontant-ne el risc (IEC, EC)

Sempre ha de treure les castanyes del foc al seu fill

→ **treure** (algú) **del fang, fer-li el pont de plata** (a algú), **treure** (algú o alguna cosa) **a vores**

▷ **posar el cascavell al gat** (p.ext.), **salvar la vida** (a algú) (p.ext.), **cobrir les espatlles** (a algú) (p.ext.)

SALVAR-SE

■ **anar al cel** *SV*, salvar-se de les penes eternes
Els nens que es porten bé aniran al cel

▷ **anar a l'infern** (ant.)

salvar la pell *SV*, escapar d'un perill de mort (R-M)

Quan va veure tot el bosc encès, sols va procurar de salvar la pell / No sé com salvà la pell d'un accident tan terrible (R-M)

→ **tornar a néixer, salvar el cul, salvar la vida**

▷ **haver vist la mort de la vora** (p.ext.)

salvar la vida *SV*, salvar-se de la mort / escapar de la mort (Fr, IEC)

Salva la vida mentre puguis, perquè estem en constant perill

→ **salvar la pell, salvar el cul**

▷ **salvar la vida** (a algú) (inv.), **sortir-se'n** (p.ext.), **haver vist la mort de la vora** (p.ext.)

SALVAT

deure la vida a *SV*, ésser salvat per algú (o alguna cosa) de la mort (IEC)

Et van salvar aquelles injeccions; pots ben dir que els deus la vida / Jo dec la vida al teu germà, que em salvà d'aquell incendi / Dec la vida a l'Oriol des que em va salvar de caure en un barranc quan érem petits (R-M, R-M, *)

▷ **salvar la vida** (a algú) (inv.), **perdonar la vida** (a algú) (inv.)

fora de perill *SAdv*, salvat d'un perill (R-M)

La seva ferida era molt greu, però ara ja és fora de perill / No pateixis més: es troba fora de perill (R-M, *)

▷ **en perill** (ant.), **sa i estalvi** (p.ext.), **sana i salva** (p.ext.)

haver vist la mort de la vora *SV*, haver-se salvat de la mort / escapar d'un greu perill (Fr, IEC)

Aquest és dels qui ha vist la mort de la vora, amb l'accident que ha tingut

▷ **salvar la pell** (p.ext.), **salvar la vida** (p.ext.), **tornar a néixer** (p.ext.)

SALVATGE

viure com un ós *SV*, viure solitari, defugint la societat dels homes (A-M)

Han descobert que la veïna del primer pis vivia com un ós, aïllada de tothom

→ **viure com una ostra, fer vida de gos**

▷ **a soles** (p.ext.), **enterrar-se en vida** (p.ext.)

viure com una ostra *SV*, salvatge / viure solitari, defugint la societat dels homes (Fr, *)

Marxarà de la ciutat perquè vol passar a viure com una ostra, apartat de tothom

→ **viure com un ós, fer vida de gos**

▷ **a soles** (p.ext.), **enterrar-se en vida** (p.ext.)

SANAR

deixar el llit *SV*, llevar-se després d'una malaltia (Fr)

Va deixar el llit després d'haver-se passat dos mesos tancat a casa

- ▷ **fer llit** (ant.), **ficar-se al llit** (ant.), **posar-se bo** (p.ext.), **donar d'alta** (algú) (p.ext.), **llit de dolor** (p.ext.), **cobrar forces** (p.ext.), **posar-se bé** (p.ext.)

SANATORI

casa de salut *SN*, institució sanitària d'internament / (euf.) se sol usar quan es tracta d'un sanatori psiquiàtric / establiment particular on són admesos, pagant, malalts i esp. bojós (R-M, Fr, IEC)

Ha estat tres mesos en una casa de salut perquè tenia trastorns nerviosos / Li han recomanat que estigüés una bona temporada en una casa de salut, però els seus pares s'hi resisteixen (R-M)

→ **casa de bojós, casa d'innocents**

- ▷ **estar per tancar-lo** (p.ext.), **estar perquè el tanquin** (p.ext.)

SANG

bany de sang *SN*, gran nombre de ferits i morts; carnisseria (EC)

La manifestació va acabar en un bany de sang / Quin bany de sang que va provocar l'atemptat! / Hem trobat el cos en un bany de sang (EC, *, *)

- ▷ **nedar en sang** (p.ext.), **costar moltes vides** (p.ext.)

sang viva *SN*, sang que raja d'una ferida / sang que brolla, que corre (IEC)

Havia caigut i li rajava sang viva del genoll
▷ **córrer fil a fil** (p.ext.), **fer sang** (a algú) (p.ext.), **carn viva** (p.ext.)

SANGLOTEJAR

perdre el plor *SV*, una criatura, perdre un moment la respiració de tant plorar / restar, una criatura, sense respiració a conseqüència d'una excitació sobtada (IEC, EC)

De tant que plorava, va perdre el plor

- ▷ **trencar-se-li l'alè** (a algú) (p.ext.), **perdre l'alè** (p.ext.)

SANTIFICAR

guardar les festes *SV*, santificar les festes, no treballar-hi (EC)

És temps de guardar les festes

- ▷ **fiesta de guardar** (p.ext.)

SAQUEJAR

anar a roba *SV*, saquejar / entrar en un lloc i robar tot el que hi ha de valor (Fr, *)

Van anar a roba als grans magatzems

→ **anar a sac**

anar a sac *SV*, saqueig / entrar en un lloc i robar tot el que hi ha de valor (IEC, *)

Anaven a sac per totes les cases / Van anar a sac en més d'una ocasió per a poder donar menjar a les seves famílies / Entrar a sac en

una ciutat (També s'usa amb el verb *entrar*) (*, *, Fr)

→ **anar a roba**

■ **donar falconada** *SV*, treure diners fraudulentament o violenta

Quan hi ha una mort, sempre apareixen parents que no coneixes de res que vénen a donar falconada, a endur-se'n tot el que troben

→ **pegar falconada**

- ▷ **fer presa de** (p.ext.)

pegar falconada *SV*, treure diners fraudulentament o violenta / atacar amb vistes a empararse de quelcom (*, R-M)

Mentre el vell agonitzava els parents hi anaven a pegar falconada; s'ho endugueren tot, menys el llit del moribund / Vés amb compte que aquests l'única cosa que volen és pegar falconada (R-M)

→ **donar falconada**

- ▷ **fer presa de** (p.ext.)

SARGIT

cul de gallina *SN*, sargit rodó mal fet, defecte que es produeix en els teixits a conseqüència de fils més fluixos que els altres que s'arrufen i donen molt mal aspecte a la roba / arrugat d'un sargit o pedaç (A-M, R-M)

Procura fer ben pla el sargit d'aquest mitjó, que no hi quedi un cul de gallina (R-M)

→ **cul de vella**

- ▷ **posar genolls** (p.ext.)

cul de vella *SN*, sargit rodó mal fet, defecte que es produeix en els teixits a conseqüència de fils més fluixos que els altres que s'arrufen i donen molt mal aspecte a la roba (A-M)

No li penso portar més roba perquè me la sargeixi: sempre m'hi deixa culs de vella

→ **cul de gallina**

- ▷ **posar genolls** (p.ext.)

SATISFACCIÓ

a bodes em convides *O*, expressió que denota la joia que ens produeix una proposició que acceptem / expressió de joia que indica acceptació d'una proposició que ens plau (IEC, R-M)
Dius si vull venir? A bodes em convides! Estava esperant amb il·lusió que m'ho demanessis / —Anem al cinema? A bodes em convides! / Vols que vingui a la festa? A bodes em convides, i tant que vindré (R-M, R-M, *)

→ **a festa major em convides**

a festa major em convides *O*, es diu per a expressar la satisfacció per la proposta que algú ens fa (A-M)

Que vingui al cinema amb tu? A festa major em convides

→ **a bodes em convides**

en nom de Déu *SP*, exclamació de satisfacció quan s'obté allò que es desitjava o per què es treballava (A-M)

En nom de Déu, que has vingut! / En Pep ja no està malalt. —En nom de Déu! (A-M)

→ **gràcies a Déu**

SATISFACTÒRIAMENT

a plena satisfacció *SP*, amb tota complaença (R-M)

Va executar el concert a plena satisfacció dels oients (R-M)

▷ **cor què vols, cor què desitges** (p.ext.); **quedar servit** (p.ext.); **a cor què vols** (p.ext.); **a cos de rei** (p.ext.)

anar a raig de càntir *SV*, anar molt bé, sense dificultats (A-M)

Tot anava a raig de càntir i després, de sobte, va començar a anar malament

→ **anar com una seda, anar sobre rodes** [Or. (A-M)]

anar com una seda *SV*, anar perfectament / un afer, no trobar el menor obstacle (R-M, IEC)

Allò que tu li has dit ha anat com una seda; n'ha fet tant de cas que ha rectificat de seguida (R-M)

→ **anar sobre rodes, anar a raig de càntir, anar vent en popa, anar la nata**

cor què vols, cor què desitges *SCoord*, amb la satisfacció total dels desitjos / amb completa satisfacció dels desigs i amb tota la comoditat imaginable (IEC, EC)

Va riure cor què vols, cor què desitges

→ **boca què vols, cor què desitges; a cos de rei**

▷ **a cor què vols, cor què desitges** (v.f.); **a plena satisfacció** (p.ext.)

SATISFER

fer el pes (a algú) *SV*, satisfer, convèncer (IEC)

La seva interpretació en aquesta pel·lícula ha fet el pes tant a la crítica com al públic en general / Aquesta solució no m'acaba de fer el pes (Sovint s'usa com a complement del verb aspectual acabar de) (, Fr)*

→ **fer-li peça** (a algú), **entrar-li per l'ull dret** (a algú), **caure-li a l'ull** (a algú), **caure en gràcia** (a algú)

▷ **no ésser sant de la seva devoció** (ant.), **fer caure la balança** (p.ext.), **tenir prou** (p.ext.), **fer prou** (p.ext.)

omplir-li el cor (a algú) *SV*, donar, una persona o una cosa, plena satisfacció als desigs o a les afeccions d'una persona (EC)

És una activitat que m'omple el cor totalment

→ **dilatar el cor** (a algú)

▷ **eixamplar-se-li el cor** (a algú) (inv.), **aixecar l'ànim** (a algú) (p.ext.), **eixamplar-li el cor** (a algú) (p.ext.)

pagar en bona moneda *SV*, obrar amb esplendidesa, donar completa satisfacció (A-M)

M'agrada fer tractes amb ell perquè paga en bona moneda

→ **portar-se bé** (amb algú)

SATISFET

amb les mans plenes *SP*, [anar-se'n] havent obtingut molt (IEC)

Va anar cap a casa amb les mans plenes, estava content perquè havia aconseguit el que volia (S'usa normalment amb els verbs de moviment i també amb el verb quedar)

▷ **amb les mans buides** (ant.), **amb les mans netes** (ant.)

anar cua dreta *SV*, sentir-se satisfet de si mateix / anar satisfet, confiat de si mateix (R-M, IEC)

*Va guanyar un premi literari important; per això va cua dreta. Trobo que no n'hi ha per tant / Aquell dia anava cuadret, perquè tothom s'havia dedicat a cantar-li les excel·lències / Anava coa dreta amb so cotxo nou (També s'usa amb la forma anar cuadret) (R-M, *, *)*

→ **no veure-hi de cap ull, engreixar-se de content, més inflat que un calàpet**

▷ **anar coa baixa** (ant.), **anar-se'n amb la cua entre cames** (ant.), **amb el coll dret** (p.ext.)

● **anar coa dreta** (Mall.)

eixamplar-se-li el cor (a algú) *O*, sentir-se alliberar de l'angúnia i inundar de gran benestar (A-M)

Quan la seva filla va guanyar el premi de millor actriu se li va eixamplar el cor

→ **eixamplar-se-li el pit** (a algú)

▷ **encongir-se-li el cor** (a algú) (ant.), **dilatar el cor** (d'algú) (inv.), **omplir-li el cor** (a algú) (inv.), **saltar d'alegria** (p.ext.), **esclarir-se-li la cara** (a algú) (p.ext.)

■ **estar a pler** *SV*, quedar satisfet després d'haver menjat

He vengut afamat, però ara ja estic a pler

→ **quedar servit**

▷ **fer honor** (a alguna cosa) (p.ext.)

[Mall.]

fer festa (d'alguna cosa) *SV*, celebrar, gaudir / estar satisfet d'alguna cosa (R-M, EC)

És molt agraït; fa festa de tot el que li donen (R-M)

→ **fer festa major, fer festa grossa**

▷ **fer honor** (a alguna cosa) (p.ext.)

fer honor (a alguna cosa) *SV*, menjar en abundància en un dinar o sopar, especialment quan hom hi és convidat (EC)

Ha fet honor al guisat que havia preparat la seva sogra (S'usa normalment amb noms que denoten dinars, sopars, plats servits a taula, etc. com a complement)

▷ **fer festa** (d'alguna cosa) (p.ext.), **estar a pler** (p.ext.)

i amb molta honra *SConj*, amb orgull, amb satisfacció

Sóc català i amb molta honra!

més content que un gat amb un lleu *SA*, molt satisfet (A-M)

Abans sempre estava de mal humor, però ara

que l'han ascendit està més content que un gat amb un lleu

→ **més content que un gat amb dues rates, més content que un gos amb un os**

no cabre a la seva pell *SV*, estar ple d'orgull, de satisfacció (IEC)

Quan va guanyar el primer premi el seu marit no cabia a la seva pell (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

→ **no cabre a la pell** (d'alguna cosa), **no saber on posar els peus, no veure-hi de cap ull**

▷ **tenir els alegrois** (p.ext.)

no saber on posar els peus *SV*, sentir gran satisfacció (R-M)

En veure's tan afalagat de tothom, no sabia on posar els peus; estava cofoi / Estàs tan content que no saps on poses els peus / Se sentien tan satisfets que no sabien on posar els peus (R-M, *, *)

→ **no veure-hi de cap ull, no cabre a la seva pell**

poder dormir tranquil *SV*, no tenir preocupacions, remordiments, etc. (R-M)

Ja pots dormir tranquil que tot ho has organitzat molt bé i no hi haurà queixes (R-M)

→ **dormir segur, dormir descansat**

▷ **tenir el cor net** (p.ext.), **tenir la consciència neta** (p.ext.), **tenir les mans netes** (p.ext.), **tenir la consciència tranquiHa** (p.ext.)

quedar servit *SV*, quedar satisfet, en bona situació (A-M)

L'Oriol ha quedat servit després que el paleta hagi acabat les obres de la cuina i del bany / Amb aquest sopar ha quedat ben servit! / Amb la teva explicació ha restat servit (També s'usa amb els verbs *estar, restar*, etc. i amb el modificador *ben* en posició preadjectival)

→ **estar a pler**

▷ **a plena satisfacció** (p.ext.)

SAULÓ

terra alberenca *SN*, terra lleugera, sorrenca (EC)

Aquest lloc sembla un desert, tot és terra alberenca

[alberenc: mot no registrat a l'IEC]

SAVI

ésser un pou de ciència *SV*, tenir una ciència profunda / ésser molt erudit, molt savi (IEC, EC)

Aquest home és un pou de ciència; no para d'estudiar en totes les branques del saber (R-M)

→ **ésser un pou de saviesa, ésser un caparràs, ésser un Sèneca, no ésser cap frare llec, ésser una enciclopèdia** (algú), **saber molta lletra menuda, ésser un oracle** (algú), **ésser un Salomó, tenir una barra d'or dins es cap**

▷ **tenir estudis** (p.ext.)

■ **ésser un pou de saviesa** *SV*, ésser molt erudit, molt savi, tenir una ciència profunda

Consulta-li-ho a ell perquè és un pou de saviesa i ben segur que t'ho sabrà respondre

→ **ésser un pou de ciència**

ésser un Salomó *SV*, savi / es diu hiperbòlicament parlant d'una persona de molta ciència; irònicament, es diu de la persona que presumeix de ciència sense tenir-ne (Fr, *)

Pregunta-li-ho a ell que és un Salomó, en sap molt de tot això

→ **ésser un Sèneca, ésser un pou de ciència, més savi que un Salomó, ésser un caparràs**

ésser un Sèneca *SV*, (ésser una) persona de molta saviesa (EC)

L'Aitor és un Sèneca: és un noi molt intel·ligent

→ **ésser un caparràs, ésser un pou de ciència, no ésser cap frare llec, ésser una enciclopèdia** (algú), **més savi que un Salomó, ésser un oracle** (algú), **ésser un Salomó**

▷ **tenir estudis** (p.ext.)

ésser una enciclopèdia (algú) *SV*, saber de tot / saber, algú, moltes coses (IEC, EC)

Qualsevol dubte que li preguntis te'l resoldrà: és una enciclopèdia, aquest noi

→ **ésser un pou de ciència, ésser un caparràs, ésser un Sèneca, ésser un oracle** (algú), **saber molta lletra menuda, saber més que set bisbes**

judici salomònic *SN*, judici que atorga la raó a parts iguals a cadascun dels litigants (IEC)

Han sotmès els condemnats a un judici salomònic (També s'usa amb els noms *solució, tria*, etc.)

més savi que un Salomó *SA*, es diu hiperbòlicament parlant d'una persona de molta ciència; iròn., es diu de la persona que presumeix de ciència sense tenir-ne (A-M)

Es creu que és més savi que un Salomó, però en realitat no en sap tant (També s'usa amb la forma *més savi que Salomó*)

→ **ésser un Sèneca, ésser un Salomó**

▷ **saber fer de tot, fora culs d'olla** (p.ext.)

no ésser cap frare llec *SV*, no ésser ignorant, ésser savi, lletrut (R)

Te sorprendries de ses coses que sap, no és cap frare llec

→ **ésser un pou de ciència, ésser un Sèneca**

▷ **tenir estudis** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

saber més que l'oli de basses *SV*, saber molt, ésser molt entès o saberut (A-M)

Com que porta molts anys fent aquesta feina, ja en sap més que l'oli de basses

→ **saber més que l'oli ranci, saber més que l'oli pudent, saber més que l'oli de tenda, saber més que l'oli de son Vivot, saber on es colga el dimoni**

[Camp de Tarr. (A-M)]

saber molta lletra menuda *SV*, saber molt i de moltes coses, ésser molt savi (A-M)

Com que ha viscut molts anys, sap molta lletra menuda: és molt savi

→ **tenir molta lletra menuda, saber-la llarga, saber més que el llibre de les set sivelles, ésser una enciclopèdia** (algú), **ésser un pou de ciència, saber molt de llatí, tenir una barra d'or dins es cap**

saber-ne un niu *SV*, discórrer amb certesa i promptitud / saber molt d'alguna cosa (R-M, IEC)

Si el volen atrapar en alguna contradicció, van ben errats, perquè ell en sap un niu i no es deixarà vèncer / De la seva matèria en sap un niu (R-M, EC)

→ **pensar-se-les totes**

saber on es colga el dimoni *SV*, ésser molt deixondit i saber moltes coses difícils (A-M)

Aquest noi sempre ha estat molt viu: sap on es colga el dimoni. No el pot enganyar ningú

→ **saber més que l'oli ranci, saber més que l'oli de basses, saber on s'ajoca el diable, pensar-se-les totes, saber on jeu la llebre**

tenir molta lletra menuda *SV*, ésser molt sagaç (IEC)

Val la pena fer-li cas quan et diu alguna cosa, perquè té molta lletra menuda

→ **saber-la llarga, saber molta lletra menuda, saber molt de llatí**

▷ **pensar-se-les totes** (p.ext.)

tenir una barra d'or dins es cap *SV*, ésser molt savi (A-M)

Aquell ablot té una barra d'or dins es cap, és un prodigi

→ **ésser un pou de ciència, saber molta lletra menuda**

[Mall. (A-M)]

SEC

1. mancat d'humitat, d'aigua o vapor d'aigua, sense suc

a l'ensec *SP*, sense mullar-se (R-M)

Hi havia un gual allà mateix i van poder passar el riu a l'ensec / Conten que Moisès travessà el mar Roig a l'ensec (R-M, Fr)

→ **en sec, a peu sec**

▷ **passar** (alguna cosa) **a gual** (p.ext.)

[ensec: mot no registrat a l'IEC]

a peu sec *SP*, caminant per damunt terreny eixut, sense mullar-se els peus / sense mullar-se els peus en travessar un corrent d'aigua (IEC, EC)

Vam aconseguir travessar el riu a peu sec, passant per una filera de pedres situades estratègicament / Gairebé no passa aigua; segons en quins llocs es pot passar el riu a peu eixut (També s'usa amb l'adjectiu *eixut*) (*, R-M)

→ **a l'ensec, en sec**

▷ **passar** (alguna cosa) **a gual** (p.ext.)

any sec *SN*, any de poques pluges (EC)

El 1996 fou un any sec

en sec *SP*, sense mullar-se / fora de l'aigua o d'un lloc humit (R-M, IEC)

Vam passar el riu en sec perquè feia temps que no plovia / Vam travessar el carrer en sec aprofitant el soplug dels balcons (R-M)

→ **a peu sec, a l'ensec**

sec com un vidre *SA*, es diu de la terra mancada de pluja (A-M)

Hauria de ploure perquè el camp està sec com un vidre

▷ **en saó** (ant.)

[Olot (A-M)]

ANT

del dia *SP*, d'avui o del temps mateix (A-M)

Pa del dia / Aquest pa no és pas del dia: és molt dur (EC, R-M)

▷ **d'última hora** (p.ext.), **d'avui** (p.ext.)

2. (fig.) molt magre, que té molt poca carn o molt poc greix

begut de carns *SA*, sec de cara, de poques carns (IEC)

Sempre ha estat així, begut de carns i alt com un sant Pau

→ **eixut de carns, begut de cara, xuclat de galtes**

SECA

casa de moneda *SN*, seca / casa o taller on és encunyada la moneda (IEC, *)

Una casa de moneda és on encunyen les monedes / La casa moneda és a Madrid

▷ **casa moneda** (v.f.), **batre moneda** (p.ext.), **paper moneda** (p.ext.)

SECÀ

de secà *SP*, dit de les terres de conreu que no reben aigua sinó quan plou, de les plantes i les fruites que s'hi fan (IEC)

Terreny de secà / Les vinyes són un conreu de secà (Fr, *)

▷ **de regadiu** (ant.), **de conreu** (p.ext.), **de cultiu** (p.ext.)

SECAMENT

a seques *SP*, sense cap afegit, sense més detalls o particularitats (IEC)

Va contestar que no a seques, sense cap altra explicació (R-M)

→ **ras i curt**

▷ **a les seques** (v.f.)

SECRET

foc colgat *SN*, cosa oculta però activa (com idees, sentiments, projectes, etc.) (A-M)

Per la cara que fa, segur que amaga un foc colgat

- ▷ **haver-hi gat amagat** (p.ext.), **haver-hi gat en sac** (p.ext.)

haver-hi una mà oculta *SV*, en un afer, haver-hi una persona que hi intervé secretament (IEC)
Em sembla que en aquest assumpte hi ha una mà oculta

- ▷ **haver-hi gat amagat** (p.ext.), **haver-hi gat en sac** (p.ext.)

secret d'estat *SN*, secret inherent als afers polítics i diplomàtics, la revelació del qual per part d'un funcionari públic compromet la seguretat de l'estat (EC)

El que s'ha acordat en aquesta reunió és secret d'estat, que no se n'assabenti l'oposició

secret de confessió *SN*, obligació i dret que té el sacerdot d'abstenir-se de revelar el que el penitent li ha confessat en el sagrament de la penitència (EC)

Tots els capellans han de mantenir el secret de confessió

- ▷ **secret professional** (p.ext.), **mantenir un secret** (p.ext.), **guardar un secret** (p.ext.)

secret professional *SN*, obligació d'un professional de no divulgar allò que ha conegut per raó del seu ofici llevat dels casos que estableix la llei (IEC)

Els advocats han de guardar el secret professional

- ▷ **secret de confessió** (p.ext.), **mantenir un secret** (p.ext.), **guardar un secret** (p.ext.)

SECRETAMENT

a l'ombra *SP*, de manera dissimulada / fora de la vista de la gent (R-M, IEC)

Van planejar la festa sorpresa a l'ombra, sense que els homenatjats se n'adonessin

- **a la quieta, d'amagat** (d'algú), **tenir** (alguna cosa) **entre cendres**

- ▷ **treball de sapa** (p.ext.)

a la quieta *SP*, discretament / en silenci, sense parlar o fer soroll (R-M, A-M)

Estaven molt enfadats, però han fet bé d'arreglar-ho a la quieta, sense provocar escàndol (R-M)

- **a la callada, en secret, a l'ombra**

- ▷ **rompre el silenci** (ant.)

d'incògnit *SP*, no volent fer-se conèixer, defugint d'ésser tractat com li correspon (IEC)

El president, sempre que anava a estiuejar a les Bermudes, ho feia d'incògnit / El rei viatjava d'incògnit (R-M, EC)

- **d'amagat** (d'algú), **en secret**

en secret *SP*, secretament, d'una manera secreta (EC)

Jo no puc explicar-ho perquè ell m'ho va dir en secret (R-M)

- **a cau d'orella, en privat, d'incògnit, entre nosaltres, de sotamà, a la quieta**

- ▷ **tancar** (alguna cosa) **amb pany i clau**

- (p.ext.), **tancar** (alguna cosa) **amb pany i forrellat** (p.ext.), **nòs amb nòs** (p.ext.)

SECRETEJAR

anar de consell *SV*, anar de secrets, parlar a cau d'orella (A-M)

Sempre van de consell i això és de molt mala educació

- **a cau d'orella**

- ▷ **fer safareig** (p.ext.)

■ **guardar un secret** *SV*, no divulgar un secret
Hauràs d'aprendre a guardar un secret si vols que confit en tu (També s'usa amb les formes *guardar el secret* i *guardar secrets*)

- **mantenir un secret**

- ▷ **anar-se'n de la boca** (ant.), **afluixar la llengua** (ant.), **no saber tenir res al ventrell** (ant.), **no poder-li treure mot** (a algú) (inv.), **secret de confessió** (p.ext.), **secret professional** (p.ext.), **portar-ne una al pap i una altra al sac** (p.ext.)

mantenir un secret *SV*, no divulgar un secret (EC)

En Pere sí que sap mantenir un secret. Pots confiar en ell

- **guardar un secret**

- ▷ **no saber tenir res al ventrell** (ant.), **no florir-se-li res al pap** (a algú) (ant.), **secret de confessió** (p.ext.), **secret professional** (p.ext.)

SECTARI

testimoni de Jehovà *SN*, membre d'una secta fundada als EUA, barreja sincrètica de cristianisme, judaisme, unitarisme, sinergisme i elements cabalístics (EC)

L'altre dia van venir dos testimonis de Jehovà a casa a fer proselitisme

- ▷ **orador sagrat** (p.ext.)

SECULARITZAR-SE

deixar els hàbits *SV*, abandonar la carrera eclesiàstica (A-M)

Va deixar els hàbits i es va fer actor

- **penjar els hàbits**

- ▷ **entrar en religió** (ant.), **prendre hàbit** (ant.), **rebre l'hàbit** (ant.), **vestir l'hàbit** (ant.)

penjar els hàbits *SV*, abandonar la vida religiosa / abandonar el sacerdoci (IEC, *)

Després del Concili Vaticà II molts sacerdots han penjat els hàbits (R-M)

- **deixar els hàbits**

- ▷ **entrar en religió** (ant.), **prendre hàbit** (ant.), **rebre l'hàbit** (ant.), **vestir l'hàbit** (ant.)

SECUNDARI

■ **ésser un segon plat** (algú) *SV*, ésser menysprejat

Per mi la Mireia és un segon plat, qui realment m'agrada és la Marta (També s'usa amb les formes *ésser el segon plat* (algú) i *ésser segon plat* (algú))

→ **ésser plat de segona taula** (algú)

SEDIMENTAT

d'ablúvió *SP*, terrenys formats de sediments que les aigües han dipositat (A-M)

Terrenys d'ablúvió / L'horta és a la terra d'ablúvió que voreja la riera (A-M, *)

SEDUIR

ballar-li en l'ull (a algú) *SV*, guanyar el cor a algú, fer-s'hi simpàtic / agradar molt des del primer moment, resultar agradable, simpàtic (A-M)

Diu que s'estima tots els fills de forma semblant, però el fill gran li balla en l'ull

→ **guanyar-se el cor** (d'algú), **caure-li a l'ull** (a algú), **entrar-li per l'ull dret** (a algú)

▷ **tindre el melic grillat** (en algú) (p.ext.), **ésser l'aleta del cor** (d'algú) (p.ext.), **ésser la nina dels ulls** (d'algú) (p.ext.)

● **ballar-li l'aigua als ulls** (a algú) (Barc.) [Val. (A-M)]

ballar-li l'aigua als ulls (a algú) *SV*, seduir algú / seduir-lo amb abelliments / agradar molt a algú, fer goig a algú, ésser grat a algú (IEC, Fr, A-M)

El cert és que a totes elles els ballava l'aigua als ulls, i que el veïnat en pes li hauria donat la camisa (A-M)

→ **guanyar-se el cor** (d'algú), **caure-li a l'ull** (a algú), **entrar-li per l'ull dret** (a algú)

● **ballar-li en l'ull** (a algú) (Val.)

■ **buscar plan** *SV*, intentar trobar algú per mantenir-hi relacions sexuals

Quan va a la discoteca busca plan. Per això sempre s'emporta alguna noia a casa

▷ **trobar plan** (p.ext.), **ésser un rotllo** (p.ext.) [plan: mot no registrat a l'IEC]

endur-se (algú) **al llit** *SV*, ficar-se al llit per fer l'amor amb algú (R-M)

Tot el poble va saber que s'havia endut la Marta al llit / La va enamorar tant que se la va endur al llit (*, R-M)

▷ **fer l'amor** (p.ext.), **ficar-se al llit** (amb algú) (p.ext.), **anar-se'n al llit** (amb algú) (p.ext.)

tirar-li l'art (a algú) *SV*, procurar enxarxar / intentar seduir (R-M, *)

La noia li agrada molt i procura tirar-li l'art amb tota mena d'intencions, però ella no li fa cas (R-M)

→ **tirar-li l'ham** (a algú)

▷ **armar llaços** (p.ext.)

tirar-li l'ham (a algú) *SV*, procurar enxarxar / intentar seduir (R-M, *)

Van procurar tirar-li l'ham propasant-li un

gran negoci, però ell no es va deixar convèncer (R-M)

→ **tirar-li l'art** (a algú)

■ **trobar plan** *SV*, trobar algú per mantenir-hi relacions sexuals

Va trobar plan quan vam arribar a la discoteca i ens vam quedar sense cotxe per tornar a casa

▷ **buscar plan** (p.ext.), **ésser un rotllo** (p.ext.), **tenir un rotllo** (amb algú) (p.ext.)

[plan: mot no registrat a l'IEC]

SEGAR

fer herba *SV*, segar, collir o arrencar herba per donar-la al bestiar / segar-la per a donar-la al bestiar (EC, IEC)

Vaig a fer herba, que els conills estan afamats

▷ **segar molt terror** (p.ext.)

segar molt terror *SV*, segar tallant les espigues arran de terra (A-M)

És millor segar molt terror que no pas deixar les espigues llargues

▷ **fer herba** (p.ext.)

SEGLE

segle d'or *SN*, època de prosperitat i de gran esplendor cultural (EC)

El segle d'or de la literatura (EC)

→ **edat d'or**

▷ **temps de vaques grasses** (p.ext.)

SEGONS

a l'empara de *SP*, emparant-se amb, en aplicació de (IEC)

Demana que no se'l descrimini pel color de la pell a l'empara de la llei / Estava a l'empara del defensor del poble

→ **a l'abric de, d'acord amb**

d'acord amb *SP*, de conformitat amb, segons (IEC)

D'acord amb les noves disposicions, aquí no es pot aparcar / D'acord amb les circumstàncies / D'acord amb ell, cal convocar una reunió de departament (R-M, Fr, *)

→ **de conformitat amb, en virtut** (d'alguna cosa), **a l'empara de**

de conformitat amb *SP*, segons / atenent tal o tal persona, circumstància, etc. (IEC, *)

Vull decidir-me de conformitat amb tu / Ho han realitzat de conformitat amb el que regula la llei (EC, *)

→ **d'acord amb**

en funció (d'alguna cosa) *SP*, considerant alguna cosa en relació a una altra / considerar una cosa relativament a una altra (*, IEC)

Parlarem d'uns temes o d'uns altres en funció de com vagin les coses

▷ **amb reserva** (d'alguna cosa) (p.ext.), **segons esguard de** (p.ext.)

en virtut (d'alguna cosa) *SP*, per l'acció de (EC)

En virtut d'allò que disposa el reglament, hi

haurà junta cada mes / Els cossos cauen en virtut de la gravitació (R-M, EC)

→ **d'acord amb**

▷ **per virtut** (d'alguna cosa) (v.f.)

SEGUIDAMENT

a penes *SP*, tot seguit que / immediatament després que (IEC, *)

Avisa'm a penes arribis i vindré de seguida / A penes hàviem sortit de casa que es va posar a ploure (R-M, EC)

→ **tot seguit, de seguida**

al darrere de *SP*, en seguiment / just després (R-M, *)

Al darrere de la Maria va entrar en Josep / Van entrar dues noies i al darrere dos homes que no conec / Vam menjar una amanida i al darrere un tall de carn (El complement és opcional) (*, R-M, R-M)

→ **a continuació**

amb el mos a la boca *SP*, just havent acabat de menjar (IEC)

Ha marxat amb el mos a la boca, encara devia tenir la boca plena de menjar

arribar i empènyer *SCoord*, arribar tan oportunament que tot seguit s'obtingui el que es desitja (A-M)

Va ser arribar i empènyer, tan aviat com vam arribar vam aconseguir el que volíem (Només s'usa en infinitiu)

→ **dit i fet**

- **arribar i moldre** (Barc., Vallès, Ripollès), **arribar al molí i fer farina** (Gir., Llofriu), **arribar i fènyer** (Val.), **arribar i seure** (Mall.)

[Men. (A-M)]

arribar i fènyer *SCoord*, arribar tan oportunament que tot seguit s'obtingui el que es desitja (A-M)

Tot just va arribar ja va trobar qui cercava: això sí que és arribar i fènyer (Només s'usa en infinitiu)

→ **dit i fet**

- **arribar i moldre** (Bar., Vallès, Ripollès), **arribar al molí i fer farina** (Gir., Llofriu), **arribar i seure** (Mall.), **arribar i empènyer** (Men.)

[Val. (A-M)]

arribar i moldre *SCoord*, arribar tan oportunament que tot seguit s'obtingui el que es desitja (A-M)

Van arribar al teatre i de seguida van començar l'obra, d'això se'n diu arribar i moldre / Tothom s'esperava debades, i ell ve i arribar i moldre (Només s'usa en infinitiu) (*, Fr)

→ **dit i fet**

- **arribar al molí i fer farina** (Gir., Llofriu), **arribar i fènyer** (Val.), **arribar i seure** (Mall.), **arribar i empènyer** (Men.)

[Barc., Vallès, Ripollès (A-M)]

arribar i seure *SCoord*, arribar tan oportunament que tot seguit s'obtingui el que es desitja (A-M)

Vam anar a Barcelona i, arribar i seure, vam trobar apartament a la primera (Només s'usa en infinitiu)

→ **dit i fet**

- **arribar i moldre** (Barc., Vallès, Ripollès), **arribar al molí i fer farina** (Gir., Llofriu), **arribar i fènyer** (Val.), **arribar i empènyer** (Men.)

[Mall. (A-M)]

d'una vegada *SP*, sense fer esperar més (IEC)

Fes-ho d'una vegada i calla / Digueu-m'ho d'una vegada: no m'ho feu gruar més (Fr, IEC)

→ **una vegada per totes**

▷ **d'una tirada** (p.ext.), **de seguida** (p.ext.)

tantost com *SAdv*, tot seguit que / en el mateix moment en què s'esdevé quelcom (EC, *)

Tantost com foren arribats, començaren a parlar d'afers (EC)

→ **així que, tan bon punt, tan aviat com, tot d'una que**

tot d'una que *SP*, immediatament, respecte d'algun esdeveniment / d'una manera seguida, sense interrupció (R-M, *)

Tot d'una que acabi el teatre, vine cap a casa

→ **tot seguit, tantost com, tan aviat com, així que**

una vegada *SQ*, tot seguit que / immediatament després, com a conseqüència natural (A-M, *)

Una vegada que l'hagis llegit, torna'm aquest llibre / Una vegada ho hagis acabat, fes-m'ho saber (Fr, *)

→ **tot seguit, així que, tan bon punt, un cop**

SEGUIR

anar-li a retaló (a algú) *SV*, anar al darrere i molt a prop a algú, gairebé calcigant-li els talons (A-M)

Últimament tinc la sensació que la Maria vol controlar massa el seu fill: gairebé li va a retaló tot el dia

anar-se'n els ulls darrere (alguna cosa) *O*, tenir gran desig d'alguna cosa, mirar-la amb ganes d'obtenir-la (A-M)

Quan li va passar per davant, els ulls se li'n van anar darrere

→ **endur-se** (alguna cosa) **amb els ulls, anar-se'n el cor cap a, menjar-se** (algú o alguna cosa) **amb els ulls**

seguir la bandera (d'algú) *SV*, militar en el partit d'algú (IEC)

Segueix la bandera del seu pare, és un comunista convençut

▷ **mudar de bandera** (ant.), **tirar endavant** (p.ext.)

SEGUR

anar a la segura *SV*, obrar amb totes les garanties de bon resultat (A-M)

Per això vull anar a la segura (A-M)

→ **anar sobre segur, poder pujar-hi de peus**

■ **anar sobre segur** *SV*, no arriscar-se; agafar el camí o l'opció que a hom li resulti més segura
No li agrada arriscar-se; prefereix anar sobre segur

→ **anar a la segura**

no haver-hi dubte *SV*, ésser ben cert (EC)

T'arriscaries molt, no hi ha dubte (EC)

▷ **sens dubte** (p.ext.), **no haver-hi tutia** (p.ext.)

no tenir por de frares ni grameneres *SV*, (algú) estar ben segur d'ell mateix i de la raó que l'assisteix / ésser molt agosarat (A-M)

Quan vol una cosa l'aconsegueix perquè no té por de frares ni de grameneres

→ **no espantar** (algú) **vent ni aigua**

▷ **no tenir-les totes** (ant.), **tenir més por que un dragó** (ant.)

[Mall. (A-M)]

poder pujar-hi de peus *SV*, dit per a assegurar la veritat o la certesa d'una asserció / poder obrar ben confiadament, sense cap mena de recel (EC)
Si ell t'ho ha dit, pots pujar-hi de peus perquè n'està molt ben informat (R-M)

→ **posar les mans al foc, tenir** (alguna cosa) **pit avall, posaria la mà al foc i no em cremaria**

▷ **jugar-se qualsevol cosa** (p.ext.), **anar a missa** (p.ext.), **ésser faves comptades** (p.ext.)

posaria la mà al foc i no em cremaria *SCoord*, expressió usada per a indicar que hom està molt segur d'una cosa (IEC)

Ha estat la millor, estic segur que guanyarà el premi. Posaria la mà al foc i no em cremaria / Estic segur que va ser ell qui ho va fer: posaria sa mà en es foc i no em cremaria (Sovint s'omet el segon terme de la coordinació)

→ **més segur que figues seques, tan cert com tu i jo ara som aquí, poder pujar-hi de peus**

▷ **posaria les mans al foc i no em cremaria** (v.f.), **una veritat com un puny** (p.ext.), **una veritat com un temple** (p.ext.), **una veritat com una catedral** (p.ext.), **una veritat com una casa de pagès** (p.ext.), **com dos i dos són quatre** (p.ext.)

● **posaria sa mà en es foc i no em cremaria** (Mall.)

tenir (alguna cosa) **a la butxaca** *SV*, tenir alguna cosa fora de l'abast d'altri, en lloc segur per al posseïdor (EC)

Tenint els documents a la butxaca, ningú no te'ls prendrà

→ **tenir** (algú o alguna cosa) **al cove, tenir** (algú o alguna cosa) **al pot, tenir** (algú o alguna cosa) **al sac, tenir** (alguna cosa) **a mig coll, tenir** (alguna cosa) **coll avall, tenir** (alguna cosa) **pit avall**

tenir (alguna cosa) **a mig coll** *SV*, creure que és segura l'obtenció de quelcom / veure alguna cosa segura (R-M, IEC)

Li han promès que li regalarien un cotxe i ja el té a mig coll

→ **tenir** (alguna cosa) **coll avall, tenir** (alguna cosa) **a la butxaca, tenir** (alguna cosa) **pit avall**

tenir (alguna cosa) **coll avall** *SV*, creure tenir segura alguna cosa / veure-la segura (R-M, IEC)
He tingut un gran disgust quan he sabut que no es farà el viatge; ja el tenia coll avall / Em sembla que hi aniré, ja ho tinc coll avall (R-M, *)

→ **tenir** (alguna cosa) **a mig coll, tenir** (alguna cosa) **pit avall, tenir** (alguna cosa) **a la butxaca**

tenir (alguna cosa) **pit avall** *SV*, tenir alguna cosa per molt segura, confiar-hi (EC)

Tinc pit avall que ells dos tenen un embolic amorós

→ **tenir** (alguna cosa) **coll avall, tenir** (alguna cosa) **a la butxaca, tenir** (alguna cosa) **a mig coll, poder pujar-hi de peus**

SEGURAMENT

1. amb seguretat

de ciència certa *SP*, amb tota seguretat (IEC)
Sé de ciència certa que ho va fer ell (S'usa normalment amb els verbs *conèixer, saber*, etc.)

→ **del cert, sens dubte**

▷ **a ciència certa** (v.f.), **com dos i dos fan quatre** (p.ext.), **com dos i dos són quatre** (p.ext.), **de llarg** (p.ext.), **per bon conducte** (p.ext.), **de bona font** (p.ext.), **de bona tinta** (p.ext.)

de segur *SP*, amb seguretat / amb seguretat, certament (IEC, A-M)

De segur que aquesta tarda vindran tots els amics / Ben segur que faran cap a casa avui al vespre / De ben segur que ha estat ella, no pot haver estat ningú més (També s'usa amb les formes *ben segur, de ben segur i segur*) (R-M, R-M, *)

→ **sens dubte, amb seguretat**

▷ **a cop segur** (p.ext.), **a la segura** (p.ext.)

del cert *SP*, [saber] positivament, sense dubte (R-M)

No ho afirmis sense saber-ho del cert; pots equivocar-te (S'usa normalment amb els verbs *conèixer, dir, saber*, etc.) (R-M)

→ **de bona font, sens dubte, de ciència certa, de bona tinta**

▷ **posar les mans al foc** (p.ext.), **per bon conducte** (p.ext.)

2. probablement

a la segura *SP*, segurament / segons allò que hom pot jutjar (A-M, *)

Una trunyella de cabells que a la segura la meitat d'ells són postissos (A-M)

→ **a bon compte**

▷ **de segur** (p.ext.)

SEGURETAT

a pols *SP*, sense recolzar el braç ni la mà per a sostenir o fer alguna cosa (R-M)

Talla el cristall a pols, directament sobre la mola, sense ni tan sols dibuixar-hi els motius (R-M)

→ **en sopols, a mà alçada**

amb els trumfos a la mà *SP*, tenint seguretat de guanyar (R-M)

Quan ell s'arrisca a fer aquesta temptativa, és que ja es pensa anar amb els trumfos a la mà; si no estigués segur de guanyar no ho faria (R-M)

▷ **a cop segur** (p.ext.), **tenir les de guanyar** (p.ext.), **dur les de guanyar** (p.ext.), **tenir tots els trumfos** (p.ext.)

cambrà cuirassada *SN*, cambrà revestida de planxes d'acer i proveïda d'elements de seguretat que substitueix la caixa forta quan la capacitat d'aquesta és insuficient (EC)

Tot bon banc ha de tenir una cambrà cuirassada

▷ **caixa forta** (p.ext.)

com hi ha món *SAdv*, expressió que ratifica enèrgicament una afirmació / expressió amb què hom reforça una afirmació, una ordre, una amenaça, etc. (EC)

Com hi ha món que demà li'n parlaré; això s'ha d'aclarir / I tant que ho faré! Com hi ha món! (R-M, *)

→ **com hi ha Déu, a fe de Déu, com hi ha un Déu al cel**

▷ **per descomptat** (p.ext.)

de seguretat *SP*, dit del mecanisme, dispositiu, etc., que és segur en el seu funcionament o que serveix per evitar un perill, de la peça, de l'objecte, etc., que és fet a prova de ruptura, o l'ús del qual no representa cap perill, etc. (EC)

Una vàlvula de seguretat / Una llàntia de seguretat / Una molla de seguretat (IEC)

▷ **a prova de** (p.ext.)

SEIENT

fer la cadireta *SV*, (formar un) seient fet amb les quatre mans de dues persones de manera que cada mà ceneix un puny (EC)

Vam haver de fer la cadireta al nen per tal que pogués arribar a agafar el pot de galetes que hi havia dalt de l'armari

▷ **fer escaleta** (a algú) (p.ext.), **a braç** (p.ext.), **a plec de braç** (p.ext.)

SELECTE

la flor i nata de *SD*, la part millor d'una cosa; allò més bo, més adient a un fi (A-M)

Hi havia la flor i nata de la ciutat / Hi haurà la flor i nata de la nostra intel·lectualitat / A la festa, hi va assistir la flor i nata (També s'usa amb la forma *la flor de*. El complement preposicional és opcional) (IEC, EC, *)

→ **el bo i millor de, ésser la nata**

SEMBLANÇA

els extrems es toquen *O*, expressió per a indicar que les coses oposades tenen sovint alguna semblança, sobretot quant als efectes (EC)

En Pere i la Tanit són ben diferents i es porten molt bé, és ben bé que els extrems es toquen / Ningú no hauria dit que ells dos superarien les seves diferències i es posarien d'acord, però tots els extrems es toquen (També s'usa amb la forma *tots els extrems es toquen*)

▷ **ésser els dos pols** (p.ext.), **d'un pol a l'altre** (p.ext.)

■ **ésser de família** *SV*, dit per a denotar semblança entre dues persones o més

Els dos amics són ben bé de família, s'assemblen de fets i fan les mateixes entremaliadures / S'assemblen molt, semblen de família (També s'usa amb el verb *semblar*)

→ **assemblar-se com els testos i les olles**

▷ **venir de família** (p.ext.)

tot ve a ésser un mateix cul de sac *O*, tot ve a ésser la mateixa cosa (A-M)

Me dius que està trista i que sempre es queda a casa. Tot ve a ésser un mateix cul de sac (També s'usa amb la forma *tot ve a ésser un cul de sac*)

▷ **ésser tot u** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

una mena de *SQ*, expressió aplicada a un nom que hom pren com a referència per explicar una cosa desconeguda o per manifestar, en sentit irònic, despectiu, etc., la semblança que troba entre allò amb què hom ho compara (EC)

He vist passar una mena de gat que no sé quin animal era / El flabiol és una mena de flauta... (EC)

→ **un no sé què**

SEMBLANT

a imatge i semblança seva *SP*, dit per a assenyalar que algú o alguna cosa té gairebé la mateixa aparença i les mateixes característiques que algú altre

Déu creà l'home a imatge i semblança seva / L'escultor ha realitzat les figures a imatge i semblança vostra (També s'usa amb les altres formes del possessiu) (EC, *)

→ **a semblança de**

a l'estil de *SP*, com si fos (R-M)

Ja no plovia i el paraigua va servir-me a l'estil de bastó per no relliscar amb el fang que cobria el carrer / El pallasso usava l'olla a l'estil de casc (R-M)

→ **a manera de**

▷ **a tall de** (p.ext.)

a semblança de *SP*, d'una manera semblant a (IEC)

Vol pujar el segon fill a semblança del primer / Vol comprar el sofà d'un color a semblança del de les cortines

→ **a imatge i semblança seva**

coixejar del mateix peu *SV*, tenir el mateix o els mateixos defectes (dues persones o més) (EC)

Tots els joves d'ara coixegen del mateix peu: detesten la disciplina / Pare i fill coixegen del mateix peu: tots dos són molt orgullosos (R-M, *)

→ **poder-se donar la mà**

▷ **calçar el mateix peu** (p.ext.), **calçar els mateixos punts** (p.ext.)

com dues gotes d'aigua *SAdv*, ésser idèntics / assemblar-se moltíssim dues o més persones (R-M, EC)

Són dos germans que s'assemblen com dues gotes d'aigua, i això que no són pas bessons, per assemblar-se tant (R-M)

→ **del mateix motlle, assemblar-se com els testos i les olles, semblar dues gotes d'aigua**

▷ **com de la nit al dia** (ant.), **com d'un mort a un viu** (ant.)

digues-li com vulguis *O*, expressió que hom diu a qui, sovint per entrebancar una discussió, vol distingir coses que són idèntiques amb noms diferents (EC)

Això és un cronòmetre. Cronòmetre, rellotge, digues-li com vulguis

→ **digues-li naps, digues-li cols; digues-li atxa**

▷ **més o menys** (p.ext.), **poc ençà poc enllà** (p.ext.)

digues-li naps, digues-li cols *SCoord*, amb poca diferència / expressió que hom diu a qui, sovint per entrebancar una discussió, vol distingir coses que són idèntiques amb noms diferents (R-M, EC)

Titelles o marionetes, digues-li naps, digues-li cols, són ninots igualment (R-M)

→ **digues-li com vulguis, digues-li atxa**

▷ **més o menys** (p.ext.), **poc ençà poc enllà** (p.ext.)

haver-hi un cabell (d'alguna cosa a una altra) *SV*, haver-hi molt poca diferència entre una cosa i una altra (A-M)

Del que jo t'he explicat a allò que va dir ell, hi ha un cabell: és pràcticament el mateix / Entre aquests dos jerséis hi ha un cabell, només es diferencien en el tipus de coll

→ **haver-hi un negre d'ungla** (d'alguna cosa a una altra)

▷ **haver-hi un tret** (d'alguna cosa a una altra) (ant.)

per l'estil *SP*, de manera semblant, gairebé igual / d'una manera semblant, aproximadament igual (IEC, EC)

Si aquest llibre no t'agrada, t'adverteixo que l'altre és per l'estil; no cal que el llegeixis, doncs / El preu és diferent, però són per l'estil / Val uns sis euros o per l'estil (R-M, *, *)

→ **si fa no fa**

si fa no fa *SConj*, semblant / dit per a indicar que dues o més persones o coses són semblants (Fr, *)

Aquests dos vestits són si fa no fa / Aquell cotxe és si fa no fa com el meu

→ **per l'estil, tres quarts del mateix**

▷ **si fa o no fa** (v.f.)

si m'embrutes, t'emmascaro *O*, de la mateixa condició (R-M)

Són dos amics si m'embrutes, t'emmascaro; no cal pas que es critiquin l'un a l'altre, perquè tenen els mateixos defectes (R-M)

→ **fet i pastat**

tallats pel mateix patró *SA*, assemblar-se molt, esp. en la conducta / dit de dues o més persones que s'assemblen molt, especialment en la manera de fer (IEC, EC)

El teu veí i tu sou tallats pel mateix patró, es nota que les vostres mares són cosines i que teniu la mateixa edat / Les festes de Mallorca són tallades amb el mateix patró (*, A-M)

→ **fet i pastat, fet i plantat, del mateix motlle**

▷ **tallats amb el mateix patró** (v.f.), **tallats del mateix patró** (v.f.)

■ **tres quarts del mateix** *SQ*, expressió usada per a indicar que hi ha semblança entre dues persones o dues coses

A mi no m'agrada aquest professor i a la majoria de la classe tres quarts del mateix

▷ **si fa no fa** (p.ext.), **un si és no és** (p.ext.)

SEMBLANTMENT

tal com *SAdv*, a la manera com

És tal com us l'han descrit / Ho faré tal com dius (EC)

→ **segons que, així com**

SEMBLAR

donar-li de parer (a algú) *SV*, semblar a algú, fer la impressió (EC)

Em dona de parer que era molt jove, aquell minyó / Em dona de parer que ja és aquí / No sé si és possible, però a mi em donà de parer que el veia entrar a casa (Fr, IEC, EC)

→ **fer l'efecte** (d'alguna cosa), **fer la sensació** (d'alguna cosa)

▷ **a parer** (d'algú) (p.ext.)

fer cara de *SV*, semblar / ésser alguna cosa en aparença, semblar-ho (R-M, *)

Fa cara de presentar-se a les eleccions, però

mai no s'havia posat en política / Això fa cara d'ésser molt bo / Fa cara de dedicar-se a la política / Fa cara d'artista (R-M, Fr, *, *)

→ **tenir un aire de, fer l'efecte** (d'alguna cosa), **fer la sensació** (d'alguna cosa)

▷ **tenir vena de** (p.ext.), **fer-ne la cara** (p.ext.)

fer l'efecte (d'alguna cosa) *SV*, semblar ésser alguna cosa a jutjar per la impressió que produeix (IEC)

Aquest noi fa l'efecte d'estar malalt / Això em fa l'efecte d'una mentida (Fr, F)

→ **fer la sensació** (d'alguna cosa), **fer la impressió** (d'alguna cosa), **fer cara de, donar-li de parer** (a algú)

■ **fer la impressió** (d'alguna cosa) *SV*, semblar ésser alguna cosa a jutjar per la impressió que produeix

Fa la impressió que no acabarem mai aquesta feina

→ **fer l'efecte** (d'alguna cosa), **fer la sensació** (d'alguna cosa)

fer la sensació (d'alguna cosa) *SV*, semblar ésser aquesta cosa, fer-ne l'efecte (IEC)

Aquest home fa la sensació d'anar de bona fe / Fa la sensació que és més tard del que realment és (IEC, *)

→ **fer l'efecte** (d'alguna cosa), **fer cara de, donar-li de parer** (a algú), **fer la impressió** (d'alguna cosa)

tenir un aire de *SV*, tenir una semblança / tenir l'aparença d'alguna cosa, essent-la o no (EC, *)

Té un aire de bona persona / Amb aquell vestit tenia un aire de princesa / Tenia tot l'aire d'ésser estranger (S'usa amb noms que denoten actituds, oficis i, en general, atributs de persones, com a complement. També s'usa amb les formes *tenir l'aire de* i *tenir tot l'aire de*) (F, *, Fr)

→ **fer cara de, tenir vena de**

SEMBRAR

sembrar a barreig *SV*, sembrar tirant grapades de gra que el sembrador porta dins una senalla (EC)

Per sembrar a barreig normalment es necessita una senalla

→ **sembrar a eixams, sembrar a ruix**

sembrar a eixams *SV*, sembrar tirant grapades de gra que el sembrador porta dins una senalla (EC)

El pagès sembrava a eixams

→ **sembrar a ruix, sembrar a barreig**

sembrar a paló *SV*, sembrar fent clotets a terra i dipositant alguns grans en cadascun d'ells (EC)

La tècnica de sembrar a paló encara es practica al camp

▷ **sembrar amb paló** (v.f.), **sembrar a solc** (p.ext.)

sembrar a ruix *SV*, sembrar tirant grapades de gra que el sembrador porta dins una senalla (EC)
Sembrar a ruix requereix tenir destresa i un bon coneixement de la terra

→ **sembrar a eixams, sembrar a barreig**

sembrar a solc *SV*, sembrar anant darrere el llaurador i tirant la llavor dins el solc obert (EC)

Per sembrar a solc fan falta dues persones

▷ **sembrar al solc** (v.f.), **sembrar a paló** (p.ext.), **trencar la terra** (p.ext.)

SEMPRE

a cada punt *SP*, tothora / molt sovint (R-M, *)

Té la mania que el segueixen i a cada punt s'atura i mira endarrere (R-M)

→ **a cada instant, a cada moment, cada dos per tres**

▷ **ni un punt ni una hora** (ant.)

a perpetuïtat *SP*, perpètuament / durant tota la vida (A-M, *)

Bandejat a perpetuïtat / Està condemnat a perpetuïtat a ser l'ombra del seu germà

→ **per sempre, de per vida, fins a la mort a tota hora** *SP*, a qualsevol hora (R-M)

La gent, a tota hora truca a la porta; no respecten les hores de descans / Hi havia cua a tota hora per veure aquella pel·lícula (R-M)

→ **a cada moment, nit i dia, tot el sant dia**
▷ **a totes hores** (v.f.), **ni un punt ni una hora** (ant.), **a tot past** (p.ext.)

ara i sempre *SCoord*, en tot temps (EC)

La nostra llengua, ara i sempre, és la catalana / Ara i sempre hi haurà problemes socials per causa dels distints nivells econòmics (R-M)

→ **en tot temps**

▷ **de sempre** (p.ext.)

de sempre *SP*, des de fa molt de temps

Estic trist, però tinc sort d'estar envoltat dels amics de sempre / De sempre que vaig a plaça els dijous

→ **de tota la vida**

▷ **ara i sempre** (p.ext.), **des que el món és món** (p.ext.), **des de sempre** (p.ext.)

de tota la vida *SP*, des de fa molt de temps

Es coneixen de tota la vida / Hi viuen de tota la vida

→ **de sempre, des del bressol**

▷ **tota la vida** (p.ext.), **per a tota la vida** (p.ext.), **des que el món és món** (p.ext.), **des del ventre de sa mare** (p.ext.)

des del bressol *SP*, de tota la vida / des de fa molt de temps (R-M, *)

Es coneixen des del bressol; han viscut sempre al mateix carrer (R-M)

→ **de tota la vida**

▷ **des del ventre de sa mare** (p.ext.), **del bressol a la tomba** (p.ext.)

des del ventre de sa mare *SP*, des que va néixer (A-M)

*Des del ventre de sa mare que ja era un bellu-
guet* (També s'usa amb la forma *des del ventre
de la seva mare*)

▷ **des del bressol** (p.ext.), **de tota la vida**
(p.ext.), **de natura** (p.ext.), **de naixement**
(p.ext.)

des que el món és món *SP*, des de la creació,
sempre (IEC)

*Diuen que, des que el món és món, els gats
han caçat les rates* (R-M)

→ **en tot temps**

▷ **de tota la vida** (p.ext.), **de sempre** (p.ext.)

en tot temps *SP*, sempre / des de sempre, perpè-
tuament (Fr, *)

*En tot temps hi ha hagut desgràcies, però ara
n'estem més informats*

→ **des que el món és món, ara i sempre, tota
la vida**

▷ **tot temps** (p.ext.)

en tots conceptes *SP*, segons tots els punts de
vista (EC)

*En tots conceptes, tant si plou com si fa sol,
començarem l'acampada el dia previst* (Tam-
bé s'usa amb les formes *en diversos conceptes*
i *en molts conceptes*)

▷ **per tots conceptes** (v.f.), **en cap concepte**
(ant.), **en tots els casos** (p.ext.)

en tots els casos *SP*, en qualsevol circumstància
(EC)

En tots els casos ha actuat igual (EC)

▷ **en cap cas** (ant.), **en cap concepte** (ant.),
en tots conceptes (p.ext.), **en tot cas**
(p.ext.)

fins a la mort *SP*, amb constància perpètua, per-
severant fins a la fi (IEC)

L'estimarà fins a la mort

→ **a perpetuïtat, de per vida, sempre més,
tota la vida, per a tota la vida**

▷ **del bressol a la tomba** (p.ext.)

nit i dia *SCoord*, contínuament / incessantment,
sense parar / en tot temps, durant el dia i la nit,
sense cessar (R-M, IEC, EC)

*És un home que s'afanya nit i dia pels seus
fills / Treballa nit i dia* (R-M, EC)

→ **sense parar, a tota hora, tot el sant dia
dia i nit** (v.f.)

per a tota la vida *SP*, per sempre, perpètuament
Està condemnat per a tota la vida (EC)

→ **per sempre, fins a la mort, sempre més**

▷ **de tota la vida** (p.ext.), **tota la vida**
(p.ext.), **a violari** (p.ext.)

per sempre *SP*, sense límit, perpètuament (EC)

*La cicatriu d'aquesta ferida li quedarà per
sempre; no se li esborrarà mai més / Serà així
per sempre; res no el farà canviar* (També
s'usa amb el quantificador *més* en posició post-
adverbial) (R-M)

→ **a perpetuïtat, sempre més, per a tota la
vida**

▷ **a violari** (p.ext.)

sempre han tingut bec les oques *O*, sempre ha
passat el mateix (IEC)

*Quan sigui gran voldrà marxar de casa: sem-
pre han tingut bec les oques*

▷ **ésser llei de vida** (p.ext.)

sempre més *SAdv*, en tot el temps a venir (IEC)

*Es van conèixer en una competició d'esquí, i
sempre més han estat amics / Sempre més se'n
doldrà* (R-M, IEC)

→ **per sempre, per a tota la vida, fins a la
mort**

▷ **mai més** (ant.), **d'ara endavant** (p.ext.)

sense parar *SP*, contínuament, sempre (R-M)

*No li agraden les persones que critiquen sen-
se parar*

→ **nit i dia**

▷ **a pinyó fix** (p.ext.), **per moments** (p.ext.)

tot el sant dia *SQ*, incessantment / el dia complet;
molta estona, sovint (IEC, EC)

*Tot el sant dia llegeix novel·les policiaques /
Dorm tot el sant dia / És un drogo; tot el dia
està badallant* (També s'usa amb la forma *tot
el dia*) (R-M, EC, R-M)

→ **a tota hora, de sol a sol, nit i dia**

tot temps *SQ*, sempre, sense cessar (A-M)

*Tot temps no parava de molestar, per això el
van fer fora de classe*

→ **a cada instant**

▷ **tots temps** (v.f.), **en tot temps** (p.ext.)

tota la vida *SQ*, sempre / des de sempre, perpè-
tuament (Fr, *)

*Tota la vida hi ha hagut injustícia / T'ho
agrairé tota la vida / Me'n recordaré tota la
vida* (R-M, IEC, EC)

→ **en tot temps, del bressol a la tomba**

▷ **mai de la vida** (ant.), **de tota la vida**
(p.ext.), **per a tota la vida** (p.ext.), **fins a la
mort** (p.ext.)

tota vegada que *SQ*, sempre que (IEC)

*Tota vegada que estigui malalt, feu-m'ho sa-
ber / Tota vegada que ho desitgis, vine'm a
veure / Tota vegada que t'ho demani, acom-
panya'l* (IEC, Fr, *)

→ **en tot cas**

SENAT

cambrà alta *SN*, senat / primer cos polític de
certs estats moderns (EC, *)

*La llei d'incompatibilitats ara es discuteix a la
cambrà alta*

▷ **cambrà baixa** (p.ext.)

SENCER

tot d'una peça *SP*, sense partions

*Un bloc de granit tot d'una peça / Aquest cal-
çat és d'una peça, sense cap costura; els indí-
genes se l'adapten amb un lligam / El més cu-
riós de l'escultura és que és fet amb un bloc de
fusta d'una peça* (També s'usa amb la forma
d'una peça) (*, R-M)

SENDERA

camí de pas *SN*, sendera / camí estret per a viants (EC, *)

Vam agafar un camí de pas per travessar el bosc

▷ **camí retent** (p.ext.)

SENSIBILITAT

punt flac *SN*, sensible / dit per a referir-se als sentiments, la sensibilitat (Fr, *)

La fi tràgica del protagonista de la novel·la li ha tocat el punt flac

▷ **arribar-li a l'ànima** (a algú) (p.ext.), **arribar-li al cor** (a algú) (p.ext.), **tocar el punt sensible** (a algú) (p.ext.)

SENSIBILITZAR

alçar el cor *SV*, portar algú a sentiments més alts (IEC)

La poesia mística alça el cor a qui s'hi identifica

SENSIBLE

ésser de cotó fluix (algú) *SV*, (ésser) sensible (R-M)

Un alè d'aire li fa mal; és ben bé de cotó fluix / De seguida es refreda, sembla de cotó fluix (També s'usa amb el verb *semblar*) (R-M)

→ **ésser poca cosa** (algú), **de mira'm i no em toquis**

▷ **ésser un pot d'apotecari** (algú) (p.ext.)

tenir un cor tendre *SV*, sensible / dit per a referir-se a algú molt sensible (Fr, *)

No pateixis, segur que ho entendreà perquè té un cor tendre / És un home de cor tendre (També s'usa amb la forma *de cor tendre*)

→ **tenir el cor bla**, **tenir un gran cor**, **tenir el cor moll**

▷ **tenir el cor de pedra** (ant.)

■ **tenir un dia tonto** *SV*, expressió usada per a fer referència a l'estat d'ànim, sensacions, etc., desfavorables d'algú amb relació a un dia determinat

Avui té un dia tonto: per qualsevol cosa es posa a plorar (També s'usa amb la forma *tenir el dia tonto*)

→ **tenir un mal dia**, **tenir un dia dolent**, **tenir el dia sis**

[tonto: mot no registrat a l'IEC]

SENTIMENT

foc d'encenalls *SN*, sentiment, passió, etc., vius però de poca durada (IEC)

La relació que tenen serà foc d'encenalls

→ **foc de palla**

SENTIMENTAL

ésser tot cor *SV*, ésser molt sensible (IEC)

És tot cor, a les pel·lícules melodramàtiques sempre acaba plorant

→ **tenir bon cor**

▷ **tenir el cor de pedra** (ant.), **ésser de suro** (algú) (ant.), **ésser un glaç** (algú) (ant.)

tenir bon cor *SV*, sentimental / ésser una persona que es lliura fàcilment als sentiments, a la tendresa (Fr, *)

Quan era petit i trobava un gat o un gos ferit el duia a casa i el cuidava. Tenia bon cor / Té molt cor i de seguida s'emociona (També s'usa amb les formes *tenir molt cor* i *tenir molt bon cor*)

→ **ésser tot cor**

▷ **tenir el cor de pedra** (ant.), **ésser de suro** (algú) (ant.), **ésser un glaç** (algú) (ant.)

SENTIR

venir a orelles (d'algú) *SV*, alguna cosa, arribar a oïda d'algú (IEC)

Li ha vingut a orelles que el volen destinar a un altre lloc de treball i està preocupat / M'ha vingut a orelles que pensen formar un nou partit polític (R-M)

→ **arribar a orelles** (d'algú)

▷ **haver nassada** (d'alguna cosa) (inv.), **tenir fums** (d'alguna cosa) (inv.)

SENTIR-HI

tenir l'oïda fina *SV*, sentir-hi bé

Té l'oïda fina, tan lluny com estem i segur que ens ha sentit

▷ **tenir l'orella dura** (ant.), **dur d'orella** (ant.)

SENY

edat de discreció *SN*, edat en què l'home és capaç de distingir el bé del mal moral (A-M) *I que com cadascú d'aquells serà d'edat de discreció, que per vosaltres siguin induïts i aconsellats a fermar matrimoni* (A-M)

▷ **posar seny** (p.ext.), **ús de raó** (p.ext.), **sentit comú** (p.ext.)

sentit comú *SN*, facultat atribuïda a la generalitat de les persones de discernir raonablement les coses / facultat reguladora que permet a l'home de fonamentar tot judici sense caure ni en l'escepticisme ni en el dogmatisme (IEC, EC)

No para de fer ximpleries, sembla que hagi perdut el sentit comú

▷ **posar seny** (p.ext.), **recobrar el seny** (p.ext.), **edat de discreció** (p.ext.)

ús de raó *SN*, raciocini / capacitat per a discórrer / edat en què la persona pot ja raonar talment que es considera com a responsable dels seus actes (R-M, A-M, EC)

D'ençà que té ús de raó que ha volgut estudiar matemàtiques / L'ús de raó s'adquireix amb els anys / Arribar a l'ús de raó (R-M, R-M, EC)

▷ **edat de discreció** (p.ext.)

SENYA

mot d'ordre *SN*, consigna verbal de reconeixement entre militars de missions concretes, composta del sant i senya i la contrasenya (EC)

Per entrar a l'edifici oficial s'havia de dir el mot d'ordre

→ **sant i senya**

▷ **paraula clau** (p.ext.)

sant i senya *S*Coord, mots que serveixen al sentinella per a identificar, sobretot durant la nit, els qui s'apropen al lloc de guàrdia (IEC)

Per a poder-hi passar s'havia de dir al guardià el sant i senya

→ **mot d'ordre**

▷ **paraula clau** (p.ext.)

SENYAR-SE

fer el senyal de la creu *SV*, beneir, senyar amb el senyal de la creu / senyal que els catòlics fan amb la dreta al front, a la boca i al pit en llurs oracions i actes religiosos (EC, IEC)

En entrar a l'església tothom ha de fer el senyal de la creu / No sabia fer el senyal de la santa creu (També s'usa amb la forma fer el senyal de la santa creu)

SENYERA

■ **les quatre barres** *SD*, dit per a referir-se a la bandera catalana

Quan va arribar al cim de l'Everest, hi va clavar les quatre barres

SENYOR

■ **bon home** *SN*, fórmula usada per a adreçar-se a un home que hom troba al carrer sense conèixer-lo

Ep, bon home, que em podríeu indicar on és l'ajuntament?

▷ **sant cristià** (p.ext.)

SENYOREJAR

fer el senyor *SV*, voler aparentar distinció / imitar la manera de produir-se d'un senyor autèntic (R-M, EC)

Es pensen que, com que han arplegat quatre duros, ja poden fer el senyor

▷ **donar-se aires de** (p.ext.), **gastar aires de** (p.ext.)

SENYORÍVOL

ésser tot un senyor *SV*, tenir les maneres, la distinció, la noblesa que escau a una persona d'alt rang (EC)

El teu oncle és tot un senyor. Mira de quina manera més ben educada tracta els seus convidats / La Mercè és tota una senyora, sap quedar bé amb tothom (Sovint s'omet el quantificador tot. També s'usa amb els noms cavaller i dama)

→ **ésser tot un home**

▷ **portar-se com un senyor** (p.ext.), **tenir classe** (p.ext.)

SENZILL

d'estar per casa *SP*, d'una manera senzilla (EC)

Preparem una festa d'estar per casa; tots són de confiança / Em posaré d'estar per casa (R-M, EC)

▷ **de cada dia** (p.ext.), **de batalla** (p.ext.), **d'esport** (p.ext.)

de mala estofa *SP*, expressió usada per a indicar que alguna cosa és de mala qualitat

És un tocador de mala estofa

▷ **de bona estofa** (ant.)

■ **de poble** *SP*, expressió usada per a referir-se a algú que és senzill per la seva manera d'actuar o de fer alguna cosa

És de poble: encara no està acostumada a aquestes avenços tecnològics / Gent de poble (S'usa normalment com a complement dels noms dona, home, gent i persona)

→ **ésser un pagès**

▷ **de ciutat** (ant.), **d'espardenya** (p.ext.)

■ **ésser un pagès** *SV*, algú, ésser senzill per la seva manera d'actuar o de fer alguna cosa

Jo sóc un pagès en aquestes coses, però em sento ben orgullós d'ésser així (També s'usa amb la forma ésser molt pagès)

→ **de poble**

SEPARACIÓ

una mar *SQ*, separació, diferència molt gran (EC)

Entre tu i jo hi ha una mar (EC)

SEPARADAMENT

a part *SP*, separat del conjunt o del total / separadament, independentment, sense connexió (R-M, IEC)

Aquesta factura, posa-la a part perquè s'ha de pagar abans que les altres / El vaig cridar a part (R-M, EC)

→ **deixar** (algú o alguna cosa) **de banda, deixar** (alguna cosa) **de banda, posar** (alguna cosa) **de banda**

al seu torn *SP*, per la seva part, separat de la resta (EC)

En Jordi va haver de preparar quatre exàmens amb en Marc, i en Marc, al seu torn, en va haver de preparar quatre més amb la Mariona

▷ **per separat** (p.ext.)

■ **per separat** *SP*, a part l'un de l'altre

Van arribar, com és habitual, per separat

▷ **al seu torn** (p.ext.), **d'un en un** (p.ext.), **anar cadascú pel seu vent** (p.ext.)

SEPARAR

posar (alguna cosa) **en decant** *SV*, decantar alguna cosa, posar-la a un costat, guardar-la (IEC)

Posa tot això en decant, que quan vingui en Joan li ho donarem perquè s'ho emporti
→ **posar** (alguna cosa) **de banda**

SEPARAR-SE

anar cadascú pel seu costat *O, separar-se / ésser d'opinions discordants, obrar amb independència l'un de l'altre, especialment els qui haurien d'anar d'acord* (R-M, *)

Van decidir anar cadascú pel seu costat, ja que no s'avenien / Crec que el millor que podrien fer és anar cadascú pel seu costat: si no s'han entès mai! / Tan inseparables que eren, ara van cadascú pel seu cantó (També s'usa amb la forma *anar cadascú pel seu cantó*) (R-M, R-M, *)

→ **partir peres, anar cadascú pel seu vent, tirar cadascú pel seu cantó**

anar cadascú pel seu vent *O, separar-se, desavenir-se / cadascú de la seva part* (R-M, A-M)
No es consulten mai res; van cadascú pel seu vent (R-M)

→ **anar cadascú pel seu costat**
▷ **per separat** (p.ext.)

fer casa a part *SV, separar-se aquells que vivien plegats* (IEC)

Com que es passaven el dia discutint han decidit fer casa a part: ell se n'anirà a una pensió

fer lliga a part *SV, no formar part del grup general* (R-M)

Ells tres no vénen amb nosaltres; sempre fan lliga a part (R-M)

obrir les files *SV, en les files de soldats, fer que hi hagi més distància entre dos homes* (EC)

Cadets! Obriu les files i circulin!
▷ **rompre files** (p.ext.)

SEQÜELA

mal deixat *SN, conseqüència d'una malaltia / ròssec d'una malaltia* (R-M, A-M)

Aquest dolor que sents és un mal deixat; prové de la infecció que vas patir temps endarrerit / La grip té mal deixat (R-M, EC)

▷ **mal vell** (p.ext.)

SERÈ

serè com un ull de gat *SA, molt serè (aplicat al cel, al temps)* (A-M)

Feia una nit serena com un ull de gat: no hi havia ni un núvol

▷ **estar rodó el cel** (ant.), **fer ull** (p.ext.), **obrir ull** (p.ext.), **treure ull** (p.ext.), **aixecar-se el dia** (p.ext.), **aixecar-se el temps** (p.ext.), **esportellar-se el cel** (p.ext.), **obrir-se el temps** (p.ext.)

SERENITAT

presència d'esperit *SN, qualitat de qui no es desconcerta en presència d'un perill, d'un succés advers, de quelcom imprevist* (IEC)

La seva presència d'esperit el va salvar, perquè una petita vacil·lació en aquell moment hauria estat fatal / Sort en vam tenir de la presència d'esperit de tots plegats! Tothom guardà silenci, conscients del perill (R-M)

→ **sang freda**

sang freda *SN, possessió de si mateix davant allò que ens pot irritar, exaltar, fer perdre la serenitat, esglaiar, etc. / serenitat i domini de si mateix davant del perill o la passió* (IEC, EC)
Va disposar tot el que calia amb molta sang freda; ningú no hauria endevinat que s'hi jugava la vida / No perdre la sang freda / És millor mantenir la sang freda i no deixar-se portar per les emocions (R-M, EC, *)

→ **presència d'esperit**

▷ **tenir les sangs calentes** (ant.), **tenir la pell dura** (p.ext.)

SERIADAMENT

en cascada *SP, un darrere l'altre*

Arribaren les tropes en cascada, un grup darrere l'altre

→ **en sèrie**

▷ **de sèrie** (p.ext.)

en sèrie *SP, forma d'organització i realització del procés de treball que, mitjançant la utilització intensiva de maquinària, té com a resultat l'elaboració de productes (peces, màquines, objectes, etc.)* (EC)

Aquests cotxes són fabricats en sèrie

→ **en cascada, en cadena**

▷ **de sèrie** (p.ext.), **de confecció** (p.ext.)

SÈRIE

de confecció *SP, (dit del) vestit que no és fet a mida* (IEC)

Actualment, els vestits de confecció són bastant ben acabats, però tan cars com els fets a mida / Es compra tota la roba de confecció, però li agradaria fer-se un vestit de festa a mida (R-M, *)

▷ **a mida** (ant.), **en sèrie** (p.ext.), **en cadena** (p.ext.)

un enfilall de SQ, sèrie de coses que vénen una darrere l'altra sense interrupció (A-M)

Un enfilall de mentides (EC)

→ **un seguit de, una pila de, un reguitzell de un reguitzell de SQ**, llarga sèrie de coses (IEC)

Fa un reguitzell d'anys / N'hi ha tot un reguitzell / Els va engaltar un bon reguitzell de despropòsits (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (IEC, IEC, *)

→ **una col·lecció de, una pila de, un feix de, un enfilall de**

un rosari de SQ, sèrie d'objectes iguals fixats al llarg d'una corda, d'una cadena, d'un fil (EC)

Un rosari de catífols / Els va engegar un bon rosari d'insults (EC, *)

→ **un seguit de**

un seguit de SQ, molts / sèrie de coses que vénen una darrere l'altra sense interrupció (R-M, *)
En el curs de la conferència va haver-hi un seguit d'interrupcions molt desagradables / Fa un seguit de dies que plou (R-M, EC)

→ **una pila de, un rosari de, un enfilall de una tanda de SQ**, sèrie de valsos, de garrotades, etc. (IEC)

Li va donar una tanda de bufetades / Una tanda de sardanes / Després d'una tanda de valsos ha arribat l'hora del rock / Va prendre una bona tanda de vitamines (També s'usa amb el modificador *bon* en posició pronominal) (EC, Fr, *, *)

→ **un joc de, un raig de**

SERIÓS

cara de tres déus SN, [fer] cara seriosa, mostrar rigor o irritació (A-M)

La família vol rigor i cara de tres déus sempre / És un home que s'imposa perquè sempre fa cara de tres déus (També s'usa amb el numeral set) (A-M, *)

→ **cara de jutge, cara de pocs amics, semblar una paret sense arrebossar, cara de prunes agres, cara de vinagre, pagar amb la cara**

cara de vinagre SN, cara seriosa i d'irritació (A-M)

El seu pare sempre fa cara de vinagre i no goso dir-li mai res

→ **cara de prunes agres i taronges sense suc, cara de prunes agres, cara de tres déus, cara de jutge, cara de pocs amics**

de consideració SP, considerable / important, que cal tenir en compte (IEC, *)

És una dificultat de consideració (EC)

▷ **de cavall** (p.ext.)

més sèrio que una patata SA, es diu d'una persona que està molt seriosa (A-M)

Hauria de somriure una mica. Sempre està més sèrio que una patata

→ **més seriós que un gos quan caga**

[Mall., Men. (A-M), sèrio: mot no registrat a l'IEC]

més seriós que un gos quan caga SA, [estar] molt seriós (A-M)

A classe està més seriós que un gos quan caga. Pren nota de tot el que diu el mestre i no obre la boca

→ **més sèrio que una patata**

[Olot (A-M)]

SERIOSAMENT

de debò SP, en veritat, realment, no de per riure (IEC)

Ho dic de debò / El que li has dit s'ho ha pres de debò (EC, *)

→ **de veritat**

▷ **de per riure** (ant.), **de part de riure** (ant.)

de veritat SP, expressió amb què hom remarca que una cosa és dita amb tot el valor que correspon a la paraula que designa, etc., que l'asserció que fa és conforme a la veritat, que parla seriosament, etc. (EC)

T'ho dic de veritat / T'ho dic de bona veritat; si no fos que tinc por de disgustar-te, no t'acceptaria la invitació; no tinc ganes de sortir (També s'usa amb el modificador *bon* en posició pronominal) (EC, R-M)

→ **en veritat, de debò**

SERVEI

els bons oficis SD, gestions que hom fa a favor d'algú recomanant-lo, interposant la seva influència personal, etc. (EC)

Ell obtingué la plaça gràcies als bons oficis del president / Mercès als bons oficis del meu amic, vaig obtenir el que sollicitava (IEC, Fr)

prestació social substitutòria SN, servei civil dels objectors de consciència (EC)

No vull fer la mili, així que faré la prestació social substitutòria

→ **servei social substitutori, servei civil**

▷ **servei militar** (p.ext.), **objector de consciència** (p.ext.), **objecció de consciència** (p.ext.)

SERVIDOR

ésser el gos (d'algú) **SV**, obeir algú cegament, sotmetre-se-li / ésser el seu servidor, o seguidor submís, incondicional / expressió que denota l'actitud servil, submissa, adulatora, etc., d'una persona envers una altra o altres (R-M, IEC, EC)

Un personatge de «Mar i Cel», fidel a les ordres del corsari, diu de si mateix: «Sóc el gos de Saïd...» / L'ajuda en el que pot i més, és el seu gos (R-M, *)

→ **ésser darrere** (algú) **com un gos, anar darrere** (algú) **com un gos**

▷ **sentir** (algú) **darrere com un gos** (inv.), **tenir** (algú) **al darrere com un gos** (inv.), **dur** (algú) **al darrere com un gos** (inv.)

servidor de vostè SN, fórmula de cortesia usada per a indicar que qui parla es posa a disposició de l'interlocutor

—Gràcies per tot. —*Servidor de vostè*

→ **per a servir-lo**

▷ **si és servit** (p.ext.), **oferir els seus respectes** (a algú) (p.ext.)

SERVIL

dur (algú) **al darrere com un gos SV**, expressió usada per a indicar que una persona en segueix amb insistència una altra servilment, interessadament, afectivament, etc. (EC)

Quina criatura més enganxosa!: tot el dia la duc darrere com un gos / Porto l'Antònia al

darrere com un gos perquè vol que jo li deixi un llibre (També s'usa amb el verb *portar*) (EC, *)

→ **tenir** (algú) **al darrere com un gos, sentir** (algú) **darrere com un gos**

▷ **dur** (algú) **darrere com un gos** (v.f.), **anar darrere** (algú) **com un gos** (inv.), **ésser darrere** (algú) **com un gos** (inv.), **ésser el gos** (d'algú) (inv.)

escolà d'amén *SN*, persona que no té criteri propi o llibertat per a manifestar-lo, i que diu o fa allò que diu o mana un altre (A-M)

S'ha enfadat amb mi perquè el contradic; ell voldria que jo fos un escolà d'amén i que sempre li donés la raó (R-M)

▷ **portar la lliurea** (d'algú) (p.ext.) [Cat., Bal. (A-M)]

ésser darrere (algú) **com un gos** *SV*, expressió usada per a indicar que una persona en segueix amb insistència una altra servilment, interessadament, afectivament, etc. (EC)

Aquest sempre és darrere el seu amo com un gos / Sempre roman darrere la Mercè com un gos per a demanar-li favors (També s'usa amb el verb *romandre*)

→ **ésser el gos** (d'algú), **anar darrere** (algú) **com un gos**

▷ **sentir** (algú) **darrere com un gos** (inv.), **tenir** (algú) **darrere com un gos** (inv.), **dur** (algú) **darrere com un gos** (inv.)

portar la lliurea (d'algú) *SV*, obrar servilment envers algú (IEC)

Eren tres o quatre que portaven la lliurea del gerent i tots els altres els miraven amb ben poca simpatia / Aquests alumnes porten la lliurea de la professora, ignorant que a ella mateixa li repugna (R-M)

→ **fer el bus** (a algú), **llepar el cul** (a algú), **doblegar l'esquena, arrossegar-se als peus** (d'algú), **arrossegar-se com un cuc, besar els peus** (a algú), **corbar el cos, corbar l'esquena, vinclar l'esquena**

▷ **escolà d'amén** (p.ext.)

sentir (algú) **darrere com un gos** *SV*, expressió usada per a indicar que una persona en segueix amb insistència una altra servilment, interessadament, afectivament, etc. (EC)

Estic cansada d'ell, perquè sempre el sento darrere com un gos

→ **tenir** (algú) **darrere com un gos, dur** (algú) **darrere com un gos**

▷ **ésser darrere** (algú) **com un gos** (inv.), **anar darrere** (algú) **com un gos** (inv.), **ésser el gos** (d'algú) (inv.)

tenir (algú) **al darrere com un gos** *SV*, expressió usada per a indicar que una persona en segueix amb insistència una altra servilment, interessadament, afectivament, etc. (EC)

Ja n'estic farta! Sempre tinc aquest noi al darrere com un gos

→ **dur** (algú) **al darrere com un gos, sentir** (algú) **darrere com un gos**

▷ **anar darrere** (algú) **com un gos** (inv.), **ésser darrere** (algú) **com un gos** (inv.), **ésser el gos** (d'algú) (inv.)

SERVILMENT

de genolls *SP*, servilment, humiliant-se (IEC)
Ell voldria que li ho demanessin de genolls; però no estan disposats a suplicar, sinó a exigir / Sempre va de genolls per obtenir càrrecs millors (R-M, EC)

▷ **posar-se de genolls en terra** (p.ext.), **ficar els genolls en terra** (p.ext.)

SERVINT

al servei de *SP*, acció de servir algú o alguna cosa (IEC)

Consagrar-se al servei de Déu / Vaig estar dos anys al servei dels senyors Roca (IEC)

▷ **a les ordres** (d'algú) (p.ext.), **per a servir-lo** (p.ext.)

en acte de servei *SP*, acte que fa referència a l'acompliment d'una funció pública per part d'un funcionari, especialment per part d'un militar o un agent armat (EC)

Els policies estaven en acte de servei i no podien prendre begudes alcohòliques

→ **estar de servei, estar de facció**

estar de facció *SV*, estar en un acte de servei (A-M)
Estar, un soldat, de facció / Lo comandant posa en facció al soldat (També s'usa amb el verb *posar*) (IEC, A-M)

→ **estar de servei**

▷ **estar en facció** (v.f.)

estar de servei *SV*, acomplir una funció pública un militar o un agent armat

Mentre el policia estava de servei no bevia alcohol

→ **estar de facció, en acte de servei**

▷ **de guàrdia** (p.ext.)

SERVIR

fer el fet (a algú) *SV*, servir, ésser útil, ésser convenient / obtenir el resultat desitjat (A-M, R-M)
Això no és el que cerco, però també em fa el fet / És un llibre molt resumit, però ja fa el fet / No puc acabar la còpia per manca de paper; si me'n dones dos fulls ja faré el fet; demà ja sortirà a comprar-ne (Fr, EC, R-M)

→ **treure partit** (d'alguna cosa), **fer-li peça** (a algú), **fer profit** (a algú), **fer al cas**

▷ **ésser cent cavalls** (a algú) (p.ext.)

fer el plat (a algú) *SV*, posar al plat d'algú la porció de vianda que ha de menjar (IEC)
La mare sol fer el plat i el pare serveix el vi / Quan érem petits sempre ens feia el plat l'àvia i ens obligava a acabar-nos-ho tot (*, R-M)

menjar el pa de l'ase *SV*, anar a servir / fer de criat (A-M, Fr)

Mengen el pa de l'ase a can Xoriguer

▷ **tenir el cul llogat** (p.ext.)

oferir els seus respectes (a algú) *SV*, manifestar-se disposat a servir algú (A-M)

Va oferir els seus respectes a la reina / Quan el vegis, ofereix-li els nostres respectes (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

▷ **servidor de vostè** (p.ext.), **si és servit** (p.ext.), **per a servir-lo** (p.ext.)

SERVIR-SE

fer-se la part *SV*, prendre algú la porció que li toca d'un conjunt (A-M)

El pare se féu la part omplint-se el plat a curull (A-M)

SESSIÓ

■ **sessió golfa** *SN*, dit per a referir-se a una projecció cinematogràfica, representació teatral, reunió, etc., que se celebra més enllà de l'horari habitual

Anirem al cinema a la sessió golfa

[golfo: mot no registrat a l'IEC]

SESTA

al després-dinar *SP*, a primera hora de la tarda (EC)

Sempre sortim a fer un cafè al després-dinar

SETMANA

la setmana dels barbuts *SD*, setmana del mes de gener en què s'escauen sant Pau ermità i sant Antoni abat (EC)

A Corró d'Avall fan la passada de sant Antoni el diumenge de la setmana dels barbuts / Ens trobem la setmana dels barbuts, així que haurem de comprar els regals per al sant d'en Pau i de l'Antoni

vuit dies *SQ*, vulgarment, una setmana (Fr)

Aquesta surt cada vuit dies / Ja fa vuit dies que he arribat (IEC, Fr)

SEU

casa mare *SN*, establiment principal d'un orde religiós / seu central (EC)

La casa mare d'aquestes monges és a Roma / La casa mare d'aquesta empresa és en un racó de món

SEURE

escalfar cadires *SV*, passar el temps, l'estona, seient, sense fer res (EC)

És un mandrós, es passa el temps escalfant cadires

▷ **no calfar cadira** (ant.), **ésser un manta** (p.ext.)

ANT

no calfar cadira *SV*, seure molt poc temps / expressió per a indicar el nostre propòsit de no anar mai a veure algú, a visitar-lo (A-M, *)

Mai no calfa cadira a casa de ningú. No és gaire partidari de fer visites / A la mare no li agradava calfar cadira (També s'usa amb el verb *escalfar*)

→ **no anar a escalfar cadira a casa seva**

▷ **escalfar cadires** (ant.)

[Val. (A-M)]

SEVER

ésser de la màniga estreta *SV*, ésser intolerant / ésser excessivament sever, escrupolós (R-M, EC)

Vés amb compte amb què li diràs, és de la màniga estreta / És un home d'idees antiquades i de la màniga estreta en qüestió de vestir; no permet que la seva dona vagi amb bikini (R-M)

→ **no perdonar ni penes ni fatigues**

▷ **ésser de la màniga ampla** (ant.), **tenir la màniga ampla** (ant.), **tenir la mà blana** (ant.)

SEVERITAT

mà dura *SN*, severitat, fermesa (R-M)

Ha tractat els seus fills amb mà dura i no han resultat pas més ben criats que els altres; tenen els mateixos defectes i vicis que molts nois de la seva edat (R-M)

→ **xarop de bastó**

▷ **cop de sabre** (p.ext.), **picar fort** (p.ext.)

SIBARITA

■ **acostumar-se a la bona taula** *SV*, acostumar-se algú al menjar de qualitat superior

Des que té un càrrec a l'ajuntament s'ha acostumat a la bona taula

→ **menjar bé**

▷ **agradar-li la bona taula** (a algú) (p.ext.), **ésser gormand** (d'alguna cosa) (p.ext.), **fer bona taula** (p.ext.)

agradar-li els bons bocins (a algú) *O*, agradar els talls molt selectes a algú (EC)

En Jaumet, tan petit i ja li agraden els bons bocins

→ **agradar-li la bona taula** (a algú), **tenir bon paladar**

▷ **tenir ventre de gitano** (ant.), **ésser gormand** (d'alguna cosa) (p.ext.)

agradar-li la bona taula (a algú) *O*, agradar a algú el menjar de qualitat superior

Sempre va a restaurants de luxe, li agrada la bona taula, al teu germà

→ **agradar-li els bons bocins** (a algú), **tenir bon paladar**

▷ **tenir ventre de gitano** (ant.), **acostumar-se a la bona taula** (p.ext.), **fer bona taula** (p.ext.)

menjar bé *SV*, prendre aliments de bona qualitat (EC)

Li agrada menjar bé, per això va a restaurants

cars / Si et conviden a sopar, pensa que en aquella casa mengen molt bé i, per tant, no podràs dur-hi un vi qualsevol (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial)

→ **acostumar-se a la bona taula**

▷ **ésser gormand** (d'alguna cosa) (p.ext.), **fer bona taula** (p.ext.)

SÍFILIS

mal de dones *SN*, malaltia venèria (R-M)

Han tancat el bordell perquè s'han detectat molts casos de mal de dones (R-M)

SIGNAR

signar (alguna cosa) **en blanc** *SV*, signar un taló, un contracte, un full, sense que al lloc corresponent consti cap dada, cap limitació, etc. (IEC) *Haurem de tornar a revisar els documents, perquè els ha signat en blanc i no són vàlids*
▷ **en blanc** (p.ext.), **xec en blanc** (p.ext.)

SIGNIFICANT

en senyal (d'alguna cosa) *SP*, significat / com a mostra d'alguna cosa (R-M, *)

Diu la cançó que «a la taverna d'en Mallol han tancat les portes en senyal de dol» / Posarem la bandera al balcó en senyal de la nostra adhesió a la diada (R-M)

▷ **voler dir** (p.ext.)

SIGNIFICAR

voler dir *SV*, significar / una cosa ésser senyal d'una altra (EC, *)

El senyal que hi ha al final de la pàgina vol dir que ja és corregida / Què vol dir, aquesta sigla? / En francès, «frère» vol dir «germà» (R-M, Fr, EC)

▷ **en senyal** (d'alguna cosa) (p.ext.), **donar-li entenent** (alguna cosa, a algú) (p.ext.)

SIGNIFICAT

sentit literal *SN*, sentit que posseeix una locució o un gir atenent als significats individuals i a la combinació dels seus components (IEC)

Aquesta expressió no és frase feta perquè s'entén en sentit literal

▷ **sentit figurat** (ant.), **sentit propi** (p.ext.)

sentit propi *SN*, significat originari d'un mot, en oposició a altres significats (IEC)

Digueu si les següents expressions s'entenen en sentit propi o en sentit figurat

▷ **sentit figurat** (ant.), **sentit literal** (p.ext.)

SIGNIFICATIU

agafar volada *SV*, prendre, un projecte, una empresa, etc., proporcions d'una gran magnitud (EC)

Ara sí que aquest projecte comença a agafar volada (També s'usa amb el verb *prendre*)

→ **prendre cos**

▷ **prendre naixement** (p.ext.)

de pro *SP*, expressió usada per a indicar que alguna cosa és important, significativa *Ha obtingut un càrrec de pro. S'ho mereix després de tants esforços*

→ **de categoria**

▷ **de pa i figa** (ant.), **de pa i raves** (ant.), **ésser de cal si en queda** (ant.)

SILENCI

mut i Callosa *S*Coord, expressió per a imposar silenci; Callosa és el nom d'un poble, i s'usa ací per fer un joc de paraules amb el radical de «callar» (A-M)

Tu, mut i Callosa, que ningú no t'ha demanat l'opinió

→ **muts i a la gàbia**

[Val. (A-M)]

muts i a la gàbia *S*Coord, fórmula per a imposar silenci (Fr)

Ara prou xerinola!; muts i a la gàbia!, que és hora de posar-se a la feina / Muts i a la gàbia!, i a dormir, que ja és molt tard (També s'usa amb la forma *mutis i a la gàbia*) (R-M)

→ **ni una paraula**

● **mut i Callosa** (Val.)

ni una paraula *S*Conj, res / cap comentari (R-M, *) *No vull sentir ni una paraula entorn d'aquest tema* (S'usa en contextos negatius)

→ **muts i a la gàbia**

no sentir-se ni un piu *O*, no sentir-se res (IEC)

Allà dalt de la muntanya no se sentia ni un piu / No se sentia ni piu / Calleu tots; no vull sentir ni piu! (També s'usa amb la forma *no sentir ni piu*) (*, EC, *)

→ **no sentir-se ni una mosca, sentir-se volar una mosca**

▷ **ésser un galliner** (ant.), **no dir ni piu** (p.ext.), **silenci sepulcral** (p.ext.)

no sentir-se ni una mosca *O*, haver-hi un silenci absolut (A-M)

Eren les quatre de la matinada i no se sentia ni una mosca

→ **no sentir-se ni un piu, sentir-se volar una mosca**

▷ **ésser un galliner** (ant.), **silenci sepulcral** (p.ext.)

sentir-se volar una mosca *O*, haver-hi silenci (Fr)

Hi havia un silenci que s'hauria sentit volar una mosca / Aquella casa era tan silenciosa que es podia sentir volar una mosca (IEC, *)

→ **no sentir-se ni una mosca, no sentir-se ni un piu**

▷ **ésser un galliner** (ant.), **silenci sepulcral** (p.ext.)

silenci sepulcral *SN*, silenci total / silenci absolut (IEC, EC)

La tristesa dels assistents al funeral es reflecte-

tia en el silenci sepulcral que agombolava la sala

▷ **sentir-se volar una mosca** (p.ext.), **no sentir-se ni un piu** (p.ext.), **no sentir-se ni una mosca** (p.ext.)

tancar el bec *SV*, (fer) silenci / abstenir-se de parlar (Fr, *)

Tanca el bec! / Després de les intervencions del grup opositor, el president va tancar el bec (Fr, *)

→ **acopar el bec, no desplegar els llavis, no dir mot, no dir ni mu, no dir ni piu, no obrir boca**

▷ **obrir la boca** (ant.), **tancar la boca** (a algú) (inv.)

toc de queda *SN*, toc militar de silenci, al vespre, en una caserna o un campament (EC)

Quan estava fent el servei militar a les nou donaven el toc de queda i tot havia de quedar en silenci absolut

▷ **toc de retreta** (p.ext.)

SILENCIOSAMENT

a la quieta *SP*, en silenci, sense parlar o fer soroll (A-M)

No semblava que fos a casa, anava d'una habitació a l'altra a la quieta

→ **en silenci**

▷ **rompre el silenci** (ant.)

a la sorda *SP*, discretament, sense soroll / sordament / sense fer soroll, sense dir res (R-M, IEC, EC)

Tot va ser arreglat a la sorda i res no en va transcendir (R-M)

→ **a la callada, sense moure soroll, a les otges, a la sordina**

de puntetes *SP*, tocant a terra, sostenint-se solament amb les puntes dels peus (EC)

Entra de puntetes i no facis soroll, que tothom dorm / Caminar de puntetes (R-M, IEC)

▷ **a peu de gat** (p.ext.)

en silenci *SP*, sense parlar (R-M)

Van mirar-se en silenci i cadascú va seguir el seu camí / Vam sentir en silenci l'emoció de l'acte (R-M)

→ **a la quieta**

▷ **rompre el silenci** (ant.)

SIMPÀTIC

■ **ben parit** *SA*, dit d'algú que és simpàtic; que té un caràcter agradable

És un paio ben parit. Telefoneu-li, ja veureu com amb ell us ho passeu bé / Per ser el germà d'en Ferran, que és tan antipàtic, trobo que en Josep és prou ben parit

▷ **caure bé** (a algú) (p.ext.)

SIMPATITZAR

caure bé (a algú) *SV*, agradar / ésser agradable (a algú) (R-M, A-M)

És una persona molt agradable i a tothom cau bé / La Maria em cau bé / Aquest amic teu es veu molt bona persona, em cau molt bé (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial) (R-M, *, *)

→ **caure en grat** (a algú), **caure en gràcia** (a algú)

▷ **caure malament** (a algú) (ant.), **ben parit** (p.ext.)

donar una culleradeta de mel (a algú) *SV*, fer una cosa molt agradable per obtenir simpatia o beneficis (R)

És molt simpàtic. Dóna a cada un una culleradeta de mel (R)

[Mall.]

SIMPLEMENT

només que *SAdv*, tan sols que, simplement

No és que no hi vulguí anar, només que no acabo de trobar-me del tot bé

→ **sols que**

SÍMPTOMA

un ram de SQ, rampell o atac simptomàtic sobtat d'alguna cosa

Un ram d'enyorança / Un ram de son (S'usa amb els noms *enyorança, son*, etc. com a complement de la preposició) (EC, *)

SIMULAR

fer el bus (a algú) *SV*, simular reverència i humilitat / fer demostració de reverència, adular aparentant humilitat (Fr, EC)

Els alumnes deien que per aprovar la seva assignatura havien de fer el bus al professor

→ **fer la pilota** (a algú)

fer el desentès *SV*, fer algú com aquell que no sent o no entén el que hom li diu, com aquell que no veu (algú o alguna cosa), no donar-se per al·ludit (EC)

Sempre que criden a treballar, ell fa el desentès

→ **fer l'orni, fer el sord, fer l'angelot, fer el sonso, com aquell qui no hi sent**

fer el met *SV*, fingir, algú, per conveniència que no està al cas de res, fer el beneit (EC)

Sempre fa el met quan ha fet alguna dolenteria
→ **fer el paper de met, fer el dissimulat, fer el suec, fer el pagès, fer el pau**

fer el pagès *SV*, fer l'ignorant per evitar-se molèsties o compromisos (A-M)

No facis el pagès i digues qui ha estat el responsable d'això

→ **fer el met, fer el pau, fer el paper de met, fer el dissimulat, fer el suec**

fer el paper de met *SV*, fer el paper de qui no s'adona de res / fingir, algú, per conveniència que no està al cas de res, fer el beneit (IEC, EC)
Ell fa el paper de met però sap més coses del que no ens pensem

→ **fer el met, fer el dissimulat, fer el suc, fer el sord, fer orelles de marxant, fer el pagès, fer el pau**

▷ **fer el sonso** (p.ext.)

fer el pau *SV*, simular estúpidesa (Fr)

Deixa de fer el pau i torna a la feina

→ **fer el met, fer el pagès, fer el paper de met, fer el dissimulat, fer el suc**

fer el sonso *SV*, fer el desentès o el beneit (A-M)

No li agrada gaire treballar: quan li demanen ajuda sempre fa el sonso

→ **fer el desentès**

▷ **fer orelles de marxant** (p.ext.), **fer el paper de met** (p.ext.), **tancar l'orella** (a alguna cosa) (p.ext.)

fer el sord *SV*, fingir no oir o obrar sense atendre allò que altri diu (A-M)

Ha fet veure que no el sentia, ha fet el sord

→ **fer orelles de marxant, fer l'angelot, ésser sord** (a alguna cosa), **fer el dissimulat, fer el paper de met, tenir les orelles a cal ferrer**

▷ **fer el distret** (p.ext.), **fer-se el longuis** (p.ext.)

fer l'angelot *SV*, fer el sord o el desentès / fingir no oir o obrar sense atendre allò que altri diu (EC, *)

Quan li ho han preguntat, ha fet l'angelot i no ha donat cap resposta satisfactòria

→ **fer el desentès, fer el sord, sentir ploure, sentir els quarts i les hores no, fer el suc, fer orelles de marxant**

fer orelles de marxant *SV*, (algú) fer el sord, fingir que no sent allò que li diuen, fer com si no ho sentís (A-M)

L'ha sentit però no respon, fa orelles de marxant

→ **fer el sord, fer com qui no ho veu, fer el paper de met, fer l'angelot, tenir les orelles a cal ferrer**

SIMULTANI

ésser tot u *SV*, ésser tot una mateixa cosa (EC)

Veure'l i engegar-li un llibre al cap, va ésser tot u; no li va deixar temps ni de parlar / Pujar a la bicicleta i caure fou tot u (R-M, EC)

▷ **tot ve a ésser un mateix cul de sac** (p.ext.)

SIMULTÀNIAMENT

a l'encop *SP*, a un mateix temps / alhora (R-M, EC)

Els artistes treballaven a l'encop en tres pistes diferents / Van dir les mateixes paraules a l'encop (R-M, *)

→ **a la vegada, al mateix temps, d'una vegada, de cop, d'un cop**

[Ross., Conflent (A-M)]

a l'una *SP*, a un temps, conjuntament, simultàniament (A-M)

Xerraven a l'una / Van decidir marxar i es van

aixecar a l'una, va fer gràcia / Als animals, els donen menjar a tots a l'una (A-M, *, *)

→ **a la vegada, a un temps, al mateix temps**
a l'uníson *SP*, simultàniament / dient simultàniament la mateixa cosa dues o més persones (R-M, *)

Tots quatre a l'uníson van contestar que sí (R-M)

→ **a una veu**

▷ **a la vegada** (p.ext.)

a la vegada *SP*, simultàniament / tot alhora (R-M, IEC)

D'aquestes píncoles, n'has de prendre dues a la vegada, una de cada color / L'instrument emetia tres sons a la vegada (R-M)

→ **a l'encop, de cop, d'una vegada, a l'una, al mateix temps, a un temps**

▷ **a l'uníson** (p.ext.)

a un temps *SP*, conjuntament, sense diferència de temps; ensems (A-M)

Tots parlen a un temps i no se sent res

→ **al mateix temps, a l'una, a la vegada**

a una veu *SP*, dient simultàniament la mateixa cosa dues persones o més (IEC)

Li respongueren que sí tots a una veu / A una veu van contestar que els agradaria anar de vacances a Nova York (EC, *)

→ **a l'uníson**

al mateix temps *SP*, conjuntament, sense diferència de temps; ensems (A-M)

Aquestes dues notes, les heu de cantar al mateix temps uns i altres / Tots parlaven al mateix temps / Ho van dir a un mateix temps (També s'usa amb la forma *a un mateix temps*) (R-M, EC, *)

→ **a la vegada, a l'encop, a un temps, de passada, a l'una**

d'una vegada *SP*, a un mateix temps (R-M)

Va empassar-se dos comprimits d'una vegada (R-M)

→ **a l'encop, a la vegada, de cop**

de cop *SP*, simultàniament / a un mateix temps, alhora (R-M, *)

Feia estona que no venia cap autobús i ara n'han arribat dos de cop / Va menjar-se tres flams d'un cop (També s'usa amb la forma *d'un cop*) (R-M, *)

→ **a la vegada, a l'encop, d'una vegada**

de pas *SP*, a la vegada / aprofitant l'ocasió (R-M, *)

Ja que li escrius, de pas, felicita'l pel seu sant (R-M)

→ **de passada, de camí**

de passada *SP*, a la vegada / tot passant / aprofitant l'ocasió (R-M, IEC, *)

Aniré a comprar i de passada tiraré la carta al correu / Ja que vas a veure la mare, de passada vés a veure l'àvia, que viu a prop (EC, *)

→ **de pas, al mateix temps, de camí, tant per tant**

▷ **venir-li dreta mà** (a algú) (p.ext.)

en bloc *SP*, tot junt. Conjuntament / en conjunt, globalment (R-M, EC)

Van desar-ho tot en bloc / Volen vendre en bloc tot el que queda d'existències a la botiga i després plegaran (R-M)

→ **en massa, a l'una**

▷ **en plural** (p.ext.)

tant per tant *SAdv*, en igualtat de circumstàncies (R-M)

Ja que has sortit a comprar, tant per tant, podies haver-me portat tabac (A-M)

→ **de passada, pel mateix preu**

SINCER

dir tot el que fa al cas *SV*, dir tot el que cal dir, encara que sigui desagradable (EC)

És una persona que sempre diu tot el que fa al cas

→ **dir les coses tal com són, dir les coses pel seu nom, portar el cor a la boca, no tenir pèls a la llengua, parlar en plata**

SINCERAMENT

a boca plena *SP*, amb totes les paraules, sense suprimir res d'allò que es vol dir (A-M)

Millor que li ho diguis tot a boca plena i que no li amaguis res, perquè tard o d'hora ho acabarà sabent. (S'usa normalment amb els verbs *dir*, *parlar*, etc.)

→ **amb tota la boca, a la clara, sense embuts**

amb el cor a la mà *SP*, sincerament / [comportar-se, parlar,] sense dissimulació / [parlar] amb franquesa, sense voler enganyar (R-M, IEC, A-M)

Amb el cor a la mà, t'he de confessar que t'he estat enganyant durant tot aquest temps / Té el cor a la mà; per això sap que se'n pot refiar (També s'usa amb la forma *tenir el cor a la mà*)

→ **amb la mà al pit, de cor, tenir el cor a la boca, amb tot el cor**

▷ **sortir-li del cor** (a algú) (p.ext.), **de bo** (p.ext.), **a pit descobert** (p.ext.)

■ **amb la mà al pit** *SP*, sincerament, amb franquesa, sense voler enganyar

Amb la mà al pit, oi que tinc raó de queixar-me?

→ **amb el cor a la mà, de cor, amb tot el cor**

▷ **posar-se la mà al pit** (p.ext.), **a pit descobert** (p.ext.)

■ **amb tot el cor** *SP*, amb sinceritat

Li ho vaig dir amb tot el cor i ell no em va creure

→ **de cor, amb la mà al pit, amb el cor a la mà**

▷ **a pit descobert** (p.ext.), **sortir-li del cor** (a algú) (p.ext.)

de cor *SP*, amb sinceritat (EC)

Li ho vaig dir de cor, tal com ho sentia / Jo me'l crec, ho ha dit de cor (També s'usa amb

el modificador *bon* o amb el quantificador *tot* en posició prenominal) (R-M, *)

→ **amb el cor a la mà, amb tot el cor, amb la mà al pit**

▷ **a pit descobert** (p.ext.), **sortir-li del cor** (a algú) (p.ext.)

sortir-li del cor (a algú) *SV*, ésser (una cosa) feta amb sinceritat, provenir d'un impuls veritable (EC)

Li ha sortit del cor dir-li que estava molt elegant

→ **sortir-li de dins** (a algú), **sortir-li de l'ànima** (a algú)

▷ **amb el cor a la mà** (p.ext.), **amb tot el cor** (p.ext.), **de cor** (p.ext.)

SINCERAR-SE

descarregar la consciència *SV*, confessar-se, reparar / alleujar la consciència confessant la culpa / deslliurar-se algú del pecat per mitjà de la confessió / netejar la consciència per la confessió, per la penitència, per la restitució, etc. (R-M, IEC, EC, A-M)

Per descarregar la consciència es va decidir a revelar la participació que ell mateix tenia en el fet (R-M)

→ **netejar la consciència**

▷ **descarregar el cor** (p.ext.), **tenir la consciència bruta** (p.ext.), **tenir la consciència neta** (p.ext.), **obrir-li el cor** (a algú) (p.ext.), **obrir-li el pit** (a algú) (p.ext.), **posar-se la mà al pit** (p.ext.)

dir-li els quatre mots de la veritat (a algú) *SV*, dir a algú la veritat sense encobrir res, sobretot de coses que no són agradables al qui les sent (A-M)

Li vaig dir els quatre mots de la veritat i ara ja no em parla

→ **dir quatre mots** (a algú), **cantar les veritats**

▷ **sortir-li de l'ànima** (a algú) (p.ext.)

SÍNDRIA

meló d'aigua *SN*, síndria / fruit esfèric o el·lipsoïdal, de clovella verda i molla vermella, molt dolça quan és ben madura (EC, *)

M'agrada d'allò més menjar meló d'aigua a l'estiu

→ **meló d'Alger, meló de moro**

meló d'Alger *SN*, síndria / fruit esfèric o el·lipsoïdal, de clovella verda i molla vermella, molt dolça quan és ben madura (EC, *)

Una de les fruites que més m'agrada és el meló d'Alger

→ **meló d'aigua, meló de moro**

meló de moro *SN*, síndria / fruit esfèric o el·lipsoïdal, de clovella verda i molla vermella, molt dolça quan és ben madura (EC, *)

Ens van donar meló de moro com a postres

→ **meló d'aigua, meló d'Alger**

SÍNDROME

quadre clínic *SN*, conjunt de símptomes i signes d'una malaltia (IEC)

A partir de l'anàlisi del quadre clínic podem establir una diagnosi adequada

SINECURA

ésser carn sense ossos *SV*, (ésser un) treball en què tot és benefici / (ésser un) càrrec de molt rendiment i poc treball (R-M, IEC)

Li han donat un càrrec que és carn sense ossos; la feina és poca i molt ben pagada (R-M)

▷ **no trencar-se cap os** (en alguna cosa) (p.ext.)

SINGULAR

ésser tal com Déu l'ha fet *SV*, expressió usada per a excusar els errors, les inconveniències, etc., d'algú, atenent la seva ingenuïtat, la seva escassetesa d'enteniment, etc. (EC)

No tinguis cap esperança que canviï de manera de comportar-se; és tal com Déu l'ha fet i no s'acomoda a res / És tal com Déu l'ha fet; ben pocs el comprenen (També s'usa amb la forma *ésser com Déu l'ha fet*) (R-M)

→ **fet a la seva, ésser d'allò que no hi ha**

■ **fet a la seva** *SA*, que té un caràcter singular *És tan fet a la seva que mai no ens posem d'acord*

→ **ésser tal com Déu l'ha fet**

▷ **a la seva manera** (p.ext.), **trencar el motlle** (p.ext.), **arrimat a la seva** (p.ext.), **agarrat a la seva** (p.ext.)

SISTEMÀTICAMENT

per principi *SP*, sistemàticament / d'una manera sistemàtica (Fr, *)

La meua filla té per principi contestar malament

→ **per sistema**

per sistema *SP*, d'una manera sistemàtica (IEC)

Quan es despulla, per sistema deixa tota la roba escampada a terra

→ **per principi**

▷ **per un seguit** (p.ext.), **de costum** (p.ext.), **en general** (p.ext.)

SITUACIÓ

al lloc (d'algú) *SP*, si fos com / si hom es trobava en la situació de (R-M, IEC)

Al lloc de la teva germana, moltes noies estarien molt contentes d'aquest regal / Jo, al lloc d'ell, ho hauria fet així (R-M, EC)

→ **dins la pell** (d'algú)

d'una i bona *SP*, expressió per a referir-se a una situació difícil, perillosa, etc. / [deslliurar-se] de quelcom greu (*, R-M)

Pocs minuts després d'haver sortit jo del Banc hi han entrat uns atracadors; m'he escapat d'una i bona / Se n'han sortit d'una i bona

(S'usa normalment amb els verbs *escapar, fugir, salvar, sortir*, etc.) (R-M, *)

▷ **d'una i de bona** (v.f.), **d'una de bona** (v.f.), **cas de casos** (p.ext.)

dins la pell (d'algú) *SP*, en el cas d'algú / si hom es trobava en la situació d'algú (R-M, *)

Jo, si estigués dins la pell de l'Irma, no hauria actuat de la mateixa manera / Li han assegurat que serà una operació senzilla, però jo, dins la seva pell, no estaria gaire tranquil / Si jo fos dins la seva pell, no actuaria d'aquesta manera (*, R-M, *)

→ **al lloc** (d'algú)

SITUAR

fer eixamples *SV*, eixamplar un espai llevant-noses (EC)

Quan anem a un concert on hi ha molta gent, sempre se sap fer eixamples i acabem tenint un bon lloc

▷ **fer lloc a** (p.ext.)

SO

■ **a tot drap** *SP*, a una intensitat de so molt elevada

El van multar per posar la música a tot drap mentre conduïa

→ **a tota pastilla, a tota merda**

■ **a tota merda** *SP*, a una intensitat de so molt elevada

Sempre fot la ràdio a tota merda i després no sent ni quan li truquen per telèfon

→ **a tota pastilla, a tot drap**

■ **a tota pastilla** *SP*, a una intensitat de so molt elevada

Els veïns es van queixar perquè posava la televisió a tota pastilla

→ **a tota merda, a tot drap**

alta fidelitat *SN*, reproducció de so pràcticament idèntica al programa original (EC)

M'he comprat una cadena d'alta fidelitat

SOBEC

passió de son *SN*, gran necessitat de dormir que fa patir (EC)

Quan em ve la passió de son, he de tancar els ulls encara que només sigui durant cinc minuts. No ho puc resistir

▷ **tenir més son que un lladre** (p.ext.), **tenir una son de boig** (p.ext.), **caure de son** (p.ext.)

SOBRADAMENT

amb escreix *SP*, més del just / més del que és necessari o suficient (R-M, IEC)

Li vaig fer un petit servei i m'ha correspost amb escreix; m'ha solucionat una situació molt difícil / Els favors que n'havia rebut, els hi vaig pagar amb escreix (R-M, EC)

→ **de llarg, de sobres**

- ▷ **pagar** (alguna cosa) **amb usura** (p.ext.), **ben comptats** (p.ext.), **en excés** (p.ext.)
amb excés *SP*, sobradament, massa (R-M)
Considero que s'ha enfadat amb excés; no hi ha havia motiu per a tant (R-M)
 → **sobre manera, en excés, més del compte, prou i massa**
 ▷ **no tenir mesura** (p.ext.), **de més** (p.ext.)
 ■ **de llarg** *SP*, més del compte
Si surts d'hora, hi arribaràs de llarg
 → **amb escriu, de sobres**

SOBRANT

- **més...del compte** *SQ*, que sobra
Ha begut més vi del compte i ara es troba malament / M'has tornat més diners del compte / Va resultar que era més car del compte i no el vam comprar

SOBRE

- la cara de dalt** *SD*, sobre / part superior d'alguna cosa (Fr, *)
Posa el segell de manera que es vegi la cara de dalt
 → **la cara bona, la cara real, el costat bo**
 ▷ **la cara de sota** (ant.)
la cara real *SD*, la cara bona d'una cosa, la superfície que està a la vista / la cara de dalt d'una cosa (A-M, Fr)
Dibuixa primer la cara real de les fulles i després el pecíol
 → **la cara bona, el costat bo, la cara de dalt**
 ■ **pels nassos** *SP*, per sobre
Li va tirar el plat de sopa pels nassos

SOBREMENJAR

- afartar-se com un porc** *SV*, menjar excessivament o de manera indecorosa (A-M)
En el convit es va afartar com un porc i l'endemà tenia un mal de panxa horrorós
 → **menjar com un porc, menjar com un carreter**
 ▷ **menjar com un ocellet** (ant.), **menjar com un pardalet** (ant.), **ésser un porc malfart** (p.ext.)

SOBREPASSAR

- **emportar-se'n la palma** *SV*, sobrepassar els altres en males qualitats, en accions reproposables
*Per impuntual, tu te n'emportes la palma! Arribaràs a l'hora cap dia? (També s'usa amb el verb *endur-se*)*
 ▷ **cobrir-se de glòria** (p.ext.)
 ■ **fer llarg** (d'alguna cosa) *SV*, passar del just, en una previsió, en un pressupost, etc.
Vam fer llarg d'espelmes, però així en tindrem per a tot l'any vinent / Amb el menjar és millor fer llarg que no pas quedar-se curt / Aquesta setmana no cal anar a comprar. Hem fet llarg

*/ Hem fet massa llarg, no ho podrem vendre tot (També s'usa amb els quantificadors *massa, molt*, etc. en posició preadverbial. El complement és opcional)*

- **tirar llarg, fer botifarra**
 ▷ **fer curt** (d'alguna cosa) (ant.), **tirar curt** (ant.), **ben bo** (p.ext.)
tirar llarg *SV*, passar del just, en una previsió, en un pressupost, etc. (EC)
En calcular les racions ja cal que tiris llarg perquè és probable que vingui més gent del compte; que no falti menjar / Ja cal que tiris llarg en calcular les racions (R-M, EC)
 → **fer llarg** (d'alguna cosa), **fer botifarra**
 ▷ **fer curt** (d'alguna cosa) (ant.), **tallar curt** (ant.), **tirar curt** (ant.), **tirant llarg** (p.ext.), **ben bo** (p.ext.)

SOBREPOSAR-SE

- fer el cor fort** *SV*, procurar tenir valor / sobreposar-se a les adversitats amb la força de la voluntat (R-M, IEC)
Estava molt aclaparat, però va haver de fer el cor fort i procurar ajudar els altres / Va intentar de fer el cor fort, però no resistí sense defallir la visió de la tragèdia (R-M)
 → **tirar** (alguna cosa) **coll avall**
 ▷ **treure forces de flaqueza** (p.ext.), **fer de la garra pota** (p.ext.), **aguantar el cop** (p.ext.), **parar el cop** (p.ext.)
tirar (alguna cosa) **coll avall** *SV*, admetre / fer-se superior a les adversitats, als obstacles (R-M, *)
Intenta tirar les penes coll avall / No és fàcil conformar-se a les contrarietats; això que ara li passa, no pot tirar-s'ho coll avall (S'usa amb noms que denoten decepcions, penes, problemes, etc. com a complement) (*, R-M)
 → **fer el cor fort**

SOBREPUJAR

- donar cent voltes a** *SV*, ésser superior a algú o alguna cosa amb escriu / superar algú / ésser superior a algú amb escriu (*, R-M, IEC)
Aquest vestit que portes avui dóna cent voltes al que et vas posar ahir / Jugues bé a escacs, però aquest noi et dóna cent voltes; si no t'ho creus, fes-hi una partida / El seu pare creu que podrà trobar un noi que doni mil voltes al xicot que té ara (També s'usa amb els numerals *set, quinze i mil*) (*, R-M, *)
 → **fer la pols** (a algú), **passar al davant** (d'algú)
 ▷ **emportar-se'n la palma** (p.ext.)
fer la pols (a algú) *SV*, superar algú / ultrapassar de molt algú, eclipsar-lo (R-M, IEC)
Fa la pols a tots els altres competidors / El seu treball fa la pols a tots els altres; ben segur que serà el guanyador (*, R-M)
 → **portar** (algú) **a vendre, passar la mà per**

la cara (a algú), **fer ombra** (a algú), **donar cent voltes a, mullar-li el nas de saliva** (a algú), **anar al davant de, passar al davant** (d'algú)

▷ **emportar-se'n la palma** (p.ext.)

SOBRER

ben comptats SA, passant del nombre que es diu (R-M)

No hi han estat poc, no; van viure-hi quatre anys ben comptats, en aquell pis / El preu d'aquesta camisa no arriba a dues mil ben comptades (R-M)

▷ **i remitjò** (p.ext.), **i repicó** (p.ext.), **i les dents** (p.ext.), **amb escrieix** (p.ext.), **i tants** (p.ext.), **i escaig** (p.ext.), **i busques** (p.ext.)

de massa SP, sobrer / dit per a referir-se a algú o a alguna cosa que sobra (R-M, *)

Encara els que hi ha hi són de massa / Anem-nos-en, que aquí hi som de massa (A-M, EC)

→ **de més, de propina, més del compte**

[Solsona (A-M)]

de més SP, inútil, sobrer (A-M)

M'havies dit quatre, però n'he comptat dos de més per si algú altre se'ns afegeix a darrera hora; potser vindran la Maria i en Jaume / Aquest comentari ha estat de més (R-M, *)

→ **de propina, de massa, més del compte**

▷ **de més a més** (v.f.)

de propina SP, més del just / com a afegitó (R-M, EC)

Li han posat gairebé mig quilo de patates de propina (R-M)

→ **de més, de massa, més del compte**

▷ **de troba** (p.ext.), **de trobatures** (p.ext.)

i busques SConj, que passa del nombre dit (R-M)

Si t'ha dit que li costa un milió, ja veuràs com ell en traurà dos... i busques (R-M)

→ **i tants, i les dents, i repicó, i remitjò, i escaig**

▷ **ben comptats** (p.ext.)

i escaig SConj, expressió usada per a referir-se a la fracció que excedeix una quantitat expressada en un nombre rodó

Cent pessetes i escaig (EC)

→ **i repicó, i busques**

▷ **ben comptats** (p.ext.)

i les dents SConj, que passa del nombre dit (R-M)

Diu que té vint anys?... i les dents! Ja fa anys que els va complir (R-M)

→ **i busques, i tants, i repicó, i remitjò**

▷ **ben comptats** (p.ext.)

i remitjò SConj, que passa del nombre dit (R-M)

Va posar-hi tres quilos i remitjò; gairebé no li cabia al cistell (R-M)

→ **i repicó, i busques, i tants, i les dents**

▷ **ben comptats** (p.ext.)

i repicó SConj, que passa del nombre que s'ha dit (R-M)

Diu que només n'ha menjats vuit? I repicó! Si no para d'agafar-ne! (R-M)

→ **i remitjò, i busques, i tants, i les dents, i escaig**

▷ **ben comptats** (p.ext.)

i tants SConj, que passa del nombre que s'ha dit (R-M)

Diu que van anar-hi vint-i-tants convidats / Van convidar uns dos-cents i tants amics i coneguts (Normalment va precedida de numerals que denoten desenes o centenes) (R-M, *)

→ **i busques, i les dents, i repicó, i remitjò**

▷ **ben comptats** (p.ext.)

més del compte SQ, sobrerament / inútil, sobrer (R-M, *)

Ací hi ha tres quilos més del compte; s'han equivocat (R-M)

→ **de massa, de més, de propina**

SOBRETaula

de sobretaula SP, durant el temps que els comensals queden a taula després de menjar / durant el dit temps i estant a taula (*, A-M)

Van tenir una conversa de sobretaula / És un programa de sobretaula

▷ **fer sobretaula** (p.ext.), **fer-la petar** (p.ext.), **passar el rosari** (p.ext.), **arreglar el món** (p.ext.)

SOBRETOT

més que més SQ, amb més motiu o raó / sobretot, amb més motiu (R-M, EC)

M'interessen els llibres d'història, més que més aquest que és d'història local (R-M)

→ **quant més, per damunt de tot**

per damunt de tot SP, sobrepassant tota altra cosa (R-M)

El que cal, per damunt de tot, és ésser honestos (També s'usa amb la forma *per sobre de tot*) (R-M)

→ **més que més, en primer lloc**

▷ **abans de tot** (p.ext.)

SOBREVIURE

salvar la vida SV, escapar de la mort (IEC)

El cotxe es va encallar a la via, però ell va tenir temps de salvar la vida abans que el tren no arrossegés el vehicle

→ **salvar la pell, salvar el cul, tornar a néixer**

▷ **salvar la vida** (a algú) (inv.), **sortir-se'n** (p.ext.), **haver vist la mort de la vora** (p.ext.)

tenir un tros de pa SV, tenir uns guanys o uns béns que permeten viure, encara que modestament (A-M)

Este jove havia de casar-se, perquè tenia un tros de pa i no era raó que visquera sense ombra (A-M)

▷ **viure del tros** (ant.), **per un tros de pa** (p.ext.)

tornar a néixer *SV*, salvar-se del perill de mort / salvar-se d'un perill molt greu d'una manera sorprenent (R-M, IEC)

Ha sortit bé d'una operació molt perillosa; es pot dir que ha tornat a néixer perquè del seu cas se'n salven pocs (R-M)

→ **salvar la pell, salvar la vida**

▷ **haver vist la mort de la vora** (p.ext.)

viure d'aire, com els camaleons *SV*, no tenir mitjans suficients per a viure així com cal (A-M) *Des que van perdre el negoci viuen d'aire, com els camaleons*

→ **viure de l'aire del cel**

▷ **anar just** (d'alguna cosa) (p.ext.), **arribar a final de mes** (p.ext.), **anar escanyat** (d'alguna cosa) (p.ext.)

SOBTADAMENT

a boca de canó *SP*, sense mirament (R-M)

No li donis la mala notícia a boca de canó; val més que la hi insinuïs amb molt de tacte / Li va donar la seva opinió a boca de canó (R-M)

→ **pel broc gros, sense engaltar, de sobte, a la impensada**

a l'ensec *SP*, sobtosament / d'una manera sobtada, imprevista (A-M, *)

Mes el Sant el va arrestar, a l'ensec, amb un senyal de creu (A-M)

→ **de cop en sec**

[ensec: mot no registrat a l'IEC]

a les primeres de canvi *SP*, de tot d'una, al primer moment (A-M)

La pasta tova d'aquesta impressionant obra-sa se m'ennuegà a les primeres de canvi i no pogué continuar / De seguida que la va veure a la festa, a les primeres de canvi, la va convidar a sopar / Aquest, a la primera de canvi, s'enfada (A-M, *, *)

→ **tot d'una**

▷ **a la primera de canvi** (v.f.)

a rampells *SP*, mogut per un rampell / d'una manera sobtada (EC, *)

Fer les coses a rampells (EC)

→ **a batzegades, a rauxes, a estones**

■ **a trompons** *SP*, d'una manera sobtada

Menja i beu a trompons, sempre està afamat (R-M)

→ **a forfolons, a rampells**

aturar-se en rodó *SV*, aturar-se sobtadament, sense vacil·lacions (EC)

Es va aturar en rodó enmig del camí i va dir que no volia seguir / Va dir que estava cansada i es va parar en rodó (També s'usa amb el verb *parar*)

→ **en sec**

com un llampec *SAdv*, d'una manera sobtada i ràpida (EC)

Ha fugit com un llampec (EC)

→ **ràpid com un llam, més ràpid que un llam**

d'avui a demà *SP*, per a denotar un canvi, un esdeveniment, etc., sobtós (IEC)

Cal preparar tot el que ens ha demanat; d'avui a demà pot necessitar-ho / No et fiïs gaire del que han anunciat: d'avui a demà poden canviar d'opinió (R-M)

→ **d'un dia a l'altre, el millor dia, de la nit al dia, d'un moment a l'altre**

▷ **avui per demà** (p.ext.)

d'improvís *SP*, de manera imprevista / inesperadament, sense preparació (R-M, IEC)

Els cosins de la Garriga es van presentar d'improvís

→ **de cop i volta, de sorpresa, de sobte, tot d'un plegat, en el moment menys pensat**

▷ **a contratemps** (p.ext.), **sobre el terreny** (p.ext.), **sobre la marxa** (p.ext.)

de cop descuït *SP*, inesperadament / de sorpresa / de manera imprevista (R-M, IEC, *)

Tots estàvem quiets i silenciosos i de cop descuït algú es va posar a cridar al fons de la sala (R-M)

→ **de cop i volta, de cop, en el moment menys pensat, de sorpresa, de cop en sec, de cop i resposta, de cop sobte, de sobte, de sobtada, en descuït**

▷ **com qui no vol la cosa** (p.ext.), **fer el distret** (p.ext.)

de cop i volta *SP*, sense pensar-s'hi (IEC)

Vàrem decidir el viatge de cop i volta, aprofitant que ens van oferir dues places que quedaven lliures (R-M)

→ **de cop sobte, de cop, tot d'una, tot d'un plegat, sense més ni més, en sec, de sobtada, de cop descuït, de sorpresa, de trasantó, de cop en sec, a la impensada, de sobte, de cop i resposta, d'improvís, de sobtada, en el moment menys pensat**

de cop sobte *SP*, de manera imprevista (R-M)

Anàvem amb tota la colla i de cop sobte ens vam trobar sols (R-M)

→ **de cop i volta, de cop, sense més ni més, de cop i resposta, de cop en sec, de cop descuït, de sobte, de sobtada**

de la nit al dia *SP*, de manera imprevista / en un moment (R-M, IEC)

De la nit al dia ha pres la decisió de marxar a Londres, sense pensar-s'ho dues vegades

→ **de cop i volta, d'un dia a l'altre, d'avui a demà**

de sobtada *SP*, de manera imprevista / sense pensar-s'hi gaire, bruscamment (R-M, IEC)

Aquell avís rebut de sobtada va mobilitzar tota la gent de la casa (R-M)

→ **de sobte, de cop sobte, de cop i volta, de cop descuït**

de sobte *SP*, de manera imprevista (R-M)

Havien avisat que no vindrien i, de sobte, es van presentar a l'hora de dinar

→ **de sobtada, de cop sobte, d'improvís, tot d'un plegat, sense més ni més, a boca de canó, de cop i volta, en sec, sense més ni pus, tot d'una, de cop descuit, de cop i volta, de trascantó**

en descuit *SP*, sobtadament, aprofitant la despreocupació o la manca de sospita d'algú (EC)
Li va demanar diners en descuit (EC)

→ **de cop descuit**

▷ **com qui no vol la cosa** (p.ext.), **fer el distret** (p.ext.)

en el moment menys pensat *SP*, d'una manera sobtada, imprevista, inesperada

Se li va declarar en el moment menys pensat
→ **de cop descuit, d'improvís, de cop i volta**

en sec *SP*, sobtadament / de manera imprevista (IEC, *)

Va parar-se en sec / Va estar parlant durant mitja hora seguida i després va callar en sec / Quan ens va veure va parar en sec de parlar / Cantava, i a mitja cançó es va parar en sec (EC, *, R-M, Fr)

→ **de sobte, de cop en sec, de cop i volta, aturar-se en rodó**

sense com va ni com ve *SP*, de manera imprevista (R-M)

Es presenta a dinar sense com va ni com ve; no ens avisa mai (R-M)

→ **sense més ni més, sense quant val ni quant costa, sense am ni em, sense més sal ni més oli, sense més ni pus**

sense més ni pus *SP*, sense causa visible (A-M)
Sense més ni pus es va presentar amb un pastís de xocolata

→ **sense més ni més, de sobte, sense com va ni com ve, sense quant val ni quant costa, sense am ni em, sense més sal ni més oli**

tot d'un plegat *SP*, de manera imprevista (R-M)

Dinàvem a la platja, però tot d'un plegat es va posar a fer vent i vam haver de recollir les coses per no menjar sorra / Parlàvem reposadament i, tot d'un plegat, ell es va posar a plorar / D'un plegat va decidir marxar (També s'usa amb la forma d'un plegat) (R-M, EC, *)

→ **de cop i volta, tot d'una, de sobte, sense més ni més, d'improvís**

tot d'una *SP*, de manera imprevista / d'un cop (R-M, IEC)

Anava al nostre davant i tot d'una vam deixar de veure'l; havia caigut al rec (R-M)

→ **de cop i volta, de sobte, tot d'un plegat, a les primeres de canvi**

SOBTAT

no ésser-hi a temps ni el combregar *O*, produir-se sobtosament un esdeveniment funest (R-M)
No saps que demà enterrer en Josep de cal Tomàs. Ha estat tot tan ràpid que no hi ha estat a temps ni el combregar / No dediquis tant d'esforç a la feina. Un dia et pot passar qual-

sevol desgràcia i, escolta, ni el combregar no hi serà a temps

→ **no tenir remei, no haver-hi res a fer**

▷ **girar-se la truita** (p.ext.)

SOCIAL

presentar (algú o alguna cosa) **en societat** *SV*, donar a conèixer algú o alguna cosa a la societat

En complir els divuit anys la Maria fou presentada en societat amb una festa tota plena de luxes

→ **posar** (algú) **de llarg, donar a conèixer** (alguna cosa, a algú)

▷ **entrar en el món** (inv.)

SOCIETAT

els deu mil de dalt *SD*, es diu del conjunt de poderosos, esp. rics, d'un país (Fr)

Aquestes activitats tan cares només se les poden permetre els deu mil de dalt

▷ **vaca sagrada** (p.ext.), **les forces vives** (p.ext.), **la flor i nata de** (p.ext.), **la plana major** (p.ext.)

les forces vives *SD*, els qui tenen una participació activa en els afers públics / conjunt dels industrials, dels comerciants, dels propietaris, etc., d'un país (Fr, IEC)

El pregó de la festa major de Corró d'Avall el faran les forces vives del poble

▷ **vaca sagrada** (p.ext.), **els deu mil de dalt** (p.ext.), **la flor i nata de** (p.ext.), **la plana major** (p.ext.)

SOCORS

Creu Roja *SN*, institució benèfica sanitària internacional, que té per emblema una creu vermella sobre fons blanc (A-M)

Una de les tasques que fa com a voluntari de la Creu Roja és fer companyia a gent gran / Hi ha Creu Roja a Sant Cugat?

▷ **casa de socors** (p.ext.), **centre de salut** (p.ext.), **primers auxilis** (p.ext.)

demanar quart i ajuda (a algú) *SV*, sol·licitar socors (a algú) (R-M)

El varen atacar a plena nit i va ésser inútil que demanés quart i ajuda; ningú no va sentir-lo (R-M)

▷ **donar un cop de mà** (a algú) (inv.), **trucar a la porta** (d'algú) (p.ext.), **trucar a totes les portes** (p.ext.)

SOFRIMENT

corona d'espines *SN*, símbol de sofriment (R-M)

Ha acceptat aquesta corona d'espines per tal de no separar-se del fill; però serà molt dolorós per a ella viure en aquell ambient tan degradant / Era la seva corona d'espines no haver aconseguit un lloc destacat a les oposicions (R-M)

→ **llit d'espines**

- ▷ **no haver-hi rosa sense espines** (p.ext.),
ésser un infern (p.ext.)

SOFRIR

fer-se'n tres pedretes *SV*, sofrir perjuí greu, costar car a algú (A-M)

De qualsevol cosa, sempre se'n fa tres pedretes; és una patidora nata

→ **costar car** (a algú), **fer-se'n l'estella, fer-se'n set pedres**

- ▷ **arribar a les tres pedretes** (p.ext.), **estar a les tres pedretes** (p.ext.)

[Vallès, Penedès (A-M)]

patir mort i passió *SV*, patir molt / sofrir cruelment (R-M, IEC)

Per a poder trobar una feina digna, avui dia es pateix mort i passió / Abans no vaig solucionar aquell afer, vaig sofrir mort i passió; sort que ja està passat (També s'usa amb el verb *sofrir*) (*, R-M)

→ **sofrir mil morts, passar els set calzes d'amargura, passar penes i fatics, passar el pelegrí, passar per tot, suar sang**

- ▷ **tenir pell morta** (p.ext.)

SOGRE

pare polític *SN*, sogre / pare, mare, d'un dels dos cònjuges respecte a l'altre (EC, *)

No em porto gaire bé amb el meu pare polític / Creu que la seva mare política és un sol (També s'usa amb el nom *mare*)

- ▷ **fill polític** (p.ext.), **germà polític** (p.ext.)

SOL (m.)

el sol de mitjanit *SD*, sol que es veu sobre l'horitzó durant tota la nit a l'estiu a les regions polars (IEC)

De viatge de noces van anar a Finlàndia a veure el sol de mitjanit

- ▷ **aurora boreal** (p.ext.)

fer un sol de justícia *SV*, fer un sol molt fort / claror i escalfor intensa del sol (A-M, EC)
Temien que plugués, però va fer un sol de justícia

→ **fer un sol que crema es cul a ses llebres, fer un sol que rosteix les pedres, fer un sol que estavella les pedres, fer un sol que esquerda les pedres, fer un sol que bofega**

- ▷ **sota un sol de justícia** (p.ext.)

fer un sol que bofega *SV*, fer un sol molt fort (A-M)

Anirem a refrescar-nos al riu, que fa un sol que bofega

→ **fer un sol que crema es cul a ses llebres, fer un sol que rosteix les pedres, fer un sol que estavella les pedres, fer un sol que esquerda les pedres, fer un sol de justícia**

fer un sol que crema es cul a ses llebres *SV*, fer un sol molt fort (A-M)

Avui fa un sol que crema es cul a ses llebres. Quina calor! (També s'usa amb el verb *torrar*)

→ **fer un sol que rosteix les pedres, fer un sol que bofega, fer un sol que estavella les pedres, fer un sol que esquerda les pedres, fer un sol de justícia**

[Mall. (A-M)]

fer un sol que esquerda les pedres *SV*, fer un sol molt fort (A-M)

Fa un sol que esquerda les pedres, sembla mentida que faci tanta calor

→ **fer un sol que estavella les pedres, fer un sol que crema es cul a ses llebres, fer un sol que rosteix les pedres, fer un sol que bofega, fer un sol de justícia**

fer un sol que estavella les pedres *SV*, fer un sol molt fort en temps de calor (EC)

Fa un sol que estavella les pedres. Posa't protecció per a no cremar-te la pell (També s'usa amb la forma *fer un sol que estavella*)

→ **fer un sol que esquerda les pedres, fer un sol que crema es cul a ses llebres, fer un sol que rosteix les pedres, fer un sol que bofega, fer un sol de justícia**

fer un sol que rosteix les pedres *SV*, fer un sol molt fort

Anem a l'aigua a refrescar-nos, que fa un sol que rosteix les pedres

→ **fer un sol que crema es cul a ses llebres, fer un sol que bofega, fer un sol que estavella les pedres, fer un sol que esquerda les pedres, fer un sol de justícia**

l'astre del dia *SD*, el Sol / l'astre lluminós al voltant del qual gira la Terra (IEC, *)

La Lluna és l'astre de la nit i el Sol és l'astre del dia

→ **l'astre rei**

l'astre rei *SD*, el Sol (en llenguatge poètic) (A-M)

El Sol és l'astre rei / La claror de l'astre rei il·luminava tots els racons de l'habitació (EC, *)

→ **l'astre del dia**

SOL (adj.)

a quatre ulls *SP*, dos a soles / dues persones soles parlant, entrevistant-se (IEC, A-M)

Manifestant la necessitat de veure aquest senyor en persona i a quatre ulls (A-M)

→ **a soles**

- ▷ **de parella** (p.ext.)

a soles *SP*, en algunes contrades, sol, en solitud, sense companyia (IEC)

Diu que no es casarà perquè li agrada massa estar a soles

▷ **fer vida de gos** (p.ext.), **viure com un ós** (p.ext.), **viure com una ostra** (p.ext.)

mà a mà *SN*, tots dos sols, sense cap avantatge per a ningú (Fr)

Mà a mà ens vam acabar tot el porró de vi. Després estàvem marejats (Es diu normalment de l'acció de menjar o beure) (R-M)

- **més sol que la una** SA, extremament sol i des-
emparat

Estava més sol que la una: per això sempre està trist i deprimit / Me'l vaig trobar més sol que la una i per això em vaig quedar amb ell, per fer-li companyia

→ **més sol que una ostra, sol com un mussol, sol com un pregadéu de rostoll, sol com una òliba, sol com un arbre sense fulles, sol i vern**

▷ **fora d'òrbita** (p.ext.), **entre quatre parets** (p.ext.)

- **més sol que una ostra** SA, molt sol, que se sent sol

L'esgarrifa pensar que quan sigui gran pot estar més sol que una ostra

→ **més sol que la una, sol com un mussol, sol com un pregadéu de rostoll, sol com una òliba, sol com un arbre sense fulles, sol i vern**

- nòs amb nòs** SN, sols, sense intervenció d'estranyes (F)

Això ho hauríem de discutir nòs amb nòs

→ **entre nosaltres, de tu a tu**

▷ **en confiança** (p.ext.), **en secret** (p.ext.)

- sol com un arbre sense fulles** SA, [quedar] molt sol o desemparat (A-M)

Vam marxar tots de casa i el vam deixar sol com un arbre sense fulles, tot sol / M'he quedat com un arbre sense fulles, sense la vostra companyia (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **sol i vern, més sol que la una, més sol que una ostra, sol com un mussol, sol com un pregadéu de rostoll, sol com una òliba**

- sol i vern** SCoord, completament sol i abandonat dels altres (EC)

Amb la mort dels seus pares, va restar sol i vern / Ha recollit un gos del carrer que estava sol i vern (EC, *)

→ **sol com un arbre sense fulles, més sol que la una, més sol que una ostra, sol com un mussol, sol com un pregadéu de rostoll, sol com una òliba**

SOL·LÍCIT

- parèixer el capellà de les roques** SV, locució emprada per a referir-se a les persones extremament sol·licites en les salutacions (EC)

Sempre és molt efusiu quan ens trobem, pareix el capellà de les roques

▷ **ésser un plasta** (p.ext.)

SOL·LICITAR

- anar a la caça de** SV, procurar aconseguir o obtenir quelcom (o algú) / cercar alguna cosa, sol·licitar-la, posar tots els mitjans per a aconseguir-la (R-M, IEC)

Ha anat a la caça d'una feina, a veure si té sort / Va a la caça d'aquesta xicoteta des de fa un any, però no l'aconsegueix

→ **anar a l'encalç** (d'algú), **anar a la saga** (d'alguna cosa), **a la cerca de, a la recerca de, a la percaça de, en persecució de**

▷ **anar a caça de** (v.f.)

- demanar compte** (d'alguna cosa, a algú) SV, sol·licitar un report, una informació (EC)

Va demanar compte de la pel·lícula a diversos crítics

→ **cridar** (algú) **a capítol**

▷ **retre compte** (d'alguna cosa, a algú) (inv.)

SOLAMENT

- no...més que** SQ, solament / no altra cosa que... (Fr, *)

No tinc més que pa (Fr)

→ **no...sinó**

- només que** SAdv, en el cas que; si (R-M)

Només que li ho demanis, estic segur que t'ho concedirà (R-M)

→ **solament que, sols que**

- solament que** SAdv, n'hi ha prou que, és suficient que (EC)

Solament que m'ho diguis, vindré (EC)

→ **només que, sols que**

- sols que** SAdv, conjunció que introdueix una frase indicadora d'una condició suficient (A-M)

Sols que no plogui, ja sortirem

→ **només que, solament que**

- tan solament** SAdv, locució intensiva de solament (A-M)

Tan solament amb dues capes de pintura ja en tindrem prou / Ni tan solament sabia escriure (*, EC)

→ **tan sols, tot just**

- tan sols** SAdv, locució intensiva usada per a indicar «solament»

Tan sols m'agraden les pizzes sense tomàquet

→ **tan solament, tot just**

- tot just** SAdv, no més de, només, solament (IEC)

Em pensava que seríem molts, però tot just érem deu / Aquesta criatura tot just camina / Tot just són les vuit (R-M, IEC, EC)

→ **amb prou feines, no...sinó, a penes, tan sols, tan solament**

SOLDAT

- carn de canó** SN, tropa inconsideradament exposada a l'acció de l'enemic / es diu fam. d'un soldat que va a la guerra (EC, Fr)

Pot venir un moment en què tots ens convertim en carn de canó; la guerra no té miraments / Jo no estic disposat a ésser la carn de canó dels seus propòsits (R-M)

▷ **a primera línia** (p.ext.)

- soldat de peu** SN, soldat del cos d'infanteria (EC)

En Miquel ja és un soldat de peu

▷ **soldat ras** (p.ext.)

soldat desconegut *SN*, combatent no identificat mort en el camp de batalla, convertit en símbol dels morts en combat per una nació (EC)

En aquella ciutat van construir un monument al soldat desconegut

▷ **camp de l'honor** (p.ext.)

soldat ras *SN*, soldat que no té cap grau ni distinció (IEC)

El coronel anava acompanyat d'un soldat ras

▷ **soldat de peu** (p.ext.), **del cigró** (p.ext.)

SOLEMNITAT

haver-hi altar fumat i missa de tres *SV*, haver-hi gran festa, solemnitat grossa / haver-hi gran ostentació amb motiu d'una festa, boda, etc. (A-M, R)

En nom seu hi va haver altar fumat i missa de tres

▷ **repicar les campanes** (p.ext.), **fer festa grossa** (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

SÒLID

a prova de bomba *SP*, molt resistent (R-M)

La carrosseria d'aquest automòbil és a prova de bomba (R-M)

→ **a prova de**

▷ **de joguina** (ant.), **de fira** (ant.)

haver-n'hi per vida d'hereus *SV*, ésser una cosa molt sòlida, que té probabilitat de durar molts anys (A-M)

Aquesta és una tesi molt sòlida. Ja veuràs com n'hi ha per vida d'hereus

▷ **passar a la història** (p.ext.), **passar a la posteritat** (p.ext.), **de nota** (p.ext.)

obra de frare *SN*, obra sòlida, duradora (A-M)

La casa pairal és obra de frare, ja fa molts anys que es va construir

→ **durar vida de cristians**

[Olot (A-M)]

SOLITARI

aranya de forat *SN*, persona poc sociable / persona que viu retirada i que fuig de la gent (R-M, IEC)

Quina aranya de forat, el teu germà! Que no surt mai? / Encara que l'invitis no vindrà a la festa; és aranya de forat; sembla que s'amagui de la gent / Sembla una aranya de forat, sempre va sol (*, R-M, R-M)

→ **cuca de forat**

▷ **ocell de gàbia** (p.ext.), **vida d'anacoreta** (p.ext.), **fer vida de gos** (p.ext.)

sol com un mussol *SA*, en completa soledat (A-M)

Viu en un mas perdut a la muntanya. No m'es-tranya que estigui sol com un mussol

→ **sol com una òliba, sol com un arbre sense fulles, més sol que la una, més sol que una ostra, sol i vern, sol com un pregadéu de rostoll**

sol com un pregadéu de rostoll *SA*, [estar o anar] tot sol, o [estar] sense parents (A-M)
No l'acompanya mai ningú, sempre va sol com un pregadéu de rostoll

→ **sol com un arbre sense fulles, més sol que la una, més sol que una ostra, sol i vern, sol com una òliba, sol com un mussol**

sol com una òliba *SA*, es diu de la persona que viu tota sola o que és amiga de la soledat (A-M)
Jo me'l trobo sempre sol com una òliba: no es vol relacionar amb ningú

→ **sol com un mussol, sol com un arbre sense fulles, més sol que la una, més sol que una ostra, sol i vern, sol com un pregadéu de rostoll**

viure com un ós *SV*, viure solitari, defugint la societat dels homes (A-M)

Ja fa temps que viu com un ós en una cabana al mig del bosc

→ **viure com una ostra, fer vida de gos**

▷ **a soles** (p.ext.), **enterrar-se en vida** (p.ext.)

SOLLEVAR

girar el ventrell (a algú) *SV*, fer oi, produir ganes de vomitar / provocar nàusees, fer fàstic (IEC, A-M)

Aquella olor tan fastigosa em va girar el ventrell (També s'usa amb els verbs *regirar* i *remoure*, i amb el nom *ventre*)

→ **regirar l'estómac** (a algú), **regirar els esperits** (a algú)

▷ **treure les tripes per la boca** (p.ext.)

SOLT

tenir la paraula prompta *SV*, ésser expeditiu en la parla, parlar soltament

Té la paraula prompta fins i tot quan li fan preguntes compromeses / És ràpid de reflexos: és de paraula prompta (També s'usa amb la forma *de paraula prompta*)

→ **tenir la paraula fàcil, tenir facilitat de paraula, tenir trencat el tel de la llengua**

SOLTER

per merèixer *SP*, que no ha contret compromís matrimonial / lliure de compromís matrimonial / expressió aplicada a la persona, especialment a la noia, en estat de casar-se i lliure de compromís matrimonial (R-M, IEC, EC)

Té un fill casat i dues filles per merèixer que ja són bastant grans i no gaire agraciades / Té una filla per merèixer (R-M, IEC)

▷ **quedar per a vestir sants** (p.ext.), **quedar per tia** (p.ext.), **sense compromís** (p.ext.)

quedar per a vestir sants *SV*, quedar solter (IEC)

És tan exigent i fet a la seva que es quedarà per a vestir sants / No li agrada cap dels seus pretendents; si va fent així potser es quedarà per vestir sants (IEC, R-M)

→ **quedar per tia**

▷ **quedar per vestir sants** (v.f.), **per merèixer** (p.ext.)

quedar per tia *SV*, una dona, quedar soltera / quedar fadrina una dona (IEC, EC)

No es va voler casar i ha quedat per tia

→ **quedar per a vestir sants**

▷ **per merèixer** (p.ext.)

■ **sense compromís** *SP*, que no s'ha compromès amb ningú per casar-s'hi o mantenir-hi una relació estable

No té parella, està sense compromís

▷ **per merèixer** (p.ext.)

SOLUCIONAR

sortir a camí *SV*, trobar una solució (R-M)

Cal que ens espavilem i que sortim a camí; no podem allargar més aquesta qüestió / Això que em proposes pot ésser la solució; em sembla que per fi hem sortit a camí (També s'usa amb el verb *eixir*) (R-M)

→ **trobar sortida, arribar a bona fi, veure el cel obert**

trobar sortida *SV*, trobar una solució

Cal que ens espavilem i que trobem sortida; no podem allargar més aquesta situació (R-M)

→ **sortir a camí, veure el cel obert**

SOLUCIONAR-SE

■ **arribar a bona fi** *SV*, menar a fi un afer

Aquest projecte arribarà a bona fi si aconseguim els recursos necessaris

→ **arribar a port, arribar a terme, sortir a camí, portar la nau a port**

obrir-se-li el cel (a algú) *O*, trobar la solució d'una situació difícil (R-M)

Quan li van dir que li havien trobat feina, se li va obrir el cel. Ja no va sentir-se angoixat (R-M)

→ **obrir-se-li una porta** (a algú)

▷ **veure el cel obert** (inv.)

obrir-se-li una porta (a algú) *O*, trobar remei als esdeveniments contraris (R-M)

No t'amoïnis; ja veuràs com se t'obrirà una porta i se't resoldran els problemes que ara tens (R-M)

→ **obrir-se-li el cel** (a algú)

▷ **veure el cel obert** (inv.)

SOLVENT

tenir per perdre *SV*, posseir béns (R-M)

Ell rai que té per perdre; li és igual que el multin / No li posen un plet perquè saben que no té per perdre; si fos ric no el deixarien tan tranquil (R-M)

→ **tenir per respondre, tenir a on agafar**

▷ **anar calent d'armilla** (p.ext.), **tenir bon dinar** (p.ext.)

tenir per respondre *SV*, posseir béns (R-M)

Li han concedit el crèdit perquè saben que té

per respondre i que és segur que cobraran (R-M)

→ **tenir per perdre, tenir a on agafar**

▷ **anar calent d'armilla** (p.ext.), **tenir bon dinar** (p.ext.)

SOMIAR

estar amb els angelets *SV*, dormir, somiar (IEC)

Vaig adormir-me immediatament de ficar-me al llit; a les onze, quan tu vas telefonar-me, ja estava amb els angelets / És al llit fa estona, ja deu ser amb els angelets (També s'usa amb el verb *ésser*) (R-M, *)

▷ **dormir amb els angelets** (p.ext.)

SOMIATRUITES

estar carregat de solfes *SV*, tenir idees, projectes, intencions desballestades, poc raonables, inútils (A-M)

El soci nou estava carregat de solfes i els altres associats en desconfiaven

→ **somiar truites, tenir pardals al cap, somiar despert**

▷ **tocar de peus a terra** (ant.), **viure d'il·lusions** (p.ext.)

SOMOURE'S

fer moviment *SV*, *somoure's* / *moure's* lleument (una cosa que descansa feixugament sobre una altra, que està fortament aguantada per una altra) (R-M, *)

L'antena ha fet moviment i ara és torta; caldrà redreçar-la / Aquella casa va fer moviment, per això té la paret tota esquerpada (R-M, *)

SOMRIURE

esclarir-se-li la cara (a algú) *O*, palesar algú en el seu semblant que li ha tornat l'alegria, la tranquil·litat d'esperit, etc. (EC)

Si li toca la grossa de Nadal se li esclarirà la cara de cop

▷ **eixamplar-se-li el cor** (a algú) (p.ext.)

fer la mitja rialla *SV*, somriure / riure lleument, sense soroll, amb un simple moviment de llavis (IEC, *)

En veure'ns va fer la mitja rialla

SON

el primer son *SD*, les primeres hores de la nit, quan sol fer-se la primera part de la dormició nocturna (A-M)

És molt difícil que res em despertí al primer son (A-M)

▷ **encetar el son** (p.ext.), **a prim son** (p.ext.)

passió de son *SN*, gran necessitat de dormir que fa patir (EC)

Després de dinar sempre m'agafa una passió de son...!

▷ **tenir més son que un lladre** (p.ext.), **tenir**

una son de boig (p.ext.), **caure de son** (p.ext.)

SONALL

zing-zing *SN*, sonall / joguina per a infants menuts que dins un recipient tancat conté boletes o granets que, en sacsejar-la, produeixen un soroll insistent (IEC, *)
En Martí no arriba al zing-zing. Per això plora
 [Reduplicatiu]

SONAR

engagar les campanes al vol *SV*, tocar / fer tocar les campanes, sonar (Fr, *)

Han engagat les campanes al vol i m'han despertat amb un bon ensurt

→ **llançar les campanes al vol**

parlar castellà *SV*, un atuell de terrissa fer so d'esquerdat (Fr)

Ha comprovat que el gerro no parli castellà

rompre el silenci *SV*, produir algun so (R-M)

Una forta explosió va rompre el silenci; però ningú no va saber d'on procedia / Un tro fortíssim va rompre el silenci (També s'usa amb el verb *trencar*) (R-M)

▷ **a la quieta** (ant.)

SONDAR

prendre-li el pols (a algú) *SV*, sondar les intencions d'algú / observar-lo discretament per deduir el seu estat d'ànim, la seva opinió, les seves intencions (IEC, A-M)

En Joan és una persona a qui és fàcil de prendre-li el pols i saber per on et sortirà

▷ **formar expedient** (a algú) (p.ext.)

SONSEJAR

fer el sonso *SV*, fer el desentès o el beneit (A-M)

Quan li donen una feina, sempre fa el sonso

→ **fer el desentès**

▷ **fer orelles de marxant** (p.ext.), **fer el paper de met** (p.ext.), **tancar l'orella** (a alguna cosa) (p.ext.)

SOPAR

el Sant Sopar *SD*, cena / àpat que féu Jesús abans de la Passió, en el qual instituí l'eucaristia (EC)

Dijous Sant els apòstols i Jesús van celebrar el Sant Sopar / És un artista conegut per haver pintat diverses versions de la Santa Cena (També s'usa amb la forma *la Santa Cena*)

→ **l'Última Cena**

SORD

dur d'orella *SA*, que no hi sent / que sent difícilment els sorolls o impressions auditives / [ésser] mig sord, una mica sord (R-M, A-M, Fr)

És una mica dur d'orella i sempre vol les primeres butaques al teatre / Crida més, que és

dur d'orella i no t'ha sentit / Amb aquesta veueta no et sentirà perquè és dur d'oïda (També s'usa amb el nom *oïda*) (R-M, R-M, *)

→ **sord com una tàpia, tenir l'orella dura**
 ▷ **tenir l'oïda fina** (ant.)

més sord que una campana *SA*, sord / que no hi sent (Fr, *)

El seu avi és més sord que una campana

→ **sord com una tàpia, sord com una campana, sord com una pedra, sord com un terròs, sord com un roc, sord com un timbal, sord com un suro, sord com una perola**

sord com un roc *SA*, expressió per a indicar una persona o cosa molt sorda (A-M)

Aquell medicament li afectava el nervi auditiu i va deixar de prendre'l, perquè hi havia perill que es quedés sord com un roc

→ **sord com una tàpia, sord com una campana, sord com un terròs, sord com un timbal, sord com una perola, sord com una pedra, sord com un suro, més sord que una campana**

sord com un suro *SA*, expressió per a indicar una persona o cosa molt sorda (A-M)

No sent res, és sord com un suro (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **sord com una campana, sord com una pedra, sord com un timbal, sord com una perola, sord com un terròs, sord com una tàpia, sord com un roc, més sord que una campana**

▷ **tenir les orelles de suro** (p.ext.)

sord com un terròs *SA*, expressió per a indicar una persona o cosa molt sorda (A-M)

És sord com un terròs des que era petit

→ **sord com una campana, sord com un suro, sord com una pedra, sord com un roc, sord com un timbal, sord com una perola, sord com una tàpia, més sord que una campana**

sord com un timbal *SA*, [ésser] molt sord (R-M)

Ja pots cridar, ja, que no et despertaràs; és sord com un timbal (R-M)

→ **sord com una tàpia, sord com una campana, sord com una pedra, sord com un terròs, sord com un roc, sord com una perola, sord com un suro, més sord que una campana**

sord com una campana *SA*, [ésser] molt sord (R-M)

Ja cal que li ho cridis fort perquè és sord com una campana i no et sentirà (També s'usa ometent l'adjectiu) (R-M)

→ **sord com una tàpia, més sord que una campana, sord com un roc, sord com un suro, sord com un terròs, sord com un timbal, sord com una pedra, sord com una perola**

sord com una pedra *SA*, expressió per a indicar una persona o cosa molt sorda (A-M)

No et sent, sembla que estigui sord com una pedra

→ **sord com una campana, sord com una tàpia, sord com un suro, sord com un terròs, sord com un timbal, sord com una perola, sord com un roc, més sord que una campana**

sord com una perola SA, [ésser] molt sord (A-M)
Si no et fa cas és que no t'ha sentit, perquè és sord com una perola (També s'usa amb el nom *perol*)

→ **sord com una tàpia, sord com una campana, sord com una pedra, sord com un terròs, sord com un roc, sord com un timbal, sord com un suro, més sord que una campana**

[Emp., Plana de Vic (A-M)]

sord com una tàpia SA, [ésser] completament sord (IEC)

Encara que li truquin a la porta no obre mai; és sord com una tàpia; no sent res (També s'usa ometent l'adjectiu) (R-M)

→ **sord com un suro, sord com una pedra, sord com un terròs, sord com una campana, sord com un timbal, dur d'orella, sord com un roc, sord com una perola, més sord que una campana, tenir les orelles de tàpia**

tenir les orelles a cal ferrer SV, (ésser) sord de conveniència (Fr)

T'ha sentit, el que passa és que té les orelles a cal ferrer

→ **fer el sord, fer orelles de paret, fer orelles de marxant**

tenir les orelles de suro SV, ésser completament sord (Fr)

No et sentirà, perquè té les orelles de suro

→ **tenir les orelles de tàpia**

▷ **sord com un suro** (p.ext.)

tenir les orelles de tàpia SV, ésser completament sord (Fr)

Va tenir un accident i ara té les orelles de tàpia

→ **tenir les orelles de suro, sord com una tàpia**

SORDAMENT

a la sorda SP, discretament, sense soroll / sordament / sense fer soroll, sense dir res (R-M, IEC, EC)

Anar-se'n a la sorda (EC)

→ **a la callada, sense moure soroll, a les sotges**

▷ **a so de bombo i platarets** (ant.), **a so de tabals** (ant.)

SORDEJAR

tenir l'orella dura SV, ésser mig sord, una mica sord / tenir dificultats a l'hora de sentir els sorolls o impressions auditives (Fr, *)

Li has de parlar amb la veu ben alta perquè té l'orella dura / Tornar-m'ho a repetir perquè no t'he entès, tinc l'oïda dura (També s'usa amb el nom *oïda* i amb els quantificadors *bastant, massa, molt*, etc. en posició preadjectival)

→ **dur d'orella**

▷ **tenir l'oïda fina** (ant.)

SÒRDID

de mala mort SP, miserable, insignificant (IEC)

Vivia en una barraca de mala mort a l'extrem del poble / No entenc com és que t'agrada anar en aquell bar de mala mort si mai no hi ha ningú (R-M, *)

→ **deixat de la mà de Déu**

▷ **cova de lladres** (p.ext.)

SORNEGUER

ésser un gat dels frares SV, (ésser una) persona sorneguera o inclinada a plaguejar (EC)

És un gat dels frares: fa bromes de molt mal gust i amb sorna

▷ **ésser un gat de frares** (v.f.), **ésser una mala pua** (algú) (p.ext.), **ésser un puta** (p.ext.), **tenir mala idea** (p.ext.)

SORNEGUERIA

mira-te'l O, expressió usada per a indicar sornegueria

Mira-te'l, quina fila que fa amb aquest vestit tan lleig! (També s'usa amb les formes *mira-te-la, mireu-te'ls*. De vegades es pronuncia [ˈmitəll])

SORNEJAR

no trencar-se cap os (en alguna cosa) SV, mandrejar / en una feina, en un treball, etc., no cansar-s'hi gaire (R-M, IEC)

Mira amb quina calma lliguen els paquets! No es trencaran cap os, en la feina! / Si sempre fas la feina amb tan poc interès no t'hi trencaràs cap os, no (S'usa normalment amb noms que denoten tasques, feines, activitats, processos, etc. com a complement) (R-M, *)

→ **no alçar una palla d'en terra, fer-se el compte del perdut, no fer-ne tros**

▷ **tenir un os al ventre** (p.ext.), **tenir un os a l'esquena** (p.ext.), **ésser carn sense ossos** (p.ext.)

SOROLL

ésser un galliner SV, haver-hi una gran cridòria que fa que no s'entenguin els uns amb els altres (IEC)

Tothom parla alhora: això és un galliner! (EC)

→ **mercat de Calaf, semblar que maten el porc, olla de grills, orgue de gats**

▷ **xafarranxo de combat** (p.ext.)

nyic-nyic *SN*, onomatopeia d'un soroll insistent i desagradable (EC)

Vaig sentir tota la nit el nyic-nyic dels porticons

▷ **zum-zum** (p.ext.)

[Reduplicatiu]

orgue de gats *SN*, es diu de sons o de veus desagradables (Fr)

És clar que no t'hi entens, si és un orgue de gats / Feien molt xivarri, semblava un orgue de gats (R-M, *)

→ **olla de grills, ésser un galliner, orgue de raons**

soroll de fons *SN*, soroll obtingut a la sortida d'un amplificador en absència de senyal d'entrada (EC)

No se sentia la música, però sí que se sentia un molest soroll de fons

▷ **xiu-xiu** (p.ext.)

SOROLLÓS

ésser més el soroll que les nous *O*, expressió que hom aplica a alguna cosa que no té pas la importància que sembla pel soroll o renou que mou (EC)

Hi ha hagut molts crits, però en definitiva no ha passat res; ha estat més el soroll que les nous / L'accident de trànsit que ha tingut no ha estat greu, és més el soroll que les nous (R-M, *)

→ **no haver-n'hi per a tant**

SOROLLOSAMENT

a so de tabals *SP*, amb gran remor o publicitat (A-M)

Sí, ja té el títol; ho fa saber a so de tabals. N'està tot cofoi / Les dues famílies es van barrallar a so de tambors, se'n va assabentar tot el barri (També s'usa amb la forma *a so de tambors*) (R-M, A-M)

→ **a so de bombo i platerets**

▷ **a so de tabal** (v.f.), **a la sorda** (ant.)

SORPRENDRE

1. agafar, atrapar (algú) arribant d'improvís

agafar (algú) amb els pixats en el ventre *SV*, agafar algú in fraganti, sorprendre'l mentre comet una malifeta (A-M)

L'objectiu d'instalar càmeres al supermercat és agafar els furtadors amb els pixats en el ventre

→ **trobar (algú) amb els pixats al ventre, atrapar (algú) al jaç, trobar (algú) in fraganti, atrapar (algú) a l'encesa, caçar (algú) in fraganti, enxampar (algú) in fraganti, pescar (algú) in fraganti, amb les mans a la pasta, en flagrant delictes**

▷ **agafar (algú) amb els pixats al ventre** (v.f.)

agafar (algú) en pilotes *SV*, sorprendre algú / agafar algú d'improvís (R-M, IEC)

No s'imaginava que el vigilaven i el van agafar en pilotes / L'han agafat en pilotes, i ha hagut de confessar la veritat (R-M)

→ **atrapar (algú) al jaç, sorprendre (algú) in fraganti, caçar (algú) in fraganti, enxampar (algú) in fraganti, pescar (algú) in fraganti**

atrapar (algú) al jaç *SV*, trobar desprevingut / agafar descuidat (IEC, A-M)

Van atrapar el lladre al jaç just quan intentava escapar / Després de vigilar-lo molts dies el van atrapar al jaç, al mateix moment que s'embutxacava els diners robats (*, R-M)

→ **agafar (algú) en pilotes, agafar (algú) amb els pixats en el ventre, trobar (algú) amb els pixats al ventre, amb les mans a la pasta, sorprendre (algú) in fraganti, caçar (algú) in fraganti, enxampar (algú) in fraganti, atrapar (algú) a l'encesa**

▷ **jeure al jaç** (inv.)

■ **sorprendre (algú) in fraganti** *SV*, descobrir algú en el moment de cometre una infracció o quan no s'espera ésser vist

Em van sorprendre in fraganti quan intentava amagar els documents

→ **caçar (algú) in fraganti, enxampar (algú) in fraganti, pescar (algú) in fraganti, trobar (algú) in fraganti, agafar (algú) amb els pixats en el ventre, trobar (algú) amb els pixats en el ventre, agafar (algú) en pilotes, atrapar (algú) al jaç**

[in fraganti: llatíisme]

trobar (algú) amb els pixats al ventre *SV*, sorprendre / sorprendre algú mentre comet una malifeta (R-M, *)

Va trobar el lladre amb els pixats al ventre, quan volia robar-li el cotxe / Et vol fer una mala passada; jo t'avisó perquè no et trobi amb els pixats al ventre; des d'ara pren precaucions quan tinguis tractes amb ell (*, R-M)

→ **agafar (algú) amb els pixats en el ventre, atrapar (algú) al jaç, trobar (algú) in fraganti, atrapar (algú) a l'encesa, caçar (algú) in fraganti, pescar (algú) in fraganti, trobar (algú) in fraganti, amb les mans a la pasta, en flagrant delictes**

2. descobrir

posar (algú) en evidència *SV*, descobrir davant d'altri quelcom que hom tenia amagat (Fr)

Van posar l'Arnau en evidència quan van descobrir les seves mentides

3. (fig.) una cosa inesperada, colpir l'ànima (d'algú)

caure com una bomba *SV*, produir sorpresa, commoció / produir gran emoció o consternació / sobrevenir sobtosament (R-M, A-M, IEC)

Aquella revelació que tirava per terra totes les nostres esperances va caure com una bomba; no ens refèiem del disgust / La notícia va caure com una bomba / La dimissió del ministre va caure com una bomba (R-M, Fr, EC)

→ **caure-li entre cap i coll** (a algú)

▷ **venir de nou** (a algú) (p.ext.), **fer cop** (p.ext.), **fer sensació** (p.ext.)

caure-li entre cap i coll (a algú) *SV*, sorpresa / causar sorpresa (Fr, *)

Aquella notícia em va caure entre cap i coll, no me l'esperava gens

→ **caure com una bomba**

▷ **venir de nou** (a algú) (p.ext.)

deixar (algú) **amb la boca oberta** *SV*, (deixar) sorprès (R-M)

Aquella sorpresa va deixar la Paula amb la boca oberta / De la manera que ho va dir, ens va deixar amb la boca oberta; no ens esperàvem una sortida semblant! (*, R-M)

→ **deixar** (algú) **de pedra, deixar** (algú) **amb un pam de boca oberta, deixar** (algú) **amb un pam de nas, deixar** (algú) **amb un peu enlaire, deixar** (algú) **com qui veu visions, sense alè**

▷ **restar amb la boca oberta** (inv.)

■ **deixar** (algú) **amb un pam de boca oberta** *SV*, sorprendre algú, deixar-lo ben sorprès *Va deixar en Joan amb un pam de boca oberta dient-li que no es volia casar amb ell*

→ **deixar** (algú) **amb la boca oberta, deixar** (algú) **amb un pam de nas, deixar** (algú) **amb un peu enlaire**

▷ **quedar amb un pam de boca oberta** (inv.)

deixar (algú) **amb un pam de nas** *SV*, sorprendre algú, deixar-lo ben sorprès

Amb aquell regal va deixar la seva promesa amb un pam de nas, no va saber com reaccionar

→ **deixar** (algú) **amb un pam de boca oberta, deixar** (algú) **blau, deixar** (algú) **amb la boca oberta, deixar** (algú) **amb un peu enlaire, sense alè**

▷ **quedar amb un pam de nas** (inv.)

■ **deixar** (algú) **amb un peu enlaire** *SV*, deixar molt sorprès algú

La sorpresa va deixar la seva mare amb un peu enlaire

→ **deixar** (algú) **d'una peça, deixar** (algú) **amb la boca oberta, deixar** (algú) **amb un pam de boca oberta, deixar** (algú) **amb un pam de nas, deixar** (algú) **com qui veu visions**

▷ **quedar amb un peu enlaire** (inv.)

deixar (algú) **blau** *SV*, deixar algú astorat, esbalaït (IEC)

Quan em va explicar tot el que li havia succeït em va deixar blau; era increïble / La mala notícia el va deixar blau (Normalment s'usa amb el

complement en forma pronominal i amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (R-M, *)

→ **deixar** (algú) **amb un pam de nas, deixar** (algú) **de pedra, deixar fred** (algú), **deixar mort** (algú), **deixar** (algú) **clavat en terra, deixar** (algú) **parat, deixar** (algú) **d'una peça, deixar** (algú) **glaçat**

▷ **quedar blau** (inv.)

■ **deixar** (algú) **clavat en terra** *SV*, sorprendre, espantar, deixar esbalaït algú

La notícia va deixar en Pau clavat en terra

→ **deixar** (algú) **d'una peça, deixar** (algú) **de pedra, deixar** (algú) **parat, deixar mort** (algú), **deixar fred** (algú), **deixar** (algú) **glaçat, deixar** (algú) **blau, deixar** (algú) **com qui veu visions**

▷ **restar clavat en terra** (inv.)

deixar (algú) **d'una peça** *SV*, sorprendre / deixar algú ben sorprès (R-M, *)

Amb aquella resposta, va deixar la seva xicot d'una peça / Li va contestar amb tanta ràbia que el va deixar d'una peça; no s'ho esperava / Amb aquella negativa, el va deixar tot d'una peça (També s'usa amb la forma *deixar* (algú) *tot d'una peça*) (*, R-M, *)

→ **deixar** (algú) **de pedra, deixar** (algú) **amb un peu enlaire, deixar** (algú) **clavat en terra, deixar** (algú) **parat, deixar mort** (algú), **deixar fred** (algú), **deixar** (algú) **glaçat, deixar** (algú) **blau, deixar** (algú) **com qui veu visions**

▷ **quedar d'una peça** (inv.)

deixar (algú) **de pedra** *SV*, sorprendre en gran manera (R-M)

Ha deixat la seva mare de pedra quan li ha dit que estava embarassada / La notícia de la seva mort ens ha deixat de pedra, car l'acabàvem de veure pel carrer / Fa dos mesos que ha tallat amb el seu xicot i ara li acaba de trucar, l'ha deixada petrificada (També s'usa amb l'adjectiu *petrificat*) (*, R-M, *)

→ **deixar** (algú) **d'una peça, deixar** (algú) **amb la boca oberta, deixar** (algú) **sense paraula, deixar** (algú) **blau, deixar fred** (algú), **deixar mort** (algú), **deixar** (algú) **parat, deixar** (algú) **clavat en terra, deixar** (algú) **glaçat, deixar** (algú) **sense resposta**

▷ **quedar de pedra** (inv.), **deixar** (algú) **com qui veu visions** (p.ext.)

deixar fred (algú) *SV*, sorprendre / deixar algú ben sorprès (R-M, *)

Les noces de la parella van deixar freda tota la família / Aquella revelació el va deixar fred; mai no hauria sospitat quelcom de semblant (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal i també s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (R-M)

→ **deixar** (algú) **glaçat, deixar** (algú) **de pedra, deixar** (algú) **blau, deixar mort**

(algú), **deixar** (algú) **clavat en terra**, **deixar** (algú) **parat**, **deixar** (algú) **d'una peça**
▷ **quedar fred** (inv.)

deixar (algú) **glaçat** *SV*, deixar algú paralizat per una impressió forta, com de por, de sorpresa, de dolor, etc.

Quan parla sempre deixa la seva dona glaçada / L'anunci de l'inici de la guerra l'ha deixat glaçat

→ **deixar** (algú) **parat**, **deixar** (algú) **de pedra**, **deixar** (algú) **clavat en terra**, **deixar** (algú) **d'una peça**, **deixar mort** (algú), **deixar fred** (algú), **deixar** (algú) **blau**

▷ **quedar glaçat** (inv.), **venir de nou** (a algú) (p.ext.)

deixar mort (algú) *SV*, sorprendre en gran manera / desconcertar, sorprendre o decebre granment / expressió amb què hom manifesta el desconcert, la sorpresa, la decepció, etc., d'algú (R-M, IEC, EC)

Amb la seva actitud, en Fermí va deixar mort el seu amic / Amb això que m'has dit m'has deixat mort; mai no hauria gosat suposar una cosa semblant / L'arribada d'en Josep, que no esperava, el va deixar mort (*, R-M, EC)

→ **deixar** (algú) **de pedra**, **deixar** (algú) **blau**, **deixar fred** (algú), **deixar** (algú) **clavat en terra**, **deixar** (algú) **parat**, **deixar** (algú) **d'una peça**, **deixar** (algú) **glaçat**, **deixar** (algú) **sec**

▷ **quedar mort** (inv.)

deixar (algú) **parat** *SV*, sorprendre / deixar algú ben sorprès (R-M, *)

Aquests nois tenen molta traça a dibuixar; m'han deixat parat / Amb aquella notícia va deixar els pares ben parats (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal i també amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (R-M, *)

→ **deixar** (algú) **de pedra**, **deixar** (algú) **glaçat**, **deixar** (algú) **clavat en terra**, **deixar** (algú) **d'una peça**, **deixar mort** (algú), **deixar fred** (algú), **deixar** (algú) **blau**, **deixar** (algú) **sec**

▷ **quedar parat** (inv.), **tenir cops amagats** (p.ext.)

■ **deixar** (algú) **sec** *SV*, sorprendre algú granment

Amb aquella notícia m'han deixat sec (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal i també amb el modificador *ben* en posició preadjectival)

→ **deixar** (algú) **parat**, **deixar mort** (algú), **deixar** (algú) **de pedra**

deixar (algú) **sense paraula** *SV*, esbalair / deixar algú atònit, estupefacte, meravellar (R-M, *)
Les seves declaracions van deixar el fiscal sense paraula / L'acusació d'aquell home el va deixar sense paraula; no encertava a defensar-se d'un atac tan absurd (*, R-M)

→ **deixar** (algú) **de pedra**, **deixar** (algú) **sense resposta**

▷ **deixar** (algú) **sense paraules** (v.f.), **quedar sense paraula** (inv.), **no tenir paraules** (inv.), **no trobar paraules** (inv.), **perdre la paraula** (inv.), **deixar** (algú) **amb la paraula a la boca** (p.ext.), **dir-ne una de fresca** (a algú) (p.ext.)

deixar (algú) **sense resposta** *SV*, deixar sense saber què dir / deixar algú sense saber què respondre (R-M, EC)

Amb aquelles preguntes va deixar el seu pare sense resposta / Aquella acusació tan directa com inesperada, el va deixar sense resposta; no sabia com sortir-se'n (*, R-M)

→ **deixar** (algú) **sense paraula**, **deixar** (algú) **de pedra**

▷ **quedar sense resposta** (inv.), **perdre la paraula** (inv.), **dir-ne una de fresca** (a algú) (p.ext.)

dir-ne una de fresca (a algú) *SV*, explicar una nova sorprenent (EC)

Va dir-ne una de fresca i tots ens vam quedar ben astorats / Va explicar-ne una de fresca a la Laia i ella no va saber com reaccionar de tant com l'havia sorpresa (També s'usa amb el verb *explicar*)

▷ **deixar** (algú) **sense paraula** (p.ext.), **deixar** (algú) **sense resposta** (p.ext.)

fer sensació *SV*, produir en l'ànim una viva impressió d'estupor, sorpresa, admiració, etc. (IEC)

El reconeixement d'aquell error va fer sensació als altres companys d'equip (També s'usa amb el verb *causar*)

→ **fer cop**, **deixar empremta**

▷ **caure com una bomba** (p.ext.), **cop d'efecte** (p.ext.)

SORPRENDRE'S

caure d'esquena *SV*, sorprendre's en gran manera / sorprendre's, admirar-se, etc., granment, quedar-se perplex (R-M, EC)

Una notícia tan sensacional farà caure d'esquena més de quatre / En veure tanta bellesa tothom va caure d'esquena (R-M, EC)

→ **caure de cul**

▷ **quedar de pedra** (p.ext.)

caure de cul *SV*, ésser forta ment impressionat per una notícia inesperada, la visió d'alguna cosa (EC)

Aquella reacció de nen petit m'ha fet caure de cul, no me l'esperava

→ **caure d'esquena**

▷ **quedar de pedra** (p.ext.)

no saber avenir-se (d'alguna cosa) *SV*, estranyar-se granment d'alguna cosa (EC)

No se sabien avenir de veure'l tan alt / Al principi no sabia avenir-se que el seu fill fos homosexual, però després ja ho va acceptar (R-M, *)

→ **no saber-se acabar** (alguna cosa), **fer-se**

creus (d'alguna cosa), **no poder-se acabar** (alguna cosa)

▷ **venir de nou** (a algú) (p.ext.)

obrir uns ulls com unes taronges *SV*, obrir molt els ulls de sorpresa, d'admiració, per vigilància (IEC)

Quan li van dir que seria pare va obrir uns ulls com unes taronges / Va obrir uns ulls com unes taronges, perquè li semblava impossible el que estava veient

→ **posar uns ulls com unes taronges, fer uns ulls com unes taronges**

▷ **quedar amb un pam de nas** (p.ext.), **fer-li pampallugues els ulls** (a algú) (p.ext.)

perdre la paraula *SV*, fórmula que s'usa amb el significat de quedar suspès d'admiració, de por (A-M)

La inesperada entrada del director li va fer perdre la paraula; precisament estava parlant d'ell (R-M)

▷ **deixar** (algú) **sense paraula** (inv.), **deixar** (algú) **sense resposta** (inv.), **quedar de pedra** (p.ext.)

posar uns ulls com unes taronges *SV*, obrir molt els ulls de sorpresa, d'admiració, per vigilància (IEC)

Quan li van anunciar que era el guanyador del certamen de poesia va posar uns ulls com unes taronges

→ **fer uns ulls com unes taronges, obrir uns ulls com unes taronges**

▷ **quedar amb un pam de nas** (p.ext.), **fer-li pampallugues els ulls** (a algú) (p.ext.)

veure visions *SV*, sorprendre's molt (R-M)

Veig visions! És impossible que en Joan vagi begut / Em sembla que veig visions. Amb qui s'està fent un petó ta mare?

▷ **quedar de pedra** (p.ext.), **restar com qui veu visions** (p.ext.), **deixar** (algú) **com qui veu visions** (p.ext.)

SORPRENENT

■ **ésser fort** *SV*, resultar molt sorprenent algun esdeveniment, fet, etc.

És fort o no que en Xavier se n'anés de la discoteca sense dir res als seus amics? / Va ser molt fort el que em va dir el Manel. Encara no m'ho puc creure (Només s'usa en tercera persona del singular i també amb el quantificador molt en posició preadjectival)

→ **semblar mentida**

▷ **aquesta sí que és bona** (p.ext.), **no cabre-li al cap** (a algú) (p.ext.)

■ **ésser l'hòstia** *SV*, alguna cosa, ésser sorprenent per les seves qualitats

Aquest cotxe és l'hòstia, té un canvi de marxes automàtic

→ **ésser massa, ésser el súmmum, ésser la pera, de pel·lícula**

▷ **de l'hòstia** (p.ext.)

ésser la pera *SV*, ésser molt divertit, sorprenent, desconcertant, en alguns aspectes (IEC)

Cal anar a veure aquest espectacle teatral, perquè m'han dit que és la pera

→ **ésser massa, ésser l'hòstia, ésser la pera llimonera, ésser un cas, ésser un cas com un cabàs**

■ **ésser la pera llimonera** *SV*, alguna cosa, ésser molt divertida, sorprenent, desconcertant, en alguns aspectes

Aquesta pel·lícula és la pera llimonera. Ja veuràs com t'agradarà molt

→ **ésser massa, ésser l'hòstia, ésser la pera**

■ **ésser massa** *SV*, alguna cosa, ésser sorprenent, desconcertant per les seves característiques

Aquest cotxe és massa, corre moltíssim / Si es troben tots dos serà massa, no pararan de discutir / Això és massa

→ **ésser l'hòstia, ésser la pera, de pel·lícula, ai cabàs**

▷ **fer por** (p.ext.)

■ **ésser una capsa de sorpreses** *SV*, ésser, algú o alguna cosa, molt sorprenent

El teu germà és una capsa de sorpreses, sempre ens ve amb alguna cosa nova / Aquest llibre és una caixa de sorpreses. Cada pàgina sorprèn més i més (També s'usa amb el nom *caixa*)

→ **ésser d'allò que no hi ha**

▷ **una cosa de no dir** (p.ext.), **ésser una caixa tancada** (algú o alguna cosa) (p.ext.)

SORPRÈS

quedar amb un pam de boca oberta *SV*, admirar-se, sorprendre's / expressió emprada per a ponderar la badoqueria (R-M, IEC)

Quan li vaig explicar aquella notícia tan sorprenent, es va quedar amb un pam de boca oberta (També s'usa amb els verbs *estar, restar*, etc.)

→ **quedar amb un pam de nas, quedar amb un peu enlaire**

▷ **deixar** (algú) **amb un pam de boca oberta** (inv.)

quedar amb un pam de nas *SV*, sorprès / quedar sorprès (Fr, *)

El protagonista de la pel·lícula va quedar amb un pam de nas quan li van comunicar que el seu fill era d'una altra raça (També s'usa amb els verbs *estar, restar*, etc.)

→ **quedar amb un peu enlaire, quedar amb un pam de boca oberta, restar amb la boca oberta, sense àle**

▷ **deixar** (algú) **amb un pam de nas** (inv.), **restar a les fosques** (p.ext.), **fer uns ulls com unes taronges** (p.ext.), **obrir uns ulls com unes taronges** (p.ext.), **posar uns ulls com unes taronges** (p.ext.)

quedar amb un peu enlaire *SV*, sorprendre's molt (R-M)

Quan ens ha dit què havia succeït, ens hem quedat amb un peu enlaire; mai no hauriem imaginat una cosa semblant (També s'usa amb els verbs *estar*, *restar*, etc.) (R-M)

→ **quedar amb un pam de nas, quedar amb un pam de boca oberta, restar amb la boca oberta, quedar de pedra**

▷ **deixar** (algú) **amb un peu enlaire** (inv.)

quedar blau *SV*, (quedar) astorat, esbalaït (EC)

Després de la notícia es va quedar blau (També s'usa amb el verb *estar*)

→ **quedar verd, quedar parat, restar clavat en terra, quedar d'una peça, quedar de pasta de moniato, quedar de pedra, quedar mort, quedar glaçat**

▷ **deixar** (algú) **blau** (inv.)

quedar d'una peça *SV*, sorprès / quedar astorat, esbalaït (R-M, *)

Quan li vàrem dir què passava, es va quedar d'una peça; no s'ho volia creure (També s'usa amb el verb *restar* i amb la forma *quedar tot d'una peça*) (R-M)

→ **quedar de pedra, quedar blau, restar clavat en terra, quedar verd, quedar de pasta de moniato, quedar parat, quedar mort, quedar glaçat, sense alè**

▷ **deixar** (algú) **d'una peça** (inv.)

■ **quedar de pasta de moniato** *SV*, quedar-se extremament sorprès

Quan m'ha ofert feina he quedat de pasta de moniato, no m'ho esperava gens

→ **quedar glaçat, quedar sense paraula, quedar blau, restar clavat en terra, quedar d'una peça, quedar verd, quedar parat, quedar de pedra, quedar mort**

quedar de pedra *SV*, sorprendre's en gran manera (R-M)

Davant de tanta gosadia, tots vam quedar de pedra; ens semblava impossible (També s'usa amb els verbs *restar*, *romandre*, etc. i amb l'adjectiu *petrificat*) (R-M)

→ **quedar sense paraula, quedar sense resposta, quedar mort, quedar parat, quedar verd, quedar amb un peu enlaire, quedar d'una peça, quedar glaçat, caure de cul, quedar blau, restar clavat en terra, quedar de pasta de moniato**

▷ **deixar** (algú) **de pedra** (inv.), **quedar fred** (p.ext.)

quedar glaçat *SV*, sorprendre's en gran manera; atonir-se / restar estupefacte per una impressió forta, especialment de por o de sorpresa (R-M, EC)

En veure'l arribar va quedar glaçat; no esperava que tingués el valor de tornar (També s'usa amb el verb *restar*) (R-M)

→ **quedar de pedra, quedar de pasta de moniato, quedar mort, quedar parat, quedar blau, restar clavat en terra, quedar d'una peça, quedar verd**

▷ **deixar** (algú) **glaçat** (inv.), **segament de cames** (p.ext.)

quedar mort *SV*, sorprendre's extraordinàriament i desagradable / restar desconcertat, sorprès o decebut granment / quedar molt sorprès o esporuguit (Fr, IEC, A-M)

En veure que li havien pres la cartera ha quedat mort; no s'explica com ni quan ho han pogut fer / Ha estat una sorpresa molt desagradable: ha quedat ben mort (També s'usa amb el verb *restar* i amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (R-M, *)

→ **quedar de pedra, quedar parat, quedar glaçat, quedar verd, quedar blau, restar clavat en terra, quedar d'una peça, quedar de pasta de moniato**

▷ **deixar mort** (algú) (inv.)

quedar parat *SV*, sorprendre's molt / restar fortament sorprès (R-M, IEC)

M'he quedat parat en veure que aquest noi s'ha fet tan gran / Ha quedat ben parat de trobar-te aquí (També s'usa amb el verb *restar* i amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (R-M, *)

→ **quedar de pedra, quedar glaçat, quedar mort, quedar blau, quedar verd, restar clavat en terra, quedar d'una peça, quedar de pasta de moniato**

▷ **deixar** (algú) **parat** (inv.)

quedar sense paraula *SV*, quedar molt sorprès (R-M)

En veure aquell regal tan extraordinari va quedar sense paraula. Era una peça raríssima per a la seva col·lecció (També s'usa amb els verbs *restar*, *romandre*, etc.) (R-M)

→ **quedar de pedra, quedar de pasta de moniato, quedar sense resposta**

▷ **deixar** (algú) **sense paraula** (inv.), **no tenir paraules** (p.ext.), **no trobar paraules** (p.ext.)

■ **quedar sense resposta** *SV*, quedar sense saber què dir ni respondre

Va parlar tan bé que l'auditori va quedar sense resposta (També s'usa amb els verbs *restar*, *romandre*, etc.)

→ **quedar de pedra, quedar sense paraula**

▷ **deixar** (algú) **sense resposta** (inv.)

quedar verd *SV*, sorprendre's molt / sorprendre's desagradablement / restar desagradablement sorprès (R-M, Fr, IEC)

Quan ha sentit, la notícia ha quedat verd / En oir aquells insults em vaig quedar verd; mai no l'hauria cregut capaç de dir aquelles paraules (També s'usa amb el verb *estar*) (*, R-M)

→ **quedar mort, quedar parat, quedar blau, quedar de pedra, restar clavat en terra, quedar d'una peça, quedar de pasta de moniato, quedar glaçat**

restar amb la boca oberta *SV*, (quedar) sorprès (R-M)

Vam restar amb la boca oberta davant d'aquell espectacle tan sorprenent

→ **quedar amb un pam de nas, quedar amb un peu enlaire**

▷ **deixar** (algú) **amb la boca oberta** (inv.)

restar clavat en terra *SV*, no poder actuar per por, esbalaiament, etc. (IEC)

Aquella visió tan inesperada el va sobtar tant que va restar clavat en terra, sense poder dir res (També s'usa amb el verb *quedar*)

→ **quedar blau, quedar d'una peça, quedar verd, quedar de pasta de moniato, quedar parat, quedar de pedra, quedar mort, quedar glaçat**

▷ **restar clavat a terra** (v.f.), **deixar** (algú) **clavat en terra** (inv.)

sense alè *SP*, sorprès / quedar sorprès, o deixar sorprès (R-M, *)

Aquella revelació era espantosa; ens va deixar tots sense alè / M'he quedat sense alè en sentir les coses horribles que t'han fet (R-M)

→ **quedar amb un pam de nas, quedar d'una peça, deixar** (algú) **amb un pam de nas, deixar** (algú) **amb la boca oberta**

SORPRESA

ai cabàs *SN*, ésser sorprenent, desconcertant per les seves característiques / ja és massa, això! (*, IEC)

En una mateixa setmana li va tocar la loteria i va encertar la travessa, ai cabàs!

→ **aquesta sí que és bona, ésser massa**

ai mare *SN*, expressió usada per a manifestar sorpresa (EC)

Així ara en Manel surt amb una noia? Ai mare!

→ **alça, Manela; Déu meu; os pedrer; os pedreta**

alça, Manela *SN*, expressió exclamativa usada per a denotar sorpresa, admiració, desacord, etc. *S'han casat perquè ella estava embarassada?*

Alça, Manela!

→ **ai mare, Déu del cel, os pedrer, os pedreta**

com hi ha Déu *SAdv*, exclamació que demostra sorpresa (EC)

S'ha fet mal! Com hi ha Déu!

→ **com hi ha món**

com hi ha món *SAdv*, exclamació amb què hom demostra sorpresa, decepció, etc. (EC)

Dius que s'ha comprat una barca? Com hi ha món! Si mai no volia pujar-hi perquè es mareja en mar! / S'ha ferit! com hi ha món! (R-M, EC)

→ **com hi ha Déu, ja ho veus**

cop d'efecte *SN*, esdeveniment inesperat que sorprenen vivament (Fr)

En interrompre l'orador de la manera com ho ha fet, només cercava un cop d'efecte, i, certament, ens deixà parats / Aquell darrer cop d'efecte ens va deixar a tots ben trasbalsats (R-M)

→ **cop de teatre**

▷ **fer sensació** (p.ext.)

cop de teatre *SN*, esdeveniment inesperat que sorprenen vivament / acció, resolució, d'efecte, inesperada (Fr, IEC)

Sempre es guarda un cop de teatre per al final i així aconsegueix mantenir-nos atents

→ **cop d'efecte**

Déu me'n guard *O*, expressió usada per a manifestar sorpresa

Déu me'n guard! Què és això?, ja pots netejar la paret i totes les pintades que hi has fet! / Que tornen a a anunciar pluja? Déu nos en guardi! (També s'usa amb la forma *Déu me'n guardi*)

→ **valga'm Déu, Déu meu**

Déu meu *SN*, serveix per a expressar diversos afectes i sentiments: admiració, alegria, dolor, impaciència, resignació, etc. (A-M)

Déu meu, quina alegria va tenir quan li van regalar el cotxe!

→ **Déu del cel, valga'm Déu, ai mare, Déu me'n guard, Mare de Déu santíssima, Maria santíssima, verge santíssima, reina santíssima**

▷ **aquesta sí que és bona** (p.ext.), **qui ho diria** (p.ext.), **què va haver dit** (p.ext.)

i ara *SConj*, exclamació que demostra sorpresa per una acció o una dita inesperada d'un altre (EC)

I ara!, amb aquest fred i sortir sense abric! / I ara!, se n'ha anat sense dir-vos res? / I ara!, què em dius? (EC)

→ **on s'és vist, què dius ara, què vol dir**

ja ho veus *O*, expressió de sorpresa i ponderació (R-M)

Diu que ha trigat tres mesos a fer-ho? Ja ho veus! Tant? (R-M)

→ **com hi ha món**

■ **ja s'ha vist al mirall** *O*, exclamació amb què hom vol indicar que aquell que parla o ha parlat de defectes d'altri pateix dels mateixos defectes

S'ha queixat que tu sempre arribes tard? Però ja s'ha mirat al mirall, ell?

→ **mira qui parla**

jo et fot *O*, expressió emprada per a manifestar contrarietat, desacord (EC)

Jo et fot, ara diu que vol marxar de casa! (També s'usa amb el verb *fúmer*) (EC)

→ **no fotis, no et fot**

■ **la mare del Tano quan era gitano** *SD*, exclamació que denota sorpresa, indignació, esglai, etc.

La mare del Tano quan era gitano, no t'esperava tan d'hora / La mare del Tano! Com heu pogut organitzar-me una festa sorpresa sense que jo sospités res? (Es pot ometre *quan era gitano*)

→ **la mare que el va matricular**

■ **la mare que el va matricular** *SD*, exclamació que s'usa per a indicar enuig, sorpresa, etc. *La mare que el va matricular! Sempre aconseguix sorprendre'm / La mare que t'ha matriculat! No tornis a donar-me un ensurt com aquest*

→ **la mare del Tano quan era gitano**

■ **la mare que el va parir** *SD*, exclamació que serveix per a expressar sorpresa, enuig, etc. *Li ha tornat a tocar la loteria! La mare que el va parir, quina sort que té, sempre! / Qui el va parir! Va resoldre el problema més ràpid que jo! (També s'usa amb amb el verb *fotre* i amb la forma *qui el va parir*)*

→ **la mare que el va matricular, la mare del Tano quan era gitano**

Mare de Déu santíssima *SN*, exclamació de sorpresa, d'esglai, de dolor, d'alegria, etc. (EC) *Ens ha tocat la loteria, Mare de Déu santíssima!*

→ **reina santíssima, Maria santíssima, verge santíssima, Déu meu, Déu del cel**

■ **Mare de Déu Senyor** *SN*, exclamació de sorpresa, d'alegria, etc.

Mare de Déu Senyor! No em puc creure que finalment ho hàgiu aconseguit

→ **Mare de Déu santíssima, Maria santíssima, verge santíssima**

Maria santíssima *SN*, exclamació de sorpresa, d'esglai, de dolor, d'alegria, etc. (EC)

Maria santíssima, sí que ha crescut la teva filla des de l'últim dia que la vaig veure!

→ **Mare de Déu santíssima, verge santíssima, reina santíssima, Déu del cel, Déu meu; Mare de Déu Senyor**

mira qui parla *O*, exclamació amb què hom vol indicar que aquell que parla o ha parlat de defectes d'altri pateix dels mateixos defectes (EC)

*Que jo sóc un maniàtic? Mira qui parla! Em sorprèn que diguis això, quan tu tens més manies que jo! (També s'usa amb el verb *guaitar* i ometent el verb principal)*

→ **ves per on, ja s'ha vist al mirall**

mira-te'l *O*, expressió usada per a indicar sorpresa *Mira-te'l, ja arriba, avui és puntual! (També s'usa amb les formes *mira-te-la*, *mireu-te'ls*. De vegades es pronuncia [ˈmitəl])*

■ **no et fot** *O*, expressió usada per a manifestar sorpresa

No et fot! Ara va dient que vol ser bomber. Cada dia està més torrat!

→ **jo et fot, no fotis**

no fotis *O*, expressió usada per a indicar sorpresa o contrarietat (IEC)

*Que tu et cases? No fotis! / No fotis!, ara diu que no ens donaran la subvenció (També s'usa amb la resta de formes del present de subjuntiu) (EC, *)*

→ **jo et fot**

on s'és vist *O*, expressió de sorpresa per un inaudit (R-M)

Mira! On s'és vist portar aquests vestits tan voluminosos? Deuen ser actrius d'alguna pel·lícula

→ **i ara, què dius ara**

■ **os pedrer** *SN*, exclamació usada per a manifestar sorpresa, admiració, etc.

Ai! L'os pedrer! No hauria dit mai que el Lluís acabés essent director de la fàbrica

→ **os pedreta; alça, Manela; ai mare**

▷ **os pedrera** (v.f.)

■ **os pedreta** *SN*, exclamació usada per a manifestar sorpresa, admiració, etc.

Os pedreta! Una altra vegada m'han tornat a ratllar el cotxe!

→ **os pedrer; alça, Manela; ai mare**

què dius *O*, expressió que indica sorpresa, estranyesa, davant el que un altre afirma o nega (EC)

Què dius! Que ja ets llicenciada? Que bé!

→ **què dius ara, què vol dir**

què dius ara *O*, expressió que indica sorpresa, estranyesa, davant el que un altre afirma o nega (EC)

Anar a la platja? Què dius ara! No veus que està a punt de ploure? (R-M)

→ **i ara, què dius, què vol dir, on s'és vist**

▷ **què vols que et digui** (p.ext.)

què vol dir *O*, expressió que indica sorpresa, estranyesa, davant el que un altre afirma o nega (EC)

—*Em sembla que no vindré amb vosaltres a veure els avis. —Què vol dir que tu no vindràs amb nosaltres? Si jo t'ho dic, ho faràs i prou*

→ **què dius, què dius ara, i ara**

valga'm Déu *O*, expressió d'esglai, de gran sorpresa, de compassió, etc. (IEC)

*Valga'm Déu! Com pagaré la hipoteca ara, si no tinc feina? / S'ha esbotzat la reclosa? Valga'ns Déu! S'inundaran els camps! (També s'usa amb la forma *valga'm Déu, val*) (*, R-M)*

→ **Déu me'n guard, Déu meu**

vatua déna *SN*, interjecció que denota sorpresa, enuig, etc. (EC)

Vatua déna, mai no hauria dit que un dia regalaria una moto al seu fill

→ **vatua Déu, vatua l'olla**

[déna: mot no registrat a l'IEC]

vatua Déu *SN*, interjecció que denota sorpresa, enuig, etc. (EC)

Que ens ha tocat la loteria? Vatua Déu!

→ **vatua l'olla, vatua déna**

vatua l'olla *SD*, interjecció que denota sorpresa, enuig, etc. (EC)

Li han regalat un cotxe, vatua l'olla

→ **vatua Déu, vatua déna**

verge santíssima *SN*, exclamació usada per a indicar sorpresa, esglai, dolor, alegria (IEC)

Verge santíssima! Què hi feu, aquí, tan d'ho-

ra? / Verge santa! Quin diamant més gros!
(També s'usa amb la forma *verge santa*)

→ **reina santíssima, Maria santíssima, Mare de Déu santíssima, Déu meu, Déu del cel, Mare de Déu Senyor**

ves per on *O*, expressió de sorpresa i desaprovació (R-M)

Ara assegura que ell no ens va fer aquest encàrrec, ves per on! No deu tenir memòria o no li convé tenir-ne (R-M)

→ **mira qui parla**

▷ **aquesta sí que és bona** (p.ext.)

SORRA

banc de sorra *SN*, baix format per sorra, quasi a flor d'aigua, on poden encallar fàcilment les embarcacions (EC)

El vaixell va quedar encallat en un banc de sorra

terra d'escudelles *SN*, sorra fina i llim que serveix, com a abrasiu, per a netejar coses greixoses, sobretot atuells de cuina i vaixel·la (EC)
Per netejar aquestes cassoles necessitem terra d'escudelles

SORRAMOLL

arenas movedisses *SN*, sorral aigualós

Aquest paratge és ple d'arenas movedisses, així que millor que aneu en compte (També s'usa amb el nom *sorra*)

SORT

baixar del cel *SV*, ésser providencial (R-M)

Sort que ja ets aquí; baixes del cel; m'has d' aclarir una qüestió que no entenc / Aquesta ajuda baixa del cel; ara podrem adquirir els nous locals (S'usa normalment en forma perfectiva) (R-M)

→ **caure del cel, caure dels núvols, baixar dels núvols, plogut del cel, davallat del cel**

▷ **cop de sort** (p.ext.)

■ **cop de sort** *SN*, sort esdevinguda en un moment sobtat i fortuït

Què me'n dius, del cop de sort que va tenir el teu germà l'altre dia amb la loteria? / Comprar aquell pis abans de l'increment de demanda d'habitacles va ser un cop de sort per a ell, perquè, en poc temps, l'edifici es va revalorar molt

▷ **mal tanto** (ant.), **cop de gràcia** (ant.), **revés de fortuna** (ant.), **caure del cel** (p.ext.), **venir Déu a veure** (algú) (p.ext.), **baixar del cel** (p.ext.), **córrer bons aires** (p.ext.)

i encara *SConj*, locució que denota que el mal, el dany, etc., ha estat menor que no hauria pogut ésser (IEC)

Hi va perdre un braç, i encara! (EC)

→ **i encara gràcies, i encara sort**

i encara gràcies *SConj*, locució que denota que el mal, el dany, etc., ha estat menor que no hauria pogut ésser (IEC)

Ens pagaran una misèria i encara gràcies! (EC)

→ **i encara, i encara sort**

i encara sort *SConj*, locució que denota que el mal, el dany, etc., ha estat menor que no hauria pogut ésser (IEC)

I encara sort que no ens han encomanat la malaltia! / I encara sort que ha trobat feina! (IEC, EC)

→ **i encara, i encara gràcies**

la roda de la fortuna *SD*, volubilitat de la sort i de les vicissituds de les coses humanes (EC)
Ningú no sap per on el portarà la roda de la fortuna

▷ **el fil de la vida** (p.ext.)

■ **molta merda** *SQ*, expressió usada per a desitjar sort; normalment s'usa en el món del teatre, entre els actors, per a desitjar-se sort abans d'estrenar una obra

D'aquí a cinc minuts aixequem el teló. Així que, molta merda a tots! / —Tinc examen de naturals. —Doncs, molta merda!

quina llet *SQ*, quina sort (R-M)

Quina llet que has tingut! Has guanyat a la primera ocasió (R-M)

→ **tira peixet**

▷ **tenir llet** (p.ext.)

tira peixet *O*, expressió que pondera la sort que li ha escaigut a algú / exclamació amb què se significa que algú pot estar ben content d'allò que li ha escaigut / exclamació de congratulació per una bona notícia, per un bon resultat, etc. / exclamació amb què s'expressa alegria, eufòria, entusiasme per una bona notícia, per un bon resultat, etc. (R-M, IEC, EC, A-M)
T'han donat ajut per a la teva recerca? Tira peixet!; ja pots estar content (R-M)

→ **quina llet, tira que et toc**

SORTEJANT

a la sort *SP*, per sorteig (R-M)

Per repartir-s'ho van anar a la sort i així tots van haver de conformar-se amb el que els va tocar / Qui ha d'ésser el primer de sortir, ens ho farem a la sort (R-M, EC)

▷ **a sorts** (v.f.), **a cara o creu** (p.ext.), **a palletes** (p.ext.), **a parells o senars** (p.ext.)

SORTEJAR

fer busques *SV*, fer palletes, jugar a palletes (EC)
Per a decidir qui es tira a l'aigua primer, fem busques

→ **treure busques, a palletes**

treure busques *SV*, efectuar un sorteig (R-M)
Per saber qui portaria les andròmines el primer tram de camí vàrem treure busques i li va tocar a ell (R-M)

→ **fer busques, a palletes**

SORTIR

■ **anar de copes** *SV*, sortir a la nit amb gent per anar a prendre alguna beguda i alhora distreure's, passar-s'ho bé, parlar, etc.

Vam anar de copes fins tard i ara estem cansadíssims

→ **fer una copa, anar de marxa, anar de parranda**

▷ **fer el tronera** (p.ext.), **ésser un tronera** (p.ext.), **passar la nit en blanc** (p.ext.)

fer el toc *SV*, beure una copa (A-M)

Quedem per anar a fer el toc, doncs, ja em passareu a buscar per casa / Ell, a les nou del matí ja ha de fer un toc (També s'usa amb la forma *fer un toc*)

→ **fer una copa**

[Emp., Garrotxa (A-M)]

■ **fer un cafè** *SV*, sortir amb la intenció d'anar a prendre alguna beguda

Vam dinar al Set Portes i després vam anar a fer un cafè al Zurich (També s'usa amb la forma *fer el cafè*)

▷ **fer una copa** (p.ext.)

fer una copa *SV*, beure una copa, un got de vi, de licor, etc. (EC)

Què et sembla? Anem a fer una copa i després anem a ballar? (També s'usa amb la forma *fer la copa*)

→ **fer el toc, anar de copes**

▷ **fer un cafè** (p.ext.), **fer el tronera** (p.ext.), **ésser un tronera** (p.ext.)

SORTÓS

estar de sort *SV*, tenir bona sort (R-M)

Si estàs de sort i pots tenir una bona localitat, és un espectacle que t'agradarà molt (R-M)

→ **tenir bona estrella, pondre-li totes** (a algú), **tenir el sant de cara, tenir la bona, tenir llet, passar una bona ratxa**

▷ **estar de pega** (ant.)

SORTOSAMENT

per la gràcia de Déu *SP*, expressió afegida sovint al títol de monarques o caps d'estat de països cristians (EC)

Isabel II és reina d'Anglaterra per la gràcia de Déu

■ **sort que** *SN*, fórmula amb què s'inicia una frase indicadora d'una acció o fet que ha evitat un mal o conjurat un perill

Sort que vas poder socórrer algunes víctimes de la catàstrofe

→ **ventura que, per sort, bon goig que**

ventura que *SN*, fórmula amb què s'inicia una frase indicadora d'una acció o fet que ha evitat un mal o conjurat un perill (A-M)

Ventura que al meu Gervasi cap dona se'l mirava (A-M)

→ **sort que, per sort, bon goig que**

SOSPÈS

■ **pes mort** *SN*, allò que pesa una persona o una cosa, que no fa gens de força cap amunt

Aquell noi que es va desmaiar era un pes mort, ens va costar moltíssim aixecar-lo

▷ **pesar com un mort** (p.ext.)

SOSPESANT

en sopols *SP*, manera de sostenir un pes sense recolzar-se enlloc / aguantant el pes d'alguna cosa sense que recolzi enlloc (R-M, IEC)

Diuen que és molt forçut, que pot aixecar en sopols pesos de més de cent quilos / És un home de braó: aixeca en sopols una semal de deu roves de pes. (S'usa normalment com a complement dels verbs *aguantar, aixecar, alçar, sostenir*, etc.) (R-M, EC)

→ **a pols**

SOSPITA

aixecar la llebre *SV*, promoure, fer notar, quelcom, donant lloc que algun altre pugui aprofitar-se'n / promoure una qüestió, la difusió d'una notícia, ésser l'iniciador d'alguna cosa, fer notar quelcom donant lloc que algú altre pugui aprofitar-se'n (IEC, EC)

Pronunciant aquelles paraules, va aixecar la llebre i tothom va poder saber de part de qui estava (També s'usa amb el verb *alçar*)

→ **moure la llebre**

SOSPITAR

fer la sensació (d'alguna cosa) *SV*, algú, sospitar alguna cosa (IEC)

Em fa la sensació que avui plourà / Ens fa la sensació que ens han enganyat / Fa la sensació que hagi de ploure (IEC, IEC, *)

→ **tenir la sensació** (d'alguna cosa), **fer-se comptes** (d'alguna cosa)

tenir la sensació (d'alguna cosa) *SV*, sospitar alguna cosa (IEC)

Tenim la sensació que ens han enganyat (IEC)

→ **fer la sensació** (d'alguna cosa)

tenir mals ensums (d'algú) *SV*, intuir el comportament (negatiu) d'algú (R-M)

Tinc mals ensums d'ell, actua d'una manera que fa que no hi acabi de confiar

→ **pensar malament** (d'algú)

▷ **tenir bons ensums** (d'algú) (ant.), **tenir nas** (p.ext.), **tenir** (algú) **en mal concepte** (p.ext.), **mirar** (algú) **de reüll** (p.ext.)

xiular-li les orelles (a algú) *O*, tenir indicis vagues / (algú) sospitar que els altres diuen mal d'ell en absència seva / arribar-li la notícia del que diuen d'ell en absència seva (R-M, IEC, EC)

No sé per què, però em xiulen les orelles que demà arribaran tots els visitants i ens vindrà la feina (R-M)

▷ **fer tiretes** (d'algú) (p.ext.), **dir mal** (d'al-

gú) (p.ext.), **parlar malament de** (p.ext.),
anar a llengües de la gent (p.ext.)

SOSPITÓS

donar mala espina (a algú) *SV*, produir un recel,
una sospita o presentiment dolent (A-M)

*Aquest home em dona mala espina, jo no em
refiaria d'ell*

→ **fer mala espina** (a algú), **fer pudor de so-
carrim, no fer gaire bona espina** (a algú)

▷ **fer cosa** (a algú) (p.ext.)

fer mala espina (a algú) *SV*, inspirar desconfian-
ça / fer, recelar, sospitar, fer presentir alguna
cosa dolenta o desagradable (R-M, EC)

*Aquesta clàusula que vol introduir al contrac-
te em fa mala espina; pot amagar una segona
intenció* (R-M)

→ **fer pudor de socarrim, fer pudor de cre-
mat, no fer gaire bona espina** (a algú),
donar mala espina (a algú), **fer pudor**
(d'alguna cosa), **fer olor** (d'alguna cosa)

▷ **fer mal efecte** (p.ext.), **fer cosa** (a algú)
(p.ext.)

fer pudor de cremat *SV*, inspirar desconfiança /
inspirar sospites (R-M, EC)

*Tot el que va dir-nos fa pudor de cremat; no
va semblar-me gens sincer* (També s'usa amb
el nom *olor*) (R-M)

→ **fer mala espina** (a algú), **fer mala olor,**
fer pudor de socarrim, fer olor (d'alguna
cosa), **fer pudor** (d'alguna cosa), **no fer
gaire bona espina** (a algú)

▷ **haver-hi gat en sac** (p.ext.)

fer pudor de socarrim *SV*, inspirar desconfiança
/ fer sospitar que no és com cal (R-M, EC)

*Aquest afer fa pudor de socarrim; no es veu
gens clar; em sembla que ens enreden / Quan
l'enganyava li duia un regal i últimament n'hi
feia molts, tot plegat feia olor de socarrim*
(També s'usa amb el nom *olor*) (R-M, *)

→ **fer pudor de cremat, fer mala olor, fer
mala espina** (a algú), **fer olor** (d'alguna
cosa), **fer pudor** (d'alguna cosa), **donar
mala espina** (a algú), **no fer gaire bona
espina** (a algú)

▷ **haver-hi gat amagat** (p.ext.)

no fer gaire bona espina (a algú) *SV*, fer recelar,
sospitar, fer presentir alguna cosa dolenta o
desagradable (EC)

*No fa gaire bona espina que els metges triguin
tant a dir-vos alguna cosa del malalt*

→ **fer mala espina** (a algú), **donar mala es-
pina** (a algú), **fer pudor de socarrim, fer
pudor de cremat**

SOSTENINT

a pols *SP*, fent força amb el braç sense recolzar-
lo enlloc en aixecar o sostenir quelcom (IEC)
*Alçar un pes a pols / Diuen que aixeca a pols
les portadores de verema* (S'usa normalment

com a complement dels verbs *aguantar, aixe-
car, alçar, sostenir*, etc.) (F, A-M)

→ **en sopols, a mà alçada**

SOSTRE

cel ras *SN*, fals sostre fet de materials lleugers i
collocat sota el sostre estructural que serveix per
a aïllar tèrmicament, disminuir l'alçària o ama-
gar els elements estructurals o les instal·lacions /
sostre llis, sense bigues visibles (IEC, EC)

*Aquest cap de setmana han posat el cel ras,
d'aquesta manera l'habitació no costarà tant
d'escalfar-se*

SOSTREURE

fer farcell *SV*, obtenir guanys il·lícits (R-M)

*Va treballar poc temps en aquella empresa,
però hi va fer farcell; ara treballa pel seu
compte* (R-M)

→ **untar-se les mans, untar-se els dits**

▷ **fer el paquet** (p.ext.)

treure (alguna cosa) **d'entre potes** *SV*, sostreure
una cosa a algú malgrat la seva vigilància o re-
sistència (A-M)

*Al mercat setmanal li van treure d'entre potes
el moneder* (També s'usa amb la forma *treure*
(alguna cosa) *de potes*)

▷ **fer córrer** (alguna cosa) (p.ext.)

SOTA

al dessota de *SP*, sota, davall (EC)

*Al dessota de la finestra / Encara no ho has
trobat, però si és al dessota* (El complement és
opcional) (EC, *)

→ **a sota de**

▷ **a sobre de** (ant.), **al dessobre de** (ant.)

entre carn i pell *SP*, sota mateix de la pell (IEC)

Li ha quedat l'espina del cactus entre carn i pell
la cara de sota *SD*, cara o part d'una cosa oposa-
da al dret

Quina és la cara de sota d'aquesta roba?

→ **la cara dolenta**

▷ **la cara de dalt** (ant.)

SOTERRAT

sota terra *SP*, més avall de la superfície de la ter-
ra i cobert per ella (EC)

*Van trobar les monedes enterrades sota terra
/ Has de plantar aquests bulbs davall ter-
ra* (També s'usa amb l'adverbi *davall*)

SOTMÈS

a l'estaca *SP*, [estar] en molta subjecció, sense
llibertat (A-M)

*Treballa tant que sembla que estigui a l'esta-
ca / Aquest negoci em té a l'estaca* (També
s'usa amb la forma *a l'estaqueta*)

a rotlle *SP*, limitant l'actuació d'algú, per tal d'e-
vitar que es deixi portar pels desitjos / cons-
trènyer (*, R-M)

Si no el poses a rotlle no hi haurà manera que compleixi amb la feina; és un tranquil (R-M)

▷ **posar el peu a rotlle** (p.ext.)

lligat de peus i mans SA, estar reduït a la impotència (IEC)

Està lligat de peus i mans, no pot prendre cap decisió / Amb el document que els ha fet firmar, els té lligats de peus i mans; han quedat sotmesos a la seva voluntat (*, R-M)

→ **ligat de mans**

▷ **ligat de mans i peus** (v.f.), **lligar de peus i mans** (algú) (inv.), **posar el dogal al coll** (a algú) (inv.)

passar per la mola SV, ésser sotmès, vençut (IEC)

Aquest país ha passat per la mola des que va perdre la guerra contra els Estats Units

→ **passar per la pedra, passar per l'adreçador**

▷ **passar per les forques caudines** (p.ext.)

SOTMETRE

fer fer la raó (a algú) SV, obligar a posar-se a la raó, a obeir, a sotmetre's al qui té autoritat (A-M)

Finalment els policies van fer fer la raó als manifestants i aquests no van tallar la carretera

→ **fer-li fer la missa plana** (a algú), **fer la forçosa** (a algú)

fer jurar bandera (a algú) SV, constrènyer / imposar a algú la pròpia voluntat (R-M, *)

Té un caràcter autoritari i fa jurar bandera a tots els que el volten / Tenia tota la raó, tanmateix l'ha fet jurar bandera / Li han fet jurar bandera, però no renuncia a les seves idees (R-M, R-M, *)

→ **fer la llei** (a algú)

▷ **passar per l'adreçador** (inv.)

fer-li fer la missa plana (a algú) SV, reduir algú a l'obediència (A-M)

Son pare sempre els fa fer la missa plana, només pensa en la seva voluntat

→ **fer fer la raó** (a algú), **fer passar per un cós d'agulla** (a algú)

▷ **passar per l'adreçador** (inv.), **passar pel tubo** (inv.)

[Penedès (A-M)]

lligar de peus i mans (algú) SV, impedir d'obrar. Immobilitzar (R-M)

La feina el lligava de peus i mans, i no tenia temps per a dedicar a la família

→ **lligar de mans** (algú), **lligar de braços** (algú)

▷ **lligar de mans i peus** (algú) (v.f.), **lligat de peus i mans** (inv.)

posar el dogal al coll (a algú) SV, obligar a acceptar la voluntat d'altri / fer esclau algú / desposseir algú de la llibertat, obligar-lo contra la seva voluntat (R-M, IEC, A-M)

Posar el dogal al coll d'un poble / El varen obligar a signar una clàusula que li posava el

dogal al coll, car l'impossibilitava d'obrar lliurement (IEC, R-M)

→ **posar el jou** (a algú)

▷ **lligat de peus i mans** (inv.)

posar el jou (a algú) SV, subjugar, sotmetre (R-M)

Ell és molt independent i no suportaria que ningú li posés el jou d'unes obligacions concretes (R-M)

→ **posar el dogal al coll** (a algú)

posar les ungles damunt (algú) SV, agafar algú, apoderar-se'n, sotmetre'l (A-M)

Un cop van posar les ungles damunt el lladre, ja no el van deixar escapar

→ **posar la grapa sobre, posar l'arpa damunt de**

▷ **caure dins les ungles** (d'algú) (inv.)

SOTMETRE'S

besar el cul (a algú) SV, mostrar-se baixament servil envers algú / ésser-li serf interessadament / subjectar-s'hi servilment o adular-lo amb mires interessades (EC, R-M, A-M)

Va reconèixer que besava el cul als seus superiors per a millorar la seva situació laboral / Sempre li besa el cul perquè sap que en pot obtenir benefici / I em va dir: «si vols millorar la teva posició besa el cul dels teus superiors» (*, R-M, R-M)

→ **besar els peus** (a algú), **llepar el cul** (a algú), **doblegar l'esquena, fer el cul gros** (a algú)

caure a les mans (d'algú) SV, estar sota la discreció d'algú (R-M)

Mira de no caure a les mans d'aquell inspector. És molt poc comprensiu / Si els diners han caigut a les seves urpes no els veuràs mai més (També s'usa amb els noms *grapa* i *urpa*) (R-M, *)

→ **caure a les arpes del llop, caure dins les ungles** (d'algú), **a discreció** (d'algú)

▷ **caure a mans** (d'algú) (v.f.), **caure en mans** (d'algú) (v.f.), **caure en les mans** (d'algú) (v.f.), **treure** (algú) **de les arpes** (d'algú) (inv.)

caure dins les ungles (d'algú) SV, caure dins el poder d'algú, venir a dependre d'ell (A-M)

Va caure dins les ungles de l'enemic

→ **caure a les mans** (d'algú)

▷ **posar les ungles damunt** (algú) (inv.)

doblegar l'esquena SV, mostrar-se servil (R-M)

Quan reclames els teus drets no et cal doblegar l'esquena (R-M)

→ **ajupir l'esquena, abaixar el cap, donar el braç a tórcer**

■ **passar pel tubo** SV, sotmetre's a una disciplina estricta

Tots els nens passaven pel tubo en aquell orfenat / Si vols pilotar aquest avió, hauràs de passar pel tubo i obeir les normes

→ **passar per l'adreçador, passar per les baquetes, passar per ací o per la porta**

- ▷ **fer-li fer la missa plana** (a algú) (inv.), **collar els cargols** (a algú) (inv.)

[tubo: mot no registrat a l'IEC]

passar per l'adreçador *SV*, ésser obligat a comportar-se segons unes determinades normes / ésser obligat a fer una cosa / haver de fer quelcom vulgues no vulgues (R-M, IEC, EC)

Ell protestava i rondinava, però en aquella empresa no es fan concessions especials a ningú i ha hagut de passar per l'adreçador (R-M)

→ **passar per la pedra, passar per les baquetes, passar per l'aplanador, posar el peu a rotlle, passar pel tubo, passar per ací o per la porta, passar per la mola**

- ▷ **fer passar per un cós d'agulla** (a algú) (inv.), **abaixar el cap** (p.ext.), **fer la farina blana** (p.ext.), **passar per les forques caudines** (p.ext.), **fer-li fer la missa plana** (a algú) (p.ext.)

passar per les baquetes *SV*, sotmetre's a una imposició desagradable / passar per situacions difícils i angunioses (R-M, A-M)

No teniu altra solució que passar per les baquetes; aquesta actuació vostra ha de ser sotmesa a consideració de la Junta (R-M)

→ **passar per l'adreçador, passar pel tubo**

- ▷ **passar per les forques caudines** (p.ext.)

SOVIÈTIC

estrella roja *SN*, insígnia de l'exèrcit soviètic des del 1918 fins al 1991 (EC)

L'exèrcit soviètic tenia com a símbol l'estrella roja

SOVINT

a cada moment *SP*, tothora / molt sovint (R-M, IEC)

Teixint, pot succeir a cada moment que es trenqui el fil de l'ordit / Ho repeteix a cada moment (R-M, EC)

→ **a tota hora, a cada instant, a cada punt, cada dos per tres, quart i moment, amb freqüència**

- ▷ **a cada pas** (p.ext.)

a cada pas *SP*, tothora / amb molta freqüència (R-M, *)

Quan llegeix, a cada pas pregunta coses que no entén / A cada passa li pregunta què ha de fer (També s'usa amb el nom *passa*) (R-M, *)

→ **tot sovint**

- ▷ **a cada instant** (p.ext.), **a cada moment** (p.ext.)

ara i adés *SCoord*, sovint / gran nombre de vegades, freqüentment (R-M, *)

Ara i adés es produeixen petits moviments sísmics que no fan el lloc gaire agradable per a viure-hi / Anava ara i adés al seu poble; la ciutat l'aclaparava (R-M)

- ▷ **de tant en tant** (p.ext.)

cada dos per tres *SQ*, sovint, amb freqüència (EC)

D'ençà que no treballa, cada dos per tres ve a casa per si el convidem a sopar, pobre home! (També s'usa amb la forma *a dos per tres*) (R-M)

→ **amb freqüència, tot sovint, a cada punt, a cada instant**

- ▷ **de tard en tard** (ant.), **cada dia** (p.ext.)

dia per altre i dos arreu *SCoord*, molt sovint; un dia sí l'altre també (EC)

No sé per què no s'avenen gens. Es barallen dia per altre i dos arreu

→ **un dia sí i l'altre també, cada dia, de dia en dia, un dia part altre i dos arreu**

- ▷ **un dia no i l'altre tampoc** (ant.)

espès i menut *SCoord*, sovint, amb gran freqüència (A-M)

Em diu mentides espès i menut. Com vols que el me cregui?

→ **sovint i menut, tot sovint**

[Bal. (A-M)]

sovint i menut *SCoord*, repetides vegades (IEC)

No és la primera vegada que roba. Es veu que ho fa sovint i menut

→ **tot sovint**

- ▷ **de tant en tant** (ant.)

- **espès i menut** (Bal.)

un dia part altre *SQ*, cada dos dies / un sí i l'altre no, alternant (A-M)

Tenim escola un dia part altre / Cal portar el nen al metge un dia part altre (També s'usa amb els noms *any, mes, setmana*, etc.) (A-M, *)

→ **un dia sí i un altre no, un dia sí un dia no, dia part altre**

- ▷ **un dia part altre i dos arreu** (p.ext.)

SOVINTEJAR

fer passereres (d'algun lloc) *SV*, sovintejar en un lloc (R-M)

Ja em faig passereres del camí de casa teva; hi he anat tres vegades i no t'hi trobo mai (R-M)

▷ **arrossegar el cul** (per algun lloc) (p.ext.)

[Emp., Lluçanès (A-M)]

SUAR

suar el sagí *SV*, suar molt (EC)

Tots suàvem el sagí amb la calor que feia

→ **suar la carcanada, suar la cansalada, suar la gota gorda**

- ▷ **amarat de suor** (p.ext.)

suar la cansalada *SV*, suar molt (IEC)

Quan es va quedar tancat a l'ascensor, va suar la cansalada dels nervis que va passar / En aquella feina va suar la cansalada

→ **suar la carcanada, suar el sagí, suar la gota gorda**

- ▷ **perdre l'alè** (p.ext.), **amarat de suor** (p.ext.)

suar la carcanada *SV*, suar molt, copiosament (IEC)

Quan van pujar el moble al quart pis, per les escales i a ple estiu, van suar la carcanada
→ **suar el sagí, suar la cansalada, suar la gota gorda**

▷ **amarat de suor** (p.ext.)

■ **suar la gota gorda** *SV*, suar molt, en extrem
Feia tanta calor que sense moure's ja suaven la gota gorda

→ **suar el sagí, suar la cansalada, suar la carcanada**

SUAT

amarat de suor *SA*, cobert de suor (EC)

Vinc de córrer i estic amarat de suor

→ **anar-se'n tot en aigua**

▷ **suar la carcanada** (p.ext.), **suar la cansalada** (p.ext.), **suar el sagí** (p.ext.)

anar-se'n tot en aigua *SV*, estar remull de suor (A-M)

Com que feia tanta calor, se n'havia anat tot en aigua: el millor que podia fer era refrescar-se

→ **amarat de suor**

[Barc. (A-M)]

SUAU

de fons *SP*, que acompanya sense destorbar (EC)

M'agrada tenir música de fons quan estudio

tenir bon tacte *SV*, ésser suau, etc., al tacte (EC)

Aquest teixit té bon tacte, el farem servir per fer uns bons llençols / Aquesta tela és de bon tacte, deu ésser de bona qualitat (També s'usa amb la forma de *bon tacte*)

▷ **fi com una seda** (p.ext.)

SUAUMENT

a cau d'orella *SP*, en veu molt baixa / sense elevar el to de veu (IEC, *)

Ell li deia amoretes a cau d'orella i ella somreia (S'usa normalment amb els verbs *dir, murmurar, parlar*, etc.) (R-M)

→ **en veu baixa, a mitja veu, a sota veu, de baix en baix, baix-baix, parlar a l'orella**

▷ **a plena veu** (ant.), **en veu alta** (ant.), **fil de veu** (p.ext.), **bufar-li** (alguna cosa) **a l'orella** (a algú) (p.ext.)

SUAVITZAR

posar vaselina (en alguna cosa) *SV*, fer que una situació tensa o difícil millori, suavitzar el tracte (IEC)

Sort que ella hi va intervenir i va posar vaselina en tot aquell afer, perquè encara haurien acabat estirant-se els cabells

▷ **anar llatí** (p.ext.)

rompre el glaç *SV*, fer que cessi una situació de tibatant, de reserva, de recel, o de retraïment (EC)

S'havien discutit, però una mirada de compli-

citat va rompre el glaç / Li va donar la mà per a trencar el glaç / Aquell somriure va servir per a trencar el gel (També s'usa amb el verb *trencar* i amb el nom *gel*)

SUBDESENVOLUPAT

el tercer món *SD*, conjunt de països sotmesos a condicions de subdesenvolupament (EC)

Creu que el tercer món no se'n sortirà si els països desenvolupats no s'hi esforçen més / Cada dia es generen i s'agregen els problemes i deficiències al tercer món

▷ **tenir necessitat** (p.ext.)

SUBHASTA

en subhasta *SP*, dit d'allò que hom vol vendre adjudicant la venda al millor postor

Han posat tots els objectes de l'interior de la casa en subhasta

▷ **encendre la candela** (p.ext.), **cremar candel·les** (p.ext.), **en venda** (p.ext.)

hotel de vendes *SN*, establiment destinat a rebre i custodiar els mobles embargats judicialment, fins a l'hora de llur adjudicació / establiment que es dedica a vendre objectes per subhasta (EC, Fr)
Treballa en un hotel de vendes

mitja dita *SQ*, durant la darrera fase d'una venda a subhasta (la que era iniciada amb l'encesa de la candela), quantitat resultant de repartir entre els dos postors la diferència entre dues dites successives (EC)

Els dos postors ens vam haver de repartir mitja dita al final de la subhasta

▷ **encendre la candela** (p.ext.)

treure de dita *SV*, oferir preu més alt que el que havia ofert el darrer postor (EC)

Jo havia ofert cent mil pessetes per aquell quadre, però l'altre postor ho va treure de dita

▷ **el més dient** (p.ext.), **el més donant** (p.ext.)

SUBHASTAR

cremar candel·les *SV*, subhastar / fer venda pública de béns (IEC, *)

Aquella família tan poderosa es va arruïnar i va haver de cremar candel·les; al final va haver de prescindir de tot el patrimoni artístic que havia posseït

→ **fer encant** (d'alguna cosa)

▷ **encendre la candela** (p.ext.), **en subhasta** (p.ext.)

fer encant (d'alguna cosa) *SV*, subhastar / fer venda pública de béns (Fr, *)

Van haver de fer encant dels mobles per a pagar els deutes

→ **cremar candel·les**

▷ **fer vores endins** (p.ext.)

SUBJECTAR

collar els cargols (a algú) *SV*, subjectar algú a una disciplina (R-M)

Haureu de collar els cargols a aquest noi perquè segueixi les normes d'urbanitat / El seu comportament va obligar els seus pares a collar-li els cargols (*, R-M)

→ **fermar curt** (algú)

▷ **aflluixar les regnes** (ant.), **passar pel tubo** (inv.)

donar volta (a alguna cosa) *SV*, fer que un objecte resti subjectat per una corda que s'hi cargola per afermar-lo o per moure l'objecte estirant la corda (EC)

Haurem de donar volta a aquestes caixes, si volem que quedin ben fixes

→ **fer ferma** (alguna cosa)

fermar curt (algú) *SV*, subjectar algú a una disciplina (R-M)

Si volen que tregui profit de l'estudi l'hauran de fermar curt, perquè només pensa a divertir-se (R-M)

→ **collar els cargols** (a algú)

▷ **donar eixamples** (a algú) (ant.), **aflluixar les regnes** (ant.), **posar-li ses peres a quarto** (a algú) (p.ext.), **posar-li les peres a quatre** (a algú) (p.ext.), **tenir** (algú) **a la seva mercè** (p.ext.), **tenir** (algú) **al puny** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

SUBJECTIVAMENT

a coneguda (d'algú) *SP*, segons l'apreciació de / a la manera de veure o d'apreciar (IEC, A-M)

Aquesta hipòtesi és inversemblant a coneguda dels especialistes en la matèria (R-M)

→ **a parer** (d'algú), **a opinió** (d'algú), **a judici** (d'algú)

per a si *SP*, expressió que indica la realitat en tant que subjectivitat, mediació reflexiva o negació de l'«en si» (EC)

Va guardar-se tot el que pensava per a si

▷ **en si** (ant.)

SUBLIMAR

■ **deixar** (algú) **pels núvols** *SV*, lloar algú al màxim

Els crítics deixaven l'actriu pels núvols / Es veu que els vas agradar molt, perquè et van deixar pels núvols

→ **posar** (algú) **als núvols**

▷ **deixar** (algú) **a l'altura del betum** (ant.), **deixar** (algú) **com un porc** (ant.), **tenir** (algú) **pels núvols** (p.ext.)

SUBMERGIR-SE

treure fons *SV*, submergir-se fins a agafar graps de sorra o terra del fons de l'aigua (A-M)

És bus i es dedica a treure fons

SUBORDINAT

la seva gent *SD*, les persones que algú té sota les seves ordres (EC)

La seva gent compleix molt / Pots estar content de la teva gent perquè són molt eficients (També s'usa amb les altres formes del possessiu) (EC, *)

SUBORNAR

engreixar la butxaca (a algú) *SV*, donar diners a algú per subornar-lo (IEC)

Van voler engreixar la butxaca de l'àrbitre perquè els afavorís en el partit

→ **engreixar la mà** (a algú), **tapar-li els ulls** (a algú), **tapar-li la boca** (a algú), **untar les mans** (a algú), **untar les molles** (a algú), **untar les corrioles** (a algú)

engreixar la mà (a algú) *SV*, donar diners a algú per subornar-lo (IEC)

No és gens formal, es pensa que engreixant la mà als poderosos aconseguirà el que vol

→ **engreixar la butxaca** (a algú), **untar les mans** (a algú), **untar les molles** (a algú), **untar les corrioles** (a algú)

▷ **untar-se les mans** (inv.)

fer córrer la bruixa *SV*, emprar el suborn o altres mitjans inconfessables per a obtenir alguna cosa (IEC)

Abans de publicar-se la subhasta de la finca ell ja n'havia obtingut una parcel·la; es veu que va fer córrer la bruixa oportunament (R-M)

→ **untar les corrioles** (a algú), **untar les mans** (a algú)

▷ **parlar amb llengua de plata** (p.ext.)

tapar-li els ulls (a algú) *SV*, subornar algú, fer que dissimuli i faci els ulls grossos (A-M)

Ell va veure com cometíem el crim, haurem de tapar-li els ulls perquè no ho canti a la policia

→ **tapar-li la boca** (a algú), **engreixar la butxaca** (a algú), **untar les mans** (a algú), **untar les rodes** (a algú)

▷ **untar-se les mans** (inv.)

tapar-li la boca (a algú) *SV*, subornar algú perquè no parli (Fr)

El detectiu estava convençut que li havien tapat la boca al testimoni amb una quantitat elevada de diners

→ **tapar-li els ulls** (a algú), **engreixar la butxaca** (a algú), **untar les mans** (a algú)

untar les corrioles (a algú) *SV*, subornar / subornar algú donant-li diners, regals, etc. (R-M, *)

Van untar les corrioles a l'àrbitre perquè afavorís el seu equip / Si vols que t'ho enllesteixi aviat, serà qüestió d'untar-li les corrioles; aquesta mena de gent només es mouen per diners (*, R-M)

→ **untar les mans** (a algú), **untar les rodes** (a algú), **untar les molles** (a algú), **fer córrer la bruixa**, **engreixar la butxaca** (a algú), **engreixar la mà** (a algú)

untar les mans (a algú) *SV*, subornar algú donant-li diners, regals, etc. (EC)

Van untar les mans a aquell senador i això va arribar a la premsa / Van intentar d'untar-li les mans, però no en van treure res; és un home íntegre (, R-M)*

→ **untar les corrioles** (a algú), **untar les rodes** (a algú), **untar les molles** (a algú), **fer córrer la bruixa, engreixar la butxaca** (a algú), **engreixar la mà** (a algú), **tapar-li els ulls** (a algú), **tapar-li la boca** (a algú)

▷ **untar-se les mans** (inv.)

untar les molles (a algú) *SV*, corrompre o subornar amb diners, amb presents, etc. (A-M)

Va untar les molles al jove perquè no expliqués el que sabia

→ **untar les mans** (a algú), **untar les rodes** (a algú), **untar les corrioles** (a algú), **engreixar la butxaca** (a algú), **engreixar la mà** (a algú)

untar les rodes (a algú) *SV*, corrompre o subornar amb diners, amb presents, etc. (A-M)

Deien que havia untat les rodes al vigilant de la fàbrica perquè no denunciés que robava material de l'empresa / Va untar el carro al guarda de seguretat perquè el deixés entrar al recinte (També s'usa amb la forma untar el carro (a algú))

→ **untar les mans** (a algú), **untar les corrioles** (a algú), **untar les molles** (a algú), **tapar-li els ulls** (a algú)

SUBORNAT

untar-se les mans *SV*, deixar-se subornar amb diners (IEC)

Acceptant aquell xantatge, va untar-se les mans

▷ **untar les mans** (a algú) (inv.), **engreixar la mà** (a algú) (inv.), **tapar-li els ulls** (a algú) (inv.)

SUBSEGÜENT

arran de *SP*, immediatament després de, com a conseqüència de (IEC)

Els morts arran de la revolta / La situació creada arran de la Conquesta (IEC)

→ **de resultes de, a conseqüència de**

▷ **a ran de** (v.f.), **ran de** (v.f.)

SUBSISTÈNCIA

■ **mitjans de vida** *SN*, recursos per a subsistir
És prou gran com per a disposar dels seus propis mitjans de vida

▷ **arribar a final de mes** (p.ext.), **guanyar-se la vida** (p.ext.)

SUBSISTIR

anar fent *SV*, seguir un ritme normal (R-M)

El temps és difícil, acontentem-nos de poder anar fent / No ens podem queixar; per sort anem fent, i no ens falta res (R-M)

→ **anar passant, anar tirant, fer la viu-viu, passar la vida, anar passant i adorant**
▷ **passar la trista vida** (p.ext.), **tot fent bitlles** (p.ext.)

● **anant fent** (Reus)

anar tirant *SV*, seguir la vida normal / subsistir sense perdre, però sense progressar o progressant molt poc (R-M, EC)

Nosaltres, per ara, anem tirant; i vosaltres? / Com te trobes? Vaig tirant (R-M, EC)

→ **anar fent, passar la vida, anar passant, fer la viu-viu, anar passant i adorant, guanyar-se la vida**

▷ **què feu** (p.ext.), **passar la trista vida** (p.ext.)

● **anant tirant** (Reus)

arribar a final de mes *SV*, tenir els diners justos per a cobrir totes les despeses d'un mes; tenir dificultats de subsistència

Per a poder arribar a final de mes no es pot permetre cap caprici / Si em paguen aquesta feina, arribaré a final de mes sense gaires dificultats / Guanyant tres-cents euros no arribaré a final de mes

▷ **anar just** (d'alguna cosa) (p.ext.); **mitjans de vida** (p.ext.); **anar escanyat** (d'alguna cosa) (p.ext.); **viure d'aire, com els camaleons** (p.ext.)

restar en peu *SV*, una dificultat o una oferta, subsistir, no haver estat vençuda / subsistir, mantenir-se (IEC, EC)

*Resta en peu aquella mateixa dificultat / L'oferta resta en peu fins després de les vacances / Queda en peu, tu et vas comprometre a convidar-nos a sopar i ara no te'n pots desdir (També s'usa amb el verb quedar) (EC, *, *)*

▷ **tractes són tractes** (p.ext.)

tenir per a fer bullir l'olla *SV*, tenir els recursos indispensables per a viure / tenir per a viure (R-M, IEC)

No és ric, però té per a fer bullir l'olla; té el just per a viure i no demana pas més (R-M)

→ **tenir el pa assegurat, fer bullir l'olla, fer per l'olla**

viure de l'aire del cel *SV*, viure sense menjar (A-M)

No sé pas com poden mantenir-se, aquests; sembla que visquin de l'aire del cel / Viuen de l'aire del cel, amb prou feines tenen aigua

→ **viure d'aire, com els camaleons**

▷ **viure dels aires del cel** (v.f.), **fer vida** (d'alguna cosa) (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

SUBSTÀNCIA

la quinta essència *SD*, nucli essencial, part més subtil d'una substància (EC)

La idea de promoure la poesia és la quinta essència d'aquest concurs

▷ **pedra filosofal** (p.ext.)

SUBSTANCIONS

ésser per a sucra-hi pa *SV*, dit d'una cosa extremament substanciosa / dit d'alguna cosa de la qual es pot treure molta informació (R-M, *)
Aquell convit era per a sucra-hi pa; hi havia de tot i bo / El seu parlament va ser per a sucra-hi pa (R-M, *)
 ▷ **de primera** (p.ext.), **ésser per a llogar-hi cadires** (p.ext.)

SUBSTITUINT

en comptes de *SP*, substituïnt / reemplaçant algú o alguna cosa (R-M, *)
En comptes d'aquestes factures, val més que facis les d'aquella carpeta / En comptes d'ell hi hauries d'anar tu (R-M, *)
 → **en lloc de, en substitució de**
 ▷ **en compte de** (v.f.), **en detriment de** (p.ext.)

en lloc de *SP*, substituïnt una cosa, acció, etc., per una altra (R-M)
Val més que hi vagis, en lloc de telefonar / Vindré jo en lloc d'ell (R-M, EC)
 → **en comptes de, en substitució de**

en substitució de *SP*, substitució / substituïnt algú o alguna cosa (Fr)
Vaig anar a la reunió en substitució de la Maria / En substitució d'aquest llibre, fes servir aquest altre manual
 → **en lloc de, en comptes de**

SUBSTITUT

home de palla *SN*, persona que no fa sinó prestar el seu nom en un afer (IEC)
Ell era un home de palla. En realitat, l'autor del desfalc era son germà
 → **personatge de cartó**
 ▷ **ésser un ninot** (algú) (p.ext.), **ésser un titella** (algú) (p.ext.), **no ésser ningú** (p.ext.)

tinent d'alcalde *SN*, el qui fa les funcions del batlle en absència d'aquest / en els municipis de més de dos mil habitants, regidor de l'ajuntament nomenat per l'alcalde per a exercir funcions delegades (Fr, EC)
Com que l'alcalde feia vacances, va prendre la decisió el tinent d'alcalde
 ▷ **la casa de la vila** (p.ext.)

SUBTILITZAR

filar prim *SV*, ésser primmirat / raonar molt subtilment / subtilitzar (R-M, Fr, IEC)
No t'acceptarà el treball si no és perfecte; és un home que fila prim i costa d'acontertar-lo (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, gaire, molt*, etc. en posició preadjectival) (R-M)
 → **mirar prim, cagar prim, passar** (alguna cosa) **per tots els alambins**
 ▷ **no tenir manies** (ant.), **posar els cinc sentits** (en alguna cosa) (p.ext.), **estar carre-**

gat de punyetes (p.ext.), **tocat i posat** (p.ext.)

SUCAR

fer suca-mulla *SV*, fet de sucra pa, galetes, etc., en un líquid, generalment vi o llet (IEC)
Vine a casa aquesta tarda que farem suca-mulla
 ▷ **fer un mos** (p.ext.)

SUCCEIR

tenir efecte *SV*, realitzar-se / accomplir-se, esdevenir-se (IEC, *)
Demà tindrà efecte l'acte d'homenatge a l'escriptor (R-M)
 → **tenir lloc**

SUCCEIR-SE

■ **venir rodat** *SV*, un seguit d'esdeveniments, succeir-se un darrere l'altre, sense entrebancs
Des que vaig acabar la carrera, ja tot ha vingut rodat: he aconseguit una feina, m'he comprat un pis i m'he independitzat (També s'usa amb els verbs *anar* i *sortir*)
 ▷ **anar sobre rodes** (p.ext.)

SUCCESSIVAMENT

al seu torn *SP*, per ordre successiu i alternat (IEC)
Cadascú al seu torn (IEC)
 ▷ **ara l'un ara l'altre** (p.ext.), **per torn** (p.ext.)

d'un en un *SP*, d'una manera successiva (EC)
Van arribar d'un en un (S'usa el mateix numeral com a complement de les dues preposicions)
 → **ara l'un ara l'altre**
 ▷ **un per un** (v.f.), **d'un a un** (v.f.), **en massa** (ant.)

de mica en mica *SP*, gradualment / d'una manera lenta, mesurada i gradual (IEC, *)
De mica en mica s'omple la pica / A mesura que passen els dies s'aniran coneixent de mica en mica (EC, *)
 → **a poc a poc**
 ▷ **pas a pas** (p.ext.), **pam a pam** (p.ext.), **tot fent bitlles** (p.ext.)

per torn *SP*, successivament / d'una manera successiva (R-M, *)
Fareu la guàrdia per torn; de dos en dos, fins a la matinada / Toca per torn (R-M, IEC)
 → **ara l'un ara l'altre**
 ▷ **al seu torn** (p.ext.)

SUFICIÈNCIA

què m'has de dir *O*, expressió de suficiència amb què hom manifesta dubte o desconfiança sobre allò que un altre diu o pugui dir (EC)
Què m'has de dir de com haig de fer les classes, amb els anys que fa que em dedico a la docència? (També s'usa amb el verb *explicar*)

- **a mi m'ho explicaràs**
 ▷ **aires de suficiència** (p.ext.)

SUFICIENT

fer prou *SV*, aconseguir una cosa suficient (A-M)

Hem fet prou amb els diners que ens vas deixar

→ **tenir prou**

▷ **ja n'hi ha prou** (p.ext.), **fer el pes** (p.ext.)

ja n'hi ha prou *O*, ésser suficient (A-M)

Ja n'hi ha prou, de queixar-se

▷ **fer prou** (p.ext.)

SUFOCAT

tenir fogots *SV*, sentir excessivament la calor (IEC)

Què feu amb la finestra oberta de bat a bat?

Que teniu fogots? Per cert, que no fa gens de calor / Estiu i hivern sempre té fogots; no sent gens el fred (R-M)

▷ **anar a la fresca** (p.ext.), **anar lleuger de roba** (p.ext.)

SUGGERIR

aixecar la llebre *SV*, promoure, fer notar, quelcom, donant lloc que algun altre pugui aprofitar-se'n / promoure una qüestió, la difusió d'una notícia, ésser l'iniciador d'alguna cosa, fer notar quelcom donant lloc que algú altre pugui aprofitar-se'n (IEC, EC)

En fer aquell gest, va aixecar la llebre i tothom va saber què pensava de la política (També s'usa amb el verb *açar*)

→ **moure la llebre**

bufar-li (alguna cosa) **a l'orella** (a algú) *SV*, advertir, recordar, suggerir, a algú alguna cosa (IEC)

Li va bufar aquella idea a l'orella / En té la culpa el seu pare, que sempre li bufava a l'orella perquè deixés aquella feina / M'ha bufat a l'orella que acceptí el nou càrrec, però a mi em fa por / Algú li va bufar a l'orella que li farien una festa sorpresa, perquè ja se l'esperava (*, R-M, R-M, *)

▷ **menjar-li l'olla** (a algú) (p.ext.), **inflar el cap** (a algú) (p.ext.)

■ **fer una proposició deshonest**a (a algú) *SV*, suggerir de fer una cosa extraordinària, que surt del normal

Estava treballant i de cop va venir a fer-me una proposició deshonest: anar amb ell de viatge a París

moure la llebre *SV*, promoure una qüestió, la difusió d'una notícia, ésser l'iniciador d'alguna cosa, fer notar quelcom donant lloc que algú altre pugui aprofitar-se'n (EC)

Actuant d'aquella manera va moure la llebre i tothom va saber quines eren les seves intencions

→ **aixecar la llebre**

parlar amb mitges paraules *SV*, dir les coses d'una manera incompleta o amb mots de sentit figurat, per evitar que algú ho entengui (A-M) *Noi, parles amb mitges paraules i no t'acabo d'entendre! Explica't més bé / Amb mitges paraules li ha dit que l'estimava* (També s'usa amb el verb *dir*)

→ **amb mitges tintes**

▷ **entre línies** (p.ext.), **dir les coses tal com són** (p.ext.), **deixar anar** (alguna cosa) (p.ext.), **deixar caure** (alguna cosa) (p.ext.)

SUÏCIDAR-SE

obrir-se les venes *SV*, fer-se rajar la sang per donar-se la mort (IEC)

Es volia obrir les venes, però la seva germana hi va arribar a temps i va trucar a una ambulància

▷ **volar-se el cap** (p.ext.), **posar fi als seus dies** (p.ext.)

posar fi als seus dies *SV*, suïcidar-se / llevar-se la vida un mateix (Fr, *)

Va posar fi als seus dies, tallant-se les venes

▷ **obrir-se les venes** (p.ext.), **volar-se el cap** (p.ext.), **finir els seus dies** (p.ext.)

volar-se el cap *SV*, llevar-se la vida un mateix amb un tret al cap

Es va volar el cap amb la pistola del seu pare

▷ **volar el cap** (a algú) (p.ext.), **obrir-se les venes** (p.ext.), **posar fi als seus dies** (p.ext.), **la ruleta russa** (p.ext.)

SUMANT

tot junt *SN*, ajuntant tot (EC)

No recordo el preu de cada cosa, però tot junt no passa de les vuit mil pessetes / Tot junt, són 500 pessetes (R-M, IEC)

→ **tot plegat, en total, en suma, uns amb altres**

tot plegat *SN*, ajuntant tot (EC)

Ja m'ho pots posar tot plegat en el mateix paquet / Tot plegat, li ha costat menys del que es pensava (R-M, *)

→ **tot junt, en total, en suma, uns amb altres**

SUMÀRIAMENT

a grans trets *SP*, sumàriament / en poques paraules, sense entrar en detalls (IEC, EC)

Sense entrar en detalls, a grans trets, ens va contar tot el que havia passat (Sovint s'usa amb els verbs *descriure*, *dir*, *explicar*, etc.) (R-M)

→ **en poques paraules, amb quatre pinzellades, en una paraula, a grosso modo**

▷ **per sobre** (p.ext.)

SÚMMUM

a l'extrem més alt de *SP*, al darrer punt de dalt (R-M)

Ha arribat a l'extrem més alt de cinisme (R-M)
→ **al màxim**

al màxim *SP*, en la proporció més gran possible (R-M)

En veure que l'incendi s'estenia, el pànic va arribar al màxim. No hi havia manera d'assenyalar la gent / Va esmerçar les seves forces al màxim (També s'usa amb la forma *al màxim*) (R-M)

→ **al punt de dalt, a l'extrem més alt de, en grau superlatiu, en alt grau, al més tard, en extrem, al més aviat**

▷ **a l'extrem** (de fer alguna cosa) (p.ext.), **al capdamunt de** (p.ext.)

al punt de dalt *SP*, al darrer extrem (R-M)

Aquella resposta l'ha exasperat fins al punt de dalt; no l'havia vist mai tan enfadat (R-M)

→ **al màxim**

ésser el bo del cas *O*, alguna cosa, ésser curiosa, increïble, inaudita, extraordinària, etc.

El bo del cas és que essent cec va endevinar el color del vestit

▷ **ésser un cas** (p.ext.), **ésser un cas com un cabàs** (p.ext.), **ésser el súmmum** (p.ext.)

■ **la quinta essència** *SD*, el punt màxim, culminant

És la quinta essència del plaer

SUPERANT

en amunt *SP*, més enllà del nombre indicat / un poc més de, passant de, més enllà de (R-M, IEC)

Té de vint anys en amunt (IEC)

→ **passa de, més enllà de**

▷ **per amunt** (v.f.), **a amunt** (v.f.), **en avall** (ant.)

SUPERAR

batre el rècord *SV*, en un esport competitiu, obtenir un resultat que supera el millor resultat registrat fins llavors / obtenir un resultat millor que el que constituïa aquest rècord (IEC, EC)
L'esportista de les Franqueses ha batut el rècord europeu de salt de longitud (També s'usa amb la forma *batre un rècord*)

deixar (algú) **darrere** *SV*, ultrapassar algú en mèrit (IEC)

Al principi de la carrera treien les mateixes notes, però ara en Joan ha deixat en Jaume darrere / A les oposicions, va deixar endarrere el seu contrincant d'una manera clara (També s'usa amb els adverbis *endarrere* i *enrere*)

→ **anar al davant de**

▷ **no arribar-li a la sola de la sabata** (a algú) (ant.), **a l'alçada de** (p.ext.), **passar al davant** (d'algú) (p.ext.), **deixar** (algú) **fora de combat** (p.ext.)

menjar-se viu (algú, alguna cosa) *SV*, alguna cosa, vèncer, superar algú fàcilment i sense clemència

Els deutes se'l menjaran viu. (Normalment s'usa amb el complement en forma pronominal)

→ **menjar-se** (algú o alguna cosa) **de viu en viu**

passar al davant (d'algú) *SV*, superar / ultrapassar de molt algú, eclipsar-lo (R-M, *)

El petit és molt eixerit i passa al davant en moltes coses als seus germans (R-M)

→ **anar al davant de, fer la pols** (a algú), **donar cent voltes a**

▷ **deixar** (algú) **darrere** (p.ext.), **fer ombra** (a algú) (p.ext.), **fotre un gol** (a algú) (p.ext.)

posar el peu al coll (a alguna cosa) *SV*, vèncer un obstacle, una dificultat, etc.

Ja ha posat el peu al coll a la malaltia, aviat es curarà

▷ **tenir-li el peu al coll** (a alguna cosa) (p.ext.)

tenir-li el peu al coll (a alguna cosa) *SV*, vèncer les dificultats d'una feina / vèncer un obstacle, una dificultat, una malaltia, etc. (R-M, *)

Els primers dies li ha costat molt d'integrar-se a la feina, però ara ja li té el peu al coll / A aquesta assignatura, ja li tinc el peu a la gola (També s'usa amb les formes *tenir-li un peu al coll* (a alguna cosa) i *tenir-li el peu a la gola* (a alguna cosa)) (R-M, *)

▷ **posar el peu al coll** (a alguna cosa) (p.ext.)

■ **venir-li gros** (a algú) *SV*, ésser superior en finalitat o en complexitat a les possibilitats d'algú

No podrà continuar amb aquest càrrec gaire temps, li ve gros / El fet d'ésser el president del club li va gros (També s'usa amb el verb *anar*. El subjecte denota càrrecs, responsabilitats, etc.)

→ **venir-li ample** (a algú), **venir-li gran** (a algú)

SUPERB

creure's el Déu de la terra *SV*, ésser molt superb i ostentós (EC)

En Jaume des que l'han ascendit a la feina es creu el Déu de la terra, algú li hauria d'abaijar els fums

→ **semblar el Déu de la terra, pensar-se tocar el cel amb un dit, ésser un sac d'orgull**

▷ **veure una palla en els ulls dels altres i no veure la biga en els seus** (p.ext.), **aires de suficiència** (p.ext.)

semblar el Déu de la terra *SV*, ésser molt superb i ostentós (A-M)

Sembla el Déu de la terra amb tantes joies com porta

→ **amb la cua dreta, més estufat que un indiot, estufat com un paó, tenir un rei al cos, tindre un rei a la panxa, amb el cap alt, creure's el Déu de la terra**

- ▷ **aires de suficiència** (p.ext.), **semblar Déu i tot lo món** (p.ext.)

SUPÈRBIA

- aires de suficiència** *SN*, expressió usada per a referir-se a l'excés de confiança que algú mostra en si mateix
Els seus aires de suficiència sempre m'han posat nerviós / És molt jove, però ja té uns aires de suficiència que déu n'hi do
 ▷ **què m'has de dir** (p.ext.), **creure's el Déu de la terra** (p.ext.), **semblar el Déu de la terra** (p.ext.), **do de pit** (p.ext.)

SUPERFICIAL

- a flor de SP**, a la superfície de (IEC)
A flor de terra / És molt sensible, té el geni a flor de pell (EC, *)
 → **a l'ensurada**
 ▷ **arran de** (p.ext.), **a ras de terra** (p.ext.)
foc de palla *SN*, parlant de passions, afectes, etc., que no fa un foc durador, com la palla (Fr)
La seva relació és foc de palla, trencaran qualsevol dia
 → **foc d'encenalls, de quatre dies**

SUPERFICIALMENT

- damunt damunt** *SAdv*, superficialment / sense detenir-se o enfondir gaire (R-M, *)
Cavar damunt damunt (Fr)
 → **per sobre, dessus dessus**
dessus dessus *SAdv*, superficialment, sense detenir-se o enfondir gaire (A-M)
Cavant dessus dessus vaig trobar el tresor
 → **per sobre, damunt damunt**
per sobre SP, lleugerament, superficialment (EC)
Passa-hi un drap, encara que sigui molt per sobre / Escombrar per damunt (També s'usa amb la forma *per damunt*) (IEC, F)
 → **dessus dessus, damunt damunt**
 ▷ **un cop de** (p.ext.), **passar la planxa** (p.ext.), **passar l'escombra** (p.ext.), **passar el raspall** (p.ext.), **rentar-se com els gats** (p.ext.)

SUPERFÍCIE

- la cara real** *SD*, la cara bona d'una cosa, la superfície que està a la vista (A-M)
En aquella col·lecció, havien col·locat les peces de manera que es veiés la cara real de totes les monedes
 → **la cara bona, el costat bo, la cara de dalt**
la faç de la terra *SD*, superfície de la Terra (IEC)
Sobre tota la faç de la terra / A mesura que volàvem cap a l'est, el sol deixava veure la faç de la terra (Fr, *)
 ▷ **sota la capa del cel** (p.ext.), **sota la capa del sol** (p.ext.)

SUPERFLU

- ésser tot boll** *SV*, ésser inútil o superflu (A-M)

- Volia demanar l'opinió d'un altre expert perquè aquell estudi era tot boll i no se'n fiava*
 ▷ **lletra morta** (p.ext.)

SUPERIOR

- **al cim de SP**, al grau més alt, al rang més elevat
Ha arribat al cim de l'organigrama, és el màxim cap de l'empresa / Ha arribat al cim de la glòria
 → **al capdamunt de, estar dalt de tot**
donar-ne amb una cullereta *SV*, ésser superior a algú en coneixements, experiència, etc. (R)
És llestíssim. Mos ne dona a tots amb una cullereta (R)
 → **menjar-li sopes damunt es cap** [Mall.]
menjar-li sopes damunt es cap *SV*, ésser superior a algú en coneixements, experiència, etc. (R)
Per molt que diguin, a mi ningú me menja sopes damunt es cap (R)
 → **donar-ne amb una cullereta** [Mall.]

- per excel·lència** *SP*, al grau més alt de qualitat / en grau eminent (R-M, IEC)
Segons el meu gust, l'aigua i el vi són les begudes per excel·lència / El tigre és el felí per excel·lència (R-M, IEC)
 ▷ **sens igual** (p.ext.), **sens par** (p.ext.), **sense parell** (p.ext.), **sense parió** (p.ext.)

- per sobre de SP**, en una posició superior
Pensava que l'èxit personal estava per sobre de l'ètica moral / Creia que estava per damunt dels seus companys / Per damunt de les seves creences, va actuar lliurement (També s'usa amb la forma *per damunt de*)
venir-li ample (a algú) *SV*, ésser superior en finalitat o en complexitat a les possibilitats d'algú (IEC)
La feina li ve ampla; no sap dirigir els seus inferiors / Aquest càrrec li va ample, és superior a les seves aptituds (També s'usa amb el verb *anar* i amb el quantificador *una mica* en posició preadjectival. El subjecte denota càrrecs, responsabilitats, etc.) (*, IEC)

- **venir-li gros** (a algú), **venir-li gran** (a algú)
 ■ **venir-li gran** (a algú) *SV*, ésser superior en finalitat o en complexitat a les possibilitats d'algú
Aquest nou càrrec que li han concedit li ve gran. No sé pas si sabrà estar a l'alçada de les circumstàncies (També s'usa amb el verb *anar* i amb el quantificador *una mica* en posició preadjectival. El subjecte denota càrrecs, responsabilitats, etc.)
 → **venir-li ample** (a algú), **venir-li gros** (a algú)

SUPERIORITAT

- la llei del més fort** *SD*, expressió que serveix per a indicar la superioritat o la resistència d'algú
És una noia molt competitiva. Per a ella solament existeix la llei del més fort

més...que *SQ*, expressió de comparació que denota superioritat en quantitat o qualitat

La Marta ha pres més apunts que l'Agnès

▷ **menys...que** (ant.), **tan...com** (p.ext.), **tant com** (p.ext.)

SUPLANTAR

fer caure (algú) **de l'escambell** *SV*, prendre a algú la situació preeminent, avantatjosa, en què es trobava (F)

Els seus opositors l'han fet caure de l'escambell amb calúmnies i males arts (R-M)

→ **segar-li l'herba sota els peus** (a algú), **fer la traveta** (a algú)

▷ **caure de l'escambell** (inv.)

fer la traveta (a algú) *SV*, suplantar / posar entrebancs a algú per a fer-lo fracassar i ocupar el seu lloc (Fr, *)

Va fer la traveta a la seva directora perquè volia ocupar el seu lloc fos com fos

→ **fer caure** (algú) **de l'escambell**

fer-li la barba en eixut (a algú) *SV*, emparar-se d'allò que un altre pretén (R-M)

Tots dos volien obtenir aquella col·locació, però el gran li ha fet la barba en eixut, al seu germà, i se l'ha quedada ell (R-M)

→ **segar-li l'herba sota els peus** (a algú)

fer-se passar per *SV*, suplantar / fingir-se tal o tal cosa, obrar com si ho fos (R-M, *)

A París va fer-se passar per un comte rus; però aviat van descobrir l'engany / Per tal que no el descobrissin es va fer passar per estranger (R-M)

→ **fer el paper de**

▷ **fer veure** (alguna cosa) (p.ext.)

segar-li l'herba sota els peus (a algú) *SV*, interferir les accions d'algú per tal d'ocupar el seu lloc o aprofitar-se de les circumstàncies en benefici propi / procurar de fer mal a algú, de perjudicar-lo, de suplantar-lo / suplantar-lo, maniobrar deslleialment contra ell (R-M, IEC, EC)

En Pere ha demanat el càrrec vacant, però hi ha algú que té molta influència i li està segant l'herba sota els peus; ben segur que el concediran a aquest altre / Els seus col·laboradors més immediats li seguen l'herba sota els peus (R-M, EC)

→ **fer-li la barba en eixut** (a algú), **fer caure** (algú) **de l'escambell**

▷ **guanyar** (algú) **per mà** (p.ext.), **passar al davant** (d'algú) (p.ext.)

SÚPLICA

en nom de tots els sants *SP*, expressió amb què hom reforça una demanda, una súplica (EC)

En nom de tots els sants desitjo que això no succeeixi mai

→ **en nom del cel, en nom de Déu, per l'amor de Déu**

en nom del cel *SP*, expressió amb què hom reforça una demanda, una súplica (EC)

En nom del cel, et demano que no siguis tan sever amb ell

→ **en nom de Déu, en nom de tots els sants, per l'amor de Déu**

SUPLICAR

ajuntar les mans *SV*, unir els palmells de les mans amb els dits estirats o bé entrecreuat els d'una mà amb els de l'altra en actitud de pregar, suplicar, etc. (EC)

Aquell barri era ple de pobres que ajuntaven les mans per aconseguir diners

▷ **ficar els genolls en terra** (p.ext.), **allargar la mà** (a algú) (p.ext.)

llançar-se als peus (d'algú) *SV*, suplicar algú instantment i humilment (EC)

Es va llançar als peus del Miquel per demanar-li que li deixés el cotxe

→ **arrossegar-se als peus** (d'algú), **besar els peus** (a algú), **caure als peus** (d'algú)

SUPLICI

el suplici de Tàntal *SD*, suplici de qui té a tocar allò que desitja sense poder-ho abastar / indica la situació tormentadora del qui veu o té a l'abast de la mà allò que desitja sense poder-ho aconseguir (IEC, EC)

Passejar per un centre comercial sense dur diners per a comprar és, per a ella, com el suplici de Tàntal

▷ **quedar amb la mel a la boca** (p.ext.), **quedar amb les ganes** (p.ext.)

SUPPORT

en suport de *SP*, manifestant-se a favor d'algú o d'alguna cosa

Parlar en suport d'una proposició / Declarar en suport d'en Joan / Va explicar tot el que havia passat en suport seu (IEC, *, *)

→ **a favor de, en benefici de, en pro de, en profit de**

▷ **en contra de** (ant.)

SUPPORTANT

a l'esquena *SP*, carregat sobre l'esquena. Al damunt (R-M)

És ell qui porta tota la feina a l'esquena; i el seu germà fa ben poca cosa (R-M)

→ **sobre les espatlles** (d'algú), **portar** (alguna cosa) **a coll**

▷ **a coll** (p.ext.), **rompre's l'esquena** (p.ext.), **doblegar l'esquena** (p.ext.), **posar-hi l'espatlla** (p.ext.)

SUPPORTAR

aguantar el cop *SV*, suportar les contrarietats (R-M)

En cremar-se-li la casa, va aguantar el cop

molt serenament / Malgrat les greus adversitats, va saber aguantar el cop i tirar endavant tot sol (R-M)

→ **parar el cop, parar l'esquena, aguantar el xàfec, parar la galta, aguantar la porra**
▷ **fer el cor fort** (p.ext.)

aguantar el xàfec *SV*, resistir amb enteresa qualsevol contrarietat, reny o reprimenda (R-M)
Ja sé que em tocarà aguantar el xàfec fins que li passi el mal humor (R-M)

→ **aguantar el cop, parar el cop, parar l'esquena, parar la galta, aguantar la porra**
▷ **abocar el carro** (inv.), **armar un vol** (a algú) (inv.)

aguantar la porra *SV*, suportar amb paciència situacions desagradables / suportar les molèsties que ens ocasionen (R-M, Fr)

Ara que el negoci va malament, el germà no en vol saber res i a ell li tocarà aguantar la porra tot sol / Està avesat a aguantar la porra perquè el seu soci sempre es desentén dels problemes de l'empresa (R-M, *)

→ **parar el cop, aguantar el xàfec, aguantar el cop**

arrossegar la cadena *SV*, suportar l'adversitat, les penes, etc. / haver de suportar penes, la dissort, una subjecció (R-M, IEC)

Ja se sap que en aquest món ningú no és completament feliç; a tots ens toca poc o molt arrossegar la cadena / Va saber arrossegar la cadena malgrat la seva flaquesa física (R-M)

→ **passar la vida perdurable, passar la trista vida, passar per tot, portar la seva creu**
▷ **tenir estómac** (p.ext.), **tenir fetge** (p.ext.), **tenir pell morta** (p.ext.)

empassar-se la saliva *SV*, contenir una reacció violenta / suportar en silenci, sense protestar, una ofensa, una extorsió, etc. (R-M, EC)

El van provocar obertament i ell va haver d'empassar-se la saliva; no va voler donar un espectacle (R-M)

→ **mossegar-se la llengua, mossegar-se els llavis, retenir la llengua**

▷ **empassar-se saliva** (v.f.), **engegar** (alguna cosa) l'una darrere l'altra (ant.)

ésser ample d'espatlles *SV*, suportar les contrarietats (R-M)

Ja li poden dir el que vulguin; és ample d'espatlles i no s'altera fàcilment (R-M)

→ **tenir una bona esquena, tenir l'esquena grossa, tenir fetge, tenir estómac**

parar el cop *SV*, rebre amb enteresa qualsevol circumstància adversa (R-M)

Enmig de tantes desgràcies ha sabut parar el cop i continua la seva tasca amb l'interès de sempre (R-M)

→ **aguantar el xàfec, parar l'esquena, parar la galta, aguantar el cop, aguantar la porra**

▷ **tenir estómac** (p.ext.), **fer el cor fort** (p.ext.)

parar la galta *SV*, deixar-se ofendre o atacar, sense rebel·lar-se (R-M)

Fins ara havia parat la galta, però està disposat a defensar-se com sigui (R-M)

→ **parar el cop, parar l'esquena, aguantar el cop, aguantar el xàfec**

passar per tot *SV*, suportar-ho (tot) / patir en gran mesura (EC, *)

Aquesta bona dona ha passat per tot, és molt valenta

→ **passar penes i fatigs, passar el pelegrí, patir mort i passió, arrossegar la cadena, passar la trista vida**

▷ **passar per les forques caudines** (p.ext.)

portar (alguna cosa) **a coll** *SV*, aguantar tot el pes d'una feina o responsabilitat (R-M)

Porta el pes de tota la família a coll / Està molt envellit; és que tota la vida ha portat a coll moltes preocupacions / Ha hagut de treballar molt per portar a coll tota la família (*, R-M, R-M)

→ **fer-se càrrec de, a l'esquena**

tenir corda *SV*, tenir aguant / estar algú en disposició de prosseguir fent alguna cosa (R-M, EC)

Han volgut que s'avorris i l'han tractat amb molt de menyspreu, però és un home que té corda i ha seguit al seu lloc sense fer-los cap cas (R-M)

→ **tenir corretja, tenir una bona esquena, tenir l'esquena grossa**

▷ **tenir estómac** (p.ext.), **tenir fetge** (p.ext.)

tenir fetge *SV*, suportar les coses desagradables / suportar, tolerar, impassiblement qualsevol cosa, ésser molt calmos, despreocupat, tranquil, etc. (R-M, EC)

Ell és l'únic que va poder aguantar fins a la fi aquell espectacle tan depriment; té fetge per això i molt més (També s'usa amb les formes *tenir un bon fetge i tenir molt de fetge*) (R-M)

→ **tenir estómac, tenir la pell dura, ésser ample d'espatlles, tenir un bon païdor**

▷ **tenir un fetge de rajada** (p.ext.), **tenir el fetge gros** (p.ext.), **tenir la sang de peix** (p.ext.), **no tenir pedres al fetge** (p.ext.), **tenir corda** (p.ext.), **arrossegar la cadena** (p.ext.)

tenir l'esquena grossa *SV*, ésser capaç de carregar-se feines, molèsties, etc., que no li corresponen, d'aguantar que l'esbronquin, l'insultin, etc., sense amoïnar-s'hi (EC)

La Maria té l'esquena grossa: per molta feina que tingui, t'ajudarà
→ **tenir una bona esquena, ésser ample d'esquenes, tenir corda, tenir corretja**

tenir un bon païdor *SV*, algú, aguantar-ho tot amb bon esperit (IEC)

Té un bon païdor, de seguida es recuperarà d'aquesta mala notícia
→ **tenir un bon pedrer, tenir fetge**

▷ **tenir corretja** (p.ext.), **de bon pair** (p.ext.)

tenir una bona esquena *SV*, ésser capaç de carregar-se feines, molèsties, etc., que no li corresponen, d'aguantar que l'esbronquin, l'insultin, etc., sense amoïnar-s'hi (EC)

Va descarregar la seva ràbia contra ell sense que en tingués cap culpa i com que té una bona esquena, va prendre paciència / L'han bescantat pertot arreu, sort que ell té bona esquena i no s'altera fàcilment (També s'usa amb la forma *tenir bona esquena*) (*, R-M)

→ **tenir corda, tenir corretja, ésser ample d'espatlles, tenir l'esquena grossa**

SUPOSANT

en cas de SP, en el supòsit que / suposant que s'esdevingui (R-M, EC)

En cas de bombardeig aneu al refugi / Jo haig de marxar; en cas que vingui algú, digues que tornaré d'ací a tres dies (EC, R-M)

→ **donat cas que, posat cas que, posat que, si de cas, suposat que, mai que, si és així que, mai per mai que**

▷ **en aquest cas** (p.ext.)

si és així que SConj, essent que (R-M)

Jo li contestaria per carta, però si és així que demà tu l'has de veure, ja li ho pots explicar tu mateix (L'oració subordinada ha d'anar en mode indicatiu) (R-M)

→ **posat que, en cas que**

▷ **en aquest cas** (p.ext.)

SUPOSAR

fer-se comptes (d'alguna cosa) *SV*, figurar-se / suposar, calcular una cosa com a possible o probable (R-M, A-M)

No conec l'home que l'acompanya; faig comptes que deu ésser aquell parent que havia de venir a veure'l / Em faig comptes que els exàmens seran la setmana que ve (R-M)

→ **fer-se a la idea** (d'alguna cosa), **fer la sensació** (d'alguna cosa)

pots comptar (alguna cosa) *O*, fer-se càrrec, adonar-se (de com deu ésser una cosa) (A-M)

Ja pots comptar la cara que degué fer / Quin munt de bestieses va deixar anar a la reunió! Pot comptar! (Només s'usa en les segones i en les terceres persones del present d'indicatiu. Sovint s'usa precedida de l'adverbi *ja*. El complement es pot ometre) (EC, *)

→ **pots pensar** (alguna cosa)

▷ **fer-se càrrec de** (p.ext.)

■ **pots pensar** (alguna cosa) *O*, formar-se noció d'alguna cosa, suposar, pensar

Pots pensar la il·lusió que li farà rebre aquesta joguina tan desitjada / —Quina vergonya devia passar! —Ja pot pensar! (Només s'usa en les segones i en les terceres persones del present d'indicatiu. Sovint s'usa precedida de l'adverbi *ja*. El complement és opcional)

→ **pots comptar** (alguna cosa)

▷ **fer-se càrrec de** (p.ext.)

SUPOSICIÓ

anar de callada *SV*, ésser obvi / ésser suposat, no caldre dir alguna cosa (R-M, IEC)

Havent renyit amb el seu germà, va de callada que ja no deuran fer el negoci plegats (R-M)

→ **caure pel seu propi pes, ésser de calaix, saltar a la vista, clar com l'aigua**

▷ **ho porta el plano** (p.ext.)

SUPÒSIT

ésser un dir *SV*, no ésser ben bé o tant com s'ha afirmat o ésser una simple suposició (EC)

Si algun dia em toqués la rifa, és un dir, el primer que faria fóra un gran viatge / No en facis gaire cas, que allò fou un dir (R-M, EC)

▷ **córrer-li pel cap** (a algú) (p.ext.)

SUPRIMIR

tallar caps *SV*, escurçar una feina suprimint-ne la part menys necessària (A-M)

No he acabat de maquillar-me perquè, com que no tenia prou temps per mudar-me, he tallat caps

→ **anar per feina, fer via, tallar curt**

▷ **parar-se en cametes de mosca** (ant.), **estar per brocs** (ant.), **tirar pel dret** (p.ext.), **tirar pel camí del mig** (p.ext.)

SURANT

a l'ensurada *SP*, mantenint-se a flor d'aigua, surant / surant a flor d'aigua (IEC, A-M)

Els nenúfars viuen a l'ensurada / Guarniments quasi sense plom, segueixen el corrent que regna i van gairebé a l'ensurada (*, A-M)

→ **a flor de**

▷ **fer el mort** (p.ext.)

SURO

en escruix *SP*, dit del suro *O* trencat, tal com els peladors l'han tret de l'arbre (IEC)

Necessitava suro en escruix

▷ **en brut** (p.ext.), **en floca** (p.ext.)

SUSCEPTIBLE

ésser com una mimosa *SV*, susceptible / ésser molt susceptible (Fr, *)

A aquesta noia no se li pot fer cap broma, és com una mimosa / És molt susceptible, sembla una mimosa (També s'usa amb la forma *semblar una mimosa*)

→ **estar a la que salta, ofendre** (algú) **l'aire**

▷ **tenir un dia tonto** (p.ext.)

■ **estar a la que salta** *SV*, tenir una disposició a ofendre's, irritar-se, fàcilment

No li comentis res sobre aquell tema tan delicat, que està a la que salta

→ **ésser com una mimosa, com un gat de re-
venedora, estar que mossega**

▷ **fer el xau-xau** (p.ext.), **a la defensiva**
(p.ext.), **no aguantar puces** (p.ext.)

fi de pell SA, susceptible / dit per a referir-se a
algú que té una disposició a ofendre's fàcil-
ment (R-M, *)

*Cal tractar-lo amb molt de tacte, car és molt fi
de pell; qualsevol cosa l'ofèn* (R-M)

→ **tenir la pell fina**

▷ **dur de pell** (ant.)

ofendre (algú) **l'aire O**, ésser susceptible en ex-
trem (R-M)

*No s'hi pot parlar, l'aire l'ofèn; per qualsevol
cosa se sent molest* (Només s'usa amb el com-
pletament en forma pronominal) (R-M)

→ **ésser com una mimosa**

▷ **tenir un dia tonto** (p.ext.)

tenir la pell fina SV, ésser molt susceptible (R-M)

*Li ho has de dir ben discretament, amb mira-
ments, perquè té la pell fina i de seguida s'o-
fèn / No sabia que tinguessis la pell tan fina*
(També s'usa amb els quantificadors *bastant*,
massa, *molt*, *tan*, etc. en posició preadjectival)
(R-M, *)

→ **fi de pell**

▷ **tenir la pell dura** (ant.)

SUSCITAR

aixecar polseguera SV, promoure, fer sorgir dis-
cussions o comentaris

*Les execucions de pena de mort sempre aixe-
quen polseguera als països occidentals* (Tam-
bé s'usa amb la forma *aixecar una gran polse-
guera*)

→ **fer parlar, portar cua, fer soroll, encen-
dre el vesper, encendre foc**

▷ **donar ansa** (a alguna cosa) (p.ext.)

moure baralles SV, suscitar / provocar discòrdies
(Fr, *)

*És un personatge molt polèmic, el conviden a
molts programes televisius de debat perquè
mou baralles / Mira que els arriba a agradar
de moure sarau a aquests* (També s'usa amb
els noms *gresca* i *sarau* en singular)

→ **cercar bregues, buscar raons, buscar so-
roll, moure brega, moure raons, armar
bronquina, armar escàndol, armar bre-
gues, moure un sacramental, fer mer-
der, cercar bronquina, buscar merder**

moure raons SV, posar desavinences / provocar
discussions o baralles (R-M, A-M)

*Estàvem molt tranquils fins que has vingut tu a
moure raons entre uns i altres / Allà on va,
mou raons. Li costarà trobar feina* (R-M, *)

→ **buscar raons, moure un escàndol, moure
bronquina, cercar bregues, buscar so-
roll, armar bregues, armar un sagra-
mental, cercar bronquina**

moure xivarri SV, provocar situacions inespera-
des; suscitar discussions

*És un artista que mou xivarri perquè li agrada
la controvèrsia* (També s'usa amb els noms
bullícia, *escàndol*, *esvalot*, *gatzara*, *renou*, *so-
roll*, etc.)

→ **fer merder, fer soroll, buscar soroll**

▷ **donar una maneta** (a algú) (p.ext.)

SUSPENDRE

donar carbassa (a algú) **SV**, reprovar / posar un
insuficient en un examen, prova, assignatura,
etc. (R-M, *)

*Han donat carbassa a molta gent en aquesta
assignatura / Aquest curs m'han donat car-
bassa en història* (*, R-M)

▷ **tenir carbassa** (inv.), **treure carbassa**
(inv.), **molt deficient** (p.ext.)

suspindre (algú) **de sou i feina SV**, privar algú
per un temps determinat de retribució i de fun-
cions com a mesura disciplinària (EC)

*Mentre es fa el judici, l'han suspès de sou i
feina*

SUSPENS

molt deficient SA, nota d'examen o d'avaluació
en què un examinand és declarat suspès en el
grau més baix de la puntuació (EC)

*En Manel ha tret un molt deficient de matemà-
tiques. Haurà d'estudiar força aquest estiu, si
vol recuperar l'assignatura*

▷ **matrícula d'honor** (ant.), **tenir carbassa**
(p.ext.), **treure carbassa** (p.ext.), **donar
carbassa** (a algú) (p.ext.)

SUSPÈS

tenir carbassa SV, (tenir un) suspens o insufi-
cient en un examen (EC)

*Aquesta avaluació he tingut carbassa de física
i de matemàtiques*

→ **treure carbassa**

▷ **donar carbassa** (a algú) (inv.), **molt defi-
cient** (p.ext.)

treure carbassa SV, (treure un) suspens o insufi-
cient en un examen (EC)

*La professora diu que, si no m'esforço més i
estudio una mica cada dia, trauré carbassa de
socials*

→ **tenir carbassa**

▷ **donar carbassa** (a algú) (inv.), **molt defi-
cient** (p.ext.)

T

TACA

pic de gall *SN*, petita taca sobre el rovell d'un ou fecundat (Fr)

No sabem si en aquests ous hi ha pics de gall
▷ **vermell d'ou** (p.ext.)

TÀCTICA

cortina de foc *SN*, sistema de focs, especialment de la cavalleria, continu i de poca profunditat i densitat, per a desorientar l'enemic quant a la veritable resistència i la situació en el terreny (EC)

L'exèrcit va desplegar una cortina de foc per poder guanyar el combat
▷ **cortina de fum** (p.ext.)

cortina de fum *SN*, núvol o boira artificial que hom col·loca entre les forces pròpies i l'enemic a fi d'amagar el moviment d'aquelles (EC)

En moltes ocasions en els combats de guerra cal desplegar una cortina de fum, per poder actuar sense que l'enemic et vegi
▷ **cortina de foc** (p.ext.)

TAFANEJAR

donar nassades *SV*, tafanejar / fer per veure, per saber, etc., allò que és cosa d'altri (IEC, *)
Para de donar nassades i procura resoldre els teus problemes

→ **ficar el nas** (en alguna cosa), **ficar-se on no el demanen, ficar-se on no li importa, ficar el nas pertot arreu, ficar el nas allà on no el demanen**

entrar pertot, com el pet del dimoni *SV*, ficar-se pertot sense mirament / ficar-se en qüestions alienes o que no ens atenyen (A-M, *)

Preocupa't de les teves coses i no entris pertot, com el pet del dimoni (R-M)

→ **ficar-se on no el demanen, ficar cullerada** (en alguna cosa), **ficar-se en tot, ficar-se on no li importa**

▷ **no prendre candela** (en alguna cosa) (ant.), **ésser una fura** (p.ext.), **pare Manefla** (p.ext.)

● **entrar pertot, com es pet del dimoni** (Palma)

ficar el nas (en alguna cosa) *SV*, fer per veure, per saber, etc., allò que és cosa d'altri (EC)

És un tafanerot, sempre fica el nas en les coses dels altres / Està farta que la veïna foti el nas a la seva vida (També s'usa amb el verb *fotre*)

→ **ficar el nas pertot arreu, ficar el nas allà on no el demanen, ficar-se on no el demanen, ficar-se en brocs, donar nassades**
ficar el nas pertot arreu *SV*, tafanejar-ho tot (IEC)

El teu fill vol ficar el nas pertot arreu / Per què fots el nas a tot arreu? Ets un tafaner! (També s'usa amb el verb *fotre*)

→ **ficar el nas** (en alguna cosa), **ficar el nas allà on no el demanen, ficar-se on no el demanen, ficar-se on no li importa, donar nassades**

▷ **ésser una fura** (p.ext.), **pare Manefla** (p.ext.)

TAFANER

ésser una fura *SV*, (ésser una) persona que pertot es fica, que tot ho esbrina (EC)

Aquella veïna és una fura: sempre es vol assabentar de tot

→ **pare Manefla**

▷ **entrar pertot com el pet del dimoni** (p.ext.), **ficar el nas pertot arreu** (p.ext.), **ficar-se en tot** (p.ext.), **ficar-se on no el demanen** (p.ext.)

pare Manefla *SN*, el que es fica a tot arreu per manifestejar (A-M)

Aquest home és el pare Manefla: sempre vol saber-ho tot

→ **ésser una fura**

▷ **entrar pertot, com el pet del dimoni** (p.ext.); **ficar el nas pertot arreu** (p.ext.); **ficar-se en tot** (p.ext.); **ficar-se on no el demanen** (p.ext.)

TÀLEM

llit nupcial *SN*, llit destinat a uns nuvis (IEC)
Han preparat el llit nupcial per a la nit de nocces

▷ **nit de nocces** (p.ext.)

TALENTÓS

■ **ésser un bèstia** (en alguna cosa) *SV*, persona que té un talent portentós

Aquest noi és un bèstia en matemàtiques (S'usa normalment amb noms que denoten disciplines, temes, etc. com a complement)

→ **ésser un as** (algú), **ésser un crac**

▷ **ésser un llum** (algú) (ant.)

TALLANT

arma blanca *SN*, arma de mà que fereix amb la punta o amb el tall, com l'espasa, la daga, el sabre, etc. (IEC)

Aquests talls indiquen que són ferides d'arma blanca

▷ **espasa nua** (p.ext.), **arma de xoc** (p.ext.), **arma de tret** (p.ext.), **arma de foc** (p.ext.)

TALLAR

■ **tallar** (alguna cosa) **a daus** *SV*, tallar alguns aliments, especialment formatge i pernil, en forma de cubs petits

Mentre això s'acaba de coure, tallarem el pernil a daus / Van servir olives i formatge tallat a daus

▷ **tallar** (alguna cosa) **a la juliana** (p.ext.)

tallar (alguna cosa) **en rodó** *SV*, tallar una cosa de manera que se separi completament de l'altra a què estava adherida / en tota l'extensió del perímetre d'una cosa, d'una persona (EC, A-M)
Han tallat tots els pins en rodó

TALLAT

fer-li escales els cabells (a algú) *O*, dur el cabell mal tallat, de manera no harmònica (IEC)

Dua uns cabells més llargs que els altres, li feien escales

→ **fer-li escales un pentinat** (a algú)

fer-li escales un pentinat (a algú) *O*, dur el cabell mal tallat, de manera no harmònica (IEC)

El pentinat li feia escales, tenia una mala peruquera

→ **fer-li escales els cabells** (a algú)

TALLER

casa de modes *SN*, taller de disseny de models de vestir (EC)

Té una casa de modes i li va força bé

TALÒS

ànima de càntir *SN*, persona curta de gambals / persona curta d'enteniment i pusilhànime (IEC, EC)

És una ànima de càntir; per més coses que li facin, mai no es queixarà (R-M)

→ **curt de gambals, curt d'enteniment, calçar pocs punts**

cap gros *SN*, (despectivament) de poca intel·ligència (R-M)

No facis cas del que et diuen; no veus que t'enreden, cap gros? (R-M)

→ **cap de carbassa, cap de meló, cervell de mosquit, cap de suro, curt de gambals, tonto del cul**

dur la llanterna apagada *SV*, ésser poc intel·ligent (R-M)

És dels qui duen la llanterna apagada; no sap mai què li cal fer (R-M)

→ **faltar-li un bull** (a algú), **no despenjar de gaire alt, no tocar mall ni enclusa, no tocar quarts ni hores**

[Mall. (A-M)]

ésser un carnús (algú) *SV*, (ésser un) home de molta còrpora i de poc enteniment (EC)

No li ho intentis fer entendre, és un carnús

→ **ésser un totxo** (algú), **tros d'animal, ésser un ase, ésser un suro** (algú), **ésser un tros de carn batejada, ésser una soca** (algú), **ésser un bajoca, ésser un llonze, com més alt més animal**

més curt que una cua de conill *SA*, [ésser] molt curt, especialment d'enteniment (A-M)

Li ho vaig explicar tres vegades i no ho va entendre, és més curt que una cua de conill

→ **més curt que el dia de sant Tomàs, més curt que un talp, més curt que una màniga d'armilla, més curt que Leonard, més curt que un paner**

[Barc. (A-M)]

més ruc que un paner *SA*, [ésser] molt dur d'enteniment (A-M)

M'estimo més no dir-li res. Com que és més ruc que un paner, tampoc no ho entendria

→ **més ruc que una sopa, més ruc que una sabata, més curt que una cua de conill, més curt que una màniga d'armilla**

▷ **més...que fet d'encàrrec** (p.ext.)

no tenir dos dits de front *SV*, ésser molt curt d'enteniment (EC)

Sembla que no tingui dos dits de front, tot ho fa malament / Ja és greu, hauria de tenir dos dits de front i no comportar-se d'aquesta manera / Si tinguéss dos dits de front, hauria aprovat l'examen

→ **no tenir dos dits de seny, no ésser-hi tot, no veure-hi dos dits de lluny, coix del front, baix de sostre**

no trobar aigua a mar *SV*, ésser poc eixerit, especialment per cercar quelcom / no trobar una cosa que és molt fàcil de trobar / no trobar, per curtor o falta d'enginy una cosa que està a la vista (R-M, IEC, A-M)

No li demanis que et busqui res perquè és incapaç de trobar aigua a mar: no t'ho trobarà

→ **no veure-hi dos dits de lluny, no veure un bou a tres passes, no veure-hi més enllà del nas**

▷ **no trobar aigua al mar** (v.f.)

● **no trobar aigua a la mar** (Mall.)

[Barc., Bal. (A-M)]

tenir un cap bo per a pom d'escala *SV*, tenir el cap buit / ésser una persona de poc enteniment (A-M, *)

No hi ha res a fer amb aquest noi, té un cap bo

per a pom d'escala: ja li pots dir les coses mil vegades que ell les continuarà fent malament
→ **cap d'estornell, cap buit, cap de meló, cap de carbassa, cap d'estopa**

tros de quòniam *SN*, dit d'una persona molt beneïtona, talossa / talòs, beneïtó (EC, P)

Amb aquest tros de quòniam no fareu res de bo / No aprendrà a dividir mai perquè és un tros de quòniam. Que no ho veus? (R-M, *)

→ **tros d'ase, tros de suro, falta-li un bull** (a algú), **tros d'animal, ésser un tros de carn batejada, beneit del cabàs**

▷ **cony de** (p.ext.)

[quòniam: llatíisme]

■ **tros de suro** *SN*, dit d'una persona molt beneïtona, talossa

A veure quin dia ho fas bé, tros de suro! / Si no ho entén, és que és un tros de suro

→ **tros d'ase, tros de quòniam, tros d'animal, cap de suro, ésser un suro** (algú), **ésser un tros de carn batejada, beneit del cabàs**

TALPEJANT

a les palpentes *SP*, servint-se pel tacte, sense veure-hi / ajudant-se de les mans en lloc dels ulls per encertir-se del camí, per evitar de topar, d'ensopegar, de caure, etc. (R-M, EC)
Vaig cercar l'encenedor a les palpentes perquè no hi havia llum / Seguia el camí de la cova a les palpentes / La cambra era completament fosca i hi vam haver d'entrar a les palpentes (R-M, R-M, IEC)

→ **a palpès, a palpons, a palp**

▷ **a les fosques** (p.ext.), **a cegues** (p.ext.)

a palp *SP*, a les palpentes / ajudant-se de les mans en lloc dels ulls per encertir-se del camí, per evitar de topar, d'ensopegar, de caure, etc. (IEC, *)

Tot estava a les fosques i va anar a buscar una espelma a palp

→ **a les palpentes, a palpons, a palp**

▷ **a palpès** (v.f.), **a cegues** (p.ext.)

a palpès *SP*, temptejant, sense veure-hi (R-M)
Va haver d'entrar a palpès perquè s'havien fos els ploms (R-M)

→ **a palpons, a les palpentes, a palp**

▷ **a cegues** (p.ext.)

a palpons *SP*, temptejant, sense veure-hi (R-M)
Quan li van caure les ulleres la bombeta ja s'havia fos i va haver de buscar-les a palpons

→ **a palpès, a les palpentes, a palp**

▷ **a cegues** (p.ext.)

TAMBÉ

així com *SAdv*, i també (IEC)

Van venir els Valldaura, els Roca, així com els Bassó (IEC)

→ **així mateix**

així mateix *SAdv*, d'igual manera / de la mateixa manera, ultra això; també (R-M, IEC)

Recorda-li tot això que et dic, i recomana-li, així mateix, que no faci tard / A part les raons dites hi ha, així mateix, altres motius (IEC, EC)

→ **a més de, així com**

al costat de *SP*, paral·lelament / independentment d'alguna cosa (R-M, *)

És un home atent i cordial, però al costat d'això és intransigent en extrem / Al costat de la seva bonhomia, hi jugava el seu mal geni (R-M)

→ **a part de, al marge de, a més de**

i tot *SConj*, emfasitza una afirmació / àdhuc / fins, inclusivament (R-M, IEC, EC)

Hi assistia el capellà i tot (Fr)

→ **fins i tot**

▷ **a excepció de** (ant.)

ultra això *SP*, a més del que s'ha dit. També (R-M)

Va estudiar filologia catalana. Ultra això, ha estat treballant en l'elaboració d'un diccionari durant més de tres anys. Per tant, es pot considerar que està perfectament preparat per a aquesta feina

→ **a més de, allén de**

TANC

carro de combat *SN*, tanc / vehicle de combat, completament cuirassat, armat amb un canó, destinat a trencar el front enemic (EC, *)

Volia conduir un carro de combat / Els carros de combat envaiïen les ciutats en temps de guerra

TANCAR

tancar (alguna cosa) **amb pany i clau** *SV*, guardar alguna cosa ben secreta / completament tancat (A-M, R-M)

Tancarà la capsa de bombons amb pany i clau perquè ningú no li n'agafi cap / Era tancat amb pany i clau i no vaig voler trucar (Sovint s'usa amb les formes del participi passat) (*, R-M)

→ **tancar** (alguna cosa) **amb pany i forrellat** ▷ **tancat i barrat** (p.ext.), **en secret** (p.ext.)

■ **tancar** (alguna cosa) **amb pany i forrellat** *SV*, guardar alguna cosa ben secreta, en un lloc completament tancat

Tancaré la capsa de caramels amb pany i forrellat perquè no en mengis més

→ **tancar** (alguna cosa) **amb pany i clau**

▷ **tancat i barrat** (p.ext.), **en secret** (p.ext.)

tancar (alguna cosa) **de cop** *SV*, tancar fort (una porta), cloient-la sense emprar la clau (EC)
Tanca la porta de cop però sense fer soroll (S'usa normalment amb els noms *finestra, porta*, etc. com a complement)

▷ **deixar empès** (p.ext.)

TANCAT

entre quatre parets *SP*, tancat / dins d'algun lloc tancat (R-M, *)

Diu que ja en té prou d'haver viscut entre quatre parets durant la malaltia; ara vol viatjar (R-M)

▷ **no veure sol ni lluna** (p.ext.), **a l'ombra** (p.ext.), **més sol que la una** (p.ext.), **tancar** (algú o alguna cosa) **a pedra i a calç** (p.ext.)

no veure sol ni lluna *SV*, estar tancat, estotjat sense sortir per res (A-M)

Fa molts dies que no ha sortit de casa, no veu sol ni lluna / La botella... posa-la en el racó de més endins del rebostet, i que allà estiga quieta per ara sense veure sol ni lluna (També s'usa amb la forma *sense veure sol ni lluna*) (*, A-M)

→ **veure el cel per un forat**

▷ **entre quatre parets** (p.ext.)

tancat i barrat *SCoord*, absolutament tancat (R-M)

Quan vaig arribar a la casa ho vaig trobar tancat i barrat; tots eren fora (R-M)

▷ **tancar** (alguna cosa) **amb pany i clau** (p.ext.), **tancar** (alguna cosa) **amb pany i forrellat** (p.ext.)

TANMATEIX

al capdavall *SP*, no obstant tot el que hagi pogut al·legar-se en contra (IEC)

Encara que hagi robat per a donar menjar als seus fills, és un lladre al capdavall

→ **després de tot, a fi de comptes, al cap i a la fi, fet i fet**

després de tot *SAdv*, considerant bé alguna cosa / malgrat tots els obstacles (R-M, *)

Està bé que el defensi; després de tot, és el seu germà (R-M)

→ **a fi de comptes, al cap i a la fi, a la fi, al cap darrer, al cap i a l'últim, malgrat tot, al capdavall**

TARANNÀ

a la seva manera *SP*, d'una manera molt pròpia, particular (EC)

Sempre fa les coses a la seva manera i per això no sempre li surten bé / Ja és hora que visqueu a la vostra manera, sense pensar en els comentaris de terceres persones (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

▷ **anar a la seva** (p.ext.), **arrimat a la seva** (p.ext.), **fer la seva** (p.ext.), **fet a la seva** (p.ext.), **manera de ser** (p.ext.)

TARD

a alta hora de la nit *SP*, a una hora molt avançada / tard de la nit (R-M, EC)

Havia de venir a sopar, però no va arribar fins a alta hora de la nit (També s'usa amb les formes *a alta hora de la matinada* i *a altes hores*)

→ **a les tantes, a les petites, a les negres de**

nit, a plena nit, gran nit, a nit closa, tard de la nit, gran hora de la nit

▷ **a altes hores de la nit** (v.f.)

■ **a aquestes alçades de SP**, arribats a tal punt, essent ja massa tard

A aquestes alçades de curs tothom hauria de saber quines són les lectures obligatòries / A aquestes alçades del projecte no es poden canviar els criteris / A aquestes alçades tant se val que les coses entre nosaltres acabin bé o malament (El complement és opcional)

a bona hora *SP*, massa tard, en moment inadequat (R-M)

Ara ens diu que no cal que hi anem? A bona hora! Ja ho tenim tot preparat per marxar. Quin enrenou, tornar a desfer els paquets! (R-M)

→ **ara és hora**

▷ **en bona hora** (v.f.), **ara és hora de tocar a temps** (p.ext.)

a destemps *SP*, a una hora intempestiva, inconvenient (R-M)

Aquesta lletra ens ha arribat a destemps; ja no podrem incloure-la en la relació perquè ahir ja la vam enviar, en acabar-se el terme donat (R-M)

→ **a deshora, fora d'hora, fora de temps, amb retard**

[destemps: mot no registrat a l'IEC]

a l'hora del porc *SP*, excessivament tard (A-M)

Va arribar a l'hora del porc, quan tots ja havíem dinat

→ **a les tantes, a les quaranta, a tres quarts de quinze**

[Emp. (A-M)]

a les quaranta *SP*, a una deshora, molt més tard del que pertoca (EC)

Va arribar a les quaranta a casa, per això ara els seus pares estan enfadats amb ella / Va venir a les quaranta, molt tard

→ **a les tantes, a les quinze, a tres quarts de quinze, a les talúries, a l'hora del porc**

▷ **d'hora** (ant.), **a hora horada** (ant.)

a les quinze *SP*, molt tard (A-M)

Va arribar de la discoteca a les quinze i el seu pare la va castigar sense sortir durant un mes

→ **a les quaranta, a tres quarts de quinze, a les tantes, a les talúries**

▷ **d'hora** (ant.)

a les talúries *SP*, molt tard, a deshora (IEC)

Sempre arriba a les talúries (IEC)

→ **a les quaranta, a tres quarts de quinze, a les quinze, a les tantes, a deshora**

▷ **d'hora** (ant.)

a les tantes *SP*, molt tard (R-M)

L'esperàvem a mitja tarda i se'ns va presentar a les tantes, quan ja havíem decidit plegar / A en David li agrada anar-se'n a dormir a les tantes de la nit i després fa tard a la feina al matí (R-M, *)

→ **a deshora, a alta hora de la nit, a altra**

- hora, tard de la nit, a última hora, a les quaranta, a tres quarts de quinze, a les quinze, a les talúries, a l'hora del porc**
- ▷ **d'hora** (ant.), **a hora horada** (ant.)
- a tres quarts de quinze** *SP*, sense puntualitat / molt fora del temps oportú, del cas, etc. (R-M, IEC)
- Sempre arriba a tres quarts de quinze; després gairebé no té temps de dinar / Se'n va anar a dormir a tres quarts de quinze* (R-M, *)
- **a altra hora, a deshora, a les quaranta, a les quinze, a les tantes, a les talúries, a l'hora del porc, arribar als anissos, arribar a misses dites**
- ▷ **al punt** (ant.), **d'hora** (ant.), **a hora horada** (ant.), **tocar valsos** (p.ext.), **qui sap quan** (p.ext.)
- a última hora** *SP*, a l'acabament del dia o de la part del dia que hom expressa (EC)
- Sempre arriba a última hora i tot són presses / Ha vingut a última hora del matí* (També s'usa amb l'adjectiu *darrer*) (R-M, EC)
- **a les tantes**
- ▷ **a primera hora** (ant.), **a última instància** (p.ext.)
- al caient de** *SP*, en el moment de caure (la tarda, tal hora, etc.) (IEC)
- Havia començat a fer el sopar al caient de la tarda / Ha arribat a casa al caient de la mitjanit / Hi passaran dissabte al caient del migdia*
- ▷ **caure el dia** (p.ext.), **a hora baixa** (p.ext.), **hora tarda** (p.ext.)
- al més tard** *SP*, retardant-se del temps previst (R-M)
- Aquesta nit hem de sopar d'hora, així és que procura ésser a casa, al més tard, a les deu / Podeu sortir aquesta nit; però heu de tornar a ésser a casa al més tard a les dues* (R-M)
- **a tot tardar, a tot estirar, al màxim, com a màxim**
- ▷ **al més aviat** (ant.)
- amb retard** *SP*, locució usada per a denotar que alguna cosa s'esdevé més tard
- El tren ha arribat amb retard* (IEC)
- **a destemps, a deshora, fora d'hora, fora de temps**
- ▷ **en retard** (v.f.), **a l'hora** (ant.), **al dia** (ant.)
- ara és hora** *O*, exclamació irònica amb què volem indicar que allò que ara esdevé ja hauria d'haver ocorregut fa estona, o que ja és hora que ocorri (A-M)
- Sí, ara és hora que m'ajudis!. Ara que ho tinc tot fet!*
- **a bona hora**
- [Mall., Men. (A-M)]
- cantar el porc** *O*, ésser molt tard, del matí / molt tard. Es diu principalment referint-se a l'acte de llevar-se del llit molt tard (R-M, A-M)
- És un gandul; es lleva a l'hora que canta el porc / Diu que té molta feina, però sempre comença a treballar quan canta el porc* (R-M)
- ▷ **fer la matinada** (p.ext.), **fer la matinada grassa** (p.ext.), **enganxar-se-li els llençols** (a algú) (p.ext.)
- en mala hora** *SP*, molt tard (A-M)
- Ha arribat en mala hora i ara ja no servim menjars / Què hi fan a la mala hora pel puig de Galatzó?* (*, A-M)
- **a deshora, a altra hora, en mal punt**
- ▷ **a bona hora** (ant.)
- **a la mala hora** (Mall., Men.)
- és tard i vol ploure** *SCoord*, dit per a incitar algú a moure's, a obrar, a desplegar activitat (IEC)
- Encara no esteu a punt? Va!, que és tard i vol ploure!* (R-M)
- ▷ **de pressa** (p.ext.), (a fer alguna cosa) **falta gent** (p.ext.), (a fer alguna cosa) **s'ha dit** (p.ext.), **ja és hora de** (p.ext.)
- fora d'hora** *SAdv*, intempestivament / a una hora intempestiva (R-M, A-M)
- Presentar-se fora d'hora en una casa pot resultar molt inoportú i molest / Jo no el vaig veure, però sé que va arribar fora d'hora i se'n va anar de pet al llit* (R-M, *)
- **fora de temps, a destemps, a deshora, amb retard, a altra hora**
- ▷ **fora d'hores** (v.f.), **fora hora** (v.f.)
- fora de temps** *SAdv*, a temps que no és el normal o l'oportú (A-M)
- Tot el que penses fer ja és fora de temps; calia decidir-te abans / No es va poder inscriure al curs perquè va presentar la documentació fora de temps / Aquell grup de ciclistes arribà a la fita fora de temps perquè ja havien tancat el control d'arribada* (R-M, *, *)
- **a deshora, fora d'hora, a destemps, amb retard, a altra hora**
- ▷ **fora temps** (v.f.), **qui sap quan** (p.ext.)
- gran dia** *SN*, tard al matí, ja entrat el dia (Fr)
- Ja era gran dia quan es llevà* (Fr)
- **a ple dia, al fil del dia**
- ▷ **gran nit** (ant.), **de matí** (p.ext.), **enganxar-se-li els llençols** (a algú) (p.ext.)
- gran nit** *SN*, molt entrada la nit / a altes hores de la nit / tard a la nit (IEC, A-M, Fr)
- Ja era gran nit quan va tornar* (Fr)
- **gran hora de la nit, a alta hora de la nit, negra nit**
- ▷ **gran dia** (ant.)
- hora tarda** *SN*, cap al tard, fosquejant o ja de nit / temps posterior al que és considerat normal (A-M, EC)
- Era hora tarda i ja no podem continuar sense la claror de dia*
- ▷ **al caient de** (p.ext.)
- l'ase ja serà mort de rialles** *O*, significa que ja haurà passat massa temps quan es faci tal o tal cosa (A-M)

Quan tu et decideixis, l'ase ja serà mort de rialles / —Quan se farà s'autopista a Manacor? —Si és com es torrent, s'ase s'haurà mort de rialles (També s'usa amb el nom burro) (, R)*

→ **sortir-li barba** (a algú)

● **s'ase ja s'haurà mort de rialles** (Mall.)

■ **tocar-ne de petites** *SV*, ésser ja molt tard, de matinada

Tornem cap a casa, que en toquen de petites

▷ **a hores petites** (p.ext.), **a les petites** (p.ext.)

ANT

a hora horada *SP*, a temps just, gairebé fent tard (A-M)

Han arribat a hora horada

▷ **a les tantes** (ant.), **a les quaranta** (ant.), **a tres quarts de quinze** (ant.)

[Val. (A-M), horada: mot no registrat a l'IEC]

TARDA

al després-dinar *SP*, a primera hora de la tarda (EC)

Al després-dinar, sempre m'agrada fer la migdiada

TARDAR

arribar a misses dites *SV*, arribar tard / fer tard (R-M, IEC)

Si no t'afanyes arribaràs a misses dites, car la reunió comença a les onze / Sempre arribes a misses dites (R-M, Fr)

→ **arribar als anissos, a tres quarts de quinze, fer tard, fer salat**

▷ **acabar-se la candela** (p.ext.), **dat i beneït** (p.ext.), **trobar un ganxo** (p.ext.), **trobar una romeguera** (p.ext.)

arribar als anissos *SV*, arribar tard / arribar a les acaballes d'una cosa (R-M, IEC)

Vàrem arribar als anissos; els dos conferencians ja havien acabat de parlar (R-M)

→ **arribar a misses dites, a tres quarts de quinze, fer salat, fer tard**

▷ **dat i beneït** (p.ext.)

esperar que ploqui *SV*, atardar-se / esperar a l'últim moment per a fer alguna cosa (R-M, *)

Encara no ha anat a comprar les entrades. Sempre espera que ploqui! Ara ja no n'hi ha (R-M)

fer salat *SV*, arribar tard per a fer quelcom (IEC)
Si volies veure'ls, has fet salat; acaben de marxar (R-M)

→ **fer tard, arribar als anissos, arribar a misses dites**

▷ **acabar-se la candela** (p.ext.)

fer tard *SV*, no arribar o no actuar en temps oportú / no ésser, no comparèixer, etc., en el temps oportú / arribar amb retard (R-M, IEC, EC)

Quina llàstima que féssim tard! Tant com ens

hauria agradat de veure l'espectacle de mim! (R-M)

→ **fer salat, arribar als anissos, arribar a misses dites**

▷ **quedar en terra** (p.ext.), **perdre el tren** (p.ext.), **perdre temps** (p.ext.), **acabar-se la candela** (p.ext.), **dat i beneït** (p.ext.), **trobar un ganxo** (p.ext.), **trobar una romeguera** (p.ext.)

voler temps (alguna cosa) *SV*, ésser lent a produir-se (R-M)

Li costarà molt d'aclimatar-se; això vol temps; al principi és inevitable que enyori el seu poble (R-M)

▷ **trigar anys i panys** (p.ext.)

TARDOR

a la caiguda de la fulla *SP*, quan cau la fulla, a la tardor (IEC)

Els primers refredats solen venir a la caiguda de la fulla, en què el fred ens troba desprevinuts / A la caiguda de la fulla, les castanyeres preparen les parades als carrers (R-M)

▷ **primavera d'hivern** (p.ext.)

primavera d'hivern *SN*, tardor / estació de l'any compresa entre l'equinocci de setembre i el solstici de desembre (IEC, *)

Ja hi ha els primers indicis que s'acosta la primavera d'hivern

▷ **a la caiguda de la fulla** (p.ext.), **l'estiuet de sant Martí** (p.ext.)

TARIFA

tarifa plana *SN*, tarifa fixa d'accés a un servei, independentment del temps d'ús (T)

Abans de tenir la tarifa plana, la factura de telèfon pujava molt a casa meva

TARTRÀ

arròs de bóta *SN*, tartrà / substància que el most diposita en el fons i en les parets del cup, de les bótes, etc., sota forma d'una crosta cristallina rogenca; aquesta substància recristallitzada (IEC, *)

Netegeu l'arròs de bóta que ha deixat el most

TASTANT

a tatx *SP*, separant un tros de la fruita per poder-la tastar (R-M)

Les síndries sempre s'han venut a tatx / Comprar un meló a tatx (S'usa normalment amb els verbs comprar i vendre) (R-M, EC)

→ **a tast**

TASTAOLLETES

saltar d'una cosa a l'altra *SV*, anar de l'una a l'altra sense transició (IEC)

En les feines salta d'una cosa a l'altra: és un tastaolletes

▷ **no fer cap any de tretze mesos** (p.ext.)

TASTAR

fer el tastet *SV*, tastar / prendre una petita quantitat (d'un menjar o d'una beguda), posar-se'n un poc a la boca, per apreciar-ne el gust (IEC, *)
Fer el tastet per assegurar-se que el guisat està bé de sal / Fes el tast per saber si la sopa és dolça (També s'usa amb la forma *fer el tast*) (EC, *)

TAULA

a taula *SP*, expressió emprada per a indicar que el menjar és servit o està a punt d'ésser servit
El dinar ja és a punt, a taula!
 ▷ **el més calent és a l'aigüera** (ant.), (a algun lloc) **falta gent** (p.ext.), (a fer alguna cosa) **falta gent** (p.ext.), **asseure's a taula** (p.ext.), **posar-se a taula** (p.ext.)

TAUROMÀQUIA

correguda de toros *SN*, espectacle públic en què una persona toreja un brau fins a donar-li mort, d'acord amb les convencions de la tauromàquia (IEC)
A la festa major fan una correguda de toros / M'agradaria veure aquesta cursa de braus per la televisió (També s'usa amb la forma *cursa de braus*)
 → **correguda de bous**

TAÜT

caixa de morts *SN*, taüt / caixa ordinàriament de fusta on es posa el cadàver per portar-lo a enterrar (EC, *)
La caixa de morts de l'àvia Francesca era preciosa / La caixa era senzilla (S'usa simplement amb la forma *caixa*)

TAXAR

posar taxa (a alguna cosa) *SV*, taxar alguna cosa, evitar-ne l'excés (EC)
Va posar taxa al menjar d'aquell malalt

TAXÍMETRE

baixada de bandera *SN*, acció i efecte de posar el taxímetre al preu mínim fixat abans de començar el trajecte (T)
Potsar el taxi no et costarà gaire perquè és un trajecte curt, però pensa que et cobraran la baixada de bandera (També s'usa amb el nom *abaixament*)
 ▷ **en servei** (p.ext.)

TEATRE

acte sacramental *SN*, peça dramàtica en un acte, de caràcter alegòric, l'objecte de la qual és l'exaltació de l'eucaristia (EC)
Es va inspirar en un acte sacramental per a escriure aquella obra / Faig un treball sobre l'estructura temporal en els actes sacramentals de l'edat mitjana

art dramàtic *SN*, art d'interpretar el teatre (EC)
Vull anar a l'escola d'art dramàtic

casa de les comèdies *SN*, teatre / edifici destinat a la representació d'obres dramàtiques (EC, *)
Els agradava visitar la casa de les comèdies quan disposaven de temps

les taules *SD*, l'escenari; fig., el teatre (Fr)
X ha abandonat les taules (Fr)

TEDIÓS

ensopit com una ostra *SA*, mig adormit, tediós (SP)

Va passar la tarda mirant la televisió, ensopit com una ostra

▷ **avorrir-se com una ostra** (p.ext.), **no saber on s'ha de fermar l'ase** (p.ext.)

■ **ésser un llauna** *SV*, ésser una persona pesada, enfadosa, que hom no es pot treure de sobre
El teu avi, quan es posa a explicar les seves batalletes de la guerra, és un llauna
 → **ésser un plom** (algú), **ésser una arracada** (algú), **ésser un pal** (algú o alguna cosa)
 ▷ **engagar el disc** (p.ext.), **collocar el disc** (p.ext.)

TEIXIR

fer ganxet *SV*, fer a mà treballs de punt i de malla amb una tija de metall, d'os, de fusta, etc., amb la punta doblegada formant un petit crec o ganxo

L'àvia de l'Anna es passa tot el dia fent ganxet

prendre la creu *SV*, classificar els fils d'ordit i passar-los per sobre o per sota de les barretes de la creu, de manera que s'encreuin entre les dites barretes (EC)

Dedica tot el dia a prendre la creu, és la seva feina al taller tèxtil

tallar tros *SV*, treure el tros de roba del teler en acabar de teixir-lo (EC)

Ja havia acabat de teixir la catifa, així que era hora de tallar tros

teixir (alguna cosa) **a pas obert** *SV*, teixir mitjançant el procediment que consisteix a donar el cop de batan per a batre la passada quan la calada encara no s'ha clos (EC)

Teixim les robes a pas obert, perquè és el procediment que ens van ensenyar a fer servir des del començament (Només s'usa amb noms que denoten teixits com a complement)

→ **teixir** (alguna cosa) **a peu obert**

▷ **teixir** (alguna cosa) **a pas tancat** (ant.)

teixir (alguna cosa) **a pas tancat** *SV*, teixir mitjançant el procediment que consisteix a donar el cop de batan per a batre la passada quan la calada ja és closa o bé quan ja s'ha començat a obrir la calada següent (EC)

Ja havia començat a obrir la calada següent, per tant calia teixir a pas tancat (Només s'usa amb noms que denoten teixits com a complement)

→ **teixir** (alguna cosa) **a peu tancat**

▷ **teixir** (alguna cosa) **a pas obert** (ant.)

teixir (alguna cosa) **a peu obert** *SV*, teixir mitjançant el procediment que consisteix a donar el cop de batan per a batre la passada quan la calada encara no s'ha clos (EC)

Encara queda una obertura en la tela, per això cal teixir a peu obert (Només s'usa amb noms que denoten teixits com a complement)

→ **teixir** (alguna cosa) **a pas obert**

▷ **teixir** (alguna cosa) **a peu tancat** (ant.)

teixir (alguna cosa) **a peu tancat** *SV*, teixir mitjançant el procediment que consisteix a donar el cop de batan per a batre la passada quan la calada ja és closa o bé quan ja s'ha començat a obrir la calada següent (EC)

Acostuma a teixir la tela a peu tancat (Només s'usa amb noms que denoten teixits com a complement)

→ **teixir** (alguna cosa) **a pas tancat**

▷ **teixir** (alguna cosa) **a peu obert** (ant.)

tocar l'orgue *SV*, entre teixidors, fer avançar dents de la roda del collador del teler mecànic per tal d'accelerar la fabricació de la roba (EC)

Calia tocar l'orgue si volíem accelerar el procés de fabricació de les noves teles

TEIXIT

a dret fil *SP*, en la direcció dels fils de trama o d'ordit / en la direcció del fil o la fibra d'un teixit (IEC, EC)

Fes la costura a dret fil; si la fas al biaix s'estiregassarà / Tallar una roba a dret fil (R-M, IEC)

→ **en línia recta**

TELÈFON

contestador automàtic *SN*, aparell automàtic que, connectat al telèfon, transmet a qui truca una informació prèviament enregistrada i, eventualment, enregistra les trucades telefòniques rebudes com a missatge / aparell connectat al telèfon, que contesta automàticament les trucades emetent missatges enregistrats i que enregistra també els missatges rebuts (T, EC)

Quan li he trucat, no hi era, però li he deixat un missatge al contestador automàtic

→ **bústia de veu**

mans lliures *SN*, dit de l'accessori que mitjançant un altaveu i un micròfon situats en l'aparell telefònic permet mantenir una conversa sense necessitat d'agafar l'auricular (T)

Sentia el seu eco perquè parlava des d'un mans lliures / Sempre és més còmode parlar amb un mans lliures que no pas amb un telèfon de pare

TELESCOPI

ullera de llarga vista *SN*, nom popular del telescopi / ullera per a l'observació terrestre (Fr, IEC)

Amb l'ullera de llarga vista va poder observar els cràters de la Lluna amb tots els detalls

TELEVISIÓ

la pantalla petita *SD*, dit per a referir-se a la televisió

Properament podem veure aquesta pel·lícula a la pantalla petita

▷ **la pantalla gran** (p.ext.), **caixa tonta** (p.ext.)

TELEVISOR

■ **caixa tonta** *SN*, expressió usada per a referir-se a l'aparell receptor de televisió

Es passen el dia davant de la caixa tonta, sense fer res de profit

▷ **la pantalla petita** (p.ext.)

[tonto: mot no registrat a l'IEC]

TEMA

plat del dia *SN*, assumpte d'actualitat, que és objecte predominant de les converses (EC)

El plat del dia ha estat la mort del presentador del telenotícies / El plat del dia és la pugna entre aquests dos personatges / Tenim com a plat del dia la dimissió del director

▷ **ordre del dia** (p.ext.), **d'actualitat** (p.ext.)

TEMENÇA

bona en fóra que *O*, expressió de temença que succeeixi alguna contrarietat (R-M)

Bona en fóra que ara vinguessin, quan ja no queda res per a dinar! / Bona en fóra que es posés a ploure. No sé on ens aixoplugaríem (R-M)

→ **quina en fóra** que, **només caldria** que

quina en fóra que *O*, expressió de temença o que apunta possibilitat d'un fet (R-M)

Hem comprat un bitllet de la rifa; quina en fóra que ens toqués un bon premi! (R-M)

→ **bona en fóra** que, **només caldria** que

TÉMER

■ **agafar cagarines** *SV*, agafar por

En entrar en aquella casa vella, fosca i plena de teranyines, li van agafar cagarines

→ **agafar cagalló**, **perdre les rialles**

estar en capella *SV*, témer granment una cosa que hom creu que ha d'arribar (Fr)

Tem que els resultats de les oposicions no li siguin favorables. Està en capella

→ **estar dins un foc**

▷ **amb l'ai al cor** (p.ext.)

perdre les rialles *SV*, agafar por, tenir gran temor (A-M)

Quan els vam dir que per allà rondava un assassí van perdre les rialles

→ **agafar cagalló**, **agafar cagarines**

TEMBLE

de pronòstic *SP*, [ésser] (una cosa, una persona) temble, poc mereixedora de confiança (A-M)

No et fïis del nouvingut: és de pronòstic; tot-hom n'està queixós / Li han ofert uns col·laboradors de pronòstic; caldrà que hi renunciï (R-M)

→ **de pronòstic reservat**

▷ **de confiança** (ant.)

de pronòstic reservat *SP*, [ésser] (una cosa, una persona) temible, poc mereixedora de confiança (A-M)

Aquest ordinador és de pronòstic reservat, no hi ha manera que em desi els documents correctament

→ **de pronòstic**

▷ **de confiança** (ant.)

fer més por que una pedregada *SV*, ésser una cosa molt temible (A-M)

El teu pare quan s'enfada em fa més por que una pedregada

▷ **veure's la pedregada a sobre** (p.ext.), **mortal de necessitat** (p.ext.)

TEMOR

Déu l'empari *O*, per a invocar l'assistència divina en favor d'un que està malalt, o que és absent, o en general que dubtam de la seva bona sort (A-M)

Crec que no se'n sortirà d'aquesta, Déu l'empari / Déu ens empari si hem de viure en aquestes condicions tan precàries (També s'usa amb la forma *que Déu l'empari*)

→ **Déu l'ajudi, Déu l'acompanyi i l'àngel bo, Déu el beneïxi**

Déu me'n guard *O*, expressió per a allunyar un mal presagiat / expressió usada per a manifestar el desig que una cosa no s'esdevingui o la intenció que hom té de no fer-la (R-M, EC) *Déu me'n guard de tenir una malaltia com el càncer / Déu nos en guard d'un terratrèmol com els de Japó! Les nostres cases no el resistirien pas / Déu te'n guardi de patir un altre infart!* (També s'usa amb la forma *Déu me'n guardi*) (*, R-M, *)

→ **Déu me'n reguard**

▷ **ni ganes** (p.ext.)

no caldria sinó *O*, expressió que preveu i tem quelcom / fórmula emprada per a expressar el temor d'una contrarietat (R-M, IEC)

Ara que tot ho tenim a punt, no caldria sinó que es posés a ploure! / No caldria sinó que ell ara no vingués (R-M, EC)

→ **només caldria que, només faltava aquesta**

només caldria que *O*, fórmula emprada per a expressar el temor d'una contrarietat (IEC)

Només caldria que plogués el dia del casament / Només caldria que truqués i digués que no pot venir, ara que ja ho tenim tot a punt per a fer-li una celebració de benvinguda (EC, *)

→ **no caldria sinó, bona en fóra que, quina en fóra que, només faltava aquesta**

■ **només faltava aquesta** *O*, fórmula emprada per a expressar el temor d'una contrarietat *Esperem que no plogui el dia de la cerimònia, només faltava aquesta / M'estàs dient que hi hauré d'anar sola? Només faltaria aquesta!* (També s'usa amb condicional i amb la forma *només faltava això*)

→ **només caldria que, no caldria sinó**

TEMPERATURA

temperatura basal *SN*, la temperatura del cos d'un individu en dejú, en repòs i en un ambient d'uns 20°C (EC)

Tenia la temperatura basal correcta

TEMPESTA

desfet de temps *SN*, gran tempestat (EC)

Hi ha hagut un desfet de temps que ha ocasionat grans catàstrofes

→ **temps de llops, bàtex d'aigua, cop d'aigua, cop de pluja**

▷ **córrer un temps** (p.ext.), **mal temps** (p.ext.), **cordonada de sant Francesc** (p.ext.)

tocar a temps *SV*, tocar les campanes quan venia tempesta, sia per conjurar-la o per indicar que el sacerdot començava les pregàries oportunes per a allunyar-la (EC)

El campanar toca a temps. Això vol dir que ve tempesta

TEMPESTEJAR

aixecar una tempesta *SV*, posar-se a ploure tempestuosament

L'huracà va aixecar una tempesta prop de la costa / Es va aixecar una tempesta quan eren a alta mar

▷ **aixecar-se el temps** (ant.), **descarregar els núvols** (p.ext.), **córrer un temps** (p.ext.), **descarregar els núvols** (p.ext.), **ploure a semalades** (p.ext.), **ploure a bots i barrals** (p.ext.)

córrer un temps *O*, córrer un temporal, passar una tempestat (A-M)

Va córrer un temps i ara està tot inundat

▷ **assentar-se el temps** (ant.), **desfet de temps** (p.ext.), **aixecar una tempesta** (p.ext.)

TEMPLE

casa d'oració *SN*, temple, edifici sagrat

Viuen davant de la casa d'oració

→ **casa de Déu, casa del Senyor**

▷ **casa professa** (p.ext.)

lloc sagrat *SN*, lloc dedicat al culte diví / església, capella, etc. (R-M, IEC)

Es comportava de manera molt irreverent en el temple, sense reparar que es trobava en lloc sagrat (R-M)

→ **casa de Déu**

▷ **acollir-se a sagrat** (p.ext.)

TEMPORAL

cordnada de sant Francesc *SN*, temporals que se solen produir al principi de la tardor i que fan perillosa la navegació (EC)

Els pescadors van veure reduïda la captura de peixos a causa de la cordnada de sant Francesc

▷ **desfet de temps** (p.ext.), **temps de llops** (p.ext.), **mal temps** (p.ext.), **plourea bots i barrals** (p.ext.)

mar grossa *SN*, mar de grans onades (IEC)

És perillós sortir a navegar en dies de mar grossa

→ **mar desfeta**, **mar enorme**, **mala mar**

▷ **mar llisa** (ant.), **bona mar** (ant.), **mar bonança** (ant.), **mar calma** (ant.), **mar plana** (ant.)

TEMPORALMENT

a temps *SP*, per un temps fix, limitat (en oposició a perpètuament) (A-M)

Li han deixat això a temps, però ho ha de tornar

▷ **de per vida** (ant.)

de pas *SP*, sense detenir-se en algun lloc / essent en algun lloc només per un període molt breu de temps (IEC, *)

Ens hem aturat a Barcelona només de pas; hem d'anar a Itàlia / Haurem de quedar per aquesta nit perquèestic de pas a la ciutat i me'n vaig demà mateix (S'usa normalment amb els verbs *anar, estar, venir*, etc.) (R-M, *)

→ **de passada**, **de trànsit**

▷ **al vol** (p.ext.)

de trànsit *SP*, ésser en algun lloc només per un període molt breu de temps

No em quedo, hi sóc de trànsit (EC)

→ **de pas**

TEMPS

1. forma mental que assumeix l'experiència de la durada i de la successió

■ **al seu dia** *SP*, dit per a referir-se a un temps indeterminat del passat o del futur

Al seu dia, aquesta cançó va ser tot un èxit / Al seu dia serà una gran actriu

→ **el dia de demà**, **un dia d'aquests**, **un dia**

ara o suara *SCoord*, un cop o altre / en un temps o en un altre / en un moment o un altre (EC, A-M, *)

Això ho ha de fer ara o suara

[Men. (A-M), Mall.]

de poc *SP*, que fa poc que ha estat fet o que s'ha esdevingut / poc temps (*, EC)

És nascut de poc / És casat de poc

→ **de fa quatre dies**, **de poc temps**

de tard en tard *SP*, a llargs intervals (IEC)

Eren molt amics, però sols es veien de tard en tard; això sí, s'escrivien unes lletres inacabables (R-M)

→ **de temps en temps, de tant en tant, a vegades**

▷ **cada dos per tres** (ant.)

de temps en temps *SP*, algunes vegades (A-M)
Els convidava a dinar de temps en temps, per les grans diades (R-M)

→ **de tant en tant, de tard en tard, a vegades**

▷ **a diari** (p.ext.)

en menys (d'algun temps) *SP*, en un espai de temps inferior al que s'indica

En menys d'un mes haurà anat de viatge dues vegades

fer anys i panys *SV*, fer molt de temps (EC)

D'aquest projecte, me'n va parlar fa anys i panys; em pensava que ja ho havia deixat córrer / Fa anys i panys de l'accident aquell que va tenir (R-M, *)

→ **temps ha, fer segles**

▷ **trigar anys i panys** (p.ext.), **en altre temps** (p.ext.), **en aquell temps** (p.ext.), **temps enrere** (p.ext.)

■ **fer segles** *SV*, fer molt de temps

Fa segles que no vaig al cinema. Ja no sé ni quina va ser l'última pel·lícula que vaig anar a veure

→ **fer anys i panys**

haver-hi més dies que llonganisses *SV*, sobrar temps per a fer quelcom (R-M)

No pateixis, ja ho acabaràs; hi ha més dies que llonganisses / No t'apressis tant, home!, que hi ha més dies que llonganisses (R-M)

▷ **tenir temps** (p.ext.), **del refrany «haver-hi més dies que llonganisses i més setmanes que botifarres»** (Val., A-M)

mai per mai que *SAdv*, si algun dia (R-M)

Mai per mai que necessitis un bon traductor de rus, jo en conec un

→ **mai que, avui per demà que, demà que, en cas que**

mai que *SAdv*, si alguna vegada (R-M)

Mai que t'hi repensis, digues-m'ho, que en tornarem a parlar / Mai que et preguntis res, tu fes veure que no ho saps (R-M, EC)

→ **avui per demà que, mai per mai que, demà que, en cas que**

■ **minuts de pagès** *SN*, expressió usada per a referir-se a una unitat de temps superior a l'estaberta en meteorologia

Fa un quart d'hora m'has dit que series aquí al cap de cinc minuts, però devien ser cinc minuts de pagès, oi? (També s'usa amb la forma *hora de pagès*. Va precedida d'un numeral)

■ **passar volant** *SV*, expressió usada per a indicar que hom percep que una unitat de temps ha transcorregut ràpidament

Com que la feina m'agrada, les hores passen volant / Quan t'ho passes bé, els dies passen volant / Darrerament, els anys em passen volant

qui sap quan *O*, un temps llarg i imprecís (R-M)
Ha marxat a les deu i sempre arriba qui sap quan. No té mai pressa ni mira el rellotge / La Sagrada Família s'acabarà qui sap quan (R-M)

▷ **a tres quarts de quinze** (p.ext.), **fora de temps** (p.ext.)

tard o d'hora *S*Coord, es diu per a indicar que una cosa esdevé sens fallar, sia dins breu temps, sia dins un temps més llarg (A-M)
No sé on he posat la clau, però ja en tinc una altra; tard o d'hora, ja la trobaré en algun racó / Vindran, més tard o més d'hora, però seran aquí per Nadal (També s'usa amb la forma *més tard o més d'hora*) (R-M, *)

→ **a la curta o a la llarga, prest o tard, a llarg tret, un dia o altre, amb el temps, a la llarga**

temps difícils *S*N, temps en què es viu malament / temps de grans dificultats per a guanyar-se la vida o per a portar avant alguna empresa (IEC, A-M)

Després d'una guerra sempre corren temps difícils, perquè s'ha de reconstruir tot allò que s'ha destruït

→ **temps de vaques magres**

▷ **temps difícil** (v.f.), **temps de vaques grasses** (ant.)

tenir temps *S*V, disposar de temps per a fer quelcom, no estant subjecte a altres ocupacions (EC)
Tinc temps per estar amb tu una estoneta / No t'he escrit més prest perquè no he tingut temps (*, A-M)

▷ **haver-hi més dies que llonganisses** (p.ext.)

■ **tot el temps del món** *S*Q, molt de temps
Que et penses que tinc tot el temps del món o què? / Es va prendre tot el temps del món per a acabar aquella feina / Tu, tranquil. Dispossem de tot el temps del món

▷ **prendre's** (algun temps) **de temps** (p.ext.)

un dia o altre *S*Coord, indefectiblement / expressió que indica que una cosa s'esdevé sense fallar, sia immediatament, sia en un temps més llunyà (R-M, *)

Un dia o altre hauria de ploure perquè convé molt per als conreus

→ **tard o d'hora**

▷ **un dia** (p.ext.), **un dia d'aquests** (p.ext.)

2. estat de l'atmosfera

fer bo *S*V, fer bon temps (R-M)

Si demà fa bo, anirem a passeig / Avui, com que fa bo, anirem a la platja (R-M)

▷ **bon temps** (p.ext.), **temps dolç** (p.ext.), **l'estiuet de sant Martí** (p.ext.)

mal temps *S*N, temps molest, sia per fred, sia per pluja, per vent o altre fenomen pertorbador de la calma atmosfèrica (A-M)

Avui farà mal temps, el cel està ben tapat / Portem uns dies de mal temps

▷ **bon temps** (ant.), **estar si plou no plou** (p.ext.), **temps de llops** (p.ext.), **desfet de temps** (p.ext.), **cordonada de sant Francesc** (p.ext.), **temps infernal** (p.ext.)

temps dolç *S*N, temps molt bo (A-M)

Fa un temps dolç, dona gust sortir a fer una volta

→ **bon temps**

▷ **fer bo** (p.ext.), **l'estiuet de sant Martí** (p.ext.)

TEMPTACIÓ

cant de sirena *S*N, temptació, esquer, oferiment perniciós (P)

Tot el que m'ha dit el director m'ha semblat un cant de sirena perquè accepti de fer el nou horari / Ell segueix en el seu lloc de treball. No fa cas dels cants de sirena que li prometen avantatges en altres empreses (R-M)

TEMPTADOR

■ **ésser pecat mortal** *S*V, ésser molt temptador
Aquest flam amb nata és pecat mortal per al meu règim

▷ **fer ensalivar** (p.ext.), **fer venir salivera** (a algú) (p.ext.), **agafar-se amb un ham** (en alguna cosa) (p.ext.)

TEMPTAR

ballar-li l'aigua als ulls (a algú) *S*V, temptar / excitar el desig d'algú (Fr, *)

Als seus companys els ballava l'aigua als ulls quan els explicava la sensació que va tenir practicant esports d'aventura

→ **fer denteta** (a algú)

fer babarotes (a algú) *S*V, mostrar, fer a la vista d'algú coses que li despertin un desig / fer ostentació de coses que es posseeixen, per fer gana o enveja a aquells qui no les poden posseir (EC, A-M)

Com que sap que no en pot menjar, fa babarotes al seu germà per fastiguejar-lo / Ja saps que no pot menjar dolços; doncs, no li facis babarotes ensenyant-li aquest pastís (*, R-M)

→ **fer miroies** (a algú), **fer denteta** (a algú), **fer dents** (a algú), **fer venir salivera** (a algú)

fer denteta (a algú) *S*V, fer a la vista d'algú quelcom que li despertin un desig (R-M)

Sap que no pot menjar xocolata i es dedica a fer denteta a son germà / Quan el veia festejant amb la Rosa, li feia denteta / Les efusions dels nuvis li feien denteta (*, IEC, EC)

→ **fer babarotes** (a algú), **fer es ulls verds** (a algú), **fer dents** (a algú), **fer venir salivera** (a algú)

▷ **fer dentetes** (a algú) (v.f.), **passar-li** (alguna cosa) **pels nassos** (a algú) (p.ext.), **ballar-li l'aigua als ulls** (a algú) (p.ext.)

fer dents (a algú) *S*V, fer molta gana, desig, enveja (A-M)

Ell sabia que ensenyant-me el llibre em feia dents i no se'n va estar

→ **fer denteta** (a algú), **fer es ulls verds** (a algú), **fer babarotes** (a algú), **fer saliva** (a algú)

fer es ulls verds (a algú) *SV*, fer enveja a algú (R)
Com que sabia que no podia menjar dolç n'hi menjava davant per fer-li es ulls verds

→ **fer denteta** (a algú), **fer dents** (a algú)
[Palma de Mall. (A-M)]

fer venir aigua a la boca (a algú) *SV*, fer venir un gran desig d'alguna cosa / pensant en un vianda o parlant-ne, imaginar-se que hom ja l'asaboreix (IEC, EC)

Aquests albercocs tan madurs fan venir aigua a la boca / Només mirar aquells préssecs li feia venir aigua a la boca / El viatge que ha explicat m'ha fet venir aigua a la boca; tinc ganes d'anar-hi (, R-M, R-M)*

→ **fer venir salivera** (a algú), **fer denteta** (a algú)

▷ **posar-li la mel a la boca** (p.ext.), **fer-se-li les dents llargues** (a algú) (p.ext.), **fer-se-li la boca aigua** (a algú) (p.ext.)

[Barc. (A-M)]

fer venir salivera (a algú) *SV*, excitar granment l'apetit, un desig / despertar l'apetit de quelcom (IEC, R-M)

Tot i que l'enveja no és mai sana, certs comportaments fan venir salivera / Veure com aquella noia tan guapa se li insinuava li va fer venir salivera

→ **fer saliva** (a algú), **fer venir aigua a la boca** (a algú)

▷ **ésser pecat mortal** (p.ext.)

TEMPTEJAR

mirar de quin costat bufa el vent *SV*, orientar-se, informar-se (R-M)

Abans d'entrar a la reunió, seria convenient mirar de quin costat bufa el vent per tal de no dir res fora de lloc

→ **mirar de quin costat ve el vent, sondar el terreny, prendre el pols** (a alguna cosa)

mirar de quin costat ve el vent *SV*, observar el curs dels esdeveniments per conformar-hi la conducta (IEC)

Abans no et decideixis a parlar, mira de quin costat ve el vent; en segons quines situacions no es pot ser inoportú (R-M)

→ **sondar el terreny, mirar de quin costat bufa el vent, prendre el pols** (a alguna cosa)

sondar el terreny *SV*, assegurar-se de l'estat d'una cosa abans d'obrar o de prendre una determinació (EC)

Abans de demanar un augment de sou al seu cap va sondar el terreny per saber si estava de bon humor i si era el moment adequat de fer-ho (També s'usa amb el verb *sondejar*)

→ **mirar de quin costat bufa el vent, mirar de quin costat ve el vent, prendre el pols** (a alguna cosa)

TENDÈNCIA

■ **deformació professional** *SN*, tendència, disposició o actitud que hom adquireix amb l'exercici d'una professió i que aplica fora de l'àmbit laboral

És perruquera i sempre es fixa en els pentinats de tothom. Deu ser deformació professional

un punt de SQ, ésser lleugerament d'alguna manera expressada (R-M)

Aquest vi no m'agrada perquè té un punt de dolç; jo prefereixo els vins ben secs / A l'arròs li falta un punt de sal perquè sigui tan bo com el de la iaia / El cafè té una punta d'agre (S'usa normalment seguida de noms o adjectius. També s'usa amb les formes *una punta de* i *un punt massa de*) (R-M, *, *)

▷ **una mica de** (p.ext.), **un poc de** (p.ext.), **un xic de** (p.ext.)

TENDIR

tenir tirada *SV*, tendir / tenir inclinació per una professió, un estat, etc. (R-M, *)

Té tirada per les tasques benèfiques (R-M)

▷ **estimar-se més** (p.ext.)

TENDRE

en herba *SP*, sense espigar / es diu del blat i altres llavors quan no han arribat encara a la maduresa (R-M, IEC)

L'alfals per al bestiar s'ha de segar en herba. No esperis que s'assequi / Segà el blat en herba (S'usa normalment amb els verbs *ésser, segar*, etc.) (R-M, EC)

tendre com un all SA, es diu de les coses molt tendres (A-M)

Aquesta verdura és tendra com un all, gairebé es desfà a la boca

→ **tendre com una verdolaga**

tendre com una verdolaga SA, es diu de les coses molt tendres (A-M)

Ens van servir una col tendra com una verdolaga: gairebé es fonia a la boca

→ **tendre com un all**

TÈNIA

el cuc solitari *SD*, tènia / paràsit que habita a l'intestí de l'home, el qual pot infectar-se en menjar carn de porc o de bou poc cuita (EC, *)
Aquell noi tenia el cuc solitari, per això estava tan prim / Tothom sabia que havia patit la solitària (També s'usa simplement *solitari* o, alternativament, *la solitària*)

TENNIS

ping-pong *SN*, modificació del tennis jugada amb pales primes i una petita pilota de celu-

loide sobre una taula rectangular dividida en dues meitats per una xarxa transversal (EC)

M'agrada força jugar a ping-pong

→ **tennis de taula**

[Reduplicatiu]

servir la pilota *SV*, en el tennis i altres jocs de pilota, posar-la en joc (EC)

Li tocava servir la pilota al tennista Àlex Corretja

▷ **ésser mà** (p.ext.), **tenir la mà** (p.ext.), **tallar la pilota** (p.ext.)

tallar la pilota *SV*, en el tennis, ping-pong, etc., donar un cop a la pilota amb inclinació de raqueta, pala, etc., de manera que la pilota agafi, al mateix temps que moviment de translació, un moviment de rotació (EC)

Aquell tennista va tallar la pilota, de manera que el seu rival no la hi va poder tornar

▷ **servir la pilota** (p.ext.)

tennis de taula *SN*, esport de pilota que enfronta dos jugadors, o dues parelles de jugadors, situats cadascun a banda i banda d'una taula dividida transversalment per una xarxa, consistent a colpejar la pilota amb una pala per fer-la passar per damunt o pel voltant de la xarxa, fent que boti una vegada dins els límits de la superfície del camp contrari i de manera que l'adversari no la pugui tornar (T)

Va quedar primer en la competició de tennis de taula

→ **ping-pong**

TENS

■ **estar que trina** (alguna cosa) *SV*, una situació, ésser molt tensa

Hi ha mal humor avui. No protestis gaire que tot plegat està que trina

→ **estar que bufa** (alguna cosa)

▷ **poder-se tallar l'aire** (p.ext.), **en estat de guerra** (p.ext.)

■ **poder-se tallar l'aire** *O*, haver-hi un ambient molt tens

Després de la baralla, en aquella habitació es podia tallar l'aire

▷ **estar que trina** (alguna cosa) (p.ext.), **mala maror** (p.ext.), **córrer mals aires** (p.ext.), **mar de fons** (p.ext.), **en estat de guerra** (p.ext.)

TENSIÓ

alta tensió *SN*, tensió superior a 250 V, i generalment de milers de volts, destinada al transport d'energia elèctrica a través de línies, anomenades, per això, d'alta tensió (EC)

Vigileu amb aquells cables d'alta tensió / Volen instal·lar-hi una línia d'alt voltatge (També s'usa amb la forma *alt voltatge*)

▷ **baixa tensió** (p.ext.)

baixa tensió *SN*, tensió inferior als 250 V (generalment de 110, 127 i 220 V), destinada a la

distribució d'energia elèctrica als abonats (EC)

Era una distribució d'energia de baixa tensió (També s'usa amb la forma *baix voltatge*)

▷ **alta tensió** (p.ext.)

■ **en estat de guerra** *SP*, dit per a referir-se a una situació de tensió

El departament està en estat de guerra / En David i en Víctor sempre estan en estat de guerra

▷ **poder-se tallar l'aire** (p.ext.), **estar que trina** (alguna cosa) (p.ext.), **mala maror** (p.ext.), **córrer mals aires** (p.ext.), **mar de fons** (p.ext.)

TENTINEJAR

anar de cantó *SV*, caminar sense estabilitat, cantar-se (R-M)

Vaig veure que anava de cantó, i és que sortia de la taverna (R-M)

→ **fer esses, anar de gambirot, fer tentines**

anar de gambirot *SV*, caminar a la torta o amb passes desiguals, com qui va a caure (A-M)
Si et don una morma, aniràs de gambirot no sé fins quan (També s'usa amb altres verbs de moviment) (A-M)

→ **anar de cantó, a la torta, de tort, de guerro**

[Mall., Men. (A-M)]

fer tentines *SV*, caminar sense estabilitat (R-M)

Va carrer avall fent tentines, a veure si caurà (R-M)

→ **fer esses, anar de cantó**

▷ **borratxo com una sopa** (p.ext.); **portar un pet** (p.ext.); **ara caic, ara m'aixeco** (p.ext.)

TENYIR

tenyir (alguna cosa) **a l'ample** *SV*, tenyir peces de roba esteses en tota la seva amplària (EC)

Vam tenyir aquella catifa a l'ample (Només s'usa amb noms que denoten teixits com a complement)

→ **tenyir** (alguna cosa) **a la plana**

tenyir (alguna cosa) **a la corda** *SV*, tenyir peces de roba arrugades en el sentit de la seva llargària (EC)

Vam tenyir totes aquelles peces de roba a la corda (Només s'usa amb noms que denoten teixits com a complement)

tenyir (alguna cosa) **a la plana** *SV*, tenyir peces de roba esteses en tota la seva amplària (EC)

Vam tenyir la flassada a la plana (Només s'usa amb noms que denoten teixits com a complement)

→ **tenyir** (alguna cosa) **a l'ample**

TEÒRICAMENT

en principi *SP*, en la part substancial, en essència, sense fixar-se en la forma i detalls (A-M)

En principi han dit que demà no plourà

→ **en teoria**

en teoria *SP*, sense haver comprovat alguna cosa en la pràctica (EC)

En teoria hauríem d'arribar a Barcelona a dos quarts de cinc de la tarda

→ **en principi**

▷ **a la pràctica** (ant.), **en abstracte** (p.ext.), **de pura pensa** (p.ext.)

TERAPÈUTIC

prendre les aigües *SV*, seguir un tractament d'aigües termals / fer una cura d'aigües medicinals (*, R-M)

Fa tres anys que va a prendre les aigües a Sant Hilari car li convé l'aigua ferruginosa / Nosaltres, cada any anem a prendre les aigües en algun poblet de muntanya (R-M)

▷ **fer salut** (p.ext.)

TERME

creu de terme *SN*, monument de pedra en forma de creu que serveix per a indicar el lloc on s'acaba el terme d'un poble o d'una ciutat (IEC)

Farem una excursió fins a la creu de terme de Lliçà de Vall

TERMINI

a termes *SP*, ajornant el pagament / (dit per a referir-se a la) modalitat de crèdit al consum per la qual el pagament d'una compra es fa efectiu, en una part o en la totalitat, a poc a poc, per mitjà de successius lliuraments que són determinats al moment d'efectuar-se l'operació (R-M, IEC)

Això es pot vendre a termes (Fr)

→ **a terminis, a crèdit, a espera**

▷ **a terme** (v.f.)

donar (algun temps) **de coll** (a algú) *SV*, donar un termini (EC)

Va donar dues setmanes de coll als ocupes perquè desallotgessin l'edifici / Li va donar deu dies de coll per acabar la feina; però és un termini massa curt i mai no l'acabarà (, R-M)*

→ **donar** (algun temps) **de temps** (a algú)

▷ **tenir** (algun temps) **de coll** (inv.)

■ **donar** (algun temps) **de temps** (a algú) *SV*, donar un termini

Li va donar dos minuts de temps per a justificar una resposta de l'examen, si no ho aconseguia suspendria / Li va donar dues hores de temps per anar i tornar

→ **donar** (algun temps) **de coll** (a algú)

▷ **tenir** (algun temps) **de temps** (inv.)

prendre's (algun temps) **de coll** *SV*, prendre's un termini (EC)

S'ha pres quinze dies de coll a canvi de les vacances que li deuen (També s'usa amb el verb agafar)

→ **tenir** (algun temps) **de coll, prendre's** (algun temps) **de temps, tenir** (algun temps) **de temps**

prendre's (algun temps) **de temps** *SV*, prendre's un termini (EC)

S'ha pres uns minuts de temps per decidir on aniria a celebrar el cap d'any / S'ha pres uns mesos de temps per dedicar-se al bebè (També s'usa amb el verb agafar i amb la forma prendre's tot el temps)

→ **prendre's** (algun temps) **de coll, tenir** (algun temps) **de temps, tenir** (algun temps) **de coll**

▷ **tot el temps del món** (p.ext.)

tenir (algun temps) **de coll** *SV*, tenir un termini (EC)

Tens tres mesos de coll per a tornar-me la resposta / Tenir pocs dies de coll per a pagar (Fr, EC)

→ **prendre's** (algun temps) **de coll, tenir** (algun temps) **de temps, prendre's** (algun temps) **de temps**

▷ **donar** (algun temps) **de coll** (a algú) (inv.)

■ **tenir** (algun temps) **de temps** *SV*, tenir un termini per a fer alguna cosa

Tens dues setmanes de temps per a presentar el projecte / Tens de temps fins dimarts

→ **tenir** (algun temps) **de coll, prendre's** (algun temps) **de coll, prendre's** (algun temps) **de temps**

▷ **donar** (algun temps) **de temps** (a algú) (inv.)

TERRA

1. part sòlida de la Terra (en contraposició a l'aïre i a l'aigua)

terra endins *SN*, allunyant-se de la mar (EC)

Quan van arribar a l'illa, van començar a caminar i es van perdre terra endins

▷ **mar endins** (ant.), **alta mar** (ant.), **mar gran** (ant.), **terra ferma** (p.ext.)

terra ferma *SN*, porció gran de terra, que no és illa, que se té amb un continent / terra d'extensió considerable, continental (A-M, EC)

Després de vuit hores en mar, ja tenia ganes de tornar a terra ferma (R-M)

▷ **alta mar** (ant.), **mar gran** (ant.), **terra endins** (p.ext.)

2. superfície de la terra

terra a terra *SN*, molt arran de terra (IEC)

L'estiraren terra a terra per tal de fer-li la respiració artificial (R-M)

→ **a peu pla,, a ras de terra**

▷ **terra terra** (v.f.), **passar ras** (p.ext.), **arran de** (p.ext.)

terra de mala petja *SN*, terra on fa de mal caminar (IEC)

És un terra de mala petja. Si vas amb un cal-

çat de sola prima, se't claven les pedretes a la planta del peu

→ **de mal trepig**

▷ **de bon trepig** (ant.), **camí de mala petja** (p.ext.), **camí de cabres** (p.ext.)

3. sòl vegetal

peça de terra *SN*, una porció de terra de conreu (R-M)

Ha comprat un bosc i una peça de terra amb ametllers (R-M)

▷ **de cultiu** (p.ext.), **de conreu** (p.ext.), **un pam de terra** (p.ext.)

terra agra *SN*, terra que és dolenta de treballar (EC)

És una parcel·la de terra agra i no s'hi pot conrear res

terra alberenca *SN*, terra lleugera, sorrenca (EC)

Aquesta planta no sobreviurà en terra alberenca

[alberenc: mot no registrat a l'IEC]

terra alta *SN*, terra que té l'aigua subterrània relativament endins (EC)

Aquí no hi trobareu aigua perquè és terra alta

▷ **terra baixa** (ant.)

terra baixa *SN*, terra que té l'aigua subterrània a poca profunditat (EC)

Com que és terra baixa, per trobar aigua hauran de perforar a poca profunditat

▷ **terra alta** (ant.)

terra grassa *SN*, terra que té molt gruix sense roques (EC)

Com que van plantar la tenda sobre terra grassa no van tenir cap problema per clavar els claus

▷ **terra magra** (ant.)

terra magra *SN*, terra que té poc gruix, que té roca molt a prop de la superfície (EC)

La bandera no es pot clavar perquè és terra magra

→ **terra prima**

▷ **terra grassa** (ant.)

terra prima *SN*, terra que té poc gruix, que té roca molt a prop de la superfície (EC)

Van excavar i van trobar roca de seguida perquè era un terreny de terra prima

→ **terra magra**

un pam de terra *SQ*, una petita porció de terra (IEC)

No hi ha un pam de terra sense regar (IEC)

▷ **peça de terra** (p.ext.)

TERRAMPER

terra erma *SN*, terra inculca, no productiva (EC)

Aquí no hi plantarem res perquè és terra erma

TERRATRÈMOL

tremolament de terra *SN*, terratrèmol / moviment sísmic (IEC, *)

Hi ha hagut un tremolament de terra, però ha estat lleu i no ha provocat víctimes mortals

TERREJAR

anar terrús-terrús *SV*, terrejar, costejar (IEC)

Anaven terrús-terrús perquè no volien perdre sa costa de vista

[Mall.]

TERRESTRE

per terra *SP*, caminant / traslladant-se d'un lloc a un altre mitjançant els propis peus o amb l'ús d'algun vehicle terrestre (A-M, *)

A Itàlia s'hi pot anar per terra

▷ **per aire** (p.ext.), **per mar** (p.ext.)

TERRIBLE

mortal de necessitat *SA*, dit per a indicar que algú té una propietat en grau excessiu

No han pogut salvar-lo; el seu mal era mortal de necessitat / Ha estat una classe mortal de necessitat: quin avorriment! / En les malalties llargues, la suor freda no és de necessitat mortal (També s'usa amb la forma *de necessitat mortal*) (R-M, *, *)

▷ **fer més por que una pedregada** (p.ext.), **com una mala cosa** (p.ext.)

TERRISSA

terra cuïta *SN*, la (terra) que barrejada i pastada amb aigua, ha estat cuïta en forns especials i forma la matèria de multitud d'objectes de cuina, recipients per a menjar i beure, per a tenir flors, etc. (A-M)

Breda és un poble conegut per la terra cuïta que s'hi fabrica

TERRITORI

reserva natural *SN*, espai natural d'extensió reduïda i de gran interès científic, la protecció de la qual es fa per a preservar íntegrament el conjunt d'ecosistemes naturals que conté o d'alguna de les seves parts (IEC)

No s'hi pot caçar perquè van declarar aquesta zona reserva natural

▷ **parc natural** (p.ext.), **parc nacional** (p.ext.), **parc zoològic** (p.ext.)

terra de ningú *SN*, en temps de guerra, territori no ocupat ni dominat per cap de les parts bel·ligerants (EC)

Com que no era un poble clau en la conquesta va quedar com a terra de ningú

▷ **ésser roba de genovesos** (p.ext.)

TESTAFERRO

home de palla *SN*, home mancat de voluntat pròpia, de personalitat, de formalitat (A-M)

Aquest és l'home de palla de l'empresa; qui veritablement la dirigeix és un estranger que hi ha aportat el capital (R-M)

→ **personatge de cartó**

▷ **ésser un ninot** (algú) (p.ext.), **ésser un titella** (algú) (p.ext.), **no ésser ningú** (p.ext.)

personatge de cartó *SN*, persona que només figura, sense cap acció efectiva (IEC)

Digues la teva opinió, si no sembla que només siguis un personatge de cartó

→ **home de palla**

▷ **ésser un ninot** (algú) (p.ext.), **ésser un titella** (algú) (p.ext.), **no ésser ningú** (p.ext.)

TESTAMENT

les darreres voluntats (d'algú) *SD*, l'expressió de les intencions finals d'una persona; el testament / allò que vol que es faci després de la seva mort (A-M, EC)

Avui llegiran les darreres voluntats del difunt (També s'usa amb la forma *les últimes voluntats* (d'algú))

TESTIMONI

haver-hi moros a la costa *SV*, haver-hi testimonis que no convenen (R-M)

Ara no en parlem, hi ha moros a la costa; aquell fa semblant de treballar, però ens està escoltant / Calleu!, calleu! Em sembla que hi ha moros a la costa (R-M)

→ **haver-hi roba estesa, haver-hi paper blanc**

haver-hi paper blanc *SV*, haver-hi infants o persones innocents davant les quals no convé dir certes coses perquè podrien escandalitzar-se o anar-ho a contar inoportunament (A-M)

Després t'ho explicaré, ara no puc perquè hi ha paper blanc

→ **haver-hi roba estesa, haver-hi moros a la costa**

haver-hi roba estesa *SV*, haver-hi present algú, davant qui no convé de parlar d'alguna cosa; sobretot haver-hi infants innocents o gent incauta que podria repetir allò que sentís (A-M)

Aneu amb compte en parlar; hi ha roba estesa; no m'agrada que els infants sentin aquesta conversa / —No me'n puc avenir de sa feta que m'has contat. —No puc xerrar més clar perquè hi ha roba estesa (R-M, R)

→ **haver-hi moros a la costa, haver-hi paper blanc**

tant de culpa *SN*, testimoni extret d'un procés judicial quan se'n segueix responsabilitat contra un testimoni per les seves declaracions, per tal d'instruir el sumari i deduir el caràcter delictiu (EC)

Avui s'avaluarà el tant de culpa

TEULADA

a salt de garsa *SP*, amb una disposició pròpia de les llatges d'una teulada quan les teules són subjectades per llurs extrems d'una llata a l'altra (IEC)

Han col·locat les teules a salt de garsa

TEXTUALMENT

al peu de la lletra *SP*, atenent no a l'esperit sinó a la lletra (IEC)

Vaig complir les instruccions al peu de la lletra / Li van comentar que per a guanyar una aposta havia de jugar-s'hi tots els diners i com que ho va seguir al peu de la lletra es va arruïnar (EC, *)

→ **punt per punt, mot a mot, a la lletra**

▷ **fil per randa** (p.ext.), **amb tots els ets i uts** (p.ext.)

mot a mot *SN*, de paraula en paraula, sense deixar cap mot / expressió usada per a indicar que hom reproduceix una comunicació oral o escrita amb estricta exactitud (A-M, EC)

Mot a mot va dir: «No permetré que ningú t'arraconi» i es va acabar la telenovella

→ **al peu de la lletra, punt per punt, cosa per cosa, pèl per pèl**

▷ **mot per mot** (v.f.)

TÍMID

cuca de forat *SN*, persona tímida, retreta (IEC)

No crec que accepti la invitació; és una cuca de forat i no vol sortir mai de casa (R-M)

→ **aranya de forat**

▷ **ocell de gàbia** (p.ext.)

haver de treure (algú) a prendre el sol amb un garbell *SV*, es diu d'una persona molt tímida (A-M)

Sempre necessita que algú l'acompanyi, perquè és molt tímid i insegur. A veure si un dia l'hauran de treure a prendre el sol amb un garbell

→ **haver de treure (algú) en un cabasset al sol**

haver de treure (algú) en un cabasset al sol *SV*, expressió que hom diu referint-se a una persona molt tímida (EC)

Li costa molt començar a relacionar-se amb gent nova. L'hauràs de treure en un cabasset al sol, si la portes a la festa (També s'usa amb la forma *haver de treure (algú) en cabasset al sol*)

→ **haver de treure (algú) a prendre el sol amb un garbell**

▷ **haver de treure (algú) amb un cabasset al sol** (v.f.)

TIP

tenir el menjar a la boca *SV*, sentir com si s'acabés de menjar en aquell moment / estar satisfet, ple (R-M, IEC)

No cal que ens facis el sopar; encara tinc el menjar a la boca; em sembla que he dinat massa / Encara teníem el dinar a la boca, i ja parlaven de berenar (R-M, IEC)

tenir el ventre ple *SV*, estar tip, haver menjat molt (EC)

Ja no puc menjar res més, tinc el ventre ple

- **no poder dir fava, no poder dir pruna, tenir el pap ple**
 ▷ **tenir el ventre buit** (ant.)

TIR

tir a discreció *SN*, tir en el qual cada tirador dis-para segons el seu criteri, sense sotmetre's al crit de comandament (EC)

Va disparar un tir a discreció

- ▷ **fer foc** (p.ext.)

TIRAR

donar la baca (a algú) *SV*, fer anar enlaire (una persona, un ninot, etc., posat sobre una vela) estirant la vela bruscament a un temps les persones que la tenen agafada per les vores (EC)

Per celebrar la victòria de l'equip van donar la baca a l'entrenador

→ **fer la baca** (a algú)

fer la baca (a algú) *SV*, fer anar enlaire (una persona, un ninot, posat sobre una vela, una lona, etc.) estirant la vela, la lona, bruscament al mateix temps que les persones que la tenen agafada per les vores (IEC)

Han fet la baca als guanyadors, un per un
 → **donar la baca** (a algú)

TITELLA

(fig.)

conill de guix *SN*, persona que és menys del que aparenta / persona que no té idees pròpies (R-M, A-M)

Aquest presumeix molt de persona important i, si el coneguessis, no és sinó un conill de guix; no té cap altura (R-M)

- **ésser un titella** (algú), **ésser un paperina**
 ▷ **ésser un ningú** (p.ext.), **no ésser ningú** (p.ext.)

TÍTOL

carta de ciutadà *SN*, títol amb què hom és reconegut com a veí d'una ciutat (IEC)

Estic content perquè per fi el meu cosí ha aconseguit que li facin la carta de ciutadà

TITULAR

a l'ordre (d'algú) *SP*, expressió que, en un títol valor, designa com a titular una persona determinada o una altra que aquesta pugui designar (IEC)

Hauran de pagar unes lletres a l'ordre del senyor Vila

- ▷ **a càrrec de** (p.ext.)

TOCAR

1. posar en contacte una part del cos amb algú o alguna cosa

fer misto *SV*, en esports en què intervé una bola o una pilota, tocar-la malament, d'esquitllada (IEC)

Si no hagués fet misto hauria fet gol

fotre mà (a algú) *SV*, tocar algú libidinosament / tocar algú amb desig carnal (IEC, R-M)

El molt porc va fotre mà a la Mariona / Rebé una bufetada perquè intentà fotre-li mà / Va ficar mà a aquella noia i ella va muntar un bon escàndol (També s'usa amb el verb *ficar*) (*, R-M, *)

→ **fer córrer els dits**

▷ **vell verd** (p.ext.), **ésser un sortit** (p.ext.)

tenir la vista als dits *SV*, tenir l'hàbit de tocar-ho sempre tot (IEC)

Val més que desis aquesta figureta de porcellana; ja saps que els infants tenen la vista als dits i te la poden trencar (R-M)

→ **tenir els dits llargs**

ANT

deixar estar (alguna cosa) *SV*, no ocupar-se de, no tocar (R-M)

Deixa estar aquesta cadira; acabaràs trencant-la (R-M)

▷ **fica't els dits al cul** (p.ext.), **mans a la butxaca** (p.ext.)

■ **mans a la butxaca** *SN*, expressió emprada per a renyar algú que toca allò que no ha de tocar *Ep! Mans a la butxaca, que si segueixes tocant-ho tot, trencaràs alguna cosa / Fica't les mans a la butxaca: ets un graponer* (Sovint s'usa amb el verb *ficar*)

→ **fica't els dits al cul, fica't els dits al nas**

▷ **deixar estar** (alguna cosa) (p.ext.)

2. fer sonar

llançar les campanes al vol *SV*, ventar les campanes (IEC)

Com que és festa major, el campanar llança les campanes al vol més del que és habitual

→ **engegar les campanes al vol**

repetir les hores *SV*, tornar a tocar les hores un rellotge de repetició (EC)

El rellotge ja repeteix les hores

▷ **tocar hores** (p.ext.)

tocar hores *SV*, un rellotge, una campana, fer sentir els sons indicadors de les hores (EC) *Aviat tocarà hores el campanar que estan remodelant / Ara toquen les tres / Acaben de tocar dos quarts de set* (També s'usa amb el verb *tocar* seguit d'un determinant i un numeral indicant les hores i els quarts)

▷ **tocar les hores** (v.f.), **repetir les hores** (p.ext.)

TOCATARDÀ

fer la matinada grassa *SV*, matinar (ant.) / llevar-se més tard de l'hora acostumada (Fr, *)

Mira que li agrada fer la matinada grassa; so-

bretot a l'hivern, quan fa fred i s'està tan bé al llit

→ **prendre la matinada, fer la matinada, enganxar-se-li els llençols** (a algú)

▷ **fer matines** (ant.), **pixar-se al llit** (ant.), **dormir com un liró** (p.ext.), **cantar el porc** (p.ext.), **agradar-li el suc de llençol** (a algú) (p.ext.)

TOIX

calçar pocs punts *SV*, tenir facultats intel·lectuals limitades / ésser persona poc avantatjada en alguna matèria (R-M, IEC)

No pot ocupar cap càrrec millor perquè calça pocs punts; amb prou feines si compleix a la seva secció d'empaquetador / No t'hi enfadis; el pobre calça pocs punts (R-M)

→ **no arribar més enllà, cervell de mosquit, arribar poc enllà, no allargar gaire, ànima de càntir, curt de gambals, no haver inventat la pólvora**

▷ **calçar molts punts** (ant.), **dur la borromba** (p.ext.)

cap buit *SN*, cap sense idees (IEC)

No acaba d'entendre les coses que li explico, és un cap buit

→ **cap de meló, baix de sostre, cap d'ase, cap de carbassa, cap d'estopa, tenir un cap bo per a pom d'escala, faltar-li un bull** (a algú)

cap d'ase *SN*, expressió per a designar l'enteniment molt curt (A-M)

És un cap d'ase, no pot entendre res del que li expliques

→ **cap de carbassa, cap buit, cap d'estornell, ésser un ase, tros d'ase, cap d'estopa, dur com un ou de mona**

▷ **cap clar** (ant.)

cap d'estopa *SN*, cap buit, persona de poc seny (A-M)

No li ho intentis fer entendre, és un cap d'estopa

→ **cap buit, tenir un cap bo per a pom d'escala, cap d'ase, cap d'estornell**

cap d'estornell *SN*, persona de poc enteniment, inconsiderada en allò que fa (A-M)

Tot sovint canvia de parer sense motiu; és un cap d'estornell (R-M)

→ **cap d'ase, cap de carbassa, tenir un cap bo per a pom d'escala, cap d'estopa**

cap de carbassa *SN*, expressió per a designar una persona amb l'enteniment molt curt / tenir poca llestesa mental (*, R-M)

És impossible que ell et pugui arribar a entendre, és un cap de carbassa / No li ho faràs pas entendre; és un cap de carbassa que pensa molt poc (*, R-M)

→ **cap d'ase, cap d'estornell, cap de suro, cap de meló, cap gros, coix del front, dur de cap, tenir el cervell estret, tenir un**

cervell de pardal, ésser un suro (algú), **cap buit, tenir un cap bo per a pom d'escala**

cap de suro *SN*, [ésser] de poca intel·ligència (R-M)

No arribarà mai a entendre les matemàtiques; és un cap de suro (R-M)

→ **cap de carbassa, cap de meló, ésser un suro** (algú), **cap gros, tros de suro**

▷ **cap clar** (ant.)

■ **cervell de mosquit** *SN*, despectivament, ésser de poca intel·ligència

Quin cervell de mosquit que estàs fet!

→ **cap gros, coix del front, calçar pocs punts, tenir el cervell estret, ésser un cervell moll** (algú), **tenir un cervell de pardal**

coix del front *SA*, [ésser] poc intel·ligent (IEC)

No ha pogut estudiar; és coix del front, pobre; no arriba a més / No en facis cas, home, del que diu. No veus que és coix del front? (R-M, Fr)

→ **baix de sostre, cap de carbassa, cervell de mosquit, curt de gambals, tenir el cap dur, no tenir dos dits de front**

com més alt més animal *SAdv*, dit de qui té alçada física però és poc intel·ligent o poc llest (EC) *Aquest xicot com més alt més animal / Els homes com més alts més animals*

→ **ésser un carnús** (algú), **tros d'animal**

curt d'enteniment *SA*, dit per a referir-se a algú de poc enteniment o de poca intel·ligència / tenir poca intel·ligència (*, EC)

És curt d'enteniment, sembla que no pensi abans de parlar (Sovint s'omet el complement preposicional)

→ **curt de gambals, ànima de càntir, llosc d'enteniment, més curt que el dia de sant Tomàs, no ésser ben tret d'oli, no saber quants dits té a la mà, no donar per més, faltar-li'n un tros** (a algú)

▷ **tenir un enteniment que vola** (ant.)

curt de gambals *SA*, de poc enteniment o caràcter / de poca intel·ligència (R-M, IEC)

No em creia que era tan curt de gambals que no veuria les conseqüències del que va fer / És una bona persona, sens dubte, però curt de gambals (R-M)

→ **curt d'enteniment, coix del front, ésser un pallús** (algú), **ésser un gamarús, ànima de càntir, cap gros, no veure-hi més enllà del nas, calçar pocs punts**

▷ **més fi que l'or portuguès** (ant.)

dur com un ou de mona *SA*, dur d'enteniment, que difícilment comprèn les coses (A-M)

No ho entendrà mai perquè és dur com un ou de mona

→ **dur com una sola de sabata, més dur que una pedra d'esmolador, més dur que una sola de sabata, cap d'ase**

dur com una sola de sabata SA, dit per a referir-se a algú que té dificultats a comprendre les coses

Li han d'explicar les coses dues vegades perquè és dur com una sola de sabata

→ **dur com un ou de mona, més dur que una pedra d'esmolar, més dur que una sola de sabata, tenir el cap dur, ésser un sabata**

dur d'enteniment SA, toix / curt d'enteniment, de poca intel·ligència (Fr, *)

És dur d'enteniment, li costa d'entendre les coses

→ **feixuc d'enteniment, dur de closca, llosc d'enteniment**

dur de cap SA, [ésser] poc intel·ligent (R-M)

No va aprovar mai cap examen perquè era massa dur de cap / Li costa entendre raonaments abstractes perquè és dur de clepsa (També s'usa amb els noms clepsa, testa i xolla)

→ **cap de carbassa, dur de cervell, dur de closca, tenir el cap dur**

▷ **cap dur** (v.f.)

dur de cervell SA, que entén difícilment les coses (A-M)

És molt dur de cervell. Li he explicat tres cops com s'engega l'ordinador i encara no ho ha entès

→ **dur de cap, dur de closca, tenir el cervell estret, tenir una durícia al cervell**

ésser un ase SV, persona d'enteniment obtús, no gens intel·ligent (IEC)

És un ase, no entén res i no arribarà mai enlloc (També s'usa amb el nom burro)

→ **tros d'ase, cap d'ase, ésser un llonze, ésser un carnús (algú), ésser un colló (algú), ésser un totxo (algú)**

ésser un benaventurat SV, beneit, ximple (EC)

No s'adona que li prenen el pèl perquè és un benaventurat

→ **ésser un gamarús, ésser un pallús (algú), ésser un tros de carn batejada**

ésser un bleada SV, dit d'una persona toixa (Fr)

És un bleada, necessita que li ho donin tot mastegat perquè és incapaç de resoldre les dificultats (També s'usa amb la forma ésser molt bleada)

→ **ésser un lluç, ésser un gamarús**

▷ **ésser una bleada (algú)** (v.f.)

ésser un colló (algú) SV, (ésser) imbècil, curt d'enteniment (EC)

Ets un colló: no hi ha manera que entenguis les coses que t'expliquen a classe / No siguis colló (També s'usa amb la forma ésser colló (algú)) (, A-M)*

→ **ésser un ase, ésser un pallús (algú)**

ésser un gamarús SV, (ésser una) persona toixa, aturada o de maneres rústiques (EC)

És un gamarús: se'l pot enredar molt fàcil-

ment / El teu germà és un gamarús: si segueix així no farà res de bo a la vida (També s'usa amb la forma ésser molt gamarús)

→ **ésser un pallús (algú), curt de gambals, ésser un bleada, ésser un benaventurat**

ésser un lluç SV, toix / ésser curt d'enteniment, de poca intel·ligència (Fr, *)

No ho sabrà pas fer això! No ho veus que és un lluç?

→ **ésser un bleada, ésser un pallús (algú), ésser un sopes**

ésser un pallús (algú) SV, dit de la persona aturada, curta de gambals (EC)

És un pallús: s'ha deixat entabonar de mala manera

→ **ésser un gamarús, ésser un colló (algú), ésser un sopes, curt de gambals, ésser un benaventurat, ésser un lluç**

ésser un sabata SV, (ésser) toix, ignorant (EC)

Aquest noi és un sabata, li pots prendre el pèl fàcilment / En Pau és un sabatot, no pot anar enlloc perquè no sap mai res (També s'usa amb els noms sabatot i sabatasses)

→ **dur com una sola de sabata, ésser un totxo (algú), més beneit que una sabata, més dur que una sola de sabata, més ruc que una sabata**

ésser un sopes SV, ésser un home curt d'enteniment o sense gaire iniciativa (EC)

Aquell home és un sopes, mai no pren la iniciativa en res

→ **ésser una soca (algú), ésser un suro (algú), ésser un pallús (algú), ésser un lluç**

ésser un suro (algú) SV, tenir poca llestesa mental / ésser molt toix (R-M, IEC)

Aquest noi és un suro; no entén res de res (R-M)

→ **cap de carbassa, cap de suro, ésser un carnús (algú), ésser un sopes, ésser una soca (algú), tros de suro, ésser una soca (algú)**

ésser un tros de carn batejada SV, ésser mancat d'enteniment / (ésser un) persona molt innocent, excessivament ingènua, un xic curta d'enteniment (IEC, A-M)

És un tros de carn batejada. Ja li pots explicar les coses deu vegades, que mai no en capta el sentit

→ **tros d'ase, tros de suro, llosc d'enteniment, tros de quòniam, ésser un carnús (algú), faltari-li'n un tros (a algú), ésser un benaventurat**

ésser una soca (algú) SV, (ésser una) persona curta d'enteniment (A-M)

La teva dona és una soca; és impossible tenir una conversa intel·ligent amb ella / El seu veí és un soca perquè mai no s'assabenta de res

→ **ésser un guilopo, ésser un carnús (algú), ésser un sopes, ésser un suro (algú)**

▷ **ésser un soca (algú)** (v.f.)

estar tocat de l'ala *SV*, no tenir prou enteniment / amb poc enteniment (*, R-M)

No sap que això està mal fet, està tocat de l'ala (També s'usa amb el verb *semblar*, amb el modificador *ben* en posició preadjectival i amb la forma *estar tocat*)

→ **estar tocat del bolet, no tocar-hi, no ésser-hi tot**

estar tocat del bolet *SV*, no tenir prou enteniment / amb poc enteniment (*, R-M)

No té prou capacitat per a fer-ho perquè està tocat del bolet / No sé si fa veure que és curt d'enteniment i si realment està ben tocat del bolet (També s'usa amb el verb *semblar*, amb el modificador *ben* en posició preadjectival i amb la forma *estar tocat*)

→ **estar tocat de l'ala, no tocar-hi, no ésser-hi tot**

faltar-li'n un tros (a algú) *O*, mancar a algú una part d'enteniment (A-M)

Si ho fas així et faràs mal. Que te'n falta un tros?

→ **faltar-li un bull** (a algú), **curt d'enteniment, ésser un tros de carn batejada**

faltar-li un bull (a algú) *O*, tenir poca intel·ligència (R-M)

Per molt que li ho expliquis no ho entendre, li falta un bull

→ **faltar-li'n un tros** (a algú), **no despenjar de gaire alt, dur la llanterna apagada, tenir una durícia al cervell, no calar-hi gaire, cap buit, no allargar gaire, no girar rodó, no ésser-hi tot, no tocar mall ni enclusa**

▷ **tocar-hi** (ant.)

feixuc d'enteniment *SA*, toix / curt d'enteniment, de poca intel·ligència (Fr, *)

No esperis que ho faci bé a la primera perquè és feixuc d'enteniment

→ **dur d'enteniment, llosc d'enteniment, dur de closca**

llosc d'enteniment *SA*, de poca intel·ligència (R-M)

És tan llosc d'enteniment que hom no sap de què parlar-li (R-M)

→ **feixuc d'enteniment, dur d'enteniment, curt d'enteniment, tenir un enteniment que es pot tallar, ésser un tros de carn batejada**

més beneït que el pa de munició *SA*, toix / dit per a referir-se a algú de poc enteniment o de poca intel·ligència (Fr, *)

Ets més beneït que el pa de munició! Sembla mentida que no entenguis el que et dic

→ **més beneït que una espardenyia**

més beneït que una espardenyia *SA*, [ésser] molt curt d'enteniment / dit per a referir-se a algú de poc enteniment o de poca intel·ligència (A-M, *)

El teu germà és més beneït que una espardenyia, a veure si el fas espavilar i que es pugui

presentar a tot arreu / De vegades sembla que hagi perdut l'enteniment, és més beneït que una espardenyia

→ **més beneït que una sabata, més beneït que el pa de munició, més curt que una màniga d'armilla, beneït del cabàs, ésser albercoc**

més beneït que una sabata *SA*, es diu d'una persona molt curta d'enteniment / dit per a referir-se a algú de poc enteniment o de poca intel·ligència (A-M, *)

En Biel és més beneït que una sabata, no durarà mai

→ **més beneït que una espardenyia, ésser un sabata, més ruc que una sabata**

més curt que el dia de sant Tomàs *SA*, de poca capacitat / [ésser] molt curt, especialment d'enteniment (R-M, A-M)

Aquest xicot és més curt que el dia de sant Tomàs, no gosa mai dir què vol / Aquest Joan és més curt que el dia de sant Tomàs. He mirat d'explicar-li el problema de tres maneres diferents i no ha entès un borrall (R-M, *)

→ **més curt que una cua de conill, més curt que una màniga d'armilla, curt d'enteniment, més curt que Lleonard, més curt que un talp**

més curt que Lleonard *SA*, [ésser] molt curt, especialment d'enteniment (A-M)

El Joan és més curt que Lleonard: és incapaç de lligar dues frases amb sentit

→ **més curt que una cua de conill, més curt que el dia de sant Tomàs**

[Vinaròs (A-M)]

més curt que un talp *SA*, [ésser] molt curt, especialment d'enteniment (A-M)

La gent diu que és molt espavilat, però jo el trobo més curt que un talp: no entén res del que li dius

→ **més curt que una cua de conill, més curt que el dia de sant Tomàs**

[Emp. (A-M)]

més curt que una mànega de guardapits *SA*, [ésser] molt curt, especialment d'enteniment (A-M)

Ets més curt que una mànega de guardapits

→ **més curt que una màniga d'armilla**

[Mall. (A-M)]

més curt que una màniga d'armilla *SA*, [ésser] molt curt, especialment d'enteniment (A-M)

Tinc un aprenent més curt que una màniga d'armilla; no entén mai res del que li mano (R-M)

→ **més curt que el dia de sant Tomàs, més beneït que una espardenyia, més ruc que una sopa, més curt que una cua de conill, més ruc que un paner**

▷ **més fi que l'or portuguès** (ant.)

● **més curt que una mànega de guardapits** (Mall.)

més ruc que una sabata SA, es diu d'una persona molt curta d'enteniment (A-M)

En Joaquim no n'encerta mai ni una, és més ruc que una sabata / ¿No te n'havies adonat que t'ho deia de broma? De vegades sembles més ruc que un sabatot (També s'usa amb els noms ase i sabatot)

→ **més ruc que una sopa, més ruc que un paner, ésser un sabata, més dur que una pedra d'esmolar, més dur que una sola de sabata, més beneit que una sabata**

no calar-hi gaire SV, no aprofundir, tenir poca intel·ligència (R-M)

Em penso que és una persona que no hi cala gaire, perquè ha fet coses ben poc sensates / Que vols dir que hi cala gaire, aquest? / Si hi calés una miqueta més, ja hauria trobat la causa del problema (També s'usa amb els quantificadors gens, més, una mica, etc.)

→ **no allargar gaire, no arribar més enllà, arribar poc enllà, faltari-li un bull** (a algú), **no girar rodó**

▷ **tocar-hi** (ant.)

no despenjar de gaire alt SV, ésser poc intel·ligent / ésser curt d'enteniment (R-M, A-M)

Amb el seu comportament ens ha demostrat que no despenja de gaire alt / Com que no despenja de més alt, no cal que pretenguis fer-li entendre la raó (També s'usa amb el quantificador més en posició preadverbial) (, R-M)*

→ **no allargar gaire, arribar poc enllà, no arribar més enllà, faltari-li un bull** (a algú), **tant n'hi ha i bon pes, dur la llanterna apagada**

no ésser ben tret d'oli SV, no estar completament bé del cap, ésser una mica curt d'enteniment (A-M)

De vegades penso que és toix, que no és ben tret d'oli

→ **curt d'enteniment, no tenir sal ni oli** (algú) [Olot (A-M)]

no ésser-hi tot SV, no tenir prou enteniment / ésser mancat d'enteniment, tenir pertorbades les facultats mentals, no actuar amb prou pertinència (R-M, EC)

*Fa unes rareses que sembla que no hi sigui tot / Es troba molt malament per culpa de la malaltia, però encara hi és tot i, de fet, parla clar com mai (R-M, *)*

→ **no saber quants dits té a la mà, no tenir dos dits de front, estar tocat de l'ala, estar tocat del bolet, faltari-li un bull** (a algú), **no tocar quarts ni hores**

no girar rodó SV, no tenir el cap clar, no pensar encertadament (A-M)

Aquest noi no gira rodó: li costa entendre el que li expliques (També s'usa amb el verb voltar)

→ **faltar-li un bull** (a algú), **no calar-hi gaire**

▷ **cap clar** (ant.)

[Emp. (A-M)]

no haver inventat la pólvora SV, ésser poc intel·ligent / estar dotat d'escàs enginy (R-M, IEC)

Pobre xicot, aquest no ha descobert la pólvora, és ben ignorant (També s'usa amb el verb descobrir)

→ **calçar pocs punts, no tenir sal ni oli** (algú), **no saber fer una «o» amb un got, cap de carabassa**

no saber fer una «o» amb un got SV, toix / ésser de poca intel·ligència, curt d'enteniment (Fr, *)

Com vols que pugui ajudar-te? Si no sap fer una «o» amb un got!

→ **no haver inventat la pólvora, no saber quants dits té a la mà**

▷ **no saber fer una «o» amb un cul de got** (p.ext.)

● **no sebre fer una «o» amb un tassó** (Mall.)

no saber quants dits té a la mà SV, toix / ésser de poca intel·ligència (Fr, *)

No li faràs entendre res perquè no sap quants dits té a la mà / Era una mica toix: no sabia ni quants dits tenia a la mà / De vegades sembla que no sàpigues quants dits tens a la mà!

→ **no ésser-hi tot, curt d'enteniment, no saber fer una «o» amb un got, no saber-se senyar**

no saber-se senyar SV, ésser molt curt d'enteniment (A-M)

Si no se sap senyar, com vols que faci bé això? No en serà capaç

→ **no saber quants dits té a la mà, no saber fer una o amb un got**

no tenir dos dits de seny SV, ésser molt curt d'enteniment (IEC)

No tenia dos dits de seny i els companys de classe li prenen el número / Si tingués dos dits de seny hauria acceptat aquella feina / Voleu dir que té dos dits de seny si es casa amb aquella noia? (També s'usa amb el nom enteniment)

→ **no tenir dos dits de front, no veure-hi dos dits de lluny, no tenir sal ni oli** (algú), **no tocar-hi**

▷ **tenir cap** (ant.)

no tenir sal ni oli (algú) SV, ésser un ximple, curt d'enteniment (A-M)

Aquest noi no té sal ni oli, no li facis cas

→ **no haver inventat la pólvora, no tenir dos dits de seny, no tocar-hi, semblar un ou sense sal, no ésser ben tret d'oli**

[Vallès (A-M)]

■ **no tocar mall ni enclusa** SV, no entendre les coses, ésser poc intel·ligent

Jo diria que no toca mall ni enclusa, perquè el que diu no té gens de sentit

→ **faltar-li un bull** (a algú), **no tocar-hi, dur la llanterna apagada**

▷ **clavar-ne una al mall i una altra a l'enclusa** (p.ext.)

■ **no tocar quarts ni hores** *SV*, no entendre les coses, ésser poc intel·ligent

El seu germà no toca quarts ni hores, li vaig explicar com funcionava el forn deu vegades i encara no ho ha entès

→ **no ésser-hi tot, no tocar-hi, dur la llanterna apagada, semblar un ou sense sal**
no veure-hi dos dits de lluny *SV*, ésser molt curt d'enteniment (EC)

A veure si s'espavila aquest noi, perquè ara per ara no hi veu dos dits de lluny

→ **no tenir dos dits de front, no tenir dos dits de seny, no veure un bou a tres passes, no veure-hi més enllà del nas, no trobar aigua a mar, tenir palla a l'ull**

no veure-hi més enllà del nas *SV*, no ésser perspicax / ésser curt de gambals (R-M, IEC)

No sap preveure les dificultats que li vénen a sobre; no hi veu més enllà del nas; es pensa que tot li anirà bé com fins ara (R-M)

→ **no allargar gaire, no veure-hi dos dits de lluny, no trobar aigua a mar, no veure un bou a tres passes, curt de gambals, tenir pa a l'ull**

semblar un ou sense sal *SV*, ésser un ximple, curt d'enteniment (A-M)

La Marta sembla un ou sense sal, es queda aturada i no respon les preguntes que li fan

→ **no tenir sal ni oli** (algú), **no tocar quarts ni hores**

tant n'hi ha i bon pes *O*, no arribar algú a més / es diu per a indicar que algú és curt d'enteniment, que no té més seny del que es manifesta / ésser una persona de pocs recursos, de poca intel·ligència i capacitat (R-M, A-M, *)

D'ell no se'n pot esperar gaire cosa; tant n'hi ha i bon pes; és molt curt d'enteniment / En Ramon és un tant n'hi ha i bon pes (R-M, *)

→ **no despenjar de gaire alt, no donar per més, arribar poc enllà**

[Vallès, Barc. (A-M); Moianès]

tenir el cap dur *SV*, costar-li, a algú, d'entendre les coses (EC)

Vol aprendre àlgebra, però té el cap dur i no sé si se'n sortirà (També s'usa amb el nom *testa* i amb els quantificadors *bastant*, *força*, *massa*, *molt*, etc. en posició preadjectival) (R-M)

→ **tenir la closca dura, dur de closca, coix del front, dur de cap, dur com una sola de sabata**

tenir el cervell estret *SV*, tenir poca capacitat mental (R-M)

No t'hi encaparris, que té el cervell estret i no li ho faràs entendre (També s'usa amb la forma *tenir un cervell estret*) (R-M)

→ **tenir un cervell de pardal, tenir la closca dura, cap de carbassa, cervell de mosquit, dur de cervell**

▷ **tenir llana al clatell** (p.ext.)

tenir pa a l'ull *SV*, no veure allò que pareix ben clar / no veure una cosa que és molt evident / no veure una cosa evident, palesa (A-M, EC, EC)
Que no veus que té pa a l'ull i que mai no entén res de res?

→ **tenir palla a l'ull, no veure-hi més enllà del nas, tenir una durícia al cervell**

tenir palla a l'ull *SV*, ésser poc intel·ligent (A-M)
No et molestis a explicar-li les coses, que té palla a l'ull i no entén res

→ **tenir pa a l'ull, no veure-hi dos dits de lluny**

tenir un cervell de pardal *SV*, tenir poc enteniment, pensar poc (R-M)

No veus que té un cervell de pardal? No comprèn res (També s'usa amb la forma *tenir cervell de pardal*)

→ **tenir el cervell estret, tenir un cervell de canari, cap de carbassa, tenir un enteniment que es pot tallar, cervell de mosquit, beneit del cabàs**

tenir un enteniment que es pot tallar *SV*, ésser molt grosser d'intel·ligència (A-M)

No intencis que ho entengui, perquè té un enteniment que es pot tallar

→ **tenir un cervell de pardal, lloc d'enteniment**

▷ **tenir un enteniment que vola** (ant.)

tenir una durícia al cervell *SV*, tenir poc enteniment (R-M)

No podràs fer-lo entrar en raó. Té una durícia al cervell i és incapaç d'entendre-ho (R-M)

→ **faltar-li un bull** (a algú), **tenir pa a l'ull, dur de cervell**

■ **tonto del cul** *SA*, dit per a referir-se despectivament a algú de poca intel·ligència, que té unes facultats intel·lectuals limitades

Aquest paio és tonto del cul. No hi ha manera que es tregui les matemàtiques

→ **cap gros, tros d'ase**

▷ **cony de** (p.ext.)

[tonto: mot no registrat a l'IEC]

tros d'ase *SN*, dit d'una persona molt estúpida, molt ase (EC)

Tros d'ase! Que no veus que si la galleda és foradada no s'arribarà a omplir mai?

→ **tros d'animal, ésser un tros de carn batejada, tros de suro, ésser un ase, cap d'ase, tros de quòniam, tonto del cul**

▷ **cony de** (p.ext.)

TOLERANT

tenir la consciència molt ampla *SV*, tenir la consciència poc estricta; ésser tolerant (IEC)
Ell té la consciència molt ampla. No és gaire estricte amb la seva filla

▷ **tenir la màniga ampla** (p.ext.), **ésser de la màniga ampla** (p.ext.), **tenir la mà blana** (p.ext.), **tenir la consciència feta amb exemples** (p.ext.)

tenir la màniga ampla *SV*, ésser tolerant / ésser molt indulgent (IEC, *)

L'Eulàlia té la màniga ampla, tot li està bé
→ **ésser de la màniga ampla, tenir la mà blana**

▷ **ésser de la màniga estreta** (ant.), **passar bou per bèstia grossa** (p.ext.), **tenir la consciència molt ampla** (p.ext.)

TOLERAR

deixar-se tallar la capa *SV*, transigir, cedir una part dels drets propis (A-M)

Ja veu que només el cerca per l'interès; però ell es deixa tallar la capa per no donar un disgust a la família que els va presentar (R-M)
→ **fer els ulls grossos, tancar els ulls** (a alguna cosa)

▷ **fer una capa mal tallada** (p.ext.)

● **deixar-se tallar un pam de sa capa** (Mall.)

[Or. (A-M)]

deixar-se tallar un pam de sa capa *SV*, transigir, cedir una part dels drets propis / ésser transigent, cedir una part dels drets propis (A-M, R)
Sempre se deixa tallar un pam de sa capa: mai no imposa sa seva opinió

▷ **fer una capa mal tallada** (p.ext.)

● **deixar-se tallar la capa** (Or.)

[Mall. (A-M)]

fer com qui no ho veu *SV*, dissimular / tolerar, deixar passar, quelcom aparentant no veure-ho (Fr, *)

No li agrada que fumi, però fa com qui no ho veu / El seu fill li ha agafat diners del moneder, però ha seguit llegint com qui no ho veu (El verb *fer* es pot ometre)

→ **fer els ulls grossos, passar** (alguna cosa) **per alt, tancar els ulls** (a alguna cosa), **passar** (alguna cosa) **en silenci**

fer els ulls grossos *SV*, tolerar, deixar passar, quelcom aparentant no veure-ho / fingir no veure allò que altri fa i que caldria evitar (IEC, A-M)

Hi ha algun dependent que arriba tard, però l'encarregat fa els ulls grossos i no els diu mai res (R-M)

→ **tancar els ulls** (a alguna cosa), **deixar-se tallar la capa, passar** (alguna cosa) **per alt, fer com qui no ho veu, passar** (alguna cosa) **en silenci**

▷ **passar bou per bèstia grossa** (p.ext.)

passar (alguna cosa) **en silenci** *SV*, tolerar / tolerar o deixar passar quelcom, aparentant no veure-ho (Fr, *)

Ha passat les dades negatives en silenci per mostrar bons resultats / Li va passar en silenci l'error perquè va ser l'únic que va cometre

→ **passar** (alguna cosa) **per alt, fer com qui no ho veu, tancar els ulls** (a alguna cosa), **fer els ulls grossos**

passar (alguna cosa) **per alt** *SV*, tolerar / tolerar o deixar passar quelcom, aparentant no veure-ho (Fr, *)

Va passar aquell comentari per alt perquè sabia que no l'havia dit amb el cor / Ha passat per alt que arribés tard perquè sempre és puntual

→ **fer els ulls grossos, fer com qui no ho veu, passar** (alguna cosa) **en silenci, tancar els ulls** (a alguna cosa)

tancar els ulls (a alguna cosa) *SV*, tolerar / deixar passar quelcom aparentant no veure-ho (R-M, *)
No sóc partidari de tancar els ulls quan es produeixen abusos d'aquesta mena; cal posar-los en evidència / Davant fets tan greus no podia tancar els ulls; havia de prendre-hi mesures (R-M)

→ **fer els ulls grossos, deixar-se tallar la capa, fer com qui no ho veu, passar** (alguna cosa) **per alt, passar** (alguna cosa) **en silenci**

▷ **ésser de la màniga ampla** (p.ext.)

TOMAR

parar la galta *SV*, oferir la cara per rebre un bes, una bufetada (IEC)

Li va fer un regal i va parar la galta perquè li donés les gràcies amb un petó

▷ **clavar-li els cinc dits a la cara** (a algú) (inv.), **estampar-li els cinc dits a la cara** (a algú) (inv.), **girar-li la cara** (a algú) (inv.), **plantar-li els cinc dits a la cara** (a algú) (inv.), **posar-li els cinc dits a la cara** (a algú) (inv.)

TOMBALLANT

a capgirells *SP*, donant tombs de manera irregular (R-M)

Van caure pel precipici a capgirells (Fr)

→ **de tomballons, a rebolcons, de rodolons**

de tomballons *SP*, caient i rodolant / [anar per terra] fent tombs (R-M)

El vaig veure anar de tomballons pendent avall (S'usa normalment amb els verbs *anar, caure*, etc.) (R-M)

→ **a rebolcons, de rodolons, a capgirells**

▷ **a tomballons** (v.f.), **a empentes i rodolons** (p.ext.), **a tombarelles** (p.ext.)

TOMBANT

al girant (d'algun lloc) *SP*, allà on canvia la direcció d'un camí / al punt on un camí, un riu, etc., fa volta (R-M, EC)

Estic al girant del carrer / El camí és molt curt i ja veuràs la casa al girant; no n'hi ha d'altra / Al girant el paisatge és completament diferent; sembla que no pugui ser (El complement es pot ometre) (*, R-M, R-M)

→ **al tombant** (d'algun lloc), **a tombar** (d'algun lloc)

al tombant (d'algun lloc) *SP*, allà on tomba un camí, un carrer, etc. (R-M)

La cansaladeria es troba al tombant del carrer principal / És una casa molt alta que trobaràs al tombant / Aquesta botiga és al tombant a mà dreta (El complement es pot ometre) (*, R-M, *)

→ **al girant** (d'algun lloc), **a tombar** (d'algun lloc)

TOMBAR

tombar (alguna cosa) **de quilla** *SV*, fer inclinar una embarcació sobre un dels seus costats fins que pel costat oposat la quilla resti descoberta per damunt de la superfície de l'aigua (EC)
Van tombar la nau de quilla (Només s'usa amb noms que denoten embarcacions com a complement)

TOMBARELLA

pegar voltes *SV*, fer cucaveles (tombarelles) (A-M)
Avui a gimnàs hem après a pegar voltes endavant i endarrere
[Val. (A-M)]

TOPAR

fer-se topadís *SV*, arranjar les coses per trobar-se amb algú (EC)
Sabia que a quarts de dotze seria al mercat, així que va mirar de fer-se topadís amb ella
→ **fer-se trobadís**

TOPAR-SE

trobar-se up a up *SV*, trobar-se front a, de cara / topar-se, envestir-se (IEC, A-M)
Tots dos estaven d'esquena, s'han girat alhora i s'han trobat up a up
▷ **de cara** (p.ext.), **de front** (p.ext.)

TÒPIC

1. (adj.) dit del producte que s'aplica exteriorment, damunt la pell o regió del cos afectada

d'ús extern *SP*, dit del medicament que hom aplica damunt la pell, els cabells i altres parts superficials del cos (IEC)

Per al dolor muscular li han receptat una pomada d'ús extern

▷ **d'ús intern** (ant.)

2. (m.) argument general que s'aplica a tots els casos anàlegs

lloc comú *SN*, tòpic / generalitat, generalització, clixé (R-M, *)

Dir que tots els anglesos són flegmàtics és un lloc comú; jo en conec que no ho són gens (R-M)

TÒRAX

caixa del pit *SN*, cavitat toràctica (IEC)

Li va caure una biga al damunt i li va ensorrar la caixa del pit; les costelles fracturades li van perforar el pulmó / Li feia mal la caixa del pit, de la caiguda (R-M)

▷ **post del pit** (p.ext.), **os del pit** (p.ext.)

TORBAR

fer tronar i ploure *SV*, fer anar la gent en renou, produir gran excitació entre la gent / fer-ho anar tot en renou (A-M, EC)

A la seva joventut, aquesta dona feia tronar i ploure; tenia un munt de pretendents (R-M)

→ **fer-ne de totes**, **esvalotar el galliner**, **esverar el galliner**

fer venir el ventre al coll (a algú) *SV*, molestar molt, fins a fer perdre la serenitat (A-M)

Els problemes d'en Jaume em van fer venir el ventre al coll

→ **fer tornar els ulls verds** (a algú)

▷ **treure-li els pixats del ventre** (a algú) (p.ext.)

[Eiv. (A-M)]

■ **portar** (algú) **de cap** *SV*, fer perdre el domini de si mateix

La Maria porta en Joan de cap, és tan bonica!

/ La tria de les rajoles de la cuina porta en Pere de cap, no acaba de decidir quines vol comprar

→ **fer ballar el cap** (a algú)

▷ **posar** (algú) **en roda** (p.ext.)

TORBAT

cor malalt *SN*, cor torbat per una passió (EC)

Des que va conèixer l'Èlia, té el cor malalt

TORÇAR-SE

girar-se un peu *SV*, torçar-se el peu (IEC)

S'ha entrebancat i s'ha girat un peu

TORN

donar la paraula (a algú) *SV*, donar l'autorització per a parlar en una reunió, assemblea, etc.

Després de l'exposició, el moderador va donar la paraula als assistents perquè fessin preguntes a l'orador / Va concedir la paraula al primer que la va demanar (També s'usa amb el verb *concedir*)

▷ **prendre la paraula** (inv.), **recobrar la paraula** (inv.), **tenir la paraula** (inv.), **demanar la paraula** (inv.)

ésser mà *SV*, en certs jocs, esp. de cartes, ésser el primer dins l'ordre en què han de jugar els diferents jugadors / en certs jocs de cartes o de fitxes, ésser el primer en l'ordre dels jugadors (IEC, EC)

Jo era mà i es va avançar a tirar l'altre, per això va ser una partida nul·la (R-M)

→ **tenir la mà**

▷ **guanyar** (alguna cosa) **per mà** (p.ext.)

tenir la mà *SV*, al joc de naips, tocar tirar seguint l'ordre / en certs jocs, esp. de cartes, ésser el

primer dins l'ordre en què han de jugar els diferents jugadors (R-M, IEC)

No et toca tirar a tu; és en Pere qui té la mà; seguim la dreta (R-M)

→ **ésser mà**

▷ **guanyar** (alguna cosa) **per mà** (p.ext.)

TORNA

per torna *SP*, com a rèplica / més del just (R-M, *)

Donar un llonguet per torna / A més del pes, t'hi afegeixo dues pomes per torna, perquè et compensi que són petites (EC, R-M)

→ **d'escreix**

▷ **de torna** (v.f.), **amb tot això** (p.ext.), **a causa de** (p.ext.), **a conseqüència de** (p.ext.)

TORNAR

desfer el camí *SV*, tornar endarrere pel mateix camí / caminar en direcció inversa a la que se seguia abans (IEC, A-M)

Quan ha arribat al teatre s'ha adonat que havia perdut les entrades i ha hagut de desfer el camí per veure si les trobava / Ha hagut de desfer tot el camí (També s'usa amb la forma *desfer tot el camí*) (*, EC)

→ **fer un pas endarrere, tornar sobre els seus passos**

▷ **desfer camí** (v.f.), **fer camí** (ant.), **cuitar camí** (ant.), **passar camí** (ant.), **fer mitja volta** (p.ext.)

fer mitja volta *SV*, (fer un) moviment semicircular pel qual algú o alguna cosa pren la posició oposada a la que tenia (EC)

Haurem de fer mitja volta i anar cap a la feina que, si no, farem tard / Nois! Mitja volta! (El verb *fer* es pot ometre en contextos imperatius)

▷ **desfer el camí** (p.ext.)

tocar mare *SV*, tornar al lloc o punt de partida (R-M)

Després de viatjar durant tres mesos van estar molt contents de tocar mare; ja enyoraven la família / Un dels goigs de viatjar és també el moment de tocar mare (R-M)

▷ **viatge rodó** (p.ext.)

TORNEIG

pas d'armes *SN*, a l'edat mitjana, exercicis de torneig consistents en la defensa d'un pas o passatge (EC)

A l'edat mitjana era molt freqüent la pràctica de pas d'armes

▷ **taula rodona** (p.ext.)

taula rodona *SN*, torneig mantingut per un cavaller o cavallers disposats a acceptar el repte de qui es presenti (EC)

No es pusca fer taula rodona si nós personalment no hi érem / Cavaller deu fer taules rodones (A-M)

▷ **pas d'armes** (p.ext.)

TORNEJAR

córrer canyes *SV*, figurar un torneig lluitant amb canyes en lloc de llances (IEC)

Quan érem petits jugàvem a córrer canyes

TORRÓ

barra de torrons *SN*, peça de torró de forma anàloga a la d'una rajola

Només queda una barra de torrons de Xixona (També s'usa amb el nom *taula*)

▷ **barra de torró** (v.f.)

TORT

al gairó *SP*, obliquament, inclinat a un o altre cantó (R-M)

No suporta que el seu home deixi els llibres a la lleixa al gairó

→ **de gairell, de costat**

▷ **de gairó** (v.f.)

de través *SP*, del revés / no de dret, segons una falsa direcció (R-M, EC)

Mirar de través / Fa dues passes bé i una de través (EC)

més tort que la justícia *SA*, es diu d'una cosa molt torta (A-M)

Aquest noi va més tort que la justícia

→ **més tort que una tafarra, més tort que un cep**

més tort que un cep *SA*, es diu d'una cosa molt torta (A-M)

Aquest arbre és més tort que un cep / Aquest nen puja més tort que un cep. Si els seus pares no hi posen remei, aviat els prendrà el pèl tant com vulgui

→ **més tort que una tafarra, més tort que la justícia**

més tort que una tafarra *SA*, molt tort (Fr)

Aquest cinturó és vell i més tort que una tafarra

→ **més tort que la justícia, més tort que un cep**

TORTAMENT

a la guerxa *SP*, a la torta, a la biorxa / no seguint una línia recta (A-M, *)

Sempre camina a la guerxa quan va begut / Aquella criatura va anar a la guerxa fins als vint mesos

→ **a la torta, de tort, de guerxo, a la xisclera**

[Men. (A-M)]

a la torta *SP*, no seguint una línia recta

Després de beure alcohol sempre camina a la torta

→ **a la guerxa, de guerxo, de gairell, a la xisclera, de tort, anar de gambirot**

a la xisclera *SP*, a la torta / no seguint una línia recta (IEC, *)

A fi d'adreçar qualche poc es viatge, que no vaja tan a la xisclera (A-M)

→ **a la torta, a la guerxa, de tort, de guerxo** [Mall. (A-M)]

de guerxo *SP*, de tort / no seguint una línia recta (EC, *)

Se n'anava de guerxo (EC)

→ **de tort, a la guerxa, a la torta, a la xisclera, anar de gambirot**

[Ross. (A-M)]

de tort *SP*, desviat, desequilibrat / no seguint una línia recta (R-M, IEC)

El vàrem veure bé; caminava de tort i va anar a caure a l'altra banda del camí / A l'hora de tancar la taverna, sempre hi havia algú que anava de tort / Posa el càntir de tort perquè s'ompli fins dalt / Porta el barret de tort (R-M, EC, *, *)

→ **de gairell, de cantó, de guerxo, a la guerxa, a la torta, a la xisclera, anar de gambirot**

TOS

tos de gos *SN*, la (tos) que té un so sec, sense ressonància (A-M)

Quina tos de gos que tens! Vés a la farmàcia a comprar un xarop!

→ **tos seca**

▷ **tos tova** (ant.)

● **tos de ca**

■ **tos de missa d'onze** *SN*, tos falsa, poc greu *No tens gens de febre i fas bona cara. Així que no m'enganyis amb tos de missa d'onze, que avui aniràs a escola*

tos seca *SN*, tos que no va acompanyada d'expectoració (IEC)

Fa molts dies que té tos seca i per això ha anat al metge

→ **tos de gos**

▷ **tos tova** (ant.), **estovar-se-li la tos** (a algú) (p.ext.)

■ **tos tova** *SN*, tos que va acompanyada d'expectoració

Després de dues setmanes d'antibiòtics només li queda una tos tova que com a mínim el deixa dormir tranquil a les nits

▷ **tos seca** (ant.), **tos de gos** (ant.), **estovar-se-li la tos** (a algú) (p.ext.)

TOSSUDAMENT

tant sí com no *SAdv*, indefectiblement / costi el que costi, de tota manera / de tota manera, independentment de tot (R-M, IEC, EC)

Ja li vam dir que faria tard si no anava directament a l'estació, però ell, tant sí com no, va voler aturar-se a comprar unes revistes i se li va escapar el tren (R-M)

→ **tant si vol com si no vol**

TOSSUT

cap quadrat *SN*, expressió usada per a referir-se a una persona molt tossuda / tenir opinions fixes (*, R-M)

No acceptarà mai el nostre punt de vista; és un cap quadrat i no transigirà / En Joan és molt cap quadrat; no hi ha manera de fer-lo entrar en raó (R-M, *)

→ **dur de cap, fort de morro**

dur de cap *SA*, difícil de convèncer / ésser entestat (*, R-M)

No el fareu pas canviar de parer; és massa dur de cap (També s'usa amb els noms *clepsa*, *testa* i *xolla*) (R-M)

→ **dur de pelar, tossut com una mula guita, tenir el cap dur, tenir la closca dura, cap quadrat, fort de morro**

▷ **cap dur** (v.f.)

ésser un marrà *SV*, (ésser un) home caparrut, tossut (A-M)

No l'intentis fer canviar d'opinió, aquest home és un marrà (També s'usa amb la forma *ésser molt marrà*)

→ **ésser una mula, més tossut que un marrà, tossut com un marrà**

[Olot, Solsona, Lluçanès, Vallès (A-M)]

■ **ésser una mula** *SV*, ésser molt obstinat, tossut *És inútil! En Joan és una mula, no el convenceràs*

→ **ésser un marrà, tossut com una mula guita, més tossut que una mula guita, més tossut que una mula**

fort de morro *SA*, tenaç, tossut, que no canvia fàcilment d'opinió o de propòsits (A-M)

Era tan fort de morro que ningú no gosava intentar fer-lo canviar d'opinió

→ **dur de cap, ésser del morro fort, cap quadrat**

ja pots xiular, si l'ase no vol beure *O*, dit per a denotar la inutilitat d'insistir prop de qui està decidit a no fer el que li diuen (EC)

En Màrius mai no farà el que li demanes. Ja pots xiular, si l'ase no vol beure

→ **no en farem res, de dir el rosari fort**

més tossut que un aragonès *SA*, es diu de persones o animals molt testarruts (A-M)

El Joan és més tossut que un aragonès: encara que li he dit que el problema no té solució s'entesta a buscar-ne una

→ **tossut com un aragonès, tossut com una mula guita, més tossut que un ase, tossut com una banya de marrà, més tossut que un marrà, tossut com una banya de bou, més tossut que una banya de bou, tossut com un marrà, més tossut que una mula, tossut com un ase**

més tossut que un ase *SA*, es diu de persones o animals molt testarruts (A-M)

En qüestions de feina és més tossuda que un ase: tot s'ha de fer com diu ella

→ **tossut com un ase, més tossut que un aragonès, tossut com una mula guita, tossut com una banya de marrà, més tossut que un marrà, tossut com una banya de bou,**

més tossut que una banya de bou, tossut com un marrà, més tossut que una mula més tossut que un marrà SA, es diu de persones o animals molt testarruts (A-M)

És més tossut que un marrà: s'entesta a escriure els informes a màquina, tot i que té un ordinador i una impressora nous

→ **tossut com un marrà, tossut com un ase, ésser un marrà, tossut com una mula guita, més tossut que un ase, tossut com una banya de marrà, tossut com una banya de bou, més tossut que una banya de bou, més tossut que una mula**

més tossut que una banya de bou SA, es diu de persones o animals molt testarruts (A-M)

Quan li entra una idea al cap, no hi ha forma de fer-lo canviar de parer. És més tossut que una banya de bou

→ **tossut com una banya de bou, més tossut que un aragonès, tossut com una mula guita, més tossut que un ase, tossut com una banya de marrà, més tossut que un marrà, més tossut que una banya de bou, tossut com un marrà, més tossut que una mula**

més tossut que una mula SA, [ésser] molt obstinat (IEC)

*No ha volgut de cap manera prendre la medicina; és més tossut que una mula; no l'he pogut convèncer / El teu germà és més tossut que una mula: és molt insistent i sempre se surt amb la seva (R-M, *)*

→ **més tossut que una mula guita, més tossut que un aragonès, tossut com una mula guita, més tossut que un ase, ésser una mula, més tossut que un marrà, tossut com una banya de bou, més tossut que un marrà**

més tossut que una mula guita SA, es diu de persones o animals molt testarruts (A-M)

A l'hora de sopar hi ha dies que es posa més tossut que una mula guita i no hi ha manera que es prengui la sopa

→ **tossut com una mula guita, més tossut que una mula, més tossut que un aragonès, més tossut que un ase, ésser una mula, més tossut que un marrà, tossut com una banya de bou, més tossut que una banya de bou, tossut com un marrà**

no en farem res, de dir el rosari fort O, es diu quan es veu la impossibilitat de convèncer algú amb advertiments o consells (A-M)

Mira que li diem vegades que no faci el que està fent, però no en farem res, de dir el rosari fort. És massa tossut

→ **ja pots xiular, si l'ase no vol beure** [Emp. (A-M)]

tenir el cap dur SV, ésser tossut (EC)

No cal que insistim; ja ha dit que no i té el cap

*dur; no crec que canviï de criteri / Té la testa dura i no parerà fins a aconseguir-ho (També s'usa amb el nom testa i amb els quantificadors bastant, força, molt, etc. en posició preadjectival) (R-M, *)*

→ **tenir la closca dura, dur de cap**

■ **tenir els collons quadrats** SV, ésser molt tossut, no gens disposat a deixar-se conduir per altri *No el faràs canviar d'opinió: té els collons quadrats / No va cedir mai davant de les pressions: d'això se'n diu tenir-los quadrats (També s'usa amb la forma tenir-los quadrats)*

→ **tenir els collons ben posats, tenir la closca dura**

tenir la closca dura SV, ésser tossut (EC)

En Joan té la closca dura. Quan se li posa una idea al cap, no para fins a aconseguir el que vol / Té la closca molt dura i si ha decidit això no canviarà d'opinió (També s'usa amb els quantificadors bastant, força, molt, etc. en posició preadjectival)

→ **tenir el cap dur, dur de cap, tenir els collons quadrats**

tossut com un aragonès SA, es diu de persones o animals molt testarruts (A-M)

El meu pare és tossut com un aragonès: li he dit mil vegades que ha de caminar més, però no em fa cas

→ **tossut com un ase, més tossut que un aragonès, tossut com una mula guita, més tossut que un ase, tossut com una banya de marrà, més tossut que un marrà, tossut com una banya de bou, més tossut que una banya de bou, tossut com un marrà**

tossut com un ase SA, es diu de persones o animals molt testarruts (A-M)

*Quan no vol fer una cosa és tossut com un ase; no hi ha manera d'obligar-l'hi / No ho vol fer de cap manera, és tossut com un ruc (També s'usa amb el nom ruc) (R-M, *)*

→ **més tossut que un ase, tossut com un marrà, tossut com un aragonès, tossut com una mula guita, tossut com una banya de bou, més tossut que un marrà, més tossut que un aragonès, tossut com una banya de marrà, més tossut que una banya de bou**

▷ **tretze són tretze** (p.ext.)

tossut com un marrà SA, es diu de persones o animals molt testarruts (A-M)

No hi ha manera que em faci cas. Ell sempre va a la seva: és tossut com un marrà

→ **més tossut que un marrà, tossut com un ase, més tossut que un aragonès, tossut com una mula guita, més tossut que un ase, tossut com una banya de marrà, ésser un marrà, més tossut que una banya de bou, més tossut que una mula**

▷ **tretze són tretze** (p.ext.)

tossut com una banya de bou SA, es diu de persones o animals molt testarruts (A-M)

Quan li parles d'aquest tema es posa tossut com una banya de bou: no hi ha manera de fer-lo canviar d'opinió

→ **tossut com un ase, més tossut que una banya de bou, més tossut que un aragonès, tossut com una mula guita, més tossut que un ase, tossut com una banya de marrà, més tossut que un marrà, tossut com un marrà, més tossut que una mula**

tossut com una banya de marrà SA, es diu de persones o animals molt testarruts

Costarà fer-li entendre el que hem acordat, perquè és tossut com una banya de marrà

→ **més tossut que un aragonès, tossut com una mula guita, més tossut que un ase, més tossut que un marrà, tossut com una banya de bou, més tossut que una banya de bou, tossut com un marrà, més tossut que una mula, tossut com un ase**

tossut com una mula guita SA, es diu de persones o animals molt testarruts (A-M)

*Té una amiga tossuda com una mula guita: no hi ha manera de fer-la anar al cinema (També s'usa amb la forma *tossut com una mula*)*

→ **tossut com un ase, més tossut que una mula, més tossut que una mula guita, més tossut que un aragonès, més tossut que un ase, ésser una mula, més tossut que un marrà, tossut com una banya de bou, tossut com un marrà, tossut com un ase**

TOT

sac i peres SCoord, completament tot (IEC)

Va posar-hi la carn, les verdures i els llegums, tot a l'olla. Sac i peres!

▷ **voler es sac i ses peres** (p.ext.)

tot quant SN, tot allò que, totes les coses que (EC)

Li robaren tot quant portava (EC)

tota cosa SQ, tot / unes coses i altres sense excepció (EC, *)

Tota cosa del món és passadora

▷ **totes les coses** (v.f.), **totes coses** (v.f.)

TOTAL

en suma SP, tot comptat / ajuntant tot (IEC, *)

En suma, li deuen sis-cents euros

→ **en total, en conjunt, tot plegat, tot junt**

en total SP, entre tot / tot comptat, ajuntant-ho tot (A-M, *)

En total, hem cobrat trenta pessetes (A-M)

→ **en suma, tot plegat, tot junt**

TOTALITAT

el món i la bolla SCoord, la totalitat / totes les coses (R-M, *)

No estan mai contents; tot els sembla poca cosa; es deuen pensar que se'ls ha de donar el

món i la bolla per la poca feina que han fet! (R-M)

TOTALMENT

del tot SP, en el grau màxim (R-M)

L'havien ensarronat del tot / Anava del tot armat / Va acabar del tot les relacions amb aquell jove (R-M)

▷ **amb tots els ets i uts** (p.ext.)

fins a les ungles del peu SP, totalment, fins a l'extrem (A-M)

Que siguin maleïts tots els teus membres des del vèrtex del cap fins a les ungles del peu (A-M)

→ **de cap a peus**

▷ **fins a les ungles dels peus** (v.f.)

TOTHOM

■ **a xanco i manco** SP, a tothom sense excepció

*Ho va escampar a xanco i manco (S'usa amb els verbs *dir, escampar*, etc.)*

→ **tot xanco i manco**

▷ **a so de campanes** (p.ext.)

[xanco: mot no registrat a l'IEC]

des del gegant a En Magarrinyes SP, indica tothom sense excepció, o sia, tots els ciutadans, des del més alt fins al més baix (A-M)

Al ball de fi de festa major hi està convidat des del gegant a En Magarrinyes

→ **tot xanco i manco, tot gat i fura, el món i la bolla, tot el món, tot déu, Déu i sa mare**

[Barc. (A-M)]

■ **Déu i sa mare** SCoord, tothom sense excepció

Es va assabentar d'aquell secret Déu i sa mare

→ **tot Déu, tot el món, tot gat i fura, tot xanco i manco, des del gegant a En Magarrinyes, el món i la bolla, tot Cristo**

el món i la bolla SCoord, tothom, una gran generació (A-M)

A la plaça, hi havia el món i la bolla

→ **tot xanco i manco, des del gegant a En Magarrinyes, tot gat i fura, tot el món, tot déu, mig món, Déu i sa mare**

qui més qui menys SCoord, expressió usada per a referir-se a tothom

*Tots hem donat qui més qui menys: tu també has de donar alguna cosa / Qui més qui menys, ha sentit a parlar del mal de les vaques boges (EC, *)*

■ **tot Cristo** SQ, expressió que indica tothom sense excepció

És una celebració multitudinària: hi assistirà tot Cristo

→ **tot déu, Déu i sa mare, tot el món**

tot déu SQ, tothom / expressió que indica tothom sense excepció (R-M, *)

Quan ell es va posar a cridar d'aquella manera, tot déu va callar; els va deixar esporuguits (R-M)

→ **tot Cristo, tot el món, tot gat i fura, tot xanco i manco, des del gegant a En Magarrinyes, el món i la bolla, Déu i sa mare tot el món** *SCoord*, tothom / expressió que indica tothom sense excepció (IEC, *)

Tot el món té por de la guerra atòmica / Tot el món ho sap, això / Ja no temo res, ho diré davant tot el món (R-M, Fr, EC)

→ **tot déu, tot xanco i manco, des del gegant a En Magarrinyes, tot gat i fura, el món i la bolla, mig món, Déu i sa mare, tot Cristo**

▷ **tot lo món** (v.f.)

tot gat i fura *SCoord*, tothom / expressió que indica tothom sense excepció (R-M, *)

No s'escapa res de la seva tafaneria: sap la història de tot gat i fura del seu veïnat

→ **tot déu, tot xanco i manco, des del gegant a En Magarrinyes, el món i la bolla, tot el món, Déu i sa mare**

tot xanco i manco *SCoord*, tothom sense excepció (A-M)

A la festa hi anirà tot xanco i manco (A-M)

→ **tot gat i fura, el món i la bolla, tot el món, tot déu, Déu i sa mare, a xanco i manco, des del gegant a En Magarrinyes**

[xanco: mot no registrat a l'IEC]

tots i cadascun *SCoord*, tots sense excepció (IEC)

Tots i cadascun dels membres d'aquell grup duïen una corbata estampada

TOU

tou com una anxova *SA*, [ésser] molt bla (A-M)

Aquest pa és tou com una anxova: no l'hauries d'haver guardat en una bossa de plàstic

→ **tou com la cera, tou com una figa**

▷ **dur com una sola de sabata** (ant.), **dur com una post** (ant.), **dur com una pedra** (ant.), **dur com un os** (ant.)

tou com una figa *SA*, molt tou (R-M)

Ens van vendre un pa tou com una figa; tot era molla gairebé crua / Aquesta poma està tova com una figa: jo no me la menjaria pas (També s'usa ometent l'adjectiu) (R-M)

→ **tou com la cera, tou com una anxova**

▷ **dur com una sola de sabata** (ant.), **dur com una post** (ant.), **dur com una pedra** (ant.), **dur com un os** (ant.)

TOVALLA

joc de taula *SN*, conjunt de tovalles i tovallons per a parar una taula (IEC)

Li han comprat un joc de taula / Li agraden els jocs de taula brodats a mà (EC, *)

▷ **joc de llit** (p.ext.)

TRABUCABLE

de trabuc *SP*, dit dels vagons, vagonetes, etc., que hom descarrega tot trabucant-los com

els camions de trabuc o els carros de trabuc (EC)

El seu camió és de trabuc

TRABUCAR-SE

dir una cosa per una altra (a algú) *SV*, dir involuntàriament un concepte per un altre (EC) *Amb els nervis del moment, em va dir una cosa per una altra i ens vam confondre de lloc* (També s'usa amb les formes *dir una cosa per l'altra* (a algú) i *dir una cosa per altra* (a algú))

→ **creuar-se-li els cables** (a algú)

TRAÇAR

aixecar un pla *SV*, projectar i dibuixar un pla / prendre sobre el terreny les mesures necessàries per a traçar-lo (EC, IEC)

Al matí han vingut a aixecar un pla per a engrandir el magatzem

TRACTABLE

ésser de bona jeia *SV*, dit de la persona tractable, que es porta bé amb els altres (EC)

Tots els veïns som de bona jeia, en aquesta escala / Semblava de bona jeia, però tenia molt mal caràcter (També s'usa amb el verb *semblar* i amb el quantificador *molt* en posició preadjectival)

→ **tenir bona jeia**

▷ **ésser de mala jeia** (ant.), **ésser de mala llet** (ant.), **home de pocs amics** (ant.), **bo d'agombolar** (p.ext.)

TRACTAMENT

1. manera de tractar (algú o alguna cosa)

la vostra discreció *SD*, tractament honorífic que hom donava a certes autoritats i que corresponia al de discret (EC)

Deixem aquest afer a la vostra discreció

2. conjunt de mitjans higiènics, farmacològics i quirúrgics que es posen en pràctica per a guarir o alleujar una malaltia

en tractament *SP*, dit per a indicar que algú està sotmès a un procés de cura, teràpia, medicació, etc.

Portava molt de temps malalt, però ara està en tractament i sembla que cada dia es troba millor (S'usa normalment amb els verbs *estar*, *posar*, etc.)

▷ **posar-se bé** (p.ext.), **posar-se bo** (p.ext.), **en convallescència** (p.ext.)

TRACTANT

d'igual a igual *SP*, expressió amb què hom indica que algú tracta un altre com el seu igual, o que dues persones es tracten com a iguals (EC)

Parla al seu cap d'igual a igual / Acostuma a tractar son pare d'igual a igual (EC, *)

→ **tractar** (algú) **de tu, dir** (algú) **de tu**

▷ **braç a braç** (p.ext.), **de tu a tu** (p.ext.)

TRACTANT-SE

en fet de SP, tractant de / en qüestió de tal cosa (R-M, A-M)

No té cap experiència en fet d'operacions de borsa / En fet de qualitats de vins és un bon entès (R-M)

→ **en matèria** (d'alguna cosa)

en matèria (d'alguna cosa) *SP*, quan es tracta de (IEC)

És molt delicat en matèria d'honor (IEC)

→ **en fet de**

TRACTAR

donar llibertats (a algú) *SV*, permetre un tracte de molta familiaritat (EC)

Si vas donant llibertats als treballadors, t'acabaran prenent el pèl / No li donis tantes llibertats, que després no et respectarà (També s'usa amb el verb *concedir* i amb els quantificadors *massa, més, tant*, etc. en posició prenominal) (*, EC)

▷ **donar llibertat** (a algú) (v.f.), **permetre's llibertats** (inv.), **prendre's llibertats** (inv.)

fer diferències *SV*, donar tractaments desiguals subjectivament a diverses persones o a diverses coses (EC)

No és un bon mestre, perquè fa diferències entre els seus estudiants

permetre's llibertats *SV*, demostrar, algú, amb les seves accions o la seva actitud, una familiaritat excessiva o impròpia envers un altre o els altres (EC)

Es permet llibertats amb el seu cap quan s'hauria de comportar d'una manera més professional / No et permetis tantes llibertats amb el teu pare, que se li acaba la paciència (També s'usa amb els quantificadors *massa, més, tant*, etc. en posició prenominal)

→ **prendre's llibertats**

▷ **permetre's llibertat** (v.f.), **donar llibertats** (a algú) (inv.)

portar (algú) **amb palmes d'or** *SV*, obsequiar molt algú, tractar-lo amb grans demostracions d'afecte (A-M)

En aquell hotel porten els clients amb palmes d'or / Tant me som agraït jo com dins sa casa he entrat; tant cunyada com cunyat me duïen amb palmes d'or (cançó pop. mall.) (També s'usa amb la forma *portar* (algú) *amb palmes* i amb el verb *dur*) (A-M)

→ **tractar** (algú) **com un rei, tractar** (algú) **com un senyor**

▷ **portar-se bé** (amb algú) (p.ext.)

prendre's llibertats *SV*, demostrar, algú, amb les seves accions o la seva actitud, una familiari-

tat excessiva o impròpia envers un altre o els altres (EC)

Quines llibertats es pren, aquest mocós! / Últimament s'agafa moltes llibertats (També s'usa amb el verb *agafar* i amb els quantificadors *massa, més, molt, tant*, etc. en posició prenominal) (EC, *)

→ **permetre's llibertats**

▷ **prendre's llibertat** (v.f.), **donar llibertats** (a algú) (inv.), **prendre's la llibertat** (de fer alguna cosa) (p.ext.)

ANT

no voler peres (amb algú) *SV*, no voler tractes o baralles amb algú per por de sortir-ne perjudicat / no voler enfrontaments, sia per timidesa, precaució o respecte (A-M, R)

No vull peres amb ell perquè és un malcarat / Amb es senyor, l'amo en Xec no hi volia peres (*, A-M)

→ **no mirar la cara** (a algú)

▷ **no parlar** (amb algú) (p.ext.), **estar llest** (per algú) (p.ext.), **no passar-li de les dents** (a algú) (p.ext.), **no poder veure** (algú) (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

TRACTE

tractes prenyats *SN*, tractes poc clars, que poden tenir conseqüències imprevistes / pacte lleoní o abusiu o el que per la seva complexitat permet interpretacions oposades (R-M, EC)

Cal fer un contracte ben clar i estrictament legal; no vull tractes prenyats; solen portar mal resultat / No m'agraden els tractes prenyats. Vull les coses clares (R-M)

▷ **tracte prenyat** (v.f.), **amb mitges tintes** (p.ext.)

TRAÇUT

■ **ésser un artista** *SV*, dit per a referir-se a la persona que té habilitat, traça, destresa

És un artista; ha pogut reparar fàcilment la cadira que s'havia trencat

→ **ésser un manetes, tenir bones mans**

▷ **ésser el sastre dels gegants** (ant.), **treballar com una fada** (p.ext.)

tenir bona grapa *SV*, mà / tenir molta habilitat, traça (Fr. *)

És un escultor que té bona grapa / Té molt bona grapa per a escriure (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival) (*, IEC)

→ **tenir bones mans, tenir mans de plata, tenir manetes**

▷ **ésser un butxaques** (ant.)

tenir manetes *SV*, ésser molt traçut (IEC)

Per fer aquesta reparació al transistor cal tenir manetes; no en sap qualsevol operari / Segur que ell ho sap arreglar, té moltes manetes

(També s'usa amb els quantificadors *força*, *molt*, etc. en posició prenominal) (R-M, *)

→ **tenir mans de fada, ésser un manetes, tenir mà, tenir bones mans, tenir dits, tenir mans de plata, tenir ungles, tenir bona grapa**

▷ **tenir grapes en comptes de mans** (ant.)

TRADICIONAL

fet a l'antiga SA, que té idees i concepcions pròpies de temps passats

És un home fet a l'antiga, no li parlis de car-sar-se pel civil

→ **pastat a l'antiga**

pastat a l'antiga SA, que té idees i concepcions pròpies de temps passats

És un home pastat a l'antiga i no accepta les relacions entre homosexuals

→ **fet a l'antiga**

TRADICIONALMENT

a l'antiga SP, com es feia en temps passat / a la manera antiga (R-M, IEC)

Ell no és gens partidari de la intervenció de l'home en les feines de la llar si la dona també treballa fora; no m'estranya, perquè ja sé que pensa a l'antiga, que no segueix el ritme del nostre temps / L'habitació on dormia l'àvia estava decorada a l'antiga (R-M, *)

→ **a l'antigor, a l'antigalla**

▷ **passat de moda** (p.ext.), **d'època** (p.ext.)

a l'antigalla SP, com es feia en temps passat / a la moda de l'antigor (R-M, IEC)

La casa està parada a l'antigalla, amb mobles feixucs i sense cap gràcia; caldria renovar-ho tot (R-M)

→ **a l'antigor, a l'antiga**

a l'antigor SP, a la moda o manera antiga (IEC)

No sap seguir el corrent de les circumstàncies; tot ho fa a l'antigor; sembla més vell que no és / És un home educat a l'antigor (R-M)

→ **a l'antiga, a l'antigalla**

a la nostrada SP, segons les formes que són característiques de la terra de cadascú / a la manera nostra (R-M, IEC)

Cal procurar que les festes majors es facin a la nostrada; les formes forasteres no han de desplaçar les nostres tradicions / Vam cuinar l'escudella a la nostrada (R-M)

▷ **a la manera de** (p.ext.)

des de sempre SP, des d'antic, tradicionalment (IEC)

Això ho fem així des de sempre / És una família apreciada al poble des de sempre

TRADUCTOR

intèrpret jurat SN, intèrpret que en els tribunals o jutjats tradueix declaracions o oficis (IEC)

Durant el judici necessitarem un intèrpret jurat (També s'usa amb el nom *traductor*)

TRÀFIC

tràfic de blanques SN, comerç efectuat amb dones que hom destina a la prostitució, esp. en un país estranger (IEC)

Han detingut els caps d'una xarxa de tràfic de blanques

▷ **mercat negre** (p.ext.)

TRÀGIC

ANT

no arribar la sang a la mar O, es diu d'una baralla o incident que sembla molt greu però probablement no portarà conseqüències tràgiques (A-M)

Hi va haver molt d'enrenou, però no va arribar la sang a la mar

→ **no arribar la sang al riu, no fer-s'hi sang**

no arribar la sang al riu O, no ésser greu / frase usada per a referir-se a una baralla o incident d'aparença molt greu però que no portarà conseqüències tràgiques (R-M, IEC)

Ara crida molt, però no arribarà la sang al riu; ja veuràs com li passarà de seguida l'enrabiada / S'han dit paraules gruixudes però no pateixis que la sang no arribarà al riu (R-M, *)

→ **no arribar la sang a la mar, no fer-s'hi sang**

▷ **aquesta sí que és blava** (ant.), **deixar córrer** (alguna cosa) (p.ext.)

TRAGINER

anar al tragí SV, fer de tragner (IEC)

El seu pare anava al tragí, era d'una família modesta

TRAÏCIÓ

a traïció SP, traïdorament / mancament a la lleialtat, amb traïdoria (R-M, IEC)

El van escometre a traïció i no va poder defensar-se / Les coses fetes a traïció són pròpies de persones vils / El lladre detingut per la policia ha confessat a traïció els noms dels seus companys en el robatori (R-M, R-M, *)

→ **de traïdor**

cop baix SN, mala passada, acció malintencionada o indigna contra algú (IEC)

El fet de no aprovar l'última assignatura de la carrera que li quedava pendent ho va interpretar com un cop baix

→ **mala jugada, mala passada, joc brut**

▷ **punyalada a l'esquena** (p.ext.)

■ **punyalada a l'esquena** SN, expressió usada per a referir-se a una traïció

Allò que em va fer fou una punyalada a l'esquena; una cosa així no se li fa a un amic

▷ **cop baix** (p.ext.), **puntada de peu** (p.ext.)

TRAÏDOR

cara de nyau-nyau SN, es diu dels traïdors (IEC)

És un cara de nyau-nyau, va prometre que no confessaria el frau a Hisenda, però ha delatat els socis

→ **ésser un Judes, ésser un puta manyac, més traïdor que un matxo, més traïdor que una mula**

ésser un Judes *SV*, (ésser un) home traïdor (EC)
No et refiïs d'en Pere, que és un Judes

→ **ésser un puta manyac, cara de nyau-nyau, més traïdor que un matxo, més traïdor que una mula**

▷ **cara de Judes** (p.ext.), **ésser del coll tort** (p.ext.), **ésser un llop amb pell d'ovella** (p.ext.)

ésser un puta *SV*, despectiu que s'aplica a persones per a expressar la seva condició de dolentes, perilloses, difícils, etc.

És un puta: sempre traeix la gent que confia en ell / No et refiïs d'aquest home, que és molt puta (També s'usa amb els quantificadors *bastant, molt*, etc. en comptes de *un* i ometent el quantificador) (*, A-M)

ésser un puta manyac *SV*, (ésser un) home astut, traïdor, hipòcrita, que obra malèvolament però ho dissimula (A-M)

No li facis confiança, és un puta manyac / S'ensumava que la sòcia del seu fill era una puta manyaga i que li prendria tot el que tenia

→ **ésser un Judes, ésser un llop amb pell d'ovella, ésser del coll tort, cara de nyau-nyau, gata maula, fer la puta i la Ramoneta, tenir cops amagats**

mentir com l'ànima de Judes *SV*, ésser molt fals, traïdor o mentider (A-M)

Jo amb ell no hi faria tractes, perquè menteix com l'ànima de Judes

→ **ésser fals com l'ànima de Judes**

més traïdor que un matxo *SA*, es diu d'una persona o bèstia molt traïdora (A-M)

Aquest gat és més traïdor que un matxo: esgarrapa de seguida / Aquest és més traïdor que un matxo, mai no fa el que promet

→ **més traïdor que una mula, cara de nyau-nyau, ésser un Judes**

més traïdor que una mula *SA*, traïdor / es diu d'una persona o bèstia molt traïdora (Fr, *)
Surt amb un noi que és més traïdor que una mula

→ **més traïdor que un matxo, cara de nyau-nyau, ésser un Judes**

tenir cara d'ovella i urpes de llop *SV*, (tenir) cara de malícia (IEC)

Ha comès un desfalc a l'empresa. Recordes que t'havia dit que tenia cara d'ovella i urpes de llop?

→ **tenir paraules de sant i obres de diable, parlar d'ovella i mossegar de llop, tenir paraules d'ovella i fets de llop, tirar la pedra i amagar la mà, cap d'ovella i gar-**

res de llop, cara de Dijous Sant i fets de Carnestoltes

▷ **amagar ses ungles com es moixos** (p.ext.), **cara de Judes** (p.ext.)

tenir cops amagats *SV*, actuar amb traïdoria (R-M)

No et fiïs d'ell; té cops amagats i tard o d'hora t'enredarà / Alerta! que aquest et pot sortir amb un cop amagat. (També s'usa amb les formes *amb cops amagats* i *amb un cop amagat*) (R-M, *)

→ **ésser un puta manyac**

▷ **tenir mals jocs** (p.ext.)

TRAÏDORIA

de traïdor *SP*, amb traïdoria / amb cautela per a assegurar la comissió d'una malesa sense córrer cap risc (IEC, *)

Va obrar de traïdor

→ **a traïció**

▷ **jugar-la** (a algú) (p.ext.)

TRAIR

donar el bes de Judes (a algú) manifestar amor fals, anar amb traïció (P)

Amb aquelles paraules, va donar el bes de Judes al seu millor amic / Fent-me allò, em va donar el bes de Judes, mai més no confiaré en ell

jugar-la (a algú) *SV*, fer amb malícia i engany alguna cosa que el perjudica / violar la fidelitat que hom deu a algú o a alguna cosa (EC, *)
Ha descobert el seu secret i l'ha explicat a tot-hom. L'ha jugat a ella i a la seva família

→ **jugar una mala partida** (a algú), **vendre la sang** (d'algú)

▷ **mala jugada** (p.ext.), **de traïdor** (p.ext.)

vendre la sang (d'algú) *SV*, fer traïció a algú / traïr-lo per una recompensa (A-M, Fr)

Es vendria la sang de la seva mare per tenir més diners, és un avar

→ **jugar-la** (a algú)

TRAMITANT-SE

en tràmit *SP*, pendent de resolució (R-M)

La teva demanda és en tràmit; aviat serà aprovada (S'usa normalment amb els verbs *estar* i *tenir*) (R-M)

→ **en marxa**

▷ **en cartera** (p.ext.), **en estudi** (p.ext.)

TRAMPEJAR

1. (v. intr.) fer trampes

fer la patota (a algú) *SV*, preparar un engany als companys de joc o als participants en un repartiment / fer trampes en el joc / fer trampes contra els companys de joc, no jugar net (A-M, Fr, EC)

Sempre guanyava perquè havia fet la patota

→ **fer moros** (a algú), **jugar brut**, **tirar dau fals**

jugar brut *SV*, actuar deslleialment / jugar, actuar, amb trapes, amb trucs il·lícits (R-M) *Quan fem algun campionat sol jugar brut, per això sempre guanya*

→ **tirar dau fals**

▷ **jugar net** (ant.), **joc brut** (p.ext.), **ensenyar les cartes** (a algú) (ant.), **entrar per la porta falsa** (p.ext.)

2. (v. tr.) procedir enginyant-se a trobar els mitjans d'anar superant les circumstàncies adverses, de tirar endavant malgrat aquestes

anar passant i adorant *SV*, viure sense profit ni guany (R-M)

No podem prendre cap determini que solucioni la nostra situació; hem d'anar passant i adorant, i paciència (R-M)

→ **anar fent**, **anar passant**, **anar tirant**

▷ **passar la trista vida** (p.ext.)

fer la viu-viu *SV*, saber superar les dificultats (R-M)

Després de plegar el negoci ha anat fent la viu-viu i ara es pot dir que torna a estar en bona situació econòmica (R-M)

→ **passar la maroma**, **arreglar-se-les**, **sortir al pas** (d'alguna cosa)

passar la maroma *SV*, passar dificultats. Travesar una situació difícil / sortir airós d'una situació difícil, tramejar-la (R-M, IEC)

Per aconseguir la col·locació li ha calgut passar la maroma; li han fet no sé quantes proves i tests (R-M)

→ **fer la viu-viu**, **arreglar-se-les**, **sortir al pas** (d'alguna cosa)

TRAMPÓS

■ **ésser un mafiós** *SV*, jugar, actuar, amb trapes, amb trucs il·lícits, actuar deslleialment *No sé pas d'on deu treure tants diners. Jo crec que és un mafiós* (També s'usa amb la forma *ésser molt mafiós*)

→ **ésser un pirata**

▷ **cavaller d'indústria** (p.ext.)

■ **ésser un pirata** *SV*, jugar, actuar, amb trapes, amb trucs il·lícits; actuar deslleialment *Aquest home és un pirata, no et refiïs d'ell* → **ésser un mafiós**

▷ **cavaller d'indústria** (p.ext.)

ANT

jugar net *SV*, jugar sense fer trampa (R-M)

Entre nosaltres és norma jugar net; no volem tramposos (R-M)

▷ **jugar brut** (ant.), **carregar els daus** (ant.)

TRÀNGOL

mal bocí *SN*, esdeveniment difícil d'admetre (R-M)

Ja el planyo, si li ha tocat el mal bocí d'haver-se d'ocupar dels expedients de crisi / La mort del seu millor amic és un mal bocí que no pairà (R-M)

→ **mal trago**, **mal pas**, **les de Caïm**, **os de mal rosegat**, **bocí de mal pair**, **bocí de mal empassar**

▷ **dur de pair** (p.ext.)

mal pas *SN*, situació difícil (R-M)

Ara es troba en un mal pas; si vol fer front a la situació li caldrà vendre's la casa / Per fi se n'ha pogut sortir, del mal pas en què estava (R-M, *)

→ **mal trago**, **les de Caïm**, **carreró sense sortida**, **mal bocí**

mal trago *SN*, circumstància difícil d'admetre / mala notícia o desgràcia difícil de suportar (R-M, EC)

La mort del seu germà va ésser un mal trago; ho va sentir extraordinàriament / Amb aquell ensurt vam passar un mal trago (R-M)

→ **mal bocí**, **mal pas**, **les de Caïm**

[trago: mot no registrat a l'IEC]

passar-la negra *SV*, passar molts contratemps (R-M)

Amb la malaltia del seu pare la passa negra, sort que és molt valenta (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival)

→ **passar-se-la malament**, **passar-les morades**, **veure l'orella al llop**, **veure-se'n de totes**, **cagar-la ben amarga**, **veure-se'n de tots colors**, **passar-les putes**, **passar-ne de seques i de verdes**, **passar-la magra**, **veure's negre**, **fer-se'n set pedres**, **passar-la**

▷ **passar-les negres** (v.f.), **fer veure els ulls verds** (a algú) (inv.), **les de Caïm** (p.ext.)

■ **passar-les morades** *SV*, passar molts contratemps

En aquella època de misèria i de fam les va passar morades (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició preadjectival)

→ **passar-la negra**, **passar-se-la malament**, **passar-la magra**, **veure-se'n de tots colors**, **passar-les putes**

TRANQUIL

com una bassa d'oli *SAdv*, sense que res en torbi la tranquil·litat / es diu de la mar calma, o per extensió, de qualsevol altra cosa en calma (IEC, EC)

Quan ell no hi és, la casa està com una bassa d'oli, car tot ho somou i altera / Aquella classe està com una bassa d'oli; els alumnes fan l'examen en absolut silenci (R-M)

▷ **una bassa d'oli** (p.ext.)

cor net i cap dret *SCoord*, amb la consciència neta i la seguretat de no poder ésser blasmat amb raó (EC)

Se'n va anar de la reunió cor net i cap dret

→ **tenir la consciència neta, tenir el cor net**
 ▷ **tenir la consciència tranquil·la** (p.ext.)

deixar (algú) **en pau** *SV*, deixar tranquil, cessar de molestar o importunar (A-M)

Deixa el teu germà en pau d'una vegada! / Aneu-vos-en: deixeu-me en pau / Deixa'l estar en pau, no el molestis, que té molta feina (També s'usa amb la forma deixar estar (algú) en pau) (, EC, *)*

→ **deixar estar** (algú), **deixar respirar** (algú), **deixar viure** (algú), **fes-te frare**
 ▷ **no deixar parar** (algú) **un instant** (ant.), **estar en pau** (inv.)

deixar estar (algú) *SV*, deixar tranquil algú, cessar de molestar-lo o importunar-lo

Ha deixat estar el gos quan aquest li ha ensenyat les dents / Si no vols que li digui res, deixa'l estar i no l'amoïnis més (Sovint s'usa amb el complement en forma pronominal) (R-M)

→ **deixar** (algú) **en pau**, **deixar viure** (algú), **deixar respirar** (algú)

deixar respirar (algú) *SV*, deixar algú reposar

d'un treball fatigós, gaudir d'una treva o d'un alleujament enmig d'un treball, fatic, pena, etc. per retrobar el repòs, la pau, la calma
Després de tants dies de concentració, deixa respirar els jugadors una miqueta i dona'ls festa aquesta tarda / Pleguem: deixeu-me respirar una estona / La feina no em deixa respirar, no tinc cap dia lliure fins d'aquí a dues setmanes (S'usa generalment en contextos negatius i en oracions amb el verb en mode imperatiu) (, EC, *)*

→ **deixar viure** (algú), **deixar** (algú) **en pau**, **deixar estar** (algú)

▷ **no deixar parar** (algú) **un instant** (ant.)

deixar viure (algú) *SV*, deixar algú reposar d'un treball fatigós, gaudir d'una treva o d'un alleujament enmig d'un treball, fatic, pena, etc., per retrobar el repòs, la pau, la calma

La feina no deixava viure la Maria / Deixa'l viure que ja és grandet (S'usa generalment en contextos negatius i en oracions amb el verb en mode imperatiu)

→ **deixar respirar** (algú), **deixar** (algú) **en pau**, **deixar estar** (algú)

▷ **no deixar parar** (algú) **un instant** (ant.), **no viure ni deixar viure** (ant.), **això no és viure** (ant.)

dormir descansat *SV*, estar tranquil, no témer el que pugui esdevenir-se (IEC)

És una bona persona i pot dormir descansat
 → **dormir segur, poder dormir tranquil**

▷ **tenir el cor net** (p.ext.), **tenir la consciència neta** (p.ext.), **tenir les mans netes** (p.ext.)

dormir segur *SV*, estar tranquil, no témer el que pugui esdevenir-se (IEC)

Pots dormir segur, que has fet el que havies de fer

→ **dormir descansat, poder dormir tranquil**

▷ **tenir el cor net** (p.ext.), **tenir la consciència neta** (p.ext.), **tenir les mans netes** (p.ext.)

en sana pau *SP*, en completa tranquil·litat (A-M)
Va confessar els pecats comesos i va quedar en sana pau

→ **estar en pau**

estar en pau *SV*, estar tranquil

Des que el vas avisar perquè no em molestés més, estic en pau (També s'usa amb els verbs quedar, restar, etc.)

→ **en sana pau**

▷ **deixar** (algú) **en pau** (inv.), **en pau** (p.ext.)

fresc com una rosa *SA*, molt fresc / que no s'immunta fàcilment (R-M, *)

Tant que patíem perquè trigava, i mireu-lo: ara arriba fresc com una rosa, tranquil i feliç (També s'usa ometent l'adjectiu) (R-M)

→ **fresc com la rosada, ésser un fresc**

■ **quedar tan ample** *SV*, quedar-se molt tranquil

El pare li va dir que el que havia fet no estava bé, però ell es va quedar tan ample / Va dir tot el que havia de dir i va quedar ben ample (També s'usa amb la forma quedar ben ample)

▷ **quedar fred** (p.ext.), **prendre's** (alguna cosa) **a la fresca** (p.ext.), **com aquell qui res** (p.ext.)

tenir la consciència tranquil·la *SV*, tenir la convicció íntima d'haver obrat bé (EC)

El seu avi deia que, per tenir la consciència tranquil·la, calia actuar segons els propis criteris / Visc amb la consciència tranquil·la (També s'usa amb la forma amb la consciència tranquil·la)

▷ **tenir la consciència neta** (p.ext.), **cor net i cap dret** (p.ext.), **poder dormir tranquil** (p.ext.)

tenir un bon pedrer *SV*, ésser molt tranquil, no preocupar-se de les contrarietats (A-M)

S'ha quedat a l'atur, però té un bon pedrer i això no el preocupa

→ **tenir un bon païdor**

▷ **tenir un ventrell que tot ho paeix** (p.ext.)

TRANQUIL·LAMENT

daixo-daixo *SAdv*, calmament (R-M)

La dona ja era velleta i anava daixo-daixo cap a la font (R-M)

→ **a poc a poc, a pleret**

[Reduplicatiu]

en pau *SP*, d'una manera tranquil·la

Vull trobar una feina que m'agradi i viure en pau / A veure si puc treballar en pau d'una vegada!

▷ **estar en pau** (p.ext.)

tot rient rient *SAdv*, tot deixant passar el temps distretament (IEC)

Sembla ahir que vam venir a viure en aquest

carrer, i tot rient rient ja han passat dos anys / Rient, rient, ja tornem a ésser Nadal; l'any ha passat volant (També s'usa amb la forma *rient rient*) (R-M)

▷ **tot fent bitlles** (p.ext.)

TRANQUIL·LITAT

tot ho farem *O*, es diu per a recomanar calma i paciència (R-M)

No et precipitis; tot ho farem; val més esperar que ell telefoni (R-M)

→ **tranquil·litat i bons aliments**

▷ **a poc a poc** (p.ext.)

tranquil·litat i bons aliments *S*Coord, locució amb què hom recomana de fer o de prendre les coses amb calma (EC)

No t'espantis i fes-ho a poc a poc; tranquil·litat i bons aliments

→ **tot ho farem, a poc a poc i bona lletra, amb la calma**

▷ **a poc a poc** (p.ext.), **menjar poc i pair bé** (p.ext.)

TRANQUIL·LITZAR

eixamplar-li el cor (a algú) *S*V, llevar l'angúnia, tranquil·litzar l'esperit, perquè ha desaparegut una por, un perill, etc. (IEC)

Això que dius m'eixampla el cor! / El fet de veure'ls arribar contents em va eixamplar el cor / En veure't tornar sa i estalvi se li ha eixamplat el cor! (EC, *, EC)

▷ **dilatar el cor** (d'algú) (p.ext.), **omplir-li el cor** (a algú) (p.ext.)

TRANSEÜNT

anants i vinents *S*Coord, gent que va i ve / transeünts (R-M, IEC)

Un carrer amb tants anants i vinents és molt animat / Una gran munió d'anants i vinents omplien el passeig / Els dies de vacances les rambles s'omplen més que mai d'anants i vinents (R-M, R-M, *)

TRANSGREDIR

passar per sobre de *S*V, no respectar un impediment, una norma, etc. (R-M)

No està acostumat a obeir i sempre vol passar per sobre del reglament; té molts conflictes amb els seus superiors / Pel fet d'ésser el fill del cap de l'empresa no et permetrem que passis per damunt de totes les normes que els altres han de respectar (També s'usa amb la forma *passar per damunt de*) (R-M, *)

→ **fer cas omís de, passar** (alguna cosa) **per alt**

▷ **fer cas de** (ant.)

TRANSICIÓ

de transició *S*P, intermediari / en un punt intermedi (Fr, *)

Els seus terrenys són de transició entre tots dos països

▷ **de pas** (p.ext.)

TRANSIGIR

deixar-se tallar la capa *S*V, transigir, cedir una part dels drets propis (A-M)

És d'aquelles persones que es deixa tallar la capa: prefereix donar la raó que no pas discutir

→ **fer els ulls grossos, tancar els ulls** (a alguna cosa)

● **deixar-se tallar un pam de sa capa** (Mall.) [Or. (A-M)]

TRÀNSIT

de trànsit *S*P, dit esp. de la mercaderia que no paga drets d'entrada en un indret que no fa sinó travessar (IEC)

La importació queda suspesa fins a nova ordre i només es deixarà passar per la frontera les mercaderies de trànsit, o sigui, les que van destinades a altres països (R-M)

hora punta *S*N, hora de màxima intensitat de trànsit en una via determinada / franja horària del matí i del vespre en què la gent es desplaça per a dirigir-se a la feina o a casa (T, *)

Les vuit del matí és una hora punta. Hem de marxar més d'hora per no trobar trànsit / En aquest tram de la ronda sempre hi ha molt trànsit a les hores punta

▷ **hores punta** (v.f.)

TRANSITAT

de pas *S*P, de trànsit / dit del carrer, via, etc. que és molt transitat (R-M, *)

És un carrer de pas; tot el dia hi ha moviment (R-M)

→ **de trànsit**

▷ **de transició** (p.ext.)

de trànsit *S*P, trànsit / dit del carrer, via, etc. que és molt transitat (Fr, *)

És un passeig de trànsit perquè enllaça dos barris / És una hora de molt trànsit (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt, poc*, etc. en posició prenominal)

→ **de pas**

TRANSMÈS

en directe *S*P, que es transmet, per ràdio o televisió, al mateix temps que té lloc (IEC)

Televisió Cardedeu sempre emet els debats en directe perquè els espectadors hi puguin participar a través del telèfon o d'internet

▷ **en viu** (p.ext.), **a l'aire** (p.ext.), **en antena** (p.ext.)

en viu *S*P, en ràdio i en televisió, dit de la transmissió enregistrada d'un programa, d'una actuació, d'una entrevista, etc., fet en directe en un estudi amb la presència del personatge en-

travestat i del públic, la qual cosa dóna aparença de directe (IEC)

Els programes en viu sembla que es retransmetin en directe, però són enregistrats

▷ **en directe** (p.ext.)

TRANSMISSIÓ

canvi de marxes *SN*, mecanisme de certes màquines, esp. vehicles automòbils, que permet obtenir en cada moment la potència més adequada (IEC)

Ha fet malbé el canvi de marxes del cotxe, però que no sap fer anar l'embragatge

TRANSPORT

mitjà de transport *SN*, forma de locomoció que permet traslladar persones, mercaderies, etc., d'un punt a un altre (T)

Creu que el mitjà de transport més còmode és el tren / Cada vegada s'utilitzen més els mitjans de transport públics

▷ **cotxe de línia** (p.ext.), **cotxe familiar** (p.ext.), **tot terreny** (p.ext.), **cotxe de punt** (p.ext.), **cotxe de plaça** (p.ext.)

pont aeri *SN*, línia aèria, generalment entre dues grans ciutats, amb un trànsit gairebé ininterromput / mètode de transport entre dos llocs que consisteix en un trànsit intens i ordenat d'avions entre els dos llocs (IEC, EC)

El pont aeri entre Madrid i Barcelona acumula retards a causa de la vaga de pilots

▷ **per aire** (p.ext.)

TRANUITANT

de tranuïta *SP*, tranuïtant / passant la nit o gran part de la nit sense anar a dormir (IEC, *)

La nit de la revetlla, la van passar de tranuïta / Ha anat de tranuïta (EC, *)

▷ **passar la nit en blanc** (p.ext.), **en vetlla** (p.ext.)

TRANUITAR

passar la nit en blanc *SV*, passar la nit sense dormir (IEC)

Passa la nit en blanc d'una taverna a l'altra (R-M)

→ **passar la nit en clar, no poder aclucar l'ull, fer la vetlla**

▷ **anar de copes** (p.ext.), **de tranuïta** (p.ext.)

TRAPELLA

ésser de la pell del diable *SV*, (ésser) entremaliat (R-M)

El més petit dels germans és de la pell del diable; no se'l pot suportar / Fa moltes malifetes: és de la pell del dimoni (També s'usa amb el nom *dimoni*) (R-M, *)

→ **ésser de la pell de Barrabàs, ésser de la pell de Judes, no tenir pensament bo**

▷ **mala bua** (p.ext.)

TRÀQUEA

canya del pulmó *SN*, nom popular de la tràquea (Fr)

Es va posar dos dits al coll i va senyalar on era la canya del pulmó

TRASPASSAT

canviar de mà *SV*, canviar un bé de propietaris
El restaurant ha canviat de mà / La finca ha canviat de mans / Aquestes vinyes han mudat de mà (També s'usa amb el verb *mudar*) (*, *, EC)

▷ **canviar de mans** (v.f.), **ésser a les mans** (d'algu) (p.ext.), **de segona mà** (p.ext.)

TRASPUAR

(fig.)

respirar per la ferida *SV*, manifestar o deixar entreveure un sentiment que es portava amagat (A-M)

Volia mantenir-ho en secret, però no ho va resistir i va respirar per la ferida / Es vol mostrar impassible, però alena per la ferida (També s'usa amb el verb *alena*)

→ **treure's la màscara, llevar-se la careta**

▷ **ensenyar el llautó** (a algu) (p.ext.), **veure-se-li el llautó** (a algu) (p.ext.), **ensenyar la ceba** (a algu) (p.ext.), **ensenyar la pota** (a algu) (p.ext.), **ensenyar l'orella** (a algu) (p.ext.)

TRASTAM

mals endreços *SN*, estris, mobles, etc., inservibles, que hom té arraconats (IEC)

Entre els mals endreços d'una masia van trobar una magnífica llumenera de cinc becs / Fes el favor de treure tots aquests mals endreços d'aquí (R-M)

▷ **cambra dels mals endreços** (p.ext.), **ésser una carraca** (p.ext.), **cafetera russa** (p.ext.)

TRASTER

cambra dels mals endreços *SN*, habitació on es guarden les coses espatllades o de poc ús / habitació destinada a guardar coses velles o de poc ús (A-M, EC)

Ho tenim a la cambra dels mals endreços / Érem tanta gent a sopar que vam haver d'afegir-hi una taula que teníem a l'habitació dels mals endreços / Colloca-ho al quarto dels mals endreços (També s'usa amb el nom *habitació* i amb el castellanisme *quarto*) (EC, *, *)

▷ **cambra fosca** (p.ext.), **mals endreços** (p.ext.)

[Cat. (A-M)]

TRAVÉS

de biaix *SP*, través / en direcció perpendicular a una altra, inclinat (Fr, *)

Hi havia un sofà posat de biaix / Amb aquest trànsit, haurem de travessar el carrer de biaix (IEC, *)

→ **de través, al biaix**

de través *SP*, en direcció perpendicular a una altra, inclinat / el llarg d'una cosa posat en direcció perpendicular al llarg, d'una altra cosa, a una direcció donada, entravessat (R-M, IEC)
El gerro no et cabrà en aquesta caixa si no el poses de través; és més ample que alt / Aquesta flassada, la posarem de través (R-M, IEC)
→ **de biaix**

▷ **en bandolera** (p.ext.)

en bandolera *SP*, penjat d'una espatlla i creuant el cos fins al costat contrari (IEC)
Portar una bossa en bandolera (IEC)
▷ **de través** (p.ext.)

TRAVESSANT

a través de *SP*, anant d'una extremitat a l'altra, d'un costat a l'altre, d'una cosa per dins d'ella (IEC)

Rebia la claror a través de les persianes mig closes / Els xiulets del vent a través del bosc (R-M, EC)

▷ **camp a través** (p.ext.)

de part a part *SP*, travessant / passant a través d'alguna cosa (IEC, *)

Volia clavar un tac, i amb la màquina de foradar ha passat la paret de part a part / Cal passar el fil pel cartó de part a part i després fer un nus a un cap perquè no s'escapi (R-M)

TRAVESSAR

passar (alguna cosa) **a gual** *SV*, travessar un riu o riera per on és practicable caminant / travessar un riu caminant, sense necessitat de nedar (R-M, A-M)

Si plou massa no podrem passar el riu a gual; haurem de voltar pel pont (R-M)

▷ **a peu sec** (p.ext.), **a l'ensec** (p.ext.)

TREBALL

mà d'obra *SN*, el treball de l'obrer considerat en relació amb el preu / treball manual emprat en la confecció, la construcció, etc., d'alguna cosa / treball físic incorporat a un procés de producció (Fr, IEC, EC)

La mà d'obra costa més que el material (Fr)

oficina de col·locació *SN*, servei que té com a finalitat promoure l'adscripció dels treballadors a una activitat adequada a llurs aptituds i posar en relació les ofertes i les demandes de treball (EC)

Haurem d'anar a l'oficina de col·locació, perquè no podem seguir a l'atur

▷ **borsa de treball** (p.ext.)

treball de sapa *SN*, treball que es fa ocultament per aconseguir alguna cosa / acció o conjunt d'accions que hom duu a terme ocultament per

aconseguir alguna cosa, havent generalment de vèncer oposicions, resistències, etc. (A-M, EC)

Fan treball de sapa perquè volen sorprendre els companys amb resultats concrets (R-M)

▷ **tirar la pedra i amagar la mà** (p.ext.), **de sotamà** (p.ext.), **guerra sorda** (p.ext.), **a l'ombra** (p.ext.), **diner negre** (p.ext.)

TREBALLADOR

ésser un ase de feina *SV*, treballar excessivament (A-M)

En Joan és un ase de feina: fa feina dotze hores cada dia

→ **ésser un esdernec de feina, ésser un escarràs de feina, fer feina com un ase**

▷ **ésser un feina-fuig-mandra-no-em-deixis** (ant.), **dur a la fatiga** (p.ext.), **ésser una màquina** (algú) (p.ext.), **treballar com un negre** (p.ext.), **llarg de mans** (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

ésser un escarràs de feina *SV*, ésser molt treballador (IEC)

És un escarràs de feina, no descansa mai / Passa moltes hores treballant al restaurant, és un escarràs (Sovint s'omet el complement preposicional)

→ **ésser un esdernec de feina, ésser un ase de feina, treballador com una formiga**

▷ **ésser un feina-fuig-mandra-no-em-deixis** (ant.), **dur a la fatiga** (p.ext.), **fer-se trossos** (per algú) (p.ext.), **treballar com un negre** (p.ext.), **llarg de mans** (p.ext.)

home de molts oficis *SN*, qui treballa o ha treballat en professions o feines molt diferents

És un manetes: sap fer moltes coses, però no té cap professió. És home de molts oficis (També s'usa amb els noms *dona, gent i persona*)

▷ **no tenir ofici ni benefici** (ant.), **tocar moltes tecles** (p.ext.), **ésser un tot terreny** (algú) (p.ext.). **Dels refranys: «Home de molts oficis, mestre de res», «Home de molts oficis, pobre segur», «Home de molts oficis, de pocs servicis»** (A-M)

llarg de mans *SA*, [ésser] expedit en el treball / ésser treballador, rendir molt en el treball (IEC, EC)

Aquest treball, dóna'l a fer a en Jaume, que és llarg de mans i aviat te'l tindrà enllestit / Té poc temps i molta feina, però com que és llarg de mans, se'n sortirà (R-M, *)

▷ **curt de mans** (ant.), **ésser un esdernec de feina** (p.ext.), **ésser un escarràs de feina** (p.ext.), **ésser un ase de feina** (p.ext.), **ésser un corcò de treball** (p.ext.)

mà d'obra *SN*, conjunt d'obres que treballa en una obra / total d'obres assalariats d'un sector o un país determinats (IEC, EC)

El nostre camp es va empobrint per manca de mà d'obra; el jovent no veu esdevenidor en l'agricultura (R-M)

població activa *SN*, conjunt de persones que treballen o que poden treballar / part de la població que té una ocupació, que no es troba a l'atur (T, *)

L'ajuntament ha elaborat un cens de la població activa del municipi

▷ **els sense feina** (ant.)

■ **treballador com una formiga** *SA*, ésser molt treballador

És capaç de treballar més de deu hores seguides: és treballador com una formiga

→ **ésser un escarràs de feina**

TREBALLAR

cremar oli *SV*, treballar molt en una cosa (Fr)

Mira que ha cremat oli en la presentació d'aquell projecte! Deu estar cansat ara

→ **escalfar-se el cap, cremar-se les celles, cremar-se els ulls**

▷ **trencar-se el cap** (p.ext.)

cremar-se els ulls *SV*, treballar llarga estona i d'una manera intensa en una cosa que cal mirar fixament, cosint, escrivint, etc. (IEC)

Ha passat dies cremant-se els ulls per resoldre el problema i no ho ha aconseguit (R-M)

→ **treure's els ulls, cremar-se les celles, trencar-se el cap, cremar oli**

▷ **trencar-se la mà** (p.ext.)

doblegar l'esquena *SV*, treballar / emprar-se físicament amb un esforç sostingut en l'execució d'alguna cosa (R-M, *)

No el planyis com si fos una criatura; fes-lo treballar, que ja té edat de doblegar l'esquena com tots nosaltres / Aquest noi és un gandul: no hi ha manera de fer-li doblegar l'esquena (R-M, EC)

→ **guanyar-se la vida**

▷ **fer sirgar** (algú) (inv.), **a l'esquena** (p.ext.)

fer feina com un ase *SV*, treballar excessivament (A-M)

Jo faig feina com un ase i aquests guanyen ses mongetes jugant, jugant.. / Na Maria fa feina com un ase: no s'atura en tot lo dia (R, *)

→ **ésser un ase de feina, treballar com un negre, treballar a esclat de mort, rompre's l'esquena, treballar com un corcò**

[Mall., Men. (A-M)]

fer hores *SV*, fer hores extraordinàries / efectuar un treball temporal no sotmès a la jornada laboral (IEC, EC)

Des de fa un mes fa hores perquè diu que es vol comprar un cotxe

▷ **hora extra** (p.ext.), **fer més hores que un rellotge** (p.ext.)

■ **fer més hores que un rellotge** *SV*, treballar més hores de les que correspondria segons el contracte i segons l'horari establert

En Jaume fa més hores que un rellotge: arriba abans de les vuit i de vegades a les deu des vespre encara està treballant

▷ **fer-se trossos** (per algú) (p.ext.), **fer hores** (p.ext.)

fer passos per *SV*, treballar per a l'obtenció d'una cosa (Fr)

Vaig fer passos per informar-me'n / Aquests dies ha fet passos per aconseguir la beca (EC, *)

▷ **fer mèrits** (p.ext.), **fer punts** (p.ext.)

fer sirgar (algú) *SV*, fer treballar algú, obligar-lo a trescar / fer-lo treballar o estar a les ordres (EC, A-M)

Cal fer sirgar els infants per ben acostumar-los / Ja et faré sirgar, ja! / Em va fer sirgar de mala manera i ara estic rendit (A-M, A-M, *)

▷ **doblegar l'esquena** (inv.)

guanyar-se el pa *SV*, treballar per a viure (R-M)

No pinta pas per guanyar-se el pa; ell viu del negoci que té (R-M)

→ **guanyar-se les garrofes, guanyar-se la vida, viure la vida, guanyar-se les mongetes**

▷ **viure amb l'esquena dreta** (ant.), **viure de l'aire** (ant.), **assegurar el pa** (a algú) (inv.)

guanyar-se el pa amb la suor del seu front *SV*, guanyar-se la vida treballant amb esforç (EC)

No para de treballar, aquest sí que es guanya el pa amb la suor del seu front (També s'usa amb les altres formes del possessiu)

▷ **viure amb l'esquena dreta** (ant.), **viure de l'aire** (ant.), **guanyar-se la vida** (p.ext.)

guanyar-se les garrofes *SV*, treballar, guanyar per a viure (R-M)

Ja és gran, ara cal que s'espavili i que es guanyi les garrofes / Jo, per sort, em guanyo bé les garrofes (També s'usa amb el modificador bé en posició postverbal) (R-M)

→ **guanyar-se la vida, guanyar-se el pa, viure la vida, guanyar-se les mongetes**

▷ **viure amb l'esquena dreta** (ant.), **viure de l'aire** (ant.), **posar-hi call** (p.ext.)

guanyar-se les mongetes *SV*, treballar, guanyar per viure (R-M)

És un drogo; no s'ha guanyat mai les mongetes (R-M)

→ **guanyar-se les garrofes, guanyar-se el pa, guanyar-se la vida**

▷ **viure amb l'esquena dreta** (ant.), **viure de l'aire** (ant.)

no deixar (alguna cosa) *de la mà* *SV*, ocupar-se d'un afer, treballar-hi, sense intermissió (IEC)

En aquest moment no deixarem el projecte de la mà, és necessari acabar-lo com més aviat millor / No deixaré de la mà tots els assumptes pendents. Primer em resoldré i després aniré de vacances (S'usa amb noms del tipus *afer, projecte, treball*, etc. com a complement)

▷ **deixar de les mans** (alguna cosa) (ant.),

deixar dormir (alguna cosa) (ant.), **deixar jeure** (alguna cosa) (ant.), **fer-se càrrec de** (p.ext.), **posar mà** (a alguna cosa) (p.ext.)

posar-hi call SV, dit de qui fa molt de temps que fa una feina (IEC)

Fa molt de temps que treballa al restaurant, ha tingut temps de posar-hi call i tot

▷ **guanyar-se les garrofes** (p.ext.), **tenir-hi la mà trencada** (p.ext.)

rompre's l'esquena SV, esforçar-se molt, treballar excessivament (R-M, Fr)

No cal rompre't l'esquena en aquesta feina; no té cap importància que s'acabi o no (R-M)

→ **posar-hi el coll**, **rompre's la cara**, **matar-s'hi**, **fer-se violència**, **treballar a esclat de mort**, **fer feina com un ase**, **treballar com un negre**, **treballar com un corcó**

▷ **tirar-se** (alguna cosa) **a l'esquena** (ant.), **trencar-se la mà** (p.ext.), **a l'esquena** (p.ext.)

sembrar en l'arena SV, fer feina en va, esforçar-se inútilment, etc. (EC)

Ha treballat molt en la investigació però, com que no li han acceptat l'informe, ha sembrat en l'arena / Intentar fer-lo canviar d'opinió és llaurar en arena: és massa tossut (També s'usa amb el verb *llaurar*)

→ **perdre el temps**, **gastar la pólvora en salves**, **donar cops d'espasa a l'aire**, **assotar l'aire**, **tirar aigua al mar**, **fer l'aigua tota clara**, **tirar pedres a la mar**

▷ **sembrar en arena** (v.f.), **sembrar a l'arena** (v.f.)

treballar a esclat de mort SV, treballar fins a rebenotar-se / treballar fins a no poder més (IEC, EC)

Va treballar a esclat de mort per poder comprar-se una casa

→ **rompre's l'esquena**, **fer feina com un ase**, **treballar com un negre**, **treballar com un corcó**

▷ **treballar com un corcó** (p.ext.)

treballar a mitja jornada SV, fer mig horari de treball (EC)

Cobro menys que tu perquè treballo a mitja jornada

treballar com un corcó SV, treballar molt i amb esforç, amb dedicació

Al llarg de la seva vida ha fet molts diners, però sempre ha treballat com un corcó

→ **treballar com un negre**, **fer feina com un ase**, **rompre's l'esquena**, **treballar a esclat de mort**

▷ **ésser un corcó de treball** (p.ext.)

treballar com un negre SV, treballar escarrassadament / treballar intensament (IEC, EC)

Hi dedica moltes hores, treballa com un negre

→ **treballar com un corcó**, **fer feina com un ase**, **rompre's l'esquena**, **treballar a esclat de mort**

▷ **portar una vida de gos** (p.ext.), **ésser un escarràs de feina** (p.ext.), **ésser un esdernec de feina** (p.ext.), **ésser un ase de feina** (p.ext.), **feina de negres** (p.ext.)

treballar com una fada SV, treballar amb una habilitat meravellosa (IEC)

En Pere treballa com una fada: és capaç de reparar qualsevol aparell

▷ **tenir mans de fada** (p.ext.), **ésser un artista** (p.ext.), **tenir mà** (p.ext.), **tenir-hi la mà trencada** (p.ext.)

treure's els ulls SV, treballar intensament i llargament en una cosa que cal mirar fixament, escrivint, cosint, brodat, etc. (A-M)

Es va treure els ulls cosint-li els traus

→ **cremar-se els ulls**

ANT

donar de baixa (algú) SV, declarar (un malalt, un accidentat) no apte per a determinats efectes / deixar inactiu (EC, R-M)

El metge ha donat de baixa en Jaume / L'han donat de baixa del treball a causa de la bronquitis que pateix (*, R-M)

▷ **donar d'alta** (algú) (ant.), **de baixa** (inv.), **Seguretat Social** (p.ext.)

estar de festes SV, estar sense treballar (A-M) *Aquest sempre està de festes, a veure quan troba una feina...*

→ **anar de festa en festa com els donsaïres de l'Albal**, **tenir festa**

▷ **estar de festa** (v.f.)

fer festa SV, no treballar o no anar a la feina o a l'escola (EC)

Demà farem festa perquè s'ha de pintar el taller i no podem treballar-hi / Ahir vaig fer festa perquè estava malalt (R-M, EC)

→ **anar de festa en festa com els donsaïres de l'Albal**, **tenir festa**

▷ **temps lliure** (p.ext.)

■ **fora de servei** SAdv, no en hores de treball *Poden vestir de paisà perquè estan fora de servei*

▷ **tenir festa** (p.ext.)

tenir festa SV, no haver d'anar a la feina o a l'escola (EC)

Avui tenim festa perquè el mestre s'ha casat / Aquesta tarda tenim festa perquè és dijous (A-M, EC)

→ **fer festa**, **estar de festes**

▷ **fora de servei** (p.ext.)

viure amb l'esquena dreta SV, viure sense treballar (IEC)

És incapaç de fer cap esforç per guanyar-se la vida; està acostumat a viure amb l'esquena dreta; però ara s'haurà d'espavilar (R-M)

→ **viure de l'aire**, **no alçar una palla d'en terra**

▷ **guanyar-se el pa** (ant.), **guanyar-se el pa amb la suor del seu front** (ant.), **guanyar-se les garrofes** (ant.), **guanyar-se les mon-**

getes (ant.), **guanyar-se la vida** (ant.), **trobar taula parada** (p.ext.), **tenir l'esquena dreta** (p.ext.), **viure de renda** (p.ext.)

viure de l'aire *SV*, no tenir cap guany conegut (R-M)

No treballa enlloc; viu de l'aire; deu demanar diners a l'un i a l'altre (R-M)

→ **viure amb l'esquena dreta**

▷ **guanyar-se el pa** (ant.), **guanyar-se el pa amb la suor del seu front** (ant.), **guanyar-se les garrofes** (ant.), **guanyar-se les mongetes** (ant.), **guanyar-se la vida** (ant.), **viure de renda** (p.ext.)

TREMOLAR

cruxir de dents *SV*, fer batre les dents les unes contra les altres pel fred, la por, etc. (EC)

Tenia tanta por que cruxia de dents (També s'usa amb el verb *carrisquejar*)

→ **petar de dents**

petar de dents *SV*, tremolar fortament (R-M)

Estàvem a quatre graus sota zero i diïem poca roba; ens haguéssis vist petar de dents! / Feia un fred, que petàvem de dents (R-M, IEC)

→ **cruxir de dents, tremolar com la fulla a l'arbre**

tremolar com la fulla a l'arbre *SV*, tenir gran tremolor (R-M)

Enmig d'aquella tempesta tremolaven com la fulla a l'arbre, més d'esglai que de fred (També s'usa amb la forma *tremolar com la fulla d'un arbre*) (R-M)

→ **tremolar com una fulla, tremolar com una fulla de poll, petar de dents**

tremolar com una fulla *SV*, tremolar molt (EC)

Tenia tant fred que tremolava com una fulla
→ **tremolar com una fulla de poll, tremolar com la fulla a l'arbre**

tremolar com una fulla de poll *SV*, tremolar molt intensament, sia de fred, sia de por, de fam, etc. (A-M)

A causa del fred tremolava com una fulla de poll
→ **tremolar com una fulla, tremolar com la fulla a l'arbre**

TREMPAT

més trempat que un gínjol *SA*, content / molt trempat (R-M, IEC)

Quan el vaig trobar estava més trempat que un gínjol; em va dir que li havia tocat la rifa (R-M)

→ **alegre com un picarol, trempat com un gínjol, trempat com un all, més eixerit que un gínjol, més trempat que un pèsol, trempat com un pèsol**

més trempat que un pèsol *SA*, es diu d'una persona o animal que mostra molta vivesa, molt deixondit / locució que expressa un estat de salut i d'humor excel·lent (A-M)

És molt simpàtic, és més trempat que un pèsol

→ **viu com una centella, més eixerit que un pèsol, trempat com un orgue, més trempat que un all, trempat com un all, més trempat que un gínjol, trempat com un gínjol, trempat com un pèsol**

trempat com un gínjol *SA*, molt alegre o eixerit (A-M)

La teva amiga és trempada com un gínjol

→ **més trempat que un gínjol, alegre com un gínjol, eixerit com un gínjol, més eixerit que un gínjol, trempat com un pèsol**

trempat com un pèsol *SA*, molt trempat, ple de salut i bon humor (EC)

Des que ha superat la depressió està trempat com un pèsol, torna a ser el d'abans

→ **trempat com un all, trempat com un orgue, estar de gana, més trempat que un gínjol, trempat com un gínjol**

TRENCADISSA

fer trinquis *SV*, fer trencadissa (IEC)

Espero que no facis trinquis amb aquestes copes que et dono (També s'usa amb la forma *fer trenquis*)

▷ **trencar-se en mil bocins** (p.ext.), **fer xixines** (d'alguna cosa) (p.ext.), **fer pols** (alguna cosa) (p.ext.)

TRENCAJUNTS

a trencajunts *SP*, col·locant les peces d'un enrajolat, o els maons o els carreus d'una paret de manera que no hi hagi coincidència entre els junts de dues filades consecutives (IEC)

Si no poses els maons a trencajunts, la paret s'enderrocarà

TRENCAR

fer miques (alguna cosa) *SV*, trencar, reduir, a miques (IEC)

Vaig rrelliscar i vaig fer miques el gerro que m'havia regalat la tieta Joana

→ **fer peces** (alguna cosa), **fer xixines** (d'alguna cosa), **fer pols** (alguna cosa)

▷ **fer malbé** (alguna cosa) (p.ext.), **a miques** (p.ext.)

fer peces (alguna cosa) *SV*, fer trossos alguna cosa (IEC)

El nen ha fet peces el gerro de la tauleta del menjador

→ **fer miques** (alguna cosa), **fer xixines** (d'alguna cosa), **fer pols** (alguna cosa)

▷ **fer malbé** (alguna cosa) (p.ext.)

TRENAR-SE

trencar-se en mil bocins *SV*, quedar alguna cosa completament esmicolada

El vas ha caigut a terra i s'ha trencat en mil bocins. Vigila que no quedi cap vidre escampat

▷ **fer trinquis** (p.ext.), **fer xixines** (d'alguna cosa) (p.ext.)

TRENCA

a miques *SP*, [trenca-se] a trossos molt petits / en porcions petites (R-M, *)

Li va caure el gerro dels dits i va fer-se a miques / Quan van arribar a casa van trobar la figureta de porcellana a miquetes (També s'usa amb les formes *a miquetes* i *a miques* i *a bocins*) (R-M, *)

→ **a trossos, a bocins**

▷ **fer miques** (alguna cosa) (p.ext.)

TREPIG

de bon trepig *SP*, que fa de bon caminar (EC)
Aquest terreny fa de bon trepig: dona gust de caminar-hi (Només s'usa com a complement de noms com *camí, terreny*, etc.)

→ **terra de mala petja, camí de mala petja**

▷ **de mal trepig** (ant.)

de mal trepig *SP*, que fa de mal caminar (EC)
Era un camí molt ple de pedres i amb un fort pendent, és a dir, de mal trepig (Només s'usa com a complement de noms com *camí, terreny*, etc.)

▷ **de bon trepig** (ant.), **terra de mala petja** (ant.), **camí de mala petja** (ant.)

TREPITJADA

■ **fer-li estrena** (a algú) *SV*, trepitjar a algú el calçat quan l'acaba d'estrenar

Li van fer estrena de les vambes noves i les hi van deixar negres

▷ **fer-li l'estrena** (a algú) (v.f.), **d'estrena** (p.ext.)

TRESCAR

no veure's la feina als dits *SV*, enllestir la feina ràpidament (EC)

Aquest noi no es veu la feina als dits: ho enllesteix tot rapidíssim

▷ **arribar i moldre** (p.ext.), **treure's** (alguna cosa) **d'entre mans** (p.ext.)

TRESOREJAR

tenir els cordons de la bossa *SV*, tenir el maneig dels diners (IEC)

Ell treballa molt, però qui té els cordons de la bossa és la seva dona; tot passa per ella / El més vell de la casa és qui té els cordons de la bossa (R-M)

→ **portar els comptes**

▷ **dur el maneig** (d'alguna cosa) (p.ext.)

TRET

a boca de canó *SP*, dit del tret disparat amb la boca de l'arma gairebé tocant l'objecte al qual hom tira (IEC)

El va matar amb un tret a boca de canó / Li va disparar a boca de canó

→ **a tret de canó**

▷ **a tret** (p.ext.), **a tir** (p.ext.)

TRETZE

dotzena de frare *SN*, conjunt de tretze (EC)

Sempre que li compràvem ous, la bona granjera ens donava dotzena de frare: «un de torra —deia—, i així tornareu» (R-M)

TREURE

fer fora (algú) *SV*, fer sortir / expulsar, foragitar (A-M, EC)

El mestre a les onze ens ha fet fora / L'han fet fora de l'empresa (També s'usa amb el verb *fotre*) (A-M, EC)

→ **treure** (algú) **al carrer, fotre** (algú) **al carrer, fotre** (algú) **a la porta**

treure (algú) **al carrer** *SV*, treure algú de casa / manar a algú (un criat, un treballador, etc.) que se'n vagi (IEC, *)

Va treure aquell treballador al carrer perquè robava / Va descobrir que el seu marit tenia una amant i l'ha tret al carrer: l'ha fet fora de casa

→ **tancar-li la porta pels nassos** (a algú), **fer fora** (algú), **fotre** (algú) **al carrer, fotre** (algú) **a la porta, fer passar la porta** (a algú), **ensenyar-li la porta** (a algú), **ventar-li la porta pels nassos** (a algú), **treure** (algú) **de casa**

TRIANGULARMENT

en delta *SP*, en triangle / en forma de triangle (IEC, *)

El collage està fet amb llumins coblocats en delta

TRIBULAR

veure-se'n un esbull *SV*, sofrir una tribulació a causa del desencaminament d'algú (IEC)

El seu ajudant no s'ha presentat a la feina i se n'ha vist un esbull

→ **veure-se'n un bull, veure-se'n de tots colors**

TRIBUNAL

braç secular *SN*, en oposició al Tribunal de la Inquisició i als altres tribunals eclesiàstics, conjunt dels tribunals de justícia civils o seculars (IEC)

Era membre del braç secular

▷ **portar** (algú) **a la barra** (p.ext.)

consell de guerra *SN*, tribunal militar que coneix les causes sotmeses a la jurisdicció militar (IEC)

Van fer un consell de guerra a un coronel per abús de poder

TRICOT

de punt *SP*, de tricot / expressió usada per a referir-se a les peces de vestir fetes de punt de llana o de cotó (R-M, *)

Portes una jaqueta de punt molt gruixuda (R-M)

TRIDIMENSIONAL

■ **en tres dimensions** *SP*, que sobresurt en llargària, en alçària, en amplària i en gruix respecte una superfície plana (o que produeix l'efecte òptic de sobresortir)

La meva mare fa quadres en tres dimensions / Vaig anar al cinema a veure una pel·lícula en tres dimensions

▷ **en relleu** (p.ext.)

TRIGAR

fer puces *SV*, trigar, entretenir-se massa, obrar amb lentitud (A-M)

Vinga, que fas puces, espavila't!

→ **matar l'estona, gronxar-s'hi**

▷ **trigar anys i panys** (p.ext.), **fer estaries** (p.ext.), **fer temps** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

trigar anys i panys *SV*, (trigar un) temps molt llarg, d'anys (A-M)

Hi ha pobles que no s'han refet encara i que trigaran anys i panys a refer-se (També s'usa amb el verb *tardar*) (A-M)

▷ **fer puces** (p.ext.), **fer anys i panys** (p.ext.), **voler temps** (alguna cosa) (p.ext.), **haver-n'hi per estona** (p.ext.)

TRINITAT

l'Esperit Sant *SD*, tercera persona de la Santíssima Trinitat (IEC)

El Pare, el Fill i l'Esperit Sant

▷ **el Sant Esperit** (v.f.), **la Santíssima Trinitat** (p.ext.)

la Santíssima Trinitat *SD*, reunió de les tres persones divines en un sol Déu

La Santíssima Trinitat són el Pare, el Fill i l'Esperit Sant

▷ **l'Esperit Sant** (p.ext.)

TRIOMFAR

cobrir-se de glòria *SV*, aconseguir fama, anomenada, prestigi, per algun fet / omplir-se (algú) de glòria (IEC, EC)

Creu que amb aquest invent es cobrirà de glòria

→ **coronar-se de glòria**

▷ **anar lluny** (p.ext.), **fer sensació** (p.ext.), **fer soroll** (p.ext.)

eixir amb rosa (d'alguna cosa) *SV*, sortir triomfant, tenir bon èxit (A-M)

Va eixir amb rosa del combat

→ **sortir airós** (d'alguna cosa), **sortir amb bon nom** (d'alguna cosa)

▷ **sortir-se'n** (p.ext.), **eixir a cap** (d'alguna cosa) (p.ext.), **fer un bon paper** (p.ext.), **sortir del pas** (p.ext.)

[Val. (A-M)]

TRIST

amb el cap baix *SP*, trist / dit per a referir-se a algú taciturn, que està trist (EC, *)

L'altre dia me'l vaig trobar pel carrer i anava amb el cap baix, potser li ha passat alguna cosa / Després del que li han dit s'ha quedat amb el cap baix (S'usa normalment amb verbs de moviment i també *estar*, *quedar*, etc.)

→ **amb el cap cot, amb el cap sota l'ala, amb el cap jup, anar alís, tenir una pena al cor**

▷ **amb la rialla a la boca** (ant.)

amb el cap cot *SP*, dit per a referir-se a algú taciturn, que està trist

Feia dies que el vèiem amb el cap cot, però fins avui no ens han dit la causa de la seva preocupació (S'usa normalment amb verbs de moviment i també *estar*, *quedar*, etc.)

→ **amb el cap baix, amb el cap jup, amb el cap sota l'ala, anar alís, tenir una pena al cor**

▷ **amb la rialla a la boca** (ant.), **anar-se'n amb un dit en es cul i s'altre a s'orella** (p.ext.), **anar-se'n cul batut i cara alegre** (p.ext.), **anar orella baix** (p.ext.)

amb el cap jup *SP*, trist / dit per a referir-se a algú taciturn, que està trist (EC, *)

Li han denegat la proposta i ara tornarà a casa seva amb el cap jup (S'usa normalment amb verbs de moviment i també *estar*, *quedar*, etc.)

→ **amb el cap baix, amb el cap cot, amb el cap sota l'ala, anar alís, tenir una pena al cor**

▷ **amb la rialla a la boca** (ant.)

anar alís *SV*, estar trist, malenconiós (IEC)

Avui va alís, li deu haver passat alguna desgràcia / Què t'ha passat, que estàs alís? Explica'm els problemes que tinguis (També s'usa amb el verb *estar*)

→ **anar coa baixa, estar cop-piu, amb el cap baix, amb el cap cot, amb el cap jup, tenir una pena al cor, anar per la corda fluixa**

cara de Divendres Sant *SN*, (fer) mala cara, trista o demacrada (A-M)

Era evident que a casa seva passaven problemes econòmics, feia cara de Divendres Sant (També s'usa amb la forma *cara de divendres*)

→ **cara de mal conhort, ésser un barres tristes, cara de prunes agres, cara de mal atzar**

▷ **cara de bon any** (ant.), **cara de Pasqua** (ant.), **cara de fàstic** (p.ext.), **cara de circumstàncies** (p.ext.), **cara llarga** (p.ext.)

cara de mal atzar *SN*, cara que revela un pesar, un geni malenconiós / la (cara) que mostra contrarietat (IEC, R-M)

Tornava amb cara de mal atzar; havia perdut el rellotge / Feia cara de mal atzar i ningú no sabia per què (R-M, *)

→ **cara de pomes agres, cara de mal con-**

hort, cara de prunes agres, cara de Divendres Sant

- ▷ **cara de bon any** (ant.), **cara de Pasqua** (ant.), **cara de fàstic** (p.ext.), **cara de circumstàncies** (p.ext.), **cara llarga** (p.ext.)

cara de mal conhort *SN*, la (cara) que mostra contrarietat (R-M)

No posis aquesta cara de mal conhort; anima't, que tot s'arreglarà (R-M)

→ **cara de pomes agres, cara de prunes agres, cara de Divendres Sant, cara de mal atzar**

- ▷ **cara de bon any** (ant.), **cara de Pasqua** (ant.), **cara de circumstàncies** (p.ext.), **cara llarga** (p.ext.)

cara de prunes agres *SN*, trist / cara que mostra contrarietat (Fr, *)

¿Què t'ha passat, que fas aquesta cara de prunes agres?

→ **cara de pomes agres, cara de mal conhort, cara de mal atzar, cara de Divendres Sant**

ésser un barres tristes *SV*, ésser d'aspecte trist i macilent (A-M)

En Joan és un barres tristes, a veure quan s'anima una mica

→ **cara de Divendres Sant**

- ▷ **barres a pit** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

més trist que l'hivern *SA*, molt trist (R-M)

Era una casa vella més trista que l'hivern; tan aviat com en vam trobar una altra, la vam deixar (R-M)

→ **més trist que un funeral**

més trist que un funeral *SA*, dit per a referir-se a alguna cosa molt trista

Aquell espectacle va ser més trist que un funeral i això que asseguraven que era còmic (També s'usa amb el nom *enterrament*)

→ **més trist que l'hivern**

TROBAR

sortir-li a carrera (a algú) *SV*, anar a l'encontre d'algú / intentar de trobar-lo (IEC, *)

Tres homes desconeguts els van sortir a carrera i els van amenaçar (R-M)

→ **sortir-li al pas** (a algú), **a l'encontre**

sortir-li al pas (a algú) *SV*, anar a trobar algú (R-M)

Li havia de parlar i li vaig sortir al pas quan tornava de la feina / Sabia que ell m'esquivaria, per això vaig ésser jo qui li vaig sortir al pas (R-M)

→ **sortir-li a carrera** (a algú), **a l'encontre**

- ▷ **deixar-se caure** (p.ext.)

TROBAR-SE

fer-se trobadís *SV*, algú, procurar de trobar-se amb un altre / fer per trobar-s'hi (IEC, EC)

Com per atzar, es va fer trobadís a la noia / Li

agradava aquella noia i es feia trobadís tan sovint com podia (EC, *)

→ **fer-se topadís**

- ▷ **fer-se fonedís** (ant.), **ésser car de veure** (ant.), **trobar-se** (algú) **fins a la sopa** (p.ext.)

■ **fer un cafè** *SV*, trobar-se amb algú a prendre alguna beguda tot conversant

Vols que anem a fer un cafè quan acabem la classe? (També s'usa amb la forma *fer el cafè*)

- ▷ **fer una copa** (p.ext.)

trobar-se (algú) **fins a la sopa** *SV*, trobar-se algú pertot arreu

Últimament, me'l trobo fins a la sopa, ens veiem pertot arreu

- ▷ **trobar-se** (algú) **fins a les sopes** (v.f.), **ésser car de veure** (ant.), **fer-se trobadís** (p.ext.)

TRONTOLLAR

(fig.)

anar per la corda fluixa *SV*, passar per moments anímics baixos

Feia molt temps que anava per la corda fluixa, no em sorprèn que s'hagi volgut suïcidar

→ **anar alís, anar coa baixa**

TROPA

gent d'armes *SN*, soldats / conjunt de combatents (EC, *)

Actualment en aquell país hi ha molta gent d'armes

→ **gent de guerra**

- ▷ **gent de pau** (ant.), **home d'armes** (p.ext.)

gent de guerra *SN*, conjunt de combatents (A-M)

En aquest país molt sovint és necessària l'ajuda de gent d'armes

→ **gent d'armes**

- ▷ **gent de pau** (ant.)

TROS

peça de terra *SN*, una porció de terra de conreu (R-M)

Sempre m'ha fet il·lusió adquirir aquella peça de terra per poder ampliar la propietat

- ▷ **de cultiu** (p.ext.), **de conreu** (p.ext.), **un pam de terra** (p.ext.)

TROTANT

al trot *SP*, manera ràpida de caminar el cavall i altres quadrúpedes avançant i posant a terra alternativament el parell de potes anterior dreta i posterior esquerra i el parell de potes anterior esquerra i posterior dreta (IEC)

Han anat molta estona al trot i ara van al galop / Durant l'excursió van posar el cavall al trot diverses vegades (S'usa normalment amb els verbs *anar, cavalcar*, etc.)

- ▷ **al galop** (p.ext.), **a galop tirat** (p.ext.)

TRUC

joc de mans *SN*, demostració d'il·lusionisme / joc fet per il·lusionistes per a enganyar l'espectador fent-li veure unes coses per altres (IEC, EC)

Em vaig quedar meravellat amb aquell joc de mans, semblava màgia de veritat

▷ **màgia blanca** (p.ext.)

TRUCAR

carregar els daus *SV*, fer falsos els daus ficant un trosset de plom en un dels seus costats (IEC)

En aquell casino sempre fan trampes, perquè carreguen els daus

▷ **jugar net** (ant.), **tirar dau fals** (p.ext.)

TRUCATGE

efectes especials *SN*, il·lusió visual o sonora obtinguda per mitjà de trucatges / complement acústic o visual destinat a reforçar la creació d'un ambient o a condicionar la visió de l'espectador (T, *)

És una pel·lícula plena d'efectes especials / Els efectes especials d'aquella pel·lícula semblen talment reals: estan molt ben fets

TUGURI

cova de lladres *SN*, casa on s'aplega gent de mal viure / lloc on es reuneix o habita gent dolenta (IEC, A-M)

Prefereix viure a sota el pont que no pas a dins d'aquella cova de lladres

▷ **gent de l'ungla** (p.ext.), **de mala mort** (p.ext.)

TUMULTUOSAMENT

a borbollades *SP*, tumultuosament / amb crits i confusió de veus (R-M, *)

La multitud es dirigia a borbollades a la plaça (R-M)

→ **a borbollons, a borbolls, a patolls, a forfolons, a glopades**

a borbollons *SP*, tumultuosament / amb crits i confusió de veus (R-M, *)

Colles i més colles de nois i noies anaven pels carrers a borbollons i tot ho omplien de moviment (R-M)

→ **a borbollades, a borbolls, a patolls, a forfolons, a glopades**

a borbolls *SP*, tumultuosament i amb intermitències (IEC)

Els compradors entraven als grans magatzems a borbolls; a estones hi havia molta gent, a estones eren quatre gats

→ **a borbollons, a borbollades, a patolls, a forfolons, a onades**

a forfolons *SP*, tumultuosament / d'una manera tumultuosa, precipitadament (Fr, *)

Quan es va declarar l'incendi al cinema, tothom va sortir a forfolons

→ **a borbolls, a borbollades, a borbollons, a patolls, a glopades**

a glopades *SP*, [sortir, entrar, etc.] en grup i a intermitències (EC)

Els nens sortien de l'escola a glopades / Els espectadors entraven a l'estadi a glopades (EC, *)

→ **a onades, a forfolons, a borbollons, a borbollades**

TÚNEL

galeria de protecció *SN*, en una carretera, mena de túnel artificial per tal que (les) allaus passin pel damunt sense interrompre el pas per la carretera (IEC)

Convé que, en aquest punt on sovint es talla el trànsit a causa de les allaus, hi construeixin una galeria de protecció

TURMENT

ésser el martiri (d'algú) *SV*, (ésser un) turment cruel, físic o moral (EC)

Éts el martiri de la teva mare! / Aquesta criatura és el meu martiri (*, EC)

guerra psicològica *SN*, conjunt de mètodes emprats per a influir en les opinions, els sentiments i les creences d'un individu o d'un grup social, i més particularment dels seus membres més destacats i poderosos (EC)

Ens va estar fent tota l'estona guerra psicològica i en vam acabar ben tips d'ell!

▷ **donar guerra** (a algú) (p.ext.), **donar mala vida** (a algú) (p.ext.), **fer la guitza** (a algú) (p.ext.)

les flames de l'infern *SD*, els turments eternals que han de sofrir els damnats (IEC)

Si no ets bona persona, quan et moris patiràs les flames de l'infern

→ **foc etern, pena eterna**

TURMENTAT

ésser un màrtir *SV*, (ésser una) persona que algú o alguna cosa turmenta (EC)

És un màrtir del seu ideal (EC)

→ **guanyar-se la glòria del cel, guanyar-se el cel**

▷ **ésser un sant** (p.ext.)

TUSTAR

donar-li per a peres (a algú) *SV*, castigar algú, fer-lo entrar en raó d'una manera violenta (A-M)

Li ha donat per a peres i li ha fet oblidar la idea d'anar a treballar a fora

→ **tocar-li l'esquena** (a algú), **tocar-li el crostó** (a algú)

▷ **donar-li pa i peres** (a algú) (p.ext.)

TUTEJAR

dir (algú) **de tu** *SV*, donar a algú aquest tractament, tutejar (EC)

*Tractava els avis de tu / Que li puc dir de tu?
D'aquesta manera, em serà més fàcil parlar-
li*

→ **tractar** (algú) **de tu, d'igual a igual**

▷ **dir** (algú) **de vostè** (p.ext.)

tractar (algú) **de tu** *SV*, donar a algú aquest tractament, tutejar (EC)

El tracto sempre de tu (EC)

→ **dir** (algú) **de tu, d'igual a igual**

▷ **fer-se dir sí senyor** (ant.), **tractar** (algú) **de vostè** (p.ext.)

TUTELAT

menor d'edat *SA*, persona que no té l'edat fixada per la llei per a gaudir de certs drets / dit de la persona que, pel fet de no haver arribat encara a la majoritat, no gaudeix de la plenitud de drets per a tots els actes de la vida civil i política (IEC, EC)

Als menors d'edat, no se'ls permet l'entrada (Sovint s'omet el complement preposicional) (R-M)

▷ **major d'edat** (ant.), **minoria d'edat** (p.ext.)

U

UFANEJAR-SE

posar-se gallarets al cap *SV*, ufanejar-se / gloriejar-se, fer ostentació (R-M, *)

Sempre es posa gallarets al cap, perquè es pensa que és qui sap qui

▷ **tenir els gallarets al cap** (p.ext.)

ULL

ulls de basilisc *SN*, ulls vius d'esguard penetrant (IEC)

No em miris amb aquests ulls de basilisc, que em fas por

vista cansada *SN*, presbícia. Defecte de la vista, degut a la rigidesa del cristal·lí, que fa que no es vegin distintament els objectes situats molt a la vora dels ulls (IEC)

Has de dur ulleres perquè tens vista cansada
▷ **curt de vista** (p.ext.)

ULLADA

d'un cop d'ull *SP*, (amb una) mirada ràpida (IEC)

D'un cop d'ull ja vaig veure que no estava ben fet (També s'usa amb la forma *de cop d'ull*)

→ **a cop d'ull, a primera vista**

ULLERES

dur quatre ulls *SV*, portar ulleres (A-M)

A casa seva, tots duen quatre ulls / Aquell home amb barba, que porta quatre ulls i mira cap aquí, qui és? (També s'usa amb el verb *portar*) (*, R-M)

■ **ulleres de cul de got** *SN*, dit per a referir-se a aquelles ulleres que tenen uns vidres molt gruixuts

Quan era petit portava ulleres de cul de got, per això estava tan lleig a les fotografies. Ara porta lents de contacte / Abans el meu pare portava culs de got (També s'usa ometent el nucli nominal *ulleres*)

ULLERÓS

tenir uns ulls com un calàpet *SV*, tenir els ulls molt prominents (A-M)

Sempre ha tingut uns ulls com un calàpet, sembla que li hagin de sortir de les òrbites [Emp. (A-M)]

ÚLTIM

a la cua de SP, al darrere de tot / ésser l'últim (R-M, IEC)

És un mal estudiant i sempre va a la cua de la classe / Treballar amb ell és a la cua de les seves prioritats / Aquell ciclista sempre el veiem a la cua (El complement és opcional) (R-M, *, R-M)

▷ **dur la borromba** (p.ext.), **tancar caixa** (p.ext.)

a la reressaga *SP*, darrere de tot; endarrerit (A-M)

Ara és al davant de tot; ara és a la reressaga / Se sentia un murmurí a reressaga (També s'usa amb la forma *a reressaga*) (A-M, *)

▷ **a reressaga** (v.f.)

cant del cigne *SN*, obra postrema d'un artista (R-M)

Aquest quadre es pot dir que fou el seu cant del cigne; és el darrer que va pintar pocs dies abans de morir (R-M)

restar a covar la cendra *SV*, romandre en un indret quan tots els altres se n'han anat (IEC)

Ha restat a covar la cendra, sempre és l'últim de marxar dels llocs (També s'usa amb els verbs *quedar*, *romandre*, etc.)

▷ **anar a cercar foc** (ant.), **anar amb el foc a la cua** (ant.), **a rerassaga** (p.ext.)

tancar caixa *SV*, ésser el darrer, figurar al final d'una llista (R-M)

Ja és hora de plegar; aquest és el darrer client que ha entrat, el que tanca caixa / Encara vaig ser-hi a temps; tancava caixa i quan vaig arribar encara cridaven els de la lletra P (R-M)

▷ **acabar-se la candela** (p.ext.), **a la cua** (d'alguna cosa) (p.ext.)

ULTRAPASSANT

per excés *SP*, de manera que ultrapassa els límits normals o deguts / dit d'una mesura aproximant-se al valor exacte mitjançant la comparació d'aquest amb valors que es mantenen sempre estrictament superiors (A-M, EC)

Vós éreu bella per excés, i increïble era la vostra pulcritud (A-M)

→ **com una mala cosa, a més no poder, fins a no poder més, amb ganes**

▷ **per defecte** (ant.), **a ultrança** (p.ext.)

ULTRAPASSAR

deixar (algú) **darrere** *SV*, ultrapassar algú en mèrit (IEC)

Deixa els seus companys de classe darrere, perquè és molt intel·ligent / Tots dos són tenistes, però el gran sempre ha deixat el seu germà endarrere en les competicions (També s'usa amb els adverbis endarrere i enrere)

→ **anar al davant de**

▷ **no arribar-li a la sola de la sabata** (a algú) (ant.), **a l'alçada de** (p.ext.), **passar al davant** (d'algú) (p.ext.), **deixar** (algú) **fora de combat** (p.ext.)

ULTRATOMBA

el més enllà *SD*, fora del nostre món (R-M)

Els espiritualistes creuen obtenir missatges del més enllà / El més enllà és un misteri per a tothom (R-M, *)

→ **l'altra vida, l'altre món**

▷ **aquest món** (ant.)

l'altra vida *SD*, persistència de l'ànima després de la mort (IEC)

Ha passat a l'altra vida sense haver fet cap mal a ningú (R-M)

→ **el més enllà, l'altre món**

▷ **aquest món** (ant.)

l'altre barri *SD*, allò que és enllà de la nostra vida, vida futura, la vida eterna

En Pepet ja fa temps que és a l'altre barri

→ **l'altre món**

▷ **enviar** (algú) **a l'altre barri** (p.ext.), **anar-se'n a l'altre barri** (p.ext.)

l'altre món *SD*, allò que és enllà de la nostra vida, vida futura / la vida eterna, allò que és més enllà de la vida present (IEC, EC)

Ja se'n pot anar ben satisfet a l'altre món; ha sabut gaudir de la vida (R-M)

→ **el més enllà, l'altre barri, l'altra vida**

▷ **aquest món** (ant.), **la vida eterna** (p.ext.), **la llum eterna** (p.ext.), **enviar** (algú) **a l'altre món** (p.ext.), **anar-se'n a l'altre món** (p.ext.)

la llum eterna *SD*, vida eterna / l'existència fora de la terra, posterior a la mort física (EC, *)

Morint va passar a la llum eterna / Creu en la llum perpètua (També s'usa amb l'adjectiu *perpetu*)

→ **la vida eterna**

▷ **l'altre món** (p.ext.), **la glòria eterna** (p.ext.), **la nit eterna** (p.ext.), **la pau eterna** (p.ext.)

UNÀNIMEMENT

a l'uníson *SP*, en unanimitat de sentiments / en conformitat de sentiments, concordadament (Fr, EC)

Tota l'assemblea a l'uníson el van elegir president / Tot el poble va sentir, a l'uníson, la mort, en accident de trànsit, dels dos joves (R-M, *)

→ **per unanimitat, a una veu, per aclamació**

▷ **de comú acord** (p.ext.)

a una veu *SP*, amb unanimitat / dient la mateixa cosa acordadament tots els reunits (R-M, A-M)

Van respondre tots a una veu que no volien aquella solució (R-M)

→ **per aclamació, a l'uníson, per unanimitat**

de comú acord *SP*, amb acord pres conjuntament (IEC)

Les filles van decidir, de comú acord, regalar un viatge als seus pares en l'aniversari del casament (També s'usa amb la forma *de mutu acord*)

→ **de mancomú**

▷ **per unanimitat** (p.ext.), **a l'uníson** (p.ext.), **estar d'acord amb** (p.ext.), **el comú de la gent** (p.ext.), **fer causa comuna** (p.ext.)

per aclamació *SP*, amb manifestació favorable general / a una veu (R-M, EC)

Els nous membres de la junta foren elegits per aclamació; en ésser proposats els seus noms, tothom va aplaudir-los obertament (R-M)

→ **a una veu, a l'uníson, per unanimitat**

▷ **a les més veus** (p.ext.)

per unanimitat *SP*, unànimement, per acord de tots els components d'un grup, d'una associació, etc. (EC)

El ple de l'ajuntament va aprovar les festes locals proposades per unanimitat

→ **a l'uníson, a una veu, per aclamació**

▷ **de comú acord** (p.ext.), **a les més veus** (p.ext.)

ÚNIC

ésser d'allò que no hi ha *SV*, no poder-se comparar, en sentit pejoratiu (R-M)

No para de fer entremaliadures; és d'allò que no hi ha / Ton germà és el que no hi ha, posa interès en tot i tot ho domina (També s'usa amb les formes *ésser el que no hi ha* i *ésser del que no hi ha*) (R-M, *)

→ **ésser tal com Déu l'ha fet, ésser el summum, ésser l'hòstia** (algú), **mai no vist, ésser una capsa de sorpreses**

▷ **ésser allò que no hi ha** (v.f.), **de pinyol vermell** (p.ext.), **d'allò més** (p.ext.), **trencar el motlle** (p.ext.)

sens igual *SP*, que no hi ha res o ningú amb què o amb qui es pugui comparar

És un exemplar sens igual

→ **sense parell, sense parió, sens par**

▷ **no tenir punt de comparació amb** (p.ext.), **no tenir comparació amb** (p.ext.), **per excel·lència** (p.ext.)

sense parió *SP*, sense igual, incomparable (IEC)

És un joiell d'una bellesa sense parió; no n'he vist cap de tan bell / Té una bondat sense pa-

rió (També s'usa amb la forma *sens parió*) (R-M, *)

→ **sense parell, sens par, fora de sèrie, sens igual**

▷ **no tenir punt de comparació amb** (p.ext.), **no tenir comparació amb** (p.ext.), **per excel·lència** (p.ext.)

UNIDAMENT

de mancomú *SP*, mancomunadament / amb acord pres conjuntament (IEC, *)

Ha estat una decisió presa de mancomú; no hi hagué ni una sola disconformitat (R-M)

→ **a l'una, de concert** (amb algú), **de comú acord**

▷ **estar d'acord amb** (p.ext.)

UNIFORMAT

ANT

de paisà *SP*, dit d'un militar quan no va uniformat (EC)

Anar de paisà / Els deixen vestir de paisà no més quan estan fora de servei (EC, *)

→ **de carrer**

UNIÓ

ésser tota una cosa *SV*, estar molt units (EC)

Cal que siguem tota una cosa per superar aquest mal tràngol

→ **ésser tots una cosa**

▷ **ésser tot u** (p.ext.)

ésser tots una cosa *O*, estar molt units (EC)

En les situacions difícils érem tots una cosa (També s'usa amb la forma *ésser tots una sola cosa*)

→ **ésser tota una cosa**

▷ **ésser tot u** (p.ext.)

■ **parella de fet** *SN*, unió entre dues persones que no han contrat matrimoni

La qüestió de les parelles de fet és encara un tema mal resolt en la legislació actual

UNIR-SE

fer capelleta *SV*, unir-se per una mateixa manera de pensar

Els ciutadans del poble fan capelleta perquè es construeixi un pont subterrani

→ **fer pinya, fer lliga, fer causa comuna**

▷ **posar-se al costat** (d'algú) (p.ext.)

fer causa comuna *SV*, actuar conjuntament per uns mateixos objectius (IEC)

Els demòcrates i els republicans han fet causa comuna (EC)

→ **fer pinya, fer lliga, fer capelleta**

▷ **de comú acord** (p.ext.), **de mancomú** (p.ext.)

fer lliga *SV*, unir-se en llurs afers / associar-se per fer triomfar certs principis, per aconseguir un fi comú (IEC, EC)

Els dos germans més petits han fet lliga per

convèncer els pares que els deixin sortir fins més tard

→ **fer causa comuna, fer pinya, fer capelleta**

▷ **posar-se al costat** (d'algú) (p.ext.)

fer pinya *SV*, unir-se diverses persones per posar llur força en comú amb una finalitat determinada (R-M)

Si volem aconseguir alguna cosa, hem de fer pinya. Si ens hi presentem dividits, no ens faran cap cas

→ **fer capelleta, fer causa comuna, fer lliga**

▷ **fer la pinya** (v.f.), **posar-se al costat** (d'algú) (p.ext.)

fer rotlle a part *SV*, aplegar-se amb altres companys diferents d'un grup determinat / unir-se amb companys, separant-se alhora d'un grup determinat (A-M, Fr)

La Maria fa rotlle a part amb alumnes d'altres cursos (També s'usa amb la forma *fer rotlló a part*)

▷ **posar-se al costat** (d'algú) (p.ext.)

fer un braç i un cor (amb algú) *SV*, anar unit amb algú en sentiments i en obres (A-M)

El Vicent fa un braç i un cor amb la Mila: comparteixen despatx, assignatures i interessos

→ **posar-se al costat** (d'algú)

▷ **posar** (algú) **d'acord** (p.ext.)

UNÍSON

a l'uníson *SP*, produint la mateixa nota o melodia (IEC)

Cantar a l'uníson (IEC)

UNIT

per testa *SP*, dit de la unió de dues coses per llurs extrems, de manera que no se sobreposin, com és el cas dels carrils en una via fèrria (EC)

Si uneixes els dos cordills per testa, no semblarà que en tinguis un de més llarg

UNITAT

ésser tot u *SV*, ésser tot una mateixa cosa (EC)

S'acosta el dia que tots serem u / Quan el seu germà necessitava cèntims la família va demostrar que era tot u; amb la contribució de tots va poder saldar el deute (EC, *)

▷ **ésser tots una cosa** (p.ext.), **ésser tota una cosa** (p.ext.), **tot ve a ésser un mateix cul de sac** (p.ext.)

tot d'una peça *SP*, formant un sol cos (EC)

Es van emportar el televisor tot d'una peça per arreglar-lo (També s'usa amb la forma *d'una peça*)

UNIVERS

la màquina del món *SD*, l'Univers / conjunt de tot allò que existeix, especialment el món i els seus habitants (IEC, *)

*La màquina del món no s'atura mai / Els científics treballen per descobrir l'origen de la màquina del món (EC, *)*

URGÈNCIA

córrer pressa *SV*, ésser urgent (IEC)

*Aquesta lletra fes-la de seguida; és un afer que corre pressa / Millor si pots corregir-m'ho per avui mateix, perquè corre pressa / Acaba ràpid aquest informe perquè em corre pressa (R-M, R-M, *)*

→ **portar pressa**

▷ **tenir espera** (alguna cosa) (ant.)

URGENT

■ **portar pressa** *SV*, ésser força urgent

Aquest informe porta pressa, acaba'l abans de divendres

→ **córrer pressa**

URGENTMENT

d'urgència *SP*, urgentment / dit per a referir-se a alguna cosa que no pot patir cap retard en la seva resolució (IEC, *)

El van operar d'urgència (IEC)

▷ **d'urgències** (v.f.)

ÚS

ANT

en desús *SP*, fet de no fer-se servir alguna cosa / deixar d'usar-se, de fer-se servir, alguna cosa (IEC, EC)

Aquest mot ja ha caigut en desús (S'usa normalment com a complement dels verbs caure i estar)

→ **fora d'ús**

▷ **en ús** (ant.), **en vigor** (ant.), **fora de servei** (p.ext.)

USANT-SE

en ús *SP*, [ésser] usat, no haver deixat d'usar-se (EC)

*Aquells barrets ja no estan en ús / La gent gran té més frases fetes en ús que no pas la gent jove (EC, *)*

→ **en vigor**

▷ **en desús** (ant.), **fora d'ús** (ant.), **posar** (alguna cosa) **en ús** (p.ext.)

en vigor *SP*, en ús / usat, que no s'ha deixat d'usar (EC, *)

Un mot que es manté en vigor als pobles (S'usa normalment amb els verbs estar, haver, mantenir, etc.) (EC)

→ **en ús**, **en circulació**

▷ **en desús** (ant.)

USAR

fer bon ús (d'alguna cosa) *SV*, fer servir alguna cosa així com cal (EC)

Fer bon ús de la seva autoritat (IEC)

▷ **fer mal ús** (d'alguna cosa) (ant.)

fer mal ús (d'alguna cosa) *SV*, fer servir alguna cosa així com no cal (EC)

Fer mal ús de les seves riqueses (IEC)

▷ **fer bon ús** (d'alguna cosa) (ant.), **fer malbé** (alguna cosa), **fer mal de son prou** (p.ext.), **ús indegut** (p.ext.)

fer servir *SV*, emprar, utilitzar, usar, aprofitar (EC)

Fa servir els amics per introduir-se en cercles que altrament li serien vedats / Aquesta corda, la fem servir per a remolcar l'auto / Si les ti-sores no tallen, fes servir el ganivet (R-M, R-M, EC)

▷ **en servei** (p.ext.), **estar en funcionament** (p.ext.), **entrar en servei** (p.ext.)

posar (alguna cosa) **en ús** *SV*, fer que alguna cosa sigui utilitzada o esdevingui usual (R-M)

Quan a Europa es varen posar en ús els balls americans, tothom s'escandalitzava (R-M)

→ **posar** (alguna cosa) **en servei**

▷ **posar** (alguna cosa) **en circulació** (p.ext.), **posar** (alguna cosa) **en vigor** (p.ext.), **en ús** (p.ext.)

USAT

d'ocasió *SP*, dit de la cosa comprada a baix preu, esp. perquè és vella o de segona mà (IEC)
Té una bicicleta comprada d'ocasió que li va força bé (R-M)

→ **de segona mà**, **d'oferta**

▷ **de vell** (p.ext.)

d'oferta *SP*, dit de la cosa comprada a baix preu, especialment perquè és vella o de segona mà
Feia temps que no estava a la venda, però ahir el vaig trobar d'oferta

→ **d'ocasió**, **de segona mà**

de segona mà *SP*, del segon venedor / que ja ha estat usat anteriorment per una altra persona (IEC, EC)

Ha comprat una moto de segona mà que sembla nova (R-M)

→ **d'ocasió**, **d'oferta**

▷ **de primera mà** (ant.), **canviar de mà** (p.ext.), **de vell** (p.ext.)

de vell *SP*, que ven mercaderies de segona mà, usades (EC)

He anat a una botiga de vell a comprar objectes usats

▷ **de segona mà** (p.ext.), **d'ocasió** (p.ext.)

USDEFRUIT

dret d'ús *SN*, dret real, intransferible i no emparable, derivat de l'ús, de servir-se d'una cosa aliena i de percebre'n la part de fruits necessaris per a satisfer les necessitats de l'usuari i la seva família. Equival, bé que reduït, a l'usdefruit (EC)

Aquella família subsistia gràcies al dret d'ús

ÚTIL

caure bé (a algú) *SV*, ésser útil (a algú) (A-M)

Aquest martell cau bé per fer la feina / Me cauran molt bé per posar aquí (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt*, etc. en posició preadverbial) (*, A-M)

▷ **no caure a terra** (p.ext.)

fer-li peça (a algú) *SV*, ésser útil, fer servei, interessar, per a un fi determinat (EC)

Això em pot fer peça a l'hora de fer aquest treball

→ **fer profit** (a algú), **fer el fet** (a algú), **fer-li menester** (a algú)

UTILITZAR

posar (algú o alguna cosa) **en joc** *SV*, utilitzar algú o alguna cosa amb alguna finalitat determinada i en profit propi / fer funcionar (influències, poders, etc.) (EC, A-M)

Posar en joc les seves influències (EC)

▷ **posar** (algú o alguna cosa) **en acció** (p.ext.)

V

VAGA

vaga de braços caiguts SN, vaga en què es deixa de treballar però es roman al lloc de treball (IEC)

Fan vaga de braços caiguts perquè creuen que, quedant-se a la fàbrica, faran més presió

vaga de fam SN, mitjà de lluita no violenta que consisteix en la pràctica del dejuni voluntari, si cal fins a la inanició, per tal d'aconseguir la satisfacció d'unes reivindicacions (EC)

Va començar una vaga de fam per reivindicar que s'aturi el conflicte a l'Orient Mitjà

vaga de zel SN, vaga que consisteix a complir estrictament el reglament (IEC)

La guàrdia urbana va fer una vaga de zel i en una setmana van doblar el número de multes

VAGABUND

ésser un pamparruana SV, ésser un vagabund, un perdut, que tresca d'ací d'allà sense necessitat (A-M)

Aquest home és un pamparruana, es passa el dia mendicant per la ciutat

▷ **fer la pamparruana** (p.ext.), **tocar-se la pamparruana** (p.ext.), **mort de gana** (p.ext.), **ocell de pas** (p.ext.), **ésser un manta** (p.ext.)

[pamparruana: mot no registrat a l'IEC]

VAGANT

a la ventura SP, sense objecte determinat, sense preveure el que succeirà (EC)

Volien fer un viatge a la ventura i no saben quan tornaran

→ **a la bona de Déu, a l'atzar, trescar la Seca i la Meca**

▷ **córrer fortuna** (p.ext.), **ocell de pas** (p.ext.), **sense nord** (p.ext.), **anar per aquests mons de Déu** (p.ext.), **a l'endeví** (p.ext.), **anar pel món** (p.ext.)

VAGAR

1. errar a la ventura

anar pel món SV, trescar, no estar fix en un lloc (A-M)

Aquell rodamón va pel món buscant el sentit

de la vida, segons el que li ha explicat a la Marta

→ **anar per aquests mons de Déu, trescar la Seca i la Meca, córrer fortuna**

▷ **ocell de pas** (p.ext.), **anar com un gos perdut** (p.ext.), **a la ventura** (p.ext.)

anar per aquests mons de Déu SV, (anar) per diferents llocs, pel món (EC)

Anant per aquests mons de Déu, he vist moltes coses / Ningú no sap on és, va per aquests mons de Déu sense dir on el podem localitzar (EC, *)

→ **anar pel món, córrer fortuna**

▷ **a la ventura** (p.ext.)

córrer fortuna SV, anar a l'aventura / anar per diferents llocs, pel món (R-M, *)

Va marxar a córrer fortuna i no va tenir gens de sort; ha tornat tan pobre com abans de marxar (R-M)

→ **anar per aquests mons de Déu, anar pel món**

▷ **córrer món** (p.ext.), **a la ventura** (p.ext.)

fer la bandera SV, vagar / rodar, vagar, passejar sense fer res (Fr, *)

No facis més la bandera pels carrers i entra cap a casa, que ja és tard!

→ **passejar la capa**

2. tenir temps

fer madona SV, estar sense fer feina (A-M)

Primer acaba la feina i, després, si vols, fes madona

matar l'aranya SV, no fer res (R-M)

No té cap afecció; passa hores i més hores matant l'aranya, avorrit i fastiguejat (R-M)

→ **caçar mosques, matar el temps, matar l'avorriment, matar l'estona, matar les hores**

VAGAREJAR

anar com un gos perdut SV, (anar) vagarejant d'un lloc a l'altre (SP)

Des que el va deixar la seva dona i el van acomiadar de l'empresa, va com un gos perdut

▷ **ànima en pena** (p.ext.), **anar pel món** (p.ext.)

passejar la capa SV, passar el temps sense treballar i anant d'una banda a l'altra (A-M)

Si estàs passejant la capa, com a mínim po-

dries fer la llista del que necessitem i anar-ho a comprar

→ **fer la bandera**

VAGARÓS

no fer-ne tros *SV*, no fer gens de feina (A-M)

Ets ahlots no en feien tros, afectats de la vida pandera (A-M)

→ **fer la vida del canot, no fotre brot, no fotre cop, no alçar una palla d'en terra, no trencar-se cap os** (en alguna cosa)

[Mall. (A-M)]

VAGÓ

fanal de cua *SN*, llum vermell que porta el darrer vagó d'un tren (EC)

Només veia el fanal de cua del tren. Això era senyal que la seva estimada ja havia marxat

VAIVÉ

banzim-banzam *SN*, fent un balanceig, especialment en caminar (EC)

El banzim-banzam de les onades sempre el tranquil·litzava

→ **zim-zam**

[Reduplicatiu]

zim-zam *SN*, onomatopeia de la remor d'un moviment de vaivé / veu amb què hom denota un moviment de vaivé (IEC, EC)

La campana, sense batall, anava fent zim-zam / A la casa només se sentia el zim-zam del balancí de l'àvia, tot era silenci (EC, *)

→ **banzim-banzam**

▷ **balandrim-balandram** (p.ext.)

[Reduplicatiu]

VAIXELL

obra morta *SN*, part del buc d'un vaixell compresa des de la línia de flotació fins a la borda, i tot el que hi ha a sobre d'aquesta (EC)

Deixa-ho tot a l'obra morta del vaixell

▷ **obra viva** (p.ext.)

obra viva *SN*, part del buc d'un vaixell compresa entre la quilla i la línia de flotació (EC)

Ens trobem a l'obra viva del vaixell

▷ **obra morta** (p.ext.)

VAIXELLA

plats i olles *SCoord*, tota mena de vaixel·la, en conjunt (R-M)

Té una botiga de plats i olles molt ben proveïda (R-M)

VALÈNCIA

la terra de xe *SD*, (El) País Valencià (EC)

Aquest estiu anirem a la terra de xe

▷ **la terra ferma** (p.ext.)

VALENT

cor de lleó *SN*, home valerós (A-M)

Aquest home és un cor de lleó, quan els lladres robaven a la seva botiga s'hi va enfrontar

→ **ésser un lleó, home de pit**

▷ **tenir un cor de gallina** (ant.)

ésser del ronyó clos *SV*, ésser valent / tenir coratge a emprendre grans afers, a afrontar els perills sense por; coratjós (R-M, *)

No l'aturarà cap amenaça; és del ronyó clos, abrivat com el qui més ho sigui (R-M)

→ **ésser un lleó, tenir els collons ben posats, no témer Déu ni el diable**

ésser un lleó *SV*, ésser valent, coratjós (IEC)

És un lleó; ha entrat a l'edifici en flames i ha rescatat dues dones que havien quedat atrapa-

des

→ **ésser del ronyó clos, no témer Déu ni el diable, cor de lleó**

▷ **més poruc que una llebre** (ant.), **poruc com una llebre** (ant.), **ésser un cagat** (ant.), **ésser un caguets** (ant.), **ésser un gallina** (ant.), **ésser un caganer** (ant.)

no espantar (algú) **vent ni aigua** *O*, es diu d'una persona molt valenta (A-M)

Pots estar segur que ell t'hi acompanyarà, no l'espanta vent ni aigua (Només s'usa amb el complement en forma pronominal)

→ **no témer Déu ni el diable, no tenir por de frares ni grameneres**

▷ **tenir por de ses cuques** (ant.)

tenir bigotis *SV*, ésser valent, atrevir-se (R-M)

Ja ho crec, que s'atrevirà a fer-ho! Té bigotis per això i molt més (R-M)

→ **tenir gànguils, tenir ronyons, tenir collons** (de fer alguna cosa), **tenir pebrots** (de fer alguna cosa), **tenir ous** (de fer alguna cosa), **tenir nassos** (de fer alguna cosa)

▷ **no tenir-les totes** (ant.), **tenir la cara** (de fer alguna cosa) (p.ext.), **tenir molta cara** (p.ext.)

tenir collons (de fer alguna cosa) *SV*, ésser molt valent, molt agosarat / tenir coratge, gosadia, barra, etc. (R-M, EC)

Fixa't si té collons, que en plena tempesta va llançar-se al mar per salvar aquell home / No tindrà collons de fer el que ha dit (El complement és opcional) (R-M)

→ **tenir ous** (de fer alguna cosa), **tenir pebrots** (de fer alguna cosa), **tenir cor** (de fer alguna cosa), **tenir pit**, **tenir gànguils**, **tenir nassos** (de fer alguna cosa), **tenir ronyons, tenir bigotis**

▷ **no tenir-les totes** (ant.)

tenir els collons ben posats *SV*, ésser de molt caràcter (R-M)

No li prendran pas el pèl. Té els collons ben posats i sap defensar els seus drets / Té els collons ben posats, li ha plantat cara al director / Només baixen per aquest barranc, els qui els tenen ben posats (També s'usa amb el nom *ou*, amb els quantificadors *bas-*

tant, força, molt, prou, etc. en posició preadverbial i amb la forma *tenir-los ben posats* (R-M, R-M, *)

→ **ésser del ronyó clos, tenir els collons quadrats**

▷ **ésser poca cosa** (algú) (ant.), **ésser un tifa** (ant.)

tenir estómac *SV*, suportar bé les coses més desagradables (R-M)

No sé com tenen estómac de presenciar aquest reportatge tan ple de crueltats. Jo no ho puc suportar / Jo no serviria per a fer cap d'aquestes dues feines, no tinc estómac ni per a ser metge ni per a ser bomber (R-M, *)

→ **tenir fetge**

▷ **tenir un ventrell que tot ho paeix** (p.ext.)

tenir fetge *SV*, suportar les coses desagradables (R-M)

En Martí té fetge per a suportar el que li diguis i molt més (També s'usa amb les formes *tenir un bon fetge* i *tenir molt de fetge*)

→ **tenir estómac**

tenir gànguils *SV*, tenir valor, no acovardir-se o no avergonyir-se fàcilment (A-M)

Mira que s'han de tenir gànguils per enfrontar-se a uns ganàpies com aquests!

→ **tenir bigotis, tenir collons** (de fer alguna cosa), **tenir nassos** (de fer alguna cosa), **tenir ous** (de fer alguna cosa), **tenir pebrots** (de fer alguna cosa), **tenir ronyons**

[Ciutadella (A-M)]

■ **tenir nassos** (de fer alguna cosa) *SV*, ésser molt valent

Mira, si tenia nassos en Pere, que va atrevir-se a salvar aquella noia quan s'estava ofegant (El complement és opcional)

→ **tenir collons** (de fer alguna cosa), **tenir ous** (de fer alguna cosa), **tenir pebrots** (de fer alguna cosa), **tenir gànguils, tenir ronyons, tenir bigotis**

▷ **tenir els nassos** (de fer alguna cosa) (v.f.)

tenir ous (de fer alguna cosa) *SV*, ésser molt valent, molt agosarat (R-M)

No sé si ho farà, però té ous per fer-ho (El complement és opcional) (R-M)

→ **tenir collons** (de fer alguna cosa), **tenir nassos** (de fer alguna cosa), **tenir pebrots** (de fer alguna cosa), **tenir gànguils, tenir ronyons, tenir bigotis**

▷ **tenir els ous** (de fer alguna cosa) (v.f.)

tenir pebrots (de fer alguna cosa) *SV*, ésser molt valent, molt agosarat (R-M)

Mira que tens pebrots de fer pònting i barranquisme / I l'incità: No tens pebrots de dir-li el que m'has dit a mi (El complement és opcional) (*, R-M)

→ **tenir collons** (de fer alguna cosa), **tenir nassos** (de fer alguna cosa), **tenir ous** (de fer alguna cosa), **tenir gànguils, tenir ronyons, tenir bigotis**

▷ **tenir els pebrots** (de fer alguna cosa) (v.f.), **home de pit** (p.ext.)

tenir ronyons *SV*, ésser molt valent / ésser valent, eufemisme per «tenir collons» (R-M, Fr) *Per haver-se comportat així cal tenir ronyons; no hi hauria gaires homes capaços d'aguantar una situació semblant / Cal tenir ronyons per fer espeleologia* (R-M, *)

→ **tenir collons** (de fer alguna cosa), **tenir pebrots** (de fer alguna cosa), **tenir nassos** (de fer alguna cosa), **tenir ous** (de fer alguna cosa), **tenir bigotis, tenir gànguils**

VALER

valer les cerques *SV*, (una cosa) valer el treball de cercar-la, el treball que costa (IEC)

Aquest perfum val les cerques, és únic i molt difícil d'igualar

→ **no tenir preu**

valer més or que no pesa *SV*, valer moltíssim / expressió amb què hom pondera com n'és d'excel·lent algú (R-M, EC)

No puc prescindir d'aquest secretari; val més or que no pesa; dubto que hi hagi algú més eficient (R-M)

→ **no tenir preu, valer un imperi, valer tant com pesa, valer un món**

▷ **no valer ni cinc cèntims** (ant.), **no valer un clau** (ant.), **no valer un pito** (ant.), **no valer un xavo** (ant.), **no valer una escopinada** (ant.)

VALER-SE

anar sol *SV*, valer-se sol (R-M)

Ja podeu estar tranquils, que aquest noi és prou espavilat i pot anar sol; no és tan inexpert com us penseu / El seu fill no és tan encantat com ella es pensa; ja és prou gran i sap anar sol (S'usa normalment com a complement dels verbs modals *poder, saber*, etc.) (R-M, *)

→ **nedar sense carbasses, saber anar pel món, anar sense caminadors, no necessitar caminadors**

▷ **pensar-se-les totes** (p.ext.)

VÀLID

anar de bo *SV*, ésser veritat / ésser vàlid (R-M)

Les dues primeres tirades seran de prova, però la tercera ja anirà de bo; no l'erris / Aquest cop va de bo; si torna a fer el salt nul no el podrà repetir (R-M)

en vigor *SP*, en estat de tenir efecte, amb força per actuar (IEC)

Aquest conveni estarà en vigor el mes que ve / És una llei que s'ha mantingut en vigor fins fa molt poc temps (S'usa normalment amb els verbs *estar, haver, mantenir*, etc.)

▷ **entrar en vigor** (p.ext.), **posar** (alguna cosa) **en vigor** (p.ext.)

VALORAR

posar preu a SV, oferir una recompensa per una cosa a fer (EC)

Cal posar preu a aquesta feina que em proposes; si no, mai no començaré a fer-la

▷ **a preu fet** (p.ext.)

prendre el pols (a alguna cosa) **SV**, fer un temps-teig (R-M)

Abans de comprar valors cal prendre el pols a la situació financera general / Prendre el pols a l'opinió pública (R-M, EC)

→ **sondar el terreny, mirar de quin costat bufa el vent, mirar de quin costat ve el vent**

VALORAT

■ **tenir pes SV**, algú, tenir autoritat, ésser valorat
Encara que s'hagi retirat, l'expressident encara té pes al camp polític / És una professora amb pes dins el seu departament (També s'usa amb la forma *amb pes*)

→ **ésser algú**

▷ **no ésser ningú** (ant.), **home de pes** (p.ext.), **tenir vara alta** (p.ext.)

VALUÓS

com una relíquia SAdv, valuós / expressió usada per a indicar que hom guarda o considera alguna cosa com a molt valuosa (R-M, *)

Aquest llibre era del meu avi; el guardo com una relíquia / Aquests papers del meu avi són com una relíquia per a tota la família / Aquests segells d'aquí uns anys seran com una relíquia, perquè són una sèrie única (A-M, R-M, R-M)

▷ **valer un món** (p.ext.)

no ésser pagat amb diners SV, tenir molt de valor (R-M)

Tot el que ell va fer per nosaltres no és pagat amb diners / És una professió que no és pagada amb diners (També s'usa amb les formes *no poder-se pagar amb diners* i *no poder ésser pagat amb diners*) (*, R-M)

→ **no poder-se comprar amb diners, no ésser pagat amb tot l'or del món**

no ésser pagat amb tot l'or del món SV, tenir molt de valor (R-M)

La teva amistat no és pagada amb tot l'or del món / Aquest sacrifici no és pagat amb res del món; ja cal que l'hi agraeixis com es mereix (També s'usa amb les formes *no ésser pagat amb res del món* i *no poder-se pagar amb tot l'or del món*) (*, R-M)

→ **no ésser pagat amb diners, no poder-se comprar amb diners**

no ésser roba de cossari SV, no ésser cosa de poca valor, ésser una cosa digna de bon tracte (A-M)

Això d'aquesta caixa no és roba de cossari, és molt important

▷ **no són ungles de sant** (ant.)

[Mall. (A-M), cossari: mot no registrat a l'IEC (vg. cossari)]

no poder-se comprar amb diners SV, ésser una cosa molt bona i que poques vegades es troba (A-M)

Els favors que tu m'has fet no es poden comprar amb diners

→ **no ésser pagat amb diners, no ésser pagat amb tot l'or del món**

no tenir preu SV, tenir molt de valor (R-M)

És un xicot que com a secretari no té preu; el director n'està molt content (R-M)

→ **valer un imperi, valer més or que no pesa, valer un món, valer les cerques**

▷ **no valer ni cinc cèntims** (ant.), **no valer un clau** (ant.), **no valer un pito** (ant.), **no valer un xavo** (ant.), **no valer una escopinada** (ant.)

que no es compra ni es ven O, invaluable / impagable, valuosíssim (R-M, *)

L'amistat és una cosa que no es compra ni es ven; feliç qui té bons amics / L'amor és un tresor que no es compra ni es ven (R-M)

→ **no tenir preu**

valer la barba d'un soldat SV, expressió per a indicar que una cosa és molt valuosa (A-M)

Això que dius val la barba d'un soldat: és una informació molt útil per a dur a terme el negoci

→ **valer un món, valer un imperi, valer tots els diners del món, valer tant com pesa, valer un Perú**

valer tant com pesa SV, expressió per a indicar que una cosa és molt valuosa (A-M)

Aquest gerro no és gaire maco a primera vista, però val tant com pesa: és de la dinastia Ming

→ **valer un món, valer un imperi, valer tots els diners del món, valer la barba d'un soldat, valer més or que no pesa, valer un Perú**

valer tots els diners del món SV, expressió per a indicar que una cosa és molt valuosa (A-M)

En Joan val tots els diners del món / Té uns pares que valen tots els diners del món: l'ajuden en tot el que es proposa (EC, *)

→ **valer un món, valer la barba d'un soldat, valer un imperi, valer tant com pesa, valer un Perú**

valer un imperi SV, valer moltíssim / expressió per a indicar que (una persona o) una cosa és molt valuosa (R-M, A-M)

Aquest noi val un imperi; té totes les bones qualitats / La seva col·laboració val un imperi (R-M, EC)

→ **valer més or que no pesa, valer un món, valer un tresor, valer la barba d'un soldat, no tenir preu, valer tant com pesa, valer tots els diners del món, valer un Perú**

valer un món *SV*, expressió per a indicar que una cosa és molt valuosa (A-M)

Aquest llibre tan vell val un món: és un exemplar únic

→ **valer la barba d'un soldat, valer un imperi, valer tant com pesa, no tenir preu, valer més or que no pesa, valer tots els diners del món, valer un Perú, valer un tresor**

▷ **com una relíquia** (p.ext.)

valer un Perú *SV*, expressió per a indicar que una cosa és molt valuosa (A-M)

Aquesta noia val un Perú: domina la informàtica com cap altre

→ **valer un món, valer la barba d'un soldat, valer un imperi, valer tant com pesa, valer un tresor, valer tots els diners del món**

valer un tresor *SV*, expressió per a indicar que una persona o una cosa és molt valuosa / gran quantitat de diners (*, EC)

Això val un tresor / No ha tingut cap treballadora tan eficaç com aquesta, val un tresor! (EC, *)

→ **valer un imperi, valer la barba d'un soldat, valer un Perú, valer tant com pesa, valer un món, valer tots els diners del món**

ANT

no valer un sisó *SV*, no valer res, ésser molt dolent o inútil (A-M)

Aquest abric que t'han regalat no val un sisó, no et durarà ni quatre dies

→ **no valer un xavo, no valer una malla** [Val. (A-M)]

no valer un xavo *SV*, no valer res (Fr)

Aquest pa no val un xavo, es nota que és industrial / El cotxe del teu germà no val ni un xavo; jo en preferira un de nou

→ **no valer una malla, no valer un rave**

▷ **no tenir preu** (ant.), **valer més or que no pesa** (ant.)

● **no valer un sisó** (Val.)

no valer una malla *SV*, no valer res / ésser una cosa inútil, mancada de tot valor (IEC, A-M)

Aquest aparell de vídeo no val una malla; t'han ben ensarronat / Aquell cotxe és molt dolent: no val ni una malla (R-M, *)

→ **no valer un rave, no valer un dobler, no valer un clau, no valer un sisó, no valer un xavo**

VÀLVULA

clau de pas *SN*, en una conducció, vàlvula d'accionament manual que obre o tanca el pas d'un fluid (EC)

Obre la clau de pas i tornaràs a tenir aigua

VANAGLORIAR-SE

■ **penjar-se una medalla** *SV*, atribuir-se mèrits
Va penjar-se una medalla, explicant-nos que

havia salvat una persona quan era jove (També s'usa amb la forma *penjar-se medalles*)

→ **posar-se una medalla, posar-se galons**

posar-se galons *SV*, atribuir-se mèrits (R-M)
Li agrada posar-se galons; sempre conta grans coses d'ell mateix que potser no ha fet mai (R-M)

→ **posar-se una medalla, penjar-se una medalla, fer ufana** (d'alguna cosa), **donar-se importància**

■ **posar-se una medalla** *SV*, atribuir-se mèrits
La Laura va posar-se un medalla, quan ens va dir que era la millor del seu departament / Sempre que pot es posa medalles, aquesta (També s'usa amb la forma *posar-se medalles*)

→ **penjar-se una medalla, posar-se galons**

VANAR-SE

escopir sang *SV*, jactar-se de noblesa de llinatge (A-M)

Quan parla dels seus avantpassats escup sang

▷ **tirar la sang** (p.ext.), **fer bocades** (d'alguna cosa) (p.ext.)

fer bocades (d'alguna cosa) *SV*, vanar-se d'alguna cosa, ponderar-la excessivament (IEC)

Sempre fa bocades que s'està fent una gran torre / Ja pot fer bocades de tot el que vulgui, no em fa cap enveja (R-M)

→ **fer bombo** (d'alguna cosa), **fer ufana** (d'alguna cosa), **fer plat** (d'alguna cosa), **fer-se gros** (d'alguna cosa), **fer paga** (d'alguna cosa)

▷ **parlar per parlar** (p.ext.), **fer-se veure** (p.ext.), **fer frases** (p.ext.), **escopir sang** (p.ext.)

fer gala (d'alguna cosa) *SV*, fer ostentació d'alguna cosa, vanar-se d'haver-la feta (EC)

Ha fet gala de la seva bona reputació

→ **fer ufana** (d'alguna cosa), **fer paga** (d'alguna cosa), **fer-se gros** (d'alguna cosa)

▷ **deixar** (alguna cosa) **en evidència** (p.ext.)

fer-s'hi veure *SV*, envanir-se d'alguna cosa (IEC)

A partir d'aquell serial que va tenir tant d'èxit l'actor s'hi feia veure

→ **fer els gegants, fer farons**

▷ **fer-se veure** (p.ext.)

fer ufana (d'alguna cosa) *SV*, gloriejar-se d'alguna cosa, fer-s'hi veure (EC)

Li agrada fer ufana de tot allò que li ha sortit bé a la vida (També s'usa amb el quantificador *molt* en posició pronominal)

→ **fer bocades** (d'alguna cosa), **fer bombo** (d'alguna cosa), **fer plat** (d'alguna cosa), **fer gala** (d'alguna cosa), **posar-se galons**

VANITÓS

alçar el diapasó *SV*, tenir pretensions / elevar les pretensions (R-M, IEC)

D'ençà que l'han fet president alça el diapasó. Abans era més senzill (R-M)

→ **tenir fums, pixar alt, picar alt, portar més merda que un bou**

▷ **abaixar el diapasó** (ant.)

dur molt de vent a sa flauta *SV*, creure's superior als altres, ésser molt vanitos (R)

Mira en Tomeu, duu molts de fums. I tant! Duu molt de vent a sa flauta

→ **tenir fums, tenir el cap ple de vent**

[Mall.]

fer el senyor *SV*, voler aparentar distinció / imitar la manera de produir-se d'un senyor autèntic (R-M, EC)

Fan el senyor i a més a més de no tenir ni un cèntim, són uns ignorants (R-M)

→ **tenir fums, fer el tifa, fer el gran**

■ **gastar fums** *SV*, tenir pretensions, altivar-se *Des que guanyen tants diners gasten fums* (També s'usa amb els quantificadors *molt, tant, un*, etc. en posició prenominal)

→ **tenir fums, tenir el cap ple de fum**

▷ **agafar fums** (p.ext.)

li taparien pas el cul amb nou matalassos (a algú) *O*, es diu d'una persona molt vana, molt satisfeta d'ella mateixa (A-M)

Des que l'han ascendit de càrrec a l'empresa, li taparien pas el cul amb nou matalassos!

→ **no haver-hi prou estopa per a tapar-li el cul** (a algú)

● **no li taparien es cul amb set flassades** (a algú) (Mall.)

[Ross. (A-M)]

més inflat que un calàpet *SA*, [estar] molt enorgullit, molt satisfet de si mateix (A-M)

Des que va obtenir l'ascens està més inflat que un calàpet: no saluda ningú

→ **més estufat que un indiot, estufat com un paó, anar cua drete, no cabre al món, tibat com un rave**

no ésser-li bon mosso el rei (a algú) *O*, es diu de qui s'atribueix superioritat; especialment d'una noia molt exigent que desdenya els pretendents / no semblar-li res digne o superior a ell. Es diu d'una persona molt vanitosa (R-M, A-M)

És una noia tan ensuperbida, que ni el rei no li és bon mosso; però potser acabarà casant-se amb un pelacanyes / Que ja el rei no m'era bon mosso (R-M, A-M)

▷ **donar carbassa** (a algú) (p.ext.)

no haver-hi prou estopa per a tapar-li el cul (a algú) *SV*, es diu d'aquell qui és molt vanitos o està molt pagat d'ell mateix (A-M)

Des que l'han ascendit, no hi ha prou estopa per a tapar-li el cul

● **li taparien pas el cul amb nou matalassos** (a algú) (Ross.), **no li taparien es cul amb set flassades** (a algú) (Mall.)

no li taparien es cul amb set flassades (a algú) *O*, es diu d'una persona molt vana, molt satisfeta d'ella mateixa (A-M)

Té molt d'orgull: no li taparien es cul amb set flassades

→ **no haver-hi prou estopa per a tapar-li el cul** (a algú)

● **li taparien pas el cul amb nou matalassos** (a algú) (Ross.)

[Mall. (A-M)]

tenir el cap ple de fum *SV*, ésser lleuger, vanitos, etc. (IEC)

Des que és vicepresident té el cap ple de fum

→ **tenir fums, gastar fums, tenir el cap ple de vent, tenir el cap ple de pardals, tenir el cap ple de grills**

▷ **tenir vent al cap** (p.ext.)

tenir el cap ple de grills *SV*, ésser lleuger, vanitos, etc. (IEC)

És de bona família i es fa amb gent milionària, però no té el cap ple de grills

→ **tenir el cap ple de vent, tenir el cap ple de fum, tenir el cap ple de pardals**

▷ **tenir vent al cap** (p.ext.)

tenir el cap ple de pardals *SV*, ésser lleuger, vanitos, etc. (IEC)

Des que ha començat a estudiar en una universitat privada té el cap ple de pardals

→ **tenir el cap ple de vent, tenir el cap ple de fum, tenir el cap ple de grills**

▷ **tenir vent al cap** (p.ext.)

tenir el cap ple de vent *SV*, ésser lleuger, vanitos, etc. (IEC)

Fa dos dies que hi treballa i es pensa que en sap més que els que ja fa temps que hi són, té el cap ple de vent

→ **tenir el cap ple de fum, tenir el cap ple de pardals, tenir el cap ple de grills, dur molt de vent a sa flauta**

▷ **dur molt de vent a sa flauta** (p.ext.), **tenir vent al cap** (p.ext.)

tenir fums *SV*, tenir pretensions, altivar-se (R-M)

No sé per què té fums; és un home mediocre en tot i no té cap motiu de presumir / No entén com pot haver-hi persones amb tants fums (També s'usa amb els quantificadors *molt, tant, un*, etc. en posició prenominal) (R-M, *)

→ **gastar fums, tenir el cap ple de fum, dur fum de formatjada, fer el senyor, alçar el diapasó, no tenir àvia, donar-se importància, donar-se to, pixar colònia, dur molt de vent a sa flauta**

▷ **pujar-li els fums al cap** (a algú) (p.ext.), **agafar fums** (p.ext.), **pujar de to** (p.ext.), **aires de grandesa** (p.ext.), **abaixar-li els fums** (a algú) (p.ext.), **tenir aires de** (p.ext.)

VARIABLE

■ **anar a batzegades** *SV*, ésser propens a variar *El seu nivell productiu va a batzegades*

→ **anar a tongades, anar a temporades, anar a ràfegues**

anar a dies SV, (anar) de manera discontinua. Unes vegades sí i altres no / uns dies sí i els altres no (R-M, IEC)

*Avui els pescadors diuen que no han tret gaire peix: això va a dies, perquè ahir, per exemple, van fer molta pesca / Que estigui content o trist va a dies, és força inconstant (R-M, *)*

→ **anar a estones, anar a rauxes, anar a temporades, va com va, tenir llunes** (algú), **tenir dies** (algú)

anar a estonades SV, (anar) una estona sí i una altra no (R-M)

No sempre hi ha tanta afluència de públic en aquest carrer. Va a estonades. Als matins no hi ha ningú (R-M)

→ **anar a estones**

anar a estones SV, algú, ésser d'humor, de tracte, d'intensitat, etc., variables, en funció del temps que passa (EC)

És un home que va a estones (IEC)

→ **anar a dies, anar a estonades, anar a rauxes, anar a temporades**

anar a ràfegues SV, ratxa / dit per a indicar que és propens a variar, inconstant (Fr, *)

La feina va a ràfegues (Fr)

→ **anar a ratxes, anar a batzegades, anar a tongades, anar a temporades**

■ **anar a rauxes** SV, dit per a indicar que és propens a variar, inconstant

No sempre està de bon humor, va a rauxes

→ **anar a rampells, anar a dies, anar a estones, anar a llunes, més variable que el vent, tenir llunes** (algú)

■ **anar a temporades** SV, ésser propens a variar

Que estigui de bon humor va a temporades

→ **anar a tongades, anar a batzegades, anar a dies, anar a estones, anar a ràfegues**

■ **anar a tongades** SV, ésser propens a variar, mudable, inconstant

De vegades tenim la botiga buida i altres la gent ha de fer cua al carrer, això va a tongades

→ **anar a temporades, anar a batzegades, anar a ràfegues**

ésser un arlequí SV, el qui canvia fàcilment d'idees, de partit (EC)

És un arlequí: avui diu una cosa i demà tot el contrari

→ **ésser un Proteu**

ésser un Proteu SV, (ésser un) home que canvia sovint d'opinions o sentiments (A-M)

Aquest home és un Proteu: cada dia canvia d'opinió respecte a aquest tema

→ **ésser un arlequí**

■ **estar si plou no plou** SV, fer un temps variable, inestable

Tant fa sol com s'ennuvola, avui està si plou no plou

▷ **mal temps** (p.ext.)

fer-ne una de freda i una de calenta SV, (fer) adés una cosa, adés la contrària (IEC)

Un dia l'humilia i l'altre li regala una joia; en fa una de freda i una de calenta (També s'usa amb la forma fer-ne de fresques i de calentes)

▷ **dir-ne una de freda i una de calenta** (p.ext.)

■ **fer puges i baixes** SV, no ésser constant, no ésser estable, ésser molt propens a variar, mudable

El seu caràcter fa puges i baixes / Aquesta setmana el teu humor ha fet moltes puges i baixes; què t'ha passat? (També s'usa amb els quantificadors bastant, força, molt, etc. en posició postverbal)

→ **tenir llunes** (algú)

▷ **alts i baixos** (p.ext.)

fer tots els papers de l'auca SV, variar de comportament o d'aparença segons les circumstàncies (IEC)

En aquesta cadena de televisió faràs tots els papers de l'auca, des de càmera o redactor fins a publicista

→ **fer mil papers**

▷ **fer cara a tots els vents** (p.ext.)

tenir dies (algú) SV, estar algú un dia d'una manera i un altre d'una altra (EC)

Aquesta professora té dies: ahir estava molt simpàtica, en canvi avui val més que no li preguntis cap dubte perquè t'engegarà a dida

→ **tenir llunes** (algú), **anar a dies**

▷ **tenir un dia dolent** (p.ext.), **tenir un dia tonto** (p.ext.), **tenir un mal dia** (p.ext.)

tenir llunes (algú) SV, ésser d'humor variable, tenir disposició desigual envers els altres o en determinades accions (EC)

Ara no vol sortir de nit; es veu que té llunes; abans no trobava mai l'hora de tornar a casa, a les nits (R-M)

→ **tenir dies** (algú), **fer puges i baixes, anar a rauxes, anar a llunes, anar a dies, ésser un penell** (algú)

▷ **no haver-hi per on agafar** (algú) (p.ext.), **va com va** (p.ext.), **tenir males llevades** (p.ext.), **tenir coses** (p.ext.)

VARIAR

fer moviment SV, variar / sofrir un canvi parcial, esdevenir diferent, modificar-se (R-M, *)

Aquest mes el nombre de socis no ha fet moviment (R-M)

VARIETAT

haver-n'hi ulls mireu SV, (d'alguna cosa) haver-n'hi gran quantitat i varietat formant gran espectacle (A-M)

Tranquil, que no et quedaràs sense: n'hi ha ulls mireu

▷ **de tots colors** (p.ext.), **per a tots els gustos** (p.ext.)

un ventall de SQ, gamma, sèrie (IEC)

Un ventall d'ofertes perquè escullis la que més t'abellixi / Li oferí tot un ventall de possibilitats / Té un bon ventall d'opcions (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (IEC, EC, *)

→ **una gamma de**

▷ **una colla de** (p.ext.)

una gamma de SQ, dit per a expressar la coexistència o successió de coses o qualitats diferents

Una carrera que ofereix tota una gamma de possibilitats / A la col·lecció d'aquesta temporada, hi trobem una bona gamma de teixits (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (EC, *)

→ **un ventall de**

▷ **una colla de** (p.ext.)

VEGADA**a intervals SP**, alguna vegada (Fr)

És un país molt sec, només plou a intervals a la tardor

▷ **a estones** (p.ext.), **amb comptagotes** (p.ext.)

a la vegada SP, simultàniament / alhora (R-M, Fr)

Balla i canta a la vegada (IEC)

→ **al mateix temps, a l'encop, a l'una**

adés...adés SCoord, introdueix expressions distributives (EC)

Adés feia sol, adés plovia

→ **tan aviat...com, ara...ara, ara...adés, d'aquí a aquí...d'aquí a aquí, una vegada...una vegada**

ara...ara SCoord, introdueix proposicions distributives / una vegada...una vegada (EC, Fr)

Ara guanyem, ara perdem (EC)

→ **tan aviat...com, adés...adés, ara...adés, d'aquí a aquí...d'aquí a aquí, una vegada...una vegada**

de cop SP, en una sola vegada (R-M)

Li donaven facilitats de pagament, però ha preferit pagar-ho tot de cop / Vam fer el viatge a Roma d'un cop (També s'usa amb la forma *d'un cop*) (R-M)

→ **d'una tirada, en un sol cop**

▷ **amb comptagotes** (ant.), **al comptat** (p.ext.)

de tant en tant SP, alguna vegada (R-M)

Només ens ve a veure de tant en tant (EC)

→ **de temps en temps, de trast en trast, de tard en tard, a vegades**

▷ **sovint i menut** (ant.), **a diari** (p.ext.), **a estones** (p.ext.), **a intervals** (p.ext.), **ara i adés** (p.ext.)

de temps en temps SP, algunes vegades (A-M)

Només es veien de temps en temps

→ **de tant en tant, de tard en tard, a vegades**

▷ **a diari** (p.ext.)

mai que SAdv, si alguna vegada (Fr)

Mai que ell t'ho preguntí, tu fes el sonso (Fr)

→ **mai per mai que, en cas que**

VEHICLE**ésser una carraca SV**, (ésser un) vehicle vell i atrotinat (EC)

L'autocar era una carraca / Aquest auto és una carraca (EC, Fr)

→ **estar fet pols**

quatre per quatre SQ, vehicle amb tracció a les quatre rodes (T)

S'han comprat un quatre per quatre per poder fer excursions per camins no asfaltats

→ **tot terreny**

■ **quilòmetre zero SN**, expressió usada per a referir-se a aquells vehicles que són venuts a un cost inferior, perquè ja han estat usats com a objecte de proves per la mateixa empresa que els va fabricar

Compra't un quilòmetre zero, que et sortirà més a compte / Els cotxes de quilòmetre zero donen tan bon resultat com els que són completament nous

▷ **d'oferta** (p.ext.), **d'ocasió** (p.ext.), **de segona mà** (p.ext.), **en rodatge** (p.ext.)

tot terreny SQ, dit del vehicle preparat per a circular tant en terreny lliu com en terreny accidentat (EC)

M'he comprat un vehicle tot terreny per poder fer sortides a la muntanya

→ **quatre per quatre**

▷ **mitjà de transport** (p.ext.)

VELEJANT**a la vela SP**, [navegar] amb totes les veles desplegadas / anar molt de pressa una embarcació (IEC, EC)

Amb el vent que bufa poden navegar a la vela / Anaven a la vela per tal de guanyar la competició (S'usa amb els verbs *anar, navegar*, etc.)

→ **a tota vela, a vela plena**

▷ **donar vela** (p.ext.), **fer-se a la vela** (p.ext.), **prendre vela** (p.ext.)

VELL**1. de molta edat****anar-se'n del món SV**, ésser molt vell (R-M)

Se'n va del món però encara es veu amb cor de llegir el diari cada dia / Ja se'n va del món i encara saltaria i ballaria; té el cor jove (També s'usa amb la forma *anar-se'n d'aquest món*) (*, R-M)

→ **tenir un peu a la tomba, tenir una cama al calaix, tenir una cama al fossar**

▷ **anar-se'n a l'altre món** (p.ext.)

cap blanc SN, cap amb cabells blancs / expressió usada per a referir-se a una persona d'edat avançada (EC, *)

- Aquest ja és un cap blanc: els anys passen i no perdonen*
- ▷ **sortir cabells blancs** (p.ext.)
- caure de vell** *SV*, vell / ésser molt vell (Fr, *)
L'avi Ciset està que cau de vell, ja no recorda ni com es diuen els seus nés
→ **pixar-se a la sabata**
- ▷ **cafetera russa** (p.ext.), **fer caducs** (p.ext.), **fer cadufts** (p.ext.), **fer catúfols** (p.ext.)
- ésser de dies** *SV*, ésser vell, d'edat avançada (A-M)
Aquella persona era ja de dies quan es va casar / El seu avi ja era home de dies, però caminava molt lleuger (S'usa normalment amb l'adverbi *ja*) (*, R-M)
→ **tenir els seus dies, home d'edat avançada**
- ▷ **entrar en dies** (p.ext.)
- **gent gran** *SN*, es diu per a referir-se al col·lectiu de la gent d'edat avançada
Ha anat a un casal de gent gran
- ▷ **la tercera edat** (p.ext.), **home d'edat avançada** (p.ext.)
- home d'anys** *SN*, vell / home que fa molts anys que viu (IEC, *)
És home d'anys i no s'estranya de res; ja ha vist tota mena de casos (R-M)
→ **home d'edat, home de temps, home d'edat avançada**
- ▷ **de pocs anys** (ant.), **a l'edat caduca** (p.ext.), **la tercera edat** (p.ext.)
- home d'edat** *SN*, de molts anys / que fa molts anys que viu (R-M, EC)
L'haviem de cuidar perquè ja era un home d'edat / Les persones d'edat no solen dormir gaire / Era un senyor d'edat / Una dona de molta edat (També s'usa amb els noms *dona, senyor, gent* i amb el quantificador *molt* en posició prenominal) (*, R-M, Fr, Fr)
→ **home de temps, home d'edat avançada, home d'anys**
- ▷ **de poca edat** (ant.)
- home d'edat avançada** *SN*, persona que es troba en el temps de la vellesa, quan ja decauen les forces / temps abans de la vellesa / període en què hom ja decau de les forces (*, R-M, IEC)
Era un home d'edat avançada, però amb tota l'arrogància de la joventut / Els avis d'aquesta residència són d'edat molt avançada (També s'usa amb els noms *dona, senyor, gent* i amb el quantificador *molt* en posició preadjectival) (R-M, *)
→ **home d'edat, ésser de dies**
- ▷ **home de bona edat** (ant.), **home de mitjana edat** (p.ext.), **a l'edat caduca** (p.ext.), **gent gran** (p.ext.)
- home de temps** *SN*, home d'edat, més aviat vell (A-M)
Tracta'l amb una mica més de respecte, que és un home de temps
→ **home d'anys, home d'edat**
- ▷ **home de mitjana edat** (p.ext.), **de mig temps** (p.ext.)
[Ribagorça (A-M)]
- més vell que Adam** *SA*, es diu d'una persona o cosa molt vella (A-M)
M'ha atès un home més vell que Adam / Diuen que la publicitat és una activitat més vella que Adam
→ **més vell que Matusalem, més vell que l'anar a peu, més vell que l'arna, més vell que el cagar, més vell que l'escopir a terra, més vell que el pixar a terra, més vell que el pixar ajupit, més vell que els camins, més vell que l'arna**
- més vell que el mal pa** *SA*, es diu d'una persona o cosa molt vella (A-M)
El forner del poble és més vell que el mal pa / Aquest abric que portes és més vell que el mal pa
→ **més vell que la tinya, més vell que el cagar, més vell la picor, més vell que el pixar a terra, més vell que el pixar ajupit, més vell que els camins, més vell que l'anar a peu, més vell que l'arna**
- més vell que els camins** *SA*, es diu d'una persona o cosa molt vella (A-M)
El padrí és més vell que els camins: té vora cent anys / Que et penses que no me n'havia assabentat? Tothom ho sap des de fa anys, és més vell que els camins
→ **més vell que Matusalem, més vell que Adam, més vell que el cagar, més vell que el cagar ajupit, més vell que el mal pa, més vell que el pixar a terra, més vell que el pixar ajupit, més vell que l'anar a peu, més vell que l'arna, vell com els camins**
- més vell que l'anar a peu** *SA*, antiquíssim / es diu d'una persona o cosa molt vella (R-M, A-M)
El porter de l'escala és més vell que l'anar a peu, qualsevol dia ens donarà un disgust / El moble del rebedor és més vell que l'anar a peu, em fa l'efecte que és del segle XIX / Aquesta dita és més vella que l'anar a peu; el meu avi ja la feia servir (*, *, R-M)
→ **més vell que el cagar ajupit, més vell que Matusalem, més vell que Adam, més vell que el cagar, més vell que el mal pa, més vell que la picor, més vell que el pixar ajupit, més vell que els camins, més vell que l'arna**
- ▷ **més vell que anar a peu** (v.f.)
- més vell que l'arna** *SA*, es diu d'una persona o cosa molt vella (A-M)
Aquest avi es conserva molt bé, tot i que és més vell que l'arna
→ **més vell que la tinya, més vell que la picor, més vell que Adam, més vell que el cagar, més vell que l'escopir a terra, més vell que el mal pa, més vell que una oli-**

vera, més vell que el pixar ajupit, més vell que els camins, més vell que l'anar a peu

més vell que la tinya SA, es diu d'una persona o cosa molt vella / [ésser] molt vell o molt conegut (R-M, A-M)

L'oncle Joan és mé vell que la tinya / Es pensa que ha inventat qui sap què, i el seu sistema és més vell que la tinya (*, R-M)

→ **més vell que la picor, més vell que el cagar ajupit, més vell que el mal pa, més vell que l'arna**

més vell que Matusalem SA, es diu d'una persona o cosa molt vella (A-M)

El padrí és més vell que Matusalem / Llença aquest abric, que és més vell que Matusalem i segur que ja no et va a la mida

→ **tenir els anys de Matusalem, més vell que Adam, més vell que l'anar a peu, més vell que el cagar, més vell que la picor, més vell que l'escopir a terra, més vell que els camins, més vell que l'anar a peu, més vell que una olivera**

més vell que una olivera SA, molt vell

En Josep de can Diumaró és més vell que una olivera (També s'usa amb la forma *més vell que l'olivera*)

→ **més vell que Matusalem, més vell que l'arna, més vell que la picor, més vell que l'escopir a terra**

no aguantar-se els pets SV, perdre les forces vitals / ésser molt vell, repapiejat (R-M, EC) *Anima't, home, i diverteix-te! No esperis a fer-ho quan no t'aguantis els pets i hagis d'anar amb bastó / Aquest ja no s'aguanta ni els pets, pobre vellet!* (R-M, *)

→ **fer cadufs, fer caducs, fer catúfols, pixar-se a la sabata**

▷ **anar de baixa** (p.ext.), **haver de treure** (algú) **en un cabasset al sol** (p.ext.), **cafetera russa** (p.ext.)

pixar-se a la sabata SV, ésser molt vell, repapiejat (EC)

No feu gaire cas a la Quima, que es pixa a la sabata i ja repapieja

→ **fer cadufs, fer catúfols, fer caducs, no aguantar-se els pets, caure de vell**

▷ **vell xaruc** (p.ext.)

tenir els anys de Matusalem SV, ésser molt vell (R-M)

Aquest actor té els anys de Matusalem; tota la meva vida l'he vist vell (R-M)

→ **més vell que Matusalem, tenir els seus dies, tenir l'edat del món, tenir molts antanyans**

tenir els seus dies SV, ésser vell (R-M)

Malgrat el seu aspecte, té els seus dies, i segons quines coses ja no les pot fer / No és d'estranyar que s'hagi cansat, ja té els seus dies, pobre home; quan era jove era el millor cami-

nador de la colla (També s'usa amb les altres formes del possessiu) (R-M)

→ **tenir els anys de Matusalem, tenir molts antanyans, ésser de dies**

▷ **tenir** (tants) **anys ben comptats** (p.ext.) **tenir l'edat del món SV**, ésser molt vell o antic (IEC)

Aquest home li agrada? Però si té l'edat del món!

→ **tenir els anys de Matusalem**

tenir molts antanyans SV, ésser molt vell (R-M)

Ui! És un home que té molts antanyans i no acaba mai d'explicar històries viscudes (R-M)

→ **tenir els seus dies, tenir els anys de Matusalem**

tenir un peu a la tomba SV, estar en perill imminent de morir (R-M)

És perfectament conscient que té un peu a la tomba (També s'usa amb els noms *clot i fossa*)

→ **tenir una cama al calaix, tenir una cama al fossar, anar-se'n del món**

▷ **haver fet atots** (p.ext.)

tenir una cama al calaix SV, ésser molt vell, decrepit (IEC)

Té una cama al calaix, però està molt lúcid (També s'usa amb la forma *tenir un peu al calaix*)

→ **tenir una cama al fossar, tenir un peu a la tomba, ésser més de l'altre món que d'aquest, anar-se'n del món**

tenir una cama al fossar SV, ésser molt vell (IEC)

És gran i està malalt, té un peu al fossar

→ **tenir un peu a la tomba, tenir un peu al calaix, anar-se'n del món**

vell xaruc SA, persona molt vella i decaiguda (EC)

No m'agradaria acabar essent un vell xaruc sense ningú al meu voltant

▷ **fer cadufs** (p.ext.), **fer caducs** (p.ext.), **fer catúfols** (p.ext.), **pixar-se a la sabata** (p.ext.)

2. dit d'una cosa que ha durat, que ha servit, llarg temps (oposat a «nou»)

més vell que el cagar ajupit SA, es diu d'una [persona o] cosa molt vella / [ésser] molt vell o molt conegut (A-M, R-M)

Té cèntims però va molt mal vestit, porta una roba més vella que el cagar ajupit

→ **més vell que la tinya, més vell que l'arna, més vell que el pixar ajupit, més vell que el pixar a terra, més vell que el cagar, més vell que l'escopir a terra, més vell que els camins, més vell que l'anar a peu, més vell que la picor**

▷ **més vell que cagar ajupit** (v.f.)

més vell que l'escopir a terra SA, es diu d'una [persona o] cosa molt vella (A-M)

Això que dius és més vell que l'escopir a terra

→ **més vell que Adam, més vell que l'arna, més vell que el cagar ajupit, més vell que Matusalem, més vell que el pixar a terra, més vell que una olivera**

▷ **més vell que escopir a terra** (v.f.), **més vell que l'escopir en terra** (v.f.)

més vell que la picor SA, es diu d'una [persona o] cosa molt vella (A-M)

El debat sobre la qualitat de l'ensenyament és més vell que la picor

→ **més vell que Matusalem, més vell que el cagar ajupit, més vell que el mal pa, més vell que la tinya, més vell que el pixar ajupit, més vell que l'anar a peu, més vell que l'arna, més vell que una olivera**

VELLESA

a l'edat caduca SP, (al) darrer període de la vida, en el qual la persona o l'animal perd visiblement les forces i les facultats (A-M)

En arribar a l'edat caduca, tenir malalties és el doble de perillós

→ **a l'edat setena, la tercera edat**

▷ **home d'edat avançada** (p.ext.), **home d'anys** (p.ext.), **fer caducs** (p.ext.)

a l'edat setena SP, passats els setanta anys / velleja, part de la vida que passa dels setanta anys (R-M, EC)

Quan s'arriba a l'edat setena, cal salvaguardar molt la salut (R-M)

→ **a l'edat caduca, la tercera edat**

a l'hivern de la vida SP, velleja / dit per a referir-se a l'època en què un individu es torna vell (Fr, *)

Hi ha escriptors que han publicat grans obres a l'hivern de la vida, més enllà dels vuitanta anys

→ **la tercera edat**

▷ **a la primavera de la vida** (ant.)

la tercera edat SD, període de la vida en què cessen les activitats professionals, normalment a partir dels seixanta-cinc anys (IEC)

Quan s'arriba a la tercera edat ja es té ben merescut el descans de la jubilació / Tenen l'avi en una residència de la tercera edat (R-M, *)

→ **a l'hivern de la vida, a l'edat setena, a l'edat caduca**

▷ **els anys verds** (ant.), **home d'anys** (p.ext.), **gent gran** (p.ext.)

VELOÇ

córrer com la tramuntana SV, córrer molt veloçment (A-M)

La moto nova corre com la tramuntana

→ **córrer més que el vent, córrer que se les pela, córrer més que el pensament, ràpid com un llamp**

[Emp. (A-M)]

córrer més que el pensament SV, ésser una cosa extremadament veloç (A-M)

S'ha comprat un cotxe molt potent i que corre més que el pensament

→ **córrer més que el vent, córrer com la tramuntana, córrer que se les pela**

córrer més que el vent SV, anar molt de pressa / anar a una gran velocitat (IEC, EC)

Aquest atleta ha batut tots els rècords, corre més que el vent

→ **córrer més que el pensament, córrer més que una llebre, deixar endarrere el vent, tallar el vent, córrer que se les pela, ràpid com el vent**

córrer més que una llebre SV, anar molt lleuger, córrer molt veloçment (A-M)

Li van robar la cartera i no va poder atrapar el lladre perquè corria més que una llebre

→ **més lleuger que una llebre, córrer més que el vent, ràpid com una llebre**

més lleuger que una llebre SA, expressió usada per a indicar que algú córrer molt / anar molt lleuger, córrer molt veloçment (*, A-M)

Aquest nen és més lleuger que una llebre, corre moltíssim

→ **córrer més que una llebre, ràpid com una llebre**

VELOCITAT

la barrera del so SD, conjunt de fenòmens aerodinàmics que apareixen en el desplaçament d'un mòbil en el si d'un gas a velocitats pròximes a la del so (EC)

Aquell avió traspassava la barrera del so

VELOÇMENT

a tot drap SP, molt de pressa / amb gran velocitat (IEC, EC)

Sempre va per l'autopista a tot drap

→ **a tot past, a tota merda, a tota brida, a tot estrop, a tota màquina, a tot gas, a tot vent, a tota llet, a tota marxa**

a tot rem SP, amb tota la velocitat possible (IEC)

Van guanyar la cursa perquè des de l'inici van anar a tot rem

→ **a tot estrop, a rem i vela, a tot gas, a tot vent, a tota brida, a tota llet, a tota marxa**

■ **a tota castanya SP**, molt de pressa

No es volia perdre el concert i va conduir fins a l'estadi a tota castanya

→ **a tota merda, a tota brida, a tota hòstia, a tota màquina, a tot estrop, a tot gas, a tot vent, a tota llet, a tota marxa, a cent per hora, a tota pastilla, anar llampat**

▷ **a pas de bou** (ant.)

a tota hòstia SP, molt de pressa (IEC)

Va agafar la moto i a tota hòstia es va dirigir a l'hospital

→ **a tota merda, a tota llet, a brida abatuda, a tota màquina, a tot gas, a tota brida, a tota marxa, a tota pastilla, a tota velocitat**

▷ **a poc a poc** (ant.)

a **tota màquina** *SP*, amb una força, una potència, etc., igual a la màxima de què és capaç una màquina o un giny mecànic (EC)

Li agrada fer anar el cotxe a tota màquina; no hauria de córrer tant

→ a **tota pastilla**, a **tota hòstia**, a **tot drap**, a **tota castanya**, a **tota merda**, a **cent per hora**

▷ a **mitja màquina** (p.ext.)

a **tota merda** *SP*, molt de pressa (IEC)

Sempre va per l'autopista a tota merda

→ a **tota llet**, a **tota hòstia**, a **tota brida**, a **brida abatuda**, a **esperons batuts**, a **tota màquina**, a **camades**, a **tot gas**, a **tota marxa**, a **tota velocitat**, a **tot drap**

▷ a **poc a poc** (ant.)

■ a **tota pastilla** *SP*, molt de pressa

La vaig veure que baixava per l'avinguda a tota pastilla

→ a **tota castanya**, a **tota hòstia**, a **tota brida**, a **tota màquina**, a **tot estrop**, a **tot gas**, a **tot vent**, a **tota llet**, a **tota marxa**, a **anar llampat**

▷ a **pas de formiga** (ant.)

a **tota velocitat** *SP*, molt de pressa

Anar a tota velocitat (IEC)

→ a **tota brida**, a **tota merda**, a **tota hòstia**, a **cent per hora**

▷ a **pas de bou** (ant.), a **poc a poc** (ant.)

com un **llonzí** *SAdv*, amb gran lleugeresa, molt veloçment (IEC)

Fa la feina com un llonzí, de seguida acaba

→ amb una **esgarrapada**, com un **gànguil ràpid com el vent** *SA*, dit per a referir-se a algú o a alguna cosa que va a gran velocitat / [anar] a una gran velocitat (*, EC)

Aquesta noia condueix ràpid com el vent: hi hem arribat en cinc minuts / Amb la moto nova va com el vent (També s'usa ometent l'adjectiu)

→ **ràpid com un llamp**, **ràpid com una bala**, **córrer més que el vent**, **deixar endarrere el vent**, **més prompte que la vista**, **disparat com una fletxa**

VÈNCER

apagar el foc *SV*, inutilitzar l'artilleria enemiga (EC)

La nostra tropa va haver d'apagar el foc de l'enemic per guanyar el combat

▷ **dormir sobre el camp de batalla** (p.ext.)

cantar victòria *SV*, assegurar haver vençut una dificultat, un perill, abans que això s'hagi produït (IEC)

Vol estar ben segur que ha superat la malaltia abans de cantar victòria / El malalt ha superat finalment la crisi, però encara no podem cantar victòria (*, IEC)

▷ **abans d'hora** (p.ext.)

deixar (algú) **fora de combat** *SV*, deixar algú sense la capacitat de combatre, vèncer-lo

Va deixar l'adversari fora de combat a la primera de canvi / Amb aquests arguments el deixaran fora de combat ben aviat / L'han posat fora de combat de seguida (També s'usa amb el verb *posar*)

→ **deixar** (algú) **fora de joc**, **posar** (algú) **en vençó**, **posar-li el peu al coll** (a algú)

▷ **estar fora de combat** (inv.), **deixar** (algú) **darrere** (p.ext.)

deixar (algú) **fora de joc** *SV*, (deixar) vençut / deixar algú sense la capacitat de combatre, vèncer-lo (R-M, *)

Va deixar l'enemic fora de joc / Aquella patada el va deixar fora de joc; gairebé no va poder caminar fins passada una bona estona / Es tracta de posar l'adversari fora de joc (També s'usa amb el verb *posar*) (*, R-M, *)

→ **deixar** (algú) **fora de combat**, **posar** (algú) **en vençó**, **posar-li el peu al coll** (a algú)

▷ **estar fora de joc** (inv.), **estar fora de combat** (inv.)

dormir sobre el camp de batalla *SV*, vèncer una batalla o combat (IEC)

Després de tres dies de lluita van aconseguir dormir sobre el camp de batalla

→ **romandre el camp** (a algú)

▷ **apagar el foc** (p.ext.)

guanyar el capítol *SV*, aconseguir allò que es disputava entre molts (IEC)

Tots volien la mateixa plaça, però és ell qui ha guanyat el capítol; està molt content (R-M)

▷ **perdre el capítol** (ant.), **sortir-se amb la seva** (p.ext.)

ofegar (algú) **amb un cabell** *SV*, ésser molt fàcil de vèncer algú o apurar-lo (A-M)

Si volem, podem ofegar en Jordi amb un cabell / A eixe, en un cabell l'ofegues (*, A-M) [Maestrat (A-M)]

posar-li el peu al coll (a algú) *SV*, posar algú en el cas d'haver de retre's o d'acceptar les condicions que l'altre li vulgui imposar / vèncer-lo, dominar-lo (A-M, EC)

El concursant de Corró d'Avall ha posat el peu al coll al de Granollers en respondre correctament aquesta pregunta / La seva dona li ha posat el peu a la gola (També s'usa amb la forma *posar-li el peu a la gola* (a algú))

→ **deixar** (algú) **fora de joc**, **deixar** (algú) **fora de combat**, **posar** (algú) **en vençó**

▷ **tenir-li el peu al coll** (a algú) (p.ext.)

romandre el camp (a algú) *SV*, vèncer una batalla o combat (IEC)

Els palestins els van romandre el camp i van refer el camp de refugiats

→ **dormir sobre el camp de batalla**

VENCIMENT

caure l'any *O*, el venciment d'un terme anual, esp. el lloguer, escaure's aquest dia (IEC)

Dimecres cau l'any de l'assegurança del cotxe / El més vinent cau l'any del lloguer del pis

VENÇUT

estar fora de combat *SV*, que ja no està en estat de combatre (IEC)

Ja està fora de combat, aviat es rendirà / Al primer atac ja va quedar fora de combat i ben aclaparat moralment (També s'usa amb el verb *quedar*) (*, R-M)

→ **estar fora de joc**

▷ **deixar** (algú) **fora de combat** (inv.), **deixar** (algú) **fora de joc** (inv.)

VENDA

dret de lluir i de quitar *SN*, facultat que es reserva el venedor d'un bé a carta de gràcia de poder adquirir la cosa venuda pel preu mateix de la venda (EC)

El venedor de vegades es reserva el dret de lluir i de quitar a l'hora de vendre un producte

en dita *SP*, [estar (una cosa)] a la venda / dit d'allò que hom vol vendre (EC, *)

El meu antic pis està en dita

→ **en venda**

en venda *SP*, dit d'allò que hom vol vendre (EC)

Fa tres anys que la casa és en venda i no troben comprador / Pisos en venda (*, EC)

→ **en dita**

▷ **a la venda** (v.f.), **de lloguer** (p.ext.), **en subhasta** (p.ext.), **llançar** (alguna cosa) **al mercat** (p.ext.)

raig de porta *SN*, sistema de vendre part d'un ramat d'ovelles, en el qual, després de barrejar bé els animals dins un corral, obren la porta i deixen sortir tantes ovelles com vol comprar el comprador, i aquelles són les que ha d'acceptar sense triar-ne cap (A-M)

Al Pallars es practica el sistema de venda de bestiar anomenat «raig de porta»

[Priorat (A-M)]

VENDRE

anar a la fruita *SV*, anar a vendre fruita (A-M)

No puc venir, he d'anar a la fruita

[Martorell (A-M)]

fer mercat (d'alguna cosa) *SV*, vendre una cosa que no s'hauria de donar a preu (IEC)

Tenen tanta barra que han fet mercat de la roba de fa dues temporades

fer taquilla *SV*, vendre moltes entrades en un teatre, un cinema, un recinte esportiu, etc. (IEC)

Amb aquest concert hem fet taquilla, ja que hem venut moltes entrades

▷ **una bona entrada** (p.ext.)

fer vores endins *SV*, anar venent propietats per necessitat de fer diners (A-M)

Primer es va vendre un pis, després uns terrenys: fa vores endins

▷ **fer encant** (d'alguna cosa) (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

llançar (alguna cosa) **al mercat** *SV*, enllestir quelcom perquè es pugui vendre; promoure (R-M)

Han llançat al mercat una nova marca de pintura sintètica / Aquest grup ja ha llançat al mercat un nou disc (R-M)

→ **treure** (alguna cosa) **al mercat**

▷ **sortir al carrer** (p.ext.), **sortir a llum** (p.ext.), **en venda** (p.ext.)

no veure's (alguna cosa) **als dits** *SV*, tenir alguna cosa molt poc temps, acabar-la ràpidament / vendre, expedir quelcom de seguida (IEC, R-M)

És un llibre que té un gran èxit; els llibreters no se'l veuen als dits / Aquesta joguina es ven com el pa; no se la veuen als dits, té sortida (R-M)

▷ **prendre-li** (alguna cosa) **dels dits** (a algú) (inv.), **tenir sortida** (p.ext.), **vendre's com el pa** (p.ext.)

■ **treure** (alguna cosa) **al mercat** *SV*, enllestir quelcom perquè es pugui vendre

Últimament només fan que treure al mercat iogurts de tota mena

→ **llançar** (alguna cosa) **al mercat**

▷ **sortir al carrer** (p.ext.), **sortir a llum** (p.ext.)

VENDRE'S

1. deixar-se subornar; abandonar les pròpies conviccions, alienar la pròpia llibertat, etc., per diners

vendre's (alguna cosa) **per un plat de lletilles** *SV*, renunciar a la integritat i als principis en canvi de coses materials (P)

Esaú es vengué la primogenitura per un plat de lletilles (EC)

2. tenir venda

tenir sortida *SV*, vendre's fàcilment / una mecaderia, tenir venda, despatxar-se (R-M, IEC)

A l'estiu tenen sortida els articles de platja; se'n venen molts / És un cotxe pràctic, tindrà sortida

Aquests mitjons tenen molta sortida (També s'usa amb els quantificadors *força*, *mol*, etc. o amb el modificador *bon* en posició prenominal) (R-M, *, *)

→ **vendre's com el pa, com pa beneit, ha estat roba de genovesos**

▷ **articles punta** (p.ext.), **no veure's** (alguna cosa) **als dits** (p.ext.)

■ **vendre's com el pa** *SV*, una mecaderia, tenir venda, despatxar-se, vendre's en quantitat

Aquest vestit es ven com el pa perquè és bo, bonic i barat

→ **tenir sortida, com pa beneit, ha estat roba de genovesos**

▷ **no veure's** (alguna cosa) **als dits** (p.ext.)

VENERACIÓ

temor de Déu *SN*, sentiment de veneració, reverència i respecte envers Déu (EC)

És una persona que té temor de Déu

▷ **temorós de Déu** (p.ext.)

VENERAR

besar els peus (a algú) *SV*, venerar / manifestar extremada reverència a una persona (R-M, *)

La Paula besava els peus de l'artista des que era petita / Per tot el que ens ha ajudat mereix que li besem els peus; mai no li ho agrairem prou (*, R-M)

→ **besar la terra que trepitja, tenir** (algú) **pels núvols**

▷ **posar** (alguna cosa) **als peus** (d'algú) (p.ext.)

besar la terra que trepitja *SV*, reverenciar / manifestar extremada reverència a una persona (R-M, A-M)

N'ha rebut molts favors i encara el bescanta, quan hauria de besar la terra que trepitja (R-M)

→ **besar els peus** (a algú), **tenir** (algú) **sobre el pedestal**

VENJANÇA

venjança de sang *SN*, dret que permetia al parent més pròxim d'una víctima d'executar l'assassí o de prendre personalment la venjança, sense intervenció del poder públic (IEC)

Després de la venjança de sang se sentia amb el mateix dolor que abans

▷ **en revenja** (d'alguna cosa) (p.ext.), **prendre venjança** (p.ext.)

VENJAR-SE

anar a tornes *SV*, fer mal a algú amb la intenció d'ésser correspost d'una manera semblant, obrar amb intenció de venjar-se d'algú (EC)

Es fan mútuament tot el mal que poden: van a tornes (EC)

▷ **dur-se'n les tornes** (p.ext.)

pagar (algú) **amb la mateixa moneda** *SV*, tractar algú com es mereix, de la mateixa manera que ens ha tractat o ens tracta a nosaltres / revenjar-se (IEC, R-M)

Ara és el moment de pagar amb la mateixa moneda els qui em van trair / Tu li vas fer trampa un dia jugant a les dames, i ara ell t'ha pagat amb la mateixa moneda, fent-te'n a tu (*, R-M)

→ **pagar** (algú) **amb la moneda que es mereix, retre mal per mal, prendre venjança**

▷ **en paus** (p.ext.)

portar-la votada (a algú) *SV*, tenir el ferm propòsit de revenjar-se d'algú, fer-li pagar una falta, etc. (EC)

Fa temps que la hi porta votada perquè es va

sentir directament ofès per les seves paraules (R-M)

→ **tenir-la votada** (a algú), **tenir-la jurada** (a algú)

▷ **en paus** (p.ext.)

prendre venjança *SV*, venjar-se / tractar algú com es mereix, de la mateixa manera que ens ha tractat o ens tracta a nosaltres (EC, *)

Quan arribi el moment de prendre venjança, sabrà qui sóc jo

→ **cobrar-s'ho, tornar-s'hi, retre mal per mal, pagar** (algú) **amb la mateixa moneda**

▷ **venjança de sang** (p.ext.)

tenir-la jurada (a algú) *SV*, voler venjar-se d'algú (R-M)

La tenia jurada al director general / Feia anys que la hi tenia jurada perquè n'havia estat molt perjudicat i volia tornar-li el cop (*, R-M)

→ **tenir-la votada** (a algú), **portar-la votada** (a algú)

VENT

a fil de vent *SP*, ben bé a sobrevent / en la direcció del vent (IEC, EC)

Navegant a fil de vent, anirem molt més ràpid

→ **a sobrevent**

a sobrevent *SP*, amb vent favorable

Van esperar que la nau es trobés a sobrevent per atacar els enemics

→ **a fil de vent**

▷ **posar en vent** (p.ext.)

VENTADA

cop d'aire *SN*, ventada / bufada forta de vent (EC, *)

Posem una cadira que aguanti la porta perquè, si no, un cop d'aire la farà petar (També s'usa amb la forma *cop de vent*)

→ **grup de vent**

grup de vent *SN*, un cop de vent / bufada forta de vent (IEC, *)

Un grup de vent va tirar l'estenedor a terra

→ **cop d'aire**

VENTAR

aixecar el vent *SV*, a la costa de Llevant, fer cerimònies de caràcter màgic per tal d'aconseguir el vent del costat i en la intensitat més convenients (EC)

Com que no feia prou vent per anar a pescar, els mariners van començar la cerimònia d'aixecar el vent

VENTEJAR

■ **aixecar-se vent** *O*, posar-se a fer vent

De sobte es va aixecar vent i el cel es va ennuvol·lar

▷ **entaular-se el vent** (p.ext.)

entaular-se el vent *O*, persistir el vent (EC)

Fa tres dies que el vent s'ha entaulat

▷ **aixecar-se vent** (p.ext.)

VENTRELLADA

cargolament de ventre *SN*, mal de ventre (Fr)

No es troba bé, diu que té cargolament de ventre

→ **recargolament de tripes**

VENTRUT

tenir el ventre com un tambor *SV*, (tenir el) ventre molt gros o molt ple (A-M)

Com que porta aquesta bona vida té el ventre com un tambor (També s'usa amb la forma *tenir un ventre com un tambor*)

→ **tenir el ventre com un timbal, tenir el ventre com una cuba, tenir el ventre com una guitarra**

tenir el ventre com un timbal *SV*, (tenir el) ventre molt gros o molt ple (A-M)

Abans tenia el ventre com un timbal, ara ha seguit una dieta i li ha desaparegut / L'obsessionava la idea que quan fos gran pogués tenir el ventre com un tabal (També s'usa amb les formes *tenir un ventre com un timbal* i *tenir el ventre com un tabal*)

→ **tenir el ventre com un tambor, tenir el ventre com una cuba, tenir el ventre com una guitarra**

tenir el ventre com una cuba *SV*, (tenir el) ventre molt gros o molt ple (A-M)

Després d'aquell bon àpat tenia el ventre com una cuba (També s'usa amb la forma *tenir un ventre com una cuba*)

→ **tenir el ventre com un tambor, tenir el ventre com un timbal, tenir el ventre com una guitarra**

[cuba: mot no registrat a l'IEC]

tenir el ventre com una guitarra *SV*, (tenir el) ventre molt gros o molt ple (A-M)

Hauré de fer una miqueta d'esport perquè tinc el ventre com una guitarra (També s'usa amb la forma *tenir un ventre com una guitarra*)

→ **tenir el ventre com un tambor, tenir el ventre com un timbal, tenir el ventre com una cuba**

VENUS

l'estel del matí *SD*, Venus, quan al matí se'l veu brillar des de la Terra (IEC)

Mira, avui es veu molt clar l'estel del matí; tindrem un dia molt serè (També s'usa amb les formes *l'estrella del matí*, *l'estel matutí* i *l'estrella matutina*)

→ **l'estrella de l'alba, l'estrella del vespre**

l'estrella de l'alba *SD*, el planeta Venus

Es lleva ben d'hora per veure l'estrella de l'alba (També s'usa amb el nom *estel*)

→ **l'estel del matí, l'estrella del vespre**

l'estrella del vespre *SD*, Venus / el planeta Venus (Fr, *)

L'estrella del vespre és el planeta Venus (També s'usa amb les formes *l'estel del vespre* i *l'estrella vespertina*)

→ **l'estel del matí, l'estrella de l'alba**

VENUT

ha estat roba de genovesos *O*, es diu d'una cosa que s'ha portat a vendre i s'ha venut totalment i en poc temps (A-M)

Aquest producte ha estat roba de genovesos: en tres dies ja l'hem tingut tot venut

→ **tenir sortida, vendre's com el pa**

[Emp. (A-M)]

VER

dir raó *SV*, parlar d'acord amb el que és veritat (EC)

És una persona molt sincera, sempre diu raó

→ **dir ver**

▷ **té raó** (p.ext.)

que el diable se m'emporti si *O*, expressió per a indicar que és ver el que anem a dir (IEC)

És clar que no et vaig saludar! Que el diable se m'emporti si et vaig conèixer, de la manera que anaves vestit aquell dia! / Que el diable se m'emporti si ho entenc (També s'usa amb el verb *endur-se*) (R-M, EC)

→ **que Déu em castigui si**

VERAMENT

de bo *SP*, segons la veritat / de ver, amb serietat (R-M, A-M)

No m'enganyis: digues-me de bo si t'agrada com m'han tallat els cabells / No parlava de bo de bo, dona!; ho deia per riure! (*, R-M)

→ **en veritat, de ver, de debò, de veritat**

▷ **de bo de bo** (v.f.), **en fals** (ant.), **amb el cor a la mà** (p.ext.)

de debò *SP*, en veritat, realment, no de per riure (IEC)

M'ho dius de debò? No m'enganyes? / M'ha fet mal de debò / No s'ho podia creure quan li ho van dir, però era de debò que el seu marit havia comès un desfalç (R-M, EC, *)

→ **de veritat, de bo**

▷ **de per riure** (ant.)

de veritat *SP*, amb adequació entre allò que es diu i allò que realment és (A-M)

De veritat, jo no vaig ser qui va robar els diners

→ **de debò, de bo, en veritat**

VERD

1. del color de l'herba tendra o d'un color semblant més o menys clar

verd com la porrassa *SA*, es diu d'una cosa molt verda (A-M)

Feia goig de veure perquè el camp estava verd com la porrassa

2. dit de la fruita que no ha acabat de madurar **més verd que una ceba SA**, [ésser] molt verd, estar lluny de la maduresa (A-M)

Aquest plàtan és més verd que una ceba / Aquests tomàquets per a amanir són més verds que una ceba (Es diu de fruites i d'hortalisses)

→ **verd com una ceba**

▷ **fruita moixa** (ant.)

verd com una ceba SA, ésser molt verd, estar lluny de la maduresa (A-M)

Aquest préssec és verd com una ceba (Es diu de fruites i d'hortalisses) (A-M)

→ **més verd que una ceba**

▷ **fruita moixa** (ant.)

VERGE

nostra Senyora SD, la Mare de Déu (EC)

Nostra Senyora sempre cuidarà de nosaltres

VERIFICACIÓ

pedra de toc SN, punt de contrast o de referència / dit d'allò que serveix per a conèixer o confirmar el valor d'algú o d'alguna cosa, certa qualitat o sentiment, etc. (R-M, EC)

Aquell interrogatori va ser la pedra de toc per a determinar quin grau de paciència tenia / La mort de l'oncle fou la pedra de toc per a conèixer els seus veritables sentiments / Una pedra de toc (R-M, EC, *)

VERITABLE

de bo SP, de ver, amb serietat (A-M)

No t'espantis; no veus que l'aranya no és de bo? És de joguina / Tots los batuts del meu cor se senten de molt enfora, esperant d'en hora en hora que me respingueu de bo (cançó pop. mall.) / *Va trobar una serp de bo de bo, no d'aquelles dissecades* (*, A-M, R-M)

→ **de debò, de veritat**

▷ **de bo de bo** (v.f.)

de veritat SP, veritable, veritablement / amb adequació entre allò que es diu i allò que realment és / expressió amb què hom remarca que una cosa és veritable, real (IEC, A-M, EC)

Ell és un amic de veritat / Un poeta de veritat (IEC, EC)

→ **de debò, de bo**

VERITABLEMENT

a dir cert SP, expressió amb què s'introdueix una declaració que pot semblar estranya o inversemblant (A-M)

A dir cert, totes aquestes propostes em semblen molt encertades

→ **a dir veritat, en rigor, la veritat és que**

en veritat SP, segons la veritat, realment (EC)

Ell és, en veritat, un malagraït (EC)

→ **de veritat, de bo, de ver, de debò**

▷ **a la veritat** (v.f.), **per veritat** (v.f.)

la veritat és que O, expressió introductòria de significat equivalent a «a dir veritat» / expressió usada per a reforçar una assertió que té caràcter de confessió, que corregeix o atenua una idea expressada abans o tinguda com a certa, etc. (EC, *)

La veritat és que som una mica covards / La veritat: no en tinc ganes (També s'usa amb la forma *la veritat*) (EC)

→ **a dir veritat, a dir cert**

VERITAT

dir ver SV, dir la veritat / parlar d'acord amb el que és veritat (EC, *)

Tu dius ver, car manifestament veig... (EC)

→ **dir raó**

▷ **a dir veritat** (p.ext.)

una veritat com un puny SQ, una proposició absolutament vera, indubtable (A-M)

Això que dius és una veritat com un puny

→ **una veritat com un temple, una veritat com una catedral, una veritat com una casa de pagès**

▷ **mentida podrida** (ant.), **posaria la mà al foc i no em cremaria** (p.ext.)

una veritat com un temple SQ, una proposició absolutament vera, indubtable (A-M)

Creu-lo, que tot el que dius és una veritat com un temple / Va dir una veritat gran com un temple. Dubto que ningú no hi estigués d'acord (També s'usa amb la forma *una veritat gran com un temple*)

→ **una veritat com un puny, una veritat com una casa de pagès, una veritat com una catedral**

▷ **mentida podrida** (ant.), **posaria la mà al foc i no em cremaria** (p.ext.)

una veritat com una casa de pagès SQ, una proposició absolutament vera, indubtable

Que en David és intel·ligent és una veritat com una casa de pagès

→ **una veritat com un puny, una veritat com un temple, una veritat com una catedral**

▷ **mentida podrida** (ant.), **posaria la mà al foc i no em cremaria** (p.ext.)

■ **una veritat com una catedral SQ**, una proposició absolutament vera, indubtable

La Terra és rodona i aplanada pels pols, això és una veritat com una catedral

→ **una veritat com un puny, una veritat com un temple, una veritat com una casa de pagès**

▷ **posaria la mà al foc i no em cremaria** (p.ext.)

VERMELL

més vermell que un indiot SA, molt encès de color (A-M)

Feia tanta calor i el menjar era tan picant que tots estàvem més vermells que un indiòt

→ **més vermell que un tomàquet, més vermell que un pebrot, vermell com un pebrot**

més vermell que un pebrot SA, es diu d'una persona o cosa molt vermella (A-M)

Li va tocar massa el sol i estava més vermell que un pebrot

→ **més vermell que un tomàquet, més vermell que un indiòt, vermell com pebrot, vermell com un tomàquet**

sang de bou SN, color vermell fosc (A-M)

Em vaig comprar una camisa de color de sang de bou

vermell com la sang SA, dit per a referir-se a un vermell molt intens

Per Sant Jordi el seu promès li va regalar una rosa vermella com la sang

vermell com un pebrot SA, expressió per a indicar que una persona està molt vermella de cara (A-M)

Sempre que va a prendre el sol a la platja li passa el mateix: en torna vermell com un pebrot / Se li va posar la cara com un pebrot, del sol de la platja (També s'usa ometent l'adjectiu) (*, R-M)

→ **vermell com un bitxo, més vermell que un indiòt, més vermell que un pebrot, vermell fins a les orelles, encendre's com un llucet**

VEROLÓS

bresca sense mel SN, cara gravada, de verola (A-M)

La seva cara és una bresca sense mel, perquè de petit va passar la verola

[Cat. (A-M)]

VERSEMBLANT

ésser de creure SV, ésser versemblant / merèixer ésser cregut (IEC, R-M)

És de creure que tot això ho diu sincerament; ell no sol fingir / És de creure que tot anirà tal com ens han dit; així que preparem-nos / Això és un disbarat, no és cosa de creure (També s'usa amb la forma *ésser cosa de creure*. Només s'usa en tercera persona del singular) (R-M, R-M, IEC)

▷ **semblar mentida** (ant.)

VERTICAL

en candela SP, dit d'un arbre o d'un altre objecte d'una embarcació en posició vertical (IEC)

Mira aquell arbre en candela al damunt del penya-segat, és espectacular

▷ **dret com un fus** (p.ext.)

VERTICALMENT

a pic SP, verticalment / en direcció vertical (IEC, *)

És un mirador des d'on es pot veure a pic tot el fons de la vall; és impressionant / Un cingle tallat a pic / Aquell objecte tan pesant va caure a pic (R-M, EC, *)

→ **a plom, en picat**

a plom SP, verticalment / en direcció vertical (EC, *)

Es va desprendre un fardell de la grua i va caure a plom sobre el moll / La cadira va caure a plom des del balcó (S'usa normalment amb els verbs *baixar* i *caure*) (R-M, *)

→ **a pic, en picat**

de dalt a baix SP, verticalment / segons una direcció vertical (R-M, *)

Aquest tros ha d'anar de través, però aquest altre, de dalt a baix seguint aquest senyal (R-M)

en perla SP, dit de les figures llargues posades en la direcció pròpia de la perla (EC)

Vam col·locar els pals en perla

en picat SP, descendent en direcció vertical / [caure, baixar] en direcció vertical (EC, IEC)

Baixar un avió en picat / Caure la borsa en picat / L'esquiador va baixar en picat per la muntanya (S'usa normalment amb els verbs *baixar* i *caure*) (EC, EC, *)

→ **a plom, a pic**

VERTIGEN

rodament de cap SN, sensació que hom té que el cap li dona voltes, vertigen (IEC)

Avui m'ha agafat un rodament de cap i he hagut d'asseure'm al passeig / La seva malaltia li produeix rodaments de cap i té por d'anar sol pel carrer / En sentir aquella olor li va venir una rodesa de cap (També s'usa amb la forma *rodesa de cap*) (R-M, R-M, *)

→ **torn de cap, torba de cap**

▷ **rodar-li el cap** (a algú) (p.ext.), **perdre el color** (p.ext.), **tornar-se blanc** (p.ext.), **tornar-se groc** (p.ext.), **mudar de color** (p.ext.), **trencar-se-li el color** (a algú) (p.ext.), **mal de mar** (p.ext.), **suor freda** (p.ext.), **pujar-li al cap** (a algú) (p.ext.)

torba de cap SN, vertigen / sensació que hom té que el cap li dona voltes, mareig (EC)

De resultes del cop va tenir una torba de cap durant una bona estona

→ **torn de cap, rodament de cap**

[Val. (A-M)]

VESPRES

a boca de nit SP, en començar a fer-se de nit / quan comença a fosquejar, immediatament després de la posta de sol (R-M, EC)

A boca de nit els carrers queden deserts (També s'usa amb el diminutiu *boqueta*)

→ **a entrada de nit, a poqueta de nit**

▷ **a entrada de fosc** (p.ext.), **a boca de fosc** (p.ext.)

a encesa de llums *SP*, a l'hora que s'encenen els llums, al vespre (R-M)

Quan més m'agrada la ciutat és a encesa de llums, quan encara dura la claror i tot es va difuminant (R-M)

→ **hora de llum encendre**

▷ **a entrada de fosc** (p.ext.)

a entrada de nit *SP*, quan comença a fer-se de nit / quan comença a fosquejar, immediatament després de la posta de sol (A-M, EC)

Van arribar a entrada de nit

→ **a boca de nit, a poqueta de nit**

▷ **a entrada de fosc** (p.ext.)

a poqueta de nit *SP*, quan comença a fosquejar, immediatament després de la posta de sol (A-M)

A poqueta de nit ja me'n vaig anar a dormir, perquè estava cansat

→ **a boca de nit, a entrada de nit, a ranvespre**

a ranvespre *SP*, en fer-se fosc (R-M)

Van venir a ranvespre, que el sol ja s'havia post / Va a classes d'anglès a ranvespre (R-M, *)

→ **a poqueta de nit**

▷ **a entrada de fosc** (p.ext.)

de vespres *SP*, durant les primeres hores de la nit (A-M)

Com que tinc feina tot lo dia, només surto de vespres (A-M)

▷ **de vespre** (v.f.), **de matí** (ant.), **de nit** (p.ext.), **de dia** (p.ext.)

[Pineda (A-M)]

hora de llum encendre *SN*, a encesa de llums, quan ve la fosca de la nit (A-M)

Dissabte damunt dit, hora de llum encendre, jo fui en presència del senyor papa (A-M)

→ **a encesa de llums**

hora del seny del lladre *SN*, hora en què es tocava la campana per a fer recollir la gent dins les cases per passar la nit (A-M)

En l'hort del monestir a hora del seny del lladre rebem una lletra (A-M)

VESPREJAR

fer-se fosc *SV*, fer-se de nit, vesprejar / extingir-se la claror de dia després de la posta del sol, començar la nit (IEC, *)

Se n'anava a dormir quan es feia fosc

→ **pondre's el sol, caure el sol, fer-se vespre, fer-se de nit**

▷ **fer-se clar** (ant.), **ésser fosc** (p.ext.)

fer-se vespre *SV*, acostar-se molt la nit (A-M)

Quan es faci vespre anirem a fer un cafè

→ **fer-se fosc**

▷ **fer-se de nit** (p.ext.)

tombar el dia *O*, vesprejar / pondre's el sol (Fr, *)

Normalment arriba a casa quan tomba el dia

→ **caure el dia**

▷ **fer-se de dia** (ant.), **ésser fosc** (p.ext.)

VESTIR (v. tr.)

anar conforme *SV*, algú, vestir com cal (IEC)

Sempre va conforme (IEC)

▷ **anar de pontifical** (p.ext.), **vestir bé** (p.ext.), **sortir de la capsa** (p.ext.)

anar curt *SV*, dur el vestit curt (EC)

En diverses èpoques ha estat moda anar curt / Sigui quina sigui la moda, ella sempre va amb vestit llarg; no li agrada anar curta / A la Maria li agrada molt anar curta (R-M, R-M, *)

sortir de la capsa *SV*, anar correctament vestit i endreçat / portar vestits nous o molt endreçats (IEC, Fr)

Tots anàvem vestits d'esport i sense gaire mirament, però ell va sortir de la capsa; no li faltava cap detall / En Josep sempre sembla que surti de la capsa (R-M, IEC)

▷ **net com una patena** (p.ext.), **anar de pontifical** (p.ext.), **vestir bé** (p.ext.), **anar conforme** (p.ext.)

VESTIR (m.)

roba de color *SN*, peces de vestir que hom porta visibles i cobrint la roba blanca (IEC)

Què et posaràs, avui, de roba de color?

→ **roba de damunt, roba de per sobre**

▷ **roba blanca** (ant.), **roba interior** (ant.), **roba de davall** (ant.)

roba de damunt *SN*, peces de vestir que hom porta visibles i cobrint la roba blanca (IEC)

No sé què posar-me de roba de damunt per anar al casament

→ **roba de color, roba de per sobre**

▷ **roba de davall** (ant.), **roba blanca** (ant.), **roba interior** (ant.)

roba de per sobre *SN*, les peces de vestit que es porten visibles i cobrint la roba interior (A-M)

Duia la roba de per sobre completament molla

→ **roba de damunt, roba de color**

▷ **roba blanca** (ant.), **roba de davall** (ant.), **roba interior** (ant.)

roba feta *SN*, peces de vestir ja cosides i a punt de posar-se (EC)

Una botiga de roba feta (EC)

VESTIT

de carrer *SP*, expressió que denota que hom no va molt mudat / ordinari (*, R-M)

En aquella festa tothom anava vestit de carrer; ningú no anava de gala (S'usa com a complement de noms que denoten peces de vestir) (R-M)

→ **de tot anar, de tot portar, de posar i treure, de paisà**

▷ **de vint-i-un punt** (ant.), **de vint-i-un botó** (ant.), **vestit de nit** (ant.), **de cada dia** (p.ext.)

de posar i treure *SP*, usual / expressió usada per a referir-se a peces de vestir que no són de mudar (R-M, *)

Cal que et compris un o dos vestits de posar i treure; a l'estiu s'ha d'ésser pràctic; res de models elegants (S'usa com a complement de noms que denoten peces de vestir) (R-M)

→ **de carrer**

de tot anar *SP*, corrent, usual / expressió usada per a referir-se a peces de vestir que no són de mudar (R-M, *)

Aquest vestit és de tot anar; no cal que te'l reserves per a les ocasions de compromís (S'usa com a complement de noms que denoten peces de vestir) (R-M)

→ **de carrer, de tot portar**

▷ **vestit de nit** (ant.), **de batalla** (p.ext.)

de tot portar *SP*, corrent / expressió usada per a referir-se a peces de vestir que no són de mudar (R-M, *)

És un abric de tot portar, molt pràctic i calent (S'usa com a complement de noms que denoten peces de vestir. També es fa servir amb el verb *dur*) (R-M)

→ **de carrer, de tot anar**

▷ **vestit de nit** (ant.), **de batalla** (p.ext.), **a tot estrop** (p.ext.)

roba d'estat *SN*, vestit de gran cerimònia (A-M)

Quan vingui aquesta gent tan important, posat la teva roba d'estat

▷ **de llarg** (p.ext.), **de gala** (p.ext.)

vestit de nit *SN*, peça de vestir que s'usa a la nit per a assistir a esdeveniments socials

S'ha comprat un vestit de nit per anar a sopar amb els socis nous

▷ **de tot portar** (ant.), **de carrer** (ant.), **de tot anar** (ant.), **de llarg** (p.ext.), **de gala** (p.ext.), **de festa** (p.ext.)

VETLLANT

■ **en vetlla** *SP*, sense dormir en tota la nit o part de la nit

Ha passat la nit a l'hospital en vetlla, fent companyia al seu avi malalt / Ha estat en vetlla tota la nit

→ **fer la vetlla**

▷ **passar la nit en blanc** (p.ext.), **de tranuïta** (p.ext.)

VETLLAR

fer la vetlla *SV*, passar la nit o una part de la nit sense dormir, sia guardant quelcom, sia treballant, sia parlant, etc. / passar la nit o una part de la nit vetllant (A-M, EC)

Ahir a la nit vaig fer la vetlla i ara tinc una son que em moro

→ **fer el sereno, passar la nit en blanc, passar la nit en clar, en vetlla**

passar la nit del lloro *SV*, no poder dormir, passar mala nit / passar molt mala nit (R-M, IEC)

Entre els trons, la pluja i les goteres, vam passar la nit del lloro / Aquesta nit a l'hospita-

tal he passat la nit del lloro, estic molt cansada (R-M, *)

→ **passar la nit en blanc, passar la nit en clar**
passar la nit en blanc *SV*, no dormir / passar la nit sense dormir (R-M, IEC)

Aquest mal de queixal m'ha fet passar la nit en blanc; no m'ha deixat dormir gens / El capteniment del seu fill li va fer passar moltes nits en blanc (R-M, Fr)

→ **passar la nit del lloro, passar la nit en clar, no poder aclucar l'ull, fer la vetlla**
▷ **en vetlla** (p.ext.)

passar la nit en clar *SV*, no dormir (R-M)

Aquesta nit l'he pasada en clar perquè feia massa calor

→ **passar la nit en blanc, passar la nit del lloro, no poder aclucar l'ull, fer la vetlla**

robar hores al dormir *SV*, privar-se del son per a fer alguna cosa (IEC)

Per a poder pintar roba hores al dormir

→ **robar hores al son**

robar hores al son *SV*, privar-se del son per a fer alguna cosa (IEC)

De dia treballa i li cal robar hores al son si vol poder estudiar / El metge li va dir que si no volia recaure en la malaltia que no havia de robar hores al son; li calia repòs (R-M)

→ **robar hores al dormir**

VEU

canviar la veu *SV*, alterar la veu, els nens, en entrar a la pubertat

Estava canviant la veu i, quan parlava, feia galls / En poc temps, ha crescut molt, fins i tot ja ha mudat la veu (També s'usa amb el verb *mudar*)

▷ **canviar de veu** (v.f.), **fer el canvi** (p.ext.)

do de pit *SN*, nota aguda de tenor (corresponent al do4) feta amb veu de pit (EC)

El tenor ha fet un do de pit

▷ **veu de pit** (p.ext.), **raig de veu** (p.ext.)

estar en veu *SV*, tenir la veu clara per a poder cantar / tenir la veu en bon estat per a cantar (IEC, EC)

La setmana passada feia veu de nas perquè estava refredat i no va poder actuar, però avui ja està en veu

▷ **aclarir-se la veu** (p.ext.), **aclarir-se el coll** (p.ext.)

fil de veu *SN*, veu molt feble (Fr)

Ella va contestar-li amb un fil de veu gairebé imperceptible / Té un fil de veu, que no sé mai què diu / Amb un fil de veu va dir que no hi estava d'acord (R-M, EC, *)

▷ **veu de tro** (ant.), **a cau d'orella** (p.ext.)

llengua de draps *SN*, parlament confús, gens clar / parlar sense claredat, confusament (*, A-M)
L'alcalde..., com era farfallós, en aquella llengua de draps que Déu li havia dat... (A-M)

▷ **parlar fosc** (p.ext.), **fer embuts** (p.ext.)

raig de veu *SN*, durada considerable de la veu d'un qui canta (A-M)

Aquella soprano tenia un bon raig de veu

▷ **tenir veu** (p.ext.), **do de pit** (p.ext.)

tenir veu *SV*, tenir bona veu per a cantar / tenir una veu prou potent i afinada per a cantar, recitar, etc. (EC, *)

Si tingués veu, podria cantar aquesta ària / Aquesta soprano té bona veu; arribarà lluny / Aquest noi no té veu per a ser locutor de ràdio (També s'usa amb el modificador bon en posició pronominal)

▷ **raig de veu** (p.ext.)

veu d'aiguardent *SN*, veu ronca / veu aspra com la de qui beu habitualment molt d'aiguardent (R-M, EC)

*Aquest home fa una veu d'aiguardent que qual-sevol diria que té costum de beure, i no beu sinó aigua / En Jaume fa veu d'aiguardent, vés a saber què hi fa tantes hores al bar (R-M, *)*

▷ **veu de regadora** (p.ext.), **enfosquir-se-li la veu** (a algú) (p.ext.), **trencar-se-li la veu** (a algú) (p.ext.)

veu de nas *SN*, parlar amb ressonàncies nasals (IEC)

Fa veu de nas perquè està refredat

▷ **parlar amb el nas** (p.ext.), **parlar de cap de nas** (p.ext.)

veu de pit *SN*, veu d'emissió natural, límpida (EC)

Tens una veu de pit meravellosa, hauries de ser cantant

▷ **do de pit** (p.ext.)

veu de tro *SN*, veu forta, que retronja com un tro / veu molt forta i ressonant (IEC, EC)

Era un predicador amb veu de tro que somovia el temple (R-M)

▷ **fil de veu** (ant.), **no tenir veu** (ant.), **a plena veu** (p.ext.), **en veu alta** (p.ext.)

■ **veu en off** *SN*, expressió usada per a referir-se a la veu que se sobreposa a unes imatges en un documental, pel·lícula, espectacle, etc.

La veu en off d'aquell documental sobre les balenes del Pacífic era igual que la d'en Pere [off: anglicisme]

VEURE

veure (algú o alguna cosa) **d'esquitllentes** *SV*, veure de costat

*L'he vist d'esquitllentes / He vist d'esquitllentes com ell entrava al despatx del director (EC, *)*

→ **mirar** (algú o alguna cosa) **de biaix**, **veure** (algú o alguna cosa) **de gairell**, **mirar** (algú o alguna cosa) **al gairó**, **mirar** (algú o alguna cosa) **de reüll**, **mirar** (algú o alguna cosa) **de cua d'ull**, **de rellisquentes** d'esquitllada (p.ext.)

■ **veure** (algú o alguna cosa) **de gairell** *SV*, veure de costat

M'ha passat pel costat i l'he vist de gairell / He vist l'accident de gairell

→ **veure** (algú o alguna cosa) **d'esquitllentes**, **mirar** (algú o alguna cosa) **de biaix**, **mirar** (algú o alguna cosa) **al gairó**, **mirar** (algú o alguna cosa) **de cua d'ull**, **mirar** (algú o alguna cosa) **de reüll**

ANT

ja haver vist prou (algú) *SV*, deixar de veure algú, de freqüentar-lo

Amb l'esbrancada que li va clavar, ja l'ha vist prou

→ **perdre-li la vista** (a algú), **fer-li un nus a la cua a**, **cantar-li el gori-gori** (a alguna cosa)

no llucar-hi *SV*, no veure-hi per manca de claror, de proximitat, etc.

Amb aquesta llum no hi lluco (EC)

no veure (algú o alguna cosa) **ni blanc ni negre** *SV*, no veure gens algú o alguna cosa (A-M)

No veia el quadre ni blanc ni negre

▷ **no veure sol ni lluna** (p.ext.)

perdre (algú o alguna cosa) **de vista** *SV*, cessar de veure algú, de freqüentar-lo (IEC)

He perdut en Pere de vista ja fa molta estona / Fa tres anys que l'he perdut de vista / Vam perdre de vista el vaixell / El globus va anar pujant vertiginosament fins a perdre's de vista cel enllà / L'ocell prengué volada i es perdé de vista (, IEC, *, R-M, R-M)*

→ **perdre-li la pista** (a algú)

▷ **ésser car de veure** (p.ext.)

■ **perdre-li la pista** (a algú) *SV*, cessar de veure algú, de freqüentar-lo

—*Saps alguna cosa del Marc? —La veritat és que no: ja fa uns mesos que li he perdut la pista*

→ **perdre** (algú o alguna cosa) **de vista**, **ja haver vist prou** (algú)

▷ **ésser car de veure** (p.ext.)

VEURE-HI

papar-hi *SV*, veure-hi, clissar-hi (IEC)

Com que l'habitació és a les fosques no s'hi papa

→ **veure-s'hi**

▷ **no veure sol ni lluna** (ant.), **no veure-hi gota** (ant.)

tenir bons ulls *SV*, tenir sana la vista, veure-hi (A-M)

Té bons ulls, mai no necessitarà ulleres

→ **tenir la vista llarga**

tenir la vista llarga *SV*, veure-hi de lluny (IEC)

Si tens la vista llarga pots arribar a veure la creu blanca que hi ha en aquell cim (R-M)

→ **tenir bons ulls**

▷ **curt de vista** (ant.)

veure-s'hi *SV*, haver-hi claror suficient (IEC)

Aparta't de davant del llum, que no m'hi veig (IEC)

- **papar-hi**
- ▷ **no veure-hi gota** (ant.)

ANT

no veure-hi gota *SV*, no veure-hi gens

Amb les ulleres brutes no hi veu gota / Com que no hi veu gota, no ha pogut fer la descripció física dels lladres / No hi veu ni gota

- **no veure sol ni lluna, curt de vista, no veure-hi de cap ull, no veure-hi tres dalt d'un ruc, no veure un bou a tres passes**
- ▷ **papar-hi** (ant.), **veure-s'hi** (ant.)

VI

vi de la bóta del racó *SN*, el millor vi / el vi més vell o millor del celler (R-M, IEC)

El celler guarda el vi de la bóta del racó (R-M)

xarop de pàmpol *SN*, vi / suc de raïm fermentat (R-M, *)

Aquest infeliç tot ho cura amb xarop de pàmpol; el seu metge és l'ampolla del vi (R-M)

VIA

via fèrria *SN*, via formada per rails usualment d'acer disposats formant dues línies paral·leles sobre les quals poden córrer vagons, vagonetes, etc. / doble línia de carrils paral·lels, fixats sobre travesses, que serveix de camí de rodament als ferrocarrils (IEC, EC)

Compte!, no creueu la via fèrria; feu servir el pas subterrani (També s'usa amb la forma *via ferrada*)

- ▷ **via morta** (p.ext.)

via morta *SN*, cadascuna de les vies sense sortida que, en les estacions, serveixen per a apartar-hi locomotores o vagons (EC)

Aquest vagó és a la via morta

- ▷ **via fèrria** (p.ext.)

VIACRUCIS

camí de la creu *SN*, la via dolorosa que féu Jesucrist carregat amb la creu fins a dalt el Calvari (A-M)

És impressionant el que arribà a patir durant el camí de la creu

- ▷ **camí de creu** (v.f.), **les estacions del Via Crucis** (p.ext.), **les estacions del Via Crucis** (p.ext.)

les estacions de la Creu *SD*, catorze estacions que féu Crist en pujar al Calvari portant la creu; sèrie d'imatges que representen aquestes estacions davant les quals els devots es deturen i pregunuen quan fan el viacrucis (IEC)

Han començat a restaurar les estacions de la Creu que hi ha vora el monestir de Montserrat / La representació de les estacions de la Creu es farà al vespre

→ **les estacions del Via Crucis**

- ▷ **camí de la creu** (p.ext.)

les estacions del Via Crucis *SD*, catorze estacions que féu Crist en pujar al Calvari portant la creu; sèrie d'imatges que representen les estacions davant les quals els devots es deturen i pregunuen quan fan el viacrucis (IEC)

Cada any per Setmana Santa fem les estacions del Via Crucis

→ **les estacions de la Creu**

- ▷ **camí de la creu** (p.ext.)

[via crucis: llatínisme]

VIATGE

viatge rodó *SN*, viatge que hom fa per diferents llocs i torna al lloc de procedència / viatge que acaba en el seu punt de partida (Fr, EC)

Vam fer un viatge rodó, de manera que el vam acabar on l'havíem començat

- ▷ **tocar mare** (p.ext.), **d'anada i tornada** (p.ext.)

VIATJAR

cercar món *SV*, recórrer món / viatjar per terres llunyanes (IEC, *)

Se'n va anar a cercar món, sense direcció fixa, amb un sarró a l'esquena (R-M)

- **rodar món, conèixer món, veure món, córrer món, descobrir món, fer les Amèriques**

conèixer món *SV*, haver viatjat molt (EC)

Sempre ha volgut conèixer món i ara té l'oportunitat de fer-ho; se'n va al Japó (R-M)

- **rodar món, córrer món, cercar món, veure món, descobrir món, fer les Amèriques**

córrer la mar *SV*, viatjar per mar (R-M)

Li agrada molt d'anar amb vaixell i sempre que pot corre la mar (R-M)

- ▷ **córrer les mars** (v.f.), **per mar** (p.ext.)

córrer la Seca i la Meca i la vall d'Andorra *SV*, haver-ho vist tot / recórrer molt món / anar d'un lloc a l'altre, caminar molt, fer llargs viatges (R-M, Fr, A-M)

Ha corregut la Seca i la Meca i la vall d'Andorra. Ho ha vist tot / És difícil que li parlis d'algun lloc on no hagi estat: ha corregut la Seca i la Meca (També s'usa amb els verbs *rodar, seguir*, etc. i amb la forma *córrer la Seca i la Meca*) (*, R-M)

- **trescar la Seca i la Meca, anar de la Seca a la Meca**

- ▷ **córrer la Seca, la Meca i la vall d'Andorra** (v.f.)

córrer món *SV*, viatjar molt i per terres llunyanes (EC)

De ben jove ha anat a córrer món; ara només li falta visitar l'Àsia (També s'usa amb els verbs *recórrer, seguir*, etc.) (R-M)

- **rodar món, conèixer món, cercar món, veure món, descobrir món, fer les Amèriques**

- ▷ **córrer fortuna** (p.ext.)

descobrir món *SV*, córrer terres / viatjar molt i per terres llunyanes (R-M, *)

L'anar a descobrir món és la màxima il·lusió del jovent (R-M)

→ **rodar món, cercar món, conèixer món, veure món, córrer món, fer les amèriques**

■ **fer les Amèriques** *SV*, viatjar molt i per terres llunyanes

Amb els diners de la indemnització se'n va anar a fer les Amèriques. Com a mínim va estar dos mesos voltant

→ **descobrir món, rodar món, cercar món, conèixer món, veure món, córrer món**

rodar món *SV*, viatjar / viatjar per terres llunyanes (IEC, *)

El seu gran desig és poder rodar món; sempre aniria d'una banda a l'altra (R-M)

→ **cercar món, veure món, córrer món, conèixer món, descobrir món, fer les Amèriques**

veure món *SV*, viatjar / viatjar per terres llunyanes (R-M, *)

Als vint anys va marxar a veure món i ja no s'ha tingut cap notícia d'ell (R-M)

→ **rodar món, conèixer món, córrer món, descobrir món, fer les Amèriques**

VÍCTIMA

boc emissari *SN*, qui paga la culpa dels altres / víctima expiatòria (R-M, IEC)

Cadascú ha de respondre dels propis actes; aquí no hi ha d'haver qui faci de boc emissari / Sabien que ell esdevindria el boc emissari d'aquell escàndol (R-M)

→ **boc expiatori, ésser l'ase dels cops, ésser el sac dels cops**

boc expiatori *SN*, víctima expiatòria, persona damunt la qual hom carrega les culpes dels altres (EC)

A en Jaume sempre li carreguen les culpes, és un boc expiatori

→ **boc emissari**

ésser el sac dels cops *SV*, ésser aquell a qui sempre toca de rebre, d'emportar-se les encarregades, etc. (IEC)

Està cansat d'ésser el sac dels cops i ara no vol deixar-se acovardir més; sempre planta cara (R-M)

→ **ésser l'ase dels cops, tot ho paga el cul del frare, boc expiatori, boc emissari**

▷ **ésser el sac de cops** (v.f.), **dur-se'n les encarregades** (p.ext.), **pagar els plats trencats** (p.ext.)

ésser l'ase dels cops *SV*, rebre tots els perjudicis / ésser la persona que s'emporta totes les culpes, els reganys, els mals tractes, etc. (R-M, IEC)

Ja estic cansat d'ésser l'ase dels cops; doneu la culpa a qui la tingui i no a mi (R-M)

→ **ésser el sac dels cops, tot ho paga el cul del frare, boc expiatori, boc emissari**

▷ **pagar els plats trencats** (p.ext.), **ésser l'ovella negra** (p.ext.), **dur-se'n les encarregades** (p.ext.), **ésser la riota** (d'algú) (p.ext.)

pagar la festa *SV*, suportar les conseqüències d'un fet desagradable / pagar les conseqüències d'una acció en què han intervingut d'altres / ésser la víctima de la diversió del altres (R-M, IEC, A-M)

Un grup d'alumnes es barallava i el professor ha castigat tota la classe. Els qui no havien fet aldarulls han pagat la festa

→ **dur-se'n les encarregades, pagar els plats trencats, pagar la patenta, pagar just per pecador, pagar el riure**

▷ **carregar els neulers** (a algú) (inv.), **fer pagar els neulers** (a algú) (inv.)

tot ho paga el cul del frare *O*, es diu al·ludint a qualcú damunt qui es carrega sempre la culpa o les conseqüències de les faltes d'altri (A-M) *Sempre li toca a ell rebre els càstigs, quan en realitat són tots culpables. Tot ho paga el cul del frare*

→ **ésser l'ase dels cops, ésser el sac dels cops**

VICTÒRIA

corona de llorer *SN*, símbol de victòria / corona que es posa com a recompensa d'una victòria, com a distinció militar o cívica (R-M, *)

És un gran poeta i de ben jove ja duu la corona de llorer; tothom reconeix el seu mèrit / S'ha sabut guanyar la corona de llorer amb el propi esforç (R-M)

victòria pírrica *SN*, victòria que aporta més danys que no pas avantatges (EC)

Aquella batalla fou una victòria pírrica, no fou gens profitosa per al nostre poble

VIDA

aquest món *SD*, la vida present, terrena (EC)

Res d'aquest món no podria fer-me canviar d'opinió

▷ **l'altre món** (ant.), **el més enllà** (ant.), **l'altra vida** (ant.), **vall de dolor** (p.ext.), **vall de llàgrimes** (p.ext.), **vall de misèria** (p.ext.)

del bressol a la tomba *SP*, tota la vida / des de sempre, perpètuament (EC, *)

Aquest noi fou un infeliç del bressol a la tomba

→ **tota la vida**

▷ **des del bressol** (p.ext.), **fins a la mort** (p.ext.), **de per vida** (p.ext.)

el fil de la vida *SD*, el curs de la vida (EC)

El fil de la vida és sempre ple de sorpreses

▷ **la roda de la fortuna** (p.ext.)

esperança de vida *SN*, perspectiva mitjana de durada de la vida d'una persona (EC)

Demogràficament, l'esperança de vida de la població ha augmentat molt en aquests darrers vint anys

tren de vida *SN*, manera de viure amb més o menys luxe (Fr)

No es comprèn com amb un sou tan just poden portar aquest tren de vida tan luxós (R-M)

▷ **nivell de vida, qualitat de vida**

▷ **cost de la vida** (p.ext.)

vall de dolor *SN*, nom que es dóna a la vida d'aquest món, on abunden els dolors (A-M)

A la vida, en aquesta vall de dolor, tot són dificultats que ens hem de saber agafar bé

▷ **vall de llàgrimes, vall de misèria**

▷ **aquest món** (p.ext.), **llit d'espines** (p.ext.)

vall de llàgrimes *SN*, nom que es dóna a la vida d'aquest món, on abunden els dolors / expressió usada per a indicar la Terra com a lloc de sofrença i de pas vers el cel (A-M, EC)

Aquest món és una vall de llàgrimes, de dolors (IEC)

▷ **vall de misèria, vall de dolor**

▷ **aquest món** (p.ext.), **llit d'espines** (p.ext.)

vall de misèria *SN*, nom que es dóna a la vida d'aquest món, on abunden els dolors (A-M)

Què hi farem? La vida en aquesta vall de misèria és plena de tristesa

▷ **vall de llàgrimes, vall de dolor**

▷ **aquest món** (p.ext.), **llit d'espines** (p.ext.)

VIDUÏTAT

any de plor *SN*, primer any de viduïtat (IEC)

En Joan ha passat l'any de plor molt trist, però de mica en mica ja s'està recuperant de la mort de la seva dona

▷ **de dol** (p.ext.)

VIGENT

en vigor *SP*, en estat de tenir efecte, amb força per actuar (IEC)

La nova llei estarà en vigor d'ací a pocs dies (S'usa normalment amb els verbs *ésser, estar, haver, mantenir*, etc.) (R-M)

▷ **entrar en vigor** (p.ext.), **posar** (alguna cosa) **en vigor** (p.ext.)

VIGILÀNCIA

ull de l'amo *SN*, la vigilància que solament l'amo posa en els seus afers (IEC)

Això no es pot vendre sense abans haver passat per l'ull de l'amo

un pam d'ulls *SQ*, expressió emprada per a ponderar la vigilància / vigilar atentament alguna cosa (IEC, Fr)

Obrir un pam d'ulls / Durant tota l'excursió, el monitor va estar amb un pam d'ulls perquè els nens no es perdessin (EC, *)

▷ **fer el cap viu** (p.ext.), **obrir els ulls** (p.ext.), **dormir amb els ulls oberts** (p.ext.), **no per-**

dre (algú o alguna cosa) **de vista** (p.ext.), **ull viu** (p.ext.), **fer uns ulls com unes taronges** (p.ext.)

VIGILANT

ésser tot ulls *SV*, vigilar / dit per a referir-se a algú que vigila (Fr, *)

Des que em van enganyar que sóc tot ulls i vaig molt en compte amb què m'ofereixen

→ **fer el cap viu, anar amb set ulls i set orelles, obrir els ulls, estar a l'aguait**

▷ **ésser tot orelles** (p.ext.)

VIGILANTMENT

amb compte *SP*, amb vigilància, amb atenció / posar atenció i cura (*, R-M)

Cal anar amb compte de no enganxar-se els dits a la màquina / Fes les coses amb compte o et sortiran malament. (S'usa normalment amb els verbs *anar, obrar*, etc.) (R-M, *)

→ **amb peus de plom, posar els cinc sentits, anar alerta, parar compte, mirar-s'hi, amb seny de bèstia vella**

▷ **en compte** (v.f.), **agafar amb pines** (alguna cosa) (p.ext.), **amb mesura** (p.ext.), **tocat i posat** (p.ext.)

VIGILAR

aguantar l'espelma *SV*, acompanyar una parella d'enamorats per vigilar-los / vigilar una parella de festejadors / vigilar perquè una parella d'enamorats no sigui sorpresa o molestada (EC, A-M, Fr)

Quan la meva germana gran festejava, jo havia d'anar-hi a aguantar l'espelma / Si voleu parlar a soles, jo me'n vaig, que no m'agrada aguantar l'espelma ni ser testimoni de la vostra conversa (Fr, R-M)

→ **fer d'espelma, aguantar la capa, fer de dona vella**

▷ **mare postissa** (p.ext.)

aguantar la capa *SV*, acompanyar dos que festejen / vigilar dues persones que festegen / fer d'alcauot / vigilar perquè una parella d'enamorats no sigui sorpresa o molestada (R-M, IEC, A-M, Fr)

Ara les parelles van soles a tot arreu; ja no cal que ningú aguantí la capa / La meva germana i el promès em van demanar que els aguantés la capa (R-M)

→ **aguantar l'espelma, fer d'espelma, fer de dona vella**

▷ **mare postissa** (p.ext.)

anar alerta *SV*, anar, estar, etc., amb vigilància, atenció (IEC)

Vés alerta a fer renou / Li van recomanar que anés ben alerta, si havia de fer tractes amb ell (També s'usa amb el verb *estar* i amb el modificador *ben* o els quantificadors *força, molt*, etc. en posició prenominal) (EC, *)

→ **fer el cap viu, amb compte, obrir els ulls, no treure l'ull de sobre a**

anar amb set ulls i set orelles *SV*, estar molt atent i vigilant (A-M)

Quan parlo amb la Maria sempre vaig amb set ulls i set orelles perquè té per costum entabarnar tothom

→ **fer l'ull viu, ésser tot ulls, anar ulls espolsats, anar l'ull al bou, viure amb set pams d'ulls**

[Eiv. (A-M)]

anar l'ull al bou *O*, estar molt alerta, anar amb compte, vigilar algú (A-M)

Si vols que no se t'escapi cal que vagis l'ull al bou

→ **anar amb set ulls i set orelles, anar ulls espolsats**

▷ **amb peus de plom** (p.ext.)

[Mall., Men. (A-M)]

anar ulls espolsats *SV*, estar molt atent i vigilant (A-M)

Sempre va ulls espolsats i, és clar, no hi ha manera de fer-li una broma

→ **anar l'ull al bou, fer l'ull viu, viure amb set pams d'ulls**

● **anar amb set ulls i set orelles** (eiv.)

clavar un cop d'ull a *SV*, mirar / vigilar amb una mirada ràpida (Fr, *)

Clava un cop d'ull a l'avi, que no s'hagi adormit fumant la pipa / Clava-hi un cop d'ull per veure que tot estigui en ordre

→ **donar un cop d'ull a, fer un cop d'ull a, fer una ullada a, clavar una ullada a, donar una ullada a**

clavar una ullada a *SV*, vigilar amb una mirada ràpida

Clava una ullada als nens de tant en tant, que estan sols jugant al parc / Clava una ullada a l'olla i quan la sopa bulli, avisa'm

→ **fer una ullada a, donar una ullada a, fer un cop d'ull a, clavar un cop d'ull a, donar un cop d'ull a**

comptar-li els passos (a algú) *SV*, vigilar algú, tenir-lo en observació / tenir-lo sota una severa vigilància (A-M, Fr)

Fa temps que li compta els passos i ja sap que ha anat a cercar feina a una altra casa (R-M)

→ **seguir els passos** (d'algú), **seguir** (algú o alguna cosa) **amb la vista**

donar un cop d'ull a *SV*, vigilar / estar atent a alguna cosa per evitar un perill (R-M, *)

Dóna un cop d'ull al foc, que no s'apagui (R-M)

→ **fer un cop d'ull a, clavar un cop d'ull a, clavar una ullada a, donar una ullada a, fer una ullada a**

▷ **a ull** (inv.)

donar una ullada a *SV*, vigilar / estar a atent a alguna cosa per evitar un perill (R-M, *)

De tant en tant dona una ullada al carrer per

si ve algú / Et fa res de donar una ullada? Arribarà d'un moment a l'altre / Dóna-li una ullada a l'arròs, que segurament li falta poc per estar al punt (R-M, R-M, *)

→ **fer una ullada a, clavar una ullada a, fer un cop d'ull a, clavar un cop d'ull a, donar un cop d'ull a**

dormir amb els ulls oberts *SV*, vigilar molt, estar molt atent a no deixar-se sorprendre / vigilar per no ésser sorprès, enganyat, etc. (A-M, EC)

Si no volem que us enganyin, haureu de dormir amb els ulls oberts; hi ha molts pillastres / No cal que dormis amb els ulls oberts, que si et volen enganyar, ho faran / Si tens tractes amb ell, hauràs de dormir amb els ulls ben oberts perquè no t'estafí (També s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (R-M, *, *)

→ **dormir amb l'orella dreta, obrir els ulls**
▷ **un pam d'ulls** (p.ext.)

dormir amb l'orella dreta *SV*, vigilar / estar molt atent a no deixar-se sorprendre (R-M, *)

Cal dormir amb l'orella dreta; d'aquests dos es pot esperar qualsevol maniobra perjudicial / Si fas negocis amb ell, et recomano que dormis amb l'orella ben dreta perquè té mala fama (També s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival) (R-M, *)

→ **dormir amb els ulls oberts**

estar a l'aguait *SV*, vigilar / estar observant per veure alguna cosa, atènyer-la, etc. (R-M, *)

Vindran amb aquest tren; cal estar a l'aguait que no ens passin desapercebuts / Cal que, quan travessin la carretera, els nens estiguin molt a l'aguait (També s'usa amb el modificador *ben* i amb els quantificadors *força*, *molt*, etc. en posició postverbal) (R-M, *)

→ **estar en guàrdia, estar a la posta, estar a la que salta, saber on posa els peus, estar a la mira, fer la posta, estar de parada, obrir els ulls, ésser tot ulls**

▷ **estar en aguait** (v.f.), **fer el cap viu** (p.ext.), **posar-se a l'aguait** (p.ext.)

estar a la posta *SV*, vigilar per sorprendre la caça (R-M)

Estar a la posta massa temps esperant que passi el vol de perdius, és molt avorrit. Jo preferiréixo anar a fer-les alçar (R-M)

→ **estar a l'aguait, fer la posta, estar a la mira, estar de parada, estar en guàrdia, fer talaià**

▷ **posar-se a la posta** (p.ext.)

estar a les escoltes *SV*, estar atent a collir allò que es diu (IEC)

Cal que estiguis a les escoltes, si en vols estar ben assabentat

→ **obrir les orelles, dreçar les orelles** (a alguna cosa)

▷ **estar a l'escolta** (v.f.), **collir les paraules** (p.ext.), **posar-se a l'aguait** (p.ext.)

estar de parada *SV*, estar esperant, a l'aguait (A-M)

Fa hores que estic de parada, a veure quan arriba la comitiva de la festa major

→ **estar a l'aguait, estar en guàrdia, estar a la posta**

estar en guàrdia *SV*, vigilar a no deixar-se sorprendre, enganyar, etc. (IEC)

Es van estar en guàrdia tota la nit per si venia algú / Hem rebut una amenaça i necessitem tots els efectius en guàrdia (El verb es pot ometre)

→ **estar a l'aguait, estar de parada, estar a la posta**

▷ **posar** (algú) **en guàrdia** (inv.), **fer el cap viu** (p.ext.)

fer d'espelma *SV*, acompanyar una parella d'enamorats per vigilar-los (IEC)

Al germà petit sempre li encolomen que faci d'espelma

→ **aguantar l'espelma, aguantar la capa, fe de dona vella**

fer de dona vella *SV*, vigilar el jovent d'ambdós sexes per evitar que s'excedeixin en festejar, en l'esplai col·lectiu, etc. (EC)

Quan es reuneix tot el jovent a casa meva, em toca fer de dona vella

→ **fer d'espelma, aguantar la capa, aguantar l'espelma**

▷ **mare postissa** (p.ext.)

fer el cap viu *SV*, vigilar / estar molt atent i vigilant (R-M, *)

Si no vols que t'estafin, procura fer el cap viu (R-M)

→ **fer l'ull viu, anar alerta, ésser tot ulls, obrir els ulls**

▷ **ull viu** (p.ext.), **obrir els ulls** (p.ext.), **un pam d'ulls** (p.ext.), **estar a l'aguait** (p.ext.), **estar en guàrdia** (p.ext.)

fer l'ull viu *SV*, estar molt atent i vigilant / avivar l'enteniment (A-M, IEC)

Fes l'ull viu, que estem a punt d'arribar; comença a agafar el maletí / Les criatures feien l'ull viu per a poder arregar qualsevol llamadura (R-M, IEC)

→ **fer el cap viu, anar ulls espolsats, treure's la son de les orelles, anar amb set ulls i set orelles**

● **viure amb set pams d'ulls** (Val.)

fer la posta *SV*, estar-s'hi a l'aguait / anar, estar, etc., amb vigilància, atenció (IEC, *)

Has de fer la posta al costat de la porta per mirar si vol entrar algú

→ **estar a la posta, estar a l'aguait**

fer talaia *SV*, mirar, un caçador, des d'un lloc oportú per veure per on van els animals que vol caçar (EC)

El caçador va fer talaia per veure si aconseguia caçar el conill quan sortís del cau

→ **estar a la posta**

■ **fer un cop d'ull a** *SV*, estar atent a alguna cosa o vigilar algú per evitar un perill

Fes un cop d'ull al nen, assegura't que estigui dormint

→ **fer una ullada a, clavar una ullada a, donar un cop d'ull a, clavar un cop d'ull a, donar una ullada a**

■ **fer una ullada a** *SV*, estar a atent a alguna cosa o vigilar algú per evitar un perill

Fes una ullada a la paella, que l'arròs no s'agafi

→ **fer un cop d'ull a, donar una ullada a, clavar una ullada a, clavar un cop d'ull a, donar un cop d'ull a**

fer uns ulls com unes taronges *SV*, obrir molt els ulls de sorpresa, d'admiració, per vigilància (IEC)

Feia uns ulls com unes taronges per tal de no perdre detall

→ **posar uns ulls com unes taronges, obrir uns ulls com unes taronges, obrir uns ulls com uns gots, obrir uns ulls com uns salers**

▷ **un pam d'ulls** (p.ext.)

guardar-se (d'alguna cosa) **com de caure** *SV*, guardar-se d'alguna cosa amb molt d'esment (A-M)

Em guardaré de tornar-me a equivocar com de caure

→ **guardar-se** (d'alguna cosa) **com d'escaladar-se**

no perdre (algú o alguna cosa) **de vista** *SV*, no cessar de mirar algú o alguna cosa / vigilar-lo estretament / vigilar, estar alerta (A-M, IEC, R-M)

No perdís de vista la caixa, que no caigui del carretó / Mentre ballaven va veure que no els perdia d'ull en tota la nit (També s'usa amb la forma *no perdre* (algú o alguna cosa) *d'ull*) (R-M)

→ **tenir** (algú o alguna cosa) **en compte, seguir** (algú o alguna cosa) **amb la vista, no treure l'ull de sobre a**

▷ **a ull** (inv.), **seguir els passos** (d'algú) (p.ext.), **prendre vistes** (p.ext.), **un pam d'ulls** (p.ext.)

no treure l'ull de sobre a *SV*, no cessar de mirar algú o alguna cosa (A-M)

No treu l'ull de sobre al cotxe nou / No em treu l'ull de sobre: ja estic fart que m'espïi! / No treia els ulls de damunt de la meua filla i això em posava molt nerviós (També s'usa amb el verb *llevar*, amb els noms *mirada* o *vista* i amb la preposició *damunt*)

→ **no perdre** (algú o alguna cosa) **de vista, clavar els ulls damunt, clavar els ulls en, posar els ulls damunt**

▷ **no treure els ulls de sobre** (v.f.), **seguir els passos** (d'algú) (p.ext.), **prendre vistes** (p.ext.)

obrir els ulls *SV*, vigilar atentament (IEC)

Quan es va pel món cal obrir els ulls per no tenir sorpreses desagradables / Ja cal que obris els ulls si no vols que t'estafin (R-M)

→ **fer el cap viu, anar alerta, dormir amb els ulls oberts, estar a la que salta, estar a l'aguait, ésser tot ulls, llevar-se les lleganyes**

▷ **obrir l'ull** (v.f.), **un pam d'ulls** (p.ext.)

obrir uns ulls com unes taronges *SV*, obrir molt els ulls de sorpresa, d'admiració, per vigilància (IEC)

Obria els ulls com unes taronges perquè volia veure el que feia el seu marit en tot moment

→ **posar uns ulls com unes taronges, fer uns ulls com unes taronges, obrir uns ulls com uns gots, obrir uns ulls com uns salers**

parar compte *SV*, posar atenció, esment i cura en alguna cosa

Pararé compte a fer bona lletra (A-M)

→ **amb compte**

portar (algú o alguna cosa) **entre ulls** *SV*, tenir vigilat, estar alerta sobre algú o alguna cosa (A-M)

Sempre porta els seus fills entre els ulls, no vol que els passi res de dolent

→ **portar** (algú o alguna cosa) **sobre l'ull** [Val. (A-M)]

portar (algú o alguna cosa) **sobre l'ull** *SV*, tenir vigilat, estar alerta sobre algú o alguna cosa (A-M)

Porto sempre el meu gos sobre l'ull, perquè té una certa tendència a escapar-se

→ **portar** (algú o alguna cosa) **entre ulls** [Val. (A-M)]

posar el dit a l'ull (a algú) *SV*, fer objecte algú de vigilància malintencionada (R-M)

El capatàs té molt mal geni; quan posa el dit a l'ull a algú li fa la vida impossible; els obrers el temen / Em té el dit posat a l'ull i no em deixa viure (R-M)

▷ **tenir el dit ficat a l'ull** (a algú) (p.ext.)

■ **posar** (algú o alguna cosa) **en observació** *SV*, posar algú o alguna cosa sota vigilància per tal de veure com evoluciona o els canvis que pateix

Van posar en Pere en observació, perquè darrerament no estava gaire fi / Han decidit posar aquell experiment en observació per a analitzar-lo millor

▷ **estar en observació** (inv.)

posar uns ulls com unes taronges *SV*, obrir molt els ulls de sorpresa, d'admiració, per vigilància (IEC)

Va posar un ulls com unes taronges per tal de poder vigilar tots els seus moviments

→ **fer uns ulls com unes taronges, obrir uns ulls com unes taronges, obrir uns ulls**

com uns gots, obrir uns ulls com uns salers

posar-se a la posta *SV*, vigilar per sorprendre la caça (R-M)

Haurem de posar-nos a la posta, si volem caçar alguna cosa

→ **posar-se a l'aguait**

▷ **estar a la posta** (p.ext.)

saber on posar els peus *SV*, tenir recte criteri; actuar amb coneixement (R-M)

Sempre recomano que sàpigues on poses els peus i que no et deixis enredar

→ **estar a l'aguait**

▷ **saber on posar-se els peus** (v.f.), **posar els peus plans** (p.ext.)

tenir (algú o alguna cosa) **en observació** *SV*, vigilància / estar molt atent a la manera com evoluciona o els canvis que pateix algú o alguna cosa, mantenint-la sota vigilància (Fr, *)
Tenen el pacient en observació, per tal de veure com evoluciona / Més val tenir aquesta mescla en observació, i així podrem analitzar-ne els canvis que es produeixin

▷ **estar en observació** (inv.)

vetllar les armes *SV*, passar una nit en vetlla prop de les armes aquell qui havia d'ésser armat cavaller (EC)

A Tirant lo Blanc aquella nit li va tocar vetllar les armes

▷ **vetlla d'armes** (p.ext.)

viure amb set pams d'ulls *SV*, estar molt atent i vigilant (A-M)

No el podràs sorprendre perquè viu amb set pams d'ulls: mai no es despista

→ **fer l'ull viu, anar amb set ulls i set orelles, anar ulls espolsats**

[Val. (A-M)]

VIGILAT

a ull *SP*, sota la vigilància, amb guardes de vista (A-M)

Mantenien a ull els presoners, perquè no s'escapessin

▷ **no perdre** (algú o alguna cosa) **de vista** (inv.), **donar un cop d'ull a** (inv.), **estar en observació** (p.ext.)

■ **estar en observació** *SV*, algú o alguna cosa, estar sota vigilància per tal de veure com evoluciona o els canvis que pateix

El malalt està en observació, perquè no està responent al tractament com era d'esperar

▷ **tenir** (algú o alguna cosa) **en observació** (inv.), **posar** (algú o alguna cosa) **en observació** (inv.), **a ull** (p.ext.)

VIGÍLIA

en vigílies de *SP*, en els dies pròxims a un esdeveniment imminent

Eren en vigílies d'una guerra / En vigílies de Nadal anirem a veure'ls (EC, *)

VIGORÓS

dret com un all SA, molt dret, que manifesta tenir molt de vigor (A-M)

Abans estava trist i ensopit, però darrerament sempre va dret com un all / Sempre l'he vist test com un all (També s'usa amb l'adjectiu test)

▷ **fort com un all bruixat** (ant.), **trempat com un all** (p.ext.)

[Manresa (A-M)]

més fort que un roure SA, es diu d'una persona o cosa molt sòlida o vigorosa (A-M)

Aquest any tothom ha passat la grip menys ell, és més fort que un roure

→ **fort com un roure**, **fort com un toro**

tenir set vides, com els gats SV, tenir molta vitalitat, viure molt de temps i malgrat molts de perills / expressió emprada per a referir-se a algú que, per la seva bona sort o fortalesa, ha salvat la vida, o hom creu que la salvarà, en circumstàncies extremament perilloses (A-M, EC)

En Màrius té set vides, com els gats. Ha tingut diversos accidents, però mai no s'ha fet res (També s'usa amb el numeral nou)

→ **viure més que un cul de morter**

VIL

■ **ésser un bèstia** SV, ésser una persona molt menyspreable

No li facis cas: és un bèstia i de vegades diu coses que fan molt de mal a la gent (També s'usa amb el nom *bestiota* i amb la forma *ésser molt bèstia*)

▷ **ésser un monstre** (p.ext.), **ésser un baina** (p.ext.)

VINENT

la setmana entrant SD, la setmana propera / (mes, setmana) que va a entrar, que és immediat al present o al que acaba d'indicar-se (R-M, A-M)

La setmana entrant no hi ha classe / El mes entrant comencem les vacances (També s'usa amb el nom *mes*) (EC, *)

▷ **dies entrants** (p.ext.), **d'avui en vuit** (p.ext.)

primer vinent SQ, vinent, propinent (EC)

L'any primer vinent (S'usa després de substantius que denoten períodes temporals com els noms dels dies de la setmana, *any*, *mes*, *setmana*, etc.) (A-M)

VIOLAR

fer força (a algú) SV, violar algú / fer un acte carnal amb una persona, en contra de la seva voluntat (A-M, *)

L'assassí abans de matar-la va fer força a aquella noia

→ **posar força** (a algú), **fer violència** (a algú)

▷ **a més força** (p.ext.)

fer violència (a algú) SV, violar algú / fer un acte carnal amb una persona, en contra de la seva voluntat (IEC, *)

Aquell home va ser detingut per haver fet violència a tres nens i una dona

→ **fer força** (a algú), **posar força** (a algú)

posar força (a algú) SV, violar algú / fer un acte carnal amb una persona, en contra de la seva voluntat (A-M, *)

Va posar força a aquella noia i després la va esbudellar

→ **fer força** (a algú), **fer violència** (a algú)

VIOLÈNCIA

mals tractes SN, capteniment injust o violent entre persones que, en alguns casos, pot irritar contractes o anul·lar drets i deures (EC)

Aquell home va perdre la custòdia dels seus fills perquè l'havien acusat de mals tractes

▷ **una mà de bufetades** (p.ext.), **un fart de llenya** (p.ext.), **xarop d'estopa** (p.ext.)

VIOLENT

de sang i fetge SP, dit del film, la novel·la, l'espectacle, etc., en què predomina la violència (IEC)

No li agraden les pel·lícules de sang i fetge

▷ **córrer la sang** (p.ext.)

ésser un bèstia bruta SV, (ésser una) persona brutal (IEC)

Quan era petit era un bèstia bruta, feia moltes malifetes

→ **ésser un cafre**

▷ **ésser un hiena** (p.ext.), **ésser un tigre** (p.ext.)

VIOLENTAMENT

a cops de colze SP, emprant mitjans violents (R-M)

Sempre ha estat molt ambiciós i s'ha obert camí a cops de colze, sense tenir cap mirament a ningú / Tot el que es proposava ho aconseguia, encara que fos a cops de colze (R-M)

→ **a viva força**

▷ **a la descosida** (p.ext.), **a la desfeta** (p.ext.), **caigui qui caigui** (p.ext.), **peti qui peti** (p.ext.)

a mà armada SP, duent armes / expressió que designa els delictes perpetrats amb armes (R-M, EC)

Els soldats van escorcollar a mà armada tots els edificis de la plaça / L'escamot entrà a mà armada al Banc i obligà tots els qui hi eren a ajeure's a terra (R-M)

▷ **armat fins a les dents** (p.ext.), **en armes** (p.ext.)

a mala mort SP, per mort violenta (A-M)

Els van matar a mala mort, devien patir molt abans de morir

▷ **de mala mort** (v.f.)

a més força *SP*, vencent violentament tota resistència (A-M)

Els van vèncer a més força

→ **a viva força, per la força**

▷ **fer força** (a algú) (p.ext.)

a viva força *SP*, per mitjans violents / vencent violentament tota resistència (R-M, A-M)

No els volia seguir i se'l van endur a viva força, agafant-lo un per cada braç / Si no ho vols fer de bon grat t'ho faran fer a viva força (R-M)

→ **a cops de colze, per la força, a més força**

per força *SP*, mitjançant violència (R-M)

Si vols fer entrar aquesta tapa per força, perill de trencar-se la capsca / El van fer pujar al cotxe per la força i se'l van endur a comissaria

→ **a viva força, a més força**

▷ **a la força** (v.f.), **per la força** (v.f.)

VIRTUÓS

ésser un sant *SV*, dit d'una persona virtuosa (EC)

El meu sogre era un sant / És una santa (Fr, EC)

→ **ésser un tros de pa** (algú), **tenir un cor d'or**

▷ **ésser un calavera** (ant.), **ésser un sant baró** (p.ext.), **ésser un màrtir** (p.ext.)

VISCA

■ **llarga vida a** *SN*, exclamació usada per a expressar el suport fervorós a algú o alguna cosa
Llarga vida a la reina! / Llarga vida a la democràcia!

▷ **a baix** (ant.)

ANT

a baix *SP*, exclamació hostil contra algú o alguna cosa (IEC)

El poble reclama els seus drets; a baix la injustícia! / Mori! A baix! A baix els tirans! (R-M, Fr)

▷ **llarga vida a** (ant.), **en contra de** (p.ext.)

VISIBLE

a la vista (d'algú) *SP*, sense que res ocultí alguna cosa a l'esguard (R-M)

Si ho poses a la vista de tothom, no tindrà cap gràcia / Deixa a la vista aquesta carta, que així no oblidaré contestar-la / Els maons rellataven a la vista (El complement és opcional) (*, R-M, R-M)

→ **al descobert, davant dels nassos** (d'algú)

▷ **d'amagat** (d'algú) (ant.), **revestir la forma de** (p.ext.)

VISIÓ

■ **ballar-li els números** (a algú) *O*, tenir la sensació, un lector, que els números es mouen
De tant fer càlculs, va arribar un moment que em ballaven els números

▷ **ballar-li les lletres** (a algú) (p.ext.)

ballar-li les lletres (a algú) *O*, tenir la sensació, un lector, que les lletres es mouen

Estava cansat de tant llegir i per això li ballaven les lletres del llibre / Em ballen les lletres.

Hauré d'anar a l'oftalmòleg

▷ **ballar-li els números** (a algú) (p.ext.)

VISITA

hora de visita *SN*, temps que destina a rebre visites un metge, un advocat, un alt funcionari, etc. (EC)

L'hora de visita d'aquest metge és de nou del matí a dos quarts de dues del migdia

jornada de portes obertes *SN*, acció de relacions públiques amb què una organització obre durant un o més dies les seves instal·lacions al públic perquè les visiti (T)

Avui a la universitat hi ha jornada de portes obertes. Així els estudiants de batxillerat es podran familiaritzar amb el campus de la UAB / Avui s'ha convocat dia de portes obertes a la nostra institució (També s'usa amb els noms *dia* i *setmana*)

visita de metge *SN*, visita molt breu (IEC)

Hi anava tot sovint, però els feia visites de metge

→ **entrar i sortir**

▷ **escalfar cadires** (ant.), **fer-hi poques puces** (a algun lloc) (p.ext.), **treure el nas** (p.ext.)

VISITANT

■ **de visita** *SP*, passant un temps més o menys llarg amb algú a casa seva, al seu despatx, etc., per amistat, per cortesia, etc.

Aquesta tarda ha anat de visita a casa dels seus oncles / Van venir de visita ahir i s'hi estaran uns quants dies / Tinc els meus sogres de visita i no els puc desatendre ni un instant. No vull quedar malament / És de visita (S'usa normalment com a complement dels verbs *anar*, *ésser*, *sortir*, *venir*, etc.)

VISITAR

escalfar cadires *SV*, fer visites llargues / fer visites llargues i enutjoses (R-M, EC)

No té gaire feina; es dedica a anar de visita i tot el dia escalfa cadires a casa de l'un i de l'altre (R-M)

▷ **no anar a escalfar cadira a casa seva** (ant.), **anar a cercar foc** (ant.), **visita de metge** (ant.), **tornar la visita** (a algú) (p.ext.)

fer-hi poques puces (a algun lloc) *SV*, no estar gaire temps a algun lloc o anar-hi poques vegades (A-M)

Acostuma a fer-hi poques puces, a casa dels sogres

▷ **visita de metge** (p.ext.), **no anar a escalfar cadira a casa seva** (p.ext.), **treure el nas** (p.ext.)

fer un vis a vis *SV*, veure's personalment / comunicació entre l'intern d'un centre penitenciari i els seus familiars o coneguts propers en la qual és possible el contacte físic (*, T)

Van deixar que fes un vis a vis amb el seu marit, que era a la presó des de feia temps
[vis: llatinisme]

passar visita *SV*, visitar, un metge, els seus clients, anant successivament d'un a l'altre (A-M)

Avui no em va bé quedar, perquè he de passar visita

tornar la visita (a algú) *SV*, visitar algú en correspondència a una visita anterior seva (EC)
Encara no hem tornat la visita a en Pau i ja ens ha vingut a veure tres cops

▷ **escalfar cadires** (p.ext.), **de compliment** (p.ext.)

ANT

no anar a escalfar cadira a casa seva *SV*, expressió per a indicar el nostre propòsit de no anar mai a veure algú, a visitar-lo (IEC)

La seva àvia sempre es queixa que no va a escalfar cadira a casa seva, és un mal nét / No hi aniré a escalfar cap cadira, a casa seva (, IEC)*

▷ **escalfar cadires** (ant.), **fer-hi poques pucses** (a algun lloc) (p.ext.)

● **no calfar cadira** (Val.)

VIST

conèixer (algú) **de vista** *SV*, conèixer algú per haver-lo vist algun cop / no haver-lo tractat mai, però haver-lo vist alguna vegada o moltes vegades (IEC, EC)

Conec aquest noi de vista, però mai no hi he tingut cap conversa

ANT

ésser car de veure *SV*, no deixar-se veure sinó de tard en tard (IEC)

*El seu cosí és car de veure; no li agrada gens anar de visita / Feia molts dies que no et vèiem, ets car de veure (R-M, *)*

▷ **trobar-se** (algú) **fins a la sopa** (ant.), **fer-se trobadís** (ant.), **perdre** (algú o alguna cosa) **de vista** (p.ext.), **perdre-li la pista** (a algú) (p.ext.)

VISTA

a la vista (d'alguna cosa) *SP*, en veure alguna cosa
A la vista d'aquell espectacle, van estimar-se més callar (IEC)

▷ **a vista** (d'alguna cosa) (v.f.)

a simple vista *SP*, amb la vista humana tota sola, sense auxili d'instruments òptics artificials (A-M)

I no parlem dels microbis que no es veuen a simple vista (A-M)

→ **a ull nu**

▷ **a ulls veients** (p.ext.)

a ull nu *SP*, sense l'auxili d'un aparell òptic / sense servir-se d'ullera (IEC, A-M)

*Té molt bona vista malgrat els seus anys; a ull nu coneix la gent a una gran distància / Els estels que es veuen a ull nu / Observava el fòssil a ull, sense el microscopi (També s'usa ometent l'adjectiu) (R-M, EC, *)*

→ **a simple vista**

VITAL

a la flor de la vida *SP*, (durant) el temps de la plena joventut, l'època millor de la vida (A-M)
Ets a la flor de la vida, oblida el teu exmarit i surt amb els amics

→ **a la flor de la joventut, a la flor de l'edat, a la primavera de la vida**

▷ **en la flor de la vida** (v.f.)

VITALÍCIAMENT

a violari *SP*, vitalíciament, per tota la vida (EC)

Era un càrrec a violari

→ **de per vida**

▷ **per a tota la vida** (p.ext.), **per sempre** (p.ext.)

VITALITAT

les sangs noves *SD*, la remoció fisiològica i augment de vitalitat, propis del temps de primavera (A-M)

Amb la primavera arriben les sangs noves. La gent se sol sentir més animada

VIU

1. que té vida; que viu, no mort

de viu en viu *SP*, mentre viu / en vida, abans que sigui mort (R-M, A-M)

*Va cedir tots els béns de viu en viu al seu nebot i ara han renyit i el pobre vell s'ha quedat sense res / Cremar els heretges de viu en viu / Van escorxar el porc de viu en viu: feia uns xiscles espantosos (R-M, EC, *)*

▷ **en vida** (d'algú) (p.ext.)

en vida (d'algú) *SP*, mentre algú és viu / durant la vida, vivint (R-M, IEC)

En vida del pare, els diumenges solíem menjar tortell per postres / Va fer donació en vida de tots els seus béns i propietats (El complement es pot ometre) (IEC, R-M)

▷ **de viu en viu** (p.ext.)

2. prompte, amatent, a copsar, a concebre, a ginyar, les coses; extraordinàriament despert

ésser un argent viu *SV*, [ésser] persona molt espavilada (R-M)

Té un aprenentet que és un argent viu; tot ho aprèn al moment (També s'usa amb la forma ésser com un argent viu i amb el verb semblar) (R-M)

→ **ésser un bon escolà, tenir la vivor de l'es-**

tornell, ésser una espurna (algú), **ésser salat** (algú), **ésser molt flamenc, ésser un estornell**

▷ **ésser un mussol** (ant.)

ésser un bon peix *SV*, ésser una persona astuta, sagaç, que la sap llarga (IEC)

No cal explicar-li res; és un bon peix, se'n sabrà de desèixer tot sol (R-M)

→ **ésser un punt** (algú), **saber-la llarga, ésser un bon escolà, ésser un peix que es porta l'oli**

▷ **tenir-ne de bones** (p.ext.)

ésser un peix que es porta l'oli *SV*, tenir totes les condicions que calen per a reeixir (IEC)

És un peix que es porta l'oli, aprovarà les oposicions (També s'usa amb la forma *ésser un peix que es duu l'oli*)

→ **pensar-se-les totes, ésser un bon peix, ficar-se per un cós d'agulla**

ficar-se per un cós d'agulla *SV*, ésser molt viu (A-M)

No et preocupis per ell que ja se'n sortirà sol; és un xicot que es fica per un cós d'agulla, és murri per tot (R-M)

→ **ésser un peix que es porta l'oli, més fi que l'or portuguès**

▷ **saber treure sang d'un cos mort** (p.ext.) [Cast., Val. (A-M)]

més viu que la tinya *SA*, molt espavilat / ésser eixerit, llest, tenir molta vivor (R-M, EC)

No ha anat gaire a l'escola, però és més viu que la tinya / La seva germana petita és més viva que la tinya, no se li escapa res (R-M, *)

→ **viu com una espurna de gatosa, més viu que la fam, més viu que una serp, tenir la vivor de l'estornell, ésser una espurna** (algú), **ésser salat** (algú), **ésser molt flamenc, viu com la tinya**

partir un cabell a l'aire *SV*, ésser molt intel·ligent o viu de potències (A-M)

En el desenvolupament de la discussió ha partit un cabell a l'aire

● **xapar un cabell a l'aire** (Mall.), **tallar un cabell a l'aire** (Mall.)

[Cat. (A-M)]

tallar un cabell a l'aire *SV*, ésser molt viu d'enteneniment, tenir gran perspicàcia (R)

Ha sabut resoldre s'inconvenient d'una manera ràpida, ha tallat un cabell a l'aire

→ **xapar un cabell a l'aire**

● **partir un cabell a l'aire** (Cat.)

[Mall. (A-M)]

tenir molta lletra menuda *SV*, ésser molt sagaç (IEC)

Soluciona tots els problemes que li plantegen, té molta lletra menuda aquesta noia

→ **saber-la llarga, saber molta lletra menuda, saber molt de llatí**

viu com un alarb *SA*, viu / eixerit, llest, que té molta vivor (Fr, *)

És viu com un alarb (IEC)

→ **viu com una espurna de gatosa, eixerit com un gínjol, eixerit com un pèsol, trempat com un all, ésser una espurna** (algú), **ésser salat** (algú), **ésser molt flamenc**

viu com una espurna de gatosa *SA*, [ésser] molt viu, agut, picant (A-M)

Vigila perquè aquesta professora és viva com una espurna de gatosa i fa uns comentaris molt mordaços

→ **viu com un alarb, més viu que la tinya**

xapar un cabell a l'aire *SV*, ésser molt intel·ligent o viu de potències / ésser molt viu d'enteneniment, tenir gran perspicàcia (A-M, R)

Sap xapar un cabell a l'aire, no te preocupis per ell

→ **tallar un cabell a l'aire**

● **partir un cabell a l'aire** (Cat.)

[Mall. (A-M)]

VIURE

ésser al món *SV*, viure / abastió usada per a indicar el període que abasta des del naixement fins a l'actualitat (EC, *)

És al món des de mil nou-cents setanta-set / Des que és al món els seus pares es desviuen per ell

▷ **entrar al món** (p.ext.), **venir al món** (p.ext.)

fer anys *SV*, viure molt (R-M)

Si menges tant no faràs anys; no et convé engrèixar-te / Aquest fa més anys que volta pel món! (També s'usa amb el quantificador *més* en posició prenominal) (R-M, *)

→ **viure més que un cul de morter**

▷ **posar anys** (p.ext.), **entrar en anys** (p.ext.)

fer la viu-viu *SV*, anar tirant, anar passant la vida com hom pot (IEC)

Fa la viu-viu, sense gaire sort ni gaires maldecaps / Diu que ja en té prou fent la viu-viu (R-M)

→ **anar tirant, anar fent, anar passant, passar la vida, campar-se-la, guanyar-se la vida**

fer viure (algú) *SV*, allargar la vida a algú (EC)

Els metges feien viure el dictador mentre es preparava un govern de transició / Amb el trasplantament de cor el van fer viure deu anys més

mamar-se-les dolces *SV*, viure còmodament (Fr)

És d'una família benestant i no ha de patir per a arribar a final de mes. Se les mama dolces

→ **viure com un canonge, viure com un burgès, fer vida de canonge, viure com un sàtrapa, passar-se-la xalada**

▷ **donar-se bon temps** (p.ext.), **tenir un bon passar** (p.ext.)

passar la trista vida *SV*, transcórrer l'existència de manera desagradable, molesta, mancada d'alegria (A-M)

Darrerament no sóc gaire feliç, més aviat l'única cosa que faig és passar la trista vida

→ **passar la vida perdurable, arrossegar la cadena, passar per tot**

▷ **anar fent** (p.ext.), **anar tirant** (p.ext.), **anar passant** (p.ext.), **passar la vida** (p.ext.)

passar la vida SV, deixar transcórrer el temps de la pròpia existència (A-M)

De moment treballa en una fàbrica i així va passant la vida

→ **anar tirant, anar fent, anar passant, fer la viu-viu**

▷ **passar la trista vida** (p.ext.)

tirar del tros SV, viure del capital o mota, no limitant-se a gastar els guanys o els interessos (EC)

Aquest pagès ja fa temps que no treballa i tira del tros

→ **viure del tros**

▷ **viure de renda** (p.ext.)

vida d'anacoreta SN, [dur] una vida retirada (IEC)

Viu aïllat de la resta del món, fa vida d'anacoreta / Quina vida d'anacoreta que duu aquest!

▷ **aranya de forat** (p.ext.), **fer vida de gos** (p.ext.), **torre de vorí** (p.ext.)

■ **viure com un burgès** SV, viure sense treballar
Ningú no sap com és que pot viure com un burgès sense tenir ni un duro

→ **fer vida de burgès, viure com un rei, mamar-se-les dolces, fer vida de canonge**

viure com un canonge SV, portar una vida tranquil·la, regalada i opulenta

No té cap mena de preocupació, viu com un canonge

→ **fer vida de canonge, viure com un rei, mamar-se-les dolces, fer vida de burgès**

■ **viure com un rei** SV, viure sense treballar

Li agradaria ser milionari per a viure com un rei / El seu somni és viure com un príncep

(També s'usa amb el nom *príncep*)

→ **viure com un canonge, viure com un burgès, fer vida de burgès, fer vida de canonge, a cos de rei**

viure de renda SV, no treballar / viure dels interessos del capital, d'inversions, de béns, etc., sense haver de treballar (R-M, *)

No et pensis que puguis viure de renda; caldrà que treballis com tots nosaltres (R-M)

▷ **tenir el cul llogat** (ant.), **viure del tros** (p.ext.), **tirar del tros** (p.ext.), **viure amb l'esquena dreta** (p.ext.), **viure de l'aire** (p.ext.), **estar arreglat** (algú) (p.ext.)

viure del tros SV, viure del capital o mota, no limitant-se a gastar els guanys o els interessos (EC)

El teu veí no treballa, que viu del tros?

→ **tirar del tros**

▷ **tenir un tros de pa** (ant.), **viure de renda** (p.ext.)

viure en la contemplació SV, viure absorbt en Déu (IEC)

Es vol fer monja de clausura i viure en la contemplació

▷ **retre culte a** (p.ext.), **servir Déu** (p.ext.)

viure més que un cul de morter SV, viure molts anys o durar molt de temps (A-M)

Pensava que amb aquesta malaltia li quedava poc temps de vida, però el metge li ha dit que viurà més que un cul de morter

→ **tenir set vides, com els gats; fer anys**

[Cast. (A-M)]

VIVENT

amb vida SP, vivent / essent viu (A-M, *)

Aquí no queda ningú amb vida (A-M)

▷ **sa i estalvi** (p.ext.), **sana i salva** (p.ext.)

VIVIDOR

ésser un sangonera SV, (ésser una) persona que viu, que s'enriqueix, a despeses d'altri, exhaurint-les (EC)

No t'apropis gaire a en Joan, que és un sangonera. Ben segur que et demanarà que el convidis així que et tingui confiança

→ **ésser un corc**

VOCACIÓ

tenir tirada SV, tendir / tenir inclinació per una professió, un estat, etc. (R-M, *)

No vol estudiar ciències; té tirada per les arts plàstiques (R-M)

▷ **estimar-se més** (p.ext.)

VOLANT

al vol SP, fent referència a la manera de caçar un ocell, d'agafar alguna cosa, de disparar, etc., tenir lloc mentre vola l'animal o la cosa que hom caça, agafa, etc. (EC)

Li agrada de veure passar els ocells al vol / Va encertar la perdiu al vol (R-M, EC)

■ **per aire** SP, volant, mitjançant un avió o qualsevol mitjà de transport que permeti volar

Li agrada viatjar per aire, perquè és la manera més ràpida i més còmoda

▷ **per terra** (p.ext.), **per mar** (p.ext.), **pont aeri** (p.ext.)

VOLAR

fer l'aleta SV, planar un ocell (EC)

Les gavines fan l'aleta vorejant la platja

remuntar el vol SV, volar més alt (Fr)

L'àguila va remuntar el vol i va desaparèixer darrere la cinglera / L'avió va haver de remuntar el vol, per tal de poder volar per sobre dels núvols de tempesta (EC, *)

VOLENÇA

■ **perquè no** SConj, expressió usada per a indicar que alguna cosa no es fa, malgrat que no hi hagi cap motiu especial per a no fer-la

—*Per quin motiu no vols anar a casa de l'oncle?* —*Perquè no, i punt!*

▷ **perquè sí** (ant.)

■ **perquè sí** *SConj*, expressió usada per a indicar que alguna cosa es fa sense cap motiu en especial

—*Per què fas aquest pastís?* —*Perquè sí. Mira, em ve de gust*

▷ **perquè no** (ant.), **donar-li la gana** (a algú) (p.ext.), **per la seva bona cara** (p.ext.)

VOLETERÓS

fer de la necessitat virtut *SV*, fer voluntàriament allò que de totes maneres s'hauria de fer obligatòriament (IEC)

Jo faré de la necessitat virtut, és a dir, jo faré de bona gana el que jo seria obligat a fer per necessitat (A-M)

VOLETEROSAMENT

a mans besades *SP*, amb molt gust / gustosament, volenterosament, amb satisfacció (IEC, *)

Ell va acceptar a mans besades la proposta que li feien; sempre havia desitjat una ocasió com aquella (R-M)

→ **de bona gana, amb molt de gust, de cor, de grat**

a pler *SP*, segons el propi desig / volenterosament (R-M, IEC)

Avui sí que he rigut a pler amb els pallassos del circ / Si t'agraden els caramels, d'aquesta capsa pots agafar-ne a pler; són tots per a vosaltres (R-M)

→ **de gust**

▷ **a tesa** (p.ext.)

amb molt de gust *SP*, gustosament / amb satisfacció (R-M, *)

Li va deixar amb molt de gust la seva màquina d'escriure (R-M)

→ **de grat, de bona gana, de cor, de gust, a mans besades, amb els braços oberts**

▷ **de mala gana** (ant.), **a contracor** (ant.), **prendre** (algú o alguna cosa) **en grat** (p.ext.), **prendre la bona voluntat** (p.ext.)

de bona gana *SP*, amb satisfacció / amb molt gust, volenterosament (R-M, IEC)

Vaig veure que acceptava la invitació de bona gana / Els ho concedí de bona gana (R-M, EC)

→ **de grat, de cor, de gust, a mans besades, amb els braços oberts, amb molt de gust**

▷ **de mala gana** (ant.)

de cor *SP*, ben de grat / amb satisfacció, amb gust, voluntàriament (IEC, *)

Ho faré de cor perquè sé que li fa molta il·lusió / Vaig veure que m'ho oferia de tot cor i vaig acceptar-ho (També s'usa amb el modificador *bon* o amb el quantificador *tot* en posició prenominal) (*, R-M)

→ **de bona gana, de grat, de gust, amb molt de gust, a mans besades**

▷ **de mal cor** (ant.), **de mala gana** (ant.), **a contracor** (ant.), **a desgrat de** (ant.), **a repèl** (ant.), **en cos i ànima** (p.ext.)

de grat *SP*, amb satisfacció / amb gust, voluntàriament (R-M, EC)

Ho vaig acceptar perquè vaig veure que m'ho oferia de grat / T'acompanyaria de bon grat, però no puc deixar la feina (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (R-M, *)

→ **de bona gana, de gust, amb molt de gust, de cor, a mans besades**

▷ **per grat** (v.f.), **de mala gana** (ant.), **de mal grat** (ant.), **a repèl** (ant.), **a contracor** (ant.), **prendre** (algú o alguna cosa) **en grat** (p.ext.), **prendre la bona voluntat** (p.ext.)

de gust *SP*, gustosament / amb satisfacció, amb molt gust, volenterosament (R-M, *)

Quan parla tothom l'escolta de gust / De bon gust vindria amb vosaltres, però he de ser a casa a les vuit (També s'usa amb el modificador *bon* en posició prenominal) (R-M, *)

→ **de bona gana, de grat, amb molt de gust, a pler, de cor**

▷ **de mala gana** (ant.)

VOLER

donar-li la gana (a algú) *SV*, voler fer (alguna cosa) tant sí com no, encara que sigui contra la voluntat o la raó d'altri (IEC)

Fa sempre el que li dóna la gana / Per què ho fas, això? —*Perquè em dóna la gana / No li dóna la gana de venir / No em dóna la gana de seguir les vostres decisions; jo faré el que cregui més eficaç* (També s'usa amb la forma *donar-li la real gana* (a algú)) (EC, Fr, IEC, R-M)

→ **passar-li pels collons** (a algú), **passar-li pels pebrots** (a algú)

▷ **perquè sí** (p.ext.)

ficar-se-li al cap (a algú) *SV*, voler / tenir la intenció de fer alguna cosa (Fr, *)

Se li ha ficat al cap regalar un ordinador nou al seu fill

→ **fer pensament** (de fer alguna cosa), **fer compte** (de fer alguna cosa)

▷ **ficar-se** (alguna cosa) **al cap** (p.ext.), **endur-se** (alguna cosa) **amb els ulls** (p.ext.), **anar darrere** (d'alguna cosa) (p.ext.)

passar-li pels collons (a algú) *SV*, voler fer alguna cosa tant sí com no, encara que sigui contra la voluntat o la raó d'altri / donar-li la gana de fer alguna cosa (*, EC)

Farà el que li passi pels collons, no et preocupis

→ **passar-li pels pebrots** (a algú), **donar-li la gana** (a algú)

passar-li pels pebrots (a algú) *SV*, voler fer alguna cosa tant sí com no, encara que sigui contra la voluntat o la raó d'altri

Si li passa pels pebrots de fer campana de classe, no hi anirà

→ **passar-li pels collons** (a algú), **donar-li la gana** (a algú)

ANT

no voler estar en la pell (d'algú) *SV*, no voler estar en les condicions dolentes en què es troba (IEC)

No voldria estar en la pell d'una dona maltractada pel seu marit / No voldria estar en la seva pell (S'usa en imperfet d'indicatiu i en condicional)

→ **no voldria pas ésser** (algú)

VOLTA

volta de campana *SN*, [un vehicle, donar] una volta completa sobre si mateix (IEC)

El cotxe va topar contra la barrera i va fer una volta de campana; per sort, no hi va haver ferits (R-M)

VOLTAIRE

■ **no caure-li la casa a sobre** (a algú) *O*, es diu d'una persona que passeja molt, que està poc temps dins de casa seva

Al teu marit no li caurà la casa a sobre, no. Es passa gairebé tota la setmana de viatge! / Si no surt avui, després d'estar tants dies fent repòs, li caurà la casa al damunt (També s'usa amb la forma *no caure-li la casa al damunt* (a algú))

→ **no caure-li les teulades damunt** (a algú)

▷ **ésser de casa** (ant.), **ocell de gàbia** (ant.)

no caure-li les teulades damunt (a algú) *O*, es diu d'una persona que es passeja molt, que està poc temps dins casa seva (A-M)

Al teu fill no li cauran les teulades damunt, no. Es passa el dia fora de casa!

→ **no caure-li la casa a sobre** (a algú)

▷ **ésser de casa** (ant.), **ocell de gàbia** (ant.)

VOLTANT

a banda i banda (d'algun lloc) *SP*, a tots dos costats (IEC)

A banda i banda del riu hi ha camps de pomes / Els àlbers creixien a banda i banda del riu / Han tret els plataners que hi havia plantats a banda i banda de la carretera, per tal d'evitar accidents (R-M, R-M, *)

▷ **pertot arreu** (p.ext.)

al volt de *SP*, en un lloc rodejant quelcom (R-M) *Es posaren al volt de la taula, i iniciaren una sessió d'espiritisme / Al volt de la ciutat construïren una autopista de circumvallació* (R-M, *)

→ **al voltant de, pels volts de, a l'entorn de als environs** (d'algun lloc) *SP*, al voltant d'un indret, d'un lloc

Viuen als environs de Barcelona i això els evita el tràfec del centre de la ciutat / M'agrada-

ria de viure als environs; la vida al mig de la ciutat és massa agitada (El complement és opcional) (*, R-M)

→ **als afores** (d'algun lloc), **als encontorns** (d'algun lloc)

VOLTAR

anar d'Herodes a Pilat *SV*, anar repetidament d'un lloc a l'altre sense profit (P)

Ja n'estic tip d'anar d'Herodes a Pilat sense resoldre res (R-M)

▷ **d'ací d'allà** (p.ext.), **fer anar** (algú) **com una pilota** (p.ext.)

anar de la Seca a la Meca *SV*, anar d'un lloc a l'altre, caminar molt, fer llargs viatges (A-M) *Sempre va de la Seca a la Meca. No li agrada estar gaire temps seguit en un mateix lloc*

→ **córrer la Seca i la Meca i la vall d'Andorra, trescar la Seca i la Meca**

anar per aquests mons de Déu *SV*, (anar) per diferents llocs, pel món (EC)

Va per aquests mons de Déu com si anés pel seu poble, s'ho coneix tot molt bé

→ **anar pel món, córrer fortuna**

▷ **a la ventura** (p.ext.)

córrer la gandaina *SV*, anar a voltar / trescar d'un lloc a l'altre, anar per ací per allà, generalment per mal fi o per coses de poc profit (R-M, A-M)

Si no els obligués a quedar-se el seu pare, sempre correrien la gandaina; no saben estar-se a casa / Els lladres eren a córrer la gandaina (R-M, A-M)

→ **anar a córrer-la**

[Mall. (A-M), gandaina: mot no registrat a l'IEC]

VOLTATGE

alta tensió *SN*, tensió superior a 250 V, i generalment de milers de volts, destinada al transport d'energia elèctrica a través de línies, anomenades, per això, d'alta tensió (EC)

Han instal·lat una torre d'alta tensió en un lloc molt perillós / És un expert en el camp de l'alt voltatge (També s'usa amb la forma *alt voltatge*)

▷ **baixa tensió** (p.ext.)

VOLTEJAR

anar de volta i volta *SV*, voltejar, fer bordades barloventejant (A-M)

Haurem d'anar de volta i volta intentant no anar a la deriva

donar un tomb *SV*, passejar / fer una passejada curta i que acaba en el mateix lloc on ha estat començada (R-M, *)

Per què no anem a donar un tomb i així ens ai-regem una mica?

→ **fer un tomb, donar una volta, fer quatre passes**

▷ **prendre el sol** (p.ext.)

fer un tomb *SV*, passejar / (fer una) passejada curta i que acaba en el mateix lloc on ha estat començada (R-M, EC)

Anem a fer un tomb i així parlem una estona (S'usa normalment com a complement dels verbs *anar*, *sortir*, etc.)

→ **donar un tomb, donar una volta, fer quatre passes, fer la cercavila, fer una bornada, fer voltes, brandar-la**

▷ **prendre el sol** (p.ext.)

VOLUBLE

ésser un penell (algú) *SV*, (ésser una) persona molt variable o inconstant (A-M)

És un penell: tan aviat riu com plora

→ **més variable que el vent, tenir llunes** (algú)

VOLUBLEMENT

de bursada *SP*, d'un cop, sense perseverança / que no persevera en les seves empreses (IEC)

Ella sempre obrava de bursada / Acostuma a fer els informes de bursada, si són massa llargs li costa d'acabar-los (Fr)

→ **de qualsevol manera, barrip-barrap**

VOLUMINÓS

fer mota *SV*, ésser d'un volum considerable (IEC)

Aquella bossa fa mota; no puc arrossegar-la / No puc endur-me aquest paquet; fa massa mota i ja vaig prou carregat (També s'usa amb el quantificador *massa* en posició prenominal) (*, R-M)

→ **fer bot, parar mota**

parar mota *SV*, ésser voluminosa, una cosa o una persona (Fr)

Si això que tens preparat para mota, no ho podré portar amb el cotxe, perquè no hi ha espai lliure / Aquells paquets paren mota. És millor que els carregui algú que tingui més força que jo (R-M, *)

→ **fer mota, fer bot**

VOLUNTÀRIAMENT

a voluntat (d'algú) *SP*, en la forma o en el temps que es vulgui / quan o com vulgui alguna cosa (A-M, IEC)

Van fer un bis a voluntat del públic / Amb el comandament a distància, l'aparell es pot engegar i parar a voluntat / Es pot posar o treure a voluntat (El complement es pot ometre) (*, R-M, EC)

→ **a gust** (d'algú), **a lloure, a discreció** (d'algú)

VOLUNTAT

a criteri (d'algú) *SP*, segons judici de (R-M)

A criteri de la majoria de gent, els metges haurien de ser infal·libles / A criteri dels metges, el

malalt serà guarit en pocs dies / Millor que deixis aquesta decisió a criteri de la junta (R-M, R-M, *)

→ **a l'albir** (d'algú), **a parer** (d'algú), **a judici** (d'algú), **a discreció** (d'algú)

a discreció (d'algú) *SP*, a decidir i obrar segons judici d'algú / llibertat de decidir i obrar segons el seu propi judici (R-M, IEC)

Aquest mètode no assenyala exercicis; ho deixa a discreció del mestre (El complement és opcional) (R-M)

→ **a voluntat** (d'algú), **a lloure, a l'arbitri** (d'algú), **a la mercè de, a criteri** (d'algú)

▷ **a la discreció** (d'algú) (v.f.), **retre's a discreció** (p.ext.)

a judici (d'algú) *SP*, segons el judici de / a la manera de veure o d'apreciar d'algú (IEC, *)

A judici de tothom, tu ets el culpable (IEC)

→ **a parer** (d'algú), **a opinió** (d'algú), **a criteri** (d'algú), **a coneguda** (d'algú)

a l'albir (d'algú) *SP*, a la lliure voluntat de (R-M)

Deixar aquesta decisió a l'albir d'una persona que gairebé no coneixes és molt exposat / Mai viu gent a mon albir tan furiosament venir (R-M, A-M)

→ **a criteri** (d'algú), **a l'arbitri** (d'algú)

a l'arbitri (d'algú) *SP*, segons recta determinació / segons el lliure determini d'algú (A-M, *)

Estava a l'arbitri del senyor feudal, allò no ho podia decidir ell mateix / A bon arbitri del meu pare, les coses s'han de fer d'aquesta manera (També s'usa amb la forma *a bon arbitri* (d'algú))

→ **a la mercè de, a l'albir** (d'algú), **a discreció** (d'algú)

a la mercè de *SP*, segons el voler de / a l'arbitri d'algú o d'alguna cosa, a la seva discreció (R-M, EC)

La casa va quedar oberta i a la mercè de qualsevol que hi volgués entrar / Estar a la mercè dels poderosos / La nau restà a la mercè dels vents (R-M, EC, EC)

→ **a la disposició** (d'algú), **a discreció** (d'algú), **a l'arbitri** (d'algú)

▷ **a mercè de** (v.f.), **retre's a discreció** (p.ext.)

fer valer el seu dret *SV*, (algú) usar del seu dret (EC)

Va fer valer el seu dret per tal de poder emportar-se els fills lluny del seu marit

→ **fer-se valer, fer valer la seva opinió**

força de voluntat *SN*, capacitat per a endurar o per a imposar-se esforços o privacions (EC)

Per a fer un règim tan estricte, cal tenir moltíssima força de voluntat

▷ **tenir punt** (a fer alguna cosa) (p.ext.)

VOMITAR

■ **buidar el pap** *SV*, treure convulsivament per la boca el contingut de l'estómac

Alguna cosa li va fer mal a la panxa perquè

aquesta nit ha hagut d'anar més d'una vegada a buidar el pap

→ **treure el menjar, treure les tripes per la boca, canviar la pesseta**

canviar la pesseta SV, perbocar / treure convulsivament per la boca el contingut de l'estómac (IEC, *)

*Feia tan mala mar que alguns passatgers van canviar la pesseta / Sempre que passa per aquella carretera plena de revolts bescanvia la pesseta (També s'usa amb els verbs bescanviar i descanviar i amb el nom *pela*) (R-M, *)*

→ **treure les tripes per la boca, donar el menjar als peixos, treure el menjar, buidar el pap**

▷ **fer tiretes** (p.ext.)

donar el menjar als peixos SV, vomitar, navegant (Fr)

Sempre que surt en vaixell acaba donant el menjar als peixos, perquè es mareja

→ **canviar la pesseta, treure les tripes per la boca, treure el menjar**

▷ **mal de mar** (p.ext.)

fer tiretes SV, fer esforços per vomitar (R-M) *Em va causar tant de fàstic, que vaig estar una bona estona fent tiretes* (R-M)

▷ **fer ois** (a algú) (p.ext.), **treure les tripes per la boca** (p.ext.), **canviar la pesseta** (p.ext.), **fer escudella** (p.ext.)

treure el menjar SV, vomitar / treure convulsivament per la boca el contingut de l'estómac (Fr, *)

Tinc ganes de treure el menjar. Se'm deu haver posat malament el sopar / Si has de treure, avisa, que parem el cotxe (També s'usa ometent el complement)

→ **treure les tripes per la boca, donar el menjar als peixos, canviar la pesseta, buidar el pap**

treure les tripes per la boca SV, vomitar molt (A-M)

El sopar se li va posar malament i va treure les tripes per la boca / Aquell espectacle, de tan fastigós, us hauria fet treure les tripes; era d'un mal gust insuportable (També s'usa ometent el complement preposicional) (, R-M)*

→ **canviar la pesseta, donar el menjar als peixos, treure el menjar, buidar el pap**

▷ **girar el ventre** (a algú) (p.ext.), **regirar l'estómac** (a algú) (p.ext.), **regirar els esperits** (a algú) (p.ext.), **fer tiretes** (p.ext.)

VOTANT

a mà alçada SP, dit de la votació pública en la qual hom emet el seu vot alçant la mà (EC)

Es va decidir a mà alçada qui seria el delegat de la classe

VULGAR

de baixa estofa SP, vulgar / dit per a referir-se a la gent de l'estament humil (A-M, *)

*No és gens orgullós; té molts amics entre la gent més senzilla del poble, però no pot suportar la gent de baixa estofa, grollera i esqueixada / Només cal sentir-lo parlar per adonar-se que és de baixa estofa (S'usa normalment com a complement dels noms *dona, home, gent i persona*) (R-M)*

→ **de baixa mà, gent de poc braç**

▷ **el baix poble** (p.ext.), **els baixos fons** (p.ext.), **el millor de cada casa** (p.ext.)

de baixa mà SP, bast / (dit de) l'estament humil (R-M, Fr)

*Són gent de baixa mà i de tracte ordinari (S'usa normalment com a complement dels noms *dona, home, gent i persona*) (R-M)*

→ **de baixa estofa, gent de poc braç**

▷ **el baix poble** (p.ext.), **els baixos fons** (p.ext.)

de pa sucat amb oli SP, fet amb negligència, mancat de valor / una cosa, ésser molt fàcil o de poca consistència, de poc valor (EC, IEC) *Per la qualitat que té sembla de pa sucat amb oli*

→ **de pa i figa, de pa i raves, de pacotilla, d'estar per casa, de segona categoria**

▷ **de cap d'ala** (ant.), **de cap de brot** (ant.), **de patent** (ant.)

[Vallès (A-M)]

fer tant de paper com en Palou a sa Pobla SV, no distingir-se gens, no ésser considerat com a persona o cosa de vàlua (A-M)

Si l'enviam en representació de s'empresa farà tant de paper com en Palou a sa Pobla: no li farà cas ningú / Aquest fa tant de paper com en Palou a sa Pobla

→ **fer tant de paper com una butlla vella, fer pocs pets pudents, no matar moros**

▷ **fer el ridícul** (p.ext.)

[Mall. (A-M)]

fer tant de paper com una butlla vella SV, no distingir-se gens, no ésser considerat com a persona o cosa de vàlua / no fer gens de paper, no ésser considerat bo per a res (A-M)

*Tothom el va deixar plantat qui feia tant de paper com una butlla vella / Sempre braveja, però en realitat fa tant de paper com una butlla vella: ningú no el té en compte per a res (A-M, *)*

→ **fer tant de paper com en Palou a sa Pobla, no fer cap pet que pudi, portar pocs capellans a l'enterrament**

[Mall. (A-M)]

terra a terra SN, vulgar / dit per a referir-se a un estil vulgar (Fr, *)

L'estil terra a terra de les seves obres no li permetia triomfar a les sales d'art

VULNERABILITAT

el taló d'Aquiles (d'algú) SD, punt vulnerable, lloc o condició per on algú pot ésser atacat o vençut. Es diu perquè el tendó del taló era l'ú-

nic punt vulnerable de l'heroi Aquil·les / part vulnerable i feble d'una persona (A-M, EC)
*Si li posen un exercici de química, ja està perdut; és el seu taló d'Aquil·les, sempre el suspèn / Només el convenceràs de sortir si és per anar a un concert; la música és el seu taló d'Aquil·les / El tendó d'Aquil·les de la Maria és la xocolata (També s'usa amb la forma el tendó d'Aquil·les (d'algú)) (R-M, R-M, *)*

→ **punt flac, punt feble, costat feble**

▷ **tocar la cama del mal** (p.ext.)

punt flac SN, vulnerable / allò per què o en què algú o alguna cosa falla, és vulnerable, defectuosa, etc. (Fr, *)

Tothom té un punt flac

→ **el taló d'Aquil·les** (d'algú), **punt feble, costat feble**

▷ **tocar la cama del mal** (p.ext.)

X

XAFARDEJAR

fer mullader *SV*, fer que un afer sigui objecte d'enraonies públiques / comentar alguna cosa públicament; haver-hi xafarderies, enraonies (R-M, *)

Per tan poca cosa no calia fer mullader; havia de ser més discret i arreglar-ho personalment / Aquestes veïnes no paren de criticar i de fer mullader (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, molt, tant*, etc. en posició pre-nominal) (R-M, *)

→ **fer safareig, portar ous a vendre**

▷ **haver-hi safareig** (p.ext.)

fer safareig *SV*, comentar quelcom públicament / haver-hi xafarderies, enraonies, comentar alguna cosa públicament (R-M, IEC)

Els agrada fer safareig de qualsevol esdeveniment familiar / No ho diguis a ningú, perquè la gent de seguida hi faria safareig (R-M, EC)

→ **fer mullader, portar ous a vendre**

▷ **haver-hi safareig** (p.ext.), **anar de consell** (p.ext.)

passar bugada *SV*, xafardejar / parlar, comentar temes privats (R-M, IEC)

Mentre compren, moltes dones passen bugada de tot el veïnat; no deixen ningú per criticar (R-M)

→ **fer córrer les tisoires, fer bugada, trencar nous**

▷ **fer tiretes** (d'algú) (p.ext.), **portar farcells** (d'algú) (p.ext.), **portar partets** (d'algú) (p.ext.)

portar ous a vendre *SV*, fer circular notícies o xafarderies (R-M)

Tot el dia porta ous a vendre d'una casa a l'altra; molta gent ja l'espera per saber novetats / S'haurien de preocupar més del que ells fan i no portar ous a vendre (R-M)

→ **fer mullader, fer safareig**

XAFARDER

cul de dones *SN*, l'amic de rotllos, batxilleries i converses pròpies de dones (A-M)

Aquest noi és un cul de dones: sempre està fent el xafarder al replà de l'escala amb totes les veïnes

→ **la gaseta del barri, ésser un sedasser**

[Vinaròs (A-M)]

ésser un sedasser *SV*, xafarder / dit de qui fa, amb més o menys malícia, objecte de conversa el que sap o creu, el que ha sentit a dir, de la vida i dels fets de la gent (EC, *)

En Miquel és un sedasser, tot ho xerra

→ **la gaseta del barri, cul de dones**

▷ **mala llengua** (p.ext.), **tenir la llengua llarga** (p.ext.)

la gaseta del barri *SD*, aquell qui parla de tot el que passa al veïnat / saber tot el que hi passa (R-M, IEC)

La nostra portera és la gaseta del barri; sap la vida i els fets de tots els veïns, i sols espera poder-ho contar a algú (També s'usa amb les formes *la gaseta del carrer* i *la gaseta del barri*) (R-M)

→ **ésser un sedasser, cul de dones**

▷ **mala llengua** (p.ext.), **tenir la llengua llarga** (p.ext.)

XAFARDERIA

haver-hi safareig *SV*, haver-hi enraonies, xafarderies (EC)

En aquesta reunió hi ha massa safareig. Me'n vaig perquè no m'agrada ficar-me en la vida dels altres

▷ **fer safareig** (p.ext.), **fer mullader** (p.ext.)

XÀFEC

bàtec d'aigua *SN*, xàfec, pluja forta (IEC)

Agafa el paraigua perquè quan pari el vent farà un bàtec d'aigua / En sortir de classe ens vam trobar amb una bategada d'aigua que ens va deixar xops (També s'usa amb la forma *bategada d'aigua*)

→ **ram d'aigua, espetec d'aigua, grop d'aigua, cop d'aigua, cop de pluja, desfet de temps**

cop d'aigua *SN*, aiguat fort i repentí (A-M)

Després del cop d'aigua va sortir un sol esplèndid

→ **cop de pluja, ram d'aigua, espetec d'aigua, bàtec d'aigua, grop d'aigua, desfet de temps**

cop de pluja *SN*, aiguat fort i repentí (A-M)

El cop de pluja d'aquella nit d'estiu va alertar tots els campistes

→ **cop d'aigua, ram d'aigua, espetec d'ai-**

gua, bàtec d'aigua, grop d'aigua, desfet de temps

espetic d'aigua *SN*, xafegada / pluja forta de curta durada (IEC, *)

Ens vam trobar amb un espetic d'aigua que feia feredat / A mig camí ha fet un esclafit d'aigua i hem quedat ben xops (També s'usa amb la forma *esclafit d'aigua*) (R-M, *)

→ **ram d'aigua, bàtec d'aigua, grop d'aigua, cop d'aigua, cop de pluja**

grop d'aigua *SN*, ram o cop d'aigua / aiguat fort i repentí (IEC, *)

Va fer un grop d'aigua i va tornar a fer sol de seguida

→ **ram d'aigua, espetic d'aigua, bàtec d'aigua, cop d'aigua, cop de pluja**

ram d'aigua *SN*, ramassada, xàfec breu (EC)

Baixant de l'ermita ens va arrebregar un ram d'aigua i vam quedar xops (R-M)

→ **espetic d'aigua, bàtec d'aigua, grop d'aigua, cop d'aigua, cop de pluja**

XAMPURREJAR

parlar enxampurrat *SV*, parlar molt imperfectament una llengua barrejant-hi mots, expressions, etc., d'una altra (IEC)

Sempre barreja el català i el castellà, parla enxampurrat

→ **parlar mig en plata mig en quartos, trencar ses cames** (a alguna cosa)

parlar mig en plata mig en quartos *SV*, parlar mig català mig estranger (A-M)

Ha començat un curs de català i ja parla mig en plata mig en quartos

→ **parlar enxampurrat, trencar ses cames** (a alguna cosa)

[Vallès (A-M)]

trencar ses cames (a alguna cosa) *SV*, (una llengua) parlar-la malament (Fr)

Aquesta dona trenca ses cames an es castellà (Només s'usa amb noms de llengües com a complement) (A-M)

→ **parlar enxampurrat, parlar mig en plata mig en quartos**

[Inca (A-M)]

XARXA

en anell *SP*, xarxa de distribució formada completament o principalment per circuits formant bucles o anells, els dos extrems dels quals són alimentats per la mateixa font, de manera que l'energia pot ésser fornida indistintament en l'un o l'altre sentit (EC)

Es tracta d'un circuit en anell

→ **en bucle**

en bucle *SP*, xarxa de distribució formada completament o principalment per circuits formant bucles o anells, els dos extrems dels quals són alimentats per la mateixa font, de manera que

l'energia pot ésser fornida indistintament en l'un o l'altre sentit (EC)

Ens han vingut a instal·lar una xarxa en bucle
→ **en anell**

XEC

xec en blanc *SN*, xec signat en què no figura cap import i que permet que el receptor hi pugui anotar qualsevol quantitat (T)

Em van donar un xec en blanc per tal que pogués gastar la quantitat de diners que volgués

▷ **signar** (alguna cosa) **en blanc** (p.ext.)

XEMENEIA

foc a terra *SN*, escalfapanxes / llar de foc petita practicada en la paret d'una habitació (R-M, *)

M'agrada aquesta cuina perquè té foc a terra; podem fer-hi torrades, a l'hivern (R-M)

→ **llar de foc**

XENÒFOB

■ **cap rapat** *SN*, persona que duu el cap pelat o afeitat, una vestimenta particular i que sol estar vinculat a una ideologia marcada per la fòbia envers determinats collectius

Quan veu un cap rapat, canvia de vorera / Va ser apallissat per una colla de caps rapats

→ **cap pelat**

▷ **tallar** (alguna cosa) **al zero** (p.ext.)

XERRAIRE

1. inclinat a xerrar

ésser un borinot *SV*, dit d'una persona que mai no calla (Fr)

De tant com parla, atabala. És un borinot

→ **ésser una mallerenga, haver menjat llengua, ésser un setze llengües, ésser una cotorra**

▷ **fer el borinot** (p.ext.)

ésser un setze llengües *SV*, ésser molt xerraire (A-M)

Aquest noi és un setze llengües: quan comença a parlar no hi ha qui l'aturi

→ **ésser un borinot, ésser una cotorra**

ésser una cotorra *SV*, (ésser una) persona que xerra fora mesura (EC)

Aquella dona és una cotorra (EC)

→ **ésser una mallerenga, ésser un borinot, ésser un setze llengües, xerraire com una mallerenga, xerraire com una cotorra**

ésser una mallerenga *SV*, (ésser) persona xerraire (EC)

Ets una mallerenga: no has parat de xerrar en tota l'estona

→ **ésser un borinot, ésser una cotorra, ésser un setze llengües, xerraire com una mallerenga**

ha perdut el calendari *O*, es diu d'un xerraire que parla sense aturall (A-M)

Digues-li que calli, si et plau, que ha perdut el calendari i no para de xerrar

▷ **perdre l'oremus** (p.ext.)

[Tortosa (A-M)]

haver menjat llengua SV, no callar mai / expressió usada per a indicar que algú xerra molt (R-M, EC)

Que has menjat llengua? Fa una hora que parles sense parar / Només parla ell, avui: sembla que hagi menjat llengua (R-M, EC)

→ **ésser un borinot, semblar que li donin corda** (a algú)

▷ **haver-se empassat la llengua** (ant.), **haver perdut la llengua** (ant.), **parlar per les butxaques** (p.ext.), **tenir molta paraula** (p.ext.)

parlar-li el cul i tot (a algú) O, ésser molt xerrador (A-M)

No calla ni a la de tres, a en Pere li parla el cul i tot

▷ **xerrar més que un cul de vinyòvol** (p.ext.)

[Val. (A-M)]

semblar que li donin corda (a algú) SV, parlar molt (R-M)

És molt xerraire, sembla que li donin corda / No calla mai; sembla que li hagin donat corda (*, R-M)

→ **haver menjat llengua, tenir corda per estona**

▷ **donar corda** (a algú) (p.ext.), **descabellar fil** (p.ext.), **parlar per les butxaques** (p.ext.), **xerrar com un lloro** (p.ext.), **xerrar més que un sac de nous** (p.ext.)

tenir bon picarol SV, parlar molt, alçar molt la veu (R-M)

Si el vols escoltar, en tens per estona; ja veuràs que té bon picarol i no acaba mai (R-M)

→ **tenir corda per estona, tenir trencat el tel de la llengua**

▷ **per les butxaques** (p.ext.)

tenir corda per estona SV, parlar molt (R-M)

Té corda per estona: pot estar hores i hores xerrant / Quan comença a parlar té corda; et canses d'escoltar-lo (També s'usa amb la forma *tenir corda*) (*, R-M)

→ **semblar que li donin corda** (a algú), **tenir bon picarol, tenir més corda que un rellotge**

▷ **parlar per les butxaques** (p.ext.), **acabar la corda** (p.ext.)

tenir el tel de la llengua ben tallat SV, tenir molta facilitat per a parlar (A-M)

Té el tel de la llengua ben tallat: no pararia mai de xerrar

→ **tenir trencat el tel de la llengua, tenir molta paraula, tenir la paraula fàcil, tenir més paraules que un breviari** (algú)

tenir més corda que un rellotge SV, tenir molta facilitat de paraula o moltes ganes de parlar (A-M)

Quan comença a parlar té més corda que un rellotge, es passa hores i hores xerrant

→ **tenir corda per estona**

▷ **parlar pels descosits** (p.ext.)

tenir més lletres que un breviari (algú) SV, ésser molt lletraferit (A-M)

Sempre té coses per explicar, té més lletres que un breviari

→ **tenir més paraules que un breviari** (algú)

tenir més paraules que un breviari (algú) SV, ésser molt xerraire, parlar amb gran facilitat (A-M)

Que faci el discurs l'Alexandre, que té més paraules que un breviari

→ **tenir el tel de la llengua ben tallat, tenir molt de vent a la flauta, tenir més lletres que un breviari** (algú)

tenir molt de vent a la flauta SV, parlar molt (R-M)

Pel que es veu, té molt de vent a la flauta; encara no ha callat ni un minut (R-M)

→ **parlar pels descosits, enrotllar-se com una persiana, tenir més paraules que un breviari** (algú)

tenir trencat el tel de la llengua SV, tenir molta facilitat per a parlar (A-M)

En Jaume té trencat el tel de la llengua de tant parlar / De seguida es posa a parlar amb tothom. Té el tel de la llengua ben trencat (També s'usa amb el modificador *ben* en posició preadjectival)

→ **tenir el tel de la llengua ben tallat, tenir molta paraula, tenir la paraula prompta, tenir bon picarol**

▷ **tenir el tel de la llengua trencat** (v.f.)

xerraire com un lloro SA, dit per a referir-se a una persona que parla molt

La veïna de dalt és xerraire com un lloro. Quan me la trobo al replà intento amagar-me perquè és molt pesada

→ **xerraire com una cotorra, xerraire com una mallerenga**

▷ **xerrar com un lloro** (p.ext.), **parlar pels descosits** (p.ext.)

■ **xerraire com una cotorra** SA, dit per a referir-se a una persona que parla molt

No calla ni quan dorm: és xerraire com una cotorra

→ **xerraire com un lloro, xerraire com una mallerenga, ésser una cotorra**

▷ **xerrar com un lloro** (p.ext.)

■ **xerraire com una mallerenga** SA, dit per a referir-se a una persona que parla molt

Sempre té tema de conversa, és xerraire com una mallerenga

→ **ésser una mallerenga, ésser una cotorra, xerraire com un lloro, xerraire com una cotorra**

xerrim-xerram SN, dit per a referir-se a una persona molt xerraire

Aquesta ablota és una xerrim-xerram (També s'usa amb la forma *xerrim-xerrima*) (A-M)
[xerrim-xerram: reduplicatiu no registrat a l'IEC]

2. que xerra (dir, contar, alguna cosa, indiscretament, mancant a la reserva deguda)

bec moll *SN*, qui no sap callar res / bocamoll (R-M, IEC)

No li confïis cap secret perquè és un bec moll i ho dirà a la primera ocasió (R-M)

→ **llarg de llengua, moll de boca**

▷ **bec eixut** (ant.)

flux de llengua *SA*, [ésser] indiscret / no saber callar el que cal (R-M, IEC)

És una bona persona, però també flux de llengua; parla més del compte

→ **flux de boca, llarg de llengua, flux de molles**

▷ **afluïxar la llengua** (p.ext.)

moll de boca *SA*, indiscret / que tot ho xerra / bocamoll (R-M, IEC, EC)

Va ésser tan moll de boca que els ho va contar tot (També s'usa amb la forma *moll de llengua*) (R-M)

→ **flux de boca, bec moll, llarg de llengua**

no florir-se-li res al pap (a algú) *O*, no saber guardar cap secret (A-M)

Si vols que ho sàpiga tot el poble, explica-li ho a ell. No se li floreix res al pap

→ **no saber tenir res al pap, no saber tenir res al ventrell**

▷ **mantenir un secret** (ant.)

no saber tenir res al pap *SV*, xerraire / ésser indiscret, bocamoll, no saber guardar cap secret (Fr, *)

No sap guardar cap secret, no sap tenir res al pap / No sabia tenir res al pap, per això ja no li confiaven cap secret / És que no saps tenir res al pap, no es pot confiar en tu

→ **no saber tenir res al ventrell, no florir-se-li res al pap** (a algú), **flux de molles**

no saber tenir res al ventrell *SV*, no saber guardar un secret (A-M)

No se li pot fer cap confidència perquè no sap tenir res al ventrell, ho explica tot / Mai no li confiaven cap secret perquè no sabia tenir res al ventrell / A casa seva, no saben tenir res al ventrell

→ **no saber tenir res al pap, no florir-se-li res al pap** (a algú)

▷ **guardar un secret** (ant.), **mantenir un secret** (ant.)

XERRAMECA

brou de llengua *SN*, enraonies / paraules i no fets (R-M, IEC)

Tota aquesta història que t'han explicat, brou de llengua; no hi ha res de veritat (R-M)

→ **vent de boca, veus volanderes**

▷ **anar a llengües de la gent** (p.ext.)

vent de boca *SN*, paraules vanes / paraules buides (IEC, A-M)

Tot el que ha dit és vent de boca; volia espantar-nos (R-M)

→ **brou de llengua, veus volanderes**

▷ **anar en boca de tothom** (p.ext.)

XERRAR

anar de verbs *SV*, parlar molt i sense substància, pel sol gust de parlar, fora de propòsit
Sempre va de verbs; mai no diu res d'important

→ **dir** (alguna cosa) **per verba, parlar per parlar, dir per dir**

clavar-les pels descosits *SV*, parlar sense miraments dient coses inoportunes o mentides (IEC)

És un xerraire; les clava pels descosits i no sé com tenir humor d'escoltar-lo (R-M)

→ **dir-ne de totes, dir-les pels descosits, engegar-les pels descosits**

▷ **parlar pels descosits** (p.ext.)

deixar-les anar a raig de càntir *SV*, enraonar molt i sense mirament (A-M)

En Xavier no para de deixar-les anar a raig de càntir. Hauria de pensar millor el que diu

→ **dir** (alguna cosa) **a raig de càntir, parlar per boca de càntir**

[Emp. (A-M)]

descabdellar fil *SV*, xerrar molt (R-M)

Si troba qui l'escolti es posa a descabdellar fil hores seguides (R-M)

→ **parlar pels descosits, trencar nous, xerrar com un lloro, xerrar més que un sac de nous, xerrar per setze, parlar per les butxaques, xerrar pels colzes, esmolar la garrova**

▷ **acabar la corda** (ant.), **semblar que li donin corda** (a algú) (p.ext.), **no donar tanta** (p.ext.), **no donar-se raó a ses barres** (p.ext.)

dir (alguna cosa) **a raig de càntir** *SV*, dir algunes coses de pressa i sense haver-les pensades (A-M)

No parava de dir coses a raig de càntir. És que no calla!

→ **deixar-les anar a raig de càntir, parlar per boca de càntir**

[Emp. (A-M)]

dir-les pels descosits *SV*, parlar sense miraments dient coses inoportunes o mentides (IEC)

No li facis gaire cas sempre les diu pels descosits

→ **dir-ne de totes, engegar-les pels descosits, clavar-les pels descosits**

▷ **parlar pels descosits** (p.ext.)

dir per dir *SV*, parlar sense fonament, només pel gust de parlar (EC)

Això és dir per dir; estic segur que no té cap motiu per a parlar així (R-M)

- **parlar per parlar, dir** (alguna cosa) **per verba, anar de verbos**
- dir** (alguna cosa) **per verba** *SV*, parlar sense fonament, només pel gust de parlar
Diu les coses per verba, no parla pas seriosament / Ho he dit per verba (*, EC)
- **anar de verbos, parlar per parlar, dir per dir**
- donar taba** (a algú) *SV*, donar conversa llarga (EC)
Dóna taba a la veïna sempre que la veu, és molt xerraire
- **donar aula** (a algú)
- ▷ **agafar la taba** (p.ext.), **estar de taba** (p.ext.), **tenir taba** (p.ext.), **menar taba** (p.ext.)
- engegar-les pels descosits** *SV*, parlar sense miraments dient coses inoportunes o mentides (IEC)
Té el mal costum d'engegar-les pels descosits. Hauria de vigilar més el que diu
- **dir-ne de totes, dir-les pels descosits, clavar-les pels descosits**
- ▷ **parlar pels descosits** (p.ext.)
- **enrotllar-se com una persiana** *SV*, parlar molt, allargar-se molt a l'hora d'explicar alguna cosa
Quan li preguntes què fa, s'enrotlla com una persiana i t'explica la seva vida
- **parlar pels descosits, parlar per les butxaques, tenir molt de vent a la flauta, xerrar pels colzes**
- esmolat la garrova** *SV*, xerrar molt, sobretot murmurant (IEC)
Parla alt i clar perquè sembla que esmolis la garrova
- **descabdellar fil, xerrar com un lloro, xerrar més que un sac de nous, xerrar per setze**
- estar de taba** *SV*, tenir ganes de xerrar (A-M)
Ara estan de taba; pensen que ja faran la feina més tard
- **fer tertúlia, tenir taba, menar taba**
- ▷ **donar taba** (a algú) (p.ext.), **agafar la taba** (p.ext.)
- fer córrer la llengua** *SV*, xerrar / parlar molt (Fr, *)
Ja fa dues hores que fan córrer la llengua / Fa córrer la llengua de mala manera, quan parla d'algú és per a criticar-lo (EC, *)
- ▷ **no tenir llengua** (ant.), **llengua esmolada** (p.ext.), **llengua viperina** (p.ext.)
- fer el borinot** *SV*, dit d'algú que mai no calla, que hom té sempre al davant, etc. (EC)
M'estàs atabalant, deixa de fer el borinot i calla una estoneta, si et plau
- **xerrar com un lloro**
- ▷ **ésser un borinot** (p.ext.)
- fer més soroll que un sac de nous dolentes** *SV*, parlar molt i seguit, i sobretot parlar amb èmfasi o indignació (A-M)
Es veuen amb poca freqüència, però quan es

troben fan més soroll que un sac de nous dolentes

→ **xerrar més que un sac de nous**

[Emp., Valls (A-M)]

fer petar el queixal *SV*, xerrar molt, conversar excessivament (A-M)

Vinga, calleu, que ja fa dues hores que feu petar el queixal; tanta cosa teniu per a dir? / S'han trobat a davant dels grans magatzems i han fet petar el queixal gairebé una hora (R-M, *)

→ **fer-la petar, fer petar la xerrada, fer petar la claca, passar el canet, moure xerra, trencar nous**

fer petar la xerrada *SV*, conversar / enraonar una estona de coses de poca importància (IEC, EC)

Li agrada de sortir cada vespre i fer petar la xerrada amb els seus amics (Sovint s'omet el verb *fer* o el verb *petar*) (R-M)

→ **fer-la petar, fer petar la claca, fer petar el queixal, moure xerra, passar el canet, trencar nous**

fer tertúlia *SV*, entretenir-se conversant, sobretot per passatemps (EC)

Ens vam passar una hora fent tertúlia mentre no arribava el tren

→ **fer-la petar, moure xerra, estar de taba, gastar paraules**

gastar paraules *SV*, entretenir-se conversant pel gust de parlar

Sempre que elles dues es troben gasten paraules!

→ **fer-la petar, moure xerra, fer tertúlia**

gastar raons *SV*, parlar molt i difusament (EC)

Deixa de gastar raons o, al final, no et creuré

→ **parlar per parlar**

gastar saliva *SV*, parlar inútilment (IEC)

Li ho ha repetit tantes vegades com ha calgut. Quina manera de gastar saliva en va! / Per convèncer-lo m'ha fet gastar més saliva que no val (També s'usa amb els quantificadors *bastant, força, més, molt*, etc. en posició prenominal) (*, R-M)

▷ **perdre el temps** (p.ext.)

menar taba *SV*, sostenir conversa, enraonar molt (A-M)

Cada cop que es troben, menen taba

→ **tenir taba, estar de taba**

▷ **donar taba** (a algú) (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

moure xerra *SV*, xerrar, parolejar (EC)

Fa qui sap l'estona que mouen xerra a l'entrada (R-M)

→ **fer-la petar, fer petar la xerrada, passar el canet, fer petar la claca, trencar nous, fer petar el queixal, fer tertúlia, gastar paraules, trencar-la**

parlar més que fetge en brasa *SV*, xerrar contínuament (A-M)

No calla, parla més que fetge en brasa

→ **xerrar com un lloro, xerrar més que un sac de nous, xerrar per setze**

parlar pels descosits *SV*, parlar amb excés (IEC)
Parlava pels descosits; atabalava tothom / Sempre li han de dir que calli perquè xerra pels descosits (També s'usa amb el verb *xerrar*) (R-M, *)

→ **tenir molt de vent a la flauta, enrotllar-se com una persiana, descabdellar fil, xerrar per setze**

▷ **acabar la corda** (ant.), **clavar-les pels descosits** (p.ext.), **dir-les pels descosits** (p.ext.), **engegar-les pels descosits** (p.ext.), **no tenir la llengua arrendada** (p.ext.), **per quatre** (p.ext.), **xerraire com un lloro** (p.ext.)

parlar per boca de càntir *SV*, parlar molt i desbaratat, sense saber què es diu (A-M)

No li facis cas, que parla per boca de càntir. No te l'has de prendre seriosament

→ **deixar-les anar a raig de càntir**, **dir** (alguna cosa) **a raig de càntir**

[Val. (A-M)]

parlar per les butxaques *SV*, parlar excessivament (R-M)

Tothom parlava per les butxaques i no hi havia manera de seguir la conversa / Com que xerra per les butxaques, no s'adona que acaba atabalant tothom (També s'usa amb el verb *xerrar*) (R-M, *)

→ **xerrar pels colzes, enrotllar-se com una persiana, descabdellar fil, trencar nous, xerrar com un lloro, xerrar més que un sac de nous, xerrar per setze**

▷ **tenir corda per estona** (p.ext.), **haver menjat llengua** (p.ext.), **semblar que li donin corda** (a algú) (p.ext.)

parlar per parlar *SV*, dir paraules vanes (R-M)

Tot el que diu és parlar per parlar; no sap cap detall concret sobre el cas / Tot el que diu són suposicions, parla per parlar / És molt xafarder, xerra per xerrar (També s'usa amb la forma *xerrar per xerrar*) (R-M, *, *)

→ **dir per dir, gastar raons, anar de verbes, dir** (alguna cosa) **per verba**

▷ **música celestial** (p.ext.), **escaïnar i no fer ou** (p.ext.), **discutir sobre el sexe dels àngels** (p.ext.), **a la babalà** (p.ext.), **fer bocades** (d'alguna cosa) (p.ext.)

tenir taba *SV*, sostenir conversa, enraonar molt (A-M)

Encara tenen taba. Val més que busqui una cadira i s'esperí assegut

→ **menen taba, estar de taba**

▷ **donar taba** (a algú) (p.ext.)

[Emp. (A-M)]

trencar-la *SV*, enraonar, fer una xerrada (A-M)

Vam estar moltíssimes hores trencant-la sobre temes molt divertits

→ **fer-la petar, moure xerra**

[Penedès (A-M)]

trencar nous *SV*, xerrar molt (R-M)

Sento dues veïnes que fa estona que trenquen nous sota la meua finestra, i criden tant que fins em destorben d'escriure (R-M)

→ **fer-la petar, fer petar la xerrada, fer petar la claca, moure xerra, passar el canet, fer petar el queixal, descabdellar fil, xerrar com un lloro, xerrar més que un sac de nous, xerrar per setze, parlar per les butxaques**

xerrar com un lloro *SV*, xerrar molt (IEC)

El teu cosí xerra com un lloro i no em deixa sentir la televisió; digues-li que calli

→ **descabdellar fil, trencar nous, xerrar més que un sac de nous, xerrar per setze, parlar per les butxaques, parlar més que fetge en brasa, esmolar la garrova, fer el borinot, xerrar més que el vi**

▷ **semblar que li donin corda** (a algú) (p.ext.), **xerraire com un lloro** (p.ext.), **xerraire com una cotorra** (p.ext.)

xerrar més que el vi *SV*, enraonar molt i sense discreció (A-M)

No para de parlar, xerra més que el vi

→ **xerrar com un lloro, xerrar més que setze, xerrar més que un cul de vinyòvol**

xerrar més que setze *SV*, xerrar molt, parlar amb massa insistència (A-M)

És una d'aquelles persones que quan ha begut un glop de vi comença a parlar i xerra més que setze

→ **xerrar per setze, xerrar més que un sac de nous, xerrar més que el vi, xerrar més que un cul de vinyòvol**

xerrar més que un cul de vinyòvol *SV*, ésser molt xerrador (A-M)

Mai no pararia de parlar, xerra més que un cul de vinyòvol / Em cansa perquè parla massa.

Ralla més que un cul de vinyòvol (També s'usa amb la forma *rallar més que un cul de vinyòvol*)

→ **xerrar més que el vi, xerrar més que setze**

▷ **parlar-li el cul i tot** (a algú) (p.ext.)

[Men. (A-M)]

xerrar més que un sac de nous *SV*, enraonar molt (Fr)

La meua germana xerra més que un sac de nous, diu que li agrada molt parlar / La seva veïna enraona més que un sac de nous (També s'usa amb el verb *enraonar*)

→ **descabdellar fil, trencar nous, xerrar com un lloro, xerrar per setze, parlar per les butxaques, xerrar pels colzes, parlar més que fetge en brasa, esmolar la garrova, xerrar més que setze, fer més soroll que un sac de nous dolentes**

▷ **semblar que li donin corda** (a algú) (p.ext.)

xerrar pels colzes *SV*, xerrar molt (EC)

El barber xerra pels colzes i no està per la feina / Sempre que es troben parlen pels colzes (També s'usa amb el verb *parlar*)

→ **parlar per les butxaques, enrotllar-se com una persiana, descabdellar fil, xerrar com un lloro, xerrar més que un sac de nous, xerrar per setze**

xerrar per setze *SV*, parlar massa (R-M)

Qui és aquell que xerra per setze? Gairebé no deixa dir res a ningú / Parla per setze i acaba atabalant tothom (També s'usa amb el verb *parlar*) (R-M, *)

→ **parlar pels descosits, descabdellar fil, trencar nous, xerrar com un lloro, xerrar més que un sac de nous, parlar per les butxaques, xerrar pels colzes, parlar més que fetge en brasa, xerrar més que setze, esmolar la garrova**

XIMPLE

estar tocat de l'ala *SV*, no tenir prou enteniment / amb poc enteniment (*, R-M)

Mai no sap res de res, està tocat de l'ala (També s'usa amb el verb *semblar*, amb el modificador *ben* en posició preadjectival i amb la forma *estar tocat*)

→ **estar tocat del bolet, no tocar-hi, no ésser-hi tot, faltar-li un pern** (a algú), **faltar-li es pern millor** (a algú)

estar tocat del bolet *SV*, no tenir prou enteniment / amb poc enteniment (*, R-M)

No té facilitat per fer aquest tipus de problemes; està tocat del bolet / Fa coses que no són coherents, sembla tocat del bolet (També s'usa amb el verb *semblar*, amb el modificador *ben* en posició preadjectival i amb la forma *estar tocat*)

→ **estar tocat de l'ala, no tocar-hi, no ésser-hi tot, faltar-li un pern** (a algú), **faltar-li es pern millor** (a algú)

faltar-li es pern millor (a algú) *O*, mancar seny a algú (A-M)

A aquest allot li falta es pern millor: no sap què es diu

→ **estar tocat de l'ala, estar tocat del bolet**

● **faltar-li un pern** (a algú) (Mall.)

[Men. (A-M)]

■ **faltar-li un pern** (a algú) *O*, no tenir prou enteniment

Això que t'ha dit demostra que li falta un pern

→ **estar tocat de l'ala, estar tocat del bolet**

● **faltar-li es pern millor** (a algú) (Men.)

[Mall.]

fer el mico *SV*, fer ximpleries / fer un paper ridícul o coses grotesques (IEC, EC)

Li agrada fer el mico per a divertir els seus companys

→ **fer el pau, fer l'enze**

▷ **fer el bèstia** (p.ext.), **fer l'animal** (p.ext.)

fer el pau *SV*, fer el ximple / fer el beneit (IEC, EC)

Després de sopar ha començat a fer el pau, hem rigut molt

→ **fer l'enze, fer el mico**

■ **fer el ruc** *SV*, fer ximpleries, fer un paper ridícul o coses grotesques

Mai no para de fer el ruc, a veure quan tindrà un comportament propi de l'edat

→ **fer el mico, fer l'enze**

no ésser-hi tot *SV*, no tenir prou enteniment / ésser mancat d'enteniment, tenir pertorbades les facultats mentals, no actuar amb prou pertinència (R-M, EC)

Vols dir que hi és tot amb les ximpleries que diu?

→ **no saber quants dits té a la mà, no tenir dos dits de front, estar tocat de l'ala, estar tocat del bolet, faltar-li un bull** (a algú), **no tocar quarts ni hores**

tenir un perdigó a l'ala *SV*, ésser poc assenyat (R-M)

No m'estranya la seva barroeria, té un perdigó a l'ala i mai no s'ha comportat amb normalitat

→ **tenir un ull de poll al cervell, tenir el quint pis per llogar, coix de l'ala, faltar-li un bull** (a algú)

XIPOLLEIG

xip-xap *SN*, onomatopeia del clapoteig de l'aigua (R-M)

En sortir de l'escola ens agradava fer xip-xap als clots plens d'aigua de la pluja (R-M)

[Reduplicatiu]

XIUXIUEIG

xiu-xiu *SN*, paraules dites en veu molt baixa perquè els circumstants no les puguin entendre (EC)

Aquest parell de velles tot el sant dia estan xiu-xiu (EC)

▷ **nyeu-nyeu** (p.ext.), **soroll de fons** (p.ext.)

[Reduplicatiu]

XIUXIUEJANT

baix-baix *SAdv*, en veu baixa / sense elevar el to de veu, en veu poc intensa (A-M, *)

Li varen suspendre s'examen perquè es professor el va veure dir qualche cosa baix-baix as seu veïnat

→ **en veu baixa, a mitja veu, a cau d'orella**

▷ **en veu alta** (ant.)

● **de baix en baix** (Cat.)

[Mall. (A-M). Compost]

de baix en baix *SP*, en veu baixa / sense elevar el to de veu (A-M, *)

Ell deia que sí, però de baix en baix devia pensar tot el contrari (R-M)

→ **en veu baixa, a mitja veu, a cau d'orella**

▷ **en veu alta** (ant.)

● **baix-baix** (Mall.)

[Cat. (A-M)]

en veu baixa *SP*, sense elevar el to de veu / en veu poc intensa / gairebé sense veu o comple-

tament sense vibració de les cordes vocals (R-M, IEC, EC)

Parlaven en veu baixa per no ésser oïts dels altres. (S'usa normalment amb els verbs *dir, murmurar, parlar*, etc.) (R-M)

→ **a cau d'orella, a mitja veu, a sota veu, a la sordina, a espai, baix-baix**

▷ **en veu alta** (ant.), **a plena veu** (ant.), **a crits** (ant.)

XIUXIUEJAR

bufar-li (alguna cosa) **a l'orella** (a algú) *SV*, parlar a algú en veu baixa o aconsellant-li alguna cosa d'amagat (A-M)

Li va bufar el secret a l'orella / Li va bufar a l'orella quines eren les respostes correctes

→ **parlar a l'orella**

▷ **fer saber** (alguna cosa, a algú) (p.ext.), **a cau d'orella** (p.ext.), **no sentir-lo ni el coll de la camisa** (p.ext.)

parlar a l'orella *SV*, parlar amb qualcú aplicant-li la boca a l'orella (A-M)

Això millor que ho parlem a l'orella, no fos cas que ens sentís el Vicenç

→ **bufar-li** (alguna cosa) **a l'orella** (a algú), **a cau d'orella**

▷ **no sentir-lo ni el coll de la camisa** (p.ext.)

XOCOLATA

barra de xocolata *SN*, rajola de xocolata / peça de xocolata, de forma anàloga a la d'una rajola, generalment amb unes ranures que permeten de dividir-la en petits rectangles, anomenats preses (EC, *)

Si no vigila, el nen es menjarà tota la barra de xocolata / Me'n vaig a comprar una taula de xocolata, que em ve molt de gust (També s'usa amb el nom *taula*)

→ **rajola de xocolata**

presa de xocolata *SN*, peça de xocolata equivalent a dos quadrats de mitja unça (EC)

Cada dia a l'hora del cafè menja una presa de xocolata

▷ **rajola de xocolata** (p.ext.)

rajola de xocolata *SN*, peça de xocolata, de forma anàloga a la d'una rajola, generalment amb unes ranures que permeten de dividir-la en petits rectangles, anomenats «preses» (EC)

Hi ha una rajola de xocolata a la nevera per encetar

→ **barra de xocolata**

▷ **presa de xocolata** (p.ext.)

xocolata desfeta *SN*, beguda feta deixant i coent aquesta substància en aigua o llet, que generalment es pren en esmorzar, berenar, etc. (IEC)

Diumenge, per a esmorzar, prendrem xocolata desfeta amb xurros

XUCLAR

beure a xarrup *SV*, beure xuclant el líquid / xarrupar (EC)

No està bé que beguis a xarrup i fent tant de soroll / La meva mare sempre em castiga quan menjo la sopa a xarrup (R-M, *)

▷ **beure a xerric** (p.ext.), **beure a broc d'ampolla** (p.ext.)

beure a xerric *SV*, fer soroll xuclant a través de les dents en beure a galet, xerricar / beure a galet fent fressa amb la boca (R-M, EC)

Sempre beu a xerric i es diverteix fent tant de soroll com pot / Quan acaba de jugar a tennis, beu a xerric una ampolla d'aigua (R-M, *)

▷ **beure a xarrup** (p.ext.), **beure a galet** (p.ext.), **beure a broc d'ampolla** (p.ext.)

XUMAR

beure a broc d'ampolla *SV*, traguejar directament de l'ampolla / beure aplicant els llavis en el punt d'on brolla el líquid (el galet del càntir, el broc de l'ampolla, etc.) (R-M, EC)

No teníem gots i havíem de beure a broc d'ampolla / Queda molt malament això de beure a broc d'ampolla (R-M, *)

→ **beure a morro, beure a morrull, beure amorrat**

▷ **beure a raig** (p.ext.), **beure a galet** (p.ext.), **beure a xerric** (p.ext.), **beure a xarrup** (p.ext.)

beure a morrull *SV*, beure aplicant els llavis en el punt d'on brolla el líquid (el galet del càntir, el broc de l'ampolla, etc.) (EC)

No beguis a morrull a cap font; pot ésser bruta / És de mala educació beure a morrull (R-M, *)

→ **beure a morro, beure a broc d'ampolla, beure amorrat**

beure a popet *SV*, al galet / beure aplicant els llavis en el punt d'on brolla el líquid (el galet del càntir, el broc de l'ampolla, etc.) (A-M, *)

Tu beus a popet (A-M)

▷ **beure a galet** (p.ext.)

[Organyà (A-M)]

beure amorrat *SV*, beure aplicant els llavis en el punt d'on brolla el líquid (el galet del càntir, el broc de l'ampolla, etc.) (EC)

No beguis amorrat de l'ampolla, que ja saps que al pare no li agrada que ho facis

→ **beure a morro, beure a morrull, beure a broc d'ampolla**

XUSMA

gent de la briva *SN*, purrialla, xusma / gent de la pitjor mena (EC, *)

És un local poc recomanable: hi va a parar gent de la briva

→ **gent de forca, home de mal recapte**

▷ **la flor i nata** (ant.), **els baixos fons** (p.ext.), **companyia d'espardenya** (p.ext.)

Z

ZEL

anar alta SV, (una femella) estar en zel / desitjar (una femella) l'acostament del mascle (R-M, EC)

Aquesta conilla va alta; posem-la amb el mascle, que vol criar / La gata d'en Josep em sembla que va alta, no parava de refregar-se'm (R-M, *)

→ **estar en zel, anar eixit**

anar d'eixida SV, anar calent sexualment un animal (A-M)

El meu gos va d'eixida, ja demana gosseta
→ **anar eixit**

[Val. (A-M)]

anar eixit SV, estar en zel un animal (EC)

Com que el gat va eixit, miola molt i està inquiet

→ **estar en zel, anar alta**

● **anar d'eixida** (Val.)

estar en zel SV, tenir apetit sexual, un animal

Quan estigui en zel li buscaran una parella perquè criï

→ **anar eixit, anar alta**

ZIGZAGUEJAR

fer esses SV, seguir una línia en forma de «s» (R-M)

El riu passa fent esses fins al mar / A partir d'aquest cim, el camí fa esses fins a la cabana (R-M)

▷ **ziga-zaga** (p.ext.)

ZOO

parc zoològic SN, lloc espaiós, normalment un jardí o un parc, on hi ha aplegats nombrosos animals feréstecs o exòtics, exposats a la vista del públic (EC)

Hem anat al parc zoològic amb l'escola, perquè ara estudiem els rèptils

▷ **reserva natural** (p.ext.)

ÍNDEX ALFABÈTIC
DE FRASES FETES
A CONCEPTES

En l'ordre alfabètic de frases fetes que hi ha a continuació s'ha ignorat la informació entre parèntesis, així com la presència del guionet, del punt volat i també de l'apòstrof quan apareix al final de mot.

Frases fetes	Conceptes
a aferrapilla	Barallant-se
a aixopluc de	Protegit
a alta hora de la nit	Tard
a altra hora	Deshora
a anys llum	Allunyat
a aquest efecte	Considerant
a aquest pas	Així
(d'algun temps) a aquesta part	Des
a aquestes alçades de	Tard
a armes	Defensa
a arraps	Barroerament
a baix	Hostilitat Visca
a baix preu	Barat
a balquena	Abundantment
a banda i banda (d'algun lloc)	Voltant
a banderes desplegadas	Obertament
a barata	Bescanviant
a barrisc	Aproximadament
a base de	Bàsicament Fonamentalment
a bastament	Prou
a bastaça	Prou
a batzegades	Intermitentment
a becoll	Cavalcat
a betzef	Abundósament
a boca de canó	Arran Sobradament Tret
a boca de fosc	Capvespre
a boca de nit	Vespre
a boca plena	Detalladament Sincerament
a boca què vols	Plaentment
a bocins	Esmicolat
a bocons	Ajagut
a bodes em convides	Satisfacció
a bon compte	Probablement
a bon dret	Legítimament
a bon mercat	Barat
a bon pas	Lleuger
a bon preu	Barat

Frases fetes	Conceptes
a bon sant t'encomanes	Desconfiar
a bona hora	Oportunament Tard
a bona o mala collita	Arrendament
a bona porta t'agafa la fam	Denegar
a bondó	Abundantment
a bones aigües	Assequible
a borbollades	Precipitadament Tumultuosament
a borbollons	Tumultuosament
a borbolls	Convulsivament Desordenadament Precipitadament Tumultuosament
a bord	Dins
a bots i empentes	Precipitadament
a braç	Carregat
a brida abatuda	Corrents
a ca	Casa
a cabassats	Abundantment
a cabassos	Abundantment
a cada instant	Contínuament
a cada moment	Sovint
a cada pas	Sovint
a cada punt	Sempre
a camades	Corrents Ràpidament
a camp obert	Afores
a camp ras	Intempèrie Poblat
a cap diner	Barat
a cap preu	Barat Inadmissible
a capgirells	Tomballant
a caprici (d'algú)	Capriciosament
a cara descoberta	Descaradament
a cara o creu	Arriscadament Atzar
a caramull	Abundósament Ple
a càrrec (d'algú)	Pagador Responsable

a carrera feta	Contínuament
a carrera llarga	Finalment
a carretades	Abundosament
a cartes vistes	Obertament
a casa (d'algú)	Casa
a cau d'orella	Arran Confidencialment Suaument
a causa de	Causa
a cavall	Motoritzat
a cavall de	Damunt Emparant-se Entre Muntat
a cavall de l'euga blanca	Pobre
a cavall de les cames	Caminant
a cavall entre	Entre
a cegues	Confiadament Desorientat Fosc Irreflexivament
a cel descobert	Intempèrie
a cel obert	Intempèrie
a cel ras	Intempèrie
a cent per hora	Ràpidament
a centenars	Molt
a cents i a milers	Quantitat
a cient (d'algú)	Assabentat Conscientment
a ciutat	Ciutat
a claps	Parcialment
a cobert de	Protegit
a coberta	Coberta
a coll (d'algú)	Mantingut Muntat
a collades	Multitud
a collibè	Cavalcat
a començament de	Inici
a comissió	Comissió
a compàs de	Compassat
a comptar (d'algun moment)	Des
a compte	Anticipadament Càrrec Pagador
a compte i a bescompte	Comptant
a compte i risc (d'algú)	Pagador Responsable
a condició de	Condició
a coneguda (d'algú)	Apreciació Parer Subjectivament
a coneixença (d'algú)	Coneixement

a consciència	Bé (adv.) Escrupolosament
a conseqüència de	Conseqüència
a continuació	Consecutivament
a contraclaror	Llum
a contracor	Desgrat
a contrafil	Contrafil
a contrafur	Il·lícitament
a contrallum	Llum
a contrapèl	Contrapèl Desplaent
a contratemps	Imprevistament
a cop calent	Immediatament Mal
a cop d'ull	Primerament
a cop de	Mitjançant
a cop segur	Immancablement Necessàriament
a còpia de	Insistentment
a cops de colze	Violentament
a cops de puny	Bruscament
a cops i empentes	Precipitadament
a cor	Cantant (v. tr.)
a cor què vols	Regaladament
a cordill	Recte
a corre-corrents	Apressadament
a corre-cuita	Apressadament
a correu seguit	Correu
a corrua feta	Contínuament Filera
a cos de rei	Regaladament
a costa de	Mitjançant
a costes i despeses (d'algú)	Convidat
a coves	Abundantment Intensament
a crèdit	Crèdit
a cremadent	Apressadament Arran Calent Delerosament
a criteri (d'algú)	Voluntat
a crits	Cridant
a cuita-corrents	Apressadament
a cura (d'algú)	Responsabilitat
a curt terme	Pròximament
a curt termini	Pròximament
a curull	Ple
a dades i tomades	Finalment
a datar (d'algun dia)	Des
a degolla	Matant Rabent
a demanda (d'algú)	Demanda

a derrama	Proporcionalment
a desdir	Abundosament
a desgrat de	Desgrat
a deshora	Deshora
	Inoportunament
a despesa (d'algú)	Convidat
	Pagador
a despit de	Malgrat
a destemps	Inoportunament
	Tard
a destra i a sinistra	Irreflexivament
a destra i sinistra	Arreu
a Déu sien dades	Agraïment
a dia adiat	Adiament
a dia cert	Adiament
a dia sabut	Adiament
a diari	Diàriament
a dies	Irregularment
a dieta	Dieta
a diferència de	Diferentment
a dir cert	Veritablement
a dir veritat	Puntualització
a discreció	Abundantment
	Discreció
	Disposició
	Voluntat
a disgust	Incòmode
a dispesa	Hostatjat
a distància	Lluny
a dojo	Abundantment
a doll fet	Abundantment
a dolls	Abundantment
a domicili	Domiciliari
a dos	Empatat
a dos dits de	Prop
a dos pams de	Prop
a dret fil	Captenir-se
	Recte
	Teixit
a dreta llei	Justament
a dretcient	Deliberadament
	Expressament
	Intencionadament
a dretes	Expressament
	Intencionadament
a dures penes	Penosament
a empentes	Descompassadament
a empentes i rodolons	Dificultosamente
a encesa de llums	Vespre
a entrada (d'algun temps)	Començament
a entrada de fosc	Capvespre
a entrada de nit	Vespre
a escala	Proporcionalment
a escar	Preu

a escarada	Preu
a escot	Proporcionalment
a escriuix	Preu
a espai	Fluix
a espera	Fiant
a esperons batuts	Corrents
a estiracabells	Aferrissadament
	Disputant-se
a estonades	Irregularment
a estones	Discontínuament
	Intermitentment
a estones perdudes	Intermitentment
a estrebades	Estirant
a excepció de	Excepte
a exclusió de	Excloent
a exemple de	Exemple
a expenses (d'algú)	Aprofitant-se
a falta de	Mancant
a favor de	Afavorint
a fe	Certament
a fe de cristià	Certament
a fe de Déu	Certament
a fe de món	Certament
a feixos	Abundosament
a festa major em convides	Satisfacció
a fi de	Perquè
a fi de bé	Bondadosament
a fi de comptes	Finalment
	Resumint
a fi i efecte de	Finalitat
a fiar	Crèdit
a fil de roda	Proa
a fil de vent	Vent
a final de	Acabament
a flor de	Damunt
	Superficial
a flotes	Agrupat
a flotons	Discontínuament
a foc lent	Cocció
	Lentament
a foc viu	Cocció
	Disparant
a fons	Completament
	Profundament
a fons perdut	Finançament
a fora	Casa
	Fora
	Rural
a força de	Insistentment
a força de braços	Braç
a forfollons	Abundosament
	Tumultuosament
a frec de	Prop
a furt	Furtivament

a galop tirat	Galopant
a gambades	Ràpidament
a gavadals	Abundosament
a glopades	Intermitentment Tumultuosament
a glops	Intermitentment
a gotes	Parcialment
a gran escala	Magnitud
a granel	Envasat Granel Inexactament
a grans passes	Corrents
a grans trets	Sumàriament
a grapats	Abundantment Mesurant
a gratcient	Expressament Intencionadament
a grosso modo	Aproximadament
a guany	Invertit
a guisa de	Forma
a gust	Còmode Gust
a hora baixa	Capvespre
a hora de prim son	Mitjanit
a hora foscant	Capvespre
a hora horada	Tard
a hores d'ara	Ara
a hores petites	Matinada
a imatge i semblança seva	Semblant
a imitació de	Imitant
a instàncies (d'algú)	Demanda
a intervals	Intermitentment Interval Vegada
a jóc	Dormint
a jornal	Jornal
a jova	Obligació
a judici (d'algú)	Apreciació Voluntat
a l'abandó	Abandonat Desatès
a l'abast (d'algú)	Entenedor
a l'abast de	Abastable Prop
a l'abordatge	Abordatge Afrontament
a l'abric de	Protegit
a l'acte	Immediatament
a l'aire	Emetet
a l'aire lliure	Intempèrie
a l'albir (d'algú)	Voluntat
a l'alça	Encarint-se
a l'alçada de	Categoria Nivell

a l'altra banda	Enllà
a l'altra part de món	Lluny
a l'altra porta, que aquesta no s'obre	Denegar
a l'altre cap de món	Lluny
a l'altre dia	Endemà
a l'altura de	Categoria Indret
a l'ample	Desplegat
a l'antiga	Tradicionalment
a l'antigalla	Tradicionalment
a l'antigor	Antigament Tradicionalment
a l'arbitri (d'algú)	Voluntat
a l'ast	Rostit
a l'atac	Crit
a l'atenció (d'algú)	Adreçant-se Atenció
a l'atzar	Aleatòriament Despreocupadament
a l'aurora	Alba
a l'avançada	Avançat
a l'avançada de	Innovador
a l'avantguarda de	Capdavanter
a l'aventura	Arriscadament
a l'edat caduca	Vellesa
a l'edat setena	Vellesa
a l'efecte de	Considerant Finalitat
a l'empara de	Emparant-se Segons
a l'empèl	Desensellat
a l'encontre	Buscant Escoment
a l'encop	Alhora Simultàniament
a l'endeví	Atzar
a l'endret de	Enfront
a l'enfora de	Excepte
a l'engròs	Detalladament Majorista
a l'ensec	Sec Sobradament
a l'ensurada	Surant
a l'entorn de	Entorn
a l'entrant (d'algun lloc)	Entrada
a l'entrant (d'algun temps)	Començament
a l'entrellum	Lluny
a l'entrelluu	Lluny
a l'escalf de	Caliu
a l'esgarriada	Dispersament
a l'espera de	Esperant

a l'esquena	Supportant
a l'estaca	Obligat Sotmès
a l'estil de	Estil Semblant
a l'excés	Excessivament
a l'exterior	Estranger
a l'extrem (de fer alguna cosa)	Límit
a l'extrem més alt de	Súmmum
a l'igual	Incredulitat
a l'igual de	Com
a l'inici de	Començament
a l'inrevés	Revés
a l'instant	Immediatament
a l'ombra	Amagant-se Empresonat Protegit Secretament
a l'ordre (d'algú)	Titular
a l'ordre del dia	Freqüent
a l'origen de	Començament
a l'orsa	Adversament Orsant
a l'últim	Finalment
a l'última moda	Modern
a l'un costat i a l'altre (d'algun lloc)	Arreu
a l'una	Avenint-se Conjuntament Simultàniament
a l'ungla	Literalment
a l'uníson	Acord Simultàniament Unànimement Uníson
a la babalà	Irreflexivament
a la baixa	Abaratint-se
a la balança	Pendent
a la baldor	Abundosament
a la bestreta	Anticipadament
a la biorxa	Malament
a la bona de Déu	Descuradament Despreocupadament
a la brasa	Cocció
a la brava	Barroerament
a la caiguda de la fulla	Tardor
a la caiguda del dia	Capvespre
a la caiguda del sol	Capvespre
a la callada	Amainat Calladament
a la cara	Manifestament Presència
a la carrera	Corrents

a la clara	Manifestament Obertament
a la claror (d'alguna cosa)	Claror
a la cua de	Ressagat Últim
a la curta o a la llarga	Indefectiblement
a la darrerria de	Fi (f.)
a la defensiva	Previngut
a la desbandada	Dispersant-se
a la descarada	Descaradament
a la descoberta	Descaradament
a la descoberta de	Explorant
a la descosida	Irreflexivament
a la desesperada	Desesperadament Esforçadament
a la desfeta	Impetuosament
a la destapada	Obertament
a la disposició (d'algú)	Disposició
a la faç (d'algú)	Presència
a la faç del món	Públicament
a la fi	Finalment
a la fi del món	Lluny
a la flor de l'edat	Joventut
a la flor de la joventut	Joventut
a la flor de la vida	Joventut Vital
a la fresca	Fresca
a la funerala	Posició
a la gatxoneta	Assegut
a la geneta	Muntat
a la glòria	Feliç
a la grega	Desordenadament
a la guerxa	Tortament
a la impensada	Inesperadament
a la intempèrie	Intempèrie
a la llarga	Futur
a la lletra	Exactament Literalment
a la lleugera	Irreflexivament Precipitadament
a la llosa	Cocció
a la llunyania	Lluny
a la manera de	Estil
a la meitat	Inacabat
a la meitat de	Meitat
a la menuda	Menudista
a la mercè de	Voluntat
a la millor	Potser
a la mínima	Immediatesa
a la mínima de canto	Immediatesa
a la mínima expressió	Mínim
a la misèria	Empobrit

a la moda	Modern
a la moda de	Manera
a la moderna	Modernament
a la nostrada	Tradicionalment
a la par	Cotització
	Igual
a la penombra	Anònim
	Fosc
a la percaça de	Perseguint
a la perfecció	Perfectament
a la petarrellada	Cocció
a la planxa	Cocció
a la plena	Abundosament
	Plenitud
a la pràctica	Pràcticament
a la primavera de	
la vida	Joventut
a la primera	Intent
a la primera paraula	Començament
a la primeria de	Inicialment
a la quieta	Secretament
	Silenciosament
a la quinta forca	Lluny
a la quinta punyeta	Lluny
a la raseta	Ple
a la ratlla de	Aproximadament
	Límit
a la recerca de	Buscant
a la recíproca	Recíprocament
a la regalada	Còmodament
	Regaladament
a la reressaga	Últim
a la reversa	Revés
a la rodó	Entorn
a la segura	Segurament
a la serena	Intempèrie
a la seva manera	Manera
	Tarannà
a la sorda	Silenciosament
	Sordament
a la sordina	Fluix
a la sort	Sortejant
a la sortida del sol	Albada
a la torera	Irreflexivament
a la torta	Tortament
a la traça	Probablement
a la vegada	Alhora
	Simultàniament
	Vegada
a la vela	Corrents
	Velejant
a la ventura	Despreocupadament
	Errant
	Vagant

a la vista (d'algú)	Clarament
	Cobrable
	Evident
	Públicament
	Visible
	Vista
a la volença (d'algú)	Disposició
a la vora de	Aproximadament
	Prop
a la xamberga	Irreflexivament
a la xirinxina	Cavalcat
a la xisclera	Tortament
a les acaballes de	Final
a les barbes	
(d'algú)	Davant
a les beceroles	Principiant
a les bones	Amistosament
a les calendes gregues	Mai
a les dents i ulls	
(d'algú)	Presència
a les envistes	
(d'algun lloc)	Prop
a les fosques	Fosc
a les males	Barallant-se
	Hostilment
a les més veus	Majoria
a les negres de nit	Nit
a les ordres (d'algú)	Disposició
	Ordre
a les palpentès	Desorientat
	Talpejant
a les petites	Matinada
a les portes de	Entrada
	Prop
a les portes de la mort	Moribund
a les primeres de canvi	Sobtadament
a les quaranta	Tard
a les quimbambes	Remot
a les quinze	Tard
a les rerialles de	Acabament
a les sotges	Dissimuladament
a les talúries	Tard
a les tantes	Tard
a les totes	Intensament
a l'hivern de la vida	Vellesa
a l'hora	Puntualment
a l'hora del porc	Tard
a l'hostal de l'estrella	Intempèrie
a llaor (d'algú)	Lloant
a llarg terme	Futur
a llarg termini	Futur
a llarg tret	Després
a llarga distància	Lluny
a lloguer	Lloguer

a lloure	Capriciosament Granel Lliurement Pesant	a mig fer	Desenvolupant-se Inacabat
a llunes	Irregularment	a mig gas	Mitjanament
a mà	Manualment Prop	a migdia	Migdia
a mà alçada	Pols Votant	a milers	Quantitat
a mà armada	Violentament	a miques	Lentament Trencat
a mà dreta	Dret (adj.)	a mitges	Imperfectament Mitjanament Repartint-se
a mà esquerra	Esquerre	a mitges costures	Inacabat
a mal so	Enutjosament Malament	a mitja llum	Penombrós
a mala mort	Violentament	a mitja màquina	Parcialment
a males penes	Difícilment	a mitja marxa	Mitjanament
a manats	Molt	a mitjà terme	Futur
a manca de	Mancant	a mitjà termini	Futur
a manera de	Forma	a mitja veu	Fluix
a mans besades	Volentersament	a mitjan	Mitjan
a mans juntes	Pregant	a mitjanit	Mitjanit
a mans plenes	Generosament	a mort	Intensament Mort (f.)
a mans salves	Impunement	a muntó	Molt
a mansalva	Abundosament Impunement Intensament	a munts	Molt
a manta	Intensament Molt	a nit closa	Nit
a màquina	Mecànicament	a nivell de	Alçada Anivellat Categoria
a marxés forçades	Apressadament	a nom (d'algú)	Pertinença
a mata-degolla	Exageradament Implacablement Matant	a onades	Grup
a meitat de preu	Rebaixat	a opinió (d'algú)	Parer
a menys que	Impediment	a pa i aigua	Dejuni Empobrit
a meravella	Bé (adv.) Meravellosament	a pagès	Rural
a més córrer	Apressadament Corrents	a palades	Abundament
a més de	Adicionalment Demés	a palletes	Atzar
a més força	Violentament	a palp	Talpejant
a més no poder	Massa	a palpés	Talpejant
a mesura que	Mentre	a palpons	Talpejant
a mi m'ho explicaràs	Sabedor	a pams	Lentament
a mida	Escaient	a parells o senars	Atzar
a mig	Començat Meitat Merescut Mitjan	a parer (d'algú)	Opinió
a mig aire (d'alguna cosa)	Alçària	a part	Excepcional Separadament
a mig camí (d'alguna cosa)	Inacabat	a part de	Adicionalment Exceptuant
		a partir d'ara	Futur
		a partir de	Des
		a parts	Repartidament
		a parts iguals	Proporcionalment
		a pas de bou	Lentament
		a pas de càrrega	Ràpidament
		a pas de formiga	Lentament
		a pas de frare convidat	Ràpidament

a pas de tortuga	Lentament
a pas lleuger	Ràpidament
a passes comptades	Lentament
a passos de gegant	Progressant
	Ràpidament
a patolls	Confusament
	Desordenadament
a pèl	Desensellat
	Despullat
	Direcció
a pèl i a repèl	Completament
a penes	Quasi
	Seguidament
a perpetuïtat	Sempre
a pes	Pesant
a pes d'or	Car (adj.)
a pes de braços	Portant
a pesar de	Malgrat
a petició (d'algú)	Demanda
a peu	Caminant
a peu coix	Coixejant
a peu de gat	Cautelosament
a peu de pàgina	Pàgina
a peu descalç	Descalç
a peu dret	Dempeus
a peu ferm	Decididament
a peu nu	Descalç
a peu pla	Anivellat
a peu sec	Sec
a peus junts	Absolutament
a pic	Pendent
	Verticalment
a pic de mall	Atapeït
a piles	Molt
a pinyó fix	Obstinadament
a pit descobert	Desprotegit
	Obertament
a plaer	Còmodament
	Lentament
	Plaentment
	Regaladament
a ple	Completament
a ple aire	Intempèrie
a ple dia	Dia
a ple migjorn	Dia
a plec de braç	Portant
a plena llum	Clarament
	Evident
a plena nit	Nit
a plena satisfacció	Satisfactoriament
a plena veu	Cridant
a plens pulmons	Intensament
a pler	Volentersament
a pleret	Lentament

a plom	Verticalment
a poc a poc	Calma
	Gradualment
	Lentament
a poc a poc i bona lletra	Reflexivament
a poc d'espai	Després
	Immediatament
a poc estant	Aviat
a poc instant de	Immediatament
a pols	Obtenir
	Seguretat
	Sostenint
a poqueta de nit	Vespre
a porta oberta	Públicament
a porta tancada	Privadament
a portell	Distribució
a posta	Deliberadament
	Expressament
a posta de sol	Capvespre
a pota	Caminant
a prec (d'algú)	Demanda
a preu d'or	Car (adj.)
a preu de	Mitjançant
a preu fet	Preufet
a preu fix	Preu
a prim son	Dormint
a primera hora	Aviat
a primera línia	Capdavant
	Front
a primera línia de mar	Marítim
a primera vista	Intuitivament
a principi de	Inici
a prop de	Prop
a proporció de	Proporcionalment
a propòsit	Expressament
	Oportunament
a propòsit de	Ocasió
	Referent
a prorrata	Proporcionalment
a prova	Equipat
	Preparat
	Provisional
a prova de	Resistent
a prova de bomba	Resistent
	Sòlid
a pulmó lliure	Bussejant
a punt	Oportunament
	Prest
a punt d'orgue	Preparat
a punt (de fer alguna cosa)	Imminentment
	Quasi
a punt de marxa	Preparat
a punt de neu	Batut
a punt de pastora mia	Preparat

a punt de solfa	Bé (adv.) Preparat	a requesta (d'algú)	Demanda
a punta d'alba	Alba Clarejant	a reserva de	Condicionat
a punta de dia	Alba	a reveure	Comiat
a punta de sol	Alba	a risc de	Arriscant-se
a punta pala	Abundosament Intensament	a ròssec	Arrossegant
a puntades de peu	Malvenut	a rossegons	Arrossegant-se
a qualsevol preu	Barat Decididament	a rotlle	Sotmès
a quatre mans	Conjuntament	a rua feta	Agrupat
a quatre passes de	Prop	a rues	Agrupat
a quatre ulls	Privadament Sol (adj.)	a sabuda (d'algú)	Coneixement
a quatre vents	Aïllat	a sac	Bruscament
a ració	Racionat	a salt de garsa	Teulada
a ràfegues	Intermitentment	a salts i a bots	Precipitadament
a raig	Bruscament Ininterropudament Molt Rajant	a salva fe	Prometença
a raig de bot	Abundosament	a sang	Gravat
a raig fet	Abundantment Contínuament	a sang calenta	Impulsivament
a raig i roll	Copiosament	a sang freda	Desapassionadament
a rajaploma	Improvisadament	a sang i a foc	Cruentament
a rampells	Capritxosament Sobtadament	a semblança de	Semblant
a rampeu de	Prop	a senalles	Abundosament
a ranvespre	Vespre	a seques	Catègòricament Secament
a raó de	Proporcionalment	a simple vista	Vista
a rapis	Competint	a so de bernoí	Despreocupadament
a ras de	Anivellat	a so de bombo i platerets	Ostensiblement
a ras de terra	Rasant	a so de campanes	Públicament
a ratlla	Dominar Resistent	a so de tabals	Sorollosament
a ratxes	Ratxosament	a so de trompeta	Divulgant Públicament
a rauxes	Arrauxadament	a sobre	Demés
a rebolcons	Rebolcant-se	a sobre de	Damunt
a recer de	Protegit	a sobrevent	Vent
a recules	Reculant	a sol alt	Matí
a reculons	Reculant	a sol baix	Capvespre
a redós de	Protegit	a sol colgant	Posta
a redossa	Empresonat	a sol colgat	Capvespre
a redossa de	Protegit	a sol i a vent	Intempèrie
a règim	Règim	a sol i serena	Intempèrie
a regna solta	Desenfrenadament Lliurement	a sol ixent	Albada
a rem i vela	Ràpidament	a sol ponent	Posta
a rem	Remant	a sol post	Capvespre
a repèl	Contrapèl Desgrat	a soldada	Llogat
a requeriment (d'algú)	Demanda	a soles	Privadament Sol (adj.)
		a soleta de mitja	Descalç
		a sollicitud (d'algú)	Demanda
		a soplug	Emparat
		a sota de	Davall
		a sota preu	Barat
		a sota veu	Fluix
		a sou	Llogat
		a sou fix	Llogat
		a súplica (d'algú)	Demanda
		a tall de	Com

a taló	Caminant	a tot vent	Arreu
a tasca	Preu		Ràpidament
a tast	Degustació	a tota brida	Ràpidament
a tatx	Tastant	a tota castanya	Veloçment
a taula	Taula	a tota esdevinença	Indefectiblement
a temporades	Periòdicament	a tota hora	Sempre
a temps	Oportunament	a tota hòstia	Veloçment
	Temporalment	a tota la voluntat (d'algú)	Disponible
a temps millor	Moment	a tota llet	Ràpidament
	Oportunament	a tota màquina	Esforçant-se
a tentipotenti	Abundosament		Potència
	Massa		Veloçment
a tercers	Assegurança	a tota marxa	Ràpidament
a termes	Crèdit	a tota merda	Intensament
	Termini		So
a terminis	Crèdit		Veloçment
a terrelló	Prestació	a tota pàgina	Periòdic
a tesa	Extensament	a tota pastilla	Intensament
	Ininterrompudament		So
a tir	Atacable		Veloçment
	Prop	a tota vela	Corrents
a títol de	Qualitat		Navegant
a toc d'esquella	Puntualment	a tota velocitat	Veloçment
a toc d'oració	Capvespre	a totes passades	Indefectiblement
a toc de campana	Puntualment	a traïció	Traïció
a toc de corneta	Puntualment	a través de	Mitjançant
a tocar (d'algun lloc)	Prop		Travessant
a tombar (d'algun lloc)	Girant	a trenc d'alba	Alba
a tombarelles	Rodolant	a trenc d'onades	Costa
a tongades	Intermitentment	a trenc de dia	Alba
a tornajornals	Bescanviat	a trencajunts	Trencajunts
	Recíprocament	a tres quarts de quinze	Desordenat
a tort	Injustament		Tard
a tort i a dret	Arreu	a tret	Assequible
	Irreflexivament	a tret de canó	Arran
a tort i a través	Desatentament	a trompons	Abundosament
a tot arreu	Arreu		Sobtdament
a tot córrer	Apressadament	a trossos	Malbé
	Corrents	a ull	Aproximadament
a tot dir	Extremament		Vigilat
a tot drap	Abundosament	a ull nu	Vista
	Intensament	a ulls clucs	Confiadament
	So		Fàcilment
	Veloçment	a ulls veients	Irreflexivament
a tot estar	Permanent	a última hora	Manifestament
a tot estirar	Màxim		Finalment
a tot estrop	Freqüentment		Tard
	Ràpidament	a última instància	Finalment
a tot gas	Ràpidament	a ultrança	Exageradament
a tot past	Habitualment		Extremament
a tot preu	Incondicionalment	a un preu irrisori	Barat
a tot rem	Veloçment	a un preu llençat	Barat
a tot risc	Assegurança	a un temps	Simultàniament
a tot tardar	Màxim	a un tomb de dau de	Gairebé

a una altra porta, en donen dos	Denegar
a una veu	Simultàniament Unànimement
a vegades	Ocasionalment
a vela plena	Navegant
a veure	Aclariment
a veus	Cantant (v. tr.)
a veus plenes	Conegut
a vici	Intencionadament
a vil preu	Barat
a violari	Vitalíciament
a vista d'ocell	Elevat
a viva força	Violentament
a voluntat (d'algú)	Voluntàriament
a xanco i manco	Tothom
abaixar calces	Retre's
abaixar el cap	Avergonyir-se Obeir Resignar-se
abaixar el diapasó	Modest Parlar
abaixar el front	Avergonyir-se
abaixar el to	Parlar
abaixar els ulls	Mirar
abaixar la cresta	Descoratjar-se
abaixar la veu	Parlar
abaixar les armes	Reconciliar-se
abaixar veles	Cedir Moderar-se
abaixar-li els fums (a algú)	Refrenar
abandonar la bandera	Desertar
abans de gaire	Aviat
abans de res	Primerament
abans de tot	Primerament
abans d'hora	Anticipadament
abans-d'ahir	Passat
abans-d'ahir l'altre	Passat
abastar lluny	Poderós
abatre bandera	Cedir
abatre el joc	Mostrar
abatre les cartes	Mostrar Revelar
abellir-se-li el cor (a algú)	Abellir-se
abillar-la	Adinerat
ablanir (algú) com la cera	Emocionar
abocar el carro	Renyar
abocar tot el cabàs (a alguna cosa)	Arriscar-se Excedir-se
abocar-ho tot	Desfogar-se
abrandar el foc	Encendre
abrandar l'incendi	Encendre
abric tres quarts	Abric
abrigar-se amb capa d'altri	Responsabilitzar
acabar amb sol	Acabar

acabar com el rosari de l'aurora	Fracassar
acabar com l'aigua a les figues	Fracassar
acabar el motlle	Acabar
acabar el pa primer que la talent	Afamat
acabar els anissos	Arruïnar-se
acabar els calés	Despacienciar
acabar els torrons	Arruïnar-se Despacienciar
acabar en aigua de figues	Fallir Fracassar
acabar en punta	Empitjorar
acabar la corda	Aturar-se Callar
acabar la festa en pau	Apaivagar
acabar la paciència	Impacienciar-se
acabar primer el pa que la gana	Cobejar
acabar-se la candela	Acabar
acabar-se-li la corda (a algú)	Impacienciar-se
acabar-les (a algú)	Assotar
acció de gràcies	Agraïment
acció directa	Enfrontament
ací caic i allà m'alce	Difícilment
ací em cau, allà em penja	Descurosament
ací i allà (d'algun lloc)	Arreu
aclarir-se el cel	Asserenar-se Desennuvolar-se
aclarir-se el coll	Desenrogallar-se
aclarir-se el temps	Asserenar-se
aclarir-se la veu	Desenrogallar-se
aclucar els ulls	Dormir Morir
aclucar-se d'ulls	Desentendre's
acollir-se a sagrat	Refugiar-se
acompanyar (algú) en el sentiment	Afligit Condoldre's
acopar el bec	Callar
acostar-se al sol que més escalfa	Aprofitar-se
acostar-s'hi	Encertar
acostumar-se a la bona taula	Sibarita
acte carnal	Coit
acte conjugal	Coit
acte reflex	Reflex
acte sacramental	Representació Teatre
acte sexual	Coit
actor social	Agent
adaptar (alguna cosa) al llit de Procrustes	Adaptar
adés...adés	Alternativament Contínuament Vegada
adormir-se sobre els llorers	Estacionar-se
adormir-se-li les sangs (a algú)	Decandir-se

adreçar la paraula (a algú)	Adreçar-se Parlar
advocat del diable	Defensor
afaiçonar un càntir	Exagerar
afaitar els diners (a algú)	Robar
afalagar l'oida (a algú)	Afalagar
afanyar-se la vida	Guanyar
afarta'm i digue'm moro	Indiferent
afartar-se com un porc	Sobremenjar
afegir llenya al foc	Excitar
afegir-hi salsa	Exagerar
afer d'honor	Duel
aferrar-se d'un gla	Aferrar-se
afinar el tret	Encertar
afinar els instruments	Preparar-se
afinar-li la tela (a algú)	Conèixer
afitorar (algú) amb els ulls	Mirar
afluixar els cordons	Pagar
afluixar l'armilla	Pagar
afluixar la bossa	Gastar Pagar
afluixar la corda	Cedir
afluixar la llengua	Indiscreció
afluixar la moma	Pagar
afluixar la mosca	Pagar
afluixar les regnes	Cedir
afluixar-se de molles	Petar-se
afluixar-se-li les femelles (a algú)	Descoratjar-se
agafar (alguna cosa) a bon any	Acceptar
agafar ales	Animar-se Independitzar-se
agafar (algú) amb els pixats en el ventre	Sorprendre
agafar (alguna cosa) amb pincès	Curar
agafar cagalló	Espantar-se
agafar cagarines	Témer
agafar el bou per les banyes	Afrontar
agafar el camí de la porta	Anar-se'n
agafar el farcell	Anar-se'n
agafar el pallet i les eines	Anar-se'n
agafar el peix per la cua	Obtenir
agafar el portant	Anar-se'n
agafar el rave per les fulles	Exagerar Malinterpretar
agafar el son	Adormir-se
agafar el to	Entonar
agafar els trapeus	Anar-se'n
agafar els trastets	Anar-se'n
agafar els trepants	Anar-se'n
agafar (algú) en pilotes	Sorprendre
agafar fums	Altivar-se
agafar la figa pel capoll	Exagerar
agafar la porta	Anar-se'n

agafar la taba	Parlar
agafar la verba	Parlar
agafar la via en pas	Anar-se'n
agafar les armes	Lluitar
agafar peix	Aconseguir Aprofitar-se
agafar (algú) pel coll	Dominar
agafar (alguna cosa) pel costat que crema	Malinterpretar
agafar (algú) pel mot	Comprometre
agafar (alguna cosa) pels cabells	Forçar
agafar (alguna cosa) per la punta dels cabells	Forçar
agafar (alguna cosa) per la punta que crema	Malinterpretar
agafar pit	Encoratjar-se
agafar puces	Embriagar-se
agafar un gat	Embriagar-se
agafar un moix	Embriagar-se
agafar un pet	Embriagar-se
agafar una bufà	Embriagar-se
agafar una mantellina	Embriagar-se
agafar una merda	Embriagar-se
agafar una merla	Emborratxar-se
agafar una mona	Embriagar-se
agafar una paperina	Embriagar-se
agafar una pinya	Embriagar-se
agafar una pítima	Embriagar-se
agafar una sólera	Embriagar-se
agafar una trompa	Embriagar-se
agafar una turca	Embriagar-se
agafar unes bones mosques	Embriagar-se
agafar volada	Significatiu
agafar-la per	Aficionar-se
agafar-li fort (per algú o alguna cosa, a algú)	Aficionar-se
agafar-se (alguna cosa) a la brava	Aplicar-se
agafar-se (alguna cosa) a la tremenda	Aplicar-se
agafar-se (alguna cosa) a la valenta	Aplicar-se Ofendre's
agafar-se amb un ham (en alguna cosa)	Agradar
agafar-se els dits	Perjudicat
agafar-se fort	Prevenir-se
agafar-se les coses tal com vénen	Acceptar
agafat amb pincès	Inconsistent
agarrat a la seva	Obstinat
agradar-li el bacallà (a algú)	Obscè
agradar-li el suc de llençol (a algú)	Dormidor

agradar-li els bons bocins		aixecament de cadàver	Resolució
(a algú)	Sibarita	aixecar el cadàver	Retirar
agradar-li la bona taula (a algú)	Sibarita	aixecar el camp	Anar-se'n
aguantar el cop	Suportar		Desistir
aguantar el punt	Perseverar	aixecar el colze	Beure
aguantar el tipus	Perseverar		Embragar-se
aguantar el xàfec	Suportar	aixecar el vent	Ventar
aguantar l'espelma	Vigilar	aixecar el vol	Desaparèixer
aguantar la capa	Encobrir		Envolar-se
	Vigilar	aixecar l'ànim (a algú)	Animar
aguantar la paraula	Complir	aixecar la camisa (a algú)	Embacinar
aguantar la paret	Recolzar-se		Enganyar
aguantar la porra	Endurar	aixecar la llebre	Advertir
	Suportar		Sospita
aguantar les tenes	Perseverar		Suggerir
aguantar una capa	Escoltar	aixecar la moral (a algú)	Animar
aguantar-se l'alè	Apnea	aixecar la ullera	Atendre
	Respirar		Beure
aguantar-se per miracle	Decaigut	aixecar la veu	Cridar
aguantar-se per un fil	Inestable		Insolentar-se
aguantar-se per un pèl	Inestable	aixecar la polseguera	Polèmic
agulla d'estendre	Pinça		Provocar
ai cabàs	Sorpresa		Suscitar
ai festa	Goig	aixecar un pla	Traçar
ai las	Lament	aixecar una tempesta	Ploure
ai mare	Enuig		Tempestar
	Sorpresa	aixecar-se de taula	Desentaular-se
ai Senyor! Tanta roba i tan		aixecar-se el dia	Asserenar-se
poc sabó	Molèstia	aixecar-se el teló	Començar
aigua baixant	Avall	aixecar-se el temps	Asserenar-se
aigua d'olor	Perfum	aixecar-se vent	Ventejar
aigua de bledes	Cafè	així així	Mitjanament
aigua de castanyes	Cafè	així caiguessin frares caputxins	
aigua de colònia	Colònia	de bronze	Maledicció
aigua de sang	Aigua	així com	Manera
aigua del Carme	Aigua		Oposició
aigua fresca	Incredulitat		També
aigua morta	Estanc	així com aixà	Manera
aigua oxigenada	Aigua	així com així	Descuradament
aigua viva	Corrent		Indefectiblement
aigualir la festa (a algú)	Disgustar	així doncs	Conseqüència
	Esguerrar	així i aixà	Manera
aigües moixes	Aigua	així i així	Manera
aire condicionat	Condicionador	així mateix	Demés
aire, que vol dir vent	Despatxar		També
airejar les idees	Renovar-se	així o aixà	Manera
aires de grandesa	Ostentació	així que	Conseqüentment
aires de suficiència	Supèrbia		Immediatament
aís i uis	Queixa	així rebentí	Menyspreu
aixafar merda	Dissortat	així sia	Desig
aixafar-li la guitarra (a algú)	Desbaratar	això és	Aclariment
	Destorbar	això és un fart de res	Insignificant
aixafat com una coca	Aixafat		
	Esclafat		

això i això	Això
això i allò	Això
això i allò i allò altre	Això
això i no res, és el mateix	Insignificant
això i no res, tot és u	Insignificant
això mateix	Exactament
això no és viure	Angúnia
ajeure-s'hi	Esforçar-se
ajocar-se aviat com les gallines	Ajocar-se
ajudar (algú) a portar el feix	Ajudar
ajudar (algú) a portar la creu	Ajudar
	Compartir
ajuntar les mans	Pregar
	Suplicar
ajupir l'esquena	Cedir
al baix	Mínim
al bany maria	Bulliment
	Cocció
al be	Cavalcat
al biaix	Obliquament
al bo de	Culminant
al caient de	Tard
al caient del sol	Capvespre
al caire de l'abisme	Desatès
al caliu	Cocció
al caliu de	Empara
al cant del gall	Alba
al cap (d'alguns temps)	Després
al cap darrer	Després
	Finalment
al cap del carrer	Acabament
al cap i a l'últim	Finalment
al cap i a la fi	Finalment
al capdamunt de	Capdamunt
	Extrem
al capdavall	Finalment
	Tanmateix
al capdavall de	Extrem
al capdavant de	Dirigint
al capvespre	Capvespre
al cel	Feliç
al cel lo vegem	Difunt
al cel sia	Mort (adj.)
al cim de	Dalt
	Damunt
	Superior
al collir les figues ens veurem	Pendent
al començament de	Inicialment
al comptat	Diner
al contrari	Contràriament
al contrari de	Contràriament
al corrent	Actualitzat
	Assabentat
	Informat

al costat de	Comparant
	Prop
	També
al darrere (d'algú)	Amagant-se
	Darrere
al darrere de	Seguidament
al davant de	Davant
	Dirigint
al deçà de	Deçà
al dedins de	Interior
al defora (d'algun lloc)	Fora
al dellà (d'algun lloc)	Lluny
al descobert	Intempèrie
al després-dinar	Sesta
	Tarda
al dessobre de	Damunt
al dessota de	Sota
al detall	Detallista
al devora de	Prop
al dia	Actualitzat
	Informat
	Puntualment
al dit efecte	Considerant
al dret	Cara
al fil del dia	Dia
al final de	Finalment
al fons d'un pou	Amagat
al fons de	Pregon
	Profund
al fort de	Culminant
al front de	Dirigint
al gairó	Obliquament
	Tort
al gall cantant	Alba
al galop	Galopant
al girant (d'algun lloc)	Prop
	Tombant
al grat (d'algú)	Gust
al llarg	Longitudinalment
al llarg de	Durant
al llevant de taula	Acabament
al llindar de	Prop
al llit de mort	Morint-se
al lloc (d'algú)	Situació
al lluny	Lluny
al lluny del lluny	Lluny
al major	Majorista
al manar (d'algú)	Disposició
	Ordre
al marge de	Desvinculat
	Independentment
al mateix temps	Alhora
	Conjuntament
	Simultàniament

al màxim	Súmmum	al sol de migdia	Públicament
al més aviat	Aviat	al sol eixit	Albada
al més aviat possible	Aviat	al temps d'alçar Déu	Moment
al més tard	Tard	al temps de dir Jesús	Moment
al meu entendre	Opinió	al temps que les bèsties parlaven	Antigament
al mig de	Centre Mig	al tombant (d'algun lloc)	Prop Tombant
al millor de	Culminant	al tombant (d'algun moment)	Moment
al moment	Immediatament	al trot	Trotant
al moment (de fer alguna cosa)	Quan	al viu	Clarament
al natural	Natural	al vol	Casualment Copsant Volant
al pas de	Passant	al volt de	Voltant
al peu de	Base Prop	al voltant de	Entorn Referent
al peu de la lletra	Exactament Literalment Textualment	ala de pendent	Planador
al peu del canó	Perseverant Preparat	ala delta	Planador
al pic de	Mig	albada general	Cercavila
al pinacle (d'alguna cosa)	Apogeu	alça, Manela	Desacord Sorpresa
al ple de	Culminant	alçar bandera	Aixecar-se
al portador	Personal	alçar Déu	Consagrar
al present	Actualment	alçar el cap	Animar-se Millorar Prosperar Ressuscitar
al primer foscant	Capvespre	alçar el cor	Sensibilitzar
al primer llustre	Alba	alçar el Cristo	Cridar
al principi de	Inicialment	alçar el diapasó	Cridar Exigir Vanitós
al punt	Adequat Just (adv.) Puntualment	alçar el dit	Demandar
al punt (d'algun moment)	Exactament	alçar el setge	Desassetjar
al punt de dalt	Súmmum	alçar el ventrell (a algú)	Preocupar
al punt (de fer alguna cosa)	Extrem	alçar els ulls	Mirar
al punt dolç	Moment	alçar (algú) en sedició	Revoltar
al ras	Aproximadament Intempèrie	alçar es cul	Enfadar-se
al respecte de	Comparant	alçar la caça	Alertar Rastrejar
al revés	Girat Invers	alçar la casa a l'aire	Baladrejar
al revés de	Contràriament	alçar la cresta	Encoratjar-se Envanir-se Insolentar-se Rebel·lar-se
al rodó	Entorn	alçar la mà (a algú)	Amenaçar
al rompent de l'alba	Alba	alçar la veu a favor de	Defensar Intercedir
al servei de	Llogat Servint	alçar les mans al cel	Implorar
al setè cel	Feliç	alçar veles	Acomiadar-se Anar-se'n
al seu dia	Oportunament Temps	alçar-se el dia	Clarejar
al seu dir	Parer	alçar-se en armes	Revoltar-se
al seu grat	Lliurement		
al seu moment	Oportunament		
al seu temps	Oportunament		
al seu torn	Separadament Successivament		
al sol	Assolellat		

alegrar la vista (a algú)	Bonic
alegre com un gínjol	Alegre
alegre com un picarol	Alegre
alegre com un pinsà	Alegre
alegre com unes castanyoles	Alegre
alenar pes cul (d'algú)	Mitjançar
alerta mosques	Advertiment
allà d'enllà (d'algun lloc)	Allà
allà dellà (d'algun lloc)	Allà
allà on Jesucrist va perdre l'espardenya	Lluny
allà on sant Pere va perdre l'espardenya	Lluny
allà va, que trona	Precipitadament
allargar els cordons	Pagar
allargar la mà (a algú)	Ajudar Almoina Caritatiu Demanar Donar Saludar
allargar la processó	Allargar
allargar més el peu que la sabata	Extralimitar-se
allargar més els peus que els llençols	Malgastar
allargar-li els braços (a algú)	Acollir
allargar-se de paraules	Insultar-se
allèn de	Demés Enllà
allí enllà (d'algun lloc)	Lluny
allisar la roba	Planxar
allisar-se el cel	Ennuvolat-se
als afores (d'algun lloc)	Perímetre
als encontorns (d'algun lloc)	Afores
als environs (d'algun lloc)	Voltant
als nassos (d'algú)	Davant
als nostres dies	Actualment
als ulls (d'algú)	Parer
alt com un campanar	Alt
alt com un castell	Alt
alt com un gànguil	Alt Esprimatxat
alt com un paller	Alt
alt com un pi	Alt
alt com un pinco	Alt
alt com un sant Gem	Alt
alt com un sant Pau	Alt
alt com una girafa	Alt
alt com una perxa	Alt
alta fidelitat	So
alta mar	Forària Mar
alta societat	Aristocràcia

alta tensió	Tensió Voltatge
alta traïció	Delicte
altesa de mires	Ambició
alto el foc	Armistici
altra cosa	Diferent
altra feina hi ha	Desinterès Incredulitat No
altra vegada	Novament
altre que	Diferent
altre tant	Igual
altres tants	Igual Nombre
alts i baixos	Desigualtat Fluctuació
amagar el cap sota l'ala	Acovardir-se Desentendre's
amagar esqueses	Joc
amagar l'ou (a algú)	Enganyar
amagar ses ungles com es moixos	Dissimular
amagar-se els anys	Rejuvenir-se
amainar veles	Plegar
amansir la fam	Picar
amarar el vi	Aigualir
amarat de suor	Suat
amarg com el fel	Amarg
amb això	Mentrestant
amb aquest so l'enterraren	Prolongació
amb atenció	Atentament
amb bogeria	Desmesuradament
amb bon peu	Encertadament
amb bona cara	Afablement
amb bones paraules	Dissimuladament
amb caràcter de	Qualitat
amb càrrec a	Càrrec
amb cautela	Cautelosament
amb comoditat	Còmodament
amb comptagotes	Intermitentment Parcialment
amb compte	Vigilantment
amb coneixement de causa	Assabentat
amb deliri	Extremament
amb dents i ungles	Aferrissadament
amb destinació (a algun lloc)	Destinació
amb deteniment	Detingudament
amb domicili a	Adreça
amb el benentès que	Condicció
amb el cap alt	Altiu Dignament
amb el cap baix	Avergonyit Preocupat Trist

amb el cap cot	Avergonyit Preocupat Trist
amb el cap jup	Preocupat Trist
amb el cap sota l'ala	Acovardit Desanimat
amb el cavall de sant Francesc	Caminant
amb el coll dret	Orgullós
amb el cor a la mà	Confiadament Francament Honradament Sincerament
amb el front alt	Dignament
amb el lliri a la mà	Candorós
amb el menjar a la boca	Immediatament
amb el mos a la boca	Seguidament
amb el peu esquerre	Malament
amb el temps	Futur
amb els braços arromangats	Arromangat
amb els braços caiguts	Esmaperdut
amb els braços oberts	Afablement
amb els braços plegats	Gandulejant
amb els cinc sentits	Atentament
amb els peus	Malament
amb els trumfos a la mà	Seguretat
amb els ulls baixos	Preocupat
amb els ulls fora del cap	Horroritzat
amb els ulls negats	Plorós
amb els ulls tancats	Fàcilment
amb escriex	Sobradament
amb excés	Sobradament
amb força	Fortament
amb freqüència	Freqüentment
amb ganes	Intensament
amb gust	Delicadament
amb intenció	Expressament Intencionadament
amb justícia	Justament
amb l'ai al cor	Patint
amb l'ajuda de Déu	Desig
amb l'estómac buit	Dejú
amb l'excusa de	Pretext
amb la calma	Calmosament
amb la cua dreta	Altiu
amb la mà al pit	Sincerament
amb la popa primera	Endarrera Navegant
amb la rialla a la boca	Alegre
amb la roba de l'esquena	Desproveït
amb la roba que porta	Desproveït
amb la soga al coll	Perillant
amb les llàgrimes als ulls	Plorós

amb les mans a la pasta	Delinquent
amb les mans a les butxaques	Inactiu
amb les mans al cap	Desproveït Escarmentat Fracassat Perjudicat Pobre
amb les mans buides	Desproveït Fracassat Pobre
amb les mans darrere	Pobre
amb les mans llavades	Fàcilment
amb les mans netes	Fàcilment Fracassat
amb les mans plegades	Inactiu
amb les mans plenes	Satisfet
amb mà de mestre	Magistralment
amb mal peu	Desencertadament
amb mesura	Moderadament
amb mitges tintes	Divagant
amb molt de gust	Gustosament Volenterosament
amb motiu de	Motiu
amb paraules i amb l'exemple	Exemplar
amb parsimònia	Lentament
amb pèls i senyals	Detalladament
amb penes i treballs	Diffícilment
amb peus de plom	Cautament Prudentment
amb plena consciència	Deliberadament
amb poca cosa	Fàcilment
amb presses	Apressadament
amb propietat	Pròpiament
amb prou feines	Difícilment Quasi
amb punts i amb hores	Discontínuament
amb quatre gambades	Ràpidament
amb quatre pinzellades	Breument Esquemàticament
amb quatre queixalades	Ràpidament
amb que	Condicció
amb raó	Justificadament
amb referència a	Referent
amb relació a	Envers Referent Relativament
amb reserva	Confidencialment Depenent
amb reserves	Condicionalment
amb resolució	Resoludament
amb retard	Tard
amb segones de canvi	Hipòcritament
amb segones intencions	Hipòcritament
amb seguretat	Certament

amb seny de bèstia vella	Cautament Prudentment
amb so cavall d'en Cama i sa mula d'en Taló	Caminant
amb so cavall d'en Punta	Caminant
amb tant	Aleshores
amb temps	Anticipadament
amb tot	Malgrat
amb tot això	Endemés
amb tot el cor	Sincerament
amb tot el morro	Descaradament
amb tot i	Malgrat
amb tot i això	Malgrat
amb tota força	Poderosament
amb tota l'ordre	Perfectament
amb tota la boca	Obertament
amb totes les armes	Aferrissadament
amb tots els ets i uts	Detalladament Minuciosament
amb tots els quatre quartos	Completament
amb un aixec	Intent
amb un altre ai ne sortirem	Encoratjament
amb un pam de morros	Enfadat
amb un peu enlaire	Disposat Patint
amb una cama damunt l'altra	Regaladament
amb una esgarrapada	Instant Precipitadament Ràpidament
amb una grapada	Apressadament
amb una mà a la galta	Fàcilment
amb una mà al davant i una altra al darrere	Malparat Pobre
amb una mà lligada a l'esquena	Fàcilment
amb una mà sobre l'altra	Inactiu
amb una sabata i una espadenya	Precàriament
amb vida	Vivent
amb vista a	Preveient
ametlla queixalera	Ametlla
amic de baralles	Busca-raons
amic de donar	Generós
amidar-les (a algú)	Assotar
amidar-li l'esquena (a algú)	Apallissar
amo i senyor	Amo
amollar (alguna cosa) com els burros els pets	Abundància
amor cortès	Amor
amor lliure	Llibertat Promiscuïtat
amor platònic	Amor
amor propi	Autoestima Dignitat

amorós com una argelaga	Geniüt
amorós com una romeguera	Adust
amunt i avall	Arreu
anades i vingudes	Diligència
anants i vinents	Transeünt
anar a batzegades	Variable
anar a cal senyor Roca	Evacuar
anar a can Felip	Evacuar
anar a cercar foc	Apressar-se
anar a cercar les últimes raons	Aprofundir
anar a coca caliu	Miserable
anar a córrer-la	Divertir-se
anar a dies	Variable
anar a donar menjar a les puces	Dormir
anar a esclatabufetes	Atrafegat
anar a espai	Lentament
anar a espetegar (a algun lloc)	Arribar
anar a estonades	Variable
anar a estones	Variable
anar a fira	Engendrar
anar a fons	Aprofundir Naufragar
anar a guanys i a pèrdues	Compartir
anar a gustos	Discutible
anar a l'encaç (d'algú)	Esforçar-se Perseguir
anar a l'infern	Condemnar-se
anar a l'orsa	Decaure
anar a la banda	Inclinar-se
anar a la caça de	Cercar Sollicitar
anar a la deriva	Abandonat Desorientat Fluctuar
anar a la dula	Independent
anar a la fresca	Desabrigat Desvestit
anar a la fruita	Vendre
anar a la idea	Apressar-se
anar a la misèria	Arruïnar-se
anar a la part	Guanyar
anar a la prima	Pescar
anar a la ronsa	Lliurement
anar a la saga (d'alguna cosa)	Esforçar-se Percaçar Perseguir
anar a la segura	Segur
anar a la seva	Independent
anar a la seva bola	Independent
anar a la vela	Embriac
anar a la volta (d'algun lloc)	Dirigir-se Rumb
anar a les tres pedretes	Mudat
anar a l'hora	Funcionar

anar a llengües de la gent	Criticat Murmuració
anar a llunes	Llunàtic
anar a maig	Romeria
anar a mal	Empiïjorar
anar a mal borràs	Arruïnar-se Decaure Malmetre's
anar a mal viatge	Malmetre's
anar a malguany	Fallir
anar a manlleu	Manllevar
anar a matar la llúdriga	Emprendre
anar a menys	Decaure Disminuir Empobrir-se
anar a més	Prosperar
anar a missa	Indiscutible Irrefutable Missa
anar a missa a Roma	Faltar
anar a pagar el sastre	Evacuar
anar a pams	Concretar
anar a parar (a algun lloc)	Arribar
anar a petar (a algun lloc)	Arribar
anar a peu rossec	Arossegant
anar a pic	Enfonsar-se
anar a plaça	Comprar
anar a preu fet	Afanyar-se
anar a puja	Navegar
anar a ràfegues	Variable
anar a raig de càntir	Satisfactòriament
anar a rampells	Inconstant
anar a ratxes	Intermitent
anar a raure (a algun lloc)	Arribar
anar a rauxes	Variable
anar a redar	Barat
anar a rega	Disciplinat
anar a remolc (d'algú)	Dependre
anar a roba	Saquejar
anar a sa piqueta de sa sang	Perdre's
anar a sac	Saquejar
anar a sopar amb Déu	Morir-se
anar a sopar amb sant Pere	Morir-se
anar a temporades	Variable
anar a temps	Ritme
anar a tongades	Variable
anar a tope	Enfeinat Màxim
anar a tornajorns	Ajudar-se Revenjar-se
anar a tornes	Venjar-se
anar a totes	Màxim
anar a vendre safrà	Expulsat
anar aigua amunt	Millorar

anar aigua avall	Fracassar
anar al baix	Decaure
anar al botavant	Malmetre's
anar al cel	Salvar-se
anar al cel amb cotxe	Panxacontent
anar al clot	Morir
anar al davant (d'alguna cosa)	Encapçalar
anar al davant de	Avantatjar
anar al gra	Concretar
anar al pas	Caminar Marxar
anar al pèl	Escaure Oportú
anar al punt	Escaure
anar al safrà	Faltar
anar al seu aire	Independent
anar al sot	Morir
anar al tragí	Traginer
anar ala baixa	Dissortat
anar alerta	Atendre Previngut Vigilar
anar alís	Trist
anar als fets	Concretar
anar alta	Zel
anar amb el foc a la cua	Apressar-se
anar amb el roc a la faixa	Prevenir-se
anar amb el vestit d'Adam	Nu
anar amb el vestit d'Eva	Nu
anar amb els peus plans	Prevenir-se
anar amb embuts	Amagar Ocultar
anar amb es cap en es vent	Independent
anar amb ham	Hipòcrita
anar amb l'alforja al coll	Preparat
anar amb la panxa prima	Afamat
anar amb la pluja a l'esquena i la roba mullada	Patir
anar amb les calces ben cordades	Autosuficient
anar amb pell d'ovella	Hipòcrita
anar amb polsos reposats	Escrupolós
anar amb sabates de feltre	Cautelós
anar amb set ulls i set orelles	Vigilar
anar amb totes les veles al vent	Prosperar
anar amb un coet al cul	Ràpid
anar amb un pam de llengua fora	Fatigat
anar amb un pito al cul	Ràpid
anar amb una sabata i un esclop	Malforjat
anar amb una sabata i una espadenya	Deixat Malforjat
anar atrotinat	Malgirbat
anar avançat	Rellotge
anar bé	Encertar

anar blau	Pobre	anar de boig	Precipitar-se
anar cadascú pel seu camí	Dissentir	anar de bolina	Cenyir
anar cadascú pel seu costat	Separar-se		Navegar
anar cadascú pel seu vent	Separar-se	anar de bòlit	Atrafegat
anar cagant llets	Ràpid		Desesmat
anar calent	Apallissat		Irreflexiu
	Excitat		Precipitar-se
anar calent d'armilla	Ric	anar de borina	Divertir-se
anar calent d'orelles	Embriac	anar de caiguda	Decaure
anar calent de cap	Embriac	anar de calces	Evacuar
anar carregat amb bala	Escarrassar-se	anar de callada	Suposició
anar carregat de front	Infidelitat	anar de cambra	Evacuar
anar coa baixa	Desanimat	anar de càmping	Allotjar-se
anar com el rei porc	Brut	anar de cantó	Declinar
anar com un alarb	Malforjat		Tentinejar
anar com un canal	Dessagnar-se	anar de capa caiguda	Decaure
	Diarreic	anar de consell	Secretejar
	Escolar-se	anar de copes	Sortir
anar com un esperitat	Ràpid	anar de corcoll	Arruinar-se
anar com un gos perdut	Vagarejar		Caure
anar com un raig de càntir	Diarreic	anar de cos	Evacuar
anar com un trabuquet	Acomplir-se	anar de costelles	Caure
	Exacte	anar de cucurulla	Atrafegat
anar com una piotxa	Brut	anar de cul	Atrafegat
anar com una seda	Bé (adv.)	anar de cul al marge	Decaure
	Rutllar	anar de cul arreres	Regular
	Satisfactòriament	anar de cul de cul	Arrossegar-se
anar com unes debanadores	Agitar-se	anar de cul enrere	Decaure
anar conforme	Vestir (v. tr.)	anar de cul per terra	Decaure
anar content	Embriac	anar de dansaire	Bellugadís
anar cosit d'or	Ric	anar de farra	Divertir-se
anar cosit de bitllets	Ric		Menjar (v. tr.)
anar cua dreta	Content	anar de festa en festa com els donsaires d'Albal	Festiu
	Satisfet	anar de flor en flor	Inconstant
anar cul arrere	Empobrir-se	anar de gambirot	Desorientat
anar curt	Faltar		Tentinejar
	Vestir (v. tr.)	anar de glorificat a matines	Divagar
anar curt de calés	Pobre	anar de guais	Fanfarronejar
anar d'eixida	Zel	anar de la Seca a la Meca	Voltar
anar d'espai	Lentament	anar de mà en mà	Circular (v. intr.)
anar d'extrem a extrem	Canviar	anar de mal en pitjor	Decaure
anar d'Herodes a Pilat	Infructuós		Empitjorar
	Voltar	anar de mancada	Minvar
anar d'un extrem a l'altre	Canviar	anar de marxa	Divertir-se
anar darrere (d'algú)	Festejar	anar de mitges mosques	Begut
	Pretendre	anar de morros per terra	Caure
anar darrere (algú) com un gos	Perseguir	anar de mosca	Malintencionat
anar davant del vent	Eixerit	anar de mosques	Embriac
anar de baixa	Decaure	anar de parranda	Divertir-se
	Disminuir	anar de part	Parterejar
	Envellir	anar de plaga	Bromista
anar de bo	Vàlid	anar de poc	Faltar
anar de boca en boca	Comentar-se		Quasi
	Divulgar-se		

anar de pontifical	Mudat
anar de preguntes i respostes	Discutir
anar de prim	Faltar
	Quasi
anar de quatre	Caure
	Precipitar-se
anar de racó	Abandonat
anar de rebot	Barallar-se
anar de res	Faltar
	Poc
	Quasi
anar de ronda	Divertir-se
anar de trompis	Caure
	Ensopegar
anar de tronc	Divertir-se
anar de vega	Excursió
	Rondar
anar de ventre	Evacuar
anar de verbes	Xerrar
anar de volta i volta	Voltejar
anar deixat	Malgirbat
anar del pal (d'alguna cosa)	Comportar-se
anar d'hotel	Allotjar-se
anar dur	Restret
anar eixit	Zel
anar el carro pel pedregar	Fracassar
anar el pollastre (per a algú)	Despreocupar-se
anar en boca de tothom	Comentar-se
anar en cors	Corsari
anar en cos de camisa	Desabrigat
anar en dansa	Agitar-se
	Inquiet
	Realitzant-se
anar en doina	Mobilitzat
anar en mànigues de camisa	Desabrigat
anar en mar	Navegar
anar en orri	Desordenat
anar en popa	Navegar
	Prosperar
anar en popa rodó	Navegar
anar en revolt	Desencaminat
anar en roda	Abandonat
anar en vençó	Progressar
	Reeixir
anar endavant	Progressar
anar endreçat	Polit
anar errat de comptes	Equivocat
anar escanyat (d'alguna cosa)	Desproveït
anar escopetejat	Atrafegat
anar fent	Salutació
	Subsistir
anar flux d'armilla	Pobre
anar flux de ventre	Diarreic
anar folrat d'armilla	Adinerat

anar fora corda	Excitat
anar fora de camí	Desencaminat
	Desviat
anar fora de corda	Desassenyat
anar fort	Abundant
anar fort d'armilla	Ric
anar fort (en alguna cosa)	Excel·lir
anar granat	Ric
anar gros	Ric
anar i venir	Moure's
anar just (d'alguna cosa)	Insuficient
anar l'orgue malparat	Empitjorar
anar l'ull al bou	Malfiar-se
	Vigilar
anar la nata	Bé (adv.)
anar les sangs calentes	Excitació
anar les sangs remogudes	Excitació
anar llampat	Córrer
anar llarg	Durar
anar llatí	Diarreic
	Evacuar
	Rutllar
anar llençat	Barat
anar lleuger de roba	Desvestit
anar lluny	Progressar
	Prosperar
anar lluny d'osques	Equivocat
	Errat
anar mal dades	Complicar-se
anar malament (a algú)	Inadequat
	Inescaient
anar més camí	Apressar-se
anar mogut	Excitat
anar orella baix	Apocat
anar passant	Normalitat
anar passant i adorant	Trampejar
anar passat	Abusar
anar peix (d'alguna cosa)	Ignorant
anar pel camí	
(de fer alguna cosa)	Mancar
anar pel camí dret	Obrar
anar pel món	Vagar
anar per aquests mons de Déu	Vagar
	Voltar
anar per bé	Millorar
anar per bon camí	Captenir-se
	Encaminat
	Millorar
anar per feina	Apressar-se
anar per la corda fluixa	Trontollar
anar per la drecera	Eficaçment
	Obrar
anar per llana i tornar esquilat	Perjudicat
anar per llana i tornar tos	Perjudicat

anar per mal	Agreujar-se
anar per mal camí	Captenir-se Desencaminat Empitjorar Extraviar-se
anar per nota	Destacar
anar per portes	Arruïnar-se Fracassar
anar per terra	Caure Fracassar
anar planxat com un cargol	Mudat
anar portes obertes	Generós Prometre
anar prim de butxaca	Pobre
anar prim de calés	Pobre
anar prim de roba	Desvestit
anar prim de ventre	Afamat
anar que ni pintat	Escaure
anar sense caminadors	Independent
anar servit	Equivocat
anar sobrat (d'alguna cosa)	Abundant Fatxada
anar sobre rodes	Rutllar
anar sobre segur	Segur
anar sol	Valer-se
anar sortit	Excitat
anar tallant del tros	Gastar
anar terra terra	Costejar (v. tr.)
anar terrús-terrús	Navegar Terrejar
anar tirant	Salutació Subsistir
anar ulls espolsats	Vigilar
anar velles desplegadas	Prosperar
anar vent en popa	Navegar Prosperar
anar venut	Desconfiar Desorientat
anar xano-xano	Lentament
anar-hi	Animar-se Arriscar-se
anar-hi un negre d'ungla (d'alguna cosa a una altra)	Diferència
anar-li a retaló (a algú)	Estalonar Seguir
anar-li a teta de monja (a algú)	Prosperar
anar-li al darrere (a algú)	Encalçar Perseguir
anar-li al darrere amb un flabiol sonant (a algú)	Inútil Perseguir
anar-li al darrere amb un pa calent (a algú)	Inútil Perseguir
anar-li davant i darrere (a algú)	Perseguir

anar-li la processó per dins (a algú)	Inquietar-se
anar-li per l'altre cantó (a algú)	Ennuegar-se
anar-li per l'altre forat (a algú)	Ennuegar-se
anar-li-hi el cap (a algú)	Arriscar-se
anar-li-hi el coll (a algú)	Arriscar-se
anar-li-hi la pell (a algú)	Perillar
anar-li-hi la vida (a algú)	Perillar
anar-ne cega la terra	Abundant
anar-se-li'n de la memòria (a algú)	Oblidar
anar-se-li'n del cap (a algú)	Oblidar
anar-se-li'n el cap enfora (a algú)	Marejar-se
anar-se-li'n el cap entorn (a algú)	Marejar-se
anar-se-li'n el cor cap a (a algú)	Desitjar
anar-se-li'n els ulls darrere (a algú)	Desitjar
anar-se-li'n la bola (a algú)	Desvariejar Divagar
anar-se-li'n la mà (a algú)	Excedir-se
anar-se-li'n la perola (a algú)	Desvariejar
anar-se'n a can Pistras	Fracassar
anar-se'n a dormir com les gallines	Ajocar-se
anar-se'n a fer punyetes	Fracassar
anar-se'n a fuita	Fugir
anar-se'n a l'aigua	Fracassar
anar-se'n a l'altre barri	Morir-se
anar-se'n a l'altre món	Morir-se
anar-se'n a la francesa	Acomiadar-se
anar-se'n a la merda	Malmetre's
anar-se'n a la pífia	Malmetre's
anar-se'n a pastar fang	Fracassar
anar-se'n a perdre oli	Malmetre's
anar-se'n a rodar	Perdre's
anar-se'n a terra	Decaure Ensorrar-se Fracassar
anar-se'n a Xauxa	Morir-se
anar-se'n al calaix	Morir-se
anar-se'n al canyet	Morir-se
anar-se'n al carall	Fracassar
anar-se'n al cel	Fracassar Morir-se
anar-se'n al diable	Perdre's
anar-se'n al dimoni	Malbé
anar-se'n al llit	Ajocar-se Dormir
anar-se'n al llit (amb algú)	Fornicar
anar-se'n al llit com les gallines	Colgar-se
anar-se'n al pot	Fracassar

anar-se'n amb aigua beneita	Remeiable
anar-se'n amb la cua entre cames	Avergonyit Decebut
anar-se'n amb un dit en es cul i s'altre a s'orella	Decebut
anar-se'n com el broc d'un càntir	Diarreic
anar-se'n com fruita	Gastar-se
anar-se'n com un cavall a la posta	Ràpid
anar-se'n cul batut i cara alegre	Fracassar
anar-se'n d'una carta	Desentendre's Desfer-se
anar-se'n de casa	Independitzar-se
anar-se'n de l'olla	Divagar
anar-se'n de la boca	Desbocar-se
anar-se'n de la llengua	Desbocar-se Ofendre
anar-se'n de paraules	Ofendre
anar-se'n de santificat a matines	Incongruent
anar-se'n del cap	Desmemoriat Embogir
anar-se'n del món	Morir-se Vell
anar-se'n del punt baix	Petar-se
anar-se'n els ulls darrere (alguna cosa)	Seguir
anar-se'n en allargs	Ajornar-se
anar-se'n en fum	Fracassar
anar-se'n en orri	Fracassar
anar-se'n per la tangent	Eludir
anar-se'n tot en aigua	Suat
àncora de salvació	Recurs
àngel caigut	Diable
àngel de la guarda	Guarda
àngel rebel	Dimoni
Àngela Maria	Conformitat
angelets al cel	Condol
angoixa de la mort	Agonia
ànima bessona	Afí
ànima de càntir	Pusil·lànime Talòs
ànima en pena	Abatut Infeliç
ànima freda	Inactiu
ànima germana	Afí
ànima vivent	Ningú
animal de càrrega	Animal
animal de companyia	Animal
animal de sella	Animal
animals de ploma	Escriptor
ans al contrari	Contràriament
ansa del coll	Clavícula
any d'esplets	Productiu

any de comiat	Anyada
any de gràcia	Any
any de plor	Any Viduitat
any de traspàs	Bixest
any del Senyor	Any
any llum	Mesura
any nou	Any
any prim	Improductiu
any sabàtic	Permis
any sec	Sec
apagar el foc	Vèncer
apanyar-s'ho	Enginyar-se
aparat crític	Dada
apartar els ulls de	Mirar
apartat de correus	Correu
apedregar-se de la bufeta	Pedra
apedregar-se del fetge	Pedra
apegar-se com una llapassa	Apegalós
aplanar-li les costures (a algú)	Apallissar Bastonejar
aplegar un gat	Emborratxar-se
aprendre de lletra	Instruir-se
aprendre la lliçó	Alliçonat Escarmentar-se
apretar de comptes (algú)	Obligat
apretar els dogals (a algú)	Obligat
apretar els matxos (a algú)	Obligat
aprofitar el temps	Esmèrçar
aprofitar ses caigudes	Aprofitar
apte per a tots els públics	Apte
apuntar el dia	Clarejar
apuntar l'alba	Clarejar
aquell temps, de la palla en feien fems i dels fems en feien palla	Antigament
aquest món	Vida
aquesta albarda per a un altre ase	Desentendre's
aquesta és la seva	Ocasió
aquesta figa no és per a aquest paner	Inadequat
aquesta sí que és blava	Greu
aquesta sí que és bona	Estranyesa
aquí caic, aquí m'aixeco	Difícilment
ara...adés	Alternativament
ara...ara	Alternativament Vegada
ara bé	Oposició Però
ara caic, ara m'aixeco	Difícilment
ara com ara	Actualment
ara és hora	Tard
ara és hora de tocar a temps	Inoportú

ara es lleva	Distracció	armar un Cristo	Esvaotar
ara hi corro	Reticent	armar un enrenou	Esvaotar
ara i adés	Sovint	armar un sacramental	Esvaotar
ara i sempre	Sempre	armar un sidral	Provocar
ara l'un ara l'altre	Ininterrompudament	armar un vol (a algú)	Renyar
ara li fan el mànec	Incredulitat	armari de lluna	Armari
ara o suara	Temps	armar-la	Esvaotar
ara per ara	Ara		Provocar
ara per naps ara per cols	Motiu	armar-la grossa	Provocar
ara pla	Desaprovació	armat fins a les dents	Armat
ara que hi penso	Record	armes parlants	Arma
ara que ho dius	Record	arrabassar-li un ronyó (a algú)	Abusar
ara si mai	Ara	arrabassar-se es cabells	Desesperar-se
ara ve la bona	Expectació	arran de	Prop
	Moment		Subsegüent
ara ve la que faltava	Expectació	arranjar el sarró	Preparar-se
	Moment	arranjar-s'ho	Enginyar-se
ara ve quan el maten	Expectació	arrapar-se com una llagasta	Aferrar-se
	Moment	arreglar el món	Conversar
aranya de forat	Solitari	arreglar-se-les	Apanyar-se
arbre de la ciència del bé		arrencar aigua	Reeixir
i del mal	Paradís	arrencar el bull	Bullir
arbre de la vida	Arbre	arrencar el plor	Plorar
arbre de Nadal	Arbre	arrencar el vol	Envolar-se
arbre genealògic	Genealogia	arrencar els ais	Gemegar
arc d'Igualada	Arc	arrencar un bon nap	
arc de sant Joan	Arc	(d'alguna cosa)	Desaprofitar
arc de sant Martí	Arc	arrencar-se els cabells	Desesperar-se
arc de triomf	Arc	arrencar-se es monyo	Barallar-se
arc del cel	Arc	arrencar-se un queixal	Pagar
arc del dimoni	Arc	arreplegador de segó	
arc iris	Arc	i escampador de farina	Malgastador
arc suís	Arc	arreplegar la cendra	Estalviar
arc voltaic	Electricitat	i escampar la farina	Malgastar
arca de Noè	Arca	arreu arreu	Arreu
àrea de servei	Habitualment	arreu del món	Arreu
arenes movedisses	Sorramoll	arri allà	Expulsar
arma blanca	Arma	arriar el rellotge	Rellotge
	Punxant	arriar (alguna cosa) en banda	Amollar
	Tallant	arriar la bandera	Retre's
arma de doble tall	Perill	arribar a bona fi	Solucionar-se
arma de dos talls	Perill	arribar a final de mes	Subsistir
arma de foc	Arma	arribar a les mans	Barallar-se
arma de tret	Arma	arribar a les tres pedretes	Perillar
arma de xoc	Arma	arribar a misses dites	Tardar
armar bregues	Provocar	arribar a orelles (d'algú)	Assabentar-se
armar bronquina	Provocar	arribar a port	Reeixir
armar (algú) cavaller	Investir	arribar a temps	Oportú
armar (alguna cosa) en cors	Aparellar	arribar a terme	Acabar
	Preparar	arribar a vènit	Acordar
armar escàndol	Esvaotar	arribar al molí i fer farina	Diligent
armar gresca	Provocar	arribar als anissos	Tardar
armar la grossa	Esvaotar	arribar els esquitxos	
armar llaços	Maquinar	(d'alguna cosa, a algú)	Repercutir

arribar i empènyer	Enllestir	arts menors	Art
	Seguidament	arts plàstiques	Art
arribar i fènyer	Enllestir	assecar-se-li el cervell (a algú)	Pensar
	Seguidament	assecar-se-li el cor (a algú)	Insensibilitzar-se
arribar i moldre	Enllestir	assegurar el pa (a algú)	Mantenir
	Obtenir	assemblar-se com els testos	
	Seguidament	i les olles	Assemblar-se
arribar i seure	Enllestir	assemblar-se com un ou	
	Seguidament	i una castanya	Diferenciar-se
arribar l'hora de	Oportú	assentar-se el temps	Asserenar-se
arribar poc enllà	Obtús	assentar-se-li bé (a algú)	Agradar
arribar-li a l'ànima (a algú)	Commoure		Pair
arribar-li a l'esquena (a algú)	Apallissar	assentar-se-li el cap (a algú)	Assenyat
arribar-li al cor (a algú)	Commoure		Reposar-se
arribar-li l'hora (a algú)	Morir-se	assentar-se-li malament (a algú)	Desagradar
arriat a la seva	Obstinat		Indigestar-se
arrriscar la pell	Arrriscar-se	assenyalar (algú) amb el dit	Acusar
arrronsar les celles	Enfadar-se	asseure's a taula	Entaular-se
arrronsar les espatlles	Indiferent	assistent social	Assistència
	Resignar-se	associació d'idees	Associament
arrronsar-se com un cuc	Arрупir-se	assotar l'aire	Inútil
arrronsar-se d'espatlles	Desentendre's	atenent que	Considerant
arrronsar-se-li el llombrígol	Acovardir-se	atès que	Considerant
(a algú)	Espantar-se	atiar el foc	Excitar
arròs blanc	Arròs	atracar de la volta	Atracar
arròs de bóta	Tartrà	atrapar (algú) a l'encesa	Enxampar
arrossegar el cul	Assidu	atrapar (algú) al jaç	Enxampar
(per algun lloc)	Freqüentar		Sorprendre
arrossegar els collons per terra	Fatigat	atrotinat de fortuna	Pobre
arrossegar la cadena	Suportar	atrotinat de salut	Malaltís
arrossegar la veu	Parlar	aturar-se en rodó	Aturar-se
arrossegar les paraules	Parlar		Sobtdament
arrossegar (algú) pel fang	Detractar	aula magna	Aula
arrossegar (algú) pel llot	Detractar	aurora boreal	Aurora
arrossegar-se als peus (d'algú)	Humiliar-se	autos de xoc	Atracció
arrossegar-se com un cuc	Humiliar-se	auxilis espirituals	Sagrament
arrufar el front	Cavil·lar	avall que fa baixada	Ànim
arrufar el nas	Desaprovar		Directament
arrufar les celles	Cavil·lar	Ave Maria	Salutació
	Desaprovar	Ave Maria Puríssima	Salutació
arrufar-se com un pollet	Arрупir-se	aviat és dit	Incredulitat
arrugar-se-li el melic (a algú)	Espantar-se	avinent de	Prop
arrugat com una pansa	Arrugat	avorrir-se com una ostra	Avorrir-se
art dramàtic	Interpretació	avui dia	Actualment
	Teatre	avui per demà	Immediatament
art poètica	Doctrina	avui per demà que	Futur
article de fe	Indubtable	badar la boca al vent	Menjar (v. tr.)
article de fons	Article		Pobre
	Editorial	badar les orelles (a alguna cosa)	Escoltar
articles punta	Reclam	baix de davant	Ignorant
arts i oficis	Doctrina	baix de la capa de Déu	Arreu
arts liberals	Art		Món
arts majors	Art	baix de sostre	Obtús
arts marciais	Combat	baixa tensió	Tensió

baixada de bandera	Lliure
	Taxímetre
baixar a l'arena	Enfrontar-se
baixar bandera	Cedir
baixar coll avall	Engolir
baixar d'Arbeca	Distret
baixar de la figuera	Ignorar
baixar de l'hort	Ignorar
baixar de to	Captenir-se
	Empitjorar
baixar del burro	Cedir
	Desenganyar-se
baixar del cavall	Descavalcar
baixar del cel	Esdevenir-se
	Impensat
	Sort
baixar dels núvols	Inesperat
	Oportú
baix-baix	Xiuxiuejant
balança comercial	Proporció
balança de pagaments	Document
balandrim-balandram	Balancejant
baliga-balaga	Eixelebrat
	Informal
ball de barraló	Ball
ball de cornuts	Ball
ball de patacada	Ball
ballar al so que toquen	Adaptar-se
ballar amb un peu	Alegrear-se
ballar de capoll	Arruïnar-se
	Atrafegat
	Ballar
	Decaure
ballar de corcoll	Giravoltar
ballar els goigs de sant Prim	Famejar
ballar l'aigua als ulls (a algú)	Enlluernar
ballar més que el gegant de la ciutat	Ballador
ballar segons el so	Adaptar-se
ballar-hi el diable	Desacord
ballar-la	Patir
ballar-la grassa	Ric
ballar-la magra	Pobre
ballar-la negra	Patir
ballar-la prima	Pobre
ballar-li els números (a algú)	Quadrar
	Visió
ballar-li en l'ull (a algú)	Seduir
ballar-li l'aigua als ulls (a algú)	Afalagar
	Il·lusionar
	Seduir
	Temptar
ballar-li l'aigua davant (a algú)	Afalagar

ballar-li les lletres (a algú)	Visió
ballar-li pel cap (a algú)	Recordar
banc de boira	Boirada
banc de núvols	Nuvolada
banc de proves	Instal·lació
banc de sorra	Baix (m.)
	Sorra
banda acústica	Rugositat
banda sonora	Música
bandera blanca	Pau
bandera negra	Guerra
bany de sang	Sang
banzim-banzam	Balancejant
	Vaivé
barba a barba	Enfront
barba de sucre	L·laminadura
barba florida	Barba
barliqui-barloqui	Eixelebrat
	Informal
barra de peix	Peixalla
barra de torrons	Torró
barra de xocolata	Xocolata
barrar-li el pas (a algú)	Obstaculitzar
barrera arquitectònica	Obstacle
barres a pit	Abatut
barret en mà	Respectuosament
barrija-barreja	Barreja
barrim-barram	Barroerament
barrip-barrap	Barroerament
basca de la mort	Agonia
base de dades	Dada
	Informàtica
basquejar-se la vida	Guanyar
	Mantenir-se
bastar-li cor (a algú)	Coratjós
batalla arrencada	Batalla
batalló disciplinari	Batalló
bàtec d'aigua	Xàfec
bategar-li el cor (a algú)	Emocionat
bateig de foc	Combat
bateig del cel	Calamarsa
batre de mans	Aplaudir
batre de rems	Remar
batre el rècord	Superar
batre el sol	Assolellar
batre els peus	Morir
batre en bretxa (alguna cosa)	Desbaratar
	Enderrocar
batre l'empedrat	Inútil
batre moneda	Encunyar
batre's en retreta	Recular
bé, bé	Dubte
bé prou que	Certament
bé que	Encara

bebè bombolla	Bebè	beure a morro	Beure
bebè proveta	Bebè	beure a morrull	Xumar
bec de ploma	Ploma	beure a popet	Xumar
bec eixut	Callat	beure a raig	Beure
bec moll	Bocamoll		Confiat
	Xerraire	beure a regal	Beure
begut de cara	Barra-sec	beure a xarrup	Xuclar
	Magre	beure a xerric	Xuclar
begut de carns	Sec	beure amorrat	Xumar
bella com una fada	Bell	beure com un clot d'arena	Embriagar-se
belles arts	Art	beure més que un clot d'arena	Emborratxar-se
ben bé	Almenys	beure més que una esponja	Beure
	Certament	beure un calze d'amargor	Afligir-se
ben bo	Escreix	beure un calze de dolor	Afligir-se
ben cert	Probablement	beure's (algú o alguna cosa)	
ben clar	Evident	amb els ulls	Mirar
ben comptats	Sobrer	beure's el cervell	Embogir
ben dotada	Mamelluda	beure's el fetge (d'algú)	Envejar
ben dotat	Parts	beure's el seny	Embogir
ben educat	Cortès	beu-te aquest ou, que l'altre	
ben entranyat	Bo	es cou	Burlar-se
ben fet	Aprovació	biga de l'esquena	Espinada
	Proporcionat	bistec alemany	Hamburguesa
ben just	Quasi	bistec rus	Hamburguesa
ben mirat	Considerant	bistec tàrtar	Carn
ben net	Evident	bitllo-bitllo	Pagar
ben parit	Bo	bla de boca	Dòcil
	Guapo		Mans
	Simpàtic	blanc com el cotó	Blanc
ben pastat	Arranjat	blanc com el paper	Pàlid
ben plantat	Bell	blanc com el paper d'escriure	Blanc
ben tallat	Esvelt	blanc com la llet	Blanc
ben xafat	Aprovació	blanc com la neu	Blanc
benefici brut	Benefici	blanc com la paret	Pàlid
benefici net	Benefici	blanc com un borralló	
beneit del cabàs	Beneit	de neu	Blanc
beneït sia Déu	Agraïment	blanc com un glop de llet	Blanc
	Resignació	blanc com una satalia	Blanc
benestar social	Benestar	blanc com una tofa de neu	Blanc
béns d'equipament	Equipament	blat de moro	Blat
	Recursos	bleda assolellada	Fleuma
berenar sopar	Menjada		Pàmfil
besa'm el cul	Disconformitat	bloc de cases	Edifici
besa'm el cul i vine a casa	Disconformitat	bloc de pisos	Edifici
besar el cul (a algú)	Sotmetre's	bo com el pa	Bo
besar els peus (a algú)	Humiliar-se	bo d'agombolar	Dòcil
	Venarar		Fàcil
besar en terra	Caure	bo i	Èmfasi
besar la mà (a algú)	Saludar	bo i sa	Il·lès
besar la terra que trepitja	Venarar	bo per a les escombraries	Inservible
beure a broc d'ampolla	Xumar	bo per a llençar	Inservible
beure a galet	Beure	bo per a tirar al carrer	Inútil
	Crèdul	bo per al drapaire	Inútil
beure a la salut (d'algú)	Brindar	boc emissari	Víctima

boc expiatori	Víctima	bon prou vos faça	Desig
boca a boca	Reanimació	bon rotllo	Harmonia
	Respiració	bon senyal	Indici
boca d'artilleria	Canó	bon temps	Bonança
boca d'enfornador	Boca	bon vent	Comiat
boca d'incendis	Presa	bon vent et pegue al cul i en	
boca de calaix	Boca	popa que no s'encalle	Engegar
boca de drac	Boca	bon vent i barca nova	Adéu
boca de foc	Arma	bon vent i foc al cul	Engegar
boca de pinyó	Boca	bon vent i oratge, i mar	
boca de rap	Boca	per córrer	Engegar
boca de reg	Clau	bon vent i que duri	Comiat
boca de trons	Baladrer	bon vent i que no torni	Comiat
	Cridaner	bon viatge	Comiat
boca inútil	Inútil		Indiferència
boca per amunt	Ajagut	bona ànima	Bonhomíós
boca per avall	Ajagut	bona cosa (d'alguna cosa)	Molt
boca petonera	Boca	bona en fóra que	Temença
boca què vols, cor què desitges	Regaladament	bona fe	Bonesa
bocí de mal empassar	Dificultat	bona firma	Bo
bocí de mal pair	Dificultat	bona guaita, bona	Salutació
bodes sordes	Fornicació	bona i santa nit	Comiat
boig com una cabra	Eixelebrat		Salutació
	Esbojarrat	bona mar	Calma
boig d'alegria	Alegre	bona mozza	Bo
boig de content	Content	bona nit	Comiat
boig rematat	Boig		Malaguanyat
boira de borra	Boira		Salutació
boira pixanera	Boira	bona nit cargol	Comiat
boira ploranera	Boira		Perdut
boira roinera	Boira	bona nit i bon vent	Salutació
bollar-la	Equivocar-se	bona nit i bona hora	Comiat
bomba de rellotgeria	Problema		Malaguanyat
bon any	Productiu		Salutació
bon any nou	Felicítació	bona nit i tapa't	Resolt
bon dia	Salutació	bona nit pastora	Perdut
bon dia i bona hora	Salutació	bona nit que Déu nos do	Comiat
bon dret	Justícia	bona nit viola	Comiat
bon goig que	Afortunadament		Perdut
bon home	Bo	bona nota	Encert
	Crèdul	bona obra	Acció
	Senyor	bona tarda	Salutació
bon jan	Bo	bona vesprada	Salutació
bon mosso	Bell	bona vida	Moral
bon Nadal	Felicítació		Plaer
	Nadal	bona voluntat	Predisposició
bon natural	Bo	bona xeixa	Afer
bon negoci	Guany	bones paraules	Excusa
bon nom	Reputació	bones vacances	Comiat
bon partit	Avantatjós	bonic com un pom de flors	Bonic
	Parella	bonic com un sol	Bonic
bon profit	Desig	borratxo com una sopa	Embriac
bon profit li faci	Indiferència	borsa de treball	Ocupació
	Maledicció	bossa d'aire	Corrent

botar del llit	Llevar-se
botar foc a	Encendre
botifarra de pagès	Incredulitat Rebuij
botó de pressió	Crec
botons de puny	Botó
braç a braç	Benavinença Familiarment
braç de gitano	Pastís
braç de mar	Canal
braç de riu	Braçal
braç mort	Meandre
braç secular	Tribunal
brams d'ase no pugem al cel	Desatès
brandar el cèrcol	Pobre
brandar-la	Ballar Passejar
bresca sense mel	Verolós
brillar per la seva absència	Absent
brot de pit	Pit
brou de llengua	Paraula Xerrameca
brut com el drap de la cuina	Brut
brut com un picaportes	Brut
brut com un porc	Brut
brut com una aranya	Brut
brut com una barba de galliner	Brut
brut com una guilla	Brut
brut com una guineu	Brut
brut com una paella	Brut
brut com una xinxa	Brut
bufar cabell	Prometença
bufar el pebre	Morè
bufar nous vents	Canviar
bufar vent contrari	Adversitat
bufar-li (alguna cosa) a l'orella (a algú)	Advertir Dir Inspirar Recordar Revelar Suggerir Xiuxiuejar
bufar-se els dits	Enfredorat Escalfar-se
bufar-se-la	Indiferència
bufet lliure	Autoservei Restaurant
buidar el pap	Dir Vomitar
buidar el sac	Confessar Esbravar-se Evacuar
buidar el ventre	Evacuar

buidar-se com un calàpet	Aprimar-se
buidar-se el cap	Fatigar-se Preocupar-se
buit de compte	Insustancial
bullir d'indignació	Indignar-se
bullir-li la sang (a algú)	Aïrar-se
bullir-li la sang a les venes (a algú)	Aïrar-se Impetuós
bum-bum	Notícia
burxar a l'orella (d'algú)	Inspirar
buscar la perduda	Aprofitar-se Provocar
buscar les pessigolles (a algú)	Provocar
buscar les puces (a algú)	Provocar
buscar merder	Provocar
buscar petroli	Burilla
buscar plan	Seduir
buscar postes de sol i caps de setmana	Malfeiner
buscar raons	Provocar
buscar ronya al cove	Provocar
buscar soroll	Provocar
buscar una agulla en un paller	Buscar Complicat
buscar-li el cos (a algú)	Provocar
buscar-se-la	Provocar
bústia de veu	Contestador
but-but	Puput
butxaca sarronera	Butxaca
ca, barret	Incredulitat
ca l'afartapobres	Fonda
ca la Quica	Desordre
ça com lla	Indefectiblement
ça enrere	Antany
ça i lla (d'algun lloc)	Arreu
cabal de sang	Ramat
cabeça d'all	All
cabell d'àngel	Confitura
caçar (algú) a l'abeurada	Caçar
caçar (algú) a l'encesa	Caçar
caçar (algú) in fraganti	Enxampar
caçar mosques	Gandulejar
cacera de bruixes	Persecució Repressió
cada dia	Constantment Diàriament
cada dia...menys	Disminució
cada dia...més	Progressió
cada dos per tres	Sovint
cada ocell al seu niu	Discret Entremetedor
cada vegada...menys	Regressió
cada vegada...més	Progressió

cadascú a casa seva	Discret Entremetedor
cadascú l'enfila a la seva manera	Diversitat
cadascú l'enfila per on pot	Diversitat
cadascú l'enfila per on vol	Diversitat
cadascú per on l'enfila	Diversitat
cadena perpètua	Condemna
cadira de rodes	Cadira
cadira elèctrica	Cadira Condemna
cafè amb llet	Cafè
cafè cantant	Cabaret
cafè concert	Cabaret
cafè irlandès	Cafè
cafè teatre	Espectacle
cafetera russa	Inútil Maldestre
çagada l'hemus	Espifiada
çagada pastoret	Espifiada
çagar encara verd	Jove
çagar fora de l'orinal	Errar
çagar gras	Malgastador
çagar prim	Primmirat
çagar-la	Equivocar-se Fallar
çagar-la ben amarga	Patir
çagar-se a la banca	Fracassar
çagar-se a les calces	Desistir Espantar-se
çagar-se de por	Espantar-se
çagar-se en la mare que va parir (algú)	Maleir
çagar-s'hi	Desdenyar
çagar-s'hi la mosca	Esguerrar
caic no caic	Insegur
caient d'ulls	Parpelleig
caigui qui caigui	Desconsideradament Indefectiblement
caixa alta	Majúscula
caixa baixa	Minúscula
caixa d'estalvis	Financera
caixa de cabals	Caixa
caixa de morts	Taüt
caixa de resistència	Fons
caixa del pit	Tòrax
caixa forta	Caixa
caixa negra	Dispositiu
caixa tonta	Televisor
caixer automàtic	Caixer
calaix de sastre	Diversitat
calar foc a	Encendre
calar-se-li foc (a algú)	Apressar-se
calb com un pom d'escala	Calb

calb com una bola de billar	Calb
calç viva	Calç
calçar el coturn	Actuar Grandiloqüent
calçar el mateix peu	Assemblar-se
calçar els mateixos punts	Assemblar-se
calçar molts punts	Entès
calçar pocs punts	Toix
calçots blancs	Calçotets
caldre Déu i ajut	Esforç
calent com un torró	Calent
call de la mà	Palmell
callar com en missa	Callar
callar com un mort	Callar
callar i fer la seva	Calladament
cama a cama	Empatar Saldat
cama ací cama allà	Cavalcat
cama d'aranya	Plugim
cama de mosca	Plugim
cambra alta	Senat
cambra baixa	Congrés
cambra cuirassada	Seguretat
cambra de bany	Bany
cambra de gas	Cambra Condemna
cambra dels mals endreços	Traster
cambra fosca	Habitació
cambra freda	Nevera
cambra frigorífica	Nevera
cambra obscura	Fotografia
cambres clares	Diarrea
cames ajudeu-me	Fugida Ràpidament
cametes em valguen	Fugida Ràpidament
camí de cabres	Camí
camí de carro	Asfaltat Camí
camí de guineu	Camí
camí de la creu	Viacrucis
camí de mala petja	Camí
camí de pas	Sendera
camí de ronda	Camí
camí de roses	Plaent
camí dret	Directament
camí mort	Camí
camí perdut	Camí
camí ral	Carretera
camí retent	Drecera
caminar aigua a coll	Caminar
caminar com un ànec	Caminar
camisa de dormir	Pijama

camisa de força	Camisa	cantar-li les quaranta (a algú)	Renyar
camp clos	Camp	canvi de marxes	Marxa
camp d'extermini	Extermini		Transmissió
camp de concentració	Reclusió	canvi de rasant	Intersecció
camp de l'honor	Batalla	canviar d'aires	Canviar
camp de Mart	Militar		Renovar-se
camp de treball	Feina	canviar de camisa	Canviar
campar-se-la	Mantenir-se	canviar de cara	Fesomia
	Organitzar-se	canviar de color	Canviar
campi qui pugui	Fugir	canviar de disc	Canviar
campes a través	Directament	canviar de mà	Traspasat
can Felip	Comuna	canviar de pell	Canviar
can Garlanda	Desordre	canviar de rosca	Canviar
can penja-i-despenja	Empenyorament	canviar el xip	Canviar
	Malendreç	canviar l'aigua de les olives	Orinar
can Pispà	Car (adj.)	canviar la pesseta	Vomitar
can Pixa	Desordre	canviar la proa	Canviar
can Seixanta	Desordre	canviar la veu	Noi
can Taps	Desordre		Pubertat
can Xauxa	Desordre		Veu
cansat com un ase	Cansat	canviar pets amb merda	Perdre
cant de sirena	Adulació	canya del pulmó	Tràquea
	Temptació	cap al tard	Capvespre
cant del cigne	Obra	cap blanc	Vell
	Últim	cap boig	Desassenyat
cantar clar	Franc		Eixelebrat
	Parlar		Frívol
cantar com una calàndria	Confessar	cap buit	Desassenyat
	Refilar		Eixelebrat
cantar (alguna cosa) de pla	Confessar		Neci
cantar (alguna cosa) de ple	Confessar		Toix
cantar el gori-gori	Enterrar	cap calent	Avançat
cantar el porc	Tard		Desassenyat
cantar els goigs de sant Prim	Pobre		Eixelebrat
cantar l'africana	Pudir		Extremista
cantar la palinòdia	Retractar-se		Impulsiu
cantar les veritats	Franc		Revolucionari
	Parlar	cap clar	Intel·ligent
	Reprendre	cap d'ala	Eminència
cantar missa	Missa		Personalitat
cantar victòria	Anticipar-se	cap d'any	Aniversari
	Celebrar		Any
	Vèncer		Celebració
cantar-hi els àngels	Exquisit		Ninou
cantar-les clares	Franc	cap d'ase	Neci
	Parlar		Toix
	Retreure	cap d'era	Batre
cantar-li el gori-gori (a alguna cosa)	Perdut	cap d'escarola	Arrissat
cantar-li la canya (a algú)	Parlar	cap d'estat	Governant
cantar-li la cartilla (a algú)	Retreure	cap d'estopa	Toix
cantar-li les absoltes (a alguna cosa)	Perdut	cap d'estornell	Irreflexiu
			Toix

cap d'ovella i garres de llop	Hipòcrita	cap per cap	Preferentment
cap de brot	Eminència	cap quadrat	Tossut
cap de carbassa	Ignorant Toix	cap rapat	Xenòfob
cap de casa	Responsable	cap sense barret	Insensat
cap de colla	Responsable	cap sense cervell	Irreflexiu
cap de família	Patriarca Responsable	cap verd	Desassenyat Eixelebrat Frívol
cap de fer petar brases	Exaltat	cap xarbot	Eixelebrat
cap de ferro	Infatigable	capa d'aigua	Impermeable
cap de govern	President	capa de pluja	Impermeable
cap de grill	Desassenyat Imaginatiu	capaç de jugar-se les claus de sant Pere	Jugador
cap de meló	Obtús	capada de moro	Cavitat
cap de mes	Commemoració Dia	capella ardent	Sala
cap de mort	Carn	capellà de missa d'onze	Capellà
cap de núvol	Núvol	capellà de missa i olla	Capellà
cap de pardals	Desassenyat Eixelebrat Frívol Imaginatiu	capellà llis	Sacerdot
cap de sèrie	Classificat	capità aranya	Inductor
cap de setmana	Dia Festa	capità manaia	Manaire
cap de suro	Toix	capital mort	Capital
cap de taula	President	capítols matrimonials	Pacte
cap de trons	Desassenyat Eixelebrat Frívol	capsa xinesa	Instrument
cap de turc	Acusat	cara a cara	Davant Manifestament
cap de vent	Eixelebrat	cara d'agost	Benestant Cara
cap desgavellat	Desassenyat Eixelebrat Frívol	cara d'àngel bufador	Caragròs
cap dret	Directament	cara d'ou nial	Malalt
cap fluix	Desassenyat Eixelebrat Frívol	cara de bon any	Content Robust Sa
cap gros	Dirigent Talòs	cara de circumstàncies	Preocupat
cap i casal de Catalunya	Barcelona	cara de cul	Cara
cap i pota	Menjar (m.) Menuts	cara de Dijous Sant i fets de Carnestoltes	Hipòcrita
cap i tripa	Menjar (m.) Menuts	cara de Divendres Sant	Trist
cap lleuger	Desassenyat Eixelebrat	cara de fàstic	Avorrit
cap pelat	Calb Rapat	cara de fàstics	Lleig
cap per amunt	Ajagut Dret (adj.)	cara de Judes	Hipòcrita
cap per avall	Capgirat Malament	cara de jutge	Malcarat
		cara de lluna plena	Cara
		cara de maig	Juvenil
		cara de mal atzar	Trist
		cara de mal conhort	Malenconiós Trist
		cara de mala llet	Enutjat
		cara de nyau-nyau	Hipòcrita Traïdor
		cara de pa	Cara-rodó
		cara de pa de quilo	Cara
		cara de pa de ral	Cara Gras
		cara de Pasqua	Content

cara de pito	Barra-sec	carregar-se les cames a coll	Caminar
cara de pocs amics	Adust	carregar-se-la	Castigat
cara de pomes agres	Descontent		Pagar
	Enfadat		Rebre
	Malalt	carregat a seny	Carregat
cara de prunes agres	Descontent	carregat amb un sac	
	Malcarat	de paciència	Pacient
	Trist	carregat com un ase	Carregat
cara de prunes agres i taronges		carregat d'espallles	Corpulent
sense suc	Malcarat	carregat de pit	Constipat
cara de prunes verdes	Malcarat	càrregues personals	Deute
cara de rosa	Cara	carrer de galtes	Corraló
	Sa	carrer gran	Carrer
cara de suro	Barrut	carrer major	Carrer
	Desvergonyat	carrera dreta cap a	Directament
cara de tres déus	Adust	carrera oberta cap a	Directament
	Seriós	carreró que no passa	Atzucac
cara de vinagre	Seriós	carreró sense sortida	Problema
cara estirada	Decebut	carro de combat	Tanc
cara llarga	Contrariat	carta constitucional	Jurisdicció
	Decebut	carta de ciutadà	Títol
cargolament de ventre	Mal	carta de crèdit	Notificació
	Ventrellada	carta de franquesa	Concessió
cargolar un reneç	Blasfemar	carta de franquícia	Concessió
	Renegar	carta de gràcia	Pacte
cargolar-se de riure	Riure	carta de poblament	Concessió
cargols de fuster	Encenall	carta de treball	Permís
carn d'olla	Carn	carta municipal	Jurisdicció
carn de canó	Soldat	carta oberta	Circular (f.)
carn de gallina	Esgarrifança	carta partida	Carta
carn morta	Carn	carta provincial	Jurisdicció
carn viva	Carn	cartera de valors	Inversió
carnet d'identitat	Document	cas de casos	Cas
	Identificació	cas reservat	Pecat
carregar el gegant (a algú)	Endossar	casa barata	Casa
carregar el mort (a algú)	Culpar	casa bressol	Guarderia
	Endossar	casa cuina	Apartament
	Responsabilitzar		Habitatge
carregar els daus	Falsejar	casa d'innocents	Manicomi
	Trucar	casa d'oració	Temple
carregar els neulers (a algú)	Abusar	casa de barrets	Bordell
	Endossar		Desordre
	Responsabilitzar	casa de beneficència	Hospici
carregar la mà	Excedir-se	casa de bojos	Desordre
carregar la tinta	Exagerar		Manicomi
carregar les cabres (a algú)	Inculpar	casa de camp	Casa
carregar les calces a la mula	Cavalcar		Masia
carregar les culpes (a algú)	Culpar	casa de canvi	Banc
carregar les piles	Refer-se	casa de caritat	Hospici
carregar-li el cap (a algú)	Atabalar	casa de cites	Prostíbul
	Atordir	casa de comerç	Botiga
carregar-se de cames	Entumir	casa de correcció	Correccional
carregar-se de pit	Empitrar-se		Reformatori
	Refredar-se	casa de correus	Correus

casa de cultura	Casal
casa de Déu	Església
casa de dones	Prostíbul
casa de joc	Casino
casa de les comèdies	Teatre
casa de mala nota	Bordell
casa de maternitat	Hospital
casa de maturrangues	Prostíbul
casa de misericòrdia	Asil
casa de modes	Botiga Taller
casa de moneda	Seca
casa de pagès	Masia
casa de pisos	Edifici
casa de putes	Bordell Desordre
casa de recreu	Casa
casa de salut	Sanatori
casa de socors	Assistència
casa de tolerància	Bordell
casa de veïns	Edifici
casa del rei	Cort
casa del Senyor	Església
casa d'hostes	Fonda
casa mare	Seu
casa nostra	Catalunya
casa pairal	Casa Finca Patrimoni
casa professora	Convent
casa pública	Bordell
casament de Cap d'Any	Festa
cas blau	Militar
castell de cartes	Precari
castell de focs	Foc
castell de fust	Estratagema
castells de vent	Il·lusió Projecte Riquesa
castells en l'aire	Il·lusió
castigar el cos	Mortificar-se
castigar la butxaca	Empobrir
caure a la ratera	Atrapat Enganyat
caure a les arpes del llop	Atrapat
caure a les mans (d'algú)	Atrapat Sotmetre's
caure a terra	Ensorrar-se
caure aigua per l'amor de Déu	Ploure
caure al bertrol	Enganyat Entrampar-se
caure al llaç	Enganyat
caure als peus (d'algú)	Prosternar-se

caure aplomat	Caient Caure
caure atroncat de son	Adormir-se
caure bé (a algú)	Avinent Convenir Digerir Escaure Simpatitzar Útil
caure ben llarg	Caure
caure com a mosques	Morir
caure com un mort	Desplomar-se
caure com un sac	Caure
caure com un sac de patates	Caure
caure com una bomba	Commocionar Sorprendre
caure d'esquena	Espantar-se Sorprendre's
caure de clatell	Caure
caure de corcoll	Caure
caure de cul	Empobrir-se Estranyar-se Sorprendre's
caure de flux	Cedir
caure de l'escambell	Desprestigiar-se Recular
caure de la banca	Desprestigiar-se
caure de memòria	Caure
caure de morros per terra	Caure
caure de nas a terra	Caure
caure de nassos	Caure
caure de pernes enlaire	Caure
caure de potes com els gats	Indemne
caure de son	Ensonyar-se
caure de trompis	Caure
caure de vell	Vell
caure de vint unghes	Caure
caure del candeler	Desprestigiar-se
caure del cel	Esdevenir-se Inesperat Oportú Providencial
caure del niu	Inexpert
caure del pedestal	Desfavorit
caure del ruc	Adonar-se Desenganyar-se
caure dels núvols	Esdevenir-se Inesperat
caure dins les unghes (d'algú)	Sotmetre's
caure el dia	Fosquejar
caure el sol	Enfosquir-se
caure el vent	Amainar Cessar Minvar

caure en basca	Desmaiar-se
caure en desgràcia	Desfavorit Desgraciat
caure en error	Equivocar-se
caure en gràcia (a algú)	Agradar
caure en grat (a algú)	Agradar
caure en pecat	Pecar
caure gotes	Ploure
caure l'any	Venciment
caure la mar	Apaivagar Mínvar
caure la nit	Fosquejar
caure malament (a algú)	Desagradar Desavinent Indigestar-se Inescaient
caure pel seu propi pes	Evident
caure rodó	Adormir-se Desmaiar-se
caure sobre l'enemic	Escometre
caure tan llarg com és	Caure
caure tort (a algú)	Desagradar Desavinent
caure tot pla	Caure
caure-hi	Adonar-se Encertar Endevinar Recordar
caure-hi com sa mosca dins es brou	Atrapat
caure-hi com sa mosca dins sa mel	Atrapat
caure-hi de grapes	Enganyat
caure-hi de pla	Avenir-se Enganyat
caure-hi de quatre potes	Enganyat
caure-li a l'ull (a algú)	Agradar
caure-li a sobre (a algú)	Desagradar
caure-li agre (a algú)	Desagradable
caure-li al damunt (a algú)	Escometre
caure-li avall (a algú)	Desagradable
caure-li de l'ull (a algú)	Avorrit
caure-li de la memòria (a algú)	Oblidat
caure-li de les mans (a algú)	Desagradar
caure-li de s'ase (a algú)	Avorrit
caure-li del pedestal (a algú)	Desidealitzar
caure-li dels dits (a algú)	Desagradar
caure-li des cavall (a algú)	Avorrit
caure-li des retaulet (a algú)	Avorrit
caure-li el món a sobre (a algú)	Desesperar-se
caure-li el pèl (a algú)	Castigat
caure-li entre cap i coll (a algú)	Sorprendre
caure-li l'ànima (a algú)	Afamat

caure-li l'ànima als peus (a algú)	Decebre's
caure-li la bava (a algú)	Complaire's Content
caure-li la bena dels ulls (a algú)	Desenganyar-se
caure-li la cara de vergonya (a algú)	Avergonyir-se
caure-li la casa a sobre (a algú)	Desplaure
caure-li la gota del nas (a algú)	Moquejar
caure-li les ales del cor (a algú)	Descoratjar-se
caure-li tot bé (a algú)	Indiferent
caure-li un bon paquet (a algú)	Castigat
causar estat	Definitiu
cavall de batalla	Argument
cavall de mala mort	Ròssa
cavall de Troia	Enemic
cavall de vapor	Potència
cavaller d'indústria	Estafador
cavaller de fortuna	Aventurer
cavaller errant	Cavaller
cavaller salvatge	Cavaller
cavar fondo	Aprofundir
cavar la pròpia fossa	Perjudicar-se
cel cobert	Ennuvulat
cel de la boca	Paladar
cel ras	Cel Sostre
cendra viva	Caliu
cent i la mare	Multitud
cent per cent	Enterament
centre d'acolliment	Alberg Asil
centre d'assistència primària	Ambulatori
centre d'esplai	Esplai
centre d'operacions	Direcció
centre de càlcul	Informàtica
centre de salut	Hospital
cenyar la corona	Regnar
cenyar la diadema	Regnar
cercar bregues	Provocar
cercar bronquina	Provocar
cercar cinc peus al gat	Perepunyetes Primfilar
cercar món	Viatjar
cercle viciós	Dificultat
cervell de mosquit	Toix
cessió de béns	Cessió
cinquena columna	Militar
cinturó de ronda	Ronda
cinturó de seguretat	Cinturó
circuit tancat	Circuit
clamar a Déu	Injustícia
clamar al cel	Injustícia

clamar en el desert	Exclamar-se
claper de gegants	Construcció
clar com l'aigua	Evident
clar com la llum del dia	Clar
clar de lluna	Lluna
clar i català	Clarament
clar i llampant	Directament
clar i net	Clarament
clar i ras	Clarament
clarejar el dia	Clarejar
clarejar-li les orelles (a algú)	Magre
classe passiva	Població
classe social	Grup
clau anglesa	Collador
clau de pas	Vàlvula
clau de rosca	Cargol
clau falsa	Clau
clau mestra	Clau
claus de sant Pere	Clau
claus del cel	Clau
clavar barres avall	Retreure
clavar crits (a algú)	Escridassar Renyar
clavar els ulls damunt	Mirar
clavar els ulls en	Mirar
clavar l'ungla (a algú)	Carvendre Cotnar
clavar la llaua (a algú)	Enfastidir
clavar la tabarra (a algú)	Molestar
clavar les dents (a algú)	Atacar
clavar llenya (a algú)	Apallissar
clavar mossegada (en alguna cosa)	Aprofitar
clavar un bon pessic (a algú)	Carvendre
clavar un clau al cor (a algú)	Afligir
clavar un cop d'ull a	Mirar Vigilar
clavar un juli (a algú)	Apallissar Pegar Reprendre
clavar un miquel (a algú)	Contestar Humiliar
clavar un moc (a algú)	Menysprear
clavar un vol (a algú)	Renyar
clavar una acanada (a algú)	Carvendre
clavar una lata (a algú)	Avorrir
clavar una lliçó (a algú)	Escarmentar
clavar una nata (a algú)	Pegar
clavar una puntada de peu al cul (a algú)	Despatxar
clavar una trepitjada	Faltar
clavar una ullada a	Mirar Vigilar
clavar-les pels descosits	Xerrar

clavar-li els cinc dits a la cara (a algú)	Bufetejar
clavar-li la porta pels nassos (a algú)	Despatxar
clavar-li (alguna cosa) per la cara (a algú)	Esbrincar Rebutjar Reprotxar Retreure
clavar-li una blava (a algú)	Mentir
clavar-ne una al mall i dues a l'enclusa	Errar
clavar-ne una al mall i una altra a l'enclusa	Errar
clavar-se a riure	Riure
clavar-se-li al cor (a algú)	Afligir-se
cloquejar-li el cap (a algú)	Atordir-se
clozca de nou	Barca
cloure l'ull	Adormir-se
cloure la mà (a algú)	Denegar
ço del seu	Propietat
cobrar del tros	Rescabalar-se
cobrar el coneixement	Reanimar-se
cobrar forces	Recuperar-se
cobrar-s'ho	Revenjar-se
cobriment de cor	Defalliment Desmai
cobrir (algú) de llot	Difamar
cobrir l'expedient	Complir
cobrir les espatlles (a algú)	Protegir
cobrir-se d'or	Enriquir-se
cobrir-se de glòria	Fracassar Triomfar
cobrir-se de merda	Fracassar
cobrir-se el cel	Ennuvolar-se
cobrir-se el temps	Ennuvolar-se
còctel Molotov	Bomba
codi de barres	Identificació
coent com una ceba	Coent
coexistència pacífica	Coexistència
coix de l'ala	Desassenyat
coix del front	Estúpid Toix
coixejar del mateix peu	Semblant
colador xinès	Colador
collar els cargols (a algú)	Subjectar
collir arreu	Collir
collir les paraules	Entendre
collir un punt d'una mitja	Cosir
col·locar diners	Invertir
col·locar el disc	Repetir
color de verd d'espera folrat de passatemps	Espera
color verd d'espera	Espera
colze a colze	Junts

colze de tennista	Dolor	com la pera en el tabac	Exquisit
com a	Concepte	com més alt més animal	Toix
	Qualitat	com més aviat millor	Aviat
com a bons germans	Equitativament	com més va, menys	Pitjor
	Fraternalment	com més va, més	Millor
com a cal sogre	Còmodament	com més va, més bé	Millor
com a formigues	Nombrós	com més va, millor	Millor
com a màxim	Màxim	com més va, pitjor	Pitjor
com a mínim	Almenys	com no n'hi ha d'altre	Extremament
com a mosques	Nombrós	com pa beneit	Fàcilment
com a regla general	Generalment	com per encantament	Inexplicablement
com a tal	Qualitat	com pluja menuda	Abundosament
com anem	Salutació	com posar oli a un llum	Adequat
com aquell qui diu	Exemple	com posar un pegat en un banc	Inútil
com aquell qui ho sap tot	Impassible	com que	Causa
	Saberut	com qui no hi veu	Dissimulant
com aquell qui no diu res	Dissimulant	com qui no n'és res	Impassible
	Indiferent	com qui no vol la cosa	Dissimuladament
com aquell qui no fa res	Dissimulant	com qui posa oli a un llum	Eficaç
com aquell qui no hi sent	Dissimulant	com qui sent ploure	Impassible
com aquell qui res	Dissimulant		Indiferent
	Familiar	com s'entén	Enuig
	Impassible	com si diguéssim	Aclariment
com ara plouen naps	Incredulitat	com si fos a casa seva	Familiar
com bunyol dins mel	Oportunament	com si fos mort	Indiferència
com ça	Bé (adv.)	com si li diguessis Llúcia	Impassible
com cal	Adequadament		Incomprensió
	Bé (adv.)	com si res	Dissimuladament
	Bo		Fàcilment
com d'un mort a un viu	Diferent		Impassible
com de la nit al dia	Diferent	com si sentís ploure	Indiferent
com Déu mana	Correctament	com si tal cosa	Desatendre
com Déu vol	Descuradament		Impassible
	Desordenadament	com si tinguera la roba en	
com dos i dos fan quatre	Indiscutiblement	lo Grau	Irreflexivament
com dos i dos són quatre	Indiscutiblement	com sigui que	Considerant
com dues gotes d'aigua	Idèntic	com un boig	Ininterrompudament
	Semblant	com un carreter	Exageradament
com el dia de néixer	Dejú	com un clau	Puntualment
com el gat i la rata	Barallant-se	com un cuc d'aglà	Raquític
com el peix a l'aigua	Còmode		Repulsiu
com és ara	Aproximadament	com un diable	Intensament
	Exemple	com un esperitat	Excitat
com es ca i com es moix	Barallant-se	com un foc	Calent
com figues en cofí	Estret		Car (adj.)
com gat i gos	Barallant-se		Coent
com hi ha Déu	Certesa	com un gànguill	Ràpidament
	Desaprovació	com un gat de revenedora	Irritable
	Sorpresa	com un gat fgoner	Fredolic
com hi ha món	Seguretat	com un gat vell	Esquerp
	Sorpresa	com un gat xurriaquejat	Acovardit
com hi ha un Déu al cel	Certesa	com un guant	Adequat
com l'anell al dit	Ajustadament		Amable
	Oportunament	com un indiot	Altiu

com un Job	Pacientment Resignadament
com un lladre	Exageradament
com un llampec	Sobtadament
com un llangardaix	Estirat Mesquinament
com un llonzí	Velocment
com un pallasso	Malforjat
com un peix al rostoll	Incòmode
com un peix dins es rostoll	Incòmode
com un pop en un garatge	Incòmode
com un sol	Resplendent
com un tret	Directament
com una bassa d'oli	Tranquil
com una brasa	Coent
com una cera	Dòcil
com una festa de carrer	Estovat Malbé
com una gallina en un garatge	Incòmode
com una mala cosa	Excessivament
com una mantega	Saborós
com una moto	Excitat
com una relíquia	Respectuosament Valuós
com va això	Salutació
com va l'orgue	Salutació
com va tot	Salutació
comandament a distància	Comandament
combinar-s'ho	Arranjar-se
combregar a la cuina	Crèdul Enganyat
combregar amb rodes de molí	Crèdul Enganyat
començar a tenir caps	Brotar
començar el dia	Iniciar
començar la casa per la teulada	Precipitar-se
comerç carnal	Coit
companyia d'espardenya	Amic
compàs d'espera	Interrupció
compondre's com un monyo de novençana	Arreglar-se Compondre's
compondre-s'ho	Arranjar-se Enginyar-se
comprar (alguna cosa) a condició	Comprar
comprar cara (alguna cosa)	Perjudicat
comprar gat en sac	Comprar
comptar a cents i a milers com els rajolers	Comptar Exagerar
comptar bigues	Masturbar-se
comptar com un rajoler	Comptar Exagerar
comptar les bigues	Desaprofitar Distreure's

comptar les hores	Impacientar-se
comptar-li els bocins de la boca (a algú)	Importunar
comptar-li els passos (a algú)	Vigilar
comptat i debatut	Finalment Resumint
compte corrent	Compte
compte d'explotació	Comptabilitat
compte rodó	Compte
comptes a l'aire	Fantasia
comunitat autònoma	Autonomia
condemnar (algú) en contumàcia	Condemnar
condició sine qua non	Condicció Obligació
conduir (algú) a l'altar	Casar-se
conèixer (algú o alguna cosa) d'una hora lluny	Intuir
conèixer (algú) de nom	Anomenada Conèixer
conèixer (algú) de vista	Conèixer Vist
conèixer el marro	Experimentat
conèixer el món	Experimentat
conèixer els coixos ajaguts	Endevinar
conèixer els coixos asseguts	Endevinar
conèixer els coixos dalt d'un carro	Endevinar
conèixer els coixos davall la flassada	Endevinar
conèixer les mates que fan llentiscle	Llest
conèixer món	Viatjar
conèixer tots els pèls i senyals (d'alguna cosa)	Conèixer
conèixer-li el joc (a algú)	Preveure
conèixer-s'hi	Copsar
confessar (alguna cosa) de pla	Confessar
confessar (alguna cosa) de ple	Confessar
confondre el cul amb les témpores	Confondre
confondre els ous amb els cargols	Confondre
confondre la gimnàstica amb la magnèsia	Confondre
confondre les espècies	Embrollar
congelar la pilota	Retenir
conill de guix	Titella
conillet d'Índies	Experimentació
consell de família	Organisme
consell de guerra	Tribunal
conservar l'anònim	Anònim
conservar-se com una rosa en remull	Conservar-se

cònsol de catalans	Cònsol	cop de geni	Enrabiada
cònsol de llotja	Cònsol	cop de gent	Gentada
cònsol de mar	Cònsol		Multitud
consolat de mar	Jurisdicció	cop de gràcia	Cop
constant personal	Característica		Definitiu
constituir-se presoner	Lliurar-se		Desgràcia
	Retre's		Rematada
consultar (alguna cosa) amb		cop de mà	Acte
el coixí	Reflexionar		Ajut
consultar amb la bossa	Calcular	cop de mar	Onada
consultar el mirall	Emmirallar-se	cop de ploma	Escrit
consumar el matrimoni	Copular	cop de pluja	Xàfec
conte acabat	Acabat	cop de sabre	Dictadura
conte de la vora del foc	Història	cop de sang	Apoplexia
	Increïble		Congestió
content com un gos amb			Enrabiada
un os	Content		Feridura
content com un nen amb sabates		cop de sol	Insolació
noves	Content	cop de sort	Sort
content com unes pasqües	Content	cop de teatre	Impressió
contestador automàtic	Telèfon		Sorpresa
contestar glorificat a matines	Confondre	cop sec	Cop
contra corrent	Contràriament	cor de lleó	Valent
	Oposant-se	cor malalt	Torbat
contra natura	Anormal	cor net i cap dret	Tranquil
	Antinatural	cor què vols, cor què	
contra raó	Injustificadament	desitges	Satisfactòriament
contra reembors	Pagament	corbar el cos	Humiliar-se
contra rellotge	Cursa	corbar l'esquena	Humiliar-se
	Ràpidament	cordar-se bé les calces	Independent
contra vent i marea	Obstinadament	cordar-se les calces	Animar-se
contreure deutes	Endeutar-se	cordons de sant Francesc	Temporal
convidat de pedra	Oient	cori-mori	Defalliment
cony de	Despectiu	corona d'espines	Sofriment
cop baix	Traïció	corona de llorer	Victòria
cop d'aigua	Aiguat	coronar-se de glòria	Excel·lir
	Xàfec	corre que correràs	Corrents
cop d'aire	Dolor	correguda de bous	Festa
	Refredat	correguda de toros	Tauromàquia
	Ventada	córrer aigua	Festa
cop d'efecte	Acte	córrer amb les cames al cul	Córrer
	Impressió	córrer bons aires	Benastrugança
	Sorpresa		Optimismo
cop d'estat	Revolta	córrer bous	Correguda
cop d'estisores	Censura		Festa
	Reducció	córrer canyes	Tornejar
cop d'ull	Aspecte	córrer com la tramuntana	Veloç
cop de	Reiteració	córrer com un boig	Córrer
cop de bossa	Pagament	córrer com una reguera	
cop de calor	Acalorament	de pólvora	Divulgar-se
cop de cap	Resolució	córrer el risc de	Perillar
cop de coll	Esforç	córrer el rumor	Comentar-se
	Glop	córrer el temps	Navegar
cop de força	Revolta	córrer el temps a pal sec	Navegar

córrer en popa	Navegar
córrer fil a fil	Rajar Regalimar
córrer fortuna	Vagar
córrer la brama	Comentar-se
córrer la gandaina	Voltar
córrer la mar	Navegar Viatjar
córrer la rata pel ventre	Aganat
córrer la sang	Matança
córrer la Seca i la Meca i la vall d'Andorra	Viatjar
córrer la veu	Comentar-se Difondre's
córrer mals aires	Malastrugança Malestar Pessimisme
córrer més que el pensament	Veloç
córrer més que el vent	Veloç
córrer més que una llebre	Veloç
córrer món	Viatjar
córrer pressa	Urgència
córrer que se les pela	Ràpid
córrer un perill	Perillar
córrer un temps	Tempestejar
córrer una empopada	Navegar
córrer-li pel cap (a algú)	Afigurar-se
correu electrònic	Missatge
correu-hi tots	Ironia
cort de porcs	Brutícia Desordre
cortina de foc	Tàctica
cortina de fum	Tàctica
cos a cos	Lluita
cos de seguretat	Polícia
cos de vigilància	Polícia
cosa bona	Afer
cosa de	Aproximadament
cosa de poques taules	Fàcil
cosa per cosa	Detalladament
cosa rara	Excepcionalment
coses gruixudes	Insult
cosí prim	Cosí
cosir (algú) a bales	Disparar
cosir (algú) a punyalades	Ferir
cosir-se la boca	Callar
cost de la vida	Despesa
costar car (a algú)	Perjudicat
costar Déu i ajuda	Difícil
costar el bec i les ungles	Car (adj.) Difícultós
costar el pebre	Car (adj.)
costar es bec de ses ungles	Car (adj.) Difícultós

costar la vida (a algú)	Matar Perjudicat
costar més el mall que l'enclusa	Costós
costar moltes vides	Matar Mortaldat
costar un bon pessic	Car (adj.)
costar un censal	Car (adj.)
costar un colló	Car (adj.)
costar un colló de mico	Car (adj.)
costar un ou	Car (adj.)
costar un ronyó	Car (adj.)
costar un sentit	Car (adj.)
costar un ull de la cara	Car (adj.)
costar una pasta gansa	Car (adj.)
costar una porrada	Car (adj.)
costar una ronyonada	Car (adj.)
costar-li cara la broma (a algú)	Perjudicat
costar-li cara la jugada (a algú)	Perjudicat
costat dolent	Pessimisme
costat feble	Debilitat
costat per costat	Junts
costi el que costi	Indefectiblement
cotó fluix	Cotó
cotxe de línia	Autobús
cotxe de plaça	Cotxe
cotxe de punt	Cotxe
cotxe familiar	Brec Cotxe
coure-li la ceba a la gola (a algú)	Coure
coure-s'hi ous	Calorós
cova de lladres	Car (adj.) Tuguri
covar (alguna cosa) la cendra	Perdurar
covard com una gallina	Covard
créixer com els arbres de la Rambla	Abandonat
créixer com els bolets	Augmentar
créixer com la mala herba	Propagar-se
créixer com una bola de neu	Augmentar
créixer com una carbassera	Créixer
cremar candeles	Subhastar
cremar en el verd	Agonitzar
cremar en es verd	Acabar-se
cremar oli	Estudiar Treballar
cremar-li les mans (a algú)	Neguitejar
cremar-li les sangs (a algú)	Impacientar
cremar-se els dits	Perjudicat
cremar-se els ulls	Fixar Treballar
cremar-se les celles	Estudiar Llegir

creu de terme	Pedró	cul de cafè	Bevedor
	Terme	cul de dones	Xafarder
Creu Roja	Socors	cul de gallina	Sargit
creuar-se-li els cables (a algú)	Confondre's	cul de got	Bijuteria
	Obstinar-se	cul de mal asiento	Bellugadís
creure (alguna cosa) de flux	Crèdul	cul de món	Remot
creure (alguna cosa)		cul de sagristia	Devot
de lleuger	Creure's	cul de tassó	Bijuteria
creure's el Déu de la terra	Superb	cul de taverna	Bevedor
creu-t'ho	Incredulitat		Freqüentador
criar greix	Engreixar-se	cul de vella	Sargit
criar malves	Mort (adj.)	cul-de-sac	Atzacac
criar panxa	Engreixar-se		Problema
criar pedres al fetge	Amoïnar-se	cura de cavall	Remei
criar rovell	Abandonat	cura de moro	Remei
criar-se a la dula	Abandonat	cura de salut	Repòs
criatura de bolquers	Nadó	cura de soldat	Remei
cridar (algú) a capítol	Exigir	curar-se amb aigua beneïta	Remeiable
cridar (algú) a files	Reclutar	curar-se amb saliva dejuna	Remeiable
cridar (algú) a l'ordre	Advertir	curar-se en salut	Prevenir-se
cridar (algú) a les armes	Allistar		Previsor
cridar (alguna cosa) als quatre vents	Difondre	cursa de relleus	Cursa
cridar com un boig	Cridar	curt d'alè	Ofegar-se
cridar el mal temps	Averany	curt d'enteniment	Toix
cridar l'alto (a algú)	Advertir	curt de feina	Enfeinat
	Aturar		Gandul
cridar l'atenció (d'algú)	Advertir	curt de gambals	Estúpid
	Destacar		Toix
	Distingir-se	curt de llengua però llarg d'ungles	Espavilat
	Renyar	curt de llengua però llarg de dits	Espavilat
cridar vi i vendre vinagre	Inconseqüent	curt de mans	Gandul
crim de guerra	Crim	curt de vista	Miop
crim passional	Crim	curt de vista i llarg de mans	Espavilat
crispas els nervis (a algú)	Irritar	d'abans	Antiquat
crits i amunt	Encoratjament	d'abric	Abrigall
cruixir de dents	Tremolar	d'acer	Resistent
cruixir-se de riure	Riure	d'ací avant	Futur
cua d'any	Any	d'ací d'allà	Moviment
cua de cavall	Medulla	d'ací i d'allà	Arreu
	Pentinat	d'acord	Conforme
cuc de la consciència	Remordiment	d'acord amb	Segons
cuca de forat	Retret (adj.)	d'actualitat	Actual
	Tímid	d'agulla	Gasós
cuca fera	Patum	d'aire	Ràpidament
cuina de colar	Bugaderia	d'allò més	Abundosament
cuina econòmica	Cuina		Intensament
cuinar camí	Avançar	d'al·lució	Sedimentat
	Caminar	d'alt nivell	Notable
cuinar el pas	Apressar-se	d'alt rang	Aristocràtic
cul d'església	Devot		Important
	Freqüentador	d'altra banda	Alternativament
	Missaire		Endemés
cul de bòtil	Bijuteria		

d'altra manera	Altrament
d'altra part	Endemés
d'altura	Important
d'amagat (d'algu)	Amagant-se Occultament
d'amagatons	Amagant-se
d'amagatotis	Amagant-se
d'anada i tornada	Retorn
d'ànim flac	Pusillànime
d'antic	Antigament
d'antologia	Extraordinari
d'antuvi	Primerament
d'anys	Antic
d'aquella manera	Regular
d'aquesta manera	Així
d'aquí a	Futur Moment
d'aquí a aquí...d'aquí a aquí	Alternativament
d'aquí res	Immediatament
d'ara	Actual
d'ara endavant	Futur
d'ara mateix	Recent
d'arrapa i fuig	Apressadament
d'arrel	Íntegrament
d'arribada	Primerament
d'arròs	Gratis
d'art i assaig	Cinema
d'avui	Actual
d'avui a demà	Sobtdament
d'avui en quinze	Adiament Futur
d'avui en vuit	Adiament Futur
d'avui endavant	Futur
d'efecte retardat	Arma Medicament
d'efectes retardats	Lent
d'empenya	Decidit Resolut
d'empresa	Decidit Empresari
d'ençà (d'algun moment)	Des
d'entrada	Començament
d'entreguerres	Pau Període
d'entretemps	Entretemps
d'envergadura	Important
d'època	Passat
d'esbiaixada	Obliquament
d'escreix	Escreix
d'esma	Instintivament Rutinàriament
d'espardenya	Rústic
d'esport	Informal

d'esquena	Ajagut Esquena
d'esquerres	Progressista
d'esquitllada	Dissimuladament Incidentalment
d'esquitllentes	Amagant-se Cautelosament Dissimuladament
d'estar per casa	Casolà Negligent Senzill
d'estranguis	Furtivament
d'estrena	Nou
d'etiqueta	Distingit
d'habitud	Normalment
d'honor	Honorífic
d'hora	Aviat
d'igual a igual	Tractant
d'imitació	Imitació
d'importància	Important
d'improvís	Inesperadament Sobtdament
d'incògnit	Secretament
d'infern	Patint
d'interès	Interessant
d'obra	Obra
d'ocasió	Ganga Rebaixat Usat
d'oferta	Rebaixat Usat
d'ofici	Obligadament Reglamentàriament
d'oïda	Oïda
d'opereta	Ridícul
d'or	Estimable
d'ordinari	Normalment
d'última hora	Darrer Recent
d'un alè	Ininterrompudament
d'un cap a l'altre	Completament
d'un cop d'ull	Ullada
d'un costat a l'altre	Moviment
d'un dia a l'altre	Aviat Imprevistament
d'un dia per l'altre	Endemà
d'un en un	Individuàlment Successivament
d'un glop	Ininterrompudament
d'un moment a l'altre	Aviat
d'un pet fer-ne cent esquerdes	Exagerar
d'un pol a l'altre	Oposició
d'un raig	Ininterrompudament

d'un temps a aquesta banda	Actualment Darrerament
d'una banda	Alternativament
d'una banda a l'altra	Arreu
d'una bursada	Revolada
d'una hora lluny	Aviat Lluny
d'una i bona	Circumstància Situació
d'una mica més	Gairebé
d'una peça	Íntegre
d'una revolada	Ràpidament
d'una tirada	Ininterrompudament
d'una vegada	Ràpidament Seguidament Simultàniament
d'upa	Aristocràtic Important Ric
d'urgència	Urgentment
d'ús extern	Tòpic
d'ús intern	Intern Medicament
dades i rebudes	Discussió
dades i tomades	Discussió
daixo-daixo	Tranquil·lament
dalt de tot (d'algun lloc)	Cim
dama de companyia	Acompanyant Dama
dama d'honor	Dama
damunt damunt	Atentament Superficialment
damunt davall	Desordenat
damunt dit	Esmentat
dans col·laterals	Mort (f.)
dans i perjudicis	Indemnització
dar-se un esguard	Assemblar-se
dat i beneït	Acabat
dau carregat	Dau
dau de milloria	Dau
dau fals	Dau
daurar-li la píndola (a algú)	Enganyar
davallat del cel	Oportú
davant davant	Avançant
davant dels nassos (d'algú)	Davant Ostensiblement Prop
davant dels ulls (d'algú)	Davant
davant per davant de	Davant Enfront
de baix cost	Barat
de baix en baix	Xiuxiuejant
de baixa	Inactiu

de baixa condició	Humil
de baixa estofa	Vulgar
de baixa mà	Vulgar
de baldraga	Gratis
de banda a banda	Arreu
de barra a barra	Descaradament Directament
de batalla	Quotidià
de bé a bé	Bondadosament
de bell de dia	Dia
de bell principi	Primerament
de besllum	Contraclaror
de biaix	Obliquament Través
de bo	Verament Veritable
de boca	Oralment
de boca a terra	Ajagut
de bocadents	Ajagut
de bocaterrosa	Ajagut
de boig	Irreflexivament
de boig en boig	Irreflexivament
de bolina	Inclinat
de bòlit	Broma
de bon començament	Primerament
de bon compte	Almenys
de bon encuny	Bo Pur
de bon (fer alguna cosa)	Fàcil
de bon gust	Delicat
de bon pair	Agradable
de bon principi	Primerament
de bon rotllo	Benintencionat
de bon to	Cortès
de bon trepig	Trepig
de bon tros	Diferència
de bona capa	Benestant
de bona condició	Distingit
de bona estofa	Bo
de bona família	Acomodat Distingit
de bona fe	Bonhomíós
de bona font	Fiable
de bona gana	Volenterosament
de bona manera	Intensament
de bona memòria	Memorable
de bona tinta	Fiable
de bona treta	Accessible
de bones maneres	Cortès
de bord	Dins
de bracet	Agafant-se Repenjant-se
de broma	Broma Fals

de buit	Buit	de casta forta	Intensament
	Descarregat	de categoria	Important
de bursada	Inconstant	de cavall	Intens
	Volublement	de cec	Irreflexivament
de butxaca	Petit	de ciència certa	Positivament
de ca l'ample	Gran		Segurament
	Pròdig	de ciutat	Ciutadà
de cabell d'àngel	Prim		Refinat
de cada cent, els noranta-nou	Majoria	de classe	Distingit
de cada dia	Quotidià	de coixí	Conjugal
de cal Déu	Gran	de collita pròpia	Inventat
de calendari	Bell		Original
de calent en calent	Immediatament	de collons	Bé (adv.)
de cambra	Música		Bo
	Privat	de color d'ala de corb	Negrós
de camí	Alhora	de color d'ala de mosca	Grisós
	Anant	de color de catxumbo	Indefinit
de campionat	Gran	de color de gos com fuig	Marronós
de cantell	Inclinat	de color de merda d'oca	Caqui
de cantó	Lateralment	de color de rosa	Plaent
de cap	Directament	de complicitat (amb algú)	Còmplice
	Mentalment	de compliment	Cortesament
de cap a cap	Completament	de comú acord	Unànimement
de cap a peus	Completament	de concert (amb algú)	Acord
de cap d'ala	Excel·lent	de conducta	Íntegre
de cap de brot	Excel·lent	de confecció	Sèrie
de cap i de nou	Novament	de confiança	Bo
de cap manera	No		Fiable
de capa i espasa	Esgrima	de conformitat amb	Segons
de cara	Frontalment	de conjunt	Conjuntat
de cara a	Considerant	de connivència (amb algú)	Còmplice
	Direcció		Pactant
	Dirigint-se	de conreu	Cultiu
	Futur	de consideració	Considerable
	Preveient		Important
de cara a la galeria	Aparentment		Seriós
	Públicament	de continent	Immediatament
de cara a terra	Ajagut	de continu	Contínuament
de cara amunt	Ajagut	de contraban	Furtivament
de cara enfora	Aparentment	de contracop	Consegüentment
de cara enlaire	Ajagut	de conya	Bé (adv.)
de carn	Feble		Bo
	Pietós		Broma
de carn i ossos	Humà	de cop	Inesperadament
	Pietós		Irreflexivament
de carrer	Vestit		Simultàniament
de carrera	Ininterrompudament		Vegada
de casa	Autòcton	de cop descuit	Sobtadament
de casa bona	Acomodat	de cop en sec	Inesperadament
	Distingit	de cop i resposta	Inesperadament
	Ric	de cop i volta	Inesperadament
de casa enfora	Externament		Sobtadament
de casa seva	Casolà	de cop sobre	Immediatament
de casta	Intensament		Sobtadament

de cor	Memòria Sincerament Volenterosament	de flux	Irreflexivament
de cor a pensa	Impulsivament	de fons	Suau
de cortesia	Cortesament	de fora	Forà
de cos present	Mort (adj.)	de forma que	Conseqüència
de cosa en cosa	Detalladament	de forro	Gratis
de costa	Prop	de franc	Gratis
de costat	Juntament Lateralment Obliquament	de fresc	Recent
de costum	Normalment	de front	Frontalment
de cultiu	Conreu Creixement	de gairell	Obliquament
de curt	Curt	de gala	Engalanat
de curta edat	Infant	de ganxo	Corbat Ganxut
de dalt	Diví	de genollons	Agenollat
de dalt a baix	Completament Verticalment	de genolls	Agenollat Servilment
de debò	Autèntic Efectivament Seriosament Verament	de gloriosa memòria	Memorable
de deu, nou	Majoria	de gorra	Gratis
de dia	Dia	de gota en gota	Lentament
de dia en dia	Constantment Diàriament	de gran cas	Important
de diari	Ordinari	de gran fet	Important
de dol	Endolat Negre	de gran res abans	Antic
de dos en dos	Aparellat	de grat	Volenterosament
de dret	Legalment	de gresca	Diversió
de dret a	Directament	de guàrdia	Guàrdia
de dret en dret	Directament	de guerro	Tortament
de dretes	Conservador Reaccionari	de gust	Exquisit Volenterosament
de fa quatre dies	Recent	de joguina	Fals Fràgil
de fàbrica	Obra	de jorn	Albada
de fada	Bell	de l'alçada d'un campanar	Exagerat
de faldilles	Donívol	de l'altre món	Estrany
de fama	Famós	de l'ànima	Entranyable
de fantasia	Aparença Fals	de l'antigalla	Antiquat
de ferm	Durament	de l'antigor	Antiquat
de ferradura	Ferradura	de l'any	Enguany
de ferro	Fort Inflexible	de l'any de la catapumba	Antic
de festa	Elegant Festiu	de l'any de la Mariacastanya	Antic
de fet	Arbitràriament Efectiu Efectivament	de l'any de la neu	Antic
de fiar	Fiable	de l'any de la picor	Antic
de fira	Fràgil	de l'any de la Quica	Antic
		de l'any de les tàperes	Antic
		de l'any tirurany	Antic
		de l'any vuit	Antic
		de l'avior	Antic
		de l'hora	Recent
		de l'hòstia	Excel·lent Immens
		de l'última fornada	Recent
		de la nit al dia	Inesperadament Sobtadament
		de la primera volada	Inexpert Jove
		de la seva collita	Original

de la talla (d'algú)	Qualitat
de la taula al llit i del llit a la taula	Mandrós
de la terra	Autòcton
de les dents enfora	Fingidament
de lesa majestat	Ofès
de llàgrima fàcil	Drama
de llampada	Instantàniament Ràpidament
de llarg	Indubtablement Mudat Sobradament
de llarg a llarg	Allargassat Longitudinalment
de llarga mà	Antic
de llei	Reglamentari
de llet	Petit
de lleuger	Irreflexivament
de llevada	Llevant-se
de llevant fins a ponent	Arreu
de llevant o de ponent	Indefectiblement
de llis	Clarament
de lloguer	Lloguer
de lluny	Genealogia Lluny
de luxe	Luxós
de mà	Manual Portàtil
de mà de mestre	Magistral
de mai no acabar	Inacabable
de mal cor	Forçosament
de mal (fer alguna cosa)	Difícil Imprecís
de mal grat	Forçosament
de mal gust	Antiestètic Groller
de mal pair	Insuportable
de mal pelar	Difícil
de mal rotllo	Malintencionat
de mal talent	Desgrat
de mal to	Descortès
de mal trepig	Trepig
de mala digestió	Insuportable
de mala estofa	Senzill
de mala fe	Malèvol
de mala gana	Desgrat
de mala manera	Educadament Excessivament
de mala memòria	Dissortat
de mala mort	Infreqüentat Inhòspit Insignificat Mediocre Sòrdid

de mala treta	Inaccessible
de mala vida	Indesitjable
de males	Malintencionat
de maljust	Il·lícitament
de mamella	Infant
de mancomú	Conjuntament Mancomunadament Unidament
de manera que	Conseqüència
de mantega	Fràgil
de mantinent	Immediatament
de marca	Acreditat Excel·lent
de massa	Sobrer
de matí	Matí
de matinada	Alba
de memòria	Memòria Record
de mena	Naturalesa
de mentida	Fals
de mèrit	Bo
de més	Excés Sobrer
de més grosses n'han passades	Importància
de més grosses se n'han vistes	Importància
de més verdes en maduren	Possibilitat
de mica en mica	Gradualment Successivament
de mig a mig	Completament
de mig temps	Adult
de migtemps	Entretemps
de mira'm i no em toquis	Fràgil
de mitja capa	Benestant
de mitja hora passar	Mediocre
de mitjana	Mitjana
de moda	Actual
de molt	Diferència
de moltes paraules	Parlador
de moment	Mentrestant Primerament
de mort	Ferit Gran Greu Mortalment
de munició	Dolent
de naixement	Congènit
de nassos	Bé (adv.) Bo
de natura	Connatural
de necessitat	Intensificador
de nervi	Enèrgic
de net a net	Directament

de nit	Nit	de per vida	Perpètuament
	Nocturn	de perfil	Lateralment
de no dir	Extraordinari	de perles	Bé (adv.)
de nom	Càrrec	de pes	Important
de nota	Famós	de pet	Directament
de nou	Novament	de peu de banc	Infundat
	Recentment	de pinyol vermell	Bo
de nou en nou	Nou		Complicat
de nou encuny	Neologisme		Malèvol
de nova planta	Nou	de pit	Lactant
de nua paraula	Oralment	de pit i cuixa	Eròtic
de nyigui-nyogui	Fràgil	de pla	Clarament
de pa beneit	Bonhomíós		Completament
de pa d'àngel	Bo		Ràpidament
de pa de pessic	Bo	de pla en pla	Completament
de pa i figa	Insignificat	de planta	Fix
de pa i raves	Insignificat	de plantilla	Fix
de pa sucat amb oli	Mediocre	de ple	Directament
	Vulgar	de ple a ple	Completament
de pacotilla	Inferior	de poble	Pobletà
de paisà	Uniforment		Senzill
de panfonteta	Mediocre	de poc	Quasi
de panxa a terra	Ajagut		Temps
de panxa enlaire	Ajagut	de poc cost	Barat
	Descansadament	de poc seny	Desassenyat
	Gandulejant	de poc temps	Recent
de paper d'estrassa	Mediocre	de poca edat	Jove
de paraula	Fingidament	de poca substància	Lleuger
	Oralment	de pocs anys	Jove
de parella	Aparellat	de popa a proa	Longitudinalment
de part a part	Travessant	de poques paraules	Callat
de part de	Origen	de por	Desmesurat
de part de darrere	Des		Immillorable
de part de dia	Dia	de por de	Por
de part de nit	Nit	de porta en porta	Arreu
de part de riure	Bromejant	de portes endins	Privadament
de pas	Simultàniament	de portes enfora	Aparentment
	Temporalment	de posar i treure	Extraïble
	Transitat		Llevadís
de passada	Accidentalment		Vestit
	Incidentalment	de posició	Aristocràtic
	Simultàniament		Ric
de patacada	Ordinari	de postal	Bell
de patent	Excel·lent	de precís	Necessàriament
de pebrots	Bo	de precisió	Precís
de pedra	Insensible	de presa	Caçador
de pèl	Pelut	de pressa	Precipitadament
de pel·lícula	Magnífic		Ràpidament
de penal	Embaràs	de pressa i corrents	Precipitadament
de pensa acordada	Deliberadament	de primer	Davant
de pensament	Mentalment		Primerament
de per riure	Graciosament	de primer moment	Abans
	Imitació		Primerament
	Incompetent	de primer ordre	Important

de primer pla	Excel·lent	de rellisquentes	Obliquament
de primera	Bé (adv.) Excel·lent		Relliscant
de primera intenció	Impulsivament Provisionalment	de rellotgeria	Precís
de primera línia	Excel·lent	de remuc	Remugant
de primera mà	Nou Original	de renom	Conegut Famós
de primera necessitat	Imprescindible	de res	Cortesia Regraciament
de primera pàgina	Important	de reserva	Reserva
de pro	Significatiu	de respecte	Recanvi
de pronòstic	Temible	de resultes de	Conseqüència
de pronòstic reservat	Temible	de retard	Retardament
de pròpia mà	Personalment	de retop	Consegüentment Indirectament
de propietat	Propi	de retorn	Retornant
de propina	Sobrer	de retrocàrrega	Arma
de províncies	Província	de retruc	Indirectament
de puja i baixa	Llevadís Mòbil	de rialla fàcil	Rialler
de punt	Tricot	de rigor	Indispensable
de punta fina	Fi (adj.)	de ritual	Establert
de puntetes	Detalladament Silenciosament	de riure	Ridícul
de pura pensa	Especulant	de rodolons	Rodolant
de puta mare	Bé (adv.) Bo	de ronyó clos	Important
de qualitat	Bo	de rossec	Arrossegant
de qualsevol manera	Descuradament Desordenadament Indefectiblement	de rúbrica	Reglamentari
de quan els buscalls parlaven	Antic	de sac	Elecció
de quan Judes era fadrí i sa mare festejava	Antic	de sac i sort	Insaculació
de quatre dies	Passatger	de saldo	Rebaixat
de quatre grapes	Gatejant	de sang i fetge	Violent
de quatre xavos	Barat	de sang noble	Aristocràtic
de quatres	Ràpidament	de sec a sec	Directament
de què vas	Enuig	de secà	Mediocre Secà
de quin pa fa rosegons	Menyspreu	de segona categoria	Mediocre
de quinze i falta	Avantatjós	de segona fila	Mediocre
de rajada	Ininterrompudament	de segona mà	Ocasió Original Usat
de ras en ras	Directament	de seguida	Aviat Immediatament Ràpidament
de rebaixes	Rebaixat	de segur	Probablement Segurament
de rebot	Indirectament Rebotant	de seguretat	Seguretat
de rebufada	Rondinant	de sempre	Habitualment Sempre
de recanvi	Recanvi	de seny	Assenyat
de reestrena	Reestrena	de sèrie	Exclusiu
de referència	Model Referent	de servir	Conserva
de refresc	Nou Recanvi	de set soles	Desmesurat
de regadiu	Regadiu	de sobines	Ajagut
de relleu	Important	de sobres	Escreix
		de sobretaula	Sobretaula
		de sobtada	Sobtadament

de sobte	Inesperadament Sobtadament	de través	Malament Tort Través
de soca-rel	Base Íntegrament	de trista memòria	Dissortat
de sol a sol	Dia	de troba	Gratificació
de solemnitat	Intensament	de trobades	Gratificació
de sorpresa	Inesperadament	de tronc o de bronc	Indefectiblement
de sotamà	Dissimuladament Ocultament	de tu a tu	Privadament
de sotsobre	Capgirat	de vacances	Estiuejant
de sucre	Delicat	de valent	Intensament
de suposició	Important	de valor	Important
de supòsit	Important	de vell	Antic Usat
de talla	Important	de ver	Realment
de tant en tant	Esporàdicament Vegada	de veritat	Realment Seriosament Verament Veritable
de tard en tard	Esporàdicament Temps	de vespres	Vespre
de temps	Antic	de via estreta	Mediocre
de temps en temps	Temps Vegada	de vint-i-un botó	Mudat
de temps immemorial	Immemorial	de vint-i-un punt	Mudat
de teulades en amunt	Espiritualment	de visita	Visitant
de teulades en avall	Materialment	de viu en viu	Anestesiat Dolorós Viu
de tisora	Plegable	de viva veu	Oralment
de títol	Noblesa	de volada	Ambiciós Important
de tomballons	Irregularment Rodolant Tomballant	deçà i dellà (d'algun lloc)	Arreu
de tort	Tortament	declarar la guerra (a algú)	Enfrontar-se
de tot anar	Vestit	dedicar-se a la mala vida	Corrompre's
de tot arreu	Arreu	defensar (algú o alguna cosa)	
de tot en tot	Completament	a capa i espasa	Defensar
de tot hi ha a la vinya del Senyor	Món	defensar (algú o alguna cosa)	Defensar
de tot portar	Vestit	a peu i a cavall	Obstinar-se
de tot punt	Completament	defensar la seva capa	Defensar-se
de tota la vida	Fiable Sempre	deformació professional	Tendència
de totes les maneres hagudes		deixar a desitjar	Imperfecte Mancar
i per haver	Manera	deixar a deure	Deure
de totes maneres	Indefectiblement	deixar (algú) a l'altura	
de totes totes	Completament	del betum	Criticar
de tots colors	Divers	deixar (algú) a l'escapça	Arruïnar Decebre
de tots els déus	Gran	deixar (algú) a l'estacada	Abandonar
de trabuc	Trabucable	deixar (algú o alguna cosa)	Abandonar
de traïdor	Traïdoria	a una banda	Deixar
de transició	Intermediari Transició	deixar (algú) al mig del carrer	Arruïnar
de trànsit	Temporalment Trànsit Transitat	deixar (algú) al setí	Matar
de tranuïta	Tranuïtant	deixar (alguna cosa) al tinter	Ometre
de trasantó	Inesperadament	deixar (algú) amb els cabells	
de trast en trast	Regularment	de punta	Espantar
		deixar (algú) amb la boca oberta	Sorprendre

deixar (algú) amb la camisa a l'esquena	Arruïnar
deixar (algú) amb la mel a la boca	Privar
deixar (algú) amb la paraula a la boca	Anar-se'n Interrompre
deixar (algú) amb la pell i l'os	Aprimar
deixar (algú) amb les ganes	Frustrar
deixar (algú) amb un pam de boca oberta	Sorprendre
deixar (algú) amb un pam de nas	Decebre Sorprendre
deixar (algú) amb un peu enlaire	Sorprendre
deixar anar (alguna cosa)	Insinuar
deixar anar la mà	Pegar
deixar (algú) arreglat	Afavorir Desfavorir Escarmentar
deixar bé (algú)	Benparlar
deixar (algú) blau	Sorprendre
deixar caure (alguna cosa)	Dir
deixar (algú) clavat en terra	Sorprendre
deixar (algú) com qui veu visions	Atonir
deixar (algú) com un drap brut	Criticar Injuriar
deixar (algú) com un porc	Criticar
deixar (algú) com un rebrec	Retreure
deixar córrer (alguna cosa)	Desentendre's Oblidar Renunciar
deixar córrer la ploma	Escriure
deixar cua	Repercutir
deixar (algú) d'una peça	Sorprendre
deixar (algú) darrere	Superar Ultrapassar
deixar (algú o alguna cosa) de banda	Abandonar Ometre Prescindir
deixar de les mans (alguna cosa)	Desocupar-se
deixar de mà (alguna cosa)	Desentendre's
deixar (algú) de pedra	Estranyar Sorprendre
deixar (algú o alguna cosa) de racó	Prescindir
deixar de sembrar per por dels ocells	Hesitar Indecís
deixar dormir (alguna cosa)	Abandonar
deixar el camp lliure (a algú)	Fugir Lliure Retirar-se
deixar el llit	Sanar
deixar els hàbits	Secularitzar-se
deixar els llibres	Abandonar
deixar empès	Ajustar

deixar empremta	Repercutir
deixar (alguna cosa) en evidència	Mostrar
deixar (algú o alguna cosa) en l'oblit	Oblidar
deixar (alguna cosa) en les mans (d'algú)	Confiar
deixar (algú) en pau	Tranquil
deixar (algú) en pilotes	Arruïnar
deixar (alguna cosa) en terra	Prescindir
deixar endarrere el vent	Córrer
deixar (alguna cosa) enlaire	Resoldre
deixar es bens amb es llop	Confiar
deixar (algú) escaldat	Escarmentar
deixar (algú) escurat	Arruïnar
deixar estar (alguna cosa)	Abandonar Cessar Molestar Tocar Tranquil
deixar (algú) fet caldo	Abatre Cansar
deixar (algú) fet pols	Abatre Cansar
deixar (alguna cosa) feta pols	Malmetre
deixar (algú) fora de combat	Vèncer
deixar (algú) fora de joc	Vèncer
deixar fred (algú)	Indiferent Sorprendre
deixar (algú) glaçat	Sorprendre
deixar jeure (alguna cosa)	Desatendre
deixar la cara com un mapa (a algú)	Apallissar
deixar la merda allà on es caga	Desendreçat
deixar (algú) llest	Desfavorir
deixar lloc a	Apartar
deixar malament (algú)	Malparlar
deixar mocat (algú)	Menysprear
deixar mort (algú)	Espantar Fatigar Sorprendre
deixar morta (alguna cosa)	Oblidar
deixar mosca (algú)	Empipar
deixar (algú) parat	Sorprendre
deixar pas a	Apartar
deixar (algú) pels núvols	Sublimar
deixar (algú o alguna cosa) per impossible	Desistir
deixar (algú o alguna cosa) per inútil	Desistir
deixar pixar el matxo	Permetre
deixar (algú) plantat	Acudir Desatendre
deixar ratlles fetes	Lluir-se

deixar refredar (alguna cosa)	Actuar	dejunar després de fart	Hipòcrita
	Ajornar	del bressol a la tomba	Vida
deixar respirar (algú)	Alleujar	del cert	Segurament
	Molestar	del cigró	Militar
	Tranquil	del costat de	Direcció
deixar retratat (algú)	Comprometre	del dia	Fresc
deixar sec (algú)	Matar		Modern
	Sorprendre		Sec
deixar (algú) sense camisa	Arruïnar	del diable	Desmesurat
deixar (algú) sense paraula	Esbalair		Enuig
	Sorprendre	del domini públic	Comú
deixar (algú) sense resposta	Sorprendre		Conegut
deixar (algú) sense un cèntim	Empobrir	del llop fer-ne pastor	Confiat
deixar (algú) sense una gota		del mateix motlle	Igual
de sang a les venes	Espantar	del meu cor	Estimat
deixar (algú) tirat	Abandonar	del millor encuny	Millor
	Desatendre	del moment	Actual
	Desemparar		Inajornable
deixar (algú) verd	Criticar	del moment que	Car (conj.)
deixar viure (algú)	Alleujar	del natural	Realista
	Molestar	del seu pa farà sopes	Despreocupar-se
	Tranquil	del temps	Actual
deixar-hi els ossos	Arruïnar-se	del temps d'Adam	Antic
	Morir		Antiquat
deixar-hi els ulls	Mirar	del tot	Completament
deixar-hi la camisa	Arruïnar-se		Incondicionalment
deixar-hi la pell	Morir		Perfectament
deixar-hi les dents	Perjudicar-se		Totalment
deixar-hi les ungles	Perdre	delicat com una unglà d'ase	Queixós
deixar-les anar a raig de càntir	Xerrar	deliris de grandesa	Ostentació
deixar-se (alguna cosa) al pap	Callar	dellà-ahir	Passat
deixar-se anar	Abandonar-se	demà m'afaitaràs	Incredulitat
	Acomodatici	demà passat	Futur
	Caure	demà passat l'altre	Futur
	Relaxar-se	demà passat no, l'altre	Futur
deixar-se anar els cabells	Deslligat	demà que	Futur
deixar-se caure	Acudir	demà serà un altre dia	Ajornament
deixar-se d'hòsties	Prescindir		Encoratjament
deixar-se d'orgues	Prescindir		Esperança
deixar-se de raons	Concretar	demanar (alguna cosa) a crits	Demanar
deixar-se de ximpleries	Concretar	demanar caritat (a algú)	Demanar
deixar-se d'històries	Concretar	demanar compte (d'alguna cosa, a algú)	Demanar
deixar-se dur pel corrent	Conformar-se		Exigir
deixar-se dur per	Impulsiu		Sollicitar
	Influenciable	demanar dits	Hàbil
deixar-se passar les rodes		demanar el cap (d'algú)	Condemnar
per damunt	Manipulable	demanar foc (a algú)	Encendre
deixar-se tallar la capa	Tolerar		Fumar
	Transigir	demanar la lluna	Demanar
deixar-se tallar un pam de			Impossible
sa capa	Tolerar	demanar la mà (d'algú)	Prometre's
deixar-se veure	Aparèixer	demanar la paraula	Parlar
	Presentar-se	demanar permís a un peu per moure l'altre	Lent
deixat de la mà de Déu	Abandonat		

demanar quart i ajuda (a algú)	Socors
demanar raó (d'algú o d'alguna cosa, a algú)	Preguntar
denominació d'origen	Origen Qualitat
dent de llet	Dent
dents d'all	Dent
dents de cavall	Dent
dents de fava	Dent
dents de rata	Dent Denticle
deposar la corona	Abdicar
deposar les armes	Reconciliar-se Retre's
deprimir l'orgull (d'algú)	Humiliar
deprimir la reputació (d'algú)	Detractar
derrocar (algú) del cavall	Descavalcar
des d'ara	Futur
des de la barrera	Espectador
des de sempre	Tradicionalment
des del bressol	Sempre
des del gegant a En Magarrinyes	Tothom
des del ventre de sa mare	Origen Sempre
des pensaments fer obres	Real
des que el món és món	Sempre
desaparèixer del mapa	Desaparèixer
desbordat pels esdeveniments	Impotent
descabdellar fil	Xerrar
descans sabàtic	Permis
descarregar el cor	Confiar-se
descarregar el ventre	Evacuar
descarregar els núvols	Ploure
descarregar la consciència	Sincerar-se
descarregar-li la mà (a algú)	Pegar
descobrir el marro	Descobrir
descobrir la sopa d'all	Ihlús
descobrir món	Viatjar
descobrir-se el pastís	Descobrir-se
desenterrar morts	Descantellar Inoportú
desfer el camí	Recular Tornar
desfer la cara (a algú)	Bufetejar
desfer-se com la sal en l'aigua	Desaparèixer
desfer-se com una calça	Perdre's
desfer-se de riure	Riure
desfer-se des trumfos	Reeixir
desfer-se en compliments	Complimentar
desfer-se en elogis	Elogiar
desfer-se en plors	Plorar
desfet de temps	Tempesta
desgràcia personal	Mort (f.)

desitjar la pau dels gegants (a algú)	Desig
deslligar-li la llengua (a algú)	Parlar
desllorigar-se de riure	Riure
desparar taula	Desparar
desparar un altar per parar-ne un altre	Complicar
despendre el temps	Entretenir-se
desperta ferro	Crit
despintar-se-li de la memòria (a algú)	Oblidar
després de tot	Tanmateix
despullar un sant per vestir-ne un altre	Complicar
despuntar el dia	Clarejar
després-ahir	Passat
després-anit	Passat
després-demà	Futur
dessus dejús	Desordenadament
dessus dessús	Atentament Superficialment
destapar un forat per tapar-ne un altre	Complicar
destorbar el marro (a algú)	Impedir Perjudicar
Déu ajut quan	Dilació
Déu del cel	Estupefacció
Déu dirà	Resignació
Déu el beneeixi	Comiat Protecció
Déu el faci bo	Compassió Ratificació
Déu el perdoni	Compassió
Déu el tingui a la glòria	Mort (adj.)
Déu el tingui al cel	Mort (adj.)
Déu em perdoni	Disculpa
Déu ens do bon dia	Salutació
Déu hi faci més que nosaltres	Esforz
Déu ho faci	Desig
Déu ho sap	Certament
Déu ho vulgui	Desig
Déu i sa mare	Tothom
Déu l'acompanyi i l'àngel bo	Esperança
Déu l'ajudi	Desig
Déu l'empari	Compassió Desig Temor
Déu l'hagi perdonat	Mort (adj.)
Déu me'n guard	Rebuig Sorpresa Temor
Déu me'n reguard	Preservació
Déu meu	Estupefacció Sorpresa

Déu n'hi do	Bastant Ponderació
Déu no m'ho tingui en compte	Disculpa
Déu no m'ho tingui en retret	Disculpa
Déu nos en guard d'un «ja està fet»	Plany
Déu nostre Senyor	Déu
Déu Pare	Déu
Déu proveirà	Resignació
Déu sap	Dubte
Déu t'escolti	Desig
Déu te faci un sant	Benedicció
Déu t'ho pagui	Agraïment
Déu us empari	Comiat
Déu volent	Esperança
Déu vos guard	Salutació
deure la vida a	Salvat
deute d'honor	Deute Joc
dia clar	Matí
dia de cada dia	Laborable
dia de festa	Laborable
dia de folga	Festiu
dia de missa	Festiu Religiós
dia de precepte	Missa
dia feiner	Laborable
dia festiu	Laborable
dia gris	Ennuvolat
dia hàbil	Dia
dia i hora	Cita
dia laborable	Feiner
dia obrer	Feiner
dia onomàstic (d'algú)	Festa
dia per altre	Alternant
dia per altre i dos arreu	Diàriament Sovint
dia per dia	Data
dia rodó	Laborable
dia tonto	Ennuvolat
dia trist	Ennuvolat
dibuixos animats	Animació
dic mentida	Rectificació
dida seca	Mainadera
dies entrants	Dia
dies forts	Calor Fred
dies ha	Dia
digues el que vulguis	Menyspreu
digues-li atxa	Equivalència
digues-li com vulguis	Semblant
digues-li naps, digues-li cols	Semblant
dijous gras	Quaresma
dijous llarder	Quaresma

dilatar el cor (d'algú)	Alegrar
Dilluns de Pasqua	Pasqua
Dimecres de Cendra	Quaresma
dimoni boiet	Esperit
diner crida diner	Diner
diner de plàstic	Diners
diner fa diner	Diner
diner negre	Diner
diner viu	Efectiu
diners comptants	Efectiu
diners de nous	Diners
diners tiradors	Diner
dins la pell (d'algú)	Situació
dinyar-la	Morir
dir (alguna cosa) a raig de càntir	Xerrar
dir adéu (a algú)	Acomiadar-se
dir al pa pa i al peix peix	Clarament Parlar
dir al pa pa i al vi vi	Clarament Parlar
dir (alguna cosa) amb mitja boca	Remugar
dir amén	Aprovar
dir amén a tot	Acomodatici Aprovar
dir amoretes (a algú)	Festejar
dir bé (d'algú)	Benparlar Encertar
dir (alguna cosa) davant davant	Avisar
dir (algú) de tu	Tutejar
dir (algú) de vostè	Respecte
dir el mea culpa	Penedir-se
dir (alguna cosa) en rodó	Catègòric
dir (alguna cosa) entre si mateix	Pensar
dir fàstics (d'algú)	Malparlar
dir foc i flamada (d'algú)	Difamar
dir la bonaventura (a algú)	Pronosticar
dir les coses pel seu nom	Clarament Parlar
dir les coses tal com són	Parlar
dir mal (d'algú)	Malparlar
dir missa	Missa
dir (alguna cosa) només de boca	Fingir
dir penjaments (d'algú)	Malparlar Murmurar
dir (alguna cosa) per a si mateix	Pensar
dir per dir	Xerrar
dir (alguna cosa) per verba	Xerrar
dir quants fan quinze (a algú)	Amenaçar

dir quatre berlandines (a algú)	Parlar Retreure
dir quatre coses ben dites (a algú)	Retreure
dir quatre mots	Discursejar Parlar
dir raó	Ver
dir sempre l'última paraula	Replicar
dir ses mil llàstimes (a algú)	Injuriar
dir tot el que fa al cas	Sincer
dir (alguna cosa) tot ras	Clarament Parlar
dir una cosa per una altra (a algú)	Enganyar Equivocar-se Mentir Trabucar-se
dir una dita	Conjecturar
dir ver	Veritat
director espiritual	Guia
dir-hi la seva	Intervenir
dir-la de l'alçada d'un campanar	Disbarat
dir-la grossa	Disbarat
dir-les pels descoberts	Xerrar
dir-li (alguna cosa) a boca (a algú)	Parlar
dir-li de tot (a algú)	Injuriar
dir-li dos i dos quants fan (a algú)	Parlar
dir-li (alguna cosa) el cor (a algú)	Disposat Pressentir
dir-li el nom del porc (a algú)	Injuriar
dir-li els quatre mots de la veritat (a algú)	Sincerar-se
dir-li la lliçó del bacó (a algú)	Insultar
dir-li peus de porc (a algú)	Insultar
dir-li quatre fàstics (a algú)	Blasmar Retreure
dir-li'n cent per un diner (a algú)	Insultar
dir-li'n quatre de fresques (a algú)	Retreure
dir-ne de coents (a algú)	Injuriar
dir-ne de totes	Desbocar-se Insultar
dir-ne de tots colors (a algú)	Injuriar Parlotejar
dir-ne de verdes i de madures	Desbocar-se Desvergonyit Injuriar Parlar
dir-ne per a salar (a algú)	Injuriar
dir-ne per a tots els gustos	Complaure
dir-ne tres a un brot	Mentir

dir-ne una de bombero	Disbarat
dir-ne una de cada color	Contradir-se
dir-ne una de freda i una de calenta	Contradir-se
dir-ne una de fresca (a algú)	Clarament Ofendre Retreure Sorprendre
dir-ne una de grossa	Disbarat
dir-ne una de l'alçada d'un campanar	Disbarat
dir-ne una de les seves	Disbarat
dir-s'ho tot	Desavenir-se Insultar-se
disc de llarga durada	Disc
disc dur	Ordinador
discutir sobre el sexe dels àngels	Inútil
disfrutar com un camell	Fruir
disfrutar com un vedell	Fruir
disparat com una fletxa	Ràpidament
dissabte bord	Festa
dissipar la il·lusió (d'algú)	Desil·lusionar
dit i fet	Immediatament
dita popular	Dita
dits com botifarres	Dit
dits de cosidora	Dit
dits de pianista	Dit
diumenge de pinyata	Quaresma
Diumenge de Rams	Pasqua
divertir-se com un gos amb un joc de bitlles	Avorrir-se
divertir-se com un gos amb un os	Divertir-se
divisió de treball	Especialització
do de gents	Carisma
do de llengües	Aptitud
do de pit	Arrogància Esforç Falset Veu
doblar el camí	Afanyar-se Caminar
doble concert	Concert
doble parella	Joc
doble sentit	Ambigüitat
doblegar l'esquena	Humiliar-se Saludar Sotmetre's Treballar
doblegar-hi el coll	Resignar-se
dòcil com un xai	Dòcil
dolç com la mel	Amable Dolç

dolç com un arrop	Amable	donar calça d'arena (a algú)	Pegar
	Dolç	donar cap (a alguna cosa)	Acomplir
dolç com un sucre	Afectuós	donar capot	Guanyar
	Dolç	donar carbassa (a algú)	Rebutjar
dolç com una gatosa	Esquerp		Suspendre
dolent com el dimoni	Dolent	donar carpetada (a alguna cosa)	Refusar
dolent com la tinya	Dolent	donar carrera (a algú)	Instruir
dolent com una pedregada seca	Dolent		Pagar
dona d'aigua	Fada	donar carta blanca (a algú)	Autoritzar
dona de cadira	Prostituta	donar casa franca (a algú)	Hospitalari
dona de casa	Mestressa	donar cent voltes a	Sobrepujar
dona de claus	Majordoma	donar comiat (a algú)	Acomiadar
dona de fer feines	Assistentia		Despatxar
	Criada	donar copets a l'esquena (a algú)	Encoratjar
dona de govern	Majordoma	donar cops d'espasa a l'aire	Inútil
dona de la vida	Prostituta	donar corda (a algú)	Incitar
dona de la vida alegre	Prostituta	donar cos (a alguna cosa)	Essesir
dona de mala vida	Prostituta	donar crèdit a	Creure
dona de món	Prostituta	donar creu (a algú)	Molestar
dona de vida lleugera	Prostituta	donar curs (a alguna cosa)	Cursar
dona errada	Prostituta		Expedir
dona fàcil	Dispost		Exterioritzar
	Prostituta		Manifestar
dona galant	Prostituta	donar d'alta (algú)	Cotitzar
dona i madona	Mestressa		Guarir
dona mundana	Prostituta		Inscriure
dona perduda	Prostituta	donar de baixa (algú)	Eliminar
dona pública	Prostituta		Excloure
dóna recapte a casa teva	Immiscir-se		Incapacitat
dona trivial	Prostituta		Treballar
donar a conèixer (alguna cosa, a algú)	Manifestar	donar (algun temps) de coll (a algú)	Termini
	Presentar	donar de genolls en terra	Agenollar-se
donar (algú) a dida	Alletar	donar de si	Rendir
	Criar	donar (algun temps) de temps (a algú)	Termini
donar a fer (alguna cosa, a algú)	Encarregar	donar de ventre	Defecar
donar (alguna cosa) a la premsa	Publicar	donar destret (a algú)	Incomodar
donar a llum (algú)	Parir		Molestar
	Publicar	donar duros a quatre pessetes	Perdre
donar a rebre	Morir	donar eixamples (a algú)	Lliure
	Retornar	donar el bes de Judes (a algú)	Trair
donar abast (a algú)	Abastar	donar el bon prou (a algú)	Felicitar
donar aigua per amor de Déu	Ploure	donar el braç a tòrcer	Cedir
donar al públic (alguna cosa)	Publicar	donar el condol (a algú)	Afligit
donar ales (a algú)	Encoratjar		Condol
donar aliment (a alguna cosa)	Fomentar	donar el menjar als peixos	Vomitar
donar allargs a	Ajornar	donar el passaport (a algú)	Despatxar
	Retardar	donar el peu i prendre la mà	Aprofitar-se
donar ansa (a alguna cosa)	Ocasionar	donar el pit (a algú)	Alletar
donar anses (a algú)	Animar	donar el sí (a algú)	Accedir
donar aula (a algú)	Conversar		Casar-se
	Parlar		Prometre's
donar bo de	Agradar		
donar bombo (a alguna cosa)	Difondre		
donar bona mesura (a algú)	Mesurar		

donar el to (a algú)	Entonar
donar el to (a alguna cosa)	Elevar
donar els tres cops de cul	Insolvent
donar (alguna cosa) en guarda (a algú)	Donar
donar (alguna cosa) en mà (a algú)	Lliurar
donar endreça (a alguna cosa)	Encarrilar
donar entrada (a algú)	Admetre
donar escac	Escac
donar escolta (a algú)	Creure
donar estudis (a algú)	Instruir
	Pagar
donar falconada	Saquejar
donar fe (d'alguna cosa)	Assegurar
	Certificar
	Exercitar
donar figues per bigues (a algú)	Ensarronar
donar figues per llanternes (a algú)	Enganyar
donar fil (a algú)	Callar
	Consentir
donar foc (a algú)	Cauteritzar
	Encendre
	Fumar
donar fons (a alguna cosa)	Ancorar
donar forces (a algú)	Encoratjar
donar garrot (a algú)	Ajusticiar
donar garsa per colom (a algú)	Enganyar
donar garsa per perdiu (a algú)	Enganyar
donar gat per llebre (a algú)	Enganyar
donar gràcies a Déu	Afortunat
donar greix (a algú)	Complaure
donar guerra	Afrontar
	Molestar
donar gust a la boca	Parlar
donar hospitalitat (a algú)	Albergar
donar joc	Complicar
	Jugar
	Participar
	Rendir
donar l'ànima a Déu	Morir
donar l'ànima al diable	Corrompre's
donar l'arveure (a algú)	Acomiadar-se
donar l'entrada (a algú)	Gest
donar l'escalada	Assaltar
	Escalar
donar l'esquena (a algú)	Menysprear
donar l'estocada (a algú)	Enfonsar
donar l'última mà (a alguna cosa)	Acabar
	Llimar
	Perfer
donar la baca (a algú)	Mantejar
	Tirar

donar la bola (a algú)	Destituir
	Emmetzinar
	Refusar
donar la campanada	Impressionar
donar la cara	Honest
donar la cara (en alguna cosa)	Responsabilitzar-se
donar la cara (per algú)	Defensar
	Respondre
donar la clau de la casa (a algú)	Independitzar
donar la clau i el duro (a algú)	Independitzar
donar la dreta (a algú)	Cedir
	Respectar
donar la llauna (a algú)	Despatxar
	Molestar
donar la llengua al gat	Rendir-se
donar la llibertat (de fer alguna cosa, a algú)	Permetre
donar la mà (a algú)	Ajudar
	Assistir
	Encaixar
	Pactar
	Saludar
donar la nota	Destacar
donar la paraula (a algú)	Torn
donar la patent (a algú)	Justificar
donar la popa	Navegar
donar la raó (a algú)	Assentir
donar la sang de les venes (per algú)	Sacrificar-se
donar la sang per	Morir
donar la seva paraula (a algú)	Comprometre's
donar la tabarra (a algú)	Molestar
donar la talla	Mereixedor
donar la vida per	Morir
	Sacrificar-se
donar la voga	Guiar
donar la volta	Girar
donar les bones festes (a algú)	Felicitar
donar les dimissòries (a algú)	Destituir
donar les encarregades (a algú)	Culpar
donar les espatlles (a algú)	Fugir
donar les portes pels ulls (a algú)	Rebutjar
donar llargues mànigues (a algú)	Autoritzar
donar llengua (d'alguna cosa, a algú)	Informar
donar llenya (a algú)	Apallissar
donar llibertats (a algú)	Familiaritat
	Tractar
donar lloc (a alguna cosa)	Ocasionar
donar llum verd a	Permetre
donar mal de ventre (a algú)	Preocupar
donar mal temps (a algú)	Molestar

donar mala espina (a algú)	Sospitós	donar taba (a algú)	Conversar
donar mala mesura (a algú)	Mesurar		Molestar
donar mala vida (a algú)	Fastiguejar		Xerrar
	Molestar	donar tacó (a algú)	Apallissar
donar menjar als cucs	Enterrat	donar temps al temps	Esperar
donar més faena que un porc solt	Molestar	donar tronc (a algú)	Apallissar
donar mico (a algú)	Desenganyar		Pegar
	Ofendre	donar un bill d'indemnitat (a algú)	Aprovar
donar mort (a algú)	Matar	donar un cop d'ull a	Mirar
donar nassades	Tafanejar		Vigilar
donar nom a	Popularitzar	donar un cop de mà (a algú)	Ajudar
donar orella (a alguna cosa)	Creure		Assistir
	Escoltar		Cooperar
donar orgue (a algú)	Atendre	donar un dit de la mà dreta per	Sacrificar-se
donar pa (a algú)	Llogar	donar un espectacle	Escandalitzar
donar pàbul (a alguna cosa)	Fomentar	donar un jaco (a algú)	Apallissar
donar paparotes (a algú)	Enganyar	donar un juli (a algú)	Apallissar
donar paraula de casament	Casar-se	donar un miquel (a algú)	Humiliar
donar part (a algú)	Cedir	donar un moc (a algú)	Menysprear
donar part a la nit	Ajocar-se	donar un rampeu (a algú)	Assemblar-se
donar part (d'alguna cosa, a algú)	Comunicar	donar un sobec	Endormiscar-se
donar pas (a algú)	Facilitar	donar un tomb	Passejar
donar peix al gat	Estimular		Voltejar
donar peixet (a algú)	Avantatge	donar un vot de confiança (a algú)	Confiar
	Complaire	donar una bornada	Passejar
	Facilitar	donar una bufetada (a algú)	Avergonyar
donar pel cul (a algú)	Copular		Humiliar
donar pel seguit (a algú)	Desentendre's		Menysprear
donar penyora (a algú)	Assegurar	donar una coça al cul (a algú)	Despatxar
donar per la banda (a algú)	Complaire	donar una culleradeta de mel (a algú)	Simpatitzar
donar (alguna cosa) per un diner	Insignificant	donar una empenta (a algú)	Ajudar
donar peu (a alguna cosa)	Ocasionar	donar una gla per fer cagar un roure	Interessar
donar possessió (d'alguna cosa, a algú)	Lliurar	donar una lata (a algú)	Avorrir
donar pota (a algú)	Ofendre	donar una lliçó (a algú)	Escarmentar
donar pressa (a algú)	Apressar	donar una maneta (a algú)	Renyar
donar punts (a algú)	Afavorir	donar una nata (a algú)	Pegar
	Cosir	donar una puntada de peu al cul (a algú)	Despatxar
donar quarter (a algú)	Respectar	donar una relliscada	Faltar
donar quatre punts (a alguna cosa)	Cosir	donar una salut d'aigua (a algú)	Desassedegar
donar raó (d'algú o d'alguna cosa, a algú)	Informar	donar una ullada a	Mirar
donar recapte (a alguna cosa)	Cuidar		Vigilar
	Curar	donar una volta	Caminar
	Proveir		Passejar
donar renyina (a algú)	Renyar	donar vela	Anar-se'n
donar sabó (a algú)	Adular		Salpar
donar sense comptar	Després	donar veus (d'alguna cosa)	Difondre
donar senyals de vida	Aparèixer	donar via lliure a	Permetre
donar sortida (a alguna cosa)	Exposar	donar vida (a algú)	Engendrar
	Promocionar		

donar vida a	Animar	donar-se grat	Complagut
	Crear	donar-se greuge	Ofendre's
donar volta (a alguna cosa)	Subjectar	donar-se importància	Presumir
donar voltes (a alguna cosa)	Meditar	donar-se la mà	Agafar-se
donar-ho tot, es sac i ses peres	Insaciable	donar-se mal cor	Ansiejar
donar-li càrrec (a algú)	Encarregar	donar-se mal temps	Amoïnar-se
donar-li cervell de gat (a algú)	Enamorar	donar-se manya	Enginyar-se
donar-li cor (a algú)	Encoratjar	donar-se pena	Esforçar-se
donar-li de parer (a algú)	Semblar	donar-se per la pell	Desesperar-se
donar-li el vent per escampat (a algú)	Desempallegar-se	donar-se to	Pretensions
donar-li encantalls (a algú)	Fascinar	donar-se un maig (de fer alguna cosa)	Afartar-se
donar-li encantàries (a algú)	Fascinar	donar-se-les de	Presumir
donar-li entenent (alguna cosa, algú)	Convèncer	donat cas que	Condicció
	Expressar	doncs bé	Conseqüència
donar-li l'encalç (a algú)	Perseguir	dormir a la palla	Badoc
donar-li la gana (a algú)	Voler	dormir amb els angelets	Dormir
donar-li llargues mans (a algú)	Concedir	dormir amb els ulls oberts	Vigilar
donar-li mal bocí (a algú)	Influir	dormir amb l'orella dreta	Vigilar
donar-li (alguna cosa)		dormir amb un ull obert	Dormir
mastegada (a algú)	Facilitar	dormir com el guix	Dormir
donar-li pa i peres (a algú)	Pegar	dormir com les llebres	Dormir
donar-li pel cul (a algú)	Perjudicar	dormir com un angelet	Dormir
donar-li pel sac (a algú)	Perjudicar	dormir com un bigalot	Dormir
donar-li per a peres (a algú)	Tustar	dormir com un innocent	Dormir
donar-li quinze i falta (a algú)	Guanyar	dormir com un liró	Dormilega
donar-li sabata de son peu (a algú)	Proporcionar	dormir com un mort	Dormir
donar-li un camí (a algú)	Aconsellar	dormir com un peix	Dormir
	Oriental	dormir com un sant	Dormir
donar-li una ditada de mel (a algú)	Afalagar	dormir com un soc	Dormir
donar-ne amb una cullereta	Superior	dormir com un tronc	Dormir
donar-ne tretze per dotzena	Perdre	dormir com una marmota	Dormir
donar-se a conèixer	Destacar	dormir com una pedra	Dormir
	Presentar-se	dormir com una rabassa	Dormir
donar-se a la beguda	Embriagar-se	dormir d'un son	Dormir
donar-se a la boja	Llibertí	dormir de memòria	Dormir
donar-se a la briva	Malviure	dormir descansat	Tranquil
donar-se a la mala vida	Corrompre's	dormir el son etern	Mort (adj.)
donar-se aire	Apressar-se	dormir en la pau del Senyor	Mort (adj.)
donar-se aires de	Presumir	dormir en pau	Mort (adj.)
donar-se al diable	Desesperar-se	dormir fort	Dormir
	Impacientar-se	dormir la mona	Dormir
donar-se al moro	Exasperar-se	dormir més que el guix	Dormidor
donar-se ànsia	Afanyar-se		Dormir
	Apressar-se	dormir pla	Dormir
donar-se basca	Esforçar-se	dormir prim	Dormir
donar-se bon temps	Divertir-se	dormir segur	Tranquil
donar-se bon verd	Benestant	dormir sobre el camp de batalla	Vèncer
donar-se brasa	Afanyar-se	dormir-hi	Ajornar
donar-se cera	Presumir	dormir-la	Dormir
donar-se cops al pit	Penedir-se	dotzena de frare	Tretze
donar-se el bec	Besar-se	drac infernal	Diable
		dreçar les orelles	Atendre
		(a alguna cosa)	Escoltar

dret a	Devers
dret com un all	Dret (adj.) Vigorós
dret com un cagarro	Dret (adj.)
dret com un ciri	Dret (adj.)
dret com un fil	Dret (adj.)
dret com un fus	Dret (adj.)
dret com un pal	Dret (adj.)
dret com un perpal	Dret (adj.)
dret com un rave	Dret (adj.)
dret d'ús	Usdefruit
dret de cuixa	Dret (m.)
dret de lluir i de quitar	Venda
dret i fet	Format
dret i igual	Condret Sa
dreta via	Directament
drets reals	Impost
duel a primera sang	Duel
dues pedres	Desembaràs Menyspreu
dur (alguna cosa) a bon port	Assegurar Salvar
dur (algú) a cavalcador	Convèncer
dur (algú) a escoltar es sermó	Convèncer Enganyar
dur (algú) a l'ull	Avorrir
dur (alguna cosa) a la butxaca	Acabat Aconseguir
dur a la fatiga	Infatigable
dur (alguna cosa) a malbarat	Malbaratar
dur (alguna cosa) a retaló	Retaló
dur (algú) al darrere com un gos	Servil
dur (algú) al palmell de la mà	Dominar
dur com un os	Dur
dur com un ou de mona	Toix
dur com una pedra	Dur
dur com una post	Dur
dur com una sola de sabata	Dur Toix
dur d'enteniment	Toix
dur d'orella	Sord
dur (alguna cosa) de cap	Planejar Projectar Proposar-se Toix Tossut
dur de cervell	Toix
dur de closca	Obtús
dur de cor	Despietat
dur de pair	Desagradable
dur de pelar	Obstinat
dur de pell	Insensible
dur de rosegar	Difícil

dur (algú) dins els ulls	Avorrir
dur el maneig (d'alguna cosa)	Administrar
dur el viatge tort	Captenir-se
dur els esperons ben esmolats	Preparat
dur els papers banyats	Indocumentat Preparat
dur els papers ben estirats	Documentat
dur els papers mullats	Indocumentat Preparat
dur (algú) en vençó	Odiar
dur es papers roats	Indocumentat Preparat
dur es ventre aferrat a s'esquena	Afamat Magre
dur fum de formatjada	Pretensions
dur la balla	Destacar Dirigir
dur la borromba	Endarrerir
dur la doma	Principal
dur la llanterna apagada	Talòs
dur la mosca	Enfadat
dur les de guanyar	Guanyar
dur les de perdre	Perdre
dur les ombres mortes	Abatut
dur merda a l'espardenya	Desafortunat
dur molt de vent a sa flauta	Presumit Vanitós
dur molt de ventre (d'algú)	Disgustat
dur molta pell morta	Bromista
dur quatre ulls	Ulleres
dur sempre l'alforja al coll	Previngut
dur ses eines ben esmolades	Preparat
dur ses pòlisses banyades	Equivocat
dur una bena als ulls	Obcecat
durar de Nadal a Sant Esteve	Breu
durar més que foc de pinyol	Durador
durar vida de cristians	Durador
dur-se bandera negra	Enemistat
dur-se'n les encarregades	Inculpat
dur-se'n les tornes	Merescut
edat d'or	Esplendor
edat de discreció	Seny
edat escolar	Edat
edat mitjana	Medieval
edició de butxaca	Edició
efecte secundari	Efecte
efectes especials	Trucatge
eixamplar-li el cor (a algú)	Tranquil·litzar
eixamplar-se-li el cor (a algú)	Satisfet
eixamplar-se-li el pit (a algú)	Alleujat
eixerit com un gínjol	Eixerit
eixerit com un pèsol	Eixerit
eixir a cap (d'alguna cosa)	Acabar Pervenir

eixir amb rosa (d'alguna cosa)	Triomfar
eixir de mal any	Desempobrir-se Menjar (v. tr.)
eixir de mare	Avortar
eixir de seny	Enfollir Forassenyat
eixir-li el sol a mitjanit (a algú)	Afortunat
eixir-se de fogó	Airar-se
eixordar el cel	Lamentar-se
eixugar el vent tant com en plou	Malgastar
eixugar els plors (d'algú)	Consolar
eixugar la butxaca (a algú)	Arruïnar
eixut com una esponja	Adust
eixut de carns	Magre
eixut de paraules	Lacònic
el baix poble	Gentalla Humil
el ball de sant Vito	Malaltia
el barri xino	Prostitució
el bell sexe	Dona
el blanc de l'ou	Clara
el bo i millor de	Excel·lent
el camí dret	Deure
el centre de l'univers	Egocèntric
el centre del món	Egocèntric
el com, el quan i el perquè	Detall
el com i el quan	Detall
el comú de la gent	Majoria
el cos de Jesucrist	Hòstia
el cos del delictes	Arma Cadàver
el costat bo	Dret (adj.) Optimisme
el costat dret	Cara
el cuc solitari	Tènia
el darrer cagalló de la tira	Inútil
el darrer cartutx	Oportunitat
el darrer mot del credo	Inútil
el darrer son	Mort (f.)
el darrer sospir	Mort (f.)
el darrer suplici	Mort (f.)
el darrer viatge	Mort (f.)
el dèbit conjugal	Obligació
el dia d'avui	Actualment
el dia darrer	Mort (f.)
el dia de demà	Futur
el dia del judici	Fi (f.)
el dia del Ram	Pasqua
el dia del Senyor	Diumenge
el dia dels morts	Commemoració
el dia dominical	Diumenge
el dir de la gent	Enraonies
el dit de Déu	Diví
el fil de la vida	Vida

el flux i el reflux	Fluctuació
el fons de l'ànima	Interior
el fons del cor	Interior
el forat del cul	Anus
el furor de Júpiter	Ira Llamp
el Govern civil	Govern
el gran món	Aristocràcia Elit
el Gran Orient	Organisme
el judici final	Fi (f.) Judici
el més calent és a l'aigüera	Començat Inacabat Menjar (v. tr.)
el mes de Maria	Maig
el mes del Sagrat Cor	Juny
el més dient	Postor
el més donant	Postor
el més enllà	Ultratomba
el més pintat	Hàbil
el mes que corre	Actual
el més...que el sol escalfa	Màxim
el més...sobre la faç de la terra	Màxim
el millor de cada casa	Gentalla
el millor dia	Imprevistament
el moment suprem	Mort (f.)
el món i la bolla	Totalitat Tothom
el negoci d'en Robert amb les cabres	Ruïna
el negre l'embarassa	Analfabet
el nou continent	Amèrica
el nou món	Amèrica
el Nou Testament	Bíblia
el pa de vida	Eucaristia
el país de l'olla	Desordre
el país de Xauxa	Anarquia
el passat, passat	Oblidat
el pecat original	Pecat
el poble de Déu	Jueu
el poble menut	Gentalla Humil
el poble sant	Jueu
el primer pare	Adam
el primer son	Son
el pro i el contra	Deliberació
el Pròxim Orient	Orient
el quarto de les rates	Amenaça
el que faltava per al duró	Excessiu
el què diran	Enraonies
el què i el com	Detall
el quid de la qüestió	Clau
el regne de Déu	Cel

el regne del cel	Cel
el repòs etern	Mort (f.)
el respectable	Públic
el revers de la medalla	Contrari
el rovell de l'ou	Centre Millor
el sacrifici de l'altar	Missa
el sant ofici	Inquisició Prostitució
el sant Pare	Papa
el sant sacrifici	Missa
el sant sagrament	Hòstia
el Sant Sopar	Sopar
el segle de les llums	Il·lustració
el seny major	Campana
el senyor Roca	Comuna
el setè art	Cinema
el sexe dèbil	Dona
el sexe fort	Home
el si d'Abraham	Felicitat
el sojorn dels justos	Cel
el sol colgat serà vespre	Lentitud
el sol crema la lluna	Albada
el sol de mitjanit	Sol (m.)
el sol de Montalbà	Lluna
el sol dels gitanos	Lluna
el son del just	Mort (f.)
el son etern	Mort (f.)
el suplici de Tàntal	Suplici
el suprem adéu	Mort (f.)
el suprem faedor	Déu
el taló d'Aquilles (d'algú)	Vulnerabilitat
el teló d'acer	Divisió
el tercer estat	Grup
el tercer món	Subdesenvolupat
el text sagrat	Bíblia
el viatge sense tornada	Mort (f.)
el vicari de Jesucrist	Papa
ells canten i ballen sols	Espavilar-se
els altres	Restant
els anys verds	Joventut
els baixos fons	Gentalla
els bons oficis	Intervenció Recomanació Servei
els deu mil de dalt	Societat
els extrems es toquen	Semblança
els llibres sagrats	Bíblia
els menys	Minoria
els més	Majoria
els quatre cantons	Joc
els quatre punts cardinals	Orientació
els quatre vents	Punt
els Reis de l'Orient	Reis

els Reis Mags	Reis
els sants misteris	Missa
els sants olis	Consagració
els sense feina	Desocupat
els sense terra	Desposseït
els seus	Família
els tres tombs	Cavalcada
els últims moments	Mort (f.)
els vells temps	Recordant
embaràs del ventrell	Indigestió
embarcar els altres i quedar en terra	Ensibornar Induir Manipular
embarcar-se en barca de canya	Fracassar
embolica que fa fort	Complicació
embolicar el credo	Complicar
embolicar el marro	Dificultar
embolicar la troca	Complicar
embrutar paper	Escriure
embrutar-se les mans	Delinquir
eminència grisa	Conseller
emmassar pel cul de la paella	Malparat
empassar-se la bola	Creure's
empassar-se la saliva	Controlar-se Suportar
empassar-se-la	Creure's
empatar-li la basa (a algú)	Impedir
empescar-se-les	Inventar-se
empipat com una mona	Enfadat
emportar-se (alguna cosa) el vent	Oblidat
emportar-se fins els claus de les parets	Buidar
emportar-se'n la palma	Excellir Sobrepassar
en absència de	Absent
en absolut	Catègòricament Completament No
en abstracte	Abstractament
en abundància	Abundantment
en acabat de	Després Posteriorment
en acte de servei	Servint
en actitud de	Actitud
en actiu	Exercint
en activitat	Actiu
en agraïment (d'alguna cosa)	Agraïment
en aigües (d'algun lloc)	Prop
en alça	Ascendent
en ales de	Impulsat
en alt grau	Altament
en altre temps	Antigament

en amunt	Més
	Superant
en anell	Xarxa
en angle	Angle
en antena	Assabentat
	Emetent
en aparença	Aparentment
en aquell temps	Antigament
	Immemorial
en aquest cas	Llavors
en aquest moment	Ara
en armes	Armat
en associació (amb algú)	Associat
en atenció a	Considerant
en avall	Menys
en avant	Posteriorment
en avinentesa	Adequadament
en avinentesa de	Motiu
en baixa	Decadent
en banda	Diagonalment
	Enlloc
en bandolera	Través
en barra	Arrenglerat
en batalla	Batalla
en bateria	Paral·lelament
en bé de	Beneficiant
en benefici de	Afavorint
en bivac	Acampant
en blanc	Empat
	Guixat
en blanc i en negre	Escrit
en blanc i negre	Imatge
en bloc	Conjuntament
	Simultàniament
en bon estat	Perfectament
en bona hora	Afortunadament
en bona hora ho digui	Afortunadament
en bona llei	Justament
en bona praxi	Pràctica
en bones condicions	Bé (adv.)
en bones mans	Competent
en braços	Braç
en breu	Aviat
	Immediatament
en brut	Esborrany
	Natural
	Pes
en bucle	Xarxa
en buit	Descarregat
en cabells	Descofat
en cadena	Consecutiu
en cambra	Privadament
en camí de	Desenvolupant-se
en candela	Vertical

en canvi	Altrament
	Canviant
	Contràriament
en cap (d'algú)	Pertinença
	Principal
en cap cas	Mai
en cap concepte	Mai
en captivitat	Captiu
en carn i ossos	Real
en cartera	Pendent
en cas de	Condicció
	Suposat
en cascada	Seriadament
en celat	Ocultament
en cerca de	Cercant
en certa manera	Parcialment
en circulació	Funcionant
en col·laboració (amb algú)	Col·laborant
en color	Color
en commemoració de	Recordant
en companyia (d'algú)	Acompanyant
	Associat
en comparació de	Comparant
en compendi	Resumidament
en compensació (d'alguna cosa)	Compensació
en compliment de	Compliment
en comptes de	Substituint
en comú	Conjuntament
en comunicació (amb algú)	Comunicant
en comunitat (amb algú)	Comunament
en concepte de	Qualitat
en conclusió	Finalment
	Resumint
en concret	Concretament
en confiança	Confidencialment
en confrontació amb	Confrontat
en conill	Despullat
en conjunt	Globalment
en consciència	Conscientment
en consell	Comitè
en conseqüència	Conseqüentment
en conserva	Conserva
en consideració a	Considerant
en contacte (amb algú)	Relacionat
en contemplació de	Considerant
en contra de	Contra
	Desfavorable
en contradicció amb	Incompatible
en contrafase	Amplificador
en contrapartida (d'alguna cosa)	Compensació
en contraposició amb	Contràriament
en convalescència	Guarint-se
en cor (de fer alguna cosa)	Intenció
en corporació	Íntegre

en corrua	Filera	en esguard de	Comparació
en cos i ànima	Enterament	en esguardament de	Comparant
en creu	Encreuat	en esmena (d'alguna cosa)	Compensació
en curs	Actual	en especial	Especialment
	Present	en espècies	Pagament
en curs de	Desenvolupant-se	en esperit	Espiritualment
en darrer terme	Finalment	en essència	Essencialment
en decadència	Decadent	en estat	Embarassada
en defecte de	Mancant	en estat crepuscular	Inconscient
en defensa de	Defensant	en estat de bona esperança	Embarassada
en definitiva	Definitivament	en estat de coma	Inconscient
en dejú	Dejú	en estat de gràcia	Gràcia
en delta	Triangularment	en estat de guerra	Guerra
en demesia	Excessivament		Tensió
en derivació	Paral·lelament	en estat interessant	Embarassada
en descobert	Desprotegit	en estrella	Connexió
	Insolvent	en estudi	Pendent
en descuit	Sobtadament	en excés	Desmesuradament
en desmesura	Massa	en exclusiva	Exclusivament
en desús	Ús	en extrem	Extremament
en detall	Detalladament	en fàbrica	Fabricant-se
en detriment de	Danyant	en faixa	Obliquament
en diagonal	Obliquament	en fals	Enganyant
en dipòsit	Guardat		Inestable
en direcció (a algun lloc)	Devers		Mentint
en directe	Transmès	en família	Familiarment
en dita	Venda	en fatxa	Adequadament
en doble	Doblat		Aturat
en doina	Desordenat	en ferm	Fermament
en dret (d'algun lloc)	Davant	en festes	Festa
en efecte	Efectivament	en fet de	Tractant-se
	Realment	en feu	Feu
en efectiu	Diner	en fi	Conclusió
en eixut	Eixut		Finalment
en el fons	Essencialment	en fila	Linealment
en el moment menys pensat	Sobtadament	en fila índia	Linealment
en el seu ambient	Ambientat	en filera	Linealment
en el seu element	Ambientat	en flagrant delictes	Delinquent
en el seu temps	Joventut	en flames	Encès
en el si de	Interior	en floca	Cru
en el temps de dir un credo	Moment		Natural
en el temps de dir una avemaria	Instant	en flor	Bell
	Moment		Florit
en el transcurs de	Durant	en flota	Agrupat
en els confins de la terra	Límit	en forma	Adequat
en embrió	Incipient		Sa
en endavant	Futur	en formació	Format
en equip	Coordinadament	en fresc	Fresc
en escabetx	Condimentat	en funció (d'alguna cosa)	Relativament
en escac	Escac		Segons
en escanvi	Altrament	en funcions	Exercint
	Compensació	en general	Generalment
en escriuix	Rusca		Normalment
	Suro	en germen	Projectant-se

en gestació	Projectant-se	en menys d'un no res	Instant
en gràcia (d'algú)	Benevolència	en metàl·lic	Diner
en gràcia de Déu	Gràcia	en miniatura	Petit
en gran	Esplèndidament	en minoria	Minoritàriament
en gran manera	Intensament	en missió	Encàrrec
en gran nombre	Multitud	en moll	Rentatge
en grau superlatiu	Altament	en negre	Declarat
en gros	Detalladament	en net	Definitiu
en harmonia	Harmonicament		Pes
en herba	Espigat		Polit
	Jove	en nom (d'algú)	Delegat
	Tendre		Representant
en honor (d'algú)	Honorant	en nom de	Invocant
en honor (a alguna cosa)	Considerant		Prec
en joc	Involucrat	en nom de Déu	Inici
en joli	Expectant		Invocació
	Inestable		Satisfacció
en judici	Judici	en nom de tots els sants	Súplica
en l'actualitat	Actualment	en nom del cel	Súplica
en l'aire	Expectant	en números vermells	Deficitari
en l'antic	Antigament		Insolvent
en l'article de la mort	Moribund	en obra	Realment
en l'endemig	Entretant	en obres	Construint-se
en l'endemig de	Enmig	en ocasió de	Motiu
en l'entretant	Mentrestant	en oposició amb	Oposant-se
en l'escaiença de	Motiu	en òrbita	Orbitant
en la mesura de	Proporcionalment	en ordre	Ordenadament
en la seva època	Joventut	en ordre de batalla	Batalla
en legítima defensa	Defensa	en orri	Abundosament
en letargia	Letàrgic		Envasat
en línia	Arrenglerat		Grael
	Connexió	en paga (d'alguna cosa)	Recompensa
en línia recta	Rectilini	en pal	Dret (adj.)
en lletres de motlle	Escrit	en pana	Expectant
en llibertat	Lliure	en paral·lel	Connexió
	Lliurement		Paral·lelament
en lloc de	Substituint	en parella	Emparellat
en ma vida	Mai	en part	Parcialment
en mal estat	Defectuós	en part del món	Enlloc
en mal punt	Inoportunament	en particular	Especialment
en mala hora	Inoportunament		Privadament
	Lament	en pau	Tranquil·lament
	Tard	en pau descansi	Mort (adj.)
en males condicions	Defectuós	en Pau, en Pere i en Berenguera	Qualsevol
en manuscrit	Manualment	en paus	Revenjat
	Mecanografiat		Saldat
en marxa	Caminant	en pecat	Pecat
	Desenvolupant-se	en pèl	Manufacturat
	Engegat	en pendent	Pendent
en massa	Collectivament	en penitència	Penitència
en matèria (d'alguna cosa)	Referent	en perill de	Perillant
	Tractant-se	en perjudici de	Perjudicant
en memòria de	Recordant	en perla	Verticalment
en menys (d'un temps)	Temps	en persecució de	Perseguint

en persona	Personalment	en representació (d'algú)	Representant
	Real	en reserva	Poc
en pes	Conjuntament		Reservat
en petit comitè	Comitè	en resum	Resumint
en peu de guerra	Armat	en retorn (d'alguna cosa)	Devolució
en peus	Dempeus	en revenja (d'alguna cosa)	Revenjant-se
en picat	Verticalment	en rigor	Estrictament
en pilota picada	Despullat	en rodatge	Experimental
en pilotes	Despullat	en rústica	Enquadernació
en ple	Culminació	en sana pau	Tranquil
en plenes facultats	Sa	en saó	Humit
en plural	Plural		Madur
en poder (d'algú)	Posseint	en sec	Rentatge
en pols	Polvoritzat		Sec
en poques paraules	Resumint		Sobtadament
en potència	Potencial	en secret	Secretament
en premi (a alguna cosa)	Recompensa	en segon terme	Arraconat
en premsa	Imprimint-se	en sentit	Devers
en presència (d'algú)	Davant	en senyal (d'alguna cosa)	Significant
en préstec	Préstec	en sèrie	Connexió
en previsió de	Preveient		Seriadament
en primer lloc	Primerament	en servei	Funcionant
	Principalment	en si	Objectivament
en principi	Teòricament		Pròpiament
en privat	Confidencialment	en silenci	Silenciosament
	Privadament	en situació	Capteniment
en pro de	Afavorint	en sopols	Sospesant
en procés de	Desenvolupant-se	en subhasta	Subhasta
en processó	Desfilant	en substància	Essencialment
en profit de	Beneficiant	en substitució de	Substituint
en profunditat	Profundament	en suma	Resumint
en projecte	Projectant-se		Total
en públic	Públicament	en suport de	Suport
en pugna amb	Incompatible	en suspens	Ajornat
	Oposat		Expectant
en punt	Puntual		Pendent
	Puntualment	en tal	Qualsevol
en quadratura	Angle	en tal i en tal altre	Qualsevol
en qualitat de	Qualitat	en tàndem	Disposició
en qualsevol cas	Indefectiblement	en tant que	Condicció
en quantitat	Abundosament		Qualitat
en quart	Quartilla	en taules	Empat
en quatre ratlles	Breument	en temps compartit	Ordinador
en qüestió	Esmentat	en temps diferit	Ordinador
en rassa	Conjunt	en temps primer	Antigament
en realitat	Realment	en temps real	Ordinador
en recompensa (d'alguna cosa)	Recompensa	en teoria	Teòricament
en reconeixença (d'alguna cosa)	Reconeixença	en termes generals	Generalment
en recordança de	Recordant	en terra caiga i mal no faça	Càncer
en regla	Reglamentàriament	en to (d'alguna cosa)	Intenció
en reguitzell	Linealment	en to menor	Mediocre
en relleu	Relleu	en tot cas	Almenys
en remull	Estovant-se		Indefectiblement
en renou	Desordenat	en tot el món	Enlloc

en tot i per tot	Incondicionalment
en tot lloc	Arreu
en tot temps	Sempre
en total	Total
en tots conceptes	Sempre
en tots els casos	Sempre
en tractament	Curant-se Tractament
en tràmit	Pendent Tramitant-se
en tres dimensions	Tridimensional
en triangle	Connexió
en un ai	Instant
en un amén	Instant
en un batre d'ulls	Instant
en un bot	Ràpidament
en un credo	Instant
en un dir ai	Instant
en un dir amén	Instant
en un dir Jesús	Instant
en un dos per tres	Instant
en un girar d'ulls	Instant
en un moment	Ràpidament
en un no res	Instant
en un pensament	Instant
en un pim-pam	Ràpid
en un salt	Ràpidament
en un santiamén	Instant
en un sol cop	Ininterrompudament
en un tancar i obrir d'ulls	Instant
en un temps rècord	Ràpidament
en un tranc	Ràpidament
en un tres i no res	Instant
en un vol	Ràpidament
en un volt	Ràpidament
en una correidissa	Ràpidament
en una correguda	Apressadament
en una escapada	Ràpidament
en una exhalació	Instant
en una paraula	Breument Clarament Resumint
en una poca d'hora	Després
en unió (d'algú)	Ensems
en ús	Usant-se
en va	Inútilment
en vaga	Inactiu
en venda	Venda
en veritat	Realment Veritablement
en vetlla	Vetllant
en veu alta	Cridant
en veu baixa	Xiuxiuejant
en via de	Desenvolupant-se

en vida (d'algú)	Viu
en vida de tots	Agraïment
en vida teva	Agraïment
en vigílies de	Vigília
en vigor	Usant-se Vàlid Vigent
en virtut (d'alguna cosa)	Conseqüència Segons
en virtut de santa obediència	Obligatòriament
en vist	Comparació
en vista de	Considerant
en vistes (d'algun lloc)	Presència
en viu	Transmès
en vols de	Abundància Intensificador
enaiguar-se-li els ulls (a algú)	Emocionar-se
ençà i enllà (d'algun lloc)	Arreu
encaixada de mans	Encaixada Salutació
encaixar les mans	Encaixar Saludar-se
encaminar els seus passos	Dirigir-se
encantat de la vida	Feliç
encara ara	Encara
encara bo que	Afortunadament
encara com aquell	Passable
encara és calent	Recent
encara és hora que	Espera
encara gràcies que	Afortunadament
encara no	Quasi
encara que	Encara
encara són verdes	Inoportú
encara sort que	Afortunadament
encarcarat com un ciri	Encarcarat Rígid
encendre el vesper	Provocar
encendre foc	Provocar
encendre la candela	Negociar
encendre-li la sang (a algú)	Irritar
encendre's com un llucet	Envermellir-se
encendre-se-li els ulls (a algú)	Desitjar
encendre-se-li la llumeta (a algú)	Acudir-se
encertar el pinyol	Encertar
encetar el son	Adormir-se
encongir-se-li el cor (a algú)	Afligir-se Oprimit
encreuar les espases	Lluitar
endavant les atxes	Ànim
endegar-se-les	Espavilar-se
endevina endevinalla	Endevinar
endevina endevineta	Endevinar
endevinar la tecla	Encertar

endossar el mort (a algú)	Culpar Desempallegar-se Encolomar Responsabilitzar
endur-se (algú) al llit	Seduir
endur-se (alguna cosa) amb els ulls	Desitjar
endur-se marro	Enganyat
enfilat l'agulla	Començar
enfilat-se com una carbassera	Créixer Creumar Encendre's Enfadat-se
enfilat-se per les parets	Aïrat-se
(d'algú) enfora	Excepte
enfosquir-se-li la veu (a algú)	Enronquir-se
enfront de	Davant Malgrat
enganxat-se com una llagasta	Aferrat-se
enganxat-se com una paparra	Aferrat-se
enganxat-se els dits	Perjudicat
enganxat-se-li el llençol a les anques (a algú)	Adormit
enganxat-se-li els llençols (a algú)	Grandier Matinar
enganxat amb saliva dejuna	Desenganxat Fràgil
enganyat (algú) el cor	Enganyat-se
enganyat la dent	Picar
enganyat la gana	Picar
engatjar la seva paraula	Comprometre's
engegar (algú) a cagar	Despatxar
engegar (algú o alguna cosa) a can Pistras	Desentendre's
engegar (algú o alguna cosa) a dida	Desempallegar-se
engegar (algú) a fer piles	Engegar
engegar (algú o alguna cosa) a fer punyetes	Engegar
engegar (algú) a fregar	Expulsar
engegar (algú) a fregir espàrrecs	Desempallegar-se
engegar (algú) a fregir raves	Despatxar
engegar (algú) a la fresca	Despatxar
engegar (algú o alguna cosa) a la merda	Engegar
engegar (algú) a la pífia	Despatxar
engegar (algú o alguna cosa) a la porra	Desentendre's
engegar (algú) a la quinta forca	Expulsar
engegar (algú) a mal viatge	Desentendre's
engegar (algú o alguna cosa) a parir panteres	Engegar
engegar (algú) a parlar amb els gegants	Despatxar

engegar (algú o alguna cosa) a passeig	Desentendre's Malmetre
engegar (algú o alguna cosa) a pastar fang	Desentendre's
engegar (algú o alguna cosa) a prendre pel cul	Engegar
engegar (algú o alguna cosa) a prendre pel sac	Desentendre's
engegar (algú o alguna cosa) a rodar	Desempallegar-se Malmetre
engegar (algú) a tomar vent	Expulsar
engegar (algú) al botavant	Desentendre's
engegar (algú o alguna cosa) al carall	Engegar
engegar (algú o alguna cosa) al diable	Desentendre's
engegar el disc	Repetir
engegar (alguna cosa) l'una darrere l'altra	Protestar
engegar les campanes al vol	Anticipar-se Campanejar Sonar
engegar (algú) on es fan les arengades pudentes	Despatxar
engegar quatre crits (a algú)	Escridassar Renyar
engegar quatre fàstics (a algú)	Renyar
engegar-les pels descosits	Xerrar
engegar-les sense engaltar	Desbocar-se
engegar-li els gossos (a algú)	Despatxar
engegar-ne una de fresca (a algú)	Ofendre Retreure
enginyar-se-les	Espavilar-se
engir de	Aproximadament
engreixar la butxaca (a algú)	Subornar
engreixar la mà (a algú)	Subornar
engreixar-se de content	Content
enllà ahir	Passat
enllà d'enllà (d'algun lloc)	Allà
enlloc del món	Enlloc
enmig de	Enmig Entre
enriquir-se amb la sang dels pobres	Enriquir-se
enrotllar-se com una persiana	Divagar Xerrar
ensalada russa	Amanida
ensems amb	Juntament
ensenyar de lletra (a algú)	Instruir
ensenyar de viure (a algú)	Desenganyar
ensenyar el llautó (a algú)	Descobrir-se Revelar
ensenyar els talons	Fugir
ensenyar l'orella (a algú)	Descobrir-se

ensenyar la cebra (a algú)	Descobrir-se
ensenyar la pota (a algú)	Descobrir-se
ensenyar les cartes (a algú)	Descobrir-se
	Lleial
ensenyar les dents (a algú)	Amençar
	Oposar-se
ensenyar les ungles (a algú)	Amençar
	Enfrontar-se
ensenyar-li la porta (a algú)	Despatxar
	Expulsar
ensopir-se com un lluç	Avorrir-se
ensopit com una ostra	Tediós
ensorrar la barraca a terra (a algú)	Esguerrar
ensorrar-se-li el món (a algú)	Desesperar-se
entaular diners	Apostar
entaular-se el vent	Ventejar
entelar-se-li els ulls (a algú)	Emocionar-se
entendre-hi	Expert
entendre's i ballar sol	Individualista
enterrar el carnaval	Acabar
enterrar-se en vida	Recloure's
entonar el mea culpa	Penedir-se
entorn de	Aproximadament
entrada d'any	Any
entrada de favor	Entrada
	Gratuït
entrar a missa com els gossos	Indevot
entrar al món	Néixer
entrar en acció	Actuar
entrar en anys	Envellir
entrar en caixa	Reclutat
entrar en circulació	Funcionar
entrar en compte	Pertànyer
entrar en comptes amb si mateix	Reflexionar
entrar en consell	Deliberar
entrar en dies	Envellir
entrar en el món	Iniciar-se
	Presentar-se
entrar en escena	Intervenir
entrar en foc	Combatre
entrar en gana	Ganejar
entrar en joc	Intervenir
entrar en lliça	Combatre
	Enfrontar-se
entrar en matèria	Abordar
entrar en raó	Asserendar-se
	Raonar
entrar en religió	Ingressar
	Professar
entrar en servei	Començar
entrar en si	Reflexionar
entrar en solc	Encarrilar-se

entrar en vigor	Organitzar
entrar i sortir	Momentani
entrar pels ulls	Agradar
entrar per la porta falsa	Enganyar
entrar per la porta gran	Important
entrar per la porta petita	Ningú
entrar pertot, com el pet del dimoni	Tafanejar
entrar-li el sol al cap (a algú)	Assolellar-se
entrar-li per l'ull dret (a algú)	Agradar
entrar-li per una orella i sortir-li per l'altra (a algú)	Desatendre
entrar-se'n	Encongir-se
	Ensorrar-se
entre any	Any
entre bastidors	Privadament
entre cap i coll	Capficat
	Clatell
	Entravessat
entre carn i pell	Sota
entre dia	Dia
entre dos focs	Acorralat
	Perillat
entre dos foscants	Capvespre
	Penombrós
entre dos llostres	Capvespre
entre dos llustres	Crepuscle
entre dues fosques	Capvespre
entre dues llums	Capvespre
entre l'enclusa i el martell	Acorralat
	Destret
	Perillat
entre l'espasa i la paret	Acorralat
	Destret
entre la vida i la mort	Moribund
entre les banyes d'un toro	Acorralat
entre les potes dels cavalls	Atacat
	Menyspreat
entre línies	Inferint
entre nosaltres	Confidencialment
entre pitos i flautes	Circumstància
entre poc i massa	Exageració
entre quatre parets	Tancat
entre setmana	Laborable
entre si	Interiorment
	Recíprocament
entre Tots Sants i Manresa	Indeterminat
entremig de	Mig
entretenir la gana	Picar
envasat al buit	Envasat
envelar-li	Anar-se'n
enverinar el vesper	Excitar
envestir la platja	Atracar
enviar (algú) a cagar	Desfer-se

enviar (algú o alguna cosa)		és veritat	Atenuació
a dida	Engegar		Concessió
enviar (algú) a escampar			Record
la boira	Despatxar	esborrar-se-li de la memòria	
enviar (algú) a fer la mà	Engegar	(a algú)	Oblidar
enviar (algú) a fer pessigolles		esbotzar-se de riure	Riure
als gegants	Despatxar	esbullar el marro (a algú)	Impedir
enviar (algú) a fer piles	Desfer-se		Perjudicar
enviar (algú o alguna cosa)		escac i mat	Escac
a fer punyetes	Engegar	escaïnar i no fer ou	Parlar
enviar (algú) a fer trons	Desfer-se	escalfada d'orelles	Reny
enviar (algú) a fregar	Expulsar		Reprensió
enviar (algú) a fregir		escalfar cadires	Seure
espàrrecs	Despatxar		Visitar
enviar (algú) a fregir raves	Desfer-se	escalfar motors	Preparar-se
enviar (algú) a l'altre barri	Matar	escalfar-li el cap (a algú)	Atabalar
enviar (algú) a l'altre món	Matar	escalfar-li les orelles (a algú)	Renyar
enviar (algú) a l'infern	Despatxar	escalfar-se de boca	Ofendre
enviar (algú o alguna cosa)		escalfar-se el cap	Cavil·lar
a la merda	Engegar		Pensar
enviar (algú) a la pífia	Desentendre's		Reflexionar
enviar (algú o alguna cosa)	Desempellegar-se	escalfar-se-li el cap (a algú)	Exaltar-se
a la porra	Despatxar	escampar els pardals	Passejar
enviar (algú) a la quinta forca	Foragitar	escampar la boira	Anar-se'n
enviar (algú) a mal viatge	Desfer-se		Esbargir-se
enviar (algú o alguna cosa)		escampar-se com una reguera	
a parir panteres	Engegar	de pólvora	Divulgar-se
enviar (algú o alguna cosa)		escampar-se com una taca d'oli	Divulgar-se
a passeig	Desempallegar-se	escanyat de llet	Escanyolit
enviar (algú o alguna cosa)		escanyat de set	Assedegat
a pastar fang	Engegar	escapar-se-li de la memòria	
enviar (algú) a porgar fum	Desfer-se	(a algú)	Oblidar
enviar (algú o alguna cosa)		escapar-se-li de les mans	Descontrolar-se
a rodar	Desentendre's	(a algú)	Perdre
enviar (algú) al botavant	Despatxar	escapar-se-li la mà (a algú)	Excedir-se
enviar (algú o alguna cosa)		esclafir a plorar	Plorar
al diable	Desempallegar-se	esclafir a riure	Riure
enviar (algú) on es fan les		esclafir el plor	Plorar
arengades pudentes	Desfer-se	esclafir el riure	Riure
enviat especial	Corresponsal	esclafir en una gran riallada	Riure
	Periodista	esclafir una rialla	Riure
enxampar (algú) in fraganti	Enxampar	esclarir-se el dia	Clarejar
erichar els cabells (a algú)	Espantar	esclarir-se-li la cara (a algú)	Il·luminar-se
	Horroritzar		Somriure
errar el cop	Fallar	esclatar el bull	Bullir
errar el tret	Fallar	esclatar en plors	Plorar
és a dir	Aclariment	escola bressol	Guarderia
és a saber	Aclariment	escolà d'amén	Acomodatíci
	Concretament		Servil
és clar	Certament	escoltar (alguna cosa) amb	
es diu aviat	Incredulitat	orelles de ruc	Desatendre
és prou que	Estrany	escoltar (alguna cosa) amb totes	
és tard i vol ploure	Exhortació	les seves orelles	Escoltar
	Tard	escombrar cap a casa	Beneficiar-se

escombrar cap a dintre	Beneficiar-se	esperit d'equip	Cohesió
escopir al cel	Perjudicar-se	esperit de contradicció	Contradient
escopir fora de sa trona	Divagar	esperit de vi	Alcohol
	Equivocar-se	esperit infernal	Diable
escopir sang	Vanar-se	esperit maligne	Diable
escopir-li a la cara (a algú)	Menysprear	espès i menut	Detallament
escorxar el gat	Dormir		Sovint
escrit a la cara	Manifest	espetec d'aigua	Xàfec
	Predictible	espifiar-la	Equivocar-se
escriure (alguna cosa) amb lletres de sang	Escriure	espolsar-li l'esquena (a algú)	Apallissar Pegar
escriure (alguna cosa) amb sang	Escriure	espolsar-se les puces de damunt	Despreocupar-se
escriure en l'arena	Infructuós	esportellar-se el cel	Asserenar-se
escriure fosc	Escriure	esprémer-se el cervell	Pensar
	Incomprensible	esputejar-li els ulls (a algú)	Plorar
escriure quatre mots (a algú)	Escriure	esqueixar la grua (a algú)	Desbaratar
escriure quatre mots de lletra (a algú)	Escriure	esqueixar-se de riure	Riure
escriure quatre ratlles (a algú)	Escriure	esquena d'ase	Cavalló
escurar les butxaques (a algú)	Arruïnar	esquena per esquena	Adossat Esquena
escurar-li la cassola (a algú)	Interrogar	esquitx d'home	Baix (adj.) Petit
escurar-se el coll	Estossegarr	esquivar la caça	Espantar
escut d'armes	Escut	ésser a l'últim forat	Moribund
esgarrijar les dents (a algú)	Desagradar	ésser a les mans (d'algú)	Dependre Possessió
esguerrar el marro (a algú)	Impedir Perjudicar	ésser a temps (de fer alguna cosa)	Oportú Possibilitat
esmenar la plana (a algú)	Rectificar	ésser aigua	Insignificant
esmolat la garrova	Xerrar	ésser aigua passada	Passat
esmolat-se les dents	Enfrontar-se Preparar-se	ésser al ball	Implicat
esmunyir-se com una anguila	Esmunyir-se	ésser al ball i haver de ballar	Resignar-se
esmusar les dents (a algú)	Desagradar	ésser al món	Benestant Viure
espai vital	Espai	ésser al pot	Acorralat Mort (adj.)
espasa nua	Espasa	ésser al sac	Atrapat Mort (adj.)
espatllar la festa (a algú)	Desbaratar		Perdut Resolt
espatllat de pit	Malaltís	ésser albercoc	Benèit
esperança de vida	Vida	ésser algú	Important
esperar (algú o alguna cosa) amb candelletes	Esperar	ésser amic de santa creu	Avar
esperar assegut	Esperar	ésser ample d'espatlles	Suportar
esperar (algú o alguna cosa) com els jueus el messies	Esperar	ésser ase de tots quatre quartos	Ignorant
esperar (algú o alguna cosa) com qui espera el messies	Esperar	ésser bona aigua tot	Inofensiu
esperar el messies	Desitjar	ésser breu (algú)	Explicar
esperar l'hora	Parir	ésser bufar i fer ampolles	Fàcil
esperar postes de sol i caps de setmana	Desitjar	ésser butxaca enllà	Barroer
esperar que plogui	Tardar	ésser camí fressat	Conegut
esperar un fill	Embarassada	ésser capaç de	Possible
esperit afí	Afí	ésser capaç de calar foc a una ciutat i no ésser capaç d'apagar una estella	Inepte
esperit angèlic	Àngel		
esperit celeste	Àngel		

ésser car de veure	Esmunyedís Vist
ésser cara la vida	Car (adj.)
ésser carn i unglà	Inseparable
ésser carn sense ossos	Sinecura
ésser cas (de fer alguna cosa)	Caldre
ésser cavall de bona barra (algú)	Adaptar-se
ésser cent cavalls (a algú)	Ajuda
ésser clar	Dia
ésser clars, com els campanars per les vinyes	Escàs
ésser coixa (alguna cosa)	Incomplet
ésser com comparar pomes amb peres	Incomparable
ésser com de casa	Íntim
ésser com donar palla a la mula	Fàcil
ésser com el pet d'en Romeu, que va fer frontollar la Seu	Enrenou
ésser com l'orgue de Sollana, que sempre li falta una tecla o altra	Diffícil
ésser com la tela de Penèlope	Interminable
ésser com mesclar ous amb cargols	Incompatible
ésser com un cos sense ànima	Moribund
ésser com un llit de roses	Còmode
ésser com un mussol	Capficat
ésser com una mimosa	Susceptible
ésser com una ortiga	Adust
ésser comèdia	Fingiment
ésser còmode (algú)	Panxacontent
ésser cornut i pagar el beure	Riota
ésser cosa (d'alguna cosa)	Resoluble
ésser cosa bona	Bo
ésser cosa (de fer alguna cosa)	Convenir
ésser cosa feta	Imminent
ésser cosa fina	Excel·lent
ésser cul i braga	Inseparable
ésser cul i camisa	Avenir-se
ésser cul i merda	Congeniar Inseparable
ésser d'allò que no hi ha	Incomparable Únic
ésser d'idees fixes	Obstinat
ésser d'ordenança	Prescrit
ésser darrere (algú) com un gos	Servil
ésser de bon pedreny	Menjador
ésser de bona dent	Menjador
ésser de bona fusta (algú)	Robust Sa
ésser de bona jeia	Tractable
ésser de bona pasta (algú)	Càndid
ésser de bona soca (algú)	Robust

ésser de bona teia (algú)	Bonàs Robust Sa
ésser de cal si en queda	Darrer Insignificat
ésser de calaix	Evident
ésser de casa	Casolà Conegut
ésser de cera (algú)	Dòcil Malalt
ésser de clau passat	Fàcil
ésser de cotó fluix (algú)	Sensible
ésser de creure	Versemblant
ésser de dies	Nadó Vell
ésser de dir	Remarcable
ésser de doldre	Llàstimos
ésser de família	Semblança
ésser de geni viu	Iracund
ésser de justícia	Just (adj.)
ésser de l'art	Coneixedor
ésser de l'olla	Governar Intervenir Manar
ésser de l'ull del vent	Llest
ésser de l'ungla	Lladre
ésser de la broma	Bromista
ésser de la ceba	Catalanista
ésser de la coneixença (d'algú)	Conèixer
ésser de la confraria de l'estalvi	Avar
ésser de la crosta de baix	Reaccionari
ésser de la crosta de dalt	Progressista
ésser de la flamarada	Exaltat Extremista Fanàtic
ésser de la llavor pelada	Maligne
ésser de la màniga ampla	Indulgent
ésser de la màniga estreta	Sever
ésser de la mateixa estofa	Assemblar-se
ésser de la pell d'en Carnestoltes	Bromista
ésser de la pell de Barrabàs	Entremaliat
ésser de la pell de Judes	Dolent Entremaliat
ésser de la pell del diable	Trapella
ésser de la tòria	Bevedor
ésser de la vida	Prostituir-se
ésser de mal averany	Presagi
ésser de mal pedreny	Desganat
ésser de mal pelar (algú)	Obstinat
ésser de mal plec (algú)	Díscol Ingovernable
ésser de mala jeia	Geniüt Iracund

ésser de mala llet	Geniüt
ésser de pasta d'agnus	Bondadós
ésser de plànyer	Compadit
	Llastimós
ésser de plat	Menjador
ésser de poble	Ridícul
ésser de poca vida	Desganat
ésser de por (algú)	Desconcertant
	Entremaliat
	Increïble
ésser de raó	Just (adj.)
	Raonable
ésser de sangs calentes	Iracund
ésser de suro (algú)	Insensible
ésser de vida	Menjador
ésser de Vilatenim	Avar
ésser del cas	Adequat
ésser del coll tort	Hipòcrita
ésser del morro fort	Geniüt
	Obstinat
ésser del morro tort	Geniüt
	Malhumorat
ésser del puny clos	Avar
ésser del puny estret	Avar
ésser del ram de l'aigua	Homosexual
ésser del ronyó clos	Valent
ésser dia de matines	Matinar
ésser diners comptats	Clar
	Fàcil
ésser diners segurs	Clar
	Fàcil
ésser dur de ventre	Restret
ésser el bo del cas	Súmmum
ésser el braç dret (d'algú)	Ajudant
	Conseller
ésser el burlot (d'algú)	Ridícul
ésser el cel (d'algú)	Preferit
ésser el cel (per algú)	Agradable
ésser el conte de la vella	Inacabable
ésser el conte de mai no acabar	Inacabable
ésser el cul d'en Jaumet	Bellugadís
ésser el dolent de la pel·lícula	Malmirat
ésser el gos (d'algú)	Servidor
ésser el martiri (d'algú)	Turment
ésser el nord (d'algú)	Model
ésser el nostre pa de cada dia	Freqüent
ésser el part de les muntanyes	Insignificant
ésser el pito del sereno	Dominat
ésser el pont dels ases	Dificultat
ésser el pot de la confitura	Essencial
ésser el pot de la pega (algú)	Desgraciat
ésser el rei de la casa	Centre
ésser el rei de la festa	Centre
ésser el retrat (d'algú)	Assemblar-se

ésser el sac dels cops	Víctima
ésser el sastre dels gegants	Malfeiner
ésser el secret de l'ametller	Conegut
ésser el secret de la sària	Conegut
ésser el senyor de si mateix	Independent
ésser el súmmum	Extraordinari
	Màxim
ésser el tot de	Essencial
	Imprescindible
ésser els dos pols	Oposat
ésser en error	Equivocat
ésser enemic de si mateix	Perjudicar-se
ésser enlaire	Irresolt
ésser esclau de la seva boca	Complidor
ésser esclau de la seva paraula	Complidor
ésser fàcil que	Probable
ésser fals com l'ànima de Judes	Fals
ésser farina d'altre sac	Diferent
ésser faves comptades	Evident
ésser fet de pasta de coca bamba	Flegmàtic
ésser figues d'altre sostre	Diferent
ésser figues d'un altre paner	Diferent
ésser fill de la polla rossa	Afortunat
ésser fill de son pare	Assemblar-se
ésser fill del terròs	Pagès
ésser flors i violes	Fàcil
ésser fora del cas	Inadequat
ésser fort	Sorprenent
ésser fosc	Nit
ésser fruita	Fugisser
ésser fum de formatjada	Esvanir-se
ésser fum de sabatots	Inútil
ésser gormand (d'alguna cosa)	Llaminer
ésser grec	Desdrecat
	Hostil
ésser història	Passat
ésser home a l'aigua	Arruïnat
	Fracassat
	Perdut
ésser hora de	Oportú
ésser igual	Indiferent
ésser incurable	Incorregible
ésser intel·ligent (en alguna cosa)	Expert
ésser l'aleta del cor (d'algú)	Favorit
ésser l'amo del ball	Manar
ésser l'ànima de	Essencial
ésser l'ase dels cops	Víctima
ésser l'esca del pecat (algú)	Dolent
	Dolenteria
ésser l'estampa (d'algú)	Assemblar-se
ésser l'hòstia (algú)	Extraordinari
	Sorprenent
ésser l'obra de la seu	Interminable
ésser l'obra del miracle	Interminable

ésser l'ovella negra	Avorrit
	Diferent
ésser la bèstia negra	Mal
ésser la bomba	Impressionant
ésser la bóta de sant Ferriol	Inacabable
ésser la cançó de l'enfadós	Repetició
ésser la companyia (d'algú)	Important
ésser la conya marinera	Millor
ésser la còpia (d'algú)	Assemblar-se
ésser la corda i el poal	Avenir-se
ésser la culpa (d'alguna cosa)	Causa
ésser la darrera puça que el pica	Important
ésser la fi del món	Perjudicial
ésser la gala de	Ornament
ésser la gota que fa vessar el vas	Excessiu
ésser la imatge (d'algú)	Assemblar-se
ésser la mà dreta (d'algú)	Ajudant
ésser la mare dels ous	Causa
ésser la nata	Adequat
	Excel·lent
ésser la nina dels ulls (d'algú)	Estimat
	Preferit
ésser la pera (algú)	Extraordinari
	Sorprenent
ésser la pera llimonera (algú)	Extraordinari
	Sorprenent
ésser la pesta (algú)	Malvat
ésser la riota (d'algú)	Ridícul
	Riota
ésser la ruïna	Malbaratar
ésser la seva hora	Morir-se
ésser llarg (de fer alguna cosa)	Durable
ésser llarg (en alguna cosa)	Escreix
ésser llarg en el donar	Generós
ésser llàstima	Lamentable
ésser llei de vida	Indefectible
ésser lliure (de fer alguna cosa)	Permis
ésser mà	Llançar
	Torn
ésser mamella de monja	Exquisit
ésser massa (algú)	Extraordinari
	Sorprenent
ésser mel i mantega	Deliciós
ésser mel i mató	Deliciós
ésser més de l'altre món que d'aquest	Decrèpit
ésser més el soroll que les nous	Sorollós
ésser més fart que un llop	Golafre
ésser misèria i companyia	Poc
ésser mitja vida	Agradable
	Sa
ésser moda	Modern
	Reeixit

ésser moll d'ulls	Ploraner
ésser molt bèstia	Excessiu
ésser molt flamenc	Espavilat
ésser moneda corrent	Habitual
ésser neula	Pusilhànim
ésser pa i mel	Excel·lent
	Fàcil
	Oportú
ésser pa i nous	Fàcil
ésser pa sucat amb oli	Fàcil
ésser pecat	Lamentable
ésser pecat i porqueria	Indecent
ésser pecat mortal	Temptador
ésser peix al cove	Fàcil
ésser peluda (alguna cosa)	Complicat
	Diffícil
ésser per a llogar-hi cadires	Extraordinari
ésser per a sucar-hi pa	Substanciós
ésser persona	Formal
ésser pitjor el remei que la malaltia	Empitjorar
ésser plat de segona taula (algú)	Menystingut
ésser poca cosa (algú)	Esquitit
	Feble
	Pusilhànim
ésser poderós (de fer alguna cosa)	Poder (v. tr.)
ésser pres de moros	Perdut
ésser qüestió (d'alguna cosa)	Resoluble
ésser qüestió (de fer alguna cosa)	Caldre
ésser qüestió de vida o mort	Important
ésser rebut com l'aigua de maig	Rebut
ésser repelós (a fer alguna cosa)	Refusar
	Reticent
ésser roba de genovesos	Disponible
ésser salat (algú)	Eixerit
	Espavilat
ésser senyor (de fer alguna cosa)	Lliure
ésser senyor dels propis destins	Independent
ésser sobre la proa	Calat
ésser sopes	Papissot
ésser sord (a alguna cosa)	Desoir
ésser sota la llosa	Mort (adj.)
ésser tal com Déu l'ha fet	Singular
ésser tallat de mala lluna	Geniüt
ésser tants com en van darrere dels gegants	Multitud
ésser tap i carbassa	Inseparable
ésser tingut de	Obligat
ésser tinyeta	Molest
ésser tot boll	Inútil
	Superflu

ésser tot cor	Bondados Sentimental	ésser un benaventurat	Toix
ésser tot de Déu	Piadós	ésser un bèstia	Ignorant Vil
ésser tot mel (algú)	Amable	ésser un bèstia bruta	Violent
ésser tot músculs	Musculat	ésser un bèstia (en alguna cosa)	Talentós
ésser tot orelles	Escoltar	ésser un bleada	Aturat Toix
ésser tot pell i ossos	Prim	ésser un boixet (algú)	Magre Prim
ésser tot u	Indiferent Simultani Unitat	ésser un bolet (algú)	Petit
ésser tot ulls	Atent Vigilant	ésser un bon element (algú)	Entremaliat Maliciós
ésser tot un home	Distingit	ésser un bon escolà	Astut Eixerit Sagaç
ésser tot un senyor	Elegant Senyorívol	ésser un bon peix	Astut Viu
ésser tota una cosa	Unió	ésser un bon pernil (algú)	Bencossat
ésser tots una cosa	Unió	ésser un bon punt (algú)	Dolent
ésser un afonacases	Malgastador	ésser un bona fe	Bonhomíós
ésser un alarb	Feréstec	ésser un bona pinta	Dolent
ésser un alatrencat	Captenir-se Fracassat	ésser un borinot	Xerraire
ésser un albat	Càndid	ésser un botxí	Cruel
ésser un altre home	Canviar	ésser un bronques	Renyaire
ésser un àngel	Bonàs Dòcil	ésser un bufa	Presumit
ésser un angelet	Innocent	ésser un butxaques	Malfeiner
ésser un animeta	Dolent	ésser un cadàver ambulat	Calamitós
ésser un anyell	Manyac Pacífic	ésser un cafre	Cruel
ésser un argent viu	Bellugadís Viu	ésser un caganer	Covard
ésser un arlequí	Variable	ésser un cagat	Covard
ésser un artista	Excel·lent Traçut	ésser un caguetes	Covard
ésser un as (algú)	Excel·lent Geni Inútil	ésser un calaix de sastre (algú)	Despistat
ésser un ase	Obtús Toix	ésser un calavera	Disbauxat Llibertí
ésser un ase de feina	Treballador	ésser un calces	Dominat
ésser un avortí	Desnerit	ésser un caparràs	Instruït InteHigent
ésser un babau de cistella	Beneit	ésser un capsigrany	Desassenyat
ésser un baina	Malentranyat	ésser un cara	Desvergonyit
ésser un bajoca	Babau	ésser un caradura	Descarat
ésser un bala perduda	Disbauxat Eixelebrat Rebel	ésser un carnestoltes (algú)	Poca-solta
ésser un baldragues	Dominat Malgirbat	ésser un carnús (algú)	Brut Corpulent Talòs
ésser un barra	Desvergonyit	ésser un carquinyoli (algú)	Gràcil Prim
ésser un barres tristes	Macilent Trist	ésser un cas (algú)	Desconcertant Increïble
ésser un barret de rialles	Rialler	ésser un cas com un cabàs	Desconcertant Extraordinari
ésser un bé de Déu	Excel·lència	ésser un cas de consciència	Disbarat Dubtós
		ésser un cas perdut	Incorregible
		ésser un cascavell (algú)	Desassenyat

ésser un cavall desfermat	Desmesurat
ésser un cavallot	Esvolatot
ésser un cel (algú)	Agradable
ésser un centpeus (alguna cosa)	Incoherència
ésser un cervell moll (algú)	Irreflexiu
ésser un clau	Afligir Magre Prim
ésser un clot d'arena (algú)	Bevedor
ésser un colador (algú)	Bevedor
ésser un colló (algú)	Covard Toix
ésser un corc	Paràsit
ésser un corcó	Insistent
ésser un corcó de treball	Actiu
ésser un crac	Destacat Insignificant
ésser un cràpula	Disbauxat
ésser un desastre (algú)	Maldestre
ésser un desembaràs (algú)	Ajudant
ésser un dictador	Dominant
ésser un dir	Supòsit
ésser un doneta	Efeminat
ésser un elefant	Corpulent
ésser un enze	Aturat
ésser un esbirro	Dolent Sagaç
ésser un escarràs de feina	Treballador
ésser un escurçó	Maliciós
ésser un esdernec de feina	Escarràs
ésser un espantall (algú)	Lleig Malgirbat
ésser un esparracat	Malforjat
ésser un esquitx (algú)	Petit
ésser un estaferm (algú)	Aturat
ésser un estaquirot (algú)	Aturat
ésser un estornell	Eixerit Entremaliat
ésser un faldilletes	Efeminat
ésser un fart	Golafre
ésser un fava	Aturat
ésser un feina-fuig-mandra- no-em-deixis	Mandrós
ésser un feix de nervis	Nerviós
ésser un figa	Fleuma
ésser un figa blana	Dèbil
ésser un figaflor	Dèbil
ésser un figa molla	Fleuma
ésser un figa tova	Pàmfil
ésser un foc etern	Foc
ésser un forn	Calorós
ésser un fresc	Barrut Despreocupat Impassible

ésser un gallinarsot	Masclejar
ésser un gallina	Covard
ésser un galliner	Cridòria Soroll
ésser un galtes	Desvergonyit
ésser un gamarús	Toix
ésser un gànguil (algú)	Esllanguit Magre
ésser un gastament (algú)	Desnerit
ésser un gat dels frares	Bromista Sorneguer
ésser un gat vell	Astut Experimentat
ésser un gitano	Brut Informal
ésser un glaç	Fred Insensible
ésser un goig sense alegria	Decebedor
ésser un gran cor (algú)	Bondadós Compassiu
ésser un gran què	Important
ésser un guilopo	Estúpid
ésser un Hèrcules	Fort
ésser un hereu escampa	Malgastador
ésser un hiena	Cruel
ésser un home nou	Canviar
ésser un infern	Patiment
ésser un jan Farina	Bonàs
ésser un joc (per a algú)	Fàcil
ésser un Judes	Traïdor
ésser un llamp (algú)	Belluguet Prompte Ràpid
ésser un llauna	Avorrit Pesat Tediós
ésser un lleó	Valent
ésser un llonze	Estúpid
ésser un llop amb pell d'ovella	Hipòcrita
ésser un lluç	Aturat Toix
ésser un llum (algú)	Inepte
ésser un mà foradada	Dilapidador
ésser un mafiós	Enredaire Trampós
ésser un mal cap (algú)	Disbauxat Irresponsable
ésser un mal cor (algú)	Cruel
ésser un mala fe	Malèvol
ésser un mala pinta	Malvat
ésser un mala sort	Dolent
ésser un manat de nervis	Nerviós
ésser un manetes	Hàbil
ésser un manta	Gandul

ésser un marrà	Brètol
	Brut
	Indecent
	Ploraner
	Tossut
ésser un màrtir	Turmentat
ésser un món a part	Excel·lent
	Particular
ésser un monstre	Cruel
	Dolent
ésser un mort	Inútil
ésser un mussol	Ensopit
ésser un nap (algú)	Petit
ésser un Neró	Cruel
ésser un nervi (algú)	Inquiet
ésser un ningú	Desconegut
	Inútil
ésser un ninot (algú)	Manejable
ésser un niu de raons	Discordant
ésser un oracle (algú)	Entès
ésser un os	Difícil
ésser un pagès	Groller
	Senzill
ésser un pal (algú o alguna cosa)	Avorrit
ésser un pallasso	Divertit
ésser un pallús (algú)	Aturat
	Toix
ésser un pamparruana	Vagabund
ésser un paperina	Manipulable
ésser un parrac (algú)	Estripat
ésser un passerell	Inexpert
	Ingenu
ésser un pastanaga	Beneit
ésser un patata	Maldestre
ésser un patrip-patrap	Barroer
ésser un pau	Càndid
	Crèdul
ésser un peix que es mossega la cua	Dificultat
ésser un peix que es porta l'oli	Hàbil
	Viu
ésser un pendó (algú)	Disbauxat
	Malfardat
ésser un penell (algú)	Voluble
ésser un penjat	Inútil
	Malforjat
ésser un penques	Desvergonyat
ésser un pet aviciat	Consentit
ésser un pet bufat	Presumit
ésser un pet tibat	Presumit
ésser un petaner	Covard
ésser un pilota	Llepaire
ésser un pirata	Cruel
	Trampós

ésser un plasta	Pesat
ésser un plom (algú)	Pesat
ésser un poca substància	Eixelebrat
ésser un poll ressuscitat	Orgullós
ésser un poll reviscolat	Orgullós
	Ric
ésser un pollós	Brut
ésser un porc	Brut
	Malvat
	Obscè
ésser un porc malfart	Golafre
ésser un pot d'apotecari (algú)	Malaltís
ésser un pou de ciència	Savi
ésser un pou de remeis	Malaltís
ésser un pou de saviesa	Savi
ésser un pregadéu de rostoll	Encantat
ésser un primera espasa	Excel·lent
ésser un Proteu	Variable
ésser un punt (algú)	Astut
ésser un punxa	Malvolent
ésser un puta	Astut
	Murri
	Traïdor
ésser un puta manyac	Hipòcrita
	Traïdor
ésser un rata	Garrepa
ésser un rellotge de repeticíó (algú)	Repetitiu
ésser un remolí (algú)	Belluguet
ésser un res de bo	Dolent
ésser un ronyós	Avar
ésser un rotllo	Relació
ésser un roure (algú)	Fort
ésser un sabata	Toix
ésser un sac d'orgull	Orgullós
ésser un sac d'ossos (algú)	Magre
ésser un sac de bondat	Bondadós
ésser un sac de carn (algú)	Gras
ésser un sac de gemecs	Rondinaire
ésser un sac de mal profit	Magre
ésser un sac de malícia	Maliciós
ésser un sac de mentides	Mentider
ésser un sac de nervis	Nerviós
ésser un sac de paciència	Pacient
ésser un Salomó	Savi
ésser un sangonera	Paràsit
	Vividor
ésser un sant	Virtuós
ésser un sant baró	Respectat
ésser un secall (algú)	Magre
	Prim
ésser un sedasser	Xafarder
ésser un segon plat (algú)	Secundari
ésser un Sèneca	Savi

ésser un serafí	Bell
ésser un serpeta	Difamador Malèvol
ésser un setze llengües	Xerraire
ésser un sol (algú)	Encantador
ésser un sopes	Toix
ésser un sortit	Excitat
ésser un suro (algú)	Toix
ésser un tal i un qual	Insolvent
ésser un tal per qual	Insolvent
ésser un tap (algú)	Baix (adj.) Petit
ésser un Tartarí	Fanfarró
ésser un tifa	Dèbil PusiHànime
ésser un tigre	Cruel
ésser un tinyeta	Egoista
ésser un tinyós	Avar
ésser un titella (algú)	Manejable Ridícul
ésser un tot terreny (algú)	Adaptable
ésser un totxo (algú)	Obtús
ésser un tràfec (algú)	Bellugadís Inquiet
ésser un trasto (algú)	Entremaliat Inútil
ésser un trepa	Cobejós
ésser un tresor (algú)	Encantador
ésser un tronera	Disbauzat
ésser un tros de carn batejada	Ingenu Toix
ésser un tros de gel (algú)	Insensible
ésser un tros de pa (algú)	Bo
ésser un trumfo (algú)	Excel·lent
ésser un ull de poll (algú)	Insuportable
ésser un volcà (algú)	Apassionat Impetuós
ésser un xulo piscines	Pretensió
ésser un zero a l'esquerra	Inútil Negat
ésser una aranya	Aprofitar-se Interessat
ésser una argelaga (algú)	Geniüt
ésser una arna	Astut
ésser una arracada (algú)	Indesitjable Pesat
ésser una atxa (algú)	Destacat
ésser una aventura	Relació
ésser una baldufa (algú)	Petit
ésser una ballaruga (algú)	Petit
ésser una bellíssima persona	Bo
ésser una benedicció (algú)	Admirable Plaent
ésser una boca d'infern	Malparlat

ésser una boca d'or	Eloquent
ésser una bona flor (algú)	Maligne
ésser una bona peça (algú)	Bo Malèvol
ésser una bona pècora	Dolent
ésser una bona ploma (algú)	Escriptor
ésser una bona pua (algú)	Astut Malintencionat
ésser una cabra boja	Esbojarrat
ésser una caixa tancada (algú o alguna cosa)	Enigmàtic
ésser una calamitat (algú)	Inútil Maldestre
ésser una capsa de sorpreses	Sorprenent
ésser una carraca	Andròmina Lent Vehicle
ésser una carronya	Inútil
ésser una consciència	Consciència
ésser una cotorra	Xerraire
ésser una criatura	Ganàpia Pueril
ésser una enciclopèdia (algú)	Saberut Savi
ésser una espasa (algú)	Excel·lent
ésser una espurna (algú)	Espavilat
ésser una tirada	Prop
ésser una faluga (algú)	Petit
ésser una formigueta	Estalviador
ésser una fresca	Fàcil
ésser una fura	Tafaner
ésser una gaita	Empipador
ésser una galiassa (algú)	Corpulent Gros
ésser una gallina banyada	Covard PusiHànime
ésser una garsa	Ambiciós
ésser una girafa	Alt
ésser una joia (algú)	Extraordinari Magnífic
ésser una llauna	Empipador
ésser una llima (algú)	Menjador
ésser una mala peça (algú)	Malèvol
ésser una mala pècora	Dolent
ésser una mala pua (algú)	Astut Dolent
ésser una mala puta	Astut Maliciós
ésser una mallerenga	Xerraire
ésser una màquina (algú)	Incansable Resistent
ésser una màrfega sense punts (algú)	Malforjat
ésser una maria	Fàcil

ésser una merda (algú)	Inútil	estar a la posta	Vigilar
ésser una merda seca (algú)	Inútil	estar a la que salta	Atent
ésser una mòmia (algú)	Magre		Susceptible
ésser una mort	Molest	estar a la quinta pregunta	Perillar
ésser una mula	Tossut	estar a la raó	Entendre
ésser una novel·la	Inversemblant	estar a la ratlla de	Edat
ésser una olla	Desordenat	estar a la sopa	Arruïnat
	Desorganitzat	estar a la tercera pregunta	Arruïnat
	Desorientat	estar a la vergonya	Castigat
ésser una paparra	Apegalós	estar a les acaballes	Moribund
	Molest	estar a les bones i a les males	Incondicional
ésser una patum (algú)	Important	estar a les calces	Atent
ésser una perla (algú)	Excel·lent	estar a les dures i a les madures	Afrontar
	Magnífic	estar a les escoltes	Escoltar
ésser una plaga (algú)	Inútil		Vigilar
ésser una pólvora (algú)	Geniüt	estar a les tres pedretes	Perillar
	Iracund	estar a les últimes	Agonitzar
	Irascible	estar a les verdes i a les	
ésser una ruïna (algú)	Decaigut	madures	Incondicional
ésser una sagnia	Costós	estar a mata-degolla	Enemistat
ésser una soca (algú)	Toix	estar a matar	Desavenir-se
ésser una toïa (algú)	Pesat	estar a mitges aigües	
ésser una tomba (algú)	Callar	(de fer alguna cosa)	Indecís
ésser una vespa	Astut	estar a partir-se un pinyó	Avenir-se
ésser verd	Desenvolupat	estar a pler	Satisfet
ésser viu	Organisme	estar a quinze i ratlla i la pilota	
ésser-hi	Participar	encalada	Irrealitzable
ésser-ho tot (per algú)	Imprescindible	estar a raons	Conversar
ésser-li la boca mesura (a algú)	Aconseguir	estar a ses darreres	Agonitzar
està bé	Conforme	estar a to (amb alguna cosa)	Adir-se
està dit	Acord	estar a tot i a totes	Disposat
estació de servei	Habitualment	estar a tres quarts de quinze	Descentrat
estalviador com una formiga	Estalviador		Errat
estalviar paraules	Resumir		Malgirbat
estampar-li els cinc dits	Bufetejar	estar acabat (algú)	Moribund
a la cara (a algú)	Pegar		Perdut
(d'algun lloc) estant	Des	estar al caire	
	Lloc	(de fer alguna cosa)	Imminent
estar a cobert	Benestant	estar al cas (d'alguna cosa)	Atendre
estar a condret	Endreçat		Entendre
estar a l'aguait	Vigilar		Informat
estar a l'àncora	Ancorat	estar al cel de les oques	Distret
estar a l'expectativa		estar al Jesús	Ignorant
(d'alguna cosa)	Expectant	estar al pare	Aturat
estar a l'ull de Déu	Moribund	estar al saltador	Emprenedor
estar a l'ull del sol	Assolellat	estar als antípodes	Divergir
estar a l'última pregunta	Arruïnat	estar als llimbs	Distret
estar a la barra	Pobre		Ignorant
estar a la colla	Navegar	estar als núvols	Distret
	Preparat	estar als últims	Proper
estar a la lluna	Distret	estar amb el ventre a les dents	Prenyada
	Ignorant	estar amb els angelets	Dormir
estar a la lluna de València	Distret		Somiar
estar a la mira	Observar	estar amb els cabells de punta	Espaordit

estar amb l'aigua fins al coll	Acorralat
	Arruïnat
estar amb sos cabells drets	Espantat
estar amb un pam d'orelles	Escoltar
estar amb un peu dins i un a fora	Inestable
estar arreglat (algú)	Benestant
	Perdut
estar barres obertes	Irritat
estar bé	Benestant
estar ben col·locat (algú)	Càrrec
estar ben posat	Dificultat
estar bo	Guapo
	Sa
estar boig (per algú)	Estimar
estar boig (per alguna cosa)	Afeccionat
estar cantat	Previsible
estar carregat d'hòsties	Maniàtic
estar carregat de punyetes	Maniàtic
estar carregat de solfes	Somiatruïtes
estar carregat d'històries	Romancer
estar clavat en creu	Impedit
estar cloc-piu	Alacaigut
	Indisposat
	Malaltejar
estar col·locat (algú)	Drogat
	Embriac
estar com el porc a l'estaca	Benestant
estar com Josep i Maria	Avenir-se
estar com qui està en el cel	Plaent
estar com un Déu	Guapo
estar com un llum	Boig
	Eixelebrat
estar com un llum de carburo	Boig
estar com un llum de ganxo	Boig
estar com un pa de cera	Malalt
estar com un pedrer	Robust
estar com un rei	Benestant
estar com un tren	Guapo
estar com una cuba	Embriac
estar combregador	Malalt
	Moribund
estar confitat de	Enfastidit
estar cop-piu	Desanimat
estar cosit (d'alguna cosa)	Ple
estar cuit (algú)	Perdut
estar curat d'espants	Acostumat
	Expert
estar d'acord amb	Acord
	Assentir
	Convenir
	Correspondre
estar d'alta	Actiu
estar d'humor	Animat
	Benhumorat

estar d'humor negre	Malenconiós
estar dalt de tot	Destacar
estar dalt la roda	Benestant
estar de bona jeia	Animat
estar de bona lluna	Benhumorat
estar de cul al marge	Barallat
estar de facció	Servint
estar de festa	Content
estar de festes	Treballar
estar de futris	Malhumorat
estar de gaita	Animat
	Benhumorat
estar de gana	Benhumorat
	Sa
estar de mal cafè	Malhumorat
estar de mal humor	Malhumorat
estar de mal rotllo	Malhumorat
estar de mala gaita	Malhumorat
estar de mala gana	Malhumorat
estar de mala hòstia	Malhumorat
estar de mala jeia	Malhumorat
estar de mala llet	Malhumorat
estar de mala lluna	Malhumorat
estar de morros	Enfadat
estar de parada	Vigilar
estar de pega	Desgraciat
	Dissortat
estar de punta	Barallat
estar de romanços	Romancejar
estar de servei	Servint
estar de sort	Sortós
estar de taba	Bromejar
	Xerrar
estar de vena	Inspirat
estar decent	Arreglat
estar dejú (d'alguna cosa)	Ignorant
estar dins un foc	Impacient
estar dit	Convingut
estar empleat en la roba	
dels gegants	Inútil
estar en acció	Actuant
estar en boca	Aganat
estar en bon seny	Assenyat
estar en capella	Ansiejat
	Esperar
	Frisar
	Morir
	Témer
estar en caràcter	Escaient
estar en cervell (d'alguna cosa)	Entossudit
estar en condicions	
(de fer alguna cosa)	Disposat
estar en disposició	
(de fer alguna cosa)	Disposat

estar en el cas (de fer alguna cosa)	Preparat
estar en el tercer cel	Distret
estar en escena	Actuar Representant-se
estar en estat (de fer alguna cosa)	Preparat
estar en favor (d'algú)	Afavorit
estar en funcionament	Funcionant
estar en grec	Incomprensible
estar en guàrdia	Previngut Vigilar
estar en intel·ligència	Avenir-se
estar en les mans de Déu	Atzar
estar en moviment	Mobilitzat
estar en observació	Vigilat
estar en pau	Tranquil
estar en profit	Prenyada
estar en relació amb	Relacionat
estar en remull	Moribund Preparat Previngut
estar en roda	Ancorat
estar en tot	Atent
estar en veu	Veu
estar en voga	Famós Moda
estar en zel	Zel
estar enamorat fins a les calces	Enamorat
estar endeutat fins al coll	Endeutat
estar enmig, com el dijous	Destorbar
estar escrit	Predestinat
estar fart de bon temps	Gemegaire
estar fet caldo (algú)	Abatut Cansat
estar fet papilla (algú)	Cansat
estar fet pols (algú)	Abatut Atrotinat Cansat
estar fet puré (algú)	Cansat
estar fins a la nou del coll	Acorralat
estar (d'algú o d'alguna cosa) fins a la punta dels cabells	Fastiguejat
estar (d'algú o d'alguna cosa) fins a les celles	Cansat
estar (d'algú o d'alguna cosa) fins a les pilotes	Molest
estar (d'algú o d'alguna cosa) fins a les rels dels cabells	Fastiguejat
estar (d'algú o d'alguna cosa) fins al capdamunt	Avorrit Cansat
estar (d'algú o d'alguna cosa) fins al coll	Cansat
estar (d'algú o d'alguna cosa) fins al monyo	Fastiguejat

estar (d'algú o d'alguna cosa) fins als collons	Fastiguejat
estar (d'algú o d'alguna cosa) fins als nassos	Enfastidit
estar (d'algú o d'alguna cosa) fins als ous	Enfastidit
estar (d'algú o d'alguna cosa) fins als pebrots	Fastiguejat
estar (d'algú o d'alguna cosa) fins als ulls	Cansat
estar fora de combat	Vençut
estar fora de comptes	Parir
estar fora de joc	Exclòs
estar fora de plom	Inclinar-se Insegur
estar fora de polleguera	Irritat
estar fora de seny	Embogit
estar fort	Sa
estar fresc (algú)	Dificultat
estar gat	Embriac
estar gras que peta	Gras
estar gras que rebenta	Gras
estar grossa	Embarassada
estar in albis	Ignorant
estar leri-leri	Imminent Moribund
estar llest	Perdut
estar llest (per algú)	Relacionar-se
estar lluny de comptes	Equivocat
estar lluny (de fer alguna cosa)	Desacord
estar mal col·locat	Càrrec
estar malament del cap	Boig
estar molt (d'alguna cosa)	Apreciar Estimar
estar molt ocupat en la roba dels gegants	Fingir Fressejar
estar mort per	Desitjar
estar mosca	Empipat Malhumorat
estar motoritzat	Cotxe
estar negre	Enfadat Morè
estar no sé com	Neguitejar-se
estar passat (algú)	Envellit
estar pels núvols	Car (adj.)
estar pendent dels llavis (d'algú)	Escoltar
estar per brocs	Entretenir-se
estar per caure	Imminent
estar per tancar-lo	Boig
estar perquè el tanquin	Boig
estar pet	Embriac
estar que bufa (alguna cosa)	Culminant
	Enfadat

estar que mossega	Irritable
estar que trina	Enfadat Tens
estar rodó el cel	Núvol
estar seny a perdre	Enamorat
estar si cau no cau	Imminent Incertesa
estar si plou no plou	Variable
estar si ve no ve	Indecís
estar sobre les armes	Combatre
estar sobre un llit de roses	Feliç
estar sobre un volcà	Perillar
estar sonat	Boig Eixelebrat
estar suspès dels llavis (d'algú)	Escoltar
estar tarat (algú)	Boig
estar tirat	Fàcil
estar tocat de l'ala	Boig Eixelebrat Toix Ximple
estar tocat del bolet	Boig Eixelebrat Toix Ximple
estar tocat del cap	Boig
estar tocat des boll	Irreflexiu
estar torrat (algú)	Boig Eixelebrat
estar trompa	Embriac
estar visible	Preparat
estar-li escrit (a algú)	Escaient
estar-li tot bé (a algú)	Indiferent
estat civil	Estat
estat d'alarma	Alarma
estat d'alerta	Alerta
estat d'ànim	Ànim
estat d'excepció	Repressió
estat de comptes	Balanç
estat de guerra	Guerra
estat de prevenció	Repressió
estat de setge	Crisi
estat major	Òrgan
estat original	Origen
estàtua amb peus d'argila	Feble
estel fugaç	Bòlid Meteor
estendre la vista	Albirar
estendre un vel sobre (alguna cosa)	Oblidar
estígui bo	Comiat
estil lliure	Natació
estimar (algú) com la nineta dels seus ulls	Estimar

estimar (algú) més que la nineta dels seus ulls	Estimar
estimar-se la pell	Guardar-se
estimar-se més	Preferir
estimar-se tant si cau com si penja	Indiferent
estirada d'orelles	Reny
estira-i-amolla	Negociació
estira-i-arrossa	Negociació
estirar els ossos	Descansar
estirar els peus	Morir
estirar l'orella al gat	Jugar
estirar la corda	Exagerar
estirar la llengua (a algú)	Parlar
estirar la pota	Morir
estirar les cames	Passejar
estirar les orelles (a algú)	Renyar
estirar més el braç que la màniga	Malgastar
estirar més els peus que la flassada	Malgastar
estirar-se els cabells	Desesperar-se
estirar-se els cabells (de fer alguna cosa)	Penedir-se
estirar-se es galindons	Bellugar-se
estirar-se es monyo	Barallar-se
estómac d'estruç	Estómac
estones perdudes	Estona
estovar-se-li la tos (a algú)	Guarir-se
estrella de David	Israèlià
estrella roja	Soviètic
estrenar el matrimoni	Consumar
estrènyer el cul després d'haver fet el pet	Irreparable
estrènyer la mà (a algú)	Saludar
estrènyer-se el cinturó	Estalviar
estrènyer-se els cordons	Estalviar
estrènyer-se la bossa	Estalviar
estrènyer-se la cintura	Estalviar
estrènyer-se la corretja	Estalviar
estret com les sardines al barril	Estret
estret d'armilla	Avar
estreta de mans	Encaixada Salutació
estrets com arengades al barril	Estret
estripar les cartes	Desistir
estufat com un paó	Altiu
esvalotar el galliner	Pertorbar
esverar el galliner	Pertorbar
evacuar el ventre	Defecar
exacte com un rellotge	Exacte Precís Puntual

exagerar la nota	Exagerar
examen de consciència	Introspecció Reflexió
excuses de mal pagador	Pretext
executar (algú) en efígie	Executar
exercicis espirituals	Meditació
exhalar el darrer sospir	Expirar
exhalar l'esperit	Morir
exhalar la vida	Expirar
fadrí extern	Cabaler
fadrins de la primera calda	Jove
fallar-li els comptes (a algú)	Decebre's
fals testimoni	Calúmnia
falsa alarma	Alarma
falsa modèstia	Immodèstia
falsejar la cara (a algú)	Desatendre Mirar
falsejar la vista (a algú)	Desatendre Mirar
falsos dolors	Part (m.)
(a algun lloc) falta gent	Instar
(a fer alguna cosa) falta gent	Instar
falta personal	Falta
faltar a la seva paraula	Incomplir
faltar a la veritat (a algú)	Mentir
faltar al respecte (a algú)	Insolentar-se
faltar un pèl	Gairebé
faltar-li es pern millor (a algú)	Ximple
faltar-li un bull (a algú)	Boig Desassenyat Toix
faltar-li un bull (a alguna cosa)	Bullir
faltar-li un bull com a les guixes (a algú)	Boig
faltar-li un cargol (a algú)	Desassenyat
faltar-li un pern (a algú)	Ximple
faltar-li'n un tros (a algú)	Toix
faltar-se'n poc	Faltar
fam canina	Fam
fam de llop	Fam
fam dolorosa	Dolor
fanal de cua	Vagó
farà bon sol quan	Mai
faria moneda falsa	Extralimitar-se
farina de galeta	Pa
farina de llet	Llet
farrigo-farrago	Barreja Desordre
fart d'olla	Golafre
fart de llop	Menjada
fart de sopes	Egoista
fe d'errates	Error
fe de baptisme	Certificat
fe de mort	Certificat

fe de vida	Certificat
febre conillera	Excusa
febre cucurella	Excusa
febre de bou	Febrada
febre groga	Malaltia
feina de negres	Dificultats Laboriós
feixuc d'enteniment	Toix
feliç any nou	Felicitació
felices vigílies	Felicitació
fembra vil	Prostituta
femella plena	Prenyada
fer (alguna cosa) a mans (d'algú)	Lliurar
fer a miques (algú)	Escarmentar
fer a tot	Adaptar-se
fer a tots vents	Afartar-se
fer abat de	Destruir
fer acte de presència	Assistir
fer adéu (a algú)	Acomiadar-se Saludar
fer aigua	Orinar
fer aigües	Flaquejar Naufragar
fer al cas	Adequat
fer alberg (a algun lloc)	Allotjar-se
fer ali	Assemblar-se Avenir-se
fer almoïna	Donar
fer alto (a algun lloc)	Aturar-se
fer (algú) amb arròs	Escarmentar
fer amén amén	Acomodatici
fer anar (alguna cosa)	Bellugar
fer anar (algú) com el pito del sereno	Dominar
fer anar (algú) com una baldufa	Dominar
fer anar (algú o alguna cosa) com una escombra	Malmenar
fer anar (algú) com una pilota	Dominar
fer anar (algú o alguna cosa) de qualsevol manera	Malmenar
fer anar dret (algú)	Corregir
fer anar el cap en roda (a algú)	Marejar
fer anar el de dalt a baix	Capgirar Escandalitzar
fer anar l'aigua al seu molí	Beneficiar-se
fer angle	Frenar
fer antecambra	Esperar
fer anys	Viure
fer anys i panys	Temps
fer aparès (alguna cosa)	Afectar Fingir Manifestar
fer armada	Criar

fer armes contra	Lluitar
fer arribar (alguna cosa) a mans (d'algú)	Lliurar
fer asos	Fracassar
fer avinent (alguna cosa, a algú)	Avisar Recordar
fer babarotes (a algú)	Burlar-se Temptar
fer badalls i creuetes	Aganat Dejú
fer baixar la tapa	Imposar-se
fer ballar (algú)	Dominar
fer ballar (algú) com un putxinelli	Dominar
fer ballar (algú) com una baldufa	Dominar
fer ballar el cap (a algú)	Atabalar
fer ballar el paraigua (a algú)	Atabalar
fer ballar els gegants abans de Corpus	Prematur
fer ballar els ulls verds (a algú)	Neguitejar
fer ballar un mort	Convincent
fer ballmanetes	Picar
fer bancarrota	Fallir
fer banyes (a algú)	Adulterar Infidel
fer barres a	Resistir-se
fer barretada (a algú)	Respectar
fer barretines	Nonat
fer barrina	Acordar Avenir-se Pactar
fer basa (d'alguna cosa)	Creure
fer bassa	Còncau
fer bé (de fer alguna cosa)	Convenir
fer beguda	Menjar (v. tr.)
fer besamans (a algú)	Complimentar
fer beure a galet (algú)	Embacinar Enganyar
fer bingo	Encertar
fer blanc	Encertar Reeixir
fer bo	Temps
fer bo de	Agradable
fer boca	Apetit
fer bocades (d'alguna cosa)	Lloar Vanar-se
fer bombo (d'alguna cosa)	Exagerar
fer bon catxo	Equivocar-se
fer bon pes (a algú)	Mesurar Pesar
fer bon ús (d'alguna cosa)	Usar
fer bon ventrell (a algú)	Agradar Digerir

fer bona cara (a algú)	Amable Aspecte
fer bona farina	Bo
fer bona fila	Patxoca
fer bona gavella	Avenir-se
fer bona mesura (a algú)	Mesurar
fer bona pinta	Aspecte
fer bona proa	Navegar
fer bona taula	Menjar (v. tr.)
fer bonda	Bondat Captenir-se
fer bondat	Bondat Captenir-se
fer bons pets i bones gambades	Progressar
fer bossa	Estalviar
fer bot	Ressortir
fer botifarra (a algú)	Escarmir Excedir-se Negar-se
fer botiges	Balucejar
fer bracet	Agafar-se
fer bresques (d'alguna cosa)	Fruir
fer bugada	Confessar Criticar
fer bullir l'enteniment (a algú)	Irritar
fer bullir l'olla	Guanyar
fer busques	Sortejar
fer ca seva	Estalviar
fer cabal (d'alguna cosa)	Atendre
fer cabrioles	Encabritar-se
fer caducs	Repapiejar
fer cadufos	Desvariejar
fer cadufs	Repapiejar
fer cagare!la	Bromejar Ridícul
fer cala buida	Fracassar
fer calada	Calar Pescar
fer calaix	Guanyar
fer calça	Mitja
fer calendari de	Atendre
fer calendaris	Especular
fer callar (algú)	Convèncer
fer cama coixa	Incomplir
fer cambra i cuina	Avenir-se
fer camí	Afanyar-se Avançar
fer campana	Faltar
fer canca (a algú)	Alçar
fer cantar (algú)	Confessar Incitar
fer cantonades	Festejar Prostituir-se
fer cap (a algun lloc)	Arribar

fer capa torera (d'alguna cosa)	Maltractar
fer capelleta	Unir-se
fer capot	Guanyar
fer cara (a algú)	Atendre
fer cara a	Afrontar
	Enfront
fer cara a tots els vents	Adaptar-se
fer cara de	Aspecte
	Semblar
fer caritat	Donar
fer caritat al dimoni	Inútil
fer carn	Caçar
	Presa
fer càrrecs (a algú)	Reprovar
fer carrer a	Pas
fer carrera	Prosperar
fer cas de	Atendre
	Respectar
fer cas omís de	Desatendre
	Desobeir
	Ometre
	Prescindir
fer casa	Estalviar
fer casa a part	Separar-se
fer casa santa	Apropiar-se
fer catúfols	Repapiejjar
fer cau i net (d'alguna cosa)	Emportar-se
fer caure (algú) de l'escambell	Suplantar
fer caure la balança	Decidir
fer causa comuna	Conjuntament
	Unir-se
fer cendres (alguna cosa)	Destruir
fer cent nus a un doblar	Avar
fer cinc cèntims (d'alguna cosa, a algú)	Explicar
fer clam	Reclamar
fer clar	Aclarir
fer cofisimofis	Embolicar
	Maltractar
fer coixí	Protegir
fer coll de figa	Morir
fer colzes	Estudiar
fer com el forat caganer, que fa tot el que veu fer	Imitar
fer (alguna cosa) com els burros els pets	Abundància
fer com qui no ho veu	Dissimular
	Tolerar
fer comèdia	Fingir
fer companyia (a algú)	Avenir-se
	Opinar
fer compares i comares	Compartir
	Embolicar
	Frau

fer compliments	Fingir
fer compte (d'algú)	Confiar
fer compte (de fer alguna cosa)	Preveure
	Proposar-se
fer consciència	Consciència
fer contrast (a alguna cosa)	Oposar-se
fer conxorxa	Aliar-se
	Pactar
	Pasterejar
fer cop	Impressionar
fer córrer (alguna cosa)	Divulgar
	Robar
fer córrer els dits	Furtar
	Grapejar
fer córrer l'arpa	Robar
fer córrer l'ungla	Robar
fer córrer la bruixa	Subornar
fer córrer la llengua	Xerrar
fer córrer les tisores	Criticar
fer córrer rius de tinta	Repercussiu
fer córrer sang	Matar
fer cos present	Assistir
fer cosa (a algú)	Recelar
fer cosa (d'algun temps)	Abans
fer costat (a algú)	Ajudar
fer coster	Errar
fer creu i ratlla	Abandonar
fer crit	Destacar
fer cua	Arrenglerar-se
	Esperar
fer culera	Esslenegat
fer culs	Culejar
fer curt (d'alguna cosa)	Faltar
fer d'espelma	Vigilar
fer d'una palla un paller	Exagerar
fer d'una puça un cavall	Exagerar
fer d'una puça un elefant	Exagerar
fer de bo (a algú)	Intercedir
fer de bon estar	Plaure
fer de bon veure	Bonic
fer de cos	Evacuar
fer de dona vella	Vigilar
fer de la boca cul	Desdir-se
fer de la garra pota	Esforçar-se
fer de la necessitat virtut	Fanfarronejar
	Volenterós
fer de la nit dia	Invertir
fer de lloca	Encobrir
fer de mal estar	Desplaure
fer de mal veure	Desagradable
fer de pantalla	Encobrir
fer de resposta	Respondre
fer de tercer	Mitjançar
fer de ventre	Defecar

fer del dia nit i de la nit dia	Invertir
fer del seu cap	Independent
fer denteta (a algú)	Envejar Temptar
fer dents (a algú)	Temptar
fer diana	Encertar
fer diego	Fracassar
fer diferències	Tractar
fer dilluns	Festa
fer diners	Enriquir-se
fer dissabte	Confessar Netejar
fer diumenge	Descansar
fer divendres	Abstinència Patir
fer dòmino	Guanyar
fer dos quartos (d'alguna cosa, a algú)	Explicar
fer dos tirs amb una pedra	Aprofitar
fer drecera	Atallar
fer dues cares	Enganyar Fingir
fer durada (a algun lloc)	Romandre
fer eco	Repercutir
fer efecte	Funcionar
fer efectiu	Pagar
fer eixamples	Situar
fer eixir els cabells verds (a algú)	Impacientar
fer eixir els ulls verds (a algú)	Neguitejar
fer el bèstia	Esbojarrat
fer el boig (alguna cosa)	Funcionar
fer el borinot	Molestar Xerrar
fer el bot	Enutjat Obstinar-se Ploriquejar
fer el buit	Envasar
fer el buit a	Boicotejar Isolar
fer el bus (a algú)	Afalagar Simular
fer el cantussol	Demanar Ploriquejar
fer el canvi	Desenvolupar-se
fer el cap viu	Amatent Espavilar-se Vigilar
fer el capullo	Ridícul
fer el compte (a algú)	Acomiadar
fer el compte de la vella	Comptar
fer el cop	Reeixir
fer el cor fort	Sobreposar-se
fer el cors	Corsari

fer el cul gros (a algú)	Adular
fer el darrer badall	Morir
fer el desentès	Desentendre's Simular
fer el desmenjat	Fingir
fer el dissimulat	Dissimular
fer el distret	Desentendre's
fer el doble joc (a algú)	Enganyar
fer el dropo	Mandrejar
fer el fadrinatge	Divertir-se
fer el farcellet	Plegar
fer el fatxada	Presumir
fer el favor (de fer alguna cosa)	Demanar Exigir
fer el fet (a algú)	Servir
fer el gall	Gallejar
fer el gegant	Badoc Ridícul
fer el gest	Convidar
fer el gos	Mandrejar
fer el gran	Presumir
fer el joc (a algú)	Afavorir Complaire Moure
fer el maco	Presumir
fer el manaia	Presumir
fer el mandra	Mandrejar
fer el manta	Mandrejar
fer el mec	Fatxendejar
fer el merda	Presumir
fer el met	Simular
fer el mico	Ximple
fer el molinet	Apartar
fer el moro (a algú)	Espantar
fer el mort	Immòbil
fer el mut	Callar
fer el ninot	Ridícul
fer el pa ros	Errar
fer el pagès	Desentendre's Ridícul Simular
fer el pallasso	Ridícul
fer el papallona	Inconstant
fer el paper	Fingir
fer el paper de	Actuar
fer el paper de beneit	Babau
fer el paper de met	Desentendre's Simular
fer el paper de mussol	Babau
fer el paper del borinot	Desentendre's
fer el paper fred (a algú)	Indiferència
fer el paperina	Ridícul
fer el paperot	Desentendre's Fingir

fer el paquet	Aprofitar-se Assassinar
fer el pau	Simular Ximple
fer el pes (a algú)	Agradar Satisfer
fer el petarrell	Ploriquejar
fer el pi	Capgirar-se
fer el pinxo	Gallejar
fer el plaga	Bromista
fer el plat (a algú)	Servir
fer el ploricó	Demandar Lamentar-se Ploriquejar
fer el pobre	Demandar Pidolar
fer el préssec	Ridícul
fer el primer pas	Començar
fer el primo	Ridícul
fer el reclam	Remarcar
fer el repetell	Ploriquejar
fer el ridícul	Ridícul
fer el ronsa	Romancejar
fer el ruc	Ximple
fer el salt (a algú)	Adulterar Enganyar Faltar
fer el senyal de la creu	Senyar-se
fer el senyor	Senyorejar Vanitós
fer el sereno	Desvetllat
fer el seu camí	Avançar
fer el seu cas	Convenient
fer el seu curs	Desenvolupar-se
fer el seu fet	Discret Entremetedor
fer el seu paper	Complir
fer el seu poder	Esforçar-se
fer el soldat	Militar
fer el somicó	Ploriquejar
fer el sonso	Simular Sonsejar
fer el sord	Desentendre's Simular
fer el sorn	Romancejar
fer el succ	Dissimular
fer el tastet	Tastar
fer el tato (a algú)	Afalagar Badocar Festejar
fer el tifa	Presumir
fer el titella	Ridícul
fer el toc	Sortir
fer el tonto	Funcionar

fer el tro	Cridar Plorar
fer el tronera	Disbauxat
fer el vermut	Aperitiu
fer el xau-xau	Respostejar
fer els anys	Complir
fer els comptes (a algú)	Empipar
fer els entorns (a algú)	Llagotejar
fer els gegants	Faronejar Palplantat
fer els honors (a algú)	Atendre Protagonista
fer els ous en terra	Fracassar Morir
fer els peus (a algú)	Pedicura
fer els seus càlculs	Preveure
fer els seus comptes	Reflexionar
fer els ulls grossos	Dissimular Tolerar
fer els vots	Professor
fer embuts	Barbotejar
fer empassar la píndola (a algú)	Enganyar
fer enamorar pedres	Encantador
fer encant (d'alguna cosa)	Subhastar
fer ensalivar	Apetitós
fer entrada de cavall sicilià	Irrompre
fer època	Destacar
fer equilibris	Estalviar
fer es bategot	Agitar-se Morir Postura
fer es comptes (a algú)	Dominar
fer es gambirot	Deixat
fer es moro	Inactiu
fer es pans amples	Generós
fer es tres culs	Arruïnar-se Morir
fer es ulls verds (a algú)	Temptar
fer escac	Escac
fer escala (a algun lloc)	Aturar-se
fer escaleta (a algú)	Ajudar Ascendir Escalar
fer escandalls	Pressuposar
fer escarafalls (d'alguna cosa)	Menysprear
fer escola	Liderar
fer escombra	Picar
fer escudella	Basquejar Molestar
fer espatlleta (a algú)	Ajudar Ajupir-se
fer espès i menut	Gesticular Parlar
fer esquella (d'alguna cosa)	Divulgar

fer esquena (a algú)	Salvaguardar	fer fotja	Faltar
fer esqueneta (a algú)	Ajudar	fer frases	Presumir
	Ajupir-se	fer front (a alguna cosa)	Afrontar
fer esses	Giragonsar	fer fugina	Faltar
	Inestable	fer fugir la son (a algú)	Desvetllar
	Zigzaguejar	fer furor	Reeixir
fer estaries	Entretèner-se	fer gabiejar (algú)	Enganyar
fer estat (d'alguna cosa)	Creure	fer gala (d'alguna cosa)	Mostrar
fer estrany	Estranyar		Ostentar
fer fallida	Fallir		Vanar-se
fer farcell	Sostreure	fer gambes	Festejar
fer farina	Esmicolar	fer gana	Apetit
fer farons	Faronejar	fer ganxet	Teixir
	Fatxendejar	fer ganyes	Ganyotes
fer fàstics de tot	Llepafils	fer gep	Corbat
fer fe (d'alguna cosa)	Certificar	fer goig (a algú)	Agradar
	Demostrar		Bonic
fer feina com un ase	Treballar	fer goma	Presumir
fer feix	Acumular	fer gràcia (a algú)	Agradar
fer feix de tot	Aprofitar		Bonic
fer feix de tota llenya	Aprofitar		Irritant
fer fer arri aquí arri allà (a algú)	Manar	fer grossa festa de petit sant	Exagerar
fer fer la raó (a algú)	Sotmetre	fer guardiola	Estalviar
fer ferma (alguna cosa)	Collar	fer guiscar les dents (a algú)	Desagradar
	Lligar	fer herba	Segar
		fer honor (a algú)	Honrar
fer festa (d'alguna cosa)	Agradar		Modèlic
	Agrair	fer honor a	Estimar
	Festivar		Respectar
	Satisfet	fer honor (a alguna cosa)	Complir
	Treballar		Satisfet
fer festa grossa	Alegrar-se	fer hores	Treballar
fer festa major	Alegrar-se	fer i desfer	Dirigir
fer festes (a algú)	Acariciar	fer joc (amb alguna cosa)	Adir-se
	Afalagar	fer (alguna cosa) jugant	Fàcil
fer figa	Fallar	fer juli	Saltar
	Fallir	fer jurar bandera (a algú)	Sotmetre
	Fracassar	fer l'advent es sembrat	Retardar-se
fer fila	Ridícul	fer l'agost	Guanyar
fer fira	Comprar	fer l'aigua tota clara	Inútil
fer foc	Disparar	fer l'aleta (a algú)	Afalagar
	Moure's		Festejar
			Planar
fer foc nou	Recomençar		Saludar
fer fonedís	Desaparèixer		Volar
fer fora (algú)	Expulsar	fer l'amistat (a algú)	Besar
	Treure	fer l'amor	Copular
fer forat	Impressionar		Festejar
fer forat (en alguna cosa)	Gastar	fer l'ànec	Morir
	Menjar (v. tr.)		Ofegar-se
fer força (a algú)	Violar	fer l'angelot	Desentendre's
fer forrolla	Famós		Simular
	Reeixir	fer l'animal	Esbojarrat
fer fortuna	Reeixir	fer l'any (d'alguna cosa)	Commemorar
fer fosca	Fosc		

fer l'aperitiu	Aperitiu
fer l'arbre (d'alguna cosa)	Idear
fer l'arbre de la cama	Capgirar-se
fer l'arbreforç	Revestrar
fer l'arbrer (a algú)	Matar
fer l'ardidesa (de fer alguna cosa)	Atrevir-se
fer l'arquet (a algú)	Obstaculitzar
fer l'article (d'alguna cosa)	Lloar
fer l'efecte (d'alguna cosa)	Semblar
fer l'enze	Beneit
fer l'esclafit	Casar-se
fer l'Havana	Enriquir-se
fer l'impossible	Esforçar-se
fer l'ofici dels muts	Callar
fer l'orella sorda	Desatendre
fer l'orni	Desentendre's Romancejar
fer l'ull viu	Vigilar
fer l'ullet (a algú)	Complicitat
fer l'un per l'altre	Avenir-se
fer l'ungla (a algú)	Robar
fer la baca (a algú)	Mantejar Tirar
fer la balançada	Decidir Pesar
fer la bandera	Banderejar Vagar
fer la barba (a algú)	Afaitar Robar
fer la barbeta (a algú)	Afalagar
fer la bàscula	Alternar
fer la bona (a algú)	Afalagar
fer la cadena	Arrenglerar-se
fer la cadireta	Seient
fer la caixa	Comptabilitzar
fer la capa	Presidir
fer la cara (a alguna cosa)	Rentar
fer la cercavila	Passejar
fer la clucaina	Morir
fer la contra (a algú)	Contradir Oposar-se
fer la cort (a algú)	Afalagar Festejar
fer la creu a	Abandonar Renunciar
fer la farina blana	Captenir-se Cedir Complir
fer la farina blanca	Bo
fer la fi d'en cagaèlèstics	Arruinar-se Morir
fer la figa (a algú)	Escarnir
fer la figa la figa	Bellugar-se

fer la figueta	Capgirar-se Joc Revestrar
fer la forçosa (a algú)	Obligar
fer la ganyota	Morir
fer la gara-gara (a algú)	Afalagar
fer la garangola (a algú)	Afalagar
fer la garseta (a algú)	Adular Destorbar
fer la grémola	Lamentar-se Ploriquejar
fer la griva (a algú)	Destorbar
fer la guerra a	Lluitar
fer la guitza (a algú)	Destorbar Molestar Obstaculitzar
fer la impressió (d'alguna cosa)	Semblar
fer la llei (a algú)	Dominar Obligar Perjudicar
fer la llengua	Representar
fer la llesca (a algú)	Destorbar Obstaculitzar
fer la mà	Masturbar-se
fer la matinada	Matinar
fer la matinada grassa	Matinar Tocatarà
fer la migdiada	Dormir
fer la missa (a algú)	Esbaconar
fer la mitja rialla	Somriure
fer la mona	Ridícul
fer la murga (a algú)	Molestar
fer la pamparruana	Gandulejar
fer la patota (a algú)	Enganyar Trampejar
fer la pau	Rescabalar-se Revenjar-se
fer la pilota (a algú)	Adular
fer la pipa	Mamar
fer la pols (a algú)	Sobrepujar
fer la posta	Vigilar
fer la primera pesseta	Enriquir-se
fer la puja	Pujar
fer la punyeta (a algú)	Destorbar
fer la puta i la Ramoneta	Dissimular
fer la puta Ramoneta (a algú)	Enganyar
fer la rateta (a algú)	Enlluernar
fer la rega dreta	Disciplinat
fer la roda	Cua
fer la rosca (a algú)	Adular
fer la santa voluntat (d'algú)	Complir
fer la santíssima (a algú)	Empipar

fer la sensació (d'alguna cosa)	Semblar Sospitar
fer la seva	Independent
fer la tinyeta (a algú)	Destorbar
fer la tisora	Agafar Rematar
fer la toaleta	Empolainar-se
fer la toga (a algú)	Marcar Pentinar
fer la torniola (a algú)	Afalagar
fer la traveta (a algú)	Obstaculitzar Suplantar
fer la verinada	Esbravar-se
fer la vertical	Capgirar-se
fer la vetlla	Vetllar
fer la vida (a algú)	Mantenir
fer la vida del canot	Ociós
fer la vida impossible (a algú)	Fastiguejar
fer la viu-viu	Trampejar Viure
fer la volta	Girar
fer la xim-xim	Plovisquejar
fer la xirimiri	Plovisquejar
fer les Amèriques	Viatjar
fer les cames (a algú)	Depilar
fer les dents llargues (a algú)	Desagradar
fer les maletes	Empaquetar
fer les mans (a algú)	Manicura
fer les mil i una	Malifeta
fer les necessitats	Defecar Orinar
fer les paus	Reconciliar-se
fer les primeres armes	Combatre
fer les primeres armes (en alguna cosa)	Començar
fer les seves caravanes	Començar
fer les seves feines	Evacuar
fer llarg (d'alguna cosa)	Sobrepassar
fer llaurar dret (algú)	Corregir
fer llegir de monja	Llegir
fer llegua per hora	Progressar
fer llenya	Caure
fer llepadits (d'alguna cosa)	Fruir
fer llevada	Profitós
fer lliga	Associar-se Unir-se
fer lliga a part	Separar-se
fer llit	Allitar-se
fer llit a part	Dormir
fer llobada	Faltar
fer lloc a	Apartar Cedir Encabir
fer lluernes (a algú)	Enlluernar

fer llufa	Explotar (v. intr.) Fallar
fer llum	Aclarir Il·luminar
fer macarrons	Burilla
fer madona	Vagar
fer magre	Abstinència
fer mal (a algú)	Danyar Perjudicar
fer mal a la vista	Desagradar Desentonar
fer mal a les orelles	Malsonant
fer mal d'ulls	Desentonar Escandalitzar
fer mal de son prou	Malmetre
fer mal efecte	Desagradable Ofendre
fer mal joc (a algú)	Perjudicar
fer mal so	Negar-se
fer mal ús (d'alguna cosa)	Usar
fer mala cara (a algú)	Antipàtic Aspecte Irritable Malalt
fer mala espina (a algú)	Sospitós
fer mala farina	Capténir-se
fer mala fila	Aspecte
fer mala ganya	Lleig
fer mala mesura (a algú)	Mesurar
fer mala olor	Dubtós
fer mala pinta	Lleig
fer mala sang (a algú)	Irritar
fer mala via	Ennuegar
fer malbé (alguna cosa)	Destrossar Espatllar
fer malves	Antic Mort (adj.) Oblidat
fer mamballetes	Picar
fer manades	Gesticular
fer mandonguilles	Burilla
fer manetes	Acariciar-se Besar
fer mans i mànigues	Escarrassar-se
fer mar	Maregassa
fer marrada	Desviar-se Perdre
fer marrinxà	Embriagar-se
fer marro clos	Arreglar
fer marxa enrere	Recular
fer matines	Matinar
fer memòria (d'alguna cosa)	Recordar
fer memòria (d'alguna cosa, a algú)	Recordar

fer mengims	Menjotejar	fer negre (algú)	Apallissar
fer menjar ceba (a algú)	Enrabiari	fer net (d'alguna cosa)	Acabar
fer mentider (algú, d'alguna cosa)	Desmentir		Guanyar
fer mentir (algú, d'alguna cosa)	Desmentir		Guarir-se
fer mercat (d'alguna cosa)	Vendre		Robar
fer merder	Esvalotar	fer neta (alguna cosa)	Netejar
fer mèrits	Esforçar-se	fer nit (a algun lloc)	Pernoctar
	Mereixedor	fer niu de tota brossa	Aprofitar
		fer nones	Dormir
fer més hores que un rellotge	Treballar	fer non-non	Dormir
fer més mal que l'eruga	Perjudicial	fer norris	Malgirbat
fer més mal que la justícia	Perjudicial	fer nosa	Dificultar
fer més mal que la pedra	Perjudicial		Molestar
fer més mal que pedra seca	Perjudicial	fer números	Calcular
fer més mal que un porc solt	Molestar	fer nyam-nyam	Menjar (v. tr.)
fer més mal que una pedregada	Perjudicial	fer nyec	Morir
fer més nosa que una busca		fer nyic-nyic	Burxar
dins un ull	Molest	fer ois (a algú)	Repugnar
fer més por que una pedregada	Temible	fer oli amb dues bigues	Profitós
fer més preguntes que la doctrina	Preguntar	fer olla comuna	Avenir-se
fer més soroll que un sac de nous dolents	Xerrar	fer olor (d'alguna cosa)	Indicar
fer metes	Mamar	fer olor de mort	Moribund
fer mil papers	Inconstant	fer olor de naftalina	Antic
fer miques (alguna cosa)	Trencar		Antiquat
fer mirallets (a algú)	Glatir	fer olor de sabatot	Conservador
fer miroies (a algú)	Enveja	fer ombra (a algú)	Avantatjar
fer misto	Tocar		Protegir
fer mitja	Mitja	fer oració	Pregar
fer mitja volta	Girar	fer orelles (a alguna cosa)	Escoltar
	Tornar	fer orelles de cònsol	Desatendre
fer moixoní	Callar	fer orelles de marxant	Desatendre
fer molla	Elàstic		Desoir
fer moltes bufes amb poc vent	Presumir	fer orelles de mercader	Simular
fer morir una figuera	Dolent	fer orelles de pam	Desatendre
fer morir verd (algú)	Fastiguejar	fer orelles de paret	Escoltar
fer moros (a algú)	Enganyar	fer orri	Desentendre's
	Estafar	fer pa i trago	Munyir
fer morros	Enutjat	fer paga (d'alguna cosa)	Picar
fer mota	Voluminós		Presumir
fer moviment	Somoure's	fer pagar els neulers (a algú)	Refiar-se
	Variar	fer país	Responsabilitzar
fer mudar la pell (a algú)	Mortificar		Catalunya
fer mullader	Esvalotar		Patriòtic
	Xafardejar	fer pal (a algú)	Avorrir
fer muntanyes amunt	Empassar-se	fer pala	Aconseguir
	Mocar-se		Caçar
fer mutis	Anar-se'n	fer pals	Escriure
fer muts	Callar	fer pam i pipa	Burlar-se
fer muts i a la gàbia	Callar	fer pam-pam	Pegar
fer nassos (a alguna cosa)	Repugnar	fer pans de crostons els arbres	Benestant
fer negoci	Beneficiar-se	fer panxa (alguna cosa)	Convex
	Guanyar		Desviar-se
		fer pànxing	Descansar

fer paparotes (a algú)	Enganyar	fer ploure	Desentonar
fer paperots	Informal		Fat
fer paret	Atipar	fer pocs pets pudents	Mediocre
fer paret de tota pedra	Aprofitar	fer pols (alguna cosa)	Destruir
fer paret seca	Menjar (v. tr.)	fer pont	Arquejar
fer paria	Associar-se		Festa
fer parlar	Repercutir	fer por	Extraordinari
fer parlar dels seus cabells	Famós	fer porra	Caçar
fer part (a algú)	Cedir	fer port (a algun lloc)	Aturar-se
fer parts	Repartir	fer posar de punta (a algú)	Importunar
fer parts i quarts	Perjudicar	fer pot comú	Estalviar
fer pas a	Apartar	fer pota	Equivocar-se
fer pas (a alguna cosa)	Facilitar		Fallar
fer Pasqua abans de Rams	Anticipar	fer presa de	Agafar
	Embaràs	fer presa en	Apoderar-se
fer passar (algú) amb cançons	Entretenir		Arrelar
fer passar (algú) amb noves	Entretenir	fer present (alguna cosa, a algú)	Recordar
fer passar (algú) amb passeres	Entretenir	fer proa	Dirigir-se
fer passar (algú) amb raons	Ajornar	fer profit (a algú)	Pair
	Entretenir		Profitós
fer passar (algú) de noves			Provar
a raons	Entretenir	fer prou	Suficient
fer passar la porta (a algú)	Expulsar	fer puces	Trigar
fer passar per un cós d'agulla	Obligar	fer pudor (d'alguna cosa)	Indicar
(a algú)	Oprimir	fer pudor de cremat	Sospitós
fer passeres (d'algun lloc)	Sovintejar	fer pudor de socarrim	Sospitós
fer passos per	Gestionar	fer puges i baixes	Variable
	Treballar	fer punt	Aturar-se
fer patxoca (a algú)	Agradar		Callar
	Goig	fer punt rodó	Callar
fer peces (alguna cosa)	Trencar	fer punts	Adular
fer pega	Inadequat		Competir
fer penitència	Privar-se	fer punts de més	Exagerar
fer pensament (de fer alguna	Preveure	fer puput (a algú)	Desagradar
cosa)	Proposar-se	fer quatre hores	Berenar
fer per l'olla	Guanyar	fer quatre passes	Passejar
fer per manera de	Intentar	fer quinze i ratlla	Encertar
fer perdudís	Desaparèixer	fer quiti	Saldar
fer perdre la son (a algú)	Preocupar	fer rafal	Arquejar
fer petar el queixal	Xerrar	fer ralet	Pessigollejar
fer petar la claca	Conversar	fer raons	Reflexionar
fer petar la xerrada	Xerrar	fer ratlla	Lluir-se
fer petar una becaïna	Abaltir-se	fer riure	Ridícul
fer peu d'ànec	Fondejar	fer riure un mort	Graciós
fer pinta de	Aspecte	fer roda	Envoltar
fer pinya	Fallar		Rotllar
	Unir-se	fer rodó	Faltar
fer piscines	Nedar		Perfecte
fer pits i llonzes	Esforçar-se	fer rosegar ceba (a algú)	Enrabiari
	Maltractar	fer rosegons (d'alguna cosa)	Menysprear
fer plat (d'alguna cosa)	Exagerar	fer rotlle	Admirat
fer pleta (d'alguna cosa)	Destruir		Carismàtic
fer plorar les pedres	Afligir		Prestigiós
	Commoedor		Respectar

fer rotlle a part	Reunir-se Unir-se
fer s'arbre	Capgirar-se
fer s'esclafit	Guanyar
fer s'estada	Estiuejar Romandre
fer sabedor (algú, d'alguna cosa)	Assabentar Informar
fer saber (alguna cosa, a algú)	Assabentar Comunicar
fer safareig	Xafardejar
fer safrà	Escapar-se Faltar
fer salat	Tardar
fer saliva (a algú)	Excitar
fer saltar la banca	Guanyar
fer salut	Cuidar-se
fer samfaina	Barrejar
fer sang (a algú)	Ferir
fer santament	Correctament
fer segles	Temps
fer semblant (de fer alguna cosa)	Fingir
fer senes	Guanyar
fer sensació	Reeixir Sorprendre
fer servir	Usar
fer servir (algú) de ninot	Escarnir Manipular
fer servir el cap	Pensar
fer ses calces a un i ses sabates a un altre	Acontentar
fer ses darreres	Agonitzar
fer ses darreres esperonetjades	Agonitzar
fer set i mig	Encertar
fer setze	Mocar-se
fer sirgar (algú)	Treballar
fer sobretaula	Conversar
fer sogall	Avisar
fer soletes	Gatejar
fer sopos	Papissotejar
fer soroll	Famós Provocar Reeixir
fer sortir (algú) del mapa	Apallissar
fer sortir els cabells blancs (a algú)	Anguniejar Mortificar
fer suca-mulla	Sucar
fer talaia	Vigilar
fer tam-tam	Publicitat
fer tant de paper com en Palou a sa Pobla	Vulgar
fer tant de paper com una butlla vella	Vulgar

fer taquilla	Vendre
fer tard	Demorar-se Tardar
fer tat (a algú)	Jugar
fer taula rasa (d'alguna cosa)	Oblidar Perdonar
fer taules	Empatar
fer teatre	Exagerar Fingir
fer tec	Acordar Reeixir
fer temps	Entretenir-se Romandre
fer tentines	Dubtar Tentinejar
fer tertúlia	Xerrar
fer tiretes	Basquejar Criticar Destrossar Vomitar
fer toris	Faltar
fer tornar (alguna cosa) coa d'all	Desgastar Molestar
fer tornar els ulls verds (a algú)	Fastiguejar
fer tornes	Augmentar
fer tots els papers de l'auca	Fingir Inconstant Variable
fer tres coses: fàstic, vòmit i pudor (a algú)	Enfastidir Molestar Repugnar
fer trinquis	Trencadissa
fer tro	Atreure
fer tronar i ploure	Destacar Obrar Torbar
fer tropa	Agradar
fer ufana (d'alguna cosa)	Fatxendejar Gloriejar-se Vanar-se
fer ull	Aclarir-se Desfer-se
fer ulleres	Fatigat Malalt
fer ulls de tita	Engripat
fer un acte de fe	Confiar
fer un aire que talla	Aire
fer un alè	Descansar Reposar
fer un bisbe	Coincidir
fer un bon paper	Captenir-se Educat Reeixir
fer un bot	Commoure's

fer un braç i un cor (amb algú)	Unir-se
fer un cafè	Sortir Trobar-se
fer un canvi de front	Canviar
fer un capmàs	Capmàs
fer un compte com una maça	Descomptar-se
fer un cop d'ull a	Vigilar
fer un cop de cap	Casar-se Decidir-se Endormiscar-se
fer un doblot	Matar
fer un espectacle	Escandalitzar
fer un extra	Excedir-se Extraordinari Gastar
fer un forat (a algun lloc)	Espai
fer un forat a	Apartar
fer un forat per tapar-ne un altre	Complicar
fer un fred de mil dimonis	Fred
fer un fred que aixeca les pedres	Fred
fer un fred que gela	Fred
fer un fred que glaça el pensament	Fred
fer un fred que glaça la cua dels gossos	Fred
fer un fred que pela	Fred
fer un fred que rau	Fred
fer un fred que talla	Fred
fer un fred que trepana	Fred
fer un gall	Desafinar
fer un gran pas	Avançar Progressar
fer un lleig (a algú)	Descortès
fer un mal cuinat	Disbarat Errar Perjudicar
fer un mal gest	Lesionar-se
fer un mal paper	Captenir-se Descortès Fracassar
fer un mal terç (a algú)	Perjudicar
fer un mos	Picar
fer un ou de tres vermells	Extraordinari
fer un pa com unes hòsties	Fracassar Reeixir
fer un paper d'estrassa	Ridícul
fer un paperàs	Reeixir
fer un pas endarrere	Recular
fer un pas endavant i dos endarrere	Retrocedir
fer un pas fals	Equivocar-se Faltar

fer un pensament	Decidir-se
fer un pet com una bufa	Bancarrota Morir-se
fer un pet com una gla	Rebentar
fer un pou	Conversar
fer un racó	Estalviar
fer un riu	Orinar
fer un roll	Orinar
fer un salt (a algun lloc)	Anar
fer un sobec	Endormiscar-se
fer un sol de justícia	Sol (m.)
fer un sol que bofega	Sol (m.)
fer un sol que crema es cul a ses llebres	Sol (m.)
fer un sol que esquerda les pedres	Sol (m.)
fer un sol que estavella les pedres	Sol (m.)
fer un sol que rosteix les pedres	Sol (m.)
fer un son	Dormir
fer un tomb	Canviar Passejar Voltejar
fer un trauc (a algú)	Ferir
fer un vaitot	Arriscar-se Esforçar-se
fer un vent que no se sent res	Indiferència
fer un ventre (a algú)	Prenyar
fer un vestit de blavet (a algú)	Apallissar
fer un vis a vis	Visitar
fer una altra cara	Millorar
fer una atzagaiada	Equivocar-se Faltar
fer una batuda	Resseguir
fer una beca	Dormir
fer una becaina	Endormiscar-se
fer una bona arribada (a algú)	Rebre
fer una bornada	Passejar
fer una capa mal tallada	Cedir
fer (d'algú) una coca	Esclafar
fer una copa	Beure Sortir
fer una criatura (a algú)	Prenyar
fer una escapada (a algun lloc)	Anar
fer una escena	Escandalitzar
fer una estirada	Créixer
fer una explicació de gall dindi	Emborbollar-se
fer una fosca que la poden tallar	Fosc
fer una gorra	Gratis
fer una mossegada	Picar
fer una muntanya d'un gra de sorra	Exagerar
fer una passa en fals	Equivocar-se
fer una patinada	Equivocar-se

fer una planxa	Equivocar-se Faltar Parlar
fer una proposició deshonesta (a algú)	Incitar Suggerir
fer una pudor que empesta	Pudir
fer una queixalada	Picar
fer una rebeca	Dormir
fer una relliscada	Faltar
fer una ullada a	Mirar Vigilar
fer una vega	Excursió
fer una volta	Passejar
fer uns tocs	Modificar Retocar
fer uns ulls com unes taronges	Admirar Vigilar
fer upa (a algú)	Alçar
fer vaca	Apostar Associar-se
fer valença (a algú)	Ajudar
fer valer el seu dret	Voluntat
fer valer la seva opinió	Respectat
fer venir aigua a la boca (a algú)	Temptar
fer venir el ventre al coll (a algú)	Torbar
fer venir salivera (a algú)	Enveja Temptar
fer ventre	Embarassada
fer ventrell	Apetit
fer vessar rius de tinta	Repercussiu
fer veure (alguna cosa)	Fingir
fer veure (alguna cosa, a algú)	Demostrear
fer veure el blanc negre (a algú)	Enganyar
fer veure els ulls verds (a algú)	Destrènyer Neguitejar
fer veure garsa per colom (a algú)	Enganyar
fer veure garsa per perdiu (a algú)	Enganyar
fer veure la cara del llop (a algú)	Amenaçar
fer veure la lluna al mig del dia (a algú)	Impossible
fer veure la lluna en un cove (a algú)	Impossible Increïble
fer veure sant Cristòfol nan (a algú)	Enganyar
fer veure una cosa per altra (a algú)	Enganyar Fascinar
fer via	Apressar-se
fer vida (d'alguna cosa)	Alimentar-se
fer vida de burgès	Benviure

fer vida de canonge	Benviure
fer vida de gos	Aïllar-se Marginat
fer vida de porc	Brut Immoral
fer vida i mort (a algun lloc)	Restar
fer vila	Caminar Passejar
fer violència (a algú)	Forçar Violar
fer violència (a alguna cosa)	Malinterpretar
fer viure (algú)	Viure
fer volar coloms	Entretèner-se Especular Il·lusionar-se
fer volta	Desviar-se
fer voltar (algú) com una baldufa	Dominar
fer voltes	Passejar
fer vores (a algú)	Apartar Arraconar Arreplegar
fer vores endins	Vendre
fer vots per	Desitjar
fer xena	Deixat
fer xeres (a algú)	Acariciar
fer xixines (d'algú)	Burlar-se Escarmentar Esmicolar
fer xup-xup	Bullir Coure
fer-hi poques puces (a algun lloc)	Visitar
fer-hi sa pell	Morir
fer-hi salsa	Exagerar
fer-ho (a algú)	Copular
ferir la vista	Ressaltar
ferit d'ala	Malalt
fer-la (a algú)	Perjudicar
fer-la blava	Disbarat
fer-la bona	Disbarat
fer-la com un cove	Disbarat
fer-la d'ase i seca	Disbarat
fer-la de l'alçada d'un campanar	Malifeta
fer-la grossa	Disbarat
fer-la petar	Conversar Garlar
fer-li cabre (alguna cosa) al cap (a algú)	Convèncer
fer-li canalera els ulls (a algú)	Enllagrimar-se Plorar
fer-li cara (a algú)	Enfrontar-se
fer-li dos els ulls (a algú)	Confondre's

fer-li el forat tort (a algú)	Perjudicar
fer-li el pont de plata (a algú)	Ajudar
fer-li entenent (alguna cosa, a algú)	Assabentar Informar
fer-li entrar (alguna cosa) pels ulls (a algú)	Demostrar
fer-li escales els cabells (a algú)	Tallat
fer-li escales un pentinat (a algú)	Tallat
fer-li estrena (a algú)	Clatellada Trepitjada
fer-li falta (a algú)	Caldre
fer-li fer la missa plana (a algú)	Sotmetre
fer-li figa (a algú)	Flaquejar
fer-li força (d'alguna cosa, a algú)	Obligar
fer-li fretura (a algú)	Faltar Necessari
fer-li gràcia (d'alguna cosa, a algú)	Concedir Perdonar
fer-li la barba en eixut (a algú)	Suplantar
fer-li la bullida (a algú)	Efecte
fer-li la pell (a algú)	Enganyar Matar Perjudicar
fer-li la petaca (a algú)	Broma Llit
fer-li llumenetes els ulls (a algú)	Embriac
fer-li mal l'os bertran (a algú)	Peresós
fer-li mal ventrell (a algú)	Disgustar
fer-li malícia (a algú)	Doldre Irritar Lamentar
fer-li menester (a algú)	Caldre Necessari
fer-li pampallugues els ulls (a algú)	Meravellar-se
fer-li peça (a algú)	Agradar Útil
fer-li perdre el cor (a algú)	Dissuadir Malcorar
fer-li petar (alguna cosa) per la cara (a algú)	Esbrincar Retreure
fer-li procés la cara (a algú)	Expressiu
fer-li pudor (a algú)	Molestar Repugnar
fer-li set (a algú)	Envejar
fer-li tocar (alguna cosa) amb la mà (a algú)	Demostrar
fer-li un cap nou (a algú)	Pegar
fer-li un capçal (a algú)	Imputar
fer-li un nus a la cua a	Perdut

fer-li un salt el cor (a algú)	Emocionar-se Impressionar-se
fer-li una cara nova (a algú)	Apallissar Pegar
fermar curt (algú)	Reprimir Subjectar
fer-ne de seques i de verdes	Entremaliejar
fer-ne de totes	Entremaliejar Obrar
fer-ne de tots colors	Captenir-se
fer-ne de verdes i de madures	Entremaliejar
fer-ne el bon Jesús (d'algú)	Abusar
fer-ne la cara	Incredulitat
fer-ne sopes (d'algú)	Maltractar
fer-ne un gra massa	Exagerar
fer-ne una com un cabàs	Rucada
fer-ne una com un cove	Disbarat
fer-ne una de bombero	Equivocar-se
fer-ne una de bona	Entremaliejar Equivocar-se
fer-ne una de crespia	Equivocar-se Malifeta
fer-ne una de freda i una de calenta	Variable
fer-ne una de grossa	Malifeta
fer-ne una de l'alçada d'un campanar	Malifeta
fer-ne una de les seves	Entremaliejar Malifeta
fer-se a la idea (d'alguna cosa)	Conscienciar-se
fer-se a la mar	Salpar
fer-se a la vela	Anar-se'n Salpar
fer-se a tot i a totes	Disposat
fer-se amo (d'alguna cosa)	Apropiar-se
fer-se batre	Resignar-se
fer-se capaç (d'alguna cosa)	Entendre
fer-se càrrec (d'alguna cosa)	Entendre
fer-se càrrec de	Encarregar-se
fer-se clar	Clarejar
fer-se comptes (d'alguna cosa)	Suposar
fer-se comptes (de fer alguna cosa)	Proposar-se
fer-se coneixents	Conèixer-se
fer-se conèixer	Mostrar-se
fer-se costa amunt (a algú)	Desgrat
fer-se costerut (a algú)	Diffcil
fer-se creus (d'alguna cosa)	Estranyar-se
fer-se d'or	Enriquir-se
fer-se de dia	Clarejar
fer-se de nit	Fosquejar
fer-se dir sí senyor	Altiu
	Respectat
fer-se eco (d'alguna cosa)	Difondre

fer-se el compte del perdut	Malfeiner
fer-se el dogal	Privar-se
fer-se el longuis	Dissimular
fer-se els seus	Guanyar
fer-se ençà	Acostar-se
fer-se enllà	Allunyar-se
fer-se enrere	Desdir-se
fer-se escapadís	Escapar-se
	Esfumar-se
fer-se escàpol	Escapar-se
fer-se fonedís	Esfumar-se
fer-se fort	Obstinar-se
	Resistir-se
fer-se fosc	Vesprejar
fer-se fotre	Resignar-se
fer-se gran	Créixer
	Envellir
fer-se gros (d'alguna cosa)	Presumir
fer-se home	Prosperar
fer-se l'amo de l'auca	Apropiar-se
fer-se l'estret	Purità
fer-se l'interessant	Presumir
fer-se la barba d'or	Enriquir-se
fer-se la maneta	Masturbar-se
fer-se la paga	Rescabalar-se
fer-se la part	Servir-se
fer-se la punyeta	Masturbar-se
fer-se llepadís	
(d'alguna cosa)	Agradar
fer-se mala sang	Inquietar-se
	Irritar-se
fer-se malveure	Antipàtic
fer-se mirar (alguna cosa)	Examinar
fer-se notar	Exhibir-se
fer-se odiós	Antipàtic
fer-se passar per	Suplantar
fer-se pregar	Resistir-se
fer-se puré	Esmicolar-se
fer-se quinze unces	
(d'alguna cosa)	Desinteressar-se
fer-se repicar	Conformar-se
	Resignar-se
fer-se ressò (d'alguna cosa)	Divulgar
fer-se roba	Enriquir-se
fer-se ses sopes	Habitar
fer-se seu (algú)	Adoptar
	Conquistar
fer-se seva (alguna cosa)	Apropiar-se
	Assumir
fer-se topadís	Topar
fer-se tres unces	
(d'alguna cosa)	Desinteressar-se
fer-se trobadís	Trobar-se
fer-se trossos (per algú)	Sacrificar-se

fer-se un fart	
(de fer alguna cosa)	Afartar-se
fer-se un home	Créixer
fer-se un lloc	Progressar
fer-se un maig	
(de fer alguna cosa)	Afartar-se
fer-se un nom	Famós
fer-se un panxó	
(de fer alguna cosa)	Excés
fer-se un ronyó d'or	Enriquir-se
fer-se un tacó	
(de fer alguna cosa)	Excés
fer-se un tip	
(de fer alguna cosa)	Excés
fer-se una coca	Aixafar-se
	Desfer-se
fer-se una composició de lloc	Entendre
fer-se una idea (d'alguna cosa)	Imaginar-se
fer-se una palla	Masturbar-se
fer-se una truita	Aixafar-se
fer-se valer	Respectat
fer-se vespre	Vesprejar
fer-se veure	Exhibir-se
	Fatxendejar
	Presumir
fer-se violència	Esforçar-se
fer-se-li la boca aigua (a algú)	Desitjar
	Ensalivar
fer-se-li les dents llargues	
(a algú)	Delir-se
fer-se-li tard abans d'hora	
(a algú)	Embriac
fer-se-li un nus a la gola	
(a algú)	Emocionar-se
fer-se-li una muntanya (a algú)	Difícil
fer-se'n (d'alguna cosa)	Pagar
fer-se'n l'estella	Car (adj.)
	Pagar
	Perjudicat
fer-se'n la pell	Morir
fer-se'n set pedres	Destret
	Perjudicat
fer-se'n tres pedretes	Sofrir
fer-se'n un ronyó	Car (adj.)
fer-s'hi vell (a algun lloc)	Esperar
	Restar
fer-s'hi veure	Envanir-se
	Vanar-se
fer-s'ho	Resoldre
fer-s'ho a sobre	Incontinència
fer-s'ho mirar	Eixelebrat
fer-s'ho sol	Masturbar-se
fer-s'ho venir bé	Arranjar-se
fiesta de colenda	Festa

festa de guardar	Festa	ficar cullerada (en alguna cosa)	Intervenir
festa de manada	Festa	ficar el cap a l'olla	Obstinar-se
festa de precepte	Festa	ficar el cap al cove	Obstinar-se
festa major	Festa	ficar el nas allà on no el demanen	Immiscir-se
festa onomàstica (d'algú)	Festa	ficar el nas (en alguna cosa)	Intervenir Tafanejar
fes-te frare	Engegar	ficar el nas pertot arreu	Tafanejar
fet a l'antiga	Tradicional	ficar el rem	Equivocar-se
fet a la seva	Singular	ficar els genolls en terra	Agenollar-se Humiliar-se
fet amb el cul	Nyap	ficar esperons (a algú)	Esperonar
fet d'armes	Batalla	ficar l'olla gran dins de la xica	Malgastar
fet exprés	Confeccionat Expressament	ficar la banya (en alguna cosa)	Entossudir-se
fet i deixat estar	Descuradament	ficar la banya en un forat	Obstinar-se
fet i fet	Conclusió	ficar la gamba	Equivocar-se
fet i pastat	Assemblar-se	ficar la pota	Equivocar-se
fet i plantat	Assemblar-se	ficar les ungles (a algú)	Carvendre Cotnar
fet un carnestoltes	Malforjat	ficar-li (alguna cosa) al cap (a algú)	Convèncer Persuadir
fet un colador	Foradat	ficar-li (alguna cosa) al pap (a algú)	Convèncer
fet un Cristo	Ferit	ficar-li (alguna cosa) coll avall (a algú)	Imposar
fet un cromó	Desmillorat Malmès	ficar-li els dits a la boca (a algú)	Interrogar
fet un flam	Abatut Nerviós	ficar-li (alguna cosa) pels ulls (a algú)	Demostrar
fet un gall	Aïrat	ficar-se (algú) a la butxaca	Convèncer Dominar Obtenir
fet un llardó	Llardós	ficar-se a la gola del llop	Arriscar-se
fet un pellingot	Malgirbat	ficar-se (alguna cosa) al barret	Obstinar-se
fet un sant Llätzer	Estripat Ferit	ficar-se (alguna cosa) al cap	Obstinar-se Proposar-se
fet un toro	Irritat	ficar-se al llit	Enllitar-se
fet una cera	Malalt	ficar-se al llit (amb algú)	Fornicar
fet una coca	Aixafat Despentinat Esclafat	ficar-se de peus a l'aigua	Equivocar-se
fet una fera	Aïrat	ficar-se de peus a la galleda	Errar
fet una fúria	Aïrat	ficar-se (alguna cosa) dins el carbassot	Obstinar-se
fet una llàstima	Deteriorat	ficar-se en brocs	Entremetre's
fet una merda	Aixafat Arrugat Brut Destrossat	ficar-se en bucs	Immiscir-se
fet una pelleringa	Prim	ficar-se en dibuixos	Complicar-se
fet una sopa	Embriac Moll Refredat	ficar-se en la vida (d'algú)	Immiscir-se
fet una truita	Aixafat	ficar-se en llibres de cavalleries	Complicar-se
fi com la satalia	Finor	ficar-se en tot	Entremetre's
fi com una seda	Fi (adj.)	ficar-se (alguna cosa) entre cella i cella	Proposar-se
fi de pell	Susceptible	ficar-se la llengua a la butxaca	Callar
fica't els dits al cul	Reny	ficar-se la llengua dins el cul	Callar
fica't els dits al nas	Reny	ficar-se on no el demanen	Immiscir-se
fica-m'ho aquí, que no tinc butxaques	Indiferent	ficar-se on no li importa	Entremetre's
ficar (alguna cosa) al cove	Apropiar-se		
ficar (alguna cosa) al pap	Menjar (v. tr.)		

ficar-se per un cós d'agulla	Viu
ficar-se-li a la barretina (a algú)	Obstinar-se
ficar-se-li al cap (a algú)	Encapritxar-se Enderiar-se Imaginar-se Voler
ficar-se-li entre cella i cella (a algú)	Entestar-se Obsessionar-se
ficar-se-li una ceba al cap (a algú)	Obsessionar-se
ficar-s'hi l'oruga	Espatllar-se
ficar-s'hi la bruixa	Discòrdia Espatllar-se
ficar-s'ho al cul	Menysprear
fidel com un gos	Fidel
fil d'Ariadna	Guia
fil de veu	Veu
fil per agulla	Minuciosament
fil per randa	Detalladament Minuciosament
filar prim	Primfilar Raonar Subtilitzar
filar-hi	Comprendre
filet bord	Carn
filet de pobre	Carn
fill de papà	Consentit
fill de puta	Malparit
fill de sa mare	Malparit
fill del primer llit	Fill
fill polític	Gendre
fill pròdig	Encarrilat
filles d'Eva	Dona
fillets de Déu	Interlocutor
fills d'Adam	Home
fills de l'Església	Cristià
fina amor	Amor
final de consolació	Competició
fines herbes	Condiment
finir els seus dies	Morir
fins a cert punt	Relativament
fins a la mort	Sempre
fins a les ungles del peu	Totalment
fins a no poder més	Màxim
fins a seny	Ple
fins a una altra	Adéu
fins ací	Moment
fins al cel	Intensament
fins al moll de l'os	Pregonament Profundament
fins ara	Comiat
fins aviat	Comiat
fins després	Comiat
fins i tot	Àdhuc

fins les criatures ho saben	Estranyesa
fins més tard	Comiat
fira de mostres	Exposició
fit a fit	Enfront
fixar els ulls en	Badocar Distret Fixar-se
flamejar-li els ulls (a algú)	Envermellir-se
flist-flast	Bufetada
flor natural	Premi
florir-se el pa a la boca (d'algú)	Callar
flors de maig	Culte Hiperdulia
flux com una estopa	Dèbil
flux de boca	Bocamoll
flux de llengua	Bocamoll Xerraire
flux de molles	Bocamoll Petaner
flux de pestell	Pixaner
foc a terra	Xemeneia
foc colgat	Secret
foc d'encenalls	Breu Sentiment
foc de palla	Breu Superficial
foc de sant Elm	Meteor
foc etern	Infern
foc follet	Flama
focs artificials	Piroterània
focs grecs	Foc
folla fembra	Prostituta
fonda de sisos	Fonda
fondre's com la sal en aigua	Esvair-se
fondre's com una candela	Consumir-se Impacientar-se
fondre's dins la boca	Saborós
fondre's en excuses	Excusar-se Justificar-se
fora ciutat	Rural
fora d'això	Llevat
fora d'òrbita	Aïllat
fora d'ús	Desús Inusual
fora de	Excepte
fora de categoria	Excepcional
fora de combat	Incapacitat
fora de concurs	Excepcional
fora de joc	Jugada
fora de lloc	Inoportú
fora de perill	Salvat
fora de propòsit	Impertinent
	Impropi

fora de sèrie	Excel·lent	fotre (alguna cosa) al rec	Llençar
	Excepcional	fotre canya (a algú)	Apressar
fora de servei	Espatllat		Empipar
	Treballar		Exigir
fora de si	Exaltat	fotre canya (a alguna cosa)	Rendiment
fora de temps	Inoportú	fotre el camp	Anar-se'n
	Tard		Fugir
fora de to	Inoportú	fotre mà (a algú)	Tocar
fora del seu ambient	Estrany	fotre un clau (a algú)	Copular
fora del seu element	Estrany	fotre un gol (a algú)	Ensaronar
fora d'hora	Deshora	fotre un pinyo (a algú)	Pegar
	Intempestivament	fotre's de cap a la piscina	Arriscar-se
	Tard	fotre's de lloros	Caure
fora mà	Inaccessible	fotre's de lloros per terra	Caure
fora mesura	Excessivament	fotre's fins al cul	
fora mida	Excessivament	(d'alguna cosa)	Abusar
fora raons	Calmar	fotre's un pinyo	Estavellar-se
fora vila	Afores	franc arbitri	Judici
forat negre	Estel	frase feta	Expressió
forc d'allis	All	frec a frec	Arran
forc de cebes	Ceba		Prop
força de voluntat	Voluntat	fred com el gel	Fred
força major	Impediment		Impassible
forçar el pas	Apressar-se		Impertorbable
forces de l'ordre	Policia	fred com el marbre	Fred
formació professional	Formació		Insensible
formar expedient (a algú)	Fiscalitzar	fred negre	Fred
formar l'arbre		fred secret	Fred
(d'alguna cosa)	Idear	fregada d'orelles	Reny
formar part de	Ésser (v. intr.)		Reprensió
	Pertànyer	fregar-li (alguna cosa)	
fora de pa	Fleca	pels bigotis (a algú)	Exhibir
fora de puja	Fora	fregar-li (alguna cosa)	Insistir
fort com un all bruixat	Dèbil	pels morros (a algú)	Rebutjar
fort com un bronze	Sa		Retreure
fort com un cavall	Fort	fregar-se les mans	Content
fort com un roure	Fort	fregir-la (a algú)	Enganyar
fort com un Samsó	Forçut	frenar la llengua	Callar
fort com un toro	Fort	freqüentar els sagraments	Practicant
	Robust	fresc com la rosada	Despreocupat
fort com una roca	Dur	fresc com un espàrrec	Sa
	Ferm	fresc com una cama-roja	Sa
	Fort	fresc com una rosa	Sa
fort de morro	Tossut		Tranquil
fort i ferm	Fermament	front a front	Enfront
fort i no et moguis	Fermament	fruita del temps	Fruita
fortuna rodona	Fortuna		Habitual
fosc com una gola de llop	Fosc	fruita macada	Fruita
fossa comuna	Cementiri	fruita moixa	Madur
fossa sèptica	Dipòsit	fruita prohibida	Prohibit
fot-li	Instar	fruita tocada	Fruita
fotre (alguna cosa) a la bassa	Llençar	fruits secs	Ganyip
fotre (algú) a la porta	Expulsar	fugida d'estudi	Evasiva
fotre (algú) al carrer	Expulsar		Excusa

fugir (d'algú) com d'un empestat	Esquivar
fugir d'estudi	Divagar Eludir
fugir de fam i de feina	Desentendre's
fugir de la crema	Deslliurar-se Eludir
fugir del born	Defugir
fugir del foc i caure a les brases	Empitjorar
fugir per la tangent	Eludir
fugir-li del cap (a algú)	Oblidar
fugir-li es conill (a algú)	Distreure's
full de càlcul	Comptabilitat
full de serveis	Historial
fumar la pipa de la pau	Reconciliar-se
fúmer els llibres al foc	Despatxar
fúmer-se'n de la virolla	Indiferent
fundar un llit	Donar
fur de l'ànima	Consciència
fur de la consciència	Consciència
fur intern	Consciència
fuster de ribera	Fuster
gai saber	Poesia
gaia ciència	Poesia
galejar la veu	Cantar
galeria d'art	Sala
galeria de protecció	Túnel
galleta picada	Farina
galta del cul	Anca Natja
garbellar l'aigua	Inútil
gastar aires de	Presumir
gastar amb compàs	Gastar
gastar cera	Lent
gastar el nom (d'algú)	Anomenar
gastar facúndia	Eloqüent
gastar fatxada	Fatxendejar
gastar fums	Vanitós
gastar la pólvora en salves	Ineficàcia
gastar paraules	Xerrar
gastar raons	Xerrar
gastar saliva	Xerrar
gastar salut	Sa
gat apostòlic	Enganyat
gat com una sopa	Embriac
gat de mar	Aprenent Grumet Mariner
gat de nau	Grumet Mariner
gat de vint ungles	Lladre
gat escaldat	Escarmentat
gata maula	Dissimulat Hipòcrita

gata moixa	Dissimulat Hipòcrita
gelar la sang (a algú)	Espantar
geniüt com un bitxo	Geniüt
gens ni gota	Gens
gens ni mica	Gens
gens per això	No
gent d'armes	Tropa
gent de força	Púrria
gent de guerra	Exèrcit Milícia Tropa
gent de l'ungla	Lladregam
gent de la briva	Purrialla Xusma
gent de lletres	Escriptor
gent de mar	Mariner Pescador
gent de pau	Pacífic
gent de ploma	Escriptor
gent de poc braç	Plebeu
gent del seu braç	Estatus
gent gran	Vell
gent petita	Mainada
germà de la caritat	Germà
germà de llet	Germà
germà polític	Cunyat
germà uterí	Germanastre
germans siamesos	Inseparable
girar cara	Fugir
girar (algú) com una mitja	Canviar
girar cua	Desdir-se Fugir
girar el cul (a algú)	Menysprear
girar el ventrell (a algú)	Marejar Repugnar Sollevar
girar els ulls (a algú)	Mirar
girar els ulls en blanc	Girar
girar en rodó	Anar-se'n Completament Girar
girar full	Canviar
girar l'espalla (a algú)	Abandonar Desentendre's Fugir
girar l'esquena	Anar-se'n Menysprear
girar la cara (a algú)	Eludir Saludar
girar la pell	Canviar
girar la regna	Retrocedir
girar-li el cervell (a algú)	Enfollir

girar-li la cara (a algú)	Bufetejar Pegar
girar-li la cara en rodó (a algú)	Bufetejar
girar-se a tots els vents	Conformar-se
girar-se contra (algú)	Enfrontar-se
girar-se d'allà on ve el vent	Canviar
girar-se el solc	Canviar
girar-se enrere	Desdir-se Recordar
girar-se l'oració per passiva	Capgirar-se
girar-se la truita	Canviar
girar-se un peu	Torçar-se
girar-s'hi	Atacar
glaçada blanca	Glaçada
glaçada negra	Glaçada
glaçar-se-li el cor (a algú)	Espantar-se
glaçar-se-li el moll dels ossos (a algú)	Espantar-se
glaçar-se-li la sang a les venes (a algú)	Espantar-se
glaçar-se-li les sangs (a algú)	Espantar-se
gori-gori	Cant
gorra de cop	Capçana Gorra
gos d'atura	Gos Pastor
gos falder	Gos
gos pigall	Gos
gota a gota	Degotament
gota freda	Fred
gra d'all	All
gràcia original	Gràcia
gràcies a	Mitjançant
gràcies a Déu	Afortunadament Agraïment
gran angular	Objectiu
gran com el puny	Gran
gran com un piano	Gran
gran com un temple	Gran
gran com una casa	Gran Important
gran com una casa de pagès	Gran
gran com una catedral	Gran
gran dia	Dia Tard
gran hora de dia	Dia
gran hora de la nit	Nit
gran mal	Epilèpsia
gran nit	Nit Tard
gran públic	Gent
gran res de	Molt
gran superfície	Hipermercat
grana de capellà	Postres

grans i petits	Important
grans magatzems	Establiment
gras com un porc	Gras
gras com un toixó	Gras
gras com una foca	Gras
gras com una pera	Gras
gras com una post	Magre
gras com una tonya	Gras
gras com una truja	Gras
gras com una vaca	Gras
gratar la tinya (a algú)	Pegar
gratar-li la consciència (a algú)	Remordir
gratar-se els collons	Gandulejar
gratar-se la bossa	Gastar Pagar
gratar-se la butxaca	Desembutxacar Gastar Pagar
gratar-se la panxa	Gandulejar
gratar-se la xona	Gandulejar
groc com el safrà	Groc
groc com la cera	Pàlid
groc com un mort	Pàlid
gronxar-s'hi	Entretenir-se
grop d'aigua	Xàfec
grop de vent	Ventada
gros com un campanar	Gros
gros com un porc	Gras
guaitar a bona finestra	Expectant
guanyar el capítol	Aconseguir Vèncer
guanyar (algú) per mà	Anticipar-se Guanyar
guanyar punts	Guanyar
guanyar temps	Ajornar Avançar
guanyar terreny	Avançar Progressar
guanyar-hi l'estona	Beneficiar-se
guanyar-se el cel	Patir
guanyar-se el cor (d'algú)	Captivar Conquistar
guanyar-se el pa	Treballar
guanyar-se el pa amb la suor del seu front	Treballar
guanyar-se la glòria del cel	Patir
guanyar-se la vida	Avidar-se Mantenir-se
guanyar-se les garrofes	Treballar
guanyar-se les mongetes	Treballar
guanyar-se les voluntats (d'algú)	Afavorit
guardant que	Depenent

guardar (alguna cosa) al pap	Callar
guardar la mà a la faixa	Prevenir-se
guardar la seva capa	Defensar-se
guardar les aparences	Dissimular
guardar les distàncies	Distanciar-se
	Respectar
guardar les espatlles (a algú)	Protegir
guardar les festes	Santificar
guardar lliit	Allitar-se
guardar lloc a	Encabir
guardar silenci	Callar
guardar un secret	Secretejar
guardar una poma per a la set	Estalviar
	Reservar
guardar-se (d'alguna cosa) com d'escaldar-se	Abstenir-se
guardar-se (d'alguna cosa) com de caure	Vigilar
guardar-se un roc a la faixa	Desconfiar
guardar-s'ho calent	Callar
guàrdia civil	Polícia
guàrdia urbà	Polícia
guerra de preus	Competència
guerra psicològica	Influència
	Turment
guerra santa	Guerra
guerra sorda	Intriga
ha estat roba de genovesos	Venut
ha perdut el calendari	Xerraire
haver (algú) a cames	Encalçar
haver begut oli	Perdut
haver d'espinyar-se-les	Conformar-se
	Frustrat
haver d'omplir moltes boques	Mantenir
haver de fer cagar molts culs	Mantenir
haver de menester	Necessitar
haver de treure (algú) a prendre el sol amb un garbell	Envellit
	Malaltís
	Tímid
haver de treure (algú) en un cabasset al sol	Envellit
	Malaltís
	Tímid
haver doblegat (tants) anys	Complir
haver fet atots	Envellit
	Envidat
haver grat (a algú)	Agrair
haver inventat la pólvora	Errat
	IHús
haver mamat llet de cabra	Bellugadís
	Entremaliat
haver menjat a set hostals i begut a deu tavernes	Experimentat
haver menjat llengua	Xerraire
haver nascut en divendres	Desgraciat

haver nassada (d'alguna cosa)	Assabentat
	Pressentiment
haver passat a la història	Desfasat
haver passat de moda	Desfasat
haver passat les quatre creus	Adult
haver perdut la llengua	Callat
haver tombat la cinquantesena	Adult
haver trepitjat merda	Dissortat
haver vist el llop	Afònic
haver vist la mort de la vora	Salvat
haver-hi (alguna cosa) a dir	Objectar
haver-hi altar fumats i missa de tres	Baralla
	Solemnitat
haver-hi biaix	Diferent
haver-hi camp per córrer	Oportunitat
	Possibilitat
haver-hi coses i coses	Diferent
haver-hi gat amagat	Incògnita
haver-hi gat en sac	Incògnita
haver-hi gran carrera (d'algun lloc a un altre)	Distància
haver-hi llana	Ignorant
haver-hi mar	Maregassa
haver-hi marro	Propici
haver-hi matines	Matinar
haver-hi més dies que llonganisses	Temps
haver-hi molts camins per anar a Roma	Possibilitat
haver-hi moros a la costa	Perill
	Testimoni
haver-hi paper blanc	Testimoni
haver-hi pena de la vida	Diffícil
haver-hi persones i persones	Diferent
haver-hi pesta de salut	Salut (f.)
haver-hi preguntes i respostes	Desavinença
haver-hi raons	Discutir-se
haver-hi roba estesa	Testimoni
haver-hi safareig	Xafarderia
haver-hi tela per tallar	Feinada
haver-hi un cabell (d'alguna cosa a una altra)	Semblant
haver-hi un negre d'ungla (d'alguna cosa a una altra)	Diferència
haver-hi un sacramental	Esvalotar
haver-hi un sis o un as	Destorb
haver-hi un tornet al capdavall	Préstec
haver-hi un tret (d'algun lloc a un altre)	Distància
haver-hi un tret (d'alguna cosa a una altra)	Diferència
haver-hi una estesa (d'alguna cosa)	Abundant
haver-hi una mà oculta	Secret

haver-hi una pesta (d'alguna cosa)	Abundant
haver-hi uns crits d'Israel	Cridòria
haver-lo mossegat el gos d'en Mandra	Peresós
haver-n'hi com de cabells en el cap	Multitud
haver-n'hi més que mosques	Nombrós
haver-n'hi més que mots a matines	Nombrós
haver-n'hi més que un foc no en cremaria	Abundant
haver-n'hi per a donar i per a vendre	Abundant
haver-n'hi per a llogar cadires	Curiós Divertit Extraordinari Increïble
haver-n'hi per a pa i per a sal	Abundant
haver-n'hi per a sucar-hi pa	Divertit
haver-n'hi per a tirar el barret al foc	Decebedor Empipador Irritant
haver-n'hi per a tornar-se boig	Irritant
haver-n'hi per al pare i per a la mare	Abundant
haver-n'hi per dies	Durador
haver-n'hi per estona	Durar
haver-n'hi per temps	Durar
haver-n'hi per vida d'hereus	Sòlid
haver-n'hi set sostres	Nombrós
haver-n'hi tan poc com mosques blanques	Gens
haver-n'hi ulls mireu	Varietat
haver-n'hi un bon bocí de	Gran
haver-n'hi un bon tros (d'algun lloc a un altre)	Lluny
haver-n'hi un feix	Molest
haver-n'hi un tip	Carregós
haver-n'hi una penca (d'algú)	Alt
haver-se acabat el bròquil	Acabat Prou
haver-se empassat la llengua	Callat
haver-se-les	Barallar-se
haver-se-li menjat la llengua (a algú)	Callat
haver-se-li menjat la llengua el gat (a algú)	Callat
haver-se'n d'estreñyer el cap	Resignar-se
hereu de la casa cremada	Arruïnat
hereu del Mas-cremat i de la Torre-baixinera	Hereu
heus aquí	Presentació
ho porta el plano	Assumpció

home bo	Mitjancer
home d'anys	Vell
home d'armes	Guerrer
home d'edat	Vell
home d'edat avançada	Vell
home d'estat	Polític
home de bé	Honrat
home de bona edat	Jove
home de braç	Forçut
home de braça	Forçut
home de color	Mestís Raça
home de dos vents	Ambigu Hipòcrita
home de faldilles	Faldiller
home de gran afer	Important
home de les cavernes	Prehistòric
home de llei	Jurista
home de mal recapte	Gentalla Humil
home de mitjana edat	Adult
home de molts oficis	Treballador
home de món	Experimentat
home de negocis	Executiu
home de pa i tros	Robust
home de palla	Substitut Testaferro
home de paraules	Informal
home de pes	Influent
home de pit	Coratjós
home de poc recapte	Gentalla Humil
home de pocs amics	Intractable
home de pocs brocs	Desatent
home de profit	Prometedor
home de punys	Forçut
home de recapte	Important Ric
home de temps	Vell
home de tro	Escandalós
home de valor	Influent
home del temps	Meteoròleg
home granota	Bus
home gris	Mediocre
home gruixut	Grosser
home llis	Franc
home moll	Feble
home orquestra	Músic
homenet de colzada	Nan Petit
hora de llum encendre	Vespre
hora de visita	Visita
hora del seny del lladre	Vespre
hora extra	Hora

hora per hora	Finalment
hora punta	Audiència
	Consum
	Hora
	Productivitat
	Trànsit
hora tarda	Tard
hores feineres	Jornada
hores mortes	Estona
hotel de vendes	Subhasta
humor anglès	Humor
humor negre	Cinisme
i amb molta honra	Satisfet
i ara	Desaprovació
	Sorpresa
i bo que	Afortunadament
i busques	Sobrer
i ca	Desmentiment
i cupons	Rebuig
i cupons del quinze	Rebuig
i doncs	Aleshores
i encara	Màxim
	Sort
i encara gràcies	Sort
i encara sort	Sort
i escaig	Sobrer
i jo que et crec	Incredulitat
i les dents	Sobrer
i para de comptar	Prou
i passa que t'he vist	Desentendre's
i prou	Prou
i punt	Prou
i pus	Prou
i remitjò	Sobrer
i repicó	Sobrer
i santa bona Maria	Acabament
i santes pasqües	Acabament
i tant	Efectivament
i tants	Sobrer
i tot	Àdhuc
	També
i tota la pesca	Més
i un be negre amb potes rosses	Incredulitat
	Negativa
i un colló	Refús
i un colló de mico	Incredulitat
i un colló de Montgó	Rebuig
i un ou	Incredulitat
	Refús
i un ou maner	Refús
i una merda	Refús
i una merda punxada amb un bastó	Rebuig
i va que s'estrella	Prou

i va que xuta	Prou
i viceversa	Inrevés
ignorància supina	Ignorància
importar-li un pito (a algú)	Desinteressar
importar-li un rave (a algú)	Desinteressar
imposar les mans (a algú)	Beneir
imprimir (alguna cosa)	
a la memòria	Recordar
imprudència temerària	Negligència
incapaç de fer mal a una mosca	Bo
incapaç de matar una mosca	Inofensiu
inflar el cap (a algú)	Atabalar
	Incitar
inflar el coco (a algú)	Atabalar
	Incitar
inflar-li els collons (a algú)	Molestar
inflar-li els morros (a algú)	Pegar
inflar-li els nassos (a algú)	Molestar
inflar-li la cara (a algú)	Pegar
inflat com un bot	Inflat
inflat com una bóta	Inflat
injectar-se-li de sang els ulls (a algú)	Envermellir-se
intèrpret jurat	Traductor
intriga amorosa	Afer
intriga galant	Afer
ironia de la sort	Esdeveniment
ironia del destí	Adversitat
ja cal que es calci	Advertiment
	Amenaça
ja en parlarem	Dilació
	Dubte
ja ens veurem	Comiat
ja era hora	Impaciència
ja és de raó	Acceptació
ja és hora de	Instar
	Moment
ja es pot arremangar	Advertiment
ja és una dona	Dona
ja està bé	Prou
ja et dic jo que	Comprensió
	Lamentació
ja et trobaré	Amenaça
ja ha arribat el fred de Rússia	Abrigat
ja haver vist prou (alguna cosa)	Perdut
	Veure
ja hi estem anant	Induir
ja hi firmaria	Desig
ja hi som	Fastig
ja hi tornem a ser	Reiteració
ja ho contaràs a ta tia	Incredulitat
ja ho crec	Certament
ja ho diré demà	Recordar-se
ja ho trobarem	Dilació

ja ho veus	Reafirmació
	Sorpresa
ja li està bé	Merescut
ja m'ho diràs demà	Incredulitat
ja n'hi ha prou	Prou
	Suficient
ja n'hi ha prou, d'aquest coll	Prou
ja n'hi ha prou, d'aquest color	Prou
ja poden dir missa	Desatendre
ja pots anar dient	Indiferència
ja pots xiular, si l'ase no vol beure	Tossut
ja que	Car (conj.)
ja s'ha vist al mirall	Sorpresa
ja se sap	Assumpció
ja s'ho farà	Espavilar-se
ja s'ho trobarà	Advertiment
ja sia que	Encara
ja t'arranjaré, jo	Revenjar-se
ja te n'aniràs a penedir a Roma	Advertiment
ja t'ho diran de misses	Amenaça
	Incredulitat
ja veurem com acabaran ses misses	Incert
ja vindrà la festa del nostre carrer	Amenaça
jardí d'infants	Guarderia
jardí de l'Edèn	Paradís
jaure en oblit	Oblidat
Jesús, Maria, Josep	Esglai
jeure a la palla	Ignorar
jeure al jaç	Desprevingut
jeure com un porc	Peresós
jeure junts	Copular
jeure-hi	Ajornar
jo et fot	Sorpresa
joc brut	Engany
joc de cartes	Baralla
joc de llit	Llençol
joc de mans	Màgia
	Truc
joc de paraules	Joc
joc de penyores	Joc
joc de pistes	Joc
joc de poques taules	Fàcil
joc de taula	Tovalla
joc dels disbarats	Joc
jocs d'aigua	Aigua
	Moviment
jocs d'atzar	Joc
jocs de cucanya	Joc
jocs de llum	Llum
	Reflex
jocs florals	Concurs

jocs malabars	Equilibri
jocs olímpics	Olimpiada
jornada de portes obertes	Visita
jornada intensiva	Jornada
judici salomònic	Imparcial
	Savi
jugant jugant	Adonant-se
jugar a arrencar cebes	Jugar
jugar a casa	Jugar
jugar a cuita a amagar	Jugar
jugar a fet i a amagar	Jugar
jugar a l'acuit	Jugar
jugar a l'escarabat bum bum	Jugar
jugar a la borsa	Especular
jugar a la cluca	Jugar
jugar a la gallina cega	Jugar
jugar a la gallina politana	Jugar
jugar a la loteria	Jugar
jugar a la puta i a la Ramoneta	Dissimular
jugar a les gepes	Jugar
jugar a lladres i serenos	Jugar
jugar a matar	Jugar
jugar a moros i cristians	Jugar
jugar a parar i a amagar	Jugar
jugar al gat i la rata	Jugar
jugar al pare carbasser	Jugar
jugar amb foc	Imprudent
jugar amb la salut (d'algú)	Salut (f.)
jugar brut	Enganyar
	Trampejar
jugare fort	Arriscar-se
jugare la veu	Cantar
jugare missions	Apostar
jugare net	Honest
	Trampós
jugare una mala partida (a algú)	Perjudicar
jugare-la (a algú)	Enganyar
	Mentir
	Trair
jugare-se el cap	Arriscar-se
jugare-se el coll	Arriscar-se
jugare-se el sol abans de néixer	Arriscar-se
jugare-se el sol abans que surti	Arriscar-se
jugare-se el tot pel tot	Arriscar-se
jugare-se l'última carta	Arriscar-se
jugare-se la camisa	Arriscar-se
jugare-se la missa	Faltar
jugare-se la pell	Arriscar-se
jugare-se la vida	Arriscar-se
jugare-se les cartes	Arriscar-se
jugare-se qualsevol cosa	Assegurar
jugare-se-la	Advertiment
	Amenaça

jugar-s'hi (alguna cosa)	Arriscar-se
	Assegurar
jugar-s'hi el coll	Assegurar
jugar-s'hi un peix	Assegurar
jugar-s'ho tot a una sola carta	Arriscar-se
jura de bandera	Militar
jurar bandera	Jurar
justa la fusta	Exactament
jutge de pau	Jutge
l'alfa i l'omega	Extrems
l'altra cara de la moneda	Contrari
l'altra setmana	Passat
l'altra vida	Ultratomba
l'altre barri	Ultratomba
l'altra diassa	Passat
l'altre món	Ultratomba
l'amic invisible	Joc
	Regal
l'antic continent	Europa
l'Antic Testament	Bíblia
l'any d'en Quinze	Mai
l'any d'en Quirze	Mai
l'any de la Mariacastanya	Mai
l'any de la picor	Mai
l'any xeix	Mai
l'arbre de la creu	Creu
l'arca de l'aliança	Arca
l'art per l'art	Art
l'ase ja serà mort de rialles	Tard
l'astre del dia	Sol (m.)
l'astre rei	Sol (m.)
l'edat de la poca-solta	Adolescència
l'edat del pavo	Adolescència
l'endemà	Endemà
	Futur
l'endemà passat	Futur
l'endemà passat l'altre	Futur
l'enterrament de la sardina	Quaresma
l'entrada a la vida	Naixença
l'entrada al món	Naixença
l'Esperit Sant	Trinitat
l'esquerra	Progressisme
l'ésser necessari	Déu
l'ésser suprem	Creador
	Déu
l'estat de benestar	Benestar
l'estel del matí	Venus
l'estel del nord	Estel
l'estel polar	Estel
l'estiu de sant Martí	Bonança
	Rejoeniment
l'estrella de l'alba	Venus
l'estrella del vespre	Venus
l'Extrem Orient	Orient

l'home del sac	Amenaça
l'home dels nassos	Home
l'hora de la mort	Mort (f.)
l'hora de la veritat	Moment
l'hora fatal	Mort (f.)
l'hora suprema	Mort (f.)
l'infern de l'armilla	Interior
l'olla dels pobres	Caritat
l'opinió pública	Opinió
l'orgue de Sollana	Rèplica
l'Orient Llunyà	Orient
l'Orient Mitjà	Orient
l'os de l'alegria	Ròtula
l'os de la cuixa	Fèmur
l'os de la música	Colze
l'Óssa Major	Constel·lació
l'Óssa Menor	Constel·lació
l'ull del cul	Anus
l'ull negre	Anus
l'ull que no s'hi veu	Anus
l'últim crit	Modern
l'Última Cena	Cena
l'un i l'altre	Ambdós
la barrera del so	Velocitat
la boca del cor	Estómac
la bona	Desempat
la bossa o la vida	Intimidació
la caixa de Pandora	Desgràcia
la cara bona	Dret (adj.)
la cara de dalt	Anvers
	Sobre
la cara de sota	Revers
	Sota
la cara dolenta	Revés
la cara real	Bo
	Sobre
	Superfície
la carta verda	Assegurança
la casa consistorial	Ajuntament
la casa de la ciutat	Ajuntament
la casa de la vila	Ajuntament
la casa del comú	Ajuntament
la casa gran	Ajuntament
la ciutat comtal	Barcelona
la ciutat d'en Nyoca	Barcelona
la ciutat eterna	Roma
la ciutat santa	Jerusalem
la consumació dels segles	Final
la corba de la felicitat	Panxa
la creu del matrimoni	Matrimoni
	Obligació
la darrera hora	Mort (f.)
la dreta	Dret (adj.)
la faç de la terra	Superfície

la flor i nata de	Millor Selecte	la rosa dels vents	Direcció Orientació
la galeria	Públic	la ruleta russa	Atzar
la gallina dels ous d'or	Riquesa	la sagrada escriptura	Bíblia
la gaseta del barri	Xafarder	la salsa de sant Bernat	Fam Gana
la glòria celestial	Eternitat	la santa escriptura	Bíblia
la glòria eterna	Eternitat	la santa Seu	Papat
la guerra freda	Guerra	la Santíssima Trinitat	Trinitat
la llei de l'embut	Imposició Injustícia	la setmana dels barbuts	Setmana
la llei de l'oferta i la demanda	Mercat	la setmana dels set diumenges	Mai
la llei de Murphy	Adversitat Fatalitat	la setmana dels tres dijous	Mai
la llei del més fort	Superioritat	la setmana entrant	Immediat Vinent
la llei del mínim esforç	Mandra	la setmana que no farà vent	Mai
la llengua d'oc	Occità	la seva gent	Amic Subordinat
la llengua d'oïl	Francès	la seva meitat	Cònjuge
la llum eterna	Ultratomba	la seva mitja taronja	Parella
la major partida	Majoria	la tercera edat	Maduresa Vellesa
la màquina del món	Univers	la terra de Xauxa	Paradís
la màquina humana	Home	la terra de xe	València
la mar de	Intensament	la terra ferma	Lleida
la mare del Tano quan era gitano	Esglai Indignació Sorpresa	la terra promesa	Bé (m.) Palestina
la mare pàtria	Pàtria	la tresca i la verdesca	Això
la mare que el va matricular	Enuig Sorpresa	la veritat és que	Veritablement
la mare que el va parir	Enuig Sorpresa	la veu del poble	Opinió
la mort del porc	Mort (f.)	la vida eterna	Eternitat
la nit eterna	Mort (f.)	la vida i miracles de	Història
la nou del coll	Laringe	la volta del cel	Firmament
la pantalla gran	Cinema	la vostra discreció	Tractament
la pantalla petita	Televisió	lent de contacte	Lentícula
la part del lleó	Acaparament	les altures	Cel
la pau eterna	Mort (f.)	les calendes de gener	Gener
la pedra angular	Fonament	les calmes del gener	Mar
la plana major	Dirigent Oficialitat	les darreres voluntats (d'algú)	Testament
la poma de la discòrdia	Causa	les de Caïm	Angúnia Dificultat
la porta falsa	Anus	les despulles mortals	Cadàver
la prova del nou	Definitiu	les en fum si	Improbabilitat
la pubilla	Barcelona	les estacions de la Creu	Viacrucis
la puta d'oros	Enuig	les estacions del Via Crucis	Viacrucis
la quadratura del cercle	Impossible	les flames de l'infern	Turment
la que l'espera	Feinada Reprimenda	les forces armades	Exèrcit
la quinta essència	Essència Substància Súmmum	les forces vives	Autoritat Personalitat Societat
la reina mare	Mare	les ganes	Negativa
la roda de la fortuna	Sort	les honres fúnebres	Funeral
		les mil i una	Història
		les minves de gener	Mar

les noces d'argent	Aniversari
les noces d'or	Aniversari Cinquanternari
les noces de diamant	Aniversari
les noces de platí	Aniversari
les pàgines grogues	Guia
les parets tenen orelles	Escollat Espiar
les parts pudendes	Genitals
les quatre barres	Senyera
les restes mortals	Cadàver
les sangs noves	Vitalitat
les taules	Teatre
les taules de la llei	Manament
les testes coronades	Monarca Rei
li taparien pas el cul amb nou matalassos (a algú)	Vanitós
línia d'arribada	Meta
línia de batalla	Batalla
línia de foc	Batalla
línia dreta	Recta
lladrar a la lluna	Cridar Inútil
lladre de camí ral	Saltejadore
llàgrimes de cocodril	Plor Ploricó
llamp de Déu	Maledicció
llamp del cel	Maledicció
llamp del sostre	Llonganissa
llamps i trons	Enuig
llançament lliure	Llançament
llançar (alguna cosa) al mercat	Vendre
llançar (alguna cosa) com els burros els pets	Abundància
llançar el guant (a algú)	Desafiar
llançar les campanes al vol	Brandar Celebrar Tocar
llançar veus (d'alguna cosa)	Difondre
llançar-ho tot a rodar	Malmetre
llançar-se als peus (d'algú)	Suplicar
llanterna màgica	Llum
llar d'infants	Guarderia
llar de foc	Llar
llarg d'angles	Lladre
llarg de dir	Història
llarg de dits	Grapejar Lladre
llarg de llengua	Bocamoll Desvergonyit Llengut
llarg de mans	Treballador
llarg i prim com un gànguil	Esllanguit

llarga vida a	Visca
llaurar dret	Obrar
llaurar fondo	Esforçar-se
llaurar tort	Obrar
legenda urbana	Enraonies
llegrir la mà (a algú)	Pronosticar
llegrir-li sa cartilla (a algú)	Retreure
llel natural	Llei
lleig com un dimoni	Lleig
lleig com un drac	Lleig
lleig com un mal esperit	Lleig
lleig com un ós	Lleig Pelut
lleig com un pecat	Dolent Lleig
lleig com una nit de trons	Lleig
llengua d'escorpi	Difamador Maldiença
llengua d'escurçó	Difamació Difamador Maldient
llengua d'infern	Difamació
llengua de carreter	Maldiença
llengua de destrall	Difamació
llengua de draps	Veure
llengua de foc	Difamació
llengua de ganivet	Difamador Maldiença
llengua de pedaç	Embulladís
llengua de verí	Difamació
llengua esmolada	Difamació Difamador
llengua faràs	Bocamoll
llengua llarga	Replicaire
llengua materna	Llengua
llengua morta	Extingida
llengua sàvia	Llengua
llengua serpentina	Difamador Maldiença
llengua verinosa	Difamador Maldiença
llengua viperina	Difamació Difamador
llengua viva	Parlada
llenguatge figurat	Llenguatge
llepar el cul (a algú)	Adular Humiliar-se
llepar-se'n els bigotis	Agradar Complauere's
llepar-se'n els dits	Agradar
llepar-se'n els llambrots	Agradar
lletra de canvi	Pagament
lletra de metge	Illegible
lletra del tresor	Inversió

lletra morta	Ineficaç
lleuger com una daina	Àgil
lleuger com una mosca dins la mel	Lent
lleuger com una mostela	Àgil
lleuger com una palla	Lleuger
lleuger com una ploma	Lleuger
llevant de taula	Capta Postres
llevar àncores	Acomiadar-se Anar-se'n
llevar de carrera	Resoldre
llevar el camp	Decampar Desatendar
llevar el cap (a algú)	Degollar
llevar la vida (a algú)	Matar
llevar-li la bena dels ulls (a algú)	Desenganyar
llevar-li la capa (a algú)	Prendre
llevar-li la pell (a algú)	Arruïnar Detractar
llevar-se amb l'altre peu	Malhumorat
llevar-se la careta	Descobrir-se Manifestar
llevar-se les lleganyes	Atendre
llevar-se per la mala espona	Malhumorat
llevar-se primer que la màrfega	Matinejar
llevat de	Excepte
llibertat condicional	Dret (m.)
llibertat d'expressió	Dret (m.)
llibertat provisional	Dret (m.)
llibre blanc	Document
llibre de caixa	Comptabilitat
llibre de família	Document
llibre d'hores	Devocionari
llibres de cavalleries	Història
llibret de llom	Llom
llibreta d'estalvis	Compte
lligar caps	Acordar-se Comprendre
lligar de braços (algú)	Impedir
lligar de mans (algú)	Privar
lligar de peus i mans (algú)	Sotmetre
lligar els braços (a algú)	Impedir
lligar els gossos amb llonganisses	Benestant
lligar les mans (a algú)	Impedir
lligar totes les mosques	Preveure
lligar-se bé les espartenyas	Encoratjar-se
lligar-se les mans	Comprometre's
lligar-se-li la llengua (a algú)	Embarbussar-se

lligat de mans	Compromès Privat
lligat de peus i mans	Impotent Sotmès
llis i pla	Fàcil
llis i ras	Directament
llista negra	Llista
llit d'escala	Rampa
llit d'espines	Dolor
llit de cossos	Baiard
llit de dolor	Llit
llit de morts	Baiard
llit de roses	Agradable
llit fluvial	Riu
llit nupcial	Llit Tàlem
lliurar (alguna cosa) a mans (d'algú)	Lliurar
lliurar batalla	Combatre
lliure albir	Judici
lliure arbitri	Judici
lliure canvi	Comerç
lliure comerç	Comerç
lloat sia Déu	Agraïment Resignació
lloc comú	Latrina Tòpic
lloc excusat	Latrina
lloc sagrat	Temple
llop de mar	Mariner
llosc d'enteniment	Toix
lloir-li el pèl (a algú)	Aspecte Benestant
	Gras Ric
lluïta de classes	Lluïta
llumenetes de sant Elm	Meteor
lluna de mel	Matrimoni
lluna en quart creixent	Lluna
lluna en quart minvant	Lluna
lluna nova	Lluna Noviluni
lluna plena	Lluna Pleniluni
luxe asiàtic	Luxe
m'ha dit un ocellet que	Delatar
mà a mà	Juntament Sol (adj.)
mà d'obra	Manufactura Obrer Trellall Trellador
mà de metge	Remei
mà de morter	Maça

mà dura	Severitat
mà forta	Exèrcit
mà lliure	Propietat
mà morta	Inert
	Propietat
mà sobre mà	Inactiu
madona de les claus	Majordoma
màgia blanca	Il·lusionisme
màgia negra	Bruixeria
magre com un Dijous Sant	Magre
magre com un rupit	Magre
mai de la vida	Mai
mai del món	Mai
mai dels mais	Mai
mai més	Mai
mai no ho hauria dit	Admiració
mai no vist	Extraordinari
	Insòlit
mai per mai	Mai
mai per mai que	Temps
mai que	Condicció
	Temps
	Vegada
major d'edat	Adult
majoria d'edat	Majoritat
mal any	Improductiu
mal bocí	Metzina
	Tràngol
mal caigui mort	Maledicció
mal cap	Imprevisió
mal cor	Crueltat
mal d'altura	Mareig
mal d'amor	Enamorament
mal d'ull	Malefici
mal de cap	Atabalament
mal de cor	Debilitat
mal de dones	Sífilis
mal de mar	Mareig
mal de muntanya	Mareig
mal de ronyons	Lumbago
mal deixat	Inacabat
	Seqüela
mal dolent	Càncer
mal donat	Embruixament
mal dret	Injustícia
mal educat	Groller
mal enformatjat	Malhumorat
mal entranyat	Cruel
	Dolent
mal esperit	Diable
mal haja	Maledicció
mal llamp	Maledicció
mal llamp et mati	Maledicció
mal llamp t'encengui	Maledicció

mal llamp t'esberli	Maledicció
mal lleig	Càncer
mal negoci	Desgràcia
	Fracàs
	Malguany
mal part	Avortament
mal pas	Error
	Tràngol
mal per mal	Resignació
mal que	Encara
mal que bé	Indefectiblement
mal que mal	Indefectiblement
mal rotllo	Desacord
mal senyal	Indici
mal serà que	Improbabilitat
mal sorge	Dolent
mal tanto	Cop
	Dissort
mal temps	Temps
mal trago	Tràngol
mal vell	Malaltia
mal viatge	Enuig
mala ànima	Dolenteria
	Malèvol
	Maligne
mala bava	Dolenteria
mala bèstia	Maligne
mala bua	Malintencionat
mala cuca	Malèvol
mala dona	Prostituta
mala educació	Grolleria
mala fe	Malícia
mala gana	Desmai
mala herba	Danyós
mala hòstia	Malícia
mala idea	Malícia
mala jeia	Malícia
mala jugada	Malifeta
	Porcada
mala llengua	Detractor
	Difamador
	Maldiença
	Malparlat
mala llet	Malícia
mala mar	Marejada
mala maror	Malestar
mala negada	Maledicció
mala nota	Desencert
mala paraula	Renec
mala passada	Perjudici
mala pècora	Insult
mala pell	Malèvol
mala puta	Insult
mala vespa	Geniüt

mala veu	Calúmnia
mala vida	Immoral Molèstia
mala voluntat	Malvolença Predisposició
malaguanyat pa que menja	Inútil
malalt d'amor	Enamorat
malament rai	Malament
maleït siga	Enuig
males arts	Engany
males mans	Maldestre
malgrat que	Malgrat
malgrat tot	Malgrat
mals endreços	Trastam
mals tractes	Violència
mamar (alguna cosa) amb la llet	Adquirir
mamar-se el dit	Càndid Crèdul
mamar-se-les dolces	Afortunat Despreocupat Viure
mancar-li una roda (a algú)	Desassenyat
mancat d'esperit	Aturat
manegar-s'ho	Enginyar-se
manejar el diner	Operar
manera de ser	Caràcter
mania de grandeses	Ostentació
màniga tres quarts	Màniga
manilla de rector i vicari	Joc
mans a la butxaca	Tocar
mans enlaire	Amenaça Cominació
mans lliures	Telèfon
mans supines	Mà
mansuet com un anyell	Mansuet
mantenir la paraula	Complir
mantenir un secret	Secretejar
mantenir-se a la capa	Esperar
manxar i tocar l'orgue	Impossible
mapa mut	Mapa
màquina d'afaitar	Afaitar
màquina d'escriure	Escriure
màquina de cosir	Cosir
màquina de tren	Locomotora
maquineta d'afaitar	Afaitar
mar arriçada	Marejol
mar bonança	Calma
mar brava	Mar
mar calma	Calma
mar de capa	Marejada
mar de fons	Malcontentament Mar
mar de fora	Marejol
mar de llamp	Marejada

mar de lleva	Marejol
mar de lluny	Marejol
mar desfeta	Mar
mar endins	Forària
mar enorme	Mar
mar gran	Forària
mar grossa	Maregassa Temporal
mar llarga	Marejol
mar llarguera	Marejol
mar llisa	Mar
mar lunar	Mar
mar plana	Calma
mar plena	Plenamar
mar podrida	Calma
mar vella	Calma
marca de fàbrica	Etiqueta
marcar el pas	Marxar
marcar gol	Golejar
marcar paquet	Parts
marcar un cop	Boxa
marcar-li els cinc dits a la cara (a algú)	Bufetejar
Mare de Déu del Carme	Esglai
Mare de Déu santíssima	Esglai Sorpresa
Mare de Déu Senyor	Esglai Sorpresa
mare de fusta	Dida
mare de llet	Dida
mare de lloguer	Mare
mare petita	Dida
mare postissa	Alcavota
mare alta	Creixa Marea
mare baixa	Baixamar Marea
mare entrant	Flux
mare negra	Petroli
mare sortint	Reflux
marejat com una coca	Marejat
marejat com una sopa	Marejat
Maria santíssima	Esglai Sorpresa
marieta de l'ull blau	Clariana
marit còmode	Cornut
marrar el camí	Perdre's
marxar en un cavall blanc	Marxar Pagar
massa d'aire	Aire
massa de carn	Gras
massa poc	Merescut
mastegar cera	Desganat
mata de cabells	Cabellera

matar (algú) a disgustos	Disgustar	menjar com un carreter	Barroer
matar de gana (algú)	Privar	menjar com un conill	Menjar (v. tr.)
matar de set (algú)	Privar	menjar com un llop	Golfrejar
matar dos pardals amb una pedra	Aprofitar	menjar com un ocellat	Menjotejar
matar dos pardals d'un tret	Aprofitar	menjar com un ogre	Golfrejar
matar el cuc	Menjar (v. tr.)	menjar com un pardalet	Menjotejar
matar el temps	Entretenir-se	menjar com un pinsà	Menjotejar
matar jueus	Jugar	menjar com un porc	Menjar (v. tr.)
matar l'aranya	Entretenir-se	menjar com un trabuc	Menjar (v. tr.)
	Vagar	menjar com una llima	Golfrejar
matar l'avoriment	Entretenir-se	menjar de farda	Menjar (m.)
matar l'estona	Entretenir-se	menjar (alguna cosa) de verd en verd	Cuit
matar la gana	Menjar (v. tr.)		CuitMenjar (v. tr.)
matar la set	Beure	menjar el pa de l'ase	Servir
matar les hores	Entretenir-se	menjar en el mateix plat	Amistat
matar puces	Apagar		Avenir-se
matar-ho	Acabar	menjar (alguna cosa) en quatre bocinades	Menjar (v. tr.)
matar-se ses puces plegats	Junts	menjar menys que un pardal	Menjotejar
matar-s'hi	Escarrassar-se	menjar més amb els ulls que amb la boca	Adelitar-se
mateix que	Igual		Menjar (v. tr.)
materialment impossible	Impossible	menjar més que un mal gra	Golfrejar
matèries primeres	Recursos	menjar més que un mal lleig	Golfrejar
matrícula d'honor	Qualificació	menjar olla de cabró	Aprofitar-se
me cago en déna	Contrarietat	menjar pa de cony	Aprofitar-se
	Maledicció		Proxenetà
me cago en l'olla	Contrarietat	menjar pels ulls	Abellir
me cago en l'ou	Contrarietat	menjar per menjar	Gola
	Maledicció	menjar poc i pair bé	Moderar-se
me cago en la mar salada	Contrarietat	menjar terra	Mort (adj.)
	Maledicció	menjar un mos	Picar
me cago en ronda	Contrarietat	menjar-li el coco (a algú)	Convèncer
me la pagaràs	Revenja	menjar-li l'olla (a algú)	Convèncer
medi ambient	Medi	menjar-li sopes damunt es cap	Superior
meitat i meitat	Meitat	menjar-se (algú) a festes	Acariciar
meló d'aigua	Síndria	menjar-se (algú) a petons	Besotejar
meló d'Alger	Síndria	menjar-se (algú o alguna cosa) amb els ulls	Adelitar-se
meló de moro	Síndria		Desitjar
membre viril	Penis		Mirar
menar la dansa	Dirigir	menjar-se (algú o alguna cosa) de viu en viu	Consumir
	Dominar	menjar-se el coco	Capficar-se
	Manar	menjar-se el fetge (d'algú)	Odiar
menar taba	Xerrar	menjar-se el món	Emprenedor
menar-li pressa (a algú)	Apressar	menjar-se els blens dels llums	Afamat
menjar (alguna cosa) a dos queixos	Cruspir	menjar-se l'ham	Enganyat
menjar amb dos plats	Fingir	menjar-se la partida	Endevinar
menjar (alguna cosa) amb els ulls	Menjar (v. tr.)	menjar-se les paraules	Barbotejar
menjar bé	Sibarita	menjar-se ses ungles	Famejar
menjar blanc	Lacticini	menjar-se un bou amb banyes	Afamat
	Menjar (m.)	menjar-se viu (algú)	Destruir
menjar com les gallines	Menjotejar		Esbrincar
menjar com un bou	Menjar (v. tr.)	menjar-se viu (algú, alguna cosa)	Consumir
			Superar

menjar-s'ho tot	Dominar
menjar-s'ho tot en un dia	Ambicionar Impacient
menjat i begut	Mantingut
menjat i vestit	Mantingut
menor d'edat	Jove Tutelat
mentida pietosa	Mentida
mentida podrida	Mentida
mentir com l'ànima de Judes	Mentider Traïdor
mentir pel coll	Mentir
mentir per la barba	Mentir
mentir per la nou del coll	Mentir
mentre que	Mentre
menys...que	Desigualtat Inferioritat
mercat comú	Acord Mercat
mercat de Calaf	Bullícia Confusió
mercat de crèdit	Organització
mercat de valors	Borsa
mercat negre	Comerç
mercè a Déu	Agraïment
mercès a	Mitjançant
més alegre que una missa amb orgue	Content
més alt que sant Cristòfol	Alt
més alt que un pi	Alt
més amunt	Anteriorment
més avall	Posteriorment
més aviat	Bastant Preferentment Probablement
més ben dit	Exactament
més beneït que el pa de munició	Beneït Toix
més beneït que una espardenyà	Toix
més beneït que una sabata	Toix
més bla que un cotó	Amansit
més blan que una figa flor	Lànguid
més blanc que la paret	Empal·lidit
més blanc que un paper d'escriure	Blanc
més bo que el pa	Bo
més bo que el pa blanc	Bo
més bo que el pa de fleca	Bo
més bo que el vi de missa	Bo
més bo que un tros de pa	Bo
més brut que un fregall	Brut
més brut que un porc	Brut
més brut que una guilla	Brut
més brut que una soll	Brut

més catxasser que el rellotge de la Seu	Lent
més clar que l'aigua	Evident
més clar que la llum del dia	Clar
més clars que els campanars	Infreqüent
més coent que un rave	Irritat
més content que un gat amb dues rates	Content
més content que un gat amb un lleu	Satisfet
més content que un gínjol	Content
més content que un gos amb un os	Content
més content que unes pasqües	Content
més cremat que Carracua	Irritat
més cremat que un caporal de realistes	Irritat
més cremat que un doblar de mistos	Irritat
més cremat que un misto	Irritat
més curt que el dia de sant Tomàs	Curt Escàs Toix
més curt que Lleonard	Toix
més curt que un talp	Toix
més curt que una cua de conill	Curt Talòs
més curt que una mànega de guardapits	Toix
més curt que una màniga d'armilla	Toix
més de cent vegades	Repetidament
més del compte	Massa Sobrant Sobrer
més delicat que un gla d'ase	Queixós
més dòcil que un xai	Dòcil
més dolç que l'arrop	Amable
més dolç que la mel	Agradable Dolç
més dolç que un sucre	Dolç
més dolent que allò que llencen	Dolent
més dolent que Caïm	Dolent
més dolent que Calet	Dolent Entremaliat
més dolent que carn de xinxa	Dolent
més dolent que el dimoni	Dolent
més dolent que el fred tardà	Dolent
més dolent que el mal lladre	Dolent
més dolent que l'aigua de bacallà podrit	Dolent
més dolent que la pesta	Dolent
més dolent que la tinya	Dolent
més dolent que un gat borní	Dolent

més dolent que una capa esquinçada	Dolent
més dolent que una geneta	Dolent
més dolent que una pedregada	Dolent
més dur que una pedra d'esmolar	Obtús
més dur que una roca	Dur
més dur que una sola de sabata	Dur
més eixerit que un gínjol	Eixerit
més eixerit que un pèsol	Eixerit
més encès que un toro	Irritat
més enllà de	Quantitat
més estret que l'abril	Avar
més estret que una fulla de pi	Avar
més estufat que un indiot	Altiu
més fàcil que beure's un ou	Fàcil
més fi que l'or portuguès	Intelligent
més fort que un roure	Vigorós
més fosc que una gola de llop	Fosc
més fred que el glaç	Fred Impertorbable
més fred que el nas d'un ca	Fred
més fred que la cadena del pou	Fred
més fred que marbre	Fred
més fred que neu	Fred
més fred que una serp	Fred
més gat que un cep	Embriac
més gat que una sopa	Embriac
més gelat que un rave	Fred
més gos que el gos d'en Pandorga	Peresós
més gros que un porc	Gras
més groc que el safrà	Groc
més i més	Progressivament
més inflat que un calàpet	Vanitos
més lladre que Capa	Lladre
més lladre que el Gatet d'Otos	Lladre
més lladre que el prendre	Lladre
més lladre que en Magre de Selva	Lladre
més lladre que en Parragó	Lladre
més lladre que una garsa	Lladre
més llarg que la Pàssia	Durador Llarg
més llarg que la Quaresma	Durable Llarg
més llarg que la vida perdurable	Durador
més llarg que un dejuni	Inacabable
més llarg que un dia sense pa	Inacabable Llarg
més llarg que un diner de fil	Interminable Llarg
més llarg que una processó	Durable Llarg

més lleig que el pecat	Dolent
més lleig que la Quaresma	Lleig
més lleig que un deute	Lleig
més lleig que un pecat	Lleig
més lleig que una baralla de moixos	Lleig
més llest que la tinya	Astut
més llest que una daina	Llest
més llest que una fura	Llest
més lleuger que una llebre	Veloç
més llis que es call de sa mà	Llis
més lluny que ses Cabrelles des Sol	Lluny
més lluny que ses gavelles des Sol	Lluny
més mansoi que un xai	Manyac
més moll que una figa flor	Lànguid
més mort que viu	Cansat Espantat
més murri que en Calces	Malintencionat
més ne digueren a Cristo	Resignació
més negre que el pecat	Dolent
més o menys	Aproximadament
més pacient que Job	Pacient
més papista que el papa	Fanàtic
més pelat que Carracuca	Pobre
més pelat que es call de sa mà	Pelat
més pelat que sant Marc	Pobre
més pelat que un cul de criatura	Pelat
més pelat que un cul de gerra	Pelat
més pelat que un jonc	Pelat
més pelat que una rata	Pobre
més pesat que un plom	Insuportable
més pillo que un gat negre	Astut
més ple que un ou	Ple
més pobre que un Déu te'n do	Pobre
més pobre que un soterrar de capa i creu	Pobre
més pobre que una rata	Pobre
més podrit que una anxova	Podrit
més pòlissa que un gat negre	Astut
més poruc que una llebre	Poruc
més prim que un gànguill	Esprimatxat
més prompte que la vista	Ràpidament
més puta que les gallines	Astut
més...que	Desigualtat Superioritat
més...que fet d'encàrrec	Exagerat
més que més	Principalment Sobretot
més que un diable	Intensament
més ràpid que un llamp	Ràpid
més ruc que un paner	Talòs
més ruc que una sabata	Toix

més ruc que una sopa	Obtús
més sa que un gra d'all	Sa
més savi que un Salomó	Saberut Savi
més sec que l'ídol	Magre
més sec que un bruc	Prim
més sec que un clau	Prim
més sec que un os	Prim
més segur que figues seques	Cert
més sèrio que una patata	Seriós
més seriós que un gos quan caga	Seriós
més sol que la una	Sol (adj.)
més sol que una ostra	Sol (adj.)
més sord que una campana	Sord
més tard	Després
més tip (d'alguna cosa) que Tarragona de peix	Fastig
més tonto que un cabàs de llops	Beneit
més tort que la justícia	Tort
més tort que un cep	Tort
més tort que una tafarra	Tort
més tossut que un aragonès	Tossut
més tossut que un ase	Tossut
més tossut que un marrà	Tossut
més tossut que una banya de bou	Tossut
més tossut que una mula	Tossut
més tossut que una mula guita	Tossut
més traïdor que un gat negre	Astut
més traïdor que un matxo	Traïdor
més traïdor que una mula	Traïdor
més trempat que un all	Eixerit
més trempat que un gínjol	Trempat
més trempat que un pèsol	Trempat
més trist que l'hivern	Trist
més trist que un funeral	Trist
més variable que el vent	Inconstant
més vell que Adam	Vell
més vell que el cagar	Antic
més vell que el cagar ajupit	Vell
més vell que el mal pa	Vell
més vell que el pixar a terra	Antic
més vell que el pixar ajupit	Antic
més vell que els camins	Vell
més vell que l'anar a peu	Vell
més vell que l'arna	Vell
més vell que l'escopir a terra	Vell
més vell que la picor	Vell
més vell que la tinya	Vell
més vell que Matusalem	Vell
més vell que una olivera	Vell
més verd que una ceba	Verd
més vermell que un indiot	Vermell

més vermell que un pebrot	Vermell
més vermell que un tomàquet	Envermellit
més viu que l'arna	Llest
més viu que la fam	Llest
més viu que la tinya	Viu
més viu que ses genetes	Eixerit
més viu que una centella	Llest
més viu que una mostela	Astut
més viu que una serp	Llest
més viu que una vespa	Llest
mestre d'aixa	Constructor Fuster
mestre d'armes	Esgrima
mestre d'obres	Paleta
mestre de cases	Constructor Paleta
mestre de cerimònies	Encarregat
mestre de palau	Majordom
mestre de paleta	Constructor
mestre sentències	Saberut
mestressa de casa	Mestressa
mesurar les forces	Combatre Mesurar
mesurar les paraules	Compassar Moderar-se
mesurar-les (a algú)	Assotar
metall preciós	Joia
metge de capçalera	Metge
metre's en fuga	Fugir
mico filós	Desnerit Ridícul
mig adreç	Joia
mig en plata mig en quartos	Confusament Indefinit
mig...mig	Mig Mitjanament
mig món	Multitud
mig mort	Cansat
millor dit	Exactament
millor que millor	Millor
ministre de Déu	Sacerdot
ministre de l'altar	Sacerdot
ministre de l'Església	Sacerdot
ministre del Senyor	Sacerdot
ministre sagrat	Sacerdot
ministre sense cartera	Responsable
minoria d'edat	Minoritat
minuts de pagès	Temps
mira qui parla	Desacord Retret (m.) Sorpresa
mirar a l'hort i a la vinya	Guervo
mirar (algú o alguna cosa) al gairó	Mirar

mirar (algú o alguna cosa) amb mals ulls	Avorrir Malmirar	mitja dita	Subhasta
mirar (alguna cosa) amb quatre ulls	Examinar	mitja entrada	Aforament
mirar contra Déu	Estràbic	mitja figa mig raïm	Indecís
mirar contra el govern	Guerxo		Indefinit
mirar d'on ve el vent	Badar Distreure's	mitja lluna	Islàmic Lluna
mirar darrere la porta	Prevenir-se	mitja merda	Dèbil Escanyolit
mirar (algú o alguna cosa) de biaix	Mirar	mitja pasta	Enquadrernació
mirar (algú o alguna cosa) de bon ull	Agradar	mitja pensió	Allotjament
mirar (algú o alguna cosa) de cara	Observar	mitja tinta	Clarobscur
mirar (algú) de cua d'ull	Avorrir Desconfiar Espiar Mirar	mitja tita	Dèbil Desnerit
mirar (algú) de dalt a baix	Menysprear	mitjançant que	Condicció
mirar (algú o alguna cosa) de dret en dret	Contemplar Fixament Mirar	mitjans de vida	Subsistència
mirar (algú o alguna cosa) de fit a fit	Fitar Mirar	modèstia a part	Immodèstia
mirar (algú o alguna cosa) de mal ull	Avorrir	moixa morta	Hipòcrita
mirar de quin costat bufa el vent	Temptejar	moldre els ossos (a algú)	Fatigar
mirar de quin costat ve el vent	Temptejar	molinet de vent	Joguina
mirar (algú o alguna cosa) de reüll	Mirar Recelar Reguardar	moll com un ànec	Moll
mirar enrere	Recordar	moll com un xop	Moll
mirar (algú) malament	Desconfiar	moll com una sopa	Moll
mirar prim	Escrupolós Estalviador Primmirat Respectuós	moll de boca	Bocamoll Mans Xerriaire
mirar-ho tot pel forat d'un ral	Pesseter	molt deficient	Suspens
mirar-se (alguna cosa) del terrat enfora	Indiferent	molt soroll de boixets i poques punes	Aparença Aparença
mirar-se el melic	Egocèntric	molta fressa i poca endreça	Aparença
mirar-s'hi	Atendre Curar Pensar Reflexionar	molta merda	Sort
mira-te'l	Sornegueria Sorpresa	moltes bufes i pocs trons	Aparença
missa del gall	Missa	moltes gràcies	Gratitud
missa negra	Esoterisme	molts boixets i poques puntes	Aparença
mitja albada	Esquellotada	món de mones	Desengany Món
mitja cerilla	Escanyolit	moneda sonant	Moneda
mitjà de comunicació de massa	Comunicació	moneder electrònic	Diners
mitjà de transport	Transport	mont de pietat	Establiment Prestador
		mont de Venus	Pubis
		morir al llit	Morir
		morir amb tots els seus sentits	Lúcidament Morir
		morir com a mosques	Mortaldat
		morir com a rates	Mortaldat
		morir com a xinxes	Mortaldat
		morir com un gos	Morir
		morir com un poll	Morir
		morir com un sant	Morir
		morir de mala quera	Morir
		morir en olor de santedat	Reputació
		morir-se de riure	Riure
		moros i cristians	Festa
		mort civil	Dret (m.)

mort de gana	Desgraciat Menyspreable Perdulari
mort de l'ànima	Pecat
mort eterna	Condemna
mort i passió	Mort (f.)
mort natural	Mort (f.)
mortal de necessitat	Terrible
mosca balba	Hipòcrita
mosca morta	Dissimulat Hipòcrita
mossegar-se els dits	Impacient
mossegar-se els dits (de fer alguna cosa)	Penedir-se
mossegar-se els llavis	Callar Contenir-se
mossegar-se els punys	Afamat
mossegar-se els punys (de fer alguna cosa)	Doldre's Enrabiarse
mossegar-se la llengua	Callar Contenir-se
mosso d'esquadra	Guàrdia
mostrar el cul	Malparat
mostrar la cara (per algú)	Defensar Respondre
mot a mot	Literalment Textualment
mot crossa	Comodí
mot d'ordre	Consigna Senya
mot savi	Cultisme
motlle de fer carotes	Lleig
motor de sang	Animal
mots encreuats	Joc Passatemps
moure (algú) a compassió	Commoure
moure baralles	Suscitar
moure borina	Divertir-se
moure brega	Provocar
moure bronquina	Provocar
moure el món	Emprendre
moure els fills	Controlar
moure (algú) en sedició	Revoltar
moure fressa	Cridar
moure guerra	Provocar
moure l'esquelet	Ballar
moure la llebre	Suggestir
moure raons	Suscitar
moure un escàndol	Esvolotar
moure un sagramental	Esvolotar
moure un vol (a algú)	Reprendre
moure xerra	Xerrar
moure xivarri	Esvolotar Suscitar

moviment reflex	Reflex
mudar de bandera	Canviar
mudar de color	Atònit Empal·lidir
mudar de pèl	Canviar
mudar de so	Canviar
mudar l'aigua al canari	Orinar
mudar la pell	Canviar
mudar-li la cara (a algú)	Fesomia
mudar-se els daus	Canviar
mullar-hi	Aprofitar-se
mullar-hi sa coca	Participar
mullar-li el nas de saliva (a algú)	Avantatjar
mullar-se com un gat	Mullar-se
mullar-se com una sopa	Mullar-se
mullar-se el cul	Arriscar-se
muntanyes russes	Atracció
muntar un Cristo	Esvolotar
muntar un drama	Exagerar
muntar-se una pel·lícula	Inventar-se
muntar-se-les	Espavilar-se
muntar-s'ho (amb algú)	Copular
munyir la vaca	Aprofitar-se
murri com una guilla	Murri
música celestial	Desconegut Promesa
mut i Callosa	Silenci
muts i a la gàbia	Silenci
nas a nas	Enfront
natura morta	Bodegó Pintura
natura viva	Natura
nau espacial	Astronau
navegar a la capa	Capejar
navegar a tots els vents	Canviar
navegar amb qualsevol vent	Perseverar
navegar de conserva	Acompanyar
nebot valencià	Cosí Nebot
necessitar (alguna cosa) com el pa que es menja	Necessitar
nedar a la braça	Nedar
nedar com un peix	Nedar
nedar com un plom	Nedar
nedar en l'abundància	Acabalat
nedar en la prosperitat	Ric
nedar en sang	Matança
nedar entre dues aigües	Fluctuar
nedar i guardar la roba	Hipòcrita Impossible
nedar sense carbasses	Prudent
negar el bon dia (a algú)	Independent Avorrir Saludar

negar el pa i la sal (a algú)	Desamigar-se
negar el salut (a algú)	Saludar
negar-li la cara (a algú)	Eludir
negar-se en poca aigua	Acovardir-se
negar-se-li els ulls (a algú)	Emocionar-se
negoci brut	Estafa
negoci rodó	Negoci
negra nit	Nit
negre com el carbó	Negre
negre com el corb	Negre
negre com el pecat	Dolent
negre com el quitrà	Negre
negre com el sutge	Fuliginós Negre
negre com fum de gerrer	Negre
negre com l'atzabeja	Negre
negre com la pega	Negre
negre com un fumall	Negre
negre com un pecat	Negre
negre com un tió	Negre
negre com una gola de llop	Fosc
negre com una móra	Negre
néixer amb el pa sota l'aixella	Afortunat
néixer amb la flor al cul	Afortunat
néixer el dia	Clarejar
néixer en bona estrella	Afortunat
néixer en mala estrella	Desgraciat
néixer-li femella (a algú)	Fracassar
net com un mirall	Net
net com una patena	Net
net com una plata	Net
net de clatell	Eixerit
net de culpa	Innocent
net i cru	Clarament
net i pelat	Clarament
netejar la consciència	Confessar-se
ni a la de tres	Mai
ni a tirs	Mai
ni als mils	Mai
ni amb calçador	Impossible
ni amb fum de sabatots	Impossible Mai
ni Cristo	Ningú
ni de bon tros	No
ni de lluny	No
ni de molt	No
ni de noves	Desmentiment
ni Déu	Ningú
ni en forat ni en finestra	Enlloc
ni en palla ni en pols	Enlloc
ni en somnis	Impossible
ni fa ni fum	Insignificat

ni fet a mida	Adequat
ni fet d'encàrrec	Adequat Involuntàriament
ni ganes	Despit
ni gra ni boll	Res
ni idea	Desconeixement
ni la mare que el va parir	Ningú
ni li va ni li ve (a algú)	Indiferent
ni mai	Indiferentment
ni mai que	Desig Lamentació
ni més ni menys	Exactament
ni més ni pus	Exactament
ni naps ni cols	Res
ni papa	Res
ni parlar-ne	No
ni pensar-hi	No
ni per la vida	No
ni per menjar-se ses ungles	Res
ni per miracle	Impossible
ni per pensament	Impossible No
ni per pipes	Res
ni per un mal de morir	Mai
ni poc ni gaire	Gens
ni poc ni gens	Gens
ni poc ni molt	Gens Mitjanament
ni que	Encara
ni que el matin	No
ni raça ni pols	Res
ni regalat	Rebuig
ni remotament	Impossible
ni rifa ni rafa	Res
ni semença	Gens
ni senyal	Gens
ni somiar-ho	Desacord
ni un mal	Cap
ni un per remei	Cap Rar
ni un punt ni una hora	Mai
ni una ànima	Ningú
ni una iota de	Gens
ni una paraula	Res Silenci
nit de noces	Casament
nit eterna	Infern
nit i dia	Sempre
niu de puputs	Desordre
nivell de vida	Qualitat
no acabar aquí	Repercutir
no acabar-ne res	Inútil
no admetre raons	Intransigent
no aguantar puces	Irritable

no aguantar-se dret	Cansat Defallir	no calfar cadira	Seure
no aguantar-se els pets	Vell	no cansar-s'hi	Desinteressar-se Esforçar-se
no alçar el ventrell (d'algú)	Despreocupar-se	no cantar-se'n gall ni gallina	Acabat Oblidat
no alçar un pam de terra	Baix (adj.)	no caure a terra	Efectiu
no alçar una palla d'en terra	Gandulejar	no caure a terra una agulla	Ple
no allargar gaire	Obtús	no caure de sa post	Ajornable
no altre que	Ell	no caure en un sac foradat	Atès
no anar a escalfar cadira a casa seva	Visitar	no caure-li la casa a sobre (a algú)	Voltaire
no anar de peres	Malhumorat	no caure-li les teulades damunt (a algú)	Voltaire
no anar de res	Obstinat	no cedir-li (en alguna cosa, a algú)	Igualar
no anar de solfes	Desentendre's	no compondre (amb alguna cosa)	Incomparable Incongruent
no anar enlloc	Absurd Inútil	no comptar amb el batlle	Imprevisible
no anar fi	Malalt	no conèixer el color (d'alguna cosa)	Desconèixer Rar
no anar-se'n a penedir a Roma	Castigat	no contrastant això	Malgrat
	Escarmentat	no cremar llum	Afanyar-se
no anar-se'n de buit	Escarmentat	no criar teranyines	Actiu
no arribar la sang a la mar	Tràgic	no cridar	Desconfiar
no arribar la sang al riu	Tràgic	no deixar canya dreta	Destrossar
no arribar més enllà	Obtús	no deixar (alguna cosa) de la mà	Ocupar-se Perseverar Treballar
no arribar-li a la sola de la sabata (a algú)	Inferior	no deixar (algú o alguna cosa) de petja	Perseguir
no arribar-li a les dents (a algú)	Insuficient	no deixar (algú) en sol ni en ombra	Perseguir
no arribar-li els cordons (a algú)	Pobre	no deixar florir (alguna cosa)	Acabar
no aturar regna	Continuar	no deixar parar (algú) un instant	Absorbir Ocupar
no badar barres	Callar	no deixar part sana (d'algú)	Criticar
no badar boca	Callar	no deixar pedra sobre pedra	Destruir
no baixar-li pel coll (a algú)	Desagradable	no deixar res per verd	Aprofitar
no bastar es pedaç	Insuficient	no deixar tocar de peus a terra (algú)	Atendre
no bastar per fer coure s'olla	Insuficient	no deixar un clau a la paret	Emportar-se
no bufar cullera	Menjar (v. tr.)	no deixar-ne ni una al païdor	Dir
no cabre a la pell (d'alguna cosa)	Content	no deixar-ne passar ni una	Espavilat
no cabre a la seva pell	Content Orgullós Satisfet	no descalçar-se	Mentir
	Orgullós	no despenjar de gaire alt	Toix
no cabre al món	Orgullós	no desplegar els llavis	Callar
no cabre-hi una agulla	Ple	no dir «bèstia, què fas»	Callar Desatendre
no cabre-hi una punta d'agulla	Ple	no dir mot	Callar
no cabre-li a la barretina (a algú)	Estranyar-se	no dir ni ase ni bèstia	Callar
no cabre-li al cap (a algú)	Estranyar-se Incomprensible	no dir ni mu	Callar
no cabre-li el cor al pit (a algú)	Emocionat	no dir ni piu	Callar
no cal dir mal profit li faci	Profit	no dir un mot de bé	Resar
no cal dir que	Naturalment	no dir-li res (a algú)	Indiferent
no cal que ho diguis	Confirmació		
no calar-hi gaire	Toix		
no caldre-li esperons per a córrer (a algú)	Actiu		
no caldria sinó	Rebuig Temor		

no donar l'abast	Abastar
no donar ni la merda que caga	Avar
no donar per més	Obtús
no donar tanda	Parlar
no donar un diner de	Desconsiderar Perdut
no donar-ne dos duros de	Menysprear
no donar-ne ni cinc de	Menysprear
no donar-ne ni un xavo de	Menysprear
no donar-ne ni una pellofa de	Menysprear
no donar-se raó a ses barres	Menjar (v. tr.) Parlar
no donar-se-li'n un clau (a algú)	Desinteressar
no dormir sempre que es té son	Preocupat
no dormir totes les hores que té son	Preocupat
no dur enlloc	Inútil
no dur un fil de roba	Despullat
no dur un fil de roba eixut	Moll
no dur-se res a la boca	Menjar (v. tr.)
no eixugar per sol que faci	Desaprofitar
no en farem res, de dir el rosari fort	Tossut
no en parlem	Ponderació
no en parlem més	Prou
no en parlem pus	Prou
no entendre-hi futil·la	Ignorar
no entendre-hi pilota	Ignorar
no entendre-hi un borrall	Ignorar
no entendre's de raons	Intransigent
no entendre's de romanços	Indiferent
no entrar a corral	Caparrut
no entrar-li (a algú)	Desagradar
no enviar-ho a dir	Parlar
no es mereixen	Agraïment
no és tot u això que allò	Diferent
no escoltar raons	Intransigent
no espantar (algú) vent ni aigua	Valent
no ésser ben tret d'oli	Toix
no ésser bo més que per a menjar pa	Inepte
no ésser bo ni per a covar ni per a pondre	Inepte
no ésser bo ni per a ella ni per a albarda	Inútil
no ésser bo ni per mar ni per terra	Inepte
no ésser bo per a Déu ni per al diable	Inservible
no esser cap frare llec	Savi
no ésser cap hora	Aviat
no ésser coix ni manxol	Expert
no ésser cosa bona (algú)	Dolent

no ésser d'aquest món	Aliè Desmaiat Moribund Mort (adj.)
no ésser de bon ésser	Anormal
no ésser el mateix	Canviar
no ésser el seu fort	Excel·lir
no ésser encara una hora ni una altra	Matinada
no ésser igual manxar que tocar l'orgue	Diferent
no ésser l'ombra d'un mateix	Calamitós
no ésser manxol	Apte Hàbil
no ésser ni carn ni peix	Homosexual Indecís Indefinit
no ésser ni l'ombra del que era	Decaigut
no ésser ningú	Manipulable Qualsevol
no ésser ningú (per algú)	Insignificat
no ésser pagat amb diners	Valuós
no ésser pagat amb tot l'or del món	Valuós
no ésser qui	Insignificat
no ésser res de bo (algú)	Dolent
no ésser roba de cossari	Valuós
no ésser sant de la seva devoció	Desagradar
no ésser-hi a temps ni el combregar	Sobtat
no ésser-hi tot	Boig Toix Ximple
no ésser-li bon mosso el rei (a algú)	Vanitós
no ésser-li donat (a algú)	Prohibit
no estar catòlic	Indisposat
no estar de filis	Indisposat Malhumorat
no estar de son prou	Malestant
no estar el diable per fer creus	Inoportú
no estar en mar ni en terra	Indecís
no estar en son seny	Forassenyat
no estar llatí	Malalt
no estar per brocs	Desentendre's Malhumorat
no estar per camàndules	Desatendre
no estar per comèdies	Desentendre's
no estar per contemplacions	Desentendre's
no estar per coverbos	Malhumorat
no estar per figues	Malhumorat
no estar per galindaines	Desentendre's
no estar per històries	Desentendre's
no estar per hòsties	Malhumorat

no estar per jocs	Malhumorat
no estar per orgues	Desentendre's Malhumorat
no estar per punyetes	Desentendre's
no estar per solfes	Desatendre
no estar-ne capaç (d'alguna cosa)	Assabentat
no et farà mal de ventre	Insatisfet
no et fot	Enuig Sorpresa
no faltar ni un punt ni una coma (en alguna cosa)	Complet
no faltarà qui toc matines	Atès
no fer al propòsit	Inadequat
no fer cap any de tretze mesos	Inconstant
no fer cap pet que pudi	Famejar Mediocre
no fer cas d'un pa ni d'un penjoll	Malgastar
no fer cosa bona	Dolent Maldestre
no fer de son prou	Inútil
no fer dos mots (a alguna cosa)	Consentir
no fer fred ni calor (a algú)	Indiferent
no fer gaire bona espina (a algú)	Sospitós
no fer goig	Desagradar
no fer l'alçada de tres ous	Baix (adj.)
no fer mal a una mosca	Bo
no fer mal ni al pa	Bo
no fer mal sinó al pa que menja	Bo
no fer ni deixar fer	Impedir
no fer ni un nus ni una baga	Indecís
no fer nyec	Fallar
no fer ombra	Magre
no fer pas any de tretze mesos	Inconstant
no fer res de bo	Inútil
no fer sentit	Incomprensible
no fer un alè d'aire	Calmat
no fer una gamba	Gandulejar
no fer-hi cap pet	Fracassar
no fer-li res (a algú)	Indiferent
no fer-ne de bona	Entremaliejear
no fer-ne tros	Entremaliejear Vagarós
no fer-ne una de condreta	Desencertar
no fer-se dir (alguna cosa) dues vegades	Apressar-se
no fer-s'hi sang	Important
no fiar-se ni de la seva ombra	Desconfiar
no ficar-se en raons	Evadir
no ficar-se res a la butxaca	Aprofitar-se
no florir-se-li res al pap (a algú)	Xerraire
no fos cas que	Previsió

no fos cosa que	Previsió
no fotis	Contrarietat Sorpresa
no fotre brot	Gandulejar
no fotre cop	Gandulejar
no fundar cap missa d'onze	Malgastador
no girar rodó	Boig Toix
no guanyar l'aigua que beu	Desmereixedor Pobre
no guanyar (per a alguna cosa)	Desolat Necessitar
no guanyar per a sabates	Caminar
no haver d'anar a Roma per la penitència	Castigat Escarmentat
no haver inventat la pólvora	Toix
no haver sortit de l'ou	Inexperimentat Jove
no haver sortit de la closca	Inexperimentat Jove
no haver trencat cap plat	Càndid
no haver trencat mai cap plat ni cap olla	Aparentar Inofensiu
no haver vist cap ase volar	Inexpert
no haver vist culs en finestra	Inexpert
no haver vist el món per un forat	Inexpert
no haver vist mai es frare darrere sa porta	Afortunat
no haver-hi a casa pa, ni vi, ni crostes	Pobre
no haver-hi Déu que	Ningú
no haver-hi dubte	Segur
no haver-hi forma de	Impossible
no haver-hi manera de	Impossible
no haver-hi més cera que la que crema	Resignació
no haver-hi ni una mosca	Ningú
no haver-hi obres a fer	Irremeiable
no haver-hi ordre ni concert	Desordenat
no haver-hi pa partit	Avenir-se
no haver-hi pany que servi	Desordenat
no haver-hi pany que tanqui	Desordenat
no haver-hi per on agafar (algú)	Arrauxat Desraonat Inservible
no haver-hi prou estopa per a tapar-li el cul (a algú)	Vanitós
no haver-hi quinze anys lleigs	Joventut
no haver-hi rei ni roc	Desordenat
no haver-hi res a fer	Inevitable
no haver-hi rosa sense espines	Pena
no haver-hi tant per tant	Exagerar
no haver-hi terra per en Jordi	Inútil

no haver-hi tutia	Irremeiable
no haver-hi un pam de net	Corrupció
no haver-hi un pam de terra ferma	Corrupció Inseguretat
no haver-li caigut el groc del bec (a algú)	Innocent
no haver-n'hi de cuits	Negar
no haver-n'hi de tallats	Negar
no haver-n'hi ni per a començar	Insuficient
no haver-n'hi per a tant	Exagerar Minimitzar
no haver-n'hi rastre	Desaparegut
no haver-se'n vist mai de més fresques	Dificultat
no haver-se'n vist mai de tan verdes	Dificultat
no hi fa res	Disculpa Indiferència
no hi ha dret	Injust
no hi van totes, a la borrassa	Malastrugança
no li hi va ni li hi ve res (a algú)	Indiferent
no li taparien es cul amb set flassades (a algú)	Vanitós
no llucar-hi	Veure
no mancar més que ronya per gratar (a algú)	Ric
no mata	Mediocre
no mata ni espanta	Mediocre
no matar llops	Mediocre
no matar moros	Mediocre
no menjar pa (alguna cosa)	Gastar
no menjar per no cagar	Avar
no menjar-se (alguna cosa) les rates	Aprofitat
no...menys de	Forçament
no menys que	Igualtat
no...més que	Només Solament
no mirar cap ni cara	Altíu Desconsiderat
no mirar cara ni ulls	Desatendre
no mirar la cara (a algú)	Avorrir
no mocar-se amb la màniga	Llest
no mocar-se amb mitja màniga	Fastuós Generós Ostentós
no moure un dit	Ajudar Passiu
no moure un dit sense que	Desencadenant
no necessitar caminadors	Independent
no necessitar padrins	Fatxada
no només...sinó	Només
no obrir boca	Callar
no obrir els llavis	Callar

no obstant això	Malgrat
no pagar el tret	Inútil
no papar-ne ni una	Ingenu
no parar ni desparar	Obstaculitzar
no parar quiet	Inquiet
no parlar (amb algú)	Malavingut
no...pas	Dubte Negació Prohibició
no...pas	Negació
no passar des coll avall (a algú)	Avorrir Despreocupar-se
no passar el temps (per algú)	Mantenir-se
no passar els anys (per algú)	Conservar-se Mantenir-se
no passar-hi ni una agulla	Ple
no passar-li de les dents (a algú)	Avorrir
no passar-li del coll (a algú)	Avorrir
no pensar en demà	Imprevisor
no pensar en santa Bàrbara fins que trona	Imprevisor
no perdonar ni penes ni fatigues	Rigorós
no perdre cala	Aprofitar
no perdre (alguna cosa) de vista	Considerar Espiar Vigilar
no perdre pistonada	Aprofitar-se
no pesar una palla	Lleuger Prim
no pesar-li la carn (a algú)	Magre Prim
no piular	Callar
no poc ni gaire	Molt
no poder aclucar l'ull	Despert Insomne
no poder amb la seva ànima	Fatigat
no poder anar	Inacceptable
no poder anar ni amb corrioles	Inacceptable
no poder anar ni amb rodes	Inacceptable
no poder beure'n en carbassa	Excel·lent Rar
no poder bufar	Panteixar
no poder dir bufa	Fatigat
no poder dir fava	Fart Fatigat
no poder dir guixa	Fatigat
no poder dir pruna	Fart Fatigat
no poder dragar (algú)	Avorrir
no poder encobeir	Avorrir
no poder fer cul de gallina	Miserable
no poder fer un pas	Impedit
no poder fer-hi més	Inevitable
no poder menjar faves torrades	Pobre

no poder pair	Avorrir
no poder parar	Bellugadís Inquiet
no poder passar	Inacceptable
no poder piular	Callar Emmudir
no poder sofrir	Avorrir Odiar
no poder tirar pilota a l'olla	Pobre
no poder tocar les campanes i anar a la processó	Impossible
no poder tragar	Avorrir
no poder veure (algú)	Avorrir Enemistat
no poder veure (algú o alguna cosa) ni en pintura	Avorrir
no poder veure (algú o alguna cosa) ni pintat	Avorrir
no poder veure (algú o alguna cosa) ni pintat en paret	Avorrir
no poder-li arrencar mot (a algú)	Interrogar
no poder-li treure mot (a algú)	Interrogar
no poder-ne tirar cap tros a l'olla	Aprofitar-se Inaprofitable
no poder-se acabar (alguna cosa)	Estranyar-se Inexplicable
no poder-se agafar ni amb pinces	Inconsistent
no poder-se agafar per enlloc	Inconsistent
no poder-se comprar amb diners	Valuós
no poder-se girar	Perplex
no poder-se-li ficar un pinyó al cul (a algú)	Arrogant
no poder-s'hi ficar una agulla	Ple
no posar els peus (a algun lloc)	Absent
no posar-se cap pedra al fetge	Despreocupar-se
no prendre candela a un enterro	Arriscar-se
no prendre candela (en alguna cosa)	Intervenir
no pujar un grell d'ou	Insignificant
no pujar un grell de nou	Insignificant
no pujar un negre d'ungla	Insignificant
no pujarà a galliner	Dèbil Malaltís
no quedar canya dreta	Destrossat
no quedar pedra sobre pedra	Enderrocat
no quedar per llavor (algú)	Morir
no quedar un clau a la paret	Desmantellat
no quedar-li sang a les butxaques (a algú)	Deprimir
no quedar-ne ni una al païdor	Dir
no quedar-ne rastre	Absència
no rascar bola	Errar

no rascar-ne ni una	Ingenu
no recordar-se de santa Bàrbara fins que trona	Imprevisor
no res de l'altre món	Normal
no res menys	Malgrat
no res no res	Involuntàriament
no restar a la saga (d'algú)	Igualar
no restar-li una gota de sang a les venes (a algú)	Espantat
no saber a pinyons	Desagradable
no saber a quin sant encomanar-se	Perplex
no saber a quina carta quedar-se	Indecís
no saber a quina paret tocar	Desorientat
no saber a quina porta trucar	Desemparat
no saber acabar	Envanit
no saber anar a missa dues vegades	Espavilat
no saber avenir-se (d'alguna cosa)	Estranyar-se Sorprendre's
no saber d'on surten les misses	Desconèixer
no saber de la missa la meitat	Ignorant
no saber de què se les heu	Incompetent
no saber de què va (alguna cosa)	Ignorant
no saber de quin pa fer sopes	Perplex
no saber de quina pasta és	Desconegut
no saber fer una «o» amb un cul de got	Inepte
no saber fer una «o» amb un got	Toix
no saber ni la «a»	Ignorant
no saber on anar a fer vores	Ignorant
no saber on dar-les	Desorientat Espavilat Ignorant
no saber on es toca	Ignorant
no saber on fer cap	Desorientat
no saber on ficar (algú)	Elogiar
no saber on ficar-se	Avergonyir-se
no saber on girar-se	Enfeinat Perplex
no saber on posar els peus	Satisfet
no saber on s'ha de fermar l'ase	Avorrit Ignorant Inepte
no saber on té la cara	Ignorant Inepte
no saber on té la mà dreta	Desorientat Incompetent
no saber on toca	Atabalat Desesmat
no saber per on agafar	Ignorant
no saber per on navega	Desorientat
no saber per quin cap agafar (alguna cosa)	Indecís

no saber per quin cap començar (alguna cosa)	Indecís
no saber per quin cap posar-s'hi	Indecís
no saber per quin mar navega	Desorientat
no saber quants dits té a la mà	Ignorant Toix
no saber què dir	Perplex
no saber què es diu	Atabalat
no saber què es fa	Atabalat
no saber què es manega	Desconèixer
no saber què es pesca	Atabalat Inhàbil
no saber què s'empatolla	Atorrollat
no saber què s'empesca	Atorrollat
no saber quin cap li va al davant	Ignorant
no saber quin Déu deté (algú)	Contenir-se
no saber quin dia menja pa	Distret Ignorant
no saber quin gust té	Desconèixer
no saber quina és la mà dreta	Desorientat Incompetent
no saber quina mosca l'ha picat	Estranyesa
no saber tenir res al pap	Xerraire
no saber tenir res al ventrell	Xerraire
no saber-ne futil·la	Ignorant
no saber-ne ni les beceroles	Ignorant
no saber-ne ni palla ni pols	Ignorant
no saber-ne ni un borrall	Ignorant
no saber-se acabar (alguna cosa)	Estranyar-se
no saber-se mocar	Aturat
no saber-se senyar	Toix
no saber-se treure la feina de sobre	Inepte
no saber-se treure la pasta dels dits	Inepte
no saber-se treure les paraules de la boca	Ineloqüent
no sé qui	Algú
no se sap mai	Possibilitat
no sense (alguna cosa)	Molt
no sentir pena ni glòria	Apàtic
no sentir-lo ni el coll de la camisa	Mussitar Parlar
no sentir-se ni un piu	Silenci
no sentir-se ni una mosca	Silenci
no serà tant	Importància Minimitzar
no servir ni per tap d'escopeta	Inútil
no servir per a llop ni per a ovella	Inútil
no s'hi val	Il·lícit Injust
no s'ho val	Agraïment Perdó

no...sinó	Forçosament Només
no solament...sinó	Només
no són ungles de sant	Insignificant
no sortir-li els comptes (a algú)	Decebre's
no sortir-ne, de s'aguller	Resoldre
no tallar ni punxar	Inútil
no tallar-ne tros	Entremaliejat
no témer Déu ni el diable	Coratjós
no tenir altre remei	Obligació
no tenir altres tornes	Inevitable
no tenir ànima	Inhumà
no tenir art ni part (en alguna cosa)	Inhibir-se
no tenir aturador (algú o alguna cosa)	Imparable
no tenir àvia	Fatxada
no tenir blanca	Pobre
no tenir boca	Incapaç
no tenir cap ceba que li cogui als ulls	Innocent
no tenir cap gràcia	Desagradable Desplaent Lleig
no tenir cap misteri	Fàcil
no tenir cap ni centener	Absurd
no tenir cap ni peus (alguna cosa)	Absurd
no tenir cap os sencer	Fatigat
no tenir cap pèl de	Gens
no tenir cap secret	Fàcil
no tenir cara per a senyar-se	Caragròs Petit Prim
no tenir casa ni alberg	Pobre
no tenir cera en les orelles	Decaïgut
no tenir color	Desigualtat Evident
no tenir comparació amb	Incomparable
no tenir consciència	Amoral
no tenir cor	Cruel Inhumà
no tenir cul per a seure	Bellugadís
no tenir culpa ni pecat (d'alguna cosa)	Innocent
no tenir cura	Incorregible
no tenir de què fer estrelles	Miserable Pobre
no tenir de què fer mànigues	Pobre
no tenir dos diners per a fer cantar un cec	Pobre
no tenir dos dits de front	Desassenyat Talòs

no tenir dos dits de seny	Desassenyat Toix
no tenir empenta	Pusillànime
no tenir entranyes	Cruel
no tenir entrellat	Absurd
no tenir escrúpols	Amoral
no tenir esma	Abatut
no tenir esmena	Inalterable
no tenir espera	Impacient
no tenir esperit	Pusillànime
no tenir fi	Gran Inacabable
no tenir fi ni compte	Nombrós
no tenir foc, ni llum, ni lloc a on ventar	Pobre
no tenir fre (algú o alguna cosa)	Actiu Desenfrenat Insaciable
no tenir hora segura	Perillar
no tenir la llengua arrendada	Lliure
no tenir la llengua travada	Franc
no tenir llengua	Callar
no tenir mala hora mai	Alegre
no tenir manera de	Impossible
no tenir manies	Desaprensiu Despreocupat
no tenir més collons que	Obligat
no tenir més pebrots que	Obligat
no tenir més que el sol que pega a la cara	Miserable
no tenir més que els set pams de terra en el fossar	Pobre
no tenir més que la capa al muscle	Pobre
no tenir més que la pell i l'os	Magre
no tenir més que ossos	Magre
no tenir mesura	Desmesurat
no tenir mida	Excessiu
no tenir molla ni crostó	Absurd
no tenir nas a la cara (alguna cosa)	Nyap
no tenir ni folla (d'alguna cosa)	Ignorar
no tenir ni fre ni aturador (algú o alguna cosa)	Imparable
no tenir ni gra ni palla	Pobre
no tenir ni moca ni budell	Magre
no tenir ni trauc	Irrellevant
no tenir ni tripa ni moca	Prim
no tenir ni un rosegó per a distreure la gana	Pobre
no tenir ni una malla	Pobre
no tenir nom	Inaudit Reprovable
no tenir ofici ni benefici	Pobre

no tenir on caure mort	Pobre
no tenir on girar els ulls	Indefens
no tenir ordre ni concert	Desordenat
no tenir paraules	Callat Inexpressable
no tenir parent ni amic	Desconsiderat
no tenir parent ni benvolent	Desemparat
no tenir parent ni darent	Desemparat
no tenir part sana	Dolent
no tenir pedres al fetge	Impassible
no tenir pèls a la llengua	Franc
no tenir pena ni glòria	Mediocre
no tenir pensament bo	Dolent Entremaliat
no tenir per on agafar (alguna cosa)	Impresentable
no tenir perdó de Déu	Imperdonable
no tenir por de frares ni grameneres	Agosarat Segur
no tenir preu	Bo Valuós
no tenir prou mans	Abastar
no tenir punt de comparació amb	Incomparable
no tenir rei que el governi ni papa que l'excomuniqui	Lliure
no tenir remei	Inevitable Irremeiable
no tenir res a dir	Callar Convenir
no tenir res al cap	Neci
no tenir res seu	Generós
no tenir retop	Irrefutable
no tenir rues a la llengua	Franc
no tenir sal ni oli (algú)	Toix
no tenir sang	Flegmàtic
no tenir sang a l'ull	Cruel
no tenir sang a les venes	Calmós Flegmàtic
no tenir sang de cristià	Cruel
no tenir seguida	Absurd Desraonat
no tenir sentits	Insensible
no tenir sinó la creu del front	Pobre
no tenir sinó la pell i l'os	Magre Prim
no tenir solta	Insípid
no tenir solta ni volta	Absurd Fat Insubstancial Poca-solta
no tenir suc ni bruc	Insípid Insubstancial
no tenir trast que parar	Pobre

no tenir trot ni galop	Desassenyat
no tenir ulls amb què pugui veure (algú)	Avorrir
no tenir ulls per a veure (alguna cosa)	Feble Incapaç
no tenir un bocí de pa	Pobre
no tenir un cèntim	Pobre
no tenir un clau	Pobre Res
no tenir un pa a la post	Pobre
no tenir un pam de teulada	Pobre
no tenir un pèl de	Absència
no tenir una creu	Pobre
no tenir una creu per a tapar-se un ull	Pobre
no tenir ventre ni entranyes	Prim
no tenir veu	Afònic
no tenir veu ni vot	Callar
no tenir vinya i veure raïms	Malgastar
no tenir-hi verd ni sec (amb algú)	Desvincular-se
no tenir-les totes	Insegur Intranquil
no tenir-les totes segures	Insegur
no tenir-ne ni cinc	Pobre
no tenir-se dret de son	Ensonyat
no t'hi fixis	Imprecís Mediocre
no t'ho perdís	Expectació
no tirar-ne una en el solc	Errar
no tocar (alguna cosa)	Abandonar Responsable
no tocar dalt ni baix	Boig Faltar
no tocar enlloc	Desbarrar
no tocar mall ni enclusa	Toix
no tocar pilota	Errar
no tocar quarts ni hores	Boig Irreflexiu Toix
no tocar voreres	Engolit
no tocar-hi	Desassenyat Obtús
no tocar-li la roba a l'esquena (a algú)	Espantat
no tocar-li la roba damunt (a algú)	Espantar-se
no tocar-li un fil de la roba (a algú)	Pegar
no tocar-li un pèl de la roba (a algú)	Pegar
no tornar mot	Callar Respondre
no tornar-se aigua la sang	Parentiu

no trencar-se cap os (en alguna cosa)	Sornejar
no treure cap a carrer	Absurd
no treure cap a res	Inútil
no treure l'ull de sobre a	Atendre Vigilar
no treure nas a res	Inoportú
no treure portal a carrer	Inútil
no treure res a carregador	Aprofitar-se
no treure's les paraules de la boca	Murmurar
no trobar aigua a mar	Talòs
no trobar el moment (de fer alguna cosa)	Dilació
no trobar el què (en alguna cosa)	Inútil
no trobar la punta (en alguna cosa)	Inútil
no trobar paraules	Inexpressable
no trobar-hi el compte	Decebre's
no val a badar	Advertiment
no valer cap diner	Barat
no valer el tret	Inútil
no valer els budells d'un ca mort	Insignificat
no valer els budells d'un gat	Insignificat
no valer es dotze doblers des batiar	Insignificat
no valer les baves d'un penjat	Menyspreable
no valer les palles d'allà on jeu	Insignificat
no valer ni cinc cèntims	Devaluat
no valer ni la pesseta de batejar	Qualsevol
no valer tant com l'espant que ha donat	Espant
no valer un clau	Insignificat
no valer un dobler	Insignificat
no valer un nap torrat	Insignificat
no valer un pet de conill	Insignificat
no valer un pito	Inútil
no valer un rave	Insignificat
no valer un sisó	Valuós
no valer un soc	Insignificat
no valer un xavo	Valuós
no valer una escopinada	Menyspreable
no valer una malla	Valuós
no valer una pipada de tabac	Insignificat
no venir a un raig	Il·limitat
no venir al propòsit	Inadequat
no venir d'aquí	Indiferent
no venir d'un pam	Indiferent
no venir-li amb aquestes (a algú)	Molestar
no venir-li amb brocs (a algú)	Molestar
no venir-li amb camàndules (a algú)	Molestar
no venir-li amb cançons (a algú)	Molestar

no venir-li amb coverbos (a algú)	Molestar
no venir-li amb gaites (a algú)	Importunar
no venir-li amb galindaines (a algú)	Desentendre's
no venir-li amb històries (a algú)	Molestar
no venir-li amb martingales (a algú)	Molestar
no venir-li amb musiques (a algú)	Molestar
no venir-li amb retòriques (a algú)	Molestar
no venir-li amb solfes (a algú)	Molestar
no veure el moment (de fer alguna cosa)	Ajornar Desitjar
no veure la punta (en alguna cosa)	Inútil
no veure l'hora i el punt (de fer alguna cosa)	Desitjar
no veure (algú o alguna cosa) ni blanc ni negre	Veure
no veure sol ni lluna	Cec Tancat
no veure un bou a tres passes	Babau Miop
no veure-hi de cap ull	Content Miop Obcecat Ocupat
no veure-hi dos dits de lluny	Toix
no veure-hi gota	Veure-hi
no veure-hi més enllà del nas	Ingenu Toix
no veure-hi tres dalt d'un ruc	Fosc Miop
no veure-li el pèl (a algú)	Absent
no veure's (alguna cosa) als dits	Exhaurir Vendre
no veure's cap carta bona	Jugar
no veure's la feina als dits	Enllestir Trescar
no viure	Neguitós
no viure ni deixar viure	Molestar
no voldria pas ésser (algú)	Desentendre's
no voler	Desagradar
no voler estar en la pell (d'algú)	Voler
no voler peres (amb algú)	Tractar
no voler quedar per llavor	Atès
no voler saber res de	Inhibir-se
no voler-ho en verd ni en sec	Refusar
no vore's la cera en l'orella	Malgastador
noi de bord	Aprenent
noia verda	Cornamusa
nom de bateig	Nom
nom de fonts	Nom

nom de guerra	Pseudònim
nom de pila	Nom
nom de religió	Nom
nombre rodó	Nombre
només caldria	Rebuig
només caldria que	Temor
només faltava aquesta	Decebedor Temor
només que	Simplement Solament
non-non	Cançó
normal i corrent	Normal
nòs amb nòs	Privadament Sol (adj.)
nostra Senyora	Verge
nota de tall	Nota
nota falsa	Error Gall Nota
notícia fresca	Notícia Novetat
nou de trinca	Flamant Nou
nova onada	Avantguarda
novella de fulletó	Fulletó
nu de pèl a pèl	Despullat
nu i cru	Clarament Nu
nua propietat	Propietat
nuar-se-li el cor (a algú)	Commoure's Entristir-se
nuar-se-li la gola (a algú)	Emocionar-se
nus de l'acció	Intriga
nus gordià	Dificultat
nyau-nyau	Hipòcrita
nyec-nyec	Renyina
nyeu-nyeu	Hipòcrita Murmuri
nyic-i-nyac	Renyina
nyic-nyic	Insistència Soroll
o ara o mai	Immediatament
o caixa o faixa	Risc
o sigui	Aclariment Equivalència
o tots frares o tots lladres	Indistinció
o tots lladres o tots serenos	Igualtat
o tots moros o tots cristians	Igualtat
obeir el ventrell	Pair
objecció de consciència	Objecció Oposició
objector de consciència	Objector
obra d'art	Art
obra de frare	Sòlid

obra de misericòrdia	Misericòrdia
obra morta	Vaixell
obra pia	Beneficència
obra vista	Obra
obra viva	Vaixell
obres públiques	Infraestructura
obrir camí (a alguna cosa)	Començar
obrir (alguna cosa) de bat a bat	Obrir
obrir (alguna cosa) de pal en pal	Obrir
obrir (alguna cosa) de porta en ample	Esbatanar
obrir el cap (a algú)	Ferir Malferir
obrir el pas	Avanter
obrir els ulls	Adonar-se Desenganyar-se Vigilar
obrir els ulls a la llum	Néixer
obrir (algú) en canal	Obrir
obrir l'orella (a alguna cosa)	Atendre
obrir la boca	Parlar
obrir la casa (a algú)	Albergar Hospitalari
obrir la gana	Apetit
obrir la mà	Consentir Donar
obrir la marxa	Primer
obrir la porta (a alguna cosa)	Facilitar Fomentar
obrir les files	Separar-se
obrir les orelles (a alguna cosa)	Escoltar
obrir pas a	Apartar
obrir pas (a alguna cosa)	Facilitar
obrir primer la boca que els ulls	Aganat
obrir ull	Aclarir-se
obrir uns ulls com unes taronges	Sorprendre's Vigilar
obrir uns ulls com uns gots	Atent
obrir uns ulls com uns salers	Atent
obrir-li el cor (a algú)	Manifestar
obrir-li el pit (a algú)	Confessar-se
obrir-li els ulls (a algú)	Descobrir Desenganyar
obrir-li la boca (a algú)	Incitar
obrir-se call	Pas Progressar
obrir-se camí	Ascendir Progressar
obrir-se el temps	Asserendar-se
obrir-se les venes	Suïcidar-se
obrir-se pas	Progressar
obrir-se-li el cel (a algú)	Solucionar-se
obrir-se-li una porta (a algú)	Solucionar-se
ocell de gàbia	Casolà

ocell de mal averany	Malaventurós
ocell de mal temps	Malaventurós
ocell de nit	Noctàmbul
ocell de pas	Rodamón
ocell de presa	Rapaç
ocell de primera volada	Inexpert
ocell de rapinya	Lladre
ofegar (algú) amb un cabell	Vèncer
ofegar-se en dos dits d'aigua	Descoratar-se
ofegar-se en el test de les gallines	Descoratar-se
ofegar-se en un got d'aigua	Descoratar-se
ofendre Déu	Pecar
ofendre (algú) l'aire	Malaltís Susceptible
oferir els seus respectes (a algú)	Obeir Servir
oficina de col·locació	Treball
oi més	Addicionalment
oi tal	Naturalment
oi tant	Naturalment
oir missa	Missa
oli en un llum	Eficaç
oli m'hi ha caigut	Desgràcia
olla de bruixes	Desordre
olla de cargols	Desordre
olla de cols	Anarquia Desordre
olla de grills	Cridòria Desordre Reunió
olor de resclosit	Pudor Resclum
ombra d'ulls	Maquillatge
ombres xineses	Ombra
omplir el buc	Atipar-se Menjar (v. tr.)
omplir el pap	Menjar (v. tr.)
omplir el pap i el sac	Menjar (v. tr.)
omplir el sac	Atipar-se
omplir el ventre	Menjar (v. tr.)
omplir la mesura	Culminar Saciàr
omplir-li el cap (a algú)	Atabalar
omplir-li el cap (d'alguna cosa, a algú)	Incitar
omplir-li el cap de cascavells (a algú)	Engrescar
omplir-li el cor (a algú)	Satisfèr
omplir-li la cara de dits (a algú)	Bufetejar
omplir-se les butxaques	Enriquir-se
on s'és vist	Enuig
	Sorpresa

oncle valencià	Cosí
	Oncle
or negre	Petroli
oració dominical	Parenostre
orador sagrat	Predicador
ordre de pagament	Pagament
ordre del dia	Programa
ordre públic	Convivència
orgue de gats	Discussió
	Esvatot
	Reunió
	Soroll
orgue de raons	Enrenou
os de mal rosegat	Dificultat
os del pit	Estèrnum
os dur de rosegat	Difícil
os pedrer	Queixa
	Sorpresa
os pedreta	Contrarietat
	Sorpresa
ou blanc	Ou
ou dur	Ou
ou escumat	Ou
ou ferrat	Ou
ou menat	Ou
ou passat per aigua	Ou
ou remenat	Ou
ou sec	Ou
pa a taleca	Provisió
pa amb tomàquet	Pa
pa d'àngel	Hòstia
pa d'argent	Full
pa d'arrels	Arrel
pa d'or	Full
pa de noces	Matrimoni
pa de pagès	Pa
pa de pessic	Pastís
pa de puja	Pa
pa mut	Pa
paciència de benedictí	Paciència
paciència de xinès	Paciència
pacífic com una argelaga	Geniüt
paella de malalt	Orinal
paga extra	Paga
paga i senyal	Fiança
	Garantia
pagant altri	Gratis
pagar (alguna cosa) amb blat vell	Pagar
pagar amb la cara	Malcarat
	Revelar
pagar (algú) amb la mateixa moneda	Venjar-se
pagar (algú) amb la moneda que es mereix	Revenjar-se

pagar (alguna cosa) amb la pell	Morir
pagar (alguna cosa) amb palla vella	Pagar
pagar (alguna cosa) amb usura	Excessiu
pagar atxes (a algú)	Prestar
pagar cara (alguna cosa)	Perjudicat
pagar (alguna cosa) de la seva butxaca	Pagar
pagar el deute a la natura	Morir
pagar el gust i les ganes	Carcomprar
pagar el riure	Ridiculitzat
pagar els esquellots	Consentir
pagar els plats trencats	Pagar
pagar en bona moneda	Satisfes
pagar farda	Esforçar-se
pagar just per pecador	Pagar
	Perjudicat
pagar l'aprenentatge	Perjudicat
pagar la festa	Pagar
	Perjudicat
	Victima
pagar la patenta	Perjudicat
pagar la pena	Convenient
pagar tribut a la mort	Morir
pagar una fortuna	Carcomprar
pagar-se del tros	Cobrar-se
pagès de remença	Pagès
pàgina de respecte	Pàgina
païdor de camell	Estómac
país de cucanya	Abundància
països de l'est	Comunista
palau de fades	Casa
pàl·lid com un mort	Pàl·lid
palmar-la	Morir
pam a pam	Completament
	Lentament
pam més pam menys	Aproximadament
panxa plena i llençol net	Allotjament
	Mantingut
pany de cop	Pany
paper-hi	Veure-hi
paper de fumar	Inconsistent
paper moneda	Bitllet
paper mullat	Document
	Ineficaç
paradís terrenal	Felicitat
	Paradís
parador nacional	Hotel
parar boig	Alterar-se
parar botiga	Establir-se
parar cara (a algú)	Enfrontar-se
parar casa	Instal·lar-se
parar compte	Vigilar

parar el carro	Aturar Moderar
parar el cop	Suportar
parar els peus (a algú)	Aturar Oposar-se
parar esment (en alguna cosa)	Fixar-se
parar esqueneta (a algú)	Acalar-se
parar l'esquena	Resignar-se
parar la galta	Suportar Tomar
parar la mà (a algú)	Demandar
parar mota	Voluminós
parar orella (a alguna cosa)	Atendre Escoltar
parar taula	Preparar
parar teles (a algú)	Enganyar
parar tesa	Batuda
parar-se en cametes de mosca	Entretenir-se
parar-se en una mosca	Entretenir-se
paraula clau	Contrasenya
paraula de Déu	Comunicació Diví
paraula de pas	Contrasenya
paraula d'honor	Compromís
paraules fortes	Insult Renec
paraules grosses	Insult Renec
paraules gruixudes	Insult Paraulota Renec
parc forestal	Parc
parc nacional	Parc
parc natural	Parc
parc zoològic	Zoo
pare de família	Responsable
pare espiritual	Guia
Pare etern	Déu
pare Manefla	Manifasser Tafaner
pare pedaç	Mitjancer Protector
pare polític	Sogre
parèixer cul i bufa	Frisós Irritable
parèixer el capellà de les roques	Apegalós Sol·lícit
parèixer que haja vist ànimes	Malaltís
parella de fet	Unió
parells o senars	Joc
parent llunyà	Genealogia
paret mestra	Paret
paret seca	Paret
parla quan les gallines pixin	Callar

parla, que Crist parlava, i estava en creu	Incitar
parlador de pau	Missatger
parlar a Déu de tu	Franc
parlar a l'ànima	Impressionar
parlar a l'orella	Xiuxiuejar
parlar a la paret	Ignorat
parlar a séc de paladar	Parlar
parlar al cor	Impressionar
parlar alt de	Lloar
parlar amb el nas	Parlar
parlar amb els ulls	Entendre's Expressiu
parlar amb les mans	Gesticular
parlar amb llengua de plata	Convèncer
parlar amb mitges paraules	Suggestir
parlar bé de	Elogiar
parlar brut	Malparlat Parlar
parlar castellà	Embriac Esquerdat Parlar Sonar
parlar clar	Franc Parlar
parlar com un àngel	Parlar
parlar com un carreter	Malparlat
parlar com un home	Parlar
parlar com un llibre	Parlar
parlar com un sant	Parlar
parlar cristià	Parlar
parlar d'ovella i mossegar de llop	Hipòcrita
parlar de cap de nas	Parlar
parlar de cents i milers	Parlar
parlar de dogal a casa del penjat	Inoportú
parlar de monja	Parlar
parlar de petites	Parlar
parlar en grec	Incomprensible
parlar en plata	Franc Parlar
parlar en xinès	Atendre Incomprensible
parlar entre dents	Barbotejar Remugar Rondinar
parlar enxampurrat	Xampurrejar
parlar foradat	Embarbollar-se
parlar fosc	Parlar
parlar granat	Agressiu Parlar
parlar gras	Malparlat Parlar

parlar gruixut	Malparlat Parlar	passar (alguna cosa) a foc i a flama	Desolar
parlar llatí	Embriac Parlar	passar (alguna cosa) a gual	Travessar
parlar malament de	Criticar	passar a la història	Famós
parlar més que fetge en brasa	Xerrar	passar a la posteritat	Famós
parlar mig en plata mig en quartos	Xampurrejar	passar (alguna cosa) a la trampa	Malmetre
parlar pels descosits	Excessivament Xerrar	passar a millor vida	Morir
parlar per boca (d'algú)	Intermediari Mitjançar Parlar	passar (algú) a tall d'espasa	Matar
parlar per boca de càntir	Xerrar	passar al davant (d'algú)	Anticipar-se Superar
parlar per les butxaques	Xerrar	passar alt	Inabastable
parlar per parlar	Xerrar	passar bola	Pilotejar
parlar perquè té boca	Bocamoll	passar bou per bèstia grossa	Flexible
parlar petit	Parlar	passar bugada	Confessar Xafardejar
parlar pla	Parlar	passar cama	Dominar
parlar sol	Boig	passar camí	Afanyar-se Avaçar Caminar
parlar sopes	Papissotejar	passar carta	Desviar
parlar-li el cul i tot (a algú)	Xerraire	passar comptes	Aclarir Comptar
parlem-ne	Diàleg	passar d'aquesta vida	Morir
parlo jo o passa un carro	Desatendre	passar de la mesura	Insuportable
part damunt (d'algun lloc)	Damunt	passar de la ratlla	Excedir-se
part davall (d'algun lloc)	Davall	passar de llarg	Eludir Passar
part dellà (d'algun lloc)	Enllà	passar de llis	Eludir Passar
part enllà (d'algun lloc)	Enllà	passar de mida	Excessiu Insuportable
partida sabatera	Partida	passar de mort a vida	Restablir-se
partir pel mig	Perjudicar	passar de taca d'oli	Excedir-se
partir peres	Renyir	passar el barret	Captar
partir un cabell a l'aire	Viu	passar el canet	Conversar
partir un diner per quatre	Avar	passar el drap	Netejar
partir-se el bacallà	Compartir	passar el pelegrí	Patir
partir-se el pa i la sal	Avenir-se	passar el plat	Captar Demanar
partit pres	Prejudici	passar el raspall	Raspallar
pas a nivell	Encreuament	passar el rosari	Conversar Menjar (v. tr.) Resar
pas a pas	Detalladament Lentament Progressivament	passar el Rubicó	Decidir
pas d'armes	Torneig	passar el tall	Partionar
pas de vianants	Pas	passar el temps	Entretenir-se
pas zebra	Pas	passar els set calzes d'amargura	Afligir-se Patir
Pasqua de Pentecosta	Pentecosta	passar els ulls (per alguna cosa)	Fullejar Llegir Mirar
Pasqua de Resurrecció	Pasqua	passar (alguna cosa) en silenci	Callar Ometre Tolerar
Pasqua Florida	Pasqua		
Pasqua Granada	Pentecosta		
passa de	Més		
passades les quatre creus	Adult		
passar (algú) a espasa	Matar		
passar (algú) a fil d'espasa	Matar		
passar (alguna cosa) a foc i a ferro	Desolar		

passar endavant	Continuar
passar i traspasar	Passar
passar l'arada davant dels bous	Precipitar-se
passar l'escombra	Escombrar
passar l'esponja	Oblidar Perdonar
passar l'estona	Entretenir-se
passar la bacina	Captar
passar la mà per l'esquena (a algú)	Afalagar
passar la mà per la cara (a algú)	Afalagar Avantatjar
passar la mà per la paret	Pobre
passar la maroma	Trampejar
passar la nit del lloro	Vetllar
passar la nit en blanc	Tranuitar Vetllar
passar la nit en clar	Vetllar
passar la patata calenta (a algú)	Desempallegar-se
passar la pilota (a algú)	Desempallegar-se
passar la pinta (a algú)	Pentinar
passar la planxa	Planxar
passar la porta	Anar-se'n
passar la trista vida	Viure
passar la vida	Campar Viure
passar la vida perdurable	Patir
passar llis	Lliscar
passar llista	Comprovar
passar mala nit i poc peix	Infructuós
passar motllura	Motllurar
passar (d'algú o d'alguna cosa) olímpicament	Desentendre's
passar pàgina	Oblidar
passar paraules	Conversar
passar (alguna cosa) pel forn	Coure
passar (algú o alguna cosa) pel sedàs	Analitzar
passar pel tubo	Estricte Sotmetre's
passar penes i fatics	Patir
passar penes i treballs	Patir
passar per ací o per la porta	Obeir
passar (alguna cosa) per aigua	Afanyar-se Rentar
passar per alt (a algú)	Escapar-se Oblidar Ometre Perdonar Tolerar
passar per damunt de	Prescindir
passar per l'adreçador	Resignar-se Sotmetre's
passar per l'aplanador	Obeir

passar per la mola	Sotmès
passar (alguna cosa) per la paella	Coure
passar per la pedra	Obeir
passar (alguna cosa) per a planxa	Coure
passar (alguna cosa) per la vista	Mirar
passar (algú) per les armes	Afusellar
passar per les baquetes	Castigat Criticat Sotmetre's
passar per les forques caudines	Humiliat
passar (alguna cosa) per les graelles	Coure
passar per moltes mans	Circular (v. intr.)
passar per sobre de	Transgredir
passar per tot	Suportar
passar (alguna cosa) per tots els alambins	Refinar
passar per ull	Enfonsar-se Esquitllar-se
passar ras	Ràpid Rasar
passar ratlla (a alguna cosa)	Invalidar Oblidar
passar revista a	Desfilat Inspeccionar
passar un tràngol	Patir
passar una bona ratxa	Afortunat
passar una mala ratxa	Desafortunat
passar una maneta (a algú)	Renyar
passar una marfuga	Afligir-se
passar via	Enllestir
passar visita	Visitar
passar volant	Temps
passar-ho amb una cama damunt l'altra	Ric
passar-ho tot a sang i a foc	Desolar
passar-la	Patir
passar-la magra	Miserable Patir
passar-la negra	Destret Perill Tràngol
passar-la prima	Pobre
passar-les morades	Tràngol
passar-les putes	Destret
passar-li factura (a algú)	Recriminar
passar-li farina al cul (a algú)	Amenaçar
passar-li pel cap (a algú)	Acudir-se Pensar
passar-li pels collons (a algú)	Determinat Voler

passar-li (alguna cosa) pels nassos (a algú)	Exhibir	pàtria potestat	Poder (m.)
passar-li pels pebrots (a algú)	Determinat Voler	patrip-patrap	Descuradament
passar-li per la barretina (a algú)	Acudir-se	pau octaviana	Pau
passar-li per la vena (a algú)	Pensar	peça de terra	Terra Tros
passar-li per malla (a algú)	Inadvertit	pecat capital	Pecat
passar-li per ull (a algú)	Oblidar-se	pecat solitari	Masturbació
passar-li un cas com un cabàs (a algú)	Extraordinari	pedra d'escàndol	Escàndol
passar-ne de seques i de verdes	Destret	pedra de toc	Verificació
passar-ne de totes	Destret	pedra filosofal	Desllorigador Saber (m.)
passar-ne de tots colors	Destret	pedra infernal	Cauteri
passar-ne de verdes i de madures	Destret	pedra preciosa	Joia
passar-ne els taps	Acabar Afusellar	pedra seca	Paret
passar-ne una de grossa	Desgràcia	pedregada seca	Calamarsa
passar-se de rosca	Excedir-se	pega dolça	Regalèssia
passar-se de sa retxa	Excedir-se	pegar de cap com els bolls	Equivocar-se
passar-se (algú o alguna cosa) pels collons	Menysprear	pegar el sol	Assolellar
passar-se-la bé	Divertir-se	pegar en l'ull (a algú)	Agradar
passar-se-la malament	Patir	pegar falconada	Saquejar
passar-se-la xalada	Gaudir	pegar foc a	Encendre
passar-s'ho bomba	Fruir	pegar un mos	Menjar (v. tr.)
passar-s'ho pipa	Fruir	pegar una coça al cul (a algú)	Despatxar
passar-s'ho teta	Gaudir	pegar voltes	Tombarella
passat de	Excepte	pegar-la (a algú)	Perjudicar
passat de moda	Antiquat	pegar-se tocs pel cap	Desesperar-se Penedir-se
passat de rosca	Boig Eixelebrat	pegar-se un cop a sa barra	Cedir
passat festes	Nadal Pasqua	pegar-se un toc a la barra	Desistir
passat per aigua	Conegut Deslluït	pegar-se un toc en es morros	Renunciar
passejar la capa	Vagarejar	peix al cove	Acabat
passi el que passi	Desconsideradament Indefectiblement	peix gros	Magnat Poderós
passi-ho bé	Comiat	pel broc gros	Bruscament
passió de son	Ensonyament Sobec Son	pel cap alt	Màxim
pasta de full	Pastís	pel cap baix	Almenys
pasta de te	Rebosteria	pèl de gat	Plovisqueig
pasta fresca	Pasta	pel dret	Recte
pasta seca	Pastís	pel fet de	Causa
pastat a l'antiga	Tradicional	pel mateix preu	Preferentment
pastor d'ànimes	Capellà	pèl moixí	Pèl
patata de Màlaga	Moniato	pel morro	Descarat
patates rosses	Patata	pèl per pèl	Detalladament
patates xips	Patata	pel primer correu	Correu
pati de butaques	Platea	pel que es veu	Aparentment
patir mort i passió	Sofrir	pel que fa a	Referent
		pel que pugui ser	Precaució
		pel que respecta a	Referent
		pel segar del mes de maig	Mai
		pel seu compte	Independentment
		pelar-se de fred	Fred
		pelar-se-la	Indiferència Masturbar-se
		pelat com un jonc	Pelat

pelat com un jonc de fulles	Pelat
pelat com un picaportes	Pobre
pelat com una roca	Pobre
pell anserina	Esgarrifança
pell de gallina	Esgarrifança
pell morta	Pell
pels nassos	Sobre
pels pèls	Quasi
pels segles dels segles	Eternament
pels voltants de	Prop
pels volts de	Aproximadament Prop
pena capital	Condemna
pena de la vida	Condemna
pena de mort	Condemna Risc
pena eterna	Infern
pengim-penjam	Balancejant Malforjat
penjar d'un fil	Amenaçat
penjar els hàbits	Abandonar Desertar Secularitzar-se
penjar la llufa (a algú)	Abusar Escarnir
penjar la llufa (d'alguna cosa, a algú)	Calumniar
penjar les barres al sostre	Famejar
penjar prim	Quasi
penjar un bon flocc (a algú)	Calumniar Escarnir
penjar un miracle (a algú)	Culpar
penjar-li l'ànima (a algú)	Prim
penjar-se a l'esquena (d'algú)	Aprofitar-se
penjar-se a les orelles (d'algú)	Demandar
penjar-se al coll (d'algú)	Refiar-se
penjar-se una medalla	Vanagloriar-se
penjar-se-li al coll (a algú)	Abraçar
pensar amb els peus	Irracional
pensar bé (d'algú)	Pensar
pensar en el dia de demà	Previsor
pensar en la mona de Pasqua	Distret
pensar en les musaranyes	Distret
pensar fer un gran salt i haver fet una petita camada	Equivocar-se
pensar malament (d'algú)	Malpensar
pensar-se haver fet un ou amb dos vermells	Errat
pensar-se que és qui sap qui	Fatxenda
pensar-se tocar el cel amb un dit	Orgullós
pensar-se-les totes	Eixerit
	Saber (v. tr.)

pensar-s'hi	Reflexionar
pensat amb el cul	Absurd
pensat i fet	Ràpid
pensió completa	Allotjament
per a més inri	Adicionalment
per a servir-lo	Oferiment
per a si	Subjectivament
per a tota la vida	Sempre
per a tots els gustos	Divers
per a tu faràs	Desentendre's
per acabar	Finalment
per acabar-ho d'adobar	Demés
per accident	Accidentalment
per aclamació	Unànimement
per activa i per passiva	Manera
per afegiment	Adicionalment
per aire	Volant
per això	Causa
per alt	Atentament
per alt enllà	Atentament
per altre vent	Alternativament
per amor a l'art	Desinteressadament
per amor de	Atenent Causa Finalitat
per amunt	Amunt
per aquelles andoles	Forà
per aquests verals	Indret
per aquí	Rebuig
per aquí no hi passo	Desacord
per art d'encantament	Inexplicablement
per art de bruixeria	Inexplicablement
per art de màgia	Inexplicablement
per atzar	Casualment
per avall	Avall
per barba	Individualment Proporcionalment
per bé que	Encara
per boca (d'algú)	Mitjançant
per bon conducte	Mitjà
per cap	Persona
per cap diner del món	Mai
per cap vent del món	Mai
per cara de	Considerant
per carambola	Casualment Indirectament
per caritat	Prec
per casualitat	Casualment
per cert	Referent
per ço	Causa
per ço car	Perquè
per ço com	Perquè
per ço que	Causa Finalitat

per collons	Forçosament
per començar	Prèviament
per comparació a	Relativament
per complet	Completament
per compliment	Forçadament
per compromís	Obligadament
per compte	Nombre
per conducta de	Mitjançant
per consegüent	Consegüentment
per consell (d'algú)	Aconsellat
per contra	Contràriament
per contrapartida	Compensació
per contrast amb	Contrastant
per cor de	Intenció
per coronar la festa	Demés
per correu	Correu
per cortesia	Forçadament
per cosa del segle	Mai
per cosa en el món	Mai
per culpa de	Causa
per damunt de	Més
	Preferència
per damunt de tot	Principalment
	Sobretot
per defecte	Deficient
	Estàndard
per descomptat	Naturalment
per desgràcia	Desgraciadament
per Déu	Prec
per Déu i tots els sants	Jurament
per dir-ho així	Exemple
per dir-ho d'alguna manera	Exemple
per encàrrec (d'algú)	Encàrrec
per endavant	Anticipadament
	Prèviament
per entregues	Fascicle
per escrit	Escrit
per esguard de	Considerant
per esguard de consciència	Conscientment
per essència	Essencialment
per estrenar	Nou
per excel·lència	Superior
per excepció	Excepcionalment
per excés	Ultrapassant
per exemple	Exemple
per extensió	Aproximadament
per falta de	Mancant
per fas o per nefas	Motiu
per fatifat	Prodigiosament
per favor	Petició
per fi	Finalment
per fi de festa	Demés
per fina força	Força
per fora	Aparentment

per força	Desgrat
	Forçosament
	Necessàriament
	Obligadament
	Violentament
per fortuna	Afortunadament
per gràcia (d'algú)	Mitjançant
per grat o per força	Forçosament
per incidència	Casualment
	Incidentalment
per inèrcia	Irreflexivament
per instint	Instintivament
per interès	Interessadament
per intuïció	Intuïtivament
per l'amor de Déu	Prec
	Reprensió
per l'estil	Semblant
per la bona cara (d'algú)	Considerant
per la cara	Barrut
per la glòria	Desinteressadament
per la gràcia de Déu	Sortosament
per la part que li toca (a algú)	Relatiu
per la seva bona cara	Barrut
per la seva cara bonica	Barrut
per la seva part	Relatiu
per les engires de	Prop
per lliure	Lliurement
per lo cul de Déu	Jurament
per mà (d'algú)	Mitjançant
per ma fe	Certament
per ma vida	Jurament
per manca de	Faltant
per mar	Navegant
per menut	Minuciosament
per menys de cinc cèntims	Predisposició
per menys de no res	Predisposició
per merèixer	Casador
	Solter
per més que	Encara
per mica que	Poc
per miracle	Casualment
per misses a dir	Infundament
per mitjà de	Mitjançant
per molt que	Encara
per molts anys	Felicítació
per moments	Progressivament
	Ràpidament
per motius de	Causa
per naps o per cols	Motiu
per nassos	Obligadament
per necessitat	Necessàriament
per obligació	Obligadament
per obra de	Mitjançant
per obra i gràcia (d'algú)	Causa

per obra i servei	Contracte
per oposició a	Contrastant
per ordre	Ordenadament Ordenant
per paga	Endemés
per part (d'algú)	Pertinença Referent
per partida doble	Doblement
per parts	Progressivament
per pebrots	Obligadament
per peces menudes	Detalladament Minuciosament
per persona	Persona
per pitjor	Més
per poc que	Poc
per poca cosa	Causa
per poders	Apoderat
per por de la por	Previsió
per por de mosques	Por
per postres	Demés
per principi	Sistemàticament
per punt	Obstinadament
per pura fórmula	Compliment
per quatre	Exageradament
per quatre xavos	Barat
per quins cinc sous	Pregunta
per raó de	Motiu
per rebat	Acabament
per regla de tres	Consegüentment
per regla general	Generalment
per res del món	Mai
per sempre	Sempre
per separat	Separadament
per si de cas	Previsió
per si mateix	Autònomament
per sí o per no	Indefectiblement Motiu Previsió
per si són verdes o si són madures	Futilitat
per sistema	Sistemàticament
per sobre	Detalladament Superficialment
per sobre de	Superior
per sort	Afortunadament Casualment
per tal com	Perquè
per tal de	Finalitat
per tant	Consegüentment
per taula	Billar Indirectament
per terra	Terrestre
per testa	Unit
per torn	Successivament

per torna	Rèplica Torna
per tot l'or del món	Rebuig
per totes bandes	Arreu
per tots costats	Arreu
per un cas	Previsió
per un no res	Inútilment
per un seguit	Regularment
per un tres i no res	Futilitat
per un tros de pa	Barat Poc
per un tubo	Molt
per unanimitat	Unànimement
per ventura	Atzar
per via de	Mitjançant
per vici	Injustificadament
per xamba	Casualment
perdonar la vida (a algú)	Absoldre Eximir
perdre bous i esquesles	Arruïnar-se
perdre (algú o alguna cosa) de vista	Veure
perdre dents i queixals	Arruïnar-se
perdre el bel	Aïrar-se Esgargamellar-se
perdre el camí	Descaminar-se
perdre el cap	Atordir-se Embogir
perdre el capítol	Fracassar
perdre el color	Empal·lidir
perdre el compàs	Esverar-se
perdre el compte	Descomptar-se
perdre el compte de	Nombrós
perdre el coneixement	Desmaiar-se
perdre el cul per	Desviure's
perdre el fil (d'alguna cosa)	Distreure's Divagar
perdre el món de vista	Desmaiar-se Ofuscar-se
perdre el nord	Desorientar-se
perdre el pa i el paneret	Desaprofitar
perdre el plom	Inclinar-se
perdre el plor	Respirar Sanglotejar
perdre el quest	Desorientar-se
perdre el remuc	Desganat
perdre el rumb	Desorientar-se
perdre el senderi	Embogir
perdre el seny	Embogir Ofuscar-se
perdre el son	Desvetllar-se
perdre el temps	Entretenir-se Inútil Musar

perdre el timó	Ofuscar-se
perdre el tren	Desaprofitar Desfasat
perdre els esperits	Desmaiar-se
perdre els estreps	Desbocar-se Descompondre's Exaltar-se
perdre els mistos	Confús
perdre els nervis	Irritar-se
perdre els papers	Exaltar-se
perdre els sentits	Desmaiar-se
perdre es temps i sa llavor	Inútil
perdre fons	Fondària
perdre l'alè	Desalenar-se Emocionar-se Fatigar-se
perdre l'esma	Descoratjar-se Desorientar-se
perdre l'estona	Desaprofitar Inútil
perdre l'oremus	Atordir-se Descontrolar-se
perdre la camisa	Arruïnar-se
perdre la carta de navegar	Atabalar-se Atordir-se Desesmat Desorientar-se
perdre la cistella	Impacientar-se
perdre la clau del cul	Diarreic
perdre la mà	Cedir
perdre la paciència	Impacientar-se
perdre la paraula	Emmudir Sorprendre's
perdre la veu	Emmudir
perdre la vida	Morir
perdre la xaveta	Enfollir
perdre les carns	Aprimar-se
perdre les forces	Descoratjar-se
perdre les rialles	Témer
perdre oli	Efeminat
perdre peu	Desequilibrar-se Fons Fracassar
perdre pistonada	Despistar-se
perdre sa tramuntana de vista	Desmaiar-se Desorientar-se
perdre temps	Endarrerir-se
perdre terra	Alçar-se
perdre terreny	Recular
perdre-hi la pell	Morir
perdre-li la pista (a algú)	Veure
perdre's de vista	Astut Intelligent

perdre-se'n el motlle	Acabar Inexistent
pèrdua de temps	Inutilitat
pèrdua dels sentits	Desmai
perdut per perdut	Resignació
permetre's el luxe (de fer alguna cosa)	Capriciós
permetre's la llibertat (de fer alguna cosa)	Allerar-se
permetre's llibertats	Familiaritat Tractar
pernil dolç	Pernil
pernil salat	Pernil
perquè no	Volença
perquè sí	Injustificadament Volença
persona de compromís	Compromès
persona de consell	Mentor
persona física	Ésser (m.)
persona jurídica	Entitat
persona non grata	Indesitjable Refusat
personalitat jurídica	Capacitat
personatge de cartó	Testaferro
pertot arreu	Arreu
pes brut	Pes
pes lleuger	Boxa
pes mort	Pes Sospès
pes mosca	Boxa
pes net	Pes
pes ploma	Boxa
pesar com un ase mort	Pesar
pesar com un mort	Pesar
pesar el sol abans de sortir	Llest
pesar figues	Adormir-se
pesar les paraules	Reflexionar
pesar més que un ase mort	Pesar
pesar-li el cul (a algú)	Feixuc Gras
pesar-li el greix (a algú)	Gras
pesat com un ase mort	Pesat
pesat com un plom	Pesat
pesat com una llosa	Pesat
pescar (algú) a l'encesa	Embacinar Pescar
pescar de prima	Pescar
pescar en aigua tèrbola	Aprofitar-se
pescar (algú) in fraganti	Enxampar
pessebre vivent	Pessebre
pessic de monja	Pastís
pet de monja	Galeta
petar de dents	Tremolar
petar el sol	Assolellar

petar-se de riure	Riure	pintar-la	Exhibir-se
petar-se el cul	Riure	pintar-li (alguna cosa) de color	Optimista
peti qui peti	Desconsideradament	de rosa (a algú)	Fingir
	Indefectiblement	pintar-li la cigonya (a algú)	Mentir
petició de mà	Prometatge	pintar-se (alguna cosa) a l'oli	Fracassar
petit com el puny	Petit	pintar-se sol	Apanyar-se
petit com un aglà	Petit	pintat com una mona	Maquillat
petit com un cop de puny	Petit	pinyons pelats	Facilitat
petit com un esclop	Petit	pirar-se-les	Marxar
petit com un nap	Petit	pit i fora	Encoratjament
petit com un rupit	Petit	pitjats com anxoves en	
petit com un tap de cossi	Petit	el barril	Estret
petit com una baldufa	Petit	pitjor que el mal lladre	Dolent
petit com una fusada	Petit	pitjor que la tinya	Dolent
petit com una puça	Petit	pitjor que pitjor	Pitjor
petit com una punta d'agulla	Petit	pitjor que taca d'oli	Desastre
petit mal	Epilèpsia	pitjor que un deute	Molest
peu d'atleta	Malaltia	pixar aigua beneïta	Beat
peu d'impremta	Impressió		Devot
peu de pàgina	Nota	pixar alt	Pretensions
	PostiHa	pixar colònia	Pretensions
pic de gall	Grell	pixar fora de test	Divagar
	Taca		Errar
picar alt	Ambicionar	pixar vent	Navegar
picar de cap	Equivocar-se	pixar-se a la sabata	Vell
picar de mans	Aplaudir	pixar-se al llit	Matiner
picar de peus	Protestar	pixar-se de riure	Riure
picar el cavall	Ensinistrar	pla bé	Confirmació
picar ferro fred	Infructuós	pla com el call de la mà	Llis
picar fort	Car (adj.)	pla com el palmell de la mà	Pla
	Excedir-se	pla com la mà	Pla
	Exigir	pla com una post	Prim
picar l'ham	Enganyat	pla terror	Pis
picar l'ullet (a algú)	Complicitat	plaça d'armes	Liceu
picar la cresta (a algú)	Castigar	plaça de guerra	Fortalesa
	Renyar	plaça forta	Fortalesa
picar soleta	Córrer	plaça major	Plaça
picar-li el cul (a algú)	Inquiet	plaer dels déus	Plaer
picar-li els dits (a algú)	Castigar	plaga de la parròquia	Divertit
picar-li la curiositat (a algú)	Encuriosit	plagui a Déu que	Desig
picar-se el cap	Desesperar-se	planificació familiar	Natalitat
picar-se els dits	Perjudicat	planta baixa	Pis
picar-se la mar	Cavallar	planta pilot	Experimentació
	Marejol		Instal·lació
picar-se les crestes	Barallar-se	planta-me-la al clatell	Incredulitat
pif-paf	Bufetada	plantar botiga	Obrir
pilot automàtic	Automatisme	plantar cara (a algú)	Desvergonyir-se
	Maquinalment		Oposar-se
pines de cocodril	Connector	plantar cara (a alguna cosa)	Afrontar
ping-pong	Tennis	plantar fesols	Ranquejar
pintar la cigonya	Exhibir-se	plantar guixes	Coixejar
pintar sant Cristòfol nan (a algú)	Enganyar	plantar la bandera (a algun lloc)	Ensenyorrir-se
pintar-hi	Figurar	plantar una estaca	Evacuar
	Representar		

plantar-li els cinc dits a la cara (a algú)	Bufetejar	pobre com una rata d'església	Pobre
plantar-li la bleada al clatell (a algú)	Enganyar	pobre com una rata de sagristia	Pobre
plantar-se a (tants) anys	Rejovenir-se	pobre d'ell	Amenaça
plat combinat	Plat	pobre d'esperit	Covard
plat del dia	Tema		Ingenu
plat fort	Final		Pusil·lànime
plats i olles	Escudellam Vaixella	pobre de Jesucrist	Mendicant Pobre
plaure a l'ull (a algú)	Agradar	pobre de mi	Lament
ple a rebentar	Ple	pobre de solemnitat	Pobre
ple a rompre	Ple	pobre desgraciat	Desgraciat
ple a seny	Completament Ple	pobre diable	Miserable Qualsevol
ple a vessar	Ple	pobre home	Desgraciat
ple com un ou	Ple	pobre llàtzer	Infeliç
ple de banda a banda	Ple	pobre vergonyant	Pobre
ple de gom a gom	Ple	pobret i alegre	Conformant-se
plegar banderes	Desistir Renunciar Retre's	poc dalt o baix	Aproximadament
plegar el ram	Anar-se'n Desistir	poc ençà poc enllà	Aproximadament
plegar els bòlits	Acabat	poc més poc manco	Aproximadament
plegar gàbies	Cessar Morir	poc més poc menys	Aproximadament
plegar veles	Cedir Cessar Marxar	poc o molt	Afirmació Aproximadament
plegar-se de braços	Inactiu	poca cosa	Insignificança Quantitat
plegat en dos	Cansat	pocs i malavinguts	Dissensió
plogut del cel	Oportú	poder adquisitiu	Riquesa
plorar a llàgrima viva	Plorar	poder anar a missa sense rosaris	Autosuficient
plorar amb un ull	Conformar-se Ploriquejar	poder confiar-li or batut (a algú)	Fiat
plorar com un infant	Plorar	poder dormir tranquil	Satisfet
plorar com una Magdalena	Plorar	poder fer la caixa (a algú)	Moribund
plorar gotes de sang	Patir	poder parlar fort	Raonable
plorar llàgrimes amargues	Penedir-se	poder pujar-hi de peus	Cert Segur
plorar llàgrimes de sang	Entristir-se Penedir-se Plorar	poder tancar el pa sota una xicra	Pobre
ploure a bots i barrals	Diluviar Ploure	poder-se comptar amb els dits de la mà	Poc Rar
ploure a semalades	Ploure	poder-se confitar (alguna cosa)	Menysprear
ploure sobre mullat	Desgràcia	poder-se donar la mà	Assemblar-se Iguals
ploure truites	Abundar	poder-se embolicar (alguna cosa) amb una fulla de bruc	Insignificant Perdut Petit
pluja d'estels	Meteor	poder-se embolicar (alguna cosa) amb una fulla de pi	Insignificant Menysprear Petit
poar la seva inspiració en	Inspirar-se	poder-se senyar	Prevenir-se
població activa	Treballador	poder-se tallar	Dens Espès Intens
pobre com Job	Pobre	poder-se tallar l'aire	Irrespirable Tens
pobre com un rupit	Pobre	poder-se tocar amb el dit	Evident
pobre com una rata	Pobre	poder-s'hi llogar cadires	Curiós

podrir terra	Mort (adj.)
podrit com una anxoixa	Podrit
política de seguretat	Protocol
políticament incorrecte	Incorrecte
poll poll, puça puça	Discussió
pompes fúnebres	Enterrament
pondre-li totes (a algú)	Afortunat Prosperar
pondre's el sol	Enfosquir-se
pondre-se-li el sol (a algú)	Desafortunat
pondre-se-li el sol al migdia (a algú)	Desafortunat Mort (adj.)
pont aeri	Transport
pont de barques	Passera
pont del diable	Pont
por cervical	Por
port sec	Duana
porta del perdó	Porta
portar (alguna cosa) a acompliment	Consumar
portar (alguna cosa) a cap	Acomplir
portar (alguna cosa) a coll	Supportar
portar (alguna cosa) a collació	Adduir Parlar
portar (algú) a dida	Embaccinar Enganyar
portar (alguna cosa) a dins	Connatural
portar (alguna cosa) a l'últim extrem	Exagerar Extremar
portar (algú) a la barra	Acusar Denunciar
portar (alguna cosa) a la pantalla gran	Adaptar
portar (alguna cosa) a la punta de l'espasa	Controlar
portar (alguna cosa) a la sang	Connatural
portar (algú) a les costelles	Mantenir
portar (algú) a remolc	Dominar
portar (alguna cosa) a terme	Acomplir
portar (algú) a vendre	Avantatjar
portar aigua al mar	Inútil
portar (algú) al calaix	Matar
portar (algú) al món	Parir
portar (algú) al pal	Ajusticiar
portar (alguna cosa) al pap	Callar
portar alta la bandera de	Honorar
portar (algú) amb palmes d'or	Tractar
portar banyes	Enganyat
portar bé els anys	Mantenir-se
portar (algú) cap al llop	Perillar
portar cotilla	Prim
portar cua	Repercutir
portar (algú) de cap	Torbar
portar (algú) de panxa enlaire	Enterrar

portar dol	Brut
portar el cor a la boca	Franc
portar el rem	Dirigir
portar el timó	Dirigir
portar els collons entre parèntesis	Garrell
portar els comptes	Comptabilitzar
portar els llibres	Comptabilitzar
portar els pantalons	Manar
portar els papers ben arreglats	Documentat
portar (alguna cosa) en pràctica	Practicar
portar (algú) en revolta	Revoltar
portar en sí	Implicar
portar (alguna cosa) entre mans	Ocupar-se
portar (algú o alguna cosa) entre ulls	Vigilar
portar farcells (d'algú)	Criticar
portar l'aigua al seu molí	Beneficiar-se
portar la bandera	Dirigir Manar
portar la batuta	Dirigir Manar
portar la biga	Embriac
portar la casa a sobre	Pobre
portar la contra (a algú)	Contradir Oposar-se
portar la contrària (a algú)	Contradir Oposar-se
portar la farmàcia oberta	Bragueta
portar la firma	Autoritat
portar la lliurea (d'algú)	Servil
portar la nau a port	Resoldre
portar la proa (a algú)	Molestar
portar la seva creu	Acceptar
portar la veu cantant	Dirigir
portar les calces	Dominar
portar les regnes	Dirigir
portar llana al clatell	Crèdul
portar llenya a sobre	Estomacat
portar mal giny	Presagi
portar més merda que un bou	Pretensió
portar ous a vendre	Xafardejar
portar partets (d'algú)	Criticar
portar (algú) pel camí de l'amargura	Disgustar
portar (algú) pel mal camí	Desencaminar
portar pocs capellans a l'enterrament	Mediocre
portar pressa	Urgent
portar seguida	Possible
portar (algú o alguna cosa) sobre l'ull	Vigilar
portar taronges a València	Inútil
portar un gat	Embriac

portar un pa sota l'aixella	Afortunat
portar un pet	Embriac
portar un roc a la faixa	Ric
portar una mantellina	Embriac
portar una merda	Embriac
portar una mona	Embriac
portar una pítima	Embriac
portar una trompa	Embriac
portar una turca	Embriac
portar una vida de gos	Escarràs
portar (algú) venut	Enganyar
portar-la votada (a algú)	Avorrrir Malvoler Venjar-se
portar-li (alguna cosa) amb safata (a algú)	Facilitar
portar-li mala voluntat (a algú)	Avorrrir
portar-ne més al cap que als peus	Embriac
portar-ne molts de penjats a l'esquena	Mantenir
portar-ne una al pap i una altra al sac	Parcialment Parlar
portar-ne una de bona	Embriac
portar-se a matar	Desavenir-se
portar-se bé (amb algú)	Complaire Entendre's
portar-se bé de salut	Salut (f.)
portar-se com un príncep	Esplèndidament
portar-se com un senyor	Cavallerós
portar-se malament (amb algú)	Desavenir-se
portar-se malament de salut	Salut (f.)
porter automàtic	Intèrfon
poruc com una llebre	Poruc
posada al punt	Revisió
posada de llarg	Presentació
posada en escena	Escenificació
posar (algú) a cent	Excitar Irritar
posar (alguna cosa) a foc i a flama	Incendiar
posar (algú) a la muda	Emmudir
posar (algú) a la picota	Evidenciar
posar (algú) a la vergonya pública	Exposar
posar (algú) a les estrelles	Lloar
posar (alguna cosa) a les mans (d'algú)	Cedir
posar (algú) a parir	Criticar
posar (algú o alguna cosa) a prova	Provar
posar (algú o alguna cosa) a to	Corregir
posar (alguna cosa) al descobert	Descobrir
posar (algú) al món	Parir

posar (alguna cosa) al punt	Arranjar
posar (alguna cosa) al punt de dalt	Disparar
posar (algú) al seu lloc	Moderar
posar (algú) als núvols	Lloar
posar (alguna cosa) als peus (d'algú)	Homenatjar Ofèrir
posar anys	Envellir
posar arrels	Establir-se
posar banyes (a algú)	Adulterar Enganyar Infidel
posar bastons a les rodes	Obstaculitzar
posar bons sagins	Engreixar-se
posar botiga	Establir-se
posar calent (algú)	Excitar Pegar
posar capítol de culpes	Llistar
posar carn	Engreixar-se
posar casa	Instal·lar-se
posar clam	Reclamar
posar (algú) com un Cristo	Colpejar Ferir
posar (algú) com un guant	Ablanir
posar (algú) com un pedaç brut	Difamar
posar contrast (a alguna cosa)	Oposar-se
posar (algú) d'acord	Acordar
posar (algú) dalt del candeler	Lloar
posar (algú) dalt del cel	Lloar
posar (alguna cosa) davant dels ulls (d'algú)	Convèncer
posar (alguna cosa) de banda	Apartar
posar de la seva part (en alguna cosa)	Participar
posar (algú) de llarg	Adult Presentar
posar (alguna cosa) de manifest	Assabentar Demostrar Descobrir Manifestar
posar Déu per testimoni	Jurar
posar el cap com un timbal (a algú)	Atabalar
posar el cascavell al gat	Arriscar-se Atrevir-se
posar el crit al cel	Exclamar-se
posar el dit a l'ull (a algú)	Vigilar
posar el dit a la llaga	Encertar
posar el dit al forat	Encertar
posar el dogal al coll (a algú)	Sotmetre
posar el jou (a algú)	Sotmetre
posar el llistó molt alt	Exigir
posar el pegat abans del floronco	Previsor

posar el peu a rotlle	Constrènyer-se
posar el peu al coll (a alguna cosa)	Superar
posar el seu gra de sorra (en alguna cosa)	Participar
posar els cabells de punta (a algú)	Espantar Horroritzar
posar els cabells drets (a algú)	Espantar Horroritzar
posar els cinc sentits (en alguna cosa)	Atendre Curar
posar els ossos de pla	Ajocar-se
posar els pèls de punta (a algú)	Esfereir
posar els peus plans	Prevenir-se
posar els punts sobre les is	Puntualitzar
posar els ulls damunt	Mirar
posar els ulls en	Fixar-se
posar (algú o alguna cosa) en acció	Mobilitzar
posar (alguna cosa) en boca (d'algú)	Atribuir
posar (alguna cosa) en circulació	Difondre
posar (alguna cosa) en clar	Aclarir Comprovar Esbrinar
posar (alguna cosa) en dansa	Moure
posar (alguna cosa) en decant	Decantar Guardar Separar
posar (alguna cosa) en doina	Mobilitzar
posar (alguna cosa) en dubte	Dubtar
posar (alguna cosa) en el mateix sac	Igualar
posar (alguna cosa) en escena	Alludir Representar
posar (algú) en evidència	Comprometre Sorprendre
posar (algú) en fuita	Foragitar
posar (alguna cosa) en funcionament	Funcionar
posar (algú) en guàrdia	Advertir Prevenir
posar (algú o alguna cosa) en joc	Aprofitar-se Utilitzar
posar (alguna cosa) en l'actiu (d'algú)	Considerar
posar (algú) en línia	Reunir
posar (alguna cosa) en mans (d'algú)	Encarregar
posar (alguna cosa) en marxa	Començar
posar (algú o alguna cosa) en moviment	Mobilitzar
posar (algú o alguna cosa) en observació	Vigilar

posar (alguna cosa) en òrbita	Orbitar
posar (alguna cosa) en planta	Executar Organitzar
posar (alguna cosa) en pràctica	Practicar
posar (alguna cosa) en quarantena	Dubtar
posar (alguna cosa) en qüestió	Dubtar
posar (algú) en raó	Assossegat
posar (algú) en raons	Interpel·lar
posar (algú o alguna cosa) en relació amb	Relacionar
posar (alguna cosa) en relleu	Destacar Ressaltar
posar (algú) en remull	Prevenir
posar (algú) en ridícul	Ridiculitzar
posar (algú) en roda	Desconcertar
posar en sal	Ajornar
posar (algú) en segur	Encertir
posar (alguna cosa) en servei	Funcionar
posar (algú o alguna cosa) en solfa	Criticar Preparar
posar (alguna cosa) en ús	Usar
posar (alguna cosa) en valor	Ressaltar
posar (algú) en vençó	Derrotar
posar en vent	Navegar
posar (alguna cosa) en vigor	Executar
posar esment (en alguna cosa)	Atendre Curar
posar falta (a algú)	Consignar
posar fi als seus dies	Suïcidar-se
posar fil a l'agulla	Començar
posar (algú) fins al cel	Lloar
posar foc	Provocar
posar força (a algú)	Violar
posar fre a	Frenar
posar genolls	Apedaçar
posar greix	Complauere's Engreixar-se
posar hams	Preparar-se
posar l'arpa damunt de	Agafar
posar l'espasa al servei (d'algú)	Defensar
posar la carn a la boca del llop	Perillar
posar la directa	Apressar-se
posar la grapa sobre	Agafar
posar la llufa (a algú)	Abusar
posar la mà a sobre (d'algú)	Pegar
posar la mà (en alguna cosa)	Cooperar
posar la mira (en alguna cosa)	Fixar-se
posar la pell en remull	Preparar-se
posar la por al cos (a algú)	Intimidat
posar la primera pedra	Inauguració
posar la proa (a algú)	Destorbar Obstaculitzar Perjudicar

posar la zitzània	Enemistar
posar les ànsies sota el coixí	Despreocupar-se Dormir
posar les coses al seu lloc	Puntualitzar
posar les dents	Créixer
posar les mans al foc	Certificar
posar les mans fins als colzes (en alguna cosa)	Aprofundir Conèixer
posar les ungles damunt (algú)	Sotmetre
posar llenya al foc	Excitar
posar llis (algú)	Apallissar
posar mà (a alguna cosa)	Començar Intervenir
posar mà a la ploma	Escriure
posar mal	Discòrdia
posar mal allà on no n'hi ha	Malpensar
posar mal prou (en alguna cosa)	Malmetre
posar malalt (a algú)	Molestar
posar mans a l'obra	Començar
posar missions	Apostar
posar mostalla per julivert (a algú)	Enganyar
posar negre (algú)	Apallissar Enfadar
posar negre sobre blanc	Imprimir
posar panxa	Engreixar-se
posar pau	Reconciliar
posar pèl	Créixer
posar pèls (en alguna cosa)	Dificultar
posar (alguna cosa) per barret (a algú)	Rebutjar
posar (alguna cosa) per miroia	Exposar
posar peu fiter	Decidir-se Enterc Obstinar-se
posar preu a	Recompensar Valorar
posar proa	Dirigir-se
posar ratlla (a alguna cosa)	Acabar
posar sabó (a algú)	Adular
posar seny	Assenyat Reposar-se
posar (algú) sobre el pedestal	Admirar Exalçar
posar (algú) sobre el pinacle	Lloar
posar (alguna cosa) sobre el tapet	Discutir
posar (alguna cosa) sobre la taula	Debatre Discutir
posar sordina	Mitigar
posar taps (en alguna cosa)	Dificultar
posar tatxes (a alguna cosa)	Criticar
posar taxa (a alguna cosa)	Racionar Taxar

posar terme (a alguna cosa)	Acabar
posar terra a l'escudella (a algú)	Obstaculitzar
posar terra per enmig	Allunyar-se
posar tota la carn a la graella	Arriscar-se
posar un bon pedaç (a alguna cosa)	Adobar
posar un cap com tres quartans (a algú)	Atabalar
posar un cap com un bombo (a algú)	Atabalar
posar una capa de tonto (a algú)	Enganyar
posar una capa de totxo (a algú)	Enganyar
posar uns ulls com unes taronges	Sorprendre's Vigilar
posar vaselina (en alguna cosa)	Suavitzar
posar-hi call	Acostumar-se Experimentat Treballar
posar-hi el coll	Esforçar-se
posar-hi els dits i deixar-hi les ungles	Perjudicat
posar-hi l'espallla	Ajudar
posar-hi més pa que formatge	Exagerar
posar-hi més pa que peix	Exagerar
posar-hi salsa	Exagerar
posar-ho tot sobre una carta	Arriscar-se
posaria la mà al foc i no em cremaria	Certificat Segur
posar-li (alguna cosa) al damunt (a algú)	Inculpar
posar-li el dit a la boca (a algú), a veure si mossega	Provocar
posar-li el peu al coll (a algú)	Dominar Vèncer
posar-li els cinc dits a la cara (a algú)	Bufetejar
posar-li l'albarda (a algú)	Abusar Burlar-se Enganyar
posar-li la mel a la boca (a algú)	Desitjar
posar-li les peres a quatre (a algú)	Renyar
posar-li palla a l'esquella (a algú)	Emmudir
posar-li ses peres a quarto (a algú)	Renyar
posar-li un capçal (a algú)	Imputar
posar-li un capell (a algú)	Calumniar
posar-li un gipó (a algú)	Calumniar
posar-se a l'aguait	Atent
posar-se (algú) a la boca	Anomenar
posar-se a la capa	Navegar
posar-se a la feina	Començar

posar-se a la posta	Vigilar
posar-se a la raó	Admetre
posar-se a les mans (d'algú)	Confiar-se
posar-se a les pedretes	Irritar-se
posar-se a punt	Preparar-se
	Prevenir-se
posar-se a taula	Entaular-se
posar-se a to	Convenir
	Refer-se
posar-se al costat (d'algú)	Ajuntar-se
posar-se al davant (d'alguna cosa)	Dirigir
posar-se al diapasó (d'algú)	Acordar-se
	Conformar-se
posar-se al lloc (d'algú)	Comprendre
posar-se al pare	Aturar
posar-se barres estretes	Obstinar-se
posar-se bé	Curar-se
	Enriquir-se
posar-se bé (amb algú)	Reconciliar-se
posar-se bé amb Déu	Confessar-se
	Conscienciar-se
	Reconciliar-se
posar-se bé les sabates	Preparar-se
posar-se bo	Guarir-se
posar-se com un cabell de nina	Compondre's
	Sa
posar-se com un gall	Ensuperbir-se
posar-se com un gall de panses	Escridassar
posar-se com una fúria	Enrabiarse
posar-se d'intel·ligència	Acordar-se
posar-se de cul a la paret	Obstinar-se
posar-se de genolls en terra	Agenollar-se
posar-se de panxa al sol	Desentendre's
posar-se de part	Parir
posar-se de peus a terra	Aixecar-se
posar-se de punta	Barallar-se
	Renyir
posar-se de través (a algú)	Desagradar
posar-se el dogal	Privar-se
posar-se el món per barret	Despreocupar-se
posar-se en avenança	Acordar-se
	Avenir-se
posar-se en bon terreny	Avantatjós
	Raonable
posar-se en camí	Anar-se'n
posar-se en el cas (d'algú)	Entendre
posar-se en mal terreny	Desfavorable
posar-se enmig, com el dijous	Destorbar
posar-se fins als colzes (en alguna cosa)	Implicar-se
posar-se gallarets al cap	Presumir
	Ufanejar-se

posar-se galons	Vanagloriar-se
posar-se la mà al pit	Reflexionar
posar-se la màscara	Dissimular
posar-se les botes	Atipar-se
posar-se les calces (d'algú)	Dominar
posar-se les piles	Espavillar-se
posar-se les sabates a retaló	Desobeir
posar-se negre	Emmorenir-se
posar-se pedres al fetge	Amoïnar-se
posar-se ses cames dalt des coll	Caminar
posar-se tranquil i fer-se retratar	Desenganyar-se
posar-se un glop d'aigua dins sa boca	Callar
posar-se una bena davant els ulls	Enganyar-se
posar-se una medalla	Vanagloriar-se
posar-se vermell	Ruboritzar-se
posar-se-li bé (a algú)	Acceptar
	Pair
posar-se-li com una patada al cul (a algú)	Ofendre's
posar-se-li els collons per corbata (a algú)	Acovardir-se
posar-se-li la pell de gallina (a algú)	Emocionar-se
posar-se-li les dents llargues (a algú)	Envejar
posar-se-li malament (a algú)	Desagradar
	Indigestar-se
posar-s'hi bé	Arreparar-se
	Dispost
	Preparar-se
posar-s'hi de cul	Oposar-se
posar-s'hi fulles	Aguantar-se
	Resignar-se
posar-s'hi la mà	Aguantar-se
posat cas que	Condicció
posat que	Condicció
post del pit	Estern
posta de sol	Posta
postres de músic	Postres
pot de cambra	Orinal
pota de gall	Arruga
poti-poti	Barreja
	Desordre
pots comptar (alguna cosa)	Adonar-se
	Incredulitat
	Probable
	Suposar
pots pensar (alguna cosa)	Incredulitat
	Probable
	Suposar
pou cec	Dipòsit
pou mort	Dipòsit

pou negre	Dipòsit
pou sec	Dipòsit
practicar de raons	Enraonar
prear (alguna cosa) menys que una figa	Menysprear
precis i preguntes	Consulta
predicar amb l'exemple	Exemplar
predicar consciència i vendre vinagre	Hipòcrita
predicar el que no es creu	Hipòcrita
predicar en el desert	Inútil
pregar i pagar	Consentir
premi de consolació	Compensació
premsa rosa	Premsa
prendre (alguna cosa) a bona part	Considerar
prendre (algú) a mercè	Perdonar
prendre (algú) al mot	Exigir
prendre alè	Reposar
prendre ansa (d'alguna cosa)	Fonamentar-se
prendre carn	Materialitzar-se Realitzar-se
prendre carrera	Començar
prendre comiat (d'algú)	Acomiadar-se
prendre consciència (d'alguna cosa)	Conscienciar-se
prendre consell (d'algú)	Aconsellar-se Consultar
prendre contacte	Comunicar-se
prendre cos	Aparèixer Augmentar Consolidar-se Densificar-se
prendre d'ull (algú)	Malvoler
prendre (algú) de cap d'esquila	Detestar
prendre (algú) de cap d'inxa	Detestar
prendre (algú) de tema	Avorrir Criticar
prendre (alguna cosa) de través	Desplaure
prendre declaració (a algú)	Interrogar
prendre el cel amb les dents	Esgargamellar-se
prendre el corrent	Acostumar-se
prendre el número (a algú)	Burlar-se
prendre el pa (a algú)	Arruïnar
prendre el pèl (a algú)	Burlar-se
prendre el pols (a alguna cosa)	Valorar
prendre el senyal	Començar
prendre el signe	Començar
prendre el sol	Assolellar-se Passejar
prendre el timó	Rellevar
prendre el vel	Professar

prendre el vol	Començar Desaparèixer Emancipar-se Envolar-se Marxar
prendre els tapins	Anar-se'n
prendre (algú o alguna cosa) en compte	Atendre Considerar
prendre (algú o alguna cosa) en consideració	Atendre Considerar
prendre en fuga	Fugir
prendre (algú o alguna cosa) en grat	Acceptar
prendre (alguna cosa) en mal sentit	Malinterpretar
prendre (alguna cosa) en mala part	Malinterpretar
prendre (algú) en un mal llatí	Enxampar
prendre esment (d'alguna cosa)	Assabentar-se Conscienciar-se
prendre esment (en alguna cosa)	Atendre
prendre estat	Casar-se Professar
prendre exemple de	Imitar
prendre gust (a fer alguna cosa)	Agradar
prendre hàbit	Professar
prendre l'aire	Airejar-se Esbargir-se
prendre l'ofensiva	Atacar
prendre la «a» per la «b»	Confondre Equivocar-se
prendre la bona voluntat	Acceptar
prendre la creu	Encreuar Teixir
prendre la fresca	Airejar-se
prendre la fugida	Fugir
prendre la lliçó (a algú)	Comprovar
prendre la mar	Anar-se'n Salpar
prendre la matinada	Matinar
prendre la mida (a algú)	Burlar-se
prendre la paraula	Intervenir Parlar
prendre la ploma	Escriure
prendre les aigües	Terapèutic
prendre les cartes	Intervenir Parlar
prendre llum de na Pintora	Exemple
prendre mal	Ferir-se
prendre mala vereda	Desencaminar-se
prendre marit	Emmaridar-se
prendre model de	Escarmentar-se Imitar
prendre muller	Casar-se

prendre naixement	Començar	prendre's a raons	Conversar
prendre nota (d'alguna cosa)	Anotar		Desentendre's
prendre paciència	Impacientar-se		Evitar
	Paciència	prendre's (alguna cosa)	
prendre parer (d'algú)	Aconsellar-se	amb filosofia	Pacient
prendre part	Preferir	prendre's (alguna cosa)	Acceptar
prendre part (en alguna cosa)	Intervenir	amb rialles	Alegrement
	Participar	prendre's (alguna cosa) bé	Acceptar
prendre partit	Decidir	prendre's (algun temps) de coll	Termini
prendre patró de	Aprendre	prendre's (algun temps)	
	Imitar	de temps	Termini
prendre pedretes	Escarmentar-se	prendre's (alguna cosa)	
prendre pel cul	Copular	en greuge	Ofendre's
prendre (algú) pel pito		prendre's la llibertat	
del sereno	Abusar	(de fer alguna cosa)	Permetre's
prendre (algú) pel seu vent	Acomodar-se	prendre's la pena	
prendre (alguna cosa) per l'ansa		(de fer alguna cosa)	Esforçar-se
que crema	Malinterpretar	prendre's les coses tal	
prendre (alguna cosa) per la part		com són	Acceptar
que crema	Malinterpretar	prendre's llibertats	Familiaritat
prendre per son vent	Lliure		Tractar
prendre peu	Agafar	prendre's (alguna cosa)	Molestar-se
	Començar	malament	Ofendre's
	Fonamentar-se	preparar el jaç	Disposar
prendre port (a algun lloc)	Aturar-se	preparar el terreny	Predisposar
prendre possessió	Adquirir	preparar l'alforja	Morir
(d'alguna cosa)	Càrrec		Preparar-se
prendre raó (d'alguna cosa)	Anotar	presa de consciència	Conscienciació
prendre soleta	Córrer	presa de contacte	Entrevista
prendre terra	Aterrar	presa de corrent	Endoll
	Atracar	presa de possessió	Càrrec
prendre un mal gest	Deformar-se		Possessió
prendre vela	Salpar	presa de terra	Connexió
prendre venjança	Venjar-se	presa de vista	Enregistrament
prendre vistes	Filmar	presa de xocolata	Xocolata
	Fotografiar	presència d'esperit	Serenitat
	Inspeccionar	presentar els seus respectes	Salutació
prendre volta	Cargolar-se	presentar (algú o alguna cosa)	Presentar
prendre-la (amb algú)	Enemistar-se	en societat	Social
prendre-li (alguna cosa) de les		presentar l'arma	Saludar
mans (a algú)	Arrabassar	presentar les claus de la ciutat	Honorar
prendre-li (alguna cosa) dels	Arrabassar		Rendir-se
dits (a algú)	Desposseir	prest o tard	Indefectiblement
prendre-li el pols (a algú)	Observar	prestació social substitutòria	Servei
	Sondar	prestar l'orella a	Creure
prendre-li la mida de l'esquena		prestar l'orella (a alguna cosa)	Escoltar
(a algú)	Apallissar	preu de cost	Preu
prendre-li la paraula (a algú)	Refiar-se	preu de fàbrica	Preu
prendre's (alguna cosa) a dents	Esforçar-se	preu net	Preu
prendre's (alguna cosa)	Desaplicar-se	preu per preu	Preferentment
a la fresca	Despreocupar-se	prim com el dit	Prim
prendre's (alguna cosa) a mal	Ofendre's	prim com un fideu	Magre
prendre's (alguna cosa) a pit	Esforçar-se	prim com un fus	Prim
	Ofendre's	prim com un garrot	Prim

prim com un paper de fumar	Prim
prim com un tel de ceba	Prim
prim com una anguila	Prim
prim com una canya	Prim
prim com una neula	Prim
prim com una orela de gat	Magre Prim
prim de salut	Malaltís
primavera d'hivern	Tardor
primer de tot	Prèviament
primer faltirà el sol que	Certesa
primer ministre	President
primer que res	Prèviament
primer són els de la missa	Preferència
primer vinent	Proper Vinent
primera dama	Muller
primera figura	Excel·lent
primera Pasqua	Pasqua
primera volta	Part (f.)
primeres lletres	Ensenyament
primers auxiliis	Auxili
príncep de l'Església	Cardenal
procurar pel davallador	Mantenir-se
professió de fe	Declaració
professió liberal	Professió
prometre el món i la bolla (a algú)	Il·lusionar
prometre la Bíblia (a algú)	Il·lusionar
prometre la lluna (a algú)	Il·lusionar
prop de	Aproximadament
prou i massa	Excessivament
prova de resistència	Cursa
provisió de fons	Diner
provisions de boca	Queviures
pudent com una guilla	Pudent
pudir com a carn de vas	Pudir
pudir com una guilla	Pudir
pudir més que una guilla	Pudir
puix que	Car (conj.)
puja ahí i voràs ma mare	Rebuig
puja aquí dalt	Disconformatat Incredulitat
puja aquí dalt i balla	Disconformatat Escepticisme
puja aquí dalt i veuràs ta mare com fila	Rebuig
pujada de la llet	Lactància
pujar a corró	Aïrar-se
pujar al tron	Entronitzar
pujar com els arbres de la Rambla	Malcriat
pujar com una carbassera	Créixer
pujar de punt	Intensificar-se

pujar de to	Desvergonyir-se Intensificar-se Picant
pujar dret	Educat Estricte
pujar la casa dreta	Progressar
pujar més el farciment que el gall	Gastar Insignificant
pujar més el mort que les antorxes	Insignificant
pujar més el suc que els moixons	Insignificant
pujar més el suc que la perdiu	Excedir-se
pujar més la corda que el bou	Insignificant
pujar més la salsa que els cargols	Insignificant
pujar-li a cavall (a algú)	Desconsiderat Dominar
pujar-li a l'esquena (a algú)	Irrespectuós
pujar-li al cap (a algú)	Embriagar-se Enorgullir-se Marejar
pujar-li els colors a la cara (a algú)	Enrojolar-se Ruboritzar-se
pujar-li els fums al cap (a algú)	Envanir-se
pujar-li la mosca al nas (a algú)	Enfadar-se
pujar-li la sang al cap (a algú)	Aïrar-se
pujar-se'n al cel	Bancarrota Morir-se
punt de mira	Finalitat Meta
punt de partida	Antecedent Inici
punt de vista	Opinió
punt d'honor	Honor
punt feble	Debilitat
punt flac	Sensibilitat Vulnerabilitat
punt i a part	Acabament
punt mort	Aturat Inèrcia
punt negre	Amenaça
punt negre a l'horitzó	Amenaça
punt neuràlgic	Centre Essència
punt per agulla	Minuciosament
punt per punt	Exactament
punta fina	Retolador
puntada de peu	Bretolada
puntes de coixí	Punta
punyalada a l'esquena	Traïció
punyir el vesper	Provocar
pura sang	Raça
pus mai	Mai

puto qui	Insult
quadre clínic	Síndrome
quadre de comandament	Comandament
quadre manual	Centraleta
quadre mèdic	Mèdic
qualitat de vida	Qualitat
qualsevol diria	Desinterès
quan Déu voldrà	Resignació
quan les gallines trauran dents	Mai
quan no són figues són raïms	Motiu
quan pixin les gallines	Mai
quan seré frare et daré un sant	Agraïment
quant a	Qualitat Referent Relativament
quant menys	Almenys
quant més	Majorment
quants en tenim	Dia
quart i moment	Freqüentment
quatre camins	Cruïlla
quatre cantons	Cruïlla
quatre gats	Insignificant Poc
quatre mots	Carta
quatre per quatre	Vehicle
quatre ratlles	Escrit
quatre sabaters	Joc
que aprofiti	Desig
que Déu em castigui si	Afirmació
que diguéssim	Aclariment
que diguin missa	Desatendre
que el bombin	Desentendre's Menyspreu
que el diable se m'emporti si	Ver
que el pengin	Menyspreu
que ho faci ta tia	Refús
que li aprofiti	Maledicció
que no es compra ni es ven	Innat Valuós
que no es deixa sinó amb la mortalla	Consubstancial
que no se'n parli més	Prou
que no sigui dit	Prevenió
que només es deixa amb la creu	Arrelat
que només es deixa amb la mortalla	Arrelat
que...que	Conjuntament
que s'operi	Menyspreu
que si això, que si allò	Discutint Motiu
que si naps, que si cols	Motiu
que si són verdes, que si són madures	Discutint
que sigui el que Déu vulgui	Conformitat

que tomba, que gira	Discutint
que torna, que gira	Rumiant
que una puta et bufi el cul	Despatxar
que vagi bé	Comiat
que vagi de gust	Desig
què direm de	Enumeració
què dius	Enuig Sorpresa
què dius ara	Sorpresa
què feu	Salutació
què hi fa	Indiferent
què hi farem	Resignació
què hi ha	Resposta Salutació
què hi ha de nou	Salutació
què m'has de dir	Suficiència
què mana	Resposta
què més voldria	Desig
què s'ha cregut	Enuig
què s'ha pensat	Enuig
què sap el gat de fer culleres	Inepte
què sap l'ase què cosa és safrà	Inepte
què s'hi cou	Curiositat
què tal	Salutació
què t'hi jugues	Juequesa Probabilitat
què us diré	Èmfasi
què va haver dit	Aclariment
què vol dir	Sorpresa
què vols dir amb això	Enfrontament Rèplica
què vols que et digui	Escepticisme
quedar a deure	Deure
quedar a l'escapça	Arruïnàt Decebut Entendre
quedar a l'estacada	Abandonat
quedar a la lluna de València	Decebut Defraudat
quedar a pler	Còmode Descansat
quedar al mig del carrer	Arruïnàt Desemparat
quedar al seti	Morir
quedar al tinter	Omès
quedar al tros	Morir
quedar amb el monyo fet	Frustrat
quedar amb els pixats al ventre	Decebut
quedar amb la mel a la boca	Frustrat
quedar amb la pell i l'os	Magre
quedar amb les ganes	Frustrat
quedar amb un pam de boca oberta	Badar Sorprès

quedar amb un pam de nas	Decebut Sorprès	quedar sense llengua	Callat
quedar amb un peu enlaire	Sorprès	quedar sense paraula	Emmudit Sorprès
quedar bé	Complir Comprometre's Reeixir	quedar sense resposta	Sorprès
quedar blau	Sorprès	quedar servit	Perjudicat Satisfet
quedar cabals	Revenjar-se Saldar	quedar tallat	Emmudir
quedar com un drap brut	Malparat	quedar tan ample	Tranquil
quedar com un jonc de fulles	Arruïnat	quedar tirat	Abandonat Desatès Desemparat
quedar com un porc	Malparat	quedar verd	Espantat Sorprès
quedar com un senyor	Complir	quedar-li com unes calces	
quedar cul batut i cara alegre	Consentir	de capellà (a algú)	Escaure
quedar curt	Limitar-se	quedar-se a dèneu	Irrealitzable
quedar d'una peça	Sorprès	quedar-se (alguna cosa) al pap	Callar
quedar de manifest	Demonstrat	quedar-se els pixats dins	
quedar de pasta de moniato	Sorprès	lo ventre	Decebut
quedar de pedra	Admirat Atònit Estranyat Sorprès	quedar-s'hi	Morir-se
quedar en blanc	Distret Recordar	queixal del seny	Queixal
quedar en dejú (d'alguna cosa)	Ignorant	qui demana	Preguntar
quedar en evidència	Compromès	qui ho diria	Estranyesa
quedar en pilotes	Arruïnat	qui ho havia de dir	Estranyesa
quedar en quadre	Poc	qui l'encerta l'endevina	Atzar
quedar en ridícul	Ridícul	qui l'ha vist i qui el veu	Canviat
quedar en terra	Desaprofitar Desistir	qui més qui menys	Tothom
quedar escaldat	Escarmentat	qui no té un all, té una ceba	Mal Preocupació
quedar escurat	Arruïnat	qui pogués plorar amb els	
quedar fred	Impassible	seus ulls	Enveja
quedar glaçat	Sorprès	qui...qui	Gent
quedar in albis	Ignorant Recordar	qui sap	Dubte
quedar lluït	Perjudicat	qui sap-lo	Intensament Molt
quedar malament	Decebre Desconsiderat Fracassar Perjudicat	qui sap on	Lluny
quedar mocat	Menyspreat	qui sap quan	Temps
quedar mort	Espantat Sorprès	qui sap quant	Intensament Molt
quedar parat	Sorprès	qui sap quants	Nombrós
quedar per a vestir sants	Conco Solter	qui sap què	Extraordinari Important
quedar per llavor	Oblidat	qui sap qui	Algú
quedar per tia	Fadrina Solter	quilòmetre zero	Vehicle
quedar plomat	Arruïnat	quin dia som	Dia
quedar retratat	Malparat	quin greu	Llàstima
quedar sense camisa	Arruïnat	quin pebre li fa coure els ulls	Queixa
		quin pebre li fa coure es cul	Intromissió
		quin sant s'ha trencat el coll	Esdeveniment
		quin vent el porta per ací	Motiu
		quina ceba li fa coure els ulls	Queixa
		quina en fóra que	Temença
		quina llàstima	Llàstima
		quina llet	Sort

quitament i espera	Quitament
rabassa morta	Contracte
rabiós com un bitxo	Enrabiât
racó de món	Allunyat
raig de porta	Venda
raig de veu	Veü
rajar-li la canalera (a algú)	Moquejar
rajola de xocolata	Xocolata
ram d'aigua	Ramassada Xàfec
ram d'escala	Escala
ram de Tots Sants	Crisantem
raó especiosa	Pretext
raó social	Adreça Firma
raons de peu de banc	Desraó
raons del pont de Lleida	Desraó
raons foradades	Desraó
ràpid com el vent	Veloçment
ràpid com un coet	Ràpid
ràpid com un gat entre brases	Ràpid
ràpid com un llamp	Ràpid
ràpid com una bala	Ràpid
ràpid com una centella	Ràpid
ràpid com una exhalació	Ràpid
ràpid com una llebre	Ràpid
ras i curt	Catègòricament
ras i llis	Fàcilment
rata de biblioteca	Estudíós
rata de sagristia	Devot
rata sàvia	Pedant
rau-rau	Gana Remordiment
realitat virtual	Imatge
rebentar el bot	Desfogar-se
rebentar preus	Barat
reblar el clau	Demostrar Furgar Perseverar
rebre carbassa	Refusat
rebre del carpó	Apallissat Perjudicat
rebre Déu	Combregar
rebre el condol	Afligit Condol
rebre els darrers sagraments	Extremunciat
rebre l'hàbit	Professar
rebre llenya	Apallissat
rebre mal consol (d'algú)	Malmenat
rebre més bastó que el burro de la terraire	Bastonejat
rebre mort	Mort (adj.)
rebre un miquel	Humiliat
rebre un moc	Menyspreat

rebre una galleda d'aigua freda	Decebre's
rebre una nata	Colpejat
recargolament de tripes	Còlic Dolor Mal
recobrar el seny	Asserenar-se
recobrar els sentits	Reanimar-se
recobrar la paraula	Parlar
reconciliar-se amb Déu	Confessar-se Reconciliar-se
recursos naturals	Recursos
reduir (alguna cosa) a zero	Eliminar
reduir (alguna cosa) en allargs	Ajornar
redundar en benefici de	Beneficiar
redundar en dany de	Danyar Perjudicar
referent a	Referent
refredat com una sopa	Refredat
refrescar la memòria (a algú)	Recordar
refrescar les idees (a algú)	Recordar
regirar els esperits (a algú)	Repugnar
regirar l'estómac (a algú)	Marejar
regirar-ho tot	Esforçar-se
regirar-se-li la bilis (a algú)	Exaltar-se
regla d'or	Norma
regla de tres	Algorisme Proporcionalitat
rei d'armes	Oficial
reina de la festa	Dama
reina santíssima	Admiració
relacions públiques	Comunicació Comunicador
relatiu a	Referent
relativament a	Referent
relegar (algú o alguna cosa) a l'oblit	Oblidar
remenar es galindons	Espavilar-se
remenar l'olla	Governar Manar
remenar la cua	Afalagar Presumir
remenar les cireres	Manar
remenar-se-la	Masturbar-se
remordir-li la consciència (a algú)	Remordir
remoure cel i terra	Esforçar-se
remullar la boca	Beure
remullar la gola	Beure
remuntar el vol	Fugir Volar
renda per càpita	Renda
rendició de comptes	Presentació
	Rendició
renegar com un carreter	Renegar

renegar com un oriol	Blasfemar
renegar com una ratapinyada	Blasfemar
renegar l'amistat (d'algú)	Avorrir
rentar (alguna cosa) amb sang	Matar
rentar el cervell (a algú)	Manipular
rentar la cara (a algú)	Afalagar
rentar-li la cara amb aigua bruta (a algú)	Enganyar
rentar-li la cara amb un drap brut (a algú)	Enganyar
rentar-li sa cara amb un pedaç eixut (a algú)	Enganyar
rentar-se com els gats	Rentar-se
rentar-se'n les mans com Pilat	Desentendre's
rentat de cervell	Anihilació
renunciar a si mateix	Sacrificar-se
renunciar al món	Professorar
renunciar al segle	Professorar
renyines de capçal	Renyina
renyines de coixí	Renyina
repartir hòsties	Bufetejar
repensar-s'hi	Canviar
repetir (alguna cosa) com un lloro	Repetir
repetir les hores	Tocar
repicar i anar a la processó	Ambicionar
repicar les campanes	Celebrar
reprendre el fil (d'alguna cosa)	Continuar Reprendre
representar-hi	Representar
república de les lletres	Intellectualitat
requerir d'amors (algú)	Demanar
requerir de batalla (algú)	Desafiar
requesta d'amor	Declaració
requesta de batalla	Desafiament
res de res	Res
reserva natural	Territori
resistència pacífica	Oposició
respecte a	Referent Relatiu
respirar a plens pulmons	Alliberat
respirar per boca d'altri	Parlar
respirar per la ferida	Manifestar-se Traspuar
respirar tranquil	Alliberat
respondre de males barres (a algú)	Ofendre
rest d'alls	Manat
rest de cebes	Manat
restar a covar la cendra	Restar Últim
restar a les fosques	Entendre
restar amb la boca oberta	Admirat Sorprès

restar amb la camisa a l'esquena	Arruïnata
restar amb la paraula a la boca	Interromput
restar clavat en terra	Sorprès
restar com qui veu visions	Atònit
restar en l'oblit	Oblidat
restar en peu	Subsistir
restar sabater	Guanyar
restar sense una creu	Pobre
retenir la llengua	Callar Contenir-se
retirar la paraula	Desdir-se Emmudir Enfadar-se Retractar-se
retirat robot	Retrat
retre armes	Retre's
retre bandera a	Homenatjar
retre compte (d'alguna cosa, a algú)	Exposar Informar Justificar Presentar
retre culte a	Adorar
retre el deute a la natura	Morir
retre els honors (a algú)	Atendre
retre homenatge a	Homenatjar
retre l'espasa	Rendir-se Retre's
retre mal per mal	Malvoler
retre's a discreció	Incondicionalment Retre's
retreta militar	Cercavila
revés de fortuna	Contratemps Desgràcia
revestir la forma de	Aparèixer
revestir-se de valor	Animar-se
revista del cor	Revista
rialla homèrica	Rialla
ric com el grill	Pobre
rient rient	Realment
riure com un boig	Riure
riure de les dents enfora	Riure
riure pels colzes	Riure
riure pels seus dintres	Riure
riure per les butxaques	Riure
riure per sota el nas	Riure
riure-li els ulls (a algú)	Alegre
riure-li les gràcies (a algú)	Aprovar
riure-li les orelles (a algú)	Alegre
riure's d'un enterrament	Burleta
riure's de la virolla	Despreocupar-se
riure's del ball i dels músics	Burleta
riure's del ball i dels sonadors	Burleta
riure's del món i de la bolla	Despreocupar-se

riure's del mort i de qui el vetlla	Burlata
riure's del sant i de la festa	Burlata
roba blanca	Muda Roba
roba d'aigua	Impermeable
roba d'estat	Vestit
roba de color	Roba Vestir (m.)
roba de damunt	Vestir (m.)
roba de davall	Muda
roba de pare i mare	Roba
roba de per sobre	Vestir (m.)
roba feta	Vestir (m.)
roba interior	Llenceria Muda
robar camins	Robar Saltejar
robar hores al dormir	Vetllar
robar hores al son	Vetllar
robar-li el cor (a algú)	Captivar
robar-li el temps (a algú)	Destorbar
roca viva	Roca
roda de premsa	Conferència
roda de presos	Identificació
roda de reconeixement	Identificació
roda informativa	Informatiu
rodament de cap	Vertigen
rodar món	Viatjar
rodar-li el cap (a algú)	Atabalar-se Marejar-se
romandre barres altes	Callar Dejunar
romandre el camp (a algú)	Vèncer
rompre a plorar	Plorar
rompre el cap (a algú)	Ferir Pertorbar
rompre el dia	Clarejar
rompre el foc	Començar
rompre el glaç	Abordar Suavitzar
rompre el jou (d'algú)	Alliberar
rompre el plor	Plorar
rompre el silenci	Parlar Sonar
rompre els rengs	Dispersar-se
rompre en escriuix (alguna cosa)	Completament Rompre
rompre en plors	Plorar
rompre files	Dispersar-se
rompre la crisma (a algú)	Apallissar Pegar
rompre les cadenes (d'algú)	Alliberar
rompre una llança	Combatre

rompre una llança a favor de	Defensar Discutir Intervenir
rompre una llança contra	Combatre
rompre una llança en defensa de	Defensar
rompre's l'esquena	Treballar
rompre's la cara	Esforçar-se Sacrificar-se
rompre's la crisma	Matar-se
roncar-li els budells (a algú)	Aganat
ros com un fil d'or	Ros
rosa de les sorres	Pedra
rosa del desert	Pedra
rosari de l'esquena	Espinada
rosegar els ossos morts	Detractar
rosegar l'os	Desfavorit
rosegar-li el cor (a algú)	Afligit
rosegar-se els punys (de fer alguna cosa)	Desesperat
rossegar la llengua	Papissotejar
rossegar (algú) pels cabells	Maltractar
rumiar la mostra	Reflexionar
rum-rum	Notícia
(a algun lloc) s'ha dit	Instar
(a fer alguna cosa) s'ha dit	Instar
sa com un gra d'all	Sa
sa figa encara no és madura	Aviat
sa i condret	Adret
sa i estalvi	Il·lès
saber amb qui es juga els diners	Conèixer
saber amb quina mà se senya	Assenyat
saber anar pel món	Espavilar-se
saber bé (a algú)	Agradar
saber bo (a algú)	Agradable
saber (alguna cosa) com el Parenostre	Saber (v. tr.)
saber com es mata el peix	Saberut
saber com les gasta	Conèixer
saber comptar	Administrar
saber (alguna cosa) de bona part	Saber (v. tr.)
saber de lletra	Instruït
saber de quants de punts se calça	Conèixer
saber de quin mal ha de morir	Preveure Saber (v. tr.)
saber de quin mal pateix	Conèixer
saber de quin peu coixeja	Conèixer
saber de quin peu es dol	Conèixer
saber de quin peu salta	Conèixer
saber del llim de les olles	Saber (v. tr.)
saber el pa que s'hi dóna	Experimentat
saber el vent i no saber el torrent	Ignorar Saber (v. tr.)

saber estar	Comportament	saber-ne un niu	Savi
saber fer de tot, fora culs d'olla	Saberut	saber-se cordar les calces	Independent
saber fer totes les cares	Fingir	saber-se entendre	Organitzar-se
saber grat (a algú)	Agraït	sabràs dos i dos quants fan	Amenaça
saber greu (a algú)	Disgustar	sac de dormir	Edredó
	Doldre		Sac
	Lamentar	sac de gemecs	Cornamusa
	Penedir-se	sac de greix	Greixós
	Remordir	sac i peres	Prou
saber la carta de navegar	Experimentat		Tot
saber la flaca (d'algú)	Conèixer	sacre collegi	Cardenalici
saber la llicó	Ensinistrat	sagnar-li el cor (a algú)	Apenat
saber la prima (d'alguna cosa)	Conèixer		Patir
saber manejar la llengua	Eloqüent	sagnar-se en salut	Prevenir-se
saber més que el cul de mestre			Previsor
Pere	Saberut	sal de cuina	Sal
saber més que el cul de mestre		sal de fruita	Antiàcid
Vidal	Saberut		Digestiu
saber més que el llibre de		sala blanca	Estèril
les set sivelles	Saberut	sala d'actes	Sala
saber més que l'oli de basses	Saberut	sala d'armes	Esgrima
	Savi	sala d'espera	Sala
saber més que l'oli de son Vivot	Saberut	sala d'estar	Saló
saber més que l'oli de tenda	Saberut	sala d'operacions	Quiròfan
saber més que l'oli pudent	Saberut	sala de govern	Organisme
saber més que l'oli ranci	Instruït	sala de juntes	Sala
saber més que set bisbes	Saberut	sala de màquines	Maquinària
saber molt de llatí	Astut	sala de vacances	Organisme
saber molta lletra menuda	Saberut	salari social	Atur
	Savi		Prestació
saber on es colga el dimoni	Deixondit	salar-se la missa	Faltar
	Savi	salt d'aigua	Cascada
saber on jeu la llebre	Llest	salt de cabra	Salt
saber on li cou	Reconèixer-se	salt de moltó	Estrapada
saber on posar els peus	Orientat	salt mortal	Acrobàcia
	Prevenir-se		Salt
	Vigilar	salt qualitatiu	Canvi
saber on s'ajoca el diable	Llest	saltar a corda	Jugar
saber (alguna cosa) pel cap		saltar a la vista	Evident
dels dits	Saber (v. tr.)	saltar al coll (d'algú)	Abraçar
saber (alguna cosa) per		saltar d'alegria	Alegrear-se
les ungles	Conèixer	saltar d'una cosa a l'altra	Divagar
saber què hi ha davall terra	Espavilat		Tastaolettes
saber quin pa hi donen	Conèixer	saltar de peus a terra	Llevar-se
	Experimentat	saltar del llit	Llevar-se
saber quin peu calça	Conèixer	saltar la llebre	Revelar-se
saber tots els racons	Conèixer	saltar-li la raó pel cap (a algú)	Enraonat
saber treure sang d'un cos mort	Hàbil	salut de cavall	Salut (f.)
saber ventar-se les mosques	Defensar-se	salut i gràcia, i un duro	
saber viure	Adaptar-se	en la faixa	Salut (m.)
saber-la llarga	Astut	salut i pessetes	Salut (m.)
	Eixerit	salvar el cul	Resguardar-se
	Intelligent	salvar la pell	Restablir-se
saber-ne de cada mà	Hàbil		Salvar-se

salvar la vida (a algú)	Ajudar Restablir-se Salvar-se Sobreviure
salvar les aparences	Dissimular
salvar les formes	Dissimular
salvar un error	Esmenar Rectificar
salvar-se de la crema	Deslliurar-se
salvat error o omissió	Excepte
sana i salva	Illès
sang de bou	Vermell
sang freda	Serenitat
sang mesclada	Mestís
sang viva	Sang
sant cristià	Home
sant i senya	Consigna Senya
sant Joan i la carbasseta	Desiguals
sant Pere era bon home	Eludir
sant Roc i la carbasseta	Desiguals
sant tornem-hi	Ànim Impaciència
sebre fer de tot, menos moneies	Saberut
sebre-ho es nins que van a dur oli	Sabut
sec com un bacallà	Prim
sec com un bacallà ranci	Prim
sec com un clau	Magre Prim
sec com un gaig	Magre
sec com un os	Prim
sec com un vidre	Sec
séc de la cama	Canella
secret d'estat	Secret
secret de confessió	Secret
secret professional	Secret
segament de cames	Paralització
segar la vida (a algú)	Matar
segar les esperances (a algú)	Desesperançar
segar molt terror	Aprofitar-se Segar
segar-li l'herba sota els peus (a algú)	Impedir Suplantar
segle d'or	Segle
segona intenció	Duplicitat
segona línia	Front
segona Pasqua	Pentecosta
segons bona consciència	Discontentment
segons com	Discontínuament
segons es veu	Probablement
segons esguard de	Considerant
segons que	Conformement Depenent

seguir (algú o alguna cosa) amb la vista	Mirar
seguir el corrent	Adaptar-se Complaire
seguir el joc (a algú)	Complaire
seguir el seu curs	Desenvolupar-se
seguir el vent	Canviar
seguir els passos (d'algú)	Imitar Perseguir
seguir l'exemple (d'algú)	Imitar
seguir la bandera (d'algú)	Seguir
seguir la línia recta	Comportar-se
seguir la veta (a algú)	Assentir
seguir les aigües	Navegar
seguir les petjades (d'algú)	Imitar Perseguir
Seguretat Social	Assistència
seixanta-nou	Coit
semblar Déu i tot lo món	Aparentar
semblar dues gotes d'aigua	Assemblar-se
semblar el carrer de mitja galta	Inacabat
semblar el Déu de la terra	Superb
semblar escrit en xinès	Incomprensible
semblar la barca del mal temps	Inestable
semblar mentida	Increïble Inversemblant
semblar que el cul no li ca damunt la cadira	Bellugadís
semblar que es sol és sortit per sa mala banda	Desafortunat
semblar que li donin corda (a algú)	Xerraire
semblar que maten el porc	Cridòria
semblar que se li hagi fet la boca un frare (a algú)	Pidolaire
semblar que vagi a cercar la mort	Calmós Lent
semblar que vagi a la guerra del tap	Carregat
semblar un esquelet	Magre
semblar un fideu	Prim
semblar un gat escorxat	Magre
semblar un ou sense sal	Toix
semblar una altra cosa	Desagradable
semblar una bóta de set cargues	Gras
semblar una màrfega	Gras Malforjat
semblar una paret sense arrebossar	Malcarat
semblar una puta ploranera	Gemegaire
semblar xinès	Incomprensible
sembrar a barreig	Sembrar
sembrar a eixams	Sembrar
sembrar a paló	Sembrar

sembrar a ruix	Sembrar	sense papers	Indocumentat
sembrar a solc	Sembrar	sense parar	Contínuament
sembrar en l'arena	Infructuós		Ininterrompudament
	Treballar		Sempre
sembrar la zitzània	Enemistar	sense parell	Inigualable
sempre balla amb sa més lletja	Dissortat	sense parió	Incomparable
sempre cau soldat	Desafortunat		Únic
sempre han tingut bec les oques	Sempre	sense pensar	Inconscientment
sempre més	Sempre	sense pensar-se (alguna cosa)	
sempre que	Condicció	dues vegades	Impulsivament
	Quan	sense perjudici de	Independentment
sens dubte	Certament	sense precedents	Important
	Probablement		Innovador
sens falta	Necessàriament	sense quant val ni quant costa	Injustificadament
sens igual	Incomparable	sense quarter	Despietadament
	Únic	sense que	Malgrat
sens nombre	Incalculable	sense raó	Injustificadament
	Innombrable	sense remissió	Inevitablement
sens par	Inigualable	sense reserves	Catègòricament
sense abric	Desprotegit		Incondicionalment
sense alè	Cansat		Obertament
	Sorprès	sense sabuda (d'algú)	Desconeixement
sense am ni em	Injustificadament	sense sal	Fat
sense anar més lluny	Concretament	sense substància	Injustificadament
sense ànima	Inexpressiu	sense timó	Desorientat
sense closca	Inacabat	sense to ni so	Injustificadament
sense com va ni com ve	Sobtdament	sense vida	Desanimat
sense comentaris	Defugint	sense voler	Involuntàriament
sense compromís	Lliure	sentir créixer l'herba	Llest
	Solter	sentir (algú) darrere com un gos	Servil
sense dir fes-te ençà ni fes-te enllà	Calladament	sentir (alguna cosa) de cap	
sense embuts	Clarament	de nas	Preveure
sense encomanar-se a Déu ni a santa Maria	Irreflexivament	sentir (alguna cosa) de nas	Preveure
sense encomanar-se a Déu ni al diable	Irreflexivament	sentir dir (alguna cosa)	Conèixer
sense engaltar	Bruscament	sentir el vent i no saber de quin torrent	Ignorar
sense esma	Maquinalment	sentir els quarts i les hores no	Desentendre's
sense esperit	Insubstancial	sentir grat (a algú)	Agraït
sense estrèpit	Calladament	sentir olor de sabatot	Pubertat
sense excusa	Indefugiblement	sentir parlar (d'alguna cosa)	Conèixer
sense faltar-hi res	Completament	sentir ploure	Desoir
sense fonament	Informal	sentir tocar campanes i no saber on	Ignorar
	Infundat	saber on	Saber (v. tr.)
sense mai acabar	Inacabable	sentir un buit a l'estómac	Afamat
sense més ni més	Imprevistament	sentir un nus a la gola	Emocionat
	Injustificadament	sentir-ne de tots colors	Esbronat
sense més ni pus	Sobtdament		Injuriat
sense més sal ni més oli	Injustificadament	sentir-se de vena	Inspirat
sense motiu	Injustificadament	sentir-se volar una mosca	Silenci
sense moure soroll	Calladament	sentit comú	Raó
sense nervi	Lànguid		Seny
sense nord	Desorientat	sentit figurat	Figurat
		sentit literal	Significat
		sentit propi	Significat

senyar-se amb la mà dreta	Encertar
senyar-se amb la mà esquerra	Equivocar-se
senyar-se de bona mà	Encertar
senyora i majora	Mestressa
separació de béns	Matrimoni
separació de poders	Poder (m.)
separar el gra de la palla	Destriar
sepulcre emblanquinat	Hipòcrita
serè com un ull de gat	Serè
serrar la vella	Quaresma
serrar les dents	Estrènyer
servar el solc	Captenir-se
servei civil	Prestació
servei d'intel·ligència	Espionatge
servei militar	Mili
	Prestació
servei social	Prestació
servei social substitutori	Prestació
servent de Déu	Devot
servidor de vostè	Servidor
servir de pantalla	Encobrir
servir Déu	Adorar
servir la pàtria	Pàtria
servir la pilota	Tennis
servir missa	Escolà
servir per cordill	Inútil
servir-li (alguna cosa) amb	
safata (a algú)	Facilitar
servir-li d'escambell (a algú)	Ajudar
ses seques des gener	Mar
sessió contínua	Cinema
sessió golfa	Nit
	Sessió
set i mig	Jugar
set senalles, catorze anses	Just (adj.)
setmana blanca	Lectiu
setmana cultural	Cultural
setmana pasqual	Pasqua
Setmana Santa	Pasqua
setmana verda	Lectiu
seu amb so cul com	
ses senyores	Bellugadís
si a Déu plau	Desig
si altra cosa no	Almenys
si anem a mirar	Rigorosament
si bé	Encara
si de cas	Atzar
	Condicció
si Déu vol	Desig
si doncs no	Exceptuant
si és així que	Suposant
si és cas que	Atzar
si és com el dit, hi posa el braç	
i tot	Exageració

si és de Déu que	Destinat
si és servit	Cortesia
	Invitació
si fa no fa	Aproximadament
	Semblant
sí, home	Rebuig
si l'encerto, l'endevino	Atzar
si li pesa o li plau (a algú)	Indefectiblement
si li'n doneu com el dit (a algú),	
se'n pren com la mà	Abusar
si m'embrutes, t'emmascaro	Semblant
si més no	Almenys
si molt convé	Probablement
si res més no	Almenys
si t'agafo, no tindràs fred	Amenaça
si t'agafo, t'espello	Amenaça
si tens maldecaps, compra't	
un orgue	Indiferència
si us plau	Petició
si us plau per força	Obligadament
signar (alguna cosa) en blanc	Signar
signes convencionals	Llegenda
sigui com sigui	Indefectiblement
sigui com vulgui	Indefectiblement
silenci sepulcral	Silenci
simple d'esperit	Ingenu
síndic de greuges	Defensor
sinó que	Contràriament
sisè sentit	Intuïció
sistema operatiu	Programa
sobre el terreny	Improvisadament
	Lloc
sobre la marxa	Improvisadament
sobre les espatlles (d'algú)	Mantingut
sobre manera	Massa
sofrir mil morts	Patir
sol colgant	Oest
sol com un arbre sense fulles	Desemparat
	Sol (adj.)
sol com un mussol	Solitari
sol com un pregadéu de rostoll	Solitari
sol com una òliba	Solitari
sol covat	Ennuvolat
sol i ombra	Ombra
sol i vern	Sol (adj.)
sol ixent	Est
sol malalt	Claror
sol mort	Claror
sol ponent	Oest
sol trist	Claror
solament que	Solament
soldat de Crist	Apòstol
soldat de peu	Infant
	Soldat

soldat desconegut	Mort (adj.) Soldat
soldat ras	Gregari Soldat
sols que	Solament
solució de continuïtat	Fractura Interrupció
som o no som	Confirmació
som-hi	Ànim
som-hi, que no ha estat res	Ànim
somiar despert	Imaginar-se
somiar impossibles	Fantasierjar
somiar ous	Il·lusionar-se
somiar perdus	Imaginar
somiar truites	Il·lusionar-se
somni daurat	Anhel Il·lusió
són trons	Fotesa
sondar el terreny	Assegurar-se Temptejar
sopa de lletres	Passatemps
sopar de duro	Enredada
sord com un roc	Sord
sord com un suro	Sord
sord com un terròs	Sord
sord com un timbal	Sord
sord com una campana	Sord
sord com una pedra	Sord
sord com una perola	Sord
sord com una tàpia	Sord
soroll de fons	Malestar Soroll
sorprendre (algú) in fraganti	Sorprendre
sort que	Sortosament
sortida d'emblanquinador	Disbarat
sortida de bombero	Disbarat
sortida de to	Disbarat
sortir a camí	Orientar-se Solucionar
sortir a compte	Avantatjós Barat Rendible
sortir a la llum	Descobrir-se
sortir a llum	Néixer Publicar-se
sortir airós (d'alguna cosa)	Reeixir
sortir al carrer	Públic
sortir al pas (d'alguna cosa)	Indemne Interposar-se
sortir amb bon nom (d'alguna cosa)	Reeixir
sortir amb els peus per davant	Morir
sortir amb estirabots	Incongruent
sortir amb males barres	Ofendre

sortir amb un ciri trencat	Eludir Inoportú
sortir bé	Reeixir
sortir brodat	Perfecte
sortir cabells blancs	Envellir
sortir cap per mans	Just (adj.)
sortir carbassa	Insípid
sortir com els bolets	Incrementar
sortir de comptes	Parir
sortir de dubtes	Assegurar-se Convèncer-se
sortir de fogó	Aïrar-se
sortir de l'armari	Homosexual
sortir de l'ou	Inexpert
sortir de la capsa	Nou Vestir (v. tr.)
sortir de la closca	Inexpert
sortir de mal any	Millorar
sortir de mare	Aïrar-se Desbordar-se Desviar-se
sortir de polleguera	Aïrar-se Exaltar-se
sortir de to	Aïrar-se Desafinar Inadequat
sortir del niu	Inexpert
sortir del pas	Complir Reeixir
sortir del solc	Desencaminar-se
sortir des botador	Extralimitar-se
sortir el sol	Clarejar
sortir malament	Fracassar
sortir per cames	Fugir
sortir per la porta gran	Important
sortir per la porta petita	Ningú
sortir rodó	Perfecte
sortir-hi guanyant	Beneficiat
sortir-hi perdent	Perjudicat
sortir-li a carrera (a algú)	Trobar
sortir-li al pas (a algú)	Trobar
sortir-li barba (a algú)	Esperar
sortir-li cara la broma (a algú)	Perjudicat
sortir-li carbassa (a algú)	Decebre
sortir-li de dins (a algú)	Espontàniament Expressar-se
sortir-li de l'ànima (a algú)	Espontàniament Expressar-se
sortir-li del cor (a algú)	Sincerament
sortir-li dels collons (a algú)	Abellir
sortir-li dels ous (a algú)	Abellir
sortir-li el tret per la culata (a algú)	Fracassar

sortir-li els comptes torts	
(a algú)	Decebre's
sortir-li els ulls d'òrbita (a algú)	Enfadar-se Excèntric
sortir-li els ulls de la cara	
(a algú)	Enfadar-se
sortir-li femella (a algú)	Fracassar
sortir-li fum del cap (a algú)	Atabalat
sortir-ne una mà de morter	Inútil
sortir-se amb la seva	Obtenir
sortir-se'n	Arranjar-se Resoldre
sota cap concepte	Mai
sota capa de	Pretext
sota clau	Custodiat
sota cobert de	Protegit
sota condició de	Condicció
sota el nas	Prop
sota els auspicis (d'algú)	Recomanat
sota l'ègida de	Protegit
sota l'esguard (d'algú)	Davant
sota la capa del cel	Arreu Món
sota la capa del sol	Arreu Món
sota la cura (d'algú)	Responsabilitat
sota la fèrula de	Dominat
sota les estrelles	Intempèrie
sota mínims	Mínim
sota pretext de	Pretext
sota reserva de	Condicció
sota sostre	Cobert
sota terra	Soterrat
sota teulat	Cobert Protegit
sota un sol de justícia	Assolellat
sovint i menut	Sovint
suar el sagí	Fatigar-se Suar
suar fel	Fatigar-se
suar la cansalada	Cansar-se Esforçar-se Suar
suar la carcanada	Cansar-se Suar
suar la gota gorda	Fatigar-se Suar
suar la gota negra	Esforçar-se Fatigar-se
suar sa freixura	Fatigar-se
suar sang	Esforçar-se Patir
suar sang i aigua	Esforçar-se Fatigar-se

suar tinta	Esforçar-se
suar-li el cul (a algú)	Esforçar-se
suar-se-la	Indiferència
suc de braó	Esforç
sucar-hi	Aprofitar-se
sufragi universal	Elecció
suor freda	Mareig
suposat que	Condicció
surti el que surti	Inconsideradament
suspendre (algú) de sou i feina	Suspendre
suspensió de pagaments	Bancarrota
tal com	Semblantment
tal com cau	Descuradament
tal com Déu el va portar al món	Despullat
tal com Déu l'ha fet	Despullat
tal com raja	Improvisadament
tal com sona	Esponàniament
tal com surt	Esponàniament
tal dia com avui	Data
tal dia farà l'any	Indiferència
tal dit, tal fet	Acomplert
tal i tal	Gent
tal qual	Igual
tal vegada	Probablement
tal volta	Probablement
tall rodó	Carn
tallar (alguna cosa) a daus	Tallar
tallar (alguna cosa) a la juliana	Finament
tallar (alguna cosa) al zero	Rapar
tallar (alguna cosa) amb el mateix patró	Copiar
tallar caps	Acabar Suprimir
tallar claus	Aïrar-se Desesperar-se
tallar curt	Aturar Faltar
tallar el bacallà	Dominar Manar
tallar el coll (a algú)	Degollar
tallar el fil (a algú)	Interrompre
tallar el nus gordià	Prescindir Reeixir
tallar el vent	Córrer
tallar (alguna cosa) en rodó	Completament Tallar
tallar (algú) en sec	Interrompre
tallar i cosir	Lliure
tallar l'aigua	Navegar Sallar
tallar la paraula (a algú)	Emmudir
tallar la pilota	Interceptar Tennis
tallar la proa	Creuar-se

tallar les ales (a algú)	Acovardir Impedir
tallar tros	Teixir
tallar un cabell a l'aire	Viu
tallar vestits	Criticar
tallar-li el vent (a algú)	Interrompre
tallar-li els braços (a algú)	Impedir
tallar-li les cames (a algú)	Impedir
tallar-li una capa (a algú)	Murmurar
tallar-se el bastó	Danyar-se
tallà-tallera	Aproximadament
tallats pel mateix patró	Semblant
també fóra cas	Negativa
tan aviat...com	Alternativament Immediatament
tan aviat dit com fet	Immediatament
tan aviat és figa com raïm	Indecís
tan bon punt	Quan
tan cert com	Cert
tan cert com ara és de dia	Obvi
tan cert com ara plouen figues	Fals Impossible
tan cert com el sol	Obvi
tan cert com la claror de dia	Obvi
tan cert com la llum	Obvi
tan cert com que el sol ha sortit	Obvi
tan cert com s'ha dit missa avui	Cert
tan cert com tu i jo ara som aquí	Cert
tan...com	Igualtat
tan fred com el nas d'un ca	Fred
tan fred com gel	Fred
tan fred com la cadena del pou	Fred
tan fred com marbre	Fred
tan fred com neu	Fred
tan fred com una serp	Fred
tan solament	Solament
tan sols	Solament
tanca viva	Barda
tancador de pressió	Afibrall
tancar (algú o alguna cosa) a pedra i a calç	Aparedar
tancar (alguna cosa) amb pany i clau	Tancar
tancar (alguna cosa) amb pany i forrellat	Tancar
tancar caixa	Comptabilitzar Liquidar Últim
tancar (alguna cosa) de cop	Picar Tancar
tancar el bec	Emmudir Silenci
tancar el joc	Impedir

tancar els ulls (a algú)	Assistir Endormiscar-se Mort (adj.)
tancar els ulls (a alguna cosa)	Defugir Tolerar
tancar els ulls a la llum	Morir
tancar l'aixeta	Costejar (v. tr.)
tancar l'orella (a alguna cosa)	Desatendre Desoir
tancar la boca (a algú)	Emmudir Refutar
tancar la botiga	Desistir
tancar la marxa	Caminar Darer
tancar les portes (a algú)	Desacollir Obstaculitzar
tancar les portes (a alguna cosa)	Ignorar
tancar-li la porta pels nassos (a algú)	Engegar Rebutjar
tancar-li tots els camins (a algú)	Impedir
tancar-se a la banda	Entossudir-se
tancar-se-li les portes (a algú)	Desemparat
tancat i barrat	Tancat
tant alçat	Preu
tant com	Igualtat
tant...com	Igualtat
tant de bé li ha fet Déu	Mort (adj.)
tant de bo	Desig
tant de culpa	Testimoni
tant de gust	Salutació
tant és...com	Indiferent
tant li és (a algú)	Indiferent
tant li és blanc com negre (a algú)	Indiferent
tant li és buit com carregat (a algú)	Indiferent
tant li fa	Indiferent
tant li fa naps com cols (a algú)	Indiferent
tant més que	Principalment
tant n'hi ha i bon pes	Prou Toix
tant per cent	Percentatge
tant per tant	Preferentment Simultàniament
tant se li'n dóna (a algú)	Indiferent
tant se li'n dóna blanc com negre (a algú)	Indiferent
tant se li'n dóna naps com cols (a algú)	Indiferent
tant se li'n fot (a algú)	Indiferent
tant se val...com	Indiferent
tant sí com no	Indefectiblement Tossudament
tant si plou com si fa sol	Indefectiblement
tant si són naps com cols	Indiferent

tant si vol com si no vol	Forçosament
tant una cosa com l'altra	Indiferent
tantost com	Seguidament
tantost que	Quasi
tants a tants	Empatat
tants caps tants barrets	Dissensió
tap de barral	Baix (adj.)
tap de bassa	Baix (adj.)
tap de cossi	Baix (adj.)
tap de nas	Mucositat
tap de pica	Baix (adj.)
tapa plana	Carn
tapadura del llit	Cobrellit
tapar forats	Pagar
tapar la boca (a algú)	Emmurar
tapar-li el cap (a algú)	Desconfiar
tapar-li els ulls (a algú)	Ocultar Subornar
tapar-li la boca (a algú)	Subornar
tapar-se el cel	Ennuvolat-se
tapar-se les orelles	Desentendre's
tard de la nit	Matinada
tard o d'hora	Indefectiblement Temps
targeta de crèdit	Crèdit Diners
targeta moneder	Diners
tarifa plana	Tarifa
tarit-tarot	Eixelebrat
tastar el garrot	Colpejat
taula d'instruments	Comandament
taula de canvi	Banc
taula de comandament	Comandament
taula de control	Comandament Control
taula de mescles	Mescla
taula de muntatge	Composició Muntatge
taula de salvació	Salvació
taula rasa	Desconeixement
taula rodona	Debat Entrevista Torneig
taula universal	Reunió
taula vibradora	Màquina
tauleta de nit	Moble
tau-tau	Lentament Mitjanament
te donaré un sis que pareixerà un dotze	Amenaça
té collons (alguna cosa)	Enuig
té nassos (alguna cosa)	Enuig
té ous (alguna cosa)	Enuig
té pebrots (alguna cosa)	Enuig

té raó	Conformitat
teatre d'operacions	Batalla
teia de la discòrdia	Discordant
teixir (alguna cosa) a pas obert	Teixir
teixir (alguna cosa) a pas tancat	Teixir
teixir (alguna cosa) a peu obert	Teixir
teixir (alguna cosa) a peu tancat	Teixir
teixir i desteixir	Inútil
tela marinera	Ponderació
teló blanc	Pantalla
temor de Déu	Veneració
temorós de Déu	Piadós
temperatura basal	Temperatura
temps a venir	Futur
temps de fer ous	Calor
temps de llops	Maltempsada
temps de vaques grasses	Abundància Prosperitat
temps de vaques magres	Misèria Pobresa
temps difícils	Dificultat Temps
temps dolç	Ora Temps
temps enrere	Abans Antigament
temps era temps	Antigament
temps fort	Calor Fred
temps ha	Antigament
temps incert	Inestabilitat
temps infernal	Maltempsada
temps lliure	Esbarjo Lleure
temps mort	Aturat Interrupció
temps trist	Ennuvolat
temptar Déu	Imprudent
temptar el diable	Arriscar-se
tendre com un all	Tendre
tendre com una verdolaga	Tendre
tenidor de llibres	Comptable
tenint esguard de	Considerant
tenir (alguna cosa) a carregador	Carregar
tenir (alguna cosa) a dir	Objectar
tenir (algú) a discreció	Dominar
tenir (alguna cosa) a flor de llavis	Acudir-se
tenir a glòria (haver fet alguna cosa)	Enorgullir-se
tenir (alguna cosa) a honor	Plaure
tenir (alguna cosa) a la butxaca	Aconseguir Disposar Segur

tenir (alguna cosa) a la punta de la llengua	Recordar	tenir bon vi	Content Embriac
tenir (alguna cosa) a la punta dels dits	Abastar	tenir bona barra	Crèdul Menjador
tenir (algú) a la seva mercè	Dominar	tenir bona cama	Caminador
tenir (algú o alguna cosa) a les seves mans	Posseir	tenir bona carnadura	Cicatrizar
tenir (alguna cosa) a mig coll	Creure Esperar Segur	tenir bona dent	Menjador
tenir (alguna cosa) a molta honra	Enorgullir-se	tenir bona estampa	Aspecte
tenir a on agafar	Ric	tenir bona estrella	Afortunat
tenir (alguna cosa) a terra	Acabat	tenir bona fumada	Fumar
tenir a veure amb	Relacionat	tenir bona gamba	Caminador
tenir agulles a sa cadira	Neguitós	tenir bona garra	Caminador
tenir aires de	Presumir	tenir bona grapa	Traçut
tenir (algú o alguna cosa) al cove	Aconseguir	tenir bona jeia	Benhumorat Dormir
tenir (algú) al darrere com un gos	Servil	tenir bona llengua	Eloqüent
tenir (algú) al palmell de la mà	Dominar	tenir bona lluna	Benhumorat
tenir (alguna cosa) al pap	Callar	tenir bona paraula	Eloqüent
tenir (algú o alguna cosa) al pot	Aconseguir	tenir bona pelladura	Cicatrizar
tenir (algú) al puny	Dominar	tenir bona pinta	Aspecte
tenir (algú o alguna cosa) al sac	Aconseguir	tenir bona planta	Bencossat Presència
tenir (alguna cosa) al teler	Inacabat	tenir bona premsa	Reputació
tenir allò	Menstruar	tenir bona pupilla	Perspicaç
tenir (algú o alguna cosa) als ulls	Davant	tenir bones entranyes	Bo
tenir anys d'ofici	Experimentat	tenir bones mans	Hàbil
tenir (algú o alguna cosa) apamat	Conèixer	tenir bones penques	Gras
tenir apresada la lliçó	Alliçonat	tenir bones polpes	Gras
tenir bigotis	Valent	tenir bons colors	Sa
tenir boca i no parlar	Prudent Remirat	tenir bons ensums (d'algú)	Preveure
tenir bon acaball	Acabar	tenir bons palpissos	Gras
tenir bon bec	Eloqüent	tenir bons pernils	Gras
tenir bon braç	Forçut	tenir bons pulmons	Cridaner Ploraner
tenir bon camatge	Caminador	tenir bons punys	Forçut
tenir bon color	Aparença	tenir bons sagins	Gras
tenir bon cor	Bondados Compassiu Sentimental	tenir bons ulls	Veure-hi
tenir bon diner	Pagador	tenir bony o bua	Defectuós Queixós
tenir bon païdor	Menjador	tenir braça	Forçut
tenir bon paladar	Entès Gormand Saborós	tenir cabuda (a algun lloc)	Admès
tenir bon picarol	Xerraire	tenir cagalló	Espantat
tenir bon ronyó	Ric	tenir cagarines	Apressat Diarreic
tenir bon tacte	Fi (adj.) Suau	tenir caliu	Calent
		tenir cama	Avantatjar
		tenir camp per córrer	Possibilitat
		tenir cap	Intel·ligent
		tenir car	Cartenir
		tenir cara d'ovella i urpes de llop	Hipòcrita Traïdor
		tenir cara i ulls (alguna cosa)	Correcte Formal Presentable

tenir carbassa	Suspès
tenir carta blanca	Autoritzat
tenir casa franca	Acollit
tenir casa oberta	Admès
	Hospitalari
	Negoci
tenir cascavells al cap	Imaginatiu
tenir classe	Elegant
tenir (alguna cosa) coll avall	Creure
	Esperar
	Segur
tenir collons (de fer alguna cosa)	Barrut
	Valent
tenir (algú) com un gos	Maltractar
tenir coneguda (a algú)	Agrair
tenir coneguda (amb algú)	Conèixer
tenir consideracions	Atendre
tenir cop d'ull	Comprendre
	Encertar
	Endevinar
tenir cops amagats	Desconcertar
	Traïdor
tenir cor (de fer alguna cosa)	Atrevir-se
tenir cor de tigre	Cruel
tenir corda	Suportar
tenir corda per estona	Xerraire
tenir corretja	Resistir
tenir cortina	Obert
tenir cos	Caient
	Consistent
	Fort
	Resistent
tenir coses	Estrany
tenir coure	Ric
tenir cua de palla	Culpable
	Responsable
tenir cucs	Espantat
tenir (algú o alguna cosa) davant els ulls	Davant
tenir de bo (amb algú)	Influent
tenir (algú) de cap d'esquila	Avorrir
tenir (algú) de cap d'inxa	Avorrir
tenir (algun temps) de coll	Termini
tenir (algun temps) de temps	Termini
tenir Déu en la boca i el diable en el cor	Hipòcrita
tenir dies (algú)	Variable
tenir diners llargs	Adinerat
tenir dits	Hàbil
tenir dret	Raó
tenir dues cares	Hipòcrita
tenir efecte	Esdevenir-se
	Succeir
tenir el bec groc	Inexpert

tenir el bot ple de	Cansat
tenir el braç llarg	Poderós
tenir el buc ple	Atipat
tenir el buc ple de	Enfastidit
tenir el camp lliure	Lliure
tenir el cap a la boja	Esbojarrat
tenir el cap a la lluna	Distret
tenir el cap a llossar	Boig
tenir el cap a tres quarts de quinze	Distret
tenir el cap als peus	Desassenyat
tenir el cap ben posat	Assenyat
tenir el cap carregat	Adolorit
	Atordit
tenir el cap com un bombo	Atabalat
tenir el cap com un estornell	Despentinat
tenir el cap com un tímbal	Atabalat
tenir el cap dur	Estúpid
	Toix
	Tossut
tenir el cap espès	Adolorit
	Atordit
tenir el cap ple de fum	Eixelebrat
	Vanitos
tenir el cap ple de grills	Eixelebrat
	Vanitos
tenir el cap ple de pardals	Eixelebrat
	Imaginatiu
	Vanitos
tenir el cap ple de serradures	Desassenyat
tenir el cap ple de vent	Desassenyat
	Eixelebrat
	Irreflexiu
	Vanitos
tenir el cervell estret	Obtús
	Toix
tenir el coll moll	Compassiu
tenir el color trencat	Pàl·lid
tenir el cor a la boca	Franc
tenir el cor bla	Bondadós
	Compassiu
tenir el cor com una llentilla	Espantat
tenir el cor de pedra	Insensible
tenir el cor dur	Insensible
tenir el cor empedreït	Insensible
tenir el cor moll	Bondadós
	Compassiu
tenir el cor net	Innocent
tenir el cor sec	Insensible
tenir el cul llogat	Empleat
tenir el cul pelat d'anar per les aules	Expert
tenir el cul pelat (de fer alguna cosa)	Expert

tenir el cul rodó	Bellugadís
tenir el dia i la nit	Miserable
tenir el dia sis	Desanimat
	Malhumorat
tenir el diable al cos	Inquiet
tenir el dimoni dins es cos	Irritat
tenir el fetge gros	Calmós
	Impassible
tenir el fil cru	Adobat
tenir el geni fort	Geniüt
tenir el gust al cul i el cul de vacances	Gust
tenir el llargardaix amarrat a l'esquena	Peresós
tenir el llop tancat a dins	Malestant
tenir el melic grillat (en algú)	Afavorir
tenir el menjar a la boca	Tip
tenir el menjar de bo i el treballar de malalt	Peresós
tenir el morro (de fer alguna cosa)	Barrut
tenir el pa assegurat	Mantingut
tenir el paladar fi	Exigent
	Llepafils
tenir el pap buit	Dejú
tenir el pap ple	Atipat
tenir el pap ple de	Cansat
tenir el pare alcalde	Protegit
tenir el pis mal moblat	Desassenyat
tenir el pis no gaire ben moblat	Desassenyat
tenir el pit carregat	Constipat
	Refredat
tenir el quint pis per llogar	Desassenyat
tenir el riure fàcil	Rialler
tenir el ronyó clos	Ric
tenir el ronyó cobert	Ric
tenir el sac ple	Atipat
tenir el sac ple de	Fastiguejat
tenir el sant de cara	Afortunat
tenir el seu què	Bonic
	Plaent
tenir el son girat	Maldormir
tenir el tel de la llengua ben tallat	Xerraire
tenir el timó	Dirigir
tenir el ventre a l'esquena	Dèbil
tenir el ventre buit	Afamat
tenir el ventre com un tambor	Ventrut
tenir el ventre com un timbal	Ventrut
tenir el ventre com una cuba	Ventrut
tenir el ventre com una guitarra	Ventrut
tenir el ventre fluix	Diarreic
tenir el ventre ple	Tip
tenir el ventrell enrajolat	Afamat

tenir el ventrell gros	Enfastidit
tenir el vi alegre	Embriac
tenir el vi dolent	Embriac
tenir el vi trist	Embriac
tenir els alegrois	Alegre
	Embriac
tenir els anys de Matusalem	Vell
tenir els collons ben posats	Valent
tenir els collons per corbata	Acovardit
tenir els collons plens de	Fastiguejat
tenir els collons quadrats	Tossut
tenir els cordons de la bossa	Tresorejar
tenir els dies comptats	Espatllat
	Moribund
tenir els dies dolents	Menstruar
tenir els diners en un racó de boca	Aparentar
tenir els dits llargs	Grapejar
	Lladre
tenir els gallarets al cap	Presumit
tenir els nassos plens de	Fastiguejat
tenir els ossos capolats	Fatigat
tenir els ossos molts	Cansat
tenir els set pecats mortals	Dolent
tenir els seus dies	Vell
tenir els ulls al clatell	Obcecat
tenir els ulls de multiplicar	Exagerat
tenir els ulls fora d'òrbita	Exaltat
	Excèntric
tenir els ulls vidriosos	Plorós
tenir (algú) en bon concepte	Apreciar
tenir en brama de	Reputació
tenir (algú o alguna cosa) en compte	Atendre
	Considerar
tenir (alguna cosa) en condret	Endreçat
tenir (alguna cosa) en consideració	Considerar
tenir (algú o alguna cosa) en estima	Apreciar
tenir (alguna cosa) en fàstic	Avorrir
tenir (algú o alguna cosa) en gran valor	Apreciar
tenir (alguna cosa) en guarda	Guardar
tenir (algú o alguna cosa) en l'oblit	Oblidat
tenir (algú) en mal concepte	Malpensar
tenir (algú o alguna cosa) en menys	Menysprear
tenir (algú o alguna cosa) en observació	Vigilar
tenir (alguna cosa) en perspectiva	Proposar-se
tenir (algú o alguna cosa) en poc	Menysprear

tenir (alguna cosa) en quarantena	Dubtar
tenir (alguna cosa) en vista	Proposar-se
tenir encara l'ou al cul	Inexpert Jove
tenir enteniment de Francina	Saberut
tenir entrada	Admès
tenir (algú o alguna cosa) entravessat	Avorrir
tenir (alguna cosa) entre cap i coll	Acabat
tenir (alguna cosa) entre cendres	Amagat
tenir (alguna cosa) entre mans	Ocupar-se
tenir (algú) entre ulls	Avorrir
tenir es cul amb puntes	Bellugadís
tenir es sant d'esquena	Desafortunat
tenir esment (d'alguna cosa)	Assabentat Conèixer
tenir espera (alguna cosa)	Ajornable
tenir esperons	Expert
tenir estómac	Insensible Valent
tenir estudis	Culte
tenir esversada (alguna cosa)	Coneixedor Hàbil Habituat
tenir facilitat de paraula	Eloqüent
tenir faltes (algú)	Embarassada Menstruar
tenir festa	Treballar
tenir fetge	Suportar Valent
tenir firma	Autoritat
tenir foc	Encendre Fumar
tenir foc dins ses sabates	Impacient
tenir fogots	Sufocat
tenir franquesa	Conèixer
tenir fred de peus	Envejós Gelós
tenir fums	Vanitos
tenir fums (d'alguna cosa)	Assabentat Indici
tenir fusta de	Capacitat
tenir galtes (de fer alguna cosa)	Desvergonyit
tenir galtes de ferro	Caragròs
tenir galtes de formatge	Galtut
tenir galtes de pa de ral	Galtut
tenir galtes de pa torrat	Galtut
tenir galtes de pa tou	Galtut
tenir galtes de trompeter	Caragròs
tenir gana	Malbé
tenir ganguils	Valent
tenir ganxo	Atractiu

tenir geni d'argelaga	Geniüt
tenir gràcia	Irritant
tenir grapes en comptes de mans	Maldestre
tenir grat de	Complagut
tenir (alguna cosa) gravada a la memòria	Recordar
tenir gust de poc	Insuficiat
tenir joc	Articulat
tenir l'alè llarg	Respirar
tenir l'armilla malalta	Pobre
tenir l'arrencada	Disposat
tenir l'edat de Crist	Edat
tenir l'edat del món	Vell
tenir l'espasa de Dàmocles penjada a sobre	Perillar
tenir l'esquena dreta	Peresós
tenir l'esquena grossa	Suportar
tenir l'ham agafat	Conèixer
tenir l'oida fina	Sentir-hi
tenir l'orella dura	Sordejar
tenir l'os bertran	Peresós
tenir l'ull en	Atendre
tenir la barra (de fer alguna cosa)	Desvergonyit
tenir la boca amarga	Disgustat
tenir la boca seca	Assedegat
tenir la bona	Afortunat Benhumorat
tenir la butxaca foradada	Malgastador
tenir la camisa bruta	Culpable
tenir la cara (de fer alguna cosa)	Descarat
tenir la cara gruixuda (de fer alguna cosa)	Barrut Desvergonyit
tenir la ciència infusa	Saberut
tenir la closca dura	Obtús Tossut
tenir la consciència bruta	Culpable
tenir la consciència feta amb eixamples	Despreocupat
tenir la consciència molt ampla	Tolerant
tenir la consciència neta	Innocent
tenir la consciència tranquil·la	Tranquil
tenir la cosa	Menstruar
tenir la culpa (d'alguna cosa)	Causa
tenir la farmàcia oberta	Bragueta
tenir la festa en pau	Apaivagar
tenir la gola seca	Assedegat
tenir la gràcia al cul i el cul de vacances	Graciós
tenir la llàgrima fàcil	Ploraner
tenir la llengua aferrada al paladar	Assedegat
tenir la llengua curta	Quequejar

tenir la llengua grossa	Confús
tenir la llengua llarga	Llengut Respostejar
tenir la llengua lligada	Impedit
tenir la mà	Llançar Torn
tenir la mà blana	Indulgent
tenir la mà foradada	Malgastador
tenir la mà llarga	Pegaire
tenir la mà lleugera	Pegaire
tenir la mà pesada	Pegaire
tenir la mala setmana	Menstruar
tenir la màniga ampla	Tolerant
tenir la mirada perduda	Distret
tenir la mort a la gola	Perillar
tenir la mosca	Enfadat
tenir la negra	Desafortunat
tenir la paciència de Job	Pacient
tenir la paella pel mànec	Dominar Manar
tenir la panxa a l'esquena	Afamat Prim
tenir la panxa bruta	Empatxat Indigestat
tenir la panxa encastada a l'esquena	Afamat
tenir la paraula (d'algú)	Confiar Decidir Parlar Promesa
tenir la paraula abundant	Eloqüent Retòric
tenir la paraula fàcil	Eloqüent Parlador
tenir la paraula prompta	Solt
tenir la pell dura	Fort Insensible
tenir la pell fina	Susceptible
tenir la pell gruixuda	Desvergonyat
tenir la pia	Benevolent
tenir la porta oberta	Admès
tenir la roba a l'estenedor	Perillar
tenir la sang blava	Aristòcrata
tenir la sang de peix	Impassible
tenir la sensació (d'alguna cosa)	Sospitar
tenir la seva gràcia	Bonic Plaent
tenir la teulada de palla	Incoherent
tenir la teulada de vidre	Incoherent
tenir la tia	Menstruar
tenir la tia Maria	Menstruar
tenir la vida a l'encant	Perillar
tenir la vida avorrida	Perillar

tenir la vida en un fil	Perillar
tenir la vista als dits	Tocar
tenir la vista llarga	Perspicaç Veure-hi
tenir la vivor de l'estornell	Eixerit
tenir les calces plenes de (d'algú o) d'alguna cosa,	Molest
tenir les de guanyar	Reeixir
tenir les de perdre	Perdre
tenir les dents esmolades	Afamat Agressiu
tenir les dents llargues	Aganat Discutidor Menjador
tenir les espatlles cobertes	Protegit
tenir les espatlles guardades	Protegit
tenir les galtes enceses	Enrojolat
tenir les galtes vermelles	Enrojolat
tenir les galtes xuclades	Prim
tenir les hores comptades	Perillar
tenir les mans brutes	Culpable
tenir les mans falagueres	Pegaire
tenir les mans lligades	Compromès Impedit
tenir les mans lliures	Poder (v. tr.)
tenir les mans netes	Innocent
tenir les orelles a cal ferrer	Distret Entendre Sord
tenir les orelles de suro	Sord
tenir les orelles de tàpia	Sord
tenir les penques (de fer alguna cosa)	Barrut Desvergonyat
tenir les potències ben obertes	Intelligent
tenir les quatre creus	Adult
tenir les regnes	Dirigir
tenir les sangs calentes	Apassionat Ardent Iracund Iracible
tenir les ungles llargues	Lladre
tenir llana al clatell	Crèdul Ignorant
tenir llengua (d'alguna cosa)	Assabentat Desvergonyat Replicar
tenir llet	Afortunat
tenir lloc	Acomplir-se Esdevenir-se
tenir llum verd	Permès
tenir llunes (algú)	Llunàtic Variable
tenir mà	Destre Hàbil

tenir mà esquerra	Hàbil
tenir mal acaball	Acabar
tenir mal color	Aparença
tenir mal consol (d'algú)	Malmenat
tenir mal cor	Cruel
tenir mal dau	Desafortunat
tenir mal de cor	Afamat
tenir mal de ventre (d'alguna cosa)	Preocupat
tenir mal de ventre del cagar d'altri	Preocupat
tenir mal diner	Pagador
tenir mal geni	Geniüt
tenir mal paladar	Desagradable
tenir mal ull	Equivocar-se
tenir mal vi	Embriac Malhumorat
tenir mala bava	Maligne
tenir mala carnadura	Cicatritzar
tenir mala estampa	Aparença
tenir mala estrella	Desgraciat
tenir mala folla	Malintencionat
tenir mala ganya	Lleig
tenir mala idea	Maliciós
tenir mala jeia	Dormir Malhumorat
tenir mala llet	Malèvol
tenir mala lluna	Malhumorat
tenir mala peça al teler	Difficil Malalt
tenir mala pelladura	Cicatritzar
tenir mala pinta	Lleig
tenir mala premsa	Bescantat
tenir mala sang	Cruel
tenir males entranyes	Cruel Malentranyat
tenir males llevades	Enrabiarse
tenir males maneres	Grosser
tenir males puces	Geniüt
tenir malícia (a algú)	Malvolença
tenir malnom	Bescantat
tenir mals arrambatges	Geniüt
tenir mals cops	Perjudicial
tenir mals ensums (d'algú)	Sospitar
tenir mals jocs	Perjudicial
tenir mals modos	Grosser
tenir manetes	Traçut
tenir mans de fada	Hàbil
tenir mans de plata	Hàbil
tenir massa boca	Desgastat
tenir mel a la boca i fel al cor	Hipòcrita
tenir melics per lligar	Enfeinat
tenir memòria (d'alguna cosa)	Recordar
tenir més a l'ombra que al sol	Aparentar

tenir més bemolls que un orgue	Complicat
tenir més corda que un rellotge	Xerriare
tenir més deutes que el govern	Endeutat
tenir més fetge que una rajada	Despreocupat
tenir més geni que el vi de quatre	Geniüt
tenir més lletres que un breviari (algú)	Xerriare
tenir més paciència que Job	Pacient
tenir més paciència que un mestre d'escola	Pacient
tenir més paciència que un sant	Pacient
tenir més paraules que un breviari (algú)	Xerriare
tenir més por que un dragó	Poruc
tenir més por que una oruga	Poruc
tenir més por que vergonya	Desvergonyit
tenir més punxes que una argelaga (algú)	Geniüt
tenir més (alguna cosa) que un gat puces	Abundant
tenir més (alguna cosa) que un gos puces	Abundant
tenir més ràbia (a algú o a alguna cosa) que el dimoni a la creu	Odiar
tenir més set que la calç	Assedegat
tenir més son que un lladre	Ensonyat
tenir més sort que el qui porten a penjar i se li trenca la corda	Afortunat
tenir més sort que els penjats	Afortunat
tenir més sort que un gat que es nega	Dissortat
tenir més sort que un gos que s'ofega	Dissortat
tenir més ulls que un covó d'alatxa	Fixar-se
tenir missa	Missa
tenir molt (d'algú)	Assemblar-se
tenir molt de tupè	Atrevit
tenir molt de vent a la flauta	Xerriare
tenir molt de vent al cap	Desassenyat Esbojarrat
tenir molt morro	Descarat
tenir molta barra	Desvergonyit
tenir molta boca	Fanfarró
tenir molta cara	Desvergonyit
tenir molta carn damunt	Gras
tenir molta coneguda	Conèixer
tenir molta llengua	Contestar Insolent Llengut Respostejar

tenir molta lletra menuda	Intelligent Sagaç Savi Viu	tenir (alguna cosa) pel cap dels dits	Saber (v. tr.)
tenir molta paraula	Parlador	tenir (algú) pel pito del sereno	Dominar
tenir molta parpella	Sagaç	tenir pell morta	Insensible
tenir molta retòrica	Eloqüent	tenir (algú) pels núvols	Idealitzar
tenir molta terra a l'Havana	Aparentar	tenir per a fer bullir l'olla	Subsistir
tenir moltes penques	Desvergonyit	tenir (alguna cosa) per a si mateix	Considerar
tenir molts antansys	Vell	tenir (d'alguna cosa) per a vendre	Abundar
tenir molts pergamins	Noble	tenir (alguna cosa) per bé	Aprovar
tenir molts pinyons	Ric	tenir per costum (fer alguna cosa)	Acostumat
tenir món	Educat Experimentat	tenir (alguna cosa) per la mà	Hàbil
tenir nas	Endevinar Olfacte Perspicaç	tenir (alguna cosa) per la punta dels dits	Expert Pràctic Saber (v. tr.)
tenir nassos (de fer alguna cosa)	Barrut Valent	tenir per perdre	Solvent
tenir necessitat	Pobre	tenir per respondre	Solvent
tenir nervi	Inquiet	tenir pèrdues	Hemorràgia
tenir nom	Important Reputació	tenir pes	Valorat
tenir notícia de	Assabentat Conèixer	tenir pinta de	Aspecte
tenir números	Possibilitat	tenir pit	Atrevir-se
tenir on posar la mà	Acomodat	tenir (alguna cosa) pit avall	Segur
tenir orella	Oïdor	tenir ploma	Efeminat
tenir ous (de fer alguna cosa)	Barrut Valent	tenir poc esperit	Pusilhàtime
tenir pa a l'ull	Obcecat Toix	tenir poca carn damunt	Magre
tenir palla a l'ull	Toix	tenir poca empenta	Pusilhàtime
tenir pana	Avaria	tenir poca paraula	Incomplidor
tenir paraula	Complidor	tenir pocs modos	Grosser
tenir paraula de marxant	Incomplidor	tenir por de ses cuques	Poruc
tenir paraula de mercader	Incomplidor	tenir por de ses cuques de Manacor	Poruc
tenir paraula de rei	Complidor	tenir por que les barres caiguin	Avorrit Pensarós
tenir paraula de sastre	Incomplidor	tenir presa la mida (a algú)	Conèixer
tenir paraules d'ovella i fets de llop	Hipòcrita	tenir present	Recordar
tenir paraules de sant i obres de diable	Hipòcrita	tenir prou	Profitós
tenir pardals al cap	Eixelebrat Frívol Imaginatiu	tenir prou pa tallat	Enfeïnat
tenir part (en alguna cosa)	Intervenir	tenir puces	Inquiet
tenir partit	Partidari	tenir punt (a fer alguna cosa)	Esforçar-se
tenir pebrots (de fer alguna cosa)	Atrevit Barrut Valent	tenir punts	Possibilitat
tenir pega	Desgraciat	tenir punts de contacte	Coincidir
tenir pega als ulls	Adonar-se Obcecat	tenir puteria	Astut
		tenir quartos	Adinerat
		tenir quatre paraules (amb algú)	Discutir
		tenir queixals de gall	Desdentegat
		tenir química	Avenir-se
		tenir raó	Fonament Raó
		tenir raons (amb algú)	Discutir-se
		tenir relacions (amb algú)	Copular Festejar
		tenir ronyó tapat	Gras

tenir ronyons	Valent
tenir sang a l'ull	Iracund
tenir sang d'aigua	Flegmàtic
tenir sang d'orxata	Flegmàtic
tenir sang de nap	Flegmàtic
tenir (algú o alguna cosa) sempre a la boca	Esmentar
tenir sempre un forat que li fa aire	Malcontent
tenir sempre un queixal que el renya	Malhumorad
tenir sempre un sis o un as	Malaltís Queixar-se
tenir set d'engrunes	Aganat
tenir set de Terrassa, que menjant passa	Aganat
tenir set deus (d'alguna cosa)	Abundant
tenir set vides, com els gats	Fort Vigorós
tenir (algú) sobre el pedestal	Admirar
tenir sortida	Vendre's
tenir taba	Xerrar
tenir (tants) anys a cada cama	Edat
tenir (tants) anys ben comptats	Edat
tenir (tants) anys i els de la faixa	Edat
tenir (tants) anys i les dents	Edat
tenir taula parada	Hospitalari Mantingut
tenir tela per estona	Feinada
tenir temps	Edat Temps
tenir temps per atxes	Prevenir-se
tenir teranyines als ulls	Obcecat
tenir tirada (a algú)	Assemblar-se Tendir Vocació
tenir tort	Equivocat
tenir totes les de la llei	Dret (m.)
tenir totes les dents	Expert
tenir tots els trumfos	Dominar
tenir trencat el tel de la llengua	Cridar Xerraire
tenir ull	Apte Encertar
tenir ulls a la cara	Digne Perspicaç
tenir un aire	Peculiaritat
tenir un aire (amb algú)	Assemblar-se
tenir un aire de	Aparentar Fingir Semblar
tenir un all o una cebra	Gemegaire Malaltís
tenir un bany (d'alguna cosa)	Noció

tenir un bec d'or	Eloqüent
tenir un bell dir	Elegantment
tenir un bon bossot	Ric
tenir un bon cap	Organitzat
tenir un bon davallant	Crèdul Menjador
tenir un bon dia	Animat
tenir un bon estómac	Menjador
tenir un bon fons	Bondadós
tenir un bon païdor	Suportar
tenir un bon pap	Menjador
tenir un bon paquet	Parts
tenir un bon passar	Acomodat
tenir un bon pedrer	Tranquil
tenir un bon racó	Adinerat
tenir un budell buit	Aganat Menjador
tenir un cap bo per a pom d'escala	Talòs
tenir un cargol fluix	Desassenyat Eixelebrat
tenir un cervell de canari	Irreflexiu
tenir un cervell de gat	Irreflexiu
tenir un cervell de pardal	Toix
tenir un clau al cor	Afligit
tenir un color sa	Sa
tenir un cor d'or	Bo
tenir un cor de gallina	Covard
tenir un cor de suro	Insensible
tenir un cor tendre	Sensible
tenir un coret com una lletia	Acovardit
tenir un deliri (per algú)	Estimar
tenir un deliri (per alguna cosa)	Agradar
tenir un dia dolent	Malhumorad
tenir un dia tonto	Malhumorad Sensible
tenir un dogal al coll	Desesperat Perillar
tenir un enteniment que es pot tallar	Toix
tenir un enteniment que vola	Inteligent
tenir un feble (per algú)	Estimar
tenir un feble (per alguna cosa)	Desitjar
tenir un fetge de rajada	Impassible
tenir un gat	Embriac
tenir un geni com una argelaga	Geniüt
tenir un geni com una ortiga	Adust
tenir un geni de foc	Geniüt
tenir un geni de fotims	Geniüt Irascible
tenir un geni de pólvora	Geniüt
tenir un goig sense alegria	Decebre's
tenir un gran cor	Bondadós
	Compassiu

tenir un mal dia	Desanimat Malhumorat	tenir una espina clavada al cor	Afligit
tenir un mal fons	Malèvol	tenir una esponja al clatell	Ploraner
tenir un morro que se'l trepitja	Barrut	tenir una fam que no s'hi veu	Afamat
tenir un nus a la gola	Emocionat	tenir una gana que alça	Aganat
tenir un os a l'esquena	Peresós	tenir una gana que l'aixeca	Aganat
tenir un os al ventre	Peresós	tenir una hora bèstia	Imprudent
tenir un pam de barba (alguna cosa)	Conegut Expert	tenir una idea (d'alguna cosa)	Entendre
tenir un perdigó a l'ala	Boig Desassenyat Dissortat Ximple	tenir una lleganya a l'ull	Obcecat
tenir un peu a dins	Participar	tenir una mala ratxa	Desafortunat
tenir un peu a l'estrep	Preparat	tenir una memòria d'elefant	Memoriós
tenir un peu a la tomba	Malalt Moribund Vell	tenir una memòria de mosquit	Desmemoriat
tenir un peu al cementiri	Moribund	tenir una necessitat	Evacuar Orinar
tenir un peu aquí i l'altre allà	Eixarrancat	tenir una paciència de sant	Pacient
tenir un pis per llogar	Desassenyat	tenir una pena al cor	Afligit
tenir un racó	Empatxat Estalvi	tenir una relliscada (amb algú)	Adulterar
tenir un racó al ventre	Aganat	tenir una retirada (a algú)	Assemblar-se
tenir un rei al cos	Altíu	tenir una rosa a cada galta	Enrojolat
tenir un roc a la faixa	Ric	tenir una son de boig	Ensonyat
tenir un rotllo (amb algú)	Relació	tenir una son que no s'hi veu	Adormit
tenir un sac de paciència	Pacient	tenir unes galtes	Barrut
tenir un tornet	Préstec	tenir ungles	Hàbil
tenir un tros de pa	Sobreviure	tenir uns collons	Desvergonyat
tenir un ull de poll al cervell	Desassenyat	tenir uns collons com un toro	Barrut
tenir un ventrell que tot ho paeix	Pacient	tenir uns nassos	Barrut
tenir una agafada	Discutir	tenir uns ous	Barrut
tenir una altra cara	Aspecte	tenir uns pebrots	Desvergonyat
tenir una arrel de boig	Boig Eixelebrat	tenir uns ulls com un calàpet	Ullerós
tenir una aventura (amb algú)	Relació	tenir uns ulls que parlen	Expressiu
tenir una barra d'or dins es cap	Savi	tenir vara alta	Poderós
tenir una bona als ulls	Obcecat	tenir vena de	Capacitat Comportar-se
tenir una boca d'infern	Malparlat	tenir vent al cap	Pretensiós
tenir una boca d'or	Eloqüent	tenir ventre de gitano	Frugal
tenir una bona esquena	Suportar	tenir veu	Veu
tenir una bona moma	Adinerat	tenir veu i vot	Opinar
tenir una bona mort	Morir	tenir veus	Imposar-se
tenir una bona ratxa	Afortunat	tenir vint-i-quatre hores de renda tots els dies	Pobre
tenir una cama al calaix	Decrèpit Moribund Vell	tenir vista	Perspicaç
tenir una cama al fossar	Malalt Vell	tenir (alguna cosa) vista i coneguda	Conèixer
tenir una cama aquí i l'altra allà	Cavalcat	tenir vot	Dret (m.)
tenir una ceba al cap	Obsessionat	tenir-hi call	Avesat
tenir una durícia al cervell	Toix	tenir-hi la mà trencada	Experimentat Hàbil
tenir una enganxada	Discutir	tenir-ho malparat	Diffícil
		tenir-ho negre	Complicat
		tenir-ho pelut	Complicat
		tenir-la jurada (a algú)	Malvoler Venjar-se
		tenir-la votada (a algú)	Malvoler Revenjar-se
		tenir-les somes	Ploraner

tenir-li bola (a algú)	Avorrir
tenir-li el cor robat (a algú)	Agradar
tenir-li el dit ficat a l'ull (a algú)	Animadversió Odiar
tenir-li el peu al coll (a algú)	Dominar
tenir-li el peu al coll (a alguna cosa)	Superar
tenir-li palletes (a algú)	Avorrir
tenir-los ben agarrats	Avar
tenir-ne de bones	Acudit Agut
tenir-ne tants com Nostre Senyor germans	Faltar
tenir-ne una per dir	Acudir-se
tenir-se-les	Barallar-se
tenir-s'ho calent	Callar
tennis de taula	Tennis
tens raó	Record
tenyir (alguna cosa) a l'ample	Tenyir
tenyir (alguna cosa) a la corda	Tenyir
tenyir (alguna cosa) a la plana	Tenyir
tercer en discòrdia	Àrbitre
terra a terra	Prosaic Rasant Terra Vulgar
terra agra	Terra
terra alberenca	Sauló Terra
terra alta	Terra
terra baixa	Terra
terra campà	Camp Llauró
terra cuita	Terrissa
terra d'escudelles	Sorra
terra de cucanya	Abundància
terra de mala petja	Garrotxa Terra
terra de ningú	Territori
terra endins	Terra
terra erma	Terramper
terra ferma	Continent Terra
terra grassa	Terra
terra magra	Roquerar Terra
terra prima	Terra
Terra Santa	Palestina
terreny adobat	Propici
terreny de joc	Camp
terreny mort	Improductiu
testimoni de Jehovà	Sectari
tibat com un rave	Dret (adj.) Orgullós

tibat com un rave de llavor	Dret (adj.)
tindre la roba en lo Grau	Emigrar
tindre un rei a la panxa	Altius
tindre'n poc en la cambra de dalt	Desassenyat
tinent d'alcalde	Alcalde Substitut
tinguda de llibres	Comptabilitat
tir a discreció	Tir
tira peixet	Sort
tira pel cap que vulguis	Indefectiblement
tira que et toc	Entusiasme
tirador de cartes	Endevinador
tirant curt	Almenys
tirant llarg	Màxim
tirar a la volta (d'algun lloc)	Dirigir-se Rumb
tirar (alguna cosa) a mar	Llençar
tirar a poc a poc (alguna cosa, a algú)	Infondre
tirar a taulat	Punteria
tirar a terra (alguna cosa)	Enderrocar
tirar (algú) a terra amb un dit	Forçut
tirar aigua al foc	Apaivagar
tirar aigua al mar	Inútil
tirar amb pólvora d'altri	Malversar
tirar amoretes (a algú)	Festejar
tirar barra (en alguna cosa)	Intervenir
tirar cadascú pel seu camí	Dissentir
tirar cadascú pel seu cantó	Desavenir-se
tirar capellans	Escopir Salivejar
tirar coces al caliu	Condemnar-se
tirar (alguna cosa) coll avall	Sobreposar-se
tirar curt	Faltar
tirar d'un coll	Cooperar
tirar d'una passa (a algú)	Disparar
tirar dau fals	Enganyar
tirar de gola (a algú)	Disparar
tirar de veta	Malgastar
tirar del tros	Viure
tirar el barret al foc	Desistir
tirar el dau	Decidir-se
tirar el mal a la paret	Guarir-se
tirar els trastos (a algú)	Cortejar
tirar endavant	Proseguir
tirar enrere	Desdir-se
tirar (algú) escales avall	Despatxar
tirar floretes (a algú)	Galantejar
tirar flors a la tomba (d'algú)	Homenatjar
tirar gota a gota (alguna cosa, a algú)	Inculcar
tirar grapats de llot (a algú)	Difamar
tirar hams a la mar	Preparar-se

tirar i amollar	Adaptar-se
tirar la barraca a terra (a algú)	Esguerrar
tirar la botifarra per terra (a algú)	Desanimar Esguerrar
tirar la canya (a algú)	Cortejar
tirar la capa al toro	Decidir-se
tirar la casa per la finestra	Festa Malgastar
tirar la cavalleria per sobre (a algú)	Esbrincar
tirar la pedra i amagar la mà	Acusar Danyar Hipòcrita
tirar la primera pedra	Acusar
tirar la regna	Aturar
tirar la sang	Parentiu
tirar la tovallola	Renunciar
tirar la via (d'algun lloc)	Dirigir-se
tirar les cartes (a algú)	Predir
tirar llamps i pestes	Maleir
tirar llarg	Sobrepasar
tirar llenya al foc	Excitar
tirar milles	Avançar
tirar muntanyes amunt	Empassar-se Mocar-se
tirar pedres a la mar	Intútil
tirar pedres contra	Atacar
tirar pel camí del mig	Resolut
tirar pel dret	Decidit Expeditiu Obrar
tirar (algú) pels tribunals	Demandar
tirar per mal cap	Desencaminar-se
tirar (algú o alguna cosa) per portes	Despatxar Engegar
tirar (alguna cosa) per terra	Desprestigiar
tirar sense engaltar	Irreflexiu Precipitar-se
tirar terra damunt (d'alguna cosa)	Oblidar Ocultar
tirar (algú) trona avall	Amonestar
tirar un aglà per agafar un porc senglar	Guanyar
tirar-ho tot a rodar	Desentendre's
tirar-les amb bala	Desbocar-se
tirar-li figues (a algú)	Menysprear
tirar-li l'art (a algú)	Seduir
tirar-li l'ham (a algú)	Seduir
tirar-li la porta pels nassos (a algú)	Rebutjar
tirar-li les sorts (a algú)	Pronosticar
tirar-li llatinades (a algú)	Blasmar
tirar-li (alguna cosa) pel cap (a algú)	Rebutjar

tirar-li (alguna cosa) per la cara (a algú)	Esbrincar Retreure
tirar-li una galleda d'aigua freda (a algú)	Decebre
tirar-se (alguna cosa) a l'esquena	Desinteressar-se
tirar-se a la piscina	Arriscar-se
tirar-se (alguna cosa) a les espalles	Despreocupar-se
tirar-se a sobre (d'algú)	Abraçar Neguitejar
tirar-se al carrer	Decidir-se Revoltar-se
tirar-se al coll (d'algú)	Abraçar
tirar-se (alguna cosa) al darrere	Despreocupar-se
tirar-se al llit	Ajeure's
tirar-se als braços (d'algú)	Abraçar
tirar-se de cap a les parets	Desesparar-se
tirar-se els plats pel cap	Barallar-se Renyir
tirar-se els trastos pel cap	Barallar-se
tirar-se la partida	Adonar-se
tirar-se les puces de damunt	Despreocupar-se
tirar-se pedres a la pròpia teulada	Perjudicar-se
tirar-se (alguna cosa) pel cap	Desvalorar
tirar-se terra a les figues	Perjudicar-se
tirar-se terra al damunt	Perjudicar-se
tirar-se terra als ulls	Perjudicar-se
tirar-se-li a sobre (a algú)	Apropiar-se Atacar Embargar
tirar-s'hi de cap	Arriscar-se Irreflexiu Precipitar-se
tirar-s'hi de cec	Precipitar-se
tirar-s'ho tot a l'esquena	Despreocupar-se Indiferent
tirat de preu	Barat
toc d'alarma	Alarma
toc d'ànimes	Campaneig Mort (f.)
toc d'atenció	Advertiment Avis
toc d'ombra	Foscor
toc d'oració	Campanada
toc de diana	Diana
toc de llum	Lluminositat
toc de morts	Campaneig Mort (f.)
toc de queda	Prohibició Silenci
toc de retreta	Avis
toca el dos, que el tres ja és fora	Despatxar

toça el dos, que el tres t'espera	Despatxar
toça-la	Encaixar Saludar
toçant a	Prop Referent Relativament
toçar a anar-se'n	Anar-se'n
toçar a foc	Alarmar
toçar a morts	Anunciar Inoportú
toçar a penedits	Penedir-se
toçar a sometent	Alarmar
toçar a temps	Tempesta
toçar a totes les portes	Demandar
toçar allò que no sona (a algú)	Empipar
toçar (alguna cosa) amb les mans	Experimentar
toçar campanes	Boig Eixelebrat
toçar d'orsa	Orsar
toçar de peus a terra	Pràctic Realista
toçar diana	Llevar-se
toçar diners	Cobrar
toçar el bombo	Equivocar-se
toçar el botet (a algú)	Incitar Molestar Mortificar
toçar el cor (a algú)	Compassió Emocionar
toçar el corn	Anar-se'n
toçar el dengue	Anar-se'n
toçar el dos	Anar-se'n
toçar el punt sensible (a algú)	Afectar Commoure
toçar el reclam (a algú)	Incitar
toçar el sol	Assolellar
toçar el tabal de Roses	Embriac
toçar el trot	Anar-se'n
toçar el voraviu (a algú)	Empipar
toçar els collons (a algú)	Enutjar
toçar els nassos (a algú)	Fastiguejar
toçar els ous (a algú)	Enutjar
toçar els pebrots (a algú)	Fastiguejar
toçar els trapaus	Anar-se'n
toçar ferro	Alerta Prevenir-se
toçar fons	Abatut
toçar fusta	Prevenir-se
toçar glorificat a matines	Desorientat
toçar hores	Hora Tocar
toçar l'amor propi (a algú)	Enutjar
toçar l'arpa	Robar

toçar l'ase	Desaprovar
toçar l'orgue	Equivocar-se Plorar Teixir
toçar la barbeta (a algú)	Afalagar
toçar la cama del mal	Descobrir Encertar
toçar la corda sensible (a algú)	Emocionar
toçar la fibra sensible (a algú)	Emocionar
toçar la llesta	Apressar-se
toçar la moral (a algú)	Empipar
toçar la pera (a algú)	Empipar
toçar les pilotes (a algú)	Molestar
toçar l'honor (d'algú)	Ofendre
toçar mare	Tornar
toçar matines	Matinar
toçar moltes tecles	Esforçar-se Especialitzar-se Ocupar-se
toçar pirandó	Anar-se'n
toçar port	Atracar
toçar soletes	Anar-se'n
toçar timbals	Boig Eixelebrat Equivocar-se
toçar valsos	Boig Espatllat
toçar-hi	Encertat Endevinar Intel·ligent
toçar-li el crostó (a algú)	Pegar Perjudicar Renyar
toçar-li el cul (a algú)	Apallissar
toçar-li el cul les cames (a algú)	Córrer
toçar-li el rebre (a algú)	Apallissat Perjudicat
toçar-li el viu (a algú)	Ofendre
toçar-li l'esquena (a algú)	Castigar Pegar Perjudicar Renyar
toçar-li la badana (a algú)	Apallissar
toçar-li la cama del mal (a algú)	Ofendre
toçar-li la fibra sensible (a algú)	Ofendre
toçar-li la grossa (a algú)	Desfavorable
toçar-li la loteria (a algú)	Afortunat
toçar-ne de calents	Cobrar
toçar-ne de petites	Tard
toçar-se de l'ala	Embogir
toçar-se del bolet	Embogir
toçar-se el cul amb els talons	Córrer
toçar-se els collons	Gandulejar

tocar-se la pampa	Gandulejar Ociós
tocar-se la pamparruana	Gandulejar
tocat i enfonsat	Encert Joc
tocat i posat	Meticulós Mudat Primfilat Prudent Remirat
tofa de neu	Neu
toHe-toHe	Crit Decididament
tombar d'esquena (algú)	Pudir Repugnar
tombar (alguna cosa) de quilla	Tombar
tombar el dia	Vesprejar
tombar per bé	Millorar
tombar per mal	Empitjorar
tombar-se d'esquena a	Desentendre's Oposar-se
tonto del cul	Toix
topar de morros	Entrebancar-se
toquem i toquem	Pagar
torba de cap	Vertigen
torçar (algú) del camí dret	Desencaminar
tòrcer el coll	Acceptar Escanyar Estrangular Morir
tòrcer els ulls	Guerxo
torn de cap	Mareig
torn obert de paraules	Consulta
tornar (algú) a camí	Orientar
tornar a la boca	Indigestió
tornar a la càrrega	Perseverar
tornar a la mateixa	Perseverar
tornar a la mateixa cançó	Insistir
tornar a la terra la carn	Morir
tornar a néixer	Sobreviure
tornar a prendre el cap del fil (d'alguna cosa)	Continuar Reprendre
tornar (algú) a solc	Encarrilar
tomar de mort a vida	Animar-se Restablir-se
tornar el canvi (a algú)	Revenjar-se
tornar el cop (a algú)	Revenjar-se
tornar en si	Reanimar-se
tornar enrere	Desdir-se
tornar la pilota a joc	Concretar
tornar la visita (a algú)	Visitar
tornar les aigües a mare	Normalitzar-se
tornar les pilotes al joc (a algú)	Revenjar-se

tornar mal per bé	Perjudicar
tornar respostes (a algú)	Replicar
tornar sobre els seus passos	Recomençar Recular Reprendre
tornar-li (alguna cosa) a la boca (a algú)	Retreure
tornar-li els ossos a lloc (a algú)	Restablir-se
tornar-li la pilota (a algú)	Respondre Retorquir Revenjar-se
tornar-se aiguapoll	Fallir Fracassar
tornar-se blanc	Empal·lidir
tornar-se de mil colors	Empal·lidir Enrojolar-se Envermellir-se Ruboritzar-se
tornar-se de tots colors	Ruboritzar-se
tornar-se el porc truja	Fracassar
tornar-se gran	Envellir
tornar-se groc	Empal·lidir
tornar-se pols	Morir-se
tornar-se-li aigua el cervell (a algú)	Embogir
tornar-se'n al llit, que això és la lluna	Acabat
tornar-s'hi	Contraatacar Revenjar-se
tornem-hi	Decisió Impaciència
tornem-hi, llop, a fer salts	Ànim
tornem-hi, que no ha estat res	Ànim Fastig
torre de Babel	Cridòria
torre de control	Aeroport
torre de vori	Aïllament
torres més altes han caigut	Possibilitat
tos de gos	Tos
tos de missa d'onze	Tos
tos seca	Tos
tos tova	Tos
tossut com un aragonès	Tossut
tossut com un ase	Tossut
tossut com un marrà	Tossut
tossut com una banya de bou	Tossut
tossut com una banya de marrà	Tossut
tossut com una mula guita	Tossut
tot això que té	Millor
tot altre	Altre
tot altre que	Qualsevol
tot amb tot	Malgrat
tot cau i tot penja	Descuradament
tot Cristo	Tothom

tot d'un plegat	Sobtadament	tots els sants tenen vuitada	Capvuitada
tot d'un tros	Bo	tots i cadascun	Tothom
tot d'una	Sobtadament	Tots Sants	Commemoració
tot d'una peça	Integralment	tou com la cera	Bla
	Sencer		Dòcil
	Unitat	tou com una anxova	Tou
tot d'una que	Immediatament	tou com una figa	Afligit
	Seguidament		Malalt
tot de	Molt		Tou
tot déu	Tothom	trabucar-se-li l'enteniment	
tot dret	Recte	(a algú)	Embogir
tot el món	Tothom	traca final	Final
tot el sant dia	Sempre	traces i manyes	Astúcia
tot el temps del món	Temps	tractar (algú) a baqueta	Dominar
tot és vell i mal de coure	Salutació		Maltractar
tot ésser (fer alguna cosa)	Caldre	tractar a Déu de tu	Franc
	Incoatiu	tractar (algú) a empentes	Maltractar
tot fa farcell	Acumular	tractar (algú o alguna cosa)	
tot fa feix	Afegir	a puntades de peu	Maltractar
	Afeixugar	tractar (algú o alguna cosa)	
tot fa olla	Profitós	com a roba de cossari	Maltractar
tot fent bitlles	Gradualment	tractar (algú) com un drap brut	Maltractar
tot gat i fura	Tothom	tractar (algú) com un gos	Maltractar
tot ho farem	Tranquil·litat	tractar (algú) com un rei	Esplèndidament
tot ho paga el cul del frare	Víctima	tractar (algú) com un senyor	Esplèndidament
tot i	Malgrat	tractar (algú) de tu	Tutejar
	Mentre	tractar (algú) de vostè	Respecte
tot i així	Malgrat	tracte de favor	Favor
tot i això	Malgrat	tractes prenyats	Tracte
tot junt	Sumant	tractes són tractes	Saldar
tot just	Solament	tractívol com una gatosa	Esquerp
tot li és pàtria (a algú)	Adaptable	tràfic de blanques	Prostitució
tot lo món de	Molt		Tràfic
tot lo rodó	Entorn	traginar greix	Gras
tot plegat	Resumint	tranquil·litat i bons aliments	Tranquil·litat
	Sumant	traure calces d'oli	Fingir
tot quant	Tot	traure suc de les pedres	Beneficiar-se
tot rient rient	Tranquil·lament	traure-li la cera de l'orella	
tot seguit	Immediatament	(a algú)	Exploitar (v. tr.)
tot sovint	Freqüentment	traure-li la puça de l'orella	
tot temps	Sempre	(a algú)	Castigar
tot terreny	Vehicle	travar-se-li la llengua	
tot ve a ésser un mateix cul		(a algú)	Embalbir-se
de sac	Semblança	travessar-se-li el cor	
tot xanco i manco	Tothom	(a algú)	Commoure's
tota cosa	Tot	treball de benedictí	Laboriós
tota la resta són violes	Intranscendent	treball de camp	Estudi
tota la vida	Sempre	treball de formigueta	Laboriós
tota vegada	Malgrat	treball de llima	Esmena
tota vegada que	Sempre		Retoc
tots altres	Restant	treball de sapa	Ocult
tots els camins van a Roma	Possibilitat		Treball
tots els sants tenen capvuitada	Capvuitada	treball de Sísif	Inutilitat
	Retard	treballador com una formiga	Treballador

treballar a esclat de mort	Esforçar-se Fatigar-se Treballar	trencar-li el revessí (a algú)	Impedir Interrompre
treballar a mitja jornada	Treballar	trencar-li les oracions (a algú)	Interrompre
treballar com un corcó	Treballar	trencar-se coll i barres	Accidentar-se
treballar com un negre	Treballar	trencar-se el cap	Cavillar Esforçar-se Preocupar-se
treballar com una fada	Treballar	trencar-se el coll	Fracassar Matar-se Perjudicat
treballar per al diable	Inútil	trencar-se el nas	Colpejar-se
treballs forçats	Càstig	trencar-se en mil bocins	Trencar-se
tremolament de terra	Terratrèmol	trencar-se la mà	Exercitar
tremolar com la fulla a l'arbre	Tremolar	trencar-se la nou del coll	Caure Matar-se
tremolar com una fulla	Tremolar	trencar-se les banyes	Esforçar-se
tremolar com una fulla de poll	Tremolar	trencar-se-li el color (a algú)	Empal·lidir
trempar l'orgue	Preparar-se	trencar-se-li l'alè (a algú)	Anhelar Respirar
trempat com un all	Eixerit	trencar-se-li la veu (a algú)	Enrogallar-se
trempat com un gínjol	Trempat	trencat de salut	Malaltís
trempat com un orgue	Alegre Sa	trepitjar els talons (a algú)	Perseguir
trempat com un pèsol	Trempat	trepitjar-li l'ull de poll (a algú)	Ofendre
trempera matinera	Erecció	tres en ratlla	Joc Marro
tren d'artilleria	Artilleria Bateria	tres per tu i dues per mi	Favoritisme
tren d'aterratge	Aterratge	tres quarts del mateix	Semblant
tren d'engranatges	Engranatge	tres són curtes i quatre són llargues	Extrem
tren de barques	Barca	trescar la Seca i la Meca	Error
tren de vida	Vida	tresor públic	Cabal Finances
trencador de fe	Incomplidor	tret de	Excepte
trencar aigües	Parir	tretze són tretze	Obstinadament
trencar de conversa	Canviar	treure (algú) a empentes (d'algun lloc)	Expulsar
trencar el color	Acolorir-se Enverar	treure (alguna cosa) a escena	Al·ludir
trencar el cor (a algú)	Afligir Emocionar Impressionar	treure (alguna cosa) a la llum	Descobrir
trencar el cuc	Picar	treure (algú) a la vergonya	Exposar
trencar el motlle	Acabar	treure a llum (alguna cosa)	Publicar
trencar el plat bonic	Renyir	treure (algú) a puntades de peu (d'algun lloc)	Expulsar
trencar el son (a algú)	Desvetllar Endormiscar-se	treure (alguna cosa) a rotille	Considerar Parlar
trencar l'aigua	Menjar (v. tr.)	treure (algú o alguna cosa) a vores	Salvar
trencar l'alba	Clarejar	treure (algú) al carrer	Expulsar Treure
trencar l'olla	Joc	treure (alguna cosa) al mercat	Vendre
trencar l'oremus (a algú)	Interrompre	treure al sol més del que hi ha a l'ombra	Malgastar
trencar la cara (a algú)	Pegar	treure (algú) amb una puntada de peu al cul (d'algun lloc)	Expulsar
trencar la girada (a algú)	Oposar-se	treure busques	Sortejar
trencar la paraula	Desdir-se		
trencar la terra	Llaurar		
trencar les ales (a algú)	Acovardir		
trencar les paraules	Interrompre		
trencar nous	Murmurar Xerrar		
trencar ses cames (a alguna cosa)	Xampurrejar		
trencar-la	Xerrar		
trencar-li el respecte (a algú)	Insolentar-se		

treure carbassa	Suspès	treure els cucs del nas (a algú)	Interrogar
treure (alguna cosa) d'entre mans (a algú)	Prohibir	treure els peus de solc	Equivocar-se
treure (alguna cosa) d'entre potes	Sostreure	treure els racons	Netejar
treure (algú) de botador	Irritar	treure (alguna cosa) en clar	Comprendre
treure (algú) de casa	Destituir	treure (alguna cosa) en roda	Difondre
treure (algú) de compàs	Esverar		Retreure
	Intranquilitzar	treure estella (d'alguna cosa)	Aprofitar-se
treure de dita	Subhasta	treure faves d'olla	Enriquir-se
treure (algú) de dubtes	Aclarir		Millorar
	Convèncer		Restablir-se
treure (algú) de fogó	Empipar	treure foc	Obtenir
treure (algú o alguna cosa) de l'oblit	Desenterrar	treure foc pels queixals	Aïrar-se
treure (algú) de les arpes (d'algú)	Alliberar	treure foc pels ulls	Irritar-se
treure (algú) de mare	Irritar	treure foc per la boca	Irritar-se
treure (algú) de pena	Ajudar	treure fons	Submergir-se
treure (algú) de polleguera	Irritar	treure forces de flaqueza	Esforçar-se
treure de punts	Esculpir	treure l'aigua clara (d'alguna cosa)	Esbrinar
treure (algú) de seny	Ofuscar	treure l'aigua neta (d'alguna cosa)	Entendre
treure (algú) del fang	Ajudar	treure l'entrellat (d'alguna cosa)	Conèixer
treure (algú o alguna cosa) del mig	Apartar		Entendre
treure del món (algú)	Matar		Esbrinar
treure (alguna cosa) del pap	Dir	treure la bossa	Resoldre
treure (algú) del solc	Irritar	treure la cara	Pagar
treure del vent (algú)	Matar	treure la cara (en alguna cosa)	Arriscar-se
treure diners de sota les pedres	Guanyar	treure la cara (per algú)	Responsabilitzar-se
treure el cap	Acudir		Defensar
	Aparèixer		Intercedir
treure el cap de l'aigua	Refer-se	treure la careta (a algú)	Respondre
treure el cap del fil (d'alguna cosa)	Esbrinar	treure la cuca del forat amb les mans dels altres	Descobrir
treure el cargol bufant	Fàcil	treure la freixura per la boca	Ajudat
treure el fetge per la boca	Atrafegat	treure la moca	Fatigar-se
	Fatigar-se	treure la pota	Fatigar-se
treure el gat del sac	Encertir-se	treure la rifa sense posar-hi	Descobrir-se
treure el geni	Aïrar-se	treure la verinada	Afortunat
treure el menjar	Vomitar	treure les arnes (d'alguna cosa)	Desfogar-se
treure el nas	Entrar	treure les castanyes del foc (a algú)	Actualitzar
treure el nas per un forat	Mirar		Responsabilitzar-se
treure el sant Cristo gros	Imposar-se	treure les tripes (a algú)	Salvar
treure el seny (a algú)	Exasperar	treure les tripes per la boca	Matar
treure el suc (d'alguna cosa)	Beneficiar-se	treure les ungles (a algú)	Vomitar
	Guanyar		Amenaçar
treure el vel	Descobrir		Enfrontar-se
treure el ventre de guerxesa	Atipar-se	treure lliçó de	Escarmentar-se
treure el ventre de lloc	Atipar-se	treure més al sol que no hi ha a l'ombra	Aparentar
treure el ventre de mal any	Desempobrir-se	treure nyapa (d'alguna cosa)	Aprofitar-se
	Menjar (v. tr.)	treure partit (d'alguna cosa)	Aprofitar
treure el ventre de pena	Atipar-se		Beneficiar-se
treure els biaixos	Estalviar	treure (algú) pels cabells	Defensar
treure els colors	Enrojolar-se	treure pols de sota l'aigua	Objectar
		treure porta (a algun lloc)	Obertura

treure racons	Desprendre's
treure salivera	Aïrar-se
treure sang d'un cos mort	Aprofitar-se
treure sardines del barril	Joc
treure tot l'estam	Esforçar-se Excedir-se
treure ull	Aclarir-se
treure un pam de llengua	Fatigat
treure un pes de sobre (a algú)	Alleugerir
treure volta	Descargolar
treure-la llarga	Reeixir
treure-li (alguna cosa) de la boca (a algú)	Anticipar-se
treure-li (alguna cosa) del cap (a algú)	Desaconsellar Desesperançar
treure-li (alguna cosa) del pap (a algú)	Interrogar
treure-li el suc (a algú)	Aprofitar-se
treure-li els drapets al sol (a algú)	Retreure
treure-li els draps bruts (a algú)	Retreure
treure-li els pedacets al sol (a algú)	Retreure
treure-li els pixats del ventre (a algú)	Inquietar
treure-li la llana del clatell (a algú)	Ensenyar
treure'n (alguna cosa) en net	Concloure
treure's anys	Rejovenir-se
treure's anys del damunt	Disminuir Rejovenir-se
treure's (alguna cosa) d'entre mans	Enllestir
treure's (alguna cosa) de la barretina	Desistir Renunciar
treure's (alguna cosa) de la boca	Privar-se
treure's (algú o alguna cosa) de sobre	Desempallegar-se
treure's (alguna cosa) del cap	Desistir Inventar-se Oblidar Renunciar
treure's (algú o alguna cosa) del davant	Desempallegar-se Despatxar
treure's (algú o alguna cosa) del pensament	Oblidar
treure's el barret	Respectar Saludar
treure's el menjar de la boca per	Privar-se
treure's el pa de la boca per	Sacrificar-se
treure's el ventre	Parir
treure's els ulls	Barallar-se Fixar-se Treballar

treure's la màscara	Mostrar-se
treure's la son de les orelles	Espavilar-se
treure's les mosques del nas	Espavilar-se
treure's un ull pensant senyar-se	Equivoicar-se
tribunal de la consciència	Consciència
trigar anys i panys	Trigar
trincó-trincó	Pagar
trip-trap	Batec
tris-tras	Caminant
trobar a enyor	Enyorar
trobar a faltar	Enyorar Faltar
trobar (algú) amb els pixats al ventre	Sorprendre
trobar barra de cap	Dificultat
trobar el jaç (d'algú)	Localitzar
trobar gust (a fer alguna cosa)	Recrear-se
trobar (algú) in fraganti	Enxampar
trobar pegues (en alguna cosa)	Objectar
trobar pèls als ous	Críticar
trobar pèls (en alguna cosa)	Críticar Objectar
trobar plan	Seduir
trobar sabata de son peu	Merèixer
trobar sortida	Solucionar
trobar taps (en alguna cosa)	Desaprovar
trobar taxes (en alguna cosa)	Objectar
trobar taula parada	Mantingut
trobar un ganxo	Retardar-se
trobar un sis o un as	Queixós
trobar una romeguera	Retardar-se
trobar-se (algú) fins a la sopa	Arreu Coincidir Freqüentment Trobar-se
trobar-se up a up	Topar-se
trobar-s'hi	Còmode
tros d'animal	Estúpid
tros d'ase	Estúpid Ignorant Toix
tros de quòniam	Ignorant Talòs
tros de suro	Talòs
tros d'home	Corpulent
trossar-se el cabell	Pentinar-se Recollir
trossar-se les faldilles	Doblegar
trucada en espera	Espera
trucar a la porta (d'algú)	Demanar
trucar a totes les portes	Demanar
tu diràs	Efectivament
tu ja m'entens	Complicitat

tu mateix	Desentendre's
	Efectivament
tu per tu	Enfront
tururut dotze hores	Desaparició
tururut pa amb oli	Desaparició
tururut sant Pere	Acabat
	Desaparició
tururut viola	Perdut
uixer d'armes	Guàrdia
ull a la birulè	Morat
ull a la funerala	Malmès
	Morat
ull a la viruta	Morat
ull clínic	Aptitud
	Intuïció
ull de bou	Finestra
ull de cel	Clariana
ull de l'amo	Vigilància
ull de peix	Objectiu
ull de poll	Durícia
ull de vellut	Blau
	Morat
ull mèdic	Aptitud
ull viu	Atenció
ullera de llarga vista	Telescopi
ulleres de cul de got	Ulleres
ulls de basilisc	Mirada
	Ull
última carta	Oportunitat
última pena	Execució
ultra això	Demés
	També
ultra mesura	Excessivament
ultra que	Addicionalment
un altre dia, germà	Ajornament
un amàs de	Molt
un bé de Déu de	Molt
un bri de	Poc
un ca és un gos	Rèplica
un cabàs de	Molt
un caramull de	Munt
un clau	Molèstia
un clau en treu un altre	Oblidar
un coixí de	Molt
un cop	Després
un cop de	Moviment
	Rapidesa
un cop per tots	Definitivament
un cul de	Poc
un cúmül de	Abundància
un desfet de	Massa
un devessall de	Molt
un dia	Futur
un dia d'aquests	Futur

un dia no i l'altre tampoc	Mai
un dia o altre	Indefectiblement
	Temps
un dia part altre	Alternativament
	Sovint
un dia part altre i dos arreu	Diàriament
un dia sí i l'altre també	Diàriament
un dia sí i un altre no	Alternativament
un dia sí un dia no	Alternant
un diluvi de	Massa
un dit de	Molt
	Poc
un eixam de	Multitud
un enfilall de	Sèrie
un exèrcit de	Multitud
un fart de	Excés
un fart de juli	Pallissa
un fart de llenya	Pallissa
un fart de tacó	Pallissa
un feix de	Molt
un femer de	Molt
un fil de	Poc
un floc de	Poc
un fluix de	Molt
un fotimer de	Molt
un fotal de	Molt
un gavadal de	Nombrós
un gec d'hòsties	Pallissa
un gec de clatellades	Pallissa
un gec de garrotades	Pallissa
un gec de llenya	Pallissa
un gipó de llenya	Pallissa
un gratat de	Molt
un joc d'hòsties	Pallissa
un joc de	Molt
un llamp de	Extraordinari
un llampec de	Poc
un maçam de	Molt
un minut de silenci	Commemoració
un món	Altament
un món de	Molt
un munt de	Molt
un niu de	Molt
un no sé què	Imprecisió
	Quelcom
un núvol de	Multitud
un pa de	Molt
un pam d'ulls	Vigilància
un pam de	Molt
un pam de terra	Terra
un pas de gegant	Progrés
un pegat de	Molt
un pegat en un banc	Ineficaç
	Inoportú

un pegat foradat	Ineficaç
un pèl de	Poc
un pèlag de	Molt
un pensament de	Poc
un pessic de	Poc
un pet de	Molt
un pilot de	Molt
un poc	Poc
un poc de	Poc
un pols de	Poc
un pou de	Molt
un preu prohibitiu	Car (adj.)
un preufet de mans i recapte	Contracte
un punt de	Poc
	Tendència
un qualsevol	Desgraciat
un quart de	Hora
un raig d'hòsties	Pallissa
un raig de	Mica
	Molt
un raïm de	Molt
un ram de	Atac
	Símtoma
un ramat de	Nombrós
un reguitzell de	Sèrie
un rosari de	Sèrie
un sarpat de	Molt
un seguit de	Sèrie
un sens fi de	Molt
un si és no és	Aproximadament
	Lleugerament
un tant	Quantitat
un teixit de	Molt
un tip de	Molt
un torrent de	Molt
un tou de	Molt
un través de dit	Poc
un ventall de	Varietat
un xàfec de	Massa
un xic	Poc
un xic de	Poc
una altra volta serà, germanet	Denegar
una barbaritat de	Massa
una bassa d'oli	Mar
una bella estona	Estona
una bona entrada	Aforament
una carretada de	Molt
una caterva de	Multitud
una colla de	Molt
una colla de gats	Insignificat
una col·lecció de	Molt
una constel·lació de	Multitud
una còpia de	Molt
una cosa de no dir	Extraordinàriament

una cosa és dir i l'altra és fer	Incredulitat
una cosa per demés	Excessivament
una de dues	Elecció
una dutxa d'aigua freda	Decepció
una engruna de	Poc
una espurna de	Poc
una gamma de	Varietat
una gota de	Poc
una hora de rellotge	Exactitud
	Hora
una i altra vegada	Repetidament
una i oli	Escarmentat
una infinitat de	Infinitat
	Molt
una infinitud de	Molt
una mà de	Nombrós
una mà de bufetades	Pallissa
una mà de llenya	Pallissa
una mala cosa de	Massa
una mala fi de	Excés
una mar	Separació
una mar de	Molt
una mena de	Semblança
una mica	Poc
una mica de	Poc
una mica més i	Gairebé
una milionada	Diner
una munió de	Molt
una ombra de	Poc
una pila de	Molt
una pluja de	Molt
una puça de	Poc
una rajada de	Molt
una rajada de sol	Llum
una rècula de	Molt
una salva de	Molt
una tanda de	Sèrie
una trcalada de	Molt
una vegada	Anteriorment
	Després
	Seguidament
una vegada per sempre	Definitivament
una vegada per totes	Definitivament
una vegada...una vegada	Alternativament
una veritat com un puny	Veritat
una veritat com un temple	Veritat
una veritat com una casa	
de pagès	Veritat
una veritat com una catedral	Veritat
ungles de dol	Brut
ungles de gat i cara de beat	Hipòcrita
unió carnal	Coit
unir-se en matrimoni	Casar-se
uns amb altres	Capmàs

uns quants	Algun	vatua déna	Enuig
untar les corrioles (a algú)	Subornar		Sorpresa
untar les mans (a algú)	Subornar	vatua Déu	Enuig
untar les molles (a algú)	Subornar		Sorpresa
untar les rodes (a algú)	Subornar	vatua l'olla	Enuig
untar-se els dits	Desfalcar		Sorpresa
untar-se les mans	Desfalcar	vell com els camins	Antic
	Subornat	vell verd	Obscè
ús de raó	Seny		Pervertit
ús indegut	Indegut	vell xaruc	Vell
usos i costums	Costum	vella glòria	Destacat
va com va	Relativament	vendre (alguna cosa) a parts	
vaca sagrada	Autoritat	de rosari	Malvendre
vaga de braços caiguts	Vaga	vendre cara la seva pell	Defensar-se
vaga de fam	Vaga	vendre cara la seva vida	Defensar-se
vaga de zel	Vaga	vendre cara la vida	Morir
val a dir que	Efectivament	vendre garsa per colom (a algú)	Enganyar
valent de dents	Bocamoll	vendre garsa per perdiu (a algú)	Enganyar
valer la barba d'un soldat	Valuós	vendre gat per llebre (a algú)	Enganyar
valer la pena	Convenient	vendre la casa i anar a lloguer	Plegar
	Necessari	vendre la moto (a algú)	Ensarronar
valer les cerques	Valer	vendre la sang (d'algú)	Trair
valer més diners que no pesa	Bo	vendre's com el pa	Vendre's
valer més el farciment que		vendre's l'ànima al diable	Corrompre's
el gall	Excedir-se	vendre's (alguna cosa) per	
valer més el remei que		un plat de llentilles	Vendre's
la malaltia	Empitjorar	venir a la raó	Admetre
valer més el suc que la perdiu	Excedir-se	venir a llum	Néixer
valer més la salsa que el peix	Excedir-se	venir a orelles (d'algú)	Sentir
valer més la salsa que		venir a tall	Oportú
els cargols	Insignificant	venir a tomb	Oportú
valer més or que no pesa	Valer	venir a un través de cabell	Imminent
valer més que	Preferible	venir al cas	Oportú
valer tant com pesa	Valuós	venir al món	Néixer
valer tant com un pet a un banc	Insignificant	venir amb les penques	
valer tots els diners del món	Valuós	(de fer alguna cosa)	Barrut
valer ulls per mirar	Bell	venir bé (a algú)	Conforme
valer un credo	Car (adj.)		Convenir
	Insuportable	venir cap per mànegues	Quadrar
valer un imperi	Valuós	venir cap per mans	Quadrar
valer un món	Valuós	venir costa amunt (a algú)	Desgrat
valer un Perú	Valuós	venir coster (a algú)	Desgrat
valer un potosí	Car (adj.)	venir d'un dit	Gairebé
valer un tresor	Valuós	venir d'un fil	Quasi
valer una fortuna	Car (adj.)	venir d'un no res	Gairebé
valer-se de les cames	Fugir	venir d'un no res	Gairebé
valga'm Déu	Compassió	venir d'un pèl	Gairebé
	Sorpresa		Quasi
valgui l'expressió	Entendre	venir de família	Hereditari
valgui la comparació	Entendre	venir de la lluna	Distret
vall de dolor	Vida		Ignorar
vall de llàgrimes	Vida	venir de l'hort	Distret
vall de misèria	Vida		Ignorar
valor nominal	Capital	venir de nou (a algú)	Estranyar
		venir de regàlia	Hereditari

venir de totes quatre potes	Adient	vermell com una gamba	Enrojolat
venir Déu a veure (algú)	Fortuna	vermell d'ou	Rovell
venir galgat	Paral·lel	vermell fins a les orelles	Enrojolat
venir més just que la pell del nas	Justejar	versió original	Doblat
venir rodat	Succeir-se	ves per on	Desaprovació
venir-hi bé	Acord		Estranyesa
venir-li a boca (a algú)	Acudir-se		Sorpresa
venir-li a esment (a algú)	Acudir-se	ves què et sembla	Lamentació
venir-li a la llengua (a algú)	Acudir-se	ves si no	Confirmació
venir-li a la memòria (a algú)	Acudir-se	vés a saber	Dubte
venir-li a la ment (a algú)	Acudir-se		Ignorància
venir-li a remà (a algú)	Desavinent	vés al cony de ta mare	Desentendre's
	Desgrat	vés dient	Indiferència
venir-li al cap (a algú)	Acudir-se	vés en nom de Déu	Comiat
venir-li ample (a algú)	Superior	vessar la mesura	Excedir-se
venir-li de cara (a algú)	Favorable	vessar la sang fins a l'última gota	Morir
venir-li de gust (a algú)	Abellir	vessar llàgrimes amargues	Penedir-se
	Agradar	vessar llàgrimes de sang	Doldre's
	Desitjar		Entristir-se
venir-li dreta mà (a algú)	Avinent		Penedir-se
venir-li en grat (a algú)	Desitjar		Plorar
venir-li gran (a algú)	Superior	vessar sang	Matar
venir-li gros (a algú)	Superar	vessar-la	Equivocar-se
venir-li l'acudit (de fer alguna cosa, a algú)	Acudir-se	vessar-li la raó per damunt el cap (a algú)	Enraonat
venir-ne de mena	Hereditari	vessar-li la raó per damunt les espatlles (a algú)	Enraonat
venir-se'n	Enfonsar-se	vés-te'n a cagar	Engegar
venjança de sang	Venjança	vés-te'n a dida	Engegar
vent de boca	Paraula	vés-te'n a escampar la boira	Desentendre's
	Xerrameca	vés-te'n a fer piles	Despatxar
ventar (alguna cosa) com els burros els pets	Abundància	vés-te'n a fer punyetes	Engegar
ventar el cop	Deseixir-se	vés-te'n a fregar	Despatxar
ventar les campanes	Celebrar	vés-te'n a fregir espàrrecs	Engegar
ventar un jaco (a algú)	Apallissar	vés-te'n a fregir raves	Engegar
ventar-li la porta pels nassos (a algú)	Foragitar	vés-te'n a l'infern	Engegar
ventura que	Sortosament	vés-te'n a la merda	Engegar
verd com la porrassa	Verd	vés-te'n a la porra	Desentendre's
verd com una ceba	Verd		Engegar
verge consagrada	Monja	vés-te'n a la quinta forca	Engegar
verge santíssima	Dolor	vés-te'n a malguany	Engegar
	Esglai	vés-te'n a parir panteres	Despatxar
	Sorpresa	vés-te'n a passeig	Desentendre's
vermell com la sang	Vermell		Despatxar
vermell com un bitxo	Congestionat	vés-te'n a pastar fang	Engegar
	Enrabiàt	vés-te'n a prendre pel cul	Engegar
vermell com un pebrot	Enrojolat	vés-te'n a prendre pel sac	Engegar
	Ruboritzat	vés-te'n a rodar	Despatxar
	Vermell	vés-te'n al botavant	Despatxar
vermell com un perdigot	Enrojolat	vés-te'n al diable	Desentendre's
vermell com un pigot	Enrojolat		Engegar
vermell com un tomàquet	Enrojolat	vestir bé	Mudat
		vestir l'hàbit	Professor
		vestit de bany	Banyador

vestit de nit	Vestit
vet aquí	Presentació
vetlla d'armes	Preparació
	Reclusió
vetlla del Santíssim	Rés
vetlla pasqual	Resurrecció
vetllar el Santíssim	Resar
vetllar les armes	Vigilar
vetllar pels descuidats	Robar
veu d'aiguardent	Veü
veu de nas	Veü
veu de pit	Veü
veu de regadora	Enronquiment
veu de tro	Veü
veu en off	Veü
veure a venir	Perspicaç
	Preveure
veure (algú o alguna cosa)	Agradar
amb bons ulls	Aprovar
veure (algú o alguna cosa)	
amb els propis ulls	Personalment
veure clar	Entendre
veure (algú o alguna cosa)	
d'esquitllentes	Veure
veure (alguna cosa) d'una	Adonar-se
hora lluny	Evident
veure (alguna cosa) de bon ull	Acceptar
veure (alguna cosa) de color	
de rosa	Optimista
veure (algú o alguna cosa)	
de gairell	Veure
veure de lluny (alguna cosa)	Perspicaç
	Preveure
veure (alguna cosa) de mal ull	Malpensar
	Reticent
veure el cel obert	Esperançat
veure el cel per un forat	Reclòs
veure el cul a la taleca	Fi (f.)
veure l'orella al llop	Perillar
veure la llum (alguna cosa)	Difós
	Néixer
	Publicat
veure la padrina	Patir
veure les estrelles	Patir
veure món	Viatjar
veure moros a la costa	Adonar-se
veure una palla en els ulls dels	
altres i no veure la biga en	
els seus	Obcecat
veure venir (algú)	Intuir
veure visions	Admirar-se
	Sorprendre's
veure-ho negre	Desesperançat
	Pessimista

veure-ho tot per la bragueta,	
com els gegants	Equivocat
veure-les a venir	Preveure
veure-li la tela (a algú)	Conèixer
veure'n de blanques i de negres	Malestar
veure'n de verdes i de madures	Destret
veure's amb cor (de fer	
alguna cosa)	Atrevir-se
veure's com un ou entre	
dues pedres	Destret
veure's d'una llegua lluny	Evident
veure's el gep	Reconèixer-se
veure's l'ànima a contraclaror	Magre
veure's la mà (d'algú)	Notar-se
veure's la mort darrere l'orella	Perillar
veure's la pedregada a sobre	Perillar
veure's les banyes	Corregir-se
veure's les cares	Enfrontar-se
veure's les orelles	Millorar
veure's negre	Diffícil
	Patir
veure's verd	Destret
veure-se-les morades	Esforçar-se
veure-se-les negres	Esforçar-se
veure-se-li el llautó (a algú)	Descobrir-se
	Fals
veure-se'n de totes	Destret
veure-se'n de tots colors	Destret
veure-se'n un bull	Destret
veure-se'n un esbull	Tribular
veure-s'hi	Veure-hi
veus blanques	Cantant (m.)
veus volanderes	Rumor
vi de la bóta del racó	Boníssim
	Vi
via fèrria	Ferrocarril
	Via
via fora	Alarma
via morta	Via
via pública	Carrer
viatge rodó	Viatge
victòria pírrica	Victòria
vida d'anacoreta	Viure
vida de moros	Desagradable
vida de negres	Desagradable
vida meva	Estimat
vidre d'augment	Lupa
vidre de multiplicar	Lupa
vinclar l'esquena	Humiliar-se
vinga, que no ha estat res	Ànim
vingui el que vingui	Indefectiblement
vis a vis	Davant
vis còmica	Comicitat
visita de metge	Visita

visitar el Santíssim	Resar
visqueu molts anys	Comiat
vist i no vist	Ràpid
vist que	Car (conj.)
vista cansada	Presbícia
	Ull
viu com la pólvora	Llest
viu com la tinya	Intel·ligent
viu com un alarb	Viu
viu com una centella	Eixerit
viu com una espurna de gatosa	Viu
viure a l'esquena (d'algú)	Mantingut
viure a les costelles (d'algú)	Aprofitar-se
viure al dia	Despreocupar-se
	Estalviar
viure als llimbs	Absort
	Desconèixer
viure amb l'esquena dreta	Treballar
viure amb set pams d'ulls	Vigilar
viure bé	Benestant
	Gaudir
viure com Josep i Maria	Copular
viure com un burgès	Viure
viure com un canonge	Viure
viure com un gos	Escarrassar-se
viure com un ós	Salvatge
	Solitari
viure com un rei	Viure
viure com un sàtrapa	Gaudir
viure com una ostra	Salvatge
viure d'aire, com els camaleons	Sobreviure
viure d'il·lusions	Esperançat
	Fantasiejar
viure de l'aire	Treballar
viure de l'aire del cel	Subsistir
viure de renda	Viure
viure del tros	Viure
viure en l'abundància	Acabalat
viure en l'estretor	Pobre
viure en la contemplació	Viure
viure en un altre món	Boig
viure la vida	Despreocupar-se
	Gaudir
	Mantenir-se
viure més que un cul de morter	Viure
vol dir que	Confirmació
	Dubte
	Estranyesa
vol i dol	Desitjar
	Indecís
volar al cel	Morir
volar alt	Ambicionar
volar el cap (a algú)	Matar
volar les campanes	Celebrar

volar-se el cap	Suïcidar-se
voler abastar el cel amb la mà	Ambicionar
voler abastar el cel amb les dents	Ambicionar
voler agafar la lluna amb les dents	Esforçar-se
voler anar al cel amb carro envelat	Ambicionar
voler beure i bufar	Panxacontent
voler de Déu	Miracle
voler dir	Significar
voler dits	Hàbil
voler entrar al cel a despit dels sants	Inconvenient
voler es sac i ses peres	Exigent
voler ésser oli sobre aigua	Destacar
voler estar a l'hort i a la vinya	Ambicionar
voler fer entrar el clau per la cabota	Impossible
voler fer només allò que el cul li mana	Obstinar-se
voler fondre's	Independent
voler guerra	Avergonyar-se
voler la cuina a peu pla	Provocar
voler la mare i els pardalets	Panxacontent
voler mal (a algú)	Ambicionar
voler mal (a algú)	Malvoler
voler postes de sol i caps de setmana	Desitjar
voler rebre	Arriscar-se
voler temps (alguna cosa)	Lent
	Tardar
voler tocar el cel amb la mà	Ambicionar
	Impossible
voler treure pols de sota l'aigua	Ambicionar
	Entestar-se
voler-ho tot, el sac i les peres	Exigent
voler-ho tot mastegat	Panxacontent
voler-s'ho menjar tot	Ambicionar
volta ciclista	Cursa
volta d'en terra	Bordada
volta de campana	Volta
volta de fora	Bordada
vore animetes	Il·lusionar-se
vostè les té totes	Agraïment
vuit dies	Setmana
vuits i nous i cartes que no lliguen	Fotesa
vulgues no vulgues	Forçament
vull dir	Aclariment
xafarranxo de combat	Avalot
	Combat
xafar-se les orelles	Beneit
xalar-se-la	Divertir-se
xapar un cabell a l'aire	Viu

xarop d'estopa	Atupada
xarop de bastó	Càstig
xarop de freixe	Càstig
xarop de gaiato	Pallissa
xarop de llençol	Allitament
xarop de pàmpol	Vi
xarop de reblanir	Pallissa
xau-xau	Lentament
	Mitjanament
xec en blanc	Xec
xerraire com un lloro	Xerraire
xerraire com una cotorra	Xerraire
xerraire com una mallerenga	Xerraire
xerrar com un lloro	Xerrar
xerrar més que el vi	Xerrar
xerrar més que setze	Xerrar
xerrar més que un cul de vinyòvol	Xerrar
xerrar més que un sac de nous	Xerrar
xerrar pels colzes	Xerrar
xerrar per setze	Xerrar
xerric-xerrac	Carrau
xerrima-xerrama	Piuladissa
xerrim-xerram	Xerraire
xica ni mica	Gens

xifra astronòmica	Quantitat
xim-xim	Música
	Plovisqueig
xip-xap	Xipolleig
xiular-li les orelles (a algú)	Sospitar
xiu-xiu	Conversa
	Murmuri
	Remor
	Xiuxiueig
xoca-la	Saludar
xocolata desfeta	Xocolata
xuclar (alguna cosa) amb la llet	Adquirir
xuclar la sang (a algú)	Empobrir
xuclat de galtes	Magre
xuclat de queixos	Prim
ziga-zaga	Línia
	Revolt
zim-zam	Vaivé
zing-zing	Sonall
zona blava	Aparcament
zona de càrrega i descàrrega	Aparcament
zona de servei	Habitualment
zona verda	Jardí
zub-zub	Pulsació
zum-zum	Remor

Aquest Diccionari de Sinònims de Frases Fetes és un diccionari conceptual i un diccionari d'ús d'expressions lexicalitzades de la llengua catalana, fonamentalment del català contemporani.

A partir de conceptes proporciona informació gramatical i lingüística referida a frases fetes de naturalesa gramatical diversa. Innova en l'especificació de diverses relacions de sentit (sinonímia, antonímia, inversió argumental i extensió semàntica) i múltiples referències creuades a altres expressions lexicalitzades.

Inclou 5.500 entrades conceptuais i 15.500 expressions lexicalitzades, les quals es registren en 18.850 fitxes distintes.

És el diccionari de frases fetes més complet dels existents en l'actualitat, una obra imprescindible per a docents, traductors i escriptors en general.